

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

نسخه ۱

حجت الاسلام و المسلمین محسن قرائتی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانستنی های تبلیغ

نویسنده:

محسن قرائتی

ناشر چاپی:

بصائر

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

فهرست

فهرست	۵
دانستنیهای تبلیغ	۱۱۱
مشخصات کتاب	۱۱۱
۱	۱۱۱
آب	۱۱۱
۱. جایگاه آب در قرآن	۱۱۱
۲. در روایات	۱۱۴
۳. در طب و بهداشت	۱۱۵
۴. در آداب و اخلاق	۱۱۷
۵. در فقه	۱۲۱
۶. در اقتصاد	۱۲۴
۱. آبروداران	۱۳۶
۲. آبرو داری	۱۳۷
۱. پاداش آبرو داری	۱۳۷
۲. رسول خدا و آبرو داری	۱۳۷
۳. اسباب حفظ آبرو	۱۳۸
۴. آبرو داری برای مکتب و جامعه	۱۴۳
۵. اسباب زوال آبرو	۱۴۵
۶. کیفی آبرو ریزی	۱۵۴
۷. موارد جواز آبروریزی	۱۵۴
۱. آتش	۱۵۴
آخرین سخنان پیامبر (ص)	۱۵۵
آخرین گفتارها	۱۶۲
۱. آنها که عاقبت به خیر شدند	۱۶۲

۱۶۶	۲. آنها که عاقبت به خیر نشدند
۱۶۷	آرامش و اضطراب
۱۶۷	۱. آرامش در لغت
۱۶۸	۲. در اصطلاح
۱۶۸	۳. قرآن و سنت
۱۷۴	۲. اضطراب
۱۷۴	۱. عوامل اضطراب
۱۷۶	۲. اثرات اضطراب
۱۷۹	آرزو
۱۷۹	۱. آرزو در کلام امیرالمؤمنین
۱۸۰	۲. انواع آرزو
۱۸۱	۳. آرزوی کافران برای مؤمنین
۱۸۱	۴. آثار آرزو
۱۸۵	آزادی
۱۸۵	۱. معنا و فلسفه آزادی در قرآن
۱۸۶	۲. آزادی در اسلام
۲۱۴	۳. آزادی اجتماعی
۲۴۲	۴. عوامل آزادی
۲۴۳	۵. سلب آزادی
۲۴۵	۱. آزمایش الهی
۲۴۵	۱. ماهیت بلا و آزمایش
۲۴۸	۲. اسباب آزمایش
۲۴۸	۳. انواع آزمایش
۲۵۲	۴. اهداف آزمایش
۲۵۲	۵. آثار سازنده آزمایش و بلا
۲۵۶	۶. رمز موفقیت در آزمایش

- ۲۵۸ ۷. عکس العمل مردم درمقابل بلا -
- ۲۵۹ ۸. اشاره به مواردی از آزمایش
- ۲۶۰ ۱. آسیب های جامعه -
- ۲۶۶ ۱. آفات -
- ۲۷۴ ۱. آمار -
- ۲۷۴ ۱. اهمیت آمار -
- ۲۷۷ ۲. موارد آمار -
- ۲۸۰ ۳. هدف آمار -
- ۲۸۱ ۴. آداب آمار -
- ۲۸۳ ۵. آمار غیبی -
- ۲۸۳ ۶. آفات آمار -
- ۲۸۵ ۱۱. آیه الکرسی -
- ۲۸۵ ۱. آیه اول -
- ۲۹۱ ۲. آیه دوم -
- ۲۹۴ ۳. آیه سوم -
- ۲۹۶ ۱. ابو بصیر -
- ۲۹۶ ۱. توبه ابو بصیر -
- ۲۹۷ ۲. شفای ابو بصیر -
- ۲۹۸ ۱. اجل -
- ۲۹۸ ۱. سیمای اجل -
- ۲۹۹ ۲. انواع اجل -
- ۳۰۱ ۳. دفع اجل از نگاه روایات -
- ۳۰۱ ۱. احترام به افراد -
- ۳۰۶ ۱. احتکار -
- ۳۰۶ ۱. معنای احتکار -
- ۳۰۶ ۲. مراحل احتکار -

۳. سیمای محنکر ۳۰۶
۴. آثار احتکار ۳۰۸
۵. احکام احتکار ۳۰۸
۶. راههای جلوگیری از احتکار ۳۱۰
۱. احتیاط ۳۱۳
۱. الحزم ۳۱۳
۲. النظر فی العواقب ۳۱۵
۳. الحازم ۳۱۷
۴. احزم الناس ۳۱۸
۵. احتط لدینک ۳۱۹
۱. احسان ۳۲۰
۱. اهمیت و ضرورت احسان ۳۲۰
۲. انگیزه های احسان ۳۲۱
۳. آداب احسان ۳۲۴
۱. انفاق ۳۲۹
۱. اختلاف فتوا ۳۳۳
۱. منشأ اختلاف فتوا ۳۳۳
۲. چند مثال ۳۳۶
۱. اختلافات اجتماعی ۳۳۷
۱. قرآن و خانواده ۳۳۷
۲. حقوق خانواده ۳۳۷
۳. اسباب اختلاف ۳۳۹
۴. راه حل اختلاف ۳۴۷
۱. اخلاص ۳۵۴
۱. معنای اخلاص ۳۵۴
۲. ارزش و اهمیت اخلاص ۳۵۴

۳۵۸	۳. آثار اخلاص نیت
۳۶۵	۴. نقش اخلاص
۳۶۶	۵. سوءنیت
۳۶۷	۶. ریشه های اخلاص
۳۶۹	۷. عوامل دستیابی به اخلاص
۳۷۰	۸. نشانه و عدالت اخلاص
۳۷۶	۹. موانع اخلاص
۳۷۸	۱۰. مراتب اخلاص
۳۷۹	۱۱. ابعاد اخلاص
۳۸۱	۱۲. فرق مخلصین و مخلصین
۳۸۵	۱۳. حفظ عمل مخلصانه
۳۸۵	۱۴. اخلاص خیالی
۳۸۵	۱۵. شعار اخلاص و سوره اخلاص
۳۸۵	۱۶. اخلاص علی (ع)
۳۸۶	۱۷. خاطرات
۳۸۷	۱. اخلاق پزشکی
۳۸۷	۱. تاریخ پزشکی
۳۸۸	۲. مشاهیر پزشکی مسلمان
۳۹۲	۳. ویژگیهای لازم برای پزشک
۳۹۶	۴. ارتباط با سایر پزشکان
۳۹۶	۵. دشواریها
۳۹۷	۶. محذورات
۳۹۸	۷. آفات و خطرات
۳۹۹	۱. اخلاق
۳۹۹	۱. اخلاق اسلامی از نظر قرآن
۴۰۱	۲. اخلاق غیر اسلامی از نظر قرآن

۴۰۳	۳. کتاب شناسی اخلاقی
۴۲۱	اخوت پیامبر (ص) و علی (ع)
۴۲۱	۱. اخوت پیامبر (ص) و علی (ع)
۴۲۸	۲. ارزش اخوت
۴۲۸	۱. ادب
۴۲۸	۱. حقیقت ادب
۴۳۰	۲. اهمیت ادب
۴۳۱	۳. زمینه های ادب
۴۳۳	۴. شیوه های ادب
۴۳۴	۵. موارد ادب
۴۳۸	۶. نمونه های دیگر
۴۴۶	۱. اذان
۴۴۶	۱. آیات اذان
۴۴۶	۲. اهمیت اذان
۴۴۹	۳. فلسفه
۴۵۱	۴. حقیقت اذان در شب معراج
۴۵۳	۵. تفسیر اذان
۴۵۴	۶. آداب و شرایط اذان
۴۵۷	۷. اجر و مقام مؤذن
۴۶۱	۸. وظایف شنونده اذان
۴۶۲	۹. ثواب و آثار اجابت مؤذن
۴۶۶	۱۰. آثار بی تفاوتی به اذان
۴۶۶	۱۱. آثار اذان در دنیا
۴۶۹	۱۲. پاداش مؤذن
۴۷۱	۱۳. حقیقت و حکمت در اذان
۴۷۲	۱۴. اذان بلال

- ۴۷۵ ۱۵. اقامه
- ۴۷۶ ۱. اراده
- ۴۷۸ ۱. اربعین
- ۴۷۸ ۱. اربعین حسینی
- ۴۷۹ ۲. زیارت اربعین
- ۴۸۹ ۱. ارتباط زمینیان و آسمانیان
- ۴۸۹ ۱. ارتباط اهل آسمان با زمین
- ۴۹۲ ۲. رابطه اهل زمین با آسمان
- ۴۹۴ ۱. ارتجاع
- ۴۹۵ ۱. ارتداد
- ۴۹۵ ۱. تعریف ارتداد
- ۴۹۸ ۲. ضرورت احکام ارتداد در جامعه
- ۵۰۰ ۳. اقسام ارتداد
- ۵۰۱ ۴. احکام ارتداد
- ۵۰۲ ۱. ارتش مکتبی
- ۵۰۲ ۱. فردی
- ۵۰۵ ۲. نظامی
- ۵۰۷ ۳. عقیدتی
- ۵۰۹ ۱. ازدواج موقت
- ۵۰۹ ۱. جایگاه متعه نزد شیعه
- ۵۲۳ ۲. جایگاه متعه نزد مخالفین
- ۵۴۴ ۱. ازدواج و حقوق متقابل
- ۵۴۴ ۱. اهمیت ازدواج در اسلام
- ۵۴۴ ۲. معیار ازدواج در اسلام
- ۵۴۴ ۳. حقوق مشترک زن و مرد
- ۵۴۴ ۴. وظایف شوهر

۵۴۶	۵. وظایف زن
۵۴۹	۶. اصلاح بین زوجین
۵۴۹	۱. ازدواج و خانواده
۵۴۹	۱. مقدمات
۵۵۵	۲. ازدواج
۵۶۲	۳. بچه داری
۵۶۳	۴. والدین
۵۶۴	۱. استبداد فرعون ۳۱۲
۵۶۷	استخدام
۵۶۷	۱. شرایط استخدام
۵۶۹	۲. نحوه استخدام
۵۶۹	۱. استعمار
۵۷۳	۱. استغفار
۵۷۳	۱. اهمیت استغفار
۵۷۶	۲. سیمای استغفار
۵۷۸	۳. آثار استغفار
۵۸۵	۴. کیفیت استغفار
۵۸۷	۵. شرایط استغفار
۵۸۹	۶. اوقات استغفار
۵۹۱	۷. آداب استغفار
۵۹۲	۸. استغفار بی فایده
۵۹۲	۱. استفاده از تابلو
۵۹۲	۱. اهمیت تابلو در کلاس داری
۵۹۳	۲. نکات قابل توجه در استفاده از تابلو
۵۹۵	۳. آداب نویسنده
۵۹۶	۱. استقامت

۵۹۶	۱. آثار استقامت
۵۹۹	۲. عوامل استقامت
۶۰۱	۳. شرایط استقامت
۶۰۳	۱. استقلال
۶۰۳	۱. استقلال مکتبی
۶۰۵	۲. استقلال فرهنگی
۶۰۷	۳. حفظ استقلال
۶۱۰	۴. زمینه های استقلال در اسلام
۶۱۱	۵. عوامل وابستگی
۶۱۳	۶. گانندی و استقلال هند
۶۱۴	۱. استمنا
۶۱۴	۱. مضرات استمنا
۶۱۵	۲. راههای کنترل شهوت از استمنا
۶۱۷	۱. استهزاء
۶۱۷	۱. ریشه ها و عوامل استهزاء
۶۱۹	۲. موارد استهزاء
۶۲۰	۳. وظائف مادر مقابل استهزاء کنندگان
۶۲۱	۴. خاطرات
۶۲۲	۱. اسلام آمریکائی
۶۲۸	اسلام ناب
۶۳۴	۱. اسلام
۶۳۴	۱. معانی اسلام
۶۳۴	۲. ویژگیهای اسلام
۶۳۹	۳. معیارها
۶۳۹	۴. اهداف قوانین اسلام در جامعه
۶۴۱	۵. آثار قوانین اسلام

- ۶۴۲ ۶ وظایف مسلمین
- ۶۴۳ ۱. اسوه ها
- ۶۴۳ ۱. بهترین ها
- ۶۴۶ ۲. اسوه های تربیتی
- ۶۵۳ ۳. ویژگی های بندگان شایسته
- ۶۵۶ ۴. ویژگی های صاحبان خرد
- ۶۶۰ ۱. اسیر
- ۶۶۰ ۱. اسارت در اسلام
- ۶۷۵ ۲. انواع اسارتها
- ۶۷۶ ۳. عوامل وریشه های اسارت
- ۶۷۸ ۱. اصحاب امام حسین (ع) در کربلا
- ۶۷۸ ۱. شهدای کربلا
- ۶۷۸ ۱. هانی بن عروه
- ۶۸۰ ۲. مسلم بن عوسجه
- ۶۸۱ ۳. قیس بن مسهر صیداوی
- ۶۸۲ ۴. نعمان و حلاس
- ۶۸۳ ۵. سواربن منعم
- ۶۸۳ ۶. مسعود حجاج وفرزندش
- ۶۸۳ ۷. زهیر بن قین
- ۶۸۵ ۸. حبیب بن مظاهر
- ۶۸۷ ۹. عبد الله بن عمید
- ۶۸۷ ۱۰. هفاف
- ۶۸۸ ۱۱. جز
- ۶۸۹ ۱۲. سوید بن عمرو
- ۶۹۱ ۱۳. ابورافع
- ۶۹۴ ۱۴. موقع بن ثمامه

۱۵. کودکان شهید ۶۹۵
۱۶. سعد و ابوالحتوف ۶۹۹
۱۷. مسلم ازدی ۶۹۹
۱۸. انس ۶۹۹
۱۹. حنظله ۷۰۰
۲۰. بردگان شهید (نام بردن هفت نفر از برده ها) ۷۰۰
۲. سخنرانی های کربلا ۷۰۳
۳. نکاتی پیرامون یاران امام حسین (ع) ۷۰۵
۱. اصحاب امام صادق ع و امام باقر ع ۷۱۳
۱. سیمای جابر بن حیان ۷۱۳
۲. سیمای هشام بن حکم ۷۱۳
۳. سیمای زراره ۷۱۴
۴. سیمای جابر جعفی ۷۱۵
۵. سیمای ابان بن تغلب ۷۱۶
۱. اصحاب رسول الله ۷۱۶
۱. اقسام صحابه ۷۱۶
۲. عدالت صحابه ۷۱۸
۳. سیمای صحابه ۷۲۱
۱. اصلاح ۷۳۵
۱. زمینه های اصلاح ۷۳۵
۲. علل و اسباب اصلاح ۷۳۷
۱. اطلاعات ۷۴۱
۱. اهمیت و ضرورت اطلاعات در اسلام ۷۴۱
۲. سیره نبوی و علوی در اطلاعات ۷۴۲
۳. نکته ها ۷۶۳
۱. اعتکاف ۷۶۵

۱. تاریخچه ۷۶۵
۲. اهمیت ۷۶۶
۳. شرایط اعتکاف ۷۶۹
۴. آداب ۷۶۹
۱. اعتیاد ۷۷۲
۱. نقش عادت در تربیت ۷۷۲
۲. عوامل اعتیاد ۷۷۲
۳. خطرات اعتیاد ۷۷۶
۴. روش مقابله با اعتیاد ۷۸۰
۵. توجه به نکات مؤثر در اعتیاد ۷۸۳
۱. افسردگی ۷۸۳
۱. فواید یاد خدا ۷۸۳
۲. علت افسردگی و راه های درمان ۷۸۵
۱. افشاگری ۷۹۰
۱. گناه افشاگری ۷۹۰
۲. کیفر افشاگری ۷۹۱
۱. اقتصاد ۷۹۱
۱. معنی و موضوع اقتصاد ۷۹۱
۲. اهمیت اقتصاد ۷۹۳
۳. احکام اقتصاد ۷۹۷
۴. آفات اقتصاد ۸۰۶
۱. امام جواد (ع) ۸۰۸
۱. سیمای حضرت ۸۰۸
۲. سیره و اخلاق امام جواد (ع) ۸۱۸
۳. سؤال از امام جواد (ع) ۸۲۱
۴. سخنرانی امام جواد (ع) ۸۲۲

۵. سخنان امام جواد (ع) ۸۲۳
۱. امام حسن عسکری ۸۲۴
۱. زندگی نامه ۸۲۴
۲. جرعه ای از کوثر ۸۲۵
۳. استفاده از علم غیب ۸۲۵
۴. کوششهای علمی ۸۳۰
۵. اوضاع سیاسی ، اجتماعی عصر امام علیه السلام ۸۳۱
۶. تدابیر امنیتی امام علیه السلام ۸۳۴
۷. شهادت امام علیه السلام ۸۵۱
۱. امام حسن مجتبی ع ۸۵۱
۱. ولادت ۸۵۱
۲. کودکی ۸۵۱
۳. فضایل ۸۵۵
۴. سیره و اخلاق ۸۶۱
۵. عبادت ۸۷۰
۶. علم امام ۸۷۲
۷. سیاست ۸۷۳
۸. شهادت ۸۸۹
۱. امام حسین (ع) و نماز ۸۹۰
۱. نماز و امام حسین (ع) ۸۹۰
۲. نماز و عاشورا ۸۹۱
۳. نماز و تربت امام حسین (ع) ۸۹۳
۱. امام خمینی ۸۹۴
۱. مراحل زندگی ۸۹۴
۲. اخلاق ۸۹۷
۳. دیانت ۹۰۹

۴. امام و انقلاب اسلامی ۹۱۰
۵. خاطرات ۹۱۵
۱. امام رضاع ۹۲۴
۱. شناسنامه ۹۲۴
۲. زمان ها ۹۲۵
۳. مکان ها ۹۲۵
۴. خلاصه زندگی ۹۲۵
۱. امام سجاد ع ۹۴۰
۱. مادر حضرت ۹۴۰
۲. پدر بزرگ حضرت ۹۴۲
۳. اصحاب حضرت ۹۴۴
۴. صحیفه سجادیه ۹۵۰
۵. رسالت امام ۹۵۳
۶. موضع گیری های امام ۹۵۳
۷. برخورد امام ۹۵۳
۸. روزگار امام ۹۵۶
۹. امام و حادثه کربلا ۹۵۶
۱۰. امام و حادثه خره ۹۶۴
۱۱. اوضاع سیاسی ۹۶۸
۱. امام صادق (ع) ۹۷۲
۱. در احوال آن حضرت ۹۷۲
۲. دوران حیات امام ۹۷۸
۳. مبارزه امام ۹۸۹
۳. دانشگاه امام صادق (ع) ۹۹۵
۴. مشکلات امام ۱۰۱۹
۵. شاگردان امام ۱۰۴۹

۶. سخنان حضرت امام صادق (ع) ۱۰۵۶
۱. امام علی ع ۱۰۷۰
۱. سیمای امام علی ع ۱۰۷۰
۲. فضائل حضرت ۱۰۷۲
۳. اختصاصات ۱۰۷۷
۴. شهادت علی (ع) ۱۰۹۲
۵. علی (ع) از چشم دیگران ۱۰۹۸
۱. امام کاظم (ع) ۱۱۱۰
۱. سیمایشخصیت امام کاظم (ع) ۱۱۱۰
۲. بعضی از شاگردان امام کاظم (ع) ۱۱۱۶
۳. شهادت امام کاظم (ع) ۱۱۲۲
۴. کلمات حکمت آمیز امام کاظم (ع) ۱۱۲۴
۵. جستاری از حکومت عباسیان ۱۱۲۶
۶. خاطرات ۱۱۴۲
۱. امام مهدی عج ۱۱۴۴
۱. ویژگیها ۱۱۴۴
۲. فوائد دعا به حضرت مهدی (عج) ۱۱۴۹
۳. عنایات حضرت مهدی (عج) در زمان غیبت ۱۱۵۰
۱. امام هادی (ع) ۱۱۵۶
۱. سیمای امام هادی (ع) ۱۱۵۶
۲. شاگردان ۱۱۶۷
۳. معجزات و کرامات ۱۱۶۸
۱. امامت ۱ ۱۱۷۱
۱. جایگاه امامت ۱۱۷۱
۲. فلسفه امامت ۱۱۷۲
۳. شئون امامت ۱۱۷۳

۴. نظر اسلام درباره حکومت و ولایت ۱۱۷۳
۱. امامت ۲ - ۱۱۷۵
۱. تعریف امام ۱۱۷۵
۲. ضرورت امام ۱۱۷۷
۳. تعیین امام ۱۱۷۹
۴. خصائص امام ۱۱۸۲
۵. عصمت امام ۱۱۸۶
۶. مقام امام (ع) ۱۱۹۰
۷. عبادت امام ۱۱۹۲
۸. علم امام ۱۱۹۷
۹. فضائل امام ۱۲۱۲
۱. امامت در حج ۱۲۲۴
۱. امانت و خیانت ۱۲۳۰
۱. مفهوم امانت ۱۲۳۰
۲. ابعاد امانت ۱۲۳۰
۳. اهمیت امانت ۱۲۳۰
۴. انواع امانت ۱۲۴۴
۵. علائم شخص امانت دار ۱۲۵۰
۱. امت پیامبر (ص) ۱۲۶۳
۱. جایگاه امت پیامبر (ص) ۱۲۶۳
۲. فضایل امت پیامبر (ص) ۱۲۶۴
۳. خوبان امت پیامبر (ص) ۱۲۶۵
۴. ضعف امت پیامبر (ص) ۱۲۶۶
۵. نگرانی های پیامبر (ص) ۱۲۶۷
۱. امتیازات اسلام ۱۲۶۹
۱. جهات برتری اسلام ۱۲۶۹

۲. رمز بقاء ودوام اسلام چیست ؟ ۱۲۷۰
۳. پاسخ به چند شبهه دینی ۱۲۷۲
۴. چرا برخی کشورهای اسلامی عقب مانده اند ؟ ۱۲۷۳
۵. چه کنیم تا از عقب ماندگی نجات پیدا کنیم؟ ۱۲۷۴
۶. عوامل بی تفاوتی نسبت به دین ۱۲۷۵
۱. امدادهای غیبی و خارق العاده ها ۱۲۷۵
۱. پیامبران ۱۲۷۵
۲. طاعت و وظائف ۱۲۷۷
۳. اولیاء ۱۲۷۸
۴. خلقت انسان ۱۲۷۹
۵. حیوانات ۱۲۷۹
۶. طبیعت ۱۲۸۰
۷. نصرت الهی ۱۲۸۰
۱. امر به معروف ونهی از منکر ۱۲۸۶
۱. تعریف ۱۲۸۶
۲. تاریخچه ۱۲۸۷
۳. اهمیت ۱۲۹۲
۴. راه شناخت ۱۳۰۸
۵. آثار ۱۳۱۳
۶. علل ترک امر به معروف و نهی از منکر ۱۳۲۲
۷. عواقب ترک ۱۳۳۴
۸. قلمرو ۱۳۳۹
۹. ضرورت‌های لازم در مقام عمل به امر به معروف و نه از منکر ۱۳۵۴
۱. امنیت ۱۴۳۷
۱. اهمیت امنیت ۱۴۳۷
۲. اقسام امنیت ۱۴۳۹

۳. فرهنگ امنیت ۱۴۴۳
۴. احکام امنیت ۱۴۴۳
۵. حافظان امنیت ۱۴۴۹
۱. امی بودن ۱۴۵۸
۱. امید و ناامیدی ۱۴۷۱
۱. معنای یا س ۱۴۷۱
۲. عوامل ناامیدی ۱۴۷۱
۳. ریشه ها و زمینه های نا امیدي ۱۴۷۲
۴. اقسام ناامیدی ۱۴۷۴
۵. آثار ناامیدی ۱۴۷۸
۶. درمان ناامیدی ۱۴۷۸
۷. بیم و امید ۱۴۸۷
۸. اقسام و موارد امید ۱۴۹۷
۱. انتخابات ۱۵۰۷
۱. ویژگی انتخاب رهبری ۱۵۰۷
۲. ویژگی های نماینده ۱۵۰۹
۳. ویژگی های انتخاب احسن ۱۵۱۰
۱. انزوا ۱۵۲۰
۱. جایگاه انزوا در اسلام ۱۵۲۰
۲. انزوایی که سبب تقرب خدا است مورد پسند اسلام است ۱۵۲۰
۳. منزوی کردن دیگران ۱۵۲۲
۴. پرسش و پاسخی در گم نامی ۱۵۲۳
۵. پیدایش انزوا در بنی اسرائیل ۱۵۲۴
۶. عوامل انزوا ۱۵۲۴
۷. انزوا ۱۵۲۵
۸. راه درمان انزوا ۱۵۲۷

۹. چند داستان در انزوا ۱۵۲۷
۱. انسان ۱۵۳۰
۱. اساس خلقت انسان بر تکریم است ۱۵۳۰
۲. خلقت انسان ۱۵۳۰
۳. انسان از چند دیدگاه ۱۵۵۲
۱. انصاف ۱۵۶۲
۱. انصاف در حکومت ۱۵۶۲
۲. انصاف در گفتگو ۱۵۶۳
۳. بی انصافی زبیر ۱۵۶۳
۴. مباحث انصاف ۱۵۶۳
۱. انقلاب فرهنگی ۱۵۶۳
۱. مشتقات انقلاب فرهنگی ۱۵۶۳
۲. بازتاب انقلاب فرهنگی ۱۵۶۴
۳. مظلومیتها ۱۵۶۶
۱. انگیزه ۱۵۶۶
۱. از نظر قرآن کریم ۱۵۶۶
۲. از نظر اهل بیت علیهم السلام ۱۵۷۴
۱. اوقات فراغت ۱۵۷۷
۱. فعال کردن مساجد ۱۵۷۷
۲. با انواع عبادت ۱۵۷۸
۳. مطالعه ۱۵۸۳
۴. کار ۱۵۸۳
۱. اولیا و مربیان ۱۵۸۸
۱. اهانت ۱۵۹۸
۱. مقدسات در اسلام ۱۵۹۸
۲. اهانت به دیگران ۱۶۰۷

۱. اهل بیت ۱۶۰۷
۱. در قرآن ۱۶۰۷
۲. در روایات ۱۶۱۴
۱. اهل کتاب ۱۶۳۳
۱. اقلیت های مذهبی ۱۶۳۳
۲. قرآن و اهل کتاب ۱۶۳۸
۳. دستورات اسلامی در برخورد با اهل کتاب ۱۶۴۰
۱. اهمیت قرآن ۱۶۴۹
۱. اهمیت قرآن ۱۶۴۹
۲. حقوق قرآن ۱۶۵۴
۳. ظلم بر قرآن ۱۶۵۷
۱. ایران ۱۶۵۹
۱. آیات قرآنی راجع به ایران ۱۶۵۹
۲. روایات راجع به ایران ۱۶۵۹
۱. ایمان ۱۶۶۱
۱. مراحل ایمان ۱۶۶۱
۲. دیدگاه مؤمن ۱۶۶۱
۴. نقش ایمان در جامعه ۱۶۶۸
۵. نشانه های ایمان حقیقی ۱۶۶۸
۶. ارکان ایمان ۱۶۶۸
۷. درجات ایمان ۱۶۶۹
۸. نتیجه ایمان ۱۶۶۹
۹. نکته ای در ارزش ایمان ۱۶۷۰
۱۰. مثال قرآن از مؤمن ۱۶۷۱
۱۱. مثال قرآن از کافر ۱۶۷۳
- ب ۱۶۷۴

۱. بدعت ۱۶۷۴
۱. بز ۱۶۷۹
۱. مفهوم ۱۶۷۹
۲. فرق بز و خیر ۱۶۷۹
۳. ماهیت بز در قرآن ۱۶۷۹
۴. علامات بز در حدیث ۱۶۸۱
۵. بالاترین بز در احادیث ۱۶۸۲
۶. بز به خویشان ۱۶۸۲
۷. آثار بز در احادیث ۱۶۸۲
۱. برکت ۱۶۸۲
۱. معنای برکت ۱۶۸۲
۲. عوامل بی برکتی در احادیث ۱۶۸۸
۳. برکات موجود در عالم ۱۶۹۰
۴. زمینه های ایجاد برکت ۱۷۰۱
۱. برنامه های تابستانی ۱۷۰۲
۱. فعال کردن مساجد ۱۷۰۲
۲. با انواع عبادت ۱۷۰۲
۳. مطالعه ۱۷۰۸
۴. کار ۱۷۱۲
۵. تفریح سالم ۱۷۱۴
۱. بسم الله الرحمن الرحيم ۱۷۱۹
۱. اهمیت آن ۱۷۱۹
۲. آیا جزء سوره است ؟ ۱۷۲۲
۱. بصیرت ۱۷۲۳
۱. اهمیت ۱۷۲۳
۲. عمل بدون بصیرت ۱۷۲۳

۱. بلال حبشی ۱۷۲۵
۱. شخصیت ۱۷۲۵
۲. پایداری در برابر شکنجه ۱۷۲۸
۳. بلال و پیامبر اکرم (ص) ۱۷۲۹
۴. بعد از پیامبر (ص) ۱۷۳۰
۵. بلال واذان ۱۷۳۳
۶. رحلت ۱۷۳۶
۷. خاطرات ۱۷۳۶
۱. بنی اسرائیل ۱۷۳۸
۱. خصوصیات بنی اسرائیل ۱۷۳۸
۲. علمای بنی اسرائیل ۱۷۴۳
۳. کيفرهای الهی ۱۷۴۴
۴. شخصیت فرعون و جامعه فرعونى ۱۷۴۵
۵. تاکتیک های فرعون ۱۷۴۶
۶. سرنوشت فرعون ۱۷۴۸
۷. امدادهای غیبی ۱۷۴۸
۸. موسی و بنی اسرائیل ۱۷۵۱
۹. رهبری انقلاب ۱۷۵۲
۱۰. دستاوردهای انقلاب ۱۷۵۳
۱۱. انقلابیون راستین ۱۷۵۴
۱۲. تداوم انقلاب ۱۷۵۵
۱۳. رمز سقوط ۱۷۵۵
۱۴. برخورد یهود با اسلام ۱۷۵۵
۱. بنی امیه ۱۷۵۷
۱. تصویری از حکومت بنی امیه ۱۷۵۷
۲. شورش ها بر علیه بنی امیه ۱۷۵۸

۱. بهار - ۱۷۵۹
۱. بهار طبیعت - ۱۷۵۹
۲. بهار بلاد و اهل زمین - ۱۷۶۱
۳. بهار دلها - ۱۷۶۱
۴. بهار قرآن - ۱۷۶۳
۱. بهداشت - ۱۷۶۳
۱. اهمیت بهداشت و نظافت در اسلام - ۱۷۶۳
۲. ویژگی های بهداشت اسلامی - ۱۷۷۳
۳. رابطه جسم و جان در اسلام - ۱۷۹۴
۴. رابطه پیش گیری و درمان - ۱۷۹۵
۵. اهمیت درمان در اسلام - ۱۷۹۶
۶. رابطه عاطفه و بهداشت - ۱۷۹۶
۷. نامه ای پیرامون بهداشت - ۱۷۹۸
۱. بهشت و جهنم - ۱۸۰۴
۱. بهشت - ۱۸۰۴
۲. جهنم - ۱۸۱۰
۱. بهمن شروعی دیگر - ۱۸۱۳
۱. دین مدار - ۱۸۱۳
۲. جوان - ۱۸۱۶
۳. مردمی - ۱۸۱۶
۴. بدون تبعیض - ۱۸۱۶
۵. فهمیده - ۱۸۱۷
۶. باعزت - ۱۸۱۷
۷. متحول - ۱۸۱۷
۱. بیعت در اسلام - ۱۸۱۷
۱. مفهوم بیعت - ۱۸۱۸

- ۱۸۱۸ ۲. شرایط بیعت
- ۱۸۱۹ ۳. انواع بیعت
- ۱۸۲۱ ۴. آثار شکستن بیعت
- ۱۸۲۳ ۱. بیماری
- ۱۸۲۴ ۱. بیمه
- ۱۸۲۴ ۱. تاریخ بیمه در اسلام
- ۱۸۲۵ ۲. جایگاه بیمه در اسلام
- ۱۸۲۷ ۳. بیمه در فقه اسلامی
- ۱۸۲۹ ۴. انواع بیمه
- ۱۸۲۹ ۵. منابع تأمین اجتماعی
- ۱۸۲۹ ۶. بیمه معنوی
- ۱۸۳۱ ۷. نقش بیمه بر اساس بسیج تعاون عمومی
- ۱۸۳۳ ۸. پیشنهادات و انتقادات
- ۱۸۳۴ ۱. بینش موحد از دیدگاه قرآن
- ۱۸۳۴ ۱. جهان هستی
- ۱۸۳۵ ۲. انسان
- ۱۸۴۱ پ
- ۱۸۴۱ ۱. پاسخ به احکام پزشکی
- ۱۸۴۱ ۱. تشریح جسد
- ۱۸۴۲ ۲. پیوند اعضا
- ۱۸۴۳ ۳. ضمان ، حدود ، دیات و قصاص
- ۱۸۴۵ ۴. احکام ازدواج
- ۱۸۴۷ ۵. معاینات پزشکی
- ۱۸۴۷ ۶. آزمایشگاه
- ۱۸۴۷ ۷. استعمال و تجویز دارو
- ۱۸۴۹ ۱. پاسداری از دین

۱. پاسداری از دیدگاه قرآن ۱۸۴۹
۲. پاسداران دین ۱۸۴۹
۳. نیازهای پاسدار دین ۱۸۵۱
۴. دنیاپرستی مانع پاسداری از دین ۱۸۵۳
۵. ارکان پاسداری از دین ۱۸۵۳
۱. پرسش و پاسخ ۱۸۵۴
۱. اخلاقی ۱۸۵۴
۲. مهدویت ۱۸۵۶
۳. اجتماعی سیاسی ۱۸۵۸
۴. نصب حاکم ۱۸۵۹
۵. دلایل عدم جدائی دین از سیاست ۱۸۶۱
۶. آیات مربوط به اولوالامر ۱۸۶۱
۷. نپذیرفتن ولایت ظالمان ۱۸۶۱
۸. ولایت پیامبر (ص) بر مؤمنان ۱۸۶۲
۹. نهی از حکم به غیر ما انزل الله ۱۸۶۳
۱۰. خصوصیات جامعه اسلامی ۱۸۶۳
۱۱. لزوم تجهیز قوا برای حکومت ۱۸۶۳
۱۲. مطرح ساختن حکومت انبیاء و اولیاء در قرآن ۱۸۶۴
۱۳. آیات مربوطه به امر بمعروف و نهی از منکر ۱۸۶۴
۱. پناه دادن ۱۸۶۴
۱. پناه دادن خدا ۱۸۶۴
۲. پناه دادن حضرت یوسف ۱۸۶۴
۳. جوانمردی ۱۸۶۵
۴. پناه دادن در کنار ایمان و هجرت و جهاد ابواء ۱۸۶۵
۱. پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ۱۸۶۵
۱. سیمای پیامبر (صلی الله علیه و آله) ۱۸۶۵

۲. رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ----- ۱۸۷۳
۳. وظایف پیامبر (صلی الله علیه و آله) ----- ۱۸۹۰
۴. سیره پیامبر (صلی الله علیه و آله) ----- ۱۸۹۴
۵. سیره عمومی ----- ۱۹۰۶
۶. تأییدات و تحذیرات الهی ----- ۱۹۳۸
- ت ----- ۱۹۴۵
۱. تثلیث ----- ۱۹۴۵
۱. سیمای حضرت عیسی (ع) درقرآن ----- ۱۹۴۵
۲. سیمای حضرت مریم (س) درقرآن ----- ۱۹۶۳
۳. مسیحیت از دیدگاه مسیحیان ----- ۱۹۶۷
۱. تجارت و کسب ----- ۲۰۰۳
۱. کار ----- ۲۰۰۳
۲. اخطار به بیکار ----- ۲۰۱۱
۳. نهی از تنبلی ----- ۲۰۱۲
۴. طلب حلال ----- ۲۰۱۲
۵. هدف از کار ----- ۲۰۱۵
۶. وقت کار ----- ۲۰۱۶
۷. کارهای ارزشمند در روایات اسلامی ----- ۲۰۱۶
۸. محیط کار ----- ۲۰۱۸
۹. اخلاق در تجارت ----- ۲۰۲۳
۱۰. دستور العمل ها ----- ۲۰۲۹
۱۱. آفات تجارت ----- ۲۰۳۲
۱۲. مواعظ حضرت علی (ع) به اهل بازار ----- ۲۰۴۱
۱۳. بازار ----- ۲۰۴۲
۱۴. بدهکار ودین ----- ۲۰۴۸
۱۵. تجارت و معامله با خدا ----- ۲۰۴۹

۱۶. کار و تجارت در شرع ۲۰۵۰
۱۷. کار در جامعه ۲۰۵۰
۱. تجربه ۲۰۵۲
۱. اهمیت و لزوم کسب تجربه ۲۰۵۲
۲. ثمره ۲۰۵۲
۱. تجسس ۲۰۵۴
۱. در علم اخلاق ۲۰۵۴
۲. در عقائد ۲۰۵۷
۳. حکم جاسوسی ۲۰۶۱
۴. اخذ به ظواهر ۲۰۶۲
۵. نمونه تفتیش نابجا ۲۰۶۳
۶. نکاتی از آیه "یا ایهاالذین آمنوا اجتنبوا کثیرا من الظن.." ۲۰۶۳
۱. تحریف ۲۰۶۵
۱. معنای تحریف ۲۰۶۵
۲. التقاط ۲۰۶۵
۳. خطر تحریف ۲۰۶۷
۴. مبارزه با تحریف ۲۰۶۸
۵. موارد تحریف ۲۰۶۹
۱. مجازات تحقیر مؤمن (مجازات) ۲۰۷۹
۱. به خاطر فقر مالی ۲۰۷۹
۲. به صورت طعن ۲۰۷۹
۳. بصورت اهانت ۲۰۷۹
۴. به صورت سبک شمردن ۲۰۸۰
۵. به صورت اظهار برائت ۲۰۸۰
۱. تحقیق ۲۰۸۰
- تخلی ۲۰۸۲

- (۱) تربیت در هنگام تخلی ۲۰۸۲
- (۲) عبرت گرفتن در هنگام تخلی ۲۰۸۲
- (۳) یاد خدا هنگام تخلی ۲۰۸۳
- (۴) موارد نهی از تخلی ۲۰۸۴
- (۵) حفظ محترمت در هنگام تخلی ۲۰۸۶
۱. تربیت فرزند ۲۰۸۹
۱. دیدگاه اسلام راجع به فرزند ۲۰۸۹
۲. نقش والدین در تربیت فرزند ۲۰۹۱
۳. شیوه های تربیت ۲۰۹۲
۴. وظایف والدین ۲۰۹۴
۵. روان شناختی ۲۱۰۰
۶. بهداشتی ۲۱۰۱
۱. ترس ۲۱۰۱
۱. خوف در قرآن و سنت ۲۱۰۱
۲. مؤمن خوف ۲۱۰۵
۳. ما الجبن؟ ۲۱۰۶
۴. الجبان والغزو ۲۱۰۶
۵. انواع خوف ۲۱۰۶
۶. الخوف بقدر العلم والمعرفه ۲۱۰۷
۷. ثمرات خوف در قرآن و سنت ۲۱۰۷
۸. علامت خائف در قرآن و سنت ۲۱۱۰
۹. عدم ترس مؤمن ۲۱۱۲
۱۰. اذا هبت امراً فقع فیه ۲۱۱۳
۱۱. الأمن من مکرالله ۲۱۱۳
۱۲. تجزی ۲۱۱۳
۱. تسبیح ۲۱۱۴

- ۲۱۱۴ ۱. سیمای تسبیح
- ۲۱۱۶ ۲. تسبیح کنندگان
- ۲۱۲۵ ۳. انواع تسبیح
- ۲۱۳۰ ۴. زمان تسبیح
- ۲۱۳۲ ۵. مکان تسبیح
- ۲۱۳۳ ۶. آثار تسبیح
- ۲۱۳۴ ۷. چند مسئله درباره تسبیحات اربعه
- ۲۱۳۴ ۱. تعبد و تشبث
- ۲۱۳۴ ۱. ربوبیت ولایت الهی
- ۲۱۳۵ ۲. تعبد و تشبث در ادیان قبلی
- ۲۱۳۵ ۳. تعبد و تشبث بعد از رسول خدا
- ۲۱۳۷ ۱. تعبد و تشبث
- ۲۱۳۷ ۱. ربوبیت و ولایت الهی
- ۲۱۳۷ ۲. تعبد و تشبث در ادیان قبلی
- ۲۱۳۷ ۳. تعبد و تشبث بعد از رسول خدا
- ۲۱۳۸ ۴. اجتهاد و فهم وحی
- ۲۱۳۸ ۱. تعصب در اسلام
- ۲۱۳۸ ۱. تعصب مثبت در قرآن و سنت
- ۲۱۳۹ ۲. تعصب ناپجا در قرآن و سنت
- ۲۱۴۴ ۳. تعصب قبیله ای در زمان امام علی (ع)
- ۲۱۴۵ ۱. تعلیم و تربیت
- ۲۱۴۵ ۱. اهمیت تعلیم و تربیت
- ۲۱۴۷ ۲. آداب تعلیم و تربیت
- ۲۱۵۴ ۳. موانع تعلیم و تربیت
- ۲۱۵۴ ۴. عوامل مؤثر در تعلیم و تربیت
- ۲۱۶۷ ۶. تأثیرات فطرت در تعلیم و تربیت

- ٢١٧٢ ----- ٧. سیمای معلم وشاگرد
- ٢١٩٥ ----- ١. تفریح سالم
- ٢١٩٥ ----- ١. کلیات
- ٢١٩٥ ----- ٢. اهداف
- ٢١٩٦ ----- ٣. شرائط
- ٢١٩٧ ----- ٤. آفات
- ٢١٩٨ ----- ٥. انواع تفریح
- ٢١٩٩ ----- ١. تفریح
- ٢١٩٩ ----- ١. اصول مثبت تفریحات
- ٢٢٠١ ----- ٢. اصول منفی تفریحات
- ٢٢٠٢ ----- ١. تفسیر ایاک نعبد وایاک نستعین
- ٢٢٠٢ ----- ١. ایاک
- ٢٢٠٤ ----- ٢. نعبد
- ٢٢٠٤ ----- ٣. نستعین
- ٢٢٠٥ ----- ٤. نکات آیه
- ٢٢٠٨ ----- ١. تفسیر سوره علق
- ٢٢٠٨ ----- ١. آیه ١ (اقرأ بسم ربك الذي خلق)
- ٢٢١٠ ----- ٢. آیه ٢ (خلق الأنسان من علق)
- ٢٢١١ ----- ٣. آیه ٣ (اقرأ و ربك الأكرم)
- ٢٢١٢ ----- ٤. آیه ٤-٥-٦
- ٢٢١٣ ----- ٥. آیه ٧
- ٢٢١٤ ----- ٦. آیه ٨
- ٢٢١٦ ----- ٧. آیه ٩-١٠
- ٢٢١٦ ----- ٨. تذكرات
- ٢٢١٧ ----- ١. تفکر وغفلت
- ٢٢١٧ ----- ١. تفکر

- ۲۲۲۴ ----- ۲. غفلت
- ۲۲۲۵ ----- ۱. تقلید
- ۲۲۴۱ ----- ۱. تقوی
- ۲۲۴۱ ----- ۱. معنای تقوی
- ۲۲۴۲ ----- ۲. اهمیت تقوی
- ۲۲۴۳ ----- ۳. آثار و برکات تقوی
- ۲۲۴۹ ----- ۴. ابعاد تقوا
- ۲۲۵۱ ----- ۵. راه رسیدن به تقوا
- ۲۲۵۲ ----- ۶. ویژگی ها و کمالات متقین
- ۲۲۵۵ ----- ۷. گروه های مقابل متقین
- ۲۲۵۵ ----- ۱. تقیه
- ۲۲۵۵ ----- ۱. تاریخچه
- ۲۲۵۵ ----- ۲. حکم تقیه
- ۲۲۵۷ ----- ۳. مواردی از تقیه
- ۲۲۵۷ ----- ۴. فلسفه تقیه
- ۲۲۵۸ ----- ۵. آثار تقیه
- ۲۲۵۸ ----- ۱. سوره تکاثر
- ۲۲۷۱ ----- ۱. تکبیر
- ۲۲۷۱ ----- ۱. سیمای تکبیر
- ۲۲۷۳ ----- ۲. معانی تکبیر
- ۲۲۷۴ ----- ۳. کیفیت اداء تکبیره الاحرام
- ۲۲۷۶ ----- ۵. موارد تکبیر
- ۲۲۸۲ ----- ۶. وقایع تاریخی
- ۲۲۸۶ ----- ۷. تکبیرهای مستحب
- ۲۲۸۶ ----- ۸. تکبیرهای مولاعلی (ع) و حضرت پیامبر (ص)
- ۲۲۹۰ ----- ۹. فضیلت و اهمیت تکبیر

۱. تکبر و عجب ۲۲۹۰
۱. خطر تکبر ۲۲۹۰
۲. انواع تکبر ۲۲۹۳
۳. درمان تکبر ۲۲۹۶
۴. خطر عجب ۲۲۹۷
۵. فرق تکبر و عجب ۲۲۹۸
۱. تلخی ها و شیرینی ها ۲۲۹۹
۱. نشانه های دوستی و دشمنی خدا ۲۲۹۹
۲. مقابله با ناگواری ۲۳۰۰
۳. وسیله ابتلا و امتحان ۲۳۰۱
۴. عمومیت امتحان ۲۳۰۳
۵. زاهد کیست ۲۳۰۵
۶. پاداش پیروزی ۲۳۰۵
۷. کیفر شکست ۲۳۰۵
۱. تمرکز ۲۳۰۵
۱. عوامل ایجاد تمرکز ۲۳۰۵
۲. عوامل مؤثر در به وجود آمدن تمرکز ۲۳۰۷
۳. عوامل سلب تمرکز ۲۳۰۸
۱. تملق و چاپلوسی ۲۳۰۸
۱. مذمت تملق ۲۳۰۸
۲. آثار منفی تملق ۲۳۰۸
۳. جایگاه متملق ۲۳۰۹
۴. نحوه برخورد با متملق ۲۳۰۹
۱. توبه ۲۳۱۰
۱. تعریف توبه ۲۳۱۰
۲. اهمیت توبه ۲۳۱۲

۳. اقسام توبه ----- ۲۳۱۴
۴. شرایط توبه ----- ۲۳۱۷
۵. احکام توبه ----- ۲۳۲۹
۶. روش توبه ----- ۲۳۳۱
۷. آثار توبه ----- ۲۳۳۲
۱. توحید ----- ۲۳۳۳
۱. مقدمه ----- ۲۳۳۳
۲. اقسام توحید ----- ۲۳۳۷
۳. توحید در قرآن ----- ۲۳۴۰
۴. راههای شناخت خدا ----- ۲۳۴۵
۵. آثار فردی و اجتماعی اعتقاد به وحدانیت خداوند ----- ۲۳۴۷
۶. آیا این دو گروه قابل مقایسه هستند؟ ----- ۲۳۶۱
۷. چرا در نظام یک پارچه ی عالم من وصله ی ناهم رنگ باشم؟ ----- ۲۳۶۳
۱. توسل ----- ۲۳۶۵
۱. توسل وتبرک در اسلام ----- ۲۳۶۵
۲. مفهوم توسل ----- ۲۳۷۲
۳. شرایط توسل ----- ۲۳۷۳
۴. انواع توسل ----- ۲۳۷۳
۵. آثار توسل ----- ۲۳۹۶
۶. جواب به شبهات توسل ----- ۲۳۹۸
۷. پیدایش وهابیت ----- ۲۴۰۶
۸. شبهات وهابیت ----- ۲۴۰۷
۹. نکاتی در باب توسل ----- ۲۴۱۳
۱. توکل ----- ۲۴۱۶
۱. مفهوم توکل ----- ۲۴۱۶
۲. اهمیت توکل در قرآن وسنت ----- ۲۴۲۱

۲۴۲۲		۳. خصوصیات توکل
۲۴۲۶		۵. زمینه توکل
۲۴۲۶		۶. علامات توکل
۲۴۲۶		۷. رابطه توکل و اسباب
۲۴۲۸		۸. موارد زمینه ساز توکل در جامعه
۲۴۳۰		۹. موارد توکل در قرآن و سنت
۲۴۳۲		۱۰. آثار توکل در قرآن و سنت
۲۴۳۶		۱۱. شرائط وکیل
۲۴۳۷		۱۲. اوصاف وکیل مطمئن
۲۴۳۷		۱۳. خصوصیات متوکلین
۲۴۳۹		۱۴. پاداش متوکلین در قرآن
۲۴۳۹		۱۵. نکاتی در باب توکل و عدم توکل
۲۴۴۳		۱. تولی و تبری
۲۴۴۳		۱. حدودمرزهای تولی و تبری
۲۴۴۵		۲. نقش تولی و تبری
۲۴۴۵		۳. اهمیت
۲۴۵۱		ج
۲۴۵۱		۱. جابرین عبدالله انصاری
۲۴۵۱		۱. سیمایشخصیت
۲۴۵۵		۲. جابر واهل بیت
۲۴۶۲		۱. جامعیت اسلام
۲۴۶۲		۱. ضرورت وجود دین جامع
۲۴۶۶		۲. جامعیت در روابط
۲۴۶۷		۳. جامعیت در تعلیم و تربیت
۲۴۶۹		۴. جامعیت در احکام
۲۴۶۹		۱. جاهلیت

- ۲۴۶۹ ۱. اسلام و جاهلیت
- ۲۴۷۰ ۲. سیمای جاهلیت
- ۲۴۷۵ ۳. خطرات جهل
- ۲۴۷۸ ۱. دفع توهم جبر
- ۲۴۷۸ ۱. با آیات قرآن
- ۲۴۸۷ ۲. حل آیات اضلال درقرآن
- ۲۴۸۸ ۳. حل آیات مشیت در قرآن
- ۲۴۸۸ ۴. حل آیات قضا در قرآن
- ۲۴۹۹ ۱. جدال
- ۲۴۹۹ ۱. احسن
- ۲۵۰۱ ۲. مذموم
- ۲۵۰۳ ۱. جشن
- ۲۵۰۳ ۱. ادله تعظیم ایام الله وبرگزاری مراسم جشن
- ۲۵۰۵ ۲. ادله مخالفین
- ۲۵۰۵ ۳. ردّ برخی ادله مخالفین
- ۲۵۰۷ ۴. بدعت یعنی چه ؟
- ۲۵۰۷ ۵. دفع توهم در تعیین مصادیق بدعت
- ۲۵۰۷ ۶. بزرگداشت برخی موارد در دین اسلام
- ۲۵۱۲ ۷. اعمال عید
- ۲۵۱۳ ۸. شیطان در عید هم به فکر اغفال است ؟
- ۲۵۱۴ ۱. جماعت
- ۲۵۱۴ ۱. اهمیت دراسلام
- ۲۵۱۵ ۲. تفرقه و جدائی از جماعت
- ۲۵۱۶ ۳. برخورد با بی اعتنائی به جماعت
- ۲۵۱۷ ۴. ملاک حق است نه جماعت
- ۲۵۱۷ ۵. دعا کردن اجتماعی

۶. غذا خوردن اجتماعی ۲۵۱۷
۷. فلسفه نماز جماعت ۲۵۱۸
۸. اهمیت نماز جماعت ۲۵۱۸
۹. اهمیت صف اول نماز جماعت ۲۵۲۸
۱۰. ثواب نماز های یومیه به جماعت ۲۵۲۹
۱۱. آثار نماز جماعت ۲۵۳۱
۱۲. آداب نماز جماعت ۲۵۳۱
۱۳. بنیان گزاران نماز جماعت ۲۵۳۲
۱۴. شرکت زنان در نماز جماعت ۲۵۳۲
۱۵. شرکت در جماعت اهل سنت ۲۵۳۲
۱۶. امام جماعت ۲۵۳۴
۱. جن در قرآن ۲۵۴۱
۱. فردی ۲۵۴۱
۲. دینی ۲۵۴۳
۱. جنگ احد ۲۵۴۵
۱. استراتژی جنگ ۲۵۴۵
۲. نکات مهم ۲۵۴۹
۳. پیامها در قرآن ۲۵۶۵
۱. جنگ موته ۲۵۶۹
۱. جوان ۲۵۷۱
۱. سیمای جوان ۲۵۷۱
۲. نیازهای جوان ۲۵۷۸
۳. وظائف جوان ۲۵۷۹
۴. تلاش های جوان ۲۵۸۱
۵. رفتار با جوان ۲۵۸۲
۱. جهاد ۲۵۸۵

۱. جهاد درقرآن ۲۵۸۵
۲. جهاد ، عامل حرکت ۲۵۸۶
۳. هدف و آثار جهاد ۲۵۸۶
۴. ویژگی مجاهد ۲۵۸۷
۵. جایگاه غنیمت در جهاد ۲۵۸۸
۱. جهل و بیسوادی ۲۶۱۰
۱. خطر جهل و بیسوادی درقرآن و سنت ۲۶۱۰
۲. خطر جهل درروایات ۲۶۱۱
۳. خصوصیات جاهل در روایات ۲۶۱۲
۴. ارتباط انسان با دوست جاهل و دشمن دانا در روایات ۲۶۱۶
۵. مبارزه اسلام با جهل ۲۶۱۶
۶. نکاتی در باب جهل ۲۶۱۸
- چ ۲۶۱۸
۱. جهل خاطره از شهدای کربلا ۲۶۱۸
۱. شهدای خاندان بنی هاشم ۲۶۱۸
۲. صحابه شهید کربلا ۲۶۲۴
۳. قاصدان شهید کربلا ۲۶۲۶
۴. توابین شهید کربلا ۲۶۲۶
۵. بردگان شهید کربلا ۲۶۲۷
۶. خصوصیات شهدای کربلا ۲۶۲۹
- ح ۲۶۳۱
۱. حبّ و بغض ۲۶۳۱
۱. محبت الهی درقرآن ۲۶۳۱
۲. محبت الهی درروایات ۲۶۳۴
۳. آثار محبت الهی ۲۶۳۷
۱. حبط و تکفیر ۲۶۳۸

- ۲۶۳۸ ۱. حبط
- ۲۶۴۶ ۲. تکفیر
- ۲۶۵۴ ۱. حج
- ۲۶۵۴ ۱. معنا
- ۲۶۵۵ ۲. سیمای حج
- ۲۶۶۳ ۳. حدود و شرائط حج
- ۲۶۶۹ ۴. فوائد حج
- ۲۶۷۳ ۵. هدف حج
- ۲۶۷۴ ۶. اسرار و فلسفه حج
- ۲۶۸۰ ۷. حج و بدعت
- ۲۶۸۳ ۸. حاجی
- ۲۷۰۰ ۹. مکه و کعبه
- ۲۷۰۸ ۱۰. تبلیغات و حج
- ۲۷۰۸ ۱۱. حج و جهاد
- ۲۷۱۲ ۱۲. حجه الوداع
- ۲۷۱۲ ۱. حجاب
- ۲۷۱۲ ۱. سیمای حجاب
- ۲۷۱۴ ۲. اهمیت حجاب
- ۲۷۱۴ ۳. حجاب در قرآن
- ۲۷۱۸ ۴. حجاب در روایات
- ۲۷۲۰ ۵. سیر تاریخی حجاب
- ۲۷۲۳ ۶. فلسفه و آثار حجاب
- ۲۷۲۶ ۷. بی حجایی
- ۲۷۴۴ ۸. روابط زن و مرد
- ۲۷۵۰ ۹. مواظبی پیرامون حجاب
- ۲۷۵۴ ۱۰. خاطرات

۱. حدود - ۲۷۶۰
۱. حدیث شناسی - ۲۷۹۳
۱. معنای حدیث و روایت - ۲۷۹۳
۲. اهمیت حدیث - ۲۷۹۳
۳. نوشتن حدیث - ۲۷۹۷
۴. سند - ۲۷۹۹
۵. نقل و ضبط حدیث - ۲۷۹۹
۶. حفظ - ۲۸۱۰
۷. جعل حدیث - ۲۸۱۱
۸. تحریف حدیث - ۲۸۲۶
۹. رجال - ۲۸۳۷
۱۰. درایه - ۲۸۴۱
۱۱. راه شناخت حدیث - ۲۸۴۱
۱۲. تعبد و تثبیت - ۲۸۴۵
۱۳. کتب حدیث و محدثان - ۲۸۴۷
۱۴. کتب روایی اهل سنت - ۲۸۵۲
۱۵. حدیث برای دنیا - ۲۸۵۷
۱۶. رعایت حدیث - ۲۸۵۷
۱۷. فهم حدیث - ۲۸۵۷
۱۸. ارزش محدث - ۲۸۵۹
۱۹. احادیث متفاوت - ۲۸۵۹
۲۰. نکاتی در مورد حدیث - ۲۸۶۰
۱. حرص - ۲۸۶۵
۱. حرکت - ۲۸۷۱
۱. تکاملی - ۲۸۷۱
۲. سیر نزولی - ۲۸۷۳

- ۲۸۷۴ ۱. حریم ها
- ۲۸۷۴ ۱. حریم ها در قرآن
- ۲۸۷۸ ۲. حریم ها در روایات
- ۲۸۷۸ ۳. حریم ها در ادعیه
- ۲۸۷۸ ۱. حزب
- ۲۸۷۸ ۱. حزب الله
- ۲۸۸۵ ۲. حزب الشیطان
- ۲۸۹۰ ۱. حزن
- ۲۸۹۰ ۱. عوامل حزن
- ۲۸۹۱ ۲. آثار حزن
- ۲۸۹۲ ۳. حزن ممدوح
- ۲۸۹۳ ۴. درمان حزن
- ۲۸۹۹ ۵. غم و شادی با هم
- ۲۸۹۹ ۱. حسبه و محتسب
- ۲۸۹۹ ۱. تاریخچه حسبه و محتسب
- ۲۹۰۱ ۲. تعریف حسبه
- ۲۹۰۵ ۳. فرق محتسب با منتوع
- ۲۹۰۸ ۴. سیره معصومین
- ۲۹۲۴ ۵. ماحصل مدارک و روایات
- ۲۹۲۶ ۱. حسد
- ۲۹۲۶ ۱. حسد در قرآن
- ۲۹۲۷ ۲. پیشینه بیماری حسادت
- ۲۹۲۷ ۳. عوامل وانگیزه ها
- ۲۹۲۷ ۴. آفات ومضرات
- ۲۹۳۱ ۵. علامت حسادت
- ۲۹۳۲ ۶. انواع حسادت

- ۲۹۳۵ ۷. غبطه
- ۲۹۳۵ ۸. پیش گیری و درمان
- ۲۹۳۷ ۹. نمونه ها
- ۲۹۴۶ ۱. حسرت
- ۲۹۴۷ ۱. حسنه
- ۲۹۴۷ ۱. ویژگی حسنه
- ۲۹۴۹ ۲. آثار حسنه
- ۲۹۴۹ ۳. بهترین حسنه
- ۲۹۴۹ ۴. علامت ایمان
- ۲۹۴۹ ۵. جزا
- ۲۹۵۲ ۱. حضرت آدم (ع)
- ۲۹۵۲ ۱. قبل از هبوط
- ۲۹۶۴ ۲. بعد از هبوط
- ۲۹۶۶ ۳. خلافت آدم
- ۲۹۷۳ ۴. عبرت ها
- ۲۹۷۸ ۱. حضرت آمنه (س)
- ۲۹۷۸ ۱. مقام حضرت آمنه (س)
- ۲۹۷۸ ۲. وفات حضرت آمنه (س)
- ۲۹۷۸ ۳. کلام حضرت آمنه (س)
- ۲۹۷۸ ۱. حضرت ابراهیم (ع)
- ۲۹۷۸ ۱. ولادت
- ۲۹۸۰ ۲. نوجوانی
- ۲۹۸۱ ۳. سیما و شخصیت
- ۲۹۹۰ ۴. ما موریتها
- ۲۹۹۲ ۵. امتحانات
- ۲۹۹۵ ۶. سرگذشت ابراهیم

۷. دعا‌های ابراهیم ۳۰۰
۸. تفسیر آیات ۳۰۴
۱. حضرت حمزه ۳۰۳۴
۱. حضرت خدیجه (س) ۳۰۳۵
۱. شخصیت ۳۰۳۵
۲. ازدواج ۳۰۴۱
۳. فرزندان ۳۰۴۵
۴. رحلت ۳۰۴۶
- حضرت داود (ع) ۳۰۴۶
۱. حضرت زکریا ۳۰۵۳
۱. حضرت علی علیه السلام در قرآن ۳۰۵۵
۱. امتیازات حضرت علی (ع) در قرآن ۳۰۵۵
۲. ویژگی های حضرت در قرآن ۳۰۶۰
۱. حضرت عیسی (ع) ۳۰۶۲
۱. حضرت عیسی ابن مریم علیه السلام ۳۰۶۲
۲. پیروان عیسی علیه السلام ۳۰۶۶
۱. حضرت فاطمه (سلام الله) ۳۰۷۸
۱. معرفی اجمالی ۳۰۷۸
۲. دوران زندگی ۳۰۹۹
۳. دوران ازدواج ۳۱۰۲
۴. مجاهدات ۳۱۰۶
۵. حضرت فاطمه (سلام الله) در قیامت ۳۱۱۶
۱. حضرت لقمان ۳۱۱۶
۱. حضرت لوط (ع) ۳۱۲۵
۱. جایگاه حضرت لوط (ع) در قرآن ۳۱۲۵
۲. جایگاه قوم لوط (ع) ۳۱۲۶

۳. دیدگاه اسلام نسبت به عمل لوط ----- ۳۱۲۹
۱. حضرت نوح (ع) ----- ۳۱۳۰
۱. معرفی شخصیت نوح (ع) ----- ۳۱۳۰
۲. جامعه زمان نوح (ع) ----- ۳۱۳۲
۳. صفات و خصال نوح (ع) ----- ۳۱۳۲
۴. رنج ها و مصائب حضرت نوح (ع) ----- ۳۱۳۳
۵. تبلیغ ----- ۳۱۳۶
۶. هشدارهای حضرت نوح (ع) ----- ۳۱۳۸
۷. شکایت و نفرین نوح (ع) ----- ۳۱۳۸
۸. کشتی نوح (ع) ----- ۳۱۳۹
۹. سرنوشت قوم نوح (ع) وقومش ----- ۳۱۴۱
۱۰. موعظه شیطان به نوح (ع) ----- ۳۱۴۱
۱۱. بررسی چندآیه و پیام ها ----- ۳۱۴۳
- حضرت هود (ع) ----- ۳۲۰۵
۱. حضرت یحیی (ع) ----- ۳۲۱۱
۱. حضرت یونس (ع) ----- ۳۲۱۴
۱. حضور در صحنه ----- ۳۲۱۷
۱. ترغیب به حضور درقرآن ----- ۳۲۱۷
۲. حضور مؤثر ----- ۳۲۱۷
۳. عوامل مؤثر در حضور ----- ۳۲۱۸
۴. منع از حضور ----- ۳۲۱۸
۵. اثرات عدم حضور ----- ۳۲۱۸
۶. علل عدم حضور ----- ۳۲۲۰
۷. تلاش دشمن برای حضور مردم ----- ۳۲۲۲
۱. حضور قلب ----- ۳۲۲۲
۱. در قرآن ----- ۳۲۲۲

۲. در روایات - ۳۲۲۳
۳. اهمیت - ۳۲۲۳
۴. آثار - ۳۲۲۵
۵. عوامل حضور قلب - ۳۲۲۷
۶. موانع حضور قلب - ۳۲۳۱
۷. راه های دستیابی - ۳۲۳۱
۸. خطر بی توجهی - ۳۲۳۵
۹. عوامل بی توجهی - ۳۲۳۶
۱۰. حضور قلب اولیای خدا - ۳۲۳۶
۱. حق الناس - ۳۲۳۸
۱. در آیات و روایات - ۳۲۳۸
۲. اهمیت حق الناس - ۳۲۴۰
۳. انواع حق الناس - ۳۲۴۲
۴. پیامدهای حق الناس - ۳۲۴۵
۵. تذکراتی پیرامون حق الناس - ۳۲۴۷
۶. مواردی از حق الناس در فقه - ۳۲۴۹
۱. حق و باطل - ۳۲۷۲
۱. ماهیت حق - ۳۲۷۲
۲. منشأ حق - ۳۲۷۲
۳. راه شناخت حق از باطل - ۳۲۷۳
۴. وظایف ما در قبال حق - ۳۲۷۳
۵. مصادیق حق - ۳۲۷۶
۶. فرق حق و باطل - ۳۲۷۹
۷. سیمای باطل - ۳۲۸۲
۸. پیروزی حق - ۳۲۸۲
۹. شکست باطل - ۳۲۸۶

- ۳۲۸۸ ۱۰. سیره تاریخی حق و ناحق
- ۳۲۸۹ ۱۱. حق در عرصه قضاوت
- ۳۲۹۱ ۱۲. سیمای اهل حق و باطل
- ۳۲۹۵ ۱. حقوق حیوان
- ۳۲۹۵ ۱. حقوق حیوانات
- ۳۲۹۹ ۲. حیوانات خاص در قرآن
- ۳۳۰۱ ۳. نکاتی در باب حیوانات
- ۳۳۰۲ ۱. حقوق زن (ارث و دیه)
- ۳۳۰۲ ۱. حل شبهه نقصان ارث زن نسبت به مرد
- ۳۳۰۳ ۲. حل شبهه نقصان دیه زن نسبت به مرد
- ۳۳۰۵ ۱. حقوق زن و شوهر
- ۳۳۰۵ ۱. حقوق همسر
- ۳۳۰۵ ۲. توقعات بجای طرفین (زن و شوهر)
- ۳۳۰۶ ۳. حفظ آبرو همدیگر
- ۳۳۰۷ ۴. سازگاری با همسر
- ۳۳۰۷ ۵. توقعات نابجا
- ۳۳۰۸ ۶. محرمات
- ۳۳۰۸ ۷. چند تذکر به مردها
- ۳۳۱۰ ۸. تذکراتی به خانم ها
- ۳۳۱۲ ۹. واسطه گری و اصلاح
- ۳۳۱۲ ۱. حقوق قرآن
- ۳۳۱۲ ۱. اهمیت قرآن
- ۳۳۱۵ ۲. حقوق قرآن
- ۳۳۱۸ ۳. ظلم بر قرآن
- ۳۳۲۰ ۴. قرآن و عترت
- ۳۳۵۰ ۱. حکمت

۱. تفسیر الحکمه ۳۳۵۰
۲. حکمت نظری و عملی ۳۳۵۴
۳. الحکیم ۳۳۵۶
۴. الحکمه ضاله المؤمن ۳۳۵۸
۵. رأس الحکمه ۳۳۵۹
۶. ما یورث الحکمه ۳۳۶۰
۷. ما یمنع الحکمه ۳۳۶۱
۸. آثار الحکمه ۳۳۶۲
۹. لاتمنع الحکمه غیر اهلها ۳۳۶۲
۱۰. طرائف الحکم ۳۳۶۲
۱. حکومت اسلامی ۳۳۶۲
۱. لزوم حکومت ۳۳۶۲
۲. اهداف حکومت ۳۳۶۴
۳. اصولی در نظام اداری ۳۳۶۶
۴. برنامه ۳۳۶۹
۵. وظائف ۳۳۷۱
۶. امتیازات ۳۳۷۸
۷. مدیران حکومت ۳۳۸۲
۱. حکومت بنی عباس در تاریخ ۳۳۸۷
۱. عوامل ظهور و پیدایش ۳۳۸۷
۲. سوء استفاده از نام اهل بیت ۳۳۹۵
۱. حلم و بردباری ۳۳۹۷
۱. تبیین حلم ۳۳۹۷
۲. فضل حلم ۳۳۹۷
۱. حلیمه سعیدیه ۳۴۰۴
۱. حماقت ۳۴۰۵

۱. الحمق والحماقه - ۳۴۰۵

۲. صفات الاحمق ۳۴۰۶

۳. احمق الناس ۳۴۰۷

۴. مصاحبه الاحمق ۳۴۰۸

۵. جواب الاحمق سكوت ۳۴۰۹

۶. معالجه الاحمق ۳۴۰۹

۱. حوزه - ۳۴۰۹

۱. سوابق حوزه ۳۴۰۹

۲. مزایای حوزه ۳۴۱۲

۳. نظام تربیتی حوزه ۳۴۱۴

۴. حوزه از دید شهید مطهری ۳۴۱۴

۵. نواقص حوزه ۳۴۱۵

۶. راه کارها ۳۴۱۷

۱. حیا در اسلام ۳۴۲۲

۱. ارزش حیا ۳۴۲۲

۲. انواع حیا ۳۴۲۴

۳. آثار حیا ۳۴۲۸

۴. جاهایی که نباید حیا کرد ۳۴۲۸

۱. حیات ۳۴۳۰

خ ۳۴۳۱

۱. خاتمیت ۳۴۳۱

۱. قرآن وخاتمیت پیامبر (ص) ۳۴۳۱

۲. خاتمیت در روایت ۳۴۳۲

۳. نیاز به پیامبر خاتم ۳۴۳۳

۴. جانشینان پیامبر (ص) ۳۴۳۶

۵. رابطه پیامبر خاتم با ادیان گذشته ۳۴۳۸

- ۳۴۳۹ ۶. خاتمیت در دین یهود و مسیح
- ۳۴۳۹ ۷. شبهات پیرامون خاتمیت
- ۳۴۴۳ ۱. خاطرات علماء
- ۳۴۴۳ ۱. شرف الدین
- ۳۴۵۶ ۲. اسکندر
- ۳۴۵۷ ۳. ابوسعید ابوالخیر
- ۳۴۵۷ ۴. مقدس اردبیلی
- ۳۴۵۷ ۵. ابن سیرین
- ۳۴۵۸ ۶. مدرّس
- ۳۴۵۸ ۷. میرداماد
- ۳۴۵۹ ۸. شیخ محمد شوشتری
- ۳۴۵۹ ۹. علامه طباطبائی
- ۳۴۵۹ ۱۰. علامه امینی
- ۳۴۵۹ ۱۱. میرزا جواد آقا تهرانی
- ۳۴۶۱ ۱۲. آیه الله جوادی آملی
- ۳۴۶۱ ۱۳. آقای ستوده
- ۳۴۶۱ ۱. خانه ومسکن
- ۳۴۶۱ ۱. خانه دنیا
- ۳۴۹۴ ۲. خانه آخرت
- ۳۴۹۶ ۱. خبرنگاری
- ۳۴۹۹ ۱. خدمتگزاری
- ۳۵۰۸ ۱. خرافات
- ۳۵۱۷ ۱. خسارت
- ۳۵۲۶ ۱. خشم
- ۳۵۲۷ ۱. خشونت
- ۳۵۲۷ ۱. انواع خشونت مثبت

۲. میانه روی در خشونت ۳۵۳۳
۳. برخورد قاطعانه با خواص ۳۵۳۴
۱. خطبه همام ۳۵۳۵
۱. تقوی ۳۵۳۵
۲. علم ۳۵۳۷
۳. بلند نظری ۳۵۳۹
۴. عبودیت ۳۵۴۲
۵. قناعت ۳۵۴۴
۶. شکرانه ۳۵۴۷
۷. ظرفیت ۳۵۴۹
۸. کرامت ۳۵۵۱
۹. حق خواهی ۳۵۵۶
۱۰. صمت ۳۵۶۱
۱۱. صبر ۳۵۶۲
۱. خمس ۳۵۶۳
۱. سیمای خمس ۳۵۶۳
۲. احکام خمس ۳۵۷۳
۳. آثار منع خمس ۳۵۷۶
۴. موارد مصرف خمس ۳۵۷۷
۱. خنده ۳۵۸۴
۱. انواع خنده ۳۵۸۴
۲. خنده در قیامت ۳۵۸۸
۳. تذکرات ۳۵۸۸
۱. خواب ۳۵۸۹
۱. خوارج ۳۵۹۷
۱. سیمای خوارج ۳۵۹۷

۲. افکار خوارج ۳۵۹۹
۳. اعمال خوارج ۳۶۰۲
۴. دسته هاو شاخه ها ۳۶۰۳
۵. سیر حرکت ۳۶۰۴
۶. برخورداردهای حضرت امیر (ع) ۳۶۱۰
۷. نکته ها ۳۶۱۵
۱. خواستگاری ۳۶۱۸
۱. قداست ازدواج ۳۶۱۸
۲. فلسفه ازدواج ۳۶۱۸
۳. فواید ازدواج ۳۶۲۱
۴. موانع ازدواج ۳۶۲۲
۵. شرایط ازدواج ۳۶۲۸
۵. ازدواج های ممنوع ۳۶۳۰
۶. وظیفه دیگران ۳۶۳۱
۷. مقدمات ازدواج ۳۶۳۲
۸. خطرات ازدواج ۳۶۴۹
۹. مسئله ازدواج در سنین پایین ۳۶۵۰
۱۰. نتیجه ازدواج ۳۶۵۵
۱. خودبینی و خدابینی ۳۶۶۶
۱. خدابینی انبیاء ۳۶۶۶
۲. خودبینی مخالفان انبیاء ۳۶۶۸
۱. خوردن و آشامیدن ۳۶۶۹
۱. تغذیه در قرآن ۳۶۶۹
۲. مواد غذایی ۳۶۷۲
۳. تهیه غذا ۳۶۸۰
۴. پختن غذا ۳۶۸۰

- ۳۶۸۰ ----- ۵. استفاده
- ۳۶۹۲ ----- ۶. آداب غذا خوردن
- ۳۶۹۹ ----- ۱. خیال
- ۳۷۰۷ ----- ۱. خیانت
- ۳۷۰۷ ----- ۱. سیمای خیانت و خائن در قرآن و سنت
- ۳۷۱۵ ----- ۲. انواع خیانت
- ۳۷۳۱ ----- ۳. زمینه های خیانت
- ۳۷۳۳ ----- ۴. مجازات خائن
- ۳۷۴۳ ----- ۵. آثار خیانت
- ۳۷۵۰ ----- د
- ۳۷۵۰ ----- ۱. دختر
- ۳۷۵۲ ----- ۱. درد انسان از دیدگاههای مختلف
- ۳۷۶۴ ----- ۱. در دو درمان
- ۳۷۶۴ ----- ۱. از نگاه قرآن و سنت
- ۳۷۶۸ ----- ۱. درس های کربلا
- ۳۷۶۸ ----- ۱. اعتقادی
- ۳۷۶۹ ----- ۲. اخلاقی
- ۳۷۶۹ ----- ۳. سیاسی
- ۳۷۷۱ ----- ۴. اجتماعی
- ۳۷۷۱ ----- ۵. نظامی
- ۳۷۷۱ ----- ۱. دروغ
- ۳۷۷۱ ----- ۱. سیمای دروغ از نظر قرآن و روایات
- ۳۷۷۵ ----- ۲. آثار دروغ
- ۳۷۷۹ ----- ۳. موارد مجاز دروغ گفتن
- ۳۷۸۵ ----- ۵. نکاتی پیرامون دروغ
- ۳۷۹۲ ----- ۱. دریا

۱. درقرآن و روایات ۳۷۹۲
۲. اطلاعاتی پیرامون دریا ۳۷۹۴
۳. نعمت های دریا ۳۷۹۵
۴. راههای دریائی ۳۷۹۶
۵. جنگ های دریائی ۳۷۹۷
۶. خطرات ۳۷۹۷
۱. دشمن ۳۷۹۸
۱. با تأثیر در افکار ۳۷۹۸
۲. با استفاده از ابزار مادی ۳۷۹۹
۱. دعا ۳۸۰۰
۱. حقیقت دعا ۳۸۰۰
۲. ادب و آداب نیایش گر ۳۸۰۲
۳. استجاب دعا ۳۸۰۷
۴. نمونه های قرآنی دعا ۳۸۱۱
۱. دعای ندبه ۳۸۱۳
۱. نیاز به دعا ۳۸۱۳
۲. سند دعای ندبه ۳۸۱۴
۳. اهمیت دعای ندبه ۳۸۱۴
۴. مفاد دعای ندبه ۳۸۱۵
۵. دعاها ۳۸۲۰
۱. دل آرام ۳۸۲۲
۱. نعمت قلب مطمئن ۳۸۲۲
۲. اسباب اطمینان قلب ۳۸۲۲
۳. فرق اضطراب و خوف ۳۸۲۲
۱. دنیا ۳۸۲۴
۱. توصیف دنیا ۳۸۲۴

- ۳۸۲۴ ۲. نگاه به دنیا
- ۳۸۴۰ ۱. دوستی و برادری
- ۳۸۴۰ ۱. اهمیت دوستی و برادری
- ۳۸۴۲ ۲. روش دوست یابی
- ۳۸۴۴ ۳. عوامل استحکام دوستی
- ۳۸۴۵ ۴. انواع دوستی ها
- ۳۸۵۰ ۵. انواع دوست
- ۳۸۵۵ ۶. حقوق و حدود
- ۳۸۵۹ ۷. آفات دوستی
- ۳۸۶۱ ۸. نوع رفتار با دوست از نظر قرآن و سنت
- ۳۸۶۵ ۱. دید سالم و دید انحرافی
- ۳۸۶۵ ۱. دید سالم و اهمیت آن در قرآن
- ۳۸۶۶ ۲. دید انحرافی و اهمیت آن در قرآن
- ۳۸۶۸ ۳. انواع انحراف در قرآن
- ۳۸۷۵ ۴. آثار دید انحرافی در قرآن
- ۳۸۷۵ ۱. دین و سیاست
- ۳۸۷۵ ۱. رابطه دین و سیاست
- ۳۸۷۷ ۲. دلایل سیاست در دین
- ۳۸۸۰ ر
- ۳۸۸۰ ۱. روحانیت
- ۳۸۸۰ ۱. وظیفه روحانیت
- ۳۸۸۵ ۲. شیوه کار
- ۳۸۹۰ ۳. وظیفه مردم
- ۳۸۹۲ ۱. رهبری
- ۳۸۹۸ ۱. ریاء
- ۳۸۹۸ ۱. سیمای ریاء

۲. سیمای ریاکار ۳۹۰۲

۳. نشانه های ریاکار ۳۹۰۴

۴. آثار ریا ۳۹۰۷

۵. درمان ریا ۳۹۰۸

۶. اخلاص ۳۹۱۲

۱. ریاست ۳۹۱۳

ز ۳۹۱۵

۱. زکات ۳۹۱۵

۱. تاریخچه زکات ۳۹۱۵

۲. معنای عمومی زکات ۳۹۱۶

۳. سفارش به زکات ۳۹۱۸

۴. فلسفه زکات ۳۹۱۹

۵. راه حل برای اختلاف طبقاتی در جامعه ۳۹۲۳

۶. ارتباط زکات با سایر عبادات و احکام ۳۹۲۹

۷. آثار منع پرداخت زکات ۳۹۳۱

۸. تفاوت خمس با زکات ۳۹۳۳

۹. معیار تشخیص مؤمن از منافق ۳۹۳۳

۱۰. به چه چیزهایی زکات واجب است؟ ۳۹۳۳

۱۱. آداب پرداخت زکات ۳۹۳۷

۱۲. متصدی زکات و آداب زکات گرفتن ۳۹۴۰

۱۳. رعایت احترام زکات دهنده ۳۹۴۶

۱۴. مصرف ۳۹۴۶

۱. زلزله ۳۹۵۳

۱. زمین و آسمان ۳۹۵۷

۱. خلقت زمین و آسمان ۳۹۵۷

۱. زمین ۳۹۷۴

۱. زمینہ بعثت ۳۹۸۳
۱. عربستان ۳۹۸۳
۲. ایران ۳۹۹۱
۳. ہند ۳۹۹۵
۴. ژاپن ۳۹۹۸
۵. فرانسه ۳۹۹۸
۶. چین ۳۹۹۹
۷. روم شرقی ۴۰۰۰
۸. یہودیان ۴۰۰۱
۹. مسیحیان ۴۰۰۳
۱. زمینہ ہا ۴۰۰۴
۱. زمینہ های خیر ۴۰۰۴
۲. زمینہ های شر ۴۰۰۵
۳. زمینہ های تعقل و تدبیر ۴۰۰۶
۴. زمینہ سازی ہا ۴۰۰۷
۵. زمینہ عبرت ۴۰۰۸
۶. زمینہ گناہ ۴۰۰۹
۷. زمینہ نابودی ۴۰۰۹
۸. زمینہ مقاومت ۴۰۰۹
۹. از بین بردن زمینہ های گناہ ۴۰۰۹
۱. زنان نمونہ ۴۰۱۰
۱. رمز سیادت چند زن ۴۰۱۰
۲. مادر و خواہر موسی (ع) ۴۰۱۰
۳. آسیہ زن فرعون ۴۰۱۲
۴. مریم مادر عیسی (ع) ۴۰۱۳
۵. ہاجر مادر اسماعیل (ع) ۴۰۱۶

۶. خدیجه همسر پیامبر (ص) ۴۰۱۶
۷. سمیه اولین زن شهید در اسلام ۴۰۱۸
۸. لبابه (ام الفضل) همسر عباس عموی پیامبر (ص) ۴۰۱۹
۹. سلمی همسر ابورافع ۴۰۲۱
۱۰. جمیله همسر حنظله ۴۰۲۱
۱۱. ام سلیم ۴۰۲۲
۱۲. بانوئی که مسجد را تمیز می کرد ۴۰۲۳
۱۳. حلیمه سعدیه ۴۰۲۴
۱۴. سراقه ۴۰۲۴
۱۵. رفیده ۴۰۲۵
۱۶. فاطمه خواهر عمر ۴۰۲۵
۱۷. خناء ۴۰۲۵
۱۸. عمره بنت علقمه حارثی پرچمدار ۴۰۲۵
۱۹. ام زیاد ۴۰۲۵
۲۰. ام عطیه وام سلمه ۴۰۲۶
۲۱. ام رعله (بانوی آرایشگر) ۴۰۲۶
۲۲. همسر سعید بن عبدالرحمن ۴۰۲۶
۲۳. سعوی ۴۰۲۷
۲۴. صفیه خواهر حمزه سید الشهداء ۴۰۲۹
۲۵. رمله (ام حبیبه) دختر ابوسفیان ۴۰۳۰
۲۶. نسیبه مادر دو شهید ۴۰۳۱
۲۷. فاطمه بنت اسد ۴۰۳۲
۲۸. ام سلمه ۴۰۳۳
۲۹. اسماء بنت یزید ۴۰۳۵
۳۰. فضه شاگرد حضرت زهرا (سلام الله) ۴۰۳۶
۳۱. ام حکیم ۴۰۳۸

- ۴۰۳۹ ۳۲. ام ایمن
- ۴۰۴۱ ۳۳. ام الخیر پیرزن سخنران
- ۴۰۴۲ ۳۴. اسماء بنت عمیس
- ۴۰۴۳ ۳۵. زنان مسلح
- ۴۰۴۴ ۳۶. ام مسلم مشاجعی
- ۴۰۴۵ ۳۷. ام فروه
- ۴۰۴۶ ۳۸. آمنه همسر عمرو بن حمق
- ۴۰۴۸ ۳۹. حبابه والبیه
- ۴۰۴۹ ۴۰. پیرزنی که بر شهادت حضرت علی علیه السلام گریست
- ۴۰۵۰ ۴۱. ام البنین مادر ۴ شهید
- ۴۰۵۰ ۴۲. عمره همسر مختار
- ۴۰۵۱ ۴۳. حضرت سکینه
- ۴۰۵۲ ۴۴. صفیه دختر عبد الله بن غنیف
- ۴۰۵۴ ۴۵. همسر کمیت اسدی شاعر معروف
- ۴۰۵۵ ۴۶. حره دختر حلیمه سعیدیه
- ۴۰۵۹ ۴۷. زینب دختر عبد الله محض
- ۴۰۶۰ ۴۸. شطیبه نیشابوری
- ۴۰۶۱ ۴۹. ام کلثوم دختر محمد بن عثمان بن سعید عمری
- ۴۰۶۱ ۵۰. ام الاسود خواهر زراه
- ۴۰۶۱ ۵۱. فاطمه مادر سیدرضی وسید مرتضی
- ۴۰۶۲ ۵۲. شریفه دختر سید بن طاووس
- ۴۰۶۲ ۵۳. آمنه دختر مجلسی بزرگ
- ۴۰۶۳ ۵۴. حمیده دختر محمد شریف اصفهانی
- ۴۰۶۳ ۵۵. بانوی اصفهانی
- ۴۰۶۴ ۱. زندان
- ۴۰۶۴ ۱. زندان در قرآن

۲. زندان در روایات ۴۰۶۶
۳. حصارهای نامریی ۴۰۶۷
۴. هدف زندان ۴۰۶۸
۵. حبس ۴۰۶۹
۶. تعزیر ۴۰۷۳
۷. در انتظار اجرای حکم ۴۰۷۳
۸. عوارض منفی زندان ۴۰۷۴
۹. پیشنهادات ۴۰۷۴
۱۰. حقوق زندانی ۴۰۷۴
۱۱. انواع زندانیان ۴۰۷۵
۱۲. زندان یوسف (ع) ۴۰۷۷
۱۳. اولین زندان در اسلام ۴۰۷۷
۱. زهد ۴۰۷۸
۱. جایگاه ۴۰۷۸
۲. سیمای زهد ۴۰۹۲
۱. زیارت عاشورا ۴۱۰۲
۱. فلسفه زیارت عاشورا ۴۱۰۲
۲. مراحل زیارت عاشورا ۴۱۰۲
۳. موارد لعن و سلام ۴۱۰۴
۴. درخواست های زیارت عاشورا ۴۱۱۰
۱. زیارت قبور ۴۱۱۲
۱. زیارت وارث ۴۱۲۰
۱. مقدمه ۴۱۲۰
۲. بعضی از فراهای دعا ۴۱۲۰
۳. امام حسین (ع) وارث ابراهیم خلیل (ع) ۴۱۲۲
۴. امام حسین (ع) وارث موسی کلیم (ع) ۴۱۲۴

۴۱۲۴ ۵. امام حسین (ع) وارث عیسی روح الله (ع)

۴۱۲۵ ۶. امام حسین (ع) وارث محمد حبیب الله (ص)

۴۱۲۵ ۷. امام حسین (ع) فرزند علی مرتضی (ع)

۴۱۲۶ ۸. امام حسین (ع) فرزند فاطمه زهرا (س)

۴۱۲۶ ۱. زیارت

۴۱۲۶ ۱. آداب زیارت

۴۱۲۹ ۲. زیارت مقبول چگونه زیارتی است؟

۴۱۳۰ ۳. هدف از زیارت ائمه (علیهم السلام) چیست؟

۴۱۳۲ ۱. زبان

۴۱۳۲ ۱. اهمیت زبان

۴۱۳۳ ۲. وظایف زبان

۴۱۳۴ ۳. برکات زبان

۴۱۳۴ ۴. گناهان زبان

۴۱۳۶ ۵. آداب سخن گفتن

۴۱۳۸ ۶. سخن نیکو

۴۱۳۹ ۱. زیبایی

۴۱۴۶ ۱. زید بن علی (ع)

۴۱۴۶ ۱. ولادت

۴۱۴۷ ۲. بررسی شخصیت و فضیلت زید

۴۱۵۲ ۳. فرزندان زید

۴۱۵۴ ۴. مقام علمی

۴۱۵۵ ۵. عبادت

۴۱۵۵ ۶. سیاست

۴۱۶۱ ۷. سر نوشت

۴۱۶۵ ۸. شعرا و زید

۴۱۶۵ ۹. زید از دیدگاه اهل سنت

- ۴۱۶۶ ۱۰. زید واهل بیت
- ۴۱۶۷ ۱. زینت
- ۴۱۶۷ ۱. ارزش واهمیت زینت
- ۴۱۶۹ ۲. آفرینش زینت ، یک لطف الهی است.
- ۴۱۷۲ ۴. زیبایی های طبیعی
- ۴۱۷۲ ۵. عطریات
- ۴۱۷۴ ۶. تزئین برای مردم
- ۴۱۷۵ ۷. زینت زن
- ۴۱۷۶ ۸. زینت شوهر برای زن
- ۴۱۷۷ ۹. تزئینات شیطانی
- ۴۱۷۷ ۱۰. تجمل پرستی
- ۴۱۷۷ ۱۱. زینت های ممنوع
- ۴۱۷۸ ۱۲. سوء استفاده از زینت ها
- ۴۱۷۸ ۱۳. باید از زینت ها استفاده خوب کرد
- ۴۱۷۸ ۱۴. مرزهای زینت
- ۴۱۷۹ ۱۵. سیره رهبران معصوم علیهم السلام
- ۴۱۷۹ ۱۶. توصیه ها
- ۴۱۸۱ س
- ۴۱۸۱ ۱. سادگی
- ۴۱۸۲ ۱. سجده
- ۴۱۸۲ ۱. سیمای سجده
- ۴۱۸۴ ۲. در روایات
- ۴۱۸۶ ۲. انواع سجده
- ۴۱۹۲ ۳. اهمیت وفضیلت سجده
- ۴۱۹۵ ۴. آثار سجده
- ۴۲۰۰ ۵. آداب سجده

- ۴۲۰۷ ۶. موارد سجده
- ۴۲۰۹ ۷. دعای سجده
- ۴۲۱۰ ۸. خطرات
- ۴۲۱۲ ۱. سخاوت
- ۴۲۱۴ ۱. سکولاریسم
- ۴۲۱۴ ۱. آیا دین کشف شدنی و فهم پذیر است
- ۴۲۱۶ ۲. آیا تمام حقایق دینی قابل دسترسی است؟
- ۴۲۱۶ ۳. منابع فهم دین چیست؟
- ۴۲۱۸ ۴. آیا فهم دین روشمند است؟
- ۴۲۱۸ ۵. علل تنوع و تطور فهم دین چیست؟
- ۴۲۱۹ ۶. رابطه قضا و قدر با اراده ما چیست؟
- ۴۲۲۰ ۷. فلسفه شرور
- ۴۲۲۰ ۸. ثبات و تغییر درونی
- ۴۲۲۲ ۹. آیا تغییر احکام نشانه جهل است؟
- ۴۲۲۲ ۱۰. آیا علم با دین تعارض دارد؟
- ۴۲۲۲ ۱۱. اختلاف علما و عقلا
- ۴۲۲۲ ۱۲. علت اختلاف فتوا
- ۴۲۲۳ ۱۳. آیا ادیان همه می توانند حق باشند؟
- ۴۲۲۳ ۱۴. آیا پیروان ادیان دیگر همه دوزخی هستند؟
- ۴۲۲۴ ۱۵. با طرفداران سایر ادیان چگونه رفتار کنیم؟
- ۴۲۲۶ ۱۶. دلایل واهی سکولاریزم
- ۴۲۳۱ ۱۷. جدول مقایسه علوم دین پژوهی
- ۴۲۳۴ ۱. سلام
- ۴۲۳۴ ۱. سیمای سلام
- ۴۲۳۹ ۲. آداب سلام
- ۴۲۵۱ ۳. سلام خداوند به حضرت زهرا (سلام الله علیها)

۴. نکات تربیتی ۴۲۵۱
۵. معرفی چند کتاب ۴۲۵۱
۱. سلمان رشدی ۴۲۵۲
۱. سلمان رشدی در یک نگاه ۴۲۵۲
۲. توهین به رسول الله (ص) ۴۲۵۴
۳. نمونه های اعدام در تاریخ ۴۲۵۶
۴. حکم فقهی مرتد ۴۲۵۷
۵. احترام به مقدسات در اروپا ۴۲۵۹
۶. فتوای امام خمینی (قدس سره) ۴۲۶۰
۷. سخنی چند با حامیان سلمان رشدی ۴۲۶۲
۱. سلمان فارسی ۴۲۶۵
۱. سیما و شخصیت ۴۲۶۵
۲. مقام و منزلت ۴۲۶۵
۳. سرآمد ولایت مداران ۴۲۷۰
۴. استانداری مدائن ۴۲۷۱
۵. داستان اسلام آوردن سلمان ۴۲۷۲
۶. سلمان از اهل بیت سخن می گوید ۴۲۷۳
۷. مواعظی از سلمان ۴۲۷۳
۸. کتاب نامه ۴۲۷۵
۱. سمره بن جندب ۴۲۷۵
۱. سنن الهی ۴۲۷۶
۱. قوانین وضع شده از طرف خدا ۴۲۷۶
۲. ویژگی ها ۴۲۷۷
۱. سوء استفاده ۴۲۹۹
۱. سیاست ۴۳۰۲
۱. ریشه لغوی کلمه سیاست ۴۳۰۲

۲. نظر مکاتب در مورد رابطه دین و سیاست ۴۳۰۲
۳. مبانی روابط سیاسی در اسلام ۴۳۰۵
۴. ارکان سیاست در اسلام ۴۳۰۶
۵. ریشه وحدت در جامعه اسلامی ۴۳۰۹
۶. شرایط مجریان حکومت اسلامی ۴۳۰۹
۱. سیره معصومین (ع) ۴۳۱۰
۱. نکات تربیتی ۴۳۱۰
۲. نکات بهداشتی ۴۳۳۴
۳. صوم و صلوات ۴۳۴۳
۴. احکام جزایی ۴۳۵۸
۵. معجزات و کرامات ۴۳۶۷
۶. جهاد و زکات ۴۳۸۲
۷. اخلاق خانواده ۴۴۰۰
۸. توجهات ۴۴۰۹
۹. موارد قابل تأمل ۴۴۱۸
۱۰. آداب اسلامی ۴۴۳۰
- ش ۴۴۴۳
۱. شادکردن دیگران ۴۴۴۳
۱. اهمیت ۴۴۴۳
۲. موارد ادخال السرور ۴۴۴۳
۳. آثار ۴۴۴۵
۱. شادی ۴۴۴۸
۱. شأن در اسلام ۴۴۵۲
۱. شاه ایران ۴۴۵۳
۱. شایعه ۴۴۵۳
۱. شب قدر ۴۴۵۵

- ۴۴۶۳ ۱. شباهت های امام حسین (ع) و قرآن
- ۴۴۷۳ ۱. شر
- ۴۴۸۳ ۱. شراب
- ۴۴۹۵ ۱. شرطه الخمیس
- ۴۵۰۱ ۱. شعار
- ۴۵۰۳ ۱. شعور هستی
- ۴۵۲۲ ۱. شفاعت
- ۴۵۳۳ ۱. شفاعت
- ۴۵۴۴ ۱. شک
- ۴۵۵۰ ۱. شکر
- ۴۵۵۰ ۱. سیمای شکر
- ۴۵۵۱ ۲. آثار شکر
- ۴۵۵۳ ۳. موارد شکر در قرآن
- ۴۵۵۶ ۴. مصادیق شکر
- ۴۵۶۱ ۵. شکوریت خدا
- ۴۵۶۳ ۶. حدّ شکر در قبال مردم
- ۴۵۶۷ ۷. شیوه و روش شکر گذاری از زبان اهل بیت
- ۴۵۶۷ ۸. انتقاد از ناشکری در قرآن
- ۴۵۶۹ ۹. صحنه ها و زمینه های شکر
- ۴۵۶۹ ۱۰. عجز از شکر خدا
- ۴۵۷۱ ۱۱. شکر نعمت ها ، ایجاد روحیه شکر
- ۴۵۷۳ ۱۲. آثار شکر در بلا
- ۴۵۷۵ ۱۳. شاکران نمونه
- ۴۵۸۱ ۱۴. شکرهای نابجا
- ۴۵۸۱ ۱۵. کلمات دانشمندان درباره شکر
- ۴۵۸۱ ۱۶. سجده

۴۵۸۶	۱. شگفتی ها
۴۵۸۷	۱. شناخت
۴۵۸۷	۱. ارزش و اهمیت
۴۵۸۸	۲. امکان
۴۵۸۹	۳. محدودیت
۴۵۹۱	۴. راههای شناخت
۴۵۹۲	۵. موانع شناخت
۴۵۹۷	۱. شهادت
۴۵۹۷	۱. شهادت
۴۶۰۰	۲. تحمل شهادت
۴۶۰۰	۳. کتمان شهادت
۴۶۰۱	۴. موارد شهادت
۴۶۰۵	۱. شهرت
۴۶۰۸	۱. شهیدبهبشتی
۴۶۱۶	۱. شیر
۴۶۱۶	۱. شیر مادر
۴۶۵۸	۲. شیر حیوان
۴۶۶۱	۱. شیعه
۴۶۶۱	۱. معرفی شیعه
۴۶۶۵	۲. مبانی شیعه
۴۶۸۸	۳. سیمای شیعه
۴۷۱۱	۴. شیعه در زمان خلفا
۴۷۷۲	۵. غصه های شیعه
۴۷۷۴	۱. شیوه های تربیت کودک در نهج البلاغه
۴۷۸۲	ص
۴۷۸۲	۱. صبر

- ۴۷۸۲ ۱. مفهوم صبر
- ۴۷۸۴ ۲. صبر در قرآن
- ۴۷۸۶ ۳. اهمیت صبر
- ۴۷۹۱ ۴. آثار صبر
- ۴۷۹۶ ۵. پاداش صبر
- ۴۷۹۸ ۶. راه پیدا کردن صبر
- ۴۸۰۲ ۸. انواع صبر
- ۴۸۰۴ ۹. موارد صبر
- ۴۸۲۵ ۱۰. مظاهر صبر
- ۴۸۳۰ ۱۱. خاطرات
- ۴۸۳۵ ۱. صدا
- ۴۸۳۷ ۱. صدق
- ۴۸۳۷ ۱. سیمای صدق
- ۴۸۳۹ ۲. اهمیت صدق
- ۴۸۴۰ ۳. آثار صدق
- ۴۸۴۰ ۴. صادقان
- ۴۸۴۱ ۱. صراط مستقیم
- ۴۸۴۱ ۱. معنای صراط مستقیم
- ۴۸۴۲ ۲. خصوصیات صراط مستقیم
- ۴۸۴۲ ۳. صراط مستقیم در تمام مراحل زندگی
- ۴۸۴۲ ۴. انحراف از صراط مستقیم
- ۴۸۴۷ ۱. صلح
- ۴۸۴۷ ۱. ماهیت صلح
- ۴۸۴۷ ۲. استقبال از صلح
- ۴۸۴۹ ۳. تعهد به صلح نامه
- ۴۸۵۰ ۴. شرایط صلح

۴۸۵۳		۵. اصلاح ذات البین
۴۸۵۵		۱. صلوات
۴۸۵۵		۱. اهمیت
۴۸۵۶		۲. کیفیت صلوات
۴۸۵۷		۳. سیمای صلوات
۴۸۵۹		۴. آثار صلوات
۴۸۶۲		۵. اوقات صلوات
۴۸۶۴		۶. عواقب ترک صلوات
۴۸۶۵		۷. دیدگاه اهل سنت درباره صلوات
۴۸۶۶		۱. صله رحم
۴۸۶۶		۱. اهمیت صله رحم
۴۸۶۸		۲. هدف از صله رحم
۴۸۶۹		۳. نحوه صله رحم
۴۸۶۹		۴. آثار صله رحم
۴۸۷۳		۵. قطع رحم
۴۸۷۴		۶. رابطه با اهل بیت علیهم السلام
۴۸۷۴		۷. کدام فامیل
۴۸۷۵		۸. خاطرات
۴۸۷۶		ض
۴۸۷۶		۱. ضرر در اسلام
۴۸۷۶		۱. جایگاه ضرر در اسلام
۴۸۷۹		۲. عوامل و اسباب ضرر در اسلام
۴۸۸۱		۳. راه های پیش گیری از ضرر در اسلام
۴۸۸۲		۴. وظایف
۴۸۸۴		۵. دقت
۴۸۸۴		۶. ضمانت

ط ۴۸۸۴

۱. طلاق ۴۸۸۵

۱. فریضه های پنج گانه در مورد طلاق ۴۸۸۵

۲. طلاق ، منفورترین حلال ها ۴۸۸۶

۳. انگیزه طلاق ۴۸۸۹

۴. بعضی از احکام طلاق ۴۸۹۱

۵. صیغه طلاق ۴۸۹۵

ظ ۴۸۹۶

۱. ظلم ۴۸۹۶

۱. سیمای ظلم ۴۸۹۶

۲. اقسام ظلم ۴۸۹۸

۳. اثر ظلم ۴۸۹۸

۴. برخورد با ظالم ۴۹۰۱

۵. جبران ظلم ۴۹۰۱

۶. عدالت الهی ۴۹۰۲

۱. ظن و گمان ۴۹۰۴

۱. حسن ظن ۴۹۰۴

۲. سوء ظن ۴۹۰۵

۳. موارد ۴۹۰۸

۴. نحوه مبارزه ۴۹۱۰

ع ۴۹۱۱

۱. عاقبت ۴۹۱۱

۱. اهمیت حسن عاقبت و سوء عاقبت از دیدگاه قرآن و سنت ۴۹۱۱

۲. عوامل حسن عاقبت ۴۹۱۴

۳. آثار حسن عاقبت ۴۹۱۵

۴. عوامل سوء عاقبت ۴۹۱۶

- ۴۹۲۳ ۵. آثار سوء عاقبت
- ۴۹۲۶ ۱. عبادت
- ۴۹۲۶ ۱. ضرورت عبادت
- ۴۹۳۵ ۲. روش عبادت
- ۴۹۳۹ ۳. ابعاد عبادت
- ۴۹۴۹ ۴. غرض از عبادت
- ۴۹۵۲ ۵. فلسفه عبادت
- ۴۹۵۴ ۶. اثرات ترک عبادت
- ۴۹۵۵ ۷. صفات نماز
- ۴۹۵۸ ۱. عبد العظیم حسنی (ره)
- ۴۹۶۳ ۱. عبدالله بن عباس بن عبد المطلب
- ۴۹۶۸ ۱. عبرت آموزی از بانک
- ۴۹۶۹ ۱. عثمان
- ۴۹۷۴ عجب
- ۴۹۷۴ ۱. معنای عجب
- ۴۹۷۴ ۲. خصوصیات
- ۴۹۷۷ ۳. علامت عجب
- ۴۹۷۸ ۴. انواع عجب
- ۴۹۸۰ ۵. درجات عجب
- ۴۹۸۱ ۶. آثار عجب
- ۴۹۸۵ ۷. عوامل عجب
- ۴۹۸۶ ۸. درمان عجب
- ۴۹۹۵ ۹. خاطرات
- ۴۹۹۹ ۱. عدالت اجتماعی
- ۴۹۹۹ ۱. راه رسیدن به عدالت اجتماعی
- ۴۹۹۹ ۲. در روایات

۳. انواع عدالت ۵۰۰۰
۴. نمونه ها ۵۰۰۱
۱. عدل ۵۰۰۲
۱. معنای عدل ۵۰۰۲
۲. لزوم واهمیت عدل ۵۰۰۴
۳. ابعاد ومصادیق عدل ۵۰۰۵
۴. عدالت گستران ۵۰۰۷
۵. زمینه های بی عدالتی ۵۰۰۸
۶. آیات ۵۰۰۹
۷. توزیع عادلانه ۵۰۱۰
۸. عوامل اعراض از عدل ۵۰۱۰
۹. سیمائی از عدل امیرالمؤمنین (ع) ۵۰۱۱
۱۰. نمونه هایی از بی عدالتی عباسیان ۵۰۱۲
۱۱. نمونه های بی عدالتی شاه ایران ۵۰۱۴
۱. عذر پذیری ۵۰۱۴
۱. عرفات ۵۰۱۵
۱. اهمیت ۵۰۱۵
۲. فضیلت ۵۰۱۹
۳. وجه تسمیه ۵۰۲۰
۴. زمان ۵۰۲۰
۵. مکان ۵۰۲۱
۶. آداب ۵۰۲۲
۱. عزاداری ۵۰۲۸
۱. اهمیت عزاداری ۵۰۲۸
۲. عزاداری درقرآن ۵۰۳۰
۳. عزاداری در روایات ۵۰۳۰

۴. تاریخ عزاداری ۵۰۳۲
۵. سیره امامان در عزاداری ۵۰۳۲
۶. آداب عزاداری ۵۰۳۳
۷. آفات عزاداری ۵۰۳۴
۱. عزت ۵۰۳۷
۱. عشق به خدا ۵۰۴۳
۱. عفت عمومی ۵۰۵۰
۱. عفو ۵۰۵۳
۱. معنای عفو ۵۰۵۳
۲. سیمای عفو ۵۰۵۴
۳. اهمیت عفو ۵۰۵۴
۴. عفو و تقنین ۵۰۵۵
۵. آثار عفو ۵۰۶۰
۶. موارد عفو ۵۰۶۳
۷. حد و مرز عفو ۵۰۷۲
۸. حکومت و عفو ۵۰۷۳
۹. آفات عفو ۵۰۷۳
۱۰. حد در اسلام ۵۰۷۳
۱۱. انتقام ۵۰۷۴
۱۲. اخلاق تکاملی ۵۰۷۶
۱. عقل ۵۰۷۸
۱. سیمای عقل ۵۰۷۸
۲. جایگاه عقل ۵۰۷۹
۳. تعقل در قرآن ۵۰۸۱
۴. زمینه های رشد عقل ۵۰۸۱
۵. آفات عقل ۵۰۸۳

۶. عاقل ۵۰۸۵
۷. عاقل ترین مردم ۵۰۹۰
۸. عاقل از دید گاه مردم ۵۰۹۲
۱. علل پیشرفت مسلمین ۵۰۹۲
۱. علم و معرفت ۵۰۹۴
۱. عالم ۵۰۹۴
۲. علم ۵۱۰۸
۳. معرفت دینی ۵۱۲۰
۴. معارف دینی ۵۱۲۱
۵. آثار علم وجهل ۵۱۲۷
۱. عمار یاسر ۵۱۴۳
۱. در زمان پیامبر اکرم (ص) ۵۱۴۳
۲. در زمان خلفا ۵۱۴۵
۳. در زمان امام علی (ع) ۵۱۴۵
۱. عمر ۵۱۴۶
۱. انحرافات ۵۱۴۶
۲. عمر در برابر اهل بیت ۵۱۵۰
۱. عمران و آبادانی ۵۱۵۱
۱. آبادانی ۵۱۵۱
۲. خرابی ۵۱۵۴
۱. عمل ۵۱۵۴
۱. اهمیت عمل ۵۱۵۵
۲. آثار عمل ۵۱۵۶
۳. پاداش عمل ۵۱۵۷
۴. ویژگیهای عمل کننده ۵۱۵۷
۵. انجام عمل أحسن ۵۱۶۴

۵۱۶۶	۶. أهم ومهم کردن
۵۱۶۶	۷. آزادی عمل
۵۱۶۶	۸. راه وروش
۵۱۷۲	۱. عوامل موفقیت در تبلیغ
۵۱۷۳	۱. عهدوپیمان
۵۱۷۳	۱. وفای به عهد
۵۱۷۵	۲. اهمیت عهد وپیمان
۵۱۷۷	۳. احترام به عهد وپیمان
۵۱۸۷	۴. عهد مؤمنین با مشرکین
۵۱۹۶	۱. عیادت
۵۱۹۶	۱. اهمیت و ارزش عیادت
۵۱۹۶	۲. آثارو برکات عیادت
۵۱۹۸	۳. آداب عیادت
۵۲۰۰	۴. عیادت شونده
۵۲۰۱	۱. عید
۵۲۰۱	۱. معنای عید
۵۲۰۱	۲. معیارهای عید
۵۲۰۳	۳. عید فطر
۵۲۱۰	۴. عید نوروز
۵۲۲۳	غ
۵۲۲۳	۱. غدیر
۵۲۲۳	۱. خاطره شیرین غدیر
۵۲۲۴	۲. اهمیت وارزش غدیر
۵۲۲۶	۳. سیمای غدیر
۵۲۲۶	۴. فرار از ولایت علی (علیه السلام) و ولی بودن ایشان
۵۲۲۷	۵. جایگاه امامت

۶. نکات حول غدیر ۵۲۲۹
۷. عید غدیر خم ۵۲۳۲
۸. تبریک به حضرت علی (علیه السلام) ۵۲۴۰
۹. موارد اتفاقات مصادف با روز غدیر ۵۲۴۱
۱۰. غدیر در کلمات امام راحل (ره) ۵۲۴۱
۱. غرائز ۵۲۴۳
۱. اسلام و غرائز ۵۲۴۳
۲. راههای تعدیل غرائز ۵۲۴۴
۳. فلسفه غرائز ۵۲۴۶
۱. غرور ۵۲۴۸
۱. معنای غرور ۵۲۴۸
۲. عوامل وریشه ها ۵۲۴۸
۳. آثار غرور ۵۲۵۳
۴. نشانه های شخص مغرور ۵۲۵۵
۵. درمان غرور ۵۲۵۶
۱. غریزه ۵۲۵۹
۱. اهمیت غریزه ۵۲۵۹
۲. لزوم تعدیل غریزه ۵۲۵۹
۳. راه های تعدیل غریزه ۵۲۵۹
- غش و بدکاری ۵۲۶۳
۱. جایگاه و اهمیت ۵۲۶۳
۲. انواع غش ۵۲۶۴
۳. آثار غش ۵۲۶۷
۴. احکام غش ۵۲۶۹
۵. راههای جلوگیری ۵۲۷۰
۱. غفلت ۵۲۷۱

۱. تعریف غفلت ۵۲۷۱
۲. چهره واقعی غفلت ۵۲۷۱
۳. چهره واقعی غافل ۵۲۷۲
۴. نشانه های غفلت ۵۲۷۲
۵. ریشه های غفلت ۵۲۷۲
۶. خسارتهای غفلت ۵۲۷۲
۷. روش درمان غفلت ۵۲۷۳
۸. چند نکته در بیان غفلت ۵۲۷۳
۱. غلو ۵۲۷۳
۱. معنای غلو ۵۲۷۳
۲. مذمت غلو ۵۲۷۳
۳. انگیزه غلو ۵۲۷۷
۴. خطرات غلو ۵۲۷۸
۵. جایگاه فقهی غلو ۵۲۸۰
۶. لزوم جلوگیری از غلو ۵۲۸۰
۷. غلو در امت های پیشین ۵۲۸۱
۸. غلو در امت پیامبر ۵۲۸۴
۱. غیبت ۵۲۸۵
۱. غیبت در اسلام ۵۲۸۵
۲. سیمای غیبت ۵۲۸۵
۳. روان شناسی غیبت ۵۲۸۸
۴. کفاره غیبت ۵۲۸۸
۵. کیفر غیبت ۵۲۸۹
۶. آثار غیبت در اسلام ۵۲۹۳
۷. استثنائات غیبت ۵۲۹۳
۱. غیرت ۵۲۹۵

۱. رابطه غیرت و تربیت ----- ۵۲۹۵
۲. لزوم غیرت ----- ۵۲۹۷
۳. موارد لزوم غیرت ----- ۵۲۹۹
۴. غیرتهای نابجا ----- ۵۳۰۲
۵. غیرت در برابر غیر مسلمان ----- ۵۳۰۲
- ف ----- ۵۳۰۴
۱. فحش ----- ۵۳۰۴
۱. فحش به غیر مسلمان و ناسزا به حیوانات در روایات ----- ۵۳۰۴
۲. زشتی فحش در روایات ----- ۵۳۰۵
۳. انواع فحش ----- ۵۳۰۶
۴. مستحقین لعن در روایات ----- ۵۳۰۷
۵. پاسخ فحش ----- ۵۳۰۹
۶. تنبیه فحش دهنده ----- ۵۳۰۹
۷. نکاتی در باب لعن ----- ۵۳۰۹
۱. فراغت ----- ۵۳۱۱
۱. فرصت ها و سرمایه ها ----- ۵۳۱۱
۲. عامل فراغت ----- ۵۳۱۳
۳. خطرات بیماری ----- ۵۳۱۴
۴. فوائد و ثمرات کار و استفاده از عمر : ----- ۵۳۱۶
۵. اتلاف عمر و فرصتها ----- ۵۳۱۶
۶. پیشنهادات برای استفاده از فراغت ----- ۵۳۱۶
۱. فرزندان امام موسی کاظم (ع) ----- ۵۳۲۵
۱. فرصت ----- ۵۳۳۱
۱. اهمیت فرصت ها ----- ۵۳۳۱
۲. شکار فرصت ها ----- ۵۳۳۲
۳. سوء استفاده از فرصت ها ----- ۵۳۳۵

۱. فساد ۵۳۳۷
۱. معنی فساد ۵۳۳۸
۲. عوامل فساد در قرآن ۵۳۳۹
۳. کیفیت و مراحل مقابله بافساد ۵۳۴۲
۵. انگیزه های منکرات در جامعه ۵۳۴۹
۶. تذکرات ۵۳۵۶
۱. فسق ۵۳۵۶
۱. موارد فسق ۵۳۵۶
۲. نمونه هایی از فاسقان و نوع فسق آنها ۵۳۵۷
۳. کیفر فاسقان ۵۳۵۸
۱. فضه خادمه ۵۳۵۸
۱. فطرت ۵۳۶۰
۱. معنای فطرت ۵۳۶۰
۲. فرق فطرت و غریزه ۵۳۶۱
۳. فطرت در قرآن و روایات ۵۳۶۱
۴. انواع فطرت ۵۳۶۴
۵. خصوصیات فطرت ۵۳۶۷
۶. غبار فطرت ۵۳۶۸
۷. غبار بی فطرت ۵۳۷۰
۸. نکاتی در باب فطرت ۵۳۷۲
۱. فقر ۵۳۷۳
۱. فقه ۵۳۷۸
۱. رسالت فقه در مسائل فردی و اجتماعی ۵۳۷۸
۲. منابع فقه ۵۳۸۱
۴. معرفی کتب فقهی ۵۳۸۸
۱. فکر ۵۳۹۰

۱. ارزش تفکر ۵۳۹۰
۲. آثار تفکر ۵۳۹۳
۳. لوازم تفکر ۵۳۹۷
۴. نحوه تفکر ۵۳۹۷
۵. موضوعات تفکر ۵۳۹۹
۶. خطای در تفکر ۵۴۰۸
۷. اهل تفکر ۵۴۰۹
۱. فلاح ورستگاری ۵۴۰۹
۱. معنای رستگاری ۵۴۰۹
۲. اهمیت رستگاری ۵۴۱۱
۳. عوامل رستگاری ۵۴۱۳
۴. رستگاران ۵۴۲۱
۵. اوصاف رستگاران ۵۴۲۵
۶. پاداش رستگاران ۵۴۲۸
۷. موانع رستگاران ۵۴۳۳
۸. نارستگاران ۵۴۳۶
۹. سیره امام علی (ع) ۵۴۳۹
- ق
۱. قانون ۵۴۴۲
۱. سر فصلها و عناوین ۵۴۴۲
۲. فلسفه قانون ۵۴۴۴
۳. نقش قانون ۵۴۴۴
۴. انواع قانون ۵۴۴۴
۵. نشانه های بهترین قانون ۵۴۴۶
۶. قوانین بشری ۵۴۴۷
۷. قانونگذار در اسلام کیست ۵۴۴۷

۵۴۴۸	۸. حساسیت قوانین اسلام
۵۴۵۰	۹. امتیاز قانونهای الهی
۵۴۵۰	۱۰. قوانین ثابت و متغییر
۵۴۵۳	۱۱. روش قرآن در ابلاغ قانون
۵۴۵۴	۱۲. مراعات و اجرای قانون
۵۴۵۴	۱۳. اجرای صحیح قانون
۵۴۵۵	۱۴. مجریان قانون
۵۴۵۷	۱۵. عوامل ضمانت اجراء قانون
۵۴۶۱	۱۶. پیام رهبر
۵۴۶۱	۱۷. تسلیم در برابر قانون
۵۴۶۲	۱۸. قوانین مطرود
۵۴۶۲	۱۹. آفات قانون
۵۴۶۳	۲۰. عوامل قانون شکنی
۵۴۶۴	۲۱. آثار تخلف از قانون
۵۴۶۴	۱. قبله
۵۴۶۹	۱. قبولی عمل
۵۴۶۹	۱. اهمیت قبولی
۵۴۸۴	۲. علامت قبولی عمل
۵۴۸۴	۳. درجات قبولی عمل
۵۴۸۴	۴. موانع قبولی عمل
۵۴۸۶	۱. قتل و خونریزی
۵۴۸۸	۱. قتل
۵۴۸۸	۱. اهمیت جلوگیری از قتل در اسلام
۵۴۹۰	۲. انگیزه های قتل
۵۴۹۲	۳. مهدورالدم
۵۴۹۶	۴. انواع قتل

۵. آثار زیان بار قتل ۵۴۹۷
۶. نکاتی در باب قتل ۵۴۹۸
۱. قدرت خدا ۵۵۰۵
۱. اراده و مشیت ۵۵۰۵
۲. ویژگی های قدرت خدا ۵۵۰۷
۳. آثار اعتقاد به قدرت خدا ۵۵۰۷
۴. نمونه های از قدرت خدا ۵۵۰۸
۵. پاسخ به شبهه ۵۵۱۴
۱. قدرت و محبت ۵۵۱۴
۱. قرآن و نسل ۵۵۱۷
۱. قرآن ۵۵۲۸
۱. شناسنامه قرآن ۵۵۲۸
۲. صفات و ویژگی های قرآن ۵۵۳۹
۳. بهره مندی از قرآن ۵۵۵۷
۳. مثل های قرآنی ۵۵۸۱
۴. عمل و عکس العمل ۵۵۸۴
۵. زندگی سعادت‌مندان ۵۵۸۵
۶. خودی ها در قرآن ۵۵۸۷
۷. مقدم ها در قرآن ۵۵۹۰
۸. پرشس و پاسخ ۵۵۹۳
۹. قرآن در صحنه های گوناگون ۵۵۹۸
۱. قرائت های مختلف ۵۵۹۹
۱. قربانی ۵۶۰۶
۱. قرض الحسنه ۵۶۱۰
۱. دیدگاه قرآن پیرامون قرض الحسنه ۵۶۱۰
۲. شرایط قرض الحسنه ۵۶۱۴

۳. پاداش قرض الحسنه ۵۶۱۶
۴. وام دادن ۵۶۱۸
۵. وام گرفتن ۵۶۱۹
۱. قسم خوردن ۵۶۲۵
۱. قضاوت ۵۶۲۹
۱. مفهوم قرآنی قضاوت ۵۶۲۹
۲. منصب قضاء در اسلام ۵۶۳۱
۳. کیفیت قضاوت در اسلام ۵۶۴۰
۴. جایگاه شهادت در اسلام ۵۶۵۲
۵. اجرای حدود در اسلام ۵۶۶۰
۱. قلب ۵۶۶۲
۱. معنای قلب ۵۶۶۲
۲. انواع قلب ۵۶۶۴
۳. مرضهای قلبی ۵۶۷۴
۱. قم ۵۶۷۹
۱. قمار ۵۶۸۳
۱. شناخت حقیقت قمار ۵۶۸۳
۲. انگیزه های قمار از نظر قرآن و روایات ۵۶۸۶
۳. آثار قمار ۵۶۸۹
۴. تشریح آثار قمار ۵۶۹۵
۵. فلسفه حرمت قمار ۵۷۰۱
۷. آلات قمار ۵۷۰۲
۸. مجلس قمار ۵۷۰۳
۱. قنوت ۵۷۰۳
- ک ۵۷۰۵
۱. کار خیر ۵۷۰۵

۱. کسروی - ۵۷۰۷
۱. کسروی ومسئله نبوت - ۵۷۰۷
۲. کسروی در قرآن - ۵۷۰۷
۳. عقاید کسروی - ۵۷۱۳
۴. ناهماهنگی اعتقاد وعمل کسروی - ۵۷۲۰
۱. کشاورزی - ۵۷۲۱
۱. اهمیت کشاورزی در اسلام - ۵۷۲۱
۲. خصوصیات کشاورز - ۵۷۲۴
۳. فلسفه کم محصولی - ۵۷۲۴
۴. اهداف کشاورزی در اسلام - ۵۷۲۷
۵. دستورالعمل های کشاورزی در اسلام - ۵۷۲۸
۶. وظائف حکومت اسلامی در کشاورزی - ۵۷۳۱
۷. تذکرات در باب کشاورزی - ۵۷۳۲
۱. کمیته امداد - ۵۷۳۶
- گ
۱. گاندی - ۵۷۳۸
۱. گدایی - ۵۷۴۱
۱. ارزش عزّت نفس - ۵۷۴۱
۲. کتمان فقر - ۵۷۴۲
۳. زشتی گدایی - ۵۷۴۳
۴. آثار گدایی - ۵۷۴۵
۵. مشکل خود را باچه کسی مطرح کنیم؟ - ۵۷۴۶
۶. درمان - ۵۷۴۷
۷. اضطرار - ۵۷۴۹
۸. شخصیت سائل - ۵۷۵۰
۹. ملاک شناخت - ۵۷۵۰

- ۵۷۵۰ ۱۰. ردّ سائل
- ۵۷۵۳ ۱۱. مسئولیت حکومت
- ۵۷۵۴ ۱. گذشت وایثار
- ۵۷۵۵ ۱. گریه
- ۵۷۵۵ ۱. ارزش گریه
- ۵۷۵۸ ۲. انواع گریه
- ۵۷۶۲ ۳. گریه اهل بیت علیهم السلام
- ۵۷۶۷ ۵. علت خشک شدن اشک
- ۵۷۶۷ ۱. گزینش
- ۵۷۶۷ ۱. معیارهای عمومی گزینش
- ۵۷۷۷ ۲. گزینش گران نمونه
- ۵۷۷۹ ۳. گزینش شده های نمونه
- ۵۷۸۲ ۴. گزینش همسر
- ۵۷۸۳ ۵. گزینش در طبیعت
- ۵۷۸۴ ۱. گمراهان و غضب شدگان
- ۵۷۸۴ ۱. گمراهان
- ۵۷۸۶ ۲. غضب شدگان
- ۵۷۸۸ ۱. گمنامی
- ۵۷۸۸ ۱. عظمت خفا
- ۵۷۸۹ ۲. سیره معصومین
- ۵۷۹۰ ۳. مخفی بودن اولیای الهی
- ۵۷۹۲ ۴. لطف خدا
- ۵۷۹۲ ۵. مذمت شهرت
- ۵۷۹۲ ۶. جریان اویس قرنی
- ۵۷۹۲ ۱. گناهان کبیره
- ۵۷۹۸ ل

۱. لباس در اسلام ۵۷۹۸

۱. اهمیت لباس در قرآن و سنت ۵۷۹۸

۲. خصوصیات لباس خوب در اسلام ۵۸۰۸

۳. اثرات منفی ۵۸۲۸

۴. لباس در جوامع غربی ۵۸۳۲

۱. لطائف ۵۸۳۸

م ۵۸۴۷

۱. مؤمن ۵۸۴۷

۱. نشانه های مؤمن ۵۸۴۷

۲. کرامت مؤمن ۵۸۵۳

۳. حقوق مؤمن ۵۸۵۴

۱. مال ۵۸۵۸

۱. مال از دیدگاه اسلام ۵۸۵۸

۲. طبقه بندی مردم در تعلق به مال ۵۸۵۹

۳. انواع مال ۵۸۶۰

۱. مالک اشتر ۵۸۶۵

۱. نسب ۵۸۶۵

۲. پیش گوئی و گواهی رسول الله (ص) ۵۸۶۵

۳. برخوردهای مالک اشتر ۵۸۶۵

۴. سیمای مالک اشتر در زمان امام علی ع ۵۸۶۸

۵. ستایش امام علی (ع) از مالک اشتر ۵۸۶۹

۶. شهادت مالک اشتر از دیدگاه امام علی ع ۵۸۷۰

۸. استانداری مالک اشتر در زمان امام مهدی عج ۵۸۷۳

۹. درس هایی از زندگی مالک اشتر : ۵۸۷۳

۱. ماه رمضان ۵۸۷۳

۱. سیمای ماه رمضان ۵۸۷۴

۲. فضیلت ماه رمضان ۵۸۷۵
۳. آداب ورود به رمضان ۵۸۸۲
۴. حوادث تاریخی در مضان ۵۸۸۵
۵. روزه ماه رمضان ۵۸۸۵
۱. مباحات خدا به انسان ۵۹۰۷
۱. مجلس ۵۹۰۹
۱. اشرف المجالس ۵۹۰۹
۲. مایلزم مراعاتها فی المجالس ۵۹۰۹
۳. صدر المجالس ۵۹۱۱
۴. لاتجلس فی هذه المجالس ۵۹۱۱
۵. المجالس بالامانه ۵۹۱۳
۶. ذکر الله تعالی عند القيام ۵۹۱۵
۷. جلیس ۵۹۱۵
۸. من نجالس ۵۹۱۵
۹. حق الجلیس ۵۹۱۸
۱۰. لاتجالس هؤلاء ۵۹۱۸
۱. محاسبه و بازنگری ۵۹۱۹
۱. اهمیت محاسبه ۵۹۱۹
۲. آثار محاسبه ۵۹۲۰
۱. محبت ۵۹۲۹
۱. اهمیت محبت در روایات ۵۹۲۹
۲. عوامل محبت زا ۵۹۳۰
۳. محبت هدیه الهی در فطرت انسان ۵۹۳۲
۴. تمثیل های تربیتی محبت ۵۹۳۲
۵. محبت در کلام امیرالمؤمنین (ع) ۵۹۳۳
۶. محبت یک رابطه طرفینی است ۵۹۳۳

۷. یک داستان در فنای در محبوب ----- ۵۹۳۵
۸. نقش محبت در خانواده ----- ۵۹۳۷
۹. نقش محبت در جامعه ----- ۵۹۳۸
۱۰. انواع محبت ----- ۵۹۴۰
۱۱. ارزش محبوب متناسب با مرز محبت ----- ۵۹۴۱
۱۲. حبّ الشی یعمی ویضم ----- ۵۹۴۴
۱۳. بهترین محبوب (نشانه های محبوب واقعی) ----- ۵۹۴۴
۱۴. نشانه های محبّ واقعی ----- ۵۹۴۶
۱۵. محبت کردن به این گروه ممنوع است ----- ۵۹۴۷
۱۶. چه کنیم تا محبّ خدا بشویم! ----- ۵۹۴۸
۱۷. نشانه های دوستی با خدا ----- ۵۹۴۹
۱۸. رابطه انسان با خدا ----- ۵۹۵۴
۱۹. محبت خدا و دنیا با یکدیگر ----- ۵۹۵۸
۲۰. دروغگویان در محبت ----- ۵۹۵۸
۲۱. هر که پرتاووس خواهد جور هندوستان کشد ----- ۵۹۵۹
۲۲. محبوب و محبّ در قیامت با یکدیگر ----- ۵۹۶۰
۲۳. طبقه بندی محبّان اهل بیت (ع) ----- ۵۹۶۲
۱. محکم کاری ----- ۵۹۶۶
۱. محکم کاری در اعتقادات ----- ۵۹۶۶
۲. محکم کاری در امور اجتماعی ----- ۵۹۶۶
۳. محکم کاری در امور فردی ----- ۵۹۶۸
۱. محیط زیست ----- ۵۹۷۰
۱. تعریف محیط زیست ----- ۵۹۷۰
۲. بهداشت ----- ۵۹۷۱
۳. بهداشت منزل ----- ۵۹۷۳
۴. بهداشت تغذیه ----- ۵۹۷۳

۵. بهداشت مساجد - ۵۹۷۵
۶. بهداشت لباس - ۵۹۷۵
۷. بهداشت فردی - ۵۹۷۵
۸. بهداشت شهری - ۵۹۷۶
۱. مختار تقفی - ۵۹۸۷
۱. زندگی نامه مختار - ۵۹۸۷
۲. انقلاب مختار - ۵۹۹۱
۳. وضعیت جامعه کوفه در قیام مختار - ۵۹۹۶
۴. چهره های متلون - ۵۹۹۶
۵. انتقام مختار از جنایتکاران - ۵۹۹۸
۶. تخریب مختار - ۶۰۰۰
۷. عبرت ها - ۶۰۰۱
۱. مدارا - ۶۰۰۲
۱. لزوم مدارا - ۶۰۰۲
۲. فضل مدارا - ۶۰۰۴
۳. ثمره مدارا - ۶۰۰۵
۴. اصلاح مدارا - ۶۰۰۵
۵. ابزار مدارا - ۶۰۰۶
۱. مدیر - ۶۰۱۵
۱. توجه به اصول کلی در مدیریت تولید - ۶۰۱۵
۲. شیوه های تولید - ۶۰۱۷
۳. توجه به آثار تولید - ۶۰۲۰
۴. عواقب تولید و در آمد زیاد ، بدون اخلاق - ۶۰۲۰
۵. تفاوت مدیریت در نظام الهی و مادی - ۶۰۲۱
۶. نمونه هایی از مدیریت رسول اکرم (صل الله علیه و آله) - ۶۰۲۲
۷. مدیریت اسلامی در یک نگاه - ۶۰۲۲

۱. مدیریت ۶۰۲۴
۱. مسئولیت ۶۰۲۴
۲. شرایط تصمیم گیری ۶۰۲۵
۳. ملاک های مردم شناسی و گزینش ۶۰۲۶
۴. بازرسی و تشویق و تنبیه ۶۰۲۹
۱. علماء و فقها ۶۰۴۴
۱. فضیلت علماء و فقها ۶۰۴۴
۲. شرائط فقیه ۶۰۴۵
۳. وظائف علماء و فقها ۶۰۴۷
۱. مرز داری ۶۰۵۰
۱. مریض ۶۰۵۳
۱. آثار مرض ۶۰۵۳
۲. سیمای مرض در اسلام ۶۰۵۴
۳. وظایف ۶۰۵۶
۱. مستکبران ۶۰۵۸
۱. صفت استکبار ۶۰۵۸
۲. نشانه های مستکبران ۶۰۵۹
۳. سیمای مستکبران ۶۰۶۱
۴. علل و منشأ استکبار ۶۰۶۳
۵. عواقب استکبار ۶۰۶۵
۶. ارتداد و استکبار ۶۰۶۷
۷. اهداف استکبار ۶۰۶۹
۸. وظایف مادر مقابل استکبار ۶۰۷۰
۹. متفرقات ۶۰۷۳
۱. مسجد ۶۰۷۵
۱. بنای مسجد ۶۰۷۵

۲. پاداش فضیلت ها - - - - - ۶۰۸۵
۳. آداب مسجد - - - - - ۶۱۰۸
۴. بهره برداری از مسجد - - - - - ۶۱۱۵
۵. آثار - - - - - ۶۱۱۷
۶. مساجد مهم - - - - - ۶۱۲۱
۷. اهداف - - - - - ۶۱۲۴
۸. مسجد ومهدویت - - - - - ۶۱۲۵
۹. اطلاع رسانی - - - - - ۶۱۲۶
۱. مسلم بن عقیل - - - - - ۶۱۳۳
۱. نسب او - - - - - ۶۱۳۳
۲. علت نام گذاری او - - - - - ۶۱۳۳
۳. سمت اجرائی او - - - - - ۶۱۳۴
۴. ابن زیاد در کوفه - - - - - ۶۱۴۲
۵. عوامل سقوط کوفه - - - - - ۶۱۴۷
۶. مسلم در آخرین لحظات - - - - - ۶۱۴۸
۷. وصیت مسلم - - - - - ۶۱۴۸
۸. شهادت مسلم و واکنش امام حسین علیه السلام - - - - - ۶۱۵۰
۱. مسلمان واقعی - - - - - ۶۱۵۰
۱. مسلمان واقعی از لحاظ عقیدتی - - - - - ۶۱۵۰
۲. مسلمان واقعی از لحاظ فقهی - - - - - ۶۱۵۴
۳. مسلمان واقعی از لحاظ سلوک رفتار - - - - - ۶۱۵۷
۱. مسوولیت پذیری - - - - - ۶۱۶۲
۱. سیره معصومین (علیهم السلام) - - - - - ۶۱۶۲
۲. داستان یک عالم - - - - - ۶۱۶۵
۱. مشکلات جوانان وراه کارها - - - - - ۶۱۶۵
۱. احساس پوچی - - - - - ۶۱۶۵

۲. آسیب پذیری ۶۱۶۷
۳. نگرانی ۶۱۶۷
۴. یأس ۶۱۶۷
۵. وهم وخیال ۶۱۶۸
۷. قضاوت های عجولانه ۶۱۶۹
۸. جنب و جوش دیگران ۶۱۶۹
۹. نداشتن قناعت ۶۱۶۹
۱۰. دوستان ناباب ۶۱۶۹
۱. مصحف علی (ع) ۶۱۷۰
۱. مصحف حضرت علی (ع) و ویژگی های آن ۶۱۷۰
۲. مصحف حضرت زهرا (س) ۶۱۷۰
- مصعب ابن عمیر ۶۱۷۲
۱. مطهرات ۶۱۷۳
۱. اقسام تطهیر ۶۱۷۳
۲. اقسام مطهرات ۶۱۷۵
۱. معاویه ۶۱۸۵
۱. مطاعن فقهی ۶۱۸۵
۲. اخلاقی ۶۱۸۵
۳. سیاسی ۶۱۸۷
۱. معراج ۶۱۸۹
۱. مراحل صعود انسان از ملک تا ملکوت ۶۱۸۹
۲. لقاء ا... در قرآن ۶۱۹۱
۳. سند معراج ۶۱۹۱
۴. تشریح جزئیات معراج پیامبر (ص) ۶۱۹۱
۵. شبهاتی پیرامون معراج ۶۱۹۲
۶. محتوای معراج ۶۱۹۴

۱. معروف های قرآنی ۶۱۹۴
۱. اخلاقی ۶۱۹۴
۲. سیاسی ۶۱۹۵
۳. اجتماعی ۶۱۹۷
۴. عبادی ۶۱۹۸
۵. مالی ۶۱۹۹
۱. معلم وشاگرد ۶۱۹۹
۱. انگیزه های تعلیم ۶۱۹۹
۲. شرایط تعلیم ۶۱۹۹
۳. علم و عمل ۶۲۰۱
۴. معلم ۶۲۰۲
۵. شاگرد ۶۲۰۲
۶. غرور علمی ۶۲۰۸
۷. تربیت جوان ۶۲۰۹
۸. روش های تربیتی ۶۲۱۶
۱. معلولیت ها ۶۲۲۱
۱. آمار معلولیت ۶۲۲۱
۲. مهار معلولیت ۶۲۲۲
۳. تذکرات ۶۲۲۴
۴. خاطرات ۶۲۲۵
۱. معلولین ۶۲۲۶
۱. توجیه اعتقادی معلولیت ۶۲۲۶
۲. مباحث اخلاقی معلولیت ۶۲۲۶
۱. معنویت ۶۲۲۸
۱. سلامت ۶۲۲۸
۲. حیات مادی در برابر حیات اخروی ۶۲۴۱

۱. معیارها ۶۲۴۱
۱. عشق به خدا ۶۲۴۱
۲. اخلاص ۶۲۴۳
۳. شکر و قبولی عبادات ۶۲۴۳
۴. ایمان به رسول خدا (ص) ۶۲۴۳
۵. شناخت شیعه واقعی ۶۲۴۴
۶. زهد ۶۲۴۴
۷. شناخت عقائد صحیح ۶۲۴۴
۸. شناخت وسوسه شیطانی از الهامات ۶۲۴۵
۹. شناخت ۶۲۴۵
۱۰. انجام وظیفه ۶۲۴۵
۱۱. شناخت دوست خدا ۶۲۴۵
۱۲. در عزل و نصب ۶۲۴۶
۱۳. هدیه و رشوه ۶۲۴۶
۱۴. مرزها ۶۲۴۶
۱. مقایسه فرهنگ اسلامی با طاغوتی ۶۲۵۱
۱. مقدمه ۶۲۵۱
۲. مقایسه دو فرهنگ ۶۲۵۶
۱. مقدار (ره) ۶۲۶۹
۱. اسلام آوردن ۶۲۶۹
۲. مهاجرت از مکه به مدینه ۶۲۶۹
۳. دوستی نزدیک پیامبر و اهل بیت (ع) ۶۲۶۹
۴. در رکاب رسول الله (ص) ۶۲۷۸
۵. یاری ولایت ۶۲۸۱
۶. بیعت مقدار ۶۲۸۷
۷. حضور در غدیر خم ۶۲۸۷

۸. ایمان مقداد ۶۲۸۷
۹. نماز بر پیامبر اکرم (ص) ۶۲۹۲
۱۰. شجاعت مقداد ۶۲۹۳
۱۱. تعلیم و تربیت قرآن ۶۲۹۳
۱۲. فقر مقداد ۶۲۹۳
۱۳. اعتبار بین مردم ۶۲۹۳
۱۴. توجه به مسائل مهم اجتماع ۶۲۹۳
۱۵. ازدواج مقداد ۶۲۹۴
۱۶. فوت مقداد ۶۲۹۴
۱. مقدسات ۶۲۹۴
۱. مکر ۶۳۰۲
۱. مکر یعنی چه ؟ ۶۳۰۲
۲. مکر یکی از عوامل فروپاشی جامعه است؟ ۶۳۰۲
۳. چند روایت در مذمت مکر ۶۳۰۲
۴. راههای درمان مکر ۶۳۰۳
۵. اوصاف مکر کنندگان با خدا ۶۳۰۳
۶. مکار سیاسی دشمن خدا و رسول خداست ۶۳۰۴
۷. مکار فرهنگی افتراء زنده خداست ۶۳۰۵
۸. وظیفه مسلمین در برخورد با مکار و خائن ۶۳۰۵
۱. مکه معظمه ۶۳۰۵
۱. ملاتکه ۶۳۱۰
۱. معرفی ملاتکه ۶۳۱۰
۲. وظائف ملاتکه ۶۳۱۶
۱. ملاک ارزشها ۶۳۲۱
۱. گذشت ۶۳۲۱
۲. مصادیق گذشت ۶۳۲۳

۳. نشانه ها ۶۳۳۶
۴. راه ارزیابی ۶۳۴۰
۵. توجیهات ناروا ۶۳۴۱
۶. نمونه ها ۶۳۴۳
۱. منت ۶۳۴۴
۱. مثبت ۶۳۴۴
۲. منفی ۶۳۴۴
۳. جلوه هایی از منت ۶۳۴۶
۱. موضع گیری ۶۳۴۶
۱. موعظه ۶۳۴۷
۱. درقرآن ۶۳۴۷
۲. موعظه پیامبر ۶۳۵۱
۳. موعظه های لقمان (ع) به فرزندش ۶۳۶۱
۱. مهمانی ۶۳۶۱
۱. اهمیت مهمان نوازی ۶۳۶۲
۲. آداب میزبانی ۶۳۶۲
۳. آداب مهمانی ۶۳۷۰
۴. افطاری ۶۳۷۴
۵. خاطرات ۶۳۷۷
۱. میوه ۶۳۷۹
۱. خرما ۶۳۷۹
۲. انگور ۶۳۸۲
۳. انار ۶۳۸۳
۴. زیتون ۶۳۸۴
۵. انجیر ۶۳۸۶
- ن ۶۳۸۸

۱. نامه نگاری ۶۳۸۸
۱. تاریخ نامه نگاری ۶۳۸۸
۲. اهمیت نامه رسان و نامه ۶۳۸۹
۳. چگونه نامه بنویسیم؟ ۶۳۹۰
۴. اهداف نامه ۶۳۹۳
۵. سرگذشت یک نامه رسان نمونه ۶۳۹۴
۶. نمونه هایی از تمبرها ۶۳۹۸
۱. نان ۶۳۹۸
۱. احادیث ۶۳۹۸
۲. ضرب المثل ۶۴۰۰
۳. اهمیت سیاسی و اقتصادی ۶۴۰۰
۱. نبوت ۶۴۰۵
۱. ویژگیهای انبیاء در قرآن ۶۴۰۵
۲. اهداف انبیاء ۶۴۰۸
۳. معجزه ۶۴۰۸
۴. صبر انبیاء ۶۴۲۱
۵. مخالفت با انبیاء ۶۴۳۰
۱. نسیان ۶۴۴۲
۱. چه چیزهایی را انسان فراموش می کند : ۶۴۴۲
۲. عوامل فراموشی ۶۴۴۳
۳. نسیان ابتدای غضب و عذاب خداست ۶۴۴۳
۴. جزای فراموشی خدا و قیامت ۶۴۴۳
۱. نظارت استصوابی ۶۴۴۴
۱. نظافت ۶۴۴۶
۱. اهمیت نظافت ۶۴۴۶
۲. موارد ۶۴۴۶

- ۶۴۴۶ ۳. آثار
- ۶۴۴۸ ۱. نظام آموزشی
- ۶۴۴۸ ۱. اهل آموزش در اسلام
- ۶۴۴۹ ۲. زیر بنای نظام آموزشی
- ۶۴۵۲ ۱. نعمت زمین و خاک
- ۶۴۵۲ ۱. زمین
- ۶۴۵۷ ۲. خاک
- ۶۴۵۹ ۳. وظیفه ما در مقابل نعمت خاک و زمین.
- ۶۴۵۹ ۱. نعمت های الهی
- ۶۴۵۹ ۱. آسمان
- ۶۴۶۳ ۲. آب
- ۶۴۶۶ ۳. باد
- ۶۴۶۶ ۱. نعمت
- ۶۴۶۶ ۱. نعمت های طبیعی
- ۶۴۷۳ ۲. نعمت های مادی
- ۶۴۸۰ ۳. نعمت های معنوی
- ۶۴۹۵ ۴. نعمت های سیاسی
- ۶۴۹۸ ۵. نعمت های اجتماعی
- ۶۵۰۱ ۶. نعمت های خانوادگی
- ۶۵۰۳ ۷. نعمت های ویژه
- ۶۵۰۹ ۸. ویژگی نعمت
- ۶۵۱۱ ۹. بقاء و زوال نعمت
- ۶۵۳۵ ۱. نفاق
- ۶۵۳۵ ۱. معنای نفاق
- ۶۵۳۵ ۲. تعریف منافق
- ۶۵۳۵ ۳. نشانه های منافق

۴. ویژگیهای منافق - ۶۵۳۶
۵. ویژگیهای منافق - ۶۵۳۷
۶. آثار و پیامدهای نفاق - ۶۵۴۵
۷. سیمای منافق - ۶۵۴۸
۸. ریشه های نفاق - ۶۵۵۳
۹. برخورد پیامبر با منافقان - ۶۵۵۴
۱. نفس - ۶۵۵۴
۱. مراتب نفس - ۶۵۵۴
۲. امکان تهذیب نفس - ۶۵۵۴
۳. جایگاه نفس - ۶۵۵۵
۴. حکومت و نظارت الهی بر نفس - ۶۵۵۵
۵. تسویل نفس - ۶۵۵۵
۶. عزت نفس - ۶۵۵۶
۷. شباهت نفس و جهنم - ۶۵۵۷
۸. تقدم تزکیه نفس خود بر دیگران - ۶۵۵۷
۹. محاسبه نفس - ۶۵۵۷
۱۰. مراقبه نفس - ۶۵۵۷
۱۱. انگیزه مراقبت از نفس - ۶۵۵۹
۱۲. برخورد با نفس - ۶۵۵۹
۱. نگاه - ۶۵۶۱
۱. نعمت چشم - ۶۵۶۱
۲. وظایف چشم - ۶۵۶۲
۳. انواع نگاه - ۶۵۶۳
۴. آثار چشم پاک - ۶۵۶۸
۵. چشم چرانی - ۶۵۷۲
۱. نگاهی قرآنی به حرکت امام خمینی - ۶۵۸۴

۱. قبل از انقلاب ----- ۶۵۸۴
۲. بعد از انقلاب ----- ۶۵۸۶
۱. نگرانیهای پیامبر (صلی الله علیه و آله) ----- ۶۵۸۸
۱. از مسائل اجتماعی ----- ۶۵۸۸
۲. از مسائل اخلاقی ----- ۶۵۸۸
۳. از مسائل عقیدتی ----- ۶۵۸۹
۴. از مسائل سیاسی ----- ۶۵۸۹
۵. از مسائل اقتصادی ----- ۶۵۸۹
۶. از مسائل فکری و فرهنگی ----- ۶۵۸۹
۱. نماز استسقاء ----- ۶۵۹۱
۱. خطبه ها و ادعیه ----- ۶۵۹۱
۲. کیفیت نماز باران ----- ۶۵۹۷
۳. ارتباط عمل با بارش باران ----- ۶۵۹۷
۴. نمونه های از استسقاء ----- ۶۶۰۰
۱. نماز جمعه ----- ۶۶۰۷
۱. اهمیت روز جمعه ----- ۶۶۰۷
۲. سیما و اهمیت نماز جمعه ----- ۶۶۱۵
۳. فضیلت نماز جمعه ----- ۶۶۱۸
۴. تاریخ نماز جمعه ----- ۶۶۲۲
۵. تفسیر آیه نماز جمعه ----- ۶۶۲۲
۶. عواقب ترک نماز جمعه ----- ۶۶۲۶
۷. آثار نماز جمعه ----- ۶۶۲۸
۸. آداب نماز جمعه ----- ۶۶۳۳
۹. شهدای نماز جمعه ----- ۶۶۴۸
۱۰. نماز جمعه از دیدگاه امام خمینی ----- ۶۶۵۱
۱۱. عناوین قابل تحقیق در نماز جمعه ----- ۶۶۵۱

۱. نماز در قرآن ----- ۶۶۵۵
۱. نماز در ادیان از دیدگاه قرآن ----- ۶۶۵۵
۲. ویژگیهای نماز از دیدگاه قرآن ----- ۶۶۵۵
۳. آثار و برکات نماز از دیدگاه قرآن ----- ۶۶۵۷
۴. برخورد مردم با نماز از دیدگاه قرآن ----- ۶۶۵۷
۱. نماز شب ----- ۶۶۵۹
۱. اهمیت شب زنده داری ----- ۶۶۵۹
۲. اهمیت نماز خواندن در شب و نماز شب ----- ۶۶۵۹
۳. چرا برخی از نماز شب محرومند ----- ۶۶۶۱
۴. میزان ثواب نماز شب ----- ۶۶۶۱
۵. آثار و برکات نماز شب ----- ۶۶۶۱
۶. آثار ویژه نماز شب ----- ۶۶۶۲
۱. نماز ----- ۶۶۶۳
۱. آداب نماز ----- ۶۶۶۳
۲. موانع نماز ----- ۶۶۶۴
۳. اهمیت نوافل ----- ۶۶۶۵
۱. نمایندگی ----- ۶۶۶۵
۱. نماینده امام حسین (ع) ----- ۶۶۶۵
۲. نمایندگان حضرت علی (ع) ----- ۶۶۶۵
۳. نماینده امام حسن (ع) ----- ۶۶۶۶
۴. نماینده امام صادق (ع) برای ابلاغ پیام ----- ۶۶۶۶
۵. نمایندگان امام زمان (عج) ----- ۶۶۶۶
۶. نماینده کفار قریش به حبشه ----- ۶۶۶۶
۱. نورالهی ----- ۶۶۶۶
۱. نیت ----- ۶۶۶۷
- و ----- ۶۶۷۱

۱. والدین در قرآن ----- ۶۶۷۲
۱. اهمیت والدین ----- ۶۶۷۲
۲. حقوق والدین ----- ۶۶۷۶
۳. کمک و اتفاق به والدین ----- ۶۶۸۷
۴. وظایف والدین ----- ۶۶۹۳
۵. احکام والدین ----- ۶۶۹۴
۶. خطراتی از والدین ----- ۶۶۹۶
۱. وحدت ----- ۶۷۰۱
۱. اهمیت وحدت ----- ۶۷۰۱
۲. محورهای وحدت ----- ۶۷۰۳
۳. آثار وحدت ----- ۶۷۰۳
۴. عوامل وحدت ----- ۶۷۰۴
۵. عوامل تحکیم وحدت ----- ۶۷۰۶
۶. عوامل تفرقه ----- ۶۷۰۸
۱. معرفی وحی ----- ۶۷۱۱
۱. تعریف وحی ----- ۶۷۱۱
۲. حقیقت وامکان وحی ----- ۶۷۱۳
۳. ویژگیهای وحی ----- ۶۷۲۶
۴. پاسخ به شبهات ----- ۶۷۳۴
۱. ورزش ----- ۶۷۳۵
۱. ارزش و اهمیت آن ----- ۶۷۳۵
۲. نیاز به ورزش ----- ۶۷۳۶
۳. هدف از ورزش ----- ۶۷۳۶
۴. آثار ورزش ----- ۶۷۳۷
۵. شرایط ورزش ----- ۶۷۳۸
۶. آفات ورزش ----- ۶۷۳۹

۷. ورزش یا لهوولعب ۶۷۴۰
۸. جنبه های مختلف ورزش ۶۷۴۱
۹. ورزش وایام هفته ۶۷۴۹
۱۰. مسابقه ورقابت ۶۷۵۰
۱۱. پیاده روی ۶۷۵۲
۱۲. کوه نوردی ۶۷۵۳
۱۳. شنا ۶۷۵۳
۱۴. تذکرات ۶۷۵۵
۱. وساطت خیر وشر ۶۷۵۷
۱. شفاعت حسنه و سیئه درقرآن و سنت ۶۷۵۷
۲. انواع شفاعت حسنه ۶۷۵۹
۱. وسواس ۶۷۶۰
۱. جایگاه شک ۶۷۶۰
۲. سیمای وسواسی ۶۷۶۰
۳. مذمت وسواسی ۶۷۶۷
۴. ابعاد وسواس ۶۷۶۹
۵. زمینه وسواس ۶۷۷۰
۶. درمان وسواس ۶۷۷۱
۸. پیش گیری وسواس ۶۷۷۴
۹. استفتائات ۶۷۷۸
۱۰. مسائل فقهی وسواس ۶۷۷۹
۱. وصیت نامه ۶۷۸۰
۱. خطبه ۶۷۸۰
۲. توصیه های اخلاقی ۶۷۸۱
۳. توصیه های سیاسی ۶۷۸۸
۴. توصیه های اجتماعی ۶۷۹۲

۶۷۹۸	۱. وضو
۶۷۹۸	۱. اهمیت وضو
۶۷۹۹	۲. دعاهای وضو
۶۸۰۱	۳. سنن وضو
۶۸۰۱	۴. احکام وضو
۶۸۰۲	۵. موارد استحباب وضو
۶۸۰۲	۱. وظائف کارگزاران
۶۸۰۲	۱. وظایف کارمند در قبال مردم
۶۸۰۳	۲. وظایف کارمند در قبال خدا
۶۸۰۴	۳. وظایف کارمند در قبال دنیا
۶۸۰۴	۴. رمزهای موفقیت و سلامت یک اداره
۶۸۱۰	۵. عوامل سقوط یک اداره
۶۸۱۴	۱. وعده های الهی
۶۸۱۴	۱. مباحث
۶۸۱۵	۲. اقسام وعده ها
۶۸۲۵	۳. انواع وعده ها
۶۸۲۶	۴. الطاف مشروط
۶۸۲۶	۵. دلیل الطاف الهی
۶۸۲۷	۶. تحقق وعده های الهی
۶۸۲۸	۷. تهدیدها
۶۸۲۹	۸. خلف وعده با خدا
۶۸۲۹	۱. وقت
۶۸۲۹	۱. اهمیت وقت
۶۸۳۰	۲. وقت در قرآن
۶۸۳۲	۳. وقت در دنیا
۶۸۳۴	۴. وقت در آخرت

۵. فرصت طلبی ۶۸۳۵
۶. ارزش زمان ۶۸۳۶
۷. وقت شناسی ۶۸۳۷
۸. علل تضييع وقت ۶۸۴۲
۹. کلمات زیبا ۶۸۴۳
۱۰. سیره علما و بزرگان ۶۸۴۴
۱. وقف ۶۸۴۷
۱. سیمای وقف ۶۸۴۷
۲. آثار دنیوی وقف ۶۸۴۸
۳. آثار وقف در جامعه ۶۸۵۰
۴. آثار اخروی وقف ۶۸۵۰
۵. آثار اخلاقی وقف ۶۸۵۲
۶. موارد وقف ۶۸۵۲
۷. وقف از دید عرفانی ۶۸۵۳
۸. آنازسوء وقف نکردن ۶۸۵۴
۹. ویژگیهای وقف ۶۸۵۴
۱۰. منع از وقف ۶۸۵۶
۱۱. مانعان از وقف ۶۸۵۶
۱۲. نمونه های وقفی ۶۸۵۷
۱۳. اوقاف پیامبر اسلام (ص) ۶۸۶۰
۱۴. اوقاف امام علی (ع) ۶۸۶۰
۱۵. اوقاف دیگر اهل بیت علیهم السلام ۶۸۶۱
۱۶. وقف نامه های امام علی (ع) ۶۸۶۲
۱۷. آمار اوقاف بانوان ۶۸۶۲
۱۸. احکام وقف ۶۸۶۳
۱۹. اسلوب ها و اولویت ها در وقف ۶۸۶۳

- ۶۸۶۶ ۲۰. داستانها
- ۶۸۶۸ ۱. ولایت
- ۶۸۶۸ ۱. مفهوم ولایت
- ۶۸۶۸ ۲. انواع ولایت
- ۶۸۷۵ ۳. اختیارات
- ۶۸۷۷ ۴. خصوصیات
- ۶۸۷۸ ۵. فرق ولایت فقهی و دیکتاتوری
- ۶۸۸۰ ۱. وهابیت
- ۶۸۸۰ ۱. خاطرات مستر همفر مسیحی درباره محمدبن عبد الوهاب
- ۶۸۸۳ ۲. بنیان گذاران وهابیت در تاریخ
- ۶۸۸۶ ۳. عقاید وهابیت
- ۶۸۹۷ ۴. گوشه ای از جنایات آل سعود
- ۶۸۹۸ ۵. جنایات وهابیان در تاریخ
- ۶۹۰۰ ۶. نکاتی درباره جواب به وهابیت
- ۶۹۰۴ ۵
- ۶۹۰۴ ۱. هجرت
- ۶۹۰۴ ۱. اهمیت مسئله هجرت
- ۶۹۰۷ ۲. انواع هجرت
- ۶۹۱۴ ۱. هدایت و ضلالت
- ۶۹۱۴ ۱. هدایت
- ۶۹۴۹ ۲. آثار ضلالت
- ۶۹۴۹ ۳. اختیاری بودن ضلالت
- ۶۹۴۹ ۴. سیمای گمراهان در دنیا و آخرت
- ۶۹۵۷ ۵. انواع اضلال
- ۶۹۵۸ ۱. هدف خلقت
- ۶۹۵۸ ۱. ارزش هدف

۲. انواع هدف ۶۹۵۸
۳. هدف از خلقت انسان ۶۹۵۹
۴. وظیفه انسان در عالم ۶۹۶۰
۵. ظرفیت بشر ۶۹۶۱
۶. شناخت موقعیت ۶۹۶۳
۷. هدفداری عالم ۶۹۶۴
۸. هدف از زندگی ۶۹۶۹
۹. ریشه سؤال از هدف زندگی ۶۹۷۲
۱۰. هدف زندگی از دید قرآن ۶۹۷۴
۱۱. هدف شناس ۶۹۷۶
۱۲. تمایلات ۶۹۷۶
۱. همبستگی اجتماعی ۶۹۷۷
۱. عوامل همبستگی ۶۹۷۷
۲. موانع همبستگی ۶۹۸۳
۳. پاداش های اخروی ۶۹۸۵
۱. همت ۶۹۸۸
۱. ارزش همت از نظر قرآن ۶۹۸۸
۲. ارزش همت از نظر روایات ۶۹۸۸
۳. عوامل بلند همتی ۶۹۸۹
۴. راه کسب همت ۶۹۹۰
۵. آثار داشتن همت بلند : ۶۹۹۰
۶. ضرورت دوست با افراد همت دار ۶۹۹۵
۷. نشانه های همت کوتاه ۶۹۹۶
۸. عوامل کوتاه همتی ۶۹۹۶
۹. نشانه های داشتن همت بلند ۶۹۹۷
۱۰. همت و جوانمردی در شعر ۶۹۹۹

۱. همسایه - ۶۹۹۹

۱. اهمیت - ۶۹۹۹

۲. حقوق همسایه - ۷۰۰۰

۳. آثار سوء مجاورت - ۷۰۰۱

۴. آثار حسن مجاورت - ۷۰۰۴

۵. انواع مزاحمت ها - ۷۰۰۴

۶. همسایه بد در روایات - ۷۰۰۵

۱. هنر - ۷۰۰۵

۱. تعریف هنر - ۷۰۰۵

۲. انواع هنر - ۷۰۰۶

۱. هوا وهوس - ۷۰۱۲

۱. منشأ هوا پرستی - ۷۰۱۲

۲. عقوبت هوا پرستی - ۷۰۱۳

۳. ثمرات مخالفت با هوی پرستی - ۷۰۱۳

۴. نمونه های برخورد با هوا نفس - ۷۰۱۵

۵. لزوم دشمن شناسی - ۷۰۱۶

ی - ۷۰۱۷

۱. یتیم - ۷۰۱۷

۱. احترام یتیم - ۷۰۱۷

۲. انواع یتیم - ۷۰۱۸

۳. کمک به یتیم - ۷۰۱۸

۴. اموال یتیم - ۷۰۲۱

۵. سرگذشت برخی از ایتام - ۷۰۲۲

۱. یزید بن معاویه (لعنت الله علیه) - ۷۰۳۴

۱. یقین - ۷۰۳۵

درباره مرکز - ۷۰۴۱

شماره کتابشناسی ملی : ایران ۷۴-۱۶۱۱۹

عنوان و نام پدیدآور : محسن قرائتی / آیین تبلیغ

منشا مقاله : ، بصائر، سال ۲، ش ۱۳، (آبان ۱۳۷۴): ص ۱۵ _ ۱۹.

توصیفگر : تبلیغات اسلامی

توصیفگر : مبلغین مذهبی

توصیفگر : قرائتی ، محسن

۱

آب

۱. جایگاه آب در قرآن

۱. اهمیت

بیش از ۶۰ مرتبه نام آب در قرآن آمده که ما چند آیه از آن نقل می کنیم.

۱- أَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا [فرقان ، ۴۸] .

۲- وَ جَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ [انبیاء ، ۳۰] .

۳- قرآن حیات و سرسبزی زمین را وابسته به آب دانسته و در این باره آیات بسیاری است :

وَ اللَّهُ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا [نحل ، ۶۵] .

۴- آب را وجود مبارک نامیده :

وَ نَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا [ق ، ۹] .

۵- قطع آب را وسیله تهدید قرار داده.

إِنْ أَصْبَحَ مَاوَكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ [ملك ، ٣٠].

٦- نزول باران و نعمت آب را وسیله شناخت خدا قرار داده :

أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنزِلُونَ [واقعه ، ٦٨-٦٩].

آری ، آب دریا و اقیانوس شور و تلخ است و تنها آب آشامیدنی باید از طریق باران تأمین شود.

٧- وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَاءٍ [نور ، ٤٥].

٨- هُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا [فرقان ، ٥٤].

١٠- وَيَنْزِلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهَّرَكُمْ بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيُرَبِّطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَيَتَّبِعَ بِهِ الْأَقْدَامَ [انفال ، ١١].

١١- وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ

[هود ، ۷] .

۱۲- وَ مِنْ آيَاتِهِ أَنْ يُرْسِلَ الرِّيحَ مُبَشِّرَاتٍ وَ لِيَذِيقَكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ [روم ، ۴۶] .

آب رسانی : أَ جَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ [توبه ، ۱۹] .

بهداشت آب (خباثت با ایمان ، خباثت با هنیئا) : اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَاراً [هود ، ۵۲] .

فاسد کردن آب : ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ [روم ، ۴۱] .

حقوق مردم در رابطه با آب ، تقسیمات راهها : يُصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ [توبه ، ۳۴] .

۲. آب ، وسیله ای برای خداشناسی

۱- إِنْ أَصْبَحَ مَاوَكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ [ملک ، ۳۰] .

۲- أَمْ فَرَأَيْتُمْ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ أَمْ أَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنزِلُونَ [واقعه ، ۶۸-۶۹] .

۳- وَ لَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ [عنكبوت ، ۶۳] .

لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ [واقعه ، ۷۰] .

آب و توحید

أَمْ أَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنزِلُونَ [واقعه ، ۶۹] .

۳. آب و معجزات

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَشْرَبَ الْمَاءَ بِاللَّيْلِ فَحَرِّكِ الْمَاءَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۳۸۴] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : إِيَّاكَ وَ شُرْبَ الْمَاءِ الْبَارِدِ وَ... فِي الْحَمَامِ فَإِنَّهُ يُفْسِدُ الْمَعْدَةَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۱۱۲] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا شَرِبَ الْمَاءَ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي سَقَانَا عَذْبًا زُلَالًا وَ لَمْ يَشْقِنَا مِلْحًا أُجَاجًا وَ لَمْ يُوَاخِذْنَا بِذُنُوبِنَا]

کافی ، ج ۶ ، ص ۳۸۴] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اشْرَبِ الْمَاءَ قَلِيلًا وَ اُمْسِكْ حَتَّى يَغْتَدِلَ طَبْعُكَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۳۴۸] .

الَّذِي هُوَ يَطْعُمُنِي وَ يَشْقِينِ [شعراء ، ۷۹] .

بهداشت آب : الضَّفَادِعَ وَ الدَّمَّ [اعراف ، ۱۳۳] .

فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ [قمر ، ۱۱] .

آب نیل فرعون را غرق می کند : فَأَخَذْنَاهُ وَ جُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ وَ هُوَ مُلِيمٌ [ذاریات ، ۴۰] .

آب نیل کودک شیرخوار را حفظ می کند : فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ [قصص ، ۷] .

عذاب با آب در قیامت : وَ إِنِ يَشْتَعِبُوا يَغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ [كهف ، ۲۹] .

۲. در روایات

۱. اهمیت

قال الصادق (ع) : إن رأس معاش الإنسان و حياته الخبز و الماء [بحار الأنوار ، ج ۳ ، ص ۸۶] .

عن محمد بن سنان عن أبي عبد الله (ع) قال : " سألته عن أول ما خلق الله عز و جل قال إن أول ما خلق الله عز و جل ما خلق منه كل شيء قلت جعلت فداك و ما هو قال الماء " [بحار الأنوار ، ج ۵ ، ص ۲۴۰] .

قال رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَنَّهُ قَالَ سَيِّدُ الْأَشْرَبِ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ الْمَاءُ [بحار الأنوار ، ج ۵۹ ، ص ۲۹۳] .

خذوا حاجتكم من الماء [بحار الأنوار ، ج ۱۸ ، ص ۳۷] .

قال رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صُبَّ الْمَاءُ مِنْ بَابِ دَارِكَ إِلَى أَقْصَى دَارِكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۵۵۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمَاءُ سَيِّدُ الشَّرَابِ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۳۸۰]

تغییر مسیر آب : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۹۲] .

۲. تشبیه به آب در روایات

قال الرضا (ع) : الإمام الماء العذب على الظم [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۹۸] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : مَثَلُ الدُّنْيَا كَمَثَلِ مَاءِ الْبَحْرِ كَلَّمَا شَرِبَ مِنْهُ الْعَطْشَانُ أَزْدَادَ عَطْشًا حَتَّى يَقْتُلَهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۳۶] .

قال رسول الله (ص) : فضل أهل بيتي و ذريتي على غيرهم كفضل الماء على كل شيء و به حياه كل شيء [أمالی صدوق ، ص ۱۹۱] .

قال رسول الله (ص) : مَثَلُ الْمُؤْمِنِ الْمُخْلِصِ كَمَثَلِ الْمَاءِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱ ، ص ۳۵۳] .

قَالَ بَشْرٌ سَبَّحُوا فَإِنَّ الْمَاءَ إِذَا سَاحَ طَابَ [أمالی طوسی ، ص ۳۸۹] .

۳. در طب و بهداشت

- ۳۰٪ امراض ما از راه آب است و ۷۰٪ تخت های بیمارستانها در اشغال بیمارانی است که از راه آب مریض شده اند :

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : لَا تُكْتَبُ مِنْ شُرْبِ الْمَاءِ فَإِنَّهُ مَادَّةٌ لِكُلِّ دَاءٍ [کافی ، ج ۶ ، ص ۳۸۲] .

در شهرها ۷۰٪ و در روستاها ۱۵٪ آب موجود سالم و بقیه ناسالم است. در رژیم منحوس پهلوی حدود ۱۰ هزار روستا آب لوله کشی داشت و در جمهوری اسلامی حدود دو برابر رژیم گذشته در روستاها لوله کشی آب انجام شده و اگر کار خیر می خواهید انجام دهید به جای ساختمان بیمارستان ، دهات را لوله کشی کنید.

در ایران از هر هزار نفر زیر یکسال ، ۱۰۴ نفر می میرند.

در سوئد از هر هزار نفر زیر یکسال ، ۷ نفر می میرند.

در

آمریکا از هر هزار نفر زیر یکسال ، ۱۲ نفر می میرند.

در کوبا از هر هزار نفر زیر یکسال ، ۵/۱۷ نفر می میرند.

و از نظر بهداشتی اگر کلا ۱۰ رده باشد ما در رده ۷ هستیم.

در ایران تقریباً هر سال بیش از حدود دویست هزار کودک زیر یکسال از دنیا می روند و حدود ۶۰ هزار کودک بین یکسال تا ۵ سال که در مجموع حدود ۲۸۰ هزار نفر مرگ و میر در کودکان زیر ۵ سال داریم. و کلا در هر ده دقیقه سه نفر کودک می میرند که یک سوم این تعداد به خاطر اسهال و بقیه به خاطر نبود بهداشت است.

عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : " سَأَلْتُهُ كَمْ أَدْنَى مَا يَكُونُ بَيْنَ بَثْرِ الْمَاءِ وَ الْبَالُوعَةِ فَقَالَ إِنْ كَانَ سَهْلًا فَسَبْعَةٌ أَدْرُعٌ وَ إِنْ كَانَ جَبَلًا فَخَمْسَةٌ أَدْرُعٌ " [تهذیب الأحكام ، ج ۱ ، ص ۴۱۰] .

مصرف آب جوشیده : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اَتْتُونِي بِمَاءٍ حَارٍّ قَدْ أُغْلِيَ غَلِيَانًا شَدِيدًا [کافی ، ج ۷ ، ص ۴۲۲] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : الْاسْتِنْجَاءُ بِالْمَاءِ الْبَارِدِ يَقْطَعُ الْبُؤَاسِيرَ [تهذیب الأحكام ، ج ۱ ، ص ۳۵۴] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : لَا تُفْسِدْ عَلَى الْقَوْمِ مَاءَهُمْ [کافی ، ج ۳ ، ص ۶۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : صُبَّ الْمَاءُ الْبَارِدَ عَلَى قَدَمَيْكَ إِذَا خَرَجْتَ فَإِنَّهُ يَسُلُّ الدَّاءَ مِنْ جَسَدِكَ [من لايحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۱۱۲] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) إِنَّهُ نُهِى أَنْ يَبُولَ الرَّجُلُ فِي الْمَاءِ الْجَارِي [تهذیب الأحكام ، ج ۱ ، ص ۳۴] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع)

كِرِهَ أَنْ يُبُولَ فِي الْمَاءِ الرَّاكَدِ [تهذيب الأحكام ، ج ١ ، ص ٣١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا تَغَيَّرَ الْمَاءُ وَتَغَيَّرَ الطَّعْمُ فَلَا تَتَوَضَّأُ وَ لَا تَشْرَبُ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ كَانَ يُوْذِيهِ الْمَاءُ فَلْيَمْسَحْ عَلَى الْخِزْفَةِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٣٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِيَّاكَ وَ شُرْبَ الْمَاءِ الْبَارِدِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ١١٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تُكَيِّرُ مِنْ شُرْبِ الْمَاءِ فَإِنَّهُ مَادَّةٌ لِكُلِّ دَاءٍ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٨٢] .

ذَكَرَ لِلصَّادِقِ (ع) الْحُمَّى قَالَ : " إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ لَا تَنْدَاوِي إِلَّا بِإِفَاضِهِ الْمَاءِ الْبَارِدِ يَصُبُّ عَلَيْنَا وَ أَكَلِ التُّفَّاحِ " [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٥٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فليصب عليه الماء البارد ليسكن به الحرارة [بحار الأنوار ، ج ٧٣ ، ص ٧٩] .

قَالَ الرُّضَا (ع) : صُبَّ عَلَى رَأْسِكَ وَ جَسَدِكَ الْمَاءُ الْحَارَّ [بحار الأنوار ، ج ٥٩ ، ص ٣١٩] .

قال الرضا (ع) : خَمْسَ مَرَّاتٍ يَصُبُّ الْمَاءُ الْحَارُّ عَلَيْهِ عِنْدَ دُخُولِ الْحَمَامِ [بحار الأنوار ، ج ٥٩ ، ص ٣٢٢]

٤. در آداب و اخلاق

١. شب زنده داری و وضو

قال الصادق (ع) : إِنَّ اللَّهَ فَضَّلَ الْأَرْضِيْنَ وَ الْمِيَاهَ بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ [بحار الأنوار ، ج ٩٨ ، ص ١٠٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَشْرَبُوا أَعْيُنَكُمْ الْمَاءَ عِنْدَ الْوُضُوءِ لَعَلَّهَا لَا تَرَى نَاراً حَامِيَةً [بحار الأنوار ، ج ٧٧ ، ص ٣٣٦] .

٢. ابتدای عمر و انتهای عمر

از هنگام تولد ، کام بچه را با آب فرات بردارید.

قال الباقر (ع) : حَنَّكُوا أَوْلَادَكُمْ بِمَاءِ الْفُرَاتِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٤] .

تا هنگام مرگ

و غسل ، غسل با آب و كافور.

قَالَ النَّبِيُّ (ص) لِعَلِيٍّ (ع) : يَا عَلِيُّ اذْفُنِّي فِي هَذَا الْمَكَانِ وَ اذْفَعْ قَبْرِي مِنَ الْأَرْضِ أَرْبَعَ أَصَابِعَ وَ رُسَّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَاءِ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٥٠] .

٣. استحمام

استحمام با آب سرد : اَرْكُضْ بِرِجْلِكَ هَذَا مُعْتَسِلًا بَارِدًا وَ شَرَابًا [ص ، ٤٢] .

٤. سحری و پذیرائی

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْفُضْلَ فِي السَّحُورِ وَ لَوْ بِشَرْبِهِ مِنْ مَاءٍ [كافي ، ج ٤ ، ص ٩٤] .

٥. تماشا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثَلَاثَةٌ يَجْلُونَ الْبَصِيرَ النَّظْرُ إِلَى الْخُضْرَةِ وَ النَّظْرُ إِلَى الْمَاءِ الْجَارِيِ وَ النَّظْرُ إِلَى الْوَجْهِ الْحَسَنِ [بحار الأنوار ، ج ٥٩ ، ص ١٤٤] .

٦. سکونت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَإِذَا قَدِمْتَ فَأَنْزِلْ بِمَائِهِمْ مِنْ غَيْرِ أَنْ تُخَالِطَ أُنْيَاتِهِمْ [كافي ، ج ٣ ، ص ٥٣٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ رَدَّ عَنْ قَوْمٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ عَادِيَهُ مَاءٍ أَوْ نَارٍ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٥] .

٧. وقف

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ : " أَوْصِيَّ أَبُو الْحَسَنِ (ع) بِهَذِهِ الصَّدَقَةِ هَذَا مَا تَصَدَّقَ بِهِ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع) تَصَدَّقَ بِأَرْضِهِ فِي مَكَانٍ كَذَا وَ كَذَا كُلُّهَا وَ خِدُّ الْأَرْضِ كَذَا وَ كَذَا تَصَدَّقَ بِهَا كُلُّهَا وَ بِنَخْلِهَا وَ أَرْضِهَا وَ قَنَاتِهَا وَ مَائِهَا وَ أَرْحَائِهَا وَ حُقُوقِهَا وَ شَرِبِهَا مِنَ الْمَاءِ " [من لايحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٢٤٩] .

٨. نوشیدن و سیراب شدن

اَجْرُ سَقَايِي : قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا [قصص ، ٢٥] .

آب دادن به گیاهان : وَ فِي الْأَرْضِ قِطْعٌ مُتجاوِرَاتٌ وَ جَنَاتٌ مِنْ أَعْنَابٍ وَ زُرْعٌ وَ نَخِيلٌ

صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يَسْقَى بِمَاءٍ وَاحِدٍ [رعد ، ٤] .

آبِ دَادِنَ بِهٖ حَيَوَانَاتٍ : فَسَقَى لَهُمَا [قصص ، ٢٤] .

استسقاء در قیامت : أْفِضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ [اعراف ، ٥٠] .

هدیه آب زمزم

تبرک با آب

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ سَقَى الْمَاءَ فِي مَوْضِعٍ يَوْجَدُ فِيهِ الْمَاءُ كَانَ كَمَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً [کافی ، ج ٤ ، ص ٥٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ سَقَى الْمَاءَ فِي مَوْضِعٍ لَمَّا يَوْجَدُ فِيهِ الْمَاءُ كَانَ كَمَنْ أَحْيَا نَفْسًا وَ مَنْ أَحْيَا نَفْسًا فَكَأَنَّهَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا [کافی ، ج ٤ ، ص ٥٧] .

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : صَلِّ رَحِمَكَ وَ لَوْ بِشَرْبِهِ مِنْ مَاءٍ [کافی ، ج ٢ ، ص ١٥١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَعْزِضُ عَلَيْهَا الْمَاءُ إِذَا مَرَّ بِهِ [کافی ، ج ٦ ، ص ٥٣٧] .

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) قَالَ : " تَفَقَّدْتُ النَّبِيَّ (ص) غَيْرَ مَرَّةٍ وَ هُوَ إِذَا شَرِبَ تَنَفَّسَ ثَلَاثًا مَعَ كُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهَا تَسْمِيَةٌ إِذَا شَرِبَ وَ تَحْمِيدٌ إِذَا انْقَطَعَ فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ يَا عَلِيُّ شَكَرُ اللَّهِ تَعَالَى بِالْحَمْدِ وَ تَسْمِيَةٌ مِنَ الدَّاءِ " [جعفریات ، ص ١٦١] .

عن الحسين بن علي (ع) قال : كان أمير المؤمنين (ع) يأمرنا إذا تخللنا أن لا نشرب الماء حتى نمضمض ثلاثا [بحار الأنوار ، ج ٦٣ ، ص ٤٣٨] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : لَا يَشْرَبُ أَحَدُكُمْ الْمَاءَ حَتَّى يَشْتَهِيَهُ فَإِذَا اشْتَهَاهُ فَلْيَقِلَّ مِنْهُ [بحار الأنوار ، ج ٦٣ ، ص ٤٥٥] .

عَنِ الرَّضَا (ع) قَالَ : لَا بَأْسَ بِكَثْرَةِ شُرْبِ الْمَاءِ عَلَى الطَّعَامِ [کافی ، ج ٦ ، ص ٤٥٥] .

قال الرضا (ع) : مَنْ أَرَادَ أَنْ لَا تُؤْذِيَهُ مَعِدَتُهُ فَلَا يَشْرَبْ عَلَى طَعَامِهِ مَاءً حَتَّى يَفْرُغَ وَ مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ رَطَبَ بَدَنُهُ وَ ضَعُفَتْ مَعِدَتُهُ وَ لَمْ تَأْخُذِ الْعُرْوُوقُ قُوَّةَ الطَّعَامِ فَإِنَّهُ يَصِيرُ فِي الْمَعِدَةِ فِجَاءً إِذَا صَبَّ الْمَاءُ عَلَى الطَّعَامِ أَوَّلًا فَأَوَّلًا [بحار الأنوار ، ج ٥٩ ، ص ٣٢٢] .

قال النبی (ص) : إِذَا شَرِبْتُمُ الْمَاءَ فَأَشْرَبُوهُ مَصًّا وَ لَا تَشْرَبُوهُ عَبًّا [بحار الأنوار ، ج ٦٣ ، ص ٤٧٦] .

قال النبی (ص) : لَا يَشْرَبَنَّ أَحَدُكُمْ الْمَاءَ مِنْ عِنْدِ عُرْوِهِ إِلَّا نَاءً فَإِنَّهُ مُجْتَمِعُ الْوَسْخِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣] .

[خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦٣٤] علم أمير المؤمنين (ع) أصحابه في مجلس

قال أمير المؤمنين صلوات الله عليه : إياكم و شرب الماء من قيام على أرجلكم فإنه يورث الداء الذي لا دواء له

عن أبي عبد الله (ع) قال : الْإِفْطَارُ عَلَى الْمَاءِ يَغْسِلُ الذُّنُوبَ مِنَ الْقَلْبِ [كافي ، ج ٤ ، ص ١٥٢] .

قال أبو عبد الله (ع) : إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَشْرَبَ الْمَاءَ بِاللَّيْلِ فَحَرِّكِ الْمَاءَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٨٤] .

قال الصادق جعفر بن محمد (ع) : إِيَّاكَ وَ شُرْبَ الْمَاءِ الْبَارِدِ وَ... فِي الْحَمَامِ فَإِنَّهُ يَفْسِدُ الْمَعِدَةَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ١١٢] .

عن أبي عبد الله (ع) قال : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا شَرِبَ الْمَاءَ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي سَقَانَا عَذْبًا زُلَالًا وَ لَمْ يَشْقِنَا مِلْحًا أُجَاجًا وَ لَمْ يُوَاخِذْنَا بِذُنُوبِنَا [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٨٤] .

قال الصادق (ع) : اشْرَبِ الْمَاءَ قَلِيلًا وَ أَمْسِكْ حَتَّى يَغْتَدِلَ طَبْعُكَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٤٨] .

قال رسول

اللَّهِ (ص) : مَضُوا الْمَاءَ مَضًّا وَ لَا تَعْبُوهُ عَبًّا فَإِنَّهُ يَوْجَدُ مِنْهُ الْكِبَادُ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٨١] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : شُرْبُ الْمَاءِ مِنْ قِيَامٍ بِالنَّهَارِ أَقْوَى وَ أَصْحَحُ لِلْبَدَنِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٨٢] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : شُرْبُ الْمَاءِ مِنْ قِيَامٍ بِالنَّهَارِ يَمُرُّ الطَّعَامُ وَ شُرْبُ الْمَاءِ مِنْ قِيَامٍ بِاللَّيْلِ يورثُ الْمَاءَ الْأَضْفَرَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٨٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : شُرْبُ الْمَاءِ مِنْ قِيَامٍ بِالنَّهَارِ أَدْرُ لِلْعَرَقِ وَ أَقْوَى لِلْبَدَنِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٣٥٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا مِنْ عَبْدٍ شَرِبَ الْمَاءَ فَذَكَرَ الْحُسَيْنَ (ع) وَ أَهْلَ بَيْتِهِ وَ لَعَنَ قَاتِلَهُ إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ مِائَةَ أَلْفِ حَسَنَةٍ وَ حِطَّ عَنْهُ مِائَةَ أَلْفِ سَيِّئَةٍ وَ رَفَعَ لَهُ مِائَةَ أَلْفِ دَرَجَةٍ وَ كَانَمَا أَعْتَقَ مِائَةَ أَلْفِ نَسَمَةٍ وَ حَشَرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَلَجَ الْفُؤَادِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٩١] .

عَنِ الرَّضَا (ع) قَالَ : لَا بَأْسَ بِكَثْرَةِ شُرْبِ الْمَاءِ عَلَى الطَّعَامِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٨٢] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : أَسْبَغِ الْوُضُوءَ إِنْ وَجَدْتَ مَاءً وَ إِلَّا فَإِنَّهُ يَكْفِيكَ الْيَسِيرُ [تهذيب الأحكام ، ج ١ ، ص ١٣٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اشْرَبُوا مِاءَ السَّمَاءِ فَإِنَّهُ يَطْهَرُ الْبَدَنَ وَ يَدْفَعُ الْأَشْيَاقَامَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ " وَ يَنْزِلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيَطْهَرَكُمْ " (انفال / ١١) [لكافي ، ج ٦ ، ص ٣٨٧]

٩. عدم مزاحمت در بهره گیری

لاتفسد على الناس مائهم

مسموم کردن آب دشمن

بستن آب بر مردم .

ليهلك الحرث

٥. در فقه

١. طهارت

پاکی و نجسی

از مطهرات آب است به ۴ شرط.

۱- مطلق باشد

۲- پاک باشد

۳- با شستن در آن مضاف نشود (بو یا رنگ یا مزه آن به واسطه نجاست تغییر نکند).

۴- بعد از آب کشیدن عین نجس در آن نباشد.

ظرف نجس را با آب قلیل سه بار باید شست و با آب کر یک بار کافی است.

اقسام آب :

۱- مطلق یا مضاف

۲- کر است یا قلیل

۳- جاری است یا راکد. (راکد یا چاه است یا حوض).

تا بو رنگ و مزه آب کر تغییر نکند پاک است

تغییر بو و رنگ به غیر نجاست ، آب را نجس نمی کند. اگر چیز نجس را زیر شیر متصل به کر بشویند آبی که از آن می ریزد پاک است مگر ترشحات یا بو و رنگ تغییر کند. اگر آب قلیل از بالا بریزد پاک ، ولی اگر غیر آن باشد آب قلیل نجس می شود

آب جاری و چاه مثل کر است ، گرچه از کر کمتر باشد. آبی که کنار نهر راکد ولی متصل به جاری است مثل آب جاری است.

اگر یک بار باران به چیز نجس ببارد پاک می شود و برای لباس و فرش فشار لازم نیست. زمین نجس که باران بر آن ببارد پاک می شود.

آب چاه گرچه کمتر از کر باشد تا وقتی رنگ و بو و مزه بواسطه نجاست تغییر نکرده پاک است.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : الْمَاءُ كُلُّهُ طَاهِرٌ حَتَّى يَغْلَمَ أَنَّهُ قَدِرٌ [کافی ، ج ۳ ، ص ۱] .

عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : سَأَلْتُهُ كَمْ أَدْنَى مَا يَكُونُ بَيْنَ بَيْتِ الْمَاءِ وَ الْبَالُوعَةِ فَقَالَ إِنَّ كَانَ سَهْلًا فَسَبْعَةٌ أَدْرُعٍ

وَإِنْ كَانَ جَبَلًا فَخَمْسَهُ أَذْرُعٌ" [تهذيب الأحكام، ج ١، ص ٤١٠].

٢. وضو وغسل

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَشْرِبُوا أَعْيُنَكُمْ الْمَاءَ عِنْدَ الْوُضُوءِ لَعَلَّهَا لَا تَرَى نَارًا حَامِيَةً [بحار الأنوار، ج ٧٧، ص ٣٣٦].

تا هنگام مرگ و غسل ، غسل با آب و کافور.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): قَالَ أَسْبَغِ الْوُضُوءَ إِنْ وَجَدْتَ مَاءً وَإِلَّا فَإِنَّهُ يَكْفِيكَ الْيَسِيرُ [تهذيب الأحكام، ج ١، ص ١٣٨].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِذَا تَغَيَّرَ الْمَاءُ وَتَغَيَّرَ الطَّعْمُ فَلَا تَتَوَضَّأُ وَلَا تَشْرَبُ [كافي، ج ٣، ص ٤].

٢. معاملات

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنْ أَنْ يَشَابَ اللَّبْنُ بِالْمَاءِ لِلْبَيْعِ [كافي، ج ٥، ص ١٦٠].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ بَاعَ الْمَاءَ وَالطَّيْنَ ذَهَبَ مَالُهُ هَبَاءً [كافي، ج ٥، ص ٩٢].

٦. در اقتصاد

كشتمی رانی: تَرَى الْفُلُوكَ فِيهِ مَوَاحِرَ [فاطر، ١٢].

غواصی: وَالشَّيَاطِينَ كُلَّ بِنَاءٍ وَغَوَاصٍ [ص، ٣٧].

توسعه اقتصادی: وَ أَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَاجًا لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَ نَبَاتًا [نبأ، ١٤-١٥].

٢. منزلت آب

١. آب ، پاداش اهل ایمان

وَ أَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا [جن، ١٦].

وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ [اعراف، ٩٦].

يُرْسِلُ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا [نوح، ١١].

٢. آب ، لشکر خدا

قال الباقر (ع): فَقَالَ الْمَاءُ أَنَا جُنْدُ اللَّهِ الْأَكْبَرُ [كافي، ج ٨، ص ٩٥].

فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ

آب نیل فرعون را غرق می کند : فَأَحْدَانَهُ وَ جُنُودَهُ فَبَدُنَاهُمْ فِي الْيَمِّ وَ هُوَ مُلِيمٌ [ذاریات ، ۴۰] .

آب نیل کودک شیرخوار را حفظ می کند : فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ [قصص ، ۷] .

عذاب با آب در قیامت : وَ إِنَّ يَسْخِغِيثُوا يَغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ [كهف ، ۲۹] .

۳. آب سرچشمه هستی

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَ كَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ [هود ، ۷] .

قال الباقر (ع) : كَانَ كُلُّ شَيْءٍ مَاءً وَ كَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ فَأَمَرَ اللَّهُ عَزَّ ذِكْرُهُ الْمَاءَ فَاضْطَرَمَّ نَاراً [كافي ، ج ۸ ، ص ۹۵] .

قال الباقر (ع) : خَلَقَ الشَّيْءَ الَّذِي جَمِيعَ الْأَشْيَاءِ مِنْهُ وَ هُوَ الْمَاءُ الَّذِي خَلَقَ الْأَشْيَاءَ مِنْهُ [كافي ، ج ۸ ، ص ۹۴] .

قال امير المومنين (ع) : أَنْشَأَ سُبْحَانَهُ فَتَقَّ الْمَاجِوَاءِ وَ شَقَّ الْأَرْجَاءِ وَ سَيَّكَائِكَ الْهَوَاءِ فَأَجْرَى فِيهَا مَاءً مُتَلَاطِماً تيارُهُ مُتَرَكِماً زَخَّارُهُ حَمَلُهُ عَلَى مَتْنِ الرِّيحِ الْعَاصِفِ وَ الرَّعْرَعِ الْقَاصِفِ فَأَمَرَهَا بِرَدِّهِ وَ سَلَطَهَا عَلَى شَدِّهِ وَ قَرَنَهَا إِلَى حَدِّهِ الْهَوَاءِ مِنْ تَحْتِهَا فَتَبَقَّ وَ الْمَاءِ مِنْ فَوْقِهَا دَفِيقٌ ثُمَّ أَنْشَأَ سُبْحَانَهُ رِيحاً اعْتَقَمَ مَهَبُهَا وَ أَدَامَ مُرَبَّهَا وَ أَعْصَفَ مَجْرَاهَا وَ أَبْعَدَ مَنْشَأَهَا فَأَمَرَهَا بِتَضْفِيقِ الْمَاءِ الزَّخَّارِ وَ إِثَارِهِ مَوْجَ الْبَحَارِ فَمَخَضَتْهُ مَخْضَ السَّقَاءِ وَ عَصِفَتْ بِهِ عَصْفَ مَهَبِهَا بِالْفَضَاءِ تَرْدُ أَوْلَاهُ إِلَى آخِرِهِ وَ سَاجِيَهُ إِلَى مَآئِرِهِ حَتَّى عَبَّ عُبَابُهُ وَ رَمَى بِالزَّيْدِ زُكَامَهُ فَرَفَعَهُ فِي هَوَاءٍ مُنْفَتِقٍ وَ جَوٍّ مُنْفَهَقٍ فَسَوَّى مِنْهُ سَبْعَ سَيِّمَوَاتٍ جَعَلَ سَيِّفِلَاهُنَّ مَوْجاً مَكْفُوفاً وَ عَلِيَاهُنَّ سَيِّقْفاً مَحْفُوظاً وَ سَمَكاً مَرْفُوعاً بِغَيْرِ عَمَدٍ يَدْعُمُهَا

وَلَا دِسَارٍ يُنْظِمُهَا ثُمَّ زِينَهَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ وَضِيَاءِ الثُّوَابِ وَأَجْرَى فِيهَا سِرَاجاً مُسْتَطِيراً وَقَمراً مُنيراً فِي فَلَكِ دَائِرٍ وَسَقْفٍ سَائِرٍ وَرَقِيمٍ مَائِرٍ. [نهج البلاغه ، ص ۴۱ ، خطبه ۱] .

خداوند فضا را شکافت و آب را خلق کرد و با ایجاد باد و امواج ، کف و آتش و دود به وجود آورد و از آنها آسمانها و زمین را آفرید (خطبه سنگین است به نحوی که مترجمین در ترجمه فارسی آن به زحمت افتاده اند) .

قال الباقر (ع) : خَلَقَ الرِّيحَ مِنَ الْمَاءِ [كافي ، ج ۸ ، ص ۹۴] .

قال الباقر (ع) : خَلَقَ اللَّهُ النَّارَ مِنَ الْمَاءِ [كافي ، ج ۸ ، ص ۹۴] .

كَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ [هود ، ۷] .

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : كَانَ كُلُّ شَيْءٍ مَاءً وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ [كافي ، ج ۸ ، ص ۱۵۳] .

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الشَّمْسَ مِنْ نُورِ النَّارِ وَصَفْوِ الْمَاءِ [كافي ، ج ۸ ، ص ۲۴۱] .

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى ذِكْرُهُ خَلَقَ الْقَمَرَ مِنْ ضَوْءِ نُورِ النَّارِ وَصَفْوِ الْمَاءِ [كافي ، ج ۸ ، ص ۲۴۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ مِنَ الْمَاءِ كُلِّ شَيْءٍ حَيٍّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۴۳] .

هُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا [فرقان ، ۵۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَلَقَتِ السَّمَاوَاتُ مِنْ بَخَارِ الْمَاءِ [بحار الأنوار ، ج ۵۴ ، ص ۷۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَلَقَتِ الْأَرْضُ قَالَ مِنْ زَبَدِ الْمَاءِ [بحار الأنوار ، ج ۵۴ ، ص ۷۳] .

قال

رسول الله (ص): فبسط الأرض على الماء [بحار الأنوار، ج ٥٤، ص ٨٧].

آفرینش همه موجودات از آب است: جَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ [انبیاء، ٣٠].

زنده شدن زمین: أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا [بقره، ١٦٤].

خلقت انسان: هُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا [فرقان، ٥٤].

خلقت میوه ها: فَأَنْشَأْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ لَكُمْ فِيهَا فَوَاكِهِ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ [مومنون، ١٩].

خلقت گیاهان: أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ [انعام، ٩٩].

اندازه گیری آب: وَ أَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ [مومنون، ١٨].

وَ الَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ [زخرف، ١١].

آب، وسیله قدرت: يُرْسِلُ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَ يَزِدُّكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ [هود، ٥٢].

٤. نعمت باران

أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ أَوْدِيَهُ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَابِيًا وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِي النَّارِ ابْتِغَاءَ حُلِيِّهِ أَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ مِثْلَهُ
كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ [رعد، ١٧].

لطائف و نکات

الف: در آیه دو نوع مثال است: طبیعی، آب و کف، حق مثل آب مایه حیات مفید، ولی باطل همچون کف صنایع ذوب
فلزات: ١- زرگران: وحلیه

٢- آهنگران: معنی طلب رفاه یا نیاز بدون برخورد و درگیری

با باطل نیست.

ب: تا جنبه ارتباط با آسمان و خداوند دارد، حق و سالم است: **أَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِنْ رَبِّهِمْ** [محمد، ۳].

زمین، درگیرها و حرکتها، و مسیرها عامل پیدا شدن کف است: **الَّذِينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ** [محمد، ۳].

در تعبیر باطل عبارت من ربهم نیست.

ج: فیض مطلق است، گرفتاری در ظروف کوچک است. **قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَا كَمِيلَ بْنَ زِيَادٍ إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ أَوْعِيَهُ فَخَيْرُهَا أَوْعَاهَا** [نهج البلاغه، حکمت ۱۴۷].

د: ظرف روح هرگز پر نمی شود. **قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كُلُّ وَعَاءٍ يَضِيقُ بِمَا جُعِلَ فِيهِ إِلَّا وَعَاءَ الْعِلْمِ فَإِنَّهُ يَتَّسِعُ بِهِ** [نهج البلاغه، حکمت ۲۰۵].

مردم سه دسته هستند: بی ظرفیت نفوذناپذیر: **ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ** [بقره، ۷۴].

سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ [یس، ۱۰].

کم ظرفیت: می گیرند، ولی نمی گویند.

پر ظرفیت: **قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع): كُونُوا أَوْعِيَةَ الْعِلْمِ وَمَصَابِيحَ الْهُدَى** [کافی، ج ۱، ص ۳۰۰].

تَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ [حاقه، ۱۲].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا خَيْرَ فِي الْعَيْشِ إِلَّا لِرَجُلَيْنِ عَالِمٍ مُطَاعٍ أَوْ مُسْتَمِعٍ وَاعٍ [کافی، ج ۱، ص ۳۳].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كَانَ عَلَى مَا يَسْمَعُ أَحْرَصَ مِنْهُ عَلَى أَنْ يَتَكَلَّمَ [نهج البلاغه، حکمت ۲۸۹].

و: آب ها همدیگر را جذب و درهم فرو می روند. حق با حق ستیز ندارد و تضادها مربوط به باطل است.

ز:

باطل ، رفتنی است. فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً [رعد ، ۱۷] .

اما با تلاش و سرکوب مانتذف بالحق علی الباطل فیدمغه فاذا هو زاهق و لكم الویل مما تصفون [انبیاء ، ۱۸] .

ح : سیل از کوه بلند است نه از تپه ها.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَنْحَدِرُ عَنِّي السَّيْلُ [نهج البلاغه ، خطبه ۳] .

ط : آب که به دریا رسید کف ها تمام می شود بنده هم همین که به خدا رسید و اخلاص ، باطل ها ، از بین می روند.

ی : باطل مستکبر و بالانشین ، پر سر و صدا و تو خالی است و حق ، سنگین و متواضع و کم سروصدا است.

ک : حق ، متکی به خود و باطل متکی به حق است و از آبروی حق استفاده می کند همانگونه که هر چیز قلبی از آبروی چیز واقعی.

ل : کف در بازار آشفته پیدا می شود ، باطل هم این چنین است. همین طور که آب از بالا به پائین می ریزد و فراز و نشیب دارد ، کف پیدا می شود. باطل هم در انقلابها و دگرگونی ها ...

م : آب زلال مقطر کف ندارد. کف در اثر آبی است که با چیزی مخلوط شود. باطل هم در مواردی پیدا می شود که خرافات و هوسها و رسوم لابلای حق باشد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنَّ الْبَاطِلَ خَلَصَ مِنْ مِزَاجِ الْحَقِّ لَمْ يَخْفَ عَلَى الْمُؤْتَادِينَ وَ لَوْ أَنَّ الْحَقَّ خَلَصَ مِنْ لَبْسِ الْبَاطِلِ انْقَطَعَتْ عَنْهُ أَلْسُنُ الْمُعَانِدِينَ وَ لَكِنْ يُوَحِّدُ مِنْ هَذَا ضِعْفٌ وَ مِنْ هَذَا ضِعْفٌ فَيَمَزْجَانِ فَهَنَالِكَ يَسْتَوْلِي الشَّيْطَانُ عَلَى أَوْلِيَائِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۵۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع)

: وَقَدْ أَرْعَدُوا وَأَبْرَقُوا وَمَعَ هَٰذِينَ الْأَمْرِينَ الْفَسْلُ وَلَسْنَا نَزَعِدُ حَتَّىٰ نُوقِعَ وَلَا نُسِيلُ حَتَّىٰ نُمْطِرَ [نهج البلاغه ، خطبه ۹] .

تانباریم ، سیلاب و خروشان به راه نمی اندازیم (برنامه ما عمل است نه تبلیغات)

بعضی از مفسران مثل قرطبی گویند : باران ، آیات قرآن است. اودیه ، قلوب است که هر کدام به اندازه وسعت وجود بهره می گیرند و سوسه ها همان کف ها است که این کف ها از آب نیست ، از آلودگی محل ریزش آب است.

ن : در فیض خدا بخل نیست ، ابرها بدون قید و شرط باران می بارند و این زمین است که به خاطر سفتی یا نرمی ، بزرگی و کوچکی بهره می گیرد قلوب و ارواح هم در برابر فیض خدا همین گونه است.

ق : کف مخصوص آب نیست ، هر فلزی هم در کوه ها که قرار گرفت کفی و باطلی دارد. کفی به شکل مناسب خود و از خود او و مناسب با همان فلز. همان گونه که هر عملی با تزئین خاصی از شیطان است.

ر : کف هم در آب و سیل سرد است و هم در کوره های داغ. هم در آب نرم است و هم در فلز. هم شکر و هم صبر.

ش : شناخت (باطل ها و کف ها و حق ها در حالات غیر طبیعی است (سیل ، کوره داغ) .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : " فِي تَقَلُّبِ الْأَحْوَالِ عِلْمُ جَوَاهِرِ الرَّجَالِ " [من لايحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۸۸] .

ت : حق تانخروشد و تکانی نخورد باطل جفاء به بیرون نمی پرد. باطل باید به جایی

رسد که قدرت استقامت ندارد و از متن جامعه به خارج پرتاب می شود.

ض : آن فرد و گروهی باقی خواهد ماند که در زمین مفید باشد. وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ [رعد ، ۱۷].

ظ : نزول باران و آب فلزات هم طبیعی است ، هم همیشگی. مبارزه حق و باطل هم...

اِئْتِغَاءَ حَلِيهِ أَوْ مَتَاعٍ [رعد ، ۱۷].

در آب کردن فلزها دو هدف است : ساختن زینت آلات ، ساختن متاع از قبیل ظروف و... و در مثل می گوید : شما چه زینت (وسائل رفاه و خوشی) چه متاع (وسائل نیاز و اولیه) را اگر بخواهی باید کوره هایی باشد و باطل هائی را سر راه خود خواهی دید. اِئْتِغَاءَ حَلِيهِ او متاع یعنی طلب رفاه یا نیاز بدون برخورد و درگیری با باطل نیست. تازه این در زندگی مادی است ، در معنویات که وسوس شیطان هم هست.

۳. اهمیت آب

۱. دنیوی

بخش بزرگی از ساختمان بدن انسان از آب است. بیشتر نیازمندی های زندگی ما از برق و آن از آب است. حیات انسان با کشاورزی و آن از آب است. تلطیف هوا به واسطه بخار و آب است. بهترین جاده های صاف دنیا برای عبور کشتی های غول پیکر همان راههای آبی است. جاده هایی که بدون خرج در اختیار انسان استاللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ [جاثیه ، ۱۲].

آب برای انسان و دامداری ماهیان را به عهده دارد و هم پرورش دهنده اشیاء زینتی است. سلامتی و بهداشت انسان وابسته به نظافت و طهارت و آب است. زیبایی چهره طبیعت و نشاط آن با آب است. یک نوع آب ، صدها نوع میوه با مزه های گوناگون را

به ما می دهد.

رابطه انسان با آب و طبیعت :

حق به هدر دادن را نداریم. کسی نزد رودخانه ای بود و ظرف آبی برداشت و پس از نوشیدن باقی را به زمین ریخت. حضرت علی (ع) که این صحنه را دید فرمود: همین عمل (گرچه در کنار رودخانه است) اسراف است.

حضرت علی (ع) اجازه نداد کسی هسته خرما را دور اندازد.

اسلام اجازه نمی دهد کسی در آب بول کند و یا فاسد نماید. خداوند از انسان خواسته که زمین را آباد کند و ناگفته پیداست که آن به وسیله آب استهُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا [هود، ۶۱].

او شما را از زمین پدید آورده و به آبادانی آن گمارده است.

رسول اکرم (ص) می فرمایند: هر که آب و خاک داشته باشد، ولی فقیر و نیازمند غذاهای خود باشد مورد غضب خدا قرار می گیرد منع و جلوگیری آب از بزرگترین جنایات است، کاری است که معاویه در صفین و یزید در کربلا انجام دادند.

۲. اخروی

قال الصادق (ع): فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ جَعَلَ الْمَاءَ مِفْتَاحَ قَرْبَتِهِ وَ مَنَاجَاتِهِ [بحار الأنوار، ج ۷۷، ص ۳۳۹].

نظافت آب: هَذَا عَذَابُ فُرَاتٍ سَائِعٍ شَرَابُهُ [فاطر، ۱۲].

استغفار عامل نزول: اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَاراً [هود، ۵۲].

ذخیره آب در زمین: أَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَّا فِي الْأَرْضِ [مومنون، ۱۸].

بزرگترین نیاز دوزخیان: أَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ [اعراف، ۵۰].

عذاب با آب در قیامت: وَإِنْ يَسْتَخِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ [

- ۱- آفرینش موجودات از آب است : وَ اللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَاءٍ [نور ، ۴۵] .
- ۲- حیات موجودات از آب است : جَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ [انبیاء ، ۳۰] .
- ۳- حیات زمین از باران است : وَ اللَّهُ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا [نحل ، ۶۵] .
- ۴- رویش گیاهان از باران است : أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ [انعام ، ۹۹] .
- ۵- سبزی زمین از باران است : أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً [حج ، ۶۳] .
- ۶- منبع غذایی ماز باران است : فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ أَنَا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا [عبس ، ۲۴-۲۵] .
- ۷- جریان رودخانه ها از باران است : أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنْبِيعٌ فِي الْأَرْضِ [زمر ، ۲۱] .
- ۸- جوشش چشمه ها : وَ فَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ [قمر ، ۱۲] .
- ۹- میوه های رنگارنگ : أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا [فاطر ، ۲۷] .
- ۱۰- وسیله پاکی و بهداشت : أَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا [فرقان ، ۴۸] .
- وَ يَنْزِلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيَطَهَّرَ بِه [انفال ، ۱۱] .
- ۱۱- یک نوشیدنی گوارا : لِأَسْقِيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا [جن ، ۱۶] .
- وَ أَسْقِيْنَاكُمْ مَاءً فُرَاتًا [مرسلات ، ۲۷] .

حالا چند سوال : اگر آب نبود ، اگر خورشید به دریا نمی تابید ، اگر آب دریاها بخار نمی شد

، اگر باد ابرها را متراکم و جابجا نمی کرد ، اگر ابرها همیشه در آسمان می ماندند ، اگر جاذبه زمین برف و باران را به سوی زمین نمی کشید ، اگر باران به صورت قطره قطره نمی بارید ، اگر زمین باران را نمی مکید ، اگر زمین باران را ذخیره نمی کرد ، اگر زمین پست و بلند نبود و... ما چه می کردیم؟

۵. انواع آب

قال الصادق (ع): إِنَّ اللَّهَ فَضَّلَ الْأَرْضِينَ وَالْمِيَاهَ بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ [بحار الأنوار، ج ۹۸، ص ۱۰۹].

۱- وَ مَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَ هَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَ مِنْ كُلِّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَ تَسْتَخْرِجُونَ حَلِيَّةً تَلْبَسُونَهَا وَ تَرَى الْفُلُكُ فِيهِ مَوَاحِرَ لِيَتَّبِعُوا مِنْ فَضْلِهِ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [فاطر، ۱۲].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): خَيْرُ مَاءٍ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ مَاءُ زَمْزَمَ [كافی، ج ۳، ص ۲۴۶].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَاءُ زَمْزَمَ دَوَاءٌ مِمَّا شُرِبَ لَهُ [كافی، ج ۶، ص ۳۸۷].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَاءُ زَمْزَمَ شِفَاءٌ لِمَا شُرِبَ لَهُ [من لايحضره الفقيه، ج ۲، ص ۲۰۸].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَاءُ زَمْزَمَ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ [كافی، ج ۶، ص ۳۸۶].

۶. حفظ آب

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ [روم، ۴۱].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا تُفْسِدْ عَلَى الْقَوْمِ مَاءَهُمْ [كافی، ج ۳، ص ۶۵].

۳- اسراف در آب (مساله وسواس)

۴- دعا برای آب و باران

۵- ثواب آب رسانی

۶- آداب آب خوردن

۷- نقش آب در سالم سازی محیط زیست

بخار، حرکت ابرها، باران،

نباتاتی که می رویند.

۸- تماس شبانه روزی ، با آب

۹- بهداشت آب آشامیدنی : مقدار سرمای آب (آب یخ) ، مقدار گرمی (آب داغ)

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ عَقِيصِ بْنِ التَّمِيمِ قَالَ : " مَرَرْتُ بِالْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ (ص) وَهُمَا فِي الْفُرَاتِ مُسْتَتَفِعَانِ فِي إِزَارَيْنِ فَقُلْتُ لَهُمَا يَا ابْنَيْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكُمَا أَفَسَدْتُمَا الْإِزَارَيْنِ فَقَالَا لِي يَا أَبَا سَعِيدٍ فَسَادُنَا لِلْإِزَارَيْنِ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنْ فَسَادِ الدِّينِ إِنَّ لِلْمَاءِ أَهْلًا وَ سُكَّانًا كَسُكَّانِ الْأَرْضِ " [كافي ، ج ۶ ، ص ۳۸۹] .

۱. آبروداران

مقدمه

عزت _ عرض _ ستر _ کتمان مثبت _ عار _ حیا _ خجالت _ عیب _

_ کسانی که در دنیا و آخرت آبرو دارند : قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ ! فَاجْعَلْ نَفْسِي مُطْمَئِنَّةً بِقَدْرِكَ رَاضِيَةً بِقَضَائِكَ مُوَلَّعَةً بِذِكْرِكَ وَ دُعَائِكَ مُجَبَّةً لِصَفْوَةِ أَوْلِيَائِكَ مَحْبُوبَةً فِي أَرْضِكَ وَ سَمَائِكَ [مصباح المتعجد ، ص ۷۳۸] .

وَ جِبْهًا فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ [آل عمران / ۴۵] .

_ اهمیت به عرض و آبروی مؤمن :

حاتم بن عنوان بلخی معروف به اصم (کر) از علمای عامه است ، او کر نبود ، بلکه خود را روزی به کری زد و این لقب برای او ماند. گویند : علت این که او را کر می گفتند این بود که روزی زنی نزد او آمد و از وی مسئله ای را پرسید و در همان حال بادی از زن خارج شد و سخت خجل شد. حاتم برای این که خجلت زن را برطرف کند گفت : بلندتر حرف بزن که گوشم سنگین است زن خوشحال شد که او صدا را نشنیده به همین جهت او را اصم خواندند.

منبع

[مفاخر ، ج ١ ، ص ١٤٩] .

٢. آبرو داری

١. پاداش آبرو داری

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ سَتَرَ عَلَى مُؤْمِنٍ عَوْرَةَ يَخَافُهَا سَتَرَ اللَّهُ عَلَيْهِ سَبْعِينَ عَوْرَةً مِنْ عَوْرَاتِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٠٠]

قال : ختم لرجل مذنوب بخير لانه ستر عوره اخيه التي كشفت و هو لا يشعر بها و لم يخبره بها مخافه ان يخجل [سفينه البحار ، باب عوره] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : مَنْ كَفَّ عَنْ أَعْرَاضِ الْمُسْلِمِينَ أَقَالَهُ اللَّهُ عِزًّا وَجَلَّ عِثْرَتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [صحيفه الرضا ، ص ٨٥] .

قال النبي (ص) : من ستر على مسلم ستر الله عليه في الدنيا و الاخره [نهج الفصاحه ، حديث ٢٧٥٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَذَلَّ النَّاسِ مَنْ أَهَانَ النَّاسَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٩٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَلَا أُتْبِكُمْ بِشَرَارِ كَمَقَالُوا : بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ ! قَالَ : الْمَشَاءُونَ بِالنَّمِيمَةِ الْمُفْرَقُونَ بَيْنَ الْأَحِبِّهِ الْبَاغُونَ لِلْبُرِّاءِ الْمَعَايِبَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٦٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ رَدَّ عَنْ عَرَضِ أَخِيهِ بِالْغَيْبِ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ عِزُّهُ وَجَلَّ أَنْ يَرُدَّ عَنْ عَرَضِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ١١٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ رَدَّ عَنْ عَرَضِ أَخِيهِ كَانَ لَهُ حِجَابًا مِنَ النَّارِ [أمالي مفيد ، ص ٣٣٧] .

٢. رسول خدا و آبرو داری

عن أبي بردة قال : صلى بنا رسول الله (ص) ثم انصرف مسرعا حتى وضع يده على باب المسجد ثم نادى بأعلى صوته : " يا معشر الناس ! من آمن بلسانه و لم يخلص إلى قلبه لا تتبعوا عورات المؤمنين فإنه من تتبع عورات المؤمنين تتبع الله عورته و من تتبع الله عورته

فضحه و لو فی جوف بیته [ثواب الأعمال ، ص ۲۴۱] .

رسول اکرم در بیان این حدیث دست به ابتکاراتی تبلیغی زد از جمله :

۱_ انصرف مسرعا

۲_ به جای منبرباب المسجد

۳_ وضع یده علی بابتا مردم خارج نشوند.

۴_ با تمام فریاد اعلی صوته

۵_ با شیوه تحریک و هشدار که اگر عمل بکنید مؤمن واقعی نیستید. یا معشر الناس! من آمن بلسانه

۶_ تهدید به انتقام الهی فضحه

۷_ حيله ها و کتمان های شما بی اثر استفی جوف بیته

منبع: [بحار ، ج ۷۲ ، ص ۲۱۴] .

۳. اسباب حفظ آبرو

راه های عملی برای حفظ آبروی مردم :

۱_ وام ، تفویض صندلی در ماشین. به قول مرحوم راشد اگر ایشان وارد خانه شما شود پذیرایی می کنی و اکنون در ماشین وارد بر شما شده.

۲_ ضمانت.

۳_ نحوه تعویض مسئولین (ماجرای تغییر آیه الله العظمی سید ابوالحسن اصفهانی که فرمود : می دانم فلان نماینده من خوب نیست منتظر فرصتی هستم که برداشتن او به قیمت سقوط کلی او حساب نشود).

۴_ نحوه گزینش افراد.

۵_ با کنیه و نام نیک صدا زدن ، تشویق و تشکر ، نادیده گرفتن نقاط ضعف آسیرها یوسف فی نفسه و لم یدها لهم [یوسف / ۷۷] .

۶_ اعتماد و لا تقولوا لمن ألقى إليكم السلام [نساء / ۹۴] .

حفظ آبروی مردم :

_ احترام مرده مسلمان و حرام بودن نبش قبر.

_ احترام فرزند مسلمان. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لا تحقرون أحدا من المسلمين فإن صغيرهم عند الله كبير [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۳۱] .

_ اهمیت وام دادن به مسلمان.

_ سفارشات اسلام درباره خود کفائی و ترک

سؤال از مردم و قناعت و استغنا از مردم.

— خدمات حضرت علی (ع) در لباس استتار.

— سعی و تلاش در حوائج مؤمن.

— فَنَظَرُهُ إِلَى مَيْسَرِهِ [بقره/۲۸۰].

— وَ يَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ [ماعون/۷].

— إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَ الْمَسَاكِينِ وَ الْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَ الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَ فِي الرِّقَابِ وَ الْغَارِمِينَ [توبه/۶۰].

— منزل و مرکب مفلس در ملک صاحبش هست.

— با کسی که مخارج سفر تو را می دهد سفر نکن.

بستن راه ها :

اسلام برای حفظ آبرو راه ها را بسته ، از جمله :

۱ _ سوء ظن ممنوع ، فعل مسلمان را حمل بر صحت کنید.

۲ _ تجسس ممنوع. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ تَتَبَعَ خَفِيَّاتِ الْعِيُوبِ حَرَمَهُ اللَّهُ مَوَدَّاتِ الْقُلُوبِ [غررالحکم ، ص ۴۲۱].

۳ _ مزاح کنترل شود. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَمْرُخْ فَيَذْهَبَ بِهَاوَك [من لايحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۵۲].

۴ _ به هر خبری اعتنا نکنید.

۵ _ برای حقوق شاهد بگیرید.

۶ _ اگر سه شاهد گواهی دادند ، هر سه شلاق می خورند ، مگر آن که چهار شاهد باشند. قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : كَذَّبَ سَمْعَكَ وَ بَصَرَكَ عَنْ أَخِيكَ [كافی ، ج ۸ ، ص ۱۴۷].

۷ _ اگر پنجاه نفر گفتند : فلانی فلان کار کرده ، ولی خودش گفت انجام نداده ام...از او قبول کن.

۸ _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ [نور/۲۷].

۹ _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءٍ إِنْ تُبَدَّ لَكُمْ تَسْؤُكُمْ [مائده/۱۰۱].

١٠_ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ

ثَلَاثَ مَرَاتٍ مِنْ قَبْلِ صِيَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهْرِ وَ مِنْ بَعْدِ صِيَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ [نور/ ٥٨] .

١١ _ در جلسات كذائى منشين. وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَأَلْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يَكْفُرُ بِهَا وَيَسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ [نساء/ ١٤٠] .

١٢ _ دوستى هاى غير صادقانه ممنوع. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ إِلَى الْكُفْرِ أَنْ يُوَاحِيَ الرَّجُلَ عَلَى الدِّينِ فَيُخَصِّصِي عَلَيْهِ عَثْرَاتِهِ وَزَلَّاتِهِ لِيَعْنَفَهُ بِهَا يَوْمًا مَا [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٥٤] .

مال فداى آبرو :

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : خَيْرَ الْمَالِ مَا وَقَى الْعِرْضَ [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ٣١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : إِنَّ أَفْضَلَ الْفِعَالِ صِيَانَهُ الْعِرْضِ بِالْمَالِ [كافي ، ج ٤ ، ص ٤٩] .

قال النبي (ص) : قوا باموالكم عن اعراضكم [نهج الفصاحه ، جمله ٢١٠٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَهُ وَ مَا وَقَى بِهِ الْمَرْءَ عَرَضَهُ كَتَبَ لَهُ بِهِ صَدَقَهُ [الدعوات راوندی ، ص ١٠٧] .

روى أبو جعفر محمد بن حبيب أيضا أن الحسن (ع) أعطى شاعرا فقال له رجل من جلسائه : سبحان الله أعطى شاعرا يعصى الرحمن و يقول البهتان؟ فقال : " يا عبد الله! إن خير ما بذلت من مالك ما وقيت به عرضك و إن من ابتغاء الخير اتقاء الشر [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ١٦ ، ص ١٠] .

قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَ مَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا

أَذَى وَاللَّهُ غَنِي حَلِيمٍ [بقره/ ۲۶۳] .

انسان مسئول حفظ آبروی خود است :

۱_ اهمیت قناعت و ترک سؤال و استغناء از مردمیخسبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءُ [بقره/ ۲۷۳] .

۲_ سفارش به کتمان تلخی های خود برای مردم.

۳_ زندگی معمولی و فرار از ژولیدگی

۴_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمُؤْمِنُ بِشْرُهُ فِي وَجْهِهِ وَحُزْنُهُ فِي قَلْبِهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۳۳] .

۵_ حتی المقذور جنس نسیه نخرید و اگر مال مردم را به مردم برگردانید گواه بگیرید.

۶_ بی سوادی یکی از راه های اهانت به خود است.

نمونه های عملی : اهانت به خود که باید از آن جلوگیری کنیم :

لباس بد پوشیدن ، لباس شهرت ، بدون دعوت جائی رفتن ، غذا خوردن در راه و خیابان ، بوی بد داشتن ، ژولیدگی مو ، عادات بد ، رانندگی بد ،

ژست های کاذب و توقعات نابجا ، اعتیاد ، بی سوادی ، جسارت های نابه جا ، بی ادبی ، بد رفتاری کارمندان و کسبه و طیب و پرستار و... با مردم.

وسیله حفظ آبرو :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْجُودُ حَارِسُ الْأَعْرَاضِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۱۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ ضَنَّ بِعِزِّهِ فَلْيَدَعْ الْمِرَاءَ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۶۲] .

(ضن : نسبت به آبروی خود بخل ورزد و نخواهد هدر رود)

۴. آبرو داری برای مکتب و جامعه

حفظ آبروی مکتب و نظام و جامعه :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كُونُوا لَنَا زِينًا وَ لَا تَكُونُوا عَلَيْنَا شِينًا [أمالی صدوق ، ص ۴۰۰] .

رَحِمَ اللَّهُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : يَا شِيعَةَ آلِ أَبِي سَفِيَانَ! إِنْ لَمْ

يكن لكم دين و كنتم لا تخافون المعاد فكونوا أحرارا في دنياكم [اللهوف ، ص ۱۱۹] .

فَاسْتَوَى عَلَى سُوْقِهِ [فتح/ ۲۹] .

وَ لِلَّهِ الْعِزَّةُ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ [منافقون/ ۸] .

لِيَأْتِيَ النَّاسَ بِحُجَّةٍ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ [بقره/ ۱۵۰] .

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ [حجرات/ ۱۰] .

ایجاد مسئله اخوت.

وَ الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ [توبه/ ۶۰] .

بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ [آل عمران/ ۱۹۵] .

وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ [بقره/ ۱۷۹] .

تُزْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَ عَدُوَّكُمْ [انفال/ ۶۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللَّهُ اللَّهُ فِي الْقُرْآنِ لَا يَسْبِقُكُمْ بِالْعَمَلِ بِهِ غَيْرُكُمْ [نهج البلاغه ، نامه ۴۷] .

تغییر نام شهرها.

سیاست و فرهنگ وقف.

امام عزیز با حکم اعدام سلمان رشدی ، محو طاغوت ، روحیه به مستضعفان و... به اسلام و شیعه آبرو داد.

حفظ آبروی رسول الله :

هر گاه شخصی به مقدسات دینی ما اهانت کند خون او مباح است.

سلمان رشدی کتابی اهانت آمیز درباره حضرت محمد (ص) نوشت ، فتوای تاریخی امام خمینی مبنی بر اینکه هر مسلمانی در هر کجای دنیا او را گرفت بکشد و اگر کسانی در این عمل کشته شوند شهید محسوب می شوند. این فتوا در سال ۱۳۶۷ لریزه بر اندام سلمان رشدی در لندن انداخت که هر روزی در گوشه ای با گروهی پلیس انگلستان حفاظت می شود.

۵. اسباب زوال آبرو

۱. در قرآن و روایات

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ تَتَبَعَ عَوْرَاتِ الْمُؤْمِنِينَ تَتَبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ وَ مَنْ تَتَبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ فَضَحَهُ وَ لَوْ فِي جَوْفِ بَيْتِهِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ١٠٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَدَاعَ فَاحِشَتَهُ كَانَ كَمُبْتَدِئِهَا وَ مَنْ عَيَّرَ مُؤْمِنًا بِشَيْءٍ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَرْكَبَهُ [

كافي ، ج ٢ ، ص ٣٥٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَفْرَحَنَّ بِسُقْطِهِ غَيْرَكَ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا يَحْدُثُ بِكَ الزَّمَانَ [غررالحكم ، ص ٣٠١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَبْتَهَجَنَّ بِخَطَا غَيْرِكَ فَإِنَّكَ لَنْ تَمْلِكَ الْإِصَابَةَ أَبَدًا [غررالحكم ، ص ٣٠١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَا تُظْهِرِ الشَّمَاتَةَ بِأَخِيكَ فَيَرْحَمَهُ اللَّهُ وَ يَبْتَلِيكَ [أمالي صدوق ، ص ٢٢٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ آذَى مُؤْمِنًا فَقَدْ آذَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِي عَرْشِهِ وَ اللَّهُ يَنْتَقِمُ مِمَّنْ ظَلَمَهُ [وسائل الشيعة ، ج ١٦ ، ص ٣٥٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ عَابَ عَيْبَ [كنزالفوائد ، ج ١ ، ص ٢٧٩] .

آيات مسخ ، يك نوع آبروریزی از طرف خداوند است : كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ [بقره/٦٥] .

١ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ رَوَى عَلَى مُؤْمِنٍ رِوَايَةً يَرِيدُ بِهَا شَيْنَهُ وَ هَدَمَ مُرُوءَتَهُ لَيْسَ قُطْعًا مِنْ أَعْيُنِ النَّاسِ أَخْرَجَهُ اللَّهُ مِنْ وَلَايَتِهِ إِلَى وَلَايَةِ الشَّيْطَانِ فَلَا يَقْبَلُهُ الشَّيْطَانُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٥٨] .

٢ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ إِلَى الْكُفْرِ أَنْ يُوَاحِيَ الرَّجُلَ عَلَى الدِّينِ فَيُحْصِي عَلَيْهِ عَثْرَاتِهِ وَ زَلَّاتِهِ لِيَعْنَفَهُ بِهَا يَوْمَ مَا [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٥٤] .

٣ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ عَيَّرَ مُؤْمِنًا بِذَنْبٍ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَرْكَبَهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٥٦] .

٤ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (ص) : مَنْ أَدَاعَ فَاحِشَةً كَانَ كَمُبْتَدِيهَا [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٥٦] .

٥ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَنْبَأَ مُؤْمِنًا أَنَّ اللَّهَ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٥٦] .

٦_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ نَظَرَ إِلَى مُؤْمِنٍ نَظْرَةً لِيُخِيفَهُ بِهَا أَخَافَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٦٨] .

٧_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ أَعْيَانَ عَلَى مُؤْمِنٍ بِشَطْرِ كَلِمَةٍ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ آيسٌ مِنْ رَحْمَتِي [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٦٨] .

٨_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِذَا اتَّهَمَ الْمُؤْمِنُ أَخَاهُ انَّمَاثَ الْإِيمَانِ مِنْ قَلْبِهِ كَمَا يَنْمِثُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٦١] .

٩_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ اتَّهَمَ أَخَاهُ فِي دِينِهِ فَلَمَّا حُرِّمَتْ بَيْنَهُمَا وَ مَنْ عَامَلَ أَخَاهُ بِمِثْلِ مَا عَامَلَ بِهِ النَّاسَ فَهُوَ بَرِيءٌ مِمَّا يَنْتَحِلُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٦١] .

١٠_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَلَمْ أَبْتِكُمْ بِشَرَارِكُمْ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ: الْمَشَاءُونَ: بِالنَّمِيمَةِ الْمُفَرِّقُونَ بَيْنَ الْأَحِبِّهِ الْبَاغُونَ لِلْبِرِّ آءِ الْمَعَايِبِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٦٩] .

فِي حَدِيثٍ آخَرَ الْمُبْتَغُونَ لِلْبِرِّ الْمَعَايِبِ [بحار الأنوار ، ج ٧٣ ، ص ٨٠] .

١١_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ كَانَ يَوْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَقْعِدَنَّ فِي مَجْلِسٍ يَعَابُ فِيهِ إِمَامٌ أَوْ يَنْتَقِصُ فِيهِ مُؤْمِنٌ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٧٨] .

١٢_ وَالَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصِنِينَ ثَمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [نور/٤] .

١٣_ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ [حجرات/١١] .

١٤_ مَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ

كفلاً منها [نساء/ ٨٥] .

١٥ _ إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ وَ لَوْ لَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ [نور/ ١٦-١٥] .

١٦ _ إِنَّ الَّذِينَ يَجُوبُونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [نور/ ١٩] .

١٧ _ "قال رسول الله (ص) : اربى الربا شتم الاعراض [نهج الفصاحه] .

١٨ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كل المسلم على المسلم حرام دمه و ماله و عرضه و الغيبه تناول العرض [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ١١٥] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَى أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ [حجرات/ ١١] .

قَالَ الْكَاظمِ (ع) : مَا أَعْظَمَ حَقَّكَ يَا كَعْبُهُ! وَاللَّهِ إِنَّ حَقَّ الْمُؤْمِنِ لِأَعْظَمَ مِنْ حَقِّكَ [فقه الرضا ، ص ٣٣٥] .

وَالَّذِينَ يَزُمُونَ الْمَحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعِهِ شُهَدَاءَ

فَاجْلِدُوهُنَّ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُنَّ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [نور/ ٤] .

(سه كيفر دارند)

وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيئًا فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا [نساء/ ١١٢] .

قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَذَى وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ [بقره/ ٢٦٣] .

عوامل آبرو ریزی از طرف خود و دیگران :

١ _ عدم وفا به قول : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مظل الواجد يحل عرضه و

عقوبته [کشف الریبه ، ص ۳۳] .

۲_ بی دعوت رفتن : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : من دخل موضعا من مواضع التهمه فاتهم لا يلومن إلا نفسه [أمالی صدوق ، ص ۴۹۷]

۳_ بخل : قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَصُنِّ وَجْهِي بِالْيَسَارِ ، وَ لَا تَبْتَدِلْ جَاهِي بِالْإِقْتَارِ [صحیفه سجاده ، دعای ۲۰] .

۴_ توقع نابه جا و فرار از کار.

۵_ سؤال از مردم و طمع به آنان.

۶_ جدال و پر حرفی : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ ضَنَّ بِعِرْضِهِ فَلْيَدْعِ الْمِرَاءَ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۶۲] .

۷_ دروغ.

۸_ مراعات افکار عمومی را نکردن : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَجْعَلْ عِرْضَكَ غَرَضًا لِنَبَالِ الْقَوْلِ [نهج البلاغه ، نامه ۶۹] .
(یعنی آبروی خود را هدف تیرهای سخنان دیگران قرار نده)

از طرف دیگران :

۱_ عدم ایمان.

۲_ انتقام.

۳_ حسادت.

۴_ سوءظن.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْجُودُ حَارِسُ الْأَعْرَاضِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۱۱] .

مال دوستی : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَبْخَلِ النَّاسَ بِعِرْضِهِ [بقرضه] [أسخاهم بعرضه] [غررالحکم ، ص ۲۹۴] .

۳. سیمای آبرو

۱ .

_ کسانی که در دنیا و آخرت بی آبرو هستند : لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ [مائده/۳۳] .

— کسانی که در دنیا متهمند ، ولی در آخرت آبرو دارند : الَّذِينَ يُوذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بغيرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا
وَإِثْمًا مُّبِينًا [احزاب / ۵۸] .

وَالَّذِينَ يَزُمُونَ الْمِحْصَنَاتِ]

— کسانی که در دنیا آبرو دارند ولی در آخرت آبرو ندارند : إِنَّمَا تُمَلَى لَهُمْ لِيَزْدَادُوا إِثْمًا [آل عمران/۱۷۸].

يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ [طارق/۹].

يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ [قصص/۷۹].

۲. سیمای آبروریزان در قیامت

قال النبي (ص) : ان العار ليلزم العبد يوم القيامة حتى يقول : يا رب! (دوزخ برای من از این شرمندگی آسان تر است) [کنز الاعمال ، حدیث ۷۶۶۶].

ناكسوا رؤسهم [سجده/۱۲].

وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ [عبس/۴۰].

وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ [قیامت/۲۴].

تَسْوَدُ وَجُوهٌ [آل عمران/۱۰۶].

إِذِ الْأَغْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ [غافر/۷۱].

عَذَابٌ مُّهِينٌ [بقره/۹۰].

سَنَسِفُهُ عَلَى الْحُزْمِ [قلم/۱۶].

يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ [طارق/۹].

ما لِهَذَا الْكِتَابِ [كهف/۴۹].

الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ [يس/۶۵].

اخْسُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ [مومنون/۱۰۸].

فَبَصُرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ [ق/۲۲].

عُمِيًّا وَبُكْمًا وَصُمًّا [اسراء/۹۷].

۳. انگیزه های آبروریزی

۱_ فرهنگی : جهل و دهن بینی.

۲_ اجتماعی : جو سازی ها و شایعه سازی های داخلی یا از طریق رادیوهای خارجی.

۳_ سیاسی : رقیب شکنی.

۴_ اقتصادی.

۵_ روانی : کبر و حسادت و خود بینی.

۴. توجیه برای آبروریزی

_ تحلیل سیاسی و افشاگری.

۲_ حفظ نظام.

۳_ مردم می گویند : روزنامه ها و بولتن ها نوشته ، خودم دیدم ، شنیدم. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ قَالَ : فِي مُؤْمِنٍ مَا رَأَتْ عَيْنَاهُ وَ سَمِعَتْ أُذُنَاهُ مَا يَشِينُهُ وَ يَهْدِمُ مُرُوءَتَهُ فَهُوَ مِنَ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِلَّذِينَ يَحِبُّونَ أَنْ تَشِيْعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ

آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [(نور/۱۹)] [وسائل الشیعه ، ج ۱۷ ، ص ۲۱۱] .

۵. مقایسه گناه آبروریزی با سایر گناهان

۱_ در تمام گناهان ، خود گناه مسئله است؛ ولی نسبت به گناه آبروریزی ، میل و علاقه به این گناه نیز گناه است.

إِنَّ الَّذِينَ يَحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [نور/۱۹] .

۲_ در اثبات هر گناهی نیاز به چهار شاهد نیستف مگر در ریختن آبرو؛ از طریق رمی ، زنا و...

۳_ در هیچ گناهی شبیه به خوردن گوشت مرده برادر مسلمان نشده است مگر در غیبت.

۶. کیفر آبروریزی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لِيَكُنْ أَبْعَدَ رَعِيَّتِكَ مِنْكَ وَ أَشْنَأَهُمْ عِنْدَكَ أَطْلَبُهُمْ لِمَعَايِبِ النَّاسِ فَإِنَّ فِي النَّاسِ عُيُوباً الْوَالِي أَحَقُّ مَنْ سَتَرَهَا فَلَا تَكْشِفَنَّ عَمَّا غَابَ عَنْكَ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

(تعزیرات برای توهین به مسلمانان)

منع (ع) : [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۷. موارد جواز آبروریزی

_ گاهی به خاطر اهم و مهم انسان اجازه دارد به شخصی توهین کند ، آبرویش را بریزد که می توان موارد جواز غیبت را برشمرد. مثلاً گاهی حفظ نظام اقتضاء میکند که شخصی مورد عتاب قرار گیرد ، نظیر نامه پرعتاب حضرت امیر (ع) به نماینده خود که چرا سر سفره کذایی شرکت کردی؟ و نظیر بعضی از عتاب های حضرت امام (ره) به بعضی از مسئولین.

کسانی که آبروهای آنان ارزش ندارد :

قال النبی (ص) : ثلاثه لاتحرم علیک اعراضهم ، الجاهر بالفسق والامام الجائر و المبتدع [نهج الفصاحه ، حدیث ۱۲۲۳] .

۱. آتش

۱_ أُغْرِقُوا فَأَدْخِلُوا نَاراً [نوح/۲۵] .

۳- آتش افروزی

۴_ آتش پرستی

۵_ مهار آتش

۶_ آتش در دنیا (قهر خدا)

فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ [قلم/ ۲۰] .

لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ أَوْ أَجْدٍ عَلَى النَّارِ هُدًى [طه/ ۱۰] .

وَقُودُهَا النَّاسُ [بقره/ ۲۴] .

۷_ آتش با توحید :

أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ أَ أَنْتُمْ أَنْشَأْتُمُ شَجَرَتَهَا أَمْ نَحْنُ الْمُنشِئُونَ [واقعه/ ۷۲- ۷۱] .

۸_ آتش در آخرت

۹_ امام لباس را می جوشانند.

۱۰_ عمل فاسد و گناه ما آتشی است که...

آخرین سخنان پیامبر (ص)

۱. ثواب الاعمال صفحات ۲۸۲ و ۲۸۴ و ۲۸۵ و ۲۸۶ و ۲۸۷ و ۲۸۸ و ۲۹۰

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ مَنْ كَظَمَ غِيظَهُ وَ عَفَا عَنْ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ أَعْطَاهُ اللَّهُ أَجْرَ شَهِيدٍ [ثواب الأعمال ، ص ۲۸۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ رَدَّ عَنْ أَخِيهِ غِيْبَهُ سَمِعَهَا فِي مَجْلِسٍ رَدَّ اللَّهُ عَنْهُ أَلْفَ بَابٍ مِنَ الشَّرِّ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ فَإِنْ لَمْ يَرُدَّ عَنْهُ وَ أَعْجَبَهُ كَانَ عَلَيْهِ كَوْزِرٍ مِنَ اعْتَابِ [ثواب الأعمال ، ص ۲۸۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ عَمِلَ فِي تَرْوِيحٍ بَيْنَ مُؤْمِنِينَ حَتَّى يَجْمَعَ بَيْنَهُمَا زَوْجَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَلْفَ أَلْفٍ مِنْ الْحُورِ الْعِينِ [ثواب الأعمال ، ص ۲۸۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَفْرَضَ مَلْهُوْفًا فَأَحْسَنَ طَلِبَتَهُ اسْتَأْنَفَ الْعَمَلَ [ثواب الأعمال ، ص ۲۸۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَبَرَ عَلَى سُوءِ خُلُقِ امْرَأَتِهِ وَ احْتَسَبَهُ أَعْطَاهُ اللَّهُ (بِكُلِّ مَرَّةٍ) يَضْبُرُ عَلَيْهَا مِنَ الثَّوَابِ مِثْلَ مَا أُعْطِيَ أَيُّوبَ عَلَى بَلَائِهِ [ثواب الأعمال ، ص ۲۸۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ (عَنْ رَجُلٍ إِلَى مَسْكِينٍ) كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ [ثواب الأعمال ، ص ۲۹۰] .

رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ مَشَى فِي عَوْنِ أَخِيهِ وَ مَنَّفَعْتِهِ فَلَهُ ثَوَابُ الْمُجَاهِدِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ قَالَ: لِيَخَادِمِهِ وَ مَمْلُوكِهِ أَوْ مَنْ كَانَ مِنَ النَّاسِ لَا لَبِيكَ وَ لَا سَعْدِيكَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا لَبِيكَ وَ لَا سَعْدِيكَ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَطْعَمَ طَعَامًا رِيَاءً وَ شِيمَعَةً أَطْعَمَهُ اللَّهُ مِثْلَهُ مِنْ صَدِيدِ جَهَنَّمَ وَ جَعَلَ ذَلِكِ الطَّعَامَ نَارًا فِي بَطْنِهِ حَتَّى يَقْضَى بَيْنَ النَّاسِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ اصْطَنَعَ إِلَى أَخِيهِ مَعْرُوفًا فَمَنَّ بِهِ عَلَيْهِ حَبِطَ عَمَلُهُ وَ خَابَ سَعْيُهُ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أُمَّ قَوْمًا فَلَمْ يَفْتَصِدْ بِهِمْ فِي حُضُورِهِ وَ قِرَاءَتِهِ وَ رُكُوعِهِ وَ سُجُودِهِ وَ قُعُودِهِ وَ قِيَامِهِ رُدَّتْ عَلَيْهِ صَلَاتُهُ وَ لَمْ تُجَاوِزْ تَرَاقِيَهُ وَ كَانَتْ مَنَزِلَتُهُ عِنْدَ اللَّهِ مَنَزِلَةَ أَمِيرٍ جَائِرٍ مُتَعَدِّ لَمْ يَصْلُحْ لِرِعِيَّتِهِ وَ لَمْ يَقُمْ فِيهِمْ بِأَمْرِ اللَّهِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَهَانَ فَقِيرًا مُسْلِمًا مِنْ أَجْلِ فَقْرِهِ وَ اسْتَخَفَّ بِهِ فَقَدِ اسْتَخَفَّ بِاللَّهِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَطَّلَعَ فِي بَيْتِ حِيَارِهِ فَنَظَرَ إِلَى عَوْرَةِ رَجُلٍ أَوْ شَعْرِ امْرَأَةٍ أَوْ شَيْءٍ مِنْ جَسَدِهَا كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَدْخُلَهُ النَّارَ مَعَ لُْمَنَافِقِينَ الَّذِينَ كَانُوا يَتَّبِعُونَ عَوْرَاتِ النَّاسِ فِي الدُّنْيَا وَ لَا يَخْرُجُ مِنَ الدُّنْيَا حَتَّى يَفْضَحَهُ اللَّهُ وَ يَبْدَى عَوْرَتَهُ لِلنَّاسِ فِي الْآخِرَةِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ فَآكَهُ

امْرَأَةً لَا يَمْلِكُهَا حَيْسٌ بِكُلِّ كَلِمَةٍ كَلَّمَهَا فِي الدُّنْيَا أَلْفَ عَامٍ فِي النَّارِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ مَشَى فِي نَمِيمَةٍ بَيْنَ اثْنَيْنِ سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي قَبْرِهِ نَارًا تُحْرِقُهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَإِذَا خَرَجَ مِنْ قَبْرِهِ سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ تَيْنًا أَسْوَدَ يَنْهَشُ لَحْمَهُ حَتَّى يَدْخُلَ النَّارَ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَكَلَ الرَّبَا مَلَأَ اللَّهُ بَطْنَهُ مِنْ نَارٍ جَهَنَّمَ بِقَدْرِ مَا أَكَلَ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ يَرِيدُ بِهِ السُّمْعَةَ وَ الرِّبَاءَ بَيْنَ النَّاسِ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ وَجْهُهُ مُظْلَمٌ لَيْسَ عَلَيْهِ لَحْمٌ وَ زَخَّ الْقُرْآنُ فِي قَفَاهُ حَتَّى يَدْخُلَهُ النَّارَ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ مَشَى فِي صِيْلِحٍ بَيْنَ اثْنَيْنِ صَلَّى عَلَيْهِ مَلَائِكَةُ اللَّهِ حَتَّى يَوْجِعَ وَ أُعْطِيَ ثَوَابَ لَيْلَةِ الْقَدْرِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ مَشَى فِي إِصْلَاحٍ بَيْنَ امْرَأَةٍ وَ زَوْجِهَا أَعْطَاهُ اللَّهُ أَجْرَ أَلْفِ شَهِيدٍ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَقًّا وَ كَانَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ يَخْطُوهَا وَ كَلِمَةٍ فِي ذَلِكَ عِبَادَةٍ سَنَةٍ قِيَامًا لَيْلَهَا وَ صِيَامًا نَهَارَهَا [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ قَامَ عَلَى مَرِيضٍ يَوْمًا وَ لَيْلَةً بَعَثَهُ اللَّهُ مَعَ إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ ع فَجَازَ عَلَى الصِّرَاطِ كَالْبُرْقِ الْخَاطِفِ اللَّامِعِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ فَرَّجَ عَنْ أَخِيهِ كَرْبَةً مِنْ كَرْبِ الدُّنْيَا نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ بِرَحْمَتِهِ فَنَالَ بِهَا الْجَنَّةَ وَ فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ كَرْبَةً فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ اِكْتَسَبَ مَالًا حَرَامًا لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ مِنْهُ صِدْقَهُ وَ لَا عِتْقًا وَ لَا حَجًّا وَ لَا اِعْتِمَارًا وَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِعِدَدِ اَجْزَاءِ ذَلِكَ اَوْزَارًا وَ مَا بَقِيَ مِنْهُ بَعْدَ مَوْتِهِ كَانَ زَادَهُ اِلَى النَّارِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ كَانَ مُوْذِيًا لِجَارِهِ مِنْ غَيْرِ حَقِّ حَرَمِهِ اللَّهُ رِيحَ الْجَنَّةِ وَ مَاوَاهُ النَّارِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ ضَيَعَ اَهْلَهُ وَ قَطَعَ رَحِمَهُ حَرَمَهُ اللَّهُ حَسَنَ الْجَزَاءِ يَوْمَ يَجْزَى الْمُحْسِنِينَ وَ ضَيَعَهُ وَ مَنْ يَضِيَعُهُ اللَّهُ فِي الْاٰخِرَةِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ اشْتَرَى سَرِقَةً وَ هُوَ يَعْلَمُ اَنَّهَا سَرِقَةٌ فَهُوَ كَمَنْ سَرَقَهَا فِي عَارِهَا وَ اِثْمِهَا [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ غَشَّ اَخَاهُ الْمُسْلِمَ نَزَعَ اللَّهُ بَرَكَهَ رِزْقِهِ وَ اَفْسَدَ عَلَيْهِ مَعِيشَتَهُ وَ وَكَلَهُ اِلَى نَفْسِهِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ مَلَأَ عَيْنِيهِ مِنْ اِمْرَأَةٍ حَرَامًا حَشَاهُمَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِمَسَامِيرٍ مِنَ النَّارِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ عَمِلَ فِي فُرْقَةٍ بَيْنَ اِمْرَأَةٍ وَ زَوْجِهَا كَانَ عَلَيْهِ غَضَبُ اللَّهِ وَ لَعْنَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَ الْاٰخِرَةِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ مَشَى فِي عَيْبِ اَخِيهِ وَ كَشَفَ عَوْرَتِهِ كَانَتْ اَوَّلَ خُطْوِهِ خَطَايَا وَ ضَعَعَهَا فِي جَهَنَّمَ وَ كَشَفَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ فَلَمْ يَعْمَلْ بِهِ وَ آثَرَ عَلَيْهِ حُبًّا

الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا اسْتَوْجِبَ سَخَطَ اللَّهِ وَكَانَ فِي الدَّرَجَةِ مَعَ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى الَّذِينَ يَبْذُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَافَحَ امْرَأَةً حَرَامًا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَغْلُوبًا ثُمَّ يَوْمُرُ بِهِ إِلَى النَّارِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٢] .

٢. من لا يحضره الفقيه ج ٤ صفحات ١٣ و ١١ و ١٥

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ لَطَمَ خَدَّ امْرَأَةٍ مُسْلِمَةٍ أَوْ وَجْهَهُ بَدَّدَ اللَّهُ عِظَامَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ حُسِرَ مَغْلُوبًا حَتَّى يَدْخُلَ جَهَنَّمَ إِلَّا أَنْ يُتُوبَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ مَنَعَ الْمَاعُونَ حَارَهُ مَنَعَهُ اللَّهُ خَيْرَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ كَلَّهُ إِلَى نَفْسِهِ وَ مَنْ وَ كَلَّهُ إِلَى نَفْسِهِ فَمَا أَسْوَأَ حَالِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ظَلَمَ أَجِيرًا أَجْرَهُ أَحْبَطَ اللَّهُ عَمَلَهُ وَ حَرَّمَ عَلَيْهِ رِيحَ الْجَنَّةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَكْرَمَ فَقِيرًا مُسْلِمًا لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ هُوَ عَنْهُ رَاضٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَمِعَ لِمَرِيضٍ فِي حَاجَةٍ قَضَاهَا أَوْ لَمْ يَقْضِهَا خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ظَلَمَ امْرَأَةً مَهْرَهَا فَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ زَانٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ بَاتَ وَ فِي قَلْبِهِ غِشٌّ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ بَاتَ فِي سَخَطِ اللَّهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَفَى ضَرِيرًا حَاجَةً مِنْ حَوَائِجِ الدُّنْيَا وَ

مَشَى لَهُ فِيهَا حَتَّى يَقْضِيَ اللَّهُ لَهُ حَاجَتَهُ أَعْطَاهُ اللَّهُ بَرَاءَةً مِنَ النَّفَاقِ وَ بَرَاءَةً مِنَ النَّارِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَمَّ قَوْمًا بِإِذْنِهِمْ وَ هُمْ بِهِ رَاضُونَ فَاقْتَصِدْ بِهِمْ فِي حُضُورِهِ وَ أَحْسَنْ صِلَاتَهُ بِقِيَامِهِ وَ قِرَاءَتِهِ وَ رُكُوعِهِ وَ سُجُودِهِ وَ قُعُودِهِ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ الْقَوْمِ وَ لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْءٌ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَمِعَ فَاحِشَةً فَأَفْشَاهَا فَهُوَ كَالَّذِي أَتَاهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٥] .

٣. وسائل الشيعة ج ١٢ ص ٢٨٥

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ مَشَى إِلَى ذِي قَرَابَةٍ وَ ذِي رَحِمٍ يَسْأَلُ بِهِ أَعْطَاهُ اللَّهُ أَجْرَ مَائَةِ شَهِيدٍ [وسائل الشيعة ، ج ١٢ ، ص ٢٨٥] .

٤. أمالي طوسی ص ٥٣٧

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَانَ ذَا وَجْهَيْنِ وَ ذَا لِسَانَيْنِ كَانَ ذَا وَجْهَيْنِ وَ ذَا لِسَانَيْنِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (مِنْ نَارٍ) [أمالي طوسی ، ص ٥٣٧] .

٥. اعلام الدين صفحات ٤١٤ و ٤١٧

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ وَصَفَ امْرَأَةً لِرَجُلٍ وَ ذَكَرَهَا جَمَالَهُ [ذَكَرَ جَمَالَهَا] فَافْتَنَّ بِهَا الرَّجُلُ فَأَصَابَ فَاحِشَةً لَمْ يَخْرُجْ مِنَ الدُّنْيَا حَتَّى يَغْضَبَ اللَّهُ عَلَيْهِ [اعلام الدين ، ص ٤١٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَانَ لَهُ امْرَأَةٌ تُؤْذِيهِ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ صَلَاتَهَا [اعلام الدين ، ص ٤١٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَيَّمَا امْرَأَةٍ اخْتَلَعَتْ مِنْ زَوْجِهَا لَمْ تَزَلْ فِي لَعْنَةِ اللَّهِ وَ مَلَأَتْ كِتَابَهُ وَ رُسُلِهِ وَ النَّاسِ أَجْمَعِينَ حَتَّى إِذَا نَزَلَ بِهَا مَلَكُ الْمَوْتِ [اعلام الدين ، ص ٤١٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى امْرَأَةٍ ذَاتِ بَعْلِ مَلَأَتْ عَيْنَهَا

مِنْ غَيْرِ زَوْجِهَا أَوْ غَيْرِ ذِي مَحْرَمٍ مِنْهَا فَإِنَّهَا إِنْ فَعَلَتْ ذَلِكَ أَحْبَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ كُلَّ عَمَلٍ عَمِلَتْهُ فَإِنْ أَوْطَأَتْ فِرَاشَهُ غَيْرَهُ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَحْرِقَهَا بِالنَّارِ بَعْدَ أَنْ يَعَذِّبَهَا فِي قَبْرِهَا [أعلام الدين ، ص ٤١٧].

٦. اختصاص مفید ص ٢٤٨

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَيْسَ مِنَّا مَنْ خَانَ مُسْلِمًا فِي أَهْلِهِ وَ مَالِهِ [إختصاص مفید ، ص ٢٤٨].

آخرین گفتارها

١. آنها که عاقبت به خیر شدند

١. ابوریحان

ابوریحان در حال جان دادن بود یکی از بزرگان به دیدنش آمد ابوریحان یک مسأله ریاضی را از او پرسید او گفت : اکنون چه جای این سؤال است ابوریحان گفت : این مسأله را بدانم و بمیرم بهتر است یا جاهل در گذرم. مسأله را گفت و از خانه خارج شد و صدای شیون از خانه بلند شد. [آخرین گفتارها ، محمد راجی ، ص ٤١٢]

٢. ابن یمین

ابن یمین از شعرای معروف خراسان در لحظات جان دادن بعد از تلاوت قرآن این شعر را گفت و جان داد :

[آخرین گفتارها ، محمد راجی ، ص ٣٠٦]

٣. ابویوب انصاری

ابویوب انصاری در جنگ با روم شرکت کرد نزدیک قسطنطنیه بیمار شد و تب کرد. تنها وصیت او به رزمندگان این بود که بدن مرا در صندوقچه ای بگذارید و پای دیوار قسطنطنیه دفن کنید ، زیرا از پیامبر (ص) شنیدم : یدفن عند سور القسطنطنیه رجل صالح من اصحابی امیدوارم که من باشم. همین وصیت رمز پیروزی و فتح روم شد [آخرین گفتارها ، محمد راجی ، ص ٣١٨]

٤. از عرفا

١. محمد بن احمد اسکاف

محمد بن احمد اسکاف یکی از عرفای قرن سوم ، سی سال

هر روز روزه بود و بالاخره با زبان روزه از دنیا رفت. در آن لحظه پرسیدند دنیا را چگونه یافتی؟ گفت: پر از درد و رنج به زحمت مال و ثروت به دست آورند و با حسرت بگذارند.

۲. ابوبکر کنانی

از ابوبکر کنانی (از مشاهیر عرفاست) در لحظات جان دادن پرسیدند چگونه به این مقام رسیدی؟ گفت: چهل سال دیده بان دل بودم هر چه غیر خدا بود از دل به در کردم تا چنان شد که هیچ نداشت غیر از خدا. این بگفت و جان داد. [آخرین گفتارها، محمد راجی، ص ۳۵۲]

۵. حضرت آمنه مادر نبی اکرم (ص)

گویند: آمنه مادر نبی اکرم (ص) در دم مرگ در حالی که به صورت فرزندش رسول خدا نگاه می کرد این اشعار را می سرود

خداوند به تو ای فرزند عزیز! خیر و برکت مرحمت کند، ای فرزند! کسی که خدا به فضل و کرمش او را از چنگال مرگ خلاصی بخشید در آن روزی که بین او (عبد الله) و شتران قرعه کشیدند و به صد شتر گران قیمت فدا داده شد پس فرمود: "کل حی میت و کل جدید بال و کل کثیر نفیی و انا میت و ذکرى باقى و قد ترکت خیرا و ولدت طهرا" یعنی هر زنده ای می میرد، هر نو و تازه ای کهنه می شود و هر زیاده ای روبه کاستی رفته و فانی می شود. من می میرم ولی نام من جاودان می ماند چون از خود خیری و فرزند پاکیزه ای یادگار گذاشته ام [(آخرین گفتارها ص ۱۶۸ تا ۱۷۰)] ۶. ابوالحسن غالب اندلسی

ابوالحسن غالب

اندلسی زمان فوتش رسید. به اطرافیانش گفت: دور من بگردید و هفتاد هزار مرتبه تهلیل بگوئید و ثوابش را هدیه به من کنید. چون پیامبر (ص) فرمود: این فدیة یک مؤمن است و برای نجات بسیار نافع است. همین کار را کردند. [آخرین گفتارها، محمد راجی، ص ۳۷۸]

۷. ابن هیثم

ابن هیثم (ملقب به بطلمیوس ثانی) ریاضی دان و طیب و حکیم حدود ۲۰۰ کتاب تألیف کرده به اسهال خونی دچار شد. معالجات بی اثر در حال مرگ می گفت: ضاعت الهندسه و بطلب المعالجه و علوم الطب... خود را به طرف قبله کشید و گفت: "خدایا برگشت همه به سوی توست. به تو توکل می کنم و به سوی تو می آیم." [آخرین گفتارها، محمد راجی، ص ۳۰۲]

۸. آسیه زن فرعون

آسیه، زن فرعون در حالی که دست و پایش میخکوب شده بود و در چند قدمی شهادت بود، گفت: رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ [تحریم/ ۱۱].

[آخرین گفتارها، محمد راجی، ص ۱۶۵]

۹. ابان بن سعید

ابان بن سعید از کاتبان وحی است و از کسانی است که از بیعت با ابی بکر تخلف کرد و از خاندان پیغمبر (ص) تبعیت کرد. در جبهه شام به شهادت رسید. قبل از شهادت همین که خواست روح از بدنش مفارقت کند گفت: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صَ هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَ صَدَقَ الْمُرْسَلُونَ این جمله را گفت و جان داد. [آخرین گفتارها، محمد راجی، ص ۱۷۴]

۱۰. ابن عباس

حدود ۳۰

نفر از شیوخ به عیادت ابن عباس رفتند و در وقت احتضار و از اختلاف امت درباره حضرت علی (ع) پرسیدند. او گفت : از رسول خدا (ص) شنیدم : عَلِيٌّ مَعَ الْحَقِّ وَالْحَقُّ مَعَهُ وَ هُوَ الْإِمَامُ وَالْخَلِيفَةُ مِنْ بَعْدِي فَمَنْ تَمَسَّكَ بِهِ فَازَ وَ نَجَا [آخرین گفتارها ، محمد راجی ، ص ۲۴۲]

عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْأَعْرَجِ عَنْ عَطَاءٍ قَالَ : " دَخَلْنَا عَلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ وَ هُوَ عَلِيلٌ بِالطَّائِفِ فِي الْعِلَّةِ الَّتِي تُوفِّي فِيهَا وَ نَحْنُ زُهَاءٌ ثَلَاثِينَ رَجُلًا مِنْ شُيُوخِ الطَّائِفِ وَ قَدْ ضَعُفَ فَسَلَّمْنَا عَلَيْهِ وَ جَلَسْنَا فَقَالَ : لِي يَا عَطَاءُ! مِنَ الْقَوْمِ قُلْتُ : يَا سَيِّدِي هُمْ شُيُوخُ هَذَا الْبَلَدِ مِنْهُمْ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَمَةَ بْنِ حَضْرَمِ الطَّائِفِيِّ وَ عُمَارَةُ بْنُ أَبِي الْأَجَلِحِ وَ ثَابِتُ بْنُ مَالِكٍ فَمَا زِلْتُ أَعُدُّ لَهُ وَاحِدًا بَعْدَ وَاحِدٍ ثُمَّ تَقَدَّمُوا إِلَيْهِ فَقَالُوا : يَا ابْنَ عَمِّ رَسُولِ اللَّهِ! إِنَّكَ رَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ وَ سَمِعْتَ مِنْهُ مَا سَمِعْتَ فَأَخْبِرْنَا عَنِ اخْتِلَافِ هَذِهِ الْأُمَّةِ فَقَوْمٌ قَدَّمُوا عَلِيًّا عَلَى غَيْرِهِ وَ قَوْمٌ جَعَلُوهُ بَعْدَ الثَّلَاثَةِ قَالَ : فَتَنَّفَسَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَقَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ : عَلِيٌّ مَعَ الْحَقِّ وَالْحَقُّ مَعَهُ وَ هُوَ الْإِمَامُ وَالْخَلِيفَةُ مِنْ بَعْدِي فَمَنْ تَمَسَّكَ بِهِ فَازَ وَ نَجَا وَ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهُ ضَلَّ وَ غَوَى يَلِي تَكْفِينِي وَ غَسِيلِي وَ يَقْضِي دِينِي وَ أَبُو سَبْطَى الْحَسَنِ وَ الْحَسَيْنِ وَ مِنْ صُيُوبِ الْحُسَيْنِ تَخْرُجُ الْأَنْثَمَةُ التَّسْبِيعَةُ وَ مِنْهَا مَهْدِي هَذِهِ الْأُمَّةِ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَمَةَ : يَا ابْنَ عَمِّ رَسُولِ اللَّهِ! فَهَلَّا كُنْتَ تُعَرِّفُنَا قَبْلَ هَذَا؟ فَقَالَ : قَدْ وَ اللَّهُ أَدَيْتُ

مَا سَمِعْتُ وَ نَصِيحَتُ لَكُمْ وَ لَكُنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ ثُمَّ قَالَ : اتَّقُوا اللَّهَ عِبَادَ اللَّهِ تَقِيَةً مَنِ اعْتَبَرَ تَمْهِيداً وَ اتَّقَى فِي وَجَلٍ وَ كَمَشٍ فِي مَهْلٍ وَ رَغَبٍ فِي طَلَبٍ وَ رَهَبٍ فِي هَرَبٍ فَاعْمَلُوا لِآخِرَتِكُمْ قَبْلَ حُلُولِ آجَالِكُمْ وَ تَمَسَّكُوا بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى مِنْ عَثَرِهِ نَبِيكُمْ فَإِنِّي سَمِعْتُهُ يَقُولُ : مَنْ تَمَسَّكَ بِعَثْرَتِي مِنْ بَعِيدِي كَانَ مِنَ الْفَائِزِينَ ثُمَّ بَكَى بُكَاءً شَدِيداً فَقَالَ لَهُ : الْقَوْمُ أَ تَبْكِي؟ وَ مَكَانُكَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) مَكَانُكَ فَقَالَ لِي : يَا عَطَاءُ إِنَّمَا أَبْكِي لِخَصِي لَتَيْنِ هَوْلِ الْمَطَّلَعِ وَ فِرَاقِ الْأَحْيَةِ ثُمَّ تَفَرَّقَ الْقَوْمُ عَنْهُ فَقَالَ لِي يَا عَطَاءُ! خُذْ بِيَدِي وَ احْمِلْنِي إِلَى صَحْنِ الدَّارِ فَأَخَذْنَا بِيَدِهِ أَنَا وَ سَعِيدٌ وَ حَمَلَنَاهُ إِلَى صَحْنِ الدَّارِ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ وَ قَالَ : اللَّهُمَّ! إِنِّي أَتَقَرَّبُ إِلَيْكَ بِمُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ اللَّهُمَّ إِنِّي أَتَقَرَّبُ إِلَيْكَ بِوَلَايَةِ الشَّيْخِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَمَا زَالَ يَكْرُرُهَا حَتَّى وَقَعَ إِلَى الْأَرْضِ فَصَبَرْنَا عَلَيْهِ سَاعَةً ثُمَّ أَقْمَنَاهُ فَإِذَا هُوَ مَيِّتٌ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ " [كفاية الأثر ، ص ٢٠] .

٢. آنها که عاقبت به خیر نشدند

١. ابوجهل

ابوجهل خیلی لجوج و عنود بود. وقتی عبدالله بن مسعود از طرف رسول خدا (ص) سوره الرحمن را برای مشرکین می خواند ابوجهل چنان سیلی به صورتش زد که گوش ابن مسعود پاره شد. در جنگ بدر ابوجهل به چنگ مسلمین افتاد. پیامبر (ص) فرمود : از او برایم خبر بیاورید. ابن مسعود رفت و در آخرین لحظات با او صحبت کرد ، ولی او باز لجاجت کرد. پیامبر (ص) وقتی لجاجت او را شنید فرمود : فرعون امت من کفرش از فرعون موسی شدیدتر بود [آخرین گفتارها

۲. ابراهیم دیزج (مأمور تخریب حرم امام حسین علیه السلام)

ابراهیم دیزج مردی است یهودی که از طرف متوکل مأمور تخریب حرم حضرت امام حسین (ع) شد.

در لحظه جان دادن که حال بدی داشت گفت : "بدانکه متوکل مرا مأمور کرد که آثار قبر حسین (ع) را از بین ببرم. به غلامان خود دستور دادم قبر را خراب کنند. خسته شدم به خواب رفتم. غوغای عجیبی به پا شد. غلامان مرا بیدار کردند و گفتند : جماعتی میان ما و قبر حایل شده و شروع به تیراندازی کردند. من هم دستور دادم غلامانم تیراندازی کنند. اما هر تیری که می زدند به خودشان برمی گشت. به وحشتی عظیم افتادم و دچار تب و لرز شدم. [آخرین گفتارها ، محمد راجی ، ص ۱۹۰]

۳. ابن ابی العوجا (جاعل حدیث)

ابن ابی العوجا در لحظات جان دادن گفت : به خدا قسم چهار هزار حدیث جعل کردم و حلال را حرام و حرام را حلال جلوه دادم. کاری کردم که روزه واجب را افطار کنید و روزه حرام را بگیرید. [آخرین گفتارها ، محمد راجی ، ص ۲۰۴]

آرامش و اضطراب

۱. آرامش در لغت

مجمع البحرین : اطمأن الرجل اطمئنانا و طمأنینه بضم الطاء : سکن و لم یقلق [مجمع البحرین ، ج ۶ ، ص ۲۷۷] .

مفردات : الطمانینه و الاطمینان : السکون بعد الانزعاج .

المجدک سکن سکونا : فر وانقطع عد الحركه .

: السکینه : الوقار و الوقار و الطمانینه و المهابه .

مفردات : و قیل : السکینه و السکن واحد و هو زوال الرعب [اخلاق مدیریت ، ۱۵۰] .

سکینه : به معنی یک

نوع حالت آرامش و اطمینان است که :

— هر نوع شک و دودلی و ترس و وحشت را از انسان دور نموده و انسان را در برابر حوادث ثابت قدم و دارای روحی آرام و عزمی راسخ و... می گرداند.

— رابطه نزدیک سکینه با ایمان .

— موهبتی الهی برای مومنان.

— موجی از امید در دلها به وجود می آورد.

— در روایات : این نسیم بهشتی همراه با پیامبران بوده است.

آرامش - گمشده بشر.

اضطراب و نگرانی ، از بزرگترین بلاهای زندگی .

آرامش و دلهره نقش بسیار مهمی در سلامت و بیماری فرد و جامعه و سعادت و بدبختی انسان ها دارد. [نمونه ، ج ۱۰ ، ص ۲۱۰] .

۲. در اصطلاح

— از واژه ها و مفاهیم قدرت روحی.

— از ابعاد و شاخه های شرح صدر.

سکینه (آرامش قلب و اطمینان باطنی است و نوعی قدرت روحی است که انسان را از تزلزل و ترس و اضطراب و بی تابی در مقابل مصائب و حوادث حفظ می نماید) .

سکینه شش بار در قرآن ذکر شده ، غالباً در موارد جنگ ، برخورد با دشمن ، لحظات حساس و بسیار دشوار [اخلاق مدیریت ، ۱۴۹] .

۳. قرآن و سنت

۱. یا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَادْخُلِي جَنَّاتِي [فجر/ ۳۰-۲۷] .

(اطمینان وقت مرگ مهم است) .

۲. نگرانی بلای عمومی و مهم است که برای حل آن کتابها نوشته شده است ، روانکاوان و روان شناسان تحقیقاتی کرده اند.

۳. اولیای خدا عاشق اطمینان : قَالَ بَلَىٰ وَ لَكُنْ لِطَمَئِنَّ قَلْبِي [بقره/۲۶۰] .

۴. بسیار کم است : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا أُوتِيَ النَّاسُ أَقْلَ مَنْ الْيَقِينِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۵۲] .

أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ [توبه/۲۶] .

۵. اطمینان ما در کمالات دیگر است. راضیه ، مرضیه به دنبالیا أَيْتَهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ [فجر/۲۷] .

۶. لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يَبَايَعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا [فتح/۱۸] .

۷. وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بِآيَاتِنَا يوقِنُونَ [سجده/۲۴] .

۸. تَطْمِئِنُّ الْقُلُوبُ وَ جَلَّتْ الْقُلُوبُ بِمَا وَقَبَلُ جَمْعُ اسْتِ مِثْلُ كُودِكُ هُمُ بِهِ وَ الدِّينُ تَطْمِئِنُّ وَ هُمُ وَ جَلَّتْ .

۹. ملاک قلب مطمئن است گرچه به خاطر عواملی مثل تقيه دست به کار خلاف بزند .

إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَ قَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ

[نحل/ ۱۰۶] .

۱۰. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ما من مؤمن إلا و قد جعل الله له من إيمانه أنسا يسكن إليه حتى لو كان على قله جبل لم يستوحش إلى من خالفه [بحار الأنوار ، ج ۶۴ ، ص ۱۴۸] .

۱۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَجَعَلْتُ لَهُ مِنْ إِيْمَانِهِ أَنْسًا لَا يَسْتَوْحِشُ إِلَى أَحَدٍ [كافي ، ج ۲ ، ص ۲۴۶] .

آرامش و اضطراب

۱۲. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَسْتَوْحِشُوا فِي طَرِيقِ الْهُدَى لِقَلِّهِ أَهْلِهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۰۱] .

۱۳. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إن المؤمن أشد من زبر الحديد إن زبر الحديد إذا دخل النار تغير و إن المون لو قتل ثم نشر ثم قتل لم يتغير قلبه [بحار الأنوار ، ج ۶۴ ، ص ۳۰۳] .

۱۴. رسول اکرم (ص) به حارثه بن مالک فرمودند :

كَيْفَ أَنْتَ يَا حَارِثَةَ بْنَ مَالِكٍ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ! مُؤْمِنٌ حَقًّا فَقَالَ : لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لِكُلِّ شَيْءٍ حَقِيقَةٌ فَمَا حَقِيقَةُ قَوْلِكَ [كافي ، ج ۲ ، ص ۵۴] .

گفت : که به درجه یقین رسیده ام ، گویا قیامت رامی بینم که حساب می شوند ، گویا اهل بهشت را می بینم... پیامبر اکرم (ص) کلامش را تصدیق. حارثه از حضرت تقاضای دعا برای شهادتش کرد. حضرت دعا کرد ، در یکی از جبهه ها دهمین نفر که شهید شد او بود.

۲. اهمیت آرامش در قرآن

وَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا - قَوْمٍ كَانَتْ آمَنَهُمْ مُطْمَئِنَّةٌ يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعَمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِيَاسَ الْجُوعِ وَ الْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ [نحل/ ۱۱۲] .

۲. آرامش و اطمینان از نعمت های الهی است.

۳. آرامش و

اطمینان تولید و سر و سامان دادن به وضع اقتصادی.

امنیت اطمینان باعث حرکت چرخهای اقتصادی است.

۳. کفران نعمت امنیت و آرامش، موجب بلا و عذاب الهی.

۴. نعمت اطمینان و آرامش و سایر نعمت های مادی وقتی به تکامل می رسند که با نعمت معنوی ایمان و توحید هم آهنگ گردند. وَ لَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ [نحل/ ۱۱۳].

۳. آرامش در سنت

۱. دعا برای آرامش

ابو حمزه ثمالی از امام باقر (ع): اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَنْزِلْ عَلَيَّ مِنْكَ سَكِينَةً [تهذيب الأحكام، ج ۳، ص ۷۷]

امام صادق (ع) ضمن دعائی از خدا می خواهد: ثِقَّةً بِكَ وَ طُمَأْنِينَةً إِلَيْكَ [تهذيب الأحكام، ج ۳، ص ۱۲۷].

امام سجاد در کنار قبر حضرت علی (ع): اللَّهُمَّ! فَاجْعَلْ نَفْسِي مُطْمَئِنَّةً بِقَدْرِكَ رَاضِيَةً بِقَضَائِكَ [وسائل الشيعة، ج ۱۴، ص ۳۹۵].

۲. آرامش مقدم برتعلیم و تربیت

قَالَ الصَّادِقُ (ع): يَا مَفْضَلُ فَرِّغْ قَلْبَكَ وَ اجْمَعْ إِلَيْكَ ذَهْنَكَ وَ عَقْلَكَ وَ طَمَأْنِنَتَكَ فَسَأَلَنِي إِلَيْكَ مِنْ عِلْمِ مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ [بحار الأنوار، ج ۳، ص ۱۵۰].

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): السَّكِينَةُ عِنَانُ الْعَقْلِ [غرر الحكم، ص ۲۵۰].

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): عَلَيْكَ بِالسَّكِينَةِ فَإِنَّهَا أَفْضَلُ زِينَةٍ [غرر الحكم، ص ۲۵۰].

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا تَكُنْ فِيهَا تَوْرِدُ كَحَاطِبِ لَيْلٍ وَ غِثَاءِ سَيْلٍ [غرر الحكم، ص ۴۷۸].

۳. اطمینان و آرامش برادران دینی

قَالَ الصَّادِقُ (ع): (در مورد حسن ظن) قَالَ أَبِي بُنْ كَعْبٍ إِذَا رَأَيْتُمْ أَحَدًا إِخْوَانِكُمْ فِي خَصِيْلِهِ تَسْتَنْكِرُونَهَا مِنْهُ فَتَأْوَلُوهَا سَبْعِينَ تَأْوِيلًا فَإِنَّ اطمَأْنَنْتَ

قُلُوبِكُمْ عَلَىٰ أَحَدِهَا وَإِلَّا فَلَوْمُوا أَنْفُسَكُمْ حَيْثُ لَمْ تَعْدِرُوهُ فِي خَصِيْلِهِ يَشْتُرُهَا عَلَيْهِ سَبْعُونَ تَأْوِيلًا فَأَنْتُمْ أَوْلَىٰ بِالْإِنكَارِ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ مِنْهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۹ ، ص ۱۴۵] .

۴. آرامش پس از سختی ها

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ [فتح/ ۴] .

- وارد نشدن به مکه.

- بیرون آمدن از احرام قبل از انجام مناسک.

- پذیرش مواد صلح نامه.

- حذف کلمه رسول الله (ص)

- حذف کلمه هبسم الله الرحمن الرحيم

موجب تزلزل در قلوب افراد ضعیف الایمان گردید.

حتی هنگامی که سوره فتح نازل شد با تعجب گروهی پرسیدند : چه فتحی؟

اینجاست که باید لطف الهی شامل حال مسلمانان شود و سکینه و آرامش را به دلها باز گرداند.

(که پایان شب سیه سپید است).

۵. آرامش واقعی در قیامت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا هِيَ نَفْسِي أَرُوضُهَا بِالتَّقْوَى لِتَأْتِيَّ آمِنَةً يَوْمَ الْخَوْفِ الْأَكْبَرِ [نهج البلاغه ، نامه ۴۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ سَبَقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا (زمر-۷۳) قَدْ أُمِنَ الْعِذَابُ وَ انْقَطَعَ الْعِثَابُ وَ زُخِرُوا عَنِ النَّارِ وَ اطْمَأَنَّتْ بِهِمُ الدَّارُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۰] .

بهشت ، نهایت آرامش :

علی (ع) : ضمن دعا برای پیامبر (ص) ... : اللَّهُمَّ اجْمَعْ بَيْنَنَا وَ بَيْنَهُ فِي بَرْدِ الْعَيْشِ وَ قَرَارِ النُّعْمَةِ وَ مَنَى الشَّهَوَاتِ وَ أَهْوَاءِ اللَّذَاتِ وَ رَخَاءِ الدَّعَةِ وَ مُنْتَهَى الطُّمَأْنِينَةِ وَ تَحْفِ الْكِرَامَةِ [نهج البلاغه ، خطبه ۷۲] .

۶. آرامش در دنیا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ الطَّمَأْنِينَةُ إِلَى كُلِّ أَحَدٍ قَبْلَ الْإِخْتِبَارِ لَهُ عَجْزٌ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۸۴] .

۷. آرامش های کاذب

۱. دلپسبه دنیا :

إِنَّ الدِّينَ لَا

يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنَّنُوا بِهَا [يونس/ ٧] .

فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ [حج/ ١١] .

مَا أَظُنُّ أَنْ تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا [كهف/ ٣٥] .

٢. لذت های زود گذر :

الَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ [محمد/ ١٢] .

وَإِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ [صافات/ ١٣] .

أَنْ نَطْعِمَ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطْعَمَهُ [يس/ ٤٧] .

وَ لَا يُحِضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ [حاقه/ ٣٤] . لو شاء الله لهدينا.

وَ كُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ [مدثر/ ٤٥] .

كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُكْرِمِ فَعْلُوهُ [مائده/ ٧٩] .

٣. مواد مخدر و لهو و لعب.

٨. آرامش افراد ضعیف الایمان

وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَ إِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ [حج/ ١١] .

٩. آرامش در عبادت

آرامش در میدان جنگ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَعَاشِرَ الْمُسْلِمِينَ اسْتَشْعِرُوا الْخَشْيَةَ وَ تَجَلَّبَبُوا السَّكِينَةَ وَ عَضُّوا عَلَى النَّوَاجِدِ [نهج البلاغه ، خطبه ٦٦] .

آرامش جهت دریافت زکات : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : انْطَلِقْ عَلَى تَقْوَى اللَّهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ لَا تُرْوَعَنَّ مُسْلِمًا وَ لَا تَجْتَازَنَّ عَلَيْهِ كَارِهًا وَ لِمَا تَأْخُذَنَّ مِنْهُ أَكْثَرَ مِنْ حَقِّ اللَّهِ فِي مَالِهِ فَإِذَا قَدِمْتَ عَلَى الْحَيِّ فَاَنْزِلْ بِمَائِهِمْ مِنْ غَيْرِ أَنْ تُخَالِطَ أَيْمَاتَهُمْ ثُمَّ امْضِ إِلَيْهِمْ بِالسَّكِينَةِ وَ الْوَقَارِ [نهج البلاغه ، نامه ٢٥] .

٢. اضطراب

١. عوامل اضطراب

— جهل و نادانی.

— عدم تجربه و سابقه کار.

— ضعف اخلاقی و روحی [اخلاق مدیریت ، ص ۲۳۴].

علاج .

— آگاهی .

— پرورش تن : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع)

: أَلَّا وَإِنَّ الشَّجَرَةَ الْبُرِّيَّةَ [نهج البلاغه ، نامه ۴۵] .

— کسب مهارت‌ها.

— خویشتن را در معرض دشواری ها قرار دادن برای رسیدن به آسانی : فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ [انشراح / ۷] .

وَلَنْبَلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ [بقره / ۱۵۵] .

آرامش و اضطراب

۱. احتمال فقدان نعمت ها.

۲. خطرات تهدید کننده.

— اولیای خدا از هر گونه وابستگی و اسارت جهان ماده آزادند.

— نه با از دست دادن امکانات مادی جزع و فزع می کنند و نه ترس از آینده افکارشان را مشغول می دارد. [نمونه ، ج ۸ ، ص ۳۳۳] .

۲. اثرات اضطراب

— موجب اختلالات (روانی _ جسمی) می گردد.

— به دستگاههای قلب ، گوارش ، اعصاب ، ستون فقرات و... آسیب می رساند..

— باعث بیماری هایی می گردد.

تغییرات محسوس در وضع خون به وجود می آورد.

یکی از تحقیقات نشان می دهد از ۷۵ بیمار زخم معده ای ۶۳ نفر دچار اضطراب بسیار شدید بوده اند. [درس هایی از اخلاق مدیریت ، آقای واثنی ، ص ۲۲۳] .

۳. دلهره از مرگ

ممکن است ترس و دلهره یک راننده را در جاده به چند گونه تحلیل کنیم :

۱. راننده می ترسد ، چون در آستانه سقوط است : اگر مرگ را به نیستی تفسیر کردیم آرامش نخواهیم داشت اما اگر مرگ را پل صعود و شیرین بدانیم ، دلهره نخواهیم داشت.

۲. راننده می ترسد که وسیله اش را بگیرند و از او جدا شود. دل بستگی به دنیا نتیجه اش دلهره از قطع رابطه با وسایل مادی است.

قَالَ الْحَسَنُ (ع): تَكْرَهُونَ النِّقْلَةَ مِنَ الْعِمْرَانِ إِلَى الْخِرَابِ [معانی الأخبار ، ص ۳۸۹].

آماده نیستیم:

شخصی خدمت پیامبر (ص) گفت: چرا مرگ را دوست ندارم؟ فرمود:

أَلَمْ يَأَلْ؟ قَالَ: نَعَمْ قَالَ: فَقَدَّمْتُهُ قَالَ: لَأ. قَالَ: فَمِنْ ثَمَّ لَأُتِحَبُّ الْمَوْتَ لِأَنَّ قَلْبَ الرَّجُلِ عِنْدَ مَتَاعِهِ [خصال صدوق، ج ۱، ص ۱۳].

۳. راننده می ترسد چون جاده را نمی شناسد، ولی اگر راه را بشناسد نمی ترسد. ترس از مرگ هم به خاطر جهل است.

امام هادی (ع): تخاف من الموت لأنك لا تعرفه [معانی الأخبار، ص ۲۹۰].

۴. راننده می ترسد از کمی بنزین و نامناسب بودن لاستیک و...

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): آه مِنْ قَلْبِهِ الزَّادِ وَ طُولِ الطَّرِيقِ وَ بُعْدِ السَّفَرِ وَ عَظِيمِ الْمَوْرِدِ [نهج البلاغه، خطبه ۷۷].

۵. راننده می ترسد بخاطر تخلفات و پرونده قطور و دادگاه و جریمه و...

وَ لَا يَتَمَنُّونَهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ [جمعه/۷].

۶. راننده می ترسد از مبهم بودن مقصد و مبهم بودن جایگاهش در مقصد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَمَا رَأَيْتَهُ قَدْ اخْتَارَ لِي دِينَ مَلَائِكَتِهِ وَ رَسَلَهُ وَ أَنْبِيَاءَهُ عَلِمْتُ أَنَّ الذِّي أكرمَنِي بِهَذَا لَيْسَ يَنْسَانِي فَأُحِبُّتِ لِقَاءَهُ [خصال صدوق، ج ۱، ص ۳۳].

امام حسین (ع) و اصحابش هرچه به مرگ نزدیک می شدند چهره های آنها شاداب تر می شد.

تشرق أولوانهم و تهدئ جوارحهم و تسكن نفوسهم فقال بعضهم لبعض انظروا لا يبالي بالموت فقال لهم الحسين (ع): صبرا بنى الكرام فما الموت إلا قنطره تعبر بكم عن ابو و الضراء إلى الجنان الواسعه و النعيم الدائم [معانی الأخبار، ص ۲۸۸].

درمان دلهره از مرگ:

۱. تَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى

[بقره/ ۱۹۷] .

(تلاش حال.)

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ غَضَّ طَرْفَهُ أَرَاخَ قَلْبِهِ [غرر الحكم ، ص ۲۶۰] .

۲. لو تعلمون قدر رحمه الله لا تكلتم عليها...

امید آینده.

۳. توبه.... از اعمال سوء.

آرزو

۱. آرزو در کلام امیرالمؤمنین

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَشْرَفُ الْغِنَى تَزَكُّ الْمُنَى [نهج البلاغه ، حکمت ۳۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْآمَالُ لَا تَنْتَهِي [غرر الحكم ، ص ۳۱۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْآمَالُ لَا غَايَةَ لَهُ [غرر]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): اعْلَمْ يَقِيناً أَنَّكَ لَنْ تَبْلُغَ أَمْلَكَ وَ لَنْ تَعْدُوَ أَجَلَكَ وَ أَنَّكَ فِي سَبِيلِ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ قَدْ رَأَيْتَ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ مِمَّنْ جَمَعَ الْمَالَ وَ حَذَرَ الْإِقْتَالَ وَ أَمِنَ الْعَوَاقِبَ طُولَ أَمَلٍ وَ اشْتَبَعَادَ أَجَلٍ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۳۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): بَادِرُوا الْعَمَلَ وَ كَذَّبُوا الْأَمَلَ فَلَا حِطُّوا الْأَجَلَ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۱۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِطُولِ آمَالِهِمْ وَ تَغْيِبِ آجَالِهِمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۴۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَيُّهَا النَّاسُ الزَّهَادَةُ قِصْرُ الْأَمَلِ وَ الشُّكْرُ عِنْدَ النَّعْمِ وَ التَّوَرُّعُ عِنْدَ الْمَحَارِمِ [نهج البلاغه ، خطبه ۸۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا غَارَ [لا عار] أَخْذَعُ مِنَ الْأَمَلِ [غرر الحكم ، ص ۳۱۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): اعلموا عباد الله أن الأمل يذهب العقل و يكذب الوعد و يحث على الغفلة و يورث الحسره فاكذبوا الأمل فإنه غرور و إن صاحبه مأزور [تحف العقول ، ص ۱۵۲] .

٢. انواع آرزو

١. مثبت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الأمل رحمه لأمتي و لو لا الأمل ما رضعت والده ولدها و لا غرس غارس شجرا [أعلام الدين ، ص ٢٩٥]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الأمل رفيق

مونس [غرر الحكم ، ص ٣١١] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ رَبَّ الْعَالَمِينَ وَ أَحْكَمَ الْحَاكِمِينَ وَ أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ أَسْأَلُكَ مِنَ الْآمَالِ أَوْفَقَهَا [بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ١٥٥] .

٢. منفي

مَنْ كَانَ يَرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلاهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا [اسراء/ ١٨] .

وَ لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ [طه/ ١٣١] .

فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَ لَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [توبه/ ٥٥] .

يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ هُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ [روم/ ٧] .

يَحِبُّونَ أَنْ يَخْمَدُوا بِمَا لَمْ يُفْعَلُوا [آل عمران/ ١٨٨] .

اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَ هُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ [انبياء/ ١] .

٣. بي فايده

يَا لَيْتَ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ [زخرف/ ٣٨] .

يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَ أَطَعْنَا الرَّسُولَ [احزاب/ ٦٦] .

يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا [فرقان/ ٢٧] .

يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيهِ وَ لَمْ أُدْرِ مَا حِسَابِيهِ [حاقه/ ٢٦-٢٥] .

٣. آرزوی کافران برای مؤمنین

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ [بقره/ ١٠٩] .

وَدَّتْ طَائِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّونَكُمْ [آل عمران/ ٦٩] .

وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً [نساء/ ٨٩] .

مَا يُوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَ لَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِّنْ رَبِّكُمْ [بقره/ ١٠٥] .

٤. آثار آرزو

١. اخروی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): طُولُ الْأَمَلِ يَنْسِي الْآخِرَةَ [كافي، ج ١، ص ٤٤].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَكْثَرُ النَّاسِ أَمَلًا أَقْلَهُمْ لِلْمَوْتِ ذَكَرًا [غرر الحكم، ص ٣١٢].

٢. دنيوی

١. عملی

حرص و طمع :

عملی :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ أَطَالَ أَمَلَهُ سَاءَ عَمَلُهُ [خصال صدوق، ج ١، ص ١٥].

حرص از آثار عملی طول الامل است.

فکری :

عَزَّتْهُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا [انعام/٧٠].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): اعْلَمُوا أَنَّ الْأَمَلَ يَشِيهِ الْعَقْلَ وَ يَنْسِي الذِّكْرَ فَأَكْذِبُوا الْأَمَلَ فَإِنَّهُ غُرُورٌ وَ صَاحِبُهُ مَغْرُورٌ [نهج البلاغه، ص ١١٦].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَطُولُ النَّاسِ أَمَلًا أَسْوَمَ عَمَلًا [غرر الحكم، ص ٣١٢].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): ثَمَرَةُ الْأَمَلِ فُسَادُ الْعَمَلِ [غرر الحكم، ص ٣١٣].

٢. روحی

يَكْتَنِزُونَ الذَّهَبَ وَ الْفِضَّةَ [توبه/٣٤].

الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَ يَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ [نساء/٣٧].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مِنَ الشَّقَاءِ جُمُودُ الْعَيْنِ وَ قَسَاوَةُ الْقَلْبِ وَ بُعْدُ الْأَمَلِ [خصال صدوق، ج ١، ص ٢٤٣].

عَزَّتْهُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا [انعام/٧٠].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اَعْلَمُوا أَنَّ الْأَمَلَ يَسْهِي الْعَقْلَ وَ يَنْسِي الذِّكْرَ

فَأَكْذِبُوا الْأَمَلَ فَإِنَّهُ غُرُورٌ وَصَاحِبُهُ مَغْرُورٌ [نهج البلاغه ، ص ۱۱۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْأَمَانِي تَعْمَى عِيُونَ الْبَصَائِرِ [التصابر] [غرر الحكم ، ص ۶۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْأَمَلُ سُلْطَانُ الشَّيَاطِينِ عَلَى قُلُوبِ الْغَافِلِينَ [غرر الحكم ، ص ۳۱۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْأَمَلُ حِجَابُ الْأَجْلِ [غرر الحكم ، ص ۳۱۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ الْحَمَقُ الْإِتْكَالُ عَلَى الْأَمَلِ [غرر الحكم ، ص ۳۱۲] .

۳. اعتقادی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَلِيلَ الْأَمَالِ تَخْلُصَ لَكَ الْأَعْمَالِ [غرر الحكم ، ص ۱۵۵] .

۴. اجتماعی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ذَلِ الرِّجَالِ فِي خِيْبَةِ الْأَمَالِ [غرر الحكم ، ص ۳۱۴] .

تملق دیگران :

۵. درمان آرزو

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَوْ رَأَى الْعَبْدُ أَجْلَهُ وَ سُرْعَتَهُ إِلَيْهِ لَأَبْغَضَ الْعَمَلَ مِنْ طَلَبِ الدُّنْيَا [کافی ، ج ۳ ، ص ۲۵۹] .

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : لَوْ ظَهَرَتِ الْأَجَالُ افْتَضَحَتِ الْأَمَالُ [أعلام الدين ، ص ۳۰۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَكْذَبُ شَيْءٍ الْأَمَلُ [غرر الحكم ، ص ۳۱۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَصْدَقُ شَيْءٍ الْأَجَلُ [غرر الحكم ، ص ۱۶۱] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : اسْتَجْلِبْ حَلَاوَةَ الزَّهَادَةِ بِقَصْرِ الْأَمَلِ [تحف العقول ، ص ۲۸۴] .

باید ما ریشه بیماری های خودمان را در آرزوهای خودمان پیدا کنیم. من اگر می ترسم؛ آرزوی من است که مرا ترسو نموده است؛ یعنی انسان با یک نوع آرزو ترسوترین مردم می شود و با یک آرزوی دیگر دلیرترین مردم خواهد شد؛ یعنی این دو تا انسان که یکی دلیر است و یکی ترسو ، ریشه اش دو نوع تعلق

و آرزوست. من اگر آرزویم این باشد که در دنیا بمانم هر چیز که هستی و حیاتم را تحدید کند برایم وحشت آور است و برای من دلهره ایجاد می کند. چون قرارم بر این است که بمانم. موضع من موضع مایه حیات دنیا است. هر صدائی مرا تهدید می کند و قلب مرا می لرزاند، ولی اگر آرزوی من بیرون پریدن از دنیا باشد آن چیزی که جان مرا تهدید می کند، به من بشارت می دهد. حال اگر کسی ترسو است ما بخواهیم دلیرش کنیم. بیاییم و به او بگوییم که برو با چیزهایی که از او می ترسی مبارزه کن. تجربه کن و بفهم که خبری نیست و بعد دلیر می شوی، این نحوه علمی و روان شناسی مبارزه، با ترس است، ولی آیا این کار مسئله را حل می کند؟ این عمل تنها کاری که می کند مقداری از ترس افراطی فرد را کم می کند، اما ریشه ترس را نمی خشکاند. ریشه ترس در تعلق انسان است و آن می ماند.

آزادی

۱. معنا و فلسفه آزادی در قرآن

۱ _ حضرت محمد (ص) آزادی را چگونه تفسیر می کند؟ و دیگران چگونه؟

همه مکاتب به رهایی جزئی مال، شهوت و... آزادی می گویند، ولی اسلام رهایی از همه چیز و فوق همه چیز قرار گرفتن را آزادی می نامد.

۲ _ آزادی، هرج و مرج نیست، قدرت و اراده است.

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ [آل عمران/ ۱۴].

قُلْ أَ تُبْئِكُمْ بِخَيْرٍ مِنْ ذَلِكَمُ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ

تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ [آل عمران/ ۱۵] .

آری ، آزاد کسی است که در بندها اسیر و در جامعه هضم نشود و اهل تقوا و کنترل باشد.

تمام کوشش انسان امروز در راه رسیدن به حقیقتی به نام تمدن است ، برای به وجود آمدن تمدن حداقل ۴ شرط لازم است : آزادی ، فرهنگ ، قانون و اخلاق.

۱. آزادی از زبان فلاسفه غربی

__ منتسکیو : آزادی آن است که انسان حق داشته باشد هر کاری که قانون اجازه می دهد بکند و آنچه قانون منع کرده به انجام آن مأمور نگردد. [روح القوانين ، ص ۲۱۶]

__ بالزاک : آزادی مطلق موجب خودکشی ملت ها است. [چرم ساگری ، ص ۸۸]

۲. آزادی در اسلام

۱. اهمیت آزادی

۱. هدف انبیا

آزادی یکی از هدف های انبیا است :

__ و يضع عنهم اصرهم و الاغلال التي كانت عليهم [اعراف]

__ اذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى [طه/ ۲۴] .

__ أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى عَبْدًا إِذَا صَلَّى [علق/ ۹ و ۱۰] .

(آیه ۹ و ۱۰ علق در مورد ابی جهل که مانع نماز خواندن علنی پیامبر (ص) بود) .

__ فَأْتِيَاهُ فَقُولَا- إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا تَعَذِّبْهُمْ قَدْ جِئْنَاكَ بآيَةٍ مِنْ رَبِّكَ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى [طه/ ۴۷] .

__ فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْ لَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ [بقره/ ۲۵۱] .

۲. اهمیت آزادی در روایات

آزادی

، اسیر طبیعت نباشد ، اسیر محیط نباشد ، اسیر تاریخ نباشد و اسیر خود هم نباشد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : خَمْسُ خِصَالٍ مَنْ لَمْ (يَكُنْ فِيهِ شَيْءٌ مِنْهَا لَمْ يَكُنْ) فِيهِ كَثِيرٌ مُسْتَمْتِعٍ أَوْلَاهَا الْوَفَاءُ وَالثَّانِيَةُ التَّوْبَةُ وَالثَّلَاثَةُ الْحَيَاءُ وَالرَّابِعَةُ حُسْنُ الْخُلُقِ وَالْخَامِسَةُ وَهِيَ تَجَمُّعُ هَذِهِ الْخِصَالِ الْوَحِيدَةِ [وسائل الشيعة ، ج ٢٠ ، ص ٥١] .

وَقَالَ (ع) : الدُّنْيَا دَارُ مَمَرٍ لِمَا دَارَ مَقَرٌّ وَ النَّاسُ فِيهَا رَجُلَانِ رَجُلٌ بَاعَ فِيهَا نَفْسَهُ فَأَوْبَقَهَا وَ رَجُلٌ ابْتِئَاعَ نَفْسَهُ فَأَعْتَقَهَا [نهج البلاغه ، ص ٤٩٣] .

٣. آزادگی در بیان اهل بیت

حضرت علی (ع) : وَ لَا تَكُنْ عَبْدَ غَيْرِكَ وَ قَدْ جَعَلَكَ اللَّهُ حُرًّا [نهج البلاغه ، ص ٤٠١] .

وقتی به امام حسین (ع) گفتند با یزید بیعت کن فرمود : و الله لا أعطيكم بيدي إعطاء الذليل و لا أفر فرار العبيد ثم نادى يا عباد الله إني عذت بربي و ربكم من كل متكبر لا يؤمن بيوم الحساب [المناقب ، ج ٤ ، ص ٦٨] .

ألا و إن الدعى ابن الدعى قد ركز بين اثنتين بين السله و الذله و هيهاث منا الذله يابى الله ذلك لنا و رسوله و المؤمنون و حجور طابت و طهرت و أنوف حميه و نفوس أبيه من أن نور طاعه اللئام على مصارع الكرام [اللهوف ، ص ٩٧] .

قال الراوى : فقام الحسين (ع) خطيبا فى أصحابه فحمد الله و أثنى عليه و ذكر جده فصلى عليه ثم قال : إنه قد نزل بنا من الأمر ما قد ترون و إن الدنيا قد تغيرت و تنكرت و أدبر معروفها

و استمرت حذاء و لم تبق منها إلا- صبابه كصابه الإناء و خسيس عيش كالمرعى الوبيل ألا ترون أن الحق لا يعمل به و أن الباطل لا- يتناهى عنه ليرغب المؤمن فى لقاء ربه محققا فإنى لا أرى الموت إلا سعادة و الحياه مع الظالمين إلا برما [اللهوف ، ص ٧٩] .

٤. فلسفه دستورات اسلامی

تمام دستورات حدود سرقت و زنا و فحاشی و لواط و... به خاطر حفظ آزادى و امنیت است.

روح توحيد در رگ و پوست فروع و اصول و روش برنامه ما نهفته و حاکم است و توحيد؛ يعنى نفى بردگى و پرواز در فضای آزادى.

قولوا لا- اله الا- تفلحوا فلاح؛ يعنى دانه در دل زمین موانع را پس بزند و رشد کند تا آزاد شده و در فضای باز به حیات خود ادامه دهد.

روى أن قریشا كانوا یلعنون اليهود و النصارى بتكذيبهم الأنبياء و لو أتاهم نبى لنصروه فلما بعث الله النبى كذبوه فنزلت هذه الآيه و كانوا یشيرون إليه بالأصابع بما حكى الله عنهم و إذا رآك الذین كفروا إن یتجدونك إلا هزواً یقول بعضهم لبعض : أ هذا الذى یذكر آلہتكم و ذلك قوله إنها جماد لا تنفع و لا تضر و هم بذكر الرحمن هم كافرؤن؟ و مشش أبى بن خلف بعظم رمیم ففته فى يده ثم نفخه فقال أ تزعم أن ربك يحيى هذا بعد ما ترى فنزل و ضرب لنا مثلاً السوره. و ذكروا أنه كان إذا قدم على النبى (ع) وفد لیعلموا علمه انطلقوا بأبى لهب إليهم و قالوا له أخبر عن ابن أخيك فكان يطعن فى النبى (ع) و قال الباطل و قال :

إننا لم نزل نعالجه من الجنون فيرجع القوم و لا يلقونه. طارق المحاربي رأيت النبي (ص) في سويقه ذى المجاز عليه حله حمراء و هو يقول : يا أيها الناس قولوا لا إله إلا الله تفلحوا و أبو لهب يتبعه و يرميه بالحجاره و قد آدمى كعبيه و عرقوبيه و هو يقول : يا أيها الناس! لا تطيعوه فإنه كذاب. [المناقب ، ج ١ ، ص ٥٥ و] .

٥. آزادی در کلام شهید مطهری

بسم الله الرحمن الرحيم

مقاله اول : آزادی معنوی ١ و ٢

— کلمه مِوَلَى در مورد علی (ع) استعمال می شود ، مثل مولای متقیان از حدیث مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ [الکافی ، ج ١ ، ص ٢٨٦] . گرفته شده است.

— برای مولا معانی بسیاری ذکر شده است ، اما یکی از معانی مولا ، مُعْتَق و آزاد کننده است که مولوی نیز می گوید :

— هر موجود زنده برای تکامل محتاج به ٣ چیز است :

١ — تربیت ٢ — امنیت ٣ — آزادی

آزادی به معنای نبودن مانع

— آزادی به طور کلی به دو گونه است :

١ — اجتماعی

٢ — معنوی

— آزادی اجتماعی : آزادی از قید اسارت دیگران و آزادی معنوی : آزادی از قید اسارت خود.

— قرآن در مورد آزادی اجتماعی می فرماید :

— قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَ لَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَ لَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ [آل عمران/ ٦٤] .

— وَ تِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ أَنْ عَبَّدتَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ [شعراء/ ٢٢] .

— انسان در طول

تاریخ و تمدن امروز شعار آزادی اجتماعی می دهند ، اما در مورد آزادی معنوی چیزی نمی گویند و حال آنکه ریشه آزادی اجتماعی ، آزادی معنوی است و بدون آن میسر نیست ، زیرا آنچه که موجب سلب آزادی اجتماعی می شود ، حس منفعت طلبی است که نه علم توانسته است جلوی آن را بگیرد و نه تغییر قوانین .

— حضرت (ع) می فرماید : آنکه می تواند آزادی اجتماعی به جامعه بدهد ، تقوا است : فَإِنَّ تَقْوَى اللَّهِ مِفْتَاحُ سَدَادٍ وَ ذَخِيرَةٌ مَعَادٍ وَ عِتْقٌ مِنْ كُلِّ مَلَكَةٍ وَ نَجَاةٌ مِنْ كُلِّ هَلَكَةٍ بِهَا يَنْجَحُ الطَّالِبُ وَ يَنْجُو الْهَارِبُ وَ تُنَالُ الرَّغَائِبُ [نهج البلاغه ، ص ۳۵۱] .

— داستان شهر انبار که حضرت به مردمی که برای او تعظیم کردند فرمود : "این کار ، شما را پست و خوار می کند و خدای ناکرده در من ایجاد غرور می کند" ، شاهد است بر آزاد مردی حضرت علی (ع) است .

— جملاتی از خطبه مفصل علی (ع) خطبه ۲۰۷ :

فَلَا تُكَلِّمُونِي بِمَا تُكَلِّمُ بِهِ الْجَبَابِرَةَ وَ لَا تَتَحَفَّظُوا مِنِّي بِمَا يَتَحَفَّظُ بِهِ عِنْدَ أَهْلِ الْبَادِرَةِ وَ لَا تُخَالِطُونِي بِالْمُصَانَعَةِ وَ لَا تَطُنُّوا بِي اسْتِثْقَالًا فِي حَقِّ قِيلَ لِي وَ لَا التَّمَّاسَ إِعْظَامَ لِنَفْسِي فَإِنَّهُ مِنْ اسْتِثْقَالِ الْحَقِّ أَنْ يَقَالَ لَهُ أَوْ الْعِدْلِ أَنْ يَعْرِضَ عَلَيْهِ كَانَ الْعَمَلُ بِهِمَا أَثْقَلَ عَلَيْهِ فَلَمَّا تَكْفُّوا عَنْ مَقَالِهِ بِحَقِّ أَوْ مَشُورِهِ بِعِدْلِ فَإِنِّي لَسْتُ فِي نَفْسِي بِفَوْقِ أَنْ أُحْطِيَ وَ لَمَّا آمَنُ ذَلِكَ مِنْ فِعْلِي إِلَّا أَنْ يَكْفِي اللَّهَ مِنْ نَفْسِي مَا هُوَ أَمْلَكَ بِهِ مِنِّي فَإِنَّمَا أَنَا وَ أَنْتُمْ عِبِيدٌ مَمْلُوكُونَ لِرَبِّ لَأَرْبَ غَيْرُهُ يَمْلِكُ مِنَّا مَا لَا نَمْلِكُ مِنْ أَنْفُسِنَا

وَ أَخْرَجْنَا مِمَّا كُنَّا فِيهِ إِلَى مَا صَلَّحْنَا عَلَيْهِ فَأَبْدَلْنَا بَعْدَ الضَّلَالَةِ بِالْهُدَى وَ أَعْطَيْنَا الْبَصِيرَةَ بَعْدَ الْعَمَى [نهج البلاغه ، ص ۳۳۴] .

— حضرت علی (ع) نمونه ای است کامل از مردی که از نظر معنوی آزاد است و در مقام حکومت بدین گونه به دیگران آزادی می دهد.

— آیه ای دیگر از قرآن در مورد آزادی اجتماعی :

— وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ " در کریمه : الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَ الْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَ يَحْرِمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [اعراف/ ۱۵۷] .

— قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا [شمس/ ۹] .

وَ قَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا [شمس/ ۱۰] .

— آزادی همیشه دو طرف می خواهد که چیزی از قید چیز دیگر آزاد شود. پس در آزادی معنوی انسان از چه می خواهد آزاد باشد؟

— جواب آن است که انسان مرکب است از یک جنبه خاکی و یک روح افلاکی .

— فرشتگان : تنها عقل دارند.

حیوانات : تنها غریزه و شهوت دارند.

انسان : مرکب از عقل و شهوت است.

— پس آزادی معنوی؛ یعنی آزاد شدن روح الهی از جسم مادی و به عبارتی دیگر آزاد شدن انسانیت انسان از حیوانیت او

— در مقابل ، آزادی معنوی ، بردگی روحی است که علی (ع) و ائمه دیگر نمونه هایی از آن را برای ما متذکر شده اند.

— احتج إلی من شئت تکن أسیره و استغن عن شئت تکن نظیره

و أفضل علی من شئت تكن أميره [كشف اليقين ، ص ۱۸۳] .

— وَقَالَ (ع) : الطَّمْعُ رِقٌّ مُوبَدٌّ [نهج البلاغه ، ص ۵۰۱] .

— قال أمير المؤمنين (ع) : الناس في الدنيا رجلان رجل ابتاع نفسه فأعتقها و رجل باع نفسه فأوثقها [معدن الجواهر ، ص ۲۶] .

— نکته آن است که همان وقت هم که انسان خیال می کند بنده و برده دنیا است ، بنده مال و ثروت است ، واقعا بنده مال و ثروت نیست ، بلکه بنده خصایص روحی خودش است ، بنده حیوانیت خویش است .

— أَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكَيْلًا [فرقان/۴۳] .

شعری از مولوی

نمونه تاریخی از آزادگی روحی

مرحوم سید حسین کوه کمری وقتی می بیند مرحوم شیخ انصاری بهتر از او درس می گوید ، خود و شاگردانش به پای درس او می روند ، در حالی که مجتهدی عالی مقام بوده و شیخ انصاری طلبه ای ناشناخته .

۲. انواع آزادی

۱. عقیدتی

۱. نمونه آیات

۱ — لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَ يَوْمِنُ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ [بقره/۲۵۶] .

۲ — وَ إِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُمْ بِآيَةٍ وَ لَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَىٰ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ [انعام/۳۵] .

۳ — وَ لَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَآمَنَ مَنْ فِي الْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ [يونس/۹۹] .

۴ — فَذَكَرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكَّرٌ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ [غاشیه/۲۲] .

۵ — وَقُلْ

الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَ مَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يَغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَ سَاءَتْ مُرْتَفَقًا [كهف/ ٢٩] . ٦ _ قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَ مَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا وَ مَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ [انعام/ ١٠٤] .

٧ _ وَ إِنِ كَذَّبُوكَ فَقُلْ لِي عَمَلِي وَ لَكُمْ عَمَلُكُمْ أَنْتُمْ بَرِيئُونَ مِمَّا أَعْمَلُ وَ أَنَا بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ [يونس/ ٤١] .

٨ _ فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَ مَنْ اتَّبَعَنِ وَ قُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَ الْأُمِّيِّينَ أَسْلَمْتُمْ فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا وَ إِنِ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَ اللَّهُ بِصِيرٍ بِالْعِبَادِ [ال عمران/ ٢٠] .

٩ _ فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَاغُ وَ إِنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا وَ إِنِ تُصَبِّهُم بِمِائِهِ بِمَا قَدَّمْتَ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ [شوري/ ٤٨] .

١٠ _ وَ لَا تَجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَ قُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَ الْهِنَا وَ الْهُكْمَ وَاحِدٌ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ [عنكبوت/ ٤٦] .

١١ _ ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ [نحل/ ١٢٥] .

١٢ _ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ الَّذِينَ هَادُوا وَ النَّصَارَى وَ الصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ عَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ [بقره/ ٦٢] .

قُلْ أَتَحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَ لَنَا أَعْمَالُنَا وَ لَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَ نَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ [بقره/ ۱۳۹] .

۱۴ _ لا- يَنْهَاكُمْ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوا فِي الدِّينِ وَ لَمْ يُخْرِجُوا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَ تُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ [ممتحنه/ ۸] .

۱۵ _ وَ إِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ [توبه/ ۶] .

۱۶ _ أَمَّنْ يَبْدُوا الْخَلْقَ ثُمَّ يَعْبُدُوهُ وَ مَنْ يَرْزُقْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ أَلِلَّهُ مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [نمل/ ۶۴] .

۱۷ _ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَ أُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ [زمر/ ۱۸] .

۱۸ _ به جای تقاضای دو ماه ، پیامبر (ص) به صفوان (طاغوتی فراری) ۴ ماه مهلت داد.

۱۹ _ ابراهیم (ع) بتها را می شکند تا مردم آزاد شوند.

فَرَجَعُوا إِلَى أَنْفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ [انبیاء/ ۶۴] .

فجعلهم جذاذا فرجعوا الى أنفسهم

۲۰ _ پیامبر (ص) بتها را شکست که اگر آزادی خواهان امروز بودند فریاد می زدند که چرا به عقیده مردم احترام نگذاشتی؟

۲۱ _ نخست وزیر انگلستان در هندوستان در بتکده ای به خاک افتاد و گفت : می خواهم احترام به عقیده آنان بگذارم!!!

۲. در توحید

إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَشْتَبِلُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [اعراف/ ۱۹۴] .

يا صاحِبِي السَّجْنِ أَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمْ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ [يوسف/ ۳۹] .

ان الله بعث محمدا ليخرج عباده من عباده العباد (او ثان) الى عباده الله

۳. در نبوت

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ

مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيَجْلِّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيَحْرِمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [اعراف/ ۱۵۷] .

پیامبران خودشان از مردم بودند ، برادر بودند ، ناصح بودند.

خدا به پیامبرش می فرماید : وظیفه تو فقط ابلاغ و انداز است. نمی توانی کسی را مجبور کنی. جنگ انبیا هم برای آزادی انسانها بوده است.

وَ مَا لَكُمْ لَا تَقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَ النِّسَاءِ وَ الْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَ اجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَ اجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا [نساء/ ۷۵] .

۴. درمعاد

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلَ وَ أَغْلَالًا وَ سَعِيرًا [انسان ۴] .

إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا [انسان/ ۵] .

کیفر و پاداش قیامت بر اساس آزادی انسان در دنیا است.

۵. تفتیش عقاید

۱ _ مسیحیت در برنامه تفتیش عقاید ، دانشمندانی را به خاطر اینکه می گفتند ستارگان از جای خود فرو نمی ریزند و رگ های بدن ماده سیال است یا غیر از دنیا عوامل دیگر است یا به خاطر قوس و قزح ، یا زمین حرکت می کند ، کشتند و بعضی را ۲۷ بار زندان و شکنجه کردند و به قول ویل دورانت در جلد ۱۸ ، ص ۳۶۰ به مدت ۸ سال ، ۸۶۰۰ نفر را سوزانده و ۲۹۱۴۵۰ نفر را محکوم به مجازات های... کردند.

۲ _ اصل ۲۳ قانون اساسی : تفتیش عقائد ممنوع است و هیچ کس را

نمی توان به صرف داشتند عقیده مورد تعرض قرار داد.

سؤال: پس چرا در استخدام پرسش نامه پر می کنند؟!

پاسخ:

۱_ سپردن امانت مردم (کودکان) باید به امین باشد: فَلْيُنْظِرِ الْإِنْسَانَ إِلَى طَعَامِهِ [عبس/ ۲۴].

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا
بَصِيرًا [نساء/ ۵۸].

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: بَادِرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالْحَدِيثِ قَبْلَ أَنْ يَسْبِقَكُمْ إِلَيْهِمُ الْمُرْجِيئَةُ [الكافي، ج ۶، ص ۴۷].

۲_ و نیز سپردن بیت المال امانت است که قرآن می گوید: وَلَا تَوْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا وَارْزُقُوهُمْ
فِيهَا وَ اكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا [نساء/ ۵].

۳_ در کجای دنیا ارتش و فرهنگ و دادگستری را به مخالفان آن رژیم می دهند؟

۶. تحمل عقیده مخالف

۱_ در دعای ماه رجب می خوانیم: یا من أرجوه لكل خير و آمن سخطه (عند) كل شر یا من يعطى الكثير بالقليل یا من يعطى
من سأله یا من يعطى من لم يسأله و من لم يعرفه تحننا منه و رحمه [إقبال الأعمال، ص ۶۴۴].

۲_ سعه صدر:

وَ قَالَ (ع): آله الرِّيَاسَةِ سَعَةُ الصِّدْرِ [نهج البلاغه، ص ۵۰۱].

قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي [طه/ ۲۵].

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ [انشراح/ ۱].

۳_ حضرت علی (ع) می فرماید: "اگر در دست تو طلا است و همه گفتند: نقره است... و بالعکس"

۴_ و اعلم بأنك لا تكون لنا وليا حتى

لو اجتمع عليك أهل مصرك و قالوا إنك رجل سوء لم يحزنك ذلك و لو قالوا : إنك رجل صالح لم يسرك ذلك و لكن اعرض نفسك على كتاب الله فإن كنت سالكا سبيله زاهدا في تزهيده راغبا في ترغيبه خائفا من تخويفه فاثبت و أبشر فإنه لا يضرك ما قيل فيك و إن كنت مبائنا للقرآن فما ذا الذي يغررك من نفسك [تحف العقول ، ص ٢٨٤] :

٥_ آشنائی با فرهنگ کودک : و روى عن النبي (ص) : من كان له صبي فليتصاب له [عوالى اللئالى ، ج ٣ ، ص ٣١١] .

٦_ آشنایی با فرهنگ مردم : عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : " مَا كَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) الْعِبَادَ بِكُنْهِ عَقْلِهِ قَطُّ وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : " إِنَّا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ أُمِرْنَا أَنْ نُكَلِّمَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ " [الكافى ، ج ١ ، ص ٢٣] .

٧_ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَ لَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَصَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَانِمٌ كَثِيرَةٌ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا [نساء/ ٩٤] .

٨_ ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ [نحل/ ١٢٥] .

٩_ به علامه طباطبایی گفتند : شخصی در ردّ المیزان کتابی می نویسد. گفت : بسیار خوب!!

١٠_ قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهِهِ وَ إِنَّا لَنَنظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ [اعراف/ ٦٦]

۱۱ _ قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ [اعراف/ ۶۰] .

۱۲ _ قُلْ مَنْ يُرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ وَإِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [سبأ/ ۲۴] .

۱۳ _ قَالَ (ع) : دَعِ الْمَرَاءَ وَإِنْ كُنْتَ مُحِقًا [شرح نهج البلاغه ، ج ۱۰ ، ص ۱۳۹] .

۱۴ _ وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ [فصلت/ ۳۴] .

۱۵ _ عَنْ عَلِيٍّ ع فِي حَدِيثِ الْأَرْبَعِيَّةِ قَالَ : " إِذَا لَقَيْتُمْ إِخْوَانَكُمْ فَتَصَافَحُوا وَ أَظْهَرُوا لَهُمُ الْبِشَاشَةَ وَ الْبِشْرَ تَتَفَرَّقُوا وَ مَا عَلَيْكُمْ مِنَ الْأَوْزَارِ قَدْ ذَهَبَ صَافِحٌ عَدْوُكَ وَ إِنْ كَرِهَ فَإِنَّهُ مِمَّا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ عِبَادَهُ يَقُولُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ الْآيَتِينَ " [وسائل الشيعة ، ج ۱۲ ، ص ۲۲۵] .

۲. فردی

۱. در تحصیل

_ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : قَالَ الْحِكْمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ فَحَيْثُمَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ ضَالَّتَهُ فَلْيَأْخُذْهَا [الكافي ، ج ۸ ، ص ۱۶۷] .

۲. در حیات

۱ _ وَ مَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ لَعَنَهُ وَ أَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا [نساء/ ۹۳] .

تا جائی که اگر گروهی توطئه کرده و یکی را کشتند ، می توان همه را کشت و دیه مازاد را پرداخت.

وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ [بقره/ ۱۷۹] .

۲ _ خَطَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَىٰ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ آدَمَ لَمْ يَلِدْ عَبْدًا وَ لَا أُمَّةً وَ إِنَّ النَّاسَ كُلَّهُمْ أَحْرَارٌ وَ لَكِنَّ اللَّهَ

خَوَّلَ بَعْضَ كُمْ بَعْضًا فَمَنْ كَانَ لَهُ بَلَاءٌ فَصَبَرَ فِي الْخَيْرِ فَلَا يَمُنُّ بِهِ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَلَا وَقَدْ حَضَرَ شَيْءٌ وَنَحْنُ مُسَوُّونَ فِيهِ بَيْنَ الْأَسْوَدِ وَالْأَحْمَرِ فَقَالَ مَرْوَانُ لَطَلْحَةَ وَ الرَّبِيعِ : مَا أَرَادَ بِهَذَا غَيْرَ كَمَا؟ قَالَ : فَأَعْطَى كُلَّ وَاحِدٍ ثَلَاثَةَ دَنَانِيرَ وَأَعْطَى رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ ثَلَاثَةَ دَنَانِيرَ وَ حِجَاءَ بَعِيدٍ غُلَامٍ أَسْوَدٌ فَأَعْطَاهُ ثَلَاثَةَ دَنَانِيرَ فَقَالَ الْأَنْصَارِيُّ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! هَذَا غُلَامٌ أَعْتَقْتَهُ بِالْأَمْسِ تَجْعَلُنِي وَ إِيَّاهُ سَوَاءً فَقَالَ إِنِّي نَظَرْتُ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَلَمْ أَجِدْ لَوْلِدِ إِسْمَاعِيلَ عَلَى وُلْدِ إِسْحَاقَ فَضَلًّا [الكافي ، ج ٨ ، ص ٦٩] .

٣. در رأی

١ _ وَ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلرَّبِّهِمْ وَ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ أَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ [شوری/٣٨] .

٢ _ وَ شَاوِرُهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ [آل عمران/١٥٩] .

٣ _ انتقاد از کسی که به رأی دیگران توجه ندارد :

يَا قَوْمِ لَكُمْ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللَّهِ إِنْ جَاءَنَا قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ وَ مَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ [غافر/٢٩] .

قَالَ فِرْعَوْنُ آمَنْتُمْ بِهِ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ إِنَّ هَذَا لَمَكْرٌ مَكْرَتُمْؤُهُ فِي الْمَدِينَةِ لَتُخْرِجُوا مِنْهَا أَهْلَهَا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ [اعراف/١٢٣] .

٤. در بیان

١ _ لزوم آزادی :

إِذْ أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَ هُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَى وَ الرِّكْبَ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَ لَوْ تَوَاعَدْتُمْ لِأَخْتَلَفْتُمْ فِي الْمِيعَادِ وَ لَكِنْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيْنِهِ وَ يُحْيَى مَنْ حَيَّ عَنْ بَيْنِهِ وَ إِنَّ اللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ [انفال/٤٢] .

—

وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ [توبه/ ۶].

— وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [بقره/ ۱۱۱].

أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ هَذَا ذِكْرٌ مَنْ مَعِيَ وَذِكْرٌ مَنْ قَبْلِي بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُمْ مُعْرِضُونَ [انبیاء/ ۲۴].

أَمْ مَنْ يَبْدُوا الْخَلْقَ ثُمَّ يَعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَلِلَّهِ مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [نمل/ ۴۶].

وَنَزَعْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ فَعَلِمُوا أَنَّ الْحَقَّ لِلَّهِ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ [قصص/ ۷۵].

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي وَ لِأَتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ [بقره/ ۱۵۰].

۲ — بر اساس زور نیست ، بلکه بر اساس منطق است.

— وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَى فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ [زمر/ ۱۷ و ۱۸].

— قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ [انعام/ ۱۴۹].

۳ — دینی که معجزه آن کتاب است؛ یعنی منطق نه چماق.

۴ — در بحث آزاد باید عظمت و خصوصیات دو طرف مورد نظر قرار نگیرد.

— نظیر شرائط دادگاه اسلامی که امام علی (ع) با یهودی در یک سطح با یک دید

۵_ در بحث آزاد باید طرف لجوج نباشد. وَ مِنْهُمْ مَنْ يَسْمَعُ إِلَيْكَ وَ جَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَ فِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَ إِنْ يَرَوْا كَلَّ آيَةٍ لَا يَوْمِنُوا بِهَا حَتَّى إِذَا جَاوَكْ يَجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ [انعام/ ۲۵] .

۶_ هدف باید اطمینان قلب و روشنگری باشد و به نتیجه مثبت برسد و گرنه سرگرمی لغو است.

۷_ آشنائی با موضوع بحث

_ بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ وَ لَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ كَذَّابٌ كَذَّابٌ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ [یونس/ ۳۹] .

_ هَا أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ حَاجَجْتُمْ فِيمَا لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ فَلِمَ تُحَاجُّونَ فِيمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَ اللَّهُ يَعْلَمُ وَ اللَّهُ يَعْلَمُ وَ أَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ [آل عمران/ ۶۶] .

۸_ ادب و اخلاق انسانی مراعات شود :

_ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَ لَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَى أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَ لَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَ لَا تَنَابَزُوا بِاللِّقَابِ بِنِسِ الْأِسْمِ الْفُسُوقِ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَ مَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [حجرات/ ۱۱] .

_ ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ [نحل/ ۱۲۵] .

_ وَ لَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَ قُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَ إِلَهُنَا وَ إِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ [عنكبوت/ ۴۶] .

۹_ کمال بی طرفی را نشان دهیم :

_ قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ

مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ وَ إِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [سبا/ ۲۴].

۱۰_ راه طلبی از طرف :

_ قُلْ فَأَتُوا بِكِتَابٍ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَا أَتَّبِعُهُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [قصص/ ۴۹].

۱۱_ در بحث آزاد گاهی طرف مقابل جمله را به عنوان آیه یا حدیث می خواند :

_ وَ إِنِّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلُؤُونَ آلِ سَيِّدَتِهِمْ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَ مَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَ يَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ مَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ يَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ وَ هُمْ يَعْلَمُونَ [آل عمران/ ۷۸].

_ وَ إِنِّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلُؤُونَ آلِ سَيِّدَتِهِمْ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَ مَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَ يَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ مَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ يَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ وَ هُمْ يَعْلَمُونَ [آل عمران/ ۷۸].

البته آیه درباره علمای مغرض یهود است که عالما و عامدا جملاتی را اختراع می کنند. لکن اگر اشتباهی شد و سوء قصدی نبود ، ما سخت گیری نباید بکنیم.

گاهی افراد دلسوز صاحب فکر بیانی و دردی دارند و حسن نیت دارند ، لکن جمله ای را غلط می خوانند. مقدسین ما او را چنان هو می کنند که...دیگر به بحث ادامه نمی دهد.

۱۲_ در گفتگو همیشه نباید جنبه دفاعی به خود بگیریم. گاهی باید ما سؤال طرح کنیم ، آنها جواب دهند :

_ قُلْ مَنْ يُرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ أَمْ مَنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَ الْأَبْصَارَ وَ مَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَ يُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَ مَنْ يَدْبُرُ الْأُمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَ فَلَا تُتَّقُونَ [یونس/ ۳۱]

— قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالأَبْصَارَ وَ مَنْ يَخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيَخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَ مَنْ يَدَّبُرُ الأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ [يونس/ ٣١] .

— وَ لَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ [لقمان/ ٢٥] .
 وَ لَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَ سَخَّرَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللهُ فَأَنْتَ يَوْفِكُونَ [عنكبوت/ ٦١] .

١٣ _ در بحث آزاد هدف مطرح شدن خود ما نباشد.

١ _ اطلاع وافى از موضوع داشته باشیم :

قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَ مَنْ اتَّبَعَنِي وَ سُبْحَانَ اللهِ وَ مَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ [يوسف/ ١٠٨] .

بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعَلَمِهِ وَ لَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ [يونس/ ٣٩] .

٢ _ ملاك بحث ما گفتار طرفين است نه گوینده كه آيا منطقی است يا نه : سمعت أحمد بن حنبل يقول : ما جاء لأحد من أصحاب رسول الله (ص) من الفضائل ما جاء لعلي (ع) و من ذلك ما ذكره الغزالي فى كتاب المنقذ من الضلال ما هذا لفظه و العاقل يقتدى بسيد العقلاء على (ع) حيث قال : " لا يعرف الحق بالرجال اعرف الحق تعرف أهله " [الطرائف ، ج ١ ، ص ١٣٦] .

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي حَدِيثٍ أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ اخْتِلَافِ الشَّيْعَةِ فَقَالَ : " إِنَّ دِينَ اللهِ لَا يَعْرِفُ بِالرِّجَالِ بَلْ بِآيِهِ الْحَقُّ فَاعْرِفِ الْحَقَّ تَعْرِفْ أَهْلَهُ إِنَّ الْحَقَّ أَحْسَنُ الْحَدِيثِ وَ الصَّادِعُ بِهِ

مُجَاهِدٌ وَبِالْحَقِّ أَخْبِرَكَ فَأَرَعْنِي سَمِعَكَ وَ ذَكَرَ كَلَامًا طَوِيلًا حَاصِلُهُ الْأَمْرُ بِالرُّجُوعِ إِلَيْهِمْ (ع) فِي الْأَحْكَامِ وَ تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ وَ غَيْرِ ذَلِكَ " [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ١٣٥] .

عَلَى بْنِ إِبْرَاهِيمَ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : " طَلَبَهُ الْعِلْمَ ثَلَاثَةً فَأَعْرَفَهُمْ بِأَعْيَانِهِمْ وَ صِفَاتِهِمْ صِنْفٌ يَطْلُبُهُ لِلجَهْلِ وَ الْمِرَاءِ وَ صِنْفٌ يَطْلُبُهُ لِلِاسْتِطَالَةِ وَ الْخَتْلِ وَ صِنْفٌ يَطْلُبُهُ لِلْفِقْهِ وَ الْعَقْلِ فَصَاحِبُ الْجَهْلِ وَ الْمِرَاءِ مُؤَذِّمٌ مُعَرِّضٌ لِلْمَقَالِ فِي أُنْدِيَةِ الرَّجَالِ بِتَذَاكُرِ الْعِلْمِ وَ صِفَةِ الْحِلْمِ قَدْ تَسَرَّزَلِ بِالْخُشُوعِ وَ تَخَلَّى مِنَ الْوَرَعِ فَدَقَّ اللَّهُ مِنْ هَذَا خَيْشُومَهُ وَ قَطَعَ مِنْهُ حَيْزُومَهُ وَ صَاحِبُ الْإِسْتِطَالَةِ وَ الْخَتْلِ ذُو خَبِّ وَ مَلَقٍ يَسْتَطِيلُ عَلَى مِثْلِهِ مِنْ أَشْبَاهِهِ وَ يَتَوَاضَعُ لِلْأَغْنِيَاءِ مِنْ دُونِهِ فَهُوَ لِحُلُوتِهِمْ هَاضِمٌ وَ لِإِدِينِهِ حَاطِمٌ فَأَعْمَى اللَّهُ عَلَى هَذَا خُبْرَهُ وَ قَطَعَ مِنْ آثَارِ الْعُلَمَاءِ أَثْرَهُ وَ صَاحِبُ الْفِقْهِ وَ الْعَقْلِ ذُو كِ آبِهِ وَ حَزْنٍ وَ سِيَّهَرٍ قَدْ تَحَنَّنَكَ فِي بُرُئْسِهِ وَ قَامَ اللَّيْلَ فِي حِنْدِسِهِ يَعْمَلُ وَ يَخْشَى وَ جَلًّا دَاعِيًا مُشْفِقًا مُقْبِلًا عَلَى شَأْنِهِ عَارِفًا بِأَهْلِ زَمَانِهِ مُسْتَوْحِشًا مِنْ أَوْثَقِ إِخْوَانِهِ فَشَدَّ اللَّهُ مِنْ هَذَا أَرْكَانَهُ وَ أَعْطَاهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمَانَهُ " [الكافي ، ج ١ ، ص ٤٩] .

٣ _ هدف روشن شدن حق است ، نه محكوم شدن طرف : (روایات لجاجت)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : مَنْ يَضْمَنْ لِي أَرْبَعَهُ بِأَرْبَعِهِ آيَاتٍ فِي الْجَنَّةِ أَنْفِقُ وَ لَمَّا تَخَفَ فَقَرَأَ وَ أَفْشِيَ السَّلَامَ فِي الْعَالَمِ وَ اثْرُكَ الْمِرَاءِ وَ إِنْ كُنْتَ مُحَقَّقًا وَ أَنْصِفَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِكَ [الكافي ، ج ٢ ، ص ١٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكُمْ وَ الْمِرَاءَ وَ

الْخُصُومَةَ فَإِنَّهُمَا يَمْرِضَانِ الْقُلُوبَ عَلَى الْإِخْوَانِ وَ يُثَبِّتُ عَلَيْهِمَا النِّفَاقَ [الكافي ، ج ٢ ، ص ٣٠٠] .

وَ قَالَ (ع) مَنْ ضَنَّ بِعِرْضِهِ فَلْيَدْعِ الْمِرَاءَ [نهج البلاغه ، ص ٥٣٨] .

قَالَ لِي أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع) : يَا هِشَامُ! إِنَّ لِقَمِيَّانَ قَالَ لِإِنِّي تَوَاضَعُ لِلْحَقِّ تَكُنْ أَعْقَلَ النَّاسِ وَإِنَّ الْكَيْسَ لَعَدَى الْحَقِّ يَسِيرٌ [الكافي ، ج ١ ، ص ١٥] .

قال الكاظم (ع) : تواضع للحق تكن اعقل الناس فان الكيس لدى الحق اسير

٤ _ در بحث آزاد ، جوسازی ممنوع :

در محیط مکه پر کردند که محمد (ص) دیوانه است.

قرآن می گوید : شما فکر کنید ، قُلْ إِنَّمَا أَعْظَمُكُمْ بِوَاحِدِهِ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلِي وَ فِرَادِي ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ [سبا/٤٦] .

١ _ ام اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ هَذَا ذِكْرٌ مَنْ مَعِيَ وَ ذِكْرٌ مَنْ قَبْلِي بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُمْ مُعْرِضُونَ [انبياء/٢٤] .

٢ _ قُلْ فَاتُوا بِي كِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَى مِنْهُمَا أَتَّبِعُهُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [قصص/٤٩] .

٣ _ احتجاجات امامان و مناظرات پیشوایان ما جمع آوری شده است.

٤ _ جلسات بحث امام رضا (ع) و امام صادق (ع) مشهور است.

١ _ ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ [نحل/١٢٥] .

توجه : حکمت و استدلال و منطق مطلق است ، اما موعظه حسن و غیر حسن دارد و مجادله هم نیکو و غیر نیکو دارد.

٢ _ قُلْ مَنْ

يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ وَإِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [سبا/ ۲۴].

۳_ وَلَا تَسْتَوِيَ الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ [فصلت/ ۳۵].

۴_ فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَىٰ كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ الْآفِلِينَ [انعام/ ۷۶].

۱_ بحث آزاد با افراد لجوج ممنوع :

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ [بقره/ ۶].

قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ [بقره/ ۱۳۶].

قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ [بقره/ ۱۳۶].

سَأَصْرِفُ عَنْ آيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِنْ يَرَوْا كَلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الغَىِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ [اعراف/ ۱۴۶].

فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ [روم/ ۵۲].

۵. در فکر

۱_ دهها آیه در قرآن ما سفارش به فکر و نظر و تدبّر و تحقیق و تعقل می کند.

۲_ دهها آیه قرآن از انسان های بی فکر مذمت می کند. إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ [انفال/ ۲۲].

۳_ آیات قرآن و احادیث و سیره پیامبر (ص) در جنگ و حکومت داری و آئین نامه کارگزاران علی (ع) ما را سفارش به مشورت و نهی از خودمحوری و تک روی می کند.

۴_ اسلام ، تقلید در اصول دین را ممنوع می داند.

۱_ تمام آیات تفکر و تدبیر شاهد آزادی فکر است.

۲_ یک ساعت فکر از ساعت ها عبادت بهتر است.

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَمَّا يَزُورِي النَّاسُ : " أَنْ تَفَكَّرَ سَاعَةً خَيْرٌ مِنْ قِيَامٍ لَيْلَةٍ قُلْتُ : كَيْفَ يَتَفَكَّرُ؟ قَالَ : يَمُرُّ بِالْخَرِبَةِ أَوْ بِالْدَّارِ فَيَقُولُ أَيْنَ سَاكِنُوكَ أَيْنَ بَانُوكَ مَا بَالُكَ لَا تَتَكَلَّمِينَ " [الكافي ، ج ۲ ، ص ۵۴] .

۳_ وَ إِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ [توبه/۶] .

۴_ وَ الَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَ أَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَى فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَ أُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ [زمر/۱۷ و ۱۸] .

۵_ نگاه به طول رکوع و سجودش نکنید ، بلکه نگاه به فکرش کنید. [اصول کافی ، ج ۱ ، باب عقل و جهل ، ص ۲۴]

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : لَا تَنْظُرُوا إِلَى طُولِ رُكُوعِ الرَّجُلِ وَ سِجُودِهِ فَإِنَّ ذَلِكَ شَيْءٌ اعْتَادَهُ فَلَوْ تَرَكَهُ اسْتَوْحَشَ لِذَلِكَ وَ لَكِنْ انظُرُوا إِلَى صِدْقِ حَدِيثِهِ وَ آدَاءِ أَمَانَتِهِ [الكافي ، ج ۲ ، ص ۱۰۵] .

۶_ امام صادق (ع) در برابر کسی که از همسایه نماز خوان خود تمجید می کرد که باید به راست گویی و اداء امانت او توجه کرد نه طولانی شدن رکوع و کثرت سجده او.

۷_ انتقاد از کسی که به رأی دیگران توجه ندارد.

يَا قَوْمِ لَكُمْ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللَّهِ إِنْ جَاءَنَا قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَى وَ مَا أَهْدِيكُمْ

إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ [غافر/ ٢٩] .

قَالَ فِرْعَوْنُ آمَنْتُمْ بِهِ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ إِنَّ هَذَا لَمَكْرٌ مَكْرُتُمْؤُهُ فِي الْمَدِينَةِ لِيُخْرِجُوا مِنْهَا أَهْلَهَا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ [اعراف/ ١٢٣] .

الف : تقليد : وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْ لَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَغْفُلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ [بقره/ ١٧٠] .

ب : تعصب : وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ [بقره/ ١١٣] .

ج : غرور : غرور ، خود عِلل بسیاری دارد. به طور مثال :

— مالى : يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ [همزه/ ٣] .

— علمى : مِثْلَ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمِثْلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مِثْلَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [جمعه/ ٥] .

— فرزند : إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ [كوثر/ ٣] .

— قواى جسمى و بدنى : الَّتِي لَمْ يَخْلُقْ مِثْلَهَا فِي الْبِلَادِ [فجر/ ٨] .

— كثر جمعيت : وَإِنْ تُطِغْ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يَضْلُوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ [انعام/ ١١٦] .

١- شتابزدگی در كارها : وَ يَدْعُ الْإِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَ كَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا [اسراء/ ١١] .

٢- پیروی کردن ظن و گمان : أَلَا- إِنَّ لِلَّهِ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَنْ فِي الْأَرْضِ وَ مَا يَتَّبِعُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ شُرَكَاءَ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَ

إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ [يونس / ٦٦] .

٣-تقليد : وَإِذَا قِيلَ لَهُم اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلَىٰ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْ لَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْزُبُونَ عَنْ آبَائِهِمْ وَلَا يَهْتَدُونَ [بقره / ١٧٠] .

٤-شخصيت زدگی : وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكِبْرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلًا [احزاب / ٦٧] .

٥-غرور علمی : شرآفات العقل الكبر [غررالحكم ، ص ٦٥] .

٦-تعصب و لجاجت : وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ يَرَوْا كَلِمًا مِنْهُ لَا يَوْمُونَهَا لَهَا إِذَا جَاءَكَ بِجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ [انعام / ٢٥] .

اللجاج يفسد الرأى [غررالحكم ، ص ٦٥] .

٧-هوا و هوس :

كَتَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) إِلَى بَعْضِ أَصْحَابِهِ يَعْظُهُ : " أَوْصِيكَ وَنَفْسِي بِتَقْوَى مَنْ لَا تَحِلُّ مَعْصِيَتُهُ وَلَا يَرْجَى غَيْرُهُ وَلَا الْغِنَى إِلَّا بِهِ فَإِنَّ مَنْ اتَّقَى اللَّهَ جَلَّ وَعَزَّ وَقَوَى وَشَبَّحَ وَرَوَى وَرَفَعَ عَقْلَهُ عَنْ أَهْلِ الدُّنْيَا فَبَدَنَهُ مَعَ أَهْلِ الدُّنْيَا وَقَلْبُهُ وَعَقْلُهُ مُعَايِنُ الْآخِرَةِ فَأَطْفَأَ بِضَوْءِ قَلْبِهِ مَا أَبْصَرَتْ عَيْنَاهُ مِنْ حُبِّ الدُّنْيَا فَقَدَّرَ حَرَامَهَا وَجَانَبَ شُبُهَاتِهَا وَأَصْرَرَ وَاللَّهِ بِالْحَلَالِ الصَّافِي إِلَّا مَا لَا بُدَّ لَهُ مِنْ كَسْرِهِ مِنْهُ يَشُدُّ بِهَا صِلْبَهُ وَتَوْبُ يَوَارِي بِهِ عَوْرَتَهُ مِنْ أَعْلَظِ مَا يَجِدُ وَأَخْشَنِهِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ فِيهَا لَا بُدٌّ لَهُ مِنْهُ ثِقَةٌ وَلَا رَجَاءٌ فَوَقَعَتْ ثِقَتُهُ وَرَجَاوُهُ عَلَى خَالِقِ الْأَشْيَاءِ فَجَدَّ وَاجْتَهَدَ وَاتَّعَبَ بَدَنَهُ حَتَّى بَدَتِ الْأَضْلَاعُ وَغَارَتِ الْعَيْنَانِ فَأَبْدَلَ اللَّهُ لَهُ مِنْ ذَلِكَ

قُوَّةَ فِي يَدَيْهِ وَشِدَّةَ فِي عَقْلِهِ وَ مِثْرًا ذُخْرَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ أَكْثَرَ فَارْضُ الدُّنْيَا فَإِنَّ حُبَّ الدُّنْيَا يَغْمِي وَيَصِمُّ وَيَبْكُمُ وَيَذِلُّ الرِّقَابَ فَتِدَارُكَ مَا بَقِيَ مِنْ عُمْرِكَ وَلَا تَقُلْ غَدًا أَوْ بَعْدَ غَدٍ فَإِنَّمَا هَلَكُ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ بِإِقَامَتِهِمْ عَلَى الْأَمَانِيِّ وَالتَّسْوِيفِ حَتَّى آتَاهُمْ أَمْرُ اللَّهِ بَغْتَةً وَهُمْ غَافِلُونَ فَنَقِلُوا عَلَى أَعْوَادِهِمْ إِلَى قُبُورِهِمْ الْمُظْلَمَةِ الضَّيْقَةِ وَقَدْ أَسْلَمَهُمُ الْأَوْلَادُ وَالْأَهْلُونَ فَانْقَطِعْ إِلَى اللَّهِ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ مِنْ رَفْضِ الدُّنْيَا وَعَزْمٍ لَيْسَ فِيهِ انْكَسَارٌ وَلَا انْخِزَالٌ أَعَانَنَا اللَّهُ وَإِيَّاكَ عَلَى طَاعَتِهِ وَوَفَّقَنَا اللَّهُ وَإِيَّاكَ لِمَرْضَاتِهِ " [الكافي، ج ٢، ص ١٣٦].

آفه العقل الهوى [غررالحكم، ص ٦٤].

قال (ع) في من ذمه: قد خرقت الشهوات عقله و أماتت قلبه و ولهت عليها نفسه [غررالحكم، ص ٣٠٥].

سُبْحَانَكَ خَالِقًا وَمَعْبُودًا بِحُسْنِ بَلَائِكَ عِنْدَ خَلْقِكَ خَلَقْتَ دَارًا وَ جَعَلْتَ فِيهَا مَأْدِبَهُ مَشْرَبًا وَمَطْعَمًا وَأَزْوَاجًا وَخَدَمًا وَقُصُورًا وَأَنْهَارًا وَزُرُوعًا وَثِمَارًا ثُمَّ أَرْسَلْتَ دَاعِيًا يَدْعُو إِلَيْهَا فَلَا الدَّاعِيَ أَجَابُوا وَلَا فِيهَا رَغْبَتٌ رَغِبُوا وَلَا إِلَى مَا شَوَّقَتْ إِلَيْهِ اسْتَأْقُوا أَقْبَلُوا عَلَى جِيفِهِ قَمَدًا فَتَضَحُّوا بِأَكْلِهَا وَاضْيَطَلَّحُوا عَلَى حُبِّهَا وَمَنْ عَشَقَ شَيْئًا أَعَشَى بَصِيرَهُ وَأَمْرَضَ قَلْبَهُ فَهُوَ يُنْظَرُ بِعَيْنٍ غَيْرِ صِيحِحَةٍ وَ يَسْمَعُ بِأُذُنٍ غَيْرِ سَمِيعَةٍ قَدْ خَرَقَتْ الشَّهَوَاتُ عَقْلَهُ وَ أَمَاتَتْ الدُّنْيَا قَلْبَهُ وَ وَلِهَتْ عَلَيْهَا نَفْسُهُ فَهُوَ عَبْدٌ لَهَا وَ لِمَنْ فِي يَدَيْهِ شَيْءٌ مِنْهَا حَيْثُمَا زَالَتْ زَالَ إِلَيْهَا وَ حَيْثُمَا أَقْبَلَتْ أَقْبَلَتْ عَلَيْهَا لَا يَنْزَجِرُ مِنَ اللَّهِ بِزَاجِرٍ وَ لَا يَنْعِظُ مِنْهُ بِوَاعِظٍ وَ هُوَ

يَرَى الْمَأْخُودِينَ عَلَى الْعَرْهِ حَيْثُ لَمَّا إِقَالَهٗ وَ لَمَّا رَجَعَهٗ كَيْفَ نَزَلَ بِهِمْ مَا كَانُوا يَجْهَلُونَ وَ جَاءَهُمْ مِنْ فِرَاقِ الدُّنْيَا مَا كَانُوا يَأْمَنُونَ وَ قَدِمُوا مِنَ الْآخِرِ عَلَى مَا كَانُوا يُوَعِّدُونَ فَغَيْرُ مَوْصُوفٍ مَا نَزَلَ بِهِمْ اجْتَمَعَتْ عَلَيْهِمْ سَيِّئَةُ الْمَوْتِ وَ حَسِيرَةُ الْفُوتِ فَفَسَّرَتْ لَهَا أَطْرَافُهُمْ وَ تَغَيَّرَتْ لَهَا أَلْوَانُهُمْ ثُمَّ ازْدَادَ الْمَوْتُ فِيهِمْ وُلُوجًا فَحِيلَ بَيْنَ أَحَدِهِمْ وَ بَيْنَ مَنْطِقِهِ وَ إِنَّهُ لَبَيْنَ أَهْلِهِ يَنْظُرُ بِبَصِيرِهِ وَ يَسْمَعُ بِأُذُنِهِ عَلَى صِحْحِهِ مَتْنِ عَقْدِهِ وَ بَقَاءٍ مِنْ لُبِّهِ يَفَكِّرُ فِيهِمْ أَفْنَى عُمُرِهِ وَ فِيهِمْ أَذْهَبَ دَهْرُهُ وَ يَتَذَكَّرُ أَمْوَالًا جَمَعَهَا أَغْمَضَ فِي مَطَالِبِهَا وَ أَخَذَهَا مِنْ مُصَيَّرَحَاتِهَا وَ مُشْتَبِهَاتِهَا قَدْ لَزِمَتْهُ تَبَعَاتُ جَمْعِهَا وَ أَشْرَفَ عَلَى فِرَاقِهَا تَبَقَى لِمَنْ وَرَاءَهُ يَنْعَمُونَ فِيهَا وَ يَتَمَتَّعُونَ بِهَا فَيَكُونُ الْمَهْنَأُ لِعَيْرِهِ وَ الْعَبْءُ عَلَى ظَهْرِهِ وَ الْمَرْءُ قَدْ غَلِقَتْ رُهُونُهُ بِهَا فَهُوَ يَعْضُ يَدَهُ نَدَامَةً عَلَى مَا أَصْدَرَ لَهُ عِنْدَ الْمَوْتِ مِنْ أَمْرِهِ وَ يَزْهَدُ فِيهَا كَمَا يَزْغَبُ فِيهِ أَيَّامَ عُمُرِهِ وَ يَتَمَنَّى أَنْ الَّذِي كَانَ يَغْبِطُهُ بِهَا وَ يَحْسُدُهُ عَلَيْهَا قَدْ حَازَهَا دُونَهُ فَلَمْ يَزَلِ الْمَوْتُ يَبَالِغُ فِي جَسَدِهِ حَتَّى خَالَطَ لِسَانَهُ سَمْعُهُ فَصَارَ بَيْنَ أَهْلِهِ لَا يَنْطِقُ بِلِسَانِهِ وَ لَا يَسْمَعُ بِسَمْعِهِ يَرُدُّ طَرْفَهُ بِالنَّظْرِ فِي وُجُوهِهِمْ يَرَى حَرَكَاتِ أَلْسِنَتِهِمْ وَ لَا يَسْمَعُ رَجْعَ كَلَامِهِمْ ثُمَّ ازْدَادَ الْمَوْتُ التَّبَاطُؤَ بِهِ فَقَبِضَ بِبَصِيرَتِهِ كَمَا قَبِضَ سَمْعُهُ وَ خَرَجَتِ الرُّوحُ مِنْ جَسَدِهِ فَصَارَ جِيفَةً بَيْنَ أَهْلِهِ قَدْ أَوْحَشُوا مِنْ حَيَاتِهِ وَ تَبَاعَدُوا مِنْ قُرْبِهِ لَمَّا يَسْجُدُ بَاكِيًا وَ لَمَّا يَجِيبُ دَاعِيًا ثُمَّ حَمَلُوهُ إِلَى مَخَطِّ فِي الْأَرْضِ فَاسْتَلَمُوهُ فِيهِ إِلَى عَمَلِهِ وَ انْقَطَعُوا عَنْ زُورَتِهِ [نهج البلاغه ، ص ١٥٩] .

٨- جو خفقان :

فَاسْتَحَفَّ قَوْمُهُ فَأَطَاعُوهُ إِنَّهُمْ كَانُوا

قَوْماً فَاسِقِينَ [زخرف/ ۵۴] .

۹-بیکاری :

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : تَزُكُ التَّجَارَةُ يَنْقُصُ الْعَقْلَ [الكافي ، ج ۵ ، ص ۱۴۸] .

۱۰_ فقر و مشکلات مادی :

وَ قَالَ (ع) لِابْنِهِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيهِ : يَا بُنَيَّ ! إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكَ الْفَقْرَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنْهُ فَإِنَّ الْفَقْرَ مَنْقَصَةٌ لِلدِّينِ مِدْهَشَةٌ لِلْعَقْلِ دَاعِيَةٌ لِلْمَقْتِ [نهج البلاغه ، ص ۵۳۱] .

صاحب الحاحه أعمى لا يرى الا حاجته [خطبه ۱۰۹]

۱_ تحقیق :

لا علم كالتحقيق [غرر]

لا سنه أفضل من التحقيق [غررالحکم ، ص ۶۱] .

در کشورهای پیشرفته بودجه حجیمی صرف تحقیق می شود.

۲_ استفاده از آراء در نظریات

وَ الَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَى فَبَشِّرْ عِبَادَ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَ أُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ [زمر/ ۱۷ و ۱۸] .

حق علی العاقل أن یضیف إلى رأیه رأى العقلاء و یضم إلى علمه علوم الحكماء [غررالحکم ، ص ۵۵] .

اضربوا بعض الرأى ببعض يتولد منه الصواب [غررالحکم ، ص ۴۴۲] .

وَ قَالَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ تَرَكَ الْإِسْتِمَاعَ مِنْ ذَوِي الْعُقُولِ مَاتَ عَقْلُهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۲۰۷] .

۶. آزادی در علم و تحقیق

_ از تمام آیات

وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا

وَ قَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا

هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ

فهمیده می شود، نقل آراء مخالفین مانعی ندارد.

— تقلید در عقاید ممنوع

— تمام مناظرات و احتجاجات در زمان ائمه اطهار (علیهم السلام) به خصوص امام باقر (ع)، امام صادق (ع) و امام رضا (ع)

فَاجِرُهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ

آزادی، نه توطئه (کتاب سلمان رشدی)

آزادی، نه منکر (تهمت به منطوق و

مکتب و رهبر و امت)

آزادی ، نه سم پاشی و ایجاد تردیداتعلمون ان صالحا مرسل

آزادی ، نه نامردی (برای نابینا از خوشگلی خود گفتن ، نامردی است).

آزادی قلم ، نه مزدوری ابرقدرتها

آزادی قلم ، نه اشاعه فحشاء

آزادی ، نه تحمیل عقیده و شایعه سازی و دروغ نویسی

۳. آزادی اجتماعی

۱. آزادی در کار

۲. آزادی در اقلیتها

۳. آزادی جامعه مسلمان از بردگی

۱ _ یُقُولُونَ لَنْ نَرْجِعَ إِلَى الْمَدِينَةِ لِيُخْرِجَنَّ الْمَأْعُزُّ مِنْهَا الْمَأْذَلَّ وَ لِلَّهِ الْعِزَّةُ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ لَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا- يَعْلَمُونَ [منافقون/ ۸] .

۲ _ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ [فاتحه/ ۵] .

۳ _ وَ لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا [نساء/ ۱۴۱] .

۴ _ عن امير المؤمنين (ع) : لا- تكونن عبد غيرك و قد جعلك الله سبحانه حرا فما خير خير لا ينال إلا بشر و يسر لا ينال إلا بعسر [غررالحكم ، ص ۳۳۵] ،

اصل بردگی را اسلام موقتاً پذیرفته است ، زیرا :

۱ _ هم نیروی دشمن پخش می شود.

۲ _ و هم یک دوره اسلام عملی آموزش داده می شود.

۳ _ هم به تدریج آزاد می شوند.

آیات و روایات زیادی درباره آزاد کردن اسیر وارد شده است :

(قسم) لا- يُؤاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّعْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَ لَكِنْ يُؤاخِذُكُم بِمَا عَقَدْتُمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَساكِينَ مِنْ أَوْسَطِ ما تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُم أَوْ كَسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِدْقًا يَوْمَ ثَلَاثَةِ أَيامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَ احْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يَبِينُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [مائده/ ٨٩] .

(قتل) وَ ما كانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَأً وَ مَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ

وَدِيهِ مَسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِشَاقٌ فَدِيَةٌ مَسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا [نساء/ ۹۲] .

وَلَيْسَ تَعْفِيفُ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يَغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَالَّذِينَ يَبْتِغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَآتُوهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ وَلَا تُكْرَهُوا فَتِيَاتِكُمْ عَلَىٰ الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِيَبْتِغُوا عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَنْ يَكْرِهِنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَحِيمٌ [نور/ ۳۳] .

الَّذِينَ يَظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مِنْ نِسَائِهِمْ مَا هُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ إِنْ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا اللَّائِي وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوفٌ غَفُورٌ [مجادله/ ۲] .

۴ _ سهمی از زکات را برای آزاد کردن بردگان مقرر کرده است :

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمَوْلَىٰ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ [توبه/ ۶۰] .

۵ _ و سفارش به اینکه در لباس و غذا و کار ، شریک و معاون او هر که به او لطمه یا کتکی زند کفار آن آزادی او است و نامش را یا فتی و یا فته می گویند.

من لطم مملوکه او ضربه فکفارته ان معتقه؟

۲. ولایت پذیری و دین

۳. اقتصاد اسلامی

۴. اعمال قدرت

۱ _ به جرمه دزدی ، دزد برده می شد.

۲ _ به خاطر قصاص ، جانی برده

می شد.

۳_ به خاطر عدم پذیرش مذهب برده می شد.

۴_ در قمار باخت و برده می شد.

در کتاب شریف لمعه تنها راه پیداش ۱ و ۲ (جنگ و تولد از والدین برده) را پذیرفته و باقی راه ها را رد کرده است و در عوض ۱۲ راه برای آزادی ارائه داده است.

۳ راه آزادی ، داوطلبانه و ۹ راه آزادی ، به طور اتوماتیک آزاد می شود ، بدون دخالت مولی

اما ۳ راه آزادی :

۱_ تدبیر

۲_ کتابت

۳_ تبرّع

و اما ۹ راه اتوماتیکی :

۱_ جذام

۲_ کوری

۳_ زمین گیر شدن

۴_ حرّیه احد والدین حین انعقاد نطفه

۵_ خریدن محارم برده

۶_ نقص عضو

۷_ کفّاره

۸_ سرایت حریت

۹_ و یا قسمتی بر قسمت دیگر

چرا یکباره بردگی آزاد نشد؟

۱_ ضربه اقتصادی پیش نیاید ، زیرا سرمایه گروهی برده بود و صلاح نبود این دسته یک دفعه نابود شوند.

۲_ انسانی که عمری طفیلی بود ، نمی تواند یک باره آزاد شود.

۳_ آزادی یک مرتبه احتمال شورش دفعی با تجدید قدرت.

۴_ ایجاد اضطراب برای انسانها خود یک عامل مفیدی در جلوگیری از امور است.

۱_ جهاد ابتدایی برای رفع موانع دعوت است.

به قول امام (ره) : تنها ملاک جهاد ابتدایی وجود ظلم است.

در اسلام نه تنها ظلم زشت است ، بی تفاوتی در مقابل مظلوم هم گناه است.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعْتَدِرُ إِلَيْكَ مِنْ مَظْلُومٍ ظَلِمَ بِحَضْرَتِي فَلَمْ أَنْصُرْهُ [الصحيفه السجاديه (ع) ، ص ۱۶۶] .

البته تصمیم جهاد ابتدایی به دست پیامبر (ص) یا امام معصوم (ع) است و به راحتی برای هر کس در هر زمان فراهم نیست.

نهضت های انبیا ، مثل

نهضت حضرت موسی (ع) به سوی فرعون از همین قبیل جهاد ابتدایی است.

لذا در آیات نهضت موسی می خوانیم: وَ تُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ [قصص/ ۵] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): أَنَّ النَّبِيَّ (ص) قَالَ: مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ مِنْهُمْ وَ مَنْ سَمِعَ رَجُلًا ينادي يا للمسلمين فلم يجبه فليس بمسلم [الكافي ، ج ۲ ، ص ۱۶۴] .

امام خمینی (ره): ما باید از مستضعفین جهان پشتیبانی کنیم.

پیمان حلف الفضول در جهت دفاع از مظلوم بود.

۳ تذکر

۱ _ دخالت در امور خصوصی نکوهیده است نه مسائل عمومی و جهانی ، مثل دفاع از مظلوم و ایجاد صلح.

۲ _ اصل هم زیستی به معنای بی تفاوتی نیست.

۴. آزادی خانوادگی

۵. آزادی اقتصادی

۱. آزادی در مالکیت

۱ _ وَ لَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبُوا وَ لِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبْنَ وَ سَأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا [نساء/ ۳۲] .

۲ _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَ لَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا [نساء/ ۲۹] .

۳ _ البته این آزادی غیر از آزادی سرمایه داری است. نظام سرمایه داری چنان آزادی فردی را می پذیرد که طبقه کارگر را زیر سلطه گرفته و مجالی برای رشد افراد ضعیف و کم سرمایه نیست ، اما اسلام فرد و جامعه را به هم مربوط و آزادی هر کدام را مشروط و وابسته به هم می داند.

به مثال زیر توجه کنید :

(ظرف های غیر هم اندازه)

اگر این ظرف ها هر یک جدا جدا باشند ، یکی پر می شود ، در حالی که دیگری ممکن است خالی بماند. اما اگر در همین تصویر این ظرف ها را با لوله ای به هم وصل کنیم ، قهرا کم و زیاد شدن آب در هر یک ، در دیگران اثر می گذارد.

معنای آزادی مالکیت در اسلام این است که افراد در ظرفیت ها و استعداد های گوناگون کار کنند و مالک هم بشوند ، اما وصل به هم باشند که رشد افرادی به طور خودکار در رفاه عموم باشد ، نه همچون نظام سرمایه داری که هر فردی آزاد است به هر نحوی مالک باشد و جدای از مردم... ۴ _ قال رسول الله (ص) :

_ المسلمون كاسنان المشط

_ قال رسول الله (ص) : كلکم راع و کلکم مسئول عن رعیتہ [جامع الأخبار ، ص ۱۱۹] .

_ قال رسول الله (ص) : المؤمن للمؤمن بمنزله البنيان يشد بعضه بعضا [بحار الأنوار ، ج ۵۸ ، ص ۱۵۰] .

_ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا آمَنَ بِي مَنْ بَاتَ شَبْعَانَ وَ جَارُهُ جَائِعٌ وَ مَا مِنْ أَهْلِ قَرْيَةٍ يَبِيتُ وَ فِيهِمْ جَائِعٌ يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [الكافي ، ج ۲ ، ص ۶۶۶] .

_ و قال اميرالمومنين (ع) : إن الخيلاء من التجبر و التجبر من النخوه و النخوه من التكبر و إن الشيطان عدو حاضر يعدكم الباطل إن المسلم أخ المسلم فلا تخذلوا و لا تنازوا فإن شرائع الدين واحده و سبله قاصده فمن أخذ بها لحق و من فارقها محق و من تركها مرق ليس المسلم بالكذوب إذا نطق و لا بالمخلف

إذا وعد ولا بالخائن إذا اومن [تحف العقول ، ص ۲۰۳] .

المسلم أخ المسلم هو عينه و مراته و دليله و لا يخونه و لا يظلمه و لا يكذبه و لا يغتابه

— مثل الاخوين مثل اليدين يغسل احدهما الاخرى

— و عن أبي جعفر (ع) قال : و إن المؤمنين في إثارهم و تراحمهم و تعاطفهم كمثل الجسد إذا اشتكى تداعى سائرته بالسهر ثم قال : لا و الله لا يكون المؤمن مؤمناً حتى يكون كذلك [أعلام الدين ، ص ۴۴۰] .

۵ — مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكْعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَ رِضْوَانًا سِيَّمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَ مَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَ أَجْرًا عَظِيمًا [فتح/ ۲۹] .

۶ — وَ الَّذِينَ تَبَوَّأُوا الدَّارَ وَ الْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَ لَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَ يُوَثِّرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَ مَنْ يوقِ شَحْحَ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [حشر/ ۹] .

۷ — عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الرَّجُلِ يَقَاتِلُ دُونَ مَالِهِ فَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ قَاتَلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ بِمَنْزِلَةِ الشَّهِيدِ قُلْتُ أَيْ يَقَاتِلُ أَفْضَلَ أَوْ لَمْ يَقَاتِلْ؟ قَالَ : أَمَّا أَنَا لَوْ كُنْتُ لَمْ أَقَاتِلْ وَ تَرَكَتُهُ " [الكافي ، ج ۵ ، ص ۵۲] .

۸ — البتة محدوديت ها در مواردی لازم است مثل :

محدودیت در نوع درآمد

محدودیت در نوع

محدودیت در نگاهداری مال و ثروت...

۲. آزادی درنرخ گذاری

۱ _ طعام ، کم آمد. مردم به رسول الله (ص) گفتند : نزد فلانی هست. دستور فرمائید بفروشد. پیامبر اکرم (ص) او را احضار کرد و فرمود : "اخرجه (الطعام) عَنْ مُعْتَبٍ". قَالَ : قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : " وَقَدْ تَزِيدَ السَّعْرُ بِالْمَدِينَةِ كَمَا عِنْدَنَا مِنْ طَعَامٍ قَالَ : قُلْتُ : عِنْدَنَا مَا يَكْفِيكَ أَشْهُرًا كَثِيرَةً قَالَ : أَخْرَجَهُ وَبِعَهُ قَالَ : قُلْتُ لَهُ : وَ لَيْسَ بِالْمَدِينَةِ طَعَامٌ. قَالَ : بَعُهُ فَلَمَّا بَعْتَهُ قَالَ : اشْتَرِ مَعَ النَّاسِ يَوْمًا يَوْمَ وَقَالَ : يَا مُعْتَبُ اجْعَلْ قُوْتَ عِيَالِي نَصِيْفًا شَجِيْرًا وَ نَصِيْفًا حِنْطَةً فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ أَنِّي وَاجِدٌ أَنْ أُطْعِمَهُمُ الْحِنْطَةَ عَلَيَّ وَجْهَهَا وَ لَكِنِّي أَحْبُّ أَنْ يَرَانِي اللَّهُ قَدْ أَحْسَنْتُ تَقْدِيرَ الْمَعِيْشَةِ " [الكافي ، ج ۵ ، ص ۱۶۶] .

۲ _ وَ مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ ص بِالْمُحْتَكِرِينَ فَأَمَرَ بِحُكْرَتِهِمْ أَنْ تُخْرَجَ إِلَى بَطُونِ الْمَسَوَاقِ وَ حَيْثُ يَنْظُرُ النَّاسُ إِلَيْهَا فَقِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ (ص) لَوْ قَوْمَتْ عَلَيْهِمْ فَعَضِبَ (ع) حَتَّى عُرِفَ الْغَضَبُ فِي وَجْهِهِ وَقَالَ أَنَا أُقَوْمُ عَلَيْهِمْ إِنَّمَا السَّعْرُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَرْفَعُهُ إِذَا شَاءَ وَ يَخْفِضُهُ إِذَا شَاءَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۲۶۵] .

۳ _ فِي الْحَدِيثِ : "به پیامبر اکرم (ص) پیشنهاد قیمت گذاری شد. حضرت فرمود : من بدعت نمی گذارم. فدعوا عباد الله يأكل بعضهم من بعض" [وسایل ، ج ۱۲ ، باب ۳۰]

مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ قَالَ قِيلَ لِلنَّبِيِّ (ص) : " لَوْ سَعَّرْتَ لَنَا سَعْرًا فَإِنَّ الْأَسْعَارَ تَزِيدُ وَ تَنْقُصُ فَقَالَ (ص) مَا كُنْتُ لِأَلْقَى اللَّهَ بِيَدَعِهِ

لَمْ يَحْدُثْ إِلَيَّ فِيهَا شَيْئاً فَدَعُوا عِبَادَ اللَّهِ يَأْكُلُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ وَإِذَا اسْتَنْصَحْتُمْ فَانصَحُوا" [وسائل الشيعة، ج ۱۷، ص ۴۳۱].

۴_ روایات متعددی داریم که قیمت اجناس دست خدا است، فرشته ای بر آن گمارده شده و تعیین نرخ سبب مظلومه است که شیعه و سنی نقل کرده اند. (تمام روایات مشروط به عدم ضرر و اضرار است.)

اما زیاد و کم شدن نرخ به دلایل طبیعی مثل فراوانی یا نایابی، تقاضا، حمل و نقل، حفظ، ارزش و شرایط طبیعی جوی به دست خدا است و نرخ گذاری صحیح نیست؛ لکن گاهی نرخ ها سبب استبداد مالک، احتکار، انحصار مالک، فشار بر مردم، ضرورت اجتماعی و عرضی امت و پیش آمدن ضرر و ضرار است که در اینجا دولت باید دخالت کند. در عهدنامه مالک می خوانیم:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ هَذَا مَا أَمَرَ بِهِ عَبْدُ اللَّهِ عَلِيُّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ مَالِكُ بْنُ الْحَارِثِ الْأَشْثَرِ فِي عَهْدِهِ إِلَيْهِ حِينَ وُلَّاهُ مَضِيرَ جَبَايَه خَرَايجَهَا وَ جِهَادَ عَيْدُوَهَا وَ اسْتِصْلَاحَ أَهْلِهَا وَ عِمَارَةَ بِلَادِهَا أَمْرَهُ بِتَقْوَى اللَّهِ وَ إِيْثَارِ طَاعَتِهِ وَ اتِّبَاعِ مَا أَمَرَ بِهِ فِي كِتَابِهِ ... وَ لِيَكُنَ الْبَيْعُ بَيْعاً سَمِحاً بَمَوَازِينِ عَدْلٍ وَ أَسْدِعَارٍ لَا تُجْحِفُ بِالْفَرِيقَيْنِ مِنَ الْبَائِعِ وَ الْمُشْتَاعِ فَمَنْ قَارَفَ حُكْرَةً بَعْدَ نَهْيِكَ إِيَّاهُ فَنُكِّلْ بِهِ وَ عَاقِبُهُ فِي غَيْرِ إِسْرَافٍ [نهج البلاغه، ص ۴۳۶].

سؤال: آیا جایز است که مردم هم پیمان شده و نرخ را در فلان مقدار نگه دارند؟

در حدیثی می خوانیم: عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): أَنَّهُ قَالَ فِي تُجَّارٍ قَدِمُوا أَرْضاً وَ اشْتَرَكُوا عَلَيَّ أَنْ

لَا يَبِيعُوا بِيَعَهُمْ إِلَّا بِمَا أَحْبَبُوا قَالَ لَا بَأْسَ بِذَلِكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۲۶۶] .

لکن این حدیث نیز در شرائط عادی است که سبب اجحاف و ضرر و تزلزل در نظام نباشد. نظیر ماجرایبارک الله فی صفقه عینک

و نظیر مواردی که تنزل قیمت سبب متضرر شدن اهل آن می شود ، مانعی ندارد که فروشندگان هم پیمان شوند که ضرر نکنند ، مثل فروشندگان نفت.

امّا گاهی مردم نیاز شدید دارند و اینها از بازار سیاه و نیاز مردم سوء استفاده می کنند و هم پیمان می شود که نرخ را بالا ببرند. در حدیث داریم مصادف از جانب امام صادق (ع) اجناسی را خرید و برای فروش به مصر برد و بعد از باخبر شدن از شهر ، پشت دروازه هم پیمان شدند که جنس را دو برابر بفروشند و سود کلانی بردند (هزار دینار برد و دو هزار دینار آورد). امام (ع) سبب این همه سود را پرسید. ماجرا را گفت.

... امام (ع) فرمود : سبحان الله تحلفون علی قوم مسلمین علی الا تبیعوا الا بریح الدینار دینار یا مصادف! مجالده السیوف أهون من طلب الحلال

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الْفَزَارِيِّ قَالَ : " دَعَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) مَوْلَى لَهُ يَقَالَ لَهُ مُصَادِفٌ فَأَعْطَاهُ أَلْفَ دِينَارٍ وَ قَالَ لَهُ : تَجَهَّزْ حَتَّى تَخْرُجَ إِلَى مِصْرَ فَإِنَّ عِيَالِي قَدْ كَثُرُوا. قَالَ : فَتَجَهَّزَ بِمَتَاعٍ وَ خَرَجَ مَعَ التُّجَّارِ إِلَى مِصْرَ فَلَمَّا دَنَوْا مِنْ مِصْرَ اسْتَقْبَلَتْهُمْ قَافِلَةٌ خَارِجَةٌ مِنْ مِصْرَ فَسَأَلُوهُمْ عَنِ الْمَتَاعِ الَّذِي مَعَهُمْ مَا حَالُهُ فِي الْمَدِينَةِ وَ كَانَ مَتَاعَ الْعَامَّةِ فَأَخْبَرُوهُمْ أَنَّهُ لَيْسَ بِمِصْرَ مِنْهُ شَيْءٌ فَتَحَالَفُوا وَ تَعَاقدُوا عَلَى أَنْ لَا يَنْقُصُوا مَتَاعَهُمْ مِنْ رِبْحِ الدِّينَارِ

دِينَارًا فَلَمَّا قَبِضُوا أَمْوَالَهُمْ وَانصَبَ رُفُؤًا إِلَى الْمَدِينَةِ فَدَخَلَ مُصَادِفٌ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) وَ مَعَهُ كَيْسَانٌ فِي كُلِّ وَاحِدٍ أَلْفٌ دِينَارٍ فَقَالَ: جُعِلْتُ فِدَاكَ هَذَا رَأْسُ الْمَالِ وَ هَذَا الْآخِرُ رِبْحٌ فَقَالَ: إِنَّ هَذَا الرَّبْحَ كَثِيرٌ وَ لَكُنْ مَا صَبَّغْتَهُ فِي الْمَتَاعِ فَحَدَّثَهُ كَيْفَ صَبَّغُوا وَ كَيْفَ تَحَالَفُوا فَقَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ لَا تَخْلِفُونَ عَلَيَّ قَوْمٌ مُسْلِمِينَ أَلَّا تَبِيعُوهُمْ إِلَّا رِبْحَ الدِّينَارِ دِينَارًا ثُمَّ أَخَذَ أَحَدَ الْكَيْسَيْنِ فَقَالَ هَذَا رَأْسُ مَالِي وَ لَا حَاجَةَ لَنَا فِي هَذَا الرَّبْحِ ثُمَّ قَالَ: يَا مُصَادِفُ مُجَادَلَةُ السُّيُوفِ أَهْوَنُ مِنْ طَلَبِ الْحَلَالِ" [الكافي، ج ٥، ص ١٦١].

٦. آزادی سیاسی

١. دوران خلفا

با اینکه شقاوت و عمل ابن ملجم را می دانست و حتی بعضی از دوستان تقاضای زندانی کردن او را کردند. حضرت فرمود: "تا حال که کاری نکرده است، او آزاد است".

١ _ قال عمر: من رأى فئى اعواجاجا فليقومه فيجيبه احدٌ لو رأينا فيك اعواجاجا لقومناه بسيفنا.

٢ _ اعتراض مردم به پیامبر (ص) که: چرا برای مرگ فرزندان ابراهیم گریه می کنی؟ مگر نگفتی که ما گریه نکنیم؟ حضرت فرمود: "مرادم گریه نیست. مرادم از نهی، اعتراض و گلایه از خدا بود که نهی کردم."

٣ _ در زمان عمر پارچه هایی (برد یمانی) به عنوان غنایم نزدش آوردند و او تقسیم کرد. بعد دیدند لباس خود عمر بلندتر است. مردم از پای منبر اعتراض کردند که مگر سهم خودت را بیشتر برداشته ای؟ گفت: نه، بلکه سهم پسر را خریدم و لباس بلندتری تهیه کردم.

٤ _ در جنگ احد عبدالله بن ابی با ٣٠٠ نفر از مبارزه سر

باز زدند ، پیامبر (ص) متعرض آنان نشد.

۵_ در دوران زمامداری حضرت علی (ع) گروهی از جمله سعد بن ابی وقاص ، حسان بن ثابت ، محمد بن مسلم و أسامه بن زید از همکاری و بیعت سر باز زدند. حضرت (ع) آنان را رها گذارد.

۲. مقایسه آزادی اسلام با دموکراسی غربی

راستش را بگویم ، کلمه دموکراسی هم به قول قرآن : **إِن هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَ آبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَ مَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَ لَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدَى [نجم/ ۲۳]**.

و گرنه در واقع استبداد فردی یا گروهی در قالب دموکراسی است.

در دموکراسی غرب مردم تنها به هنگام انتخاب نماینده آزادند و بعد که نماینده انتخاب شد ، هیچ حق نظارت و انتقادی ندارند.

به هنگام انتخاب نماینده ، ابرقدرتها چند نفر را کاندیدا نموده و مردم مجبورند در همین کانال رأی بدهند ، حال اگر کسی هیچ کدام را قبول نداشت چه کند؟

مسائل عاطفی ، محلی و... به هنگام انتخاب ، کار را از دست عقل می گیرد.

کدام اکثریت؟ اکثریتی که هم در قرآن و هم تجربه نشان داده؟! با یک سخنرانی گرم و با یک اشک رحیم می شوند.

چرا حق ۴۹ درصد برای همیشه نادیده گرفته شود ، به خاطر رأی ۵۱ درصد؟

بودجه ای به هنگام نماینده شدن از افراد و گروهی خرج می شود و وعده هایی که می دهند.

شما خود بفرمایید در دموکراسی ها اقلیت ها نیستند که در چهره اکثریت جلوه می کنند؟

در صدر اسلام چند نفر بیشتر با ابی بکر نبودند ، بعد با ارباب و تهدید و... از مردم بیعت گرفتند.

قلب همه مردم کوفه با امام حسین

(ع) بود، ولی یک فرمانداری مثل ابن زیاد آمد و با زور و نقشه و وعده، مسیر عموم را عوض کرد.

در این سیستم هر کسی در هر شرایطی دارای یک رأی است، یک دانشمند با یک بیسواد، یک پاک دامن خوشنام با یک دزد آلوده، همه یک برگه رأی دارند. آیا این صحیح است؟

انتخاب شدگان به جای رهبری باید رهرو و دنباله رو خواسته و سلیقه کسانی باشند و گروه هایی باشند که به آنها رأی داده اند. نظیر وکیل هایی که جانی برای دفاع در دادگستری می گیرد، وکیل تمام هدفش مونتاژ کردن قوانینی بر نجات متهم و موکل خود، خواه حق، خواه باطل. نماینده مردم هم معمولاً در تلاش کرسی نشاندن منطق و خواسته کسانی است که او را به نمایندگی انتخاب کرده اند.

ان قلت: پس دموکراسی و آرای اکثریت و به قول قرآن، شورا را نادیده بگیریم؟!!

پاسخ: اولاً شورا تنها در مواردی است که تصریح در مورد مطلبی و راهی خدائی نداشته باشیم

ثانیا: در جهان بینی اسلامی حکومت، امانت الهی و ابزار آزمایش است. قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رآهُ مُسْتَقَرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَ أَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ [نمل/ ۴۰].

و انتخاب شده مؤمن به خدا نباید مراعات گروه خاصی را بکند و تنها به نفع یک دسته حکم کند و باید عادل باشد و گرنه مقام ولایت او را عزل می کند، اگر نگوئیم او به خاطر فسق

، خود به خود منعزل می شود.

کوتاه سخن در دموکراسی جوامع بشری ، نماینده تلاش می کند چگونه در دستگاه رسوخ کند و منافع گروهش را حفظ کند. اما در دموکراسی اسلامی نماینده تلاش می کند که چگونه بهتر و بیشتر از حق حمایت کند.

بنابراین در دموکراسی و شورای اسلامی :

۱ _ نماینده از طبقه و نژاد و گروه خاصی نیست.

۲ _ بر اساس سابقه و علم و تقوا و تخصص واقعی انتخاب می شود.

۳ _ هدفش منافع گروه نیست ، بلکه حق و عدالت است.

۴ _ نزد او همه مردم عیال خدا و قدرت او ودیعه خدا و خودش مسئول خداست و شعارشائما الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوِيكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ [حجرات/ ۱۰] .

است. به جای خواست مردم ، صلاح مردم و به جای رضای این و آن ، رضای خدا را در نظر دارد.

۵ - اگر مردم همه در جو اسلامی بدانند نماینده حق طلب است نه جاه طلب ، در انتخاب خود هوس ها و تمایلات و خرده حساب ها را کنار گذاشته و لایق ترین فرد را انتخاب می کنند.

هدف نماینده شورا در اسلام به پیروی از انبیاء :

۱ _ حق است ، گر چه مردم نپسندند : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَزِدْكُمْ مِنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِيَ اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ [مائده/ ۵۴] .

۲ - اصلاح است تا آخرین نفس : قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَى بَيْتِهِ مِنْ رَبِّي وَ رَزَقْنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا وَ مَا

أَرِيدُ أَنْ أَخَالَفَكُمْ إِلَى مَا أَنْهَاكُمْ عَنْهُ إِنْ أَرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَ مَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَ إِلَيْهِ أُنِيبُ [هود/ ٨٨] .

۳ _ عدالت است : لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَ أَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَ الْمِيزَانَ لِيُقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَ أَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَ مَنَافِعٌ لِلنَّاسِ وَ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَ رُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ [حدید/ ۲۵] .

۴ _ ودیعه الهی است : قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رَءَا...مُسْتَقَرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَ أَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَ مَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَ مَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ [نمل/ ۴۰] .

۵ _ همه مردم یکسانند : إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ [حجرات/ ۱۰] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْخَلْقُ عِيَالُ اللَّهِ فَأَحَبُّ الْخَلْقِ إِلَيَّ اللَّهُ مَنْ نَفَعَ عِيَالَ اللَّهِ وَ أَدْخَلَ عَلَى أَهْلِ بَيْتِي سُورًا [الكافي ، ج ۲ ، ص ۱۶۴] .

آیت الله تهرانی :

دنیا دروغ می گوید ، اکثریتی در کار نیست.

مجلس با ۳۲ رسمی می شود و نصف به اضافه یک ۳۲ ، که می شود ۳۱ ، به اضافه یک تمام نمایندگان ، قانون تصویب می شود. حال فرض کنید کاندیداها سه برابر مورد نیاز باشند ، بنابراین : کسی که قانون وضع می کند ، همیشه اقلیت است.

مثلاً شهری که نود هزار نفر دارد :

۳۱ آن به اضافه یک به مجلس می رود. (سی هزار و یک نفر)

مجلس با ۳۲ رسمی می شود؛

یعنی (بیست هزار نفر به اضافه یک)

با توجه به اینکه در دنیا عده ای رأی نمی دهند.

و عده ای به سن رأی دادن نرسیده اند.

و فردا گروهی از این افراد به حق رأی دادن می رسند.

بگذریم که رأی ها را احزابی که اقلیت هستند ، رهبری می کنند.

در مجلس هم گاهی لیدر یک جناح ، نمایندگان را توجیه می کند که به فلان مسأله رأی دهید.

بگذریم که گاهی نماینده مجلس با چند هزار نفر به مجلس می رود.

ولی نماینده شهر بزرگی با صدها هزار نفر یا میلیون ها نفر به مجلس می رود و هر دو یک رأی دارند.

بگذریم که کودکانی که حق رأی ندارند به چه دلیل دیگران برای او قانون وضع کنند

ولی خدا را قبول داریم و اوقیوم ما است و همه محکوم حکم الهی هستند.

اما در نظام ولایت

اولاً : اکثریت به جمهوری اسلامی رأی دادند (که اجمالاً رأی به اسلام و قوانین اسلامی دادند)

که از طرف خداوند می توان امر و نهی کرد.

ثانیا : کسی که مدعی مسلمانی است ، لوازم اسلام را باید بپذیرد.

بنابراین ما دو دموکراسی داریم ،

(مراجعه به نمودار در فیش ها)

بنابراین ۳۱ درصد جامعه رأی مثبت می دهند که وارد مجلس می شوند و مجلس با ۳۲ نفر رسمی می شود و با نصف این ۳۲

به اضافه یک نفر قانون تصویب می شود.

نگاهی به کمیت (رقم)

نگاهی به کیفیت (ضریب اطمینان)

در دنیا شرائطی برای رأی دهندگان قرار داده اند مثلاً ۵۰٪ حق رأی دارند.

مثلاً در جمعیت ۱۲۰۰۰۰ نفری ، ۶۰ هزار نفر حق رأی دارند.

فرض کنید همه این ۶۰ هزار نفر رأی می دهند.

فرض کنید هر منطقه سه کاندیدا دارد.

اکثریت نسبی می گوید : در سه کاندیدا اگر یکی ۲۱ رأی

آورد، برنده است. (یکی ۱۹، یکی ۲۰، یکی ۲۱، سومی برنده است).

سؤال :

۱ _ چه مقدار رأی دهندگان به وکیل ها اطمینان دارند که به خواست مردم عمل کنند (چون مردم از قوانینی که در دست تصویب است، اطلاع دارند)

زیرا قانون اساسی بسیار کلی و اجمالی است. ریز قوانین است که مردم راضی یا ناراضی هستند.

۲ _ بر فرض خواست مردم تصویب شد. کنگره آمریکا که تصویب کرد، رئیس جمهور آمریکا همه را وتو و لغو می کند. این سیمای دموکراسی بزرگ غرب است.

اما اسلام :

اولاً : تعداد رأی دهندگان بیشتر است ، زیرا تابع قدرت تمیز است.

همین که خوب و بد را می فهمد ، حق رأی دارد. (دختر ۹ ساله ، پسر ۱۵ ساله غالباً قدرت تمیز دارد.) تعداد اهل تمیز بسیار بیشتر است. (به جای ۸ نفر بر ۱۲۰ نفر ، ۸۰ بر ۱۲۰ می شود.)

ثانیا : اسلام به افرادی که قدرت تمیز دارند حق انتخاب می دهد ، آن هم انتخاب مکتب (مجموعه قوانین) نه فرد.

اجرای مکتب در جامعه نیاز به اصل تخصص علمی ، مدیریت اجرایی و امانت دارد. آری ، وزیر بهداشت باید پزشک و مدیر و امین باشد و این سه شرط ضروری است.

۳. برخورد با مخالفان

مخالف در عقیده

مخالف در عمل

مخالف در روش عمل

که هر کدام از آنها یا :

(مودی ، آگاهانه و مغرضانه)

و یا :

(بی آزار و بی غرض)

۳. موارد آزادی در اسلام

۱. صلح نامه با کفار

در سال ۶ هجری جمعیتی از مسلمین به قصد مکه حرکت کردند. کفار مانع شدند و بعد از گفتگوها نماینده کفار نزد پیامبر

(ص) که پیشنهاد صلح کرده و صلح نامه در ۷ ماده تنظیم شد :

۱_ ده سال جنگ متوقف شد.

۲_ امسال مسلمین به مدینه برگردند و سال بعد به مکه بیایند ، آن هم سه روز و بدون اسلحه.

۳_ قرارداد با هر قبیله برای طرفین آزاد است.

۴_ مسلمانان مقیم مکه در مراسم آزاد باشند.

۵_ اموال هر دو طرف محترم باشد.

۶_ مسلمانان که از مدینه به مکه می روند جان و مالشان در مکه محترم باشد.

۷_ هر که از کفار مکه به مدینه هجرت و به پیامبر (ص) پیوندد ، پیامبر اکرم (ص) او را به مکه رد کند ، ولی اگر مسلمانی از مدینه به کفار مکه ملحق شود ، برگردانده نشود.

ماده هفتم : خیلی از یاران را ناراحت کرد که چرا توازن در کار نیست ، ولی جواب پیامبر (ص) این بود : "مسلمانی که به کفار ملحق شود به درد ما نمی خورد و بگذار برود و کافری که مسلمان و به ما ملحق شود ما او را برمی گردانیم ، زیرا می دانیم خداوند هر چه زودتر برای ما فرجی می رساند." (اشاره به فتح مکه)

کسانی که می گویند اسلام با زور شمشیر پیش رفت ، نمونه آزادی را در بند هفتم ملاحظه کنند. [فروغ ابدیت ، ج ۲ ، ص ۵۹۲]

ثمامه شخصی است که بزرگ یمامه است و او اول کافری بود که به دست مسلمانان دستگیر شد؛ پیامبر (ص) او را آزاد کرد و از مسلمانان عالی شد. به مردم مکه گفت : یک دانه گندم دیگر نباید از یمامه به مکه بیاید مگر آنکه

شما هم مسلمان شوید. چون گندم مکه از منطقه یمامه می آمد مردم به سختی افتاده به پیامبر (ص) نوشتند: تو ما را به صله رحم امر می کردی و اکنون بزرگ منطقه گندم خیز یمامه به خاطر تعصب مذهبی راه ورود گندم به مکه را بسته است. خلاصه پیامبر (ص) امر فرمودند که جلو غذا و گندم کافران و مشرکانی که این همه پیامبر (ص) را در مکه آزار دادند گرفته نشود.

نکته: کیست که به دشمن و قاتل و کارشکن مکتب این چنین جوانمردی کند؟ [پیامبر (ص) و یاران، ج ۲، ص ۱۰۸ به نقل از اسد الغابه، ج ۱، ص ۲۴۷]

وَ فِي الْخِصَالِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الرَّازِي عَنْ سِجَادَةَ عَنْ دُرُسْتٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: "خَمْسُ خِصَالٍ مَنْ لَمْ (يَكُنْ فِيهِ شَيْءٌ مِنْهَا لَمْ يَكُنْ) فِيهِ كَثِيرٌ مُسْتَمْتِعٍ أَوْلَاهَا الْوَفَاءُ وَ الثَّانِيَةُ التَّدْبِيرُ وَ الثَّلَاثَةُ الْحَيَاءُ وَ الرَّابِعَةُ حُسْنُ الْخُلُقِ وَ الْخَامِسَةُ وَ هِيَ تَجْمَعُ هَذِهِ الْخِصَالَ الْوَالِدِيَّةَ وَ الثَّانِيَةَ الْأَمْنُ وَ الثَّلَاثَةَ السَّعَةُ فِي الرِّزْقِ وَ الرَّابِعَةَ الْأَيْسُ الْمُوَافِقُ قُلْتُ وَ مَا الْأَيْسُ الْمُوَافِقُ قَالَ الزَّوْجَةُ الصَّالِحَةُ وَ الْوَالِدُ الصَّالِحُ وَ الْجَلِيسُ الصَّالِحُ وَ الْخَامِسَةُ وَ هِيَ تَجْمَعُ هَذِهِ الْخِصَالَ الدَّعَى" [وسائل الشيعة، ج ۲۰، ص ۵۱].

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي

بَصِيرٍ قَالَ : " سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ : إِنَّ الْحُرَّ حُرٌّ عَلَى جَمِيعِ أَحْوَالِهِ إِنْ نَابَتْهُ نَائِبَةٌ صَبَرَ لَهَا وَإِنْ تَدَاكَتْ عَلَيْهِ الْمَصَائِبُ لَمْ تَكْسِرْهُ وَإِنْ أُسِرَ وَقُهِرَ وَاسْتَبْدِلَ بِالْيَسْرِ عَشْرًا كَمَا كَانَ يَوْسُفُ الصِّدِّيقُ الْأَمِينُ (ع) لَمْ يَضْرُرْ حُرِّيَّتَهُ أَنْ اسْتُعِيدَ وَقُهِرَ وَأُسِرَ وَ لَمْ تَضْرُرْهُ ظُلْمَةُ الْجُبِّ وَ وَحْشَتُهُ وَ مَا نَالَهُ أَنْ مَنْ اللَّهُ عَلَيْهِ فَجَعَلَ الْجَبَّارَ الْعَاتِي لَهُ عَيْدًا بَعْدَ إِذْ كَانَ لَهُ مَالِكًا فَارَسَيْلَهُ وَ رَحِمَ بِهِ أُمَّهُ وَ كَذَلِكَ الصَّبْرُ يَعْقُبُ خَيْرًا فَاصْبِرُوا وَ وَطِنُوا أَنْفُسَكُمْ عَلَى الصَّبْرِ تَوْجَرُوا " [الكافي ، ج ٢ ، ص ٨٩] .

الحر حر و إن مسه الضر العبد عبد و إن ساعده القدر [غررالحكم ، ص ٣٣٥] .

١ _ دورى از فريب و كلك :

الحرية منزله من الغل و المكر [غررالحكم ، ص ٢٩١] .

٢ _ خوشروى :

حضرت على (ع) :

حسن البشر شيمه كل حر [غررالحكم ، ص ٤٣٤] .

٣ _ كسب حلال :

حضرت على (ع) :

من توفيق الحر اكتسابه [اكتساب] المال من حله [غررالحكم ، ص ٣٥٤] .

٤ _ عبادت شاکرانه

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : إِنَّ الْعِبَادَ ثَلَاثَةَ قَوْمٍ عَبْدُوا اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَوْفًا فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْعَبِيدِ وَ قَوْمٌ عَبْدُوا اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى طَلَبَ الثَّوَابِ فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْأَجْرَاءِ وَ قَوْمٌ عَبْدُوا اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ حُبًّا لَهُ فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْأَحْرَارِ وَ هِيَ أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ [الكافي ، ج ٢ ، ص ٨٤] .

٥ _ سوار بر شهوات بودن نه اسير شهوات بودن :

و من ترك الشهوات كان حرا و

من ترك الحسد كانت له المحبه عند الناس أى بنى عز المون غناه عن الناس و القناعه مال لا ينفد [تحف العقول ، ص ۸۸] .

العبد حر ما قنع الحر عبد ما طمع [غررالحكم ، ص ۳۹۱] .

۷ _ قطع وابستگی به دنیا :

من زهد فى الدنيا أعتق نفسه و أرضى ربه [غررالحكم ، ص ۲۷۷] .

کسی که خود را به دنیا می فروشد ، اسیر دنیاست . اما کسی که دنیا را می بخشد ، امیر دنیاست .

۸ _ پرهیز از ایجاد وحشت :

إياك و ما يسخط ربك و يوحش الناس منك فمن أسخط ربه تعرض للمنيه و من أوحش الناس تبرأ من الحره [غررالحكم ، ص ۲۰۴] .

آزادی بر دو قسم است :

۱ _ آزادی اجتماعی؛ یعنی آزادی از قید اسارت دیگران .

۲ _ آزادی معنوی؛ یعنی آزادی از اسارت نفس خویش

۲. آزادی در اسلام

۱. آزادگان تاریخ جاهلیت

_ مردم مکه هم سوگند شدند که مکه را از هجوم دشمنان خارجی حفظ کنند و هر قبیله ای نیز هم پیمان بود که افراد خود را یاری کند ، اما غریب بی فامیل تأمین نداشت . روزی مردی از بنی اسد برای تجارت وارد مکه شد . مردی از بنی سهم کالای او را خرید ، ولی بهای او را نپرداخت . فریاد مرد غریب به جایی نرسید ، از کوه ابوقیس بالا رفت و اشعاری را برای تحریک قریش خواند و آنان را به یاری خود طلبید . قریش پیمانی بستند که هیچ غریبی در مکه مورد تعرض قرار نگیرد . سوگند یادکنان را دسته جوانمردان نامیدند .

حضرت محمد (ص) در این ماجرا و پیمان شرکت داشتند . [محمد خاتم پیامبران ، ج ۱ ، ص

۴_ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (ع) يَقُولُ: " إِنَّ يَزِيدَ بْنَ مُعَاوِيَةَ دَخَلَ الْمَدِينَةَ وَهُوَ يَرِيدُ الْحَرَجَ فَبَعَثَ إِلَى رَجُلٍ مِنْ قُرَيْشٍ فَأَتَاهُ فَقَالَ لَهُ يَزِيدُ: أَلَمْ تُقِرُّ لِي أَنَّكَ عَبْدٌ لِي إِنَّ شِئْتُمْ بِعُنُوكَ وَإِنْ شِئْتُمْ اسْتَوْقَيْتُكَ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ: وَاللَّهِ يَا يَزِيدُ مَا أَنْتَ بِأَكْرَمَ مِنِّي فِي قُرَيْشٍ حَسَبًا وَلَا مَا كَانَ أَبُوكَ أَفْضَلَ مِنْ أَبِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَالْإِسْلَامِ وَمَا أَنْتَ بِأَفْضَلَ مِنِّي فِي الدِّينِ وَلَا بِخَيْرٍ مِنِّي فَكَيْفَ أُقِرُّ لَكَ بِمَا سَأَلْتُمْ فَقَالَ لَهُ يَزِيدُ: إِنَّ لَمْ تُقِرِّ لِي وَاللَّهِ قَتَلْتُكَ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ: لَيْسَ قَتْلُكَ إِيَّايَ بِأَعْظَمَ مِنْ قَتْلِكَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ (ع) ابْنِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَأَمَرَ بِهِ فُقْتِلَ حَدِيثُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (ع) مَعَ يَزِيدَ لَعَنَهُ اللَّهُ ثُمَّ أُرْسِلَ إِلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (ع) فَقَالَ لَهُ مِثْلَ مَقَالَتِهِ لِلْقُرَشِيِّ: فَقَالَ لَهُ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ أُقِرَّ لَكَ أَلَيْسَ تَقْتُلُنِي كَمَا قَتَلْتَ الرَّجُلَ بِالْأَمْسِ فَقَالَ لَهُ يَزِيدُ لَعَنَهُ اللَّهُ بَلَى فَقَالَ لَهُ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): قَدْ أَقْرَرْتُ لَكَ بِمَا سَأَلْتُ أَنَا عَبْدٌ مُكْرَهُ فَإِنْ شِئْتُمْ فَأَمْسِكُوا وَإِنْ شِئْتُمْ فَبِعْ فَقَالَ لَهُ يَزِيدُ لَعَنَهُ اللَّهُ أَوْلَى لَكَ حَقَّتْ دَمَكَ وَ لَمْ يَنْقُضْكَ ذَلِكَ مِنْ شَرَفِكَ " [الكافي ، ج ۸ ، ص ۲۳۴] .

۲. آزادگان تاریخ اسلام

۱_ پیروان پیامبر (ص) از شکنجه مشرکین به حبشه هجرت کردند. طبق معمول به خدمت نجاشی رسیدند که مستلزم سجده بود. جعفر طیار که از مهاجرین بود ، سجده نکرد. به او گفتند : ما لکم لاتسجدون للملک؟ قلنا لانسجد الا

[سیره حلبی ، ج ۱ ، ص ۳۷۸ از گفتار فلسفی در آیه الکرسی]

۲_ وحید کلبی مأمور شد نامه حضرت رسول (ص) را به ملک روم رساند ، وقتی وارد پایتخت شد ، به او گفتند : اذا رأیت الملك فاسجد له ثم لاترفع رأسک حتی یأذن لک. قال وحید : لاافعل هذا ابدا و لأسجد لغير الله. [سیره حلبی ، ج ۳ ، ص ۲۷۲ از گفتار فلسفی در آیه الکرسی]

امام باقر (ع) : " یزید در سفرش به شهر مکه از مدینه عبور کرد. به مردی گذشت. به او گفت : آیا اقرار می کنی که بنده من هستی؟ او گفت : و الله تو از من بالاتر نیستی. پدر تو هم از پدر من افضل نبود. یزید گفت : اگر اقرار نکنی ، تو را می کشم. او گفت : کشتن من از کشتن امام حسین (ع) که مهمتر نیست. یزید دستور قتل او را صادر کرد. " [روضه کافی]

_ عبد الله بن عقیف

از بهترین شیعیان بود که چشم چپ خود را در جنگ جمل و چشم راست خویش را در جنگ صفین از دست داده بود و پیوسته در مسجد اعظم کوفه عبادت می نمود.

در هنگام سخنرانی ابن زیاد و تعریف او از یزید و تکذیب امام حسین (ع) ؛ عبدالله بن عقیف امام حسین (ع) را با شجاعت یاد کرد و ابن زیاد را به رسوایی کشید. ابن زیاد دستور داد او را دستگیر کنند. قبیله او به دفاع برآمدند. بعد از مدتی درگیری و جنگ نمایانی ، با راهنمایی دخترش. بالاخره ، اسیر شد.

ابن

زیاد گفت : الحمد لله که خدا تو را خوار نمود. جواب داد : ای دشمن خدا! خدا چگونه مرا خوار کرد در حالی که اگر چشمم را بینا می کرد تو را می کشتم. بعد از تهدید ابن زیاد به قتل او فرمود : الحمد لله رب العالمین ، من قبل از تولد تو ، از خدا توفیق شهادت خواسته بودم و بعد از کوری چشمانم از شهادت مأیوس شده بودم. حال شکر خدا که شهادت را به من روزی داد بعد از یأس از آن.

بعد ابن زیاد امر به شهادت او کرد. [بحار ، ج ۴۵ ، باب ۳۹ ، ص ۱۲۰]

۳. آزادگان کربلا

آزادگی منشی انسانی است گرچه کسی دین نداشته باشد.

وقتی حضرت حسین (ع) در گودال قتلگاه افتاده بود و خون از پیکر مطهرش جاری بود ، به خیمه ها حمله کردند. حضرت فرمود :

فصاح الحسين (ع) ویلکم یا شیعه آل ابی سفیان! إن لم یکن لکم دین و کنتم لا تخافون المعاد فکونوا أحرارا فی دنیاکم هذه و ارجعوا إلی أحسابکم إن کنتم عربا کما تزعمون قال : فناداه شمر لعنه الله ما تقول یا ابن فاطمه؟ فقال : إنی أقول أقاتلکم و تقاتلوننی و النساء لیس علیهن جناح فامنعوا عتاتکم و جهالکم و طغاتکم من التعرض لحرمی ما دمت حیا [اللهوف ، ص ۱۱۹]

من با شما جنگ دارم ، چرا سراغ اطفال و زنان می روید؟

۴. نشانه آزادگان از منظر روایات

۱ _ عن امیر المومنینالطالق شیمه الحر [غرالحکم ، ص ۴۳۴] .

۲ _ إن الحیاء و العفه من خلائق الإیمان و إنهما لسجیه الأحرار و شیمه الأبرار]

غررالحكم ص ٢٥٧].

٣_ حضرت علي (ع): جمال الحر تجنب العار [غررالحكم ، ص ٣٢٥].

٤_ حضرت علي (ع): من قضى ما أسلف من الإحسان فهو كامل الحرية [غررالحكم ، ص ٣٨٣].

٥_ حضرت علي (ع): الحرية منزله من الغل و المكر [غررالحكم ، ص ٢٩١].

٦_ حضرت علي (ع): لن يتعبد الحر حتى يزال عنه الضر [غررالحكم ، ص ٣٨٥].

٧_ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَّهُ قَالَ : مِنْ تَوْفِيقِ الْمَرْءِ اكْتِسَابُهُ الْمَالَ مِنْ حِلِّهِ [مستدرك الوسائل ، ج ١٣ ، ص ٦٦].

٨_ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَّهُ قَالَ : ابْدُلْ مَالَكَ فِي الْحُقُوقِ فَإِنَّ السَّخَاءَ بِالْحُرِّ أَخْلَقُ [مستدرك الوسائل ، ج ١٥ ، ص ٢٦٠].

٩_ حضرت علي (ع) می فرماید :

و من ترك الشهوات كان حرا [تحف العقول ، ص ٨٨].

١٠_ عن أبي عبد الله جعفر بن محمد (ع) قال : إن صاحب الدين فكر فعلته السكينة و استكان فتواضع و قنع فاستغنى و رضى بما أعطى و انفرد فكفى الإخوان و رفض الشهوات فصار حرا و خلع الدنيا فتحامى الشرور و اطرح الحسد فظهرت المحبه و لم يخف الناس فلم يخفهم و لم يذنب إليهم فسلم منهم و سخت نفسه عن كل شىء ففاز و استكمل الفضل و أبصر العافيه فأمن الندامه [الأمالى للمفيد ، ص ٥٢].

١١_ حضرت علي (ع): الحر حر و إن مسه الضر العبد عبد و إن ساعده القدر [غررالحكم ، ص ٣٣٥].

١٢_ وَقَالَ عَلِيٌّ (ع) : الْحُرُّ عَبْدٌ مَا طَمِعَ وَ الْعَبْدُ حُرٌّ

إِذَا قَنَعَ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۷۰] .

۱۳ _ وَقَالَ عَلِي (ع) : مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا أَعْتَقَ نَفْسَهُ وَارْضَى رَبَّهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۴۷] .

۱۴ _ حضرت علی (ع) : من قام بشرائط العبودیه أهل للعتق [غررالحکم ، ص ۱۹۹] .

من قصر عن أحكام الحریه أعید إلى الرق [إلى الرفق] [غررالحکم ، ص ۳۳۵] .

۵. عبادت آزادگان

۱ _ گروهی به خاطر ترس از دوزخ و گروهی به طمع بهشت عبادت خدا می کنند. عبادت دسته اول عبادت بردگان است و عبادت دسته دوم عبادت تجار است ، اما گروهی عبادت خدا را به خاطر خدا انجام می دهند. فتلك عباده الأحرار [نهج البلاغه]

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ عَنْ جَمِيلٍ عَنْ هَارُونَ بْنِ خَارِجَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : " إِنَّ الْعِبَادَ ثَلَاثَةٌ قَوْمٌ عَبَدُوا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَوْفًا فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْعَبِيدِ وَ قَوْمٌ عَبَدُوا اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى طَلَبَ الثَّوَابِ فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْأَجْرَاءِ وَ قَوْمٌ عَبَدُوا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حُبًّا لَهُ فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْأَحْرَارِ وَ هِيَ أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ " [الكافي ، ج ۲ ، ص ۸۴] .

۶. خدمت به آزادگان

۱ _ وَقَالَ عَلِي (ع) : خَيْرُ الْبِرِّ مَا وَصَلَ إِلَى الْأَحْرَارِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۳۵۰] .

۲ _ حضرت علی (ع) : أَنْفَعُ الْكُنُوزِ مَعْرُوفٌ تُودِعُهُ الْأَحْرَارَ وَ عِلْمٌ يَتَدَارَسُهُ الْأَخْيَارُ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۳۴۹] .

۴. عوامل آزادی

۱ _ مهاجرت : وَ مَنْ يَهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً وَ مَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ

وَ رَسُولِهِ ثُمَّ يَدْرِكُهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُوراً رَحِيماً [نساء/ ۱۰۰] .

۲_ وَ مَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِراً إِلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ يَدْرِكُهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُوراً رَحِيماً [نساء/ ۱۰۰] .

۳_ إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضَ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ سَاءَتْ مَصِيرًا [نساء/ ۹۷] .

جهاد برای آزادی

۱_ وَ مَا لَكُمْ لَا تَقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَ النِّسَاءِ وَ الْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَ اجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَ اجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيراً [نساء/ ۷۵] .

زندان و شکنجه برای آزادی

۱_ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ : إِنَّ الْحُرَّ حُرٌّ عَلَى جَمِيعِ أَحْوَالِهِ إِنْ نَابَتْهُ نَائِبَةٌ صَبَرَ لَهَا وَ إِنْ تَدَاكَتْ عَلَيْهِ الْمَصَائِبُ لَمْ تَكْسِرْهُ وَ إِنْ أُسِرَ وَ قَهَرَ وَ اسْتَبْدِلَ بِالْيَسْرِ عُسراً كَمَا كَانَ يُوسُفُ الصِّدِّيقُ الْأَمِينُ (ص) لَمْ يَضْرُرْ حُرِّيَّتَهُ أَنْ اسْتُعْبِدَ وَ قَهَرَ وَ أُسِرَ وَ لَمْ تَضْرُرْهُ ظُلْمَةُ الْجُبِّ وَ وَحْشَتُهُ وَ مَا نَالَهُ أَنْ مَنْ اللَّهُ عَلَيْهِ فَجَعَلَ الْجَبَّارَ الْعَاتِي لَهُ عَيْدًا بَعْدَ إِذْ كَانَ لَهُ مَالِكاً فَأَرْسَلَهُ وَ رَحِمَ بِهِ أُمَّهُ وَ كَذَلِكَ الصَّبْرُ يَعْقِبُ خَيْراً فَاصْبِرُوا وَ وَطِّئُوا أَنْفُسَكُمْ عَلَى الصَّبْرِ تَوَجَّرُوا [الكافي ، ج ۲ ، ص ۸۹] .

۵. سلب آزادی

۱. جزای سلب آزادی در قرآن

۱_ إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَاداً أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ

وَ أَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْنَ مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لِمُهمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ [مائده/ ۳۳] .

۲. ریشه های سلب آزادی

تمام ریشه هایی که آزادی مردم را سلب می کرد از قبیل منصب و مقام ، ثروت ، داشتن اولاد پسر ، حسب و نسب و... که در زیر سایه این عناوین گروهی از گروه دیگر سلب آزادی می نمودند.

اسلام با جملهها آیها النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَ جَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ [حجرات/ ۱۳] .

ریشه های خرافات را سوزانند. تنها ملاک فضیلت و تقواست و شخص متقی از دیگران سلب آزادی نمی کند.

۳. جبر و آزادی

۱ _ نشانه آزادی انسان ، انتقاد ، پشیمانی و ادب می باشد.

انسان ، آزاد از جبر الهی ، جبر تاریخ ، جبر طبقاتی ، جبر اجتماعی ، جبر طبیعی و وراثتی است.

۲ _ زن فرعون در طبقه مرفه به نفع مستضعف فریاد می زند.

۳ _ در جبر اجتماعی قرآن می گوید : لِكُلِّ ضِعْفٌ

قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَّمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ فِي النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعْنَتْ أُخْتَهَا حَتَّى إِذَا ادَّارَكُوا فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أُخْرَاهُمْ لِأَوْلَاهُمْ رَبَّنَا هَلْ أَضَلُّونَا فِ آتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِ قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٌ وَ لَكِنْ لَا تَعْلَمُونَ [اعراف/ ۳۸] .

شما نگویید که ما مجبور طاغوت ها بودیم ، اینجا عذاب دو برابر است ، زیرا شما هم اراده داشتید.

۴ _ إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ

۵_ و در جبر تاریخی دروغ های مارکس در پیش بینی ها شاهد روشن است که چه بسا کشورها از نظام فتودالیسم وارد مرحله سوسیالیسم شد ، قبل از رسیدن به کاپیتالیسم.

۴. سوء استفاده از آزادی

_ حضرت علی (ع) به حسن بصری فرمود : " تو سامری این امت هستی ، چون بخش هایی از سخنان مرا با افکار خودت قاطی می کنی و به خورد مردم می دهی. "

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : حَظَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) النَّاسَ فَقَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَدَأَ وَقُوعَ الْفِتَنِ أَهْوَاءُ تَتَّبِعُ وَ أَحْكَامٌ تُبْتَدَعُ يَخَالَفُ فِيهَا كِتَابُ اللَّهِ يَتَوَلَّى فِيهَا رِجَالٌ رِجَالًا فَلَوْ أَنَّ الْبَاطِلَ خَلَصَ لَمْ يَخْفَ عَلَى ذِي حِجْبِي وَ لَوْ أَنَّ الْحَقَّ خَلَصَ لَمْ يَكُنْ اخْتِلَافٌ وَ لَكِنْ يُوَخِّدُ مِنْ هَذَا ضِعْفٌ وَ مِنْ هَذَا ضِعْفٌ فَيَمَزْجَانِ فَيَجِيئَانِ مَعًا فَهُنَالِكَ اسْتَحْوَذَ الشَّيْطَانُ عَلَى أَوْلِيَائِهِ وَ نَجَا الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ الْحُسْنَى [الكافي ، ج ۱ ، ص ۵۴] .

۱. آزمایش الهی

۱. ماهیت بلا و آزمایش

خداوند مصیبت ها را برای این جهت استخدام کرده است که به وسیله آن انسان را از دنیا قطع و به خود وصل کند ، دست انسان را از توی دست دنیا دریاورد تا بتواند در دست خود قرار بدهد.

شما تا دستت در دست دوستت قرار دارد آیا می توانید با دوست دیگران دست بدهید؟ هرگز شما مگر نمی گوید با یک دست نمی شود دو هندوانه برداشت ، پس با یک دست هم نمی شود با دو کس دست داد. پس انسان تا دست خود را از دست دنیا بیرون نکشد نمی تواند با آخرت دست بدهد ، از بیعت ظالم باید خارج بشود تا بتواند با امام بیعت کند

، از وادی کفر می باید خارج شود تا بتواند به وادی ایمان وارد شود. همانطور که تا آخرین ثانیه های شب پایان نیابد وارد اولین ثانیه های روز نخواهد شد.

پس مصیبت ها این هنر را به همراه دارند که دست انسان را برای همیشه از دست دنیا خارج کنند ، شما فرض کن دستت را به دوستت داده ای ، او هم دستت را فشار می دهد ، آیا برای بار دیگر به او دست می دهی؟ هرگز. چون می گوئی من با او یک بار دست دادم ، دستم را فشار داد.خدا برای اینکه بخواهد انسان را نسبت به دنیا و دنیائی ها بی میل و رغبت کند او را تحت فشار قرار می دهد و انواع مصیبت ها را بر او فرود می آورد.

انسانی که بی هوش شده است به جهت به هوش آمدن گاه او را سیلی می زنند تا به هوش بیاید.

مصیبت ها سیلی خداوندند که بر صورت بی هوشان و سرمستان وادی دنیا نواخته می شود آنکه مرده است هیچ گاه به او سیلی نخواهند زد.

پس آنکه به مصیبتی گرفتار نیست باور کند که مرده است ، البته در صورتی که آثار به هوش بودن را در خویش نمی بیند.

یکی از تاثیرات مصیبت آن است که انسان حالتی پیدا می کند که دنیا را در شان و حیثیت خویش نمی بیند یا کم می بیند.

شما اگر از بچه هایتان چیزی که داده اید پس بگیرید ، قطعاً یک حالت زدگی در آنان ایجاد می شود ، دیگر وقتی چیزی را به آنها می دهید از شما قبول نمی کنند ، چون احساس می کنند که هیچ اعتمادی به این چیزهائی که شما می دهید ، نیست.

خداوند متعال وقتی بخواهد مومنی

را متوجه کند که به این دنیا هیچ اعتمادی نیست با یک بده و بستانی با او برخورد می کند.

انسان در ابتداء وقتی چیزی را به چنگ آورد آرام و قرار ندارد. اما کمی که خدا با او بده و بستان کرد متین و با وقار می شود ، هم در گرفتن و هم در پس دادن ، نه وقتی که به او می دهند فرحی از خود نشان می دهد و نه آن وقتی که از او می گیرند جزعی می زند.

وقتی انسان نسبت به خدا تخلف می کند. آثار آن خلاف در زندگیش ظاهر می شود. به جای آنکه خودش را محکوم کند که من متخلف بودم. از خدا گله می کند ، که چرا با من اینچنین کردی یعنی گله انسان از خدا به تخلف انسان برمی گردد.

اعتراضی که انسان نسبت به خدا دارد بر می گردد ، به انحرافی که نسبت به او داشته است. یعنی عیب و نقص خودش را به او نسبت می دهد و بعد شاکی می شود ، یعنی انسان شکایت از خدا ، در کار خدا می کند. یک سوء رفتار نسبت به خدا دارد و یک حسن ظن و تعلق نسبت به خودش دارد. این دو وقتی در هم ضرب شد نتیجه اش اعتراض نسبت به خدا می شود.

انسان اگر در حال رقابت مومن بود مومن است. پیش از رقابت ۹۹ درصد مردم مومند اما بعد از رقابت ۹۹ درصد آنان مومن نخواهند بود. شیطان تا رقیبی همچون آدم در کنار خویش نمی دید موجودی پاک و سالم به نظر می رسید. اما تا پای آدم به میان آمد همان شد که شد.

قابیل تا مسئله رقابت با هابیل برایش مطرح نبود

از صلحا بود اما در رقابت از اشقیاء شد.

۲. اسباب آزمایش

از نظر قرآن کریم انسان به اسباب و عوامل مختلفی مورد آزمایش قرار می گیرد که به نمونه ای از آنها اشاره می شود :

۱. ترس

۲. گرسنگی

۳. زیانهای مالی

۴. مرگ : وَ لَنْبَلُونَكُمْ بِشَىْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَ الْأَنْفُسِ وَ الثَّمَرَاتِ وَ بَشِّرِ الصَّابِرِينَ [بقره/ ۱۵۵] .

۵. مال و جان : لَنْبَلُونَ فِي أَمْوَالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ [آل عمران/ ۱۸۶] .

۶. اموال و فرزندان : وَ اعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَ أَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ [انفال/ ۱۲۸] .

۷. مواهب مادی : وَ لَا تَمِدَّنْ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَ رِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَ أَبْقَى [طه/ ۱۳۱] .

۸. نیکی ها و بدی ها : وَ بَلَوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَ السَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ [اعراف/ ۱۶۸] .

وَ نَبَلُّوكُمْ بِالْأَشْرِّ وَ الْخَيْرِ فِتْنَةً [انبیاء/ ۳۵] .

۹. القائنات شیطان : لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَ الْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ [حج/ ۵۳] .

۳. انواع آزمایش

_ امتحان عقیدتی

۱. فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَ أَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ [طه/ ۸۵] .

۲. وَ لَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونُ مِنْ قَبْلُ يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهِ [طه/ ۹۰] .

_ ۲ امتحان مالی

۱. لَنْبَلُونَ فِي أَمْوَالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ [آل عمران/ ۱۸۶] .

٢. فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَ نَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ وَ أَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ [فجر/١٦-
١٥] .

٣. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : ما بلى الله العباد بشيء أشد عليهم من إخراج الدراهم [بحار الأنوار ، ج ٧٠ ، ص ١٣٩] .

٤. إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ [قلم/١٧] .

٥. و

لَنْبُلُونَكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ [بقره/ ۱۵۵] .

۶. وَأَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ [جن/ ۱۷-۱۶] .

ثُمَّ إِذَا حَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ [زمر/ ۴۹] .

۸. قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : الفقير هديه الله إلى الغني فإن قضى حاجته فقد قبل هديه الله و إن لم يقض حاجته فقد رد هديه الله جل و عز عليه [التمهيص ، ص ۴۷] .

۳_ امتحان سیاسی

۱. أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ [عنكبوت/ ۲] .

روایات زیادی از جمله خود نهج البلاغه این آیه را در مورد امتحان مردم بعد از پیامبر (صلی الله علیه و آله) دانسته اند.

۲. وَإِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُدَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ [بقره/ ۴۹] .

۳. هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَ أَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ [نمل/ ۴۰] .

۴_ امتحان در جنگ

وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَآتَتْصَرَّ مِنْهُمْ وَ لَكِنْ لِيَبْلُوَا بَعْضَكُمْ بَعْضٌ [محمد/ ۴] .

۱. جنگ بدر :

مسلمانان در ۱۳ سالی که مکه بودند و اولین سالهائی که مدینه بودند شعار زیاد می دادند و در خواست مکرر رسیدن فرمان جنگ را داشتند تا اینکه اولین فرمان جنگ آمد ، به دنبال این فرمان عواقب جنگ هم گوشزد شد تا مشخص شود چه کسانی صابرند و چه کسانی اهل شعار و اما عواقب جنگ؛

وَلَنْبُلُونَكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ [بقره/ ۱۵۵] : ترس از دشمن

وَالْجُوعِ [بقره/ ۱۵۵] : محاصره اقتصادی

نَقَصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ [بقره/ ۱۵۵] : کم شدن در آمدها و کمک به جبهه ها

وَ الْأَنْفُسِ [بقره/ ۱۵۵] : رفتن به جبهه

وَ الثَّمَرَاتِ [بقره/ ۱۵۵] : کم شدن محصولات و تقدیم کردن جوانان [المیزان ، ج ۱ ، ص ۳۵۷ و مجمع البیان ، ج ۱ ، ص ۲۳۷]

۲. جنگ خندق : امدادهای غیبی و ترس از کثرت دشمن

إِذْ جَاؤُكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَ بَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَ تَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَ زُلْزِلُوا زَلْزَالًا شَدِيدًا [احزاب/ ۱۱-۱۰] .

۳. جنگ احد :

إِنَّ يَمْسِكُكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِثْلُهُ وَ تِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَ لِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ يَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَاءَ وَ اللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ [آل عمران/ ۱۴۰] .

وَ لِيَمْحَسَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ يَمْحَقَ الْكَافِرِينَ [آل عمران/ ۱۴۱] .

وَ لِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَ لِيَمْحَسَّ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ [آل عمران/ ۱۵۴] .

۴. طالوت و جالوت :

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَ مَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنْ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَ جُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللَّهِ كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَ اللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ [بقره/ ۲۴۹] .

۵. غزوه حديبيه :

رزمندگان از مدینه خارج شدند ، در حالی که یک مشت خرما و مقداری آرد جو بیشتر نداشتند و حق صید

نداشتند در همین حال پرندگان و آهوها تا نزدیک چادرهایشان می آمدند.

۵_ امتحان خانوادگی

همسر و فرزند امتحان هستند :

إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ [تغابن/ ۱۵] .

۴. اهداف آزمایش

الف : شکوفا شدن استعداد های نهفته در انسان :

وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيَمَحَّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ [آل عمران/ ۱۵۴] .

ب : جداسازی افراد نیک از بد :

مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ [آل عمران/ ۱۷۹] .

ج : جداسازی صفوف مجاهدان و صابران از غیر آنها :

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ [محمد/ ۳۱] .

د : برای انجام کار بهتر :

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا [ملک/ ۲] .

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لِّهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا [كهف/ ۷] .

۵. آثار سازنده آزمایش و بلا

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إن الله ليغذي عبده المؤمن بالبلاء كما تغذي الوالده ولدها باللبن [أعلام الدين ، ص ۲۷۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : وَ لَكِنَّ اللَّهَ يَخْتَبِرُ عِبَادَهُ بِأَنْوَاعِ الشَّدَائِدِ وَ يَتَعَبَّدُهُمْ بِأَنْوَاعِ الْمَجَاهِدِ وَ يَبْتَلِيهِمْ بِضُرُوبِ الْمَكَارِهِ إِخْرَاجًا لِلتَّكْبِيرِ مِنْ قُلُوبِهِمْ وَ إِسْكَانًا لِلتَّدَلُّلِ فِي نَفْسِهِمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : إِنَّ الْبَلَاءَ لِلظَّالِمِ أَدَبٌ وَ لِلْمُؤْمِنِ امْتِحَانٌ وَ لِلنَّبِيِّاءِ دَرَجَةٌ وَ لِلأَوْلِيَاءِ كَرَامَةٌ [جامع الأخبار ، ص ۱۱۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : مَا أَتَى اللَّهُ تَعَالَى عَلَى عَبْدٍ مِنْ عِبَادِهِ مِنْ لَدُنْ آدَمَ إِلَى مُحَمَّدٍ صَالِحًا بَعْدَ ابْتِلَائِهِ وَ وَفَاءِ حَقِّ الْعُبُودِيَةِ فِيهِ

فَكَرَامَاتُ اللَّهِ فِي الْحَقِيقَةِ نَهَايَاتُ بَدَايَاتُهَا الْبَلَاءُ [مصباح الشريعة ، ص ١٨٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَام) : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ تَمْحِيطَ ذُنُوبِ شِيعَتِنَا فِي الدُّنْيَا بِمُحَنِّهِمْ لِتَسْلَمَ [لَهُمْ] طَاعَاتُهُمْ وَ يَسْتَحِقُّوا عَلَيْهَا ثَوَابَهَا. [تفسير الإمام العسكري ،

قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام): مَثَلُ الْمُؤْمِنِ مَثَلُ كَفَّتَى الْمِيزَانِ كُلَّمَا زِيدَ فِي إِيْمَانِهِ زِيدَ فِي بَلَاءِهِ لِيَلْقَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَ لَا خَطِيئَةَ لَهُ]
أمالی طوسی ، ص ۶۳۱] .

علامه طباطبائی : مومنین در اثر امتحان پاکیزه می شوند و کفار و منافقین خبیث تر می شوند و صفات حسنه ای هم که دارند تبدیل به خبیث می شود و این است معنای تمحیص و تمحیق (پاکیزه کردن و نابودی تدریجی)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: لَا يَمْرُضُ مُؤْمِنٌ وَ لَا مُؤْمِنَةٌ إِلَّا حَطَّ اللَّهُ بِهِ مِنْ خَطَايَاهُ [التمحیص ، ص ۴۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إِذَا رَأَيْتَ اللَّهَ سَبَحَانَهُ يَتَابِعُ عَلَيْكَ الْبَلَاءَ فَقَدْ أَقْبَضَكَ [غررالحکم ، ص ۱۰۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إِذَا رَأَيْتَ اللَّهَ سَبَحَانَهُ يَتَابِعُ عَلَيْكَ النِّعَمَ مَعَ الْمَعَاصِي فَهُوَ اسْتِدْرَاجٌ لَكَ [غررالحکم ، ص ۳۴۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا غَتَّهُ بِالْبَلَاءِ غَتًّا وَ إِنَّا وَ إِيَّاكُمْ يَا سَدِيرُ لَنُصْبِحُ بِهِ وَ نُمَسِي [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۵۳] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام): إِنِّي لَأَكْرَهُ لِلرَّجُلِ أَنْ يِعَافَى فِي الدُّنْيَا فَلَا يَصِيبُهُ شَيْءٌ مِنَ الْمَصَائِبِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۵۶] .

ماجرای پیامبر (صلی الله علیه و آله) که به دعوت شخصی برای طعام به منزلش رفته بودند دیدند مرغی بر روی دیوار تخمی گذاشت. افتاد پائین و روی میخی قرار گرفت. رسول خدا (صلی الله علیه و آله) تعجب کرد ، صاحب خانه گفت : چرا تعجب می کنید؟ هرگز بلائی به من نرسیده. پیامبر (صلی الله علیه و آله) بلند شدند و از خانه

بيرون رفتند و فرمودند : مَنْ لَمْ يَزْزَأْ فَمَا لِلَّهِ فِيهِ مِنْ حَاجَةٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٥٦] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : إن الله عز و جل ليتعاهد عبده المون بالبلاء كما يتعاهد الرجل أهله بالهدية [المؤمن ، ص ٢١] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : المصائب منح من الله و الفقر عند الله مثل الشهادة و لا يعطيه من عباده إلا من أحب [التمهيد ، ص ٤٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَنْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ حَتَّى تَعُدُّوا الْبَلَاءَ نِعْمَةً وَ الرَّخَاءَ مُصِيبَةً وَ ذَلِكَ أَنَّ الصَّبْرَ عَلَى الْبَلَاءِ أَفْضَلُ مِنَ الْغَفْلَةِ عِنْدَ الرَّخَاءِ [صفات الشيعة ، ص ٣٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : البلاء زين للمؤمن و كرامه لمن عقل لأن في مباشرته الصبر عليه و الثبات عنده تصحيح نسبه الإيمان [مصباح الشريعة ، ص ١٨٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : الْمُؤْمِنُ لَا يَمْضِي عَلَيْهِ أَرْبَعُونَ لَيْلَةً إِلَّا عَرَضَ لَهُ أَمْرٌ يَحْزُنُهُ يَذْكُرُ بِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٥٤] .

وَ لَقَدْ أَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ بِالسِّنِينَ وَ نَقَصْنَا مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ [اعراف / ١٣٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : إذا رأيت ربك يوالى عليك البلاء فاشكره [غررالحكم ، ص ٩٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : يَا ابْنَ آدَمَ إِذَا رَأَيْتَ رَبَّكَ سُبْحَانَهُ يَتَابِعُ عَلَيْكَ نِعْمَهُ وَ أَنْتَ تَعْصِيهِ فَاحْذَرُهُ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : إِنَّ الْبَلَاءَ لِلظَّالِمِ أَدَبٌ [جامع الأخبار ، ص ١١٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إن الله ليعتذر إلى عبده المحوج المؤمن كما يعتذر أخ إلى أخيه فيقول و عزتي ما أفقرتك

لهوان كان لك على ارفع هذا الغطاء فانظر ما عوضتك من الدنيا قال فيكشف فينظر إلى ما عوضه الله تعالى من الدنيا فيقول ما
ضرني يا رب ما منعتني مع ما قد عوضتني [مشكاة الأنوار ، ص ٢٧٥] .

لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ [انعام/ ٤٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَدْعُو اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِي حَاجَتِهِ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَخْرُوا إِجَابَتُهُ شَوْقًا إِلَى صَوْتِهِ وَدُعَائِهِ
[كافي ، ج ٢ ، ص ٤٩٠] .

٦. رمز موفقیت در آزمایش

١. داشتن جهان بینی

١. طلبی از خدا نداشتیم ، استقلالی نداریم ، دنیا محل عبور و آخرت دار قرار است. إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ [بقره/ ١٥٦] .

٢. توجه به حضور خدا

١. قَالَ لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَ أَرَى [طه/ ٤٦] .

٢. وَ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا [هود/ ٣٧] .

٣. جریان شکنجه شدن محمد بن عمیر و از دست دادن توان پس از خوردن ٢٥ شلاق و تقویت پیدا کردن از سخن دوستش
که گفت : اذکر موقفک بین یدی الله تعالی .

قال محمد بن یونس بن عبد الرحمن یقول یا محمد بن أبی عمیر اذکر موقفک بین یدی الله تعالی [رجال الکشی ، ص ٥٩١] .

٣. استمداد از خدا

١. اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ [بقره/ ١٥٣] .

٢. عَنْ يُونُسَ بْنِ يَسْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا نَزَلَ بِأَهْلِهِ شِدَّةً أَمَرَهُمْ بِالصَّلَاةِ ثُمَّ قَرَأَ أَمْرًا أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَ اضْيَطَبِرُوا
عَلَيْهَا [طه- ١٣٢] [مسكن الفؤاد ، ص ٥٠] .

٤. توجه به پاداش

١. وَ لَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [نحل/ ٩٦] .

٢. فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَ لَا يَسْتَخِفُّكَ الَّذِينَ لَا يُوْقِنُونَ

[روم/۶۰] .

۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): فَالْمُتَّقُونَ صَبَرُوا أَيَّاماً قَصِيرَةً أَعْقَبَتْهُمْ رَاحَةً طَوِيلَةً [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

۴. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): إِنَّ عَظِيمَ الْأَجْرِ لَمَعَ عَظِيمِ الْبَلَاءِ وَ مَا أَحَبَّ اللَّهُ قَوْمًا إِلَّا ابْتَلَاهُمْ [كافي ، ج ۲ ، ص ۲۵۲] .

۵. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): لَوْ يَعْلَمُ الْمُؤْمِنُ مَا لَهُ مِنَ الْأَجْرِ فِي الْمَصَائِبِ لَتَمَنَّى أَنَّهُ قُرْضَ بِالْمَقَارِيضِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۲۵۵] .

۶. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَبْدِي الْمُؤْمِنُ لَا أَصْرِفُهُ فِي شَيْءٍ إِلَّا جَعَلْتُهُ خَيْرًا لَهُ فَلْيُرِضْ بِقَضَائِي وَ لِيُصْبِرْ عَلَيَّ بِلَائِي وَ لِيَشْكُرْ نِعْمَائِي أَكْتُبُهُ يَا مُحَمَّدُ مِنَ الصَّادِقِينَ عِنْدِي [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۱] .

۵. آشنائی با قبول شدگان

۱. وَ لَنُصْبِرَنَّ عَلَيَّ مَا آذَيْتُمُونَا [ابراهيم/۱۲] .

۲. فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أَوْلُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ [احقاف/۳۵] .

۳. وَ لَقَدْ كَذَّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَيَّ مَا كَذَّبُوا [انعام/۳۴] .

۴. كَمَا كَتَبَ عَلَيَّ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ [بقره/۱۸۳] .

۵. فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ [طه/۷۲] .

۶. عمومیت امتحان

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَ لَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبُؤْسَاءُ وَ الضَّرَاءُ وَ زُلْزَلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرُ اللَّهُ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ [بقره/۲۱۴] .

آزمایش همه انسانها سنت الهی است :

أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَ هُمْ لَا يُفْتَنُونَ [عنكبوت/۲] .

ما كَانَ اللَّهُ لِيُدْرِكَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيَّ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّى يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ [آل عمران/۱۷۹] .

امتحان یکی از نوامیس لا یتغیر و

ثابت الهی است و از آیات قرآن استفاده می شود که تمام افراد بشر مومن و کافر و منافق ، محسن و مسیء ، پیامبر و مردم و...
مورد امتحان قرار می گیرند. [المیزان ، ج ۴ ، ص ۳۱]

فقط مسئله ای که هست این است که شدت و ضعف امتحان ، بسته به ایمان و کفر است ، هر که بامش بیش برفش بیشتر.

هر که در این باب مقرب تر است جام بلا بیشترش می دهند

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ بَلَاءً الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الَّذِينَ يُلُونَهُمْ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ [كافی ، ج ۲ ، ص ۲۵۲] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ بِمَنْزِلِهِ كَفَّهُ الْمِيزَانَ كُلَّمَا زِيدَ فِي إِيْمَانِهِ زِيدَ فِي بَلَاءِهِ [كافی ، ج ۲ ، ص ۲۵۳] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام): يَبْتَلِي الْمَرْءَ عَلَى قَدْرِ حُجَّتِهِ [جامع الأخبار ، ص ۱۱۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إِنَّ الْبَلَاءَ أَسْرَعُ إِلَى شَيْعَتِنَا مِنَ السَّيْلِ إِلَى قَرَارِ الْوَادِي [التمهيص ، ص ۳۰] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): إِنَّمَا يَبْتَلِي اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى الْمُؤْمِنِينَ مِنْ عِبَادِهِ عَلَى قَدْرِ مَنَازِلِهِمْ عِنْدَهُ [أمالی مفید ، ص ۳۹] .

۷. عکس العمل مردم در مقابل بلا

۱. جز (عليه السلام):

إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا [معارج/ ۲۰] .

وَ أَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ [فجر/ ۱۶] .

امام صادق (عليه السلام): به پدر فرزند از دست داده فرمود: فَمَصَابِكُ بَتْرَكَكَ الْإِسْمِ تَعْدَادُ لَهُ أَعْظَمُ مِنْ مُصَابِكَ بِوَلَدِكَ [
أمالی صدوق ، ص ۳۵۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): لَأَنَّ الْعَبْدَ إِذَا تَكَامَلَ الْإِيْمَانُ ابْتَلِيَتْهُ فِي قُوْتِهِ فَإِنْ جَزِعَ رَدَدَتْ عَلَيْهِ قُوْتُهُ وَ إِنْ صَبَرَ بَاهَيْتْ

به ملائكتى [التمحيص ، ص ٤٥] .

٢. صبر :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إن صبر باهيت به ملائكتى [التمحيص ، ص ٤٥] .

وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابْتَهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ [بقره/١٥٦-١٥٥] .

إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ [زمر/١٠] .

٣. شكر و رضا :

قَالَ البَاقِرُ (عليه السلام) : اللهم لك الحمد حمد الشاكرين على مصابهم [كامل الزيارات ، ص ١٧٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لَيْسَ هَذَا مِنْ مَوَاطِنِ الصَّبْرِ وَ لَكِنْ مِنْ مَوَاطِنِ الْبُشْرَى وَ الشُّكْرِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٥٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا ابْتَلَاهُ فَإِنْ صَبَرَ اجْتَبَاهُ فَإِنْ رَضِيَ اصْطَفَاهُ [مسكن الفؤاد ، ص ٨٤] .

٤. به آغوش مصيبت رفتن :

وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَ أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ [توبه/٩٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : نزلت منهم أنفسهم فى البلاء كالذى نزلت فى الرخاء [تحف العقول ، ص ١٥٩] .

٨. اشاره به مواردی از آزمایش

١. ابراهيم (عليه السلام) :

وَ إِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ [بقره/١٢٤] .

فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَىٰ قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ فَلَمَّا أَسْلَمَا وَ تَلَّهُ لِلْجَبِينِ [صافات/١٠٣-١٠١] .

إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُمِيبُ [صافات/١٠٦] .

٢. سليمان (عليه السلام) :

قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ

قَبْلَ أَنْ يَزِيدَ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رَأَهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَتْلُوَنِي أَمْ أَكْفُرُ [نمل/ ۴۰].

۳. موسی (علیه السلام) :

وَ فَتَنَّاكَ فَتُونًا [طه/ ۴۰]. (امتحانات مکرر و دشوار)

فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَيَّ قَدْرًا يَا مُوسَى [طه/ ۴۰].

افراد یا گروههای مورد آزمایش :

۴. حضرت داود (علیه السلام) :

وَ ظَنَّ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ [ص/ ۲۴].

۵. بنی اسرائیل :

قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ [طه/ ۸۵].

۶. قوم حضرت صالح (علیه السلام) :

إِنَّا مُرْسِلُوا النَّاقَةَ فَتَنَّهُ لَهُمْ [قمر/ ۲۷].

۷. مسلمانان در جنگ احد :

وَ لِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَ لِيَمْحَضَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ [آل عمران/ ۱۵۴].

۸. مسلمانان در جنگ احزاب :

هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَ زُلْزِلُوا زَلْزَالًا شَدِيدًا [احزاب/ ۱۱].

۱. آسیب های جامعه

۱. گناه علنی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ الْمَعْصِيَةَ إِذَا عَمِلَ بِهَا الْعَبْدُ سِرًّا لَمْ تَضُرَّ إِلَّا عَامِلَهَا وَ إِذَا عَمِلَ بِهَا عَلَانِيَةً وَ لَمْ يَغَيِّرْ عَلَيْهِ أَضْرَّتْ بِالْعَامَّةِ [قرب الإسناد ، ص ۲۶].

(نقش روزنامه ها و افشاگری های نابجا)

إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ [حجرات/۶].

پیامبر (ص) ولید بن عقبه را فرستاد تا زکات‌هایی را که حارث جمع کرده تحویل بگیرد و بیاورد. رفت و برگشت و به دروغ گفت حارث زکات‌ها را نمی‌دهد و حتی می‌خواست مرا بکشد که من فرار کردم. سپس مردم آماده مقابله شدند که حارث خدمت پیامبر (ص) رسید و گفت: من اصلاً ولید را ندیده‌ام. دروغ می‌گویند. آیه نازل شد.

قال فی المیزان نزول

الایه فی حق الولید مستفیض من الطریقین.

۳. افسردگی و بی نشاطی

وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزِنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [آل عمران/ ۱۳۹].

برای دلداری مسلمین شکست خورده احد نازل شد و لَا تَهِنُوا از وهن به معنای سستی (خواه در جسم یا روح و اراده)

وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ اشاره به این است که شکست شما در واقع برای نافرمانی از امر پیامبر (ص) بود. از هم اکنون باز اگر از این تجربه تلخ استفاده کنید و ایمان آورید باز پیروزی نهایی از آن شماست.

۴. زخم زبان ها

وَلَسِيْمَةٌ مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيْرًا وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ [آل عمران/ ۱۸۶].

شأن نزول آیه :

از یک سو اموال مهاجران به مصادره مشرکان در مکه درآمد و از سوی دیگر در مدینه گرفتار یهود شدند و از همه سخت تر شاعران مشرک کینه توز و بدزبان نسبت به دختران و زنان مسلمان اشعار عشقی و هجوکننده می سرودند تا از نظر روانی مسلمانان را در فشار قرار دهند. نام آن شاعر کعب بن اشرف بود که پیامبر (ص)

۵. نفاق

۱- سوگندها: اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ [مجادله/ ۱۶].

۲- اشک ها: وَ جَاوَأْبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ [یوسف/ ۱۶].

۳- نفاق ها و گفتارها: وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَشْهَدُ اللَّهُ عَلٰى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ [بقره/ ۲۰۴]

۶. حاکمیت سلاطین

۱- إِنْ الْمُلُوكُ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعْرَءَ أَهْلِهَا أَدْلَةً وَ كَذَلِكَ يَفْعَلُونَ [نمل/ ۰۳۴].

۷.

۱ - قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَنْ تُقَدَّسَ أُمَّهُ لَأَ يُوَخَّذُ لِلضَّعِيفِ فِيهَا حَقُّهُ مِنَ الْقَوِي غَيْرَ مُسْتَعْتَبٍ (نه به زحمت) [نهج البلاغه ، نامه ۰۵۳] .

۲ - قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ ثَلَاثٌ إِنِ حَفِظْتَهُنَّ وَعَمِلْتَ بِهِنَّ كَفَتُكَ مَا سِوَاهُنَّ وَإِنْ تَرَكْتَهُنَّ لَمْ يَنْفَعَكَ شَيْءٌ سِوَاهُنَّ قَالَ وَمَا هُنَّ يَا أَبَا الْحَسَنِ قَالَ إِقَامَةُ الْخِدُودِ عَلَى الْقَرِيبِ وَ الْبَعِيدِ وَ الْحُكْمُ بِكِتَابِ اللَّهِ فِي الرِّضَا وَ السَّخَطِ وَ الْقَسِيمِ بِالْعَدْلِ بَيْنَ الْأَحْمَرِ وَ الْأَسْوَدِ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ لَعَمْرِي لَقَدْ أُوجِرْتَ وَ أْبْلَغْتَ [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۰۲۲۷] .

۸. استعمار

۱ - فَاسْتَحَفَّ قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ [زخرف/ ۵۴] .

۹. سکوت علماء

۱ - قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حَيْثُ مَا عَمِلُوا مِنَ الْمَعَاصِي وَ لَمْ يَنْهَهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَ الْأَخْبَارُ [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۷] .

۱۰. فساد علماء

۱ - قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): آفَهُ الْعَامَهُ الْعَالَمِ الْفَاجِرُ [غررالحکم ، ص ۴۷] .

۲ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): صِنْفَانِ مِنْ أُمَّتِي إِذَا صَلَحَا صَلَحَ النَّاسُ وَ إِذَا فَسَدَا فَسَدَ النَّاسُ الْأُمَرَاءُ وَ الْعُلَمَاءُ [إرشادالقلوب ، ج ۱ ، ص ۷۰] .

۱۱. سوء استفاده

۱ - وَ اتَّبِعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ [هود/ ۵۹] .

۱۲. نفوذ بیگانه

۱ - إِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا [اسراء/ ۱۶] .

۱۳. ارتجاع

أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ [آل عمران/ ۱۴۴] .

در احد سنگی لب و دندان پیامبر (ص) را خونی کرد و مصعب بن عمیر که به یاری پیامبر (ص) شتافت حضرت را حفظ ولی

چون شباهتی به پیامبر (ص) داشت گفتند که پیامبر (ص) کشته شد.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يُرْذُوكُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ [آل عمران/ ۱۴۹].

پس از شکست مسلمین در احد یهود و نصاری و مشرکین در لباس نصیحت و دلسوزی مسلمانان را از ادامه کار بازمی داشتند. آیه برای خنثی کردن این طرح است.

۱۴. اسراف

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَتَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) إِلَىٰ عُمَالِهِ أَدْفُوا أَقْلَامَكُمْ وَ قَارِبُوا بَيْنَ سَيْطُورِكُمْ وَ اخِذُوا عَنِّي فُضُولَكُمْ وَ اقْصِدُوا قَصْدَ الْمَعَانِي وَ إِيَّاكُمْ وَ الْإِكْتَارَ فَإِنَّ أَمْوَالَ الْمُسْلِمِينَ لَا تَحْتَمِلُ الْإِضْرَارَ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۳۱۰].

۱۵. بخل

۱ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا مَحَقَ الْإِسْلَامَ مَحَقَ الشُّحِّ شَيْءٌ [کافی ، ج ۴ ، ص ۴۵].

۱۶. ظلم

۱ - قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فِي الْجورِ هَلَاكُ الرَّعِيَةِ [غررالحکم ، ص ۳۴۶].

۱۷. رحم نابخا

۱ - رَحْمَةٌ مِنْ لَا يَرْحَمُ تَمْنَعُ الرَّحْمَةَ وَ اسْتِبْقَاءُ مَنْ لَا يَبْقَى يَهْلِكُ الْإِمَامَةُ [شرح آقا جمال بر غرر]

محاكمه کودتاچیان ، تصفیه های بجا

۱۸. گرانفروشی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلَامَةُ غَضَبِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَىٰ عَلَىٰ خَلْقِهِ جَوْرُ سُلْطَانِهِمْ وَ غَلَاءُ أَشْعَارِهِمْ [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۶۲].

۱۹. مجریان فاسد

۱ - قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : تَوَلَّى الْأَرَاذِلَ وَ الْأَحْدَاثَ الدُّوَلُ دَلِيلُ انْحِلَالِهَا وَ إِدْبَارِهَا [غررالحکم ، ص ۳۴۵].

۲ - قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : دَخَلْتُ بِلَادَكُمْ بِأَسْمَالِي (لباس کهنه) هَذِهِ وَ رِحْلَتِي (اثاثیه) وَ رَاحِلَتِي (شتر) هَا هِيَ فَإِنْ أَنَا خَرَجْتُ مِنْ بِلَادِكُمْ بِغَيْرِ مَا دَخَلْتُ فَإِنِّي مِنَ الْخَائِبِينَ [المناقب ، ج ۲ ، ص ۹۸].

۳ - كَتَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ

(ع) : لِمَحْمَدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ أَحَبَّ لِعِيَامِهِ رَعِيَّتَكَ مِمَّا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ وَأَهْلِيلَ بَيْتِكَ وَ أَكْرَهُ لَهُمْ مِمَّا تَكْرَهُ لِنَفْسِكَ وَأَهْلَلَ بَيْتَكَ فَإِنَّ ذَلِكَ أَوْجِبَ لِلْحُجَّةِ وَأَصْلَحَ لِلرَّعِيَّةِ [أمالی مفید ، ص ۲۶۸] .

۲۰. اختلاف و نزاع

وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ تَحُسُّونَهُمْ بِإِذْنِهِ حَتَّى إِذَا فَشِلْتُمْ وَ تَنَارَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَ عَصَيْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا أَرَاكُمْ مَا تُحِبُّونَ مِنْكُمْ [آل عمران/ ۱۵۲] .

مسلمانان با تلفات و خسارات از احد به مدینه برگشته و می گفتند مگر خدا وعده پیروزی نداده بود؟ آیه آمد که چرا خدا به وعده وفا کرد. إِذْ تَحُسُّونَهُمْ از ماده حَسَّ به معنای از بین بردن حواس است و کنایه از این است که اوّل کار ، دشمن را می کشتید.

در حَتَّى إِذَا فَشِلْتُمْ ، إِذَا در اینجا به معنای زمان است نه شرطیه

فَشِلْتُمْ (ضعف توأم با ترس) ... به شما نشان داده شد. (آن پیروزی که دوست داشتید).

۲۱. سختی ها

۱- إِنْ يُمَسِّسْكُمْ قَرْحٌ (در احد) فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ (در بدر) مِثْلُهُ [آل عمران/ ۱۴۰] .

همان گونه که آنها پس از شکست نشستند ، شما هم...

۲- وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَ تَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ [نساء/ ۱۰۴] .

ماجرای شعار اُغْلُ هُبْلُدْر ذیل تفسیر همین آیه است. [نمونه ، ج ۴ ، ص ۱۰۷] .

و آیه در ماجرای شکست مسلمانان در احد نازل شد که اگر شما در احد شکست خوردید و دشمنان شما هم در بدر قبلاً شکست خوردند.

وَ زُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ [بقره/ ۲۱۴] .

۱. آفات

۱. احادیث

١ _ يوشك الامم ان تداعى عليكم تداعى الالكه على قصعتها قال قائل منهم : من قله نحن يومئذ؟ قال : بل أنتم كثير و لكنكم غثاء كغثاء السيل لينزعن الله من عدوكم المهابه منكم ، ليقذفن في قلوبكم الوهن قال قائل : يا رسول الله! و الوهن؟ قال : حبّ الدنیا و كراهيه الموت [سنن ابى داود ، خ ٤٢٩٧]

٢ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا عَظَّمْتَ أُمَّتِي الدُّنْيَا نَزَعَ اللَّهُ مِنْهَا هَيْبَةَ الْإِسْلَامِ [مجموعہ ورام ، ج ١ ، ص ٧٥] .

٣ _ إِذَا عَظَّمْتَ أُمَّتِي الدُّنْيَا نَزَعْتَ مِنْهَا هَيْبَةَ الْإِسْلَامِ وَ إِذَا تَرَكْتَ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ حَرَمْتَ بَرَكَهَ الْوَحْيِ وَ إِذَا تَسَابَّتْ أُمَّتِي سَقَطَتْ مِنْ عَيْنِ اللَّهِ [جامع الصغیر ، ج ١ ، ص ٣٣١ و تفسير جوامع الجامع ، ج ١ ، ص ٤٧٠]

٤ _ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣١٦] .

٥ _ إِذَا رَأَيْتَ أُمَّتِي تَهَابُ الظَّالِمَ أَنْ تَقُولَ لَهُ أَنْكَ ظَالِمٌ فَقَدْ تَوَدَّعَ مِنْهُمْ [جامع الصغیر ، ج ١ ، ص ٩٧]

٦ _ صَفْتِي أَحْمَدَ الْمُتَوَكِّلَ... وَ أُمَّتَهُ الْحَمَادُونَ... وَ رَهْبَانَ بِاللَّيْلِ وَ لِيُوثَ بِالنَّهَارِ [جامع الصغیر ، ج ٢ ، ص ٦٤]

٧ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ لِكُلِّ أُمَّةٍ فِتْنَةٌ وَ إِنْ فِتْنَةُ أُمَّتِي الْمَالُ [روضه الواعظين ، ج ٢ ، ص ٤٢٩] .

٨ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ الدِّينَارَ وَ الدِّرْهَمَ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكَمْ وَ هُمَا مُهْلِكَاكُمْ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣١٦] .

٩ _ لِكُلِّ شَيْءٍ آفَةٌ وَ آفَةُ هَذَا الدِّينِ وَ لَاهِ السُّوءِ

١٠ _ لست اخاف على امتي غوغا تقتلهم و لا-عدوا يحتاجهم و لكنى اخاف على امتي ائمه مضلين ان اطاعوهم فتنوهم و ان عصوهم قتلوهم [نهج الفصاحه ، ص ٤٧٢]

١١ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا كَانَ أَمْرًاؤُكُمْ خِيَارَكُمْ وَ أَعْنِيَاؤُكُمْ سَيِّمَحَاءَكُمْ وَ أَمْرُكُمْ سُورَى بَيْنَكُمْ فَظَهَرُ الْأَرْضِ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ بَطْنِهَا وَ إِذَا كَانَ أَمْرًاؤُكُمْ شَرَارًاكُمْ وَ أَعْنِيَاؤُكُمْ بُخَلَاءَكُمْ وَ أُمُورُكُمْ إِلَى نِسَائِكُمْ فَبَطْنُ الْأَرْضِ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ ظَهْرِهَا [تحف العقول ، ص ٣٦] .

١٢ _ ان اخوف ما اخاف على امتي الاثمه المضلون [كنز ، ٢٨٩٨٦ و جامع الصغير ، ج ١ ، ص ٣٣٤]

١٣ _ آفه الدين ثلاثة : فقيه الفاجر ، امام جائر و مجتهد جاهل [جامع الصغير ، ج ١ ، ص ٦ _ شرح شهاب الأخبار ، ص ٣٧١]

١٤ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنِّي أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي مِنْ بَعِيدِي ثَلَاثَةٌ زَلَّهُ عَالِمٌ وَ حُكْمٌ حَيَاثِرٌ وَ هَوَى مُتَّبِعٌ [مستدرک الوسائل ، ج ١٧ ، ص ٣٥٨] .

١٥ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صِنْفَانِ مِنَ أُمَّتِي إِذَا صَلَحَا صَلَحَتْ أُمَّتِي وَ إِذَا فَسَدَا فَسَدَتْ الْأُمَّرَاءُ وَ الْقُرَّاءُ [أمالي صدوق ، ص ٣٦٦] .

١٦ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صِنْفَانِ مِنَ أُمَّتِي إِذَا صَلَحَا صَلَحَتْ أُمَّتِي وَ إِذَا فَسَدَا فَسَدَتْ أُمَّتِي قِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَ مَنْ هُمَا قَالَ : الْفُقَهَاءُ وَ الْأُمَّرَاءُ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٣٦] .

١٧ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَخُوفٌ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي زَلَاتِ الْعُلَمَاءِ وَ مِيلِ الْحُكَمَاءِ وَ سُوءِ التَّوْبِيلِ [مجموعه ورام]

، ج ٢ ، ص ٢٢٧] .

١٨ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّمَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي ثَلَاثًا شُحًّا مُطَاعًا وَ هَوًى مُتَّبَعًا وَ إِمَامًا ضَالًّا [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ١٦٣] .

١٩ _ اخاف على امتي من بعدى ثلاثه : زله عالم و جدال منافق بالقرآن و التكذيب بالقدر [جامع الصغیر ، ج ١ ، ص ٤٦ _ كنز ، خ ٢٨٩٦٦]

٢٠ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَشَدُّ مَا يَتَخَوَّفُ عَلَى أُمَّتِي ثَلَاثَةٌ زَلَّهُ عَالِمٌ أَوْ جِدَالَ مُنَافِقٍ بِالْقُرْآنِ أَوْ دُنْيَا تَقْطَعُ رِقَابَكُمْ فَاتَّهَمُوهَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٦٣] .

٢١ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ أَخَوْفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ بَعْدِي كُلُّ مُنَافِقٍ عَلِيمِ اللِّسَانِ [منيه المرید ، ص ١٣٧] .

٢٢ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَكْثَرُ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي رَجُلٌ يَنَاوِلُ الْقُرْآنَ يَضَعُهُ عَلَى غَيْرِ مَوَاضِعِهِ [منيه المرید ، ص ٣٦٩] .

٢٣ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ أَخَوْفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ الشُّرُكُ الْأَصِغَرُ قَالُوا وَ مَا الشُّرُكُ الْأَصِغَرُ قَالَ : هُوَ الرِّيَاءُ [منيه المرید ، ص ٣١٧] .

٢٤ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي الشُّرُكُ فَقُلْتُ أَيْ شُرُكُونَ مِنْ بَعْدِكَ؟ فَقَالَ : أَمَا إِنَّهُمْ لَا يَعْبُدُونَ شَمْسًا وَ لَا قَمَرًا وَ لَا وَتْنَا وَ لَا حَجْرًا وَ لَكِنَّهُمْ يَرَاءُونَ بِأَعْمَالِهِمْ وَ الرِّيَاءُ هُوَ الشُّرُكُ [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ٢٣٣] .

٢٥ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلَا إِنَّ أَخَوْفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ خَصِيْلَتَانِ اتِّبَاعُ الْهَوَى وَ طُولُ الْأَمَلِ أَمَّا اتِّبَاعُ الْهَوَى فَيُضِلُّ عَنِ الْحَقِّ وَ طُولُ الْأَمَلِ يَنْسِي الْأَخْرَةَ [عوالياللى ، ج ٤ ، ص ٧٦] .

٢٦ _ اخاف على امتي ثلاثا : ضلاله الاهواء و اتباع الشهوات فى البطون و الفروج و الغفله بعد المعرفه [كنز ، ٢٨٩٦٧ _ جامع الصغير ، ج ١ ، ص ٤٧]

٢٧ _ لا تبكوا على الذين اذا وليه اهله و لكن ابكوا عليه اذا وليه غير اهله [جامع الصغير ، ج ١ ، ص ٧٢٨]

٢٨ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ثَلَاثٌ أَخَافُهُنَّ عَلَى أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي الضَّلَالَةُ بَعْدَ الْمَعْرِفَةِ وَ مَضَلَّتْ الْفِتْنِ وَ شَهْوَةُ الْبُطْنِ وَ الْفَرْجِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٩] .

٢٩ _ اخوف ما اخاف على امتي ثلاث : ضلاله الأهواء و اتباع الشهوات فى البطن و الفرج و العجب [تفسير الدر المنثور ، ج ٣ ، ص ٦٣]

٣٠ _ الْقُطْبُ الرَّاُونِدِيُّ فِي لُبِّ اللَّيَابِ ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ : " دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ (ص) وَ هُوَ نَائِمٌ عَلَى حَصِيرٍ قَدْ أَثَّرَ فِي جَنْبِهِ قَالَ أَمَعَيْكَ أَحَدٌ غَيْرُكَ؟ قُلْتُ : لَا قَالَ : اَعْلَمْ أَنَّهُ قَدْ اقْتَرَبَ أَجَلِي وَ طَالَ شَوْقِي إِلَى لِقَاءِ رَبِّي وَ إِلَى لِقَاءِ إِخْوَانِي الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي ثُمَّ قَالَ : لَيْسَ شَيْءٌ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الْمَوْتِ وَ لَيْسَ لِلْمُؤْمِنِ رَاحَةٌ دُونَ لِقَاءِ اللَّهِ ثُمَّ بَكَى قُلْتُ : لِمَ تَبْكِي قَالَ : وَ كَيْفَ لَا أَبْكِي وَ أَنَا أَعْلَمُ مَا يَنْزِلُ بِأُمَّتِي مِنْ بَعْدِي قُلْتُ : وَ مَا يَنْزِلُ مِنْ بَعْدِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ : الْأَهْوَاءُ الْمُخْتَلِفَةُ وَ قَطِيعَةُ الرَّجْمِ وَ حُبُّ الْمَالِ وَ الشَّرَفِ وَ إِظْهَارُ الْبِدْعَةِ " [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ٦٤] .

٣١ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنِّي أَكْثَرُ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ مَا يَخْرُجُ اللَّهُ لَكُمْ

من بركات الأرض فقيل و ما بركات الأرض قال زهره الدنيا [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ١٣٣] .

٣٢_ اخوف ما اخاف على امتي زهره الدنيا و كثرتها [تفسير نور الثقلين ، ج ٤ ، ص ٥٧٩]

٣٣_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَخُوفٌ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي أَنْ يَكْثُرَ لَهُمُ الْمَالُ فَيَتَحَاسَدُونَ وَيَقْتَتِلُونَ [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ١٢٧] .

٣٤_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ صَيْلَاخَ أَوَّلِ هَذِهِ الْأُمَّةِ بِالرُّهْدِ وَالْيَقِينِ وَهَلَكَ آخِرُهَا بِالشُّحِّ وَالْأَمَلِ [أمالي صدوق ، ص ٢٢٧] .

٣٥_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ أَخُوفَ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي مِنْ بَعِيدِي هَيْدَةُ الْمَكَاسِبِ الْحَرَامِ وَالشَّهْوَةُ الْخَفِيَّةِ وَالرَّبَا [كافي ، ج ٥ ، ص ١٢٤] .

٣٦_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَمَّا تَزَالَ أُمَّتِي بِخَيْرٍ مَا لَمْ يَتَخَاوُنُوا وَ أَدُّوا الْأَمَانَةَ وَ آتَوْا الزَّكَاةَ وَ إِذَا لَمْ يَفْعَلُوا ذَلِكَ ابْتُلُوا بِالْقَحْطِ وَ السِّنِينَ [ثواب الأعمال ، ص ٢٥١] .

٣٧_ اخشى ما خشيت على امتي كبر البطن مداومه النوم و الكسل و ضعف اليقين [جامع الصغير ، ج ١ ، ص ٤٩ و نهج الفصاحه ، ص ١٩]

٣٨_ الْقَطْبُ الرَّاُونِدِيُّ فِي لُبِّ اللَّيَابِ ، عَنِ النَّبِيِّ (ص) أَنَّهُ قَالَ : " إِنَّ أَخُوفَ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي عَمَلُ قَوْمٍ لُوِطٍ فَلْتَرْتَقِبْ أُمَّتِي الْعَذَابَ إِذَا تَكَافَى الرَّجَالُ بِالرِّجَالِ وَ النِّسَاءُ بِالنِّسَاءِ " [مستدرک الوسائل ، ج ١٤ ، ص ٣٤٧] .

٣٩_ اذا تبايعتم بالعينه و اخذتم اذناب البقر و رضيتم بالزرع و تركتم الجهاد سلط الله عليكم ذلاً- لا ينزعه حتى ترجعوا الى دينك [جامع الصغير ، ج ١ ، ص ١٩]

٤٠ _ ان فناء امتى بعضها ببعض

٤١ _ ايتها الامه انى لاخاف فيما لاتعلمون و لكن انظروا كيف تعملون فيما تعلمون [جامع الصغیر ، ج ١ ، ص ٤٦٧]

٤٢ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَنْ تُقَدَّسَ أُمَّهُ لَأَ يُوْخَذُ لِلضَّعِيفِ فِيهَا حَقُّهُ مِنَ الْقَوَى غَيْرَ تَعْتِجٍ [نهج البلاغه ، نامه ٥٣] .

٤٣ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ اسْتِخْفَافًا بِالذِّينِ وَ بَيْعَ الْحُكْمِ وَ قَطِيعَةَ الرَّحِمِ وَ أَنْ تَتَّخِذُوا الْقُرْآنَ مَرَامِيرَ وَ تُقَدِّمُونَ أَحَدَكُمْ وَ لَيْسَ بِأَفْضَلِكُمْ فِي الدِّينِ [صحيفه الرضا (ع) ، ص ٧٧] .

٤٤ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّمَا مَثَلُ أَهْلِ بَيْتِي فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ مَثَلُ سَفِينَةِ نُوحٍ فِي لُجَّةِ الْبَحْرِ مَنْ رَكِبَهَا نَجَا وَ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ [رجال الكشى ، ص ٢٦] .

٤٥ _ انكم ستبتلون فى اهل بيتى من بعدى [جامع الصغیر ، ج ١ ، ص ٣٨٨]

٤٦ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنِّي قَدْ تَرَكْتُ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضَلُّوا بَعْدِي وَ أَحَدُهُمَا أَكْبَرُ مِنَ الْآخَرِ كِتَابُ اللَّهِ حَبِيبٌ مَمْدُودٌ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَ عِزَّتِي أَهْلُ بَيْتِي أَلَا وَ إِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَى الْحَوْضِ [كمال الدين ، ج ١ ، ص ٢٣٨] .

٤٧ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنِّي قَدْ خَلَفْتُ فِيكُمْ شَيْئِينَ لَنْ تَضَلُّوا بَعْدِي أَبَدًا مَا أَخَذْتُمْ بِهِمَا وَ عَمِلْتُمْ بِمَا فِيهِمَا كِتَابَ اللَّهِ وَ سُنَّتِي فَإِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَى الْحَوْضِ [كمال الدين ، ج ١ ، ص ٢٣٥] .

٤٨ _ ان رحى الاسلام ستدور فحيث ما دار القرآن ، فدوروا به يوشك السلطان و القرآن ان يقتتلا

و يتفرقا انه سيكون عليكم ملوك يحكون لكم بحكم و لم بغيره فان اطعموهم اضلوكم و ان عصيتموهم قتلوكم قالوا : يا رسول الله! فكيف بنا ان ادر كنا ذلك؟ قال : تكونوا كاصحاب عيسى (ع) [تفسير الدر المنثور]

٤٩٠١٦٨٧٠ _ لا تختلفوا فان من كان قبلكم اختلفوا فهلكوا [كنز ، خ ٨٩٤]

٥٠ _ ما اختلفت امه بعد نبيا الا طهر اهل باطلها على اهل حقها [كنز ، خ ٩٢٩]

٥١ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ فِي أُمَّتِي رَهْبَانِيَّةٌ وَلَا سِيَاحَةٌ وَلَا زَمٌّ يَعْنِي سُكُوتٌ [معاني الأخبار ، ص ١٧٣] .

٥٢ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا عَمِلْتَ أُمَّتِي خَمْسَ عَشْرَةَ خَصِيْلَةً حَلَّ بِهَا الْبَلَاءُ قِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَمَا هِيَ؟ قَالَ : إِذَا كَانَتِ الْمَعَانِمُ دَوْلًا وَالْأَمَانَةُ مَعْنَمًا وَالرِّكَاهُ مَغْرَمًا وَاطَّاعَ الرَّجُلُ زَوْجَتَهُ وَعَقَّ أُمَّهُ وَبَرَّ صِدِيقَهُ وَجَفَا أَبَاهُ وَكَانَ زَعِيمُ الْقَوْمِ أَرْدَلَهُمْ وَالْقَوْمُ أَكْرَمَهُ مَخَافَةَ شَرِّهِ وَارْتَفَعَتِ الْأَصْوَاتُ فِي الْمَسَاجِدِ وَلَبَسُوا الْحَرِيرَ وَاتَّخَذُوا الْقَيْنَاتِ وَضَرَبُوا بِالْمِعَازِفِ وَلَعَنَ آخِرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَوْلَهَا فَلْيُرْتَقَبْ عِنْدَ ذَلِكَ ثَلَاثَةُ الرِّيْحِ الْحُمْرَاءِ أَوْ الْحَشْفُ أَوْ الْمَسْخُ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٥٠٠] .

٥٣ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا التَّبَسَّتْ عَلَيْكُمُ الْفِتْنُ كَقَطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ فَعَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَإِنَّهُ شَافِعٌ مُشَفَّعٌ وَمَاحِلٌ مُصَيِّدٌ وَمَنْ جَعَلَهُ أَمَامَهُ قَادَهُ إِلَى الْجَنَّةِ وَمَنْ جَعَلَهُ خَلْفَهُ سَاقَهُ إِلَى النَّارِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٩٨] .

٥٤ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ! إِنَّ الْقَوْمَ سَيَفْتَنُونَ بِأَمْوَالِهِمْ وَيُمْتُونَ بِدِينِهِمْ عَلَيَّ

رَبِّهِمْ وَ يَتَمَنَّوْنَ رَحْمَتَهُ وَ يَأْمُنُونَ سِرِّطَوْتَهُ وَ يَسْتَحِلُّوْنَ حَرَامَهُ بِالشُّبُهَاتِ الكَاذِبَةِ وَ الْأَهْوَاءِ السَّاهِيَةِ فَيَسْتَحِلُّوْنَ الْخَمْرَ بِالنَّبِيذِ وَ السُّحْتِ بِالْهَدِيَةِ وَ الرَّبَا بِالْبَيْعِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٥٦] .

٥٥_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْفُقَهَاءُ أَمَنَاءُ الرُّسُلِ مَا لَمْ يَدْخُلُوا فِي الدُّنْيَا قِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَ مَا دُخُولُهُمْ فِي الدُّنْيَا قَالَ اتَّبَعَ السُّلْطَانَ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ فَاحْذَرُوهُمْ عَلَى دِينِكُمْ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٦] .

٥٦_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : وَحَدَّثَنَا فِي كِتَابِ رَسُولِ اللَّهِ ص إِذَا ظَهَرَ الزُّنَا مِنْ بَعِيدِي كَثُرَ مَوْتُ الْفَجَاءِ وَ إِذَا طُفِفَ الْمِكْيَالُ وَ الْمِيزَانُ أَخَذَهُمُ اللَّهُ بِالسِّنِينَ وَ النَّقْصِ وَ إِذَا مَنَعُوا الزَّكَاةَ مَنَعَتِ الْأَرْضُ بَرَكَتَهَا مِنَ الزَّرْعِ وَ الثَّمَارِ وَ الْمَعَادِنِ كُلِّهَا وَ إِذَا جَارُوا فِي الْأَحْكَامِ تَعَاوَنُوا عَلَى الظُّلْمِ وَ الْعُدْوَانِ وَ إِذَا نَقَضُوا الْعَهْدَ سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ عَدُوَّهُمْ وَ إِذَا قَطَّعُوا الْأَرْحَامَ جُعِلَتِ الْأَمْوَالُ فِي أَيْدِي الْأَشْرَارِ وَ إِذَا لَمْ يَأْمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ لَمْ يَنْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لَمْ يَتَّبِعُوا الْأَخْيَارَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ شَرَّارَهُمْ فَيَدْعُوا خِيَارَهُمْ فَلَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٧٤] .

٥٧_ قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : مَنْ مَاتَ بِغَيْرِ إِمَامٍ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً [إختصاص مفيد ، ص ٢٦٨] .

١. آمار

١. اهميت آمار

١. آمار اشيا در علم الهی

_ وَ كُلُّ صَغِيرٍ وَ كَبِيرٍ مُسْتَطَرٌّ [قمر/٥٣] .

_ وَ لَا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ وَ لَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابِ مُبِينٍ [يونس/٦١] .

_ وَ لَا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ وَ لَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابِ مُبِينٍ [سبأ/٣] .

_ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا [طلاق/١٢] .

_ وَ مَا

تَشْقُطُ مِنْ وَرَقِهِ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبِّهِ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ [انعام/ ۵۹].

— لا يَغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا [كهف/ ۴۹].

— هستی بر اساس آمار است: إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ [قمر/ ۴۹].

— آمار ثبت و ضبط است: وَ كُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ [یس/ ۱۲].

— آفریدگار همه چیز را با دقت می داند: وَ أَحْصَى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا [جن/ ۲۸].

۲. امر به آمارگیری در قرآن

— گردش خورشید و ماه برای اطلاع بر حساب و ارقام است: هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسُ ضِيَاءً وَ الْقَمَرَ نُورًا وَ قَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَ الْحِسَابَ [یونس/ ۵].

وَ جَعَلْنَا اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ آيَاتٍ فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ وَ جَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِتَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ وَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَ الْحِسَابَ [اسراء/ ۱۲].

انسان لازم است بر آمار و ارقام اطلاع داشته باشد. در قرآن دو مرتبه فرمود: لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَ الْحِسَابَ

۳. عدد در قرآن

(۱) قل هو الله احد [توحيد/ ۱].

(۲) ثانی اثْنین [توبه/ ۴۰].

(۳) سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةٌ [كهف/ ۲۲].

(۴) أَرْبَعٌ شَهَادَاتٍ [نور/ ۶].

(۵) يَقُولُونَ خَمْسَةٌ [كهف/ ۲۲].

(۶) خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ [اعراف/ ۵۴].

(۷) سَبْعَ سَمَاوَاتٍ [بقره/ ۲۹].

(۸) ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ [انعام/ ۱۴۳].

(۹) وَ لَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى تِسْعَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ [اسراء/ ۱۰۱].

١٠) تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ [بقره/١٩٦] .

١١) أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا [يوسف/٤] .

١٢) اثْنَى عَشَرَ نَقِيبًا [مائده/١٢]

- (١٩) عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ [مدثر/ ٣٠] .
- (٢٠) إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَابِرُونَ [انفال/ ٦٥] .
- (٣٠) وَوَعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً [اعراف/ ١٤٢] .
- (٤٠) فَتَمَّ مِيقَاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً [اعراف/ ١٤٢] .
- (٥٠) أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا [عنكبوت/ ١٤] .
- (٦٠) فَاطْعَامٌ سِتِّينَ مِسْكِينًا [مجادلة/ ٤] .
- (٧٠) إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً [توبه/ ٨٠] .
- (٨٠) فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً [نور/ ٤] .
- (٩٩) لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً [ص/ ٢٣] .
- (١٠٠) الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ [نور/ ٢] .
- (٢٠٠) عَشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ [انفال/ ٦٥] .
- (٣٠٠) وَكَلْبُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ [كهف/ ٢٥] .
- (١٠٠٠) لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ [قدر/ ٣] .
- (٢٠٠٠) إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفِينَ بِإِذْنِ اللَّهِ [انفال/ ٦٦] .
- (٣٠٠٠) أَنْ يَمِدَّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنَزَّلِينَ [آل عمران/ ١٢٤] .
- (٥٠٠٠) يَمِدُّكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ [آل عمران/ ١٢٥] .
- (٥٠٠٠٠) فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ [معارج/ ٤] .
- (١٠٠٠٠٠) وَارْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ [صافات/ ١٤٧] .

۱. در محیط زیست

۱. در کشاورزی

آمار درختان :

— در حدیث داریم اگر درختی را قطع کردید ، باید به جای آن درختی بکارید تا از آمار آن کم نشود.

برنامه ریزی کشاورزی بر اساس اطلاعات

— قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأْبًا فَمَا حَصَيْدُكُمْ فَذَرُوهُ فِي سَبِيلِهِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَأْكُلُونَ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ سَبْعَ شِدَادٍ يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَحْصِنُونَ [یوسف / ۴۸-۴۷] .

— وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَىٰ وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَىٰ [اعلیٰ / ۴-۳] .

—

وَ الَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَنْشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا كَذَلِكَ تُخْرَجُونَ [زخرف / ۱۱] .

۲. در دامداری

آمار حیوانات :

__ وَ تَفَقَّدَ الطَّيْرَ [نمل / ۲۰] .

۲. در مسائل نظامی

آمار از تعداد دشمن :

__ حضرت پرسید : آمار دشمن چقدر است؟ او آمار را نگفت. بعد از مدتی حضرت (ص) فرمود : برای غذا چند شتر نحر می کنید و از نحر شتر پی به آمار دشمن برد.

۳. در عبادات

__ تعداد رکعات

__ تعداد مواضعی که در سجده باید روی زمین گذاشته شود.

__ تعداد کلمات اذان ، اقامه و نماز

__ تعداد اذکار و اوراد

__ تعداد اعداد تسییحات اربعه

__ به چهل نفر مؤمن در نماز شب

__ تعداد العَفُو

__ تعداد استغفار

__ تعداد جماعت مأمومین که به ده نفر رسید.

__ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَضَرْبُهُ عَلَى يَوْمِ الْخَنْدَقِ أَفْضَلُ مِنْ عِبَادَةِ الثَّقَلَيْنِ [إقبال الأعمال ، ص ۴۶۷] .

__ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَضَرْبُهُ عَلَيَّ لِعَمْرٍو بْنِ عَبْدٍ وَدُّ أَفْضَلُ مِنْ عَمَلِ أُمَّتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [سعد السعود ، ص ۱۳۹] .

— و اذكروا الله ذكرا كثيرا

۵. آمار مؤمنین و مشرکین

— فَمَا آمَنَ لِمُوسَىٰ إِلَّا ذُرِّيَّهُ مِنْ قَوْمِهِ [يونس/ ۸۳].

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَسْتَوْحِشُوا فِي طَرِيقِ الْهُدَىٰ لِقَلِّهِ أَهْلِهِ [نهج البلاغه، خطبه ۲۰۱].

— قَالَ الْبَاقِرُ (ع): مَا أَكْثَرَ الصَّجِيجَ وَ أَقَلَّ الْحَجِيجَ [المناقب، ج ۴، ص ۱۸۴].

— إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا [نحل/ ۱۲۰].

— لئن يهدى الله بك رجلاً

۳. هدف آمار

(۱) آمار برای برنامه ریزی نه تفاخر:

— أَلْهَاكُمْ التَّكَاثُرُ حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ [تكاثر/ ۲-۱].

(۲) نه سرگرمی

— سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةً [كهف/ ۲۲] .

(۳) نه عجب و غرور :

— قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ... وَاسْتَقْلَالَ الْخَيْرِ وَإِنْ كَثُرَ مِنْ قَوْلِي وَفِعْلِي ، وَاسْتِكْتَارِ الشَّرِّ وَإِنْ قَلَّ مِنْ قَوْلِي وَفِعْلِي [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰] .

(۴) آمار برای تربیت :

— امام سجاد (ع) برای هر برده ای پرونده ای تشکیل می داد و در آن نقاط ضعف را ثبت می کرد تا به آنان تذکر دهد و شب عید فطر همه را آزاد کرده و می گفت : خدایا تو هم عیب های مرا ثبت کرده ای .

(۵) آمار برای ارزیابی خود :

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : حَاسِبُوا أَنْفُسَكُمْ قَبْلَ أَنْ تُحَاسَبُوا عَلَيْهَا [کافی ، ج ۸ ، ص ۱۴۳] .

(۶) آمار برای حضور جامعه در صحنه های حق :

— پیامبر اسلام (ص) بعد از نماز از غائبین سؤال می کرد. اگر مریض بودند به عیادت می رفت. و اگر مسافر بودند ، در حق آنان دعا می کرد.

۴. آداب آمار

۱. دقت در آمار

— وَ لَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَ اذْدَادُوا تِسْعًا [كهف/ ۲۵] .

— فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا [عنكبوت/ ۱۴] .

— وَ وَاَعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَ اَتَمَمْنَا بِعَشْرِ [اعراف/ ۱۴۲] .

— تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ [بقره/ ۱۹۶] .

گاهی آمارهای تقریبی اشکالی ندارد :

— وَ اَرْسَلْنَاهُ اِلَى مِائَةِ اَلْفٍ اَوْ يَزِيدُونَ [صفات/ ۱۴۷] .

— آماری که به جهت کثرت است : وَ مِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يَعْمُرُ أَلْفَ سَنَةٍ [بقره/۹۶].

— إِنَّ تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ

[توبه/ ۸۰] .

۲. کتمان امار

— هر آماری گفتمی نیست :

آماری که نقل آن ایجاد : ترس می کند ، ممنوع است : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنَ أَشْيَاءٍ إِن تَبَدَّلَ لَكُمْ تَسْوِكُمْ [مائده/ ۱۰۱] .

وَ الَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَنْشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَّيْتًا كَذَلِكَ تُخْرَجُونَ [زخرف/ ۱۱] .

۵. آمار غیبی

— وَ أَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا [توبه/ ۲۶] .

فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا [احزاب/ ۹] .

— تصرف غیبی در آمار :

يَقْلُقُكُمْ فِي أَعْيُنِهِمْ [انفال/ ۴۴] .

لَوْ أَرَاكُمْ كَثِيرًا لَّفَشِلْتُمْ [انفال/ ۴۳] .

— إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِنْ الْمَلَائِكَةِ مُرَدِّينَ [انفال/ ۹] .

۶. آفات آمار

رقابت تا آن جا رسید که صد شتر نحر شد. حضرت فرمود همه غذاها را به بیابان بریزند تا خوراک حیوانات شود زیرا نحر شتران برای چشم و هم چشمی بوده است.

آمار غلط

— وَ قَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ [توبه/ ۴۸] .

— زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ [انفال/ ۴۸] .

گزارش های خلاف

— وَ قَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ [توبه/ ۴۸] .

— وَ إِنْ يَقُولُوا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِمْ [منافقون/ ٤] .

— وَ مِنْ النَّاسِ مَنْ يَعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [بقره/ ٢٠٤] .

— زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ [انفال/ ٤٨] .

— أَنَا أَكْثَرُ مِنْكَ مَالاً وَ أَعَزُّ نَفَرًا [كهف/ ٣٤] .

— إِنْ هُوَ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ [شعراء/ ٥٤] .

— وَ قَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورِ [سبأ/ ١٣] .

— إِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ [مائده/ ٤٩] .

آمار ، وسیله غفلت از خدا نشود

— أَنَا أَكْثَرُ مِنْكَ مَالاً وَ أَعَزُّ نَفَرًا [كهف/ ٣٤] .

— الَّذِي جَمَعَ مَالاً وَ عَدَدَهُ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ [همزه/ ٣-٢] .

تنها به آمار تکیه نکنید

(١) أَوْهَنَ الْبُيُوتِ [عنكبوت/ ٤١] .

اشرف المخلوق را حفظ می کند.

(٢) يَكُ كَلَاغٍ مَعْلَمٌ چَند مِليارد می شود. فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِي سَوْأَةَ أَخِيهِ [مائده/ ٣١] .

(٣) كَمْ مِنْ فِتْنَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِتْنَهُ كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ [بقره/ ٢٤٩] .

وَبَيْنَ شُهُوداً [مدثر/ ۱۳] .

(۵) إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ [کوثر/ ۳] .

آیه الکرسی

۱. آیه اول

۱. فضیلت و وجه نامگذاری

به مناسبت کلمه کرسی به این اسم نامگذاری شده

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ [بقره/ ۲۵۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ قَالَ : لَمَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصًا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَ إِخْلَاصُهُ بِهَا أَنْ يَحْجِرَهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَمَّا حَرَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ [ثواب الأعمال ، ص ۵] .

وَمَنْ يَشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ [حج/ ۳۱] .

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ هَازِغُوش نوزاد تا گوش میت

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ هَازِغُوش که هر روز و شب باید فضا را از آن پر کرد. (اذان)

۱ _ الْحَيُّ [بقره/ ۲۵۵] .

شماره ۷۰ دعای جوشن کبیر :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا حَيًّا قَبْلَ كُلِّ حَيٍّ وَيَا حَيًّا بَعْدَ كُلِّ حَيٍّ يَا حَيُّ الَّذِي لَيْسَ كَمِثْلِهِ حَيٌّ يَا حَيُّ الَّذِي لَا يَشَارِكُهُ حَيٌّ يَا حَيُّ الَّذِي لَمَّا يَحْتَاجُ إِلَى حَيٍّ يَا حَيُّ الَّذِي يَمِيتُ كُلَّ حَيٍّ يَا حَيُّ الَّذِي يَرْزُقُ كُلَّ حَيٍّ يَا حَيًّا لَمْ يَرِثِ الْحَيَاةَ مِنْ حَيٍّ يَا حَيُّ الَّذِي يَحْيِي الْمَوْتَى يَا حَيُّ يَا قِيَوْمٌ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ [البلدالأمين ، ص ۴۰۸] .

۲ _ الْقِيَوْمُ [بقره/ ۲۵۵] .

کسی که وابسته نیست ولی دیگران به او وابسته هستند. (مفردات)

کلمه قیوم از قیام سه مرتبه در قرآن به کار رفته. هر دفعه کنار حَيٍّ. قیام بالذات و همه جانبه است.

خلقت ، رزق رسانی ، حیات و ممات و هدایت به دست اوست.

٤_ لَا تَأْخُذْهُ سِنَّهُ وَلَا نَوْمٌ [بقره/٢٥٥].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا مِنْ حَيٍّ

إِلَّا وَهُوَ يَنَامُ خَلًّا [مَا خَلًّا] اللَّهُ وَخَدَّهُ عَزَّ وَجَلَّ [كمال الدين ، ج ٢ ، ص ٦٦٦] .

غالب نمی شود بر او نه چرت و نه خواب :

حریف فلان قدرت نیست نه تیپ نه لشکر

فلان دونده را نمی شود گرفت نه با پا نه با موتور

٥_ لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ [بقره/٢٥٥] .

او مالک حقیقی همه چیز به طور دائمی است. نه اعتباری ، نه محدود ، نه موقت

إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ [حج/١٤] .

إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ [مائده/١] .

دیگران :

إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا [حج/٧٣] .

هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ إِذْ تَدْعُونَ [شعراء/٧٢] .

إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنَّ كَثِيرًا مِّنْ أَصْحَابِكُمْ أَصْحَابُ أَعْيُنٍ [اعراف/١٩٤] .

مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعُنُكِبُوتِ [عنكبوت/٤١] .

اگر لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ

پس بخل و حرص چرا؟

٢. الله لا اله الا هو

الله

جامع تمام صفات

لا اله

فرقائه بالله

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ [بقره/ ۲۵۵] .

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ [صفات/ ۳۵] .

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا [طه/ ۱۴] .

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ [انبیاء/ ۸۷] .

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ [بقره/ ۲۵۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ قَالَ : لَمَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصًا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَ إِخْلَاصُهُ بِهَا أَنْ يَحْجُزَهُ لَأِ إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَمَّا حَرَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ [ثواب الأعمال ، ص ۵] .

وَ مَنْ يَشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ [حج/ ۳۱] .

شعار توحید ، شعار آزادی از هرگونه بندگی است.

اولین شعار اسلام :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَقْلُحُوا [المناقب ، ج ١ ، ص ٥٥] .

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ بِرُغْبٍ أُولَى شَنَاةٍ مَسْلَمَانِ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (ص): حَدَّثَنِي جَبْرِئِيلُ (ع) قَالَ: سَمِعْتُ رَبَّ الْعِزَّةِ شَيْخَانَهُ وَتَعَالَى يَقُولُ: كَلِمَةُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حِصْنِي فَمَنْ قَالَهَا دَخَلَ حِصْنِي وَمَنْ دَخَلَ حِصْنِي أَمِنَ مِنْ عَذَابِي [كشف الغممه ، ج ٢ ، ص ٣٠٨] .

٦. من ذا الذي يشفع عنده

مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ [بقره/٢٥٥] .

با شعاره ولاء شفاعونا عند الله [يونس/١٨] .

کسی شفیع نمی شود.

شفاعت تکوینی و تشریحی نشانه ضعف او نیست.

قیوم بودن او خدشه بردار نیست تا بتوان در گوشه ای دور از چشم او کاری کرد.

٧. يعلم ما بین أيديهم وما خلفهم

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ [بقره/٢٥٥] .

أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ [ملک/١٤] .

يَعْلَمُ مَا يَلْجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يُخْرِجُ مِنْهَا [سبأ/٢] .

يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى [طه/٧] .

يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ [غافر/١٩] .

إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ [فاطر/٨] .

وَ عِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ [انعام/٥٩] .

وَ لَا يَحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ [بقره/٢٥٥] .

٨ _ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ [بقره/٢٥٥] .

امام صادق (ع): "کرسی کنایه از علم و قدرت است."

أَبِي عَيْنٍ سَعْدٍ عَنِ الْأَصْبَغِيهِ عَنِ الْمُتَقَرِّي عَنِ حَنْصِ قَالَ: "سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: "وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ" (بقره/۲۵۵) قَالَ عَلَّمَهُ" [توحيد صدوق، ص ۳۲۷].

امام صادق (ع): "کرسی نام جهانی بس وسیع است تا آنجا که آسمان ها و زمین نسبت

به آن چون حلقه انگشتری است. " قال الصادق (ع) : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : " يَا بَاذِرُ! مَا السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ فِي الْكَرْسِيِّ إِلَّا كَحَلْقِهِ مُلْقَاهُ فِي أَرْضٍ فَلَّاهٍ وَ فَضْلُ الْعَرْشِ عَلَى الْكَرْسِيِّ كَفَضْلِ الْفَلَّاهِ تِلْكَ الْحَلْقَةِ " [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۵۲۳] .

علمی است که به جز خدا کسی نمی داند.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : " وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فَقَالَ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَ مَا بَيْنَهُمَا فِي الْكَرْسِيِّ وَالْعَرْشُ هُوَ الْعِلْمُ الَّذِي لَا يَقْدِرُ أَحَدٌ قَدْرَهُ " [توحيد صدوق ، ص ۳۲۷] .

۹_ وَلَا يُوَدُّهُ حِفْظُهُمَا [بقره/۲۵۵] .

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ [هود/۶۶] .

محافظ اصلی را او بدانیم و خود را به او بسپاریم.

کسی که نگهبان هستی است مرا هم حفظ خواهد کرد.

هیچگاه از اداره جهان خسته نمی شود

۱۰_ وَ هُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ [بقره/۲۵۵] .

برتر و بالاتر است از شبیه و شریک و کمبود و عجز و نقص ، برتر از خیال و وصف

بر جهان تسلط کامل دارد ، به بن بست نمی رسد.

به این چنین خدائی می شود توکل کرد : وَ تَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوت [فرقان/۵۸] .

به او عشق ورزید : يَجُوبُوهُ [مائده/۵۴] .

به او امید بست : يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ [بقره/۲۱۸] .

مقایسه کنید این خدا را با خدای تورات و انجیل و مکاتب مادی

۲. آیه دوم

۱_ لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ [بقره/۲۵۶] .

هر کس برهان دارد نیاز به اجبار ندارد.

زور در اعمال فیزیکی است نه در عقاید

اسلام دين آزادي است و جنگ ها به

خاطر :

مبارزه با طاغوت

مبارزه با خرافات

مبارزه با تحجر

و دفاع از عقاید است

برداشتن موانع آزادی :

۲_ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ [بقره/ ۲۵۶] .

راه حق روشن است

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ إِنَّ قُلُوبَ الْمُخْبِتِينَ إِلَيْكَ وَالْهَيْهَ وَ سُبُلَ الرَّاعِبِينَ إِلَيْكَ شَارِعَهُ وَأَعْلَامَ الْقاصِدِينَ إِلَيْكَ وَاضِحَهُ [البلد الأمين ، ص ۲۹۵] .

فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ [انعام/ ۱۴۹] .

۳. فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ

فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنُ بِاللَّهِ [بقره/ ۲۵۶] .

دیو چو بیرون رود فرشته در آید

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

أَشِدَّاءَ عَلَى الْكُفَّارِ : رُحَمَاءَ بَيْنَهُمْ [فتح/ ۲۹] .

يَكْفُرُ بِالطَّاغُوتِ : وَيُؤْمِنُ بِاللَّهِ [بقره/ ۲۵۶] .

نشانه اسلام ناب محمدی طاغوت را کفر دانستن و مبارزه با مستکبرین است.

۴_ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى [بقره/ ۲۵۶] .

تکیه به طاغوت گسستنی است.

اتصال به اولیاء خدا بهترین نمونه تمسک است.

محکم بودن کافی نیست ، محکم گرفتن هم لازم است. استمسک

عروه های دیگر وثقینستند. قابل اتکاء نیستند.

كَمَثَلِ الْعُنْكَبُوتِ [عنكبوت / ۴۱] .

إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا [نساء / ۷۶] .

۵_ لَا انْفِصَامَ لَهَا [بقره / ۲۵۶] .

راه خدا راه حق و فطرت است و همیشه جاوید خواهد بود و هیچ وقت فروپاشی ندارد.

طاغوت ها ، فرعون ها ، نمرودها و... قابل اعتماد نیستند. همه رفتند ، از آنان خبری نیست.

تصمیم بر گسستن راه خدا دارند امّا گسسته نمی شود. یَرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ [صف / ۸] .

و اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ [بقره / ۲۵۶] .

۳. آیه سوم

۱_ اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ [بقره / ۲۵۷] .

مؤمن یک ولایت را می پذیرد "ولی" و کافر "اولیاء" : أ

أَرْبَابٌ مُتَّفَقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ [يوسف/ ۳۹] .

راه حق نور است و یکی و راه باطل تاریک و متعدد "ظلمات"

در نور حرکت ، رشد ، آرامش ، امید و علم هست.

حیف نیست این ولی را رها کنیم ، او ولی ما هست ما عبد او نباشیم.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ : إلهي! ادْعوك فَتَجِيبُنِي وَإِنْ كُنْتُ بَطِيئًا حِينَ تَدْعُونِي [صحیفه سجادیه ، دعای ۵۱] .

کسی که ولایت خدا را پذیرفت :

رنگ خدایی می گیرد.

راهش روشن است.

آینده اش معلوم

دیدش احدی الحسینین [توبه/ ۵۲] .

انفاقش فی سبیل الله

رهبرش معصوم

طرف معامله اش خدا

دلگرم است

بیمه است

ثابت است

مقاوم است : إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ [بقره/ ۱۵۳] .

مفتخر است : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اللَّهُ مَوْلَانَا وَ لَأَ مَوْلَى لَكُمْ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۳۹۷] .

نمی ترسد : لَا يَخَافُونَ لِأَنَّهُمْ يَخْشَوْنَ

مخلص است : إِنَّ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ [هود/ ۲۹] .

متوکل است : إِنَّ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِيهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ [نور/۳۲] .

مأیوس نیست.

عقده ای نیست.

۲_ وَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَآوَهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ [بقره/۲۵۷] .

زیر پرچم طاغوت رفتن ورود به تاریکی هاست. تاریکی جهل ، فقر ، ذلت ، شهوت ، ...

پایان طاغوت پرستی خلود در آتش است.

۱. ابو بصیر

۱. توبه ابو بصیر

ابی بصیر می گوید : " به زنی قرآن می آموختم. روزی با او مزاحی کردم. بعد وقتی خدمت امام باقر (ع) رسیدم ، حضرت مرا عتاب کرد و فرمود : "کسی که در خلوت گناه کند ، خداوند به او توجهی نمی کند." من توبه کردم و از خجالت صورت خود را پوشاندم. " [بحار ، ج ۴۶ ، ص ۲۴۷]

رُوی

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: "كُنْتُ أَقْرَى امْرَأَةَ الْقُرْآنِ بِالْكَوْفَةِ فَمَا زَحَّتْهَا بِشَيْءٍ فَلَمَّا دَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ (ع) عَاتَبَنِي وَقَالَ: مَنْ ارْتَكَبَ الذَّنْبَ فِي لُخْلَاءٍ لَمْ يَغْبِ اللَّهُ بِهِ أَى شَيْءٍ قُلْتُ لِلْمَرْأَةِ فَغَطَّيْتُ وَجْهِي حَيَاءً وَ تَبْتُ فَقَالَ: أَبُو جَعْفَرٍ (ع) لَا تَعُدْ" [الخرائج والجرائح ، ج ٢ ، ص ٥٩٤] .

٢. شفای ابو بصیر

ابی بصیر می گوید: " روزی به امام باقر (ع) عرض کردم: " شما ذریه رسول خدا (ص) هستید؟" فرمود: " آری ". گفتم: " رسول خدا (ص) وارث همه انبیاء بود؟" فرمود: " آری ". گفتم: " و شما قادرید مرده را زنده کنید و کور مادرزاد را شفا دهید و أبرص را شفا دهید و از آنچه مردم می خورند و ذخیره می کنند خبر دهید؟" فرمود: باذن الله. سپس فرمود: " نزدیک من بیا " وقتی نزدیک شدم دستی به چشمانم کشید. پس بینا شدم و دوباره دستی کشید و به حالت اول برگشتم. سپس فرمود: " اگر می خواهی بینا باش و حسابت با خدا ، یا نابینا باش و ثواب تو بهشت. " گفتم: " بهشت را بیشتر دوست می دارم. " [بحار ، ج ٤٦ ، ص ٢٤٩]

رَوَى عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: "قُلْتُ يَوْمًا لِلْبَاقِرِ أَنْتُمْ ذُرِّيَّةُ رَسُولِ اللَّهِ قَالَ: نَعَمْ قُلْتُ وَ رَسُولُ اللَّهِ وَارِثُ الْأَنْبِيَاءِ كُلِّهِمْ قَالَ: نَعَمْ وَرِثَ جَمِيعِ عُلُومِهِمْ قُلْتُ وَ أَنْتُمْ وَرِثْتُمْ جَمِيعَ عِلْمِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) قَالَ: نَعَمْ قُلْتُ وَ أَنْتُمْ تَقْدِرُونَ أَنْ تُحْيُوا الْمَوْتَى وَ تُبْرِءُوا الْأَكْمَهَ وَ الْأَبْرَصَ وَ تُخْبِرُوا النَّاسَ بِمَا يَأْكُلُونَ وَ مَا يَدَّخِرُونَ فِي بُيُوتِهِمْ قَالَ: نَعَمْ يَأْذِنُ اللَّهُ ثُمَّ قَالَ: اذْنُ مِنِّي يَا أَبَا بَصِيرٍ!

فَدَنَوْتُ مِنْهُ فَمَسَّحَ يَدَهُ عَلَيَّ وَجْهِي فَأَبْصَرْتُ السَّهْلَ وَالْجَبَلَ وَالسَّمَاءَ وَالْأَرْضَ ثُمَّ مَسَّحَ يَدَهُ عَلَيَّ وَجْهِي فَعُدْتُ كَمَا كُنْتُ لَا أَبْصِرُ شَيْئاً قَالَ : ثُمَّ قَالَ لِي الْبَاقِرُ (ع) : إِنْ أَحْبَبْتَ أَنْ تَكُونَ هَكَذَا كَمَا أَبْصَرْتَ وَحَسَابُكَ عَلَيَّ اللَّهُ وَإِنْ أَحْبَبْتَ أَنْ تَكُونَ كَمَا كُنْتَ وَتَوَابُكَ الْجَنَّةُ فَقُلْتُ : كَمَا كُنْتُ وَالْجَنَّةُ أَحَبُّ إِلَيَّ " [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ١٤٢] .

١.١. اجل

١.١. سيمای اجل

١. درآیات

وَ مَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِتَابًا مُوَجَّلًا [آل عمران/ ١٤٥] .

يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَاهُنَا قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كَتَبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ [آل عمران/ ١٥٤] .

وَ مَا يَعْمُرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يَنْقُصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ [فاطر/ ١١] .

٢. درروایات

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ مَعَ كُلِّ إِنْسَانٍ مَلَكَ يَحْفَظَانِهِ فَإِذَا جَاءَ الْقَدَرُ خَلِيَا بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ وَإِنَّ الْأَجَلَ جُنَّةٌ حَصَتْ بَيْنَهُ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٠١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ عَلَيَّ مِنَ اللَّهِ جُنَّةٌ حَصَتْ بَيْنَهُ فَإِذَا جَاءَ يَوْمِي انْفَرَجَتْ عَنِّي وَ أَسْلَمْتَنِي فَحِينَئِذٍ لَمَا يَطِيشُ السَّهْمُ وَلَا يَبْرَأُ الْكَلْمُ [نهج البلاغه ، خطبه ٦٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَفَى بِالْأَجْلِ حِزْزاً إِنَّهُ لَيْسَ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ إِلَّا وَ مَعَهُ حَفْظَةٌ مِنَ اللَّهِ يَحْفَظُونَهُ أَنْ لَا يَتَرَدَّى فِي بئرٍ وَلَا يَقَعَ عَلَيْهِ حَائِطٌ وَلَا يَصِيبُهُ سَيْحٌ فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُ خَلَّوْا بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَجَلِهِ [تحف العقول ، ص ٢٢٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَفَى بِالْأَجْلِ حَارِساً [نهج البلاغه ، حكمت ٣٠٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْأَجَلُ حِصْنٌ حَصِينٌ [غررالحكم ، ص ١٦١] .

عن أبي إسحاق عن سعيد بن وهب قال : " كنا مع سعيد بن قيس بصفين ليلا و الصفان ينظر كل واحد منهما إلى صاحبه حتى جاء أمير المؤمنين (ع) فنزلنا على فناءه فقال له سعيد بن قيس : أفي هذه الساعه يا أمير المؤمنين أ ما خفت شيئا؟ قال : و أى شيء أخاف إنه ليس من أحد إلا و معه ملكان موكلان به أن يقع في بئر أو تضر به دابه أو يتردى من جبل حتى يأتيه القدر فإذا أتى القدر خلوا بينه و بينه " [توحيد صدوق ، ص ٣٧٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): خَلَقَ الْأَجَالَ فَأَطَالَهَا وَقَصَّرَهَا وَقَدَّمَهَا وَأَخَّرَهَا وَوَصَلَ بِالْمَوْتِ أَسْبَابَهَا [نهج البلاغه ، خطبه ٩١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْأَجَلُ مَسَاقُ النَّفْسِ وَالْهَرَبُ مِنْهُ مُوَفَاتُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ١٤٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَصْدَقُ شَيْءٍ الْأَجَلُ [غررالحكم ، ص ١٦١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا شَيْءَ أَصْدَقُ مِنَ الْأَجَلِ [غررالحكم ، ص ١٦٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَقْرَبُ شَيْءٍ الْأَجَلُ [غررالحكم ، ص ١٦٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): نَعَمُ الدَّوَاءُ الْأَجَلُ [غررالحكم ، ص ١٦٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): نَفْسُ الْمَرْءِ حُطَّاهُ إِلَى أَجَلِهِ [نهج البلاغه ، حكمت ٧٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ رَاقِبَ أَجَلَهُ اغْتَنِمَ مَهْلَهُ [غررالحكم ، ص ١٦٢] .

٢. انواع اجل

١. اجل اشياء در قرآن :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ مُدَّةً وَأَجَلًا [

نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِكُلِّ قَدْرٍ أَجَلًا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۸۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا وَ لِكُلِّ قَدْرٍ أَجَلًا [غررالحكم ، ص ۱۰۲] .

۲. اجل امت ها

وَ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَ لَا يَسْتَقْدِمُونَ [اعراف/ ۳۴] .

وَ مَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرَبٍ إِلَّا وَ لَهَا كِتَابٌ مَعْلُومٌ مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلُهَا وَ مَا يَسْتَأْخِرُونَ [حجر/ ۴-۵] .

(نویسنده میزان الحکمه) اقول : انظر : النحل ، ۱۶ / مریم ، ۱۹ / طه ، ۲۰ / العنكبوت ، ۲۹ / حمعسق ۴۲ / المؤمنون ، ۴۳ که در مورد اجل در قرآن است.

۳. اجل افراد در قرآن و روایات

ثُمَّ قَضَى أَجَلًا وَ أَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ [انعام/ ۲] .

عَنْ مَسْعَدَةَ بِنِ صَدَقَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي قَوْلِهِ "ثُمَّ قَضَى أَجَلًا وَ أَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ" (انعام/۲) قَالَ الْأَجَلُ الَّذِي غَيْرُ مُسَمًّى مَوْقُوفٌ يَقْدَمُ مِنْهُ مَا شَاءَ وَ يُوَخَّرُ مِنْهُ مَا شَاءَ وَ أَمَّا الْأَجَلُ الْمُسَمًّى فَهُوَ الَّذِي يُنْزَلُ مِمَّا يَرِيدُ أَنْ يَكُونَ مِنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ إِلَى مِثْلِهَا مِنْ قَابِلٍ فَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ "فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَ لَا يَسْتَقْدِمُونَ" (يونس/ ۴۹) " [تفسير عياشى ، ج ۱ ، ص ۳۵۴] . عن مولانا الصادق (ع) فى تفسير (نویسنده میزان الحکمه) اقول : و فى معناه روایات آخر و لكن ینافیها نصّ خبر ابن مسکان (بحار ، ج ۵ ، ص ۱۳۹) الدال على كون الأجل الأول محتوما و الثانی موقوفا و جمع المجلسی بین الطائفتین بوجه (بحار ، ج ۵ ، ص ۱۴۰) و ردّ

صاحب تفسير الميزان خبر ابن مسكان و فسر الآيه مطابقا للروايه التي نقلناه في المتن.

٣. دفع اجل از نگاه روايات

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَعْيشُ النَّاسُ بِإِحْسَانِهِمْ أَكْثَرَ مِمَّا يَعِيشُونَ بِأَعْمَارِهِمْ وَ يَمُوتُونَ بِمُذُنُوبِهِمْ أَكْثَرَ مِمَّا يَمُوتُونَ بِأَجَالِهِمْ [الدعوات ، ص ٢٩١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بِالصَّدَقَةِ تَفْسَحُ الْأَجَالُ [غررالحكم ، ص ٣٩٥] .

١. احترام به افراد

١. امر دين به احترام انسانها

١. مؤمن فقير

٢. ارزش فقر

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ ! إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ الْفَقْرَ أَمَانَةً عِنْدَ خَلْقِهِ فَمَنْ سَتَرَهُ أَعْطَاهُ اللَّهُ مِثْلَ أَجْرِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ وَ مَنْ أَفْشَاهُ إِلَى مَنْ يَقْدِرُ عَلَى قَضَاءِ حَاجَتِهِ فَلَمْ يَفْعَلْ فَقَدْ قَتَلَهُ أَمَا إِنَّهُ مَا قَتَلَهُ بِسَيْفٍ وَ لَا رُمِحٍ وَ لَكِنَّهُ قَتَلَهُ بِمَا نَكَى مِنْ قَلْبِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٦٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَحْسَنَ تَوَاضَعٍ الْأَغْنِيَاءُ لِلْفُقَرَاءِ طَلَبًا لِمَا عِنْدَ اللَّهِ [نهج البلاغه ، حكمت ٤٠٦] .

قال الجزائري : "كان سليمان إذا أصبح تصفح وجوه الأغنياء و الأشراف حتى يجيء إلى المساكين و يقعد معهم و يقول : مسكين من المساكين " [قصص الأنبياء جزائري ، ص ٣٦٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ فَرَضَ فِي أَمْوَالِ الْأَغْنِيَاءِ أَقْوَاتَ الْفُقَرَاءِ فَمَا جَاعَ فَقِيرٌ إِلَّا بِمَا مُتَّعَ بِهِ غَنِيٌّ وَ اللَّهُ تَعَالَى سَأَلَهُمْ عَنْ ذَلِكَ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٢٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مِنْ أَكْثَرِ النَّاسِ حُصُومًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ بُوسَى لِمَنْ حَضَمَهُ عِنْدَ اللَّهِ الْفُقَرَاءُ وَ الْمَسَاكِينُ وَ السَّائِلُونَ وَ الْمِدْفُوعُونَ وَ الْعَارِمُونَ وَ ابْنُ السَّبِيلِ وَ مَنْ اسْتَهَانَ بِالْأَمَانَةِ وَ رَتَعَ فِي الْخِيَانَةِ وَ لَمْ يَنْزِهِ نَفْسَهُ وَ دِينَهُ عَنْهَا فَقَدْ أَحْلَلَ بِنَفْسِهِ الدُّلَّ وَ الْخِزْيَ فِي الدُّنْيَا وَ هُوَ فِي الْآخِرَةِ أَدْلُّ وَ أَخْزَى وَ إِنَّ أَعْظَمَ الْخِيَانَةِ خِيَانَةُ الْأُمِّهِ وَ أَفْظَعَ الْغِشِّ غِشُّ الْأَيْمَةِ [

نهج البلاغه ، نامه ۲۶] .

فقر چند نوع است : طبیعی ، تن پروری ، استعماری

۱. ارزش به دیگران

وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ [آل عمران/ ۱۵۹] .

فَانظُرْ مَاذَا تَرَى [صافات/ ۱۰۲] .

وَ اصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ [كهف/ ۲۸] .

پیامبر (ص) وارد مدینه شد. متقاضی زیاد بود. بنا شد افسار شتر رها شود. شتر درب خانه ابویوب انصاری نشست. و لَمْ يَكُنْ فِي الْمَدِينَةِ أَفْقَرُ مِنْهُ [المناقب ، ج ۱ ، ص ۱۳۳] .

۲. موارد منهیات

۱. لقب بد ندادن

وَ لَا تَتَابَرُوا بِاللَّاتِقَابِ [حجرات/ ۱۱] .

۲. مسخره نکردن

لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ [حجرات/ ۱۱] .

۳. دشنام ندادن

لَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ [انعام/ ۱۰۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنِّي أَكْرَهُ لَكُمْ أَنْ تَكُونُوا سَبَّائِينَ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۰۶] .

۴. بی توجهی نکردن

عَبَسَ وَ تَوَلَّى [عبس/ ۱] .

فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَاطَاعُوهُ [زخرف/ ۵۴] .

۵. تهمت نزدن

إِنَّ الَّذِينَ يَزُمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ [نور/ ۲۳] .

۶. سرزنش نکردن

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ عَيَّرَ مُؤْمِنًا بِشَيْءٍ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَرْكَبَهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۵۶] .

۷. غیبت نکردن

لَا يَغْتَبُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا [حجرات/ ۱۲] .

غیبتش نباشد مثل آن است که چاقو بزنیم ، بعد بگوئیم چاقو نزدیم.

۸. تحقیر نکردن

۱_ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ : يَا بُنَيَّ! لَا تُحَقِّرَنَّ أَحَدًا بِخُلُقَانِ ثِيَابِهِ فَإِنَّ رَبَّكَ وَ رَبَّهُ وَاحِدٌ " [مشكاه الأنوار ، ص ۱۲۸] .

۲_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا يَزِرِيَنَّ أَحَدُكُمْ بِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي أَيُّهُمْ وَلِيَّ اللَّهِ [كنزالفوائد ، ج ۱ ، ص ۵۵]

۳. آثار و نتایج بی احترامی

۱. وعده عذاب

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ [همزه ۱/].

۲. جنگ با خداوند

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى: مَنْ أَهَانَ لِي وَلِيًّا فَقَدْ أَرْضَدَ لِمَحَارِبِي [کافی، ج ۲، ص ۳۵۱].

۳. نزدیک شدن به کفر

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ إِلَى الْكُفْرِ أَنْ يُوَاحِيَ الرَّجُلُ الرَّجُلَ عَلَى الدِّينِ فَيُخْصِي عَلَيْهِ زَلَّاتِهِ لِيَعْبِرَهُ بِهَا يَوْمًا مَا [کافی، ج ۲، ص ۳۵۵].

۴. گرفتار شدن

كَأَلَّا بَلٌ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ [فجر/ ۱۷].

۵. بی آبرویی

وَ اصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ [کهف/ ۲۸].

۶. غضب گرائی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): اللَّهُ مَعَ الْأَغْنِيَاءِ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنَ الذِّكْرِ مَعَ الْفُقَرَاءِ [نهج البلاغه، حکمت ۱۵۰].

۴. موارد بی احترامی

۱. به نفس خود

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَوَّضَ إِلَى الْمُؤْمِنِ أُمُورَهُ كُلَّهَا وَ لَمْ يَفَوِّضْ إِلَيْهِ أَنْ يَذِلَّ نَفْسَهُ [کافی، ج ۵، ص ۶۴].

۲. به دیگران

۱. سوظن به فقرا و حسن ظن به صاحبان ثروت

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَاعْصِمْنِي مِنْ أَنْ أُظَنَّ بِدِي عَدَمِ خَسَاسَهُ، أَوْ أُظَنَّ بِصَاحِبِ ثَرْوِهِ فَضْلاً، فَإِنَّ الشَّرِيفَ مَنْ شَرَّفَتْهُ طَاعَتُكَ، وَالْعَزِيزَ مَنْ أَعَزَّتْهُ عِبَادَتُكَ [صحيفه سجاديه ، دعای ۳۵] .

۲. تحقير فرد مسلمان

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تَحْقِرَنَّ أَحَدًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَإِنَّ صَغِيرَهُمْ عِنْدَ اللَّهِ كَبِيرٌ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۳۱] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): حَسْبُ ابْنِ آدَمَ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۱۲۱]

وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا [هود/۲۹].

۱. احتکار

۱. معنای احتکار

۱. جمع اشیایی که مورد نیاز مردم است و حبس و منع آن که مستلزم ظلم و لجاجت و استبداد و بد رفتاری با مردم است.
۲. جمع مال و طعام برای گران فروشی احتکار است ، ولی انبار کردن برای نیاز و بذر و هبه و عائله مانعی ندارد ، اما در روایاتی است که هرگاه کمیابی در منطقه بود شما هم با مردم مساوی هستید که روایات جالبی در ج ۱۲ و سائل ، باب ۳۲ از ابواب تجارت وجود دارد که حتما برای مردم خواننده شود. [رساله احتکار آقای منتظری] .

۲. مراحل احتکار

۱. تمام نیازها : عموماً.
 ۲. خوردنی ها : خصوصاً.
 ۳. در زمان نایابی : بالاخص.
- الف : تربیت و توجه به خطرات : فردی ، اجتماعی ، اخروی احتکار.
- ب : انذار و اخطار : از باب نهی از منکر.
- ج : برخورد شدید از طرف حکومت با محتکر.
- آیت الله منتظری از ۱۲ نفر فقها مسئله اجبار را نقل و آنرا را سیره رسول خدا و امیر المومنین تاکید فرموده است.

۳. سیمای محتکر

۱. قبل از آنکه به سودی برسد سودی را از دست می دهد ، انسان دوستی خود را از دست می دهد ، پول زیادتری به دست می آورد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الاحتكار رذيله [غرر الحكم ، ص ۳۹۵] .

۲. گرچه به ظاهر درآمدی به دست می آورد ، ولی خداوند از منافع دیگری جبران و او را محروم می کند :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْمُحْتَكِرُ مَحْرُومٌ (مِنْ) نِعْمَتِهِ [غرر الحكم ، ص ٣٦١] .

٣. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): وَ لَأَنْ يَلْقَى اللَّهَ الْعَبْدُ سَارِقًا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ يَلْقَاهُ قَدِ اخْتَكَرَ طَعَامًا أَرْبَعِينَ يَوْمًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ١٥٨] .

٤. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ اخْتَكَرَ فَوْقَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا فَإِنَّ الْجَنَّةَ تُوجَدُ رِيحُهَا مِنْ مَسِيرَةِ خَمْسَةِ مِائَةٍ عَامٍ وَإِنَّهُ لَحَرَامٌ عَلَيْهِ [بحار الأنوار ، ج ١٠٠ ، ص ٨٩] .

٥. عقیده : محتکر از نظر فکری فاقد روح توکل است.

از نظر روحی فاقد عاطفه است.

از نظر اجتماعی فاقد تعهد است.

یعنی با احتکار جنس احتکار شده را تنها نمی فروشد ، بلکه

عقیده را می فروشد : قال النبی (ص) : المحتکر فی سوقنا کالملحد فی کتاب الله [مستدرک حاکم ، ج ٢ ، ص ١٢]

قال النبي (ص): قد براء منه ذمه الله [مستدرک حاکم ، ج ۲ ، ص ۱۲] .

تعهد را همراه جنس می فروشد برای سود بیشتر :

فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ [بقره/ ۱۶] .

۶. برکت از او گرفته می شود. و فی الحدیثلا خیر فیہ.

۷. خدمات گذشته هم نابود شود.

قال النبي (ص): من تمنى على امتي الغلاء ليله واحده احبط الله عمله اربعين سنه [کنز ، ج ۴ ، حدیث ۹۷۲۱] .

۸. در قیامت رسوا می شود :

قال النبي (ص): يقوم المحتكر مكتوب بين عينيه ياكافر [کنز ، ج ۱۶ ، حدیث ۴۳۹۵۸] .

۹. با انفاق و صدقه جبران نمی شود :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَيَّمَا رَجُلٍ اشْتَرَى طَعَامًا فَكَبَسَهُ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا يَرِيدُ بِهِ غَلَاءَ الْمُسْلِمِينَ ثُمَّ بَاعَهُ فَتَصَدَّقَ بِثَمَنِهِ لَمْ يَكُنْ كَفَّارَةً لِمَا صَنَعَ [أمالی طوسی ، ج ۳۷ ، ص ۶۷۶] .

۴. آثار احتکار

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ اخْتَكَرَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ طَعَامًا ضَرَبَهُ اللَّهُ بِالْجُدَامِ وَالْإِفْلَاسِ [بحار الأنوار ، ج ۵۹ ، ص ۲۹۲] .

۵. احکام احتکار

۱. گاهی سبب ، در مضیقه قرار گرفتن است که قطعاً حرام است به خصوص در غذا و به خصوص بعد از مدت طولانی. [رساله احتکار ، آیه الله منتظری] .

۲. گاهی سبب ، گران شدن بدون نیایی و مضیقه است.

۳. گاهی احتکار به خاطر یک نوع مدیریت است که اگر همه محصولات در یک زمان وارد بازار شود در فصل دیگر نایاب و در فصل فعلی سبب کساد و کاهش قیمت است که تجار اجناس را انبار کرده و تدریجاً در مناطق با یک نوع مدیریت عادلانه توزیع می نمایند که این تجارت صحیح است؛ البته اگر عادلانه و مدبرانه باشد.

۴. گاهی احتکار به خاطر حفظ قوت سالیانه خود و بستگان است؛ گرچه این عمل کمی سبب کمبود در بازار و گرانی می

شود ، ولی جائز است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ النَّفْسَ إِذَا أَحْرَزَتْ قُوَّتَهَا اسْتَقَرَّتْ [كافي ، ج ٥ ، ص ٨٩] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : إِنَّ الْإِنْسَانَ إِذَا أَدْخَلَ طَعَامَ سَنَّتِهِ حَفَّ ظَهْرُهُ وَاسْتَرَاحَ [كافي ، ج ٥ ، ص ٨٩] .

١. نامه حضرت علی (ع) به رفاعه بن شداد :

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنَّهُ كَتَبَ إِلَى رِفَاعَةَ أَنَّهُ عَنِ الْمُحْكِرِ فَمَنْ رَكِبَ النَّهْيَ فَأَوْجَعَهُ ثُمَّ عَاقِبَهُ بِإِظْهَارِ مَا اخْتَكَرَ [دعائم الإسلام ، ج ٢ ، ص ٣٦] .

٢. قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ (ص) بِالْمُحْكِرِينَ فَأَمَرَ بِحِكْرَتِهِمْ أَنْ يُخْرَجَ إِلَى بَطُونِ الْأَسْوَاقِ وَحَيْثُ تَنْظُرُ الْأَبْصَارُ إِلَيْهَا]

توحید صدوق ، ص ۳۸۸] .

۳. ان علی ابن ابیطالب اخرت طعاما احتکر بماء الف. [رساله فی الاحتکار آیت الله منتظری ، کتاب محلی ، ج ۹ ، ص ۶۵] .

۴. مر علی بشرط الفرات فاذا کدس طعام لرجل من التجار جلسه لیغلی به فامر به فاحرق [کنز العمال ، ج ۴ ، ص ۱۸۲] .

۵. احرق لی علی بن ابیطالب (ع) بیادر (محل جمع) قد احتکرها لو ترکها لرتحب مثل عطاء الکوفه. [محلی ، ج ۹ ، ص ۱۰۵] .

۶. راههای جلوگیری از احتکار

۱. منع تلقی رقبانی یعنی نهی از استقبال کاروانهایی که اجناس قاچاق وارد می کنند.

قال رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَلَقُّوا السَّلْعَ حَتَّى يَهْبِطَ السُّوقَ [عوالی اللثالی ، ج ۱ ، ص ۱۳۳] .

۲. گاهی دلایل های شهری اجناس غربا را یک جا خریداری و بازار را در انحصار می گیرند و یا به افراد غریبه وعده سود بیشتر می دهند و خود را واسطه قرار داده و اجازه فکر و آشنایی با بازار و نرخ را از فروشنده می گیرند. [از محقق داماد] .

رسول خدا (ص) : لا یتوکل حاضر لبادعوا الناس یرزق الله بعضهم من بعض [شرح لمعه ، ج ۱ ، ص ۳۳۱ و سنن ابن ماجه ، ج ۲ ، ص ۷۳۴] .

قال النبی (ص) : لا تلقوا الرکبان و لا یبیع حاضر للباد و سئل (ص) عن بیع الحاضر للباد ، قال (ص) لا یکون له سمسارا [ابن ماجه ، ج ۲ ، ص ۷۳۵] .

۳. جلوگیری از تحالف و تبانی و ایجاد بازار سیاه.

۴. اجبار بر فروش :

مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ یَحْيَى عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ وَهْبٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ ضَمْرَةَ عَنْ

أَبِيهِ عَنْ حَدِّهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَنَّهُ قَالَ : " رَفَعَ الْحَدِيثَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) أَنَّهُ مَرَّ بِالْمُحْتَكِرِينَ فَأَمَرَ بِحُكْرَتِهِمْ أَنْ تُخْرَجَ إِلَى بُطُونِ الْأَسْوَاقِ وَحَيْثُ تَنْظُرُ الْأَبْصَارُ إِلَيْهَا " [تهذيب الأحكام ، ج ٧ ، ص ١٦١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : نَفَيْدَ الطَّعَامِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَأَتَاهُ الْمُسْلِمُونَ فَقَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! قَدْ نَفَيْدَ الطَّعَامَ وَ لَمْ يَبْقَ مِنْهُ شَيْءٌ إِلَّا عِنْدَ فُلَانٍ فَمَرَهُ يَبِيعُهُ النَّاسَ قَالَ فَحَمِدَ اللَّهُ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ : يَا فُلَانُ إِنَّ الْمُسْلِمِينَ ذَكَرُوا أَنَّ الطَّعَامَ قَدْ نَفَيْدَ إِلَّا شَيْئاً عِنْدَكَ فَأَخْرِجْهُ وَ بَعْهُ كَيْفَ شِئْتَ وَ لَا تَحْبِسْهُ [كافي ، ج ٥ ، ص ١٦٤] .

٥. تقليل کمی و کیفی در مصرف مانع حرص بر احتکار است. [از جزوه احتکار محقق داماد] .

"همین که امام صادق (ع) متوجه کم یابی و گرانی گندم شد از مسئول خانه پرسید :

كَمْ عِنْدَنَا مِنْ طَعَامٍ قَالَ : قُلْتُ عِنْدَنَا مَا يَكْفِيكَ أَشْهُرًا كَثِيرَةً. قَالَ أَخْرِجْهُ وَ بَعْهُ قَالَ : قُلْتُ لَهُ وَ لَيْسَ بِالْمَدِينَةِ طَعَامٌ قَالَ : بَعْهُ فَلَمَّا بَعْتَهُ قَالَ : اشْتَرِ مَعَ النَّاسِ يَوْمًا بِيَوْمٍ وَ قَالَ : يَا مَعْتَبُ اجْعَلْ قُوْتَ عِيَالِي نَضِيْفًا شَعْبِرًا وَ نَضِيْفًا حِنْطَةً فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ أَنِّي وَاجِدٌ أَنْ أُطْعِمَهُمُ الْحِنْطَةَ عَلَى وَجْهِهَا وَ لَكِنِّي أَحِبُّ أَنْ يَرَانِي اللَّهُ قَدْ أَحْسَنْتُ تَقْدِيرَ الْمَعِيشَةِ " [كافي ، ج ٥ ، ص ١٦٦] .

٦. قیمت گذاری دولتی در شرایطی که اجبار فروش مسئله را حل نکند و هم چنان مردم دچار ضرر و مضیقه و در حرج قرار گرفتند.

٧. مجازات محتکرین : درعهد نامه می خوانیمعاقبه من غیر اسراف؛

البته حد خاصی ندارد و التّعذیر بما یری الحاکمکه می شود نوعی از مجازات ، اعتصاب بر ترک خرید از او باشد.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا تَلَقَّ (تلقی رکبان نکن) وَلَا تَشْتَرِ مَا يَتَلَقَّى وَلَا تَأْكُلْ مِنْهُ [تهذیب الأحکام ، ج ۷ ، ص ۱۵۸].

البته این راههای عملی بود که مقدم بر آن راههای فکری و روحی است که عبارت است از :

الف : توکل بر خدا و فرار از گناه احتکار.

ب : همه مردم را عیال الله دانستن.

۷. پرسش و پاسخ

۱. در بعضی عبارت یکره ان یحتکر آمده نه تحریم؟

پاسخ : اولاً : وَ كَرِهَ إِلَيْكُمْ الْكُفْرَ وَ الْفُسُوقَ وَ الْعِضْيَانَ [حجرات/۷].

و درباره زنا و قتل اولاد می خوانیم :

كُلُّ ذَلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا [اسراء/۳۸].

ثانیا : در روایات ، محتکر در کنار مدمن خمر (کسی که دائماً شرب خمر می کند) آمده.

ثالثاً : اضرار به امت اسلامی و بهم زدن وضع اقتصادی آنان و ایجاد نگرانی و وحشت و شاد کردن دشمن با کراهت سازگار نیست.

۲. در روایاتی احتکار را مخصوص در گندم ، جو ، خرما ، کشمش ، روغن و امثال آن دانسته اند و بسیاری هم طبق همین روایات حرام بودن احتکار را در این ۵ یا ۶ یا ۷ چیز دانسته اند و رهبر کبیر انقلاب هم احکام احتکار را مخصوص غلات و کشمش دانسته طبق روایات.

پاسخ : آیت الله منتظری می فرماید :

اولاً :- رمز حرام بودن احتکار تعبد روحی نیست ، بلکه ملاک احتیاج مردم و مضیقه و ضرر بر مردم است که در روایات بسیاری کلمه حاجه الناس آمده.

بر فرض از طریق احتکار منعی

نباشد قانون حرج و لا- ضرربه حاکم اجازه می دهد در مواردی که افراد نیازهای مردم را در انبارها نگهداری می کنند دستوراتی صادر فرماید.

ثانیا: در روایات و فتاوا کشمش جزء نام برده های تحریم است با اینکه گاهی نیاز مردم به بعضی چیزها به مراتب از کشمش بیشتر است. اگر کشمش نیاز و طعام بعضی مردم است، برنج و ذرت طعام بیشتر مردم است و نیاز مردم مناطق دیگری به دارو، مواد خام لباسها و یا خود لباسها کمتر از خرما و کشمش نیست.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَنْ فِي كَثِيرٍ مِنْهُمْ ضَيْقًا فَاحِشًا وَ شُحًّا قَبِيحًا وَ اخْتِكَارًا لِلْمَنَافِعِ وَ تَحَكُّمًا فِي الْبَيَاعَاتِ وَ ذَلِكَ بَابُ مَضَرَّةٍ لِلْعَامَّةِ وَ غَيْبٌ عَلَى الْوُلَاةِ [نهج البلاغه، نامه ۴۳].

ثالثا: نیازها در زمانها و مکانها فرق دارد و احکام اسلامی بر اساس مصالح و مفسدات است و روایاتی که نام چیزهای خاصی را برده یک آهنگ نیست، مثلا- در روایات رسول الله (ص) از کشمش نام برده شده، ولی در روایات امیر المومنین (ع) نامی برده نشده و احتکار نمک از زمان شیخ طوسی به بعد نام برده شده، ولی قبل از او نه.

رابعا: نهی از اشیاء مخصوص حاکم است که قابل تغییر است و صاحب جواهر، سید ابوالحسن اصفهانی و مرحوم حائری احتکار را در هر چیزی که مورد نیاز مردم است گرفته اند.

۱. احتیاط

۱. الحزم

أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) يقول الصدق أمانة و الكذب خيانة و الأدب رئاسة و الحزم كياسة [الخصال، ج ۲، ص ۵۰۵]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الحزم صناعة [غررالحکم]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : ثمره الحزم السلامه [غررالحكم ، ص ٤٧٤]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : من لم يقدمه الحزم أخره العجز [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

قال الامام الهادى (عليه السلام) : اذكر حسرات التفريط بأخذ تقديم الحزم [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٣٧٠]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : من أخذ بالحزم استظهر [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : من أضاع الحزم تهور [غررالحكم ، ص ٤٧٤]

قال الصادق (عليه السلام) : الحزم مشكاه الظن [بحار ، ج ٧٨ ، ص ٢٤٩]

سئل أمير المؤمنين (عليه السلام) : ما الحزم قال أن تنتظر فرصتك و تعاجل ما أمكنك [بحار الأنوار ، ج ٦٨ ، ص ٣٣٩]

عن جعفر بن محمد عن أبيه (عليه السلام) : قال قيل لرسول الله ص ما الحزم قال مشاوره ذوى الرأى و اتباعهم [بحار الأنوار ،

ج ٧٢ ، ص ١٠٠]

قال أبو محمد العسكرى (عليه السلام) : إن للسخاء مقدارا فإن زاد عليه فهو سرف و للحزم مقدارا فإن زاد عليه فهو جبن [

بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٣٧٧]

قال على عليه السلام فيخطبه الديباجان من الحزم أن تتقوا الله و إن من العصمه ألا تغتروا بالله [تحف العقول ، ص ١٤٩]

قال حسن بن على (عليه السلام) : الاحتراس من الناس بسوء الظن هو الحزم [بحار الانوار ، ج ٧٨ ، ص ٣٧٧]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : الحزم حفظ ما كلفت و ترك ما كفيت [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : الحزم حفظ التجربه [غررالحكم ،

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الحزم النظر في العواقب و مشاوره ذوى العقول [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إنما الحزم طاعه الله و معصيه النفس [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): أصل الحزم الوقوف عند الشبهه [تحف العقول ، ص ٢١٤]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الظَّفَرُ بِالْحَزْمِ و الْحَزْمُ بِإِجَالِهِ الرَّأْيُ و الرَّأْيُ بِتَخْصِينِ الْأَشْرَارِ [نهج البلاغه ، ص ٤٧٧]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الطمأنينه قبل الخبره خلاف [غررالحكم ، ص ٦١]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): آفه الحزم فوت الأمر [غررالحكم ، ص ٤٧٤]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): بإصابه الرأى يقوى الحزم [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): من يجرب يزدد حزما [غررالحكم ، ص ٤٤٤]

قال الرضا (عليه السلام): و من استحزم و لم يحذر فقد استهزأ بنفسه [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٣٥٦]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): طاعه دواعى الشرور تفسد عواقب الأمور [غررالحكم ، ص ١٠٥]

٢. النظر في العواقب

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ إِنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (ص) فَقَالَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي فَقَالَ لَهُ فَهَلْ أَنْتَ مُشِيئٌ وَإِنِّي أَنَا أَوْصِيئُكَ حَتَّى قَالَ لَهُ ذَلِكَ ثَلَاثًا وَ فِي كُلِّهَا يَقُولُ الرَّجُلُ نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ص فَإِنِّي أَوْصِيكَ إِذَا أَنْتَ هَمَمْتَ بِأَمْرٍ فَتَدَبَّرَ عَاقِبَتَهُ فَإِنْ يَكُ رُشْدًا فَاْمُضِ بِهِ وَإِنْ يَكُ غِيًّا فَانْتِهِ عَنْهُ [وسائل الشيعة ، ج ١٥ ، ص ٢٨١]

نَقْلًا عَنِ الدَّرِّهِ الْبَاهِرَةِ قَالَ أَوْصَى آدَمُ ابْنَهُ شَيْثَ بِخَمْسِهِ

أَشْيَاءَ وَقَالَ لَهُ اعْمَلْ بِهَا وَ أَوْصِ بِهَا بَيْنِكَ مِنْ بَعْدِكَ إِلَيَّ أَنْ قَالَ الثَّالِثَةُ إِذَا عَزَمْتُمْ عَلَيَّ أَمْرٍ فَانظُرُوا إِلَيَّ عَوَاقِبِهِ فَإِنِّي لَوْ نَظَرْتُ فِي عَاقِبِهِ أَمْرِي لَمْ يَصِبْنِي مَا أَصَابَنِي الْخَيْرُ [مستدرک الوسائل ، ج ١١ ، ص ٣٠٧]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أَنَّهُ قَالَ لَوْلَدِهِ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) وَ مَنْ تَوَرَّطَ فِي الْأُمُورِ بِغَيْرِ نَظَرٍ فِي الْعَوَاقِبِ فَتَقَدُّ تَعَرَّضَ لِلنَّوَابِ التَّدْبِيرُ قَبْلَ الْعَمَلِ يَوْمُنْكَ النَّدَمَ [مستدرک الوسائل ، ج ١١ ، ص ٣٠٦]

قال امام جواد (عليه السلام) : من هجر المداراه قارنه المكروه و من لم يعرف الموارد أعيته المصادر [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٣٦٤]

قال الصادق (عليه السلام) : النَّظَرُ فِي الْعَوَاقِبِ تَلْقِيحٌ لِلْقُلُوبِ [بحار ، ج ، ص ٧٨ ص ١٩٧]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : التَّدْبِيرُ قَبْلَ الْعَمَلِ يَوْمُنْكَ النَّدَمَ [مستدرک الوسائل ، ج ١١ ، ص ٣٠٦]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أَنَّهُ قَالَ مَنْ نَظَرَ فِي الْعَوَاقِبِ سَلِمَ (مِنَ النَّوَابِ) [مستدرک الوسائل ، ج ١١ ، ص ٣٠٧]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : مَنْ فَكَّرَ فِي الْعَوَاقِبِ أَمِنَ الْمَعَاطِبَ [غررالحكم ، ص ٤٧٦]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : إِذَا لَوَّحْتَ الْفِكْرَ فِي أَفْعَالِكَ حَسِبْتَ عَوَاقِبِكَ فِي كُلِّ أَمْرٍ [مستدرک الوسائل ، ج ١١ ، ص ٣٠٨]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : رَوْ قَبْلَ الْفِعْلِ كَيْ لَا تُعَابَ بِمَا تَفْعَلُ [مستدرک الوسائل ، ج ١١ ، ص ٣٠٨]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أَعْقِلِ النَّاسَ أَنْظِرْهُمْ فِي الْعَوَاقِبِ [غررالحكم ، ص ٥٢]

قال أمير المومنين (عليه السلام) : رو تحزم فإذا استوضحت فاجزم [بحار الأنوار ، ج ٦٨ ، ص ٣٤١]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): من الحزم العزم [تحف العقول ، ص ٧٩]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الظَّفَرُ بِالْحَزْمِ وَالْحَزْمُ بِإِجَالِهِ الرَّأْيُ [نهج البلاغه ، ص ٤٧٧]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): من الحزم صحه العزم [غررالحكم ، ص ٤٧٦]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): من الحزم قوه العزم [غررالحكم ، ص ٤٧٦]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): من قل حزمه ضعف عزمه [غررالحكم ، ص ٤٧٤]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): من أظهر عزمه بطل حزمه [غررالحكم ، ص ٤٧٦]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لا خير في عزم بلا حزم [غررالحكم ، ص ٤٧٤]

٣. الحازم

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الحازم من لم يشغله غرور دنياه عن العمل لأخراه لآخرته [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الحازم من تخير لخلته فإن المرء يوزن بخليته [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الحازم لا يستبد برأيه [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ١١]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الحازم من حنكته التجارب و هذبته النوائب [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إن الحازم من شغل نفسه بجهاد نفسه فأصلحها و حبسها عن أهويتها و لذاتها فملكها [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إنما الحازم من كان بنفسه كل شغله و لدينه كل همه و لآخرته كل جده [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): للحازم في كل فعل فضل [غررالحكم ، ص ٤٧٤]

عَنْ

أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): للحازم من عقله عن كل دنيه [من كل دنيه] زاجر [غررالحكم ، ص ٥٣]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لا يصبر على الحق إلا الحاذم الأريب [غررالحكم ، ص ٧٠]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لا يدهش عند البلاء الحازم [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الحازم من كف أذاه [غررالحكم ، ص ٤٦٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الحازم من اطرح المومن و الكلف [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الحازم من دارى زمانه [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الحازم من ترك الدنيا للآخره [غررالحكم ، ص ١٤٧]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الحازم من تجنب التبذير و عاف السرف [غررالحكم ، ص ٣٥٩]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الحازم من لا يشغله النعمه عن العمل للعاقبه [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الحازم من شكر النعمه مقبله و صبر عنها و سلاها موليه مدبره [مدبره موليه] [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الحازم من يور العقوبه فى سلطان الغضب و يعجل مكافاه الإحسان اغتناما لفرصه الإمكان [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الحازم من جاد بما فى يده و لم يور عمل يومه إلى غده [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

٤. احزم الناس

عن الصادق عن آبائه (عليه السلام) قال قال رسول الله ص أولى الناس بالعتو أقدروهم على العقوبه و أحزم الناس أكظمهم للغيظ

[بحار الأنوار ، ج ٦٨ ، ص ٤٢٠]

عن أبي الدرداء قال خطبنا رسول الله ص يوم جمعه فقال ... إن أكيسكم أكثركم ذكرا للموت و إن أزمكم أحسنكم استعدادا له [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ١٧٨]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أزمكم أزهكم [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أزم الناس من استهان بأمر دنياه [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أزم الناس من توهم العجز لفرط استظهاره [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أزم الناس من كان الصبر و النظر في العواقب شعاره و دثاره [غررالحكم ، ص ٤٧٦]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أزم الناس رأيا من أنجز وعده و لم يور عمل يومه لغده [غررالحكم ، ص ٤٧٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : كمال الحزم استصلاح الأضداد و مداجاه الأعداء [غررالحكم ، ص ٤٤٥]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : غاية الحزم الاستظهار [غررالحكم ، ص ٤٧٤]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أفضل الحزم الاستظهار [غررالحكم ، ص ٥٢]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : من أفضل الحزم الصبر على النوائب [غررالحكم ، ص ٢٨٣]

٥. احتط لدينك

عَنِ الرَّضَا (عليه السلام) : أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) قَالَ لِكَمِيلِ بْنِ زِيَادٍ أَخُوكَ دِينُكَ فَاحْتَطِّ لِدِينِكَ بِمَا شِئْتِ [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ١٦٧]

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَكَ أَنْ تَنْظُرَ الْحَزْمَ وَ تَأْخُذَ بِالْحَائِطِ لِدِينِكَ [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ١٧٣]

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليه السلام) يَقُولُ فِيهِ سَلِ الْعُلَمَاءَ

مَا جَهِلْتَ وَإِيَّاكَ أَنْ تَسْأَلَهُمْ تَعْتَنَّا وَتَجْرِبَهُ وَإِيَّاكَ أَنْ تَعْمَلَ بِرَأْيِكَ شَيْئًا وَخُذْ بِالْإِحْتِيَاظِ فِي جَمِيعِ أُمُورِكَ مَا تَجِدُ إِلَيْهِ سَبِيلًا]
وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ١٧٢]

١. احسان

١. اهميت وضرورت احسان

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (ع) قَالَ : " اَمْتَحِنُوا شِيعَتَنَا...إِلَى أَمْوَالِهِمْ كَيْفَ مُوَاسَاتُهُمْ لِإِخْوَانِهِمْ فِيهَا " [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٠٣] .

عن الباقر (ع) : هل يعطف الغنى على الفقير [بحار الأنوار ، ج ٧١ ، ص ٣١٣] .

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ (ع) قَالَ : " مَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَصِلَنَا فَلْيَصِلْ فَقَرَاءَ شِيعَتِنَا " [كافي ، ج ٤ ، ص ٥٩] .

قال رسول الله (ص) : أحب الأعمال إلى الله عز و جل سرور يدخله مؤمن على مؤمن يطرد عنه جوعه أو يكشف عنه كربه [بحار الأنوار ، ج ٧١ ، ص ٣١٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ضَمِنَ لِأَخِيهِ حَاجَةً لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي حَاجَتِهِ حَتَّى يَقْضِيَهَا [أمالي طوسی ، ص ٦٤٨] .

عن ابي عبدالله عليه السلامقال : انفق و ايقن بالخلف ، واعلم انه من لم ينفق في طاعه الله ابقى بان ينفق في معصيته الله واعلم ام من لم يمش في حاجه ولى الله ابقى بان يمشى في حاجه عدو الله. [مشكاة الانوار ، باب ٣ ، فصل ٢٥ ، حديث ٢] .

عن ابي جعفر عليه السلامقال : ان من صلاح الدين و صلاح اهل الدين (ان من صلاح الاسلام و صلاح اهل الاسلام) ان تصير الاموال الى من يؤدى فيها الحقوق و يصطنع فيها المعروف وان من فساد الدين وفساد اهل الدين ان تصير الاموال الى من لا يؤدى فيها الحق ولا يصطنع فيها المعروف. [مشكاة الانوار ،

۲. انگیزه های احسان

همه از او است.

ما امانت داریم.

باید حساب پس دهیم.

۱_ زمینه های اعتقادی مثبت

_ قال علی (ع): وَ يَحَاسِبُ فِي الْآخِرَةِ حِسَابَ الْأَغْنِيَاءِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۲۶].

_ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ سَيَبْحَثُهُ فَرَضَ فِي أَمْوَالِ الْأَغْنِيَاءِ أَقْوَاتَ الْفُقَرَاءِ فَمَا حِجَاعَ فَقِيرٍ إِلَّا بِمَا مُتَّعَ بِهِ غَنِيٌّ وَاللَّهُ تَعَالَى جَدُّهُ سَأَلَهُمْ عَنْ ذَلِكَ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۲۸]. _ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: أَيُّمَا مُؤْمِنٍ مَنَعَ مُؤْمِنًا شَيْئًا مِمَّا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهِ مِنْ عِنْدِهِ أَوْ مِنْ عِنْدِ غَيْرِهِ أَقَامَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُسْوَدًّا وَجْهَهُ مُزْرَقَةً عَيْنَاهُ مَغْلُولَةً يَدَاهُ إِلَى عُنُقِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۶۷].

_ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيُبْلُوَنِي أَمْ أَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ [نمل ، ۴۰].

_ وَ هُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ [مومنون ، ۷۲].

_ فرمان الهی است :

وَ أَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ [ضحی ، ۱۰].

۲_ زمینه های اعتقادی منفی

أَيَحْسِبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَالٍ وَ بَيْنَ نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ [مومنون ، ۵۵-۵۶].

الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَ عَدَّدَهُ يُحْسِبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ [همزه ، ۲-۳].

أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا [توبه ، ۳۸].

۳_ زمینه های روانی

تشویق های دنیوی :

وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ [سبأ ، ٣٩].

إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ [اسراء ، ٧].

قال أمير المؤمنين (ع) : يَا نَوْفُ ارْحَمِ تَرْحَمِ [أمالى صدوق ، ص ٢٠٩]

أَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ [قصص ، ٧٧] .

فَسُنِّيْسِرُهُ لِيَسْرَى [ليل ، ٧] .

هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ [الرحمن ، ٦٠] .

قَالُوا خَيْرًا لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً [نحل ، ٣٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّهُ فِي عَوْنِ الْمُؤْمِنِ مَا كَانَ الْمُؤْمِنُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٠٠] .

قال الكاظم (ع) : إن خواتيم أعمالكم قضاء حوائج إخوانكم و الإحسان إليهم ما قدرتم [بحار الأنوار ، ج ٧٢ ، ص ٣٧٩] .

وَ أَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ [بقره ، ١٩٥] .

تهديدات و تشويقات اخروي :

وَ هُمْ مِنْ فَرْعٍ يَوْمَئِذٍ آمِنُونَ [نمل ، ٨٩] .

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَثْمَالِهَا [انعام ، ١٦٠] .

قال أبو الحسن (ع) : مَنْ أَدْخَلَ عَلَى مُؤْمِنٍ سُورًا فَرَّحَ اللَّهُ قَلْبَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٩٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا مِنْ خَلْقِهِ يَفْزَعُ الْعِبَادُ إِلَيْهِمْ فِي حَوَائِجِهِمْ أَوْلَيْكَ هُمْ الْآمِنُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [بحار الأنوار ، ج ٧١ ، ص ٣١٨] .

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : مَنْ مَشَى فِي حَاجَةِ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ حَتَّى يَتِمَّهَا أُثْبِتَ اللَّهُ قَدَمَيْهِ يَوْمَ تَزُلُّ الْأَقْدَامُ [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ٤٠٨] .

لَأَكْفُرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَ لَأَدْخِلَنَّكُمْ جَنَاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ [مائده ، ١٢] .

فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ وَ مَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ فَكَّ رَقَبِهِ أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ [بلد ، ١١-١٥] .

عَنِ النَّبِيِّ (ص) : قَالَ مَنْ قَضَى حَاجَةَ لِأَخِيهِ كُنْتُ وَاقِفًا عِنْدَ مِيزَانِهِ فَإِنْ رَجَحَ وَ إِلَّا

شَفَعْتُ لَهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۴۰۵] .

ما سَلَکَکُمْ فِی سَقَرٍ... وَ لَمْ نَکُ نُطْعِمُ الْمِسْکِیْنَ [مدثر ، ۴۴ و ۴۲] .

الَّذِیْنَ یَکْزِبُونَ الذَّهَبَ وَ الْفِضَّةَ وَ لَا یَنْفِقُونَهَا فِی سَبِیلِ اللّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِیمٍ [توبه ، ۳۴] .

۴ _ زمينه های اجتماعی :

۱ _ تبلیغات :

رادیو و تلویزیون ، مساجد ، مدارس و والدین کمک را از طریق فرزندان انجام دهند.

۲ _ الگوها :

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) فِي حَدِيثٍ : أَنَّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (ع) كَانَ يُعُولُ مِائَةَ أَهْلِ بَيْتٍ مِنْ فَقَرَاءِ الْمَدِينَةِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۵۱۷] .

وَ یُوَثِّرُونَ عَلٰی أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ [حشر ، ۹] .

وَ یَطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلٰی حُبِّهِ مِسْکِیْنَ وَ یتِیمًا وَ أَسِیرًا [انسان ، ۸] .

۳ _ بسیج مردمی :

لِیَنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَ مَنْ قُدِرَ عَلَیْهِ رِزْقُهُ [طلاق ، ۷] .

عَلٰی الْمَوْسِعِ قَدْرُهُ وَ عَلٰی الْمُقْتِرِ قَدْرُهُ [بقره ، ۲۳۶] .

۴ _ تهدید :

لَا تُطْعَمُ... مَنَاعٌ لِلْخَیْرِ مُعْتَدٍ أَتِیمٍ [قلم ، ۱۲ و ۱۰] .

۳. آداب احسان

۱. شیوه های احسان

چگونه؟ (با سرعت ، مخفیانه)

فَاسْتَبِقُوا الْخَیْرَاتِ [مائده ، ۴۸] .

يسارُعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ [انبياء ، ٩٠] .

قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : إِنَّهُ لِيَعْرِضُ لِي صَاحِبُ الْحَاجَةِ فَأَيَادِرُ إِلَى قَضَائِهَا مَخَافَةَ أَنْ يَشْتَتِعْنِي عَنْهَا صَاحِبُهَا [أمالي طوسی ، ص ٦٤٤] .

يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ [آل عمران ، ١٣٤] .

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ [نساء ، ١١٤] .

چه چیز؟ (مال)

وَ

آتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ [بقره ، ۱۷۷] .

به کی؟ (فقرا)

لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ [بقره ، ۲۷۳] .

يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ [بقره ، ۲۷۳] .

چقدر : (به اندازه نیاز طرف مقابل)

قال سيد العابدین علی بن الحسین (ع) : حَقُّ السَّائِلِ إِعْطَاؤُهُ عَلَيَّ قَدْرَ حَاجَتِهِ [من لايحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۲۵] .

بعد از احسان :

وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ [بقره ، ۲۸۰] .

در هر حال :

گر چه با زبان :

مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً [نساء ، ۸۵] .

گر چه در نماز :

يُوتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ [مائده ، ۵۵] .

گر چه حاجتش برآورده نشود :

عَنِ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَىٰ مُوسَىٰ (ع) أَنَّ مِنْ عِبَادِي مَنْ يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالْحَسَنَةِ فَأُحْكِمُهُ فِي الْجَنَّةِ فَقَالَ مُوسَىٰ يَا رَبِّ وَ مَا تِلْكَ الْحَسَنَةُ قَالَ يَمْشِي مَعَ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ فِي قَضَاءِ حَاجَتِهِ قُضِيَتْ أَوْ لَمْ تُقْضَ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۹۵] .

حتی در حال لنگی :

فَسَقَىٰ لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّىٰ إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ [قصص ، ۲۴] .

حتی در حال اعتكاف :

قال أبو عبيد الله (ع) : إِنَّ رَجُلًا أَتَى الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ (ع) فَقَالَ : يَا أَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي أَعْنِي عَلَى قَضَاءِ حَاجَتِي فَانْتَعَلَ وَ قَامَ مَعَهُ فَمَرَّ عَلَى الْحَسَنِ (ص) وَ هُوَ قَائِمٌ يَصِلُ فَقَالَ لَهُ أَيْنَ كُنْتَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ تَسْتَعِينُهُ عَلَى حَاجَتِكَ قَالَ : قَدْ فَعَلْتُ يَا أَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي فَذَكَرَ

أَنَّهُ مُعْتَكَفٌ فَفَالَ لَهُ

أَمَّا إِنَّهُ لَوْ أَعَانَكَ كَانَ خَيْرًا لَهُ مِنْ اعْتِكَافِهِ شَهْرًا [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۹۸]؟؟.

حتی در طواف :

امام صادق (ع) به یکی از اصحاب در حال طواف فرمود :

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : أَمَّا إِنَّكَ أَنْ تُعِينَ أَخَاكَ الْمُسْلِمَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ طَوَافِ أُسْبُوعٍ بِالْبَيْتِ مُبْتَدَأً [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۹۸] .

۲. شرایط احسان

بی منت.

با خوش خلقی.

با سرعت.

با مال مردم تجارت نکند.

به جا بدهد.

پیش شرط نداشته باشد.

نیازهای ضروری (نه توسعه) :

تحصیل.

ازدواج.

درمان.

سرپناه.

تعمیر.

پیش کرایه.

عن موسی بن جعفر علیه السلامانه قال : انّ المعروف لا یستتم الا بتعجیله وسره وتصغیره فاذا انت عجلته فقد هتالته واذا انت صغرته فقد عظمته واذا انت سترته فقد اتمته. [مشکاه الانوار ، باب ۲ ، فصل ۱ ، حدیث ۳] .

۳. موانع احسان

الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ [بقره ، ۲۶۸] .

۴. آثار احسان

وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ [شوری ، ۲۷] .

۵. مصادیق احسان

۱. انفاق

قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ وَ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يَخْلِفُهُ وَ هُوَ خَيْرُ الرَّاغِبِينَ [سبأ ، ۳۹] .

۱ _ در آیه ۳۶ همین سوره ، نیز مسئله گشایش و تنگی مطرح شد ، لکن مخاطب آن جا کفار و مخاطب این آیه مؤمنین است . (کلمه له و کلمه عبادۀ در این آیه است) .

۲ _ در آیه ، خداوند برای تشویق به انفاق چند نکته را مطرح فرموده است ، از جمله :

الف : گشایش رزق به دست او است ، نگران نباشید .

ب : از هر چه بدهید ، قبول است

:

مِنْ شَيْءٍ

ج : هر مقدار بدهید ، قبول است :

مَا أَنْفَقْتُمْ

د : خودم ، جبران می کنم :

فَهُوَ يَخْلِفُهُ

ه : بهترین نوع جبران می کنم :

خَيْرُ الرَّازِقِينَ

۳_ تاجری که می بیند ، سرمایه اش در بعضی تجارتها تلف است ، حاضر است ارزان یا نسیه بفروشد. اگر مشتری خوب پیدا شد و نفروخت ، کم عقل است. عمر ما در بعضی موارد تلف است ، خداوند آن را به بهای گران می خرد ، معامله نکردن با خدا کم عقلی است.

بگو بدون شک پروردگرم برای هر کس از بندگانش که بخواهد روزی را گشایش می دهد و یا برای او تنگ می گرداند و هر چه را در راه او انفاق کردید ، پس او عوضش را می دهد و او بهترین روزی دهندگان است.

سؤال : شخصی به امام صادق علیه السلام گفت : من هر چه انفاق می کنم ، عوضش نمی رسد پس آیه فهو یخلفه چیست؟

پاسخ : اگر مال حلال باشد و در مصرف حلال انفاق شود ، حتما جبران می شود. (؟) به علاوه ممکن است جبران در آخرت یا از طریق دفع بلا یا در نسل بعد در همین دنیا و یا از طریق غیر مالی جبران شود.

عَنْ عُمَانَ بْنِ عَيْسَى عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : " قُلْتُ آيَاتِنِ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَطْلُبُهُمَا فَلَا أَجِدُهُمَا... قَالَ : وَ مِمَّا الْمَايَةُ الْمَأْخَرَى؟ قُلْتُ : قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يَخْلِفُهُ وَ هُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ وَ إِنِّي أَنْفِقُ وَ لَا أَرَى خَلْفًا قَالَ : أَمْ فَتَرَى اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَخْلَفَ وَعْدَهُ قُلْتُ :

لَا. قَالَ: فَمِمَّ ذَلِكَ؟ قُلْتُ: لَا أُدْرِي. قَالَ: لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ اكْتَسَبَ الْمَالَ مِنْ حِلِّهِ وَ أَنْفَقَهُ فِي حِلِّهِ لَمْ يَنْفِقْ دِرْهَمًا إِلَّا أَخْلَفَ عَلَيْهِ" [كافی، ج ۲، ص ۴۸۶]:

۱ _ انفاق تنها با مال نیست، بلکه هر نعمتی که خدا به انسان داده می توان انفاق کرد. انفقهم من شیء

۲ _ خدا بهترین رازق است، چون:

_ همه چیز به دست اوست و می تواند ببخشد.

_ بخل ندارد.

به همه می بخشد.

_ بی منت و توقع است.

_ دائمی می بخشد.

_ نیازها را می داند.

_ خیرهایی می بخشد که دیگران توان بخشیدن آن را ندارند.

۳ _ یقین به پرداخت عوض، عامل سخاوت است.

فَهُوَ يَخْلِفُهُ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَيْقَنَ بِالْخَلْفِ سَخَتْ نَفْسُهُ بِالنَّفَقَةِ [كافی، ج ۴، ص ۴۳] .

از رسول خدا نقل شده که هر شب منادی ندا می دهد: اللهم عجل للمنفق ماله خلفا و للممسك تلفا [بحار الأنوار، ج ۹۰، ص ۳۸۰] .

۴ _ کثرت مال و فرزند، نشانه رزق نیست. (در آیه قبل کفار به کثرت می بالیدند، در این آیه می فرماید توسعه رزق به دست او است، نه به دست کثرت) .

در آیاتی دیگر می خوانیم گاهی خداوند افرادی را با سرمایه عذاب می دهد:

فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ تَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَ هُمْ كَافِرُونَ [توبه، ۵۵] .

۲. قرض الحسنه

قرض الحسنه ، درمان بخل و ربا است.

قرض الحسنه ، شكوفا كردن روحيه سخاوت است.

قرض الحسنه ، يك مسئله تربيتي است ، تشويق ديگران به تعاون است.

قرض الحسنه ، طهارت

قلب است؛ یک کار اخلاقی است.

صندوق در کنار مسجد است و سود ندارد ، ولی بانک بر اساس سود است.

قرض الحسنه ، بیدار کردن وجدان ها است.

قرض الحسنه ، حرکت به نیروهای فعال بی سرمایه است.

قرض الحسنه ، خوش بین کردن مردم به اسلام و تبلیغ عملی است.

صندوق که مسئول تربیت و طهارت است ، باید خودش طهارت داشته باشد.

پیش شرط نداشته باشد ، بی منت و خوش خلق باشد ، سرعت داشته باشد ، کارمزد نگیرد ، تجارت نکند.

برای مصرف و نیازهای ضروری و شرعی (تحصیل ، ازدواج ، درمان ، پیش کرایه ، سرپناه و تعمیرات ، نه توسعه).

۱_ زیاد کردن صندوق های فامیلی.

۲_ تأمین هزینه خادمین قرض الحسنه از طریق تبرع یا موقوفات.

۳_ صندوق ها اگر شغل شود ، آثار تربیتی از بین می رود.

۴_ هر حلالی مطلوب و انصاف نیست.

۵_ مسئولین صندوق ها با تربیت و طهارت روح باشند.

۳. اسماع اصم (فهماندن به ناشنوا)

عن ابی عبد الله علیه السلام قال : اسماع الاصم من غیر تضجّر صدقه هنیئه. [مشکاه الانوار ، باب ۴ ، فصل ۱۲ ، حدیث ۱۲] .

۴. اصلاح بین الناس

عن ابی عبد الله علیه السلام : صدقه یجها الله ، الاصلاح بین الناس اذا تفاسدوا والتقرب بینهم اذا تباعدوا. [مشکاه الانوار ،

باب ۳ ، فصل ۲۱ ، حدیث ۱] .

۱. اختلاف فتوا

۱. منشأ اختلاف فتوا

مدرک ما در استنباط احکام قرآن ، حدیث ، عقل و اجماع است. فقهاء در فهم قرآن و حدیث اختلاف پیدا می کنند. در میان قرآن که ۶۳۴۲ آیه است ، حدود ۵۰۰ آیه آیات الأحکام است. ولی این ۵۰۰ آیه کلیات احکام است و الّا ۵۰۰ آیه برای

کل احکام کافی نیست تا جوابگوی تمام قوانین باشد و باید از ائمه اطهار برای فهم و تکمیل این کلیات تمام استفاده را کرد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ التَّقْلِينَ مَا إِن تَمَسَّكُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا كِتَابَ اللَّهِ وَعِثْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي وَإِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَى الْحَوْضِ [إرشاد مفید، ج ۱، ص ۲۳۱].

۱_ قرآن به زبان عربی مثل سایر لسانها الفاظ مشترکی دارد. وَ الْمُطَّلَقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ [بقره/۲۲۸].

(زن های مطلقه باید سه قرء به انتظار بمانند.) قرء ۲ معنی دارد. ۱_ پاکی ۲_ عادت ماهیانه.

بعضی گویند معنی دوم را که زن باید دو مرتبه عادت و پاک شود و مرتبه سوم به مجرد اینکه عادت شد می تواند شوهر کند. بعضی گویند تا از عادت دفعه سوم بیرون نیامد نمی شود و هر کدام شواهدی و مؤیداتی می آورند، ولی بالاخره اختلاف فتوا دارند نه از جهت هوی و هوس، بلکه از جهت فهم کلام الله.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ [مائده/۶].

عده ای از اهل سنت این آیه را در مقام اصل وضو و کیفیت آن می دانند و از ظاهر آیه استفاده می کنند که از سر انگشت شروع و تا آرنج خاتمه پیدا می کند. ولی تمام علمای شیعه و عده ای از اهل سنت گویند: این آیه در مقام اصل وضو است نه کیفیت آن و کلمه اَلْيَبِهَ معنی (با) است یا غایت است برای مفعولاً يَدِيكُمْ فَاغْسِلُوا رُءُوسَكُمْ بِمِائِدَتَيْكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ به نقاش می گوئیم رنگ بزن اطاق را تا یک متری

که منظور اصل رنگ آمیزی است نه کیفیت آن که از پائین شروع به رنگ آمیزی کند. این آیه نیز می گوید در وضو از انگشت تا آرنج شسته شود. اما کیفیت آن موقوف به عرف است که طبعاً از بالا به پائین شسته می شود کما اینکه از اهل البیت (علیهم السلام) رسیده است.

۲. چند مثال

و لَا تَنْكُحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ [نساء/ ۲۲] .

بعضی مراد از نکاح را مطلق اعمال غریزه گرفته اند ، حلال باشد یا حرام. قهراً پسر هیچ وقت نمی تواند آنها را بگیرد. ولی بعضی مراد از نکاح را عقد زناشویی به طریق صحیح گرفته اند. قهراً نتیجه اش این است که اگر پدران شما با عقد ازدواج صحیح نکاح کردند بر پسران حرام و اگر از روی زنا بود ، حلال است.

— در حدیث آمده راجع به عرق جنب از حرام که قَالَ الْكَاظِمُ (ع) : إِنْ كَانَ مِنْ حَلَالٍ فَصَلِّ فِيهِ وَ إِنْ كَانَ مِنْ حَرَامٍ فَلَا تُصَلِّ فِيهِ. [وسائل الشیعه ، ج ۳ ، ص ۴۴۷] .

بعضی گفته اند : علّت عدم جواز صلات ، نجاست عرق است. بعضی گفته اند : حدیث فقط عدم جواز صلات است و از نجاست ساکت است.

و جهاتی دیگر نیز ممکن است منشأ اختلاف فتوا باشد که به قرار ذیل است :

اول : ممکن است روایتی به فقهی برسد و به دیگری نرسد.

دوم : ممکن است روایتی به فقهی از طریق صحیح برسد که اعتماد بکند و به دیگری از طریق فاسد که اعتماد نکند.

سوم : گاهی به هر دو رسیده و مورد اعتماد هست از نظر راوی ، ولی نزد یکی معارض دارد و نزد دیگری معارضی ندارد.

در اجماع

و عقل نیز ممکن است همین حرف را بگوئیم ، زیرا حجیت اجماع نزد بعضی از فقها از راه لطف است. نزد بعضی دیگر از فقها از راه دخول معصوم (ع) ، و نزد بعضی دیگر از راه محالیت عادی [نقل از کتاب سیمای اسلام]

۱. اختلافات اجتماعی

۱. قرآن و خانواده

وَ كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ [مریم/۵۵.]

وَ أَمَرَ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ [طه/۱۳۲.]

قُلْ لِأَزْوَاجِكُمْ وَ بَنَاتِكُمْ [احزاب/۵۹.]

إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ [طور/۲۶.]

وَ أَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ [شعراء/۲۱۴.]

إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ [بقره/۱۳۳.]

يَا بَنِي أَقِمِ الصَّلَاةَ [لقمان/۱۷.]

قَالَ يَا بَنِيَّ لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ [يوسف/۵.]

يَا بَنِيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ [صافات/۱۰۲.]

يَا بَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا مِن بَابٍ وَاحِدٍ [يوسف/۶۷.]

فَمَا آمَنَ لِمُوسَى إِلَّا ذُرِّيَّهُ [يونس/۸۳.]

۲. حقوق خانواده

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) كَلِّمُوا رَاعٍ وَ كَلِّمُوا مَسْئُولَ عَنِ رَعِيَّتِهِ [جامع الأخبار ، ص ۱۱۹.]

الامير مسؤل عن الرعيه الرجل مسؤل عن اهله و المرثه راعيه على ولدها

فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ أَوْ أَجْدٍ عَلَى النَّارِ هُدًى [طه/۱۰.]

موسی در فکر آوردن نیازهای خانواده بود ، اما خدا او را به نبوت رساند.

فَرَاغَ إِلَى أَهْلِهِ فَجَاءَ بِعِجَلٍ سَمِينٍ [ذاریات/۲۶.]

تلاش همسر ابراهیم برای تهیه غذا برای مهمان.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) لَمَّا نَزَلَتْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا قَالَ النَّاسُ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ نَقِي أَنْفُسَنَا وَأَهْلِيَنَا قَالَ
اعْمَلُوا الْخَيْرَ وَذَكَرُوا بِهِ أَهْلِيَكُمْ وَأَدَّبُوهُمْ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۸۲]

احترام به حقوق و مالکیت همسر : وَآتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً [نساء/۴]

لِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَ [نساء/۳۲]

دوری از سخت گیری : يَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ [رعد/۲۱]

عفو و اغماض : وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ [شوری/۳۷]

تحمل

زخم زبان : وَ إِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا [فرقان/ ۶۳]

خرج به مقدار توان : لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ [طلاق/ ۷]

معاشرت معروف : عَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ [نساء/ ۱۹]

احترام متقابل : وَ إِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا [نساء/ ۸۶]

حضور در اجتماع : فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ [آل عمران/ ۶۱]

زنها وسیله انحراف و بهانه دست دشمن نشوند : يَدْبَحُ أَبْنَاءَهُمْ وَ يَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ [قصص/ ۴]

قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ وَ اسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ [غافر/ ۲۵]

۳. اسباب اختلاف

۱. اختلاف افکنی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ عَمِلَ فِي فُرْقَةٍ بَيْنَ امْرَأَةٍ وَ زَوْجِهَا كَانَ عَلَيْهِ غَضَبُ اللَّهِ وَ لَعْنَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَرْضَخَهُ بِالْفِ صَخْرَةٍ مِنْ نَارٍ وَ مَنْ مَشَى فِي فَسَادٍ مَا بَيْنَهُمَا وَ لَمْ يَفْرُقْ كَانَ فِي سَخَطِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَعْنَتِهِ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ حَرَّمَ (اللَّهُ عَلَيْهِ) النَّظَرَ إِلَى وَجْهِهِ [ثواب الأعمال ، ص ۲۸۸]

۲. به تکلف افتادن

برای خوشحال کردن اقوام و رفقای خود شوهرش را به زحمت نیدازد. رفقا و اقوام یک ساعت بیشتر با او نیستند ولی با شوهر آزرده زندگی دائمی مشکل خواهد بود.

۳. به رخ کشیدن

۱ _ زن نباید در خانه جمال و مال خود را به رخ شوهرش بکشد و اگر این کار را کرد جز دوری و کینه شوهر بهره ای نمی برد.

۲ _ به مدرک ، فامیل ، شکل ، مال ، هنر و... خود افتخار می کند و پز می دهد.

۴. بازگو کردن های بیجا

لا يَجِبُ اللَّهُ

الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ [نساء/١٤٨].

لَا يَغْتَبِ بَعْضُكُمْ بَعْضًا [حجرات/١٢].

مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا وَمَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقِيتًا [نساء/٨٥]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَمَرَ بِسُوءٍ أَوْ دَلَّ عَلَيْهِ أَوْ أَشَارَ بِهِ فَهُوَ شَرِيكٌ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٣٨].

فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ [بقره/١٠٢].

٥. بد زباني وتمسخر

قُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ بَيْنَهُمْ [اسراء/٥٣].

لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ [حجرات/١١].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ كَانَ لَهُ امْرَأَةٌ تُؤْذِيهِ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ صِلَاتَهَا وَ لَا حَسَنَةً مِنْ عَمَلِهَا حَتَّى تُعِينَهُ وَ تُرْضِيَهُ وَ إِنْ صَامَتِ الدَّهْرَ وَ قَامَتِ وَ أَعْتَقَتِ الرِّقَابَ وَ أَنْفَقَتِ الْمَأْمُولَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ كَانَتْ أَوَّلَ مَنْ تَرَدُّ النَّارُ ثُمَّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ عَلَى الرَّجُلِ مِثْلُ ذَلِكَ الْوِزْرِ وَ الْعَذَابِ إِذَا كَانَ لَهَا مُؤْذِيًا ظَالِمًا [أعلام الدين ، ص ٤١٤].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَلْعُونَةٌ مَلْعُونَةٌ امْرَأَةٌ تُؤْذِي زَوْجَهَا أَوْ تَعْمُهُ وَ سَيِّعِيدهُ سَيِّعِيدهُ امْرَأَةٌ تُكْرِمُ زَوْجَهَا وَ لَا تُؤْذِيهِ [كنز الفوائد ، ج ١ ، ص ١٤٩].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنْ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ بَرِيئَانِ مِمَّنْ أَضَرَّ بِامْرَأَتِهِ حَتَّى تَخْتَلِعَ مِنْهُ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٧].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِنْ أُتِعِجِبُ مِمَّنْ يَضْرِبُ امْرَأَتَهُ وَ هُوَ بِالضَّرْبِ أَوْلَى مِنْهَا [جامع الأخبار ، ص ١٥٨].

پيامبر (ص) می فرماید: حور العين به

زنی که شوهرش را آزار می دهد می گوید : خدا ترا بکشد. شما لیاقت این مرد را ندارید. به زودی از شما جدا شده و به سراغ ما می آید. [آیین همسر داری ، ص ۳۳]

۶. سوء ظن

إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ [حجرات/۱۲]

۱ _ چطور شد که نگذاشت نامه را بخوانم.

۲ _ چطور شد که حمام رفت.

۳ _ چطور شد که دیر آمد.

۴ _ چطور شد که ستایش فلانی را کرد.

۵ _ چطور شد که فلان زن از او ستایش کرد.

۶ _ چطور شد که به فلانی احترام کرد.

۷ _ چطور شد که نسبت به فامیل من سرسنگین است.

۸ _ چطور شد که به من خلاف گفت.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكَ وَالتَّغَايِرَ فِي غَيْرِ مَوْضِعٍ غَيْرِهِ فَإِنَّ ذَلِكَ يَدْعُو الصَّحِيحَةَ إِلَى السَّقَمِ وَالعَبْرِيَّةَ إِلَى الرَّيْبِ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱]

۷. مرء و جدال

پیغمبر : (ص) ضامن شده اند خانه ای را در بهشت : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَنَا زَعِيمٌ بَيْتِ فِي أَعْلَى الْجَنَّةِ وَ بَيْتِ فِي وَسْطِ الْجَنَّةِ وَ بَيْتِ فِي رِيَاضِ الْجَنَّةِ لِمَنْ تَرَكَ الْمَرْءَ وَ إِنْ كَانَ مُحِقًّا [توحید صدوق ، ص ۴۶۱]

۸. بد حجابی و جلوه های نابجا

دلسردی مرد عامل فتنه است که منشأ این دلسردی چشم چرانی مرد از یک سو و آرایش آزاد زنان در خیابان ها از سوی دیگر و مقایسه کردن که مرد میان همسر خود با تمام زنانی که دیده است می تواند باشد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ اكْفُفْ عَلَيْهِنَّ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ بِحِجَابِكَ إِيَاهُنَّ فَإِنَّ شِدَّةَ الْحِجَابِ أَبْقَى عَلَيْهِنَّ وَ لَيْسَ خُرُوجُهُنَّ بِأَشَدَّ مِنْ إِدْخَالِكَ مَنْ لَأ يُوَثَّقَ بِهِ عَلَيْهِنَّ [نهج]

مرد نباید هر مردی را به هر عنوان به خانه آورد.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا يَأْمَنُ الدِّينَ يَنْظُرُونَ فِي أَدْبَارِ النِّسَاءِ أَنْ يَتَلَوْا بِذَلِكَ فِي نِسَائِهِمْ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۹]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَيَّمَا امْرَأَةٍ تَطِيبَتْ لِغَيْرِ زَوْجِهَا لَمْ تُقْبَلْ مِنْهَا صِلَاءٌ حَتَّى تَغْتَسِلَ مِنْ طَيِّبِهَا كَغُسِّهَا مِنْ جَنَابَتِهَا [كافي ، ج ۵ ، ص ۵۰۷]

فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ [احزاب/۳۲]

وَلَا يَضْرِبَنَّ بِالرُّجُلِ لِيَعْلَمَ مَا يَخْفَيْنَ مِنْ زِينَتِهِنَّ [نور/۳۱]

۹. توقعات بی جا

پیامبر (ص) : هر زنی که ناسازگاری کند و شوهرش را بر چیزهایی که فوق توانایی اوست وادار کند ، اعمالش مورد قبول نیست و در قیامت مورد غضب خداست. [آیین همسر داری ، ص ۴۷]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَانَتْ لَهُ امْرَأَةٌ وَلَمْ تُوَافِقْهُ وَلَمْ تَصْبِرْ عَلَى مَا رَزَقَهُ اللَّهُ وَشَقَّتْ عَلَيْهِ وَحَمَلَتْهُ مَا لَمْ يَقْدِرْ عَلَيْهِ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ لَهَا حَسَنَةً تَتَّقِي بِهَا النَّارَ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهَا مَا دَامَتْ كَذَلِكَ [ثواب الأعمال ، ص ۲۸۷]

۱۰. بیکاری - سرگرمی سالم

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : نِعْمَ اللَّهُ الْمَغْزَلُ لِلْمَرْأَةِ الصَّالِحَةِ [علل الشرائع ، ج ۲ ، ص ۵۸۲]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تُتْرَلُوا النِّسَاءَ الْغُرَفَ وَلَا تُعَلِّمُوهُنَّ الْكِتَابَةَ وَاعْلَمُوهُنَّ الْغَزْلَ وَسُورَةَ النُّورِ [الجعفریات ، ص ۹۷]

ام اسلمه از رسول خدا (ص) درباره خدمت زن در خانه پرسید؛ فرمودند : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ فَأَوْغَلُوا فِيهِ بَرِّقِي وَلَا تُكْرَهُوا عِبَادَةَ اللَّهِ إِلَى عِبَادِ اللَّهِ

فَتَكُونُوا كَالرَّاكِبِ الْمُتَبَتِّ الَّذِي لَا سَفْرًا قَطَعَ وَلَا ظَهْرًا أَبْقَى [كافی ، ج ۲ ، ص ۸۶]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَيَّمَا امْرَأَةٍ رَفَعَتْ مِنْ بَيْتِ زَوْجِهَا شَيْئًا مِنْ مَوْضِعٍ إِلَى مَوْضِعٍ تُرِيدُ بِهِ صَلَاحًا نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهَا وَ مَنْ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ لَمْ يَعَذِّبْهُ [أمالی صدوق ، ص ۴۱۱]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ فَاطِمَةَ (ع) صَمِنَتْ لِعَلِيٍّ (ع) عَمَلِ الْبَيْتِ وَالْعَجِينِ وَالْخُبْزِ وَقَمَّ الْبَيْتِ وَ صَمِنَ لَهَا عَلِيُّ (ع) مَا كَانَ خَلْفَ الْبَابِ نَقَلَ الْحَطَبِ وَأَنْ يَجِيءَ بِالطَّعَامِ [تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۱۷۱]

فاطمه (س) از رسول الله ص تقاضای خادمه کرد ، فرمود : می ترسم از پاداش کار در خانه باز بمانی

یا فاطمه! اینی لا اُرید ان ینفک عنک اجرک الی الجاریه [المناقب ، ج ۳ ، ص ۳۴۱]

۱۱. زخم زبان ، توهین ، تهمت

وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ [همزه/۱]

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ [انعام/۱۰۸]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ قَذَفَ امْرَأَتَهُ بِالزَّنَاءِ خَرَجَ مِنْ حَسَنَاتِهِ كَمَا تَخْرُجُ الْحَيَّةُ مِنْ جِلْدِهَا وَ كَتَبَ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ عَلَى بَدَنِهِ أَلْفُ خَطِيئَةٍ [جامع الأخبار ، ص ۱۵۷]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَقُولُ مَنْ أَهَانَ لِي وَلِيًّا فَقَدْ أَرْصَدَ لِمُحَارَبَتِي وَ أَنَا أَسْرَعُ شَيْءٍ إِلَى نُصْرَةِ أَوْلِيَائِي [كافی ، ج ۲ ، ص ۳۵۱]

۱۲. شغل

زن ها معمولاً شوهری دوست دارند که؛

۱ _ در وطن باشد.

۲ _ هر شب بیاید.

۳ _ اول شب بیاید.

۴ _ ایام فراغت داشته باشد.

۵ _ شب نشینی و گردش و تفریح بروند.

— شغل تمیز ، آبرومند و پردرآمد داشته باشد.

این خواسته مطابق اصل فرد و اصل رفاه است ، اما اصل جامعه اصل خدمت و اصل رشد می گوید : افراد باید همت کنند. مرزبان و کشیک باشند ، از سود و تمیزی بگذرند.

۱۳. آرایش ها

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اغسلوا ثيابكم و خذوا من شعوركم و استاكوا و تزينوا و تنظفوا فان بنى اسرائيل لم يكونوا يفعلون ذلك فزنت نساءهم [نهج الفصاحه ، جمله ۳۷۸.]

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ جَهْمٍ قَالَ : رَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ (ع) اخْتَضَبَ فَقُلْتُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ اخْتَضَبْتَ؟ فَقَالَ : نَعَمْ إِنَّ التَّهَيُّتَةَ مِمَّا يَزِيدُ فِي عَفْوِ النِّسَاءِ وَ لَقَدْ تَرَكَ النِّسَاءُ الْعِفَّةَ بِتَرَكَ أَزْوَاجِهِنَّ التَّهَيُّتَةَ [كافی ، ج ۵ ، ص ۵۶۷.]

زنی به نزد پیامبر (ص) رفته و گفت که شما فرموده اید که زن در منزل برای مردش آرایش کند ، لیکن شوهر من نایبناست. حضرت فرمود : شما عطر بزنید تا شوهرتان بوی عطر را استشمام کند.

۱۴. عدم اطاعت و پیروی

۱ — نپذیرفتن عذر و عدم گذشت : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَقْبَلُ مِنْهُ عُذْرًا وَ لَا تَغْفِرُ لَهُ ذَنْبًا [كافی ، ج ۵ ، ص ۳۲۵.]

الْحَصَانُ مَعَهُ إِذَا حَضَرَ لَا تَسْمَعُ قَوْلَهُ وَ لَا تُطِيعُ أَمْرَهُ وَ إِذَا خَلَا بِهَا بَعْلُهَا تَمَنَعَتْ مِنْهُ كَمَا تَمَنَعُ الصَّعْبَةُ عَنْ رُكُوبِهَا لَا تَقْبَلُ مِنْهُ عُذْرًا وَ لَا تَغْفِرُ لَهُ ذَنْبًا

۲ — در فامیل خوار ، در خانه شوهر مستکبر : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِشِرَارِ نِسَائِكُمُ الدَّلِيلَةَ فِي أَهْلِهَا الْعَزِيزَةَ مَعَ بَعْلِهَا الْعَقِيمِ الْحَقُودِ الَّتِي لَا تَوَرَّعُ مِنْ قَبِيحِ الْمُتَبَرِّجِ إِذَا غَابَ عَنْهَا بَعْلُهَا [

کافی ، ج ۵ ، ص ۳۲۵ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ خَيْرَ نِسَائِكُمُ الْوَلُودُ الْوَدُودُ الْعَفِيفَةُ الْعَزِيزَةُ فِي أَهْلِهَا الدَّلِيلَةُ مَعَ بَعْلِهَا الْمُتَبَرِّجَةُ مَعَ زَوْجِهَا الْحَصَانُ عَلَى غَيْرِهِ الَّتِي تَسْمَعُ قَوْلَهُ وَتُطِيعُ أَمْرَهُ وَإِذَا خَلَا بِهَا بَدَلَتْ لَهُ مَا يَرِيدُ مِنْهَا وَلَمْ تَبْدُلْ كَتَبَدَّلِ الرَّجُلِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۲۴ .]

۳_ ترک آرایش برای یکدیگر: امام صادق (ع) می فرماید: زن نباید آرایش را ترک کند ، گرچه به یک گردن بند باشد [آیین همسر داری ، ص ۱۵۳ .]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): لَا يَبْغِي لِلْمَرْأَةِ أَنْ تُعْطَلَ نَفْسَهَا وَ لَوْ تَعَلَّقُ فِي عُنُقِهَا قِلَادَةً [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۰۹ .]

۴_ نپذیرفتن مدیریت: الرَّجَالُ قَوَامُونَ عَلَى النِّسَاءِ [نساء/۳۴ .]

۱۵. چشم داشت به دیگران

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى امْرَأَةٍ ذَاتِ بَعْلٍ مَلَأَتْ عَيْنَهَا مِنْ غَيْرِ زَوْجِهَا [أعلام الدين ، ص ۴۱۷ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ أَطْلَقَ نَازِرَهُ أَتَعَبَ خَاطِرَهُ مَنْ تَتَابَعَتْ لِحَظَاتِهِ دَامَتْ حَسْرَاتُهُ [جامع الأخبار ، ص ۹۳ .]

۱۶. فرزند دختر

مردان ناجوری هستند که به خاطر این که همسرشان دختر می آورد ، زندگیش را تلخ قرار می دهند.

۱۷. بدگوئی

وَ آتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا [نساء/۲۰ .]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَجِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرَاهًا وَلَا تَعْضَلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ [نساء/۱۹ .]

در جاهلیت به سراغ دختران ثروتمند می رفتند به امید این که یا بмирند و مردان وارث شوند یا آنان را در معضلات قرار دهند و زنان حاضر شوند قسمتی

از مهریه را پس دهند.

۱۸. عیب جوئی

به رسول خدا (ص) گفته شد، فلانی زن خوبی است. روزها روزه و شب ها عبادت می کند. لکن بد اخلاق و بد زبان است. فرمود: او هیچ خوبی ندارد و از اهل دوزخ است [آیین همسر داری، ص ۴۱].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَيَّمَا امْرَأَةٍ آذَتْ زَوْجَهَا بِلِسَانِهَا لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ مِنْهَا صِرْفًا وَلَا عَدْلًا وَلَا حَسَنَةً مِنْ عَمَلِهَا حَتَّى تُرْضِيَهُ [أمالی صدوق، ص ۴۲۹].

۱۹. حسادت

۲۰. کتمان درگیری ها

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا يَسْتَلِ الرَّجُلُ فِيمَا ضَرَبَ امْرَأَتَهُ [سنن ابی داود، ج ۲، ص ۲۴۶].

۲۱. غرور و خود خواهی

پوشاندن گلابیه ها راه حل نیست.

حق انتقاد و حق دفاع، نشانه رشد و آزادی و سلامت محیط است.

غرور و خودخواهی مانع حل اختلافات است.

۴. راه حل اختلاف

۱. پیش گیری

۱_ آشنا بودن زن و شوهر به مسائل خانوادگی و آشنا بودن آنها به روحیات یکدیگر و عدم دقت در گزینش همسر مناسب و هم رنگ (کفو) بخشی از عوامل اختلافات است. ای کاش برای پسران و دخترانی که در صدد ازدواج هستند کلاس هایی به عنوان آموزش ازدواج و آیین همسر داری تشکیل می شد.

۲_ بازگو کردن اسرار زندگی با یکدیگر. وَإِذْ أَسْرَ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضَهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هَذَا قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ [تحریم/۳].

۲. داد گاه خانواده

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يَرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا [نساء/۳۵].

مزایای دادگاه خانواده در اسلام :

۱_ فوری

۲_ مجانی

۳_ مکتوم

۴_ بدون مرخصی ، اضافه کار ، ساعت معین و بازپرس

۵_ کشف عوامل به طور دقیق

۶_ قبل از وقوع شقاق اقدام کنید «خِفْتُمْ»

۷_ زن و شوهر یکی هستند «شِقَاقَ»

۸_ هر دو در انتخاب داور مساوی هستند.

۳. مسئولیت والدین

۱_ دعا : رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي [ابراهیم/۴۰]

۲_ غذای حلال : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَسْبُ الْحَرَامِ يَبِينُ فِي الذُّرِّيَةِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۲۴]

۳_ غذای کامل : وَ الْوَالِدَاتُ يَرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ [بقره/۲۳۳]

۴_ آموزش : عَلِّمُوا أَوْلَادَكُمْ

۵_ موعظه : قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَ هُوَ يَعِظُهُ [لقمان/۱۳]

۶_ عدالت :

۷_ تزویج : إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَنْكَحَكَ [قصص/۲۷]

۸_ پایداری در تربیت : وَ أَمُرُ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَ اضْطَبِرْ عَلَيْهَا [طه/۱۳۲]

۹_ غافل نشدن از حق : لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَ لَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [منافقون/۹]

وظیفه پدر و مادر بنده پروری است نه بچه پروری : تَفَاخَرُ بَيْنَكُمْ وَ تَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ [حدید/۲۰]

نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَ أَوْلَادًا [سبأ/۳۵]

لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ [آل عمران/ ١٠]

٤. برخوردارهای منطقی

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : خَيْرُ نِسَائِكُمُ الَّتِي إِنْ غَضِبَتْ أَوْ أُغْضِبَتْ قَالَتْ لِرَوْجِهَا يَدِي فِي يَدِكَ لَا أَكْتَحِلُ بِغَمَضٍ حَتَّى تَرْضَى عَنِّي [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٣٨٩]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : خَيْرُ نِسَائِكُمُ الطَّيْبَةُ الرِّيحُ الطَّيْبَةُ الطَّبِيخُ الَّتِي إِذَا أَنْفَقَتْ أَنْفَقَتْ بِمَعْرُوفٍ وَإِذَا أَمْسَكَتْ أَمْسَكَتْ بِمَعْرُوفٍ

فَتَلِكْ عَامِلٌ مِنْ عُمَّالِ اللَّهِ وَ عَامِلُ اللَّهِ لَا يَخِيبُ وَ لَا يَنْدَمُ [كافي ، ج ٥ ، ص ٣٢٥ .]

فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَ يُجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا [نساء / ١٩ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : خَيْرُ نِسَائِكُمْ الَّتِي إِنْ أُعْطِيتْ شَكَرْتِ وَ إِنْ مُنِعَتْ رَضِيتِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٤ ، ص ١٦١ .]

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : أَشْكُرُكُمْ لِلَّهِ أَشْكُرُكُمْ لِلنَّاسِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٩٩ .]

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : وَ أَنْ أَشْكَرَ الْحَسَنَةَ [صحيفه سجاديه ، دعای ٢٠ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قَوْلُ الرَّجُلِ لِلْمَرْأَةِ إِنِّي أُحِبُّكَ لَا يَذْهَبُ مِنْ قَلْبِهَا أَبَدًا [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٦٩ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ اشْكُرْ مَنْ أَنْعَمَ عَلَيْكَ وَ أَنْعَمْ عَلَيَّ مَنْ شَكَرَكَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٩٤ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَعَنَ اللَّهُ قَاطِعِي سَبِيلِ الْمَعْرُوفِ قَبِيلَ وَ مَا قَاطِعُوا سَبِيلَ الْمَعْرُوفِ؟ قَالَ : الرَّجُلُ يَضِيْعُ إِلَيْهِ الْمَعْرُوفُ فَيَكْفُرُهُ فَيَمْتَنِعُ صَاحِبُهُ مِنْ أَنْ يَضْمَعَ ذَلِكَ إِلَيَّ غَيْرِهِ [كافي ، ج ٤ ، ص ٣٣ .]

هر کس به مسلمانی آفرین بگوید خداوند متعال تا قیامت برایش آفرین می نویسد. [آیین همسر داری ، صفحه ٣٦٣ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ قَالَ لِأَخِيهِ الْمُؤْمِنِ مَرْحَبًا كَتَبَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ مَرْحَبًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٠٦ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلَيْكُمْ بِالْعَفْوِ فَإِنَّ الْعَفْوَ لَا يَزِيدُ الْعَبْدَ إِلَّا عِزًّا فَتَعَاَفَوْا يَعِزَّكُمْ اللَّهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٠٨ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلَيْكُمْ بِالرَّفْقِ وَ الْعَفْوِ فِي غَيْرِ تَرْكٍ لِلْحَقِّ [تحف العقول ، ص ٢٥ .]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): النَّدَامَةُ عَلَى الْعَفْوِ أَفْضَلُ وَ أَيْسَرُ مِنَ النَّدَامَةِ عَلَى الْعُقُوبَةِ [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۰۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ كَظَمَ غَيْظًا وَ لَوْ شَاءَ أَنْ يَمْضِيَهُ أَمْضَاهُ أَمَلًا اللَّهُ قَلْبُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رِضَاهُ [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۱۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ صَبَرَ عَلَى سُوءِ خُلُقِ امْرَأَتِهِ وَ اخْتَسَبَهُ أَعْطَاهُ اللَّهُ (بِكُلِّ مَرَّةٍ) يَصْبِرُ عَلَيْهَا مِنَ الثَّوَابِ مِثْلَ مَا أُعْطِيَ أَيُّوبَ عَلَى بَلَائِهِ [ثواب الأعمال ، ص ۲۸۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ صَبَرَ عَلَى سُوءِ خُلُقِ زَوْجِهَا أَعْطَاهَا اللَّهُ مِثْلَ ثَوَابِ آسِيَةِ بِنْتِ مِزَاحِمٍ [مكارم الأخلاق ، ص ۲۱۳] .

إِذَا حَيَّيْتُمْ بِتَحِيَّهِ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا [نساء/ ۸۶]

هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ [الرحمن/ ۶۰]

اصل اختلاف سلیقه و تضارب افکار رمز شکوفایی استعدادها و روشن شدن نقاط ضعف و قوت است.

وَ لَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِإِيمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَ تَتَّقُوا وَ تَصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ [بقره/ ۲۲۴] .

خدا را در بعضی سوگندهای خود قرار ندهید. برای اصلاح نیکوکاری سوگند بی تفاوت بودن یاد نکنید.

میان داماد و دختر عبد الله بن رواحه یکی از یاران پیامبر اکرم (ص) اختلاف شد. او سوگند یاد کرد که برای اصلاح دخالت نکند. آیه نازل شد که این سوگندها بی اثر است. [نمونه ، ج ۲ ، ص ۹۹] .

امام صادق (ع) بودجه ای در اختیار مفضل برای حل اختلافات مردم قرار داد.

۵. نمونه هایی از الگوهای خانواده

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ [احزاب/ ۲۱] .

در هوای گرم حضرت علی (ع) وارد منزل شد و دید زنی لب در خانه ایستاده و می گوید

: إِنَّ زَوْجِي ظَلَمَنِي وَ أَخَافَنِي وَ تَعَدَّى عَلَيَّ وَ حَلَفَ لِيَصْرَبِنِي فرمود: صبر کن تا هوا خنک شود ، برویم به سراغ او. خانم گفت : يَشْتَدُ غَضَبُهُ وَ حَرَدُهُ عَلَيَّ فَطَاطَأَ رَأْسَهُ ثُمَّ رَفَعَهُ وَ هُوَ يَقُولُ لَا وَ اللّٰهِ اَوْ يُوْخَذُ لِلْمَظْلُومِ حَقُّهُ غَيْرَ مُتَعَنَّعٍ [اختصاص مفید ، ص ۱۵۷]

در همان روز داغ به در خانه شوهر رفتند. مرد از خانه بیرون آمد و آقا را شناخت ، ولی گفت : مَا أَنْتَ وَ ذَاكَ وَ اللّٰهُ لَأُحْرِقَنَّهَا لِكَلَامِكَ [اختصاص مفید ، ص ۱۵۷]

حضرت فرمود : آمُرُكَ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنْهَاكَ عَنِ الْمُنْكَرِ تَسْتَقْبِلُنِي بِالْمُنْكَرِ وَ تُنْكِرُ الْمَعْرُوفَ [اختصاص مفید ، ص ۱۵۷]

مردم کم کم آمدند به حضرت با جمله یا امیرالمؤمنین خطاب کردند. شوهر همین که آقا را شناخت ، روی پای آقا افتاد و عذرخواهی کرد. حضرت شمشیرش را غلاف کرد و به زن فرمود : يَا أُمَّةَ اللّٰهِ اذْخُلِي مَنْزِلَكَ وَ لَا تُلْجِي زَوْجَكَ إِلَى مِثْلِ هَذَا وَ شَبِيهِهِ [اختصاص مفید ، ص ۱۵۷]

همین که یوسف در جلسه مهمانی دید که برادرانش شرمنده هستند ، فرمود : این شما بودید که مرا به عزیزی رساندید.

شخصی به امام حسن مجتبی (ع) ناسزا گفت ، ولی امام به او لباس و مرکب و مال داد و او عوض شد.

فقیر همین که دید در مسجد کسی به او پول نداد. آب دهان به ریش کاشف الغطاء پرتاب کرد ، ولی آقا پا شد و فرمود : هر کس ریش مرا دوست دارد به فقیر کمک کند.

حضرت یعقوب (ع) فرمود : ای یوسف! حالا بگو برادرها با

توجه کردند؟ عرض کرد؛ پدر جان این را نپرسید، بلکه بپرس لطف خدا با توجه کرد؟ وَ قَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ [یوسف/۱۰۰].

إِنَّ مِنْ أَرْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَإِنْ تَعَفَّوْا وَتَصَفَّحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ [تغابن/۱۴]
وَإِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ [نساء/۱۲۸].

۱. اخلاص

۱. معنای اخلاص

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): تمام الإخلاص تجنب المعاصي [بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۲۱۵].

الْمُخْلِصُ الَّذِي لَا يَسْأَلُ النَّاسَ شَيْئًا حَتَّىٰ يَجِدَ وَإِذَا وَجَدَ رَضِيَ وَإِذَا بَقِيَ عِنْدَهُ شَيْءٌ أَعْطَاهُ

۲. ارزش و اهمیت اخلاص

۱. مأموریت به اخلاص در دین :

فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ [غافر/۶۵].

وَ مَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ [بينه/۵].

قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ [زمر/۱۱].

قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ [زمر/۱۱].

۲. تنها دین خالص پذیرفته می شود :

أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ [زمر/۳].

۳. ظهور در جلوه اخلاص در تمام زندگی

یاد قیامت عامل اخلاص :

إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصِهِ ذَكَرَى الدَّارِ [ص/۴۶].

۴. خوی بهترین مردم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الإخلاص شيمه أفاضل الناس [غرر الحکم، ص ۱۹۷].

۵. عبادت مقربین

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْإِخْلَاصُ عِبَادَةُ الْمُقَرَّبِينَ [المتقين] [غررالحكم، ص ۱۹۷].

۶. بالاترین درجه ایمان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْإِخْلَاصُ أَعْلَى الْإِيمَانِ [غررالحكم، ص ۸۳].

۷. نهایت درجه دینداری

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْإِخْلَاصُ غَايَةُ الدِّينِ [غررالحكم، ص ۸۳].

۸. معیار عبادت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْإِخْلَاصُ مَلَكَ الْعِبَادَةِ [غررالحكم، ص ۱۹۷].

۹. عمل با اخلاص، ناچیز نیست

يَا مُوسَى! مَا أُرِيدُ بِهِ وَجْهِي فَكَثِيرٌ قَلِيلُهُ وَ مَا أُرِيدُ بِهِ غَيْرِي فَقَلِيلٌ كَثِيرُهُ [الكافي، ج ۸، ص ۴۵].

عن النبي (ص): أَخْلَصَ قَلْبَكَ يَكْفِكَ الْقَلِيلُ مِنَ الْعَمَلِ [بحار الأنوار، ج ۷۰، ص ۱۷۵].

۱۰. اخلاص در معامله

امام سجاد (ع) (في المناجاة) ...

: أخلص نياتنا في معاملتك [بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ١٤٧] .

١١. بالاترين نعمت

قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع): مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيَّ عَبْدًا أَجَلٌ مِنْ أَنْ لَا يَكُونَ فِي قَلْبِهِ مَعَ اللَّهِ غَيْرُهُ [مستدرک الوسائل ، ج ١ ، ص ١٠١] .

قال (ص): مخبرا عن جبرئيل عن الله عز وجل أنه قال: الإخلاص سر من أسرارى استودعته قلب من أحببت من عبادى [بحار الأنوار ، ج ٦٧ ، ص ٢٤٩] .

١٦ _ قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع): لَوْ جَعَلْتُ الدُّنْيَا كُلَّهَا لُقْمَةً وَاحِدَةً وَأَطَعْتُهَا مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ خَالِصًا لَرَأَيْتُ أَنِّي مُقَصِّرٌ فِي حَقِّهِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٦ ، ص ٢٥٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): طُوبَى! لِمَنْ أَخْلَصَ لِلَّهِ عِلْمَهُ وَعَمَلَهُ وَجِبَهُ وَبَغْضَهُ وَأَخَذَهُ وَتَرَكَهُ وَكَلَامَهُ وَصَمْتَهُ [غررالحكم ، ص ١٩٧] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) طُوبَى! لِعَبْدٍ نَوْمَهُ عَرَفَهُ اللَّهُ وَ لَمْ يَعْرِفْهُ النَّاسُ أَوْلَيْكَ مَصِيحِ الْهُدَى وَ يَبِيعُ الْعِلْمَ تَنْجَلِي عَنْهُمْ كُلُّ فَتْنَةٍ مُظْلِمَةٍ [وسائل الشيعة ، ج ١٦ ، ص ٢٤٨] .

١٢. اخلاص عامل حفاظت

العلماء كلهم هالكون الا العاملون و العاملون كلهم هالكون الا المخلصون... [تنبيه الخواطر ، ص ٣٥٨] .

١٣. عدم نفوذ شيطان

... قَالَ فَبِعَزَّتِكَ لَأَغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلِصِينَ [ص ٨٢ و ٨٣]

١٤. موجب آزادی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فِي حَدِيثٍ وَ بِالْإِخْلَاصِ يَكُونُ الْخَلَاصُ [وسائل الشيعة ، ج ١ ، ص ٥٩] .

١٥. آنچه در مذمت ریاست آمده در اهمیت اخلاص است.

١٦. خلوص نیت موجب پاداش است

علی (ع): " جدای از عمل ،

خود موجب پاداش است." [بحار، ج ۷۰، ص ۱۹۹].

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: إِنَّ الْعَبِيدَ الْمُؤْمِنَ الْفَقِيرَ لَيَقُولُ: يَا رَبِّ! ارْزُقْنِي حَتَّى أَفْعَلَ كَذَا وَ كَذَا مِنَ الْبِرِّ وَ وُجُوهُ الْخَيْرِ فَإِذَا عَلِمَ اللَّهُ ذَلِكَ مِنْهُ بِصِدْقِ نِيَّةِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ مِنْ الْأَجْرِ مِثْلَ مَا يَكْتُبُ لَهُ لَوْ عَمِلَهُ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ كَرِيمٌ [وسائل الشيعة، ج ۱، ص ۴۹].

۱۷. جامع همه فضیلت ها است :

قال (ع): الْإِخْلَاصُ يَجْمَعُ فَوَاضِلَ الْأَعْمَالِ وَ هُوَ مَعْنَى مِفْتَاحِهِ الْقَبُولُ وَ تَوْقِيعُهُ الرِّضَا [مستدرک الوسائل، ج ۱، ص ۹۹].

۱۸. چیزی که مؤمن به آن خیانت نمی کند :

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): أَنْ رَسُولَ اللَّهِ (ص) خَطَبَ النَّاسَ فِي مَسْجِدِ الْخَيْفِ فَقَالَ ... ثَلَاثٌ لَا يَغْلُ عَلَيْهِنَّ قَلْبُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِخْلَاصُ الْعَمَلِ لِلَّهِ [الكافی، ج ۱، ص ۴۰۳].

۱۹. تنها عمل خالص مورد قبول پروردگار است :

قال (ص): ان الله لا يقبل الا من اخلص له ثم تلا هذه الآية الا لله الدين الخالص [زمر، ۲].

۲۰. اخلاص، فلسفه خلقت

خلقت، برای امتحان اخلاص است.

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَ الْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ [ملک/ ۲].

۲۱. تکیه گاه مورد اعتماد :

وَ مَنْ يَسْلَمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَ هُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى [لقمان/ ۲۲].

۲۲. در خواست از خدا جهت رسیدن به اخلاص

۲۳. اهمیت نیت نماز

فَقَهُ الرِّضَا، (ع): لَا صَلَاةَ إِلَّا بِإِسْبَاطِ الْوُضُوءِ وَ إِحْضَارِ النِّيَّةِ [مستدرک الوسائل، ج ۴، ص ۱۰۶].

۲۴. نیت بافضیلت تر از عمل است

عَنْ

أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي حَدِيثٍ : وَ النَّيُّ أَفْضَلُ مِنَ الْعَمَلِ [وسائل الشيعة ، ج ١ ، ص ٥١] .

٢٥. وسعت عطايابه قدر نيات

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ... فَإِنَّ الْعَطِيَّةَ عَلَى قَدْرِ النَّيِّ [نهج البلاغه ، ص ٣٩٧] .

٢٦. به اندازه خلوص نیت ، ارزشمندی نزد خداوند

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي حَدِيثٍ قَالَ : إِنَّ اللَّهَ بِكَرَمِهِ وَ فَضْلِهِ يَدْخُلُ الْعَبْدَ بِصِدْقِ النَّيِّ وَ السَّرِيرَةِ الصَّالِحَةِ الْجَنَّةَ [وسائل الشيعة ، ج ١ ، ص ٥٦] .

٢٧. نیت همان عمل است

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي حَدِيثٍ : وَ النَّيُّ أَفْضَلُ مِنَ الْعَمَلِ أَلَّا وَ إِنَّ النَّيَّ هِيَ الْعَمَلُ [وسائل الشيعة ، ج ١ ، ص ٥١] .

الحسنات صدق النية و العمل و القول الطيب و العمل الصالح و السيئات سوء النية و سوء العمل [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٤٢١] .

٢٨. نشانه عقل و قلب سالم :

قال الصادق (ع) : إن كنت عاقلا فقدم العزيمة الصحيحة و النية الصادقة [مصباح الشريعة ، ص ١١] .

لا تثبت النية الصادقة إلا بالعقل [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٣١١] .

قال الصادق (ع) : صاحب النية الصادقة صاحب القلب السليم [مصباح الشريعة ، ص ٥٣] .

صاحب النية هو الذي يتصبر على الطاعة [بحار الأنوار ، ج ٦٨ ، ص ٣٩٥] .

٣. آثار إخلاص نيت

١. موجب پذیرش نماز و عبادات

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَيْسَتْ الصَّلَاةُ قِيَامَكَ وَ قَعُودَكَ إِنَّمَا الصَّلَاةُ إِخْلَاصُكَ وَ أَنْ تَرِيدَ بِهَا اللَّهَ وَحْدَهُ [شرح نهج البلاغه ، ج ١ ، ص ٣٢٥] .

امام صادق (ع) : يا ابن مسعود! إذا عملت عملا فاعمل لله خالصا لأنه لا يقبل من عباده الأعمال إلا ما كان خالصا [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ٧٤] .

ص ۱۰۵].

۲. با اخلاص سریع تر می توان به آرزوها برسیم

با اخلاص سریع تر می توانیم به آرزوهایمان برسیم. [بحار، ج ۷۲، ص ۲۹۹].

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ: مَا بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ إِلَّا قَلِيلٌ الْعَقْلُ قِيلَ وَ كَيْفَ ذَلِكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! قَالَ: إِنَّ الْعَبْدَ لَيَعْمَلُ الْعَمَلَ الَّذِي هُوَ لِيهِ رِضًا فَيُرِيدُ بِهِ غَيْرَ اللَّهِ فَلَوْ أَنَّهُ أَخْلَصَ لِلَّهِ لَجَاءَهُ الَّذِي يُرِيدُ فِي أَسْرَعِ مَنْ ذَلِكَ [وسائل الشيعة، ج ۱، ص ۶۱].

۳. موجب مصونیت و بیمه در مقابل انحراف و لغزش:

و لَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَ هَمَّ بِهَا لَوْلَا أَنَّ رَأَى بُرْهَانَ رَبِّهِ كَذَلِكَ لِنَصُرَفَ عَنْهُ السُّوءَ وَ الْفَحْشَاءَ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ [يوسف/ ۲۴].

۴. گفته اند که علم بذراست و عمل ذرع و اخلاص آب آن.

[کیمیای سعادت، ص ۷۵۶].

۵. کمترین مقامش بهشت است:

و ادنی مقام المخلص... فی الاخره النجاه من النار و الفوز بالجنه [محجه، ج ۸، ص ۱۳۳].

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصًا دَخَلَ الْجَنَّةَ [وسائل الشيعة، ج ۱۵، ص ۲۵۶].

۶. زمینه ساز بالاترین موفقیت ها

شرط صحت و شرط قبول عبادت است.

۷. نهایت ارزشمندی عمل

ضربه علی (ع) يوم الخندق افضل من عباده الثقلين

علمای شیعه می گویند: این فضیلت به خاطر اخلاص ایشان بوده. [قلب سلیم، ۳۹۶].

۸. کار، حجمش زیاد جلوه می کند:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: مَنْ أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِالْقَلِيلِ مِنْ عَمَلِهِ أَنْ يَهْرَ اللَّهُ لَهُ أَكْثَرَ مِمَّا أَرَادَ وَ مَنْ أَرَادَ النَّاسَ بِالْكَثِيرِ

مِنْ عَمَلِهِ فِي تَعَبٍ مِنْ بَدَنِهِ وَ سَهَرٍ مِنْ لَيْلِهِ أَبِي اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَّا أَنْ يَقْلَلَهُ فِي عَيْنٍ مَنْ سَمِعَهُ [الكافي ، ج ٢ ، ص ٢٩٦] .

٩. اثر اخلاص در زندگی برزخی :

وَ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزُقُونَ [آل عمران/١٦٩] .

١٠. موجب امیدواری :

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يُرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ [بقره/٢١٨] .

١١. موجب رشد :

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٍ [بقره/٢٤١] .

١٢. موجب جاودانگی نعمتهای بهشتی

و روى أن بالنيات خلد أهل الجنة فى الجنة [بحار الأنوار ، ج ٦٧ ، ص ٢١٢] .

١٣. موجب بالارفتن و تعالی کلام

بالا رفتن کلام به خاطر اخلاص است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ (فاطر/١٠) يَعْنِي إِذَا كَانَ عَمَلُهُ خَالِصًا أَرْتَفَعَ قَوْلُهُ وَ كَلَامُهُ الْخَيْرَ. [مستدرک الوسائل ، ج ٥ ، ص ٣٥٨] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " حَنِيفًا مُسْلِمًا " (آل عمران/٦٧) قَالَ : خَالِصًا مُخْلِصًا [الكافي ، ج ٢ ، ص ١٥] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا " (روم/٣٠) قَالَ : أَمْرُهُ أَنْ يَقِيمَ وَجْهَهُ لِلْقَبْلَةِ لَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ مِنْ عِبَادَةِ الْأَوْثَانِ خَالِصًا مُخْلِصًا [وسائل الشيعه ، ج ٤ ، ص ٢٩٥] .

١٤. رهایی از بدبختی و هلاکت

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَخْلَصَ نِيَّتَهُ تَنْزَهُ عَنِ الدُّنْيَا [غرر الحکم ، ص ١٩٨] .

١٥. امنیت دینی

من

خلص ايمانه ، امن دينه [بحار ، ج ٩٥ ، ص ٤٥٢] .

(ايمان از انحراف)

١٦. موجب رفعت عمل

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بِالْإِخْلَاصِ تَرْفَعُ الْأَعْمَالُ [ژ...EÛŠ...ژ] ص ١٥٥] .

١٧. موجب پاکی اعمال

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَوْ خَلَصْتَ النِّيَّاتَ لَزَكَتِ الْأَعْمَالُ [غررالحکم ، ص ٩٣] .

١٨. نورانیت دیدگان

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : عِنْدَ تَحَقُّقِ الْإِخْلَاصِ تَسْتَنِيرُ الْبَصَائِرُ [غررالحکم ، ص ١٩٨] .

(دید وسیع پیدا کردن)

١٩. جاری شدن حکمت از دل به زبان

قال رسول الله (ص) : مَا أَخْلَصَ عَبْدُ اللَّهِ عِزَّ وَجَلَّ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا إِلَّا جَرَتْ يَنَابِيعُ الْحِكْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ عَلَى لِسَانِهِ [عيون أخبارالرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ٦٩] .

٢٠. رسیدن به آرزوها

رسیدن به آرزوها :

الف : عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَخْلَصَ بَلْغَ الْأَمَالِ [غررالحکم ، ص ١٩٨] .

ب : عَلَى (ع) : كَلِمًا أَخْلَصَ عَمَلًا ، بَلَغَتْ مِنَ الْآخِرَةِ أَمَلًا [غرر] .

٢١. به نتیجه رسیدن امور

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فِي إِخْلَاصِ النِّيَّاتِ نَجَاحُ الْأُمُورِ [غررالحکم ، ص ٩٣] .

٢٢. نائل شدن به مقاصد

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَخْلَصَ تَنَلُ [غررالحکم ، ص ١٩٨] .

۲۳. رسیدن به مقامات عالی :

امام سجاد (ع) : فی الدعاء "...اللهم صل علی محمد و آل محمد و اجعلنا ممن جاسوا خلال دیار الظالمین و استوحشوا من مونسه الجاهلین و سموا إلى العلو بنور الإخلاص" [بحار الأنوار ، ج ۹۱ ، ص ۱۲۶] .

۲۴. موجب اجابت دعا

دعاء شایسته اجابت می شود : عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : المخلص حری بالإجابة [غررالحکم ، ص ۱۹۳]

۲۵. جلب یاری خداوند

صادق (ع) : انما نصر الله هذه الامه

ب... اخلاصهم... [محجه ، ج ۸ ، ص ۱۲۵] .

۲۶. بی نیازی از دیگران

امام (ع) : اعمل لوجه واحد یکفیک الوجوه کلها [کنز] .

۲۷. خداوند عهده دار امور دنیوی و اخروی بنده می شود :

عَنْ سَيِّدِ الْعَابِدِينَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) قَالَ : " حَقُّ اللَّهِ الْأَكْبَرُ عَلَيْكَ أَنْ تَعْبُدَهُ وَ لَا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا فَإِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ بِإِخْلَاصٍ جَعَلَ لَكَ عَلَى نَفْسِهِ أَنْ يَكْفِيكَ أَمْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ " [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۱۸] .

۲۸. تمام موجودات حتی درندگان از او حساب می برند :

قال أبو عبد الله (ع) : ... إذا كان مخلصا لله أخاف الله منه كل شيء حتى هوام الأرض و سباعها و طير السماء و حيتان البحر [بحار الأنوار ، ج ۶۶ ، ص ۲۸۵] .

۲۹. رمز نزول امداد الهی

فَقَهُ الرُّضَا (ع) : لَا صَلَاةَ إِلَّا بِإِسْتِبَاغِ الْوُضُوءِ وَ إِخْضَارِ النَّيِّهِ [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۱۰۶] .

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي حَدِيثٍ قَالَ : إِنَّ اللَّهَ بِكْرَمِهِ وَ فَضْلِهِ يَدْخُلُ الْعَبْدَ بِصِدْقِ النَّيِّهِ وَ السَّرِيرَةِ الصَّالِحَةِ الْجَنَّةَ [وسائل الشيعه ، ج ۱ ، ص ۵۶] .

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ... فَإِنَّ الْعَطِيَّةَ عَلَى قَدْرِ النَّيِّهِ [نهج البلاغه ، ص ۳۹۷] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي حَدِيثٍ : وَ النَّيُّهُ أَفْضَلُ مِنَ الْعَمَلِ [وسائل الشيعه ، ج ۱ ، ص ۵۱] .

۳۰. بصیرت و شناخت زمانه

بعد از قتل طلحه ، حضرت امیر (ع) جملاتی فرمود از جمله؛ وَ بَصَّرَنِيكُمْ صِدْقُ النَّيِّهِ أَقَمْتُ لَكُمْ عَلَى سَنَنِ الْحَقِّ فِي جَوَادِّ الْمَضَلِّهِ حَيْثُ تَلْتَقُونَ وَ لَا دَلِيلَ [نهج البلاغه ، ص ۵۱] .

۳۱. وسیله سنگین شدن میزان

ما یثقل فی

الميزان إلا النيه الصادقه [بحار الأنوار ، ج ٩٢ ، ص ٤٦٤] .

٣٢. نیت رمز قدرت

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : مَا ضَعُفَ بَدَنٌ عَمَّا قَوِيَتْ عَلَيْهِ النَّيَةُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٤٠٠] .

٣٣. زهد وبی اعتنایی به دنیا

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : مَا أَخْلَصَ الْعَبْدُ الْإِيْمَانَ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَرْبَعِينَ يَوْمًا أَوْ قَالَ مَا أَجْمَلَ عَبْدٌ ذِكْرَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَرْبَعِينَ يَوْمًا إِلَّا زَهَّدَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي الدُّنْيَا وَبَصَّرَهُ دَاءَهَا وَدَوَّاءَهَا فَأَثَبَتِ الْحِكْمَةَ فِي قَلْبِهِ وَانْطَقَ بِهَا لِسَانَهُ [الكافي ، ج ٢ ، ص ١٦] .

٣٤. زمينه ساز برترين موفقيتها است

عن سيده النساء صلوات الله عليها : " قالت من أصعد إلى الله خالص عبادته أهبط الله عز وجل إليه أفضل مصلحته " [بحار الأنوار ، ج ٦٧ ، ص ٢٤٩] .

٣٥. اجرش عظيم وپاداش او با خدا است

بَلَى مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [بقره/١١٢] .
نُوتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا [نساء/١١٤] .

أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَغْلُومٌ فَوَاكِهِ وَهُمْ مُكْرَمُونَ [صافات/٤١ و ٤٢] .

اجر عظيم : وَ مَنْ يقاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلْ أَوْ يُغْلَبْ فَسَوْفَ نُوتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا [نساء/٧٤] .

٣٦. رهبر و امام می شود :

وَ إِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَ صَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَ اتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ [لقمان/١٥] .

٣٧. كارش گم نمی شود :

ما عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَ ما عِنْدَ اللَّهِ باقٍ [نحل/٩٦] .

وَ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ

أَعْمَالُهُمْ [محمد/ ٤] .

۳۸. نورگیری و امداد الهی :

وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا [عنكبوت/ ۶۹] .

۳۹. راه یابی :

وَ مَنْ يَهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاعِمًا (راه های زیاد) كَثِيرًا وَ سَعَةً [نساء/ ۱۰۰] .

۴۰. جبران

وَ مَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ [انفال/ ۶۰] .

۴۱. نجات از وسوسه های شیطان

علامت اخلاص نجات از وسوسه های شیطانی است :

لَأَعْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ [حجر/ ۳۹ و ۴۰] .

۴. نقش اخلاص

۱. در قوام دین

لا يقوم الدين إلا بالنية الصادقة و لا تثبت النية الصادقة إلا بالعقل [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۳۱۱] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ : " حَنِيفًا مُسْلِمًا " (آل عمران/ ۶۷) قَالَ خَالِصًا مُخْلِصًا [الكافي ، ج ۲ ، ص ۱۵] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : " سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " فَأَقِمَّ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا " (روم/ ۳۰) قَالَ : " أَمْرُهُ أَنْ يَقِيمَ وَجْهَهُ لِلْقَبْلَةِ لَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ مِنْ عِبَادَةِ الْأَوْثَانِ خَالِصًا مُخْلِصًا " [وسائل الشيعة ، ج ۴ ، ص ۲۹۵] .

۲. در عمل

عن الرضا عن آبائه (ع) قال : قال رسول الله (ص) : لا حسب إلا بالتواضع و لا كرم إلا بالتقوى و لا عمل إلا بالنية [بحار الأنوار ، ج ۶۶ ، ص ۴۰۴] .

۳. در بالارفتن کلام

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : " إِلَيْهِ يَضِيَعُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ " (فاطر/ ۱۰) يَعْنِي إِذَا كَانَ عَمَلُهُ خَالِصًا ارْتَفَعَ قَوْلُهُ وَ

كَلَامُهُ الْخَبَرُ [مستدرک الوسائل ، ج ۵ ، ص ۳۵۸] .

۴. درجاودانگی اهل بهشت

۵. سوءنیت

۱. ضایع کننده اعمال

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ضَاعَ مَنْ كَانَ لَهُ مَقْصِدٌ غَيْرَ اللَّهِ [غررالحکم ، ص ۹۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَ لَا بُدَّ لِلْعَبْدِ مِنْ خَالِصِ النَّيِّهِ فِي كُلِّ حَرَكَهٍ وَ سَيَكُونُ لِأَنَّهُ إِذَا لَمْ يَكُنْ هَذَا الْمَعْنَى يَكُونُ غَافِلًا وَ الْغَافِلُونَ قَدْ وَصَفَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى [مستدرک الوسائل ، ج ۱ ، ص ۹۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَمَلُ كُلُّهُ هَبَاءٌ إِلَّا مَا أَخْلَصَ فِيهِ [غررالحکم ، ص ۱۵۵] .

۲. موجب لعنت پروردگار و ملائکه

عمل بدون اخلاص موجب لعنت پروردگار و ملائکه است

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) : ... فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى أَنْتُمْ حَفَظْتُمْ عَمَلِ عِبْدِي وَأَنَا رَقِيبٌ عَلَى مَا فِي نَفْسِهِ إِنَّهُ لَمْ يَرُدَّنِي بِهَذَا الْعَمَلِ عَلَيْهِ لَعْنَتِي فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ عَلَيْهِ لَعْنَتِكَ وَ لَعْنَتَنَا [مستدرک الوسائل ، ج ۱ ، ص ۱۱۱] .

۳. مانع استجاب دعا

الدُّنُوبُ الَّتِي تَرُدُّ الدُّعَاءَ سُوءُ النَّيِّهِ [وسائل الشيعة ، ج ۱۶ ، ص ۲۸۱] .

فإن أخلصت فيه النية استجاب الله لك [بحار الأنوار ، ج ۹۲ ، ص ۳۹۷]

وَ إِذَا دَعَا اللَّهُ بِغَيْرِ نِيَةٍ وَ إِخْلَاصٍ لَمْ يَسْتَجِبْ لَهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۵ ، ص ۱۸۹] .

۶. ریشه های اخلاص

۱. یاس از بنده

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أول الإخلاص اليأس مما في أيدي الناس [غررالحكم ، ص ۱۹۸] .

۲. میل و رغبت به پروردگار :

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من رغب فيما عند الله أخلص عمله [غررالحكم ، ص ۱۵۵] .

۳. عبادت :

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الإخلاص ثمره العبادة [غررالحكم ، ص ۱۹۷] .

۴. علم و آگاهی :

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثمره العلم إخلاص العمل [غررالحكم ، ص ۶۴] .

أخلص العمل فإن الناقد بصير [بحار الأنوار ، ج ۱۳ ، ص ۴۳۱] .

النية تبدو من القلب على قدر صفاء المعرفة [بحار الأنوار ، ج ۶۷ ، ص ۲۱۰] .

۵. یقین

سرچشمه اخلاص ، یقین است و باید از خداوند خواست :

اللهم! إنى أسألك إخبارات المختبين و إخلاص الموقنين [بحار الأنوار ، ج ٨٩ ، ص ٢٠٦] .

يقين : عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : غايه اليقين الإخلاص [غررالحكم ، ص ١٩٨] .

٦. ايمان

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الإخلاص ثمره اليقين [غررالحكم ، ص ١٩٧] .

الَّذِينَ آمَنُوا يقاتِلُونَ فِي سَبِيلِ

اللَّهِ [نساء/ ۷۶] .

وَ الَّذِينَ كَفَرُوا يقاتُلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ [نساء/ ۷۶] .

۷. عوامل دستیابی به اخلاص

۱. راههای اعتقادی ، فکری ، عملی :

راه های فکری :

۱ _ توجه به عظمت پروردگار. (اینکه هیچ اراده ای بر اراده او مقدم نیست)

۲ _ توجه به نِعَم پروردگار : دنیوی ، اخروی.

۳ _ توجه به ارزش ها :

ارزش وجودی انسان (که پاداشی چون بهشت دارد) .

بی ارزشی دنیا :

مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ [نساء/ ۷۷] .

وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْعُزُورِ [آل عمران/ ۱۸۵] .

وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ [انعام/ ۳۲] .

۴ _ توجه به سرگذشت مخلصین و ریاکاران.

۵ _ اندیشیدن در مضرات ریا.

اندیشیدن در فضایل اخلاص : فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا [كهف/ ۱۱۰] .

راه های عملی :

۱ _ جهاد مداوم با نفس.

۲ _ کسر خطوط نفسانی و قطع طمع از دنیا.

۳ _ دعاء و مناجات با پروردگار در مواقع مختلف.

۴_ اطاعت مستمر و پی گیر از فرامین الهی.

۵_ پنهانی عبادت کردن و کتمان کردن حسنات و عبادات.

۶_ کناره گیری از اشرار.

۲. راههای عملی

فاستعينوا بالصبر و الصلاة و الصدق في النية [الإرشاد، ج ۱، ص ۲۶۵].

۸. نشانه و عدالت اخلاص

۱. انتظار و توقع ستایش ندارد :

عَنْهُ (ص) : إِنَّ لِكُلِّ حَقٍّ حَقِيقَةً وَ مَا بَلَغَ عَبْدٌ حَقِيقَةَ الْإِخْلَاصِ حَتَّى لَا يَحِبَّ أَنْ يُحْمَدَ عَلَى شَيْءٍ مِنْ عَمَلٍ لِلَّهِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱ ، ص ۱۰۰] .

إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُوراً [انسان/ ۹] .

۲. به هیچ کس جز پروردگار امید ندارد :

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعِبَادَةُ الْخَالِصَةُ أَنْ لَا يَرْجُو الرَّجُلُ إِلَّا رَبَّهُ وَلَا يَخَافُ إِلَّا ذَنْبَهُ [غررالحکم ، ص ۱۹۹]

۳. زاهد است :

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الزهد سجيهِ المخلصين [غررالحكم ، ص ۲۷۵] .

۴. ظاهر و باطنش یکی است :

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ لَمْ يَخْتَلِفْ سِرُّهُ وَ عَلَانِيَتُهُ وَ فِعْلُهُ وَ مَقَالَتُهُ فَقَدْ أَدَّى الْأَمَانَةَ وَ أَخْلَصَ الْعِبَادَةَ [مستدرک الوسائل ، ج ۷ ، ص ۷۲] .

۵. پشیمان نمی شود.

۶. خستگی در او راه ندارد.

۷. زرق و برق و مالومنال او را از وظیفه باز نمی دارد :

يَجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [مائده/ ۵۴] .

۸. تعصب و پافشاری در خطا و اشتباه ندارد.

۹. از غیر خداوند سؤال نمی کند :

قال (ع) : الْمُخْلِصُ الَّذِي لَا يَسْأَلُ النَّاسَ شَيْئاً [وسائل الشيعه ، ج ۱۵ ، ص ۱۹۴] .

۱۰. از محرمات اجتناب می کند :

قال رسول الله (ص) : تمام الاخلاص ، الاجتناب المحارم [كتر] .

علی (ع) : تمام الاخلاص ، تجنب المعاصی [بحار ، ج ۷۷ ، ص ۲۱۳] .

۱۱. تمام وجودش تسلیم پروردگار است :

قال رسول الله (ص) : علامه المخلص فأربعة يسلم قلبه و يسلم جوارحه و... [بحار الأنوار ، ج ۱ ، ص ۱۲۱] .

۱۲. مردم از خیر او بهره مند و از شر او در امانند :

دنباله حدیث فوق : ... و بذل خیره و کف شره [بحار الأنوار ، ج ۱ ، ص ۱۲۱] .

۱۳. مدح و ذم مردم نزد او مساوی است :

قال الصادق (ع) : لا یصیر العبد عبدا خالصا لله عز و جل حتی یصیر المدح و الذم عنده سواء [بحار الأنوار ، ج ۷۰ ، ص ۲۹۴] .

۱۴. توجه اش به تکلیف و وظیفه است نه عنوان.

۱۵. نه منت است نه آزار :

ثُمَّ لَا يَتَّبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا

وَلَا أَدْرِي [بقره/ ٢٦٢] .

١٦. هیچ کارش لغو نیست :

بِأَنَّهُمْ لَا يَصِفُ يَبْهَمُ ظَمًا وَلَا نَصَبًا وَلَا مَحْمَصَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطُونَ مَوْطِنًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوِّ نِيْلًا إِلَّا كَتَبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ [توبه/ ١٢٠] .

١٧. محبوب خدا است :

وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ [محمد/ ٤] .

١٨. در انجام وظیفه سست نمی شود

مرگ و شهادت یکی است : وَلَئِنْ قُتِلْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ [آل عمران/ ١٥٧] .

١٩. جرأت و خط شکنی :

يَجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ [مائده/ ٥٤] .

٢٠. ایمان واقعی :

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا [انفال/ ٧٤] .

٢١. علامت اخلاص ، انتظار فرج

علامت اخلاص انتظار فرج است :

أبا جعفر محمد بن علی الرضا (ع) فقلت له : " و لم سمي المنتظر؟ قال : لأن له غيبه تكثر أيامها و يطول أمدها فينتظر خروجه المخلصون " [بحار الأنوار ، ج ٥١ ، ص ٣٠] .

عن الرضا (ع) عن آبائه عن أمير المؤمنين أنه قال : " ... و الذي بعث محمدا بالنبوه و اصطفاه على جميع البريه و لكن بعد غيبه و حيره لا تثبت فيها على دينه إلا المخلصون المباشرون لروح اليقين " [بحار الأنوار ، ج ٥١ ، ص ١١٠] .

نحن اوليائه المخلصون [بحار ، ج ٩ ، ص ٣٢٢] .

رکن الأولیاء و عماد الأصفیاء أمير المومنین و یعسوب الدین و قدوه الصالحین و إمام المخلصین

و المعصوم [بحار الأنوار ، ج ۹۷ ، ص ۳۰۷] .

بک غیر الله المخلصین من المنافقین [بحار ، ج ۴۲ ، ص ۲۷] .

۲۲. یادقیامت

علامت اخلاص یاد قیامت است :

إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصِهِ ذِكْرِي الدَّارِ [ص ۴۶] .

۲۳. ادعا نداشتن

علامت اخلاص :

راوی به امام جواد (ع) گفت : " چون ده فقیر عیالمنند را کمک کرده ام شادم. امام (ع) : به شرط آنکه تا کنون یا از این به بعد حبط نکنی. راوی : مگر ممکن است حبط شود در حالی که من از شیعیان خالص شما هستم؟ امام (ع) فرمود : با همین کلمه حبط شد. پرسید چرا؟ امام (ع) فرمود : لا تبطلوا صدقاتکم بالمنّ و الاذی.

و نفرمود ، منت و اذیت بر تصدق داده شدگان ، بلکه هر نوع منت و اذیت رمز ابطال است. و شما که گفتید : من شیعه خالص هستم؛ من که امام جواد هستم و فرشتگان محافظ که دور تو هستند اذیت شدند و همین اذیت سبب حبط و باطل شدن ثواب تو شد.

شیعه خالص ، ابوذر و سلمان و مقداد و عمارند. تو که خودت را مانند آنها می دانی من اذیت شدم. گفتم : چه بگویم؟ فرمود (ع) : بگو من از دوستان شما هستم. راوی می گوید : من از گفته خود شرمنده هستم و عذر می خواهم و توبه کردم. امام (ع) فرمود : با این توبه ثواب به تو برگشت و حبط از تو برطرف شد". [بحار ، ج ۶۵ ، ص ۱۵۹] .

قال (ع) : " دخل رجل علی محمد بن علی بن موسی الرضا (ع) و هو مسرور ، فقال : ما لی

أراك مسرورا؟ قال : يا ابن رسول الله! سمعت أباك يقول أحق يوم بأن يسر العبد فيه يوم يرزقه الله صدقات و مبرات و سد
خلات من إخوان له مؤمنين ، و إنه قصدنى اليوم عشره من إخوانى [المؤمنين] الفقراء لهم عيالات ، قصدونى من بلد كذا و
كذا ، فأعطيت كل واحد منهم فلهدا سرورى. فقال محمد بن على (ع) : لعمرى إنك حقيق بأن تسر إن لم تكن أحبطته أو لم
تحبطه فيما بعد. فقال الرجل : و كيف أحبطته و أنا من شيعتكم الخالص؟ قال هاه قد أبطلت برك ياخوانك و صدقاتك. قال : و
كيف ذاك يا ابن رسول الله؟ قال : له محمد بن على (ع) اقرأ قول الله عز و جل " يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَ
الْأَذَى " (بقره/ ۲۶۴) . قال الرجل : يا ابن رسول الله! ما مننت على القوم الذين تصدقت عليهم و لا آذيتهم قال له محمد بن على
(ع) : إن الله عز و جل إنما قال : لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَ الْأَذَى [(بقره/ ۲۶۴)] و لم يقل لا تبطلوا بالمن على من تتصدقون
عليه ، [و بالأذى لمن تتصدقون عليه] و هو كل أذى ، أفترى أذاك للقوم الذين تصدقت عليهم أعظم ، قال : لما ذا؟ قال :
لقولك " و كيف أحبطته و أنا من شيعتكم الخالص " و يحك ، أ تدرى من شيعتنا الخالص [قال : لا. قال شيعتنا الخالص] حزقيل
المؤمن ، أم أذاك لحفظتك و ملائكة الله المقربين حواليك ، أم أذاك لنا فقال : الرجل بل هذا

یا ابن رسول الله! فقال: فقد آذيتني و آذيتهم و أبطلت صدقتك مؤمن آل فرعون و صاحب يس الذي قال الله تعالى [فيه] " و جاء من أقصا المدينه رجلٌ يسعي " (يس/ ٢٠) و سلمان و أبو ذر و المقداد و عمار ، أ سويت نفسك بهواء أما آذيت بهذا الملائكه ، و آذيتنا. فقال الرجل : أستغفر الله و أتوب إليه ، فكيف أقو؟ قال : قل أنا من مواليكم و محبيكم ، و معادي أعدائكم ، و موالي أوليائكم. فقال كذلك أقول ، و كذلك أنا يا ابن رسول الله ، و قد تبتمن القول الذي أنكرته ، و أنكرته الملائكه ، فما أنكرتم ذلك إلا لإنكار الله عز و جل. فقال : محمد بن علي بن موسى الرضاع الآن قد عادت إليك مثوبات صدقاتك و زال عنها الإحباط " [تفسير الإمام العسكري ، ص ٤١٣] .

٢٥. خود رادر برابر تکالیف الهی معتقد دانستن و اقدام به تطهیر ریاء و نفاق داشتن

مَنْ أَخْلَصَ بِيَاطِنَهُ لِلَّهِ وَ خَشَعَ لَهُ بِقَلْبِهِ وَ رَأَى نَفْسَهُ مُقْصِرًا بَعِيدًا يَدُلُّ كُلَّ مَجْهُودٍ وَ حَيَّدَ الشُّكْرَ عَلَيْهِ حَاصِلًا مَا فَيَكُونُ مِمَّنْ يَرْجَى لَهُ الْخَلَاصَ مِنَ الرِّيَاءِ وَ النَّفَاقِ إِذَا اسْتَقَامَ عَلَى ذَلِكَ فِي كُلِّ حَالٍ [مستدرک الوسائل ، ج ١ ، ص ١٠٧] .

٢٦. هم چون شیر ، بوی خون و گوشت ندارد :

وَ إِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَ دَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ [نحل/ ٦٦] .

شیر از لابلاي گوشت و خون عبور می کند. نه رنگ خون دارد نه بوی گوشت.

٩. موانع اخلاص

١. پیروی از هواهای نفسانی :

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) :

كيف يستطيع الإخلاص من يغلبه الهوى [غررالحكم ، ص ٣٠٦] .

٢. آمال وآرزوها :

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَلَّلَ الْأَمَالَ تَخْلَصَ لَكَ الْأَعْمَالُ [غررالحكم ، ص ١٥٥] .

٣. حب نفس وعلاقه مندى به دنيا

حب نفس و علاقہ مندی به دنيا

٤. جهل ونادانى

منبع : [ميزان الحكمه ، ج ٣] .

٥. اكثر ت

وَإِنْ تُطِعْ أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ يَظْلُوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ [انعام/ ١١٦] .

٦. سرمایه گزارىهاى مخالفان :

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيُضِدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ [انفال/ ٣٦] .

٧. ياهو سرايى ها :

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَتَتَّخِذَهَا هُزُوًا [لقمان/ ٦] .

٨. هواى نفس :

فَأَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ [ص/ ٢٦] .

٩. خطوط :

وَ أَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَ لا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ [انعام/ ١٥٣] .

١٠. هم نشينى با شكاكان وشبهه افكنان

قال النبي (ص) : لا تجلسوا عند كل داع مدع يدعوكم من اليقين إلى الشك و من الإخلاص إلى الرياء و من التواضع إلى الكبر و من النصيحة إلى العداوة و من الزهد إلى الرغبة و تقربوا إلى عالم يدعوكم من الكبر إلى التواضع و من الرياء إلى الإخلاص و من الشك إلى اليقين و من الرغبة إلى الزهد و من العداوة إلى النصيحة [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ٥٢] .

١٠. مراتب اخلاص

١. دلائل مرتبه داری اخلاص

١_ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : عَلَى قَدْرِ قُوَّةِ الدِّينِ يَكُونُ خُلُوصُ النِّيَّةِ [غررالحكم ، ص ٩٣] .

اخلاص ، صفحه ١٠

٢_ بِالْإِخْلَاصِ تَتَفَاضَلُ

مراتب المؤمنین [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۱۱۹] .

منبع : میزان الحکمه ، ج ۳ ، ص ۵۷ به بعد .

۲. مراتب اخلاص در عمل :

مرتبه اول : عمل به جهت ترس از جهنم و مقام و دادگاه الهی .

مرتبه دوم : عمل به جهت ثواب و پاداش الهی .

مرتبه سوم : عمل به جهت تشکر از نعمت های الهی .

مرتبه چهارم : عمل به جهت حیا (از عظمت پروردگار و حاضر بودن او)

مرتبه پنجم : عمل به جهت محبت به پروردگار و عشق ورزیدن به او .

مرتبه ششم : عمل به جهت سزاوار بودن پرستش برای او .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : إِنَّ الْعِبَادَ ثَلَاثَةٌ قَوْمٌ عَبْدُوا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَوْفًا فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْعَبِيدِ وَ قَوْمٌ عَبْدُوا اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى طَلَبَ الثَّوَابِ فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْأَجْرَاءِ وَ قَوْمٌ عَبْدُوا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حُبًّا لَهُ فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْأَخْرَارِ وَ هِيَ أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ [الكافي ، ج ۲ ، ص ۸۴] .

مراتب اخلاص :

۱ _ کمترین مرتبه : (به امید بهشت یا ترس از جهنم)

۲ _ بالاترین مرتبه : محض وجه الله سبحانه دون توقع غرض فی الدارين... و هذا لا- يتصور الا- من محب الله... و هو اخلاص الصديقين [محججه ، ج ۸ ، ص ۱۳۳] .

۱۱. ابعاد اخلاص

۱. عمل

و أخلص العمل [بحار الأنوار ، ج ۱۳ ، ص ۴۳۱] .

۲. فکر

اخلص الفكر [بحار ، ج ۷۰ ، ص ۱۱۱] .

۳. توبه

و إن أخلص التوبه [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٣٠٦] .

٤. بعضی دادن ها و گرفتن ها در گفتار و رفتار

فطوبی! لمن أخلص لله عمله و علمه و حبه و بغضه و أخذه و تركه و كلامه و

صمته و فعله و قوله [بحار الأنوار ، ج ۷۴ ، ص ۲۴۱] .

۵. عبادت و دعا

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا (ع) : أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) كَانَ يَقُولُ : طُوبَى لِمَنْ أَخْلَصَ لِلَّهِ الْعِبَادَةَ وَ الدُّعَاءَ [وسائل الشيعة ، ج ۱ ، ص ۵۹] .

۶. نصیحت

أخلص لك النصيحة حبا لك [إقبال الأعمال ، ص ۲۲۹] .

۷. در خواست از خدا

أخلص في المسألة لربك فإن بيده العطاء و الحرمان [بحار الأنوار ، ج ۷۴ ، ص ۲۰۰] .

۸. ولایت ائمه معصومین علیهم السلام

وَ أَخْلِصْ فِي الْوَلَاءِ لِأُمَّتِكَ الطَّاهِرِينَ ع [مستدرک الوسائل ، ج ۸ ، ص ۲۴۲] .

۹. قلب

قد ورد في طريق العامه عن النبي ص أخلص قلبك يكفك القليل من العمل [بحار الأنوار ، ج ۷۰ ، ص ۱۷۵] .

۱۲. فرق مخلصين و مخلصين

۱. معنای لغوی

فرق مخلص و مخلص :

مخلص؛ یعنی کسی که در راه رسیدن به اخلاص کوشش می کند و این در قرآن زیاد استعمال شد.

فَإِذَا رَكَبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ [عنكبوت/ ۶۵] .

وَ مَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ [بينه/ ۵] .

مخلص : کسی است که به درجه والای اخلاص رسیده است ، هم چون انبیا و اولیا و این کمتر در قرآن استعمال شده است.

۱ _ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلِصِينَ [ص/ ۸۳] .

۲_ درباره حضرت یوسف (ع) می فرماید :

وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا أَنْ رَأَى بُرْهَانَ رَبِّهِ كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ [یوسف/ ۲۴] .

۳_ درباره موسی (ع) : وَ اذْکُرْ فِی الْکِتَابِ مُوسَى اِنَّهُ کَانَ مُخْلِصًا [مریم/ ۵۱] .

اول خلوص و بندگی ، بعد رسالت :

مثل؛ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ [الكافي ، ج ١ ، ص ٧٩] .

وَ كَانَ رَسُولًا نَبِيًّا [مريم/٥١] .

٤ _ بندگان شایسته خداوند : سُبحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلِصِينَ [صافات/١٥٩ و ١٦٠] .

٢. نمونه هایی از مخلصین :

١. بندگان ویژه خدا

إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلِصِينَ [ص/٨٣] .

وَ كَانَ رَسُولًا نَبِيًّا [مريم/٥١] .

٢. حضرت یوسف

_ درباره حضرت یوسف (ع) می فرماید :

وَ لَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَ هَمَّ بِهَا لَوْلَا أَنْ رَأَى بُرْهَانَ رَبِّهِ كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَ الْفُحْشَاءَ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلِصِينَ [يوسف/٢٤] .

٣. حضرت موسی

درباره موسی (ع) : وَ اذْكَرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَى إِنَّهُ كَانَ مُخْلِصًا [مريم/٥١] .

٤. بندگان شایسته

بندگان شایسته خداوند : سُبحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلِصِينَ [صافات/١٥٩ و ١٦٠] .

٣. کمالات و فضایل مخلصین

١ _ مصونیت از گزند شیطان :

وَ لَأَغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلِصِينَ [حجر/٤٠] .

٢ _ بیش از عمل پاداش دریافت کردن :

وَ مَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلِصِينَ [صافات/٣٩ و ٤٠] .

٣ _ عدم احضار برای محاسبه در قیامت :

فَأَيُّهُمْ لَمُحْضَرُونَ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلِصِينَ [صافات/ ۱۲۷ و ۱۲۸] .

۴ _ نجات یافتن از عذاب الهی در دنیا :

فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلِصِينَ [صافات/ ۷۳ و ۷۴] .

مهم ترین امتیاز آن است که احدی حق توصیف خداوند را ندارد مگر مخلصین :

سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلِصِينَ [صافات/ ۱۵۹ و ۱۶۰] .

۱۳. حفظ عمل مخلصانه

کاری سخت تر از عمل مخلصانه است :

اخلاص در عمل :

۱_ در هنگام عمل (مشکل است) .

۲_ بعد از عمل (مشکل تر است) .

و لذا بزرگان گفته اند : انسان برای رسیدن به اخلاص و نگه داشتن آن باید تا پایان راه مثل طیب و یک پرستار مهربان از حال خود مواظبت کنند....

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) : أَنَّهُ قَالَ الْإِبْقَاءُ عَلَى الْعَمَلِ أَشَدُّ مِنَ الْعَمَلِ [الكافي ، ج ۲ ، ص ۲۹۶] .

۱۴. اخلاص خیالی

اخلاص خیالی :

گاه می شود که انسان عملی را انجام می دهد به خیال اخلاص ولی خالی از خلوص است.

۱_ قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَّهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا [كهف/۱۰۳ و ۱۰۴]

۲_ وَ بَدَأَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ [زمر/۴۷] .

۱۵. شعار اخلاص و سوره اخلاص

شعار اخلاص : لا اله الا الله

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ [اخلاص/ ۱] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : كَانَ أَبِي (ع) يَقُولُ : قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ تَعَدِلُ ثُلُثَ الْقُرْآنِ [تهذيب الأحكام ، ج ۲ ، ص ۱۲۷] .

۱۶. اخلاص علی (ع)

اخلاص علی علیه السلام :

در جنگ خندق همین که حضرت علی (ع) دشمن را به زمین زد ، او آب دهان پرتاب کرد. علی (ع) او را رها کرد و بعد

۱۷. خاطرات

۱ _ خاطره موسی (ع) وقتی که بر حضرت شعیب (ع) وارد شد و شعیب (ع) او را به غذا دعوت کرد و موسی (ع) فرمود... : انا اهل بیت لا نبيع شيئا من علم الاخره بملاء الارض ذهابا... [میزان الحکمه ، ج ۳ و بحار ، ج ۱۳ ، ص ۲۱] .

۲ _ خاطره عابدی که اول برای خدا رفت تا درختی را که بت شده بود قطع کند و شیطان را بر زمین زد ، ولی بعد به خاطر نفس خود رفت و شیطان او را به زمین زد. [محجه ، ج ۸ ، ص ۱۲۶] .

۳ _ خاطره مردی که ۳۰ سال در صف اول جماعت می ایستاده تا یک روز که در صف دیگری ایستاد و احساس خجالت کرد و فهمید این مدت برای استراحت دل در صف اول می ایستاده. [محجه ، ج ۸ ، ص ۱۳۱] .

۴ _ خاطره اخلاص امیر المؤمنین (ع) و فرزندان... و اطعام ایشان به مسکین و فقیر و یتیم :

يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا

إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبَّنَا يَوْمًا عَبَّوسًا قَمْطَرِيرًا [انسان/۷-۱۰] .

۵ _ داستان اخلاص راجع به سه نفری که در غاری محبوس شدند و با تکرار اعمال خالصانه شان خداوند آن ها را از غار نجات داد. [بحار

، ج ۷۰، ص ۲۴۴].

۶_ خاطره امیر المؤمنین (ع) در مبارزه با عمرو بن عبدود آنگاه که عمرو به آقا اهانت کردند... [قلب سلیم، ۳۹۶].

۷_ خاطره آخوند ملا عبدالله که در زیارت شیخ بهایی به ایشان پیشنهاد شد که امام جماعت بشوند و ایشان قبول نکردند. بعدا فرمودند: من دیدم این تقاضا مرا خوش می آید و در من اثر می گذارد. [قلب سلیم، ۴۱۷].

۸_ خاطره سؤال کردن یکی از شاگردان از مقدس اردبیلی و جواب ایشان در بیرون شهر. مقدس اردبیلی با این که پاسخ سؤال شاگردش را می دانست در انتظار جواب نداد. [قلب سلیم، ۴۱۷].

فِي حَدِيثٍ مَرْفُوعٍ إِلَى النَّبِيِّ (ص) قَالَ: حَيَاءُ جَبْرَيْلُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ اللَّهَ أَرْسَلَنِي إِلَيْكَ... قُلْتُ يَا جَبْرَيْلُ فَمَا تَفْسِيرُ الْأَخْلَاصِ قَالَ [وسائل الشيعة، ج ۱۵، ص ۱۹۴].

۱. اخلاق پزشکی

۱. تاریخ پزشکی

۱. دوران

۱. قبل از میلاد

۱_ ۲۰۰۰ سال قبل از میلاد مسیح بقراط سرشناس ترین پدر چهره پزشکی هنوز که هنوز است قسم نامه او در مجمع پزشکی خوانده می شود.

این قسم نامه بر ستونی سنگی نقش بسته و تا سال ۱۹۰۲ میلادی جزء آثار باستانی شهر شوش بود اما متأسفانه از آن سال فرانسوی ها آن را به موزه لوور بردند.

۲. قبل از اسلام

در ایران قبل از اسلام پیشرفت های بسیار خوبی در پزشکی وجود داشت و طبابت با دیانت توأم بود، مراعات بهداشت از آداب مذهبی بود، نسبت به اعمال خلاف پزشکی مثل سقط جنین، تجاوز به دختران باکره، بارداری غیر مشروع، هم جنس

بازی و... حساسیت خاصی وجود داشت.

پزشکان از بین طبقه روحانیون انتخاب می شدند و الهیات و طب را با هم می خواندند.

۳. دردوران اسلام

در بین اعراب از علم پزشکی اثری نبود ، اما با آمدن اسلام و دستورات فراوان بهداشتی این علم با سرعت پیش رفت.

رسول خدا (ص) فرمود : العلم علمان علم الأبدان و علم الأديان [معدن الجواهر ، ص ۲۵] .

در تاریخ اسلام تقریبا همه پزشکان از علم الهیات اطلاع وافی داشته اند ، مثل رازی و ابو علی سینا و...

از حضرت صادق (ع) و حضرت رضا (ع) کتاب های طبی به جای مانده است.

از آغاز اسلام ، ایران تا دو قرن قبل یکه تاز علوم ، بخصوص علوم پزشکی بوده است. جالب این است که در تمام کتاب هایی که دانشمندان

ایرانی درباره طب و طبابت نوشته اند ، بخشی را درباره اخلاق پزشکی اختصاص داده اند.

۲. مشاهیر پزشکی مسلمان

۱. عرب

طیب مهم زمان پیامبر (ص) حارث بن کلهده ، درس خوانده دانشگاه جندی شاپور بوده است. پس از آغاز اسلام ، اعراب به دانشگاه جندی شاپور رو آوردند و پزشکی آموختند.

۲. فارس

علی بن ربن طبری (قرن دوم) مؤلف فردوس الحکمه در ۷ جلد.

زکریانی رازی (قرن سوم) بزرگترین طیب ایرانی.

علی بن عباس اهوازی (قرن چهارم) مؤلف کامل الصناعه الطیبه.

ابو علی سینا (قرن پنجم) از ۹۹ کتابش ۱۶ کتاب درباره طب است.

خواجه نصیر طوسی (قرن ششم) .

۳. اعتقادات

پزشکان مسلمان عقیده داشته اند که هر پزشکی لازم است در کنار تحصیلش ، این علوم را بیاموزد : فقه ، اخلاق و حکمت

۴. دستورات پزشکی _ بهداشتی

خوشبختانه انجام فرائض مذهبی و احکام اسلام مبتنی بر دستورات بهداشتی و سلامت جامعه است.

۱ _ شستشوی مکرر صورت و

دست ها.

۲_ شستشوی تمامی بدن به مناسبت های مختلف. (غسل)

۳_ تلقی نظافت جزء ایمان است.

۴_ پرهیز از ناپاکی ها و بیماری های مسری.

۵_ رعایت مطهرات.

۶_ گرفتن ناخن و شانه زدن موها.

۷_ عرق زدائی و کوتاه کردن موهای بدن.

۸_ استفاده از مسواک و حوله شخصی.

۹_ مراعات تعادل در خوردن ، آشامیدن و پوشیدن

۱۰_ نظافت لباس و خانه و محیط و...

۲. اهمیت

۱. نسبت به علوم دیگر

۱_ اهمیت هر علمی بستگی به موضوع آن علم دارد و موضوع علم پزشکی انسان است. انسانی که تمام هستی برای او خلق شده است.

۲_ طیب یکی از اسماء الهی است.

۲. پاداش و ثواب اخروی

_ پزشک می تواند با قصد قربت همه کارش را رنگ عبادت ببخشد و همیشه و همیشه در جوار بهشت باشد. [نهج الفصاحه ، ۱۹۹۲].

الرسول (ص): عاید المریض یمشی فی طریق الجنه حتی یرجع

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: مَنْ سَعَى لِمَرِيضٍ فِي حَاجَتِهِ قَضَاهَا أَوْ لَمْ يَقْضِهَا خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ [من لايحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۵].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: مَنْ قَامَ عَلَيَّ مَرِيضٍ يَوْمًا وَلَيْلَةً بَعَثَهُ اللَّهُ مَعَ إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ عَفَّازَ عَلَى الصَّرَاطِ كَالْبُرْقِ الْخَاطِفِ اللَّامِعِ [ثواب الأعمال ، ص ۲۸۸] .

۳. ارزش دنیوی

پزشک باید بداند همیشه دعای مریض ها پشت سر اوست. عودوا المرضى و مروهم فليدعوا بكم فان دعوه المريض مستجابه [نهج الفصاحه ، ۱۹۹۲] .

— بیمار و برزگر هر دو تشنه آب حیاتند ، وجود طیب برای بیمار به منزله ابر رحمت بزای برزگر است.

در زمان پیامبر (ص) طیبی یهودی در گذشت. آن حضرت را خبر دادند ، حضرت

اظهار تأسف کرد ، عرض نمودند یا رسول الله (ص) او یهودی بوده است. حضرت فرمود : مگر نمی گوئید طیب بوده. مقاله آقای حسن زاده آملی.

۳. ویژگیهای لازم برای پزشک

۱. اخلاقی

۱. تقوی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : مَنْ تَطَبَّ فَلْيَتَّقِ اللَّهَ وَ لِيَنْصَحْ وَ لِيَجْتَهِدْ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۱۴۴] .

۲. آراستگی به محاسن اخلاقی

بیمار در شرائطی است که الگو پذیری شدید دارد. اخلاق پزشک ، کلام پزشک ، حالات و لباس پزشک در او تأثیر دارد.

اگر پزشک اخلاق زشتی هم داشته باشد ، برای همیشه روی بیمار اثر می گذارد.

۳. پابندی به احکام دینی

بیماران علاقمند به آداب و دستورات دینی هستند ، اما نیاز به کمک دارند ، اما متأسفانه با بی مهری پزشک و پرستاران روبرو می شوند. مثلاً: برای تیمم خاک می خواهد ، برای جبیره کمک می خواهد ، جهت قبله را می پرسد و... متأسفانه در محیطهای پزشکی مسئله رعایت عفاف و حجاب جدی گرفته نمی شود.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : مَنْ أزداد علماً و لم يزد هدًى لم يزد من الله إلا بعداً [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۲۲۰] .

۴. تواضع

متأسفانه زمینه تکبر و نخوت در حرفه پزشکی خیلی زیاد است. چه خوب است دانشجویان عزیز از آغاز ورود خود را تزکیه کنند. پس از فارغ التحصیلی آثار کبر و خود برتر بینی هویدا است ، چون مردم را نیازمند و محتاج به خود می بیند.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ ، وَ لَا تَرْفَعْنِي فِي النَّاسِ دَرَجَةً إِلَّا حَطَطْتَنِي عِنْدَ نَفْسِي مِثْلَهَا ، وَ لَا تُحَدِّثْ لِي عِزًّا ظَاهِرًا إِلَّا أَحَدَّثْتَ لِي ذِلَّةً بَاطِنَةً عِنْدَ نَفْسِي بِقَدْرِهَا [صحیفه سجاده ، دعای ۲۰]

گاهی بیمار می خواهد تمام بیماری هایش را توضیح دهد یا سئوالاتی دارد که گاهی برای پزشکان امروزی خنده آور است. مثل سردی و گرمی مزاج ها و غذاها در این موارد پزشک باید حوصله کند.

۶. فرق نگذاشتن بین فقیر و غنی

تواضع در برابر ثروتمندان بخاطر ثروت آنان ضایع کننده ایمان است. امام رضا (ع) فرمود: هر کس در سلام کردن به مسلمان فقیری به گونه ای غیر از سلام کردن به افراد مرفه سلام کند، روز قیامت خداوند بر او خشمگین می شود.

قَالَ الرَّضَاعُ : مَنْ لَقِيَ فَقِيرًا مُسْتَلِمًا فَسَلَّمَ عَلَيْهِ خِلَافَ سَلَامِهِ عَلَى الْغَنِيِّ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ [آمالی صدوق ، ص ۴۴۲] .

۲. تعهد کاری

۱. تلاش

اگر تلاش نکند ضامن است : قال الامير (ع) : و لیجتهد _ تلاش در کار _ تلاش در تحقیق.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : الْعِلْمُ أَكْثَرُ مِنْ أَنْ يَحَاطَ بِهِ فَعَدُوا مِنْ كُلِّ عِلْمٍ أَحْسَنَهُ [غررالحکم ، ص ۴۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : مَنْ تَطَبَّبَ فَلْيَتَّقِ اللَّهَ وَ لِيَنْصَحْ وَ لِيَجْتَهِدْ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۱۴۴] .

۲. دل سوزی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : مَنْ تَطَبَّبَ فَلْيَتَّقِ اللَّهَ وَ لِيَنْصَحْ وَ لِيَجْتَهِدْ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۱۴۴] .

قَالَ الصَّادِقُ : عَلَيْكَ بِالنُّصْحِ لِلَّهِ فِي خَلْقِهِ فَلَنْ تَلْقَاهُ بِعَمَلٍ أَفْضَلَ مِنْهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : طَيْبٌ دَوَّارٌ بِطَبِّهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۰۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : لَا خَيْرَ فِي عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

قَالَ الْبَاقِرُ : الْعُلَمَاءُ فِي أَنْفُسِهِمْ خَانَةٌ إِنْ كَتَمُوا النَّصِيحَةَ [کافی ،

ج ۸، ص ۵۲].

۳. نظم

هر جا مسئولیت ها بیشتر و خدمات حساس تر باشد به نظم بیشتر نیاز است.

۴. مهارت و حذاقت

۵. جلب اعتماد مردم

قَالَ الصَّادِقُ : كل ذی صناعه مضطر إلى ثلاث خلال یجتلب بها المكسب و هو أن یكون حاذقا بعمله مؤیا للأمانه فیہ مستمیلا (جلب اعتماد) لمن استعمله [تحف العقول ، ص ۳۲۲].

امیر المؤمنین فرمود : وقتی دیدید ، پزشک معالجه بیمار را بی جهت طول می دهد ، او را متهم کنید :

فَإِذَا رَأَيْتُمُ الطَّيِّبَ یَجْرُ الدَّاءَ إِلَى نَفْسِهِ فَاتَّهَمُوهُ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۱۳].

۶. رفق

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : كُنْ كَالطَّيِّبِ الرَّفِيقِ الَّذِي يَدْعُ الدَّوَاءَ بِحَيْثُ يَنْفَعُ [مصباح الشریعه ، ص ۲۰].

قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا [بقره/۸۳].

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَنَا [طه/۴۴].

وَ لَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ [آل عمران/۱۵۹].

قَالَ الصَّادِقُ : أَكْمَلُ النَّاسِ عَقْلًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا [کافی ، ج ۱ ، ص ۲۳].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : عَلَيْكَ بِالْبِشَاشَةِ فَإِنَّهَا جِبَالُ الْمَوَدَةِ [غررالحکم ، ص ۴۳۴].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : مَنْ شَرَفَتْ نَفْسَهُ كَثُرَتْ عَوَاطِفُهُ [غررالحکم ، ص ۲۳۱].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : مَنْ كَثُرَتْ عَوَاطِفُهُ كَثُرَتْ مَعَارِفُهُ [غررالحکم ، ص ۳۱۸].

رسول خدا (ص) به عیادت بیماران می رفت و می فرمود : چیزی نیست ، به زودی شفا خواهی یافت. [سفینه ، ج ۲].

۷. رسیدگی خوب

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : أَحْسِنِ الْقِيَامَ عَلَيْهِمْ [تهذيب الأحكام ، ج ١٠ ، ص ١٢٧] .

قَالَ الرَّضَاع : عونك للضعيف من أفضل الصدقه [تحف العقول ، ص ٤٤٦] .

٨. اميددادن به مريض

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : إِذَا دَخَلْتُمْ عَلَى الْمَرِيضِ

فَنَفْسُوا لَهُ فِي الْأَجْلِ فَإِنَّ ذَلِكَ لَا يَرُدُّ شَيْئاً وَهُوَ يَطِيبُ النَّفْسَ [كُنزُ الْفَوَائِدِ ، ج ١ ، ص ٣٧٩] .

وقتی از بیماری عیادت می کنید به او امید واری دهید هر چند از مقدرات چیزی را باز نمی دارد. لیکن او را خوشدل می کند.

٩. رازداری

بیمار اسراری را که حاضر نیست به هیچ کس بگوید به پزشک می گوید افشای این اسرار خیانت در امانت است. حتی توصیه شده است که وضعیت مریض را طوری در پرونده بنویسید ، که پرستاران هم متوجه نشوند. (با رمز)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: لِلْمُنَافِقِ ثَلَاثُ عَلَامَاتٍ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعِدَ أَخْلَفَ وَإِذَا اتَّيَمَنَ خَانَ [من لايحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٥٨] .

٣. تأهل

بدلائل متعدد پزشک حتما باید ازدواج کند :

بدلیل طولانی بودن دوران تحصیل.

بدلیل نبود فرصت زیاد برای تربیت فرزند.

بدلیل از دست دادن حوصله برای همسر داری.

بدلیل سر و کار داشتن با ناموس مردم و احتمال لغزش.

٤. ارتباط با سایر پزشکان

١ _ پزشک باید به سایر پزشکان احترام بگذارد.

٢ _ بسیار پیش می آید که مریضی از دکتری به دکتر دیگر مراجعه می کند و از دکتر قبلی بدگویی می کند. پزشک اگر هم فکر می کند تشخیص پزشک قبلی نادرست است. نباید در حضور بیمار عیب جویی کند و باید بیمار را قانع کند.

٣ _ معمولاً پزشکان مسن به نظر نسخه پزشکان جوان پوزخند می زنند و پزشکان جوان پیرمردهای پزشک را متهم به بی اطلاعی از تازه ههای علمی می کنند ، اما اسلام می گوید هم پزشکان مسن جوان ها را احترام و تشویق کنند و فخر نفروشد و هم جوان ها بزرگترها را ارج بنهند.

٥. دشواریها

١ _ همیشه با انسان های دردمند ، رنجور ، ناله کن ، مواجه است.

۲_ در معرض خطر انواع بیماری هاست.

۳_ جان انسان ها بدست اوست ، با اندك غفلتی خانواده ای از هم می پاشد.

۴_ مهمترین مسئولیت های جنگ یعنی مداوای مجروحان بدست اوست.

۶. محذورات

۱_ دختر جوانی برای درمان تومور پستان به من مراجعه نمود. روز عمل مشخص شد همان روز یکی از بهترین دوستانم به من تلفن زدند که دختری که مریض توست نامزد پسر من است و به زودی جلسه عقد تشکیل می شود. نظر شما درباره غده چیست؟ آیا مسئله ای پیش نخواهد

آمد؟ من مانده ام بین راز داری و برادری ، خیانت به مریض یا خیانت به دوست.

۲_ دزدی در حین سرقت مجروح شد. چون پزشك را امین خود می دانسته به او مراجعه کرده و ماجرا را برای پزشك گفته. آیا وظیفه پزشك راز داری است یا اطلاع دادن به پلیس؟ آیا لازم است بیمارستان خط رابطی باشد بین بیماران و اداره پلیس؟ اگر اینگونه شود با بی اعتمادی بیماران چه کنیم؟

۳_ بیمار در آستانه مرگ است. آیا وظیفه پزشك اطلاع دادن به اوست تا خودش را برای وصیت و ادای حقوق آماده کند؟ یا وظیفه اش رعایت احساسات و عواطف است؟...

... در یکی از بیمارستان ها استاد به هنگام تدریس به دانشجویان می گوید : در اطاق مجاور يك بیمار سرطانی است. آیا کسی هست از شما که این مطلب را به او خبر دهد؟ یکی از دانشجویان می گوید من حاضرم. استاد پس از مکثی عصبانی شده دستور می دهد به آن دانشجو که به دفتر دانشکده مراجعه کرده ، تسویه حساب کند و اخراج است. دانشجو به

راه می افتاد. استاد وی را می خواهد ، به او می گوید وقتی حکم اخراج خودت را شنیدی چه حالتی داشتی؟ گفت : تقریباً مردم و زانوهایم سست شد. استاد گفت : پس قبول کن اگر شما هم به بیمار سرطانی ناگهانی بگوئی سرطان داری ، همان حال تو را خواهد داشت.

۴_ یکی از محذورات پزشکان زنان خبر دادن نوزاد ناقص الخلقه به پدر و بخصوص مادر نوزاد است.

۷. آفات و خطرات

۱_ مردی برای عمل جراحی به پزشکی مراجعه و تاریخ عمل مشخص می شود. مریض از دکتر می خواهد تاریخ عمل را یک روز قبل واقع بنویسد ، او هم می نویسد ، مریض به شهرش می آید و شخصی را به قتل می رساند سپس به بیمارستان می رود و عمل جراحی انجام می شود. پس از دستگیری می گوید : من در این تاریخ در بیمارستان و تحت عمل جراحی بوده ام. بعداً قضیه کشف شد ، و مریض و پزشک دستگیر می شوند.

۱_ بی تفاوتی : در سال های اول دانشجوئی وقتی با مریض روبرو می شود ، تمام وجود او را تأثر و اندوه فرامی گیرد. چند سال بعد با روبرو شدن با مریض می گوید : عجب بیمار جالبی است ، چه تابلو بالینی قشنگی عین کتاب است ، و از یک انسان پر احساس به یک ماشین تبدیل می شود.

۲_ تجارت : پزشک کم کم به یک بازرگان بی ملاحظه تبدیل می شود و بیمار به کالایی تبدیل می شود که باید بیشترین سود را از آن برد.

۳_ عدم تمرکز فکر هنگام معاینه.

۴_ نداشتن لبخند و صمیمیت.

۵_ تکیه بر فورمول ها و داروها و اطلاعات و غفلت از اراده خداوند.

۶_ غفلت

از بیماری های روحی خود.

۱. اخلاق

۱. اخلاق اسلامی از نظر قرآن

۱. بدی را با نیکی پاسخ دادن

وَ يَذْرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ [رعد/ ۲۲] .

ادْفَعِ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ [مومنون/ ۹۶] .

۲. اعراض از لغو و بیهودگی

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ [مومنون/ ۱-۳] .

۳. تواضع و برخورد سالم با جاهلان

وَ عِبَادَ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا [فرقان/ ۶۳] .

۴. برخورد کریمانه با اهل لغو

وَ إِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا [فرقان/ ۷۲] .

۵. کظم غیض و عفو و بخشش

أَعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَوَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ [آل عمران/ ۱۳۴-۱۳۳] .

۶. اعتدال در انفاق

وَ الَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يَسْرِفُوا وَ لَمْ يَقْتُرُوا وَ كَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا [فرقان/ ۶۷] .

۷. پاسخ بهتر به اظهار محبت دیگران

وَ إِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا [نساء/ ۸۶] .

۸. عدل و احسان

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ [نحل/ ٩٠].

٩. رعایت عدالت در سخن گفتن

وَ إِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا [انعام/ ١٥٢].

١٠. به نحو نیکو تر سخن گفتن

قُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [اسراء/ ٥٣].

١١. رعایت امانت

وَ الَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ [مومنون/ ٨].

١٢. تسلیم در برابر قضا و قدر الهی

وَ بَشِّرِ الصَّابِرِينَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ [بقره/ ١٥٦-١٥٥].

١٣. صداقت

وَ الَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَ صَدَقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ [زمر/ ٣٣].

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ [توبه/ ١١٩].

١٤. اخلاص

وَ مَا تَنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ

فَلَا تُفْسِكُمْ وَ مَا تُنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ [بقره/ ۲۷۲] .

۱۵. حسن خلق

إِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ [قلم/ ۴] .

۱۶. ترجیح دیگران بر خود

وَ يُوَثِّرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ [حشر/ ۹] .

۱۷. نرمی در گفتار

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيْنًا [طه/ ۴۴] .

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ [آل عمران/ ۱۵۹] .

۱۸. پای بندی به عهد

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ [مائده/ ۱] .

۱۹. پرهیز از گفتار بدون عمل

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ كَبِرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ [صف/ ۲-۳] .

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَ تَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ [بقره/ ۴۴] .

۲۰. سادگی در برخورد

وَ مَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ [ص/ ۸۶] .

۲۱. از خود ستایش نکردن

فَلَا تَرْكُوا أَنْفُسَكُمْ [نجم/ ۳۲] .

۲. اخلاق غیر اسلامی از نظر قرآن

۱. استهزا و مسخره نمودن

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَ لَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءِ عَسَى أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ [حجرات/ ۱۱]

٢. عيبجوئی

وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ [حجرات/ ١١].

٣. بد گمانی ، تجسس ، غیبت

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيَحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكَلَ
لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ [حجرات/ ١٢].

٤. بهتان

وَالَّذِينَ يُوذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا [احزاب/ ٥٨].

٥. رباہ

وَالَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَن يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا]

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطْرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ [انفال/ ۴۷] .

۶. تکبر و فخر فروشی

وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ [لقمان/ ۱۸] .

۷. حسد

أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ [نساء/ ۵۴] .

۸. دروغ

إِنَّمَا يَقْتَرِي الْكُذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ [نحل/ ۱۰۵] .

وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ [منافقون/ ۱] .

۹. خیانت

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ [انفال/ ۲۷] .

۱۰. بخل

وَلَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ [آل عمران/ ۱۸۰] .

۱۱. منت گذاری و اذیت نمودن در صدقه

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى [بقره/ ۲۶۴] .

۳. کتاب شناسی اخلاقی

۱. کتاب های عربی

۱. آداب العرب و الفرس. ابن مسکویه. (رک : الحکمه الخالده).

۲. آداب النفس. سید محمد عینائی عاملی. با مقدمه و تصحیح و حواشی سید کاظم موسوی میامی. دو جلد. جلد اول (تهران ، المكتبه المرتضویه ، ۱۳۸۰ ، ق) ، ۳۳۴ص ، وزیری. این کتاب از مؤلفات معتبر در مواعظ و اخلاق است که بر یک مقدمه و ۲۶ فصل و خاتمه مرتب گردیده است و جلد اول تا آخر فصل چهاردهم در نفس و آداب عزلت و صحبت و عفت و تقوا ،

ترغیب به خوبی ها و کیفیت معاشرت اخوان صفاء ، ماهیت ایمان و خصال مؤمنین و آداب دعوت الی الله تعالی و گفتار در نفس است. (رک : فهرست پیشین ، ص ۴۴۷ ، ۴۴۸)

۳. اتحاف الساده

المتقین بشرح اسرار احیاء علوم الدین. سید مرتضی زبیدی (صاحب کتاب تاج العروس) ده جلد. (مصر، چاپخانه میمنیه، ۱۳۱۱ ق). این کتاب شرح مزجی مفصلی است بر احیاء علوم الدین غزالی، شامل توضیحات لغوی و ذکر اسناد حدیث و نکات معنوی.

۴. احیاء علوم الدین. ابو حامد محمد غزالی. (مصر، مطبعه الحلبي، ۱۳۴۷ ق). ۴ جلد.

۵. الاخلاق. منصوب به عارف معروف محیی الدین ابن العربی. (مصر، بی نا، ۱۳۳۲ ق). این رساله که در صفحه آخر به نام تهذیب الاخلاق ضبط شده، مختصری است در اصول این فن، به ضمیمه گفتارهایی در پند، این رساله با سبک ابن عربی مبیانت دارد و در آثار وی چنین رساله ای ضبط نشده است. معجم المطبوعات العربیه (در ذیل ستون ۱۷۶) بودن این رساله را از ابن عربی تکذیب کرده و این رساله را همان تهذیب الاخلاق ابن عدی تکریتی (متوفی ۳۶۴ ق، شاگرد فارابی) دانسته است. (فهرست پیشین، ص ۴۹۲).

۶. اخلاق العلماء، ابوبکر محمد بن حسین بن عبد الله آجری. تحقیق فاروق حماده. (دمشق، مکتبه العرفان، ۱۳۹۲ ق).

۷. الاخلاق عند الغزالی. زکی مبارک. (مصر، چاپخانه رحمانیه، بی تا). این کتاب که دانش نامه دکترای مؤلف است، شرح احوال و بیان آراء و نقد افکار غزالی در علم اخلاق است. (فهرست پیشین، ص ۴۹۷).

۸. الاخلاق و السیر. (رساله مداواه النفوس و تهذیب الاخلاق و الزهد فی الرذائل). ابن حزم اندلسی. همراه با ترجمه به فرانسه از السیده ندی تومیش، به تصحیح احمد عمر المحصانی. (بیروت، اللجنه الدولیه

لترجمه الروائع ، ۱۹۶۱ م). متن عربی ۹۳ ص. در دیباچه آمده : آنچه در این رساله آمده ، نتیجه تجربیات عمری است.

۹. الاخلاق و الواجبات. شیخ عبد القادر مغربی ، از فضلا و ادبا و نویسندگان بارز عرب و از یاران سید جمال الدین اسد آبادی. (قاهره ، چاپخانه سلقیه ، ۱۳۴۷ ق). این کتاب در بیان اخلاق و وظایف دینی ، فردی. خانوادگی و اجتماعی (طبق برنامه هفتگی) است. (فهرست پیشین ، ص ۵۰۰).

۱۰. ادب الاسلام. صالح حمدی حماد. (مصر ، چاپخانه مدرسه والده عباس اول (کذا) ، ۱۳۲۵ ق).

مختصری است روان ، شامل عقاید و آداب عبادت و علم و عمل و معاشرت و حکومت و تهذیب نفس. (فهرست پیشین ، ص ۵۰۰).

۱۱. ادب الدنیا و الدین. ابوالحسن علی بن محمد بن حبیب ماوردی شافعی. (قم ، المنشورات الارومیه ، ۱۴۰۴ ق). ۳۵۰ ص. این کتاب مجموعه ای است ، مشتمل بر جمله ای از محاسن آداب و اخلاق و مواعظ و مرتب بر پنج باب است : فضل عقل و مذمت هوا و هوس. ادب دین. ادب دنیا. ادب نفس. جنبه ادبی این کتاب غالب بر جنب علمی آن است. فهرست پیشین ، ص ۵۰۰) این کتاب دارای شرح نیز هست (رک : منهاج الیقین).

۱۲. الادب الصغیر و الادب الکبیر. ابن مقفع. (بیروت ، داربیروت للطباعه و النشر ، بیتا)

۱۳. الاذکیاء. ابی الفلج عبد الرحمن بن علی بن الجوزی (بی جا مکتبه الغزالی ، بی تا) ، ۲۴۷ ص) مؤلف در مقدمه با اشاره به اینکه عقل مهم ترین موهبت الهی است و بهترین وسیله برای خداشناسی و

کسب فضائل ، داستانهایی در احوال تیزهوشان و خردمندان آورده است.

۱۴. الاربعون حدیثا فی حقوق الاخوان. محمد بن عبد الله حسینی ، معروف به "ابن زهره حلبی. تحقیق نبیل رضا علوان (چاپ اول : بی جا ، بی نا ، ۱۴۰۵ ق). ۱۰۷ص.

۱۵. الاربعین فی اصول الدین. ابو حامد محمد غزالی. (مصر ، چاپخانه الکرستان العلمیه ، ۱۳۲۸ ق).

این کتاب مرتب بر چهار قسم در عقاید و اسرار عبادات و اخلاق مذمومه و محموده و نمونه جامعی است از روش مخصوص غزالی از ربط فقه به اخلاق و حسن تمیل و تشبیه و تفصیل مطالب را به مؤلفات دیگرش احاله داده است. (فهرست پیشین ، ص ۳۸۶ و ۵۰۲).

۱۶. ارشاد القلوب الی الصواب المنجی من عمل به من الیم العقاب. ابو محمد حسن بن محم دیلمی. (چاپ چهارم : لبنان ، بیروت ، بی نا ، ۱۳۹۸ ق). دو جلد در یک مجلد ، جلد اول.

۱۷. الارشاد لمن طلب الرشاد. محمد حسن نائینی. (بیروت ، دارالصادق ، بیتا).

۱۸. اسرار الصلاه. حاج میرزا جواد ملکی تبریزی. (تهران ، کتابفروشی فرهیمند ، ۱۳۹۱ ق)، ۳۱۸ص.

۱۹. اطباق الذهب. شرف الدین عبدالؤمنین هبه الله مغربی اصفهانی. (بیروت ، المکتبه الانسیه ، ۱۳۰۹ ق).

۲۰. اطواق الذهب فی المواعظ والخطب. جار الله ابوالقاسم محمود بن عمر زمخشری. شرح لغات از یوسف افندی. (چاپ سوم : بیروت ، بی نا ، ۱۳۱۴ ق)، ۱۱۲ص.

۲۱. ایقاظ العلماء و تبّه الامراء. احمد کوزه کنانی. (قم ، دفتر تبلیغات اسلامی ، ۱۳۶۴)، ۱۳۲ ص ،

۲۲. ایها الولد. ابو حامد محمد غزالی چاپ شده در "مجموعه الرسائل" (۳۲ رساله) ، گردآورنده :

ابوالقاسم عبد الرحمن ابن اساعیل بن ابراهیم معروف به ابی شامه شافعی. (مصر، بی نا، ۱۳۲۸ ق)، ۶۳۶ ص. رساله ایها الولد ۲۸ صفحه و به تقاضای یکی از شاگردان غزالی نوشته شده است. این رساله اخیراً تحت عنوان ای فرزند به فارسی ترجمه شده است.

۲۳. بحار الانوار الجامعه لدرر اخبار الائمة الاطهار علیهم السلام. محمد باقر مجلسی، (چاپ سوم: بیروت، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۳ ق)، جلد ۶۹ تا ۷۸ درباره مکارم و معایب الخلاق و... است.

۲۴. تاج العروس. ابن عطاء شاذلی. (مصر، چاپخانه عثمانیه، ۱۳۰۵ ق). مؤلف "توبه" را عنوان قرار داده و به وعظ و اندرز پرداخته است.

۲۵. تذکره السامع و المتکلم فی ادب العالم و المتعلم. ابن جامعه، تحقیق سید محمد هاشم ندوی. (حیدرآباد دکن، دائره المعارف العثمانیه، ۱۳۵۴ ق). این کتاب درباره آداب تعلیم و تعلم، فضل علم و علماء، وظائف عالم و متعلم در تدریس و تدریس و تربیت و معاشرت استاد با شاگرد و غیره بحث می کند (رک: فهرست پیشین، ص ۵۱۴)

۲۶. التریبه الاجتماعیه. علی فکری. (چاپ دوم: مصر، بی نا، بی تا). این کتاب در بیان آداب و وظایف و اخلاق فردی و اجتماعی است. (فهرست پیشین، ص ۵۱۶).

۲۷. التشریف بتعیین وقت التکلیف. این رساله شامل ۲۳ فصل در اهمیت رسیدن انسان به مرحله بلوغ است. رک: برنامه سعادت (بخش فارس، پانوشت).

۲۸. تفصیل النشأتین و تحصیل السعادتین. راغب اصفهانی. "قاهره، مطبعه نورالامل، ۱۳۸۰ ق". ۶۱ ص.

۲۹. تلبیس ابلیس. ابن جوزی. (بیروت،

درارالکتب العلمیه ، ۱۳۶۸ ق) .

۳۰. تنبیه الراقدين . محمد طاهرین محمد حسین . (چاپ سنگی تهران ، چاپخانه میرزا علی اصغر ، ۱۳۱۸ ق) .

۳۱. تنبیه الخواطر و نزهه النواظر . (معروف به مجموعه وزان) . ورام بن ابی فراس . (تهران دارالکتب الاسلامیه ، بی تا) . دو جلد دریک مجلد است و اخیرا به فارسی ترجمه شده است .

۳۲. التنوير في اسقاط التدبير . ابن عطاء الله اسکندری شاذلی . (مصر ، چاپخانه میمنیه ، ۱۳۲۱ ق) .

۳۳. تهذيب الاخلاق و تطهير الاعراق . ابن مسکویه (مصر ، چاپخانه خیریه ، ۱۳۲۳ ق) . این کتاب از متون استدلالی قدیمی این فن است و چنین می نماید که تحریر کتاب الاخلاق الی نیکوماگوس ارسطو است ، که به خامه روان در هفت مقاله مرتب داشته است . خواجه نصیر الدین طوسی این کتاب را مبنای تألیف کتاب "اخلاق ناصری" قرار داده است .

۳۴. جامع السعادات . ملا محمد مهدی نراقی ، به تصحیح و تعلیق سید محمد کلانتر و مقدمه محمد رضا مظفر . این کتاب از مؤلفات استدلالی مهذب فن اخلاق و تهذیب نفس و جامع مبانی شریعت و گفتار اهل حکمت و عرفان است و مرتب است بر سه باب (در مقدمات . اقسام اخلاق ، راه حفظ اعتدال و تحصیل اخلاق ستوده) و هر بابی شامل فصولی است (فهرست پیشین ، ص ۵۲۰) این کتاب جامع ترین کتاب اخلاقی است که از قلم متأخرین برآمده . (ریحانه الادب ، ج ۶ ، ص ۱۶۵) . جامع السعادات به فارسی نیز ترجمه شده است (رک : علم اخلاق اسلامی) .

۳۵. حدیقه العارفین . شیخ محمد حسن شیخ الکبیر . (چاپ سنگی ، تهران ، چاپخانه سید مرتضی ، ۱۳۲۳ ق) .

۳۶. الحقایق فی محاسن الاخلاق .

ملا محسن فیض کاشانی. (تهران ، چاپخانه اسلامیة ، ۱۳۷۸ ق) ، ۵۵۴ ص ، وزیری.

این کتاب تقریباً ملخص المحجہ البیضاء است و همراه با قره العیون و مصباح الانظار ، به تحقیق سید ابراهیم میانجی ، به چاپ رسیده است. جالب توجه است که مرحوم مؤلف این کتاب را در متجاوز از ۸۳ سالگی ، در مدت چند ماه نوشته است (فهرست پیشین ، ص ۴-۷) .

۳۷. الحقوق. سید صدرالدین. (بغداد ، چاپخانه دارالسلام ، ۱۳۲۹ ق) . رساله مختصری است درباره بخشی از وظایف و مسؤولیتهای شخصی نسبت به دیگران. (فهرست پیشین ، ص ۵۲۳) .

۳۸. الحکمه الخالده. ابن مسکویه. با تحقیقات و مقدمه و فهارس از عبد الرحمن بدوی. (مصر ، بی نا ، ۱۹۵۲ م) . این کتاب از جوامع مؤلفات قدیمه در آداب و امثال و حکم و پند و اندرز ملل مختلفه جمع آوری شده و در چهار بخش و خاتمه ترتیب یافته است. مطالب کتاب به اختصار : بخش اول ، کتاب جاویدان خرد با دیگر از حکم و آداب پارسیان باستانی که مؤلف بدان ضمیمه نموده است از مواعظ آذرباد و سخنان بزرگمهر ، گفتار قباد ، گفتار انوشیروان ، گفتار بهمن ، آراء و عقاید جمله دیگر از دانایان ایران .. بخش دوم حکم و اقوال حکمای هندو. بخش سوم گفتار حکمای عرب. بخش چهارم حکمای روم. خاتمه در جمله ای از رفتار دانایان متقدم و ارباب فضل از وصایای عامری و غیره است. این کتاب همان کتاب "آداب عرب و الفرس" است. (فهرست پیشین ، ص ۲۳۶۹ ، ۳۷۰ و ۵۲۳) .

۴۰. الخلق الکامل ، محمد احمد جادالمولی. (مصر ، چاپخانه حجازی

، ۱۳۵۱ق). چهار جلد. این کتاب از مؤلفات مفصل و استدلالی این فن و جامع آرای متقدمین و افکار متأخرین است. هر یک از مباحث علمی این فن را تشریح و تحقیق و در چهار جلد مرتب داشته است.

۴۱. الدروس الاخلاقیه. شیخ جعفر نقدی. (نجف، چاپخانه الراعی، ۱۳۵۷ ق).

۴۲. الذریعه الی مکارم الشریعه. راغب اصفهانی (نجف، مشورات المطبعه الحیدریه، ۱۳۷۸ ق)، ۲۶۸ص.

۴۳. ذکری للجمهور. سید محمد مهدی کاظمی قزوینی. (نجف، چاپخانه علوی، ۱۳۴۶ ق).

۴۴. رسائل اخوان الصفا. گروهی از مؤلفین. (قم، مرکز الاعلام الاسلامی، ۱۴۰۵ ق)، ۴ مجلد. درباره چگونگی تصنیف این رسائل بنگرید به شرح محمد بن حسین بیرجندی بر تحریر مجسطی، کشف الظنون و فرهنگ معین (بخش اعلام ذیل کلمه "اخوان الصفا"). در پایان یکی از رساله ها آمده است: عسی ان يتأمل المتأمل فی هذه الرسائل و يتتبه من نوم الغفله و يتقظ من مواعظ الحيوانات و خطبهم و يتأمل كلامهم و اشاراتهم لعله يفوز بالموعظه الحسنه.

۴۵. رسائل الجنید. ابوالقاسم جنید بن محمد بن جنید خزازقواریری بغدادی. (لندن، چاپخانه لوزکاک کمپانی، ۱۹۶۲ م).

۴۶. رساله در اخلاق. عربی. امام شیرازی، (؟) مقدمه عبدالعلیم صالح مصری (مصر، چاپخانه، موسوعات، ۱۳۱۹ ق). این رساله مرتب است بر سه بخش (هر بخشی دارای دو فصل) در اصول و مقدمات این فن و آداب ملوک و درباریان و نصائح و حکم که برای وزیر صاحب دیوان الممالک محمد نامی تألیف شده. (فهرست پیشین، ص ۵۳۲).

۴۷. رساله در سلوک. عربی. میرزا ابوالقاسم ذهبی شیرازی معروف

به میرزا بابا. (چاپ سنگی تهران ، بی نا ، بی تا) .

۴۸. رسل الملوك. ابوعلی حسن بن محمد معروف به ابن الفراء. (قاہرہ ، چاپخانه انجمن تألیف و ترجمہ و نشر ، ۱۳۶۶ق) .

۴۹. الروض الفائق. عبدالله بن سعد بن عبدالکافی مصری مکی. (مصر ، چاپخانه میمنیہ ، ۱۳۱۱ق) .

۵۰. الرياض الخزعليه في سياسه الانسانيه. شيخ خزعل خان (یا : شيخ محمد بن عيسى نجفی که به گفته "الذریعه" برای شیخ خزعل خان نوشت و به نام وی نشر یافت) . (مصر ، چاپخانه ہندیہ و عمومیہ ، ۱۳۲۱ق) .

۵۱. رياض السالكين. میرسید علی خان کبیر. دو جلد در یک مجلد (بیجا ، بینا ، بیتا) ، چاپ سنگی ، بدون صفحہ شمار. این کار در شمار بہترین

شرحہای "صحیفہ سجادیہ" است. صحیفہ پر است از مطالب نغز اخلاقی. شارح ، مفہیم ارزشمند آن را قابل فہم گردانیدہ است. محققان مسائل اخلاقی با مراجعہ بہ این کتاب گران سنگ در می یابند کہ در منابع اخلاقی - تربیتی ، دارای مقامی بس رفیع است.

۵۲. زواهر الجواهر. امیر بہاء الدین محمد مختاری نائینی. با مقدمہ و حواشی میر سید احمد روضاتی. (اصفہان ، چاپخانہ جبل المتین ، ۱۳۳۸) .

۵۳. سراج الملوك. ابوبکر محمد طرطوشی. (مصر ، چاپخانہ ازہریہ ، ۱۳۱۹ق) .

۵۴. السعاده و الاسعاد في السيره الانسانيه. ابوالحسن عامری نیشابوری ، بہ تصحیح مجتبی مینوی. (تہران ، انتشارات دانشگاه تہران ، ۴۹۰ص) . "این کتاب مشتمل است بر اصول اخلاق و تدابیر عملی کہ در حیات دنیا ، از برای سعید شدن و سعید کردن ضروری شناختہ شدہ است. این اصول و تدابیر را

مؤلف کتاب از ترجمه های عربی مؤلفات ارسطو و سایر فلاسفه یونان استخراج کرده و با نکات و تعلیمات و اندرزها و حکایاتی که در کتب ایران و هند و عرب یافته است و مناسب و مؤید گفته های یونانیان تشخیص داده است ، در هم آمیخته و کتابی در سیرت اخلاق انسانی و قوانین و سیاست و اصول تربیت و تدبیر منزل از آن ترتیب داده است. (مقدمه مصحح).

۵۵. سلوک المالك. مؤلف نامعلوم. (مصر ، چاپ سنگی ، چاپخانه جمعیه المعارف ، ۱۲۸۶ ق).

۵۶. شرح منازل السائرين. کمال الدین عبدالرزاق کاشانی. به تصحیح ابراهیم لاریجانی ، چاپ سنگی. (تهران ، بی نا ، ۱۳۱۵ ق). ۳۰۰ ص.

۵۷. الطلب الروحاني. ابن الجوزی. (قاهره ، مکتبه القدسی ، بی تا) ۵۴ ص.

۵۸. الطريق الى الله. شیخ حسین بحرانی ، با مقدمه شیخ مهدی سماوی. (تهران ، مکتبه نینوی الحدیثه ، ۱۳۷۸ ق). ۱۳۲ ص. در مقدمه کتاب از قول سید صدر چنین آمده : ما رأیت کلاما احسن من کلامه فی باب اخلاق... (ص ۲۳).

۵۹. طهاره القلوب. ضیاء الدین ابو محمد عبدالعزیز احمد بن سعید بن عبد الله دمیری مصری معروف به دیرینی. در حاشیه "نزهه المجالس" (مصر ، چاپخانه عثمانیه ، ۱۳۱۰ ق).

۶۰. عده الداعی و نجاح الساعی. ابن فهد حلّی. (قم ، کتابفروشی وجدانی ، بی تا) ، ۳۱۷ ص.

۶۱. عده الصابرين و ذخیره الشاکرین. ابن قیم جوزیه ، با حواشی زکریا علی یوسف. (مصر ، چاپخانه امام ، بی تا).

۶۲. علم الاخلاق. ابو علی سینا. (چاپ شده در "مجموعه الرسائل" ، ۱۷ ص. (رک : ذیل عنوان "ایها الولد").

۶۳. عوارف المعارف. شیخ شهاب الدین ابو حفص

- عمر بن محمد بن عبدالله سهرودی شافعی. در حاشیه "احیاء العلوم" (مصر، چاپخانه میمنیه، ۱۳۱۲ ق) چاپ شده است.
۶۴. الفرج بعد الشده. قاضی تنوخی (مصر، مکتبه الخانجی، ۱۳۷۵ ق)، ۵۱۸ ص.
۶۵. فلاح السائل. سید بن طاووس. (قم، دفتر تبلیغات اسلامی. بی تا). ۲۹۱ [۳ ص، رقی].
۶۶. الفضائل و الاضداد. سید محمد شیرازی. (نجف. چاپخانه، الغری. ۱۳۷۷ ق). این کتاب خلاصه معراج السعاده مرحوم نراقی است. (فهرست پیشین، ص ۵۵۱).
۶۷. الفلسفه الاخلاقیه. ابن مسکویه ابوعلی احمد بن محمد. تصحیح عبدالعزیز عزت. (مصر، بی نا، ۱۹۴۶)، ۴۵۵ ص.
۶۸. فلسفه الاخلاق فی الاسلام. محمد جواد مغنیه. (چاپ دوم: بیروت، دارالعلم للملایین، ۱۹۷۹)، ۲۳۲ ص، وزیری.
۶۹. کتاب الصدق. ابوسعید خزازی. (بمبئی، چاپ سنگی، بی نا، بی تا).
۷۰. کتاب من اخلاق العلماء. الشیخ محمد سلمان. (قاهره، بی نا، ۱۳۵۳ ق).
۷۱. کشف الریبه عن احکام الغیبه. شهید ثانی. (تهران، منشورات المکتبه المرتضویه، بی تا)، ۱۰۰ ص.
۷۲. کشف المحجّه لثمره الهجه. رضی الدین علی بن طاووس حلی. (قم، منشورات مکتبه الداوری، بی تا). ۱۹۶ ص. این کتاب وصیت نامه ای است که مؤلف برای فرزندش نگاشته است.
۷۳. کلمات طریفه. فیض کاشانی. (چاپ سنگی، تهران، بی نا، ۱۳۱۶ ق).
۷۴. کیف تکسب الاصدقاء، سید محمد حیدری. (بغداد، مطبعه المعارف، ۱۹۴۵ م).
۷۵. کیمیاء السعاده، ابو حامد محمد غزالی، ۳۵ ص. این رساله در "مجموعه الرسائل" که پیشتر از آن یاد کردیم (رک: ایها الولد) چاپ

شده و در معرفت نفس است و غیر از کیمیای سعادت فارسی است.

۷۶. لمحات فی وسائل التریبه الاسلامیه و غیاتها. محمد امین مصری. (چاپ چهارم: بیروت، دارالفکر، ۱۳۹۸). ب + ۲۵۴ص
، وزری.

۷۷. محاسبه النفس. رضی الدین علی بن طاووسی. (تهران. منشورات المکتبه المرتضویه، بیتا)، ص ۸۸.

۷۸. محاسن الاداب. شیخ محمد بن حسین بن سعید الجبعی العالمی. (صیدا، بی نا، ۱۳۴۹ ق).

۷۹. المحاسن. احمد بن محمد بن خالد برقی. (نجف، منشورات المطبعه الحیدریه، ۱۳۸۴ ق)، ص ۵۲۵.

۸۰. المحاسن و الاضداد. جاحظ. (لبنان، دار مکتبه العرفان، بی تا)، ص ۳۰۳.

۸۱. المحاسن و المساوی. ابراهیم بن محمد بیهقی. (بیروت، دار صادر، ۱۳۹۰ ق).

۸۲. المحججه البیضاء فی تهذیب الاحیاء. ملا محسن فیض کاشانی. (قم، انتشارات اسلامی، بی تا)، هشت جلد در چهار مجلد
، وزیری، زرکوب. این کتاب تحریر و تهذیب (احیاء العلوم) غزالی است. و بعضی حکایات و داستانهای نامعقول و نیز حذف
و تبدیل و اختصار و تفصیل و توضیح برخی از فصولی که ملائم با طبع شریعت نیست، یاد کرده است. (فهرست پیشین،
ص ۴۶۵). مرحوم فیض خود، این کتاب را تلخیص و به نام "الحقائق فی اسرار الدین و محاسن الاخلاق" موسوم نموده است
(همان، ص ۳۶۷).

۸۳. مداومه النفوس فی تهذیب الاخلاق. ابن حزم اندلسی. (دمشق، المطبعه النبیل، ۱۳۲۴ ق)، ص ۷۷، رقعی.

۸۴. مرآت الرشاد فی الوصیه الی الاحبه و الذریه و الاولاد. شیخ عبدالله مامقانی. تحقیق محیی الدین مامقانی. (چاپ سوم: قم،
المطبعه العلمیه، ۱۳۹۷)

ق)، ۲۳۲ ص.

۸۵. مرآت الڪمال فى الاداب و السنن. شيخ عبدالله مامقانى. (چاپ سنگى ، نجف ، بى نا ، ۱۳۴۲ ق) ، ۲۹۵ ص.

۸۶. المراقبات ، حاج ميرزا جواد آقا ملكى تبريزى ، (قم ، انتشارات امام مهدى ، ۱۳۶۳) ، ۳۰۸ ص ، وزيرى.

۸۷. مسكن الفؤاد عند فقد الاحبه و الاولاد. شهيد ثانى ، تحقيق مؤسسه آل البيت عليه السلام لحياء التراث ، (چاپ ۱ اول : قم ، مؤسسه مذکور ، ۴۰۷ ق) .

۸۸. مشكاه الانوار فى غر الاخبار. طبرسى (نجف ، المكتبه الحيدريه ، ۱۳۸۵ ق) ، ۳۳۵ ص. در مقدمه اش آمده : كتاب حافل بالاداب و الاخلاق.

۸۹. مصباح الانظار. مؤلف نامعلوم. اين رساله يك رشته گفتگويى است در عنوان "قال الواقد قال العالم" در معارف و اخلاق. ريحانه الادب (ج ۳ ، ص ۲۴۵) اين رساله را از فيض كاشانى ضبط کرده است. رساله به ضميمه "الحقائق فى محاسن الاخلاق" (رك : الحقائق...) چاپ شده است. (فهرست پيشين ، ص ۵۶۵) . ۹۰. معدن الجواهر و رياضه الخواطر ، كراچكى ، تحقيق سيد احمد حسيني. (ج ۳ ، قم ، مطبعه استوار ، ۱۳۹۴ ق) ۸۴ ص.

۹۱. مكارم الاخلاق. ابونصر رضى الدين حسن بن فضل طبرسى. تحقيق محمد حسين اعلمى (چاپ ششم : بيروت ، اعلمى ، ۱۳۹۲ ق) .

۹۳. مكاشفه القلوب. مؤلف نامعلوم. (مصر ، چاپخانه ميمنيه ، ۱۳۲۷ ق) .

۹۴. مناهل الاشواق. سيد محمد صفى الدين حسين عاملى (صيدا ، چاپخانه ، العرفان ، ۱۳۵۱) . اين كتاب مجموعه اى است در اخلاق و پند و آداب و احكام شريعت. (فهرست پيشين ، ص ۵۷۳) .

۹۵. من وحى الاخلاق. سيد مصطفى موسى اعتماد. (نجف ، منابع الثقافه الاسلاميه ، ۱۳۸۰ ق) ،

۹۶. منهاج العابدین. ابو حامد محمد غزالی ، تصحیح احمد المکتبی. (مصر ، چاپخانه میمنیه ، ۱۳۰۵ق) .

۹۷. منهاج الیقین. اویس وفا (معروف به خان زاده) . (استانبول ، چاپخانه محمودبک ۱۳۲۸ق) .

۹۸. منیه المرید فی ادب المفید و المستفید. شهید ثانی ، تحقیق رضا مختاری. (قم ، دفتر تبلیغات اسلامی . ۱۴۰۹ق) ، ۴۹۶ص ، وزری. میرزای شیرازی بزرگ درباره این کتاب چنین مرقوم فرموده است : چقدر شایسته است که اهل علم مواظبت نمایند به مطالعه این کتاب شریف ، و متأدب شوند به آداب مزبوره در آن. (مقدمه تحقیق ، ص ۵۵) . درباره این کتاب بنگرید به مجله آینه پژوهش ، شماره ۲ ، (مرداد ، شهریور ۶۹) .

۹۹. المواعظ العددیه. تهذیب و اضافات لکتاب الاثنی عشریه. آیت الله مشکینی ، با شرح و تعلیق علی احمد میانجی. (چاپ سو : قم ، انتشارات صحفی ، بی تا) ، ۳۳۸ص .

۱۰۱. میزان العمل. ابو حامد محمد غزالی ، (چاپ دوم : مصر ، مطبعه العربیه ، ۱۳۴۲ق) .

۱۰۲. نزّه المجالس. عبدالرحمن بن عبدالسلام بن عبدالرحمن بن عثمان صفوری شافعی. (مصر ، چاپخانه المعاهد ، ۱۳۵۳ق) ، دو جلد .

۱۰۳. نزّه الناظرین. تقی الدین عبدالملک معروف به شیخ عبید. (مصر ، چاپخانه میمنیه ، ۱۳۰۸ق) .

۱۰۴. نور الحدیقه فی علم الاخلاق. عز الدین حسین بن عبد الصمد عاملی (پدر شیخ بهائی) ، تحقیق محمد جواد حسینی جلالی. (قم ، مطبعه سید الشهداء ۱۴۰۳ق) ، ۳۲۰ص .

۱۰۵. نورالهدایه. شیخ نجیب الدین رضا. (تهران ، چاپخانه علمی . ۱۳۲۵) . کتاب در آداب سلوک است و بر یک مقدمه و هفت اصل و یک خاتمه مرتب است. (فهرست پیشین

، ص ۴۸۰ و ۵۸۱).

۱۰۶. وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه. شیخ محمد بن حسن حر عاملی، تصحیح عبدالرحیم ربانی شیرازی، (چاپ دوم: بیروت، دار احیاء التراث العربی، بی تا)، ۶۰۳ص، وزری، جلد ۱۱، کتاب الجهاد (ابواب جاد النفس و مایناسبه).

۱۰۷. الوصایا لابن العربی. ابن العربی. (بیروت، اعلمی، بی تا).

۱۰۸. هدیه الملوک. سید حسن طیب همدانی. (چاپ سنگی، نجف، چاپخانه علمیه، ۱۳۵۸ق). این رساله، نگارش ساده ای است در سلوک. (فهرست پیشین، ص ۵۸۳).

۱۰۹. هل ترید السعاده، اقرأ وصایا لقمان. محمد حسن نائینی. (بیروت، دارالصادق، بی تا). این کتاب مجموعه ای است از وصایای لقمان به فرزندش.

۲. متون اخلاقی متفکران خارجی

۱. آیین دوست یابی، دیل کارنگی. ترجمه سیروس عظیمی. (چتپ ششم: تهران، کانون معرفت، بی تا). ۲۴ص.

۲. آیین زندگی. (چگونه تشویش و نگرانی را از خود دور کنیم و بهتر زندگی نماییم). دیل کارنگی ترجمه و نگارش حسام الدین امامی. ([چاپ چهارم، تهران، کانون معرفت، بی تا]).

۳. اتکاء به نفس. امرسن. ترجمه حیدر قراچه داغی. (تهران، کتابفروشی رازی، ۱۳۱۹)، ح ۱، ۵۸ص.

۴. اخلاق. سموئیل اسمایلز. ترجمه محمد سعیدی. (تهران، بنگاه مطبوعاتی صفی علیشاه، ۱۳۴۶).

۵. اخلاق. باروخ اسپوزا. ترجمه محسن جهانگیری. (تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۴، ۳۳۵ص).

۶. اخلاق. پیراژنه. ترجمه بدرالدین کتابی. (اصفهان، چاپخانه امامی، ۱۳۳۱)، ۱۳۳ص.

۷. اخلاق نظری و علم آداب. امکانات و شرایط. ژرژ گوریچ. ترجمه حسن حبیبی. (تهران، قلم

، ۱۳۵۸)، ۲۴۷ص.

۸. اخلاق و انسان. الگانا تانونا کاروتووا. ترجمه پرویز شهریاری. (چاپ دوم: تهران، انتشارات فردوس، ۱۳۶۱)، ۲۷۸ص،
رقعی.

اخلاق، صفحه ۶

۹. اخلاق و سیاست در جامعه. برتراندراسل. ترجمه محمود حیدریان. (تهران، وحید، ۱۳۴۹)، ۳۲۳ص.

۱۰. اخلاق و شخصیت. جان دیوئی. ترجمه مشفق همدانی. (تهران، بنگاه مطبوعاتی صفی علیشاه، ۱۳۳۴)، ۲۹۲ص،

۱۱. اربع رسائل. گردآورنده لوئیس شیخویسوعی. (بیروت، چاپخانه آباء یسوعی، ۱۹۲۳م). مجموعه ای است مشتمل بر چهار
رساله. رساله اول در سیاست از دامسطیوس، رساله دوم در تدبیر منزل از روفس طیب یونانی. رساله سوم الاحادیث المطربه
تالیف ابولفرج ملطی معروف به ابن العبری. رساله چهارم در حقیقت نفی هم و غم و اثبات زهد منسوب به افلاطون. (رک:
فهرست آستان قدس. ج ۶، ص ۵۰۱-۵۰۲).

۱۲. اسرار نیکبختی. اس. مارون. ترجمه ابوالقاسم پاینده. (بی جا بی نا، بی تا)، ۱۴۳ص.

۱۳. اعتماد به نفس. سموئیل اسمایلز. ترجمه علی دشتی. (چاپ یازدهم، تهران. جاویدان، ۱۳۵۵)، ۲۴۶ص.

۱۴. انسان برای خویشتن. (پژوهشی در روانشناسی اخلاق). اریک فروم. ترجمه اکبر تبریزی. (تهران، کتابخانه بهجت،
۱۳۶۰)، ۲۷۲ص.

۱۵. پندنامه مارکوس. (قیصر روم). ترجمه عبد الرحیم بن ابوطالب تبریزی. (اسلامبول، مطبعه اختر، بی تا).

۱۶. چگونه می توان خوشبخت بود. گلد اسمیت. ترجمه نصرت الملوک کشمیرزاده. (چاپ چهارم: تهران چاپ اقبال،
۱۳۵۸)، ۱۶۴ص.

۱۷. خود را بشناس. ژانفینو. ترجمه شجاع الدین شفا. (تهران، کتابفروشی علمی، ۱۳۱۸)، ۱۲۳ص.

۱۸. خوش بین باشید. ویکتور پوشه، ترجمه محسن جهانسوز. (چاپ دهم: تهران،

جاویدان ، بی تا) ، ۵۶ص.

۱۹. در آغوش خوشبختی. لرد آویبوری. ترجمه ابوالقاسم پاینده. با مقدمه محمد حجازی. (چاپ دهم : تهران ، جاویدان ، بی تا).

۲۰. تدو سرچشمه اخلاق و دین. هانری برگسون. ترجمه حسن حبیبی. (تهران ، شرکت انتشار ، ۱۳۵۸) ، ۳۵۶ص.

۲۱. راه خوشبختی. (حکمت عملی. حفظ الصحه - اخلاق). ویکتور پوشه. ترجمه و نگارش دکتر نصرت الله کاسی ، (تهران ، کتابخانه و مطبعه دانش. ۱۳۱۵). ح ۱ ، ۱۳۸ص.

۲۲. روش زندگی. لرد آویبوری. ترجمه و نگارش عبدالوهاب فرید (تنکابنی). (تهران ، دانش. ۱۳۱۵) ، ۲۳۷ص.

۲۳. شجاعت. افلاطون. ترجمه دکتر رضا کاویانی. (تهران ، چاپخانه رنگین ، ۱۳۳۳).

۲۴. علم الاخلاق الی نیقوماخوس. ارسطاطاليس. حکیم نامی یونانی. مترجم از یونانی به فرانسه بارتلمی سانتهلیر و از فرانسه به عربی احمد لطفی السید. (قاهره ، دارالکتب المصریه ، ۱۳۴۳ق).

۲۵. فلسفه اخلاق. لوماریه. ترجمه مهرانگیز منوچهریان. (تهران ، بی نا ، ۱۳۲۷). (بهرست پیشین ، ص ۵۵۱).

۲۶. فلسفه اخلاق : حکمت عملی. ژ. کس. ترجمه ابوالقاسم پورحسین. (چاپ دوم : تهران ، امیر کبیر ، ۱۳۶۲) ، ۱۳۶ص ،
رقعی.

۲۷. مشارب عمده اخلاقی. فرانسوا. گرگوار. ترجمه ابوالقاسم پورحسینی. (تهران ، دانشگاه تهران ، ۱۳۶۰) ، ۱۰۲ص.

۲۸. وظیفه. سموئیل اسمایلز. ترجمه مهرداد مهرین. (تهران ، انتشارات معرفت ، بی تا) ، ۳۳۰ص ، رقی.

۲۹. هزار اندرز ، کنفوسیوس پیشوای اخلاقی چین. ترجمه غ. وحید مازندرانی. (تهران ، تیرازه ، ۱۳۶۳) ، ۱۸۷ص ، مصور.

۳. مقالات

"آموزشهای اخلاقی در حوزه". حوزه ، ش ۲۳ و ۲۴ (آذر و دی-بهمن و اسفند ۶۶).

"اخلاق تحلیلی" سید محسن خرازی. نور علم. ش ۱ (مهر ۶۲). ۸۴-۸۰:

شی ۲ (دی ۶۲) .

ص ۶۱ - ۶۹.

"اخلاق مبلغ" حوزه. ش ۳۹ (مرداد و شهریور ۶۹). ص ۹۹ تا ۱۳۲.

"استعمار و ارزشهای اخلاقی". حوزه. ش ۱۷ (آبان ۶۵). ص ۹۴ - ۱۱۳.

"اصول نوشتار اخلاقی". حوزه. ش ۱۷ (آبان ۶۵). ص ۹۴ - ۱۱۳.

"ایمان پشتوانه اخلاق". حوزه. ش ۱۵ (تیر ۶۵). ص ۸۳ - ۱۱۱.

"حسد". نور علم. ش ۱ (مهر ۶۲). ص ۳۰-۴۹.

"خود آگاهی عرفانی انگیزه سلوک اخلاقی" حوزه. ش ۱۴ (اردیبهشت ۶۵). ص ۸۶ - ۱۰۴.

"ضرورت و ویژگی های استاد و راهنما در اخلاق". حوزه. ش ۲۸. (مهر و آبان ۶۷). ص ۱۱۵-۱۳۵.

"مقدمه ای بر اخلاق اسلامی". حوزه ، ش ۴ ، (اردیبهشت ۶۳). ص ۸۰۷۰- : حوزه ، ش ۵ (تیر ۶۳). ص ۷۴-۵۷ : حوزه. ش ۶ (شهریور ۶۳). ص ۷۴-۸۹.

"نگاهی به منابع اخلاق". حوزه. ش ۲۰ (خرداد و تیر ۶۶). ص ۱۰۰-۸۷ : حوزه. ش ۲۱ (مرداد و شهریور ۶۶). ص ۶۹-۸۷.

"نگرشی بر مسلک های اخلاقی". حوزه. ش ۱۰ (تیر ۶۴). ص ۹۲-۸۲.

"نگرشی به مکتب اخلاقی امام خمینی" (قدس سره الشریف) " حوزه. ش ۳۸-۳۷ (فروردین و اردیبهشت و خرداد و تیر ۶۹). ص ۲۹۰-۲۶۱.

"ویژگیهای درس اخلاق و آداب شاگردی آن" حوزه. ش ۲۹ ، (آذر و دی ۶۷) ، ص ۱۰۶-۸۹.

"هدف در اخلاق اسلامی". حوزه ، ش ۹ (فروردین ۶۴) ص ۸۰-۹۴.

اخوت پیامبر (ص) و علی (ع)

۱. اخوت پیامبر (ص) و علی (ع) ()

۱. شواهد و دلایل

۱. اخوت مسلمین در نخیله و اخوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و امام علی (علیه السلام)

پیامبر (صلی الله علیه و آله) در نخيله بود و ۷۴۰ مرد با حضرت بودند. جبرئیل نازل شد و گفت: "خداوند بین فرشتگان عقد اخوت بسته." بعد از شنیدن این خبر پیامبر (صلی الله علیه و آله) هم بین اصحابش عقد

اخوت بست و این حادثه مقارن نزول آیهائنا المؤمنون إخوة [حجرات/۱۰] بود.

تاریخُ البلاذری و السلمی و غیرهما عن ابن عباس و غیره : "لَمَّا نَزَلَ قَوْلُهُ تَعَالَى "إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ" (حجرات/۱۰) آخَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) بَيْنَ الْأَشْكَالِ وَالْأَمْثَالِ فَأَخَى بَيْنَ أَبِي بَكْرٍ وَ عُمَرَ وَ بَيْنَ عُثْمَانَ وَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَ بَيْنَ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ وَ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ وَ بَيْنَ طَلْحَةَ وَ الزُّبَيْرِ وَ بَيْنَ أَبِي عُبَيْدَةَ وَ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ وَ بَيْنَ مُضْعَبِ بْنِ عُمَيْرٍ وَ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ وَ بَيْنَ أَبِي ذَرٍّ وَ ابْنِ مَسْعُودٍ وَ بَيْنَ سَلْمَانَ وَ حُذَيْفَةَ وَ بَيْنَ حَمْزَةَ وَ زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ وَ بَيْنَ أَبِي الدَّرْدَاءِ وَ بِلَالٍ وَ بَيْنَ جَعْفَرِ الطَّيَّارِ وَ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ وَ بَيْنَ الْمُقَدَّادِ وَ عَمَّارٍ وَ بَيْنَ عَائِشَةَ وَ حَفْصَةَ وَ بَيْنَ زَيْنَبِ بِنْتِ جَحْشٍ وَ مَيْمُونَةَ وَ بَيْنَ أُمِّ سَلَمَةَ وَ صَفِيَةَ حَتَّى آخَى بَيْنَ أَصْحَابِهِ بِأَجْمَعِهِمْ عَلَى قَدَرِ مَنَازِلِهِمْ ثُمَّ قَالَ أَنْتَ أَخِي وَ أَنَا أَخُوكَ يَا عَلِيُّ" [بحار الأنوار، ج ۳۸، ص ۳۳۵].

۲. اخوت مهاجرین و انصارین از هجرت به مدینه و اخوت پیامبر (صلى الله عليه و آله) و امام علی (عليه السلام)

بعد از ماجرای برادری این آیه نازل شد : إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَ أَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الَّذِينَ آوَوْا وَ نَصَرُوا أَوْلِيَّكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَمْ يَهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّى يَهَاجِرُوا [انفال/۷۲]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) لَمَّا

هَيَّا جَرَّ إِلَى الْمَيْدَانِ أَخَى بَيْنَ أَضْيَاحِهِ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَجَعَلَ الْمَوَارِيثَ عَلَى الْإِخْوَةِ فِي الدِّينِ لَأ فِي مِيرَاثِ الْأَرْحَامِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى "إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الَّذِينَ آوَوْا وَ نَصَرُوا أَوْلِيكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَمْ يَهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّى يَهَاجِرُوا" (انفال/ ٧٢] مستدرک الوسائل ، ج ١٧ ، ص ١٥١] .

وقتی آیها نَمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ [(حجرات/ ١٠)] نازل شد پیامبر (صلی الله علیه و آله) بین مسلمین عقد اخوت خواند و در پایان خودش تنها ماند. پرسیدند : "شما با کی؟" حضرت با علی (علیه السلام) عقد برادری خواند و فرمود : أَنْتَ أَخِي وَ أَنَا أَخُوكَ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ قَالَ : "لَمَّا نَزَلَتْ "إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ" (حجرات/ ١٠) أَخَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ فَأَخَى بَيْنَ أَبِي بَكْرٍ وَ عُمَرَ وَ بَيْنَ عُثْمَانَ وَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَ بَيْنَ فُلَانٍ وَ فُلَانٍ حَتَّى أَخَى بَيْنَ أَضْيَاحِهِ أَجْمَعِهِمْ عَلَى قَدْرِ مَنَازِلِهِمْ ثُمَّ قَالَ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَام) أَنْتَ أَخِي وَ أَنَا أَخُوكَ" [أمالی طوسی ، ص ٥٨٦] .

٢. اخوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و امام علی (علیه السلام)

١. تصریح رسول الله (صلی الله علیه و آله)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَكْتُوبٌ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلَى بَنِي أَبِي طَالِبٍ أَخُو رَسُولِ اللَّهِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ بِالْفَلْقِ عَامٍ [كشف اليقين ، ص ١٠] .

پیامبر (صلی الله علیه و آله) در آستانه مرگ فرمود : اذْعُوا لِي أَخِي عَلِيًّا

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ

: "أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) قَالَ فِي مَرَضِهِ ادْعُوا لِي أَخِي عَلِيًّا فَدُعِيَ لَهُ عَلِيٌّ فَسْتَرَهُ بِثَوْبِهِ وَ أَكَبَّ عَلَيْهِ فَلَمَّا خَرَجَ مِنْ عِنْدِهِ قِيلَ لَهُ مَا قَالَ لَكَ قَالَ عَلَّمَنِي أَلْفَ بَابٍ يَفْتَحُ مِنْ كُلِّ بَابٍ أَلْفُ بَابٍ" [بحار الأنوار، ج ٣٨، ص ٣٣١].

پیامبر (صلى الله عليه وآله) به علی (علیه السلام) فرمود: أَنْتَ أَخِي وَ أَنَا أَخُوكَ فَإِنْ ذَاكَرَكَ أَحَدٌ فَقُلْ أَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَ أَخُو رَسُولِ اللَّهِ لَا يَدْعِيهَا بَعْدَكَ إِلَّا كَذَابٌ

عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ: "أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وآله) أَخَى بَيْنَ النَّاسِ وَ تَرَكَ عَلِيًّا حَتَّى بَقِيَ آخِرُهُمْ لَا يَرَى لَهُ أَحَدًا فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ آخِيَتَ بَيْنَ النَّاسِ وَ تَرَكَتَنِي قَالَ وَ لِمَنْ تَرَانِي تَرَكَتَكَ إِنَّمَا تَرَكَتَكَ لِنَفْسِي أَنْتَ أَخِي وَ أَنَا أَخُوكَ فَإِنْ ذَاكَرَكَ أَحَدٌ فَقُلْ أَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَ أَخُو رَسُولِ اللَّهِ لَا يَدْعِيهَا بَعْدَكَ إِلَّا كَذَابٌ" [كشف الغمه، ج ١، ص ٣٢٦].

پیامبر (صلى الله عليه وآله) به حضرت علی (علیه السلام) فرمود: أَنْتَ أَخِي وَ رَفِيقِي ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ "إِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ" (حجر/٤٧)

ابْنُ الْمُغَازِلِيِّ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ قَالَ: "دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) فَقَالَ إِنِّي مُوَاخٍ بَيْنَكُمْ كَمَا أَخَى اللَّهُ بَيْنَ الْمَلَائِكَةِ ثُمَّ قَالَ لِعَلِيٍّ (ع) أَنْتَ أَخِي وَ رَفِيقِي ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ "إِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ" (حجر/٤٧) الْأَخْلَاءُ فِي اللَّهِ يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ" [كشف الغمه، ج ١، ص ٣٢٨].

نه تنها در داستان مؤاخاه، بلکه بارها در موارد مختلف مثل ماجرای

انذار يا مباهله يا... پیامبر (صلی الله علیه و آله) حضرت علی (علیه السلام) را به عنوان برادر خطاب کرد.

مِنْ مَتَابِقِ الْفَقِيهِ أَبِي الْحَسَنِ بْنِ الْمُعَاذِلِيِّ عَنِ أَنَسٍ قَالَ : " لَمَّا كَانَ يَوْمَ الْمُبَاهِلَةِ آخَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) بَيْنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ وَعَلَى وَقِفٍ يَرَاهُ وَيَعْرِفُ مَكَانَهُ وَ لَمْ يُوَاحِ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ أَحَدٍ فَأَنْصَرَفَ عَلِيٌّ بَاكِي الْعَيْنِ فَافْتَقَدَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) فَتَقَالَ مَا فَعَلَ أَبُو الْحَسَنِ قَالُوا انْصَرَفَ بَاكِي الْعَيْنِ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ يَا بِلَالُ اذْهَبْ فَأْتِنِي بِهِ فَمَضَى بِبِلَالٍ إِلَى عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَقَدْ دَخَلَ مَنْزِلَهُ بَاكِي الْعَيْنِ فَقَالَتْ فَاطِمَةُ (س) مَا يَبْكِيكَ لَا أَبْكِيكَ اللَّهُ عَيْنِيكَ قَالَ يَا فَاطِمَةُ آخَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) بَيْنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ وَ أَنَا وَقِفٌ يَرَانِي وَ يَعْرِفُ مَكَانِي وَ لَمْ يُوَاحِ بَيْنِي وَ بَيْنَ أَحَدٍ قَالَتْ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) لَا يَحْزُنُكَ اللَّهُ لَعَلَّهُ إِنَّمَا ذَخَرَكَ لِنَفْسِهِ فَتَقَالَ بِبِلَالٍ يَا عَلِيُّ أَجِبِ النَّبِيَّ فَهَاتِنِي عَلَى النَّبِيِّ فَتَقَالَ النَّبِيُّ مَا يَبْكِيكَ يَا أَبَا الْحَسَنِ فَقَالَ وَاحِيَتْ بَيْنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ أَنَا وَقِفٌ تَرَانِي وَ تَعْرِفُ مَكَانِي وَ لَمْ تُوَاحِ بَيْنِي وَ بَيْنَ أَحَدٍ قَالَ إِنَّمَا ذَخَرْتُكَ لِنَفْسِي أَلَا يَسِيرُكَ أَنْ تَكُونَ أَخَا نَبِيِّكَ قَالَ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنِّي لِي بِذَلِكَ فَأَخَذَ بِيَدِهِ فَأَرْفَأَهُ الْمُبْتَرَّ فَقَالَ اللَّهُمَّ هَذَا مِنِّي وَ أَنَا مِنْهُ أَلَا إِنَّهُ مِنِّي بِمَنْزِلِهِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى أَلَا مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا عَلِيٌّ مَوْلَاهُ قَالَ فَانْصَرَفَ عَلِيٌّ قَرِيرَ الْعَيْنِ فَاتَّبَعَهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ بَخْ يَا أَبَا الْحَسَنِ أَصْبَحْتَ مَوْلَايَ وَ مَوْلَى كُلِّ مُسْلِمٍ " [بحار الأنوار ،

۲۲. تصریح فاطمه زهرا (س)

وقتی در ماجرای برادری، حضرت علی (علیه السلام) تنها ماند؛ شروع کرد به گریه کردن و نزد فاطمه (س) آمد و فرمود: "من تنهایم". پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود: أَنْتَ أَخِي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [المناقب، ج ۲، ص ۱۸۵].

۳. تصریح حضرت علی (علیه السلام)

حضرت علی (علیه السلام) در معرفی خود بارها به مردم فرمود که من برادر و وزیر رسول خدا هستم.

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: "نَظَرَ عَلِيٌّ فِي وُجُوهِ النَّاسِ فَقَالَ إِنِّي لَأَخُو رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) وَوَزِيرُهُ وَ لَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنِّي أَوْلَكُمْ إِيمَانًا بِاللَّهِ تَعَالَى وَ بِرَسُولِهِ ثُمَّ دَخَلْتُمْ بَعْدِي فِي الْإِسْلَامِ وَ أَنَا ابْنُ عَمِّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) وَ أَخُوهُ وَ شَرِيكُهُ فِي نَسَبِهِ وَ أَبُو وَلَدِيهِ وَ زَوْجُ ابْنَتِهِ سَيِّدُهُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَ لَقَدْ عَرَفْتُمْ أَنَّا مَا خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) مَخْرَجًا إِلَّا رَجَعْنَا وَ أَنَا أَحَبُّكُمْ إِلَيْهِ وَ أَوْثَقُكُمْ فِي نَفْسِهِ وَ أَشَدُّ نِكَايَهُ فِي الْعِدْوِ وَ آثَرٌ وَ لَقَدْ رَأَيْتُمْ بَعْتَهُ إِيَّايَ مَرَّاتٍ وَ وَقَفْتَهُ يَوْمَ عَدِيرِ حُمٍّ وَ قِيَامِي مَعَهُ وَ رَفَعَهُ بِيَدِي وَ لَقَدْ آخَى بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ فَمَا اخْتَارَ لِنَفْسِهِ أَحَدًا غَيْرِي وَ لَقَدْ قَالَ لِي أَنْتَ أَخِي وَ أَنَا أَخُوكَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ" [كشف الغمه، ج ۱، ص ۸۰].

۴. ندای الهی روز قیامت

در قیامت ندا داده می شود: يَا مُحَمَّدُ! نِعَمَ الْأَبِّ أَبُوكَ إِبْرَاهِيمَ وَ نِعَمَ الْأَخِّ أَخُوكَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ): إِذَا

كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ نُودِيَ مِنْ بُطْنَانِ الْعَرْشِ يَا مُحَمَّدُ! نِعَمَ الْمَأْبُ أَبُوكَ إِبْرَاهِيمَ وَ نِعَمَ الْمَأْخُ أَخُوكَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ [صحيفه الرضا ، ص ۵۸] .

۲. ارزش اخوت

پیامبر (صلی الله علیه و آله) در جنگ احد عبدالله بن عمرو و عمرو بن جموح را در یک قبر دفن کرد ، چون بین آنها عقد اخوت خواند شده بود. ایشان فرمودند :

ادفنوا هذين المتحابين في الدنيا في قبر واحد [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۴ ، ص ۲۶۴] .

۱. ادب

۱. حقیقت ادب

۱. معنای ایجابی ادب

کردار و گفتار شایسته و بایسته و متناسب با شئون انسان را ادب می گویند. [معارف و معاریف ، ج ۲ ، ص ۳۹ الادب التهذیب و المنجد الادب حسن الاخلاق. (مجمع البحرين)]

الادب احسن السجیه ، افض اشرف الادب ، الادب کمال الرجل ، الادب احد احسین ، الادب حلال جدد [(میزان الحکمه ج ۱ ص ۶۶)]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أَفْضَلُ الْأَدَبِ أَنْ يَقِفَ الْإِنْسَانُ عِنْدَ [على] حده و لا يتعدى قدره [غررالحکم ، ص ۲۴۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أَحْسَنُ الْأَدَابِ مَا كَفَكَ عَنِ الْمُحَارِمِ [غررالحکم ، ص ۲۴۷] .

۲. معنای سلبی ادب

ادب قبول مخلوط از حق و باطل نیست.

خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَ آخَرَ سَيِّئًا [توبه/۱۰۲] .

نوح (ع) به کفار گفت : لکنی أراکم قَوْمًا تَجْهَلُونَ [هود/۲۹] .

هود (ع) به کفار گفت : إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ [هود/۵۰] .

قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رِجْسٌ وَ غَضَبٌ [اعراف/۷۱] .

ابراهیم (ع) به کفار گفت : أَفْ لَكُمْ وَ لِمَا تَعْبُدُونَ [انبیاء/۶۷] .

وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ [قلم/ ۹] .

لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِىَ دِينِ [کافرون/ ۶] .

به نام ادب ، خوف از ملامت ها دارد و از گفتن حق و عدل می ترسد.

وَلَا

يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ [مائده/ ٥٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أفضل الجهاد كلمة حق عند سلطان جائر [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ٢٠٠] .

فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا [طه/ ٧٢] .

٢. اهمیت ادب

١. عقل محتاج ادب است

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) كل شيء يحتاج إلى العقل و العقل يحتاج إلى الأدب [غررالحكم ، ص ٢٤٨] .

١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) نعم قرين العقل الأدب [غررالحكم ، ص ٢٤٨] .

عقل و عالم زمانی محبوب می شوند که ادب داشته باشند.

٢- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إن بدوى العقول من الحاجه إلى الأدب كما يظمأ الزرع إلى المطر [غررالحكم ، ص ٥٢] .

٣- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) من زاد أدبه على عقله كان الراعى بين غنم كثيره [غررالحكم ، ص ٢٤٨] .

ادب محبوبیت می آورد و این ادب رسول الله (ص) بود که مردم را جمع کرد.

اگر ادب نباشد علم هم فایده ای ندارد. ارزش عالم به ادب او است و الا کمر علی را می شکند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) ما قصم ظهري إلا رجلا ن عالم مهتتك و جاهل متنسك [غررالحكم ، ص ٤٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) يا مؤمن! إن هذا العلم و الأدب ثمن نفسك فاجتهد في تعلمهما فما يزيد من علمك و أدبك يزيد في ثمنك [مشكاة الأنوار ، ص ١٣٥] .

ادب سپر گناهان است : شخص با ادب غیبت و تهمت و فحش ندارد.

٣. ادب بر نسب تقدم دارد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) قليل الأدب خير من كثير النسب [غررالحكم ، ص ٢٤٨] .

ادب معایب خانوادگی را می پوشاند : قَالَ أَمِيرُ

المؤمنين (عليه السلام) حسن الأدب يترقيح النسب [غررالحكم ، ص ٢٤٨] .

اشرف حسب حسن الادب

الادب احد الحسين

اكرم حسب حسن الادب

حسن الادب ينوب عن الحسب

لا حسب انفع من الادب

لا حسب ابلغ من الادب

فسد حسب من ليس له ادب

٤. ادب بهترين ارث است

ادب ميراث گران قيمتى است.

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) إِنَّ خَيْرَ مَا وَرَّثَ الآبَاءُ لِأَبْنَائِهِمُ الأَدَبُ لَا المَالُ [كافي ، ج ٨ ، ص ١٥٠] .

٥. انسان به ادب بیشتر احتياج دارد تا به مال

قَالَ أمير المؤمنين (عليه السلام) طالب الأدب أحزم من طالب الذهب [غررالحكم ، ص ٢٤٧] .

قَالَ أمير المؤمنين (عليه السلام) إن الناس إلى صالح الأدب أحوج منهم إلى الفضة و الذهب [غررالحكم ، ص ٢٤٧] .

٦. شعر در اهميت ادب

[ديوان الإمام على (ع) ، ص ٦٦]

مولوى

٣. زمينه های ادب

١. مثبت

١- قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) أدبى أبى (ع) بثلاث فإنه قال لى يا بنى من يصحب صاحب سوء لا يسلم و من لا يقيد ألفاظه

يندم و من يدخل مداخل السوء يتهم [تحف العقول ، ص ٣٧٦] .

٢- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) كَفَاكَ أَدَبًا لِنَفْسِكَ اجْتِنَابُ مَا تَكْرَهُهُ مِنْ غَيْرِكَ [نهج البلاغه ، حكمت ٤١٢] .

٣- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أَحْسَنَ الْأَدَابِ مَا كَفَكَ عَنِ الْمُحَارِمِ [غررالحكم ، ص ٢٤٧] .

٢. منقى

١- عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا قَالَ : "نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنِ الْأَدَبِ عِنْدَ الْغَضَبِ" [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٦٠] .

٢- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لَا تَكْثُرَنَّ الْعِتَابَ فَإِنَّهُ يورث الضغينه يدعوا إلى البغضاء [غررالحكم ، ص ٤٧٩] .

٣. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إِنْ الْعَاقِلُ يَتَعَطَّى بِالْأَدَبِ وَالْبَهَائِمُ

لا تتعظ إلا بالضرب [غررالحکم ، ص ۵۴] .

۴. شیوه های ادب

۱. آغاز از خود

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أَفْضَلُ الْأَدْبِ مَا بَدَأَتْ بِهِ نَفْسُكَ [غررالحکم ، ص ۲۴۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) كَفَاكَ أَدَبًا لِنَفْسِكَ اجْتِنَابُ مَا تَكْرَهُهُ مِنْ غَيْرِكَ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۱۲] .

با سکوت : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إِذَا فَاتَكَ الْأَدْبُ فَالْزِمِ الصَّمْتَ [کنزالفوائد ، ج ۲ ، ص ۱۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) ضَبَطَ النَّفْسَ عِنْدَ الرَّغْبِ وَالرَّهْبِ مِنْ أَفْضَلِ الْأَدْبِ [غررالحکم ، ص ۲۳۸] .

۲. ادب بی ادب ، به وسیله ادب

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أَزْجِرِ الْمُسِيءَ بِثَوَابِ الْمُحْسِنِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۷۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أَصْلَحَ الْمُسِيءُ بِحَسَنِ فَعَالِكَ وَدَلَّ عَلَى الْخَيْرِ بِجَمِيلِ مَقَالِكَ [غررالحکم ، ص ۲۵۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) عَاتِبَ أَخَاكَ بِالْإِحْسَانِ إِلَيْهِ وَازْدُدْ شَرَّهُ بِالْإِنْعَامِ عَلَيْهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۵۸] .

۳. سایر موارد

عبرت از بی ادبان : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إِذَا رَأَيْتَ فِي غَيْرِكَ خَلْقًا ذَمِيمًا فَتَجَنَّبْ مِنْ نَفْسِكَ أَمْثَالَهُ [غررالحکم ، ص ۳۲۴] .

مشاوره و سوال و راهنمایی خواستن : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لَا- يَسْتَعَانَ عَلَى الدَّهْرِ إِلَّا- بِالْعَقْلِ وَلَا عَلَى الْأَدْبِ إِلَّا بِالْبَحْثِ [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۷] .

توجه به فطرت پاک : از حضرت عیسی (ع) پرسیدند چه کسی شما را ادب کرد فرمود : رَأَيْتَ قَبِيحَ الْجَهْلِ فَجَانِبْتَهُ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۹۶] .

فهم و شعور : قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَاجْعَلْنَا

من الذين تمسكوا بعروة العلم و أدبوا أنفسهم بالفهم [بحار الأنوار، ج ٩١، ص ١٢٦].

معاشرت با بزرگان: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) جالس العلماء يزدد علمك و يحسن أدبك و ترك نفسك [غررالحكم، ص ٤٣٠].

تحصيل علم: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إذا زاد علم الرجل زاد أدبه [غررالحكم، ص ٦٣].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) استصلاح الأخيار بإكرامهم و الأشرار بتأديبهم [كشف الغمه، ج ٢، ص ٣٤٩].

٥. موارد ادب

١. نسبت به خدا

وَمَا أُبْرِيْ نَفْسِيْ إِنْ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّيْ إِنْ رَبِّيْ غَفُورٌ رَّحِيمٌ [يوسف/٥٣].

٢. ادب نسبت به خود

١. ادب در نماز

خشوع، ادب نماز است.

٢. ادب در دعا

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِيْ أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِيْ سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ [فر ٦٠]

یا موسی، تسلنی کل ما تحتاج الیه، حتی الف شاتک و ملح عجینک [بحار، ج ٩٣، ص ٣٠٣]

٣. ادب در کلام

ادب در کلام: سلام کردن، بلند نکردن صدا

١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (على السلام) لا أدب لسیی النطق [غررالحکم، ص ٢٤٨].

٢- امام صادق (ع) دوستی داشت، به غلامش فحش مادر داد. حضرت سرش را بلند کرد و به صورت خودش سیلی زد و فرمود: " فکر می کردم تو آدم با تقوایی هستی، حالا- که اینطور شد تا آخر عمر با تو دوستی ام را قطع می کنم " [وسائل، ج ١١، ص ٣٢٥].

٤. ادب در لباس

پوشیدن لباس اهل کفر و لباس شهرت و لباس مختص جنس مقابل و لباس مهیج شهوت حرام

است (روابط خانواده - معصومی)

۵. ادب در طعام

ادب در بریدن نان با چاقو و اینکه نان که آمد منتظر غذای دیگر نباشیم.

۶. ادب در حمام

و لو تنها هستیم عورت را بپوشانیم. (حلیه المتقین)

۷. ادب در قبرستان

خندیدن در قبرستان کراهت دارد، چون قبرستان محل موعظه است.

۳. نسبت به دیگران

۱. نسبت به پیامبر

لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ [حجرات/ ۲].

إِنَّ الَّذِينَ ينادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ [حجرات/ ۴].

وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ [توبه/ ۵۸].

يَقُولُونَ هُوَ أذُنٌ [توبه/ ۶۱].

۲. نسبت به مردم

قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا [بقره/ ۸۳].

وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا [فرقان/ ۶۳].

۳. ادب نسبت فقرا

وَ مَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا [هود/ ۲۹].

وَ اصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاهِ وَالْعَشِيِّ يَرِيدُونَ وَجْهَهُ وَ لَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ [كهف/ ۲۸].

وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [شعراء/ ۲۱۵].

۴. ادب نسبت به پدر و مادر

یکی از مسئولین مهم خدمت امام رسید در حالی که پیرمردی پشت سرش بود. امام پرسید: ایشان کیستند؟ گفت: پدرم. امام گفت: پس چرا شما جلو ایشان راه می رفتی.

۵. ادب نسبت به استاد

یکی از مهم ترین عوامل برکت درس احترام به استاد است.

۶. ادب نسبت به افراد مجلس

إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحَ اللَّهُ لَكُمْ ... [(مجادله ۱۱)]

۷. نسب به اهل کتاب و کفار

إِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًىٰ أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [سبأ/ ۲۴] .

یا صَاحِبِی السَّجِنِ [یوسف/ ۳۹] .

وَقُلْ الَّذِينَ

كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ [رعد/۴۳] .

-إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَ لَكِنَّ اللَّهَ يُؤْمِنُ عَلَيَّ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ [ابراهيم/۱۱] .

-قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إِنِّي أَكْرَهُ لَكُمْ أَنْ تَكُونُوا سَبَائِينَ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۰۶] .

-وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا [انعام/۱۰۸] .

۶. نمونه های دیگر

۱. مؤدبان نمونه

۱. انبیا

-لَئِنْ بَسَطْتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِي مَا أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ إِلَيْكَ لِأَقْتُلَكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ [مائده/۲۸] .

قالَ أَفَرَأَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ أَنْتُمْ وَ آبَاؤُكُمْ الْأَقْدَمُونَ فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِي إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ [شعراء/۸۲-۷۵] .

حضرت ابراهیم (ع) در مقام احتجاج با قوم خود تمام نعمت ها را به خداوند نسبت می دهد مانند ، نعمت خلقت ، هدایت ، اطعام و...؛ اما مرض را به خود نسبت داده و فرموده وقتی مریض می شوم خداوند شفایم می دهد ، برای اینکه در این مقام که مقام ثنا و ستایش است مناسب نبود مرض را به او نسبت دهد ، بلکه شفای مرض را به خداوند اسناد می دهد. و إِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ [شعراء/۸۰] .

قالَ يَا بُنَيَّ إِنَّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ [صافات/۱۰۲] .

وقتی حضرت ابراهیم (ع) جریان خواب خود را برای فرزندش نقل کرد که رأی

خود را بگوید فَأَنْظُرْ مَاذَا تَرِيكَ این خود ادبی بود از آن جناب نسبت به فرزندش (چون با او مشورت کرد) اسماعیل گفت : آنچه را که مأمور شده ای انجام بدهیا أَبَتِ أَفْعَلُ مَا تُؤْمَرُ او نیز رعایت ادب نسبت به پدر نمود و نگفت : رأی من چنین است.

ادب دیگری که اسماعیل به کار برد این بود که نگفت من قطعاً صبر می کنم ، بلکه گفت اگر خدا بخواهد من صبر خواهم کرد و صبر خود را به مشیت الهی مقید ساخت.

قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي يَفْقَهُوا قَوْلِي وَاجْعَلْ لِي وَزِيْرًا مِنْ أَهْلِى هَارُونَ أَخِي اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي كى نُسَبِّحَكَ كَثِيْرًا وَنَذْكُرَكَ كَثِيْرًا [طه/ ۳۴-۲۵] .

حضرت موسی (ع) در نخستین روز بعثت خود از خداوند درخواست هایی نمود ، مانند شرح صدر ، آسان شدن کار و... ادبی که آن حضرت در این کلمات به کار برده این است که غرض و نتیجه ای که از این سئوالات در نظر داشته بیان کرده تا کسی خیال نکند منظورش از آنچه که درخواست کرده ، نفع خودش بوده و لذا گفت : غرض از این درخواست ها این است که من و همه بندگانت تو را بسیار تسبیح گفته و فراوان به یاد تو باشیم.

قَالُوا تَاللّٰهِ تَفْتَوْنَا تَذْكُرُ يُوْسُفَ حَتّٰى تَكُوْنَ حَرَضًا اَوْ تَكُوْنَ مِنَ الْهَالِكِيْنَ قَالَ اِنَّمَا اَشْكُوْا بَنِيَّ وَحُزْنِيْ اِلَى اللّٰهِ وَ اَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ [يوسف/ ۸۶-۸۵] .

وقتی فرزندان حضرت یعقوب به پدر گفتند : چرا اینقدر از یوسف یاد می کنی که یا خود را

مريض می کنی یا هلاک می سازی؟ در پاسخ گفت: "من شکایتم را به شما که نیاوردم، من تنها غم و اندوهم را به خدا می گویم و شکایت نزد او می برم و از خداوند "الطافی" سراغ دارم که شما نمی دانید و این از ادب انبیا است نسبت به پروردگار خود که در جمیع احوال متوجه پروردگارشان بودند و جمیع حرکات و سکنات خود را در راه او انجام می دادند.

وَقَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ وَجَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ مِنْ بَعْدِ أَنْ نَزَغَ الشَّيْطَانُ بَيْنِي وَبَيْنَ إِخْوَتِي إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِمَا يَشَاءُ إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ [يوسف/۱۰۱-۱۰۰].

از لطیف ترین ادب هایی که حضرت یوسف به کار برده این است که از جفاهایی که برادران بر وی روا داشتند خواه در روزی که او را به قعر چاه انداختند یا به درهمی ناچیز او را فروختند یا به دزدی متهمش کردند؛ اسمی نبرد، بلکه از همه آنها تعبیر کرد به اینکه شیطان بین من و برادرانم فساد ایجاد کرد و آنها را به بدی یاد نکرد، بلکه نعمت های الهی را، مانند نجات یافتن از زندان و سلطنت و علم به تأویل احادیث بیان نمود.

-یا صاحبی السِّجْنِ [یوسف/۳۹].

-قَالُوا إِنَّ يَشْرِقُ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلُ فَأَسْرَهَا يَوْسُفُ فِي نَفْسِهِ وَ لَمْ يَبْدِهَا لَهُمْ [يوسف/۷۷].

قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ آتَرَكَ اللَّهُ عَلَيْنَا وَإِنْ كُنَّا لَخَاطِئِينَ قَالَ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ وَ هُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ [يوسف/۹۲-۹۱].

قَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ وَ جَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ مِنْ بَعْدِ أَنْ نَزَغَ الشَّيْطَانُ بَيْنِي وَ بَيْنَ إِخْوَتِي [يوسف/ ۱۰۰] .

وَ لَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ عِلْمًا وَ قَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ [نمل/ ۱۵] .

وجه ادبی که آن دو بزرگوار در این حمد و شکر خود به کار برده اند این است که فضیلت علم خود را به خداوند نسبت داده اند و مانند مردم بی ایمان علم خود را به خود نسبت نداده اند ، چنانکه قارون چنین کرد و در پاسخ قومش که نصیحتش کردند و گفتند به اموال خود افتخار نکند ، گفت : إِنَّمَا أُوتِيتهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِي [قصص/ ۷۸] .

در قرآن کریم برای پیامبر اکرم تأدیب های الهیه و تعلیمات عالیه است در انواع و اقسام ثنا بر پروردگار تا با رعایت آن ، پروردگار خود را ثنا گوید و آن آداب را در درخواستهای خود به کار بندد ، نظیر تأدیبی که در آیات شریفه زیر مطرح است :

الف) قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكُ الْمُلْكِ تُوتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَ تَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَ تَعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَ تُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ [آل عمران/ ۲۶] .

ب) قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ عَالِمِ الْغَيْبِ وَ الشَّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ [زمر/ ۴۶] .

ج) قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ سَلَامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى [نمل/ ۵۹] .

د) قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَ نُسُكِي وَ مَحْيَايَ وَ مَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [انعام/ ۱۶۲] .

ه) وَ قُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا [طه/ ۱۱۴]

تذکر: کلمه ادب در قرآن کریم به کار نرفته است، امّا در ذیل آیه شریفه خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ [اعراف/ ۱۹۹].

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) إِنَّ اللَّهَ أَدَّبَ مُحَمَّدًا ص فَأَحْسَنَ تَأْدِيبَهُ فَقَالَ "خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ" (اعراف-۱۹۹) [تهذیب الأحكام، ج ۹، ص ۳۹۷].

وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا [هود/ ۲۹].

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ [قلم/ ۴].

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ [توبه/ ۱۲۸].

رسول الله نزد مردم تکیه نمی کرد.

۲. ائمه طاهرین

تا رسول الله زنده بود حضرت علی (ع) خطبه نخواند.

چون امام حسن صد درهم به فقیر داد امام حسین ۹۹ درهم داد.

ادب امام حسن و امام حسین (علیهم السلام) در آموزش وضو به دیگران

۳. ادب غیر معصومین

ابالفضل تا آخر عمر امام حسین (ع) را با کلمات یا سیدی و مولای صدا می زد.

ادب حر به مادر امام حسین (ع) رمز نجاتش بود، وقتی حضرت فرمودند: ثکلتک امک. گفت: اگر غیر فاطمه مادرت بود، جوابت را می دادم.....

۲. نمونه های بی ادبی

۱. نسبت به خدا

۱. بی ادبی شیطان

أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ [اعراف/ ۱۲].

رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي [حجر/ ٣٩] .

٢. بی ادبی یهود

إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ [آل عمران/ ١٨١] .

ادُّعُ لَنَا رَبَّكَ [بقره/ ٦٨] .

لَنْ نَضْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ [بقره/ ٦١] .

٣. بی ادبی ضعف الایمان

فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ [فجر/ ١٦] .

٤. بی ادبی مشیرکین

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَنُ [فرقان/ ٦٠] .

٢. نسبت به انبیا

۱. قابیل نسبت به برادر خود

فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ [(مائده ۳۰)]

۲. فرعون نسبت به حضرت موسی (ع)

إِنَّ رَسُولَكُمْ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَ مَا بَيْنَهُمَا [شعراء/ ۲۸-۲۷] .

۳. بت پرستان نسبت به حضرت ابراهیم (ع)

قَالَ أَرَأَيْتَ أَنْتَ عَنْ آلِهَتِي يَا إِبْرَاهِيمُ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهَ لِلْأَرْجَمَتِكَ وَ اهْجُرْنِي مَلِيًّا قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا [مريم/ ۴۷-۴۶] .

۴. قوم عاد نسبت به حضرت هود (ع)

إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ [اعراف/ ۶۶] .

إِنْ نَقُولُ إِلَّا اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ قَالَ إِنِّي أُشْهِدُ اللَّهَ وَ اشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ [هود/ ۵۴]

۵. قوم نوح نسبت به حضرت نوح (ع)

إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [اعراف/ ۶۰] .

۶. كفار نسبت به پیامبر اکرم (ص)

وَ قَالَ الظَّالِمُونَ إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا أَنْظِرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ [فرقان/ ۹-۸] .

فَمَا أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ [طور/ ۲۹] .

۷. منافقین نسبت به پیامبر اکرم (ص)

وَ إِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ [بقره/ ۲۰۶] .

۸. كفار نسبت به قرآن

وَ إِذَا تُلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَـَٗذَا إِنَّ هَـَٗذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ [فصلت/ ۳۱]

وقال الذين كفروا لا تسمعوا لهذا القرآن و الغوا فيه لعلكم تغلبون [(فصلت ٢٦)]

٣.نسبت به مردم

١. يهود نسبت به حضرت مريم

يا أُخْتِ هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكَ امْرَأَ سَوْءٍ وَ مَا كَانَتْ أُمُّكَ بَغِيًّا [مريم/٢٨] .

٢. فرعون نسبت به زنان

وَإِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ

يَسْأَلُونَكَ سَاءَ الْعَذَابِ يُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَ كُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَ كُمْ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ [(بقره ۴۹)]

۱. اذان

۱. آیات اذان

۱. فصلت/ ۳۳

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ [فصلت/ ۳۳] .

۲. حج/ ۳۲

مَنْ يَعِظُكُمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ

۳. جمعه ۹/

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

۴. مائده ۵۸/

وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوعًا وَعَلْبًا ذَلِكُمْ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ

۲. اهمیت اذان

۱. فضیلتی وصف نشدنی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): ثَلَاثَةٌ لَوْ تَعَلَّمُ أُمَّتِي مَيًّا [لَهَا] فِيهَا لَصَرَبَتْ عَلَيْهَا بِالسَّهَامِ الْمَأْدَانُ وَالْعُدُوُّ إِلَى الْجُمُعَةِ وَالصَّفُّ الْأَوَّلُ [الجعفریات ، ص ۳۴] .

۲. باز شدن درهای آسمان

قال رسول الله (ص): اذا نادى المنادى فتحت ابواب السماء [كنز العمال ، ج ۷ ، ص ۶۸۶] .

۳. استحباب در هر حال

حتی از شخص مریض هم استحباب اذان برداشته نمی شود.

برای هر کس در هر حال استحباب دارد؛

قَالَ الْيَاقُوتِيُّ (ع): تُؤذَنُ وَأَنْتَ عَلَى غَيْرِ وُضُوءٍ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ قَائِمًا أَوْ قَاعِدًا وَ أَيْنَمَا تَوَجَّهْتَ وَ لَكِنْ إِذَا أَقَمْتَ فَعَلَى وُضُوءٍ مُتَّهِنًا

لِلصَّلَاةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٨٢] .

در تحریر علامه حلی می خوانیم : اگر درگیری میان دو مؤذن شد ، به کمالات و وقت شناسی آنها مراجعه و در صورت تساوی قرعه می اندازند .

وَ فِي التَّحْرِيرِ وَ لَوْ تَشَاحَّ الْمُؤَدُّونَ قُدِّمَ مَنْ اجْتَمَعَتْ فِيهِ الصِّفَاتُ الْمُرَجَّحَةُ وَ مَعَ الْإِتِّفَاقِ يَفْرَعُ . [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٨٠] .

٤. قطع نماز واجب به خاطر اذان مستحب

مستحب است که نماز را قطع کنید و اذان بگویید و دوباره مشغول شوید. [مسأله ١١٦٤] .

(حرام مستحب می شود.)

٥.

خداوند صدای مؤذن را به آسمان ها می برد و فرشتگان شاد شده و می گویند : صدای امت محمد (ص) است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ طُولُ حَائِطِ مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) قَامَةً فَكَانَ يَقُولُ (ص) لِبَلَالٍ إِذَا دَخَلَ الْوَقْتُ يَا بَلَالُ! اغْلُ فَوْقَ الْجِدَارِ وَارْزُقْ صَوْتِكَ بِالْأَذَانِ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ وَكَلَ بِالْأَذَانِ رِيحًا تَرْفَعُهُ إِلَى السَّمَاءِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ إِذَا سَجَعُوا الْأَذَانَ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ قَالُوا هَذِهِ أَصْوَاتُ أُمَّهِ مُحَمَّدٍ (ص) بِتَوْحِيدِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ يَسْتَتَغْفِرُونَ لِأُمَّهِ مُحَمَّدٍ (ص) حَيْثُ يَفْرُغُوا مِنْ تِلْكَ الصَّلَاةِ [كافي ، ج ۳ ، ص ۳۰۷] .

۶. لفظ جلاله الله در شروع و ختم اذان

از خصوصیات اذان آن است که شروع و پایانش با لفظ جلاله است.

۷. سیمای دین است.

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : الْأَذَانُ وَجْهٌ دِينِكُمْ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۱۴۲] .

۸. حجتی بر امت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْأَذَانُ حُجَّةٌ عَلَيَّ أُمَّتِي [جامع الأخبار ، ص ۶۷] .

۹. نور است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ! الْأَذَانُ نُورٌ [جامع الأخبار ، ص ۶۷] .

۱۰. هدیه ای الهی به رسول مکرم اسلام (ص)

قَالَ الصَّدُوقُ (ره) : حَيَاءٌ نَفَرٌ مِنَ الْيَهُودِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَسَيَأْتُوهُ عَنْ مَسَائِلَ إِلَى أَنْ قَالَ أَعْلَمُهُمْ : أَخْبَرَنِي عَنْ سَيِّبِ خِصَالٍ أَعْطَاكَ اللَّهُ مِنْ بَيْنِ النَّبِيِّينَ وَأَعْطَى أُمَّتِكَ مِنْ بَيْنِ الْأُمَمِ. قَالَ النَّبِيُّ (ص) : أَعْطَانِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَتَاتِحَةَ الْكِتَابِ وَالْأَذَانَ وَالْجَمَاعَةَ فِي الْمَسْجِدِ وَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْأَجْهَارَ فِي ثَلَاثِ صِلَمَاتٍ وَ الرَّخْصَ لِأُمَّتِي عِنْدَ الْأَمْرَاضِ وَ السَّفَرِ وَ الصَّلَاةِ عَلَى الْجَنَائِزِ وَ الشَّفَاعَةَ لِأَصْحَابِ الْكِبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي قَالَ الْيَهُودِي :

صِدَقَتْ يَا مُحَمَّدٌ فَمَا جَزَاءُ مَنْ قَرَأَ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ : مَنْ قَرَأَ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ أَعْطَاهُ اللَّهُ بِعِدَدِ كُلِّ آيَةٍ أَنْزَلَتْ مِنْ السَّمَاءِ فَيَجْزِي بِهَا ثَوَابَهَا وَ أَمَّا الْأَذَانُ فَإِنَّهُ يَحْشُرُ الْمُؤَدُّونَ مِنْ أُمَّتِي مَعَ النَّبِيِّينَ وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ [أُمَالِي صَدُوق ، ص ١٩٣] .

٣. فلسفه

١. تذکر به فراموش کار و تنبیه غافل

قَالَ الرَّضَا (ع) : إِنَّمَا أَمَرَ النَّاسَ بِالْأَذَانِ لِإِعْلَالِ كَثِيرِهِ مِنْهَا أَنْ يَكُونَ تَذْكَيراً لِلنَّاسِ وَ تَنْبِيهاً لِلْغَافِلِ وَ تَعْرِيفاً لِمَنْ جَهِلَ الْوَقْتَ وَ اسْتَعْلَ عَنْهُ وَ يَكُونُ الْمُؤَدُّونَ بِذَلِكَ دَاعِياً لِعِبَادَةِ الْخَالِقِ وَ مُرْغَباً فِيهَا وَ مُقَرَّراً لَهُ بِالتَّوْحِيدِ مُجَاهِراً بِالِإِيمَانِ مُعْلِناً بِالِإِسْلَامِ مُؤَدِّناً لِمَنْ يَنْسَاهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٩٩] .

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ تَفْسِيرِ الْأَذَانِ فَقَالَ : يَا عَلِيُّ ! الْأَذَانُ حُجَّةٌ عَلَى أُمَّتِي وَ تَفْسِيرُهُ إِذَا قَالَ الْمُؤَدُّونَ : اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ فَإِنَّهُ يَقُولُ : اللَّهُمَّ أَنْتَ الشَّاهِدُ عَلَى مَا أَقُولُ يَا أُمَّةَ أَحْمَدَ قَدْ حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَتَهَيَّؤُوا وَ دَعُوا عَنْكُمْ شُغْلَ الدُّنْيَا وَ إِذَا قَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَمَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَإِنَّهُ يَقُولُ : يَا أُمَّةَ أَحْمَدَ أَشْهَدُ اللَّهَ وَ أَشْهَدُ مَلَائِكَتَهُ إِنْ أَخْبَرْتُمْ بِوَقْتِ الصَّلَاةِ فَتَفَرَّغُوا لَهَا وَ إِذَا قَالَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ فَإِنَّهُ يَقُولُ : يَعْلَمُ اللَّهُ وَ يَعْلَمُ مَلَائِكَتُهُ أَنِّي قَدْ أَخْبَرْتُمْ بِوَقْتِ الصَّلَاةِ فَتَفَرَّغُوا لَهَا فَإِنَّهُ خَيْرٌ لَكُمْ فَإِذَا قَالَ : حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ فَإِنَّهُ يَقُولُ : يَا أُمَّةَ أَحْمَدَ دِينَ قَدْ أَظْهَرَ اللَّهُ لَكُمْ وَ رَسُولُهُ (ص) فَلَمَّا تَضَعُوهُ وَ لَكُنْ تَعَاهِدُوا يَغْفِرِ اللَّهُ لَكُمْ فَتَفَرَّغُوا لِصَلَاتِكُمْ فَإِنَّهُ عِمَادُ دِينِكُمْ وَ إِذَا قَالَ : حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ فَإِنَّهُ

يَقُولُ يَا أُمَّةَ أَحْمَدَ قَدْ فَتِحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ أَبْوَابَ الرَّحْمَةِ فَقومُوا وَخُذُوا نَصِيحَةَ بَيْنِكُمْ مِنَ الرَّحْمَةِ تَزْبُحُوا لِلدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَإِذَا قَالَ حَى عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ فَإِنَّهُ يَقُولُ تَرَحَّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ فَإِنَّهُ لَا أَعْلَمُ لَكُمْ عَمَلًا أَفْضَلَ مِنْ هَذِهِ فَتَفَرَّغُوا لِصَلَاتِكُمْ قَبْلَ النَّدَامَةِ وَإِذَا قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَإِنَّهُ يَقُولُ يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ اعْلَمُوا أَنِّي جَعَلْتُ أَمَانَةَ سَيِّعِ سَمَاوَاتٍ وَ سَيِّعِ أَرْضِينَ فِي أَعْنَاقِكُمْ فَإِنْ شِئْتُمْ فَأَقْبِلُوا وَإِنْ شِئْتُمْ فَأَذْبِرُوا فَمَنْ أَجَابَنِي فَقَدْ رَبِحَ وَ مَنْ لَمْ يَجِبْنِي فَلَا يَضُرُّنِي ثُمَّ قَالَ : يَا عَلِيُّ! الْأَذَانُ نُورٌ فَمَنْ أَجَابَ نَجَا وَ مَنْ عَجَزَ خَسَفَ وَ كُنْتُ لَهُ خَضَمًا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَ مَنْ كُنْتُ لَهُ خَضَمًا فَمَا أَسْوَأَ حَالَهُ [جامع الأخبار ، ص ٦٧] .

٢. وقت شناسی

ناسی متذکر می شود ، غافل متنبه می شود و جاهل به وقت ، وقت شناس می شود.

٣. دعوت و تشویق به عبادت

٤. تظاهر به ایمان

٥. تبلیغ اسلام

٦. فلسفه تربیت فرازاها

قَالَ الرَّضَا (ع) : إِنَّمَا أَمْرُ النَّاسِ بِالْأَذَانِ لِإِعْلَالِ كَثِيرِهِ مِنْهَا أَنْ يَكُونَ تَذْكَيرًا لِلنَّاسِي وَ تَنْبِيهًا لِلْغَافِلِ وَ تَعْرِيفًا لِمَنْ جَهَلَ الْوَقْتَ وَ اسْتَعْلَ عَنْهُ وَ يَكُونُ الْمَوْدُنُ بِذَلِكَ دَاعِيًا لِعِبَادَةِ الْخَالِقِ وَ مَرْغَبًا فِيهَا وَ مَقْرَأً لَهُ بِالتَّوْحِيدِ مُجَاهِرًا بِالْإِيْمَانِ مُعْلِنًا بِالْإِسْلَامِ مُوَدِّنًا لِمَنْ يَنْسَاهَا وَ إِنَّمَا يُقَالُ لَهُ مُوَدِّنٌ لِأَنَّهُ يُوَدِّنُ بِالْمَادَانِ بِالصَّلَاةِ وَ إِنَّمَا يُدَيِّ فِيهِ بِالتَّكْبِيرِ وَ خْتِمَ بِالتَّهْلِيلِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَرَادَ أَنْ يَكُونَ الْإِسْمَاءُ بِحِذْرِهِ وَ اسْمِهِ وَ اسْمِ اللَّهِ فِي التَّكْبِيرِ فِي أَوَّلِ الْحَرْفِ وَ فِي التَّهْلِيلِ فِي آخِرِهِ وَ إِنَّمَا جُعِلَ مَثْنَى لِيَكُونَ تَكَرُّرًا فِي آذَانِ الْمُسْتَمْعِينَ مُوَكَّدًا عَلَيْهِمْ إِنْ سَهَا أَحَدٌ عَنِ الْأَوَّلِ لَمْ يَشْهُ عَنِ

الثَّانِي وَ لِأَنَّ الصَّلَاةَ رَكَعَتَانِ رَكَعَتَانِ فَلِذَلِكَ جُعِلَ الْأَذَانُ مَثْنَى مَثْنَى وَ جُعِلَ التَّكْبِيرُ فِي أَوَّلِ الْأَذَانِ أَرْبَعًا لِأَنَّ أَوَّلَ الْأَذَانِ إِنَّمَا يَبْدَأُ غَفْلَةً وَ لَيْسَ قَبْلَهُ كَلَامٌ يَنْبَغُ الْمُسْتَمِعَ لَهُ فَجُعِلَ الْأَوَّلِيَانِ تَنْبِيهًا لِلْمُسْتَمِعِينَ لِمَا بَعْدَهُ فِي الْأَذَانِ وَ جُعِلَ بَعْدَ التَّكْبِيرِ الشَّهَادَتَانِ لِأَنَّ أَوَّلَ الْإِيْمَانِ هُوَ التَّوْحِيدُ وَ الْإِقْرَارُ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى بِالْوَحْدَانِيَّةِ وَ الثَّانِي الْإِقْرَارُ لِلرَّسُولِ (ص) بِالرَّسَالَةِ وَ أَنَّ إِطَاعَتَهُمَا وَ مَعْرِفَتَهُمَا مَقْرُوتَانِ وَ لِأَنَّ أَصْلَ الْإِيْمَانِ إِنَّمَا هُوَ الشَّهَادَتَانِ فَجُعِلَ شَهَادَتَيْنِ شَهَادَتَيْنِ كَمَا جُعِلَ فِي سَائِرِ الْحُقُوقِ شَاهِدَانِ فَإِذَا أَقْرَأَ الْعَبْدُ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِالْوَحْدَانِيَّةِ وَ أَقْرَأَ لِلرَّسُولِ (ص) بِالرَّسَالَةِ فَقَدْ أَقْرَأَ بِجُمْلَةِ الْإِيْمَانِ لِأَنَّ أَصْلَ الْإِيْمَانِ إِنَّمَا هُوَ بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ وَ إِنَّمَا جُعِلَ بَعْدَ الشَّهَادَتَيْنِ الدُّعَاءُ إِلَى الصَّلَاةِ لِأَنَّ الْأَذَانَ إِنَّمَا وُضِعَ لِمَوْضِعِ الصَّلَاةِ وَ إِنَّمَا هُوَ نِدَاءٌ إِلَى الصَّلَاةِ فِي وَسْطِ الْأَذَانِ وَ دُعَاءٌ إِلَى الْفَلَاحِ وَ إِلَى خَيْرِ الْعَمَلِ وَ جُعِلَ خَتْمُ الْكَلَامِ بِاسْمِهِ كَمَا فَتِحَ بِاسْمِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٩٩] .

فلسفه تکرار جملات :

الله اکبر ٤ بار ، چون بار اول است.

شهادتین دو بار ، چون شاهد باید دو نفر باشد.

انما جعل الأذان الأول ، لیسر اهل الصلاة لصلاتهم [كنز العمال ، ج ٧ ، ٢١٠٢٥] .

٤. حقیقت اذان در شب معراج

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَمَّا أُسْرِيَ بِي إِلَى السَّمَاءِ وَ انْتَهَيْتُ إِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى سَمِعْتُ الْأَذَانَ فَإِذَا مَلَكٌ يُوذُنُ لَمْ يَرِ فِي السَّمَاءِ قَبْلَ تِلْكَ اللَّيْلَةِ فَقَالَ : اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ : صِدْقَ عِبْدِي أَنَا أَكْبَرُ فَقَالَ : أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَقَالَ اللَّهُ :

صَدَقَ عَبْدِي أَنَا اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرِي فَقَالَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ اللَّهُ : صَدَقَ عَبْدِي إِنَّ مُحَمَّدًا عَبْدِي وَرَسُولِي أَنَا بَعَثْتُهُ وَانْتَجَبْتُهُ فَقَالَ حَى عَلَى الصَّلَاةِ حَى عَلَى الصَّلَاةِ فَقَالَ اللَّهُ : صَدَقَ عَبْدِي وَ دَعَا إِلَيَّ فَرِيضَتِي فَمَنْ مَشَى إِلَيْهَا رَاغِبًا فِيهَا مُحْتَسِبًا كَانَتْ لَهُ كَفَّارَةٌ لِمَا مَضَى مِنْ ذُنُوبِهِ فَقَالَ : حَى عَلَى الْفَلَاحِ حَى عَلَى الْفَلَاحِ فَقَالَ اللَّهُ : هِيَ الصَّلَاةُ وَ النَّجَاحُ وَ الْفَلَاحُ ثُمَّ أَمَمْتُ الْمَلَائِكَةَ فِي السَّمَاءِ كَمَا أَمَمْتُ الْأَنْبِيَاءَ فِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ قَالَ : ثُمَّ غَشِيْتَنِي صَبَابَهُ فَخَرَزْتُ سَاجِدًا فَنَادَانِي رَبِّي أَنِّي قَدْ فَرَضْتُ عَلَى كُلِّ نَبِيٍّ كَانَ قَبْلَكَ خَمْسِينَ صِيْلَاءً وَ فَرَضْتُهَا عَلَيْكَ وَ عَلَى أُمَّتِكَ فَقَمَّ بِهَا أَنْتَ فِي أُمَّتِكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : فَانْحَدِرْتُ حَتَّى مَرَرْتُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ فَلَمْ يَسْأَلْنِي عَنْ شَيْءٍ حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى مُوسَى فَقَالَ مَا صَيَّرْتَنِي يَا مُحَمَّدُ (ص) ؟ فَقُلْتُ : قَالَ رَبِّي : فَرَضْتُ عَلَى كُلِّ نَبِيٍّ كَانَ قَبْلَكَ خَمْسِينَ صِيْلَاءً وَ فَرَضْتُهَا عَلَيْكَ وَ عَلَى أُمَّتِكَ . فَقَالَ مُوسَى : يَا مُحَمَّدُ إِنَّ أُمَّتَكَ آخِرُ الْأُمَمِ وَ أضعْفُهَا وَ إِنَّ رَبَّكَ لَا يَرُدُّهُ شَيْءٌ وَ إِنَّ أُمَّتَكَ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ تَقُومَ بِهَا فَارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ لِأُمَّتِكَ فَرَجَعْتُ إِلَى رَبِّي حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى سِدْرِهِ الْمُنتَهَى فَخَرَزْتُ سَاجِدًا ثُمَّ قُلْتُ : فَرَضْتَ عَلَيَّ وَ عَلَى أُمَّتِي خَمْسِينَ صِيْلَاءً وَ لِمَا أُطِيقُ ذَلِكَ وَ لِمَا أُتِي فَخَفُّ عَنِّي فَوَضَعَ عَنِّي عَشْرًا فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى وَ أَخْبَرْتُهُ فَقَالَ ارْجِعْ لِمَا تُطِيقُ فَرَجَعْتُ إِلَى رَبِّي فَوَضَعَ عَنِّي عَشْرًا فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ : ارْجِعْ وَ فِي كُلِّ رَجْعَةٍ ارْجِعْ إِلَيْهِ

أَخْرُ سَاجِدًا حَتَّى رَجَعَ إِلَى عَشْرِ صَلَوَاتٍ فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى وَ أَخْبَرْتُهُ فَقَالَ : لَا تُطِيقُ فَرَجَعْتُ إِلَى رَبِّي فَوَضَعَ عَنِّي خَمْسًا فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى وَ أَخْبَرْتُهُ فَقَالَ : لَا تُطِيقُ فَقُلْتُ : قَدْ اسْتَحْيَيْتُ مِنْ رَبِّي وَ لَكِنْ أَصْبِرُ عَلَيْهَا فَنَادَانِي مُنَادٍ كَمَا صَبَرْتَ عَلَيْهَا فَهَذِهِ الْخَمْسُ بِخَمْسِينَ كُلُّ صِلَاءٍ بَعَشْرٍ وَ مَنْ هَمَّ مِنْ أُمَّتِكَ بِحَسَبِهِ يَعْمَلُهَا فَعَمَلُهَا كِتَابٌ لَهُ عَشْرًا وَ إِنْ لَمْ يَعْمَلْ كِتَابٌ لَهُ وَاحِدَةٌ وَ مَنْ هَمَّ مِنْ أُمَّتِكَ بِسَيِّئَةٍ فَعَمَلُهَا كِتَابٌ عَلَيْهِ وَاحِدَةٌ وَ إِنْ لَمْ يَعْمَلْهَا لَمْ أَكْتُبْ عَلَيْهِ شَيْئًا فَقَالَ الصَّادِقُ (ع) : جَزَى اللَّهُ مُوسَى عَنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ خَيْرًا [بحار الأنوار ، ج ٧٩ ، ص ٢٥٦] .

٥. تفسير اذان

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ تَفْسِيرِ الْأَذَانِ فَقَالَ : يَا عَلِيُّ! الْأَذَانُ حُجَّةٌ عَلَى أُمَّتِي وَ تَفْسِيرُهُ إِذَا قَالَ الْمُؤَذِّنُ : اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ فَإِنَّهُ يَقُولُ اللَّهُمَّ أَنْتَ الشَّاهِدُ عَلَى مَا أَقُولُ يَا أُمَّةَ أَحْمَدَ قَدْ حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَتَهَيَّئُوا وَ دَعُوا عَنْكُمْ شُغْلَ الدُّنْيَا وَ إِذَا قَالَ : أَشْهَدُ أَنْ لِمَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَإِنَّهُ يَقُولُ : يَا أُمَّةَ أَحْمَدَ أَشْهَدُ اللَّهَ وَ أَشْهَدُ مَلَائِكَتَهُ إِنْ أَخْبَرْتُمْ بِوَقْتِ الصَّلَاةِ فَتَفَرَّغُوا لَهَا وَ إِذَا قَالَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ فَإِنَّهُ يَقُولُ يَعْلَمُ اللَّهُ وَ يَعْلَمُ مَلَائِكَتُهُ أَنِّي قَدْ أَخْبَرْتُكُمْ بِوَقْتِ الصَّلَاةِ فَتَفَرَّغُوا لَهَا فَإِنَّهُ خَيْرٌ لَكُمْ فَإِذَا قَالَ : حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ فَإِنَّهُ يَقُولُ : يَا أُمَّةَ أَحْمَدَ دِينَ قَدْ أَظْهَرَ اللَّهُ لَكُمْ وَ رَسُولُهُ (ص) فَلَا تُضَيِّعُوهُ وَ لَكِنْ تَعَاهَدُوا يَغْفِرِ اللَّهُ لَكُمْ فَتَفَرَّغُوا لِصَلَاتِكُمْ فَإِنَّهُ عِمَادُ دِينِكُمْ وَ إِذَا قَالَ : حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ فَإِنَّهُ يَقُولُ : يَا أُمَّةَ أَحْمَدَ قَدْ فَتَحَ

اللَّهُ عَلَيْكُمْ أَبْوَابَ الرَّحْمَةِ فَقُومُوا وَخُذُوا نَصِيحَتَكُمْ مِنَ الرَّحْمَةِ تَرْبِحُوا لِلدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَإِذَا قَالَ : حَى عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ فَإِنَّهُ يَقُولُ : تَرَحَّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ فَإِنَّهُ لَا أَعْلَمُ لَكُمْ عَمَلًا أَفْضَلَ مِنْ هَذِهِ فَتَفَرَّغُوا لِصِيْلَاتِكُمْ قَبْلَ النَّدَامَةِ وَإِذَا قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَإِنَّهُ يَقُولُ : يَا أُمَّهُ مُحَمَّدٍ ااعْلَمُوا أَنِّي جَعَلْتُ أَمَانَةَ سَيِّعِ سَمَاوَاتٍ وَ سَعِ أَرْضِينَ فِي أَعْنَاقِكُمْ فَإِنْ شِئْتُمْ فَأَقْبِلُوا وَإِنْ شِئْتُمْ فَأَذْبِرُوا فَمَنْ أَجَابَنِي فَقَدْ رِبِحَ وَ مَنْ لَمْ يَجِبْنِي فَلَا يَضُرُّنِي ثُمَّ قَالَ : يَا عَلَى الْأَذَانِ نُورٌ فَمَنْ أَجَابَ نَجَا وَ مَنْ عَجَزَ خَسَفَ وَ كُنْتُ لَهُ خَصِيْمًا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَ مَنْ كُنْتُ لَهُ خَصِيْمًا فَمَا أَسْوَأَ حَالَهُ [جامع الأخبار ، ص ٦٧] .

٦. آداب و شرايط اذان

١. اسلام

لا يجوز الصلوة باذان الكافر [حدائق ، ج ٣ ، ص ١٩٥] .

٢. عقل

لا يجوز العمل باذان المجنون

٣. عدالت

يستحب في الأذان ان يكون عادلاً لقوله (ص) : "ليؤذن لكم خياركم" [عوالي اللئالي ، ج ١ ، ص ١٨٠] .

٤. طهارت

قال رسول الله (ص) : حَقُّ وَ سُنَّةٌ أَنْ لَا يُؤذَنَ أَحَدٌ إِلَّا وَ هُوَ طَاهِرٌ [بحار الأنوار ، ج ٨١ ، ص ١٣٧] .

٥. بصيرت

بَصْرَ الْإِنْسَانِ أَنْ يَرشُدَهُ بِصِيرٍ [دعائم ، ج ١ ، ص ١٤٧] .

٦. زمان شناسی

عارفا بالوقت [مفتاح الكرامه ، ج ١ ، ص ٣٧٣] .

٧. صوت جميل

تعبير جميل الصوت در روايات

٨. ايستادن

لأنه يبلغ بصوته الأراكبا او مريضا [وافي قديم ، ج ٢ ، ص ٨٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ طُولُ حَائِطِ مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) قَامَةً فَكَانَ يَقُولُ (ص) لَيْلَالٍ إِذَا دَخَلَ الْوَقْتُ يَا بِلَالُ! اعْلُ فَوْقَ الْجِدَارِ
وَ ارْفَعْ صَوْتَكَ بِاللَّذَانِ

فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ وَكَّلَ بِالْأَذَانِ رِيحًا تَرْفَعُهُ إِلَى السَّمَاءِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ إِذَا سَمِعُوا الْأَذَانَ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ قَالُوا هَذِهِ أَصْوَاتُ أُمَّهِ مُحَمَّدٍ (ص) بِتَوْحِيدِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِأُمَّهِ مُحَمَّدٍ (ص) حَتَّى يَفْرُغُوا مِنْ تِلْكَ الصَّلَاةِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٤٨] .

١٠. روبه قبله

١١. رفع صوت

ارفع صوتك

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ طُولُ حَائِطِ مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ ص قَامَةً فَكَانَ يَقُولُ (ص) لِبَلَالٍ : إِذَا دَخَلَ الْوَقْتُ يَا بَلَالُ! اعْلُ فَوْقَ الْجِدَارِ وَ ارْفَعْ صَوْتَكَ بِالْأَذَانِ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ وَكَّلَ بِالْأَذَانِ رِيحًا تَرْفَعُهُ إِلَى السَّمَاءِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ إِذَا سَمِعُوا الْأَذَانَ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ قَالُوا : هَذِهِ أَصْوَاتُ أُمَّهِ مُحَمَّدٍ (ص) بِتَوْحِيدِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِأُمَّهِ مُحَمَّدٍ (ص) حَتَّى يَفْرُغُوا مِنْ تِلْكَ الصَّلَاةِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٤٨] .

(صدای اذان مولی به تمام خانه های کوفه می رسید) [مستدرک ، ج ٤ ، ص ٣٨] .

میان اذان و اقامه بنشیند.

١٢. ترتیل

ترتیل یعنی : جملات به هم متصل نشود (فاصله بیاندازد)

١٣. فصاحت

افصح مردم اذان بگوید : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لِيُؤذِّنَ لَكُمْ أَفْصَحَكُمْ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٤٧] .

١٤. اخلاص

١. برای خدا باشد

لا- يريد به الا وجه الله و الدار الآخرة : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : "ثَلَاثَةٌ عَلَى كِتَابِ الْمِسْكِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ قَرَأَ كِتَابَ اللَّهِ وَ أَمَّ لِلَّهِ قَوْمًا وَ هُمْ بِهِ رَاضُونَ وَ رَجُلٌ دَعَا إِلَى هَيْدِهِ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ فِي اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ لَا يَرِيدُ بِهِ إِلَّا وَجْهَ اللَّهِ تَعَالَى وَ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَ مَمْلُوكٌ لَمْ يَشْغَلْهُ رِقُّ الدُّنْيَا عَنْ طَاعَةِ رَبِّهِ (بَعْدَ فَرَاغِهِ) " [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٢٠] .

٢.

عدم طمع به مال

لم يطمع في اذانه اجرا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): ثَلَمَاتُهُ لِمَا يَبَالُونَ بِالْحِسَابِ وَ لَا يَخَافُونَ الصَّيْحَةَ وَ الْفَرْعَ الْأَكْبَرَ رَجُلٌ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَ حَفِظَهُ وَ عَمِلَ بِهِ فَإِنَّهُ يَأْتِي اللَّهَ تَعَالَى سَيِّدًا شَرِيفًا وَ مُؤَدِّنًا أذَّنَ سَبْعَ سِنِينَ لَمْ يَطْمَعْ فِي أَذَانِهِ أَجْرًا وَ عَبْدٌ أَطَاعَ اللَّهَ وَ أَطَاعَ سَيِّدَهُ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٢١] .

٣. نیت صادق

عن نيه صادق: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَذَّنَ لِوَجْهِ اللَّهِ عَنْ نِيهِ صِدَاقِهِ سَنَةً أَوْ قَفْوَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ وَقَالُوا لَهُ اشْفَعْ لِمَنْ شِئْتَ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٢١] .

٤. فی سبیل الله

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ الْمُؤَدِّنَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَا دَامَ فِي أَذَانِهِ كَشَهِيدٍ يَتَقَلَّبُ فِي دَمِهِ وَ يَشْهَدُ لَهُ بِذَلِكَ كُلُّ رَطْبٍ أَوْ يَابِسٍ بَلَغَهُ صَوْتُهُ وَ إِذَا مَاتَ مَيًّا تَعَرَّضَتْهُ هَوَامُّ الْأَرْضِ فِي قَبْرِهِ وَ قَالَ (ص): الْمُؤَدِّنُونَ أَطْوَلُ النَّاسِ أَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٢١] .

٥. نشأت گرفته از ایمان

ایمانا و احتسابا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَذَّنَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ صِلْمًا وَاحِدَةً إِيْمَانًا وَ اِحْتِسَابًا وَ تَقَرُّبًا إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَيًّا سَلَفَ مِنْ دُنُوبِهِ وَ مَنْ عَلَيْهِ بِالْعَصِيْمَةِ فِيمَا بَقِيَ مِنْ عُمُرِهِ وَ جَمَعَ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ الشُّهَدَاءِ فِي الْجَنَّةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٩٢] .

٧. اجر و مقام مؤذن

١. مانند مجاهد فی سبیل الله است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْمُؤَدِّنُ الْمُحْتَسِبُ كَالشَّاهِرِ سَيْفَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الْقَاتِلِ بَيْنَ الصَّفَيْنِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٤٨] .

٢. افضل مردم است.

قال رسول الله (ص)

: اجعلوا مؤذنينكم ، أفضلكم في أنفسكم [كنز العمال ، ج ٧ ، ص ٦٩٧] .

٣. امين مؤمنين است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْمُؤذِّنُونَ أَمْنَاءُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى صِيَلَوَاتِهِمْ وَ صَوْمِهِمْ وَ لُحُومِهِمْ وَ دِمَائِهِمْ لَمَا يَسْأَلُونَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُمْ وَ لَا يَشْفَعُونَ فِي شَيْءٍ إِلَّا شَفَعُوا [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٩٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فِي الْمُؤذِّنِينَ إِنَّهُمْ الْأَمْنَاءُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٩١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمُؤذِّنُ مُؤْتَمَنٌ [تهذيب الأحكام ، ج ٢ ، ص ٢٨٢] .

٤. بهترین عباد است.

قال رسول الله (ص) : خيار عباد الله الذين يراعون الشمس والقمر والنجوم والاطلحة لذكر الله

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِيُؤذِّنْ لَكُمْ خَيْرُكُمْ [عوالي الآلى ، ج ١ ، ص ١٨٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَوْ وَقَعَتْ قَطْرَةٌ فِي بَيْتِ فَنِينِثَ مَكَانَهَا مَنَارَةٌ لَمْ أُؤذِّنْ عَلَيْهَا [سعد السعود ، ص ١٢٨] .

٥. مانند شهيد است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ الْمُؤذِّنَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَا دَامَ فِي أَذَانِهِ كَشَهِيدٍ يَتَقَلَّبُ فِي دَمِهِ وَ يَشْهَدُ لَهُ بِذَلِكَ كُلُّ رَطْبٍ أَوْ يَابِسٍ بَلَغَهُ صَوْتُهُ وَ إِذَا مَاتَ مَا تَعَرَّضَتْهُ هَوَاءُ الْأَرْضِ فِي قَبْرِهِ وَ قَالَ (ص) الْمُؤذِّنُونَ أَطْوَلُ النَّاسِ أَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٢١] .

٦. مشمول دعای پیامبر قرار می گیرد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اللَّهُمَّ! اغْفِرْ لِلْمُؤذِّنِينَ ثَلَاثًا فَقُلْتُ لَهُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّا نَضْرِبُ بِالسَّيْفِ عَلَى الْأَذَانِ وَ مَا دَعَوْتَ لَنَا كَمَا تَدْعُو لِلْمُؤذِّنِينَ فَقَالَ يَا جَابِرُ! اعْلَمْ أَنَّهُ سَيَأْتِي زَمَانٌ عَلَى النَّاسِ يَكْلُونُ الْأَذَانَ إِلَى الضُّعْفَاءِ وَ أَنَّ لُحُومًا مُحَرَّمَةً عَلَى

النَّارِ وَ هِيَ لُحُومُ الْمُؤَدِّينَ [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۲۲] .

۷. در قبر و قیامت

۱. با انبیاء محشور می شود.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَحْشُرُ الْمُؤَدُّونَ مِنْ أُمَّتِي مَعَ النَّبِيِّينَ وَ الصَّادِقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۳۵۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى الْمُؤَدِّينَ بِمَلَائِكَةٍ مِنْ نُورٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۹۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَحْشُرُ الْمُؤَدُّونَ مِنْ أُمَّتِي مَعَ النَّبِيِّينَ وَ الصَّادِقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۲۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَحْشُرُ الْمُؤَدُّونَ مِنْ أُمَّتِي مَعَ النَّبِيِّينَ وَ الصَّادِقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ (ع) [أمالی صدوق ، ص ۱۹۵] .

۲. همراه ملائکه از نور

۳. ایمنی از عذاب قبر

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ الْمُؤَدِّينَ أَطْوَلُ النَّاسِ أَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَا يَعْذَبُ فِي الْقَبْرِ مَنْ أَدَّنَ سَبْعَ سَنِينَ [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۲۰] .

۴. سر افرازی در قیامت

قال رسول الله (ص) : أطول الناس أعناقاً [مستدرک ، ج ۴ ، ص ۲۲] .

۵. محشور شدن در حال اذان

در حال اذان گفتن محشور می شود [کنز العمال ، ج ۷ ، ص ۶۷۹] .

۶. تاجی از کرامت و مرکبی از نور همراه دارد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ يَنَادِي الْمُنَادِي أَيْنَ أَضْيَافُ اللَّهِ فَيُوتَى بِالصَّائِمِينَ وَ يَنَادِي أَيْنَ رُعَاةُ الشَّمْسِ وَ الْقَمَرِ فَيُوتَى بِالْمُؤَدِّينَ فَيَحْمَلُونَ عَلَى نُجْبٍ مِنْ نُورٍ وَ عَلَى رُءُوسِهِمْ تَاجُ الْكِرَامَةِ وَ يَذْهَبُ بِهِمْ إِلَى الْجَنَّةِ [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۲۲] .

۷. مورد بدرقه فرشتگان قرار می گیرد.

، ج ۴ ، ص ۶۱۵] .

۸. همراهی با بلال

قال رسول الله (ص): يقدمهم بلال رافعون أصواتهم بالأذان [كنز العمال ، ج ۷ ، حديث ۲۰۹۴۰] .

۹. دور از ترس و اضطراب

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): ثَلَاثَةٌ لَا يَبَالُونَ بِالْحِسَابِ وَلَا يَخَافُونَ الصَّيْحَةَ وَالْفَزَعَ الْأَكْبَرَ رَجُلٌ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَحَفِظَهُ وَعَمِلَ بِهِ فَإِنَّهُ يَأْتِي اللَّهَ تَعَالَى سَيِّدًا شَرِيفًا وَمُؤَدِّنًا أَذْنَ سَبْعِ سِنِينَ لَمْ يَطْمَعْ فِي أَذَانِهِ أَجْرًا وَعَبْدٌ أَطَاعَ اللَّهَ وَأَطَاعَ سَيِّدَهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۲۱] .

المؤذن لا يخاف الصيحه [محاسن برقى ، ص ۴۸] .

۱۰. شفیع در قیامت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَذَّنَ لِوَجْهِ اللَّهِ عَنْ نَبِيٍّ صَادِقٍ سَيِّئَةً أَوْ قَفُوهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ وَقَالُوا لَهُ اشْفَعْ لِمَنْ شِئْتَ [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۲۱] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَذَّنَ لِوَجْهِ اللَّهِ عَنْ نَبِيٍّ صَادِقٍ سَيِّئَةً أَوْ قَفُوهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ وَقَالُوا لَهُ اشْفَعْ لِمَنْ شِئْتَ [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۲۱] .

۸. وظایف شنونده اذان

۱. تکرار اذان

هر گاه زن یا مرد صدای اذان را شنید ، آن جملات را تکرار کند. [بحار الأنوار ، ج ۸۱ ، ص ۱۷۹] .

همین که شب معراج جبرئیل اذان گفت ، فرشتگان آسمان آن را تکرار می کردند.

۲. سخن نگفتن موقع اذان.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ قَالَهُ : حِينَ يَسْمَعُ النِّدَاءَ حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي [بحار الأنوار ، ج ۸۱ ، ص ۱۸۰] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا سَمِعَ الْمُؤَدِّنَ يُوذِّنُ قَالَ مِثْلَ مَا يَقُولُهُ فِي كُلِّ شَيْءٍ [كافي ، ج ۳ ، ص ۳۰۷] .

شنونده همین که صدای اذان

را شنید ، کلام خود را قطع کند. (تقطیع کلامه) :

۳. قطع تلاوت قرآن

قال فی المبسوط : من كان خارج الصلاة و سمع المؤذن يؤذن فينبغي أن يقطع كلامه إن كان متكلماً و إن كان يقرأ القرآن فالأفضل له أن يقطع القرآن [بحار الأنوار ، ج ۸۱ ، ص ۱۷۶] .

حتی اگر قرآن می خواند ، تلاوت را قطع کند. [بحار الأنوار ، ج ۸۱ ، ص ۱۷۷] .

۴. تشویق مؤذن

شنونده مؤذن را تشویق کند و بگوید : ...

من قال للمؤذن : مرحباً بالقائلين عدلاً مرحباً بالصّليّوه و أهلاً كتب الله له الفى الف حسنه و محى عنه الف الف سيئه و رفع الفى الف درجه [كنز العمال ، ج ۷ ، ص ۷۰۵] .

۵. سكوت و قيام به نماز

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا قَالَ الْمُؤَذِّنُ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ فَقَدْ وَجَبَ عَلَى النَّاسِ الصَّمْتُ وَالْقِيَامُ إِلَّا أَنْ لَا يَكُونَ لَهُمْ إِمَامٌ فَيَقْدَمُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۱۴۷] .

۶. عدم خروج از مسجد

إذا أذن المؤذن فلا يخرج أحدٌ حتى يصلّى [كنز العمال ، ج ۷ ، ص ۶۹۸] .

در حدیث دیگر آمده : إذا خرج و لم يخرج بحاجه و لا يريد الرجعه فهو منافق [كنز العمال] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِجَابَةُ الْمُؤَذِّنِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۵۰۴] .

۷. صلوات بر پیامبر

بعد از شنیدن اذان ، بر پیامبر اکرم (ص) صلوات بفرستد. [كنز العمال ، ج ۷ ، ص ۷۰۱] .

۹. ثواب و آثار اجابت مؤذن

۱. مورد شفاعت رسول الله

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَذِّنَ فَقُولُوا كَمَا يَقُولُ ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ فَمَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

بِهَا عَشْرًا ثُمَّ سَلُوا [لِي] الْوَسِيلَةَ فَإِنَّهَا مَنْزِلَةٌ فِي الْجَنَّةِ لَا تَتَّبِعِي أَنْ تَكُونِ [إِلَّا] لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ وَ أَنَا أَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ فَمَنْ سَأَلَ لِي الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ.

وَ عَنْهُ (ص) قَالَ : لَمَّا سَمِعَ بِلَالٌ يُوذُنُ وَ سَكَتَ بَعْدَ فَرَاغِهِ مِنْ قَالَ مِثْلَ هَذَا بَيِّنٍ دَخَلَ الْجَنَّةَ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٦١]

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَجَابَ الْمُؤَدَّنَ كِتْبَتَ لَهُ شَفَاعَتِي وَ كُنْتُ لَهُ شَفِيعًا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ الذُّنُوبَ سِرَّهَا وَ عَلَانِيَتَهَا وَ كَتَبَ لَهُ بِكُلِّ رَكَعَةٍ يَصَلِّيَ مَعَ الْإِمَامِ فَضَلَ سِتْمَائِهِ رَكَعَةٍ وَ لَهُ بِكُلِّ رَكَعَةٍ مَدِينَةٌ فِي [الْجَنَّةِ] [جامع الأخبار ، ص ٦٨] .

٢. افزايش رزق

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا قَالَ الْمُؤَدَّنُ قَدِمَتِ الصَّلَاةُ فَقَدْ وَجَبَ عَلَى النَّاسِ الصَّوْمُ وَ الْقِيَامُ إِلَّا أَنْ لَا يَكُونَ لَهُمْ إِمَامٌ فَيَقْدَمُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٤٧] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : مَنْ سَمِعَ الْأَذَانَ فَقَالَ : كَمَا يَقُولُ الْمُؤَدَّنُ زَيْدٌ فِي رِزْقِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٩٢] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِجَابَةُ الْمُؤَدَّنِ تَزِيدُ فِي الرِّزْقِ [مشكاة الأنوار ، ص ١٢٨] .

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُقْبِلِ الْمَدِينِيِّ قَالَ : " قُلْتُ : لِأَبِي الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (ع) لِأَيِّ عِلْمٍ يَشْتَحِبُّ لِلنَّاسِ إِذَا سَمِعَ الْأَذَانَ أَنْ يَقُولَ كَمَا يَقُولُ الْمُؤَدَّنُ وَ إِنْ كَانَ عَلَى الْبُؤْلِ وَ الْغَائِطِ؟ فَقَالَ : لِأَنَّ ذَلِكَ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ " [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٢٨٤] .

جَمَاعَةٌ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيْسَى عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ سُلَيْمَانَ الْجَعْفَرِيِّ قَالَ :

" سَمِعْتُهُ يَقُولُ أَدْنُ فِي بَيْتِكَ فَإِنَّهُ يَطْرُدُ الشَّيْطَانَ وَ يَسْتَحَبُّ مِنْ أَجْلِ الصَّبِيَانِ " [كافي ، ج ٣ ، ص ٣٠٨] .

٣. رفع فقر

قَالَ الْقُطْبُ الرَّاَوْنِدِيُّ فِي دَعَوَاتِهِ : " شَكَا رَجُلٌ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) الْفَقْرَ فَقَالَ : أَدْنُ كَلَّمَا سَمِعْتَ الْأَذَانَ كَمَا يُوذِّنُ الْمُوَدِّنُ " [الدعوات راوندى ، ص ١١٦] .

٤. دخول در بهشت بدون حساب

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُوَدِّنَ فَقُولُوا : كَمَا يَقُولُ ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ فَمَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا ثُمَّ سَلُوا لِي [الْوَسِيلَةَ فَإِنَّهَا مَنزَلَةٌ فِي الْجَنَّةِ لِمَا تَتَّبِعِي أَنْ تَكُونَ [إِلَّا] لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ وَ أَنَا أَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ فَمَنْ سَأَلَ لِي الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ وَ عَنْهُ (ص) قَالَ : لَمَّا سَمِعَ بِلَالٌ يُوذِّنُ وَ سَكَتَ بَعْدَ فَرَاغِهِ مَنْ قَالَ مِثْلَ هَذَا بَيِّنٌ دَخَلَ الْجَنَّةَ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٦١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَجَابَ دَاعِيَ اللَّهِ اسْتَغْفَرَتْ لَهُ الْمَلَائِكَةُ وَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ [جامع الأخبار ، ص ٦٨] .

٥. موجب سعادت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَمِعَ الْأَذَانَ فَأَجَابَ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ مِنَ السُّعْدَاءِ [جامع الأخبار ، ص ٦٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : طُوبَى ! لِمَنْ أَجَابَ دَاعِيَ اللَّهِ وَ مَشَى إِلَى الْمَسْجِدِ [جامع الأخبار ، ص ٦٨] .

٦. كفاره گناهان

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِجَابَةُ الْمُوَدِّنِ كَفَّارَةٌ لِلذُّنُوبِ [جامع الأخبار ، ص ٦٧] .

٧. موجب نجات

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ ! الْأَذَانَ نُورٌ فَمَنْ أَجَابَ نَجَا [جامع الأخبار ، ص ٦٧] .

٨. سرمایه اخروی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَجَابَنِي فَقَدْ رَبِحَ [بحار الأنوار ،

ج ٨١، ص ١٥٣].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَإِنَّهُ يَقُولُ: يَا أُمَّهُ! مُحَمَّدٌ اعْلَمُوا أَنِّي جَعَلْتُ أَمَانَةَ سَبْعِ سَمَاوَاتٍ وَ سَبْعِ أَرْضِينَ فِي أَعْنَاقِكُمْ فَإِنْ شِئْتُمْ فَأَقْبِلُوا وَإِنْ شِئْتُمْ فَأَذْبِرُوا فَمَنْ أَجَابَنِي فَقَدْ رَبِحَ وَمَنْ لَمْ يَجِبْنِي فَلَا يَضُرُّنِي [جامع الأخبار، ص ٦٧].

٩. هم نشینی با شهدا

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَجَابَ الْمُؤَدِّينَ فَهُمْ وَ التَّابُونَ وَ الشُّهَدَاءُ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ لَا يَخَافُونَ إِذَا خَافَ النَّاسُ [جامع الأخبار، ص ٦٨].

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) قَالَ: "إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ الْآيَةَ" (جمعه/٩) إِنَّ مَنْ يَشْرِي تَمَعَ الْأَذَانَ وَ يَجِيبُ فَلَا يَشْرِي مَعَ زَفِيرِ جَهَنَّمَ [مستدرک الوسائل، ج ٤، ص ٦٠].

١٠. مورد استغفار ملائکه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَجَابَ دَاعِيَ اللَّهِ اسْتَغْفَرَتْ لَهُ الْمَلَائِكَةُ وَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ [جامع الأخبار، ص ٦٨].

١١. مورد مغفرت خدا است

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَجَابَ الْمُؤَدِّينَ كَتَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي وَ كُنْتُ لَهُ شَفِيعاً بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ الذُّنُوبَ سِرَّهَا وَ عَلَانِيَتَهَا وَ كَتَبَ لَهُ بِكُلِّ رَكَعَةٍ يَصَلِّيَ مَعَ الْإِمَامِ فَضَلَ سِتِّمَائِهِ رَكَعَةٍ وَ لَهُ بِكُلِّ رَكَعَةٍ مَدِينَةٌ فِي [الْجَنَّةِ] [جامع الأخبار، ص ٦٨].

١٢. هم جوار رسول خدا در بهشت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَجَابَ الْمُؤَدِّينَ وَ أَجَابَ الْعُلَمَاءَ كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَحْتَ لَوَائِي وَ يَكُونُ فِي الْجَنَّةِ فِي جِوَارِي وَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ ثَوَابٌ سِتِّينَ شَهِيداً [جامع الأخبار، ص ٦٨].

١٣. مورد اشتیاق بهشت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ لَمْ يَجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ لَهُ فِي الْإِسْلَامِ نَصِيبٌ وَ مَنْ أَجَابَ

اشْتَاقَتْ إِلَيْهِ الْجَنَّةَ [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۵۵] .

۱۰. آثار بی تفاوتی به اذان

۱. مورد غضب رسول الله است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْمَأْذَانُ نُورٌ فَمَنْ أَحْيَابَ نَحْيًا وَ مَنْ عَجَزَ حَسْفًا وَ كُنْتُ لَهُ حَضِيمًا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَ مَنْ كُنْتُ لَهُ حَضِيمًا فَمَا أَسْوَأَ حَالَهُ [جامع الأخبار ، ص ۶۷] .

۲. بی نصیبی از اسلام

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ لَمْ يَجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ لَهُ فِي الْإِسْلَامِ نَصِيبٌ [جامع الأخبار ، ص ۶۸] .

۳. موجب جفا و نفاق و کفر است.

قال رسول الله (ص): الجفا كل الجفاو الكفر و النفاق من سمع منادى اليه ينادى بالصيْلوه و يدعوا الى الفلاح فلا يجيبه [كنز العمال ، ج ۷ ، ح ۲۰۹۹۹] .

۴. عدم قبول نماز

قال رسول الله (ص): من سمع النداء فلم يأتيه فلا صلوه له الا من عذر [كنز العمال ، ج ۷ ، ح ۲۰۹۹۳]

و في حديث: لم تقبل فيه الصلوه التي صَلَّى [كنز العمال ، ج ۷ ، ح ۲۰۹۹۴] .

۱۱. آثار اذان در دنیا

۱. مورد رفع سوء خلق

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِذَا سَاءَ خُلُقُ أَحَدِكُمْ مِنْ إِنْسَانٍ أَوْ دَابَّةٍ فَأَذِّنُوا فِي أُذُنِهِ الْأَذَانَ كُلَّهُ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۴۶۶] .

برای شفا و دفع عقیم دفع و سوء خلق و جن زدگی :

شفا [وافی قدیم ، ج ۲ ، ص ۸۷] .

عَلَى بْنِ مَهْزِيَارٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَاشِدٍ قَالَ: "حَدَّثَنِي هِشَامُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَنَّهُ شَكَاَ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا (ع) سِقْمَهُ وَ أَنَّهُ لَا يَوْلِدُ لَهُ وَلَدٌ فَأَمَرَهُ أَنْ يَرْفَعَ صَوْتَهُ بِالْأَذَانِ فِي مَنْزِلِهِ قَالَ: فَفَعَلْتُ فَأَذْهَبَ اللَّهُ عَنِّي سِقْمِي وَ كَثُرَ وَلَدِي" [كافي ، ج ۳ ، ص ۳۰۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِذَا سَاءَ خُلُقُ

أَحَدِكُمْ مِنْ إِنْسَانٍ أَوْ دَابَّةٍ فَأَذَّنُوا فِي أُذُنِهِ الْأَذَانَ كُلَّهُ [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٤٦٦] .

جن زدگی [علل الشرايع ، ص ١٠٤] .

٢. دوری شیطان

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا أَدَّنَ الْمُؤَذِّنُ أَدْبَرَ الشَّيْطَانَ وَ لَهُ ضُرَاطٌ [عوالی اللئالی ، ج ١ ، ص ٤٠٩] .

٣. حفظ نوزاد

گفتن اذان در گوش نوزاد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ وُلِدَ لَهُ مَوْلُودٌ فَلْيُؤَذِّنْ فِي أُذُنِهِ الْيُمْنَى بِأَذَانِ الصَّلَاةِ وَ لِيَقُمْ فِي الْيَسْرَى فَإِنَّهَا عِصْمَةٌ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٤] .

گفتن اذان در گوش نوزاد عصمه من الشيطان الرجيم :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ وُلِدَ لَهُ مَوْلُودٌ فَلْيُؤَذِّنْ فِي أُذُنِهِ الْيُمْنَى بِأَذَانِ الصَّلَاةِ وَ لِيَقُمْ فِي الْيَسْرَى فَإِنَّهَا عِصْمَةٌ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٤] .

٤. رفع وحشت

الفلوات الموحشه : قال الشهيد (قدس سره) في الذكري : يستحب الأذان و الإقامه في غير الصلاة في مواضع منها في الفلوات الموحشه. [بحار الأنوار ، ج ٨١ ، ص ١٦٢] .

٥. رفع اوهام

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلَيْكُمْ بِالذُّجْهِ فَإِنَّ الْأَرْضَ تُطَوَّى بِاللَّيْلِ فَإِذَا نَعَوَّلَتْ لَكُمْ الْغِيَانُ فَتَادُوا بِالْأَذَانِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٤٨] .

٦. رفع مرض و خطر

السَّيِّخُ يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ فِي حِمَامِ الشَّرَائِعِ رَوَى " أَنَّ رَفَعَ الصَّوْتِ بِالْمَأَذَانِ فِي الْمَنْزِلِ يَنْفِي الْأَمْرَاضَ وَ يَنْمِي الْوَلَمَدَ " [بحار الأنوار ، ج ٨١ ، ص ١٧١] .

اذا أَدَّنَ مُؤَذِّنٌ فِي قَرِيهِ أَمَنَهَا اللَّهُ مِنْ عَذَابِ ذَلِكَ الْيَوْمِ [كنز العمال ، ج ٧ ، ص ٦٨١] .

اذان ، صفحه ٨

۷. وسیله فرزنددار شدن

امام رضا (ع) به کسی که از بی فرزندی و مریضی ناله داشت فرمود : ...

عَلِيُّ بْنُ

مَهْزِيَارَ عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ رَاشِدٍ قَالَ : " حَدَّثَنِي هِشَامُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَنَّهُ شَكَاَ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا (ع) سَيْقَمَهُ وَ أَنَّهُ لَا يُولَدُ لَهُ وَلَدٌ فَأَمَرَهُ أَنْ يَرْفَعَ صَوْتَهُ بِالْأَذَانِ فِي مَنْزِلِهِ قَالَ : فَفَعَلْتُ فَأَذْهَبَ اللَّهُ عَنِّي سَقَمِي وَ كَثُرَ وَلَدِي " [كافي ، ج ٣ ، ص ٣٠٨] .

٨. آرام بخش بودن اذان

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَرِحْنَا يَا بَلَاءُ [مفتاح الفلاح ، ص ١٨٢] .

١٢. پاداش مؤذن

١. محبوبیت در دل مؤمنین

٢. هیبت در دل منافق

٣. اجابت دعا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ سَجَدَ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ فَقَالَ فِي سُبُجُودِهِ سَجَدْتُ لَكَ خَاصَّةً مَعًا خَاشِعًا ذَلِيلًا يَقُولُ اللَّهُ : مَلَائِكَتِي وَ عَزَّتِي وَ جَلَالِي لِأَجْعَلََنَّ مَحَبَّتَهُ فِي قُلُوبِ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ وَ هَيَّبَتَهُ فِي قُلُوبِ الْمُنَافِقِينَ [فلاح السائل ، ص ١٥٢] .

٤. غفران ذنوب

لا يردّ الدعاء بين الأذان و الاقامه. [سنن ابی داوود ، ج ١ ، ص ١٤٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَدَّنَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ صَلَاةً وَاحِدَةً إِيْمَانًا وَ احْتِسَابًا وَ تَقَرُّبًا إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا سَلَفَ مِنْ ذُنُوبِهِ وَ مَنْ عَلَيْهِ بِالْعِصْمَةِ فِيمَا بَقِيَ مِنْ عُمُرِهِ وَ جَمَعَ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ الشُّهَدَاءِ فِي الْجَنَّةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٩٢] .

٥. با شهدا در بهشت است.

٦. مورد درود ملائکه است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صِلَمِي عَلَيْهِ تَسْبِعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ وَ اسْتَغْفَرُوا لَهُ وَ كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي ظِلِّ الْعَرْشِ حَتَّى يَفْرَغَ اللَّهُ مِنْ حِسَابِ الْخَلَائِقِ وَ يَكْتُبُ ثَوَابَ قَوْلِهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَرْبَعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ [أمالی صدوق ، ص ٤٣٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا أَبَادِرُّ! إِذَا كَانَ الْعَبْدُ فِي

أَرْضٍ قِي يَعْنِي قَفْرَاءَ فَتَوَضَّأَ أَوْ تَيَمَّمَ ثُمَّ أَدَّنَ وَ أَقَامَ وَ صَلَّى أَمَرَ اللَّهُ الْمَلَائِكَةَ فَصَيَّرُوا خَلْفَهُ صِيْفًا لَا يَرَى طَرْفَاهُ يَرْكُوعُونَ لِرُكُوعِهِ وَ يَسْجُدُونَ بِسُجُودِهِ وَ يَوْمُنُونَ عَلَى دُعَائِهِ [آمالي طوسي ، ص ۵۳۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا أَدَّنْتَ وَ أَقَمْتَ صَلَّى خَلْفَكَ صَفَّانِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَ إِذَا أَقَمْتَ صَلَّى خَلْفَكَ صَفٌّ مِنَ الْمَلَائِكَةِ [كافي ، ج ۳ ، ص ۳۰۳] .

۷. پاداش بر حسب روز و سال

۱. يك بار = مغفرت گذشته

(و در آینده راه را گم نمی کند)

۲. يك سال = مغفرت تمام گذشته

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَدَّنَ سِنِيَّهَ وَ أَحَدَهُ بَعَثَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ قَدْ غُفِرَتْ ذُنُوبُهُ كُلُّهَا بِالْعَهِّ مَا بَلَغَتْ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۹۲] .

۳. ۹ سال = امينيت در قيامت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ثَلَاثَةٌ لَا يَكْتَرُ ثَوْنٌ لِلْحِسَابِ وَ لَا تُفْزِعُهُمُ الصَّيْحَةُ وَ لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ حَامِلُ الْقُرْآنِ الْمُوَدَّى إِلَى اللَّهِ بِمَا فِيهِ يَقْدَمُ عَلَى اللَّهِ سَيِّدًا شَرِيفًا وَ مُؤَدِّنُ أَدَّنَ تَسْعَ سِنِينَ لَا يَأْخُذُ عَلَى أَدَانِهِ طَمَعًا [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۵۱] .

۴. ۱۰ سال = با ابراهيم (ع) محشور می شود.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَدَّنَ عَشْرَ سِنِينَ أَسْكَنَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَعَ إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ (ع) فِي قُبَّتِهِ أَوْ فِي دَرَجَتِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۹۲] .

۵. ۱۲ سال = برای هر بار اذان ۶۰ حسنه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَدَّنَ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ سِنِيَّهَ وَ جَبَّتْ لَهُ الْجَنَّةُ وَ كَتَبَ لَهُ بِتَأْذِينِهِ فِي كُلِّ مَرَّةٍ سِتُّونَ حَسَنَةً وَ بِكُلِّ إِقَامَةٍ ثَلَاثُونَ حَسَنَةً [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۲۰] .

۶. ۲۰ سال =

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَدَانَ عَشْرِينَ عَامًا بَعَثَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَهُ مِنَ النُّورِ مِثْلُ زَنْهِ السَّمَاءِ [من لايحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۹۲] .

۷. ۴۰ سال = پاداش ۴۰ صدیق که عمل مقبول دارد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَدَانَ أَرْبَعِينَ عَامًا مُحْتَسِبًا بَعَثَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَهُ عَمَلٌ أَرْبَعِينَ صِدْقًا عَمَلًا مَبْرُورًا مُتَقَبَّلًا [من لايحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۹۲] .

در روایاتی پاداش بر اساس : دید چشم ، نفوذ صوت. [سنن نسائی ج ۲ ، ص ۱۳] .

به تعداد شنونده حسنه دارد. به مقدار حسنات نماز گزارانی که به خاطر اذان او به مسجد می آیند.

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): مَنْ أَدَانَ عَشْرَ سِنِينَ مُحْتَسِبًا يُغْفِرُ اللَّهُ لَهُ مَدَّ بَصَرِهِ وَ صَوْتِهِ فِي السَّمَاءِ وَ يَصَدِّقُهُ كُلَّ رَطْبٍ وَ يَابِسٍ سَمِعَهُ وَ لَهُ مِنْ كُلِّ مَنْ يَصَلِّي مَعَهُ فِي مَسْجِدِهِ سَهْمٌ وَ لَهُ مِنْ كُلِّ مَنْ يَصَلِّي بِصَوْتِهِ حَسَنَةٌ [تهذيب الأحكام ، ج ۲ ، ص ۲۸۴] .

۱۳. حقیقت و حکمت در اذان

۱. زمینه ساز توجه بیشتر به خدا

گفتن اذان و اقامه نیز از کارهای پیش از نماز و زمینه ساز توجه بیشتر به خداوند در نماز است.

۲. در بردارنده اساسی ترین پایه های اعتقادی

اذان ، شعاری است سکوت شکن ، موزون ، کوتاه ، پرمحتوا و سازنده که در بردارنده اساسی ترین پایه های اعتقادی و جهت گیری عملی مسلمان است.

۳. اعلام موجودیت اسلام

اذان ، معرفی عقاید و اعمال مسلمانان و فریاد علیه معبودهای خیالی است.

۴. اعلام مواضع فکری مسلمین

اذان ، نشانه باز بودن فضای تبلیغات و اعلام مواضع فکری مسلمین به صورت روشن و صریح است.

۵. صدایی در آسمانها

، تنها صدایی است که به آسمانیان می رسد. [کنز العمال ، ج ۷ ، ص ۶۸۹] .

۶. عامل بیداری از غفلت

این شعار توحیدی ، اولین جملائی است که در گوش نوزاد خوانده می شود و نخستین درس های خدایی را به او منتقل می سازد و برای بزرگان نیز ، همواره عامل هوشیاری و بیداری از غفلت است.

۷. عامل فرار شیطان

اذان ، صدایی است که شیطان ها را به فرار و دلهره وامی دارد. [کنز العمال ، ج ۷ ، ص ۶۹۲] .

۱۴. اذان بلال

۱. اولین اذان گوی اسلام

بلال ، اولین کسی است که در اسلام اذان گفت. [سفینه البحار ، ج ۱ ، کلمه بلل] .

۲. علل انتخاب بلال

۱. شخصیت دادن به برده ها

شخصیت و عظمت دادن به برده ها ، چرا که بلال برده ای بود که سخنگوی اسلام و منادی امت شد.

۲. شخصیت دادن به سیاه پوست

شخصیت دادن به سیاه پوست و این که رنگ چهره ملاک نیست.

۳. تحقیر متکبران

تحقیر متکبرانی که روزی بر بلال آقایی می کردند و فخر می فروختند و حتی او را مسخره می کردند. [بحار الأنوار ، ج ۲۱ ، ص ۱۳۳] .

۴. ایمان و تقوا و لیاقت

کمبودهای ظاهری را جبران می کند. بلال با آن که به جای "شین" ، "سین" تلفظ می کرد و این نقص زبانی را داشت ، ولی اسلام ، به کمال معنوی و زیبایی باطنی او بیشتر بها داد.

۳. ایمان در آغاز بعثت

او در آغاز بعثت پیامبر (ص) به وی ایمان آورد و در راه ایمانش ، متحمل شدیدترین شکنجه ها بر ریگزارهای تفتیده حجاز شد و همچنان ندایاَحد ، اَحدرا بر زبان داشت.

۴. اذان در بالای کعبه

روز فتح مکه نیز ، هنگام ظهر ، به

فرمان پیامبر (ص) بالای کعبه رفت و اذان گفت و بت ها را فرو ریخت. [بحار الأنوار، ج ۲۱، ص ۱۱۸].

۵. شرکت در جنگ های بدر، احد، خندق

بلال در جنگ های بدر، احد و خندق شرکت داشت.

۶. اذان برای حضرت زهرا (س)

بعد از رسول خدا (ص) برای دیگران اذان نگفت. یک بار برای حضرت زهرا (س) که دل تنگ زمان پدر شده بود، اذان گفت، آن گاه هم در نیمه اذان مردم و حضرت زهرا (س) گریه سر دادند. [سفینه البحار].

این برخورد بلال، در این مسیر بود که اذان را هم در راه حق و در روزگار پیشوای شایسته سر دهد.

روزی عمر به بلال گفت: ابوبکر که تو را خرید و از بردگی آزاد کرد، چرا برای نماز گزاران او اذان نمی گویی؟

گفت: اگر برای رضای خدا آزادم کرد که طلبی ندارد، ولی اگر هدف دیگری داشته من حاضرم باز برده او باشم، ولی هرگز برای کسی که پیامبر (ص)، خلافت او را نگفته است، اذان نگویم. [سفینه البحار، ج ۱، کلمه بلل].

بلال حاضر نبود حتی اذانش که یک شعار دینی است، در مسیر تقویت نظامی باشد که قبولش ندارد.

۷. خزانه دار بیت المال

بلال، آن غلام حبشی در سایه ایمان، به مقامی می رسد که سخن گوی نهضت رسول (ص) می شود و خزانه دار بیت المال. [لغت نامه دهخدا، بلال].

راستی؛ اگر هنگام اذان، دانشجویان سراسر اروپا و آمریکا و... اذان بگویند، مردم دنیا را به فکر و انمی دارند؟

در اینجا یادی از

مرحوم شهید نواب صفوی کنیم که به یارانش گفته بود هنگام ظهر و مغرب، هر جا بودید، با فریاد بلند، اذان بگویید. همین اذان‌ها بود که وحشتی در دل نظام طاغوت افکنده بود. این، گوشه‌ای از معنای آن حدیث است که می‌فرماید: با صدای اذان، شیطان عصبانی می‌شود و می‌گریزد. [کنز العمال، ج ۷، ص ۶۹۲].

بی‌جهت نیست که گلاستون (سیاستمدار انگلیسی) در پارلمان گفته بود: تا نام محمد (ص) بر فراز مأذنه‌ها بلند است و تا کعبه برپا و قرآن راهنمای مسلمانان است، امکان ندارد پایه‌های سیاست ما در سرزمین‌های اسلامی استوار و برقرار گردد. [تفسیر نمونه، ج ۴، ص ۴۳۸ (ذیل آیه ۵۸ سوره مائده)].

به خاطر محتوای غنی و ابعاد سازنده اذان است که دستور اکید داده شده در مطلع نماز، این شعار توحیدی خوانده شود.

۱۵. اقامه

۱. شرط وضو در اقامه

عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلْبِيِّ قَالٍ: "لَمَّا بَيَّأَسَ أَنْ يُودَّ الرَّجُلُ مِنْ غَيْرِ وُضُوءٍ وَلَا يَقِيمُ إِلَّا وَهُوَ عَلَى وُضُوءٍ" [کافی، ج ۳، ص ۳۰۴].

۲. شرط قبله در اقامه

الصَّدُوقُ فِي الْمُقْنِعِ: "وَلَمَّا بَيَّأَسَ أَنْ تُودَّ وَ أَنْتَ عَلَى غَيْرِ وُضُوءٍ وَ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ وَ مُسْتَدْبِرَهَا وَ ذَاهِباً وَ جَائِئاً وَ قَائِماً وَ قَاعِداً وَ تَتَكَلَّمُ فَيَأْذَانِكَ إِنْ شِئْتِ وَ لَكِنْ إِذَا أَقَمْتَ فَعَلَى وُضُوءٍ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ وَ إِنْ كُنْتَ إِمَاماً فَلَا تُودُّ إِلَّا مِنْ قِيَامٍ" [مستدرک الوسائل، ج ۴، ص ۳۳].

۳. شرط قیام در اقامه

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: "قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) يُودُّ

الرَّجُلُ وَهُوَ قَاعِدٌ؟ قَالَ: نَعَمْ وَ لَا يَقِيمُ إِلَّا وَهُوَ قَائِمٌ" [تهذيب الأحكام، ج ۲، ص ۵۶].

اسرع بها من غير تأنُّ [مستدرک، ج ۴، ص ۴۵].

۴. شرط سکوت در اقامه

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِذَا قَالَ الْمُؤَدِّنُ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ فَقَدْ وَجِبَ (مستحب مؤکد) عَلَى النَّاسِ الصَّمْتُ وَالْقِيَامُ إِلَّا أَنْ لَا يَكُونَ لَهُمْ إِمَامٌ فَيَقْدَمُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا [دعائم الإسلام، ج ۱، ص ۱۴۵].

۵. معنی قد قامت الصلاة

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَعْنَى قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ فِي الْإِقَامَةِ أَيْ حَيَانَ وَقْتُ الزِّيَارَةِ وَالْمُنَاجَاةِ وَقَضَاءِ الْحَوَائِجِ وَدَرْكِ الْمُنَى وَالْوُضُوءِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ إِلَى كِرَامَتِهِ وَغُفْرَانِهِ وَ عَفْوِهِ وَرِضْوَانِهِ [معاني الأخبار، ص ۴۰].

۶. پاداش اقامه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَكْتُبُ لِلْمُؤَدِّنِ عِنْدَ أَذَانِهِ أَرْبَعُونَ وَمِائَةً حَسَنَةً وَعِنْدَ الْإِقَامَةِ عِشْرُونَ وَمِائَةً حَسَنَةً [مستدرک الوسائل، ج ۴، ص ۲۰].

۷. شرط معیت اقامه با اذان

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ صَلَّى بِأَذَانٍ وَإِقَامَةٍ صَلَّى خَلْفَهُ صَفَّانِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَمَنْ صَلَّى بِإِقَامَةٍ بغيرِ أَذَانٍ صَلَّى خَلْفَهُ صَفٌّ وَاحِدٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ قُلْتُ لَهُ وَ كَمْ مَقْدَارُ كُلِّ صَفٍّ فَقَالَ: أَقْلُهُ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ إِلَى الْمَغْرِبِ وَ أَكْثَرُهُ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ [ثواب الأعمال، ص ۳۳].

۱. اراده

سؤال: چگونه اراده خود را تقویت کنیم؟

پاسخ: ۱- از کم شروع کنیم مثلاً- تصمیم بگیریم یک روز عملی را انجام ندهیم یا فلان عمل را انجام ندهیم، بعد تصمیم بگیریم ۲ روز و به تدریج این عمل را توسعه دهیم.

۲. رفاقت با

با افرادی که اراده قوی دارند ، رفیق شویم

۳. تذکر

آثار و برکات و خیرات کار مورد اراده را به خود یادآوری کنیم. تَتَجَافَى جُنُوبَهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَ طَمَعًا وَ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ [سجده/ ۱۶] .

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [سجده/ ۱۷] .

فکر پاداش های زیاد ، اراده عمل را در انسان زیاد می کند.

۴. یاد خدا

به یاد این بیفتیم که در محضر خداوند متعال قرار داریم.

۵. یاد معاد

به یاد معاد و این که این حرکت مکشوف خواهد شد.

وَ إِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ [تکویر/ ۱۰] .

يَا وَيَلَّتْنَا مَا لِهَذَا الْكِتَابِ لَا يَغَادِرُ صَغِيرَةً وَ لَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا [كهف/ ۴۹] .

يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ [طارق/ ۹] .

۶. توجه به اینکه اعمال ما بر حضرت حجت عرضه می شود.

توجه به این که این عمل را حضرت مهدی (ع) در همین هفته می بیند.

۷. توجه به محرومیت از برکات

توجه به این که اگر اراده نداشته باشیم ، از برکاتی محروم خواهیم شد.

۸. توجه به آنی بودن لذات و باقی بودن حسرتها

— توجه به این که لذت لغزش ها آنی و حسرتها باقی است.

سرگرمی های سالم هر کدام می تواند در تقویت اراده مؤثر باشد.

۱. اربعین

۱. اربعین حسینی

قال أمير المؤمنين (ع): لَجَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ: يَا جَابِرُ! قَوْمُ الدِّينِ وَالْدُّنْيَا بِأَرْبَعَةٍ عَالِمٌ مُسْتَعْمِلٌ عِلْمَهُ وَجَاهِلٌ لَا يَشِي تَتَكْفُ أَنْ يَتَعَلَّمَ وَجَوَادٌ لَمَّا يَبْخُلُ بِمَعْرُوفِهِ وَفَقِيرٌ لَا يَبِيعُ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاةٍ فَإِذَا ضَيَعَ الْعَالِمُ عِلْمَهُ اشْتَتَكَ الْجَاهِلُ أَنْ يَتَعَلَّمَ وَإِذَا بَخِلَ الْغَنِيُّ بِمَعْرُوفِهِ بَاعَ الْفَقِيرُ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاةٍ يَا جَابِرُ مَنْ كَثُرَتْ

نَعَمْ اللَّهُ عَلَيْهِ كَثُرَتْ حَوَائِجُ النَّاسِ إِلَيْهِ فَمَنْ قَامَ لِلَّهِ فِيهَا بِمَا يَجِبُ فِيهَا عَرَّضَهَا لِلدَّوَامِ وَالْبَقَاءِ وَ مَنْ لَمْ يَقُمْ فِيهَا بِمَا يَجِبُ عَرَّضَهَا لِلزَّوَالِ وَالْفَنَاءِ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۷۲] .

۲. زیارت اربعین

قال رسول الله (ص): إِنَّ صَبْرَ الْمُسْلِمِ فِي بَعْضِ مَوَاطِنِ الْجِهَادِ يَوْمًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَهُ مِنْ عِبَادَةِ أَرْبَعِينَ سَنَةً [مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۲۱] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): إِذَا قَامَ قَائِمُنَا أَذْهَبَ اللَّهُ عِزَّ وَ جَلَّ عَنَّا شَيْعَتَنَا الْعَاهَةَ وَ جَعَلَ قُلُوبَهُمْ كَزَبْرِ الْحَدِيدِ وَ جَعَلَ قُوَّةَ الرَّجُلِ مِنْهُمْ قُوَّةَ أَرْبَعِينَ رَجُلًا وَ يَكُونُونَ حُكَّامَ الْأَرْضِ وَ سَنَامَهَا [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۵۴۱] .

قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ الْعَسْكَرِيُّ (ع): عَلَامَاتُ الْمُؤْمِنِ خَمْسٌ صَلَاةُ الْخَمْسِينَ وَ زِيَارَةُ الْأَرْبَعِينَ وَ التَّخْتُمُ فِي الْيَمِينِ وَ تَغْفِيرُ الْجَبِينِ وَ الْجَهْرُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۵۲] .

۱. درس های زیارت اربعین

یک جمله از زیارت اربعین نقل از مفاتیح: قال الصادق (ع): اللَّهُمَّ إِنِّي أَشْهَدُ أَنَّهُ وَلِيكَ وَ ابْنُ وَلِيِّكَ وَ صَفِيكَ وَ ابْنُ صَفِيكَ الْفَائِزُ بِكَرَامَتِكَ أَكْرَمْتَهُ بِالشَّهَادَةِ وَ حَبُّوتَهُ بِالسَّعَادَةِ وَ اجْتَبَيْتَهُ بِطِيبِ الْوِلَادَةِ وَ جَعَلْتَهُ سَيِّدًا مِنَ السَّادَةِ وَ قَائِدًا مِنَ الْقَادَةِ وَ ذَائِدًا مِنَ الدَّادَةِ وَ أَعْطَيْتَهُ مَوَارِيثَ الْأَنْبِيَاءِ وَ جَعَلْتَهُ حُجَّةً عَلَى خَلْقِكَ مِنَ الْأَوْصِيَاءِ فَأَعِذْ فِي الدُّعَاءِ وَ مَنْحِ النُّصِيحِ وَ يَدْلِ مُهْجَتَهُ فِيكَ لَيْسَ يَنْقُذُ عِيَادَكَ مِنَ الْجَهَائِلِ وَ حَيْرِهِ الضَّلَالَةِ وَ قَدْ تَوَازَرَ عَلَيْهِ مِنْ غَرَّتِهِ الدُّنْيَا وَ بِيَاعِ حَظِّهِ بِالْأَرْضِ الْأَذْنَى وَ شَرَى آخِرَتَهُ بِالثَّمَنِ الْأَوْكَسِ وَ تَغَطَّرَسَ وَ تَرَدَّى فِي هَوَاهُ وَ أَشْخَطَ نَبِيكَ وَ أَطَاعَ

مِنْ عِبَادِكَ أَهْلَ الشَّقَاقِ وَ النَّفَاقِ وَ حَمَلَةَ الْأَوْزَارِ الْمُسْتَوْجِبِينَ النَّارَ فَجَاهَدَهُمْ فِيكَ صَابِرًا مُحْتَسِبًا حَتَّى سَفِكَ فِي طَاعَتِكَ دَمُهُ

السَّلَامُ عَلَى وَلى اللَّهِ وَ حَبِيبِهِ

السَّلَامُ عَلَى خَلِيلِ اللَّهِ وَ نَحِيبِهِ

السَّلَامُ عَلَى صَفِيِّ اللَّهِ وَ ابْنِ صَفِيهِ

السَّلَامُ عَلَى أُسَيْرِ الْكُرْبَاتِ وَ قَتِيلِ الْعِبْرَاتِ

وَ مَنَحَ النَّصْحَ وَ بَدَلَ مُهْجَتَهُ فِيكَ لِيَسْتَنْقِذَ عِبَادَكَ مِنَ الْجَهَالَةِ وَ حَيْرَةِ الضَّلَالَةِ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ١١٣] .

٢. علت شهادت امام (ع)

قال الصادق (ع) : وَ قَدْ تَوَازَرَ عَلَيْهِ فِي غَيْرِ طَاعَتِكَ مِنْ خَلْقِكَ مَنْ عَرَّتُهُ الدُّنْيَا وَ بَاعَ آخِرَتَهُ بِالثَّمَنِ الْأَوْكَسِ وَ أَسَخَطَكَ وَ أَسَخَطَ رَسُولَكَ وَ أَطَاعَ مِنْ عِبَادِكَ أَهْلَ الشَّقَاقِ وَ النَّفَاقِ وَ حَمَلَةَ الْأَوْزَارِ وَ الْمُسْتَوْجِبِينَ النَّارَ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ٥٩] .

٣. وظيفه ها

قال الصادق (ع) : لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ظَلَمَكَ وَ لَعَنَ اللَّهُ أُمَّهُ سَمِعَتْ بِذَلِكَ فَرَضِيَتْ بِهِ

وَ أَشْهَدُ أَنِّي بِكُمْ مُؤْمِنٌ وَ بِإِيَابِكُمْ مُوقِنٌ بِشَرَائِعِ دِينِي وَ خَوَاتِيمِ عَمَلِي وَ قَلْبِي لِقَلْبِكُمْ سَلِمٌ وَ أَمْرِي لِأَمْرِكُمْ مُتَّبِعٌ وَ نُصْرَتِي لَكُمْ مُعَدَّةٌ حَتَّى يَأْذَنَ اللَّهُ لَكُمْ فَمَعَكُمْ مَعَكُمْ لَأَ مَعَ عِدْوِكُمْ صِلَاوَاتُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ عَلَى أَرْوَاحِكُمْ وَ أَجْسَادِكُمْ وَ شَاهِدِكُمْ وَ غَائِبِكُمْ وَ ظَاهِرِكُمْ وَ بَاطِنِكُمْ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ١١٣] .

٣. اربعين حديث

قال الصادق (ع) : مَنْ حَفِظَ مِنْ شَيْعَتِنَا أَرْبَعِينَ حَيْدِيثًا بَعَثَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُحْيِيهَا عَالِمًا وَ لَمْ يَعِدُّهُ [أمالي صدوق ، ص ٣٠٦] .

قال رسول الله (ص) : مَنْ حَفِظَ مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَيْدِيثًا مِمَّا يَحْتَاجُونَ إِلَيْهِ مِنْ أَمْرِ دِينِهِمْ بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُحْيِيهَا عَالِمًا [وسائل الشيعه ، ج ٢٧ ، ص ٩٤] .

قال الصادق (ع)

: مَنْ حَفِظَ عَنَّا أَرْبَعِينَ حَدِيثًا مِنْ أَحَادِيثِنَا فِي الْحَلَالِ وَالْحَرَامِ بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُحْيِيهَا عَالِمًا وَ لَمْ يَعْذُبْهُ [وسائل الشيعة ، ج ۲۷ ، ص ۹۵] .

۲. در کتاب ذریعه می خوانیم که حدیث مَنْ حَفِظَ مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا شِيعَةً وَ سُنِّيًّا مُسْتَفِيضَةً می دانند لذا حاج آغا بزرگ تهرانی نام ۷۷ کتاب را به عنوان اربعون حدیث در ج ۱ الذریعه و نام ۵ کتاب را به نام چهل حدیث در ج ۵ الذریعه آورده است که موضوعات این چهل حدیث گاهی یک مسئله است؛ نظیر چهل حدیث در مسح پا ، چهل حدیث در متعه ، چهل حدیث در فضایل ، چهل حدیث در اخبار ، و گاه هر حدیثی در یک مسئله است.

۴. اربعین در مسائل اجتماعی

۱. قال الباقر (ع) : حَيْدُ الْجَوَارِ أَرْبَعُونَ دَارًا مِنْ كُلِّ حِائِبٍ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ وَ عَنْ يَمِينِهِ وَ عَنْ شِمَالِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۶۹] .

۲. غیبت مومن تا ۴۰ روز مانع قبولی اعمال می شود.

قال رسول الله (ص) : مَنْ اغْتَابَ مُسْلِمًا أَوْ مُسْلِمَةً لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ تَعَالَى صَلَاتَهُ وَ لَا صِيَامَهُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا وَ لَيْلَةً إِلَّا أَنْ يَغْفِرَ لَهُ صَاحِبُهُ [جامع الأخبار ، ص ۱۴۶] .

۳. عَنْ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فَقَالَ لِي : " مَنْ صَحِبَكَ " فَقُلْتُ لَهُ : رَجُلٌ مِنْ إِخْوَانِي . قَالَ : " فَمَا فَعَلَ " . قُلْتُ : مُنْذُ دَخَلْتُ لَمْ أَعْرِفْ مَكَانَهُ . فَقَالَ لِي : " أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ مَنْ صَحِبَ مُؤْمِنًا أَرْبَعِينَ خُطْوَةً سَأَلَهُ اللَّهُ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ " [أمالی طوسی ، ج ۱۴ ، ص ۴۱۳] .

۴.

حضرت امیر (ع): "اگر چهل یار داشتیم حقم را گرفته و جهاد می کردم". [نورالثقلین، ج ۲، ص ۷۳]

۵. امام زمان (ع) در قیافه مردی چهل ساله ظهور می کند.

۶. خواندن چهل مرتبه سوره حمد بر مریض. [سفینه، (حمی)]

۷. امام سجاد (ع): چهل مرتبه به حج رفت، بدون این که به ناقه اش شلاق بزند. قال الصادق (ع): حَجَّ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) عَلَيَّ نَاقَهُ لَهُ أَرْبَعِينَ حَجَّةً فَمَا قَرَعَهَا بِسَوْطٍ [من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۲۹۳].

۸. رسول خدا (ص) بر سر جنازه فاطمه بنت اسد چهل مرتبه تکبیر گفت. عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّ النَّبِيَّ (ص) صَلَّى عَلَيَّ فَاطِمَةَ بِنْتِ أَسِيدٍ أُمَّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) صَلَّى عَلَيَّ لَمْ يَصِلْ عَلَيَّ أَحَدٌ قَبْلَهَا مِثْلَ تِلْكَ الصَّلَاةِ ثُمَّ كَبَّرَ عَلَيْهَا أَرْبَعِينَ تَكْبِيرَةً. [وسائل الشيعه، ج ۳، ص ۸۲].

۹. کسی که سوگند دروغ یاد کند تا چهل روز منتظر قهر الهی باشد. قال الصادق (ع): اليمين الغموس ينتظر بها أربعين يوماً [ثواب الأعمال، ص ۲۲۶].

۱۱. ابن عساکر کتابی نوشت به نام اربعین از چهل شهر از چهل شیخ

۱۱. اگر چهل نفر بر مرده ای شهادت به خوبی دادند خداوند گواهی چهل نفر را می پذیرد و به علم خود با او رفتار نمی کند. قال الصادق (ع): إِذَا حَضَرَ الْمَيِّتَ أَرْبَعُونَ رَجُلًا فَقَالُوا اللَّهُمَّ إِنَّا لَا نَعْلَمُ مِنْهُ إِلَّا خَيْرًا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ قَبِلْتُ شَهَادَتَكُمْ وَغَفَرْتُ لَهُ مَا عَلِمْتُ مِمَّا لَا تَعْلَمُونَ [كافي، ج ۳، ص ۲۵۴].

۱۲. حریم مسجد چهل ذراع است. قال رسول الله

(ص): أَنَّ حَرِيمَ الْمَسْجِدِ أَرْبَعُونَ ذِرَاعًا مِنْ كُلِّ نَاحِيَةٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۰۲] .

۱۳. حریم چاه چهل ذراع است. قَضَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنَّ الْبُئْرَ حَرِيمٌ أَرْبَعُونَ ذِرَاعًا لَا يَحْفَرُ إِلَى جَنْبِهَا بئْرٌ أُخْرَى لِمَعْطَنِ أَوْ غَنَمٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۲۳۸] .

۵. اربعين در مسائل اخروی

۱. قال الصادق (ع): إِنَّ فُقَرَاءَ الْمُسْلِمِينَ يَتَقَلَّبُونَ فِي رِيَاضِ الْجَنَّةِ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بِأَرْبَعِينَ خَرِيفًا [كافي ، ج ۲ ، ص ۲۶۰] .

۲. قال رسول الله (ص): يَا عَلِيُّ مَنْ حَفِظَ مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا يَطْلُبُ بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ وَ الدَّارَ الْآخِرَةَ حَسَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ النَّبِيِّينَ وَ الصَّادِقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ وَ حَسُنَ أَوْلِيكَ رَفِيقًا [وسائل الشيعة ، ج ۲۷ ، ص ۹۵] .

۳. قال رسول الله (ص): مَنْ حَفِظَ مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا يَنْتَفِعُونَ بِهَا بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُحْيِيهَا عَالِمًا [وسائل الشيعة ، ج ۲۷ ، ص ۹۳] .

۶. اربعين در مسائل عبادی

۱. نماز کسی که شراب بخورد تا چهل روز قبول نیست. قال الصادق (ع): مَنْ شَرِبَ مُسِيكِرًا لَمْ تُقْبَلْ مِنْهُ صِيَامَاتُهُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا [كافي ، ج ۶ ، ص ۴۰۰] .

۲. قال رسول الله (ص): يَا عَلِيُّ شَارِبُ الْخَمْرِ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ صِيَامَاتَهُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا فَإِنْ مَاتَ فِي الْأَرْبَعِينَ مَاتَ كَافِرًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۵۲] .

۳. قال الصادق (ع): مَنْ قَدَّمَ أَرْبَعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ثُمَّ دَعَا اسْتُجِيبَ لَهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۵۰۹] .

۴. "وَ إِذْ وَاَعَدْنَا مُوسَى أَرْبَعِينَ لَيْلَةً [بقره/ ۵۱] .

۵. دعای

چهل نفر یا چهار نفر هر کدام ده مرتبه یا یک نفر چهل مرتبه. قال الصادق (ع) : مَنْ قَدَّمَ أَرْبَعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ثُمَّ دَعَا اسْتُجِيبَ لَهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۵۰۹] .

۶. قال رسول الله (ص) : من أخلص لله أربعين يوماً فجر الله ينابيع الحكمة من قلبه على لسانه [بحار الأنوار ، ج ۶۷ ، ص ۲۴۹] .

۷. قال الباقر (ع) : مَا أَخْلَصَ الْعَبْدُ الْإِيْمَانَ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَرْبَعِينَ يَوْماً أَوْ قَالَ مَا أَجْمَلَ عَبْدٌ ذِكْرَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَرْبَعِينَ يَوْماً إِلَّا زَهَّدَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي الدُّنْيَا وَبَصَّرَهُ دَاءَهَا وَدَوَّأَهَا فَأَثَبَتِ الْحِكْمَةَ فِي قَلْبِهِ وَانْطَقَ بِهَا لِسَانَهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶] .

۸. قال الصادق (ع) : إِذَا مَاتَ الْمُؤْمِنُ فَحَضَرَ جَنَازَتَهُ أَرْبَعُونَ رَجُلًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَقَالُوا اللَّهُمَّ إِنَّا لَا نَعْلَمُ مِنْهُ إِلَّا خَيْرًا وَ أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنَّا قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَدْ أَجَزْتُ شَهَادَاتِكُمْ وَ غَفَرْتُ لَهُ مَا عَلِمْتُ مِمَّا لَا تَعْلَمُونَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۱۶۵] .

۹. قال الصادق (ع) : مَنْ أَخَذَ بِجَوَانِبِ السَّرِيرِ الْأَرْبَعَةِ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ أَرْبَعِينَ كَبِيرَةً [کافی ، ج ۳ ، ص ۱۷۴] .

۱۰. دعای چهل شب مستجاب است. [کافی ، ج ۲ ، ص ۴۸۹]

۱۱. کسی که قبل از خود به چهل نفر دعا کند مستجاب است. [کافی ، ج ۲ ، ص ۴۸۹]

۱۲. اخلاص چهل روز سرچشمه زهد است و بصیرت در دردها و درمانها و حکمت درونی است. قال الباقر (ع) : مَا أَجْمَلَ عَبْدٌ ذِكْرَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

أَرْبَعِينَ يَوْمًا إِلَّا زَهَّدَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي الدُّنْيَا وَبَصَّرَهُ دَاءَهَا وَدَوَّاهَا فَأَثَبَتِ الْحِكْمَةَ فِي قَلْبِهِ وَأَنْطَقَ بِهَا لِسَانَهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦] .

١٣. کسی که در عقب نماز واجب چهل بار سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ بگوید هر چه بخوهد به او داده می شود. قال الصادق (ع) : مَنْ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ أَرْبَعِينَ مَرَّةً فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ فَرِيضَةٍ قَبْلَ أَنْ يَنْبِي رَجُلِيهِ ثُمَّ سَأَلَ اللَّهَ أُعْطِيَ مَا سَأَلَ [وسائل الشيعه ، ج ٦ ، ص ٤٥٥] .

٧. اربعين در مسائل تربیتی

جاء في قوله تعالى أَوْ لَمْ نَعْمُرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ [فاطر/٣٧] أنها معاتبه لابن الأربعين. [درباره چهل ساله ها است. إرشاد القلوب ، ج ١ ، ص ٤٠] .

عقل انسان از چهل سالگی تا شصت سالگی روبه رشد و بعد از آن رو به نقص است. قال الصادق (ع) : يزيد عقل الرجل بعد الأربعين إلى خمسين و ستين ثم ينقص عقله بعد ذلك [اختصاص مفيد ، ص ٢٤٤] .

همین که سن انسان به چهل رسید خداوند به فرشتگان می فرماید : به اندازه لازم به او عمر دادم بر او سخت بگیرد و کارهایش را با دقت ثبت کنید. قال الصادق (ع) : إِنَّ الْعَبْدَ لَفِي فُسَيْحِهِ مِنْ أَمْرِهِ مَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ أَرْبَعِينَ سَنَةً فَإِذَا بَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى مَلَكِيهِ قَدْ عَمَّرْتُ عَبْدِي هَذَا عُمْرًا فَعَلَّطًا وَ شَدَّدًا وَ تَحَفَّظًا وَ اكْتَبَا عَلَيْهِ قَلِيلَ عَمَلِهِ وَ كَثِيرَهُ وَ صَغِيرَهُ وَ

کبیره [کافی ، ج ۸ ، ص ۱۰۸] .

سن چهل ، رسیدن به مرز کمال است. بَلَغَ أَشَدَّهُ وَ بَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً [احقاف/ ۱۵] .

اگر تا چهل روز گوشت نخوردید قرض بگیریید و گوشت بخورید. قال رسول الله (ص) : مَنْ أَتَى عَلَيْهِ أَرْبَعُونَ يَوْمًا وَ لَمْ يَأْكُلِ اللَّحْمَ فَلَيْسَتْ قَرْضٌ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لِيَأْكُلَهُ [کافی ، ج ۶ ، ص ۳۰۹] .

نشانه مومن آن است که هر چهل روزی یک حادثه حزن آور که سبب هوشیاری او باشد بر او عرضه می شود. قال الصادق (ع) : الْمُؤْمِنُ لَا يَمْضِي عَلَيْهِ أَرْبَعُونَ لَيْلَةً إِلَّا عَرَضَ لَهُ أَمْرٌ يَحْزُنُهُ يَذْكَرُ بِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۵۴] .

هر انسانی چهل سپر دارد که با هر گناه کبیره ای یکی از آنها محو می شود. قال أمير المؤمنين (ع) : مَيَّا مِنْ عَبِيدِ إِلَّا وَ عَلَيْهِ أَرْبَعُونَ جُنَّةً حَتَّى يَعْمَلَ أَرْبَعِينَ كَبِيرَةً فَإِذَا عَمِلَ أَرْبَعِينَ كَبِيرَةً انْكَشَفَتْ عَنْهُ الْجُنُنُ فَيُوحِي اللَّهُ إِلَيْهِمْ أَنْ اسْتُرُوا عِبَادِي بِأَجْنِحَتِكُمْ فَتَسْتُرُهُ الْمَلَائِكَةُ بِأَجْنِحَتِهَا قَالَ فَمَا يَدْعُ شَيْئًا مِنَ الْقَبِيحِ إِلَّا قَارَفَهُ حَتَّى يَمْتَدِّحَ إِلَى النَّاسِ بِفِعْلِهِ الْقَبِيحِ فَيَقُولُ الْمَلَائِكَةُ يَا رَبِّ هَذَا عَبِيدُكَ مَا يَدْعُ شَيْئًا إِلَّا رَكَبَهُ وَ إِنَّا لَنَسِيحِي مِمَّا يَضِيغُ فَيُوحِي اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِمْ أَنْ ارْفَعُوا أَجْنِحَتِكُمْ عَنْهُ فَإِذَا فُعِلَ ذَلِكَ أَخَذَ فِي بَعْضِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَعِنْدَ ذَلِكَ يَنْهَتُكَ سِتْرُهُ فِي السَّمَاءِ وَ سِتْرُهُ فِي الْأَرْضِ فَيَقُولُ الْمَلَائِكَةُ يَا رَبِّ هَذَا عَبْدُكَ قَدْ بَقِيَ مَهْتُوكَ السِّتْرِ فَيُوحِي اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِمْ لَوْ كَانَتْ لِلَّهِ فِيهِ حَاجَةٌ مَا أَمَرَكَمْ أَنْ تَرْفَعُوا أَجْنِحَتِكُمْ عَنْهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۷۹] .

برای انعقاد نطفه حضرت زهرا (س)

، رسول خدا (ص) تا چهل روز کنارگیری می کند.

قال الصادق (ع) : مَنْ قَدَّمَ أَرْبَعِينَ رَجُلًا مِنْ إِخْوَانِهِ قَبْلَ أَنْ يَدْعُوا لِنَفْسِهِ اسْتَجِيبَ لَهُ فِيهِمْ وَفِي نَفْسِهِ [وسائل الشيعة ، ج ۷ ، ص ۱۱۷] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : إِذَا بَلَغَ الرَّجُلُ أَرْبَعِينَ سَنَةً نَادَى مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ دَنَا الرَّجُلُ فَأَعَمَّدَ زَادًا وَ لَقَدْ كَانَ فِيمَا مَضَى إِذَا أَتَتْ عَلَى الرَّجُلِ أَرْبَعُونَ سَنَةً حَاسَبَ نَفْسَهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۱۵۶] .

غذای حلال سبب نورانیت دل تا ۴۰ روز است.

قال رسول الله (ص) : من أكل لقمه حرام لم تقبل له صلاه أربعين ليلة و لم تستجب له دعوه أربعين صباحا [بحار الأنوار ، ج ۶۳ ، ص ۳۱۴] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : ذُمَّكَ نَفْسُكَ أَفْضَلُ مِنْ عِبَادَةِ أَرْبَعِينَ سَنَةً [مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۲۵۳] .

من بلغ اربعين سنه و لم يتعص فقد عصي امام فرمود : مراد عصای احتیاط است.

تا چهل سال تخفیف است ، ولی بعد خداوند به فرشتگان می فرماید : قال الصادق (ع) : إِنَّ الْعَبْدَ لَفِي فُتْيَاحِهِ مِنْ أَمْرِهِ مَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ أَرْبَعِينَ سَنَةً فَإِذَا بَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى مَلَكِيهِ قَدْ عَمَّرْتُ عَبْدِي هَذَا عُمُرًا فَعَلَّظًا وَ شَدَّدَا وَ تَحَفَّظَا وَ اكْتَبَا عَلَيْهِ قَلِيلَ عَمَلِهِ وَ كَثِيرَهُ وَ صَغِيرَهُ وَ كَبِيرَهُ [کافی ، ج ۸ ، ص ۱۰۸] .

۸. اربعين در مسائل سیاسی

قال رسول الله (ص) : يَوْمٌ وَاحِدٌ مِنْ سُلْطَانٍ عَادِلٍ خَيْرٌ مِنْ مَطَرٍ أَرْبَعِينَ يَوْمًا [مستدرک الوسائل ، ج ۱۸ ، ص ۹] .

۹. اربعين در مسائل نظامی

قال رسول الله (ص) : إِنَّ صَبْرَ الْمُسْلِمِ فِي

بَعْضِ مَوَاطِنِ الْجِهَادِ يَوْمًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَهُ مِنْ عِبَادَةِ أَرْبَعِينَ سَنَةً [مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۲۱] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : إِذَا قَامَ قَائِمُنَا أَذْهَبَ اللَّهُ عِزَّ وَجَلَّ عَنَّا شَيْعَتُنَا الْعَاهَهُ وَجَعَلَ قُلُوبَهُمْ كَزَبْرِ الْحَدِيدِ وَجَعَلَ قُوَّةَ الرَّجُلِ مِنْهُمْ قُوَّةَ أَرْبَعِينَ رَجُلًا وَيَكُونُونَ حُكَّامَ الْأَرْضِ وَسَنَامَهَا [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۵۴۱] .

چهل هزار فرشته مجاهد فی سبیل الله را بدرقه می کنند. [لثالی الاخبار ، ج ۱ ، ص ۲۶۶]

۱۰. اربعین در مسائل اقتصادی

قال الصادق (ع) : الْحُكْرَةُ فِي الْخِصْبِ أَرْبَعُونَ يَوْمًا وَفِي الشُّدَّةِ وَالْبَلَاءِ ثَلَاثَةٌ أَيَّامٌ فَمَا زَادَ عَلَى الْأَرْبَعِينَ يَوْمًا فِي الْخِصْبِ فَصَاحِبُهُ مَلْعُونٌ وَمَا زَادَ عَلَى ثَلَاثَةٍ أَيَّامٍ فِي الْعُسْرَةِ فَصَاحِبُهُ مَلْعُونٌ [كافي ، ج ۵ ، ص ۱۶۵] .

قال رسول الله (ص) : لَأَنْ يَلْقَى اللَّهَ الْعَبْدُ سَارِقًا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ يَلْقَاهُ قَدْ اخْتَكَرَ طَعَامًا أَرْبَعِينَ يَوْمًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۵۸] .

۱۱. اربعین در مسائل بهداشتی

قال الصادق (ع) : مَنْ لَمْ يَأْكُلِ اللَّحْمَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا سَاءَ خُلُقُهُ وَ مَنْ سَاءَ خُلُقُهُ فَادَّنُوا فِي أُذُنِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۹۹] .

قال رسول الله (ص) : مَنْ أَتَى عَلَيْهِ أَرْبَعُونَ يَوْمًا وَ لَمْ يَأْكُلِ اللَّحْمَ فَلَيْسَتْ تَقْرِيضُ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ لِيَأْكُلَهُ [كافي ، ج ۶ ، ص ۳۰۹] .

قال رسول الله (ص) : مَنْ كَانَ يَوْمًا بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَتْرُكُ حَلْقَ عَانَتِهِ فَوْقَ الْأَرْبَعِينَ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلَيْسَتْ تَقْرِيضُ (عَلَى اللَّهِ) بَعْدَ الْأَرْبَعِينَ وَ لَا يُوَخَّرُ [وسائل الشيعة ، ج ۲ ، ص ۲۰۹] .

۶. قال رسول الله (ص): كَلُوا الرُّمَانَ فَلَيْسَ مِنْهُ حَبَّةٌ تَقَعُ فِي المَعِدَةِ إِلَّا أَنَارَتِ القَلْبَ وَ أَخْرَجَتِ الشَّيْطَانَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا [وسائل الشيعة ، ج ۲۵ ، ص ۲۳] .

۱۲. اربعين در مسائل خانوادگی

۱. کسی که تا چهل روز به خواسته های طبیعی همسرش پاسخ ندهد و او به گناه افتد در گناهش شریک است.

۲. همین که آیهوْ أَنْذِرْ عَشِيْرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ [شعراء/۲۱۴] نازل شد ، پیامبر اکرم (ص) چهل نفر از فامیل را دعوت نمود.

۱۳. اربعين در مسائل شرعی

نصاب گوسفند چهل است. قال الصادق (ع): لَيْسَ فِي مَا دُونَ الْأَرْبَعِينَ مِنَ الغَنَمِ شَيْءٌ فَإِذَا كَانَتْ أَرْبَعِينَ فِيهَا شَاةٌ إِلَى عَشْرِينَ وَمِائَةٍ فَإِذَا زَادَتْ وَاحِدَةً فِيهَا شَاتَانِ إِلَى الْمِائَتَيْنِ فَإِذَا زَادَتْ وَاحِدَةً فِيهَا ثَلَاثٌ مِنَ الغَنَمِ إِلَى ثَلَاثِمِائَةٍ فَإِذَا كَثُرَتِ الغَنَمُ فِي كُلِّ مِائَةٍ شَاةٌ [وسائل الشيعة ، ج ۹ ، ص ۱۱۷] .

کسی که در عقب نماز واجب چهل بار سُبْحَانَ اللَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ بگوید ، هر چه بخواهد به او داده می شود. قال الصادق (ع): مَنْ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ أَرْبَعِينَ مَرَّةً فِي دُبُرِ كُلِّ صِيْلَمَةٍ فَرِيضَةٍ قَبْلَ أَنْ يَثْبُتَ رِجْلَيْهِ ثُمَّ سَأَلَ اللَّهَ أُعْطِيَ مَا سَأَلَ [وسائل الشيعة ، ج ۶ ، ص ۴۵۵] .

۱۴. شعر اربعين ژولیده

نوحه :

دودمه :

ورود به مدینه

اربعين :

واحد از جزوه :

۱. ارتباط زمینیان و آسمانیان

۱. ارتباط اهل آسمان با زمین

۱. در رهبری اهل زمین

رهبر مردم برای دریافت پیام به معراج می رود : سُـبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِ...إِلَّا...لَيْلًا...مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى [اسراء/ ١] .

اگر رهبر الهی نباشد ،

زمین اهلش را می بلعد: قَالَ الصَّادِقُ (ع): يَجْعَلُ اللَّهُ قُمَّ وَأَهْلَهُ قَائِمِينَ مَقَامَ الْحُجَّةِ وَلَوْ لَا ذَلِكَ لَسَاخَتْ الْأَرْضُ بِأَهْلِهَا وَلَمْ يَبْقَ فِي الْأَرْضِ حُجَّةٌ فَيَفِيضُ الْعِلْمُ مِنْهُ إِلَى سَائِرِ الْبِلَادِ فِي الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ فَيَتِمُّ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى الْخَلْقِ حَتَّى لَا يَبْقَى أَحَدٌ عَلَى الْأَرْضِ لَمْ يَبْلُغْ إِلَيْهِ الدِّينَ وَالْعِلْمَ [بحار الأنوار، ج ۵۷، ص ۲۱۳].

۲. در هدایت اهل زمین

۱. هدایت مادی

کرات آسمانی وسیله شناسائی بشرند: وَ بِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ [نحل/ ۱۶].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): صُمِّمَ لِلرُّؤْيَةِ وَأَفْطِرٌ لِلرُّؤْيَةِ [جوابات أهل الموصل، ص ۳۷].

گردش خورشید و ماه برای اطلاع بر حساب ایام ساله‌و الذي جعل الشمس ضياء والقمر نورا وقدره منازل لتعلموا عدد السنين والحساب [يونس ۵]

۲. هدایت معنوی

آسمانیان مهمان هدایت گران زمینی می شوند: تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ [قدر/ ۴].

نزول وحی کره ها را قطعه قطعه می کند: لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا [حشر/ ۲۱].

برای ارشاد مردم ماه پاره می شود: وَ انشَقَّ الْقَمَرُ [قمر/ ۱].

پرنده آسمان از انحرافات زمینیان آگاه می شود: أَحَطَّتْ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ [نمل/ ۲۲].

آسمان ها کلاس زمینیان است: وَ يَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا [آل عمران/ ۱۹۱].

از زمین عیسی (ع) به آسمان می رود. بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ [نساء/ ۱۵۸].

پرنده آسمان کمک علمی به انسان می کند. بعث الله غراباً يبحث في الارض ليديه كيف يوارى سواه اخيه [مائده ۳۱]

۳. طلب مغفرت بر اهل زمین

آسمانیان برای زمینیان استغفار می کنند

: وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ [شوری/ ۵].

فرشته ستایش اهل زمین می کند: قَالَ الصَّادِقُ (ع): نَظَرَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِلَى جَبْرَائِيلَ (ع) عَلَى كُرْسِيِّ مِنْ ذَهَبٍ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَ هُوَ يَقُولُ لَا سَيْفَ إِلَّا ذُو الْفَقَارِ وَ لَا فَتَى إِلَّا عَلِيٌّ [کافی، ج ۸، ص ۱۱۰].

اله آسمان برای اهل زمین استغفار می کنند: وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ [شوری/ ۵].

۴. نزول نعمت بر اهل زمین

کرات آسمان در خدمت بشرند: وَ سَخَّرَ لَكُمْ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبِينَ [ابراهیم/ ۳۳].

سرچشمه رزق بشر آسمان است: وَ فِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ [ذاریات/ ۲۲].

از آسمان رحمت نازل می شود: فَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً [حجر/ ۲۲].

۵. نزول عذاب برای اهل زمین

آسمان قهر می کند: فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَ مَا كَانُوا مُنْظَرِينَ [دخان/ ۲۹].

اهل آسمان می توانند تهدیدی برای اهل زمین باشند؛ بادها، صاعقه ها و رعد و برق ها می تواند تهدید باشد: أَ فَأَمِنتُمْ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ أَوْ يَرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا [اسراء/ ۶۸].

آسمان برکت خود را قطع می کند: فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَ مَا كَانُوا مُنْظَرِينَ [دخان/ ۲۹].

۶. کمک به اهل زمین

فرشتگان آسمانی به کمک زمینیان می آیند. (در جنگ بدر، فرشتگان به کمک آمدند).

بشر برای دفاع از حریم وحی، جان نثار می کند. درعوض فرشتگان بدر به کمک می آیند: بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ [آل عمران/ ۱۲۵].

۲. رابطه اهل زمین با آسمان

۱. رابطه ائمه و انبیا با عالم بالا

از زمین، پیامبر (ص) به آسمان ها می رود: سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى

بَعْبِدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى [اسراء/ ۱] .

از زمین عیسی (ع) به آسمان می رود : بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ [نساء/ ۱۵۸] .

از آسمان عیسی (ع) برای اقتدا به حضرت مهدی (ع) نازل می شود.

ارتباط زمینیان و آسمانیان ، صفحه ۲

امام سجاد (ع) به فرشتگان درود می فرستد.

۲. رابطه عمل صالح با عالم بالا

ایمان مردم درهای برکت آسمان ها را باز می کند : وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ [اعراف/ ۹۶] .

ایمان و توبه و نماز اهل زمین در آسمان ها اثر دارد : وَ يَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَ يَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ [هود/ ۵۲] .

تمام اعمال قبول شده به آسمان صادر می شود : وَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ [فاطر/ ۱۰] .

از زمین عمل صالح بالا می رود : وَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ [فاطر/ ۱۰] .

ایمان زمینیان ، درهای برکت آسمان را می گشاید : وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ [اعراف/ ۹۶] .

با دعای انسان درهای آسمان باز می شود : فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُّنْهَمِرٍ [قمر/ ۱۱- ۱۰] .

۳. رابطه طاغوتیان با عالم بالا

با ستایش افراد نااهل عرش الهی به لرزه می آید : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا مُدِحَ الْفَاجِرُ اهْتَرَّتْ الْعَرْشُ وَ غَضِبَ الرَّبُّ [تحف العقول ، ص ۴۶] .

انسان طاغوتی برای دیدن خدا برج می سازد : فَاجْعَلْ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أُطَّلِعَ إِلَى إِلِهِ مُوسَى [قصص/ ۳۸] .

اهل زمین معجزات آسمان را نمی پذیرد : وَ انشَقَّ الْقَمَرُ

وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ [قمر/ ۲- ۱].

۴. رابطه اعمال بد با عالم بالا

برای انحراف مردم نزدیک است آسمان ها شکافته شود: وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِذَا تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا [مریم/ ۹۰- ۸۸].

اگر زکات پرداخته نشود، باران قطع می شود.

آسمان ها به خاطر عقاید انحرافی مردم قابل شکافتن می شود: وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِذَا تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا [مریم/ ۹۰- ۸۸].

سخن ناروای اهل زمین عرش الهی را می لرزاند: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا مُدِحَ الْفَاجِرُ اهْتَرَّ الْعَرْشُ وَغَضِبَ الرَّبُّ [تحف العقول، ص ۴۶].

پرداخت نکردن زکات اهل زمین، باران آسمان را متوقف می کند.

توطئه زمینان برای خراب کردن کعبه، پرندگان آسمان را به مسلح شدن و هجوم کردن وا می دارد: تَزْمِيهِمْ بِحِجَارِهِ مِنْ سِجِّيلٍ [فیل/ ۴].

۱. ارتجاع

۱. شیوه برخورد حضرت موسی (علیه السلام) با ارتجاع

۱. سخن مرتجعان:

همین که حضرت موسی (ع) ده روز اضافه در طور ماند؛ سامری از تأخیر استفاده کرد و آن را بهانه قرار داد و از زیورهای زنان بنی اسرائیل گوساله ساخت. هر چه هارون فریاد زد گفتند:

لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَى [طه/ ۹۱].

درس: حکم عقل را زیر پا گذاشته و گفتند ما بر گوساله پرستی پای بندیم تا ببینیم وحی چه شد؟!

گاهی دستورات از خدا نیست، ولی مسلمات عقلی را باید عمل کرد.

۲. برخورد حضرت موسی (علیه السلام) بعد از دیدن

ارتجاع امت :

۱. به سراغ رهبر رفت

وقتی که بی گناهی هارون ثابت شد.

لَا تَأْخُذْ بِلِغِيَّتِي وَلَا بِرَأْسِي إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَكَمْ تَزُقُّ قَوْلِي [طه/ ۹۴].

۲. مفسد را از جامعه طرد کرد

و به سامری گفت : فَادْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ (نباید با احدی تماس بگیری) [طه/ ۹۷].

۳. وسیله گمراهی (گوساله طلایی) را آتش زد و خاکسترش را به دریا ریخت.

لَنَحْرِقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا [طه/ ۹۷].

گرچه طلا بود ، ولی باید مثل بت های قیمتی که به دست ابراهیم (ع) کوبیده شد و مثل مسجد ضرار ، کوبیده شود و اسراف هم نیست ، زیرا بعدا این طلاها در موزه ها باز خاطرات شرک را زنده نکند.

۱. ارتداد

۱. تعریف ارتداد

__ مرتد کیست؟

الف : شناخت مرتد

ب : مجازات مرتد

راغب : الارتداد والردة الرجوع في الطريق الذي جاء منه لكن الردة تختص بالكفر والارتداد استعمال فيه وفي غيره

__ در فرهنگ اسلام ارتداد :

قیام در برابر حکومت

سرپیچی از دستورات اسلامی

سرپیچی از فرمان رهبری

انکار ولایت حضرت علی (ع)

_ ارتداد در نگاه فقها

به اتفاق علمای فریقین: ارتداد، خروج از اسلام و داخل شدن در کفر است.

_ محقق حلی (ره): هو الذی یکفر بعد الاسلام. [شرایع، کتاب حدود]

_ امام خمینی (ره): المرتد هو من خرج عن الاسلام و اختار الکفر. [تحریر، ج ۲، ص ۳۶۶]

_ ابن قدامه: المرتد هو الراجع عن دین الاسلام الی الکفر. [مغنی ابن قدامه: ج ۱۰، ص ۷۴]

قرآن:

مَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ

دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأَوْلِيكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [بقره/۲۱۷].

مرتد :

آیا شاک؟

یا کسی که قابلیت مسلمان بودن در او هست و اظهار کفر و انکار اسلام می کند؟

روایات :

— عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (ع) عَنِ الْمُؤْتَدِّ فَقَالَ : " مَنْ رَغِبَ عَنِ الْإِسْلَامِ وَكَفَرَ بِمَا أُنزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ (ص) بَعْدَ إِسْلَامِهِ " [کافی ، ج ۶ ، ص ۱۷۴].

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كُلُّ مُسْلِمٍ بَيْنَ مُسْلِمَيْنِ ارْتَدَّ عَنِ الْإِسْلَامِ وَجَحَدَ رَسُولَ اللَّهِ (ص) تُبَوِّتَهُ وَكَذَّبَهُ فَإِنَّ دَمَهُ مُبَاحٌ لِمَنْ سَمِعَ ذَلِكَ مِنْهُ [کافی ، ج ۶ ، ص ۱۷۴].

— عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) جَالِسًا عَنْ يَسَارِهِ وَزُرَّارَةُ عَنْ يَمِينِهِ فَدَخَلَ عَلَيْهِ أَبُو بَصِيرٍ فَقَالَ : يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مِمَّا تَقُولُ فِيمَنْ شَكَّ فِي اللَّهِ؟ فَقَالَ : " كَافِرٌ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ " . قَالَ : فَشَكَّ فِي رَسُولِ اللَّهِ؟ فَقَالَ : " كَافِرٌ " . ثُمَّ التَفَّتْ إِلَى زُرَّارَةَ فَقَالَ إِنَّمَا يَكْفُرُ إِذَا جَحَدَ " [وسائل الشيعة ، ج ۲۸ ، ص ۳۵۶].

شک :

که بعدش ایمان باشد. پیامبر (ص) : ذَاكَ وَاللَّهِ مَحْضُ الْإِيمَانِ

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : حَيَاءٌ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (ص) فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَكْتُ فَقَالَ لَهُ (ع) أَتَاكَ الْخَبِيثُ فَقَالَ لَكَ مَنْ خَلَقَكَ فَقُلْتَ اللَّهُ فَقَالَ لَكَ اللَّهُ مَنْ خَلَقَهُ فَقَالَ إِي وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَكَ كَذَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) ذَاكَ وَاللَّهِ مَحْضُ الْإِيمَانِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۴۲۵].

که بعدش کفر باشد

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَضِعَ عَنِ أُمَّتِي تَشَعُّ خِصَالٍ

الْخَطَأَ وَالنَّسِيَانَ وَمَا لَا يَعْلَمُونَ وَمَا لَا يَطِيقُونَ وَمَا اضْطُرُّوا إِلَيْهِ وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ وَالطَّيْبَةَ وَالْوَسْوَسَةَ فِي التَّفَكْرِ فِي الْخَلْقِ وَالْحَسَدُ مَا لَمْ يَظْهَرْ بِلِسَانٍ أَوْ يَدٍ [كافی ، ج ۲ ، ص ۴۶۳] .

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قَدْ وَضِعَ عَنْ أُمَّتِي مَا حَدَّثَتْ بِهِ نَفْسُهَا مَا لَمْ تَعْمَلْ بِهِ أَوْ تَتَكَلَّمَ [تأویل الآيات الظاهره ، ص ۲۷۸] .

نتیجه : شاك تا زمانی که به زبان یا انکار عملی نیامده ، مرتد نیست.

— فرق بین منافق و مرتد همان اظهار است.

— جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ [توبه/۷۳] .

شاید ناظر بر این باشد که هر موقع این دو ، دست به دست هم دادند.

موجبات ارتداد :

۱_ انکار اصل اسلام

۲_ انکار ضروری دین

" ضروری دین چیزی است که جزء دین بودنش نیاز به استدلال و دقت نداشته باشد... " [القواعد الفقهیه ، ج ۵ ، ص ۲۱۳]

نظریات :

انکار ضروری دین موجب کفر

انکار از روی آگاهی ضروری بودن ، ملاک نیست.

انکار ضروری از آن جهت که مستلزم انکار توحید یا نبوت باشد. [جواهر ، ج ۶ ، ص ۴۷]

۳_ سب انبیا

تفاوتی بین زن و مرد فطری و ملی نیست. توبه هم تخفیف مجازات نمی دهد. (مالک و احمد و ابوحنیفه هم می گویند.)

۲. ضرورت احکام ارتداد در جامعه

در ادیان دیگر نیز برای مرتد مجازات تعیین شده. [عهد قدیم ، سفر توریه ، مثنی فصل ۱۳ _ عهد جدید ، نامه ای به مسیحیان

، یهودی نژاد ، عبرائیان ، بند ۱۰ جمله ۲۲ تا ۲۶]

کیفر ارتداد : دولت اسلامی همان گونه که موظف است در صورت مسموم

شدن آب شهر آفت زدایی کند ، وظیفه دارد در صورت مسمومیت فضای فکری جامعه و شیوع عقاید گمراه کننده ، قیام و اقدام کند.

— مجازات مرتد برای سالم سازی فکر عمومی است.

— این مجازات در برای جنگ روانی و تبلیغاتی است و گرنه اسلام دستور به شنیدن حرف ها و انتخاب احسن را داد ،

اسلام می فرماید : **وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ** [توبه/۶] .

صفوان از پیامبر (ص) دو ماه مهلت و تحقیق خواست ، حضرت به او چهار ماه مهلت داد. [اسد الغابه ، ج ۳ ، ص ۲۲]

شعار قرآن نقل هاتوا بُرْهَانَكُمْ [بقره/۱۱۱] . است.

انتقاد قرآن از تقلید کورکورانه و عدم تعقل است.

— مجازات مرتد به این دلیل است که مردم دین را سرسری و تشریفاتی ندانند.

— در انتخاب و پذیرش آن دقت کنند.

— مجازات مرتد مانع راه کسانی است که به خاطر کینه از اسلام آئین میلیون ها مسلمان را بازیچه امیال سودجویانه خود قرار داده و مکتب مستدل وحی که از طریق شهادت ها و شکنجه های انبیای معصوم به دست ما رسیده با هوس و تبلیغات دشمنان آسیب پذیر باشد.

آری؛ کدام کشور و رژیم و دانشگاه و مدرسه ای اجازه می دهد که بودجه ها و نیروها و تخصصات برنامه ریزهای مسئولین نظام را برای رشد علمی ایجاد نماید ، ولی بچه های مدرسه هر ساعتی خواستند بیایند و هر ساعتی خواستند بروند و تمام امکانات را به مسخره بگیرند.

در کجای دنیا اجازه می دهند نیروهای مسلح خواستند بیایند ، خواستند نیایند و خواستند اطاعت کنند یا نکنند.

در کدام رژیم و کشور و در چه

زمان و مکانی دیده شده که کارمندی هر وقت خواست بیاید یا نیاید و هر کاری خواست بکند.

آری، اسلام در آغاز مردم را به فکر و تعقل فرا می خواند و مردم را در انتخاب احسن آزاد و به آن تشویق می کند، ولی بعد از آنکه راه را انتخاب کرد و رها کردن آن تضعیف مکتب، تضعیف رهبر، تضعیف امت، تضعیف نظام است، نشان دادن چراغ سبز به دشمنان است، و ایجاد دلهره در دل دوستان است و گرفتن قدرت تصمیم گیری از مدیران است، راه بسته است. بنابراین اسلام هم برای فرد حق فکر و تعقل و انتخاب را باز گذاشته و هم برای مکتب و رهبر و امت حق عزت و صلابت و برنامه ریزی را پذیرفته است.

اگر مرتد سخت مجازات نشود و به هر فرد حق رها کردن مکتب داده شود، حق انبیا و شهدا و وحی و نبوت ضایع می شود.

— مجازات مرتد یک حق است یا خشونت

— آزادی آری، توطئه نه

— آزادی آری، خلاف واقعیت خیر

دو دیدگاه: در اسلام تحمیل عقیده نیست، آزادی در انتخاب (در نتیجه تشکیک و کم رنگ کردن مجازات مرتد)

انحصار حقانیت دین اسلام و عدم پذیرش ادیان دیگر

۳. اقسام ارتداد

— علمای اهل سنت غیر از یک نفر تقسیم ملی و فطری نکرده اند.

فطری آن است که: حین انعقاد نطفه اش پدر و مادر او مسلمان بوده اند و یا پذیرش اظهار اسلام پس از بلوغ.

ملی آن است که: حین انعقاد نطفه پدر و مادر او کافر بوده اند. [جواهر، ج ۴۱، ص ۶۰۲] — تحریر

، ج ۲ ، ص ۳۶۶]

مهلت توبه :

مرتد ملّی :

سه روز

مقداری که برای توبه لازم است.

به مقداری که حق را با برهان و دلیل برایش روشن کنیم. [حوزه ، شماره ۴۱ ، آذر و دی ۶۹]

۴. احکام ارتداد

۱ شرایط

۱_ بلوغ

۲_ عقل

۳_ اختیار

۴_ قصد [تحریر الوسیله ، ج ۲ ، ص ۴۹۵]

۲. راه های ثبوت

۱_ دو بار اقرار متهم (با شرایط مذکوره)

۲_ شهادت دو مرد عادل [تحریر ، ج ۲ ، ص ۴۹۶]

_ جنسیت

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فِي الْمُرْتَدِّ يَشْتَبُ فَإِنْ تَابَ وَإِلَّا قُتِلَ وَالْمَرْأَةُ إِذَا ارْتَدَّتْ عَنِ الْإِسْلَامِ اسْتُتَبِتَ فَإِنْ تَابَتْ وَرَجَعَتْ وَإِلَّا خُلِدَتْ فِي السُّجْنِ وَصُيِقَ عَلَيْهَا فِي حَبْسِهَا [کافی ، ج ۷ ، ص ۲۵۶] .

۳. حکم و مجازات

_ قتل ، توبه کند یا خیر (فقهای عامّه)

المرتد يقتل بغير استتابه [کتاب خلاف ، کتاب مرتد ، مسأله ۳]

۲_ در صورت عدم توبه ، قتل [مغنی ابن قدامه]

۳_ فقهای شیعه :

ملی باشد ، توبه داده می شود.

فطری در هر صورتی کشته می شود. (اجماع فقها) [جواهر ، ج ۴۱ ، ص ۶۰۵]

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ [عوالی الثاللی ، ج ۲ ، ص ۲۳۹] .

۳_ [جواهر ، ج ۴۱ ، ص ۶۰۸ و تحریر ، ج ۲ ، ص ۳۶۷]

۱. ارتش مکتبی

۱. فردی

۱. خود ساخته

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعِندَ اللَّهِ حَقُّهُ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ [توبه/۱۱۲-۱۱۱]

۲. عاشق نماز و عبادت

تَرَى أَعْيُنُهُمْ

تَفِيضٌ مِنَ الدَّمْعِ [مائده/٨٣] .

عَنْ عَقِيلِ الْخَزَاعِيِّ : أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) كَانَ إِذَا حَضَرَ الْحَرْبَ يُوَصِّي لِلْمُسْلِمِينَ بِكَلِمَاتٍ يَقُولُ تَعَاهَدُوا الصَّلَاةَ وَحَافِظُوا عَلَيْهَا وَاسْتَكْتَبُوا مِنْهَا وَتَقَرَّبُوا بِهَا [كافي ، ج ٥ ، ص ٣٦] .

٣. خود كفا

فَاسْتَوَى عَلَى سُوْقِهِ [فتح/٢٩]

٤. نترس وشجاع

يَجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ [مائده/٥٤] .

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا [آل عمران/١٧٣] .

٥. خود دار ومقاوم

فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي [بقره/٢٤٩] .

جَاهِدُوا وَصَبَرُوا [نحل/١١٠] .

چند نفر با يك خرما

فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [آل عمران/١٤٦] .

مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ [آل عمران/١٧٢] .

وَ مَا ضَعُفُوا وَ مَا اسْتَكَانُوا [آل عمران/١٤٦] .

٦. با روحه

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) أَمَرَ بِالشَّعْيَارِ قَبِيلِ الْحَرْبِ وَقَالَ وَ لِيَكُنْ فِي شِعَارِكُمْ اسْمٌ مِنْ أَسْمَاءِ اللَّهِ تَعَالَى [مستدرک الوسائل ، ج ١١ ، ص ١١٣] .

٧. قدرتمند

تُزْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ [انفال/٦٠] .

وَ لِيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً [توبه/١٢٣] .

أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ [فتح/۲۹].

وَ الْعَادِيَاتِ ضَبْحًا [عادیات/۱].

۸. به دور از عواطف قومی و نژادی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَقَدْ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ص نَقْتُلُ آبَاءَنَا وَ أَبْنَاءَنَا وَ إِخْوَانَنَا وَ أَعْمَامَنَا مَا يَزِيدُنَا ذَلِكَ إِلَّا إِيمَانًا وَ تَسْلِيمًا [نهج البلاغه ، خطبه ۵۶].

۹. آتش افروز نیست

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَ أَبْنَاؤُكُمْ وَ إِخْوَانُكُمْ وَ أَزْوَاجُكُمْ وَ عَشِيرَتُكُمْ وَ أَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَ تِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَ مَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ

مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [توبه/۲۴] .

۲. نظامی

۱. آمادگی همه جانبه

وَ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ [انفال/۶۰] .

۲. نظم

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُورٌ [صف/۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَوْصِيكُمْمَا وَ جَمِيعَ وَ لَدَى وَ أَهْلِي وَ مَنْ بَلَغَهُ كِتَابِي بِتَقْوَى اللَّهِ وَ نَظْمِ أَمْرِكُمْ [نهج البلاغه ، نامه ۴۷] .

پیامبر (ص) در جنگ ها سان می دید.

وَ حُسْرَى لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنَّ وَ الْإِنْسِ وَ الطَّيْرِ فَهَمُّ يوزَعُونَ [نمل/۱۷] .

۳. منسجم و متحد

لَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَ تَذْهَبَ رِيحُكُمْ [انفال/۴۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكُمْ وَ التَّفَرُّقَ [نهج البلاغه ، نامه ۱۱] .

رُحَمَاءَ بَيْنَهُمْ [فتح/۲۹] .

۴. اطاعت از فرماندهی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَعَنَ اللَّهُ مَنْ تَخَلَّفَ عَن جَيْشِ أَسَامَةَ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۴۰] .

وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا [انفال/۴۶] .

علت شکست احد سربچی از فرمان فرمانده بود.

۵. راز دار اسرار نظامی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ [آل عمران/۱۱۸] .

وَ لَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَ إِلَى أَوْلِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ [نساء/۸۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَلَا وَإِنَّ لَكُمْ عِنْدِي أَلَّا أَحْتَجِزَ دُونَكُمْ سِرًّا إِلَّا فِي حَزْبٍ وَلَا أُطَوِّى دُونَكُمْ أَمْرًا [نهج البلاغه ، نامه ٥٠.]

لَا تَقْصُصْ رُويَاكَ عَلَى إِخْوَتِكَ [يوسف/٥.]

٦. آموزش دیده

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): عَلِّمُوا أَوْلَادَكُمْ السَّبَّاحَةَ وَالرَّمَايَةَ [كافي ، ج ٦ ،

پیامبر (ص) ۱۰ سرباز فرستاد تا فنون نظامی یمن را یاد بگیرند.

قال النبی (ص): من تعلّم الرمی ثمّ تركه فقد عصانی

و فی حدیث: ... فلیس منا [کنز، ج ۴، ص ۳۵۱]

۳. عقیدتی

۱. معتقد و مؤمنانم و هاجروا و جاهدوا [انفال/۷۲]. آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَزْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [حجرات/۱۵].

۲. هدف دارفی سبیل الله

اِئْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ [بقره/۲۰۷].

وَ لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطْرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ [انفال/۴۷].

برای ارباب و انتقام و عیاشی و کشورگشایی و فروش اسلحه کار نمی کند.

بلکه برای رضای خدا و دفاع از خود و برچیدن شرک و دفاع از مظلومین و تنبیه یاغی.

۳. مستقل

به مستشاران خارجی وابسته نیست.

قال النبی (ص): انا لانتعین بمشرك [کنز، ج ۴، ص ۳۵۸]

۴. توجه به جهاد فرهنگی

لِيُهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيْتِهِ وَ يَحْيَى مَنْ حَى عَنْ بَيْتِهِ [انفال/۴۲].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَمَّا وَجَّهَنِي رَسُولُ اللَّهِ ص إِلَى الْيَمَنِ قَالَ يَا عَلِيُّ لَا تُقَاتِلْ أَحَدًا حَتَّى تَدْعُوهُ إِلَى الْإِسْلَامِ [كافی، ج ۵، ص ۳۶].

۵. توجه به وعده های الهی

وَ لَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ [نحل/۱۲۷]

لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئاً [آل عمران/١٢٠] .

إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ [مائده/٥٦] .

بِثَلَاثَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنَزَّلِينَ [آل عمران/١٢٤] .

٦. تقدم عقيدته بر علاقه

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ
تَرْضَوْنَهَا أَحَبُّ إِلَيْكُمْ مِنْ

اللَّهُ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [توبه/۲۴]

۷. توجه به آموزش دین

فَلَوْ لَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ [توبه/۱۲۲]

۱. ازدواج موقت

۱. جایگاه متعه نزد شیعه

۱. اهمیت

کشور ما جوان زیاد دارد.

مشکل جوان شهوت است.

ما را مانع خود می دانند.

امامان ما در متعه تقیه نمی کردند ، بلکه سفارش به قرض گرفتن و متعه کردن داشتند.

اگر موانع قانونی ازدواج موقت حل نشود ، شاید در گناه جوانان شریک باشیم.

برای شکم مردم (انفاق ، اطعام ، افطاری ، سور دادن ، کمیته امداد ، بسیج اقتصادی ، کوپن و...) راه کارهای مختلف وجود دارد ، هست ولی برای شهوت جوانان راه کار مناسبی ارائه نمی شود؟

اگر مشکل شهوت حل شود ، گرایش جوانان به سوی دین بیشتر می شود.

اگر مشکل شهوت حل شود ، فساد کم می شود.

اگر مشکل شهوت حل شود ، انگیزه کار بیشتر می شود.

اگر مشکل شهوت حل شود ، خروج از کشور کم می شود.

سر کوفتگی شهوت در اعصاب ، عقده دار شدن بی اعتنایی به تمام مسائل دینی را به دنبال دارد.

تنها راه مبارزه با فساد متعه است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَوْ لَا مَا سَبَقَنِي بِهِ بَنِي الْخَطَّابِ مَا زَنَيْتُ إِلَّا شَقِي [کافی ، ج ۵ ، ص ۴۴۸] .

اگر متعه آزاد شود ، دختران اغفال نمی شوند.

۲. تعریف متعه

بسم الله الرحمن الرحيم ، الحمد لله رب العالمين و الصلاه على محمد و آله الطاهرين و اصحابه و بعد ، جاء في جريده يوم
الجمعه ١٧ ذى القعدة ، مقالات تحت عنوان (دعوه للفوضى باسم المتعه) و في ما يأتى جوابنا على ما جاء منه

نكاح المتعه فى الكتاب و السنه و التاريخ :

تعريف المتعه او الزواج الموقت :

فى تفسير القرطبى ما مجزه :

لم يختلف العلماء من السلف و الخلف ان المتعه نكاح اجل لا ميراث فيه ، و الفرقه تقع عند انقضاء الاجل من غير طلاق.

يتزوج الرجل المرثه بشاهدين و اذن الولى الى اجل مسمى ، و على ان لا ميراث بينهما ، و يعطيهما ما اتفقا عليه فذا انقضت المده فليس عليها سبيل و تستبرى ء رحمها ، لان الولد لاحق فيه بلا شك فان لم تحمل حلت لغيره و لا يتوارثان. [تفسير القرطبى ، ج ٥ ، ص ١٣٢ و بدايه المتهدج ، ج ٢ ، ص ٦٣. و راجع صحيح البخارى ، ج ٣ ، ص ١٤٦].

و قال الصحابى جابر : اذا انقض الاجل فبدا لهما ان يتعاودا فليمهرا مهرها مهر آخر ، فسئل كم تعتد؟ قال : حيضه واحده ، يعتدنها للمستمتع منهن. [المصنف لعبد الرزاق ، باب المتعه].

نكاح المتعه فى الفقه الامامى :

النكاح المتعه او متعه النساء : ان تزوج المرثه نفسها او يزوجهها و كيلها او وليها ان كان صغيره لرجل تحل له فلا يكون هناك مانع شرعا من نسب او سبب او رضاع او عده او احسان ، بمهر معلوم الى اجل مسمى. فتبين عنه بانقضاء الاجل او ان يهب الرجل ما بقى من المده و تعتد المرثه بعد المباينه مع الدخول و عدم بلوغها سن اليئس بقرئين اذا كانت ممن تحيض و الا فبخمسه و اربعين يوما. و ان لم يمسسها فهى كالمطلقه قبل الدخول لا- عده عليها. و شأن المولود من الزواج الموقت ، شأن المولود من

الزواج الدائم. [راجع احكام المتعه فى شرح اللمعه دمشقيه و شرايع الاسلام و غيرهما].

٣. متعه در قرآن

نكاح المتعه فى كتاب الله :

قال الله سبحانه :

فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَاضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا [نساء/ ٢٤] .

ورد فى ست روايات بالفاظ مختلفه ان ابن عباس كان يقرئها فما استمتمت منهن الى اجل مسمى فآتوهن اجورهن فأنه كذلك كان مكتوبا فى مصحفه. و انها لم تنسخ و انه قال ليس بينهما وراثه و كذلك كان فى قرائته الصحابى ابى ابن كعب و مصحفه و قرائت ابن مسعود و سعيد ابن جبير و مجاهد و غيرهم. [احكام القرآن ، ج ٢ ، ص ١٤٧ و سنن البيهقى ، ج ٧ ، ص ١٠٥ و المصنف و شرح النووى على صحيح مسلم ، ج ٩ ، ص ١٧٩ و تفسير الآيه بتفسير القرطبى و الزمخشرى و ابن كثير و السيوطى].

و نرى انهم كانوا يقرئون الى اجل مسمى على سبيل التفسير و يشهد على ذلك ما جاء فى بعضها عن ابن عباس قال فى تفسيرها : فما استمتمت به منهن الى كذا و كذا من الاجل على كذا و كذا. [مثل القاضى الابى بكر الاندلسى ، (ت ٥٥٤٢هـ) فى احكام القرآن ، ج ١ ، ص ١٦٢ و البغوى الشافى (ت ٥١٠ او ٥١٦هـ) فى تفسيره بهامش الخازن ، ج ١ ، ص ٤٢٣ و الالوسى (ت ١٢٧هـ) ج ٥ ، ص ٥ ، من تفسيره].

٤. متعه در سنت پیامبر

نكاح المتعه و الزواج الموقت فى السنه :

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ : كُنَّا نَعْزُو مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ لَيْسَ

لَنَا نِسَاءً فَقُلْنَا أَلَا نَسْتَخْصِي فَنَهَانَا عَنْ ذَلِكَ ثُمَّ رَخَّصَ لَنَا أَنْ نَنْكَحَ الْمَرْأَةَ إِلَى أَجْلِ الثَّوْبِ ثُمَّ قَرَأَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ. [نهج الحق ، ص ٣٤٤] .

عَنْ سَيْلَمَةَ بِنِ الْمَأْكُوعِ وَعَنْ جَابِرٍ ، قَالَا : خَرَجَ عَلَيْنَا مُنَادِي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَقَالَ : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَدْ أَدَانَ لَكُمْ أَنْ تَسْتَمْتِعُوا فَاسْتَمْتِعُوا.. يَعْنِي مُتَعَةَ النِّسَاءِ. [نهج الحق ، ص ٣٤٣] .

عن سيره الجهنى قال : اذن لنا رسول الله (ص) بالمتع. فانطلقت انا و رجل الى امرأه من بنى عامر ، كأنها بكره عيطاء ، فعرضنا عليها انفسنا ، فقالت ما تعطى؟ فقلت : ردائى. و كان رداء صاحبى اجود من ردائى. و كنت اشب منه. فاذا نظرت الى رداء صاحبى اعجبها. و اذا نظرت الى اعجبته. ثم قالت : انت و رداؤك يكفينى. فمكشت معها ثلاثا. ثم ان رسول الله (ص) قال : "من كان عنده شىء من هذه النساء التى يتمتع ، فليخل سيئها. [صحيح مسلم ، كتاب النكاح ، ح ١٤٠٦ ، ص ١٠٢٤ ، و سنن البيهقى ، ج ٧ ، ص ٢٠٢ و ٢٠٣ و مسند احمد ، ج ٣ ، ص ٤٠٥ و بعده قال : ففارقته. و البكره الفتية من الابل اى المشابه القويه و العيطاء الطويله العنق فى اعتدال و حسن قوام] .

عَنْ شُعْبَةَ بِنِ مُسْلِمٍ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ فَسَأَلْنَاهَا عَنِ الْمُتْعَةِ فَقَالَتْ فَعَلْنَاهَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) . [خلاصه الإيجاز ، ص ٢٧] .

فى مسند احمد

و غيره عن ابي سعيد الخدرى ، قال : "كنا نتمتع على عهد رسول الله (ص) بالثوب" [مسند احمد ، ج ٣ ، ص ٢٢ و فى مجمع الزوائد ، ج ٤ ، ص ٢٦٤ رواه احمد و البزار] .

أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ مَسْعُودٍ بْنُ عَطَاءٍ عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ : كُنَّا نَتَمَتَّعُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) بِمِلْءِ الْقَدَحِ سَوِيْقًا وَ بِالْقَبْضَةِ مِنَ التَّمْرِ . [المسائل الصاغانيه ، ص ٣٨] .

رَوَى مُسْلِمٌ فِي صَيِّحِهِ عَنْ عَطَاءٍ ، قَالَ : قَدِمَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ مُعْتَمِرًا فَجِئْنَا فِي مَنْزِلِهِ ، فَسَأَلَهُ الْقَوْمُ عَنْ أَشْيَاءَ ثُمَّ ذَكَرُوا الْمُتَمَتَّعَةَ ، فَقَالَ نَعَمْ اسْتَمْتَعْنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ أَبِي بَكْرٍ وَ عُمَرَ . [بحار الأنوار ، ج ٣٠ ، ص ٥٩٨] .

و فى لفظ احمد بعده : حتى اذا كان فى آخر خلافه عمر .

عن صفوان بن يعلى عن ابيه : أن معاوية استمتع امرأه بالطائف فدخلنا على ابن عباس فذكرنا له ذلك فقال نعم قال ثم قدم علينا جابر بن عبد الله معتمرا فجئناه فذكرنا له المتعه فقال استمتعنا على عهد رسول الله (ص) و عهد ابي بكر و عمر حتى إذا كان فى خلافه عمر استمتع عمرو بن حريث بامرأه فسأله عمر من أشهدت فقال أمى و أمها أو قال أخاها فقال فهلا غيرها أخشى أن يكون ذلك دغالا و نهى عنها يومئذ . [الطرائف ، ج ٢ ، ص ٤٥٨] .

و فى بدايه المجتهد : و نصفا من خلافه عمر ثم نهى عنها عمر الناس . [بدايه المجتهد لابن رشد ، ج ٢ ، ص ٦٣] .

٥. متعه در تاريخ

١. در زمان

١ _ على عهد الخليفة عمر :

رَوَى مُسْلِمٌ أَيْضاً وَ ذَكَرَهُ فِي جَامِعِ الْأُصُولِ ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ ، قَالَ : سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ كُنَّا نَسْتَمْتِعُ بِالْقَبْضَةِ مِنَ التَّمْرِ وَ الدَّقِيقِ الْأَيَّامَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ أَبِي بَكْرٍ وَ عُمَرَ حَتَّى نَهَى عَنْهُ عُمَرُ فِي شَأْنِ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ . [الطرائف ، ج ٢ ، ص ٤٥٨] .

عن صفوان بن يعلى عن أبيه : أن معاوية استمتع امرأه بالطائف فدخلنا على ابن عباس فذكرنا له ذلك. فقال : نعم. قال : ثم قدم علينا جابر بن عبد الله معتمرا فجنناه فذكرنا له المتعه. فقال : استمتعنا على عهد رسول الله (ص) و عهد أبي بكر و عمر حتى إذا كان في خلافة عمر استمتع عمرو بن حريث بامرأه فسأله عمر من أشهدت؟ فقال : أمي و أمها أو قال أخاها. فقال : فهلا غيرها أخشى أن يكون ذلك دغالا و نهى عنها يومئذ. [الطرائف ، ج ٢ ، ص ٤٥٨] .

و فى روايه اخرى قال جابر : قدم عمرو بن حريث من الكوفه فاستمتع بمولاه فانى بها عمرو هى حبلى فسألها ، فقالت : استمتع بى عمرو بن حريث ، فسأله فاخبره بذلك امرا ظاهرا ، قال : فهلا غيرها ، فذلك حين نهى عنها. [المصنف لعبد الرزاق ، ج ٧ ، ص ٥٠٠ و فتح البارى ، ج ١١ ، ص ٧٦ و فى لفظه : فسأله فاعترف قال : فذلك حين] .

و فى اخرى عن محمد بن الاسود بن خلف : ان عمرو بن حوشب استمتع بجاريه بكر ، من بنى عامر بن لؤى :

فحملت ، فذكر ذلك لعمر فسألها ، فقالت : استمتع منها عمرو بن حوشب ، فسأله فاعترف ، فقال من اشهدت؟ قال لا ادري ، اوقال : امها و اختها و اخاها و امها ، فقام عمر على المنبر ، فقال : ما بال رجال يعملون بالمتعه و لا يشهدون عدولا و لم يبينها الا حددته ، قال اخبرني هذا القول عن عمر من كان تحت منبره سمعه حين يقول ، قال : فتلقاه الناس منه. [المصنف لعبد الرزاق ، ج ٧ ، ص ٥٠٠ - ٥٠١ واري عمرو بن حوشب تحريفا و الصواب عمرو بن حريث و كذلك سقط من الكلام بعد لا يشهدون : عدولا] .

و في كنز العمال : عن ام عبد الله ابنة ابي خيشمه ان رجلا قدم من الشام فنزل عليها فقال : ان العزبه قد اشتدت على فابغيني امرأه اتمتع معها قالت : فدلتته على امراه فشارطها و اشهدوا على ذلك عدولا فمكث معها ما شاء الله ان يمكث ثم انه خرج ، فاخبر بذلك عمر بن الخطاب ، فارسل الى فسألني احق ما حدثت؟ قلت : نعم ، قال فاذا قدم فاذنيني به ، فلما قدم اخبرته فارسل اليه ، فقال : ما حملك على الذي فعلته؟ قال : فعلته مع رسول الله (ص) ثم لم ينهانا عنه حتى قبضه الله ، ثم مع ابي بكر فلم ينهانا حتى قبضه الله ، ثم معك فلم تحدث لنا فيه نهيا ، فقال عمر : اما والذي نفسى بيده لو كنت تقدمت في نهى لرجمتك بينوا (لعل الصواب بتوا) حتى يعرف النكاح من السفاح. [كنز العمال ، ج ٨ ،

ص ٢٩٤ ، ط. دائره المعارف حيدر آباد دكن ، سنه ١٣١٢] .

و فى المصنف عبد الرزاق : عن عروه ان ربيعه ابن اميه بن خلف تزوج مولده من مولدات المدينه بشهاده امرأتين احدهما خوله بنت حكيم ، و كانت امرأه صالحه ، فلم يفجأهم الا الوليده قد حملت ، فذكرت ذلك خوله لعمر بن الخطاب ، فقام يجر صنفه ردائه (صنفه ردائه ، صنفه الزار بكسر النون : طرفه - نهايه اللغه.) من الغضب حتى صعده المنبر ، فقال : انه بلغنى ان ربيعه بن اميه تزوج مولده من مولدات المدينه بشهاده امرأتين ، و انى لو كن تقدمت فى هذا لرجمت. [المصنف لعبد الرزاق ، ج٧ ، ص ٥٠٣ ، و راجع مسند الشافعى ، ص ١٣٢ ، و ترجمه ربيعه بن اميه من الاصابه ، ج ١ ، ص ٥١٤] .

و فى موطأ مالك و سنن البيهقى و اللفظ للاول : ان خله بنت حكيم دخلت على عمر بن الخطاب. فقالت : ان ربيعه بن اميه استمتع بامراه فحملت منه فخرج عمر يجر رداءه ، فقال : هذه المتعه. و لو كنت تقدمت فيها لرجمت. [موطأ مالك ، ص ٥٤٢ ، ح ٤٢ ، باب نكاح المتعه ، و سن البيهقى ، ج ٧ ، ٢٠٦ و فى لفظه : لرجمته و راجع كتاب الامام الاشافعى ، ج ٧ ، ص ٢١٩ ، و تفسير السيوطى ، ج ٢ ، ص ١٤١] .

و فى الاصابه : ان سلمه بن اميه استمتع من سلمى مولاة حكيم بن اميه بن الاوقص الاسلمى فولدت له فوجد ولدها فبلغ ذلك عمر فنهى عن المتعه. [ترجمه سلمى غير منسوبه من الاصابه ، ج ٤ ،

ص ٣٢٤ و ترجمه سلمه من الاصابه ، ج ٢ ، ص ٦١] .

و فى المصنف لعبد الرزاق ، عن ابن عباس ، قال : لم يرع امير المؤمنين الا ام اراكه قد خرجت حبلى ، فسألها عمر عن حملها ، فقالت : استمتع بى سلمه بن اميه بن خلف... [المصنف لعبد الرزاق ، ج ٧ ، ص ٤٩٩] .

و فى المصنف لابن ابى شيبه : قال عمر : لو اتيت برجل تمتع بامراه لرجمته ان كان احصن فان لم يكن احصن ضربته .

قال عمر : مُتَعَيَانٍ كَانَتِيَا عَلَيَّ عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ أَنَا أُحْرَمُهُمَا وَ أَعَاقِبُ عَلَيْهِمَا ، مُتَعَهُ الْحَيِّجُّ وَ مُتَعَهُ النَّسَاءِ . [بحار الأنوار ، ج ٣٠ ، ص ٦٣٧] .

ب _ نكاح المتعه بعد الخليفه عمر :

٢. بعد از خلافت عمر

١. در زمان خلافت حضرت على (ع)

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَوْ لَا مَا سَبَقَنِي بِهِ بَنِي الْخَطَّابِ مَا زَنَيْتُ إِلَّا شَقِي [كافي ، ج ٥ ، ص ٤٤٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَوْ لَا أَنَّ عُمَرَ نَهَى عَنِ الْمُتَعَةِ مَا زَنَيْتُ إِلَّا شَقِي . [عوالي الآلى ، ج ٢ ، ص ١٢٥] .

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ : مَا كَانَتِ الْمُتَعَةُ إِلَّا رَحْمَةً رَحِمَ اللَّهُ بِهَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلِمَ لَوْ لَا نَهَيْتُ عَنْهَا مَا احْتَاجَ إِلَى الزَّنَا إِلَّا شَقِي . [خلاصه الإيجاز ، ص ٢٨] .

قَالَ عَطَاءٌ : سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ رَحِمَ اللَّهُ عُمَرَ مَا كَانَتِ الْمُتَعَةُ إِلَّا رَحْمَةً مِنَ اللَّهِ رَحِمَ بِهَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ ص وَ لَوْ لَا نَهَيْتُ عَنْهَا مَا احْتَاجَ أَحَدٌ إِلَى الزَّنَى إِلَّا شَقِي . [مستدرک الوسائل ، ج ١٤ ، ص ٤٨١]

٢. در زمان معاويه

اختلف الصحابه و التابعون بعد عصر الامام على فى امر المتعه روى عن صفوان بن يعلى ان معاويه استمتع بامراه بالطائف فانكرت ذلك عليه ، فدخلنا على ابن عباس ، فذكر له بعضنا ، فقال له : نعم فلم يقر فى نفسى ، حتى قدم جابر بن عبد الله ، فجنانه فى منزله ، فسأله القوم عن اشياء ، ثم ذكروا له المتعه ، فقال : نعم استمتعنا على عهد رسول الله (ص) و ابى بكر و عمر حتى اذا كان فى آخر خلافه عمر ، استمتع عمرو بن حريث و فيه ان معاويه بن ابى سفيان استمتع مقدمه الطائف على ثقيف بمولاه ابن الحضرمي يقال لها معانه. قال جابر : ثم ادركت معانه خلافه معاويه حيه ، فكان معاويه يرسل اليها بجائزه عام حتى ماتت. [الاخبار الثلاثه فى المصنف لعبد الرزاق ، ج٧ ، ص ٤٩٦ - ٤٩٩ ، باب المتعه] .

هِشَامٌ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ : أَخْبَرَنِي ابْنُ خَيْثَمٍ قَالَ كَانَتْ بِمَكَّةَ امْرَأَةٌ فَكَانَ سَيِّعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ يَكْتَرُ الدُّخُولَ عَلَيْهَا فَقُلْتُ : يَا أَبَا عَبِيدِ اللَّهِ مَا أَكْثَرَ مَا تَدْخُلُ عَلَيَّ هَذِهِ الْمَرْأَةُ؟ قَالَ : قَدْ نَكَحْنَاهَا مُتَّعَةً قَالَ وَ أَخْبَرَنِي أَنَّ سَيِّعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ قَالَ : الْمُتَّعَةُ أَحْلَى مِنْ شُرْبِ الْمَاءِ. [مستدرک الوسائل ، ج ١٤ ، ص ٤٨١] .

٣. در زمان ابن زبير

خطب ابن الزبير بمكه و قال : ان الذئب يکنى ابا جعده ، الا و ان المتعه هى الزنا. [مصنف ابن ابى شيبه ، ج ٤ ، ص ٢٩٣ فى نكاح المتعه و حرمتها] .

عن ابن شهاب قال : أخبرنى عروه بن الزبير عن عبد الله

بن زبير أنه قام بمكه فقال : إن أناسا أعمى الله قلوبهم كما أعمى أبصارهم يفتون بالمتعته يعرض برجل فناداه. فقال : إنك لجلف جاف فلعمري لقد كانت المتعته تفعل في عهد إمام المتقين يريد رسول الله (ص) فقال : ابن الزبير فجرب نفسك فوالله إن فعلتها لأرجمنك بالحجاره. [الطرائف ، ج ٢ ، ص ٤٥٨] .

و انه جائه رجل فاستفتاه في المتعته فامر به ، فقال له ابو عمره الانصارى ، مهلا ، قال : ما هي ؟ و الله لقد فعلت في عهد امام المتقين. [صحيح مسلم ، باب نكاح المتعه ، ص ١٠٢٦ ، ح ٢٧ ، و سنن البيهقي ، ج ٧ ، ص ٢٠٥ ، و محاججه ابى عمره الانصارى وردت في مصنف عبد الرزاق ، ج ٧ ، ص ٥٠٢] .

عَنْ أَبِي نَضْرَةَ قَالَ : كُنْتُ عِنْدَ حِبْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ فَأَتَاهُ آتٍ ، فَقَالَ إِنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ وَ ابْنَ الزُّبَيْرِ اخْتَلَفَا فِي الْمُتَعَاتِينِ ، فَقَالَ حِبْرٌ فَعَلْنَا هُمَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ [٣] نَهَانَا عُمَرُ عَنْهُمَا فَلَمْ نُعِدْ لَهُمَا . [بحار الأنوار ، ج ٣٠ ، ص ٥٩٨] .

رَوَى مُسْلِمٌ ، عَنْ قَتَادَةَ ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ ، قَالَ : كَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ يَأْمُرُ بِالْمُتَعَةِ وَ كَانَ ابْنُ الزُّبَيْرِ يَنْهَى عَنْهَا ، قَالَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِحِبْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، فَقَالَ عَلَى يَدَى دَارِ الْحَدِيثِ ، تَمَتَّعْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ ، فَلَمَّا قَامَ عُمَرُ قَالَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ يَحِلُّ لِرَسُولِهِ مَا شَاءَ بِمَا شَاءَ ، وَ إِنَّ الْقُرْآنَ قَدْ نَزَلَ مَنَازِلُهُ فَأَتَمُّوا الْحَجَّ وَ الْعُمْرَةَ لِلَّهِ كَمَا أَمَرَ كُمْ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ

اثبوا (أَبْتُوا) نِكَاحَ هَذِهِ النِّسَاءِ فَلَنْ أُوْتِيَ بِرَجُلٍ نَكَحَ امْرَأَةً إِلَى أَجَلٍ إِلَّا رَجَمْتُهُ بِالْحِجَارَةِ. [بحار الأنوار، ج ٣٠، ص ٥٩٩].

و في لفظ البيهقي : تمتعنا مع رسول الله (ص) و ابي بكر فلما ولي عمر الناس فقال : ان رسول الله (ص) هذا الرسول و ان هذا القرآن هذا القرآن و انهما كانتا متعتان على عهد رسول الله (ص) و انا انهي عنهما و اعاقب عليهما احدهما متعه النساء و لا اقدر على رجل تزوج امرأه الى اجل الا- غيبته بالحجاره و الا- خرى متعه الحج افسلوا حجكم عن عمرتكم فانه اتم لحجكم و اتم لعمرتكم. [سنن البيهقي ، ج ٧ ، ص ٢٠٦].

في مصنف عبد الرزاق و قال (ابن) صفوان هذا ابن عباس يفتي بالزنا فقال ابن عباس اني لا افتي بالزنا افنسى (ابن) صفوان ام اراكه فوالله ان ابنها لمن ، ذلك افزنا هو و استمتع بها رجل من بني جمح. [المصنف لعبد الرزاق ، ج ٧ ، ص ٤٩٨ ، باب المتعه و رجل من جمح هو سلمه ابن اميه ، و في لفظه صفوان تحريف و الصواب ابن صفوان فان الصفوان كان قد توفي بمكه و سوى عليه التراب فوردها نعي عثمان و ابن صفوان اراه عبد الله الاكبر الذي قتل مع ابن الزبير راجع جهره انساب ابن حزم ، ص ١٥٩ - ١٦٠ و انما قلنا : هو ابن صفوان و ليس بصفوان لان مناقشات ابن عباس في شأن المتعتين كان على عهد ابن الزبير و كان يوم ذاك قد توفي صفوان.]

قَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ : قَالَ سَمِعْتُ طَاوُسًا يَقُولُ إِنَّ ابْنَ فُلَانٍ يَقُولُ إِنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ يَفْتِي

بِالزَّنَى فَبَلَغَ ابْنَ عَبَّاسٍ فَعَدَّدَ ابْنُ عَبَّاسٍ رِجَالًا كَانُوا مِنَ الْمُتَعَةِ فَلَمْ أَذْكَرْ مِمَّنْ عَدَّدَ مِنْهُمْ غَيْرَ مَعْبِدِ بْنِ أُمِيَّةٍ. [مستدرک الوسائل ، ج ١٤ ، ص ٤٨٠] .

٤.در زمان سلمه بن اميه

معبد هو معبد بن سلمه بن اميه.

و فى روايه اخرى : عن ابن عباس لم يرع عمر امير المؤمنين الا- ام اراكه خرجت حبلى فسألها عمر عن حملها ، فقالت : استمتع بى سلمه بن اميه بن خلف ، فلما انكر (ابن) صفوان على ابن عباس ما يقول فى ذلك ، قال : فسل عمك. [المصنف لعبد الرزاق ، ج ٧ ، ص ٤٩٩] .

فى جمهره انساب ابن حزم ولد اميه بن خلف الجمحي على و صفوان و ربيعه و مسعود و سلمه. فولد سلمه بن اميه معبد بن سلمه ، امه ام اراكه نكحها سلمه نكاح متعه فى عهد عمر او فى عهد ابى بكر فولد له منها معبد فولد صفوان بن اميه عبد الله الاكبر... [مصنف ابن ابى شيبه ، ج ٤ ، ص ٢٩٣ و تفسير السيوطى ، ج ٢ ، ص ١٤٠] .

و نرى ان المحاوره جرت بين ابن عباس و ابن صفوان عبد الله هذا فقال له سل عمك سلمه. و قال له : افسى ام اراكه فوالله ان ابنها _ يعنى معبدا _ من ذلك ، افزنا هو و لما عدد رجالا ولدوا من المتعه عد منهم معبدا هذا.

و قيل لعبد الله بن عمر ابن عباس يفتى بها _ بالمتعه _ فقال هلا ترمزم بها فى زمان عمر _ الزممه : صوت الخفى لا يكاد يفهم. [مصنف ابن ابى شيبه ، ج ٤ ، ص ٢٩٣ و تفسير السيوطى ، ج ٢]

و فى روايه بعدها : اما ان عمر بن الخطاب لو اخذ فيها احدا لرحمه بالحجاره. [سنن البيهقى ، ج ٧ ، ص ٢٠٦] .

٢. جاىگاه متعه نزد مخالفين

١. استدلال در قرآن

اولا _ استدلووا من كتاب الله بقوله تعالى :

أَ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَزْوَاجِهِمْ حَافِظُونَ إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ فَمَنْ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ [مومنون/ ٧- ٥] .

وَ الَّذِينَ هُمْ لِأَزْوَاجِهِمْ حَافِظُونَ إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ فَمَنْ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ [معارج/ ٣١- ٢٩] .

و قالوا : ان نكاح المتعه ليس بزواج ، و نقول فى الجواب : ان الزواج ينقسم الى دائم و موقت و ان انكارالموقت فى لا- يفسر الواقع و الحقيقه.

ب _ بقوله تعالى :

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَ بِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَ اللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَ اهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَ اضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا [نساء/ ٣٤] .

وانه ليس للزوج المتمتع قوامه على الزوجه فنقول فى الجواب : ليس المراد هنا ان للزوج قوامه على الزوجه و انما المراد ان صنف الرجل قوامه على صنف المرأة.

٢. استدلال به سنت پیامبر

بروايات رودت فى كتب الاماميه و اخرى فى كتب علماء السنه و نقول فى جواب ما استدلووا بها من كتب الاماميه :

ان فقهاء الاماميه لم يصدوا باب الاجتهاد و لا باب العلم و لم يقولوا بصحه كتاب ما عدا كتاب الله و هم فى كتب الحديث يجمعون الروايات

صحيحه كانت او ضعيفه و في كتب الفقه يدرسون اسناد الروايات وفق العلم و رايه الحديث و ستونها وفق الابحاث اصول الفقه و يستندون الى بحوث المسلمين في كتبهم الفقيهيه و التي نقلنا عنها احكام نكاح المتعه في فقه الاماميه ، و ما استدل النافي بها من روايات من كتب الاماميه هي غير صحيحه و باطله.

و نقول في جواب ما استدلوا بها من روايات عند علماء و السنه :

ان ما روى من صحيحى البخارى و مسلم و غير هما مناقضه لروايات صحيحه اخرى اوردناها و لا تنالان ما اوردناها بعضها بعضا الآخر ،

و كيف يصلح ما روى ان رسول الله (ص) حللها ثم حرمها في فتح خيبر او فتح مكه و لو كان كذلك لاستشهد بها الخليفه عمر و لما قال : متعتان كانتا على عهد رسول الله (ص) و انا احرمهما ، و كيف يصلح روايات التحريم على عهد الرسول (ص) مع ولاده المولود من نكاح المتعه على عهد عمر مضافا الى اثبات الصحابه لها بعد عهد عمر مثل الامام على و ابن عباس و جابر بن عبد الله الانصارى و ابى عمره الانصارى و تمتع الخليفه معاويه بامرأه في الطائف و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين.

۳. مقاله ای از يك روزنامه

۱. جعلی بودن ازدواج متعه

دون تبرير منطقی او سبب معقول ، يكثر حديث هذه الايام عما يسمى ب "زوج المتعه" .

خرجت اقلام علمانيه و شيوعيه لتكتب عن هذا الموضوع الخطير ، و تدعوا اليه بطرق مستتره زاعمه ان احد المذاهب الاسلاميه يدعوا الى ذلك. و ان انتشار الزنى ، و قله حيله الشباب عن مؤونه الزواج ، كفيلا بان تكون "المتعه"

هى الحل!!

امتأأت صحافه صفراء و حمراء بهذه الافتراءات و ربطتها باقاويل و قرأت حاولت ان تجعل لها علاقه بالاسلام ، و اوهمت ان امير المومنين عمر بن الخطاب هو الذى منع "المتع" و أنهالم تكن ممنوعه فى عهد الرسول (ص) و اتت بنصوص زعمت أنهاتبيحها!

ما قيل و كتب فى هذا الشان امواج متلاطمه من الغث ، تفور و تهدر بالقرب من شواطىء يرتادها الكثيرون من الشباب الذين يندر عندهم الزاد الدينى ، فيسهل التأثير عليهم بالاغراء و اطلاق العنان للفوضى الجنسية!

لا الامر كذلك ، تتعرض من زوايا شرعيه لهذا الموضوع ، لرفع الغشاوه التى ارادوا وضعها.

لا اشهاد و لا اعلان و لا اذن لولى... و الخلوه تكفى!!

ازدواج موقت ، صفحه ٥

ليست زوجه و لا مملوكه.. و يصفونها بالمستأجره!

اقرار على بن ابى طالب للتحريم.. يعنى انها كانت محرمة منذ عهد الرسول : [التحقيق تركى بن عبد الله الدخيل]

يؤكد د. ناصر القفارى _ استاذ المذاهب و الفرق _ فى حديثه ل"المسلمون" على تحريم نكاح المتعه بنص القرآن فى آيات وردت فى سورتي المؤمنون و المعارج و بين ان السنه النبويه جاءت مبينه هذا التحريم كما فى حديث على رضى الله عنه المتفق على صحته ، و حديث سبره رضى الله عنه فى صحيح مسلم ، و فيه التصريح بنسخ نكاح المتعه و انه نسخ دائم مستمر الى يوم القيامة.

و اشار الدكتور القفارى الى انعقاد الاجماع على تحريمها (المتع) كما نقل ذلك الامام القرطبى و القاضى عياض و غيرهما ، و لم يخالف الا من لا عبره بخلافه ، و لا التفات الى قول يخالف الكتاب و السنه و حول ما يشاع من ان محرم

نكاح المتعه هو عمر بن الخطاب رضى الله عنه قال الدكتور القفارى : هذه المحاوله او حيله لتبرير قولهم _ مجيزى المتعه _ و
تاصيل انحرافهم ، و الا فالمحرم لها هو الله سبحانه بنص القرآن ، كما قال تعالى :

وَ الَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ
الْعَادُونَ [مومنون/ ٧- ٥] .

و ذلك فى موضعين من القرآن فى سورة المومنون الآيات ٥ ، ٦ ، ٧ و سورة المعارج ، الآيات ٢٩ ، ٣٠ ، ٣١. فنبين سبحانه ان
المبتغى قضاء و طره خارج مجال "الزوجيه" او "ملك اليمين" من العادين و المنحازين حدود الله.

افلا تعد المرأة المتستمتع بها فى المتعه زوجه؟

_ من المقطوع به ان المستمتع بها ليست بزوجه و لا بمملوكه.

لماذا؟

_ اما كونها غير مملوكه فواضح و اما كونها غير زوجه

لماذا؟

_ اما كونها غير مملوكه فواضح و اما كونها غير زوجه فلانتفاء لوازم الزوجيه عنها كالميراث و عده الوفاء و الطلاق و الرسم و
النفقه و اذا انتفى اللوازم انتفى المملوكه ، اذ لو كانت زوجه لورثت و اعتدت و وقع عليها الطلاق.

هل نفى زوجيه المتمتع بها لدى المانعين من المتعه و هم اهل السنه فقط او هو لدى المجزين من الشيعه؟

_ الشيعه فى نصوصهم يقرون و يقررون انها ليست بزوجه حيث يقولون :

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) : فِي الْمُتْعَةِ قَالَ : لَيْسَتْ مِنَ الْأَرْبَعِ لِأَنَّهَا لَا تُطَلَّقُ وَ لَا تَرْتُّ وَ إِنَّمَا هِيَ مُسْتَأْجَرَةٌ [كافي ، ج ٥ ، ص ٤٥١] .

و قول رسول الله (ص) يبين ذلك و يفسره و يوضحه و يقرره بروايه

متفق على صحتها رواها امير المؤمنين على حيث قال على رضى الله عنه :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَوْمَ خَيْبَرَ لُحُومَ الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ وَ نِكَاحَ الْمُتَعَةِ [تهذيب الأحكام ، ج ٧ ، ص ٢٥١] .

و لكن اليست هذه روايه سنیه؟

_ لقد ورد هذا النص ايضا فى المتعمد من كتب الشيعة ايضا ، و بنفس نصه و حروفه حيث جاء فى تهذيب الاحكام للطوسى (ج ٧ ، ص ٢٥١ و الاستبصار الطوسى ، ج ٣ ، ص ١٤٢ و وسائل الشيعة للحر العاملى ، ج ١٤ ، ص ٤٤) عن على رضى الله عنه :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَوْمَ خَيْبَرَ لُحُومَ الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ وَ نِكَاحَ الْمُتَعَةِ [تهذيب الأحكام ، ج ٧ ، ص ٢٥١] .

و لذلك لم يجد شيخ الطائفة الطوسى مسلکا للتخلص من حجية هذا النص سوى حمله على التقية و هى حيله عاجز عن الرد ، اذ لا وجه لحمله على التقية.

و لماذا تستبعد ذلك؟

_ ما كان اسد الله فى المشارق و المغارب ليكتم الحق و يظهر الباطل و يكذب على رسول الله (ص) بل هو الخليفة الذى لا تأخذه فى الله لومه لائم ثم دونكم سيرته فى اثناء خلافته و هو صاحب الامر و السلطان ، هل اذن بالمتعه او وجد لها فى عهده صوتا او سماع عن العمل بها ذكرا و لذلك قال د. الموسوى : ان النظرية الفقهية القائلة ان المتعه حُرمت بامر من الخليفة عمر بن الخطاب يفندها عمل الامام على الذى اقر التحريم فى مده خلافته و لم يأمر بالجواز و فى العرف الشيعى و على حسب رأى فقهاءنا عمل الامام حجه و لاسيما عندما يكون

مبسوط اليد و يستطيع اظهار الرأى و بيان اوامر الله و نواهيه و الامام على كما نعلم اعتذر عن عدم قبول الخلافه و اشترط فى قبولها ان يكون له اجتهاده فى اداره الدوله فاذا اقرار الامام على للتحريم يعنى أنها كانت محرمة منذ عهد الرسول (ص) و لولا ذلك لكان يعارضها و يبين حكم الله فيها ، و عمل الامام حجد على الشيعة.. و لست ادري كيف يستطيع فقهاؤنا ان يضربوا بها عرض الحائط. [الشيعة و التصحيح ، ص ١٠٩] .

٢. عمر متعه را حرام نكرده

و لكن ماذا عن القول ان تحريم المتعه من عمر؟

_ اذا جاء نص يقول ان عمر حرم المتعه او قال عمر انا احرمها فلا يعنى هذا انه هو الذى انشأ هذا الحكم و ابتدعه فانه من السائغ لغه و الجارى استعمالا و عرفا ان يقال ، مثلا- حرم الامام الشافعى كذا او اباح الامام مالك كذا و لا يعنى هذا انهما مصدر التحريم و التحليل ، و انما يعنى انهما بينا الحكم بما ظهر لهما من الدليل و قد شاع عند الفصحاء و العلماء اسناد التحريم و الايجاب و الاباحه الى ميين ذلك ، فيجوز اسناده الى ميينه و مظهره و منفذه و المحرم او المبيع فى الاصل هو الذى شرعه و لذلك ، فأن عمر اسند التحريم فى بعض الروايات الى النبى (ص) كما فى روايه ابن ماجه و ابن المنذر و البيهقى.

ثم لا- يظن بالصحابه _ بما فيهم امير المؤمنين على _ انهم يقرون عمر على تحريم ما احل الله و الا- لكانوا _ عصمهم الله _ كحال النصارى الذين اتخذوا احبارهم و رهبانهم اربابا من دون

الله حيث يحلون الحرام فيتبعونهم و يحرمون الحلال فيطيعونهم... لا- يظن بالصحابه ذلك... كيف و هم يراجعون عمر فيما هو اقل من هذا فى وقائع متعدده كما هو معلوم و مشهور.

هدم الاسره :

٣. مفساد متعه

ما المفساد المترتب على المتعه؟

انه لو لم يرد فى المتعه ما يحرمها بالنص لكان من مفسادها ما يثبت به تحريمها و ذلك من هدم لحكمه التشريع فى الزواج فقضاء على كيان الاسره و تفويض لبناء المجتمع و لهذا قال صابح التحفه الاثنى عشرية : و اذا تأمل العاقل فى اصل المتعه يجد فيها مفساد المكونه كلها تعارض الشرع [مختصر التحفه الاثنى عشرية ، ص ٢٢٧ و ٢٢٨] .

ثم شرح هذه المفساد.

تنبه بعض العقلاء الشيعه الى خطوره الامر و ذكر ان وراءها الاخطار الهائله التى تحدى بالشيعه اجتماعيا و اخلاقيا و انسانيا و قال : و انا احمل الفقهاء _ يعنى الشيعه _ المسئوليه الاولى و الاخيريه فى سوق الشباب من ابناء الشيعه الى هذه الدرب الشائك المشين ، ، و على عاتقهم تقع المسئوليه و كل المسئوليه. [الموسوى ، الشيعه و التصحيح] .

و لا- ادري ما الفرق بين الزنا و نكاح المتعه الذى من احكامه عندهم عدم وجوب الاشهاد و الاعلان و اذن الولي و يكفى اذ يختلى الشاب بالشابه و يقول لها

"اتزوجك متعه على كتاب الله و سنه نبيه لا وارثه و لا مورثه كذا ساعه او كذا يوما بكذا و كذا درهما" فأذا قالت نعم ، فقد رضيت و حلت له بل ان غمرهما الهيام و بلغ بهما الشوق مبلغه فلم يذكر صيغه المتعه و يورد لذلك صاحب وسائل الشيعه بابا بعنوان :

بَابُ أَنَّ

مَنْ أَرَادَ التَّمَتُّعَ بِأَمْرٍ أَوْ فَسَى الْعَقْدَ حَتَّى وَطِئَهَا فَلَا حَدَّ عَلَيْهِ بَلْ يَتَمَتَّعُ بِهَا وَ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ [وسائل الشيعة ، ج ٢١ ، ص ٧٤] .

و ذلك قال ابو عبد الله جعفر الصادق كما تروى كتب الشيعة نفسها.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي الْمُنْعَةِ قَالَ : مَا يَفْعَلُهَا عِنْدَنَا إِلَّا الْفَوَاجِرُ [النوادر أشعري ، ص ٨٧] .

٤. روايات شيعة

١. جعلى بودن روایت

كما جاء مثل ذلك في كتب السنه و مع ذلك _ بكل اسف _ فقد نقلت كتب الشيعة في روايات لهم موضوعه على الائمة ما يجعل المتعه من المبادئ الواجبه في المذهب الشيعي.

و ما الذى يجعلك تحكم بوضعها؟

_ لأن سيره الائمة و حالهم و اقوالهم الثابته عنهم تكذبها.

ما هذه الروايات؟

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَوْمِنْ بِكَرَّتِنَا وَ لَمْ يَسْتَجِلْ مُنْعَتَنَا [وسائل الشيعة ، ج ٢١ ، ص ٧] .

رَوَى صَالِحُ بْنُ عُقْبَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : " قُلْتُ لَهُ لِلْمُتَمَتِّعِ ثَوَابٌ قَالِ إِنَّ كَانَ يَرِيدُ بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ تَعَالَى وَ خِلَافًا عَلَى مَنْ أَنْكَرَهَا لَمْ يَكَلِّمْهَا كَلِمَةً إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ بِهَا حَسَنَةً وَ لَمْ يَمِدَّ يَدَهُ إِلَيْهَا إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ حَسَنَةً فَإِذَا دَنَا مِنْهَا غَفَرَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ بِذَلِكَ ذَنْبًا فَإِذَا اغْتَسَلَ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ بِقَدْرِ مَا مَرَّ مِنَ الْمَاءِ عَلَى شَعْرِهِ قُلْتُ بَعْدَ الشَّعْرِ قَالَ نَعَمْ بَعْدَ الشَّعْرِ " [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٤٦٣] .

و من نصوصهم في ذلك ان الله تبارك و تعالى قال لنبيه :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ النَّبِيَّ (ص) لَمَّا أُسْرِى بِهِ إِلَى السَّمَاءِ قَالَ لِحَقِيْبِي جَبْرِئِيلُ (ع) فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَقُولُ إِنِّي قَدْ

غَفَرْتُ لِلْمُتَمَتِّعِينَ مِنْ أُمَّتِكَ مِنَ النِّسَاءِ (الموضع نفسه من المصدرين السابقين) [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٤٦٣] .

و راجع ان شئت بقيه نصوصهم فى ذلك فى باب استحباب المتعه فى وسايل الشيعة.

٢. هدف از جعل روايت

الاعراء الجنسى :

_ لقد كشف بعض مفكرى الشيعة الهدف من وضع هذه الروايات فرأى ان هذا الاسلوب استخدم لحث السنه و لا سيما الشباب منهم للالتفاف حول المذهب.

يقول الموسوى :

و لا شك ان الاعراء الجنسى المباح باسم الدين يستقطب الشباب و اصحبا النفوس الضعيفه فى كل عصر و مصر و لذلك _ فانى لا استغرب ابدا عندما اقرأ فى كتب رواياتنا روايات تنسب الى ائمتنا فى فضل المتعه و ثوابها و حث النسا على العمل بها. [الشيعة و التصحيح ، ص ١١٢] .

و لكن دعوتهم للمتعه انما هى للتصدير الخارجى و الاعراء المذهبى و تنفيذها فى غيرهم.

اما محاوله بعضهم الاحتجاج على المتعه ببعض القراءات الوارده و هى قراءه :

"فما استمتعتم به الى اجل مسمى" فهى حيله لاثبات اصاله هذه الفوضى الجنسيه ، التى تمارس باسم المتعه و الا فان هذه القرائه لم تثبت قرانا لاجماع الصحابه على عدم كتابتها فى المصاحف العثمانيه و ما لم يثبت انه قرآن فلا يستدل به على شىء لانه باطل من اصله كما قرره اكثر الاصوليين ، ثم على القول بالاحتجاج بها كخبر الآحاد او على انها تفسير للآيه كما يذهب اليه بعضهم فلا حجه فى ذلك لأنها معارضة بما هو اقوى منها و هو القرآن و صحيح السنه و لو سلمنا تسليما جدليا بدلاله هذه القراءه مع اباحه نكاح المتعه فهى اباحه منسوخه كما صح نسخ ذلك فى الاحاديث المتفق

عليها.

٥. بيان شيخ جبرين در متعه

اباحه المتعه منسوخه بالتحريم فى العهد النبوى كما فى الصحيحين :

طالب الشيخ الدكتور عبد الله بن عبد الرحمن الجبرين _ عضو الأفتاء برئاسه اداره البحوث العلميه و الافتاء بالسعوديه ، _
بالايتان بدليل على شرعيه "نكاح المتعه" يفيد اباحتها و حلها.

و قال : لن يجدوا دليلا فى المصادر الشرعيه المعتبره الا انه احل بضعه ايام فى فتح مكه ، بسبب اسلام كفار مكه و قد كانوا
حديثى عهد بالفواحش ، فايح لهم اياما فى مكه ، ثم نهى عنه و النهى صحيح فهو فى صحيحى البخارى و مسلم.

و بين الشيخ الجبرين ان الشيعة يعتبرون على ابن ابى طالب رضى الله عنه : "مقبول الكلم" و الثابت عنه رضى الله عنه فى
الصحيحين انه قال نكرا على ابن عباس :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَوْمَ خَيْبَرَ لُحُومَ الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ وَ نِكَاحَ الْمُتَّعَةِ [تهذيب الأحكام ، ج ٧ ، ص ٢٥١] .

و يبيح نكاح المتعه للضروره ، ثبت عن على انه صرح بالنهى عن نكاح المتعه.

و بين الشيخ الجبرين ان قول على رضى الله عنه يوم خيبر ظرف للاخير من الامرين الاباحه و النهى فتبين ان النهى كان بعد
الاباحه فنسخت الاباحه بالنهى و التحريم.

و اشار الى ان الاباحه التى كانت يوم فتح مكه كانت ثلاثه ايام بمناسبه دخول الكفار للاسلام و لما خاف عليهم الوقوع فى
الزنى اباح لهم نكاح المتعه. و بعد ثلاثه ايام قال (ص) : " من كان لديه منهن احد فليخل سبيلها و لا تأخذوا مما اتيتموهن شيئا"
و هكذا فى صحيح مسلم.

و عن الحكمه فى تحريم نكاح المتعه قال الشيخ الجبرين

_ الذى ارتجل الاجابه : لانه ليس نكاحا صحيحا و المرأه فيه لا سمي زوجه لان الله تعالى قال :

إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ [مومنون/ ٤] .

و لكن لماذا لا تسمى زوجه؟

_ لانها ايام معدوده يخلى سبيلها و بعدها فلا تدخل بلاسم الزوجيه ثم ان الزوجيه يترتب عليها احكام كالميراث بقوله تعالى :
" و لكم نصف ما ترك ازواجكم "

فيما لا تورث المرأه المتعمت بها حتى عند الشيعة.

كما ان من احكام الزواج غير المتوفره فى (المتع) القوامه بقوله تعالى :

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَ بِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ [نساء/ ٣٤] .

فتمتعه بها اياما يمنعه من القوامه بها.

كما ان الله امر باتيان الزوجات حقوقهن بقوله :

وَ آتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً [نساء/ ٤] .

و فى المتعه لا يتوفر للزوجه ذلك.

ثم ان المتعه سبيل الى دخول الرجل فى كونه (يتذوق النساء) و قد ورد فى الحديث : "لعن الله المتذوقين و المتذوقات "

و لما كان الامر كذلك من بخس المرأه حقها (بالمتع) و عدم صحه كونه نكاحا جاء الشرع بتحريمه.

٤. نصوص شيعه در تحريم متعه

روى الشيعة فى كتبهم عن زيد بن على عن ابائه عن على قال :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَوْمَ حَيْبَرَ لُحُومَ الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ وَ نِكَاحَ الْمُتَعَةِ [تهذيب الأحكام ، ج٧ ، ص ٢٥١] .

و هذا النص الوارد فى المعتمد و المعتبر من كتب الشيعة عن على ابن ابى طالب رضى الله عنه ، جاء ايضا فى اوثق كتب السنه

عن على ايضا حيث ثبت فى صحيحى البخارى و مسلم عن امير المؤمنين على ابن ابى طالب قال :

"نهى رسول الله (ص) عن نكاح المتعه و عن لحوم الحمر الاهليه يوم خيبر" [البخارى ، كتاب الذبائح و الصيد ، باب لحوم الحمر النسيه ، حديث ١٩٠٨] .

و جاء ايضا :

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي الْمُتْعَةِ قَالَ : مَا يَفْعَلُهَا عِنْدَنَا إِلَّا الْفَوَاجِرُ [النوادر أشعري ، ص ٨٧] .
و حين قال احدهم لأمامه :

يَسِيرُكَ أَنْ نِسَاءَكَ وَ بَنَاتِكَ وَ أَخَوَاتِكَ وَ بَنَاتِ عَمِّكَ يَفْعَلْنَ (يعنى المتعه) قَالَ فَأَعْرَضَ عَنْهُ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) حِينَ ذَكَرَ نِسَاءَهُ وَ بَنَاتِ عَمِّهِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٤٤٩] .

و يقول الموسوى : و اسال الفقهاء الذين يفتون بجواز المتعه و استحباب العمل بها ، هل انهم يرضون شيئا كهذا بالنسبه لبناتهم و اخواتهم و قريباتهم او انهم اذا سمعوها اسودت وجوههم و انتفخت اوداجهم و لم يكظموا لذلك غيظا؟.... انهم يرون فيها امرا مهينا مشينا يتنافى و كرامهالعائله و شرف الاسره و قد تسيل الدماء فى بعض المناطق الشيعيه اذا ما سال المرء شيئا كهذا من فقيه هو سيد قومه حتى فى ايران حيث تكون العمليه جاريه فى بعض مدنها ، توجد مناطق لا- يستطيع المرء ان ينبس بكلمه حول المتعه ، اما فى غير ايران _ و لا سيما البلاد العرييه التى تقطنها الشيعه _ فالحديث عن المتعه مهلك و يؤدى الى اساله الدماء.... [الشيعه و التصحيح ، ص ١١٣] .

و يقول محمد جواد مغينه _ الذى كان فى حياته رئيس المحكمه الجعفريه ببيروت _ ان المتعه ليست بشائعه فى بلادهم و انما الزواج الشائع بينهم هو الزواج الدائم المعروف المؤلف عند جميع الطوائف و الامم ، و لا

اثر لها في محاكمهم الشرعيه و لم تستعمل المتعه شيعه سوريا و لبنان و لا العراق و المنقول ان بعض المسنات في بلاد ايران تستعمل المتعه. [الشيعه في الميزان ، ص ٣٥٨] .

و نصوص الشيعه الاخرى في امر المتعه تمثل الاتحام و الونام مع فئات الامه ، فهذا ابو عبد الله جعفر الصادق يقول في المتعه :

عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ : " سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ فِي الْمُتَعَةِ دَعْوَاهَا أَمَا يَسْتَحْيِي أَحَدُكُمْ أَنْ يَرَى فِي مَوْضِعِ الْعَوْرَةِ فَيَحْمَلَ ذَلِكَ عَلَى صَالِحِي إِخْوَانِهِ وَ أَصْحَابِهِ " [كافي ، ج ٥ ، ص ٤٥٣] .

و تحذر نصوصهم من آثار المتعه على الاسره فتقول :

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَمُّونٍ قَالَ : " كَتَبَ أَبُو الْحَسَنِ (ع) إِلَى بَعْضِ مِيْوَالِيهِ لَمَّا تَلَحُّوا عَلَى الْمُتَعَةِ إِنَّمَّا عَلَيْكُمْ إِقَامَةُ السُّنَّةِ فَلَا تَشْتَعِلُوا بِهَا عَنْ فُرْشِكُمْ وَ حَرَائِرِكُمْ وَ يَتَّبِرِينَ وَ يَدْعِينَ عَلَى الْأَمْرِ بِذَلِكَ وَ يَلْعَنُونَا " [كافي ، ج ٥ ، ص ٤٥٣] .

و هذا يوافق ما نقل عن طريق السنه عن الامام جعفر حيث : "نقل البيهقي عن جعفر بن محمد انه سئل عن المتعه فقال : هي الزنى بعينه" [نيل الاوطار للشوكاني ، ج ٦٠ ، ص ١٥٤] .

و قررت نصوص الشيعه ان المتعه مصدر ذل للمرأة فقالت :

أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ أَبِي الْحَسَنِ عَنِ بَعْضِ أَصْحَابِنَا يَرْفَعُهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : " لَمَّا تَتَمَتَّعَ بِالْمُؤْمِنَةِ فَتَذِلَّهَا " [تهذيب الأحكام ، ج ٧ ، ص ٢٥٣] .

و عار على الرجل : عن عبد الله بن سنان قال : سألت ابا عبد الله عليه السلام عن المتعه فقال : " لا تدنس بها نفسك "

يقول د. القفاري

عن هذه النصوص الشيعيه السابقه : هذه النصوص المضنيه من اقوال الاثمه و ذلك الواقع المتفيض من حال الاثمه تمثل الخيط الابيض وسط ذلك الظلام الدامس من الاكاذيب على الاثمه الا و ان نظم هذا الخيط و جمع اطرافه و تخليصه مما علق به لهو الجهد العظيم الذى ينتظر اهل الفكر و العلم من هذه الطائفه و سيكون لعملهم هذا اثر فى التاريخ يذكر و يشكر.

٧. جاىگاه متعه در شيعه

ليس لعدد المتمتع بهن حدود و لا لمرات المتمتع!

يجيزون طلب "المتعه" من الجميلات على قارعه الطريق مساومه "المحتاجات".... و المتعه بالمتزوجه!!

التمتع بالبكر دون اذن وليها بعد بلوغها العاشره :

اسرفت كتب الشيعه فى ذكر المتعه و فيها ان المتعه تتم بعد اداء صيغه الزواج التى يستطيع الرجل ان يوديتها فى كلمتين و لا تحتاج لولى و لا شهود او انفاق على

المرأه و ذلك للمده التى يشؤها مع الاحتفاظ بسلطه مطلقه لنفسه و هى الجمع بين الف زوجه بالمتعه تحت سقف واحد.

و من يطالع ابواب المتعه فى كتاب وسائل الشيعه هو من كتب المذهب المعتمد يجد انها بلغت سته و اربعين بابا فى كل باب مجموعه من الروايات المسنده لبعض اهل بيت رسول الله (ص) يرى ان هذه الكتب تخرج بالمتعه من الحرم فتصل بها لا الى الجواز فحسب بل الى الوجوب و الفرضيه فى مذهبهم حيث تقول نصوصهم :

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَيْسَ مَنَّا مَنْ لَمْ يَوْمِنْ بِكُرَّتِنَا وَ لَمْ يَسْتَحِلَّ مُنْعَتَنَا [وسائل الشيعه ، ج ٢١ ، ص ٧] .

و رتبت نصوصهم لفاعلها الاجر الكبير و لتاركها العقاب الشديد. فقالت فى حق المتمتع بامرأه :

إِنْ كَانَ يَرِيدُ بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ تَعَالَى وَ خِلَافًا عَلَيَّ

مَنْ أَنْكَرَهَا لَمْ يَكَلِّمْهَا كَلِمَةً إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ بِهَا حَسَنَةً وَ لَمْ يُمْدِدْ يَدَهُ إِلَيْهَا إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ حَسَنَةً فَإِذَا دَنَا مِنْهَا غَفَرَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ بِذَلِكَ ذَنْبًا فَإِذَا اغْتَسَلَ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ بِقَدْرِ مَا مَرَّ مِنَ الْمَاءِ عَلَى شَعْرِهِ قُلْتُ بَعْدَ الشَّعْرِ قَالَ نَعَمْ بَعْدَ الشَّعْرِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٤٦٣] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا أُسْرِيَ بِهِ إِلَى السَّمَاءِ قَالَ لِحَقْنِي جَبْرَائِيلُ (ع) فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَقُولُ إِنَّي قَدْ غَفَرْتُ لِلْمُتَمَتِّعِينَ مِنْ أُمَّتِكَ مِنَ النَّسَاءِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٤٦٣] .

و فى تفسير منهج الصادقين نسبوا الى رسول الله (ص) هذا القول : "من تمتع مره كانت درجته كدرجه الحسين و من تمتع مرتين كانت درجته كدرجه الحسن (ع) و من تمتع ثلاث مرات كانت درجته كدرجه على بن ابى طالب و من تمتع اربع مرات فدرجته كدرجتي " [تفسير منهج الصادقين ، ج ٢ ، ص ٤٩٣ (فارسى) و النص فيه مكتوب بالعربى] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مِثْلُ مَنْ رَجُلٍ تَمَتَّعَ ثُمَّ اغْتَسَلَ إِلَّا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ كُلِّ قَطْرَةٍ تَقَطَّرَ مِنْهُ سَبْعِينَ مَلَكًا يَسْتَغْفِرُونَ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ يَلْعَنُونَ مُتَجَبِّهًا إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ [خلاصه الإيجاز ، ص ٤٣] .

و فى تفسير منهج الصادقين ينقلون عن رسول الله (ص) يقول : "من خرج من الدنيا و لم يتمتع جاء يوم القيامة و هو اجدع (مقطوع الانف) " [ج ٢ ، ص ٤٨٩]

و المتعه فى نصوصهم تتم بلا ولى و لا شهود قال صاحب الوسائل :

بَابُ أَنَّهُ لَا يَجِبُ فِي الْمُتَعَةِ الْإِشْهَادُ وَ لَا الْإِعْلَانُ بَلْ

يَسْتَحَبَّانِ [وسائل الشيعة ، ج ٢١ ، ص ٦٤] .

ثم ساق احاديثهم فى ذلك.

و جاءت احاديث لهم تقول :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا بَأْسَ بِتَزْوِيجِ الْبِكْرِ إِذَا رَضِيََتْ مِنْ غَيْرِ إِذْنِ أَبَوَيْهَا [تهذيب الأحكام ، ج ٧ ، ص ٢٥٤] .

بل يصل الامر الى الصبيبه الصغار ذوات العشر سنوات و الاحدى عشره سنه و الاثنى عشره و امثال هذا السن و مرادتهن عن انفسهن باسم "المتع" حيث يضعون حدا سن الفتاه التى يصح التمتع بها بدون اذن وليها و هو تسع سنين او عشر و بوب صاحب الوسائل بابا بعنوان :

بَابُ عَدَمِ جَوَازِ التَّمَتُّعِ بِالْبِنْتِ قَبْلَ الْبُلُوغِ بِغَيْرِ وَلِيٍّ [وسائل الشيعة ، ج ٢١ ، ص ٣٦] .

و ذكر فيه حديثهم الذى يقول :

رَوَى مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الْخَطَّعِمَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : " سَأَلْتُهُ (يعنى امام) عَنِ الْجَارِيَةِ يَتَمَتَّعُ مِنْهَا (او بها) الرَّجُلُ . قَالَ : نَعَمْ إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَبِيَّةً تُخَدَعُ . قُلْتُ : أَصِيْلِحَكَ اللَّهُ وَ كَمِ الْاِحْدَى إِذَا بَلَغَتْهُ لَمْ تُخَدَعْ؟ قَالَ : ابْنُهُ عَشْرَ سِنِينَ " [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٤٦١] .

يقول احدهم لامامه :

عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْقَمَّاطِ عَمَّنْ رَوَاهُ قَالَ : " قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) جَارِيَةٌ بِكَرٍّ بَيْنَ أَبَوَيْهَا تَدْعُونِي إِلَى نَفْسِهَا سِرًّا مِنْ أَبَوَيْهَا أَفَأَفْعَلُ ذَلِكَ؟ قَالَ : نَعَمْ وَ اتَّقِ دَمَوْضِعَ الْفُرْجِ . قَالَ : قُلْتُ : فَإِنْ رَضِيََتْ بِذَلِكَ؟ قَالَ : وَ إِنْ رَضِيََتْ بِذَلِكَ فَإِنَّهُ عَارٌ عَلَى الْأَبْكَارِ " [تهذيب الأحكام ، ج ٧ ، ص ٢٥٤] .

و جوزوا التمتع باليهوديه و النصرانيه و المجوسيه :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا بَأْسَ أَنْ يَتَمَتَّعَ الرَّجُلُ بِالْيَهُودِيَّةِ وَ النَّصْرَانِيَّةِ وَ عِنْدَهُ حُرَّةٌ [تهذيب الأحكام ، ج ٧

ليقول هؤلاء هم ابناء الاسلام ، بل فتحو الباب التمتع باوسع من ذلك و فى هذا الامر عقد صاحب الوسائل بابا بعنوان :

بَابُ عَدَمِ تَحْرِيمِ التَّمَتُّعِ بِالزَّانِيَةِ وَ إِنِّ أَصْرَتْ [وسائل الشيعة ، ج ٢١ ، ص ٢٩] .

و لم تمنع نصوصهم من عرض المتعه على كل جميله يلتقى بها و ليس عليه ان يسألها : هل لها من زوج ام لا . و من احاديثهم فى ذلك ان احدهم قال لامامه :

عَنْ فَضْلِ مَوْلَى مُحَمَّدِ بْنِ رَاشِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : " قُلْتُ إِنِّي تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً مُتَعَةً فَوَقَعَ فِي نَفْسِي أَنَّ لَهَا زَوْجًا فَفَتَّشْتُ عَنْ ذَلِكَ فَوَجَدْتُ لَهَا زَوْجًا قَالَ وَ لِمَ فَتَّشْتَ " [تهذيب الأحكام ، ج ٧ ، ص ٢٥٣] .

عَنْ مِهْرَانَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : " قِيلَ لَهُ إِنَّ فُلَانًا تَزَوَّجَ امْرَأَةً مُتَعَةً فَقِيلَ لَهُ إِنَّ لَهَا زَوْجًا فَسَأَلَهَا فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) وَ لِمَ سَأَلَهَا " [تهذيب الأحكام ، ج ٧ ، ص ٢٥٣] .

بل ان وجد امراه فى البر او فى مكان ما وهى محتاجة لاعانه اما لمال او لطعام يسد جوعتها او ماء يطفى ء لهيب عطشها فله ان يساومها فذلك عندهم زواج شرعى و ليس بزنى .

فهذه امراه جاءت كما يقول النص :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى عُمَرَ فَقَالَتْ : إِنِّي زَنَيْتُ فَطَهَّرْنِي فَأَمَرَ بِهَا أَنْ تُرْجَمَ فَأُخْبِرَ بِذَلِكَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فَقَالَ : كَيْفَ زَنَيْتِ؟ فَقَالَتْ : مَرَرْتُ بِالْإِدِيهِ فَأَصَبْتُهُ عَطَشًا شَدِيدًا فَاسْتَسْقَيْتُ أَعْرَابِيًّا فَأَبَى أَنْ يَسْقِيَنِي إِلَّا أَنْ أُمَكِّنَهُ مِنْ نَفْسِي فَلَمَّا أَجْهَدَنِي الْعَطَشُ وَ خِفْتُ عَلَى نَفْسِي سَقَانِي فَأَمَكَّنْتُهُ مِنْ نَفْسِي . فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ

(ع) : تَزْوِيجٌ وَ رَبِّ الْكُعْبَةِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٤٦٧] .

و لا- بأس ان يجلس على قارعه الطريق فكل من يمر به من جميل و يعجبه و يهواه فلا حرج عليه من التفاق معه على متعه ، قال احدهم لأمامه :

عَنْ أَبَانَ بْنِ تَغْلِبَ قَالَ : " قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) إِنِّي أَكُونُ فِي بَعْضِ الطَّرِيقَاتِ فَأَرَى الْمَرْأَةَ الْحَسِينَاءَ وَ لَا آمَنُ أَنْ تَكُونَ ذَاتَ بَعْغٍ أَوْ مِنَ الْعَوَاهِرِ . قَالَ : لَيْسَ هَذَا عَلَيْكَ إِنَّمَا عَلَيْكَ أَنْ تُصَدِّقَهَا فِي نَفْسِهَا " [كافي ، ج ٥ ، ص ٤٦٢] .

و ليس لعدد النساء المباح التمتع بهن حدد و محدود تقول نصوصهم :

عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَّارَةَ عَنِ أَبِيهِ عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : " ذَكَرْتُ لِمَهْ الْمُتَعِيَةِ أَهِيَ مِنَ الْمَأْرَبِ؟ فَقَالَ : تَزْوِجٌ مِنْهُنَّ أَلْفًا فَإِنَّهُنَّ مُشْتَأَجِرَاتٌ " [كافي ، ج ٥ ، ص ٤٥٢] .

كما انه يجوز له ان يتمتع اي مده شاء و يكرر ذلك وفق ما يريد حتى قالت نصوصهم : يجوز ان يتمتع بالمرأه لمره واحده ، فهذا احدهم يسأل امامه :

عَنْ ابْنِ فَضَّالٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ رَجُلٍ سَمَّاهُ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الرَّجُلِ يَتَزَوَّجُ الْمَرْأَةَ عَلَى عَوْدٍ وَاحِدٍ (اي على جماع مره واحده) قَالَ لَا بَأْسَ وَ لَكِنْ إِذَا فَرَّغَ فَلْيَحْوِلْ وَجْهَهُ وَ لَا يَنْظُرْ " [تهذيب الأحكام ، ج ٧ ، ص ٢٦٧] .

و ان طاب له فليكرر كما يشاء قال صاحب الوسائل :

بَابُ أَنَّهُ يُجُوزُ أَنْ يَتَمَتَّعَ بِالْمَرْأَةِ الْوَاحِدَةِ مَرَارًا كَثِيرَةً وَ لَا تَحْرُمُ فِي الثَّلَاثَةِ وَ لَا فِي التَّاسِعَةِ كَالْمُطَلَّغَةِ بَلْ هِيَ كَالْأَمَةِ [وسائل الشيعة ،

بَابُ أَنَّ مَنْ أَرَادَ التَّمَتُّعَ بِامْرَأَةٍ فَنَسِيَ الْعَقْدَ حَتَّى وَطِئَهَا فَلَا حَدَّ عَلَيْهِ بَلْ يَتَمَتَّعُ بِهَا وَ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ [وسائل الشيعة ، ج ٢١ ، ص ٧٤] .

و ليس على صاحب المتعه اى تكاليف من نفقه و غيرها و فى ذلك جاء باب الوسائل يقول :

بَابُ أَنَّهُ لَا نَفَقَةَ وَ لَا قَسَمَ وَ لَا عِدَّةَ عَلَى الرَّجُلِ فِي الْمُتَعَةِ إِلَّا أَنْ يَرِيدَ تَزْوِيجَ أُخْتِهَا فَيُضْبِرُ حَتَّى تَنْقَضِيَ عِدَّتُهَا [وسائل الشيعة ، ج ٢١ ، ص ٧٩] .

هذه اهم ملامح نكاح المتعه عند المجيزين اياها.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) فِي الْمُتَعَةِ قَالَ : لَيْسَتْ مِنَ الْأَرْبَعِ لِأَنَّهَا لَا تُطَلَّقُ وَ لَا تَرِثُ وَ إِنَّمَا هِيَ مُسْتَأْجَرَةٌ [كافي ، ج ٥ ، ص ٤٥١] .

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) فِي الْمُتَعَةِ قَالَ : لَيْسَتْ مِنَ الْأَرْبَعِ لِأَنَّهَا لَا تُطَلَّقُ وَ لَا تَرِثُ وَ لَا تُورَثُ وَ إِنَّمَا هِيَ مُسْتَأْجَرَةٌ وَ قَالَ عِدَّتُهَا خَمْسٌ وَ أَرْبَعُونَ لَيْلَةً [إستبصار طوسى ، ج ٣ ، ص ١٤٧] .

عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : ذَكَرْتُ لَهُ الْمُتَعَةَ أَهَى مِنَ الْأَرْبَعِ فَقَالَ تَزَوَّجْ مِنْهُنَّ أَلْفًا فَإِنَّهُنَّ مُسْتَأْجَرَاتٌ [كافي ، ج ٥ ، ص ٤٥٢] .

٨. فرق بين ازدواج متعه ودائم

د. الموسوى هو حفيد الامام الكبير السيد ابو الحسن الموسوى الاصفهانى ، ولد الموسوى (الحفيد) فى النجف عام ١٩٣٠ و درس دراساته التقليديه فى جامعه طهران و تلقى فى حوزات الشيعة العلم. و هو يحمل شهادة الدكتوراه فى العلوم الفقهيه الاسلاميه الشيعيه تحدث الموسوى عن المتعه فى كتاب الشيعة و التصحيح فقال ص ١١٠ : الاسلام يخرج الناس من اباحيه الجاهليه و يقيدهم بالفضيله و الاخلاق لا

ان يمنح الجاهليه قداسه التشريع و القانون الالهى.

و قد قارن فى ص ١١١ من كتابه بين نكاح المتعه و النكاح الشرعى الدائى فجاءت المقارنه كما يلى :

شروط الزوج الدائم المتفق عليه لدى المسلمين كافه :

١ _ يتم الزواج بين الزوجين بتلفظ صيغه العقد امام شاهدين.

٢ _ يجب على الزوج نفقه الزوجه بما فيها المسكن و الملبس.

٣ _ لا يجوز للرجل ان يجمع اكثر من اربعة ازواج و بشروط صعبه.

٤ _ الزوجه ترث الزوج فى حاله الوفاه.

٥ _ موافقه الاب شرط فى صحه زواج البكر.

٦ _ مدته الزواج الدائم ديمومه الزوجين على قيد الحياه.

شروط الفسخ :

١ _ يقع الطلاق بحضور شاهدين عدلين و بتلفظ صيغ الطلاق.

٢ _ عدته الطلاق بالنسبه للمرأة ثلاثه شهور و عشره ايام.

٣ _ الطلاق لا يقع اذا كانت المرأه فى حاله حيض.

٤ _ يجب على الزوج نفقه الزوجه المطلقه فى مدته عدتها.

الزواج الموقت المتفق عليه عند الشيعه الاماميه فقط :

١ _ يتم الزواج بتلفظ صيغه العقد بدون شاهد.

٢ _ الرجل فى حل من نفقه الزوجه.

٣ _ يجوز للرجل الجمع بين اعداد لا تحصى و بلا شروط.

٥ _ موافقه الاب ليس شرط فى كل الاحوال.

٦ _ مدته الزواج المؤقت قد تكون لربع ساعه و قد تكون ليوم و قد تكون لتسعين عاما و حسب ما يقترحه الرجل و تقبله المرأه.

شروط الفسخ :

١ _ يقع الطلاق و اسمه فسخ العقد بدون حضور شاهدين و بكلمه فسخت او وهبت المده.

٢ _ عده فسخ المده بالنسبه للمرأة هو عده الجارويه بحد عشقها ، اى نصف عده الجره.

٣ _ الفسخ يقع فى كل الاحوال.

٤ _ الرجل فى حل من نفقه الزوجه فى عده

۱. ازدواج و حقوق متقابل

۱. اهمیت ازدواج در اسلام

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ قَدَرَ عَلَى امْرَأَةٍ أَوْ جَارِيَةٍ حَرَامًا فَتَرَكَهَا مَخَافَةَ اللَّهِ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ وَآمَنَهُ مِنَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ وَأَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ فَإِنْ أَصَابَهَا حَرَامًا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَأَدْخَلَهُ النَّارَ [ثواب الأعمال ، ص ۲۸۲] .

۲. معیار ازدواج در اسلام

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ نَكَحَ امْرَأَةً بِمَالٍ حَلَالٍ غَيْرَ أَنَّهُ أَرَادَ بِهَا فُخْرًا وَرِيَاءً لَمْ يَزِدْهُ اللَّهُ عَزًّا وَجَلًّا بِذَلِكَ إِلَّا ذُلًّا وَهَوَانًا [ثواب الأعمال ، ص ۲۸۲] .

۳. حقوق مشترک زن و مرد

احترام متقابل و ترک نیش و زخم زبان

وَ إِذَا حُبِّبْتُمْ بِتَحِيَّهِ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا [نساء/ ۸۶] .

هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ [الرحمن/ ۶۰] .

خُذِ الْعَفْوَ [اعراف/ ۱۹۹] .

وَ الْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَ الْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ [آل عمران/ ۱۳۴] .

إِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ [شوری/ ۳۷] .

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ [همزه/ ۱] .

اجْتَبِئُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ [حجرات/ ۱۲] .

۴. وظایف شوهر

۱. مهیا کردن مقدمات زندگی

وَ لَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ [آل عمران/ ۱۸۰] .

أَسِيءُوا كُنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَيِّئْتُمْ مِنْ وَجْهِكُمْ وَ لَا تَضُرُّوهُنَّ لِتَضُرُّوا عَلَيَّهِنَّ وَ إِنْ كُنَّ أَوْلَادٍ حَمِيلًا فَأَنْفِقُوا عَلَيَّهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ

حَمَلَهُنَّ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ وَ أَتَمُّوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ وَ إِنْ تَعَايَ رُتُم فَسْتَرْضِعْ لَهُ أُخْرَى لِيُنْفِقُ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَ مَنْ قَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يَكْلِفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا [طلاق/ ٧-٦] .

إِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَ قُلُوبِهِنَّ [احزاب/ ٥٣] .

٢. آداب معاشرت با همسر

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قَوْلُ الرَّجُلِ لِلْمَرْأَةِ إِنِّي أُحِبُّكَ لَا يَذْهَبُ مِنْ قَلْبِهَا أَبَدًا [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٦٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا أَحْسَنَ فِيمَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ زَوْجَتِهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ مَلَكَهُ نَاصِيَتَهَا وَ جَعَلَهُ الْقِيَمَ عَلَيْهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٤٤٣] .

وَ عَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ [نساء/ ١٩] .

فَاعْتَرَلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ [بقره/ ٢٢٢] .

وَ إِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَ حَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا [

از سؤالات چرا دختر آوردی؟ در مورد همسر خودداری کنیم.

وَ إِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَ هُوَ كَظِيمٍ [نحل/ ۵۸].

چرا از ما اجازه نگرفت :

فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا يُنَاجِحُ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ [بقره/ ۲۳۴].

إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ [مومنون/ ۶].

(قید عروسی در مکان و زمان و شرایط خاص که اگر نبود سرزنش ها در پی دارد).

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ ظَلَمَ امْرَأَةً مَهْرَهَا فَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ زَانٍ [من لايحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۳].

۳. آراسته بودن برای همسر

قَالَ الرَّضَا (ع): إِنَّ فِي الْخِضَابِ أَجْرًا وَ الْخِضَابُ وَ التَّهْنِيَةُ مِمَّا يَزِيدُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فِي عِفَّةِ النِّسَاءِ وَ لَقَدْ تَرَكَ النِّسَاءُ الْعِفَّةَ بِتُرُوكِ أَزْوَاجِهِنَّ لِهِنَّ التَّهْنِيَةَ [كافی ، ج ۶ ، ص ۴۸۰].

۵. وظایف زن

۱. حافظ اسرار شوهر

فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ [نساء/ ۳۴].

وَ إِذْ أَسْرَأَ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا تَبَأَتْ بِهِ وَ أَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضُهُ وَ أَعْرَضَ عَنِّ بَعْضٍ [تحریم/ ۳].

۲. در اختیار شوهر بودن

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تُودِي الْمَرْأَةُ حَقَّ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَتَّىٰ تُؤَدِّيَ حَقَّ زَوْجِهَا [مكارم الأخلاق ، ص ۲۱۵].

پذیرفتن مدیریت مرد: الرَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ [نساء/ ۳۴].

یهودیان از پیامبر اسلام خواستند که فاطمه (ع) در عروسی آنان شرکت کند. فرمود: " باید شوهرش اجازه دهد".

رَوَى أَنَّ الْيَهُودَ كَانَ لَهُمْ عُرْسٌ فَجَاءُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ قَالُوا: لَنَا حَقُّ الْجَوَارِ فَنَسَأُكَ أَنْ تَبْعَثَ فَاطِمَةَ بِتُوكِ إِلَى دَارِنَا حَتَّىٰ

يَزَادَ عُرْسِنَا بِهَا وَ أَلْحُوا عَلَيْهِ فَقَالَ : إِنَّهَا زَوْجُهُ عَلَى بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ هِيَ بِحُكْمِهِ وَ سَأَلُوهُ أَنْ يَشْفَعَ إِلَيَّ فِي ذَلِكَ وَ قَدْ جَمَعَ الْيَهُودُ الطَّمَّ وَ الرَّمَّ مِنَ الْحُلِيِّ وَ الْحُلَلِ وَ ظَنَّ الْيَهُودُ أَنَّ فَاطِمَةَ تَدْخُلُ فِي بَدَلَتِهَا وَ أَرَادُوا اسْتِهَانَهُ بِهَا فَجَاءَ جَبْرِئِيلُ بِشِيَابٍ مِنَ الْجَنَّةِ وَ حَلَى وَ حُلِّلَ لَمْ يَرَوْا مِثْلَهَا فَلَبِسَتْهَا فَاطِمَةُ وَ تَحَلَّتْ بِهَا فَتَعَجَّبَ النَّاسُ مِنْ زِينَتِهَا وَ أَلْوَانِهَا وَ طِيبِهَا فَلَمَّا دَخَلَتْ فَاطِمَةُ دَارَ الْيَهُودِ سَجَدَ لَهَا نِسَاؤُهُمْ يَقْبَلْنَ الْأَرْضَ بَيْنَ يَدَيْهَا وَ أَسْلَمَ بِسَبَبِ مَا رَأَوْا خَلَقَ كَثِيرٌ مِنَ الْيَهُودِ [الخرائج والجرائح ، ج ٢ ، ص ٥٣٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : جِهَادُ الْمَرْأَةِ حُسْنُ التَّبَعْلِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٤١٦] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَقَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا حَقُّ الزَّوْجِ عَلَى الْمَرْأَةِ؟ فَقَالَ لَهَا : تُطِيعُهُ وَ لَا تَغْصَبُ بِهِ وَ لَمَّا تَتَصَيَّدُ مِنْ بَيْتِهِ بِشَيْءٍ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ لَا تَصُومُ تَطَوُّعًا إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ لَا تَمْنَعُهُ نَفْسَهَا وَ إِنْ كَانَتْ عَلَى ظَهْرٍ قَتَبٍ وَ لَا تَخْرُجُ مِنْ بَيْتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ فَإِنْ خَرَجَتْ بِغَيْرِ إِذْنِهِ لَعَنَتْهَا مَلَائِكَةُ السَّمَاءِ وَ مَلَائِكَةُ الْأَرْضِ وَ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ حَتَّى تَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهَا [عوالي اللئالی ، ج ٣ ، ص ٣١٠] .

٣. قانع بودن

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : خَيْرُ نِسَائِكُمُ الَّتِي إِنْ أُعْطِيَتْ شَكَرَتْ وَ إِنْ مُنِعَتْ رَضِيَتْ [بحار الأنوار ، ج ١٠٠ ، ص ٢٣٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَلَا وَ أَيَّمَا امْرَأَةٍ لَمْ تَرْفُقْ بِزَوْجِهَا وَ حَمَلَتْهُ عَلَى مَا لَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ وَ مَا لَا يَطِيقُ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ مِنْهَا حَسَنَةً وَ

تَلَقَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَهُوَ عَلَيْهَا غَضَبَانٌ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَبَرَتْ عَلَى سُوءِ خُلُقِي زَوْجِهَا أَعْطَاهَا مِثْلَ ثَوَابِ (ثَوَابِ) آسِيَةِ بِنْتِ مَرْحَمٍ [مكارم الأخلاق ، ص ۲۱۳] .

روزی حضرت علی (ع) از فاطمه زهرا (ع) پرسید در منزل چه داریم؟

فرمود : هیچ .

حضرت از خانه بیرون رفت و قرض گرفت تا غذایی به منزل آورد. ایشان مقدار را دید که بی دقت در کوزه ها است. پرسید : چرا این وقت بیرون آمده ای؟ گفت : به خاطر فقر و گرسنگی خود و خانواده ام .

حضرت مبلغ قرض را به مقدار داد ، غذایی تهیه و مقداری را به خانه حضرت علی (ع) آورد .

[تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۱۷۱] .

۴. زینت و آرایش برای همسر

وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ [نور/۳۱] .

فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ [احزاب/۳۲] .

وَلَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ [نور/۳۱] .

زنی به پیامبر اکرم (ص) گفت : شوهرم نابینا است آیا آرایش کردن من بیهوده نیست؟ فرمود : از عطر استفاده کن .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى امْرَأَةٍ ذَاتِ بَعِيلٍ مَلَأَتْ عَيْنَهَا مِنْ غَيْرِ زَوْجِهَا أَوْ غَيْرِ ذِي مَحْرَمٍ مِنْهَا فَإِنَّهَا إِنْ فَعَلَتْ ذَلِكَ أَحْبَطَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ كُلَّ عَمَلٍ عَمِلَتْهُ فَإِنْ أَوْطَأَتْ فِرَاشَهُ غَيْرَهُ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَحْرِقَهَا بِالنَّارِ بَعِيدًا أَنْ يَعِدُّبَهَا فِي قَبْرِهَا [أعلام الدين ، ص ۴۱۷] .

نزد امام صادق (ع) از نماز و روزه و دعای زنی ستایش شد ، ولی گفتند بد زبان است . حضرت فرمود : " او خوبی ندارد ،

او دوزخی است". [آئین همسر داری ، ص ۴۱] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَيَّمَا امْرَأَةٍ يَا تَنْتَ وَ زَوْجِهَا عَلَيْهَا سَاخِطٌ فِي حَقِّ لَمْ تُقْبَلْ مِنْهَا صَلَاةٌ حَتَّى يَرْضَى عَنْهَا وَ أَيَّمَا امْرَأَةٍ تَطَيَّبَتْ لِغَيْرِ زَوْجِهَا لَمْ تُقْبَلْ مِنْهَا صَلَاةٌ حَتَّى تَغْتَسِلَ مِنْ طَيْبِهَا كَغُسْلِهَا مِنْ جَنَابَتِهَا [كافی ، ج ۵ ، ص ۵۰۷] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَنْبَغِي لِلْمَرْأَةِ أَنْ تُجَمَّرَ ثَوْبَهَا إِذَا خَرَجَتْ مِنْ بَيْتِهَا [كافی ، ج ۵ ، ص ۵۱۹] .

۶. اصلاح بین زوجین

حضرت علی (ع) در گرما زنی را در کوچه مضطرب دید که شوهرش او را از خانه بیرون و تهدید به کتک کرده است. حضرت ، همراه زن به خانه شوهر رفت. شوهر که آقا را نشناخت ، تهدیدش را زیاد کرد. حضرت شمشیر کشید؛ او کوتاه آمد و همین که مردم به آن مرد سرکش آقا را معرفی کردند شرمند شد و عذر خواهی کرد.

۱. ازدواج و خانواده

۱. مقدمات

۱. فلسفه ازدواج

۱. آرامش روحی

سؤال : قرآن فلسفه ازدواج را چه می داند؟

جواب : آرامش روحی

وَ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا [اعراف/ ۱۸۹] .

وَ مِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً [روم/ ۲۱] .

۲. حفظ دین

اذا تزوج العبد فقد استكمل نصف الدين فليترك اللفظي النصف الباقي [كنز العمال/ ۴۴۴۰۳]

۳. پیشگیری از گناه

سؤال : آیا اسلام برای پیشگیری از گناه طرحی دارد؟

جواب : آری. ازدواج

قَالَ يَا قَوْمِ هَوَلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ [هود/۷۸].

۴. عمل به سنت پیامبر

النكاح سنتی فمن رغب عن سنتی فلیس منی [بحار ج ۱۰۳ ص ۲۲۰]

۲. وظیفه دیگران

۱. مسئولین حکومتی

امیرالمومنین (ع) به دختر فقیری فرمود: سرپرستی داری؟ برادرانش را نشان داد، حضرت از برادرانش پرسید حرف مرا در مورد خواهرتان می پذیرید؟ گفتند: بله.

حضرت فرمود: خداوند و حاضرین را شاهد می گیرم که این زن را در برابر چهارصد درهم مهریه به این پسر تزویج نمودم و مهریه از مال من باشد. [وسایی، ج ۱۴، ص ۱۹۶]

۲. عامه مردم

سؤال: وظیفه مردم نسبت به دختر و پسرها

۱_ سوز: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: مَنْ أَصْبَحَ لًا

يَهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦٣] .

حدیثی داریم که پیامبر اکرم (ص) به هر جوانی می رسید دو سؤال می کرد کار داری؟ همسر داری؟

٢_ وساطت : مَنْ يَشْفَعُ [نساء/ ٨٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : أَفْضَلُ الشَّفَاعَاتِ أَنْ تَشْفَعَ بَيْنَ اثْنَيْنِ فِي نِكَاحٍ حَتَّى يَجْمَعَ اللَّهُ بَيْنَهُمَا [كافي ، ج ٥ ، ص ٣٣١] .

٣_ اقدام : وَ أَنْكَحُوا الْأَيَّامِي مِنْكُمْ [نور/ ٣٢] .

٣. ارتباط و انتخاب

١. انتخاب

سؤال : شرط روابط دختر و پسر چیست؟

جواب : باحفظ حیا و متانت

قَالَ مَا حَطَّبْتُكُمْ قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّى يَصْدِرَ الرَّعَاءُ وَ أَبُوْنَا شَيْخٌ كَبِيرٌ [قصص/ ٢٣] .

فَجَاءَتْهُ إِخْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ [قصص/ ٢٥] .

٢. ملاک انتخاب

سؤال : قرآن ملاک انتخاب همسر رادر چه می داند؟ زیبایی ، ثروت ، ایمان جواب : ایمان

وَ لَا تَنْكَحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يَوْمٍ وَ لِأُمَّهُ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَ لَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَ لَا تَنْكَحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يَوْمِنَا وَ لَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ [بقره/ ٢٢١] .

٣. انتخابگر

سؤال : درانتخاب همسر خود همسر ملاک است یا خانواده او؟

جواب : هر دو

وَ الْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ [اعراف/ ٥٨] .

مَا كَانَ أَبُوكَ أَمْرًا سَوِيًّا [مریم/ ٢٨] .

زَوْجَهُ مِنْ أَهْلِ الْبُيُوتَاتِ الصَّالِحَةِ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَيُّهَا النَّاسُ إِيَّاكُمْ وَخَضِرَاءَ الدَّمَنِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا خَضِرَاءُ الدَّمَنِ قَالَ الْمَرْأَةُ الْحَسَنَاءُ فِي مَنْبِتِ السُّوءِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٣٣٢] .

٤. ترس از فقر

ما من دابه آلا على الله رزقها [هود ٦] ولا تقتلوا اولادكم خشيه املاق نحن نرزقهم واياكم.... [اسراء ٣١] .

٥. باوجود مانع از ازدواج چه كنيم

سؤال

: اگر مشکل مالی بود چه کنیم؟ اگر همسر پیدانشد چه کنیم؟

جواب : ۱ _ توکل : اِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ [نور/ ۳۲] .

۲ _ تاخیر همراه با عفت : وَ لَيْسْتَغْفِرِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا [نور/ ۳۳] .

۳ _ از بیت المال : جوانی که استمناء کرده بود ، حضرت پس از تعزیر از بیت المال داماد کرد.

قَالَ الصَّادِقُ : اِنَّ اَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ع اَتَى بِرَجُلٍ عَبْتٍ بِذَكَرِهِ فَضَرَبَ يَدَهُ حَتَّى اِحْمَرَّتْ ثُمَّ زَوَّجَهُ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ [كافی ، ج ۷ ، ص ۲۶۵] .

۳. خواستگاری

۱. مراسم بله برون

مراسم بله برون بر چه اساسی باشد؟

جواب : سهل گرفتن از طرف پدر دختر : وَ مَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ [قصص/ ۲۷] .

تعهد دادن و جدی گرفتن داماد : سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ [قصص/ ۲۷] .

۲. جواز نگاه داماد به همسر آینده خود

لابأس بان ينظر الى وجهها و معاصمها اذا اراد ان تيزوجها [كافی ج ۵ ص ۳۶۵]

۳. پیشنهاد ازدواج توسط خانواده دختر

پیشنهاد ازدواج از طرف خانواده دختر عیبی دارد؟

جواب : در موارد استثنایی خیر ، اگر جوان دیندار و متعهدی پیدا شد چه اشکالی دارد که خانواده دختر پیشنهاد دهد.

إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَنْكَحَكَ إِحْدَى ابْنَتِي هَاتَيْنِ عَلَى أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِي حِجَجٍ [قصص/ ۲۷] .

۴. آیا مهریه بهای زن است

سؤال : آیا مهریه قیمت و بهای زن است؟

جواب : خیر ، مهریه نشانه صداقت پسر است ، نشانه عشق و اعتقاد مرد به خانواده است .

وَآتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً [نساء/ ۴] .

ارکان عقد ازدواج دختر و پسر هستند نه مهریه لذا اگر مهریه فراموش شود عقد صحیح است و مهر المثل تعیین

می شود در صورتیکه در بیع اگر بهافراموش شود معامله باطل است.

۵. مقدار مهریه

قال رسول الله (ص): تياسرو في الصداق فان الرجل ليطعى المراه حتى يبقى ذلك في نفسه عليها حسيكه در مهریه آسان بگيريد زيرا مهریه سنگين موجب عداوت و دشمنی می شود [كنز العمال ۴۴۷۳۱]

قال رسول الله (ص): افضل نساء امتي احسنهن وجهاً و اقلهن مهراً [بحار ج ۱۰۳/ص ۲۳۷]

بهترین زنان امت من کسی است که زیبا صورت و مهرش کم باشد .

۶. تعهد پرداخت یا عدم تعهد

سؤال : آیا عقد ازدواج تعهد آور است؟ شرایطی که امضاء می شود جدی است؟

جواب : يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ [مائده/ ۱] .

مسلك کی داد ، کی گرفت ، ضد قرآنی است.

۲. ازدواج

۱. عقد و عروسی

۱. اساس و بنیان خانواده

سؤال : بنیان و اساس دوام و بقاء خانواده چیست؟

جواب : محبتو جعل بينكم مودة و رحمة [روم/ ۲۱] .

وقتی امیرالمومنین همسر مظلومه اش را به خاک سپرد این اشعار را خواند :

[دیوان امام علی (ع) ، ص ۸۶]

۲. شایسته سالاری به جای زن سالاری یا مرد سالاری

پسر بهتر است یا دختر؟

جواب : گاهی دختر به مقامی می رسد که پسر نمی تواند.

وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنثَى [آل عمران/ ۳۶] .

يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنِثَاءً وَ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ [شوری/ ۴۹] .

۳. سرپرست خانواده

سؤال : قرآن سرپرستی خانه را به چه کسی داده و چرا؟

جواب : خداوند به دلیل بعضی از شایستگی ها و به دلیل نان آوری سرپرستی را به مرد داده .

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَ بِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ [نساء/ ۳۴] .

۴. هدف داری غرائز جنسی

سؤال : آیاروابط جنسی زن و

شوهر از دیدگاه قرآن فقط یک امر غریزی است؟

جواب: خیر، قرآن آمیزش جنسی هدف دار را توصیه می کند.

نَسَاوَكُمْ حَزْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَزْثَكُمْ أَنِّي شِئْتُمْ وَقَدَّمُوا لِأَنفُسِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ [بقره/۲۲۳].

۵. آداب آمیزش

سؤال: آیا آمیزش هم آدابی دارد؟

جواب: بله.

فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ [بقره/۲۲۲].

نکته: بعضی از احادیث آداب آمیزش در ذیل این آیه آمده است.

۶. دیدگاه اسلام پیرامون آراستگی زن و مرد

سؤال: نظر اسلام درباره آرایش زن چیست؟

جواب: زینت و آرایش امری فطری است و اسلام زینت و آرایش برای همسر راسفارش فرموده.

وَلَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ [نور/۳۱].

البته مرد هم باید آرایش کند، رسول خدا علاوه بر زینتی که در مقابل مردم داشت زینت خاصی برای همسرش داشت.

قَالَ الطَّبْرِسِيُّ رَه: "وَلَقَدْ كَانَ يَتَجَمَّلُ لِأَصْحَابِهِ فَضَلًّا عَلَى تَجْمِيلِهِ لِأَهْلِهِ" [مکارم الأخلاق، ص ۳۴].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص: لِيَتَهَيَّأَ أَحَدُكُمْ لِزَوْجَتِهِ كَمَا تَهَيَّأُ زَوْجَتُهُ لَهُ [دعائم الإسلام، ج ۱، ص ۱۲۳].

قَالَ الصَّادِقُ ع: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ص يَنْفِقُ فِي الطَّيِّبِ أَكْثَرَ مِمَّا يَنْفِقُ فِي الطَّعَامِ [كافی، ج ۶، ص ۵۱۲].

۲. وظیفه شناسی زن و مرد

۱. رابطه زن و شوهر

هُنَّ لِيَاسٍ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِيَاسٍ لَهُنَّ [بقره ۱۸۷]

رعایت کفویت در هنگام انتخاب

حفظ آبروی همدیگر

ارتباط تنگاتنگ

گرم نگه داشتن کانون خانواده

۲. وظیفه مرد در قبال حجاب همسر

سؤال : آیا مرد در قبال حجاب همسرش وظیفه ای دارد؟

جواب : بله. حتی رسول الله (ص)

يا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ

غَفُوراً رَحِيماً [احزاب/ ۵۹] .

۳. وظیفه زن در قبال نشوز مرد

وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُمْ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ [نساء/ ۳۴]

موعظه

ترک هم بستری

خشونت و شدت عمل

۴. زن و کار در خانه

سؤال : آیا زن وظیفه دارد در خانه مرد کار کند؟

جواب : بر زن واجب نیست ولی قرآن می گوید زن شایسته زنی است که در غیاب مرد از خانه نگهداری و حراست کند.

فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ [نساء/ ۳۴] .

حضرت فاطمه زهرا (س) زن نمونه اسلام آنقدر در خانه کار کرد که دستهایش تا اول زد و گاهی خون جاری می شد.

قَالَ الْبَاقِرُ ع : تَقَاضَى عَلِيٌّ وَفَاطِمَةُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ص فِي الْخِدْمَةِ فَقَضَى عَلِيٌّ فَاطِمَةَ ع بِخِدْمَتِهَا مَا دُونَ الْبَابِ وَقَضَى عَلِيٌّ عَلِيٌّ ع بِمَا خَلَفَهُ [قرب الإسناد ، ص ۲۵] .

۵. مرد و کار در خانه

از حضرت علی علیه السلام روایت شده که فرمود رسول خدا بر ما وارد شد در حالی که فاطمه زهرا نزد دیگ نشسته بودند و من عدس پاک می کردم و فرمودند : یا ابا احسن ، عرض کردم لیبیک یا رسول الله (ص) فرمود : از من بشنو و من نمی گویم مگر از طرف پروردگارم ، مردی نیست که در خانه کمک به همسرش کند مگر آنکه برای او باشد به عدد موئی که در بدنش هست عبادت یکسال که روزها روزه باشد و شبها به عبادت ایستاده باشد و عطا کند او را از ثواب آنچه که به صابرین عطا کرده که داود نبی و یعقوب و عیسی علیهم السلام باشند . یا علی کسی که در خانه در خدمت عیالش باشد و کرامت نداشته باشد خداوند اسمش را در دیوان شهداء بنویسد و به هر شب

وروزی ثواب هزار شهید ثبت کند و بنویسد برای او به هر قدمی ثواب یک حج عمره و خداوند عطا کند اورابه هر رگی که در بدنش هست شهری در بهشت . یا علی یک ساعت در خدمت خانه بهتر است از عیادت هزار مریض و هزار نماز جمعه و تشیع هزار جنازه و از هزار گرسنه که ایشان را سیر کند و هزار برهنه که ایشان را بپوشاند . و بهتر است برای او از هزار دینار که صدقه به مساکین بدهد و بهتر است از خواندن تورات و انجیل و زبور و قرآن و بهتر است از هزار اسیر که اسیر کرده در راه خدا آزاد کند . و بهتر است از برای او از هزار شتر قربانی که به مساکین بدهد و از دنیا خارج نشود مگر وقتی که جایش را در بهشت ببیند .

یا علی کسی که از خدمت عیال کراهت نداشته باشد پس آن کفاره گناهان بزرگ باشد و غضب خدا را فراموش کند و مهریه حور العین باشد و حسنات و در جاتش را زیاد کند

یا علی خدمت نکنند عیال را مگر صدیق (راست گو) یا شهید یا مردیکه خداوند خیر و دنیا و آخرت او را خواسته باشد [(بحار الانوار ج ۱۰۳ ص ۱۳۲)]

۶. مالکیت زن

سؤال : آیا در اسلام مالکیت زن پذیرفته شده؟

جواب : بله. زن و مرد مالک دستاوردهای خود هستند و مرد حق ندارد با زور و قلدری حقوق زن را بگیرد البته اگر خود زن داوطلبانه داد نشانه کمال و عشق او به خانواده است.

لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ [نساء/ ۳۲] .

۷. نزاع بین زن و شوهر

وان خفتم شقاق بينهما فابعثوا حكماً من اهله و حكماً من اهلها يريدا اصلاحاً

يُوفِّقُ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا [(نساء ۳۵)]

۸. عدالت بین چند همسر

آیا عدالت بین چند همسر ممکن است ؟

جواب : عدالت در نفقه آری (وان خفتم ان لا تعدلوا فواحدة [(نساء ۳)])

عدالت در محبت خیر (ولن تستطیعوا ان تعدلوا بین النساء ولو حرصتم [(نساء ۱۲۹)])

ابن ابی العوجاء (از منحرفین در دین) از حشام بن حکم سؤال کرد مگر خدا حکیم نیست ؟ هشام گفت بله از همه حکیم تر است. ابن ابی العوجاء گفت پس بگو بدانم این که در سوره نساء آیه ۳ فرموده دوتا دو تا و ۳ تا ۳ تا و ۴ تا ۴ تا زن بگیرد پس اگر از عدالت بین آنها می ترسید یک زن اختیار کنید ، پس ۴ زن گرفتن حکم خداست هشام فرمود : بله ابن ابی العوجاء گفت پس چگونه است که در سوره نساء آیه ۱۲۹ فرموده شما هرگز نمی توانید بین زنان عدالت ایجاد کنید هر چند که بخواهید (پس یعنی یک همسر بیشتر نمی توان گرفت چون شرط عدالت هیچ گاه محقق نمی شود) این چه سخن حکیمانه ای است. هشام گفت جوانی نزد من نبود پس به مدینه مسافرت کردم و نزد امام صادق (ع) رسیدم امامعلیه السلام فرمودند هشام اینجا چه می کنی و حال آنکه نه وقت حج است و نه وقت عمره هشام گفت بله بخاطر مسئله مهمی نزد شما آمده ام و قضیه ابن ابی العوجاء را باز گو کرد ، حضرت امام صادق (ع) فرمودند اما قول خداوند که فرمودند : فانکحوا ما طاب لکم من النساء مثنی و ثلاث و رباع فاده خفتم ان لا تعدلوا فواحدة : یعنی فی النفقه (منظور عدالت

۳. قدرت شیردهی فرزند

والوالدات یرضعن اولادهن حولین کاملین [(بقره ۲۳۳)]

۴. از شیر گرفتن

سؤال : تصمیم از شیر گرفتن بچه برعهده کیست؟

جواب : بامشورت پدر و مادر

۴. والدین

۱. مرز اطاعت و احترام والدین

سؤال : مرز اطاعت و احترام والدین تا کجاست؟

جواب : حفظ عقیده

وَ إِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا [لقمان/ ۱۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَطِيعُوا آبَاءَكُمْ فِي مَا أَمَرَكُمْ بِهِ وَلَا تُطِيعُوهُمْ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۲۴۸] .

۲. اطاعت از خدا و نیکی به پدر و مادر

۳. همکاری والدین با فرزندان

سؤال : درباره همکاری والدین و فرزندان مطلبی در قرآن آمده؟

جواب : بله. همکاری اسماعیل و پدرش ابراهیم در ساختن کعبه در حدیث می خوانیم

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : رَحِمَ اللَّهُ وَالِدًا أَعَانَ وَلَدَهُ عَلَى الْبِرِّ [فقه الرضا ، ص ۳۳۶] .

وَ إِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ [بقره/ ۱۲۷] .

۴. روابط مکتبی مقدم بر فامیلی

سؤال : روابط فامیلی یا روابط مکتبی ، حاکمیت با کدام؟

جواب : روابط مکتبی

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ [توبه/۲۴] .

۱. استبداد فرعون ۳۱۲

گوشه ای از کارهای فرعون :

۱ _ طغیان :

اذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى [طه/۲۴] .

۲ _ استبداد :

مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَى [غافر/۲۹] .

۳ _ اضلال :

وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَمَا هَدَى [طه/۷۹] .

۴ _ خفقان :

آمَنْتُمْ بِهِ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ [اعراف/۱۲۳] .

۵ _ منت گذاری :

أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا [شعراء/۱۸] .

۶ _ تهمت :

إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ [اعراف/۱۱۰-۱۰۹] .

۷ _ نمایش قدرت

و جوسازی :

فَأَجْمِعُوا كَيْدَكُمْ ثُمَّ اتُّوَا صَفًّا [طه/ ۶۴] .

أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَرْسِلْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ [اعراف/ ۱۱۱] .

۸_ تطميع :

إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ قَالَ نَعَمْ [اعراف/ ۱۱۴- ۱۱۳] .

۹_ شکنجه و قتل :

لَأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ [اعراف/ ۱۲۴] .

۱۰_ برای تضعیف روحیه موسی :

فَتَنَّا زُعْرًا أَمْرُهُمْ بَيْنَهُمْ وَأَسْرُوا النَّجْوَى [طه/ ۶۲] .

۱۱_ إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا- فِي الْأَرْضِ وَ جَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضِعُّ مِنْهُ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَذَّبِعُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ [قصص/ ۴] .

۱۲_ كَذَلِكَ زَيْنَ لِفِرْعَوْنَ سُوءَ عَمَلِهِ [غافر/ ۳۷] .

۱۳_ وَ جَحَدُوا بِهَا وَ اسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَ عُلُوًّا [نمل/ ۱۴] .

۱۴_ تحقیر :

إِنَّ هَؤُلَاءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ [شعراء/ ۵۴] .

۱۵_ ایمان با خوف :

فَمَا آمَنَ لِمُوسَى إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِنْ قَوْمِهِ عَلَى خَوْفٍ مِنْ فِرْعَوْنَ وَ مَلَائِهِمْ [يونس/ ۸۳] .

۱۶_ حاکم مستبد مردم را به بردگی می کشاند.

وَ قَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَ [مومنون/ ۴۷] .

یعنی قوم موسی (ع) و هارون (ع)

۱۷_ افکار را جامد نگاه می دارد تا بتواند کار خود را بکند :

فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَاَطَاعُوهُ [زخرف/ ۵۴] .

فرعون قومش را به سبک مغزی و زبونی کشید ، پس اطاعت کردند او را.

۱۸_ اگر فرصت کند تا ادعای خدایی پیش می رود :

مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي [قصص/ ۳۸] .

أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى [نازعات/ ۲۴] .

۱۹_ اگر از جمود رهایی پیدا کردند و اهل فهم شدند با تهدید آنان را می گوید :

لَئِنْ اتَّخَذَتِ الْإِلَهَاءُ غَيْرِي لِأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ

۲۰_ به مردان خدا تهمت می زند تا بلکه دور آنان را خلوت کنند :

يريدان أن يخرجواكم من أرضكم بسحرهما [طه/ ۶۳] .

۲۱_ موج هائی در میان مردم به پا می کند ، تا مشغول شوند و خود به کار خویش ادامه دهد :

إن فرعونَ علا في الأرض و جعل أهلها شيعاً [قصص/ ۴] .

۲۲_ هر جا را بخواهد بدون چون و چرا ملک خود معرفی می کند :

أليس لي ملك مصر و هذه الأنهار تجري من تحتي أ فلا تبصرون [زخرف/ ۵۱] .

استخدام

۱. شرایط استخدام

۱. نیکوکار و اهل طاعت

قال أمير المؤمنين (ع) : لا يكوننَّ المحسنُ و المسيءُ عندك بمنزله سواء [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۲. سخاوت ، شجاعت ، علم ، عدالت ، اراده ، دیندار

قال أمير المؤمنين (ع) : و قد علمتم أنه لما ينبغي أن يكون الوالي على الفروج و الدماء و المعانم و الأحكام و إمامه المسلممين البخیل فتكون في أموالهم نهمته و لا جاهل فيضلمهم بجهله و لا الجافي فيقطعهم بجفائه و لا الحائف للدول فيتخذ قوماً دون قوم و لا المرتشي في الحكم فيذهب بالحقوق و يقف بها دون المقاطع و لا المعطل للسنة فيهلك الأمة [نهج البلاغه ، خطبه ۱۳۱] .

۳. تجربه ، حیا ، اصالت خانوادگی ، سابقه ، کم حرفی ، دورنگری

قال أمير المؤمنين (ع) : و توح (برگزین) منهم أهیل التجربه و الحیاء من أهیل الثبوتات الصالحه و القدم في الإسلام المتقدمه فإنهم أكرم أخلاقاً و أصح أعراضاً و أقل في المطامع إشراقاً و أبلغ في عواقب الأمور [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

بنابراین : تجربه ، حیا ، اصالت خانوادگی ، سابقه ، کم خرجی ، دورنگری در استخدام افراد مؤثر است.

۴. سابقه جهاد و هجرت

فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ حَتَّىٰ يَهَاجِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ [نساء/۸۹] وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَمْ يَهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ يَهَاجِرُوا [انفال/۷۲]

۵. بهترینها

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثُمَّ انْظُرْ فِي حَالِ كِتَابِكَ فَوَلِّ عَلَىٰ أُمُورِكَ خَيْرَهُمْ وَ اخْصِصْ رَسَائِلَكَ الَّتِي تُدْخِلُ فِيهَا مَكَائِدَكَ وَ أَشْرَارَكَ بِأَجْمَعِهِمْ لَوْجُوهُ صَالِحِ الْأَخْلَاقِ مِمَّنْ لَا تُبْطِرُهُ الْكِرَامَةُ فَيَجْتَرِي بِهَا عَلَيْكَ فِي خِلَافٍ لَكَ بِحَضْرَةِ مَلَأٍ وَ لَا تَقْصُرْ بِهِ الْغَفْلَةَ عَنْ إِيْرَادِ مَكَاتِبَاتِ عَمَالِكَ عَلَيْكَ وَ إِصْدَارِ جَوَابَاتِهَا عَلَى الصَّوَابِ عَنْكَ فِيمَا يَأْخُذُ لَكَ وَ يُعْطِي مِنْكَ وَ لَا يَضْعِفُ عَقْدًا اعْتَقَدَهُ لَكَ وَ لَا يَعْجِزُ عَنْ إِطْلَاقِ مَا عَقَدَ عَلَيْكَ وَ لَا يَجْهَلُ مَبْلَغَ قَدْرِ نَفْسِهِ فِي الْأُمُورِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳]

۶. امانت داری

قَالَ اجْعَلْنِي عَلَىٰ خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلَيْكُمْ [يوسف/۵۵]

إِنَّ خَيْرَ مَنْ اسْتَأْجَزْتَ الْقَوِي الْأَمِينُ [قصص/۲۶]

۷. صحت جسمانی

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَ زَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ [بقره/۲۴۷]

۸. اراده قوی و قدرتمند در مدیریت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثُمَّ اخْتَرِ لِلْحُكْمِ بَيْنَ النَّاسِ أَفْضَلَ رَعِيَّتِكَ فِي نَفْسِكَ مِمَّنْ لَمَّا تَصْتَبِقُ بِهِ الْأُمُورَ وَ لَمَّا تَمْحِكُهُ الْخُصُومَ (دشمن او را به لجاجت و اندارد) وَ لَا يَتَمَادَى فِي الزَّلَّةِ (لایستمر) وَ لَا يَحْصُرُ مِنَ الْفَيْءِ إِلَى الْحَقِّ إِذَا عَرَفَهُ وَ لَا تُشْرِفُ نَفْسُهُ عَلَى طَمَعٍ وَ لَا يَكْتَفِي بِأَدْنَىٰ فَهْمٍ دُونَ أَفْصَاهُ وَ أَوْفَقَهُمْ فِي الشُّبُهَاتِ وَ آخَذَهُمْ بِالْحُجَجِ وَ أَقْلَهُمْ تَبَرُّمًا (خسته

شدن) بِمُرَاجَعَةِ الْخُصْمِ وَ أَصْبَرَهُمْ عَلَى تَكْشِيفِ الْأُمُورِ وَ أَصْرَمَهُمْ عِنْدَ اتِّضَاحِ الْحُكْمِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳ .]

۲. نحوه استخدام

۱. آزمایش افراد

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَأَمْتَحِنُوهُنَّ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ [ممتحنه / ۱۰ .]

۱. استعمار

۱. انواع استعمار

۱. از حیث نوع دخالت

۱. مستقیماً به عنوان کمک نظامی و فنی به نظام

— استعمار گاهی مستقیماً به عنوان کمک نظامی و فنی نظام و منطقه ای را اداره می کند و افراد را خودش معین می کند و گاهی از خود ملت اداره می کند ، لکن آن را زیر نظر دارد و در قالب استقلال زیر نظر است و این نوع خطرناک تر است ، زیرا :

۱ — تخدیر بیشتری دارد و گاهی شخصیت های دوم و سوم و رجال مؤمن هم به خیالفاستوی علی سُوِقَه [فتح / ۲۹] . خدمت ، ولی در واقع نقشه اصلی طرح دیگران است.

۲ — کشور مستعمره بدون خرج مسلط شده

۳ — مردم به فکر رهائی نمی افتند.

— اگر آمریکا و اروپا و... انسان دوست هستند و به ما و... گندم و... می دهند ، پس چرا بر سر دیگران که زیر بار نمی روند بمب می اندازند و... آری گریه برای رضای خدا موش نمی گیرد.

— کمک فنی و صنعتی استعمارگران در قالب پیشرفت دادن برای این است که :

۱ — ملت ها به آنها خوش بین شوند

ب : کنترل سیاسی و اقتصادی و اجتماعی و... توسط کارشناسان

— یکی از اعمال استعمارگران :

تحریف واژه های زهد، قناعت، صبر، توکل، رضا، تسلیم و...، سرنوشت، انتظار

— استعمار فرهنگی :

۱ — تاریخ فلان امپراطور را می داند، تاریخ فلان هنرپیشه را می داند؛ ولی سرنوشت جامعه و ملت خود را نمی داند.

۲ — انواع مبارزه ها را به اسم

انسان دوستی و دور بودن از تعصب محکوم می کند.

۳_ آموزش جنسی را تعلیم، آموزش انقلابی را تحریم می کنند.

۴_ با تهییج، تخدیر و به نسل بی خبر از سرنوشت غرور کاذب دادن و با سر و صدا و نیاکان گذشته ای رؤیائی نشان دادن.

_ به راه انداختن نغمه نژاد، تفکیک قدرت ها، سرگرمی ملت ها، غرور بی جا، زمینه یابی برای ظلم و...

_ احیانا آزادی و تسهیل در کار آموزش، لکن با برنامه ای که نوآموز، متملق و ترسو بار آید و هم اعلام کنند که ما تسهیلات فراهم کرده ایم.

_ تهییج موقت و مصنوعی

_ تنظیم برنامه های درسی به نحوی که تضادی با منافع دیگران نداشته باشد.

_ به جای بیان راه و روش و حرکت و انقلاب و نقش مردان آسمانی با برگزاری جشن و سوگواری و... شخصیت آنها را تحریف کردن.

تظاهر به مذهب :

شاه عباس فرزند خود را می کشد، اما پیاده به مشهد می رود. آقا محمد خان قاجار چشم مردم کرمان را درمی آورد و نماز شب می خواند. امیر کبیر را می کشد و عزاداری می کند. رادیو بریتانیا هم برنامه عربی خود را با تلاوت آیاتی از قرآن شروع می کند.

_ زنده کردن و سرگرم کردن ها به اسم سنن ملی و میهنی و گذشته گرایی به جای آینده نگری

_ جبران بی عرضگی و عقب افتادن را با تغییر اسم ها و ساعت ها و تاریخ ها و حذف لغات عربی و...

_ گاهی نهضتی را علیه خود به وجود می آورند و بعد هم سرکوب تا دو نتیجه بگیرند :

۱_ اظهار کنند که ما آنقدر آزادی داده ایم که نهضت هائی علیه خود ما به وجود آید.

۲_ سرکوب می کند تا اظهار

قدرت کنند.

— ایجاد بردگی فکری از طریق فحشاء تحت عنوان آزادی!! نه آزادی دخالت مردم در سرنوشت ، آزادی شهوت (اسارت)

— تعریف بی جا و دلخوشی به این تملق ها و اغفال خود و دیگران یَحْبُونَ أَنْ يَحْمَدُوا بِمَا لَمْ يُفْعَلُوا [آل عمران/ ۱۸۸] .

أَلْهَاكُمْ التَّكَاثُرُ [تکاثر/ ۱] .

— سرگرمی به چیزهای غیرمهم :

سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةً رَابِعُهُمْ كُتُبُهُمْ [كهف/ ۲۲] .

أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَ عِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ [توبه/ ۱۹] .

— تجلیل نابجا ، سرود غرور آور ، تبریکات ، استقبال ها و بدرقه ها برای :

۱ — جلب محبت ها و سپس...

۲ — نگاه داشتن در حال رکود (امام سجاد (ع) می گوید : می خواهم به علم برسم؛ قُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا [طه/ ۱۱۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : حَتَّى أُسْرَحَ إِلَيْكَ فِي مِيَادِينِ السَّابِقِينَ [مصباح المتعجب ، ص ۸۴۹] .

— ایجاد مانع برای تحصیل ، کار ندادن به قدری که طرف راضی به هرگونه تملق و رشوه شود و بعد که به کاری رسید چنان خوشحال که از ترس از دست دادن کار هرگونه ظلمی را بکشد و بکند و بعد هم خریدن فکر و عقیده آنها و در مسیری که می خواهند قرار دادن

— مسأله تحریف تقوا ، صبر ، زهد ، انتظار ، تسلیم ، قضا و قدر ، ارتجاع ، قاطعیت ، آزادی ، استضعاف ، قسط

— تاریخ را می دانیم ، فلسفه تاریخ را نمی دانیم. تاریخی را هم که می دانیم تاریخ فلان ظالم ، فلان امپراطور و یا فلان هنرمند و یا حداکثر تاریخ کسی که برای آب و خاک و طنش هزاران بی گناه از آب و

خاک و نژاد دیگری را کشته اند نه تاریخ کسانی که به مردم رشد دادند و فکر و عقیده و...

— تضعیف و تحقیر روحیه و...

— وسایل ارتباط جمعی چیزی که نیست ، آموزش سرنوشت مردم و ملت و نقش مثبت ، نحوه دخالت کامل مردم که انسان می تواند داشته باشد و راه مبارزه علیه ظالم ، علیه استعمارگر و علیه فساد؛ ولی آموزش مسائل جنسی تا بخواهی...

— به نسل بی خبر غرور کاذب دادن و به جای آینده گذشته نیاکان و تمدن رؤیائی دادن.

— با فرستادن کارشناسان و به اسم پیشبرد علم و صنعت ، ایجاد خوش بینی و کنترل همه چیزها

— تحقیر ملت مسلمان و عظمت دادن به دیگران؛ همه گونه تسهیل برای دیگران و همه گونه تعسیر برای خودمانی ها ، مسخره فرم و زبان خود و عظمت دادن به زبان و فرم دیگران و...

— وام دادن ها تا خیال کنند ما خود غنی هستیم.

— به هنگام جنگ های خانمان سوز بساط ورزش چندین کشور و مهمانی های با عظمت به راه انداختن تا خیال کنند در ما نقطه نگرانی نیست.

— مقایسه ای میان بودجه ای که برای کتابخانه یا ورزشگاه می شود ، مقایسه تجلیلی که از مخترع یا هنرپیشه می شود ، مقایسه میان حقوقی که یک رفاص و یا استاد دانشگاه می گیرد ، مقایسه شراب فروشی و کتاب فروشی

و مقایسه میان انتشارات دیروز و انتشارات امروز ، مقایسه میان ادبیات مسئول و متعهد دیروز و امروز و... می تواند نشان دهنده سطح فرهنگ مردم باشد.

۱. استغفار

۱. اهمیت استغفار

۱. مقرّبین هم استغفار می کنند

۱. استغفار حضرت آدم (ع)

قَالَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ [اعراف / ۲۳] .

۲. استغفار حضرت نوح

(ع)

قَالَ رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ [هود/ ٤٧].

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ لِوَالِدَيَّ وَ لِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ [نوح/ ٢٨].

٣. استغفار حضرت ابراهيم (ع)

وَ الَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يُغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ [شعراء/ ٨٢].

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَ لِوَالِدَيَّ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ [ابراهيم/ ٤١].

٤. استغفار حضرت موسى (ع)

قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي [قصص/ ١٦].

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ لِأَخِي [اعراف/ ١٥١].

٥. استغفار حضرت رسول اكرم (ص)

قَالَ الصَّادِقُ (ع): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَسْتَعْفِرُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كُلِّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً وَ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ سَبْعِينَ مَرَّةً [كافي، ج ٢، ص ٥٠٤].

شيخ حر عاملي مى گويد: وَ فِي أَحَادِيثٍ أُخْرَى أَنَّهُ كَانَ يَسْتَعْفِرُ اللَّهَ وَ يَتُوبُ إِلَيْهِ مِنْ غَيْرِ ذَنْبٍ [وسائل الشيعة، ج ٧، ص ١٨٠].

٦. فرمان خدا به رسول الله (ص)

وَ قُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَ ارْحَمْ وَ أَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ [مومنون/ ١١٨].

وَ اسْتَغْفِرِ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا [نساء/ ١٠٦].

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَ اسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا [نصر/ ٣].

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ [محمد/ ١٩].

٧. استغفار انبيا و مؤمنين

وَ كَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُونَ كَثِيرًا فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ مَا ضَعُفُوا وَ مَا اسْتَكَانُوا وَ

اللَّهُ يَحِبُّ الصَّابِرِينَ وَ مَا كَانَ قَوْلُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَ ثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَ انصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ [آل عمران / ۱۴۶-۱۴۷] .

۲. فراموشی استغفار ، نشانه شقاوت است

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : إِذَا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِعَبْدٍ شَرًّا فَأَذْنَبَ ذَنْبًا أَتْبَعَهُ بِنِقْمِهِ وَ يَذْكُرُهُ الْإِسْتِغْفَارَ وَ إِذَا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِعَبْدٍ بِالنِّعَمِ عِنْدَ الْمَعَاصِي [بحار الأنوار ، ج ۶۴ ، ص ۲۲۹] .

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : إِنَّ الْكَافِرَ لَيَنْسَى ذَنْبَهُ لِنَلَا يَسْتَغْفِرَ اللَّهَ [بحار الأنوار ، ج ۶ ، ص ۳۴] .

۳. سختی و بلا به خاطر استغفار کردن

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : إِذَا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِعَبْدٍ شَرًّا فَأَذْنَبَ ذَنْبًا أَتْبَعَهُ بِنِقْمِهِ وَ يَذْكُرُهُ الْإِسْتِغْفَارَ وَ إِذَا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِعَبْدٍ بِالنِّعَمِ عِنْدَ الْمَعَاصِي [بحار الأنوار ، ج ۶۴ ، ص ۲۲۹] .

۴. فقط برای مؤمنین استغفار کن

از امام کاظم (ع) سؤال شد که آیا برای پدر و مادر کافر می شود استغفار کرد؟

حضرت فرمود : اگر می دانی کافر بوده اند ، فلا يستغفر لهما... :

عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِيهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ وَ أَبَوَاهُ كَافِرَانِ هَلْ يَضِلُّحُ لَهُ أَنْ يَسْتَغْفِرَ لَهُمَا فِي الصَّلَاةِ قَالَ : إِنْ كَانَ فَارَقَهُمَا صَغِيرًا

لَا يَدْرِي أَسْلَمًا أَمْ لَا فَلَا بَأْسَ وَإِنْ عَرَفَ كَفَرَهُمَا فَلَا يَسْتَعْفِرُ لَهُمَا وَإِنْ لَمْ يَعْرِفْ فَلْيَدْعُ لَهُمَا [بحار الأنوار، ج ٧١، ص ٦٧].

٥. بهترین چیزها برای انسان

خَيْرٌ مَا يَخْلُفُهُ الرَّجُلُ بَعْدَهُ ثَلَاثَةٌ وَلَدٌ بَارٌّ يَسْتَعْفِرُ لَهُ وَ سُنَّةٌ خَيْرٌ يَقْتَدِي بِهَا فِيهَا وَ صَدَقَةٌ تَجْرِي مِنْ بَعْدِهِ [بحار الأنوار، ج ٦، ص ٢٩٤].

٦. دعای ملائکه

الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَوْمُنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ [غافر / ٧٠].

٢. سیمای استغفار

١. دواى گناهان

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لِكُلِّ شَيْءٍ دَوَاءٌ وَ دَوَاءُ الذُّنُوبِ الْاسْتِغْفَارُ [كافى، ج ٢، ص ٤٣٩].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَلَا أُتْبِئُكُمْ بِدَائِكُمْ مِنْ دَوَائِكُمْ دَاوَكُمْ الذُّنُوبُ وَ دَاوَاكُمْ الْاسْتِغْفَارُ [مستدرک الوسائل، ج ١١، ص ٣٣٣].

٢. جامع ترین دعاها

قال أبو عبد الله (ع): إن من أجمع الدعاء الاستغفار [بحار الأنوار، ج ٩٠، ص ٢٨٣].

٣. وسیله نجات

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): عَلَيْكَ بِالِاسْتِغْفَارِ فَإِنَّهُ الْمُنْجَاهُ [بحار الأنوار، ج ٦٦، ص ٤٠٣].

قال امير المومنين (ع): لا شفيح أنجح من الاستغفار [غررالحكم، ص ١٩٥].

٤. عطر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): تَعَطَّرُوا بِالِاسْتِغْفَارِ لَا تَفْضَحَنَّكُمْ رَوَائِحُ الذُّنُوبِ [أمالی طوسی، ص ٣٧٢].

٥. اسلحه گناه کار

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): سِلَاحُ الْمُذْنِبِ الْاسْتِغْفَارُ [غررالحكم، ص ١٩٥].

۶. صدایی که خدا دوست دارد

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَحِبُّ ثَلَاثَةَ أَصْوَاتٍ صَوْتِ الدِّيَكِ وَ صَوْتِ قَارِيِ الْقُرْآنِ وَ صَوْتِ الَّذِينَ يَسْتَغْفِرُونَ

بِالْأَسْحَارِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ١٤٦] .

٧. نشانه لطف خدا

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَكْثَرُوا الْإِسْتِغْفَارَ إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَعْلَمْكُمْ الْإِسْتِغْفَارَ إِلَّا وَهُوَ يَرِيدُ أَنْ يُغْفِرَ لَكُمْ [إرشادالقلوب ، ج ١ ، ص ١٨٤] .

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَذْكُرُ ذَنْبَهُ بَعْدَ عِشْرِينَ سَنَةً حَتَّى يَسْتَغْفِرَ رَبَّهُ فَيَغْفِرَ لَهُ وَ إِنَّ الْكَافِرَ لَيُنْسَاهُ مِنْ سَاعَتِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٣٧] .

قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع): مَنْ أُعْطِيَ أَرْبَعًا لَمْ يَحْرَمَ أَرْبَعًا مَنْ أُعْطِيَ الدُّعَاءَ لَمْ يَحْرَمِ الْإِجَابَةَ وَ مَنْ أُعْطِيَ الْإِسْتِغْفَارَ لَمْ يَحْرَمِ التَّوْبَةَ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٢٠٢] .

٨. از صفات متقين

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَ عِيُونٍ آخِذِينَ مَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُحْسِنِينَ كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ وَ بِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ [ذاريات / ١٨-١٥] .

٩. مقام صدر نشينان بهشت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْإِسْتِغْفَارُ دَرَجَةُ الْعُلِيِّينَ [نهج البلاغه ، حكمت ٤١]

١٠. بهترين وسيله ها

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): نِعْمَ الْوَسِيلَةُ الْإِسْتِغْفَارُ [غرورالحكم ، ص ١٩٥] .

١١. بهترين دعاها

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): خَيْرُ الدُّعَاءِ الْإِسْتِغْفَارُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٠٤] .

١٢. بهترين عبادت ها

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): خَيْرُ الْعِبَادَةِ الْإِسْتِغْفَارُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥١٧] .

٣. آثار استغفار

١. آثار دنيوی

١. حل مشكلات

عن محمد بن الريان قال كتبت إلى أبي الحسن الثالث (ع) أسأله أن يعلمني دعاء للشدائد و النوازل (پیش آمدھا ، حوادث) و المهمات و أن یخصنی كما خص آباو موالیهم فكتب إلی : " الزم الاستغفار " [بحار الأنوار ، ج ٩٠ ، ص ٢٨٣] .

عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ صَبِيحٍ أَنَّ رَجُلًا أَتَى

الْحَسَنَ (ع) فَشَكَا إِلَيْهِ الْجُدُوبَةَ فَقَالَ لَهُ الْحَسَنُ : " اسْتَغْفِرِ اللَّهَ وَ أَتَاهُ آخِرُ فَشَكَا إِلَيْهِ الْفَقْرَ فَقَالَ لَهُ اسْتَغْفِرِ اللَّهَ وَ أَتَاهُ آخِرُ فَقَالَ لَهُ اذْعُ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنِي ابْنًا فَقَالَ اسْتَغْفِرِ اللَّهَ فَقُلْنَا لَهُ أَتَاكَ رِجَالٌ يَشْكُونَ أَبْوَابًا وَ يَسْأَلُونَ أَنْوَاعًا فَأَمَرْتَهُمْ كُلَّهُمْ بِالِاسْتِغْفَارِ فَقَالَ مَا قُلْتُ ذَلِكَ مِنْ ذَاتِ نَفْسِي إِنَّمَا اعْتَبَرْتُ فِيهِ قَوْلَ اللَّهِ " اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَ يُمِدُّكُمْ بِأَمْوَالٍ وَ بَيْنَ وَ يَجْعَلُ لَكُمْ جَنَابَاتٍ وَ يَجْعَلُ لَكُمْ جَنَابَاتٍ وَ يَجْعَلُ لَكُمْ جَنَابَاتٍ وَ يَجْعَلُ لَكُمْ جَنَابَاتٍ " (نوح / ١٢ - ١٠) " [وسائل الشيعة ، ج ٧ ، ص ١٧٧] .

٢. تواضع

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : مَنْ قَالَ اسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَ أَتُوبُ إِلَيْهِ فَلَيْسَ بِمُسْتَكْبِرٍ وَ لَا جَبَّارٍ [مستدرک الوسائل ، ج ٥ ، ص ٤٠٢] .

٣. جلادهنده قلب

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ لِلْقُلُوبِ صَدَأً كَصَدَأِ النَّحَاسِ فَاجْلُوهَا بِالِاسْتِغْفَارِ [بحار الأنوار ، ج ٩٠ ، ص ٢٨٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِيَبْغَا عَلَى قَلْبِي حَتَّى اسْتَغْفِرَ اللَّهَ فِي الْيَوْمِ سَبْعِينَ مَرَّةً [بحار الأنوار ، ج ٩٠ ، ص ٢٨٢] .

٤. علاج تنگ دستی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا أَبْطَأَتِ الْأَرْزَاقُ عَلَيْكَ فَاسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَوْسَعُ عَلَيْكَ فِيهَا [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ٢٧١] .

قال رسول الله (ص) : من أنعم الله عليه فليحمد الله و من استبطأ الرزق فليستغفر الله و من حزنه أمر فليقل لا حول و لا قوة إلا بالله [بحار الأنوار ، ج ٩٠ ، ص ١٩٠] .

قَدْ جَعَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ الْإِسْتِغْفَارَ سَبَبًا لِدُرُورِ الرِّزْقِ وَ رَحْمَةً الْخَلْقِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٤٣] .

٥. امیدوار

به رحمت خدا

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : كَلِمًا عَيَّادَ الْمُؤْمِنِينَ بِالِاسْتِغْفَارِ وَ التَّوْبَةِ عَيَّادَ اللَّهِ عَلَيْهِ بِالمَغْفِرَةِ وَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ وَ يَغْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ فَإِيَّاكَ أَنْ تُقْنَطَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٣٤] .

٦. برطرف شدن غم ها

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ظَهَرَتْ عَلَيْهِ النُّعْمَةُ فَلْيَكْتُرْ ذِكْرَ الْحَمْدِ لِلَّهِ وَ مَنْ كَثُرَتْ هُمُومُهُ فَعَلَيْهِ بِالِاسْتِغْفَارِ [كافي ، ج ٨ ، ص ٩٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَكْثَرَ مِنَ الْإِسْتِغْفَارِ جَعَلَ اللَّهُ لَهُ مِنْ كُلِّ هَمٍّ فَرَجًا [بحار الأنوار ، ج ٩٠ ، ص ٢٨٤] .

٧. غلبه بر شیطان

الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدَّيْلَمِيُّ فِي الْإِرْشَادِ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَسْتِغْفِرُ اللَّهَ فِي كُلِّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً يَقُولُ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ رَبِّي وَ أَتُوبُ إِلَيْهِ وَ كَذَلِكَ أَهْلُ بَيْتِهِ (ع) وَ صَالِحُ أَصْحَابِهِ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى " وَ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تَوْبُوا إِلَيْهِ " (هود/٩٠) قَالَ وَ قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَذْنِبُ فَمَا أَقُولُ إِذَا تُبْتُ؟ قَالَ : " اسْتَغْفِرِ اللَّهَ " فَقَالَ : إِنِّي أَتُوبُ ثُمَّ أَعُودُ فَقَالَ : " كَلِّمَا أَذْنَبْتَ اسْتَغْفِرِ اللَّهَ " فَقَالَ : إِذْ تَكْتُرُ ذُنُوبِي. فَقَالَ : " عَفُوَ اللَّهُ أَكْثَرَ فَلَا تَزَالُ تُتُوبُ حَتَّى يَكُونَ الشَّيْطَانُ هُوَ الْمُدْحُورُ " [وسائل الشيعة ، ج ١٦ ، ص ٨١] .

٨. سپر قحطی

عن أبي وائل عن وهب قال : قال ذو القرنين لقوم من امه موسى : فما بالكم لا تقحطون قالوا من قبل أنا لا نغفل عن الاستغفار. [أمالي صدوق ، ص ١٧٠] .

٩. نجات از تنگناها

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَكْثَرَ الْإِسْتِغْفَارَ جَعَلَ اللَّهُ لَهُ مِنْ كُلِّ هَمٍّ فَرَجًا وَ مِنْ كُلِّ ضَيْقٍ مَخْرَجًا

[بحار الأنوار ، ج ٩٠ ، ص ٢٨١] .

شخصی به امام باقر (ع) نامه ای نوشت که من گرفتار قرض سختی هستم. حضرت فرمودند: زیاد استغفار کن و سوره قدر را قرائت کن.

عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَهْلٍ قَالَ كَتَبْتُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ (ع) إِنِّي قَدْ لَزِمْتَنِي دَيْنٌ فَادِّحْ فَكَتَبَ: " أَكْثِرْ مِنَ الْإِسْتِغْفَارِ وَرَطِّبْ لِسَانَكَ بِقِرَاءَةِ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ " [كافي ، ج ٥ ، ص ٣١٦] .

١٠. زیاد شدن روزی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْإِسْتِغْفَارُ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ [بحار الأنوار ، ج ٩٠ ، ص ٢٧٧] .

قال اميرالمومنين (ع) : أكثروا الاستغفار تجلبوا الرزق [بحار الأنوار ، ج ١٠ ، ص ٩٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): اسْتَغْفِرْ تُرْزَقْ [غررالحكم ، ص ١٩٥] .

١١. رزق بی حساب

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَكْثَرَ مِنَ الْإِسْتِغْفَارِ جَعَلَ اللَّهُ لَهُ مِنْ كُلِّ هَمٍّ فَرْجًا وَمِنْ كُلِّ ضَيْقٍ مَخْرَجًا وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ [وسائل الشيعة ، ج ٧ ، ص ١٧٧] .

١٢. فراهم شدن اسباب زندگی

اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَيْنَ وَبَيْنَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا [نوح / ١٢-١٠] .

لما طالت دعوتهم و تمادی إصرارهم حبس الله عنهم القطر أربعين سنة و أعقم أرحام نسائهم فوعدهم بذلك على الاستغفار عما كانوا عليه [بحار الأنوار ، ج ٨٨ ، ص ٢٩١] .

اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تَوْبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَ يَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ وَ لَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ [هود / ٥٢] .

١٣. امنیت و دفع بلا

ما كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبُهُمْ وَ هُمْ يَسْتَعْفِرُونَ [انفال ، ٣٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): اذْفَعُوا أَبْوَابَ الْبُلَايَا بِالْإِسْتِغْفَارِ [مستدرک الوسائل ، ج ٥]

، ص ۳۱۸] .

۱۴. رفع عذاب عمومی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا أَرَادَ أَنْ يَصِيبَ أَهْلَ الْأَرْضِ بِعَذَابٍ قَالَ لَوْ لَا الَّذِينَ يَتَحَابُّونَ بِجَلَالِي وَ يَعْمُرُونَ مَسَاجِدِي وَ يَسْتَغْفِرُونَ بِالْأَشْحَارِ لَوْ لَا هُمْ لَأَنْزَلْتُ عَذَابِي [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۴۷۳] .

۱۵. ایمنی از مکر شیطان

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ثَلَاثَةٌ مَعْصُومُونَ مِنْ إِبْلِيسَ وَ جُنُودِهِ الذَّاكِرُونَ لِلَّهِ وَ التَّيَّابُونَ مِنَ خَشْيَةِ اللَّهِ وَ الْمُسْتَتَغْفِرُونَ بِالْأَشْحَارِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۱۴۶] .

۲. آثار اخروی

۱. مایوس کننده شیطان

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِأَصْحَابِهِ أَلَّا أُخْبِرُكُمْ بِشَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ فَعَلْتُمُوهُ تَبَاعَدَ الشَّيْطَانُ عَنْكُمْ كَمَا تَبَاعَدَ الْمَشْرِقُ مِنَ الْمَغْرِبِ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الصَّوْمُ يَسْوُدُّ وَجْهَهُ وَ الصَّدَقَةُ تَكْسِرُ ظَهْرَهُ وَ الْحُبُّ فِي اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ الْمُوَاظَرَةُ عَلَى الْعَمَلِ الصَّالِحِ يَقْطَعُ دَابِرَهُ وَ الْإِسْتِغْفَارُ يَقْطَعُ وَتِينَهُ (رگ دل _ قطع امید) وَ لِكُلِّ شَيْءٍ زَكَاةٌ وَ زَكَاةُ الْأَبْدَانِ الصَّيَامُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۷۵] .

۲. خوشحالی روز قیامت

عن النبی (ص) : من احب ان تسره صحيفته فليكثر فيها الاستغفار [سی دی]؟؟

عن النبی (ص) : طُوبَى لِمَنْ وَجَدَ فِي صَحِيفِهِ عَمَلَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَحْتَ كُلِّ ذَنْبٍ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ [بحار الأنوار ، ج ۹۰ ، ص ۲۸۰] .

۳. خوشنودی خداوند

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثَلَاثٌ يَبْلُغْنَ بِالْعَبْدِ رِضْوَانَ اللَّهِ كَثْرَةُ الْإِسْتِغْفَارِ وَ خَفْضُ الْجَانِبِ وَ كَثْرَةُ الصَّدَقَةِ [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۸۱] .

۴. رحمت الهی

لَوْ لَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ [نحل ، ۴۶] .

۵. نورانی شدن پرونده

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : إِذَا أَكْثَرَ الْعَبْدُ مِنَ الْإِسْتِغْفَارِ رُفِعَتْ صَحِيفَتُهُ

و هِيَ تَتَلَّأُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٠٤] .

٦. كفاره غيبت

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : سُئِلَ النَّبِيُّ (ص) مَا كَفَّارَةُ الْإِغْتِيَابِ قَالَ تَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِمَنْ اغْتَيْبْتَهُ كُلَّمَا ذَكَرْتَهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٥٧] .

٧. گناه نوشته نمی شود

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا أَدْنَبَ ذَنْبًا أَجَلَ مِنْ عُذْوِهِ إِلَى اللَّيْلِ فَإِنْ اسْتَعْفَرَ اللَّهَ لَمْ يَكْتَبْ عَلَيْهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٣٧] .

٨. محو کننده گناهان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَجْبُ مِمَّنْ يَقْنَطُ وَمَعَهُ الْمَمْحَاهُ قِيلَ وَ مَا الْمَمْحَاهُ قَالَ الْإِسْتِغْفَارُ [بحار الأنوار ، ج ٦ ، ص ٢١] .

قال علي (ع) : الاستغفار لاستغفار يمحو الأوزار [غرر الحكم ، ص ١٩٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِكُلِّ شَيْءٍ دَوَاءٌ وَ دَوَاءُ الذُّنُوبِ الْإِسْتِغْفَارُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٣٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَلَا أُتْبِئُكُمْ بِدَائِكُمْ مِنْ دَوَائِكُمْ دَاوَكُمْ الذُّنُوبُ وَ دَوَاؤُكُمْ الْإِسْتِغْفَارُ [مستدرک الوسائل ، ج ١١ ، ص ٣٣٣] .

٩. قرار گرفتن در نور اعظم الهی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَرْبَعٌ مَنْ كَنَّ فِيهِ كَانَ فِي نُورِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ الْأَعْظَمِ مَنْ كَانَ عِضْمُهُ أَمْرَهُ شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ وَ مَنْ إِذَا أَصَابَتْهُ مُصِيبَةٌ قَالَ إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ وَ مَنْ إِذَا أَصَابَ خَيْرًا قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ مَنْ إِذَا أَصَابَ خَطِيئَةً قَالَ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَ أَتُوبُ إِلَيْهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ١٧٥] .

٣. آثار دنیوی و اخروی

با اهل بیت (ع) بودن در دنیا و آخرت

عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَهْلٍ قَالَ كَتَبْتُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي (ع) عَلَّمَنِي شَيْئًا إِذَا أَنَا قُلْتُهُ

كُنْتُ مَعَكُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَقَالَ فَكَتَبَ بِحَطِّهِ أَعْرَفُهُ أَكْثَرَ مِنْ تِلْكَ مَنْ تَلَاوَهُ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ وَرَطَّبَ شَفَتَيْكَ بِاللَّسِ تَغْفَارٍ [بحار الأنوار ، ج ٩٠ ، ص ٢٨٤] .

٤. كيفية استغفار

١. تعداد استغفار

١. هر روز هفتاد بار

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِي كُلِّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً وَيَتُوبُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ سَبْعِينَ مَرَّةً [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٠٤] .

٢. بعد از هر مجلس ٢٥ بار

سیره پیامبر (ص) :

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ لَا يَقُومُ مِنْ مَجْلِسٍ وَإِنْ خَفَّ حَتَّى يَسْتَغْفِرَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَمْسًا وَعِشْرِينَ مَرَّةً [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٠٤] .

٣. سی هزار بار برای حل مشکلات

قال النبي (ص) من لحقته شده او نكبه او ضيق فقال ثلاثين من الف مره "استغفرا الله و اتوب اليه " الا- فرج الله تعالى عنه [مستدرک ج ١٢ ص ١٤٣]

٢. حد استغفار

عن كميل بن زياد قال قلت لأبي عبد الله (ع) يا أمير المؤمنين العبد يصيب الذنب فيستغفر الله منه فما حد الاستغفار قال يا ابن زياد التوبه [بحار الأنوار ، ج ٦ ، ص ٢٧] .

٣. اصرار در استغفار

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا أَصْرَّ مَنْ اسْتَغْفَرَ وَ لَوْ عَادَ فِي الْيَوْمِ سَبْعِينَ مَرَّةً [بحار الأنوار ، ج ٩٠ ، ص ٢٨٢] .

٤. زبان عادت کند

قال النبي (ص) : عودوا ألسنتكم الاستغفار فإن الله تعالى لم يعلمكم الاستغفار إلا و هو يريد أن يغفر لكم [بحار الأنوار ، ج ٩٠ ، ص ٢٨٣] .

۵. هم گامی قلب با زبان

قال الرضا (ع): من استغفر بلسانه و لم يندم بقلبه فقد

استهزأ بنفسه [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۳۵۶] .

۶. هم گامی زبان با عمل

قَالَ الرَّضَا (ع) : مَثَلُ الْإِسْتِغْفَارِ مَثَلُ وَرَقٍ عَلَى شَجَرِهِ تُحَرِّكُ فَيَتَنَاثَرُ وَ الْمُسْتَغْفِرُ مِنْ ذَنْبٍ وَ يَفْعَلُهُ كَالْمُسْتَهْزِئِ بِرَبِّهِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۵۰۴] .

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : الْمُقِيمُ عَلَى الذَّنْبِ وَ هُوَ مُسْتَغْفِرُ مِنْهُ كَالْمُسْتَهْزِئِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۴۳۵] .

۷. هم گامی توبه با استغفار

اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تَوَبُوا إِلَيْهِ [هود ، ۳] .

۵. شرایط استغفار

۱. پشیمانی از گناه

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَ تَدْرِي مَا الْإِسْتِغْفَارُ الْإِسْتِغْفَارُ دَرَجَةُ الْعَلِيِّينَ وَ هُوَ اسْمٌ وَقَعَ عَلَى سِتِّهِ مَعَانٍ أَوْلَاهَا النَّدَمُ عَلَى مَا مَضَى [نهج البلاغه ، حکمت ۴۱۷] .

۲. تصمیم بر ترک

... الثَّانِي الْعَزْمُ عَلَى تَرْكِ الْعُودِ إِلَيْهِ أَبَدًا [نهج البلاغه ، حکمت ۴۱۷] .

۳. ادای حقوق مردم

... الثَّلَاثُ أَنْ تُودَى إِلَى الْمَخْلُوقِينَ حُقُوقَهُمْ حَتَّى تَلْقَى اللَّهَ أَمَلَسَ لَيْسَ عَلَيْكَ عَلَيْهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۱۷] .

۴. محو آثار جرم

مَعَانَ أَنْ تَعْمِدَ (توجه کردن و رو آوردن) إِلَى كُلِّ فَرِيضَةٍ عَلَيْكَ ضَيَعَتْهَا فَتُودَى حَقَّهَا [نهج البلاغه ، حکمت ۴۱۷] .

۵. ادای حقوق خدا

الْخَامِسُ أَنْ تَعْمِدَ إِلَى اللَّحْمِ الَّذِي نَبَتَ عَلَى السُّحْتِ فَتُدِيهِ بِالْأَخْزَانِ حَتَّى تُلْصِقَ الْجِلْدَ بِالْعَظْمِ وَ يَنْشَأَ بَيْنَهُمَا لَحْمٌ جَدِيدٌ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۱۷] .

۶. تلخ کردن کام نفس

السَّادِسُ أَنْ تُدِيقَ الْجِسْمَ أَلَمَ الطَّاعَةِ كَمَا أُذِقْتَهُ حَلَاوَةَ الْمَعْصِيَةِ فَعِنْدَ ذَلِكَ تَقُولُ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۱۷] .

۷. اخلاص در نیت

شخصی خدمت امیر المؤمنین (ع) آمد و عرض کرد : هر چه استغفار کردم ، فایده ای نبخشید. حضرت فرمود : حتما نیکو استغفار نکرده ای ،

اخلص نیتک

و اطع ربك... [كنز ، ۳۹۶۶] .

۶. اوقات استغفار

۱ _ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) : قَالَ سَيَّلَ النَّبِيُّ (ص) عَنْ خِيَارِ الْعِبَادِ ، فَقَالَ : الَّذِينَ إِذَا أَحْسَبُوا اسْتَبَشَرُوا وَإِذَا أَسَاءُوا اسْتَغْفَرُوا وَإِذَا أُعْطُوا شَكَرُوا وَإِذَا ابْتُلُوا صَبَرُوا وَإِذَا غَضِبُوا غَفَرُوا [كافي ، ج ۲ ، ص ۲۴۰] .

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : ثَلَاثٌ لَا يَضُرُّ مَعَهُنَّ شَيْءٌ الدُّعَاءُ عِنْدَ الْكُرْبِ وَالِاسْتِغْفَارُ عِنْدَ الذَّنْبِ وَالشُّكْرُ عِنْدَ النُّعْمَةِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۹۵] .

۲. هنگام غم

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَثُرَتْ هُمُومُهُ فَعَلِيهِ بِالِاسْتِغْفَارِ [كافي ، ج ۸ ، ص ۹۳] .

۳. هنگام خوشحالی و پیرزوی

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا [نصر / ۳-۱] .

۴. موقع ستایش دیگری

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (ع) : قَالَ الْمُؤْمِنُ يَضُمُّ لَيْسَ لِمَ وَ يَنْطِقُ لِيَغْنَمَ لَا يَحِدُّثُ أَمَانَتَهُ الْأَصْدِقَاءَ وَ لَا يَكْتُمُ شَهَادَتَهُ مِنَ الْبُعْدَاءِ وَ لَا يَعْمَلُ شَيْئًا مِنَ الْخَيْرِ رِيَاءً وَ لَا يَتْرُكُهُ حِيَاءً إِنْ زُكِيَ خَافَ مِمَّا يَقُولُونَ وَ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ مِمَّا لَا يَعْلَمُونَ لَا يَعْرِهُ قَوْلٌ مِنْ جِهَلِهِ وَ يَخَافُ إِحْصَاءَ مَا عَمِلَهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۱۲] .

مما يعلمون یعنی : من عیوبه و معاصیه التي صار عدم علمهم بها سببا لتزکیتهم له (مرآت العقول) علامه مجلسی .

۵. هنگام جدا شدن از دیگران

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا التَّقِيْتُمْ فَتَلَاقُوا بِالتَّسْلِيمِ وَ التَّصَافِحِ وَ إِذَا تَفَرَّقْتُمْ فَتَفَرَّقُوا بِالِاسْتِغْفَارِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۸۱] .

۶. موقع خواب

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : مَنْ اسْتَغْفَرَ اللَّهَ مِائَةً

مَرَّ حِينَ يَنَامُ بَاتَ وَقَدْ تَحَاتَّ عَنْهُ الدُّنُوبُ كُلُّهَا كَمَا يَتَحَاتُّ الْوَرَقُ مِنَ الشَّجَرِ وَيَضِيحُ وَ لَيْسَ عَلَيْهِ ذَنْبٌ [بحار الأنوار ، ج ٧٣ ، ص ٢٠١] .

٧. سحر

فِي وَصَايَا لُقْمَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ؛ يَا بُنَيَّ لَا يَكُونُ الدَّيْكَ أَكَيْسَ مِنْكَ يَقُومُ فِي وَقْتِ السَّحْرِ وَيَسْتَغْفِرُ وَأَنْتَ نَائِمٌ [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ١٤٦] .

وَبِالْأَشْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ [ذاريات ، ١٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَيْرُ وَقْتٍ دَعَوْتُمْ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِ الْأَسْحَارُ وَ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ فِي قَوْلِ يَعْقُوبَ (ع) سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي [(يوسف / ٩٨)] وَقَالَ أَخْرَهُمْ إِلَى السَّحْرِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٧٧] .

٨. نماز وتر

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : اسْتَغْفِرِ اللَّهَ فِي الْوُتْرِ سَبْعِينَ مَرَّةً [كافي ، ج ٣ ، ص ٤٥٠] .

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ فِي الْوُتْرِ سَبْعِينَ مَرَّةً [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٤٨٩] .

٩. سحر شب جمعه

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي قَوْلِ يَعْقُوبَ لِبَنِيهِ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي قَالِ أَخْرَهُمْ إِلَى السَّحْرِ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ [بحار الأنوار ، ج ١٢ ، ص ٣١٨] .

١٠. عصر جمعه

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : مَنْ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ تَعَالَى يَوْمَ الْجُمُعَةِ بَعْدَ الْعَصْرِ سَبْعِينَ مَرَّةً يَقُولُ اسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَ أَتُوبُ إِلَيْهِ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذَنْبَهُ فِيمَا سَلَفَ وَ عَصَمَهُ فِيمَا بَقِيَ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ ذَنْبٌ غَفَرَ لَهُ ذُنُوبَ وَالِدَيْهِ [بحار الأنوار ، ج ٨٧ ، ص ٩١] .

١١. بعد از هر نماز واجب

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : مَنْ قَالَ فِي دُبْرِ صَلَاةِ الْفَرِيضَةِ قَبْلَ أَنْ يَشْنِي رَجُلَيْهِ اسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي

لَمَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ وَ أَتُوبُ إِلَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ غَفَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ ذُنُوبَهُ وَ لَوْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ (كف دريا) الْبَحْرِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٢١] .

١٢. ماه رجب

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : رَجَبُ شَهْرِ الْإِسْتِغْفَارِ لِأُمَّتِي أَكْثَرُ مَا فِيهِ مِنَ الْإِسْتِغْفَارِ فَإِنَّهُ غُفُورٌ رَحِيمٌ [بحار الأنوار ، ج ٩٤ ، ص ٣٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ اسْتَغْفَرَ اللَّهَ فِي رَجَبٍ وَ سَأَلَهُ التَّوْبَةَ سَبْعِينَ مَرَّةً بِالْغَدَاةِ وَ سَبْعِينَ مَرَّةً بِالْعِشَاءِ يَقُولُ اسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَ أَتُوبُ إِلَيْهِ فَإِذَا بَلَغَ تَمَامَ سَبْعِينَ مَرَّةً رَفَعَ يَدَيْهِ وَقَالَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَ تُبَّ عَلَيَّ فَإِنْ مَاتَ فِي رَجَبٍ مَاتَ مَرَضِيًّا عَنْهُ وَ لَا تَمَسُّهُ النَّارُ بِبَرَكَةِ رَجَبٍ [وسائل الشيعه ، ج ١٠ ، ص ٤٨٤] .

١٣. ماه شعبان

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صَوْمُ شَعْبَانَ كَفَّارَةٌ لِلذُّنُوبِ الْعِظَامِ إِلَى أَنْ قَالَ قُلْتُ لَهُ فَمَا أَفْضَلُ الدُّعَاءِ فِي هَذَا الشَّهْرِ فَقَالَ الْإِسْتِغْفَارُ إِنَّ مَنْ اسْتَغْفَرَ فِي شَعْبَانَ كُلِّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً كَانَ كَمَنْ اسْتَغْفَرَ فِي غَيْرِهِ مِنَ الشُّهُورِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَرَّةٍ قُلْتُ كَيْفَ أَقُولُ قَالَ قُلْ اسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَ أَسْأَلُهُ التَّوْبَةَ [بحار الأنوار ، ج ٩٤ ، ص ٩١] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : مَنْ اسْتَغْفَرَ اللَّهَ فِي كُلِّ يَوْمٍ مِنْ شَعْبَانَ سَبْعِينَ مَرَّةً حُشِرَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي زُمْرَةِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ وَجِبَتْ لَهُ مِنَ اللَّهِ الْكَرَامَةُ [بحار الأنوار ، ج ٩٤ ، ص ٧٢] .

٧. آداب استغفار

١. اعتراف به خطا

قال رب انى ظلمت نفسى فاغفرلى [اعراف/ ١٥٥]

٢. اقرار به ايمان

والله بصير بالعباد الذين يقولون ربنا آمنة فاغفرلنا ذنوبنا [آل عمران / ١٦]

٣. توجه به ولايت خدا

انت ولينا

فاغفرلنا وارحمنا [اعراف/ ۱۵۵]

۴. توسل به انبیاء و اولیای الهی

الف) ولو انهم اذ ظلموا انفسهم جاؤوك فاستغفروا لله واستغفرلهم الرسول [نساء / ۶۴]

ب) قالوا يا ابانا استغفرلنا ذنوبنا انا كنا خاطئين قال سوف استغفرلکم ربی انه هو الغفور الرحيم [يوسف / ۹۷ و ۹۸]

۸. استغفار بی فایده

۱. استغفار برای عیب جو و مسخره کننده

الَّذِينَ يَلْمُزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ [توبه / ۷۹ ، ۸۰]

۲. استغفار برای منافقین

سواء عليهم استغفرت لهم ام لم تستغفرلهم لن يغفر الله لهم [منافقین / ۶]

۳. استغفار برای مشرکین

ان الله لا يغفران يشرک به ويغفر مادون ذلك لمن يشاء [نساء / ۴۸ و ۱۱۶]

۴. استغفار برای ظلم کننده به مردم

رسول اکرم (ص): واما الذنوب الذي لا يغفر فظلم العباد بعضهم لبعض [بحار ج ۶ ص ۳۰]

۱. استفاده از تابلو

۱. اهمیت تابلو در کلاس داری

نکاتی درباره چگونگی استفاده از تابلو در کلاس

بسم الله الرحمن الرحيم

تابلوی کلاس ، همچون صفحه ای است که معلم ، افکار خود را با استفاده از حروف و کلمات روی آن ترسیم می کند و با هنر خود این صفحه را در اذهان مخاطبان ، جاویدان می کند.

زیباترین تابلو ، ماندگاترین تابلو است.

زیباترین تابلو ، بیشترین خریدار را دارد.

زیباترین تابلو ، مخاطبان را به خوبی به مطالب خود ، دعوت می کند.

از آنجا که هنگام کار با تابلو مخاطب از دو حس شناختی خود ، یعنی چشم و گوش ، بهره می برد ، تأثیر آن بیشتر از زمانی است که مخاطب ، فقط مطالب را با گوش می شنود.

بهره گیری از تابلو به عنوان یک وسیله کمک آموزشی ، میزان بازدهی و ماندگاری تدریس را چند برابر می کند.

در این نوشتار چهل نکته به عنوان اصول استفاده از تابلو ، برای موفقیت بیشتر معلمان گرامی تقدیم می گردد.

۲. نکات قابل توجه در استفاده از تابلو

۱. ویژگیهای تابلو

(۱) اندازه تابلو ، متناسب با حجم مطالب و سطح علمی مخاطبان باشد.

(۲) اگر نور ، روی قسمتی از تابلو تابیده و باعث مشکل در دید برخی حاضرین شده نسبت به رفع آن اقدام نماییم.

(۳) اگر موقعیت نشستن شخصی به صورتی است که نمی تواند تابلو را ببیند یا دید او ضعیف است ، جای او را تغییر دهیم.

(قبل از شروع درس به اطراف تابلو دقت کنیم ، اگر تصاویر یا اشیاء دیگر موجب جلب توجه شاگردان می شود آنها را برداریم.

(سطح تابلو ، صاف و بدون موج بوده و استقرار کامل داشته باشد تا هنگام نوشتن روی آن ، دچار لغزش نشود.

۲. نکات نوشتاری

(۱) ابتدا نام خدا را بالای تابلو بنویسیم. این کار

اثر تربیتی غیرمستقیم بر مخاطبان دارد.

(۲) با خط زیبا بنویسیم. خط خوش، شخصیت نویسنده را در نظر مخاطبان، نیکوتر جلوه می دهد. همانگونه که صدای بد، خسته کننده است؛ خط بد هم مخاطب را خسته می کند.

(۳) در ابتدای درس، موضوع بحث را روی تابلو بنویسیم، تا افرادی که دیرتر به کلاس، ملحق می شوند در جریان موضوع درس قرار گیرند.

(۴) از بالای تابلو شروع به نوشتن کنیم.

(۵) در زبان هایی مثل فارسی از سمت راست تابلو، شروع به نوشتن کنیم.

(۶) مطالب را دسته بندی شده و منظم بنویسیم و از نوشتن عبارت های طولانی، پرهیز کنیم.

(۷) فقط عناوین و مطالب اصلی را بنویسیم و کلمات مترادف و غیر ضروری را ننویسیم.

(۸) اندازه نوشته ها متناسب با اندازه تابلو و مقدار فاصله مخاطبان با تابلو باشد، یعنی نه زیاد درشت بنویسیم و نه زیاد ریز.

(۹) قبل از نوشتن کلمات، دقت کنیم غلط ننویسیم تا مجبور به اصلاح مکرر نشویم. زیرا این کار از اعتبار معلم می کاهد، همانند خطاهای مکرر گفتاری.

(۱۰) هنگام نوشتن روی تابلو، مطالب را بخوانیم تا حاضرین برای نوشتن مطالب، نیاز به نگاه مکرر به تابلو، نداشته باشند.

(۱۱) سعی کنیم روی یک خط مستقیم بنویسیم، به گونه ای که خط نه به طرف بالا برود نه پایین.

(۱۲) از گچ نرم، استفاده کنیم تا صدای نامناسب ایجاد نشود.

(۱۳) رنگ های مورد استفاده، متناسب با رنگ تابلو باشد. اگر تابلو تیره است از رنگ روشن استفاده کنیم و اگر روشن است از رنگ تیره.

(۱۴) فاصله بین خطوط، نه کم باشد، نه زیاد.

(۱۵) سعی کنیم در نوشتن

مطالب ، از رنگ های مختلف و متنوع استفاده کنیم.

۱۶) هنگام نوشتن ، گچ را با فشار مناسب ، روی تابلو به کار ببریم تا پرننگ ، نوشته شود.

۳. آداب نویسنده

۱. تربیتی

هنگام نوشتن ، تا جایی که ممکن است پشت به حاضرین نکنیم.

پس از نوشتن مطالب ، مقابل نوشته ها توقف نکنیم؛ بلکه به کنار تابلو برویم تا حاضرین به راحتی نوشته ها را ببینند.

هرگز برای پاک کردن تابلو به شاگردان ، دستور ندهیم.

پس از نوشتن مطالب ، فرصت کافی برای یادداشت به حاضرین داده شود و پس از حصول اطمینان ، اقدام به پاک کردن تابلو نماییم.

قبل از شروع کلاس از وجود لوازم نوشتاری و تخته پاک کن ، مطمئن شویم تا هنگام تدریس ، کلاس با وقفه مواجه نشود.

هرگز گچ را به طرف شاگردان ، پرتاب نکنیم. زیرا این کار اثر منفی تربیتی دارد.

پس از نوشتن ، گچ را به طرف جای مخصوص ، در کنار یا پایین تابلو پرت نکنیم.

اگر هنگام نوشتن ، وسیله نوشتاری ، روی زمین افتاد ، برای برداشتن آن در مقابل حاضرین ، خم نشویم بلکه به حالت نشسته آن را برداریم.) با توجه به این که هنگام نوشتن ، پشت سر معلم هم در مقابل دید حاضرین قرار می گیرد ، معلم ، باید قبل از تدریس ، نسبت به مرتب کردن وضع ظاهر و جوانب لباس خود دقت لازم را بنماید.

وقتی وارد کلاس می شویم حتما نوشته های روی تابلو کلاس را بخوانیم تا اگر شاگردان قصد رساندن پیامی را به معلم دارند و مستقیم نمی توانند بیان کنند به آن پی ببریم و همچنین در جریان مسایل مطرح شده در کلاس قبل از تدریس قرار گیریم.

برای

تفهیم بهتر مطالب از نقاشی ، نمودار و فلش نیز استفاده نماییم.

۲. بهداشتی

هنگام تدریس ، با گچ بازی نکنیم. زیرا این کار علاوه بر جلب توجه حاضرین و عدم تمرکز آنان نسبت به مطالب درس ، باعث آلودگی دست ها و لباس می شود.

هنگام تدریس ، مواظب باشیم به تابلو تکیه نکنیم.

مراقب باشیم دست آلوده به گچ را به صورت و لباس خود نکشیم.

۴. نکات پاک کردن تابلو

برای حفظ احترام ، اسماء مقدسی را که روی تابلو نوشته شده ، آهسته تر پاک کنیم.

سعی کنیم تابلو را از بالا به پایین پاک کنیم.

تابلو را آهسته پاک کنیم تا فضای کلاس ، آلوده نشود.

برای پاک کردن تابلو از دست استفاده نکنیم.

تابلو را کامل و محکم ، پاک کنیم تا اثری از نوشته های قبلی روی تابلو ، باقی نماند. زیرا هم موجب اختلاط با کلمات جدید نشود و هم از سوءاستفاده در جلسه امتحان جلوگیری شود.

۱. استقامت

۱. آثار استقامت

۱. بشارت ملائکه به بهشت

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشُرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ [فصلت/ ۳۰]

"همانا کسانی که گفتند : پروردگار ما خداست ، پس (بر این عقیده) مقاومت نمودند ، فرشتگان بر آنان نازل می شوند (و می گویند :) نترسید و غمگین مباشید و بشارت باد بر شما به بهشتی که پی در پی وعده داده می شدید".

نکته ها :

نمونه روشن نزول فرشتگان بر مؤمنان را در سوره آل عمران آیه ۱۲۵ می خوانیم که می فرماید : بَلَىٰ إِنَّ تَصِيْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَ

يَأْتُوكُمْ مِنْ فَوْرِهِمْ هَذَا يَمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ

آری ، اگر شما (رزمندگان جنگ بدر) استقامت و

تقوا پیشه کنید در حالی که دشمن به سراغ شما می آید ، خداوند شما را به پنج هزار نفر از فرشتگان نشاندار یاری می کند.

انسان در اثر ایمان و مقاومت ، فرشتگان را به خود جلب می کند : تَنْزَلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ

فرشتگان بر غیر پیامبر نیز نازل می شوند : تَنْزَلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ

بر مؤمنان مقاوم فرشتگان نازل می شوند : تَنْزَلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكُهُو بر گناهکاران ، شیاطین : هَلْ أُتْبِئُكُمْ عَلَى مَنْ تَنْزَلُ الشَّيَاطِينُ تَنْزَلُ عَلَى كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ [شعراء/ ۲۲۲-۲۲۱] .

۲. عدم خوف و حزن

مشابه آیه قبل را نیز در سوره احقاف ، آیه ۱۳ و ۱۴ می خوانیم : إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

کسانی که گفتند : " پروردگار ما الله است " و سپس استقامت ... کردند

پس مقاومت در راه حق ، هم خوف از آینده را برطرف می کند آلاً تخافوا و هم حزن را.

۳. سوق به دعا و استغفار

صحنه های جهاد و جنگ ، انسان را به سوی دعا و استغفار می کشاند : وَ مَا كَانَ قَوْلُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا

۴. سیرابی از نعمت ها

وَ أَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا [جن/ ۱۶] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " وَ أَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا " (جن/ ۱۶) لَأَشْرَبْنَا قُلُوبَهُمُ الْإِيمَانَ وَ الطَّرِيقَةُ هِيَ وَلَايَةُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ الْأَوْصِيَاءِ عَلَيْهِمُ السَّلَام [کافی ، ج ۱ ، ص ۴۱۹] .

عَنْ بُرَيْدِ الْعَجَلِيِّ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " وَ أَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ " (جن/ ۱۶)

(قَالَ يَغْنَى عَلَى الْوَلَمَايَةِ لَأَسْتَقِينَهُمْ مَاءً قَدَقًا قَالَ لَأَذُقْنَاهُمْ عِلْمًا كَثِيرًا يَتَعَلَّمُونَهُ مِنَ الْأَيْمَةِ (ع) قُلْتُ قَوْلُهُ لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ قَالَ إِنَّمَا هُوَ لَاءٌ يَفْتِنُهُمْ فِيهِ يَغْنَى الْمُنَافِقِينَ " [تأويل الآيات الظاهرة ، ۷۰۳] .

۲. عوامل استقامت

۱. صبر

وَ كَأَيُّ مَنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ مَا ضَعُفُوا وَ مَا اسْتَكْبَرُوا وَ اللَّهُ يَحِبُّ الصَّابِرِينَ [آل عمران / ۱۴۶] .

و چه بسیار پیامبرانی که همراه آنان خداپرستان بسیاری نه جنگیدند ، پس برای آنچه در راه خدا به آنان رسید ، نه سستی کردند و نه ناتوان شدند و نه تن به ذلت دادند و خداوند صابران را دوست دارد.

نکته ها :

رَبِّيُونَ جمع ربيون وزن "ملي" به کسی گفته می شود که ارتباط و پیوند او با خدا محکم و در دین ، دانشمند و مقاوم و باخلاص باشد. [تفسیر نمونه] .

پیام ها :

۱) تاریخ انبیاء (علیهم السلام) همراه با مبارزه است : وَ كَأَيُّ مَنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُونَ كَثِيرٌ

۲) هنگام احساس ضعف ، از زندگی رادمردان تاریخ و مقاومت آنان درس بگیرد. وَ كَأَيُّ مَنْ نَبِيٍّ

۳) جنگ و جهادی حق است که زیر نظر رهبر الهی باشد : قَاتَلَ مَعَهُ

در دعای ماه رمضان می خوانیم : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ لِي وَفَاتِي قِتْلًا فِي سَبِيلِكَ تَحْتَ رَايَةِ نَبِيِّكَ مَعَ أَوْلِيَائِكَ [کافی ، ج ۴ ، ص ۷۴] .

۴) تعداد مجاهدان عالم و عارف در تاریخ ، بسیار است : وَ كَأَيُّ مَنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُونَ كَثِيرٌ

۵) گرچه همه مجاهدان عزیزند ، ولی رزمندگان عارف و عالم حساب دیگری دارند. رَبِّيُونَ

۶) ایمان به خدا ، سرچشمه مقاومت است. رَبِّيُونَ كَثِيرٌ

(۷) مشکلات نباید عامل سستی و ضعف شود ، بلکه باید عامل حرکت و تلاش جدیدی گردد : فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ

(۸) آنچه به انسان روحیه می دهد و تحمّل مشکلات را آسان می کند ، در راه خدا بودن آنها است : فِي سَبِيلِ اللَّهِ

(۹) فشارها ، مردان خدا را وادار به تسلیم نمی کند : وَمَا اسْتَكَانُوا

(۱۰) هر چند در بدر پیروز شدید ، ولی راه آینده شما مسلمانان ، راه جهاد و مبارزه است ، پس باید صبور و مقاوم باشید. (با توجه به آیات قبل و بعد)

(۱۱) رزمندگان بصیر ، نه از درون روحیه خود را می بازند : فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ لِيَكَفِّرُوا بِنَفْسِهِمْ وَ لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّاحِبِينَ وَمَا ضَعُفُوا

(۱۲) انجام وظیفه و پایداری بر حق مهم است ، پیروز بشویم یا نشویم. آیه می فرماید : وَاللَّهُ يَجِبُ الصَّابِرِينَ وَمَا يَجِبُ الْفَاتِحِينَ

وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَ ثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ [آل عمران/ ۱۴۷]

و کلام آنها (رزمندگان مخلص و آگاه) جز این نبود که گفتند : "پروردگارا گناهانمان و زیاده روی هایمان را در کارمان ببخش و گام های ما را استوار بدار و ما را بر گروه کافران یاری ده.

۲. استغفار

(۱) یکی از عوامل شکست در جنگ ، گناه و اسراف است. رزمندگان مخلص ، با استغفار این موانع پیروزی را از بین می برند : اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا

(۲) شکست خود را به قضا و قدر و یا دیگران نسبت ندهید ، به قصورها

و تقصیرهای خود نیز توجه داشته باشید: ذُنُوبَنَا وَ إِسْرَافَنَا

۳) اول استغفار، بعد استنصار. ابتدا طلب آموزش کنید، سپس از خداوند پیروزی و نصرت بخواهید: اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَ إِسْرَافَنَا
فِي أَمْرِنَا وَ تَبَّتْ أَقْدَامُنَا وَ انْصُرْنَا

۳. الگو گیری از دیگران

نگاهی به استقامت دیگران: فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ [احقاف/۳۵].

۴. توجه به نتایج دنیوی

توجه به نتایج دنیوی: وَ أَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا [جن/۱۶].

۵. توجه به نتایج اخروی

توجه به پاداش اخروی

۳. شرایط استقامت

۱. ایمان

۱) آن چه ایمان را بارور می کند و به نتیجه می رساند، مقاومت است و گرنه چه بسیار مؤمنانی که بدعاقبت شدند: قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا

۲) استقامت، در کنار ایمان ارزش است و گرنه کفار نیز بر باطل خود استقامت دارند: قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا

۳) خالق بودن خدا را بسیاری قبول دارند، ولی در تدبیر امور پای دیگران را به میان می آورند؛ مهم آن است که انسان در ربوبیت خداوند مقاومت کند؛ یعنی هیچ قانون و برنامه ای را از غیر خدا نپذیرد: رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا

۲. مستدام باشد

استقامتی ارزشمند است که طولانی باشد: ثُمَّ اسْتَقَامُوا (کلمه‌شبرای زمان و فاصله های دور است).

۳. اخلاص

مردان خدا، نصرت و یاری خدا را برای نابودی کفر می خواهند، نه برای کسب افتخار خود: وَ انْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

۴. توکل به خدا

بر لطف خداوند تکیه کنید ، نه بر نفرات خود : رَبِّیْونَ کَثِیْرٌ... رَبَّنَا... اَنْصُرْنَا

۵. استقامت بر طریقت نه سلیقه شخصی

استقامت بر طریقت مهم است نه استقامت بر سلیقه شخصی ،

۱. استقلال

۱. استقلال مکتبی

فقط بندگی خدا ، فقط قانون خدا ، فقط حزب خدا و اولیای او.

نه التقاط : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يُوَحِّدُ مِنْ هَذَا ضِعْفٌ وَ مِنْ هَذَا ضِعْفٌ [نهج البلاغه ، خطبه ۵۰] .

نه تبعیض : نُوْمِنُ بِبَعْضٍ وَ نَكْفُرُ بِبَعْضٍ [نساء/ ۱۵۰] .

نه ایمان موقت : الَّذِينَ آمَنُوا وَجَهَ النَّهَارِ وَ اكْفُرُوا آخِرَهُ [آل عمران/ ۷۲] .

نه عبودیت الهی : عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَ إِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ [حج/ ۱۱] .

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَا اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ [عنكبوت/ ۶۵] .

نه جذب شعارهای دیگران : يُوْحَىٰ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا [انعام/ ۱۱۲] .

نه جذب هوس های خود : وَ إِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ [نور/ ۴۹] .

فَكَلَّمَا جَاءَ كُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ [بقره/ ۸۷] .

نه سازش : لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِي دِينِ [کافرون/ ۶] .

وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ [قلم/ ۹] .

لَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَ لَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ [بقره/ ۱۲۰] .

سَأَوَىٰ إِلَىٰ جِبَلٍ يَغْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ [هود/ ۴۳] .

لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا [نساء/ ۱۴۱] .

وَ لَا تَزْكُنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ [هود/ ۱۱۳] .

لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ [نساء/ ۱۴۴] .

أَبِيتُّعُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا [نساء/ ۱۳۹] .

مَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ [مائده/ ٥١] .

مَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [توبه/ ٢٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَكُنْ عَبْدَ غَيْرِكَ

وَقَدْ جَعَلَكَ اللَّهُ حُرّاً [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

متکی بخود : فَاسْتَوَى عَلَى سُوْقِهِ [فتح/ ۲۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : بَادِرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالْحَدِيثِ قَبْلَ أَنْ يَسْبِقَكُمْ إِلَيْهِمُ الْمُرْجِئَةُ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۷] .

۲. استقلال فرهنگی

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَعْلَمُ النَّاسِ مَنْ جَمَعَ عِلْمَ النَّاسِ إِلَى عِلْمِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۹۴] .

از حدیث استفاده می شود که علم خود انسان. علم مادر است که باید علوم دیگر به او پیوند شود. علم ما باید مثل معده باشد ، علوم دیگران را جذب و تفاله ها را دفع کند.

— دیگران نمی خواهند ما استقلال فرهنگی داشته باشیم و لذا ماهی می دهند ، نه تور ماهی گری و اگر کارخانه و تور ماهی گیری بدهند تور بافی را یاد نمی دهند. گل می فروشند نه گلدان. چوب را در زمین کار می گذارند اما کج که نیاز به تکیه گاه و وابستگی به خودشان داشته باشد. این چوب هر چه بلندتر باشد تکیه گاهش بیشتر خواهد بود و لذا نیاز دانشگاه ما از دبستان به غرب بیشتر است ، چون سیستم آموزشی کج کار گذاشته شده.

— علم به ما می آموزند ، اما علم اخته و عقیم.

— در علوم انسانی باید کاملاً مستقل باشیم.

ما طب و صنعت را از غرب یاد می گیریم ، اما علوم انسانی را خیر ، زیرا علوم انسانی قابل پیوند نیست. گلابی با هندوانه قابل پیوند نیست ، چون از ریشه با هم تفاوت دارند. مکتبی که انسان و افکارش را تابع شرایط مادی و محیط و اقتصاد و ابزار تولید و می گوید انسان از پیش خود چیزی ندارد

، این تفکر انسان را همچون مایع بی جهت می دانند.

تمام بحثهای اخلاقی ، اعتقادی به خاطر تعهد آوری انسان ها است که انسان متعهد با احترام به حقوق دیگران جلو صدها نوع و ابستگی را می گیرد.

در آموزش و پرورش درست انسان را از کودکی تا پیری در مسیری که جامعه و محیط ساخته اند به شما تحویل می دهند.

این یک سیستم است که شرق و غرب به آن پای بند است. اما اسلام انسان را قالب شکن ، جهت دار ، فطرت دار و با اراده انتخاب گر می داند که هرگز مجبور طبقه و جامعه و اقتصاد نیست ، زن فرعون و نوح و لوط نمونه اراده قالب شکنی هستند.

این مکتب انسان را سمیع و بصیر و آگاه می داند ، هلاک و حیات را از روی بینه می داند. لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ [انفال/ ۴۲] .

واعظ را درونی می داند و به نفس لوامه و دارای شناخت فطری فَاَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَ تَقْوَاهَا [شمس/ ۸] معتقد است. و آن مکتب همه چیز را بازتاب شرائط بیرونی می داند. و ناگفته پیدا است این دو مکتب با هم قابل پیوند نیست. بنابراین استفاده از طب و علوم مادی از غرب ، غیر از استفاده از علوم انسانی است ، زیرا ریشه طب و صنعت مشابه و قابل پیوند است ، اما علوم انسانی از ریشه باهم متضادند و قابل پیوند نیست.

در شرق و غرب علم و صنعت می دهند ، بدون اینکه ظرفیت بدهند و این عمل مانند دادن چاقو به دست کودک یا اسلحه به دست نوجوان است.

در مکتب اسلام رهبرانش همه شهید شدند ، ولی خود را نفروختند.

قَالَ أَمِيرٌ

الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَمَّا بَعْدُ فَقَدْ بَلَغَنِي أَنَّ رِجَالًا مِمَّنْ قَبْلَكَ يَتَسَلَّلُونَ إِلَىٰ مُعَاوِيَةَ فَلَا تَأْسَفْ عَلَيَّ مَا يُفَوِّتُكَ مِنْ عَدَدِهِمْ وَيَذْهَبُ عَنْكَ مِنْ مَدَدِهِمْ فَكَفَىٰ لَهُمْ غِيًّا وَ لَكَ مِنْهُمْ شَافِيًّا فِرَارُهُمْ مِنَ الْهُدَىٰ وَالْحَقِّ وَ إِضَاعَتُهُمْ إِلَى الْعَمَىٰ وَالْجَهْلِ فَإِنَّمَا هُمْ أَهْلُ دُنْيَا مُقْبِلُونَ عَلَيْهَا وَ مُهْطِعُونَ إِلَيْهَا وَقَدْ عَرَفُوا الْعَيْدَلَ وَ رَأَوْهُ وَ سَمِعُوهُ وَ وَعَوْهُ وَ عَلِمُوا أَنَّ النَّاسَ عِنْدَنَا فِي الْحَقِّ أُسْوَةٌ فَهَرَبُوا إِلَى الْأَثَرِ فَبَعْدًا لَهُمْ وَ سُحْقًا إِنَّهُمْ وَ اللَّهُ لَمْ يَنْفِرُوا مِنْ جَوْرٍ وَ لَمْ يَلْحَقُوا بِعَدْلٍ وَ إِنَّا لَنَطْمَعُ فِي هَذَا الْأَمْرِ أَنْ يَدُلَّ اللَّهُ لَنَا صَعْبَهُ وَ يَسْهَلَ لَنَا حَزَنُهُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ وَ السَّلَامُ [نهج البلاغه ، نامه ۷۰] .

ضمنا این نامه نشانه آزادی در اسلام است که هر کس می خواهد برود ، برود.

۳. حفظ استقلال

۱. حفظ هر چیز از به دست آوردن آن مهمتر است. الجزائر یک میلیون شهید داد ، ولی حفظ استقلال چه؟

پایه گذاران مبارزه با اسرائیل امروز سازشکارند. (عرفات ، نمیری ، مصر)

۲. در هر استقلال کشاورزان ، کارگران و دانشمندان نقش مهمی دارند.

۳. برای حفظ استقلال علاوه بر تحول و برنامه ریزی های صحیح اقتصادی ، سیاسی باید تحول انسانی هم مطرح شود.

۴. تمام بحث های اخلاقی و اعتقادی به خاطر تعهد آوری انسان ها است که انسان متعهد با احترام به حقوق دیگران جلو صدها نوع وابستگی را می گیرد.

۵. تا انسان از درون متعهد و متحول نشود ، استقلال ها به وابستگی ها تبدیل خواهد شد.

۶. اگر فرهنگ قناعت حاکم نشود ، باید وام گرفت ، بهره داد و وابسته شد.

اگر فرهنگ زهد حاکم نشود ،

باید چشم به دیگران داشت ، حقارت پذیرفت و وابسته شد.

اگر فرهنگ درست کاری حاکم نشود ، آنگاه اجناس سر هم بندی تولید می شود ، مردم بی اعتقاد به تولید داخل شده و به سراغ جنس خارجی می روند و این وابسته شدن جامعه را به همراه می آورد.

اگر فرهنگ سوز و ایشار حاکم نشود ، یک چراغ سبز از دیگران دلهای ما را برده و مجذوب و وابسته خواهیم شد. چون فرهنگ سوز در دنیا نیست ، مواد غذایی به دریا ریخته و میلیون ها گرسنه را وابسته به خود نگاه می دارد.

۷. در دنیا این همه سمینار برای تولید برپا می شود ، ولی سمینار ایثار و تعاون و نفاق و رحم و..... تنها پای منبرها است.

۸. دنیای غرب به خاطر نداشتن رحم و عاطفه همین که شنیدند در آفریقا قحطی است ، از طرف بعضی پیشنهاد شد که موادی که در کشتارگاه به عنوان غیر قابل مصرف به چاه می ریزیم ، به آفریقا فرستاده شود. مقایسه کنید این فرهنگ را با فرهنگنُ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ [آل عمران/ ۹۲] . مقایسه کنید ، این فرهنگ را که انسان را تحقیر می کند ، با فرهنگی که انسان را خلیفه خدا می داند.

۹. باید برای حفظ استقلال ، انسان عوض شود؛ اگر انسان به مواد مخدر بی میل باشد و معتاد نباشد خروارها تریاک او را اسیر نمی کند و اگر معتاد شد با زندان و جریمه باز به سراغ تریاک می رود ، پس باید انسان ها در مسیر صحیح قرار گیرند.

۱۰. برای توجه به سیمای زشت اسراف و وابستگی ، باید آمار یک

ساله همه را جمع و بعد به قضاوت نشست ، مثلا- یک قاشق غذا را در ۳۶۵ روز دربار ۴۸ میلیون نفر حساب کنیم ، مثلا استهلاک غیر لازم ماشین را با توجه به تمام ماشین ها و روزها حساب کنیم.

۱۱. کم کاری در تدریس و تحصیل و تخصص یکی از زمینه های مهم برای وابستگی است.

۱۲. در انگلستان ساختمانی برای سرکنسولگری خریداری شده که ۶۰ سال قبل ساخته شده و تا ۶۹ سال دیگر تضمین شده است. در ژاپن ساختمان را صد سال تضمین می کنند. با دستگاہی ساختمان را به لرزه در می آورند و بعد از آزمایش عدم ترک تحویل می دهند.

۱۳. تشویق از کشاورزان و حمایت از آنان.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا يَظْلَمُ الْفُلَّاحُونَ بِحَضْرَتِكَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۸۴] .

۱۴. فرهنگ راحت طلبی ، سود بیشتر ، عنوان بالاتر و بی توجهی به نیاز مردم باید برچیده شود.

۱۵. مسئله احساس حقارت اجتماعی (داستان با دست خوردن سید جمال)

۱۶. تولید کم ، مصرف زیاد = وابستگی

تولید مساوی مصرف = وابستگی

تولید زیاد ، مصرف کم = استقلال و رشد.

ما اگر هر سال تولیدمان بیشتر شود کاری نکرده ایم ، زیرا :

الف : هر سال جمعیت بیشتر می شود.

ب : توقع مصرف در انسان ها زیادتر می شود.

ج : استهلاک وسایل هم در کار هست.

۱۷. استقلال باید از حوزه ها و دانشگاه ها پایه بگیرد. حفظ تخصص به عهده (دانشجو) و حفظ مکتب به عهده (طلبه) است .

۱۸. برای حفظ استقلال باید صد در صد جلو لیبرال ها و غرب و شرق زده ها را گرفت.

۱۹. شعار نه شرقی و نه غربی؛ یعنی نه سلطه این و نه سلطه آن

، نه فرهنگ این و نه فرهنگ آن.

۲۰. ابعاد استقلال: فرهنگی در حوزه و دانشگاه

نظامی، در قوای رزمنده

اقتصادی در کشاورزی و صنعت

۲۱. از عوامل استقلال حضور مردم در صحنه است.

از عوامل استقلال مطرح کردن الگوها است. آیت الله کوهستانی، مدرس و میر حامد حسین صاحب عبقات با قلم و مرکب بیگانگان نوشت.

در جنگ احد ۳۰۰ نفر از یهودیان به عنوان همکاری با مسلمانان علیه مشرکان اعلام آمادگی کردند. پیامبر (ص) آنان را از نیمه راه بازگرداند و کمک آنها را نپذیرفت در حالی که این تعداد در نبرد احد می توانستند نقش موثری داشته باشند. چرا؟

زیرا هیچ بعید نبود که آنها در لحظات حساس جنگ علیه مسلمانان با دشمن همکاری کنند. [نمونه، ج ۴، ص ۴۱۴].

در مبدا تاریخ، میلاد پیامبر (ص) به آن جهت رد شد که کار تقلید گونه ای از مسیحیت بود، چون آنها میلاد مسیح را مبدا قرار دادند. [گفتار ماه]

در مکه رو به بیت المقدس و در مدینه رو به مکه رمزی از استقلال است.

قال النبی (ص): لئن یلبس احدکم ثوبا من رقاع شتی خیر له من ان یأخذ من غیره ما لیس عنده [نهج الفصاحه، ۲۲۱۴]

أَوْحَى اللَّهُ إِلَى نَبِيِّ أَنْ قُلْ لِقَوْمِكَ لَا تَطْعَمُوا مَطَاعِمَ أَعْدَائِي وَلَا تَشْرَبُوا مَشَارِبَ أَعْدَائِي وَلَا تَزُكُّبُوا مَرَآكِبَ أَعْدَائِي وَلَا تَلْبَسُوا مَلَابِسَ أَعْدَائِي وَلَا تَسْكُنُوا مَسَاكِنَ أَعْدَائِي فَتَكُونُوا أَعْدَائِي كَمَا كَانَ أَوْلِيكَ أَعْدَائِي [مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۲۴۸].

۴. زمینه های استقلال در اسلام

۱. همه انسانها را مساوی می داند؛ از هر نژاد، زبان و اقلیم که باشند.

۲. به

همه طاغوت ها نه می گوید.

۳. تکیه بر غیر خدا را گناهی نابخشودنی می داند: **إِنَّ اللَّهَ لَا يُغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ** [نساء/۴۸].

۴. توکل به قدرت لا یزال را لازم می داند.

۵. مکتبی که در سراسر کتابش دعوت به عزت و سیادت است و شعارش:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْأِسْلَامُ يَغْلُو وَ لَا يَغْلَى عَلَيْهِ [من لا یحضره الفقیه ، ج ۴ ، ص ۳۳۴]. یقیناً مدافع استقلال است.

۶. رهبران همه شهید شدند ، ولی خود را نفروختند.

۷. مکتبی که سادگی را عزت و تجملات را منفور می داند.

۸. تاریخش نشان دهنده شکستن همه انحرافات و قدرتها است.

نتیجه:

مسلمان اگر مسلمان و تابع خود باشد ، باید مستقل هم باشد.

تا انسان از درون متعهد و متحول نشود ، استقلال ها به وابستگی ها تبدیل خواهد شد.

۵. عوامل وابستگی

۱. دشمن را از دوست نمی شناسیم:

ها أَنْتُمْ أَوْلَاءِ تُحِبُّونَهُمْ وَ لَا يَحِبُّونَكُمْ [آل عمران/۱۱۹].

كَيْفَ وَ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ إِلَّا وَ لَا ذِمَّةَ يَرْضُونَكُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ وَ تَأْبَى قُلُوبُهُمْ وَ أَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ [توبه/۸].

وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ [آل عمران/۱۱۸].

۲. خیال و امید نابجا:

أَيَّتَعُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعاً [نساء/۱۳۹].

وَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَعَلَّهُمْ يَنْصَرُونَ [یس/۷۴].

وَ إِذْ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَ قَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَ إِنِّي جَارٌّ لَكُمْ [انفال/۴۸].

سَأَوِيَ إِلَى جَيْبٍ يَعْصِمُنِي [هود/٤٣] .

٣. تهديدات و تبليغات و وسوسه :

تهديد : إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ [آل عمران/١٧٣] .

إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَ خَافُونَ

إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [آل عمران/ ۱۷۵] .

فَمَا آمَنَ لِمُوسَىٰ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِنْ قَوْمِهِ عَلَىٰ خَوْفٍ مِنْ فِرْعَوْنَ وَ مَلَائِهِمْ أَنْ يُفْتِنَهُمْ [يونس/ ۸۳] .

تبلیغ : أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَ هَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِي [زخرف/ ۵۱] .

عوامل وابستگی

وسوسه : أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُّرْسَلٌ [اعراف/ ۷۵] .

لا يُعَزِّزُكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ [آل عمران/ ۱۹۶] .

۶. گاندی و استقلال هند

گاندی در نیمه دوم تحصیلات خود در لندن ، از تشریفات زندگی کناره گرفت و عزم خود را جزم کرد تا در حد امکان به سادگی زندگی کند. تصمیم گرفت به حداقل زندگی و دارایی اکتفا کند و به همین دلیل تمام دارایی خود را ، حتی جواهرآلات همسرش را به کنگره هندی های مقیم آفریقا هدیه کرد ، به طوری که وقتی از دنیا رفت معلوم شد که تنها ثروت او عبارت بود از یک ساعت ، دو جفت کفش چوبی ، یک عینک ، یک قلم ، کارد مخصوص باز کردن پاکت ، یک نمکدان ، ۲ کاسه چوبی ، یک قاشق چوبی ، و یک پارچه شبیه به لنگ.

گاندی می گفت : آثار نوشته های دانشمندان بزرگ و در راس آنها ۲ کتاب بزرگ آسمانی انجیل و قرآن در روح من بسیار اثر گذاشت.

وقتی قانونی شبیه به کاپیتولاسیون در هند به اجرا در آمد ، گاندی به طور جدی وارد صحنه سیاست شد. در یکی از راهپیمایی ها به خاطر کشته شدن یک افسر انگلیسی ۱۲۰۰ نفر را به قتل رساندند و ۳۶۰۰۰ نفر را زخمی کردند که در آن روز عزای عمومی اعلام شد.

از کارهای مهم او برقرار کردن ارتباطی گرم

بین قشر روشنفکر و دانشجو با توده مردم بود.

او تمامی مدال هایی که در طول سالهای گذشته از انگلیسی ها دریافت کرده بود پس داد و با این کار

نهضت عدم همکاری را پایه گذاری کرد و به دنبال این اقدام تعداد زیادی از بزرگان هند درجه ها و مدال های خود را پس دادند.

وقتی از زندان بیرون آمد و اختلاف مسلمانان و هندوها را دید ، ۵ سال در راه وحدت اینها کوشید. گاندی با ۷۸ نفر مدت ۲۴ روز پیاده در سواحل هند راهپیمایی کردند و با این کار به ظاهر ساده نمک را از انحصار انگلیس بیرون آوردند و مردم با شنیدن این حرکت فوج فوج به سوی ساحل رفتند و گاندی با برداشتن مشتی نمک گفت : ما اجازه نمی دهیم و دشمن استفاده کند. به دنبال این حرکت در نیمه شب آن روز دستگیر و به زندان رفت.

وقتی گاندی شنید ، انگلیس تصمیم گرفته برای پیروان هر مذهب انتخابات جداگانه ای منظور کند ، گفت : تا پای جان اعتصاب غذا خواهم گرفت تا این تصمیم پس گرفته شود ، و بالاخره در روز پنجم روزه او ، انگلیس حرفش را پس گرفت.

۱. استمنا

۱. مضرات استمنا

۱. جسمی

توجه و آگاهی به عواقب خود ارضایی باعث می شود که انسان بهتر بتواند دامن همّت به کمر زده و از این گناه اجتناب ورزد. البته عواقب سوء پیامدهای منفی و عملی این گناه جدای از آنکه معصیت است ، فراتر از آن است که بتوان آنها را برشمرد؛ بلکه فقط به چند مورد از آن اکتفای کنیم :

۱. پیامدهای جسمانی : ضعف چشم و بینایی ، تحلیل رفتن قوای جسمانی

، عقیم شدن و ناتوانی در تولید مثل ، پیری زودرس ، ضعف مفاصل ، لرزش دست ، زشتی چهره و از بین رفتن طراوت صورت.

۲. روحی

پیامدهای روحی و روانی : ضعف حافظه و حواس پرتی ، اضطراب ، منزوی شدن و گوشه گیری ، افسردگی ، بی نشاطی و لذت نبردن از زندگی ، پرخاشگری ، بداخلاقی و تندخویی ، کسالت دائمی و ضعف اراده.

۳. اجتماعی

ناسازگاری خانوادگی ، بی میل شدن به همسر و ازدواج ، ناتوانی در ارتباط با جنس مخالف و همسر ، بی غیرت شدن ، احساس طرد شدن ، از بین رفتن عزت ، پاکی ، شرافت و جایگاه اجتماعی ، دیر ازدواج کردن و لذت نبردن از زندگی مشترک.

۲. راههای کنترل شهوت از استمنا

۱. امور مربوط به خوراک

سعی کنید به هنگام خواب شکم شما بیش از حد معمول پر نباشد.

از خوردن مواد غذایی محرک مانند : خرما ، پیاز ، فلفل ، تخم مرغ ، گوشت قرمز و غذاهای پرچرب ، حتی المقدور اجتناب و به میزان ضرورت اکتفا کنید.

از نوشیدن افراط گونه آب و مایعات پرهیز کنید. (به خصوص شب ها و قبل از خوابیدن)

هفته ای یکی دو روز ، روزه مستحبی بگیرید و اگر توان آن را ندارید ، روزه اخلاقی بگیرید؛ یعنی ، میزان و دفعات صرف غذا را کاهش دهید و فاصله بین هر وعده را افزایش دهید و به حداقل خوراک اکتفا کنید.

۲. امور مربوط به بهداشت فردی

از پوشیدن لباس های تنگ و چسبان اجتناب کنید.

قبل از خواب ، حتماً مثانه خود را تخلیه نمایید.

از دست ورزی اندام جنسی خود اجتناب کنید و در هیچ شرایطی دست ورزی نکنید.

هرگز به رو نخوابید.

۳. سایر موارد

از نگاه کردن به مناظر ،

فیلم ها و تصاویر تحریک کننده جدا خودداری کنید و به محض مواجه شدن با این امور ، چشم خود را بسته و یا به زمین و یا آسمان نگاه کنید.

از شنیدن و خواندن مباحث و مطالب جنسی و حتی شوخی های جنسی و تحریک کننده و فکر کردن در این امور ، جدا پرهیزید.

هیچ گاه بدن عریان خود را در آینه نگاه نکنید.

به منظور تخلیه انرژی زاید بدن به طور منظم و زیاد ورزش کنید.

هیچ گاه بیکار نباشید ، برای اوقات فراغت خود برنامه داشته باشید و آن را با مطالعه ، ورزش ، عبادت و... پر کنید.

هر گاه مورد هجوم افکار جنسی واقع شدید ، در مکان خلوت و دور از نظر دیگران به سر نبرید ، بلکه در مجالس عمومی وارد شوید و در آنجا به سر برید.

هرگز در مکانی خلوت و تنها و دور از نظر دیگران نباشید.

با نامحرم رفتار متکبرانه داشته باشید و از سخنان ملایمت آمیز با آنها خودداری کرده و از نرمی و لینت در کل... با آنها اجتناب ورزید.

هیچ گاه با نامحرم و جنس مخالف در مکان خلوت و دور از نگاه دیگران باقی نمانید ، حتی برای آموزش و...

قرآن زیاد بخوانید و درباره معانی آیات آن فکر کنید.

تذکرات پایانی :

۱. توجه داشته باشید که رعایت تمام این امور ، بدون کم و کاستی و به صورت مستمر ، نتیجه بخش خواهد بود.

۲. به محض گناه و ارتکاب آن ، از رحمت الهی مأیوس نباشید و با توبه مجدد ، راه پاکی را فراگیرید و سعی کنید که تکرار نشود.

۳. در اولین فرصت ازدواج نمایید.

۱. استهزاء

۱. ریشه ها و عوامل استهزاء

۱. خود برتر بینی :

۱- از جهت مالی

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ الَّذِي

جَمَعَ مَالًا وَ عَدَّدَهُ [همزه/ ۲-۱] .

زَيْنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا [بقره/ ۲۱۲] .

مسخره بخاطر فقر : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ اسْتَدَلَ مُؤْمِنًا أَوْ حَقَرَهُ لِفَقْرِهِ أَوْ قَلَهُ ذَاتَ يَدِهِ شَهْرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ يَفْضَحُهُ [عيون أخبار الرضا ، ج ۲ ، ص ۳۳] .

۲_ از جهت علمی :

فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَ حَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ [غافر/ ۸۳] .

۳_ از جهت قدرت :

قَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً [فصلت/ ۱۵] .

۴. از جهت اجتماعی

۲. تفریح و سرگرمی

۳. حسادت

۲. موارد استهزاء

۱. استهزاء خدا

فَاتَّخَذُوا لَهُمْ سَخِرِيًّا حَتَّىٰ أَنْسَوْكُمْ ذِكْرِي وَ كُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ [مومنون/ ۱۱۰] .

۲. استهزاء مکتب

قُلِ اسْتَهْزِئُوا إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَا تَحْذَرُونَ [توبه/ ۶۴] .

۳. استهزاء معاد

فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ عَلَى الْأَرَائِكِ يُنظَرُونَ [مطففين/ ۳۵-۳۴] .

۴. استهزاء رهبر

فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنْبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ [انعام/ ۵] .

۵. استهزاء نماز

الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ [توبه/۷۹].

۶. استهزاء مؤمن

مسخره مجاز: إِنْ تَسَخَّرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسَخَّرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسَخَّرُونَ [هود/۳۸].

۳. وظائف مادر مقابل استهزاء کنندگان

__ مسخره گناهی است کلیدی و تحقیر و ایدائی و کشف عیوب و غیبت و اختلاف افکنی و... از لوازم آن است.

__ بالاترین و سخت ترین عذابها در قرآن در مورد مسخره کنندگان آمده. عَذَابٌ مُّهِينٌ [لقمان/۶].

__ گناه مسخره در بین زنان شایع تر است به دلیل ذکر خاص بعد از عام در سوره حجرات لا نِسَاءَ مِنْ نِسَاءٍ [حجرات/۱۱].

طرح قرآن برای پیشگیری از این بیماری اجتماعی استمداد از عواطف و توجه به صمیمیت و وحدت است. لا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ [حجرات/۱۱].

__ وظیفه ما قطع رابطه با کسانی است که دین ما را مسخره می کنند. لا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوءًا وَ لَعِبًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَ الْكُفَّارَ أَوْلِيَاءَ [مائده/۵۷]. (سلمان رشدی)

__ دشمن گاهی از طریق طنز و جوک و مسخره و تبلیغات دین را می کوبد.

__ نفاق بزرگترین مسخره خدا و مومنین است. وَ إِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنُوا وَ إِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزَؤُونَ [بقره/۱۴].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لا المستهزئ بالناس في صدق الموده [

هشدارهای اسلام هم برای مسخره به هم خوردن وحدت و صمیمیت مسلمین است.

۴. خاطرات

۱. مستهزئین پیامبر (ص) همه به طرز رقت بار و اسف انگیز و مسخره ای عمر را به پایان رساندند که توضیح هر یک در بحار الأنوار آمده است. " [بحار الأنوار ، ج ۱۸ ، ص ۴۸] .

۲. برخورد سالم با مسخره کنندگان :

عایشه و حفصه ، صفیه را مسخره می کردند و می گفتند : یا بنت اليهودیه! پیامبر (ص) فرمود : چرا جوابشان را نمی دهی؟ تو در پاسخ بگو : اَبی هارون نبی الله و عمی موسی کلیم الله و زوجی محمد رسول الله فما تنکران منی فقالت لهما فقلتا هذا علمک رسول الله (ص) فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِي ذَلِكَ : " يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْأَسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ " (حجرات-۱۱) (بعد از ایمان همدیگر را احترام بگذارید) [تفسیر القمی ، ج ۲ ، ص ۳۲۱] .

۳. دونفر گرسنه از پیامبر (ص) غذا خواستند. حضرت سلمان را فرستاد تا از اسامه (مسئول بیت المال) پول گرفته و غذا تهیه کنند. اسامه در جواب گفت : پولی نداریم. سلمان هم با دست خالی برگشت آن دو گفتند : عجب بخیل است اسامه و عجب سلمان بد قدم است ، پیامبر (ص) وقتی آنها را دید فرمود : آثار خوردن گوشت در شما می بینم. گفتند : ما گرسنه ایم. این آیه را حضرت تلاوت کرد : وَ

لا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا [(حجرات-١٢)] [بحار الأنوار ، ج ٢٢ ، ص ٥٣] .

٤. توبه توهين كننده : ابوذر به مردی گفت : يابن السوداء. پیامبر (ص) فرمود : چرا این کار را کردی؟ ابوذر آنقدر صورتش را به خاک مالید تا اینکه پیامبر را راضی کرد.

قَالَ الْيَاقِزِيُّ (ع) : إِنَّ أَيْدِي دَرِّ عَيْرٍ رَجُلًا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (ص) بِأُمَّهِ فَقَالَ : لَهُ يَا ابْنَ السُّودَاءِ! وَكَانَتْ أُمُّهُ سُودَاءَ فَقَالَ : لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) تُعِيزُهُ بِأُمَّهِ يَا أَبَا ذَرٍّ! قَالَ فَلَمْ يَزَلْ أَبُو ذَرٍّ يَمْرُغُ وَجْهَهُ فِي التُّرَابِ وَرَأْسَهُ حَتَّى رَضِيَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنْهُ [الزهد ، ص ٦٠] .

١. اسلام آمریکائی

١ _ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي [بقره/٢٤٩] .

٢ _ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ [نمل/٢٤] .

٣ _ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً [نساء/٧٧] .

٤ _ مثل بنی امیه شرک را تعلیم ندهید. (معاویه)

٥ _ قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [توبه/٢٤] .

٦ _ قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا [حجرات/١٤] .

٧ _ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ [بقره/٢٥٥] .

٨ _ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ [بقره/٢٥٦] .

٩ _ يَخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ [بقره/٢٥٧] .

١٠ _ اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يَخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ [بقره/٢٥٧] .

١١ _ وَمَا أَنَا بِطَارِدٍ

الَّذِينَ آمَنُوا [هود/ ۲۹] .

۱۲ _ أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ [زمر/ ۳] .

۱۳ _ سَأْوِي إِلَى جَبَلٍ يَغَصِمُنِي [هود/ ۴۳] .

۱۴ _ وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا [جمعه/ ۱۱] .

۱۵ _ دِينَهُمُ الَّذِي [نور/ ۵۵] .

۱۶ _ دشمن انسان حر را می گیرد و عبد تحویل می دهد که با امکانات مادی دادن فکرها را قبضه می کند برعکس جمله :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَبَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّدًا (ص) بِالْحَقِّ لِيُخْرِجَ عِبَادَهُ مِنْ عِبَادَةِ الْأَوْثَانِ إِلَى عِبَادَتِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۴۷] .

۱۷ _ می گوید : اطاعت اولوا الامر انحراف از دین است ولی اولی الامر فاسق خود که مطیع آمریکا هستند را اطاعت از دین می دانند .

۱۸ _ قَالَ الْحَسِينُ (ع) : وَ اللَّهُ لَا أُعْطِيكُمْ بِيَدِي إِعْطَاءَ الذَّلِيلِ [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۹۷] .

يَبْتَغُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ [نساء/ ۱۳۹] .

لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا [مریم/ ۸۱] .

۱۹ _ يَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا [بقره/ ۱۷۴] .

لئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ [بقره/ ۱۵۰] .

۲۰ _ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ [زمر/ ۴۵] .

۲۱ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَغَارُ عَلَيْكُمْ وَ لَا تُغَيِّرُونَ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۷] .

۲۲ _ وَ مَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَاِنَّهُ مِنْهُمْ [مائده/ ۵۱] .

۲۳ _ بِطَانَةٍ مِنْ دُونِكُمْ [آل عمران/ ۱۱۸] .

۲۴ _ تُزْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ [انفال/ ۶۰] .

۲۵ _ وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ [نساء/ ۱۰۲] .

٢٦_ لَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ [بقره/١٢٠].

٢٧_ وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ

يَقْتُلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَ لَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ [بقره/ ١٥٤] .

٢٨ _ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ [احزاب/ ١٣] .

٢٨ _ لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ [بقره/ ٢٤٩] .

٢٩ _ أَلَنْ نَطْعِمَ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطْعَمَهُ [يس/ ٤٧] .

٣٠ _ إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُو [مائده/ ٢٤] .

٣١ _ فُومِهَا وَ عَدَسِهَا وَ بَصَلِهَا [بقره/ ٦١] .

٣٢ _ لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَا [احقاف/ ١١] .

٣٣ _ عَرَّ هَوْلًا دِينُهُمْ [انفال/ ٤٩] .

٣٤ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَمَا خُلِقْتُ لِيَشْغَلَنِي أَكُلُ الطَّيِّبَاتِ كَالْبَهِيمَةِ الْمَرْبُوطَةِ هَمُّهَا عَلْفُهَا [نهج البلاغه ، نامه ٤٥] .

٣٥ _ تُحِبُّونَهُمْ وَ لَا يُحِبُّونَكُمْ [آل عمران/ ١١٩] .

٣٦ _ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ [ممتحنه/ ١] .

٣٧ _ نَخْشَى أَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ [مائده/ ٥٢] .

فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَ يُؤْمِنَ بِاللَّهِ [بقره/ ٢٥٦] .

لَنْ تَرْضَى عَنْكَ الْيَهُودُ وَ لَا النَّصَارَى حَتَّى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ [بقره/ ١٢٠] .

وَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ [نساء/ ١٠٢] .

إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَ الْمُنْكَرِ [عنكبوت/ ٤٥] .

وَ دُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيَدْهِنُونَ [قلم/ ٩] .

تُحِبُّونَهُمْ وَ لَا يُحِبُّونَكُمْ [آل عمران/ ١١٩] .

مَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ [مائده/ ٥١] .

يُخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ [نساء/ ٧٧] .

إِنَّ يُبَوِّتْنَا عَوْرَةً [احزاب/ ١٣] .

إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ [مائده/ ٢٤] .

أَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ [بقره/ ٤٧] .

يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ [بقره/ ٧٩] .

إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ [آل عمران/ ١٧٣] .

يَحْسِبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ [مجادله/ ١٨] .

وَ اتَّبِعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ [هود/ ٥٩]

[.

أَيَّبْتُهُمْ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ [نساء/ ١٣٩] .

سَأَوَى إِلَى جَبَلٍ يَعْصِمُنِي [هود/ ٤٣] .

يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ [قصص/ ٧٩] .

لَا يَعْزُبُكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ [آل عمران/ ١٩٦] .

وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيْعًا [قصص/ ٤] .

كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ [مومنون/ ٥٣] .

أَإِنَّ لَنَا لَأَجْرًا [شعراء/ ٤١] .

إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا [طه/ ٧٢] .

لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ [مائده/ ٥٤] .

لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِي دِينِ [كافرون/ ٦] .

تُزْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ [انفال/ ٦٠] .

لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ [بقره/ ٢٧٩] .

لَا تُطْعَمُ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا [انسان/ ٢٤] .

لِتَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ [بقره/ ١٥٠] .

بِرَاءةٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ [توبه/ ١] .

فَزَادَهُمْ إِيمَانًا [آل عمران/ ١٧٣] .

لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا [نساء/ ١٤١] .

فَاسْتَوَى عَلَى سُوْقِهِ [فتح/ ٢٩] .

انتهای پرونده اسلام آمریکایی ١/٢/٨٣

اسلام ناب

۱. اسلام ناب

۲. جهان بینی ناب

۱. توحید ناب

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ [بقره/ ۱۶۳] .

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ [انبياء/ ۸۷] .

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا [نحل/ ۲] .

قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ [انعام/ ۹۱] .

۲. نبوت ناب

وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ [مائده/ ۴۴] .

ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا [نساء/ ۶۵] .

مَا آتَاكُمْ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ [حشر/ ۷] .

۳. امامت ناب

وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ [نحل/ ۳۶] .

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : مَا الْإِمَامُ إِلَّا الْحَاكِمُ [إرشاد مفيد ، ج ۲ ، ص ۳۹] .

عمار در صفين

۴. ايمان ناب

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ [انعام/ ۸۲]

به گفته روایات مراد ، گرفتن رهبران غیر الهی و کنار گذاشتن رهبران الهی است.

۵. دین ناب

وَ أَنْ أَقِمَّ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا [یونس/ ۱۰۵] .

حنیف؛ یعنی خالی از هر گونه شرک

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا [روم/ ۳۰] .

۶. کتاب ناب

إِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ [فصلت/ ۴۲- ۴۱] .

۲. ایدئولوژی ناب

۱. راه ناب

فَمَاذَا بَعَدَ الْحَقُّ إِلَّا الضَّلَالُ [یونس/ ۳۲] .

۲. اطاعت ناب

إِنْ أَتَّبِعْ إِلَّا مَا يُوحَى [یونس/ ۵] .

قُلْ لَا أَتَّبِعُ أَهْوَاءَ كُمْ [انعام/ ۵۶] .

۳. عمل ناب

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهُ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا [كهف/ ۱۱۰] .

۴. سخن ناب

وَ مَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى [نجم/ ۳] .

۱. نگاهی قرآنی به حرکت امام خمینی

۲. قبل از انقلاب

۱. دردوران تبعید

۱. ترکیه

وَ ذَكَرَهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ [ابراهیم/۵] .

امام را به ترکیه تبعید کردند. نتیجه فراغتش ، یک دوره تحریر الوسیله شد. وَ أَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ [انبیاء/۷۰] .

۲. نجف

به نجف تبعید شد. نتیجه اش تربیت فقیه ، تغییر بعضی از افکار در دامن علی (ع) ، رشد نیروها ، و آبرویی برای حوزه قم شد.

۳. کویت

به کویت راهش ندادند :

فَأَبَوْا أَنْ يَصِفُوهُمَا [كهف/۷۷] .

۴. غرب

به غرب رفت و هم چون موسی (ع) در خانه فرعون زندگی کرد.

فَلْيَلْقِهِ الْيَوْمَ بِالسَّاحِلِ يَأْخُذُهُ عَدُوٌّ لِي وَعَدُوٌّ لَهُ وَ أَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّي [طه/۳۹] .

۲. مبارزات

نیروسازی

آگاهی بخشی با سخنرانی ها و ارائه اطلاعیه ها و اعلامیه ها

۲. دردوران انقلاب

۱. به ایران آمد

— آری ، از علائم آخر الزمان طلوع خورشید از مغرب است.

فَرَجَعْنَاكَ إِلَى أُمِّكَ

کی تَقَرَّرَ عَيْنُهَا [طه/۴۰] .

۲. در بهشت زهرا

به بهشت زهرا (س) وارد شدند ، زیرا :

__ خط است : تعیین کننده خط و راه شهدا هستند.

__ احترام است ، احترام بود.

پیامبر اکرم (ص) از جایی می آمد ، اول خانه فاطمه (س) می رفت.

مؤمنین فداکار ، حق میزبانی دارند. (ابویوب انصاری)

__ وفا است : تا به شهدا بگویند شما مرا آوردید.

__ تسلیت است : تا به خانواده ها بگویند من هم عزادارم.

__ بیرنگ و عمومی است : تا مردم در آنجا جمع شوند. جای بیرنگ برای همه در مسیر تهران _ قم ، همچون قبا در مدینه می درخشند.

__ تربیت است : جایی که عواطف و افکار تکان می خورد.

__ میعادگاه است : خانه واقعی و همیشگی همه است.

۳. مبارزه بر علیه نظام شاهنشاهی

من تو دهن این دولت می زخم :

تَاللّٰهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ [انبیاء/۵۷] .

۴. مبارزه با دولتهای دست نشانده

دولت های پی در پی :

لَا أُحِبُّ الْأَفْلِينَ [انعام/۷۶] .

۵. خنثی کردن توطئه ها

مکرها و حيله ها خنثی شد :

وَ مَكْرُوا وَ مَكَرَ اللَّهُ وَ اللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ [آل عمران/ ۵۴] .

لا يَحِقُّ الْمَكْرَ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ [فاطر/ ۴۳] .

۳. بعد از انقلاب

۱. اقدامات

۱. رسوا شدن دروغ گویان

وَ اللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ [بقره/ ۷۲] .

۲. تسخیر لانه جاسوسی

تسخیر لانه جاسوسی پیش آمد :

— هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ [حشر/ ۲] .

— مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا [حشر/ ۲] .

— وَ ظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ فَأَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَ أَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ [حشر

۳. انقلابی بودن و انقلابی ماندن

انقلابی ماندن مهمتر از انقلابی بودن است :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : الْإِبْقَاءُ عَلَى الْعَمَلِ أَشَدُّ مِنَ الْعَمَلِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۹۶] .

۲. تهدیدات

۱. محاصره اقتصادی

هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَيَّ مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفُضُوا [منافقون/۷] .

ما فرزند رمضانیم.

۲. تهدیدات نظامی

۱. واقعه طبس

هلی کوپترها در طبس :

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ تَزْمِيهِمْ بِحِجَارِهِ مِنْ سَبَجٍ لِيَجْعَلَ لَهُمْ لَحْمًا كَافًا [فیل/۵-۱] .

۲. توطئه آمریکا

تهدید نظامی :

— إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ [آل عمران/۱۷۳] .

— آمریکا هیچ غلطی نمی تواند بکند.

۳. حمله صدام

صدام را اغفال کردند :

— وَإِذْ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌّ لَكُمْ فَلَمَّا تَرَأَتِ الْفِتْنَانَ نَكَصَ عَلَى عَقْبَيْهِ وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكُمْ [انفال/۴۸] .

۱. اسلام

۱. معانی اسلام

۱. سازش

وَإِنْ جُنَحُوا لِلْسَّلَامِ فَأَجْنَحْ لَهَا [انفال/۶۱] .

۲. سلامت

قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ [انبیاء/۶۹] .

۳. تسلیم

فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهٗ لِلْجَبِينِ [صافات/۱۰۳] .

اسلام به معنای تسلیم و اطاعت و انقیاد به دور از ریا و شرک...

۲. ویژگیهای اسلام

۱. به دور از شرک

دین ما از آن جهت اسلام نامیده می شود که هیچ شائبه شرک و بت پرستی در آن نیست و توحید خالص است.

قُلْ إِنَّ صِيْلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ [انعام/۱۶۳-۱۶۲] .

۲. دینی جامع است.

اسلام دین جامعی است که در تمام شئون زندگی بشر نقش دارد و دستوراتش را در ضمن بندگی خدا مطرح می کند.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ [حج/۷۸-۷۷] .

۳. دین فطری است.

اسلام دین فطری انسان است و هم آهنگ و هم رنگ با تمام هستی است.

أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبِغُونَ وَ لَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ [آل عمران/ ٨٣].

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفاً فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا [روم/ ٣٠].

١. روح اسلام

گفتیم دین بر تمام شئون فردی و اجتماعی انسان مستولی است و انکار دین مثل انکار آب است. دریا بر

تمام جنبندگان آبی احاطه دارد و تمام شئونشان با آب سر و کار دارد. حالا اگر آب را انکار کردند، دریا را انکار کردند؛ بزرگترین روح حیات خود را انکار کرده اند. با مقدماتی که در بحثهای دین گفته شد روشن است که روح اسلام همان روحی است که در فطرت بشر و تمام موجودات است.

أَفَغَيْرِ دِينِ اللَّهِ يَبُغُونَ وَ لَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ [آل عمران/ ۸۳].

پس اسلام همان دین فطری و طبیعی بشر است که انسان در تمام دورانها به دنبال او می گشته است.

۲. اصول دین فطری

۱ _ اعتقاد به وجود خدای آفریننده و اداره کننده و آورنده قوانین ثابت منظم برای تدبیر موجودات.

۲ _ اعتقاد به زندگانی دیگر که روز کیفر و پاداش است. (روز نتیجه دیدن)

۳ _ خداوند آدمی را به مقتضای همین روح هدایت کرده به وسیله نور باطنی عقل و نور خارجی پیامبران بندگان خالص خدا.

۴ _ احساس احتیاج به دعا و عبادت و خضوع و ارتباط مستمر در همه شئون زندگی با خدا و استمداد از او.

۵ _ علاقه به نیکی و محبت به هم نوعان به طوری که خیر و احسان بر شر و کینه غالب شود.

۴. حقیقت ادیان الهی در قرآن

۱. ایمان آوردن ساحران

رَبَّنَا أفرغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَ تَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ [اعراف/ ۱۲۶].

۲. یوسف

تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَ أَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ [یوسف/ ۱۰۱].

۳. لوط

فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ [ذاریات/ ۳۶].

۴. ابراهیم

مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَ لَا نَصْرَانِيًّا وَ لَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا [آل عمران/ ۶۷].

۵. اهل کتاب

وَإِذَا يَتْلَىٰ عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ

الْحَقُّ مِنْ رَبَّنَا إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ [قصص/ ۵۳].

۶. فرزندان یعقوب

قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ [بقره/ ۱۳۳].

۵. دعوت کننده به سوی خدای یگانه

اگر از اول تا آخر قرآن را مطالعه کنیم و تمام مکتب اسلام را نظر کنیم، در تمام این کتاب یک مقصد را می بینیم و آن مقصد هسته مرکزی این کتاب و دین است و آن مقصد توحید و وحدت است. همه جا سخن از خدا است؛ آیات خدا، امدادهای خدا، مبدأ خدا، معاد خدا، اول خدا، آخر خدا، باطن خدا، ظاهر خدا، و انا قادر، محیط بر هستی و...

قرآن مردم را امت واحد می داند، دین را واحد می داند و پیامبران را در یک خط واحد می داند.

قرآن عامل اختلاف را ۲ چیز می داند: ۱- جهل ۲- هوای نفس.

۱- وَ إِنْ تُطِغْ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يَضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ [انعام/ ۱۱۶].

۲- كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ وَ أَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَ مَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ [بقره/ ۲۱۳].

در مقابل عوامل وحدت: ۱- به دنبال علم و تحقیق رفتن

۲- هواپرستی را کنار گذاشتن

۱- وَ الَّذِينَ اجْتَنَّبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَ أَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَى فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ

هَدَاهُمْ اللَّهُ وَ أَوْلَيْكَ هُمْ أَوْلُوا الْأَبَابِ [زمر/ ۱۷ - ۱۸] .

۳. معیارها

۲ _ برتری فضیلت : یا ایها الناس إنا خلقناکم من ذکرٍ و أنثی و جعلناکم شعوباً و قبائل لتعارفوا إنا أکرّمکم عند الله اتّفاکم إنا الله علیم خبیر [حجرات/ ۱۳] .

۳ _ سرنوشت هر کس به دست خود او است : و لا تکسب کل نفس إلا علیها و لا ترز وازرة ووزر أخرى [انعام/ ۱۶۴] .

کل امرئ بما کسب رهین [طور/ ۲۱] .

و أن لیس للإنسان إلا ما سعی و أن سعیه سوف یری [نجم/ ۴۰-۳۹] .

و اتّقوا یوماً لا تجزی نفس عن نفس شیئاً و لا یقبل منها عدلٌ و لا تنفعها شفاعه و لا هم ینصرون [بقره/ ۱۲۳] .

۴ _ به مقدار ظرفیت مسئولیت به دوش انسان گذاشته شده است.

لا یکلّف الله نفساً إلا وُسْعها [بقره/ ۲۸۶] .

۵ _ علم قوام دین و ملاک یقین است. طلب علم بر همه واجب است.

أفلّم یسیروا فی الأرض فتکون لهم قلوبٌ یعقلون بها أو آذانٌ یسمعون بها [حج/ ۴۶] .

کذلک یطبع الله علی قلوب الذین لا یعلمون [روم/ ۵۹] .

۶ _ حق ما فوق همه چیز است.

یا ایها الذین آمنوا کونوا قوامین بالقسط شهداء لله و لو علی أنفسکم أو الوالدین و الأقربین إنا یکن غنیاً أو فقیراً فالله أولى بهما [نساء/ ۱۳۵] .

یا ایها الذین آمنوا کونوا قوامین لله شهداء بالقسط و لا یجرمنکم شنّ أن قوم علی ألا تعدلوا اعدلوا هو أقرب للتقوی [مائده/ ۸] .

۴. اهداف قوانین اسلام در جامعه

قوانین اسلام دستوراتی است فطری که برای تمام اجتماعات بشری در طول تاریخ تا قیامت ضروری است و در هر زمان احساس نیاز بیشتری به آنها

می شود و مانند قوانین بشری کهنه نمی شود. برای نمونه یک سری قوانین و دستورالعمل ها که از آیه ۲۲ تا ۳۹ اسراء آمده فهرست وار می آوریم.

۱ _ توحید (بی توجهی به غیر خدا): لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ [اسراء/ ۲۲] .

۲ _ حق شناسی _ شکرگزاری _ استحکام هسته مرکزی جامعه (خانواده): وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا [اسراء/ ۲۳] .

۳ _ وحدت اجتماعی ، جلوگیری از کانونهای بدبختی و فساد: وَ آتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ وَ الْمَسْكِينِ وَ ابْنَ السَّبِيلِ [اسراء/ ۲۶] .

۴ _ توزیع عادلانه مال در رگهای جامعه و جلوگیری از کم خونی و فشار خون: وَ لَا تُبْذِرْ تَبْذِيرًا إِنَّ الْمُبْذِرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ [اسراء/ ۲۷-۲۶] .

۵ _ توجه به بنیاد خانواده ، جلوگیری از دخترکشی ، بی عفتی ، از هم پاشیدن اجتماع ، خشکیدن صلبها و...وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ [اسراء/ ۳۱] .

وَ لَا تَقْرَبُوا الزَّوْجَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَ سَاءَ سَبِيلًا [اسراء/ ۳۲] .

۶ _ حفظ جان بشر و جلوگیری از خونریزی: وَ لَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَ مَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلْطَانًا [اسراء/ ۳۳] .

۷ _ تربیت افراد بی سرپرست و حفظ اموال و استعدادهای آنان برای جامعه فردا: وَ لَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ [اسراء/ ۳۴] .

۸ _ ایجاد اعتماد و اطمینان عمومی با وفای به عهد: وَ أَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا [اسراء/ ۳۴] .

۹ _ سلامت بازار: وَ أَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كَلْتُمْ وَ زِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ [اسراء/ ۳۵] .

— تحقیق و بصیرت: وَ لَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤَادَ كُلٌّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا [اسراء/ ۳۶].

۱۱ — تواضع: وَ لَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا [اسراء/ ۳۷].

ذَلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَ لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُلْقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَدْحُورًا [اسراء/ ۳۹].

۵. آثار قوانین اسلام

۱. سعادت

رمز سعادت دنیا و آخرت تسلیم است.

بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَ هُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ [بقره/ ۱۱۲].

وَ مَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَ هُوَ مُحْسِنٌ [نساء/ ۱۲۵].

وَ مَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَ عَمِلَ صَالِحًا وَ قَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ [فصلت/ ۳۳].

گفتیم اسلام ۲ معنای دیگر هم دارد، سازش و سلامت. اسلام مردم را به سازش و سلامت هم دعوت می کند، زیرا انسان وقتی تسلیم خدا شد با خدا سازش خواهد کرد و هم با بندگان خدا؛ هم خودش در سلامتی خواهد زیست و هم دیگران را آزار نخواهد رساند.

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ [کافی، ج ۲، ص ۲۳۳].

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَافَّةً [بقره/ ۲۰۸].

۲. هدایت

يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ [مائده/ ۱۶].

اسلام کینه ها را برداشت و سلام علیکم را یکی از شعارهای اساسی خود قرار داد. یکی از اسامی بهشت دارالسلام است. وَ اللَّهُ يَدْعُوا إِلَى دَارِ السَّلَامِ [یونس/ ۲۵].

پس اسلام؛ یعنی مکتبی که انسان را به

بندگی خالص خدا و صلح و سازش و سلامتی دعوت می کند و این دعوت به سازش و همبستگی است که اسلام رادر جهان غالب خواهد کرد. لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ [توبه/۳۳].

۳. حیات جامعه

خاصیت موجود زنده این است که اعضایش همدیگر را حفظ می کنند. اجزایش در بقا باهم تعاون دارند. مواد خارج را جذب می کنند و با اندازه نیاز اعضا توزیع می کنند. بدن انسان همین طور است، اگر خاری در پای انسان برود زبان و چشم و انگشت و زانو همه معاونت می کنند تا بیرون کشند. اگر پوست خراشی بردارد، گلبولهای سفید خون هجوم می آورند و آن خراش را ترمیم می کنند و از نو پوست بدن را مثل اول با همان رنگ و خط و نقش می سازند.

اما بدن مرده؛ اول متلاشی می شود، از خودش کرم پیدا می شود، کرم ها اندام های تن را می خورند و پس از آن خود کرم ها همدیگر را می خورند تا همه نابود شوند، چون اصل آنها تعاون بقا نیست، تنازع بقا است.

جامعه زنده هم همین طور بر قانون تعاون بقا باقی است. در چنان جامعه ای عدالت و احسان و مواصلت با خویشاوندان حکم فرما است. غذاهای مقوی را جذب می کند و به طور عادلانه در رگهای خود توزیع می کند و به بینایی و شنوایی و گویایی و تفکر و... خود قوت می دهد، اما جامعه مرده از هم پاشیده است؛ هم رنگی، وحدت، احسان و تعاون ندارد.

همیشه در داخل این جامعه زد و خورد و تنازع بقا است. همدیگر را چاییدن، کشتن، آبرو ریختن و...

۶. وظایف مسلمین

۱. نسبت به خدا

نسبت به خدا

: اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ [آل عمران/ ۱۰۲] .

خدا را در همه جا و همه اعمال و رفتار حاضر و ناظر دیدن.

۲. نسبت به خود

نسبت به خود : وَ لَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ [آل عمران/ ۱۰۲] .

ارزیابی ، محاسبه ، عاقبت به خیری.

۳. نسبت به اسلام

نسبت به اسلام : دین مثل آب و هوا است. از آن همه است. باید سالم نگه داشت تا سالم به دست دیگران برسد.

۴. نسبت به مسلمین

نسبت به مسلمین : وَ اغْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَ لَا تَفَرَّقُوا [آل عمران/ ۱۰۳] .

وَ لَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ [آل عمران/ ۱۰۴] .

وحدت از آثار حیات و پراکندگی و از هم پاشیدگی از آثار مرگ است. موجود زنده اندام هایش به هم پیوسته و باهم متحدند ، اما وقتی مرد اعضایش از هم می پاشد.

(احادیث فراوانی درباره وحدت ، الفت ، تعاون و... شمرده اند.)

۱. اسوه ها

۱. بهترین ها

۱. در نظام تکوین :

۱ _ خداوند متعال بهترین آفریدگار است :

فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ [مومنون ، ۱۴] .

۲ _ انسان بهترین مخلوق :

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ [تین ، ۴] .

۲. در نظام تشریح :

۳_ قرآن بهترین کتاب است :

اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا [زمر ، ۲۳] .

۴_ خداوند بهترین قانونگذار است :

مَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ [مائده ، ۵۰] .

۵_ بهترین قصص در قرآن است :

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ [يوسف ، ۳] .

۳. بهترین عمل

۶_ دعوت به خداوند است :

وَمَنْ أَحْسَنُ

قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ [فصلت ، ۳۳] .

۷ _ معرفی بهترین گوینده (پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم) :

أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي [يوسف ، ۱۰۸] .

۸ _ پیروی از بهترین دستورات الهی است :

وَ اتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ [زمر ، ۵۵] .

۹ _ بهترین برخورد با مال یتیم است :

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [انعام ، ۱۵۲] .

۱۰ _ بهترین رفتار با اذیت و آزار مردم برخورد حسن است :

ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [مومنون ، ۹۶] .

۱۱ _ بهترین بحث و گفتگو با اهل جدال :

وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [نحل ، ۱۲۵] .

۱۲ _ بهترین گفتار با مردم :

قُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [اسراء ، ۵۳] .

۱۳ _ بهترین برخورد به اظهار محبت دیگران :

وَ إِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّهِ فَاَحْيُوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا [نساء ، ۸۶] .

۱۴ _ بهترین عمل ، هدف از خلقت :

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيُبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا [ملك ، ۲] .

۴. بهترین پاداش

۱۵ _ عمل صالح است :

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [نحل ، ۹۷] .

۲. اسوه های تربیتی

۱. انبیاء

یکی از روش های مؤثر در تربیت و تهذیب انسان ها در قرآن کریم ، این است که بعد از دستور به فضایل و کمالات اسوه و نمونه نشان می دهد و الگوها و سر

مشق هایی در همه زمینه ها برای مؤمنان معرفی می کند.

الف) اسوه بودن ابراهیم (ع) و همراهانش :

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ [ممتحنه ، ۴] .

ب) اسوه بودن پیامبر اکرم (ص) :

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ [احزاب ، ۲۱] .

معرفی اسوه های کمال و فضیلت :

۱_ معرفی شاکر : قرآن درباره نوح (ع) می گوید :

إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا [اسراء ، ۳] .

۲_ معرفی رشید : قرآن درباره ابراهیم (ع) می گوید :

وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ [انبياء ، ۵۱] .

۳_ معرفی صابر : قرآن درباره حضرت ایوب (ع) می گوید :

إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ [ص ، ۴۴] .

۴_ معرفی مرضی : قرآن درباره اسماعیل (ع) می گوید :

وَ اذْكَرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَ كَانَ رَسُولًا نَبِيًّا وَ كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ كَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا [مریم ، ۵۴-۵۵] .

۵_ معرفی انصار الله : درباره حواریین عیسی (ع) می گوید :

قَالَ الْخَوَارِیُونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ [صف ، ۱۴] .

۶_ معرفی متقی : درباره یحیی (ع) می گوید :

يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَ آتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا وَ حَنَانًا مِنْ لَدُنَّا وَ زَكَاةً وَ كَانَ تَقِيًّا [مریم ، ۱۲-۱۳] .

۷_ معرفی مخلص : درباره موسی (ع) می گوید :

وَ اذْكَرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا [مريم ، ٥١] .

٨ _ معرفى مهاجر : درباره لوط

(ع) می گوید :

فَأَمَّنَ لَهُ لَوْ طَ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَى رَبِّي [عنكبوت ، ۲۶] .

۹ _ معرفی مسیح : درباره یونس (ع) می گوید :

فَلَوْ لَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ [صافات ، ۱۴۴-۱۴۳] .

۲. اولیای الهی

۱. صفات اولیای الهی

۱۰ _ ابرار بودن :

لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَ لَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَ آتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّيِّئَاتِ وَ فِي الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَاةَ وَ آتَى الزَّكَاةَ وَ الْمُؤْفُونَ بَعْدَهُمْ إِذَا عَاهَدُوا وَ الصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَ الضَّرَّاءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ [بقره ، ۱۷۷] .

۱۱ _ معرفی صالح درباره پیامبر اکرم (ص) می فرماید :

إِنَّ وَلِيَّ اللَّهِ الَّذِي نَزَلَ الْكِتَابَ وَ هُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ [اعراف ، ۱۹۶] .

تذکر :

روشن است که بیان بعضی از اوصاف در برخی از انبیا به این معنی نیست که این وصف در سایر انبیا نیست ، بلکه هر یک را به وصفی از اوصاف یاد نموده است .

۱۲ _ ایمان و تقوا :

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ [یونس ، ۶۳-۶۲] .

۱۳ _ نترسیدن از مرگ :

قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِنْ زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [جمعه ، ۶] .

۱۴ _ عدم دل بستگی به مسائل مادی :

لِكَيْلَا تَأْسَوْا

علی ما فاتکم و لا تفرحوا بما آتاکم [حدید ، ۲۳] .

۱۵ _ سجده و گریه :

قرآن کریم وقتی نام بعضی از انبیاء را ذکر می کند ، می فرماید :

إِذَا تُلِيٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَّ بُكْيًا [مریم ، ۵۸] .

۱۶ _ عدم انتظار پاداش در برابر انفاق :

إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللّٰهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَّ لَا شُكْرًا [انسان ، ۹] .

۱۷ _ وفا به عهد الهی :

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللّٰهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَّنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَّ مِنْهُمْ مَّنْ يَنْتَظِرُ وَّ مَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا [احزاب ، ۲۳] .

۱۸ _ عشق به جهاد و شهادت :

تَوَلَّوْا وَّ أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يَنْفِقُونَ [توبه ، ۹۲] .

۱۹ _ عدم خوف و حزن :

الف) در دنیا :

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَّ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ [یونس ، ۶۲] .

ب) در بهشت :

جَنَّاتٌ عَيْدِنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلِّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَّ لَوْلُؤٍ وَّ لِبَاسٍ فِيهَا حَرِيرٌ وَّ قَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ [فاطر ، ۳۳-۳۴] .

۲. ابرار و نیکان

۱. سیمای ابرار

۱ _ بر و نیکی از اسماء حسناى الهی است :

إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ [طور ، ۲۸] .

۲- بر و نیکی از اوصاف فرشتگان است :

بَأَيِّدِي سَفَرَةٍ كَرَامٍ بَرَرَةٍ [عبس ، ۱۶-۱۵] .

۳- تعریف بر و نیکی

قرآن کریم در مقام تعریف بر و نیکی ابرار و نیکان را معرفی می کند تا این که

اشاره به این نکته نماید که هیچ اثری برای ذکر مفاهیم خالی از مصداق نیست. [المیزان، ج ۱، ص ۴۳۶].

لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَ لَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَ آتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّيِّئَاتِ وَ فِي الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَاةَ وَ آتَى الزَّكَاةَ وَ الْمُؤْفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَ الصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَ الضَّرَّاءِ وَ حِينَ النَّاسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ [بقره، ۱۷۷].

لَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَ لَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ اتَّقَى وَ اتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا [بقره، ۱۸۹].

۴_ انفاق از اموال مورد علاقه راه رسیدن به ابرار است :

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ [آل عمران، ۹۲].

۲. مقام ابرار

۵_ مقام ابرار و نیکان :

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ [انفطار، ۱۳].

وَ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ [آل عمران، ۱۹۸].

إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا [انسان، ۵].

۶_ دعای خردمندان توفی با ابرار :

رَبَّنَا فَاعْفُ عَنَّا ذُنُوبَنَا وَ كَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَ تَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ [آل عمران، ۱۹۳].

۷_ تعاون بر برّ و تقوا

تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى وَ لَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَ الْعُدْوَانِ [مائده، ۲].

۸_ مذمت از امر به خود ستایی آنها و نیکی و فراموشی خود :

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ

بِالْبِرِّ وَ تَسْوَنَ أَنْفُسَكُمْ وَ أَنْتُمْ تَثْلَوْنَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ [بقره ، ۴۴] .

۹ _ تمجید از بر و نیکی به والدین :

يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَ آتِنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيحًا وَ حَنَانًا مِنْ لَدُنَّا وَ زَكَاهَ وَ كَانَ تَقِيًّا وَ بَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَ لَمْ يَكُنْ جَبَّارًا عَصِيًّا [مریم ، ۱۲-۱۴] .

۳. نشانه های ابرار

۱۰ _ نشانه های ابرار :

الف) وفای به نذر :

يُوفُونَ بِالَّذْرِ [انسان ، ۷] .

ب) خوف از روزی که عذابش فراگیر است :

يَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا [انسان ، ۷] .

ج) اطعام به مسکین و یتیم و اسیر :

وَ يَطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَ يَتِيمًا وَ أُسِيرًا [انسان ، ۸] .

د) اخلاص :

إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَ لَا شُكُورًا [انسان ، ۹] .

ه) ترس از خدا در روز قیامت :

إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبَّنَا يَوْمًا عَبَّوَسًا قَمَطِرِيرًا [انسان ، ۱۰] .

تذکر : قرآن کریم ریشه و اساس همه نیکی ها را که خلاصه ای از امور اعتقادی و علمی و اخلاقی است ، در آیه شریفه ۱۷۷ بقره بیان نموده است.

۳. ویژگی های بندگان شایسته

۱ _ تواضع و فروتنی :

وَ عِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا [فرقان ، ۶۳] .

۲ _ حلم و بردباری :

وَ إِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَاماً [فرقان ، ۶۳] .

۳ _ مناجات شبانه :

وَ الَّذِينَ يَبْتَئُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّداً وَ قِيَاماً [فرقان ، ۶۴] .

۴ _ خوف و ترس از مجازات الهی :

وَ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ

عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا [فرقان ، ۶۵] .

۵ _ اعتدال در انفاق :

وَ الَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يَسْرِفُوا وَ لَمْ يَقْتُرُوا وَ كَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا [فرقان ، ۶۷] .

۶ _ ۷ _ ۸ _ نخواندن معبود دیگری با خداوند _ پاکی از آلودگی به خون بی گناهان _ عفت و پاکدامنی :

وَ الَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَ لَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَ لَا يَزْنُونَ [فرقان ، ۶۸] .

۹ _ گواهی به باطل ندادن :

وَ الَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ [فرقان ، ۷۲] .

۱۰ _ برخورد کریمانه با اهل لغو :

وَ إِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا [فرقان ، ۷۲] .

۱۱ _ بصیرت و آگاهی :

وَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يُخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَ عُمِيَانًا [فرقان ، ۷۳] .

۱۲ _ تقاضای فرزند صالح از خداوند :

وَ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَ ذُرِّيَّتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ [فرقان ، ۷۴] .

۱۳ _ تقاضای پیشوای پرهیزکاران شدن :

وَ اجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا [فرقان ، ۷۴] .

۱۴ _ عدم تسلط شیطان :

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ [حجر ، ۴۲] .

۱۵ _ استجابت دعا :

وَ إِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ [بقره ، ۱۸۶] .

۱۶ _ وارث شدن زمین :

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ [انبیاء ، ۱۰۵].

۴. ویژگی های صاحبان خرد

۱_ آگاهی به حقانیت قرآن کریم

أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّمَا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ مِنَ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ [رعد ، ١٩].

۲_ رسوخ در علم و دانش :

وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ [آل عمران ، ٧].

۳_ ۴_ ۵_ اهل ذکر و تفکر و مناجات است :

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالاخْتِلافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ [آل عمران ، ١٩١-١٩٠].

۶_ ۷_ عدم نقض پیمان _ وفاء به عهد الهی :

إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ الَّذِينَ يُوْفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ [رعد ۲۰-۱۹]

۸_ ۹_ ۱۰_ برقراری پیوندها _ خشیت از پروردگار _ خوف از قیامت :

وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ [رعد ، ۲۱].

۱۱_ ۱۲_ ۱۳_ ۱۴_ صبر و استقامت _ برپاداشتن نماز _ انفاق در حال نهان و آشکار _ دفع بدی با خوبی :

وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرُونَ بِالْحَسْبِ بِنَهِ السَّيِّئَةِ أُولَئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ [رعد ، ۲۲].

۱_ حقیقت طلبی و آزاد اندیشی :

فَبَشِّرْ عِبَادَ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمُ

أُولُوا الْأَلْبَابِ [زمر ، ۱۸-۱۷] .

۳. راه رسیدن به کمالات و فضایل

قرآن کریم وقتی کمالات و فضایل انسانی را معرفی می کند یا به آن دستور می دهد راه رسیدن به آن را نیز نشان می دهد که به نمونه ای از آن اشاره می شود :

۱ _ ثبات قدم داشتن :

رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَ تَبِّثْ أَقْدَامَنَا [بقره ، ۲۵۰] .

۲ _ راه آن : الف) نصرت دین الهی :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَ يَثِّبْ أَقْدَامَكُمْ [محمد ، ۷] .

ب) انفاق :

وَ مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ائْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَ تَثْبِيتًا مِنْ أَنفُسِهِمْ [بقره ، ۲۶۵] .

۲ _ دعوت به عالم ربانی شدن :

كُونُوا رَبَّانِيِّينَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ [آل عمران ، ۷۹] .

راه آن با تقوا شدن است :

وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ يَعْلَمْكُمْ اللَّهُ [بقره ، ۲۸۲] .

۳ _ یاد الهی مایه آرامش روح :

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ [رعد ، ۲۸] .

راه آن برپا داشتن نماز است :

أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي [طه ، ۱۴] .

۴ _ دعوت به محکم سخن گفتن :

قُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا [احزاب ، ۷۰] .

سخن بر طبق صواب و حکمت گفتن است.

قال المهدي (عج ا...): و سدد ألسنتنا بالصواب و الحكمه [البلد الأمين ، ص ۳۴۹].

۵_ توفی با ابرار و نیکان :

وَ تَوَفَّنا مَعَ الْأَبْرارِ [آل عمران ، ۱۹۳].

انفاق از آن چه مورد علاقه است :

لَنْ تَنالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ [آل عمران ،

۶_ رسوا نشدن در قیامت :

لَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ [آل عمران ، ۱۹۴] .

راه آن : ایمان آوردن به خداوند متعال است :

يَوْمَ لَا يَخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ [تحریم ، ۸] . [اتمام پرونده اسوه ۸ ، ۷/۸۲] .

۱. اسیر

۱. اسارت در اسلام

۱. مفهوم اسارت

۱- بردگی در اسلام غیر از بردگی دیگر ملل است : سفید و سیاه ملاک نیست ، استعمارگری نیست ، سپردن کارهای سنگین به یک فرد نیست ، بلکه بردگی در اسلام تتمه جهاد است ۲- بردگی عوامل و اصولی دارد و شاخه ها و فروعی . اسلام با طرز عاقلانه ای اساس آن را بر چید.

۲. اسارت بجا

۱- از دیدگاه اسلام اصل در انسان آزادی است و اسارت یک بیماری است که بر انسان عارض می شود : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) لَا تَكُنْ عَبْدَ غَيْرِكَ وَقَدْ جَعَلَكَ اللَّهُ حُرًّا [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

اما به دلیل شرایط خاصی امکان دارد اسلام به نحوی مساله اسارت را طرح و عملی کند و این یک عمل منطقی و عقلانی هم هست چون خداوند در درون انسان عوامل کنترل کننده ای وضع کرده و ضمناً از خارج هم پیامبرانی برای هدایتش فرستاده اگر چنین انسانی و یا انسانهایی طغیان کردند و بندهای درون را پاره کردند باید اینها را از خارج به بند بست و تربیت کرد و پس از رام شدن آزاد ساخت . پس هدف اسلام از اسیرگیری بازسازی فکری ، اخلاقی اسرا است و جلوگیری از سرایت بیماری اسرا به بقیه انسانها است و حاکم شدن یک

نظام سالم بر انسانها و برداشتن موانع از سر راه تکامل انسان به سوی خدا است.

۳. رفتار با اسیر

۱. حقوق اسیر

در اسلام برده می تواند فرمانده لشکر شود، قاضی شود، مثلاً سلمان، بلال، عمار یاسر همه برده بودند مادر بعضی از امامان معصوم، از جمله حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف کنیز برده است.

برده فروشی از شغل های بسیار بد است. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) شَرُّ النَّاسِ مَنْ بَاعَ النَّاسَ [کافی، ج ۵، ص ۱۱۴].

در جبهه خانمی اسیر شد، یکی از اصحاب او را نزد رسول اکرم صلی الله علیه و آله آورد. و مسیر را از جهتی قرار داد که این زن اسیر شوهرش را ببیند، دید ناله ای زد همینکه گزارش کارش را رسول الله (ص) شنید، ناراحت شد که چرا دل این زن اسیر را سوزاندی مگر رحم نداری. بگذریم که اسرای کربلا را از مسیری عبور دادند که دلشان بسوزد این پاداش رسول الله بود از طرف بنی امیه. دانشگاه سری امام زین العابدین که عبارت بود از خریداری برده و کار فکری با آنها کردن و شب عید همه را آزاد کردن معروف است.

رفتار با برده

۱- نگوئید "عبدم" یا "امت من" بگوئید فتای و فتاتی.

در اسلام بلال با خالد بن روحیه که مغبون است برادر می شود زید بن حارثه با حمزه عموی پیامبر برادر می شود

۲- إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ اتَّقَاكُمْ [حجرات/ ۱۳].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ رَبَّكُمْ وَاحِدٌ وَإِنْ أَبَاكُمْ وَاحِدٌ لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى عَجْمِيٍّ وَلَا لِعَجْمِيٍّ عَلَى عَرَبِيٍّ وَلَا لِأَحْمَرٍ عَلَى أَسْوَدٍ وَلَا لِأَسْوَدٍ عَلَى أَحْمَرٍ

إِلَّا بِالتَّقْوَى قَالَ اللَّهُ تَعَالَى "إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ اتَّقَاكُمْ" (حجرات-۱۳) [معدن الجواهر ، ص ۲۱] .

۴- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ كَانَ أَخُوهُ تَحْتَ يَدِهِ فَلْيَطْعِمُهُ مِمَّا يَأْكُلُ وَ لِيَكْسُهُ مِمَّا يَلْبَسُ وَ لَمَّا يَكْلِفُهُ مَرًا يَغْلِبُهُ فَإِنْ كَلَّفَهُ مَا يَغْلِبُهُ فَلْيَبِغْهُ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۵۷] .

۵- برده را رئیس کرد (اسامه بن زید)

۶- آزاد را به برده تزویج کرد و...

۷- بلال اولین مؤذن در سطح کعبه بود و حتی ابوبکر به اذان او محتاج بود و او بخاطر تزویج باطل قبول نکرد.

۱۷- رابطه برادری بین برده و مالک : عن رسول الله (ص) : اخوانکم خولکم (تقدم اخوان بر خول - اول برادری بعد بردگی) [برهان قرآن (صدر بلاغی)] .

۱۸- شهادت تاریخ به خوشرفتاری بی نظیر نسبت به بردگان از جانب اسلام و مسلمین :

الف) بستن پیمان برادری در آغاز هجرت توسط رسول خدا که در بین برادران صحنه بسیار جالبی را می توان دید که برده ای با یک اشرافی همدیگر را در آغوش گرفته اند برای نمونه : بلال و خالد بن روحه خثعی ، زید بن حارثه و حمزه ، خارجه بن زید و ابوبکر.

ب) ازدواج زید بن حارثه با دختر عمه پیامبر زینب توسط رسول خدا.

۱۹- با روی کار آمدن اسلام با گذشت کمتر از چند سالی می توان بردگان را در بسیاری از موقعیت های سیاسی و نظامی و علمی مشاهده کرد

الف : فرماندهی زید بن حارثه و پس از او پسرش اسامه بن زید.

ب : در یکی از دورانهای تاریخ اسلام بیشتر فقهای اهل تسنن را در شهرهای اسلامی بردگان تشکیل می دادند : حسن و

ابن سیرین فقیه بصره ، عطا و مجاهد و سعدی و سلیمان فقیه مکه ، زید بن اسلم و محمد بن منکدر و نافع فقیه مدینه ، "الرأی و ابن ابی الزبیر؟؟؟ فقیه قبا ، طاووس و فرزندش ، فقیه یمن ، عطار بن عبدالله فقیه خراسان و مکحول فقیه شام. [کتاب بردگی های گرامی] .

۲۰- دقت در تعبیر برای رعایت احساسات اسیران.

عن رسول الله (ص): لا یقل احدکم هذا عبدی و هذه امتی و لیقل فتای و فتاتی

۲۱- تعادل و میانه روی در گذاشتن کار به دوش برده : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ كَانَ أَخُوهُ تَحْتَ يَدِهِ فَلْيُطْعِمُهُ مِمَّا يَأْكُلُ وَ لِيَكْسُهُ مِمَّا يَلْبَسُ وَ لَا يَكْلِفُهُ مَا يَغْلِبُهُ فَإِنْ كَلَّفَهُ مَا يَغْلِبُهُ فَلْيَبِغْهُ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۵۷] .

حقوق اسیر

۱- اکرام :

۱- اوصی النبی (ص) اصحابه یوم بدر ان یكرموا الاسارى فکانوا یقدمون علی انفسهم عند الغداء [ابنابی الحدید ، ج ۱۴ ، ص ۱۸۹] .

۲- کان رسول الله (ص) یؤتی بالاسیر فیدفعه الی بعض المسلمین فیقول : " احسن الیه فیکون عنده الیومین والثلاثه فیوثره علی نفسه " [روح المعانی ، ج ۲۹ ، ص ۱۵۵] .

۳- بخاطر سفارشات رسول الله نسبت به اسیران وضع غذا ولباس و محل استراحت اسیران از خود اصحاب بهتر بود و هیچگونه ارباب و تهدید و تحقیری هم نبود [الاسیر ، ۲۱۲] .

۴- قَالَ الصَّادِقُ (ع) إِطْعَامُ الْأَسِيرِ حَقٌّ عَلَى مَنْ أَسْرَهُ وَ إِنْ كَانَ يَرَادُ مِنَ الْعَدِ قَتْلُهُ فَإِنَّهُ يَنْبَغِي أَنْ يُطْعَمَ وَ يَسْقَى وَ [يَظَلَّ] وَ يَرْفَقَ بِهِ كَافِرًا كَانَ أَوْ غَيْرَهُ [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۵] .

۵- قَالَ

الْبَاقِرُ (ع) أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (ع) لَمَّا قَتَلَهُ ابْنُ مُلْجَمٍ قَالَ أَحْبِسُوا هَذَا الْأَسِيرَ وَ اطْعَمُوهُ وَ أَحْسِنُوا إِسَارَهُ [قرب الإسناد ، ص ٦٧]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) ارْزُقُوا يَا وَلَدِي بِأَسِيرِكِ وَ ارْحَمْهُ وَ أَحْسِنْ إِلَيْهِ وَ اشْفُقْ عَلَيْهِ [بحار الأنوار ، ج ٤٢ ، ص ٢٨٧] .

٦- احترام به بزرگان و فرماندهان آنها : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَتَاكُمْ كَرِيمٌ قَوْمٍ فَأَكْرَمُوهُ وَإِنْ خَالَفَكُمْ فَخَالِفُوهُ [دلائل الإمامه ، ص ٨١] .

١- گروهی از ایرانیان اسیر شده را به مدینه آوردند عمر دستور داد زنانشان کنیز مسلمانان و مردانشان مسئول حمل مریضها و ناتوانان برای طواف باشند. حضرت علی (ع) فرمود : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَكْرَمُوا كَرِيمَ قَوْمٍ وَ إِنِ خَالَفَكُمْ وَ هَوَاءَ الْفَرَسِ حِكْمَاءُ كَرَمَاءُ فَقَدْ أَلْقُوا إِلَيْنَا بِالسَّلْمِ وَ رَغِبُوا فِي الْإِسْلَامِ فَقَدْ أَعْتَقْتَ مِنْهُمْ لَوْجَةَ اللَّهِ حَقِي وَ حَقَّ بَنِي هَاشِمٍ فَقَالَتِ الْمُهَاجِرُونَ وَ الْأَنْصَارُ قَدْ وَهَبْنَا حَقْنَا لَكَ يَا أَخَا رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ اللَّهُمَّ فَاشْهَدْ أَنَّهُمْ قَدْ وَهَبُوا وَ قَبِلْتُ وَ أَعْتَقْتُ [المناقب ، ج ٤ ، ص ٤٨] .

آنگاه حضرت فرمود من به اندازه سهم خود و بنی هاشم از اینان آزاد کردم ، مهاجرین و انصار گفتند ما هم سهم خود را آزاد کردیم. عمر بن خطاب گفت علی جلو افتاد و تصمیم مرا خراب کرد" [بحار ، ج ٤٥ ، ص ٣٣٠] .

٢- تأمین پوشاک : اگر اسیر بی لباس باشد واجب است پوشاندن لباس به او پیامبر در جنگ بدر اسیری را بی لباس دید سفارش پوشاندن کردند" [الاسیر ، ٢١٨] .

حضرت علی (ع) عمر را نهی کرد که دختران یزدگرد اسیر کند و بفروشد

و فرمود: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ إِذَا أَتَتْهُ كَرِيمَةٌ قَوْمٍ لَا وِلِيَّ لَهَا وَقَدْ خُطِبَتْ يَأْمُرُ أَنْ يُقَالَ لَهَا أَنْتِ رَاضِيَةٌ بِالْبُعْلِ فَإِنْ اسْتَحْيَتْ وَ سَكَتَتْ جَعَلَ إِذْنَهَا صَمْتَهَا وَ أَمَرَ بِتَزْوِيجِهَا وَ إِنْ قَالَتْ لَأَلَمَ يَكْرِهَهَا عَلَيَّ مَا تَخْتَارُهُ [دلائل الإمامه، ص ۸۱].

اگر حیا می کرد و سکوت می کرد وسایل ازدواجش را فراهم می فرمود و اگر تمایل نداشت اختیارش را به خودش وا می گذارد.

۳- رحم و انصاف:

۱- در یکی از جنگها بلال حبشی ۲ زن را از کنار کشتگان گذارند وقتی رسول خدا (ص) این صحنه را دید فرمود آیا رحمت از تو گرفته شده بلال عرض کرد یا رسول الله نمی دانستم که شما ناراحت می شوید [بحار، ج ۲۱، ص ۵].

۲- در حدیث می خوانیم: اگر اسیری را گرفتی که به علت جراحت نمی تواند راه برود او را رها کن و از کشتن او صرف نظر کن چون نمیدانی حکم امام در مورد او چیست؟ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) إِذَا أَخَذْتَ أَسِيرًا فَعَجَزَ عَنِ الْمَشْيِ وَ لَيْسَ مَعَكَ مَحْمِلٌ فَأَرْسَلْهُ وَ لَا تَقْتُلْهُ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا حُكْمُ الْإِمَامِ فِيهِ قَالَ وَ قَالَ الْأَسِيرُ إِذَا أُسْلِمَ فَقَدْ حُقِنَ دَمُهُ وَ صَارَ فَيْئًا [کافی، ج ۵، ص ۳۵].

۳- شخصی کنیزی خرید و بین مادر و فرزند را جدایی اداخت رسول خدا (ص) او را نهی کرد" [سنن کبری، ج ۹، ص ۱۲۶].

رفتار با اسرای جنگی

۱- پیامبر (ص) در جنگ حنین ۶۰۰۰ نفر اسیر را با طرح جالبی آزاد کرد [تاریخ آیتی، ص ۵۶۱].

۲- رسول الله (ص) گروهی

از اسرای جنگ بدر را به شرط سواد آموزی به ده جوان مسلمان ، آزاد کرد ، که زید بن ثابت از همین راه با سواد شد. [تاریخ آیتی ، ۲۵۹] .

۳- یکی از اسیران جنگ بدر برادر مصعب بود (ابوعزیز) این اسیر بعد از آزادیش می گوید : من در میان طائفه ای از انصار بودم و چون خوراک روز و شب خود را می آوردند نان خود را به من می دادند ، و خود به خرما قناعت می کردند و حتی اگر به علت شرم پس میدادم دوباره به من بر می گرداندند " [تاریخ آیتی ت ، ص ۲۵۲] .

یکی از رزمندگان در جبهه در عین حالیکه تشنه بود ، قمقمه آبش را به اسیر عراقی داد .

۴- یا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَىٰ إِنَّ يَٰغْلَمَ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُّوتِكُمْ خَيْرًا مِّمَّا أُخِذَ مِنْكُمْ وَ يُغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ [انفال / ۷۰] .

۵- قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْأَسِيرُ حَقٌّ عَلَى مَنْ أَسِيرَهُ وَإِنْ كَانَ يَرَادُ مِنَ الْعَمْدِ قَتْلَهُ فَإِنَّهُ يَنْبَغِي أَنْ يُطْعَمَ وَيَسْقَىٰ وَ [يَظَلَّ] وَ يَرْفَقَ بِهِ كَافِرًا كَانَ أَوْ غَيْرَهُ [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۵] .

۶- قال الصادق (ع) : من الغ قتلته فإنه ينبغي ان يطعم ويسقى ويرفق به كافرًا كان او غيره [وسائل ، ج ۱۱ ، ص ۶۸] .

پس از جنگ بدر ابوعزیز که اسیر شده بود ، به مصعب گفت : برادرم به این مسلمان بگو مرا آزاد کند. مصعب گفت تو برادر من نیستی او برادر من است ورو کرد به برادر مسلمانش و گفت : محکم او را نگهدار ،

مادرش خیلی ثروتمند است. بالاخره چهارهزاردرهم گرفتند و او را آزاد کردند. [مغازی].

۷- قَالَ الْبُقَافِيُّ (ع) أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (ع) لَمَّا قَتَلَهُ ابْنُ مُلْجَمٍ قَالَ احْبِسُوا هَذَا الْأَسِيرَ وَ اطْعِمُوهُ وَ أَحْبِسُونُوا إِسَارَهُ [قرب الإسناد، ص ۶۷].

۸- با اسرای جنگی چه کنیم :

الف) آزادی مطلق و فوری.

اشکالات :

اولاً: قهراً به قوم خود برگشته و تجدید قوا کرده و دوباره جنگ بپا می کنند.

ثانیاً: از تربیت تدریجی ، که به خاطر تحت نظارت مسلمانان بودن ، عائدشان می شود محروم می مانند.

ب) همه را یکجا جمع و به کارهای اجباری تحت نظارت واداریم.

اشکالات :

- بهره آنان از تربیت و آشنایی با اسلام کم است. بخاطر آنکه سر و کار آنان با مأموران است.

- ممکن است باز همدیگر را تشویق و قدرتشان را متمرکز کنند.

- بودجه سنگینی برای نظارت این اجتماع لازم است که...

ج) بردگی خصوصی موقت ، تا زمان اسلام آوردنشان.

اشکالات :

- مردم علاقه به مال دارند. ممکن است ببینند اسلام آوردنشان سبب آزادی بردگان می شود از اسلام آنها جلوگیری کنند.

- بردگان اسلام ظاهری آورده بخاطر رهائی ، بعد حيله کنند.

- انتظار رهائی دشمن را تقویت می کند.

د : کشتن اسیر هم که امری ناجوانمردانه است

ه _ : بردگی بی مدت :

نظر اسلام هم همین است اما دو اشکال به این نظریه اسلام وارد است :

اولا : نام برده کوبیدن شخصیت است. در جواب می توان گفت رسول الله (ص) فرمودند : نگوئید برده ام بلکه بگویید پسرم.

ثانیا : برای همیشه چرا برده باشند. در جواب می توان گفت : قوانین اجباری و غیر اجباری جوری تنظیم

شده که قهرا به عللی آزاد می شود که چند صفحه قبل نمونه اش را خواندیم.

مشکلات اسارت :

بی خبری از خانواده. بی خبری از اخبار. دوری از رهبر و مردم. بی خبری از سرنوشت. شکنجه روحی و جسمی. رفتن جوانی. حسرت اینکه چند متر بروم و بر نگردم. حسرت یک حرف ، ذکر ، صدای بلند. حسرت یک بار سیر شدن ، حسرت یک نماز جماعت ، یک عزاداری امام حسین (ع) ،

برای یک عزاداری ۳۵۰ سر و ۲۲ دست شکستند و سه نفر شهید شدند.

۲. آزادی اسیر

۱- فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَآتُوهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ [نور/۳۳].

۲- سهمی از بیت المال در آزادی بردگان : إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَ الْمَسَاكِينِ وَ الْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَ الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَ فِي الرِّقَابِ [توبه/۶۰].

۳- ام ولد به طور قهری آزاد می شود.

۴- اگر عضوی از برده را ناقص کرد از بردگی او خارج می شود.

۵- قتل خطائی. علاوه بر پرداخت خون بهاء به ورثه مقتول ، یک برده باید آزاد کند.

۶- افطار عمدی روزه سبب آزادی برده می شود.

۷- طلاق دوره جاهلیت (ظهار) سبب آزادی می شود.

۸- مخالف نذر و عهد است.

۹- مردی در مرگ فرزند یا زن خود لباس خود را بدرد.

۱۰- زنی در مرگ بستگانش موی خود را بکند یا صورتش را بخراشد.

۱۱- کوری ، جذام ، زمینگیر شدن برده سبب آزادی او است. و اگر نتواند خود را اداره کند ، باید مخارجش هم داده شود.

۱۲- امام صادق (ع) و رسول الله (ص) کسیکه برده آزاد کند ، خداوند در برابر هر عضوی از برده همان عضو را از دوزخ آزاد می کند.

اللَّهِ (ص) مَنْ أَعْتَقَ مُسْلِمًا أَعْتَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِكُلِّ عَضْوٍ مِنْهُ عَضْوًا مِنَ النَّارِ [کافی، ج ۶، ص ۱۸۰].

قَالَ الصَّادِقُ (ع) مَنْ أَعْتَقَ نَسِيمَةً صَيَّحَتْ لَوَجْهِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ كَفَّرَ اللَّهُ عَنْهُ مَكَانَ كُلِّ عَضْوٍ مِنْهُ عَضْوًا مِنَ النَّارِ [کافی، ج ۶، ص ۱۸۰].

۱۳- حضرت علی (ع) هزار برده از دسترنج خود آزاد فرمود.

۱۴- فقهای بزرگ اهل تسنن برده بوده اند، مثل حسن، ابن سیرین، عطا، مجاهد، نافع، ... [نگاهی به بردگی، ص ۴۱].

۱۵- عتق (آزادی برده):

الف) پیش قدم شدن پیامبر برای آزادی بردگان و اقتداء اصحاب (صدر بلاغی)

ب) یحیی بن سعید عامل زکاه که برای اخذ زکات به آفریقا رفته بود، وقتی فقیر پیدا نمی کند با پول زکات برده می خرد و آزاد می کند" [نگاهی به بردگی، ص ۴۱].

ج) سواد آموزی: هر کس ده نفر را سواد بیاموزد آزاد می شود. که در این حکم اسلام نکته لطیفی هست، که بین علم و آزادی و جهل و بردگی رابطه هست.

د) آیه مَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَ دِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ [نساء/ ۹۲].

این آیه اشعار به این دارد که آزاد سازی یک برده در اسلام به منزله احیاء نفس یک انسان است.

هـ) (_) فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ وَ مَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ فَكَّرَ رَقَبَةٍ [بلد/ ۱۳-۱۱].

اقتحام عقبه، فک رقبه:

کفارہ بعضی گناهان و تشویق پیامبر به اینکه کفارہ را عتق قرار دهید، قتل عمدی، قتل خطئی افطار به حرام در ماه رمضان

، افطار به غیر ظهار ، قسم به براءت ، کندن مو در هنگام مصیبت ، تخلف از نذر ، قسم و عهد.

(و) سفارشات پیامبر (ص) و ائمه در مورد عتق بطور عمومی و یا به مناسبت های مختلف : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ أَعْتَقَ مُسْلِمًا أَعْتَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِكُلِّ عُضْوٍ مِنْهُ عُضْوًا مِنَ النَّارِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۱۸۰] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) أَرْبَعٌ مَنْ أَتَى بِوَجْهِهِ مِنْهُنَّ دَخَلَ الْجَنَّةَ مَنْ سَقَى هَامَّةً ظَامِيَةً أَوْ أَشْبَعَ كَبِدًا جَائِعَةً أَوْ كَسَا جِلْمَةً عَارِيَةً أَوْ أَعْتَقَ رَقَبَةً غَانِيَةً [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۲۹۴] .

آزادی بنده در شب و روز عرفه مستحب مؤکد است.

استحباب عتق عبد از امه بیشتر است و کلا باید برده ای آزاد شود که بتواند زندگیش را اداره کند.

ز : مکاتبه : توافق برده و مالک بر سر مبلغ معینی برای آزادی)

احکام مکاتبه : ۱

- هر وقت مبلغ را پرداخت باید آزاد شود.

۲- از لحظه تقاضای مکاتبه مالک باید در برابر کار به او مزد بدهد یا اجازه کاردر خارج بدهد.

۳- اگر در سر موعد از پرداخت عاجز شد حکومت اسلامی باید بپردازد [صدر بلاغی] .

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَ الْمَسَاكِينِ وَ الْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَ الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَ فِي الرِّقَابِ [توبه / ۶۰] .

۱۶- خوشرفتاری نسبت به آنان :

وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ بِذِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ وَ الْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَ الْجَارِ الْجُنُبِ وَ الصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ وَ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ [نساء / ۳۶] .

۳. سرنوشت اسیر

۱- قرآن مجید سرنوشت نهائی اسرار از ۲ چیز یاد کرده است : یا آزادی با منت

یا آزادی با فدیہ : فَاِمَا مَنَّا بَعْدُ وَ اِمَّا فِدَاءً [محمد/۴] .

ولی احادیث اختیار یکی از سه کار را به امام داده است. از این اختلاف فهمیده می شود که مساله بردگی اصالت ندارد و فقط ممکن است در شرائطی خاص و در مقاطع زمانی مخصوص که تشخیص آن هم با امام است لازم باشد و گرنه اصل در اسیر آزادی اوست حالا با مَنّت یا با فدیہ که تشخیص این هم بدست امام است.

۲- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) إِنَّ لِلْحَرْبِ حُكْمَيْنِ

الف : إِذَا كَانَتْ الْحَرْبُ قَسَائِمَهُ لَمْ تَضَعْ أَوْزَارَهَا وَ لَمْ يَتَخَنَّ أَهْلُهَا فَكُلُّ أَسِيرٍ أُخِذَ فِي تِلْكَ الْحَالِ فَإِنَّ الْإِمَامَ فِيهِ بِالْخِيَارِ إِنْ شَاءَ ضَرَبَ عُنُقَهُ وَ إِنْ شَاءَ قَطَعَ يَدَهُ وَ رِجْلَهُ مِنْ خِلَافٍ بغيرِ حَسْمٍ وَ تَرَكَهُ يَتَشَحَّطُ فِي دَمِهِ حَتَّى يَمُوتَ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ " (مائده-۳۳) أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْمُخَيَّرَ الَّذِي خَيَّرَ اللَّهُ الْإِمَامَ عَلَى شَيْءٍ وَاحِدٍ وَ هُوَ الْكُفْرُ وَ لَيْسَ هُوَ عَلَى أَشْيَاءٍ مُخْتَلِفَةٍ فَقُلْتُ لِأَبِي عَبِيدِ اللَّهِ (ع) قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ " (مائده-۳۳) قَالَ ذَلِكَ الطَّلَبُ أَنْ تَطْلُبَهُ الْخَيْلُ حَتَّى يَهْرَبَ فَإِنْ أَخَذَتْهُ الْخَيْلُ حُكْمٌ عَلَيْهِ بِنِعْضِ الْأَحْكَامِ الَّتِي وَصَفَتْ لَكَ

ب : وَ الْحُكْمُ الْمَآخِرُ إِذَا وَضَعَتِ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا وَ أُتِخِنَ أَهْلُهَا فَكُلُّ أَسِيرٍ أُخِذَ فِي تِلْكَ الْحَالِ فَكَانَ فِي أَيْدِيهِمْ فَالْإِمَامُ فِيهِ بِالْخِيَارِ إِنْ شَاءَ مَنْ

عَلَيْهِمْ فَأَرْسَلَهُمْ وَإِنْ شَاءَ فَادَاهُمْ أَنْفُسُهُمْ وَإِنْ شَاءَ اسْتَعْبَدَهُمْ فَصَارُوا عِبِيداً [كافی ، ج ۵ ، ص ۳۲] .

۴. اسیر دشمن شدن.

۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) لَمَّا بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) بِبَرَاءَةَ مَعَ عَلِيٍّ (ع) بَعَثَ مَعَهُ أَنَسًا وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ اسْتَأْسَرَ مِنْ غَيْرِ جِرَاحِهِ مُثْقَلَهُ فَلَيْسَ مِنَّا [كافی ، ج ۵ ، ص ۳۴] .

۲- قَالَ الصَّادِقُ (ع) مَنْ اسْتَأْسَرَ مِنْ غَيْرِ جِرَاحِهِ مُثْقَلَهُ فَلَا يَفْدَى مِنْ بَيْتِ الْمَالِ وَ لَكِنْ يَفْدَى مِنْ مَالِهِ إِنْ أَحَبَّ أَهْلُهُ [كافی ، ج ۵ ، ص ۳۴] .

۵. پاسخ به شبهات

چرا اسلام بردگی را پذیرفته؟

۱- بردگی ابداع اسلام نیست قبلاً بوده تا حدود صد سال ۱۸۹۰ هم در دنیا بردگی بوده است.

۲- امروز هم به نوعی بردگی هست ، مانند : بردگی جامعه ، فکر ، استثمار و...

۳- اسلام برای آزادی برده ها برنامه ها داشته و دارد ، که تدریجاً بردگی محو شد. از جمله

الف : بستن سرچشمه های بردگی

ب : یکی از مصارف هشتگانه زکوه قانون مکاتبه است که اسیر کار می کند و پول خودش را می دهد و خودش را آزاد می کند. کفاره بعضی گناهان و یکی از اعمال صالح و خیرات ، آزاد کردن بردگان است که حضرت امیرعلیه السلام هزار برده را از کار شخصی خودش آزاد فرمود.

ج : اگر صاحب برده کارهای سختی به برده تحمیل کند برده خود به خود آزاد می شود.

جملاتی از آیه ... جوادی آملی در کنفرانس اندیشه اسلامی ۶۵ پیرامون ویژگیهای برده داری در اسلام :

۱- کتاب العتق نه رق.

۲- اصل انسان لب (عقل) اوست : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَصْلُ الْإِنْسَانِ لَبٌ [أمالی صدوق

و در تکامل انسان هیچ فرقی میان برده و مؤمن نیست در کل فقه هیچ کجا شرط تکامل و قرب و رشد مولویت نیست.

۳- اسلام بدنش را اسیر می گیرد تا جانش را آزاد کند.

۴- وَ يَطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَ يَتِيمًا وَ أَسِيرًا [دهر/ ۸] .

اسیر که در مدینه مسلمان نبوده است.

۵- کسانی که دم از آزاد کردن خلبان بمباران کننده ، میزنند گویا خودشان زیر بمباران نبوده اند.

۶- برده کسی است که می خواسته مسلمانان را بکشد. محارب با خدا و خلیفه خدا ، باید اعدام شود. استرقاق تازه تخفیفی هم هست.

تا در جنگ است خشونت لازم است ، همین که اسیر شد با رحمت با او برخورد می شود ، زیرا اسیر امانت است. اسیر بر شما حق پیدا می کند : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) إِطْعَامُ الْأَسِيرِ وَ الْإِحْسَانُ إِلَيْهِ حَقٌّ وَاجِبٌ وَ إِنْ قَتَلْتَهُ مِنَ الْعَدِ [قرب الإسناد ، ص ۴۲] .

قرآن از اطعام اسیر تجلیل می کند : وَ يَطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَ يَتِيمًا وَ أَسِيرًا [دهر/ ۸] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) إِذَا أَخَذْتَ أَسِيرًا فَعَجَزَ عَنِ الْمَشْيِ وَ لَيْسَ مَعَكَ مَحْمِلٌ فَأَرْسِلْهُ وَ لَا تَقْتُلْهُ [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَا زَالَ يُوَصِّينِي بِالْمَمْلُوكِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيَضْرِبُ لَهُ أَجَلًا يَغْتَقُّ فِيهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۵۲] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) مَنْ كَانَ مُؤْمِنًا فَقَدْ عَتَقَ بَعْدَ سَبْعِ سِنِينَ أَعْتَقَهُ صَاحِبُهُ أَمْ لَمْ يَغْتَقِهِ وَ لَا تَحِلُّ خِدْمَتُهُ مَنْ كَانَ مُؤْمِنًا بَعْدَ سَبْعِ سِنِينَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۱۹۶] .

۲. انواع اسارتها

۱- اسارت فکری ، اقتصادی

، نظامی ، سیاسی .

۲- اسارت فردی ، اجتماعی .

۳- اسارت بیرونی ، درونی .

۴- اسارت موقت ، همیشگی .

اسارتهای معنوی

۱- کفر و شرک بزرگترین اسارت است .

و يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ [اعراف/ ۱۵۷] .

أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ الْأَغْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ [رعد/ ۵] .

۳. عوامل وریشه های اسارت

۱- از تفاوت هائی که بخاطر همکاری در زندگی انسان ها ضرورت دارد ، باعث می شود که اقویا ضعفا را به بردگی بکشند (سوء استفاده کنند) .

۲- موجودات ضعیف به طور ناخودآگاه خود را پیرو موجودات قوی می دانند. بخاطر ترس و غیره این همچون غریزه ثانوی است. لذا طبقه ضعیف در اثر شدت نیروی تبعیت کم کم برده اقویا می شدند (کم ظرفیتی ضعفاء و باج دادن بی جهت)

۳- در جنگها از مغلوب ، اسیر می گرفتند تا از وجود آنان جبران تلفات خود را بکنند و اسرا را به جای مقتولین خود به کار بگمارند و در جنگ های بعدی درصاف اول از آنان استفاده کنند.

۴- گاهی مجازات سرقت ، بردگی سارق بود : قَالُوا جَزَاؤُهُ مَنْ وَجِدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ [یوسف/ ۷۵] .

۵- طلبکار گاهی بدهکار را به بردگی می برد.

کسانی که برده می شدند اولادهای آنها نیز برده می شدند.

عقیده و عمل دیگران

۱- عقیده فلاسفه یونان این بوده که انسان دو قسم است : آزاد و برده و برده برای خدمت آفریده شده است.

۲- رمانیها برده را جزء انسان به حساب نمی آوردند و زنجیر به پا ، آنان را به کارهای طاقت فرسا وامی داشتند.

۳- هندیان می گفتند خدا بردگان را از پای خود آفریده ، لذا پست تر و مستحق هر نوع شکنجه هستند ، و...

-۴

ده هزار برده جلو امپراطور برای خنده به قصد قتل به جان هم می افتادند ، نظیر بازی بکس برای خنده تماشاچیان در امروز.

۱. اصحاب امام حسین (ع) در کربلا

۱. شهدای کربلا

۱. هانی بن عروه

ابن زیاد هانی را به قصر دعوت کرد؛ هانی هم خودش را به مریضی زده بود. به هر حال چون فشار بود؛ هانی به همراه مأموران به کاخ آمد. ابن زیاد گفت : چرا مسلم را در خانه ات پنهان کرده ای؟ گفت : من پنهان نکرده ام؛ خودش به من پناه آورده ، در هر حال من فکر می کنم تو همراه خانواده ات به شام بروی و حکومت را بسپاری به مسلم که او ذی حق است. عید الله سر به زیر انداخت و ناگهان عصایش را بلند کرد و زد به صورت هانی و گفت : تو می خواهی به من امان بدهی؟!

بعد آنقدر به صورت هانی زد که دماغ و پیشانی او را شکست ، هانی دست به شمشیر یک سرباز که آنجا بود برد ، لکن موفق نشد. ابن زیاد گفت : آجالت نزدیک است ، تو فتنه کرده ای ، خانه تو مرکز شورشیان ضد حکومت است. اسلحه و نیرو جمع کرده اید. هانی گفت : من نکرده ام. ابن زیاد جاسوس خود را صدا زد و به هانی گفت : او را می شناسی؟ هانی فهمید که همه اخبار توسط او لو می رفته.

هانی گفت : مسلم را تحویل نمی دهم؛ امّا می توانم به او بگویم از خانه من به جای دیگر برود. ابن زیاد قبول نکرد. هانی گفت : هرگز من مهمان خود را نمی آورم؟ و الله نمی آورم تا پیش پای او بمیرم. [مسلم ، ص ۵۸۶].

هانی طرفداران زیادی داشت.

به ابن زیاد گفت :

برق شمشیر پیرامون خانه ات زیاد خواهد شد. ابن زیاد گفت: او را نزدیک بیاورید و آنقدر با تازیانه به صورتش نواخت که خون جاری شد. گوشت‌های گونه و پیشانی او بر موی محاسنش پاشید و تازیانه شکست و گفت: او را به زندان بیااندازید.

مردم اجتماع کردند و حال هانی را پرسیدند. ابن زیاد از شریح قاضی استفاده کرد.

شریح ابتدا پیش هانی آمد. هانی به او گفت: کاری بکن که مردم بفهمند من در خطرم. اما شریح نزد مردم آمد و گفت: ای مردم من به هانی سر زدم دیدم زنده است، کشته نشده. مردم هم با شنیدن این خبر متفرق شدند و شریح این آخوند درباری قیام انقلاب را خواباند. روز نهم ذی الحجه پس از شهادت مسلم دستور دادند هانی را از زندان آوردند، دست بسته و بی دفاع در بازار می گرداندند در حالی که داد می زد (قبیله هانی چهار هزار سواره و هشت هزار پیاده هواخواه داشته) او را بردند به بازار گوسفند فروش ها و گردن زدند. در آخرین لحظات می گفت: *إلى الله المعاد اللهم إلی رحمتك و رضوانك*. [ارشاد مفید، ج ۲، ص ۶۴].

پیرمرد ۹۰ ساله کوفی، محبوب مردم و میزبان حضرت مسلم بن عقیل، گرفتار مزدوران بنی اُمیه و ابن زیاد شد. او را به قصر آوردند، گفت: مسلم مهمان است، او را تسلیم شما نمی کنم. ۱۲ هزار یار مسلح داشت. همین که احضار شد خود را به مریضی زد، فایده نکرد. به ابن زیاد گفت: تو به شام برگرد و منطقه کوفه را به مسلم که

لایق است بسیار. ابن زیاد عصبانی شد. با عصا چنان زد که دهن و دماغ هانی خونی شد. [إرشاد مفید، ج ۲، ص ۴۸].

۲. مسلم بن عوسجه

صحابی، عابد، در فتوحات اسلام سهم مهمی داشت. از دعوت کنندگان امام حسین (ع) بود. اهل تبلیغ و شور بود. بعد از شهادت حضرت مسلم با زن و فرزند از کوفه فرار کرد و به سوی امام (ع) آمد. پیام او این است: اگر اسلحه نداشتیم با سنگ از اسلام دفاع می کنیم.

در زیارت نامه او می خوانیم: سلام بر مسلم و بر سخترانی او شب عاشورا: السَّلَامُ عَلَي مُسْلِمِ بْنِ عَوْسَجَةَ الْأَسَدِيِّ الْقَعَائِلِيِّ لِلْحُسَيْنِ وَقَدْ أُذِنَ لَهُ فِي الْإِنصَةِ رَافٍ أَنْ نَحْنُ نُحَلِّي عَنْكَ وَبِمِ نَعْتِذِرُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ أَدَاءِ حَقِّكَ لَا وَاللَّهِ حَتَّى أَكْسِرَ فِي صُدُورِهِمْ رُمُحِي هَذَا وَأَضْرِبُهُمْ بِسَيْفِي مَا ثَبَتَ قَائِمُهُ فِي يَدِي وَلَا أُفَارِقُكَ وَلَا لَوْ لَمْ يَكُنْ مَعِيَ سِلَاحٌ أَقَاتِلُهُمْ بِهِ لَقَدَفْتُهُمْ بِالْحِجَارَةِ. [إقبال الأعمال، ص ۵۷۵].

هنگام شهادت، امام حسین (ع) پیاده بالین او آمد و آیه فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ [احزاب/۲۳] را تلاوت فرمود و تلاوت این آیه دادن گواهی نامه صداقت و شهادت از امام حسین (ع) است.

لحظه آخر سفارش امام را به حبیب می کند (نظیر آخرین جمله بسیاری از شهداء خودمان که امام (ره) را تنها...) نیم نفس دارد، آن هم برای امامت گذاشته، لحظه آخر، لحظه توبه و صداقت است و مسلم مسئله اصلی تر از کوفه و مهم تر از هر حرفی را رهبری معصوم دانست.

به حبیب می گوید: زنده بودن من با

مردن تو نزد امام است.

هنگام شهادت با دو دست به امام اشاره می کند و سفارش کرد تا جبران بیرون نیامدن صدای خود را با دست ها بکند.

شهید بعد از شهادت چنان دارای حیاتی است که به زائران خود نیز حیات و روح می دهد. کنیز مسلم در کربلا به خاطر شهادت مسلم شیون می زد و امام حسین (ع) نهی نمی فرمود، یعنی باید حماسه ها را با فریاد و اشک زنان زنده نگه داشت.

مسلم حافظ قرآن بود، قرائت قرآنش را به حضرت علی (ع) عرضه کرد، در فتوحات اسلام در جنگ آذربایجان شرکت داشت. [بحارالأنوار، ج ۹۸، ص ۲۷۲].

۳. قیس بن مسهر صیداوی

جوان، کوفی، از چهره های شناخته شده. بارها میان امام حسین (ع) و مسلم نامه ردوبدل کرد. در آخرین دفعه که از طرف امام حسین (ع) نامه به کوفه می آورد گرفتار مزدوران ابن زیاد شد. نامه را تلف کرد (به گفته بعضی خورد) از اسرار نامه و اسامی افراد برای ابن زیاد حرفی نزد. ابن زیاد گفت: باید در برابر انبوه مردم بالای منبر به اهل بیت دشنام دهی. پذیرفت، همه مردم در دعوت ابن زیاد شرکت کردند. قیس بالای منبر رفت و گفت: أیها الناس إن هذا الحسین بن علی خیر خلق الله ابن فاطمه بنت رسول الله و أنا رسوله إلیکم فأجیبوه ثم لعن عبید الله بن زیاد و أباه. [إرشاد مفید، ج ۲، ص ۷۱].

مزدوران ابن زیاد او را گرفته و شهیدش کردند. در زیارت ناحیه امام زمان (ع) می فرماید: السَّلَامُ عَلَی قَیْسِ بْنِ مُسَیْهِرِ الصَّیْدَاوِی [إقبال الأعمال، ص ۵۷۵].

همین که خبر شهادتش

به امام حسین (ع) رسید چشمانش پر از اشک و این آیه را تلاوت کردند: **فَمِنْهُمْ مَرِيضٌ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَرِيضٌ يَنْتَظِرُ** [احزاب/۲۳] [معجم رجال خوئی، قاموس الرجال تستری - انصار الحسین].

۴. نعمان و حلاس

اگر با دشمن فرسخ ها رفتید و فقط یک قدم مانده از همان یک قدم می توانید در ردیف اشخاص درجه اول قرار گیرید. این دو نفر اول علوی، بعد یزیدی و بعد حسینی شدند. در جنگ صفین هر دو با امیرالمؤمنین بودند. حلاس رئیس شرطه حضرت علی (ع) در کوفه بود. با عمر سعد به کربلا آمد. شب هشتم به امام پیوستند و جزء اولین کسانی بودند که صبح عاشورا در رکاب امام شهید شدند. عمر سعد یک نوع مصالحه با شروطی را تنظیم کرد که جنگ فیصله یابد. ابن زیاد هم نوشت که من تو را برای صلح نفرستادم. ۷ نفر از اهل کوفه بعد از تفکر در مطالب ردوبدل شده خود را نجات دادند که دو نفر از آنان نعمان و حلاس بودند. آری، از یک قدمی سقوط، چنان عروج که امام زمان (عج) در زیارت به آنان سلام می کند. [عنصر شجاعت، ۳].

نکته:

۳۰ نفر در کل افراد جزء ملحق شدگان به امام حسین (ع) هستند. اینها سه دسته هستند: ۱- بعضی مستقیماً از کوفه به قصد یاری امام حرکت کردند مثل انس، حیب، مسلم و حنظله و جبلة.

۲- بعضی از سپاه عمر سعد قبل از جنگ به امام ملحق شدند که عددشان ۱۳ نفرند.

۳- بعضی از صبح تا عصر ملحق شدند که

دو نفرشان از خوارج و بعد از شنیدنهل من ناصر امام منقلب شده و به امام پیوستند.

پیام این دو بزرگوار آن است که زمینه های قبلی سرنوشت ساز است.

اگر فطرت دگرگون نشود راهنماست.

یزیدی شدن قابل تغییر است.

شاید برای بعضی از گروه ها هنوز دیر نشده باشد که به مردم و اسلام بپیوندند.

۵. سواربن منعم

اول مجروح شد ، بعد اسیر شد و در خانه دشمن در اسارت از دنیا رفت.

۶. مسعود حجاج وفرزندش

از معروفین کوفه بودند. در اوج خفقان در لباس دشمن با سپاه عمر سعد بیرون آمد و در کربلا به سپاه امام پیوست.

آری ، معروفیت ، مخمصه ، خفقان و تنهایی برای راه جو بهانه نیست. هیچ چیز انسان را از هدفش باز نمی دارد. زن فرعون مثل تمام مؤمنان شد و کاخ ، ترس ، محیط ، نظام اقتصادی و سیاسی ، زن بودن و شکنجه ، جلو رشد او را نگرفت.

۷. زهیر بن قین

سردار قسمت راست لشکر امام حسین (ع) ، از اشراف قبیله خود ، جنگ آور با سابقه اسلام بود. در اوّل طرفدار خون عثمان بود ، ولی در

همان سال حرکت امام به کربلا او هم از مکه بر می گشت و در مسیر راه متوجه شد که امام نیز به سوی کوفه می رود. سعی می کرد برخورد نکند. بالاچاره در منزلی در مسیر راه قافله اش نزدیک قافله امام واقع شد. امام قاصدی نزد زهیر فرستادند که می خواهم تو را بینم. زهیر در فکر افتاد ، همسرش او را تحریک کرد که چرا به امام لبیک نمی گوئی؟ زهیر نزد امام (ع) رفت ، متحول شد و برگشت و گفت : خیمه را از جا کنده و بروید در کنار خیمه های امام حسین (ع) برپا کنید ، من حسینی شدم.

زهیر چند سخنرانی کوبنده و کوتاه کرد ، یکی در هنگام برخورد با حُر بعد از نماز جماعت.

سخنان زهیر هم دل امام را شاد و هم به اصحاب روحیه می داد. یک سخنرانی عصر تاسوعا ، یکی صبح عاشورا به عنوان دفاع از امام برای دشمنان داشت. یک سخنرانی برای امام ، شب عاشورا و یکی هنگام برخورد با حُر داشت.

امام به او احسنت گفت. [سخنرانیهای او در عنصر شجاعت ، ج ۱ ، ص ۱۹۸ به بعد] .

عصر تاسوعا هنگام حمله که امام حسین (ع) ابوالفضل را برای تأخیر جنگ تا فردا فرستاد زهیر و حبیب از مهلت استفاده و برای دشمن سخنرانی ها کردند.

شب عاشورا که امام اجازه رفتن داد (با اینکه هیچ فرمانده لشکر شب حمله مرخصی نمی دهد) و فرمود : همه فردا شهید می شوید. (با اینکه هیچ فرماندهی خبر مرگ را به ارتش خود نمی دهد که مبادا روحیه شان تضعیف شود) .

زهیر گفت : حاضرم هزار بار کشته شوم تا تو سالم بمانی.

نکات :

۱- بسیاری از نیروها که اول کار به سراغ ما نمی آیند اگر ما به سراغ آنان برویم جذب شده و خالصانه کار می کنند.

۲- امام شخصاً قاصد می فرستد (آن هم قاصدی باشخصیت) و اطلاع می دهد که خودم بنادارم به خیمه شما آیم. تواضع و جاذبه امام را مشاهده کنید.

۳- همسر زهیر در لیبیک گفتن او به امام مهم است ، زیرا همسر گفت : چرا پاسخ امام را مثبت نمی دهی؟!

۴- سخنرانی زهیر بسیار رسا و کوتاه و تکان دهنده و نیروبخش بود که باید شعراء و نویسندگان و گویندگان نقش خود را بدانند.

۵- زهیر و عبید هر دو دعوت شدند. زهیر با این که سابقه با امام نداشت دعوت را پذیرفت و عبید با آن که سابقه دوستی با امام حسین (ع) داشت دعوت امام را نپذیرفت. هر دو دلیر ، هر دو سردار.

۶- امام حسین (ع) حج را ناقص و به کربلا رفت و زهیر حج را تمام ، چگونه در راه به هم رسیدند؟ میرزا خلیل کمره ای

احتمال می دهد که زهیر سریع بعد از حج دو منزل یکی کرده تا مسئله امام حسین (ع) را تعقیب کند.

۸. حبیب بن مظاهر

۱- ما نزد رسول الله (ص) عذری نداریم که حسین او شهید و مژگان ما به هم خورد تا در دور او کشته شویم.

لَا عُدْرَ لَنَا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ إِنَّ قِتْلَ الْحُسَيْنِ وَمِنَّا عَيْنٌ تَطْرَفُ حَتَّى قُتِلُوا حَوْلَهُ [رجال الكشي، ص ۷۸].

صحابی در اکثر جنگ ها یار علی (ع) و از حاملین علوم بود، محبوب مردم کوفه بود. روزی حبیب بن مظاهر با میثم تمار به یکدیگر رسیدند. حبیب گفت: من می بینم که تو را به دار زده و شکمت را پاره می کنند و در راه اهل بیت شهید می شوی. میثم هم گفت: من هم می بینم که تو را در راه یاری فرزند پیامبر شهید و سر تو را بریده در کوفه خواهند گردانید. بعد از این گفتگو از هم جدا شدند و مردم که این صحنه را دیدند با لبخند می گفتند: دروغ گوتر از اینها کیست؟! رشید هجری می رسد و او هم پیش گوئی دیگری می کند که قاتل میثم صد درهم جایزه بیشتر از قرار خواهد گرفت. تعجب مردم بیشتر شد، ولی هر سه این پیش گوئی ها عملی شد. [رجال کشی به نقل از عنصر شجاعت، ج ۲، ص ۲۶].

آری مردان خدا که در راه ریاضت های الهی خودسازی کنند درهائی از معارف و علوم به روی آنان باز می شود. حبیب در یاری مسلم بن عقیل در کوفه سخنانی مهمی دارند به خاطر شخصیت مهمی که در کوفه داشت مخفیانه فرار و نزدیک عاشورا خود

را به کربلا- می رساند از کربلا- با اذن امام حسین (ع) به سراغ قبیله اش (بنی اسد) می رود و مردم را به سوی امام دعوت و آنان می پذیرند. جاسوس ابن زیاد مطلع شده و با ۵۰۰ نیرو مانع می شود و جنگی درمی گیرد و بالا-خره بعضی خود را به کربلا می رسانند و بعضی ممنوع ، ولی برای دفن اهل بیت بعد از عاشورا خود را به کربلا می رسانند و این حرکات به خاطر یک سخترانی حبیب در طائفه خود است ، ولی فوری برگشت و خود را به امام در کربلا رساند.

روز عاشورا سخترانی مهمی کرد. در آن روز خندان بود. فرمانده طرف راست لشگر بود. او و مسلم بن عوسجه از اول با هم رفیق بودند. با هم از کوفه فرار کردند. هر دو پایدار بودند. شهادت حبیب امام را سخت تکان داد. دشمنان برای سر او و گرفتن جایزه دعوا داشتند. سر او را بریده و گیسوان سر را به اسب بسته و دور شهر گرداندند.

فرزند حبیب که در کوفه سر پدر را دید ، نابالغ بود ، عقب اسب می رفت و خیره نگاه می کرد. صاحب اسب گفت : پسر کجا می آیی ؟ گفت : کار نداشته باش. عاقبت گفت : این سر بریده پدرم است ، سر را به من بده تا دفن کنم. گفت : می خواهم جایزه بگیرم و سر را نداد. پسر ، او را نشان کرد ، بعد از بلوغ و رشد همین نوجوان که نامش قاسم بود صاحب اسب را به قصاص پدر کشت.

حافظ کل قرآن بود. [روضه الشهداء]

در جنگ های جمل و نهروان و صفین بود. [اعیان

از پیشتازان بیعت با امام حسن بود. [اعیان الشیعه]

۹. عبد الله بن عمید

قهرمانی از اشراف ، اهل کوفه ، همین که به همسرش پیشنهاد رفتن به کربلا کرد او استقبال کرد و گفت : مرا هم ببر شبانه با هم از کوفه خارج شده و به لشکر امام (ع) پیوستند.

زن روز عاشورا عمود خیمه را برداشت و به شوهرش گفت : پدر و مادرم فدایت ، جنگ کن. پیش روی ذریه محمد (ص) من هم با تو هستم تا شهید شوم.

مرد به میدان رفت و دستش قطع شد. امام ، زن را برگرداند ، اطاعت کرد. عبد الله پس از مدتی به زمین افتاد و شهید شد.

زن به بالین او حاضر شد ، غبار صورتش را پاک کرد و گفت : بهشت بر تو گوارا باد و از خدا می خواهم : اسئل الله الذی رزقک الجنه ان یصحبنی معکغلام شمر عمودی بر سر این زن زد و بر بالین سر شوهر شهید شد.

سر عبد الله را جدا کردند و نزد امام پرتاب کردند ، بدن او قطعه قطعه شد ، مادر عبد الله نیز همچون همسر در کربلا بود.

۱۰. هفاف

از یاران حضرت علی (ع) بود. در سه جنگ جمل و صفین و نهروان یار امام بود. در صفین فرمانده بود ، همین که خبر رفتن امام را به کربلا شنید :

۱- از بصره (فاصله حدود صد فرسخ) برای یاری امام حرکت کرد.

۲- تنهائی حرکت کرد.

۳- وقتی کربلا رسید کار از کار گذشته و خیمه ها سوخته و غارت شد. پرسید : ما الخبر؟ گفتند : تو کیستی؟ گفت : هفافم و برای یاری امام حسین (ع) آمده ام ، شمشیر کشید جمعی را کشت و عاقبت او هم

شهید شد. با این که می توانست بگوید اکنون که امام نیست وظیفه ای ندارم ، ولی عمل او تفسیر آیه‌ها فإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ [آل عمران/۱۴۴] است.

۱۱. جز

- ریاحی ، تمیمی ، یربوعی هم می گویند.

۲- هم در جاهلیت و هم در اسلام ، اجداد حُر همه از بزرگان بوده اند.

۳- حُر در کوفه رئیس بود.

۴- حُر با هزار نفر راه را بر امام (ع) بست ، در برابر امام بود ، اما ادب و تواضعی داشت که با امام نماز خواند. این مردانگی و توفیق و جرأت بر پا گذاشتن روی خیالات و اقتدا در نماز در عاشورا به نحو بهتری بروز کرد و اقتدا در شهادت کرد.

۵- همین که حُر مانع حرکت امام شد ، فرمود (ع) : مادرت به عزایت بنشیند. حُر گفت : حیف که مادرت زهرا (س) است و گرنه جواب می دادم. ادب کرد.

۶- ولی روز عاشورا گفت : خودم را میان بهشت و دوزخ می بینم. همه ما همیشه در سختی ها چنین هستیم : قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ ۰۰۰۰ وَقَفْنِي إِذَا اشْتَكَلْتُ عَلَى الْأُمُورِ لِأَهْدَاهَا ، وَإِذَا تَشَابَهَتِ الْأَعْمَالُ لِأَرْكَاهَا ، وَإِذَا تَنَاقَصَتِ الْمِلَلُ لِأَرْضَاهَا [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰] .

تصمیم خود را گرفت. کم کم فاصله را کم کرد ، خدمت امام (ع) رسید و توبه کرد و امام او را پذیرفت. فوری به میدان رفت و سخنرانی کرد و اتمام حجت نمود و شهید شد.

۷- اصحاب امام جنازه او را به نزد امام (ع) آوردند ، امام به رخسار حُر دست می کشید ، غبار از چهره اش می زدود و فرمود : " تو

را باید آزاد مرد نامید ، همان گونه که مادرت نامیده. آزادی در دنیا و نیکبختی در آخرت "

۸- حُر به ما می گوید : فرمانده مشهور برای نجات ، خود را کنار و به انزوای نظامی کشید.

حر به ما می گوید : اکثریت مهم نیست ، به تنهایی تصمیم بجا گرفتن بهتر از اکثریت منحرفند.

حر به ما می گوید : فرمانده نباید تسلیم بی چون و چراباشد.

حر به ما می گوید : مرد آن است که پای حق بایستد نه پای حرف.

حر به ما می گوید : سردوشی و افسری مهم نیست ، شرف حق مهم است.

حر به ما می گوید : طرفداری از حق اصل است ، نه اینکه پیوستن یک نفر چه نقشی در پیروزی دارد.

حر به ما می گوید : یک افسر می تواند به جای افسر نظامی هزار نفر ، افسر فکری میلیون ها نفر باشد.

حُر قبلاً فرد بود ، بعد خط شد.

حُر به ما می گوید : توبه یک مقام ، سبب تکان خوردن افکار زبردستان او می شود.

۱۲. سوید بن عمرو

با اینکه یاران امام چند دسته هستند :

۱- از مدینه همراه امام.

۲- از مکه همراه امام.

اصحاب امام حسین (ع) در کربلا ، صفحه ۶

۳- میان راه مکه و کربلا مثل زهیر.

۴- از کوفه مثل حبیب و مسلم بن عوسجه و...

۵- از سپاه عمر سعد قبل از جنگ.

۶- از سپاه عمر سعد حین جنگ.

۷- از سپاه عمر سعد در پایان جنگ مثل هفهاف.

۸- اصلاً معلوم نیست از کجا ملحق شده اند مثل همین سُوید.

به هر حال سُوید شیخ ، عابد ، شجاع و جنگ آزموده از صبح عاشورا تا تنهائی امام جنگید تا به زمین افتاد و در میان کشته ها بیهوش افتاد ، بعد

که به هوش آمد فریاد خوشحالی دشمن را شنید ، شمشیر نزدیکش نبود ، خنجری که از قبل در چکمه هایش پنهان کرده بود بیرون آورد و جنگید تا شهید شد و کارنامه یاران امام حسین (ع) با شهادت این پیر عابد پایان پذیرفت.

۱۳. ابورافع

- هم بازی امام حسین (ع) :

- نیاز به بازی : أَرْسِلُهُ مَعَنَا عَدَاً يَزْتَعُ وَيَلْعَبُ [یوسف/ ۱۲] .

- افراد کامل خود را کنار کودک ، کودک پندارند.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَانَ لَهُ صَبِيٌّ فَلْيَتَصَابَ لَهُ [عوالمی اللثالی ، ج ۳ ، ص ۳۱۱] .

- ابورافع که مرد کاملی بود و از اصحاب باوفای رسول اکرم (ص) بود با امام حسین (ع) که کودک بود بازی می کرد.

۲- ابورافع و همسر... برده بودند. همین که بشارت اسلام آوردن عباس را به رسول الله داد ، حضرت او را آزاد کرد.

۳- همسر او قابله ابراهیم فرزند رسول الله (ص) و نیز قابله فاطمه زهرا (س) بود.

۴- ابورافع دو فرزند به نام عبید الله و علی داشت که منشی حضرت امیر (ع) بودند و عهدنامه ها به امضای این دو نفر بود.

۶- ابورافع از زبان رسول الله مظلومیت امیرالمؤمنین و حقانیت او را شنید ولذا بعد از پیامبر (ص) در رکاب حضرت بود و در جنگ ها شرکت نمود.

۷- ابورافع ۳ هجرت کرد : با جعفر به حبشه ، با رسول الله (ص) به مدینه ، با امیرالمؤمنین (ع) به کوفه.

۸- ابورافع در عشق به حضرت علی (ع) تمام مال و خانه را فروخت و بعد از شهادت حضرت بی خانه و مال شد ، ولی امام حسن (ع) ۲۱ خانه پدرش

را به نام فرزند او کرد و بدین وسیله ابورافع را جزء وارثان علی (ع) قرار داد. ابورافع در ۸۵ سالگی در جبهه ها طرفداری امیرالمؤمنین (ع) می کرد و در فتح مصر شرکت داشت.

۹- ابورافع کسی بود که رسول الله (ص) فرمود: هر که می خواهد امین مرا مشاهده کند ابورافع را مشاهده کند.

۱۰- همسر ابورافع امین و مونس حضرت زهرا (س) و نام مبارکش سلمی بود.

۱۱- ابورافع به قدری امین بود که حضرت امیر خزینه دار بیت المالش قرارش داد و ماجرای عاریه مضمونه دختر علی (ع) در زمان او بود. [تا اینجا مطالب از اعیان الشیعه ، بود] .

۱۲- در مکتب از السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ [واقعه/ ۱۰] .

در هجرت سه مرتبه ، در ایشار تمام اموال حتی خانه ، در تربیت فرزند ، در امانت خزانة دار ، در شجاعت ۸۵ سالگی به جبهه می رود و در مقام به جایی می رسد که رسول خدا (ص) فرمود: " صدقه گرفتن برای سلمان و ابورافع حرام است "

عَنْ ابْنِ أَبِي رَافِعٍ : أَنَّ النَّبِيَّ (ص) بَعَثَ رَجُلًا مِنْ بَنِي مَخْزُومٍ عَلَى الصَّدَقَةِ فَقَالَ : لِأَبِي رَافِعٍ اضْمِنْجِنِي كَيْمَا تُصِيبَ مِنْهَا فَقَالَ : حَتَّى آتِيَ النَّبِيَّ (ص) فَاسْأَلَهُ : فَأَتَى النَّبِيَّ (ص) فَسَأَلَهُ : فَقَالَ : مَوْلَى الْقَوْمِ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَإِنَّا لَا تَحِلُّ لَنَا الصَّدَقَةُ [أمالی طوسی ، ص ۴۰۲] .

۱۳- پسر ابورافع می گوید: ابن عباس با نویسندگان به منزل ما آمده و زندگی رسول الله (ص) را از پدرم می شنیدند و موبه مو می نوشتند.

۱۴- یکی از فرزندان ابورافع کتابی در زندگی بیست هزار شهید صفین نوشت و فرزند دیگرش کتابی در فقه مبوّب نوشته است.

۱۵- یکی از مشکلات

حضرت علی (ع) اداره خانواده های بیست هزار شهید صفین بوده است.

۱۶- ابورافع به امام حسن (ع) گفت : خاطره ای از جدّت برای من بگو. امام حسن (ع) فرمود : "کودکی بودم در خانه ، خرماهای بیت المال را نزد جدّم آوردند ، میل داشتم که یک عدد در دهانم گذاشتم که رسول خدا (ص) آنرا با انگشت بیرون آورد".

چند درس :

الف : در زمان حیف و میل بیت المال در زمان معاویه امام حسن (ع) این دقّت در بیت المال را بیان می کند. (اقتصادی)

ب : رسول خدا (ص) پول خرما را نپرداخت ، خرمائی مشابه جایگزین نکرد همان را از دهان بیرون آورد تا اثر وضعی تغذیه (بهداشتی) ...

ج : رسول خدا (ص) برای جبران روحیه کودک خود را در کنار کودک و فرمود : اَنَا اَلْمَحْمَدُ لَا يَحِلُّ لَنَا الصَّدَقَةُ (تربیتی)

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) : أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) بِيَدِي فَمَشَيْتُ مَعَهُ فَمَرَرْنَا بِتَمَرٍ مَضِيٍّ بُوْبٍ وَ أَنَا يَوْمَئِذٍ غُلَامٌ صَبِيغٌ فَجَمَرْتُ فَتَنَاوَلْتُ تَمْرَةً فَجَعَلْتُهَا فِي فِي فَأَخْرَجَ التَّمْرَةَ بِلُعَابِهَا وَ رَمَى بِهَا فِي التَّمْرِ وَ كَانَ مِنْ تَمْرِ الصَّدَقَةِ وَقَالَ إِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ لَا تَحِلُّ لَنَا الصَّدَقَةُ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۲۵۸] .

د : خاطرات تلخ بیشتر در ذهن ها می ماند. (روانی)

۱۷- ابورافع مرد کاملی بود ، ولی مربّی خوبی بود. خود را در سطح کودک قرار داد و با امام حسین (ع) بازی می کرد ، هم بازی امام حسین (ع) بود. بنا گذاشته بودند هر که باخت کولی بدهد ، امام حسین (ع) کولی نمی داد و می فرمود : آیا می خواهی سوار کسی شوی که رسول الله (ص)

او را حمل کرده ، ولی از ابورافع کولی می گرفت و می فرمود : آیا نمی خواهی کسی را سوار کنی که رسول الله (ص) او را سوار کرده. [تا اینجا از عنصر شجاعت ، ج ۵] .

۱۴. موقع بن نامه

این نام به معنای دردمند است. گویا این اسم به پدرش هنگام تولد الهام شده نظیر اسم حُرّ. از بنی اسد بود و در کوفه زندگی راحت داشت. همه را رها و با پای خود به کربلا و قتلگاه آمد. در عاشورا یاری امام نمود و در اثر شمشیرها بی هوش به زمین افتاد. بستگانش که در لشکر یزید بودند جلو بریدن سر او را گرفته و به پشت جبهه و کوفه بردند و مخفیانه مداوا می کردند. ابن زیاد فهمید ، فرمان قتل داد وساطت ها کردند تا دستور غل و زنجیر و تبعید داد. یک سال با بدن زخمی در غل و زنجیر و تبعید گاه بود و بعد به شهادت رسید و دفن شد.

اصحاب امام حسین (ع) در کربلا ، صفحه ۸

گر چه در کربلا دفن نشد ، اما به حق کربلائی بود. پیوند مکتبی و فکری و همگام با حسین (ع) در شدائد اصل است ، نه شعار زبانی و پیوند اسمی و همجوار بودن تن ها

عبدالله فقیه

عبدالله فقیه ، صحابی ، نامه مسلم را از کوفه برای امام حسین (ع) می برد که دستگیر شد. او را نزد ابن زیاد بردند اقرار نکرد و گفت : از مرگ نمی ترسم. این صحابی را بالای قصر دارالاماره بردند و پرتابش کردند ، استخوانهایش شکست ، نیمه جانی داشت که فقیه درباری و قاضی کوفه عبدالملک بن عمیر بالای سرش آمد و سرش را

از تن جدا کرد.

عبد الله بن يقطر : يقال : بالياء المثناه تحت ، و يقال بالباء المضمومه المفردة تحت و القاف و الطاء المهمله المضمومه سين [جنح] رضيعه عليه السلام ، أرسله إلى الكوفه فرمى به من أعلى القصر [فتكسر] فقام إليه عمرو الأزدي فذبحه ، و يقال إنما فعل ذلك عبد الملك بن عمير اللخمي . [رجال ابن داود ، ص ۲۱۷] .

۱۵. کودکان شهید

- عبدالله بن حسن (ع) :

در شکم مادر بود که پدرش شهید شد. سرپرست او امام حسین (ع) بود. در دامان عمو پرورش یافت. ۱۰ ساله بود که در آغوش عمویش به شهادت رسید.

روز عاشورا از صبح چند ساعتی بود عمویش را ندیده بود ، نتوانست صبر کند ، به سوی میدان دوید ، دید که عمویش با بدن پاره پاره بر روی زمین افتاده و قدرت حرکت ندارد. وقتی امام (ع) عبدالله را دید صدا زد : خواهرم ، زینب! عبدالله را بگیر. زینب آمد و او را گرفت؛ اما عبدالله مقاومت کرد و گفت : به خدا سوگند از عمویم جدا نمی شوم و خود را به عمو رساند. ناگهان دید ظالمی با عمود آهین به طرف حسین (ع) می آید. عبدالله گفت : می خواهی عمویم را بکشی و دست کوچکش را سپر کرد ، دشمن دستش را قطع کرد او فریاد زد و مادرش را صدا زد. امام (ع) او را در آغوش گرفت و با خدا سخن گفت ، بالاخره دشمن جلو آمد و سر این کودک را جدا کرد.

۲- کودکان حضرت ابوالفضل (ع) ۲ نفر.

۳- کودکان حضرت زینب (س) ۲ نفر.

۴- کودکان حضرت مسلم

(ع) ۱ نفر.

۵- کودکان امام حسن مجتبی (ع) ۲ نفر.

۶- علی اصغر.

۷- محمد نواده عقیل : ۷ سال داشت. شهادت عبدالله بن حسن را دید. وقتی یزیدیان حمله کردند به خیمه ها و آتش زدند محمد پیراهنی بر تن داشت و گوشواره هائی بر گوش ، از خیمه بیرون آمد و این طرف و آن طرف می رفت ، چوبی از خیمه ها برداشت ، ده سوار به او نزدیک شدند؛ یکی از آنها شمشیری کشید و کودک را ۲ نیم کرد

۸- قاسم بن الحسن.

پس از کشتن امام حسین (ع) سپاه ابن زیاد ۲ نوجوان مسلم بن عقیل را اسیر کرده و به زندان انداختند. ابن زیاد دستور داد غذا و آب مناسب به اینها ندهید و در جای تنگ در زندان آنها را تحت فشار قرار دهید ، بچه ها روزها روزه می گرفتند و شبها با ۲ قرص نان و یک کوزه آب افطار می کردند.

پس از گذشت یک سال به زندانبان پیر گفتند تو محمد (ص) را می شناسی؟ جعفر طیار را می شناسی؟ علی (ع) را می شناسی؟ ما از این خانواده هستیم. زندان بان هم خطر را به جان خرید و خود را روی پای بچه ها انداخت و عذرخواهی کرد و غذایی تهیه و راه را به آنان نشان داد و سفارش کرد شبها راه بروند و روزها بخوابند که شناخته نشوند.

پس از مدتی راهپیمایی به در خانه ای رسیدند که خانمی ایستاده بود ، گفتند : آیا تو محمد (ص) و علی (ع) را می شناسی؟ گفت : اینها رهبران منند. گفتند : ما بچه های آنان هستیم ، از زندان فرار کردیم. پیرزن گفت : من شوهری دارم فاسق ، می ترسم

به شما آسیبی برساند. گفتند: اجازه بده یک امشب را مهمان تو باشیم. پیرزن غذایی برایشان تهیه کرد، غذا خوردند و خواستند بخوابند که برادر کوچکتر به بزرگتر گفت: شاید امشب حادثه ای پیش آید، بیا همدیگر را در آغوش بکشیم و معانقه کنیم. شوهر زن نیمه شب خسته وارد خانه شد و گفت: ۲ تن از زندانیان عیدالله فرار کرده اند و او برای هر کدام هزار درهم جایزه تعیین کرده، هرچه تلاش کردم نتوانستم آنها را پیدا کنم. پس از ساعتی صدایی به گوشش خورد، حساس شد و بچه ها را پیدا کرد. پرسید شما کیستید؟ گفتند: در امان خدا و رسول هستیم. گفت: آری. گفتند: ما بچه های مسلم بن عقیل هستیم. دست و پاهای آنان را با طناب بست تا صبح. فردا صبح بچه ها را داد به دست غلامش که برود و گردن بزند. در راه بچه ها به غلام گفتند: یا أَسْوَدُ مَا أَشْبَهَ سَوَادَكَ بِسَوَادِ بِلَالٍ مُؤَذِّنِ رَسُولِ اللَّهِ (ص). آخر ما از عترت پیامبریم، مهمانیم. غلام شمشیر را پرتاب کرده و فرار کرد و گفت: وَاللَّهِ لَمَا يَكُونُ مُحَمَّدٌ خَصِيْمِي فِي الْقِيَامَةِ يَا مَوْلَايَ إِنَّمَا أَطَعْتُكَ مَا دُمْتُ لَأَتَعَصِيَّ اللَّهَ فَإِذَا عَصَيْتَ اللَّهَ فَأَنَا مِنْكَ بَرِيءٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ. سپس مأموریت را به فرزندش واگذار کرد. بچه ها در بین راه به او گفتند: ای جوان! آیا از آتش جهنم نمی ترسی؟ ما از عترت پیامبریم. او هم متأثر شده، شمشیر را دور انداخت و نافرمانی پدر کرد. بالاخره خود مرد بچه ها را آورد لب آب

، هرچه التماس کردند نپذیرفت. گفتند: برو بازار ما را بفروش، ما را زنده به نزد عیدالله ببر، به قرابت ما با رسول الله (ص) رحم کن. به صغر سن ما رحم کن، قبول نکرد. در پایان گفتند: اجازه بده چند رکعت نماز بخوانیم و این ۲ یتیم مسلم قبل از شهادت ۴ رکعت نماز خوانند و خط فکری خود را در تاریخ به جا گذاشتند. وقتی سرهای آنان را به نزد ابن زیاد آورد، منقلب شد و گفت: دقیقاً داستان را تعریف کن، کجا بودند؟ گفت: در خانه ام مهمان بودند و چقدر التماس کردند، اما من توجهی نکردم. ابن زیاد دستور داد به خاطر قساوت قلبش در همان نقطه سرش را از تنش جدا کنند و سرش را نزد ابن زیاد آوردند و او سر را آویزان کرد و بچه ها به او سنگ پرتاب می کردند و می گفتند: او قاتل ذریه رسول الله است. [أمالی صدوق، ص ۸۵].

کینه ۱- چون ابن زیاد به جای مسلم آمد در کوفه کینه او بر مسلم زیاد بود.

انصاف در جنگ داشتن ۲- در جنگها حساب اطفال جداست، لکن آنان...

بهره گیری از شدائد ۳- طفلان آن گونه تربیت شده بودند که از سختی ها بهره معنوی می بردند و روزه گرفتند.

کتیمان: ۴- یک سال ماندند و خود را معرفی نکردند.

شیوه نجات و تحریک احساسات ۵- بعد از یک سال از طریق سؤال از پیرمرد زندان بان پرسید

آیا محمد را می شناسی؟ بله او پیامبر من است.

آیا جعفر را می شناسی؟ بله دو بال در بهشت دارد.

آیا علی را می شناسی؟

بله پسر عم عباس است.

کاربرد محبت در افراد و حکومت بر دل ها گفتند : ما فرزندان مسلم بن عقیل هستیم ، علی بن ابیطالب و جعفر طیار عموی ماست. ولایت و محبت اهل بیت سبب شد که زندان بان روی پای طفلان افتاد و عذرخواهی کرد و راه را به آنان نشان و آنان را فراری داد.

خفقان : آنان در شب راه و در روز پنهان می شدند.

نقش زن : شب شد به پیرزنی رسیدند ، در خانه ایستاده و خود را معرفی کردند که ما چه کسانی هستیم و از زندان ابن زیاد فرار کرده ایم ، او غذائی تهیه و آنان را مهمان کرد.

۱۶. سعد و ابوالحنوف

هر دو از خوارج بودند ، بعد با معاویه ، بعد با یزید و همراه عمرسعد به کربلا آمدند و تا عصر عاشورا هوادار یزید بودند. بعد از شنیدنهل من ناصر امام در بعدازظهر به طرف امام آمدند؛ جمعی را کشتند و هر دو با هم در یک جا شهید شدند.

پیام : ۱- هیچ گاه برای خوب شدن دیر نیست.

۲- مبلغ از تأثیر کلام دل سرد نشود ، ممکن است یک جمله در آخرین وقت یک نفر را نجات دهد.

۱۷. مسلم ازدی

۱- مسلم ازدی شهید یک پا : یک پا را در جنگی داده و با یک پا وارد کربلا شد و شهید شد.

در قانون جهانی معلولین جنگ نایستی در جنگ شرکت کنند؛ اما مسلم ازدی به قانون عشق پای بند بود. او یک پا داشت ، اما به سوی کوی شهادت می دوید ، در شرائط بحرانی کوفه را ترک کرد و به سپاه امام (ع) پیوست. با یک پا می جنگید تا به شهادت رسید.

۱۸. انس

... آری ، گاهی همین ابروی تمیز سفید نزدیک زیبا می تواند جلو دید را بگیرد و لذا انس ابروها را با دستمال به پیشانی بست.

انس شبانه آمد ، اول محرم آمد ، صحابی بود و از نزد پیامبر (ص) آمد تا بگوید اگر پیرمرد هستید ، بیائید؛ اگر شب هست ، بیائید؛ اول وقت بیائید؛ به القاب صحابی بودن و هم جوار رسول الله (ص) بودن دل خوش نکنید؛ از جوانان عقب نیفتید؛ از تبصره های جنگلیس عَلَى الْأَعْمَى حَرْجٌ وَ لَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرْجٌ وَ لَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرْجٌ [(فتح/۱۷)] پیرمرد و... استفاده نکنید.

... آیات قوم نوح ، فرعون ، عاد و ثمود را تلاوت می کرد که اگر ولی خدا را بکشید عذاب نازل می شود. به قدری امام او را دوست داشت و مقام داشت که امام حسین (ع) به او فرمود: اگر مردم دعوت تو را نپذیرند عذاب نازل می شود.

در لحظه آخر که شمشیرها بر بدن او فرود می آمد می گفت: حسین را نکشید. (ارشاد)

هر زخمی که به بدن امام حسین (ع) وارد می شد گویا بر بدن حنظله وارد می شد و بالعکس؛ یعنی امام حسین (ع) به تعداد شهادت هر یک از اصحابش شهید شد.

۲۰. بردگان شهید (نام بردن هفت نفر از برده ها)

- در کربلا هشت برده جزء ۷۲ نفر هستند:

۲ نفر از غلام های امیرالمؤمنین (ع) به نام های نصر و سعد.

۱ نفر از غلام های امام مجتبی (ع) بنام منجج.

۳ نفر از غلام های امام حسین (ع) به نام قارب ، اسلم ، سلیمان.

۱ نفر از غلام های حمزه سیدالشهداء به نام حرث (پدرش غلام حمزه بود و حرث هم در خانه حمزه متولد شد ، بعد خدمت علی (ع) و امام حسن و امام حسین و در کربلا شهید شد).

۲- همه ۸ نفر از مدینه با امام (ع) بودند و سخنان امام را در حتمی بودن شهادت می شنوند.

۳- در مقابل تحقیر برده ، اسلام آنان را تا کجا آورد.

۴- تمام تشریفات و بدرقه و دعا و سربالین آمدن هائی که امام حسین (ع) در عاشورا برای دیگران داشته برای این برده ها هم داشته است.

۵- اما بیوگرافی این برده ها :

الف : نصر و پدرش از تربیت شدگان حضرت امیر (ع) و پدر نصر سرپرست دو مزرعه که راوی

ماجرای وقف چشمه آبی است که حضرت امیر (ع) با دست مبارکش حفر و پس از فوران ، کاغذ و قلم آورده و آن را وقف مسلمین و پاداش آنرا ذخیره قیامت قرار داد.

ب : سعد برده ای بود که رسول الله (ص) را درک کرد و حضرت امیر (ع) او را فرمانده شرطه در کوفه کرد ، بعد والی آذربایجان و در ماجرای غارت شهر انبار که امام علی (ع) مریض شدند با وجود امام حسن و امام حسین (ع) فرمود : این پیام را سعد بخواند و پیام خطبه این بود :

إِنَّ الْجِهَادَ يَأْتِي مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَتَحَهُ اللَّهُ لِخَاصِّهِ أَوْلِيَائِهِ وَهُوَ لِبِئْسِ التَّقْوَى وَ دِرْعُ اللَّهِ الْحَصِيَّةُ وَ جَنَّتُهُ الْوَيْقَةُ فَمَنْ تَرَكَ رَعْبَهُ عَنْهُ أَلْبَسَهُ اللَّهُ ثُوبَ الدُّلِّ وَ شَمَلَهُ الْبَلَاءُ وَ دِيثَ الْبِصْغَارِ وَ الْقَمَاءَ وَ ضَرَبَ عَلَى قَلْبِهِ بِالْإِسْهَابِ وَ أُدِيلَ الْحَقُّ مِنْهُ بِتَضْيِيعِ الْجِهَادِ وَ سِيَمِ الْخَسْفِ وَ مُنِعَ النَّصْفَ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۷] .

بعد از امیرالمؤمنین (ع) سعد با امام حسن (ع) و بعد با امام حسین (ع) بود تا در کربلا شهید شد.

ج : اما منجیح : غلام امام مجتبی (ع) و امام حسین (ع) بود و در کربلا شهید شد و مادرش در منزل امام سجاد (ع) خدمت می کرد.

د : اما اسلم : قاری قرآن ، نویسنده امام (ع) ، تُرک زبان ، مسئول حفظ نوشته جات (بایگانی) .

رجز او این بود :

أمیری حسین و نعم الأمير سرور فؤادالبشیرالنذیر [المناقب ، ج ۴ ، ص ۱۰۴] .

توجه : در المناقب ذکر نشده که سراینده این شعر اسلم بوده است بلکه آمده است که

جوانی این شعر را خوانند!!!! هنگام شهادتش امام حاضر و دست بر گردنش انداخت و امام (ع) اشک ریخت و صورت بر صورتش گذاشت. اسلم چشم باز کرد، لبخندی زد و گفت: کیست مانند من که پسر پیامبر هنگام شهادت صورت بر صورتش گذارد در حالیکه (اشراف مکه بدبخت و این برده اینقدر خوشبخت!)

ه: اَمَّا قارب: پدرش راهنمای رسول الله (ص) بوده هنگام هجرت از مکه به مدینه.

و: اَمَّا سلیمان: حامل نامه از امام حسین (ع) به بصره برای دعوت به کربلا، یکی از مدعوین مندربن جارود بود که ترسید، نامه را به سلیمان تحویل حکومت داد و شخصی به نام سلیمان، ملعون این سلیمان عزیز را شهید کرد.

۶- چون برده سیاه، ولی متخصص تعمیر اسلحه بود. شب عاشورا اسلحه ها را بررسی و امام (ع) شعریا دهر اُف لکرا می خواند. امام حسین (ع) او را آزاد کرد که برود، ولی او روی پای امام (ع) افتاد و گریه ها کرد و گفت: برده ام، سیاهم، بدن من بدبو است، لایق نیستم، امّا در ایام رفاه در خدمت شما بوده ام، میل دارم در سختی ها هم باشم. اگر لایق نیستم می خواهم خون من با خون مطهر شما مخلوط شود، بدبوئی من با بوی بهشت جبران شود، به خدا دست بر نمی دارم مگر اجازه شهادت دهی. امام (ع) اجازه فرمود و او به میدان رفت و رجز می خواند که: در افتخارم همین بس که امروز حامی دین خدا شده ام. امام (ع) بعد از شهادت به بالین او ایستاد و

فرمود: "بار خدایا روسفیدش کن ، خوش بویش قرار ده ، با ابرار محشورش نما و با محمد و اهل بیت او محشورش کن".

امام باقر (ع) از قول پدرش می فرماید: بنی اسد چند روز بعد برای دفن شهداء آمدند ، بوی خوشی را از بدن چون استشمام کردند.

۷- شیب: غلام بود ، صحابی بود ، در تمام جنگ ها یار علی (ع) بود. در عاشورا شهید شد. از همه مردم کوفه جدا شد. آری ، فقر و بردگی مانع کرامت انسان ها نیست. غلام هم می تواند یا من سوی التوفیق بین الضعیف و القوی

۲. سخنرانی های کربلا

۱- عصر تاسوعا حیب بن مظاهر به زهیر گفت: وقت موعظه کوفیان است و تبلیغات کردند ، گرچه فایده ای نکرد.

۲- در کربلا چند سخنرانی و موعظه و ارشاد بود و تقریباً ۳۱ موعظه وقت صرف ارشاد شد.

۳- امام حسین (ع) سه سخنرانی کرد ، موعظه ها به خاطر انسان دوستی و نجات آنها ، اتمام حجتی که من هلك عن بینة [انفال/ ۴۲] ، درس و رهنمود به تاریخ جنگ ها.

نکات سخنرانی امام حسین (ع):

الف: قضاوت عجولانه در شهادت نکند.

أَيُّهَا النَّاسُ اسْمَعُوا قَوْلِي وَ لَا تَعْجَلُوا حَتَّى أَعْظَمَكُمْ بِمَا يَحِقُّ لَكُمْ عَلَيَّ وَ حَتَّى أَعْدِرَ عَلَيْكُمْ [إعلام الوری ، ص ۲۴۰].

ب: شما بر گردن من حق دارید ، حق شنیدن حق و موعظه.

ج: در ارتباط خودش با نبوت و امامت و توحید و این که فرزند یگانه دختر پیامبر (ص) در عالم است.

د: نقل احادیث نبوی که

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ [من لايحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۴۲۰]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): ابْنَايَ هَذَانِ إِمَامَانِ قَامَا أَوْ قَعَدَا [إرشاد مفيد ، ج ٢ ، ص ٣٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): حُسَيْنٌ مِنِّي وَ أَنَا مِنْهُ أَحَبُّ اللَّهِ مَنْ أَحَبَّ حُسَيْنًا حُسَيْنٌ سَبَطَ مِنَ الْأَسْبَاطِ [إرشاد مفيد ، ج ٢ ، ص ١٢٧] .

ه : بیان این که اگر در شخصیت من شک دارید از صحابی هائی که فعلاً در کربلا هستند سؤال کنید.

و : مجرم من چیست؟

ز : نام افراد مخصوصی را در سخنرانی برد و پرسید آیا شما نامه دعوت برای من نفرستادید؟ آنها حاشا کردند. (حرمین که این نامردی و حاشا کردن را دید تصمیم بر توبه گرفت و گفت : واللّٰه لقد کاتبناک.

إني والله أخير نفسي بين الجنة والنار فوالله لا أختار على الجنة شيئاً ولو قطعت و حرقت. ثم ضرب فرسه فلحق بالحسين (ع) فقال : له جعلت فداك يا ابن رسول الله! أنا صاحبك الذي حبستك عن الرجوع و سايرتك في الطريق و جعجت بك في هذا المكان و ما ظننت أن القوم يردون عليك ما عرضته عليهم و لا يبلغون منك هذه المنزلة و الله لو علمت أنهم ينتهون بك إلى ما أرى ما ركبت منك الذي ركبت و إني تائب إلى الله تعالى مما صنعت فترى لي من ذلك توبه فقال له الحسين (ع) نعم : يتوب الله عليك فانزل و قال : فأنا لك فارسا خير مني راجلا- أفاتلهم على فرسي ساعه و إلى النزول ما يصير آخر أمرى. فقال له الحسين (ع) : فاصنع يرحمك الله ما بدا لك. [إرشاد مفيد ، ج ٢ ، ص ٩٨]

ح : در ضمن نام ها که امام (ع) برد نام قیس بن اشعث را برد و پرسید مگر تو برای من نامه نفرستادی. قیس پیشنهاد تسلیم داد که امام (ع) فرمود : **وَ اللَّهُ لَا أُعْطِيكُمْ بِيَدِي إِعْطَاءَ الدَّلِيلِ وَلَا أُفْرُ فِرَارَ الْعَبِيدِ** [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۹۷] .

(این موعظه ها به خاطر وظیفه بود نه تملق)

۴- بُریر دو نطق داشت.

۵- زُهیر دو سخنرانی در تاسوعا و دو سخنرانی در عاشورا.

۶- حُر یک سخنرانی بعد از توبه در حال آشفته و هیجان.

۷- بعضی از سخنرانی ها چنان رسا بود که دو جناح دشمن و دوست هر دو می شنیدند و دشمنان از سروکول یکدیگر بالا می رفتند تا صدا را بشنوند. سکوت مطلق همه را می گرفت ، به راستی چقدر توان و لیاقت و قدرت بر سخنرانی لازم است تا در لحظه شهادت و در آن هنگامه با سوز و استدلال برای ده ها هزار نفر موعظه کند.

۳. نکاتی پیرامون یاران امام حسین (ع)

این زن با شوهرش جزء لشگر عمر سعد بود و تا پایان کار هوادار یزید بودند ، هنگامی که خیمه ها را غارت کرده و سوزاندند این زن تکانی خورد و شمشیری دست گرفت و فریاد زدیالثرات رسول الله تصمیم گرفت که هجوم آورندگان به خیمه ها را بکشد ، ولی شوهرش که هنوز یزیدی بود او را گرفت و صدایش را در گلو خفه کرد. این زن کشته نشد ، ولی در عصر عاشورا با فریاد و حمله و تصمیم خود حمایت از خاندان شهداء کرد. [عنصر شجاعت ، ج ۳ ، ص ۱۸۲] .

۱- سرهای تمام شهداء بر نیزه شد جز دو شهید :

عبدالله بن

الحسین الرضیع که امام حسین (ع) برای او قبر کند و دفنش کرد.

رأس حر ریاحی که بنی تمیم نگذاشتند سرش قطع شود و جنازه او را از معرکه دور کردند و در غیر کربلا سر مسلم و هانی قطع شد.

۲- غیر بنی هاشم همگی بدون خانواده آمدند ، چون امنیت نبود جز سه نفر :

جناده بن حرث سلمانی که با خانواده آمد و همراه با خانواده امام حسین (ع) بود. وقتی شوهرش کشته شد به فرزندش عمر گفت : حسین را یاری کن. امام اجازه نداد و فرمود : هذا غلام قتل ابوه فی المعرکه شاید مادرش راضی نباشد. نوجوان گفت : ان امی امرتینو امام (ع) به او اجازه داد.

ثم خرج شاب قتل أبوه فی المعرکه و کانت أمه معه فقالت له أمه اخرج یا بنی و قاتل بین یدی ابن رسول الله فخرج فقال الحسین : " هذا شاب قتل أبوه و لعل أمه تکره خروجه " فقال الشاب : أمی أمرتینی. [بحار الأنوار ، ج ۴۵ ، ص ۲۷] .

عبدالله بن عمیر کلبی که همسرش با اصرار خویش با امام حسین (ع) همراهی کرد ، او با تمام افراد تحت تکفلش آمد و مادرش او را تشویق می کرد. وقتی کشته شد زوجه اش بر بالین شوهر نشست و کشته شد.

مسلم بن عوسجه ، او هم با خانواده آمد.

۳- ۵ نفر از صحابه پیامبر (ص) با امام حسین (ع) بوده اند :

انس بن حرث کاهلی حبیب بن مظاهر اسدی

مسلم بن عوسجه اسدی ، هانی ابن عوره در کوفه

عبدالله بن یقطر برادر رضاعی امام حسین (ع)

۴- کربلا دو جانباز شهید داشته که بعد از شهادت امام حسین (ع) به

شهادت رسیده اند :

سوار بن منعم نهمی که اسیر شد و بر اثر جراحات بعد از ۶ ماه کشته شد.

موقع بن ثمامه که ظرف یک سال بعد از اسارت کشته شد.

۵- در کربلا ۶ پدر و پسر کشته شدند :

علی بن الحسین عبدالله بن یزید عبد الله بن الحسین عبیدالله بن یزید عمر بن جناده مجمع بن عائذ عبدالرحمن بن مسعود

۶- ۵ برادر امام حسین (ع) در کربلا کشته شدند :

عباس ، عثمان ، جعفر ، ابوبکر و عبدالله

- و سه فرزند امام حسن (ع) : ابوبکر ، قاسم و عبدالله

- و سه فرزند عقیل : مسلم ، عبدالرحمن و جعفر

- و عون و محمد فرزندان عبدالله بن جعفر

۷- ۹ نفر در کربلا پیش چشم مادر کشته شدند :

۱- عبدالله بن حسین (رباب می دید) ۲- عون بن عبدالله بن جعفر (زینب می دید) ۳- قاسم بن حسن (رمله می دید) ۴-

عبدالله بن حسن (بنت شلیل بحلبه می دید) ۵- عبدالله بن مسلم (رقیه بنت علی می دید) ۶- محمد بن ابی سعید بن عقیل

(مادرش می دید) ۷- عمر بن جناده (مادر می دید و امر می کرد) ۸- مادر عبدالله مجلسی ۹- علی بن الحسین

۸- ۵ طفل غیربالغ در کربلا کشته شدند :

۱- عبدالله بن حسین (شیرخوار که حرمله کشت)

۲- عبدالله بن حسن

۳- محمد بن ابی سعید (نوجوانی که عمود خیمه را برای دفاع از حسین (ع) گرفت)

۴- قاسم بن حسن

اصحاب امام حسین (ع) در کربلا ، صفحه ۱۴

۵- عمر بن جناده انصاری

۹- امام حسين (ع) بر بالين ۱۰ شهيد روضه خوانده :

۱- على اكبر : قَتَلَ اللَّهُ قَوْمًا قَتَلُواكَ مَا أَجْرَاهُمْ عَلَى الرَّحْمَنِ وَ

عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى انْتِهَاكَ حُزْمَهُ الرَّسُولِ عَلَى الدُّنْيَا بَعْدَكَ الْعَفَا [إرشاد مفيد ، ج ٢ ، ص ١٠٦] .

٢- عباس : الآن انكسر ظهري وقلت حيلتي [بحار الأنوار ، ج ٤٥ ، ص ٤٢] .

٣- قاسم بن حسن : بعدا لقوم قتلوك و من خصمهم يوم القيامة فيك جدك ثم قال : عز و الله على عمك أن تدعوه فلا يجيبك أو يجيبك فلا ينفحك صوت [إرشاد مفيد ، ج ٢ ، ص ١٠٦] .

٤- عبدالله بن حسن : يا ابن أخي! اصبر على ما نزل بك و احتسب في ذلك الخير فإن الله يلحقمك بآبائك الصالحين [إرشاد مفيد ، ج ٢ ، ص ١٠٨] .

٥- عبدالله بن حسين : خونش را به آسمان ریخت و فرمود : اللهم لا يكن اهون عليك من دم فصيل .

٦- مسلم بن عوسجه : رحمتك الله يا مسلم! فمنهم من قضى نحبه و منهم من ينتظر و ما يدللوا تديلا [إرشاد مفيد ، ج ٢ ، ص ١٠٣] .

٧- حبيب بن مظاهر : اللهم إني أحتسب نفسي و حماه أصحابي [بحار الأنوار ، ج ٤٥ ، ص ٢٦] .

٨- حربن يزيد الرياحي : بخ بخ يا حُرًا! أنت حُرٌّ كما سُميت في الدنيا و الآخرة [أمالي صدوق ، ص ١٦٠] .

٩- زهير بن قين : حين صرع زهيرلا- يبعدك الله يا زهير! و لعن قاتلك لعن الذين مسخوا قرده و خنازير [بحار الأنوار ، ج ٤٥ ، ص ٢٥] .

١٠- جون غلام ابى ذر : اللهم بيض وجهه و طيب ريحه و احشره مع الأبرار و عرف بينه و بين محمد و آل محمد [بحار الأنوار ، ج ٤٥ ، ص ٢٣] .

سه شهید در کربلا اعضایشان قطع شد :

۱- عباس بن علی (ع) (قطعتم یمنه ثم شماله ثم رأسه) .

۲- علی بن الحسین ، عمود بر سرش زدند (ثم قطع بالسیوف ارباً ارباً) .

۳- عبدالرحمن بن عمیر ، ابتدا دستش را بریدند بعد ساقش را و سپس سرش را بریدند و به طرف حسین (ع) پرتاب کردند.

۱۱- سه سر از سرهای اصحاب به سوی حسین (ع) پرتاب شد :

۱- سر عبدالله بن عمیر کلبی که به طرف مادرش پرتاب شد و مادرش گرفت و به طرف دشمن پرتاب کرد.

۲- سر عمر بن جناده که به طرف حسین (ع) پرتاب شد و مادرش گرفت.

۳- سر عابس بن الی شیب شاکری؛ وقتی سرش قطع شد گروهی برای اینکه قاطع چه کسی بوده نزاع کردند. عمر بن سعد گفت : او را کسی نکشته و سرش به طرف حسین (ع) پرتاب شد.

۱۲- در کربلا یک زن کشته شده است ، ام وهب عزیه قاسطیه زوجه عبدالله بن عمیر کلبی بر بالین شوهر آمد و گفت : اسئل الله الذی رزقک الحسنه ان یصحبنی معک فقتلها.

۱۳- دو زن در کربلا جنگیدند :

ام عبدالله بن عمیر بعد از کشتن فرزندش عمود خیمه را گرفت و به مصاف با دشمن رفت ، امام حسین (ع) او را برگرداند.

۰۰۰ بَرَزَ مِنْ بَعْدِهِ وَهْبُ بْنُ وَهْبٍ وَكَانَ نَصِيرَانِيًّا أَسْلَمَ عَلَى يَدَيِ الْحُسَيْنِ هُوَ وَأُمُّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَى كَرْبَلَاءَ فَكَبَّ فَرَسًا وَتَنَاوَلَ بِيَدِهِ عُوْدَ الْفَسِيْطِاطِ فَقَاتَلَ وَقَتَلَ مِنَ الْقَوْمِ سَبْعَةً أَوْ ثَمَانِيَةً ثُمَّ اسْتَوَسَّرَ فَاتَى بِهِ عُمَرَ بْنَ سَعْدٍ فَأَمَرَ بِضَرْبِ عُنُقِهِ فَضْرِبَتْ عُنُقَهُ وَرُمِيَ بِهِ إِلَى عَسْكَرِ الْحُسَيْنِ (ع)

وَ أَخَذَتْ أُمُّهُ سَيْفَهُ وَ بَرَزَتْ فَقَالَ لَهَا الْحُسَيْنُ : " يَا أُمَّ وَهْبٍ! اجْلِسِي فَقَدْ وَضَعَ اللَّهُ الْجِهَادَ عَنِ النِّسَاءِ إِنَّكَ وَ ابْنُكَ مَعَ حَيْدِي مُحَمَّدٍ (ص) فِي الْجَنَّةِ [آمالی صدوق ، ص ۱۶۱] .

ام عمر بن جناده : او هم عمود خیمه را گرفت و مردی را کشت و شمشیری را گرفت و گفت :

أنا عجوز سیدی ضعیفه خاویه بالیه نحیفه أضربکم بضربه عنیفه دون بنی فاطمه الشریفه [المناقب ، ج ۴ ، ص ۱۰۴] .

۱۴-۵ زن در کربلا در بین صفوف دشمن فریاد زده اند :

کنیز مسلم بن عوسجه

ام وهب زوجه عبدالله کلبی

ام عمر بن جناده

ام عبدالله

زینب : قال حمید بن مسلم : فکأنی أنظر إلى امرأه خرجت مسرعه كأنها الشمس الطالعه تنادی بالویل و الثبور و تقول یا حبیباه یا ثمره فوداه یا نور عیناه فسألت عنها فقیل هی زینب بنت علی (ع) و جاءت و انکبت علیه فجاء الحسین فأخذ بیدها فردها إلى الفسطاط. [بحار الأنوار ، ج ۴۵ ، ص ۴۴] .

۱۵- همسران غیر بنی هاشم همه در کوفه ماندند و بستگان آنها وساطت کردند و از اسارت نجات دادند و تنها همسران بنی هاشم اسیر شدند.

۱- زهیر به امام گفت : اول کار است و لشکر حَزَّ کم هستند ، مسئله را تمام کن. فرمود : "من اوّل شروع نمی کنم" .

۲- حَزَّ از یزید جدا شد و به امام (ع) پیوست ، ولی ضحاک با امام (ع) در عاشورا بود و جدا شد.

۳- اُم وهب در کنار بدن شوهر شهیدش به شهادت رسید.

۴- دو برادر از کوفه حرکت کردند یکی برای یاری امام ، دیگری یاری یزید به

کربلا...

۵- زن و شوهر و فرزند : جناده انصاری با همسرش و یک دانه فرزندش ، جناده و فرزندش در کربلا در یاری امام (ع) شهید و همسر اسیر شد.

۶- توبه کنندگان در روز عاشورا : حُر ، سعد و برادرش ابوالحتوف

۷- جعفر شهید مویه ، فرزندش محمد شهید صفین ، فرزندش قاسم شهید کربلا.

۸- شهید شاهد : عبدالرحمن شاهد غدیر و شاهد کربلا.

۹- شهیدی که خواست امیر کوفه را بکشد عمّار نام داشت. به صورت نفوذی وارد لشکر کوفیان در نخیله شد و خواست امیر را بکشد ، نشد؛ خود را به کربلا رساند و شهید راه امام (ع) شد.

۱۰- مسلم ازدی شهید یک پا : یک پا را در جنگی داده و با یک پا وارد کربلا و شهید شد.

۱۱- شهیدانی که در کربلا برای غربت امام (ع) گریه و خودشان شهید شدند.

۱۲- صحابی های شهید : انس کاملی ، مسلم بن عوسجه ، جابر غفّاری

۴. مقایسه اصحاب امام حسین (ع) با یاران حضرت رسول اکرم (ص)

۱- اصحاب امام حسین (ع) امداد غیبی و نزول فرشتگان نداشتند ولی اصحاب پیامبر (ص) داشتند.

۲- اصحاب امام حسین (ع) اذن بر رفتن و ترک جنگ داشتند اذْنَتْ لَكُمْ [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۹۱] .

ولی یاران رسول اکرم (ص) حق برگشت نداشتند. لِمَ اذْنَتْ لَهُمْ [توبه/۴۳] .

۳- اصحاب امام حسین (ع) سرشناس و سران قبیله بودند (زهیر و حبیب) ، یاران پیامبر (ص) از مشاهیر نبودند.

۴- یاران امام (ع) با مسلمانان می جنگیدند ، ولی یاران پیامبر اکرم (ص) با کفار.

۵- یاران امام (ع) در جنگهای پیامبر (ص) و حضرت علی (ع) و امام حسن

(ع) نیز بودند ، ولی یاران پیامبر با یک معصوم

۶- یاران امام (ع) پیر و جوان و کودک ولی اصحاب پیامبر (ص) همه بزرگ بودند.

۷- یاران امام (ع) از همه خیر محروم حتی آب ، ولی اصحاب پیامبر (ص) امکانات داشتند.

۸- دشمنان امام حسین (ع) سی هزار در برابر ۷۲ نفر ، دشمنان رسول اکرم (ص) فو قش سه برابر مسلمانان بودند.

۹- امام (ع) را به مهمانی دعوت کردند ، اما رسول اکرم (ص) را مهمان نکرده بودند.

۱۰- اصحاب امام (ع) را قطعه قطعه کردند ، ولی یاران رسول اکرم (ص) را جز حمزه مثله نکردند.

۱۱- زن و بچه یاران امام (ع) را اسیر کردند ، ولی زن و بچه یاران پیامبر (ص) اسیر نشدند.

۱. اصحاب امام صادق ع و امام باقر ع

۱. سیمای جابر بن حیان

حکیم ، ریاضی دان ، فیلسوف ، عالم به نجوم ، طیب ، مؤلف ۳۹۰۰ کتاب ، یتیمی که پدرش به جرم تشیع در خراسان شهید شد.

۵۰۰ رساله در فلسفه

۵۰۰ رساله در طب

شیمی دان معروف جهان که ۵۰۰ رساله شیمی امام صادق (ع) را در هزار صفحه نوشته است.

زکریای رازی او را استادنا می گوید.

برتیلو دانشمند و شیمی دان فرانسوی او را اولین شیمی دانی که قواعد منضبط تدوین کرده می داند.

فرمول های اختکارشده شیمی را برای اولین بار در معرض دیگران قرار داد.

انقلابی و از طرف حکومت های جور تهدید به قتل می شد.

نظریاتی دارد که قرن ها بعد کشف شده نظیر درون ذره عالمی است مثل منظومه شمسی.

کتاب اعیان الشیعه نام ۳۶۰ کتاب جابر را یکی یکی برده که یکی از آنها همان هزار صفحه رساله شیمی است.

۲. سیمای هشام بن حکم

از اصحاب امام صادق (ع) و امام کاظم (ع) بوده و هر دو امام بسیار از او تعجیل کرده اند.

در منی میان جمع بزرگان با سن کم (که هنوز در صورتش موئی نبود) مجلسی تشکیل داد که بر بزرگان شیعه گران آمد. امام صادق (ع) همین که این منظره را دید فرمود: هذا ناصرنا بقلبه و لسانه و یده

امام صادق (ع) برای او توحید درس می داد و فرمود: یا هشام طوری فهمیدی که بتوانی ملحدین را استدلالی سرکوب کنی؟ گفت بله. فرمود: نَفَعَكَ اللَّهُ بِهِ وَ تَبَّتْكَ يَا هِشَامُ قَالَ هِشَامُ فَوَ اللَّهُ مَا قَهَرَنِي أَحَدٌ فِي التَّوْحِيدِ حَتَّى قُمْتُ مَقَامِي هَذَا [کافی، ج ۱، ص ۸۷].

۳. سیمای زراره

از اصحاب اجماع، فقیه، محدث، کلامی، محبوب ترین مردم نزد امام صادق (ع) می باشد.

۱) قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَوْ لَا زُرَّارَةٌ وَ نُظْرَاوُهُ لَطَنَّتْ أَنَّ أَحَادِيثَ أَبِي عِ سَتْدَهَبُ [رجال الكشي، ص ۱۳۳].

۲) قَالَ الصَّادِقُ (ع): بَشَّرَ الْمُحِبِّينَ بِالجَنَّةِ بُرَيْدُ بْنُ مَعَاوِيَةَ الْعِجْلِيُّ وَ أَبُو بَصِيرٍ لَيْثُ بْنُ الْبُخْتَرِيِّ الْمُرَادِيُّ وَ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ وَ زُرَّارَةُ أَرْبَعَةٌ نُجَبَاءُ أَمْنَاءُ اللَّهِ عَلَى حَلَالِهِ وَ حَرَامِهِ لَوْ لَا هَؤُلَاءِ انْقَطَعَتْ آثَارُ النُّبُوَّةِ وَ انْدَرَسَتْ [رجال الكشي، ص ۱۷۰].

۳) قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا أَجِدُ أَحَدًا أَحْيَا ذَكَرْنَا وَ أَحَادِيثَ أَبِي عِ إِلَّا زُرَّارَةَ وَ أَبُو بَصِيرٍ لَيْثُ الْمُرَادِيُّ وَ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ وَ بُرَيْدُ بْنُ مَعَاوِيَةَ الْعِجْلِيُّ وَ لَوْ لَا هَؤُلَاءِ مَا كَانَ أَحَدٌ يَسْتَنْبِطُ هَذَا هَؤُلَاءِ حُفَاطُ الدِّينِ وَ أَمْنَاءُ أَبِي (ع) عَلَى حَلَالِ اللَّهِ وَ حَرَامِهِ وَ هُمُ السَّابِقُونَ إِلَيْنَا فِي الدُّنْيَا وَ السَّابِقُونَ إِلَيْنَا فِي

الْآخِرَهُ [رجال الكشي، ص ۱۳۶].

(۴) قَالَ الصَّادِقُ (ع): زُرَّارُهُ وَ أَبُو بَصِيرٍ وَ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ وَ بُرَيْدٌ مِنَ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى "وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ" (واقعه-۱۱-۱۰ [رجال الكشي، ص ۱۳۶].

(۵) در پاسخ نقل های گوناگون امام صادق (ع) فرمود: لِلْفَيْضِ بْنِ الْمُخْتَارِ فِي حَدِيثٍ فَإِذَا أَرَدْتَ حَدِيثَنَا فَعَلَيْكَ بِهَذَا الْجَالِسِ (زراره) وَ أَوْمَأَ إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِهِ فَسَأَلَتْ أَصْحَابَنَا عَنْهُ فَقَالُوا زُرَّارَةُ بْنُ أَعْيَنَ [وسائل الشيعة، ج ۲۷، ص ۱۴۳].

(۶) گاهی امام صادق (ع) به اسم زراره که می رسید اشک می ریخت و درود بر او می فرستاد [رجال الكشي، ص ۱۳۷].

(۷) قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ أَصْحَابَ أَبِي كَانُوا زَيْنًا أَحْيَاءَ وَ أَمْوَاتًا أَعْيَنِي زُرَّارَةَ وَ مُحَمَّدَ بْنَ مُسْلِمٍ وَ مِنْهُمْ لَيْثُ الْمُرَادِي وَ بُرَيْدُ الْعِجْلِيِّ هَوْلَاءِ الْقَائِلُونَ بِالْقِسْطِ هَوْلَاءِ الْقَوَّامُونَ بِالْقِسْطِ هَوْلَاءِ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ [رجال الكشي، ص ۲۳۸].

(۸) گاهی به خاطر تقيه و حفظ جان زراره، امام صادق (ع) از او انتقاد می کرد، و سپس به پسرش می گفت: به پدر بگو انتقاد من مانند سوراخ کردن کشتی توسط حضرت خضر است تا جان تو سالم بماند و گرنه: فَإِنَّكَ أَفْضَلُ سِيفِنِ ذَلِكَ الْبَحْرِ الْقَمَقَامِ الرَّاحِرِ [رجال الكشي، ص ۱۳۸].

(۹) قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَنَا وَ اللَّهُ عَنكَ رَاضٍ فَمَا تَبَالَى مَا قَالَ النَّاسُ بَعْدَ هَذَا [رجال الكشي، ص ۱۴۱].

این جمله را امام در پاسخ برای رفع نگرانی زراره از رضایت امام می فرمود.

۴. سیمای جابر جعفی

از اصحاب امام باقر (ع) و امام صادق (ع) بود.

او می گوید: پنجاه هزار و در

نقلی ۷۰ هزار حدیث می دانم که هیچ کس از من نشنیده است. به امام باقر (ع) می گوید این همه اسرار نگفتنی بار سنگین و گاهی سینه ام تنگ و حالت شبه جنون به من دست می دهد. امام فرمود چاهی پیدا کن و برای چاه بگو.

مفضل از امام صادق (ع) پرسید: تفسیر جابر چگونه است؟ فرمود: **لَا تُحَدِّثُ بِهِ السَّفَلَةَ فَيَذِيعُونَهُ** [رجال الکشی، ص ۱۹۲].

۵. سیمای ابان تغلب

امام سجاد (ع)، امام باقر (ع) و امام صادق (ع) را درک کرده، و از همه آن بزرگواران روایاتی نقل کرده است.

شیخ طوسی: کان قاریاً فقیها لغویا بندارا (نبیلا خ ل) [الفهرست طوسی، ص ۱۷].

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): اجلس في مسجد المدينة و أفيت الناس فإني أحب أن يرى في شيعتي مثلك [الفهرست طوسی، ص ۱۷].

امام صادق (ع) همین که خبر فوت او را شنید فرمود: و الله لقد اوجع قلبي موت أبان

ابان همین که وارد مدینه می شد مسجد و منبر برای او خالی می شد.

همین که منزل امام صادق (ع) می آمد، امام برای او متکاء و وساده (تشک) حاضر می کرد.

۳۰۰۰۰ حدیث یاد داشت و امام صادق (ع) فرمود: "حدیث او را بشنوید و از من نقل کنید."

اولین کسی که در لغت و تفسیر قرآن کتاب نوشته است.

اعیان الشیعه نام ۶ کتاب او را برده است.

۱. اصحاب رسول الله

۱. اقسام صحابه

صحابه خوب، که قرآن می گوید: **أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ** [فتح/۲۹].

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَدْتَابُوا [حجرات/۱۵].

از نگاهی دیگر صحابه را می توان به دو گروه تقسیم نمود:

۱- اهل بیت که: **وَ يَطَهَّرَ كُمْ تَطْهِيراً** [احزاب/۳۳].

إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى [شوری/۲۳].

وَ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ [آل عمران/۷].

أَهْلَ الذِّكْرِ [نحل/٤٣] .

ثقلين [كنز العمال ، ج ١ ، ص ٤٤ مسند احمد ، ج ٥ ص ١٨٢] .

٢- ايمان آوردند و ثابت قدم ماندند

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَمَّارُ تَقْتُلُكَ الْفِتْنَةُ الْبَاغِيَّةُ [الصراط المستقيم ، ج ٣ ، ص ١٧٥] .

ما

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): سَلَمَانٌ مِّنْ أَهْلِ الْبَيْتِ [إختصاص مفید ، ص ۳۴۱].

قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا [فصلت/۳۰].

۳- ایمان آوردند و مرتد شدند

بد عاقبتها

۴- منافقین که از اول ایمان قلبی نداشتند

يَقُولُونَ بِاللَّسْتِئِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ [فتح/۱۱].

۲. عدالت صحابه

مرحوم میرحامد حسین هندی در ۳۳۶ صفحه در جلد ۱۲ عبقات ، حدیث : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ بِأَيْهِمْ أَقْتَدَيْتُمْ اهْتَدَيْتُمْ [الإفصاح مفید ، ص ۴۹]. را رد کرده. تازه اگر هر فرستاده ای رهنما باشد. شیعه صحابی خوب را تقدیس می کند. این امام سجاد (ع) است در صحیفه در دعا می گوید اللَّهُمَّ وَاتَّبِعِ الرُّسُلَ وَ مَصِيءٌ دَقُّوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ بِالْغَيْبِ عِنْدَ مُعَارَضَةِ الْمُعَانِدِينَ لَهُمْ بِالْكَذِبِ وَالِاشْتِيَاقِ إِلَى الْمُرْسَلِينَ بِحَقَائِقِ الْإِيمَانِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۴].

اللَّهُمَّ وَاصْحَابِ مُحَمَّدٍ الَّذِينَ أَحْسَنُوا..

آیا همه اصحاب عادلند؟ پس این همه انتقاد و نفاق درباره کیست؟ این همه توهین به رسول الله (ص) و مِنْهُمْ الَّذِينَ يُوذُونَ النَّبِيَّ [توبه/۶۱].

لعنت های رسول الله چرا؟

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بَنِيًّا فَتَّبِعُوا أَن تَصِيبُوا قَوْمًا بَجَهَالَةٍ فَتُضَيِّبُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ [حجرات/۶]. درباره کیست؟

جنگ میان خود اصحاب چه توجیهی دارد؟

کسانی که در حدیبیه به رسول الله (ص) جسارت کردند که چرا رؤیای تو دروغ در آمد کیانند؟

کسانی که در آستانه رحلت گفتند : ان الرجل ليهجر كيانه؟

قَالَ عُمَرُ: إِنَّ الرَّجُلَ لِيَهْجُرَ [كتاب سليم بن قيس ، ص ۸۷۷].

در صحیح بخاری جلد ۴ ص ۴۷ بعض اصحاب به تقسیم رسول الله گفت به خدا قسم در این تقسیم رضای خداوند نیست

آیَهَفَلَا وَ

رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيَسَلُّوا تَسْلِيمًا [نساء/۶۵.] درباره چه کسانی است؟

بالعنت رسول الله که فرمودلَعَنَ اللَّهُ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْ جَيْشِ أُسَامَةَ [بحار الأنوار ، ج ۳۰ ، ص ۴۳۲.]

کی تخلف کرد؟

رسول الله (ص) می فرماید : لَنْ يُفْتَرِقَا [کافی ، ج ۲ ، ص ۴۱۴.]

و دیگری می گوید کفانا کتاب الله

حَسْبُنَا كِتَابُ اللَّهِ سُنَّتُ نَبِيِّ رَا رَد كَرَد.

اگر همه اصحاب عادلند ، قاتلین عثمان چه می شوند ، اگر عثمان مظلوم است ، پس قاتلین او عادل نیستند. پس همه صحابه عادل نشدند!! در صحیح بخاری بابی عنوان شده به نام باب حوض که روایات متعددی نقل می کند که روز قیامت رسول الله (ص) لب حوض کوثر گروهی را از اصحاب خود می داند و خداوند به آن حضرت عتاب می کند که نمی دانی این افراد چه کردند بعد از تو اینها مرتد شدند [بخاری ، ج ۸ ، ص ۱۵۰. مرحوم سید شرف الدین در اجوبه موسی جار الله ۶ حدیث آن را نقل می کند.]

بخاری ، ج ۹ ، ص ۵۸ نیز بابی دارد به نام باب الفتن که روایتی نقل می کند که روز قیامت میان رسول الله (ص) و بعضی از صحابه جدائی می افتد و رسول الله می گوید : خدایا اصحابی! خطاب می رسد که نمی دانی اینها بعد از تو چه کردند. (روایات متعدد است).

بنابراین مساله عدالت صحابه صحیح نیست. با توجه به اینکه خود صحابه گاهی یکدیگر را تکفیر و تفسیق می کردند و حد جاری می کردند.

مخفی نماند که اصل عدالت صحابه یکی از زیربنایی ترین اصولی است که با آن تمام

حق کشی ها شد. بخاری کتابی است که به قول اسد حیدر در امام صادق ، ج ۱. ص ۷۸ نقل می کند هو عدل القرآن و اگر در زمانی طاعون خوانده شود ، خدا طاعون را بر می دارد هر که به هر نیتی ختم صحیح بخاری کند به حاجت خود می رسد و... البته شیعه نه تمام صحابه را عادل می داند و نه همه را ظالم. اما اهل سنت همه را عادل می دانند و می گویند : من طعن فی الصحابه فقد طعن علی رسول الله و من طعن علی رسول الله فهو زندق.

آیا هم اصحاب عادلند؟ فرار در احد که با لحن انتقادی قرآن آمده گناه کبیره نیست

أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ [آل عمران/۱۴۴]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ اتَّقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ [توبه/۳۸]

آیا نشانه عدالت اصحابی است إِذَا فَشَلْتُمْ وَ تَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَ عَصَيْتُمْ [آل عمران/۱۵۲] است.

۳. سیمای صحابه

۱. صحابه خوب

۱. صفات

۱. اخلاص

۱- همراهان رسول الله (ص) اهل ریاء و عجب نیستند بلکه به دنبال جلب رضایت خدا هستند.

۲- همراهان رسول الله (ص) خود را مستحق لطف خدا نمی دانند بلکه معترف به کوتاهی و متقاضی فضل هستند.

۳- همراهان رسول الله (ص) به خلق خدا امیدی ندارند.

۴- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): : عَلَامَةُ الْمُخْلِصِ أَرْبَعَةٌ: يَسْلَمُ قَلْبُهُ وَ يَسْلَمُ جَوَارِحُهُ وَ بَدَلَ خَيْرِهِ وَ كَفَّ شَرَّهُ [تحف العقول ، ص ۲۱]

۵- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): : تَمَامُ الْإِخْلَاصِ تَجَنُّبُ الْمَعَاصِي [كنز الفوائد ، ج ۱ ، ص ۲۷۹]

۶- علامت اخلاص ممت گذاشتن است

وَ يَطْعُمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَ يَتِيمًا وَ أَسِيرًا [دهر/۸]

لا يَتَّبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَذًى [بقره/۲۶۲] .

۷- پاداش مخل (ص) :

بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [بقره/۱۱۲] .

أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ [صافات/۴۱] .

فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا [نساء/۱۱۴] .

۲. استقلال

كَرَّعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ [فتح/۲۹] .

۱- جامعه محمدی جامعه ای است شکوفا و بالندهاخرج شطأه

جامعه ای همبسته و متعاونفآزره

جامعه ای مستحکم و نفوذناپذیرفاستغلظ

جامعه ای است مستقل و خودکفافاستوی علی سوقه

جامعه ای که وجهه جهانی و دشمن شکن داردلیغیظ بهم الکفار

۲- استقلال : وَلَا تَرْكُنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا [هود/۱۱۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَكُنْ عَبْدَ غَيْرِكَ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا [نساء/۱۴۱] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : بَادِرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالْحَدِيثِ قَبْلَ أَنْ يَسْبِقَكُمْ إِلَيْهِمُ الْمُرْجِئَةُ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۷] .

۳. عبودیت

تَرَاهُمْ رُكْعًا سَجْدًا [فتح/۲۹] .

۱- عبادت ما باید در معرض باشدتراهم

۲- اوصاف عبادت مؤمنین در قرآنالذین هم فی صلاتهم خاشعون [مومنون/۲] .

الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ [معارج/ ۲۳] .

وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يَحَافِظُونَ [معارج/ ۳۴] .

رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [نور/ ۳۷] .

۳- اوج نماز تعظیم و کرنش در برابر پروردگار استرکعاً سُجَّداً [فتح/ ۲۹] .

در حدیثی می خوانیم که قلّه نماز سجده است.

۴- در صدر اسلام بعضی از اصحاب از شب تا صبح رکوع و شبی تا صبح سجده می کردند.

سِيْمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ

۱- منش و رفتار همراهان پیامبر نشان دهنده عبودیت آنها است [نمونه ،]

۴. همراهی

وَالَّذِينَ مَعَهُ

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : الْمُتَقَدِّمُ لَهُمْ مَارِقٌ وَ الْمُتَأَخِّرُ عَنْهُمْ زَاهِقٌ وَ اللَّازِمُ لَهُمْ لَاحِقٌ [إقبال الأعمال ، ص ۶۸۷ . (زیارت جامعه)]

۲- اصحاب پیامبر اختصاصی به یاران زمان حضرت ندارد هر کسی در هر زمانی در خط رسول الله (ص) باشد از اصحاب اوست.

۲- امام خمینی می فرماید : رسول الله (ص) سه منصب داشت نبوت ، حکومت ، قضاوت ، منصب اولی به بعد از او نمی رسد اما حکومت و قضاوت به ائمه و ولی فقیه می رسد وظیفه امروز ما با رهبر بودن است نه جلوتر و نه عقب تر.

۴- در قیامت بعضی می گویند : يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا [فرقان / ۲۷] .

۵- رسول الله (ص) و همراهان مشمول رحمت اند : اَهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَ بَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَ عَلَيَّ أُمَّمٍ مِمَّنْ مَعَكَ [هود / ۴۸] .

۶- رسول الله (ص) و همراهان در قیامت عزیزند : يَوْمَ لَا يَخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ [تحریم / ۸] .

۷- رسول الله (ص) و همراهان الگو هستند : قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَ الَّذِينَ مَعَهُ [ممتحنه / ۴] .

۸- رسول الله (ص) و همراهان جهاد می کنند : لَكِنَّ الرَّسُولَ وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ جَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَ أَنْفُسِهِمْ [توبه / ۸۸] .

۹- رسول الله (ص) و همراهان اهل تهجد هستند : إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَى مِنْ ثُلثِي اللَّيْلِ وَ نِصْفَهُ وَ ثُلُثَهُ وَ طَائِفَهُ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ [مزمل / ۲۰] .

۱۰- رسول الله (ص) و همراهان

مامور به استقامت هستند : فَاسْتَقِمْ كَمَا أَمَرْتَ وَ مَنْ تَابَ مَعَكَ [هود/۱۱۲] .

۵. تولى

رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ [فتح/۲۹] .

۱- إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ [حجرات/۱۰] .

وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا [حشر/۱۰] .

۲- بَغْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ [آل عمران/۱۹۵] .

۳- وَ يُوَثِّرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ [حشر/۹] .

۴- وَ يَطْعَمُونَ الطَّعَامَ [دهر/۸] .

۵- السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ

اهْدِنَا [فاتحه/۶] .

نَعْبُدُ [فاتحه/۵] .

نَسْتَعِينُ [فاتحه/۵] .

۶- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : تَقَرَّبُوا إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِمُؤَاسَاةِ إِخْوَانِكُمْ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۸] .

۷- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : هَلِ الْإِيمَانُ إِلَّا الْحُبُّ وَ الْبُغْضُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۲۵] .

۸- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْمُسْلِمِينَ يَلْتَقِيَانِ فَأَفْضَلُهُمَا أَشَدُّهُمَا حُبًّا لِصَاحِبِهِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۲۷] .

۹- وَ لَوْ كُنْتَ فُظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ [آل عمران/۱۵۹] .

۱۰- فَأَلْفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ [آل عمران/۱۰۳] .

وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً [روم/۲۱] .

عوامل پیوند :

نماز جماعت :

نماز جمعه :

صله رحم :

عيادت :

انفاق :

٦. تبرى

أَشِدَّاءَ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءَ بَيْنَهُمْ [فتح/٢٩.]

١- بَرَاءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ [توبه/١.]

٢- لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ [نساء/١٤٤.]

٣- وَلَا تُطِيعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ [احزاب/٤٨.]

٤- وَلَا تَزْكُوتُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا [هود/١١٣.]

٥- وَلَا تَتَّبِعِ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ اعراف/١٤٢.

٦- جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاعْلُظْ عَلَيْهِمْ [توبه/٧٣.]

٧- تَجِبَتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ [مسد/١.]

۱۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَوْنَا لِلظَّالِمِ خَصْمًا وَ لِلْمَظْلُومِ عَوْنًا [نهج البلاغه ، نامه ۴۷ .]

۱۲- تشبه به كفار ممنوع : رَوَى إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنِ الصَّادِقِ (ع) أَنَّهُ قَالَ : أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى نَبِيِّ مِنْ أَنْبِيَائِهِ قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ لَا يَلْبَسُوا لِبَاسَ أَغْدَائِي وَ لَا يَطْعَمُوا مَطَاعِمَ أَغْدَائِي وَ لَا يَشْرَبُوا مَسَالِكَ أَغْدَائِي فَيَكُونُوا أَغْدَائِي كَمَا هُمْ أَغْدَائِي [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۵۲ .]

۱۳- امیرالمؤمنین (ع) می فرماید : ما در جنگها به رسول الله (ص) پناه می بردیم و از شجاعت و شمشیر زنی حضرت الهام می گرفتیم

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَ أَجْرًا عَظِيمًا [فتح/۲۹ .]

۲. در کتب آسمانی

ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَ مَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ [فتح/۲۹ .]

۱- در تورات و انجیل نه تنها از رسول الله (ص) بلکه از همراهان آن حضرت ستایش شده است.

۲- کتابهای آسمانی تصدیق کننده و مکمل یکدیگرند.

۳- این طور نیست که اسلام دین جنگ باشد و مسیحیت دین صلح ، تمام ادیان تولی و تبری داشته اند

۳. سیمای ابوطالب

۱. مقام و منزلت

۱- پیامبر در مصیبتش گریان شد و به شدت ناراحت و جبین راست او را چهار مرتبه مسح کرد و جبین چپش را سه مرتبه سپس فرمود : ای عمو در صغیری پرورشم دادی و در یتیمی کفالتم کردی و در کبیری حمایت نمودی خدا تو را جزای خیر دهد و پیوند و صله رحم کردی. [منتهی الامال]

۲- سال وفات ابوطالب و خدیجه عام الحزن نامیده شد.

۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا نَالَ مِنِّي قُرَيْشٌ شَيْئًا حَتَّى مَاتَ أَبُو

۲. ایمان ابوطالب

۳- امام صادق (ع): ابوطالب مانند اصحاب کهف ایمان خود را کتمان می کرد و این تاکتیکی بود برای حمایت از پیامبر. در آن زمان اسلام نیاز به یک چهره محبوب و شناخته شده داشت و اگر ابوطالب ایمان خود را ابراز می کرد کفار او را کنار می گذاشتند.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): آمَنَ أَبُو طَالِبٍ (ع) بِحِسَابِ الْجَمَلِ وَ عَقَدَ بِيَدِهِ ثَلَاثَةً وَ سَتَّيْنِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ مَثَلَ أَبِي طَالِبٍ مَثَلُ أَصْحَابِ الْكُهْفِ أَسْرُوا الْإِيمَانَ وَ أَظْهَرُوا الشُّرْكَ فَأَتَاهُمُ اللَّهُ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ [معانی الأخبار ، ص ۲۸۵] .

۴- ابوطالب در لحظات جان دادن وصیت کرد: یا معشر بنی هاشم اطیعوا محمدا و صدقوه تفلحوا و ترشدوا.

۵- یکی از دانشمندان قطیف کتابی درباره ایمان ابوطالب نوشت بنام ابوطالب مومن قریش در ۳۴۰ صفحه و از مدارک اهل سنت اثبات کرده ، ولی مقامات قضایی حجاز از او درخواست نمودند سخن خود را پس بگیرد چون چنین نکرد محکوم به حبس و اعدام شد که با تلاشهای زیاد آزاد گردید. [فروغ ابدیت ، ج ۱ رسول الله (ص) ص ۲۸۵] .

۱- امام باقر (ع): اگر ایمان ابوطالب را در یک کفه ترازو و ایمان این خلق را در کفه دیگر گذارند ایمان او سنگین تر خواهد بود. [رمضان در تاریخ از ابن حدید ، ج ۳ رسول الله (ص) ص ۳۱۱] .

۲- دلایل ایمان ابوطالب كالصحيح من السيره رسول الله (ص) (۳۴)

الف : جملاتی که رسول الله (ص) و ائمه درباره ایمان او گفته اند.

ب : حمایت‌های بی دریغ او از رسول الله (ص) آنهم

در شرایط بسیار سخت.

ج: اقرار ابوطالب در اشعارش درباره رسول الله (ص) و رابطه آنحضرت با خدا (بیش از ۳ هزار شعر).

د: توصیه به فرزندش جعفر و همسرش برای حضور در نماز جماعت.

ه: _: حزن و ناراحتی شدید و استغفار پیامبر هنگام فوت ابوطالب.

و: ابوبکر و عباس می گویند ابوطالب هنگام مرگ می گفت: لا اله الا الله محمد رسول الله

ز: مرثی حضرت علی در فوت پدر در نامه ای که سالهای بعد برای معاویه فرستاد فرمود: بسیار فرق است میان پدر من ابوطالب و پدر تو ابوسفیان.

ح: رسول الله (ص) فرمودند: من در قیامت شفیع پدر و مادر و عمویم ابوطالب هستم.

ط: در اسلام آوردن فاطمه بنت اسد شکی نیست و اگر ابوطالب مسلمان نبود اجازه داده نمی شد که شوهر او غیر مسلمان باشد.

۱- رسول الله (ص) ۸ ساله بود که عبدالمطلب از دنیا رفت و از آن سال تا ۴۲ سال، ابوطالب در کنار رسول الله (ص) بود و در تاریخ اسلام تنها کسی است که ۴۲ سال حامی پیامبر بوده و عبدالمطلب عهد و پیمان گرفته بود از ابوطالب.

۲- همسر و فرزندان ابوطالب از پیشگامان نهضت اسلامی بودند فاطمه بنت اسد (سومین زن مسلمان) و علی و جعفر اولین مسلمانان بودند.

۲. صحابه بد

۱. صفات

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ [حدید/۱۶]

۲- بعضی هنوز ضعف داشتند: الْآنَ خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ وَ عَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا [انفال/۶۶]

۳- بعضی مادی و رفاه طلب بودند: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ أَنْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَثَأَقَلَّتْكُمْ

إِلَى الْأَرْضِ أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ [توبه/۳۸].

۴- پول که آمد همه رفتند : أَسْفَقْتُمْ أَنْ تَقْدُمُوا بَيْنَ يَدَي نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ [مجادله/۱۳].

۵- تمایل به جبهه نداشتند : مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِنْهُمْ [توبه/۱۱۷].

إِنَّ يُبَوِّنَا عَوْرَةَ [احزاب/۱۳].

قَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ [نساء/۷۷].

۶- پیمان شکنی حتی با خدا : فَلَمَّا آتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ وَ تَوَلَّوْا وَ هُمْ مُعْرِضُونَ [توبه/۷۶].

۷- هر کجا به نفعشان بود می آمدند : وَإِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ [نور/۴۹].

۸- در جبهه خلاف کردند : حَتَّى إِذَا فُشِلْتُمْ وَ تَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ [آل عمران/۱۵۲].

۹- گاهی ادب نمی کردند : فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا [احزاب/۵۳].

لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا [نور/۶۳].

۱۰- دنبال کار آسان بودند : لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَ سَفَرًا قاصِدًا لَاتَّبَعُوكَ [توبه/۴۲].

۱۱- جاه طلب : أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْكُونَ أَنْفُسَهُمْ بَلِ اللَّهُ يَزَكِي مَنْ يَشَاءُ وَ لَا يَظْلُمُونَ فِتْلًا [نساء/۴۹].

فَلَا تَرْكُوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى [نجم/۳۲].

۱۲- مغرور : الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ [توبه/۷۹].

۱۳- همان صحابه مسجد ضرار را ساختند : وَ إِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُوا إِلَيْهَا وَ تَرَكَوكَ قَائِمًا [جمعه/۱۱].

۱۴- در همان زمان از زنان رسول الله (ص) بهتر؟؟ هم بودند : عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ مُسْلِمَاتٍ مُؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَ

بنابراین قرآن ، صحابه بودن ، زن رسول الله بودن ، فرزند پیامبر بودن ، عموی رسول الله (ص) بودن (عموی ابراهیم ، عموی رسول الله (ص)) فامیل رسول الله (ص) بودن قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى [قصص / ۷۶] . را دلیل صلاحیت و لیاقت نمی داند .

۲. مطاعن

۱. عمر لعنت الله

عمر در تقسیم میان مهاجر و انصار ، قریش و غیر قریش ، عجم و عرب ، حر و برده ، قبیله مضر و ربیعہ ، اویس و خزرج فرق گذاشت [ابن ابی الحدید ، ج ۸ ، ص ۱۱۱ و تاریخ یعقوبی ، ج ۲ ، ص ۱۰۶ و فتوح البلدان ، ص ۴۳۷] .

در کتاب الامامه و السیاسه می خوانیم که زهرا سلام الله علیها هنگامی که شیخین به عیادتش آمدند فرمود : شما را به خدا از رسول خدا (ص) نشنیده اید که فرمود رضای فاطمه رضای من و غضب او غضب من است . زهرا (ص) فرمود : خداوند و فرشتگان را شاهد می گیرم که شما مرا به خشم آوردید و شکایت شما را به پدرم می کنم . [الامامه و السیاسه ، ابن قتیبہ ، ج ۱ ، ص ۲۰] .

قدامه بن مطعون از صحابه بود . در زمان عمر شراب خورد و دو شاهد شهادت دادند و عمر به او ۸۰ تازیانه زد با اینکه دو هجرت کرده بود و در بدر شرکت کرده بود [اجوبه موسی جار الله نقل از استیجاب اصابه ، مستدرک حاکم ، تلخیص]

اهل سنت که همه صحابه را عادل می دانند در برابر این آیات که در ماجرای احد انتقاد از صحابه می کنند چه می گویند .

قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ [آل عمران/۱۵۴]

همینکه احساس شکست کردند به فکر جان خود افتادند. ابن هشام می گوید عمر خطاب نیز در گوشه ای به فکر این افتاد که چه کند ، انس بن نصر گفت پا شو ، گیرم پیامبر کشته شده ، تو زندگی را دیگر برای چه می خواهی ، تو هم شهید شو.

اصحاب رسول الله ، صفحه ۱۱

إِذْ تُصْعِدُونَ وَلَا تَلْوُونَ عَلَىٰ أَحَدٍ وَ الرَّسُولُ يَدْعُكُمْ فِي أُخْرَاكُمْ فَأَثَابَكُمْ غَمًّا بِغَمِّ [آل عمران/۱۵۳]

مگر ذوالنثدیة عبادتش همه را به تعجب نیاورده بود به جوری که پیامبر ، ابوبکر را برای کشتن او فرستاد ، ابوبکر که او را در حال نماز دید برگشت. عمر را فرستاد ، برگشت. علی (ع) را فرستاد ، حضرت او را پیدا نکرد و زنده ماند و بعدها رئیس خوارج شد. یا قزمان بن حرث با رسول الله (ص) در احد چنان جنگ می کرد که همه اصحاب تعجب می کردند ولی رسول الله (ص) فرمود او اهل آتش است

۲. ابوبکر

تمام فضائل ابی بکر یا از دخترش عایشه است یا از عبدالله بن عمر است که حاضر نشد با حضرت علی بیعت کند. امام شافعی می گوید : تعجب می کنم از علی (ع) که دوستانش دنبال یک جنگی هستیم که بفهمیم عمر یا ابوبکر یا عثمان فرمانده آن جنگ بوده باشند. حتی یک نفر به دست اینها در جنگ کشته نشده است و در جنگ احد و حنین فرار کردند. و در خیبر شکست خورده برگشتند.

سوره براءت را از او (اولی) پس

گرفتند

حتی در آخرین جنگ (سپاه اسامه) یک سرباز عادی بودند. در جبهه در صف های آخر بود.

در جنگ حنین که در سوره توبه آیه ۲۵ مطرح است ذیل آیه: **إِذْ أَعْجَبْتَكُمْ كَثْرَتَكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئاً وَ ضَاقَتْ عَلَيْكُمْ الْأَرْضُ بِمَا رَحَبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ**

۱۲ مسلمانان هزار نفر بودند که فقط ۹ نفر مانده و همه فرار کردند نام این ۹ نفر در تاریخ موجود است

آيَاتُمْ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ عادلند.

مگر به گفته آیه ۱۶ سوره انفال فرار از گناهان کبیره نیست

وَ مَنْ يُولِهِمْ يُؤْمِدْ دُبْرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِتْنَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَ مَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَ بُئْسَ الْمَصِيرُ

از عمر پرسیدند ، جنب اگر آب نداشت چه کند؟ گفت نماز بخواند ولی عمار یاسر تیمم را به یاد او آورد!! [صحیح بخاری ، ج ۱ ، ص ۲ و ۵۴ .]

۳. عثمان

آیا اصحاب عادلند؟ در حالیکه که زیر ۵۰ هزار دینار ، هزار اسب و هزار برده داشت ، و املاک زیادی در بصره ، کوفه ، و مصر داشته.

طلحه از عراق هر روز هزار دینار داشته. عبد الرحمن بن عوف صد اسب ، هزار شتر ، ده هزار گوسفند ، یک هشتم مال او هشتاد و چهار هزار عثمان وقت مرگ صد و پنجاه هزار دینار ، غیر از دامها املاک داشته. زید بن ثابت بعد از مرگش آن قدر طلا و نقره داشت که با تبر می شکستند و دستهایی از آن زخم شده بود [مروج الذهب ، ج ۲ ، ص ۳۴۱ .]

۴. معاویه

آیا همه اصحاب عادلند؟ معاویه جزء اصحاب بود که با اصرار ، فرزند شرابخوار و فاسق خود یزید را

که قاتلِ سیدِ شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ است بر مردم حاکم کرد با اینکه در صحیح مسلم ح ۱ ص ۶۲ می خوانیم دوستی علی ایمان و دشمنی او نفاق ولی آیا بخشنامه جسارت به علی بن ابیطالب از طرف معاویه عدالت است؟! صحیح مسلم باب فضایل علی بن ابیطالب

۵. بعضی دیگر از صحابه

جنگ طلحه و زبیر و عایشه با علی بن ابیطالب چه توجیهی دارد؟

در حالیکه رسول خدا فرمود: هر که علی را دشنام دهد مرا دشنام داده و هر که مرا دشنام دهد خداوند را دشنام داده و کیفر او آن است که با صورت به دوزخ می افتد [مسند احمد، ج ۶، ص ۳۳ و مستدرک حاکم، ج ۳، ص ۱۲۱ و خصال؟؟؟ ص ۲۴].

این حدیث شامل زنان هم می شود. مثل عایشه و جنگ جمل. که ضد آیه *قُرْنٌ فِي بُيُوتِكُنَّ* [احزاب/۳۳] است.

رسول الله (ص) به خانه عایشه اشاره کرد و سه بار فرمود: این جا مرکز فتنه است [صحیح بخاری، ج ۲، ص ۱۲۸ باب ما جاء فی بیوت ازواج النبی (ص)].

آیا فرمان تیر باران بدنسید شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ (امام حسن مجتبی (ع)) در مدینه با عدالت می سازد؟!!!

۱- ابوهریره صحابی بود اما در بازجویی عمر محکوم شد و نتوانست ثابت کند که این همه اموالیکه در بحرین جمع کرده چرا و چگونه جمع کرده؟ عمر آنقدر تازیانه به کمر ابوهریره زد تا خون جاری شد [سید شرف الدین در اجوبه موسی جار الله از عقد الفرید اوائل جزء اول].

۲- خالد بن ولید صحابی بود اما مالک بن نویره را کشت و آن شب با

زنش زنا کرد ولی ابوبکر به او کاری نداشت و می گفت ولید اجتهاد کرده و خطا رفته و گناهی بر او نیست. [مرحوم شرف الدین از ۱۱ کتب معتبر تاریخ این ماجرا را نقل می کند.]

صحابه بد ، که قرآن می گوید : وَ مِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ [توبه/۶۱].

و تمام آیات منافقین که خلاصه : يَقُولُونَ بِاللَّسِيَّتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ [فتح/۱۱]. می باشد اینها را چگونه جواب می دهید؟

درباره ولید بن عقبه که مأمور جمع صدقات بنی المصطلق بود آیهها الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبِيٍّ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصِيبُوهَا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ [حجرات/۶] نازل شد.

مسجد ضرار را منافقین ساختند و آن ها اصحاب بودند.

درباره ثعلبه بن حاطب که زکات نمی داد آیه نازل شد که : وَ مِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهُ لِنُؤْنِنَا مِنْ فَضْلِهِ لَنُصَدِّقَنَّ وَ لَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ فَلَمَّا آتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ وَ تَوَلَّوْا وَ هُمْ مُعْرِضُونَ [توبه/۷۶-۷۵].

مگر قزمان بن حرث با رسول الله (ص) در احد چنان جنگ نمی کرد که همه اصحاب تعجب کردند ولی رسول الله (ص) فرمود : او اهل آتش است ، همینکه جراحی دید و روی خاک افتاد به او گفتند : هِنِيئًا لَكَ بِالْجَنَّةِ كُفْتِ : وَ اللَّهُ مَا قَاتَلْنَا إِلَّا عَلَى الْأَحْسَابِ این اوصاف ما چگونه هر صحابی را عادل بدانیم؟! [شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید ، ج ۱۴ ، ص ۲۶۰]

۱. اصلاح

۱. زمینه های اصلاح

۱. دور نگه داشتن از علوم خطرناک

چگونه اصلاح کنیم؟

دور نگه داشتن کتاب و مجله های خطرناک

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَعَلَّمُوا نِسَاءَكُمْ سُورَةَ يُوسُفَ وَ لَا

تُقْرَأُ وَهِنَّ إِيَّاهَا فَإِنَّ فِيهَا الْفِتْنَ وَ عَلَّمُوهُنَّ سُورَةَ النُّورِ فَإِنَّ فِيهَا الْمَوَاعِظِ [كافي ، ج ۵ ، ص ۵۱۶] .

۲. کنترل رفت و آمدها

کنترل آمد و رفت ها : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْمَرْأَةُ إِذَا خَرَجَتْ مِنْ بَابِ دَارِهَا مُتَزَيِّنَةً مُتَعَطِّرَةً وَ الزَّوْجُ بِذَلِكَ رَاضٍ بَيْنِي لِزَوْجِهَا بِكُلِّ قَدَمٍ قَدِمَتْ فِي النَّارِ [جامع الأخبار ، ص ۱۵۸] .

۳. وقت گذاشتن برای خانواده

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : جُزْءٌ لِأَهْلِهِ [معانی الأخبار ، ص ۷۹] .

۴. زود شوهر دادن دختر

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا يَنْزِلُهَا الْغُرْفَ وَ يَعْجَلُ سَرَاحَهَا إِلَى بَيْتِ زَوْجِهَا [كافي ، ج ۶ ، ص ۴۸] .

۵. هدایت به کلاس قرآن

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ عَلَّمَ وَلَدَهُ الْقُرْآنَ فَكَأَنَّمَا حَجَّ الْبَيْتَ عَشْرَةَ آلَافِ حَجَّهِ وَ اعْتَمَرَ عَشْرَةَ آلَافِ عُمْرَهُ وَ أَعْتَقَ عَشْرَةَ آلَافِ رَقَبَةٍ مِنْ وُلْدِ إِسْرَائِيلَ وَ غَزَا عَشْرَةَ آلَافِ غَزْوَةٍ وَ أَطْعَمَ عَشْرَةَ آلَافِ مَسْكِينٍ مُسْلِمِينَ جَائِعٍ وَ كَانَتْ كَسَا عَشْرَةَ آلَافِ عَارٍ مُسْلِمٍ وَ يَكْتُبُ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ عَشْرُ حَسَنَاتٍ وَ يَمْحُو اللَّهُ عَنْهُ عَشْرَ سَيِّئَاتٍ وَ يَكُونُ مَعَهُ فِي قَبْرِهِ حَتَّى يَبْعَثَ وَ يَثْقُلَ مِيزَانُهُ وَ يَجَاوِزُ بِهِ عَلَى الصِّرَاطِ كَالْبُرْقِ الْخَاطِفِ وَ لَمْ يَفَارِقْهُ الْقُرْآنَ حَتَّى يَنْزَلَ بِهِ مِنَ الْكِرَامَةِ أَفْضَلَ مَا يَتَمَنَّى [جامع الأخبار ، ص ۴۹] .

۶. آموزش آداب زندگی

جماع در برابرشان ممنوع ، جداسازی رختخواب ، اجازه گرفتن هنگام ورود به اتاق ، فراهم کردن وسیله ازدواج.

۷. یاد قیامت

درباره کم فروشان می فرماید : أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ [مطفین / ۴-۵] .

مانع فرار از جبهه است : قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللَّهِ كَمْ مِنْ فِتْنَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِتْنَهُ كَثِيرَةً

يَاذُنِ اللَّهِ وَاللَّهِ مَعَ الصَّابِرِينَ [بقره/ ۲۴۹] .

ساحران مؤمن در برابر طاغوت گفتند : قَالُوا لَا ضَيْرَ إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ [شعراء/ ۵۰] .

رسیدگی به محرومان : إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا . إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا [دهر/ ۱۰-۹] .

تحمل نیش ها : فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ [مطففين/ ۳۴] .

رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ [تحریم/ ۱۱] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ذَكَرَ الْمَوْتَ يَمِيتُ الشَّهَوَاتِ فِي النَّفْسِ وَيَقْطَعُ مَنَابِتَ الْغُفْلَةِ وَيَقْوِي النَّفْسَ بِمَوَاعِدِ اللَّهِ وَيَرْقُ الطَّبْعَ وَيَكْسِرُ أَعْلَامَ الْهَوَى وَيَطْفِئُ نَارَ الْحِرْصِ وَيَحَقِّرُ الدُّنْيَا [مصباح الشریعه ، ص ۱۷۱] .

۸. پذیرش انتقاد

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَحَبُّ إِخْوَانِي إِلَى مَنْ أَهْدَى إِلَيَّ عُيُوبِي [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۳۹] .

۹. قضاوت وجدان

شخصی اراده گناه داشت. پیامبر اکرم (ص) به او فرمود : " آیا حاضری دیگری با ناموس تو گناه کند؟ "

۱۰. تقسیم کارها و نظم

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : اجْتَهِدُوا فِي أَنْ يَكُونَ زَمَانُكُمْ أَرْبَعَ سَاعَاتٍ سَاعَةً لِمُنَاجَاةِ اللَّهِ وَ سَاعَةً لِأَمْرِ الْمَعَاشِ وَ سَاعَةً لِمُعَاشَرَةِ الْإِخْوَانِ وَ الثَّقَاتِ الَّذِينَ يَعْرِفُونَكُمْ عُيُوبَكُمْ وَيَخْلُصُونَ لَكُمْ فِي الْبَاطِنِ وَ سَاعَةً تَخْلُونَ فِيهَا لِلْهَدَايَاتِكُمْ فِي غَيْرِ مُحَرَّمٍ وَ بِهِدِهِ السَّاعَةَ تَقْدِرُونَ عَلَى الثَّلَاثَةِ سَاعَاتٍ [تحف العقول ، ص ۴۰۹] .

۱۱. توجه به آثار شوم گناه

۲. علل و اسباب اصلاح

۱. امر بچه ها به نماز

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مُرُوا صِبْيَانَكُمْ بِالصَّلَاةِ إِذَا بَلَغُوا سَبْعًا [عوالی اللالی ، ج ۱ ، ص ۲۵۲] .

۲. آسان گیری

مسائل را آسان و زمینه ها را فراهم سازیم.

امام سجاد (ع) نماز ظهر و عصر يا مغرب

و عشا را با هم خواندند. سؤال شد چرا بی فاصله خواندید؟ فرمود: بچه ها با من بودند و کار من برای آسان گیری و سرعت بخشی برای کودکان بود و به نماز واجب اکتفا کنید:

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) يَأْمُرُ الصَّبِيَّانَ أَنْ يَصَلُّوا الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ جَمِيعًا وَالظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعًا فَيَقَالَ لَهُ يَصَلُّونَ الصَّلَاةَ فِي غَيْرِ وَقْتِهَا فَيَقُولُ هُوَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يَنَامُوا عَنْهَا [الجعفریات، ص ۵۱].

۳. کم خوری

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): نِعْمَ الْعَوْنُ عَلَى أَسْرِ النَّفْسِ وَ كَسْرِ عَادَتِهَا الْجُوعُ [مستدرک الوسائل، ج ۱۶، ص ۲۱۴].

۴. پرهیز از گناه حتی کوچک

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا كَذَبَ فِي الصَّغِيرِ اجْتَرَى عَلَى الْكَبِيرِ [كافی، ج ۲، ص ۳۳۸].

قَالَ الرَّضَا (ع): الصَّغَائِرُ مِنَ الذُّنُوبِ طُرُقٌ إِلَى الْكِبَائِرِ [عیون أخبار الرضا، ج ۲، ص ۱۸۰].

حضرت مسیح (ع): "شیطان گناهان را کوچک جلوه می دهد و از طریق کوچک جلوه دادن انسان را محاصره می کند." [دارالسلام نور، ج ۴، ص ۲۰۳].

۵. نماز

إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ [عنكبوت/۴۵].

۶. دعا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَكْثَرُ الدُّعَاءِ تَسَلَّمَ مِنْ سَوْرَةِ الشَّيْطَانِ [بحار الأنوار، ج ۷۵، ص ۸].

امام صادق (ع) در حال گریه می گفت: ...

عَنْ ابْنِ أَبِي يَغْفُورٍ قَالَ: "سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ وَهُوَ رَافِعٌ يَدَهُ إِلَى السَّمَاءِ: "رَبِّ لَا تَكْلِنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا لَا أَقَلُّ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرُ" قَالَ فَمَا كَانَ بِأَسْرَعٍ مِنْ أَنْ تَحَدَّرَ الدُّمُوعُ مِنْ جَوَانِبِ لِحْيَتِهِ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيَّ

فَقَالَ : " يَا ابْنَ أَبِي يَغْفُورِ إِنَّ يُونُسَ بِنَ مَتَّى وَكَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى نَفْسِهِ أَقْلًا مِنْ طَرْفِهِ عَيْنٍ فَأُخِيِدَتْ ذَلِكَ الدَّنْبُ " قُلْتُ فَبَلَغَ بِهِ كَفْرًا أَصْلَحَكَ اللَّهُ قَالَ : " لَا وَ لَكِنَّ الْمَوْتَ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ هَلَاكَ " [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٨١] .

٧. محاسبه نفس

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : " أَلَا أُتْبِكُمْ بِأَكْبَسِ الْكَيْسِيِّينَ وَ أَحْمَقِ الْحَمَقَاءِ " قَالُوا : بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَكْبَسُ الْكَيْسِيِّينَ مَنْ حَاسِبَ نَفْسَهُ وَ عَمَلَ لِمَا بَعِيدَ الْمَوْتِ وَ أَحْمَقُ الْحَمَقَاءِ مَنْ اتَّبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهُ وَ تَمَنَّى عَلَى اللَّهِ الْأَمَانِي فَقَالَ الرَّجُلُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ كَيْفَ يَحَاسِبُ الرَّجُلُ نَفْسَهُ قَالَ إِذَا أَضِيحَ ثُمَّ أَمْسَى رَجَعَ إِلَى نَفْسِهِ (غروب از خودش چند سؤال بکنند) وَ قَالَ يَا نَفْسُ إِنَّ هَذَا يَوْمٌ مَضَى عَلَيْكَ لَا يَعُودُ إِلَيْكَ أَبَدًا وَ اللَّهُ سَأَلُكَ عَنْهُ فِيمَا أَفْنَيْتَهُ فَمَا الَّذِي عَمِلْتَ فِيهِ أَ ذَكَرْتَ اللَّهَ أَمْ حَمِدْتَهُ أَ قَضَيْتَ حَقَّ أَخٍ مُؤْمِنٍ أَ نَفَسْتَ عَنْهُ كَرْبَتَهُ أَ حَفِظْتَهُ بِظَهْرِ الْعَيْبِ فِي أَهْلِهِ وَ وُلْدِهِ أَ حَفِظْتَهُ بِعَيْدِ الْمَيُوتِ فِي مُخَلَّفِيهِ أَ كَفَفْتَ عَنْ غِيْبِهِ أَخٍ مُؤْمِنٍ بِفَضْلِ جَاهِكِ أَ أَعَنْتِ مُسْلِمًا مَا الَّذِي صَنَعْتَ فِيهِ فَيَذْكُرُ مَا كَانَ مِنْهُ فَإِنْ ذَكَرَ أَنَّهُ جَرَى مِنْهُ خَيْرٌ حَمِدَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَ كَبَّرَهُ عَلَى تَوْفِيْقِهِ وَ إِنْ ذَكَرَ مَعْصِيَهُ أَوْ تَقْصِيرًا اسْتَغْفَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَ عَزَمَ عَلَى تَرْكِ مَعَاوَدَتِهِ وَ مَحَا ذَلِكَ عَنْ نَفْسِهِ بِتَجْدِيدِ الصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ وَ عَرْضِ بَيْعِهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى نَفْسِهِ وَ قَبُولِهَا وَ إِعَادَةِ لَعْنِ شَانِيئِهِ وَ أَعْدَائِهِ وَ دَافِعِيهِ عَنْ حُقُوقِهِ فَإِذَا فَعَلَ ذَلِكَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ

وَجَلَّ لَسْتُ أَنَا قَشِكُ فِي شَيْءٍ مِنَ الذُّنُوبِ مَعَ مُوَالَاتِكَ أَوْلِيَائِي وَمُعَادَاتِكَ أَعْدَائِي [بحار الأنوار، ج ٦٧، ص ٦٩].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا يَكُونُ الرَّجُلُ مِنَ الْمُتَّقِينَ حَتَّى يَحَاسِبَ نَفْسَهُ أَشَدَّ مِنْ مُحَاسِبِهِ الشَّرِيكَ شَرِيكُهُ فَيَعْلَمَ مِنْ أَيْنَ مَطْعَمُهُ وَمِنْ أَيْنَ مَشْرَبُهُ وَمِنْ أَيْنَ مَلْبَسُهُ أَمْ مِنْ حِلِّ ذَلِكَ أَمْ مِنْ حَرَامٍ [مجموعه ورام، ج ٢، ص ٦٢].

٨. توجه به شخصیت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ كَرَمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ هَانَتْ عَلَيْهِ شَهَوَاتُهُ [نهج البلاغه، حکمت ٤٤٩].

٩. بالابردن سطح آگاهی

أَنَا الْجَاهِلُ عَصِيَّتِكَ بِجَهْلِي وَازْتَكَبْتُ الذُّنُوبَ بِجَهْلِي [العدد القويہ، ص ٣٦٣].

١. اطلاعات

١. اهمیت و ضرورت اطلاعات در اسلام

١. وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ [انفال/٦٠].

٢. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): اسْتَعْمَلْ مَعَ عَدُوِّكَ مِرَاقِبَةَ الْإِمْكَانِ وَانْتِهَازَ الْفُرْصَةَ تَظْفِرُ [غرر الحکم، ص ٣٣٤].

٣. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنْ أَعْقَلَ النَّاسُ عَبْدَ عَرَفَ رَبَّهُ فَأَطَاعَهُ وَعَرَفَ عَدُوَّهُ فَعَصَاهُ [أعلام الدين، ص ٣٣٧].

٤. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): اجْعَلُوا لَكُمْ رُقَبَاءَ فِي صِيَاصِي الْجِبَالِ [نهج البلاغه، نامه ١١].

٥. إِذَا جَاءَ كُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَاثْتَحِنُوهُنَّ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ [ممتحنه/١٠].

٦. مردوا علی النفاق لا تعلم نحن نعلمهم

٧. امام حسین (ع) به برادرش محمد بن حنفیه، هنگامی که بنا داشت از مدینه به مکه و از آنجا به کربلا برود فرمود: اما انت فلا علیک ان تقیم بالمدینه و تكون لی عینا لا تخف

۸. قیس بن مسهر صیداوی مسئول بردن خبر به کوفه بود و در این راه شهید شد.

۹. وَقَالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ أَ تَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ [غافر/ ۲۸] .

۱۰. امام عسگری (ع) نامه ای را درون عصا و چوبی.... عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْأَسْوَدِ قَالَ : " دَعَانِي سَيِّدِي أَبُو مُحَمَّدٍ (ع) فَدَفَعَ إِلَيَّ خَشَبَةً كَأَنَّهَا رِجْلُ بَابٍ مُدَوَّرَةٌ طَوِيلَةٌ مِثْلُ عِ الْكُفِّ فَقَالَ : صَبْرٌ بِهَيْدِهِ الْخَشَبَةِ إِلَى الْعَمْرِى إِلَى أَنْ ذَكَرَ أَنَّهُ ضَرَبَ بِالْخَشَبَةِ بَغْلَ سِقَاءٍ فَأَنْشَقَّتْ فِإِذَا فِيهَا كُتُبٌ فَرَجَعَ إِلَيَّ أَنْ قَالَ : فَلَمَّا دَنَوْتُ مِنَ الدَّارِ اسْتَقْبَلَنِي عَيْسَى الْخَادِمُ عِنْدَ الْبَابِ الثَّانِي فَقَالَ : يَقُولُ لَكَ مَوْلَايَ أَعَزَّهُ اللَّهُ : لِمَ ضَرَبْتَ الْبَغْلَ وَ كَسَرْتَ رِجْلَ الْبَابِ؟ فَقُلْتُ يَا سَيِّدِي! لَمْ أَعْلَمْ مَا فِي رِجْلِ الْبَابِ فَقَالَ : وَ لِمَ احْتَجَجْتَ أَنْ تَعْمَلَ عَمَلًا احْتَجَجْتَ أَنْ تَعْتَدِرَ مِنْهُ إِيَّاكَ بَعْدَهَا أَنْ تَعُودَ إِلَيَّ مِثْلَهَا أَبَدًا؟ " [المناقب ، ج ۴ ، ص ۴۲۷] .

۱۱. در جنگ خندق ، چون تاریکی شب سبب می شد گاهی خودی ها یکدیگر را بزنند رمز شب به وجود آمد یک شب رمزحم لا ینصرون بود.

۱۲. درهای دژهای خیبر گشوده شد و یهودیان با شرایط خاصی... آزاد گردیدند ، ولی باید دید عوامل پیروزی چه بوده است؟

الف : نقشه و تاکتیک جنگی

ب : کسب اطلاعات و اسرار دشمن

الف : ارتش اسلام در نقطه ای فرود آمد که روابط یهود را با دوستان آنان (قبایل غطفان) قطع نمود. ملت غطفان با تجهیزات کافی برای نجات متحدان خود حرکت کردند ، ولی هنوز چیزی راه نپیموده بودند که در میان آنان شایع شد که یاران محمد (ص) از

یک راه انحرافی متوجه سرزمین آنان شده اند! این شایعه به قدری قوت گرفت که آنان از نیمه راه بازگشتند. تاریخ نویسان این شایعه را معلول ندای غیبی می دانند ، ولی هیچ بعید نیست که این شایعه از ناحیه مسلمانان غطفان درست شده! و طراحان این شایعه مسلمانان واقعی غطفان باشند که به دستوریامبر (ص) مامور بودند در لباس کفر میان قبایل خود به سر ببرند.

واین مطلب در جنگ احزاب نیز سابقه دارد ، زیرا در پرتو شایعه سازی یک مسلمان غطفانی به نام نعیم بن مسعود باعث شد ارتش کفر متفرق شوند. [فروغ ابدیت ، ج ۲ ، ص ۶۵۷]

۱۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَمَّا بَعِيدُ فَإِنَّ عَيْنِي بِالْمَغْرِبِ كَتَيْبٍ إِلَى يَغْلُمُنِي أَنَّهُ وَجَّهَ إِلَى الْمَيْمِمْ أَنَسُ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ الْعُمَى الْقُلُوبِ الصُّمِّ الْأَسْمَاعِ الْكُمِهِ الْأَبْصَارِ [نهج البلاغه ، نامه ۳۳] .

۱۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَابْعَثِ الْعُيُونَ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۱۵. در همین عهدنامه مالک سه مرتبه واژه عیون آمده است!

۱۶. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كَلِّمِ رَاعٍ وَكَلِّمِ مَسْئُولٍ عَنْ رَعِيَّتِهِ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۶] .

۱۷. اگر ضرورت نظام وابسته به جاسوسی شد جاسوس لازم است.

۲. سیره نبوی و علوی در اطلاعات

۱. اطلاعات در جامعه

۱. رسول الله (ص) قبل از هجرت در ليله العقبه هنگامی که انصار با آن حضرت ملاقات کرده و بیعت نموده اند برای آنان نقیب تعیین کرده و برای هر طایفه ای از طوایف انصار یک یا دو نفر را از خودشان به عنوان نقابت نصب فرمود.

۲. در مدینه در میان ارتش در سال ۶ هجری برای هر ده نفر یک نفر عریف معین فرمود تا به

وسيله آنها اوضاع و احوال را تحت نظر داشته و مطالب لازمه را رسيدگي نمايد و هم چنين در ميان قبائل مختلف عرب نيز مأموران اطلاعاتي معين شد مانند خبذب بن نعمان و رافع بن خديج و...

۳. علي (ع) نيز از سيره رسول الله (ص) تبعيت کرده و در طول چهار سال و اندي که روی کار آمد عريف هائي داشت و اموال و عطايا را به وسيله آنان تقسيم و اوضاع و احوال را قهرا به واسطه آنان تحقيق و گاهي هم مجرمين را به وسيله آنها تنبيه مي کرد.

۴. علي (ع) در شهرها به وسيله عيون و جاسوسان مخفي و مورد اعتماد و و ثوق خود کارمندان حکومت را مراقبت شديد نموده و حتی در دستورالعمل ها (مخصوصا در عهدنامه مالک بن الحارث الاشتر) دستور تعيين چنين افرادی را صادر می کند.

۵. رسول خدا (ص) سعيد بن العاص را عامل السوق (مامور بازار) مکه و عمر را عامل السوق مدینه قرار داده بود. [اسد الغابه ، ج ۲ ، ص ۳۰۹۸]

۶. ابن عمر می گوید : شخصی را دیدم به جرم اينکه مکیيل و موزون را جزافا (بدون کیل و وزن) فروخته بود تعزیرمی نمودند. [ترايب اداريه ، ج ۱ ، ص ۲۸۵]

۷. نقل شده که عمر در زمان خلافت خود زنی را به نام ام الشفاء عامل سوق تعيين کرده بود و بعضی این قضیه را به رسول خدا (ص) نسبت داده اند. [ترايب اداريه ، ج ۱ ، ص ۵۵]

۸. علي (ع) هر روز در بازار کوفه می گشت و امر به معروف می نمود و شخصا به اوضاع رسيدگي می کرد.

قَالَ الْبُقَيْرِيُّ (ع)

: كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) بِالْكَوْفَةِ عِنْدَكُمْ يَغْتَدِي كُلَّ يَوْمٍ بُكْرَةً مِنَ الْقَصِيرِ فَيَطُوفُ فِي أَسْوَاقِ الْكَوْفَةِ سُوقًا سُوقًا وَمَعَهُ الدَّرَّةُ عَلَي غَاتِقِهِ [كافی، ج ۵، ص ۱۵۱].

۹. علی (ع) علی بن اصمغ را وایی بارجاه قرار داد و چون خیانت او آشکار شد دستش را قطع کرد. [اشتقاق، ج ۲، ص ۲۷۲]

۱۰. علی (ع) عامل السوق اهواز را در اثر خیانت دستور داد زندانی با اعمال شاقه نمودند.

عَنْ عَلِيٍّ (ع) : أَنَّهُ اسْتَدْرَكَ عَلِيَّ ابْنَ هِرْمَةَ خِيَانَةً وَ كَانَ عَلِيٌّ سُوْقِ الْأَهْوَاذِ فَكَتَبَ إِلَيْ رِفَاعَةَ فَإِذَا قَرَأَتْ كِتَابِي هَذَا فَتَحَّ ابْنُ هِرْمَةَ عَنِ السُّوقِ وَ أَوْقَفَهُ لِلنَّاسِ وَ اسْحَبْنَاهُ [دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۵۳۲].

۱۱. چون علی (ع) مشاهده کرد که جمعی در بازار از محوطه ای که برای خود داشتند تجاوز کردند دستور داد جایگاهی که درست کرده بودند را خراب کنند.

۱۲. امام علی (ع) دستور داد تا فاضلاب هایی که از پشت بام ها و حوض ها در کوچه ها ریخته می شد و همچنین آب کثیف ها (توالت ها) قطع گردد. [کنز، ج ۵، ص ۴۸۸]

۱۳. همچنین حضرت نشستن در معابر عمومی را ممنوع کرد و جایی را که جوانان و اشخاص هرزه تجمع می کردند خراب کرد. [البيان و البنين، ج ۲، ص ۱۰۲ و نژالدر، ج ۱، ص ۱۵۲]

۱۴. رسول خدا (ص) دستور داد مالی را که صاحبش آن را احتکار نموده بود به بازار بیاورند و در معرض فروش قرار دهند. [توحید صدوق، ص ۳۸۸].

۱۵. رایت علیا بشط الکلا یسال عن الاسعار :

علی (ع) را در شط

الکلا دیدم که از قیمت‌های اجناس سؤال می نمود [تعالیق احقاق الحق ، ج ۸ ، ص ۵۶۳]

۱۶. قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَسْأَلُ النَّاسَ عَمَّا فِي النَّاسِ [معانی الأخبار ، ص ۸۲] .

۱۷. احادیث وارده در موضوع عریف نقل شده ، از جمله آنکه قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا بُدَّ مِنَ الْعَرِيفِ وَالْعَرِيفُ فِي النَّارِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۱۱۰] .

درعین حال که گفته بودند : عرافت حق است و عریف باید باشد و لکن چون مقام عرافت مانند قضاء بسیار حساس و خطرناک است فرمودند : وَالْعَرِيفُ فِي النَّارِ

۱۸. امیر المومنین (ع) برای جلوگیری از خطرات مخالفین داخلی ، طلحه و زبیر و هواخواهان بنی امیه و جاسوسان معاویه که در دوران خلافت چند ساله گرفتار کارشکنی و توطئه های آنان بود مراقبت کامل می کرد و به قیس بن سعد بن عباده در مصر و دیگر عمال و کارگزاران حکومتی دستور می داد که در مورد افراد مشکوک (مریب) شدیداً مراقبت کنند.

۱۹. اداره حسبه برای تصدی رسمی امر به معروف و نهی از منکر :

حسبه از احتساب فلان علی فلان انکر علیه قبیح عمله

محتسب؛ یعنی کسی که از طرف دولت رسماً حق اعتراض به خلاف کار را دارد. احتسب فلانا؛ یعنی اختیار ، چون محتسب با تحقیق و تفتیش مردم را امتحان می کند.

امر به معروف را حسبه و مسئول را محتسب می گویند. گروهی داوطلبانه این کار را انجام می دهند ، لکن گروهی از طرف دولت رسماً مامور این کار هستند. رسیدگی به اوضاع مردم برای محتسب واجب عینی و برای دیگران واجب کفائی

است. رسیدگی به شکایات برای او واجب و حق تعزیر دارد. از بیت المال ارتزاق می شود. در امور عرفی حق نظر دارد که فلانی در کجا، چه عملی، چه شغلی، با چه کیفیتی و....

گاهی محتسب شاخه کار قضاوت و گاهی مستقل و....

قاضی بدون شاکی کاری ندارد، ولی محتسب بدون وجود شاکی هم در منکرات دخالت می کند.

قاضی حق خشونت ندارد، فقط حکم می کند، ولی محتسب اعمال خشونت می کند.

محتسب از افراد موجه و مشهور و امین انتخاب می شده و بر والی مسلمین لازم است چنین افرادی را بر جامعه گماشته باشد.

محتسب دارای مقام علمی، حق گرفتن نیرو و تعلیم کارشناس و جرم شناس و کشف جرائم و چگونگی برخورد را داشت و گاهی شرطه ها هم بازوی محتسب بودند. در بندرها نماینده داشت، بر واردات و صادرات و انبارها نظارت و اهل بازار از او حساب می بردند.

محتسب در اقوام و عشایر و اصناف عریف (رابط میان مردم و دولت از خود مردم و از خود قبیله) تعیین می کرد.

محتسب در برخوردها با مردم با عریف مشورت می کرد.

عریف (رابط میان مردم و حاکم) اگر غش شخصی را دید به محتسب گزارش دهد تا او کیفر دهد. [احمد میانجی (نور علم)

[

وظایف محتسب نظارت بر اجرای قانون، دستور به خراب کردن ساختمان هایی که در حال سقوط است و حتی منع حملانی که بار زیاد بر خود یا حیوان حمل نکنند، جلوگیری از منکرات در بازار، بازرسی از تمام صنفان به خصوص گوشت و نان.] در لغت نامه دهخدا لغت حسبه و محتسب درباره وظائف محتسب

خوب بحث کرده است] .

۲. اطلاعات درنبرد

۱. گزینش نیرو

۱. وثاقت

۱. قَالَ الرَّضَا (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا وَجَّهَ جَيْشًا فَأَمَّهُمْ أَمِيرُ بَعَثَ مَعَهُمْ مِنْ ثِقَاتِهِ مَنْ يَتَجَسَّسُ لَهُ خَبْرَهُ [بحار الأنوار ، ج ۹۷ ، ص ۶۱] .

۲. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ [آل عمران / ۱۱۸] .

۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَابْعَثِ الْعِيُونَ مِنْ أَهْلِ الصِّدْقِ وَالْوَفَاءِ عَلَيْهِمْ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۴. افرادی مثل قیس بن مسهر صیداوی که خبر امام حسین (ع) را به دشمن در کوفه نداد گرچه به قیمت جانش تمام شد.

۵. عزیز و نفوذ ناپذیر.

۲. رازداری

۱. قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَوْ كَانَ لِلْأَسْتِثْمَةِ أَوْ كَيْهٍ لَحَدَّثْتُ كُلَّ امْرِئٍ بِمَا لَهُ وَعَلَيْهِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۲۶۴] .

اوکیه (جمع وکاء به معنی بندی که سر چیز را می بندند)

۲. تا نگفتی سرا سیر توست ، اگر گفتی تو اسیری :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سِرٌّ أَسِيرٌ فَإِنْ أَفْشَيْتَهُ صَرْتَ أَسِيرَهُ [غررالحکم ، ص ۳۲۰] .

تا نگفتی تو انتخاب گری :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ كَتَمَ سِرَّهُ كَانَتْ الْخَيْرَةُ بِيَدِهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۶۲] .

اگر گفتی بی اعتباری :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ ضَعَفَ عَنْ سِرِّهِ فَهُوَ عَنْ سِرِّ غَيْرِهِ أَوْ ضَعَفَ [غررالحکم ، ص ۳۲۱] .

اگر گفتی ، حق ملامت نداری :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا لَمْتَ أَحَدًا عَلَى إِذَاعِهِ سِرِّي إِذْ كُنْتَ بِهِ أَضِيقَ [غُرِّ الْحَكْمِ ، ص ٣٢١] .

اگر گفتمی ، ذلیل دیگرانی :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَطَّلِعْ زَوْجَكَ وَعَبْدَكَ عَلَى سِرِّكَ

فیسترقاک [غرالحکم ، ص ۳۲۰] .

۳. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَتَمَانَ سَرْنَا جِهَادَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [أمالی مفید ، ص ۳۳۸] .

۴. قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : وَ اللَّهُ إِنَّ أَحَبَّ أَصْحَابِي إِلَيَّ أَوْرَعُهُمْ وَ أَفْقَهُهُمْ وَ أَكْتَمَهُمْ لِحَدِيثِنَا [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۲۳] .

۵. امام کاظم (ع) در نامه ای که از زندان برای سوید سائی فرستاد ، فرمود : لَا تُفْشِ مَا اسْتَكْتَمْنَاكَ [کافی ، ج ۸ ، ص ۱۲۵] .

۶. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أُمِرَ النَّاسُ بِخَصْلَتَيْنِ فَضَيَعُوهُمَا فَصَارُوا مِنْهُمَا عَلَى غَيْرِ شَيْءٍ الصَّبْرِ وَ الْكُتْمَانِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۲۲] .

۷. پذیرفته شدن در پرتو راز داری است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الظَّفَرُ بِالْحَزْمِ وَ الْحَزْمُ بِإِجَالِهِ الرَّأْيُ وَ الرَّأْيُ بِتَحْصِينِ الْأَسْرَارِ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۸] .

۸. قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : وَ دِدْتُ وَ اللَّهُ أَنِّي افْتَدَيْتُ خَصِيْمَتَيْنِ فِي الشَّيْعَةِ لَنَا بَبْغَضِ لَحْمِ سَاعِدِي النَّزَقِ وَ قَلِّهِ الْكُتْمَانِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۲۱] .

۳. سعه صدر

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : خَالِطُوا الْأَبْرَارَ سِرًّا وَ خَالِطُوا الْفُجَّارَ جَهَارًا وَ لَا تَمِيلُوا عَلَيْهِمْ فَيَظْلِمُوكُمْ فَإِنَّهُ سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ لَا يَنْجُو فِيهِ مِنْ ذَوِي الدِّينِ إِلَّا مَنْ ظَنُّوا أَنَّهُ أَبْلَهُ وَ صَبَرَ نَفْسَهُ عَلَى أَنْ يَقَالَ [لَهُ] إِنَّهُ أَبْلَهُ لَا عَقْلَ لَهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۱۷] .

۴. دقت در تحقیق

۱. لَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ كَسْتُمْ مُؤْمِنًا [نساء/ ۹۴] .

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اذْرُتُوا الْحُدُودَ بِالشُّبُهَاتِ [من لايحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۷۴] .

۳. قال رسول الله (ص) : اني لم اوامر ان انقب

عن قلوب الناس و لا اشد بطونهم [كنز الاعمال ، حديث ٣١٥٩٧]

٤. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تَطْلُبُوا عَثْرَاتِ الْمُؤْمِنِينَ فَإِنَّ مَنْ تَتَبَعَ عَثْرَاتِ أَخِيهِ تَتَبَعَ اللَّهُ عَثْرَاتِهِ وَ مَنْ تَتَبَعَ اللَّهُ عَثْرَاتِهِ يَفْضَحْهُ وَ لَوْ فِي جَوْفِ بَيْتِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٥٥] .

٥. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَمَّا تَشَاءُوا الْفَاجِرَةَ مَنْ فَجَرَ بِكَ فَكَمَا هَانَ عَلَيْهَا الْفُجُورُ يَهُونُ عَلَيْهَا أَنْ تَزِمِيَ الْبَرِيءَ الْمُسْلِمَ [تهذيب الأحكام ، ج ١٠ ، ص ٤٨] .

٦. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِذَا سَيَّلْتَ الْفَاجِرَةَ مَنْ فَجَرَ بِكَ فَقَالَتْ فَلَانٌ فَإِنَّ عَلَيْهَا حَيْدِينَ حَدًّا لِفُجُورِهَا وَ حَدًّا لِفِرْيَتِهَا عَلَى الرَّجُلِ الْمُسْلِمِ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٠٩] .

٢. اعزام نیرو

١. رسول الله (ص) قبل از هجرت در ليله العقبه هنگامی که انصار با آن حضرت ملاقات کرده و بیعت نموده اند برای آنان نقیب تعیین کرده و برای هر طایفه ای از طوایف انصار یک یا دو نفر را از خودشان به عنوان نقابت نصب فرمود.

٢. در مدینه در میان ارتش در سال ٦ هجری برای هر ده نفر یک نفر عریف معین فرمود تا به وسیله آنها اوضاع و احوال را تحت نظر داشته و مطالب لازمه را رسیدگی نماید و هم چنین در میان قبایل مختلف عرب نیز عریف معین شد ، مانند خبدب بن نعمان و رافع بن خدیج و...

٣. علی (ع) نیز از سیره رسول الله (ص) تبعیت کرده و در طول چهار سال و اندی که روی کار آمد عریف هایی داشت و اموال و عطایا را به وسیله آنان تقسیم و اوضاع و احوال را قهرا به واسطه آنان

تحقیق و گاهی هم مجرمین را به وسیله آنها تنبیه می کرد.

۴. علی (ع) در شهرها به وسیله عیون و جاسوسان مخفی و مورد اعتماد و و ثوق خود کارمندان حکومت را مراقبت شدید نموده و حتی در دستورالعملها (مخصوصا در نامه مالک بن الحارث الاشر) دستور تعیین چنین افرادی را صادر می کند.

۵. رسول خدا (ص) سعید بن العاص را عامل السوق (مامور بازار) مکه و عمر را عامل السوق مدینه قرار داده بود. [اسد الغابه ، ج ۲ ، ص ۳۰۹۸]

۱. به فرمان پیامبر زید بن ثابت مامور شد زبان یهودیان را فرا بگیرد تا بتواند گزارش تهیه کند.

۲. نعیم بن مسعود در جنگ احزاب یک کار اطلاعاتی بسیار مهم کرد (با اجازه رسول الله (ص)) او تازه مسلمان شده و کفار نمی دانستند. نزد یهود رفت که شما از مشرکان مکه گروگان بگیرید تا مجبور به مقاومت شده و فرار نکنند و شما در مدینه تنها تحت فشار مسلمانان باشید. یهود چنین طرحی را پذیرفت و او نزد مشرکان رفت که این یهود به شما بدبین است و فردا گروگان خواهد گرفت و بالاخره باین سیاست موفق شد و به اسلام خدمت کرد.

۳. خود پیامبر اکرم (ص) ناشناس در بدر وارد قبیله ای شد و اطلاعات کسب کردند. [فروغ ابدیت ، ج ۱ ، ص ۴۰۸]

۴. پیامبر اکرم (ص) شخصی را برای خبر گیری به میان طایفه ابوسفیان فرستاد. [سنن ابی داود ، ج ۳ ، ص ۳۸]

۵. بعد از شکست احزاب در جنگ خندق رسول اکرم (ص) حدیفه را مامور کرد تا از شکست قطعی اطلاعاتی کسب کند. [فروغ ابدیت ، ج ۲]

۶. گاهی از دستگیر شدگان خبر دریافت می شد ، از جمله شب ششم جنگ خیبر جاسوس یهودی را دستگیر و نزد رسول اکرم (ص) آوردند. او تامین خواست تامین دادند و مرکز مهمات و زاغه های دشمن را فاش کرد. [فروغ ابدیت ، ج ۲ ، ص ۶۵۷]

۷. رسول اکرم (ص) جمعی را به نام عاصم برای کسب خبر به مکه فرستاد. [پیامبر و یاران ، ج ۴ ، ص ۴۵]

۸. سعید بن زید شوهر خواهر عمر (از عشره مبشره) در یازده جنگ شرکت کرد ، ولی در بدر از طرف رسول اکرم (ص) به منطقه شام برای گرفتن خبر اعزام شد. و سهمیه غنایم بدر را به او دادند. [اسد الغابه ، ج ۲ ، ص ۳۰۶ و ۳۰۷]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَمَا بَعِيدُ فَإِنَّ عَيْنِي بِالْمَغْرِبِ كَتَبَ إِلَيَّ يَغْلُمُنِي أَنَّهُ وَجَّهَ إِلَيَّ الْمَوْسِمِ أَنَسُ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ الْعُمَى الْقُلُوبِ الصُّمِّ الْأَسْمَاعِ الْكُمِّهِ الْأَبْصَارِ [نهج البلاغه ، نامه ۳۳] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا بَعَثَ جَيْشًا فَاتَّهَمَ أَمِيرًا بَعَثَ مَعَهُ مِنْ ثِقَاتِهِ مَنْ يَتَجَسَّسُ لَهُ خَبْرَهُ [وسائل الشيعه ، ج ۱۵ ، ص ۶۰] .

سهمیه غنایم ماموران اطلاعاتی هم چون رزمندگان پرداخت می شد.

۳. مخفی کاری

۱. بعد از مدتها محاصره در خندق تلاش و گرسنگی و ترس زیادی مسلمانان را فرا گرفته بود. رسول اکرم (ص) مقداری از شب را نماز خواندند ، سپس فرمود : أَلَا رَجُلٌ يَأْتِينَا بِخَبَرِ الْقَوْمِ يَجْعَلُهُ اللَّهُ رَفِيقِي فِي الْجَنَّةِ قَالَ حَذِيفَةُ : فَوَاللَّهِ مَا قَامَ مِنَّا أَحَدٌ مِمَّا بِنَا مِنَ الْخَوْفِ وَالْجَهْدِ وَالْجُوعِ فَلَمَّا لَمْ

يقم أحد دعانی فلم أجد بدا من إجابته قلت : لبيك قال : اذهب فجنني بخبر القوم و لا تحدثن شيئا حتى ترجع [بحار الأنوار ، ج ٢٠ ، ص ٢٠٨] . او شبانه رفت و وارد لشگر شد و از زیر خيمه ها به لشگر كفر ملحق شد. باد تندي ديگ غذا و همه چيز كفار را به هم زده بود. ابوسفیان كه بساط را بر هم ريخته ديد ، گفت : مواظب باشيد در اين گرد و غبار مسلمانان نفوذی نداشته باشند. هر كس نام فرد پهلویی خود را بپرسد. حديفه می گوید : من پيش دستي كردم و نام اطرافيان خود را پرسيدم كه ديگر زمينه شكی باقی نماند. به هر حال اخبار را گرفته نزد رسول الله (ص) آمدم ، ولی هنگام حرکت رسول الله (ص) سفارش كرد كه كاری نکنم و لذا در همان طوفان كه ابوسفیان را بيچاره و در حال فرار ديدم خواستم او را هلاک كنم. به ياد سخن رسول اکرم (ص) افتادم و كاری انجام ندادم. همين كه حديفه برگشت رسول اکرم (ص) او را در بر گرفته و پارچه دوش خود را روی او انداخته و اخبار را پرسيد. [بحار ، ج ٢٠ ، ص ٢٠٨ و كامل ابن اثير ، ج ٢ ، ص ١٨٤]

٢. پیامبر اکرم (ص) افرادی را برای نابود کردن یکی از سران كفر فرستاد. مسلمانان قبل از انجام ماموریت شروع به طواف كعبه كردند ، ولی طرح عملیات لو رفت.

٣. پیامبر اکرم (ص) در خندق ، احد به مامور اطلاعات فرمود : كلمه ای از گزارشات خود را حضور مردم به من نگو. [مغازی

۴. حتی نقل خبر شیرین گاهی ممنوع: در احد پیامبر اکرم (ص) مجروح شد، مسلمانان برای شاد کردن فرمود: محمد (ص) زنده است. حضرت با نهادن انگشت به دهان (رمز سکوت) اشاره فرمود: این بشارت دشمن را حساس و مرا می کشند. [مغازی، ج ۱، ص ۲۳۶]

۵. پیامبر اکرم (ص) از اسم رمز ("غصل" و "قاره") نام دو قبیله ای که سپاه تبلیغی اسلام را به سرزمین خود دعوت نموده و در آنجا سر بریدند! استفاده کرد. [فروغ ابدیت، ج ۲، ص ۵۴۰]

۶. امام عسگری (ع) نامه هایی در میان عصای چوبی خود می نهادند و به شخصی می دهد و می فرماید: این چوب را به فلانی بدهد، وسط راه دعوا شد، عصا را زد و شکست و نامه ها بیرون آمد. او چوب را برداشت و برگشت: امام فرمود: چرا چوب را زدی؟

عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْأَسْوَدِ قَالَ: "دَعَانِي سَيِّدِي أَبُو مُحَمَّدٍ (ع) فَدَفَعَ إِلَيَّ خَشَبَةً كَأَنَّهَا رِجْلُ بَابٍ مُدَوَّرَةٌ طَوِيلَةٌ مِلْءُ الْكُفِّ فَقَالَ: صِرْتُ بِهِذِهِ الْخَشَبَةِ إِلَى الْعُمَرِيِّ إِلَى أَنْ ذَكَرَ أَنَّهُ ضَرَبَ بِالْخَشَبَةِ بَعْلَ سِقَاءٍ فَأَنْشَقَّتْ فَإِذَا فِيهَا كُتُبٌ فَرَجَعَ إِلَيَّ أَنْ قَالَ فَلَمَّا دَنَوْتُ مِنَ الدَّارِ اسْتَقْبَلَنِي عَيْسَى الْخَادِمُ عِنْدَ الْبَابِ الثَّانِي فَقَالَ يَقُولُ: لَكَ مَوْلَايَ أَعَزَّهُ اللَّهُ: لِمَ ضَرَبْتَ الْبَعْلَ وَ كَسِرْتَ رِجْلَ الْبَابِ؟ فَقُلْتُ يَا سَيِّدِي! لَمْ أَعْلَمْ مَا فِي رِجْلِ الْبَابِ" [المناقب، ج ۴، ص ۴۲۷].

۷. إِذِ تَمْشِي أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى مَنْ يَكْفُلُهُ فَرَجَعْنَاكَ إِلَى أُمِّكَ [طه/۴۰].

۸. فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ جَعَلَ السَّقَايَةَ فِي رَحْلِ

٩. وَ لِيَلْتَلِفَ وَ لَا يَشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا إِنَّهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ وَلَنْ تُفْلِحُوا إِذًا أَبَدًا [كهف/ ٢٠-١٩].

— عثمان بن سعید عمری اولین نایب خاص امام زمان (عج) چون شیعیان ائمه‌علیهم السلام همیشه مورد نظر دشمنان و در تنگنا بوده اند عاشقان را داخل کیسه مخصوص روغن می کرد و به این بهانه به ملاقات حضرت شرفیاب می کرد. [مفاخر، ج ١، ص ٣٠٤]

٤. تشکیل نهادهای اطلاعاتی

١. شبکه اطلاعاتی پیامبر (ص) در مکه عباس عموی پیامبر (ص) بود که پیامبر را از نقشه جنگی قریش آگاه می کرد. [فروغ ابدیت، ج ٢، ص ٤٤٧]

٢. نعیم بن مسعود تازه مسلمان شده بود، به پیامبر (ص) گفت که من با تمام قبائلی که فعلا در احزاب متحد علیه شما هستند آشنا هستم و آنها از اسلام آوردن من خیر ندارند. می توانم در پوست دوستی میان احزاب تفرقه به پا کنم. پیامبر (ص) اجازه داد و او رفت و به یهودیان گفت: که شما گروهی از قریش را گرو بگیرید که اگر مسلمانان پیروز شدند و کفار فرار کردند شما یهود تنها در دست مسلمانان قرار ندهید و آنها به خاطر وجود گروگانهای خود بمانند و شما را یاری کنند، چون شما یهودی و ساکن مدینه هستید و نمی توانید فرار کنید. سپس نزد کفار رفت و گفت: فردا یهود از شما گرو خواهند گرفت، لذا همکاری نکنید. خلاصه تفرقه به پا کرد. [فروغ ابدیت، ج ٢، ص ٥٥٠]

٣. در تفسیر صافی ذیل آیه: سَأَلِقَى فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ

[انفال/ ۱۲] می فرماید که پیامبر (ص) دو جاسوس فرستاد تا خبر کاروان قریش را بدهد.

۴. پس از شکست احزاب در خندق ، پیامبر (ص) حذیفه را مامور کرد تا از شکست قطعی اطلاعاتی کسب کند. [فروغ ابدیت ، ج ۲ ، ص ۵۵۴۴]

۵. شب ششم جنگ خیبر باز یک یهودی جاسوس دستگیر می شود و نزد پیامبر (ص) آوردند و تامین خواست. به او تامین دادند و مرکز مهمات و زاغه های دشمن را فاش کرد. [فروغ ابدیت ، ج ۲ ، ص ۶۵۷]

۶. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَاعْلَمُوا أَنَّ مُقَدَّمَةَ الْقَوْمِ عُيُونُهُمْ [نهج البلاغه ، نامه ۱۱] .

۷. در جنگ بدر رسول اکرم (ص) ناشناس وارد قبیله ای شدند و از وضع پیامبر و مسلمانان و دشمن اطلاعاتی کسب کردند. [فروغ ابدیت ، ج ۱ ، ص ۴۰۸]

در جنگ بدر یک گروه گشتی به سرپرستی علی (ع) سر چاه بدر آمدند و دو غلام که مربوط به دشمن بود دستگیر و به نزد پیامبر (ص) بردند و اطلاعاتی از آن دو کسب کردند. پیامبر (ص) پرسید : عدد شما چند نفر است؟ گفتند : نمی دانیم ، پرسید : روزی چند شتر می کشید؟ گفتند : یک روز ۱۰ شتر و یک روز ۹ شتر. پیامبر (ص) فرمود : جمعیت دشمن بین ۹۰۰ الی ۱۰۰۰ نفر است. از سران قریش پرسید و استنباط فرمودند که از همه ابر قدرتها هستند. [فروغ ابدیت ، ج ۱ ، ص ۴۰۹]

۹. وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولَى الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَلَوْ

فَضَّلَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَا تَبْغُتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا [نساء/ ۸۳] .

آری اسرار مسلمانان نباید فاش شود و نباید در اختیار افراد ساده قرار گیرد و باید به مرجع ذی صلاح ارجاع شود.

۵. کشف جاسوس

حضرت امیر (ع) همراه زبیر و مقداد از طرف رسول اکرم (ص) مامور شد تا نامه اخباری که زن لابلای موی خود پنهان کرده از او گرفته و برگردانند. [سنن ابی داود ، ج ۳ ، ص ۴۷ حدیث ۲۶۵۰]

بارها مسلمانان افراد نفوذی دشمن را گرفته و نزد رسول اکرم (ص) می آوردند و این دلیل آن است که مسلمانان چنان نفوذ در دشمن داشتند که آنان را به خوبی می شناختند.

۶. برخورد با جاسوس

۱. وَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا [توبه/ ۱۰۷] . خراب و زباله دان شد.

۲. خانه سویلم یهودی که مرکز تلاش منافقان برای دلسرد کردن مسلمانان در شرکت در جنگ تبوک قرار گرفت به فرمان رسول اکرم (ص) به آتش کشیده و بر سر آنها خراب شد.

۳. اقرأ منی علی والدک السلام ، و قل له إني إنما أعيبك دفاعاً مني عنك ، فإن الناس و العدو يسارعون إلى كل من قربناه و حمدنا مكانه لإدخال الأذى في من نجهه و نقربه ، و يرمونه لمحبتنا له و قربه و دنوه منا ، و يرون إدخال الأذى عليه و قتله ، و يحمدون كل من عبناه نحن و أن نحمد أمره ، فإنما أعيبك لأنك رجل اشتهرت بنا و لميلك إلينا ، و أنت في ذلك مذموم عند الناس غير محمود الأثر لمودتك لنا و بميلك إلينا ، فأحبت أن أعيبك ليحمدوا أمرك في الدين بعبيك و نقصك ، و يكون بذلك منا

دافع شهرهم عنك ، يقول الله جل و عز : أما السفينه فكانت لمساكين يعملون في البحر فأردت أن أعيبها و كان وراءهم ملك يأخذ كل سفينه (صالحه) غصبا ، هذا التنزيل من عند الله صالحه ، لا و الله ما عابها إلا لكي تسلم من الملك و لا تعطب على يديه و لقد كانت صالحه ليس للعب منها مساع و الحمد لله ، فافهم المثل يرحمك الله فإنك و الله أحب الناس إلى و أحب أصحاب أبي (ع) حيا و ميتا ٠٠٠٠ [رجال الكشي ، ص ١٣٨] .

٢. قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَوْ كَانَ لِلْأَسْتِكْمِ أَوْ كَيْهٌ لَحَدَّثْتُ كُلَّ امْرِئٍ بِمَا لَهُ وَ عَلَيْهِ [كافي ، ج ١ ، ص ٢٦٤] .

او كيه (جمع و كاء ، بندی که سر چیزی را می بندند)

٣. إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَ نِعْمَ الْوَكِيلُ [آل عمران/ ١٧٣] .

٤. إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَ خَافُونِ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [آل عمران/ ١٧٥] .

٥. گاهی از دستگیر شدگان خبر دریافت می شد ، از جمله شب ششم جنگ خیبر ، جاسوس یهودی دستگیر شد و نزد رسول اکرم (ص) آوردند ، او تامین خواست تامین دادند و مرکز مهمات و زاغه های دشمن را فاش کرد. [فروغ ابدیت ، ج ٢ ، ص ٦٥٧]

٦. به پیامبر (ص) گفتند : خانه سویلم مرکز جنبش های ضد اسلامی است و منافقان دور هم جمع شده و نقشه می کشند. پیامبر (ص) گروهی را فرستاد تا خانه را محاصره و در حال جلسه آن را آتش کشیدند. توطئه گران غافل گیر همه از میان شعله ها فرار کردند. و یکی

پایش شکست و بدین وسیله ارعابی در دل توطئه گران افتاد. [فروغ ابدیت ، ج ۲ ، ص ۷۷۴ سیره ابن هشام ، ج ۲ ، ص ۵۱۷]

۷. از شرایط ذمه آن است که جاسوس مشرکین را راه ندهند. [لمعه ، ج ۱ ، ص ۱۸۷ کتاب الجهاد]

۸. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْجَاسُوسُ وَالْعَيْنُ إِذَا ظَفِرَ بِهِمَا قِتَالًا [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۳۹۸] .

۹. به هم زدن و خراب کردن لانه جاسوسی .

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَلِيُخَلِّفُنَّ إِنَّ أَرْضَنَا لِلَّهِ الْحُسْنَى وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ [توبه/۱۰۷] .

۷. کشف اطلاعات

۱. خیانت در گزارش

۱. إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا [حجرات/۶] .

رسول اکرم (ص) ولید بن عقبه را برای گرفتن زکات به قبیله بنی المصطلق فرستاد. مردم به استقبال نماینده رسول خدا (ص) آمدند ، لکن ولید (به خاطر دشمنی قبلی با این قبیله) خیال کرد برای کشتن او حرکت کرده اند. فوری برگشت و گزارش عجولانه همراه با تحلیل که یا رسول الله (ص) آنها زکات نمی دهند و قصد کشتن مرا دارند و تخلف از مقررات شما کفر و...

پیامبر اکرم (ص) ناراحت شدند و تصمیم بر مقابله کردند که آیه فوق نازل شد. [نمونه ، ج ۲۲ ، ص ۱۵۲]

۱. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ وَاعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ [انفال/۲۸-۲۷] .

امام باقر (ع) و امام صادق (ع) فرمودند : " یهود بنی قریظه (طایفه ای از

یهود مدینه) حدود ۲۱ شب به فرمان رسول خدا (ص) در مدینه محاصره شدند ، ناچار پیشنهاداتی کردند که :

الف : از مدینه هجرت و به شام روند. رسول اکرم (ص) نپذیرفتند ، چون نقشه بود.

ب : سعد بن معاذ را داور و حکم برای گفتگو تعیین فرمودند ، ولی آنها تقاضا کردند که ابولبابه به جای سعد باشد. ابولبابه داور شد ، لکن همین که ابولبابه از طرف مسلمانان وارد به یهود شد (چون سابقه دوستی با یهود داشت و خانه و فرزند و اموالش در دست یهود بود) او لغزش پیدا کرد و با اشاره مطلبی را به اطلاع دشمن رساند که نباید. لکن فوری متوجه خیانت شد و به مدینه رفت و خود را با طنابی به ستون بست و ۷ شبانه روز غذا و آب نخورد و بیهوش شد تا توبه اش قبول و رسول اکرم (ص) طناب را باز کرد و آیه فوق نازل شد " . آری ، دادن یک خبر به دشمن به خاطر حفظ منافع شخصی (مال و اولاد) ابولبابه را لرزاند. او به خاطر جبران گفت : تمام مال و خانه ام در راه خدا ، لکن رسول اکرم (ص) فرمود : یک سوم آن کافی است. [کامل ابن اثیر ، ج ۲ ، ص ۱۸۵ ذکر غزوه بنی قریظه - تفسیر نمونه ، ج ۷ یا ۱۷ ، ص ۱۳۴] .

۲. کشف خانه تیمی

۱. وَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَ كُفْرًا وَ تَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ إِزْصَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَ لِيَخْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَى وَ اللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ [توبه/۱۰۷] .

۲. قبل از غزوه تبوک

به پیامبر (ص) گزارش رسید که خانه سویلم مرکز توطئه برای جلوگیری از شرکت مردم در جنگ می باشد. طلحه بن عبید الله وجعی به دستور پیامبر (ص) در هنگام جلسه ، به خانه حمله ور شدند و آن را آتش زدند. همه فرار کرده و تنها پای یک نفر شکست و این عمل رعب و وحشتی در دل دشمنان به وجود آورد. [فروغ ابدیت ، ج ۲ ، ص ۷۷۴]

۳. فاش اسرار

۱. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مُدِيعُ السَّرِّ شَاكٍ وَ قَائِلُهُ عِنْدَ غَيْرِ أَهْلِهِ كَافِرٌ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۷۱] .

مجلسی (ره) : چون کسی که یقین دارد ، مخالفت امام نمی کند و احتیاط می کند که ضرر نزند.

۲. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَدَاعَ عَلَيْنَا شَيْئًا مِنْ أَمْرِنَا فَهُوَ كَمَنْ قَتَلَنَا عَمْدًا وَ لَمْ يَقْتُلْنَا خَطَأً [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۷۱] .

۳. امام صادق (ع) در تفسیر آیه " وَ يَقْتُلُونَ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقِّ " (بقره/۶۱) وَ اللَّهُ مَا قَتَلُوهُمْ بِأَشْيَاءِ فِيهِمْ وَ لَكِنْ أَدَاعُوا سِرَّهُمْ وَ أَفْشَوْا عَلَيْهِمْ فَقَتَلُوا [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۷۱] .

۴. امام باقر (ع) فرمود : در قیامت شخصی می بیند در پرونده اعمالش خون ریزی نوشته شده. عرض می کند : خدایا من هرگز کسی را نکشته ام و خونی نریختم. جواب می شنود فلان خبر را شنیدی و نقل کردی تا خبر رسید به فلان ستمگر؛ در نتیجه مظلومی کشته شد و این است سهم تو. قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : يَحْسَرُ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ مَا نَدَى دَمًا فَيَدْفَعُ إِلَيْهِ شِبْهُ الْمَحْجَمَةِ أَوْ فَوْقَ ذَلِكَ فَيَقَالُ لَهُ : هَذَا سَهْمُكَ مِنْ دَمِ فُلَانٍ فَيَقُولُ : يَا رَبِّ إِنَّكَ لَتَعْلَمُ أَنَّكَ قَبَضْتَنِي وَ

مَا سَيَفَكُّكُمْ دَمًا فَيَقُولُ: بَلَى سَيَجْعَتُ مِنْ فُلَانٍ رَوَايَهُ كَذَا وَ كَذَا فَرَوَيْتَهَا عَلَيْهِ فَنَقَلْتُ حَتَّى صَارَتْ إِلَى فُلَانٍ الْجَبَّارِ فَقَتَلَهُ عَلَيْهَا وَ هَذَا سَهْمُكَ مِنْ دَمِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٧٠] .

٥. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّهُ لَتَعْدُ قَرَبَ هَذَا الْأَمْرِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَأَذَعْتُمُوهُ فَأَخْرَهُ اللَّهُ وَ اللَّهُ مَا لَكُمْ سِرٌّ إِلَّا وَ عَيْدُكُمْ أَعْلَمُ بِهِ مِنْكُمْ [تحف العقول ، ص ٣٠٧] .

٦. وَ إِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَ لَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَ إِلَى أَوْلَى الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَ لَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا [نساء/ ٨٣] .

آری ، اسرار مسلمانان نباید فاش شود و نباید در اختیار افراد ساده قرار گیرد و باید به مرجع ذی صلاح ارجاع شود.

٤. حرکات اطلاعاتی دشمن

١. وَ فِيكُمْ سَمَاعُونَ لَهُمْ [توبه/ ٤٧] .

٢. وَ قَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ [توبه/ ٤٨] .

٣. إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ [آل عمران/ ١٧٣] .

٤. وَ الْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ [احزاب/ ٦٠] .

٥. إِنَّ تَصْبِيحَكَ حَسَنَةٌ تَسُوهُمْ [توبه/ ٥٠] .

٦. وَ إِذَا خَلَوْا إِلَى شَيَاطِينِهِمْ [بقره/ ١٤] .

٧. سَلَقُواكُمْ بِالْحَدَادِ [احزاب/ ١٩] .

٨. أَوْذِينَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِينَا وَ مِنْ بَعْدِ [اعراف/ ١٢٩] .

٩. لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ [بقره/ ٢٤٩] .

١٠. لَنْ نَضْبِرَ عَلَى طَعَامٍ وَاحِدٍ [بقره/ ٦١] .

١١. مَتَى نَضُرُّ اللَّهَ [بقره/ ٢١٤] .

٣. نکته ها

١. آنچه مربوط به اطلاعات گفته شد راجع به نظام است نه افراد و گرنه تجسس حرام است.

۲. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا تَخْبِرَنَّ إِلَّا عَن ثِقَةٍ [غررالحكم ، ص ۴۷۷].

۳. روى اخبار و اطلاعات كه

جرقه است تکیه نکنید ، روی جریان ها دقت کنید؛ فیلم باشد نه عکس.

۴. آبروی مردم را میان خودتان هم نریزید.

۵. از وزارت اطلاعات نترسید ، بلکه او را حامی جامعه بدانید.

۶. در گزارش توطئه‌ها تأخذه کم بهما رافه فی دین الله [(نور/۲)] را فراموش نکنید.

۷. به خبر واحد تکیه نکنیم.

۸. خبر را به اهلش بدهیم.

۹. خبر فروشی ، خود فروشی است.

۱۰. به منبع خبر دقت کنیم و همیشه به حسن ظن و ظاهر تکیه نکنیم.

۱۱. برای انتقادهای سازنده که انتقاد نظام اسلامی و چارچوب کلی را پذیرفته قبول کنیم ، ولی اینکه از شخصی یا موردی گلایه دارد حساب جدا باز کنیم.

فَلَعَرَفْتُهُمْ بِسِيْمَاهُمْ وَ لَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ [محمد/۳۰] .

۱. اعتکاف

۱. تاریخچه

عبادت اعتکاف به دلیل اهمیت و آثار و برکات ارزشمند آن از عبادت های مخصوص دین اسلام نبوده و در ادیان آسمانی قبل از اسلام نیز اجمالاً می دانیم که وجود داشته است گر چه از نحوه انجام آن در ادیان سابق بی اطلاعیم. چنانکه برخی از آیات قرآن ، وجود عبادت اعتکاف در ادیان گذشته را تأیید می کند ، آنجا که می فرماید : وَ عَهْدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ [بقره/۱۲۵] .

به ابراهیم و اسماعیل توصیه نمودیم تا خانه ام را برای معتکفان و نمازگزاران تطهیر کنند.

باز در قرآن می خوانیم : وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذِ اتَّخَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا [مریم/۱۷-۱۶] .

مریم (س) آنگاه که به افتخار ملاقات با فرشته الهی نایل آمد از مردم بریده بود و در خلوت

به سر می برد...

علامه طباطبایی _ رضوان الله علیه _ در تفسیر قیم خود می فرماید : مقصود از ، دوری مریم از مردم ، بریدن از آنان و روی آوردن به عبادت اعتکاف برای بندگی و پرستش خدا بوده است.

علامه مجلسی (ره) نقل می کند : حضرت سلیمان (ع) در مسجد الأقصی به دفعات ، به مدت یک ماه ، دو ماه ، یک سال ، دو سال و کمتر و بیشتر اعتکاف می کرد و خوردنی و نوشیدنی برایش فراهم می شد و او در همانجا به عبادت می پرداخت.

در برخی از روایات اهل سنت آمده که در دوران جاهلیت قبل از اسلام نیز یک سلسله اعمال به عنوان اعتکاف در میان مردم رایج بوده است.

بنابراین ، با استناد به شواهد فوق ، اعتکاف در ادیان سابق الهی نیز وجود داشته و با بعثت نبی خاتم (ص) در اسلام نیز تنفیذ شده و استمرار یافته است ، اگر چه ممکن است در شریعت اسلام پاره ای از خصوصیات و آداب و احکام و شرایط آن تغییر کرده باشد.

۲. اهمیت

مراسم اعتکاف چند سالی است که به برکت انقلاب اسلامی و تلاش های مخلصانه برخی از خادمان دین احیاء گردید و با شور و شوقی زاید الوصف ، غبار غربت و مظلومیت از چهره این سنت زیبای محمّدی زودوده شد و بحمد الله همه ساله در سطحی فراگیر رو به رشد و تعالی است.

امسال نیز همچون سنوات گذشته ، مراسم اعتکاف در روزهای ۱۳ و ۱۴ و ۱۵ ماه رجب المرجّب ، در بسیاری از مناطق کشور برگزار می گردد که انتظار می رود بیشتر از سال های گذشته مورد استقبال قرار گیرد.

واژه اعتکاف :

اعتکاف

و مشتقات آن از ریشه "ع، ک، ف" اخذ شده که ۹ بار با عبارات: عاکف، عاکفا، عاکفین، عاکفون، یعکفون و معکوفاً در قرآن ذکر گردیده است و همه موارد آن ملازم با نوعی تعظیم و تکریم است.

معنی اعتکاف:

اعتکاف در لغت به معنی بازداشتن و بند کردن و اقامت نمودن و توقف کردن است که مستلزم عزلت‌گزینی و گوشه‌نشینی است.

به عبارت دیگر، اعتکاف در بند کردن خود است در جایی یا حبس در محلی.

ابعاد اعتکاف:

اعتکاف دارای ابعاد مختلف و جوانب گوناگونی است که پرداختن به همه آنها در یک مقاله کوتاه ناممکن است. ابعاد و جوانبی همچون پیشینه تاریخی، اهمیت، احکام، زمان، مکان، شرایط، آثار و نتایج و نظائر آن که لازم است به طور مبسوط و نسبتاً گسترده پیرامون هر یک از موارد فوق تحقیق و بررسی صورت پذیرد که در این مقاله برخی از آن موارد به اختصار اشاره می‌شود.

ادله مشروعیت اعتکاف:

از آنجا که اعتکاف نوعی رهبانیت، انزواطلبی و گوشه‌گیری و بریدن از جامعه و تن‌در دادن به نوعی ریاضت و حبس کردن خود است و حال آن که رسول خدا (ص) فرمود: *لَا رَهْبَانِيَّةَ فِي الْإِسْلَامِ* [دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۱۹۳].

ممکن است این سؤال در اذهان مطرح شود که با استناد به چه دلایلی، اعتکاف، عبادتی دارای مشروعیت و انجام آن ارجح و افضل است؟

پاسخ این است که با توجه به اهمیت و فضیلت و آثار و نتایج عدیده و ارزشمند آن، کتاب

(قرآن) و سنت حضرات معصومین (علیهم السلام) و سیره علمی و عملی پیغمبر (ص) و ائمه اطهار (صلوات الله و سلامه علیهم اجمعین)، آن اسوه های بی بدیل هدایت، به وضوح بر مشروعیت اعتکاف گواه و بر مطلوب و ارجح بودن آن به خوبی دلالت می کند.

چنان که دو آیه سوره بقره که می فرماید: **وَ عَهَدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَ الْعَاكِفِينَ وَ الرُّكَّعِ السُّجُودِ** [بقره/۱۲۵].

وَ لَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَ أَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ [بقره/۱۸۷].

هنگام اعتکاف در مسجد با زنان مباشرت نکنید و با آنان در نیامیزید.

مؤید این حقیقت است، ضمن اینکه آیه دوم همراه با بیان یکی از احکام اعتکاف نیز هست. آیات فوق هم ناظر به اعتکاف اصطلاحی و مشروعیت آن است و هم مبین مقام و منزلت معتکفان که آنان را در ردیف نماز گزاران مسجد الحرام و طواف کنندگان گرد خانه خود (کعبه) قرار داده و از دو پیامبر بزرگ خویش خواسته تا خانه اش را برای معتکفان از هرگونه آلودگی ظاهری و باطنی تطهیر نمایند.

به علامه، برابر روایات فریقین (شیعه و سنی) پیامبر اکرم (ص) در گفتار و کردار بر اهمیت عبادت اعتکاف تأکید و بدان اهتمام می ورزید و در فرصت های مناسب، این سنت حسنه را برپا می کرد و نسبت به آن سعی ویژه مبذول می داشت.

چنانکه در روایتی معتبر از حضرت صادق (ع) نقل شده که فرمود: **كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا كَانَ الْعَشْرُ الْأَوَّلُ اعْتَكَفَ فِي الْمَسْجِدِ وَ ضَرَبَتْ لَهُ قُبَّةٌ مِنْ شَعْرِ وَ شَمَّرَ الْمِزْرَ وَ طَوَى فِرَاشَهُ** [کافی، ج ۴، ص ۱۷۵].

رسول خدا (ص)

در دهه آخر ماه مبارک رمضان در مسجد معتکف می شد، برای آن حضرت خیمه ای از جنس مو برپا می گردید و پیامبر (ص) کمر به عبادت می بست و بستر خویش را در آن ایام جمع می کرد.

از آن روی که رسول خدا (ص) در حدیثی فرمود: **اغْتِكَافُ عَشْرِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ يَعْدِلُ حَجَّتَيْنِ وَ عُمْرَتَيْنِ** [من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۱۸۸].

اعتکاف ده روز از ماه رمضان معادل دو حج و دو عمره است.

مضافاً اینکه اجماع علمای امامیه و اتفاق نظر عالمان شیعه و اهل سنت و سیره عملی سلف صالح، قطع نظر از ادله مذکور، خود دلیلی دیگر بر مشروعیت و فضیلت و استحباب اعتکاف به شمار می رود.

۳. شرایط اعتکاف

انجام عبادت اعتکاف در حقیقت تمرین ویژه ای است برای مبارزه بااعدی عدوک

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: **أُعِدِّي عِدْوَكَ نَفْسِكَ الَّتِي بَيْنَ جَنْبَيْكَ** [مجموعه ورام، ج ۱، ص ۵۹]. یا نفس اماره که مستلزم رعایت شرایطی است، و آن شرایط عبارت است از:

۱ _ عقل (معتکف باید عاقل باشد).

۲ _ نیت (قصد قربت کند).

۳ _ روزه (معتکف باید در زمان اعتکاف روزه بگیرد).

۴ _ مدت زمان اعتکاف کمتر از سه روز نباشد.

۵ _ در مساجد معتبر اعتکاف کند؛ نظیر مسجد الحرام (مکه)، مسجد النبی (مدینه)، مسجد کوفه، مسجد بصره و مسجد جامع هر شهر و محله.

۶ _ حضور مستمر در مسجد، مگر برای انجام امور ضروری مانند قضاء حاجت، انجام غسل، شهادت دادن، عیادت مریض و نظایر آن، که در نظر شرع و عرف عقلاً ضروری به شمار آیند.

۴. آداب

اعتکاف علاوه بر شرایط فقهی دارای آداب و ملزوماتی است که با رعایت آنها اعتکاف دارای بار معنوی افزونتر و اثرات گسترده تر و عمیق تری می شود و در روح و جان آدمی نقش بهتری ایفا می نماید. که از آن جمله است:

۱ _ دوری از خانه و خانواده.

۲_ امساک از لذایذ گوناگون ، همچون خوردن و نوشیدن و لذت جنسی اعم از جماع ، لمس ، بوسیدن به قصد لذت و... حتی در شب.

۳_ قناعت و اکتفا به کمترین امکانات مسجد.

۴_ یافتن فرصت بیشتر و مناسب تری برای اندیشیدن و تلاوت قرآن و تدبّر و تعمق در آیات آن.

۵_ خواندن نمازهای نافله ، به ویژه تهجد و شب زنده داری و نماز

شب.

۶_ تمرکز و تفکر پیرامون اوضاع و احوال خویش.

۷_ کنترل نفس اماره و تسلط بر خویشتن.

۸_ عاقبت اندیشی و فرجام نگری نسبت به اعمال و رفتار خود.

۹_ نظر کردن به زاد و توشه آخرت خود که تاکنون چه پیش فرستاده است.

۱۰- به دنیا رو نکردن و به ما فیها توجه نمودن و به جاذبه های آن دل نبستن ، جز در حد لزوم و اکتفا به قدر ضرورت.

۱۱_ فرصت بیشتر برای مطالعه و کسب معرفت و فراگیری معارف الهی.

...

اینها بخشی از امور و نکاتی است که در اعتکاف باید مورد توجه و دقت نظر قرار بگیرد.

روزه ، شرط اصلی اعتکاف :

گرچه اعتکاف دارای شرایطی است ، اما شرط اصلی آن ، روزه است و در فقه شیعه اعتکاف بدون روزه محقق نمی شود و روزه فی حد نفسه دارای فواید و آثار و نتایج فراوانی تربیتی ، فرهنگی ، اجتماعی و... است.

زمان اعتکاف :

اعتکاف در هر زمانی با توجه به شرایط آن ممدوح و پسندیده است به ویژه در ایام البیض (۱۳ ، ۱۴ ، ۱۵) ماه بزرگ رجب که از فضیلتی والا برخوردار است و بیشتر روی آن تأکید و سفارش شده است.

چنانکه در روایتی از امام موسی بن جعفر (علیه السلام) نقل شده که فرمود : رَجَبٌ شَهْرٌ عَظِيمٌ يَصَاعِفُ اللَّهُ فِيهِ الْحَسَنَاتِ وَ يَمْحُو فِيهِ السَّيِّئَاتِ مَنْ صَامَ يَوْمًا مِنْ رَجَبٍ تَبَاعَدَتْ عَنْهُ النَّارُ مَسِيرَةَ سَنَةٍ وَ مَنْ صَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَجِبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۹۲] .

۶. احکام

۱_ در اعتکاف چیزهایی بر معتکف حرام است ، از جمله :

۱. ارتباط شهوانی

با زنان مانند : مجامعت یا لمس یا بوسیدن

۲. استمناء

۳. بوئیدن بوی خوش برای لذت بردن

۴. خرید و فروش و انواع دیگر تجارت مانند اجاره و...

۵. جدال در امور دنیائی یا دینی [(تحریر الوسيله ج ۱ ص ۲۶۳)] .

۱. اعتیاد

۱. نقش عادت در تربیت

(۱) یکی از موانع تربیت عادت است :

و يَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا أَيْنَ شُرَكَاءُكُمُ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ [انعام/ ۲۳- ۲۲] .

به خاطر عادت [المیزان ، ج ۷ ، ص ۵۰] .

(۲) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْفَضِيلَةُ غَلْبَةُ الْعَادَةِ [غررالحکم ، ص ۳۲۲] .

(۳) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ غَلْبَةُ الْعَادَةِ [غررالحکم ، ص ۱۹۹] .

(۴) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَادَةُ طَبَعٌ ثَانٍ [غررالحکم ، ص ۳۲۲] .

(۵) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَادَةُ عَدُوٌّ مَتَمَلِّكٌ [غررالحکم ، ص ۳۲۲] .

(۶) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بَغْلِبَةُ الْعَادَاتِ الْوَصُولُ إِلَى أَشْرَفِ [شرف] الْمَقَامَاتِ [غررالحکم ، ص ۳۲۲] .

(۷) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ذَلُّوا أَنْفُسَكُمْ بِتَرْكِ الْعَادَاتِ وَقُودَهَا إِلَى فِعْلِ [أَفْضَلُ] الطَّاعَاتِ [غررالحکم ، ص ۲۳۸] .

(۸) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : غَيِّرُوا الْعَادَاتِ تَسْهَلْ عَلَيْكُمُ الطَّاعَاتِ [غررالحکم ، ص ۳۲۲] .

(۹) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِلْعَادَةِ عَلَى كُلِّ إِنْسَانٍ سُلْطَانٌ [غررالحکم ، ص ۳۲۲] .

(۱۰) در مسائل اجتماعی : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَصْعَبُ السِّيَاسَاتِ نَقْلُ الْعَادَاتِ (نه ترك العادات) [غررالحکم ، ص ۳۳۱] .

۲. عوامل اعتیاد

۱. انگیزه ها

(۱) بیکاری و ضعف ایمان و اراده :

(۲) نداشتن تفریحات سالم

(۳) رفاقت های بد

(۴) محیط ناسالم (خانواده ، کار ، همکار)

(۵) حوادث ناگوار

(۶) اقتصادی

(۷) سیاسی

تسلط بر جامعه انگیزه بیگانگان است به جوری که طبق اسناد معتبر هروئین مجانی در بعضی کشورها پخش می کنند.

(۸) عوامل روانی :

_ افسردگی

_ اضطراب

_

عدم اعتماد به محیط ، به خود و به آینده

_ عقده حقارت

_ ترس

(۹) عوامل اجتماعی :

_ دوستان ناباب و معتاد یا الگوهای غلط

_ عدم برخورد قاطع و انقلابی از اطرافیان

_ ولگردی ، بیکاری ، فقر ، بحران های اقتصادی و تورّم

_ مهاجرت و آوارگی (از یک سو آشنایی ندارد و از یک سو عیب او را رسوا نمی کند ، چون مردم او را نمی شناسند ، از سوی دیگر برای زندگی به مناطق کم فرهنگ رفته و...)

۲. ریشه ها

(۱) دسترسی آسان به مواد مخدر

(۲) روانی :

اراده های ضعیف در دوره اوّل و هم در مراحل ترک موجب رجوع به اعتیاد است.

(۳) خانوادگی :

خانواده : زمینه های طلاق ، دعوا ، کمبودهای عاطفی ، بیسوادی والدین ، بالا رفتن سن ازدواج ، اعتیاد والدین ، پر نشدن صحیح اوقات فراغت و رفیق بد.

(۴) تربیتی :

مدرسه : کم توجهی به دانش آموز

(۵) سیاسی :

استعمار : قاچاقچیان بین المللی که در تمام کشورها سعی در استفاده بیشتر کردن افراد از ماده مخدر را دارند.

(۶) حکومتی :

عدم قاطعیت دولت ها نسبت به کیفر قاچاق

(۷) فرهنگی :

— بیسوادی و پایین بودن سطح فرهنگ خانوادگی و اجتماعی

— عدم آگاهی نسبت به سرنوشت اعتیاد و مضرات گوناگون آن

— نبود کتاب ، فیلم ، مجله و... به تعداد کافی

— عدم برنامه برای اوقات فراغت و نبود وسایل سالم

(۱۰) عوامل اقتصادی :

— پولداری و خوش گذرانی ، لهو و لعب

— فرار از فشار فقر

— جاذبه سود او را به دام می کشد.

— به نام دارو و شفا کم کم معتاد می شود.

— توجیه غلط :

— یک بار که طوری نیست.

— مریض است؛ عیبی

ندارد که مصرف کند ، چون تریاک دود است.

_ او جوان است و طوری نمی شود.

_ او پیر است و دل خوشی دیگری ندارد.

۳. خطرات اعتیاد

۱. خطرات فردی

(۱) چرا پول خودت را دود می کنی؟

(۲) سیگار ، تنها اسلحه ای است که صدا ندارد.

(۳) سیگار ، گام اول اعتیاد.

(۴) تنها قاتلی است که محاکمه نمی شود.

(۵) کشیدن سیگار کشیدن طناب دار است تا تو را خفه کند.

(۶) سیگار ، ظلم به نفس است.

(۷) سیگار ، هم ضرر به جان و هم ضرر به مال است.

(۸) سیگار ، دشمن ورزش است.

(۹) سیگار ، میخ نرم تابوت است.

(۱) چون مرا می کشی ، ترا می کشم.

(۲) به من آتش زدی ، به جانت آتش می زنم.

(۳) دشمنت را نبوس.

(۴) نگاه به ظاهر سفیدم نکن ، درونم زهر و دود است.

(۵) جای لوله بخاری شکم دیوار است نه حلق تو.

(۶) منافق تر از عمر و عاص هستم.

۷) پول رنگ خانه و شربت سینه را هم به خرج سیگار اضافه کن.

۸) سیگاری در هیچ مسابقه ای برنده نمی شود.

۹) سیگاری به عمر خود ، به مال خود و به جان خود ضربه می زند.

۱۰) پول آتش زدن بهتر از سیگار آتش زدن است. (چون سیگار هم پول است ، هم جان)

۱۱) فرض کنید پانصد هزار معتاد وجود داشته باشد و هر معتاد روزی صد تومان هزینه اعتیاد کنند ، جمعاً می شود :
۵۰۰۰۰۰۰۰۰. به هر شهری این پول را بدهند ، آباد می شود.

۱۲) قاچاق فروش تریاک و هروئین می آورد؛ طلا و فرش و عتیقه می برد.

۱۳) راه تغذیه گروهی از ضدانقلابیون خارج همین طلاهای ایران است.

۲. خطرات اجتماعی

۱۴) بیرون رفتن طلا مساوی است با کم ارزش شدن پول داخلی ما.

۱۵) افراد ،

دیگر دنبال کار تولیدی مفید نمی روند.

(۱۶) ول و رها شدن بهترین استعدادها و نیروهای انسانی از میان قشرهای تحصیل کرده و هنرمند و کارگر و شاعر و...

(۱۷) گسترش فحشا

(۱۸) یک مقام مسئول می گفت: من در میان ده هزار معتاد به هروئین حتی یک نفر نمازخوان ندیدم. روزه هم که نمی تواند بگیرد.

(۱۹) برای کسب پول سرقت هم می کنند.

(۲۰) پرونده ها گواهی می دهند که از مهم ترین عوامل نزاع و درگیری مسأله مواد مخدر است.

(۲۱) از هم پاشیدگی خانواده، بی سرپرست شدن اطفال، ذلیل شدن همسر و...

(۲۲) سرگرم شدن نیروهای مفید از نیروی انتظامی، سپاه، کمیته، دادگاه، به جای نشر اسلام و صدور انقلاب و معرفی مکتب به رسیدگی یا جلوگیری از مواد مخدر

(۲۳) مرگ اخلاق، انواع بدگویی ها، تهمت ها و...

(۲۴) بهترین حربه استعمارگران معتاد کردن نسل نو است.

(۲۵) خرج هر زندانی برای دولت بیش از صد تومان است که باید دولت بدهد.

۳. خطرات اقتصادی

(۲۶) خانواده های آنان نیز همه مصرف کننده و هزینه آنها نیز بر گردن جامعه است.

(۲۷) بودجه پاسگاه ها، کمیته، شهربانی، سپاه که صرف مبارزه می شود.

(۲۸) رها کردن تحصیل، مسأله اخراج از اداره ها و دانشگاه ها از آثار شوم مواد مخدر است.

(۲۹) بودجه ای که در بیمارستان ها برای معالجه این افراد صرف می شود.

— نیم میلیون نفر معتاد، حدود چهل لشکر می شود.

— ای کاش روزی پنجاه میلیون یا صد میلیون صرف خانه سازی می شد که اگر هر خانه دویست هزار تومان خرج داشته باشد هر روز حدود ۲۵۰ منزل ساخته می شد.

— ای کاش بودجه ای که صرف زندان ها می شود صرف مدرسه سازی می شد.

— ای کاش پدرها به فکر فساد بچه های خود بودند که در اثر

مواد مخدر حاصل می شود.

— ای کاش هزینه مبارزه با اعتیاد صرف حمام می شد که هر روز پانصد حمام صد هزار تومانی ساخته می شد.

— ای کاش نیروهای مبارزه با مواد مخدر صرف جهاد سازندگی می شد.

۴. روش مقابله با اعتیاد

۱. برخورد مردم

(۱) به ترک کرده ها کار بدهند.

(۲) فرق میان کسی که خودش را معرفی کرده و کسی که گرفتار شده و دستگیر شده است.

(۳) از نظر شخصیت خوار شده اند حتی مزدور آمریکایی گفته می شوند پس باید فرهنگ سازی کرده.

(۴) لو دادن فروشندگان مواد مخدر و پخش کنندگان

۲. برخورد دولت

(۱) بستن مرزها :

از راه خندق ، مین ، پاسگاه های مرزی و...

(۲) تبلیغات علیه اعتیاد و قاچاق فروشی از راه فیلم و تئاتر و مجله و...

(۳) ایجاد سرگرمی های سالم

(۴) ایجاد کار

(۵) ایجاد نفرت عمومی (ایجاد انزجار عمومی) که همه مرگ بر معتادین بگویند مثل منافقان و آمریکا

(۶) جمع کردن همه معتادین در جزیره یا کویر و ایجاد کار اجباری

(۷) برخورد قاطع دادگاه با قاچاق فروشان حرفه ای

(۸) بسیج خبری ۳۶ میلیونی و متلاشی کردن شبکه های بزرگ توسط همه مردم

(۹) توجه به مقام و شرف انسانیت

۱۰) تقویت ایمان و تقوا که :

بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ [رعد/۲۸] .

۳. فرهنگسازی

_ تقوا

_ ایمان

_ علم

_ اراده

_ محبت

_ تفریح سالم

_ مطالعه

_ رسیدگی والدین و معلّم

_ قاطعیت دولت

_ دوست خوب

_ جامعه متعهد به امر به معروف و نهی از منکر باشد

۴. برخورد با عوامل بازگشت به اعتیاد

(۱) وجود موادّ مخدّر در جامعه

(۲) بیماری های جسمی و روانی

(۳) ضعف اراده و ایمان

(۴) دوستان معتاد

(۵) بی توجهی به تائبان از اعتیاد

— خانواده ، جامعه و مسئولین آنها را تحویل نمی گیرند؛ همین که آنها را سرزنش کردند ، او به سراغ

دوستان همکار برمی گردد.

مگر به کسی که دیروز مریض بوده ، امروز زخم زبان می زنند؟

۵. توجه به نکات مؤثر در اعتیاد

(۱) بیشترین اعتیاد از سن ۲۵ تا ۴۵ سال.

(۲) بیشترین اعتیاد در شهرهای بزرگ است.

(۳) بیشترین اعتیاد در مناطق پرجمعیت و کم فرهنگ.

(۴) بیشترین معتادان بیسواد و یا کم سوادند.

(۵) اعتیاد مادر انواع گناهان دیگر است :

دزدی

فروش مواد مخدر

دعوای خانوادگی

اغفال دیگران برای اعتیاد

اخراج از کار

گرم کردن بازار قاچاقچیان و آلت دست استعمار

به فساد کشیده شدن خانواده آنها

(۶) اکثراً اعتیاد به هرویین دارند.

(۷) معتاد تعهد و احساس خود را نسبت به همه چیز از دست می دهد.

۱. افسردگی

۱. فواید یاد خدا

انسان در برابر جهان و حوادث تلخ و طاغوت ها آرام است.

وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ [كهف/ ۱۴] .

أَنْ رَبَطْنَا عَلَى قَلْبِهَا [قصص/ ۱۰] .

فَأَفْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ [طه/ ۷۲] .

وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا أَنْ رَأَى بُرْهَانَ رَبِّهِ [يوسف/ ۲۴] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : لَوْ مَاتَ مَنْ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَمَا اسْتَوْحِشْتُ بَعْدَ أَنْ يَكُونَ الْقُرْآنُ مَعِيَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۰۲] .

در حال حاضر بیش از ۲۰۰ نوع بیماری روانی ، طبقه بندی شده است. واز ۵۰۰ میلیون بیمار روانی در سراسر دنیا ۲۰۰ میلیون نفر را مبتلایان به افسردگی تشکیل می دهند. پس از آن ، اضطراب و بیماریهای روان تنی درجات دوم و سوم را به خود اختصاص می دهند. اضطراب را تقریباً مادر اکثر بیماری ها می دانند؛

اضطراب یک حالت مبهم نگرانی و دلهره است که در وضعیت ظاهری ، فرد نمی تواند علت آن را بفهمد. این حالت با تپش قلب ، گاهی احساس ضعف در بدن و عرق کردن به خصوص کف دست ها ، حالت تهوع ، استفراغ ، اسهال ، سردرد ، تکرار ادرار ، لکنت زبان

و... مشخص می شود. که در صورتی که دقیق بررسی شود علل آن مشخص می گردد.

افسردگی ، بیماری دیگری است که از شایع ترین بیماری ها است. این بیماری با علائم یاس و ناامیدی ، در خود فرورفتگی ، بی اشتها ، اشکال در خواب و در رفتار جنسی ، گوشه گیری و انزواگزینی دیده می شود. علل این نوع بیماری ، کم انگاری و احساس حقارت است. در موارد شدیدتر ، این گونه بیماران تمایل به خودکشی دارند که تعدادی از آنها دست به این کار می زنند و متأسفانه از بین می روند.

عده ای از روان شناسان اضطراب و افسردگی را ناشی از یک تفکر غیر منطقی می دانند که عمدتاً در طول زندگی آموخته شده است. این عده اعتقاد دارند که وقتی تفکری غلط بود رفتار غلط را در پی خواهد داشت و افراد مضطرب و افسرده عمدتاً تفکرات غلط دارند.

۲. علت افسردگی و راه های درمان

۱. توقعات نادرست :

۲. تفکر اینکه همه چیز باید بر وفق مراد باشد و ۱۰۰ درصد همه کارها درست انجام شود. به عبارت دیگر تفکر همه یا هیچ. این افراد می گویند یا نباید کاری انجام شود و یا اگر قرار شد کاری انجام شود باید ۱۰۰ درصد درست انجام گردد و چون چنین وضعیتی همیشه امکان ندارد ، لذا در موارد متعددی با شکست مواجه می شوند و افسرده می گردند و قبل از شروع به کار و در هنگام کار با تفکر تکرار شونده اینکه نکنند موفق شوند در اضطراب به سر می برند و در اثر اضطراب زیاد و فرو خوردن خشم و عصبانیت بیش از حد به بیماری جسمی فشار خون ، زخم معده ، سردرد و... مبتلا می شوند

که به نام بیماریهای روان تنی موسوم هستند.

چرا همه چیز بر وفق مراد نیست؟

درمان :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا لَا يَدْرِكُ كَلَهَ لَا يَتْرِكُ كَلَهَ [عوَالِي اللَّالِئِ ، ج ٤ ، ص ٥٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَشْتَوْحِشُوا فِي طَرِيقِ الْهُدَى لِقَلِّهِ أَهْلِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٠١] .

٢. تفکر غلط اینکه همه افراد اجتماع ضرورتاً باید او را دوست بدارند یا به عبارت دیگر همه کس باید از او راضی باشند و حتی یک نفر ناراضی ، اضطراب دائمی را برای فرد به وجود می آورد و رفتار غیر منسجم و مطابق میل دیگران را انجام می دهد و هر روز به رنگی در می آید.

چرا همه مرا دوست ندارند؟

درمان :

مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَ مَلَائِكَتِهِ وَ رُسُلِهِ وَ جِبْرِيْلَ وَ مِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ [بقره/٩٨] .

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِ آيَاتِ اللَّهِ وَ يَقْتُلُونَ النَّبِيْنَ بِغَيْرِ حَقٍّ [آل عمران/٢١] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى [احزاب/٦٩] .

٣. عدم استقبال مردم.

درمان :

فَمَا آمَنَ لِمُوسَى إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِنْ قَوْمِهِ [يونس/٨٣] .

٤. عده ای همیشه نتیجه گیری شتاب زده دارند ، مثلاً سلام نکردن فردی یا پاسخ سلام ندادن فردی را حمل بر بی اعتنائی به خود می دانند و این موضوع را آنقدر در ذهن خود بزرگ می کنند که بمانند بهمنی می شود و خود را زیر فشار این بهمن گونه ها خرد می کند. آنها احتمالاً دیگری را که ممکن است متوجه نشده باشد یا گرفتار بوده و نشنیده یا ندیده کمتر مورد توجه قرار می دهند؛ این گونه آدمها عمدتاً چنین تفکری را دارند و بالتجیه

همیشه از این و آن می ترسند و غمگین و مضطرب و افسرده می شوند. چنین تفکراتی کم نیستند و بسیارند.

درمان :

۱- يَدْرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ [رعد/ ۲۲] .

۲- اَذْفَعِ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ [مومنون/ ۹۶] .

۳- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَالَ الرَّسُولُ الصَّادِقُ (ص) إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الْعَبْدَ وَ يَبْغِضُ عَمَلَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۵۴] .

۴- مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ [ص/ ۶۲] .

۵- وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ [شوری/ ۳۷] .

۶- وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا [فرقان/ ۶۳] .

۷- لئن بسطت إلي يدك لتقتلني ما أنا بباسط يدي إليك لأقتلك إني أخاف الله رب العالمين [مائده/ ۲۶] .

۸- قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ ، وَ سَدِّدْنِي لِأَنْ أَعَارِضَ مَنْ غَشَّيَنِي بِالنُّصْحِ ، وَ أَجْزِي مَنْ هَجَرَنِي بِالْبِرِّ ، وَ أُثِيبَ مِنْ حَرَمَنِي بِالْبِدْلِ ، وَ أُكْفَى مَنْ قَطَعَنِي بِالصَّلَةِ ، وَ أُخَالَفَ مَنْ اِعْتَابَنِي إِلَى حُسْنِ الذِّكْرِ ، وَ أَنْ أَشْكُرَ الْحَسَنَةَ ، وَ أُغْضَى عَنِ السَّيِّئَةِ . [صحيفه سجاده ، دعای ۲۰] .

۲. افکار نادرست :

۱. این تفکر غلط که بسیاری از مردم ، شرور و بد ذات هستند و باید به شدت تنبیه شوند و مطلق گرایی درباره اینکه اگر شری و بدی باشد بسیار نگران کننده است ، لذا صاحبان چنین تفکری همیشه مضطرب ، بدبین و ناراحت هستند.

خیال می کند مردم همه بد هستند؟

درمان :

قَالُوا أَلَمْ تَجْعَلْ فِيهَا مَنْ يَفْسِدُ فِيهَا وَ يَشْفِكُ الدَّمَاءَ [بقره/ ۳۰] .

۱. و یا عده ای تفکر

تعمیم مبالغه انگیز منفی دارند؛ بدین صورت که آنها فکر می کنند که همه آدمها شرور و بد هستند و همه سر و ته یک کرباسند، و این دید منفی اغراق انگیز را مرتباً تعمیم می دهند و در ذهن خود مرور می کنند. بدیهی است که چنین دیدی آنها را از جامعه منزوی می کند، و به حد افسردگی و بیماریهای روانی دیگر می کشاند.

درمان :

۱. " يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَزِدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِيَ اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ " مائده/۵۴.

۲- برادران، یوسف را در چاه انداختند، ولی بیگانگان او را بیرون آوردند.

۲. خیال می کند همه عوامل بدبختی در بیرون او است.

درمان :

وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ [شوری/۳۰].

و یا سنت و عادات و رسوم نیاکان، فکر او را آزار می دهد.

عده ای وقایع گذشته را باعث بدبختی های خود می دانند و لذا خود را برای مقابله با مشکلات مجهز نمی کنند و تلاش کمتری را برای برداشتن موانع دارند و بالطبع عوارض نامطلوب روانی را باید متحمل شوند.

درمان :

زن فرعون همه سنت ها را شکست و در قرآن، انبیا سنت شکن بودند.

۳. عده ای در ارتباط با مسائل و چیزهای ترس آور به شدت ناراحت و نگران هستند و مرتباً آنها را به تاخیر می اندازند، مثلاً ترس از امتحان باعث امتحان ندادن و غیبت کردن، ترس از عمل جراحی به تاخیر انداختن آن و در نتیجه یک

سیکل معیوب همیشه تکرار می شود. از ترس اقدام نمی کند :

درمان :

۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا هَبَّتْ أَمْرًا فَفَعَّ فِيهِ فَإِنَّ شِدَّةَ تَوَقُّيهِ أَعْظَمُ مِمَّا تَخَافُ مِنْهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۷۵] .

۲- آشنایی با تاریخ کسانی که به استقبال خطر رفتند.

۴. عده ای معتقدند که برای هر مشکلی تنها یک راه حل وجود دارد و اگر در آن راه حل به نتیجه نرسند بسیار وحشتناک خواهد بود. و همین که یک راه بسته شد همه راه ها را بسته می پندارند.

درمان :

يَرْزُقُهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ [طلاق/ ۳] .

بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ [مائده/ ۶۴] .

تمام معجزات و کرامات برای باز گذاشتن راه های دیگر است.

۳. اعمال نادرست :

۱. گناه

درمان :

غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ [غافر/ ۳] .

إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ [هود/ ۱۱۴] .

۲. تکیه بر دیگران :

عده ای تکیه به افراد قدرتمند را همیشه در فکر خود می پرورانند. بنابراین ، این گونه افراد هیچ گاه اعتماد به نفس نخواهند داشت و همیشه زندگی انگل وار و متکی به دیگران را دارند و عوارض متعدد و سوء دیگری بر آنان تحمیل خواهد شد.

درمان :

۱- مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعُنُكِيِّاتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا [عنكبوت/ ۴۱] .

۲- سَأْوَىٰ إِلَىٰ جَبَلٍ يَغْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ [هود/ ۴۳] .

۱. افشاگری

۱. گناه افشاگری

- ۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ سَمِعَ فَاحِشَةً فَأَفْشَاهَا فَهُوَ كَالَّذِي أَتَاهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۵] .
- ۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ لِيَكُنْ أَبْعَدَ رَعِيَّتِكَ مِنْكَ وَ أَشْنَأَهُمْ عِنْدَكَ أَطْلَبُهُمْ لِمَعَايِبِ النَّاسِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .
- ۴_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كُنْ بِأَسْرَارِكَ بِخِيَلًا

و لا تدع سرا أودعته فإن الإذاعه خيانه [غررالحكم ، ص ٣٢٠] .

٥_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَذِيعُ الْفَاحِشَةِ كَفَاعِلُهَا [غررالحكم ، ص ٣٢٦] .

٦_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَفْبَحَ الْغَدْرَ إِذَاعَهُ السِّرِّ [غررالحكم ، ص ٣٢١] .

٢. كيفر افشاگری

إِنَّ الَّذِينَ يَحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [نور/ ١٩] .

١_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَذَاعَ الْفَاحِشَةَ كَانَ كَمُتَبِّدِئِهَا وَ مَنْ عَيَّرَ مُؤْمِنًا بِشَيْءٍ لَمَّا يَمُوتُ حَتَّى يَرْكَبَهُ [ثواب الأعمال ، ص ٢٤٧] .

٢_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَمِعَ فَاحِشَةً فَأَفْشَاهَا فَهُوَ كَالَّذِي أَتَاهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٥] .

٣_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَبْعِدْ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنَ اللَّهِ أَنْ يَكُونَ الرَّجُلُ يُوَاحِي الرَّجُلَ وَ هُوَ يَحْفَظُ عَلَيْهِ زَلَّاتِهِ لِيَعْبِرَهُ بِهَا يَوْمًا مَا [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٥٥] .

٤_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ تَتَبَعَ عَوْرَاتِ الْمُؤْمِنِينَ تَتَبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ وَ مَنْ تَتَبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ فَضَحَهُ وَ لَوْ فِي جَوْفِ بَيْتِهِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ١٠٤] .

٥_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ رَوَى عَلَى مُؤْمِنٍ رِوَايَةً يَرِيدُ بِهَا شَيْنَهُ وَ هَدَمَ مُرُوءَتَهُ لَيْسَ يَقُطَّ مِنْ أَعْيُنِ النَّاسِ أَخْرَجَهُ اللَّهُ مِنْ وَلَايَتِهِ إِلَى وَلَايَةِ الشَّيْطَانِ فَلَا يَقْبَلُهُ الشَّيْطَانُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٥٨] .

٦_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ كَتَمَ سِرَّهُ كَانَتْ الْخَيْرَةُ بِيَدِهِ [نهج البلاغه ، حكمت ١٦٢] .

١. اقتصاد

١. معنى و موضوع اقتصاد

معنى اقتصاد

__ انسان اقتصادى؛ يعنى كسى كه حدّ اكثر استفاده را از حداقل امكانات بكنند.

__ موضوع اقتصاد ، توليد ، توزيع و خدمات است.

__ توليد در سابق تنها صيد و شكار ، بعد چوپانى و كشاورزى و بعد كارخانه دستى و ماشينى بوده است.

__ تشخيص مقدار درآمد ، معدل نسبت ها پيدا كردن راه بهتر و در آوردن و بهتر خرج كردن از مسائل اقتصاد است.

در فرهنگ به قدری است که می تواند مبلغ مهمی را برای مطالعات فضایی در نظر گیرد.

۲. اهمیت اقتصاد

در فقه اسلام، کتاب ها و عنوان های زیادی در تمام شئون زندگی فردی و اجتماعی و حقوقی و اخلاقی و عبادی و سیاسی به چشم می خورد از این قرار: ۱- طهارت، ۲- نماز، ۳- زکات، ۴- خمس، ۵- حج، ۶- جهاد، ۷- امر به معروف، ۸- نهی از منکر، ۹- کفارات، ۱۰- بیع، ۱۱- اجاره، ۱۲- نکاح، ۱۳- طلاق، ۱۴- ارث، ۱۵- رهن، ۱۶- افلاس، ۱۷- محجور، ۱۸- ضمان، ۱۹- حواله، ۲۰- کفالت، ۲۱- صلح، ۲۲- شرکت، ۲۳- مضاربه، ۲۴- مزارعه، ۲۵- مساقات، ۲۶- ودیعه، ۲۷- عاریه، ۲۸- جعاله، ۲۹- وکالت، ۳۰- وقف، ۳۱- هبه، ۳۲- صدقه، ۳۳- سبق و رمایه، ۳۴- وصیت، ۳۵- اطعمه و اشربه، ۳۶- شکار و ذبح، ۳۷- غصب، ۳۸- شفعه، ۳۹- احیاء موات، ۴۰- لُقْطه، ۴۱- قضاوت، ۴۲- شهادت، ۴۳- حدود، ۴۴- قصاص، ۴۵- دیات، ۴۶- روزه.

اثر اقتصاد در اخلاق، مذهب و سیاست را قبول داریم، اما آن را علت

تأمه نمی دانیم.

اسلام تحصیل مال را بد نمی داند.

۱_ الْمَالُ وَالْبُنُونُ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [كهف/ ۴۶].

از مال در قرآن به "خیر" تعبیر شده که بعلت علیکم إذا حضر أحدكم الموت إن ترک خيراً الوصیه للوالدین و الأقربین بالمعروف حَقّاً عَلَى الْمُتَّقِينَ [بقره/ ۱۸۰].

۲_ وَ جَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشاً [نبأ/ ۱۱].

مال در جامعه قوام جامعه است : وَ لَا تَوْتُوا الشُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَاماً [نساء/ ۵].

مال هم چون خون در بدن است.

۳_ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلاً مِنْ رَبِّكُمْ [بقره/ ۱۹۸].

۴_ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَ ابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ [جمعه/ ۱۰].

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً [بقره/ ۲۰۱].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : نِعَمَ الْمَالِ الصَّالِحِ لِلْعَبْدِ الصَّالِحِ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۱۵۸].

فقر بد است

در دعاها : قَالَ الْبَاقِرُ (علیه السلام) اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ دَرَكِ الشَّقَاءِ وَ مِنْ سَمَاتِهِ الْأَعْدَاءِ وَ أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْفَقْرِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۵۲۵].

وَ وَجَدَكَ عَائِلاً فَأَغْنِي [ضحی/ ۸].

قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام) : اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَ الْفَقْرِ [کافی ، ج ۴ ، ص ۴۰۲].

اگر فقر به خاطر پیمودن هدف ها به وجود آید بد نیست.

لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَ أَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِنَ اللَّهِ وَ رِضْوَاناً وَ يُنْصِرُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ [حشر/ ۸].

وَالْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُخْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ [بقره/ ۲۷۳].

تنها ، علاقه زياد به مال بد است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : نِعَمَ الْمَالُ الصَّالِحِ لِلْعَبْدِ الصَّالِحِ

[مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۱۵۸] .

إِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ [عادیات / ۸] .

الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ [همزه / ۲] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ [منافقون / ۹] .

وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا [فجر / ۲۰-۱۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): يَا كَمِيلُ هَلَكَ خُزَانُ الْأَمْوَالِ وَهُمْ أَحْيَاءُ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۴۷] .

_ امتیازاتی که سبب جاویدانی دین اسلام است.

۱ _ دخالت عقل در اصل حکم و تقیید و تعمیم آن به قانونکَلِّمًا حکم به العقل حکم به الشَّرْع

۲ _ جامعیت اسلام از نظر فرهنگی ، نظامی ، فردی ، اجتماعی ، اقتصادی ، سیاسی و...

۳ _ اساس حکم بر مصالح و مفسد است.

۴ _ لزوم اجتهاد در هر عصری برای به راه انداختن چرخ های قانون

۵ _ ولایت فقیه برای نظارت های همه جانبه در تمام شؤون جامعه

۶ _ قواعد حاکمه برای بن بست ها ، مثل قانون لا ضرر ، لا جرح و...

۷ _ لزوم دفاع از هر نوع بدعت ها و جلوگیری از هر گناه از هر شخص

۸ - اساس قانون بر فطرت انسان (دین های دیگر در اثر تحریف و یا گناهان پیروان آنها قانون های سخت را پدید آورده است) .

۹ _ باقی بودن معجزه اسلام و عدم تحریف آن سفارش حضرت علی (علیه السلام) به مالک اشتر درباره ثروتمندان و ضعفا :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) يَرْأْفُ بِالضُّعْفَاءِ وَيُثْبُو عَلَى الْأَقْوِيَاءِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَ لِيَكُنْ نَظْرُكَ فِي عِمَارَةِ الْأَرْضِ أَبْلَغَ

مِنْ نَظَرِكَ فِي اسْتِجْلَابِ الْخَرَاجِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إِنَّمَا يَوْتَى خَرَابُ الْأَرْضِ مِنْ إِعْوَازِ أَهْلِهَا وَ إِنَّمَا يَعُوزُ أَهْلُهَا لِإِشْرَافِ أَنْفُسِ الْوُلَاهِ عَلَى الْجَمْعِ وَ سُوءِ ظَنِّهِمْ بِالْبَقَاءِ وَ قَلَّةِ انْتِفَاعِهِمْ بِالْعَبْرِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) ثُمَّ اسْتَوْصِ بِالتُّجَّارِ وَ ذَوِي الصَّنَاعَاتِ وَ أَوْصِ بِهِمْ خَيْرًا [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَ اعْلَمْ مَعَ ذَلِكَ أَنَّ فِي كَثِيرٍ مِنْهُمْ ضَيْقًا فَاحِشًا وَ شُحًّا قَبِيحًا وَ اخْتِكَارًا لِلْمَنَافِعِ وَ تَحَكُّمًا فِي الْبِيَعَاتِ وَ ذَلِكَ بَابٌ مَضْرُوهٌ لِلْعَامَّةِ وَ عَيْبٌ عَلَى الْوُلَاهِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَ لِيَكُنِ التَّبِيعُ بِيَعًا سَيِّئًا مَحَا بِمَوَازِينِ عَدْلٍ وَ أَسِيْعَارٍ لَا تُجْحِفُ بِالْفَرِيقَيْنِ مِنَ الْبَائِعِ وَ الْمُتَبَاعِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

پیغمبر اسلام (ص) همین که به مدینه آمد ، دید اقتصاد مدینه به دست یهود است. بازاری تأسیس و به مسلمانان فرمان داد تولید و محصول خود را به آنجا وارد و از آنجا صادر و استقلال داشته باشند. همان طور که در ماجرای تغییر قبله روح استقلال را می یابید.

۳. احکام اقتصاد

۱. درآمدهای دولت و حکومت

در دنیا مالیات دو قسم است : ۱ _ مستقیم ۲ _ غیر مستقیم ، مثل بهره از دخانیات و غیره. در اسلام مالیات غیرمستقیم و گمرک ممنوع است چون مالیات غیرمستقیم شامل همه می شود : فقیر و ضعیف

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ [انفال/ ۱] .

۷۳ حدیث در وسائل در انفال و غیره بیان شده است.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : "لَنَا الْأَنْفَالُ قُلْتُ : وَ مَا الْأَنْفَالُ؟ قَالَ : مِنْهَا

الْمَعَادِنُ وَالْأَجَامُ وَكُلُّ أَرْضٍ لَّا رَبَّ لَهَا وَكُلُّ أَرْضٍ بَادَ (منقرض شده اند) أَهْلُهَا فَهُوَ لَنَا" [تفسیر عیاشی، ج ۲، ص ۴۸].

قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام): الْأَنْصَالُ كُلُّ أَرْضٍ خَرِبَهُ قَدَّ بِيَادِ أَهْلِهَا وَكُلُّ أَرْضٍ لَمْ يَوْجِفْ عَلَيْهَا بِخَيْلٍ وَ لَمَّا رِكَابٍ (بدون لشکر کشی به دست مسلمان آمده) وَلَكِنْ صَيَّ الْحَوَا صِيْلِحًا وَ أَعْطَوْا بِأَيْدِيهِمْ عَلَى غَيْرِ قِتَالٍ وَ لَهُ رُئُوسُ الْجِبَالِ وَ بُطُونُ الْأَوْدِيَةِ وَ الْأَجَامُ (جنگل) وَ كَلُّ أَرْضٍ مَيْتَهُ لَّا رَبَّ لَهَا وَ لَهُ صَوَافِي الْمُلُوكِ مَا كَانَ فِي أَيْدِيهِمْ مِنْ غَيْرِ وَجْهِ الْعُصْبِ لِأَنَّ الْعُصْبَ كُلَّهُ مَرْدُودٌ وَ هُوَ وَارِثٌ مَنْ لَّا وَارِثَ لَهُ يَعْوَلُ مَنْ لَّا حِيلَةَ لَهُ [کافی، ج ۱، ص ۵۴۱].

سرپرست این اموال امام و پیغمبر یا کسی که نایب آنان و در جبهه آنان است باید باشد. وَ لَا تُوتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا [نساء/ ۵].

امام صادق (علیه السلام) به نقل از تفسیر تبیان می فرماید: إِنْ السَّفِيهَ شَارِبَ الْخَمْرِ وَ مِنْ جَرَى مَجْرَاهِ

بنابراین می توان گفت شارب الخمر و اشخاص عیاش نباید وزیر و وکیل و غیره شوند، چون مصداق سفیه هستند.

وَ اعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ [انفال/ ۴۱].

مالیات اسلامی جنبه عبادت دارد و باید با کمال میل پرداخت شود و تنها دسته قوی می پردازند.

سفارشات حضرت علی (ع) در نهج البلاغه، به مالک اشتر و به کسانی که مأمور گرفتن مالیات هستند.

مالیات اسلامی غیر از خمس و زکات است و گاهی فقیه به خاطر ولایتی که

دارد، می تواند آن را توسعه دهد.

کفارات، نذر، عهد، سوگند،ظهار، روزه، صید در حج، کندن زن موی خود را در عزا، پاره کردن پیراهن در عزا برای مرد در مرگ زن و فرزند، وطی در ایام حیض و ازدواج در ایام عدّه علاوه بر مفارقت باید کفاره هم بدهد.

خراج: زمین هائی که اسلام به مسلمان برای کشاورزی در برابر مالیات کمی می دهد.

جزیه: مبلغی که یکی از اقلیت های مذهبی در پناه اسلام برای مخارج حفظ ثغور و ارتش می پردازد به عوض خمس و زکات فطره ای که مسلمانان می دهند.

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمَوْلَىٰ قُلُوبُهُمْ وَ فِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ [توبه/۶۰].

غیر از زکات ظاهری و واجب طبق حدیث امام صادق (علیه السلام) در کافی زکات باطنی نیز هست و آن حتی المقدور رسیدگی به نیازهای مردم است.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِتَّانٍ عَنِ الْمُفَضَّلِ قَالَ : "كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فَسَأَلَهُ رَجُلٌ فِي كَمْ تَجِبُ الزَّكَاةُ مِنَ الْمَالِ؟ فَقَالَ لَهُ الزَّكَاةُ الظَّاهِرَةُ أَمْ الْبَاطِنَةُ تُرِيدُ فَقَالَ أُرِيدُهُمَا جَمِيعًا فَقَالَ أَمَّا الظَّاهِرَةُ فَفِي كُلِّ أَلْفٍ خَمْسَةٌ وَعِشْرُونَ وَ أَمَّا الْبَاطِنَةُ فَلَا تَسْتَأْثِرُ عَلَىٰ أَخِيكَ بِمَا هُوَ أَحْوَجُ إِلَيْهِ مِنْكَ" [كافی، ج ۳، ص ۵۰۰].

زکات در ادیان دیگر هم بوده است

آیات الزکوه و تقارن با نماز و اصل ایمان و شرط صدق ایمان و...

مسأله اطعام، ایثار، قرض، انفاق... دلالتی برای اطعام یا هممَنَاعٍ لِلْخَيْرِ [ق/۲۵].

فطره

ارث کسانی که وارث

ندارند.

صندوق دار بیت المال حاکم اسلامی است.

ردّ مظالم

مواسات و اخلاقیات

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [بقره/ ۲۶۱] .

مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا [بقره/ ۲۴۵] .

۲. درآمدهای شخصی

۱. حلال

بهره برداری از نیروی انسانی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : طَلَبُ الْحَلَالِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَ مُسْلِمَةٍ [جامع الأخبار ، ص ۱۳۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَحِبُّ الْمُحْتَرِفَ الْأَمِينِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۱۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) اتَّجَرُوا بَارَكَ اللَّهُ لَكُمْ [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۴۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) ازرعوا و اغرسوا فلا و الله ما عمل الناس عملا أحل و لا أطيّب منه [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۶۰] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) الزارعون كنوز الأنام يزرعون طيباً أخرجه الله عز و جل و هم يوم القيامة أحسن الناس مقاماً و أقربهم منزلة يدعون المباركين [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۶۱] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ قَامَتِ السَّاعَةُ وَ فِي يَدِ أَحَدِكُمْ الْفَسِيلَةُ (نهال) فَإِنْ اسْتَطَاعَ أَنْ لَا تَقُومَ السَّاعَةُ حَتَّى يَغْرِسَهَا فَلْيَغْرِسْهَا [مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۴۶۰] .

زراعت با یاد خدا

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَزْرَعَ زَرْعًا فَخُذْ قَبْضَهُ مِنَ الْبَدْرِ وَ اسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ وَ قُلْ أَوْأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ تَقُولُ بَلِ اللَّهُ الزَّارِعُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قُلِ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ حَبًّا مُبَارَكًا وَ اِرْزُقْنَا فِيهِ السَّلَامَةَ ثُمَّ انْثُرِ الْقَبْضَةَ الَّتِي فِي يَدِكَ فِي الْقَرَّاحِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۶۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): عَمَلُ الرَّجُلِ بِيَدِهِ وَكُلُّ بَيْعٍ مَبْرُورٍ [مستدرک الوسائل

، ج ۱۳ ، ص ۲۴] .

شخصی خدمت پیغمبر گفت : "نه دستی دارم و نه سرمایه پیامبر (ص) فرمودند : سر تو سالم است از آن بارکشی کن و گدایی نکن."

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ بَنَى بُيْتَانًا بَغَيْرِ ظُلْمٍ وَلَا اِعْتِدَاءٍ أَوْ غَرَسَ غَرْسًا بَغَيْرِ ظُلْمٍ وَلَا اِعْتِدَاءٍ كَانَ لَهُ أَجْرًا جَارِيًا مَا انْتَفَعَ بِهِ أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ الرَّحْمَنِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۴۶۰] .

۱ _ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ [لقمان/ ۲۰] .

۲ _ اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَ لِيَتَّبِعُوا مِنْ فَضْلِهِ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ وَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ [جاثیه/ ۱۳- ۱۲] .

۳ _ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَأَمْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَ كَلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَ إِلَيْهِ النُّشُورُ [ملک/ ۱۵] .

هُوَ أَنشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَ اسْتَعْمَرَ كُمْ فِيهَا [هود/ ۶۱] .

۴ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اطلبوا الرزق في خبايا (معادن زیرزمینی) الأرض [فقه القرآن ، ج ۲ ، ص ۲۲] .

۵ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) مَنْ وَجَدَ مَاءً وَ تَرَابًا ثُمَّ افْتَقَرَ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ [قرب الإسناد ، ص ۵۵] .

۶ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَحْيَا أَرْضًا مَوَاتًا فَهِيَ لَهُ [تهذيب الأحكام ، ج ۷ ، ص ۱۵۲] .

۷ _ قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) أَيَّمَا قَوْمٍ أَحْيَوْا شَيْئًا مِنَ الْأَرْضِ وَ عَمَرُوهَا فَهُمْ أَحَقُّ بِهَا وَ هِيَ لَهُمْ [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۷۹] .

۸ _ تحجير زمین برای آنکه بعدا آن را آباد کند به

شرط آنکه قدرت احیای آن مقداری را که تحجیر کرده داشته باشد نه اینکه تحجیر را سبب احتکار زمین قرار دهد و آلا علامت گذاری اثری ندارد.

۲_ تا سه سال قیام به آبادی کند و گرنه حشش ساقط است کما فی حدیث موسی بن جعفر (علیه السلام)

۲. حرام

_ درآمدهای ممنوع

کاری که نه کمک به تولید و نه کمک به تسهیل توزیع و مبادله باشد مثل :

۱_ قمار

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيُصَدِّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ [مائده/۹۱-۹۰].

۲_ غش

۳_ معاملات غری

۴_ ربا

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ [بقره/۲۷۵].

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [آل عمران/۱۳۰].

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [بقره/۲۷۸].

۵_ رشوه

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) فَأَمَّا الرِّشَاءُ فِي الْحُكْمِ فَإِنَّ ذَلِكَ الْكُفْرُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِرَسُولِهِ (ص) [كافی، ج ۵، ص ۱۲۶].

۶_ در آمد از راه مسکرات

۷_ غصب

۸_ غنا

۹_ گمرک

۱۰_ احتکار (چون ضررش اجتماعی و منشأ

دزدی می شود). پیغمبر (ص) فرمود: "با دزد روبرو شوم بهتر از محتکر است". [انظر هذا في وسائل، ج ۱۲، ص ۹۸]

همان طور که مشاهده می فرمائید تمام معاملات حرام به ضرر اجتماع است و لذا حرام شمرده شده است.

۳. انفاق و صدقه

در کجا مصرف کنیم:

وَلَا تَحَاضُونَ عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ [فجر/ ۱۸].

أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ [بلد/ ۱۴].

وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلْسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ [ذاریات/ ۱۹].

إِنَّ الْمُبَدِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ [اسراء/ ۲۷].

مَا أَغْنَىٰ عَنِّي مَالِيهِ هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيهِ [حاقه/ ۲۹-۲۸].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): فَمَنْ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَلْيَصِلْ بِهِ الْقَرَابَةَ وَ لِيُحْسِنْ مِنْهُ الصِّيَافَةَ وَ لِيُفَكَّ بِهِ الْأَسِيرَ وَ الْعَانِي وَ لِيُعْطِ مِنْهُ الْفَقِيرَ وَ الْعَارِمَ وَ لِيُضْبِرَ نَفْسَهُ عَلَى الْحُقُوقِ وَ النَّوَائِبِ ابْتِغَاءَ النَّوَابِ [نهج البلاغه، خطبه ۱۴۲].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): ثُمَّ اللَّهُ اللَّهُ فِي الطَّبَقَةِ السُّفْلَى مِنَ الَّذِينَ لَا حِيلَةَ لَهُمْ مِنَ الْمَسَاكِينِ وَ الْمُحْتَاجِينَ وَ أَهْلِ الْبُؤْسَى وَ الزَّمْنَى فَإِنَّ فِي هَذِهِ الطَّبَقَةِ قَانِعًا وَ مُعْتَرًا وَ أَحْفَظَ لِلَّهِ مَا اسْتَحْفَظَكَ مِنْ حَقِّهِ فِيهِمْ وَ اجْعَلْ لَهُمْ قَسِيمًا مِنْ بَيْتِ مَالِكَ وَ قَسِيمًا مِنْ غَلَّتِ صَوَافِي الْإِسْلَامِ فِي كُلِّ بَلَدٍ فَإِنَّ لِلْأَقْصَى مِنْهُمْ مِثْلَ الَّذِي لِلْأَذْنَى [نهج البلاغه، نامه ۵۳].

نقش انفاق در حل اختلافات: کمونیسم برای حل، الغای مالکیت فردی کرده؛ سرمایه داری مالیات سنگین و تشکیل مؤسسات عام المنفعه داده و هیچ کدام کاری از پیش نبردند؛ اما اسلام از راه مالیات و برتری دادن جنبه های الهی و معنوی بر افکار مادی، انسان

را به انفاق و ادا کرده است.

۴. آفات اقتصاد

فرق بهره، ربا و مضاربه

۱_ در ربا سود مسلم است و مشتری را از هر طرف اسیر و محدود می کنند. مثلاً شرط وام دادن آن است که حساب (و اخیراً ۶ ماه قبل) در بانک داشته و گرو وام چند برابر باشد، مخارج محضر به عهده وام گیرنده است، بعد از گرفتن مبلغ ۱۰۱ آن را باز باید به حساب جاری بگذاریم.

اگر کمی تأخیر شد، مؤجل مبدل به معجل و تمام پول را از گرو دریافت می کنند. برای کسی که گرو را قیمت می کند، مبلغ زیادی (چند برابر معمار عادی مثلاً) باید وام گیرنده بپردازد، مثلاً برای وام گرفتن ده هزار تومان باید صد تومان به عنوان حق ارزیابی به بانک بپردازد و این پول جزء درآمد بانک است، نه کسی که ارزیابی می کند مثل معمار، مهندس و... اما قرض الحسنه هیچ یک از این گرفتاری ها را ندارد.

قطع درخت میوه دهنده مذموم است: قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) لَا تُقَطِّعُوا الثَّمَارَ فَيَصُبَّ اللَّهُ عَلَيْكُمُ الْعَذَابَ صَبًّا [وسائل الشیعه ، ج ۱۹ ، ص ۳۹] .

برای پیشرفت اقتصاد همه چیز باید در جریان باشد و رکود ممنوع است.

نیروهای انسانی (پیرمرد ثروتمندی که مغازه را بسته است امام می فرماید در آستانه جنونی برو باز کن) .

وسائل تولید (زمینی که تحجیر کرده ای، اگر تا ۳ سال بهره برداری نکردی، حق دیگران است) .

سرمایه جنسی (اگر محترک مال احتکاری را صدقه بدهد، جبران گناه خود را نکرده است) .

سرمایه نقدی: وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ [

(فتح باب مضاربه و...) (فتح باب قرض الحسنه)

نقشه انبياء جورى بود كه سرمايه داران اسرافكار و محتكر و به اصطلاح قرآنمتر فدر مقام مبارزه و اولين دشمن انبياء و طبقه زحمت كش گرداگردش بودند. (و به قول متكبراناراذلنا [هود/۲۷] .

زراعت با ياد خدا

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَزْرَعَ زَرْعًا فَخُذْ قَبْضَهُ مِنَ الْبَدْرِ وَاسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ وَقُلْ أَوْرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ تَقُولُ بَلِ اللَّهُ الزَّارِعُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قُلِ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ حَبًّا مُبَارَكًا وَارْزُقْنَا فِيهِ السَّلَامَةَ ثُمَّ انْثُرِ الْقَبْضَةَ الَّتِي فِي يَدِكَ فِي الْقَرَّاحِ [كافي ، ج ۵ ، ص ۲۶۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَمَلُ الرَّجُلِ بِيَدِهِ وَكُلُّ بَيْعٍ مَبْرُورٍ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۲۴] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) إِيَّاكَ وَالْكَسَلَ وَالضَّجَرَ فَإِنَّهُمَا مِفْتَاحُ كُلِّ سُوءٍ إِنَّهُ مَنْ كَسَلَ لَمْ يُوَدِّ حَقًّا وَمَنْ ضَجَرَ لَمْ يَضْبِرْ عَلَى حَقٍّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۶۸] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) إِنِّي لَأُبْعِضُ الرَّجُلَ أَوْ أُبْعِضُ لِلرَّجُلِ أَنْ يَكُونَ كَسِيلًا [كشيلمانا] [كشيلمان] [عَنْ أَمْرِ دُنْيَاهُ وَمَنْ كَسَلَ عَنْ أَمْرِ دُنْيَاهُ فَهُوَ عَنْ أَمْرِ آخِرَتِهِ أَكْسَلٌ] [كافي ، ج ۵ ، ص ۸۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إِيَّاكَ وَاللِّاتِّكَالَ عَلَى الْمُنَى فَإِنَّهَا بَضَائِعُ النَّوْكِ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

آرزوها سرمايه كوتاه فكران است.

زكات وسيله مفت خوارى نيست.

لاتجوز الصدقه على غنى و على ذومره سوى (آدم سالم) [صحاح سته]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ثَلَاثَةٌ أَنَا خَصْمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ بَاعَ حِرًّا فَأَكَلَ ثَمَنَهُ وَرَجُلٌ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا

فاستوفی منه و لم یوفه أجره و رجلاً عطانی صفقه ثم غدر [عوالی الآلی ، ج ۳ ، ص ۲۵۳] .

۱. امام جواد (ع)

۱. سیمای حضرت

۱. ولادت

هنگام ولادت امام جواد (ع) ، امام رضا (ع) به خواهرشان حکیمه (س) فرمودند که حاضر باشد. (وی می گوید : من و خیزران (همسر امام رضا (ع)) و قابله در اتاق در بسته ای بودیم.

در لحظه ولادت چراغ خاموش شد. اما پس از به دنیا آمدن امام جواد (ع) چیزی شبیه لباس بر تن او بود که از خود نوری داد و تمام خانه را روشن کرد. [المناقب ، ج ۴ ، ص ۳۹۴] .

۲. کودکی

حضرت حکیمه (س) می گوید : امام جواد (ع) در روز سوم ولادت نگاهی به آسمان افکند. سپس به طرف راست و چپ نگاهی کرد و آنگاه فرمود : أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ [المناقب ، ج ۴ ، ص ۳۹۴] .

۳. مقام امام جواد (ع)

شخصی خدمت امام رضا (ع) بود. از حضرت (ع) پرسید : " اگر برای شما اتفاقی افتاد چه کسی پس از شما امامت می کند؟ حضرت (ع) اشاره کردند به فرزندشان ابوجعفر (ع) که در آن موقع سه ساله بود و فرمودند : این فرزندم. راوی گفت : در این سن؟ حضرت (ع) فرمود : آری ، در این سن همچنان که عیسی (ع) حجت خدا بود در دو سالگی " . [کفایه الأثر ، ص ۲۷۹] .

(امامت)

پس از شهادت امام رضا (ع) عده ای از شیعیان گریه و ناله می کردند در مصیبت حضرت (ع) . شخصی برخاست و گفت : گریه نکنید. بگوئید باید از چه کسی مسائل را سؤال

کنیم تا این کودک _ امام جواد (ع) _ بزرگ شود؟ ربان بن صلت برخاست و گلوی او را گرفت و پیوسته او را می زد و می گفت: تو به ظاهر ایمان آورده ای و در دل شرک داری. اگر خدا بخواهد کودک یک روزه را به منزله پیرمرد عالمی قرار می دهد و اگر نخواهد هزار سال هم که عمر کند مثل همه مردم خواهد بود. [بحارالأنوار، ج ۵۰، ص ۹۹].

امام رضا (ع) در طئی نوشته ای به امام جواد (ع) فرموده بود: "شنیده ام که دوستان تو را از درب کوچک بیرون می برند و این از بخل آنهاست تا از تو به کسی خیری نرسد. به حقی که من به گردنت دارم از تو می خواهم که رفت و آمدت از درب بزرگ باشد و با خود طلا و نقره همراه داشته باش و هر کس خواست به او بده..." [کافی، ج ۴، ص ۴۳].

۴. علم امام جواد (ع)

شخصی می گوید: در سفر حج خدمت امام جواد (ع) رسیده و از تنهایی شکایت کردم. حضرت (ع) فرمود: از حرم خارج نمی شوی مگر این که جاریه ای ب خری و فرزند پسری از طریق او به تو می رسد و چنین شد. [الخراج والجرائح، ج ۲، ص ۶۶۴].

روزی مأمون برای صید بیرون رفت. در میان راه به جمع کودکانی برخورد که مشغول بازی بودند و در میان آنها امام جواد (ع) نیز که حدود ۱۱ سال داشت ایستاده بود. کودکان چون مأمون را دیدند همگی فرار کردند، اما امام همچنان باقی ماند. مأمون از او پرسید تو چرا فرار

نکردی؟ حضرت (ع) جواب داد: راه تنگ نبود تا برایت راه بکشایم و گناهی نکرده بودم تا از جریمه اش بترسم و گمانم به تو نیک بود که بی گناهان را ضرر نمی رسانی. مأمون از این جواب نغز تعجب کرد و اسم و نسبت حضرت (ع) را پرسید و او را شناخت.

مأمون به صید رفت؛ باز شکاری او ماهی را از دریا برایش شکار کرد. هنگام بازگشت، از همان راه قبلی آمد و دوباره کودکان فرار کردند و حضرت (ع) باقی ماند. مأمون ماهی را در میان دستان خود پنهان کرد و از حضرت (ع) پرسید: چه در دست دارم؟ او فرمود: خدا ماهیان کوچکی در دریا آفریده که بازهای پادشاهان و خلفا آنها را شکار می کنند و پادشاهان به وسیله آنها سلاله نبوت را می آزمایند.

مأمون گفت: به راستی که تو فرزند امام رضا (ع) هستی. [کشف الغمه، ج ۲، ص ۳۴۳].

ابی هاشم جعفری می گوید: روزی بر حضرت جواد (ع) وارد شدم و با من سه رقعہ بی عنوان بود که صاحبان آنها را فراموش کرده بودم. حضرت (ع) یک یک رقعہ ها را از من گرفت و صاحبان آنان را گفت. من از سخن حضرت (ع) مبهوت شدم و حضرت (ع) نگاهی به من کرد و تبسم نمود. [کافی، ج ۱، ص ۴۹۵].

عمران بن محمّد می گوید: برادرم زره و چیزهای دیگری به من داد تا خدمت حضرت جواد (ع) ببرم. زره را فراموش کردم. چون خواستم از حضرت خداحافظی کنم فرمود: زره را بیاور.

و مادرم گفته بود که لباسی از حضرت (ع) برایش بگیرم. چون

از حضرت (ع) طلب کردم فرمود: به آن لباس احتیاج ندارد.

بعدها به من خبر رسید که قبل از بیست روز پیش از دنیا رفته بود.

رُوی عَنْ عِمْرَانَ بْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ: "دَفَعُ إِلَيَّ أَخِي دِرْعَهُ أَحْمَلُهَا إِلَيَّ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) مَعَ أَشْيَاءَ فَقَدِمْتُ بِهَا وَ نَسِيتَ الدِّرْعَ فَلَمَّا أَرَدْتُ أَنْ أُودِعَهُ قَالَ لِي: اَحْمِلِ الدِّرْعَ وَ سَأَلْتَنِي وَالْإِذْنَ أَنْ أَسْأَلَهُ قَمِيصًا مِنْ ثِيَابِهِ فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ لِي: لَيْسَ بِمُحْتَاجٍ إِلَيْهِ فَجَاءَنِي الْخَبْرُ أَنَّهَا تُؤَفِّقُ قَبْلَ بَعْشَرِينَ يَوْمًا" [الخرائج والجرائح ، ج ٢ ، ص ٦٦٨] .

عده ای حوائج خود را در رقعہ هایی برای حضرت جواد (ع) نوشتند. مردی واقفی نیز رقعہ ای نوشت و در میان آن رقعہ ها گذاشت. حضرت (ع) جواب رقعہ ها را نوشت با خط خود ، اما جواب واقفی را ننوشتند.

كُتِبَ جَمَاعَةٌ مِنَ الْأَصْحَابِ رِقَاعًا فِي حَوَائِجٍ وَ كَتَبَ رَجُلٌ مِنَ الْوَاقِفَةِ رُقْعَةً وَ جَعَلَهَا بَيْنَ الرِّقَاعِ فَوَقَعَ الْجَوَابَ بِحَطِّهِ فِي الرِّقَاعِ إِلَّا رُقْعَةَ الْوَاقِفِي لَمْ يَجِبْ فِيهَا بَشْيءٍ [الخرائج والجرائح ، ج ٢ ، ص ٦٦٨] .

وقتی مأمون تصمیم گرفت دخترش را به امام جواد (ع) بدهد ، عباسیها ناراحت شدند و مأمون را از این کار نهی کردند. اما مأمون بر تصمیم خود اصرار نمود. آنها گفتند: پس مدتی صبر کن تا او بزرگ شود و علم و معرفتی کسب کند. مأمون گفت: علم اهل بیت از طرف خدا است و از جانب خدا به آنها الهام می شود ، اگر می خواهید او را امتحان کنید.

مجلسی تشکیل شد و یحیی بن اکثم را آوردند تا از حضرت (ع) سؤال کند و حضرت در آن موقع نه سال و چند ماه داشت.

از حکم محرمی که صیدی را بکشد پرسید. حضرت (ع) ۲۲ سؤال برای این مسأله ذکر کردند و پرسیدند کدام یک از این شقوق را در نظر داری؟ یحیی متحیر شد و دیگر نتوانست چیزی بگوید. سپس مأمون عقد ازدواج را جاری کرد و آن گاه پیشنهاد کرد که حکم آن مشقوق را بفرمایند و حضرت (ع) حکم آنها را فرمود.

آنگاه مأمون گفت: حال شما از یحیی سؤالی کنید. حضرت (ع) از حکم نظر (نگاه کردن) حرام مردی به زنی در اول روز و نظر حلال او به آن زن در میان روز و نظر حرام او هنگام ظهر و نظر حلال او هنگام عصر و نظر حرام او هنگام غروب و نظر حلال او وقت عشاء و نظر حرام او در نیمه شب و نظر حلال او هنگام طلوع فجر پرسید که چگونه ممکن است؟ یحیی در ماند و امام (ع) خود جواب این سؤال را فرمود. [إرشاد مفید، ج ۲، ص ۲۸۱].

پدر علی بن ابراهیم می گوید: پس از شهادت امام رضا (ع) به حج مشرف شدیم و خدمت امام جواد (ع) رسیدیم. عده زیادی برای دیدار حضرت (ع) آمده بودند. در این حال عموی حضرت (ع)، عبدالله بن موسی که پیرمردی بود وارد شد و حضرت (ع) از جا بلند شد که بر روی کرسی بنشیند. عبدالله حضرت (ع) را بوسید و او را احترام کرد. مردم از کمی سن حضرت (ع) در تعجب بودند. شخصی از عبدالله مسأله ای سؤال کرد و او اشتباه جواب داد. حضرت (ع) با عصبانیت او را نهی نمود. سپس مردم شروع کردند به سؤال

کردن از حضرت و مسائل متعددی پرسیدند و حضرت (ع) به تمامی آنها جواب داد و در این موقع سنّ حضرت حدود نه سال بود. [إختصاص مفید، ص ۱۰۲].

جماعتی از اهل ری خدمت امام جواد (ع) رسیدند و در میان آنان مردی از زیدیه بود، مسائل خود را مطرح کردند. حضرت (ع) رو به غلام خود کرد و گفت: این مرد را بیرون کن. (مرد زیدی را). زیدی گفت: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ أَنَّكَ حُجَّةُ اللَّهِ [الخراج و الجرائح، ج ۲، ص ۶۶۸].

روزی امام جواد (ع) به اشخاصی که عازم سفرِ شام بودند فرمود: شما به زودی در فلان مکان راه را گم می کنید و در فلان مکان بعد از گذشت فلان ساعت از شب راه را پیدا می کنید.

آنها گفتند: از کجا خبر دارد در حالی که راه شام را نمی بیند.

و چنان شد که حضرت (ع) فرموده بود. [الخراج و الجرائح، ج ۲، ص ۶۶۸].

در مجلسی که معتصم تشکیل داده بود از حکم سارقالسارق و السارقه فاقطعوا ایدیهما سؤال کرد. علما و فقهای حاضر در مجلس بعضی گفتند: باید دستش از مچ قطع شود و بعضی گفتند: باید از مرفق قطع شود. سپس معتصم از امام جواد (ع) پرسید. حضرت (ع) از جواب دادن امتناع کرد، اما معتصم اصرار نمود. حضرت (ع) فرمود: باید انگشتان او قطع شود، زیرا در سجده باید دستش را روی زمین بگذارد و اگر از مچ یا مرفق قطع شود دستی

برای او باقی نمی ماند. وَ أَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ [(جن-۱۸)] [تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۳۱۹] .

معتصم این قول را پسندید و طبق آن حکم کرد. پس از چند روز ابن ابی داود نزد معتصم رفت و به او گفت این کار تو باعث می شود که مردم به حرف های علمای درباری اعتماد نکنند. معتصم حرف او را پذیرفت و از آن پس تصمیم به قتل امام (ع) گرفت.

۵. معجزات

محمد بن میمون می گوید : با امام رضا (ع) در مکه بودم. قبل از این که حضرت (ع) به طرف خراسان حرکت کنند به حضرت (ع) عرض کردم عازم مدینه هستم. نامه ای برای امام جواد (ع) بنویسید تا ببرم. حضرت (ع) نامه ای نوشتند. چون به مدینه رسیدم ، خدمت امام جواد (ع) رسیدم و در آن موقع چشمانم نابینا بود. خادم ، امام جواد (ع) را در حالی که کودک بود آورد. حضرت (ع) به خادم فرمودند : نامه را باز کن. او نامه را باز کرد و در مقابل دیدگان حضرت (ع) نگه داشت. حضرت (ع) نامه را خواند. سپس به من فرمودند : چشمانت چطور است؟ عرض کردم : چشمانم نمی بیند. حضرت (ع) دست مبارکشان را دراز کردند و بر چشمانم مالیدند و چشمانم از آن پس بینا شد. [الخرائج والجرائح ، ج ۱ ، ص ۳۷۲] .

شخصی جاریه ای داشت که از درد زانو ناراحت بود. خدمت امام جواد (ع) این موضوع را عرض کرد. حضرت (ع) فرمودند : او را بیاور. چون آمد از او پرسید : از چه ناراحتی؟ جاریه گفت : از بادی که در زانویم هست. حضرت (ع) از روی لباس دستی

به زانویش کشید و از آن پس درد جاریه خوب شد. [الخرائج والجرائح ، ج ۱ ، ص ۳۷۶] .

امّ عیسی ، دختر مأمون و همسر امام جواد (ع) گفت : من نسبت به امام جواد (ع) سؤظن داشته ام و همیشه مراقب بودم و حضرت (ع) گاهی از این بابت به من چیزی می گفت و من هم پیش پدرم از او شکایت می کردم. روزی جاریه ای وارد خانه شد و گفت : من همسر امام جواد (ع) هستم. من از این بابت خیلی ناراحت شدم و نزد پدرم رفتم و در حالی که او مست بود شکایت حضرت (ع) را کردم. پدرم شمشیری طلبید و سواره نزد امام (ع) رفت و با آن شمشیر امام (ع) را قطعه قطعه کرد.

چون روز شد نزد پدرم رفتم و به او گفتم که دیشب در حال مستی چه کرده است. او چون این خبر را شنید برق از چشمانش پرید و غش کرد. وقتی به هوش آمد ، از خادمش جریان را پرسید ، او هم تأیید کرد. پدرم بسیار ناراحت و نگران شد و به خادمش گفت که برو و ببیند خانه حضرت (ع) چه خبر است؟ او رفت و چون برگشت ، گفت : مژده باد که امام (ع) سالم است. سپس پدرم پولی برای حضرت (ع) فرستاد و به هاشمیین گفت که به دیدن امام (ع) بروند. چون پول را برای حضرت (ع) بردند ، امام تبسمی نمود و اشاره کرد به جریان شب قبل. به امام (ع) گفتند : این جریان را نادیده بگیر و مأمون را عتاب نکن. سپس امام (ع) لباس هایش را پوشید

و نزد مأمون رفت. مأمون او را بسیار احترام کرد. پس از مدتی گفتگو، حضرت (ع) به مأمون گفت: تو را نصیحت می‌کنم که شب از خانه خارج نشوی، چون ممکن است مردم به تو ضرری برسانند و سپس گفت: من دعایی دارم که اگر آن را همراه داشته باشی از بلایا دور می‌مانی و بر سپاهیان دشمن پیروز می‌شوی. [مهج الدعوات، ص ۳۶].

شخصی در روز عید خدمت امام جواد (ع) رسید و از تنگی معاش شکایت کرد. حضرت سجاده اش را بلند کرد، مقداری خاک تبدیل به طلا شد و به او داد. او می‌گوید: وزن آن طلا ۱۶ مثقال بود.

رُوی عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبَّاسِ الْهَاشِمِيِّ قَالَ: "جِئْتُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ (ع) يَوْمَ عِيدِ فَشَكُوْتُ إِلَيْهِ ضَيْقَ الْمَعَاشِ فَرَفَعَ الْمُصَلِّيَّ وَ أَخَذَ مِنَ التُّرَابِ سَبِيكَةً مِنْ ذَهَبٍ فَأَعْطَانِيهَا فَخَرَجْتُ بِهَا إِلَى السُّوقِ فَكَانَتْ سِتَّةَ عَشَرَ مِثْقَالًا" [الخرائج والجرائح، ج ۱، ص ۳۸۱].

محمد بن سهل می‌گوید: داخل مدینه شدم و به دیدار حضرت جواد (ع) رفتم. خواستم لباسی از حضرت (ع) طلب کنم، اما موفق نشدم تا این که از حضرت (ع) خداحافظی کردم. وقتی می‌خواستم از مدینه خارج شوم با خود گفتم موضوع لباس را می‌نویسم و خدمت حضرت (ع) می‌فرستم، اما چون نوشتم به نظر رسید که استخاره کنم. پس از استخاره به دلم افتاد که نامه را نفرستم. در این حالات بودم که شخصی آمد و دو لباس نرم و رقیق به من داد و گفت: مولایت اینها را برایستاده است. [الخرائج والجرائح، ج ۲، ص ۶۶۸]

شخصی در شام در مقام رأس الحسین (ع) مشغول عبادت بود، در این حال مردی آمد و به او گفت: برخیز و با من بیا. پس از چند لحظه حرکت، خود و آن مرد را در مسجد کوفه دید. آن مرد پرسید می دانی اینجا کجاست؟ گفت: بله، مسجد کوفه است. آن مرد و او با هم نماز خواندند و حرکت کردند. پس از لحظاتی به مسجد مدینه رسیدند و نماز گزاردند و قبر رسول الله (ص) را زیارت کردند و حرکت کردند. پس از لحظاتی خود را در مکه یافتند. مناسک حج را به جای آوردند و حرکت کردند و خود را در موضع اول یافتند. آن مرد رفت. سال بعد این اتفاق تکرار شد و در آخر آن شخص پرسید تو کیستی؟ گفت: من محمد بن علی بن موسی هستم. این خبر به گوش محمد بن عبدالملک رسید. عبدالملک دستور داد. او را گرفتند و به زنجیر کشیده و در عراق حبسش کردند. پس از مدتی این شخص مجوس جریان آن واقعه را برای عبدالملک نوشت. عبدالملک در جواب نوشت آن شخصی که تو را از شام به کوفه و از آنجا به مدینه و از آنجا به مکه و از آنجا به شام آورد را بگو تا تو را از حبس نجات دهد. چیزی نگذشت که نگهبانان زندان به دنبال او می گشتند و می گفتند: آن شخص شامی که در زندان بود، گم شده است. [کافی، ج ۱، ص ۴۹۲].

روزی معتصم عدّه ای از وزرای خود را خواند و به آنها گفت:

شما به دروغ شهادت دهید که حضرت (ع) می خواهد بر علیه من قیام کند؛ آنها قبول کردند. به دستور معتصم حضرت (ع) را آوردند. به حضرت (ع) گفت: تو می خواهی بر علیه من قیام کنی. حضرت (ع) فرمود: نه به خدا. معتصم گفت: فلانی و فلانی شهادت داده اند بر این. آنها که در آنجا بودند گفتند: بله. حضرت (ع) دست هایش را بلند کرد و عرض کرد: اللَّهُمَّ إِنْ كَانُوا كَذَبُوا عَلَيَّ فَخُذْهُمْ

ناگهان اتاق به لرزه در آمد و به حرکت افتاد. معتصم گفت: یا ابنِ رَسُولِ اللَّهِ! إِنِّي تَائِبٌ مِمَّا قُلْتُ فَادْعُ رَبَّكَ أَنْ يَسْكَنَهُ

حضرت (ع) عرض کرد: اللَّهُمَّ! سَكَنَهُ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّهُمْ أَعْدَاءُكَ وَ أَعْدَائِي [بحار الأنوار، ج ۵۰، ص ۴۵].

پس اتاق آرام شد.

۲. سیره و اخلاق امام جواد (ع)

راوی می گوید: خدمت امام جواد (ع) در بغداد رسیدم. با خود فکر کردم که او دیگر به وطن خودش باز نمی گردد و اینجا از لحاظ غذا و وسعت وضع خوبی دارد. در همین فکرها بودم که حضرت (ع) سرشان را پایین انداختند و بعد بلند کردند و در حالی که رنگ مبارکشان زرد شده بود فرمودند: نان جو و نمک در حرم رسول خدا (ص) أحبّ الیّ ممّا ترانی فیها.

یا حُسَيْنُ! خُبْزُ شَعِيرٍ وَ مِلْحُ جَرِيشٍ فِي حَرَمِ رَسُولِ اللَّهِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا تَرَانِي فِيهَا [الخرائج والجرائح، ج ۱، ص ۳۸۱].

نکات:

(۱) اهل شکم، اولیای خدا را مانند خود می دانند.

(۲) زود قضاوت نکنید.

(۳) اقتصاد و رفاه اصل نیست.

(۴) مکان های مقدّس را با خوش گذرانی موقت نفروشید.

در مجلسی که مأمون و امام جواد (ع) و عدّه دیگری بودند

، یحیی بن اکثم ، هشت روایت در فضیلت ابابکر و عمر نقل کرد و نظر حضرت (ع) را نسبت به آنها پرسید. حضرت (ع) ضمن این که فرمودند : من فضیلت آنها را منکر نیستم آن روایات را با دلایل محکمی رد نمودند. [احتجاج طبرسی ، ج ۲ ، ص ۴۴۶].

ابراهیم بن ابی بلاد می گوید : خدمت امام جواد (ع) رسیدم ، به حضرت (ع) عرض کردم : می خواهم شکم را به شکم شما بچسبانم. همان جا حضرت (ع) شکمشان را برهنه کردند و من نیز چنین کرده و شکم را به شکم حضرت (ع) چسباندم. سپس حضرت (ع) مرا دعوت به خوردن زیب فرمود. در حال خوردن شروع به صحبت کرد و از ناراحتی معده شکایت نمود. در این حال من تشنه شدم و آب خواستم. حضرت (ع) دستور دادند آب زیب که از عسل شیرین تر بود برایم آوردند. من آن را خوردم و گفتم این آب ، معده شما را اذیت کرده. بعد حضرت (ع) از آب زیب جوشیده نهی فرمود. [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۱۶].

برای امام جواد (ع) چیز پر قیمتی را می آوردند. در راه رفته شد. طی نامه ای جریان را به حضرت (ع) خبر دادند. حضرت (ع) در جواب نوشت : إِنَّ أَنْفُسَنَا وَ أَمْوَالَنَا مِنْ مَوَاهِبِ اللَّهِ الْهَيْبَةِ وَ عَوَارِيهِ الْمُسْتَوْدَعَةِ يَمْتَعُ بِمَا مَتَّعَ مِنْهَا فِي سُرُورٍ وَ غَبْطِهِ وَ يَأْخُذُ مَا أَخَذَ مِنْهَا فِي أَجْرٍ وَ حَسْبِهِ فَمَنْ غَلَبَ جَزَعُهُ عَلَى صَبْرِهِ حَبِطَ أَجْرُهُ نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ ذَلِكَ [تحف العقول ، ص ۴۵۶].

راوی گوید : امام جواد (ع) را دیدم که از حَمَام بیرون

آمد و از سر تا پایش مثل گل بود ، از اثر حنا.

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُبَيْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ قَالَ : "رَأَيْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (ع) وَقَدْ خَرَجَ مِنَ الْحَمَّامِ وَهُوَ مِنْ قَرْزِهِ إِلَى قَسَمِهِ مِثْلُ الْوَرْدَةِ مِنْ أَثَرِ الْحِنَاءِ" [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٠٩] .

هنگامی که مأمون دخترش ام الفضل را به تزویج امام جواد (ع) درآورد ، حضرت (ع) برای مأمون نوشت که هر زوجی مهری به زوجه اش می دهد و خداوند اموال ما را در آخرت قرار داده است کما این که اموال شما را در دنیا قرار داده. مناجاتی را که از پدرم رسیده و او از پدرش گرفته و او از پدرش محمد گرفته و او از پدرش علی بن الحسین (علیهما السلام) گرفته و او از پدرش حسین (ع) گرفته و او از برادرش حسن (ع) گرفته و او از امیرالمؤمنین (ع) و او از رسول الله (ص) و او از جبرئیل گرفته را به عنوان مهر قرار می دهم که این مناجات وسایلی است به روی سائل. سپس حدیث را نقل می فرماید. [مهج الدعوات ، ص ٢٥٨] .

روزی حضرت جواد (ع) وارد مسجد شد. عموی پدرش؛ یعنی علی بن جعفر بن محمد در مسجد بود. چون امام جواد (ع) را دید از جا پرید و بدون کفش و ردا خدمت امام (ع) رسید و دست حضرت (ع) را بوسید و بسیار او را احترام کرد. چون حضرت (ع) تشریف برد ، اصحاب علی بن جعفر او را توبیخ کردند... و گفتند : تو عموی پدر او هستی و چنین می کنی؟! او در حالی که دستش را گرفته بود گفت

: وقتی خدا این پیر را اهل نداند و این نوجوان را اهل بداند من منکر فضل او شوم؟ [کافی ، ج ۱ ، ص ۳۲۲] .

امام جواد (ع) طی نامه ای به علی بن مهزیار بسیار او را دعا کرد و از جمله فرمود : **فَلَوْ قُلْتُ : إِنِّي لَمْ أَرِ مِثْلَكَ لَرَجَوْتُ أَنْ أَكُونَ صَادِقًا فَجَزَاكَ اللَّهُ جَنَاتِ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا فَمَا خَفِيَ عَلَيَّ مَقَامُكَ وَلَا خَدِمْتُكَ فِي الْحَرِّ وَالْبُرْدِ فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ فَأَسْأَلُ اللَّهَ إِذَا جَمَعَ الْخَلَائِقَ لِلْقِيَامَةِ أَنْ يَجْبُوكَ بِرَحْمَةٍ تَغْتَبِطُ بِهَا إِنَّهُ سَمِيعُ الدُّعَاءِ** [الغيبة طوسی ، ص ۳۴۹] .

مردی سجستانی در موسم حج خدمت امام جواد (ع) رسید و عرض کرد : والی محلّ ما از محبّین شما است؛ شما چیزی بنویسید که او از من مالیات نگیرد. حضرت (ع) هم نوشتند. هنگام بازگشت آن مرد خبر به آن والی رسید. آن والی مرد را از دو فرسخی استقبال کرد و از او ، پس از آن خراج نگرفت و قوت او و عیال او و بیش از آن را به او داد و تا زنده بود به این مرد نیکی می کرد. [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۱۱] .

۳. سؤال از امام جواد (ع)

شخصی از امام جواد (ع) پرسید : "شیعیان شما ادّعا می کنند که شما از همه آب دجله و وزن آن باخبرید؟! حضرت (ع) فرمود : آیا خدا قادر است که چنین علمی را به پشه ای بدهد؟ عرض کرد : آری. حضرت (ع) فرمود : من نزد خدا ، اکرم از پشه و بیشتر خلق او هستم" . [بحارالأنوار ، ج ۵۰ ، ص ۹۹] .

علی بن مهزیار به

حضرت (ع) نامه ای نوشت و از زیادی زلزله شکایت کرد. حضرت (ع) جواب دادند که : چهارشنبه و پنج شنبه روزه بگیرید و غسل کنید و لباس پاکیزه بپوشید و روز جمعه بیرون بیاید و دعا کنید.

او می گوید : چنین کردیم و زلزله دفع شد. [من لایحضره الفقیه ، ج ۱ ، ص ۵۴۴] .

انجام عبادات برای ائمه (علیهم السّلام)

جواز و فضیلت

خاطرات

موسی بن قاسم از امام جواد (ع) اجازه گرفت تا به نیابت حضرت (ع) و پدرش (ع) طواف کند. حضرت (ع) اجازه دادند و سفارش به آن نمودند. پس از چند سال آمد و گفت : " من از فکر خودم کاری کرده ام. حضرت (ع) پرسید : و ما هو؟ گفت : یک روز از جانب رسول الله (ص) طواف کردم. حضرت (ع) سه بار فرمود : صلی الله علیه و آلهو روز دوم از جانب امیرالمؤمنین (ع) روز سوم از جانب امام حسن (ع) تا روز دهم از جانب شما و اینها کسانی هستند که با ولایتشان دینداری می کنم. حضرت (ع) فرمود : این دینی است که غیر آن پذیرفته نیست. سپس گفت : گاهی هم از جانب مادرتان فاطمه (س) طواف می کردم و گاهی نمی کردم. حضرت (ع) فرمود : از جانب او زیاد طواف کن که این بهترین کاری است که انجام می دهی. ان شاء الله. [کافی ، ج ۴ ، ص ۳۱۴] .

۴. سخنرانی امام جواد (ع)

قَالَ الْبُرْسِيُّ فِي مَشَارِقِ الْأَنْوَارِ : "رَوَى أَنَّهُ جِيءَ بِأَبِي جَعْفَرٍ (ع) إِلَى مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) بَعْدَ مَوْتِ أَبِيهِ وَهُوَ طِفْلٌ وَجَاءَ إِلَى الْمِئْبَرِ وَرَقِيَ مِنْهُ دَرَجَةٌ ثُمَّ نَطَقَ فَقَالَ : أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الرِّضَا

أَنَا الْجَوَادُ أَنَا الْعَالِمُ بِأَنْسَابِ النَّاسِ فِي الْأَصْلَابِ أَنَا أَعْلَمُ بِسَيَرَائِكُمْ وَظَوَاهِرِكُمْ وَ مَا أَنْتُمْ صَائِرُونَ إِلَيْهِ عِلْمٌ مَنَحْنَا بِهِ مِنْ قَبْلِ خَلْقِ الْخَلْقِ أَجْمَعِينَ وَ بَعِيدَ فَنَاءِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِينَ وَ لَوْ لَمَا تَطَاهَرُ أَهْلُ الْبَاطِلِ وَ دَوْلَةُ أَهْلِ الضَّلَالِ وَ وَثُوبُ أَهْلِ الشَّكِّ لَقُلْتُ قَوْلًا تَعَجَّبَ مِنْهُ الْأَوْلُونَ وَ الْآخِرُونَ ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ الشَّرِيفَةَ عَلَى فِيهِ وَ قَالَ : يَا مُحَمَّدُ! اضْمِمْتْ كَمَا صَمَتَ آبَاوَكُ مِنْ قَبْلِ " [بحار الأنوار ، ج ٥٠ ، ص ١٠٨] .

(١) شجاعت در سخنرانی

(٢) معرّفی خود و پدر

(٣) علم غیب

(٤) اعطای این علم از طرف خداوند : مَنَحْنَا مَنَحًا بِمَعْنَى أُعْطِيَ

(٥) اشاره به سابقه : مِنْ قَبْلِ خَلْقِ الْخَلْقِ أَجْمَعِينَ

(٦) اشاره به نظام فاسد سیاسی : دَوْلَةُ أَهْلِ الضَّلَالِ

(٧) اشاره به سستی ایمانی مردم : وَ وَثُوبُ أَهْلِ الشَّكِّ

(٨) اشاره به شرایط خفقان : وَضَعَ يَدَهُ الشَّرِيفَةَ عَلَى فِيهِ

(٩) اشاره به تاریخ خفقان و تقيه زمان اهل بیت (علیهم السلام)

٥. سخنان امام جواد (ع)

(١) قَالَ لِلْجَوَادِ (ع) رَجُلٌ : "أَوْصِيَنِي . قَالَ : وَ تَقَبَّلُ؟ قَالَ : نَعَمْ . قَالَ : تَوَسَّدِ الصَّبْرَ وَ اعْتَبِقِ الْفَقْرَ وَ ارْضِ الشَّهَوَاتِ وَ خَالَفِ الْهَوَى وَ اعْلَمْ أَنَّكَ لَنْ تَخْلُوَ مِنْ عَيْنِ اللَّهِ فَانظُرْ كَيْفَ تَكُونُ" [تحف العقول ، ص ٤٥٥] .

امام جواد (ع) ، صفحه ٥

(صبر را بالش و فقر را در آغوش گیر و شهوات را به دور انداز و با هوی مخالفت کن و بدان در برابر دید خدایی و بین چگونه ای)

(٢) قَالَ الْجَوَادُ (ع) : مَنْ شَهِدَ أَمْرًا فَكْرِهِمْ كَانَ كَمَنْ غَابَ عَنْهُ وَ مَنْ غَابَ عَنْ أَمْرٍ فَرَضِيَهُ كَانَ كَمَنْ شَهِدَهُ [تحف العقول ، ص ٤٥٦] .

(٣) قَالَ الْجَوَادُ (ع)

: مَنْ أَضْيَعِيَ إِلَى نَاطِقٍ فَقَدْ عَيَّدَهُ فَإِنْ كَانَ النَّاطِقُ يُوَدِّي عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَقَدْ عَبَدَ اللَّهَ وَإِنْ كَانَ النَّاطِقُ يُوَدِّي عَنِ الشَّيْطَانِ فَقَدْ عَبَدَ الشَّيْطَانَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٣٤] .

(٤) قَالَ الْجَوَادُ (ع) : تَأْخِيرُ التَّوْبَةِ اغْتِرَارٌ وَ طُولُ التَّسْوِيفِ حَيْرَةٌ وَ الْإِعْتِلَالُ عَلَى اللَّهِ هَلَكَةٌ وَ الْإِضْرَارُ عَلَى الذَّنْبِ أَمْنٌ لِمَكْرِ اللَّهِ وَ لَا يَأْمَنُ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ [تحف العقول ، ص ٤٥٦] .

(٥) قَالَ الْجَوَادُ (ع) : إِظْهَارُ الشَّيْءِ قَبْلَ أَنْ يَسْتَحْكَمَ مَفْسَدَةٌ لَهُ [تحف العقول ، ص ٤٥٧] .

(٦) قَالَ الْجَوَادُ (ع) : الْمُؤْمِنُ يَحْتَاجُ إِلَى ثَلَاثِ خَصَائِلٍ تَوْفِيقٍ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ وَاِعْظَمُ مِنْ نَفْسِهِ وَ قَبُولٍ مِمَّنْ يُضَيِّعُهُ [تحف العقول ، ص ٤٥٧] .

١. امام حسن عسکری

١. زندگی نامه

منبع : [سیره پیشوایان ، مهدی پیشوائی] .

١- امام حسن عسکری _ علیه السلام _ در سال ٢٣٢ هجری قمری چشم به جهان گشود.

٢- مادرش بانوی پارسا حدیثه نام داشت که برخی از وی به نام سوسن یاد نموده اند و در فضیلت او ذکر شده که پس از شهادت فرزندش (امام عسکری) نقطه اتکا و پناهگاه شیعیان در آن مقطع بحرانی و حساس بود :

و كانت من العارفات الصالحات و كفى في فضلها أنها كانت مقرع الشيعة بعد وفات ابي محمد [انوار البهية ، ص ١٥١] .

٣- به دلیل سکونت اجباری حضرت در محله عسکر در سامرا به لقب عسکری نامیده می شوند.

سمعت مشايخنا رضی الله عنهم يقولون إن المحله التي يسكنها الإمامان علی بن محمد و الحسن بن علی (ع) بسر من رأى كانت تسمى عسکر فلذلك قيل لكل واحد منهما

العسکری. [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ، ۲۴۱] .

۴- از القاب مشهور دیگر حضرت نقی و زکی و کنیه اش ابو محمد است.

۵- امام عسکری _ علیه السلام _ ۲۲ ساله بود ، که پدر ارجمندش به شهادت رسید و مدت امامت حضرت ۶ سال و در ۲۸ سالگی در سال ۲۶۰ هجری به شهادت رسید.

۶- در کنار قبر مطهر پدرش در سامرا به خاک سپرده شد.

۲. جرعه ای از کوثر

۱- امام عسکری _ علیه السلام _ لاینطق الا بالحکمه و العلم و ذکر الله. [حیاة الامام العسکری ، ص ۲۰] .

۲- و کان یحیی لیلہ بالصلاه و تلاوہ الكتاب و السجود. [حیاة الامام العسکری ، ص ۲۳] .

۳- راوی می گوید : کَانَ یَجْلِسُ فِی الْمِحْرَابِ وَ یَسْجُدُ فَأَنَامُ وَ أَتْبَهُ وَ أَنَامُ وَ هُوَ سَاجِدٌ. [الغیبه طوسی ، ص ۲۱۵] .

۴- یتَرَنَّمُ بآیات القرآن فی الوعد و الوعید. [شذرات الذهب ، ج ۲ ، ص ۱۲۸] .

۵- لم تکن عبادہ و لاناقله من صلاه او صوم الا اتی بها. [حیاة الامام العسکری ، ص ۳۸] .

۶- و قد قابل من اساء الیه بالعفو و الصفح عنه. [حیاة الامام العسکری ، ص ۳۹]

۳. استفاده از علم غیب

۱. عِلَّتْ اسْتِفَادَہُ از علم غیب

به دلیل جو خفقان و نامساعد دوران زندگی امام هادی _ علیه السلام _ معرفی امام عسکری _ علیه السلام _ از سوی آن بزرگوار در ماههای آخر عمر امام هادی _ علیه السلام _ روی داد. به نحوی که بسیاری از شیعیان پس از رحلت امام دهم در شک و تردید به سر می بردند و گروهی از آنان نیز به امامت محمد بن علی ، برادر امام عسکری _ علیه السلام _ معتقد بودند.

این تردید و تزلزلها به قدری بود که امامعلیه السلامبا آزردهی می فرمود :

هیچ یک از پدرانم مانند من گرفتارشک و تردید و تزلزل شیعیان در امر امامت نشده اند.

خرج فی بعض توقیعاته علیه السلام عند اختلاف قوم من شیعته فی أمره ما منی أحد من آبائی بمثل ما منیت به من شک هذه العصابه [تحف العقول ، ص ۴۸۷] . لذا امام

— علیه السلام — برای رفع این شک و تردید پرده های غیب را کنار زده و بیش از ائمه دیگر اسرار غیب خویش را آشکار می ساختند.

۲. موارد استفاده از علم غیب

۱- ابوهاشم جعفری در زندان بود و از فشار زندان و سنگینی غل و زنجیر به حضرت شکایت کرد، امام در پاسخ نوشت: " امروز نماز ظهر را در منزل خواهی خواند و همین طور هم شد."

ابوهاشم الجعفری قال: "شکوت إلى أبي محمد ضيق الحبس و كلب القيد فكتب إلى تصلي اليوم الظهر في منزلك فأخرجت وقت الظهر و صليت في منزلي" [المناقب ، ج ۴ ، ص ۴۳۲] . منبع: [سیره پیشوایان ، مهدی پیشوائی] .

۲- محمد بن علی سمري می گوید: امام طی نامه ای به من نوشت: " فتنه ای پیش خواهد آمد ، مراقب باشید ". پس از ۳ روز درگیری و اختلاف در بین بنی هاشم روی داد. به امام نوشتم ، آیا این همان فتنه است؟ فرمود: خیر ، مواظب باش. پس از چند روز معتر کشته شد.

حدث محمد بن علی السمري: "کتبت إلى أبو محمد: فتنه تظلمكم فكونوا على أهبة فلما كان بعد ثلاثة أيام وقع بين بني هاشم و كانت لهم هنة لها شأن فکتبت إليه أ هي هذه قال لا و لكن غير هذه فاحترسوا فلما كان بعد أيام كان من أمر المعتر ما كان" [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۴۱۷] .

۳- احمد بن محمد: "زمانی که مهتدی شروع به کشتار موالی کرد ، به امام نوشتم : خدا را شکر که خلیفه گرفتاری پیدا کرد

و فرصت عمل کردن به تهدید خود را ندارد که گفته باید امامعلیه السلام را از روی زمین بردارم. امامعلیه السلام فرمود: "عمر او کوتاهتر از آن است که این تهدید را عمل کند، از امروز ۶ روز بشمار". در روز ششم با خواری و خفت کشته خواهد شد و ۶ روز بعد مهتدی به قتل رسید.

إِسِيْحَاقُ قَالَ: "حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ شَمُونٍ قَالَ حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ كَتَبْتُ إِلَى أَبِي مُحَمَّدٍ (ع) حِينَ أَخَذَ الْمُهْتَدِي فِي قَتْلِ الْمَوَالِي يَا سَيِّدِي الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي شَعَلَهُ عَنَّا فَتَقَدَّمَ بَلَعْنِي أَنَّهُ يَتَهَدَّدُكَ وَ يَقُولُ وَ اللَّهُ لَأُجْلِبَنَّهْمَ عَن جَدِيدِ الْأَرْضِ فَوَقَّعَ أَبُو مُحَمَّدٍ (ع) بِخَطِّهِ ذَاكَ أَقْصِرُ لِعُمُرِهِ عُدَّ مِنْ يَوْمِكَ هَذَا خَمْسَةَ أَيَّامٍ وَ يَقْتُلُ فِي الْيَوْمِ السَّادِسِ بَعْدَ هَوَانٍ وَ اسْتِخْفَافٍ يَمُرُّ بِهِ فَكَانَ كَمَا قَالَ (ع)" [كافي، ج ۱، ص ۵۱۰]. منبع: [سیره پیشوایان].

۴- محمد بن عیاش می گوید: با چند نفر در مورد کرامات امام عسکریعلیه السلام صحبت می کردیم، فردی ناصبی که در میان ما بود گفت: من نوشته ای بدون مرکب می نویسم، اگر امام پاسخ داد می پذیرم که او بر حق است. نوشت و به خدمت امام فرستادیم. امام در روی برگه ناصبی، نام او و نام پدرش را نوشت. ناصبی چون برگه را دید از هوش رفت و پس از به هوش آمدن شیعه شد. [مناقب]

۵- جعفر بن محمد قلانسی می گوید: همسر برادرم محمد باردار بود، از امام طی نامه ای درخواست کرد تا حضرت برای بی خطر بودن زایمان دعا کند.

حضرت در پاسخ مرقوم فرمود: خداوند فرزند پسر به تو عنایت می کند و عبد الرحمن و محمد اسامی خوبی هستند. پس از چندی آن زن دو فرزند پسر (دوقلو) به دنیا آورد و همان نام ها را بر آنان گذاشتند.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَلَانِسِيِّ قَالَ: "كَتَبَ أَخِي مُحَمَّدٌ إِلَيَّ أَبِي مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَامْرَأَتُهُ حَامِلٌ مُقْرَبٌ أَنْ يَدْعُوَ اللَّهَ أَنْ يَخْلَصِيَهَا وَيَرْزُقَهُ ذَكَرًا وَيَسْمِيَهُ؛ فَكَتَبَ: يَدْعُوَ اللَّهَ بِالصَّلَاحِ وَيَقُولُ رَزَقَكَ اللَّهُ ذَكَرًا سَوِيًّا وَنِعْمَ الْإِسْمُ مُحَمَّدٌ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ فَوَلَدْتُ إِلَيَّ أَنْ قَالَ فَسَمِّيَ وَاحِدًا مُحَمَّدًا وَالْآخَرَ صَاحِبَ الزَّوَائِدِ عَبْدَ الرَّحْمَنِ" [كشف الغمه، ج ٢، ص ٤١٨].

٦- جعفر بن محمد می گوید: در راه با امام حرکت می کردیم، در دل از امام پرسیدم آیا صاحب فرزندی خواهم شد؟ امام با سر اشاره کرد: آری. دوباره در دلم گفتم: آیا پسر خواهد بود؟ امام نگاهی به من کرده و با سر اشاره کرد: نه. پس از چندی همسرم دختری زائید.

عن جعفر بن محمد بن موسى قال: "كنت قاعدا بالعشي فمر بي وهو راكب و كنت أشتهي الولد شهوه شديدة فقلت في نفسي ترى أرزق ولدا فقال برأسه أي نعم فقلت ذكرا فقال برأسه لا فولدت لي ابنة." [كشف الغمه، ج ٢، ص ٤٢٦]. منبع: [سیره پیشوایان، مهدی پیشوائی].

٧- حلبی می گوید: در سامرا درب خانه امام منتظر خروج حضرت بودیم که نامه ای از امام به این مضمون رسید: "هشدار! هیچ کس بر من سلام نکند، و با دست به سوی من

اشاره نکند که جانتان در خطر خواهد بود". در کنار من جوانی ایستاده بود که می گفت از نوادگان ابوذر غفاری است و با توجه به اینکه در خصوص امامت ابومحمد اختلاف پیش آمده ، آمده ام تا نشانه ای بینم تا دلم آرام شود. در همین هنگام امام از منزل بیرون آمد. وقتی روبری ما رسید به جوان فرمود : " آیا تو غفاری هستی؟ جوان پاسخ داد : آری. امام فرمود حال مادرت حمدویه چطور است؟ جوان گفت : خوب است ". امام از مقابل ما عبور کرد و رفت. من به جوان گفتم آیا امام را قبلا دیده بودی؟ گفت : خیر و همین برای من کافی بود.

۸- سالی در سامرا قحطی پیش آمد. معتز دستور داد ، سه روز نماز باران بخوانند ، ولی باران نیامد. روز چهارم جاثلیق اسقف بزرگ مسیحیان با راهبان به صحرا رفت. یکی از راهبان هر وقت دست به آسمان بلند می کرد بارانی درشت فرو می بارید و این کار آن قدر تکرار شد تا مردم سیراب شدند.

معتز امام _ علیه السلام _ را از زندان خارج کرد و گفت که امت جدت را دریاب که گمراه شدند. امام فرمود : از جاثلیق و راهبان بخواه که فردا سه شنبه به صحرا بروند. خلیفه گفت اینکار چه فایده ای دارد؟ امام علیه السلام فرمود : ان شاء الله شک و شبهه را برطرف می کنم.

روز بعد پیشوای مسیحیان با راهبان به صحرا رفته و دست به آسمان بلند کردند. امام دستور داد دست راهب معینی را گرفته و آنچه میان انگشتان اوست بیرون آوردند. در دست راهب استخوانی از استخوانهای آدمی بود ، امام

استخوان را در پارچه پیچید و به راهب فرمود : حال طلب باران کن ، راهب دوباره دست به آسمان برداشت ، اما بارانی نیامد. مردم شگفت زده شدند. امامعلیه السلام فرمود : این استخوان پیامبری از پیامبران الهی است که او از قبور پیامبران برداشته و استخوان هیچ پیامبری ظاهر نمی شود مگر اینکه باران نازل گردد. استخوان را آزمودند دیدند همان طور است که امام می فرماید. پس از آن معتز امام _ علیه السلام _ و یارانش را از زندان آزاد کرد. [مناقب ، ج ۴ ، ص ۴۲۵ و کشف العمه ، ج ۳ ، ص ۲۱۹ و صواعق المحرقة ، ص ۲۰۷] .

۴. کوششهای علمی

۱- تربیت شاگردان :

با وجود فشار و خفقان شدید که حکومت عباسی برقرار کرده بود ، امام _ علیه السلام _ موفق به تربیت شاگردانی شد که هر کدام نقش مؤثری در گسترش اسلام داشتند.

شیخ طوسی شاگردان حضرت را بیش از صد نفر نام می برد که می توان از میان آنان به افراد زیر اشاره کرد :

احمد بن اسحق اشعری قمی.

ابوهاشم داود بن قاسم جعفری ،

عبد الله بن جعفر حمیری.

ابوعمر و عثمان بن سعید عمری ،

علی بن جعفر ،

محمد بن حسن صفار و... (سیره پیشوایان ، مهدی پیشوائی) .

۲- رفع شباهت علمی :

علاوه بر تربیت شاگردان گاهی مسائلی پیش می آمد که جز دست توانای امام کسی قادر به شکستن آن بن بستها نبود.

برای نمونه ابن شهر آشوب می گوید : اسحاق کندی _ که از فلاسفه اسلام و عرب بود و در عراق اقامت داشت _ کتابی نوشت به نام تناقضات قرآن. امامعلیه السلام به یکی از شاگردان او که به

محضرش شرفیاب شده بود گفت: آیا در میان شما مرد رشیدی نیست که به گفته های استادان کندی پاسخ دهد؟ شاگرد گفت: ما نمی توانیم به استادمان اعتراض کنیم. امامعلیه السلام فرمود: از اینجا که برگشتی با استادت به نرمی و مهربانی رفتار کن؛ آنگاه از او سوال کن، آیا ممکن است گوینده ای چیزی بگوید و از آن مقصودی غیر از آنچه به ذهن مخاطب می آید داشته باشد؟

وهنگامی که پاسخ مثبت استادت را شنیدی بگو: ممکن نیست گوینده قرآن از الفاظ خود معانی دیگری غیر از آنچه شما برداشت کرده اید در نظر داشته باشد؟

شاگرد باز گشته و به همین نحو رفتار کرد. کندی پرسید: چه کسی این نحو سوال کردن را به تو آموخته است؟ شاگرد گفت: ابومحمد، امام حسن عسکریعلیه السلام. کندی گفت: چنین سوالهایی تنها زبینه این خاندان است و دستور داد همزمی افروخته و کتاب را سوزاند.

الآن جئت به و ما کان لیخرج مثل هذا إلا من ذلک البیت ثم إنه دعا بالنار و أحرق جمیع ما کان ألفه [المناقب ، ج ۴ ، ص ۴۲۴] .

۵. اوضاع سیاسی ، اجتماعی عصر امام علیه السلام

۱. خلفای معاصر حضرت

۱. المعترز بالله

منبع: [سیره پیشوایان ، مهدی پیشوائی]

وی فرزند متوکل عباسی بود و پس از برکناری مستعین به خلافت رسید. پس از قتل متوکل ترکان در دربار خلافت نفوذ فوق العاده یافتند به نحوی که خلافت مقامی تشریفاتی بود. روزی گروهی از ترکان به قصر معترز ریخته و پس از کتک زدن وی او را از خلافت عزل و در سردابی قرار داده و درب سرداب را با خشت و گچ مسدود و

او را زنده به گور کردند. [الکامل فی التاریخ، ابن اثیر، ج ۷ بیروت، ص ۱۹۵].

۲. المهتدی بالله

منبع: [سیره پیشوایان، مهدی پیشوائی]

۱- پس از قتل برادرش معتز، در سال ۲۵۵ به خلافت رسید.

۲- از نظر اعتدال در رفتار شبیه به عمر بن عبدالعزیز عمل می کرد، لکن او نیز بازیچه دست ترکان دربار عباسی بود و تا حدودی به شکایات مردم رسیدگی می کرد و در غذا و لباس و امور اقتصادی میانه رو بود و دربار را از تشریفات و می گساری و اشرافی گری پاکسازی می کرد. در حالی که به گفته برخی مورخان روزها را روزه داشت و با نان و نمک و سرکه افطار می کرد. [الکامل ابن اثیر، ج ۷، ص ۲۳۳ و ۲۳۴]

امام عسکری _ علیه السلام _ را زندانی کرد و تا کشته شدن او امام _ علیه السلام _ همچنان در زندان بود و حتی تصمیم به قتل امام _ علیه السلام _ داشت. [بحار، ج ۵۰، ص ۳۱۳].

۳. المعتمد بالله

منبع: [سیره پیشوایان، مهدی پیشوائی]

۱- در سال ۲۲۹ متولد و در ۲۵۶ به دست ترکان به خلافت رسید و در ۲۷۶ درگذشت (پسرعموی مهتدی بود)

۲- اکثر مورخان گفته اند: او شیفته عیاشی و خوشگذرانی بود و لذا مردم به برادرش موفق رو آورده و زمام خلافت در دست برادرش موفق بود. [مروج الذهب، ج ۴، ص ۱۲۳ و ۳۱ و تاریخ سیاسی اسلام دکتر ابراهیم حسن، ج ۲، ص ۳۷۸].

۲. شدت فشار و محدودیت خلفای عباسی

منبع: [سیره پیشوایان ، مهدی پیشوائی]

شدت فشار و محدودیت خلفای عباسی نسبت به ائمه (ع) چنان بود که امام جواد در سن ۲۵ سالگی ، امام هادی در سن ۴۱ سالگی و امام عسکری در سن ۲۸ سالگی جام شهادت را در این دوران نوشیدند. لکن فشارها و محدودیتهای زمان امام عسکری _ علیه السلام _ به دو علت از دو پیشوای دیگر بیشتر بود :

۱: در زمان امام عسکری _ علیه السلام _ شیعه به صورت قدرتی عظیم در آمده بود و همه مردم می دانستند که شیعیان حکومت عباسیان را به رسمیت نمی شناسند.

۲: عباسیان می دانستند که مهدی موعود (عج) که طبق روایات و اخبار متواتر در هم کوبنده حکومتهای خودکامه است از نسل امام عسکری _ علیه السلام _ خواهد بود ، لذا مترصد از بین بردن این مولود فرخنده بودند و به همین جهت سخت مراقب امام عسکری بودند تا جائی که امام (ع) مجبور بود روزهای دوشنبه و پنج شنبه هر هفته در دربار حاضر شود. [بحار ، ج ۵۰ ، ص ۲۵۱] .

۳. تهدید به قتل :

۱. معتز امام را دستگیر و زندانی کرد و حتی به سعید حاجب دستور داد تا امام را به سمت کوفه حرکت داده و در راه او را به قتل برساند ، لکن پس از سه روز خودش به دست ترکان به قتل رسید.

من کتاب الأوصیاء لعلی بن محمد بن زیاد الصیمری قال : لما هم المستعین فی أمر أبی محمد _ علیه السلام _ بما هم و أمر سعید الحاجب بحمله إلى الكوفه و أن يحدث

عليه في الطريق حادثه انتشر الخبر بذلك في الشيعة فأقلقهم و كان بعد مضي أبي الحسن (ع) بأقل من خمس سنين فكتب إليه محمد بن عبد الله و الهيثم بن سياهه بلغنا جعلنا الله فداك خبر أقلقنا و غمنا و بلغ منا فوقه بعد ثلاث يأتيكم الفرج قال فخلع المستعين في اليوم الثالث و قعد المعتز و كان كما قال " [مهج الدعوات ، ص ٢٧٣] .

منبع : [سيره پیشوایان ، مهدی پیشوائی]

٢. پس از معتز ، مهدی نیز امام را زندانی کرد و در پی قتل آن حضرت بود که ترکان بر وی شوریده و او را هم به قتل رساندند.

٦. تدابیر امنیتی امام علیه السلام

١. تغییر خط :

احمد بن اسحاق یکی از یاران امام می گوید : از امام خواستم نمونه ای از خط خود را نشان من دهد تا نامه های امام را شناخته و نامه های جعلی را تشخیص دهم. امام فرمود : "خط من گاهی با قلم باریک و گاهی با قلم پهن است؛ اگر چنین دیدی ، نگران نباش".

أحمد بن إسحاق قال : "دخلت على أبي محمد فسألته أن يكتب لأنظر إلى خطه فأعرفه إذا ورد فقال : نعم ، ثم قال : يا أحمد إن الخط سيختلف عليك ما بين القلم الغليظ و القلم الدقيق فلا تشكن" [المناقب ، ج ٤ ، ص ٤٣٣ . (سيره پیشوایان ، مهدی پیشوائی)]

٢. هشدار به حضور جاسوس :

١. ابوهاشم داود بن قاسم جعفری می گوید : در زندان بودیم که امام عسکری و برادرش جعفر را آوردند. همه دور امام جمع شدیم و در میان ما فردی جمحی (عجمی) بود که ادعا می کرد از علویان

است. امامعلیه السلام توجه او شده و دستور داد او بیرون رود ، سپس به ما فرمود : " این مرد از شما نیست و گزارشی از شما برای خلیفه تهیه کرده که در لای لباس اوست ". یکی از حاضرین او را تفتیش کرد و گزارش را که در آن مطالب مهم و خطرناکی درباره ما نوشته بود کشف کرد.

روی عن علی بن جعفر عن حلبی قال : "اجتمعنا بالعسکر و ترصدنا لأبی محمد (ع) یوم رکوبه فخرج توقیعه ألا لا یسلمن علی أحد و لایشیر إلی بیده و لا یومی فینکم لا تونون علی أنفسکم" [الخرائج والجرائح ، ج ۱ ، ص ۴۳۵] .

۳. عبد العزیز بلخی می گوید : در خیابان نشسته بودم که امام عسکریعلیه السلام را دیدم که به سوی دروازه شهر در حرکت است ، خواستم فریاد بزنم که امام به من رسید و با انگشت که به دهان گذاشت امر به سکوت کرد. به سرعت رفتم و پاهای مبارکش را بوسیدم ، فرمود : " مواظب باش و الا هلاک می شوی ". شب همان روز که به خدمت امام (ع) رسیدم فرمودند : " راز داری کنید و خود را به خطر نیندازید و اگر نه کشته می شوید" [اثبات الوصیه ، مسعودی ، چاپ چهارم ، نجف ، ص ۲۴۳] .

۳. رهبری فعالیت‌های سری و سیاسی در نهایت ظرافت :

امام _ علیه السلام _ با وجود جاسوسان و مراقبان ویژه در نهایت ظرافت فعالیت هایی سری و سیاسی را رهبری می کرد؛ برای نمونه :

۱ _ عثمان بن سعید عمری تحت پوشش روغن فروشی اموال و وجوهات جمع آوری شده را به امامعلیه السلامی رساند. (در ظرفهای روغن)]

۲- داوود بن اسود خدمتگزار و مأمور گرم کردن حمام منزل امام می گوید : روزی امام چوبی مدوّر و بلند و کلفت به من داد تا به عثمان بن سعید تحویل دهم. در راه قاطر سقائی راه را بر من بست و من او را با چوب زدم ، چوب شکست ، نامه هایی که در داخل چوب بود بیرون افتاد. به سرعت برداشته به منزل آمدم. جلو درب خانه عیسی خدمتگزار منزل گفتم : امامعلیه السلامی فرمایند : " چرا قاطر را زدی و چوب را شکستی؟ پس از این اگر کسی به من هم ناسزا گفت تو راه خود را بگیر و برو ، ما در شهر و دیار بدی بسر می بریم. تو فقط کار خودت را بکن " [مناقب ، ج ۴ ، ص ۴۲۷] .

۳. در زمان امام حسن عسکری _ علیه السلام _ یکی از علویان به قصد کار عازم غرب ایران شد ، یک نفر از اهالی حلوان (پل ذهاب) وقتی فهمید او از سامرا آمده است ۵۰ دینار به او داد تا وی را به نزد امام عسکری برسد (در آن زمان هر ۱ دینار معادل یک شتر بوده است) " [کشفه الغمه ، ص ۲۱۶] . منبع : [سیره پیشوایان ، مهدی پیشوائی]

۴- امام حسن عسکری (ع) دنبال پیروان خود می فرستاد و پیغام می داد که کجا و کجا بروید و به خانه فلانی بعد از عشا و شب هنگام در فلان محل و منزل فلانی بیائید ، که مرا خواهید یافت و خود حضرت

زودتر به آنجا می رفت و اصحاب حاجات خود را می گفتند و حضرت اجابت می کرد. منبع: [سیره عسکرین]

عن علی بن مخلد الأیادی قال: "حدثنی أبو جعفر العمری رضی الله عنه قال حج أبو طاهر بن بلال فنظر إلى علی بن جعفر و هو ینفق النفقات العظیمه فلما انصرف كتب بذلك إلى أبي محمد (ع) فوقع فی رقعه قد کنا أمرنا له بمائه ألف دینار ثم أمرنا له لمثلها فأبی قبوله إبقاء علينا ما للناس و الدخول فی أمرنا فیما لم ندخلهم فیہ قال و دخل علی أبي الحسن العسکری (ع) فأمره بثلاثین ألف دینار" [الغیبه طوسی ، ص ۳۵۰] .

۴. تدابیر امام در ارتباط با شیعیان :

۱. حمایت و پشتیبانی مالی از شیعیان :

منبع: [سیره پیشوایان ، مهدی پیشوائی]

۱- ابوهاشم جعفری می گوید: از نظر مالی در مضیقه بودم ، ولی خجالت کشیدم مسئله را به امام _ علیه السلام _ بگویم. روزی امام _ علیه السلام _ صد دینار برای من فرستاد و در نامه نوشت هر وقت احتیاج داشتی خجالت نکش. [مناقب ، ج ۴ ، ص ۴۳۹] .

۲- علی بن زید علوی می گوید: امام _ علیه السلام _ مبلغی پول به من داد و گفت: برای خودت کنیزی بخر ، زیرا کنیز تو مرده است ، به خانه رفتم و دیدم کنیز مرده است.

علی بن زید العلوی الزیدی قال: "أعطانی أبو محمد (ع) دنانیر و قال اشتر بهذه الدنانیر جاریه فإن جاریتک قد ماتت فأتیت داری و إذا بالجاریه قد شرقت و ماتت" [المناقب ،

۳- ابوهاشم جعفری می گوید: نیاز مالی خود را به اطلاع امام _ علیه السلام _ رساندم، حضرت ۵۰۰ دینار به من داده و فرمود: اگر کم است عذر ما را بپذیر.

قال أبو هاشم: "كنت مضيقاً فأردت أن أطلب منه معونه فاستحييت فلما صرت إلى منزل لي وجه إلى بمائة دينار و كتب إلى إذا كانت لك حاجة فلا تستحي و لا تحتشم و اطلبها فإنك ترى ما تحب إن شاء الله" [المناقب، ج ۴، ص ۴۳۹].

منبع: [سیره پیشوایان، مهدی پیشوائی]

۴- أبو هاشم الجعفری قال: "شكوت إلى أبي محمد (ع) الحاجه فحكك بسوطه الأرض فأخرج منها سبيكه فيها نحو الخمس مائه دينار فقال خذها يا أبا هاشم و اعدرنا" [المناقب، ج ۴، ص ۴۳۱].

۲. تقویت و توجیه سیاسی رجال و عناصر شیعه

منبع: [سیره پیشوایان، مهدی پیشوائی]

از آنجا که شخصیت های مهم شیعه در زمان امام عسکری _ علیه السلام _ در فشار و سختی به سر می بردند، اما هر یک را به تناسب دلداری می داد و روحیه آنان را بالا می برد.

۱- درنامه به علی بن حسین بن بابویه قمی می فرماید: "ای بزرگ مرد و مورد اعتماد و فقیه من، صبر کن و شیعیان را به صبر فرمان بده." علیک بالصبر و انتظار الفرج [المناقب، ج ۴، ص ۴۲۵].

۲- در پاسخ محمد بن حسن میمون که از فقر گلایه می کرد، فرمود: "فقر با ما بهتر از توانگری با دیگران است ما پناهگاه پناهگاهان و

نور هدایت جویان هستیم و هر که ما را دوست بدارد در رتبه بلند تقرب به خداست. قال محمد بن الحسن: "لقيت من عله عيسى شده فكتبت إلى أبي محمد أسأله أن يدعو لي فلما نفذت الكتاب قلت في نفسي ليتني كتبت إليه أن يصف لي كحلا أكحلها فوقع بخطه يدعو لي سلامتها إذ كانت إحداهما ذاهبه و كتب بعده أردت أن أصف لك كحلا عليك أن تصير مع الإثم كافورا و توتيا فإنه يجلو ما فيها من الغشاء و يبيس من الرطوبة قال فاستعملت ما أمرني به فصحت" [المناقب ، ج ٤ ، ص ٤٣٥] .

٣. ایجاد شبکه ارتباطی با شیعیان

١. با انتخاب نماینده :

منبع: [سیره پیشوایان ، مهدی پیشوائی]

امام حسن عسکری (ع) از میان چهره های درخشان شیعیان در مناطق متعدد افرادی را به عنوان نماینده خود منصوب فرموده بودند که به چند نمونه اشاره می شود :

١- ابراهیم بن عبده نماینده امام (ع) در نیشابور بود. امام (ع) در نامه مفصلی مردم نیشابور را به پرداخت وجوهات مالی به ابراهیم بن عبده امر فرمود و دستور داد تا وی وجوهات جمع آوری شده را به رازی (ظاهرا احمد بن اسحاق رازی از شیعیان ری) رد نماید. [تحف العقول ، ص ٤٨٤] . از این نامه مشخص می شود که نمایندگان امام (ع) هر یک دارای سلسله مراتبی بودند و شرح وظائف و حوزه فعالیت مشخصی داشتند.

همچنین امام برای تقویت ابراهیم بن عبده و روشن کردن حوزه فعالیت وی طی نامه ای به عبد الله بن حمدویه بیهقی نوشتند :
" من ابراهیم بن عبده را برای دریافت حقوق مالی آن ناحیه

منصوب و او را وکیل امین خود قرار دادم. تقوا پیش گیرید و مراقب باشید و وجوه مالی واجب را بپردازید، که هیچ کس در ترک یا تأخیر پرداخت آن معذور نیست و نامه ای که درباره وکالت ابراهیم رسیده، خط خود من است". [رجال کشی، ص ۵۸۰].

منبع: [سیره پیشوایان، مهدی پیشوائی]

۲- احمد بن اسحاق بن عبد الله قمی اشعری از یاران خاص امام و نماینده ایشان در قم بود. [بحار، ج ۵۰، ص ۳۲۳ و حیاة الامام العسکری طوسی، ص ۳۳۳].

وی استاد شیخ صدوق بوده و پس از شهادت امام عسکری _ علیه السلام _ به گفته محمد بن جریر طبری وکالت حضرت صاحب الامر _ علیه السلام _ را نیز عهده دار بود.

وی یک بار صد و شصت کیسه طلا و نقره جمع آوری شده را تسلیم امام _ علیه السلام _ نمود. [احتجاج، ص ۲۵۷].

۳- ابراهیم بن مهزیار اهوازی نیز یکی دیگر از وکلای امام عسکری بود. وی زمانی بیمار شد و اموالی در نزد او باقی ماند. در همین هنگام مساله شهادت امام عسکری _ علیه السلام _ رخ داد. ابراهیم اموال موصوف را به پسرش داد تا تحویل امام زمان (عج) نماید. پسرش محمد نیز این مأموریت را انجام و به وکالت امام دوازدهم منصوب گردید. [الارشاد، ص ۳۵۱ و اعلام الوری، ص ۴۴۵].

۴- در رأس سلسله مراتب وکلای امام _ علیه السلام _ محمد بن عثمان عمری قرار داشت که وکلای دیگر با او در ارتباط بوده و اموال جمع

آوری شده را از طریق او به امامعلیه السلامی رساندند. [اختیار معرفه الرجال طوسی، ص ۵۳۲ و قاموس الرجال تستری، ج ۱. ص ۳۱۵].

۲. با اعزام پیک و نامه :

منبع: [سیره پیشوایان، مهدی پیشوائی]

۱- علاوه بر شبکه ارتباطی و کالت امام _ علیه السلام _ از طریق اعزام پیک ها و نامه ها با شیعیان ارتباط برقرار می نمودند؛ از جمله پیک های امام _ علیه السلام _ می توان از ابوالادیان نام برد. وی نامه ها و پیام های امام _ علیه السلام _ را به شیعیان رسانده و اموال و نامه ها و سوالات آنان را به محضر امام _ علیه السلام _ در سامرا می برد.

هم چنین امام مکاتباتی با شیعیان داشتند، از جمله آنها نامه هایی است که به ابن بابویه، شیعیان قم و آوه، و مردم مدینه نوشتند که در کتب موجود است. [مناقب، ج ۴، ص ۴۲۵ و بحار، ج ۵۰، ص ۳۱۷ و ۳۳۱ و تحف العقول، ص ۴۸۶].

۲- نامه امامعلیه السلامه اسحاق نیشابوری

حکی بعض الثقات بنیسابور: "أنه خرج لإسحاق بن إسماعیل من أبی محمد علیه السلام توقيع یا إسحاق بن إسماعیل سترنا الله و إیاک بستره، و تولایک فی جمیع أمورک بصنعه، قد فهمت کتابک یرحمک الله و نحن بحمد الله و نعمته أهل بیت نرق علی موالینا، و نسر بتتابع إحسان الله إلیهم و فضله لدیهم، و نعتد بكل نعمه ینعمها الله عز و جل علیهم، فأتم الله علیکم بالحق و من کان مثلک ممن قد رحمه الله، و نصره نصرک و نزع عن الباطل

و لم يعم في طغيانه نعمه ، فإن تمام النعمه دخولك الجنه ، و ليس من نعمه و إن جل أمرها و عظم خطرها إلا- و الحمد لله تقدست أسماؤها عليها مؤى شكرها ، و أنا أقول الحمد لله مثل ما حمد الله به حامد إلى أبد الأبد ، بما من به عليك من نعمه و نجاك من الهلكه و سهل سبيلك على العقبه ، و ايم الله أنها لعقبه كئود شديد أمرها صعب مسلكها عظيم بلاؤا طويل عذابها قديم في الزير الأولى ذكرها ، و لقد كانت منكم أمور في أيام الماضى إلى أن مضى لسبيله ، صلى الله على روحه ، و فى أيامى هذه كنتم فيها غير محمود بالراى و لا مسددى التوفيق ، و اعلم يقينا يا إسحاق إن من خرج من هذه الحياه الدنيا أعمى "فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَى وَ أَضَلُّ سَبِيلًا" (اسراء/٧٢) إنها يا ابن إسماعيل ليس تعمى الأبصار "لَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ" (حج/٤٦) ،

و ذلك قول الله عز و جل فى محكم كتابه للظالم "رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا" (طه/١٢٥) ، قال الله عز و جل "كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيَتْهَا وَ كَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنْسَى" (طه/١٢٦) ،

و أية آيه يا إسحاق أعظم من حجه الله عز و جل على خلقه و أمينه فى بلاده و شاهده على عباده ، من بعد من سلف من آباءه الأولين من النبيين و آباءه الآخرين من الوصيين عليهم أجمعين رحمه الله و بركاته ، فأين يتاه بكم و أين تذهبون كالأنعام على وجوهكم عن الحق تصدقون ، و بالباطل تؤمنون ، و بنعمه الله تكفرون ،

أو تكذبون ، ممن يؤمن ببعض الكتاب و يكفر ببعض فما جزاء من يفعل ذلك منكم و من غيركم إلا خزي في الحياه الدنيا الفانيه و طول عذاب في الآخره الباقيه ، و ذلك و الله الخزي العظيم ، إن الله بفضله و منه لما فرض عليكم الفرائض لم يفرض عليكم لحاجه منه إليكم ، بل برحمه منه لا- إله إلا- هو عليكم ، ليميز الخبيث من الطيب ، " وَ لِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ ، وَ لِيَمَحَّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ " (آل عمران/١٥٤) ، و لتسابقون إلى رحمته ، و تتفاضل منازلكم في جنته ، ففرض عليكم الحج و العمره و إقام الصلاه و إيتاء الزكاه و الصوم و الولايه ، و كفاهم لكم بابا ، لتفتحوا أبواب الفرائض ، و مفتاحا إلى سبيله ، و لو لا محمد (ص) و الأوصياء من بعده لكنتم حيارى كالبهائم لا تعرفون فرضا من الفرائض ، و هل تدخل قريه إلا من بابها فلما من عليكم بإقامه الأولياء بعد نبيه (ص) قال الله عز و جل لنبيه "الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا" (مائده/٣) ، و فرض عليكم لأوليائه حقوقا أمركم بأدائها إليهم ، ليحل لكم ما وراء ظهوركم من أزواجكم و أموالكم و ماكلكم و مشاربكم و معرفتكم بذلك النماء و البركه و الثروه ، و ليعلم من يطيعه منكم بالغيب قال الله عز و جل "قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ" (شورى/٢٣) و اعلموا أن من يبخل فإنما يبخل على نفسه و أن الله هو الغنى و أنتم الفقراء إليه ، لا إله إلا هو ، و

لقد طالت المخاطبه فيما بيننا و بينكم فيما هو لكم و عليكم ، و لو لا ما يجب من تمام النعمه من الله عز و جل عليكم لما أريتكم لى خطأ و لا- سمعتم منى حرفا من بعد الماضى (ع) ، أنتم فى غفله عما إليه معادكم ، و من بعد النابى رسولى و ما ناله منكم حين أكرمه الله بمصيره إليكم ، و من بعد إقامتى لكم إبراهيم بن عبده وفقه الله لمرضاته و أعانه على طاعته ، و كتابى الذى حملة محمد بن موسىالنيسابورى ، و الله المستعان على كل حال ، و إنى أراكم تفرطون فى جنب الله فتكونون من الخاسرين ، فبعدا و سحقا لمن رغب عن طاعه الله و لم يقبل مواعظ أوليائه و قد أمركم الله جل و علا بطاعته ، لا إله إلا هو ، و طاعه رسوله (ص) و بطاعه أولى الأمر عليهم السلام ، فرحم الله ضعفكم و قله صبركم عما إمامكم فما أغر الإنسان بربه الكريم ، و استجاب الله دعائى فيكم و أصلح أموركم على يدي فقد قال الله جل جلاله "يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمامِهِمْ" (اسراء/٧١) ، و قال جل جلاله : جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسِيْطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَ يَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا" (بقره/١٣٤) ، و قال الله جل جلاله "كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ" (آل عمران/١١٠) ،

فما أحب أن يدعو الله جل جلاله بى و لا بمن هو فى أيامى إلا حسب رقتى عليكم ، و ما انطوى لكم عليه من حب بلوغ الأمل فى الدارين جميعا ، و الكينونه معنا فى الدنيا و الآخره

فقد يا إسحاق يرحمك الله و يرحم من هو وراءك بينت لكم بيانا و فسرت لكم تفسيراً ، و فعلت بكم فعل من لم يفهم هذا الأمر قط و لم يدخل فيه طرفه عين ، و لو فهمت الصم الصلاب بعض ما فى هذه الكتاب لتصدعت قلقتا خوفاً من خشية الله و رجوعاً إلى طاعة الله عز و جل ، فاعملوا من بعد ما شئتم ف " سَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَ رَسُولَهُ وَ الْمُؤْمِنُونَ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَ الشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ " (توبه/ ٩٤) و العاقبه للمتقين ، و الحمد لله كثيراً رب العالمين ، و أنت رسولى يا إسحاق إلى إبراهيم بن عبده وفقه الله ، أن يعمل بما ورد عليه فى كتابى مع محمد بن موسى النيسابورى إن شاء الله ، و رسولى إلى نفسك ، و إلى كل من خلفك ببلدك ، أن يعملوا بما ورد عليكم فى كتابى مع محمد بن موسى إن شاء الله ، و يقرأ إبراهيم بن عبده كتابى هذا و من خلفه ببلده ، حتى لا يسألونى ، و بطاعه الله يعتصمون ، و الشيطان بالله عن أنفسهم يجتنبون و لا يطيعون ، و على إبراهيم بن عبده سلام الله و رحمته ، و عليك يا إسحاق و على جميع موالى السلام كثيراً ، سددكم الله جميعاً بتوفيقه ، و كل من قرأ كتابنا هذا من موالى من أهل بلدك ، و من هو بناحيتمكم ، و نزع عما هو عليه من الانحراف عن الحق فليؤت حقوقنا إلى إبراهيم بن عبده ، و ليحمل ذلك إبراهيم بن عبده إلى الرازى رضى الله عنه ، أو

إلى من يسمي له الرازي ، فإن ذلك عن أمرى و رأى إن شاء الله و يا إسحاق اقرأ كتابنا على البلالى رضى الله عنه فإنه الثقه المأمون العارف بما يجب عليه ، و اقرأه على المحمودى عافاه الله فما أحمدنا له لطاعه ،

فإذا وردت بغداد فاقراه على الدهقان و كيلنا و ثقتنا و الذى يقبض من موالينا ، و كل من أمكنك من موالينا فاقراهم هذا الكتاب و ينسخه من أراد منهم نسخه إن شاء الله تعالى ، و لا يكتم أمر هذا عن يشاهده من موالينا ، إلا من شيطان مخالف لكم ، فلا تنثر الدر بين أظلاف الخنازير ، و لا كرامه لهم ، و قد وقعنا فى كتابك بالوصول و الدعاء لك و لمن شئت ، و قد أجبنا شيعتنا عن مسألته و الحمد لله فما بعد الحق إلا الضلال ، فلا تخرجن من البلده حتى تلقى العمري رضى الله عنه برضاى عنه ، و تسلم عليه و تعرفه و يعرفك فإنه الطاهر الأمين العفيف القريب منا و إلينا ، فكل ما يحمل إلينا من شىء من النواحي فإليه يصير آخر أمره ، ليوصل ذلك إلينا ، و الحمد لله كثيرا ، سترنا الله و إياكم يا إسحاق بستره و تولاك فى جميع أمورك بصنعه ، و السلام عليك و على جميع موالى و رحمه الله و بركاته ، و صلى الله على سيدنا محمد النبى و آله و سلم كثيرا. [رجال الكشى ، ص ٥٧٥] .

٣- نامه امام به اهالى قم و آبه

"كتب ابو محمد عليه السلام إلى أهل قم و آبه أن الله تعالى بجوده و رأفته قد من على

عباده بنبيه محمد ص بشيرا و نذيرا و وفقكم لقبول دينه و أكرمكم بهدايته و غرس في قلوب أسلافكم الماضين رحمه الله عليهم و أصلابكم الباقين تولى كفايتهم و عمرهم طويلا في طاعته حب العتره الهاديه فمضى من مضى على و تيره الصواب و منهاج الصدق و سبيل الرشاد فوردوا موارد الفائزين و اجتنوا ثمرات ما قدموا و وجدوا غب ما أسلفوا و منها فلم نزل نيتنا مستحكمه و نفوسنا إلى طيب آرائكم ساكنه القرابه الراسخه بيننا و بينكم قويه

وصيه أوصى بها أسلافنا و أسلافكم و عهد عهد إلى شباننا و مشايخكم فلم يزل على حملة كامله من الاعتقاد لما جمعنا الله عليه من الحال القريبه و الرحم الماسه يقول العالم س إذ يقول المؤمن أخو المؤمن لأمه و أبيه " [المناقب ، ج ٤ ، ص ٤٢٥] .

٤- نامه امامعليه السلامه ابن بابويه

" و مما كتب عليه السلام إلى أبي الحسن علي بن الحسين بن بابويه القمي .

اعتصمت بحبل الله بسم الله الرحمن الرحيم و الحمد لله رب العالمين و العاقبه للمتقين و الجنه للموحدين و النار للملحدين و لا عدوان إلا على الظالمين و لا إله إلا الله أحسن الخالقين و الصلاه على خير خلقه محمد و عترته الطاهرين منها عليك بالصبر و انتظار الفرج قال النبي (ص) أفضل أعمال أمتي انتظار الفرج و لا يزال شيعتنا في حزن حتى يظهر ولدي الذي بشر به النبي يملأ الأرض قسطا و عدلا كما ملئت جورا و ظلما فاصبر يا شيخى يا أبا الحسن على و أمر جميع شيعتى بالصبر فإن الأرض لله يورثها من يشاء من عباده و العاقبه للمتقين و السلام عليك و على جميع شيعتنا و

رحمه الله و بركاته و صلى الله على محمد و آله " [المناقب ، ج ٤ ، ص ٤٢٥] .

٥- نامه امامعليه السلامبه برخی شيعیان

" و كتب إليه بعض شيعته يعرفه اختلاف الشيعة فكتب عليه السلام :

إنما خاطب الله العاقل و الناس في على طبقات المستبصر على سبيل نجاه متمسك بالحق متعلق بفرع الأصل غير شاك و لا مرتاب لا يجد عنى ملجأ و طبقه لم تأخذ الحق من أهله فهم كراكب البحر يموج عند موجه و يسكن عند سكونه و طبقه استحوذ عليهم الشيطان شأنهم الرد على أهل الحق و دفع الحق بالباطل حسدا من عند أنفسهم فدع من ذهب يمينا و شمالا فإن الراعى إذا أراد أن يجمع غنمه جمعها بأهون سعى و إياك و الإذاعه و طلب الرئاسه فإنهما يدعوان إلى الهلكه " [تحف العقول ، ص ٤٨٦] .

نامه امام به یکی دیگر از شيعیان

أحمد بن إسحاق قال : "خرج عن أبي محمد (ع) إلى بعض رجاله في عرض كلام له ما منى أحد من آبائي (ع) بما منيت به من شك هذه العصابه في فإن كان هذا الأمر أمرا اعتقدتموه و دنتم به إلى وقت ثم ينقطع فلكشك موضع و إن كان متصلا ما اتصلت أمور الله عز و جل فما معنى هذا الشك " [كمال الدين ، ج ١ ، ص ٢٢٢] .

٤. وصيت امام _ عليه السلام _ به شيعیان

قال ابو محمد العسكري عليه السلام لشيعته :

"أوصيكم بتقوى الله و الورع في دينكم و الاجتهاد لله و صدق الحديث و أداء الأمانه إلى من ائتمنكم من بر أو فاجر و طول السجود و حسن الجوار فبهذا جاء محمد ص صلوا في عشائهم و اشهدوا

جنازتهم و عودوا مرضاهم و أدوا حقوقهم فإن الرجل منكم إذا ورع في دينه و صدق في حديثه و أدى الأمانة و حسن خلقه مع الناس قيل هذا شيعي فيسرنى ذلك اتقوا الله و كونوا زينا و لا تكونوا شينا جروا إلينا كل موده و ادفعوا عنا كل قبيح فإنه ما قيل فينا من حسن فنحن أهله و ما قيل فينا من سوء فما نحن كذلك لنا حق في كتاب الله و قرابه من رسول الله و تطهير من الله لا يدعيه أحد غيرنا إلا كذاب أكثروا ذكر الله و ذكر الموت و تلاوه القرآن و الصلاة على النبي ص فإن الصلاة على رسول الله عشر حسنات احفظوا ما وصيتكم به و أستودعكم الله و أقرأ عليكم السلام" [تحف العقول ، ص ۴۸۷] .

۵. آماده سازی شیعیان برای غیبت

۱. معرفی امام زمان _ علیه السلام _ به خواص :

با توجه به جو خفقان موجود و اینکه عباسیان در صدد از بین بردن امام زمان (عج) بودند ، امام حسن عسکری علیه السلام به تدریج شیعیان را آماده غیبت فرزندشان نموده و افکار را برای پذیرش این موضوع آماده می ساختند و بعضا برخی شیعیان خاص موفق به دیدار حضرت مهدی علیه السلام می گردیدند.

احمد بن اسحاق از امام عسکری پرسید : امام بعد از شما کیست؟ حضرت در حالیکه پسر بچه سه ساله ای را به او نشان می داد فرمود : اگر تو پیش خدا و امامان محترم نبودی این پسر را به تو نشان نمی دادم. او در میان این امت همچون خضر و ذوالقرنین است (غیبتی طولانی خواهد داشت) و تنها کسانی که خداوند آنان را در اعتقاد به امامت او

(مهدی‌عج) ثابت نگهداشته و توفیق دعا جهت تعجیل فرج او یابند ، از گمراهی نجات خواهد بخشید" [کمال الدین ، شیخ صدوق ، ج ۲ ، ص ۳۸۴] .

۲. جلوگیری از فتنه جعفر کذاب

منبع : [سیره پیشوایان ، مهدی پیشوایی]

ابولادیان می گوید : امام عسکری (ع) نامه هایی را به من داد تا به مدائن ببرم و فرمود : " تو ۱۵ روز در مدائن نخواهی بود و وقتی بازگردی من شهید شده ام . پرسیدم امام بعد از شما کیست؟ فرمود : هر که بر جنازه ام نماز گزارد و از آنچه در همین (کمر بند) است خبر دهد . من خجالت کشیدم منظور امام را از همین پرسم .

وقتی از سفر برگشتم ، دیدم امام شهید شده و جعفر کذاب ایستاده و عده ای به او تسلیت و تبریک می گویند . من یکه خوردم ، زیرا جعفر اهل شراب و موسیقی بود . وقتی جعفر خواست بر جنازه نماز گزارد کودکی گندم گون پیش آمد و او را کنار زد و بر حضرت نماز خواند ، بعد کودک به من گفت : جواب نامه هایی که همراه تو است بده و من نامه ها را به او دادم . یکی از حاضرین به جعفر گفت : این کودک که بود؟ گفت : والله تا به حال او را ندیده بودم . در همین وقت گروهی از قم آمدند و خواستند جانشین امام نشانه هایی در مورد نویسندگان نامه و اموالی که همراه آورده اند بدهد . جعفر بر آشفته و گفت : اینها از ما انتظار علم غیب دارند در همین زمان خادمی از منزل بیرون آمد و گفت : نامه ها از فلان شخص است و در

همیان هزار دینار است که ده تا از آنها را آب طلا داده اند." [کمال الدین ، ص ۴۷۵] .

۷. شهادت امام علیه السلام

منبع : [سیره پیشوایان ، مهدی پیشوایی]

۱- دانشمندان معروف شیعه نیر طبرسی ، کفعمی ، محمد بن جریر بن رستم و.. نوشته اند که امام عسکری _ علیه السلام _ به دست معتمد عباسی مسموم شده و به شهادت رسیدند. [اعلام الوری ، ص ۳۶۷ ، انوار البهیة ، ص ۱۶۲ ، دلائل الامامه ، ص ۲۲۳] .

۲- ابن صباغ مالکی از دانشمندان اهل سنت می گوید : هنگام مرگ ابومحمد ، معتمد (خلیفه عباسی) حال مخصوص پیدا کرده بود و مقارن بیماری حضرت به عده ای از خاصان دربار و معتمدین شهر دستور داد که همواره ملازم حضرت باشند. پس از شهادت حضرت بازار سامرا تعطیل شد و تمام مردم و مقامات برای تشییع جنازه حضرت گرد آمدند ، هنگامی که جنازه آماده دفن شد ، عیسی بن متوکل برادر خلیفه صورت حضرت را باز کرد و گفت : این ابومحمد است که به مرگ طبیعی از دنیا رفته و فلانی و فلانی از نزدیکان خلیفه نیز شاهد بوده اند. [الفصول المهمه ، ص ۳۰۸-۳۰۷] .

البته این نماز جنبه تشریفاتی داشت و برای از بین بردن تبعات مسمومیت و ماجرای شهادت امام _ علیه السلام _ بود. چنانکه جمهور دانشمندان شیعه اعتقاد دارند که حضرت مهدی (عج) به طور خصوصی بر جنازه پدر نماز خوانده اند. [بحار ، ج ۵۰ ، ص ۳۳۲] .

۱. امام حسن مجتبی ع

۱. ولادت

نیمه رمضان ، سوم هجری ، ۷ سال پیامبر را درک کرد.

سوم هجری متولد شد ، در شب نیمه رمضان متولد شد و پیامبر اکرم (ص) در گوش او اذان گفت و برای او عقیقه کرد.

۲. کودکی

۱. طول سجده پیامبر (ص) به خاطر امام حسن مجتبی (ع)

رسول گرامی اسلام (ص) در حال سجده بودند که امام حسن (ع) در حالی که کودک بود بر دوش آن حضرت نشست و آن حضرت سجده را طول داد. ابو هریره گفت : الا اذهب بهما الی امها.

فقال : صلی الله علیه و اله و سلم : لا. [تاریخ ابن عساکر ، ص ۸۷] .

_ فاذا قضی صلاته اقعدهما فی حجره. [تاریخ ابن عساکر ، ص ۸۷] .

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَدَّادِ بْنِ الْهَادِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) فِي إِحْدَى صِلَاتِي الْعِشِيِّ الظُّهْرِ أَوْ الْعَصِيرِ وَهُوَ حَامِلٌ أَحَدِ ابْنِي ابْنَتِهِ الْحَسَنِ أَوْ الْحُسَيْنِ (ع) فَتَقَدَّمَ النَّبِيَّ (ص) فَوَضَعَهُ عِنْدَ قَدَمِهِ الْيُمْنَى ثُمَّ كَبَّرَ لِلصَّلَاةِ فَصَلَّى فَسَجَدَ بَيْنَ ظَهْرَانِي صَلَاتِهِ سَجْدَةً فَأَطَالَهَا فَرَفَعْتُ رَأْسِي مِنْ بَيْنِ النَّاسِ فَإِذَا النَّبِيُّ (ص) سَاجِدٌ وَإِذَا الصَّبِيُّ عَلَى ظَهْرِهِ فَوَجَعْتُ فِي سُبُودِي فَلَمَّا صَلَّى قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَقَدْ سَجَدْتَ سَجْدَةً أَطْلَتْهَا فَظَنْنَا أَنَّهُ قَدْ حَدَثَ أَمْرٌ أَوْ كَانَ يُوْحَىٰ إِلَيْكَ قَالَ كُلُّ ذَلِكَ لَمْ يَكُنْ وَ لَكِنَّ ابْنِي ارْتَحَلَنِي فَكَرِهْتُ أَنْ أُعَجِّلَهُ أَخْرَجَهُ الثَّلَاثَةَ [مستدرک الوسائل ، ج ۵ ، ص ۴۳۲] .

۳. آب خوردن به دست پیامبر (ص)

كان النبي و علي و فاطمه و الحسن و الحسين عليهم السلام في بيت فاستسقى الحسن فقام رسول الله صل

الله عليه و اله و سلم في جوف الليل فسقاه فسله الحسين فابي ان يسقيه قبل الحسن فقبل : " يا رسول الله (ص) كان حسنا احب اليك من حسين؟" قال (ص) : " لا ، ولكنه استسقاني قبله؟ ثم قال النبي (ص) : يا فاطمه انا وانت و هذين ، و هذا الرجل في مقام واحد يوم القيامة "

۴. راوی قرآن برای مادر

در کودکی آیات قرآن را از جدش شنیده و در خانه برای مادرش می خواند و هر گاه علیعلیه السلام از فاطمه زهراء علیها سلام می پرسید "چگونه این آیات را شنیده ای؟" عرض می کرد : " از حسن (علیه السلام) ."

هفت ساله بود که صدای جبرئیل را می شنید و حفظ می کرد و برای مادرش بازگو می کرد ، همین که فاطمه مطالب را برای همسر نقل می کرد حضرت امیر پرسید : " از کجا می دانی؟! " فرمود : " فرزندم حسنعلیه السلام برایم گفته ."

۵. قطع منبر پیامبر (ص) به خاطر امام حسن مجتبی علیه السلام

پیامبر صلی الله علیه و اله و سلم امام حسنعلیه السلام را بالای منبر در کنار خود نشانده و فرمود :

" خداوند به برکت وجود او بین مسلمانان صلح برقرار می سازد ."

پیامبر صلی الله علیه و اله و سلم بالای منبر به مردم پند می داد که امام حسنعلیه السلام را منبر بالا رفت ، رسول الله صلی الله علیه و اله و سلم او را گرفت و برگردن خود نشانده تا پایان سخن .

يقطع النبي صلى الله عليه و اله و سلم خطبته في المسجد و ينزل عن المنبر تا اینکه امام حسن و امام حسینعلیهما السلام را در آغوش بگیرد. [ابن عساکر در تاریخ امام حسن علیه السلام ، ص ۸۹] .

۶. تعلیم

تعليم وضو به پير مردى كه اشتباه وضو مى گرفت.

۷. بلاغتى معجزه گر

قيل طعن أقوام من أهل الكوفه فى الحسن بن على (ع) فقالوا: إنه عى لا يقوم بحجه فبلغ ذلك أمير المؤمنين (ع) فدعا الحسن (ع) فقال: "يا ابن رسول الله إن أهل الكوفه قد قالوا فيك مقاله أكرهها" قال: "و ما يقولون يا أمير المؤمنين؟" قال: "يقولون إن الحسن بن على عى اللسان لا يقوم بحجه و إن هذه الأعواد فأخبر الناس". فقال: "يا أمير المؤمنين لا أستطيع الكلام و أنا أنظر إليك". فقال أمير المؤمنين (ع): "إنى متخلف عنك فناد أن الصلاه جامعه". فاجتمع المسلمون فصعد (ع) المنبر فخطب خطبه بليغه و جيزه فضج المسلمون بالبكاء ثم قال: "أيها الناس اعقلوا عن ربكم إن الله عز و جل اصطفى آدم و نوحا و آل إبراهيم و آل عمران على العالمين ذريه بعضها من بعض و الله سميع عليم فنحن الذريه من آدم و الأسره من نوح و الصفوه من إبراهيم و السلاله من إسماعيل و آل من محمد (ص) و نحن فيكم كالسمااء المرفوعه و الأرض المدحوه و الشمس الضاحيه و كالشجره الزيتونه لا شقيه و لا غربيه التى بورك زيتها، النبى أصلها و على فرعها و نحن و الله ثمره تلك الشجره فمن تعلق بغصن من أغصانها نجا و من تخلف عنها فإلى النار هوى". فقام أمير المؤمنين من أقصى الناس يسحب رداءه من خلفه حتى علا المنبر مع الحسن (ع) فقبل بين عينيه ثم قال: "يا ابن رسول الله! أثبت على القوم حججتك و

أوجبت عليهم طاعتك فويل لمن خالفك" [العدد القويه ، ص ٣١] .

٣. فضایل

١. شبيه ترين به رسول الله (ص)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لِلْحَسَنِ : أَشْبَهْتَ خَلْقِي وَخَلْقِي [المناقب ، ج ٤ ، ص ٢٠] .

٢. امام در همه حال

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ إِمَامَانِ قَامَا أَوْ قَعَدَا [المناقب ، ج ٣ ، ص ٣٩٤] .

٣. سلم لمن سالمتم رسول الله برای حسنين

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لَعَلِي وَفَاطِمَةَ وَالْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ : أَنَا سَلِمَ لِمَنْ سَالَمْتُمْ وَحَرْبَ لِمَنْ حَارَبْتُمْ [كشف الغمه ، ج ١ ، ص ٥٢٨] .

٤. اذيت امام حسن مجتبی علیه السلام ، اذيت رسول الله (ص)

يك بار امام حسنعلیه السلام در زمان کودکی به سوی پیامبر اکرم رفت ، انس بن مالک خواست مانع شود که حضرت فرمود : دع ابني و ثمره فؤادی فان من اذی هذا آذانی و من اذانی فقد اذی الله [ابن ماجه ، ج ١ ، ص ٥١. به نقل از الحياه السياسی للامام الحسن (ع) ، ص ١٣] .

قال رسول الله عليه و اله و سلم : ان الحسين ابني و ثمره فؤادی من اذی هذا فقد اذانی و من اذانی فقد اذی الله [در تاریخ ابن در عساكر از صفحه ٣٤ تا ٦٣ روایاتی را از پیامبر اکرم صلی الله علیه و اله و سلم در این باره نقل شده] .

رسول الله صلی الله علیه و اله و سلمبه انس که مانع ورود امام حسنعلیه السلام به منزل شد فرمودند :

دع ابني و ثمره فؤادی فان من اذی هذا آذانی و من اذانی فقد اذی الله

[سنن ابن ماجه ، ج ١]

، ص ۵۱] . با کمی اختلاف در تعبیر.

۵. بوسه رسول خدا (ص)

يقبل رسول الله صلى الله عليه و اله و سلم الامام الحسن عليه السلام في؟؟؟ و يقبل الحسين في نحره.

يقبل الرسول (ص) الامام الحسن في؟؟؟ و يقبل الحسين في سخره [الحياه السياسى للامام حسن (ع) ص ۱۳] .

۶. مورد دعای رسول خدا (ص)

مسند أحمد عن أبي هريره قال النبي و قد جاءه الحسن و في عنقه السخاب فالتزمه رسول الله و التزم هو رسول الله و قال : " اللهم إني أحبه فأحبه و أحب من يحبه ثلاث مرات " [المناقب ، ج ۴ ، ص ۲۵] .

قال رسول الله صلى الله عليه و اله في الدعا للحسين عليه السلام : " اللهم ان هذا النبي و انا احبه فاحبه و احب من يحبه " [الغدير ، ج ۷ ، ص ۱۲۴ . بنقل از الحياه السياسى للامام حسن جعفر مرتضى ص ۱۵] .

بيش از ۵۰ حديث داريم كه :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اللهم إني أحبه فأحبه و أحب من يحبه [المناقب ، ج ۴ ، ص ۲۵] .

۷. سيد جوانان اهل بهشت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : من سرّه أن ينظر إلى سيد شباب أهل الجنة فلينظر إلى الحسن بن علي [المناقب ، ج ۴ ، ص ۲۰] .

ابن عساكر در كتاب تاريخ خود از صفحه ۷۲ تا ۸۲ را بدین مضمون نقل کرده

۸. زبان در زبان رسول الله (ص)

معاويه می گوید :

رأيت رسول الله صلى الله عليه و اله و سلم يمص لسان حسن بن علي او شفتيه و انه لن يعذب لسان او شفتان رسول الله صلى الله عليه و اله

و سلم.

۹. رکن بهشت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ شَنَفَا الْعَرْشَ وَإِنَّ الْجَنَّةَ قَالَتْ يَا رَبِّ أَسْكَنْتَنِي الضَّعْفَاءَ وَالْمَسَاكِينَ فَقَالَ اللَّهُ لَهَا أَلَا تَرْضَيْنِ أُنَى زَيْنَتِ أَرْكَانِكَ بِالْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ قَالَ فَمَا سَتِ كَمَا تَمِيسُ الْعُرُوسُ فَرِحَا [إرشاد مفيد، ج ۲، ص ۱۲۷].

"ماست" یعنی ناز و افتخار کرد.

۱۰. بهترین مردم

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): "يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ النَّاسِ جِدَا وَجَدَهُ؟" قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ (ص). قَالَ: "الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ جَدَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَجَدْتَهُمَا خَدِيجَةَ بِنْتَ خُوَيْلِدٍ؛ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ النَّاسِ أَبَا وَأُمًّا؟" قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: "الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ أَبُوهُمَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَأُمَّهُمَا فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ (ص) أَلَا أُخْبِرُكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ بِخَيْرِ النَّاسِ عَمَّا وَعَمَّهُ؟" قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: "الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ عَمَّهُمَا جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَعَمَّتُهُمَا أُمُّ هَانِيَةَ بِنْتُ أَبِي طَالِبٍ؛ أَيُّهَا النَّاسُ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ النَّاسِ خَالًا وَخَالَه؟" قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: "الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ خَالَهُمَا الْقَاسِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ رَسُولَ اللَّهِ (ص) وَخَالَتُهُمَا زَيْنَبُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ (ص)" [كشف الغمه، ج ۱، ص ۵۴۷].

۱۱. مورد ستایش دوست و دشمن

همین که معاویه فهمید یزید به امام حسنعلیه السلامفخر می فروشد به او گفت :

فاخرت الحسن؟! لعلک تقول ان امک مثل امه و امه فاطمه.... [الحديث ابن عساكر، ص ۱۳۹].

۱۲. مصلحی نجات گر

قال النبي صلى الله عليه و اله و سلم :

ان ابني

هذا سيد و سيصلح الله على يديه بين فئتين عظيمتين [ابن عساكر ، ص ۱۲۲ الى ص ۱۳۴] .

۱۳. "الحسن منى" در كلام رسول الله (ص)

قال النبي صل الله عليه و اله و سلم : الحسن منى و انا منه . [ازواج النبي و نباته ، ص ۱۲۵] . الحسن منى و الحسين من على [ابن عساكر ، ص ۱۰۰ و كنز العمال ، ج ۱۲ ، ص ۱۱۵] .

۱۴. معدنی از علم

مضافا على انهم عليهم السلام باب حظه و معادن العلم و احد الثقلين .

۱۵. داستان مباحله

در حالی که امام حسنعلیه السلام کودک بود .

رسول الله صلى الله عليه و اله و سلم او را برای مباحله برد (داستان مباحله)

فَمَنْ حَيَّجَكَ فِيهِ مِنْ بَعِيدٍ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ أَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ [آل عمران / ۶۱] .

مگر عیسی و یحییعلیہما السلام امام جواد و مهدیعلیہما السلام در کودکی به نبوت و امامت نرسیدند .

الف : یا یحیی خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَ آتِنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًا [مریم / ۱۲] .

ب : فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًا [مریم / ۲۹] .

در احقاق الحق جلد ۳ ص ۴۶ به بعد از ، ۱۵۰ کتاب معروف اهل سنت نام برده که مراد از ابنا ثنادر آیه مباحله امام حسن و امام حسینعلیہما السلام است .

بیش از هفتاد حدیث از چهل طریق وارد شده که امام حسن (ع) از اهل بیته است که در آیه تطهیر آمده : انما يريد الله ليذهب عنكم الرجس اهل بيت يطهرکم تطهیرا [المیزان ج ۱۶ ، ص ۳۲۹] . جناب آقای رسولی محلاتی در کتاب زندگانی

امام حسن نوشته است که در این مورد بیش از یکصد حدیث داریم ، ج ۱ ، ص ۵۴.

قل لا استلکم علیه اجرا الا الموده فی القربی

احمد حنبل : اصحاب پرسیدند آنها کیانند؟

رسول الله سه بار فرمود ، مراد : علی و فاطمه و ابناهما [احقاق الحق ۳ ، ص ۳] ، بیش از پنجاه حدیث به این مضمون نقل کرده.

۱۶. برادری بهتر از من

امام حسینعلیه السلام : برادرم از من بهتر بود.

۱۷. شأن نزول آیه هل اتی ...

ماجرای سوره هل اتی... و نذر سه روز روزه علی و فاطمهعلیهماالسلامبرای سلامتی او.

۱۸. در صف مجاهدین

در فتح شمال آفریقا و در ارتشی که عازم طبرستان بود حضرت شرکت فرمودند.

۱۹. گواه رسول الله (ص)

رسول اللهصلی الله علیه و الهدر نامه ای که به مسلمانان ثقیف نوشتند ، حضرت علی و حسن و حسینعلیهم السلامرا به عنوان شاهد و گواه نام بردند.

۲۰. مورد نظر رسول الله (ص)

مأمون عباسی : سن کم مانع کمال نیست و لذا ایمان علیعلیه السلامدر ده سالگی و شهادت حسینعلیهماالسلامدر کودکی مورد نظر رسول اللهصلی الله علیه و اله و سلمبوده.

۲۱. ارجاع معاویه به امام حسن علیه السلام

سؤالاتی از معاویه می شد که او ارجاع می دادند به امام حسینعلیه السلام.

۲۲. ارجاع پیامبر (ص) به امام حسن علیه السلام

پیامبر اکرمصلی الله علیه و اله و سلمبعضی از سؤالات را به امام حسینعلیه السلامارجاع می فرمودند.

۲۳. اتصال به غیب

حضرتعلیه السلامنگاهش به گاوی که در حال عبور بود ، افتاد فرمود : " این گاو حامله است به نشانی اینکه پیشانی و نوک دم
گوساله او سفید است " شنونده تعجب کرده همراه قصاب رفته و پی به صحت این کلام برد.

۲۴. افتخار امام

حسین (ع)

قال النبي صلى الله عليه و اله و سلم : للحسين عليه السلام انت ابن السيد و اخ السيد ، انت امام و ابن الامام و اخ الامام ، انت حجه و ابن الحجه و اخ الحجه

۲۵. فرماندهی در جمل

در جنگ جمل حضرت علیه السلام فرمانده سمت راست لشکر امیرالمؤمنین (ع) بود. [ابن عساکر ص ۱۷۰] .

۲۶. حکمت در لسان

حضرت علی علیه السلام فرزندش سؤالاتی دارد و او هم جواب می فرماید :

سؤال : سخاوت چیست؟ جواب : بخشندگی در ناداری و دارایی

سؤال : بخل چیست؟ جواب : داشتن را شرف و انفاق را تلف دانستن

سؤال : بزرگواری چیست؟ جواب : تاوان را ببخشی و از جرم بگذری

۲۷. جمالی چون یوسف

قال رسول الله صلى الله عليه واله و سلم : ان الحسن اعطى من الفضل ما لم يعط احد من ولد ادم ما خلا يوسف [شرح احقاق الحق ، ج ۱۱ ، ص ۴۹] ؛ برای امام حسین (ع) نیز مشابه این حدیث در بحار ، ج ۴۳ ، ص ۳۱۶ آمده است.

۲۸. ریحانه رسول الله (ص)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : هو ریحانی من الدنيا [العدد القویه ، ج ۴۲] .

۴. سیره و اخلاق

۱. ادب در مقابل مادر

با مادرش غذا نمی خورد و می فرمود : اخاف ان اكل شيئاً سبق الله نظرک فاکون عاقلاً لک

۲. شرط دوستی با امام حسن علیه السلام

مردی اظهار تمایل دوستی با حضرت کرد امام علیه السلام فرمود : "به شرط آنکه :

۱_ از کسی غیبت نکنی ۲_ از من هم ستایشی نکنی " ، او هم از دوستی صرف نظر کرد.

بین الطلوعین با کسی حرف نمی زد و به هنگام خوابیدن سوره کهف تلاوت می کرد.

[احقاق ج ۱۱ ، ص ۱۱۴] .

۴. تواضع در برابر اطفال

اطفالی که نان خالی خوردند حضرت را دعوت به مهمانی کردند ، حضرت هم قبول فرمودند و بعد آنها را دعوت کردند و پذیرائی نمودند و فرمودند : لم یجدوا غیر ما أطمعونی و نحن نجد أكثر مما أطمعناهم [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۱ ، ص ۱۹۸] .

۵. حلمی چون کوه

قال جویریة بن أسماء : لما مات الحسن و أخرجوا جنازته جاء مروان حتی دخل تحته فحمل سریره فقال له الحسن (ع) : " أ تحمل الیوم سریره و بالأمس كنت تجرعه الغیظ " . قال مروان : كنت أفعل ذلك بمن یوازن حلمه الجبال . [بحار الأنوار ، ج ۴۴ ، ص ۱۴۵] .

بعضی از دشمنانش (مروان) که در تشییع جنازه حضرت علیه السلام حاضر بودند ، می گفتند : شکیبائی او به اندازه کوه ها بود یوازن حلمه الجبال

۶. اعطاء قبل از ابراز نیاز

حضرت علیه السلام قبل از ابراز نیاز عطا می فرمودند.

۷. بخششی مثال زدنی

از حضرتش پرسیدند : چرا هرگز سائلی را ناامید نمی گردانی؟ می فرمود : " من هم به درگاه خداوند سائلی هستم و می خواهم که خداوند محرومم نسازد " . [زندگی امام حسن علیه السلام ج ۲ ، ص ۱۲۱] .

۸. خوبی در جواب بدی

مرد شامی ، امام حسن علیه السلام را دید و به ایشان جسارت کرد و ناسزا گفت ، امام ساکت ماندند؛ وقتی فهمیدند که او در تنگنا قرار گرفته فرمودند : " اگر گمشده ای ترا راهنمایی کنم و اگر گرسنه ای..... و اگر محتاجی..... و..... " .

آن مرد شرمنده شد و گفت : اللّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ [(انعام-۱۲۴)] [بحار الأنوار ، ج ۴۳ ، ص ۳۴۴] .

۹. افتخار پدر

قال علی علیه السلام للحسن علیه

السلام: "قم يا حسن فاخطب الناس" قال: "اني اهابك ان احطب و انا اراك". فتغيب عنه حيث يسمع كلامه و لا يراه ، فقام الحسن عليه السلام و حمد الله و اثنى عليه و تكلم ثم نزل فقال على عليه السلام: ذُرِّيَّةٌ بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (آل عمران/۳۴). [ابن عساکر ، ص ۱۴۴].

۱۰. رفع نیاز دیگران دوست داشتنی تر از اعتکاف

شخصی خدمت امام حسنعلیه السلام آمد و اظهار نیاز کرد ، حضرت فرمودند: لقضاء حاجه اخ لی فی الله احب الی من اعتکاف شهر [ابن عساکر ، ص ۱۵۰].

۱۱. احترام به فقیر

امام حسنعلیه السلامی خواست از مجلسی برخیزد که فقیری وارد شد؛ امام به احترام او مجلس را ترک نکرد ، پس از مدتی امام فرمود: " به احترام شما کمی نشستم ، اگر اجازه می دهی بروم ، او هم اجازه داد".

۱۲. داستان غلام و سگ گرسنه

امام حسنعلیه السلامغلامی را دید که یک لقمه خود می خورد و یک لقمه هم به سگ می دهد. پرسید: چرا؟ گفت: خجالت می کشم سگ گرسنه باشد ، امام فرمود: همین جا باش تا برگردم ، حضرتعلیه السلامرفت ، غلام را خرید و آزاد کرد ، باغی را هم که در او کار می کرد خرید و به او هدیه کرد.

۱۳. داستان باغ یک انصاری

امامعلیه السلام ، باغی را از یک انصاری به ۴۰۰۰۰ درهم خرید ، همین که متوجه شد که فروش باغ از روی نیاز بوده باغ را با پولش به انصاری داد.

۱۴. داستان اسب ویژه

حضرتعلیه السلامیک اسب عالی داشت. ابن عقیق می گوید: امام از مسجد بیرون آمده

در حالی که من به او نگاه می کردم ، حضرت پرسید : حاجتی داری ؟ گفتم : بله ، همین استر را می خواهم . امام از استر پیاده شده و استر را به من داد . [ابن عساکر] .

۱۵. آقای جوانمردان

هرگز به مستمند نه نگفت و می فرمود : " بهترین روزهای جوانمردان روزی است که از آنها دعوت و درخواست کمک کنند ."

۱۶. نان و سبزی

در یک مهمانی که در باغی صورت گرفته بود ، نان و سبزی را از باغبان پذیرفت و فرمود : " چه غذای خوبی ."

۱۷. مراعات همراهان

به حضرت گفتند شما که در راه حج پیاده راه می روید دیگران خجالت می کشند از اینکه سواره باشند ، حضرت فرمود : " راهم را عوض می کنم که هم آنها خجالت نکشند و هم من به احترام خدا پیاده راه بروم ."

۱۸. بخشش واقعی

مردی نزد امامعلیه السلام آمد و اظهار نیاز کرد ، حضرت فرمود : " نیازت را در نامه ای بنویس و برای من بفرست . " او هم نوشت و فرستاد ، امام ۲ برابر درخواستش به او داد ، کسی گفت : عجب نامه پر برکتی . امام فرمود : " برکت او زیادتر بود که ما را لایق بذل و بخشش قرار داد ، مگر نمی دانی بخشش واقعی آن است که بدون سؤال باشد ، اما پس از سؤال آبرویش را داده . " [زندگی امام حسن علیه السلام ، رسولی محلاتی ج ۲ ، ص ۱۲۲] .

۱۹. ترک اعتکاف برای رفع حاجت مسلمانان

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كُنْتُ مَعَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ (ع) فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَهُوَ مُعْتَكِفٌ وَهُوَ يَطُوفُ بِالْكَعْبَةِ فَعَرَّضَ لَهُ رَجُلٌ مِنْ شِيعَتِهِ فَقَالَ : يَا

ابن رسول الله إنَّ عليَّ ديناً لفلانٍ فإنَّ رأيتَ أن تفضيه عني. فقال (ع): " وَ رَبِّ هَيْدِهِ الْبَيْنِيهِ مَا أَصْبَحَ عِنْدِي شَيْءٌ ". فقال: إنَّ رأيتَ أن تسيِّمَهله عني فقد تَهْدَدَنِي بِالْحَبْسِ. قال ابن عَبَّاسٍ: فَفَطَعَ الطَّوَّافَ وَ سَيَّعَى مَعَهُ فَقُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَنْسَيْتَ أَنَّكَ مُعْتَكِفٌ فَقَالَ: " لَا وَ لَكُنِّي سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ: مَنْ قَضَى لِأَخِيهِ الْمُؤْمِنِ حَاجَةً كَانَ كَمَنْ عَبَدَ اللَّهَ تَعَالَى تِسْعَةَ آلَافِ سَنَةٍ صَائِماً نَهَارَهُ قَائِماً لَيْلَهُ " [أعلام الدين، ص ٤٤٢].

٢٠. داستان گروهی از اغنیاء

گروهی می گویند: به عنوان حج وارد مدینه و به منزل حضرت تعلیه السلام وارد شدیم.

امامعلیه السلامه هر یک ٤٠٠ درهم یا دینار هدیه کرد. فقلنا انا اغنیاء فلیس بنا حاجه فقال علیه السلام: "لا تردوا علی معروفی فلو كنت علی غیر هذا الحال كان هذا لکم یسیر اما انی مزودکم" [ابن عساکر ص ١٥٢].

٢١. راضی به رضای خدا

قیل للحسن (ع) إن أباذر كان يقول: الفقر أحب إلي من الغنى و السقم أحب إلي من الصحه فقال: "رحم الله أباذر أما أنا فأقول من اتكل إلي حسن الاختيار من الله لم يتمن أنه في غير الحال التي اختارها الله له لعمري يا ابن آدم الطير لا تأكل رغدا و لا- تخبأ لغد و أنت تأكل رغدا و تخبأ لغد فالطير أحسن ظنا منك بالله عز و جل" [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ٣، ص ١٥٦].

٢٢. ٢ بار تقسیم تمام مال

دو بار اموال خود را نصف کرد؛ نصفی برای خود و نصفی برای فقرا.

عن أبی نجیح أن الحسن بن علی

(ع) حج ماشیا و قسم ماله نصفین. [المناقب ، ج ۴ ، ص ۱۴] .

۲۳. اجابت سفره فقرا

بر جمعی از فقرا (یا کودکان طبق نقلی) عبور کرد که روی زمین نشسته و تکه های نانی می خوردند؛ به حضرت تعارف کردند ، امام پیاده شده و این آیه را خواند : إِنَّ اللَّهَ لَا يَحِبُّ الْمُشْتَكِرِينَ [المناقب ، ج ۴ ، ص ۲۳] .

سپس شروع به خوردن غذای آنان کرد؛ چون سیر شدند ، امام آنها را به مهمانی دعوت کرد و اطعام کرد و لباس بر تن آنان پوشاند و در پایان فرمود : الفضل لهم لأنهم لم يجدوا غير ما أطعموني و نحن نجد أكثر مما أطعمناهم [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۱ ، ص ۱۹۸] .

۲۴. حیا از یک حیوان

عَنْ نَجِيحٍ قَالَ : رَأَيْتُ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ (ع) يَأْكُلُ وَ بَيْنَ يَدَيْهِ كَلْبٌ كَلَّمَا أَكَلَ لُقْمَةً طَرَحَ لِلْكَلْبِ مِثْلَهَا فَقُلْتُ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَلَمْ أَرُجْمْ هَذَا الْكَلْبَ عَنْ طَعَامِكَ؟ قَالَ : " دَعَا إِلَيَّ لِأَسْتَجِي مِنَ اللَّهِ تَعَالَى أَنْ يَكُونَ ذُو رُوحٍ يَنْظُرُ فِي وَجْهِهِ وَ أَنَا أَكَلْتُ ثُمَّ لَا أُطْعِمُهُ " [بحار الأنوار ، ج ۴۳ ، ص ۳۵۲] .

امام حسن را دیدم غذا می خورد و سگی پیش روی او بود؛ حضرت هر لقمه ای که می خورد لقمه ای برای سگ می گرفت. عرض کردم اجازه می دهید سگ را دور کنم فرمود : إِنَّي لِأَسْتَجِي مِنَ اللَّهِ تَعَالَى أَنْ يَكُونَ ذُو رُوحٍ يَنْظُرُ فِي وَجْهِهِ وَ أَنَا أَكَلْتُ ثُمَّ لَا أُطْعِمُهُ [بحار الأنوار ، ج ۴۳ ، ص ۳۵۲] .

۲۵. آزادی برده به خاطر احترام به نان

به خاطر احترام به نان برده ای را آزاد کرد. [ینابيع

۲۶. آزادی کنیز به خاطر یک شاخه گل

قال أنس حیت جاریه للحسن بن علی بطاقه ریحان فقال لها : " أنت حره لوجه الله ". فقلت له في ذلك؛ فقال : " أدبنا الله تعالى فقال " إذا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّهِ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا " (نساء/ ۸۶) و كان أحسن منها إعتاقها" [المناقب ، ج ۴ ، ص ۱۸] .

کنیزی برای حضرت شاخه گلی هدیه آورد حضرت فرمودانت حره لوجه الله شخصی انتقاد کرد حضرت فرمود : " ادب ما ، ادب الهی و قرآنی است " سپس فرمود : حیتم بتحیه فحیوا باحسن منها. [ملحقات الحاق ج ۱۱ ، ص ۱۴۹] .

۲۷. داستان مرد فقیر

مردی به حضرت عرض کرد مرا از دشمن بزرگی که به صغیر و کبیر رحم نمی کند نجات بده. حضرت دو زانو نشسته فرمود : " او کیست؟ " عرض کرد : فقر و نداری. امام سر خود را پائین انداخته ، به خدمتکار عرض کرد "أحضر ما عندک من موجود" فأحضر خمسه آلاف درهم. [العددالقویه ، ص ۳۵۹] .

او هم پنج هزار درهم آورد ، امام به او داده و فرمود : " باز اگر این دشمن به سراغت آمد پیش ما بیا " .

۲۸. ۱۰۰۰ گوسفند و ۱۰۰۰ دینار به خاطر یک گوسفند

امام حسن و امام حسین و عبدالله جعفر در راه سفر حج گرسنه شده به چادر پیرزنی رسیدند ، آب و غذا طلب کردند. پیرزن گفت : به جای آب از شیر گوسفند استفاده کنید و سپس گوسفند را که تنها دارایی ماست ذبح کنید تا برایتان غذا تهیه کنم ، این گونه نیز عمل کرد ، پس از استراحت خداحافظی کردند و گفتند

: ما از قریش هستیم ، اگر سالم برگشتیم کارت را جبران می کنیم. پس از ساعتی شوهر زن رسیده و از کار زن ناراحت شد که چرا تنها گوسفند را برای افرادی ناشناس ذبح کرده. پس از مدتی این زن و شوهر به مدینه آمده و از فقر زیاد پشکل جمع می کردند و امرار معاش می کردند روزی پیره زن به در خانه امام حسن (ع) رسید امام او را شناخت و دستور داد هزار گوسفند و هزار دینار به او بدهند و آنگاه به خانه امام حسین و عبدالله راهنمایش کرد و آنها هم گوسفندانی دادند. [بحار ج ۴۳ ، ص ۳۴۸] .

۲۹. داستان پای شکسته گوسفند

امام گوسفندی داشت که به آن علاقه داشت ، روزی مشاهده کرد پای گوسفند شکسته؛ به غلامش فرمود : " چه کسی پایش را شکسته؟ " گفت : من. فرمود : " چرا؟ " گفت : می خواستم شما را غمگین کنم. حضرت فرمود : " من هم غمگین خواهم کرد کسی را که به تو دستور داده ، یعنی شیطان را " و او را آزاد کرد. [ملحقات احقاق ج ۱۱ ، ص ۱۱۷] .

۳۰. داستان مرد شامی

مردی از اهل شام می گوید : وارد مدینه شدم ، مردی را دیدم با لباس های زیبا بر مرکبی خوب سوار است ، پرسیدم او کیست؟ گفتند : حسن بن علی. به علی رشک و حسد ورزیدم که چنین فرزندانی دارد و کینه این فرزند در دلم پر شد ، به نزدش رفتم و شروع کردم به دشنام دادن به او و پدرش ، چون سختم تمام شد ، حضرت سلام کرد و خندید و فرمود :

" به گمانم غریبی ، اگر نیاز به خانه داری به تو منزل می دهم ، اگر نیاز به مال داری به تو مال می دهم و اگر حاجتی داری برآورده می کنم." مرد شامی می گوید : فانصرفت و ما علی الارض احد احب الی منه [ملحقات احقاق ، ج ۱۱ ، ص ۱۱۷] .

مرد شامی با گریه می گفت : اشهد انک خلیفه الله فی ارضه الله اعلم حیث یجعل رسالاته. [مناقب ج ۴ ، ص ۱۹] .

۵. عبادت

۱. رنگ پریده و لرزان در وقت نماز

هنگام وضو رنگش می پرید و تنش می لرزید.

فی روضه الواعظین عن الفتال أن الحسن بن علی (ع) کان إذا توضعاً ارتعدت مفاصله و اصفر لونه فقیل له فی ذلك فقال : " حق علی کل من وقف بین یدی رب العرش أن یصفر لونه و ترتعد مفاصله " و کان (ع) إذا بلغ باب المسجد رفع رأسه و یقول : " إلهی ضیفک ببابک یا محسن قد أتاک المسیء فتجاوز عن قبیح ما عندی بجمیل ما عندک یا کریم " [المناقب ، ج ۴ ، ص ۱۴] .

گریه ها داشت و هنگام نماز و وضو رنگش تغییر می کرد و می لرزید و هنگام ورود به مسجد می فرمود : الهی عبدک ببابک یا محسن قد اتاک المسییء.....الدعاو وقتی به یاد قیامت می افتاد فریاد می زد.

كَانَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) إِذَا تَوَضَّأَ تَغَيَّرَ لَوْنُهُ وَ ارْتَعِدَتْ مَفَاصِلُهُ فَيَقِيلُ لَهُ فِي ذَلِكَ. فَقَالَ : " حَقٌّ لِمَنْ وَقَفَ بَيْنَ يَدَيِ ذِي الْعَرْشِ أَنْ يَصْفَرَ لَوْنُهُ وَ تَرْتَعِدَ مَفَاصِلُهُ " [عده الداعی ، ص ۱۵۱] .

فی روضه الواعظین عن الفتال أن الحسن بن علی (ع) کان إذا توضعاً ارتعدت مفاصله و اصفر لونه

فقیل له فی ذلک فقال حق علی کل من وقف بین یدی رب العرش أن یصفر لونه و ترتعد مفاصله و کان (ع) إذا بلغ باب المسجد رفع رأسه و یقول: "إلهی ضیفک بیابک یا محسن قد أتاک المسیء فتجاوز عن قبیح ما عندی بجمیل ما عندک یا کریم" [المناقب ، ج ۴ ، ص ۱۴] .

۲. هنگام ورود به مسجد

وقتی به درب مسجد سرش را بلند می کرد و می گفت: الهی ضیفک بیابک یا محسن قد أتاک المسیء فتجاوز عن قبیح ما عندی بجمیل ما عندک یا کریم...

۳. ۲۰ تشریف به حج با پای پیاده

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَنَّ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ (ع) حَجَّ عَشْرِينَ حَجَّةً مَاشِيًا [تهذیب الأحکام ، ج ۵ ، ص ۱۲] .

۲۰ بار پیاده به حج مشرف شد (بیش از ده نفر دانشمند در بیش از ۵۰ حدیث این مطلب را آورده اند).

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَنَّ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ (ع) حَجَّ عَشْرِينَ حَجَّةً مَاشِيًا [تهذیب الأحکام ، ج ۵ ، ص ۱۲] .

۴. تلاوت قرآن هنگام خواب

رسم این بود که هر شب وقت خواب سوره کهف را تلاوت می کرد. [ملحقات احقاق ، ج ۱۱ ، ص ۱۱۴] .

۵. عابدترین مردم

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): أَنَّ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ (ع) كَانَ أَعْبَدَ النَّاسِ فِي زَمَانِهِ وَأَزْهَدَهُمْ وَأَفْضَلَهُمْ وَكَانَ (ع) لَا يَقْرَأُ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِلَّا قَالَ لِيَكُ اللَّهُمَّ لِيَكُ [أمالی صدوق ، ص ۱۷۸] .

هر گاه در وقت خواندن قرآن به جملها ایها الذین امنوا می رسید: می گفت: لیک اللهم لیک

۶. پای ورم کرده در راه حج

پاهای امام

حسنعلیه السلامدر راه مکه ورم کرده بود شخصی به حضرت برای مداوا روغن داد ، حضرت خواست پولش را بدهد ، عرض کرد :

یا ابن رسول الله انی مولا-ک لا- آخذ له ثمننا و لكن ادع الله أن یرزقنی ولدا سویا ذکرا یحبکم أهل البیت فانی خلفت امرأتی تمخض. [الخرائج والجرائح ، ج ۱ ، ص ۲۳۹] .

امامعلیه السلام : "به خانه ات برو که خداوند پسری سالم می دهد ، مرد به خانه اش رفته و چون از ولادت فرزندش مطلع گشت خوشحال شد" . [بحار ج ۴۳ ، ص ۳۲۴] .

۷. دعا درقنوت

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) : عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ (ص) كَلِمَاتٍ فِي الْقُنُوتِ أَقُولُهُنَّ اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَ عَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ وَ تَوَلَّيْنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَ بَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ وَ قِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ إِنَّكَ تَقْضِي وَ لَا يَقْضِي عَلَيْكَ إِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ تَبَارَكَ رَبَّنَا وَ تَعَالَيْتَ [كشف الغمه ، ج ۱ ، ص ۵۳۵] .

۶. علم امام

۱. سئالات شاه روم

شاه روم سئالات مشکلی برای معاویه فرستاد؛ او گفت : جز علی بن ابیطالب کسی قدرت بر جواب ندارد ، سئالات را نزد علیعلیه السلامآوردند. حضرت هم آنها را به فرزندش امام حسنعلیه السلامارجاع دادند. [بحار ج ۴۳ ، ص ۳۲۵] .

۲. علم به غیب

جعفر بن محمد می گوید : در راه با امام (ع) حرکت می کردیم در دل از امام پرسیدم آیا صاحب فرزندی خواهم شد؟ امام با سر اشاره کرد : آری ، دوباره در دلم گفتم : آیا پسر خواهد بود؟ امام نگاهی به من کرده و با سر اشاره کرد نه ، پس از چند روز همسرم دختر به

۷. سیاست

۱. نھی بی لیاقتی ابوبکر

۸ ساله بود که ابوبکر را بالای منبر رسول الله صلی الله علیه و اله و سلمدید بر او بانگ زد و به بی لیاقتی او اشاره کرد.

۲. ۵۰۰۰ درهم حقوق ماهانه

عمر بن الخطاب ماهی ۵۰۰۰ درهم حقوق به هر یک از امام حسن و امام حسینعلیها السلامی داد ، آن بزرگواران می گرفتند ، هر گاه به آنان اعتراض می شد ، می فرمودند : "مواردی برای مصرف آن هست" . [ابن عساکر ص ۱۳۵] .

۳. تعریف سیاست در زبان امام

قیل سئل بعض الناس عن الامام الحسن علیه السلام عن السياسه فقال علیه السلام : "هی ان تراعی حقوق الله ، و حقوق الأحياء ، و حقوق الأموات . اما حقوق الله : فاداء ما طلب و الاجتناب عما تنهى . اما حقوق الأحياء : ان تقوم بواجبك نحو اخوانك و لا تتأخر عن خدمه امتك و ان تخلص لولی الأمر ما اخلص لأمه ، و ان ترفع عقیرتك فی وجهه اذ حاد عن الطريق السوی _ و اما حقوق الأموات : فهی ان تذكر خیراتهم و تتغاضی عن مساویهم فان لهم ربایحاسبهم"

۴. شکستن حکومت نظامی عثمان

عثمان ، ابوذر را تبعید کرد و دستور داد کسی او را بدرقه نکند ، لکن حضرت امیر این حکومت نظامی را با افرادی مثل : عقیل ، عبد الله جعفر ، عمار یاسر ، امام حسن و حسین ، شکست و با یکی از مأموران عثمان پرخاش کرد و هنگام جدائی ، حضرت به فرزندانش فرمود : " با عمویتان خدا حافظی کنید؛ و دعوا عمکم" [بحار الأنوار ، ج ۲۲ ، ص ۴۱۲

امام حسن جلو آمد و فرمود : یا عماه لو لا أنه لا ینبغی للمودع أن یسکت و للمشیع أن ینصرف لقصر الکلام و إن طال الأسف و قد أتى القوم إلیک ما ترى فضع عنک الدنیا بتذکر فراقها و شده ما اشد منها برجااء ما بعدها و اصبر حتی تلقی نبیک (ص) و هو عنک راض [بحار الأنوار ، ج ۲۲ ، ص ۴۱۲] .

۵. گروه های مخالف

۱. باند اموی

باند اموی : با نامه به معاویه و شایعه افکنی و دعوت به حرکت معاویه....

۲. خوارج فتنه انگیز

خوارج فتنه انگیز و ایمان متزلزل مردم....

۳. شکاکان بی اراده

شکاکان بی اراده

۴. باند الحمراء

الحمراء باندی ۲۰۰۰۰ نفری مسلح و چماقدار و مزدور

۶. نامه هایی به معاویه

امام حسنعلیه السلامنامه هایی برای دعوت و هدایت و تهدید به معاویه نوشت که معاویه در آخرین پاسخ به نمایندگان آن حضرت گفت : میان ما و شما تنها شمشیر است.

۷. دعوت مردم به بسیج

اگر امام حسنعلیه السلام اقدام به جنگ می کرد بهانه ای بود ، دست گروههای مخالف که آن حضرت جنگ طلب است.

ولی بعد از مدتی (۱۸ روز بعد از شهادت علیعلیه السلام) منادی ، مردم را به مسجد دعوت کرد ، آن حضرت خطبه ای خواندند و ضمن آن مردم به بسیج شدن دعوت کردند ، در این میان احدی جواب مثبت نداد ، بعد عدی بن حاتم اظهار آمادگی کرد.

۸. صلح

۱. عوامل صلح

۱. سستی سربازان

۲. خیانت فرمانده

۳. ناهمراهی دوست

۴. فتنه انگیزی دشمن

فتنه انگیزی دشمن ، این مسائل جوی به وجود آورد که باعث انتقال امامت به سلطنت شد.

۵. حفظ نیروهای ذخیره

جنگ امام ، مساوی بود با از دست دادن نیروهای ذخیره مثل امام حسین

و اباالفضلعلیهما السلام....

۶. اعتراض مردم

پیشنهاد صلح ، با اعتراض مردم و خنثی شدن نقشه و رسوایی معاویه توأم بود ، ولی انتخاب شهادت همان مخفی ماندن چهره معاویه بود.

۲. متن صلح نامه

۱. عمل به کتاب و سنت از طرف معاویه

۲. عدم تعیین ولیعهد

۳. قطع مالیات کوفه برای خانواده ی شهدا

۴. قطع ناسزا برای مولا علی (ع)

۵. امان وعدم توطئه

مردم در امان و قطع توطئه علیه امام حسن و حسینعلیهماالسلامنباشد.

۶. آزادی شیعیان مولا علی (ع)

۳. انزوای احمقانه و مقدسانه

گروهی با امام حسنعلیه السلامبیعت نکردند ، گرچه طرفدار معاویه هم نبودند.

۴. پاسخ تدبیر ، تدبیر

پاسخ شمشیر ، شمشیر و پاسخ تدبیر ، تدبیر است.

۵. درخواست فرماندهی امام حسن علیه السلام از طرف معاویه.

خود معاویه هم به لیاقت و شجاعت امام حسنعلیه السلاماقرار داشت و لذا خواست فرمانده سپاه باشد.

۶. صلح تغییر جا بود نه تغییر جهت

صلح امام حسنعلیه السلامتغییر جا بود نه تغییر جهت.

۷. اصولی بودن صلح

صلح در همه جا بد نیست. و لذا سیاسیون می گویند: فن عقب نشینی، خود از اصول مهم مبارزه است.

۸. فرصت طلبی روم

روم که از مسلمین ضربه ها خورده بود، برای تلافی منتظر فرصت بود، لذا همین که شنیدند میان مسلمانان (اصحاب امام حسنعلیه السلامو معاویه) جنگ بر پا شده لشگری عظیم روانه شام کردند به طوری که وقتی معاویه به شام برگشت چاره ای جز صلح با روم را ندید، و اگر جنگ ادامه می یافت، دشمنان خارجی، مسلمانان را غافلگیر می کردند.

_ امام حسینعلیه السلامهم با همین مصالح و دلائل ۱۰ سال معاویه را تحمل کرد. (در بحار ج ۴۴ چاپ جدید از صفحه ۱ الی

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع): لَوْ لَا مَا صَنَعَ لَكَانَ أَمْرٌ عَظِيمٌ [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۲۱۰] .

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع): وَيَحْكُمُ مَا تَدْرُونَ مَا عَمِلْتُ وَاللَّهِ الَّذِي عَمِلْتُ خَيْرٌ لِشِيعَتِي مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ أَوْ غَرَبَتْ [کمال الدین ، ج ۱ ، ص ۳۱۵] .

عن زيد بن وهب الجهني قال لما طعن الحسن بن علي (ع) بالمدائن أتيته و هو متوجع فقلت ما ترى يا ابن رسول الله؟ فإن الناس متحiron فقال: " أرى و الله أن معاويه خير لي من هولاء ، يزعمون أنهم لي شيعه ابتغوا قتلى و انتهبوا ثقلى و أخذوا مالى و الله لئن أخذ من معاويه عهدا أحقن به دمي و أومن به فى أهلى خير من أن يقتلونى فتضيع أهل بيتى و أهلى و الله لو قاتلت معاويه لأخذوا بعنقى حتى يدفعونى إليه سلما و الله لئن أسالته و أنا عزيز خير من أن يقتلنى و أنا أسير أو يمن على فيكون سنه على بنى هاشم آخر الدهر و لمعاويه لا يزال يمن بها و عقبه على الحى منا و الميت " [احتجاج ، ج ۲ ، ص ۲۹۰] .

امامعليه السلامدر اين پاسخ اسرارى را بيان مى فرمايد :

— شيعيان ما دروغ مى گویند ، سرداران لشکر من با معاويه تبانى کرده اند که از من جدا شوند ، بلکه مرا تسليم او کنند.

— جنگ با معاويه سبب مى شود که خودم و امام حسينعليه السلام...و ديگران کشته شويم و با نقشه معاويه خون ما هدر مى رود و برداشتي از آن نمى شود و يا

اینکه ما را اسیر کرده و بعد آزاد کند تا برای همیشه به بنی هاشم بگویند "یا بنی الطلقاء" در عوض اینکه ما به آنها می گوئیم ، و این مسئله عار و ننگی باشد برای همیشه.

۱۰. تشبیه کار امام به کار حضرت خضر (ع)

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع): أَلَا تَرَى الْخَضِرَ (ع) لَمَّا خَرَقَ السَّفِينَةَ وَ قَتَلَ الْغُلَامَ [علل الشرائع، ج ۱، ص ۲۱۱].

۱۱. رفراندوم عمومی

امام حسنعلیه السلامدر یک سخنرانی و رفراندوم عمومی به مردم فرمود: آیا برای جنگ آماده اند یا می خواهند بمانند، از هر سو فریاد کشیده شدالبقیه، البقیهما می خواهیم بمانیم و زندگی کنیم. [پاورقی بحار ج ۴۴، ص ۲۲].

۱۲. بی یآوری امام

امام حسنعلیه السلامفرمود: "صلح نکردم مگر برای بی یآوری".

۱۳. مکرو حيله معاويه

معاويه از زمان عمر فرماندار شام و با مکر و حيله و به اسم کاتب وحی و خال المؤمنین در میان مردم زندگی می کرد.

۱۴. شایعه پراکنی معاويه

معاويه پس از خریدن بعضی از فرماندهان و سربازان حضرت، به واسطه بعضی از چهره های مقدس مآب شایعه کرد که امام حسنعلیه السلامصلح کرده و لذا سربازان دور حضرتعلیه السلامرا خالی کردند.

۱۵. صلح آشکارکننده ماهیت کثیف معاويه

امام حسنعلیه السلامبا صلح توانست به دست خود معاويه وسیله سقوطش را فراهم آورد؛ چه آنکه در صلح شرائطی بسته شد که در مدت کوتاهی به همه آنها پشت پا زد و ماهیت و حقیقت کثیف خود را برای مردم عوام روشن کرد.

آن روز که قوای عراق به معاويه ملحق شد خوشحال بود و می گفت: غرضم حکومت بود نه نماز و روزه و... و صلح

نامه را زیر پا گذارد و در خطبه دوم در مسجد به علی‌علیه السلام سزا گفت. امام حسین‌علیه السلام خواست جوابش را بدهد ، امام حسن‌علیه السلام او را امر به سکوت نمود ، خود بلند شد و اصل و نسب خود و معاویه را برای مردم تشریح نموده و نفرین نمودند و مردم آمین گفتند.

۱۶. زیر پا گذاشتن صلح نامه توسط معاویه

مانند بیعت رضوان که حضرت شخصی را فرستاد تا پیامی از آنها در این باره بگیرد ، شایعه قتل او به پیامبر صلی الله علیه و اله و سلم رسید. حضرت عزم جنگ نمود ، البته قریش گرفتن و دستگیر کردن فرستاده پیامبر صلی الله علیه و اله و سلم را کار سفیهان خود دانسته و در همان محل پیمان صلحی با پیامبر بسته شد که از جمله شرایط آن این بود که مسلمانان به مدینه برگردند. مردم در اول امر به صلح اعتراض داشته ، ولی کم کم فواید آن برای همه روشن شد. از برکت همین کار باعث گردید که بیش از پیش مردم به اسلام گرویده وعده مسلمانها اضافه و منسجم تر شوند.

۱۷. بیان نقشه معاویه توسط امام حسن علیه السلام

امام حسن‌علیه السلام نقشه معاویه را برای مردم بیان فرموده و اینکه اگر تا پای جان حاضرید بگوئید و اگر هم در فکر زندگی و ماندن هستید بگوئید. همه فریاد زدند مهلت ، مهلت ، صلح را بپذیرید.

۱۸. خروج امام حسن علیه السلام از کوفه به قصد مدائن

معاویه شایعه کرد ۱۲۰۰۰ نفر به سرپرستی قیس بن سعد ، به لشکرش ملحق شده اند. حضرت علیه السلام مهم به قصد مدائن از کوفه خارج شدند ، در ساباط حضرت ضربتی به او زدند

و اموالش را مصادره کردند. معاویه از موضوع مطلع شد، و شایعه کرد که سران قوم به او ملحق شده اند، امام حسنعلیه السلامخطبه ای ایراد فرمود:

که شما اهل کوفه با پدرم چه کردید!! و الآن نیز با من.

۱۹. خود فروشی عبیدالله عباس به معاویه

جمعی از رؤسای قبائل آمادگی خود را برای پیوستن به معاویه مخفیانه برای او نوشتند و ترغیب به حرکتش دادند. حضرت از این توطئه با خبر شد، و قبل از ورود معاویه، عبیدالله بن عباس را با لشگری جلو معاویه فرستاد. تا از ورودش به عراق جلوگیری کند. بعد هم قیس بن سعد را به دنبال او فرستاد که اگر اتفاقی افتاد به جای او فرماندهی کند.

در قریه ای دو لشکر به هم رسیدند، معاویه با وعده ۱۰۰۰۰۰۰ درهم که نصفش را نقد و نصف دیگر را در کوفه می پردازد و شبانه عبیدالله را خرید. سپاه صبح دیدند فرمانده شان نیست، قیس فرمانده شد و با مردم نماز خواند. امامعلیه السلامکه خبر ملحق شدن رئیس لشکر را شنید تا آخر خط را خواند و به جز اندکی را طرفدار مطمئن خود نیافت.

۲۰. پیشنهاد صلح از طرف معاویه (لعنت الله) و فرستادن اسامی یاران خائن امام حسن علیه السلام

از طرفی معاویه نامه پیشنهاد صلحی را برای حضرت نوشته و اسامی یاران ظاهری امام را که وعده یاری معاویه را داده بودند نوشت و نزد حضرت فرستاد. امامعلیه السلاماز حيله و پیمان شکنی او خبر دارد، ولی چاره ای هم جز پذیرفتن صلح ندارد (چه آنکه مردم از پیشنهاد صلح معاویه با خبر شده اند،

و اگر جنگ را با آن رؤسای پول پرست و بی وفا آغاز می کرد حتماً به نفع معاویه تمام می شد).

۲۱. اختلاف عقائد در پذیرفتن صلح

در نقل تاریخ نسبت به پذیرفتن صلح اختلاف عقائدی هست.

— به دلیل پراکندگی لشگر و مجروح شدن آن حضرت علیه السلام.

— به دلیل پراکندگی لشگر، رفتن رؤسا و فرماندهان و ملحق شدن آنها به لشگر معاویه.

— فریاد مردم که مهلت، مهلت، در وقت پیشنهاد آن حضرت نسبت به جنگ.

— تلقینات و شایعه های دروغ معاویه.

۲۲. قبول صلح مؤثرتر از شهادت

قبول صلح از جانب امام حسن علیه السلام در ضمن شرایطی در انظار جمعیت، برای اعلامی کلمه حق و نابودی دشمن از شهادتش مؤثرتر بود.

۲۳. اثر جهانی صلح

آری، شهادت امام حسن علیه السلام معیار نیست. امام در این شرایط استفاده اش دستگیر خودش می شود، ولی نقشه صلح اثر جهانی دارد. به این معنی که آگاه کردن مردم به دست خود معاویه صورت می پذیرد.

۲۴. دلیل پیشنهاد صلح از طرف معاویه

گفته شد که اول معاویه پیشنهاد صلح کرد، چرا؟

— می دانست صاحب اصلی حکومت امام علیه السلام است (به دلیل اقرارهائی که خود در نامه ها می کرد) و باید ولو به صورت ظاهر او را قانع کند.

— از جنگ با کوفیان می ترسید. خود معاویه می گوید در صفین چشم کوفیان را که از زیر کلاه خود می دیدم هوش از سرم می رفت (و بالاخره با حيله جلو رفت نه با زور).

— موقعیت امام حسن علیه السلام، پسر رسول خدا صلی الله علیه و اله و سلم.

— سیاست عوام فریبی معاویه برای، مردم شام و عراق، چه آنکه برای

اولین بار بود که به عراق آمده بود و می خواست خود را جنگجو نشان ندهد.

۲۵. صلح ، افشاکننده چهره بنی امیه

صلح امام حسنعلیه السلامدر شرائطی مخصوص بود که چهره بنی امیه را افشا نمود و امام حسینعلیه السلامتوانست از بدبینی مردم نسبت به بنی امیه استفاده نماید. پس باید بگوئیم امام حسنعلیه السلاممردم را مهیا و امام حسینعلیه السلامبهره برداری کرد و لذا هر دو در قیامی که سقوط بنی امیه در آن بود شریک هستند.

شرایط زمان امام حسنعلیه السلامبه نقل از تواریخ :

— تاریخ یعقوبی :

معاویه کسانی را مخفیانه به لشکر امام حسنعلیه السلامفرستاد تا شایع کنند که قیس بن سعد به معاویه ملحق شده.

و از طرفی کسانی را در مدائن نزد امام حسنعلیه السلامفرستاد که وقتی از آنجا بیرون آمدند در میان مردم بلند ، بلند صحبت کنند و بگویند الحمد لله که امام حسنعلیه السلامصلح کرد و بدین وسیله ، لشکر را متفرق نماید.

۲۶. آمدن معاویه به عراق

مردی که کمین گرفته بود ، پای مبارک حضرت را با شمشیر مجروح ساخت ، ایشان را به مدائن بردند ، معاویه هم عراق آمد و بر کار مسلط شد و امامعلیه السلاممجبور به صلح شدند.

۲۷. صلح ، جنگ تدریجی با عمق بیشتر

شخصی به حضرت اعتراض کرد که چرا صلح کردید؟

حضرت فرمود : " به خدا قسم اگر یار و همراه می داشتم روز و شب جنگ می کردم " .

پس یا جنگ با معاویه تا مغلوب شدنش و یا تدریجا با صلح و با برملا شدن سیرت معاویه به واسطه پیمان شکنی اش .

راه اول اثرش فوری و کم عمق و راه دوم تدریجی با عمقی

بیشتر است.

۲۸. سنت لعن از طرف معاویه بر امام علی (ع)

معاویه از برنامه اسلام رنج می برد و این از رفتارش به خوبی معلوم است. بدگویی بر علیعلیه السلام را به طوری رایج و بر آن اصرار داشت که در میان مردم به صورت سنت قرار گرفت.

یک روز خطیبی خطبه اش تمام می شود و ناسزا نمی گوید؛ مردم از هر سو فریاد بر می آوردند که سنت ، سنت را چرا فراموش کردی؟

۲۹. جنگ مساوی نابودی اصل مکتب

حالا اگر حضرتعلیه السلامبا معاویه ، آن هم با آن قدرت و حيله و نفاق و پول پرستی جنگ می کرد و شهید می شد معاویه دیگر برای محو آثار اسلام هیچ مانعی نمی دید ، لذا امامعلیه السلامصلح کرد تا با عکس العمل معاویه در رابطه با زیر پا گذاشتن شرائط ، مطالب و حقائق بر مردم روشن گردد.

خلاصه مطالب اینکه شهادت در صورتی که با بهای نابودی اصل مکتب تمام شود وسیله سرافرازی نمی تواند باشد.

۳۰. علل صلح از زبان امام باقر (علیه السلام)

از امام باقرعلیه السلامدرباره صلح امام حسنعلیه السلامسؤال شد ، ایشان فرمود :

"اگر صلح او نبود واقعه عظیمی پدید می آمد".

و اگر جنگ می شد یاوران واقعی امام حسنعلیه السلامکه از زیدگان و رجال و باز ماندگان مهاجر و انصار بودند از بین می رفتند و در سراسر دنیا جمعیتی که نگاه دار مکتب اسلام باشد مثل این گروه وجود نداشت.

لکن صلح برای مهلت و فرصت بهتر نگاهدار این رجال زبده شد و آن آمادگی برای حرکت حسینی بود.

خود معاویه به مغیره که گاهی ناصح او هم بود گفت : ابی بکر و عمر و عثمان همه

رفتند ، اسمشان هم رفت ، اما پیغمبر (صلی الله علیه و آله و سلم) روزی ۵ مرتبه اسمش در اذان مرا رنج می دهد و می خواهم از اصل ریشه کن کنم.

آیا با چنین عنصری در صورت مغلوبیت اقدام به شهادت به صلاح اسلام بود؟

۳۱. صلح تسلیم امر ، نه تسلیم حکومت

پس امامعلیه السلام تسلیم حکومت نکرد ، بلکه تسلیم امر نمود و دیگران عنوان تسلیم حکومت نامیدند. خلاصه صلح و بیعت به عنوان امامت نبود.

به عبارت دیگر اینکه :

معاویه هم خود را به عنوان خلیفه و امام نمی دانست تا امام حسنعلیه السلام به این عنوان با او بیعت کند. خودش می گوید : سلطنت برای من کافی است.

۳۲. احترام معاویه بر امامت حسن بن علی (ع)

خودش به یزید می گوید : سلطنت برای من کافی است.

خودش به یزید می گوید : حق رهبری و امامت از آن امام حسنعلیه السلام است.

۳۳. سخنان امام بعد از صلح

سخنان امامعلیه السلام بعد از صلح و آمدن به کوفه :

"معاویه چنین وانمود کرده که من او را شایسته خلافت دیده ام و خودم را شایسته ندیده ام او دروغ می گوید ، ما در کتاب خدا و به قضاوت پیامبرصلی الله علیه و آله همه اولویت داریم..." ؛ بعد حضرت نفرین کرد بر ظالمین به حق خود و فرمود :

اگر مردم با پدرم بیعت می کردند رحمت خدا از آسمان بر آن ها نازل می گشت ، لکن اختلاف شد تا امر رسید به بردگان آزاد شده (معاویه و پدرش) در حالی که پیغمبرصلی الله علیه و آله و سلم فرمود : رمز عقب نشینی مردمی این است که مفضل بر فاضل مقدم شود. بنی اسرائیل هارون را رها کردند و

سامری را اختیار نمودند ، مردم هم پدرم را رها کرده و.... ، من و پدرم معذوریم ، چون یاور نیافتیم ، شما غدیر خم را فراموش کردید". (خطبه مفصل است .صلح امام حسنعلیه السلامص ۳۸۷) [و از بحار ج ۱۰ ، ص ۱۱۴] .

و سپس فرمود :

سوگند به خدائی که محمدصلی الله علیه و اله و سلمرا پیغمبرش نمود هرکس حق ما را واگذارد خدا عملش را واگذاردو هرگز قدرتی بر ما حکومت نکند مگر فرجام کار از آن ما خواهد بود و خبر این را پس از روزگاری خواهید دید.

خداوند من و شما را به راه رضای خودش رهبری فرماید ، ما خاندان هدایتیم ، به اولین از ما هدایت و به آخرین از ما خونتان محفوظ شد ، دنیا در تغییر است...."

۳۴. سخنان معاویه در مسجد

بعد از جریان صلح دو لشکر امامعلیه السلامو معاویه به کوفه رسیدند. منادیان ندا سر داده که مردم در مسجد جمع شوند. مردم آمدند تا مسجد پر شد. معاویه به منبر رفت و گفت : مردم ، بعد از هر پیامبری امتش اختلاف داشته و باطل بر حق غالب می شده

(یعقوبی میگوید : وقتی این جمله را معاویه گفت دید به ضررش تمام شد ، فوری گفت :)

مگر این است که حق بر باطل مقدم شد. سپس گفت : من جنگم برای حکومت و سلطنت است. نه نماز و روزه ، پس هر شرطی که در صلح نامه کردم زیر پا گذاردم. ای مردم کوفه ، شما فقط سه کار باید بکنید.

الف : ادای مالیات سر وقت

ب : سرباز دادن سر وقت

ج : جنگ با

دشمن در خانه دشمن ، چون اگر شما اول حمله نکنید آنها حمله خواهند کرد پس از آن در همان جا به امام حسنعلیه السلامنا سزا گفت.

_ لحظه ای گذشت امام حسنعلیه السلامبا یک دنیا عظمت که شبیه پیغمبرصلی الله علیه و اله و سلمبود از طرف محراب پدر پدیدار و به طرف منبر حرکت کرد. مردم همه متوجه شدند و معاویه هم شتاب زده منتظر عکس العمل امامعلیه السلامدر مقابل بی شرمیهای خود و عهدشکنی اش در خانه خدا بود. حضرت به منبر رفته و مردم سراپا گوش بودند ، آن گاه فرمود :

(پس از حمد و ثنا و اقرار به توحید و نبوت) . " به خدا قسم ، من خیرخواه مردم هستم ، کینه شخصی ندارم ، کار من به صلاح است با من مخالفت نکنید".

۳۵. فلسفه صلح

۱. طولانی شدن جنگ های داخلی

طولانی شدن جنگ های داخلی مردم را خسته کرده بود ، تا جایی که اکثراً از جهاد بیزار شده بودند مگر عده کمی. حضرت امیرالمؤمنین علیعلیه السلامدر اواخر عمر هرچه مردم را برای جهاد تحریک می کرد مؤثر واقع نمی شد. در نهج البلاغه از دست آنها شکایت می کند ، و گاه می فرماید : " کاش علاقه مندان به معاویه را من می داشتم. خدا مرا از بین شما بردارد ، حاضرم ۱۰ نفر از شما را با ۱ نفر از یاران معاویه عوض کنم ، خوشا زمان حضرت رسولصلی الله علیه و اله و سلمکه جهاد می کردیم ، پدران را می کشتیم در اطاعت از حضرت و ایمان زیاد می شد" (این گلایه ها را در جاهای مختلف دارند)

وقتی حضرت علیعلیه السلام شهید شد امام حسنعلیه السلام هر چه مردم را تحریک می کرد فایده نمی بخشید مگر برای عده کمی.

طبق آمار تواریخ ، مروج الذهب و یعقوبی

در جنگ جمل ۳۰۰۰۰ نفر و در جنگ صفین ۱۱۰۰۰۰ نفر و در جنگ نهروان ۴۰۰۰ نفر کشته شدند ، عده ای هم داغدار اینها. کم کم همه مردم از جهاد ، بلکه از اسمش فراری بودند ، لذا وقتی امام حسنعلیه السلام تصمیم جهاد گرفتند ، شخصا از کوفه بیرون آمد ، و نخلیه را لشکرگاه خود قرار داده و مغیره بن نوفل را در کوفه گمارد....

۲. ضعف ایمانی مردم

حضرت بیش از ده روز در لشکرگاه ماند ، ولی تنها حدود ۴۰۰۰ نفر حاضر در رکاب شدند ، حضرت مجبور شد دو مرتبه به کوفه برگردد و مردم را به جهاد ترغیب نماید.

ضعف ایمان مردم که خطبه امام حسنعلیه السلام گویای این است. ابن اثیر می گوید : حضرتعلیه السلام بعد از حمد و ثنا فرمود :

"...در رفتن به جنگ صفین دین شما از دنیایان جلوتر بود ، ولی الآن به عکس؛ ما برای شما فرقی نکرده ایم ، ولی شماها عوض شده اید..... معاویه ما را به امری خوانده که عزت و انصاف و عدالت در آن نیست. اگر آمادگی دارید پیشنهاد او را رد کنم و با او جنگ کنیم. و اگر زندگی دنیا را می خواهید رضای شما را می گیریم". فناداه القوم من کل جانب ، البقیه ، البقبه ، ما را باقی بگذار.

۳. قوت و طغیان دشمنان خارجی

ادامه جنگ های داخلی موجب ضعف و تشتت مسلمین در داخل و قوت و طغیان دشمنان خارجی شد که نتیجه آن چیزی جز ریشه کن

کردن اسلام نبود. معاویه هم که به گفته خود تمام هدفش ریاست بود نه اسلام و قرآن، و به هر جنایتی برای رسیدن به هدفش دست می زد. با این شرایط اگر امام حسنعلیه السلام در مقابل او قیام کند.

اولاً: چند هزار نفر کشته شده و این چند نفر از اهل حق هم باقی نمی مانند.

ثانیا: امامعلیه السلام که به هیچ وجه از مسیر حق بیرون نمی رود.

ثالثا: معاویه هم برای رسیدن به هدفش به همه کاری ممکن است دست بزند، لذا امام حسنعلیه السلام مثل امیرالمؤمنینعلیه السلام مصبر کرد تا اسلام از ریشه خراب نگردد و اسلام در مقابل اجانب باقی بماند.

۴. عدم فکر و اندیشه صحیح مسلمانان

اصحاب امام حسنعلیه السلام همگی مگر چند نفر از کسانی بودند که بعد از عثمان به حضرت علیعلیه السلام گرویده و لذا عمل ابوبکر و عمر مرضی آنها بود. برای همین بر نقشه های بنی امیه و معاویه نمی اندیشیدند و خیال می کردند آنها هم مثل خلفا از اسلام مواظبت و از آن دل سوزی خواهند کرد، لذا می گفتند: جنگ با معاویه لزومی نداشته و اختلاف زیادی هم که وجود ندارد، مخصوصاً که او کاتب وحی و خال المؤمنین است، گرچه امام حسنعلیه السلام بهتر است، ولی معاویه هم بد نیست. به همین دلایل تبلیغات امام حسنعلیه السلام برای جهاد مؤثر واقع نمی شد.

۸. شهادت

۱. سجده معاویه

و لما بلغ معاویه موت الحسن علیه السلام خر ساجدا.

۲. تشییع جنازه

در تشییع جنازه امام حسنعلیه السلام: در مکه و مدینه زن و مرد و کودک گریه می کردند و در بقیع از تراکم جمعیت جای سوزن انداختن نبود.

لو طرحت ابتره ما وقعت

۳. توهين به قبر مطهر

فردی به قبر مطهر حضرتش توهين کرد ، ديوانه شد. [ابن عساكر ، ص ۲۴۵] .

۱. امام حسين (ع) و نماز

۱. نماز و امام حسين (ع)

۱. تعليم وضو به پير مرد

عُيُونُ الْمُحَاسِنِ عَنِ الرَّوْيَانِي : " أَنَّ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ مَرَّ عَلَى شَيْخٍ يَتَوَضَّأُ وَ لَا يَحْسِنُ فَأَخَذَا فِي التَّنَازُعِ يَقُولُ : كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا أَنْتَ لِمَا تُحْسِنُ الْوُضُوءَ فَقَالَا : أَيُّهَا الشَّيْخُ كُنْ حَكَمًا بَيْنَنَا يَتَوَضَّأُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنَّا فَتَوَضَّأْنَا ثُمَّ قَالَا : أَيُّنَا يَحْسِنُ قَالَ : كِلَا كَمَا تُحْسِنَانِ الْوُضُوءَ وَ لَكِنَّ هَذَا الشَّيْخَ الْجَاهِلَ هُوَ الَّذِي لَمْ يَكُنْ يَحْسِنُ وَ قَدْ تَعَلَّمَ الْآنَ مِنْكُمْ وَ تَابَ عَلَى يَدَيْكُمْ بِبِرِّكُمْ وَ شَفَقَتِكُمْ عَلَى أُمَّهِ جَدًّا كَمَا " [المناقب ، ج ۳ ، ص ۴۰۰] .

۲. اقامه کننده نماز

أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ أَقَمْتَ الصَّلَاةَ [كافي ، ج ۴ ، ص ۵۷۴] .

(در زیارتنامه می خوانیم که من شهادت می دهم که تو نماز را به پا داشتی در حالی که عقل ها حیران و چشم ها گریان بود) [پیشوای شهیدان ، آیه الله صدر] .

۳. نماز باران

مردم کوفه از کمبود باران گله داشتند. خدمت حضرت علی (ع) رسیدند و درخواست طلب باران کردند. حضرت (ع) به امام حسین (ع) دستور استسقاء داد. امام (ع) دعا کردند ، باران فراوانی آمد.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : جَاءَ أَهْلُ الْكُوفَةِ إِلَى عَلِيٍّ (ع) فَشَكُّوا إِلَيْهِ إِمْسَاكَ الْمَطَرِ وَقَالُوا لَهُ : اسْتَسْقِ لَنَا. فَقَالَ لِلْحُسَيْنِ (ع) قُمْ وَ اسْتَسْقِ فَقَامَ وَ حَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ وَ صَلَّى عَلَى النَّبِيِّ وَ قَالَ اللَّهُمَّ مُعْطِيَ الْخَيْرَاتِ وَ مُنْزِلَ الْبَرَكَاتِ أَرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْنَا مِدْرَارًا وَ اسْقِنَا غَيْثًا مَغْزَارًا وَ اسْعًا عَدَقًا مُجَلَّلًا سَحًا سَفُوحًا

فِيحَاجًا تُنْفَسُ بِهِ الضَّعْفَ مِنْ عِبَادِكَ وَ تُحْيِي بِهِ الْمَيِّتَ مِنْ بِلَادِكَ آمِينَ رَبَّ الْعَالَمِينَ فَمَا فَرَّغَ (ع) مِنْ دُعَائِهِ حَتَّى غَاثَ اللَّهُ تَعَالَى غَيْشًا بَعَثَهُ وَ أَقْبَلَ أَعْرَابِيٍّ مِنْ بَعْضِ نَوَاحِي الْكُوفَةِ فَقَالَ : تَرَكْتُ الْمَأْوِدِيَّةَ وَ الْأَكَامَ يَمُوجُ بَعْضُهُمَا فِي بَعْضٍ [بحار الأنوار ، ج ٤٤ ، ص ١٨٧] .

٤. درخواست دعا در نماز شب از خواهر

حضرت به خواهرش فرمود : لاتنسني في صلوه الليل [هزار و يك نکته از زينب بنت أمير المؤمنين (عليهما السلام) ، ص ١٨] .

٥. هدیه به خاطر آموزش نماز

امام حسين (ع) به معلمی که سوره حمد به فرزندش یاد داد هدایای بسیاری داد که مورد اعتراض واقع شد ، ولی امام (ع) می فرمود : سوره حمد کجا و این هدایا کجا؟

٢. نماز وعاشورا

١. قبل از عاشورا

١. نامه کوفیان

مردم کوفه در اولین نامه به امام حسين (ع) نوشتند که ما حاکم کوفه را قبول نداریم. پشت سر او نماز نمی خوانیم. او نماز جماعت و جمعه را برای دربار خود اقامه می کند نه مردم. [سخنان امام حسين (ع) از محمد صادق نجمی] .

٢. مکه و مدینه

بیشتر تبلیغات و ملاقات های امام حسين (ع) در مکه در مسجد الحرام بود.

امام حسين (ع) در شب آخر در مدینه نیمه شب به مسجد النبی آمد و نماز خواند و خداحافظی کرد و سپس کنار قبر امام حسن (ع) آمد و نماز خواند و خداحافظی کردند.

٣. سخنرانی بعد از نماز

معاویه به شخصی گفت : در مسجد پیامبر (ص) در مدینه آن که هر گاه سخن می گوید مردم تکان نمی خورند حسين بن علی است. اذا دخلت مسجد رسول الله (صلى الله عليه و آله و سلم) فرأيت خلقه فيها

قوم کانّ علی رؤوسهم الطیر فتلك حلقه ابي عبدالله [مختار تاریخ دمشق ، ج ۷ ، ص ۱۲۵ به نقل از حسین سماته و سیرته ، ص ۸۵] .

تمام سخنان امام حسین (ع) از مکه تا کربلا در هر منزلی بعد از نماز بوده است. [سخنان امام حسین (ع) از نجمی] .

۴. عشق مسلم به نماز

مسلم بن عقیل در آخرین شب از عمر خود که در منزل طوعه بود ، شب را تا صبح نماز خواند.

۲. شب عاشورا

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : فَقَامَ لَيْلَتَهُ كُلَّهَا يَصَلِّي وَيَسْتَغْفِرُ وَيَدْعُو وَيَتَضَرَّعُ وَقَامَ أَصْحَابُهُ كَذَلِكَ يَصَلُّونَ وَيَدْعُونَ وَيَسْتَغْفِرُونَ [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۹۳] .

قَالَ الرَّائِي : يَا أَيُّهَا الْحُسَيْنُ وَأَصْحَابُهُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ وَاللَّيْلَةَ وَ لَهُمْ دَوِي كَدَوِي النَّحْلِ مَا بَيْنَ رَاكِعٍ وَ سَاجِدٍ وَ قَائِمٍ وَ قَاعِدٍ فَعَبَّرَ إِلَيْهِمْ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ مِنْ عَسْكَرِ عُمَرَ بْنِ سَعْدٍ اثْنَانِ وَ ثَلَاثُونَ رَجُلًا . [اللهوف ، ص ۹۱] .

شب عاشورا ۳۲ نفر از لشکر یزید که عبورشان از کنار خیمه های امام حسین (ع) بود تحت تأثیر قرار گرفتند. [اللهوف ، ص ۴۱] .

توجه امام حسین (ع) به دعای نماز شب.

۳. روز عاشورا

۱. اذان نماز

تقاضای تأخیر جنگ به خاطر نماز

روز عاشورا امام حسین (ع) خودش اذان گفت. (توجه به مستحبات در سخت ترین شرایط)

همان گونه که روز ۱۹ رمضان حضرت علی (ع) خودش اذان گفت.

شخصی به نام حجاج بن مسروق همین که از هجرت امام حسین (ع) به مکه آگاهی شد به مکه و از آنجا تا کربلا همراه و مؤذن حضرت (ع) و در عاشورا شهید شد. او اهل

کوفه و از یاران حضرت علی (ع) بود. قبل از شهادت به میدان رفت. ضربه ها دید و بدنش غرق در خون خدمت امام آمد و گفتگویی کرد و به جبهه برگشت و شهید شد. [فرهنگ عاشورا ، پیشوای شهیدان ، آیه الله صدر] .

۲. نماز ظهر عاشورا

ظهر عاشورا ابو ثمامه نماز را به یاد امام آورد. (او شخصیت مهم کوفه و مسئول بیت المال و خرید اسلحه برای مسلم بوده است.) او گفت دوست دارم نماز بخوانم و شهید شوم. [اللهوف ، ص ۱۰۸] .

سعید بن عبدالله روز عاشورا پیکر خود را برای نماز امام حسین (ع) سپر کرد و ۱۳ تیر خورد و افتاد. [اللهوف ، ص ۱۰۸] .

او که ابتدا عثمانی بود در راه کربلا با تحریک زنش به امام (ع) پیوست. شب عاشورا گفت : اگر هزار بار کشته شوم دست از حسین (ع) بر نمی دارم. ظهر عاشورا پاسدار امام شد تا امام نماز بخواند. [اللهوف ، ص ۱۰۸] .

۳. قاتل حضرت ابوالفضل (ع)

قاتل ابوالفضل (ع) در کوفه بر سر خود می زد و می گفت : جوان ماه رو را کشتم که میان دو چشمانش جای سجده بود. [عنصر شجاعت کمره ای] .

۳. نماز و تربت امام حسین (ع)

وَ طَابَتِ الْأَرْضُ الَّتِي فِيهَا دُفِنْتُمْ [مصباح المتعجد ، ص ۷۲۲] .

حضرت امیر (ع) در مراجعت از صفین به کربلا رسید و کمی خاک آنجا را برداشت و گفت : طوبی لکو آن را بویید. در قیامت از تو مردانی برمی خیزند و بی حساب به بهشت می روند. [پیشوای شهیدان ، آیه الله الصدر ، ص ۹۷] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : السُّجُودُ عَلَى تُرْبِهِ أَبِي عَبْدِ

اللَّهِ (ع) يَخْرِقُ الْحُجْبَ السَّبْعَ [الدعوات ، ص ۱۸۸] .

تربت امام حسین (ع) برای کام طفل تا همراه میت :

امام صادق (ع) کیسه زرد ابریشمی داشت که خاک کربلا در آن بود. هنگام نماز بر آن سجده می کرد.

عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : "كَانَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) خَرِيْطَةٌ دِيْبَاجٍ صِيْفَرَاءُ فِيهَا تُرْبَةُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فَكَانَ إِذَا حَضَرَتْهُ الصَّلَاةُ صَيَّبَهُ عَلَى سَجَادَتِهِ وَ سَجَدَ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ (ع) : إِنَّ السُّجُودَ عَلَى تُرْبِهِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَخْرِقُ الْحُجْبَ السَّبْعَ " [الدعوات ، ص ۱۸۸] .

اول کسی که تسبیح تربت امام حسین (ع) را درست کرد ، امام سجاد (ع) بود و آن را در برابر یزید می چرخاند. یزید عصبانی شد و گفت : أَنَا أُكَلِّمُكَ وَ أَنْتَ تُجِئُنِي وَ تُدِيرُ أَصَابِعَكَ بِسُبْحِهِ فِي يَدِكَ . [الدعوات ، ص ۶۱] .

۱. امام خمینی

۱. مراحل زندگی

۱. کودکی : أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى وَ وَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى [ضحی / ۶-۷] .

۲. طلبگی : فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ [توبه / ۱۲۲] .

۳. حوزه علمیه : فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا [توبه / ۱۰۸] .

۴. مسجد سلماسی : لَمَسْجِدٍ أُسَسَّ عَلَى التَّقْوَى [توبه / ۱۰۸] .

۵. مرجعیت : وَ رَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ [انشراح / ۴] .

۶. آغاز مبارزه : اذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ [طه / ۲۴] .

۷. إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ [حجر / ۹۵] .

۸. لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ [مائده / ۵۴] .

۹. شهادت در تبلیغ : الَّذِينَ يَبْلُغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَ يَخْشَوْنَهُ وَ لَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَ كَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا [احزاب / ۳۹] .

۱۰. زندان : رَبِّ السِّجْنِ أَحَبُّ إِلَيَّ [يوسف / ۳۳] .

۱۱. تبعید : أَخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ []

حج/۴۰].

۱۲. اتاق ترکیه : وَ إِذِ اعْتَرَلْتُمُوهُمْ وَ مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ فَأَوْوُوا إِلَى الْكَهْفِ يَشْرُ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَ يَهَيِّ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مَرْفَقًا [كهف/۱۶].

۱۳. نجف : الَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا [نحل/۴۱].

مِنْ بَعْدِ مَا فَتُّوا [نحل/۱۱۰].

۱۴. رهبری از راه دور ، خورشید پشت ابرها

۱۵. جلوه کردن درس در نجف : قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَ مُوسَى [طه/۷۰].

حوزه نجف را احیا کرد : دَعَاكُمْ لِمَا يُخَيِّكُمْ أَنْفَالِ/۲۴.

۱۶. زیارت حضرت امیر (ع) : مَنْ اعْتَصَمَ بِكُمْ فَقَدْ اعْتَصَمَ بِاللَّهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۱۳]. وَ مَنْ يَعْتَصِمَ بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [آل عمران/۱۰۱].

۱۷. یاران امام در مقابل تهدیدها : فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ [طه/۷۲].

۱۸. طرح های حکومت بعث : وَ إِنْ يَرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ [انفال/۶۲].

۱۹. اخراج از عراق : لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا [اعراف/۸۸].

۲۰. نجات از عراق : وَ نَجِّنَاهُ وَ أَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ [صافات/۷۶].

وَ أَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ [انبياء/۷۰].

۲۱. برخورد کویت : فَأَبْوَأْ أَنْ يَضِفُوهُمَا [كهف/۷۷].

۲۲. تبلیغات دنیا در پاریس : وَ مِنَ الشَّيَاطِينِ مَنْ يُغْوِصُونَ لَهُ [انبياء/۸۲].

۲۳. بازگشت به ایران : فَردَدْنَاهُ إِلَى أُمِّهِ كِي تَفَرَّ عَيْنَهَا [قصص/۱۳].

۲۴. گرایش سیل آسای مردم : يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا [نصر/۲].

۲۵. فرار شاه : كَمْ تَرَ كُوا مِنْ جَنَاتٍ وَ عِيُونَ [دخان/۲۵].

۲۶. فروپاشی طاغوت : فَجَعَلَهُمْ جُذَاذَا [انبياء/۵۸].

اللَّهُ هُمُ الْغَالِبُونَ [مائده/ ۵۶] .

۲۸. انقلاب در ارزش ها : يَبْدُلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ [فرقان/ ۷۰] .

۲۹. جبران نقایص : وَ أَصْلَحَ بِاللَّهِمْ [محمد/ ۲] .

۳۰. وحدت و یکپارچگی : فَالْفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ [آل عمران/ ۱۰۳] .

۳۱. افشای ناخالص ها : وَ اللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ [بقره/ ۷۲] .

۳۲. حمایت های الهی : إِنَّ اللَّهَ يَدْفَعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا [حج/ ۳۸] .

۳۳. خنثی شدن طرحهای براندازی ، لیبرالها ، منافقین و کودتای نوژن هلیخربنن الأعزُّ منها الأذل [منافقون/ ۸] .

۳۴. تقویت و تثبیت روز به روز نظام : فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ [فتح/ ۲۹] .

۳۵. پیروزی های جنگ : إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا [فتح/ ۱] .

۳۶. ضعف و رسوایی دشمن : إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا [نساء/ ۷۶] .

۳۷. عزت ما : وَ لِلَّهِ الْعِزَّةُ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ لَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ [منافقون/ ۸] .

۳۸. رحلت امام :

وَ سَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَ يَوْمَ يَمُوتُ وَ يَوْمَ يَبْعَثُ حَيًّا [مریم/ ۱۵] .

۳۹. بیعت مردم با رهبر : إِنَّ الَّذِينَ يَبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يَبَايِعُونَ اللَّهَ [فتح/ ۱۰] .

۴۰. عصبانی شدن ضد انقلاب و مایوس شدن آن از متلاشی شدن نظام : عَصَبَانِي شَدْنَ ضَدَّ انْقِلَابٍ وَ مَيُوسَ شَدْنَ آن از متلاشی شدن نظام : عَصَبُوا عَلَيْكُمْ الْأَنَامِلَ مِنَ الْعَيْظِ [آل عمران/ ۱۱۹]

الْيَوْمَ يَأْسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ [مائده/ ۳] .

۲. اخلاق

۱. اخلاق فردی

۱. زهد و سادگی

۱. برای پرده میان منزل و کوچه مقداری پارچه خریدند. امام فرمود : با چه پولی؟ چرا با آخرت من بازی می کنید.]

سرگذشتها ج ۲ ، ۱۰ [

۲. در منزل امام در نجف یکی گفت : چون ماه رمضان است مقداری گوشت اضافه بخرید. امام اجازه نداد و فرمودند :

اگر فلانی مایل نیست غذایش را جدا کنید. [سرگذشتها ج ۲، ۱۴۶]

۳. در وصیت نامه حاج آقا مصطفی می خوانیم؛ من از مال دنیا هیچ چیز ندارم جز چند کتاب اگر فرزندم طلبه بود به او بدهید و گرنه به کتابخانه آیه الله بروجردی هدیه کنید.

۴. به مسئول گچ کاری حسینیه جماران فرمود: بگذارید من بمیرم بعد گچ کاری کنید. [سرگذشتها ج ۲، ص ۸۴]

۵. برای یک دینار، کرایه ماشین در تشییع جنازه عالمی، چهره شان برافروخته شد و گفتند: ما هم مثل دیگران پیاده می رفتیم. [سرگذشتها ج ۱، ص ۱۸]

۶. در منزل خودشان اجازه روشن کردن نابه جای حتی یک چراغ را نمی دادند و گاهی هنگام ملاقات شخصیتها از جلسه پا می شدند و برق اضافی را خاموش می کردند. [سرگذشتها ج ۳، ص ۸۲]

۲. صبر و تحمل

۱. به خاطر حفظ جان امام، اهل خانه رادیو را از بالای سر امام برداشتند تا خبر شهادت ۷۲ تن که پخش می شود، امام یکه نخوردند. امام فرمود: من خبر را از رادیو شنیده ام. [سرگذشتها، ج ۲، ص ۵۸]

۲. علماء که برای تسلیت مرحوم آقا مصطفی گریان به منزل امام می آمدند و تسلیت می گفتند، ایشان بدون گریه فرمود: **إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ.**

۳. سعه صدر

۱. امام: حتی نامه هایی که کسی به من جسارت کرده گزارش دهید. [سرگذشتها، ج ۳، ص ۱۱]

۲. هر کس عکس مرا پاره کرد یا به من اهانت کرد برخورد تلخ نکنند.

۳. شب تبعید همین که امام را از قم به سمت تهران می بردند وسط راه

ماشین را نگه داشتند: امام فکر کردند که می خواهند او را شهید کنند. فرمود: وقتی به قلبم مراجعه کردم، هیچ تغییری در روح ندیدم. [سرگذشتها، ج ۱، ص ۲۰]

۴. تواضع

۱. همین که دید گروهی دنبال سرش می آیند، فرمود: مگر عروس می برید. [سرگذشتها، ج ۵]

۲. اگر از مطلبی اطلاع داشت با کمال صبوری گوش می کرد تا گوینده سرد نشود. [سرگذشتها، ج ۵، ص ۲۰]

۳. کمیته استقبال خبر دادند از فرودگاه تا بهشت زهراء را می خواهیم چراغانی کنیم. فرمود: مگر می خواهید کوروش را وارد کنید. من یک طلبه هستم، از ایران رفته ام و حالا بر می گردم. [سرگذشتها، ج ۱، ص ۱۰۱]

۴. از ویژگی های امام سبقت در سلام بود. [سرگذشتها، ج ۵، ص ۷۲]

۵. هیچ گاه اجازه نمی دادند کسی بالای سر او چتر نگه دارد. [سرگذشتها، ج ۲، ص ۷۳]

۶. امام با گروهی به مشهد رفته و منزلی کرایه کردند و با هم به حرم می رفتند. ولی امام زیارت را زودتر تمام می کرد و به خانه برمی گشت و ایوان را جارو کرده و چای درست کرده تا دوستانش از حرم برگردند. یکی گفت: چرا شما زیارت را مختصر کردید. فرمود: ثواب این کارها کمتر از زیارت نیست. [سرگذشتها، ج ۱، ص ۹۷]

۷. در تشییع جنازه آقای بروجردی بنا داشتند او را بزرگ کنند؛ به همین خاطر شرکت نکرد و پس از فوت ایشان به خاطر پرهیز از شهرت مجلس فاتحه ای نگرفت، مگر پس از

گذشت ۲ که هفته دستور دادند اسم بزنند.

۸. همین که از شهداء ۱۵ خرداد با خبر شد، فرمود: من که کاری برای مردم نکرده ام، تکلیف من خیلی سنگین شد. سرگذشتها، [ج ۳، ص ۲۴]

۹. سعی داشتند کارهای شخصی را خودشان انجام دهند و به کسی دستور ندهند. [سرگذشتها، ج ۱، ص ۱۰۴]

۱۰. پیرمردی ترک، کمی مغز بادام برای امام آورده بود. به آقای رفیق دوست التماس کرد به امام خبر دهید که مرا راه دهند. امام که به شخصیتها فرموده بود خسته هستم، فرمود: آن پیر مرد از روستای آذربایجان بیاید. [مجله نور علم ۳۱]

۵. عشق به اهل بیت (ع)

۱. دختر امام بیمار می شود و از بیمارستان اطلاع می دهند که ناچار از عمل هستیم و یا مادر یا بچه از بین می روند. امام ۲ ساعت مهلت می خواهند. عده ای از طلاب را خبر می کنند مخصوصا آقای قاضی و ختم امن یجیب گرفتند. خبر دادند حال مریض خوب شده و احتیاج به عمل نیست. [ج ۳، ص ۳۶]

۲. برای فرزندش آقا مصطفی اشک نریخت. اما با شنیدن السلام علیک یا ابا عبد الله فوراً گریه می کردند. [ج ۲، ص ۵۵]

۴. روز تاسوعا به آقای محتشمی گفتند: روضه بخوان. امامی که در برابر ابرقدرتها خم به ابرو نمی آورند، در برابر چشم خبرنگاران به شدت گریه می کرد. [ج ۱، ص ۴۹]

۴. دوبار در حسینیه جماران روی زمین نشست: وقتی بنا بود قرآن تلاوت شود. [ج ۵، ص ۷۰]

وقتی بنا بود

ذکر مصیبت شود. [ج ۵، ص ۷۱]

۵. در یک دعای توسل، امام چنان به گریه افتاد که روزه خوان مصیبت را قطع کرد. [ج ۵، ص ۷۱]

۶. امام در نجف برای شهادت تمام معصومین ذکر مصیبت داشتند و برای حضرت زهرا (س) ۳ شب. [ج ۵، ص ۷۲]

۶. ورزش

۱. در نوجوانی در تمام ورزش های آن روز اول بود و فرمود: من با تفنگ در خمین با قزاق های رضاخان می جنگیدم. در خمین به پهلوان مشهور بود. [ج ۳، ص ۹]

۲. از همان اوان زندگی مقید بودند اقلاً روزی یک ساعت قدم بزنند، حتی آقا مصطفی می گفتند: در ۲۴ ساعتی که در سلول کوچک زندان بودند آن یک ساعت هم در همان جا قدم زدن را ترک نکردند. [ج ۵، ص ۷۸]

۷. نظم

۱. هر کاغذ یادداشتی را در کتابخانه می دانست کجاست.

۲. امام به قدری منظم بودند که ساعت خواب، غذا، مناجات، مطالعه، اخبار، هر کدام در وقت خود انجام می شد، به طوری که اهل منزل از کارهای امام وقت و ساعت را می فهمیدند. [سرگذشتها، ج ۲، ص ۶۱]

۳. به امام از فقر طلبه ای گزارش داده شد. فرمود: فردا ساعت ۹ صبح یادم بیاورید. آن شب داغ مصطفی را دید، فردا در حالی که همه عزادار بودند راس ساعت ۹ به آن شخص فرمود: چرا یادم نیاوردی؟ پولی در پاکت گذاشتند و فرمودند: همین الان برایش ببر. [ج ۲، ص ۶۲]

۴. آیه الله خامنه ای می گوید

: خدمت امام جلسه مان طول کشید ، امام نگاهی به ساعت کرد و فرمود : ساعت قدم زدن دیر شد و فرمود : اگر به زندگی و رفتارمان نظم بدهیم ، فکرمات هم طبعاً منظم می شود. [نور علم ، ص ۳۱]

۸. ادب

۱. اگر ما بدون توجه قرآن را روی زمین می گذاشتیم آنرا برمی داشت و می فرمود : قرآن روی زمین نماند .

۲. وقت تلاوت قرآن و ذکر مصیبت اهل بیت روی زمین می نشست. [سرگذشتها ، ج ۵ ، ص ۱۶۹]

۳. یکی از مسئولین مملکتی پدرش را برای ملاقات به جماران برد ولی جلوی پدرش راه می رفت ، امام فرمود : پسر نباید جلوی پدرش راه برود. [سرگذشتها ، ج ۳ ، ص ۱۲۸]

۴. وقتی از هواپیما پیاده شد (۲۲ بهمن) به هیچ وجه حاضر نشد جلوتر از برادر بزرگش آقای پسندیده راه برود.

۵. به هنگام درس ، نظرات کسی را که مخالف نظرشان بود با احترام رد می کردند و نسبت به نظر دیگران احترام می گذاشتند. [ج ۵ ، ص ۸۴]

۶. هرگز شخصی را بلند صدا نمی زد ، حتی کارگر را با احترام نام می برد. [مجله نور علم ، ش ۳۱]

۹. عاطفه

۱. بارها که تلویزیون صحنه های فقر مردم را نشان می داد ، امام گریه می کرد. [سرگذشتها ، ج ۲ ، ص ۷۲]

۲. شب ژانویه که امام در پاریس بود پیامی به مناسبت میلاد حضرت مسیح دادند و فرمودند : هرچه از ایران آورده اند (گز و شیرینی و آجیل و...) همراه با گل میان همسایه های مسیحی تقسیم کنید. هنگام تقسیم بعضی از همسایگان عاشقانه می گریستند و متقابلاً با شاخه

گل به دیدار امام آمدند و امام گلها را گرفتند و در کنار خود در گلدان می گذاشتند. [ج ۱، ص ۵۰]

۳. خانمی مسیحی از ایتالیا به عشق امام گردن بندش را همراه با نامه ای برای امام می فرستند. امام گردن بند را قبول می کند و بعد از مدتی دختر شهیدی را در محضر امام می آورند، آن گردن بند را به گردن دختر می کنند.

۴. از تبعیدگاه ترکیه می نویسند: اگر نامه نوشتید تمام بچه ها با خط خودشان یکی دو کلمه بنویسند.

۵. آنقدر عاطفی بودند که حاج احمد آقا و آقا مصطفی طاقت دیدن صحنه خداحافظی ایشان با دخترشان را نداشتند. [ج ۳، ص ۷]

۶. گاهی در برابر دیدن یک فرزند شهید یا پدر شهید چنان گریه می کردند که گویا صادر کننده جنگ بودند. [ج ۳، ص ۱۶]

۷. امام وقتی برای تهجد در قم بیدار می شدند پاسداران بیدار را مورد تفقد قرار می دادند. [ج ۳، ص ۵۱]

۸. در پاریس ۲۰ نفر تقاضا کردند، یکی یکی با امام عکس بگیرند، امام پذیرفت، آن هم با لبخند. [ج ۳، ص ۸۵]

۹. کودکان قمی را که دنبال ماشین می دویدند مورد تفقد قرار می دادند. [ج ۲، ص ۷۶]

۱۰. از ترکیه به آقا مصطفی می نویسد: اگر رضای خدا و مرا می خواهید با مادر و خواهران و بستگان خوش رفتاری کنید.

۱۰. آرامش و اطمینان

۱. وقتی خواستند از پاریس تشریف بیاورند همه اطرافیان را جمع کرده و فرمود: خطر با من مواجه است. شما با یک هواپیمای دیگر بیایید و یک نفر غش کرد.

۲. هنگامی که وارد

فرودگاه بغداد شد هیچ پول نداشت. هنگامی که وارد فرودگاه تهران شد میلیونها نفر به استقبالش آمدند ، ولی در هر دو حال روح آرامی داشت. [ج ۵ ، ص ۵۵]

۱۱. اخلاص

۱. مرحوم شاه آبادی (شهید) به امام گفتند : فلان روحانی از همدان آمده و مرد مبارزه است. برادرش شاگرد شماست ، از ایشان دیدن نمائید. فرمود : حالا که گفתי برادرش شاگرد من است ، نمی توانم قصد غربت کنم. [سرگذشتها ، ج ۵ ، ص ۳۶]

۲. گفتند : در فلان منطقه ، اهل سنت مدرسه دارند؛ ما هم مدرسه بسازیم. فرمود : رقابت دلیل نمی شود ، دلیل دیگر لازم است. [ج ۵ ، ص ۳۶]

۳. وقتی اجازه معمولی به شخصی دادند ، او ناراحت شده و گفت : مردم را از تقلید شما منصرف می کنم. در پاسخ فرمودند : اگر مردم از تقلید من بر گردند بار من سبک تر می شود. [ج ۵ ، ص ۳۶]

۴. بارها فرمودند : برحسب وظیفه کارم را شروع کرده ام. [ج ۵ ، ص ۳۵]

۵. آیه ای که در طول عمرش از اول تا پایان دهها بار در بیانه ها تکرار می کردند ، قُلْ إِنَّمَا أَعْظَمُكُمْ بِوَجْهِ اللَّهِ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلِي وَفِرَادَى [سبأ/ ۴۶] .

۶. بر عروه و وسیله حاشیه داشتند ، ولی کسی نمی دانست. آیت الله صانعی می گفت : حتی نزدیکان امام هم نمی دانستند. [ج ۳ ، ص ۳۷]

۲. اخلاق اجتماعی

۱. همسرداری

از همسر امام خمینی نقل شده :

۱. در هنگام ازدواج به من فرمود : من خرافاتی نیستم ، لکن می خواهم شما واجبات را رعایت کنید.

۲. هنگام ازدواج هشت کلاس

خوانده بودم ، پس از ازدواج در محضر امام هشت سال دروس عربی و فقه خواندم و در نجف به مطالعه فراوان کتب عربی پرداختم.

۲. مساوات

۱. در پاریس خبرنگاران زیر باران بودند؛ امام نیز از اطاق به زیر باران آمد و با آنها سخن گفت. هرچه گفتند شما در اطاق از پشت پنجره صحبت کنید قبول نفرمودند. [ج ۱ ، ص ۴۶]

۲. با وجود هوای ۵۰ درجه بالای صفر نجف یک شب حاضر نشدند در کوفه که یک فرسخی نجف بود و هوای نسبتاً خنکی داشت بخوابد. [ج ۱ ، ص ۱۱۰]

۳. به خاطر همدردی با مردم ایران سرمای پاریس را تحمل می کرد و از نفت استفاده نمی کرد.

۴. در نجف رسم بود بین شهریه ایرانیها و غیر ایرانیها فرق می گذاشتند. امام برای اولین بار شهریه را به طور مساوی دادند و این تبعیض را برداشتند. [نهضت حمید روحانی ، ص ۱۸۲]

۳. محرومان

۱. به امام جمعه خمین نوشتند. شما وکیل هستید که زمین های متعلق به اینجانب را هرچند ناقابل است میان فقراء تقسیم کنید. [مجله نور علم ۳۱]

۲. آیت الله العظمی اراکی می گوید : احتیاج به ده تومان داشتم. امام مطلع شد. قرض کرد و به من داد. مجله نور علم ۳۱

۴. عشق به شاگردان

۱. برای سلامتی آیت الله هاشمی از خطر ترور گوسفندی نذر کرد. سرگذشتها ، [ج ۳ ، ص ۳۶]

۲. دستور دادند وضع آیت الله خامنه ای را پس از ترور لحظه به لحظه برایشان گزارش کنند. [پاسدار اسلام]

۳. در نجف برای شهید سعیدی ۴۰ شب فاتحه گرفته شد ، که امام

در تمام ۴۰ شب شرکت کردند.

۴. آیه الله ابراهیم امینی میگوید: طلبه ای گمنام بودم، یک ماه بیمار شدم، امام تمام چهارشنبه ها به عیادت من می آمدند. [مجله نور علم، شماره ۳۱]

۵. استفاده از فرصت ها

۱. در ترکیه به تدوین و طراحی می پردازند و مسائل روز را مثل امر به معروف و نماز جمعه و دفاع و... تدوین می کنند.

۲. در اولین ساعات ورود به ترکیه به آموزش زبان ترکی پرداخت.

۳. در ترکیه از فرصت ها استفاده کرد. به دیدن مراکز حساس رفته، از جمله مزار چهل تن از شهدای عالم از اهل سنت، موزه و... را دیدن کرد.

۶. شهامت و قاطعیت

۱. ساواک پیشنهاد کرد، انتقاد از دولت آزاد است، لکن نام شاه و اسرائیل را نبرید و کلمه اسلام در خطر است را نبرید. امام در سیزده خرداد بیش از ده سطر در مورد اسرائیل سخن گفت.

بعد خطاب به شاه گفت: ای بد بخت! بیچاره، ۴۵ سال از عمرت می رود، کمی فکر کن. [سرگذشتها، ج ۱، ص ۸۲]

۲. در سال ۴۳ در مسجد اعظم فرمود: والله در عمرم نترسیدم، حتی دو مامور مقام بالا که دو طرفم بودند می لرزیدند و آنها را دلداری دادم.

۳. بعد از پایان سخنرانی در مدرسه فیضیه خواستند از در به صحن بروند؛ فرمود: من از میان مردم آمده ام و از همان راه برمی گردم. [ج ۵، ص ۱۵]

۴. امام: همین که فهمیدم مصطفی را گرفته اند هیچ ناراحت نشدم. [ج ۵، ص ۵۵]

۵. زمانی که کتب فلسفه را ضالّه می دانستند

با کمال شهامت فلسفه می گفتند.

۶. همین که ماموران شاه در فیضیه حادثه آفریدند ، علاقه مندان جان امام در خانه امام درب را بستند. امام ناراحت شد و فرمود : فرزندانم را در مدرسه کتک بزنند و درب خانه من بسته!!! [ج ۳ ، ص ۲۸]

۷. شهید آیت الله سعیدی به امام گفت : شما را تنها می گذارند. فرمود : اگر جن و انس یک طرف باشند و من یک طرف ، همین است که می گویم. [مجله نور علم ، شماره ۳۱]

۸. در روزنامه به اسلام توهین شد ، فریاد زد. روزنامه در صفحه آخر با حروف ریز توبه و جبران کرد. امام فرمود : قبول نیست ، باید در صفحه اول و با کلمات درشت باشد. و در ماجرای دیگر پیام مخفی را نپذیرفت و فرمود : باید علنا در روزنامه اعلام کند. [ج ۳ ، ص ۱۱۶ و ۲۲]

۹. بعد از خارج شدن از زندان ، در منزل جلسه ترحیمی برای شهدای ۱۵ خرداد گرفتند. یکی از قاریان گفت : لطفا شعار ندهید. امام فرمود : این قاری را از منزل من بیرون کنید ، مردم را شهید کردند ، می گوید شعار ندهید. [ج ۳ ، ص ۶۸]

۱۰. آقای رسولی به امام گفت : اگر از ما ناراضی هستید ، بفرمایید. امام : هر وقت تشخیص بدهم در این خانه وجود شما به ضرر اسلام است ، عذر شما را می خواهم. [ج ۱ ، ص ۲۹]

۱۱. در عزای مرحوم حکیم مجلس ختمی برگزار کرد. نماینده رئیس جمهور و استاندار کربلا و فرماندار نجف وارد شدند؛ همه به

احترام بلند شدند. اما خود امام که صاحب مجلس بود تکان نخورد. [ج ۱، ص ۲۵]

۱۲. امام اولین مرجعی بود که در مقابل اسرائیل موضع سخت گرفت و از فلسطینی ها دفاع کرد و توصیه به کمک به چریک ها را کرد و اجازه دادن زکات را داد. [حمید روحانی، ص ۲۵۹]

۱۳. پلیس فرانسه دید که امام به تنهایی در خیابان های نوفل لو شاتو قدم می زد. وحشت کرد. [مجله نور علم، شماره ۳۱]

۳. دیانت

۱. تعبد

خواهر دباغ، در نوفل لو شاتو روز جمعه از امام خواستند که با خبرنگاران مصاحبه کنند. فرمود: امروز جمعه و وقت مستحبات است. [مجله نور علم، شماره ۳۱]

۲. دعا و عبادت

۱. از زمان جوانی در مدرسه نماز شب را ترک نکرد. [سرگذشتها، ج ۳، ص ۱۵]

۲. پانزده سال مرتب زیارت جامعه در نجف می خواندند، جز شب هایی که به کربلا می رفتند یا بیمار می شدند.

۳. تمام دعاها را مستحب طول هفته را به طور مستمر می خواندند. (کمیل، ندبه، سمات...) [ج ۲، ص ۵۴]

۴. به آقای مومن سفارش زیارت رجبیه را کردند: لَا فَرْقَ بَيْنَكَ وَ بَيْنَهَا إِلَّا أَنَّهُمْ عِبَادُكَ [مصباح المتهدج، ص ۸۰۳].

۵. حتی شبی که از پاریس به ایران می آمدند در طبقه بالای هواپیما نماز شب خواندند. [ج ۳، ص ۵۱]

۶. در ماه رمضان روزی ده جزء قرآن می خواندند. [مجله نور علم، ۳۱]

۷. در تمام نمازها در قبل یا بعد از آن سلام و اظهار ارادت به سید الشهداء داشت.

دکترها: تنها کلمه ای که اگر بگوییم آقا چشمانش را باز کند، وقت نماز است.

۳. توجه به مسائل شرعی

۱. در نوجوانی در مجلس غیبت و تهمت و دروغ نمی نشست.

۲. برای ورود به مسجد حاضر نشدند پا روی کفشها گذاشته و داخل شوند.

۳. با این که اجاره منزل را می دادند، از تک تک افراد اجازه می گرفتند.

۴. برای جوش دادن پروژکتور به سقف مقداری از گچ سقف را خراب کردند. با خشم اعتراض کردند که چرا بدون اجازه صاحب خانه تصرف کرده اید.

۵. فرمود: این فرش که عکس حیوان دارد و سبب کراهت نماز است را بردارید.

۶. بارها فرمود: من راضی نیستم کسی در بیرونی من غیبت کند.

۷. امام در تهجد کسی را بیدار نمی کرد و از چراغ مخصوصی استفاده می کرد. [ج ۳، ۲۹]

۴. امام و انقلاب اسلامی

۱. ۱۵ خرداد

۱. روز قیام مردم مسلمان ایران به رهبری امام.

۲. سخنرانی امام در مدرسه فیضیه در ۱۲ محرم ۱۳۴۲، آماده کردن در دهه محرم، استمداد از خطبه ها.

۳. حدود ۱۵ هزار شهید در تهران و شهادت صدها شهید کشاورز سر پل باقر آباد ورامین.

۴. تحلیل های مختلف: شاه می گفت: فتودالها که از اصلاحات اراضی ناراضی هستند با حمایت روحانیون.

ملی گراها می گفتند: حرکت موسمی زود گذر است.

چپ گراها می گفتند: روحانیون عامل سرمایه داران.

۵. اذْکُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ أَنْ يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَآوَاكُمْ وَأَيَّدَكُمْ بِبَنِي إِسْرَائِيلَ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [انفال/ ۲۶].

— پایه از عاشورا: حماسه اشک و خون، حرکت، مظلومیت، ایثار و اخلاص.

— شروع از فیضیه : مظهر ساده زیستی ، علم

، استقلال و قداست

__ پیروان توده مسلمان

__ اهرم؛ خون ها ، چراغ : اعلامیه ها و خطبه ها ، عامل بلوغ : فشار شاه ، هدف : اسلام.

۲. مقایسه نهضت انقلاب اسلامی ایران با نهضت سید الشهداء (ع)

۱. معرفی اسلام حسینی : رهبری معصوم ، شهادت طلبی ، عزت ، اخلاص و قاطعیت.

و اسلام اموی : اسلام ترس و وحشت و سکوت ، اسلام منزوی و راکد و سازش کاری ، اسلام تظاهر و ریا ، اسلام راضی کردن دیگران و انتقاد ، اسلام با رهبری فاسق و اسلام کاخ و رفاه.

۲. در هر دو (خون بر شمشیر پیروز است).

۳. در هر دو (هر دو با هجرت ها و سخنرانی ها شروع شد).

۴. در هر دو قاطعیت رهبری در کار بود.

هر کاری کردند که امام حسین (ع) کربلا نرود ، نشد.

هر کاری کردند که خمینی دست از سر شاه بردارد ، نشد.

۵. لبه تیز حملات هر دو ، خود طاغوت بود.

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : عَلَى الْإِسْلَامِ السَّلَامُ إِذْ قَدْ بُلِيَتْ الْأُمَّةُ بِرَاعٍ مِثْلِ يَزِيدٍ [اللهوف ، ص ۲۴] .

امام خمینی درباره شاه فرمود : عَلَى الْإِسْلَامِ السَّلَامُ

۶. در هر دو قیام ، رهبر بر اساس وحی و وظیفه الهی و اعتقاد کامل بود.

۷. هر دو قیام ، خونها را به جوش آورد و سرچشمه حرکتها و انقلابها شد.

۸. هر دو رهبر ، عزیزترین یاران خود را نثار کردند.

۹. هر دو رهبر ، یاران با وفا داشتند.

۱۰. در هر دو حرکت ، روحیه نظامی و عرفانی در یاران یک جا جمع شده بود.

۱۱. در هر دو حقانیت بود.

۱۲. در هر دو مظلومیت بود.

۱۳. در هر

دو تبلیغات سوء و انحراف افکار عمومی بود.

۱۴. در هر دو بسیج تمام نیروها علیه امام بود.

۱۵. در هر دو یاران از همه قشر بودند (عرب و عجم و ترک و فارس و زن و مرد و کودک و...)

۱۶. در هر دو محاصره اقتصادی بود.

۱۷. در هر دو خرابی مسکن بود. (خیمه ها را سوزاندند ، خانه ها را خراب کردند.)

۱۸. در هر دو شهادت طلبی بود.

۱۹. در هر دو افشاگری چهره ها بود.

۲۰. انگیزه هر دو ، اصلاح طلبی ، نهی از منکر و مبارزه بافساد بود.

۲۱. هر دو رهبر با قلب مطمئن به سوی خداوند پر کشید.

۲۲. در هر دو ۷۲ تن داشتیم.

۳. ویژگی های انقلاب اسلامی

۱. تشکیل حکومت اسلام و احیای ولایت فقیه

۲. تاسیس بسیج و ارتش ۲۰ میلیونی

۳. حج ابراهیمی و مراسم براثت

۴. همراهی دین و سیاست

۵. سیاست نه شرقی و نه غربی

۶. احیای حماسه حسینی ، عزاداری سنتی و فقه سنتی.

۷. ایجاد وحدت و استفاده از همه نیروها

۸. نامه به گورباچف

۹. تسخیر لانه جاسوسی

۱۰. اسلام امریکایی و اسلام ناب

۱۱. معرفی دشمن اصلی؛ یعنی امریکا

۵. خاطرات

یک مثال شیرین: یک بچه کوچکی را یک نفر کریمه المنظر بغل کرده بود و او از ترس همین آدم گریه می کرد. او می گفت: نترس، من اینجا هستم. یک کسی به او گفت: آقا این از تو می ترسد، تو او را رها کن آرام می شود. حالا- این ابرقدرتها در افغانستان می گویند: نترسید ما اینجا هستیم. باید گفت: شما کنار روید، مردم آرام می گیرند.

به کسی که باغچه را آب می داد فرمود: فلانی این آب لوله کشی نیست؟ عرض کرد:

خیر ، آقا چاه است.

با دست خط خودش برای اسیران جواب می نوشت.

وقتی شنید پس از اصابت موشک به مسجد سلیمان دختر بچه ای از زیر آوار بیرون آمد و فریاد می زد : جنگ جنگ تا پیروزی ، خدایا خدایا تا انقلاب مهدی خمینی را نگهدار ، تاثیری شدید در چهره اش نمودار شد و اشک در چشمانش حلقه زد.

در پاسخ دانش آموزان یکی از مدارس آمریکا که لباس کهنه از امام طلب کرده بودند ، دستور داد ، جزوه ای که شامل کلمات پیامبر خدا باشد و متناسب با کودکان باشد ، و به انگلیسی چاپ و برایشان ارسال شود. [سررسید نامه سال ۷۱]

حاج آقا مصطفی می گوید : در همدان به هنگام عبور از عرض خیابان به خاطر این که از چمن کاری وسط خیابان عبور نکنند ، مسافت زیادی را طی کردند.

حساب مربوط به آب و برق و تلفن و مالیات و نوسازی را به مجرد وصول پرداخت می کردند.

وقتی خواستند برای نور افکن ، سقف اتاق خانه جماران را سوراخ کنند ، با اعتراض امام مواجه شدند. فرمودند : چرا بدون اجازه صاحب خانه این تصرفات را می کنید؟

بعد از شصت سال وقتی دو کتابشان پیدا شد ، هیجان زده نشدند و بعضی از مطالب را که از میان رفته بود ، دقیقاً به یاد داشتند.

به جز میراث ، چند باغ وسیع به عنوان هدیه برای امام بود که تمام آنها را به فقرا بخشید. و در مورد هدایای دیگر می فرمودند : من اینها را می خواهم چه کنم؟ بدهید به افرادی که نیاز دارند.

هدایای نفیس در موزه ها نگهداری می شود و وجوه نقدی را اگر از طرف خانواده

شهداء بود اول قبول می کرد ، سپس به خود آنها رد می کردند. [در سایه آفتاب تالیف رحیمیان]

به رزمندگان فتح المبین پیام داد و فرمود : " یا لیتنی کنتُ معکم فَأَفُوزَ فَوْزاً عَظِیماً [سال ۶۱]

دکتر امام می گوید : با تغییر نوسان قلب امام می فهمیدیم می خواهد برای نماز شب بلند شود.

سر سفره وقتی می دیدند غذا آماده نیست ، مشغول تلاوت قرآن می شدند.

سال ۵۸ که به قم آمدند به قبرستان شیخان رفته سر قبر استاد اخلاق مرحوم میرزا جواد آقا تبریزی رفتند و تحت الحنک خود را باز کرده و با تحت الحنک غبار روی قبر را پاک کرده و فاتحه خواندند.

در زمان حملات موشکی خدمت ایشان گفته شد : می خواهیم سنگر بسازیم. فرمودند : نقشه اش را برایم بیاورید. پس از مدتی سنگر ساخته شد و به ایشان اطلاع داده شد. ایشان فرمودند : گفتم نقشه بیاورید ، شما سنگر آوردید ، مگر همه مردم سنگر دارند و هرگز داخل سنگر نرفت.

یکی از اعضای دفتر می گوید : درحالی که ایشان روزی ۸ ساعت مطالعه می کردند ، عرض کردم؛ شخصی از من پرسیده که شما چه چیزی مطالعه می کنید؟ فرمود : هیچ ، بگوئید در پیری هیچ کاری نمی شود کرد؛ درس ، تفریح سالم و غیره باید در جوانی باشد. [سررسید نامه سال ۷۱]

بسیار می شد که مساله ای از ایشان سوال می شد ، می فرمودند : به رساله مراجعه کنید ، از دفتر استفتاء برسید.

آقای رحیمیان می گوید : در احکام حج ، من وسواسی بودم؛ چندین بار امام به من تشر زد. یک بار فرمود : شما از این وسواس

دست بردار، زندگی خودتان را خراب می کنید، با این کارها شما خلاف شرع و دستور خدا را انجام می دهید. برای خدا به شک هایتان اعتنا نکنید، حتی به قطع خودتان نباید ترتیب اثر دهید.

معمولا بولتن های خبری به دست امام می رسید. یک مرتبه فرمودند: چرا این بولتن بسم الله ندارد؟ [درسایه آفتاب]

در طول سال در تمام فصول هر شب به حرم حضرت امیر (ع) می رفتند. یک شب با این که سالم بودند، تشریف نبردند: کسی نفهمید چرا؟ فردا معلوم شد سفیر ایران در بغداد در همان ساعت به حرم آمده و فیلم برداری می شده.

حضرت امام هیچ گاه از بالای سر حضرت امیر عبور نمی کرد.

معمولا بعد از زیارت مولا به طرف مرقد مرحوم علامه حلی و مرحوم کمپانی می رفتند. و قرات فاتحه می کردند.

بابت وجوهات شرعیه ارز خارجی می رسید. پرسیدند: به قیمت دولتی بفروشیم یا آزاد؟ فرمودند: از آقای موسوی نخست وزیر بپرسید. اگر اشکال قانونی ندارد به قیمت آزاد بفروشید.

در اموری که نیاز به بینه (دو شاهد) بود حساسیت داشتند. و به یک نفر قناعت نمی کردند حتی مرحوم شیخ نصرالله خلخالی شخصی را توثیق کردند، امام فرمودند: شما یک نفر، یک نفر دیگر هم باید ایشان را تایید کند.

برای ساختن مسجد به خصوص تزیینات مسجد، اجازه نمی دادند. هم چنین برای چاپ کتاب. [درسایه آفتاب، رحیمیان]

یکی از ثروتمندان ایرانی مبلغ هنگفتی به عنوان وجوه شرعی آورده بودند نجف و گویا می خواست از موضع بالا-خمس ماشینش را تخفیف بگیرد. امام فرمود: بردار و برو، شما

بر ما منتی ندارید؟

این ، ما هستیم که بر شما منت داریم ، چون شما برئی الذمه می شوید و تازه اول مسئولیت ماست.

شخصی سوال کرد که از کسی بستان کار است و نمی تواند بدهی خود را بدهد. می شود بابت وجوه شرعی حساب کنم. امام فرمود : اگر نمی تواند که شما حق طلب ندارید ، اما اگر می تواند ، ولی فقیر است اشکال ندارد.

به وکلای خود در مناطق محروم اجازه استفاده دو سوم وجوهات را می دادند. هم چنین در کشورهای مثل لبنان.

پای امام دچار خستگی و خارش شده بود. پزشک گفت : روزی یک یا دو بار پایتان را در شیر بگذارید. با آنکه در برخورد با پزشکان خیلی ملاحظت داشتند ، در آنجا با لحنی تند و خشن فرمودند : من این کار را نمی توانم بکنم. [در سایه آفتاب مولف رحیمیان]

بعد از نوشیدن زهر قطع نامه تا پایان عمرش دیگر سخنرانی نکرد.

به سر یکی از رزمندگان ترکش خورده بود. حالش مایوس کننده بود. یکی از دوستان با هیجان تلفن زد و گفت : امید ما به دعای امام است. امام هم شروع به دعا کردند و چند حبه قند دعا خوانده فرستادند ، پس از چند روز تلفن شد که پزشکان از بهبود او مبهور شده اند و یکی از پزشکان متخصص معروف گفته : ما دکترها به معجزه اعتقاد نداریم ، ولی وقتی مثل شما را می بینیم که بعد از آن وضعیت ناگهان همه چیز عوض می شود ، ناچار می شویم به معجزه عقیده پیدا کنیم.

هدایا را می پذیرفت و جبران می کرد. همسر یک شهید لبنانی در نامه اش درخواست یک مهر کربلا کرده بود ،

هنوز مشغول خواندن نامه بودند؛ تا به این سطر رسیدند ، بلند شدند ، مهر کربلا تهیه کنند .

برادر شهید درخواست کرده بود عبایی که در آن نماز زیاد خوانده اید به من بدهید. امام پاسخ دادند : چنین عبایی ندارم ، ولی این پارچه ای که برایتان می فرستم در آن نماز بسیار خوانده ام. [در سایه آفتاب]

وزیر امور خارجه شوروی جواب گورباچف را آورده بود. انتظار سنگینی بر اطاق حاکم بود. امام با هیبت و هیمنه ای وارد شد و پیام را که مترجم با لکنت ترجمه می کرد گوش کرد و در پایان فرمود : از این که آقای گورباچف مطلب اصلی را مورد توجه لازم قرار نداده اظهار تاسف می کنم. در حالی که مترجم ، قسمت سوم پیام امام را ترجمه می کرد امام اطاق را ترک کرد.

از طرفی خانم دباغ می گوید : وقتی پیام امام برای گورباچف توسط آقای جوادی خوانده می شد چندین بار برآشفته و عصبانی و چندین بار منفعل و متاثر شد.

در یکی از شهرهای شیعه نشین به دنبال ساختن مدرسه علمیه اهل سنت؛ عالم شیعی درخواست کمک از امام کرده بود. برای ساختن مدرسه علمیه شیعه. امام فرمود : نباید حالت مقابله باشد؛ این دلیل کافی نیست که چون آنها دارند ، پس ما هم داشته باشیم.

یکی از ائمه جمعه به امام نوشت : حقوقی که به ما می دهید پول آبدارچی و اجاره دفتر هم نمی شود. امام جواب دادند : آقایان طلبه باشند.

وقتی امام می فهمند یکی از نمایندگانشان در مصرف وجوهات احتیاط نمی کنند با آهنگی قاطع فرمودند : به ایشان بگویید باید ظرف ده روز تمام حساب زندگیش را ارائه دهد.

من گرفتار تکلیف شرعی هستم ، اگر حسابش را روشن نکند ناچارم عکس العمل نشان دهم.

یکی از ائمه جمعه که از شاگردان امام بود از امام خواست برای خرید ماشین که توسط یک نهاد روحانیت امتیازش را گرفته بود کمک کند. حضرت امام با اظهار ناخشنودی از این که تشکیلات روحانیت هم سهمیه ماشین دارد ، فرمود : چه لزومی دارد که آقایان همه ماشین داشته باشند.

وقتی آقای رحیمیان نوزاد دخترش را به دست امام می دهد ، سه مرتبه می فرماید : دختر خیلی خوب است. وقتی از امام می خواهند نام گذاری کند سه مرتبه می فرماید : فاطمه خیلی خوب است.

در مورد فرزند پسر بعد از این دختر می فرماید : از علی بهتر چه!!

به جای بفرمایید : بسم الله می گفتند.

به نامه های فرزندان و همسران شهداء پاسخ پدران می داد. گردن بند خانم ایتالیایی را به دختر شهید داد. [در سایه آفتاب]

به خداوند خیلی اتکا داشت. وقتی جریان یک توطئه خطرناک را به گوش امام رساندند ، فرمود : اینها چه می گویند ، پیروزی ما را خدا تضمین کرده است.

یکی از دوستان صمیمی امام در رابطه با حکم دادگاه شخصی به امام مراجعه و امام فرمود : با تمام ارادتی که به شما دارم ، چون حکم خداست نمی توانم توصیه کنم.

در خرداد ۴۲ در سخنرانی فیضیه فرمودند : آن مردک در مدرسه فیضیه ، حالا اسمش را نمی برم ، آن وقت که دستور دادم گوش هایش را ببرند اسمش را می برم. دو روز بعد امام دستگیر شدند. سرهنگ مولوی وارد اتاق امام شد. با لحن مسخره آمیزی گفت : آقا تازگی دستور نداده اید گوش

کسی را ببرند؟ امام بعد از چند لحظه سکوت با لحنی مطمئن فرمودند : هنوز دیر نشده است.

پس از مدتی کوتاه سرهنگ به یکی از مناطق دور افتاده منتقل و به صورت مرموزی سر به نیست شد.

در ایام موشک باران ، دکتر عارفی از امام پرسیدند : وضع خوابتان فرقی کرده؟ کم نشده؟ فرمودند : نه. دوباره پرسیدند : هیچ فرقی نکرده؟ فرمودند : نه.

افراد زیادی از امام طلب بخشش می کردند به خاطر توهین و... ایشان می فرمودند : او را بخشیدم.

وقتی ۴ نفر از علمای قدیمی تهران قرار بود به جماران بیایند بر خلاف همیشه لباس کامل پوشیدند و فرمودند : مواظب باشید معطل نشوند و به استقبال آنها رفته و با همه معانقه کردند. [در سایه آفتاب]

در یکی از روزهای اواخر عمرشان ایشان را دیدم به پشت خوابیده و نرمش پا می کند ، طبق دستور پزشک. در دستشان تسیح بود و ذکر می گفتند. تصویر بدون صدای تلویزیون را هم تماشا می کردند. به صدای رادیو هم گوش می دادند و نوه خودشان را مورد تفقد قرار می دادند. (چند کار در یک زمان)

معمولا هنگام قدم زدن یا قرآن تلاوت می کردند یا ذکر می گفتند یا رادیو گوش می کردند.

برای تبرک چیزهایی را می آوردند به خصوص برای رزمندگان ، یک دفعه وقتی فهمیدند پاکت محتوی قرآنهاپی است که چند سوره در آن نوشته شده با لحنی تند و عتاب آمیز فرمودند : من قرآن را تبرک کنم؟ این چه کارهایی است که می کنید.

بر عزت مسلمین حساسیت داشت ، دوست نداشت غیر مسلمین آقا شوند. در جواب کانون پرورش فکری که سوال کرده بودند : خریدن کتاب برای کودکان

از کشورهای خارجی چطور است؟ فرمودند: حتی الامکان از کتابهایی باشد که مسلمانان نوشته اند و چنانچه لازم بود و کتابی خیلی خوب بود به شرط آنکه تایید غیر مسلمین نشود اشکال ندارد.

در حال مصاحبه با خبر نگاران خارجی در پاریس به محض بلند شدن صدای اذان سکو را ترک کردند.

از ایشان پرسیدند: کدام علم را بیشتر دوست دارید؟ فرمودند: علم فقه را. یکی از اطرافیان گفت: فقه که چیزی ندارد. فرمودند: نخوانده ای. عرض کرد: چرا خوانده ام. فرمودند: پس نفهمیده ای.

آقای کوثری می گوید: پس از شهادت آقا مصطفی به نجف رفتم. گفتند: تاکنون امام گریه نکرده، تو کاری کن، بلکه گریه کند. می گوید: مدت زیادی با آیات و روایات و احادیث از مصیبت فرزند گفتم، ایشان مثل کوه نشسته و خم به ابرو نیاوردند. اما به محض اینکه روضه را شروع کردم به شدت شروع به گریستن کرد.

پیوسته به هیئت دولت می فرمود: طوری کار کنید که بتوانید برای مردم توضیح دهید. کاری نکنید که نتوانید برای مردم توضیح دهید.

پیوسته می فرمود: امیدم به طبقه جوان و دانش آموزان و دانش جویان است. جوان های حزب الله لبنان را به نام تایید کرد با اینکه هیچ گروه و حزبی را به نام تایید نمی کرد. [سررسید نامه سال ۷۱]

یک مثال شیرین: امام فرمودند: پدری بود فرزندش را به مکتب خانه برد. شاگرد دعا کرد استاد بمیرد. از اتفاق استاد مرد. پدر او را برد مکتب خانه ای دیگر، اما او پیوسته دعا می کرد استاد بمیرد. روزی پدرش به او گفت

: تو باید دعا کنی پدرت بمیرد ، چون تا من زنده ام دست بردار نیستم.

حالا این خارجی ها و پیروانشان باید دعا کنند که این سلاح الله اکبر از ملت ما گرفته شود و این دعا هم که مستجاب نیست و الا من نباشم باز خود ملت هست.

روزی در مسجد سلماسی به شاگردان فرمودند : اگر می خواهید به درس من بیایید باید منظم باشید و تمامتان جلو درب مسجد به هم برسید حتی فاصله منزل تا مسجد را باید حساب کنید.

در نجف چند مرتبه فرمودند : خرماي خشك می خواهم ، پرسیدیم برای چه؟ فرمودند : برای مطالعه شبها که تا دیر وقت مطالعه می کنم وقتی خواب مرا فرامی گیرد در دهانم باشد که جلو خواب را بگیرد.

یکی از پزشکان قم می گوید : به من خبر دادند امام دچار ناراحتی قلبی شده اند. خودم را به بالین ایشان رساندم. فشار خون ۵ بود. پس از ساعتی که حالشان بهتر شد ، آماده حرکت شدند که نماز بخوانند. گفتم : شما در فقه مجتهدید و من در طب. حرکت شما به فتوای طبی من حرام است. باید خوابیده نماز بخوانید. ایشان با دقت به نظر من عمل کردند. [سررسید نامه سال ۷۱]

۱. امام رضاع

۱. شناسنامه

۱. نام ها

نام : علی

لقب : رضا

کنیه : ابوالحسن

نام پدر : موسی

نام مادر : تکتیم ، نجمه ، ام اللبنین ، اوری ، سکن

نام فرزند : محمد

امامت : ۱۰ سال

نام خلیفه جابر : هارون الرشید ، ۵ سال امین پسر زبیده ، ۵ سال مأمون

نام قاتل : مأمون [لعنه‌الله علیه]

۲. زمان ها

زمان ولادت : ۱۱ ذی القعدة ۱۴۸

زمان شهادت : ۲۹ صفر ۲۰۳

مدت امامت : ۲۰ سال

مدت عمر : ۵۵ سال

زمان هجرت به مرو : ۲۰۰ هجری

۳. مکان ها

محل تولد : مدینه

محل شهادت : مرو (توس)

محل دفن : روستای سناباد (توس)

۴. خلاصه زندگی

ولادت - شهادت

جمعه ۱۱ ذی‌قعدة ۱۴۸ هجری در سن ۳۵ سالگی (۱۸۳) بعد از شهادت پدر عهده دار مقام امامت شدند. و در آخر صفر ۳۲۰ در سن ۵۵ سالگی به شهادت رسیدند. ۲۰ سال امامت مردم را به عهده داشتند. ۱۰ سال با هارون ، سنگ دل ترین خلیفه عباسی ، ۵ سال با امین و ۵ سال با مأمون در سال ۲۰۰ (۲۵ ذی‌قعدة) از مدینه حرکت کرده و در مکه فرزندش جواد را به مدینه مراجعت داد و همراه مأموران راهی ایران شد و مسیر حرکت از شهرهایی بود که امام پیروان و علاقه مندان کمتری داشتند و لذا از کوفه و قم حرکت داده نشدند و پس از یکسال (اول ذی‌قعدة ۲۰۱) وارد مرو شدند.

هنگام پیشنهاد مأمون به ولایت عهده‌ی فرمودند : اگر خلافت را خداوند بر تو مقرر داشته تو حق نداری آن را به دیگری واگذار کنی و اگر غیر از این است چیزی که از آن تو نیست نمی توانی به دیگری واگذار کنی.

- قریب ۳۰ سال از درك فیض حضور و مصاحبت امام کاظم (ع) پدر بزرگوارش برخوردار بود.

از اوان جوانی به توصیه امام هفتم در مسجد النبی حضور می یافت و ضمن تعلیم وظایف اسلامی به مردم به سئوالات و

شبهات آنان پاسخ می داد.

استفاده از فرصت

بعد از مرگ هارون و درگیری امین با مأمون فرصتی بود که حضرت برای تبلیغ و نشر اعتقادات اسلامی استفاده نمودند. مخصوصاً در ایام حج و انجام مسافرت‌های متعدد از مدینه به شهرها و مکانهای مختلف مانند بصره ، کوفه

وحتى ایران و دیدارهای خصوصی و عمومی خود با مردم.

۲. سیره

۱. عبادی

عَنْ رَجَاءِ بْنِ أَبِي الضَّحَّاكِ عَنِ الرُّضَا (ع) فِي حَدِيثٍ أَنَّهُ صَحِبَهُ مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَرْوٍ قَالَ: فَوَاللَّهِ مَا رَأَيْتُ رَجُلًا كَانَ أَتَقَى لِلَّهِ عَزًّا وَجَلًّا مِنْهُ وَلَا أَكْثَرَ ذِكْرًا لَهُ فِي جَمِيعِ أَوْقَاتِهِ مِنْهُ وَلَا أَشَدَّ خَوْفًا لِلَّهِ عَزًّا وَجَلًّا مِنْهُ [عيون أخبار الرضا (ع)، ج ۲، ص ۱۸۰].

عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ أَخِي دَعْبَلِ بْنِ عَلِيٍّ عَنِ الرُّضَا (ع) فِي حَدِيثٍ: "أَنَّهُ خَلَعَ عَلَيَّ دَعْبَلِ قَمِيصًا مِنْ خَزٍّ وَقَالَ لَهُ اخْتَفِظْ بِهَذَا الْقَمِيصِ فَقَدْ صَلَّيْتُ فِيهِ أَلْفَ لَيْلَةٍ أَلْفَ رَكَعَةٍ وَخَتَمْتُ فِيهِ الْقُرْآنَ أَلْفَ خَتْمَةٍ" [وسائل الشيعة، ج ۴، ص ۹۹].

عَنْ رَجَاءِ بْنِ أَبِي الضَّحَّاكِ قَالَ: كَانَ الرُّضَا (ع) إِذَا أَصْبَحَ صَلَّى الْغَدَاةَ فَإِذَا سَلَّمَ جَلَسَ فِي مُصَلَّاهُ يَسْبِّحُ اللَّهَ وَيَحْمَدُهُ وَيَكْبِّرُهُ وَيَهْلَهُ وَيُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ (ص) حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ. [عيون أخبار الرضا (ع)، ج ۲، ص ۱۸۰].

عن إبراهيم بن العباس قال: كان الرضا (ع) يختم القرآن في كل ثلاث. [المناقب، ج ۴، ص ۳۶۰].

عن يونس بن عبد الرحمن عن مولانا أبي الحسن علي بن موسى الرضا (ع) أنه كان يأمر بالدعاء للحججه صاحب الزمان (ع). [جمال الأسبوع، ص ۵۱۲].

نمونه هایی از گفتار و رفتار امام رضا (ع)

- تلاوت و تدبر در قرآن:

آن حضرت در هر سه روز یک بار تمام قرآن را تلاوت می کرد، و می فرمود: "اگر خواسته باشم که در کمتر از سه روز، قرآن را ختم کنم می توانم، ولی هرگز

هیچ آیه ای را نخواندم مگر اینکه در معنی آن اندیشیدم ، و درباره اینکه آن آیه در چه موضوع و در چه وقت نازل شده فکر کردم ، از این رو هر سه روز ، همه قرآن را تلاوت می کنم."

کان (ع) یختم القرآن فی کل ثلاث و یقول لو أردت أن أختم فی أقل من ثلاث لختمت و لکن ما مررت ب آیه قط إلا فکرت فیها و فی أیشیء أنزلت و فی آی وقت فلذلک صرت أختمه فی ثلاث. [المناقب ، ج ۴ ، ص ۳۶۰] .

- نماز اوّل وقت در همه حال

در یکی از این مجالس مناظرات امام رضا (ع) ، "عمران صابی" که از فحول دانشمندان بود ، در مجلس حاضر شد و در حضور مأمون درباره توحید خدا با امام رضا (ع) به بحث پرداخت ، هر سؤالی که مطرح می کرد ، امام با استدلال محکم جواب او را می داد؛ بحث و مناظره به اوج خود رسیده بود و کاملاً داغ شده بود ، در همین هنگام وقت ظهر فرا رسید. امام رضا (ع) هماندم به یاد نماز افتاد و به مأمون فرمود : الصلاة قد حضرت [عیون أخبارالرضا (ع) ، ج ۱ ، ص ۱۷۲] . "وقت نماز فرا رسید".

عمران صابی گفت :

یا سیدی لا تقطع علی مسألتي فقد رق قلبی؛

ای آقای من! دنباله بحث و بررسی و پاسخ به سؤال مرا قطع نکن (بنشین بعد از پایان بحث ، برای نماز برو) ، همانا دلم سوخت و فرو ریخت.

امام رضا (ع) (تحت تأثیر احساسات عمران صابی قرار نگرفت ، و نماز اوّل وقت را فدای بحث و بررسی نکرد و) باکمال قاطعیت

فرمود: نصلی و نعود؛

نماز را انجام می دهیم و بازمی گردیم.

امام رضا (ع) با همراهان برخاستند، و نماز را خواندند، و پس از نماز به همان مجلس بازگشته و به بحث و بررسی ادامه دادند. [عیون اخبار الرضا، ج ۱، ص ۱۷۲].

بی اعتنایی حضرت رضا (ع) به شیعه نماها

جمعی از شیعیان، در آن هنگام که امام رضا (ع) در خراسان بود، از بلاد دور، به خراسان رفته تا به محضر امام رضا (ع) برسند. این گروه در عین آنکه شیعه بودند، به گناهای آلوده بودند؛ آنها یک ماه در خراسان ماندند و هر روز دو بار به درخانه امام رضا (ع) می آمدند، ولی دربان اجازه ورود به آنها نمی داد، سرانجام آنها توسط دربان به امام رضا (ع) پیام دادند: ما از راه دور آمده ایم، اگر شما را ملاقات نکنیم، روسیاه خواهیم شد، و هنگام مراجعت به وطن، در نزد مردم شرمنده و سرافکنده می گردیم، به ما اجازه ملاقات بده... .

دربان پیام آنها را به امام رضا (ع) رسانید، امام اجازه ورود به آنها داد، آنها گله کردند، امام رضا (ع) به آنها فرمود: "اینکه اجازه به شما ندادم، از این رو است که شما ادعا می کنید شیعه حضرت علی (ع) هستید، ولی دروغ می گوید؛ شیعه علی (ع)، حسن و حسینعلیهم السلام، سلمان و ابوذر و مقداد و عمار و... بودند، شما مدعی هستید که شیعه امیرالمؤمنان علی (ع) هستید، ولی در بیشتر اعمال، با آن حضرت مخالفت می نمایید..."

آنها همان

دم استغفار و توبه حقیقی کردند، آنگاه امام با آغوشی باز از آنها پذیرایی کرد و با آنها گرم گرفت، و به دربان فرمود: "آنها چند بار به در خانه ما آمدند؟ دربان عرض کرد: شصت بار. امام (ع) به او فرمود: اینک شصت بار نزد آنها بیا و بر آنها سلام کن، و سلام مرا به آنها ابلاغ نما." دربان دستور امام رضا (ع) را اجرا نمود. [بحارالانوار، ج ۶۸، ص ۱۵۸ و ۱۵۹].

به این ترتیب امام رضا (ع) با به کار بردن یکی از مراحل عملی امر به معروف و نهی از منکر (روی گردانی)، آنها را ادب کرد.

ماجرای جنجالی نماز طلب باران

پس از ماجرای ولایت عهدی امام رضا (ع)، مدّتی باران نیامد. بعضی از حاشیه نشینان مأمون که دلی ناپاک داشتند گفتند: باران نیامدن به خاطر ولایتعهدی آن حضرت است. این مطلب به گوش مأمون رسید، بسیار ناراحت شد و از حضرت رضا (ع) تقاضا کرد برای طلب باران دعا کند. حضرت رضا (ع) روز دوشنبه را برای دعای استسقاء تعیین کرد، و فرمود: "شب، رسول خدا (ص) را در عالم خواب دیدم همراه امیرمؤمنان علی (ع) نزد من آمده و فرمود: پسرم! تا روز دوشنبه صبر کن، سپس در آن روز از درگاه خدا طلب باران کن، خداوند باران می فرستد و مردم به عظمت مقام تو در پیشگاه خدا پی می برند."

روز دوشنبه فرا رسید، آن حضرت به صحرا رفت مردم از خانه ها بیرون آمدند، امام رضا (ع) بر بالای منبر رفت و پس

از حمد و ثنا گفت: "خدایا! تو حقّ ما خاندان رسالت را بزرگ نمودی، مردم طبق فرمان تو، به ما متوسّل شده اند و امید به فضل، رحمت، احسان و نعمت تو دارند، باران سودمند و گسترده فراوان و بی ضرر بر آنها بفرست، ولی این باران را پس از بازگشت مردم به خانه های خود نازل کن."

روایت کننده می گوید: سوگند به خدا همان لحظه، حرکت ابرها در هوا شروع شد، و رعد و برق پدید آمد، و مردم به جنب و جوش افتادند که تا باران نیامده به خانه های خود برگردند. امام رضا (ع) به آنها فرمود: "آرام باشید، این ابر مال شما نیست، بلکه برای فلان منطقه است." آن ابر رفت و ابر دیگر با رعد و برق آمد، مردم خواستند حرکت کنند، امام (ع) فرمود: "این ابر نیز مربوط به فلان منطقه است." به همین ترتیب ده بار ابر آمد و از فضای آنجا عبور کرد، و امام (ع) در هر بار به مردم می فرمود: "این ابر برای شما نیست."

هنگامی که یازدهمین ابر آمد، امام (ع) به مردم فرمود: "این ابر را خداوند برای شما فرستاده است؛ در برابر فضل و کرم خدا شکر کنید و به سوی خانه ها و قرارگاههایتان بازگردید که تا به خانه ها نرسیده اید باران نمی بارد، سپس آنگونه که شایسته کرم خدا است باران می بارد." آنگاه امام (ع) از فراز منبر پایین آمد و مردم به خانه های خود رفتند. در همان وقت باران شدید بارید به طوری که

حوض ها و گودالها و نهرها پر از آب گردید ، مردم با احساسات پاک می گفتند : کرامتهای خدا بر فرزند رسول خدا (ص) مبارک باد.

سپس امام رضا (ع) نزد جمعیت آمد و آنها را موعظه کرد ، و به سپاسگزاری از درگاه خدا در برابر نعمتهایش فراخواند... [عیون اخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۱۶۸-۱۷۲] .

۲. اخلاقی

۱. فردی

عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْعَبَّاسِ قَالَ : كَانَ كَلَامُهُ كُلُّهُ وَ جَوَابُهُ وَ تَمَثُّلُهُ انْتِزَاعَاتٍ مِنَ الْقُرْآنِ . [عیون أخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۱۸۰] .

عَنْ ابْنِ أَبِي عَبَّادٍ قَالَ : كَانَ جُلُوسُ الرِّضَا (ع) فِي الصَّيْفِ عَلَى حَصِيرٍ وَ فِي الشِّتَاءِ عَلَى مَسِيحٍ وَ لُبْسُهُ الْغَلِيظَ مِنَ الثِّيَابِ حَتَّى إِذَا بَرَزَ لِلنَّاسِ تَزَيَّنَ لَهُمْ . [عیون أخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۱۷۸] .

كان للرضا (ع) خريطة فيها خمس مساويك مكتوب على كل واحد منها اسم صلاه من الصلوات الخمس يستاك به عند تلك الصلاه. [مكارم الأخلاق ، ص ۵۰] .

- امام رضا (ع) هر وقت می خواست که نیازمندی هایش به یادش بیاید بسم الله الرحمن الرحيم می نوشت و می گفت انشاءالله به خاطر می آورم و سپس هرچه را می خواست می نوشت.

كان (ع) يترب الكتاب و يقول لا بأس به و كان إذا أراد أن يكتب تذكرات حوائجه كتب بسم الله الرحمن الرحيم أذكر أن شاء الله ثم يكتب ما يريد. [تحف العقول ، ص ۴۴۳] .

قَالَ الرِّضَا (ع) : لَا يَتَّبِعِي لِلرَّجُلِ أَنْ يَدَعَ الطَّيِّبَ فِي كُلِّ يَوْمٍ فَإِنَّ لَمْ يَقْدِرْ عَلَيْهِ فَيَوْمٌ وَ يَوْمٌ لَا فَإِنَّ لَمْ يَقْدِرْ فَفِي كُلِّ جُمُعَةٍ وَ لَا يَدْعُ [كافي ، ج ۶ ، ص ۵۱۰] .

۲. اجتماعی

رَوَى عَنْ نَادِرِ الْخَادِمِ قَالَ : كَانَ أَبُو الْحَسَنِ (ع) إِذَا أَكَلَ أَحَدُنَا

لَا يَسْتَحْدِمُهُ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْ طَعَامِهِ. [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۹۸] .

عَنْ يَاسِرِ الْخَادِمِ قَالَ : كَانَ الرُّضَا (ع) إِذَا خَلَا جَمَعَ حَشَمَهُ كُلَّهُمْ عِنْدَهُ الصَّغِيرَ وَ الْكَبِيرَ فَيَحَدِّثُهُمْ وَيَأْنَسُ بِهِمْ. [وسائل الشيعة ، ج ۲۴ ، ص ۲۶۵] .

عَنْ يَاسِرِ الْخَادِمِ قَالَ : كَانَ الرُّضَا (ع) إِذَا خَلَا جَمَعَ حَشَمَهُ كُلَّهُمْ عِنْدَهُ الصَّغِيرَ وَ الْكَبِيرَ فَيَحَدِّثُهُمْ وَيَأْنَسُ بِهِمْ. [وسائل الشيعة ، ج ۲۴ ، ص ۲۶۵] .

- شبی امام میهمان داشت ، در میان صحبت ، چراغ ، نقصی پیدا کرد؛ میهمان امام دست پیش آورد تا چراغ را درست کند امام (ع) نگذاشت و خود این کار را انجام داد و فرمود : ما گروهی هستیم که میهمانان خود را به کار نمی گیریم.

عَنْ عُبَيْدِ بْنِ أَبِي عُبَيْدِ اللَّهِ الْبُغْدَادِيِّ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ قَالَ : " نَزَلَ بِأَبِي الْحَسَنِ الرُّضَا (ع) ضَيْفٌ وَ كَانَ جَالِسًا عِنْدَهُ يَحَدِّثُهُ فِي بَعْضِ اللَّيْلِ فَتَغَيَّرَ السَّرَاجُ فَمَدَّ الرَّجُلُ يَدَهُ لِيُضِلِّحَهُ فَرَبَّرَهُ أَبُو الْحَسَنِ (ع) ثُمَّ بَادَرَهُ بِنَفْسِهِ فَأَصْلَحَهُ ثُمَّ قَالَ : لَهُ إِنَّا قَوْمٌ لَا نَسْتَحْدِمُ أَضْيَافَنَا " [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۸۳] .

- یاسر ، خادم امام می گوید : امام رضا (ع) به ما فرموده بود که اگر بالای سرتان ایستادم (و شما را برای کاری طلبیدم) و شما به غذا خوردن مشغول بودید برنخیزید تا غذایتان تمام شود. به همین جهت بسیار اتفاق می افتاد که امام ما را صدا می کرد و در پاسخ او می گفتند به غذا خوردن مشغولند و آن گرامی می فرمود بگذارید غذایشان تمام شود.

عَنْ يَاسِرِ الْخَادِمِ وَ نَادِرٍ جَمِيعًا قَالَا قَالَ لَنَا أَبُو الْحَسَنِ (ع) : " إِنَّ قُمَّتُ عَلَى رُءُوسِكُمْ وَ

أَنْتُمْ تَأْكُلُونَ فَلَا تَقُومُوا حَتَّى تَفْرُغُوا وَ لَرُبَّمَا دَعَا بَعْضَنَا فَيَقَالُ لَهُ : هُمْ يَأْكُلُونَ فَيَقُولُ : دَعَهُمْ حَتَّى يَفْرُغُوا" [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٩٨] .

مرد غریبی خدمت امام (ع) رسید و پس از سلام گفت : من از دوست داران شما و پدران شما هستم؛ از حج برگشته ام و خرجی راهم تمام شده ، اگر مبلغی به من مرحمت کنید تا به وطنم برسم ، در آنجا از جانب شما معادل همان مبلغ به مستمندان صدقه خواهم داد ، زیرا در شهر خود فقیر نیستم. امام برخاست و به اطاقی دیگر رفت و ۲۰۰ دینار آورد و از بالای در ، دست خویش را بیرون آورد و آن شخص را صدا نمود و فرمود : این ۲۰۰ دینار را بگیر و توشه راحت قرار بده و لازم نیست از جانب من صدقه بدهی.

بعد از رفتن آن شخص و حضور امام ، از آن حضرت علت این کار را سؤال کردیم ، آن حضرت (ع) فرمودند : تا شرمندگی نیاز و سؤال را در او نبینم. منبع : [المناقب ، ج ٤ ، ص ٣٦٠] .

رُوي عَنْ نَادِرِ الْخَادِمِ قَالَ كَانَ أَبُو الْحَسَنِ (ع) إِذَا أَكَلَ أَحَدُنَا لَا يَسْتَخْدِمُهُ حَتَّى يَفْرَغَ مِنْ طَعَامِهِ. [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٩٨] .

زکریا بن آدم اشعری قمی از شاگردان و اصحاب برجسته حضرت رضا (ع) بود.

علی بن مسیب از حضرت رضا (ع) پرسید : فاصله مسافت زیادی که بین من و شما است برایم مشکل است که بتوانم به محضر شما برسم ، احکام دینم را از چه کسی کسب کنم؟ حضرت (ع) فرمودند :

عَنْ عَلِيِّ بْنِ

الْمُسَيَّبِ الْهَمْدَانِي قَالَ: "قُلْتُ لِلرِّضَا (ع) شَقَّتِي بَعِيدَةٌ وَ لَسْتُ أَصِلُ إِلَيْكَ فِي كُلِّ وَقْتٍ فَمِمَّنْ آخُذُ مَعَالِمَ دِينِي قَالَ: مِنْ زَكْرِيَا بِنِ آدَمَ الْقَمِي الْمَأْمُونِ عَلَى الدِّينِ وَ الدُّنْيَا" [رجال كشي، ص ۵۹۴].

یونس بن عبدالرحمن از شاگردان امام در بصره می باشد. اهالی بصره از حضرت رضا (ع) در مورد یونس شکایت نمودند. یونس غمگین شد و حضرت (ع) به او فرمود:

يا يُونُسُ! فَمَا عَلَيْكَ مِمَّا يَقُولُونَ إِذَا كَانَ أَمَامَكَ عَنْكَ رَاضِيًا [بحار الأنوار، ج ۲، ص ۶۵].

و بعد فرمود: "اگر در دست تو گوهر درخشانی باشد و مردم بگویند پشکل است یا در دست پشکلی باشد و مردم بگویند گوهر است آیا گفتار مردم در تو اثر می کند؟ یونس گفت: نه. امام (ع) فرمود: بنابراین وقتی که راه و شیوه تو درست است و امام از تو راضی است؛ گفتار مردم اثری نخواهد داشت، پس نگران نباش."

امام رضا (ع) به هنگام خوردن غذا کاسه بزرگی برایش آورده می شد و در کنار سفره اش قرار می گرفت و آن حضرت از بهترین غذاهایی که برایش آورده می شد، مقداری برمی گزید و در آن می ریخت، سپس آن را برای فقرا می فرستاد.

۳. سیاسی

در روایات آمده که خفقان و فشار رژیم به قدری شدید بود که پس از شهادت امام کاظم (ع)، امام رضا (ع) به بازار رفت و یک سگ و یک خروس و یک گوسفند خرید و به خانه آورد. جاسوسان این خبر را به هارون دادند و هارون گفت: از ناحیه حضرت رضا ایمن شدیم که از سیاست کناره گیری کرده و

به دامداری مشغول است.

وقتی یکی از جاسوسان به هارون هشدار داد که درب خانه امام روی مردم گشوده است و مردم را به امامت خود دعوت می کند هارون گفت: شگفتا از این شخص جاسوس با اینکه به من گزارش رسیده که حضرت گوسفند و سگ و خروس خریده و به این امور مشغول است چنین نوشته است. [نگاهی به زندگانی امام رضا (ع)، اشتهاردی، ص ۴۳].

امام (ع) نامه های دوستانی که برایش در زمان تصدی ولایت عهدی در دوران مأمون بود پس از مطالعه می سوزاندند.

پذیرش امامت حضرت رضا (ع) از جانب احمد بن موسی (ع)

یکی از برادران بلندمقام حضرت رضا (ع)، احمد بن موسی (ع) است (معروف به شاه چراغ که مرقد شریفش در شیراز می باشد) این شخصیت بزرگوار مورد احترام مردم بود، حتی پس از شایع شدن شهادت حضرت موسی بن جعفر (ع) در مدینه، جمعی در مدینه به عنوان پذیرش امامت او به خانه "أمّ احمد" آمدند و همراه "احمد بن موسی (ع)" به مسجد رفتند، از آنجا که "احمد بن موسی (ع)" دارای کرامات و مقامات ارجمند بود، مردم تصوّر کردند که امام بعد از امام کاظم (ع) اوست. با او به عنوان امام بیعت کردند، او از مردم بیعت گرفت و سپس بالای منبر رفت و خطبه ای در نهایت فصاحت و بلاغت خواند، سپس فرمود: ای مردم! شما همه با من بیعت کردید، ولی بدانید من با برادرم "علی بن موسی الرضا (ع)" بیعت کرده ام، او امام و جانشین پدرم می باشد، او ولی خدا

است ، و بر من و شما از جانب خدا ورسولش واجب است که هرچه او به ما امر می کند ، اطاعت کنیم.

همه حاضران سخن احمد بن موسی (ع) را پذیرفتند و دسته جمعی از مسجد بیرون آمده درحالی که احمد بن موسی (ع) در پیشاپیش آنها بود ، با هم به در خانه حضرت رضا (ع) رفتند و با آن حضرت بیعت کردند امام رضا (ع) برای احمد بن موسی (ع) دعا کرد و احمد بن موسی (ع) از آن پس همواره در خدمت برادر بود تا آن زمان که حضرت رضا (ع) به سوی خراسان حرکت نمود.

احمد بن موسی (ع) در عصر خلافت مأمون عباسی ، همراه جماعتی از مدینه به قصد زیارت برادرش حضرت رضا (ع) از طریق فارس به سوی خراسان حرکت نمودند ، هنگامی که "قتلغ خان" استاندار و نماینده مأمون در شیراز از ورود او به سوی شیراز مطلع شد (با توجه به اینکه سیاست مأمون نسبت به امام رضا (ع) و امامزادگان ، تغییر کرده بود) سپاهی به سوی او فرستاد ، و در هشت فرسخی شیراز در محلی به نام "خان زینان" سر راه احمد بن موسی (ع) را گرفتند ، بین حضرت احمد و همراهانش با سپاه قتلغ خان ، جنگ واقع شد ، در این میان یکی از یاران قتلغ خان فریاد زد : اگر شما قصد دیدار حضرت رضا (ع) را دارید او از دنیا رفت. وقتی که یاران احمد بن موسی (ع) چنین شنیدند از اطراف او پراکنده شدند ، و تنها برادرش و چند نفر از خویشاوندانش همراه آن حضرت ماندند ، احمد موسی (ع)

با همراهان به سوی شیراز روانه شدند ، دشمنان آنها را تعقیب کرده و در شیراز در همانجا که اکنون محل مرقد شریف احمد بن موسی (ع) است ، او و عده ای از همراهانش را به شهادت رساندند. [بحار ، ج ۴۸ ، ص ۳۰۷ و ۳۰۸] .

به این ترتیب این امامزاده وارسته و بزرگ با کمال خلوص مردم را به پذیرفتن امامت برادرش حضرت رضا (ع) فراخواند و خود و همراهانش در راه دیدار برادر ، به شهادت رسیدند ، و خون جوشان او و همراهان ، بذره‌های گسترش تشیع و محبت اهل بیتعلیهم السلامرا در دل‌های ایرانیان آن عصر و اعصار دیگر پاشید. [حیات سیاسی امام رضا (ع) ، ص ۲۱۴] .

۳. اتفاق مهم دوران امامت

۱. گزارش سفر

گزارش سفر از مأمور مأمون

رجاء بن ابی ضحاک که در تمام راه ملازم امام بود به مأمون چنین گزارش داد :

سوگند به پروردگار هرگز احدی را پرهیزگارتر از آن حضرت ندیدم. دائماً در ذکر و یاد خداوند بود. به هر شهری که وارد می شد آنچه را مردم از مسائل دینی می پرسیدند پاسخ کافی می داد و از پدر و اجداد و پیامبر بیان حدیث می کرد.

مأمون در پاسخ گفت : چنین است. این بزرگوار بهترین خلق خدا بر روی زمین و داناترین و زاهدترین آنهاست.

عَنْ رَجَاءِ بْنِ أَبِي الضَّحَّاكِ عَنِ الرِّضَا (ع) فِي حَدِيثٍ أَنَّهُ صَيَّرَهُ مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَرْوَ قَالَ قَالَ اللَّهُ مَا رَأَيْتُ رَجُلًا كَانَ أَتَقَى لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْهُ وَلَا أَكْثَرَ ذِكْرًا لَهُ فِي جَمِيعِ أَوْقَاتِهِ مِنْهُ وَلَا أَشَدَّ خَوْفًا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْهُ. [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۱۸۰]

۲. انگیزه مأمون از ولایت عهدی

- ۱- کنترل و از بین بردن کانون مخالفت
- ۲- وارد نمودن امام به میدان سیاست و دربار خلافت
- ۳- جدانمودن امام (ع) از مردم و دوستان
- ۴- مخدوش نمودن وجهت و قداست و زهد امام (ع)
- ۵- مشروعیت بخشیدن به حکومت با ورود امام (ع)
- ۶- از بین بردن بدبینی و انزجار عمومی نسبت به حکومت
- ۷- متزلزل نمودن رهبری و جایگاه امام (ع) در دراز مدت
- ۸- زیر سؤال بردن مکتب تشیع و مبارزات رهبران و گمراهی مردم در هدف به اینکه همه مخالفت ها برای رسیدن به قدرت بوده.

۳. حدیث سلسلهالذهب

اصول کلی حدیث سلسله الذهب

۱- بیان توحید

۲- نام پدر و اجداد بزرگوارش را که جانشینان به حق پیامبر (ص) بودند را معرفی نمود.

۳- عترت و اهل بیت که از دو رکنی بود که پیامبر (ص) سفارش کرده بود و مردم از آن غافل شده بودند را گوشزد نمود.

۴. انگیزه امام از قبول ولایت عهدی

محمد زید رازی می گوید: " در دورانی که مأمون ، حضرت رضا (ع) را ولی عهد خویش کرد ، روزی به خدمت آن حضرت بودم ، ناگهان مردی از خوارج که خنجری مسموم در زیر لباس خود پنهان کرده بود وارد شد . بعدا معلوم گشت که وی با یاران خود قرار گذاشته بود که من به نزد این مرد که می گوید من فرزند پیغمبرم و در عین حال ولایت عهدی مأمون را پذیرفته می روم؛ اگر دلیلی بر کار خود داشت فبها و گرنه مردم را از او آسوده می سازم. وی به حضرت گفت : سؤالی دارم حضرت فرمود : من پاسخ تو را می دهم به یک شرط. وی

گفت: آن شرط چه باشد؟ حضرت فرمود: این که اگر پاسخ من تو را قانع کرد خنجری را که زیر جامه داری شکسته و بیرون افکنی. وی از سخن حضرت مبهوت شد و خنجر را بیرون آورده و بینداخت. حضرت فرمودند: سؤال را بپرس. وی گفت: تو که این مرد را کافر می دانی، چگونه ولایت عهدیش را پذیرفتی؟ حضرت فرمود: از نظر تو اینها کافرترند یا عزیز مصر؟ اینها به ظاهر مؤحد و یکتا پرستند، ولی عزیز مصر کافر مطلق بود و در عین حال یوسف پیغمبر و پیغمبر زاده به عزیز می گوید: اجعلنی علی خزائن الارض، مرا به سرپرستی بیت المال بگمار، در صورتی که من به جبر واکراه ولایت عهدی این مرد را پذیرفته ام. کدام کار خلاف را مرتکب شده ام؟! وی گفت: دگر انتقادی ندارم و گواهی می دهم که تو فرزند پیغمبری و راست می گوئی". [بحار الانوار ج ۴۶ ص ۵۵]

۱. امام سجاده

۱. مادر حضرت

الف: در نام او میان مورخان اختلاف است

۱- شهربانو در مناقب، بحار و اعلام الوری،

۲- شاه زنان در مقاتل الطالبی

۳- شه زنان در ارشاد القلوب،

۴- جهان شاه در تاریخ قم،

۵- شهرناز، در مجمل التواریخ،

۶- جهان بانو در بحار،

۷- خوله، در بحار،

۸- بره در بحار،

۹- سلافه، در مناقب و عیون الانبیا،

۱۰- غزاله در تذکره الخواص و کشف الغمه،

۱۱- سلامه، در مجمع البحرین و کافی،

۱۲- حرار در تاریخ

۱۳- مریم در بحار ،

۱۴- فاطمه در بحار ،

۱۵- شهربان در حبيب السیر و روضه الصفا ،

أُمّه شهربانویه بنت یزدجرد بن شهربار الكسرى و یسمونها أيضا شاه زنان و جهان بانویه و سلافه و خوله و قالوا شاه زنان بنت شیرویه بن کسرى أبرویز و یقال هی بره بنت النوشجان و الصحیح هو الأول و كان أمير المؤمنين (ع) سماها مریم و یقال سماها فاطمه و كانت تدعى سیده النساء. [المناقب ، ج ۴ ، ص ۱۷۵] .

فوالده الحسين بن على و قد تقدم بسط ذلك. فأما أمه أم ولد اسمها غزاله و قيل بل كان اسمها شاه زنان بنت یزدجرد و قيل غیر ذلك. [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۷۴] .

وَأَمَدَ عَلِيٌّ بِنُ الْحُسَيْنِ (ع) فِي سِنِهِ ثَمَانٍ وَ ثَلَاثِينَ وَ قُبِضَ فِي سِنِهِ خَمْسٍ وَ تِسْعِينَ وَ لَهُ سَبْعٌ وَ خَمْسُونَ سِنَةً وَ أُمُّهُ سَيِّدَةُ بِنْتُ يَزْدَجَرْدَ بْنِ شَهْرِيَّارَ بْنِ شَيْرَوِيَهَ بْنِ كَسْرَى أَبْرُوِيَزَ وَ كَانَ يَزْدَجَرْدُ آخِرَ مُلُوكِ الْفُرْسِ . [كافي ، ج ۱ ، ص ۴۶۶] .

قال أبو جعفر بن بابويه : سمه الوليد بن عبد الملك و أمه شهربانویه بنت یزدجرد بن شهربار الكسرى و یسمونها أيضا بشاه زنان و جهان بانویه و سلافه و خوله و قالوا هی شاه زنان بنت شیرویه بن کسرى أبرویز و یقال هی بره بنت النوشجان و الصحیح هو الأول و كان أمير المؤمنين (ع) سماها مریم و یقال سماها فاطمه و كانت تدعى سیده النساء. [بحار الأنوار ، ج ۴۶ ، ص ۱۳] .

فی کتاب التذکره : ولد علی بن الحسین زین العابدین (ع) سنه ثمان و ثلاثین و أمه شاه زنان بنت ملک قاشان

و قیل بنت کسری یزدجرد... گاهی می گویند : مادر حضرت در اثر عارضه زایمان از دنیا رفت و گاهی هم می گویند : حضرت با مادر خود از یک کاسه غذا نمی خورد تا نکند لقمه ای را بردارد که مادرش قصد داشته بردارد.

شهیدی می گوید : علت شایعه شهربانو به خاطر داخل کردن ملیت خود در اسلام بوده ، چون ایرانیان قدیم برای سلاطین یک مقام و موهبت الهی قائل بوده و می خواستند با مذهب اسلام ادغام کنند ، لذا اگر شهربانو کنیزی هم بوده به هر نحو دختر سلطان وانمود کرده و حدیث ربیع الأبرار عن الزمخشری روی : أنه كان يقول علی بن الحسین : " أنا ابن الخیرتین " لأن جدہ رسول الله (ص) و أمه بنت یزدجرد الملک. [المناقب ، ج ۴ ، ص ۱۶۷] . تا سلطنت و نبوت به هم آمیخته و در عین مسلمانی روح ملیت خود را هم تر و تازه نگه دارند.

۲. پدر بزرگ حضرت

۱- نوشجان در بحار ، جلد ۴۶ ، صفحه ۸ ،

۲- شیرویه در بحار ، جلد ۴۹ ، صفحه ۱۳ ،

۳- یزدگرد در بحار ، جلد ۴۹ ، ص ۱۳ ،

۴- ملک قاشان در بحار ، جلد ۴۶ ، صفحه ۱۵ ،

ح : در نقل یعقوبی نامش حرار گفته شده و این نام هیچ تناسبی با نام های فارسی ندارد.

- مدرک قدیمی تاریخی دیگر کتاب فرق الشیعه است که نام مؤلف آن روشن نیست.

- اما حدیث کافی که مادر امام را جهان شاه دختر یزدگرد می داند ، چون سندش عمرو بن شمر است و او طبق نقل آقای مطهری در خدمات متقابل و علامه مجلسی در

مرآه العقول و نجاشی و ابن غضائری ضعیف و قابل اعتماد نیست.

- بلاذری ، طبری و ابن اثیر که جنگ با ایرانیان را نقل کرده اند اسارت دختر یزدگرد را نقل نکرده اند.

- حدیث مادر حضرت قابل اعتماد نیست ، زیرا در متن آن آمده که حضرت ابن الخیرتین ؟/؟ است واحادیثی به این مضمون که خدا از بندگانش دو دسته را انتخاب کرد؛ از عرب قریش را و از عجم فارس را و این احادیث از شیعه نقل نشده ، سنیها هم عمّم حدّثه گفته و راوی آن مجهول است.

- قرآن و اسلام امتیازات را لغو کرده اند. قریش و فارس؛ یعنی چه؟

به علاوه منطقه خراسان که یزدگرد در آنجا پناهنده بود در زمان عثمان فتح شد؛ حالا چطور شد که در زمان عمر این دختر اسیر شد؟ و از همه که بگذریم افتخار به مردمی که در کیش مخالف پیامبر بوده اند؛ یعنی چه؟

- به گفته شهید آیه الله مطهری در خدمات متقابل اسلام و ایران ، یزدگرد به هنگام فرار هزارها کنیز و غلام و آشپز را به خراسان با خود برد چگونه دخترش تنها شد؟!

- در ماجرای نقل شده که تا دختر اسیر را وارد مسجد کردند ، مسجد را به جمال خود روشن کرد ، مردم همه به او نگاه می کردند همینکه عمر خواست نگاه کند با ناراحتی روی خود را درهم کشید ، مگر بقیه مردم با او محرم بودند و تنها عمر نامحرم بود؟!

- قدیمی ترین مدرک ، تاریخ یعقوبی است که می گوید : گفته اند مادر وی از اسیران کابل بود.

اما شعر :

[کافی ، ج ۱ ، ص ۴۶۷]

بر خلاف آنچه که می گویند شعر از فرزدق شاعر عصر امام سجاد (ع) است؛ این طور نیست ، بلکه شعر از ابوالاسود دوئلی است ، می گوید : زندگی او را تتبع کردم او نیز افسانه ای است و لذا کلینی هم در انتساب شعر به او تردید کرده.

۳. اصحاب حضرت

امام سجاد (ع) در یکی از این دوران های دشوار ، امامت امت را بر عهده داشت ، اما انبوه مشکلات ، دشواری ها و نابسامانی های سیاسی - اجتماعی که در فتنه عبد الله بن زبیر و سخت گیری های وی بر بنی هاشم و نیز هجوم مسلم بن عتبه به مدینه و... رخ داد هیچ یک سبب نشد تا امام به طور کلی از تربیت و تعلیم شاگردان بازماند و روح تشنه امت را از معارف ناب الهی خویش محروم سازد.

امام در همان شرایط بحرانی شاگردانی را پرورید که با توجه به شرایط آن حضرت شمارشان اندک نیست.

اصحاب امام سجاد (ع) :

- ۱- ابراهیم بن عبد الله ، ۲- ابراهیم بن محمد بن حنفیه ، ۳- ابراهیم بن بشیر الانصاری ، ۴- ابراهیم بن ابی حفصه ، ۵- اسماعیل بن عبد الرحمن ، ۶- اسماعیل بن امیه ، ۷- اسحاق بن عبد الله بن حرث ، ۹- اسحاق بن یسار المدنی ، ۹- ابان بن تغلب ، ۱۰- ابان بن ابی عیاش فیروز ، ۱۱- ایوب بن عایذ الطائی ، ۱۲- اسحاق بن عبد الله ، ۱۳- افلح بن حمید ، ۱۴- اسماعیل بن رافع ، ۱۵- ایوب بن الحسن ، ۱۶- ابراهیم بن یزید النخعی ، ۱۷- اسماعیل بن عبد الله بن جعفر ، ۱۸- اسماعیل بن عبد الخالق

۱۹- احمد بن حمويه ، ۲۰- بشر بن غالب اسدي ، ۲۱- بكر بن اوس ابوالمنهال ، ۲۲- بكير بن عبد الله ، ۲۳- بردالاسكاف ،
۲۴- ثابت بن عبدالله بن زبير ، ۲۵- ثابت بن هرمز الفارسي ، ۲۶- ثابت بن اسلم البناني ، ۲۸- نوير بن ابي فاخته ، ۲۹- ثوير بن
يزيد ، ۳۰- جابر بن عبد الله انصاري ، ۳۱- جعفر بن علي بن الحسين الصادق عليه السلام ، ۳۲- جعفر بن ابراهيم الجعفري ، ۳۳-
جعفر بن اياس ، ۳۴- جعيدهمداني ، ۳۵- جهم الهلالي الكوفي ، ۳۶- جابر بن محمد بن ابي بك ، ۳۷- حسن بن علي بن ابي
رافع ، ۳۸- حسن بن الرواح البصري ، ۳۹- حسن بن محمد بن حنفيه ، ۴۰- حسين بن عبيدالله بن ضميره ، ۴۱- حكم بن عتيبه ،
۴۲- حبيب بن ابي ثابت ، ۴۳- حميد بن مسلم كوفي ، ۴۴- حرب بن كعب ازدري كفي ، ۴۵- حطان بن خفاف ، ۴۶- حصين بن
عمر و الهمداني ، ۴۷- حكيم بن جبير بن مطعم ، ۴۸- حفص بن عمر انصاري ، ۴۹- حبيب بن حسان ، ۵۰- حميد بن نافع
همداني ، ۵۱- حارث بن فضيل مدني ، ۵۲- حكيم بن حكيم بن عباد ، ۵۳- حذيم بن سفيان اسدي ، ۵۴- حسن بن عماره ،
۵۵- حكيم بن صهيب الصيرفي ، ۵۶- حارث بن جارود تيمي ، ۵۷- حسان عامري ، ۵۸- حذيم بن شريك اسدي ، ۵۹- حبيب
سجستاني ، ۶۰- خشرم بن يسار مدني ، ۶۱- داود صرمي ، ۶۲- رزين ، ۶۳- ربيعه (استاد ابوحنيفه) ، ۶۴- رزي بن عبيد ، ۶۵-

رشيد هجرى ، ٦٦- ربيعه بن ابى عبدالرحمان ، ٦٧- رياح بن عبيده همدانى ، ٦٨- ربيعه بن عثمان تيمى ، ٦٩- زيد بن على بن الحسين ، ٧٠- زيد بن الحسن بن على بن ابى طالب ، ٧١- زياد بن سوقه الجريرى ، ٧٢- زيد العمى البصرى ، ٧٣- زيد بن السلم عدوى ، ٧٤- سعيد بن مسيب ، ٧٥- سعيد بن جبير ، ٧٦- سعيد بن عثمان ، ٧٧- سدير بن حكيم بن صهيب ، ٧٨- سرى بن عبدالله ، ٧٩- سليم بن قيس الهلالى الكوفى ، ٨٠- سالم بن ابى الجعد ، ٨١- سالم (مولى عمرو بن عبدالله) ، ٨٢- سلمه بن كهيل ، ٨٣- سعد بن سعيد بن قيس ، ٨٤- سلمه بن دينار ، ٨٥- سلمه بن ثيب ، ٨٦- سماك بن حرب ، ٨٧- سليمان بن ابى مغيره ، ٨٨- سالم بن ابى حفصه ، ٨٩- سعيد بن مرزبان ، ٩٠- سعيد بن طريف حنظلى ، ٩١- سعد بن ابى سعيد مقبرى ، ٩٢- سعيد بن حرث مدنى ، ٩٣- سعيد بن مرجانه مدنى ، ٩٤- سليمان (ابو عبدالله بن سليمان العيسى) ، ٩٥- سلام بن المستنير الجعفى ، ٩٦- سعيد (ابو خالد الصيقل) ، ٩٧- سعد بن حكيم ، ٩٨- شيبه بن نعامه الضبى ، ٩٩- شر حبيلى بن سعد ، ١٠٠- صالح بن كيسان ، ١٠١- صالح بن ابى حسان ، ١٠٢- صالح بن خوات ، ١٠٣- صالح بن صالح بن خوات ، ١٠٤- صقوان بن سليم زهرى ، ١٠٥- صهيب ابو حكيم الصيرفى ، ١٠٦- ضحاك بن مزاحم ، ١٠٧- ضحاك بن عبدالله المشرقى ، ١٠٨- طلحه بن نضر

مدنى ، ١٠٩- طارق بن عبد الرحما ، ١١٠- طاووس بن كيسان ، ١١١- طلحه بن عمرو المدنى ، ١١٢- ظالم بن عمر (ابوالاسود
دثلى) ، ١١٣- عبد الله بن على بن الحسن (فرزند امام سجاد (ع)) ، ١١٤- عبدالله بن عقيل بن ابى طالب ، ١١٥- عبد الله بن
سليمان العيسى ، ١١٦- عبد الله بن دينار ، ١١٧- عبدالله المستورد المدنى ، ١١٨- عبد الله بن ابى مليكه المخزومى المكللى ،
١١٩- عبد اله بن عطا الهاشمى ، ١٢٠- عبدالله بن هرمز المكللى ، ١٢١ _ عبدالله بن ابى بكر عمرو ، ١٢٢- عبدالله بن عبيده
الزهرى ، ١٢٣- عبدالله بن ذكوان (ابوالزنناد) ، ١٢٤- عبدالله بن زييد هاشمى ، ١٢٥- عبد الله بن عبد الرحمان مدنى ، ١٢٦-
عبداله بن جعفر ، ١٢٧- عبدالله بن سعيد بن ابى هند ، ١٢٨- عبدالله بن شرمه ، ١٢٩- عبد الله بن محمد بن عمر بن على ، ١٣٠-
عبيد الله بن على بن ابى رافع ، ١٣١- عبيد الله بن المغيره ، ١٣٢- عبيد الله بن ابى الوشيم ، ١٣٣- عبيد الله بن مسلم العمري ،
١٣٤- عبيد الله ابن عبد الرحمن ، ١٣٥- عبدالله بن ابى الجعد ، ١٣٦- عامر بن وائله الكنانى (ابا الطفيل) ، ١٣٧- عامر بن السمط
(ابا يحيى) ، ١٣٨- على بن ثابت ، ١٣٩- عيسى نب على ، ١٤٠- عايد الاحمسى ، ١٤١- عمران بن ميثم التمار ، ١٤٢- عبدالله بن
محمد الجعفى ، ١٤٣- عبد الملك بن عطا بن ابى الرياح ، ١٤٤- عقبه بن بشير ، ١٤٥- عبد الرحمان (القصير) ، ١٤٦-
عبدالمؤمن (بن قاسم بن قيس) ،

۱۴۷- عماره الانصاری ، ۱۴۸- عبدالله البرقی ، ۱۴۹- عبدالغفار بن القاسم ، ۱۵۰- فرات بن احنف العبدي ، ۱۵۱- فليج بن بكير الشيباني ، ۱۵۲- فرزدق شاعر (ابافراس) ، ۱۵۳- القاسم بن عوف الشيباني ، ۱۵۴- الاسم بن محمد بن ابی بكر ، ۱۵۵- الاسم بن عبدالرحمان ، ۱۵۶- كيسان بن كليب ، ۱۵۷- كنكر (ابوخالد كابلی) ، ۱۵۸- محمد بن جبیر بن مطعم ، ۱۵۹- محمد بن علی بن الحسين (ع) (امام باقر عليه السلام) ، ۱۶۰ _ منهال بن عمرو اسدي ، ۱۶۱- مسلم بن علی البطين ، ۱۶۲- محمد بن شهاب الزهري ، ۱۶۳- محمد بن عمر بن علی (ع) ، ۱۶۴- كالك بن عطيه ، ۱۶۵- محمّد بن قيس الانصاری ، ۱۶۶- منذر الثوري ، ۱۶۷- ميمون القداح ، ۱۶۸- ميمون البان ، ۱۶۹- معروف بن خربوذ ، ۱۷۰- يحيى بن ام الطويل المطعمی ، ۱۷۱- ام البرا (گفته شده است او همانجابه واليه می باشد) .

شيخ مفيد (ره) در كتاب اختصاص تنها نام پنج تن از اصحاب امام سجاد (ع) را به این شرح یاد کرده است؛ ابوخالد الكابلي ، يحيى بن ام الطويل مطعم ، محمد بن جبر بن مطعم ، سعيد بن المسيب المخزومي و حكيم بن جبیر .

علت این که شيخ مفيد تنها به ذکر پنج تن از شاگردان امام سجاد (ع) اکتفا کرده است چه بسا روایتی باشد که فضل بن شاذان نقل کرده است؛ او می گوید : در نخستین مراحل امامت امام علی بن الحسين (ع) اولین اصحاب آن حضرت تنها پنج نفر بودند. سعيد بن جبیر ، سعيد بن المسيب ، محمد بن جبیر بن مطعم ،

یحیی بن ام طویل و ابو خالد الکابلی که نام او وردان و لقبش کنکر بوده است.

فرقی که در عبارت مفید با عبارت روایت فضل بن شاذان مشهود می باشد این است که در عبارت مفید به جای سعید بن جبیر نام حکیم بن جبیر آمده است و البته هر دو از اصحاب امام سجاد (ع) بوده اند.

ابن شهر آشوب در کتاب مناقب نام گروهی از اصحاب امام سجاد (ع) را برده بوده که قبلاً محضر رسول خدا (ص) را درک کرده و از اصحاب رسول خدا (ص) به شمار می آیند که عبارتند از جابر بن عبدالله انصاری ، عامر بن واثله کنانی ، سعید بن مسیب (ابن) حزن و سعید بن جهان الکنانی.

ممتازترین اصحاب امام سجاد (ع)

از روایتی استفاده می شود که امام صادق (ع) سه نفر از اصحاب امام سجاد (ع) را مبرزترین و آشناترین چهره در میان اصحاب آن حضرت دانسته است.

۱- ابو خالد الکابلی ، ۲ - یحیی بن ام الطویل و ۳- جبیر بن مطعم.

از این روایت چنین استشمام می شود که پس از شهادت حسین بن علی (ع) امر امامت علی بن الحسین بر بسیاری از شیعیان مخفی بوده و بحران فکری بر ایشان مستولی گشته است؛ به گونه ای که در مرحله نخست ، سه نفر پیش گام طریق معرفت امام بوده اند و به تدریج دیگران به آنان پیوسته اند. در روایتی دیگر از امام موسی بن جعفر (ع) چنین نقل شده است :

" هنگامی که قیامت برپا شود منادی یکایک اصحاب علی بن الحسین (ع) را صدا می زند ، سپس در پاسخ او جبیر بن مطعم ، یحیی بن ام الطویل ، ابو خالد کابلی و سعید

بن مسیب می ایستند".

روایت فضل بن شاذان که در چند سطر قبل آن را یادآور شدیم نیز پیش گام ترین چهره ها را در میان اصحاب امام پنج نفر دانسته است.

ویژگی هایی از زندگی اصحاب امام سجاد (ع)

یحیی بن ام الطویل

یحیی بن ام الطویل از جمله شخصیت هایی است که در تمام روایاتی که نام اصحاب ممتاز امام سجاد را در بر دارد از او یاد شده است و روایاتی که درباره شخصیت عملی و سیاسی او نقل گردیده به چهره معنوی و شیعی وی تبلوری ویژه بخشیده است.

۴. صحیفه سجادیه

۱. اهمیت

در اخبار ، نام سه صحیفه دیده می شود علویه ، فاطمیه و سجادیه.

- نام های صحیفه سجادیه : زبور آل محمد ، انجیل اهل بیت و اخ القرآن.

- دومین کتاب تدوین شده در جهان اسلام

سیمای دعا :

معرفت

محبت

عبادت

تربیت

سیاست

رسالت

پیام ها

صحیفه موجود ۵۴ دعا دارد ، اما همه دعاها نیست و مستدرک دارد

- صحیفه به دست امام باقر نوشته شده است.

- مستدرک شیخ و عاملی به نام اخت الصحیفه.

- الذریعه : سند دعاها یا به امام باقر می رسد یا به زید شهید ، فرزند امام .

۱- مرحوم الهی قمشه ای می گوید : نسبت صحیفه به امامعلیه السلام نیاز به سند و جرح ندارد ، زیرا روایات مستفیض ، بلکه قریب به تواتر است و محققین و علمای بزرگ را بر آن داشته که جز ما آن را قبول کنند. به خصوص با توجه به متانت و استحکام و فصاحت و معجزات علمی و... مساله آن ارسال مسلمات شده است.

۲- مرحوم حاج اقا بزرگ در ذریعه ذیل لفظ صحیفه می نویسد : و للاححاب اهتمام بروایتها و یخصونها بالذکر فی اجازاتهم

و هی من

المتواترات عند الاصحاح باختصاصها بالاجازه و الروايه فى كل طبقه و عصرحتى ينتهى سند روايتها الى الامام جعفر الباقر (ع) و زيد الشهيد ابناء رسول الله.

۳- اما مراد از حدثنا فى اول سند صحيفه :

استظهر المحقق ميرداماد انه عميد الرؤسا و استظهر الشيخ البهائى انه اين السكون صحيفه ثانيه : جمعه الشيخ حر العاملى صاحب الوسائل.

صحيفه ثالثه : ميرزا عبد الله افندى صاحب رياض العلماء تلميذ المجلسى الثانى

صحيفه رابعه : جمعه الحاج شيخ حسين نورى صاحب المستدرک

خامسه : جمعه السيد محسن امين و هو شامل ۱۸۲ دعا ليس ۵۲ دعا منها فى ساير الصحائف [الذريعه ، ج ۱۵ ، ص ۱۸] .

۴- يکى از علمای بصره گفت : من مثل صحيفه مى نويسم ، قلم و کاغذ برداشته و مشغول فکر شد فما رفع رأسه حتى مات. [مناقب ابن شهر آشوب ، ج ۲ ، ص ۲۴۱ به نقل از مقررّم صفحه ۹۵ کتاب الامام زين العابدين عليه السلام] .

۵- زبور آل محمد و انجيل اهل البيت. غزالي مى گويد : اين دعا نمى تواند صادر شود مگر از مقربان الهى.

۳. موضع گيرى هاى حضرت

۱- در برابر مستبدين مى گويد : " خدايا سلطنت از توست. ما و همه موجودات در قبضه قدرت تو هستيم.

خدايا پناه مى برم از تکبر و نخوت و کم صبرى و حد و سوء خلق و تندى و حرص خشم "

۲- در برابر ياوران مى گويد : " پناه مى برم به تو از اينکه ستم کارى را يارى کنم يا ستم زده اى را خوارکنم يا آنچه را حق ما نيست بخواهم "

۳- در برابر تماشاى صحنه هاى تملق و سپاس شاعران متملق از اين افراد مى فرمايد :

"خدايا شکر

که نیاز ما از غیر خودت را بریدی و حفظ کن ما را از اینکه ستایش افراد نالایق کنم و به غضب تو مبتلا شوم".

۴- در برابر اهانت به قرآن : دعایی پیرامون قرآن و قوانین و هدایت و معنویت آن.

۵- در برابر بی اعتنائی به مقام نبوت : دعایی پیرامون خدمات عمیقانه و خالصانه و پر برکت حضرت و رنج هائی که در راه اعلای کلمه حق کشیدند.

۵. رسالت امام

۱- حفظ ارزش ها و تشیع از بدعت ها ، تحریف ها و تجمل گرایی ها

۲- رهبری و شاگرد پروری و تبلیغ (خرید و تربیت برده ها)

۳- حمایت از مستضعفان و فقرا

۴- موضع گیری در برابر حکومت های غیر قانونی (با دعاها)

۵- زنده نگه داشتن پیام عاشورا (به مناسبت های مختلف)

۶- احیای قرآن (قرائت با صوت زیبا که رهگذران می ایستادند)

۶. موضع گیری های امام

زمانی که طبق بخشنامه معاویه (به نقل الغدیر) بر هفتاد هزار منبر به علی ناروا می گفتند ، امام سجاد در هر فراز از دعا با ذکر صلوات بر محمد و آل محمد مقام و الگو بودن آنان را مطرح می کرد.

۳- عبدالملک از حضرت خواست که شمشیر رسول خدا را به او بدهد ، ولی نداد.

۴- نقش نگین انگشتر و شقی قاتل حسن ابن علی صلوات الله علیهما

۵- تسیح تربت از خاک حسین و به دست گرفتن در برابر یزید.

۷. برخورد امام

توبه دادن مردم به قرآن : امام سجاد (ع) فرمود : لَوْ مَاتَ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَمَا اسْتَيْتَوْحَشْتُ بَعْدَ أَنْ يَكُونَ الْقُرْآنُ مَعِيَ [تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۲۳] .

در حالی که حکام ، در زمان رسیدن به خلافت :

۱- قرآن را کنار گذاشته و یا تیرباران نمودند و گفتند هذا فراق بینی و بینک

۲- اخلاق زاهدانه امام و سیاست دنیازدایی

۳- تجدید بنای تشیع با جذب و تربیت یاران و تغذیه فکری و اعتقادی آنان

به نقل از شیخ طوسی شمار یاران حضرت به ۱۳۷ تن می رسید که در زمان امام باقر (ع) به ۴۰۰ تن و در زمان امام صادق (ع) به ۴۰۰۰ تن از محدثان و فقیهان و دانشمندان رسید. [ص ۲۴ و ۲۵] .

۴- حمایت از مستضعفان : هنگام لشکر کشی یزید به مدینه ، امام سجاد ۴۰۰ زن بی پناه از خاندان عبد مناف را تحت حمایت خود گرفت و زندگی آنان را اداره نمود تا هنگامی که لشکر مسلم به عقبه پراکنده شدند. و حمایت های شبانه امام از محرومین که در این باره زهدی می گوید : هنگام غسل دادن ،

اثر زخم کهنه را بر پشت آن حضرت دیدند و علت آن را چنین نقل کردند که وی شب‌ها برای بینوایان غذا به دوش می‌کشیده است. و توجه به غلامان و رفتار انسانی خود با آنان، پاسخ به دعوت جذامیان و دعوت نمودن حضرت از آنان، هم سفر شدن با افراد معمولی، آزاد سازی بندگان.

طاووس یمانی از اشک و ناله امام سجاد در مسجد الحرام سوال کرد و گفت: تو فرزند شفیع اُمّتی و رحمت خدا وسیع؟ امام سجاد (ع) فرمودند:

"اما پسر پیامبر بودن مرا ایمن نمی‌کند"؛ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ [(مومنون/۱۰۱)]

- اما شفاعت نیز مشروط است: وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَى [(انبیاء/۲۸)]

- اما رحمت الهی: إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ [اعراف/۵۶] .

قال طاوس: رأيت رجلا يصلي في المسجد الحرام تحت الميزاب يدعو ويبكي في دعائه فجئته حين فرغ من الصلاة فإذا هو على بن الحسين (ع) فقلت له: يا ابن رسول الله رأيتك على حاله كذا و لك ثلاثة أرجو أن تونك الخوف أحدها أنك ابن رسول الله (ص) و الثاني شفاعه جدك و الثالث رحمه الله. فقال: يا طاوس! أما أني ابن رسول الله (ص) فلا يونني و قد سمعت الله تعالى يقول "فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ" (مومنون/۱۰) و أما شفاعه جدي فلا تونني لأن الله تعالى يقول "وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَى" (انبیاء/۲۸) و أما رحمه الله فإن الله تعالى يقول إنها قریبه من المحسنين و لا- أعلم أني محسن" [كشف الغمه،

ج ۲، ص ۱۰۸].

۸. روزگار امام

قَالَ الصَّادِقُ (ع): ارتد الناس بعد الحسين (ع) إلا ثلاثة أبو خالد الكابلي و يحيى ابن أم الطويل و جبير بن مطعم [إختصاص مفيد، ص ۶۴].

- منبر و مسجد به دست بلند گوهای بنی امیه بود.

- قرآن و حدیث به نفع بنی امیه تفسیر می شد.

- قضاوت، اعدام، زندان و قضا به دست آنان بود.

- بعد از شهادت امام حسین (ع) ترس و وحشت همه را گرفته بود.

- حجاج، فرماندار بصره ده ها هزار نفر را کشت.

- قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): ما بمكة و المدينة عشرون رجلا يحبنا [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۴، ص ۱۰۴].

- قتل و شکنجه شیعیان و غارت اموال و ویران شدن خانه.

- جرم زندیق کافر از جرم شیعه بودن کمتر بود

- هجوم به مدینه و تجاوز به مال و جان و ناموس بعد از واقعه کربلا انجام شد.

- به منجنیق بستن کعبه.

۹. امام و حادثه کربلا

۱. سیاست امام

شرایط و مقتضیات زمان، گرایش و فرهنگ مردم و سلطه طاغوت ها، این ها شرایط را برای هر امامی متفاوت ساخت.

۱- سخنرانی در کوفه.

۲- سخنرانی در مسجد جامع شام.

۳- سخنرانی در هنگام ورود به مدینه.

۴- حضرت از ابتدای روبرو شدن با قافله حر بن یزید ریاحی تا پایان اسارت شاهد صحنه های خونین داغ ها و شکنجه ها و پیمان شکنی ها و... بود و کسی تاکنون نقل نکرده که حضرت شکایتی و یا جمله ای که بوی نارضایتی داشته باشد به زبان آورد.

۲. امام در کوفه

۱- چند جمله ای که حضرت سجاد (ع) در اسارت خود در کوفه مردم را مورد عتاب قرار داد ، که شما به پدرم نامه نوشتید و بعد او

را کشتید. شما در قیامت با چه روئی به جدم پیامبر (ص) نگاه خواهید کرد. کاری کرد که از همان مجلس شعار علیه حکومت بلند شد.

۲- سخنان حضرت به طوری اثر داشت که همین که ابن زیاد خطبه فاتحانه می خواند و ناسزا می گفت. عبدالله عقیف که مردی نابینا بود درخواست و گفت: دروغگو تو و پدر تو است. پسر رسول الله را کشته و... ابن زیاد دستور اعدام او را داد. او را گرفته و کشتند، ولی موج نفرت عمومی بیشتر شد.

۳- ابن زیاد خواست ماجرا را به گردن قضا و قدر بگذارد. در مجلسی به حضرت سجاد (ع) گفت: مگر خدا علی بن الحسین (علی اکبر) را نکشت؟ حضرت فرمود: "برادر بزرگی داشتم به نام علی اکبر، مردم او را در کربلا کشتند". با این سخن گناه را از قضا به دوش مردم و حکومت انداخت.

۳. امام در شام

۱. امام و شامیان

۱- سر مبارک حضرت امام حسین (ع) و اسرار را به شام آورده. پیرمردی خدمت حضرت سجاد (ع) آمده و به او ناسزا گفت. حضرت فرمود: "آیا قرآن خوانده ای؟" گفت: بله فرمود: آیه "قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى [شوری/۲۳]" شنیده ای "پیرمرد گفت: آیا به خدا شما از دودمان پیامبرید. حضرت سوگند یاد فرمود که بله. پیرمرد ناراحت شد و عذرخواهی نموده و به گریه افتاد و گفت که ما گمان می کردیم که محمد (ص) را جز یزید فامیلی نیست. این برنامه روزنه ای شد که هفتاد نفر از بزرگان دمشق یک یک آمدند و عذرخواهی کردند و

گریه و زاری، و حضرت سجاد (ع) همه را عفو کردند. [إحتجاج طبرسی، ج ۲، ص ۳۰۶].

۲- منہال می گوید: در شام به دیدن حضرت سجاد (ع) رفته، احوالش را پرسیدم؛ سخنانی از مقام قریش و حضرت محمد (ص) داشت که مرا روشن کرد.

۳- گاه و بیگاه که نقشه خطرناکی در کار بود و یزید از متملقان می خواست که درباره حضرت سجاد (ع) چه کند؟ حضرت می فرمود: "کاری کن که اگر پیامبر می بود انجام می داد" و با این نوع سخن، یزید را از غرور پائین آورده و هم تخفیفی برای بچه های امام حسین (ع) و غل و زنجیر و آماده کردن کاروان برای برگشت به سوی مدینه را فراهم می نمود.

۲. خطبه امام در شام

نأی علی ما فاتنا و لنفرج بما تانا فأنشد یزید فول الفضل بن العباس بن عتبه :

ثم استأذنه عليه السلام في ان يتكلم فقال یزید : نعم علی ان لاتقل هجرا قال (ع) : " لقد وقتت موقفا لا ینبغی لمثلی ان یقول الہجر ما ظنک برسول اللہ (ص) لو یرانی علی هذه الحال " فامر یزید بان یفک الغل منه.

"دعا یزید الخاطب و أمره أن یصعد المنبر و یذم الحسین و أباه فصعد و بالغ فی ذم أميرالمؤمنین و الحسین (ع) و المدح لمعاویہ و یزید فصاح به علی بن الحسین (ع) : ویلک أیها الخاطب! اشتریت مرضاه المخلوق بسخط الخالق فتبوا مقعدک من النار". و لقد أجاد ابن سنان الخفاجی بقوله

[مثيرالأحزان ، ص ۱۰۲] .

و قال لیزید : " اتأذن لی ان اراقی هذه الاعواد فأتکلم بکلام فه لله تعالی رضی و لهؤلاء

اجر و ثواب " فابى يزيد و الح الناس عليه فلم يقبل فقال ابنه معاويه ائذن له ما قدر ان يأتى به ؟ فقال يزيد : ان هؤلاء ورثوا العلم والفصاحه تو زقوا العلم زقا و ما زالوا به حتى اذن له :

فقال (ع) : " الحمد لله الذى لا بدايه له و الدائم الذى لانفاد له و الاول الذى لا اوليه له ، و الاخر الذى لا آخريه له ، و الباقي بعد فناء الخلق ، قدر الليالى و الايام و قسم فيما بينهم الاقسام فتبارك الله الملك العلام الى ان قال : ايها الناس عطينا سنا و فضلنا بسبع اعطينا العلم و الحلم و السماحه و الفصاحه و الشجاعه و المحبه فى قلوب المؤمنين و فضلنا بأن منا النبى و الصديق و الطيار و اسد الله و اسد رسوله و سبطا هذه الامه ، ايها الناس من عرفنى فقد عرفنى و من لم يعرفنى انبأته بحسبى و نسبى ايها الناس انا ابن مكه و منى ، انا ابن زمزم و الصفا انا ابن من حمل الركن باطراف الردا انا ابن خير من اتترر و ارتدى و خير من طاف و سعى و حج و لبى و انا ابن من حمل على البراق و بلغ به جبرئيل صدره المنتهى فكان من ربه كقاب قوسين او ادنى انا ابن من صلى بملائكه السماء انا ابن من اوحى اليه الجليل ما اوحى انا ابن من ضرب بين يدى رسول الله بيد و حنين و لم يكفر الله طرفه عين انا ابن صالح المومنين و ورث النبيين و يعسوب المسلمين و نور المجاهدين و قاتل الناكثين و القاسطين و المارقين و

مفرق الا-حزاب اربطهم جأشا و أمضاهم عزيمه ذلك ابوالسبطين الحسن و الحسين على بن ابى طالب. انا ابن فاطمه الزهرا ، و سيده النساء و ابن خديجه الكبرى.

انا ابن المرملة بالدماء انا ابن ذبيح كربلا انا ابن من بكى عليه الجن فى الظلماء و ناجت الطير فى الهواء."

فلما بلغ الى هذا الوضع ضج الناس بالبكاء و خشى يزيد الفتنة فأمر المؤذن ان يؤذن لصلاه فقال المؤذن : الله اكبر.

قال الامام (ع) : " الله اكبر و اعلى و اكرم مما اخاف و احذر " فلما قال المؤذن : اشهد ان لا اله الا الله. قال (ع) : " نعم اشهد مع كل شاهد ان لا اله غيره و لا رب سواه " فلما قال المؤذن : اشهد ان محمدا رسول الله. قال (الامام) للمؤذن : " اسألك بحق محمد ان تسكت حتى اكلم هذا! "

و التفت الى يزيد و قال : " هذا الرسول العزيز الكريم جدك ام جدى؟ فان قلت جدك علم الحاضرون و الناس كلهم انك كاذب وان قلت جدى فلم تقتل ابى ظلما و عدوانا و انتهت ماله و سببت نسائه فويل لك يوم القيامة اذا كان جدى خصمك " .

فصاح يزيد لمؤذن اقم للصلاه. فوقع بين الناس همهمه و صلى بعضهم و تفرق الاخر.

٤. امام و مختار

١- مختار ، نامه ابي به امام سجاد (ع) نوشت كه از مردم برای شما بيعت بگيرم؟ و ضمن نامه مبلغى پول هم فرستاد. حضرت (ع) جواب نامه را نداد و در ملا عام او را به عنوان يك رياست طلب مفتضح كرد.

٢- ابن زبير از ول خرجى مختار مطلع گشته و از او حساب رسى خواست ، او هم

حاضر به هم کاری نشد. [مروج الذهب ، ج ۳] .

۳- نامه ای به محمد حنفیه نوشت که برای شما از مردم بیعت بگیرم ، او هم با امام سجاده علیه السلام مشورت کرد. حضرت فرمود : " دل مختار برای ما نمی سوزد. ریاست طلب و منافق است ". باز محمد حنفیه با ابن عباس مشورت نمود ، او گفت : در این مساله نفیاء و اثباتا ساکت باش. محمد هم حرف ابن عباس را گرفت و سکوت اختیار کرد.

۴- به ابن زبیر گفت : اگر مرد لایقی را بیابی از مردم عراق و کوفه لشگری برای تو آماده می کنم تا بتوانی شام را بگیری ، زیرا مردم آن منطقه شیعه و از ماجرای کربلا تا الان از بنی امیه ناراحت اند و رهبر می خواهند. ابن زبیر نیز گفت که تو این کار را بکن. مختار هم رفت به سوی کوفه و با گریه زیاد از دست قاتلان کربلا لذا شیعه گرد او را گرفته کم کم بازارش گرم شد و قاتلان را می گرفت و می کشت تا محبوبیتی پیدا کرد.

بعد عبد الله بن مطیع را که والی قبلی ابن زبیر در کوفه بود به بهانه بی عرضگی از کوفه بیرون کرد و کم کم باغ و بستانی به راه انداخت و اموالی را خرج زندگی شخصی خود کرد.

۵- گروهی را جمع کرد و ابن زیاد را کشت و سر او را با پول زیاد و نامه ای به نزد امام سجاده (ع) فرستاد و پیام داد که من می خواهم از مردم برای شما بیعت بگیرم. امام که سابقه حيله و عداوت او را نسبت به بنی هاشم می دانست

به سر بریده اعتنائی نکرد و جواب نامه را هم نداد و پول ها را هم قبول نکرد بعد به مسجد مشرف شده و حيله مختار را برای مردم روشن نمودند. [مروج الذهب ، ج ۱. ص ۷۱] .

۶- مختار که از آلت دست قرار گرفتن امام سجاده (ع) مأیوس شد به فکر محمد بن حنفیه افتاد و او را مهدی آل محمد (ص) معرفی کرد (این اولین باری است که مهدویت یک حربه سیاسی شد) و مردم را به امامت او دعوت کرد و گفت : بنا بود مثلا امام سجاده (ع) باشد ، ولی برای خداوند بدا حاصل شد و خلاصه پس از آن قیام نموده و به هنگام نبرد کبوتران سفیدی را به پرواز در آورده و می گفت : اینها ملائکه هستند که برای امداد ما آمده اند.

۷- مختار مطالبی را از اسلام گرفته و با سخنانی دیگر مخلوط و مذهبی تازه پدید آورد. به نام کیسانیه ، زیرا کیسان لقب مختار بود و قائل به امامت محمد بن حنفیه بودند.

البته مرحوم مظفر در تاریخ شیعه می گوید : همه این مطالب درباره مختار دروغ بوده و اینها جهت مخدوش کردن چهره اوست که در تاریخ بافته اند و دلائلی در دست است که او مورد تایید امام سجاده (ع) بوده.

۹- مختار کسی است که به عموی خود والی مدائن نوشت که امام حسن (ع) را پناه ندهد و به این وسیله خود را به معاویه نزدیک می کرد و نسبت سوئی هم به حضرت داشت.

اکنون که مردم از یزید ناراحت و خودش هم ریاست طلب است ، چه بهتر که به نام انتقام از قاتلین

کربلا علاقه مندان اهل بیتعلیهم السلام را دور خود جمع کند و یزید را مغلوب و ریاستی به دست آورد.

۱۰. امام وحادثه حرّه

۱. سیمای اطرافیان یزید

لشگر یزید به مدینه حمله کرد. سه روز قتل و غارت مباح شد. هزاران دختر بی صورت شدند. هزار زن بی شوهر بچه دار شدند. ده هزار کشته ، ۷۰۰ کشته ، از بزرگان و انصار و ۷۰۰ کشته ، حافظ قرآن بودند. بعد از سه روز هر که با یزیدیعت می کرد مشروط بر این بود که اموال و غنائم جنگی او در ملک یزید باشد و گرنه کشته می شدند. همین که سر کشتگان مدینه را نزد یزید بردند ، باز گفت : لیت اشیاخی بیدر شهد وا...

شاهد ما اینجا است که بعد از این همه قتل و غارت فرمانده لشگر یزید در بازگشت مناجات می کرد و می گفت : بار الها بعد از شهادت به وحدانیت و نبوت عملی محبوب تر و امید بخش تر از کشتار مدینه که در راه اطاعت یزید بود برای آخرت خویش سراغ ندارم .

شمر بعد از صبح تا آفتاب دعا می کرد. گفتند : تو دیروز امام حسین (ع) را شهید کردی و فردای آن روز دعا می کنی؟!

گفت : اطاعت از امیر لازم است. [نقش ائمه در احیای دین ، ج ۵ ، ص ۹۱ به نقل از تاریخ ذهبی ، ج ۳ ، ص ۱۸] .

۲. سبب جنگ حرّه

مردم مدینه حاکم را بیرون کردند (عثمان بن محمد) و بنی امیه را محاصره کردند و با عبدالله بن حنظله بیعت کردند. بنی امیه ۱۰۰۰ نفر می شدند در خانه مروان جمع شدند و طی نامه ای از یزید کمک خواستند. یزید به ابن زیاد دستور داد

به مدینه برود و به دنبال شخصی به نام مسلم بن عقبه فرستاد. مسلم گفت ۱۰۰۰ نفر بنی امیه که نتوانند بجنگند ، پس بگذار به خواری کشته شوند. یزید گفت : مگر نمی دانی زنده ماندن بعد از آنان خوشی ندارد و بالاخره مسلم هم با ۱۲۰۰۰۰ نفر روانه مدینه شد. یزید فرمان داد سه بار مهلت بده و در نوبت سوم بکش و اموالشان را غارت کن ، اما با علی بن الحسین کاری نداشته باش. امام مروان و خانواده اش را پناه داد هم زمان با این قضیه حجاج مکه را محاصره کرد و کعبه را با منجیق خراب کرد و ابن زبیر را کشت. خیر آمدن مسلم به مدینه رسید ، محاصره بر بنی امیه را تنگ کردند و گفتند ما دست بر نمی داریم تا گردن شما را نزنیم و به غائله پایان ندهیم. بالاخره آنها را از شهر بیرون کردند و آنها به سپاه مسلم پیوستند. سپاه به مدینه رسید و بعد از سه روز فرصت گفتند : یا تسلیم یا جنگ. گفتند : جنگ.

انقلابیون خندقی کنده بودند و سنگر گرفته بودند و رهبری آنها را عبد الله بن حنظله داشت. سپاه یزید حمله کرد سه ربع را نابود کردند و به ربع چهارم هم که فرمانده در آن بود حمله کردند. اینها بسیار مقاومت کردند تا به شهادت رسیدند. بعد از این مسلم سه روز همه چیز را مباح کرد ، قتل و غارت مردم مدینه را مباح کرد ، صدای ناله و ضجه صحابه بلند شد. چقدر مردم را کشتند و در خندق انداختند. [ابن اثیر. ص ۲۷۶]

۱- بعد از ماجرای کربلا مردم مدینه علیه یزید شوریدند و ابن زبیر هم که برای حکمرانی ادعائی داشت کمک کرد و بنی امیه و عامل یزید را از مدینه بیرون کردند.

یزید خبردار شد و لشگر به سوی مدینه فرستاد ، مردم مدینه هم مقاومت کردند و جنگ سختی در گرفت و در نتیجه مردم مدینه مغلوب شده و فرمانده لشگر یزید از مردم مدینه برای یزید بیعت گرفته به شرط آنکه مردم بی چون و چرا برده و بنده یزید باشند. امام سجاد (ع) نیز نزد فرمانده لشگر یزید حاضر شد ، ولی همین که نگاه او به حضرت افتاد دگرگون شده و از کار خود منصرف شد و حتی شفاعت حضرت را نسبت به گروهی پذیرفت. بعد از آن از مدینه خارج شدند و به سوی مکه روانه گشتند تا به حساب مخالف سر سخت یزید ، ابن زبیر برسند. او هم به کعبه پناهنده شده بود که آن ها هم بامنجنیق و سنگ و شمشیر و آتش حرم را مورد اهانت قرار دادند و به عده زیادی صدماتی وارد کردند.

۲- یزید با تجربه ای که از حادثه کربلا و سخنانی امام در مسجد شام داشت سفارش کرده بود که نسبت به امام هیچ گونه تعرضی به عمل نیاید.

و لذا مسلم خونخوار به او احترام کرد و حتی در موردی سفارش حضرت را درباره رهائی گروهی که تصمیم قتل آنان را داشت پذیرفت و آنان را نکشت.

۳- قبول بیعت یزید برای رهائی از مرگ کافی نبود ، بلکه باید هم بیعت را قبول می کردند و هم بردگی او را.

۴- قتل عام در مدینه اربعابی بود

کم اثر، زیرا: الف) ابن زبیر در مکه به شورش خود ادامه می داد. ب) از کوفه هم گروهی که از پیدایش فاجعه کربلا ناراحت بودند به نام گروه توابین به سرگردگی سلیمان بن صرد خزاعی علیه یزید و بعد از کشته شدن سلیمان به سرگردگی مختار پیدا شدند.

ج) از سایر نقاط هم که حادثه کربلا و وضع یزید را شنیدند نگرانی و خلاصه مخالفت ها از همه جا علیه یزید می جوشید و قتل عام مدینه نتوانست کاری از پیش برد.

۵- ابن زبیر از ابتدا بیعت یزید را در مدینه رد کرد و به مکه رفت و پرچم مخالفت با یزید را برافراشت.

شهادت امام حسین (ع) و نفرت مردم مدینه از یزید از یک سو و زمینه مخالفت با یزید که ابن زبیر در مکه آنرا بوجود آورده بود از سوی دیگر این دو شهر را به صورت خاصی در آورده بود که مقدمات ریاست ابن زبیر را فراهم کرده بود.

۶- فرماندار مدینه و مکه برای تثبیت مقام یزید گروهی از بزرگان انصار و مهاجرین را به نزد یزید در شام فرستاد تا بلکه از او بخشش و جایزه ای بگیرند و برگردند و مردم را برای یزید رام کنند. آنها رفتند و یزید جوایزی به آنها داد و برگشتند، ولی جنایات و قمار بازی و سگ بازی و بدمستی یزید را نقل کردند و مردم را بیشتر علیه یزید تحریک کردند. کم کم مردم مدینه رسماً علیه یزید قیام کردند و امویان را در فشار قرار دادند به طوری که به ناچار به خانه رئیس خود مروان بن حکم پناهنده شدند و کار بالا

گرفت تا جائی که مروان تأمین برای زن و فرزندش نداشت و به ناچار آنها را به امام سجاد (ع) سپرد.

امام سجاد (ع) که تا چند روز پیش اسیر امویان بود ، امروز پناه دهنده زنان و اطفال آنها شد.

۷- شورشیان مدینه رهبری می خواستند ، امام سجاد (ع) پذیرفت. با فرزند حنظله (غسیل الملائکه) بیعت کرده و به شورش خود ادامه دادند.

یزید از ماجرا مطلع گشت ، نعمان بن شبیر را به سوی آنان فرستاد تا آنها را پند داده و تهدید کند. او رفت ، ولی اثر نکرد. مسلم بن عقبه را که مردی خونخوار بود فرستاد تا آن منطقه را آرام و تسلیم یزید کند. او هم به مدینه آمد و فرمان قتل عمومی را داده و مردم را بی گناه کشتند. تنها به حضرت سجاد (ع) متعرض نشدند ، آن هم به خاطر سفارش یزید و پس از کشتار زیاد ، بزرگانی از مدینه را جمع کرد و به آنها گفت باید با یزید بیعت کنید با این شرط که هم برده و هم بنده او باشید.

۱۱. اوضاع سیاسی

۱. فساد عقیدتی کلام

۱- حجاج ثقفی در اولین خطبه در هنگام امارت خود بر کوفه (بدون حمد خدا و صلوات بر رسول خدا (ص)) می خواند : سرهای پرفتنه می بینم ، بدنهایی می بینم که باید در خون بغلطد و این کار را من می کنم و می کشم.

۲- ولید بن عبدالملک نیز در زمان امارت خود گفت : هر که به من جمله‌اتق الله‌گوید او را می کشم.

روزی یک نفر از قبیله مره به او گفت : کبریائی مخصوص خداست ، آنقدر تکبر مفروش و از خدا

ملائکه و انبیا بهتر است. [عقد الفرید ، ج ۳ ، ص ۱۸ و مروج الذهب ، ج ۲ ، ص ۱۰۴] .

۳. مطرود شدن دین

۱۱- عبد الله زبیر که در منطقه حجاز دعوی خلافت داشت صلوات بر رسول خدا را در خطبه ترک کرد. سبب را پرسیدند؛ گفت : پیامبرخویشان بدی دارد که از صلوات بر جد خود غرور می ورزند. [تاریخ یعقوبی ، ج ۳ ، ص ۸] .

۱۲- حجاج وقتی از مدینه بیرون می رفت ، گفت : خدا را شکر که از این شهر بیرون رفتم ، این شهر پلیدترین شهرها نزد من است. در این شهر جز پاره چوبی چند که به نام منبر رسول خدا و استخوان پوسیده ای که قبر پیامبر (ص) است چیزی نیست. [شکاه الادب ، ج ۲ ، ص ۲۷۲] .

۱۳- برای همین افراد بی شخصیت و پست ، شعرای بی شخصیت هم شعرها سرودند که نمونه هایی از آن به این آدرس است. زندگانی امام سجاد (ع) از صفحه ۱۲۸ تا ۱۳۱ نوشته سید جعفر شهیدی

۱۴- منطق و فلسفه عمل بنی امیه این بود :

الف) خریداری مخالفین

ب) نابود ساختن.

بزرگان قریش را با بخشش های زیاد می خریدند و اگر نه حقوق آنها را قطع و گاهی برای وجود یک مخالف حقوق منطقه ای را قطع می کردند. [اغانی ، ج ۱۳ ، ص ۱۰۵] .

۴. دور شدن از حقانیت اسلام

ابن زبیر برادری داشت به نام عمرو که با او مخالف بود ، ولی همین که بر او پیروز شد و دست یافت برهنه به در مسجد الحرام نگاه داشت و آنقدر او را زد تا مرد. [مروج الذهب ، ج ۳]

۱۶- معاویه بن یزید حدود چهل روز خلیفه شد و به هنگام وفات ، بنوامیه به او گفتند تا جانشین تعیین کند نپذیرفت و سخنانی کنایه از وزیر حکومت غاصبانه بیان کرد... مادرش گفت : کاش خون حیض بودی و دفع می شدی. در جواب گفت : کاش بودم.

۲۲ سال داشت ، در دمشق مرد. ولید بن عقبه بر او نماز کرد تا بلکه بعد از او رئیس باشد ، ولی در تکبیر دوم ضربه ای به او زده شد و مرد.

۱۷- پیامبری که با مردم خندق می کند و این چنین درس عدالت در اجتماع می دهد.

پیامبری که همراه مردم در تهیه غذا همزم جمع می کند و درس عدالت در اجتماع می دهد. به همه بیت المال را عادلانه می دهد و در جواب خرده گیران که می گفتند گروهی که قبلا مسلمان شده اند از سهم بیشتری برخوردارند می فرمود : " پاداش اسلام قبلی آنان با خدا و در معاد است و از نظر شکم همه مساوی اند؛ ترجیح نمی باشد نه عربی بر عجمی و نه سفید بر سیاه " .

۱۸- عمر ابوهریره را (به جرم اینکه از بیت المال سه اسب خریداری کرده برای خود) تازیانه زد ، ولی عثمان که پیرمردی بود نالایق و مروان همه کاره او بود مسیر را عوض کرد [امام سجاد (ع) / ۳۵۰۰۰]

اوضاع سیاسی

تا جائی که معاویه به حاکم خود ، زیاد نوشت : هر چه طلا و نقره در منطقه تو است جمع کن و پیش من بیاور. مسیر عدالت عوض شد تا جائی که امیه بن عبدالله بن عبدالملک نوشت : مالیات خراسان خرج مطبخ مرا تأمین نمی کند.

در زمان رسول الله (ص) آزادی بیان بود، به رسول خدا اعتراض کردند و حضرت پاسخ قانع کننده ای داد، ولی در زمان امویہ خفقان بود تا جائی که ابوذر و حجر بن عدی را به خاطر اعتراض به اینکه (نباید به حضرت علی (ع) ناسزا گفت) اعدام کردند.

تا این که روح مردم با این نوع تهدید و شکنجه خو گرفت، نسل نو، نسل ترسو و تهدید شده شد. کار به جائی رسید که عبدالملک بن مروان بعد از فراغت از حج سال ۷۵ هجری در خطبه گفت: هر کس کوچک ترین پند و نصیحتی به من بکند گردنش را می زنم. [ابن اثیر، ج ۴، ص ۱۹ و ۲۵۱].

۱. امام صادق (ع)

۱. در احوال آن حضرت

۱. سیمای امام

— نام، جعفر، کنیه، ابو عبد الله، لقب، صادق.

— پدر، امام باقر (ع)، مادرف ام فروه.

— ۱۷ ربیع ۸۳ در مدینه متولد.

— در ۶۵ سالگی در ۱۴۸ هجری شهید و در بقیع مدفون است.

— در سال ۱۱۴ به امامت رسید.

— دوران امامت او مصادف با اواخر امویان و اوائل عباسیان.

— امویان در سال ۱۳۲ منقرض شدند. [سیره پیشوایان].

۱. شب جمعه ۱۷ ربیع سنه ۸۲ هجری متولد شدند. [اسد حیدر، ج ۴]

۲. عبد الملک مروان حاکم وقت بود و او و نمایندگان در بلاد، ظلم را به سر حد رسانده بودند.

۳. حدود ۱۳ سال از دوران امام سجاد (ع) را درک کرد و سپس یگانه مربی او امام باقر (ع) بود و مدت امامت ۳۴ سال.

۴. امام صادق (ع) ناظر بود که در هر

جلسه درس و وعظ و قصه و... شروع یا پایان سخن ناسزا به علی بن ابیطالب (ع) است.

با آن همه دشمنی و رقیب تراشی برای امام صادق (ع) جمله ای که اشاره به عیبی در حضرت باشد از احدی و از هیچ فرقه ای نقل نشده است.

مادرش ام فروه بود که امام صادق (ع) درباره اش فرموده: آمنت و اتقیت و احسنت.

این مادر دارای مقام علمی بود و روایاتی از شوهرش امام باقر (ع) نقل کرده است.

پدر زن امام صادق (ع) قاسم بن محمد از بزرگان محدثین اهل بیت (ع) و از فقهاء سبعة روی حدیثه بود. [اصحاب الصحاح الستة، ص ۲۸۳]

قَالَ الصَّادِقُ (ع): سلونی سلونی قبل أن تفقدونی [تأویل الآیات الظاهره، ص ۲۰۹].

۲. علم امام

امام صادق (ع) کسی بود که دشمن او منصور می گفت: حضرت صادق (ع) مصداقتم أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا [فاطر/۳۲].

است.

قال مالک بن أنس ما رأيت عين ولا سمعت أذن ولا خطر على قلب بشر أفضل من جعفر الصادق فضلا و علما و عباده و ورعا. [المناقب، ج ۴، ص ۲۴۷].

ابو حنیفه: ما رأيت افة من جعفر بن محمد الصادق (ع) و قال لولا الستتان لهلك نعمان.

قَالَ ابْنُ أَبِي الْعَوَّجَاءِ يَا ابْنَ الْمُقَفِّعِ مَا هَذَا (امام صادق (ع)) بَبَشْرٍ [كافي، ج ۱، ص ۷۴].

الحافظ ابو حاتم: جعفر بن محمد لا يسئل عن مثله.

ابن خلکان: و فضله اشهر من ان يذكر اسد حيدر كلمات زيادي از افراد زيادي در ج ۱ نقل کرده است. [الامام الصادق (ع)، اسد حيدر]

— منصور دوانیقی به

ابو حنیفه گفت : ۴۰ سؤال مشکل آماده کن تا در جلسه ای از امام پیرسیم ، شاید یکی را نتواند جواب دهد ، اما حضرت همه را باضافه نظر دیگران در مساله پاسخ داد.

__ مالک : ما رایت عین و ما سمعت اذن و ما خطر علی قلب احد ، اعلم و اتقی و اعبد

__ ابوحنیفه ، حسن بصری ، واصل بن عطا (رئیس معتزله) ، جابر بن حیان ، و... از شاگردان او هستند.

__ علوم قرآن ، تفسیر ، حدیث ، فقه ، کلام ، طب ، فلسفه ، نجوم ، ریاضیات ، با تدریس امام صادق (ع) شکوفا شد.

__ در آن زمان فرقه هائی همچون معتزله ، خیریه ، مرجئه ، غلات ، زنادقه ، مشبهه ، متصوفه ، مجسمه ، تناسخیه ، ظاهر شده و فعال بودند.

__ در میان ۴۰۰۰ شاگرد امام ، افرادی بودند مولف ، نظیر هشام بن حکم که ۳۱ جلد کتاب نوشت. جابر بن حیان ۲۰۰ رساله در علوم مختلف (خصوصاً شیمی که کیمیا گفته می شود.) نوشت.

۱. یکی از شاه کارهای امام صادق (ع) مناظرات و احتجاجات حضرت است. و پاسخ به سوالات که گاهی در دو جمله کوتاه و گاهی مفصل بیان می شد. و حضرت شاگردانی پاسخگو و بحث تربیت نموده بود. مثلاً حضرت در پاسخ استدلال برای خالق فرمود : ما بالناس من حاجه

در پاسخ توحید فرمود : عن هشام بن الحکم قال قلت لأبی عبد الله (ع) ما الدلیل علی أن الله واحد قال اتصال التدبیر و تمام الصنع كما قال عز و جل " لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا " (انبیاء-۲۲) [توحید

۲. در مناظره کوتاه دیگری دیصانی می پرسد : دلیل وجود خدا چیست؟

فرمود (ع) : من هستم. خودم که خودم را نیافریدم.

۳. در مناظره کوتاه دیگری ، مادی گفت : من در این شیشه آب و خاک ریختم و اکنون در آن کرم هائی تولید شده است. بنابراین من خالق این موجوداتم چون سبب پیدایش آنان من بوده ام. امام فرمودند : تو اگر خالقى بگو چند عددند؟ نرنند یا ماده؟ وزن هر يك چقدر است؟

۴. در غوغای جبریه و مفوضه شعار حضرتلا جبر و لا تفویضبود.

۵. مناظرات طولانی حضرت در کتب حدیث و کلامی موجود است. تشویق خاصی که حضرت به مناظره داشت از تشویق مکرر هشام که عمرو را در بصره کوبید معروف است.

۳. سیره امام

۱. اخلاق

۱. قال مالک و لقد كنت أرى جعفر بن محمد (ع) و كان كثير الدعابه و التبسم فإذا ذكر عنده النبي (ص) اصفر و ما رأيت يحدث عن رسول الله (ص) إلا على طهاره [بحار الأنوار ، ج ۱۷ ، ص ۳۳] .

۲. او همچون اجداد گرامش علی و سجادعلیهما السلامشبانه غذای فقراء را به دوش گرفته و ناشناس در خانه ها می داد و جز با مرگش معلوم نبود که این تقسیم از کیست.

۳. باغی داشت ، همین که میوه اش می رسید نردبانی می گذاشت تا مردم بروند و از میوه ها بخورند و نیز در باغ قسمت هائی را تخت گاه قرار داده تا واردین آنجا بنشینند و برای کسانی که نمی توانستند بیایند می فرستاد. [ج ۴ ، ص ۲۹۵]

۴. نزد امام صادق (ع) استخفاف به مومن محتاج به منزل استخفاف به امام بود و به یکی از اصحابش فرمود :

تو ما را خفیف کردی. او ناراحت شد که چرا؟ فرمود: فلان وقت به مومن محتاجی که به تو روی آورده بود سرت را بلند نکردی.

۵. به شقرانی یکی از منسوبان خود فرمود: إن الحسن من كل أحد حسن و إنه منك أحسن لمكانك منا و إن القبيح من كل أحد قبيح و إنه منك أقيح لمكانك منا [المناقب ، ج ۴ ، ص ۲۳۶] .

۶. به یکی از بستانکاران عصبانی و سخت گیر که بدهکار را در فشار گذارده بود فرمود: آیا این آیه را خوانده ای: وَ يَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ [(رعد-۲۱)] [تهذیب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۱۹۴] .

۷. از کسی احوال مردم را پرسید که آیا اغنیاء احوالپرس فقراء هستند و سالم ها عیادت مریض ها و.... می روند؟ گفت: نه. عن محمد بن عجلان قال كنت مع أبي عبد الله (ع) فدخل رجل فسلم فسأله " كيف من خلفت من إخوانك ". فأحسن الشاء و زكى و أطرى فقال له: " كيف عياده أغنيائهم لفقرائهم " قال: قليله. قال: " كيف مواصلة أغنيائهم لفقرائهم فى ذات أيدىهم " فقال: إنك تذكر أخلاقا ما هي فيمن عندنا. قال: " فكيف يزعم هواء أنهم لنا شيعة " [صفات الشيعة ، ص ۸] .

۸. به صاحب منصبی که دربان داشت فرمود: عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فَنَظَرُ إِلَى بَوَاجِهِ قَاطِبٍ فَقُلْتُ: مَا الَّذِي غَيْرَكَ لِي قَالَ: " الَّذِي غَيْرَكَ لِإِخْوَانِكَ بَلَّغْنِي يَا إِسْحَاقُ أَنَّكَ أَقْعَدْتَ بِنَابِكَ بَوَابًا يَرُدُّ عَنْكَ فَقَرَاءَ الشِّيْعَةِ فَ " [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۸۱] .

۹. از امام صادق (ع)

خواست که دعائی کند که بدون زحمت روزی پیدا کند. فرمود: **لَا أَدْعُو لَكَ أَطْلُبُ كَمَا أَمَرَكَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ** [کافی، ج ۵، ص ۷۸].

۱۰. امام غلامش را برای کاری فرستاد. دیر آمد. امام به سراغش آمد، دید که غلام خوابیده، امام در کنارش نشست او را باد می داد تا کم کم بیدار شد. امام فرمود: توهم شب می خوابی و هم روز، شبها بخواب تا روز نخوابی.

۱۱. روزی که داغ فرزندش اسماعیل را دید با مردم بسیار عادی برخورد کرد و فرمود: "کسی که مرگ را حق و پیش چشم خود حاضر می داند مسئله ای ندارد".

۱۲. ماجرای بند کفش.

۱۳. ماجرای قطع دوستی بیست ساله به خاطر یک فحش.

۱۴. سود اضافی مصادیق فروش گندم و مصرف عادی.

۱۵. احترام حضرت به نام محمد (ص) همین که شنید نام نوزادی را محمد گذاشته اند.

۲. عبادت

۱. **عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ أَنَّهُ قَالَ فِي حَدِيثٍ وَ لَقَدْ حَجَجْتُ مَعَهُ أَيُّ الصَّادِقِ (ع) سَيِّئَةً فَلَمَّا اسْتَيْتَوْتُ بِهِ رَاحِلَتَهُ عِنْدَ الْإِحْرَامِ كَانَ كَلِمًا هَمَّ بِالتَّلْبِيهِ انْقَطَعَ الصَّوْتُ فِي حَلْقِهِ وَ كَادَ أَنْ يَخْرُجَ مِنْ رَاحِلَتِهِ [علل الشرائع، ج ۱، ص ۲۳۴].**

۳. کار

۱. در پاسخ کسی که خواست بیل را از حضرت بگیرد و کمک کند می فرمود: **إِنِّي أُحِبُّ أَنْ يَتَأَذَى الرَّجُلُ بِحَرِّ الشَّمْسِ فِي طَلَبِ الْمَعِيشَةِ** [کافی، ج ۵، ص ۷۶].

(مسحاه در حدیث آمده نمی دانم در لغت چیست. من احتمالاً بیل معنا کردم و الله العالم کتاب لغت نداشتم)

۲. می فرمود: کسی هست که کارم را بکند و خرجی مرا بدهد، ولی دوست دارم کار کنم

و رزق حلال با دستم پیدا کنم. [الامام الصادق (ع) ، اسد حیدر]

۲. دوران حیات امام

۱. خلفای زمان حضرت

_ امویان معاصر امام صادق (ع) :

هشام بن عبد الملک ، ۱۰۵-۱۲۵

ولید بن یزید بن عبد الملک ، ۱۲۵-۱۲۶

یزید بن ولید بن عبد الملک ، ۱۲۶-۱۲۶

ابراهیم بن ولید بن عبد الملک ، ۷۰ روز از سال ۱۲۶

مروان بن محمد (مروان حمار) ۱۲۶-۱۳۲

عباسیان معاصر امام صادق (ع) :

عبد الله بن محمد مشهور به سفاح ، ۱۳۲-۱۳۷

ابو جعفر مشهور به منصور دوانیقی ، ۱۳۷-۱۵۸. [سیره پیشوایان] .

امام صادق (ع) در برابر حکام جور بنی امیه :

سه سال عبد الملک مروان.

نه سال و هشت ماه سلیمان بن عبد الملک.

سه سال و سه ماه سلیمان بن عبد الملک.

دو سال و هشت ماه عمر بن عبد العزیز.

چهار سال و یک ماه یزید بن عبد الملک.

بیست سال هشام بن عبد الملک.

یک سال ولید بن یزید بن عبد الملک و بعد ابراهیم بن ولید بن عبد الملک و بعد مروان بن محمد.

شش ماه یزید بن ولید.

تا در سال ۱۳۲ هجری دودمان ننگین بنی امیه برچیده شد و از بنی عباس ، سفاح و برادرش منصور.

۲. بنی امیه

۱. جنایات امویان

۱. عبد الملک مروان :

قبل از این که به حکومت برسد هم نشین علماء و متعبد و...بود؛ اما همین که به مقام رسید قرآن را هم کنار گذارد و گفت :

هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَ بَيْنِكَ

او می گفت : لا یامرنی احد بتقوی الله الا ضربت عنقه

به حجاج ثقفی ولایت حجاز و عراق را داد و جنایات حجاج به قول حسن بصری سیئه من سیئات عبد الملک. چرا ندهد به

کسی که

می گفت : عبدالملک افضل من نبی [اسد حیدر ، ص ۱۱۲]

امام سجاد (ع) را دست و پا بسته از مدینه تا شام فرستاد و..... می گفت : به من وحی می شود که این کارها را نکنم. [ابن عساکر ، به نقل از اسد حیدر. گ]

۲. ولید بن عبد الملک :

موسس مسجد جامع دمشق و در بناء مسجد جامع دمشق ۴۰۰۰ صندوق طلا که در هر صندوقی ۱۴ هزار دینار بود خرج کرد و در مقابل انتقاد مردم می گفت : که بیت المال از خودم است. و در جریان توسعه مسجد مدینه یکی به او گفت : خانه پیامبر (ص) را خراب نکن. آن قدر به او زد تا زیر شکنجه مرد. [الامام الصادق (ع) اسد حیدر]

۳. عمر بن عبدالعزیز :

کارهایی کرد که قابل تشکر است مثلاً سب علی (ع) را ممنوع کرد... ولی باقی بنی امیه از رفتار این فامیل راضی نبودند و لذا با سم او را کشتند.

۴. یزید بن عبد الملک :

مرد عیاشی بود. دو جاریه زیبا داشت که دائماً سرگرم بود و یکی از آنها مرد و مدت‌ها او را دفن نکرد و گفت : من طاقت فراغ ندارم. و همین که ملامت شد او را دفن نمود ، ولی بعد نبش قبر کرد تا بار دیگر معشوقه خود را ببیند. خلاصه پس از مدتی از حسرت این زن مرد.

۵. هشام بن عبد الملک :

در حج از ازدحام جمعیت نتوانست استلام حجر کند ، ولی برای امام سجاد (ع) راه باز کردند او ناراحت شده و گفت : این کیست؟ فرزدق اشعار

معروفش را سرود. او امام باقر (ع) و صادق (ع) را از مدینه به شام احضار کرد تا این دو بزرگوار را سبک کند و امام صادق (ع) در پیش جمعیت فرمود: السعيد من اتبعنا و الشقی من عادانا و خالفنا [الأمان، ص ۶۶].

۶. ولید بن عبد الملک :

که قرآن را تیر باران کرد و اهل قمار و شراب و لهو و لعب و فاسق بود و اصرار بر فحشاء داشت و به قول بعضی زندیق بود و به فرعون این امت شناخته شده است. [الامام الصادق (ع) ، اسد حیدر]

۲. عوامل تغییر رژیم اموی

۱. انتصار لآل محمد (ص):

از بس هتک و خون ریزی و ظلم و.... شده بود، مردم همه کپسول غضب شده بودند.

۲. فشار مالی که از طرف حکام می شد از باب نمونه از کتاب الامام الصادق (ع) و المذاهب الاربعه اسد حیدر، ج ۲، ص ۳۳۹ به بعد که از ابن کثیر و طبری و مدارک دیگر که نقل شده ما نقل می کنیم:

— عمال بنی امیه برای گرفتن مالیات پیش خود قیمتی جعل می کردند و کار به ارزش و نرخ معمول میوه ها نداشتند.

— عمال بنی امیه در مصر از کسانی که نباید جزیه بدهند جزیه می گرفتند.

— عمال بنی امیه هدایای نوروز ساسانی را احیاء کردند و یک سال مبلغ این هدایا ۱۳ میلیون درهم شد.

— از هدایای والی هرات یک قصر فضا و یک قصر طلا تهیه شد.

— عامل عبد الملک مروان به مردم جز خرجی آنها آن هم بخور و نمیر نمی داد و باقی درآمدها را تصرف می کرد.

—

عامل یمن اموال و املاک مردم را تصاحب کرد.

— والی خراسان ۲۰ میلیون درهم مال مفت گرفت.

— بلال ابن ابی برده به کار چاق کنی گفت که اگر حکومت و فرمانداری عراق را از عمر بن عبدالعزیز برای من گرفتی من ۲۰ میلیون درهم به تو می دهم.

این مالیات های زوری و غیر اسلامی ، مردم را عصبانی کرده بود و مصلحان از صحابه را به فکر انقلاب انداخته بود. [الامام الصادق ، اسد حیدر]

۳. نابودی رجال دینی :

در واقع مدینه سه روز در اختیار ارتش بنی امیه بود که ۸۰ صحابی در آن سه روز کشته شد. و از مردم به عنوان بردگی برای یزید بیعت گرفتند. ۷۰۰ حامل قرآن ، ۱۷۰۰ مهاجر و انصار ، ۱۰۰۰۰ نفر مردم عادی کشته شد.

۴. بعضی خواسته اند انقلاب علیه بنی امیه را فقط خسته شدن بردگان و فشار و تحقیر و تزییع حقوق بردگی بدانند و معنای این تفسیر این است که بنی امیه ظلمی به اسلام و مسلمین نکرده اند. فقط بردگانی چند در فشار بودند و شاید این تفسیر از علاقه مندان به بنی امیه است. همان کسانی که روایاتی در فضیلت معاویه و یزید جعل کرده اند و مرحوم امین مشت راویان آن احادیث را باز کرده. به هر حال این تفسیر مساوی است با آن که ملت اسلام هیچ شعوری و مسئولیتی نسبت به اسلام احساس نمی کردند. فقط بردگانی ، آن هم برای حقوق انسانی نه خطر اسلامی.

اسد حیدر از مدارک قوی نام حدود ۲۰ نفر را می برد. (از بردگان) که در نظام اموی دارای مقام و منصب عالی بودند

و این طور نبود که بردگان عزل و عصبانی و شورش کنند کوتاه سخن این که انقلاب عمومی بود و اسلامی نه خصوص بردگان.

۵. با این که روایات زیادی وارد شده که اسد حیدر چند حدیث آن را از مسند احمد و دیگر کتب آورده که حاکم ظالم در چه وضعی است ، دیگر چه جایی برای تبرئه مثل یزید باقی می ماند؟! [الامام الصادق (ع) ، اسد حیدر]

۶. این عوامل به هم شدت داد و رقیب بنی امیه ، بنی عباس هم به اصطلاح از روان شناسی اجتماعی استفاده کرده و مردم را برای ایجاد حکومت اسلامی به رهبری اهل بیت (ع) دعوت کردند و لذا مردم حمله کردند. بعضی اجساد بنی امیه را از قبر بیرون آوردند و شلاق زدند. بعضی به زندان و بعضی کشته و در کوچه ها می کشانیدند و اجساد آنها را نزد سگها و... می انداختند.

۷. دعوت مردم برای حکومت آل محمد (ص) بود و بنی العباس خود را بیعت گیرندگان آل محمد (ص) می دانستند. مردم خسته هم قبول کردند. حکومت نو به وجود آمد. توقع عدالت و... بود. سفاح اولین خلیفه عباسی هم در خطبه های افتتاحیه وعده های عدل داد و برادرش منصور در ابتدای امر برای نگاه داری افکار عمومی در ظاهر با علوین خیلی ادب می کرد. ولی هر لحظه احتمال جنگی به نفع علوین و برکناری منصور بود ولی تا قدرتش را مستحکم کرد بنای خلاف گذارد و آنقدر ظلم کردند که شاعر گفت :

[الامام الصادق (ع) ، سیره حیدر]

۳. عوامل سقوط بنی امیه

۱. تبدیل حکومت اسلامی به موروثی

۲. بدعت ها و انحرافات

۳. صرف بیت المال

به خوش گذرانی ها.

۴. دستگیری ، شکنجه ، قتل عامها.

۴. کشتار جمعی دسته جمعی خاندان پیامبر.

۵. حکم به غیر ما أَنْزَلَ اللَّهُ

۶. حذف قانون حدود و دیات.

۷. بی توجهی به دانشمندان .

۸. شکستن مقدسات مثل تخریب کعبه و....

۹. ستایش پادشاهان

۱۰. تاویل قرآن و تفسیر به رای طبق سلیقه حکام

۱۱. ساختن کاخ و تجمل گرایی.

۱۲. شراب خواری و زن بارگی.

۱۳. تبعیض میان نژاد قبائل و عرب و غیر عرب.

۱۴. مهم ترین اهرم که عباسیان توانستند امویان را از گردونه خارج کنند تحقیر غیر عرب و قتل اولاد پیامبر (ص) بود.

۳. بنی عباس

۱. پیدایش عباسیان

— عباسیان با شعارهای اسلامی ، نوشتن آیات بر پرچمها و تظاهر به علاقه به اهل بیت حکومت را به دست گرفتند.

— ابومسلم به امام صادق (ع) نوشت ، اگر مایلید شما رهبر ما شوید. امام فرمود :

ما انت من رجالی و لا الزمان زمانی.

— ابوسلمه خلال که بعدها به عنوان وزیر آل محمد معروف شد به امام صادق (ع) نامه نوشت.

اما امام نامه را سوزاند؛ زیرا حضرت می دانست هدف آنها سوء استفاده از نام مقدس اهل بیت است.

— مورخان می نویسند تعداد کسانی را که ابومسلم در زمان حکومتش کشت ۶۰۰۰۰۰ نفر بود.

— وقتی منصور دوانیقی می خواست ابومسلم را به قتل برساند ، گفت : چرا این همه مردم را کشتی؟ گفت : به خاطر استحکام پایه های حکومت تو!

— ابومسلم می گوید : در غیر جنگها من صد هزار نفر را کشتم.

او حتی یاران خود را می کشت. او مثل ابوسلمه خلال که بازوی اقتصادی به حکومت رسیدن عباسیان بود را کشت.

۲. در احوالات منصور

۱. سیمای منصور دوانیقی

— دومین خلیفه عباسی که ۲۱ سال حاکم بود.

— پاسخ انتقاد را

با شمشیر می داد.

— پول پرست و تنگ نظر بود و ۸۰۰ میلیون درهم پول جمع آوری کرد.

— اموال مردم را غصب و تصاحب کرد و برای خود ذخیره می کرد.

— منصور می گفت: مردم باید فقیر و تهیدست باشند، سگ را گرسنه نگهدار تا به طمع نان دنبال تو بیاید.

یکی گفت: می ترسم کس دیگر نان به سگ دهد و دنبال او برود.

— منصور به مهدی، پسرش گفت: مردم را ۳ گونه می توان رام کرد:

۱. عده ای گرسنه که دنبال تو بیایند.

۲. عده ای فراری که از ترس جان .

۳. عده ای در زندانها

تا حرکتی علیه تو نشود و تو حکومت خود را داشته باشی.

— عموی منصور به منصور گفت: گویا کلمه عفو به گوشت نخورده. گفت: عفو با حکومت جور نمی آید.

۲. منصور و تظاهر به دین

۱. منصور لباس وصله دار می پوشید و خودش هم وصله می زد. [اسد حیدر، ج ۲، ص ۴۷۸]

۲. روز عرفه خطبه ای خواند و چنان اظهار تقدس کرد و به مردم التماس دعا گفت.

۳. عبدالرحمن افریقائی هم شاگردی منصور بود. از او پرسید: حکومت من چگونه است؟ گفت: هر ظلمی بنی امیه کردند تو هم کردی به علاوه... ناراحت شد و او را از جلسه بیرون کرد.

۴. منصور عبور می کرد. دختر بچه یکی از طرفداران اهل بیت که زندان بود برای ترحم منصور زبان گشود تا شاید پدرش را آزاد کند. منصور سفارش کرد زندان پدر را تنگ تر کنند.

۴. فرزندان پیامبر (ص) را می کشت، ولی حصیر پاره و کهنه که یادگار شخص رسول الله (ص) بود در مکان خاصی با خادم مخصوص حفظ می کرد. و فقط هنگام

نماز با تشریفات برای نماز می آورد و می برد تا بگوید : من آثار پیامبر (ص) را حفظ می کنم!!!!

۵. به وعاظ می گفت : نصیحتم کنید و اشک می ریخت. به قول معروف کف تذبج و اخری تسبح.

۶. روایاتی جعل می کرد که پیامبر (ص) فرموده : اللهم اغفر لعباس و ولد عباس و لمن احبهمو اینکه عمر خدا را به مقام عباس (جد بنی العباس عموی پیامبر (ص)) قسم داد. حفاظ و محققان جعل و کذب بودن این روایت را ثابت کرده اند. [الامام الصادق (ع) اسد حیدر ، ج ۲]

۷. بنی العباس علمای درباری را تحریک می کردند که بگویند شیعه معتقد به الوهیت ائمه هست و افکار عمومی را علیه شیعه تحریک می کردند. و اینها را متهم به زنادقه و الحاد می کردند تا هرگونه ظلمی را روا دارند. [الامام الصادق (ع) ، اسد حیدر ، ج ۲]

۳. جنایات منصور نسبت به امام

— منصور از محبوبیت امام و گسترش حوزه علمی او نگران بود.

— هر چندی حضرت را به عراق احضار می کرد ، ولی خطر برطرف می شد.

— منصور از طریق جاسوسان ، شیعیان را تحت کنترل داشت و گاهی آنها را می کشت.

— امام از استخدام شدن شیعیان در دستگاه بنی عباس به شدت منع می کرد.

— از ارجاع امور به قضات آنها نهی می کرد.

— روزی منصور به امام نوشت ، چرا نزد ما نمی آیی؟

امام در جواب فرمود : دنیایی نداریم که برای آن از تو بیم ناک باشیم و تو آخرتی نداری که ما به آن امید وار. پس ملاقات ما با تو چه سود! — منصور نوشت : بیا و ما را نصیحت کن.

امام : اگر کسی

اهل دنیا باشد تو را نصیحت نمی کند. اگر هم اهل آخرت باشد نزد تو نمی آید.

— برای جلوگیری از مرجعیت امام صادق (ع)، بنی عباس مردم را به فقهای سازش کاری که شاگرد امام صادق (ع) بودند ارجاع می دادند.

— منصور، مالک بن انس را بسیار احترام می کرد و او را فقیه رسمی و سخنگوی بنی عباس اعلام کرد و کسی جز او حق فتوا نداشت.

— مالک به خاطر فشار منصور کتاب موطا را تالیف کرد. (شرح زرقائی بر موطا)

— منصور به مالک گفت: اگر زنده باشم کتاب تو را به همه جای دنیا می فرستم و مثل قرآن مردم را وادار به عمل به آن می کنم. [سیره پیشوایان. سید مهدی پیشوایی]

۴. برخورد منصور با نفس زکیه

— اواخر عمر امام صادق (ع)، محمد بن عبد الله بن الحسن (نفس زکیه) قیام کرد، منصور ریاح بن عثمان را فرماندار مدینه کرد.

— فرماندار مدینه مردم را جمع کرد و گفت: من افعی و زاده افعی هستم. اگر تسلیم نشوید همه را قتل عام می کنم.

— گروهی گفتند: ۲ بار پدرت به خاطر جرم تازیانه خورده، تو لایق نیستی و ما مطیع نیستیم.

— فرماندار جریان را به منصور نوشت و منصور در پاسخ نوشت: اگر تسلیم نشدند مدینه را قتل عام کن.

— فرماندار در مسجد مدینه بالای منبر تهدید منصور را خواند، مردم او را سنگ باران کردند و او گریخت.

— منصور به دنبال این جریان راههای مدینه را بست و مدینه را در محاصره اقتصادی قرار داد.

— و این محاصره تا خلافت مهدی پسر منصور ادامه داشت. [سیره

۳. مبارزه امام

۱. مشی سیاسی امام

۱. دفاع از حق

۲. امام از تولد تا حدود ۱۷ سال که عمر بن عبدالعزیز روی کار آمد شاهد ناسزا به علی (ع) بود و گاهی علوین را روز جمعه پای منبر مخصوصا جمع می کردند تا ناسزا را بشنوند.

۳. امام صادق (ع) با دیدن و شنیدن این وضع با جدیت مشغول دور نگاه داشتن حزب حق از تعاون به این احکام و از مخالطه با آنان و رفع نزاع نزد آنها و...بود.

۴. بعد هم که بنی عباس روی کار آمد بیش از ده سال امام مقارن بود با منصوری که سادات را در زندانی که شب و روزش یکی بود و...نگه می داشت. منصور هر لحظه خوف داشت علوین حکومتی تشکیل داده و امام صادق (ع) رهبری کند.

۵. از مخالفان بنی عباس گروهی که رهبران انقلاب بودند پیشنهاد رهبری را به امام صادق (ع) دادند، ولی حضرت نمی پذیرفت. چون به جریانات خوش بین نبودند و منتظر فرصت بهتری بودند.

۶. منصور خیلی تلاش کرد تا بلکه امام صادق (ع) را با خود همراه کند، ولی حضرت قطع پیوند و رابطه خود را علنی می کرد.

۷. با تمام ظلم و خفقانی که از طرف حکام بنی امیه می شد امام صادق (ع) در ارشاد مردم و خلوت کردن و ایجاد نفرت از بنی امیه کوتاهی نمی کرد و روایات متعدد که می فرمود: **أَيُّمَا مُؤْمِنٍ قَدَّمَ مَوْمِنًا فِي خُصْمِهِ إِلَى قَاضٍ أَوْ سُلْطَانٍ جَائِرٍ فَقَضَى عَلَيْهِ بِغَيْرِ حُكْمِ اللَّهِ فَقَدْ شَرِكُهُ فِي الْإِثْمِ** [کافی، ج ۷، ص ۴۱۱].

و اینها را طاغوت معرفی می کرد. **وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ** [نساء/ ۶۰]

و می فرمود: اتَّقُوا الْحُكُومَةَ فَإِنَّ الْحُكُومَةَ إِنَّمَا هِيَ لِلْإِمَامِ الْعَالِمِ بِالْقَضَاءِ الْعَادِلِ فِي الْمُسْلِمِينَ لِنَبِيِّ أَوْ وَصِيِّ نَبِيِّ [کافی، ج ۷، ص ۴۰۶].

و می فرمود: وَلَا تَزْكُنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا [هود/۱۱۳].

و در جواب نامه منصور که چرا از ما فاصله می گیری؟ می فرمود:

مَنْ أَرَادَ الدُّنْيَا لَا يَنْصَحُكَ وَ مَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ لَا يَضْحَبُكَ [کشف الغمه، ج ۲، ص ۲۰۸].

۸. منصور می گفت: امام صادق (ع) استخوانی است در گلوی من و اعلم مردم زمان است. [اسدحیدر، ج ۴، ص ۳۳۷].

۲. مبارزه با باطل

۱. حرکت های انقلابی علیه اموری می شد و پیشنهاد رهبری آن را به امام صادق (ع) می کردند. حضرت چون ابرو بودن حرکت را می دانستند و یا سوء قصد محرک را می دانستند و علم به نتیجه داشتند رهبری را نمی پذیرفتند. و حتی با بنی عباس که به اسم حکومت آل محمد و یاری آن به حزب خود سر و صورتی دادند همین گونه بودند. امام صادق (ع) از باطن کار باخبر بودند و در روایات متعدد پیش گویی فرمودند: که حکومت به دست بنی عباس می رسد و به سردم داران هاشمی فرمود: "خود را به زحمت نیاندازید، من می دانم که عاقبت کار چیست".

سدیر صیرفی به حضرت می گوید: شما چرا قاعدی؟ شما ۱۰۰ هزار یاور داری. امام با تعجب می فرماید: "اینها مخلص و فداکار نیستند".

۲. سیاست امام نسبت به حکام جور سیاست سلبی (تنفر و مبارزه منفی) بود راستی که کمک به ظلم به قول امام صادق (ع):
ولایه الوالی الجائر دروس

الحق كله و إحياء الباطل كله [تحف العقول ، ص ۳۳۲] .

۳. یکی از علاقه مندانش محضرش آمد که استخدام دستگاه شود ، نهی فرمود. آن شخص سوگند خورد که اگر استخدام شود ظلم نکند و اگر ظلم کرد زنش طلاق داده شود و بردگانش آزاد شوند تا بلکه امام اجازه استخدام بدهد. حضرت سر به آسمان برد و فرمود :

تَنَاوُلُ السَّمَاءِ أَيْسَرُ عَلَيْكَ مِنْ ذَلِكَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۰۷] .

۳. عدم تصدی رهبری انقلاب

۵. به امام صادق (ع) گفت : نصف دنیا طرفدار شما هستند چرا قیام نمی کنید؟ امام ساکت شد و با این شخص به سوئی حرکت کردند و به گله ای رسیدند. امام فرمود : "اگر به تعداد این گله یار می داشتیم ، قیام می کردم" . سدید صیرفی می گوید : رفتم شمردم ۱۷ عدد بود. [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۴۲ ، باب قله عدد المومنین] .

— امام پیشنهادات قیام را رد می کرد.

— امام گول آمار را نمی خورد ، گول شمشیر را نمی خورد.

— مساله اصلی این بود که طرفداران چقدر عقیده و چقدر اخلاص دارند.

— عباسیان کاری کردند که مردم آرزوی حکومت امویان را داشتند.

— منصور دوانیقی ۲۱ سال امام را در فشار گذاشت. [سیره پیشوایان] ،

۴. نهضت های علوی

۱. امام صادق (ع) با نهضت زید مخالف نبود و هنگامی که خبر شهادتش را شنید به شدت گریه کرده و انا لله گفت و فرمود :
" او همچون شهادتی است که در رکاب پیامبر (ص) و علی (ع) به شهادت رسیدند" . [اسد حیدر ، ج ۴ ، ص ۲۸۷] .

۲. از سال ۸۳ تا ۱۳۳ هجری

یعنی ۵۰ سال امام صادق (ع) شاهد جنایات بنی امیه بودند. شاهد قتل زید بن علی و به دار آویختن جسدش سالها. شاهد قتل فرزند زید، یحیی و شاهد جمع سادات پای منبر و سب علی (ع) و شاهد..... [الامام الصادق (ع) اسد حیدر].

۲. مبارزه علمی

۱. انقلاب فرهنگی

۱. مرحوم مفید، طبرسی، ابن شهر آشوب، شهید و.... مسئله ۴ هزار شاگرد امام صادق (ع) را نقل کرده اند. [اسد حیدر، ص ۶۷]

۲. و قال اسد حیدر: فقد اجمع العلماء علی انهم كانوا اربعه الاف. [ص ۶۹]

۳. در همان زمان تعلیم امام صادق (ع) ۱۰۰۰ نفر حدیث گو در کوفه با جمله حدیثی الصادق معارف اسلام را پخش می کردند. [اسد حیدر، ص ۱۰۱]

۴. با اینکه بنی امیه علنا و بنی عباس در خفا مکتب اهل بیت را می کوبیدند، و با اینکه بنی امیه افرادی را علم می کردند و مردم را به سوی او متوجه می کردند وقاضی و مفتی قرار می دادند که اسد حیدر در ج ۲، ص ۳۹۵ و ۳۹۶ نام ده نفر از این افراد را می برد و با این که خفقان به حدی رسید که قال علی (ع) ممنوع بود. می گفتند: قال ابوزینت و بعضی می گفتند: قال شیخ!!!

با همه اینها همین که دولت ضعیف شد، مردم دور امام صادق (ع) را گرفتند و حوزه ای تشکیل دادند با عظمت که حافظ ابوالعباس احمد بن عقده متوفی سنه ۲۳۰ کتابی مخصوص نام این شاگردان نوشته و عدد ۴ هزار نفر را با اسم نام برده و مرحوم طوسی تا ۳ هزار نفر اسم برده.

و این حوزه به حدی رونق گرفت که در کوفه ۹۰۰ نفر شیخ می گفتند ، حدثنی ابو جعفر.

۵. اسد حیدر نام ۷۵ نفر از مشاهیر را می برد و باقی را حواله می دهد به کتاب ذریعه ۶.

۶. اسد حیدر نام ده نفر از شاگردان امام صادق (ع) را ذکر می کند که در زمان خود حضرت در علوم مختلفه دست به تالیف زدند.

در موضوعات مختلف : ابان بن تغلب ، علی بن یقطین ، ابو حمزه ثمالی ، ابوبصیر ، علی بن حمزه ، اسماعیل بن ابی خالد ، مفضل ، هشام بن حکم ، محمد بن نعمان ، مومن طاق.

بعضی از این افراد مثل ابو حمزه ثمالی و ابوبصیر از امام باقر (ع) هم استفاده کردند.

۷. اسد حیدر در ج ۲ ، ص ۴۲۱ می گوید : اصحاب صحاح سته از ۳۰۰ نفر از رجال حدیث شیعه روایت نقل کرده اند.

۸. اسد حیدر در ج ۲ ، ص ۴۰۰ الی ۴۲۱ نام ۱۲۳ نفر از شاگردان امام صادق (ع) را که مشهور و صاحب مذهب و از بزرگان علماء و حاملین حدیث است نام می برد و عنایت دارد کسانی که اصحاب صحاح سته از این افراد نقل می کنند را معرفی کند و هنگام نام بردن هر یک می گوید که این را فلان صحاح روایاتش را نقل کرده و تاریخ وفاتش چه وقت است.

۹. در زمان امام صادق (ع) افکار مادی و سفسطه ها و مکتب شعله ور شده بود که افکار مسلمانان را خراب می کرد. و نیاز به یک قهرمان علمی بود تا نمل ها به مساکن خود روند. یکی از زنداقه مقداری آب و خاک در شیشه ای کرد و پس از مدتی کرم و پشه آورد. گفت

: من خالقم ، چون مقدمات پیدایش آن را به وجود آوردم. مردم جا خوردند. خبر به امام صادق (ع) رسید ، فرمود : "از او بپرسید این کرمها نرند یا ماده؟ و آمارشان چند تا است؟" فَبَيَّهتَ الَّذِي كَفَرَ [بقره/ ۲۵۸] .

احتجاجات امام با ابن ابی الجوجاء و... معروف است. [الامام الصادق (ع) اسد حیدر]

۱۰. و كان بيته كجامعه اسلاميه يزدهم فيه رجال العلم الى... ان انتشر ذره في جميع البلاد. قال مالك بن انس و كان كثير التبسم فاذا ذكر عنده النبي (ص) اصفر لونه و ما رايته يحدث عن رسول الله (ص) الا على طهاره و لقد اختلفت اليه زمانا فما كانت اراه الا على ثلاثه خصال : اما مصليا ، و اما صامتا و لا يتكلم بما لا يعنيه و كان من العلماء و العباد الذين يخشون الله. [الامام الصادق (ع) ، اسد حیدر]

۲. مشکلات انقلاب فرهنگی

۱. شاگردان امام صادق (ع) حدود ۱۰۰۰ نفر از کوفه بودند و از شام حدود ۱۰ نفر و از بلاد دیگر متفاوت بودند. از همه جا بیشتر کوفه بود و لذا حکام جور در انتخاب فرمانداران کوفه عنایت داشتند تا جنایت کارانی را بفرستند که بتوانند بهتر و با خشونت بیشتر مکتب اهل بیت را در کوفه بکوبند. لذا فرمانداران کوفه ، حجاج ، زیاد ، ابن زیاد و خالد القسری بودند. [ص ۲۹]

۲. چون در کوفه بیشتر توجه به امام صادق (ع) می شد ، سم پاشی برای کوبیدن شیعه در کوفه بیشتر می شد و لذا سر و صدای غلو (که شیعه اهل بیت را خدا می دانند) و

سر و صدای سب صحابه را در کوفه بیشتر به راه می انداختند تا سندی برای سرکوب کردن شیعه داشته باشند. [ص ۳۱]

۳. امام صادق (ع) می فرماید : "مغیره روایات پدرم رامی گرفت ، در آنها دخل و تصرف می کرد و دروغ عمدی در روایات می نوشت و سپس در میان شیعیان پدرم پخش می کرد. بدانید که تمام حرف های غلوآمیز که در روایت پدرم است از تصرفات مغیره است." [ص ۳۱]

۴. درباره شیعه گفتند : قوما احمق من الرافضه فانها يهود هذه الامه؛ زیرا همچون یهود که مخالف نصارايند رافضه مخالف اسلامند؛ زیرا همچون یهود که حکومت را در آل داود می دانند رافضه در آل علی بن ابیطالب می دانند و... [الامام الصادق (ع) ، اسد حیدر ، ص ۴۱]

۵. همه این ناراحتی ها که شیعه می کشید به خاطر روح استقلال و زیر بار نرفتن بود.

قال الانباری که ۱۴ بار نامه به حضرت رضا نوشت که اجازه بفرمائید استخدام دستگاه شوم و امام اجازه نفرمود. تا در نامه آخر امام فرمود : "اگر می توانی هنگام ماموریت ، قانون خدا و پیامبر (ص) را عمل کنی فبها". [ص ۴۴]

۶. وضع شیعه جوری بود که رجال نویسان می گفتند : فلانی صدوق است ، ثقه است ، حیف است که شیعه است یا اهل بدعت است (بدعت همان علاقه به اهل بیت بود!!!!) [الامام الصادق (ع) ، اسد حیدر ، ص ۴۵]

۳. دانشگاه امام صادق (ع)

۱. مقام علمی امام

با معرفت عامیانه و معرفت علمی معمولی ، نمی توان از مرحله معرفت شهودی وفناء فی الله سخن گفت. کسی که راه را نرفته و راه

را نمی شناسد ، چگونه می تواند از شناخت و معرفت فردی سخن بگوید که راه را شناخت و پشت سر گذاشت و برای دست گیری دیگران به جامعه انسانی برگشت؟

مقام علمی و انقلاب علمی امام صادق (ع) چیزی نیست که با معرفت انسانی معمولی یا معرفت کودکانه ، آن هم در قالب واژه ها بیان گردد.

به گفته تیموتی لیری (؟؟؟؟؟؟) " کلمات ، انجماد واقعیت هستند."

با واژه های سرد و یخچالی ، نمی توان به عاطفه ها گرما بخشید و عشق حقیقی را به قلم آورد.

با واژه ها ، در حد معرفت کودکانه ، نمی توان مقام علمی و انقلاب علمی و فرهنگی فردی چون امام صادق (ع) را شناخت یا شناساند.

کسی که "ذوفنون و ذو علوم" می باشد ، سخن گفتن در مورد مقام علمی و انقلاب علمی و فرهنگی وی کار آسانی نیست.

به هر تقدیر ، در این مقال و مقاله کوتاه ، تلاش شد تا سیمای انقلاب علمی امام به نوشتار درآید تا از این طریق بتوان به عظمت امام صادق (ع) و مقام علمی و انقلاب علمی وی واقف و آگاه گشت.

سخن از مقام علمی امام معصومی چون امام صادق (ع) ، سخن از "عشق حقیقی است."

عشقی که آغوشش همیشه و بر روی همه باز است.

به قول مولانا :

در این نوشتار مختصر ، در صدد برآمدم تا مقام علمی ، انقلاب علمی و گستره گرایش های مختلف علوم در دانشگاه بزرگ امام صادق (ع) را بررسی کنیم ، ولی در سده دوم هجری قمری ، آنقدر عظمت کار و استراتژی امام ، بزرگ بود که بعد از گذشت هزار و سیصد سال ، اگر یک انسان معمولی ،

بخواهد در مورد آن سخن بگوید ، با شرمندگی و خجالت مواجه می گردد. ما کجا و امام صادق (ع) کجا؟

ولی باید به قول معروف اشاره کرد که :

"عشق حقیقی نیازها و خواسته ها را تشخیص می دهد."

امید است جامعه بشری عموماً و جامعه شیعی خصوصاً ، نیاز خود به امامان معصوم را تشخیص دهند و از این دریای نورانی و پرفیض بهره ببرند.

۲. تحدی امام

همه امامان (ع) ، هم سان قرآن مجید ، صاحبان تحدی و مبارزه جویی بوده اند.

علی بزرگ (ع) ، بنیان گذار این " تحدی " بود. که از آن ، باید به " تحدی امامت " نام برد.

سخن آشنای علی (ع) که فرمودند :

سَلُونِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي [نهج البلاغه ، خطبه ۱۸۹] .

بهترین گواه بر این تحدی است. تحدی که همه انس و جن در مقابل آن اظهار عجز می کنند.

تحدی که فقط از دو قرآن ، یعنی : کتاب کریم (ثقل اکبر) و قرآن ناطق (ثقل اصغر) پذیرفته است.

اگر فضای حاکم بر جوامع عصر امامان (ع) آمادگی داشت ، امامان (ع) هر کدامشان آمادگی تحدی بزرگی داشته اند و می توانستند جوامع انسانی را به یک جامعه بزرگ آرمانی و ایده آل تبدیل کنند.

غیر از پیامبران و اهل بیت (ع) ، که در واقع (با معجزه علمی و علم لدنی) تحدی و مبارزه جویی می کردند ، کسی شایستگی ندارد چنین سخنی را ادعا بکند.

اکنون که (عصر ماهواره) را تجربه می کنیم ، چنین ادعایی از جانب هر کس صورت پذیرد ، خنده آورتر جلوه می کند....

در همین رابطه آیت الله جوادی آملی می فرمایند : تحدی ، اختصاصی به اعجاز قرآن کریم ندارد ، بلکه معجزات پیامبران

گذشته نیز همواره همراه تحدی بوده است و آن رسولان الهی همیشه به مردم زمان خود می گفتند که هر کس در حقانیت این معجزه تردید دارد و آنرا کاری بشری می داند نه از سوی خداوند ، اگر می تواند شبیه آنرا بیاورد.

تنها در یک صورت بین تحدی پیامبران (ع) و امامان (ع) فرق است که تحدی امامان از نوع سَلْمُونی قَبْلَ أَنْ تَفْقَهُدُونِیاست و تحدی پیامبران به صورت دیگر ، ولی در معنا و سیرت ، بین تحدی امامان و پیامبران فرقی وجود ندارد.

این معجزه علمی و تحدی امامان ، معجزه جاویدانی است که تا قیام قیامت ، پایدار و استوار خواهد ماند.

غیر از امامان (ع) ، احدی نمی تواند یک چنین ادعایی داشته باشد.

چون یک قانون الهی و علمی است كِهَانٌ تَعُدُّوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوْهَا [نحل/ ۱۸] .

اگر نعمت های خدا را بشمارید ، هرگز نمی توانید آنرا احصاء کنید.

هر چه زمان بگذرد و هرچه علم بشری رشد و پیشرفت بیشتری پیدا کند بشریت بیشتر متوجه اسرار حاکم بر عالم هستی خواهد گشت و به عجز و جهالت و ناتوانی خویش بیشتر واقف خواهد شد.

و بالاخره بشریت ، زمانی باید به جایی برسد که : (بداند که نمی داند.) و اعتراف به عجز و ناتوانی بکند.....

امام صادق (ع) ، کشف اسرار علوم و بحر حقایق می باشد.

در برابرش ، عقول به حیرت افتاده و زبان ها به گنگی گراییده است.

مقام علمی امام جعفر صادق (ع) ، تحدی تحسین آمیز و تحدی بزرگ بود. کسی که گنج علم و معرفت الهی و صاحب منتهای مقام علم و اصول است ، چگونه تحدی نکند.!!!!

کسی که با یک " استراتژی زیبا " اولین و بزرگ

ترین دانشگاه تاریخ را بنیان گذارد ، چگونه و چرا تحدی نکنند؟...

این سخن یک دوست نیست ، سخنی است که دوست و دشمن بدان اعتراف دارند.

در این رابطه عارف ، محی الدین ابن عربی می گوید :

(صلوات خداوند و ملائک و حمله عرش و جمیع خلقتش در زمین و آسمان ، بر استاد عالم و سند وجود ، مرتقای معارج و منتهای صعود ، بحر موج ازلی و صراط وهاج ابدی ، ناقد خزاین معارف و علوم ، عقول و نهایت فهول ، عالم اسماء و دلیل طرق آسمان وجود ، جامع حقیقی و عروه وثقای وثیقی برزخ و برازخ و جامع اضداد ، نور هدایت ارشاد خدا و مستمع قرآن از قایلش ، کاشف اسرار مسایلش ، مطلع شمس ابد ، جعفر بن محمد (ع) .

آلوسی می گوید :

ابوحنیفه از اهل سنت است و معترف است که اگر دو سال شاگرد امام صادق (ع) نبود ، هلاک می شد.

و در جای دیگر ابوحنیفه می گوید :

ما رایت افقه من جعفر بن محمد؛

هیچ مردی را فقیه تر از جعفر بن محمد ندیدم.

انقلاب علمی امام صادق (ع) چنان نضجی به خود گرفته بود که از همه شهرها و آبادی ها برای کسب علم و دانش به محضرش می شتافتند. در هر محفل و مجلس از سخنان درر بارش نقل می کردند.

موافق و مخالف ، حتی ملحدین و مادی های آن عصر تماما اذعان و اعتراف داشتند که آن امام عالی مقام در علم و دانش و فضائل و مکارم از تمام مردم جهان برتر و بالاتر است.

به هر صورت ، در مورد عظمت مقام علمی و انقلاب علمی و فرهنگی امام صادق (ع) آنقدر

مطالب گفته و نوشته شده که در تالیف مستقل باید بیان شود.

در پایان باید اعتراف کرد به اینکه: سَيَلُونِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي. شعار تحدی همه امامان (ع) است. مقام علمی و انقلاب علمی و فرهنگی امام صادق (ع) خود تحدی بزرگ است.

۳. پیشینه دانشگاه در اسلام

بعثت رسول اسلام (ص) با تحولات و تغییرات بنیادی، اصولی و بزرگ آغاز شد.

درواقع اسلام با یک انقلاب فرهنگی بنیادی آغاز شد و در یک برنامه زمان بندی شده طی بیست و سه سال، قرآن مجید می بایست توسط استاد بزرگ قرآن یعنی رسول اسلام (ص) برای عموم مردم، با یک "سبک و سیاق" ویژه ای تدریس و تفسیر می شد.

مکه و مدینه، دو سرزمین سنبلی و نماد گونه ای بودند که به صورت نمونه گیری، قرآن مجید در آن سرزمین نازل و تدریس و تفسیر شد. و گرنه "کتاب کریم" برای تمام اعصار و برای تمام عرصه های زندگی کل بشریت می باشد...

بعد از رحلت پیامبر اکرم (ص)، رسالت اسلامی از مرحله نبوت به مرحله دیگری به نام "امامت" تغییر یافت و هر کدام از امامان با یک استراتژی ویژه ای، به حفاظت از رسالت دست زدند. مثلاً امام سجاد (ع) با یک استراتژی بسیار زیبا، آغاز به کار کرد که سه محور اساسی و اصولی کار امام عبارتند از:

۱. دعا

۲. گریه!

۳. تربیت و آموزش بردگان و سپس آزاد ساختن آنها.

دانشگاه رسمی در تاریخ اسلام، از زمان امام باقر (ع)، پایه گذاری شد.

"پیشوای پنجم طی مدت امامت خود، در همان شرایط نامساعد، به نشر و اشاعه حقایق و معارف الهی پرداخت و مشکلات علمی

را تشریح نمود و جنبش علمی دامنه داری به وجود آورد که مقدمات تاسیس یک دانشگاه بزرگ اسلامی را که در دوران امامت فرزند گرامیش امام صادق (ع) به اوج عظمت رسید، پی ریزی کرد."

"امام صادق (ع)، با توجه به فرصت مناسب سیاسی که به وجود آمده بود، و با ملاحظه به نیاز شدید جامعه و آمادگی زمینه اجتماعی، دنباله نهضت علمی و فرهنگی پدرش امام باقر (ع) را گرفت و حوزه وسیع علمی و دانشگاه بزرگی به وجود آورد و در رشته های مختلف علوم عقلی و نقلی آن روز، شاگردان بزرگ و برجسته ای همچون: هشام بن حکم، محمد بن مسلم، ابان بن تغلب، هشام بن سالم، مومن طاق، مفضل بن عمر، جابر بن حیان و.... تربیت کرد که تعداد آنها را بالغ بر چهار هزار نوشته اند."

در واقع، امام باقر (ع) علوم را شکافت و هزار نفر جوان مستعد و دانش جوی لایق و شایق جمع آوری فرمود و بنیاد علوم و مکتب اسلام را بر وجود آنان بنا نهاد و اساس علم و دین را بر آنها تعریف نمود و حس طلب ایشان را تحریک کرد و به کسب دانش تحریص و تشویق فرمود و این هزار نفر، طلبه و سرمایه مکتب جعفری و مدرسه صادق گردیدند.

امام صادق (ع) با انتخاب استراتژی زیبا به نام دانشگاه، کار کرد و عملکرد پدر بزرگوارشان را "نهادینه" کردند و با به وجود آوردن "فرهنگ شیعی" شیعیان و اعتقادات ناب آنها را بیمه کردند.

امام صادق (ع)، از طریق دانشگاه بزرگ، بیش از سی

سال زحمت و رنج ، منابع و دایره المعارف بزرگ دینی را به وجود آوردند که همیشه در مراکز علمی بزرگ دنیا نور افشانی می کند.....

السلام علیک یا صادقاً مصدقاً فی القول و الفعل [جمال الأسبوع ، ص ۳۴] .

درود بر تو ای صادق مصدق در گفتار و کردار."

۴. علل تأسیس دانشگاه

امام صادق (ع) در سال صد و چهارده (۱۱۴) به امامت رسید.

دوران امامت او مصادف بود با اواخر حکومت امویان که در سال ۱۳۲ به عمر آن پایان داده شد و اوایل حکومت عباسیان.

به عبارت دیگر :

دوران امامت امام صادق (ع) ، مصادف و مواجه شد با عصری که سلسله سیاه (۴۱-۱۳۲) نود و یک ساله بنی امیه در حال فروپاشی بود و سلسله (۱۳۲-۶۴۰) پانصد و دوازده ساله عباسیان در حال شکل گیری.

عصر امام صادق (ع) ، منحصر به فرد بود. روزگاری که باید از آن به "عصر طلایی انقلاب علمی و فرهنگی" نام برد.

۱. روزگاری که باقی مانده اموی ، در حفظ مقام خویش و عملاً شهوات خود می کوشیدند و طرفداران بنی عباس برای روی کار آوردن آنها جد و جهد می نمودند.

. از آنجا که بنی امیه در این مدت گرفتار مشکلات سیاسی فراوانی بودند ، لذا فرصت ایجاد فشار و اختناق نسبت به امام شیعیان را (مثل زمان امام سجاد (ع)) نداشتند.

۳. عباسیان نیز چون پیش از دستیابی به قدرت ، در پوشش شعار طرفداری از خاندان پیامبر و گرفتن انتقام خون آنان عمل می کردند ، فشاری از طرف آنان مطرح نبود.

۴. از نظر فکری و فرهنگی نیز عصر امام صادق (ع) عصر جنبش فکری و فرهنگی بود. در

آن زمان شور و شوق علمی بی سابقه ای در جامعه اسلامی به وجود آمده بود و علوم مختلفی اعم از علوم اسلامی یا علوم بشری (عقلی و نقلی) پدید آمده بود، به طوری که هر کس که یک متاع فکری داشت به بازار علم و دانش عرضه می کرد.

بنابر این تشنگی علمی عجیبی به وجود آمده بود.

۵. آزادی و ضریب فکر و عقیده در اسلام.

۶. محیط آن روز، اسلامی، و یک محیط کاملاً مذهبی بود و مردم تحت تاثیر انگیزه های مذهبی بودند. تشویق های پیامبر اسلام (ص) به کسب علم، و تشویق های قرآن به علم، تعلم، تفکر و تعقل تأثیر خود را گذاشته بود.

. کشت زار علمی که به دست امام محمد باقر (ع)، شکافته و باز شده بود.

۸. تنوع علوم و تضارب آراء :

در این رابطه، دکتر سید جعفر شهیدی می گوید :

نیمه دوم سده نخستین هجری، عصر گسترش علم و پرورش عالمان در ایالت های اسلامی است.

از یک سو کتاب خانه های پزشکی، داروسازی، کیمیا (شیمی) از سریانی به عربی ترجمه شد و مواد اولیه در اختیار دانشمندان قرار گرفت، و آنان به بحث و تجربه در این علم ها پرداختند. از سوی دیگر بحث در علوم عقلی و مساله قضا و قدر و صفات باری تعالی که سالیانی چند و پیش از آن در کوفه آغاز شده بود رو به کمال نهاد. در پایان سده نخست، مکتب کلام در بصره و کوفه رونق فراوان داشت و گفتگو درباره خدا و صفات او، از علم، قدرت و اراده، سخن روز به شمار

می رفت. مدینه بیشتر مرکز تحقیق در علم فقه، قرآن و تفسیر بود.

امام متکلمانی نیز با تفکرهای خاص در این شهر به سر می بردند.

درعراق ابوحنیفه نعمان بن ثابت (۵۰-۸۰) هجری، مذهب فقهی خود را که براساس قیاس در احکام بود، پایه گذارد. در چنین دوره ای امام صادق (ع) چه رسالتی را در پیش رو داشت؟

۹. آمادگی آرمانی و تعالی بخش، در امام صادق (ع):

آمادگی علمی امام صادق (ع) در حدی عالی بود که در دوره نوجوانی، امام نظریه پردازی می کرد. نظریه های علمی هزار سال قبل را مطرح می کرد و قانون علمی بیان می کرد که در آن هزار سال از معاصران خود جلو بود.

صاحب بن عباد در همین رابطه می گوید:

در اسلام، دانشمندی بزرگتر از جعفر صادق (ع) به وجود نیامد.

۱۰. مذهب و عقاید و آراییی پس از سقیفه بالاخص بعد از جنگ نهروان و ظهور خوارج بروز کرد و به دنبال آن، شبهات و عقاید موهومی که توأم با خرافات بود به وجود آمد.

. در واقع، در عصر امام صادق (ع)، این سخن رسول الله (ص) که فرمودند:

ستفترق امتی علی ثلاث و سبعین فرقه کلهم فی النار إلا فرقه واحده [عوالی اللثالی، ج ۱، ص ۸۳].

"به زودی امت من، به ۷۳ فرقه تقسیم می شوند، جز یک فرقه و گروه، بقیه اهل عذاب و داخل آتش جهنم می شوند." مصداق داشت و متحقق شده بود.

عماد الدین حسین اصفهانی، شهیر به عماد زاده، در کتاب "زندگانی حضرت امام صادق (ع)" جلد دوم، ۱۷۴ فرق

اسلامی

را ذکر می کند که از میان این فرقه ها ، آنهایی که در عصر امام ششم فعالیت داشتند و متشکل و منشعب و مشارالیه بودند ، چهار فرقه بودند که عبارتند از :

۱. مرجئه ۲. معتزله ۳. شیعه (با شاخه های متعدد) ۴. خوارج.

۱۲. در واقع ، فتنه های فرهنگی که جرعه آن زیر "سقف سقیفه" زده شده بود با تمام توان ، به کار گرفته شده بود تا اسلام را به صورت "پوستین وارونه ، وحشتناک و در عین حال اموی پسند جلوه دهند ، در زمان امام صادق (ع) به بار نشسته بود.

۱۳. مدینه ، اولین شهری است که آل محمد (ص) را شناختند.... از این جهت اموی و عباسی به آنجا از آن جهت که اصحاب پیغمبر و خاندان رسول خدا (ص) در آنجا نشو و نما یافته اند؛ توجه داشته و می کوشیدند که در درجه اول ، هر فکری پیدا می شد ؛ تحمیل بر مردم مدینه کنند و لذا فقهای مدینه قابل اعتناء و اهمیت بوده و از طرف خلفا مقرر می داشتند و جلب توجه به آنها می شد.

در عهد عباسی که مرکز خلافت از دمشق به عراق رفت ، آنها فقهاء را زیر نظر خود گرفته تا آراء و افکار آنها را منطبق با تمایلات سیاست خود منطبق نمایند.

. استاد مرتضی مطهری ، در رابطه با عوامل موثر در نشاط علمی زمان امام صادق (ع) می فرمایند :

" در زمان امام صادق (ع) ، نشاط علمی فوق العاده ای پیدا شد و همان نشاط علمی منشا شد که "جنگ عقاید" داغ گردید و برای هر مسلمان پاک نهادی لازم بود که در این جنگ عقاید به سود اسلام

وارد شود و از اسلام دفاع کند."

سه عامل موثر در نشاط علمی زمان امام صادق (ع) ، عبارتند از :

۱. محیط آن روز اسلامی یک محیط صد در صد مذهبی بود و مردم تحت تاثیر انگیزه های مذهبی بودند.

۲. نژادهای مختلف وارد دنیای اسلام شده بودند که اینها سابقه فکری و علمی داشتند.

۳. عامل سوم که زمینه را مساعد می کرد " جهان وطنی اسلامی " بود ، یعنی اینکه اسلام با وطنهای آب و خاکی مبارزه کرده بود و وطن را وطن اسلامی تعبیر می کرد که هر جا اسلام هست آنجا وطن است و در نتیجه تعصبات نژادی تا حدود بسیار زیادی از میان رفته بود ، به طوری که نژادهای مختلف با یکدیگر هم زیستی داشتند و احساس اخوت و برادری می کردند.

به هر تقدیر ، در یک گیر و دار این گونه ، رسالت امام ، چه ایجاب می کرد؟!

امام صادق (ع) ، چه استراتژیی را می بایست انتخاب می کرد؟! با توجه به آنکه اسلام دین " کتاب محور " و " انسان ساز " است و رسالت امامت و امام هم بر آن محور می چرخد و زمینه هم برای " انقلاب علمی و فرهنگی " هموار است و معلم کبیر ، امام صادق (ع) هم استاد بی نظیر تمام قرنهای اعصار است ، چرا امام " از فرصت طلایی برای انقلاب فرهنگی " استفاده نکند؟!

چه استراتژی برای یک امام مناسب تر از " استراتژی دانشگاه " که یک امام معصوم مستقیماً خود ، معلم کبیر آن دانشگاه باشد و حرف هایی در آن بزند و بحث هایی در آن مطرح کند که هم سان قرآن دارای شان نزول ، تفسیر و تاویل باشد

، و برای همه زمان ها پیام داشته باشد؟!

این بود خلاصه ای از نکات لازم ، پیرامون " علل انتخاب استراتژی زیبا ، در قالب دانشگاه " که عوامل مختلفی زمینه ساز انتخاب این استراتژی بود. استراتژی خونین اما شیرین ، در قالب دانشگاه بزرگ.

۵. علوم در دانشگاه امام صادق (ع)

در این قسمت از گفته ، این نکته جالب توجه و قابل تذکر است که دانشگاه امام صادق (ع) را با هیچ دانشگاهی مقایسه نکنیم. مقایسه دانشگاه بزرگ دنیا ، مقایسه ای است بی مقیاس و قیاس مع الفارق.

اگر دانش بشری و دانشگاه در دنیا پیشرفت یافت ، که چنین هم هست ، و اگر دانش بشری به... تلویزیون ، ویدئو ، اینترنت ، ماهواره و... دسترسی پیدا کرد ، و اگر قرن و عصر حاضر را ، عصر سرعت ، عصر ارتباطات ، عصر اطلاعات ، عصر صنعت و تکنولوژی ، عصر تمدن و گفتگوی تمدنها ، نام می برند. در مقابل پیامدها و پدیده های بزرگی مانند : قرن دیوانه ، عصر استرس و بیماری صنعتی ، عصر جهنم روانی ، اعتیاد در اینترنت ، سرقت در اینترنت ، اختلاس در اینترنت ، فحشا و فتنه های فرهنگی در اینترنت ، فحشا و ماهواره و... هم مطرح است ، تا جایی که کارشناسان ، از پخش دو هزار کانال فیلم ماهواره ای خبر می دهند که اولاً قابل کنترل و پی گیری نیستند. و ثانیاً؛ اکثر آنها سر از فحشاء و فتنه بیرون می آورند.

با این مقدمه کوتاه ، اصل بحث را تعقیب می نمائیم تا با چشیدن قطره ای از اقیانوس بیکران دانشگاه معلم کبیر ، جان تشنه خود را سیراب سازیم.

ولی باید اعتراف کرد ، قصه

ما در این نوشتار، قصه کودکی را می‌ماند که برای کار بزرگ برخیزد و آن را به شوق تمام سامان بخشد، لیکن ثمره اهتمام او همان معرفت کودکانه است.

یکی از نکات جالب، پیرامون "دانشگاه امام صادق (ع)" بحث تنوع علوم و گستره گرایش‌های مختلف علوم است که در آن وجود داشت.

حضرت صادق (ع) از مقتضیات زمان و مکان استفاده کرده و مکتب جعفری را گشود و آن حقایق علمی را به مردم آموخت و آن درجات و مقام روحانی و دقایق لطیفه معنوی را که مولود و محصول علم و دانش است به مسلمین ارائه داد.

به هر تقدیر گستره گرایش‌های مختلف علوم در زمان امام صادق (ع) و در دانشگاه بزرگ وی آنقدر زیاد بود که در این زمینه ابن خلکان درباره جابر بن حیان چنین می‌نویسد:

ان لجابر بن حیان خمس ماه رساله ذکر انه تلقی ما فیها من علم عن الامام الصادق (ع).

او می‌گوید:

"من پانصد علم از امام صادق (ع) گرفتم و هزار ورق در آن فنون نگاهشتم."

در یک تقسیم کلی به سه دسته تقسیم می‌شوند که عبارتند از:

۱. علم الهی (عقلی).

۲. علم طبیعی (تجربی - حسی).

۳. علم ریاضی (عقلی - تجربی).

اما علم الهی (عقلی):

در این قسمت از علوم، گرایش‌های متعدد و متنوع در دانشگاه امام صادق (ع) تدریس می‌شد، که عبارتند از:

۱. علم قرائت قرآن.

۲. علم تفسیر.

۳. علم حدیث.

۴. علم فقه.

۵. علم کلام.

۶. علم فلسفه.

۷. علم روان درمانی و روان شناسی.

۸. علم ادبیات منظوم.

۹. علم تاریخ و باستان شناسی.

۱۰. علم درس اخلاق.

۱۱. علم حقوق.

۱۲. و.....

اما

علم طبیعی (تجربی - حسی) :

علوم طبیعی شامل تمام گرایش های علوم طبی (پزشکی) و طبیعی است که رشته های زیادی از آن علوم در دانشگاه امام صادق (ع) تدریس می شد.

محورهای مهم آن گرایش ها عبارتند از :

۱. زمین شناسی و جغرافیا.

۲. نبات شناسی (گیاه شناسی).

۳. علوم کشاورزی و فلاحت.

۴. جانورشناسی .

۵. نجوم شناسی و هیئت.

۶. علوم پزشکی و طبابت.

۷. کیمیا. شامل : فیزیک ، شیمی ، و مکانیک.

۸. علوم پزشکی ، شامل گرایش هایی مانند :

۱-۸. کالبد شکافی و تشریح بدن.

۲-۸. داروشناسی.

۳-۸. بهداشت فردی و اجتماعی.

۴-۸. میکروب شناسی.

۵-۸. معالجه امراض و...

بیماریها و دردهایی که امام علاج فرمود :

۱. سرفه ۲. سل ۳. گلودرد ۴. زکام ۵. بادهای داخل بدن ۶. درد مثانه ۷. درد مفاصل ۸. سلس البول ۹. اسهال ۱۰. عرق النساء
۱۱. جروح و قروح ۱۲. حصبه ۱۳. درد شکم ۱۴. درد پشت ۱۵. بواسیر ۱۶. طغیان بلغم ۱۷. یبوست مزاج ۱۸. کثرت عطش ۱۹.
مسمومیت ۲۰. وباء ۲۱. جذام - خوره ۲۲. برص ، پیسی ۲۳. بهق ۲۴. بله و رطوبت ۲۵. فلج ۲۶. لقوه ۲۷. خفقان ۲۸. درد

طحال ۲۹. ذات الجنب ۳۰. چشم درد ۳۱. سردرد ۳۲. موی چشم ۳۳. درد پا و رماتیسم ۳۴. ضعف باه ۳۵. عقرب زدگی و غیره ۳۶. تب ۳۷. درد دندان ۳۸. جنون و صرع ۳۹. دهان درد ۴۰. کرم معده ۴۱. اسهال خونی ۴۲. و.....

داروهایی که امام (ع) تجویز و استعمال نموده اند (گیاهان دارویی):

۱. سیاه دانه ۲. بنفشه ۳. قارچ ۴. فلفل سفید ۵. نشادر ۶. صبر ۷. کافور ۸. حنظل ۹. الکاشم ۱۰. ارز ۱۱. اسپند ۱۲. سماق ۱۳. جاورس ۱۴. شکر

۱۵. الکندس ۱۶. سرکه ۱۷. عنبر ۱۸. هلیله سیاه ۱۹. دارچین ۲۰. زنجبیل ۲۱. الکرث - نوعی سبزی ۲۲. گردو ۲۳. پنیر ۲۴. روغن ۲۵. مویز ۲۶. عناب ۲۷. شلغم ۲۸. کدو ۲۹. ترب ۳۰. کاهو ۳۱. کرفس ۳۲. سیر ۳۳. پیاز ۳۴. باقلا ۳۵. هویج ۳۶. سبزی ۳۷. و.....

اما علم ریاضیات (عقلی - تجربی و حسی) :

در این تقسیم هم ، گرایش های متعدد و متنوع در دانشگاه بزرگ امام صادق (ع) ، بزرگ معلم کبیر ، تدریس می شد که از جمله شاخه های آن عبارتند از :

۱. هندسه ۲. حساب ۳. جبر و مقابله ۴. مثلثات ۵. مکانیک اعداد و حروف ۶. عقود ۷. انامل و.....

روان پزشکی - روان درمانی :

امام صادق (ع) ، ذوفنون و ذوعلوم بود.

معلم کبیر بی نظیر بود و خواهد بود.

معلم عوالم و جهانیان بود.....

روان شناس و روان پزشکی علی مقام و آرمانی بود.

از لابلا و لایه های کلام نورانی امام صادق (ع) ، روان درمانی ، روان پزشکی و بهداشت روانی موج می زند و می بارد.

نمونه هایی از روان پزشکی امام صادق (ع) عبارتند از :

۱. درمان غضب ۲. درمان کذب و دروغ ۳. درمان حسد ۴. درمان خود ستایی ۵. درمان خلف وعده ۶. درمان زیاده خواهی و تکاثرطلبی ۷. درمان مرء و جدال ۸. درمان مد پرستی ۹. درمان تجمل پرستی ۱۰. درمان خود باختگی ۱۱. درمان بد اخلاقی ۱۲. و.....

این بود مروری کوتاه و فهرست وار بر گستره مختلف علوم ، در دانشگاه بزرگ امام صادق (ع) اما باید اعتراف و اذعان داشت که "نمی" از آن اقیانوس بیکران نمایان و نمودار نگشت.

مدرسه

علمیه و دانشگاه جعفریه که در نیمه دوم قرن دوم تاسیس شده ، بیش از سیزده قرن ادامه دارد و حوزه علمیه آن منشعب به هزاران کشور و شهرهای اسلامی شده و دست به دست منتقل و توسعه داده می شود.

در مدرسه علمیه جعفری بیش از دوازده هزار دانشجو تربیت شد (حدود سی و چهار سال در مکتب امام جعفر صادق (ع) که از کلاس اول تا آخرین حد اجتهاد و استنباط به رهبری امام پیمودند و آنها جهان اسلامی را از علم و دانش سیراب کردند.

چهار هزار نفر آنها در یک عصر شروع به تدریس و آموختن و یک صدا گفتند : حدثنا جعفر بن محمد الصادق (ع) .

در پایان باید متذکر شد که :

اهمیت مکتب جعفری در این بود که شاگردان خود را ، اول تربیت می کرد و آنگاه تعلیم می نمود و همه را چنین آموخت که علم را برای (عمل) بخوانند و دانش را برای خدمت به دین و حفظ شرافت نفس و ناموس اجتماع فرا گیرند.

ولی باید سوال کرد که ، با وجود این همه عظمت ها و قداست ها ، گناه این همه عقب افتادگی و واپس گرایی افراد و ملتها از آن کیست و به حساب کیست!؟

خلاصه و نتیجه :

وقتی با فضای فکری قرن دوم ، زندگی علمی ، استراتژی و انقلابی علمی و فرهنگی امام جعفر صادق (ع) بررسی می گردد ، بسیار عظمت آفرین است. آن همه گرایش ها ، در یک دانشگاه ساده (از نظر ساختمانی) و بسیار کم هزینه ، معجزه آسا است. تدریس رشته ها و گرایشهای مختلف و متنوع ، به روز و نیاز روز و کاربردی

در یک فضای علمی بسیار ساده ، بی آرایش و بسیار کم هزینه ، آن هم در سده دوم بسیار مهم و جالب توجه و تعجب آمیز است.

اگر دانشگاه امام صادق (ع) ، از نظر مدت زمانی و با اهداف و برنامه امام ، بدون هیچ مانع تراشی و وقفه استمرار پیدا می کرد ، تا به چه درجه ای از رشد علمی و فرهنگی می رسید و انسان های جهان چه بهره هایی از آن استاد ، از آن شاگردان و از آن دانشگاه می بردند؟! اگر آن دانشگاه با همان هدف و برنامه ، در سراسر دنیا شعبه و شاخه می زد چه؟ آن وقت سر نوشت فرهنگ به کجا ختم می شد؟!... تفکر بزرگی را طلب می کند!

۶. سخنان امام خمینی

"من به تمام جهان با قاطعیت اعلام می کنم که اگر جهان خواران بخواهند در مقابل دین ما بایستند ، ما در مقابل همه دنیای آنان خواهیم ایستاد و تا نابودی تمامی آنان از پای نخواهیم نشست ، یا همه آزاد می شویم و یا به آزادی بزرگتری که شهادت است می رسیم." [پیام حج مرداد ۶۶] .

"امریکای جهان خوار باید بداند که ملت عزیز و خمینی تا نابودی کامل منافعش او را راحت نخواهند گذاشت و تا قطع هر دو دست آن به مبارزه خدایی خود ادامه خواهند داد...." [۱۶/۳/۶۰]

"توطئه خارجی بر علیه افراد نیست..... امریکا بر ضد اسلام است و از اسلام صدمه خورده نه از افراد...نه از من سیلی خورده ، نه از آقای رئیس جمهور سیلی خورده است نه از اشخاصی که در مجلس هستند و نه دولتها ، از اینها سیلی نخورده است ، از این زاغه

نشینها سیلی خورده است ، از این ملت سیلی خورده است و او در صدد این است که اگر توطئه کند ، بر ضد ملت توطئه کند نه اینکه بر ضد من یا بر ضد کس دیگر... [۱۵/۵/۵۹] .

"خدا نیاورد آن روزی را که سیاست ما و سیاست مسئولین کشور ما پشت کردن به دفاع از محرومین و رو آوردن و حمایت از سرمایه دارها گردد واغنیاء و ثروتمندان از اعتبار و عنایت بیشتری برخوردار بشوند. معاذ الله که این با سیره و روش انبیاء و امیر المومنین (ع) و ائمه اطهار علیهم السلام سازگار نیست ، دامن حرمت و پاک روحانیت از آن منزّه است و تا ابد هم باید منزّه باشد." [اول ذی حجه ، ۱۴۰۷] .

"مساله حفظ نظام جمهوری اسلامی در این عصر و با وضعی که در دنیا مشاهده می شود ، ... از اهم واجبات دینی و شرعی است که هیچ چیز با آن مزاحمت نمی کند و از اموری است که احتمال خلل در آن عقلا منجز است." [امام خمینی ، ۲۲/۱۱/۳]

۷. تطبیق زندگی امام صادق (ع) با امام خمینی

از شاگردش امام خمینی (ره) بحثی به مناسبت شهادت امام صادق (ع) که مصادف با ۲۲ بهمن در تلویزیون ارائه شد.

۱. آغاز و جرقه انقلاب از شهادت امام صادق (ع) (سال ۴۲ روز شهادت در مدرسه فیضیه به مناسبت شهادت امام صادق (ع) ، آیه الله گلپایگانی جلسه ای گرفتند که چماقداران شاه ریختند و زدند و کشتند.....

۲. نهضت علمی امام صادق (ع) و شاگرد پروری او :

تربیت شاگردی چون امام خمینی (کشف استعداد ، استخراج استعدادها ،

ذوب استعدادها و...)

۳. امام صادق (ع) احیاء کنندۀ مکتب اهل بیت (ع) شد.

خمینی احیاء کنندۀ اسلام شد.

۴. حمایت امام صادق (ع) از انقلابیون (نظیر حرکت زید بن علی)

حمایت امام خمینی (ره) از انقلابیون (نظیر مسلمانان فلسطین)

۵. حمایت امام صادق (ع) از خانواده های شهداء حرکت زید. (به ابو خالد واسطی هزار دینار داد که به خانواده شهداء

برساند.) [ارشاد مفید ، ص ۲۵۲]

امام خمینی و تشکیل بنیاد شهید.

۵. ممانعت امام صادق (ع) از غلو.

جلوگیری امام خمینی از ستایش نابه جا.

۶. پاسخ امام صادق (ع) به شبهات.

پاسخ امام خمینی به کسروی و نوشتن کشف الاسرار.

۷. دعوت امام صادق (ع) از بزرگان.

نامه امام خمینی به گورباچف.

۸. بودجه ای که امام صادق (ع) در اختیار گذاشت تا اصلاح ذات البین و رفع اختلاف کند.

امام خمینی بودجه ای به دادستان کل کشور برای همین منظور داد. (ناقل خوئینی ها)

۹. توجه امام صادق (ع) به نماز روز آخر عمر و پیاملا ینال شفاعتنا من استخف الصلوه

توجه امام خمینی به نماز روزهای آخر عمرش که چرا ده دقیقه از اول وقت گذشت و مرا بیدار نکردی.

۱۰. امام صادق (ع) و نشر دین به نقاط گوناگون.

خمینی و تبلیغ اسلام.

۱۱. امام صادق (ع) را بعد از رحلت فرزندش دیدند و پرسیدند : شما در ایام مریضی فرزند نگران ، ولی الآن آرامید؟ فرمود (ع) : در ایام مریضی مسئول بودیم ، ولی مرگ حتمی از مقدرات الهی است.

امام خمینی (ره) برای مرگ فرزندش مصطفی فرمود : از الطاف خفیه بود.

۳. مبارزه تبلیغاتی

— معروف ترین شعرائی که معاصر امام صادق (ع) بودند ، فرزدق ، حمیری ، کمیت بودند.

و فرزدق حدود ۴۰ سال پس از

امام زین العابدین (ع) زنده بود که به خاطر قصیده معروفش مورد غضب هشام قرار گرفت و زندانی شد و نامش از دیوان حقوق بگيران حذف شد، ولی امام سجاد (ع) مخارج همه عمر او را تامین کرد. [بحار، ج ۴۶، ص ۱۴۱].

۱. مناظره: مگسی چند بار بر صورت منصور نشست و منصور او را رد کرد. ناگهان امام صادق (ع) وارد مجلس منصور شد. منصور پرسید: خدا چرا مگس را آفریده؟ فرمود (ع): "برای آنکه ستمگران را ذلیل کند". [کشف النعمه اربعی، ج ۲، ص ۳۷۰ و مناقب ابن شهر آشوب، ج ۴، ص ۲۵۱].

۲. خطابه

۳. شعر

۴. مکاتبه.

۵. تبلیغ عملی:

۱. عن عبد العزيز القزاز قال كنت أقول فيهم بالربوبية فدخلت على أبي عبد الله (ع) فقال لي يا عبد العزيز ضع لي ماء أتوضأ ففعلت فلما دخل قلت في نفسي هذا الذي قلت فيه ما قلت يتوضأ فلما خرج قال يا عبد العزيز لا تحمل على البناء فوق ما يطبق فينهدم أنا عبید مخلوقون [كشف الغمه، ج ۲، ص ۱۹۱].

روزی یکی از غلامه خدمت امام صادق (ع) رسید. امام فرمود: آبی بیاور تا وضو بگیرم. او آورد و امام مشغول وضو شد. شخص غالی (عبد العزیز قزاز) می گوید: با خود گفتم؛ این همان است که می گفتم خدا است و اکنون مشغول وضو گرفتن است.

امام پس از وضو فرمود: بر بنای ساختمان بیش از طاقت بار مگذار که ویران می شود.

ما مخلوق خداییم.

امام در این عمل با تقاضای آب و با تشبیه ساختمان و با وضو گرفتن برای عبادت خدا

، تفکر آن شخص غالی را محکوم کرد.

۴. مشکلات امام

۱. وجود افراد مغرض

۱. در زمان اهل بیت

یکی از مشکلات اهل بیت برخورد با افرادی بوده که به شخص ائمه یا مکتب آنها تهمت هایی می زده اند ، مثلا :

۱. معاویه ، کعب الاحبار (یهودی بود و زمان عمر اسلام آورده بود) را به عنوان قصه گو علم کرده بود و او مسیر حوادث را تغییر می داد و اسرائیلیات را وارد اسلام می کرد.

۲. مامون نشر داد که امام رضا (ع) گفته تمام مردم برده ما هستند. حضرت انکار کرد و فرمود : "این تهمتها برای آن است که مردم را با ما بدین کنند".

۳. امام حسن (ع) به پیروی از پدر بزرگوارش به خانواده های ایتم سرکشی می کرد و بدین وسیله محبوبیتی پیدا کرد. دستگاه تهمتی زد که او در همه خانواده ها زنی گرفته تا بدین وسیله از محبوبیت امام حسن (ع) بکاهد.

۴ سوسن نصرانی اظهار اسلام می کند و افکاری را در میان مسلمانان انتشار داد و سپس به نصرانیت بر می گردد. آمَنُوا وَجَهَ النَّهَارِ وَ اَكْفَرُوا آخِرَهُ [آل عمران/ ۷۲] .

ابن کلاب نیز در جلسه ، درس مسلمانان و مطالب آنها را گرفته و با تصرفاتی بازگو می کرد تا جائی که گفته شده که اگر زنده می ماند خطرش گروه...را می گرفت. [ص ۳۷۳]

۵. یکی از افراد خطرناک بزيع بن موسى (رئيس فرقه بزيعيه) بود که ادعای نبوت می کرد و ادعای معراج و این که خدا بر سر او دست کشیده و.... [ص ۳۷۷ اسد حيدر ، ج ۴ ، ص ۳۶۹ و ۳۸۹] .

۲. در زمان امام صادق (ع)

۶. ابی الخطاب یکی از روسای غلاه (نشر

میداد که ائمه مقام خدائی دارند) امام صادق (ع) فرمود : عن عيسى بن أبي منصور ، قال سمعت أبا عبد الله (ع) و ذكر أبا الخطاب فقال اللهم العن أبا الخطاب فإنه خوفني قائما و قاعدا و على فراشي اللهم أذقه حر الحديد. [رجال الكشي ، ص ٢٩٠] .

عن أبي بصير ، قال قلت لأبي عبد الله (ع) إنهم يقولون قال و ما يقولون قلت يقولون تعلم قطر المطر و عدد النجوم و ورق الشجر و وزن ما في البحر و عدد التراب ، فرفع يده إلى السماء ، و قال (ابو بصير به امام صادق (ع) عرض می کند طرفداران ابو الخطاب شایع کرده اند که شما عدد قطرات باران و ستارگان و... را می دانید. امام دست بلند کرد و سبحان الله گفت و فرمود :) سبحان الله سبحان الله لا و الله ما يعلم هذا إلا الله. [رجال الكشي ، ص ٢٩٩] .

٧. یکی دیگر ، بشار الشعیری ، از رهبران کفر ، می گفت : علی (ع) رب است.

٨. معمر النهدی نیز یکی از سران کفرو طرفدارانی داشت و تمام شرب خمر و زنا و سرقت را حلال کرده بود.

٩. خمره الزیدی نیز یکی از سران کفر که می گفت : امام باقر (ع) در هر شب نزد من می آید و امام صادق (ع) او را شیطان معرفی نمود و به او لعنت می کردند.

١٠. ابو منصور عجلی می گفت : من پیامبرم و به معراج رفته ام. جبرئیل بر من نازل شده و مبعوث بر تاویل هستم و مخالف این فکر ، مشرک و واجب القتل است. [ص ٣٨٤]

١١. بیان نیز نام یکی از کذابین

زمان امام بود و گروهی می گفتند که او پیامبر است و نامه به امام باقر (ع) نوشت که به من ایمان بیاور تا سالم بمانی و رشد کنی و نجات یابی. تو نمی دانی که خدا کجا رسالت را قرار داده؟ من به تو اتمام حجت کرده ام. وقد اعذر من انذر [اسد حیدر، ج ۴، ص ۳۶۹ تا ۳۸۹].

۱۲. مغیره بن سعید (که در زمان امام باقر (ع) و امام صادق (ع) بود) نیز از کسانی بود که قدرتی در دست بردن به روایات داشت. او نیز درباره علی (ع) غلو می کرد و او را تا الوهیت بالا می برد و از جمله رواه از او نقل کرده اند که گفته فرات و هر نهری یا چشمه ای که در او نجاست افتد نجس می شود.

۱۳. بنان بن سمعان نیز از کذابین بود که به اهل بیت دروغ می بست.

۱۴ مرکز فعالیت غلاه، کوفه بود. چون در آنجا اهل بیت پیروان بیشتری داشتند.

خلاصه ناله امام صادق (ع) از دست این افراد (این دسته از غلاه خواب را از سر امام صادق (ع) برده اند).

و إن قوما كذبوا على ما لهم أذاقهم الله حر الحديد فوالله ما نحن إلا عبید الذی خلقنا و اصطفانا ما نقدر علی ضر و لا نفع إن رحمننا فبرحمته و إن عذبنا فبذنوبنا ، و الله ما لنا علی الله من حجه و لا - معنا من الله براءه و إنا لمیتون و مقبورون و منشرون و مبعوثون و موقوفون و مسئولون ، ویلهم ما لهم لعنهم الله فلقد آذوا الله و آذوا رسوله (ص) فی قبره و أمير المؤمنین و فاطمه و الحسن و الحسین و

علی بن الحسین و محمد بن علی (صلوات الله علیهم) و ها أنا ذا بین أظهرکم لحم رسول الله و جلد رسول الله أبیت علی فراشی خائفا و جلا مرعوبا ، یأمنون و أفرع و ینامون علی فرشهم و أنا خائف ساهر [رجال الکشی ، ص ۲۲۵] .

۱۵ _ غلو :

یکی از گرفتاری های امام صادق (ع) این بود که مغیره بن سعید ادعای اتصال و شاگردی امام باقر (ع) را داشت و نسبت های دروغی را در میان مردم به راه می انداخت و در روایات امام باقر (ع) تحریف هایی می کرد و امام صادق (ع) را خدا معرفی می کرد و امام صادق (ع) با سخنانی در ملاء عام او را رسوا می کرد و طرح او را باطل و از جمله فرمود :

من قال إنا أنبياء فعلیه لعنه الله ، و من شك فی ذلك فعلیه لعنه الله . [رجال الکشی ، ص ۳۰۱] .

و می فرمود : ما فعل بزيع فقلت له قتل ، فقال الحمد لله ، أما إنه ليس لهواء المغيريه شيء خيرا من القتل لأنهم لا يتوبون أبدا . [رجال الکشی ، ص ۳۰۵] .

داستان غلو را سیاست به وجود آورد تا افکار عموم مسلمانان را به شیعه بدبین کند در حالی که روایات شیعه کاملا غلو را می کوبد و فقه شیعه غالی را کافر و نجس و مشرک می داند و امام صادق (ع) با این درگیری غلاه داشت . [الامام الصادق (ع) ، اسد حیدر]

۲. کثرت عقاید مختلف

۱. وجود فرقه ها و عقاید متضاد

در زمان امام صادق (ع) فرقه های زیاد و عقاید متضاد هر یک جولانی داشتند. مثلا خوارج به حدود ۲۰ فرقه

تقسیم شدند (گرچه همه اتفاق در چند چیز داشتند :

۱. انتخاب رهبر به دست بشر است با شرائطی....

۲. هر که واجبی را عمدا یا سهوا یا اجتهادا یا تقلیدا ترک کند کافر است. و همه بالاتفاق علی (ع) را کافر می دانستند!

وهمچنین معتزله دارای جولانی بود. پیدایش معتزله از زمانی آغاز شد که واصل بن عطاء از مجلس درس حسن بصری به خاطر گفتگویی در مسئله ای اعتزال یافت و بعد مکتبی تشکیل داد و دارای حدود ۱۵ فرقه شدند و همچنین مرجئه پیدا شدند.

مرجئه طرفدار روح امید و رجاء بود. برخلاف معتزله که طرفدار روح وعید بودند و مرتکب گناه را فاسق و کافر می دانستند و مرجئه ۵ فرقه شدند و هم چنین جبریه و مفوضه و غلاه از فرقه هایی بودند که هر یک سر و صدائی و طرفدارانی داشتند... [اسد حیدر، ج ۲، ص ۱۱۳ تا ۱۲۶].

۱۷. مخفی نماند که در معتزله دو رهبر است به نام جعفر که به پیروانشان جعفریه گفته می شود و دارای افکار خلاف هستند. و نباید آنها با جعفریه شیعه مشتبه شود. [ج ۲، ص ۱۰۷].

۲. ظهور مذاهب اربعه

۱. سیمای مذاهب اربعه

۱. بیش از ۵۰ نوع فکر و سلیقه و اظهار نظر توسط افرادی چون سفیان ثوری، شعبی، حسن بصری و... پیدا شد. [ص ۱۶۰]

۲. مذهب ابوحنیفه توسط ۴ نفر پیشرفت. ابو یوسف قاضی، محمد بن حسن شیبانی، زفر بن هذیل، حسن بن زیاد لولوی.

۳. از ابوحنیفه کتابی در دست نیست و اصحابش مذهبش را نوشتند.

۴. می گویند مالک بن انس رهبر مالکی ها دو سال در شکم

مادر بود.

۵. ظهور ابی حنیفه در عراق و ظهور مالک در حجاز بوده.

۶. همین مالک در زمان یکی از ولایه مورد غضب قرار می گیرد و ۵۰ شلاق می خورد و برهنه مورد توهین قرار می گیرد. ولی در زمان والی دیگر مورد احترام و... و این است که هر کجا با سیاست حکام موافق شادی چنین می شود و هر کجا نشدی چنان می شود.

۷. منصور دوانیقی به مالک فشار می آورد که کتابی بنویسد ، او امتناع می کند تا منصور به او می گوید : امروز از او اعلم تر نیست و مالک شروع به نوشتن کتاب موطا (یکی از ۶ کتاب اهل سنت) می کند.

۸. برای تغییر مسیر از اهل بیت (ع) مالک را بزرگ می کنند ، حتی هارون الرشید برای شنیدن حدیث مالک روی زمین می نشیند و به والی مدینه امر می کند که هرگز تصمیمی را بدون دخالت و نظارت مالک نگیرد. [الامام الصادق (ع) ، اسد حیدر]

۹. از طرف دولت ، گارد محافظ برای مالک معین کرده بودند و اگر کسی بیش از چند سوال می کرد او اشاره می کرد و مامورین سائل را بیرون می انداختند. [ص ۱۶۵]

۱۰. انتشار مذهب مالک توسط قضاة و سلطان اندلس آن هم با زور و قهر شد. [ص ۱۶۶]

۱۱. تمام مورخان پیشرفت مکتب مالک را با قهر پذیرفته اند. [ص ۱۶۷]

۱۲. مذهب شافعی که منسوب به محمد بن ادریس است اولین بار در مصر ظاهر شد و حکام پذیرفتند و مدارس برای فقه شافعی ساختند و انتشار آن نیز با سیاست بود به جوری که شافعی وارد مصر شد در حالی که

حامل نامه ای بود از هارون الرشید به والی که سفارش شافعی را کرده بود. آفرین به مذهبی که از طرف هارون الرشید سفارش می شود.

۱۳. مذهب حنبلی مربوط به احمد بن محمد بن حنبل وهو آخر المذاهب لتاخره زمانا فی الحدوث و هو اقل المذاهب انتشارا و اکثره بالشام و العراق.

اسد حیدر ۸ نفر از شاگردان ممتاز و مشهور مالک را نام می برد.

برای مذهب مالکی ۴ کتاب است که سخنان مالک آمیخته با اجتهادات شاگردان او با یک سری قیاس به هم آمیخته.

هم ابو حنیفه و هم مالک از امداد مستقیم دولت برخوردار بودند و در فقه هر کدام ، مطالبی از فقه دیگر به دست شاگردانشان وارد شده.

۲. انحصار دین در مذاهب اربعه

آیا انحصار در مذاهب اربعه تحجیر فکر نیست؟

آیا انتشار و تبلیغ اربعه توسط حکام زور چه تفسیری دارد؟

خود مالک می گوید : من گاهی خطا می روم. [ص ۱۷۰]

خود ابوحنیفه می گوید : کسی اگر رای خلاف آورد من می پذیرم. [ص ۱۷۰] .

خود شافعی می گوید : اگر حدیث صحیحی بر خلاف گفته ام بود کلام مرا به دیوار نزنید. [ص ۱۷۰]

خود احمد حنبل می گوید : انسان از خطا سالم نیست. [ص ۱۷۰]

رئیس قضاة خواست اجتهادی علیه مشایخ کند ، احضار شد و امر به توبه شد از سوی حکام!!!

کسی که اجتهاد مشایخ را قبول نکند ، شهادتش مردود بوده و حق تدریس و خطابه و امامت و.... ندارد. [ص ۱۷۱]

همین که حاکمی به سوی یکی از مذاهب گرایش پیدا می کرد و نان و آبی بهتر پیدا می شد گاهی پیروان مذهبی از مذهبشان دست کشیده و مذهب دیگری

را انتخاب می کردند تا خود را به سلطان نزدیک کنند و از مزایای مادی بهره مند شوند.

راستی ، تقلید از ۴ نفر ، در قرآن آمده یا در حدیث؟ یا خود ائمه اربعه این انحصار را آورده اند؟ یا دست سیاست؟

راستی ، اصلاً نظر إلى ما قال و لا تنظر إلى من قال [فرج المهموم ، ص ۲۲۰] .

چه می شود؟

راستی تقلید از ۴ نفر ، شخصیت پرستی نیست؟

راستی تقلید از ۴ نفر ، کوبیدن شخصیت دیگران نیست و تضييع حق علمی و فکری و انسانی نیست؟

گاهی فقهاء و مقلدین دلیل محکم بر ضعف امام خود پیدا می کنند و مع ذلك جبراً پیروی می کنند آیا این آزادی فکری است؟

اگر فرض کنیم عمر ائمه اربعه طولانی می شد تا الان آیا عمیق تر و روشن تر نمی شدند و مسائل بیشتری را کشف نمی کردند. اکنون که آنها مرده اند باید حقائق کشف شده و عمق و روشن فکریها جامد بماند. آری ، انحصار مسئله ای بود سیاسی تا

حکام زور اطمینان داشته باشند.

منصور به مالک بن انس می گوید : اگر از والی مدینه ، مکه ، حجاز و... نسبت به رعیت خلاف دیدی ، نامه برایم بنویس تا آنها را تنبیه کنم!!! (گویا مالک مامور منصور است) [ص ۱۱]

علاقه به ائمه اربعه نزد اهل سنت گاهی به جایی می رسید که حدیث صحیح پیامبر (ص) را به خاطر نظریه امام مذهب رد می کردند!!! [ص ۱۳]

۳. کتمان فضائل امیر المؤمنین

بگذریم که مالک (به خاطر خشنودی منصور و شرطی که منصور کرده بود که در روایاتش از علی (ع) چیزی نگوید.) می گوید : علی (ع) از دیگر صحابه فضیلتی ندارد.

و در موطاء خودش حتی یک حدیث از

علی (ع) نقل نکرده. [ص ۵۶۵]

به قول استاد ابوزهره : گمان ندارم که مالک ، فضائل علی (ع) را نداند ، ولی به ساز معاویه و بنی العباس می رقصد. [ص ۵۶۸]

۳۳. شیعه را در عرف آنها به کسی می گویند که محبت علی (ع) داشت و رافضی را به کسی که علی (ع) را افضل صحابه می داند.

و بگذریم که قرطبی می گوید :

فضیلت خلفاء به ترتیب خلافت آنها است. اول ابوبکر ، بعد عمر ، بعد عثمان ، بعد علی (ع) ،

۳۴. منصور ، خودش فضائل علی (ع) را نقل می کند و خودش راوی حدیث غدیر است و اولین بار مردم را به اسم اهل بیت (ع) دعوت می کرد ، ولی بعد کار به جایی رسید که بنی امیه را عظمت می داد. [ص ۵۶۹]

۳۵. از عایشه پرسیدند : کدام صحابه بهترند؟ گفت : ابوبکر ، عمر و... پرسیدند : علی چطور؟ گفت : شما از صحابه پرسیدید علی (ع) نفس پیامبر (ص) است. اشاره به آیه مباهله. فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ أَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهُلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ [آل عمران / ۶۱] .

۳۶. احمد حنبل به فرزندش گفت : علی از اهل بیت است. قال عبد الله بن عمر : كنا نتفاضل فنقول أبو بكر و عمر و عثمان و يقول قائلهم فلان و فلان فقال له رجل : يا أبا عبد الرحمن فعلى؟ قال : على من أهل بيت لا يقاس بهم أحد من الناس (فوق صحابه است) علی مع

النبي في درجته. [تأويل الآيات الظاهره ، ص ٥٩٨] .

٣٧. عن عائشه قالت : رأيت أبا بكر يكثر النظر إلى وجه علي (ع) . [كشف اليقين ، ص ٤٥٠] .

ابوبكر زياد به علي (ع) نگاه می کرد. عايشه پرسيد چرا؟ گفت : پیامبر (ص) فرمود : النظر الى وجه علي (ع) عباده.

٣٨. عمر گفت : به مرديعن محمد بن عبد الرحمن بن عروه بن الزبير عن أبيه عن جده قال وقع رجل في علي بن أبي طالب بمحضر من عمر بن الخطاب. فقال له عمر : تعرف صاحب هذا القبر محمد بن عبد الله بن عبد المطلب و علي بن أبي طالب بن عبد المطلب لا تذكر عليا إلا بخير فإنك إن تنقصته آذيت هذا في قبره (اشاره به رسول الله (ص)) . [أمالي صدوق ، ص ٣٨٨] .

٣٩. كلمات مختلف عمر معروف است : لَوْ لَأَعْلَى لَهْلَكَ عُمَرُ . [كافي ، ج ٧ ، ص ٤٢٣] .

لا يفتين أحد في المسجد و علي حاضر. [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ١ ، ص ١٨] .

٤٠. ابن عباس هنگام مرگ گفت : قال أبو صالح لما حضرت عبد الله بن عباس الوفاة قال اللهم إنني أتقرب إليك بولايه علي بن أبي طالب. [المناقب ، ج ٣ ، ص ٢٠٠] .

٤١. احمد حنبل می گوید : ان الخلافه لم تزين عليا بل علي زآنها. [ص ٥٨٥]

٤٢. احمد حنبل می گوید : ما ورد لاحد من الصحابه من الفضائل بالاساتيد الصحاح مثل ما ورد لعلي بن ابيطالب.

٣. تعصبات در مذاهب ديگر

١. قاضي دمشق كه حنفي بود گفت : اگر قدرتم می رسيد از شافعيه جزيه می گرفتم.

٢. ابوحامد طوسي می گفت :

اگر قدرتم می رسید از حنابله جزیه می گرفتم. [ص ۱۹۰]

گویا مسلمان نیستند.!!!!

۳. قام خطباء الحنفیه یلغیون الحنابله و الحنابله یحرقون مسجدا للشافعیه بمرو. [ص ۱۹۱]

۴. شیخ ابوبکر مقرئ.. ذهب الی تکفیر الحنابله اجمع.

۵. حنبلی ها یکی از علماء بزرگ شافعیه را با سم ، تعصبا کشتند.

۶. صنمی زیر سجاده یکی از علماء حنبلی گذاردند و بعد اتهام زدند که او خدا را مجسم می داند و نزد ملک سعایت کردند.!!!

۷. در مصر ، قاضی مالکی حنفی هاو شافعی ها را از مسجد بیرون کرد.

۸. کل من لم یکن حنبلیا فلیس بمسلم. [تذکره الحفاظ به نقل اسد حیدر ، ص ۱۹۷]

۹. مسجد جامع بنی امیه دارای امام شافعی بود. قاضی بکار ، خواست امام جماعتی حنفی نصب کند ، درب مسجد را به روی او بستند. [ص ۱۹۸]

۱۰. ذهب احمد حنبل الی تکفیر من یقول بخلق القرآن و طائفه تقول ان من قال القرآن غیر مخلوق فهو کافر. [ص ۲۰۱]

۱۱. حدیثی جعل کردند که پیامبر (ص) فرموده : انبیاء به من و من به ابو حنیفه افتخار می کنم که هر که او را دوست بدارد مرا دوست داشته و هر که او را دشمن بدارد مرا دشمن داشته است و عیسی به حکم ابوحنیفه حکم می کرده. و خدا اهل مذهب ابوحنیفه را بخشیده تا قیامت. و ابوحنیفه بعد از قرآن بهترین معجزه برای پیامبر (ص) است. و خضر از ابوحنیفه تعلیم می دیده. و حتی بعد از مرگ او خضر بر سر قبرش می آمد و از درون قبر به خضر چیز یاد می داده. و این عمل تا ۲۵ سال طول کشید.!!!!

۱۲. ابوحنیفه اسیری بوده

که آزاد شده و ایرانی بوده و روایات جعلی که برایش گفته اند از کسانی وضع شده که نزد اهل سنت کذاب وضاع هستند. [فراجع اسد حیدر، ج ۱، ص ۲۸۱ به بعد].

۱۳. هر مذهبی شاعری داشت و در فضیلت مذهب و امام خودش اشعاری سروده که نمونه اش را اسد حیدر در ص ۱۹۵ به بعد نقل کرده.

۱۴. خدا قبر احمد حنبل را زیارت می کند!!!

۱. امتیازات تشیع بر مذاهب دیگر

۱. باز بودن باب اجتهاد و استقلال روحی روحانیت آن.

۲. از قرن ۶ (سنه ۶۲۵) کم کم شعاع تقلید در اهل سنت همه را گرفت و درهای اجتهاد را بستند. [ص ۱۴۲]

۳. مدرسین چهار مذهب تسنن در دارالوزیر جمع شدند و از طرف دولت به آنها اعلام شد که احدی حق ندارد از خودش سخنی بگوید، در صورتی که در زمان حیات ائمه آزادی بوده و گاهی کلمات آنها علنا رد می شد.

اسد حیدر نام ۹ نفر را که با شهادت فتاوی ائمه اربعه را رد می کرده اند و مانعی در کار نبوده است را نقل کرده است. [ص ۱۴۳].

۴. ائمه اربعه هر یک دیگری را تحقیر و یا رد می کرده اند. [ص ۱۴۴]

۵. محققان معتقدند که مسئله انحصار اجتهاد از طرف سلاطین بوده چون از طرح و اجتهاد تازه وحشت داشتند. [ص ۱۵۴]

۶. سخنان هر یک از ائمه اربعه :

الف : ابوحنیفه می گفت : هر گاه کلام من با حدیث صحیح یا قرآن یا گفته صحابه مخالف بود رد کنید. [ص ۱۴۶]

ب : شافعی می گفت : من مسلط به تمام اخبار صحیحه نیستم و شاگردانش او

را آگاه می کردند. [ص ۱۵۰] .

ج : مالک می گفت : من هم بشرم ، گاهی خطا دارم. در ۴۸ مسئله پاسخ ۳۲ مسئله را نمی دانست و می گفت : لا ادری. و در ۴۰ سوال پاسخ ۳۵ سوال را با کلمه لا ادری جواب می داد و او را گریان دیدند که می گفت : چقدر در پاسخها از راه صاف پرت شده ام. [ص ۱۴۷ تا ۱۴۹] .

د : احمد حنبل می گفت : کثره تقلید ، کوری است ، باید رای آزاد باشد و می گفت : از من تقلید نکنید و از دیگری هم تقلید نکنید. [ص ۱۵۱] .

رشید رضا صاحب المنار می گوید : در ترک اجتهاد ، منفعتی نمی شناسم ، ولی ضررهای زیادی دارد که از جمله مهمل گذاردن عقل ، محرومیت از آزادی فکر و استقلال و... است. [ص ۱۵۳]

۷. راستی اگر عمر ائمه اربعه تا امروز طولانی می شد و هر روز به علم و عقل آنها افزوده می شد وهم مسائل جدیدی برای جامعه مطرح می شد چه می شد؟ خود ائمه اربعه اجتهاد تازه ای نداشتند؟ و اگر داشتند و جامعه نیازمند به اجتهاد نو آقایان بود چرا الان نباشد؟ [ص ۱۵۸] .

۸. کاش به تقلید بدون تعصب قناعت می کردند. رای ائمه را به حدی رساندند که رئیس فقهای ابوحنیفه گفت : هرگاه آیه قرآن یا حدیث برخلاف رای ابوحنیفه باشد ما باید آیه و حدیث را تاویل کنیم و یا عقیده به نسخ آیه و حدیث داشته باشیم!!! [ص ۱۶۰] .

۹. اما هرگاه احدی دم از آزادی استنباط می زد به زجر و حبس و.. گرفتار می شد ، چون حاکم میل نداشت.

۱۰. می توان گفت

: اهل تسنن در تقلید از ائمه اربعه در واقع از تقلید خارج شده اند ، چون خود ائمه اربعه تقلید را به خصوص این نوع آنرا منع می کرده اند.

۱۱. سید جمال الدین اسد آبادی : به کدام دلیل حق اجتهاد ندارند؟ کدام یک از ائمه شما اجتهاد دیگران را منع کرده؟ [ص ۱۶۴] .

۱۲. ولی خوشبختانه روز به روز زمزمه افتتاح اجتهاد دیگران بیشتر می شود.

۳. کارشکنی های خلفا

۱. معاویه نه ولی دم عثمان بود و نه وصی و نه و نه ولی اکنون انتقام خون عثمان را....

۲. قاتلین واقعی عثمان بعد از یاران و حزب او در آمدند!!!

۳. معاویه برای تحریک مردم به خون خواهی عثمان از قیافه های مقدس نما و اشک و نوحه استفاده کرد. [ص ۲۹]

۴. عمر و عاص با معاویه شرط کرد که من با فریاد و اشک ، مردم را تحریک می کنم به شرطی که حکومت مصر را به من بدهی. قبول کرد و همچون زن داغدار برای عثمان فریاد و گریه می کرد.

۵. بنی العباس به اسم این که ما از دودمان پیامبریم ، از مردم به نفع خود بیعت گرفتند و اول کار به بنی هاشم احترام زیاد کردند و... سرسلسله بنی عباس سفاح بود ، او زمینه را آماده کرد و به برادرش منصور داد که او هم چون حکومتش پا نگرفته بود و از ناحیه علویین تهدید به کودتا می شد با امام صادق (ع) کمی مدارا کرد.

۶. یزید بن مالک که خلیفه شد می خواست همچون عمر بن عبد العزیز کمی از ظلم بکاهد ، ولی سایر فامیل از بنی امیه ناراحت بودند. ۴۰ پیرمرد ظاهر الصلاح

آوردند و نزد او شهادت دادند کهما علی الخلفاء من حساب و لا عذاب [ابن کثیر به نقل اسد حیدر، ص ۱۲۱]

۷. زید بن علی بن الحسین (ع) ارتشی مهیا کرده بود برای کوبیدن ستمگران بنی امیه. این ارتش از طایفه هائی از مسلمانان شیعه و غیر شیعه تشکیل شده بود. و برای تفرقه میان ارتش از طرف حکام بنی امیه سوالی طرح شد، آن هم در لحظه خطر، لذا گفتند: از زید سوال کنید، شیخین چه جور آدمی بودند؟ او هم فرمود: از صحابه بودند. این کتتم قبل الیوم؟ و با این کلام جلو تفرقه را گرفت.

۸. مامون با قهر و زور به مردم می گوید: باید معتقد به خلق قرآن شوید و گرنه کافرید و حق فکر هم ندارید و بعد متوکل با قهر و زور به مردم می گوید: باید معتقد شوید به قدم قرآن و گرنه کافرید و این هم یک سرگرمی سیاسی است به اسم مذهب. [ص ۲۵۱].

۹. منصور روز عرفه می رود و خطبه می خواند و حکومت خود را توفیق الهی می داند و از مردم التماس دعا دارد.

[ج ۴، ص ۴۳۴].

۱۰. منصور پای و عظم عمرو بن عبید می نشیند و گریه می کند. [ج ۴، ص ۴۳۵]

۱۱. علت اینکه منصور، مالک را برای فتوا تعیین و ترویج می کرد؛ زیرا می دانست مالک از اهل بیت منزوی است و انحراف دارد.

۴. علماء اهل سنت

۱. مذاهب اربعه

۱. شافعی

۱. کنیه ابو عبد الله. نام: محمد بن ادريس از نسل شافع واو از نسل هاشم و از سادات قرشی است.

۲. روز جمعه آخر رجب سال ۱۵۰

متولد شد و در سنه ۲۰۴ هجری در مصر از دنیا رفت.

۳. او در یتیمی در دامن مادرش بزرگ شد و در ۱۰ سالگی رهسپار مکه شد و علاقه مند به حفظ قرآن و حدیث بود و در فقر زندگی می کرد و جوانی خود را در مکه و بادیه ها مشغول حفظ شعر و قرآن و.... بود و در حدود ۳۰ سالگی به فقه توجه کرد. بنابراین این که می گویند: الامام شافعی در ۱۵ سالگی مشغول فتوا دادن بود دروغ است.

۴. شافعی به مدینه رفت و از امام مالک و بعد ابوحنیفه استفاده کرد. هم از احادیث مالک و هم از قیاس ابوحنیفه بهره مند شد و لذا مکتب او ذوجنبتین است.

۵. پس از ۴ سال شرکت در جلسه درس مالک در مدینه به مکه و بعد به مصر رفت و برخلاف تمام کارشکنی های حنابله کارش بالا گرفت.

۶. طرفداران امام شافعی روایاتی در فضیلت او که ۸ حدیث آن را در ص ۱۸۹ اسد حیدر می خوانیم ، بدین مضمون که حق با قریش است و ائمه از قریش و دوستی قریش لازم و.... و چون شافعی قرشی است ، پس روایات تطبیق با او می کند!!

ولی روایات با فرض صحت تطبیقش با کسی که علنا خلاف آنرا می بینیم مشکل است. علاوه بر اینکه اکثر علماء حدیث این روایات را جعلی دانسته اند. [ص ۲۱۹] .

۷. برخلاف امام صادق (ع) که از هیچ کس جز پدرش کسب فیض نکرده ، امام شافعی به نقل از ابن حجر حدود ۳۰ استاد داشته که غیر از مالک ، اسد حیدر ۱۵ نفرش را نام می برد و ۷ نفر از شاگردان طراز اول شافعی را

در ص ۱۹۵ نام می برد.

۸. مذهب شافعی در مصر جلوه کرد و بیشتر نشرش بیشتر به دست یکی از شاگردانش بنام مزنی بود و جالب این که خود این مزنی از مجتهدینی بود که طرفدار آزادی اجتهاد بود و از جمود فکری نهی می کرد. [ص ۱۹۶]

۹. برخلاف ائمه دیگر امام شافعی به دست خودش کتابهایی تصنیف کرد که مهم ترین آنها کتاب الام است ، ولی محققان عقیده دارند که این کتاب با همکاری شاگردان او تدوین شده و بعضی قطع دارند که اصلا خودش در تالیف این کتب دخالتی نداشته.

۱۰. شافعی از هارون الرشید تقاضای سهم ذی القربای منطقه مصر را کرد. [ج ۳ ، ص ۲۳۹] .

۱۱. طرفداران شافعی او را اول مولف علم اصول می دانند ، ولی ابن ندیم نام بسیاری از کتب اصولی را می برد که قبل از امام شافعی تالیف شده بودند از جمله : اصول فقه ، امام مالک و....

۱۲. مزنی که از شاگردان شافعی است می گوید : کتاب الرساله را ۸ مرتبه برای امام شافعی خواندم و هر مرتبه به خطاهایی برخورد می کرد و می گفت : کتاب سالم همان قرآن است. [ص ۲۰۷] .

۱۳. شافعی خدا را قابل دیدن (در آخرت) می داند. [ص ۲۱۳] .

و می گوید : اگر این ایمان را نداشتم عبادت نمی کردم و کلماتیْدُ اللّٰه [مائده/۶۴] .

وَجْهٌ رَبِّكَ [الرحمن/۲۷] .

يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ [مائده/۶۴] .

را حمل بر همان معنای ظاهری می کند.

۱۴. رهبری قلدری را همان رهبری اسلامی می داند. [ص ۲۱۶] .

۱۵. او علنا علاقه خود را نسبت به اهل بیت اظهار می کرده و به تشیع هم متهم می شده ، ولی شیعه

نمود. اسد حیدر، ج ۳، ص ۲۴۷ نام ۷ نفر را می برد که متهم به تشیع اند، ولی شیعه نیستند، از جمله ابن ابی الحدید و طبری و....

۱۶. با علم کلام بد بوده و اصلاً آنرا علم نمی دانسته.

۱۷. با این که بنی العباس در اسراف و بودجه های عیاشی و غنا خوانی و نور چشم بازی سر معاویه را شکستند و اسد حیدر در ج ۳، ص ۲۲۴ به بعد از آن آمار و بیلانی درد آور نقل کرده است و با این که شیعه وضعش جوری بود که شهادتش قبول نبود، حق داشتن باغ را نداشت. بیش از یک برده را مالک نمی شد، و اینها همه به فرمان هارون الرشید بود و با این که رهبر یکی از حرکات جنگی علویون علیه نظام به دست یحیی بن عبد الله منجر به حبس و مرگ در زندان شد و با این که عباسیین به هر شیعه و مخالف دستگاه کلمه زندیق به کار برده و او را مستحق هر گونه شکنجه می دانستند و با این که علماء همه درباری و متملق بودند و با این که و با این که...، ولی امام شافعی حتی یک بار اعتراض نکرد!!! [ص ۲۳۵] .

۲. مالک بن انس

مالک ۸۶ سال عمر کرد. ۴۰ سالش هم دوره حکام بنی امیه و ۴۶ سالش هم عصر حکام بنی عباس بود و تنها در اواخر دوره منصور با کمک دولت سر و صدائی پیدا کرد.

مالک خیلی محافظه کار بود. در مجلسی که منصور از او پرسید، من امام جورم یا امام عدل؟ تقاضا کرد که جوابش را ندهد و شهادت

صراحت گوئی را نداشت. به خلاف عالم دیگر که با کمال شهامت جنایات منصور را گفت. منصور خیلی مالک را بزرگ کرد به جوری که رفتن نزد مالک بسیار با تشریفات واحساس ذلت برای واردین به حساب می آمد و والیان نزد او خود را کوچک می دیدند.

۱. برای مالک فضیلت تراشی ها کردند. حتی گفتند: مالک از طرفداران مذهبش شب اول قبر سوال نکیر و منکر را رد می کند. [ج ۴، ص ۴۷۰].

۲. سال ۱۵۲ هجری منصور نامه ای به مالک نوشت که سال آینده (۱۵۳) به مکه آید و من خودم می آیم و آنجا ملاقاتی شود. مالک آمد و محضر منصور رسید. منصور از شلاق هائی که توسط مامورین به مالک زده شده بود عذرخواست و خواست مامور را بکشد. مالک گفت: از او و تو بخشیدم. منصور گفت: کتابی بنویس و فتاوی خودت را جمع کن تا من مردم را مجبور به عمل کنم و مبلغ قابل اهمیتی به مالک داد و سفارش کرد مواظب باش سخنان علی (ع) را در کلماتت نیاوری و تقلید علی و ابن عباس (که شاگرد علی (ع) است) نکنی. [ج ۲، ص ۵۰۵]

۳. منصور از او می پرسد، از تو عالم تر هست؟ گفت: بله. پرسید چه کسی؟ گفت: اسمش را فراموش کرده ام!!!

۴. پاسخ بسیاری از سئوالاتی که از مالک می شد لا ادری بود. از عراق ۴۰ مسئله آوردند که پاسخ ۳۵ مسئله آن لا ادری بود.

۵. منصور به مالک لقب رکن الاسلام داد. بعد از منصور مهدی روی کار آمد. او هم به مالک عنایات خاص کرد و عطایای خاصی داد و بعد هارون

الرشید شخصا منزل مالک آمد و از او تجلیل کرد و برای او اسکورت تعیین کرد و حاجب و... و کسی که نزد مالک می آمد اطرافیان با اشاره به او می گفتند که حرف نزنند ، برای عظمت دادن به مالک و ایجاد رعب.

برای عظمت دادن به مالک یاوه هایی سروده اند نظیر این که بر ابوحنیفه گفتند : تمام مردم کوفه عبد ابوحنیفه هستند که او آزاد کرده است. یا ابوحنیفه از پیامبر (ص) اعلم است!! [اسد حیدر ، ج ۲ ، ص ۴۲۹] .

برای مالک هم گفتند : ترمذی از ابوهریره که پیامبر (ص) فرمود : مردم بهتر از عالم مدینه پیدا نخواهند کرد. و فیه ، این حدیث هم سندش غلط است و هم دلیلی بر این که این عالم مدینه با مالک تطبیق می کند ، نه جعفر بن محمد ، نداریم. اسد حیدر نام عده ای را می برد که همه از شیوخ مالک و از علماء مدینه اند ، چرا با آنها تطبیق نکند!!!

کلام جعلی دیگری بر مالک : شخصی وارد بر امام صادق (ع) شد در حال مرضی که در همان مرض از دنیا رفت و گفت : بعد از شما به کی رجوع کنیم؟ امام اوصافی فرمود و سائل پرسید : روشن تر بیان کنید. فرمود : مالک!

این حدیث در مناقب مالک است ، ولی بدون سند و مستند. به علاوه اینکه مالک نور چشم حکام جور و منصور است ، چگونه امامی که بارها مردم را از تعاون بر ظلم نهی کرده است الان مردم را ارجاع به ظلم دهد.

برای مناقب مالک خواب هائی دیدند که پیامبر (ص) با ابوبکر و عمر و عثمان و مالک (لعنه

الله عليهم والعذاب) دنبال هم هستند و یا پیامبر (ص) فرمود: مالک، وارث جدم ابراهیم است.

اسد حیدر در ص ۴۹۸ از قول جمعی از علماء معاصر مالک و غیره نقل کرده که مالک کمال خاصی نداشت و حتی دیگران از او بهتر بودند.

۶. جواب مالک یا لا بود یا نعم و کسی حق پرسیدن دلیل نداشت!! حکم ضرب و زندان هم داشت.

۷. کسی مسئله ای را می دانست، بار دیگر از مالک پرسید و ۳۰ ضربه شلاق خورد.

۸. خواب های مصنوعی و فضیلت تراشی ها برای او می کردند و او گریه ها می کرد.

۹. دیگر رجالی که حدیث می دانستند از ترس مالک حدیثی نقل نمی کردند.

۱۰. اگر کسی قرآن را مخلوق می دانست زندیق و کافرش می دانست و فرمان قتلش را می داد.

۱۱. غیر از امام صادق (ع)، مالک ۱۳ استاد معروف داشت که اسد حیدر با کمی تفصیل آورده.

۱۲. مسلمانان دو فرقه شدند: اهل رای به رهبری ابوحنیفه. اهل حدیث به رهبری مالک بن انس.

مالک به خاطر بعضی از نظریات، اول کار مورد غضب دستگاه واقع شد و شلاق خورد و از حدیث ممنوع شد، ولی بعد سلیقه اش عوض شد و مورد لطف حکام جور قرار گرفت.

۱۳. برای ماندن در رحم مادر ۲ سال و ۳ سال و ۴ سال گفته اند و این حرفی است برخلاف طب.

۱۴. مالک کلاهی داشت که مردم از او استسقاء می کردند. [ج ۳، ص ۲۳۹].

۱۵. منصور به مالک مقام داد و گفت: و الله انت اعقل الناس و اعلمکلام ترا همچون قرآن می نویسم و به آفاق پخش می کنم!!!

اصول فقه شیعه: قرآن، حدیث، عقل و اجماع است.

اصول فقه حنفی

: قرآن ، حدیث ، اجماع ، قیاس ، استحسان و عرف است.

اصول فقه مالکی : قرآن ، حدیث ، اجماع ، قیاس ، استحسان ، عرف ، اجماع اهل مدینه و مصالح مرسله است.

مراد از مصالح مرسله این است : دلیلی نداریم ، ولی از قرائن و امارات صید می کنیم که برای حفظ فلان مسئله شرعی علم بشود. مثلا کسی که متهم به سرقت است و فعلا دلیلی نداریم ، او را قبلا برای استنطاق بزنیم ، بلکه اقرار کند و ما مال را پس بگیریم و حفظ حقوق کنیم. (اقول : تقریبا یک نوع استحسان است).

مالک می گفت : استحسان ۱۰۹ علم است. شافعی این اصل مالکی را رد کرده که :

اولا : اسلام به تمام مسائل پاسخ گفته و نیازی به استحسان نیست.

ثانیا : گاهی که حکمی را از پیامبر (ص) می پرسیدند ، منتظر وحی بود و استحسان نمی فرمودند.

ثالثا : استحسان یک عمل بی در و دروازه ای است.

۲۴..... مالک یعلن بان المنصور اعلم الناس بالكتاب و السنه

۲۵..... الدوله طلبت من المالك ان يكتب كتابا و نقره الدوله [ص ۵۳۹] .

امام صادق (ع) ، صفحه ۲۲

۲۶. منصور با مالک شرط کرد که روایتی از طریق علی (ع) نقل نکند و مالک هم وفا کرد و در موطا یک حدیث از علی (ع) نقل نکرده و در عوض دستگاه تا جائی ترویج از موطا کرد که گفت : بعد از قرآن بهتر از او کتابی نیست.

۲۷. چرا کتاب موطا را موطا نام گذاشت ، مالک می گوید : به خاطر اینکه کتاب را به ۷۰ فقیه نشان دادم و هموطنی علی ذلک

۲۸. مالک اول بار ۱۰۰۰۰ حدیث نوشت

بعد تهذیب کرد تا ۱۷۰۰ حدیث آن را پسندید و در موطن نوشت.

۲۹. تمام احادیث موطن ۱۷۲۰ حدیث است که مسند آن ۶۰۰ و مرسل ۲۲۸ و موقوف ۶۱۳ و از تابعین ۲۵۸ حدیث است. [ص ۵۵۶] .

۳. احمد حنبل

۱. از نظر تاریخ ، اول ابوحنیفه بوده و بعد مالک و بعد شافعی و بعد احمد حنبل.

۲. برای سه نفر اول و مذاهب آنها احادیث جعلی وضع کرده اند. ولی برای احمد حنبل خواب های مصنوعی تراشیدند. و وضع احادیث مورد قبول خود آقایان است. [ص ۲۷۴] .

۳. در گذشته غوغای تعصب را در عنوانی مستقل از اسد حیدر گفتیم ، که از جمله من لم یکن حنبلیا لیس بمسلمو سزاوار است از شافعی جزیه گرفته شود!!!

۴. نژاد احمد حنبل عرب بود. طرفدارانش حدیثی از پیامبر (ص) نقل کردند که فرمود : احب العربی لانی عربی و القرآن عربی و لسان اهل الجنه عربی مع ان هذا الحدیث قد نص کثیر من الحفاظ علی وضعه [ص ۴۴۳] .

۵. احمد حنبل در حال یتیمی در دامن مادر ، بزرگ شد و در بغداد مقدمات قرآن و لغت و کتابت را فراگرفت.

۶. احمد حنبل از ۱۵ سالگی وارد علم حدیث شد و شاگرد شافعی بود و علاقه و ارادت به او می ورزید. و ۳۰ سال شبها برای شافعی استغفار می کرد.

۷. حجاز ، بصره ، یمن و کوفه از شهرهایی بودند که احمد برای تحصیل به آنها رفته بود. [ص ۴۴۴] .

۸. احمد حنبل زندگی فقیرانه ای داشت و تا عهد متوکل زنده بود و نور چشم متوکل بود و هدایائی از او دریافت می کرد و هنگام مرض احمد

، متوکل ، نماینده به عیادتش فرستاد و به امراء امر کرد که احترام احمد را بگیرند و هنگام مرگ احمد ، رجال کشوری به امر متوکل او را تشییع کردند. اینها همه و همه به خاطر این بود که احمد حنبل حکومت متوکل را صحیح و لازم الاطاعه می دانست. [ص ۴۴۵ تا ۴۴۶] .

احمد حنبل به خاطر یک رای مخالف دولت گرفتار شد ، ولی بعد که مخالفتی نمی کرد به این مقام ها رسید؛ زیرا در رساله ای نوشت : کسی طعن بر حکومت نزند ، همه مطیع فرمان دولت باشند ، دفع زکاه به دولت مجزی است ، نماز جمعه را با خلیفه بخوانید و هر که با حاکمی (که یا به خاطر اجماع و یا به خاطر زور به حکومت رسیده) درگیر شود مات میته الجاهلیه!!! [ص ۴۴۷ از مناقب ابن جوزی] .

(راستی باز ابوحنیفه مرد بود؛ زیرا با همه سخت گیری دولت و شلاق خوردن و زندان نه بنی امیه و نه بنی عباس هیچ یک را لایق حکومت نمی دانست و در هیچ دوره قضاوت را از طرف آنها قبول نکرد. [ص ۴۸] .

۹. مسئله ای که اوج گرفته بود و خونها به خاطر آن ریخته شد ، مسئله خلق قرآن بود که هارون الرشید به آن معتقد شده بود که قرآن قدیم است و مردم را مجبور می کرد که شما هم باید معتقد شوید.

۱۰. کسی وارد بر هارون شده و سر بریده ای را دید ، هارون گفت : او را کشتم به خاطر آنکه می گفت ، قرآن مخلوق است. احمد حنبل اول عقیده نداشت ، بعد که از دستگاه کتک خورد اظهار

عقیده کرد. [ص ۴۵۱] .

۱۱. اسد حیدر در ج ۴ ، ص ۴۶۲ نام چند شهید را می برد که در راه عدم اقرار به خلق قرآن شهید شدند.

۱۲. چون متوکل با آن قساوت قلب به احمد حنبل اظهار علاقه فراوان می کرد ، مردم دور احمد حنبل را گرفتند و برای عظمت او خواب های مصنوعی و فضیلت تراشی ها کردند از جمله :

— کسی آمد و گفت : مریض بودم مادرم خدا را به مقام احمد حنبل قسم داد ، شفا یافتم.

— احمد در کاروان سرایی در اطراف بغداد توقیفی کرده بود. بعد مردم دسته دسته به آنجا برای ملاقات مکانی که احمد در آنجا نشسته بود می آمدند ، صاحب کاروان سرا از حماقت مردم استفاده کرد و تابلوهائی به اطراف نصب کرد که (اینجا جای پای احمد است..) (اینجا جای خواب احمد ، ..) و.....است.

— در خواب دیدند که احمد حنبل در قیامت لب صراط به طرفدارانش انگشتر می دهد و آنها عبور می کنند.

— در خواب دیدند که احمد حنبل در قیامت در اعلی علین و سایر مذاهب در بهشت هستند.

— در خواب دیدند که هر که مخالف احمد باشد عذاب می شود.

— گفتند : نگاه به احمد حنبل مساوی با یک سال عبادت است.

۱۳. اسد حیدر ۱۷ استاد برای احمد حنبل نام می برد. جالب این که طرفدارانش بعضی از اساتید احمد را شاگرد او معرفی کرده اند؛ حتی گفته اند : بخاری شاگرد او است. در حالی که بخاری جز یک حدیث در آخر کتاب صدقات از احمد نقل نکرده. اسد حیدر در ص ۵۰۴ استاد شیعی برای احمد حنبل نام می برد.

۱۴ نفر از نویسندگان و مورخان احمد را

از رجال حدیث شمرده اند نه فقه. [ص ۴۷۴].

۱۵. احمد اصرار داشت که مطالبش تدوین نشود و نهی می کرد و لذا کتابی تصنیف نکرد که در فقه آنها اصلی باشد.

۱۶. مسند احمد چهل هزار حدیث دارد که ده هزار آن تکراری است. سیصد حدیث ثلاثی دارد؛ یعنی بین احمد و رسول الله (ص) سه راوی فاصله است.

۱۷. ابن تیمیه که خودش حنبلی است می گوید: الامام احمد حنبلی احادیث ضعیف نقل کرده و آنچه گفته حجت نیست نزد خودش و روایات زیادی را نقل نکرده؛ زیرا گفته من این روایات را از ۷۵۰۰۰۰ حدیث انتخاب کرده ام.

۱۸. اسد حیدر نام حدود ۲۰ نفر را می برد که شهادت داده اند که احمد حنبلی از علماء هم عصرش و... اعلم نبوده است. [ص ۵۰۷ به بعد].

۱۹. مذهب حنبلی شهرت سایر مذاهب را ندارد.

۲۰. با همه لزوم اطاعت با زور از متوکل در مسند احمد روایات فضائل اهل بیت زیاد است.

۲۱. احمد حنبلی به فرزندش گفت: احدی با اهل بیت قابل قیاس نیست.

۲۲. احمد حنبلی گفت: علی (ع) با حکومت کمال و زینت نیافت بلکه بالعکس بود.

۲۳. احمد، محدث بزرگی بود نه فقیه و کتاب فقهی تدوین نکرد. حتی نهی می کرد از نوشتن آراء خود، ولی اصحاب او آراء و عقاید فقهی او را جمع کرده و گفتار و کردار و روایات و پاسخ های او را گرد آوردند.

۲۴. پاسخ احمد در پاره ای سئوالات جمله (لاادری) بود. [ص ۵۱۲].

۲۵. مشهورترین کتابی که به منزله اصول فقه حنبلی است کتابی است به نام مختصر الخرقی که ۲۰ شرح بر او نوشته شده و فضائلی برای

قرائت آن گفته شده که :

من قرئه حصل له ثلاث خصال : اما يملك مائه دينار ، او يلي القضاء او يصير صالحا!!!

۲۶. عقیده احمد در قیاس انما یصار الیه عند الضروره بود. [ص ۵۱۳] .

۲۷. ابن تیمیه و محمد بن عبد الوهاب خود را حنبلی می دانند و در جلوه مذهب ، نقش مهمی داشتند. گرچه ابن تیمیه نظرهایی دارد که مخصوص خودش می باشد ولی به هر حال پیرو احمد حنبل شمرده می شود.

۴. ابوحنیفه

۱۱. حدیثی جعل کردند که پیامبر (ص) فرموده : انبیاء به من و من به ابوحنیفه افتخار می کنم که هر که او را دوست بدارد مرا دوست داشته و هر که او را دشمن بدارد مرا دشمن داشته و عیسی به حکم ابوحنیفه حکم می کرده و خدا اهل مذهب ابوحنیفه را بخشیده تا قیامت و ابوحنیفه بعد از قرآن بهترین معجزه برای پیامبر (ص) است. و خضر از ابوحنیفه تعلیم می دیده. و حتی بعد از مرگ او خضر بر سر قبرش می آمد و از درون قبر به خضر چیز یاد می داده و این عمل تا ۲۵ سال طول کشید.!!!!

۱۲. ابوحنیفه اسیری بوده که آزاد شد و ایرانی بوده و روایات جعلی که برایش گفته اند از کسانی وضع شده که نزد اهل سنت کذاب وضاع هستند. [فراجع اسد حیدر ، ج ۱ ، ص ۲۸۱ به بعد] .

ابوحنیفه در ملاء عام تصریح می کرد کهما رای اعلم من جعفر بن محمد و انه اعلم الامه - و سئل رجل یوما عن رجل وقف ماله للامام فمن یكون المستحق فاجاب ابوحنیفه المستحق هو جعفر بن محمد الصادق (ع) لانه هو الامام

الحق. [الامام الصادق (ع) ، اسد حيدر] .

۱. امام صادق (ع) مکرر او را از قیاس نهی می فرمود و می فرمود (ع) : اول من قاس ابلیس انه قال : خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ [اعراف/ ۱۲] .

سپس در رد قیاس می فرمود : نماز مهم تراست. ولی زن حائض برای نمازش قضا لازم ندارد. قتل مهم تر از زنا است؛ اما در زنا ۴ شاهد باید باشد. تاریخ موارد متعددی را نقل می کند که ابوحنیفه تسلیم می شد.

۲. اسد حيدر ، در ج ۱ ، ص ۳۲۲ عده ای از مشایخ ابوحنیفه را که همه شیعه بوده اند نقل می کند.

۳. اسد حيدر ، در ج ۱ ، ص ۳۱۷ و ۳۱۸ از ابوحنیفه مطالبی را نقل می کند که از نظر مسئله ولایت و حکومت ، مخالف خلفاء و حکام جور بود و تمایل به رهبری اهل بیت (ع) داشت و تصریح فضایل علی (ع) می کرد و تحریک کننده به یاری از زید بن علی و..... بوده است. گرچه از نظر فروع و تدریس و رقابت علمی دکانی در مقابل امام صادق (ع) زده بود و عملاً حکام زور از او بهره می بردند و او را آلت دست قرار می دادند و ابلیسانه قیاس می کرد.

۴. ابوحنیفه به دست منصور کشته شد. چون او همچون مالک تسلیم نبود و گاهی اهل بیت را ترجیح می داد و مدح می کرد و گاهی پیشنهادهای منصور را رد می کرد..

۵. خود ابوحنیفه مطالبی گفته و پیروانش چیزهایی و حتی اجتهاداتی از خود به او افزوده اند و تدوین کرده اند. لذا تشخیص کلام شخص او با آنچه اضافه شده کار مشکلی است. اسد حيدر ده نفر از کسانی که مکتب ابوحنیفه را نشر داده اند نام می برد.

[ج ۱ ، ص ۳۱۲] .

۲. صحاح سته

۱. بخاری

۱. بخاری گویا مواظب بوده از امام صادق (ع) حدیثی نقل نکند!!! با اینکه از شاگردان امام صادق (ع) حدیثها نقل کرده است. بخاری از این کارها زیاد کرده مثلا آیه تطهیر و حدیث غدیر و ثقلین را هم با داشتن صدها مدرک معتبر از باقی صحاح و کتب معتبره نقل نکرده و این تفسیری جز این که ایشان شهادت نداشتند و ترسو و دست نشانده حکام جور بودند ، ندارد.

۱. حفاظ ، ۱۱۰ حدیث او را انتقاد کرده اند که ۳۲ حدیث از آن در صحیح مسلم هم هست و ۷۸ حدیث انتقاد شده فقط در بخاری است. [ص ۷۸] .

۲. حفاظ ۸۰ راوی بخاری را تضعیف کرده اند. [ص ۷۸] .

ولی می بینیم که می گویند : بخاری عدل قرآن است و اگر کسی به هر قصدی یک دوره آنرا بخواند حاجتش برآورده می شود ، اگر در کشتی باشد غرق نیست و اگر به هنگام ناراحتی تلاوت شد فرج می رسد.... و آن را قطعه قطعه می کنند (همچون اجزاء قرآن) و میان مردم تقسیم می کنند و ختم بخاری بر می دارند!!!

چه دلیلی که وجود دارد تنها بخاری این چنین است ، در حالی که روایات دروغ دارد مثل حدیثان النبی کان مسحورا

در حالی که جمال الدین حنفی گفته : من نظرفی کتاب بخاری تزندق.

در حالی که مالک بن انس صاحب کتاب موطاء از هر جهت از نویسنده بخاری با فضیلت تر است.

در حالی که از صدها حدیث پیرامون فضیلت علی (ع) بخاری ۳ یا ۴ حدیث آورده!!!

در حالی که در بخاری احادیثی از راویان ناصبی ، از خوارج و.. یافت می شود و با

این که تواتر دارد روایت: رَسُولُ اللَّهِ (ص) لِعَلِي (ع) که "لَا يَجُوبُكَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَلَا يَبْغِضُكَ إِلَّا مُنَافِقٌ" [أمالی صدوق، ص ۱۳۴].

در حالی که بخاری آیه تطهیر را که درباره اهل بیت است نقل نکرده با اینکه بیش از ۴۰ مدرک از اهل سنت داریم.

إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيَطَهِّرَ كُمْ تَطْهِيراً [احزاب/۳۳].

در حالی که بخاری آیه غدیر را نقل نکرده با اینکه بیش از ۳۰ کتاب مستقل درباره غدیر خم نوشته شده است و بیش از ۱۰۰ صحابی و ۸۰ تابعی آنرا نقل کرده است.

بخاری حدیث ثقلین را نقل نکرده با آن همه سند و نقل در باقی صحاح.

بخاری از امام صادق (ع) حدیثی نقل نکرده، ولی در قبول روایات دشمنان خدا و پیامبر (ص) ابائی نداشته، مثل عمران بن حطان و داود بن حصین.

۳. غیر از صحاح سته اهل سنت کتاب های احادیث دیگر را به صحاح نام گذاری کرده اند که اسد حیدر در ص ۵۶۱ نام آنها را می برد.

۴. خود بخاری گفته: روایات صحیحی که در کتاب صحیح نقل نکرده ام بیش از آن است که نقل کرده ام. [هدایه الباری، ج ۵، ص ۱۰۰]

۵. در بخاری بیش از ۶۰۰۰ حدیث است که ۲۰۰۰ آن تکراری است با اینکه صاحب بخاری ۱۰۰۰۰۰ حدیث را حفظ بوده.

۶. ابن مدینی کتاب علل نوشته و خیلی مواظبت می کرد. یک روز به باغی رفت. بخاری آمد نزد یکی از فرزندان نویسنده و پولی داد و کتاب را گرفته و یک روزه به نویسندگان متعدد داد و از او رونویسی کردند و فوری کتاب

را پس داد بعد که صاحب کتاب داستان را شنید از غصه مرد و بخاری سبک را از او گرفته و بخاری را تدوین کرده. [ج ۲، ص ۴۵۶]

۷. در بخاری، با مکررات ۷۳۹۷ حدیث موجود است و بدون مکرر ۲۶۲۰. [الامام الصادق (ع)، اسد حیدر].

۲. مسلم

۱. مسلم شاگرد بخاری بود، در مورد ۱۶۰ راوی مسلم طعن زده شده است.

۲. امتیازات صحیح مسلم بر بخاری:

الف: مسلم کتابش را در شهر خودش نوشته و در حضور اساتید و مشایخ و قهرا دقت داشته.

ب: مسلم حدیث را تقطیع نکرده.

ج: بخاری، گاهی شخصی را در جائی با نام و در جای دیگر با کنیه نام برده که تصور می شود که دو نفرند.

۳. احادیث صحیح مسلم ۷۳۷۵، با مکررات و بدون مکرر ۴۰۰۰.

۴. اجمع الحفاظ علی ان البخاری و المسلم لم یستوعبا تخریج الاحادیث الصحاح. [ص ۵۵۹].

۳. ترمذی

۱. روش خاصی دارد و آن اینکه درجه حدیث را بیان می کرده که کدام صحیح و کدام معلول و کدام متروک است و بعضی از حفاظ آن را از صحیح مسلم و بخاری بهتر دانسته اند. [الامام الصادق (ع)، اسد حیدر].

۴. نسائی

۱. احفظ از مسلم است و از همه ضعیفتر است. وارد دمشق شد. از او فضیلت برای معاویه خواستند. او گفت: فضیلتی ندارد. تخم او را مالیدند و سپس او را حمل به مکه کردند و مرد و قبرش میان صفا و مروه است. [ص ۵۶۰].

۲. او خصائص را در فضائل اهل بیت نوشته.

۵. شاگردان امام

۱. کثرت شاگردان امام و تخصص های آنها

برای هیچ یک از ائمه اربعه به قدر امام صادق (ع) شاگرد نقل نشده.

۱۰. اکثر شاگردان از کوفه و مدینه بودند. گفته اند حدود ۱۰۰۰ نفر از ایشان کوفی بودند.

۱۱. شاگردان امام منحصر به کسانی نبود که خلافت بلا فصل علی (ع) را پذیرفته و شیعه باشند. [ج ۲، ص ۴۹].

۱۲. ۴۰۰ شاگرد، ۴۰۰ تالیف داشتند. [ص ۵۰].

۱۳. مسئله تخصص مطرح بود:

ابان بن تغلب: برای فقه: قَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ (ع): "اجْلِسْ فِي مَسْجِدِ الْمَدِينَةِ وَ أَفْتِ النَّاسَ فَإِنِّي أَحِبُّ أَنْ يَرَى فِي شِيعَتِي مِثْلَكَ"
[رجال نجاشی، ص ۱۰].

امام صادق (ع)، صفحه ۲۵

حمران بن اعین: پاسخ گوی مسائل علوم قرآن.

زراره بن اعین: مناظرات فقهی.

مومن طاق: علم کلام.

هشام: مناظره در علم امامت و عقائد.

۱۳. شاگردان ابوحنیفه (با تلاش های دربار) از ۳۶ نفر تجاوز نمی کرد. [اسد حیدر، ج ۲، ص ۶۴].

— جابر بن حیان را پدر علم شیمی و کتاب های او را به زبان های مختلف اروپایی در قرون وسطی ترجمه و نویسندگان تاریخ علوم همگی از او به عظمت یاد کرده اند.

— امام صادق (ع) رساله توحید مفضل را در ۴ روز بر مفضل بن عمر کوفی املاء کرد.

— رساله توحید به صورت مستقل چاپ و توسط مرحوم مجلسی ترجمه شده است.

— ابوحنیفه شاگرد حضرت می گفت، لولا السنن لهلك النعمان.

— شاگردان حضرت از بصره، واسط، حجاز از قبائل مختلف و دیگر شهرهای اسلامی هم می آمدند.

— حسن بن علی بن زیاد بن وشاء که از شاگردان امام رضا (ع) و از محدثان

بزرگ بود (و تبعاً سال‌ها بعد از امام صادق (ع) زندگی می‌کرده) می‌گوید :

در مسجد کوفه ۹۰۰ نفر استاد حدیث مشاهده کردم که همگی از امام صادق (ع) حدیث نقل می‌کردند.

— امام صادق (ع) هر یک از شاگردان خود را در رشته‌ای که مطابق ذوق او بود تشویق می‌کرد.

یک شاعر نزد امام آمد و گفت : می‌خواهم در قرائت با شما مناظره کنم. فرمود : " با حمران بحث کن ". گفت می‌خواهم در لغت با شما مناظره کنم. فرمود : " با ابان بن تغلب بحث کن ". گفت می‌خواهم در فقه با شما مناظره کنم. فرمود : " با زراره بحث کن ". گفت می‌خواهم در عقائد و کلام با شما بحث کنم. فرمود : " بامومن طاق بحث کن ". گفت می‌خواهم در جبر و اختیار با شما بحث کنم. فرمود : " با حمزه طیار بحث کن ". گفت می‌خواهم در توحید با شما بحث کنم. فرمود : " با هشام بن سالم بحث کن. گفت می‌خواهم در امامت با شما بحث کنم. فرمود : " با هشام بن حکم بحث کن. عصر امام صادق (ع) عصر برخورد اندیشه‌ها و مناظره‌ها است.

۲. معرفی بعضی از شاگردان امام

۱. جابر بن حیان

اولین مخترع شیمی و کسی که در این علم کتاب نوشت ، از شاگردان امام صادق (ع) است. او ۵۰۰ رساله در ۱۰۰۰ صفحه در شیمی نوشته است.

برای غربی‌ها (مستشرقین) گران است که یک عرب مسلمان قرن دوم هجری دارای آرائی باشد که علم شیمی قدیم و جدید بر آنها استوار باشد. لذا گاهی در اصل وجودش ایجاد شبهه کرده‌اند!! و گاهی در

زمانش و گاهی در نسبت این همه رساله به او و گاهی در این که استادش امام صادق (ع) است و گاهی در کیفیت و اسلوب نویسندگی او و..؛ ولی نوشته بهترین دلیل وجود خارجی نویسنده است و اعترافات مکرر به این که من این علوم را از امام صادق (ع) دارم بهترین رافع شبهات است و این شبهات یا به خاطر عدم آشنائی با امام صادق (ع) است که وصل به علم بی نهایت خالق متعال است و یا به خاطر کوییدن و تحقیر اسلام و مسلمانان. [الامام الصادق (ع) ، اسد حیدر]

۲. ابان بن تغلب

ابان بن تغلب : از اصحاب اجماع و قال له الصادق (ع) : اجلس فی مسجد المدینة و أفق الناس فانی أحب أن یرى فی شیعتی مثلك [رجال نجاشی ، ص ۱۰] .

عن الفضیل و إبراهیم ابنی محمد الأشعریین ، قالوا : إن أبا عبد الله (ع) لما بلغه وفاه بکیر بن أعین ، قال : " أما و الله لقد أنزله الله بین رسول الله و أمير المؤمنین (صلوات الله علیهما) " . [رجال الکشی ، ص ۱۸۱] .

۳۰ هزار حدیث حفظ بود.

۱. از اصحاب اجماع و

۳. نقل عنه الصحاح و قالوا فی شأنه. لا باس به و ان كان مذهبه مذهب الشیعه. [الامام الصادق ، ج ۳] .

۳. حمران ابن اعین

او نیز از شاگردان امام باقر (ع) و امام صادق (ع) بود که امام باقر (ع) درباره او فرمود : إنه من المؤمنین حقا لا یرجع أبدا [رجال الکشی ، ص ۱۷۸] .

۴. مؤمن طاق

۱۴. یکی از خوارج استناد می کرد به اینکه ابوبکر به دفن در جوار

پیامبر افضل است. مومن طاق گفت: خانه پیامبر (ص) اگر ارث زنان بود، چرا عایشه از سهم خود تجاوز کرد و آنجا را مقبره پدرش قرار داد و اگر سهم همه مسلمانان است بدتر.

۱۵. همین که امام صادق (ع) از دنیا رفت، ابوحنیفه به مومن طاق گفت: امام تو از دنیا رفت. قال أبو حنیفه لمؤمن الطاق و قد مات جعفر بن محمد (ع)، یا أبا جعفر إن إمامک قد مات فقال أبو جعفر لکن إمامک من المنظرین إلى یوم الوقت المعلوم. (حجر ۳۸-۳۷) [رجال الکشی، ص ۱۸۶].

۱. از شاگردان امام صادق (ع) بود و متخصص در علم کلام.

۵. محمد بن مسلم

۱. از امام باقر (ع) سی هزار حدیث و از امام صادق (ع) ۱۶ هزار حدیث حفظ بود. در محکمه قاضی به خاطر تشیع رد شد و او افتخار می کرد و می گفت: اگر امام لطف کند و مرا به شیعه بودن بپذیرد زهی سعادت. [اسدحیدر، ج ۲، ص ۴۴۸].

۲. ابوحنیفه گاهی در مسائل به او مراجعه می کرد.

محمد بن مسلم مریض شده بود. امام باقر (ع) به توسط غلامشان آبی را برای او فرستادند؛ وقتی نوشید خوب شد و خدمت امام (ع) رسید با چشمانی گریان، حضرت از او پرسید: "چرا می گریی؟".

گفت: جُعِلْتُ فِدَاكَ أَبْكَى عَلَى اغْتِرَابِي وَ بُعِيدِ الشُّقَّةِ وَ قَلِّهِ الْمَقْدَرَةَ عَلَى الْمُقَامِ عِنْدَكَ وَ النَّظْرِ إِلَيْكَ. فَقَالَ (ع): "أَمَّا قَلِّهِ الْمَقْدَرَةَ فَكَذَلِكَ جَعَلَ اللَّهُ أَوْلِيَاءَنَا وَ أَهْلَ مَوَدَّتِنَا وَ جَعَلَ الْبُلَاءَ إِلَيْهِمْ سَيْرِيَعًا وَ أَمَّا مَا ذَكَرْتَ مِنَ الْغُرْبَةِ فَلَكَ بِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ أُسْوَةٌ بِأَرْضِ نَاءِ عَنَا بِالْفِرَاتِ (ص)

و أما ما ذكرت من بعد الشقه فإن المؤمن في هذه الدار غريب و في هذه الخلق المنكوس حتى يخرج من هذه الدار إلى رحمة الله ، و أما ما ذكرت من حبك قربنا و النظر إلينا و إنك لا تقدر على ذلك فالله يعلم ما في قلبك و جزاؤه عليه. " [رجال الكشي ، ص ١٦٧] .

٦. هشام بن حکم

١. متکلم معروف که حدود ٢٠ تالیف دارد و شاگرد امام صادق (ع) است. [اسد حیدر ، ج ٢ ، ص ٧٥] .

٢. حدود ١٥ مناظره معروف دارد. [اسد حیدر ، ج ٣ ، ص ٨٥] .

٣. هذا ناصرنا بقلبه و لسانه و یده [إعلام الوری ، ص ٢٨٠] .

٤. هارون الرشید که از پشت پرده بعضی از مناظرات هشام را شنید ، گفت : ان لسان هشام اوقع فی نفوس الناس من الف سیف. [اسد حیدر ، ج ٢ ، ص ٨١] .

٥. حضرت رضا درباره هشام فرمود : عن سلیمان بن جعفر الجعفری ، قال سألت أبا الحسن الرضا (ع) عن هشام بن الحکم قال : فقال لی : " رحمه الله کان عبدا ناصحا أودی من قبل أصحابه حسدا منهم " [رجال الكشي ، ص ٢٧٠] .

٦. امام کاظم (ع) به هشام وصیائی دارد از جمله اینکه فرمود : تعلیم حکمت به نااهل ظلم است و عدم تعلیم به اهل آن هم ظلم است.

٧. به خاطر سعایت حسودان ، هشام تحت تعقیب هارون قرار گرفت و در کوفه مخفی مرد. و شبانه دفن شد و هارون شاگردانش را گرفت و زندان کرد ، ولی همین که خبر مرگ هشام را شنید ، شکر کرد و شاگردانش را

آزاد کرد. [الامام الصادق (ع) ، ج ۲ ، ص ۱۱۰] .

۸. گروهی از شاگردان امام به عنوان تجارت در شهرها مسافرت می کردند و با مردم مانوس بودند و مردم را به سوی اهل بیت (ع) سوق می دادند. هشام در این نقش ، موفقیت‌هایی پیدا کرد. [اسدحیدر ، ج ۲ ، ص ۵۱] .

۷. جابر جعفی

جابر جعفی : یک صد هزار حدیث حفظ بود و چون مخالف قیاس ابوحنیفه بود. ابوحنیفه خیلی او را می کوبید.

امام صادق (ع) در مدح او فرمود : قَالَ الصَّادِقُ (ع) رَحِمَ اللَّهُ جَابِرَ الْجَعْفِيِّ كَانَ يَصْدُقُ عَلَيْنَا [رجال الکشی ، ص ۱۹۱] .

عن عبد الله بن عطاء المكي قال كان جابر بن يزيد الجعفي إذا روى عن محمد بن علي (ع) شيئاً قال : حدثني وصي الأوصياء و وارث علم الأنبياء محمد بن علي بن الحسين (ع) . [إرشاد مفيد ، ج ۲ ، ص ۱۶۰] .

تا خون به جگر حکام جور کند و به وصی حق اشاره کند ، ولی خوف و خفقان جوری بود که یا به خاطر خوف و یا بخاطر رضای سلطان روایت از او نقل نمی کردند.

۱. جابر می گوید : امام باقر (ع) هفتاد هزار حدیث برای من گفت و سفارش کرد که به احدی نگویم و نقل نکنم. به حضرت عرض کردم : جعلت فداک إنک حملتني وقرا عظيما بما حدثتني به من سرکم الذی لا- أحدث به أحدا و ربما جاش فی صدری حتی يأخذني منه شبهه الجنون. قال : " يا جابر! فإذا كان ذلك فإخرج إلى الجبان فاحفر حفيره و دل رأسك فيها ثم قل : حدثني محمد بن علي بكذا و كذا"]

۱. در حوزه علمیه امام ، همه با حسن نیت نبودند. کسانی مغرض و تحریک کن و کذاب و وضاع بودند که به قول شاعر

۶. سخنان حضرت امام صادق (ع)

۱. در فضائل

۱. محاسبه نفس

قَالَ الصَّادِقُ (ع) لِعَبِيدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدَبٍ : حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ يَعْرِفُنَا أَنْ يَغْرِضَ عَمَلَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَ لَيْلَةٍ عَلَى نَفْسِهِ فَيَكُونَ مُحَاسِبًا نَفْسِهِ فَإِنْ رَأَى حَسَنَةً اسْتَرَادَ مِنْهَا وَإِنْ رَأَى سَيِّئَةً اسْتَغْفَرَ مِنْهَا لِئَلَّا يَخْزَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ [تحف العقول ، ص ۳۰۱] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : إِذَا رَأَيْتُمُ الْعَبِيدَ مُتَفَقِّدًا لِتُدُنُوبِ النَّاسِ نَاسِيًا لِتُدُنُوبِهِ فَاغْلَمُوا أَنَّهُ قَدْ مُكَّرَ بِهِ [مشكاة الأنوار ، ص ۳۲۵] .

و قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : لَا تَتَّقِ بَمُودِهِ مَلُوكَ [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۲۲۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَمْ مِنْ مُغْرُورٍ بِمَا قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ كَمْ مِنْ مُسْتَنْدِرٍ بِسِتْرِ اللَّهِ عَلَيْهِ وَ كَمْ مِنْ مُفْتُونٍ بِبِنَاءِ النَّاسِ عَلَيْهِ [كافي ، ج ۸ ، ص ۱۲۸] .

۲. حقوق مؤمن بر مؤمن

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لِعَبِيدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدَبٍ يَا ابْنَ جُنْدَبِ الْمَاشِي فِي حَاجِهِ أَحِيهِ كَالسَّاعِي بَيْنَ الصَّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَ قَاضِي حَاجَتِهِ كَالْمُتَشَحِّطِ بِجَدْمِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَوْمَ يَدْرٍ وَ أُحُدٍ وَ مَا عَذَّبَ اللَّهُ أُمَّةً إِلَّا عِنْدَ اسْتِيْهَانَتِهِمْ بِحُقُوقِ فُقَرَاءِ إِخْوَانِهِمْ [تحف العقول ، ص ۳۰۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَا ابْنَ جُنْدَبِ بَلِّغْ مَعَاشِرَ شِيعَتِنَا وَ قُلْ لَهُمْ لَا تَذْهَبَنَّ بِكُمْ الْمَذَاهِبُ فَوَ اللَّهُ لَا تُنَالُ وَ لَا يُتَنَا إِلَّا بِالْوَرَعِ وَ الْجِتْهَادِ فِي الدُّنْيَا وَ مَوَاسَاهِ الْإِخْوَانِ فِي اللَّهِ وَ لَيْسَ مِنْ شِيعَتِنَا مَنْ يَظْلِمُ النَّاسَ [تحف العقول ، ص ۳۰۳] .

قَالَ

الصَّادِقُ (ع) : فلا تضيع مالك و تصلح مال غيرك [تحف العقول ، ص ٣٠٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) لِعَبِيدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدَبٍ : يَا ابْنَ جُنْدَبٍ صَلِّ مَنْ قَطَعَكَ وَ أَعْطِ مَنْ حَرَمَكَ وَ أَحْسِنْ إِلَى مَنْ أَسَاءَ إِلَيْكَ وَ سَلِّمْ عَلَى مَنْ سَبَّكَ وَ أَنْصِفْ مَنْ خَاصَمَكَ وَ اعْفُ عَمَّنْ ظَلَمَكَ كَمَا أَنَّكَ تُحِبُّ أَنْ يَعْفَى عَنْكَ فَاعْتَبِرْ بِعَفْوِ اللَّهِ عَنْكَ أَلَا تَرَى أَنَّ شَمْسَهُ أَشْرَقَتْ عَلَى الْأَبْرَارِ وَ الْفَجَارِ وَ أَنَّ مَطْرَهُ يَنْزِلُ عَلَى الصَّالِحِينَ وَ الْخَاطِئِينَ [تحف العقول ، ص ٣٠٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ثلاثه تورث المحبه؛ الدين و التواضع و البذل [تحف العقول ، ص ٣١٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : خير المسلمين من وصل و أعان و نفع ، ما بت ليله قط و لله فى مالى حق يسألنيه [رجال الكشى ، ص ٣٦٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا قُدِّسَتْ أُمَّهُ لَمْ تَأْخُذْ لِضَعِيفِهَا مِنْ قَوِيهَا بِحَقِّهِ غَيْرَ مُتَّضِعٍ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ١٨٠] .

درباره ارزش مهمان مى فرمود : فَضَّلْتُهُمْ عَلَيْكَ أَكْثَرَ مِنْ فَضْلِكَ عَلَيْهِمْ . قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ كَيْفَ ذَا وَ أَنَا أُطْعِمُهُمْ طَعَامِي وَ أُنْفِقُ عَلَيْهِمْ مِنْ مَالِي وَ يَخْدُمُهُمْ خَادِمِي ؟ فَقَالَ : " إِذَا دَخَلُوا عَلَيْكَ دَخَلُوا مِنْ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِالرِّزْقِ الْكَثِيرِ وَ إِذَا خَرَجُوا خَرَجُوا بِالْمَغْفِرَةِ لَكَ " [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٨٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ مَعُونَةَ الْمُسْلِمِ خَيْرٌ وَ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنْ صِيَامِ شَهْرٍ وَ اعْتِكَافِهِ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ إِيَاكُمْ وَ إِعْسَارَ أَحَدٍ مِنْ إِخْوَانِكُمُ الْمُسْلِمِينَ أَنْ تُعَسِّرُوهُ بِالشَّيْءِ يَكُونُ لَكُمْ قَبْلَهُ وَ هُوَ مُعَسِّرٌ فَإِنَّ أَبَانَ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ يَقُولُ لَيْسَ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَعَسِّرَ مُسْلِمًا وَ

مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا أَظَلَّهُ اللَّهُ بِظُلْمِهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ [كافي ، ج ٨ ، ص ٩] .

جوری باشید که وقتی می گویند : هذا جعفری یسرنی ذلك.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ يَأْمُرُ بِأَدَاءِ الْخَيْطِ وَالْمِخِيطِ صِلُوا عَشَائِرَكُمْ وَاشْهَدُوا جَنَائِزَهُمْ وَاعْبُدُوا مَرْضَاهُمْ وَ
أَدُّوا حُقُوقَهُمْ فَإِنَّ الرَّجُلَ مِنْكُمْ إِذَا وَرَعَ فِي دِينِهِ وَصَدَقَ الْحَدِيثَ وَ أَدَّى الْأَمَانَةَ وَحَسَنَ خُلُقَهُ مَعَ النَّاسِ قِيلَ هَذَا جَعْفَرِي فَيَسُرُّنِي
ذَلِكَ وَ يَدْخُلُ عَلَى مِنْهُ السُّرُورُ وَ قِيلَ هَذَا أَدْبُ جَعْفَرٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٣٦] .

در نامه ای به اصحاب می نویسد :

عَلَيْكُمْ بِحُبِّ الْمَسَاكِينِ الْمُسْلِمِينَ فَإِنَّهُ مَنْ حَقَّرَهُمْ وَ تَكَبَّرَ عَلَيْهِمْ فَقَدْ زَلَّ عَنِ دِينِ اللَّهِ وَ اللَّهُ لَهُ حَاقِرٌ مَاقَتْ وَ قَدْ قَالَ أَبُوْنَا رَسُولُ
اللَّهِ (ص) أَمَرَنِي رَبِّي بِحُبِّ الْمَسَاكِينِ الْمُسْلِمِينَ مِنْهُمْ وَ اعْلَمُوا أَنَّ مَنِ حَقَّرَ أَحَدًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَلْقَى اللَّهُ عَلَيْهِ الْمَمَاتَ مِنْهُ وَ
الْمُحَقَّرَهُ حَتَّى يَمُوتَهُ النَّاسُ وَ اللَّهُ لَهُ أَشَدُّ مَقْتًا فَاتَّقُوا اللَّهَ فِي إِخْوَانِكُمُ الْمُسْلِمِينَ الْمَسَاكِينِ فَإِنَّ لَهُمْ عَلَيْكُمْ حَقًّا أَنْ تُجِبُّوهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ
أَمَرَ رَسُولَهُ ص بِحُبِّهِمْ فَمَنْ لَمْ يَحِبَّ مَنْ أَمَرَ اللَّهُ بِحُبِّهِ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ مَنْ عَصَى اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ مَاتَ عَلَى ذَلِكَ مَاتَ وَ
هُوَ مِنَ الْغَاوِينَ وَ إِيَّاكُمْ وَ الْعِظَمَةَ وَ الْكِبْرَ فَإِنَّ الْكِبْرَ رِذَاءُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَمَنْ نَازَعَ اللَّهَ رِذَاءَهُ حَصَمَهُ اللَّهُ وَ أَذَلَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ إِيَّاكُمْ
أَنْ يَبْغِيَ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ فَإِنَّهَا لَيْسَتْ مِنْ خِصَالِ الصَّالِحِينَ فَإِنَّهُ مَنْ بَغَى صِيرَ اللَّهُ بَغْيَهُ عَلَى نَفْسِهِ وَ صَارَتْ نُصْرَةُ اللَّهِ لِمَنْ بَغَى
عَلَيْهِ وَ مَنْ نَصَرَهُ اللَّهُ غَلَبَ وَ

أَصَابَ الظَّفَرَ مِنَ اللَّهِ وَ إِيَّاكُمْ أَنْ يَحْسُدَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا فَإِنَّ الْكُفْرَ أَضْلُهُ الْحَسَدُ [كافي ، ج ٨ ، ص ٧] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : عَلَيْكُمْ بِالصَّمْتِ إِلَّا فِيمَا يَنْفَعُكُمْ اللَّهُ بِهِ مِنْ أَمْرِ آخِرَتِكُمْ وَ يُأْجِرُكُمْ عَلَيْهِ [كافي ، ج ٨ ، ص ٢]

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : مَا قُدِّسَتْ أُمَّهُ لَمْ يُوْخَذْ لِضَعِيفِهَا مِنْ قَوِيَّهَا بِحَقِّهِ غَيْرَ مُتَّعِعٍ [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٦] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : اعْلَمُوا أَنَّهُ لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَحْسِنْ مُجَاوِرَةَ مَنْ جَاوَرَهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٦٨] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : ثَلَاثُهُ تَجِبُ لَهُمُ الرَّحْمَةُ غَنَى قَوْمٍ افْتَقَرُوا وَ عَزِيزٌ قَوْمٌ ذَلُّوا وَ عَالَمٌ تَتَلَاَعَبُ بِهِ الْجُهَالُ [معدن الجواهر ، ص ٣١] .

إذا بلغك عن أخيك ما تكرهه فاطلب له من عذر واحد الى سبعين عذرا فان لم تجد له عذرا فقل لعل له عذرا لا اعرفه.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَعْيَانَ عَلَى مُؤْمِنٍ بِشَطْرِ كَلِمَةٍ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ آيسٌ مِنْ رَحْمَتِي [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٦٨] .

٣. دوستی

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَا ابْنَ النِّعْمَانِ إِنْ أَرَدْتَ أَنْ يَصْفُو لَكَ وَدَ أَخِيكَ فَلَا تَمَازِحْهُ وَ لَا تَمَارِينَهُ وَ لَا تَبَاهِينَهُ وَ لَا تَشَارِنَهُ وَ لَا تَطْلُعْ صَدِيقَكَ مِنْ سِرِّكَ إِلَّا عَلَى مَا لَوْ اطَّلَعَ عَلَيْهِ عَدُوُّكَ لَمْ يَضْرُكَ فَإِنَّ الصَّدِيقَ قَدْ يَكُونُ عَدُوُّكَ يَوْمًا [تحف العقول ، ص ٣١٢]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْاسْتِقْصَاءُ فِرْقَةُ الْإِنْتِقَادِ عَدَاوَةُ قَلْبِ الصَّبْرِ فَضِيحَةُ إِفْشَاءِ السَّرِّ سَقُوطُ السَّخَاءِ فَطْنَةُ اللُّومِ تَغَافُلُ [تحف العقول ، ص ٣١٥] .

مفضل

درباره یکی از دوستانش به امام (ع) گفت : خبری از او ندارم. امام (ع) فرمود : أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ مَنْ صَحِبَ مُؤْمِنًا أَرْبَعِينَ خُطْوَةً سَأَلَهُ اللَّهُ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۲۱] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : إِذَا رَأَيْتُمُ الْعَبِيدَ مُتَّفِقِينَ لِتَذُنُوبِ النَّاسِ نَاسِيًا لِتَذُنُوبِهِ فَاعْلَمُوا أَنَّهُ قَدْ مُكَّرَ بِهِ [مشكاة الأنوار ، ص ۳۲۵] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : إِنَّ الرُّزْقَ لَا يَسُوقُهُ حِرْصٌ حَرِيصٍ وَلَا يَزِدُّهُ كِرَاهِيَةٌ كَارِهِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۵۷] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : أَحَبُّ إِخْوَانِي إِلَيَّ مَنْ أَهْدَى إِلَيَّ عُيُوبِي [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۳۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ وَقَفَ نَفْسَهُ مَوْقِفَ التَّهْمَةِ فَلَا يَلُومُنْ مِنْ أَسَاءَ بِهِ الظَّنُّ وَمَنْ كَتَمَ سِرَّهُ كَانَتْ الْخَيْرُ فِي يَدِهِ وَكُلُّ حَدِيثٍ جَاوَزَ اثْنَيْنِ فَاشٍ وَضَعُ أَمْرٍ أَخِيكَ عَلَى أَحْسَنِهِ وَلَا تَطْلُبْ بِكَلِمَةٍ خَرَجَتْ مِنْ أَخِيكَ سُوءًا وَأَنْتَ تَجِدُ لَهَا فِي الْخَيْرِ مَحْمَلًا وَعَلَيْكَ بِإِخْوَانِ الصَّدَقِ فَإِنَّهُمْ عِنْدَ الرِّخَاءِ وَجَنَّةٌ عِنْدَ الْبَلَاءِ وَشَاوِرٌ فِي حَدِيثِكَ الَّذِينَ يَخَافُونَ اللَّهَ وَأَحَبُّ الْإِخْوَانِ عَلَى قَدْرِ التَّقْوَى [تحف العقول ، ص ۳۶۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ زَرَعَ الْعَدَاوَةَ حَصَدَ مَا بَدَرَ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۰۲] .

۴. علم وعالم

قَالَ الصَّادِقُ (ع) لِأَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ النُّعْمَانِ : يَا ابْنَ النُّعْمَانِ لَا تَطْلُبِ الْعِلْمَ لِثَلَاثٍ لِيُرَائِي بِهِ وَلَا لِتُبَاهِيَ بِهِ وَلَا لِتُمَارِيَ وَلَا تَدَعُهُ لِثَلَاثٍ رَغْبَةٍ فِي الْجَهْلِ وَزَهَادَةٍ فِي الْعِلْمِ وَاسْتِخْيَاءٍ مِنَ النَّاسِ [تحف العقول ، ص ۳۱۳] .

و قال

(ع) لشیخ بصری قدم المدینه بطلب العلمین أردت العلم فاطلب أولاً فی نفسک حقیقه العبودیه [بحار الأنوار، ج ۱، ص ۲۲۴]

سپس در تفسیر عبودیت فرمودند که: "انسان مال را مال خدا بداند و هر کجا امر کرده مصرف کند. انسان فکرش در انجام وظیفه باشد و برای خود کانال کشتی و..... نکند وچنین طالب علمی برای عزت و علو و تفاخر و تکاثر و مباحه درس نمی خواند، بلکه به خاطر حقیقت عبودیت، تحصیلش فقط برای انجام وظیفه و رضای خدا است. و سؤال تنها برای فراگیری باشد و احتیاط پیشه کن و از فتوا دادن بپرهیز و گردنت را پل برای دیگران قرار مده، اجتهاد بدون ورع نافع نیست".

قَالَ الصَّادِقُ (ع): طَلَبُ الْعِلْمِ ثَلَاثَةٌ فَأَعْرِفُهُمْ بِأَعْيَانِهِمْ وَصِفَاتِهِمْ صِنْفٌ يَطْلُبُهُ الْجَهْلُ وَالْمِرَاءُ وَالْمِرَاءُ وَصِنْفٌ يَطْلُبُهُ لِإِسْتِطَالِهِ وَالْخُتْلُ وَصِنْفٌ يَطْلُبُهُ لِلْفِقْهِ وَالْعَقْلِ فَصِحَابُ الْجَهْلِ وَالْمِرَاءِ مُؤَذِّمٌ مُمَارٍ مُتَعَرِّضٌ لِلْمَقَالِ فِي أُنْدِيَةِ الرَّجَالِ بِنِدَاكِ الْعِلْمِ وَصِفَةُ الْجِلْمِ قَدْ تَسْرَبَلْ بِالْخُشُوعِ وَتَخَلَّى مِنَ الْوَرَعِ فَدَقَّ اللَّهُ مِنْ هَذَا خَيْشُومَهُ وَقَطَعَ مِنْهُ حَيْزُومَهُ وَصِدَا حِبِّ الْإِسْتِطَالَةِ وَالْخُتْلِ ذُو خَبِّ وَ مَلَقٍ يَشْتَبِلُ عَلَى مِثْلِهِ مِنْ أَشْبَاهِهِ وَيَتَوَاضَعُ لِلْأَغْنِيَاءِ مِنْ دُونِهِ فَهُوَ لِحُلُوتِهِمْ هَاضِمٌ وَ لِدِينِهِ حَاطِمٌ فَأَعْمَى اللَّهُ عَلَى هَذَا خُبْرَهُ وَقَطَعَ مِنْ آثَارِ الْعُلَمَاءِ أَثْرَهُ وَصَاحِبُ الْفِقْهِ وَالْعَقْلِ ذُو كَابِهِ وَ حَزْنٍ وَ سَهْرٍ قَدْ تَحَنَّنَكَ فِي بُرُئِيهِ وَقَامَ اللَّيْلَ فِي حِنْدِسِهِ يَعْمَلُ وَيَخْشَى وَجِلًّا دَاعِيًا مُشْفِقًا مُقْبِلًا عَلَى شَأْنِهِ عَارِفًا بِأَهْلِ زَمَانِهِ مُسْتَوْحِشًا مِنْ أَوْثَقِ إِخْوَانِهِ فَشَدَّ اللَّهُ مِنْ هَذَا أَرْكَانَهُ وَأَعْطَاهُ يَوْمَ

الْقِيَامَةِ أَمَانَهُ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٩] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : الفقهاء أمناء الرسل فإذا رأيتم الفقهاء قد ركبوا إلى السلاطين فاتهموهم [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ١٨٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ دَعَا النَّاسَ إِلَى نَفْسِهِ وَفِيهِمْ مَنْ هُوَ أَعْلَمُ مِنْهُ فَهُوَ مُبْتَدِعٌ ضَالٌّ [تحف العقول ، ص ٣٧٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : القضاء أربعة قاضٍ قضى بالحق وهو لا يعلم أنه حق فهو في النار وقاضٍ قضى بالباطل وهو لا يعلم أنه باطل فهو في النار وقاضٍ قضى بالباطل وهو يعلم أنه باطل فهو في النار وقاضٍ قضى بالحق وهو يعلم أنه حق فهو في الجنة [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٢٤٧] .

٥. انفاق وزكات

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْمَعْرُوفُ ابْتِدَاءٌ وَأَمَّا مَنْ أَعْطَيْتَهُ بَعْدَ الْمَسْأَلَةِ فَإِنَّمَا كَافِيَتُهُ بِمَا بَدَلَ لَكَ مِنْ وَجْهِهِ [كافي ، ج ٤ ، ص ٢٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : رَأَيْتُ الْمَعْرُوفَ لَا يَضِلُّحُ إِلَّا بِثَلَاثِ خِصَالٍ تَصِيغِيهِ وَتَسْتِيرُهُ وَتَعْجِلِيهِ فَإِنَّكَ إِذَا صَغَّرْتَهُ عَظَمْتَهُ عِنْدَ مَنْ تَصَنَعُهُ إِلَيْهِ وَإِذَا سَتَرْتَهُ تَمَمْتَهُ وَإِذَا عَجَلْتَهُ هَنَأْتَهُ وَإِنْ كَانَ غَيْرُ ذَلِكَ سَخَفْتَهُ وَنَكَدْتَهُ [كافي ، ج ٤ ، ص ٣٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَوْ أَنَّ النَّاسَ أَدَّوْا زَكَاهَ أَمْوَالِهِمْ مَا بَقِيَ مُسْلِمٌ فَقِيرًا مُحْتَاجًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ النَّاسَ مَا افْتَقَرُوا وَلَا احْتَأَجُوا وَلَا جَاعُوا وَلَا عَرُوا إِلَّا بِذُنُوبِ الْأَغْنِيَاءِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا ضَاعَ مَالٌ فِي بَرٍّ وَلَا

بَحْرٍ إِلَّا بِتَضْيِيعِ الرَّكَاهِ [كافی ، ج ۳ ، ص ۵۰۵] .

۶ کار و تجارت

در مدیریت کار فرمود : کل ذی صناعه مضطر إلى ثلاث خلال یجتلب بها المكسب و هو أن یكون حاذقا بعمله (اطلاعات فنی داشته باشد) مویا للأمانه (امین) فیه مستمیلا لمن استعمله (خوش کارگر) [تحف العقول ، ص ۳۲۲] .

اسد حیدر در روایات متعددی از امام صادق (ع) نقل کرده که مکرر به اصحاب سفارش کار و تجاره می کرد و تجارت را عزت و ترک آنرا کم عقلی می دانست. لکن توجه می داد که به درجه حرص نرسد و می فرمود :

لِیَكُنْ طَلَبُكَ لِلْمَعِيشَةِ فَوْقَ كَسْبِ الْمُضْيِيعِ وَ دُونَ طَلَبِ الْحَرِیصِ الرَّاضِیِ بِعُدْنِیَاهُ الْمُطْمَئِنِّ إِلَیْهَا وَ لَكِنْ أَنْزِلْ نَفْسَیْكَ مِنْ ذَلِكَ بِمَنْزِلَةِ الْمُنْصِيفِ الْمُتَعَفِّفِ تَرْفَعُ نَفْسَیْكَ عَنْ مَنْزِلَةِ الْوَاهِنِ الضَّعِيفِ وَ تَكْتَسِبُ مَا لَا بُدَّ مِنْهُ إِنَّ الَّذِينَ أُعْطُوا الْمَالَ ثُمَّ لَمْ یَشْكُرُوا لَا مَالَ لَهُمْ [كافی ، ج ۵ ، ص ۸۱] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَكَلَ مَالَ أَخِيهِ ظُلْمًا وَ لَمْ یُرِدْهُ إِلَیْهِ أَكَلَ جَذْوَةً مِنَ النَّارِ یَوْمَ الْقِیَامَةِ [كافی ، ج ۲ ، ص ۳۳۳] .

۷. امانت و خیانت

آن که امروز به نفع تو خیانت می کند فردا هم به ضرر تو خائن است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا یكون الأَمینُ أَمینًا حَتَّى یومِنَ عَلَی ثَلَاثَةِ فِیوِیْهَا عَلَی الْأَمْوَالِ وَ الْأَسْرَارِ وَ الْفُرُوجِ وَ إِنْ حَفِظَ اثْنِینِ وَ ضِیْعِ وَاحِدَةٍ فَلِیسَ بِأَمِینٍ [تحف العقول ، ص ۳۱۵] .

۸. ایمان و یقین

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الدین غم باللیل و ذل بالنهار [تحف العقول ، ص ۳۵۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : نَحْنُ أَضَلُّ كُلِّ خَیْرٍ وَ مِنْ فُرُوعِنَا كُلِّ بَرٍّ فَمِنَ الْبِرِّ التَّوْحِیدُ وَ الصَّلَاةُ

وَ الصِّيَامُ وَ كَظْمُ الغَيْظِ وَ العَفْوُ عَنِ المَسِيءِ وَ رَحْمَةُ الفَقِيرِ وَ تَعَهُدُ الحَارِ وَ البِقَرَارُ بِالْفَضْلِ لِأَهْلِهِ وَ عِدُونَا أَصْلُ كُلِّ شَرٍّ وَ مِنْ فُرُوعِهِمْ كُلُّ قَيْحٍ وَ فَاخِشَةٍ فَمِنْهُمْ الكَذِبُ وَ البُخْلُ وَ النَّمِيمَةُ وَ القَطِيعَةُ وَ أكلُ الرِّبَا وَ أكلُ مالِ اليَتِيمِ بغيرِ حَقِّهِ وَ تَعَدِّي الحُدُودِ الَّتِي أَمَرَ اللهُ وَ رُكُوبُ الفَوَاحِشِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَنَ وَ الزَّنا وَ السَّرِقَةُ وَ كُلُّ مَا وَافَقَ ذَلِكَ مِنَ القَيْحِ فَكَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ مَعَنَا وَ هُوَ مُتَعَلِّقٌ بِفُرُوعِ غَيْرِنَا [كافي ، ج ٨ ، ص ٢٤٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَ اعْلَمُوا أَنَّهُ لَنْ يَوْمَنَ عَبْدٌ مِنْ عِبِيدِهِ حَتَّى يَرْضَى عَنِ اللهِ فِيمَا صَنَعَ اللهُ إِلَيْهِ [كافي ، ج ٨ ، ص ٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يا ابنِ جندبِ لو أن شيعتنا استقاموا لصافحتهم الملائكة و لأظلمهم الغمام و لأشرقوا نهارا و لأكلوا من فوقهم و من تحت أرجلهم و لما سألوا الله شيئا إلا أعطاهم [تحف العقول ، ص ٣٠١] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : إِنَّ العَمَالَ الدَّائِمَ القَلِيلَ عَلَى اليَقِينِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللهِ مِنَ العَمَلِ الكَثِيرِ عَلَى غَيْرِ يَقِينٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٧] .

به حمران بن اعين فرمود : عمل کم با يقين افضل است از عمل كثير بدون يقين .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَالَ رَسُولُ اللهِ (ص) (الاسْلَامُ عُرْيَانٌ فِلْبَاسُهُ الحَيَاءُ وَ زِينَتُهُ الوَقَارُ وَ مُرُوءَتُهُ العَمَلُ الصَّالِحُ وَ عِمَادُهُ الوَرَعُ وَ لِكُلِّ شَيْءٍ أَسَاسٌ وَ أَسَاسُ الْإِسْلَامِ حُبُّنَا أَهْلَ البَيْتِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٦] .

٩. اخلاص

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَالَ اللهُ تَعَالَى إِنَّمَا أَقْبَلُ الصَّلَاةَ لِمَنْ تَوَاضَعَ لِعَظَمَتِي

وَ يَكْفُ نَفْسَهُ عَنِ الشَّهَوَاتِ مِنْ أَجْلِ وَيَقْطَعُ نَهَارَهُ بِعِدْ كَرِيٍّ وَ لَمَّا يَتَعَاظِمُ عَلَى خَلْقِي وَ يَطْعُمُ الْجَائِعَ وَ يَكْسُو الْعَارِيَّ وَ يَرْحَمُ الْمُصَابَّ وَ يُوَوِّي الْغَرِيبَ [المحاسن ، ج ١ ، ص ١٥] .

در ماجرای سفیان ثوری که لباس ظریف را امام رو و لباس خشن را زیر پوشیده بود. فرمود : فما كان لله أخفيناه و ما كان لكم أبديناه [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ١٥٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ربما اغتررت بما ترى الخلق من الندم على تقصيرك في العبادة و لعل الله تعالى يعلم من قلبك بخلاف ذلك و ربما أقمت نفسك على العبادة متكلفا و الله يريد الإخلاص و ربما توهمت أنك تدعو الله و أنت تدعو سواه و ربما حسبت أنك ناصح للخلق و أنت تريد لهم لنفسك أن يميلوا إليك و ربما ذممت نفسك و أنت تمدحها على الحقيقة [مصباح الشريعة ، ص ١٤٢] .

١٠. تقيه

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يا ابن النُّعْمَانِ إِنَّ الْمُدْبِعَ لَيْسَ كَقَاتِلِنَا بِسَيْفِهِ بَلْ هُوَ أَعْظَمُ وَ زُرّاً بَلْ هُوَ أَعْظَمُ وَ زُرّاً [تحف العقول ، ص ٣٠٧] .

١١. كرامت نفس

می فرمود : (برای حفظ شخصیت) لَا تُخْبِرِ النَّاسَ بِكُلِّ مَا أَنْتَ فِيهِ فَتُهُونَ عَلَيْهِمْ [رجال الكشي ، ص ١٨٤] .

و فرمود : من ادب الاديب دفن ادبهو قال : تمنع الناس من عرضك [الامام الصادق (ع) ، اسد حيدر ، ج ٣] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : من أكرمك فأكرمه و من استخف بك فأكرم نفسك عنه [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ٢٠٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : بَأَشْرُ كِبَارِ أُمُورِكَ بِنَفْسِكَ وَ كُلُّ مَا صَغُرَ مِنْهَا إِلَى

غَيْرِك [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ١٦٩] .

٢. ردائل

١. سؤال

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : إِيَّاكُمْ وَ سَوَالَ النَّاسِ فَإِنَّهُ ذُلٌّ فِي الدُّنْيَا وَ فَقْرٌ تُعَجِّلُونَهُ وَ حِسَابٌ طَوِيلٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [كافي ، ج ٤ ، ص ٢٠] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : إِنَّ هَذَا الْعِلْمَ عَلَيْهِ قُفْلٌ وَ مِفْتَاحُهُ الْمَسْأَلَةُ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ سَأَلَ مِنْ غَيْرِ فَقْرٍ فَإِنَّمَا يَأْكُلُ الْخَمْرَ [بحار الأنوار ، ج ٩٣ ، ص ١٥٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ سَأَلَ مِنْ غَيْرِ فَقْرٍ فَكَأَنَّمَا يَأْكُلُ الْجَمْرَ [عده الداعي ، ص ٩٩] .

٢. ظلم

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ دَعْوَةَ الْمُسْلِمِ الْمَظْلُومِ مُسْتَجَابَةٌ [كافي ، ج ٨ ، ص ٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ مَعُونَةَ الْمُسْلِمِ خَيْرٌ وَ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنْ صِيَامِ شَهْرٍ وَ اعْتِكَافِهِ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ [كافي ، ج ٨ ، ص ٩] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : مَنْ عَمِدَ ظَالِمًا بِظُلْمِهِ سَيَّأَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ مَنْ يَظْلِمُهُ فَإِنْ دَعَا لَمْ يَسْتَجِبْ لَهُ وَ لَمْ يَأْجُزْهُ اللَّهُ عَلَى ظُلَامَتِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٣٤] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : أَنْقَصَ النَّاسَ عَقْلًا مِنْ ظَلَمَ مِنْ دُونِهِ وَ لَمْ يَصْفَحْ عَمَّنْ اعْتَدَرَ إِلَيْهِ [أعلام الدين ، ص ٣٠٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْعَامِلُ بِالظُّلْمِ وَ الْمُعِينُ لَهُ وَ الرَّاضِي بِهِ شُرَكَاءُ ثَلَاثَتُهُمْ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٣٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اتَّقُوا الظُّلْمَ فَإِنَّ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ تَصْعَدُ إِلَى السَّمَاءِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٠٩] .

٣. حسد

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِيَّاكُمْ أَنْ يَحْسُدَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا فَإِنَّ الْكُفْرَ أَضْلُهُ الْحَسَدُ]

کافی ، ج ۸ ، ص ۷] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : آفَهُ الدِّينَ الْحَسَدُ وَالْعُجْبُ وَالْفَخْرُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۰۷] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَغْبُطُ وَلَا يَحْسُدُ وَالْمُنَافِقُ يَحْسُدُ وَلَا يَغْبُطُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۰۷] .

۴. تکبر و خودپرستی

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْعُجْبُ كُلُّ الْعُجْبِ مِمَّنْ يَعْجَبُ بِعَمَلِهِ وَلَا يَدْرِي بِمِ يَحْتَمُّ لَهُ [مصباح الشریعه ، ص ۸۱] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : مَا مِنْ رَجُلٍ تَكَبَّرَ أَوْ تَجَبَّرَ إِلَّا لَدَيْهِ وَجَدَهَا فِي نَفْسِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۱۲] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدَبٍ : يَا ابْنَ جُنْدَبٍ يَهْلِكُ الْمُتَكَلِّفُ عَلَى عَمَلِهِ [تحف العقول ، ج ۳۰۱] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا مِنْ رَجُلٍ تَكَبَّرَ أَوْ تَجَبَّرَ إِلَّا لَدَيْهِ يَجِدُهَا فِي نَفْسِهِ [وسائل الشیعه ، ج ۱۵ ، ص ۳۸۰] .

۵. صفات مذمومه

قال (ع) : محروم است از نام نیک : متکبر.

محروم است از شرافت : بی ادب.

محروم است از صلہ رحم : بخیل.

محروم است از رفیق خوب و ریشه دار : مسخره چی مردم.

محروم است از آرامش : حسود.

محروم است از بزرگ منشی و آقایی : خرده گیر.

محروم است از ریاست : خودخواه و بی تجربه.

۳. گوناگون

۱. اراده

درباره قدرت اراده فرمود : مَا ضَعُفَ بَدَنٌ عَمَّا قَوِيَتْ عَلَيْهِ النَّيَةُ [من لایحضره الفقیه ، ج ۴ ، ص ۴۰۰] .

۲. شهرت

فِي أَحَدٍ وَصَايَا لِحَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ : إِنْ قَدَّرْتُمْ أَنْ لَمَّا تُعْرِفُوا فَمَا فَعَلُوا وَمَا عَلَيْكُمْ إِنْ لَمْ يَشْنِ النَّاسُ عَلَيْكُمْ وَمَا عَلَيْكُمْ أَنْ تَكُونَ
مَذْمُومًا عِنْدَ النَّاسِ إِذَا كُنْتَ

مَحْمُوداً عِنْدَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى [كافي ، ج ۸ ، ص ۱۲۸] .

۳. ذکر

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : إِذَا جَاءَكَ مَا تَكْرَهُ فَأَكْثِرْ مِنْ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۱۸۵] .

۴. ظرفیت افراد

سفیان ثوری محضرش آمد و احادیثی از حضرتش شنید ، سپس گفت : پا نمی شوم مگر حدیث دیگری برایم بفرمائی ، امام فرمود : ما کثره الحدیث لک بخیر یا سفیان [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۱۸۳] .

۵. وسعت رزق

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : إِنَّ الرِّزْقَ لَا يَسُوقُهُ حِرْصٌ حَرِيصٍ وَ لَا يَرُدُّهُ كِرَاهِيَةٌ كَارِهِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۵۷] .

۶. حق طلبی

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : إِنْ مِنْ حَقِّهِ الْإِيمَانُ أَنْ تَوَرَّعَ الْحَقُّ وَ إِنْ ضَرَكَ عَلَى الْبَاطِلِ وَ إِنْ نَفَعَكَ وَ أَنْ لَا تَجُوزَ مِنْطِقَكَ عِلْمَكَ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۵۳] .

۷. مذمت دنیا

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : مَثَلُ الدُّنْيَا كَمَثَلِ مِرْيَةِ الْبَحْرِ كُلَّمَا شَرِبَ مِنْهُ الْعَطْشَانُ أَزْدَادَ عَطْشًا حَتَّى يَقْتُلَهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۳۶] .

۸. تفأل

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الطَّيْرَةُ عَلَى مَا تَجْعَلُهَا إِنْ هَوَّنَتْهَا تَهَوَّنَتْ وَ إِنْ شَدَّدَتْهَا تَشَدَّدَتْ وَ إِنْ لَمْ تَجْعَلْهَا شَيْئاً لَمْ تَكُنْ شَيْئاً [كافي ، ج ۸ ، ص ۱۹۷] .

۹. مجلس گناه

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَتَّبِعِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَجْلِسَ مَجْلِساً يَعْصِي اللَّهُ فِيهِ وَ لَا يَقْدِرُ عَلَى تَغْيِيرِهِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۷۴] .

۱۰. تفکیک جبهه ها

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : نَحْنُ أَصْلُ كُلِّ خَيْرٍ وَ مِنْ فُرُوعِنَا كُلِّ بَرٍّ فَمِنَ الْبِرِّ التَّوْحِيدُ وَ الصَّلَاةُ وَ الصِّيَامُ

وَ كَظْمِ الْغَيْظِ وَ الْعَفْوِ عَنِ الْمُسِيءِ وَ رَحْمَةِ الْفَقِيرِ وَ تَعَهُدِ الْجَارِ وَ الْإِقْرَارِ بِالْفَضْلِ لِأَهْلِهِ وَ عَيْدُونَا أَصْلُ كُلِّ شَرٍّ وَ مِنْ فُرُوعِهِمْ كُلِّ قَيْحٍ وَ فَاحِشَةٍ فَمِنْهُمْ الْكُذْبُ وَ الْبُخْلُ وَ النَّمِيمَةُ وَ الْقَطِيعَةُ وَ أَكْلُ الرِّبَا وَ أَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ بِغَيْرِ حَقِّهِ وَ تَعَدِّي الْحُدُودِ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ وَ رُكُوبُ الْفَوَاحِشِ مِمَّا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مِمَّا بَطَّنَ وَ الزُّنَا وَ السَّرِقَةُ وَ كُلُّ مِمَّا وَافَقَ ذَلِكَ مِنَ الْقَيْحِ فَكَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ مَعَنَا وَ هُوَ مُتَعَلِّقٌ بِفُرُوعِ غَيْرِنَا [كافي ، ج ۸ ، ص ۲۴۲] .

۱. امام علی ع

۱. سیمای امام علی ع

۱. خاندان حضرت

۱. ابوطالب

۱. ایمان ابوطالب

۱. بعضی خیال کرده اند که این همه حمایت ابوطالب (ع) از رسول خدا (ص) به خاطر آن بود که حضرت محمد (ص) فرزند برادرش بود و حمایت جنبه عاطفی داشته است ، غافل از اینکه :

الف : عاطفه انسان نسبت به فرزند خود بیش از فرزند برادر است و ما می بینیم که ابوطالب فرزند خود را فدای رسول خدا (ص) می کرد و در شبهای خطرناک خوابگاه حضرت محمد (ص) را با خوابگاه فرزند خود عوض می کرد. [الصحيح من السیره ، ج ۱ ، ص ۱۲۷]

ب : اگر عاطفه بودن سبب این همه محبت است ، چرا ابولهب عموی دیگر رسول الله (ص) این همه کارشکنی می کرد؟

ج : سایر بنی هاشم که از قبیله رسول خدا (ص) بودند و حتی به حضرت ایمان هم آوردند و در مشکلات نیز سهیم بودند ولی هیچ یک به اندازه ابوطالب (ع) ایثار و فداکاری از خود نشان نمی دادند.

بنابر این هیچ تحلیل و تفسیری برای آن همه ایثار ابوطالب نسبت به

حضرت رسول (ص) جز ایمان قلبی وی در کار نیست.

پیروان پیامبر اکرم (ص) چنان شیفته مکتب می شدند که برای مسائل عاطفی (جز در مواردی که خود اسلام مانع می شد) حسابی باز نمی کردند. در تاریخ می خوانیم که یکی از یاران رسول خدا (ص) خدمت حضرت رسید و اجازه خواست پدر کافر خود را بکشد!

۲. دلائل ایمان او

دلایل ایمان ابوطالب زیاد است که ما فشرده ای از آن را از کتاب الصحيح من السیره نقل می کنیم:

۱. جمالتی که پیامبر اکرم (ص) و ائمه هدی (ع) در باره ایمان او گفته اند، بهترین دلیل برای ایمان آن بزرگوار است.

۲. حمایت‌های بی دریغ او از حضرت رسول (ص) در شرائط بسیار سخت.

۳. اقرار ابوطالب (ع) در اشعاری که درباره پیامبر گرامی (ص) و ارتباط با خداوند سروده است.

۴. ابوطالب (ع) به فرزند خود جعفر و به همسر خود فاطمه بنت اسد و به برادر خود حمزه سفارش به اسلام و نماز و حمایت از محمد (ص) را می کند.

۵. حزن و استغفار و ناراحتی شدیدی که برای پیامبر اکرم (ص) هنگام فوت ابوطالب (ع) پیدا شد، دلیل دیگری بر ایمان او است.

۶. ابوبکر و عباس می گویند که ابوطالب (ع) هنگام مرگ می گفت: لا اله الا الله محمد رسول الله.

۷. رسول خدا (ص) بالای منبر برای ابوطالب (ع) دعا و استغفار کرد و از جنازه او تشییع نمود و به حضرت علی (ع) دستور غسل و کفن داد. فقط بر او نماز گزارده نشد؛ زیرا تا آن زمان نماز میت بر مسلمانان واجب نشده بود همان گونه که بر خدیجه کبری (س) هم نماز گزارده

نشد.

۸. حضرت علی (ع) هنگام فوت پدر بزرگوارش مرثیه‌ها و اشعاری خواندند و در نامه‌ای که چند سال بعد برای معاویه فرستاد مطالبی نوشتند که از جمله آنها این است :

بسیار فرق است میان پدر من ، ابوطالب و پدر تو ابوسفیان.

۹. در روایتی می‌خوانیم که رسول خدا (ص) فرمود : من در قیامت شفیع پدر و مادر و عمویم ابوطالب هستم.

۱۰. در حدیث آمده است که خداوند به پیامبرش وحی کرد که آتش بر پدر و مادر و کفیل تو حرام است.

۱۱. در اسلام فاطمه بنت اسد شکی نیست که او از زنان سابقه دار و مهاجر است.

۲. ازدواج

۱. عن النبی (ص) فی حدیث : فاطمه! زوجک خیر اهلی؛ اعلمهم و افضلهم حلما و اولهم اسلما و فی حدیث آخر اعلم الناس بالله و بالناس [الغدیر ، ج ۲ ، ص ۴۴]

۲. فضائل حضرت

۱. زهد

۱. عبادت

قَالَ الْمَجْلِسِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ : إن أمير المؤمنين علي (ع) الذي إليه ينتهي سلسلة أهل العرفان يصلی كل ليلة ألف ركعة [بحار الانوار ، ج ۶۶ ، ص ۲۹۲]

قال الصادق (ع) : إن علياً (ع) كان في آخر عمره يصلی في كل يومٍ و ليلة ألف ركعة [تهذيب الأحكام ، ج ۳ ، ص ۶۳]

برخلاف روایات متعدده که مسئله هزار رکعت نماز را از امام علی (ع) و امام حسین (ع) و امام سجاد (ع) نقل نموده است ، ابن تیمیه چند اشکال کرده :

۱. باید با عجله بخواند.

۲. امکان ندارد.

۳. مکروه است و خلاف سیره عملی شخص پیامبر (ص) بوده است.

مرحوم امینی در الغدیر / ج ۵ ص ۲۵ به بعد شروع به جواب کرده اند که ما

خلاصه آنرا نقل می کنیم :

اما مسئله کراهت : روایات متعدد از شیعه و سنی نقل شده است که پیامبر (ص) فرمود : الصَّلَاةُ خَيْرٌ مَوْضُوعٍ فَمَنْ شَاءَ اسْتَقَلَّ وَ مَنْ شَاءَ اسْتَكْتَرَّ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۴۷] و بخاری و مسلم هم می گویند که پیامبر آنقدر نماز می خواند که پای حضرت از تاب می افتاد و سپس مرحوم امینی از عامه کسانی را که به قول خودشان صد رکعت نماز می خوانده اند نام برده است و کسانی را که به قول خودشان دویست رکعت نماز می خوانده اند نام برده است ، کسانی که به قول خودشان سیصد رکعت نماز می خوانده اند نام برده است ، کسانی را که به قول خودشان چهار صد رکعت نماز می خوانده اند نام برده است ، که از جمله ۴۰۰ رکعتی ها را ابوحنیفه می دانند و همینطور تا کسانی را که حدود ۷۰۰ رکعت می خوانده اند نام می برد و سپس نام ۱۴ نفر از بزرگان عامه را می برد که هر یک هزار رکعت نماز می خوانده اند.

۲. خودسازی

۱. قال الصادق (ع) : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَقُولُ لِلنَّاسِ بِالْكَوْفَةِ يَا أَهْلَ الْكُوْفَةِ أ تَرَوْنِي لَا أَعْلَمُ مَا يَصْرِفُكُمْ بَلَى وَ لَكِنِّي أَكْرَهُ أَنْ أَضْلِحَكُمْ بِفَسَادِ نَفْسِي [أمالی مفید ، ص ۲۰۷]

۲. قال امير المومنين (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي وَاللَّهِ مَا أَحْتُكُم عَلَى طَاعَةِ إِلَّا وَ أَسْبِقُكُمْ إِلَيْهَا وَ لَا أَنُهَاكُم عَنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ إِلَّا وَ أَتَنَاهِي قَبْلَكُمْ عَنْهَا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۷۵]

۳. گریه ها

از خوف خدا هر شب و هر روز گریه می کرد.

قال امير المومنين (ع) : آه مِنْ قَلْبِ الزَّادِ

وَ طُولِ الطَّرِيقِ وَ بُعْدِ السَّفَرِ وَ عَظِيمِ الْمَوْرِدِ [نهج البلاغه ، حکمت ۷۷.]

در سوگ پیامبر (ص)

در شب شهادت فاطمه

۴. دنیای علی ع

۱. ضراره بن زمره گفت : بعضی از شبها علی (ع) را در محراب دیدم دست بر محاسن گرفته مانند شخص مارگزیده به خود می پیچد و مانند شخص حزین گریه می کند. گویا حالا می شنوم که می گفت : ای دنیا ، ای دنیا ، آیا متعرض من شده ای یا اشتیاق به من پیدا کرده ای هیهات ، هیهات ، جز مرا بفریب ، من احتیاجی به تو ندارم ، تو را سه طلاق داده ام. [أمالی صدوق ، ص ۶۲۴]

۲. قال امیر المومنین (ع) : فَوَاللَّهِ مَا كُنْتُ مِنْ دُنْيَاكُمْ تَبِيراً [نهج البلاغه ، نامه ۴۵.]

۵. آرمانها

۱. علی (ع) به هنگامی که وصله بر کفش خود می زد می فرمود :

قال عبد الله بن عباس دخلت على امير المؤمنين بندي قار و هو يخصف نعله فقال لي ما قيمه هذه النعل فقلت لاتيمة لها قال و الله لهي احب الي من امرتكم إلا أن أقيم حقاً أو أدفع باطلا [نهج البلاغه ، خطبه ۳۳.]

۲. قال امير المومنين (ع) : اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنِ الَّذِي كَانَ مِنَّا مُنَافَسَةً فِي سُلْطَانٍ وَ لَا التَّمَّاسِ شَيْءٍ مِنْ فَضُولِ الْحُطَّامِ وَ لَكِنْ لِنَرْدِ الْمَعَالِمِ مِنْ دِينِكَ وَ نُظْهِرِ الْأَصْلَاحَ فِي بِلَادِكَ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۳۱.]

۲. علم

قال رسول الله (ص) : قُسِمَتِ الْحِكْمَةُ عَشْرَةَ أَجْزَاءٍ فَأُعْطِيَ عَلِيٌّ تِسْعَةَ أَجْزَاءٍ وَ النَّاسُ جُزْءاً وَاحِداً [المناقب ، ج ۲ ، ص ۳۲.]

قال أبو

الطَّفِيلِ شَهِدْتُ عَلِيًّا يَخْطُبُ وَهُوَ يَقُولُ سَلُونِي فَوَاللَّهِ لَا تَسْأَلُونَنِي عَنْ شَيْءٍ إِلَّا أَحْبَبْتُكُمْ بِهِ وَاسْأَلُونِي عَنْ كِتَابِ اللَّهِ فَوَاللَّهِ مَا مِنْ آيَةٍ إِلَّا وَ أَنَا أَعْلَمُ أ بِلِيلٍ نَزَلَتْ أَمْ نَهَارٍ أَمْ فِي سَهْلٍ أَمْ فِي جَبَلٍ [كشف الغمه ، ج ١ ، ص ١١٧ .]

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ لَقَدْ أُعْطِيَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ تِسْعَةَ أَعْشَارِ الْعِلْمِ وَ أَيُّمُ اللَّهِ لَقَدْ شَارَكَهُمْ فِي الْعُشْرِ الْعَاشِرِ [كشف الغمه ، ج ١ ، ص ١١٧ .]

كَانَ مُعَاوِيَةُ يَكْتُبُ فِيمَا يَنْزِلُ بِهِ يَسْأَلُ لَهُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع) عَنْ ذَلِكَ فَلَمَّا بَلَغَهُ قَتْلُهُ قَالَ ذَهَبَ الْفِقْهُ وَالْعِلْمُ بِمَوْتِ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ فَقَالَ لَهُ أَخُوهُ عُتْبَةُ لَا يَسْمَعُ هَذَا أَهْلُ الشَّامِ فَقَالَ دَعْنِي عَنْكَ [العدد القويه ، ص ٢٥٠ .]

قَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ إِنْ الْقُرْآنَ أَنْزَلَ عَلَى سَبْعَةِ أَحْرَفٍ مَا مِنْهَا إِلَّا - وَ لَهُ ظَهْرٌ وَ بَطْنٌ وَ إِنْ عَلَى بَنِ أَبِي طَالِبٍ الْعِلْمُ الظَّاهِرُ وَ الْبَاطِنُ [المناقب ، ج ٢ ، ص ٤٣ .]

ذَكَرَ ابْنُ حَنْبَلٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمَسِيْبِ قَالَ كَانَ عَمْرٌ يَتَعَوَّذُ مِنْ مَعْضَلِهِ لَيْسَ لَهَا أَبُو الْحَسَنِ يَعْنِي عَلِيًّا [نهج الحق ، ص ٣٥٠ .]

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ عَلِمَ النَّبِيُّ (ص) مِنْ عِلْمِ اللَّهِ وَ عِلْمِ عَلِيٍّ مِنْ عِلْمِ النَّبِيِّ وَ عِلْمِي مِنْ عِلْمِ عَلِيٍّ وَ عِلْمُ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ كُلِّهِمْ فِي عِلْمِ عَلِيٍّ كَالْقَطْرَةِ الْوَاحِدَةِ فِي سَبْعَةِ أَبْحُرٍ [المناقب ، ج ٢ ، ص ٣٠ .]

قَالَ امير المؤمنين (ع) : أَنَا بَابُ مَدِينَةِ الْعِلْمِ وَ خَازِنُ عِلْمِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ وَارِثُهُ [معاني الأخبار ، ص ٥٨ .]

٣. علي (ع) درقرآن

أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ [

قال الباقر (ع) : فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَ عِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ [توبه-۱۹]
 نَزَلَتْ فِي حَمْرَةَ وَ عَلِيٍّ وَ جَعْفَرٍ وَ الْعَبَّاسِ وَ شَيْبَةَ إِنَّهُمْ فَخَرُوا بِالسَّقَايَةِ وَ الْحِجَابَةِ [كافي ، ج ۸ ، ص ۲۰۳]

الغدیر از ۱۲ منبع اهل تسنن نقل کرده که مربوط به حضرت علی (ع) است. [الغدیر ، ج ۲ ، ص ۵۴]

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ قَوْلِهِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا [مريم-۹۶] فَقَالَ : نَزَلَ فِي عَلِيٍّ (ع) لِأَنَّهُ مَا مِنْ مُسْلِمٍ إِلَّا وَ لِعَلِيٍّ فِي قَلْبِهِ
 مَحَبَّةٌ [المناقب ، ج ۳ ، ص ۹۳]

جمعی از بزرگان اهل تسنن این آیه را مربوط به حضرت علی (ع) دانسته اند. [الغدیر ، ج ۲ ، ص ۵۶]

إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ هُوَ يَقُولُ لِلَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ [بينه-۷] ثُمَّ التَفَتَ
 إِلَيَّ وَ قَالَ : هُمْ وَ اللَّهُ أَنْتَ وَ شَيْعَتُكَ يَا عَلِيُّ وَ مِعَادُكَ وَ مِعَادُهُمُ الْحَوْضُ غَدًا غُرًّا مُحَجَّلِينَ مُتَوَجِّينَ [أمالی طوسی ، ص ۴۰۵]

۴. محبت به علی ع

قال رسول الله (ص) : مَنْ مَاتَ عَلَيَّ حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ شَهِيداً

أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَيَّ حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ مَغْفُوراً لَهُ

أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَيَّ حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ تَائِباً

أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَيَّ حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ مُؤْمِناً مُسْتَكْمِلاً الْإِيمَانَ

أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَيَّ حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ بَشَرَهُ مَلَكَ الْمَوْتِ بِالْجَنَّةِ ثُمَّ مُنْكَرٌ وَ نَكِيرٌ

أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَيَّ حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ يَرْفُ إِلَى الْجَنَّةِ كَمَا

تُرْفَ الْعُرُوسِ إِلَى بَيْتِ زَوْجِهَا

أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ (ص) فَفُتِحَ لَهُ فِي قَبْرِهِ بَابَانِ إِلَى الْجَنَّةِ

أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ جَعَلَ اللَّهُ قَبْرَهُ مَرَارَ مَلَائِكَةِ الرَّحْمَةِ

أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ عَلَى السُّنَّةِ وَ الْجَمَاعَةِ

أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ آيسٌ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ

أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ كَافِرًا

أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ لَمْ يَشَمَّ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ [كشف الغمه ، ج ١ ، ص ١٠٧ .]

٢. قال رسول الله (ص): مَنْ أَحَبَّ عَلِيًّا قَبْلَ اللَّهِ تَعَالَى مِنْهُ صَلَاتُهُ وَ صِيَامُهُ وَ قِيَامُهُ وَ اسْتَجَابَ دُعَاؤَهُ [فضائل الشيعة ، ص ٣ .]

٣. قال رسول الله (ص): لَا يَحِبُّ عَلِيًّا إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لَا يَبْغِضُهُ إِلَّا كَافِرٌ مُنَافِقٌ. [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ٦٣ . ١٤ .]

٤. قال رسول الله (ص): فَرَضَ عَلَيْكُمْ مِنْ طَاعَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ بَعْدِي كَمَا فَرَضَ عَلَيْكُمْ مِنْ طَاعَتِي وَ نَهَاكُمْ عَنْ مَعْصِيَتِي وَ جَعَلَهُ أَخِي وَ وَزِيرِي وَ وَصِيِّي وَ وَارِثِي وَ هُوَ مِنِّي وَ أَنَا مِنْهُ حُبُّهُ إِيمَانٌ وَ بُغْضُهُ كُفْرٌ مُجِبُّهُ مُجِيبٌ وَ مُبْغِضُهُ مُبْغِضَةٌ وَ هُوَ مَوْلَى مَنْ أَنَا مَوْلَاهُ وَ أَنَا مَوْلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَ مُسْلِمَةٍ وَ أَنَا وَ هُوَ أَبُوَا هَذِهِ الْأُمَّةِ [أمالي صدوق ، ص ١٤ .]

٣. اختصاصات

١. ولادت در داخل کعبه (ولید الکعبه) .

٢. شهادت در مسجد کوفه

٣. شهادت در حال نماز

٤. شهادت در شب قدر

٥. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ : إِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ صَلَّى الْقَبْلَتَيْنِ وَ بَايَعَ الْبَيْعَتَيْنِ وَ

لم يعبد صنماً ولا وثناً ۰۰۰۰۰۰ وَ لَمْ يَشْرِكْ بِاللَّهِ [أمالی مفید ، ص ۲۳۵]

۷. تنها فردی است که جبرئیل در پی احد درباره او گفت قَالَ جَبْرَائِيلُ (ع) : لَمَّا سَيَّفَ إِلَّا ذُو الْفَقَارِ وَ لَا فَتَى إِلَّا عَلِيٌّ [کافی ، ج ۸ ، ص ۱۱۰]

۸. اول کسی که در سن ۱۰ سالگی اسلام آورد و مؤمن شد قال الباقر (ع) : أَنْ عَلِيًّا (ع) أَوَّلُ مَنْ أَشْلَمَ [أمالی طوسی ، ص ۳۴۳]

۹. اول کسی است که به پیامبر در نماز جماعت اقتدا کرد.

۱۰. تنها کسی است که پیامبر با او عقد اخوت بست و به او فرمود : انت اخي في الدنيا و الاخره

۱۱. پیامبر به او فرمود : انا مدينه العلم و على بابها

۱۲. پیامبر فرمود : حق علی بر امت مانند حق پدر بر فرزندش می باشد.

۱۳. تنها کسی است که ملقب به لقب امیر المومنین است.

۱۴. تنها کسی است که در ليله المبيت ، ايثار گری نمود. و من الناس من يشتري نفسه

۱۵. تنها امامی است که همسرش معصوم است.

۱۶. تنها امامی است که پدر دو امام معصوم است.

۱۷. تنها امامی است که زوجه اش دختر پیامبر و مادر ۱۱ امام معصوم است.

۱۸. تنها امامی است که نام او از نام خدا مشتق شده. علی اشتهق من العلی

۱۹. تنها امامی است که عقد ازدواج آنها را خداوند قرار داد.

۲۰. احدی مانند او مظلوم نبوده. السلام عليك يا اول المظلوم [امام هادی]

۲۱. تنها امامی بود کهستقاتل الناکثين و القاسطين و المارقين

۲۲. کنیه ابو تراب مختص اوست.

۲۳. تنها امامی است که پا بر دوش پیامبر گذاشت و بتهای کعبه

را ساقط کرد.

۲۴. تنها امامی است که به فرزندش گفت با ابن ملجم مدارا کن و نصف شیر را به او بده.

به جز از علی که گوید به پسر که قاتل من

چو اسیر توست اکنون به اسیر کن مدارا

۲۵. در مقام خطابه احدی مثل او دیده نشد. [نهج البلاغه]

۲۶. تنها کسی است که پیامبر دری از خانه اش را به مسجد گشود. و سد الابواب الا بابه

۲۷. لقب «صالح المومنین» مخصوص او است.

۲۸. تنها شخصیتی است که صدای جبرئیل را به هنگام وحی شنیده است. اشم ریح النبوه

۲۹. هیچکس مانند او چاه حفر نفرمود که وقف مستمندان کند.

۳۰. او تنها کسی است که حاضر شد برای حفظ مصالح اسلام ریسمان به گردن او بیاندازند. چنانکه وقتی یهودی این صحنه را دید مسلمان شد.

۳۱. جمله‌ها و علی من شجره واحده» را پیامبر در حق او فرمود.

۳۲. تنها کسی است که دشمنانش اقرار به عظمت او نمودند. لولا علی لهلك عمر

۳۳. ضربه علی یوم الخندق افضل من عباده الثقلینمختص علی است.

۳۴. تنها کسی است که کلید بهشت به دست اوستقسیم النار و الجنة

۳۵. یا علی! حر بک حربی. سلمک سلمی. والایمان خالط لحمک دمک کما خالط لحمی و دمی

۳۶. او در کثرت جنگها و خدمت به اسلام منحصر به فرد است.

۳۷. امام صادق (ع) فرمود: وایونا افضل

۳۸. حلال زاده بودن را با محبت علی می توان تشخیص داد.

۳۹. این ادعا تنها مربوط به اوستسلونی قبل ان تفقدونی

۴۰. پیامبر هیچ گاه اسم علی را بدون وضو نبرده است.

۴۱. تنها مظلومی است که قبرش ۸۰ سال مخفی بود.

۴۲. پیامبر یک میلیون باب علم به او آموخت.

۴۳. تنها کسی است که دوست

و دشمن او را ستایش کرده اند.

۴۴. در شب اول قبر تنها کسی که به سراغ مومن می آید ، علی (ع) است.

یا حار همدان من یمت یرنی

من مومن او منافق قبلا

۴۵. تنها کسی است که زره نپوشید.

۴۶. ساقی کوثر در قیامت اوست.

۴۷. ان علی آیه محمدا امام صادق (ع) ، [بحار ، ج ۲۳ ، ص ۲۰۸]

۴۸. ۲۵ سال خانه نشین بود. صبرت و فی العین قذی و فی الحلق شجی

۴۹. تنها شخصیتی که زندگی او با فلاح آغاز شد و هنگام ولادت سوره قده افلح المومنونرا قرائت نمود و با فوز زندگی او خاتمه یافت و هنگام شهادت فزت و رب الكعبهرا به زبان جاری کرد.

۵۴. حدود ۳۰۰ آیه در شان و عظمت حضرت نازل شده است.

۵۵. حضرت علی (ع) خودش شهید شد ، پدر شهید است ، همسر شهید است برادر شهید است.

۲. واقعه غدیر

۱. ماجرای غدیر

۱. در سال ۱۰ بعد از هجرت پیغمبر اکرم (ص) مردم را جمع کرد و دعوت به حج فرمود. جمعیت زیادی به مدینه آمدند و به پیامبر در عمل حج اقتدا کردند. اسم این حج ، حجه الوداع ، حجه التمام ، حجه الکمال و حجه البلاغ گذارده شد. (امینی در پاورقی می فرماید : بلاغ و کمال ماخوذ از بلاغ ما انزلوالیوم اکملت لکم دینکم [مائده/۳. است.])

این حج آخر پیامبر بود ، وقتی مردم برای سفر حج در مدینه جمع شدند ، پیغمبر اکرم (ص) غسل کردند و روغن مالیدند و با دو لباس از مدینه با مردم بیرون آمدند. روز خروج مصادف بود با ۲۵ یا ۲۴ ذی القعدة. در این سفر پیغمبر زنهای خود را با خود برد و

همچنین اهل بیت خود را. در شرف حرکت و خروج از مدینه بود که مرض حصبه یا مرض دیگری در بین عده ای از مسافرین پیدا شد و مانع از مسافرت آنها گردید، ولی باز هم جمعیت زیادی با حضرت به مکه رهسپار شدند که بعضی عده آنها را به ۹۰۰۰۰ نفر رسانیده و بعضی ۱۱۴۰۰۰ نفر و بعضی ۱۲۰۰۰۰ و بعضی ۱۲۴۰۰۰ و بعضی بیشتر نقل کرده اند، این عده فقط کسانی بودند که با حضرت خارج شدند از مدینه و اما عده ای که بعداً ملحق شده اند مثل مقیمین در مکه و کسانی که از یمن با حضرت علی (ع) و ابی موسی به مکه آمده اند بیشتر است. مسافرت شروع شد، روز اول ذی الحجّه به یلملم رسیدند، استراحت کردند. نماز مغرب را در شرف السیالّه و نماز صبح را در عرق الطینه خواندند و حرکت کردند تا رسیدند به روحا؛ نماز عصر را در منصرف، نماز مغرب و عشاء را در منعشی و صبح را در اثابه خواندند. خلاصه هر

موقع نماز در جای مناسبی که اسم آن مکانها در الغدیر برده شده خواندند و وارد مکه شدند، مناسک را به جا آوردند و مراجعت کردند تا رسیدند به غدیر خم (غدیر خم مکانی است که راههای عراق، مصر و مدینه از آنجا جدا می شوند) روز ۱۸ ذی الحجّه که مصادف با روز پنج شنبه بود به آنجا رسیدند، جبرئیل نازل شد: **يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ** [مائده/۶۷]. و دستور داد که حضرت علی

(ع) را پیشوای مردم معرفی کند و امر به علاقه به وی و وجوب اطاعتش را به همه گوشزد کند، چون عده ای از مردم تندرو بودند و از حضرت جلو افتاده بودند و نزدیک جحفه رسیده بودند. وقتی آیه نازل شد، پیغمبر (ص) امر فرمود: جلوثی ها برگردند و عقب مانده ها خود را برسانند. برای تشکیل آن اجتماع مهم پیغمبر (ص) دستوراتی دادند و سایه گاهی برای آن وجود مقدس قرار داده شد، آن روز آنقدر گرم بود که این جمعیت انبوه از شدت گرما بعضی لباسهای خود را به سر افکنده و بعضی زیر پا انداخته تا ریگها پای آنها را آسیب نرساند، خلاصه موقع ظهر شد. ندای ظهر بلند شد، با حضرت نماز را خواندند، یک بلندی از پالانهای شتر تشکیل داده و در وسط جمعیت پیامبر (ص) بالا رفته با صدای بلند که همه بشنوند شروع به خطبه کرده و فرمودند: الحمد لله و نستعینه و نومن به و نتوکل علیه و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا الذی لا هادی لمن ضل و لا یضل لمن هدی و اشهد ان لا اله الا الله و ان محمداً عبده و رسوله اما بعد یا ایها الناس قد نبانی اللطیف الخبیر انه لم یعمربی الا- مثل نصف الذی قبله و انی اوشک ان ادعی فاجبت و انی مسؤل و انتم مسؤلون فماذا انتم قائلون؟ قالوا نشهد انک قد بلغت و نصحت و جهدت فجزاک الله خیرا قال الستم تشهدون ان لا اله الا الله و ان محمدا عبده و رسوله و ان جنته

حق و ناره حق و ان الموت حق و ان الساعه آتية لا ريب فيها و ان الله يبعث من فى القبور؟ قالوا بلى نشهد بذلك. قال : اللهم اشهد ثم قال : ايها الناس الا تسمعون؟ قالوا : نعم. قال فانى فرط على الحوض و انتم واردون على الحوض و ان عرضه ما بين صنعا و بصرى و (صنعا عاصمه اليمين و بصرى من دمشق) فيه اقداح على عدد النجوم من فضه فانظروا كيف تخلفونى فى الثقلين (الثقل كل شىء خطير نفس) فنادى مناد و ما الثقلان يا رسول الله (ص) ؟ قال الثقل الاكبر كتاب الله طرف بيد الله و طرف بايديكم فتمسكوا به لا- تضلوا و الا-خر الاصغر عترتى و ان اللطيف اللخبير نبانى انهما لن يفترقا حتى يردا على الحوض فسالت ذلك لهما ربى فلا تقدموهما فتهلكوا و لا تقصروا عنهما فتهلكوا ثم اخذ بيد على (ع) فرفعها حتى روى بياض اباطهما و عزفه اليوم اجمعون فقال : ايها الناس من اولى الناس بالمومنين من انفسهم؟ قالوا : الله و رسوله اعلم قال ان الله مولاي و انا مولى المؤمنين و انا اولى بهم من انفسهم فمن كنت مولاه فعلى مولاه يقولها ثلاث مرات (و فى لفظ احمد امام الحنابلة اربع مرات) ثم قال اللهم وال من والاه و عاد من عاداه و احب من احبه

و ابغض من ابغضه و انصر من نصره و اخذل من خذله و ادر الحق معه حيث دار الا فليبلغ الشاهد الغايب ثم لم يتركوا حتى نزل امين و حى الله يقولها اليومَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَّمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا [مائده/٣٠]

فقال رسول الله (ص): الله اكبر على اكمال الدين و اتمام النعمه و رضی الرب برسالتی و الولایه لعلی (ع) من بعدی ثم طفق القوم یهتون امیرالمومنین (ع) و ممن هتأه فی مقدم الصحابه الشیخان ابوبکر و عمر کل یقول بخ بخ لك یا بن ابی طالب اصیحت و امسیت مولای و مولای كل مومن و مومنه و قال ابن عباس وجبت والله فی اعناق القوم فقال: حسان ائذن لی یا رسول الله (ص) ان اقول فی علی ایباتا تسمعهن فقال قل علی برکه الله.

[هذا مجمل القول فی قضیه الغدیر نقله علی ما فی الغدیر.]

۲. ناقلین حدیث غدیر

۱۲۰ صحابی و ۸۴ تابعی و ۳۶۰ حدیث از ائمه (ع) این ماجرا را نقل کرده اند.

قرن دوم ۵۶ نفر از رجال بسیار بسیار مهم از اهل تسنن این حدیث را نقل کرده اند.

قرن سوم ۹۲ نفر از رجال برجسته اهل تسنن نقل کرده اند.

قرن چهارم ۴۲ نفر از رجال برجسته اهل تسنن نقل کرده اند.

قرن پنجم ۲۵ نفر از رجال برجسته اهل تسنن نقل کرده اند.

قرن ششم ۲۰ نفر، قرن هفتم ۲۱ نفر، قرن هشتم ۱۹ نفر و

قرن نهم ۱۶ نفر از رجال برجسته اهل تسنن نقل کرده اند. قرن دهم ۱۴ نفر

قرن یازدهم ۱۱ نفر، قرن دوازدهم ۱۳ نفر، قرن سیزدهم ۱۱ نفر، قرن چهاردهم ۱۸ نفر و مجموع افراد برجسته علمی که تمام اهل تسنن به آنها افتخار می کنند ۳۶۰ نفر است که در تمام قرنهای بوده.

۳. کتاب در حوزه غدیر

علمای مهم از شیعه و سنی که کتاب مستقل برای حدیث غدیر خم نوشته اند در الغدیر آنها به ۲۶ نفر رسیده اند بعد نقل

می فرماید که : از اعلم علمای متاخرین از اصحاب امام شافعی که ملقب به امام الحرمین است که ایشان گفته در بغداد کتابی را دیدم در دست یک نفر صحاف که در آن قوله (ص) مَرِنُ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِي مَوْلَاهُيَاست و به زودی در جلد ۱۹ درآید. کتابهای بسیاری دیگر نیز هست که بعدا گفته می شود (امینی در آخر همه اینها فرموده : كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ فِي صُحُفٍ مُّكْرَمَةٍ [عبس/۱۳-۱۱].

۴. تصریح علماء به واقعه غدیر

قال ابن زولان فی تاریخ مصر : و فی ثمانیه عشر من ذی الحجّه و هو یوم الغدیر تجمع خلق للدعا لانه یوم عید لان رسول الله عهد الی امیر المومنین علی (ع) و استخلفه.

قال الواحدی بعد ذکر حدیث الغدیر : هذه الولاية التي اثبتها النبي (ص) هي مسئول فيها يوم القيامة.

غزالی بعد از نقل کلماتی مفصل گفته : جمهور علماء اتفاق دارند به حدیث غدیر و کلمه (من كنت الخ) و لکن هوا و هوس و حب ریاست غالب شد و شد آنچه نباید بشود.

ابن جوزی حنفی گفته اتفاق دارند علماء بر قصه غدیر ۱۸ ذی الحجّه با بودن ۱۲۰۰۰۰ نفر در حجه الوداع و منتشر شد در تمام شهرها.

ابواسحاق در تفسیر خود گفته ، گر چه خواسته اند کلمه مولی را حمل بر معانی ۹ گانه دیگر کند ولی همه مردود است.

کمال الدین ابن طلحه شافعی مطالبی جالب دارد که خلاصه اش این است که پیغمبر (ص) علی (ع) را نفس خود قرار داده است.

قال فخر رازی فی تفسیر آیه «یا أیها الرسولُ بَلِّغْ ما أنزلَ إلیکَ مِنْ رَبِّکَ وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ

رِسَالَتُهُ [مائده/۶۷] : نزلت فى فضل على (ع) و لما نزلت اخذ بيده و قال (مَنْ كُنْتُ مَوْلَاَهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاَهُ)

قال ابو سالم شافعى : نزلت آيه يوم غدير خم فى على بن ابيطالب.

قال الحافظ ابوالقاسم ابن عباس : نَزَلَتْ الْآيَةُ يَوْمَ غَدِيرِ خُمٍ فِي عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ.

قال الحافظ ابى حاتم : نَزَلَتْ الْآيَةُ يَوْمَ غَدِيرِ خُمٍ فِي عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ.

قال الحافظ ابوبكر : نَزَلَتْ الْآيَةُ يَوْمَ غَدِيرِ خُمٍ فِي عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ.

قال ابوالحسن الواحدى : نَزَلَتْ الْآيَةُ يَوْمَ غَدِيرِ خُمٍ فِي عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ.

۳۰ نفر از اعلام نقل کرده اند.

_ اذا انا لم احفظ وصاه محمد (ص)

و لا عهده يوم الغدير موكدا

فانى يشتري الضلاله بالهدى

تنصر من بعد الهدى او تهودا

و مالى او عديا وانما

اولو نعمتى فى الله من آل احمدا

تم صلواتى بالصلوه عليهم

و ليست صلواتى بعد ان اتشهدا

بكامله ان لم اصل عليهم

و ادعوا لهم ربا كريما ممجدا

بذلت لهم ودى و نصحى و نصرتى

مدى الدهر ما سميت يا صاح سيدا الخ

۵. نحوه بيعت گرفتن

۱. ابوبکر بارها گفت : اقبیلونی اقبیلونی الا- و انتم بالخیار جمیعاً فی بیعتکم فان را یتم بها غیری فانا اول یبایعکم [الغدیر ، ج ۵ ، ص ۳۶۸ و نقل از سیره حلبیه ، ج ۳ ، ص ۳۸۹]

این آزادی بعد از آن بود که حباب بن منذر مخالف بیعت با ابابکر را تهدید به قتل کردند.

این آزادی بعد از آن بود که سعد رئیس خزرج (مخالف بیعت با ابابکر) را تهدید به قتل کردند.

این آزادی بعد از آن بود که شمشیر زبیر مخالف را گرفتند و شکستند و به او کلب گفتند.

این آزادی بعد از آن بود که هیزم در خانه

فاطمه آوردند.

این آزادی بعد از آن بود که علی (ع) را کالجمل المنخوش به مسجد کشاندند و

گفتند: بایع و الا تقتلو بعد از آن بود که علی (ع) گریان سر قبر پیامبر (ص) آمد و گفت: يَا ابْنَ أُمَّ إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَوْا عَفْوَني وَ كَادُوا يَقْتُلُونَنِي [اعراف/۱۵۰]. [الغدیر، ج ۵، ص ۳۶۹]

۶. علی و خلافت

۱. قال امیر المومنین (ع): وَ اللّٰهُ مَیَا کَانَتْ لِي فِي الْخِلَافَةِ رَغْبَةٌ وَ لَا فِي الْوِلَايَةِ إِزْبَةٌ وَ لَكِنَّكُمْ دَعَوْتُمُونِي إِلَيْهَا وَ حَمَلْتُمُونِي عَلَيْهَا [نهج البلاغه، خطبه ۲۰۵].

۲. قال امیر المومنین (ع): لَوْ لَا حُضُورُ الْحَاضِرِ وَ قِيَامُ الْحُجَّةِ بِوُجُودِ النَّاصِرِ وَ مَا أَخَذَ اللّٰهُ عَلَي الْعُلَمَاءِ أَلَّا يَفَارُوا عَلَي كَظِهِ ظَالِمٍ وَ لَا سَغَبٍ مَّظْلُومٍ لَأَلْقَيْتُ حَبْلَهَا عَلَي غَارِبِهَا [نهج البلاغه، خطبه ۳].

۳. قال امیر المومنین (ع): وَ بَايَعَنِي النَّاسُ غَيْرَ مُسْتَكْرَهِينَ وَ لَا مُجْبَرِينَ [نهج البلاغه، نامه ۱].

۳. سیاست علی (ع)

۱. حکومت وسیله نه هدف

۱. قال امیر المومنین (ع): لَوْ لَا كَرَاهِيَةُ الْعَدْرِ لَكُنْتُ مِنْ أَذْهَى النَّاسِ [نهج البلاغه، خطبه ۲۰۰].

۲. قال امیر المومنین (ع): أَلَا وَ إِنَّ لَكُمْ عِنْدِي أَلَّا أَحْتَجِرَ دُونَكُمْ سِوَرًا إِلَّا فِي حَزْبٍ وَ لَا أَطْوِي دُونَكُمْ أَمْرًا إِلَّا فِي حُكْمٍ وَ لَا أُوخِرَ لَكُمْ حَقًّا عَنْ مَحَلِّهِ وَ لَا أَقْفَ بِهِ دُونَ مَقْطَعِهِ وَ أَنْ تَكُونُوا عِنْدِي فِي الْحَقِّ سَوَاءً [نهج البلاغه، نامه ۵۰].

۳. در خطبه شششقیه می خوانیم: أَرَى تُرَائِي نَهْبًا (غارت شده) حق موروثی خود را میدیدم که به غارت برده

می شود.

أَمَا وَاللَّهِ لَقَدْ تَقَمَّصَهَا فُلَانٌ وَ إِنَّهُ لَيَعْلَمُ أَنَّ مَحَلِّي مِنْهَا مَحَلُّ الْقُطْبِ مِنَ الرَّحَى [نهج البلاغه ، خطبه ۳] .

۴. در شورای ۶ نفری بعد از انتخاب عثمان فرمود :

لَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنِّي أَحَقُّ النَّاسِ بِهَا مِنْ غَيْرِي [نهج البلاغه ، خطبه ۷۴] .

۲. رهبری

۱. قال امير المومنين (ع) : دَخَلْتُ بِلِمَادِكُمْ بِأَشْمَالِي هَيْدِهِ وَ رِحْلَتِي وَ رَاحِلَتِي هِيَ فَإِنْ أَنَا خَرَجْتُ مِنْ بِلِمَادِكُمْ بِغَيْرِ مَا دَخَلْتُ فَإِنِّي مِنَ الْخَائِنِينَ [المناقب ، ج ۲ ، ص ۹۸] .

۲. قال امير المومنين (ع) : أَمَا بَعْدُ فَقَدْ جَعَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ لِي عَلَيْكُمْ حَقًّا بَوْلَايِهِ أَمْرِكُمْ وَ لَكُمْ عَلَيَّ مِنَ الْحَقِّ مِثْلُ الَّذِي لِي عَلَيْكُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۱۶] .

۳. قال امير المومنين (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ أَعِينُونِي عَلَى أَنْفُسِكُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۳۶] .

۴. قال امير المومنين (ع) : إِنَّ لَكُمْ عِلْمًا فَاهْتَدُوا بِعِلْمِكُمْ وَ إِنَّ لِلْإِسْلَامِ غَايَةً فَانْتَهُوا إِلَيْهَا غَايَتِهِ وَ اخْرُجُوا إِلَى اللَّهِ بِمَا افْتَرَضَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَقِّهِ وَ بَيْنَ لَكُمْ مِنْ وَظَائِفِهِ أَنَا شَاهِدٌ لَكُمْ وَ حَجِيجٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَنْكُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۷۶] .

۵. قال امير المومنين (ع) : إِنَّمَا أَنَا قُطْبُ الرَّحَى تَدُورُ عَلَيَّ وَ أَنَا بِمَكَانِي فَإِذَا فَارَقْتُهُ اسْتَحَارَ مَدَارُهَا وَ اضْطَرَبَ ثِفَالُهَا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۱۹] .

۶. قال امير المومنين (ع) لِعَبِيدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ وَ قَدْ أَشَارَ إِلَيْهِ فِي شَيْءٍ لَمْ يُوَافِقْ رَأْيَهُ : لَكَ أَنْ تُشِيرَ عَلَيَّ وَ أَرَى فَإِنْ عَصَيْتُكَ (پیشنهاد تو را رد کردم) فَأَطِغْنِي [نهج البلاغه ، حکمت ۳۲۱] .

۷. قال امير المومنين

(ع) : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَحَقَّ النَّاسِ بِهَذَا الْأَمْرِ أَقْوَاهُمْ عَلَيْهِ وَأَعْلَمُهُمْ بِأَمْرِ اللَّهِ فِيهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۷۳]

۳. کارگزاران

۱. تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فُسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [قصص/۸۳] توجه به این که اراده علو نباید داشته باشند لا تُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً [دهر/۹]

۱. زَادَانُ إِنَّهُ كَانَ يَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ وَخِيَدَهُ وَهُوَ ذَاكَ يَرْشِدُ الضَّالَّ وَيَعِينُ الضَّعِيفَ وَيُمُرُّ بِالْبَيْعِ وَالْبَقَالِ فَيَفْتَحُ عَلَيْهِ الْقُرْآنَ وَ يَقْرَأُ تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةَ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فُسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [قصص ۸۳] [المناقب ، ج ۲ ، ص ۱۰۴]

۴. خط بازی

علی (ع) نام چند قبیله (غنی _ باهله) را برد که بیایند و عطایای خود را بگیرند ، سپس فرمود : به حق خدایی که دانه را شکافته و زنده را جان داد ، آنان دشمن منند در دنیا و آخرت.

افراد همین قبایل در نهضت حسینی و حرکت مسلم بن عقیل در کنار ابن زیاد بودند مثلاً ، مسلم با دندانهای شکسته و لبهای خونین از مسلم بن عمرو باهلی تقاضای آب کرد ، او دریغ داشت و گفت : این آب را می بینی چقدر سرد و خنک است ، قطره ای از آن را نخواهی چشید. [مسلم بن عقیل ، ص ۱۴۷]

حضرت علی (ع) وقتی به نهر روان رفت نائش به حضرت نامه نوشت که در کوفه ۲ قبیله غنی و باهله فریب خورده اند و بر تو نفرین کرده اند و دوست دارند دشمن تو پیروز شود. امام در جواب به او نوشت که آنها

را تبعید کن و احدی را واگذار مکن.

۵. ارتش علی ع

لشگریان حضرت علی (ع) مردم کوفه بودند و همه اهل فکر و بیان و تالیف بودند ولی لشگریان شام همه نظامی بودند. در شام در زمان معاویه نه یک کتاب و نه یک تالیف به چشم نمی خورد. ولی در کوفه سلمان، میثم، حارث اعور، اصبخ بن نباته، وحتی راهزن و دزد کوفی به نام عبید الله حر جعفی تالیف داشته است. [قاموس الرجال نستری و مسلم بن عقیل کمره ای ص ۱۷]

امتیاز حکومت حضرت علی (ع) بر سایر خلفاء چند چیز بود از جمله :

۱. علم پروری : در زمان خلفاء نوشتن احادیث رسول اکرم ممنوع شد.

۲. عدل پروری : در زمان خلفاء تعصب میان عرب و عجم و فامیل و بیگانه ظاهر شد.

۶. تنبیه مأمور

علی مامور فرستاد که لیبید بن عطارد را دستگیر کنند در بین راه که او را خدمت حضرت می بردند، نعیم بن دجاجه که از شرطه الخمیس بود و هم شهری متهم بود بلند شد و دست متهم را از مامورین رها کرد. امام امر کرد نعیم را بیاورید و دستور داد او را سخت تازیانه بزنند، بعد از شلاقها وقتی بیرون می رفت گفت : یا امیر المومنین اقامت با تو ذلت و مفارقت از تو کفر است. [تهذیب الأحکام ، ج ۱۰ ، ص ۸۷]

۴. شهادت علی (ع)

۱. موقعیت زمانی شهادت

اهل عراق هیچ وقت شدت اجتماعشان پیرامون علی (ع) مانند ماه آخر عمر امام (ع) نبود. در این اجتماع صد هزار شمشیر زن جمع شده بودند و آماده رفتن به سوی جبهه

بودند. امام خطبه ای غرا درباره توحید و جهاد ایراد کردند سپس پرچمی بدست حسین (ع) دادند ، به فرماندهی ده هزار نفر و پرچمی به دست قیس بن سعد به فرماندهی ده هزار نفر و پرچمی به دست ابویوب انصاری به فرماندهی ده هزار نفر و پرچمهای دیگر.

حتی مقدمه لشکر به سوی شام حرکت کرد و رزمندگان همه در خارج شهر کوفه آماده اعزام بودند که با ضربت خوردن حضرت همه مسائل به هم ریخت و مثل گله بی چوپان مردم پراکنده شدند. [مسلم بن عقیل ، ص ۳۳۸]

مرحوم کمره ای توصیه می کند حتما آن آخرین خطبه حضرت که شامل عالی ترین معارف است را مطالعه کنید. حضرت در پایان خطبه فرمود : مواعظی به شما کردم که انبیاء امم می کردند

یاد شهداء کردند یاد عمار ، ابوالهثیم ، خزیمه ،

فرمود : بندگان خوب خدا که دنیای ناچیز را به آخرت فروختند چه ضرری کردند [مسلم بن عقیل ، ص ۳۴۵]

راوی می گوید : سپس دست به محاسن مبارک زد و گریه طولانی کرد و فرمود : افسوس و فغان بر برادرانم ، آنان که قرآن را تلاوت کردند ، محکمش را گرفتند ، تدبر کردند ، اقامه کردند ، سنت را احیاء کردند ، بدعت را از بین بردند و برای جهاد دعوت شدند و اجابت کردند.

سپس با صدای بلند ندا داد : جهاد! جهاد! بندگان خدا همین امروز حرکت شروع می شود.

در اوج غربت و بی توجهی مردم به جهاد ، حضرت علی (ع) می فرمود :

بعد از من سه نکبت خواهید دید :

ذلت عمومی

خونریزی

اختصاص عوائد بیت المال به طبقه حاکمه در

آن روز آرزو خواهید کرد ای کاش علی را یاری می کردیم و خونهای خود را در راه خدا نثار می کردیم. [مسلم بن عقیل ، ص ۱۴۳]

۲. ماجرای شب ضربت

ام کلثوم دختر امیر المومنین می گوید : شب نوزدهم حضرت مهمان من بود. بعد از صرف آن افطاری ساده و مختصر به نماز ایستاد و لم یزل راکعاً و ساجداً و مُبْتَهلاً و مُتَضَرَّعاً إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ. سپس قرآن تلاوت کرد آنگاه لباسش را به صورتش انداخته تا کمی استراحت کند. مجدداً از خواب بلند شده به نماز ایستاد. فرزندان و خانواده اش در خانه جمع شده بودند.

حضرت فرمود : خواب خوبی دیدم ، بیائید برایتان تعریف کنم. خواب دیدم رسول الله (ص) را وَهُوَ يَقُولُ لِي يَا أَبَا الْحَسَنِ إِنَّكَ قَادِمٌ إِلَيْنَا عَنْ قَرِيبٍ يَجِيءُ إِلَيْكَ أَشَقَاهَا فَيَخِضُّ شَيْبَتَكَ مِنْ دَمِ رَأْسِكَ وَأَنَا وَاللَّهِ مُشْتَاقٌ إِلَيْكَ وَإِنَّكَ عِنْدَنَا فِي الْعَشْرِ الْآخِرِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ. صدای افراد خانه به گریه بلند شد ، حضرت قسم داد که ساکت باشند و مقداری با آنان سخن گفت : ثم يعود الی مصلاه و پیوسته می گفت : اللَّهُمَّ يَا رِكَ لِي فِي الْمَوْتِ وَ يَكْثُرُ مِنْ قَوْلِ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ وَ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ وَ يَصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ وَ آلِهِ وَ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ كَثِيراً.

آنگاه به من فرمود : دخترم نزدیک اذان مرا خبر کن.

ام کلثوم می گوید : در انتظار وقت نماز بودم. وقت که رسید مولا را صدا زدم وضو گرفت ، لباس پوشید و از منزل خارج شده و وارد مسجد شدند ، پس از خواندن نماز

سحر گاه نوزدهم ماه رمضان فرا رسید مولای متقیان امیر مومنان وارد مسجد شد. خوابها را صدا زد و می فرمود: الصَّلَاةُ يَرْحَمُكَ اللَّهُ الصَّلَاةُ قُمْ إِلَى الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ عَلَيْكَ [بحار الانوار، ج ۴۲، ص ۲۸۰]. و این آیه را تلاوت میکرد: إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ [عنکبوت ۴۵] آنگاه در محراب به نماز ایستاد. نماز نافله را طولانی خواند و آنگاه به بام مسجد رفته و با صدای بلند اذان گفت.

دوش وقت سحر از غصه نجاتم دادند

واندر آن ظلمت شب آب حیاتم دادند

چه مبارک سحری بود و چه فرخنده شبی

آن شب قدر که این تازه براتم دادند

۳. مظلومیت علی ع

همین که حضرت امیر (ع) ضربت خورد و خبر شهادتش به مدینه رسید، عایشه نقدی اندوخته بود. شبانه از مخزن گرفت و به شکرانه شهادت امام خیر کرده و بین مبغضین علی (ع) پخش کرد.

و کار دیگرش این بود که نام غلامش را عبد الرحمن گذاشت تا نام ابن ملجم زنده بماند. [مسلم بن عقیل، ص ۲۵۹]

علی (ع) در جواب معاویه که نوشته بود: تو را همچون شتر برای بیعت می کشیدند. فرمود:

مَا عَلَى الْمُسْلِمِ مِنْ غَضَاظِهِ فِي أَنْ يَكُونَ مَظْلُومًا مَا لَمْ يَكُنْ شَاكًّا فِي دِينِهِ [نهج البلاغه، نامه ۲۸].

۴. مدفن علی ع

تا اواخر دوره امام صادق (ع) (حدود صد سال بعد از شهادت علی (ع)) کسی جز ائمه (ع) و گروهی از اصحاب خاص نمی دانستند محل دفن علی (ع) کجاست. حضرت در سال ۴۰ شهید و امام صادق (ع) سال ۱۴۸ از دنیا رفتند. [

صبح روز بیست و یکم امام حسن (ع) صورت جنازه ای ساخت و آن را به عده ای داد که به مدینه ببرند تا مردم خیال کنند علی (ع) را به مدینه برده اند. [انسان کامل ، شهید مطهری]

۵. بازتاب عدالت علی ع

نامه حضرت علی (ع) به معاویه :

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ قَدْ جَاءَ تَكْمٌ بَيْنَهُ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْنُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ بَقِيَهُ اللَّهُ خَيْرَ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ وَ مَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ إِذَا قَرَأْتَ كِتَابِي فَاحْتَفِظْ بِمَا فِي يَدَيْكَ مِنْ عَمَلِنَا حَتَّى يَقْدَمَ عَلَيْكَ مَنْ يَقْبِضُهُ مِنْكَ وَالسَّلَامُ

معاویه وقتی این داستان را شنید ، دستور داد با او با انصاف رفتار کنید. سوده گفت : فقط با من یا با همه مردم؟ گفت : اکتبوا لها برد مالها و العدل عليها قالت إلى خاص أم لقومی عام قال ما أنت و قومك [بلاغات النساء ، ص ۴۸ .]

زنی به نام سوده نزد معاویه آمد و از بسر بن ارطاه شکایت کرد. معاویه گفت : تو و برادرت در جنگ صفین خیلی علیه ما تلاش می کردید ، دلیلش چه بود؟ گفت : حب علی (ع) و اتباع الحق

سوده به معاویه گفت : بسر را عزل کن و گرنه جانیاتش را از چشم تو خواهیم دید. معاویه گفت : مرا تهدید می کنی ، دستور می دهم با وضع رقت باری تو را برگردانند. سوده شروع کرد به گریستن و شعر خواندن :

معاویه گفت : منظورت کیست؟ گفت : علی (ع) . پرسید : چه چیزی از

او دیده ای؟ گفت: حاکمی به منطقه ما فرستاده بود، بین من و او اختلاف پیش آمد. خدمت حضرت رسیدم در حال نماز بودند وقتی متوجه من شد بلافاصله نمازش را تمام کرد. من قصه را تعریف کردم و حضرت گریست و گفت: اللَّهُمَّ أَنْتَ الشَّاهِدُ عَلَيَّ وَعَلَيْهِمْ وَأَنْتَ لَمْ آمُرْهُمْ بِظُلْمِ خَلْقِكَ لَا بَتَرَكَ حَقَّكَ [بلاغات النساء، ص ۴۸. سپس کاغذی آورد و حکم عزل حاکم را نوشت.]

روز عید غدیر خم شخصی به نام حارث بن نعمان خدمت پیغمبر رسید و گفت: گفתי نماز بخوانید خواندیدم، گفתי حج به جا آورید، رفتیم. دستور روزه آمد اطاعت کردیم. حالا پسر عمویت را برای بعد از خودت نصب می کنی، به من بگو آیا این جمله من کُنتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ آیا این از خداست یا از خودت. حضرت فرمود: وَاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِنَّ هَذَا مِنَ اللَّهِ

حارث پشت کرد و گفت: اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ مَا يَقُولُهُ مُحَمَّدٌ حَقًّا فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ أَوْ ائْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ.

هنوز به مرکبش نرسیده بود که سنگی از آسمان آمد و او را هلاک کرد و این آیه نازل شد سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ [معارج/۱]
[شواهد التنزیل، ج ۲، ص ۳۸۱.]

۶. موضع گیری شخصیت ها

۱. حدود سی نفر از شیوخ و بزرگان طائف بیعت با ابن عباس که در بستر مرگ افتاده بود آمدند و از اختلاف امت درباره علی (ع) از او سؤال کردند. او گفت: از رسول خدا (ص) شنیدم علی مع الحق و الحق معه من تمسک بعترتی من بعدی کان

ابن عباس در مرضی که به آن وفات کرد قسمتی از پیش بینی پیامبر (ص) درباره خود را چنین بیان کرد که :

خلیلم رسول خدا (ص) فرمود : بزودی دو هجرت می کنم و به زودی از هجرت خود خارج خواهم شد پس یک بار با رسول خدا از مکه به مدینه و یک بار با علی (ع) از مدینه به کوفه تا آنجا که رسول خدا (ص) به من فرمود که از پنج طائفه تبری بجویم از ناکثین و خوارج و قدریه و مرجئه. سپس ابن عباس گفت :

اللهم انی احیی علی ما حی علی بن ابیطالب. سپس وفات کرد. [آخرین گفتارها ، ص ۲۴۲ تا ۲۴۵]

۵. علی (ع) از چشم دیگران

۱. طه حسین

علی هرگز بت نپرستید و در دامن پیامبر بزرگ شد.

در گرفتن معارف از پیامبر از همه بیشتر با حضرت بود

لیله المبيت

مواخاه

تلاوت آیات برائت و برگرداندن ابوبکر که رواه الثعلبی فی تفسیر براءه و روی أن أبا بکر رجع إلى رسول الله (ص) فقال : نزل فی شیء؟ قال : لا و لكن لا يبلغ عنی غیری أو رجل منی [نهج الحق ، ص ۳۲۴]

نماینده پیامبر به سوی مدینه

در ماجرای تبوک علی (ع) را در مدینه گماشت و فرمود : **إِنَّمَا أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلِهِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى غَيْرَ أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي ، غَيْرِي**. [بحار الانوار ، ج ۳۱ ، ص ۳۶۶]

در ماجرای خیبر فرمود : **قال رسول الله (ص) : لَأَعْطِينَ الرَّايَةَ رَجُلًا يَحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَ يَحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ [أمالی صدوق ، ص ۵۱۳]**

۲. ابن ابی الحدید

۱. تعریف از علی ع

قال امیر المومنین

(ع) : أَيُّهَا النَّفُوسُ الْمُخْتَلِفَةُ وَالْقُلُوبُ الْمَشْتَتَةُ الشَّاهِدَةُ أَيْدَانُهُمْ وَالْغَائِبَةُ عَنْهُمْ عُقُولُهُمْ أَظَارَكُمْ عَلَى الْحَقِّ وَ أَنْتُمْ تَنْفِرُونَ عَنْهُ نُفُورَ الْمَغْزَى مِنْ وَعْوَعِهِ الْأَسَدِ هَيْهَاتَ أَنْ أَطَّلَعَ بِكُمْ سَرَارَ الْعَدْلِ أَوْ أُقِيمَ اعْوِجَاجَ الْحَقِّ اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنِ الَّذِي كَانَ مِنَّا مُنَافِسَةً فِي سُلْطَانٍ وَ لِمَا التَّمَّاسِ شَيْءٍ مِنْ فُضُولِ الْحَطَامِ وَ لَكُنْ لِنَرْدِ الْمَعْيَالِمِ مِنْ دِيَّتِكَ وَ نُظْهِرِ الْإِضْمَاحَ فِي بِلَادِكَ فَيَأْمَنَ الْمَظْلُومُونَ مِنْ عِيَادِكَ وَ تُقَامَ الْمُعْطَلَةُ مِنْ حُدُودِكَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَوَّلُ مَنْ أَنْابَ وَ سَمِعَ وَ أَحْبَبَ لَمْ يَسْبِقْنِي إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ (ص) بِالصَّلَاةِ وَ قَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّهُ لَا يَبْغِي أَنْ يَكُونَ الْوَالِي عَلَى الْفُرُوجِ وَ الدَّمَاءِ وَ الْمَغَانِمِ وَ الْأَحْكَامِ وَ إِمَامَهُ الْمُسْلِمِينَ الْبَخِيلُ فَتَكُونَ فِي أَمْوَالِهِمْ نَهْمَتَهُ وَ لَا الْجَاهِلُ فَيَضْمَلَهُمْ بِجَهْلِهِ وَ لَا الْجَافِي فَيَقْطَعَهُمْ بِجَفَائِهِ وَ لَا الْحَائِفُ لِلدُّوْلِ فَيَتَّخِذَ قَوْمًا دُونَ قَوْمِ وَ لَا الْمُرْتَشِي فِي الْحُكْمِ فَيَذْهَبَ بِالْحُقُوقِ وَ يَقِفَ بِهَا دُونَ الْمَقَاطِعِ وَ لَا الْمُعْطَلُ لِلشُّنَّةِ فَيَهْلِكُ الْأُمَّةَ [نهج البلاغه ، خطبه ١٣١]

قال رسول الله (ص) : فَأَنَا حَرِيصٌ عَلَى أَنْ أُزَاعِيَ ذَلِكَ لَوْلَدِهِ [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ٩ ، ص ١٧٤]

بعد از آن که ابن ابی الحدید این روایات را از پیامبر اکرم (ص) درباره فضیلت علی (ع) نقل می کند ، فلسفه نقل این روایات را ذکر می کند که حاصلش به فارسی این است :

بدانید چون عده ای از منحرفین از علی (ع) بعد از آنکه به جملاتی از نهج البلاغه برمی خورند که در آن حضرت از خود تعریف و توصیفی کرده ، طاقت تحمل نداشته ، حمل بر کبر

و فخر آن حضرت نموده و این بی طاقتی سابقه داشته مگر نیست که مردم به عمر گفتند : علی (ع) را امیر لشکر قرار ده و گفت تکبر علی بیش از آن است که به این مقدار از امارت قناعت کند و همچنین زید بن ثابت گفت : من متکبرتر از علی و اسامه ندیدم. قَالَ ابْنُ أَبِي الْحَدِيدِ أَنَّهُ إِذَا كَانَ أَوَّلَ السَّابِقِينَ وَجِبَ أَنْ يَكُونَ أَقْرَبَ الْمُقْرَبِينَ لِأَنَّهُ تَعَالَى السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أَوْلِيَّتِكَ الْمُقْرَبُونَ [واقعه ۱۱/۱۰] ألا- ترى أنه إذا قال الملك العالمون العاملون هم المختصون بنا و جب أن يكون أعلمهم أشدهم به اختصاصا و إذا كان (ع) أقرب المقربين و جب أن تنتفى عنه الموانع الستة التي جعل كل واحد منها صادًا عن الإمامه و قاطعا عن استحقاقها و هي البخل و الجهل و الجفاء أي الغلظه العصبيه في دولته أي تقديم قوم على قوم و الارتشاء في الحكم و التعطيل للسنة و إذا انتفت عنه هذه الموانع الستة تعين أن يكون هو الإمام لأن شروط الإمامه موجوده فيه بالاتفاق فإذا كانت موانعها عنه منتفیه و لم يحصل لغيره اجتماع الشروط و ارتفاع الموانع و جب أن يكون هو الإمام لأنه لا يجوز خلو العصر من إمام سواء كانت هذه القضية عقليه أو سمعيه. [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحديد ، ج ۸ ، ص ۲۶۴ .]

و خلاصه علت بیان این روایات که در پیرامون این جمله نَحْنُ الشُّعَارُ وَ الْأَصِيحَابُ وَ الْخَزَنَةُ وَ الْأَبْوَابُ گفتیم برای آگاهی این عدّه بی طاقتها بود ، باید بدانند که مقامی که علی (ع) نزد پیامبر دارد اگر به آسمانها رود و به ملائکه فخر کند جادارد ،

علی (ع) هیچ گاه اهل کبر و فخر نبود ، بلکه از همه متواضع تر و خوش اخلاق تر بود تا مقداری که او را ملامت کردند در زیاده روی شوخی و گاهی که بیانی در شخصیت خود دارد برای ناراحتی ها و یا شکر نعمتها و آگاه بودن غائلها و غیره است. [ج ۹ ، از ص ۱۶۵ تا ۱۷۵]

امیر المومنین (ع) در خطبه ای فرمودَ نَحْنُ الشُّعَارُ وَ الْأَصْيَحَابُ وَ الْخَزَنَةُ وَ الْأَبْوَابُ وَ لَمَّا تَوَتَّى الْبُيُوتُ إِلَّا مِنْ أَبْوَابِهَا فَمَنْ أَتَاهَا مِنْ غَيْرِ أَبْوَابِهَا سُمِّي سَارِقاً [نهج البلاغه ، خطبه ۱۵۴ .]

ابن ابی الحدید در شرح این خطبه می گوید : مراد از شعار به مناسبت معنی لغوی که (لباسی که چسبیده به بدن باشد). اختصاص او به رسول الله (ص) است و مراد از خزنه و ابواب یا خزینه و باب علم است کما اینکه در حدیث آمده : قال رسول الله (ص) : أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَ عَلِيٌّ بَابُهَا فَمَنْ أَرَادَ الْحِكْمَةَ فَلْيَأْتِهَا مِنْ بَابِهَا يَا حَدِيثُ خَازِنِ عِلْمِيَا حَدِيثُ عَيْنِيهِ عِلْمِيَكَةَ مِنْ أَبِي غَمْبَرِ (ص) است و یا مراد خزنه الجنه و ابواب الجنه است که در این صورت معنی چنین است هیچ کس وارد بهشت نشود مگر معتقد به ولایت علی (ع) باشد و شاهد می آورد و اضافه می کند که عده ای از اهل ادب این حدیث را این طور معنی کرده اند : چون که محب او اهل بهشت و دشمن او اهل جهنم است ، پس گویا او مقسم بهشت و دوزخ باشد.

بعد می گوید : این تفسیر خلاف جمهور علماء و خلاف اخبار است ، زیرا ظاهراً بلکه صریحاً اخبار آن است که حضرت به نفسه قسم است

زیرا به آتش می فرماید: هذا لی فدعیه و هذا لک فخذیهسپس جمله سوم رامعنی می کند و می گوید که این جمله از حضرت همان معنائی است که خداوند

در قرآن می فرماید: لیس البرُّ بآن تأتوا البیوت من ظُهورِها و لکن البرَّ من اتقی و أتوا البیوت من أبوابِها [بقره/۱۸۹]

بعد جمله چهارم را معنی می کند و می گوید: این جمله، هم ظاهرا صحیح است هم باطنا. ظاهرا که هر که به غیر از باب وارد خانه شود سارق است و باطنا هر که علمی را از نا اهل گیرد به سارق نزدیکتر است. [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۹، ص ۱۶۵.]

۲. بیان فضائل علی (ع) از زبان پیامبر ص

نکته ای که جالب توجه است این است که ابن ابی الحدید بعد از اتمام شرح این خطبه می گوید: اگر حضرت علی (ع) هر چه کوشش نماید در شمردن فضائل خود با آن فصاحتی که دارد و اگر تمام فصحاء عرب در شمردن فضائل او را کمک کنند باز به یک دهم آنچه پیامبر درباره علی (ع) فرموده نمی رسند، زیرا حق تعریف را پیامبر کرده، نه خود علی (ع)، نه مردم، اینکه برای اثبات این حرف به روایاتی توجه شود و مرادم از روایات، روایات معروفه ای که امامیه برای اثبات امامت او می کنند نیست، مثل حدیث غدیر، حدیث منزله، قصه خیبر، قصه براءت و غیره. بلکه مرادم احادیثی است که ائمه آنها را از پیامبر اکرم (ص) درباره فضیلت علی (ع) نقل کرده اند، همان احادیثی که غیر

از این ائمه دیگری را راه بر اطلاع بر آنها نیست و این علمائی که این احادیث را نقل کرده اند متهم نیستند و لذا اعتبار این احادیث و روایات از روایاتی که متهمین ذکر کرده اند بیشتر است.

و ما برای نمونه بعضی را متذکر می شویم ، از جمله اینکه پیامبر اکرم (ص) فرمود :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لِعَلِيِّ (ع) : يَا عَلِيُّ إِنَّ اللَّهَ قَدَ زَيْنَكَ بِزَيْنِهِ لَمْ يَزِينَ الْعِبَادَ بِزَيْنِهِ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنَهَا زَيْنَكَ بِالزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا وَ جَعَلَكَ لَا تَزْرَأُ مِنْهَا شَيْئاً وَ لَا تَزْرَأُ مِنْكَ شَيْئاً وَ وَهَبَ لَكَ حُبَّ الْمَسَاكِينِ فَجَعَلَكَ تَرْضَى بِهِمْ أَتْبَاعاً وَ يَرْضُونَ بِكَ إِمَاماً [بحار الانوار ، ج ۳۹ ، ص ۲۹۷]

رواه أبو نعيم الحافظ في كتابه المعروف بحليه الأولياء و زاد فيه أبو عبد الله أحمد بن حنبل في المسند فطوبى لمن أحببك و صدق فيك و ويل لمن أبغضك و كذب فيك [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ۹ ، ص ۱۶۶]

قال رسول الله (ص) لَوْ فِدِ ثَقِيفٍ : لَتَسِدِ لِمَنْ أَوْ لَأَبْعَثَنَّ إِلَيْكُمْ رَجُلًا مَنِّي أَوْ قَالَ عَدِيلَ نَفْسِي فَلْيَضْرِبَنَّ أَعْنَاقَكُمْ وَ لَيْسِيَنَّ ذَرَارِيَكُمْ وَ لِيَأْخُذَنَّ أَمْوَالَكُمْ قَالَ عُمَرُ فَمَا تَمَنَيْتُ الْإِمَارَةَ إِلَّا يَوْمَئِذٍ وَ جَعَلْتُ أَنْصَبُ لَهُ صِدْرِي رَجَاءً أَنْ يَقُولَ هُوَ هَذَا فَالْتَفَتَ فَأَخَذَ بِيَدِ عَلِيِّ (ع) وَ قَالَ هَذَا مَرَّتَيْنِ [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ۹ ، ص ۱۶۷]

قال رسول الله (ص) : لَتَسْتَهَنَّ يَا بَنِي وَلِيَعَهُ أَوْ لَأَبْعَثَنَّ إِلَيْكُمْ رَجُلًا كَنَفْسِي يَمْضِي فِيكُمْ أَمْرِي يَقْتُلُ الْمُقَاتِلَةَ وَ يَسْبِي الدُّرِّيَهَقَالَ أَبُو ذَرٍّ فَمَا رَاعِنِي إِلَّا بَرْدٌ كَفَّ عُمَرَ فِي حُجْرَتِي مِنْ خَلْفِي يَقُولُ مَنْ تَرَاهُ يَعْنِي فَقُلْتُ

إِنَّهُ لَا يَغْنِيكَ وَ إِنَّمَا يَغْنِي خَاصِفَ النَّعْلِ بِالْبَيْتِ وَ إِنَّهُ قَالَ هُوَ هَذَا. [بحار الانوار ، ج ٤٠ ، ص ٨٠ .]

قال رسول الله (ص) : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى عَهْدَ إِلَى فِي عَلِيٍّ عَهْدًا فَقُلْتُ يَا رَبِّ بَيْنَهُ لِي قَالَ إِنَّ عَلِيًّا رَايَهُ الْهُدَى وَ إِمَامُ أَوْلِيَائِي وَ نُورٌ مَنْ أَطَاعَنِي وَ هُوَ الْكَلِمَةُ الَّتِي التَّزَمَ بِهَا الْمُتَّقُونَ مَنْ أَحَبَّهُ فَقَدْ أَحَبَّنِي وَ مَنْ أَطَاعَهُ فَقَدْ أَطَاعَنِي وَ مَنْ أَبْغَضَهُ فَقَدْ أَبْغَضَنِي فَبَشِّرْهُ بِذَلِكَ فَلَمَّا سَمِعَ عَلِيٌّ (ع) ذَلِكَ قَالَ أَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَ فِي قَبْضَتِهِ فَإِنْ يَعْدُنِي فَبِدُنُوبِي لَمْ يَظْلِمْنِي وَ إِنْ يَتِمُّ الَّذِي بَشَّرَنِي بِهِ فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِ مِنِّي وَ هُوَ أَهْلُهُ وَ مَعِيدُهُ قَالَ فَقَالَ النَّبِيُّ (ص) : اللَّهُمَّ أَجْرِي [أَجَلٌ] قَلْبُهُ وَ اجْعَلْ رِبِّيَعَهُ الْإِيمَانَ بِكَ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَا مُحَمَّدُ إِنِّي جَعَلْتُ ذَلِكَ ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى عَهْدَ إِلَى أَنِّي مُخْتَصُّهُ مِنَ الْبَلَاءِ مَا لَمْ أَخْتَصَّ بِهِ أَحَدًا مِنْ أَصْدِقَائِكَ فَقُلْتُ يَا رَبِّ أَخِي وَ جَنَاحِي فَقَالَ حَيْلٌ جَلَالُهُ إِنَّ هَذَا أَمْرٌ قَدْ سَبَقَ إِنَّهُ مُبْتَلَىٰ بِهِ وَ مُبْتَلِيذُكَ أَبُو نَعِيمِ الْحَافِظِ فِي حَلِيهِ الْأَوْلِيَاءِ عَنْ أَبِي بَرزَةَ الْأَسْلَمِيِّ ثُمَّ رَوَاهُ بِإِسْنَادٍ آخَرَ بَلْفِظٍ آخَرَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ : أَنَّ رَبَّ الْعَالَمِينَ عَهْدَ فِي عَلِيٍّ إِلَى عَهْدِ أَنَّهُ رَايَهُ الْهُدَى وَ مَنَارَ الْإِيمَانِ وَ إِمَامَ أَوْلِيَائِي وَ نُورَ جَمِيعٍ مَنْ أَطَاعَنِي إِنْ عَلِيًّا أَمِينِي غَدَا فِي الْقِيَامَةِ وَ صَاحِبَ رَايَتِي بِيَدِ عَلِيٍّ مَفَاتِيحَ خَزَائِنِ رَحْمَةِ رَبِّي

رَوَى أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ فِي الْمُسْنَدِ وَ رَوَى أَحْمَدُ الْبَيْهَقِيُّ فِي صَدِّحِيهِ : مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى نُوحٍ فِي عَزْمِهِ وَ إِلَى آدَمَ فِي عِلْمِهِ وَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ فِي

حِلْمِهِ وَإِلَى مُوسَى فِي فِطْنَتِهِ وَإِلَى عِيسَى فِي زُهْدِهِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ

مَنْ سِرَّهُ أَنْ يَحْيَا حَيَاتِي وَ يَمُوتَ مِيتِي وَ يَتَمَسَّكَ بِالْقَضِيَّةِ مِنَ الْيَاقُوتَةِ الَّتِي خَلَقَهَا اللَّهُ تَعَالَى بِيَدِهِ ثُمَّ قَالَ لَهَا كُونِي فَكَانَتْ
فَلْيَتَمَسَّكَ بِوَلَايَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ذَكَرَهُ أَبُو نَعِيمٍ الْحَافِظُ فِي كِتَابِ حَلِيهِ الْأَوْلِيَاءِ وَ رَوَاهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ بْنُ حَنْبَلٍ فِي الْمَسْنَدِ فِي كِتَابِ
فَضَائِلِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ حَكَاهُ لَفْظًا أَحْمَدُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَحَبُّ أَنْ يَتَمَسَّكَ بِالْقَضِيَّةِ الْأَخْمَرِ الَّذِي غَرَسَهُ اللَّهُ فِي جَنَّةِ
عَدْنٍ بِيَمِينِهِ فَلْيَتَمَسَّكَ بِحُبِّ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع)

ذَكَرَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ فِي الْمَسْنَدِ: وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ لَا أَنْ تَقُولَ طَوَائِفُ مِنْ أُمَّتِي فِيكَ مَا قَالَتِ النَّصَارَى فِي ابْنِ
مَرْيَمَ لَقُلْتُ الْيَوْمَ فِيكَ مَقَالًا لَا تَمُرُّ بِمَلَأٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا أَخَذُوا التُّرَابَ مِنْ تَحْتِ قَدَمَيْكَ لِلْبِرِّكَه

خَرَجَ (ص) عَلِيُّ الْحَجِيحِ عَشِيَّةَ عَزَفَهُ فَقَالَ لَهُمْ: إِنَّ اللَّهَ يَا هَي بِكُمْ الْمَلَائِكَةَ عَامَّةً وَ غَفَرَ لَكُمْ عَامَّةً وَ بَاهَى بِعَلِيِّ خَاصَّةً وَ غَفَرَ لَهُ
خَاصَّةً إِنِّي قَائِلٌ لَكُمْ قَوْلًا غَيْرَ مُحَابِّ فِيهِ لِقَرَابَتِي إِنَّ السَّعِيدَ كُلَّ السَّعِيدِ حَقَّ السَّعِيدِ مَنْ أَحَبَّ عَلِيًّا فِي حَيَاتِهِ وَ بَعْدَ مَوْتِهِ رَوَاهُ أَبُو
عَبْدِ اللَّهِ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ فِي كِتَابِ فَضَائِلِ عَلِيِّ (ع) وَ فِي الْمَسْنَدِ أَيْضًا

رَوَى أَبُو عَبْدِ اللَّهِ اللَّهُ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ فِي الْكُتَابَيْنِ الْمَيْذُورَيْنِ: أَنَا أَوَّلُ مَنْ يَدْعَى بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَقُومُ عَنْ يَمِينِ الْعَرْشِ فِي ظِلِّهِ ثُمَّ
أُكْسِي حُلَّةً ثُمَّ يَدْعَى بِالنَّبِيِّينَ بَعْضُهُمْ عَلَى أَثَرِ بَعْضٍ فَيَقُومُونَ عَنْ يَمِينِ الْعَرْشِ وَ يَكْسُونَ حُلَلًا ثُمَّ يَدْعَى بِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ
لِقَرَابَتِهِ مِنِّي وَ مَنْزِلَتِهِ عِنْدِي وَ يَدْفَعُ إِلَيْهِ

لِقَوَائِي لِتَوَاءِ الْحَمِيدِ آدَمَ وَمَنْ دُونَهُ تَحْتَ ذَلِكَ اللَّوَاءِ ثُمَّ قَالَ لِعَلِي (ع) فَتَسِيرُ بِهِ حَتَّى تَقْتَفِ بَيْنِي وَبَيْنَ إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ (ع) ثُمَّ تَكْسِي حُلَّهُ وَ يَنَادِي مُنَادٍ مِنَ الْعَرْشِ نِعْمَ الْأَبُ أَبُوكَ إِبْرَاهِيمُ وَ نِعْمَ الْأَخُ أَخُوكَ عَلِيُّ أَبَشْرُ فَإِنَّكَ تُدْعَى إِذَا دُعِيَتْ وَ تُكْسَى إِذَا كَسِيَتْ وَ تَحْيَا إِذَا حَيِيَتْ

روى الحافظ أبو نعيم فى حليه الأولياء عن أنس بن مالك قال : قال رسول الله لى : يا أنس! اسكب لى وضوءاً قال فعمدت فسيكبت للنبي وضوءاً فأعلمته فخرج فتوضأ ثم عاد إلى البيت إلى مجلسه ثم رفع رأسه إلى فقال : يا أنس! أول من يدخل علينا أمير المؤمنين و سيد المسلمين و قائد الغر المحجلين قال أنس : فقلت بينى و بين نفسي اللهم اجعله رجلاً من قومي . قال فإذا أنا بباب الدار يقرع فخرجت ففتحت فإذا على بن أبى طالب (ع) فدخل فتمشى فرأيت رسول الله (ص) حين رآه وثب على قدميه مستبشراً فلم يزل قائماً و على يتمشى حتى دخل عليه البيت فاعتقه رسول الله (ص) فرأيت رسول الله (ص) يمسح بكفه وجهه فيمسح به وجهه على و يمسح عن وجهه على بكفه فيمسح به وجهه يعنى وجه نفسه فقال له على (ع) : يا رسول الله! لقد صنع بي اليوم شيئاً ما صنعت بي قط فقال رسول الله (ص) : و ما يمنعنى و أنت وصي و خليفتى و الذى بين لهم ما يختلفون فيه بعدى و تسمعهم نبوتى

روى الحافظ أبو نعيم فى حليه الأولياء ادعوا لى سيد العرب علياً فقالت عائشه : أ لست سيد العرب؟ فقال : أنا سيد ولد آدم و على سيد العرب فلما جاء أرسل إلى الأنصار فاتوه

فَقَالَ لَهُمْ : يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ! أَلَا أُدَلِّكُمْ عَلَى مَا إِنْ تَمَسَّكُمْ بِهِ لَنْ تَضَلُّوا أَبَدًا قَالُوا : بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ : هَذَا عَلِيٌّ فَأَحْبُّوهُ بِحُبِّي
وَ أَكْرَمُوهُ بِكَرَامَتِي فَإِنَّ جَبْرِئِيلَ أَمَرَنِي بِالَّذِي قُلْتُ لَكُمْ عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ

روى الحافظ أبو نعيم فى حليه الأولياء قال امير المومنين (ع) : قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَرْحَبًا بِسَيِّدِ الْمُسْلِمِينَ وَ إِمَامِ الْمُتَّقِينَ فَقِيلَ
لِعَلِيٍّ (ع) فَأَيُّ شَيْءٍ كَانَ مِنْ شُكْرِكَ؟ قَالَ : حَمِدْتُ اللَّهَ عَلَى مَا آتَانِي وَ سَأَلْتُهُ الشُّكْرَ عَلَى مَا أَوْلَانِي وَ أَنْ يَزِيدَ فِيمَا أَعْطَانِي

قال رسول الله (ص) : مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَحْيَا حَيَاتِي وَ يَمُوتَ مَمَاتِي وَ يَشْرِكَنَ جَنَّةَ عِدْنِ الَّتِي عَزَّيْهَا اللَّهُ فَلْيُؤَالِ عَلِيًّا مِنْ بَعْدِي وَ لِيُؤَالِ
وَلِيَّهُ وَ لِيُقْتَدِ بِالْأَنْبِيَاءِ مِنْ بَعْدِي فَإِنَّهُمْ عَثَرْتِي خُلِقُوا مِنْ طِينَتِي رَزَقُوا فَهَمًّا وَ عِلْمًا وَ يَلُّ لِلْمُكْدِّينَ بِفَضْلِهِمْ مِنْ أُمَّتِي الْقَاطِعِينَ فِيهِمْ
صِلَتِي لَا أَنَالَهُمُ اللَّهُ شَفَاعَتِي

روى الحافظ أبو نعيم فى حليه الأولياء بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) خَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ فِي سَرِيهِ وَ بَعَثَ عَلِيًّا فِي سَرِيهِ أُخْرَى وَ كَلَاهُمَا إِلَى
الْيَمَنِ وَ قَالَ : إِنْ اجْتَمَعْتُمَا فَعَلِيٌّ عَلَى النَّاسِ وَ إِنْ افْتَرَقْتُمَا فَكُلُُّ وَاحِدٍ مِنْكُمَا عَلَى جُنْدِهِمَا فَاجْتَمَعَا وَ أَغَارَا وَ سَبَا نِسَاءً وَ أَخَذَا أَمْوَالًا
وَ قَتَلَا نَاسًا وَ أَخَذَ عَلِيٌّ (ع) جَارِيَةً فَاخْتَصَّهَا لِنَفْسِهِ فَقَالَ خَالِدٌ لِأَرْبَعِهِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ مِنْهُمْ بُرَيْدَةُ الْأَسْلَمِيُّ اسْبِقُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ
(ص) فَأَذْكُرُوا لَهُ كَذَا وَ اذْكُرُوا لَهُ كَذَا لِأُمُورٍ عِدَدَهَا عَلَى عَلِيٍّ (ع) فَسَبِقُوا إِلَيْهِ فَجَاءَ وَاحِدٌ مِنْ جَانِبِهِ فَقَالَ إِنَّ عَلِيًّا فَعَلَ كَذَا
فَأَعْرَضَ عَنْهُ فَجَاءَ الْآخَرُ مِنَ الْجَانِبِ الْآخَرِ فَقَالَ إِنَّ عَلِيًّا فَعَلَ كَذَا فَأَعْرَضَ عَنْهُ فَجَاءَ الْآسَلَمِيُّ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ

إِنَّ عَلِيًّا فَعَلَ كَذَا وَ أَخَذَ جَارِيَةً لِنَفْسِهِ فَغَضِبَ حَتَّى احْمَرَّ وَجْهُهُ وَقَالَ : دَعُوا لِي عَلِيًّا (و يَكْرُرُهَا) إِنَّ عَلِيًّا مِنِّي وَ أَنَا مِنْ عَلِيٍّ وَ إِنَّ حَظَّهُ فِي الْخُمْسِ أَكْثَرُ مِمَّا أَخَذَ وَ هُوَ وَلِيٌّ كُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ بَعْدِي

رَوَى أَحْمَدُ فِي كِتَابِ فَضَائِلِ عَلِيٍّ (ع) خَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) النَّاسَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ قَدَّمُوا قُرَيْشًا وَ لَا تَقَدِّمُواهَا وَ تَعَلَّمُوا مِنْهَا وَ لَا تَعْلَمُوا قُوَّةَ رَجُلٍ مِنْ قُرَيْشٍ تَعْدِلُ قُوَّةَ رَجُلَيْنِ مِنْ غَيْرِهِمْ وَ أَمَانَةُ رَجُلٍ مِنْ قُرَيْشٍ تَعْدِلُ أَمَانَةَ رَجُلَيْنِ مِنْ غَيْرِهِمْ أَيُّهَا النَّاسُ أَوْصِيَكُمْ بِحُبِّ ذِي قُرْبَاهَا أَخِي وَ ابْنِ عَمِّي عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ لِمَا يَحِبُّهُ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَ لِمَا يَبْغِضُهُ إِلَّا مُنَافِقٌ مَنْ أَحَبَّهُ فَقَدْ أَحَبَّنِي وَ مَنْ أَبْغَضَهُ فَقَدْ أَبْغَضَنِي وَ مَنْ أَبْغَضَنِي عَذَّبَهُ اللَّهُ بِالنَّارِ

قال رسول الله (ص) : كُنْتُ أَنَا وَ عَلِيٌّ نُورًا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ مُطِيعِينَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَخْلُقَ اللَّهُ آدَمَ (ع) بِأَرْبَعَةِ عَشَرَ أَلْفَ عَامٍ فَلَمَّا خَلَقَ آدَمَ قَسَمَ ذَلِكَ النُّورَ جُزْءَيْنِ جُزْءٌ أَنَا وَ جُزْءٌ عَلِيٌّ

رَوَى أَحْمَدُ فِي كِتَابِ فَضَائِلِ عَلِيٍّ (ع) : الصِّدِّيقُونَ ثَلَاثَةٌ حَبِيبُ النَّجَّارِ الَّذِي جَاءَ مِنْ أَفْصَى الْيَمِينِ يَسْعَى وَ مُؤْمِنُ آلِ فِرْعَوْنَ الَّذِي كَانَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ وَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ هُوَ أَفْضَلُهُمْ

رَوَى أَحْمَدُ فِي كِتَابِ فَضَائِلِ عَلِيٍّ (ع) : أُعْطِيَتْ فِي عَلِيٍّ خَمْسًا هُنَّ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الدُّنْيَا وَ مَا فِيهَا أَمَّا وَاحِدَةٌ فَهِيَ مُتَّكَايَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَيْثُ يَفْرُغُ مِنْ حَسَابِ الْخَلْقِ وَ أَمَّا الثَّانِيَةُ فَلِإِثْمِ الْحَمِيدِ بِيَدِهِ آدَمُ وَ مَنْ وُلِدَ تَحْتَهُ وَ أَمَّا الثَّلَاثَةُ فَوَاقِفٌ عَلَيَّ عُنُقِ حَوْصِي يَشْقَى مَنْ عَرَفَ مِنْ أُمَّتِي وَ أَمَّا الرَّابِعَةُ فَسَاتِرٌ

عَوْرَتِي وَ مُسْلِمِي إِلَى رَبِّي وَ أَمَّا الْخَامِسَةُ فَإِنِّي لَسْتُ أَخْشَى عَلَيْهِ أَنْ يُعَوِّدَ كَافِرًا بَعْدَ إِيمَانٍ وَ لَا زَانِيًا بَعْدَ إِحْصَانٍ

رَوَى أَحْمَدُ فِي كِتَابِ فَضَائِلِ عَلِيٍّ (ع) كَانَتْ لِجَمَاعِهِ مِنَ الصَّحَابَةِ أَبْوَابٌ شَارِعَةٌ فِي مَسْجِدِ الرَّسُولِ (ص) فَقَالَ يَوْمًا : سُدُّوا كُلَّ بَابٍ فِي الْمَسْجِدِ إِلَّا بَابَ عَلِيٍّ فَإِنِّي لَسْتُ أَخْشَى عَلَيْهِ أَنْ يُعَوِّدَ كَافِرًا بَعْدَ إِيمَانٍ وَ لَا زَانِيًا بَعْدَ إِحْصَانٍ وَ تَزُكُّ بَابَ عَلِيٍّ إِنِّي مَا سَدَدْتُ وَ لَا فَتَحْتُ وَ لَكِنِّي أُمِرْتُ بِأَمْرِ فَاتَّبَعْتُهُ

رَوَى أَحْمَدُ فِي كِتَابِ فَضَائِلِ عَلِيٍّ (ع) دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزَاهِ الطَّائِفِ فَانْتَجَاهُ وَ أَطَالَ نَجْوَاهُ حَتَّى كَرِهَ قَوْمٌ مِنَ الصَّحَابَةِ ذَلِكَ فَقَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ لَقَدْ أَطَالَ الْيَوْمَ نَجْوَى ابْنِ عَمِّهِ فَبَلَّغَهُ صَ ذَلِكَ فَجَمَعَ مِنْهُمْ قَوْمًا ثُمَّ قَالَ : إِنَّ قَائِلًا قَالَ لَقَدْ أَطَالَ الْيَوْمَ نَجْوَى ابْنِ عَمِّهِ أَمَا إِنِّي مَا انْتَجَيْتُهُ وَ لَكِنَّ اللَّهَ انْتَجَاهُ

رَوَى أَبُو نُعَيْمٍ الْحَافِظُ فِي حِلْيَةِ الْأَوْلِيَاءِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أُخِصَّ مُكِّي يَا عَلِيُّ بِإِلْتِبَاقِهِ فَلَمَّا تَبَوَّهَ بَعْدَ بَعْدِي وَ تَخَصَّمَ النَّاسُ بِسَبِّعِ لَا يَحَاجُّكَ فِيهَا أَحَدٌ مِنْ قُرَيْشٍ أَنْتَ أَوْلَهُمْ إِيمَانًا بِاللَّهِ وَ أَوْفَاهُمْ بِعَهْدِ اللَّهِ وَ أَقْوَمُهُمْ بِأَمْرِ اللَّهِ وَ أَفْسَمُهُمْ بِالسَّوِيَةِ وَ أَعَدَلُهُمْ فِي الرَّعِيَةِ وَ أَبْصَرُهُمْ بِالْقَضِيَةِ وَ أَعْظَمُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ مَزِيَّةً

رَوَى أَحْمَدُ فِي الْمُسْنَدِ قَالَتْ فَاطِمَةُ (ع) إِنَّكَ زَوَّجْتَنِي فَقِيرًا لَا مَالَ لَهُ فَقَالَ : زَوَّجْتِكَ أَقْدَمَهُمْ سِلْمًا وَ أَعْظَمَهُمْ حِلْمًا وَ أَكْثَرَهُمْ عِلْمًا لَا تَعْلَمِينَ أَنَّ اللَّهَ أَطَّلَعَ إِلَى الْأَرْضِ أَطَّلَاعَهُ فَاخْتَارَ مِنْهَا أَبَاكَ ثُمَّ أَطَّلَعَ إِلَيْهَا ثَانِيَةً فَاخْتَارَ مِنْهَا بَعْلَكَ

رَوَى أَحْمَدُ فِي الْمُسْنَدِ لَمَّا أُزِلَ إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَ الْفَتْحُ [نصر/ ١] بَعْدَ انْصِرَافِهِ (ص) مِنْ غَزَاهِ حُنَيْنٍ جَعَلَ يَكْتُمُ

مِنْ سُبْحَانَ اللَّهِ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ ثُمَّ قَالَ : يَا عَلِيُّ إِنَّهُ قَدْ جَاءَ مَا وَعَدْتُ بِهِ جَاءَ الْفَتْحُ وَ دَخَلَ النَّاسُ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا وَ إِنَّهُ لَيْسَ أَحَدٌ أَحَقُّ مِنْكَ بِمَقَامِي لِتَقَدُّمِكَ فِي الْإِسْلَامِ وَ قُرْبِكَ مِنِّي وَ صِدْقِ هَرِكِ وَ عِنْدَكَ سَيِّدُهُ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ وَ قَبْلَ ذَلِكَ مَا كَانَ مِنْ بَلَاءِ أَبِي طَالِبٍ عِنْدِي حِينَ نَزَلَ الْقُرْآنُ فَأَنَا حَرِيصٌ عَلَى أَنْ أُرَاعِيَ ذَلِكَ لِوَلَعْدِهِ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۹ ، ص ۱۷۴ - ۱۶۷] .

۱. امام کاظم (ع)

۱. سیمایشخصیت امام کاظم (ع)

۱. مادر آن حضرت

۱) مادرش حمیده ام ولد بود. امام باقر (ع) وقتی برای اولین بار او را دید فرمود : نامت چیست؟ گفت : حمیده. فرمود : حمیده فی الدنیا محمودة فی الآخرة [کافی ، ج ۱ ، ص ۴۷۶] .

۲) امام صادق (ع) فرمود : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : حَمِيدَةُ مُصَفَّاءُ مِنَ الْأَذْنَانِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۴۷۷] .

۲. وجه تسمیه آن حضرت به کاظم

نامش کاظم (ع) بود. آن حضرت جنایات خلفا را می دید و خون دل می خورد ، اما به دلایلی غیظش را فرو می برد و ابراز نمی کرد.

عَنْ رَبِيعِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ : كَانَ وَاللَّهِ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع) مِنَ الْمُتَوَسِّمِينَ يَغْلُمُ مَنْ يَقِفُ عَلَيْهِ وَ يَجْحَدُ الْإِمَامَ بَعْدَهُ إِمَامَتَهُ وَ كَانَ يَكْظُمُ غَيْظَهُ عَلَيْهِمْ وَ لَا يَبْدِي لَهُمْ مَا يَعْرِفُهُ لَهُمْ فَسُمِّيَ الْكَاطِمَ لِذَلِكَ [وسائل الشيعة ، ج ۱۲ ، ص ۱۷۸] .

۳. نقش خاتم آن حضرت

قَالَ الرَّضَا (ع) : كَانَ نَقْشُ خَاتَمِ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (ع) حَسْبِي اللَّهُ [وسائل الشيعة ، ج ۵ ، ص ۱۰۱] .

نقش خاتم آن حضرت ، "حسبی الله" و یک گل

بود و بالایش هم هلالی بود. شاید گل رمز پیروزی و هلال رمز امید به تکامل حرکت که بعد از ۱۴ شب بدر می شود باشد. جعفر مرتضی ، نقش الخواتیم الأئمه (علیهم السلام) ، [ص ۳۵] .

۴. سیره آن حضرت

۱. سیره عبادی آن حضرت

شیخ مفید : كَانَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى (ع) أَعْبَدَ أَهْلَ زَمَانِهِ وَأَفْقَهُهُمْ وَأَسَدِيحَهُمْ كَفَاءً وَأَكْرَمَهُمْ نَفْسًا؛ [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۲۳۱] .

أنه كان يصلي نوافل الليل و يصلها بصلاته الصبح ثم يعقب حتى تطلع الشمس؛

كان أفاقه أهل زمانه حسب ما قدمناه و أحفظهم لكتاب الله و أحسنهم صوتا بالقرآن. [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۲۳۵] .

ابن شهر آشوب : فكان إذا قرأ يحزن و بكى السامعون لتلاوته و كان يبكي من خشية الله حتى تخضل لحيته بالدموع. [المناقب ، ج ۴ ، ص ۳۱۸] .

رَوَى أَنَّهُ : كَانَ يَصَلِّي نَوَافِلَ اللَّيْلِ وَ يَصِلُهَا بِصَلَاةِ الصُّبْحِ ثُمَّ يَعْقُبُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ وَ يَحِرُّ لِلَّهِ سَاجِدًا فَلَا يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنَ الدُّعَاءِ وَ التَّحْمِيدِ حَتَّى يَقْرُبَ زَوَالُ الشَّمْسِ وَ كَانَ يَدْعُو كَثِيرًا فَيَقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الرَّاحَةَ عِنْدَ الْمَوْتِ وَ الْعَفْوَ عِنْدَ الْحِسَابِ وَ يَكْرُرُ ذَلِكَ [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۲۳۱] .

محدثین نقل کرده اند که بارها شب ها در مدینه امام کاظم (ع) داخل مسجد پیامبر (ص) می شدند و سر بر سجده می گذاشت و با صدای حزین و چشمان اشک بار این کلمات را عرض می کرد : عظم الذنب من عبدك فليحسن العفو من عندك يا أهل التقوى و يا أهل المغفرة [دلائل الإمامه ، ص ۱۴۹] .

و تا نیمه های شب همین کلمات را

بر زبان جاری می کرد.

در بیشتر اوقات دعای آن حضرت (ع) با این کلمات شروع می شد :

عَنْ أَبِي جَرِيرٍ الرَّوَّاسِيِّ قَال: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى (ع) وَهُوَ يَقُولُ: "اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الرَّاحَةَ عِنْدَ الْمَوْتِ وَالْعَفْوَ عِنْدَ الْحِسَابِ يَرُدُّهَا" [كافي، ج ۳، ص ۳۲۳].

بارها پیاده به مکه رفت.

۲. سیره اخلاقی آن حضرت

در مدت عمر خود بیش از هزار نفر را خریداری و در راه خدا آزاد ساخت. [حیات موسی بن جعفر (علیهما السلام)].

شخصی از دودمان عمر در مدینه از مخالفان امام بود. به علی (ع) ناسزا می گفت. اصحاب حضرت (ع) تصمیم به قتل او گرفتند، اما حضرت (ع) آنها را به شدت نهی فرمود و آدرس آن مرد را پرسید. روزی به سراغش در محل کارش در خارج مدینه رفت. وقتی به زمین های زراعتی او رسید با الاغش وارد زمین ها شد. فریاد او بلند شد. حضرت (ع) نزد او نشست. احوال پرسى کرد و فرمود: "گرامتش چقدر می شود؟" گفت صد درهم. فرمود: "چقدر امیدداری بگیری؟". گفت: نمی دانم. فرمود: "حدس بزن". گفت: دویست درهم. حضرت ۳۰۰ درهم به او داد و خداحافظی کرد. آن مرد گفت: الله يعلم حيث يجعل رسالته [اعيان الشيعة]

روزی حضرت به مردی سیاه چهره و زشت رسید؛ بر او سلام کرد و پایین آمد و پهلوی او نشست و مدتی با او حرف زد و فرمود: اگر کاری داشتی من در خدمت حاضریم. اصحاب عرض کردند او به شما محتاج بود؛ اما شما مثل محتاجان رفتار می کردید. فرمود:

عبد من عبيد الله و أخ في كتاب الله و جار في بلاد الله يجمعنا و إياه خير الآباء آدم (ع) و أفضل الأديان الإسلام و لعل الدهر يرد من حاجاتنا إليه فيرانا بعد الزهو عليه متواضعين بين يديه [تحف العقول ، ص ٤١٣] .

بُشر حافی سال ها عمرش را به گناه کاری و شهوات غیرمشروع گذراند. روزی حضرت از درب خانه اش عبور می کرد. از کنیزش پرسید : "صاحب این خانه آزاد است یا بنده؟" پاسخ داد ، آزاد. حضرت (ع) فرمود : "چنین پیدا است ، زیرا اگر بنده بود به شرایط بندگی عمل می کرد". کنیز ، این سخنان را برای بُشر بازگو کرد و گفته امام (ع) در وجود او طوفانی به پا کرد و با عجله بلند شد و با پای برهنه از خانه بیرون آمد و در کوچه امام (ع) را پیدا کرد و توبه کرد و به عشق این لحظه سعادت بخش ، چون در این لحظه پابرنه بود ، تا آخر عمر با پای برهنه راه می رفت و به همین دلیل به بُشر حافی معروف شد و او یکی از مردان نامی و معروف تاریخ شد. [تتمه المنتهی ، ص ٣٢٩ ، از آیه الکرسی فلسفی ، ص ١٩١] .

خطیب بغدادی درتاریخ خود از قول یکی از علماء آن عصر می گوید! شهر بغداد عاقل تر و متین تر از بُشر را در خود نپرورانده است. گویی که درهر موی او عقل و تدبیری نهفته است. [تاریخ بغداد ، ج ٧ ، ص ٧٣] .

— يحسن الی من یسی ء الیه و کان هذا عادة أبدأ [کامل ابن اثیر ، ج ٦ ، ص ١٦٤]

— به پیروانش دستور داد ، میوه ها را انبار نکنید :

عَنْ مُعْتَبٍ قَالَ : كَانَ أَبُو الْحَسَنِ (ع) يَأْمُرُنَا إِذَا أَدْرَكَتِ الثَّمَرَةُ أَنْ نُخْرِجَهَا فَنَبِيعَهَا وَنَشْتَرِي مَعَ الْمُسْلِمِينَ يَوْمَ بَيْتِمْ . [كافي ، ج ٥ ، ص ١٦٦] .

— در مزرعه با بردگان مشورت و گاهی طبق نظریه آنها رفتار می کرد. [مکارم الأخلاق ، ص ٣٣٥] .

— قَالَ حَفْصٌ : فَمَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَشَدَّ خَوْفًا عَلَى نَفْسِهِ مِنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (ع) وَ لَا أَرْجَى النَّاسِ مِنْهُ وَ كَانَتْ قِرَاءَتُهُ حُزْنًا فَإِذَا قَرَأَ فَكَأَنَّهُ يَخَاطِبُ إِنْسَانًا . [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٠٦] .

— قال ابن الجوزي رحمه الله : في صفه الصفوه موسى بن جعفر (ع) كان كريما حلما إذا بلغه عن رجل أنه يويه بعث إليه بمال . [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ٢٥٠] .

عَنْ رَبِيعِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ : كَانَ وَاللَّهِ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع) مِنَ الْمُتَوَسِّمِينَ يَعْلَمُ مَنْ يَقِفُ عَلَيْهِ وَ يَجْحَدُ الْإِمَامَ بَعْدَهُ إِمَامَتَهُ وَ كَانَ يَكْظُمُ غَيْظَهُ عَلَيْهِمْ وَ لَا يَبْدِي لَهُمْ مَا يَعْرِفُهُ لَهُمْ فَسُمِّيَ الْكَاطِمَ لِذَلِكَ . [عيون أخبار الرضا ، ج ١ ، ص ١١٢] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : كَانَ أَبِي (ع) إِذَا دَخَلَ شَهْرَ الْمُحَرَّمِ لَا يَرَى ضَاحِكًا [أمالي صدوق ، ص ١٢٨] .

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : لَمْ يَكُنْ شَيْءٌ أَبْغَضَ إِلَيْهِ مِنْ لِبْسِ الثَّوْبِ الْمَشْهُورِ وَ كَانَ يَأْمُرُ بِالثَّوْبِ الْجَدِيدِ فَيَغْمَسُ فِي الْمَاءِ وَ يَلْبَسُهُ [مكارم الأخلاق ، ص ١١٦] .

— به غلامش فرمود : قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : أَمَا عَلِمْتِ أَنِّي لَا آكُلُ عَلَى مَائِدَةٍ لَيْسَ فِيهَا خُضْرَةٌ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٦٢] .

كان يتفقد فقراء المدينة

فيحمل إليهم في الليل العين و الورق و غير ذلك فيوصلها إليهم و هم لا يعرفون من أي وجه. [إعلام الوری ، ص ۳۰۶].

امام کاظم (ع) شخصا کشاورزی می کرد. حسن بن علی بن ابی حمزه می گوید: دیدم حضرت (ع) سخت مشغول فعالیت هستند. عرق تا قدم های مبارک او رسیده. گفتم: فدایت شوم کارگران کجا هستند؟ امام فرمودند: "بزرگوارتر از من و پدرم با دست خودشان در زراعت تلاش می کردند". پرسیدم آنان کیانند؟ فرمود: "جدّم رسول خدا (ص) و امیرالمؤمنین علی (ع). کشاورزی از کارهای پیامبر است".

رَوَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ (ع) يَغْمِلُ فِي أَرْضٍ لَهُ وَقَدْ اسْتَنْقَعَتْ قَدَمَاهُ فِي الْعَرَقِ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَيْنَ الرَّجَالُ؟ فَقَالَ: "يَا عَلِيُّ عَمِلَ بِالْيَدِ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنِّي وَمَنْ أَبِي فِي أَرْضِهِ". فَقُلْتُ لَهُ: مَنْ هُوَ؟ فَقَالَ: "رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ آيَاتِي (ع) كُلُّهُمْ قَدْ عَمِلُوا بِأَيْدِيهِمْ وَ هُوَ مِنْ عَمَلِ النَّبِيِّينَ وَ الْمُرْسَلِينَ وَ الصَّالِحِينَ" [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۶۲].

۳. سیره سیاسی

ابوحنیفه می گوید: به خانه جعفر بن محمد (علیهما السلام) رفتم. اجازه ورود خواستم. بر در خانه با کودکی برخوردی که از او سؤالاتی کردم. احساس کردم یک کودک عادی نیست و جواب های علمی می دهد. پرسیدم نامش را. فرمود: موسی بن جعفر. [تحف العقول ، ص ۴۱۱].

روزی هارون به امام عرض کرد: بیا فدک را بگیر. اما حضرت (ع) چیزی نمی گفت. هارون اصرار کرد. حضرت (ع) فرمود: "من نمی گیرم مگر"

با حدودش". گفت: حدودش چیست؟ فرمود: "أول عَدَن". رنگ هارون پرید. "دوم؛ سمرقند". سرخ شد. "سوم؛ آفریقا". سیاه شد. "چهارم؛ سیف البحر". هارون با عصبانیت گفت: پس برای ما چه می ماند و از مجلس بیرون رفت.

فی کتاب أخبار الخلفاء: أن هارون الرشید کان یقول لموسی بن جعفر: خذ فدکا حتی أردھا إلیک فیأبی حتی ألع علیہ. فقال (ع): لا آخذھا إلا بحدودھا؟ قال: و ما حدودھا؟ قال: "إن حدودھا لم تردھا" قال: بحق جدک إلا فعلت. قال: "أما الحد الأول فعدن" فتغیر وجه الرشید و قال إیھا: قال: "و الحد الثانی سمرقند" فأربد وجهه. "و الحد الثالث إفریقہ" فاسود وجهه و قال هیہ: قال: "و الرابع سیف البحر مما یلی الجزر و أرمینہ" قال الرشید: فلم یبق لنا شیء فتحول إلی مجلسی. قال موسی: "قد أعلمتک أننی إن حدودھا لم تردھا". فعند ذلك عزم علی قتله. [المناقب، ج ۴، ص ۳۲۰].

۲. بعضی از شاگردان امام کاظم (ع)

۶ نفر از اصحاب اجماع از شاگردان امام کاظم (ع) هستند: یونس بن عبدالرحمن، صفوان بن یحیی، محمد بن ابی عمیر، عبدالله بن مغیره، حسن بن محبوب، احمد بن ابی نصر.

(۱) ابن ابی عمیر:

در سال ۲۱۷ درگذشت. محضر سه امام کاظم، رضا و جواد (علیهم السّلام) را درک کرد. از دانشمندان و یاران ائمه اطهار (علیهم السّلام) بود و روایات بسیاری نقل کرده و مورد اطمینان شیعه و اهل تسنن است.

جا حظ یکی از دانشمندان اهل سنت می گوید او در همه

چیز یگانه زمان بود. [منتهی المقال ، ص ۲۵۴] .

فضل بن شاذان می گوید : حکومت مطلق شد او نام عموم شیعیان عراق را می داند. احضار و بازخواست شد. اما امتناع کرد. او را برهنه در میان دو درخت خرما آویختند و صد تازیانه زدند و نیز صد هزار درهم ضرر مالی به او زدند.

وجدت بخط أبي عبد الله الشاذاني : سمعت أبا محمد الفضل بن شاذان ، يقول ، سعى بمحمد بن أبي عمير و اسم أبي عمير زياد إلى السلطان أنه يعرف أسامي عامه الشيعة بالعراق ، فأمره السلطان أن يسميهم فامتنع ، فجرد و علق بين العقارين و ضرب مائه سوط ، قال الفضل فسمعت ابن أبي عمير يقول لما ضربت فبلغ الضرب مائه سوط ، أبلغ الضرب الألم إلى فككت أن أسمى ، فسمعت نداء محمد بن يونس بن عبد الرحمن يقول يا محمد بن أبي عمير اذكر موقفك بين يدي الله تعالى ، فتقويت بقوله فصبرت و لم أخبر ، و الحمد لله ، قال الفضل ، فأضر به في هذا الشأن أكثر من مائه ألف درهم. [رجال الكشي ، ص ۵۹۱] .

ابن بكير می گوید : او زندانی شد و زجر فراوانی دید و هر چه ثروت داشت ، مصادره شد.

قال محمد بن مسعود : حدثني علي بن الحسن قال ابن أبي عمير أفضه من يونس و أصلح و أفضل. قال نصر بن الصباح ابن أبي عمير أسن من يونس. و قال نصر أيضا ابن أبي عمير روى عن ابن بكير و ذكر أن محمد بن أبي عمير أخذ و حبس و أصابه من الجهد و الضيق و الضرب أمر

عظیم و أخذ كل شيء كان له و صاحبه المأمون ، و ذلك بعد موت الرضا (ع) ، و ذهب كتب ابن أبي عمير فلم يخلص كتب أحاديثه فكان يحفظ أربعين جلدا فسماه نوادر فلذلك يوجد أحاديث متقطعه الأسانيد. [رجال الكشي ، ص ۵۹۰] .

و گویا در خلال همین زندان ها کتب حدیث او از بین رفت.

شیخ مفید می گوید :

او ۱۷ سال زندانی بود و اموالش از بین رفت. شخصی که ده هزار درهم به او بدهکار بود خانه اش را فروخت تا طلب ابن ابی عمیر را بپردازد. اما همین که فهمید او خانه اش را برای ادای دین فروخته است ، گفت : امام صادق (ع) فرموده خانه مسکونی مورد لزوم از استثناهای وام و قرض است. از این رو با آن که حتی به یک درهم این پول ها احتیاج دارم آن را نمی پذیرم. [اختصاص شیخ مفید ، چاپ تهران ، ص ۱۶] .

قال : و حدثنا محمد بن المحسن السجاد ، قال : حدثنا علی بن إبراهيم بن هاشم عن أبيه قال : كان ابن أبي عمير حبس سبع عشرة سنة فذهب ماله و كان له علی رجل عشرة آلاف درهم. قال : فباع داره و حمل إليه حقه. فقال له ابن أبي عمير : من أين لك هذا المال؟ وجدت كنزا أو ورثت عن إنسان ، لا بد من أن تخبرني. قال : بعت داري. [اختصاص مفید ، ص ۸۶] .

(۲) صفوان بن مهران :

از مردان پاک و موثقی بود که علماء به روایات او اهمّیت بسیار قائلند. در اخلاق و رفتار مورد تأیید امام (ع) بود و همین که

از امام (ع) شنید که کمک به ستمکاران جایز نیست شترانی که به هارون کرایه داده بود فروخت تا مجبور نباشد از این راه به ستمگر کمک کند. [رجال کشی، ص ۴۴۱].

(۳) صفوان بن یحیی :

از بزرگان اصحاب امام کاظم (ع) بود که محضر امام هشتم (ع) را نیز درک کرد. شیخ طوسی می فرماید : او از موثق ترین و پارساترین مردم نزد اهل حدیث به شمار می رفت. [فهرست شیخ طوسی، ص ۸۳].

نزد امام رضا (ع) نیز مقامی والا داشت. [فهرست نجاشی، ص ۱۴۸، چاپ تهران].

امام جواد (ع) نیز می فرمود : "خدا چنان که من از او رضایت دارم از او راضی باشد. او هیچ گاه با من و پدرم مخالفت نکرد". [رجال کشی، ص ۵۰۲].

عن علی بن الحسین بن داود القمی، قال : سمعت أبا جعفر الثاني (ع) يذكر صفوان بن يحيى و محمد بن سنان بخير، و قال : رضى الله عنهما برضاى عنهما فما خالفانى قط، هذا بعد ما جاء عنه فيهما ما قد سمعته من أصحابنا. [رجال الكشى، ص ۵۰۲].

امام کاظم (ع) می فرمود : "ضرر دو گرگ درنده که به جان گوسفند بی چوپانی بیفتد بیشتر از ضرر حب ریاست نسبت به دین شخص مسلمان نیست و فرمود : اما این صفوان ریاست طلب نیست". [رجال کشی، ص ۵۰۳].

(۴) علی بن یقطين :

در سال ۱۲۴ هـ ق در کوفه به دنیا آمد. پدرش شیعه بود و از اموال خود برای امام صادق (ع) می فرستاد. مروان او را تعقیب کرد و او فراری شد

و همسر و دو پسرش علی و عبدالله به مدینه رفتند و پس از تشکیل حکومت عباسی ظاهر شد و به اتفاق همسر و فرزندان خود به کوفه بازگشت. [فهرست شیخ طوسی ، ص ۹۱] .

او در دربار عباسی دارای پست و مقامی بود و از این طریق پناه گاه شیعیان بود. هارون الرشید او را به وزارت خود برگزید. علی به امام (ع) عرض کرد : نظر شما در مورد شرکت در کارهای اینان چیست؟ حضرت (ع) فرمود : اگر ناگزیری ، از اموال شیعه پرهیز کن . " راوی گوید : علی بن یقظین گفت : من در ظاهر اموال شیعه را جمع آوری می کنم ، ولی در باطن به آنان بازمی گردانم .

عَنْ عَلِي بْنِ يَقْظِينَ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ (ع) مَا تَقُولُ فِي أَعْمَالِ هَوْلَاءِ؟ قَالَ : "إِنْ كُنْتَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَاتَّقِ أَمْوَالَ الشَّيْعَةِ" قَالَ : فَأَخْبَرَنِي عَلِيٌّ أَنَّهُ كَانَ يَجْبِيهَا مِنَ الشَّيْعَةِ عَلَانِيَةً وَ يَرُدُّهَا عَلَيْهِمْ فِي السَّرِّ. [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۱۰] .

یک بار از امام (ع) اجازه کناره گیری خواست ، اما امام (ع) اجازه نداد و فرمود از خدا پرهیز .

عَنْ عَلِي بْنِ يَقْظِينَ أَنَّهُ : كَتَبَ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى (ع) أَنَّ قَلْبِي يَضِيقُ مِمَّا أَنَا عَلَيْهِ مِنْ عَمَلِ السُّلْطَانِ وَ كَانَ وَزِيْرًا لِهَارُونَ فَإِنْ أَذِنْتَ جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ هَرَبْتُ مِنْهُ فَرَجَعَ الْجَوَابُ : " لَمَّا آذَنُ لَكَ بِالْخُرُوجِ مِنْ عَمَلِهِمْ وَ اتَّقِ اللَّهَ أَوْ كَمَا قَالَ " [قرب الإسناد ، ص ۱۲۶] .

همچنین امام (ع) فرمود : "دوستان ما را اکرام کن تا من نیز قتل با شمشیر و فقر و زندان را تعهد کنم تا به

تو نرسد".

عن الحسن بن عبد الرحيم ، قال : قال أبو الحسن (ع) لعلی بن يقطين : " اضمن لی خصله أضمن لك ثلاثا " فقال علی : جعلت فداك و ما الخصله التي أضمنها لك و ما الثلاث اللواتي تضمنهن لي؟ قال : فقال أبو الحسن (ع) : " الثلاث اللواتي أضمنهن لك أن لا يصيبك حر الحديد أبدا بقتل ، و لا فاقه و لا سجن حبس " . قال : فقال علی : و ما الخصله التي أضمنها لك؟ قال فقال : " تضمن أن لا يأتيك ولي أبدا إلا أكرمه " قال : فضمن علی الخصله و ضمن له أبو الحسن الثلاث. " [رجال الكشي ، ص ۴۴۳] .

عبدالله بن يحيى كاهلي گوید : خدمت امام كاظم (ع) بودم كه علي بن يقطين به سوي حضرت (ع) مي آمد. امام (ع) فرمود : " هر كس دوست دارد يكي از اصحاب رسول خدا (ص) را ببيند ، به فردي كه به سوي ما مي آيد نگاه كند " . سپس فرمود : " گواهي مي دهم كه او از اهل بهشت است " .

عن عبد الله بن يحيى الكاهلي ، قال ، كنت عند أبي إبراهيم (ع) إذ أقبل علي بن يقطين ، فالتفت أبو الحسن (ع) إلي أصحابه ، فقال : " من سره أن يري رجلا من أصحاب رسول الله (ص) فلينظر إلي هذا المقبل " فقال له رجل من القوم هو إذن من أهل الجنة؟ فقال أبو الحسن (ع) : " أما أنا فأشهد أنه من أهل الجنة. " [رجال الكشي ، ص ۴۳۱] .

او در انجام فرامين امام (ع) به هيچ وجه سهل انگاري نمي نمود. يك بار هارون لباس هايي را به

رسم هدیه به او بخشید که در میان آن جُبه شاهانه ای بود. علی بن یقظین آن جُبه را به اضافه اموالی دیگر برای امام (ع) فرستاد.

امام (ع) لباس را پس فرستاد و فرمود: "این لباس را نگه دار که به زودی به آن احتیاج خواهی داشت". پس از چندی علی از غلامی که محرم او بود عصبانی شد و او را بیرون کرد. غلام که از قضایا مطلع بود جریان را نزد هارون فاش ساخت. هارون گفت: اگر ثابت شود من او را خواهم کشت. سپس علی بن یقظین را احضار و پرسید: آن جُبه را که به تو دادم کجاست؟ گفت: آن را معطر کرده و در جای مخصوصی حفظ کرده ام. هارون گفت: هم اکنون آن را بیاور. علی یکی از خدمتکاران خود را فرستاد و لباس را آورده، جلو هارون گذاشت. هارون دستور داد غلام را هزار ضربه شلاق بزنند و به علی بن یقظین گفت: پس از این سعایت هیچ کس را در مورد تو نخواهم پذیرفت.

۳. شهادت امام کاظم (ع)

۱. دستگیری امام (ع)

(۱) دلایل دستگیری:

الف) شخصیت امام

ب) حقد و کینه هارون

ج) حرصه الی الملک

د) بغضه للعلوین به جوری که زنده زنده آنان را زیر خاک می کرد.

ه) سعایت که از اطراف اموالی برای امام (ع) می آید و قصد تشکیل حکومت دارد.

و) استدلال های امام (ع) بر حقانیت خودش

ز) تعیین فدک

ح) قاطعیت و تحریم امام که کمک به هارون گناه است.

(۲) نحوه دستگیری:

در مسجد پیامبر اکرم (ص) بالای سر مشغول نماز بود که مأموری هجوم آورده و نمازش را قطع کرد و با دست بند امام

را گرفت و امام (ع) با حال خاصی می فرمود: إلیک أشکو یا رسول الله [المناقب، ج ۴، ص ۳۲۶].

(۳) نحوه حرکت امام (ع):

هارون دستور داد دو قبه به راه اندازد؛ یکی به سوی کوفه، یکی بصره. تا مسأله بر مردم مشتبه شود که نفهمند امام (ع) را به کجا بردند. ولی عملاً امام (ع) را به زندان بصره فرستاد.

مردم با جیغ و فریاد در حزن فرو رفتند.

۲. امام (ع) در زندان

(۱) دائماً در عبادت

(۲) بعضی از خواص که فهمیدند امام (ع) در زندان بصره است به نحوی به دیدن او رفته و سؤالاتی می کردند. هارون که فهمید به مسئول بصره دستور اعدام امام (ع) را داد، اما او نپذیرفت.

(۳) امام (ع) را به بغداد برده و در منزل یکی از وزراء زندانی کردند، که مبادا سایر زندانیان تحت تأثیر قرار گیرند.

(۴) وزیر از پشت بام سجده های دائمی امام (ع) را می دید.

(۵) هارون به وزیر هم شک کرد. خودش امام (ع) را از بام خانه وزیر، زیر نظر داشت.

(۶) همین که هارون می فهمد که فضل بن ربیع مسئول زندان عاشق امام (ع) شده و نسبت به وی احترام می گذارد، دستور داد او را عریان کرده و صد ضربه شلاق زدند.

(۷) امام کاظم (ع) از درون زندان به هارون می نویسد: "هر روز یک روز از عمر من کم شده و یک روز نیز از تو و هر دو به سوی خدا و قیامت می رویم. تبهکاران در آن روز زیان کارند".

(۸) امام کاظم (ع) مهره هایی را در مواردی منصوب کرده بود که هارون هر لحظه

می ترسید بساط حکومت او به هم بریزند.

۹) جاسوسانی برای امام (ع) قرار می دادند ، که امام (ع) در سجده های خود چه نوع دعایی می کند.

۳. شهادت امام (ع)

چرا جنازه سه روز روی پل بغداد باقی ماند؟

۱) شناسایی شیعیان فعال

۲) تقرب به هارون

۳) اهانت و تهمت به امام (ع) ، زیرا شعار می دادند : هذا موسى بن جعفر الذي تزعم الرافضة أنه لا يموت فانظروا إليه فنظر الناس إليه ميتا. [إرشاد مفيد ، ج ۲ ، ص ۲۴۰] .

۴. کلمات حکمت آمیز امام کاظم (ع)

۱) به فرزندش وصیت کرد که : إِنْ أَتَاكُمْ آتٍ فَأَسْمِعْكُمْ فِي الْأُذُنِ الْيُمْنَى مَكْرُوهًا ثُمَّ تَحَوَّلْ إِلَى الْأُذُنِ الْيُسْرَى فَاعْتَدِرْ وَ قَالَ لَمْ أَقُلْ شَيْئًا فَأَقْبَلُوا عُذْرَهُ [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۲۱۸] .

۲) قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : وجدت علم الناس في أربع :

خداشناسی : أحدها أن تعرف ربك

جهان شناسی : و الثاني أن تعرف ما صنع بك

هدف شناسی : و الثالث أن تعرف ما أراد منك

آفت شناسی : و الرابع أن تعرف ما يخرجك عن دينك [كترالفوائد ، ج ۱ ، ص ۲۱۹] .

۳) في وصيته لهشام بن حكم :

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : يا هشام لو كان في يدك جوزة و قال الناس في يدك لوه ما كان ينفعك و أنت تعلم أنها جوزة و لو كان في يدك لوه و قال الناس إنها جوزة ما ضررك و أنت تعلم أنها لوه [تحف العقول ، ص ۳۸۳] .

۴) قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : إياك أن تمنع في طاعة الله فتتنق مثليه في معصية الله [تحف العقول ، ص ۴۰۸] .

۵) قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : الْمُؤْمِنُ مِثْلُ كَفَى الْمِيزَانِ كُلَّمَا زِيدَ فِي إِيمَانِهِ زِيدَ فِي بَلَاءِهِ]

(٦) عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ : سَمِعْتُ مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ (ع) عِنْدَ قَبْرِ وَهُوَ يَقُولُ : " إِنَّ شَيْئًا هَذَا آخِرُهُ لَحَقِيقٌ أَنْ يَزْهَدَ فِي أَوَّلِهِ وَ إِنَّ شَيْئًا هَذَا أَوَّلُهُ لَحَقِيقٌ أَنْ يَخَافَ مِنْ آخِرِهِ " [معاني الأخبار ، ص ٣٤٣] .

(٧) قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الْأَوَّلُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع) : اشْتَدَّتْ مَثُونَةُ الدُّنْيَا وَ مَثُونَةُ الْآخِرَةِ أَمَّا مَثُونَةُ الدُّنْيَا فَإِنَّكَ لَا تَمُدُّ يَدَكَ إِلَى شَيْءٍ مِنْهَا إِلَّا وَجَدْتَ فَاجِرًا قَدْ سَبَقَكَ إِلَيْهِ وَ أَمَّا مَثُونَةُ الْآخِرَةِ فَإِنَّكَ لَا تَجِدُ أَعْوَانًا يَعِينُونَكَ عَلَيْهَا [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ٣٧٧] .

(٨) قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الْأَوَّلُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع) : اجتهدوا فى أن يكون زمانكم أربع ساعات ساعه لمناجاه الله و ساعه لأمر المعاش و ساعه لمعاشره الإخوان و الثقات الذين يعرفونكم عيوبكم و يخلصون لكم فى الباطن و ساعه تخلون فيها للذاتكم فى غير محرم و بهذه الساعه تقدرون على الثلاث ساعات [تحف العقول ، ص ٤٠٩] .

(٩) قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الْأَوَّلُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع) : من حدث نفسه بالفقر بخل و من حدثها بطول العمر يحرص [تحف العقول ، ص ٤٠٩] .

(١٠) قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الْأَوَّلُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع) : اجعلوا لأنفسكم حظًا من الدنيا (نه همه ، بلکه كمى از دنیا) بإعطائها ما تشتهى (با ميل و اشتها) من الحلال (با توجه به قیامت) ما لم تثلم المرأة (با توجه به آثار) و لا سرف فيه (مقدار) و استعينوا بذلك على أمور الدين (هدف) [تحف العقول ، ص ٤٠٩] .

(١١) قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الْأَوَّلُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع) : يَا بَنِي عَلِيَّكَ بِالْجِدِّ لَا

تُخْرِجَنَّ نَفْسَكَ مِنْ حَدِّ التَّقْصِيرِ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَطَاعَتِهِ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَعْجُدُ حَقَّ عِبَادَتِهِ [كافی، ج ۲، ص ۷۲].

۱۲) قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الْأَوَّلُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع): إِنَّ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حُجَّتَيْنِ حُجَّةً ظَاهِرَةً (انبياء) وَحُجَّةً بَاطِنَةً (عقول) [كافی، ج ۱، ص ۱۵].

۱۳) قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الْأَوَّلُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع): إِنَّ أَبْدَانَكُمْ لَيْسَ لَهَا ثَمَنٌ إِلَّا الْجَنَّةُ فَلَا تَبِيعُوهَا بِغَيْرِهَا [كافی، ج ۱، ص ۱۷].

۱۴) قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الْأَوَّلُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع): لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَحَاسِبْ نَفْسَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ [كافی، ج ۲، ص ۴۵۳].

۱۵) قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الْأَوَّلُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع): يَا هِشَامُ إِيَّاكَ وَالطَّمَعُ وَعَلَيْكَ بِالْيَأْسِ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ وَ أَمِتِ الطَّمَعُ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ فَإِنَّ الطَّمَعُ مِفْتَاحُ الدُّلِّ وَ اخْتِلَاسُ الْعَقْلِ وَ اخْتِلَافُ الْمُرُواتِ وَ تَدْنِيسُ الْعِرْضِ وَ الذَّهَابُ بِالْعِلْمِ وَ عَلَيْكَ بِالِاعْتِصَامِ بِرَبِّكَ وَ التَّوَكُّلِ عَلَيْهِ [بحار الأنوار، ج ۱، ص ۱۵۶].

۱۶. امام کاظم (ع) روزی تمام فرزندانش را جمع کرد و به آنها فرمود:

يَا بَنِي إِيَّايَ مَوْصِيَّكُمْ بِوَصِيَّةٍ بِهِ فَمَنْ حَفِظَهَا لَمْ يَضَعْ مَعَهَا إِنْ أَتَاكُمْ آتٍ فَأَسْمِعْكُمْ فِي الْأُذُنِ الْيَمْنَى مَكْرُوهًا ثُمَّ تَحَوَّلَ إِلَى الْأُذُنِ الْيُسْرَى فَاعْتَدَرَ وَقَالَ لَمْ أَقُلْ شَيْئًا فَاقْبَلُوا عُذْرَهُ [كشف الغمه، ج ۲، ص ۲۱۸].

۵. جستاری از حکومت عباسیان

۱. قبل از تشکیل حکومت

عباسیان با شعارهای آزادی و رهایی و عدل و برابری و امنیت و صلح روی کار آمدند. [ص ۱۹].

تکیه بر غیر اعراب که در زمان امویان به شدت تضعیف شده

بودند و استمداد از آنها. [ص ۲۰] .

دعوت و نفاق پشت اهل بیت (علیهم السّلام) و وابسته خواندن خود را نسبت به آنان. [ص ۲۳] .

دسترسی عبد الله بن عباس به علوم آینده توسط محمد بن حنفیه با استفاده از صحیفه حضرت علی (ع). [ص ۲۲] .

یکی از شعارهای مهم آنان رضای اهل بیت (علیهم السّلام) بود.

ادّعی خلافت به ارث و ادّعی خون خواهی علویان شیوه دیگر عبّاسیان بود. [ص ۳۱] .

اظهار فضائل علی بن ابیطالب (علیهما السّلام) و فرزندانش و مصائب و بلاهایی که بر آنان وارد شده بود شیوه دیگر کارشان بود. [ص ۳۲] .

سید امیر علی گوید : کلمه اهل بیت آن کلمه سحرآمیزی بود که دل های طبقات مختلف مردم را اُلفت می داد و همه را زیر لوای سیاه (پرچم سیاهی است که شعار عبّاسیان بود) . گرد می آورد. [ص ۳۵] .

در پی گیری وقایع تاریخ می بینیم که نخستین ادّعایی را که تمام خواستاران خلافت عنوان می کنند خویشاوندی و قرابت خانوادگی با رسول الله (ص) است و نخستین کسی که آن را عنوان کرد ابوبکر بود در روز سقیفه و عمر نیز در این مورد از او پیروی کرد تا آنجا که مقرّر داشتند هیچ کس را بدین خاطر حقّ منازعه در خلافت نیست. [ص ۴۶] .

سیاست دیگرشان تغییر سلسله وراثتی بود که مشروعیت حکومتشان را از جانب پیامبر (ص) توجیه می کرد که در ابتدا سلسله وصایت را به علی (ع) بعد به محمد بن حنفیه و سپس به پسر او ابوهاشم... ، ولی بعدا چنین تغییر دادند که وصایت به عبّاس بن عبدالمطلب ، سپس به

فرزندش عبدالله و پسرش علی... می رسد [ص ۶۶] .

سیاست دیگرشان بهره برداری از لقب مهدی بود به طوری که منصور پسر خود و جانشین خود را مهدی موعود معرفی کرد و پیرو این سیاست کسانی را یافت تا با ساختن احادیثی به پیامبر (ص) دروغ بستند. [ص ۷۴ و ۷۵] .

مسلم بن قتیبه می گوید: منصور به دنبال من فرستاد، چون وارد شدم گفت: نکته ای هست که به هیچ کس نگفته ام و بعد از تو به کسی نخواهم گفت و آن این است که به خدا سوگند پسر من، آن مهدی که در روایت آمده نمی باشد. [ص ۷۶] .

سیاست دیگر وارد نمودن اتهام بی دینی و زندقه به دشمنانشان جهت سرکوبی آنان بود. [ص ۷۶] .

تضعیف و درهم شکستن روحیات و معنویات علویان.

مصادره اموال و ویران ساختن خانه های آنان و جلوگیری از فعالیت روزمره آنان به حدی که بانوان علوی برای نماز از یک جامه استفاده می کردند.

منزوی کردن و منع ارتباط با آنان و پخش شایعات دروغ و بهتان. [ص ۷۷] .

آزار و اذیت و زندان کردن و شهادت به طوری که بسیاری را به دیوار چهار میخ کردند و هر چه ظلم و ستم و نفرت و خشم مردم از امویان بیشتر می شد، گرایش آنان به اهل بیت (علیهم السّلام) به همان میزان رو به افزونی می شد و درمی یافتند که پناهگاه استواری هستند و رهایی جز در پناه جستن به ایشان میسر نیست. [حیات سیاسی امام رضا (ع)، ص ۱۶] .

امویان از جمله مروان بن محمد جعدی معروف به مروان حمار نظرشان درمورد مردم چنین

بود: مردم چون گوسفندانی هستند که آنها را در آغلی تاریک افکنده و بانگ می کشند. گوسفندهای پریشم را پشم می کنند و پروارها را برای کشتن جدا می کنند در حالی که از زجر و شکنجه فریادشان بلند است. [ص ۱۸] .

— در عهد بنی امیه غیر اعراب تضعیف شده بودند ، به طوری که حَجَّاج فرمان داده بود در کوفه جز عرب کسی حق امام جماعت ندارد و نیز به یکی از کوفیان گفته بود برای قضاوت جز عرب دیگری شایستگی ندارد. [ص ۲۰] .

— همچنان که از بصره و شهرهای مجاور آن بیرون رانده شده بودند.

— و ستم به حدی بود که گفتند نماز را نمی شکنند جز خری یا سگی یا یکی از موالی.

— بنی عباس را چنین رسم بود که هر گاه عربی از بازار می آمد و باری همراه داشت و مولایی را می دید آن بار را به او می سپرد که حمل کند و وی حق خودداری نداشت.

— حتی پسران خلیفه که از مادران غیر عرب زاده شده بودند ، حق خلافت نداشتند.

۲. بعد از تشکیل حکومت

— پس از روی کار آمدن عباسیان شعارها و طرفداری از اهل بیت (علیهم السلام) فراموش شد ، بلکه آنها را خطرات حکومت خود می پنداشتند ، زیرا علویان برای ادّعای خود بر خلافت دلائل و توجیهاات کامل داشتند ، به علاوه در بین آنان کسانی بودند که دارای صلاحیت و شایستگی مقام خلافت از حیث دانش و عقل و حکمت و وسعت بینش سیاسی و دینی بودند و قدردانی و احترام طبقات و دسته های مردم را برخوردار بودند. [ص ۵۷] .

سَفّاح در آغاز حکومت جاسوسانی برای مراقبت

از فرزندان امام حسن (ع) گماشت و به او گفت در پرس و جوهای زیرکانه از آنان کوتاهی نکن و چون با آنان خلوت کردی ناراحتی خود را از حکومت ابراز کن و وانمود کن آنان شایسته ترند. آنگاه آنچه می گویند و آنچه از حرکات و اقدامات آنان می بینی به من گزارش ده. [ص ۵۸] .

— وقتی مهدی عباسی ، امام کاظم (ع) را از زندان آزاد کرد از ایشان خواست که بر ضد او یا هیچ یک از فرزندان او قیام نکنند. [ص ۶۲] .

— هارون الرشید دوست دینار به امام کاظم (ع) داد ، ولی به کسان دیگر هزار دینار داد و علت را برای پسرش مأمون چنین بیان کرد : اگر بیش از این به او می دادم ترس آن بود که فردا صد هزار شمشیردار شیعه و دوستان او بر ضد من قیام می کردند. [ص ۶۴] .

— وقتی زمام حکومت را به دست گرفت از فضل خواست که مطالبی درباره زهد و تقوا و پرهیزکار بودن او بر سر زبان ها اندازد و وی چنان کرد. [ترجمه زندگی سیاسی امام رضا (ع) ، جعفر مرتضی ، ص ۱۴۴] .

— فضل را می کشد و بر کشته او می گرید و قاتلان مباشر او را می کشد و امام رضا (ع) را می کشد و بر او می گرید. امام رضا (ع) را به ولایت عهدی می سپارد و به عباسیان وانمود می کند که کار فضل و تدبیر او بوده ، برادرش را می کشد و وانمود می کند کار فضل و طاهر بوده است. [ترجمه زندگی سیاسی امام رضا (ع) ، جعفر مرتضی ، ص ۱۴۴] .

وقتی مأمون دستش

از دامان اعراب و خاندان خود و علویان کوتاه شد آنگاه به خراسانیان نزدیک شد و به آنان وانمود کرد که دوست دار هر چیز و هر کسی است که آنان دوست دارند و دشمن هر کس و هر چیزی است که آنان دشمن دارند و وقتی فهمید گرایش به علویان و تشیع دارند، اظهار محبت و دوستداری علویان را می کرد و خود را تشیع وانمود کرد. [ترجمه زندگی سیاسی امام رضا (ع)، جعفر مرتضی، ص ۱۶۳].

__ مأمون ترسید اگر بخواهد از بیعت برای امام رضا (ع) به ولیعهدی عدول کند او را بکشند.

پس از وقوع جنگ خانگی بین امین و مأمون ایرانیان از پشتیبانی عباسیان دست کشیدند. زیرا عدالت و حکومت عدل را در سایه علویان می دیدند و دو نماز عید همراه با امام رضا (ع) در نیشابور دلیل این مدعا می باشد و علاوه بر آن مأمون چهره حقیقی خود را آشکار کرده بود. [ترجمه زندگی سیاسی امام رضا (ع)، جعفر مرتضی، ص ۱۷۴].

۳. حکومت عباسی و علویان

الف) انظار حکمرانان وقت را از خود منصرف سازند.

ب) اعتماد و پشتیبانی مردم را به دست آورند.

ج) از آن جایی که بر خلاف علویان در دولت پهناور اسلامی معروفیتی نداشتند، و با وجود آنان چنین دعوتی تا حدی عجیب بود.

د) جلب اعتماد علویان و این که آنان در مقابل عباسیان دعوتی عنوان نکنند. [ص ۲۹].

ابومسلم خراسانی نامه ای تقدیم امام صادق (ع) کرده که من مردم را به پیروی از اهل بیت (علیهم السّلام) فرا خوانده ام. اگر به خلافت رغبتی داری با تو بیعت می کنم. امام (ع) به

او پاسخ دادند: تو از مردان من نیستی و زمانه نیز زمان ما نیست. [ص ۳۴].

— در تمام مراحل دعوت از ذکر نام و شخص خلیفه به شدت خودداری می کردند.

ابوعکرمة که یکی از مبلغین خراسان می باشد، به او چنین دستور می دهد. محمد بن علی عباسی: باید مردم را به پیروی الرضا من آل محمد فراخوانی، پس اگر از میزان عقل و بینش شخص اطمینان یافتی آنگاه قضیه را برای او تشریح کن و باید نام من از همه کس جز شخصی که همانند تو باشد و به او اطمینان یافته بیعتش را گرفته ای پوشیده بماند. [ص ۳۷].

— یحیی اعتراف می کند که امام "زندانی" دل پیروان بنی عباس را هم از راه به در برده و آنها را بر ایشان بد دل ساخته است.

— مادر خلیفه مهدی بی آنکه کسی آگاه شود، خادمی را بر مرقد امام حسین (ع) گماشته بود و ماهیانه ۳۰ درهم به او می پرداخت.

— زبیده همسر هارون و نواده منصور که از بزرگترین بانوان عباسی بود، اظهار تشیع می کرد و چون هارون آگاه شد، سوگند خورد او را طلاق دهد و شاید به همین دلیل بود که در فتنه بزرگی که بین سنیان و شیعیان در سال ۴۴۳ روی داد، اهل سنت قبر او را همراه با قبور آل بویه و مزار امام کاظم (ع) به آتش کشیدند.

حتی وزراء و امیران لشکر و سرداران عباسی اظهار تشیع می کردند. [ص ۱۲۶].

— انقلابات علوی به رهبری مستقیم ایشان بین عهد سفاح و اوائل عهد مأمون حدود سال ۲۰۰، یعنی

ظرف کمتر از ۷۰ سال ، حدود ۳۰ انقلاب بوده است. اما به علت عدم برنامه ریزی و فرصت و مجال ندادن عباسیان محکوم به شکست می شد. [ص ۱۲۸] .

وضع علویان

۱) علویان در زندان تاریکی قرآن را ۵ قسمت کردند و بعد از خواندن هر قسمت نماز می خواندند و این را معیار وقت شناسی برای نماز شمردند. [مروج الذهب ، ج ۳ ، ص ۳۱۰] .

۲) سال ۱۶۹ مهدی هلاک شد و پسرش هادی دشمن آل علی (علیهم السلام) و به راه انداز فاجعه فخر روی کار آمد.

یکی از علویان به نام حسین با رضایت امام کاظم (ع) علیه هادی خلیفه ستمگر عباسی شرابخوار _ که ۴۰ هزار درهم به شاعری داد که در مدح شراب شعر سروده _ قیام کرد. با ۳۰۰ نفر از مدینه به سوی مکه رهسپار شد. سپاهیان هادی در محلی به نام فخر آنان را محاصره و همانند کربلا سر همه را بریده و به مدینه برده و به نمایش گذاردند. در جلسه ای که امام کاظم (ع) بود همه از ترس ، سکوت و تماشای سرها می کردند ، ولی امام فرمود : **إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ** مضی و الله مسلما صالحا صواما آمرا بالمعروف ناهیا عن المنکر ما کان فی أهل بینه مثله [بحار الأنوار ، ج ۴۸ ، ص ۱۶۴] .

بدن مقدس آن آل علی در بیابان طعمه حیوانات شد.

امام جواد (ع) می فرماید : " بعد از کربلا که بنی امیه راه انداخت حادثه ای به عظمت و بزرگی فاجعه فخر در دودمان رسالت رخ نداده که بنی عباس مرتکب شد " .

۴. امام هفتم (ع) و خلفاء عباسی

۱) وقتی بنی عباس به کمک علویان بر حکومت

مسلط شدند ، علیه بنی فاطمه شورش کردند. عده ای را گردن زدند. جمعی را زنده به گور کردند و دسته ای را لای دیوارها گذاشتند و از ۱۳۲ تا ۶۵۶ هجری حکومت کردند. خانه امام ششم (ع) را آتش زدند و چند بار آن حضرت (ع) را به عراق جلب کردند. بدین ترتیب در اواخر زندگی امام صادق (ع) تقیه خیلی شدید شد و آن حضرت چون تحت مراقبت شدید بود ، خبر خواص شیعه را نمی پذیرفت و بالاخره به دست منصور شهید شد. در دوره امام هفتم (ع) فشار مخالفین شدیدتر شد و اختناق به اوج خود رسید.

۲) از طرفی به دلیل دور نگه داشتن مردم از مکتب اهل بیت (علیهم السّلام) فرقه های بسیاری در آن زمان به صحنه آمدند و خلفا آنان را تشویق و ترغیب می کردند.

۳) از بس اختناق شدید شده بود ، یاران امام شیوه جدیدی را پیش گرفتند و آن دیوارنویسی بود. منصور که دید علیه او دیوارنویسی می شود ، شخصی را تهدید کرد. [مروج الذهب ، ج ۲ ، ص ۳۱۱] .

اعتراضات و شکایات خود را شبانه نسبت به رژیم و علاقه خود را نسبت به امام (ع) به دیوارها می نوشتند. نمونه ای از شعارها : أنا ابن منی و المشعرین و زمزم و مکة و البيت العتیق المعظم و جدی النبی المصطفی و أبی الذیولایته فرض علی کل مسلم و أمی البتول المستضاء بنورها إذا ما عددناها عدیله مریم و سبطا رسول الله عمی و والدیو أولاده الأطهار تسعه أنجم متی تعلق منهم بحبل ولایه تفرز یوم یجزی الفائزون و تنعم أئمه هذا الخلق بعد نبیهم XřO... کنت لم تعلم بذلك فاعلم أنا العلوی الفاطمی الذی ارتمی به الخوف و الأيام بالمرء

ترتیب فضاعت بی الأرض الفضاء بر جبهه او لم أستطع نيل السماء بسلم فألممت بالدار التي أنا كاتب عليها بشعري فاقراً إن شئت و ألمم و سلم لأمر الله في كل حاله فليس أخو الإسلام من لم يسلم. [بحار الأنوار ، ج ٤٨ ، ص ١٨١].

[مقاتل الطالبين ، ص ٤١١ ، به نقل از عقیقی].

٤) امام (ع) در زمان خود با ٤ خلیفه روبرو گردید. منصور ، مهدی ، هادی و هارون.

١٠ سال منصور ، ١٠ سال مهدی ، ١ سال هادی و ١٤ سال هارون.

٥) منصور سال ١٣٦ به حکومت رسید و ٢٢ سال حکومت کرد و جنایات بسیاری مرتکب شد. او کسی بود که امام صادق (ع) را مسموم و شهید کرد. و الله ما فعلت بنی أمیه فیهم معشار ما فعلت بنو العباس.

٦) یکی از مورخین می گوید : علّت این که بخاری در صحیح از اهل بیت (علیهم السّلام) روایت نقل نکرده ترس از حکام بنی عبّاس بوده است. [مقدمه امام صادق (ع) و المذاهب الأربعة]

٧) منصور تصمیم داشت همه شخصیت های خاندان علی (ع) را با فجیع ترین صورتی به قتل برساند.

٨) منصور در سال ١٤٨ از مالک بن انس درخواست نمود که کتاب فقه بنویسد تا در سطح کشور همه مردم به یک فقه عمل کنند. مالک گفت : این کار درست نیست. من مربوط به منطقه خود هستم و مناطق دیگر عالمی دارند. بالاخره مالک تحت فشار منصور کتاب المؤطأ را نوشت.

٩) بعد از مالک به سراغ ابوحنیفه رفت که این کار را بکند. اما در پایان کار فهمید او برای این کار مناسب نیست ، چون بارها گفته بود من فقیه تر و عالم تر

از جعفر بن محمد (عليهما السلام) ندیده ام. [جامع اساتید ابی حنیفه، ج ۱، ص ۲۲۲].

(۱۰) از جنایات منصور به شهادت رساندن محمد بن عبدالله بن حسن (نفس زکیه) است که از شخصیت های بزرگ علوی به شمار می رفت و همچنین محمد و ابراهیم بود.

(۱۱) روزی منصور با اطرافیان خود در مورد حجّاج و خدمات او سخن می گفت. او ابراز داشت که باوفا تر از او در بنی مروان سراغ ندارم. شخصی به نام مسیب بلند شد و گفت: حجّاج در کدام کاری از ما پیشی گرفته؟ ما که بالاترین جنایات را به دستور تو انجام دادیم و فرزندان رسول خدا (ص) را به قتل رساندیم. [مروج الذهب، ج ۳، ص ۳۰۹].

(۱۲) منصور ۲۲ سال حکومت کرد. زندان های او پر از سادات و علویان بود. به طرز فجیعی آنان را شکنجه می کرد. در سال ۱۴۴ هنگام مراجعت از سفر حجّ، در راه به جمع کثیری از علویان برخورد که در میان آنان عبدالله بن حسن، ابوبکر بن الحسن بن الحسن و... بودند که همه از فرزندان فاطمه (س) بودند. منصور وقتی رسید به تبعیدگاه ابوذر (ربذه) فرمان داد که به یکی از بزرگان آن جمع هزار تازیانه بزنند تا اطلاعاتی از محمد و ابراهیم بگیرند و او امتناع می کرد. او را دستبند زدند و به طرف کوفه بردند. در راه عبدالله بن حسن گفت: ما هم در جنگ بدر با شما این گونه رفتار کردیم. وقتی به کوفه رسیدند دستور داد تمام آن گروه را در سردابی تاریک که هوا هم جریان نداشت جا دادند و جز چند نفر همه

جان دادند. [مروج الذهب ، ج ۳ ، ص ۳۱۰] .

(۱۳) منصور برای استحمار مردم چندین بار نذر کرد با پای پیاده به مکه و بیت المقدس برود. [مروج الذهب ، ج ۳ ، ص ۳۱۴]

(۱۴) مهدی فرزند منصور دومین خلیفه ای که امام را آزار می داد :

فلسفه نام گذاری مهدی این بود که منصور می خواست احادیثی که از رسول خدا (ص) راجع به مهدی فرموده ، مصداق او باشد ، به همین دلیل حدیث بافان با گرفتن پول های کلان نشانه های مهدی عباسی را در لابلائی احادیث پیامبر (ص) جاسازی کردند.

(۱۵) منصور در زمان خود اموال زیادی از مردم مصادره کرد ، ولی گفت این اموال را در انبارها نگهداری کنید و مقدار هر یک را یادداشت کنید. بعد از مرگ من این اموال را به دست مهدی به مردم برگردانید تا حدیث : *يَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسِيْطًا وَ عَدْلًا كَمَا مَلِئْتُ جَوْرًا وَ ظُلْمًا* مصداق پیدا کند. [نقش ائمه در احیاء دین ، ج ۶ ، ص ۱۳] .

(۱۶) مهدی ۱۰ سال حکومت کرد و در ۴۲ سالگی مرد و هارون الرشید که پسرش بود بر او نماز خواند و مهدی به دلیل برنامه های از پیش تعیین شده و ساخته شده مجبور بود با مردم با ملایمت رفتار کند. زندانیان را عفو کرد و اموال مردم را برگرداند. از جمله اموال مصادره شده امام صادق (ع) را به امام کاظم (ع) برگرداند.

(۱۷) مهدی اهل لهو و لعب و کبوتربازی و عیاشی بود. نوازندگانی داشت. ولخرجی های زیادی می کرد. یک عروسی بی نظیر برای فرزندش هارون برپا کرد که چنین اسراف کاری ، حتی در دربارهای ایران و

روم دیده نشده است. [حیات موسی بن جعفر (علیهما السلام) ، ج ۱ ، ص ۴۴۰] .

(۱۸) از جنایات و بدعت های او در حکومت های بعدی به دست گرفتن زمام امور به دست زنان دربار بود. همسر مهدی (خیزران) در انتصابات دخالت مؤثر داشت.

(۱۹) مهدی کینه اهل بیت (علیهم السلام) را به دل داشت. به شاعرانی که در ذمّ اهل بیت (علیهم السلام) شعر می سرودند صله می داد. فقط در یک نوبت به خاطر ۴ بیت شعر ، هفتاد هزار درهم جایزه به بشار بن برد _ که شخصی زندیق بود _ داد. [امام کاظم (ع) ، عقیق ، ص ۱۸۲] .

(۲۰) در اوایل ، مهدی با امام کاظم (ع) برخورد تندی نداشت ، اما وقتی محبوبیت امام را در بین مردم و دانشمندان احساس کرد ، آن حضرت را به زندان انداخت. امّا پس از این که خواب علی بن ابیطالب (علیهما السلام) را دید که این آیه را می خواند : فَهَلْ عَسَيْتُمْ اِنْ تَوَلَّيْتُمْ اَنْ تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ وَ تَقَطَّعُوا اَرْحَامَكُمْ [محمد/۲۲] .

ترسید و دستور داد امام (ع) را آزاد کرده و از بغداد به مدینه بفرستند. [تاریخ بغداد ، ج ۱۳ ، ص ۳۰] .

(۲۱) هادی : او مردی قسی القلب و تندخلق و بدبین و سلحشور بود. نسبت به فرزندان فاطمه (س) شدت عمل نشان داد و جمعی از علویان را به رهبری حسین بن علی بن حسن معروف به صاحب فخ که ۴۰۰۰ نفر بودند در روز ترویه سر برید و بدن هایشان را طعمه حیوانات کرد. [مروج الذهب ، ج ۳ ، ص ۳۳۶] .

(۲۲) او آنقدر بیت المال را صرف

عیاشی می کرد که یکی از نوازندگانش گفته بود: اگر هادی مدّتی در میان ما باشد، ما دیوارهای خانه مان را از طلا و نقره می کنیم. [اغانی، ج ۵، ص ۲۴۱، نقل از عقیقی].

(۲۳) او در میان خلفای عبّاسی اولین کسی است که به طور علنی شراب خواری می کرد. [الجهشیاری، ص ۱۴۴، نقل از عقیقی].

(۲۴) او بعد از سرکوب علویان فخر تشخیص داد رهبری اصلی این نهضت امام کاظم (ع) است. به همین جهت گفت خدا مرا بکشد اگر او را به قتل نرسانم. [بحار الأنوار، ج ۱۱، ص ۲۷۸].

(۲۵) هارون: در سال ۱۷۰ در سنّ ۲۱ سالگی به حکومت رسید و ۲۳ سال حکومت کرد. سرزمین های اسلامی در زمان او گسترش پیدا کرده بود. او به ابرها خطاب می کرد: به هر کجا که بروید مالیات آن به خزانه من خواهد رسید. [صیح الأعی، ج ۳، ص ۲۷۰، نقل از عقیقی].

(۲۶) در عصر او بغداد عروس دنیا شده بود.

(۲۷) وقتی هارون موضع مستحکم امام (ع) را در مدینه احساس کرد و با عدم همکاری آن حضرت (ع) با دستگاه روبرو شد و بعدا با اعتراضات ایشان به حکومت مواجه گردید، آن حضرت (ع) را به زندان بغداد انداخت.

(۲۸) درآمد بیت المال را در زمان او پانصد میلیون و دویست و چهل هزار درهم تخمین زده اند. با در نظر گرفتن این که قیمت گوسفند در آن زمان ۱ درهم و شتر ۴ درهم بوده و ۶۰ رطل خرما ۱ درهم و مزد معمار استاد ۵/۱ درهم. درآمد بیت المال به پول امروز

۲ میلیارد و ۲۲۰ میلیون و ۹۶۰ هزار دینار می شود. [مقدمه ابن خلدون، ص ۱۱۷].

(۲۹) هارون به یکی از نوازندگان به خاطر خواندن یک ترانه ۲ آبادی بخشید که سالی چهل هزار دینار درآمد داشت. [حیات موسی بن جعفر (علیهما السلام)، ج ۲، ص ۳۴].

(۳۰) مادر خلیفه (خیزران) غیر از نقد و جواهرات و املاک و مستغلات فراوان، تنها محصول غله و درآمد یک سال او از باغات مبلغ ۱۶۰ میلیون درهم بود. [مروج الذهب، ج ۳، ص ۳۴۸].

(۳۱) شهبانو (زیبیده) هنرکده های زیبایی تأسیس کرده بود و بودجه های کلان صرف تزئینات آنجا می کرد. او یک بار ۳۰۰ هزار درهم را صرف خریدن غلامی کرد که امتیاز او نوازندگی بود و در راه آرایش این غلام ۵۰ هزار دینار صرف کرد. [بیت الخلفاء و الخلاء، ص ۵۴، نقل از عقیقی بخشایشی]

(۳۲) شهبانو و سلطان در راه اسراف بیت المال با هم مسابقه می گذاردند. وقتی که نوازنده ای کارش تمام شد، ۳۰۰ هزار درهم شهبانو به او داد و هارون نیز برای این که عقب نماند، ۳۰۰ هزار درهم هم او داد. [سیره امام کاظم (ع)، ج ۲، ص ۴۸]

(۳۳) امام کاظم (ع) یک دفعه از زندان سندی بن شاهک نامه ای به هارون نوشت و به او هشدار داد. مضمون نامه این بود: هر روز ناگواری که از من سپری می شود، از تو هم یک روز خوش به آخر می رسد. این روزها پشت سر هم سپری می شود و در پایان به روزی خواهیم رسید که ستمگران و جنایتکاران خسارت فاحشی

خواهند دید و آن خسارت قابل جبران نیست.

(۳۴) هارون کنیزان بسیاری داشت که رقم آنان در تاریخ به ۲۰۰۰ رسیده است. [تاریخ هارون، ص ۸۵].

(۳۵) او عاشق کنیز پدرش شده بود، ولی چون همخوابگی با زن پدر شرعا جایز نیست، یکی از روحانیون درباری را احضار کرد و او فتوایی بر جواز صادر کرد و صد هزار درهم جایزه گرفت. [تاریخ خلفاء، ص ۲۹۱].

(۳۶) آنقدر علنی شراب نوشید و شاعران درباره شراب شعر گفتند که در بین مسلمین قبح این گناه کبیره از بین رفته بود و شکی نیست که روحانیون درباری در این جنایت سهیم بودند، چرا که هر کدام به نحوی کارهای خلیفه را توجیه می کردند.

(۳۷) یکی از مواضع امام حرمت همکاری با دستگاه بود و در برخوردی با صفوان می فرماید: "هر کس بقاء و دوام این حکومت فاسد را دوست داشته باشد، او از اعوان ظلم است".

(۳۸) به زیاد بن سلمه فرمود: "زیاد! اگر از قلّه کوه مرتفع به درّه بیفتم و تکه تکه شوم بر من بهتر از این است که با این دستگاه جور و ظلم همکاری کنم، منصبی را بپذیرم یا حتی رفت و آمد داشته باشم". [تنقیح المقاتل، ج ۱، ص ۴۵۳].

(۳۹) هادی عباسی اوّل کسی است که علنی شراب خورد.

(۴۰) عباسیان قبر مبارک امام حسین (ع) و خانه های مجاور آن را خراب کردند و حتی درخت سدّری را که کنار مزار روئیده بود را قطع کردند. (جالب این که بیش از یک قرن قبل، پیامبر اکرم (ص) سه مرتبه

فرمود: خدا لعنت کند کسی که درخت سدر را قطع کند.

۶. خاطرات

(۱) عبدالله بن یحیی می گوید: خدمت امام (ع) رسیدم. فرمود: "امسال کار خوب زیاد انجام بده چون سال آخر عمر تو است." شروع کردم به شدت گریه کردن. فرمود: "چرا گریه می کنی؟" عرض کردم بر حال خودم. فرمود: "مژده باد بر تو، تو از شیعیان ما هستی." راوی می گوید: عبدالله خوشحال شد و پس از چندی از دنیا رفت.

عن عبد الله بن يحيى الكاهلي، قال: حججت فدخلت على أبي الحسن (ع) فقال لي: "اعمل خيرا في سنتك هذه فإن أجلك قد دنا"، قال: فبكيت، فقال لي: "وما يبكيك؟" قلت: جعلت فداك نعت إلى نفسي، قال: "أبشر فإنك من شيعتنا و أنت إلى خير". قال، قال أخطل فما لبث عبد الله بعد ذلك إلا يسيرا حتى مات. [رجال الكشي، ص ۴۴۸].

(۲) هشام بن سالم می گوید: بعد از رحلت امام ششم (ع) با محمد بن نعمان به مدینه رفتیم. در آنجا ما را به خانه عبدالله افطح راهنمایی کردند. به خانه او رفتیم. سؤالاتی فقهی از او کردیم. وقتی دیدیم اشتباهی جواب می دهد فهمیدیم او امام نیست. از خانه او بیرون آمدیم. در کنار کوچه نشستیم و شروع کردیم به گریه کردن. تا این که پیرمردی به سراغ ما آمد و با اشاره ما را به سوی خود خواند. ما ترسیدیم از جاسوسان باشد. با احتیاط و اضطراب به دنبالش به راه افتادیم تا به خانه ای رسیدیم. پیرمرد رفت. غلامی آمد و

ما را دعوت کرد و گفت: رحمت خدا بر شما باد. وارد خانه شدیم. موسی بن جعفر (علیهما السلام) در آنجا بود. فرمود: نه معتزله، نه قدریه، نه زیدیه و نه هیچ طایفه دیگر، بلکه به سوی من بیایید." از شوق می خواستم فریاد بزنم. عرض کردم: عبدالله، برادرت، خود را جانشین امام می داند. فرمود: عبد الله یرید أن لا یعبد الله عرض کردم: ما شاگردان مکتبی هستیم که کورکورانه اطاعت نمی کنیم. بفرمایید امامت شما را چگونه بفهمیم؟ بالاخره با سؤالاتی امامت حضرت (ع) برایمان ثابت شد. عرض کردم: ممکن است کسانی را که اهل گمراهی هستند هدایت کنم و امامت شما را اثبات کنم. فرمود: "اول آنها را آزمایش کن، بعد این راز را بگو". [ارشاد مفید، ج ۲، ص ۲۲۱]

۳) علی بن یقظین مخفیانه توسط دو مأمور خمس و اموالی را به مدینه می فرستاد، ولی در منطقه ای که برای استراحت نشسته بودند سواره ای را دیدند جلو آمد. دیدند امام کاظم (ع) است. پول ها را گرفت. نامه هایی داد و فرمود: "اینها جواب های شماست. برگردید و به مدینه نروید و از اینکه از زیارت پیامبر اکرم (ص) محروم شده اید ناراحت نباشید، زیرا شما در واقع رسول الله (ص) را زیارت کرده اید و غذای شما هم برای شما تا مدینه کافی است، نگران نباشید".

۲) به شریک بن عبدالله نخعی از طرف خلیفه عباسی پیشنهاد قضاوت یا معلمی فرزندان یا صرف نهار داده شد. او نهار لذیذی صرف کرد، هم قضاوت را پذیرفت و هم معلمی

را. آری ، لقمه حرام در شیعه این چنین دگرگونی ایجاد می کند. [زندگانی امام کاظم (ع) ، مروج الذهب]

۱. امام مهدی عج

۱. ویژگیها

۱. ویژگیهای حکومت حضرت مهدی (عج)

۱. احیاء فرهنگ قرآن

اولین اقدام حضرت پس از استقرار تشکیل کلاس قرآن است. السلام علیک یا تالی کتاب الله و ترجمانه [احتجاج ، ج ۲ ، ص ۴۹۲]

۲. سازندگی

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا قَامَ الْقَائِمُ (ع) حَكَمَ بِالْعَدْلِ وَارْتَفَعَ فِي أَيَّامِهِ الْجَوْرُ وَآمَنَتْ بِهِ السَّبِيلُ وَ أُخْرِجَتِ الْأَرْضُ بِرَكَاتِهَا [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۳۸۴]

در زمان حکومت حضرت ، آبها فراوان می شود و محصولات چند برابر می شود.

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) : تَخْرُجُ الْأَرْضُ نَبْتَهَا وَتَنْزِلُ السَّمَاءُ بِرَكَاتِهَا وَتُظْهِرُ لَهُ الْكُنُوزَ [احتجاج ، ج ۲ ، ص ۲۹۰]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : فَلَا يَبْقَى فِي الْأَرْضِ خَرَابٌ إِلَّا قَدْ عَمَرَ [کمال الدین ، ج ۱ ، ص ۳۳۰]

۳. اقامه نماز

در تفسیر آیه ذیل از امام صادق (ع) پرسیدند :

عن أبي جعفر (ع) في قوله الَّذِينَ إِنْ مَكَتَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ [حج-۴۱] فهذه لآل محمد صلى الله عليهم إلى آخر الأئمة و المهدي و أصحابه يملكهم الله مشارق الأرض و مغاربها و يظهر به الدين و يميت الله به و بأصحابه البدع و الباطل كما أمات السفهاء الحق حتى لا يرى أين الظلم و يأمرون بالمعروف و ينهون عن المنكر [بحار الأنوار ، ج ۵۱ ، ص ۴۷] .

امام (ع) فرمود : مهدی ما که می آید برنامه اش این چهار موضوع است.

در زیارت آل یاسین : السلام علیک حین تصلی [احتجاج ، ج ۲ ، ص ۴۹۲]

۴. زکات

مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ، مانع الزکات را می کشد.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) دمان فی الإسلام حلال من الله عز و جل لا یقضى فیهما أحد بحکم الله حتی یبعث الله عز و جل القائم من أهل البيت (ع) فیحکم فیهما بحکم الله عز و جل لا یرید علی ذلك بینه الزانی المحصن یرجمه و مانع الزکاه یضرب رقبتہ [کمال الدین ، ج ۲ ، ص ۶۷۱]

۵. تقویت بنیه علمی

امام صادق (ع) فرمود : علم ۲۷ حرف است. ۲۵ حرف در زمان مهدی کشف خواهد شد. منتظران امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف باید عاشق علم و دانش و در تمام رشته های علمی باید ممتاز باشند.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : العلم سبعة و عشرون حرفا فجميع ما جاءت به الرسل حرفان فلم یعرف الناس حتی الیوم غیر الحرفین فإذا قام قائمنا أخرج الخمسه العشرین حرفا فبثها فی الناس و ضم إليها الحرفین حتی یبثها سبعة و عشیرین حرفا [بحار الأنوار ، ج ۵۲ ، ص ۳۳۶]

قَالَ البَاقِرُ (ع) : کأنتی بدینکم هذا لا یزال متخضخضا یفحص بدمه ثم لا یرده علیکم إلا رجل منا أهل البيت فیعطیکم فی السنه عطاءین و یرزقکم فی الشهر رزقین و توون الحکمہ فی زمانه حتی إن المرأه لتقضى فی بیتها بکتاب الله تعالی و سنه رسول الله (ص) [غیبه نعمانی ، ص ۲۳۸]

زنها در خانه ها طبق قرآن و حدیث قضاوت می کنند.

۶. مقاومت و تلاش

از امام باقر (ع) سؤال شد ، مهدی که آمد کارها خود بخود درست می شود؟ فرمود : اگر چنین بود پیشانی پیامبر (ص) نمی شکافت و دنداننش نمی شکستو الذی نفسی بیده حتی نمسح نحن و

أنتم العرق و العلق ثم مسح جبهته [غيبت نعمانی ، ص ۲۸۴] .

۲. ویژگیهای یاران حضرت مهدی (عج)

يا ايها الذين امنوا من یرتد منكم عن دينه فسوف یأتی الله بقوم یحبهم و یحبونه اذله على المؤمنین اعزوه على الكافرین یجاهدون فی سبیل الله و لا یخافون لومه لائم ذلك فضل الله یؤتیه و الله واسع علیم [۵۴سوره مائده]

۲. و من یتول الله ورسوله و الذین امنوا فان حزب الله هم الغالبون [۵۶مائده]

۲. وظائف

۱. خاص

وظیفه ایرانیان مخصوصا شهرهایی مثل قم سنگین تر است. چون ایران یکی از پایگاه های قیام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف است.

۲. عام

۱. شناخت حضرت مهدی (عج)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ مَاتَ وَ لَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً [کمال الدین ، ج ۲ ، ص ۴۰۹] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): لَا يَكُونُ الْعَبْدُ مُؤْمِنًا حَتَّى يَعْرِفَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ الْأَئِمَّةَ كُلَّهُمْ وَ إِمَامَ زَمَانِهِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۸۰] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): كُلُّ مَنْ دَانَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِعِبَادِهِ يَجْهَدُ فِيهَا نَفْسَهُ وَ لَا إِمَامَ لَهُ مِنَ اللَّهِ فَسَعِيَهُ غَيْرَ مَقْبُولٍ [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۸۳] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): ذِرْوَةُ الْأَمْرِ وَ سَيَانَمُهُ وَ مِفْتَاحُهُ وَ بَابُ الْأَشْيَاءِ وَ رِضَا الرَّحْمَنِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى الطَّاعَةُ لِلْإِمَامِ بَعْدَ مَعْرِفَتِهِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۸۵] .

یکی از بهترین متون امام شناسی زیارت جامعه است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ سره أن يكون من أصحاب القائم فليستظر و ليعمل بالورع و محاسن الأخلاق [غيبت نعمانی ، ص ۲۰۰] .

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ [

والذين يمسكون بالكتاب واقاموا الصلوه انا لا نضیح اجر المصلحين [اعراف ۱۷۰]

۲. اطاعت امام (عج)

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): ذِرْوَةُ الْأَمْرِ وَسَيِّئَاتُهُ وَمِفْتَاحُهُ وَبَابُ الْأَشْيَاءِ وَرِضَا الرَّحْمَنِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى الطَّاعَةُ لِلْإِمَامِ بَعْدَ مَعْرِفَتِهِ [كافي ، ج ۱ ، ص ۱۸۵]

۳. دعا

۱. چرا باید به حضرت دعا کرد؟

۱ _ چون یکی از مؤمنین است و پیامبر (ص) فرمود : به مؤمنین دعا کنید.

۲ _ چون فریادرس بیچارگان است. قَالَ صَاحِبُ الزَّمَانِ (ع) : أَنَا غَيْرُ مَهْمَلِينَ لِمَرَاعَاتِكُمْ وَ لَا نَاسِينَ لَذِكْرِكُمْ [احتجاج ، ج ۲ ، ص ۴۹۵]

۳ _ چون احیاگر دین خداست.

این محیی معالم الدین [إقبال الأعمال ، ص ۲۹۷]

لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ [توبه/۳۳]

۴ _ چون انتقام گیرنده دشمنان اسلام است. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قَالَ اللَّهُ وَ بِهِ أَنْتُمْ مِنْ أَعْدَائِي [کمال الدین ، ج ۱ ، ص ۲۵۲]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) إِذَا قَامَ قَائِمُنَا أَنْتَقِمَ اللَّهُ وَ لِرَسُولِهِ وَ لَنَا أَجْمَعِينَ [بحار الأنوار ، ج ۵۲ ، ص ۳۸۱]

۵ _ چون اقامه حدود می کند. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَ يَقَامُ حُدُودَ اللَّهِ فِي خَلْقِهِ [کمال الدین ، ج ۲ ، ص ۶۴۵]

۶ _ چون مضطر است. از امام صادق (ع) در تفسیر امنن يجب المضطر سؤال شد : عن أبي جعفر (ع) : في قوله تعالى أَمَّنْ يَجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ [نمل _ ۶۲] قال نزلت في القائم (ع) [غيبت نعمانی ، ص ۳۱۴]

پاسخ فرمودند که در مورد امام زمان (ع) است.

۷ _ عامل تألیف دل هاست. این مؤلف شامل الصلاح و الرضا [إقبال الأعمال ، ص ۲۹۷]

— مهربان است. قَالَ الصَّادِقُ (ع): و الله لأنا أرحم بكم منكم بأنفسكم [دلائل الإمامه، ص ۱۳۴].

موسی بن جعفر در داستان شیطه فرمود: إني و من یجری مجرای من الأئمه ع لا بد لنا من حضور جنائزکم فی أي بلد کنتم [المناقب، ج ۴، ص ۲۹۱]

۹_ قبولی اعمال ما وابسته به حضرت است.

۲. فوائد دعا به حضرت مهدی (عج)

۱_ به وسیله حضرت از ما دفع بلا می شود. قَالَ صَاحِبُ الزَّمَانِ (ع) و بی یدفع الله عز و جل البلاء عن أهلی و شیعتی [کمال الدین، ج ۲، ص ۴۴۱].

وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَ أَنْتَ فِيهِمْ [انفال/۳۳].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أهل بيتي أمان لأهل الأرض [کمال الدین، ج ۱، ص ۲۰۵].

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): إذا قام قائمنا أذهب الله عن شيعتنا العاهه و جعل قلوبهم كزبر الحديد و جعل قوه الرجل منهم قوه أربعين رجلا و يكونون حكام الأرض و سنامها [مشكاة الأنوار، ص ۷۹].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): هو المفرج للكرب عن شيعته بعد ضنكك شديد و بلاء طويل و جور [کمال الدین، ج ۲، ص ۶۴۷].

۲- عدالت گستر است: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): المهدي رجل من ولدي لونه لون عربي و جسمه جسم إسرائيلي على خده الأيمن خال كأنه كوكب دري يملأ الأرض عدلا كما ملئت جورا يرضى في خلافته أهل الأرض و أهل السماء و الطير في الجو [كشف الغمه، ج ۲، ص ۴۶۹].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أبشركم بالمهدي يبعث في أمتي على اختلاف من الناس و زلازل فيملاً الأرض قسطا

و عدلا كما ملئت ظلما و جورا يرضى عنه ساكن السماء و ساكن الأرض يقسم المال صحاحا فقال له رجل و ما صحاحا قال السويه بين الناس [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ٤٧١] .

٣_ از ما شفاعت می کند : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : المهدي شفيعهم يوم القيامة [المناقب ، ج ١ ، ص ٢٩٢] .

٤. همراهی با حضرت در اقامه شعائر و عزاداری برای امام حسین (ع)

قَالَ صَاحِبُ الزَّمانِ (ع) : فلا تدبئك صباحا و مساء و لأبكين لك بدل الدموع دما [بحار الأنوار ، ج ٩٨ ، ص ٣٢٠] .

٣. عنایات حضرت مهدی (عج) در زمان غیبت

از آخوند ملا زین الدین سلماسی نقل است که : شخصی از سید بحر العلوم پرسید آیا در غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف می شود آن حضرت دید و زیارت نمود؟ من در کنار او نشسته بودم که سید سر را به زیر انداخت و آهسته گفت : چه بگویم در جواب این مرد و حال آنکه آن حضرت علیه السلام مرا در بغل گرفته و به سینه خود چسبانیده است. همین آخوند ملا زین الدین سلماسی نقل می کند : ما در حرم عسگرین علیهما السلام به امامت مرحوم سید نماز می خواندیم. در رکعت دوم ایشان توقفی کردند که برای همه مورد تعجب بود. بعد از نماز علت را پرسیدیم. ایشان گفتند : به درستی که حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه الشریف برای سلام کردن بر پدر بزرگوار وارد شد و مرا از جمال انور آن حضرت این حالت دست داد. [عنایات حضرت مهدی ، ص ٦٨] .

سید بحر العلوم (بعد از اصرار زیاد دوستان در باب تشرف به زیارت حضرت

عجل الله تعالى فرجه الشريف) می فرماید: شبی برای انجام نافله شب به مسجد کوفه رفته و از آنجا به مسجد سهله و هوا چون طوفانی شده بود، خلوت بود. دیدم فردی مشغول مناجات است. مرا خیلی تحت تأثیر قرار داده و بعد از مناجات روی مبارکش را برگردانید و به زبان فارسی فرمودند: مهدی بیا. من از روی ادب ابا کردم. باز فرمودند: بیا. پس حضرتش کلماتی را به من فرمودند. [عنايات حضرت مهدی، ص ۶۹.]

شیخ مفید:

در جای دیگر امام می فرماید: من عبد الله المرابط فی سبيله إلى ملهم الحق و دليله [احتجاج، ج ۲، ص ۴۹۸.]

و در جای دیگر می فرماید: بسم الله الرحمن الرحيم سلام الله عليك أيها الناصر للحق الداعي إليه بكلمه الصدق [احتجاج، ج ۲، ص ۴۹۸.]

و در جای دیگر می فرماید: و بعد فقد كنا نظننا مناجاتك عصمك الله بالسبب الذي وهبه الله لك من أوليائه و حرسك به من كيد أعدائه [احتجاج، ج ۲، ص ۴۹۸.]

و در جای دیگر می فرماید: حرسك الله بعينه التي لا تنام [احتجاج، ج ۲، ص ۴۹۵.]

و در جای دیگر می فرماید: و نحن نعهد إليك أيها الولي المخلص المجاهد فينا الظالمين أيدك الله بنصره الذي أيد به السلف من أوليائنا الصالحين أنه من اتقى ربه من إخوانك في الدين و أخرج مما عليه إلى مستحقه كان آمنة من الفتنة المبطله و محنها المظلمه المضله و من بخل منهم بما أعاره الله من نعمته على من أمره بصلته فإنه يكون خاسرا بذلك

لأولاه و آخرته [احتجاج ، ج ۲ ، ص ۴۹۸] [عنایات حضرت مهدی ، ص ۴۸ .]

در جای دیگر امام می فرماید : هذا كتابنا إليك أيها الولي الملهم للحق العلي بإملائنا و خط ثقتنا فاخفه عن كل أحد و اطوه و اجعل له نسخه تطلع عليها من تسكن إلى أمانته من أوليائنا شملهم الله ببركتنا إن شاء الله الحمد لله و الصلاة على سيدنا محمد النبي و آله الطاهرين [احتجاج ، ج ۲ ، ص ۴۹۸ .]

نظارت امام زمان عجل الله تعالى فرجه الشريف بر فتاوی شیخ مفید :

شخصی از روستا خدمت شیخ رسید و سؤال کرد : زنی فوت کرده و حامله است ، چه کار کنیم؟ شیخ جواب دادند که با حمل او را دفن کنید. آن شخص روستایی در بر گشت دید سواری به دنبال او آمده و می گوید شیخ مفید فرموده که شکم آن زن را پاره کنید و طفل را بیرون آورده و زن را دفن کنید. آن مرد هم چنین کرد. پس از چندی این جریان به گوش شیخ مفید رسید. فرموده بود من کسی را نفرستادم معلوم می شود آقا امام زمان عجل الله تعالى فرجه الشريف بوده. پس معلوم می شود ما لیاقت این کار را نداریم. پس در خانه را بست. ناگاه امام زمان عجل الله تعالى فرجه الشريف برای او توقیعی فرستاد که در آن فرموده بودند : بر شما است فتوا بدهید و بر ماست که شما را تسدید کنیم و نگذاریم در خطا وارد شوید. لذا شیخ مفید بار دیگر بر مسند فتوا نشست. [عنایات حضرت مهدی ، ص ۵۱ _ ۵۰ .]

آیت الله بروجردی :

باز آقای کوپائی می گویند :

در سفری که به نجف اشرف سخت مریض شدم در آنجا نذر کردم (با توسل به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف) که اگر سالم شدم دو باب حمام در سامرا بسازم. اتفاقا خوب شدم و دوستان را از این امر آگاه کردم و نامه ای به حضرت آیت الله بروجردی نوشتم. ایشان هم کمک کرد. بعد بنا گذاشتم حسینیه ای بسازم. معمار را از اصفهان بردیم. روزی معمار در طبقه سوم کار می کردند که از بالا به زمین سقوط کرد و حال آن که روی زمین مقدار زیادی آهن بود که همه گفتیم از بین رفت. بعد دیدیم که بلند شد و سالم است. علت را پرسیدیم. گفت : موقعی که پرتاب شدم یا صاحب الزمان اغثنی. بعد از این ماجرا شبی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف را به خواب دیدم که داخل حسینیه شده و به من فرمودند : لیست اشخاصی که کمک کرده اند را بیاور. من بردم و حال اینکه دیدم همه آنهایی که کمک کرده اند اطراف حضرت حاضرند. حضرت علیه السلام دعا فرمود و اولین دعا را به حضرت آیت الله بروجردی فرمودند. [عنایات حضرت مهدی ، ص ۱۲۲.]

حاج علی بغدادی :

داستانی عجیب و مفصل از حاج علی بغدادی در رابطه توجه امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف به علماء و مراجع. می گوید : به مقدار هشتاد تومان از سهم بدهکار بودم. آمدم و رفتم در نجف. مقداری از آنرا بین علماء تقسیم کرده و برگشتم. دوست داشتم بقیه را هم بپردازم که بدین منظور به

کاظمین آمدم. بعد که خواستم به بغداد بیایم در میان راه به سید جلیل القدری رسیدیم که دستم را گرفت و مرا دوباره به کاظمین برگرداند و معجزاتی از آن بزرگوار دیدم و بعد معلوم شد که امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف بوده او به من فرمود: شما حقوق ما را به وکلای ما رساندی. گفتم: آیا قبول است؟ فرمود: بله قبول است. [عنايات حضرت مهدی، ص ۷۷.]

سید عبدالحسین لاری:

آیت الله کرمانی می فرمایند: در سفر مکه با آقای سید عبدالحسین لاری بودیم. در بین راه شبی فرمود که مسئله بر من مشکل شده سپس مشغول عبادت و دعا و نیایش گردید. ناگهان حال ایشان دگرگون شد و انگار که با کسی صحبت می کند و جواب می شنود ولی کیفیت صدا خوب برای من روشن نمی شد. بعد از آن حالت بیرون آمد و گفت: فلانی، امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف مشکل مرا حل کرد. ترا به آن حضرت قصه مرا تا زنده ام به کسی نگویی. [عنايات حضرت مهدی، ص ۹۶.]

حاج شیخ عبدالکریم حائری:

حضرت آیت الله گلپایگانی تعریف می فرمایند: در اوائلی که حضرت آیت الله حائری به قم آمده بودند برای تأسیس حوزه، وضع طلبه ها خوب نبود. طلبه سیدی که به تبلیغ رفته بود وضع خانواده اش خوب نبود. به مقسم آقا مراجعه و جریان را گفتم. گفت: وضع مالی خوب نیست. چندی گذشت. شبی در مدرسه فیضیه که با آقای حاج میرزا مهدی بروجردی در حجره بودیم خواب دیدم که شخصی محترم به درب حجره

آمده و گفت: حضرت رسول (ص) می فرمایند: به شیخ عبد الکریم حائری بگویند مضطرب نباش که بر اثر گریه های امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف وجوه متوجه به قم شد. از خواب بیدار شده به خدمت آیت الله حائری رفتم. برای سفارش آن سید. ایشان گفتند: به مقسم بگویند شهریه را پردازد. خواب شما هم صادقانه بود. خبرش به ما رسید و جوهی هم برای ما رسیده در صورتی که من خواب را برای کسی تعریف نکرده بودم. [عنایات حضرت مهدی، ص ۱۰۳]

شیخ صدوق:

۱ _ شیخ صدوق بچه دار نمی شد. نامه ای به محضر مبارک امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف نوشت. تا حضرت در حقش دعا کند و به وسیله حسین بن روح به آن حضرت رسانند. امام علیه السلام در حقش دعا کرد و در جواب نامه اش نوشت: قد دعونا الله لك بذلك، و سترزق ولدین ذکرین خیرین. [رجال نجاشی، ص ۲۶۱]

و به برکت دعای آن حضرت علیه السلام صاحب دو فرزند عالم فقیه شد. یکی از آنها شیخ صدوق ثانی که قبرش نزدیک زیارت عبد العظیم می باشد.

۲ _ شیخ صدوق می گوید:

در برهه ای از زمان برای شیعیان درباره غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف شبهاتی پیش آمده که دچار تحیر و سرگردانی شده بودند. گرچه من مرتب در صدد پاسخگویی آن شبهات بودم ولی قلبا هم خیلی درباره این موضوع ناراحت بودم. تا اینکه خوابی دیدم به این شکل که:

در طواف بیت الله بودم. دور هفتم که تمام شد برای لمس حجرالاسود آمدم

و بوسیدم و با خود گفتم : أَمَانَتِي أَدِّيْتُهَا وَ مِيثَاقِي تَعَاهَدْتُهُ لِتَشْهَدَ لِي بِالْمُؤَافَاهِ [کمال الدین ، ج ۱ ، ص ۳]

ناگاه امام زمان علیه السلام را بر درب خانه خدا دیدم. سلام کردم. حضرت جواب داده و فرمودند : لم لا تصنف کتابا فی الغیبه حتی تکفی ما قد همک [کمال الدین ، ج ۱ ، ص ۳]

لذا تصمیم گرفتم تا کتاب اکمال الدین را با توکل بر خدای متعال بنویسم. [عنایات حضرت مهدی ، ص ۴۴]

مقدس اردبیلی :

یکی از علماء نجف می گوید : شبی در تاریکی شخصی را دیدم (که بعد معلوم شد مقدس اردبیلی است) که داشت به طرف حرم امیر المؤمنین (ع) می رفت. به دنبالش رفته و دیدم دربهای حرم به رویش باز شده و در مقابل ضریح ایستاد. سؤالاتی کرد و جواب شنید و بعد به طرف مسجد کوفه روانه شد و در مقابل محراب باز سؤالاتی کرد و جواب شنید و از مسجد بیرون آمد. آمدم جلو سلام کردم و قضیه را جویا شدم. تعجب کرد و از من تعهد گرفت تا زنده است فاش نکنم. بعد فرمود : بعضی مسائل که بر من مشتبه می شود به نزد قبر حضرت امیر (ع) آمده و جواب می گیرم. امشب آقا مرا حواله به فرزندش امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف در محراب مسجد کوفه نمود ، رفتم و جواب گرفتم. [عنایات حضرت مهدی ، ص ۵۸]

۱. امام هادی (ع)

۱. سیمای امام هادی (ع)

۱. ولادت

۱. تولد ۱۵ ذی الحججه ۲۱۲ هجری در یکی از محله های مدینه به نام صریا (که روستایی بوده که توسط امام کاظم (ع) بنا شده بود) مادرش اسیر

آزاد شده به نام سمانه؛ بسیار با فضیلت بود که خود امام (ع) درباره اش فرمود: *أُمِّي عَارِفَةٌ بِحَقِّي وَ هِيَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ لَا يَقْرِبُهَا شَيْطَانٌ مَارِدٌ وَلَا يَنَالُهَا كَيْدٌ جِبَارٍ عَنِيدٌ وَ هِيَ مَكْلُوثَةٌ بِعَيْنِ اللَّهِ الَّتِي لَا تَنَامُ وَ لَا تَتَخَلَّفُ عَنْ أَمَهَاتِ الصَّادِقِينَ وَ الصَّالِحِينَ* [دلائل الإمامه، ص ۲۱۶].

۲. نام والقباب

نام: علی، کنیه: ابوالحسن ثالث (امام هفتم ابوالحسن اول - امام رضا (ع) ابوالحسن ثانی)

لقب: هادی، نقی، مرتضی، فقیه، امین و متوکل. البته متوکل عباسی از این لقب حضرت ناراحت بود.

۳. نام مادر

نام مادر: سمانه معروف به سیده، کنیزی از اهل مغرب بود. امام هادی (ع) فرمود: *"مادرم به حق من عارف است و اهل بهشت است، شیطان به او نزدیک نمی شود، حيله جباری به او نمی رسد، او زیر نظر خدا محفوظ است و از مادران صدیقین و صالحان کمتر نیست."* [انوار الهیه، ص ۱۳۶]

(ناگفته نماند در حالات مادر حضرت رضا (ع) آمده که مادر هفت امام از امامان کنیز بوده اند و ظاهراً با این کار خواسته اند تبعیض نژادی را بشکنند.)

ولادت امام هادی (ع) ۱۵ ذی الحجه ۲۱۲ در روستایی در نزدیکی مدینه که حضرت موسی بن جعفر (ع) احداث کرده بود به نام (صریا).

كَانَ مَوْلِدُ أَبِي الْحَسَنِ الثَّلَاثِ (ع) بِصَيْرِيَا مِنْ مَدِينَةِ الرَّسُولِ (ص) لِلنُّصْفِ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ سَنَةَ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ وَ مِائَتَيْنِ [إرشاد مفید، ج ۲، ص ۲۹۷].

شهادت در ۳ رجب، سال ۲۵۴ به دست معتمد عباسی در سن ۴۱ سالگی

در شهر سامرا در خانه خود. [خاندان وحی ، قرشی ، ص ۶۷۰]

۴. فرزندان

چهار فرزند داشتند به نامهای : حسین ، محمد ، جعفر و عایشه.

نقش خاتم حضرت تالله رَبِّي وَ هُوَ عِزْمَتِي [بحار الأنوار ، ج ۵۰ ، ص ۱۱۷] .

۵. امامت

۱. مدت امامت

سی و سه سال امامت کرد.

۲. علم امام

۱. از قم مالی برای امام هادی می فرستند. متوکل ماموری را برای کنترل در کمین قرار می دهد. ولی امام می فرماید : مامور موفق نخواهد شد. مال تا خانه امام می رسد خادم جلوگیری می کند. امام دستور می دهد به شخصی که مال را بیاورد. اموال در صندوقی به امام داده می شود؛ امام می فرماید : آن جبه ای که آن زن قمی داده چرا به من نمی دهید؟ آمد لب در و جبه را گرفت و برد. امام فرمود : به او بگو : چرا عوض کردی؟ برگردان و همان جبه اصلی را بگیر. او گفت : خواهرم دوست داشته و عوض کرده ، رفت و برگشت. امام فرمود : به او بگوئید روی دوش تو است. فوری جبه را بدهید. او داد ، ولی غش کرد و به هوش آمد و گفت : من در امامت او شک داشتم ، ولی الان یقین پیدا کردم. از این حدیث چند مطلب استفاده می شود :

الف : علم غیب امام.

ب : کنترل شدید حکومت که مامور جاسوس برای ضبط اموال در مسیر راه قرار می دهد و حتی مامور در خانه.

ج : رابطه مردم شیعه به خصوص قم و زنان قم با امامان شیعه. [اثبات الهدی ، ج ۳ ، ص ۳۶۶]

سئوالات علمی

قیصر روم از خلیفه عباسی پرسید در انجیل

دیده ایم هر که سوره ای بخواند که خالی از هفت حرف باشد خداوند جسدش را به آتش جهنم حرام کند. آن هفت حرف :
ثا ، جیم ، خاء ، زاء ، شین ، ظا ، فاء ، ما در تورات و انجیل این سوره را نیافتیم. آیا شما در قرآن چنین سوره ای دارید؟ خلیفه
از هر کدام از علماء و دانشمندان پرسید نتوانستند جواب بگویند. تا خدمت امام هادی رسیدند. حضرت فرمود : سوره حمد
است.

و این حروف که در این سوره نیست هر کدام رمز و علامت چیزی است. ث : ثبور ، ج : جحیم ، خ : خبیث ، ز : زقوم ، ش :
شقاوت ، ظ : ظلمت ، ف : فرقت. پاسخ را برای قیصر روم نوشتند. به محض خواندن شاد شد و همان جا به اسلام گروید.]
منتخب التواریخ ، ص ۵۳۰ و چهارده معصوم ، عماد زاده ، ص ۵۴۰ [

یک نفر نصرانی با زنی مسلمان زنا کرده بود. متوکل خواست به او حد بزند. اسلام آورد. قاضی وقت گفت : حکم ساقط
است؛ چون ایمان آورده است. مسئله را خدمت امام هادی (ع) آوردند حضرت فرمود : او را بزنید تا بمیرد. فقها قبول نکردند.
تا اینکه متوکل علت حکم را از امام پرسید.

حضرت در جواب نوشت : بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ [فَلَمَّا أَحْسَبُوا] فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا : آمَنَّا بِاللّٰهِ وَحَدَّهٖ وَ كَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ
مُشْرِكِينَ فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِیْمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سَبَّتَ اللّٰهُ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ وَ خَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ " (غافر/۸۵-۸۴)
متوکل با دیدن این جواب دستور داد

آنقدر زدند تا مرد. [کافی ، ج ۷ ، ص ۲۳۸] .

۶. خلفای معاصر

۱. نام های خلفا

آن حضرت در زمان ۷ خلیفه زندگی می کرد . مأمون ، معتصم ، واثق ، متوکل ، منتصر ، مستعین ، و معتز .

۲. آزارهای خلفا

۱. ماموران متوکل آن حضرت را به مجلس شراب بردند که امام با خواندن اشعاری کاری کرد که جلسه به هم خورد و حتی متوکل به گریه افتاد.

۲. آخوند دربار به متوکل گفت : خادمان دربار حتی برای امام هادی (ع) پرده ها را کنار می زنند و همه احترام می کنند و بدین وسیله تو تحقیر و او عزیز می شود. متوکل دستور داد کسی احترام نکند. امام که وارد شد باد پرده ها را کنار می زد. همه متحیر شدند. این کار چند نوبت تکرار شد و امام به کسی که قبول نمی کرد این آیه را خواندند :

فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ رُخَاءً حَيْثُ أَصَابَ [ص ۳۶] . بعد فرمود : پیامبر (ص) و اوصیای او از سلیمان مهم ترند.

۳. متوکل برای یک مانور سوار شد و دستور داد همه پیاده همراه باشند و امام هادی (ع) راهم در میان مردم پیاده بیرند که امام فرمود : فَعَقَّرُوهَا فَقَالَ تَمَتَّعُوا فِي دَارِكُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ذَلِكَ وَعَدُّ غَيْرُ مَكْدُوبٍ [هود/۶۵] .

و سه روز نشد که هواداران منتصر بر سر متوکل ریخته ، او را کشته و قطعه قطعه کردند.

۴. متوکل حتی حاضر شد برادر امام هادی (ع) را به مجلس شراب ببرد و روی آن تبلیغ کند که برادر امام هادی (ع) چنین کرده ، ولی موفق نشد. [اصول کافی]

۵. مامورین متوکل شبانه از نردبان به پشت

بام خانه امام هادی (ع) برای تفتیش می روند. وسط پله ها امام فریاد می زند که صبر کن تا شمعی بیاورم. شمعی آوردند و او وارد شد؛ دید امام روی حصیر به طرف قبله مشغول دعا است. او وارد اتاق ها شده و تفتیش شروع شد. دید کیسه پولی با مهر مادر متوکل آنجا است. کیسه پول را نزد متوکل برد و او مادرش را احضار کرد که چرا؟ مادر گفت: نذر کرده بودم که اگر از مرض ام خوب شدم از مال خودم ده هزار دینار به امام بدهم؛ ولی بین که امام هنوز کیسه را باز نکرده. متوکل کمی پول بر پول مادر اضافه نمود و با شمشیری که از زیر سجاده امام همراه با کیسه نزدش آورده بودند برگرداند. و مامور عذر خواهی کرد که من مامورم و معذور بودم که شبانه از سر دیوار این چنین وارد شده و تفتیش و... امام فرمود: **سَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ** " (شعراء/۲۲۷) [کافی، ج ۱، ص ۴۹۹]. مامور باشیندن آیه به گریه افتاد. [اعلام الوری، ص ۳۴۵]

۶. امام هادی (ع) عنصری خطرناک برای ابرقدرتها:

الف: تا جایی که امام حریمین و فرماندار مدینه به متوکل می نویسد، اگر حجاز و حریمین را می خواهی امام هادی را تبعید کنید که هوادارانش زیاد می شوند.

مجددا لعن و ناسزاگویی به علی (ع) را از سرگرفت و اجباری کرد و خودش از دشمنان سرسخت علی و آل علی (ع) بود و در مجالس عمومی توهین می کرد.

مَشْعُودِي دَرْمُؤُوجِ الذَّهَبِ آورده است که به متوکل عباسی خبر رسید که از طرف شیعیان قم نامه ها

و اسلحه های زیادی به منزل امام رسیده تا علیه حکومت قیام کنند. گروه تحقیق فرستاد. شبانه به خانه حضرت حمله کردند و حضرت را دیدند روی شن و سنگریزه نشسته و مشغول تلاوت قرآن است. هر چه جستجو کردند چیزی نیافتند. حضرت را وارد مجلس متوکل کردند، در حالی که شراب می خورد و به حضرت هم تعارف کرد. امام هادی (ع) اشعاری تکان دهنده برایش خواند که آنقدر گریست که ریش نحسش خیس شد و امام را با احترام به منزل باز گرداند. [بحار الأنوار، ج ۵۰، ص ۲۱۱].

۳. مبارزه امام با خلفا

زنده نگاه دارنده خط امامت :

تا جایی که امام (ع) نماینده ای می فرستد بر سر قبر مطهر امام حسین (ع) که برای من دعا کن. خط خون و قیام را در زمان متوکل زنده نگه می دارد، زیرا متوکل با آنجا پیش رفته بود که حتی قبر امام حسین (ع) را خراب و شخم زده بود و مزرعه درست کرده بود.

۴. تبعید حضرت

ب : تا جایی که متوکل می گوید : *قَدْ أَعْيَانِي أَمْرُ ابْنِ الرَّضَا*. [کافی، ج ۱، ص ۵۰۲].

ج : تا جایی که بارها بی وقت به خانه او ریخته و دنبال اسلحه می گردیدند.

د : تا جایی که تبعید به پایتخت (سامرا) می گردد تا زیر نظر باشد.

ه : تا جایی که امام عوامل نفوذی و شیعیانی را در دربار تربیت می کند، حتی مادر متوکل و معلم فرزندان او از مریدان امام هادی (ع) بودند.

۸. امام هادی (ع) با ۷ خلیفه ستمگر معاصر بود. مامون، معتصم، واثق، متوکل، منتصر، مستعین، معتز.

به خاطر

سعایتهای متوکل آن حضرت را از مدینه به پایتخت (سامراء) احضار و مورد انواع بی احترامی ها و... قرار داد. چند بار به منزلش شبانه ریختند (برای تفتیش). متوکل علنی به حضرت علی (ع) ناسزا و در سال ۲۳۷ هجری دستور داد قبه امام حسین (ع) و خانه های اطراف حرم را خراب و شخم و زراعت کنند تا اثری نباشد.

وضع سادات و فامیل های پیامبر (ص) به جایی رسید که زنان سید روسری نداشتند و با یک ساتر به نوبت نماز می خواندند. [شیعه در اسلام ، مرحوم علامه طباطبائی]

در ۲۰ سالگی به خاطر احترام و موقعیت و محبوبیت که امام در مدینه داشت (به جوری که والی مدینه و امام جماعت حرمین به متوکل نوشتند که اگر می خواهی حرمین از تو باشد باید امام هادی (ع) را از مدینه خارج کنی) دوبار امام هادی (ع) را زندان کردند و چند بار به خانه امام ریخته و در دل شب امام را به مجلس شراب خوری متوکل بردند. امام با خواندن اشعاری کاری کرد که ظرف شراب را به زمین زده و همه گریه کردند.

دولت از او می ترسید ، لذا با نامه ای به سامرا دعوت شد. (ولی هدف زیر نظر داشتن امام بود).

مامور جلب (یحیی بن هرثمه) امام را از مدینه خارج نمود. هنگام خروج از مدینه مردم شیون کردند. امام با اهل و عیالش وارد می شود. خلیفه به بهانه این که هنوز منزل آماده نیست امام را در محل نامناسبی جا دادند. بارها بی اجازه به خانه او ریخته و تفتیش می کردند.

امام بارها توسط خلفای عباسی به زندان افتاد و به اجبار

از مدینه به سامرا آورده شد. و پیوسته تحت نظر بود. عبد الله بن محمد که مسئول جنگ و نماز در مدینه بود نامه نوشت به متوکل و احساس خطر کرد از وجود امام هادی (ع). [إعلام الوری، ص ۳۶۴].

بریحه عباسی به متوکل نوشت: اگر احتیاجی به حرمین داری علی بن محمد را خارج کن. او مردم را به طرف خود دعوت کرده و خلق کثیری به او گرویده اند. وقتی امام را از شهر مدینه به سامرا می بردند، بریحه نزد امام آمد و عرض کرد: من باعث تبعید شما شدم. اگر نزد متوکل از من شکایت کنی، نخل هایت را به آتش می کشم. امام فرمود: دیشب نزد خدا از تو شکایت کرده ام. لازم نیست نزد خلق خدا شکایت کنم. بریحه به قدم های امام افتاد و عذرخواهی کرد. حضرت فرمود: تو را عفو می کنم. [خاندان وحی، ص ۶۷۹ و سیره الائمه، ج ۴، ص ۱۷۶]

یحیی بن هرثمه برای آوردن امام از مدینه به سامرا با ۳۰۰ مامور مسلح (از طرف متوکل) اعزام شد.

وقتی خبر حرکت امام هادی از مدینه به سامرا به ایران رسید دسته دسته مردم ایران از شهرستانها به طرف سامرا حرکت کردند. از اصفهان گروهی به سرپرستی عبد الرحمن رفتند و در سامرا شکایتی اعتراض آمیز به متوکل نمودند که چرا امام را محدود کرده ای. متوکل امام (ع) را به دربار دعوت کرد. امام (ع) بر اسبی سوار شد و چندین هزار نفر از علاقه مندان اهل بیت در اطراف رکاب حضرت ابراز ارادت می کردند و دعا می کردند: خداوند امام

(ع) را از شر متوکل در زمان مصون دارد.

در زمان امام هادی (ع) متوکل بر قبر امام حسین (ع) آب بستند و آنچه یزید و ابن زیاد نتوانستند انجام دهند، این جنایتکار انجام داد [زندگانی چهارده معصوم، عماد زاده، ص ۵۳۱]

۵. سیمای متوکل

ابن سکیت معلمی بود ادیب و استاد و از علاقه مندان اهل بیت بود، ولی ایمان خود را کتمان می کرد. متوکل او را برای استادی دو فرزندش انتخاب کرد. اما پس از مدتی شنید که او از مجین علی (ع) است. سر زده وارد مجلس درس او شد و ابتدا محبت کرد. آنگاه از او پرسید به نظر تو پسران من افضلند یا حسن و حسین فرزندان علی؟ ابن سکیت هم گفت: قنبر غلام علی (ع) از تو و فرزندان افضل است چه رسد به فرزندان زهرا (س).

متوکل دستور داد زبان این معلم را از پشت سرش در آوردند.

ناگفته نماند که این معلم آن چنان تاثیری بر روی فرزندان متوکل گذاشت که روزی منتصر شنید که پدرش (متوکل) به فاطمه زهرا (س) توهین کرد. نزد عالمی آمد و گفت: من می دانم حکم او قتل است. حالا خودم می خواهم او را اعدام کنم. عالم گفت: حکم همین است، اما اگر خودت اجرا کنی اثر وضعی دارد و به زودی از دنیا می روی. منتصر گفت: مرگ زود رس را تحمل می کنم و دوست دارم به دست خودم این انسان کثیف را بکشم و همین کار را کرد و خودش هم پس از ۶ ماه از دنیا رفت. [سفینه البحار، (متوکل) و خاندان

۷. ویژگیهای فردی

هم به هنگام تبعید از مدینه موج عظیمی پشت سر حضرت به راه افتاد. و هم به هنگام شهادت شهر سامرا در غم نشست. البته این محبوبیت به خاطر خدمات ، مبارزات ، گفتگو با مردم ، هم دردی ، حمایت از یتیمان و... بود. [ائمتنا ، ج ۲ ، ص ۲۵۷]

۶. امام هادی کشاورز روز و عابد شب بود.

در سیره آن حضرت می خوانیم : روزها به قدری به کشاورزی بود که عرق می ریخت و شبها در عبادت و سجده و می فرمود :

الهی مسییء قدورد وفقیر قد قصد [الدعاء ، ائمتنا ، ج ۲ ، ص ۲۵۷]

۷. امام هادی (ع) به زبانهای مختلف با اهل دیار سخن می گفت.

رُوی عینِ اَبی هَاشِم : " قَالَ لِي أَبُو الْحَسَنِ (ع) وَ عَلَي رَأْسِهِ غُلَامٌ كَلَّمَ الْغُلَامَ بِالْفَارِسِيَّةِ وَ أَعْرَبَ لَهُ فِيهَا فَقُلْتُ : لِلْغُلَامِ نَامٌ تَوْ چيست؟ فَسَكَتَ الْغُلَامُ فَقَالَ لَهُ أَبُو الْحَسَنِ (ع) يَسْأَلُكَ مَا اسْمُكَ " [بحار الأنوار ، ج ۵۰ ، ص ۱۳۷] .

سيما

۱. امام هادی آگاه از آینده :

همین که خداوند جعفر را به او داد ، همه شاد بودند جز خود امام. و فرمود : " اوعده زیادی را گمراه خواهد کرد. " پیش گویی و اخبار عینی بسیاری در اثابه الهدی ، ج ۳ از آن بزرگوار نقل شده است.

۲. امام هادی (ع) حافظ مکتب :

الف : رساله ای در رد بر جبر و تفویض و اثبات عدل که مفصلا در تحف العقول آمده است.

ب : پاسخ های علمی برای سوالات یحیی بن اکثم و...

ج : مواعظ امام در موارد مختلف و بیان احکام و...

امام هادی مربی شاگردان :

در کتاب "فی رحاب ائمه اهل البیت" نام بیش از بیست نفر از اصحاب و راویان و خواص و تربیت شدگان آن حضرت را نوشته است.

۴. امام هادی (ع) بیانگر راه رهبران الهی در زیارت جامعه :

وَبَرِئْتُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ أَعْدَائِكُمْ وَمِنْ الْجَبِيتِ وَالطَّاعُوتِ وَالشَّيَاطِينِ وَحِزْبِهِمُ الظَّالِمِينَ لَكُمْ الجَّاحِدِينَ لِحَقِّكُمْ وَ
الْمَيَّارِقِينَ مِنْ وَلَمَائِكُمْ وَالغَاصِبِينَ لِإِزْثِكُمْ الشَّاكِينَ فِيكُمْ الْمُنْحَرِفِينَ عَنْكُمْ وَمِنْ كُلِّ وَلِيَجِهِ دُونَكُمْ وَكُلِّ مُطَاعٍ سِوَاكُمْ وَمِنْ
الْأَائِمَّةِ الَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۲۷۶] .

۵. امام هادی چهره ای محبوب :

۸. شهادت

۱. امام جواد فقط دو پسر داشت. موسی مبرقع و امام هادی (ع) . شهادت حضرت در سال ۲۵۴ هجری قمری و به سن ۴۲ سالگی به وقوع پیوست ، به دست معتز ، خلیفه عباسی به وسیله سم شهید شدند. (مدت امامت ۳۳ سال)

۲. شاگردان

۱. حتی مادر متوکل مرید امام هادی (ع) بود و حتی استاد فرزندانش.

۲. عبد العظیم حسنی که با چهار واسطه به امام مجتبی می رسد عقاید خود را به امام هادی عرضه می کند.

حدیث عن مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَمَّنْ دَخَلَ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْهَادِي (ع) مِنْ أَهْلِ الرِّيِّ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ
الْعَسِيكِرِيِّ (ع) فَقَالَ لِي : أَيْنَ كُنْتَ؟ فَقُلْتُ : زُرْتُ الْحُسَيْنَ (ع) فَقَالَ : أَمَا إِنَّكَ لَوْ زُرْتَ قَبْرَ عَبْدِ الْعَظِيمِ عِنْدَكُمْ لَكُنْتَ كَمَنْ زَارَ
الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ (ع) [ثواب الأعمال ، ص ۹۹] .

تفکر سالم در زمانی که هرگونه انحراف در کار است.

۱ - حضرت عبد العظیم از انقلابیون بود که به

خاطر فعالیت و ضربه نخوردن به ری پناهنده شده است و در یکی از باغهای شهر ری مسکن کرده بود. عامل نقل حدیث از امام جواد (ع) و امام هادی (ع) است.

در کتاب شیخ طوسی نام ۱۸۵ نفر از روایت ذکر شده که از امام هادی کسب علم کرده و در نشر آن کوشیده اند مانند احمد بن حمزه قمی ، ابراهیم بن اسحاق ، حسین بن مالک قمی ، خیران خادم ، داود بن قاسم ، ریان بن صلت ، صالح بن محمد همدانی و علی بن مهزیار اهوازی. [رجال شیخ طوسی ، ص ۳۸۳] .

۳. معجزات و کرامات

۱. داستان نگین انگشتر

۱. یونس نقاش ، صنعت گری بود از علاقه مندان امام ، با اضطراب خدمت امام رسید. و عرض کرد : یکی از بزرگان دستگاه خلافت نگینی به من داده که برایش انگشتر بسازم. در حین کار نگین به دو نیم شده. حالا می خواهم فرار کنم ، چون نگین خیلی قیمتی بوده. امام فرمود : به خانه ات برو ، جز خیر نخواهی دید. فردای آن روز یونس از طرف حکومت احضار شد و صاحب نگین گفت : برای من مشکلی پیش آمده ، اگر بتوانی حل کنی خیلی خوب است. من ۲ همسردارم که دعوا دارند. اگر بتوانی نگین را دو قسمت کنی و ۲ انگشتر بسازی درست می شود و هر چه اجرت داشت می دهم. وقتی امام این را شنید فرمود : **اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ إِذْ جَعَلْتَنَا مِمَّنْ يَحْمَدُكَ حَقًّا** [المناقب ، ج ۴ ، ص ۴۲۷] .

۲. امام هادی (ع) در قفس شیرها

۳. در زمان متوکل زنی پیدا شد که می گفت : من زینب

دختر فاطمه زهرا (س) هستم و چون رسول خدا بر بدن من دست کشیده هرگز پیر نمی شوم. کسی نمی توانست جواب او را بدهد. امام هادی (ع) تشریف آوردند. متوکل از حضرت خواست با دلیلی منطقی این زن را قانع کند. حضرت فرمود: گوشت فرزندان فاطمه (س) بر درندگان حرام است. او را پیش درندگان ببرید، اگر فرزند فاطمه باشد ضرری نمی بیند. زن گفت: در اینجا از فرزندان فاطمه زیاد هستند برای امتحان یکی را داخل قفس بفرستید. چهره حاضران متغیر شد. بعضی از ناصبی ها گفتند: خود ابن الرضا برود.

حضرت داخل قفس شیران شد. شش شیر بودند شیران خود را جلو حضرت انداختند و سر خود را به زمین گذاشتند. حضرت دست مبارکش را به سر آنان کشید و اشاره فرمود: همه بلند شوید و مقابل حضرت ایستادند. وزیر متوکل به او گفت: هر چه زودتر بگو بیاید بیرون، چون این خبر اگر در میان مردم منتشر شود

محبوبیت پیدا می کند. حضرت بیرون آمده و به زن فرمود: حالا تو برو داخل. نعره ای کشید و گفت: والله الله دروغ گفتم، من دختر فلالنی هستم. احتیاج وادارم کرد که چنین ادعایی بکنم. بالاخره مادر متوکل شفاعت کرد و او نجات پیدا کرد. [الخرائج و الجرائح، ج ۱، ص ۴۰۳].

۳. استجابت دعا

. ثقه جلیل القدر و کیل _ امام هادی و عسگری علیه السلام _ ایوب بن نوح گوید: همسر من حامله بود، به امام هادی نوشتم دعا بفرمائید خداوند پسری به من عطا فرماید. در جواب نوشتند چون متولد شد نامش را محمد بگذار، همینطور هم شد.

خود او نقل می کند که همسر

یحیی بن زکریا حامله بود؛ او هم از امام این درخواست را کرد. امام نوشتند ای بسا دختر که از پسر بهتر است. بعد از چندی خداوند به او دختری عطا کرد. [کشف الغمه، ج ۲، ص ۳۸۵].

۴. رفع گرفتاری شیعیان

حضرت در حفظ آبروی مستضعفین و قرض داران نهایت علو نفس را نشان می دادند. یکی از اعراب بادیه نشین خدمت حضرت عرض کرد من از شیعیان جدت امیرالمؤمنین هستم؛ در چنگال قرض گرفتار شده ام. فرمود: چه مبلغ قرض داری؟ گفت: ده هزار درهم. دستور دادند قرض او را ادا کنید. وقتی متوکل شیند سی هزار درهم خدمت امام فرستاد. بلافاصله حاجت مند دیگری رسید که حضرت تمام پول را به او بخشید. [کشف الغمه، ج ۲، ص ۳۷۴].

۵. ۱۰۰۰ دینار مادر متوکل

مادر متوکل به امام هادی (ع) اعتقاد داشت. روزی متوکل مریض شد که اطبا از علاجش درماندند. مادرش نذر کرد که اگر شفا یابد مال فراوانی خدمت امام هدیه کند. شخصی را فرستاد تا درباره این مرض از امام استعلاج کند. فرمود: فلان دارو را استفاده کنید به اذن خدا بهبودی پیدا می کند. پس از بهبودی متوکل مادرش ۱۰۰۰ دینار در کیسه ای کرد و برای امام فرستاد. چند روزی نگذشت که یکی از بدخواهان به متوکل گفت: دینار زیادی خدمت امام هادی دیدم. او هم گروهی فرستاد که شبانه از بالای بام خانه خواستند وارد شوند. امام وقتی صدای آنها را شنید فرمود: صبر کنید برایتان چراغ بیاورم. و ماموران وقتی گشتند بر خوردند به کیسه ای که از مادر متوکل بود؛ وقتی به دست متوکل دادند و داستان

را از مادرش شنید شرمنده شد و پولها را پس فرستاد. [کافی، ج ۱، ص ۴۹۹].

۶. امام در مجلس متوکل

مَشْعُودِي در "مُرُوجُ الدَّهَبِ" به نقل بحار، ج ۵۰، ص ۲۱۲ آورده است:

نزد متوکل عباسی از امام هادی بدگویی (سعایت) شد که نامه ها و اسلحه ها از قم در منزلش جمع و قصد کودتا دارد. گروهی را به خانه حضرت برای تفتیش فرستاد. ولی دیدند امام روی شن نشسته و قرآن می خواند. آقا را با همان حال نزد متوکل آوردند. او در جلسه شراب می خورد. شراب را به امام عرض کرد. امام فرمود: هرگز، گفت: پس شعر بخوان. فرمود: من خیلی اهل شعر نیستم. گفت: چاره ای نیست یا شراب یا شعر.

امام فرمود:

قَالَ فَبَكَى الْمَتَوَكِّلُ حَتَّى بَلَغَتْ لِحْيَتُهُ دُمُوعَ عَيْنَيْهِ وَ بَكَى الْحَاضِرُونَ وَ دَفَعَ إِلَى عَلِيٍّ (ع) أَرْبَعَةَ آلَافٍ دِينَارٍ ثُمَّ رَدَّهٗ إِلَى مَنْزِلِهِ مُكْرَمًا

متوکل و حضار گریه شدید کردند و امام (ع) را با احترام به خانه برگردانیدند. [بحار الأنوار، ج ۵۰، ص ۲۱۱].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ أَفْضَلَ الْجِهَادِ كَلِمَةٌ عَدَلٍ عِنْدَ إِمَامٍ جَائِرٍ [کافی، ج ۵، ص ۵۹].

۱. امامت

۱. جایگاه امامت

— امامت از اصول اعتقادی، سیاسی، اجتماعی اسلام است.

— رمز حیات و بالندگی جامعه است.

— قَالَ الْبَاقِرُ (ع): كُلُّ مَنْ دَانَ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِعِبَادَةٍ يَجْهَدُ فِيهَا نَفْسَهُ وَ لَا إِمَامَ لَهُ مِنَ اللَّهِ فَسَيَعِيهِ غَيْرُ مَقْبُولٍ وَ هُوَ ضَالٌّ مُتَحَيِّرٌ وَ اللَّهُ شَانِيٌّ أَعْمَالِهِ وَ مَثَلُهُ كَمَثَلِ شَاهٍ ضَلَّتْ عَنْ رَاعِيهَا وَ قَطِيعِهَا [کافی، ج ۱، ص ۱۸۳].

— قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَمْ تَخْلُو

الأَرْضُ مُنْذُ كَانَتْ مِنْ حُجَّهِ عَالِمٍ يَحْيَى فِيهَا مَا يَمِيتُونَ مِنَ الْحَقِّ [كمال الدين ، ج ١ ، ص ٢٢١] .

— قَالَ الرَّضَا (ع) : لَوْ لَمْ يَجْعَلْ لَهُمْ إِمَامًا قِيمًا أَمِينًا حَافِظًا مُسْتَوْدَعًا لَمَدْرَسَتِ الْمِلَّةِ وَ ذَهَبَ الدِّينُ وَ غَيَّرَتِ السُّنَنَ [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٢٥٣] .

— قَالَ الرَّضَا (ع) : إِنَّ الْإِمَامَةَ زِمَامُ الدِّينِ وَ نِظَامُ الْمُسْلِمِينَ وَ صَلَاحُ الدُّنْيَا وَ عِزُّ الْمُؤْمِنِينَ [كافي ، ج ١ ، ص ١٩٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اسْمَعُوا وَ أَطِيعُوا لِمَنْ وَ لَاءَهُ اللَّهُ الْأَمْرَ فَإِنَّهُ نِظَامُ الْإِسْلَامِ [أمالي مفيد ، ص ١٤] .

— آیا دین از سیاست جداست؟

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنَ الْعِبَادِ الْأَعْمَالَ الصَّالِحَةَ الَّتِي يَعْمَلُونَهَا إِذَا تَوَلَّوْا الْإِمَامَ الْجَائِرَ الَّذِي لَيْسَ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى [أمالي طوسی ، ص ٤١٧] .

(همین کهلیس من الله تعالیست ، نشانه این است که دین از سیاست جدا نیست) .

٢. فلسفه امامت

— امام رضا (ع) فرمود : " خداوند مردم را محدود به حدی کرده و اگر قیّم امین (امام) نباشد ، مردم برای لذّات خود از حدّ تجاوز کرده و مراعات حدود الهی را نمی کنند. " [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٢٥١] .

— اداره جنگ ، جمع مالیات ، محور وحدت و دفاع از مظلوم ، بدون امام نمی شود. [عیون اخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ١٠٠] — بحار ، ج ٢٣ ، ص ٣٢]

— حضرت علی (ع) : " جایگاه زمامدار جایگاه نخی است که دانه های پراکنده را به هم وصل می کند. "

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْأَرْضَ لَا تَخْلُو إِلَّا وَ فِيهَا إِمَامٌ كَيْمَا إِنْ زَادَ الْمُؤْمِنُونَ شَيْئًا رَدَّهْمُ وَ إِنْ نَقَصُوا شَيْئًا

أَتَمَّهُ لَهُمْ [كافي ، ج ١ ، ص ١٧٨] .

٣. شؤون امامت

١ _ رهبرى اعتقادى :

— آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ [بقره/٢٨٥] .

٢ _ رهبرى اخلاقى :

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ [مكارم الأخلاق ، ص ٨] .

— إِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ [قلم/٤] .

— لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ [احزاب/٢٣] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَلْيَبْدَأْ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ [نهج البلاغه ، حكمت ٧٣] .

— لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ [صف/٢] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَقَصَ الْفِعْلُ عَنِ الْقَوْلِ أَقْبَحُ رَذِيلِهِ [غررالحكم ، ص ١٥٣] .

٣ _ رهبرى علمى :

— أَمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يَتَّبَعَ أَمْ مَنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِي [يونس/٥] .

— هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ [زمر/٩] .

— فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ [نحل/٤٣] .

— تمام آياتيسئلونك

٤. نظر اسلام درباره حكومت و ولايت

١. ولايت خدا

— إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ [انعام/٥٧] .

— وَ مَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا [مائده/٥٠] .

— مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ [نمل/ ۶] .

— أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ [ملک/ ۱۴] .

امامت ۱ ، صفحه ۲

۲. ولایت رسول الله

— مَنْ يَطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ [نساء/ ۸۰] .

— الرَّادَ عَلَيْهِمْ كَالرَّادِ عَلَيْنَا

— يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ [مائده/ ۶۷] .

— صدها حدیث که نام ۱۲ امام در سخنان رسول الله (ص) برده شده است [کتاب آقای صافی ، جلاء البصر]

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَانَ

مِنَ الْفُقَهَاءِ صَائِنًا لِنَفْسِهِ حَافِظًا لِدِينِهِ مُخَالَفًا عَلَى هَوَاهُ مُطِيعًا لِأَمْرِ مَوْلَاهُ فَلِلْعَوَامِّ أَنْ يَقْلُدُوهُ [تفسیر الإمام العسکری ، ص ۲۹۹] .

-تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَ عَدُوَّكُمْ [انفال/۶۰] .

۳. ولایت فقیه

-لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارُ [فتح/۲۹] .

__ با توجه به خبرگان منتخب مردم

__ اما معصوم فقط ۱۴ نفر بودند. ولی مجتهد عادل و بی هوس لازم نیست که تمام کارهای او مطابق با واقع باشد.

چنانکه امام خمینی (ره) می فرماید : من در مورد تعریف از بعضی ها اشتباه کردم.

__ ولایت فقیه شاخه ای از امامت عامه است.

۱. امامت ۲

۱. تعریف امام

(امام در لغت) در لسان العرب آمده.

ابن سیده : و الإمام ما اتَّهَمَ به من رئیسٍ و غیره ، و الجمع أئمه . [لسان العرب ، ج ۱۲ ، ص ۲۲] .

چیزی که انسان باید آن را مقتدا و پیشوای خود قرار دهد؛ خواه انسان باشد ، یا غیر. حتی مثالی را معلم می زند به عنوان نمونه یا سرمشقی که می نویسد. یا شاغول در دست بنا.

چون مثال یا شاغول ، اسوه و پیشوای کار اوست و باید کار خود را بر طبق آن تنظیم کند.

(۴) موارد استعمال امام در قرآن :

امام در قرآن با برخی از مشتقات خود ۱۲ مرتبه آمده : ۷ مرتبه مفرد ، ۵ مرتبه جمع.

(۱) انسان : إني جاعلك للناس إماماً [بقره/۱۲۴] .

(۲) راه : وَ إِنَّهُمَا لَبِإِمَامٍ مُّبِينٍ [حجر/۷۹] .

(۳) کتاب : وَ مِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَى إِمَامًا وَ رَحْمَةً [هود/۱۷] .

۴) لوح محفوظ : وَ كُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ [یس/۱۲].

اگر لوح محفوظ به معنای کتاب باشد ، داخل در قسم سوم است و

اگر به امام معصوم تفسیر شود ، داخل در معنای اوّل است.

(۵) تعریف امامت : علامه قوشچی ، در شرح تجرید ، صفحه ۴۷۲ گوید :

الامامه رئاسه عامه فی أمور الدین و الدنیا خلافه عن النبی

۲. ضرورت امام

(۱) از مهم ترین مسایل اعتقادی ما شیعیان مسأله امامت است. لذا بعضی گفته اند : ما سلّ فی الاسلام سیف کما سلّ فی الامامه

به نظر شیعیان موضوع امامت جزء اصول دین است. به خلاف اهل سنت. فضل بن روزبهان که از علمای متعصب اهل سنت است. می گوید : انّ مبحث الامامه عند الاشاعره لیس من اصول الدیانات و العقاید بل هی عند الاشاعره من الفروع المتعلقه بافعال المکلفین

هدف از خلقت ، رسیدن به کمال است و بدون امام معنا ندارد.

(عقل)

شیعیان معتقدند که امامت جزء اصول دین است. به چند دلیل :

(۱) چون مسأله امامت منصبی است الهی و یکی از شرایط آن معصوم بودن است که هیچ کس جز خداوند از آن آگاه نیست. لذا قرآن می فرماید : **إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا** [بقره/ ۱۲۴] .

و امامت ادامه خط نبوت است.

به علاوه قرآن می فرماید :

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ [مائده/ ۶۷] .

چه این که می فرماید : **الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَّمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا** [مائده/ ۳] .

۲۷۱ حدیث در ذیل آیه : **أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ** [نساء/ ۵۹] .

آمده که منظور امامان معصوم (علیهم السلام) هستند.

(۲) در جلد اوّل و سائل الشّیعه حدیث ۳۹ آمده که اساس اسلام بر پنج امر است.

قَالَ الْبَاقِرُ (ع)

: بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسَةِ أَشْيَاءَ عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالْحَجِّ وَالصَّوْمِ وَالْوَلَايَةِ قَالَ زُرَّارَةُ فَقُلْتُ وَ أَى شَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ أَفْضَلُ فَقَالَ
الْوَلَايَةُ أَفْضَلُ لِأَنَّهَا مِفْتَاحُهُنَّ وَالْوَالِي هُوَ الدَّلِيلُ عَلَيْهِنَّ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٨] .

و مانودی بشیء كما نودی بالولایه

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّهُمَّ عَرَّفْنِي نَفْسِيكَ فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي نَفْسِيكَ فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي
رَسُولَكَ لَمْ أَعْرِفْ حُجَّتَكَ اللَّهُمَّ عَرِّفْنِي حُجَّتَكَ فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي حُجَّتَكَ ضَلَلْتُ عَنْ دِينِي [كافي ، ج ١ ، ص ٣٣٧] .

(٣) عقل انسان می گوید : رسیدن به مقصود بدون راهنما معنی ندارد.

ما كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا [اسراء/ ١٥] .

دو مناظره هشام برای اثبات امامت : (١) با مرد شامی (٢) با عمرو بن عبید

اهل سنت گویند لازم است امام را مردم انتخاب کنند که :

خواجه نصیر الدین طوسی در تجرید به بیان فلسفه نبوت پرداخته و مرحوم علامه حلی در شرح آن کلام به نه فلسفه اشاره کرده که درباره فلسفه امامت نیز صادق است.

(١) تقویت شناخت عقلی به وسیله بیان نقلی. یعنی انسان با نیروی عقل بسیاری از حقایق را در اصول و فروع دین درک می کند. اما گاهی در دل خود دچار شک و وسوسه می شود. وقتی امام معصوم آن را بیان می کند شک و شبهه اش از بین می رود.

(٢) گاهی انسان از انجام برخی کارها ترس دارد. شاید برخلاف رضای خداوند قدم بردارد.

بیان امام معصوم ترس را زایل می کند.

(٣) انسان تمام منافع و مضار خویش را به وسیله عقل درک نمی کند. چه بسیار از اموری که عقل به آن راه

ندارد. محرمات الهی و محلات الهی و تمام اعمال، در محدوده حسن و قبح عقلی جمع نمی شود. به علاوه مسایل مربوط به جهان غیب را عقل نمی فهمد. ما که از دنیا رفتیم کجا می رویم؟ چه انجام می دهیم؟ و...

(۴) یکی از اهداف بعثت انبیاء تعلیم و تربیت بشر است: هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمَمِينَ رَسُولًا - مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَ يَزَكِيهِمْ وَ يَعْلَمُهُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ [جمعه/ ۲].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): يَدُلُّ مُهَجَّتُهُ فِيكَ لَيْسَ تَنْقِذَ عِبَادِكَ مِنَ الْجَهَالَةِ وَ حَيْرَةِ الضَّلَالَةِ [تهذيب الأحكام، ج ۶، ص ۱۱۳]. (زیارت اربعین)

۳. تعیین امام

در ارتباط با موضوع امامت به طور کلی سه نظریه است:

(۱) برای جامعه، امام لازم نیست.

(۲) امام لازم است، امام را مردم انتخاب می کنند که اهل سنت گویند.

(۳) امام لازم است و خداوند باید تعیین کند که شیعه معتقد است.

نظریه اول را حدیث هشام رد می کند که به عمرو بن عبید گفت: أَلْكَ عَيْنٌ فَقَالَ يَا بُنَيَّ أَيُّ شَيْءٍ هَذَا مِنَ السُّؤَالِ وَ شَيْءٌ تَرَاهُ كَيْفَ تَسْأَلُ عَنْهُ فَقُلْتُ هَكَذَا مَسْأَلَتِي فَقَالَ يَا بُنَيَّ سَلْ وَ إِنْ كَانَتْ مَسْأَلَتُكَ حَمَقَاءً قُلْتُ أَجِبْنِي فِيهَا قَالَ لِي سَلْ قُلْتُ أَلْكَ عَيْنٌ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ فَمَا تَصْنَعُ بِهَا قَالَ أَرَى بِهَا الْأَلْوَانَ وَ الْأَشْخَاصَ [کافی، ج ۱، ص ۱۶۹].

نظریه دوم را آیه شریفه: إِنْ جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا [بقره/ ۱۲۴].

رد می کند. امامت امر الله و عهد الله است.

وَ أَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ [شوری/ ۳۸].

صادق نیست. زیرا به مردم واگذار نشده است

تا بنشینند و تصمیم بگیرند.

بنابراین نظریه اول را دلیل عقلی رد می کند. نظریه دوم را دلیل نقلی رد می کند. در نتیجه نظریه سوم ثابت می شود که امامت منصب الهی است.

البته نظریه اهل سنت را نمی توان نظریه نامید چون اقوال آنها مضطرب است.

گاهی گویند ملاک رأی مردم است. گاهی می گویند ملاک شورا است. گاهی گویند خلیفه قبلی باید جانشین خود را تعیین کند.

خوب اگر ملاک رأی مردم است چرا رأی چند میلیون مردم را در صدر اسلام نادیده گرفتند چرا صندوق رأی نصب نکردند. اگر ملاک شوری است چرا سومی را خودشان تعیین کردند و با دیگران مشورت نکردند و استبداد به خرج دادند. و اگر معیار انتخاب آن است که خلیفه قبلی جانشین تعیین کند ، چرا شورا تشکیل دادند. اگر تا به حال یک بام و دو هوا را شنیده بودید ، انسان در این جریان یک بام و سه هوا را مشاهده می کند.

هشام بن حکم از کسی که منکر امامت امام صادق (ع) بود پرسید : یا هَذَا أَرْبُكَ أَنْظَرُ لِخَلْقِهِ أَمْ خَلَقَهُ لِأَنْفُسِهِمْ فَقَالَ الشَّامِيُّ بَلْ رَبِّي أَنْظَرُ لِخَلْقِهِ قَالَ فَفَعَلْ بِنَظَرِهِ لَهُمْ مَاذَا قَالَ أَقَامَ لَهُمْ حُجَّةً وَ دَلِيلًا كَيْلًا يَتَشَتَّتُوا أَوْ يَخْتَلِفُوا يَتَأَلَّفُهُمْ وَ يَقِيمُ أَوْدَهُمْ وَ يَخْبِرُهُمْ بِفَرْضِ رَبِّهِمْ قَالَ فَمَنْ هُوَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) قَالَ هِشَامٌ : فَبَعَدَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) قَالَ : الْكِتَابُ وَ السُّنَّةُ قَالَ هِشَامٌ : فَهَلْ نَفَعْنَا الْيَوْمَ الْكِتَابُ وَ السُّنَّةُ فِي رَفْعِ الْإِخْتِلَافِ عَنَّا قَالَ الشَّامِيُّ : نَعَمْ قَالَ فَلِمَ اخْتَلَفْنَا أَنَا وَ أَنْتَ وَ صِرْتِ إِلَيْنَا مِنَ الشَّامِ فِي مُخَالَفَتِنَا إِيَّاكَ قَالَ : فَسَكَتَ الشَّامِيُّ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ

(ع) لِلشَّامِيِّ : مَا لَكَ لَمَّا تَتَكَلَّمُ قَالَ الشَّامِيُّ إِنَّ قُلْتَ لَمْ نَخْتَلِفْ كَذَبْتُ وَإِنْ قُلْتُ إِنَّ الْكِتَابَ وَالسُّنَّةَ يَزْفَعَانِ عَنَّا الْاِخْتِلَافَ أُبْطِلْتُ لِأَنَّهُمَا يَحْتَمِلَانِ الْوُجُوهَ وَإِنْ قُلْتُ قَدْ اِخْتَلَفْنَا وَكُلُّ وَاحِدٍ مِنَّا يَدَّعِي الْحَقَّ فَلَمْ يَنْفَعْنَا إِذْ ذَا الْكِتَابُ وَالسُّنَّةُ إِلَّا أَنْ لِي عَلَيْهِ هَذِهِ الْحُجَّةُ فَقَالَ أَبُو عَازِبٍ اللَّهُ (ع) سَيَلُهُ تَجِدُهُ مَلِيًّا فَقَالَ الشَّامِيُّ : يَا هَذَا مَنْ أَنْظَرُ لِلخَلْقِ أَرْبُوبَهُمْ أَوْ أَنْفُسِهِمْ فَقَالَ هِشَامٌ : رَبُّهُمْ أَنْظَرُ لَهُمْ مِنْهُمْ لِأَنْفُسِهِمْ فَقَالَ الشَّامِيُّ فَهَلْ أَقَامَ لَهُمْ مَنْ يَجْعَلُهُمْ كَلِمَتَهُمْ وَيَقِيمُ أَوْدَهُمْ وَيَخْبِرُهُمْ بِحَقِّهِمْ مِنْ بَاطِلِهِمْ؟ قَالَ هِشَامٌ فِي وَقْتِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) أَوْ السَّاعَةِ قَالَ الشَّامِيُّ فِي وَقْتِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَالسَّاعَةِ مَنْ فَقَالَ هِشَامٌ : هَذَا الْقَاعِدُ الَّذِي تُشَدُّ إِلَيْهِ الرِّحَالُ وَيَخْبِرُنَا بِأَخْبَارِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ [كافي ، ج ١ ، ص ١٧١] .

مرد شامی شهادتین را گفت.

امام علی (ع) تعیین شده خداوند است. زندگی او را ببینید. انتخاب شده مردم را هم ببینید. مانند ولید بن عقبه که آیه نبأ: إِنَّ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بَنِيًّا فَتَبَيَّنُوا [حجرات/ ٦] .

در مورد او نازل شد. وقتی شراب زیاد خورده بود برای نماز صبح به مسجد آمد. نماز دو رکعتی را چهار رکعت خواند. مسلمان ها هم متأسفانه اقتدا کردند.

وقتی او را انتخاب کردند ، سکه به نام او زدند. خطبه برایش خواندند. ولید با کنیزی جمع شد. نرفت غسل بکند ، لذا به مسجد نرفت.

لباس خودش را به زنش داد. زنش به مسجد رفت که نماز بخواند. مردم عوام کالانعام هم گفتند : إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

دیگر توجه نکردند ببینند امام جماعتشان مرد

است یا زن است. اما تعیین شده خدا گوید: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ اللَّهُ لَوْ أُعْطِيَ الْأَقَالِيمَ السَّبْعَةَ بِمَا تَحْتَ أَفْلَاكِهَا عَلَى أَنْ أَعْصَى اللَّهَ فِي نَمَلِهِ أَسْلُبُهَا جُلِبَ شَعِيرِهِ مَا فَعَلْتَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۲۴] .

وَ رَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَ يَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ [قصص / ۶۸] .

وقتی پیامبر (ص) حق انتخاب نداشته باشد: لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ [آل عمران / ۱۲۸] .

قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ [آل عمران / ۱۵۴] .

آیا مردم حق انتخاب دارند؟

وقتی منتخبین حضرت موسی (ع) مشکل پیدا کنند:

وَ اخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِمِيقَاتِنَا [اعراف / ۱۵۵] .

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ وَ نُوحًا وَ آلَ إِبْرَاهِيمَ وَ آلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ [آل عمران / ۳۳] .

۴. خصائص امام

۱. خصوصیات پیامبر (ص)

(۱) حرص بر هدایت مردم: لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ [توبه / ۱۲۸]

(۲) پیامبر (ص) جان مردم است: لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ [توبه / ۱۲۸] .

قرآن نسبت به سایر انبیاء (علیهم السلام) تعبیر به برادر می کند:

وَ إِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا [اعراف / ۶۵] .

وَ إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا [اعراف / ۷۳] .

وَ إِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا [اعراف / ۸۵] .

(۳) عدم نزول عذاب: وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَ أَنْتَ فِيهِمْ وَ مَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَ هُمْ يَسْتَعْفِرُونَ [انفال / ۳۳] .

(۴) پیامبر (ص) شهید شهداء: فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَ جِئْنَا بِكَ عَلَىٰ هَوْلٍ شَهِيدًا [نساء / ۴۱] .

(۵) خطاب

به عنوان لقب : يا أَيُّهَا النَّبِيُّ [انفال/ ۶۵] .

يا أَيُّهَا الرَّسُولُ [مائده/ ۶۷] .

يا داوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً [ص/ ۲۶] .

يا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ [مریم/ ۱۲] .

و لذا مردم هم که با اسم صدا می زدند ، آنها را نهی کرد.

لا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضاً [نور/ ۶۳] .

۶) نعمت عظیم در پرتو بعثت : لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَ يَزَكِّيهِمْ وَ يَعْلَمُهُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ [آل عمران/ ۱۶۴] .

۷) خلق عظیم : وَ إِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ [قلم/ ۴] .

قَالَتْ عَائِشَةُ كَانَ خَلْقَهُ الْقُرْآنَ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۶ ، ص ۳۴۰] .

۸) تحیت خداوند و ملائکه به او : إِنَّ اللَّهَ وَ مَلَائِكَتَهُ يَصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْلِيمًا [احزاب/ ۵۶] .

۹) رسالت او جهانی است : وَ مَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ [سبأ/ ۲۸] .

۱۰) رحمت او نیز جهانی است : وَ مَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ [انبیاء/ ۱۰۷] .

۲. خصوصیات امام (ع)

تعبیراتی که در آیات و روایات آمده منزل و موقعیت امام را به خوبی روشن می سازد.

۱) ستارگان هدایت : همان طوری که برای سفرهای مادی نیاز به ستارگان است ، در سفر معنوی كذلك.

لذا در ذیل آیه شریفه : وَ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ اللَّيْلِ وَ الْبُحْرِ [انعام/ ۹۷] .

به ائمه اطهار (علیهم السلام) تفسیر شده است.

۲) از آنها تعبیر به کشتی نجات شده است : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَثَلُ أَهْلِ بَيْتِي كَمَثَلِ

سَفِينَهُ نُوحٍ مِّنْ رَّكِبِهَا نَاجًا وَ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا هَلَكَ [الطرائف ، ج ۱ ، ص ۱۳۲] .

پیامبر (ص) فرموده است : اَمّت من ۷۳ فرقه می شوند. یک فرقه اهل نجات اند. فرقه ناجیه را خود پیامبر (ص) معرّفی کرد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : افترقت أمه موسى على إحدى و سبعين فرقه و افترقت أمه عيسى على اثنتين و سبعين فرقه و ستفترق أمتي على ثلاث و سبعين فرقه فرقه منها ناجيه و الباقون في النار فقال على (ع) يا رسول الله و من الفرقة الناجية فقال (ص) ما أنت عليه و أصحابك [عوالي اللآلی ، ج ۴ ، ص ۶۵] .

قرآن کریم می فرماید : وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَ لَا تَفَرَّقُوا [آل عمران/ ۱۰۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : نَحْنُ حَبْلُ اللَّهِ الَّذِي قَالَ اللَّهُ تَعَالَى اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَ لَا تَفَرَّقُوا [(آل عمران- ۱۰۳)] [شواهد التنزيل ، ج ۱ ، ص ۱۶۹] .

برای نجات از چاه طبیعت غرایز حیوانی باید به یک ریسمانی تمسک کرد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ مَكَانُ الْقِيمِ بِالْأَمْرِ مَكَانُ النَّظَامِ مِنَ الْخَزْرِ يَجْمَعُهُ وَ يَضُمُّهُ فَإِنْ انْقَطَعَ النَّظَامُ تَفَرَّقَ الْخَزْرُ وَ ذَهَبَ ثُمَّ لَمْ يَجْتَمِعْ بِحَدَافِيرِهِ أَبَدًا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۴۶] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : إِنَّ الْإِمَامَةَ هِيَ مَنْزِلَةُ الْأَنْبِيَاءِ وَ إِزْتِ الْأَوْصِيَاءِ إِنَّ الْإِمَامَةَ خِلَافَةُ اللَّهِ وَ خِلَافَةُ الرَّسُولِ (ص) الْإِمَامُ الْيَدْرُ الْمُنِيرُ وَ السَّرَاجُ الرَّاهِرُ وَ النُّورُ السَّاطِعُ وَ النَّجْمُ الْهَادِي الدَّالُّ عَلَى الْهُدَى وَ الْمُنْجِي مِنَ الرَّدَى الْإِمَامُ أَمِينُ اللَّهِ فِي خَلْقِهِ وَ حُجَّتُهُ عَلَى عِبَادِهِ وَ خَلِيفَتُهُ فِي بِلَادِهِ نِظَامُ الدِّينِ وَ عِزُّ الْمُسْلِمِينَ [كافي ، ج ۱ ، ص ۱۹۸]

امام واسطه فیض خداوند است.

بِكُمْ فَتِيحَ اللَّهِ وَبِكُمْ يَخْتِمُ وَبِكُمْ يَنْزِلُ الْعَيْثُ وَبِكُمْ يَمْسِكُ السَّمَاءُ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَبِكُمْ يَنْفُسُ اللَّهُمَّ وَيَكْتَسِفُ الضُّرَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۱۵] .

آتَاكُمْ اللَّهُ مَا لَمْ يُوْتِ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ طَاطًا كُلُّ شَرِيفٍ لَشَرَفِكُمْ وَبَخَعَ كُلُّ مُتَكَبِّرٍ لِبَطَاعَتِكُمْ وَخَضَعَ كُلُّ جَبَّارٍ لِفَضْلِكُمْ وَذَلَّ كُلُّ شَيْءٍ لَكُمْ وَاشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِكُمْ وَفَازَ الْفَائِزُونَ بِوِلَايَتِكُمْ بِكُمْ يَسْلُكُ إِلَى الرِّضْوَانِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۱۵] .

كَلَامُكُمْ نُورٌ وَ أَمْرُكُمْ رُشْدٌ وَ وَصِيَّتُكُمْ التَّقْوَى وَ فِعْلُكُمْ الْخَيْرُ وَ عَادَتُكُمْ الْإِحْسَانُ وَ سَيِّجِيَّتُكُمْ الْكَرَمُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۱۵] .

إِنْ ذُكِرَ الْخَيْرُ كُنْتُمْ أَوْلَاهُ وَ أَضِيْلُهُ وَ فَرَعُهُ وَ مَعِيْدِنُهُ وَ مَاوَاهُ وَ مُنْتَهَاهُ بِأَبِي أَنْتُمْ وَ أُمِّي وَ نَفْسِي كَيْفَ أَصِفُ حُسْنَ ثَنَائِكُمْ وَ أُحْصِي جَمِيْلَ بَلَمَائِكُمْ وَ بِكُمْ أَخْرَجْنَا اللَّهَ مِنَ الدُّلِّ وَ فَرَجْنَا عَنَّا غَمْرَاتِ الْكُرُوبِ وَ أَنْقَذْنَا مِنْ شَفَا جُرْفِ الْهَلَكَاتِ وَ مِنَ النَّارِ بِأَبِي أَنْتُمْ وَ أُمِّي وَ نَفْسِي بِمَوْلَاتِكُمْ عَلَّمَنَا اللَّهُ مَعَالِمَ دِينِنَا وَ أَصْلَحَ مَا كَانَ فَسَدَ مِنْ دُنْيَانَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۱۵] .

داستان مرد بلخی که همسرش به وسیله دعای امام سجاد (ع) زنده شد.

بیمه رزق الوری و بوجوده ثبتت الأرض و السماء [بحار الأنوار ، ج ۴۶ ، ص ۴۷] .

۳. معجزات

اگر عقل انسان بر طبع او مسلط شد ، بر مسایل طبیعی نیز مسلط می شود :

(۱) آتش : یا نارُ کونی بَزْدًا وَ سَلَامًا عَلٰی اِبْرَاهِيْمَ [انبياء/ ۶۹] .

(۲) دریا : فَاضْرِبْ لَهُم

طريقاً [طه/ ۷۷] .

۳) زمان : قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ [نمل/ ۴۰] .

۴) زمين : وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَّمَاءُ أَقْلِعِي [هود/ ۴۴] .

۵) باد : فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ رُخَاءً حَيْثُ أَصَابَ [ص/ ۳۶] .

۶) آهن : وَ أَلْنَا لَهُ الْحَدِيدَ [سبأ/ ۱۰] .

۷) كوه : إِنَّا مُرْسِلُوا النَّاقَةَ فِتْنَةً لَهُمْ [قمر/ ۲۷] .

۸) حيوان : أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ [آل عمران/ ۴۹] .

۹) شجر : وَ هُزِّي إِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِيًّا [مريم/ ۲۵] .

۱۰) قمر : اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَ انْشَقَّ الْقَمَرُ [قمر/ ۱] .

۱۱) آسمان ها : سُبحَانَ الَّذِي أُسْرِيَ بِعَبْدِهِ [اسراء/ ۱] .

قَالَ عَلِيٌّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : فَكُلُّ خَلِيقَتِهِ مُنْقَادَةٌ لَنَا بِقُدْرَتِهِ [صحيفه سجاديه ، دعای ۱] .

۵. عصمت امام

۱. عصمت در قرآن

لفظ عصمت با تمام مشتقات خود ۱۳ مرتبه در قرآن آمده و به معنای تمسك و نگهداری و منع و بازداري است.

وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَ لَا تَفَرَّقُوا [آل عمران/ ۱۰۳] .

وَ لَقَدْ رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ فَاسْتَعْصَمَ [يوسف/ ۳۲] .

عصمت وصف فرشتگان : لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَ يَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ [تحریم/ ۶] .

عصمت وصف قرآن کریم : لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ لَا مِنْ خَلْفِهِ [فصلت/ ۴۲] .

۲. مراتب عصمت

مراحل عصمت انبیا (عليهم السلام) :

(۱) در تلقی وحی : وَ إِنَّكَ لَتَلَقَّى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ [نمل/۶].

(۲) در ضبط

و نگهداری : سَنُقَرِّئُكَ فَلَا تَنْسَى [اعلیٰ / ۶] .

۳) در مرحله تبلیغ و تعلیم : وَ مَا يُنطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ [نجم / ۴-۳] .

۳. شناخت عصمت

ابی عمیر گوید : از هشام بن حکم پرسیدم به چه چیز عصمت امام شناخته می شود؟

قَالَ إِنَّ جَمِيعَ الذُّنُوبِ لَهَا أَرْبَعَةٌ أَوْجُهُ لَهَا الْحِرْصُ وَالْحَسِيْدُ وَالْغَضَبُ وَالشَّهْوَةُ فَهَٰذِهِ مُتَنَفِيَةٌ عَنْهُ لَا يَجُوزُ أَنْ يَكُونَ حَرِيصًا عَلَىٰ هَٰذِهِ الدُّنْيَا وَ هِيَ تَحْتَ حَاتِمِهِ لِأَنَّهُ خَازِنُ الْمُسْلِمِينَ فَعَلَىٰ مَا ذَا يَحْرِصُ وَ لَا يَجُوزُ أَنْ يَكُونَ حَسُودًا لِأَنَّ الْإِنْسَانَ إِنَّمَا يَحْسُدُ مَنْ هُوَ فَوْقَهُ وَ لَيْسَ فَوْقَهُ أَحَدٌ فَكَيْفَ يَحْسُدُ مَنْ هُوَ دُونَهُ وَ لَا يَجُوزُ أَنْ يَغْضَبَ لِشَيْءٍ مِنْ أُمُورِ الدُّنْيَا إِلَّا أَنْ يَكُونَ غَضَبُهُ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِ إِقَامَةَ الْحُدُودِ وَ أَنْ لَا تَأْخُذَهُ فِي اللَّهِ لَوْمَةٌ لَّئِيمٌ وَ لَا رَافَةٌ فِي دِينِهِ حَتَّىٰ يَقِيمَ حُدُودَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَا يَجُوزُ أَنْ يَتَّبَعَ الشَّهَوَاتِ وَ يُوَثِّرَ الدُّنْيَا عَلَىٰ الْآخِرَةِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ حَبَّبَ إِلَيْهِ الْآخِرَةَ كَمَا حَبَّبَ إِلَيْنَا الدُّنْيَا فَهَوَ يُنظَرُ إِلَى الْآخِرَةِ كَمَا نُنظَرُ إِلَى الدُّنْيَا [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۲۱۵] .

۴. مقام عصمت

آیا عصمت موهبت خدایی است یا اکتسابی؟

عصمت به معنای درجه کامل شناخت و علم و تقوی است و شکی نیست که قسمتی از مراتب تقوا را می توان کسب کرد.

بعضی از دانشمندان مانند شیخ مفید و سید مرتضی و علامه حلّی آن را موهبت الهی می دانند.

شیخ مفید : العصمه تفضل من الله تعالى على من علم أنه يتمسك بعصمته [تصحيح الاعتقاد ، ص ۱۲۸]

قال السيد المرتضى رحمه الله في كتاب الغرر و الدرر: "أن العصمه هي اللطف الذي يفعله الله تعالى فيختار العبد عنده الامتناع من فعل القبيح" [بحار الأنوار، ج ١٧، ص ٩٣].

و به چند آیه استدلال کرده اند:

وَ إِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُضْطَفِينَ الْأَخْيَارِ [ص/٤٧].

وَ لَقَدْ اخْتَرْنَاهُمْ عَلَى عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمِينَ [دخان/٣٢].

إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً [احزاب/٣٣].

سؤال: اگر عصمت موهوبی است، چه افتخاری است؟

پاسخ: عصمت الهی با توجه به زمینه های طهارت و لیاقت های فرد است. مانند مجاهدت های ابراهیم (ع) و پیامبر (ص) و یوسف (ع) و سایر انبیا (علیهم السلام)

در دعای ندبه می خوانیم: الَّذِينَ اسْتَخْلَصَ يَهُمْ لِنَفْسِكَ وَ دِينِكَ إِذِ اخْتَرْتَ لَهُمْ جَزِيلَ مَا عِنْدَكَ مِنَ النَّعِيمِ الْمُقِيمِ الَّذِي لَا زَوَالَ لَهُ وَ لَا اضْمِحَالَ بَعْدَ أَنْ شَرَطْتَ عَلَيْهِمُ الزُّهْدَ فِي دَرَجَاتِ هَذِهِ الدُّنْيَا الدُّنْيَا وَ زُخْرُفِهَا وَ زِبْرَجِهَا فَشَرَطُوا لَكَ ذَلِكَ وَ عَلِمْتَ مِنْهُمْ الْوَفَاءَ بِهِ [إقبال الأعمال، ص ٢٩٥].

سؤال: آیا عصمت الهی اختیار را از آنها سلب می کند؟

پاسخ: خیر، قدرت بر گناه دارند و لکن گناه را انجام نمی دهند. چنان که ما انسان ها در برخی از کارها معصوم هستیم. مانند انتحار، لخت بیرون آمدن، خود را به آتش افکندن.

وَ اجْتَبَيْنَاهُمْ وَ هَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ لَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [انعام/٨٧-٨٨].

٥. عصمت امام (ع)

هم دلیل عقلی گوید امام جامعه و حجت خدا بر مردم باید معصوم باشد، و هم

دلیل نقلی.

دلیل عقلی : بسیار روشن است که پیامبر (ص) و امام حافظ دین الهی است و اگر انحراف پیدا کند ، غرض اصلی دین که هدایت مردم است ، صورت نمی پذیرد.

از آیه شریفه : لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ [بقره/ ۱۲۴] .

عصمت امام استفاده می شود. زیرا انسان ها بر ۴ قسم اند :

(۱) در تمام عمر ، ظالم

(۲) در تمام عمر ، عادل

(۳) اول ظالم ، بعد عادل

(۴) بالعکس

ابراهیم (ع) برای قسم اول و چهارم قطعاً دعا نکرده و گروه سوم را هم قرآن نفی می کند. پس قسم دوم ثابت می شود.

دلیل نقلی : دستور به اطاعت مطلق در آیات ذیل ، دلیل بر عصمت است.

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي [آل عمران/ ۳۱] .

أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ [نساء/ ۵۹] .

مَنْ يَطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ [نساء/ ۸۰] .

۲۷۱ حدیث وارد شده که منظور از اولی الامر ائمه اطهار (علیهم السلام) است.

فَبِعِزَّتِكَ لَأُغَوِّيَهُمْ أَجْمَعِينَ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ [ص/ ۸۳-۸۲] .

وَ أَذْكَرَ عِبَادَنَا إِبرَاهِيمَ وَ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ أُولَى الْأَيْدِي وَ الْأَبْصَارِ إِنَّا أَخْلَصْنَا لَهُمْ بِخَالِصِهِ ذِكْرِي الدَّارِ وَ إِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُضْطَّظِّينَ الْأَخْيَارِ [ص/ ۴۷-۴۵] .

۶. مقام امام (ع)

خداوند مقام امامت را در سه جهت تشریح کرده است :

(۱) از چه راهی به مقام شامخ امامت می رسند؟

۲) وقتی به امامت رسیدند خداوند به آنها چه لطفی می کند؟

۳) برنامه رسمی آنها چیست؟

پاسخ :

۱) از راه عبادت و بندگی : وَ كَانُوا لَنَا عَابِدِينَ [انبیا/۷۳] .

وَ جَعَلْنَاهُمْ اُمَّةً يَهْدُونَ بِاَمْرِنَا وَ اَوْحَيْنَا اِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَ اِقَامَ الصَّلَاةِ وَ اِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَ كَانُوا لَنَا عَابِدِينَ [انبیا/۷۳] .

عبادت

امام زین العابدین (ع) .

فرزندش به چاه می افتد. یا منزلش آتش می گیرد ، متوجه نمی شود.

اما ما بنده شهوت و مقام و پارتی هستیم.

جهت دوم این که خداوند فعل خیرات را به آنها وحی می کند. آنچه از امام صادر می شود خیر است و هر چه خیر به مردم می رسد به دست امام است. قال علی الهادی (ع) : **إِنَّ ذَكَرَ الْخَيْرُ كُنْتُمْ أَوْلَاهُ وَأَصْلُهُ وَفَزَعُهُ وَمَعِيدَتُهُ وَمَأْوَاهُ وَمُنْتَهَاهُ** [من لایحضره الفقیه ، ج ۲ ، ص ۶۱۵] . (زیارت جامعه کبیره)

بیمنه رزق الوری و بوجوده ثبتت الأرض و السماء

جهت سوم : برنامه امام ، هدایت به امر الهی است. امر الهی اراده اوست.

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ [یس / ۸۲] .

شفا دادن چشم محمد بن میمون.

بشر حافی و زن رقاصه (خیاط آوازخوان و حافظ قرآن شدن) و...

۷. عبادت امام

۱. نوع عبادت

امام چون بنده خداست ، عبادت او بیشتر از همه است و خود را از تقصیر خارج نمی داند.

قال الكاظم (ع) : **يَا بَنِي عَلِيَّكَ بِالْجِدِّ لَا تُخْرِجَنَّ نَفْسَكَ مِنْ حِدِّ التَّقْصِيرِ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَطَاعَتِهِ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَعْبُدُ حَقَّ عِبَادَتِهِ** [کافی ، ج ۲ ، ص ۷۲] .

قال علي بن الحسين (ع) : **{ إِلَهِي } عَبَّدَنِي لَكَ وَ لَا تُفْسِدْ عِبَادَتِي بِالْعُجْبِ** [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰] .

قال أمير المؤمنين (ع) : **إِلَهِي إِنْ كَانَ فِيهَا خَلٌّ أَوْ نَقْصٌ مِنْ رُكُوعِهَا أَوْ سُجُودِهَا فَلَا تُوَاجِهُنِي وَ تَفَضَّلْ عَلَيَّ بِالْقَبُولِ وَ الْغُفْرَانِ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ** [المصباح كفعمی ، ص ۲۰] .

قال علي بن الحسين (ع) : **إِلَهِي مَنْ ذَا الَّذِي ذَاقَ حَلَاوَةَ**

مَحَبَّتِكَ فَرَامَ مِنْكَ بَدَلًا وَ مَنْ ذَا الَّذِي آنَسَ [أَنَسَ] بِقُرْبِكَ فَابْتَغَى عَنْكَ حَوْلًا [بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ١٤٨] (الْمُنَاجَاةُ
التَّاسِعَةُ مُنَاجَاةُ الْمُحِبِّينَ لِيَوْمِ السَّبْتِ) .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : يَا مَنَى قُلُوبِ الْمُشْتَاكِينَ وَ يَا غَايَةَ آمَالِ الْمُحِبِّينَ أَسْأَلُكَ حُبَّكَ وَ حُبَّ مَنْ يَحِبُّكَ وَ حُبَّ كُلِّ عَمَلٍ
يُوصِلُنِي إِلَيْ قُرْبِكَ [بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ١٤٨] .

امام سجّاد (ع) در حال احرام تلبیه نمی گوید.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : وَ اجْعَلْنِي مِنْ صِيْفُوهِ عَيْدِكَ [بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ١٤٤] . (الْمُنَاجَاةُ الرَّابِعَةُ مُنَاجَاةُ الرَّاجِينَ لِيَوْمِ
الْبِائِثِينَ)

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ اجْعَلْنِي مِنْ أَحْسَنِ عَيْدِكَ نَصِيْبًا عِنْدَكَ [البلداأمين ، ص ١٩١] . (دعای کمیل)

٢. درجات عبادت

طهارت بر سه قسم است :

طهارت ظاهری : لباس و بدن

طهارت از حدث اصغر و اکبر : غسل و وضوء

طهارت روح از گناه : لا يَمْسُهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ [واقعه/٧٩] .

إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يَطَهِّرَ كُمْ تَطْهِيرًا [احزاب/٣٣] .

امام سجّاد (ع) به شبلی :

الْعَالِمُ الْجَلِيلُ الْوَاهُ السَّيِّدُ عَبْدُ اللَّهِ سَبَّطُ الْمُحَدَّثِ الْجَزَائِرِيِّ فِي شَرْحِ النَّخْبَةِ ، قَالَ : " وَجَدْتُ فِي عِدَّةِ مَوَاضِعٍ أُوتِقَهَا بِحُطِّ بَعْضِ
الْمَشَائِخِ الَّذِينَ عَاصِرُونَاهُمْ مُرْسِيًّا أَنَّهُ لَمَّا رَجَعَ مَوْلَانَا زَيْنُ الْعَابِدِينَ (ع) مِنَ الْحَجِّ اسْتَقْبَلَهُ الشَّيْبِيُّ فَقَالَ (ع) لَهُ : حَبَّجْتَ يَا شَبْلِي
قَالَ نَعَمْ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ (ع) أُنزِلَتْ الْمِيقَاتُ وَ تَجَرَّدَتْ عَنْ مَخِيطِ الثِّيَابِ وَ اغْتَسَلَتْ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَحِينَ نَزَلَتْ الْمِيقَاتُ
نَوَيْتَ أَنَّكَ خَلَعْتَ ثَوْبَ الْمُعْصِيهِ وَ لَبِسْتَ ثَوْبَ الطَّاعَةِ قَالَ لَأَقَالَ فَحِينَ تَجَرَّدَتْ

عَنْ مَخِيطِ ثِيَابِكَ نَوَيْتَ أَنْتَكَ تَجَرَّدْتَ مِنَ الرِّيَاءِ وَ النَّفَاقِ وَ الدُّخُولِ فِي الشُّبُهَاتِ قَالَ لَأَقَالَ فَحِينَ اغْتَسَيْتَ نَوَيْتَ أَنْتَكَ اغْتَسَيْتَ مِنَ الْخَطَايَا وَ الدُّنُوبِ قَالَ لَأَقَالَ فَمَا نَزَلَتْ الْمِيقَاتُ وَ لَأَتَجَرَّدْتُ عَنْ مَخِيطِ الثِّيَابِ وَ لَأاغْتَسَيْتَ " [مستدرک الوسائل ، ج ۱۰ ، ص ۱۶۶] .

روزه عوام ، خودداری از اکل و شرب ، روزه خواص ، خودداری از گناه. روزه خاص الخاص ، فکر گناه هم نمی کند.

نماز و جهاد و حج نیز مراتب دارد. نماز ظاهری ، همین ارکان مخصوصه است. نماز واقعی آن که انسان همیشه به یاد خدا باشد.

خوشا آنان که دائم در نمازند ، نه این که همیشه نماز می خوانند ، بلکه همیشه به یاد خدا هستند.

حضرت علی (ع) می فرماید : العباد ثلاثة خوفا طمعا حبا و شوقا

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْعِبَادَ ثَلَاثَةٌ قَوْمٌ عَبَدُوا اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَوْفًا فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْعَبِيدِ وَ قَوْمٌ عَبَدُوا اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى طَلَبَ الثَّوَابِ فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْأَجْرَاءِ وَ قَوْمٌ عَبَدُوا اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ حُبًّا لَهُ فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْأَحْرَارِ وَ هِيَ أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۸۴] .

بعضی به حج خانه خدا می روند و زیارت بیت را قصد می کنند : وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ [آل عمران/ ۹۷] .

و بعضی به زیارت خود خدا می روند : إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى رَبِّي [صافات/ ۹۹] .

فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنَا عَذَابَ

حجّ امام سجّاد (ع) که در موقع احرام تلبیه نمی گفت.

دعا بر سه قسم است :

(۱) برای خود

(۲) برای خود و دیگران

(۳) برای دیگران

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ اغْنِ كَلَّ فَقِيرٍ [المصباح کفعمی ، ص ۶۱۷] .

شما اگر از یک کودک سؤال کنید پدر و مادر را برای چه دوست داری؟ می گوید : به خاطر خریدن کیف و کفش و کلاه و شیرینی و لباس. اگر از یک جوان سؤال کنید می گوید : والدین نشانه هویت و شخصیت من است و مربی و دلسوز من هستند. اگر رشد فرزند بیشتر شود انس با والدین برای او لذت بخش است. دیگر به فکر کفش و کلاه نیست. بلکه خدمت به والدین را مایه انس و قرب خود می داند.

پرستش خداوند نیز مراحلی دارد و هر کس با دلیل ، خدا را عبادت می کند. گام اوّل : گروهی خدا را به خاطر نعمت هایش عبادت می کنند تا شکر او را به جا آورند : فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَ أَمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ [قریش/۴-۳] .

این گام اوّل مانند محبت کودک به والدین برای خرید کفش و کلاه است.

گام دوم : در این مرحله انسان به خاطر آثار و برکات عبادت ، خدا را پرستش می کند : إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ [عنکبوت/۴۵] .

این مرحله از عبادت که آن را عبادت[می نامیم مانند جوانی است که پدر و مادر را به خاطر این که معلّم و مربی او بوده اند احترام می کند.

گام سوم که از مراحل قبلی بالاتر است ، این که خداوند به موسی (ع) می گوید :

أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي [طه/ ۱۴] .

چون حضرت موسی (ع) به خاطر کفش و کلاه عبادت نمی کند و به خاطر دوری از فحشاء که عبادت نمی کند. او پیامبر اولوالعزم و معصوم است. آری این کودکانند که در بالای مجلس می نشینند تا مانند بزرگان پذیرایی شوند.

اما افرادی هستند که کنار بزرگان نشستن را به خاطر استفاده معنوی انتخاب می کنند. برای اولیای خدا انس با خداوند لذت دارد.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : إِلَهِي مَنْ ذَا الَّذِي ذَاقَ حَلَاوَةَ مَحَبَّتِكَ فَرَامَ مِنْكَ بَدَلًا [بحار الأنوار ، ج ۹۱ ، ص ۱۴۸] (مُنَاجَاةُ الْمُحِبِّينَ لِيَوْمِ السَّبْتِ) .

گام برتر از همه در عبادت این است که برای قرب باشد.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : مَوْلَايَ بِذِكْرِكَ عَاشَ قَلْبِي وَبِمُنَاجَاةِكَ بَرَّدَتْ أَلَمَ الْخَوْفِ عَنِّي [مصباح المتعجب ، ص ۵۹۰] (دعای ابو حمزه ثمالی) .

وَ اسْجُدْ وَ اقْتَرِبْ [علق/ ۱۹] .

۳. مصداق عبادت

۴) عبادت امام مجتبی (ع) :

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : أَنَّ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) كَانَ أَعْبَدَ النَّاسِ فِي زَمَانِهِ وَ أَرْهَدَهُمْ وَ أَفْضَلَهُمْ وَ كَانَ إِذَا حَجَّ حَيْجَ مَا شَبَّهَ وَ رُبَّمَا مَسَى حَافِيًا وَ كَانَ إِذَا ذَكَرَ الْمَوْتَ بَكَى وَ إِذَا ذَكَرَ الْقَبْرَ بَكَى وَ إِذَا ذَكَرَ الْبُعْثَ وَ النُّشُورَ بَكَى وَ إِذَا ذَكَرَ الْمَمَرَّ عَلَى الصَّرَاطِ بَكَى وَ إِذَا ذَكَرَ الْعُرْضَ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى ذِكْرَهُ شَهَقَ شَهَقَةً يَغْشَى عَلَيْهِ مِنْهَا وَ كَانَ إِذَا قَامَ فِي صَلَاتِهِ تَرْتَعَدُ فَرَائِضُهُ بَيْنَ يَدَيْ رَبِّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [أمالی صدوق ، ص ۱۷۸] .

هنگام مرگ حضرت (ع) گریه می کرد...

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَمَّا حَضَرَتِ الْحَسَنَ (ع) الْوَفَاةَ بَكَى فَقِيلَ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ

اللَّهِ تَبْكِي وَ مَكَانُكَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) الَّذِي أَنْتَ بِهِ وَقَدْ قَالَ فِيكَ مَا قَالَ وَقَدْ حَجَّجْتَ عَشْرِينَ حَجَّةً مَا شَيْئاً وَقَدْ قَاسِمَتْ مَالِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ حَتَّى النَّعِيلِ بِالنَّعِيلِ فَقَالَ إِنَّمَا أَبْكِي لِخَصِيَّتَيْنِ لِهَوْلِ الْمُطَّلَعِ (مواقف قیامت) وَ فِرَاقِ الْمَاجِئِهِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۴۶۱] .

كَانَ الْحَسَنُ (ع) إِذَا بَلَغَ بَابَ الْمَسْجِدِ رَفَعَ رَأْسَهُ وَيَقُولُ : إِلَهِي ضَيْفُكَ بِيَابِكَ يَا مُحْسِنُ قَدْ أَتَاكَ الْمَسِيءُ فَتَجَاوَزَ عَنْ قَبِيحِ مَا عِنْدِي بِجَمِيلِ مَا عِنْدَكَ يَا كَرِيمِ [المناقب ، ج ۴ ، ص ۱۴] .

(۵) حلم و بردباری امام (ع)

۸. علم امام

۱. علم غیب در قرآن

دو دسته از آیات در قرآن در زمینه علم غیب وجود دارد :

(۱) آیاتی که علم غیب را مخصوص خداوند می داند و غیر از او را نفی کرده است :

وَ عِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ [انعام/ ۵۹] .

قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ [نمل/ ۶۵] .

فَقُلْ إِنَّمَا الْغَيْبُ لِلَّهِ [یونس/ ۲۰] .

قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ [انعام/ ۵۰] .

(۲) گروه دوم آیاتی که دلالت دارد اولیاء الهی اجمالاً از علم غیب خبر داشتند :

وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُطَّلَعَ عَلَيْكَ الْغَيْبِ وَ لَكِنَّ اللَّهَ يَجْتَبِي مَنْ رُسُلِهِ مَنْ يَشَاءُ [آل عمران/ ۱۷۹] .

حضرت عیسی (ع) گوید : وَ أُتِبْتُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَ مَا تَدْخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ [آل عمران/ ۴۹] .

جمع بین آیات :

(۱) منظور از علم غیب که به خداوند اختصاص دارد ، یعنی ذاتی و استقلالاً است. بنابراین غیر از او مستقلاً هیچگونه آگاهی

از

غیب ندارند و هر چه دارند به عنایت و لطف اوست.

شاهد این جمع ، آیه ۲۶ و ۲۷ سوره جنّ است : **عَالِمِ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ [جن ۲۷-۲۶]** .

مرحوم مجلسی (ره) گوید : علم غیب مختص به خدا است؟ لا یشرکه فیہ أحد من المخلوقین و من اعتقد أن غیر الله یشرکه فی هذه الصفه فهو خارج عن مله الإسلام. و أما ما نقل عن أمير المؤمنين (ع) و رواه عنه الخاص و العام من الإخبار بالغائبات فی خطب الملاحم و غيرها کإخباره عن صاحب الزنج و عن ولایه مروان بن الحکم و أولاده و ما نقل من هذا الفن عن أئمه الهدی (ع) فإن جمیع ذلك متلقى من النبی (ص) مما أطلع الله علیه [بحار الأنوار ، ج ۲۶ ، ص ۱۰۰] .

۲) اسرار غیب بر دو گونه است ، قسمتی مخصوص اوست که جز او کسی نمی داند و قسمتی دیگر را به اولیاء خود تعلیم می دهد. چنان که در نهج البلاغه حضرت علی (ع) می فرماید : **وَ إِنَّمَا عَلِمَ الْغَيْبِ عِلْمُ السَّاعَةِ وَ مَا عَدَدَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ بِقَوْلِهِ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَ يَنْزِلُ الْغَيْثَ وَ يَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَ مَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَ مَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَىٰ أَرْضٍ تَمُوتُ [لقمان-۳۴] [نهج البلاغه ، خطبه ۱۲۸]** .

ممکن است روایاتی که می گوید : ائمه (علیهم السّلام) از بعض نوزادان یا مرگ افراد خبر می دهند مربوط به علم اجمالی باشد. اما علم تفصیلی و آگاهی بر جزئیات مخصوص خود خداوند است.

۳) خداوند بالفعل از همه اسرار غیب آگاه است.

اما انبياء (عليهم السلام) و ائمه (عليهم السلام) اگر اراده کنند ، می دانند.

بابی در کتاب کافی است ، که سه روایت بیشتر آنجا نیست که با تعبیرات مختلف آمده است :

(۱) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْإِمَامَ إِذَا شَاءَ أَنْ يَعْلَمَ عُلْمَ [کافی ، ج ۱ ، ص ۲۵۸] .

(۲) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْإِمَامَ إِذَا شَاءَ أَنْ يَعْلَمَ أُعْلِمَ [کافی ، ج ۱ ، ص ۲۵۸] .

(۳) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا أَرَادَ الْإِمَامُ أَنْ يَعْلَمَ شَيْئًا أَعْلَمَهُ اللَّهُ ذَلِكَ [کافی ، ج ۱ ، ص ۲۵۸] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : يَيْسُطُ لَنَا الْعِلْمُ فَنَعْلَمُ وَ يَقْبِضُ عَنَّا فَلَا نَعْلَمُ [کافی ، ج ۱ ، ص ۲۵۶] .

این وجه جمع بسیاری از مشکلات را در زمینه علم امام حل می کند که با علم به خطر یا غذای مسموم چرا اقدام کردند؟

چه اینکه گاهی عدم علم موجب کمال است ، مانند حضرت علی (ع) که نمی دانست در ليله المبيت شهيد می شود یا نه؟

۲. اخبار غیبی پیامبر

(۱) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : سَيَأْتِي عَلَى أُمَّتِي زَمَانٌ لَمَا يَبْقَى مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا رَسْمُهُ وَ لَأَمِنْ الْإِسْلَامِ إِلَّا اسْمُهُ يَسِيحُونَ بِهِ وَ هُمْ أَبْعَدُ النَّاسِ مِنْهُ مَسَاجِدُهُمْ عَامِرَةٌ وَ هِيَ خَرَابٌ مِنَ الْهُدَى [ثواب الأعمال ، ص ۲۵۳] .

مانند سعودی.

(۲) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : سَيَأْتِي عَلَى أُمَّتِي زَمَانٌ تَحْبُثُ فِيهِ سِرَائِرُهُمْ وَ تَحْسُنُ فِيهِ عَلَانِيَتُهُمْ طَمَعًا فِي الدُّنْيَا وَ لَا يَرِيدُونَ بِهِ مَا عِنْدَ اللَّهِ رَبِّهِمْ يَكُونُ دِيْنُهُمْ رِيَاءً لَمَا يَخَالِطُهُمْ خَوْفٌ يَعْمَهُمُ اللَّهُ مِنْهُ بِعِقَابٍ فَيَدْعُوْنَهُ دُعَاءَ الْغَرِيقِ فَلَمَّا يَسْتَجِيبُ لَهُمْ [کافی ، ج ۸ ، ص ۳۰۶] .

(۳) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص)

: يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبَالِي الرَّجُلُ مَا تَلَفَ مِنْ دِينِهِ إِذَا سَلِمَتْ لَهُ دُنْيَاهُ [تحف العقول ، ص ٥٢] .

(٤) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ إِذَا سَمِعْتَ بِاسْمِ رَجُلٍ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَلْقَاهُ فَإِذَا رَأَيْتَهُ لَقَيْتَهُ خَيْرًا مِنْ أَنْ تُجَرِّبَهُ وَ لَوْ جَرَّبْتَهُ أَظْهَرَ لَكَ أَحْوَالَ دِينِهِمْ دَرَاهِمُهُمْ وَ هَمُّهُمْ بَطُونُهُمْ وَ قَبْلَتُهُمْ نَسَاوَهُمْ يَرْكَعُونَ لِلرَّغِيفِ وَ يَشْجُدُونَ لِلدَّرْهَمِ حِيَارَى سِيكَارَى لَا مُسْلِمِينَ وَ لَا نَصَارَى [أعلام الدين ، ص ٢٩١] .

(٥) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَأْتِي زَمَانٌ عَلَى أُمَّتِي لَا يَعْرِفُونَ الْعُلَمَاءَ إِلَّا بِثَوْبٍ حَسَنٍ وَ لَا يَعْرِفُونَ الْقُرْآنَ إِلَّا بِصَوْتٍ حَسَنٍ وَ لَا يَعْبُدُونَ اللَّهَ إِلَّا بِشَهْرِ رَمَضَانَ فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا لَا عِلْمَ لَهُ وَ لَا حِلْمَ لَهُ وَ لَا رَحْمَةَ لَهُ [جامع الأخبار ، ص ١٣٠] .

(٦) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَخْلُقُ الْقُرْآنَ فِي قُلُوبِ الرِّجَالِ كَمَا تَخْلُقُ الثِّيَابَ عَلَى الْأَبْدَانِ [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٢١٧] .

(١) ابن عباس گوید : روزی ابی سفیان آمد و گفت می خواهم از شما سؤالی کنم. حضرت (ص) فرمودند : اگر می خواهی ، من بگویم چه می خواهی سؤال کنی؟ گفت بگو. فرمود : آمده ای از عمر من پرسی. من ٦٣ سال عمر می کنم. [منتهی الآمال ، ٢٩٠/٣٠] .

(٢) ابن عباس گوید : وفات پیامبر (ص) نزدیک شد. به قدری گریه کرد که اشک چشمش محاسنش را تر کرد. گفتند چرا؟ فرمود گریه می کنم به خاطر ظلم هایی که بعد از وفات من نسبت به فرزندان من می کنند. گویا می بینم ظلم هایی که به فاطمه ام (س) می شود و او

می گوید: یا اَبَتهو کسی از اَمّت ، او را کمک نمی کند. بعد فاطمه (س) گریه کرد. لذا پیامبر (ص) به او بشارت داد: "تو اولین کسی هستی که به من ملحق می شوی."

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لِفَاطِمَةَ (س): إِنَّكَ أَوَّلُ أَهْلِ بَيْتِي لِحَاقًا بِي [كشف الغمه، ج ۱، ص ۱۷].

۳) پیامبر (ص) در خطبه شعبانیه که ایراد کردند، گریه کردند. حضرت علی (ع) پرسید چرا؟ فرمود: به خاطر آنچه در این ماه رمضان به تو می رسد. بدبخت ترین اولین و آخرین ضربتی به تو خواهد زد و تو شهید می شوی. که عرض کرد: أ فِي سَلَامَةٍ مِنْ دِينِي [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۴، ص ۱۰۷].

خبر قتال و جنگ او را با ناکثین و قاسطین و مارقین داد.

۴) خبر از صلح امام حسن (ع) داد.

قَالَ ابْنُ طَلْحَةَ: رُوِيَ مَرْفُوعًا إِلَى أَبِي بَكْرَةَ نَفِيعِ بْنِ الْحَارِثِ الثَّقَفِيِّ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) وَالْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ إِلَى جَنْبِهِ وَهُوَ يَقْبَلُ عَلَى النَّاسِ مَرَّةً وَ عَلَيْهِ مَرَّةً وَيَقُولُ: "إِنَّ ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ وَ لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَصْلِحَ بِهِ بَيْنَ فِتْنَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ عَظِيمَتَيْنِ رَوَاهُ الْجَنَابِذِيُّ" [كشف الغمه، ج ۱، ص ۵۱۹].

۵) خبر از شهادت امام حسین (ع) داد. لذا وقتی امام حسین متولد شد، میان دو چشم حسین (ع) را بوسید و سه مرتبه فرمود: خدا لعنت کند مردمی را که قاتل تو هستند.

عَنْ صَيْفِيَةَ بِنْتِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ قَالَتْ: لَمَّا سَقَطَ الْحُسَيْنُ (ع) مِنْ بَطْنِ أُمِّهِ فَدَفَعَتْهُ إِلَى النَّبِيِّ (ص) فَوَضَعَ النَّبِيُّ (ص) لِسَانَهُ فِي فِيهِ وَ أَقْبَلَ الْحُسَيْنُ

عَلَى لِسَانِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) يَمْضُهُ قَالَتْ فَمَا كُنْتُ أَحْسَبُ رَسُولَ اللَّهِ يَغْذُوهُ إِلَّا لَبْنًا أَوْ عَسِيًّا قَالَتْ فَبَالَ الْحُسَيْنُ (ع) فَقَبِلَ النَّبِيُّ (ص) بَيْنَ عَيْنَيْهِ ثُمَّ دَفَعَهُ إِلَيَّ وَهُوَ يَبْكِي وَيَقُولُ : " لَعَنَ اللَّهُ قَوْمًا هُمْ قَاتِلُوكَ يَا بَنِي يَقُولُهَا ثَلَاثًا قَالَتْ فَقُلْتُ فِيمَا ذَاكَ أَبِي وَأُمِّي وَمَنْ يَقْتُلُهُ قَالَ بَقِيَةُ الْفِئَةِ الْبَاغِيَةِ مِنْ بَنِي أُمِّيهِ لَعْنَهُمُ اللَّهُ " [أمالي صدوق ، ص ۱۳۶] .

(۶) خبر از امام باقر (ع) داد.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيَّ كَانَ آخِرَ مَنْ بَقِيَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ وَكَانَ رَجُلًا مُنْقَطِعًا إِلَيْنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَكَانَ يَقْعِدُ فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَهُوَ مُعْتَجِرٌ بِعِمَامَةٍ سَوْدَاءَ وَكَانَ يَنَادِي يَا يَا قِرَّ الْعِلْمِ يَا يَا قِرَّ الْعِلْمِ فَكَانَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ يَقُولُونَ جَابِرٌ يَهْجُرُ فَكَانَ يَقُولُ لَا وَاللَّهِ مَا أَهْجُرُ وَ لَكِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ إِنَّكَ سَتُتَدْرِكُ رَجُلًا مِنِّي اسْمُهُ اسْمِي وَ شَمَائِلُهُ شَمَائِلِي يَبْقُرُ الْعِلْمَ بَقْرًا [كافي ، ج ۱ ، ص ۴۶۹] .

(۷) چه این که درباره حضرت رضا (ع) فرمود :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : سَتُتَدَفَّنُ بَضْعَةً مِنِّي بِأَرْضِ خُرَّاسَانَ لَا يَزُورُهَا مُؤْمِنٌ إِلَّا أَوْجَبَ اللَّهُ لَهُ الْجَنَّةَ وَ حَرَّمَ جَسَدَهُ عَلَى النَّارِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۵۸۵] .

(۸) خبر از تبعید ابوذر به رنده داد :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سَمِعْنَا رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ مَا أَظَلَّتِ الْخُضْرَاءُ وَلَا أَقَلَّتِ الْغُبْرَاءُ مِنْ ذِي لَهْجَةٍ أَصْدَقَ مِنْ أَبِي ذَرِّ فَنَفَاهُ إِلَى رِنْدَةَ [نهج الحق ، ص ۲۹۹] .

(۹) خبر شهادت عمّار یاسر را داد :

رَوَى عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ

قَالَتْ : كَانَ عَمَّارٌ يُنْقَلُ اللَّيْلَ بِمَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ كَانَ (ص) يَمْسَحُ التُّرَابَ عَنْ صِدْرِهِ وَ يَقُولُ : "تَقْتُلُكَ الْفِتْنَةُ الْبَاطِنَةُ" [الخرائج و الجرائح ، ج ١ ، ص ٦٨] .

(١٠) خبر از آمدن اویس قرنی داد :

رَوَى عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ : "تَفُوحُ رَوَائِحُ الْجَنَّةِ مِنْ قَبْلِ قَرْنٍ وَ شَوْقَاهُ إِلَيْكَ يَا أُوَيْسُ الْقَرْنِيُّ أَلَا وَ مَنْ لَقِيَهُ فَلْيَقِرَّهُ مِنْنِي السَّلَامَ فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَنْ أُوَيْسُ الْقَرْنِيُّ فَقَالَ (ص) إِنَّ غَابَ عَنْكُمْ لَمْ تَفْتَقِدُوهُ وَ إِنْ ظَهَرَ لَكُمْ لَمْ تَكْتَرِثُوا بِهِ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ فِي شَفَاعَتِهِ مِثْلُ رَبِيعِيَّةَ وَ مُضَرَّ يَوْمِنُ بِي وَ لَمَّا يَرَانِي وَ يَقْتُلُ بَيْنَ يَدَيِ خَلِيفَتِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) فِي صِفِّينَ" [الفضائل ، ص ١٠٧] .

٣. علم امام علی (ع)

(١) سه نفر را خدمت حضرت علی (ع) آوردند. گفتند : یکی از اینها قاتل است. دومی نگاه می کرد. سومی دست و پای مقتول را گرفته بود. فرمود : اولی را بکشند و چشم کسی که نگاه می کرده را در آورند و سومی را حبس ابد کنند.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَنْ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ رُفِعُوا إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) وَ أَحَدٌ مِنْهُمْ أَمْسَكَ رَجُلًا وَ أَقْبَلَ آخَرَ فَقَتَلَهُ وَ الْآخَرَ يَرَاهُمْ فَقَضَى فِي الرُّوْيَةِ أَنْ تُسَمَلَ عَيْنَاهُ وَ فِي الَّذِي أَمْسَكَ أَنْ يَسْجَنَ حَتَّى يَمُوتَ كَمَا أَمْسَكَهُ وَ قَضَى فِي الَّذِي قَتَلَ أَنْ يَقْتَلَ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٨٨] .

(٢) شخصی آمد نزد دومی گفت : فتنه را دوست دارم از حق بیزارم به ندیده شهادت می دهم. دستور داد او را به زندان ببرند. حضرت علی (ع) از جریان

فرمود: اما این که فتنه را دوست دارند: إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ

وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتُمْ مِنْهُ تَحِيدُونَ [ق/ ۱۹] .

لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ [انعام/ ۱۰۳] .

سَيَأْتِي رَسُولٌ مَلَكٌ الرُّومِ أَيُّهَا بَكْرٌ عَنْ رَجُلٍ لَمَّا يَرْجُو الْجَنَّةَ وَلَا يَخَافُ النَّارَ وَلَا يَخَافُ اللَّهَ وَلَا يَرْكَعُ وَلَا يَشِيءُ جُدًّا وَلَا يَأْكُلُ الْأَمِيَّةَ وَالْدَّمَ وَيَشْهَدُ بِمَا لَا يَرَى وَيَحِبُّ الْفِتْنَةَ وَيَبْغِضُ الْحَقَّ فَلَمْ يَجِبْهُ فَقَالَ عُمَرُ أزدَدْتَ كُفْرًا إِلَى كُفْرِكَ فَأُخْبِرَ بِذَلِكَ عَلِيٌّ (ع) فَقَالَ: " هَذَا رَجُلٌ مِنْ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ لَا يَرْجُو الْجَنَّةَ وَلَا يَخَافُ النَّارَ وَ لَكِنْ يَخَافُ اللَّهَ وَلَا يَخَافُ اللَّهَ مِنْ ظُلْمِهِ وَإِنَّمَا يَخَافُ مِنْ عَيْدِهِ وَلَا يَرْكَعُ وَلَا يَشِيءُ جُدًّا فِي صِيْلَاهِ الْجَنَازَةِ وَيَأْكُلُ الْجِرَادَ وَالسَّمَكَ وَيَأْكُلُ الْكَبِدَ وَيَحِبُّ الْمَالَ وَالْوَلَدَ إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَيَشْهَدُ بِالْجَنَّةِ وَالنَّارِ وَهُوَ لَمْ يَرَهُمَا وَيَكْرَهُ الْمَوْتَ وَهُوَ حَقٌّ " [المناقب ، ج ۲ ، ص ۳۵۸] .

۳) شخصی پرسید سگی با گوسفندی جماع کرد بچه ای متولد شده چه حکمی دارد؟ فرمود او را امتحان کن. اگر علف می خورد گوسفند، اگر استخوان سگ است. گفت هر دو کار را می کند. فرمود: اگر آب را قورت می دهد، گوسفند، اگر می جود، سگ است. گفت هر دو کار را می کند. فرمود: اگر در بین گوسفندها حرکت می کند، گوسفند، اگر در دنبال می آید سگ است. گفت هر دو را انجام می دهد. فرمود: شکم او را پاره کن. اگر

معه و روده دارد گوسفند و آلا سگ است.

دو نفر با هم نزاع کردند ، یکی به سر دیگری آسیب رساند. مضروب مدعی بود که چشم و زبان و قوه شامه او از کار افتاده است. حضرت (ع) فرمود اگر راست بگوید سه ديه کامل بر ضارب واجب است.

گفتند از کجا بفهميم. فرمود او را امتحان کنید درباره چشم به او بگويد در مقابل آفتاب بایستد اگر چشم او سالم باشد ، نمی تواند به خورشید نگاه کند.

برای حس شامه او پنبه ای بسوزانید. در مقابل بینی او قرار دهید. اگر سالم باشد ، اشک می ریزد. برای قوه چشایی او سوزن به زبانش بزنید ، اگر سالم باشد ، خون سرخ می آید و اگر خون سیاه آمد ، ناسالم است. [وافی ، ج ۲ ، ص ۱۰۷] .

قضیه دو زنی که دختر و پسر زاییدند و هر یک مدعی بودند پسر از اوست.

عَنْ تَمِيمِ بْنِ حِرَامِ الْأَسَدِيِّ : أَنَّهُ رُفِعَ إِلَى عُمَرَ مُنَازَعَهُ جَارِيَتَيْنِ تَنَازَعَتَا فِي ابْنٍ وَبِنْتٍ فَقَالَ أَيْنَ أَبُو الْحَسَنِ مُفَرِّجُ الْكَرْبِ فَدَعَى لَهُ بِهِ فَقَصَّ عَلَيْهِ الْقِصَّةَ فَمَدَعَا بِقَارُورَتَيْنِ فَوَزَنَهُمَا ثُمَّ أَمَرَ كُلَّ وَاحِدَهُ فَحَلَبَتْ فِي قَارُورِهِ وَوَزَنَ الْقَارُورَتَيْنِ فَرَجَحَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَالَ الْإِبْنُ لِلَّتِي لَبَنُهَا أَرْحِحْ وَ الْبِنْتُ لِلَّتِي لَبَنُهَا أَخْفُ فَقَالَ عُمَرُ مِنْ أَيْنَ قُلْتَ ذَلِكَ يَا أَبَا الْحَسَنِ فَقَالَ : " لِأَنَّ اللَّهَ جَعَلَ لِلذَّكَرِ مِثْلَ حِطِّ الْأُنثِيَيْنِ وَ قَدْ جَعَلَتِ الْأَطْبَاءُ ذَلِكَ أَسَاسًا فِي الْإِسْتِدْلَالِ عَلَى الذَّكَرِ وَ الْأُنْثَى " [المناقب ، ج ۲ ، ص ۳۶۷] .

حضرت به انس بن مالک فرمود : بيا شهادت بده که پیامبر (ص) در غدیر فرمود : من کنت مولاه فهذا

علی مولا هکفت پیر شده ام ، فراموش کرده ام.

عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عَمِيرَةَ قَالَ : تَشَدَّ عَلِيٌّ (ع) فِي قَوْلِ النَّبِيِّ (ص) مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ فَشَهِدَ اثْنَا عَشَرَ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ وَ أَنْسُ بْنُ مَالِكٍ فِي الْقَوْمِ لَمْ يَشْهَدْ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : " يَا أَنْسُ قَالَ لَبَّيْكَ قَالَ مَا يَمْنَعُكَ أَنْ تَشْهَدَ وَقَدْ سَمِعْتَ مَا سَمِعُوا قَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ كِبَرْتُ وَ نَسَيْتُ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ كَاذِبًا فَاضْرِبْهُ بِبَيَاضٍ أَوْ بَوَاضِحٍ لَأُتَوَارِيهِ الْعِمَامَةُ قَالَ طَلْحَةُ فَأَشْهَدُ بِاللَّهِ لَقَدْ رَأَيْتُهَا بَيَاضًا [بَيَاضًا] بَيْنَ عَيْنَيْهِ " [إرشاد مفيد ، ج ١ ، ص ٣٥١] .

پیامبر (ص) علی (ع) و آن دو نفر را فرستاد به طرف اصحاب کهف. وقتی رفتند حضرت علی (ع) به ابوبکر گفت سلام کن. جواب نشنید و هكذا عمر. علت را جویا شدند. گفتند ما مأموریم جز با پیامبر (ص) یا وصی به حق او سخن نگوییم.

رَوَى عَنْ شَرِيكَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ وَ هُوَ يَوْمَئِذٍ قَاضٍ أَنَّ النَّبِيَّ (ص) بَعَثَ عَلِيًّا (ع) وَ أَبَا بَكْرٍ وَ عُمَرَ إِلَى أَصْحَابِ الْكُهْفِ فَقَالَ اتُّوهُمُ فَأَبْلَغُوهُمْ مِنِّي السَّلَامَ فَلَمَّا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِهِ قَالَ أَبُو بَكْرٍ لِعَلِيٍّ أ تَدْرِي أَيْنَ هُمْ فَقَالَ : " مَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) بَعَثَنَا إِلَى مَكَانٍ إِلَّا هَدَانَا اللَّهُ لَهُ فَلَمَّا أَوْقَفَهُمْ عَلَى بَابِ الْكُهْفِ قَالَ يَا أَبَا بَكْرٍ سَلِّمْ فَإِنَّكَ أَسَيِّئُنَا فَسَلِّمْ فَلَمْ يَجِبْ ثُمَّ قَالَ يَا أَبَا حَفْصٍ سَلِّمْ فَإِنَّكَ أَسَنُّ مِنِّي فَسَلِّمْ فَلَمْ يَجِبْ قَالَ فَسَلِّمْ عَلَيَّ (ع) فَرَدُّوا السَّلَامَ وَ حَيَوُهُ وَ أَبْلَغُوهُمْ سَلَامَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَرَدُّوا عَلَيْهِ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ سَلِّمْ مَا لَهُمْ سَلَّمْنَا عَلَيْهِمْ فَلَمْ

يَجِئُوا قَالِ سَلِّمْ أَنْتَ فَسَلِّمْ فَلَمْ يَكْلُمُوهُ ثُمَّ سَلِّمْ عَلَيْهِمْ فَلَمْ يَكْلُمُوهُ فَقَالُوا يَا أَبَا الْحَسَنِ سَلِّمْ عَلَيْهِمْ أَنْتَ فَقَالَ عَلِيٌّ (ع) إِنَّ صَاحِبِي هَيْدِينَ سَأَلَنِي أَنْ أَسْأَلَكَ لِمَ رَدَدْتُمْ عَلَيَّ وَلَمْ تَرُدُّوا عَلَيَّمَا قَالُوا إِنَّا لَا نَكْلُمُ إِلَّا نَبِيًّا أَوْ وَصِيًّا نَبِيٍّ [الخرائج والجرائح ، ج ١ ، ص ١٨٨] .

(١) خبر از زمین کربلا داد که آن سرزمین مصارع عشاق شهداء است : مَصَارِعُ شُهَدَاءٍ لَا يَسْبِقُهُمْ مَنْ كَانَ قَبْلَهُمْ وَلَا يَلْحَقُهُمْ مَنْ كَانَ بَعْدَهُمْ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ٧٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : خَرَجَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَسِيرُ بِالنَّاسِ حَتَّى إِذَا كَانَ مِنْ كَرْبَلَاءَ عَلَى مَسِيرِهِ مِيلٌ أَوْ مِيلَيْنِ فَتَقَدَّمَ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ حَتَّى إِذَا صَارَ بِمَصَارِعِ الشُّهَدَاءِ قَالَ قُبِضَ فِيهَا مَائَتَا نَبِيٍّ وَ مَائَتَا وَصِيٍّ وَ مَائَتَا سِبْطِ شُهَدَاءٍ بِاتِّبَاعِهِمْ فَطَافَ بِهَا عَلِيٌّ بَعْلَتَهُ خَارِجًا رَجُلِيهِ مِنَ الرُّكَابِ وَ أَنْشَأَ يَقُولُ مُنَاخِ رِكَابٍ وَ مَصَارِعِ شُهَدَاءٍ لَا يَسْبِقُهُمْ مَنْ كَانَ قَبْلَهُمْ وَلَا يَلْحَقُهُمْ مَنْ كَانَ بَعْدَهُمْ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ٧٢] .

(٢) خبر از حکومت ٢٠ ساله حجاج بن يوسف ثقفی داد.

(٣) خبر از مکر و حيله طلحه و زبیر داد.

(٤) خبر از سوء عاقبت خالد بن عرفطه و حبيب بن جمار داد که آنها در لشکر عبید الله بن زیاد شرکت می کنند.

عَنْ سُوَيْدِ بْنِ غَفَلَةَ قَالَ : أَنَا عِنْدَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ جِئْتُكَ مِنْ وَادِي الْقُرَى وَقَدْ مَاتَ خَالِدُ بْنُ عَرْفَطَةَ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّهُ لَمْ يَمُتْ فَأَعَادَهَا عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ عَلِيٌّ (ع) لَمْ يَمُتْ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يَمُوتُ فَأَعَادَهَا عَلَيْهِ الثَّلَاثَةَ فَقَالَ سُبْحَانَ

اللَّهِ أَخْبِرَكَ أَنَّهُ مَاتَ وَ تَقُولُ لَمْ يَمُتْ فَقَالَ لَهُ عَلِيٌّ (ع) لَمْ يَمُتْ وَ الَّذِي نَفَسَتْ بِيَدِهِ لَا يَمُوتُ حَتَّى يَقُودَ حَيْشَ ضَلَالِهِ يَحْمِلُ رَأْيَتَهُ حَبِيبُ بْنُ جَمَّازٍ قَالَ فَسَمِعَ بِذَلِكَ حَبِيبٌ فَأَتَى أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فَقَالَ لَهُ أَنَا شَدُّكَ فِي وَ إِنِّي لَكَ شَيْعَةٌ وَ قَدْ ذَكَرْتَنِي بِأَمْرِ لَّا وَ اللَّهُ مَيَّا أَعْرَفُهُ مِنْ نَفْسِي فَقَالَ لَهُ عَلِيٌّ (ع) إِنْ كُنْتَ حَبِيبَ بْنِ جَمَّازٍ لَتَحْمِلَنَّهَا فَوَلَّى حَبِيبُ بْنُ جَمَّازٍ وَ قَالَ إِنْ كُنْتُ حَبِيبَ بْنِ جَمَّازٍ لَتَحْمِلَنَّهَا قَالَ أَبُو حَمْزَةَ فَوَ اللَّهُ مَا مَاتَ حَتَّى بُعِثَ عُمَرُ بْنُ سَعْدٍ إِلَى الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ (ع) وَ جَعَلَ خَالَتَهُ بِنْتُ عَزْفَطَةَ عَلَى مُقَدِّمَتِهِ وَ حَبِيبٌ صَاحِبُ رَأْيَتِهِ [إختصاص مفيد ، ص ٢٨٠] .

(٥) خبر شهادت حجر بن عدی ، رشید هجری ، کمیل ، میثم ، محمد بن اکثم ، خالد بن مسعود ، حبيب بن مظاهر ، جویریہ و عمرو بن حمق خزاعی را به آنها داد.

أَخْبَرَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) بِقَتْلِ جَمَاعَةٍ مِنْهُمْ حُجْرُ بْنُ عَدِيٍّ وَ رُشَيْدُ الْهَجْرِيِّ وَ كَمِيلُ بْنُ زِيَادٍ وَ مَيْثَمُ التَّمَارِيُّ وَ مُحَمَّدُ بْنُ أَكْتَمٍ وَ خَالِدُ بْنُ مَسْعُودٍ وَ حَبِيبُ بْنُ الْمُظَاهِرِ وَ جُوَيْرِيَةُ وَ عَمْرُو بْنُ الْحَمِقِ وَ قَتْبَرُ وَ مَزْرَعٌ وَ غَيْرُهُمْ وَ وَصَفَ قَاتِلِيهِمْ وَ كَيْفِيَةَ قَتْلِهِمْ عَلَى مَا يَجِيءُ بَيَانُهُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ [المناقب ، ج ٢ ، ص ٢٧١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ فَإِنِّي فَقَأْتُ عَيْنَ الْفِتْنَةِ وَ لَمْ يَكُنْ لِيَجْتَرِيَّ عَلَيْهَا أَحَدٌ غَيْرِي بَعِيدَ أَنْ مَاحَ غَيْبُهَا وَ اشْتَدَّ كَلْبُهَا فَاسْأَلُونِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي [نهج البلاغه ، خطبه ٩٣] .

٤. علم امام حسن (ع)

(١) علم امام مجتبی

(ع) :

مردی به حضور حضرت علی (ع) جلب شد و در خرابه ای بود و کارد خون آلودی در دست داشت و در کنارش کشته ای افتاده بود. حضرت (ع) از او پرسید تو کشتی؟ گفت آری. فرمود او را نگه دارید تا قصاص شود. در همین لحظه مردی شتابزده وارد شد. گفت آقا این مقتول را من کشته ام. این مرد احضار شده قاتل نیست. حضرت (ع) فرمود چرا اقرار کردی؟ گفت راستش من داشتم گوسفندی را ذبح می کردم. در اثناء کار رفتم در میان خرابه برای قضای حاجت. کشته ای را دیدم. وقتی برمی گشتم ، افرادی مرا دستگیر کردند و اینجا آوردند.

ترسیدم اگر انکار کنم ، مرا همانجا بکشند. حضرت (ع) فرمود هر دو نفر را نزد امام مجتبی (ع) ببرید. گفتند حکم چیست؟ حضرت (ع) فرمود : اگر چه این دومی قاتل است. امّا چون جان اولی را نجات داده ، در واقع او را احیاء کرده است : وَ مَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا [مائده-۳۲ کافی ، ج ۷ ، ص ۲۹۰] .

هر دو آزاد شوند و دیه مقتول از بیت المال داده شود.

امام حسن (ع) بر معاویه وارد شد ، فَجَلَسَ عِنْدَ رِجْلِهِ وَ هُوَ مُضْطَجِعٌ فَقَالَ لَهُ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ أَلَا أَعْجَبُكَ مِنْ عَائِشَةَ تَزْعُمُ أَنِّي لَشْتُ لِلْخِلَافَةِ أَهْلًا فَقَالَ الْحَسَنُ (ع) : " وَ أَعْجَبُ مِنْ هَذَا جُلُوسِي عِنْدَ رِجْلِكَ وَ أَنْتَ نَائِمٌ فَاسْتَيْحِيَا مُعَاوِيَةَ وَ اسْتَوِيَ قَاعِدًا وَ اسْتَغْدَرَهُ " [المناقب ، ج ۴ ، ص ۲۳] .

اخلاق حضرت (ع)

قضیه مرد شامی

به امام (ع) گفتند : چرا هیچ سائلی را رد نمی کنی؟ فرمود : من به درگاه الهی سائلی هستم. دوست دارم رد

۵. علم امام صادق (ع)

امام صادق (ع) گوید هشام بن عبدالملک به حج آمد. پدرم فرمود: فالسعید من اتبعنا و الشقی من خالفنا [دلائل الإمامه، ص ۱۰۴].

بعد از آن که هشام رفت، مأمور فرستاد ما را دستگیر کردند. سه روز ما را نگه داشتند. دستور تیراندازی داد. پدرم فرمود ما را معاف دار. قبول نکرد. تا ۹ تیر انداخت. بعد از آن که ما را مرخص کرد، به راهبی رسیدیم. از پدرم پرسید از ما هستی یا امت محمد از علماء یا جهال؟ فرمود از جهال نیستم. گفت خبر ده مرا از ساعتی که نه از شب است نه از روز فرمود: طلوع فجر از ساعات بهشت است.

سؤال: چطور در بهشت اکل و شرب هست، بدون دفع جواب: مانند جنین در رحم مادر.

سؤال: چطور در بهشت چیزی کم نمی شود؟ جواب: مثل علم معلّم و نور چراغ.

سؤال: دو برادر که یکی ۵۰ سال و دیگری ۱۵۰ سال داشت کدامند؟ جواب: عزیز و عزیز.

۶. علم امام جواد (ع)

وقتی مأمون دخترش را به ازدواج امام جواد (ع) درآورد، عباسیان مخالفت کردند. تا این که مجلس مناظره تشکیل شد. یحیی بن اکثم از امام (ع) پرسید که چه می گویی در مورد کسی که در حال احرام صید کرده؟

حضرت (ع) فرمود: (۱) صید در خارج حرم بوده یا داخل؟ (۲) عالم به مسأله بوده یا جاهل؟ (۳) کار عمدی بوده یا خطایی؟ (۴) صیاد بنده بوده یا آزاد؟ (۵) صیاد صغیر بوده یا کبیر؟ (۶) مرتبه اول بوده یا تکراری؟ (۷) صید پرنده بوده

یا غیر آن؟ ۸) صید کوچک بوده یا بزرگ؟ ۹) صیاد اصرار به عمل دارد یا نادم است؟ ۱۱) در شب بوده یا روز؟ ۱۲) در احرام حج بوده یا عمره؟

پاسخ: اگر صید در حل بوده، کفاره یک گوسفند و اگر، در حرم بوده دو گوسفند که در آن کفاره عالم و جاهل یکی است. در صورت عمد گناه کرده، اگر خطایی بوده، هیچ. صیاد اگر آزاد بوده، بر خود اوست و الا بر مولا. اگر اصرار دارد، در قیامت عقاب می شود، اگر نادم است مورد بخشش قرار می گیرد. اگر احرام برای حج بوده قربانی در منی لازم و اگر برای عمره بوده در مکه لازم است.

حضرت (ع) از او پرسید: آن چه مردی است که در ابتدای روز به زنی نگاه می کند بر او حرام است؟ ۲) در وسط روز حلال می شود؟ ۳) ظهر حرام می شود؟ ۴) عصر حلال می شود؟ ۵) غروب حرام می شود؟ ۶) عشاء حلال می شود؟ ۷) نصف شب حرام می شود؟ ۸) طلوع فجر حلال می شود؟

یحیی بن اکثم گنج شد. حضرت فرمود:

۱) این زن اجنبی است. کنیزی است مال مردم. در ابتدای روز که حرام است نگاه کند

۲) در وسط روز او را می خورد، حلال می شود.

۳) ظهر آزاد می کند، حرام می شود.

۴) عصر با او ازدواج می کند، حلال می شود.

۵) مغرب ظهار می کند، حرام می شود.

۶) وقت عشاء کفاره می دهد، حلال می شود.

۷) نصف شب طلاق می دهد، حرام می شود.

۸) طلوع فجر رجوع می کند، حلال می شود. [ارشاد مفید، ج ۲، ص ۲۸۳]

۹. فضائل امام

۱. جو دوسخاوت ائمه

(۱) وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ [بقره/۲۰۷] .

(۲) قضیه جبرئیل و میکائیل که حاضر نشدند جان خود را فدای یکدیگر کنند.

(۳) حضرت علی (ع) در جنگ به دشمن خود شمشیر می دهد.

أَبُو السَّعَادَاتِ فِي فَصَائِلِ الْعَشْرَةِ : رُوِيَ أَنَّ عَلِيًّا (ع) كَانَ يَحَارِبُ رَجُلًا مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَقَالَ الْمُشْرِكُ يَا ابْنَ أَبِي طَالِبٍ هَبْنِي سَيْفَكَ فَرَمِيَاهُ إِلَيْهِ فَقَالَ الْمُشْرِكُ عَجَبًا يَا ابْنَ أَبِي طَالِبٍ فِي مِثْلِ هَذَا الْوَقْتِ تَدْفَعُ إِلَيَّ سَيْفَكَ فَقَالَ : يَا هَذَا إِنَّكَ مَيِّدَتَ يَدِ الْمَسْأَلَةِ إِلَيَّ وَ لَيْسَ مِنَ الْكِرَمِ أَنْ يَرَدَّ السَّائِلُ فَرَمَى الْكَافِرُ نَفْسَهُ إِلَى الْأَرْضِ وَقَالَ هَذِهِ سَبِيلُهُ أَهْلُ الدِّينِ فَقَبِلَ قَدَمَهُ وَ أَسْلَمَ وَقَالَ لَهُ جَبْرَائِيلُ لَا سَيْفَ إِلَّا ذُو الْفَقَارِ وَ لَا فَتَى إِلَّا عَلِيٌّ [المناقب ، ج ۲ ، ص ۸۷] .

(۴) حضرت صادق (ع) به خشمی کیسه زر داد تا به مرد هاشمی بدهد و به او فرمود به او مگو چه کسی داده است.

(۵) مستمندی به منزل حضرت علی (ع) رفت. امام (ع) را نشناخت. با نان خشک از او پذیرایی کرد. او را به خانه امام مجتبی (ع) راهنمایی کرد که مقداری را برای آن حضرت (ع) برداشت. امام فرمود : او پدر ما علی (ع) می باشد.

(۶) امام حسین (ع) غلامی را دید سگی را نان می دهد. پرسیدند چرا؟ گفت محزونم. می خواهم با این کار غم برطرف شود و غصه من این است که غلام مردی یهودی هستم. حضرت (ع) ۲۰۰ دینار برداشتند و به یهودی گفتند غلام را نمی فروشی؟ غلام را بخشید و باغ را نیز به

امام (ع) بخشید. امام هم باغ را به غلام دادند و او را آزاد کردند. در اینجا یهودی و همسر او مسلمان شدند.

(۷) قضیه مرد خراسانی و حضرت رضا (ع). سلیمان جعفری می گوید: گفتیم چرا خود را به او نشان ندادید؟ فرمود: ...

عَنِ الْيَسَعِ بْنِ حَمَزَةَ قَالَ: "كُنْتُ فِي مَجْلِسِ أَبِي الْحَسَنِ الرَّضَا (ع) أُحَدِّثُهُ وَقَدْ اجْتَمَعَ إِلَيْهِ خَلْقٌ كَثِيرٌ يَسْأَلُونَهُ عَنِ الْحَلَالِ وَالْحَرَامِ إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ طَوَالَ آدَمَ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ رَجُلٌ مِنْ مُجَبِّيكَ وَمُجَبِّى آبَائِكَ وَأَجِدَادِكَ (ع) مَضَى بَدْرِي مِنَ الْحَجِّ وَقَدْ افْتَقَدْتُ نَفْقَتِي وَمَا مَعِيَ مَا أُبْلَغُ مَرْحَلَةً فَإِنْ رَأَيْتَ أَنْ تُنْهَضَنِي إِلَى بَلَدِي وَ لِلَّهِ عَلَى نِعْمَتِهِ فَإِذَا بَلَغْتَ بَلَدِي تَصَدَّقْتُ بِمَا لَدِي تُؤَلِّينِي عَنْكَ فَلَسْتُ مَوْضِعَ صِدْقِهِ فَقَالَ لَهُ: " اجْلِسْ رَحِمَكَ اللَّهُ وَأَقْبِلْ عَلَى النَّاسِ يَحْدِثُهُمْ حَتَّى تَفْرُقُوا وَ بَقِيَ هُوَ وَ سُلَيْمَانُ الْجَعْفَرِيُّ وَ خَيْمَتُهُ وَ أَنَا فَقَالَ أَ تَأْذُنُونَ لِي فِي الدُّخُولِ فَقَالَ لَهُ سُلَيْمَانٌ قَدَّمَ اللَّهُ أَمْرَكَ فَقَامَ فَدَخَلَ الْحُجْرَةَ وَ بَقِيَ سَاعَةً ثُمَّ خَرَجَ وَ رَدَّ الْبَابَ وَ أَخْرَجَ يَدَهُ مِنْ أَعْلَى الْبَابِ وَ قَالَ أَيْنَ الْخُرَاسَانِيُّ فَقَالَ هَا أَنَا ذَا فَقَالَ خُذْ هَذِهِ الْمِائَتِي دِينَارٍ وَ اسْتَعِنْ بِهَا فِي مَثْوَيْكَ وَ نَفَقَتِكَ وَ تَبَرَّكْ بِهَا وَ لَمَّا تَصَيَّدَ بِهَا عَنِّي وَ أَخْرَجَ فَلَا أَرَاكَ وَ لَا تَرَانِي ثُمَّ خَرَجَ فَقَالَ لَهُ سُلَيْمَانٌ جُعِلَتْ فِدَاكَ لَقَدْ أَجْرَلْتَ وَ رَحِمْتَ فَلَمَّا ذَا سَتَرْتَ وَ جَهَكَ عَنْهُ فَقَالَ مَخَافَهُ أَنْ أَرَى ذُلَّ السُّؤَالِ فِي وَجْهِهِ لِقَضَائِي حَاجَتَهُ أَمَا سَمِعْتَ حَدِيثَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) الْمُسْتَبْرُ بِالْحَسَنِ يَغْدُلُ سَبْعِينَ حَجَّةً وَ الْمُدِيعُ بِالسَّيِّئَةِ

مَخْذُولٌ وَ الْمُسْتَبْرَبُ بِهَا مَغْفُورٌ لَهُ أَمَا سَمِعْتَ قَوْلَ الْأَوَّلِ

مَتَى آتَهُ يَوْمًا لِأَطْلَبَ حَاجَةً رَجَعْتُ إِلَى أَهْلِي وَ وَجَّهِي بِمَائِهِ" [كافي ، ج ٤ ، ص ٢٣] .

(٨) امام حسين (ع)

[المناقب ، ج ٤ ، ص ٦٥] .

٢. فضائل حضرت علي (ع)

١. از زبان پیامبر (ص)

(١) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلِيٌّ سَيِّدُ الْمُؤْمِنِينَ [كافي ، ج ١ ، ص ٢٩٣] .

(٢) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلِيٌّ سَيِّدُ الْعَرَبِ [أمالي صدوق ، ص ٣٩] .

(٣ و ٤) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَنَا سَيِّدُ الْأَنْبِيَاءِ وَ عَلِيٌّ سَيِّدُ الْأَوْصِيَاءِ [كنزالفوائد ، ج ٢ ، ص ٢٣٧] .

(٥) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ أَنْتَ سَيِّدُ فِي الدُّنْيَا وَ سَيِّدُ فِي الْآخِرَةِ [أمالي طوسي ، ص ٣٠٩] .

(٦) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَمَّا أَنْتَ يَا عَلِيُّ فَمِنِّي وَ أَنَا مِنْكَ وَ أَنْتَ وَلِيٌّ كُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ بَعْدِي [أمالي طوسي ، ص ٥٦١] .

(٧) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : { يَا عَلِيُّ } إِنَّكَ مَنَارَةُ الْأَنْامِ وَ رَايَهُ الْهُدَى [أمالي صدوق ، ص ٤٦] .

(٨) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ أَنْتَ قَسِيمُ الْجَنَّةِ [بحار الأنوار ، ج ٣٩ ، ص ٢٠٩] .

(٩ و ١٠) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلِيُّ أَخِي وَ وَارِثِي وَ وَزِيرِي وَ أَمِينِي [اليقين ، ص ٤٢٧] .

(١١) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ عَلِيًّا قَدْ جَاهَدَ فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ فَقَالَ لِأَنَّهُ مِنِّي وَ أَنَا مِنْهُ وَ إِنَّهُ وَارِثُ عِلْمِي [كفايه الأثر ، ص ١٢٠] .

(١٢) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صَاحِبُ سِرِّي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع) [المناقب ،

ج ٢ ، ص ٢٢٢] .

(١٣) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ أَنْتَ مَوْلَى الْمُؤْمِنِينَ وَقَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ وَأَنْتَ أَبُو سِبْطَى وَأَبُو الْمَائِمَةِ الشَّيْعَةِ مِنْ صُلْبِ الْحُسَيْنِ [كفايه الأثر ، ص ١٨٤] .

(١٤) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلِيُّ عَمُودُ الدِّينِ [كافي ، ج ١ ، ص ٢٩٣] .

(١٥) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَعَلِيٌّ بَابُهَا [المناقب ، ج ٢ ، ص ٢٧٨] .

(١٦) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : { يَا عَلِيُّ } أَنْتَ إِمَامُ الْأَتْقِيَاءِ [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ١٣ ، ص ٢١٠] .

(١٧) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ أَنْتَ الْمَظْلُومُ بَعْدِي مَنْ ظَلَمَكَ فَقَدْ ظَلَمَنِي [كشف الغمه ، ج ١ ، ص ٤٩٧] .

٢. از زبان حضرت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِي سَبْعُونَ مَنْقَبَةً لَمْ يَشْرِكْنِي فِيهَا أَحَدٌ مِنْهُمْ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٥٧٢] .

(١) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ أَوَّلَ مَنْقَبَةٍ لِي أَنِّي لَمْ أُشْرِكْ بِاللَّهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٥٧٢] .

(٢) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنِّي أَوَّلُ النَّاسِ إِيمَانًا وَإِسْلَامًا [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٥٧٢] .

(٣) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَنَامَنِي عَلَى فِرَاشِهِ حَيْثُ ذَهَبَ إِلَى الْغَارِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٥٧٢] .

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ [بقره/٢٠٧] .

(٤) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) عَلَّمَنِي أَلْفَ يَابٍ مِنَ الْحَلَالِ وَالْحَرَامِ وَمِمَّا كَانَ وَمَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كُلِّ

بَابٍ مِنْهَا يَفْتَحُ أَلْفَ أَلْفِ بَابٍ حَتَّى عَلِمْتُ عِلْمَ الْمَنَايَا وَ الْبَلَايَا وَ فَضَلَ الْخِطَابِ [إختصاص مفيد ، ص ٢٨٣] .

(٥) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ عَمَّنِي بِعِمَامَةٍ نَفْسِهِ بِيَدِهِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٥٧٢] .

(٦) فان الله زوجني بفاطمه

(٧) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ أَعْطَانِي خَاتَمَهُ فِي حَيَاتِهِ وَ دِرْعَهُ وَ مِنْطَقَتَهُ وَ قَلْدَنِي سَيْفَهُ وَ أَصْحَابَهُ كُلَّهُمْ حُضُورًا [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٥٧٤] .

(٨) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنِّي كُنْتُ آخِرَ النَّاسِ عَهْدًا بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ دَلِيلُهُ فِي حُفْرَتِهِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٥٧٢] .

(٩) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ قَالَ سَتَقَاتِلُ النَّاكِثِينَ وَ الْقَاسِطِينَ وَ الْمَارِقِينَ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٥٧٢] .

طلحه و زبير ، معاويه و اصحابش ، خوارج نهروان

(١٠) فان رسول الله قال في حقي :

لضربه على يوم الخندق افضل من عبادته الثقلين [اقبال الأعمال ، ص ٤٦٧] .

٣. إختصاصات

(١) ولادت در كعبه

(٢) شهادت در مسجد كوفه

(٣) در حال نماز

(٤) در شب قدر

(٥) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ عَلِيًّا أَوَّلُ مَنْ أَسْلَمَ [بحار الأنوار ، ج ٣٨ ، ص ٢٢٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلِيٌّ أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِي [أمالي طوسی ، ص ١٤٧] .

(٦) تنها امامی است که همسرش معصوم است.

(٧) تنها امامی است که پدر دو امام است.

۸) نام او از نام خدا مشتق شده است :

[المناقب ، ج ۲ ، ص ۱۷۵] .

۹) تنها امامی که ملقب به

امیرالمؤمنین و ابوتراب است.

(۱۰) پا بر دوش پیامبر (ص) گذاشت و بتها را از کعبه ساقط کرد.

(۱۱) تنها کسی است که کلید بهشت به دست اوست : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ إِنَّكَ قَسِيمُ النَّارِ وَالْجَنَّةِ [صحیفه الرضا ، ص ۵۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حَدَّثَنِي جَبْرِئِيلُ (ع) قَالَ سَمِعْتُ رَبَّ الْعَرْزِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى يَقُولُ كَلِمَةً لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حِصْنِي فَمَنْ قَالَهَا دَخَلَ حِصْنِي وَ مَنْ دَخَلَ حِصْنِي أَمِنَ مِنْ عَذَابِي [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۳۰۸] .

(۱۲) تنها کسی است که پیامبر (ص) درباره او فرمود : بِأَبِي الْوَحِيدِ الشَّهِيدِ [کتاب سلیم بن قیس ، ص ۵۶۹] .

(۱۳) امام صادق (ع) و ابونا افضل

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَنْتَ أَخِي وَ وَصِيِّي وَ وَارِثِي لَحْمِيكَ لَحْمِي وَ دَمِيكَ دَمِي وَ سَلْمُكَ سَلْمِي وَ حَرْبِيكَ حَرْبِي وَ الْإِيمَانُ مُخَالِطٌ لِحَمِّكَ وَ دَمِّكَ كَمَا خَالَطَ لَحْمِي وَ دَمِي [بحار الأنوار ، ج ۹۹ ، ص ۱۰۶] .

(۱۴) پیامبر (ص) فرمود : يا علي حربك حربي و سلمك سلمی و الايمان مخالط لحمك و دمك كما خالط لحمي و دمی

(۱۵) تنها کسی است که حلال زاده بودن انسان را می توان با محبت او شناخت.

(۱۶) تنها کسی است که در جنگ ها زره نپوشید.

(۱۷) تنها کسی است که دوست و دشمن او را ستایش کردند.

(۱۸) شب اول قبر ، تنها حضرت علی (ع) به سراغ مؤمن می آید.

(۱۹) ساقی کوثر در قیامت تنها حضرت علی (ع) است.

(۲۰) تنها کسی است که منزلش به منزل پیامبر (ص) راه داشت : سَدَّ الْأَبْوَابَ إِلَّا بَابَهُ [إقبال الأعمال ، ص ۲۹۶ (دعای ندبه)] .

(شجاعت)

(۲۱) تنها کسی است

که پیامبر (ص) فرمود :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَضَرْبِهِ عَلَى يَوْمِ الْخَنْدَقِ أَفْضَلُ مِنْ عِبَادَةِ الثَّقَلَيْنِ [إقبال الأعمال ، ص ۴۶۷] .

(۲۲) تنها کسی است که در ليله المبيت ايثارگري و فداکاری کرد : وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ [بقره/۲۰۷] .

(۲۳) تنها کسی است که پیامبر (ص) با او عقد اخوت بست :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ أَنْتَ أَخِي فِي الْآخِرَةِ [أمالی صدوق ، ص ۷۷] .

أنت أخي في الدنيا و الآخرة

(۲۴) تنها کسی است که حضورش از همه افراد در جبهه ها بیشتر بود.

(۲۵) امام صادق (ع) : إِنَّ عَلَى آيَةِ مُحَمَّدٍ

۴. صفات

معاويه گوید : اگر برای علی دو انبان طلا و نقره باشد ، طلا را انفاق می کند.

سَيَأْتِيهِ أَيُّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَعْرَابِيٌّ شَيْئًا فَمَا مَرَّ لَهُ بِأَلْفٍ فَقَالَ الْوَكِيلُ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ فَقَالَ : " كَلَاهُمَا عِنْدِي حَجْرَانِ فَمَا عَطِ الْأَعْرَابِيَّ أَنْفَعَهُمَا لَهُ " [المناقب ، ج ۲ ، ص ۱۱۸] .

(۲۶) انفاق انگشتر در حال نماز

(۲۷) چاه های فراوانی حفر کرد و برای مستمندان وقف نمود. هذه صدقه جاریه

(۳) عدالت :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : دَخَلْتُ بِلَادَكُمْ بِأَسْمَالِي هَيْدِهِ وَ رِحْلَتِي وَ رَاحِلَتِي هَا هِيَ فَإِنْ أَنَا خَرَجْتُ مِنْ بِلَادِكُمْ بِغَيْرِ مَا دَخَلْتُ فَإِنِّي مِنَ الْخَائِنِينَ [المناقب ، ج ۲ ، ص ۹۸] .

به امام مجتبی (ع) می فرماید :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَقْتُلَنَّ بِي إِلَّا قَاتِلِي انظُرُوا إِذَا أَنَا مِتُّ مِنْ ضَرْبَتِهِ هَذِهِ فَاضْرِبُوهُ ضَرْبَهُ بِضَرْبِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۴۷] .

وقتی اموال بیت المال را مساوی تقسیم می کند ، اعتراض می کنند. می فرماید : قَالَ أَمِيرُ

الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَوْ كَانَ الْمَالُ لِي لَسَوَّيْتُ بَيْنَهُمْ فَكَيْفَ وَإِنَّمَا الْمَالُ مَالُ اللَّهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۲۶] .

به طلحه و زبیر می گوید: از چراغ بیت المال نباید استفاده کرد چون کار شخصی دارید.

بعد گوید: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنِّي أُرِيدُكُمْ لِلَّهِ وَأَنْتُمْ تُرِيدُونَنِي لِأَنْفُسِكُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۳۶] .

تقسیم نان به رؤسای هفت قبیله

عبادت :

ابی درداء گوید: نیمه شب او را دیدم ، كَالْحَشْبَةِ الْمُلْقَاهِ [أمالی صدوق ، ص ۷۷] .

به فاطمه (س) گفتم علی (ع) از دنیا رفت. فرمود: از خوف خداوند غش نموده است.

رأفت و مهربانی :

بچه های کوفه می گفتند: کاش ما هم یتیم بودیم.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أُرِيدُ حَيَاتَهُ وَ يَرِيدُ قَتْلِي [روضه الواعظین ، ج ۱ ، ص ۱۳۲] .

به امام حسن می فرماید: به ابن ملجم رسیدگی کن.

مظلومیت :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا زِلْتُ مَظْلُومًا مُنْذُ قَبَضَ اللَّهُ نَبِيَّهُ (ص) إِلَى يَوْمِ النَّاسِ هَذَا [المناقب ، ج ۲ ، ص ۱۱۵] .

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَوَّلَ مَظْلُومٍ [بحار الأنوار ، ج ۹۸ ، ص ۲۳۷] .

درد دل با چاه کردن

ریسمان به گردن انداختن

۲۵ سال خانه نشین بودن

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): صَبْرْتُ وَ فِي الْعَيْنِ قَدِي وَ فِي الْحَلْقِ شَجَا أَرَى تُرَائِي نَهْبًا حَتَّى مَضَى الْأَوَّلُ لِسَبِيلِهِ فَأَذَلِّي بِهَا إِلَى فُلَانٍ بَعْدَهُ ثُمَّ تَمَثَّلَ بِقَوْلِ الْأَعَشَى [نهج البلاغه ، خطبه ۳] .

مدارک خطبه بی الف: [ابن ابی الحدید ، ج ۱۹ ، ص ۱۴۰ و بحار الأنوار ، ج ۴۱ ، ص ۳۰۴] .

مدارك خطبه بدون نقطه : [سفينه البحار ، ج ١ ، ص ٣٩٧ و

٣. فضائل امام مجتبی (ع)

الف _ جود و سخاوت :

١) کنیز امام مجتبی (ع) دسته گلی را هدیه کرد. حضرت (ع) او را در راه خدا آزاد نمود.

قَالَ أَنَسُ : حَيْثُ جَارِيَةٌ لِلْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ (ع) بِطَاقِهِ رِيحَانٍ فَقَالَ : " لَهَا أَنْتِ حُرَّةٌ لِرُجُوعِهِ إِلَيْهِ فَقُلْتُ لَهُ فِي ذَلِكَ فَقَالَ أَدَّبَنَا اللَّهُ تَعَالَى فَقَالَ " وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّهِ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا " (نساء-٨٦) وَ كَانَ أَحْسَنَ مِنْهَا إِعْتَاقُهَا " [المناقب ، ج ٤ ، ص ١٨] .

٢) شخصی خدمت امام (ع) رسید و گفت : دشمنی به من توجه کرده ، لَا يُوقِّرُ الشَّيْخَ الْكَبِيرَ وَ لَا يَرْحَمُ الطِّفْلَ الصَّغِيرَ وَ كَانَ مُتَّكِنًا فَاسْتَوَى جَالِسًا وَ قَالَ لَهُ : " مَنْ خَصِمُكَ حَتَّى أَنْتَصِفَ لَكَ مِنْهُ فَقَالَ لَهُ الْفَقْرُ فَأَطْرَقَ (ع) سَاعَهُ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى خَادِمِهِ وَ قَالَ لَهُ (حضرت (ع) به خادم گفتند :) أَحْضِرْ مَا عِنْدَكَ مِنْ مَوْجُودٍ فَأَحْضَرَ خَمْسَةَ آلَافٍ دِرْهَمٍ فَقَالَ ادْفَعَهَا إِلَيْهِ (وقتی به او دادند فرمودند : هرگاه این دشمن به تو رو آورد نزد ما بیا) ثُمَّ قَالَ لَهُ بِحَقِّ هَذِهِ الْأَقْسَامِ الَّتِي أَقْسَمْتَ بِهَا عَلَيَّ مَتَى أَتَاكَ خَصْمُكَ جَائِرًا إِلَّا مَا أَتَيْتَنِي مِنْهُ مُتَّظِلًّا [العددالقويه ، ص ٣٥٩] .

٣) حضرت (ع) غذا می خوردند. سگی هم نگاه می کرد. راوی گوید گفتم : أَلَا أَرُجُّمُ هَذَا الْكَلْبَ عَنْ طَعَامِكَ قَالَ : " دَعُهُ إِنِّي لَأَسْتَحْيِي مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يَكُونَ ذُو رُوحٍ يَنْظُرُ فِي وَجْهِهِ وَ أَنَا آكِلٌ ثُمَّ لَا أُطْعِمُهُ " [بحار الأنوار ، ج ٤٣ ، ص ٣٥٢] .

٤) غلامی از غلامان امام (ع) جنایتی

را مرتکب شد که موجب عقاب گشت. فَأَمَرَ بِهِ أَنْ يَضْرَبَ فَقَالَ يَا مَوْلَايَ وَ الْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ قَالَ خَلَوْا عَنْهُ فَقَالَ يَا مَوْلَايَ وَ الْعَافِينَ
عَنِ النَّاسِ قَالَ قَدْ عَفَوْتُ عَنْكَ قَالَ يَا مَوْلَايَ وَ اللَّهُ يَحِبُّ الْمُحْسِنِينَ قَالَ أَنْتَ حُرٌّ لِرُجُوعِهِ اللَّهُ وَ لَكَ ضِعْفُ مَا كُنْتُ أُعْطِيكَ]
کشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۳۱] .

(۵) مرد عربی آمد و سؤال نمود. حضرت (ع) فرمود هر چه در خزانه هست به او بدهید. تحقیق کردند ، دیدند ۲۰ هزار درهم
است. عرب گفت : يَا مَوْلَايَ أَلَا تَرَ كَتَبِي أَبُوْحٍ بِحَاجَتِي وَ أَنْشُرُ مِدْحَتِي [المناقب ، ج ۴ ، ص ۱۶] .

حضرت (ع) فرمود : جود و کرم ما قبل از سؤال است. خوف این داریم که آبروی او ریخته شود.

(۶) روزی ، عثمان در مسجد نشسته بود. شخصی وارد شد و سؤال کرد. ۵ درهم به او داد. چون او را کفایت نکرد ، گفت : به
مرد جواد مرا دلالت کن. عثمان ، امام حسن (ع) و امام حسین (ع) و عبدالله جعفر را معرفی کرد. به ترتیب ۵۰ ، ۴۹ و ۴۸ درهم
به او دادند. سائل مجدداً به عثمان برخورد کرد. جریان را گفت. عثمان گفت هیچ کس نمی تواند با این جوانمردان برابری
کند.

أُولَئِكَ فَطَمُوا الْعِلْمَ فَطَمًا وَ حَازُوا الْخَيْرَ وَ الْحِكْمَةَ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۳۵] .

(۷) ابن شهر آشوب گوید : مردی خدمت امام مجتبی (ع) آمد و اظهار فقر نمود. دستور داد مبلغ ۵۰ هزار دینار (۵۰۰ هزار
درهم) به او دادند. سائل ، حمالی را درخواست کرد که پول ها را حمل کند. حضرت (ع) پوستین

خود را به او دادند و فرمودند : عوض کرایه حمل به او بده.

أنه سأل الحسن بن علي (ع) رجل فأعطاه خمسين ألف درهم و خمس مائه دينار و قال ائت بحمال يحمل لك فأتى بحمال فأعطاه طيلسانه فقال هذا كراء الحمال و جاءه بعض الأعراب فقال أعطوه ما في الخزانة فوجد فيها عشرون ألف درهم فدفعها إلى الأعرابي فقال الأعرابي يا مولاي ألا تركنتي أبوح بحاجتي و أنشر مدحتي فأنشأ الحسن (ع) [المناقب ، ج ٤ ، ص ١٦] .

ب) قدرت امام (ع) :

بعضی از اصحاب از اذیت هایی که معاویه نسبت به امام (ع) کرده بود سخن می گفتند. امام (ع) فرمود : لَوْ دَعَوْتُ اللَّهَ تَعَالَى لَجَعَلُ الْعِرَاقَ شَامًا وَ الشَّامَ عِرَاقًا وَ جَعَلُ الْمَرْأَةَ رَجُلًا وَ الرَّجُلَ امْرَأَةً فَقَالَ الشَّامِيُّ وَ مَنْ يَقْمِدُ عَلَيَّ ذَلِكَ فَقَالَ (ع) انْهَضِي أَلَا تَسْتَحِينُ أَنْ تَقْعُدِي بَيْنَ لِرَجَالٍ فَوَجَدَ الرَّجُلُ نَفْسَهُ امْرَأَةً (بعد فرمود همسر تو مرد شده ، خداوند بچه ای به شما می دهد ، خنثی. بعد از مدتی توبه کردند و به حال ولی برگشتند.) ثُمَّ قَالَ وَ صَارَتْ عِيَالُكَ رَجُلًا وَ تُقَارِبُكَ وَ تَحْمِلُ عَنْهَا وَ تَلِدُ وَلَدًا خُنْثِي فَكَانَ كَمَا قَالَ (ع) ثُمَّ إِنَّهُمَا تَابَا وَ جَاءَا إِلَيْهِ فَدَعَا اللَّهَ تَعَالَى فَعَادَا إِلَى الْحَالِ الْأُولَى [المناقب ، ج ٤ ، ص ٨] .

١. امامت در حج

١. امامت و فلسفه حج

١) فلسفه حج : قَالَ الرَّضَا (ع) : إِنَّمَا أُمِرُوا بِالْحَجِّ لِعَلَّهُ الْوِفَادَةَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ طَلَبَ الزِّيَادَةَ وَ الْخُرُوجَ مِنْ كُلِّ مَا اقْتَرَفَ الْعَبْدُ تَائِبًا مِمَّا مَضَى مُسْتَأْنِفًا لِمَا يَسْتَقْبِلُ مَعَ مَا فِيهِ مِنْ إِخْرَاجِ الْأَمْوَالِ وَ تَعَبِ الْأَبْدَانِ وَ الْإِشْتِعَالِ

عَنِ الْأَهْلِ وَالْوَالِدِ وَحَظْرِ النَّفْسِ عَنِ اللَّذَاتِ شَاخِصًا فِي الْحَرِّ وَالْبُرْدِ ثَابِتًا عَلَى ذَلِكَ دَائِمًا مَعَ الْخُضُوعِ وَالِاسْتِكَانَةِ وَالتَّذَلُّلِ مَعَ مَا فِي ذَاتِكَ لِجَمِيعِ الْخَلْقِ مِنَ الْمَنَافِعِ لِجَمِيعِ مَنْ فِي شَرْقِ الْأَرْضِ وَغَرْبِهَا وَمَنْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ مِمَّنْ يُحْيِي وَمِمَّنْ لَمْ يُحْيِ مِنْ بَيْنِ تَاجِرٍ وَجَالِبٍ وَبَائِعٍ وَمُشْتَرٍ وَكَاسِبٍ وَمُسَيِّكِينَ وَمُكَارٍ وَفَقِيرٍ وَقَضَاءِ حَوَائِجِ أَهْلِ الْأَطْرَافِ فِي الْمَوَاضِعِ الْمُمْكِنِ لَهُمُ الْجَمَاعَ فِيهِ مَعَ مَا فِيهِ مِنَ التَّفَقُّهِ وَنَقَلَ أَخْبَارَ الْأَيْمَةِ (ع) إِلَى كُلِّ صُغْعٍ وَنَاحِيَةٍ [علل الشرائع، ج ١، ص ٢٧٣].

(٢) أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ الْإِمَامَ ثُمَّ كَانَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ثُمَّ الْحَسَنُ ثُمَّ الْحُسَيْنُ ثُمَّ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ ثُمَّ مُحَمَّدٌ بْنُ عَلِيٍّ (ع) ثُمَّ هُوَ (منم) [كافي، ج ٤، ص ٤٦٦].

(٣) لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ [بلد/٢-١].

(٤) حَجَّ وَسِيلَهُ قِيَامًا: جَعَلَ اللَّهُ الْكُعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ [مائده/٩٧].

(٥) امام المسلمين حتى اگر از بیت المال هم که شده باید مردم را به حج بفرستد تا با شکوه انجام شود.

(٦) امام صادق (ع) می فرمود: "اگر می توانی نان و نمک بخوری و پول خود را برای حج ذخیره کنی، چنین کن." [وافی]،

٢. حضرت ابراهیم (ع)

(١) إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَكَانَ خَانَهُ مَرْدَمَ [آل عمران/٩٦].

(٢) إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا مَرْدَمَ [بقره/١٢٤].

(٣) وَعَهَدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ

وَ الرَّكْعِ الشُّجُودِ [بقره/ ۱۲۵] .

(۴) وَ اتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّينَ [بقره/ ۱۲۵] .

(۵) طواف باید بین کعبه و مقام ابراهیم که امام بود ، باشد.

۳. حضرت علی (ع)

۱. کعبه زادگاه حضرت

کعبه با آن همه اهمیتی که دارد زادگاه امام است چون امام ارکان البلاد است.

۲. اعلام براءت از مشرکین

آیات اول سوره توبه نازل شد و توسط امیرالمؤمنین (ع) اعلام براءت از مشرکین انجام شد.

باید دانست که اعلام براءت از مشرکین :

اعلام موجودیت مسلمین ، اعلام سازش ناپذیری مسلمین ، اعلام اقتدار مسلمین است ، اعلام مواضع مسلمین است ، پس کسی که این پیام را می خواند باید حساب شده باشد.

رسول خدا (ص) آیات براءت را اول به ابوبکر داد تا به مکه رفته و در عید قربان قرائت کند اما پس از اعزام ابوبکر جبرئیل نازل شد و دستور آمد که این مأموریت را یا خودت یا مردی از خودت انجام دهد

علی (علیه السلام) خودش را به ابوبکر رساند. آیات را گرفت و در روز عید قربان در کنار جمره عقبه مستقر شد و فرمود : انا رسول رسول الله الیکم سپس آیات براءت را خواند و قطعنامه ای در چهار بند اعلام کرد :

(۱) از امسال ورود مشرکین به خانه خدا ممنوع.

(۲) طواف عربان ممنوع.

(۳) وارد بهشت نمی شود مگر مؤمن.

(۴) عهدها و پیمان ها پایان یافته اعلام می شود.

علامه طباطبایی درالمیزان میگوید این ماجرا را بلاذری ، ترمذی ، واقدی ، شعبی ، ثعلبی ، واحدی ، قرطبی ، قشیری ، سمعانی ، احمد حنبل ، محمد بن اسحاق ، اعمش ، ابوهریره ، انس ، ابورافع ، ابن عباس و... نقل کرده اند

نقل شده ابوبکر ناراحت شده خدمت رسول خدا رسید و علت را پرسید. حضرت فرمود: لَا وَ لَكِنَّ الْأَمِينَ جَبْرَائِيلَ (ع) هَبَطَ إِلَيَّ عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِأَنَّهُ لَا يُوَدِّي عَنْكَ إِلَّا أَنْتَ أَوْ رَجُلٌ مِنْكَ وَ عَلِيٌّ مِنِّي وَ لَا يُوَدِّي عَنِّي إِلَّا عَلِيٌّ [إرشاد مفید، ج ۱، ص ۶۵].

۳. غدیر خم مکمل حج است

نصب امام در مسیر حج (غدیر خم)

۴. حج محل تبلیغ امامت

جابر بن عبدالله انصاری و ابوذر غفاری و... در ایام حج شرکت کرده از هر فرصتی استفاده می نمودند و حدیث غدیر خم را نقل می کردند.

۴. امام حسن (ع)

امام سجاد (ع) بارها پیاده و امام حسن (ع) بیست مرتبه پیاده به حج رفتند.

۵. امام حسین (ع)

۱) قبل از سال ۶۱ سه سال امامعلیه السلام در مراسم حج شرکت می کرد و صحابه و تابعین را دعوت کرده و می فرمود: سخنان مرا بنویسید و به اهل بلاد خود برسانید.

۲) با وضعیت بسیار حساس و در موقعیت بسیار حساسی شهر مکه را ترک کرد به طوری که مهمترین خبر حج آن سال، این خبر بود.

۶. امام سجاد (ع)

عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: "حَجَّ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) مَاشِيًا فَسَارَ عِشْرِينَ يَوْمًا مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ" [إرشاد مفید، ج ۲، ص ۱۴۴].

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): أَيُّهَا النَّاسُ أَنَا ابْنُ مَكَّةَ وَ مِنِّي أَنَا ابْنُ زَمْرَمَ وَ الصَّفَا [بحار الأنوار، ج ۴۵، ص ۱۳۷].

امام سجاد (ع) در هر شبانه روز ماه رمضان بعد از هر نماز از خداوند توفیق حج طلب می کند و گاهی در یک دعا چند مرتبه.

امام باقر (ع)

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّمَا أُمِرَ النَّاسُ أَنْ يَأْتُوا هَذِهِ الْأَجْرَارَ فَيَطُوفُوا بِهَا ثُمَّ يَأْتُونَا فَيَخْبِرُونَا بِوَلَايَتِهِمْ وَيَعْرِضُوا عَلَيْنَا نَصْرَهُمْ [كافي ، ج ۴ ، ص ۵۴۹] .

امام باقر (ع) وصیت می کند که ده سال در سرزمین منی برای او عزاداری کنند و جنایات حکومت ظالم را که بر اهلیت وارد کرده اند ، بگویند.

۸. امام زمان (عج)

۱) امام زمان (ع) هر سال در مراسم حج حضور دارند.

آری در عرفاتی که امام نباشد معرفتی نیست در مشعری که امام نباشد شعوری نیست.

اگر در منی امام نباشد رمی نیست شیطان ها قد علم کرده ایستاده اند.

اگر در کنار زمزم امام نباشد آبی نیست بلکه سراب است.

همانطور که حیات هر زنده ای وابسته به آب است مِ الْمَاءِ كُلِّ شَيْءٍ حَيٍّ [انبیاء/ ۳۰] .

حیات معنوی هر انسان از رهبران آسمانی است. دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ [انفال/ ۲۴] .

[کمال الدین ، ج ۲ ، ص ۳۹۰] .

۲) علمای ما بیش از هر جا در مراسم حج به دنبال گمشده خود یعنی امام زمان (ع) می رفته اند. علی بن مهزیار اهوازی حدود بیست مرتبه به عشق دیدار امام عصر به حج رفت تا اینکه در مرتبه آخر به او مژده داده شد که امسال خدمت حضرت مشرف خواهی شد. سراسیمه با اولین کاروان حرکت کرد و خود را از راه عتبات به مکه رساند. روزی پس از طواف شخصی را دید که او را با نام صدا میزند خلاصه قرار گذاشتند در فلان جا در خدمت امام رسیدند...

در روایت آمده : امام زمان (ع) به اذن خدا حرکتش را از مکه شروع می کند در حالی که تمام مردم جهان صدایش

را می شنوند و تصویرش را می بینند به خانه کعبه تکیه زده می گوید: بَقِيْتُ اللّٰهَ خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِيْنَ [هود/۸۶].

و مردم را دعوت میکند. اولین گروهی که با آن حضرت بیعت می کنند ۳۱۳ نفر هستند حضرت در مکه می ماند تا تعداد یارانش به ده هزار نفر می رسد. از آنجا به سمت مدینه حرکت می کند. [کمال الدین، ج ۱، ص ۳۳۰].

۱. امانت و خیانت

۱. مفهوم امانت

مفهوم امانت شامل تمام شئون زندگی اجتماعی، سیاسی، و اخلاقی را شامل می گردد. [نمونه، ج ۷، ص ۱۳۶].

۲. ابعاد امانت

ولایت الهی.

عقل.

اختیار آزادی.

استعدادهای انسان [نمونه، ج ۱۷، ص ۴۵۳].

۳. اهمیت امانت

۱. ادای امانت

حضرت علی (ع) یکی از علل پیروزی لشگریان معاویه را ادای امانت آنها می داند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنِّي وَاللَّهِ لَأُظُنُّ أَنَّ هَوْلَاءِ الْقَوْمِ سَيَدَالُونَ مِنْكُمْ بِاجْتِمَاعِهِمْ عَلَيَّ بِإِطْلِهِمْ وَتَفَرُّقِكُمْ عَنِّي حَقِّكُمْ وَبِمَعْصِيَتِكُمْ إِمَامَكُمْ فِي الْحَقِّ وَطَاعَتِهِمْ إِمَامَهُمْ فِي الْبَاطِلِ وَبِأَدَائِهِمُ الْأَمَانَةَ إِلَيَّ صَاحِبِهِمْ [نهج البلاغه، خطبه ۲۵].

و بر عکس از علل شکست لشگریان خود را خیانت مطرح می کند: وَ خِيَانَتِكُمْ [نهج البلاغه، خطبه ۲۵].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): فَبَادِرُوا بِأَدَاءِ الْأَمَانَةِ فَإِنَّ مَنْ أَوْثَمَنَ عَلَيَّ أَمَانَتِهِ وَكَلَّ بِهِ إِبْلِيسُ مَائَةَ شَيْطَانٍ مِنْ مَرَدِهِ أَعْوَانِهِ

لِيُضِلُّوهُ وَ يُوَسِّوْا إِلَيْهِ حَتَّى يَهْلِكُوهُ إِلَّا مَنْ عَصَمَهُ اللَّهُ [أمالی صدوق، ص ۲۹۵].

به امانت دار امید وار باش.

قال رسول الله (ص): إذا رأيت من أخيك ثلاث خصال فارجه الحياء و الامانه والصدق

و اذا لم ترها فلا ترجمه [نهج الفصاحه ، ج ۳۹ ، ص ۲۰۵] .

دستور قرآن :

فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُوتِيَ أَمَانَتَهُ وَ لِيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ [بقره/۲۸۳] .

تنظیم اسناد ، گروی گرفتن ، پرداخت و تحویل امانت به موقع خود.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلَى الْيَدِ مَا أَخَذَتْ حَتَّى تُؤَدِّيَهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۷ ، ص ۸۸] .

من اخذ اموال الناس يريد اداها ادى الله عنه و من اخذها يريد اتلافها و اتلفه الله [نهج الفصاحه ، ح ۲۹۷۹] .

دعاى امام (ع) :

زيد بن صائغ : به امام صادق (ع) عرض كردم دعا كن در حق ما :

عَنْ زَيْدِ الصَّائِغِ قَالَ

: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) اذْعُ اللَّهُ لَنَا فَقَالَ : "اللَّهُمَّ ارْزُقْهُمْ صِدْقَ الْحَدِيثِ وَ أَدَاءَ الْأَمَانَةِ وَ الْمُحَافَظَةَ عَلَى الصَّلَوَاتِ . اللَّهُمَّ إِنَّهُمْ أَحَقُّ خَلْقِكَ أَنْ تَفْعَلَهُ بِهِمُ اللَّهُمَّ وَ افْعَلْهُ بِهِمْ [كافي ، ج ۲ ، ص ۵۸۰] .

وصیت حضرت علی (ع) به کمیل : " ای کمیل! به احدی رخصت ترک اداء امانت نمی دهیم. چنانچه کسی چنین اجازه ای را نقل نمود ، باطل است و گناهکار و جایگاهش آتش. سوگندیاد می کنم که شنیدیم از رسول خدا (ص) اندکی پیش از رحلتش که سه بار فرمود :

يا أبا الحسن! أَدِّ الْأَمَانَةَ إِلَى الْبِرِّ وَ الْفَاجِرِ فِيمَا قَلَّ وَ جَلَّ حَتَّى فِي الْخَيْطِ وَ الْمَخِيْطِ [بشاره المصطفى ، ص ۲۹] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : ثَلَاثٌ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِأَحَدٍ فِيهِنَّ رُخْصَةً :

أَدَاءَ الْأَمَانَةِ إِلَى الْبِرِّ وَ الْفَاجِرِ وَ الْوَفَاءَ بِالْعَهْدِ لِلْبِرِّ وَ الْفَاجِرِ وَ بُرِّ الْوَالِدَيْنِ بَرِّينَ كَانَا أَوْ فَاجِرِينَ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۶۲] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ اللَّهُ لَمْ يَبْعَثْ نَبِيًّا قَطُّ إِلَّا بِصَدَقِ الْحَدِيثِ وَ أَدَاءِ الْأَمَانَةِ فَإِنَّ الْأَمَانَةَ مَوَاهِ إِلَى الْبِرِّ وَ الْفَاجِرِ [مشكاة الأنوار ، ص ۴۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَوْجَبَ عَلَيْكُمْ حُبَّنَا وَ مَوَالَاتَنَا وَ فَرَضَ عَلَيْكُمْ طَاعَتَنَا أَلَا فَمَنْ كَانَ مِنَّا فَلْيَقْتَدِ بِنَا فَإِنَّ مِنْ شَأْنِنَا الْوَرَعَ وَ الْجَهْدَ وَ أَدَاءَ الْأَمَانَةِ إِلَى الْبِرِّ وَ الْفَاجِرِ [اختصاص مفيد ، ص ۲۴۱] .

امانت داری پیامبر (ص) :

در جریان فتح مکه پیامبر (ص) کلیددار کعبه را خواست و از او مطالبه کلید نمود. عباس عموی پیامبر (ص) تقاضا کرد که

پس

از شکستن بتها کلید به او داده شود. پیامبر (ص) پس از تطهیر خانه کعبه از بتها کلید را به کلیددار کعبه داد، درحالی که این آیه را تلاوت می فرمود: إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا [نساء/ ۵۸].

[نمونه ، ج ۳ ، ص ۴۲۹] .

امانت داری زمینه ساز پذیرش ادعای نبوت بود. (محمد امین) .

اولین سفارش و وصیت پیامبر (ص) به حضرت علی (ع) در ليله المبيت (اداء امانت ماموریت صبح زود حضرت علی (ع)) :

فَإِذَا أَصْبَحْتَ فَاعْدُ فِي أَدَاءِ أَمَانَتِي [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۳ ، ص ۲۶۳] .

سفارش به اداء امانت در کلام علی (ع) : (نماز ، زکات ، اداء امانت)

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) :

۱. تَعَاهَدُوا أَمْرَ الصَّلَاةِ

۲. ثُمَّ إِنَّ الزَّكَاةَ جُعِلَتْ مَعَ الصَّلَاةِ قُرْبَانًا لِأَهْلِ الْإِسْلَامِ

۳. ثُمَّ أَدَاءُ الْأَمَانَةِ فَقَدْ حَابَ مَنْ لَيْسَ مِنْ أَهْلِهَا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۹] .

ادای امانت بدون قید و شرط :

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اَعْلَمُ أَنَّ ضَارِبَ عَلِيٍّ (ع) بِالسَّيْفِ وَقَاتِلُهُ لَوْ ائْتَمَنَنِي وَاسْتَنْصَحَنِي وَاسْتَشَارَنِي ثُمَّ قَبِلْتُ ذَلِكَ مِنْهُ لَأَدَيْتُ إِلَيْهِ الْأَمَانَةَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۳۳] .

داستان عبد الرحمن بن سیابه کوفی :

عبد الرحمن : چون پدرم از دنیا رفت یکی از دوستانش به در خانه ما آمده تسلیمت گفت.

او گفت : آیا پدرت چیزی به جای گذارده؟ گفتم : نه.

کیسه ای که حاوی ۱۰۰۰ درهم بود به من داد و گفت : حفظش کن و از در آمدش استفاده نما. با خوشحالی وارد خانه شده و به مادرم اطلاع دادم.

مادرم به سراغ یکی

از دوستان پدرم رفت واجناسی را برای من خرید.

من در مغازه مشغول کار شدم.

خداوند خیر کثیری در آن برای ما قرار داد.

هنگام حج رسید ، هوس حج کردم. موضوع را به مادرم گفتم.

مادرم : پس پولهای فلانی را به او رد کنی.

به اتفاق مادرم نزد او رفتم و پولها را به او برگرداندم.

گفت : اگر کم است بیشتر بدهم. گفتم : نه ، می خواهم به سفر حج بروم...

... پس از انجام مناسک حج به مدینه برگشتم و در مجلس امام صادق (ع) حضور یافتم و در اواخر مجلس نشستم. مردم سوال می کردند و پاسخ می شنیدند.

پس از اینکه مجلس کمی خلوت شد ، امام (ع) به من اشاره کرد و من نزد او رفتم. فرمود : " حاجتی داری ". گفتم : من عبد الرحمن بن سیابه هستم.

فرمود : مَا فَعَلَ أَبُوكَ؟ [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۳۴] .

پدرت چه شد؟

گفتم : از دنیا رفت. امام طلب آموزش نمود برای او آنگاه ، فرمود : " آیا چیزی به جای گذاشت ".

گفتم : خیر. فرمود : " پس از کجا حج انجام دادی ".

داستان را برای او نقل کردم

نگذاشت داستان را تمام کنم ، فرمود : " آن هزار درهم را چه کردی؟ ".

... گفتم : به صاحبش برگرداندم.

فرمود : قَدْ أَحْسَنْتَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۳۴] .

آنگاه امام فرمود : " آیا نمی خواهی تو را نصیحتی سفارش بکنم ".

عرض کردم : البته (فدایت کردم)

فرمود : عَلَيْكَ بِصِدْقِ الْحَدِيثِ وَ أَدَاءِ الْأَمَانَةِ تَشْرِكُ النَّاسَ فِي أَمْوَالِهِمْ هَكَذَا

وَ جَمَعَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ [كافي ، ج ٥ ، ص ١٣٤] .

عبد الرحمن می گوید : این مطلب را از امام صادق (ع) به خاطر سپردم ، تا اینک هفز کیئت

ثَلَاثِمِائِهِ أَلْفٍ دِرْهَمٍ. [کافی، ج ۵، ص ۱۳۴].

کار به جایی رسید که ۳۰۰ هزار درهم زکات دادم. [کافی، ج ۵، ص ۶۳۴]. اداء امانت از آداب معاشرت بین المللی اسلام و از حقوق بین المللی اسلام است.

عَنْ مَعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ قَالَ: قُلْتُ لَهُ: (إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع)) كَيْفَ يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَضِيعَ فِيمَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا وَبَيْنَ حُلَطَائِنَا مِنَ النَّاسِ مِمَّنْ لَيْسُوا عَلَى أَمْرِنَا؟ قَالَ: "تَنْظُرُونَ إِلَى أَيْمَتِكُمُ الَّذِينَ تَقْتَدُونَ بِهِمْ فَتَضِيعُونَ مَا يَضِيعُونَ فَوَاللَّهِ إِنَّهُمْ لَيَعُودُونَ مَرَضَاهُمْ وَ يَشْهَدُونَ جَنَائِزَهُمْ وَ يَقِيمُونَ الشَّهَادَةَ لَهُمْ وَ عَلَيْهِمْ وَ يُوَدُّونَ الْأَمَانَةَ إِلَيْهِمْ" [کافی، ج ۲، ص ۶۳۶].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ يَأْمُرُ بِأَدَاءِ الْخَيْطِ وَ الْمَخِيطِ [کافی، ج ۲، ص ۶۳۶].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ أَدَاءَ الْأَمَانَةَ الْمَكَافَأَهُ عَلَى الصَّنِيعَةِ لِأَنَّهَا كَالْوَدِيعَةِ عِنْدَكَ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۲۷۵].

عن محمد بن علی حلبی: مردی از بنی مروان ۱۰۰۰ دینار پیش من امانت گذاشت، پول گم شد و من نفهمیدم با آن چه کردم.

آمدم خدمت امام صادق (ع) قضیه را بیان کردم و

وَ قُلْتُ أَنْتَ أَحَقُّ بِهَا فَقَالَ: لَا إِنَّ أَبِي (ع) كَانَ يَقُولُ إِنَّمَا نَحْنُ فِيهِمْ بِمَنْزِلِهِ هُدْنِهِ نُودَى أَمَانَاتِهِمْ وَ نَزُدُّ ضَالَّتَهُمْ وَ نُقِيمُ الشَّهَادَةَ لَهُمْ وَ عَلَيْهِمْ فَإِذَا تَفَرَّقَتِ الْأَهْوَاءُ لَمْ يَسْعَ أَحَدُ الْمَقَامِ [تهذیب الأحکام، ج ۶، ص ۳۵۰].

از یاران امام صادق (ع): زنی از بستگان نزدیک ما خدمت امام صادق آمد و به من گفت

: از حضرت پیرس که پسری داشتم فوت کرد مالی داشت در دست برادرم او مال فرزندم را تلف کرد.

اکنون برادرم مالی را امانت پیش من گذاشته است ، آیا می توانم به اندازه آن چیزی که او از مال فرزندم از بین برده است ، بردارم.

سوال رابه امام گفتم.

فرمود : خیر.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَدُّ الْأَمَانَةَ إِلَى مَنْ ائْتَمَّنَكَ وَ لَا تَخُنْ مَنْ خَانَكَ [إستهصار ، ج ۳ ، ص ۵۲] .

قَالَ الشَّيْخُ أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الطُّوسِيَّ رَحِمَهُ اللَّهُ : فَالْوَجْهُ فِي هَذَيْنِ الْخَبْرَيْنِ ضَرْبٌ مِنَ الْكِرَاهِيَةِ لِأَنَّ مَنْ جَحَدَ مَالَ غَيْرِهِ ثُمَّ أَوْدَعَهُ بَعِيدَ ذَلِكَ شَيْئًا بَقَدْرٍ ذَلِكَ كَرِهَ أَنْ يَأْخُذَ مَكَانَ مَالِهِ وَ لَيْسَ ذَلِكَ بِمَحْظُورٍ وَ إِنَّمَا يَكُونُ مُبَاحًا لَهُ أَخْذُهُ إِذَا ظَفَرَ بِمَالِ غَيْرِهِ لَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَكُونَ وَدِيْعَةً عِنْدَهُ وَ إِنَّمَا قُلْنَا لَيْسَ بِمَحْظُورٍ لِمَا رَوَاهُ [إستهصار ، ج ۳ ، ص ۵۳] .

مردی از پیامبر سوال نمود که : از فلان شخص یک دینار می خواهم و او نزد من امانتی دارد آیا می توانم از امانتش طلبم را وصول کنم؟ پیامبر فرمود :

أَدُّ الْأَمَانَةَ إِلَى مَنْ ائْتَمَّنَكَ وَ لَا تَخُنْ مَنْ خَانَكَ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۴ ، ص ۱۱] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ ائْتَمَّنَ عَلَى أَمَانَةٍ فَأَدَّاهَا فَقَدْ حَلَّ أَلْفَ عُقْدَةٍ مِنْ عُنُقِهِ مِنْ عُقْدِ النَّارِ [اختصاص ، ص ۲۴۲] .

۲. امر به رعایت امانت ونهی از خیانت

۱. امر به رعایت امانت :

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا [نساء/ ۵۸] .

فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ [بقره/ ۲۸۳] .

۲. رعایت امانت از صفات مومنان :

قد افلح المومنون...

وَ الَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ [مومنون/ ۸] .

۳. رعایت امانت از صفات نماز گزاران :

ان الانسان خلق هلوعا.... الا المصلين...

وَ الَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ [معارج/ ۳۲] .

۴. ضرورت سپردن امانت به اهلش :

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا [نساء/ ۵۸] .

۵. انبياء الهی امین مردم هستند :

الف : أَنْ أَدُّوا إِلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ [دخان/ ۱۷] .

ب : إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ [شعراء/ ۱۰۷-۱۰۶] .

ج : إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ [شعراء/ ۱۲۵-۱۲۴] .

د : إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ [شعراء/ ۱۴۳-۱۴۲] .

ه : إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ [شعراء/ ۱۶۲-۱۶۱] .

ز : إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ [شعراء/ ۱۷۸-۱۷۷] .

۶. ظرفیت مختلف انسان ها (اهل کتاب) درباره رعایت امانت و عدم آن :

وَ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِقِنطَارٍ يُودِّهِ إِلَيْكَ وَ مِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِدِينَارٍ لَا يُودِّهِ إِلَيْكَ [آل عمران/ ۷۵] .

۷. نهی از خیانت :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَ الرَّسُولَ وَ تَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ [انفال/ ۲۷] .

۸. آگاهی خداوند از خیانت های چشم :

يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَ مَا تُخْفِي الصُّدُورُ [غافر/ ۱۹] .

۹. نقشه خائنین به جایی نمی رسد :

وَ أَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِنِينَ [يوسف / ۵۲] .

۱۰. خیانت کار

نزد خداوند محبوب نیست :

إِنَّ اللَّهَ لَا يَجِبُ الْخَائِنِينَ [انفال/ ۵۸] .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَجِبُ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ [حج/ ۳۸] .

امانت و عدالت دو قانون مهم اسلام :

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ [نساء/ ۵۸] . [نمونه ، ج ۳ ، ص ۴۳۰] .

نامه حضرت علی (ع) به معاویه :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَلَكِنَّ اللَّهَ تَعَالَىٰ أَخَذَ عَلَى الْعُلَمَاءِ أَنْ يُوُوا الْأَمَانَةَ وَأَنْ يَنْصَحُوا الْغَوَىٰ وَالرَّشِيدَ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۶ ، ص ۱۳۳] .

در حقیقت مالک اصلی خداست. که این امانت دست ماست. یا (چند روزی)

بازی کردن با امانت دیگران و آزار آنها از علائم نزدیکی قیامت.

ثلايه اذا رايتهن فعند ذلك تقوم الساعة...

و ان يتموس الرجل بالامانه تمرس البعير بالشجره [نهج الفصاحه ، حدیث ، ۱۲۱۸] .

۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَفْضَلُ الْإِيمَانِ الْأَمَانَةُ [غرر الحكم ، ص ۲۵۱] .

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا أَمَانَةَ لَهُ [النوادر راوندی ، ص ۵] .

۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ لَا إِيمَانَ لَهُ لَا أَمَانَةَ لَهُ [غرر الحكم ، ص ۸۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَنْظُرُوا إِلَى طُولِ رُكُوعِ الرَّجُلِ وَ سُجُودِهِ فَإِنَّ ذَلِكَ شَيْءٌ اِعْتَادَهُ فَلَوْ تَرَكَهُ اسْتَوْحَشَ لِذَلِكَ وَ لَكِنْ اَنْظُرُوا إِلَى صِدْقِ حَدِيثِهِ وَ اَدَاءِ اَمَانَتِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۰۵] .

توصیه به اینکه امانت قبول نکنید به خاطر اهمیت امانت :

اوصیک... و لا تقبض امانه.... [نهج الفصاحه ، حدیث ۹۷۲] .

قَالَ

أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : و اعلموا أن المسلوب من سلب دينه و أمانته [وقعه صفين ، ص ۲۱۱] .

۱. وَ الَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَتِهِمْ وَ عَهْدِهِمْ رَاعُونَ [مومنون/ ۸] .

۲. إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَ أشفقن منها وَ حملها الإنسان إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا [احزاب/ ۷۲] .

۷. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أربع إذا كن فيك فلا- عليك ما فاتك من الدنيا حفظ أمانه و صدق حديث و حسن خليقه و عفه طعمه [معدن الجواهر ، ص ۳۹] .

صدق الحديث و حفظ الامانه.... و حسن الخلق و عفه مطعم

(امام باقر از قول ابوذر)

۸. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حَافَتَا الصِّرَاطِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّحِمُ وَ الْأَمَانَةُ فَإِذَا مَرَّ الْوَصُولُ لِلرَّحِمِ الْمُودَى لِلْأَمَانَةِ نَفَذَ إِلَى الْجَنَّةِ وَ إِذَا مَرَّ الْخَائِنُ لِلْأَمَانَةِ الْقَطُوعُ لِلرَّحِمِ لَمْ يَنْفَعُهُ مَعَهُمَا عَمَلٌ وَ تَكْفَأُ بِهِ الصِّرَاطُ فِي النَّارِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۵۲] .

۶. إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَ أشفقن منها وَ حملها الإنسان إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا [احزاب/ ۷۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ثُمَّ يَوْضَعُ عَلَيْهَا (جهنم) صِرَاطٌ أَدَقُّ مِنَ الشَّعْرِ وَ أَحَدٌ مِنَ السَّيْفِ عَلَيْهِ ثَلَاثُ قَنَاطِرٍ الْأُولَى عَلَيْهَا الْأَمَانَةُ وَ الرَّحْمَةُ وَ الثَّانِيَةُ عَلَيْهَا الصَّلَاةُ وَ الثَّلَاثَةُ عَلَيْهَا رَبُّ الْعَالَمِينَ [كافي ، ج ۸ ، ص ۳۱۲] .

امام (ع) فرمود : " پل صراطی که از شمشیر تیزتر است امانت داری و نماز و... است "

عن حسين بن بشار : نامه ای نوشتم به امام باقر (ع) و از او در مورد ازدواج سوال کردم. مرقوم فرمودند : مَنْ خَطَبَ إِلَيْكُمْ فَرَضِيْتُمْ

دِينَهُ وَ أَمَانَتَهُ فَزَوْجُوهُ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَ فَسَادٌ كَبِيرٌ [كافي ، ج ۵ ، ص ۳۴۷] .

وَ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِقِنطَارٍ يُودِّهِ إِلَيْكَ وَ مِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِدِينَارٍ لَا يُودِّهِ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَائِمًا [آل عمران / ۷۵] .

۳. امانت در اجتماع

قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ [قصص / ۲۶] .

بيت المال امانت است.

حضرت علی (ع) داشت بيت المال را ما بين مسلمين تقسيم می کرد ، پيرمردی آمد و گفت : يا امير المومنين (ع) : همان طوری که می بینی من پيرمرد و سالخورده ام و وَاَنَا مُكَاتَبٌ

بدهکارم ، از اين مال به من بده.

علی (ع) : وَ اللَّهُ مَا هُوَ بِكَدِّ يَدِي وَ لَا تُرَاثِي مِنَ الْوَالِدِ وَ لَكِنَّهَا أَمَانَةٌ أُودِعْتُهَا فَأَنَا أُودِيهَا إِلَى أَهْلِهَا

رَحِمَ اللَّهُ مَنْ أَعَانَ شَيْخًا مُثَقَّلًا فَجَعَلَ النَّاسَ يَعْطُونَهُ

آنگاه حضرت فرمود :

وَ لَكِنْ اجْلِسْ آنگاه پيرمرد نشست در حالی که مردم در اطراف امير مومنان بودند ، حضرت نگاهي به آنها انداخت و فرمود :

رَحِمَ اللَّهُ مَنْ أَعَانَ شَيْخًا مُثَقَّلًا فَجَعَلَ النَّاسَ يَعْطُونَهُ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۳۱۰] .

حقایق : امانتی است بر دوش دانشمندان که نباید آنرا کتمان کنند.

فرزندان : در تعليم و تربیت آنها نباید کوتاهی کرد.

وجود خود انسان : خود انسان و نیروهائی که خدا به او داده است امانت است.

— اعضاء انسان ، جوانی ، عمر و ...

— نعمت های الهی [نمونه ، ج ۳ ، ص ۴۳۲] .

— پای بند بودن به تعهدات و حفظ و ادای امانات از مهم ترین پایه های نظام اجتماعی بشر است.

— و بدون

آن ایجاد هرج و مرج می شود.

و به همین دلیل حتی افرادی که اعتقادی الهی ندارند خود را موظف به ادای امانت می دانند. [نمونه، ج ۱۴، ص ۲۰۰].

۴. امانت داری شیعیان از نگاه اهل بیت

قَالَ الصَّادِقُ (ع) (سفارش به شیعیان): فَإِنَّ الرَّجُلَ مِنْكُمْ إِذَا وَرَعَ فِي دِينِهِ وَ صَدَقَ الْحَدِيثَ وَ أَدَّى الْأَمَانَةَ وَ حَسَنَ خُلُقَهُ مَعَ النَّاسِ قِيلَ هَذَا جَعْفَرِي فَيُسِيرُنِي ذَلِكَ وَ يَدْخُلُ عَلَيَّ مِنْهُ الشُّرُورُ وَ قِيلَ هَذَا أَدَبُ جَعْفَرٍ وَ إِذَا كَانَ عَلَيَّ غَيْرَ ذَلِكَ دَخَلَ عَلَيَّ بَلَاؤُهُ وَ عَارُهُ وَ قِيلَ هَذَا أَدَبُ جَعْفَرٍ [كافي، ج ۲، ص ۶۳۶].

شیعیان باید امانت دارترین مردم باشند.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): فَمَوَّ اللَّهُ لِحَدِيثِي أَبِي (ع) أَنْ الرَّجُلَ كَانَ يَكُونُ فِي الْقَبِيلَةِ مِنْ شَيْعَةِ عَلِيٍّ (ع) فَيَكُونُ زَيْنَهَا آدَاهُمْ لِلْأَمَانَةِ وَ أَقْضَاهُمْ لِلْحَقِّقِ وَ أَصْدَقَهُمْ لِلْحَدِيثِ إِلَيْهِ وَ صَابِيَاهُمْ وَ وَدَائِعُهُمْ تُسْأَلُ الْعَشِيرَةُ عَنْهُ فَتَقُولُ مَنْ مِثْلُ فُلَانٍ إِنَّهُ لَأَدَانَا لِلْأَمَانَةِ وَ أَصْدَقُنَا لِلْحَدِيثِ [كافي، ج ۲، ص ۶۳۶].

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): يَا جَابِرُ! أَيْكْتَفِي مَنْ انْتَحَلَ التَّشْيِعَ أَنْ يَقُولَ بِحُبِّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَوَاللَّهِ مَا شَيْعَتْنَا إِلَّا مَنْ اتَّقَى اللَّهَ وَ أَطَاعَهُ وَ مَا كَانُوا يَعْرِفُونَ يَا جَابِرُ إِلَّا بِالتَّوَاضُعِ وَ التَّخْشَعِ وَ الْأَمَانَةِ وَ كَثْرَةِ ذِكْرِ اللَّهِ وَ الصَّوْمِ وَ الصَّلَاةِ وَ الْبِرِّ بِالْوَالِدِينَ وَ التَّعَاهُدِ لِلْجِيرَانِ مِنَ الْفُقَرَاءِ وَ أَهْلِ الْمَسْكِنَةِ وَ الْعَارِمِينَ وَ الْأَيْتَامِ وَ صِدْقِ الْحَدِيثِ وَ تِلَاوَةِ الْقُرْآنِ وَ كَفِّ الْأَلْسُنِ عَنِ النَّاسِ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ وَ كَانُوا أُمَّتَاءَ عَشَائِرِهِمْ فِي الْأَشْيَاءِ [كافي، ج ۲، ص ۷۴].

امام باقر (ع) به جابر: "ای جابر!

آیا برای شیعه بودن فقط قائل به دوستی بودن کفایت می کند؟

و شیعیان ما شناخته نمی شوند مگر با... و امانت داری و...".

عَنْ أَبِي عَلِيٍّ بْنِ رَاشِدٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ (ع) إِنَّ مَوَالِيكَ قَدِ اخْتَلَفُوا فَأُصِلِّي خَلْفَهُمْ جَمِيعًا فَقَالَ: لَا تُصَلِّ إِلَّا خَلْفَ مَنْ تَثِقُ بِدِينِهِ وَ أَمَانَتِهِ [تهذيب الأحكام، ج ۳، ص ۲۶۶].

۴. انواع امانت

۱. امانت در ولایت و امامت

از امام رضا (ع) در مورد این آیه شریفه سؤال شد :

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ قَالَ: سَأَلْتُ الرَّضَا (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا [نساء/۵۸] قَالَ: هُمْ الْأَثَمَةُ مِنَ آلِ مُحَمَّدٍ (ص) أَنْ يُودَى الْإِمَامُ الْأَمَانَةَ إِلَى مَنْ بَعْدَهُ وَ لَا يُخَصَّ بِهَا غَيْرُهُ وَ لَا يُزَوِّجُهَا عَنْهُ [كافی، ج ۱، ص ۲۷۶].

الحلبی عن زرارهانْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا [نساء/۵۸] [يقول: أدوا الولایه إلى أهلها، [تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۲۴۹].

زراره: منظور از جمله آنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا [نساء/۵۸]:

این است که ولایت و حکومت را به اهلس و اگذارید.

۲. امانت در زمام داری

حکومت و زمام داری :

۱. نامه حضرت علی (ع) به یکی از فرماندارانش :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي كُنْتُ أَشْرَكَكَ فِي أَمَانَتِي [نهج البلاغه، نامه ۴۱].

۲. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): اَعْلَمْ يَا رِفَاعَهُ أَنَّ هَذِهِ الْإِمَارَةَ أَمَانَةٌ [دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۵۳۱].

پست و مقام امانت است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ إِنَّ عَمَلَكَ لَيْسَ لَكَ بِطُعْمِهِ

وَ لَكِنَّهُ فِي عُنُقِكَ أَمَانَةٌ [نهج البلاغه ، نامه ۵] .

أشركتک فی أمانتی جعلتک شریکا فیما قمت فیہ من الأمر و ائتمنی اللہ علیہ من سیاسہ الأمم و سُمی الخلفاء أمانہ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۶ ، ص ۱۶۸] .

بلاد و رعایا امانت است بر ذمه امام.

۳. در رسالت انبیا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ اضْرِبْ فِى سُبْحَانِهِ مِنْ وَلَدِهِ أَنْبِيَاءَ أَخَذَ عَلَى الْوَحْيِ مِيثَاقَهُمْ وَ عَلَى تَبْلِيغِ الرِّسَالَةِ أَمَانَتَهُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۱] .

قرآن مجید می فرماید :

تَكْلِيفَ : إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَ أَسْفَقْنَ مِنْهَا وَ حَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا [احزاب / ۷۲] .

آئین خدا : (امانت خدا)

سنت پیامبر : (امانت پیامبر)

اموال مردم :

آب و خاک در دست مسلمانان : [نمونه ، ج ۳ ، ص ۴۳۲] .

۴. در وفای به عهد

بکیر بن اعین از امام صادق (ع) :

بوسیدن و استلام حجر به جهت ادای عهد و امانت :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمَّا أَخَذَ مَوَاقِيقَ الْعِبَادِ أَمَرَ الْحَجَرَ فَالْتَقَمَهَا وَ لِذَلِكَ يُقَالُ أَمَانَتِي أَدَيْتُهَا وَ مِيثَاقِي تَعَاهَدْتُهُ لِتَشْهَدَ لِي بِالْمُؤَافَاهِ [کافی ، ج ۴ ، ص ۱۸۴] .

۵. امانت کار گزاران

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ اجْعَلْ لِرَأْسِ كُلِّ أَمْرٍ مِنْ تِلْكَ الْأُمُورِ رَئِيسًا مِنْ أَهْلِ الْأَمَانَةِ وَ الرَّأْيِ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۳۶۴] .

۱. وَ إِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِي أَمِينٌ [نمل/ ۳۹].

(پیشنهاد عفريت من الجن)

شرط ویژه مسئولان اقتصادی :

اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلَيْمُ [يوسف/ ۵۵].

۲. قَالَ

أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لا- تقبلن في استعمال عمالك و أمرائك شفاعه إلا- شفاعه الكفايه و الأمانه [شرح نهج البلاغه ابن ابي الحديد ، ج ٢٠ ، ص ٢٧٦] .

٦. مزد کارگر امانت است

قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ [قصص / ٢٦] .

٧. امانت در جایگاه موقعیت اجتماعی

ملک مصر خطاب به حضرت یوسف :

قَالَ إِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ أَمِينٌ [يوسف / ٥٤] .

٨. امانت داری در اموال مردم

رسالت : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ اضْطَفَى سُبْحَانَهُ مِنْ وَلَدِهِ أَنْبِيَاءَ أَخَذَ عَلَى الْوَحْيِ مِيثَاقَهُمْ وَ عَلَى تَبْلِيغِ الرِّسَالَةِ أَمَانَتَهُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ١] .

قرآن مجید :

تکلیف : إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَ أَسْفَقْنَ مِنْهَا وَ حَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا [احزاب / ٧٢] .

آئین خدا : (امانت خدا)

سنت پیامبر : (امانت پیامبر)

اموال مردم :

آب و خاک در دست مسلمانان : [نمونه ، ج ٣ ، ص ٤٣٢] .

سُئِلَ الصَّادِقُ (ع) عَنِ الطَّحَّانِ تَدْفَعُ إِلَيْهِ الْحِنْطَةَ وَ يَشْتَرُ عَلَيْهِ أَنْ يُعْطَى مِنَ الدَّقِيقِ زِيَادَةَ مَعْلُومَةٍ عَلَى كَيْلِ الْحِنْطَةِ

قَالَ : لَا خَيْرَ فِي ذَلِكَ وَ لَهُ الْأَجْرُ وَ عَلَيْهِ أَنْ يُودَى أَمَانَتُهُ [دعائم الإسلام ، ج ٢ ، ص ٨٠] .

عَنْ إِسْحَاقَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الرَّجُلِ يَبْعَثُ إِلَى الرَّجُلِ

يَقُولُ لَهُ : ابْتِغِ لِي تَوْبًا فَيَطْلُبُ لَهُ فِي السُّوقِ فَيَكُونُ عِنْدَهُ مِثْلُ مَا يَجِدُ لَهُ فِي السُّوقِ فَيُعْطِيهِ مِنْ عِنْدِهِ

قَالَ : لَا يَقْرَبَنَّ هَذَا وَ لَا يَدْنُسْ نَفْسَهُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ : إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ

وَ الْجِبَالِ فَأَبِينَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَ أَشْفَقْنَ مِنْهَا وَ حَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا [(احزاب-۷۲)]

وَ إِنْ كَانَ عِنْدَهُ خَيْرًا مِمَّا يَجِدُ لَهُ فِي السُّوقِ فَلَا يُعْطِيهِ مِنْ عِنْدِهِ [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۳۵۲] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَحِلُّ لِلرَّجُلِ أَنْ يَبِيعَ بِصَاعِ سِوَى صَاعِ أَهْلِ الْمِصْرِ فَإِنَّ الرَّجُلَ يَشْتَأْجِرُ الْجَمَالَ فَيَكِيلُ لَهُ بِمِئِدِ بَيْتِهِ لَعَلَّهُ يَكُونُ أَضْيَغَرُ مِنْ مُدِّ السُّوقِ وَ لَوْ قَالَ هَذَا أَضْيَغَرُ مِنْ مُدِّ السُّوقِ لَمْ يَأْخُذْ بِهِ وَ لَكِنَّهُ يَحْمِلُ ذَلِكَ وَ يَجْعَلُ فِي أَمَانَتِهِ وَ قَالَ لَا يَضِلُّحُ إِلَّا مُدُّ وَاحِدٌ وَ الْأَمْنَاءُ بِهَذِهِ الْمَنْزِلَةِ [كافي ، ج ۵ ، ص ۱۸۴] .

۹. درناموس مردم

ناموس مردم امانت است.

حضرت شعیب (ع) به دخترش : أَمَّا قُوَّتُهُ فَقَدْ عَرَفْتَهُ بِسَيْقَى الدَّلْوِ وَ خِيَدَهُ فَبِمَ عَرَفْتَ أَمِيَانَتَهُ فَقَالَتْ إِنَّهُ لَمَّا قَالَ لِي تَأْخِرِي عَنِّي وَ دَلِّي عَلَى الطَّرِيقِ فَأَنَا مِنْ قَوْمٍ لَمَّا يَنْظُرُونَ فِي أَذْبَارِ النِّسَاءِ عَرَفْتُ أَنَّهُ لَيْسَ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ يَنْظُرُونَ فِي أَعْجَازِ النِّسَاءِ [بحار الأنوار ، ج ۱۳ ، ص ۲۹] .

۱۰. عیوب مردم

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ غَسَلَ مَيْتًا فَأَدَى فِيهِ الْأَمَانَةَ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ

قُلْتُ : وَ كَيْفَ يُوَدَّى فِيهِ الْأَمَانَةَ

قَالَ : لَا يَحْدُثُ بِمَا يَرَى [كافي ، ج ۳ ، ص ۱۶۴] .

۱۱. همسر

حولاء از پیامبر (ص) راجع به حقوق زنان بر مردان سوال نمود.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَخْبَرَنِي أَخِي جَبْرِئِيلُ وَ لَمْ يَزَلْ يُوَصِّئُنِي بِالنِّسَاءِ حَتَّى طَنَنْتُ أَنْ لَا يَحِلَّ لِرُؤُوسِهَا أَنْ يَقُولَ لَهَا أَفُّ يَا مُحَمَّدُ اتَّقُوا اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فِي النِّسَاءِ فَإِنَّهُنَّ عَوَانٍ بَيْنَ أَيْدِيكُمْ أَخَذْتُمُوهُنَّ عَلَى أَمَانَاتِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [مستدرک الوسائل ،

ج ۱۴ ، ص ۲۵۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ السَّيِّئَةَ عِنْدَ الرَّجَالِ لَمَا يَمْلِكْنَ لِأَنْفُسِهِنَّ ضَرًّا وَ لَمَا نَفَعًا وَ إِنَّهُنَّ أَمَانَةُ اللَّهِ عِنْدَكُمْ فَلَا تُضَارُّوهُنَّ وَ لَا تَغْضُوهُنَّ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۴ ، ص ۲۵۱] .

۱۲. نماز

و فی الحدیث أن علیا (ع) إذا حضر وقت الصلاة يتململ و يتزلزل و يتلون فقيل له ما لك يا أمير المؤمنين! فيقول : جاء وقت الصلاة وقت أمانه عرضها الله على السماوات و الأرض فأبين أن يحملنها و أشفقن منها [عوالمی اللالی ، ج ۱ ، ص ۳۲۴] .

۱۳. مجالس

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْمَجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۶۰] .

انما يتجالس المتجالسان بامانه الله فلا يحل لاحدهما ان يفشى على صاحبه ما يخاف [نهج الفصاحه ، ج ۹۴۹] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّمَا يَتَجَالَسُ الْمُتَجَالِسَانُ بِأَمَانَةِ اللَّهِ فَلَا يَحِلُّ لِأَحَدِهِمَا أَنْ يَفْشَى عَلَى أَخِيهِ مَا يَكْرَهُ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۹۸] .

إذا حدثك إنسان و التفت إليه فهو أمانه [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحديد ، ج ۱۸ ، ص ۱۷۷] .

۵. علائم شخص امانت دار

۱. امین بودن

۱. ظاهر و باطن یکسان

یکسان بودن ظاهر و باطن در اعمال نشانه امانت داری.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ مَنْ لَمْ يَخْتَلِفْ سِرُّهُ وَ عَلَانِيَتُهُ وَ فِعْلُهُ وَ مَقَالَتُهُ فَقَدْ أَدَّى الْأَمَانَةَ وَ أَخْلَصَ الْعِبَادَةَ [نهج البلاغه ، نامه ۲۶] .

۲. مؤمن بودن

وَ الَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَتِهِمْ وَ عَهْدِهِمْ رَاعُونَ [مومنون/۸] .

(در امانت سه کار لازم است : حفظ ، اصلاح ، و اداء) [نمونه ، ج ۱۴ ، ص ۲۰۰] .

۲. علائم شخص غیر امین

١. خيانت

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَيْسَ أَنْ

تتهم من ائتمنته ولا تأمن الخائن وقد جربته [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۳۰۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ائْتَمَنَ غَيْرَ أَمِينٍ فَلَيْسَ لَهُ عَلَى اللَّهِ ضَمَانٌ لِأَنَّهُ قَدْ نَهَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَأْتِمَنَهُ [قرب الإسناد ، ص ۱۳۱]

۲. ملول

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَأْمَنَنَّ مُلُولًا [نهج البلاغه ، حکمت ۲۱۱] .

۳. شرابخوار

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ ائْتَمَنَ شَارِبَ الْخَمْرِ عَلَى أَمَانِهِ بَعْدَ عِلْمِهِ فِيهِ فَلَيْسَ لَهُ عَلَى اللَّهِ ضَمَانٌ وَلَا أَجْرٌ لَهُ وَلَا خَلْفٌ [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۰۰] .

۴. غیر مؤمن

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ ائْتَمَنَ غَيْرَ مُؤْمِنٍ فَلَا حُجَّةَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ [وسائل الشیعه ، ج ۱۹ ، ص ۸۷] .

۵. ضایع کننده

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا أَبَالَى ائْتَمَنْتُ خَائِنًا أَوْ مُضِيعًا [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۰۰] .

۶. عوامل زمینه ساز امانت در اجتماع

۱. حقوق کافی

حضرت علی (ع) : در عهد نامه به مالک اشتر : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثُمَّ أَشْبَعُ عَلَيْهِمُ الْأَزْزَاقَ فَإِنَّ ذَلِكَ قُوَّةٌ لَهُمْ عَلَى اسْتِضْلَاحِ أَنْفُسِهِمْ وَغَيْئِ لَهُمْ عَنْ تَنَاوُلِ مَا تَحْتَ أَيْدِيهِمْ وَحُجَّةٌ عَلَيْهِمْ إِنْ خَالَفُوا أَمْرَكَ أَوْ تَلَّمُوا أَمَانَتَكَ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۲. بازرسی مخفیانه

ثُمَّ تَفَقَّدُوا أَعْمَالَهُمْ وَابْعَثِ الْعُيُونَ مِنْ أَهْلِ الصِّدْقِ وَالْوَفَاءِ عَلَيْهِمْ فَإِنَّ تَعَاهِدَكَ فِي السِّرِّ لِأُمُورِهِمْ حَدْوَةٌ لَهُمْ عَلَى اسْتِغْمَالِ الْأَمَانَةِ وَالرِّفْقِ بِالرَّعِيَةِ

۷. عوامل از بین برنده امانت در اجتماع

۱. گران فروشی

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : غَلَاءُ السُّعْرِ يَسِيءُ الْخُلُقَ وَ يَذْهَبُ الْأَمَانَةَ وَ يَضْجِرُ الْمَرْءَ الْمُسْلِمَ [كافي ، ج ٥ ، ص ١٦٤]

۲. پاسخ گوئی بدون درنگ و تأمل به مشورت کسی

لقمان به فرزندش : چنانچه با تو مشورتی نمودند بدون درنگ جواب مده.

قَالَ لُقْمَانُ لِإِبْنِهِ : فَإِنَّ مَنْ لَمْ يَمْحِضِ النَّصِيحَةَ لِمَنْ اسْتَشَارَهُ سَلَبَهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى رَأْيَهُ وَنَزَعَ عَنْهُ الْأَمَانَةَ [كافي ، ج ۸ ، ص ۳۴۸] .

۸. آداب امانت داری

۱. کوچک نشمردن امانت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ مِمَّا مَنْ يَحَقُّرُ الْأَمَانَةَ حَتَّى يَسْتَهْلِكَهَا إِذَا اسْتَوْدَعَهَا [اختصاص مفید ، ص ۲۴۸] .

۲. امانت از مکارم اخلاق است

مکارم الاخلاق عشره...و حفظ الامانه [نهج الفصاحه ، حديث ۲۷۴۰] .

۳. امانتداری از ویژگی های انسان است

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا [احزاب/ ۷۲] .

آسمان بار امانت نتوانست کشید

قرعه فال به نام من دیوانه زدند

امانت الهی : همان قابلیت تکامل به صورت نامحدود ، رسیدن به مقام انسان کامل و بنده خاص خداوند و پذیرش ولایت الهی است ، به تعبیر دیگر همان تعهد و قبول مسئولیت است. [نمونه ، ج ۱۷ ، ص ۴۵۳] .

۹. آثار امانت داری

۱. نزدیکی به پیامبر (ص) در روز قیامت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ أَقْرَبَكُمْ مِنِّي غَدًا وَ أَوْجَبَكُمْ عَلَى شَفَاعَتِي أَصْدَقُكُمْ لِلْحَدِيثِ وَ آدَاكُمْ لِلْأَمَانَةِ وَ أَحْسَنُكُمْ خُلُقًا وَ أَقْرَبَكُمْ مِنَ النَّاسِ [أمالی صدوق ، ص ۵۰۸] .

۲. رحمت و آسایش است

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : إِنَّ أَهْلَ الْأَرْضِ لَمَرْحُومُونَ مَا تَحَابُّوا وَ أَدَّوْا الْأَمَانَةَ وَ عَمِلُوا بِالْحَقِّ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۱۲] .

۳. تضمین بهشت است

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اضمنوا لی ستا من أنفسکم اضمن لكم الجنة

اصدقوا إذا حدثتم و أوفوا إذا وعدتم و أدوا إذا اؤتمتم و احفظوا فروجكم و غضوا أبصاركم و كفوا أيديكم [كنز الفوائد ، ج ٢ ، ص ١١] .

٤. افزایش روزی

حفص بن قرط می گوید به امام صادق (ع) گفتیم : امراهه بالمدينه كان الناس يظهعون عندها الجوارى فتضليلهن و قلنا ما رأينا مثلاً ما صبب عليها من الرزق فقال : "إنها صدقت الحديث و أدت الأمانة و ذلك يجلب الرزق" [كافي ، ج ٥ ، ص ١٣٣] .

قال أمير المؤمنين (ع) : الأمانة تجر الرزق و الخيانة تجر الفقر [تحف العقول ، ص ٢٢١] .

قال أمير المؤمنين (ع) : أداء الأمانة مفتاح الرزق [شرح نهج البلاغه ابن ابي الحديد ، ج ٢٠ ، ص ٣١٨] .

سلامت دنیا و آخرت :

قال لقمان (ع) لابنه : يا بني أد الأمانة تسلم لك دنياك و آخرتك و كن أميناً تكن غنياً [معاني الأخبار ، ص ٢٥٣] .

٥. بی نیازی

قال الصادق (ع) : الأمانة غني [ثواب الأعمال ، ص ٢١٠] .

قال رسول الله (ص) : الأمانة تجلب الغناء و الخيانة تجلب الفقر [بحار الأنوار ، ج ٧٢ ، ص ١٧١] .

راستی : قال أمير المؤمنين (ع) : الأمانة تؤدي إلى الصدق [غرر الحكم ، ص ٢٥٠] .

قال أمير المؤمنين (ع) : الأمانة و الوفاء صدق الأفعال [غرر الحكم ، ص ٢٥١] .

٦. ص دوستی خدا و رسول الله

ان احببتم يحبكم الله و رسوله فادوا اذا ائتمتم... [نهج الفصاحه ، حديث ٥٤] .

٧. رشد

قال الصادق (ع) : إن علياً (ع) إنما بلغ ما بلغ به عند رسول الله (ص) بصدق الحديث و أداء الأمانة

[کافی ، ج ۲ ، ص ۱۰۴] .

لقمان : ما بلغت الى ما بلغت اليه من الحكمه ، الا بصدق الحديث و اداء الامانه [جامع السعادات ، ج ۲ ، ص ۱۸۸] .

۱۰. نکاتی در باب امانت

(مساله ۲۳۲۷) : اگر انسان مال خود را به کسی بدهد و بگوید نزد تو امانت باشد و او قبول کند یا بدون اینکه حرفی بزند مالی را برای نگهداری نزد کسی بگذارد و او به قصد نگهداری قبول کند باید به احکام و دایعه و امانت داری عمل نماید .

(۲۳۲۸) : امانت دار و امانت دهنده هر دو باید بالغ و عاقل باشند .

(۲۳۳۰) : کسی که نمی تواند امانت را نگهداری نماید بنا بر احتیاط واجب باید قبول نکند .

(۲۳۳۲) : کسی که چیزی را امانت می گذارد ، هر وقت بخواهد می تواند آنرا پس بگیرد و کسی که امانت را قبول می کند ، هر وقت بخواهد می تواند آنرا به صاحبش برگرداند . [توضیح المسائل حضرت امام (ره)] .

چند مساله

(۲۳۳۵) : کسی که امانت را قبول می کند ، اگر در نگهداری آن کوتاهی نکند و تعدی هم ننماید ، و اتفاقاً آن مال تلف شود ، ضامن نیست . [توضیح المسائل حضرت امام (ره) ، ص ۳۹۵] .

شعر امانت در صحن حمام ها

هر که دارد امانتی موجود

بسپارد به بنده وقت ورود

نسپارد ، اگر شود مفقود

بنده مسول او نخواهم بود

انواع امانت مالی

امانت از طرف مالک شرعی است : آنچه به وسیله مالک و با اذن او امانت داده شده است .

امانت صرف (ودیعه) .

امانت به تبع عنوان دیگر مثل : رهن ، عاریه ، اجاره ، و مضاربه .

در این موارد عین مال امانت مالک است.

امانت قهری : مثل اینکه

باد و یا سیل مالی را در دسترس کسی قرار داده است.

مالک بدون اطلاع تسلیم کرده است : صندوقی را خریده و در داخل آن مالی از فروشنده یافته :

هر یک از فروشنده و خریدار به خاطر اشتباه در حساب بیش از حق به دیگری داده.

با اجازه شرع : [تحریر الوسیله ، ج ۱ ، ص ۶۰۶] .

مثل : لقطه و اموال مسروقه و غصبی که از دست دزد و غاصب گرفته شده است.

اموالی که از کودک یا دیوانه به خاطر ترس از تلف شدن ، از آنها گرفته شده است.

اموالی که در معرض هلاکت و تلف شدن واقع شده و به خاطر جلوگیری از تلف شدن گرفته می شوند.

عین مال در تمامی این موارد امانت شرعی است.

واجب است حفظش

و واجب است در اولین زمان ممکن آن مال را به صاحبش برساند ولو اینکه صاحبش مطالبه نکند

و احتمال عدم وجوب ایصالها و کفایه اعلام صاحبها [تحریر الوسیله ، ج ۱ ، ص ۶۰۶] .

موارد وجوب رد امانت مالی

۱. هنگام مطالبه امانت دهنده : یجب رد الودیعہ عند المطالبه فی اول وقت الامکان و ان کان المودع کافرا محترم المال ، بل و

ان کان حربیا مباح المال علی الالهوط [تحریر ، ج ۱ ، ص ۶۰۰] .

۲. هنگام ترس امانت دار از تلف شدن یا به سرقت رفتن و یا آتش سوزی و موارد مشابه نسبت به مال امانتی.

موارد وجوب رد امانت

۳. هنگامی که امانت دار قصد مسافرت دارد.

(در صورتی که نگهداری آن متوقف بر حضور امانت دار باشد.) [تحریر ، ج ۱ ، ص ۶۰۲] .

مسافر امانت دار

سفر :

۱. طولانی همراه با خطر زیاد :

رد امانت به صاحب آن یا وکیل او و در صورت تعذر به حاکم شرع.

۲. کوتاه مدت : اگر :

۱. حفظ امانت متوقف بر حضور امانت دار نباشد. (ایرادی ندارد)

۲. حفظ امانت متوقف بر حضور امانت دار باشد.

۱. سفر غیر ضروری.

۲. سفر ضروری.

سفر غیر ضروری :

ترك سفر یا رد به مالك یا وکیل او و یا حاکم شرع.

اگر ممکن نشد تعیین الاقامه و ترك السفر

(و بنا بر احتیاط جایز نیست آن را همراه خود ببرد ولو با امنیت طریق و یکسان بودن سفر و حضر در نگه داری)

(و امانت دادن آن به شخص امین دیگری بنا بر اقوا جایز نیست.) [تحریر الوسیله ، ج ۱ ، ص ۶۰۲ مساله ۱۹] .

سفر ضروری :

۱. رد به مالك.

۲. اگر ممکن نشد نزد شخص امینی امانت بگذارد.

۳. اگر ممکن نشد همراه خود ببرد و در حد امکان محافظت نماید. و لیس علیه الضمان [تحریر ، ج ۱ ، ص ۶۰۲ مساله ۱۹] .

۴. هنگامی که آثار مرگ برای امانت دار آشکار شود.

إذا ظهرت للمستودع اماره الموت بسبب المرض او غيره يجب عليه ردها الى مالکها او وکیله مع الامکان و الا فالى الحاكم و مع فقده یوصی و یشهد بها [تحریر ، ج ۱ ، ص ۶۰۱] .

۵. مرگ و یا دیوانه شدن هر یک از امانت دهنده یا امانت گیرنده.

(۲۳۳۹) : اگر صاحب مال بمیرد امانت دار باید مال امانت را به وارث او برساند یا به وارث او خبر دهد و چنانچه مال را به وارث او ندهد و یا خبر نکند و مال امانت تلف شود ، ضامن است.

(۲۳۴۱) : اگر امانت دار بمیرد ، یا دیوانه شود ،

وارث یا ولی او باید هرچه زودتر به صاحب مال اطلاع دهد ، یا امانت را به او برساند. [توضیح المسائل حضرت امام (ره)] .

عدم امانت در مال دزدی

۱۶ الو ادع اللص ما سرقه عند شخص لا يجوز له رده اليه مع الامكان ، بل يكون امانه شرعيه فى يده ، فيجب عليه ايصاله الى صاحبه ان عرفه ، و الاعرف سنه... [تحرير الوسيله ، ج ۱ ، ص ۶۰۱] .

۱. امت پیامبر (ص)

۱. جایگاه امت پیامبر (ص)

۱. بهترین امت

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ [آل عمران/ ۱۱۰] .

عن رسول الله (ص) : امتی خیر امه لایدری اولها خیر او آخرها خیر [کنز ، خ ۳۴۴۵۱] .

عن رسول الله (ص) : امتی هذه امه مرحومه [کنز ، ۳۴۴۵۲] .

عن رسول الله (ص) : انکم تتمون سبعین امه انتم خیرها و اکرمها علی الله [کنز ، خ ۳۴۴۶۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : بَشَّرَ هَذِهِ الْأُمَّةَ بِالسَّيِّئِ وَالرَّفْعِ وَالنَّصْرِ وَالتَّمَكِينِ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ عَمِلَ مِنْهُمْ عَمَلًا لِذَلِكَ لَمْ يَكُنْ لَهُ فِي الْآخِرَةِ نَصِيبٌ [إعلام الوری ، ص ۳۱] .

عن رسول الله (ص) : ما اعطيت امه من اليقين افضل مما اعطيت امتي [کنز ، خ ۳۴۴۸۳] .

۲. امت وسطی

وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَ يَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا [بقره/ ۱۴۳] .

عَنْ بُرَيْدِ الْعَجَلِيِّ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ " (بقره/ ۱۴۳) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : " أَنْ اللَّهُ تَعَالَى إِيَّانَا عَنِ بَقُولِهِ " شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ " (بقره/ ۱۴۳) فَرَسُولُ اللَّهِ شَاهِدٌ عَلَيْنَا

و نحن شهداء الله على خلقه و حجته فى أرضه و نحن الذين قال الله تعالى " وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسِيًّا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَ يَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا " (بقره/١٤٣) " [المناقب ، ج ٣ ، ص ٨٧] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : نحن نمط الحجاز فقلت و ما نمط الحجاز قال أوسط الأنماط إن الله يقول وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسِيًّا [(بقره/١٤٣)] قال ثم قال إلينا يرجع الغالى و بنا يلحق المقصر [تفسير عياشى ، ج ١ ، ص ٦٣] .

عن أبى عبد الله (ع) : فى قول اللهكُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ [آل عمران/١١٠] قال يعنى الأمة التى وجبت لها دعوه إبراهيم (ع) ، فهم الأمة التى بعث الله فيها و منها و إليها ، و هم الأمة الوسطى و هم خير أمة أخرجت للناس [تفسير عياشى ، ج ١ ، ص ١٩٥] .

عن أبى جعفر (ع) : فى قوله تبارك و تعالى وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسِيًّا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ [(بقره/١٤٣)] قال عدلا ليكونوا شهداء على الناس [بصائر الدرجات ، ص ٨٢] .

٢. فضائل امت پیامبر (ص)

١. لاتزال امتى بخير

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَمَّا تَزَالَ أُمَّتِي بِخَيْرٍ مِمَّا تَحِبُّ أَبْوًا وَ تَهَادُوا وَ أَدُّوا الْأَمَانَةَ وَ اجْتَنَبُوا الْحَرَامَ وَ قَرَأُوا الضَّيْفَ وَ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ آتَوْا الزَّكَاةَ فَإِذَا لَمْ يَفْعَلُوا ذَلِكَ ابْتُلُوا بِالْقَحْطِ وَ السِّنِينَ [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ٢٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَمَّا تَزَالَ أُمَّتِي بِخَيْرٍ مَا لَمْ يَتَخَاوُنُوا وَ أَدُّوا الْأَمَانَةَ وَ آتَوْا الزَّكَاةَ وَ إِذَا لَمْ يَفْعَلُوا ذَلِكَ ابْتُلُوا بِالْقَحْطِ وَ السِّنِينَ [

ثواب الأعمال ، ص ٢٥١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لا تزال هذه الأمة تحت يد الله و في كنفه ما لم يداهن قراوا أمراءها و لم يزل علماوا فجارها و ما لم يهن خيارها أشرارها فإذا فعلوا ذلك رفع الله عنهم يده ثم سلط عليهم جبارتهم فساموهم سوء العذاب ثم ضربهم بالفاقة و الفقر [مجموع ورام ، ج ١ ، ص ٨٤] .

٢. امت اسلام ، اكثر اهل بهشت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أنا أكثر النبيين تبعاً يوم القيامة [أمالي صدوق ، ص ٢٩٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أهل الجنة عشرون و مائه صنف هذه الأمة منها ثمانون صنفاً [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦٠١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إن في الجنة عشرين و مائه صف أمتي منها ثمانون صنفاً [احتجاج طبرسي ، ج ١ ، ص ٤٩] .

٣. خوبان امت پیامبر (ص)

١. بهترین افراد

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خير أمتي فيما نبأني الملائة الأعلى قوم يستبشرون جهرا من سعه رحمه ربهم و يبكون سرا من أليم عقوبته [مجموع ورام ، ج ٢ ، ص ١٢٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خير أمتي أزهدهم في الدنيا و أرغبهم في الآخرة [مجموع ورام ، ج ٢ ، ص ١٢٣] .

قال اميرالمؤمنين (ع) : خير أمتي ازهدهم في الدنيا و ارغبهم في الآخرة [نبه ، ص ٣٦٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خير أمتي من هدم شبابه في طاعة الله و فطم نفسه عن لذات الدنيا و توله بالآخرة إن جزاءه على الله أعلى مراتب الجنة [مجموع ورام ، ج ٢ ، ص ١٢٣ و نبه ص ٣٦٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خير أمتي الذين لم يوسع عليهم حتى

بيطروا و لم يضيق عليهم حتى يسألوا [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ١٢٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خير أمتي من إذا سفه عليهم احتملوا و إذا جنى عليهم غفروا و إذا أوذوا صبروا [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ١٢٣] .

عن رسول الله (ص) : خير أمتي من إذا سفه عليهم احتملوا و إذا جنى عليهم غفروا و إذا أوذوا صبروا [نبه ، ص ٣٦٣] .

٢. قائمين امت پیامبر (ص)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لى لن يبرح هذا الدين قائما يقاتل عليه عصابه من المسلمين حتى تقوم الساعة [العمده ، ص ٤٢١] .

عن رسول الله (ص) : لاتزال طائفه من امتى طاهرين حتى يأتيهم أمر الله وهم ظاهرون [كنز ، خ ٣٤٤٩٦] .

عن رسول الله (ص) : لاتزال طائفه من امتى قوامه على أمر الله لا يضرها من خالفها [كنز ، خ ٣٤٤٩٧] .

قال الربيع بن أنس : قرأ النبي ص هذه الآية " وَ مِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّه يُهْدُونَ بِالْحَقِّ وَ بِهِ يَعدِلُونَ " (اعراف/١٨١) فقال إن من أمتي قوما على الحق حتى ينزل عيسى ابن مريم [بحار الأنوار ، ج ٢٨ ، ص ٦] .

قام معاويه فقال : اين علماء كم؟ اين علماء كم؟ سمعت رسول الله (صلى الله عليه آله) يقول : "لاتقوم الساعة الا و طائفه من امتى ظاهرون على الناس لا يبالون من خذلهم و لا من نصرهم" [سنن ابن ماجه ، ج ١ ، ص ٥] .

٤. ضعف امت پیامبر (ص)

يوشك الامم تداءى الامم عليكم تداعى الاكله على قصعتها " قال : قائل منهم " من قله نحن يومئذ؟ ال : بل انتم كثير ولكنكم غثاء كغثاء السيل و لينزعن الله من عدوكم المهابه منهم

وليقذفن في قلوبكم الوهن!

قال قائل: يا رسول الله و ما الوهن؟ قال: حب الدنيا و كراهيه الموت [سنن ، خ ٤٢٩٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا عَظُمَتْ أُمَّتِي الدُّنْيَا نَزَعَ اللَّهُ مِنْهَا هَيْبَةَ الْإِسْلَامِ [مجموعته ورام ، ج ١ ، ص ٧٥] .

٥. نكراني هاي پیامبر (ص)

١. موجبات نكراني پیامبر (ص)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّمَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي ثَلَاثًا شَحَا مَطَاعًا وَ هَوَى مَتَبَعًا وَ إِمَامًا ضَالًّا [تحف العقول ، ص ٥٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): ثَلَاثٌ أَخَافُهُنَّ عَلَى أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي الضَّلَالَةُ بَعْدَ الْمَعْرِفَةِ وَ مَضَلَّتْ الْفِتْنُ وَ شَهْوَةُ الْبَطْنِ وَ الْفَرْجِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَشَدُّ مَا يَتَخَوَّفُ عَلَى أُمَّتِي ثَلَاثَةٌ زَلَّةُ عَالِمٍ أَوْ جِدَالٌ مَنَافِقٍ بِالْقُرْآنِ أَوْ دُنْيَا تَقْطَعُ رِقَابَكُمْ فَاتَهْمُوها عَلَى أَنْفُسِكُمْ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٦٣] .

عن رسول الله (ص): اخاف على امتي ثلاثا ضلاله الاهواء واتباع الشهوات في لبطن و الفروج و الغفلة بعد المعرفة [كنز ، خ ٢٨٩٦٧] .

عَنْ أَنَسٍ قَالَ: "دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ ص وَ هُوَ نَائِمٌ عَلَى حَصِيْرٍ قَدْ أَثَّرَ فِي جَنْبِهِ قَالَ: أَمَعَكَ أَحَدٌ غَيْرُكَ؟ قُلْتُ: لَا. قَالَ: اعْلَمْ أَنَّهُ قَدْ اقْتَرَبَ أَجْلِي وَ طَالَ شَوْقِي إِلَى لِقَاءِ رَبِّي وَ إِلَى لِقَاءِ إِخْوَانِي الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي ثُمَّ قَالَ لَيْسَ شَيْءٌ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الْمَوْتِ وَ لَيْسَ لِلْمُؤْمِنِ رَاحَةٌ دُونَ لِقَاءِ اللَّهِ ثُمَّ بَكَى قُلْتُ لِمَ تَبْكِي قَالَ وَ كَيْفَ لِمَا أَبْكِي وَ أَنَا أَعْلَمُ مَا يَنْزِلُ بِأُمَّتِي مِنْ بَعْدِي قُلْتُ وَ مَا يَنْزِلُ مِنْ بَعْدِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الْأَهْوَاءُ الْمُخْتَلِفَةُ وَ قَطِيعَةُ الرَّحِمِ وَ

حُبِّ الْمَالِ وَالشَّرْفِ وَإِظْهَارِ الْبِدْعَةِ" [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ٦٤] .

٢. نگرانیهای شدید

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَشَدُّ مَا يَتَخَوَّفُ عَلَى أُمَّتِي ثَلَاثَةٌ زَلَّةُ عَالِمٍ أَوْ جِدَالٌ مَنَافِقٍ بِالْقُرْآنِ أَوْ دُنْيَا تَقْطَعُ رِقَابَكُمْ فَاتَّهَمُوهَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٦٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ أَخَوْفَ مَا أَتَخَوَّفُ عَلَى أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي هَذِهِ الْمَكَاسِبُ الْحَرَامُ وَالشَّهْوَةُ الْخَفِيَّةُ وَالرَّبَا [النوادر راوندی ، ص ١٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَلَا إِنَّ أَخَوْفَ مَا يَخَافُ عَلَيْكُمْ خَصِيْمَتَانِ اتَّبَعَ الْهَوَىٰ وَطُولُ الْأَمَلِ أَمَّا اتَّبَعَ الْهَوَىٰ فَيُضِيءُ عَنِ الْحَقِّ وَطُولُ الْأَمَلِ يُنْسِي الْأَخْرَةَ [عوالم اللئالی ، ج ٤ ، ص ٧٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ أَخَوْفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ الشُّرُكُ الْأَصْغَرُ قَالُوا وَمَا الشُّرُكُ الْأَصْغَرُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) هُوَ الرِّبَا [عوالم اللئالی ، ج ٢ ، ص ٧٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ أَخَوْفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ بَعْدِي كُلُّ مَنَافِقٍ عَلِيمِ اللِّسَانِ [منیه المرید ، ص ١٣٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّمَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي الْأَثْمَةَ الْمُضْلِينَ [نهج الحق ، ص ٣١٦] .

عن عمر أنه قال لكعب أتى استلكت عن امر فلاتكتمنى ، قال : لا والله لا اکتتمک شیئا اعلمه قال ما اخوف شیء تخوفه علی امه محمد صلی الله علیه و آله؟ قال : ائمه مضلین. قال عمر صدقت قد اسر الی ذلک و اعلمنیه رسول الله [کنز ، خ ١٤٢٩٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنِّي أَكْثَرُ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ مَا يَخْرُجُ لَكُمْ مِنَ بَرَكَاتِ الْأَرْضِ فَقِيلَ وَمَا بَرَكَاتُ الْأَرْضِ قَالَ زَهْرُهُ

الدنيا [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۱۳۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَخُوفٌ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي أَنْ يَكْثُرَ لَهُمُ الْمَالُ فَيَتَحَاسَدُونَ وَيَقْتَتِلُونَ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۱۲۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَخُوفٌ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي زَلَاتِ الْعُلَمَاءِ وَ مِيلِ الْحُكَمَاءِ وَ سُوءِ التَّأْوِيلِ [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۲۲۷] .

عن رسول الله (ص): اخوف ما اخاف على امتي ثلاث : ضلاله الاهواء و أتباع الشهوات فى لبطن و الفرج و العجب [دارالمنثور ، ج ۳ ، ص ۶۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَكْثَرُ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي رَجُلٌ يَتَأَوَّلُ الْقُرْآنَ يَضَعُهُ عَلَى غَيْرِ مَوَاضِعِهِ [منيه المرید ، ص ۳۶۹] .

۱. امتیازات اسلام

۱. جهات برتری اسلام

اصل تحدی

مصونیت کتاب آسمانی

احکام فلسفه دارد و اصل حکمت در تکوین و تشریح

جامعیت

اجتهادپذیری

سهولت

۱. برنامه های اداری کشور

عدالت و مساوات

هم زیستی مسالمت آمیز

مسئله بسیج عمومی در هزینه ها و جلوگیری از مفاسد

تجسم مکتب در رهبر

همدردی رهبران با توده مردم

اصل ضوابط و حذف روابط

۲. برنامه های اجتماعی

تقدم حق جامعه بر فرد

شوری

۳. برنامه های سیاسی

قداست دفاع

تقارن دین و سیاست

اصل حمایت و نجات مستضعفان و مظلومان جهان

۴. برنامه های فردی

آزادی فرد و حقوق

اصل مسؤولیت در هر فرد

اصل جاذبه و دافعه (حب و بغض)

۲. رمز بقاء ودوام اسلام چیست ؟

سؤال: آیا دین اسلام که ۱۴ قرن قبل در فرهنگ جاهلی ظاهر شده برای جامعه متمدن امروزی کافی است؟

پاسخ: بلی، زیرا:

۱_ قوانین آن بر فطرت بشری استوار است و فطرت ابدی است.

۲_ قوانین آن بر عقل استوار است.

۳_ برای نیازهای هر زمان، همتای پیامبر، امام معصوم معین شده است. (غدیر خم و اهل بیت)

۴_ در قرآن تحریف نیست.

۵_ راه استخراج احکام و استنباط احکام و اجتهاد شیعی طبق منابع در همه زمانها و برای هر موضوعی باز است.

۶_ مشخصات کسانی که حق اجتهاد دارند ، دقیقاً روشن است. قَالَ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ (ع) : فَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنَ الْفُقَهَاءِ صَائِنًا لِنَفْسِهِ حَافِظًا لِدِينِهِ مُخَالَفًا عَلَى هَوَاهُ مُطِيعًا لِأَمْرِ مَوْلَاهُ فَلِلْعَوَامِّ أَنْ يَقْلُدُوهُ [احتجاج طبرسی ، ج ۲ ، ص ۴۵۸] .

بنابراین هرگاه مسئله جدیدی به دلیل تحولات پیش آید ، مجتهد عادل بی هوس می تواند طبق قواعد و اصول ثابت برای نیازهای متغیر ، وظیفه تعیین کند.

۷_ قرآن همه بشر را مخاطب قرار داده است :

يَا أَيُّهَا النَّاسُ

و نفرمود : يَا أَيُّهَا الْعَرَبُ

بگذریم

که در وقایع تاریخی مخصوص به زمان و مکان ، قرآن نیز اصول ثابتی برای همه زمانها دارد. مثلا دلیل شکست احد را می فرماید : (فشلم ، تنازعتم و عصیتم) این سه اصل برای همه عصرها و مکانها وجود دارد.

۳. پاسخ به چند شبهه دینی

سؤال : بعضی گویند : متون دین ساکت و خالی از معانی است و قهرا هر شناختی از دین شخصی است. آیا این حرف صحیح است؟

پاسخ : این سؤال نیز درست نیست زیرا قرآن تیان لکل شیء است.

تَبَيَّنَا لِكُلِّ شَيْءٍ [نحل/۸۹].

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يَبَيِّنُهَا [بقره/۲۳۰].

قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ [بقره/۲۵۶].

قرآنی که بارها خود را تبیان ، بیان ، مبین ، نور و... می داند ، نمی توان گفت کتاب ساکتی است و در اختیار هر سلیقه ای است. البته ما این را می پذیریم که راه ها متعدد است ولی صراط مستقیم یکی بیشتر نیست. مثلا؛ اقامه نماز روشن است لکن سالم ایستاده ، اعرج نشسته ، بعضی بیماران خوابیده نماز می خوانند. پیروان ادیان دیگر اگر نسبت به اسلام جاهل باشند و به آیین آسمانی خود پای بند باشند و با اسلام سر لجاجت و درگیری نداشته باشند ، می توانند نزد خدا معذور باشند.

سؤال : اگر اسلام و ایمان و معرفت فطری است ، چرا به آن بی توجهند؟

پاسخ : ۱ _ معنای فطرت توجه دائمی نیست. انسان با این که مال و جان و اولاد خود را به طور فطری دوست دارد ، گاهی همه را فراموش می کند. نَسُوا اللَّهَ فَاُنْسَاهُمْ اَنْفُسُهُمْ [حشر/۱۹].

۲ _ اسباب مادی انسان را غافل می کند : فَاِذَا رَكَبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ

فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ [عنكبوت/ ۶۵] .

۳_ وَلَا ضَلَّاهُمْ وَلَا مَنِّيهِمْ وَلَا مَرْتَهُمْ فَلَيُبَيِّنَنَّ آذَانَ الْأَنْعَامِ وَلَا مَرْتَهُمْ فَلَيَغَيِّرَنَّ خَلْقَ اللَّهِ [نساء/ ۱۱۹] .

سؤال : چه اشکالی دارد که همه ادیان بر حق باشند (پلورالیسم دینی) ؟

پاسخ : عقل حکم می کند از جامع ترین و کامل ترین و منطقی ترین و فطری ترین دین پیروی کنیم. قرآن نیز می گوید :
الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ [زمر/ ۱۸] .

آیا می توان دینی را که در کتاب تحریف شده آسمانی اش به انبیاء تهمت زده [انجیل یوحنا ، ج ۱ ، ص ۱۱۲] .

و در آن افسانه های بی پایه مثل کشتی گرفتن حضرت یعقوب با خدا و غلبه او بر خدا [سفر پیدایش ، ص ۴۳] .

و سکوت در برابر حاکمان ظالم به بهانه آن که آنها حاکم و سایه خدا در زمینند [انجیل متی ، باب ۳۸ ، جمله ۵] .

و مسایلی از قبیل تثلیث و جسمانی بودن خدا و تناقضات متعدد در متن کتاب مقدس [انیس الاعلام ، ج ۲ ، ص ۱۲۵] .

آمده است ، آیا می توان این دین را در کنار دین اسلام گذاشت؟ در قرآن آیاتی ، پلورالیسم و تکثرگرایی را رد می کند؟
مَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ [آل عمران/ ۸۵] .

۴. چرا برخی کشورهای اسلامی عقب مانده اند؟

چرا برخی کشورهای اسلامی عقب مانده اند و کشورهای غیر دینی پیشرفت کرده اند؟

۱. جواب نقضی

۱_ دینی که بیشترین سفارش را بر تحصیل ، تعقل ، کار و تعاون کرده است هرگز مایه عقب ماندگی نیست بلکه سبب رشد و پیشرفت است. نگاهی به سابقه تمدن مسلمین داشته

باشید.

۲_ بسیاری از کشورهای غیراسلامی و غیردینی و سکولار نیز به دلیل سلطه استعمار در فقر مطلق یا نسبی هستند.

۳_ در بسیاری از کشورهای پیشرفته نیز عدالت و رفاه همگانی تحقق نیافته و عده زیادی در فقر و بدبختی هستند.

۴_ بسیاری از دانشمندان غربی و پدید آورندگان تمدن جدید، دین گرا هستند.

پس دلیل عقب ماندگی و دین گریزی چیست؟

اما در جهان غرب دین سه مشکل دارد: نه جامع است، نه منطقی است، نه مصونیت از تحریف دارد.

۲. جواب حلی

اما در کشورهای اسلامی عوامل ضعف و عقب گرد و رکود صنعتی و سیاسی به خاطر آن است که:

۱_ معنای غلط از مفاهیم مقدس مثلاً؛ صبر و زهد و قناعت و توکل و دعا به گونه ای دیگر معنا شد.

۲_ تسلط نظامهای سیاسی فاسد و استبدادی

۳_ هجوم بیگانگان و استعمارگران بر کشورهای اسلامی

۴_ تفرقه و جنگهای داخلی از طرف دشمنان بر ممالک اسلامی

و در یک کلمه به جای اسلام ناب، اسلام همراه با خرافات، به جای رهبری صحیح، رهبری فاسد و به جای وحدت و کار، تنبلی و تفرقه.

۵. چه کنیم تا از عقب ماندگی نجات پیدا کنیم؟

۱_ بالا بردن سطح شناخت و بینش های دینی در همه ابعاد.

۲_ تقویت روح ایمان، تقوی.

۳_ همدلی و تعاون.

۴_ از میان برداشتن نظامهای فاسد.

۵_ اعتماد به نفس و دوری از خودباختگی.

۶_ دوری از خرافات.

۶. عوامل بی تفاوتی نسبت به دین

۱. عوامل بیرونی

تبلیغات سوء دشمن و القای شبهه.

۲. عوامل درونی

۱. جامعه

۱. درگیری های سیاسی

درگیری گروه ها و جناح های سیاسی برای کسب قدرت که نتیجه آنها یأس و ناامیدی جوانان برای رسیدن به خواسته های مشروع است.

۲. اجتماعی

ضعف برخی مدیران و عمل نکردن بعضی از مبلغان.

روش های نادرست آموزش دین در کودکی و نوجوانی.

۲. خانواده

ضعف و سستی بنیان های دینی در خانواده.

۳. فرد

هواهای نفسانی.

۱. امدادهای غیبی و خارق العاده ها

۱. پیامبران

۱. علیه السلام حضرت موسی

به هوای آتش می رود ، پیامبر می شود.

اولین کافر ، اولین مسلمان (ساحران موسی)

اولین دشمن ، بهترین مربی (موسی در کاخ فرعون)

اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ [بقره/ ۶۰] .

اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ [شعراء/ ۶۳] .

۲. حضرت عیسی علیه السلام

دفاع از تهمت با نوزاد در گهواره

مریم در جوانی سالم نشسته و غذای آسمانی حاضر می شود ، ولی هنگام زایمان باید درخت خرما را تکان دهد.

۳. حضرت محمدص

به هوای مصادره اموال در جنگ بدر می رود ، سر از پیروزی جنگ بدر درمی آورد.

میدان تربیت او از قعر دریا لَبِثَ فِي بَطْنِهِ [صافات/ ۱۴۴] . تا اوج آسمان هاسُبِحَانَ الَّذِي أُسْرِيَ بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى [اسراء/ ۱] .

تعداد کم در برابر دشمنان مسلح زیاد ، خواب شیرین و آرام بخش دارند يَعْشِيكُمْ النُّعَاسَ أَمَنَةً [انفال/ ۱۱] . اما دیگری در کاخ و باغ امن از وحشت ، خوابش نمی برد.

۴. حضرت یوسف علیه السلام

از قعر چاه ، عزیز مصر می شود.

وَ أَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ [انبياء/ ۷۰] .

پیش گیری از سقوط و مرگ یک جامعه با یک خواب زندانی که گاو بزرگ گاو کوچک را می خورد.

۵. حضرت سلیمان علیه السلام

نامه ای یک سطری کشوری را مسلمان می کند ، ولی گاهی مطالعه هزارها کتاب

، بی اثر است.

۶. حضرت داود علیه السلام

گروه زیادی می گویند : لا طاقهَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ [بقره/۲۴۹] . يك نوجوان به تنهاییو قتل داوُد جالوت [بقره/۲۵۱] .

۷. حضرت ابراهیم علیه السلام

وَ ارَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْاٰخِسْرِيْنَ [انبياء/۷۰] .

يا نارُ كوني بَرْدًا و سَلَامًا [انبياء/۶۹] .

فرشته به صورت انسان ، مهمان ابراهیم (علیه السلام) می شود و انسان به صورت خوک و میمون درمی آید.

۲. طاغوت و ظالمان

۱. فرعون

ديروز اَنَا رَبُّكُمْ الْاَعْلٰى [نازعات/۲۴] . امروز فَاَلْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدْنِكَ [يونس/۹۲] .

۲. شن طبس

طرح نظامیان آمریکا با شن طبس دفع می شود.

۳. صدام

کویت امام را با اجازه وارد نکرد ، صدام بی اجازه وارد شد.

۴. شیطان

بعد از ۶ هزار سال عبادت ، رجیم می شود. یکی از اصحاب رسول خدا (ص) در مورد عمرو بن ثابت خطاب به ایشان گفت :
يا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ عَمْرُو بْنَ ثَابِتٍ قَدْ أَسْلِمَ وَ قَبِلَ فَهُوَ شَهِيدٌ قَالِ إِي وَ اللَّهُ شَهِيدٌ مِّا رَجُلٌ لَمْ يَصِلْ لِلَّهِ رَكَعَةً دَخَلَ الْجَنَّةَ غَيْرَهُ [بحار الأنوار ، ج ۲۰ ، ص ۵۵] .

۵. زن لوط و نوح

در خانه وحی کافره رشد می کند. (زن لوط (علیه السلام) و نوح (علیه السلام))

۶. حبط عمل

حَيِّطْ أَعْمَالَهُمْ [بقره/ ۲۱۷] .

۳. اولیاء

۱. وادی غیر ذی زرع

اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ [بقره/ ۶۰] .

اولیا خدا در وادی غیر ذی زرع پرند و چرند ای که در مزارع سرسبز زندگی می کند را می آورند.

۲. مجتهد

رساله دارد ، مقلد ندارد ، مقلد دارد؛ رساله ندارد.

۳. حضرت رقیه س

قبر دختر اسیر (رقیه) مزار می شود ، ولی از قبر معاویه صدایی نیست.

۴. کوثر

از یک فرزند دختر کوثر به وجود می آید ، ولی از ده پسر رشید و بنین شهوداً [مدثر/ ۱۳] . خبری نیست.

۵. حضرت آسیه

_ حضرت آسیه (سلام الله علیها) در کاخ کفر ، ایمان می آورد.

۶. طاوه عبادت

عبادت برای بعضی حلاوه مناجات کبرای دیگر یانها لکبیره [بقره/ ۴۵] .

۷. اویس قرنی

عموی ابراهیم (علیه السلام) و محمّد (ص) در کنار دو أسوه تکان نمی خورند. اویس قرنی پیامبر (ص) را ندیده ، جذب می شود.

۸. سلمان فارسی

سلمان فارسی در سال ۵۱ عمرش اسلام آورد ، جلو

رفت. ما تمام عمر مسلمانیم ولی عقب هستیم.

۴. خلقت انسان

۱. انگشت شست

میلیون ها کار و ابتکار با انگشت شست

۲. مغز

بزرگترین و بیشترین عکس ها با کوچکترین دوربین ها

۳. دو نوع مو

از یک پوست در کنار هم ، دو نوع موی ابرو و صورت می روید ، که یکی متوقف است ، و دیگری رشد می کند.

۵. حیوانات

۱. مورچه

حضرت سلیمان (علیه السلام) مورد تحقیر یک مورچه قرار گرفت : **وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ** [نمل/ ۱۸].

۲. ابابیل

ابابیل به جان فیل سواری افتد.

۳. عنکبوت

تاریخ بشر و اشرف مخلوق از طریقاً **أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبِئْسَ الْعَنْكَبُوتُ** [عنکبوت/ ۴۱].

۴. گاو

پایان یک فتنه بزرگ از طریق زدن عضوی از اعضای گاو کشته شده به انسان که در زمان حضرت موسی (علیه السلام) واقع شد.

۵. کلاغ

کلاغ معلّم بشر

هدهد خبری می داند که سلیمان (علیه السلام) نمی داند. أَحَطُّ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ [نمل/۲۲]. یک پرنده رابطه میان دو ابرقدرت می شود.

۷. شتر

شتر محترم می شود: لا- تَمَسُّوْهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذْكُمْ [اعراف/۷۳]. ولی آدم بی احترام: وَ لِيَشْهَدَ عِيْدَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ [نور/۲].

۶. طبیعت

۱. نخل

درخت خشک سبز می شود: وَ هُزِّيْ اِلَيْكَ بِجَذَعِ النَّخْلَةِ [مریم/۲۵]. ولی باغ سبز خاکستر فَاَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ [قلم/۲۰].

۲. آتش از درخت

مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا [یس/۸۰].

۳. آب

يَشْقَى بِمَاءٍ وَّاحِدٍ [رعد/۴].

۷. نصرت الهی

۱. بهترین ناصر

خداوند بهترین ناصر انسان:

نِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَ نِعْمَ النَّصِيرُ [انفال/۴۰].

۲. تنها ناصر

وَ مَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ [آل عمران/۱۲۶].

۳. سابقه در نصرت

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ [توبه/۲۵].

٤. درخواست نصرت

تَبَّتْ أَقْدَامُنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ [آل عمران/ ١٤٧] .

٥. ناصر انبیا و مؤمنان

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [غافر/ ٥١] .

٦. نصرت رهبری

إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ [توبه/ ٤٠] .

٧. علت عدم نصرت

وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانْتَصَرَ مِنْهُمْ وَلَكِنْ لِيَبْلُوَا بَعْضَكُمْ بَعْضًا [محمد/ ٤] .

٨. شرایط نصرت خدا

١. صبر و استقامت

فَصَبِرُوا عَلَى مَا كَذَّبُوا وَ أُوذُوا حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا [انعام/ ٣٤] .

٢. یاری دین

إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يَتَّبِعْ أَقْدَامَكُمْ [محمد/ ٧] .

٣. مبارزه با دشمن

قَاتِلُوهُمْ يَعِذُّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَ يَخْزِيهِمْ وَ يَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ [توبه/ ١٤] .

٤. تقوا

وَ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَ يَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ [طلاق/ ٢-٣] .

٥. توکل

وَ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ [قصص/ ٧] .

وَ أَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنْ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَ مِنَ الشَّجَرِ وَ مِمَّا يَعْرِشُونَ [نحل/ ٦٨] .

٦. مجاهدہ

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ [عنكبوت/٦٩] .

٧. صداقت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه

السلام): فَلَمَّا رَأَى اللَّهُ صِدْقَنَا أَنْزَلَ بَعْدُونَا الْكُتُبَ وَأَنْزَلَ عَلَيْنَا النَّصْرَ [نهج البلاغه ، خطبه ٥٦].

٨. ايمان

إِنَّهُمْ فِتْنَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ [كهف/ ١٤- ١٣].

٩. عدم كراهت

إِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ [انفال/ ٥].

١٠. عدم جدال

يَجَادِلُونَكَ فِي الْحَقِّ [انفال/ ٦].

١١. خوف ورجاء

تَوَدُّونَ أَنْ غَيْرَ ذَاتِ الشُّوْكَهِ تَكُونَ لَكُمْ [انفال/ ٧].

١٢. تواضع

لَنْ تُغْنِيَ عَنْكُمْ فِتْنَتَكُمْ شَيْئًا وَلَوْ كَثُرَتْ [انفال/ ١٩].

٩. موارد نصرت الهی در جنگ بدر

١. انزال سکینه

أَنْزَلَ السَّكِينَةَ [فتح/ ٤].

٢. قوت قلب

وَ رَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ [كهف/ ١٤].

٣. اتحاد

وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لِأَخْتَلَفْتُمْ [انفال/ ٤٢].

٤. خواب امن

إِذْ يَرِيكُهُمُ اللَّهُ فِي مَنَامِكَ قَلِيلًا [انفال/ ٤٣].

إِذْ يَغْشَىٰكُمْ النُّعَاسَ أَمَنَّهُ مِنْهُ [انفال/ ١١] .

إِذْ يَرِيكُهُمُ اللَّهُ فِي مَنَايِكَ قَلِيلًا [انفال/ ٤٣] .

٥. استحكام

وَ لَوْ أَرَاكُهُمْ كَثِيرًا لَفَشِلْتُمْ [انفال/ ٤٣] .

لَوْ تَوَاعَدْتُمْ لِأَخْتَلَفْتُمْ فِي الْمِيعَادِ [انفال/ ٤٢] .

٦. ميدان جنك

وَ إِذْ يَرِيكُمُوهُمْ إِذِ التَّقِيْتُمْ فِي أَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَ يَقْلَلْكُمْ فِي أَعْيُنِهِمْ [انفال/ ٤٤] .

يَقْلَلْكُمْ فِي أَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا [انفال/ ٤٤] .

٧. قضاوقدر

وَ تَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشُّوْكَهِ تَكُونُ لَكُمْ [انفال/ ٧] .

٨. پناه

تَخَافُونَ أَنْ يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَ آوَاكُمْ وَ أَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهِ [انفال/ ٢٦] .

٩. مكر الهى

يَمْكُرُونَ وَ يَمْكُرُ اللَّهُ وَ اللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ [انفال/ ٣٠] .

١٠. حسرت دشمن

يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيُضِدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيَنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً [انفال/ ٣٦] .

١١. احقاق حق

يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ [انفال/ ٧] .

١٢. هزار ملك

فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِنْ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ]

انفال/ ۹].

۱۳. باران طاهر

وَ يَنْزِلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيَطْهَرَكُمْ بِهِ وَيَذْهَبَ عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَ لِيُرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَ يَثْبُتَ بِهِ الْأَقْدَامَ [انفال/ ۱۱].

۱۴. وحشت در دشمن

سَأَلْتَنِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ [انفال/ ۱۲].

۱۵. تیر خدا

وَ مَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ [انفال/ ۱۷].

۱۶. فرقان

يَجْعَلُ لَكُمْ فُرْقَانًا [انفال/ ۲۹].

۱۰. موارد نصرت الهی در نعمتها

۱. لطف حق

إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَ يَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ وَ مَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ [ابراهيم/ ۲۰-۱۹].

إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَ أَبْصَارَكُمْ وَ خَتَمَ عَلَى قُلُوبِكُمْ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِهِ [انعام/ ۴۶].

إِنْ أَرَادَنِي اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ [زمر/ ۳۸].

۲. نعمت شب

إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا [قصص/ ۷۱].

۳. نعمت روز

إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا [قصص/ ۷۲].

۴. نعمت نطفه

أَفَرَأَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ [واقعه/ ۵۸].

۵. نعمت زمین

أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ [واقعه/۶۳] .

۶. نعمت آب

أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ [واقعه/۶۸] .

۷. نعمت آتش

أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ [واقعه/۷۱] .

۱. امر به معروف ونهی از منکر

۱. تعریف

معروف یعنی کاری که از نظر عقل و دین و فطرت شناخته شده است. منکر کاری است که از نظر عقل ، دین و فطرت ناشناخته است . اگر در محیط جامعه انجام شد ، مردم تعجب می کنند و می پرسند چرا این کار انجام می گیرد؟ امر به معروف لازم نیست

تمام معروف ها را بشناسد تا امر کند یا تمام منکرات را بشناسد تا نهی کند. همین که یکی از معروف ها و منکرات را شناخت نسبت به همان وظیفه دارد.

اگر دیروز مرتکب گناه بوده ولی امروز

دست برداشته نهی جایز نیست. نباید به روی او آورد که تو کسی هستی که دیروز گناه کردی. خداوند ستارالعوب است ، تو هم ستار باش.

۲. تاریخچه

۱. درادیان

۱_ قرآن در ماجرای اصحاب سبت می فرماید : أَنْجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ [اعراف/ ۱۶۵] .

در قهر الهی ناهیان از منکر از بنی اسرائیل نجات یافتند و باقی گرفتار شدند.

۲_ حتی عده ای از جوانان مشرک مکه برای جلوگیری از ظلم در خانه عبدالله بن جدعان هم پیمان شدند که با ظلم برخورد کنند و رسول اکرم (ص) در آن پیمان شریک بود. رسول اکرم (ص) می فرمود : الان که به مقام نبوت رسیده ام اگر چنین دسته ای فراهم شوند حاضر به همکاری هستم و ترک آن را گرچه با شتران سرخ مو معاوضه نمی کنم.

۳_ لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَ الْأَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَ أَكْلِهِمُ السُّحْتَ [مائده/ ۶۳] .

۴_ يَا بَنِي آقِمِ الصَّلَاةَ وَ أْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ انْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ اصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ [لقمان/ ۱۷] .

۵_ لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ [مائده/ ۷۸-۷۹] .

در ادیان قبلی :

ابراهیم (ع) : قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَ الَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَّاءُ مِنْكُمْ [ممتحنه/ ۴] .

اسماعیل (ع) : وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَ كَانَ رَسُولًا نَبِيًّا وَ كَانَ يُأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ كَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا [مریم/ ۵۴-۵۵]

لَقْمَانَ : يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَ أْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنَّهُ عَنِ الْمُنْكَرِ [لقمان/ ۱۷] .

۲. در اسلام

۱. کیفیت نزول

۱. تبیین ارزشها

۱_ اشاره و ارزش :

هر دو آیه در مکه نازل شده :

وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ [عصر/ ۳] .

به گفته مجمع البیان اشاره به امر به معروف است.

يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَ أْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنَّهُ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ اصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكُمْ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ [لقمان/ ۱۷] .

۲_ نجات ناهیان از منکر و گرفتار شدن گناهکاران :

این آیه نیز در مکه نازل شد :

فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ وَ أَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَدَابٍ بَيِّسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ [اعراف/ ۱۶۵] .

۲. بیان کیفیت اجرا

۳_ امر به معروف و وظیفه گروه خاص است :

وَ لَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [آل عمران/ ۱۰۴] . که در مدینه نازل شد.

۴_ وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ [توبه/ ۷۱] .

که امر به معروف و نه از منکر ک وظیفه همگان شد.

۲. در صدر اسلام

۱. کمبود مصلح

ما در تاریخ اسلام فقیه و عارف و ادیب و شاعر ریاضی دان و فیلسوف زیاد داریم؛ اما مصلح کم داریم و دلیل این کمبود بی‌مهری نسبت به امر به معروف و نه از منکر است. مردم ما وقتی می‌شنوند علی (ع) عارف بود، عابد بود، زاهد بود، می‌فهمند یعنی چه؛ اما اگر بگویند علی (ع) و حضرت حسین (ع) مصلح بودند با این

تعبیر آشنا نیستند ، در حالی که خود حضرت علی (ع) فرمود :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنِ الَّذِي كَانَ مِنَّا مُنَافِسَةً فِي سُلْطَانٍ وَلَا التَّمَّاسَ شَيْءٍ مِنْ فُضُولِ الْحُطَامِ وَ لَكِنْ لِنَرْدِ الْمَعْرَالِمِ مِنْ دِيَّتِكَ وَ نُظْهِرِ الْإِضْيَالِمَاحَ فِي بِلَادِكَ فَيَأْمَنَ الْمَظْلُومُونَ مِنْ عِبَادِكَ وَ تُقَامَ الْمُعْطَلَّةُ مِنْ حُدُودِكَ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۳۱] .

و امام حسین (ع) فرمود :

أطلب الصلاح في أمه جدى محمد أريد أن آمر بالمعروف و أنهي عن المنكر [المناقب ، ج ۴ ، ص ۸۹] .

۲. تبعید صحابه توسط حکام جور

خلیفه سوم به خاطر نهی از منکر ابوذر را تبعید و عبدالله مسعود و عمار بزرگترین شکنجه ها شدند.

۳. امور حسبه

در قرن سوم دایره امر به معروف و نهی از منکر به نام امور حسبه بنیان گذاری شد و از آن به بعد در دستگاه خلفا این دایره وجود داشته و شعرائی که به می و می خواری علاقه داشتند از دست محتسب می نالیدند. بعضی باب امر به معروف را باب حسبه نامیده اند. این دایره ریشه دینی داشته و در تشکیلات اداری جای خود را باز کرده. در میان فقهای شیعه شهید اول در کتاب دروس رسماً تحت عنوان حسبه بحث امر به معروف کرده و فیض کاشانی در وافی بحث کرده. از فقهای سنی ، کتاب معالم التوبه (از فقهای شافعی) کتاب نفیسی است. جرجی زیدان می گوید. دایره احتساب کار شهرداریها و شهربانی های امروزی را می کرده. مثلاً تمیز بودن مغازه لبنیاتی و کبابی و... مبارزه با روزه خواری و شراب خواری و تجاهر به فسق و نظارت به مسجد و وعاظ.

نکته :

امر به معروف و وظیفه همه مردم است تا برسد به آنجا که باید از زور استفاده کرده از آن جا به بعد حکومت اقدام می کند.

نکته: با مطالعه تاریخ حسب معلوم می شود که شعاع امر به معروف به چند مسئله عبادی محدود نمی شده بلکه برای تمام اصلاحات اخلاقی و اجتماعی بوده است.

نکته: یکی از دلایل تعطیل شدن امر به معروف در دهه های اخیر بدسلیقگی در اجرای امر به معروف بوده. حمله کردن اشرار به منازل و تجسس از کار مردم به نام امر به معروف، مردم را از این واجب دینی متنفر کرد.

۳. سیره معصومین

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ (ص) بِالْمُحْتَكِرِينَ فَأَمَرَ بِحُكْرَتِهِمْ أَنْ تُخْرَجَ إِلَى بُطُونِ الْأَسْوَاقِ وَحَيْثُ يَنْظُرُ النَّاسُ إِلَيْهَا [توحيد صدوق، ص ۳۸۸].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا فُلَانُ إِنَّ الْمُسْلِمِينَ ذَكَرُوا أَنَّ الطَّعَامَ قَدْ نَفِدَ إِلَّا شَيْئًا عِنْدَكَ فَأَخْرِجْهُ وَبِعْهُ كَيْفَ شِئْتَ وَ لَا تَحْبِسْهُ [کافی، ج ۵، ص ۱۶۴].

پیامبر اکرم (ص) به گدائی حرفه ای شلاق زد. [وسائل، ج ۱۸، ص ۵۷۷].

حضرت در بازار مدینه طعام خوبی را دید؛ جبرئیل وحی کرد که با دست خود طعام را زیر و رو کن. دید زیر طعام خرابی است، ناراحت شد و او را نهی فرمود. [وسائل، ج ۱۲، ص ۲۰۹].

همین ماجرا بار دیگر واقع شد، که زر طعام آب بود (نظیر مرغ فروشی ها که شیلنگ آب را روی مرغ ها می گیرند) فرمود: این غش است و نهی فرمود. [سنن ترمذی، ج ۲، ص ۳۹۸، حدیث ۱۳۲۹].

سیره معصومین:

عَنْ

غِيَاثُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ : كَانَ أَبُو عَیْدٍ اللَّهُ (ع) إِذَا مَرَّ بِجَمَاعَةٍ يَخْتَصِمُونَ لَمْ يَجْزُهُمْ حَتَّى يَقُولَ ثَلَاثًا : اتَّقُوا اللَّهَ اتَّقُوا اللَّهَ اتَّقُوا اللَّهَ يَرْفَعُ بِهَا صَوْتَهُ. [كافی ، ج ۵ ، ص ۶۱] .

پیامبر (ص) خودشان بر بازار مسلمین نظارت داشتند. فروشنده های جنس های خوب و مرغوب را رو چیده بودند و نامرغوبها را زیر. پیامبر (ص) با دستهای خودشان آنها را زیر و رو کرد. [شلتوت _ بنی صادقی] .

۴. مظلومیت تاریخی

بعضی مثل شیخ طوسی و علامه حلی در بحث عقائد آورده اند.

بعضی مثل لمعه و شرایع در کتاب جهاد آورده اند.

بعضی اصلا این بحث را مطرح نکرده اند.

غزالی بسیار مفصل و نراقی (پدر و پسر) در بحث اخلاق آورده اند. به هر حال واجب عینی بدانیم مثل شیخ طوسی یا کفائی مثل سید مرتضی و دیگران همین که منکری مثل دروغ گفته می شود بر من واجب است او را نهی کنم و اگر گوش نداد بر دومی و بر سومی و چهارمی. یعنی همین که یکی شروع کرد اگر طرف مقاومت کرد بر دیگران نیز واجب است.

در امر به واجب و نهی از حرام ممکن است کار به خشونت برسد ، ولی در امر به مستحبات و نهی از مکروهات نه.

شاید دلیل این که بعضی موضوع امر به معروف و نهی از منکر را در عقائد بحث کرده اند این باشد که امر و نهی قلبی و فکری و اعتقادی بر همه مردم و در همه مکانها و زمان ها واجب است ولی امر و نهی زبانی و عملی شرایط ویژه ای لازم دارد. راستی اگر انسان قلبا طرفدار حق نباشد مسلمان نیست.

۳. اهمیت

۱. خوبان عالم آمران به

۱. وجوب امر به معروف

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [آل عمران/ ۱۰۴] .

۲. دستور امر به معروف کردن به فرزندان

يَا بَنِي آقِمِ الصَّلَاةَ وَآمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ [لقمان/ ۱۷] .

۳. امر به معروف از اوصاف پیامبر اکرم (ص)

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ [اعراف/ ۱۵۷] .

۴. امر به معروف از اوصاف اهل کتاب واقعی

لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ [آل عمران/ ۱۱۴-۱۱۳] .

۵. امر به معروف از اوصاف مجاهدان و مؤمنان

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ [توبه/ ۷۱] .

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعِندَهُ حَقٌّ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمِنْ أَوْفَى بَعْدِهِ مَنْ لَئِنْ لَمْ يَنْزَلِ اللَّهُ مَتْنًا لِنَبِيِّهِ رَبَّنَا لَيَخْلَعُنَّ عَنْكَ أَجْفَادَهُمْ وَنَحْنُ نَعْتَمِدُ بِحِمْزٍ وَذَلِكَ هِيَ الْفُزُؤُ الْعَظِيمُ التَّيَّابُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ [توبه/ ۱۱۲-۱۱۱] .

۶. از نشانه های حکومت اسلامی

الَّذِينَ إِذَا مَكَتَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ [حج/ ۴۱] .

و لله عاقبه الامور [حج ، ۴۱] .

۷. نهی از معروف و امر به منکر از اوصاف منافقین

الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ [

۸. ضرورت موافقت عمل با گفتار در امر به معروف

وَ مَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَا أَنْهَاكُمُ عَنْهُ [هود/۸۸].

۹. بهترین امت

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ [آل عمران/۱۱۰].

۲. جهادی مقدس

۱. امر به معروف تعبدی مهم

امر به معروف تعبدی مهم است که اول معتزله آن را از اصول دین قرار دادند و بعد آخوندهای درباری چون دیدند با منافع خلفاء مخالف است آن را از اصول الدین انداختند.

۲. بازرسان جامعه

یک کارخانه بزرگ باید دائماً تحت بازرسی و نظارت مهندسیین متخصص باشد. یک جامعه سالم باید دائم تحت نظر پزشکان متخصص باشد. (که گاهی هم جراحی و عضوی را قطع می کنند). جامعه اسلام نیز باید از نظر اجرا قوانین اسلام مورد بازرسی قرار گیرد.

۳. زندگی حقیقی

من رأی منکراً فلینکره بیده ان استطاع فان لم يستطع فبلسانه و الا بقلبه فَحَسْبُهُ أَنْ عِلِمَ اللهُ مِنْ قَلْبِهِ أَنَّهُ لَذَلِكَ كَارَةٌ [بحار ج ۹۷ ص ۸۵]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ رَأَىٰ مِنْكَ رَأَىٰ مِنْكَ فَلَينكره بیده ان استطاع فإن لم يستطع فبلسانه فإن لم يستطع فبقلبه فحسبه أن يعلم الله من قلبه أنه لذلك كاره [بحار الأنوار، ج ۹۷، ص ۸۵].

۴. حداقل امر به معروف

قال رسول الله (ص): من امر بالمعروف و نهى عن المنكر فهو خليفه الله في ارضه و خليفه رسول الله (ص) و خليفه كتابه [به نقل از نمونه، ج ۳، ص ۳۸]. و.

مجمع البيان ذيل آيه: ولتكن منكم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا أَعْمَالُ الْبِرِّ كُلُّهَا وَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عِنْدَ الْأَمْرِ

بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ إِلَّا كَفَفْتَهُ فِي بَحْرِ لُجِّي [نهج البلاغه ، حكمت ۳۷۴] .

۶. برتر از جهاد

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا رَأَى الْمُنْكَرَ فَلَمْ يَنْكَرْهُ وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهِ فَقَدْ أَحَبَّ أَنْ يَعْصِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَعْصِيَ اللَّهَ فَقَدْ بَارَزَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِالْعِدَاوَةِ [كافي ، ج ۵ ، ص ۱۰۸] .

۷. دوستان خداوند

الْفَضْلُ بْنُ الْحَسَنِ الطَّبْرِسِيُّ فِي مَجْمَعِ النَّبِيِّانِ عَنْ عَلِيٍّ (ع) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى « وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ » (بقره/۲۰۷) أَنَّ الْمُرَادَ بِالْأَيِّهِ الرَّجُلُ يَقْتُلُ عَلَى الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ . [وسائل الشيعه ، ج ۱۵ ، ص ۱۴۳] .

۸. شهید در راه خداوند

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَلَمَّا أُخْبِرُكُمْ عَنْ أَقْوَامٍ لَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ وَ لَا شُهَدَاءَ يَغْبِطُهُمُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِمَنَازِلِهِمْ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ قِيلَ مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ هُمُ الَّذِينَ يَحْبِبُونَ عِبَادَ اللَّهِ إِلَى اللَّهِ وَ يَحْبِبُونَ اللَّهَ إِلَى عِبَادِهِ قُلْنَا هَذَا حَبَّبُوا اللَّهَ إِلَى عِبَادِهِ فَكَيْفَ يَحْبِبُونَ عِبَادَ اللَّهِ إِلَى اللَّهِ قَالَ يَأْمُرُونَهُمْ بِمَا يَحِبُّ اللَّهُ وَ يَنْهَوْنَهُمْ عَمَّا يَكْرَهُ اللَّهُ فَإِذَا أَطَاعُوهُمْ أَحَبَّهُمُ اللَّهُ [مشكاة الأنوار ، ص ۱۳۶] .

۹. امر به معروف و نه از منکر منفعت یا بلای عمومی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ الْمَعْصِيَةَ إِذَا عَمِلَ بِهَا الْعَبْدُ سِرًّا لَمْ تَضُرَّ إِلَّا عَامِلَهَا فَإِذَا عَمِلَ بِهَا عَلَانِيَةً وَ لَمْ يَغْيِرْ عَلَيْهِ أَضْرَثَ بِالْعَامَّةِ . قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : « وَ ذَلِكَ أَنَّهُ يَذُلُّ بِعَمَلِهِ دِينَ اللَّهِ وَ يَقْتَدِي بِهِ أَهْلُ عِدَاوَةِ اللَّهِ [وسائل الشيعه ، ج ۱۶ ، ص ۱۳۶] .

۱۰.

از خانواده آغاز کنم

روایات ذیل آیه: قُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ نَاراً [تحریم ۶].

می گویند که مراد امر به معروف و نهی از منکر است:

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ «قُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ نَاراً» (تحریم ۶) قُلْتُ: كَيْفَ أَفِيهِمْ. قَالَ: تَأْمُرُهُمْ بِمَا أَمَرَ اللَّهُ وَ تَنْهَاهُمْ عَمَّا نَهَاَهُمُ اللَّهُ فَإِنْ أَطَاعُوكَ كُنْتَ قَدْ وَقَيْتَهُمْ وَ إِنْ عَصَوْكَ كُنْتَ قَدْ قَضَيْتَ مَا عَلَيْكَ [کافی، ج ۵، ص ۶۲].

۱۱. شیوه انبیاء

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ سَبِيلُ الْأَنْبِيَاءِ وَ مِنْهَا جُ الصُّلْحَاءِ فَرِيضَةٌ عَظِيمَةٌ بِهَا تُقَامُ الْفَرَائِضُ [کافی، ج ۵، ص ۵۵].

۱۲. دفع شیوه گناه

گناه مثل میکروب مُسری است، اگر جلوگیری نشود همه جا را ویران می کند: وَ لَوْ لَا دَفَعَ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ [بقره/۲۵۱].

۳. اهمیت اجتماعی

۱_ امر به معروف به قدری مهم است که امام حسین (ع) فدای آن می شود.

۲_ نشانه عشق ما به مکتب است.

۳_ نشانه عشق ما به امت است. توجه به ارزشها است. تحقیر خلافتکار است. کلاس سیار است.

۴_ نشانه علاقه او به سلامتی جامعه است.

۵_ نشانه تعهد و حضور در صحنه است.

۶_ احترام به افراد مسلمین است که این حق به آنها داده شده است.

۷_ نشانه داشتن تولی به اعمال خیر و تبری از کار شر است.

۸_ نشانه آزادی سخن و ارزش مکتب است. زیرا: کی دختر ۹ ساله حق دارد بزرگترین شخصیتها را امر به معروف و... کند.

چنانچه دختر به امام خمین (ره) نامه نوشته

بود.

۹_ دل گرم کردن مؤمنان و کوبیدن خلاف کار است.

۱۰_ تقویت ضعیف است.

۱۱_ تعلیم جاهل است.

۱۲_ موتوری است که به همه اعمال حرکت می بخشد: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): قوام الشريعة الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر وإقامه الحدود [غرر الحکم ، ص ۳۳۲].

۱۳_ ضامن اجرای تمام واجبات است.

۱۴_ با نهی از منکر کمبود تقوای افراد جبران می شود.

۴. وظیفه آسمانی

۱. خداوند آمر به معروف و ناهی از منکر است

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ [نحل/ ۹۰].

قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ [اعراف/ ۲۹].

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا [نساء/ ۵۸].

از پیغمبر (ص) پرسیدند: من اتقی الناس؟ قال: «آمرهم بالمعروف و انهامهم عن المنکر» [کنز العمال ، ج ۳ ، ص ۶۸۹].

وَ اتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً [انفال/ ۲۵].

حضرت موسی (ع) از خداوند سؤال کرد: بندگان شایسته تو کیانند؟ فرمود:

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): قَالَ مُوسَىٰ بْنُ عِمْرَانَ (ع) يَا رَبِّ مَنْ أَهْلُكَ الَّذِينَ تُظَلِّهُمْ فِي ظِلِّ عَرْشِكَ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّكَ فَأَوْحَىٰ اللَّهُ إِلَيْهِ الطَّاهِرَةَ قُلُوبُهُمْ وَ الْبَرِيئَةَ أَيْدِيهِمْ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ جَلَالِي ذَكَرَ آبَائِهِمْ إِلَىٰ أَنْ قَالَ وَ الَّذِينَ يَعْضَبُونَ لِمَحَارِمِي إِذَا اسْتِجَلَّتْ مِثْلَ النَّمْرِ إِذَا جُرِحَ [وسائل الشيعة ، ج ۱۶ ، ص ۱۴۷].

۲. در بیان رسول اکرم (ص)

شهید ثانی می گوید: آیات و روایات امر به معروف و نهی از منکر آن قدر زیاد و مهم است که کمر را

می شکند. [گفتار ماه ، ص ۸۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَلَمَّا أُخْبِرُكُمْ عَنْ أَقْوَامٍ لَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ يُعْطِطُهُمُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِمَنَازِلِهِمْ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ قِيلَ مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ هُمُ الَّذِينَ يَحْبِبُونَ عِبَادَ اللَّهِ إِلَى اللَّهِ وَ يَحْبِبُونَ اللَّهَ إِلَى عِبَادِهِ قُلْنَا هَذَا حَبَّبُوا اللَّهَ إِلَى عِبَادِهِ فَكَيْفَ يَحْبِبُونَ عِبَادَ اللَّهِ إِلَى اللَّهِ قَالَ يَأْمُرُونَهُمْ بِمَا يَحِبُّ اللَّهُ وَ يَنْهَوْنَهُمْ عَمَّا يَكْرَهُ اللَّهُ فَإِذَا أَطَاعُوهُمْ أَحَبَّهُمُ اللَّهُ [مشكاه الأنوار ، ص ۱۳۶] .

۳. امر به معروف و امام علی (ع)

در صفین یک نفر خیرخواه به حضرت علی (ع) گفت :

ترجع إلى عراقك فنخلى بينك و بين العراق و نرجع نحن إلى شامنا فتخلى بيننا و بين الشام فقال علي (ع) : « قد عرفت ما عرضت إن هذه لنصيحه و شفقه و لقد أهدى هذا الأمر و أسهرنى و ضربت أنفه و عينه فلم أجد إلا القتال أو الكفر بما أنزل الله على محمد إن الله تعالى ذكره لم يرض من أوليائه أن يعصى فى الأرض و هم سكوت مدعون لا يأمرون بمعروف و لا ينهون عن منكر فوجدت القتال أهون على من معالجه فى الأغلال فى جهنم» [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ۲ ، ص ۲۰۷] .

۴. حکومت جهانی و امر به معروف و نهی از منکر

تحقق حکومت جهانی امام زمان سه چیز لازم دارد :

۱_ قانون جهانی.

۲_ رهبر جهانی.

۳_ آمادگی جهانی.

قانون جهانی داریم (قرآن) ، رهبر جهانی هم داریم (امام زمانعجل الله تعالى فرجه الشريف) آمادگی جهانی هم در سایه

امر به معروف و نهی از منکر امکان پذیر است.

۵. امام حسین (ع) و امر به معروف

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع): بَدَأَ اللَّهُ بِالْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ فَرِيضَةً مِنْهُ لِعَلِمِهِ بِأَنَّهَا إِذَا أُدِّيَتْ وَ أُقِيمَتِ اسْتَقَامَتِ الْفَرَائِضُ كُلُّهَا هَيْئَهَا وَ صِيغَتْهَا وَ ذَلِكَ أَنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ دُعَاءٌ إِلَى الْإِسْلَامِ مَعَ رَدِّ الْمَظَالِمِ وَ مُخَالَفَةِ الظَّالِمِ وَ قِسْمِهِ الْفِيءِ وَ الْغَنَائِمِ وَ أَخْذِ الصَّدَقَاتِ مِنْ مَوَاضِعِهَا وَ وَضْعِهَا فِي حَقِّهَا [وسائل الشيعة ، ج ۱۶ ، ص ۱۳۰] .

۶. نظر فقیهان و عالمان

شیخ انصاری در مکاسب محرمة می فرماید: به دست آوردن دلالت واجب است چون مقدمه تاثیر امر به معروف و نهی از منکر است.

صاحب جواهر در کتاب تجارت می فرماید:

اگر محو فساد بدون ولایت ممکن نباشد، تحصیل ولایت واجب است. [نوری ، ص ۱۴۹] .

در تمام زیارات به ما سفارش شده که این چنین بگوییم: أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ أَقَمْتَ الصَّلَاةَ وَ آتَيْتَ الزَّكَاةَ وَ أَمَرْتَ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَيْتَ عَنِ الْمُنْكَرِ

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ الْجِهَادُ مِنْهَا عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ عَلَى الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ الصَّدَقِ فِي الْمَوَاطِنِ وَ شَتَائِنِ الْفَاسِقِينَ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۱] .

امر به معروف جهادی است مستمر؛ آتش بس ندارد. موتور اسلام، حافظ اسلام و سپر احکام است.

امر به معروف را هم در کتاب جهاد آورده اند، هم در اخلاق.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا قُدِّسَتْ أُمَّةٌ لَمْ يُوْخَذْ لِضَعْفِهَا مِنْ قَوِيهَا بِحَقِّهِ غَيْرَ مُتَعَتِّعٍ (به راحتی) [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۶] .

به همین دلیل فقهاء و محدثین امر به معروف را در پایان کتاب جهاد آورده اند.]

۵. امر به معروف و وظیفه همه افراد جامعه

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيَطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ [توبه/۷۱] .

۱ _ در جامعه اسلامی بی تفاوتی ممنوع؛ همه نسبت به هم حق ولایت و نظارت دارند.

۲ _ زن و مرد در اصلاح جامعه مساوی هستند.

۳ _ امر به معروف در سایه دوستی و هم بستگی و تعاون قابل اجرا است.

۴ _ امر به معروف از صفات بارز اهل ایمان است.

۵ _ هم اطاعت از خدا (در برنامه های عبادی و ثابت) هم اطاعت از رسول (ص) (در برنامه های حکومتی) .

۶ _ تنها حرف زدن و امر و نهی کردن به دیگران کافی نیست. اقامه نماز و رسیدگی به محرومان نیز لازم است.

۷ _ بهره گیری از رحم الهی شرایطی دارد : أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ

۸ _ تا همبستگی (أَوْلِيَاءُ) عبادت (الصَّلَاة) فقرزدائی (الزکاه) سوز و نظارت (أَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَنَهْوُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ) نباشد جامعه اسلامی نیست.

۱ _ گاهی بر افراد واجب عینی است (آنجا که سخن فرد خاص مؤثر است) .

۲ _ واجب توصلی است. یعنی قصد قربت لازم ندارد.

۱ _ ابن سکیت از اصحاب امام رضا (ع) و امام جواد (ع) و امام هادی (ع) استثَقَّهُ جَلِيلٌ بِالاتِّفَاقِ

معلم بچه های متوکل بود. روزی متوکل از او پرسید : فرزندان من بهترند یا حسن (ع) و حسین (ع) . شروع کرد در فضائل حسین سخن گفتن و سکوت چند ساله را شکست تا آنجا که گفت : قنبر غلام علی (ع) افضل منك و من ابنيكبه

دنبال این رشادت ها بود که متوکل این معلم قهرمان شیعه را به شهادت رساند. [مستدرک ، ج ۵ ، ص ۸۰] .

۲_ مؤمن آل فرعون سالها ایمانش را کتمان می کرد تا رسید لحظه ای که باید سکوت شکسته شود.

وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ أَ تَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ وَإِنْ يَكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ وَإِنْ يَكُ صَادِقًا يصِبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ [غافر/ ۲۸] .

۶. برترین واجب

۱. نجات فرد و جامعه

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ [تحریم/ ۶] .

۱_ مردم بدانند آمر به معروف خلیفه خداست :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ فَهُوَ خَلِيفَةُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ وَخَلِيفَةُ رَسُولِهِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۱۷۹] .

مأمور خداست نه فضول سود رسان نه ضرر رسان : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ تَأَجَّرَكَ بِالنَّصِاحَةِ فَقَدْ أَجَزَلَ لَكَ الرِّيحَ [غرر الحكم ، ص ۲۲۶] .

کلام خدا را می گوید نه هوس های خودش را. دوست تو است نه دشمن تو قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : اتَّبِعْ مَنْ يَبْكِيكَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۳۸] .

دلسوز است و به خاطر تعهد و عشق به مکتب به سراغ تو آمده : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَشْفَقَ النَّاسَ عَلَيْكَ أَعُونَهُمْ لَكَ عَلَى صَلَاحِ نَفْسِكَ وَأَنْصَحَهُمْ لَكَ فِي دِينِكَ [غرر الحكم ، ص ۴۱۶] .

نجات دهنده است.

۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ قَبِلَ النَّصِيحَةَ أَمِنَ مِنَ الْفُضِيحَةِ [غرر الحكم

، ص ۲۲۶].

حافظ آبروی ماست.

۳_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَحَبُّ إِخْوَانِي إِلَى مَنْ أَهْدَى إِلَيَّ عُيُوبِي [كافی، ج ۲، ص ۶۳۹].

۴_ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): اللَّهُمَّ وَفَّقْنِي لِمَا أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ سَدِّدْنِي، وَامْتَابِعِهِ مَنْ أَرَشَدَنِي [صحیفه سجادیه، دعای ۲۰].

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): حَقُّ النَّاصِحِ أَنْ تُلِينَ لَهُ جَنَاحَكَ [من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۶۲۵].

۵_ اگر بگویی: او بچه است؛ کار فرعونی کرده ای: فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ [زخرف/۵۴].

أَهَذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا [فرقان/۴۱].

۶_ اگر خودت را بالا بدانیاتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنََّّهُمْ مُهْتَدُونَ [اعراف/۳۰].

۷_ به امر به معروف کننده تهمت نزما هذا إِلَّا بَشْرٌ مِثْلَكُمْ يَرِيدُ أَنْ يُتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ [مومنون/۲۴].

۸_ لجاجت نکن: سرنوشت ابلیس و طاغوتها را فراموش مکن.

۹_ وَ لَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أَوْلِيَاءَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أَوْلِيَاءَ هُمُ الْغَافِلُونَ [اعراف/۱۷۹].

۲. نشانه های حکومت

الَّذِينَ إِنْ مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ آتَوْا الزَّكَاةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ [حج/۴۱].

۳. نشانه جامعه الهی

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا قُدِّسَتْ أُمَّةٌ لَمْ يُوْخَذْ لِضَعْفِهَا مِنْ قَوِيَّهَا بِحَقِّهِ غَيْرَ مُتَّعَجٍ (به راحتی) [كافی، ج ۵، ص ۵۶].

۴. دین الهی

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا دِينَ لِمَنْ لَا يَدِينُ بِاللَّهِ بِالْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النِّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ [بحار الأنوار، ج ۹۷، ص ۸۶].

۵. رفع فتنه

وَ اتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ

ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً [انفال/ ۲۵] .

۶. بهترین نفقه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا أَنْفَقَ النَّاسُ مِنْ نَفَقَةٍ أَحَبَّ مِنْ قَوْلِ الْخَيْرِ [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۱۵] .

۷. شرکت در ثواب

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَمَرَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ نَهَى عَنِ مُنْكَرٍ أَوْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ أَوْ أَشَارَ بِهِ فَهُوَ شَرِيكَ وَمَنْ أَمَرَ بِشَوْءٍ أَوْ دَلَّ عَلَيْهِ أَوْ أَشَارَ بِهِ فَهُوَ شَرِيكَ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۳۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الدَّالُّ عَلَى الْخَيْرِ كَفَاعِلِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۸۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَيَّمَا دَاعٍ دَعَا إِلَى الْهُدَى فَاتَّبِعْ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِهِمْ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجْرِهِمْ شَيْءٌ وَأَيَّمَا دَاعٍ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ فَاتَّبِعْ فَإِنَّ عَلَيْهِ مِثْلَ أَوْزَارِ مَنْ اتَّبَعَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۱۲۷] .

۸. ضرورت امر به معروف با انفاق جان و مال

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَتَّبِعُ فِيهِمْ قَوْمٌ مَرَاءُونَ يَتَّقَرُّونَ وَيَتَنَسَّكُونَ حِدَائًا سِفْهَاءً لَا يُوَجِّبُونَ أَمْرًا بِمَعْرُوفٍ وَلَا نَهْيًا عَنِ مُنْكَرٍ إِلَّا إِذَا أَمِنُوا الضَّرَرَ يَطْلُبُونَ لِأَنْفُسِهِمْ الرُّخْصَ وَالْمَعَاذِيرَ يَتَّبِعُونَ زَلَّاتِ الْعُلَمَاءِ وَفَسَادَ عَمَلِهِمْ يَقْبَلُونَ عَلَى الصَّلَاةِ وَالصِّيَامِ وَمَا لَمَّا يَكَلِّمُهُمْ فِي نَفْسٍ وَ لَمَّا مَالٍ وَ لَوْ أَضْرَّتْ الصَّلَاةُ بِسَائِرِ مَا يَعْمَلُونَ بِأَمْوَالِهِمْ وَ أَيْدَانِهِمْ لَرَفَضُوهَا كَمَا رَفَضُوا أَسْمِي الْفَرَائِضِ وَ أَشْرَفَهَا [كافي ، ج ۵ ، ص ۵۵] .

۹. ستون ایمان

حضرت علی (ع) فرمود: ایمان بر چهار ستون استوار است. صبر ، یقین ، عدل و جهاد ، یعنی

مؤمن صابر است ، مؤمن اهل یقین است. مؤمن مجاهد است و مؤمن عادل است. بعد هر کدام را به چهار قسمت تقسیم کردند و اما جهاد : جهاد دارای چهار شعبه است امر به معروف ، نهی از منکر ، صدق و دشمنی با فاسقین.

۱۰. از ضروریات دین

و جوب امر به معروف و نهی از منکر از ضروریات دین است و منکر آن در صورت توجه به لوازم آن و ملزم شدن به آن لوازم ، از کفار است. [امام خمینی (ره) ، تحریر الوسیله] .

۷. ستون جامعه اسلامی

۱. بعد مکتبی

بِهَا تُقَامُ الْفَرَائِضُ (بعد مکتبی)

۲. بعد امنیتی

وَ تَأْمَنُ الْمَدَاهِبُ (بعد امنیتی)

۳. بعد اقتصادی

وَ تَحِلُّ الْمَكَاسِبُ (بعد اقتصادی)

۴. بعد حقوقی

وَ تُرَدُّ الْمَظَالِمُ (حقوقی)

۵. بعد رفاهی

وَ تُعْمَرُ الْأَرْضُ (رفاهی)

۶. بعد نظامی

وَ يَنْتَصَفُ مِنَ الْأَعْدَاءِ (سیاسی _ نظامی)

۷. بعد سیاسی

وَ يَشْتَقِيمُ الْأَمْرُ (سیاسی) [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۵] .

۸. تحمل سختی ها جهت تحقق امر به معروف

۱. تحمل تبعید و مشکلات به خاطر امر به معروف

أَخْرِجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ [اعراف/ ۸۲].

لِنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ [اعراف/ ۸۸].

أَصْلَاتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ تَتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ [هود/ ۸۷].

ابوذر به عثمان گفت: تو برای تبعید من هیچ عیبی سراغ نداری مگر آنکه من امر به معروف می کنم. [الغدیر، ج ۸، ص ۲۸۸].

۲. شهدای امر به معروف

يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَ أْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنه عَنِ الْمُنْكَرِ وَ اصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ [لقمان/ ۱۷].

وَ اصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ [لقمان-۱۷] من الشدائد و فی المجمع

عن علی (ع): «من المشقه و الأذى فى الأمر بالمعروف و النهى عن المنكر» [بحار الأنوار، ج ۶۶، ص ۳۵۹].

۹. تشبیهاتی در بیان اهمیت امر به معروف

۱. دریای بزرگ

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِلَّا كَنَفْتَهُ فِي بَحْرِ لُجِّي [نهج البلاغه، حکمت ۳۷۴].

۲. چراغ نورانی

امر به معروف: مثل چراغی که همه خیر را روشن می کند مثل خونی که در تمام رگ ها است.

۳. لزوم دفع بلای عمومی

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ (ع): بِحَقِّ أَقُولُ لَكُمْ إِنَّ الْحَرِيقَ لَيَقَعُ فِي الْبَيْتِ الْوَاحِدِ فَلَمَّا يَزَالُ يَنْتَقِلُ مِنْ بَيْتٍ إِلَى بَيْتٍ حَتَّى تَحْتَرِقَ بُيُوتٌ كَثِيرَةٌ إِلَّا أَنْ يَسْتَدْرِكَ الْبَيْتَ الْأَوَّلُ فِيهِدَمَ مِنْ قَوَاعِدِهِ فَلَا تَجِدُ فِيهِ النَّارَ مَعْمَلًا وَ كَذَلِكَ الظَّالِمُ الْأَوَّلُ لَوْ يُوْخَذُ عَلَى يَدَيْهِ لَمْ يَوْجَدْ مِنْ بَعْدِهِ إِمَامٌ ظَالِمٌ فَيَأْتُمُونَ بِهِ كَمَا لَوْ لَمْ تَجِدِ النَّارَ فِي الْبَيْتِ الْأَوَّلِ حَشْبًا وَ الْوَاحِ لَمْ تُحْرِقْ شَيْئًا [تحف العقول، ص ۵۰۴].

حضرت مسیح (ع): اگر آتشی که در خانه ات افتاده خاموش نشود همه خانه را می سوزاند.

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ (ع): بِحَقِّ أَقُولُ لَكُمْ مَنْ نَظَرَ إِلَى الْحَيِّهِ تَوَمُّ أَحَاهُ لِنُدْعَاهُ وَ لَمْ يَحْذَرُهُ حَتَّى قَتَلْتَهُ فَلَا يَأْمَنُ أَنْ يَكُونَ قَدْ شَرِكَ فِي دَمِهِ [تحف العقول، ص ۵۰۴].

اگر دیدید ماری به سوی انسان می رود و فریاد نکشید و مار او را نش بزند و بکشد، در قتل او شریک هستید.

مثل کسی که قسمت خود را در کشتی در وسط دریا سوراخ می کند. [کنز، ج ۳، ص ۸۲].

مثال کسی که ترک کند نهی از منکر را مثل کسی است که مجروح را در

کنار جاده رها کند. [کنز ، ج ۳ ، ص ۷۰] .

۴. پیروزی عمومی

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَيْسَ مِنْ بَاطِلٍ يَقُومُ بِإِزَاءِ الْحَقِّ إِلَّا غَلَبَ الْحَقُّ الْبَاطِلَ وَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ «بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ» (انبیاء-۱۸) [کافی ، ج ۸ ، ص ۲۴۲] .

۱۰. وجود امر به معروف در غیر انسانها

امر و نهی مخصوص به انسان نیست؛

هشدار در حیوانات نیز هست : قَالَتْ نَمْلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطَمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ [نمل/ ۱۸] .

احساس انحراف و هیجان در هدهد که گفت : إِنِّي وَجَدْتُ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ وَجَدْتُهَا وَ قَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ [نمل/ ۲۴-۲۳]

۴. راه شناخت

۱. فطرت

فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا [شمس/ ۸] .

۲. عقل

مثل فساد ، قمار و ربا.

۳. شرع

۱_ قال رسول الله (ص): إِذَا أُمَّتِي تَوَاكَلَتِ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ فَلْيَأْذُنُوا بِيَوْعَاعِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۹] .

۲_ قَالَ النَّبِيُّ (ص): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَيَبْغِضُ الْمُؤْمِنَ الضَّعِيفَ الَّذِي لَا دِينَ لَهُ فَقِيلَ لَهُ وَ مَا الْمُؤْمِنُ الَّذِي لَا دِينَ لَهُ قَالَ الَّذِي لَا يَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۹] .

۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّمَا هَلَاكُ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حَيْثُ مَا عَمِلُوا مِنَ الْمَعَاصِي وَ لَمْ يَنْهَهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَ الْأَخْبَارُ عَنْ ذَلِكَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۷] .

۴_ غزالی معنای تازه ای برای ان حدیث نقل م کند : قال الكاظم (ع) : لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَ لَتَنْهَيَنَّ عَنِ

الْمُنْكَرِ أَوْ لَيْسَتْغَمَلَنَّ عَلَيْكُمْ شِرَارُكُمْ فَيَدْعُو خِيَارُكُمْ فَلَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ [كافی، ج ۵، ص ۵۶].

او می گوید: مراد آن است که خوبان جامعه از اشرا جامعه استمداد می کنند؛ اما آنان بی اعتنایی می کنند.

۵_ مطهری می فرماید: کتاب امر به معروف و نهی از منکر کوچک ترین کتابها و در سه قرن اخیر از رساله ها حذف شده است

۶_ اگر مردم ترک کنند امر به معروف را، استبداد حاکم م شود، دعای خوبان مستجاب نمی شود، امداد خداوند قطع، و توبه هم مقبول نمی شود. [مجمع البیان، ذیل آیه ولتکن به نقل از نمونه].

۷_ قال الصادق (ع): در مورد افرادی که با مخالفان می نشینند و سکوت م کنند قال الصادق (ع): لَا تَأْخُذَنَّ الْبِرِّءَ مِنْكُمْ بِذَنْبِ السَّقِيمِ [کافی، ج ۸، ص ۱۵۸].

۸_ وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ [توبه/۷۱].

۹_ قال رسول الله (ص): مَنْ أَمَرَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ نَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ أَوْ أَشَارَ بِهِ فَهُوَ شَرِيكٌ وَمَنْ أَمَرَ بِسُوءٍ أَوْ دَلَّ عَلَيْهِ أَوْ أَشَارَ بِهِ فَهُوَ شَرِيكٌ [خصال صدوق، ج ۱، ص ۱۳۸].

۱۰_ خداوند عموم را به خاطر گناه خواص که در پنهانی گناه می کنند عذاب نمی کند؛ اما قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِذَا عَمِلَتِ الْخَاصَّةُ بِالْمُنْكَرِ جَهَارًا فَلَمْ تُغَيِّرْ ذَلِكَ الْعَامَّةُ اسْتَوْجِبَ الْفَرِيقَانِ الْعُقُوبَةَ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ [ثواب الأعمال، ص ۲۶۱].

۱۱_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع): أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ سَنَةِ أَقَلِّ مَطَرًا مِنْ سَنَتِهِ

وَ لَكِنَّ اللَّهَ يَضَعُهُ حَيْثُ يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ جَلَّ جَلَالُهُ إِذَا عَمِلَ قَوْمٌ بِالْمَعَاصِي صَيَّرَ عَنْهُمْ مَا كَانَ قَدَّرَ لَهُمْ مِنَ الْمَطَرِ فِي تِلْكَ السَّنَةِ إِلَى غَيْرِهِمْ [أمالي صدوق ، ص ٣٠٨] .

١٢ _ قال ابن عباس : قيل يا رسول الله (ص) أ يهلك القرية و فيها الصالحون؛ قال : « نعم ». قال : و بيم قال (ص) : « بتهاونهم و سكوتهم عن معاصي الله عز و جل »

١٣ _ لَيْسَ مِنْ سَنَةِ أَقَلِّ مَطَرًا مِنْ سَنَةٍ وَ لَكِنَّ اللَّهَ يَضَعُهُ حَيْثُ يَشَاءُ

إِذَا عَمِلَ قَوْمٌ بِالْمَعَاصِي صَرَفَ عَنْهُمْ مَا كَانَ قَدَّرَ لَهُمْ مِنَ الْمَطَرِ فِي تِلْكَ السَّنَةِ إِلَى غَيْرِهِمْ (اثر طبعي) [أمالي صدوق ، ص ٣٠٨] .

١٤ _ اثر اجتماعي : قال رسول الله (ص) : سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ أَشْرَارَهُمْ [ثواب الأعمال ، ص ٢٥٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَيَوَّلِي عَلَيْكُمْ شِرَارَكُمْ [نهج البلاغه ، نامه ٤٧] .

روايات متعدد كهكيف يقدر الله امه لا يؤخذ يضعفها من قوياها [كنز ، ج ٣ ، ص ٨٠] .

قال الكاظم (ع) : لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَ لَتَنْهَيْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيَسِيَنَّ تَعْمَلَنَّ عَلَيْكُمْ شِرَارَكُمْ فَيَدْعُو خِيَارَكُمْ فَلَا يَسِيَنَّ تَجَابُ لَهُمْ [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٦] .

و في حديث : قال رسول الله (ص) : لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا أَمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوُوا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى فَإِذَا لَمْ يَفْعَلُوا ذَلِكَ نَزَعَتْ مِنْهُمْ الْبَرَكَاتُ وَ سَلَطَتْ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ نَاصِرٌ فِي الْأَرْضِ وَ لَا فِي السَّمَاءِ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ١٨١] .

١٥ _ اثر فرهنگي : قال رسول الله (ص) :

« كيف بكم إذا فسد نسائكم و فسق شبانكم و لم تأمروا بالمعروف و لم تنهوا عن المنكر » قيل له و يكون ذلك يا رسول الله؟ قال : « نعم و شر من ذلك و كيف بكم إذا أمرتم بالمنكر و نهيتم عن المعروف » قيل يا رسول الله و يكون ذلك؟ قال : « نعم و شر من ذلك و كيف بكم إذا رأيتم المعروف منكرا و المنكر معروفا » [تحف العقول ، ص ٤٩] .

١٦ _ قال رسول الله (ص) : لَمَّا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَّا أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى فَإِذَا لَمْ يَفْعَلُوا ذَلِكَ نُزِعَتْ مِنْهُمُ الْبَرَكَاتُ وَ سَلَّطَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ نَاصِرَةٌ فِي الْأَرْضِ وَ لَا فِي السَّمَاءِ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ١٨١] .

١٧ _ قال محمد بن مسلم : كتب أبو عبد الله (ع) إلى الشيعة : « ليعطفن ذو السن منكم و النهي و الرأي على ذى الجهل و طلاب الرئاسة أو ليصيبنكم لعنتى أجمعين » [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ١٤٧] .

(جمع نهيه به معنى العقل (المنجد))

١٨ _ به شعيب ندا رسيد كه از قوم تو صد هزار هلاك مى شوند؛ ٦٠ هزار خوب و ٤٠ هزار بد. شعيب گفت : خوبان چرا؟ جواب آمد كه ٦٠ هزار كه نتوانند ٤٠ هزار نفرا اصلاح كنند بايد عذاب شوند (ضرب المثل يك بز گر گله اى را گر مى كند). [سروش مقدس كمره اى ، ص ٨١]

١٩ _ ترك امر به معروف و نهى از منكر از خوديگانگى است : وَ لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا

اللَّهُ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ [حشر/ ۱۹].

۲۰_ امروز جامعه شناس ها و روان کاوها و روان شناس ها هم در این که بی فضیلتی جامعه را به سقوط می کشاند متفقند.

۲۱_ ترک آن به معنای از دست دادن اصل سرمایه است. وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ [عصر/ ۲-۱].

۲۲_ وَلَوْ لَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ [بقره/ ۲۵۱].

۲۳_ قال رسول الله (ص): كيف بكم إذا فسد نسائكم و فسق شبانكم و لم تأمروا بالمعروف و لم تنهوا عن المنكر [تحف العقول ، ص ۴۹].

۲۴_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ مِنْهُمْ تَارِكٌ لِإِنْكَارِ الْمُنْكَرِ بِلِسَانِهِ وَ قَلْبِهِ وَ يَدِهِ فَذَلِكَ مَيِّتُ الْأَحْيَاءِ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۷۴]

۲۵_ پیامبر (ص): «...اگر عده ای جلو منکر را نگیرند خداوند عذابی فرستد که گریبان گیر همه شود.» [کیمیای سعادت ، ج ۱ ، ص ۵۰۱].

۲۶_ علی (ع) در خطبه قاصعه: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَإِنَّ اللَّهَ سَيُجْحَنُهُ لَمْ يَلْعَنِ الْقُرُونَ الْمَاضِيَةَ بَيْنَ أَيْدِيكُمْ إِلَّا لَتَرَكِهِمُ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۲].

قال الصادق (ع): إِذَا رَأَى الْمُنْكَرَ فَلَمْ يَنْكُرْهُ وَ هُوَ يَقْسِدُ عَلَيْهِ فَقَدْ أَحَبَّ أَنْ يَعْصِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَعْصِيَ اللَّهَ فَقَدْ بَارَزَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِالْعِدَاوَةِ [كافي ، ج ۵ ، ص ۱۰۸].

۵. آثار

۱. تربیتی

۱. تشویق نیکان و تنبیه بدان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّ فِي ذَلِكَ تَرْهِيداً لِلْأَهْلِ الْإِحْسَانِ فِي الْإِحْسَانِ وَ تَدْرِيباً

لَأَهْلِ الْإِسَاءِ عَلَى الْإِسَاءِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۲. بهترین جامعه

قال رسول الله (ص) : لَمَا تَزَالَ أُمَّتِي بِخَيْرٍ مِمَّا أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى فَإِذَا لَمْ يَفْعَلُوا ذَلِكَ نَزَعَتْ مِنْهُمْ الْبَرَكَاتُ وَ سُلِّطَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ نَاصِرٌ فِي الْأَرْضِ وَ لَا فِي السَّمَاءِ [وسائل الشيعه ، ج ۱۶ ، ص ۱۲۳] .

۳. انسانیت انسان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ لَمْ يَعْرِفْ بِقَلْبِهِ مَعْرُوفًا وَ لَمْ يَنْكُرْ مُنْكَرًا قَلْبٌ فَجَعَلَ أَعْلَاهُ أَسْفَلَهُ وَ أَسْفَلُهُ أَعْلَاهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۷۵] .

۴. ردّ ظلم

فَعَقَرُوا النَّاقَةَ [اعراف/ ۷۷] .

با این که یک نفر بود.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ اسْتَحْسَنَ قَبِيحًا كَانَ شَرِيكًا فِيهِ [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۳۴۹] .

۵. حفظ ارزش ها

اگر امر به معروف نشود ، ارزش ها ضد ارزش می شود.

قال الصادق (ع) : « قَالَ النَّبِيُّ (ص) كَيْفَ بِكُمْ إِذَا فَسَدَتْ نِسَائِكُمْ وَ فَسَقَ شَبَابُكُمْ وَ لَمْ تَأْمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ لَمْ تَنْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ » فَقِيلَ لَهُ وَ يَكُونُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ : « نَعَمْ وَ شَرٌّ مِنْ ذَلِكَ كَيْفَ بِكُمْ إِذَا أَمَرْتُمْ بِالْمُنْكَرِ وَ نَهَيْتُمْ عَنِ الْمَعْرُوفِ » فَقِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ يَكُونُ ذَلِكَ قَالَ نَعَمْ وَ شَرٌّ مِنْ ذَلِكَ كَيْفَ بِكُمْ إِذَا رَأَيْتُمُ الْمَعْرُوفَ مُنْكَرًا وَ الْمُنْكَرَ مَعْرُوفًا » [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۹] .

آثار معنوی امر به معروف و نهی از منکر :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ إِنَّهُ مَنْ رَأَى عُيُودَنَا يَعْمَلُ بِهِ وَ مُنْكَرًا يَدْعَى إِلَيْهِ فَانْكَرَهُ بِقَلْبِهِ فَقَدْ سَلِمَ وَ بَرِيَّ وَ مَنْ أَنْكَرَهُ بِلِسَانِهِ

فَقَدْ أَجْرٌ وَهُوَ أَفْضَلُ مِنْ صَاحِبِهِ وَ مَنْ أَنْكَرَهُ بِالسَّيْفِ لَتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَ كَلِمَةُ الظَّالِمِينَ هِيَ السُّفْلَى فَذَلِكَ الَّذِي أَصَابَ سَبِيلَ الْهُدَى وَ قَامَ عَلَى الطَّرِيقِ وَ نَوَّرَ فِي قَلْبِهِ الْيَقِينَ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٧٣] .

كسى كه با قلب و زبان و دست مانع منكر شود : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَمِنْهُمْ الْمُنْكَرُ لِلْمُنْكَرِ بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ فَذَلِكَ الْمُشْتَكِمُ لِخَيْرِ النَّاسِ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٧٤] .

خير الناس ... آمرهم بالمعروف [الفصاحه ، ١٤٩٩] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِذَا لَمْ يَأْمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ لَمْ يَنْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لَمْ يَتَّبِعُوا الْأَخْيَارَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ شَرَّارَهُمْ فَيَدْعُوا خِيَارَهُمْ فَلَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٧٤] .

سيد الشهداء ، حضرت حمزه عمو پامبر است و هر كه به خاطر نهی از منكر به دست امام ظالم شهيد شود . [ميزان الحكمه (به نقل از ترمذی) ، ج ٦ ، ص ٢٦٣] .

قال رسول الله (ص) : إِنَّ أَفْضَلَ الْجِهَادِ كَلِمَةُ عَدْلٍ عِنْدَ إِمَامٍ جَائِرٍ [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٩] .

قال رسول الله (ص) : كَيْفَ بَكُمْ إِذَا فَسَدَ نَسَائِكُمْ وَ فَسَقَ شَبَانِكُمْ وَ لَمْ تَأْمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ لَمْ تَنْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ قِيلَ لَهُ وَ يَكُونُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ نَعَمْ وَ شَرٌّ مِنْ ذَلِكَ وَ كَيْفَ بَكُمْ إِذَا أَمَرْتُمْ بِالْمُنْكَرِ وَ نَهَيْتُمْ عَنِ الْمَعْرُوفِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ يَكُونُ ذَلِكَ قَالَ نَعَمْ وَ شَرٌّ مِنْ ذَلِكَ وَ كَيْفَ بَكُمْ إِذَا رَأَيْتُمُ الْمَعْرُوفَ مُنْكَرًا وَ الْمُنْكَرَ مَعْرُوفًا [تحف العقول ، ص ٤٩] .

٢. معنوی

١. دفع

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ شَدَّ ظُهُورَ الْمُؤْمِنِينَ وَ مَنْ نَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ أَرْعَمَ أُنُوفَ الْكَافِرِينَ [نهج البلاغه ، حكمت ٣١] .

٢. شيوه انبياء

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ سَبِيلُ الْأَنْبِيَاءِ وَ مِنْهُاجُ الصُّلَحَاءِ فَرِيضَةٌ عَظِيمَةٌ بِهَا تُقَامُ الْفَرَائِضُ وَ تَأْمَنُ الْمَذَاهِبُ وَ تَحُلُّ الْمَكَاسِبُ وَ تُرَدُّ الْمَظَالِمُ وَ تُعْمَرُ الْأَرْضُ وَ يَنْتَصَفُ مِنَ الْأَعْدَاءِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٥] .

٣. اخلاق الهی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ لَخُلُقَانِ مِنْ خُلُقِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَ إِنَّهُمَا لَمَا يَقْرِيَانِ مِنْ أَحْسَلٍ وَ لَا يَنْقُصَانِ مِنْ رِزْقٍ [نهج البلاغه ، خطبه ١٥٦] .

٤. نزول نعمت يا سلب آن

وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ وَ لَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ [اعراف/٩٦] .

أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَكَّنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّنْ لَكُمْ وَ أَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِدْرَارًا وَ جَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ [انعام/٦] .

أَوْ لَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَ آثَارًا فِي الْأَرْضِ فَأَخَذْنَاهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ [غافر/٢١] .

٥. عذاب الهی

مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ وَ لَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمَسْكِينِ وَ كُنَّا نَحُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ [مدثر/٤٥-٤٢] .

٦. اجر جن و انس

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ مَشَى إِلَى سُلْطَانٍ جَائِرٍ فَأَمَرَهُ بِتَقْوَى اللَّهِ وَ وَعَظَهُ وَ خَوَّفَهُ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ الثَّقَلَيْنِ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ وَ مِثْلُ أَعْمَالِهِمْ

[اختصاص مفید ، ص ۲۶۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ إِنَّهُ مَنْ رَأَى عُيُودَنَا يَعْمَلُ بِهِ وَ مُنْكَرًا يَدْعَى إِلَيْهِ فَأَنْكَرَهُ بِقَلْبِهِ فَقَدْ سَلِمَ وَ بَرِيءٌ وَ مَنْ أَنْكَرَهُ بِلِسَانِهِ فَقَدْ أُجِرَ وَ هُوَ أَفْضَلُ مِنْ صَاحِبِهِ وَ مَنْ أَنْكَرَهُ بِالسَّيْفِ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَ كَلِمَةُ الظَّالِمِينَ هِيَ السُّفْلَى فَذَلِكَ الَّذِي أَصَابَ سَبِيلَ الْهُدَى وَ قَامَ عَلَى الطَّرِيقِ وَ نَوَّرَ فِي قَلْبِهِ الْيَقِينَ [نهج البلاغه ، حكمت ۳۷۳] .

۷. پرورش فضیلت‌های نیک

كسى كه با قلب و زبان و دست مانع منكر شود : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَمِنْهُمْ الْمُنْكَرُ لِلْمُنْكَرِ بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ فَذَلِكَ الْمُشْتَكِمُ لِخِصَالِ الْخَيْرِ [نهج البلاغه ، حكمت ۳۷۴] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِذَا لَمْ يَأْمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ لَمْ يَنْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لَمْ يَتَّبِعُوا الْأَخْيَارَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي سَلَّطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ شِرَارَهُمْ فَيَدْعُوا خِيَارَهُمْ فَلَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۷۴] .

۸. برترین جهاد

قال رسول الله (ص) : إِنَّ أَفْضَلَ الْجِهَادِ كَلِمَةُ عَدْلٍ عِنْدَ إِمَامٍ جَائِرٍ [كافي ، ج ۵ ، ص ۵۹] .

۹. پاداش اخروی

۱ _ قال النبي (ص) : ما من رجل ينعش (اقام) بلسانه حقا فيعمل به بعده الا جرى عليه اجره الى يوم القيامة... [كنز ، ج ۱۳ ، ص ۶۴] .

۲ _ قال النبي (ص) : من ارعب صاحب بدعه ملاً الله قلبه امنا و ايماناً... و من لان له... فقد استخف بما انزل الله [كنز ، ج ۳ ، ص ۸۲] .

۳ _ قال رسول الله (ص) : من مشى مع مظلوم يعينه ثبت الله قدميه يوم

تزل الأقدام [عوالی اللالی ، ج ۱ ، ص ۳۷۷] .

قال رسول الله (ص) : مَنْ أَمَرَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ نَهَى عَنِ مُنْكَرٍ أَوْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ أَوْ أَشَارَ بِهِ فَهُوَ شَرِيكَ وَمَنْ أَمَرَ بِسُوءٍ أَوْ دَلَّ عَلَيْهِ أَوْ أَشَارَ بِهِ فَهُوَ شَرِيكَ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۳۸] .

رسول خدا (ص) : شب معراج دیدم لب های گروهی را با قیچی می برند. پرسیدم : اینها کیانند؟ گفتند : کسانی هستند که زبان نهی از منکر داشتند ولی نهی نکردند [لئالی الاخبار ، ج ۲ ، ص ۲۸۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَمَّا بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِلَى الْيَمَنِ قَالَ يَا عَلِيُّ لَا تُقَاتِلَنَّ أَحَدًا حَتَّى تَدْعُوهُ إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَنَّ اللَّهُ عَلِيَّ يَدَيْكَ رَجُلًا خَيْرٌ لَكَ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ وَغَرَبَتْ وَ لَكَ وَ لَاءُهُ يَا عَلِيُّ [النوادر راوندی ، ص ۲۰] .

برنامه اصلی نمایندگان اسلام دعوت است

یا دانش هدایت.

توجه خاص رسول اکرم (ص) به افراد خاص : (مانند علی (ع))

تبلیغ منحصر به مکان خاص نیست :

۳. اقتصادی

۱. برقراری عدالت اجتماعی

اقتصادی : ۱ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ دُعَاءٌ إِلَى الْإِسْلَامِ مَعَ رَدِّ الْمَظَالِمِ وَ مُخَالَفَةِ الظَّالِمِ وَ قِسْمِهِ الْفِيءِ وَ الْغَنَائِمِ وَ أَخْذِ الصَّدَقَاتِ مِنْ مَوَاضِعِهَا وَ وَضْعِهَا فِي حَقِّهَا [تحف العقول ، ص ۲۳۷] .

اجتماعی : ۲ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ سَبِيلُ الْأَنْبِيَاءِ وَ مِنْهَا جُ الصُّلْحَاءِ فَرِيضَةٌ عَظِيمَةٌ بِهَا تُقَامُ الْفَرَائِضُ وَ تَأْمَنُ الْمَذَاهِبُ وَ تَحِلُّ الْمَكَاسِبُ وَ تُرَدُّ الْمَظَالِمُ وَ تُعْمَرُ الْأَرْضُ وَ يَنْتَصَفُ مِنَ

الأعداء [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٥] .

٢. نزول بركت

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ [اعراف/٩٦] .

٣. سلب نعمت

أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَوْمٍ مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ نُمْكِنْ لَكُمْ وَ أَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِدْرَارًا وَ جَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ [انعام/٦] .

أَوْ لَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَ آثَارًا فِي الْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ [غافر/٢١] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِذَا عَمِلَ قَوْمٌ بِالْمَعَاصِي صَرَفَ عَنْهُمْ مَا كَانَ قَدَّرَ لَهُمْ مِنَ الْمَطَرِ فِي تِلْكَ السَّنَةِ إِلَى غَيْرِهِمْ وَ إِلَى الْفِيَا فِي الْبَحَارِ وَ الْجِبَالِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٧٢] .

قال رسول الله (ص) : أَيَّمَا نَاشِئِي نَشَأَ فِي قَوْمِهِ ثُمَّ لَمْ يُوَدِّبْ عَلَى مَعْصِيَةِ اللَّهِ أَوَّلَ مَا يَعَاقِبُهُمْ بِهِ أَنْ يُنْقَصَ فِي أَرْزَاقِهِمْ [ثواب الأعمال ، ص ٢٢٣] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ سِنِّهِ أَقَلَّ مَطَرًا مِنْ سِنِّهِ وَ لَكِنَّ اللَّهَ يَضَعُهُ حَيْثُ يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ جَلَّ جَلَالُهُ إِذَا عَمِلَ قَوْمٌ بِالْمَعَاصِي صَرَفَ عَنْهُمْ مَا كَانَ قَدَّرَ لَهُمْ مِنَ الْمَطَرِ فِي تِلْكَ السَّنَةِ إِلَى غَيْرِهِمْ [أمالي صدوق ، ص ٣٠٨] .

لَيْسَ مِنْ سِنِّهِ أَقَلَّ مَطَرًا مِنْ سِنِّهِ وَ لَكِنَّ اللَّهَ يَضَعُهُ حَيْثُ يَشَاءُ

إِذَا عَمِلَ قَوْمٌ بِالْمَعَاصِي صَرَفَ عَنْهُمْ مَا كَانَ قَدَّرَ لَهُمْ مِنَ الْمَطَرِ فِي تِلْكَ السَّنَةِ إِلَى غَيْرِهِمْ (اثر طبيعي) [أمالي صدوق ، ص ٣٠٨] .

اثر اجتماعي : قال رسول الله (ص) :

سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ أَشْرَارَهُمْ [ثواب الأعمال ، ص ٢٥٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَيَوْلَى عَلَيْكُمْ شِرَارَكُمْ [نهج البلاغه ، نامه ٤٧] .

روايات متعدد كهكيف يقدر الله امه لا يؤخذ يضعفها من قويا [كنز ، ج ٣ ، ص ٨٠] .

قال الكاظم (ع) : لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيْسَ تَعْمَلَنَّ عَلَيْكُمْ شِرَارَكُمْ فَيَدْعُو خِيَارَكُمْ فَلَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٦] .

و في حديث : قال رسول الله (ص) : لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا أَمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوُوا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى فَإِذَا لَمْ يَفْعَلُوا ذَلِكَ نَزَعَتْ مِنْهُمْ الْبَرَكَاتُ وَ سَلَّطَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ نَاصِرٌ فِي الْأَرْضِ وَ لَا فِي السَّمَاءِ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ١٨١] .

٤. اجتماعي

١. ريشه كنى منكر

وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ يَقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ يَطِيعُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ [توبه/٧١] .

٢. دفع شر ظالمان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ شَدَّ ظُهُورَ الْمُؤْمِنِينَ وَ مَنْ نَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ أَرْعَمَ أُنُوفَ الْكَافِرِينَ [نهج البلاغه ، حكمت ٣١] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِذَا لَمْ يَأْمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ لَمْ يَنْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لَمْ يَتَّبِعُوا الْأَخْيَارَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي سَلَّطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ شِرَارَهُمْ فَيَدْعُوا خِيَارَهُمْ فَلَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٧٤] .

سياسي : اگر انجام ندهيد : قال الكاظم (ع) : لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيْسَ تَعْمَلَنَّ عَلَيْكُمْ شِرَارَكُمْ فَيَدْعُو خِيَارَكُمْ فَلَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ [

کافی، ج ۵، ص ۵۶].

لیبثن الله علیکم من لا یرحم صغیرکم و کبیرهم [کنز، ج ۳، ص ۶۸۷].

اثر اجتماعی: قال رسول الله (ص): سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ أَشْرَارَهُمْ [ثواب الأعمال، ص ۲۵۲].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَيَوْلَى عَلَيْكُمْ شِرَارُكُمْ [نهج البلاغه، نامه ۴۷].

روایات متعدد که کیف یقدس الله امه لا یؤخذ یضعفها من قویها [کنز، ج ۳، ص ۸۰].

قال الکاظم (ع): لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيْسَ يَتَعَمَلَنَّ عَلَيْكُمْ شِرَارُكُمْ فَيَدْعُو خِيَارَكُمْ فَلَا يَسْتَجِابُ لَهُمْ [کافی، ج ۵، ص ۵۶].

و فی حدیث: قال رسول الله (ص): لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى فَإِذَا لَمْ يَفْعَلُوا ذَلِكَ نَزَعَتْ مِنْهُمْ الْبَرَكَاتُ وَ سَلَّطَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ نَاصِرٌ فِي الْأَرْضِ وَ لَا فِي السَّمَاءِ [تهذیب الأحكام، ج ۶، ص ۱۸۱].

۳. نشانه های ولایت مؤمنان بر یکدیگر

وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ [توبه/۷۱].

۱ _ حق باید گفته شود گرچه مخاطب امروز گوش ندهد: اذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ [طه/۲۴].

۲ _ توقع نداشته باشد همیشه اثر کند: فَإِنْ تَوَلَّوْا [آل عمران/۳۲].

فَإِنْ أَعْرَضُوا [شوری/۴۸].

وَ إِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ [صافات/۱۳].

۳ _ تسکین وجدان.

۴ _ اجر قیامت.

۵ _ باز گذاشتن راه گفتن برای دیگران.

۶ _ تلفنی امر و نه کردن به خود تمرین شهادت دادن.

۷ _ لازم نیست محو شود؛ کم می شود

کافی است.

رمز موفقیت در تبلیغ و امر به معروف :

۱_ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ [سبأ/ ۴۶] .

ما طلبه ها بیشتر مسئولیم. لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ [مائده/ ۶۳] .

۲_ تسلیم نه آنکه خودمان انتخاب کنیم. اگر او بخواهد اَوْهَنَ الْبُيُوتِ [عنكبوت/ ۴۱] .

۳_ توجه به زمان : محرم ، تابستان. هُنَالِكَ دَعَا زَكْرِيَّا [آل عمران/ ۳۸] .

۴_ توجه به مکان : در جلسه ای که پدر بزرگ با بچه هاست ، پدر بزرگ را نهی از منکر نکنیم. غدیر خم و عزاداری در منا.

۵_ پر کردن خلاءهای طبیعی : هُوَ لَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أُولَئِكَ... لَكُمْ [هود/ ۷۸] .

۶_ هنر : منع سامریفخذُ أَرْبَعَهُ مِنَ الطَّيْرِ [بقره/ ۲۶۰] .

۷_ شناخت مردم :

فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا [یونس/ ۱۶] .

فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ إِنَّكَ الْيَوْمَ لَدِينَا [یوسف/ ۵۴] .

۸_ خودمان : از مردم ، در مردم ، با مردم (بدون اصطلاح حرف زدن) .

۹_ ساده گویی نه سست گویی : وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ [قمر/ ۱۷] .

۱۰_ انتخاب مسائلی که مورد نیاز است : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : طَيْبٌ دَوَائِرُ بَطْنِهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۰۸] .

۱۱_ به فکر نان آب و مردم بودن : أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ [قريش/ ۴] .

وَ إِذِ اسْتَسْقَى مُوسَى لِقَوْمِهِ [بقره/ ۶۰] .

۶. علل ترک امر به معروف و نهی از منکر

۱. نداشتن غیرت دینی

همین که به امیرالمؤمنین (ع) خبر دادند که سربازان معاویه به شهر انبار تجاوز کرده اند و زیور زنان غیرمسلمانان را گرفته اند

در یک سخنرانی آتشین فرمود :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَلَوْ أَنَّ امْرَأً مُسْلِمًا مَاتَ مِنْ بَعْدِ هَذَا أَسْفًا مَا كَانَ بِهِ مَلُومًا

[نهج البلاغه ، خطبه ۲۷] .

۲. بهانه های واهی و جوابی بر آنها

۱. بهانه ها

۱ _ انحراف فکری دارند ، لذا مسائل را جبری می بینند مثلاً برداشت انحرافی از معنای تقیه ، انتظار و اصبر دارند.

۲ _ ضعف اراده.

۳ _ توقع نابجا دارند ، و می گویند : همین امروز باد با حفظ شئونات ، به آسانی و رفاه و عزت حرف ما انجام شود و گرنه وظیفه ای نداریم.

۴ _ یک شکست در یک موضع او را برای همیشه مأیوس می کند.

۵ _ می گوید : دیگران هستند به ما چه ربط دارد.

۶ _ می گوید : کار از این کارها گذشته باید فکر اساسی کرد.

۷ _ می گوید : الان قبول کند ، فردا دوباره خلاف خواهد کرد.

۸ _ می گوید : زندگی ام فلج می شود.

۹ _ می گوید : تنها هستم.

۱۰ _ می گوید : در حال خودسازی هستم.

۱۱ _ می گوید : آزادی است. من و او را در یک گور نمی گذارند.

۲. جواب بهانه ها

۱ _ گروهی خود را معاف می دانند به خاطر آنکه می گویند نهی از منکر موجب ضرر ما می شود در حالی که حدیثی از سنی و شیعه و از رسول خدا (ص) نقل شده که : اذا اجتمعت حرمتان ترک الصغری لکبری

آری گاهی صدها هزار نفر باید فدا شوند که جلو فساد گرفته شود و در آنجا دیگر و لا- تُلَقُّوا بِأیدیکم إِلَى التَّهْلُکِهِ [بقره/۱۹۵] .

مطرح نیست؛ چون مسئله اهم و مهم است.

٢ _ امام حسين (ع) مى فرمايد : قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : أَلَا تَرَوْنَ أَنَّ الْحَقَّ لَا يَعْمَلُ بِهِ وَ أَنَّ الْبَاطِلَ لَا يَتَنَاهَى عَنْهُ لِيَرْغَبَ الْمُؤْمِنُ فِي لِقَاءِ اللَّهِ مُحَقًّا] تحف العقول ،

۳_ و در مقابل حر ، می فرماید : من رأى سلطانا جائرا مستحلا لحرم الله ناكثا لعهد الله [بحار الأنوار ، ج ۴۴ ، ص ۳۸۱] .

۴_ امام باقر (ع) در مقام انتظار فرمود : در آخر الزمان نه امر به معروف و نه نهی از منکر... : قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِلَّا إِذَا أَمِنُوا الضَّرَرَ يَطْلُبُونَ لَأَنْفُسِهِمْ الرُّحَصَ وَالْمَعَاذِيرَ يَتَّبِعُونَ زَلَّاتِ الْعُلَمَاءِ وَفَسَادَ عَمَلِهِمْ يَقْبَلُونَ عَلَى الصَّلَاةِ وَالصِّيَامِ وَمَا لَا يَكْلِمُهُمْ فِي نَفْسٍ وَلَا مَالٍ وَلَا لَوْ أَضْرَبَتِ الصَّلَاةُ بِسَائِرِ مَا يَعْمَلُونَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَبْدَانِهِمْ لَرَفُضُوهَا كَمَا رَفُضُوا أَسْمَى الْفَرَائِضِ وَأَشْرَفَهَا [كافي ، ج ۵ ، ص ۵۵] .

۵_ از بس مسلمانان بی تفاوت شدند همه خرابکاری ها را به خدا نسبت داده و گفتند : مقدر است ، جبر الهی است؛ در حالی که اینان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بأنفسهم [رعد/ ۱۱] .

فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ [صف/ ۵] .

فَبِظُلْمٍ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ [نساء/ ۱۶۰] .

۶_ بعضی می گویند : ما معاف هستیم؛ چون نه آگاهی عمیق داریم نه حرفمان اثر دارد. در حالی که مقدمه واجب نیز واجب است ، یعنی باید هم آگاه شد و هم شرایط اثر را به وجود آورد. باید نحوه برخورد و انکه کجا بگوییم ، چگونه بگوییم و چه وقت بگوییم را آموزش دیده و تا حدی که لازم است با جامعه شناسی و روان شناسی آشنایی پیدا کنیم.

۷_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ لَا يَقْرَبَانِ مِنْ أَجْلِ

وَلَا يَنْقُصَانِ مِنْ رِزْقٍ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۷۴] .

می گویند : وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ [بقره/ ۱۹۵] .

پاسخ :

ده ها مفسر شیعه و سنی می گویند آیه در مورد ترک انفاق در جبهه است. در کنار چند آیه جهاد می فرماید : اگر رزمندگان را کمک نکنید سقوط می کنید؛ زیرا دشمن بر شما پیروز می شود ، شاید معنای آیه این باشد که بی روش و بی مقدمه به جنگ نروید یا بی رویه انفاق نکنید.

در جنگ قسطنطنیه مسلمین که جمعیت رومیان را زیاد دیدند آیهو لَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ [بقره/ ۱۹۵] .

را خواندند.

ابو ایوب انصاری فریاد زد که این آیه مربوط به ناراحتی گروهی از انصار است که در پیش خود می گفتند : اگر روزهای اول اموالمان را صرف اسلام نمی کردیم اکنون سرمایه دار بودیم ، این آیه نازل شد. [المیزان ، ج ۲ ، ص ۷۴] .

به علاوه اصلا قرآن کلمه هلاکت را کجا به کار برده استو ما کُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ إِلَّا وَ أَهْلِهَا ظَالِمُونَ [قصص/ ۵۹] .

كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً [بقره/ ۲۴۹] .

عَشْرُونَ صَابِرُونَ [انفال/ ۶۵] .

فَكَأَيُّ مَن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَ هِيَ ظَالِمَةٌ [حج/ ۴۵] .

فَأَهْلِكُوا بِالطَّاعِيَةِ [حاقه/ ۵] .

مگر اسلام دین آسانی نست؟

پاسخ : همیشه آسانی ها در کنار سخت ها معنا م شود. مثلاً اگر پدر مشقت نکشد زندگی فرزندان به آسانی نمی گذرد. ما باید جلو فساد را بگیریم تا راه بندگی خدا برای سایرین باز و آسان باشد ، به علاوه چگونه تمام اولیاء خدا از این آسانی سهمی نبردند. این همه ناگواری ، جوع ، مِنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ وَ

نَقَصَ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ [بقره/ ۱۵۵] .

برای چه؟

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ يَقُولُ إِنَّ الْجَنَّةَ حُفَّتْ بِالْمَكَارِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۷۶] .

برای چه؟

اصلاً آسانی ارزش نیست :

تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ [سجده/ ۱۱] .

وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ [بقره/ ۱۷۷] .

اسْتَأْذَنَكَ أَوْلُوا الطُّوْلَ [توبه/ ۸۶] .

لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ [توبه/ ۸۱] .

فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ [نساء/ ۹۵] .

تمام کسانی که گناهان کبیره را بررسی کرده اند گفته اند :

اولین کبیره یاس از رحمت الهی است.

قرآن به موسی می گوید : بَرُودَلَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى [طه/ ۴۴] .

برای این که موسی در حرکت نهی از منکر روحیه داشته باشد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَتَلَ الْقَنُوطُ صَاحِبَهُ [غرر الحکم ، ص ۲۶۷] .

پاسخ کسانی که می گویند فایده ندارد :

لَمْ تَعْظُونَ قَوْمًا اللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا قَالُوا مَعذِرَةٌ إِيَّايَ رَبِّكُمْ وَ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ [اعراف/ ۱۶۴] .

امام باقر (ع) در ذیل آیه فرمود : بنی اسرائیل سه دسته شدند :

قال الصادق (ع) : فِي قَوْلِهِ تَعَالَى « فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنْجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ » (اعراف/ ۱۶۵) قَالَ كَانُوا ثَلَاثَةَ أَصْنَافٍ :

۱ _ صِنْفٌ ائْتَمَرُوا وَ أَمَرُوا فَجَؤَا

۲_ وَ صِنْفٌ اِتْتَمَرُوا وَ لَمْ يَأْمُرُوا فَمُسِخُوا ذَرًّا

۳_ وَ صِنْفٌ لَمْ يَأْتَمَرُوا وَ لَمْ يَأْمُرُوا فَهَلَكُوا [کافی ، ج ۸ ، ص ۱۵۸] .

مسئله :

۱_ لازم نیست علم به تاثیر داشته باشیم ، بلکه احتمال اثر کافی است .

۲_ اگر مسئله ای مورد اختلاف است و انسان احتمال دهد کسی که تخلف

نموده نظر مجتهدش این است در این صورت امر به معروف ساقط است [تحریر ، ج ۱ ، ص ۴۴۷] .

۳_ اگر امر انهی شخص در مورد خاصی موجب وهن اسلام شود ، جایز نیست؛ گرچه در جای دیگر واجب باشد [تحریر ، ج ۱ ، ص ۴۴۸] .

مثالی از خودم :

مثل اینکه شخص محبوب و مشهوری ، روی منبر کلام نابجایی بگوید ، اگر شما نهی کنید او برای همیشه سقوط می کند.

۴_ هرگاه امر و نهی اثر معکوس داشته باشد واجب نیست.

۵_ مریضی که در ماه رمضان روزه نیست ، حق ندارد تظاهر به روزه خواری کند که سبب توهین به مقدسات یا جرئت دیگران شود.

سؤال : اگر احتمال می دهیم افرادی دنبال کار امر به معروف هستند کافی است؟

پاسخ : خیر باید علم و اطمینان پیدا کنیم. [تحریر ، ج ۱ ، ص ۴۴۵] .

چند مسئله :

اگر نهی ما از حجم گناه می کاهد ، واجب است.

اگر نهی ما از گناه اهم را به مهم تبدیل می کند ، واجب است.

اگر گناه مثل سنگ سختی است که اگر هر نفر پتکی بر او بکوبد خرد می شود ، بر همه واجب است که پتک را بکوبند.

چند مسئله :

۱_ گاهی امر به معروف به افرادی بی اثر ، ولی به افراد دیگری مؤثر است.

۲_ گاهی اقامه واجب و نه از منکر متوقف بر ارتکاب معصیت است که قاعده اهم و مهم مطرح است.

۳. دفاع نکردن از مظلوم

۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كُونَا لِلظَّالِمِ خَصْمًا وَ لِلْمَظْلُومِ عَوْنًا [نهج البلاغه ، نامه ۴۷] .

۳_ قَالَ النَّبِيُّ (ص) :

«انصر اخاك ظالما او مظلوما» قال : انصره مظلوما فكيف انصره ظالما؟ قال : « كَفَّهُ عَنِ الظلم » [اخلاق ، ۲۴۳] .

رسول خدا (ص) : شب معراج دیدم لب های گروهی را با قیچی می برند. پرسیدم : اینها کیانند؟ گفتند : کسانی هستند که زبان نهی از منکر داشتند ولی نهی نکردند» [لئالی الاخبار ، ج ۲ ، ص ۲۸۵] .

۴. سستی در دین

۴_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ لَمْ يَرْضَ مِنْ أَوْلِيَاءِهِ أَنْ يَعِصِي فِي الْأَرْضِ وَ هُمْ سَاكِتٌ [شرح نهج البلاغه ، ج ۲ ، ص ۲۰۷] .

۵_ اهل مداهنه در قیامت به صورت خوک و میمون محشور می شوند. [کنز ، ج ۳ ، ص ۸۳] .

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ [توبه/۷۱] .

مسئله ایمان به خدا و مسئله احساس ولایت دو اهرم برای امر و نهی است ، ولی در غرب اعتماد به نفس نسبت به توکل و ولایت چندان زوری ندارد. بنابراین در اسلام علاوه بر اعتماد به نفس مسئله ایمان و توکل و امداد الهی و احساس ولایت پذیر قوی ترین اهرم های امر و نهی است.

۵. سکوت مذموم

۱. خجالت می کشند : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ اسْتَحْيَا مِنْ قَوْلِ الْحَقِّ فَهُوَ أَحْمَقُ [غرر الحکم ، ص ۷۰] .

۲. ترس از ضرر : قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَتَّبِعُونَ قَوْمَ مُرَأْوَانَ يَتَّقَرُّونَ وَيَتَنَسَّكُونَ حِدَنَاءَ سَيْفِهَاءَ لَا يَوْجِبُونَ أَمْرًا بِمَعْرُوفٍ وَلَا نَهْيًا عَنْ مُنْكَرٍ إِلَّا إِذَا أَمِنُوا الضَّرَرَ يَطْلُبُونَ لِأَنْفُسِهِمُ الرُّخْصَ وَالْمَعَاذِيرَ يَتَّبِعُونَ زَلَّاتِ الْعُلَمَاءِ وَ فَسَادَ عَمَلِهِمْ

يَقْبَلُونَ عَلَى الصَّلَاةِ وَالصِّيَامِ وَمَا لَا يَكْلِمُهُمْ فِي نَفْسٍ وَلَا مَالٍ وَلَا مَوْلَايَ وَلَا أَضْرَبَتِ الصَّلَاةُ بِسَائِرِ مَا يَعْمَلُونَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَيْدِيهِمْ لِرَفْضِهَا
كَمَا رَفَضُوا أَسْمَى الْفَرَائِضِ وَأَشْرَفَهَا [كافي، ج ٥، ص ٥٥].

٣. مردم داری: قال رسول الله (ص): مَنْ طَلَبَ مَرَضَاهُ النَّاسِ بِمَا يَشْخِطُ اللَّهُ كَانَ حَامِدُهُ مِنَ النَّاسِ دَائِمًا [كافي، ج ٢، ص ٣٧٢]

قال رسول الله (ص): غشيتكم السكرتان سكره حب العيش وحب الجهل فعند ذلك لا تأمرون بالمعروف ولا تنهون [كنز، ج ٣، ص ٦٦].

٤. خودش عامل نیست، به دیگران هم نمی گوید:

عن الرسول (ص): مرو بالمعروف و ان لم تفعلوه [الفصاحه، ص ٢٧٣٧].

٦. بی تعهدی: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا خَيْرَ فِي قَوْمٍ لَيْسُوا بِنَاصِحِينَ وَلَا يَجِبُونَ النَّاصِحِينَ [المناقب، ج ١، ص ٥].

٧. مرگ و فقر: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَأَمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ انْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ اعْلَمُوا أَنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ لَمْ يَقْرَبَا أَجَلًا وَ لَمْ يَقْطَعَا رِزْقًا [كافي، ج ٥، ص ٥٧].

٦. توجهات نادرست چیست؟

١_ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ [مائده/١٠٥].

آیا این آیه منافاتی با آیات امر به معروف و دعوت الی الله ندارد؟

پاسخ:

الف) آیه می گوید گمراهی دیگران حتی برادران و پدران به شما ضرری نمی رساند.

ب) آیه می گوید در مورد شرط عدم تاثیر امر به معروف است. در حدیثی می خوانیم:

قال رسول الله (ص): وَ أَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنَّهُ

عَنِ الْمُنْكَرِ وَ اضْبِرْ عَلَيَّ مَا أَصَابَكَ حَتَّى إِذَا رَأَيْتُ شُحًا مُطَاعًا وَ هَوَى مُتَّبَعًا وَ إِعْجَابَ كُلِّ ذِي رَأْيٍ بِرَأْيِهِ فَعَلَيْكَ بِنَفْسِكَ وَ دَعِ أَمْرَ الْعَامَّةِ [مصباح الشريعة ، ص ۱۸] .

۲_ آیا امر و نهی موجب سلب آزادی است؟ (داستان کشتی و سوراخ کردن آن)

پاسخ: زندگی اجتماعی فوایدی دارد، ولی به خاطر پیوند و اثر فساد فرمود: در جامعه باید محدودیتهایی هم تحمل کرد.

۳_ اگر هر که در هر کاری نظارت کند هرج و مرج لازم می آید؟

پاسخ: نه، هرگز؛ زیرا مراحلی دارد؛ نظارت عموم و پسند و انتقاد در یک مرحله، و مراحل دخالت و اعمال قدرت در مرحله بعد که تنها از شاخه حکومت است و حق هر کسی نیست.

۷. تغافل منفی

۱_ تغافل می کند تا دوستش رنجیده نشود، گرچه خداوند معصیت می شود.

۲_ تغافل می کند تا دوستش محبوبیتش کم نشود (خودخواهی).

۳_ تغافل می کند تا نفهمد نیازمند کیست و مجبور به کمک به او نشود.

۴_ تغافل افراد حسود که طرف، عیب و گناهای باقی بماند و رسوا شود.

۵_ تغافل می کند تا دیگران نیز عیب و گناهان او را نادیده بگیرند و یک نوع معامله و بده و بستان می کنند.

۸. پیروی از وسوسه های شیطان

۱_ انسان را گرایش به کار نیک می دهد تا ظرف او را از کار مهم تر پر کند یا از واجب مهم تری او را محروم سازد.

۲_ به کار نیکی وادار می کند؛ زیرا آن کار نیک آفت پذیر است.

۳_ به کار نیک وادار می کند تا خسته و از عبادت متنفر شود.

۴_ به خیال

خود طرفدار حق است؛ ولی در واقع جلوه نفس و علم خودش هست.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَا كَمِيلُ أَقْسِمُ بِاللَّهِ لَسَيَمَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ إِنَّ الشَّيْطَانَ إِذَا حَمَلَ قَوْمًا عَلَى الْفَوَاحِشِ مِثْلِ الزَّانَا وَ شَرِبِ الْخَمْرِ وَ الرَّبَا وَ مَا أَشْبَهَ ذَلِكَ مِنَ الْخَنَا وَ الْمَآثِمِ حَبَّبَ إِلَيْهِمُ الْعِبَادَةَ الشَّدِيدَةَ وَ الْخُشُوعَ وَ الرُّكُوعَ وَ الْخُضُوعَ وَ السُّجُودَ ثُمَّ حَمَلَهُمْ عَلَى وِلَايَةِ الْأَتَمِّهِ الَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ [بحار الأنوار، ج ٧٤، ص ٢٧٤].

از نظر عبادی پررنگش می کند تا از نظر سیاسی کم رنگش کند.

بعضی از منافقان، گروه فرقان، صوفی ها و...

٧. عواقب ترک

١. تسلط ظالمان بر جامعه

اثر اجتماعی: قال رسول الله (ص): سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ أَشْرَارَهُمْ [ثواب الأعمال، ص ٢٥٢].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَيَوَّلِي عَلَيْكُمْ شِرَارَكُمْ [نهج البلاغه، نامه ٤٧].

روایات متعدد که کیف یقدس الله امه لا یؤخذ ضعفها من قویها [کنز، ج ٣، ص ٨٠].

قال الكاظم (ع): لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَ لَتَنْهَيْنَّ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيَسِيَنَّ عَمَلَنَّ عَلَيْكُمْ شِرَارَكُمْ فَيَدْعُو خِيَارَكُمْ فَلَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ [كافی، ج ٥، ص ٥٦].

و فی حدیث قال رسول الله (ص): لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا أَمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهُوا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى فَإِذَا لَمْ يَفْعَلُوا ذَلِكَ نَزَعَتْ مِنْهُمْ الْبَرَكَاتُ وَ سَلَّطَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ نَاصِرٌ فِي الْأَرْضِ وَ لَا فِي السَّمَاءِ [تهذيب الأحكام، ج ٦، ص ١٨١].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ إِنَّهُ مَنْ رَأَى عُدْوَانًا يَعْمَلُ بِهِ وَ مُنْكَرًا يَدْعَى إِلَيْهِ فَأَنْكَرَهُ بِقَلْبِهِ فَقَدْ سَلِمَ

وَبَرٍّ وَمَنْ أَنْكَرَهُ بِلِسَانِهِ فَقَدْ أُجِرَ وَهُوَ أَفْضَلُ مِنْ صَاحِبِهِ وَمَنْ أَنْكَرَهُ بِالسَّيْفِ لَتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَكَلِمَةُ الظَّالِمِينَ هِيَ السُّفْلَى فَذَلِكَ الَّذِي أَصَابَ سَبِيلَ الْهُدَى وَقَامَ عَلَى الطَّرِيقِ وَنَوَّرَ فِي قَلْبِهِ الْيَقِينَ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۷۳] .

کسی که با قلب و زبان و دست مانع منکر شود : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَمِنْهُمْ الْمُنْكَرُ لِلْمُنْكَرِ بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ فَذَلِكَ الْمُشْتَكِمُ لِخِصَالِ الْخَيْرِ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۷۴] .

خیر الناس افقهم و... امرهم بالمعروف [الفصاحه ، ۱۴۹۹] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِذَا لَمْ يَأْمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ لَمْ يَنْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لَمْ يَتَّبِعُوا الْأَخْيَارَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ شَرَارَهُمْ فَيَدْعُوا خِيَارَهُمْ فَلَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۷۴] .

سید الشهداء حمزه است و هر که به خاطر نهی از منکر به امام ظالم ، شهید شود. [میزان الحکمه (به نقل از ترمذی) ، ج ۶ ، ص ۲۶۳] .

قال رسول الله (ص) : إِنَّ أَفْضَلَ الْجِهَادِ كَلِمَةُ عَدْلٍ عِنْدَ إِمَامٍ جَائِرٍ [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۹] .

سیاسی : اگر انجام ندهید : قال الكاظم (ع) : لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَ لَتَنْهَيْنَّ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيَسَّيَنَّ عَلَيْنَا شَرَارُكُمْ فَيَدْعُو خِيَارَكُمْ فَلَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۶] .

ليبعثن الله عليكم من لا يرحم صغيركم و كبيرهم [كتر ، ج ۳ ، ص ۶۸۷] .

غزالی معنای تازه ای برای ان حدیث نقل م کند : قال الكاظم (ع) : لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَ لَتَنْهَيْنَّ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيَسَّيَنَّ عَلَيْنَا شَرَارُكُمْ فَيَدْعُو خِيَارَكُمْ

فَلَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۶] .

او می گوید : مراد آن است که خوبان جامعه از اشرار جامعه استمداد می کنند اما آنان بی اعتنایی می کنند. کسی که ترک کند امر به معروف را؛ استبداد حاکم م شود ، دعای خوبان مستجاب نمی شود ، امداد خدا قطع شده ، توبه هم مقبول نمی شود. [مجمع البیان ، ذیل آیه ولتکن منکم خرامه به نقل از تفسیر نمونه نمونه] .

۲. برطرف شدن زشتی گناه

اگر امر به معروف نشود ارزش ها ضد ارزش می شود.

قال الصادق (ع) : قَالَ النَّبِيُّ (ص) كَيْفَ بِكُمْ إِذَا فَسَدَتْ نِسَاوَكُمُ وَ فَسَقَ سَبَابُكُمْ وَ لَمْ تَأْمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ لَمْ تَنْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ فَقِيلَ لَهُ وَ يَكُونُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ نَعَمْ وَ شَرٌّ مِنْ ذَلِكَ كَيْفَ بِكُمْ إِذَا أَمَرْتُمْ بِالْمُنْكَرِ وَ نَهَيْتُمْ عَنِ الْمَعْرُوفِ فَقِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ يَكُونُ ذَلِكَ قَالَ نَعَمْ وَ شَرٌّ مِنْ ذَلِكَ كَيْفَ بِكُمْ إِذَا رَأَيْتُمُ الْمَعْرُوفَ مُنْكَرًا وَ الْمُنْكَرَ مَعْرُوفًا [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۹] .

۳. برطرف شدن صفای قلب

قال الصادق (ع) : إِنَّ الْعَالِمَ إِذَا لَمْ يَعْمَلْ بِعِلْمِهِ زَلَّتْ مَوْعِظَتُهُ عَنِ الْقُلُوبِ كَمَا يَزُلُّ الْمَطْرُ عَنِ الصِّفَا [کافی ، ج ۱ ، ص ۴۴] .

ترک آن به معنای از دست دادن اصل سرمایه است. وَ الْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ [عصر/۲-۱] .

۴. دشمن خداوند

__ ترک امر به معروف و نهی از منکر از خودبیگانگی است : وَ لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ [حشر/۱۹] .

قال الصادق (ع) : إِذَا رَأَى الْمُنْكَرَ فَلَمْ يَنْكُرْهُ وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهِ فَقَدْ أَحَبَّ أَنْ يَعْصِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ

جَلَّ وَ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَعْصِيَ اللَّهَ فَقَدْ بَارَزَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِالْعَدَاوَةِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۰۸] .

فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَ تَقْوَاهَا [شمس / ۸] .

۵. مؤمن بی دین

مثل فساد ، قمار و ربا.

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ مِنْهُمْ تَارِكٌ لِانْكَارِ الْمُنْكَرِ بِلِسَانِهِ وَ قَلْبِهِ وَ يَدِهِ فَذَلِكَ مَيِّتُ الْأَحْيَاءِ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۷۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَجِلُّ لِعَيْنِ مُؤْمِنِهِ تَرَى اللَّهَ يَعْصِي فَتَطْرَفَ حَتَّى تُغَيِّرَهُ [أمالی طوسی ، ج ۲ ، ص ۵۵] .

قال الصادق (ع) : كُلُّ مَنْ لَمْ يَحِبَّ عَلَى الدِّينِ وَ لَمْ يَبْغِضْ عَلَى الدِّينِ فَلَا دِينَ لَهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۲۷] .

۶. هلاکت جامعه

علی (ع) در خطبه قاصعه : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَإِنَّ اللَّهَ سَيَبْحَانُهُ لَعَمْرُؤِ الْقُرْنِ الْمَاضِي بَيْنَ أَيْدِيكُمْ إِلَّا لِمَنْزِلِهِمُ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۲] .

پیامبر (ص) : ... اگر عده ای جلو منکر را نگیرند خداوند عذاب فرستد که گریبانگیر همه شود. [کیمیای سعادت ، ج ۱ ، ص ۵۰۱] .

امروز جامعه شناس ها و روان کاوها و روان شناس ها هم در این که بی فضیلتی جامعه را به سقوط می کشاند متفقند.

به شعیب ندا رسید که از قوم تو صد هزار هلاک می شوند ۶۰ هزار خوب و ۴۰ هزار بد شعیب گفت خوبان چرا؟ جواب آمد که ۶۰ هزار که نتوانند ۴۰ هزار نفر اصلاح کنند باید عذاب شوند (ضرب المثل یک بز گر گله ای را گر می کند) . [سروش مقدس کمره ای ، ص ۸۱]

قال الصادق (ع) : در مورد افرادی که

با مخالفان می نشینند و ساکت می نشینند قال الصادق (ع): لَا أَخَذَنَّ الْبِرِّيَّاءَ مِنْكُمْ بِذَنْبِ السَّقِيمِ [کافی، ج ۸، ص ۱۵۸].

۷. دچار شدن به نفرین و لعنت اولیای الهی

قال محمد بن مسلم: «كتب أبو عبد الله (ع) إلى الشيعة ليعطفن ذو السن منكم و النهى و الرأى على ذى الجهل و طلاب الرئاسة أو ليصينكم لعنتى أجمعين» [مجموعه ورام، ج ۲، ص ۱۴۷].

(جمع نهبه به معنی العقل (المنجد))

قال الصادق (ع): وَيَلِّ لِقَوْمٍ لَا يَدِينُونَ اللَّهَ بِالْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ [کافی، ج ۵، ص ۵۶].

۸. از بن رفتن عظمت اسلام

قال رسول الله (ص): إذا عظمت أمتى الدنيا نزع الله منها هيبه الإسلام [مجموعه ورام، ج ۱، ص ۷۵].

النبي (ص): ليس منا لم يوقر الكبير و يرحم الصغير و يأمر بالمعروف و ينه عن المنكر [الفصاحه، شماره ۲۴۱۶].

۹. شرکت در معصیت

قال الصادق (ع): كَانَ الْمَسِيحُ (ع) يَقُولُ إِنَّ التَّارِكِ شِفَاءَ الْمَجْرُوحِ مِنْ جُرْحِهِ شَرِيكَ لِجَارِحِهِ لَا مَحَالَةَ [کافی، ج ۸، ص ۳۴۵].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَمَنْ لَمْ يَعْرِفْ بِقَلْبِهِ مَعْرُوفًا وَ لَمْ يَنْكَرْ مُنْكَرًا قَلْبَ فُجْعَلِ أَعْلَمَاءُ أَسِيفُهُ وَ أَسِيفُهُ أَعْلَمَاءُ [نهج البلاغه، حکمت ۳۷۵].

سیاسی: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا تَتْرُكُوا الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ فَيَوْلَى اللَّهُ أَمْرَكُمْ شِرَارَكُمْ ثُمَّ تَدْعُونَ فَلَا يَسْتَجَابُ لَكُمْ [کافی، ج ۷، ص ۵۱].

می گوید در حال خودسازی هستم.

قال الصادق (ع): إِنَّهُ قَدْ حَقَّ لِي أَنْ أَخُذَ الْبِرِّيَّاءَ مِنْكُمْ بِالسَّقِيمِ وَ كَيْفَ لَا يَحِقُّ لِي

ذَلِكَ وَ أَنْتُمْ يَبْلُغُكُمْ عَنِ الرَّجُلِ مِنْكُمْ الْقَبِيحُ وَ لَمَّا تُنْكِرُونَ عَلَيْهِ وَ لَا تَهْجُرُونَهُ وَ لَا تُؤْذُونَهُ حَتَّى يَتْرُكَهُ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ١٨١] .

١٠. عذاب اخروی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الْعَالَمَ الْكَاتِمَ عِلْمَهُ يَبْعَثُ أَنْتَنَ أَهْلَ الْقِيَامَةِ رِيحًا تَلْعَنُهُ كُلُّ دَابَّةٍ مِنَ الْأَرْضِ الصَّغَارِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٣١] .

وَ لَا يَأْبُ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا [بقره/٢٦٢] .

١١. سكوت نابجا

__ قال رسول الله (ص) : السُّكُوتُ عِنْدَ الضَّرُورَةِ بِدَعَا [عوالم اللئالی ، ج ١ ، ص ٢٩٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا خَيْرَ فِي الصَّمْتِ عَنِ الْحُكْمِ كَمَا أَنَّهَ لَا خَيْرَ فِي الْقَوْلِ بِالْجَهْلِ [نهج البلاغه ، حکمت ١٨٢] .

٨. قلمرو

١. منكرات خانوادگی

١ __ رفت و آمد باشد : وَ صَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا [لقمان/١٥] .

٢ __ تاثیر پذیری نباشد : لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَ إِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ [توبه/٢٣]

١ __ سوء استفاده از اموال همسر :

لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا وَ لَا تَعْضُلُوهُنَّ [نساء/١٩] .

لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ [نساء/١٩] .

أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا وَ إِثْمًا مُبِينًا [نساء/٢٠] .

وَ كَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَ قَدْ أَفْضَى بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ [نساء/٢١] .

لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا [بقره/٢٢٩] .

٢ __ ازدواج با مشرک :

وَ لَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَنَّ [بقره/٢٢١] .

وَلَا تُنْكَحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا [بقره/٢٢١].

٣_ ازدواج با محارم : حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّاتِي

أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتِكُمْ مِنَ الرِّضَاعِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبَائِبِكُمُ اللَّاتِي فِي حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَائِكُمُ اللَّاتِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ [نساء/ ٢٣] .

٤ _ زن داری بد : وَلَا تُمَسِّكُوهُنَّ ضِرَارًا لِيَتَعْتَدُوا [بقره/ ٢٣١] .

٥ _ ضرر به فرزند : لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَالِدِهِ [بقره/ ٢٣٣] .

٦ _ اختلاف افکنی : مَا يَفْرُقُونَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ [بقره/ ١٠٢] .

٧ _ آمیزش بی وقت : وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ [بقره/ ٢٢٢] .

٨ _ فرزند کشی : فَذَخَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا [انعام/ ١٤٠] .

وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ [انعام/ ١٥١] .

٩ _ غفلت از تعهدات : لَيْسَ آتَيْنَا صَالِحًا لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ [اعراف/ ١٩٠-١٨٩] .

١٠ _ فامیل بی دین : لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ [توبه/ ٢٣] .

٢. منکرات اخلاقی

١ _ غیبت : لَا يَعْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا [حجرات/ ١٢] .

٢ _ سخن چینی : مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً [نساء/ ٨٥] .

٣ _ پرتوقعی : يَحِبُّونَ أَنْ يَحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا [آل عمران/ ١٨٨] .

٤ _ ریاکاری : يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ [نساء/ ٣٨] .

٥ _ خودستایی : يَزُكُونَ أَنْفُسَهُمْ [نساء/ ٤٩] .

٦ _ منت : لَا تُبْطِلُوا صِدْقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ [بقره/ ٢٦٤] .

٧ _ رابطه مرد با مرد : إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً [اعراف/ ٨١] .

٨ _ لغو : وَ الَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ [مومنون/ ٣] .

٩ _ دروغ : أَنْ لَعْنَتِ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ

مِنَ الْكَاذِبِينَ [نوزر/۷] .

۱۰ _ خود برترینی : ما نرى لكم علينا من فضل بل نطنكم كاذبين [هود/۲۷] .

۱۱ _ ظن : اجتنبوا كثيراً من الظن [حجات/۱۲] .

۱۲ _ توهين _ بی ادبی : لا تنازروا بالألقاب [حجات/۱۱] .

۱۳ _ عب جوی : و لا تلمزوا أنفسكم [حجات/۱۱] .

۱۴ _ بی احترامی به رهبر : لا تزفوا أصواتكم فوق صوت النبي و لا تجهروا له بالقول [حجات/۲] .

۳. منکرات اجتماعی

۱. در افکار

۱ _ پیروی از تمایلات مردم : و لا تتبعوا أهواء قوم قد ضلوا من قبل [مائده/۷۷] .

۲ _ قانون غیر الهی : أ فحکم الجاهلیه یبغون [مائده/۵۰] .

۳ _ شخصیت گرایی : إنا أطعنا سادتنا و کبراءنا [احزاب/۶۷] .

۴ _ باور نابه جا _ ناباوری ب جا : لا تقولوا لمن ألقى إليكم السلام [نساء/۹۴] .

۵ _ مکر : و لا یحیی المکر السیئ إلا بأهله [فاطر/۴۳] .

۶ _ بی تفاوتی : كانوا لا یتناهون عن منکر [مائده/۷۹] .

۷ _ آداب و رسوم غلط : و إذا فعلوا فاحشہ قالوا و جڈنا علیها آباءنا [اعراف/۲۸] .

۸ _ مرفهین بی درد : یستأذنونک و هم أغنیاء [توبه/۹۳] .

۹ _ تقلید کور کورانه : إنا و جڈنا آباءنا [زخرف/۲۲] .

۲. در رفتار

۱ _ حرام خواری : حرمت علیکم المیتة [مائده/۳] .

أکلهم الشح [مائده/۶۲] .

۲_ سَرَقْتُ : السَّارِقُ وَ السَّارِقَةُ [مائده/۳۸] .

۳_ انتقام نابه جا : وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ [مائده/۲] .

۴_ جلسہ گناہ : فَلَا

تَقْعُدُوا مَعَهُمْ [نساء/ ۱۴۰] .

۵_ ترك هجرت : قَالُوا فِيْمَ كُنْتُمْ [نساء/ ۹۷] .

۶_ غفلت از دشمن : وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ [نساء/ ۱۰۲] .

۷_ بخل : وَ لَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ [آل عمران/ ۱۸۰] .

۸_ بی تفاوتی : مَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ [نساء/ ۷۵] .

۹_ ترس : يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ [نساء/ ۷۷] .

۱۰_ تجسس : لَا تَجَسَّسُوا [حجرات/ ۱۲] .

۱۱_ شراب و قمار : إِنَّمَّا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيُصَدِّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ [مائده/ ۹۱-۹۰] .

۱۲_ اسراف : وَ لَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ [اعراف/ ۳۱] .

۱۳_ تهدید : لَأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَأَصْلَبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ [اعراف/ ۱۲۴] .

۱۴_ بهانه : قَالُوا أُوذِينَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِنَا [اعراف/ ۱۲۹] .

۱۵_ كلاه شرعی : ماجرای روز شنبه (یوم السبت) .

۱۶_ تحقیر : فَاتَّخَذُوا مَوَهُمْ سِحْرِيَا حَتَّى أَنْسَوْكُمْ ذِكْرِي وَ كُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ [مومنون/ ۱۱۰] .

وَ مِنْهُمْ مَنْ يَلْمُكَ فِي الصَّدَقَاتِ [توبه/ ۵۸] .

۱۷_ زنا : الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ [نور/ ۲] .

۱۸_ بدحجابی : وَ لَا يَغِدِينَ زِينَتَهُنَّ [نور/ ۳۱] .

وَ لَا يَضْرِبَنَّ بِأَرْجُلِهِنَّ [نور/ ۳۱] .

۱۹_ ظلم : أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ [هود/ ۱۸] .

الأَرْضِ مُفْسِدِينَ [شعراء/ ١٨٣] .

٢ _ فساد : وَ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا [اعراف/ ٥٦] .

٣ _ فحشاء : وَ لَا تَقْرُبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَّنَ [انعام/ ١٥١] .

٤ _ پخش اخبار فاسد : يَجُوبُ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ [نور/ ١٩] .

٥ _ مكر : وَ لَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ [فاطر/ ٤٣] .

٦ _ تفرقه : لَا تَفَرَّقُوا [آل عمران/ ١٠٣] .

٧ _ اخبار بررسى نشده : إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ [حجرات/ ٦] .

٨ _ تهمت : وَ مَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَزِمْ بِهَا بَرِيئًا [نساء/ ١١٢] .

٩ _ نجوا : لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ [نساء/ ١١٤] .

٤. منكرات اقتصادى

١ _ وَ لَا تُوتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ [نساء/ ٥] .

٢ _ لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ [نساء/ ٢] .

٣ _ أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَ حَرَّمَ الرِّبَا [بقره/ ٢٧٥] .

يُمَحِّقُ اللَّهُ الرِّبَا [بقره/ ٢٧٦] .

وَ ذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا [بقره/ ٢٧٨] .

٤ _ وَ لَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا [بقره/ ٢٨٢] .

منكرات تجار و بازار :

١ _ كَمْ فَرُوشَى : وَ أَوْفُوا الْكَيْلَ وَ الْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ [انعام/ ١٥٢] .

وَ يَلِ لِلْمُظْفَفِينَ [مطففين/ ١] .

أَوْفُوا الْكَيْلَ وَ لَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ [شعراء/ ١٨١] .

أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ [هود/٨٥].

وَزِنُوا بِالْقِسْطِ الْمُسْتَقِيمِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ [شعراء/١٨٣-١٨٢].

أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ [الرحمن/٩-٨].

٥. منكرات عقيدتي

١_ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ

[آل عمران/ ۱۸۱] .

۲_ قَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ [مائده/ ۶۴] .

۳_ قَالَتِ الْيَهُودُ وَ النَّصَارَى نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ [مائده/ ۱۸] .

۴_ لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ [بقره/ ۸۰] .

۵_ لَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْشِرِكِينَ [انعام/ ۱۴] .

۶_ وَلَا تَعْبُدُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِإِيمَانِكُمْ [بقره/ ۲۲۴] .

۷_ أُشْرِبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ [بقره/ ۹۳] .

۸_ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ [نساء/ ۱۷۱] .

منكرات جباران : (مانند بوسنی و هرزگوین)

۱_ خون ریزی : يَذَّبُحُونَ أَبْنَاءَ كُمْ وَ يَسْتَحْيُونَ نِسَاءَ كُمْ [بقره/ ۴۹] .

يَقْتُلُونَ أَبْنَاءَ كُمْ [اعراف/ ۱۴۱] .

يَهْلِكُ الْخَرْثُ وَ النَّسْلَ [بقره/ ۲۰۵] .

وَ إِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَ كُمْ [بقره/ ۸۴] .

۲_ آواره کردن : تُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ [بقره/ ۸۵] .

وَ هُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ [بقره/ ۸۵] .

لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَوْمِنَا [اعراف/ ۸۸] .

۳_ بی تفاوتی مسلمین : وَ مَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ [نساء/ ۷۵] .

۴_ مساوات در مساجد : آت الله سبحانه م فرمودند : امام در مسجد سلماسی روی زیلو درس می داد. روزی یک پتوی ساده برای زیر پای امام آورد. امام فرمود فردا نیاورید که روی آن نمی نشینم ، بگذارید در مسجد مساوات حاکم باشد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ لَا يَقْرَبَانِ مِنْ أَجْلِ وَ لَا يَنْقُصَانِ مِنْ رِزْقٍ وَ أَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ (امر و نهی) كُلُّهُ كَلِمَةٌ عَدْلٍ عِنْدَ إِمَامٍ جَائِرٍ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۷۴] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ مَشَى إِلَى

سُلْطَانٍ جَائِرٍ فَأَمْرَهُ بِتَقْوَى اللَّهِ وَوَعَظُهُ وَخَوْفُهُ كَانَ لَهُ مِثْلُ أُجْرِ الثَّقَلَيْنِ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَ مِثْلُ أَعْمَالِهِمْ [اختصاص مفید ، ص ۲۶۱]

۶. منکرات حقوقی

۱ _ تغییر وصیت : فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ [بقره/۱۸۱] .

۲ _ مال یتیم : وَ لَا تَقْرُبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [انعام/۱۵۲] .

۷. منکرات فرهنگی

۱ _ اضلال : وَ دَتَّ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّوكُمْ [آل عمران/۶۹] .

۲ _ فَوْسُوسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُؤْيِي لَهُمَا مَا وُورِي عَنْهُمَا مِنْ سَوَآتِهِمَا وَ قَالَ مَا نَهَاكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَينِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ وَ قَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ فَدَلَّاهُمَا بِغُرُورٍ [اعراف/۲۲-۲۰] .

۳ _ استفاده از هنر برای انحراف : وَ اتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِنْ بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا [اعراف/۱۴۸] .

۴ _ حج مرده : وَ هُمْ يُصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ [انفال/۳۴] .

۵ _ ایجاد مؤسسات مضر : وَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا [توبه/۱۰۷] .

۶ _ بی اعتنایی نسبت به قرآن : وَ قَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا [فرقان/۳۰] .

۷ _ مجلس گناه : لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ [فرقان/۷۲] .

پیامبر اکرم (ص) ۲۶ روز طائف را محاصره کردند ولی موفق به تسخیر نشدند. بعد از چند ماه شش نفر وارد مدینه شدند و نزد پیامبر (ص) آمدند و گفتند که ما نمایندگان مردم طائف هستیم. مسلمان می شویم با چند شرط مکتوب ، حضرت علی (ع) قرارداد را تنظیم نمودند و برای پیامبر خواندند. یکی از شرط ها ترک نماز بود

حضرت علی (ع) توانست دیگر ادامه دهد و همین که برای پیامبر اکرم (ص) قرارداد را خواندند فرمود: لا خیر فی دین لا صلوه له

۸. منکرات حکومتی

۱_ لا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَ النَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ [مائده/۵۱].

۲_ يَوْمُنُونَ بِالْحِجَبِ وَ الطَّاعُوتِ [نساء/۵۱].

۳_ فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يَوْمُنُونَ حَتَّىٰ يَحْكُمُواكَ [نساء/۶۵].

۴_ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ [بقره/۲۷۴].

۵_ استعباد: ما كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَ الْحُكْمَ وَ النَّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ [آل عمران/۷۹].

۶_ تَشْتَت: حَتَّىٰ إِذَا فَشِلْتُمْ وَ تَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَ عَصَيْتُمْ [آل عمران/۱۵۲].

۷_ رشوه: وَ تَدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ [بقره/۱۸۸].

۸_ آزار رهبر: وَ مَنْ يَشَاقِقِ الرَّسُولَ [نساء/۱۱۵].

۹_ طرد محرومان: وَ لَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ [انعام/۵۲].

۱۰_ بدگمانی به مسئولین: فَإِذَا جَاءَ تَهُمُ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ وَ إِن تَصِبُّهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسَىٰ [اعراف/۱۳۱].

۹. منکرات نظامی

۱_ فرار از جنگ: فَلَا تُؤَلُّوهُمُ الْأَذْبَارَ [انفال/۱۵].

۲_ خیانت: لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَ الرَّسُولَ وَ تَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ [انفال/۲۷].

۳_ إِنَّ اللَّهَ لَا يَحِبُّ الْخَائِنِينَ [انفال/۵۸].

۴_ توطئه: لِيَشْبُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يَخْرِجُوكَ [انفال/۳۰].

۵_ اختلاف: لَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَ تَذْهَبَ رِيحُكُمْ [انفال/۴۶].

۶_ دنیاگرایی: وَ لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطْرًا وَ

رِثَاءِ النَّاسِ [انفال/ ٤٧] .

٦_ ترس از دشمن : أَتَخْشَوْنَهُمْ فَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَوْهُ [توبه/ ١٣] .

٧_ بی احترامی به قراردادها : مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ [توبه/ ٣٦] .

٨_ مرخص نابه جا : إِنَّمَا يَشْتَأُذُنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ [توبه/ ٤٥] .

٩_ گزارش نادرست : وَقَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ [توبه/ ٤٨] .

١٠. منكرات علمى

١_ لَوْ لَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ [مائده/ ٦٣] .

٢_ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي [آل عمران/ ٧٩] .

٣_ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ [بقره/ ٧٩] .

٤_ يَلُودُونَ أَلْسِنَتَهُمْ [آل عمران/ ٧٨] .

٥_ يَكْتُمُونَ [بقره/ ١٥٩] .

٦_ لَا يَلْبَثُونَ خِلافَكَ إِلَّا قَلِيلًا [اسراء/ ٧٦] .

٦_ تَذُلُّوا بِهَا إِلَى الْحُكَامِ [بقره/ ١٨٨] .

٧_ مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ [مائده/ ٤٤] .

٨_ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ [بقره/ ١٤٦] .

٩_ وَ مَنْ أَظْلَمَ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ [انعام/ ٢١] .

١٠_ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ [آل عمران/ ٧] .

١١_ سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَالُونَ لِلشَّحْتِ [مائده/ ٤٢] .

١٢_ فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ [اعراف/ ١٦٢] .

١٣_ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَذَا الْأُذُنِ [اعراف/ ١٦٩] .

١٤ _ ماجرای بلعم باعوراء :

وَ اتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ [اعراف/١٧٥] .

١٥ _ إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ

أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ [توبه/ ۳۴] .

۱۱. منکرات سیاسی

۱ _ جاسوسی : سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ [مائده/ ۴۲] .

۲ _ ارعاب : إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ [آل عمران/ ۱۷۳] .

۳ _ افشای اسرار : وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ [نساء/ ۸۳] .

۴ _ ارتجاع : وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ [آل عمران/ ۱۴۴] .

إِنْ تَطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يُرْذُوكُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ [آل عمران/ ۱۴۹] .

فَكَنتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ تُنْكَصُونَ [مومنون/ ۶۶] .

۵ _ رابطه با استکبار : فَلَا تَقْعُدُوا عَلَىٰ الْكُفْرَىٰ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [انعام/ ۶۸] .

۶ _ طاغوت گرایي : عَبْدَ الطَّاغُوتِ [مائده/ ۶۰] .

۷ _ مستشار خارجی : لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ [آل عمران/ ۱۱۸] .

۸ _ ترك سازش : وَذُوا لَوْ تَدَّهْنُوا فَيَدْهِنُونَ [قلم/ ۹] .

۹ _ لزوم صلابت : لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِي دِينِ [كافرون/ ۶] .

_ لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ [مائده/ ۵۴] .

۱۰ _ نفوذپذیری : وَ لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا [نساء/ ۱۴۱] .

۱۱ _ حذف امتیازات مرزی و اقلیمی : إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ [حجرات/ ۱۰] .

۹. ضرورت‌های لازم در مقام عمل به امر به معروف و نه از منکر

۱. شرایط امر به معروف

۱. پیش گام بودن در نیکی ها

۱. پیش گام در عمل

در جنگها به دشمن نزدیکتر بود.

امام حسین (ع) علی اکبر را قبل از جوانان بنی هاشم به میدان فرستاد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَلْيَبْدَأْ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ وَ لِيَكُنْ تَأْدِيبُهُ بِسَيْرَتِهِ قَبْلَ تَأْدِيبِهِ بِلِسَانِهِ وَ مُعَلِّمُ نَفْسِهِ وَ مُؤَدِّبُهَا أَحَقُّ بِالْإِجْلَالِ مِنْ مُعَلِّمِ النَّاسِ وَ مُؤَدِّبِهِمْ [نهج البلاغه ، حکمت ۷۳] .

آمر به معروف

بايد پيشكام باشد : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ اللَّهُ مَا أَمَرْتُمْ بِطَاعِهِ إِلَّا وَ قَدْ أَتَمَرْتُمْ بِهَا وَ لَا نَهَيْتُمْ عَنْ مَعْصِيَةِ إِلَّا وَ قَدْ أَنْتَهَيْتُمْ عَنْهَا [تَأْوِيلُ الْآيَاتِ الظَّاهِرَةِ ، ص ١٢٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي وَ اللَّهُ مَا أَحْكُمُ عَلَى طَاعِهِ إِلَّا وَ أَسْبِقُكُمْ إِلَيْهَا وَ لَا أَنهَاكُمْ عَنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ إِلَّا وَ أَتَنَاهَى قَبْلَكُمْ عَنْهَا [نَهْجُ الْبَلَاغَةِ ، خُطْبَةُ ١٧٥] .

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَ تَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ [بقره/١٤٤] .

قال رسول الله (ص) : لَيْلَهُ أُسْرِي بِي إِلَى السَّمَاءِ رَأَيْتُ جَمَاعَةً تُقْرَضُ شِفَاهُهُمْ بِمَقَارِيضِ النَّارِ كُلَّمَا قُرِضَتْ وَفَتْ فَقُلْتُ يَا جَبْرَائِيلُ مَنْ هَؤُلَاءِ قَالَ هَؤُلَاءِ خُطِيَاءُ أُمَّتِكَ يَقُولُونَ مَا لَمَّا يَفْعَلُونَ وَ يَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَ يَنْسَوْنَ أَنْفُسَهُمْ [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ٢٠٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَلْيَبْدَأْ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ وَ لِيَكُنْ تَأْدِيبُهُ بِسَيْرَتِهِ قَبْلَ تَأْدِيبِهِ بِلسَانِهِ وَ مُعَلِّمٌ نَفْسِهِ وَ مُؤَدِّبُهَا أَحَقُّ بِالْإِجْلَالِ مِنْ مُعَلِّمِ النَّاسِ وَ مُؤَدِّبِهِمْ [نَهْجُ الْبَلَاغَةِ ، حِكْمَتُ ٧٣] .

لَمْ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ [صف/٢] .

٢. صالح بودن

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَعَنَ اللَّهُ أَلْ آمِرِينَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهِينَ عَنِ الْمُنْكَرِ الْعَامِلِينَ بِهِ [نَهْجُ الْبَلَاغَةِ ، خُطْبَةُ ١٢٩] .

قال رسول الله (ص) : مَثَلُ مَنْ يَعْلَمُ النَّاسَ الْخَيْرَ وَ لَا يَعْمَلُ بِهِ كَالسَّرَاجِ يَحْرِقُ نَفْسَهُ وَ يَضِيءُ غَيْرَهُ [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ٢٠٥] .

قال الصادق (ع) : لِلْمُفْضَلِ أَى مُفْضَلُ قُلِّ لِشِيعَتِنَا كَوْنُوا دُعَاءَ إِلَيْنَا بِالْكَفِّ عَنِ مَحَارِمِ اللَّهِ وَ اجْتِنَابِ مَعْصِيَةِ وَ اتِّبَاعِ رِضْوَانِهِ فَإِنَّهُمْ

إِذَا كَانُوا كَذَلِكَ كَانَ النَّاسُ إِلَيْنَا مُسَارِعِينَ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ٥٨] .

شاید بتوان شرط تاثیر امر به معروف را آیه : التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ [توبه/ ١١٢] ، دانست؛

یعنی تا انسان اهل توبه و عبادت و رکوع و حمد و سجود نباشد عملاً امر به معروف نخواهد بود.

قال رسول الله (ص) : إِنَّمَّا يَا مُرُّ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ مَنْ كَانَتْ فِيهِ ثَلَاثُ خِصَالٍ عَالِمٌ بِمَا يَأْمُرُ بِهِ تَارِكٌ لِمَا يَنْهَى عَنْهُ عَادِلٌ فِيمَا يَأْمُرُ عَادِلٌ فِيمَا يَنْهَى رَفِيقٌ فِيمَا يَأْمُرُ رَفِيقٌ فِيمَا يَنْهَى [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٠٩] .

هر مصلحی باید صالح باشد :

قال رسول الله (ص) : لا تكن ممن يشدد على الناس و يخفف عن نفسه [مكارم الأخلاق ، ص ٤٥٧] .

قال على بن الحسين (ع) : يا الله أسألك ألا- تجعلني ممن لا- ممن يحب الصالحين و لا يعمل عملهم و يبغض المسيئين و هو أحدهم [إقبال الأعمال ، ص ٢١٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَمَّا يَنْتَهَى وَيَأْمُرُ بِمَا لَمَّا يَأْتِي يَحِبُّ الصَّالِحِينَ وَ لَا يَعْمَلُ عَمَلَهُمْ وَ يَبْغِضُ الْمُنْذِرِينَ وَ هُوَ أَحَدُهُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ١٥٠] .

٢. داشتن آگاهی نسبت به معروف و منکر

شناخت پدیده ، نوع پدیده ، اعتقاد به مضر بودن بیماری ، شیوه برخورد و پیشگیری (واکسینه) .

قال رسول الله (ص) : مَنْ عَمِلَ عَلَى غَيْرِ عِلْمٍ كَانَ مَا يَفْسِدُ أَكْثَرَ مِمَّا يَصْلِحُ [کافی ، ج ١ ، ص ٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا كَمِيلُ مَا مِنْ حَرَكَهٍ إِلَّا وَ أَنْتَ مُحْتَاجٌ فِيهَا

إِلَى مَعْرِفِهِ [تحف العقول ، ص ۱۷۱] .

قال الصادق (ع) : وَصَاحِبُ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ يَحْتَاجُ إِلَى :

۱_ قال رسول الله (ص) : مَنْ عَمِلَ عَلَى غَيْرِ عِلْمٍ كَانَ مَا يَفْسُدُ أَكْثَرَ مِمَّا يَصْلِحُ [كافی ، ج ۱ ، ص ۴۴] .

۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا كَمِيلُ مَا مِنْ حَرَكَهٍ إِلَّا وَ أَنْتَ مُحْتَاجٌ فِيهَا إِلَى مَعْرِفِهِ [تحف العقول ، ص ۱۷۱] .

قال الصادق (ع) : وَصَاحِبُ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ يَحْتَاجُ إِلَى :

۱_ أَنْ يَكُونَ عَالِمًا بِالْحَلَالِ وَالْحَرَامِ

۲_ فَارِعًا مِنْ خَاصَّةِ نَفْسِهِ عَمَّا يَأْمُرُهُمْ بِهِ وَ يَنْهَاهُمْ عَنْهُ

۳_ نَاصِحًا لِلْخَلْقِ

۴_ رَحِيمًا رَفِيقًا بِهِمْ

۵_ دَاعِيًا لَهُمْ بِاللُّطْفِ وَ حُسْنِ الْبَيَانِ

۶_ عَارِفًا بِتَفَاوُتِ أَخْلَاقِهِمْ لِيُنزَلَ كُلًّا مَنزِلَتَهُ [مصباح الشريعة ، ص ۱۸] .

۳. دانستن روش برخورد

دلیل بسیاری از شکست های ما در امر به معروف و نهی منکر و شایسته بودن. چرا فقهاء یکی از شرایط امر به معروف را احتمال تاثیر دانسته اند؟ در مورد هیچ عبادتی این شرط نیامده. مثلا: اگر نماز اثر دارد، بخوان. اگر روزه اثر دارد، بگیر. اگر نتیجه ندارد، تکلیفی نداری؛ اما در مورد امر به معروف این شرط هست، چون تعبدی است و نمی توانیم عقل خوار را حاکم کنیم که در اینجا اثر دارد، پس نماز بخوانیم و... .

اما در امر به معروف؛ شارع این واجب را در اختیار عقل قرار داده و می گوید: هر جا فکر و منطق حکم کرد که اثر دارد، اقدام کن.

صاحب جواهر فرموده: در همه موارد امر و نه یگانه چیزی که

باید در نظر گرفت این است که : به چه نحو؟ به چه شکل؟ با چه وسیله؟ در چه زمان؟ به مقصود می رسیم.

— عَارِفًا بِتَفَاوُتِ أَخْلَاقِهِمْ لِيُنزَلَ كُلًّا مِّنزَلَتِهِ

بَصِيرًا بِمَكْرِ النَّفْسِ وَ مَكَائِدِ الشَّيْطَانِ

— وَ لَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى وَ أُتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا [بقره/۱۸۹] .

قال الصادق (ع) : الْعَامِلُ عَلَى غَيْرِ بَصِيرَةٍ كَالسَّائِرِ عَلَى غَيْرِ الطَّرِيقِ لَا يَزِيدُهُ سُرْعَةُ السَّيْرِ إِلَّا بُعْدًا [کافی ، ج ۱ ، ص ۴۳] .

فرق است بین بیمارشناسی و بیماری شناسی. ممکن است چند نفر را در یک خلاف کاری مشترک ببینیم در حالی که ریشه های گرایش باهم فرق بکند.

گوینده مؤمنی قصاب محل را خواست تا نهی از منکر کند و حال آن که او هر وقت گوشت می گرفت قصاب مقداری زوائد را برای گربه او روی گوشت می گذاشت قصاب که از نهی او ناراحت شده بود ، گفت : مواظب گربه هم باش؛ یعنی...

در جواب او گفت : من اول گربه را از خانه بیرون کرده ام ، بعد...

— اگر واقعا بخواهیم با منکرات مبارزه کنیم باید میکروبها را بشناسیم. میکروبها گناهان هستند ، پس در اینجا شناخت گناهان و راه مبارزه با آنها ضرورت پیدا می کند. ریشه بیماری ها متفاوت است ، چه بسا ۱۰ نفر سردرد دارند ، اما هر کدام دلیلی دارد ، پس هم باید بیمار را شناخت و هم بیماری را و هم انواع آنها را. سه نفر بدحجاب را در نظر بگیرید؛ یکی به خاطر عقده حقارت ، دیگری به خاطر جهل و سومی به خاطر لجاجت. درمان هر کدام نز با دیگری متفاوت است.

توجه! توجه! اگر ما این هنر را داشته باشیم

که بتوانیم بفهمانیم که قوانین اسلام فطری و ذاتی است ، نه قراردادی؛ زمینه پذیرش آماده خواهد شد. همان گونه که آب صابون برای درخت مضر است. همان گونه که دود سیگار برای ریه مضر است؛ عریانی زن برای انسانیت انسانها زیان بخش است.

۴. شرح صدر همراه بادل سوزی

۱. دل سوز بودن

— با روی باز و اظهار محبت و دل سوزی برخورد کردن : قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : حُسْنُ الْبِشْرِ يَكْسِبَانِ الْمَحَبَّةَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۰۳] .
از محبت خاها گل می شود.

یکی از دوستان نقل می کرد که زن بداخلاق و اخموئی داشتم؛ نزد یک نفر از ان امر اظهار ناراحتی کردم ، راه چاره ای گفت و این که آینه ای بزرگ مقابل او قرار بده تا خودش را زیاد در او ببیند. این کار را کردم و از دیدن خود در آینه با آن قیافه متنفر گشته و راه خوش اخلاقی را برگزید.

شخصی به امام حسن (ع) رسید و شروع کرد فحاشی کردن ، اصحاب خواستند او را ادب کنند ، حضرت مانع شد و آن قدر با گرمی و ملاطفت برخورد کرد که طرف شرمنده و پشیمان شده و عذرخواهی کرد.

امام صادق (ع) به یک جوان شیعه خلافکار : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَا شَقْرَانَ إِنَّ الْحَسْنَ مِنْ كُلِّ أَحَدٍ حَسَنٌ وَإِنَّ مِنْكَ أَحْسَنَ لِمَكَانِكَ مِنَّا [المناقب ، ج ۴ ، ص ۲۳۶] .

— نَاصِحًا لِلْخَلْقِ

۴ — رَحِيمًا رَفِيقًا بِهِمْ

۵ — دَاعِيًا لَهُمْ بِاللُّطْفِ وَحُسْنِ الْبَيَانِ

عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ [توبه/۱۲۸] .

پیامبر اکرم (ص) گریه کرد. پرسیدند چه شد؟ فرمود : برا رحم بر گناهکاران آخر الزمان. [بحار

، ج ۷۴ ، ص ۹۹] .

قال رسول الله (ص) : إني حريص على رشدكم [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ۱۴ ، ص ۲۳۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا يَنْبَغِي لِأَهْلِ الْعِصْمَةِ وَالْمُضْنُوعِ إِلَيْهِمْ فِي السَّلَامَةِ أَنْ يَرْحَمُوا أَهْلَ الذُّنُوبِ وَالْمَعْصِيَةِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۴۰] .

یکی از اهل صغه بسیار فقیر بود. رسول اکرم (ص) بسیار غصه می خورد. جبرئیل دو درهم آورد و حضرت به او داد و مشغول کار شد ، به قدری کارش بالا گرفت ، که اول وقت به نماز نمی رسید. باز پیامبر اکرم (ص) بسیار غصه می خورد ، جبرئیل آمد که دو درهم را پس بگیر. حضرت پس گرفت ، کارش هر روز افول کرد تا به خانه اول رسید (آری پیامبر (ص) هم برای دنیای مردم دل می سوزاند و هم برای آخرت مردم) . [بحار ، ج ۲۲ ، ص ۱۲۳] .

۲. ضرورت شرح صدر

شرح صدر : قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي [طه/۲۵] .

لَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ [آل عمران/۱۵۹] .

عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ [توبه/۱۲۸] .

۵. کسب رضای الهی

شناخت پدیده ، نوع پدیده ، اعتقاد به مضر بودن بیماری ، شیوه برخورد و پیش گیری (واکسینه) .

قال علي بن الحسين (ع) : يا الله أسألك ألا تجعلني ممن يحب الصالحين ولا يعمل عملهم و يبغض المسيئين و هو أحدهم [إقبال الأعمال ، ص ۲۱۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِمَا يَنْتَهَى وَيَأْمُرُ بِمَا لَمَّا يَأْتِي يَحِبُّ الصَّالِحِينَ وَلَا يَعْمَلُ عَمَلَهُمْ وَيَبْغِضُ الْمُنْذِبِينَ وَهُوَ أَحَدُهُمْ [نهج البلاغه ،

خطبه ۱۵۰].

فَارِغًا مِنْ خَاصِّهِ نَفْسِهِ عَمَّا يَأْمُرُهُمْ بِهِ وَ يَنْهَاهُمْ عَنْهُ نَاصِحًا لِلْخَلْقِ [مصباح الشریعه ، ص ۱۸].

هدف و تفکر و تمایل شخصی خود را اعمال نکند.

مُجَرِّدًا نَيْتَهُ لِلَّهِ مُسْتَعِينًا بِهِ وَ مُبْتَغِيًا لَوَجْهِهِ مَفْوُضًا أَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ نَاطِرًا إِلَى عَيْبِهِ [مصباح الشریعه ، ص ۱۸].

۶. شناخت اولویتها

۱_ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ [سبأ/۴۶].

ما طلبه ها بیشتر مسئولیم. لَوْ لَا يَنْهَاهُمْ الرَّبَّانِيُونَ [مائده/۶۳].

۲_ باد تسلیم باشم نه آنکه خودمان انتخاب کنیم. اگر او بخواهد آوَهَنَ الْاُيُوتِ [عنكبوت/۴۱].

حافظ اشرف مخلوقات م شود.

۳_ توجه به زمان : محرم ، تابستان. هُنَالِكَ دَعَا زَكْرِيَا [آل عمران/۳۸].

۴_ توجه به مکان : در جلسه ای که پدر بزرگ با بچه هاست ، پدر بزرگ را نهی از منکر نکنیم. غدیر خم و عزاداری در منا.

۵_ پر کردن خلاء های طبیعی : هُوَ لَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ [هود/۷۸].

۶_ هنر : فَخَذُوا مِنْ الطَّيْرِ [بقره/۲۶۰].

سلمان جوری و ابوذر جور دیگر.

حجر بن عدی یک برائت از حضرت علی (ع) نکرد و اعدام شد؛ ولی عمار تقیه کرد ، میثم تمار ، رشید هجری ، زید بن علی ، یحیی بن زید جوری و کمیل و ابن مسعود و دیگران جور دیگری بوده اند. (گاهی بعضی چهره ها کسانی هستند که ناله و خونشان موج آفرین است).

۷_ شناخت مصادیق نهی از منکر و مراحل و روش ها بسیار دقیق است. مثلاً قطع رابطه به خاطر منکرات گاهی مفید ، گاهی مضر ، گاهی طولانی گاهی موقت ، در آنجا که می فرماید : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : طَيْبٌ

دَوَّارٌ بِطَيْبِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۰۸] .

و دنبالش می فرماید : قَدْ أَحْكَمَ مَرَاهِمَهُ وَ أَحْمَى مَوَاسِمَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۰۸] .

در موردی داغی می گذارد.

سعدی :

[از حماسه حسینی ، شهید مطهری .]

۸_ تشبیه به بیماریهای جسمی و اینکه ما چطور در مقابل آن عکس العمل نشان می دهیم.

۹_ از سرچشمه شروع کنید : اذْهَبَا إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى [طه/۴۳] .

۱۰_ از خود فامیل : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا [تحریم/۶] .

به حداقل اکتفا کن : قال رسول الله (ص) : قولوا لا إله إلا الله تفلحوا [المناقب ، ج ۱ ، ص ۵۵] .

۷. برخوردار مؤدبانه

قَوْلًا لَيْنًا [طه/۴۴] .

أَخُوهُمْ هُوْدٌ [شعراء/۱۲۴] .

أَخُوهُمْ صَالِحٌ [شعراء/۱۴۲] .

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ [اعراف/۵۹] .

نام نیکو.

_ کلام زیبا برخوردار عالی : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَصْلَحَ الْمَسِيءُ بِحَسَنِ فَعَالِكَ وَ دَلَّ عَلَى الْخَيْرِ بِجَمِيلِ مَقَالِكَ [غرر الحکم ، ص ۲۵۵] .

قال النبي (ص) : من كان آمرا بالمعروف فليكن امره ذلك بمعروف [الفصاحه ۲۸۴۴] .

محبوبیت خود را در نظر بگیر : فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِنْ قَبْلِهِ [يونس/۱۶] .

إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ [يوسف/۳۶] .

— شرایط سنی و اجتماعی او را فراموش نکن به یک پیرمرد در برابر اولادش نهی از منکر نکن.

قَوْلًا بَلِيغًا [نساء/ ۶۳] .

استدلالی : از تعبیرات قرآن.

وَ اخذرهم [مائده/ ۴۹] .

مواظب باش خطرناکند : از تعبیرات قرآن.

ادعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جادلهم بِالتِّي هِيَ أَحْسَنُ [نحل/ ۱۲۵] .

وَ

قُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [اسراء/ ۵۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لَا تَقُلْ مَا لَا تُحِبُّ أَنْ يَقَالَ لَكَ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

با زبان خودش : قال رسول الله (ص) : إِنَّا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ أُمِرْنَا أَنْ نُكَلِّمَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ [كافی ، ج ۱ ، ص ۲۳] .

۸. داشتن توان برای اجرای معروف

فلما وافى كان سعد بن الربيع و عبد الله بن رواحه يكسران أصنام الخزرج و كان كل رجل شريف في بيته صنم يمسه و يطيبه و لكل بطن من الأوس و الخزرج صنم في بيت لجماعه يكرمونه و يجعلون عليه منديلا و يذبجون له فلما قدم الاثنا عشر من الأنصار أخرجوها من بيوتهم و بيوت من أطاعهم. فلما قدم السبعون كثر الإسلام و فشا و جعلوا يكسرون الأصنام [إعلام الوری ، ص ۶۵] .

هر کس منطقه خود را پاک سازی کند.

محور کفر را نابود کند.

۹. بیان خوبی ها

محترم شمردن عقائد افراد :

ضرر راهی را که می رود بگو.

— عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ [توبه/ ۱۲۸] .

اول نقاط قوت را بگو بعد...

۱۰. بیان نمونه ها

نمونه کسانی که راه انحرافی را کنار گذاشته اند نقل کن.

۱۱. وجوب امر به معروف

قال الصادق (ع) : إِنَّمَا هُوَ عَلَى الْقَوِي الْمُطَاعِ الْعَالِمِ بِالْمَعْرُوفِ مِنَ الْمُنْكَرِ لَا عَلَى الضَّعِيفِ الَّذِي لَا يَهْتَدِي سَبِيلًا [كافی ، ج ۵ ، ص ۵۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا مِنْ حَرَكَةٍ إِلَّا وَ أَنْتَ مُحْتَاجٌ فِيهَا إِلَى مَعْرِفَةٍ [تحف العقول ، ص ۱۷۱] .

۱۲. رفع عوامل عدم تأثیر

۱_ تفرقه : فَتَفَشَلُوا وَ تَذْهَبَ رِيحُكُمْ [انفال/۴۶] .

۲_ عمل نکردن آمرین :

لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ [صف/۲].

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَ تَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ [بقره/۴۴].

۳_ نداشتن قدرت : وَ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ [انفال/۶۰].

۴_ نداشتن شیوه و روش : فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيْنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى [طه/۴۴].

۵_ نبود طرح صحیح :

هؤلاءِ بناتِی هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ لَا تُخْزُونِ [هود/۷۸].

وَ كَلَّا مِنْهَا رَعْدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَ لَا تَقْرَبَا [بقره/۳۵].

۲. مراحل امر به معروف

۱. از کجا شروع کنیم

۱.

۱_ علاوه بر امر و نهی باید عوامل بازدارنده از معروف را حتی المقدور کم کرد. مثلا برای امر به نماز باید تلویزیون در آن ساعت برنامه های جذاب را نگذارد تا مردم بتوانند نماز بخوانند.

۲_ ایمان به معاد انگیزه مهمی در انجام معروف و ترک منکر است.

۳_ رفتار مسئولین نیز بسیار مهم است. مردم اگر به نظام و مسئولین عقیده نداشتند به مسجد هم نمی روند.

۴_ رشد کیفی می تواند رشد کمی به وجود آورد. نماز با حالت خشوع در دیگران اثر دارد. مناجات های پرگریه و پرمحتوا از افراد سالم و پاک و مخلص برای هزاران جوان جاذبه دارد و سازندگی دارد.

چگونه بچه ها را به نماز وادار کنیم؟ اول ایجاد محبت خداوند از طریق شمردن نعمتها بعد توجه به چند اصل :

۱_ اصل خوشرویی.

۲_ اصل جاذبه دادن به مکان نماز.

۳_ اصل زیبایی در ادبیات (اذان زیبا ، قرائت زیبا ، سرود زیبا)

۴_ اصل تغذیه. گرسنه نباشد ، تشنه نباشد.

۵_ اصل آمادگی محیط نماز. کارتون و فیلم سینمایی نباشد.

۶_

اصل هماهنگی با دوستان نماز گزار ، والدین و بستگان نماز گزار.

۷_ اصل عملی نه تئوری (از او نپرسیم مقدمات نماز چند تا است؟ شرایط نماز چند تا است؟ و... «قال رسول الله (ص): صلوا كما رأيتموني أصلي [نهج الحق ، ص ۴۲۶] .

بعد مقدمات را خودش می فهمد.

۸_ اصل خشوع و ایجاد احساس و حالت در نماز.

۹_ اصل اعتدال (او را خسته نکنیم) .

۱۰_ اصل مراقبت (با یک بار خسته نشویم): وَ أَمُرُ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَ اضْطَبِرْ عَلَيْهَا [طه/۱۳۲] .

۱۱_ اصل تشویق و تنذیر.

۱۲_ اصل سرعت. از خردسالی کم کم شروع کند و گرنه در ۱۳ سالگی و ۱۴ سالگی دیر است.

۱۳_ اصل هیجان. هنگام نماز با اذان دل بستن و دویدن و شور و با توجه به اصول سیزده گانه قهرا باید از چیزهایی پرهیز کرد
از جمله :

پرهیز از؛

۱_ طولانی شدن و خسته کردن.

۲_ زور و قهر نابه جا.

۳_ مراسم خشک و بی حالت بودن.

۴_ حرف بدون عمل ، بخش نامه بدون اجراء پس شرکت خود مسئولین مهم است.

۵_ متصدی کردن افراد غیرمجبرب برای اذان و مسجد و امام جماعت.

۶_ تأمین نکردن خواسته های مشروع ، و بی خاصیت جلوه کردن جماعات.

۷_ خودخواهی ها و غرور بعضی که سبب می شود افراد تازه وارد تحقیر شوند.

۸_ نبود بهداشت ، لباس مناسب و پاک ، نبود خادم خوش اخلاق و... .

چگونه امر به معروف کنیم؟

علاوه بر دستور و قانون و تشویق و ایجاد زمینه ها و... باید ایجاد احساس در مردم به وجود آوریم. مثلا در امر به نماز بفهمانیم

:

که : جهان محدود و بسته

است و انسان را سیر نمی کند؛ باید از پنجره نماز به دنیای دیگری نگریست.

که : ظرف بی نهایت انسان با پیمانانه های محدود پر نمی شود.

که : آنچه ما را سرگرم کرده رفتنی و متغیر و ما تنها و غریب و کوچک و محتاجیم که باید با قدرتی و علمی بی نهایت و ابدی گره بخوریم که آن رابطه ما مبدأ است.

که : نماز شناسنامه معنوی مسلمان است. قبله آن حج از راه دور است. همان گونه که حج یک نماز طولانی است.

که نماز جماعت سیما و میناتور جامعه اسلامی است که از عنصر امامت و عدالت وحدت و نظم ایمان و اخلاص ساخته شده است.

تذکرات :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ يَلْقَى السَّمَّ فِي بِلَادِ الْمُشْرِكِينَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۸] .

پیامبر (ص) هیچ گاه اقدام به هجوم شبانه نمی کرد مگر آنکه آنان شیخون بزنند. [بحار ، ج ۱۹ ، ص ۱۷۸] .

پیامبر (ص) ، کسی که زن اسیر را از کنار جنازه شوهرش عبور داده بود توبیخ کرد.

۱ _ در نهی از منکر توجه به زخم زبان ، هتک حرمت ، شئون افراد ، احتمال توجیه داشتن کار ، بشود.

۲ _ توجه به شئون خود نیز داشته باشیم : قال الصادق (ع) : لَا يَتَّبِعِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَذِلَّ نَفْسُهُ قِيلَ لَهُ وَ كَيْفَ يَذِلُّ نَفْسُهُ قَالَ يَتَعَرَّضُ لِمَا لَا يَطِيقُ [کافی ، ج ۵ ، ص ۶۳] .

۳ _ تجسس نکنیم که گناهی را کشف کنیم.

۴ _ حمل بر صحت را فراموش نکنیم شاید مقلد مرجع تقلیدی است که فلان کار را حرام نمی داند. شاید عروسی در شب شهادت فلان

امام را نمی دانسته. شاید زن و مرد که در خابان دست یکدیگر را گرفته اند محرم باشند.

۵_ جوری برخورد نکنیم که از گناه کار ضدانقلاب بسازیم.

۶_ جوری عمل نکنیم که نظام اسلام تعصب شود.

۷_ خودمان را برتر از دیگران ندانیم.

۸_ بدون دیدن دوره و مراجعه پی درپی به کارشناس از پیش خود قیام بکنیم.

۹_ با گناه بد باشیم نه با گناه کار. در انظار دیگران نباشد، مستقیم نباشد.

۲. تربیت نسل نو

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّمَا قَلْبُ الْحَدِيثِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَةِ مَا أُلْقِيَ فِيهَا مِنْ شَيْءٍ قَبِلَتْهُ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱].

جاء في الخبر مثل الذي يتعلم العلم في صغره كالنقش على الحجر [منيه المرید ، ص ۲۲۵].

قال الصادق (ع): عَلَيْكَ بِالْأَحْدَاثِ فَإِنَّهُمْ أَسْرَعُ إِلَى كُلِّ خَيْرٍ [کافی ، ج ۸ ، ص ۹۳].

فانهم ارق افئده فان الله بعثني بشيرا و نذيرا فوافقني الشبان و خالفني الشيوخ [جوان فلسفی ، ج ۲ ، ص ۲۴۸].

فما آمن لموسى الا ذرية من قومه [يونس / ۸۳].

قال الصادق (ع): مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ وَ هُوَ شَابٌّ مُؤْمِنٌ اخْتَلَطَ الْقُرْآنُ بِلَحْمِهِ وَ دَمِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۰۳].

امام سجاد (ع) به نوجوانان محصل می فرمود :

مرحبا بكم اتم و دائع العلم اذا اتم صغار قوم يوشك ان تكونوا كبار آخرين [بزرگسال فلسفی ، ج ۲ ، ص ۱۰۱].

عن الحسن بن علي (ع) أنه دعا بنيه و بنى أخيه فقال إنكم صغار قوم و يوشك أن تكونوا كبار قوم آخرين فتعلموا العلم فمن لم يستطع منكم أن يحفظه فليكتبه و ليضعه في بيته [منيه

چگونه بچه ها را به نماز وادار کنیم؟ اول ایجاد محبت خداوند از طریق شمردن نعمتها بعد توجه به چند اصل :

۱_ اصل خوش رویی.

۲_ اصل جاذبه دار کردن مکان نماز.

۳_ اصل زیبایی در ادبیات ، اذان زیبا ، قرائت زیبا ، سرود زیبا.

۴_ اصل تغذیه؛ گرسنه نباشد ، تشنه نباشد.

۵_ اصل آمادگی محیط نماز؛ کارتون و فیلم سینمایی نباشد.

۶_ اصل هماهنگی با دوستان نماز گزار و والدین و بستگان نماز گزار.

۴_ بررسی و مراقبت :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : عَلَى الْعَاقِلِ أَنْ يَحْصِيَ عَلَى نَفْسِهِ مَسَاوِيهَا فِي الدِّينِ وَالرَّأْيِ وَالْأَخْلَاقِ وَالْأَدَبِ فَيَجْمَعُ ذَلِكَ فِي صَدْرِهِ أَوْ فِي كِتَابٍ وَيَعْمَلُ فِي إِزَالَتِهَا [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۶] .

من حاسب نفسه ربح و من غفل عنها خسر [بحار ، ج ۷۶ ، ص ۷۳] .

۳. باهدایت وارشاد

۱_ شرکت در مجالس موعظه :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : يَا فَضِيلُ إِنَّ حَدِيثَنَا يَحْيِي الْقُلُوبَ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۲۲] .

قال لقمان (ع) لابنه : يا بنى جالس العلماء و زاحمهم بر كبتك فإن الله عز و جل يحيى القلوب بنور الحكمة كما يحيى الأرض من ماء السماء [مشكاة الأنوار ، ص ۲۵۶] .

۲_ دوست خوب :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصديق من كان ناهيا عن الظلم و العدوان معينا على البر و الإحسان [غرر الحكم ، ص ۴۱۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أعداء الرجل قد يكونوا أنفع من إخوانه لأنهم يهدون إليه عيوبه [شرح نهج البلاغه ، ابن ابى الحديد ،

، ص ۲۷۱].

۴. حضور در مجلس مفید

کم کردن آرزوها :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : طُولُ الْأَمَلِ فَيَسِيءُ الْآخِرَةَ [نهج البلاغه ، خطبه ۴۲].

۵. بافرياد بر ظالم

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : تزود من الدنيا بقصر الأمل [تحف العقول ، ص ۲۸۴].

تا رشد واقعی نکره اصرار بر مطرح شدن نداشته باشد.

۶. باکم کردن آرزوها

بَابُ اسْتِحْبَابِ لُزُومِ الْمَنْزِلِ غَالِبًا مَعَ الْإِثْيَانِ بِحُقُوقِ الْإِخْوَانِ لِمَنْ يُشُقُّ عَلَيْهِ اجْتِنَابُ مَفَاسِدِ الْعِشْرَةِ [وسائل الشيعه ، ج ۱۵ ، ص ۳۵۴].

بعد از اين مطلب ۷ حديث آورده است.

۷. کنترل شهوت

قال رسول الله (ص) : مَنْ تَزَوَّجَ أَحْرَزَ نِصْفَ دِينِهِ [كافي ، ج ۵ ، ص ۳۲۸].

قال رسول الله (ص) : مِمَّا مِنْ شَدَابٍ تَزَوَّجَ فِي حِدَاثَتِهِ سِتْنَهُ إِلَّا عَجَّ شَيْطَانُهُ يَا وَيْلَهُ عَصَمَ مِنِّي ثُلُثِي دِينِهِ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۱۹۰].

روزه گرفتن : کسی که نمی تواند ازدواج کند روزه بگیرد. [کنز ، ج ۱۶ ، ص ۲۷۹].

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ [نور/ ۳۰].

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ [نور/ ۳۱].

قال عيسى (ع) : لا تكونن حديد النظر إلى ما ليس لك فإنه لن يزني فرجك ما حفظت عينك فإن قدرت أن لا تنظر إلى ثوب المرأة التي لا تحل لك فافعل [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۶۲].

قال الصادق (ع) : أَنْ رَجُلًا مِنْ خَنَعِمٍ جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي مَا أَفْضَلُ الْإِسْلَامِ قَالَ الْإِيمَانُ بِاللَّهِ قَالَ

ثُمَّ مَاذَا قَالَ ثُمَّ صَلَّهِ الرَّحِمِ قَالَ ثُمَّ مَاذَا قَالَ الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ قَالَ فَقَالَ الرَّجُلُ

فَأَيُّ الْأَعْمَالِ أَبْغَضُ إِلَى اللَّهِ قَالَ الشُّرْكَ بِاللَّهِ قَالَ ثُمَّ مَاذَا قَالَ قَطِيعَهُ الرَّحِمِ قَالَ ثُمَّ مَاذَا قَالَ الْأَمْرُ بِالْمُنْكَرِ وَ النَّهْيُ عَنِ الْمَعْرُوفِ]
كافی ، ج ۵ ، ص ۵۸ .

پیامبر (ص) فرمود : بهترین مسلمانی :

ایمان به خدا : رابطه با خالق.

صله رحم : رابطه با خانواده.

امر به معروف و نهی از منکرات : رابطه با جامعه.

مرحوم مطهری می فرماید : این حدیث سیر لطیفی دارد؛ اول رابطه را با خدا محکم کن ، سپس خانواده ، بعد جامعه.

بعد ، از حضرت سؤال شد کدام یک از کارها را خداوند بیشتر دشمن دارد؟

فرمود :

الشُّرْكَ بِاللَّهِ

ضایع کردن حق خدا.

قطع رحم : ضایع کردن حق خانواده.

امر به منکر و نهی از معروف : ضایع کردن حق جامعه.

نکته :

امر به منکر و نهی از معروف هم با زبان می شود ، هم با قیافه ، هم با مجله؛ هم با روزنامه ، هم با سخنرانی ، هم با عمل و...

چه بسا مردم با اعمال خود دیگران را به منکر سوق می دهند و از معروف باز می دارند.

۸. محورهای اساسی در امر به معروف

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : عَجِبْتُ لِمَنْ يَتَّصِلُ بِإِصْلَاحِ النَّاسِ وَ نَفْسُهُ أَشَدُّ شَيْءٍ فَسَادًا فَلَا يَضْلِحُهَا وَ يَتَعَاطَى إِصْلَاحَ غَيْرِهِ [مستدرک
الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۳۱۵] .

قال علي بن الحسين (ع) : كَفَى بِالْمَرْءِ عَيْبًا أَنْ يَنْظُرَ فِي عُيُوبِ غَيْرِهِ مَا يَعْمَى عَلَيْهِ مِنْ عَيْبِ نَفْسِهِ [كافی ، ج ۲ ، ص ۴۶۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَحَقُّ النَّاسِ مَنْ أَنْكَرَ عَلَى غَيْرِهِ رَذِيلَهُ (رذائله) وَ هُوَ مَقِيمٌ عَلَيْهَا [غرر الحکم ، ص ۷۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع)

: إن أفضل الجهاد مجاهدته الرجل نفسه [غرر الحكم ، ص ٢٤٢] .

لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ [صف/٢] .

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ [بقره/٤٤] .

وَ أَمْرٌ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ [طه/١٣٢] .

قُلْ لِأَزْوَاجِكِ وَ بَنَاتِكِ [احزاب/٥٩] .

قُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ نَارًا [تحريم/٦] .

وَ كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ [مريم/٥٥] .

قال رسول الله (ص) : كلكم راع و كلكم مسئول عن رعيته فالإمام راع و هو المسئول عن رعيته و الرجل في أهله راع و هو مسئول عن رعيته و المرأة في بيت زوجها راعية و هي مسئولة عن رعيتهما و الخادم في مال سيده راع و هو مسئول عن رعيته و الرجل في مال أبيه راع و هو مسئول عن رعيته و كلكم راع و كلكم مسئول عن رعيته [عوالي اللآلى ، ج ١ ، ص ١٢٩] . الرجل داع في أهله و هو مسئول عن رعيتهقال أمير المؤمنين (ع) : كل امرئ مسئول عما ملكت يمينه و عياله [غرر الحكم ، ص ٤٠٥] .

قال على بن الحسين (ع) : وَ أَمَا حَقٌّ وَ لَدَيْكَ فَأَنْ تَعْلَمَ أَنَّهُ مِنْكَ وَ مُضَافٌ إِلَيْكَ فِي عَاجِلِ الدُّنْيَا بِخَيْرِهِ وَ شَرِّهِ وَ أَنَّكَ مَسْئُولٌ عَمَّا وَ لَيْتَهُ مِنْ حُسْنِ الْأَدَبِ وَ الدَّلَالَةِ عَلَى رَبِّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ الْمَعُونَةِ عَلَى طَاعَتِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٦٢١] .

وَ أَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ [شعراء/٢١٤] .

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ : «قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) إِنَّ لِي أَهْلًا بَيْتٍ وَ هُمْ يَشْتَمِعُونَ مِنِّي أ فَأَدْعُوهُمْ إِلَيَّ هَذَا الْأَمْرَ فَقَالَ نَعَمْ» [كافي

، ج ۲، ص ۲۱۱].

سبب شیعه شدن زراره خواهرش شد ، و تا زمان امام زمان (ع) تمام فرزندانش فقیه بودند.

همسایه ها :

قال علی بن الحسین (ع) : وَ أَمَّا حَقُّ جَارِكَ فَحِفْظُهُ غَائِبًا وَ إِكْرَامُهُ شَاهِدًا وَ نُصَيْرَتُهُ إِذْ كَانَ مَظْلُومًا وَ لَا تَتَّبِعْ لَهُ عَوْرَةَ فَإِنْ عَلِمْتَ عَلَيْهِ سُوءًا سَتَرْتَهُ عَلَيْهِ وَ إِنْ عَلِمْتَ أَنَّهُ يَقْبَلُ نَصِيحَتَكَ نَصَحْتَهُ فِيمَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ وَ لَا تُسَلِّمُهُ عِنْدَ شَدِيدِهِ وَ تُقْبِلُ عَثْرَتَهُ وَ تَغْفِرُ ذَنْبَهُ وَ تُعَاشِرُهُ مُعَاشِرَةَ كَرِيمَةٍ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۲۳].

وَ الصَّاحِبِ بِالْجُنْبِ [نساء/ ۳۶].

رسول اکرم (ص) در خطبه ای فرمود :

ما بال اقوم لا يفقهون جيرانهم و لا يعلمونهم و لا يعظونهم و لا يأمرونهم و لا ينهونهم و ما بال اقوم لا يتعلمون من جيرانهم و لا يتفقهون و لا- يتعظون و الله ليعلمن اقوام جيرانهم... او لأعاقبهم بالعقوبه فى دار الدنيا ثم نزل فدخل بيته الحديث [كنز ، ج ۳ ، ص ۶۸۴].

محیط سالم ، رفیق سالم ، کتاب سالم ، معلم سالم ، الگوی سالم از ابزار ارشادات.

قال الصادق (ع) : أَكْثَرُ الْخَيْرِ فِي النِّسَاءِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۳۸۵].

اگر زنان شجاع و انسان ساز از ملت گرفته شوند ، ملت ها به شکست و انحطاط کشیده می شوند. [امام خمینی (ره)].
زن مربی جامعه است.

صلاح و فساد جامعه مربوط به صلاح و فساد زنان است.

بیان مقام زن که کوثر است ، مربی است ، انسان ساز است ، حقوق زیاد دارد و انسان کامل است.

و اگر آرایش کرده

خود را به مردم بیرون عرضه کند شوهرش دیوث و برای هر گامی که زن بردارد، شوهرش در دوزخ جایگاه خاصی خواهد داشت» [بحار، ج ۱۰۰، ص ۲۴۹].

قال الامیر (ع): شنیده ام زنان شما در بازار به مردم تنه می زنند، آیا حیاء نمی کنند؟ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): یا أهل العراق نبث أن نساء کم یوافقن الرجال فی الطریق أما تستحیون. وقال (ع): لعن الله من لا یغار [المحاسن، ج ۱، ص ۱۱۵].

گفتگو با زنی که کلامش تحریک کننده است حرام است.

حضرت علی (ع) به زنان سلام نمی کرد و می فرمود: أَتَخَوُّفُ أَنْ یَعِجِبِنِی صَوْتُهَا فِیَدْخُلَ مِنَ الْبَائِثِ عَلَیْ أَكْثَرَ مِمَّا أَطْلُبُ مِنَ الْأَجْرِ [من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۴۶۹].

قَالَ الصَّدُوقُ (ره): إِنَّمَا قَالَ (ع) ذَلِكَ لِغَيْرِهِ وَإِنْ عَبَّرَ عَنْ نَفْسِهِ [من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۴۶۹].

بَابُ تَحْرِیمِ مُفَاكِهِهِ الْأَجَانِبِ وَ مُمَازَحَتِهِنَّ [وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۱۹۷].

راوی می گوید: به زنی قرآن درس می دادم، با او شوخی کردم. همین که خدمت امام باقر (ع) رسیدم فرمود: أَى شَیْءٍ قُلْتَ لِلْمَرْأَةِ (فَغَطَّیْتُ وَجْهَی) فَقَالَ لَا تَعُودَنَّ إِلَیْهَا [المناقب، ج ۴، ص ۱۸۲].

۲. مراحل مختلف در امر به معروف

۱. انزجار قلبی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَمِنْهُمْ الْمُنْكَرُ لِلْمُنْكَرِ بِيَدِهِ وَ لِسَانِهِ وَ قَلْبِهِ فَذَلِكَ الْمُسِيءُ تَكْمِلُ لِخِصَالِ الْخَيْرِ وَ مِنْهُمْ الْمُنْكَرُ بِلِسَانِهِ وَ قَلْبِهِ وَ التَّارِكُ بِيَدِهِ فَذَلِكَ مُتَمَسِّكٌ بِخِصْلَتَيْنِ مِنْ خِصَالِ الْخَيْرِ وَ مُضِيعٌ خِصْلَةَ وَ مِنْهُمْ الْمُنْكَرُ بِقَلْبِهِ وَ التَّارِكُ بِيَدِهِ وَ لِسَانِهِ فَذَلِكَ الَّذِي ضَيَعَ أَشْرَفَ

الْخَصِيْلَتَيْنِ مِنَ الثَّلَاثِ وَ تَمَسَّكَ بِوَاحِدِهِ وَ مِنْهُمُ تَارِكٌ لِإِنْكَارِ الْمُنْكَرِ بِلِسَانِهِ وَ قَلْبِهِ وَ يَدِهِ فَذَلِكَ مَيِّتُ الْأَحْيَاءِ وَ مَا أَعْمَالُ الْبِرِّ كُلَّهَا وَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عِنْدَ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ إِلَّا كَنْفَتْهُ فِي بَحْرِ لُجْبِي وَ إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ لَا يَقْرَبَانِ مِنْ أَجْلِ وَ لَا يَنْقُصَانِ مِنْ رِزْقٍ وَ أَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ كُلِّهِ كَلِمَةُ عَدْلِ عِنْدَ إِمَامٍ جَائِرٍ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٧٤] .

— رضایت : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الرَّاغِبِي بِفِعْلِ قَوْمٍ كَالدَّاحِلِ مَعَهُمْ فِيهِ [نهج البلاغه ، حكمت ١٥٤] .

بعد از پیروزی جمل ، یکی به علی (ع) می گفت : کاش برادرم با ما شاهد پیروزی بود. امام فرمود : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَوْ هَوَىٰ أَحَبَّكَ مَعَنَا فَقَالَ نَعَمْ قَالَ فَقَدْ شَهَدْنَا وَ لَقَدْ شَهَدْنَا فِي عَشْرِكُنَا هَذَا أَقْوَامٌ فِي أَصْلَابِ الرِّجَالِ وَ أَرْحَامِ النِّسَاءِ سَيَرَعَفُ بِهِمُ الزَّمَانُ وَ يَقْوَىٰ بِهِمُ الْإِيْمَانُ [نهج البلاغه ، خطبه ١٢] .

بی اعتبار کردن و لغو اعتبار کارت خبرنگاران مغرض : إِنَّ جَاءَ كُمْ فَاسِقٌ بِنَبِيٍّ فَتَبَيَّنُوا [حجرات ٦] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أَنْكُرُوا بِقُلُوبِكُمْ وَ الْفُطُورَا بِالْأَسْتِئْتِكُمْ وَ صُكُّوا بِهَا جِبَاهَهُمْ وَ لَا تَخَافُوا فِي اللَّهِ لَوْمَةً لَائِمَةً [کافی ، ج ٥ ، ص ٥٥] .

٢. ارشاد و تعلیم

امام خمینی (ره) : بنا بر احتیاط واجب ، ارشاد جاهل لازم است. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا أَخَذَ اللَّهُ عَلَى الْجَهَالِ أَنْ يَتَعَلَّمُوا حَتَّىٰ أَخَذَ عَلَى الْعُلَمَاءِ أَنْ يَعْلَمُوا [عوالمی الله آلی ، ج ٤ ، ص ٧١] .

اما تعلیم موضوع. لازم نیست بگوئیم این شراب است؛ مگر موضوع مهم

که بگوییم ایشان خواهر رضاعی شما و حق ازدواج ممنوع است و یا بگوییم فلانی قاتل نیست.

قال رسول الله (ص): لئن يهدى الله بك رجلا واحدا خير لك من الدنيا وما فيها [منيه المرید ، ص ۱۰۱] .

گاهی در ذهن مرتکب منکر شبهه هست که باید برطرف شود.

یکی از ریشه های ارتکاب منکر جهل است؛ اگر این ریشه را قطع کنیم با ارشاد و تعلیم بخشی از منکرات ریشه کن می شود.

۱_ اگر جز با امر و نهی از کار خلاف دست بر نمی دارد واجب است امر و نهی کند (نه موعظه). [تحریر ، ج ۱ ، ص ۴۳۸ ، مسئله ۳] .

۱_ امام خمینی (ره) به منزل مرحوم ملکی تبریزی رفت و دید ایشان غرق در نمازند و در قنوت شعر فارسی می خواند.

روی محمد بن إسحاق بن یسار عن رجاله قال : «لما أصاب رسول الله (ص) قریشا بیدر و قدم المدینه جمع اليهود فی سوق قینقاع فقال یا معشر اليهود احذروا من الله مثل الذی نزل بقریش یوم بدر و أسلموا قبل أن ینزل بکم ما نزل بهم» [بحار الأنوار ، ج ۱۹ ، ص ۲۰۵] .

چند اصل :

۱_ فریاد در بازار.

۲_ فریاد شخص رهبر.

۳_ نفوذ در منطقه کنار.

۴_ فریاد بر سر یهود.

۵_ تبلیغ از راه مقایسه آنان با دیگران (مساوات در سرنوشت) .

۶_ استفاده از فرصت.

۳. اظهار تنفر

۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَمَرْنَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ نَلْقَى أَهْلَ الْمَعَاصِي بِوَجْهِهِ مُكْفَهَرِهِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۸] .

إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يَكْفُرُ بِهَا وَيَسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى

يُخَوِّضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ [نساء/ ١٤٠] .

٢ _ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَةِ قَالَ : « لَقِينِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي بَعْضِ طُرُقِ الْمَدِينَةِ قُبُلًا فَقَالَ يَا حَارِثُ قُلْتُ نَعَمْ فَقَالَ لِأَحْمَلَنَّ ذُنُوبَ سَفَهَائِكُمْ عَلَى حُلَمَائِكُمْ قُلْتُ وَ لَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ مَا يَمْنَعُكُمْ إِذَا بَلَغَكُمْ عَنِ الرَّجُلِ مِنْكُمْ مَا تَكْرَهُونَ مِمَّا يَدْخُلُ عَلَيْنَا مِنْهُ الْعَيْبُ عِنْدَ النَّاسِ وَالْمَأْدَى أَنْ تَأْتُوهُ وَ تَعْظُوهُ وَ تَقُولُوا لَهُ قَوْلًا بَلِيغًا قُلْتُ إِذَا لَمَّا يَقْبَلُ مِنَّا وَ لَمَّا يَطِيعُنَا قَالَ فَإِذَا فَاهْجُرُوهُ وَ اجْتَنِبُوا مُجَالَسَتَهُ» [اختصاص مفيد ، ص ٢٥١] .

٣ _ أَعْرَضَ عَنْهُمْ [مائده/ ٤٢] .

هجران : از تعبيرات قرآن.

٤ _ درباره نهی از فساد کودک :

و اهجره و لا تطل و لا تضرب [بحار ، ج ١٠١ ، ص ٩٩] .

قال الكاظم (ع) : و اهجره و لا تطل [عده الداعي ، ص ٨٩] .

وَ اهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ [نساء/ ٣٤] .

٥ _ امام صادق (ع) به بعضی از یاران فرمود : چرا شما گناهگار را مشاهده می کنید؟

قال الصادق (ع) لِقَوْمٍ مِنْ أَصْحَابِهِ : إِنَّهُ قَدْ حَقَّ لِي أَنْ آخُذَ الْبَرِيءَ مِنْكُمْ بِالسَّقِيمِ وَ كَيْفَ لَا يَحِقُّ لِي ذَلِكَ وَ أَنْتُمْ يَبْلُغُكُمْ عَنِ الرَّجُلِ مِنْكُمْ الْقَبِيحَ وَ لَا تُتَكْرَمُونَ عَلَيْهِ وَ لَا تَهْجُرُونَهُ وَ لَا تُؤْذُونَهُ حَتَّى يَبْزُكَهُ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ١٨١] .

فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ [نساء/ ١٤٠] .

٦ _ هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَ بَيْنِكَ [كهف/ ٧٨] .

لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِي دِينٌ [كافرون/ ٦] .

إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ [انعام/ ٧٨] .

٧ _ وسائل ، ج ١١ ، ص ٤١٣ و ٤١٤

۱۰۳. _ اصول کافی ، ج ۲ ، باب البداء ، حدیث ۵ _ باب العقول ، حدیث ۸ _ بحار ، ج ۲۲ ، ص ۱۴۲ و ج ۴۳ ، ص ۱۵۷ و ۱۷۰ .

۸ _ امام (ره) در استفتای فرمود : اگر ترک معاشرت موجب می شود گناه کار دست بردارد ، لازم است که از معاشرت با او دست بردارند .

۹ _ قال الصادق (ع) : لَا يَبْغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَجْلِسَ مَجْلِسًا يَعْصِي اللَّهَ فِيهِ وَ لَا يَقْدِرُ عَلَى تَغْيِيرِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۷۴] .

قال رسول الله (ص) : يَا ابْنَ مَسْعُودٍ لَمَا تُجَالِسُوهُمْ فِي الْمَلَأِ وَ لَا تُبَايِعُوهُمْ فِي الْأَسْوَاقِ وَ لَا تَهْدُوهُمْ الطَّرِيقَ وَ لَا تَسْقُوهُمْ الْمَاءَ [بحار الأنوار ، ج ۷۴ ، ص ۱۰۱] .

قال الصادق (ع) : لَا تَصْحَبُوا أَهْلَ الْبِدْعِ وَ لَا تُجَالِسُوهُمْ فَتَصِيرُوا عِنْدَ النَّاسِ كَوَاحِدٍ مِنْهُمْ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۷۵] .

قال الصادق (ع) : مَنْ قَعَدَ عِنْدَ سَبَابٍ لِأَوْلِيَاءِ اللَّهِ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ تَعَالَى [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۷۹] .

امام کاظم (ع) : به صورت انتقاد از شخصی پرسید چرا با فلانی آمد و رفت داری؟ گفت او دانی من است. فرمود : أَمَا تَخَافُ أَنْ تَنْزَلَ بِهِ نِقْمَهُ فَتُصِيبَكُمْ جَمِيعاً [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۷۴] .

قال الصادق (ع) : مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَمَّا يَجْلِسُ مَجْلِسًا يَنْتَقِصُ فِيهِ إِمَامًا أَوْ يِعَابُ فِيهِ مُؤْمِنًا [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۷۷] .

ثم قال اذا رايت الذين تخوضون في آياتنا فاعرض عنهم حتى يخوضوا في حديث غيره [وسائل ، ج ۱۱ ، ص ۵۰۴] .

مراحل / جوسازی :

شخصی به

رسول اکرم (ص) از همسایه اش شکایت کرد. حضرت بارها او را به صبر دعوت کرد، ولی اثری نداشت. حضرت فرمود: اثاثیه ات را بیرون خانه بگذار و روز جمعه در مسیر مردم قرار بگیر، هر کس گفت چرا؟ ظلم همسایه را بگو.» [اصول کافی، ج ۲، باب حق الجوار].

۲_ فرمان اعتصاب ترک سخن با سه نفری که در جبهه شرکت نکرده بود، ایجاد یک جوسازی است.

وَ عَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُوا [توبه/۱۱۸].

تبعید:

وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَتَعُوذُنَّ فِي مِلَّتِنَا [ابراهیم/۱۳].

مبارزه منفی / بایکوت:

۱_ وَ إِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ [انعام/۶۸].

۲_ قَالَ الرُّضَا (ع): إِيَّاكَ أَنْ تُرَوِّجَ شَارِبَ الْخَمْرِ فَإِنْ رَوَّجْتَهُ فَكَأَنَّمَا قُدَّتْ إِلَى الزَّنَى وَ لَا تُصَدِّقْهُ إِذَا حَدَّثَكَ وَ لَا تَقْبَلْ شَفَاعَتَهُ وَ لَا تَأْمَنَّهُ عَلَى شَيْءٍ مِنْ مَالِكَ فَإِنْ ائْتَمَّنْتَهُ فَلَيْسَ لَكَ عَلَى اللَّهِ ضَمَانٌ وَ لَا تُوَاكِلْهُ وَ لَا تُصَاحِبْهُ وَ لَا تَضْحَكْ فِي وَجْهِهِ وَ لَا تُصَافِحْهُ وَ لَا تُعَاقِبْهُ فَإِنْ مَرِضَ فَلَا تُعُدُّهُ فَإِنْ مَاتَ فَلَا تُشَيِّعْ جَنَازَتَهُ إِلَى أَنْ قَالَ وَ لَا تُجَالِسْ شَارِبَ الْخَمْرِ وَ لَا تُسَلِّمْ عَلَيْهِ إِذَا جُرْتَ بِهِ فَإِنْ سَلَّمَ عَلَيْكَ فَلَمَّا تَرَدَّدَ السَّلَامَ بِالْمَسَاءِ وَ الصَّبَاحِ وَ لَا تَجْتَمِعْ مَعَهُ فِي مَجْلِسٍ فَإِنَّ اللَّغْنََةَ إِذَا نَزَلَتْ عَمَّتْ مَنْ فِي الْمَجْلِسِ [فقه الرضا (ع)، ص ۲۸۰].

امر به معروف و نهی از منکر، صفحه ۳۵

۳_ لما وقعت بنو اسرائيل في المعاصي نهيتهم علمائهم فلم ينتهوا فجالسوهم

فی مجالسهم و اكلوهمو شاربوهم فضرَب الله قلوب بعضهم ببغض و لعنهم على لسان داود ذلك بما عصوا و كانوا يعتدون]
جامع الاصول ، ج ۱ ، ص ۳۳۲ .

۴_ وَ عَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِفُوا [توبه/۱۱۸] .

۴. تغافل و عدم اعتنا

گاهی تغافل اهرم تربیت است. [اخلاق های فلسفی ، ج ۱ ، ص ۴۰۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا عَقْلَ كَالْتَجَاهِلِ [غرر الحكم ، ص ۵۳] .

البته باید از این غمض عین و تجاهل و تغافل اثر نهی از منکر به نحوی مؤثر فهمده شود و گرنه سکوت در برابر فساد است.

وَ إِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا [فرقان/۶۳] .

استاد جواد مغنیه در تفسیر الکشاف می گوید ، منظور از این آیه تغافل است.

تغافل منفی :

۱_ تغافل می کند تا دوستش رنجیده نشود ، گرچه خداوند معصیت می شود.

۲_ تغافل می کند تا دوستش محبوبیتش کم نشود (خودخواهی) .

۳_ تغافل می کند تا نفهمد نیازمند کیست و مجبور به کمک به او نشود.

۴_ تغافل افراد حسود که طرف عیب و گناهِش باقی بماند و رسوا شود.

۵_ تغافل می کند تا دیگران نیز عیب و گناهان او را نادیده بگیرند و یک نوع معامله و بده و بستان می کنند.

نگاه و سکوت :

۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رَبِّ سَكُوتٍ أَبْلَغُ مِنْ كَلَامٍ [غرر الحكم ، ص ۲۱۵] .

نحوه مطالبه از کسی که طفره می رفت ، امام فرمود : برو و به او نگاه کن ، اثرش بیشتر است.

قال الصادق (ع) : لَيْسَ هَذَا طَرِيقَ التَّقَاضِي وَ لَكِنْ إِذَا أَتَيْتَهُ أَطَّلِ الْجُلُوسَ وَ الزَّمِ السُّكُوتَ [کافی ، ج ۵

، ص ۱۰۱] .

و بدین وسیله مطالبه خود را دریافت کرد. [وسائل ، ج ۱۳ ، ص ۱۰۰] .

در زمان شاه سکوت عزاداران در اهواز ، ساواک را بیش از هر چیز عصبانی کرد.

آقای هاشمی نژاد رحمه الله علیه همین که خواست روی منبر سخنرانی کند ، یک ساواکی گفت : برای سلامتی شاهنشاه صلوات. ایشان روی منبر مدت زیادی فقط به او نگاه می کرد اثرش از هر چیز بیشتر بود.

۵. اظهار دوستی

۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الاستصلاح للأعداء بحسن المقال و جميل الأفعال أهون من ملاقاتهم و مغالبتهم بمضيض القتال [غرر الحكم ، ص ۳۳۴] .

۲_ وَ يَدْرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ [رعد/ ۲۲] .

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ [آل عمران/ ۱۵۹] .

۳_ اذْفَعْ بِالتِّي هِيَ أَحْسَنُ [فصلت/ ۳۴] .

۴_ اعرابی عبای رسول الله (ص) را چنان کشید که گردن مبارک خراشیده شد. رسول الله (ص) با خنده فرمان هدیه داد. [بحار ، ج ۱۶] .

قال رسول الله (ص) : إنا أمرنا معاشر الأنبياء بمداراه الناس [أمالی طوسی ، ج ۱۸ ، ص ۵۲۱] .

۵_ ناسزاگویی شامی به امام حسن (ع) جسارت و امام او را به منزل برد و مورد تفقد قرارداد. [بحار ، ج ۴۳ ، ص ۳۴۴] .

۶_ جسارت به امام باقر (ع) که مادرش آشپز است. [بحار ، ج ۴۶ ، ص ۲۸۹] .

۷_ جسارت به مالک اشتر در بازار.

۸_ امام سجاد (ع) به کسی که جسارت به او کرد فرمود : ألك حاجه يا رجل فنجعل الرجل فأعطاه ثوبه و أمر له بألف درهم فانصرف الرجل صارخا أشهد

أنك ابن رسول الله [المناقب ، ج ۴ ، ص ۱۵۷] .

۹_ یکی از بستگان عمر به امام کاظم (ع) توهین کرد که چرا امام وارد مزرعه او شد حضرت از او پرسید چقدر توقع

منفعت از ان کشاورزی داری؛ مبلغی را گفت. امام کاظم (ع) چند برابر به او هدیه داد و او را از کار منکرش بازداشت. [بحار ، ج ۴۸ ، ص ۱۰۲] .

۱۰_ ایمان ده درجه دارد؛ کسی که درجه اش بالاتر است توقع از درجه پایین تر نداشته باشد. [وسائل ، ج ۱۱ ، ص ۴۲۸] .

۱۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : استصلاح الأخيار بإكرامهم و الأشرار بتأديبهم [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۳۴۹] .

۱۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : صَلِّ مَنْ قَطَعَكَ وَقِلِّ الْحَقَّ وَلَوْ عَلَى نَفْسِكَ وَ أَحْسِنْ إِلَى مَنْ أَسَاءَ إِلَيْكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۷۷] .

۱۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّكُمْ لَنْ تَسْعُوا النَّاسَ بِأَمْوَالِكُمْ فَسَعَوْهُمْ بِطَلَّاقِهِ الْوَجْهِ وَ حُسْنِ اللَّقَاءِ [أمالی صدوق ، ص ۴۴۶] .

۱۴_ فرزند مسیحی که مسلمان شد طبق دستور امام صادق (ع) با مادرش بیشتر صحبت کرد. همین که مادر فهمید که این محبتها به خاطر اسلام اوست مادر هم مسلمان شد. [اصول کافی ، ج ۲ ، بر الوالدین ، حدیث ۱۱] .

۱۵_ نصرانی به اسم امام باقر (ع) توهین کرد. فرمود : « نه ، من باقرم ، گفت : مادرت آشپز است. فرمود : «حرفه خوبی است» . [بحار ، ج ۴۶ ، ص ۲۸۹] .

۱۶_ شخصی به امام سجاد (ع) بد

گفت. امام فرمود: آیا گرفتاری داری تا من حل کنم، او شرمنده شد. [بحار، ج ۴۶، ص ۹۵].

۱۷_ از نوادگان عمر به امام کاظم (ع) ناسزا گفت. اطرافیان خواستند او را بکشند، حضرت اجازه نداد، فرمود: نه. سپس امام (ع) سوار مرکب شد و به مزرعه او رفت. او فراد کشید، امام کنار او نشست و احوال پرسید و از درآمد محصولات مزرعه سؤال کرد، سپس امام کاظم (ع) سیصد دینار به او داد و فرمود محصولات مزرعه از خودت باشد. آن شخص شرمنده شده و گفت: الله اعلم حيث يجعل رسالته

مرد متحول شد. امام به اصحاب فرمود: آیا کار من بهتر بود یا تصمیم شما؟ [بحار، ج ۴۸، ص ۱۰۲].

و قال فی قوله تعالى «جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَ الْمُنَافِقِينَ» (توبه-۷۳) روی عن ابي عبد الله (ع) أنه قرأ جاهد الكفار بالمنافقين و قال إن رسول الله (ص) لم يقاتل منافقا قط إنما كان يتألفهم» [بحار الأنوار، ج ۱۹، ص ۱۶۳].

۱_ رفت و آمد باشد: وَ صَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا [لقمان/۱۵].

۲_ تاثیرپذیری نباشد: لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَ إِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ [توبه/۲۳].

۶. ضرورت بیان حقیقت

۱_ حق باید گفته شود، گرچه مخاطب امروز ما گوش ندهد: اذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ [طه/۲۴].

۲_ توقع نداشته باشد همیشه اثر کند: فَإِنْ تَوَلَّوْا [آل عمران/۳۲].

فَإِنْ أَعْرَضُوا [شوری/۴۸].

وَ إِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ [صافات/۱۳].

۳_ تسکین وجدان.

۴_ اجر قیامت.

— لازم نیست محو شود کم شود هم ، کافی است.

رمز موفقیت در تبلیغ و امر به معروف :

۱_ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ [سبأ/ ۴۶] .

ما طلبه ها بیشتر مسئولیم. لَوْ لَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ [مائده/ ۶۳] .

۲_ تسلیم ، نه آنکه خودمان انتخاب کنیم. اگر او بخواهد اَوْهَنَ الثِّيَابِ [عنكبوت/ ۴۱] .

۳_ توجه به زمان : محرم ، تابستان. هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا [آل عمران/ ۳۸] .

۴_ توجه به مکان : در جلسه ای که پدر بزرگ با بچه هاست ، پدر بزرگ را نهی از منکر نکنیم.

۵_ پر کردن خلاءهای طبیعی : هُوَلاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ [هود/ ۷۸] .

۶_ هنر : فَخَذُوا مِنْ الطَّيْرِ [بقره/ ۲۶۰] .

۷_ شناخت مردم :

فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا [یونس/ ۱۶] .

فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ إِنَّكَ الْيَوْمَ لَدِينَا [یوسف/ ۵۴] .

۱_ شقرانی شراب خورد. به امام صادق (ع) کاری داشت امام کارش را انجام داد و سپس به او فرمود : یا شقران إن الحسن من كل أحد حسن و إنه منك أحسن لمكانك منا و إن القبيح من كل أحد قبيح و إنه منك أقبح [المناقب ، ج ۴ ، ص ۲۳۶] .
(امام نامی از شراب خواری نبرد) .

۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : تلويح زله العاقل له من أمض عتابه [غرر الحكم ، ص ۵۶] .

۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : از جُرِّ الْمُسِيءِ بِنَوَابِ الْمُحْسِنِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۷۷] .

۴_ گاهی رسول الله (ص) بالای منبر می فرمود : مَا بَالُ أَقْوَامٍ مِنْ أَصْحَابِي لَا يَأْكُلُونَ اللَّحْمَ وَ لَا يَشْمُونَ الطَّيِّبَ وَ لَا يَأْتُونَ النِّسَاءَ

أَمَّا إِنِّي آكَلُ اللَّحْمَ وَ أَشْتُمُّ الطَّيِّبَ وَ آتَى النِّسَاءَ فَمَنْ رَغِبَ عَن سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي [كافي ، ج ٥ ، ص ٤٩٦] .

موعظه مستقيم :

١ _ موعظه و استدلال : اذْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ [نحل / ١٢٥] .

٢ _ خصوصى باشد : قَالَ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ (ع) : مَنْ وَعَظَ أَخَاهُ سِرًا فَقَدْ زَانَهُ وَ مَنْ وَعَظَهُ عَلَانِيَةً فَقَدْ شَانَهُ [تحف العقول ، ص ٤٨٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَصَحَكَ بَيْنَ الْمَلَأِ تَفْرِيعٌ (تفريع) [غرر الحكم ، ص ٢٢٥] .

٣ _ مختصر باشد : اذا وعظت فاوزج [ميزان الحكمه ، ج ١٠ ، ص ٥٨٠] .

٤ _ استفاده از عواطف : جوانى نزد رسول الله (ص) آمد و گفت : أ تَأْذَن لِي فِي الزَّانَا؟!

فضاح الناس به. فقال النبي (ص) : « قَرَّبُوهُ » فدنى حتى حبس بين يديه فقال (ص) : « أ تحب لامك و بنتك و اختك و خالتك؟! » فوضع (ص) يده على صدره فقال (ص) : « اللهم طهر قلبه و اغفر ذنبه و حسن فرجه فلم يكن شىء ابغض اليه (يعنى الزنا) » [احياء العلوم ، ج ٢ ، ص ٣٣٤] .

به امام حسن (ع) گفت : من گناهکاری هستم که نمى توانم گناه نکنم. حضرت فرمود :

افعل خمسة أشياء و أذنب ما شئت فأول ذلك لا تأكل رزق الله و أذنب ما شئت و الثانى اخرج من ولايه الله و أذنب ما شئت و
...١... ٢... ٣... ٤... ٥... طلب موضعاً لا يراك الله و أذنب ما شئت و الرابع إذا جاء ملك الموت ليقبض روحك فادفعه عن نفسك و أذنب ما
شئت و الخامس إذا أدخلك ملكك فى النار فلا

تدخل في النار و أذنب ما شئت [جامع الأخبار ، ص ۱۳۰] .

مراحل / موعظه مستقیم :

۱_ اول خوبها را بگویم. حضرت امیر (ع) می فرماید : مثل مگس نباشیم. [سفینه البحار ، عیب] .

حضرت عیسی (ع) در میان جمعی که هر کدام از بدی جیفه و مردارسگ سخنی گفتند. فرمود : مَا أَشَدَّ بَيَاضَ أَشْيَانِهِ [بحار الأنوار ، ج ۱۴ ، ص ۳۲۷] .

مثال این افراد مثل کسی است که از دامداری گوسفندی بخواهد و او بگوید برو هر کدام می خواهی برای خود انتخاب کن و او به میان گله برود و از میان آن همه گوسفند گوش سگ گله را بگیرد و بیاورد. [اخلاق فلسفی ، ج ۱ ، ص ۳۲۹ و مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۲۹] .

۱_ وضوی امام حسین (ع) برای پیرمرد. [بحار ، ج ۴۳ ، ص ۳۱۹] .

۲_ قال الصادق (ع) : نَزَلَ الْقُرْآنُ بِإِيَاكَ أَغْنَىٰ وَ اسْمَعِي يَا جَارَهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۳۰] .

۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ازْجُرِ الْمُسِيءَ بِتَوَابِ الْمُحْسِنِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۷۷] .

۴_ فتوای مهم امام : هر گاه اجمالا بداند که یکی از دو نفر یا یکی از میان جمعی بر انجام خلافی اصرار دارند ، واجب است طوری نهی کند که خطابش منطبق بر آن شخص خلافکار شود. مثلاً بگوید : هر کس شرب خمر کند باید ترک نماید و اما نهی کردن همه یا عده به خصوص نه تنها واجب نیست ، بلکه جائز هم نیست و نباید نهی او جوری باشد که خیال شود همه

آن گروه چنین خلافتی را کرده اند. [تحریر ، مسئله ۱۱ ، امر به معروف] .

مراحل / موعظه غیر مستقیم :

و لو كان في توجه النهي الى العنوان المنطبق على العاصي هتك عن هؤلاء الاشخاص فالظاهر عدم الوجوب بل عدم الجواز [تحریر ، ج ۱ ، ص ۴۳۳ ، مسئله ۱۱] .

على (ع) دربارہ مراحل :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَمِنْهُمْ الْمُنْكَرُ لِلْمُنْكَرِ بِيَدِهِ وَ لِسَانِهِ وَ قَلْبِهِ فَذَلِكَ الْمُسْتَكْمِلُ لِخِصَالِ الْخَيْرِ وَ مِنْهُمْ الْمُنْكَرُ بِلِسَانِهِ وَ قَلْبِهِ وَ التَّارِكُ بِيَدِهِ فَذَلِكَ مُتَمَسِّكٌ بِخِصْلَتَيْنِ مِنْ خِصَالِ الْخَيْرِ وَ مُضَيِّعٌ خِصْلَةً وَ مِنْهُمْ الْمُنْكَرُ بِقَلْبِهِ وَ التَّارِكُ بِيَدِهِ وَ لِسَانِهِ فَذَلِكَ الَّذِي ضَيَّعَ أَشْرَفَ الْخِصْلَتَيْنِ مِنَ الثَّلَاثِ وَ تَمَسَّكَ بِوَاحِدَةٍ وَ مِنْهُمْ تَارِكٌ لِإِنْكَارِ الْمُنْكَرِ بِلِسَانِهِ وَ قَلْبِهِ وَ يَدِهِ فَذَلِكَ مَيِّتُ الْأَحْيَاءِ وَ مَا أَعْمَالَ الْبِرِّ كُلِّهَا وَ الْجَهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عِنْدَ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ إِلَّا كَنْفَتْهُ فِي بَحْرِ لُجْجٍ وَ إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ لَمَّا يَقْرَبَانِ مِنْ أَجْلِ وَ لَمَّا يَنْفَصِمَانِ مِنْ رِزْقٍ وَ أَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ كُلِّهِ كَلِمَةُ عَدِلٍ عِنْدَ إِمَامٍ جَائِرٍ [نهج البلاغه ، حكمت ۳۷۴] .

۷. حفظ قداست عمل

قال الصادق (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا أَرَادَ أَنْ يَبْعَثَ سِرِّيَهُ دَعَاهُمْ فَأَجْلَسَهُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ يَقُولُ سِيرُوا بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ وَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ عَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ [كافي ، ج ۵ ، ص ۲۷] .

قداست شروع : بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ

قداست هدف : وَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

قداست شیوه : وَ عَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ يَلْقَى السُّمَّ فِي بِلَادِ الْمُشْرِكِينَ

[کافی ، ج ۵ ، ص ۲۸] .

به خاطر گناهکاری همه را نیازارید.

مواظب گیاهان ، کودکان ، زنان ، و... باشید.

قال الصادق (ع) : مَا بَيَّتَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَدُوًّا قَطُّ [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۸] .

اقدام به هجوم شبانه.

مقابله به مثل بلامانع است.

مگر آنها نیز شیخون نزدند؟

۸. برخورد انقلابی

بی اعتبار کردن و لغو اعتبار کارت خبرنگاران مغرض : إِنْ جَاءَ كُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا [حجرات / ۶] .

دستگیری شایعه سازان و رفتار انقلابی با آنان :

لَيْسَ لِمَنْ يَنْتَهِي الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنْتَغْرِبَنَّكُمْ بِهِمْ ثُمَّ لَا يَجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا [احزاب / ۶۰] .

ملعونین اینما یقفوا و اخذوا و قتلوا تقتیلا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ لَمْ تَصْلَحْهُ الْكِرَامَةُ أَصْلَحَتْهُ الْإِهَانَةُ [غرر الحکم ، ص ۴۸۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ لَمْ يَصْلَحْهُ حَسَنُ الْمَدَارَاهِ أَصْلَحْهُ سُوءُ الْمَكَافَاهِ [غرر الحکم ، ص ۴۴۵] .

کبوتربازی بدون اعلام به پشت بام می رفت و تذکرات همسایه را گوش نمی داد و می گفت بام خانه خودم است. همسایه هم با ک چوب و سطل رو پشت بام خود رفت و کبوتران او را رم می داد و می گفت. من هم بام خانه خودم است.

سمره بن جندب که با درخت خود مزاحم دگران بود و مواظب رسول الله (ص) را گوش نکرد حضرت با فرمان قانوناً ضَرَرٌ وَ لَا ضِرَارٌ [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۹۲] .

دستور قلع و قمع کردن درختش را صادر کرد.

تهدید :

حضرت علی (ع) به کسانی که در جماعت حاضر نمی شدند :

فلا یواکلونا

یواکلونا

وَلَا یَشَارِبُونَا

وَلَا یَشَاوِرُونَا

وَلَا یَنَکِحُونَا وَلَا یَأْخُذُوا مِنَّا شَيْئًا أَوْ

يَحْضُرُوا مَعَنَا صَلَاتَنَا جَمَاعَةً وَ إِنِّي لَأَوْشِكُ أَنْ أَمُرَ لَهُمْ بِنَارٍ تُشَعَلُ فِي دُورِهِمْ فَأَحْرِقَهَا عَلَيْهِمْ [آمالی طوسی ، ج ۳۹ ، ص ۶۹۶] .

زنی نامه را در لابلای موی سر خود پنهان و از مدینه برای کفار مکه به عنوان جاسوسی می برد. پیامبر (ص) افرادی را فرستاد بازرسی بدنی کردند نامه را نیافتند. حضرت علی (ع) تهدید را برای نهی از منکر استفاده کرده ، شمشیر کشید و گفت : یا نامه را بده یا گردنت را می زنم. زن نامه را از میان موهای سر خود بیرون آورد و تحویل داد. [فروغ ابدیت ، ج ۲ ، ص ۳۱۸] .

هرگاه جلوگیری از گناه متوقف بر تندی و تهدید باشد جایز ، بلکه واجب است. [تحریر ، ج ۱ ، ص ۴۵۹] .

اگر منکر مهم است فحش و دروغ و اهانت هم جایز است (مثل آن که جان شخصی در خطر است یا گناه کبیره ای در حال وقوع است). [تحریر ، ج ۱ ، ص ۴۵۹] .

داستان شیرین :

حضرت علی (ع) در هوای داغ زنی را دید که پریشان از تهدید شوهرش پا به فرار گذاشته فرمود : هوا خنک شود من اقدام می کنم. زن گفت : غضب شوهرم بیشتر می شود. حضرت در همان هوای داغ به در خانه شوهر رفت. جوانی از خانه بیرون آمد در حالی که حضرت را نمی شناخت ، گفت : به شما چه ربطی دارد؟ من زخم را آتش می زنم. حضرت شمشیر کشید و فرمود : آمُرُكَ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنْهَاكَ عَنِ الْمُنْكَرِ تَسْتَقْبِلُنِي بِالْمُنْكَرِ وَ تُنْكِرُ الْمَعْرُوفَ [المناقب ، ج ۲ ، ص ۱۰۶] .

مردم جمع شدند و سلام

کردند. جوان حضرت را شناخت و عذرخواهی کرد. حضرت شمشیر را غلاف کرد و به زن موعظه کرد و فرمود: يَا أُمَّةَ اللَّهِ اذْخُلِي مَنْزِلَكَ وَلَا تُلْجِي زَوْجَكَ إِلَىٰ مِثْلِ هَذَا وَشِبْهِهِ [المناقب، ج ۲، ص ۱۰۶].

نکات:

۱_ سرعت در نهی از منکر.

۲_ تهدید.

۳_ اقدام رهبر.

۴_ نتیجه گیری بعد از موعظه. [بحار، ج ۴۱، ص ۵۷].

هرگاه دفع منکر منوط به کتک زدن گناهکار باشد به مقدار ضرورت جایز است. [تحریر، ج ۱، ص ۴۶۱].

البته زخمی و مجروح کردن گناهکار نیاز به اجازه ولی فقیه دارد، مگر در مواردی که گناه بسیار مهم است. نظیر قتل انسان بی گناه که با هر وسیله ای که شد باید جلوگیری کرد. در مجروح کردن باید مراعات درجات را بنماید. [تحریر، ج ۱، ص ۴۶۲].

و کان بعثه النبی (ص) فی سریه فلقیه عامر بن الأضبط الأشجعی فحیاه بتحیه الإسلام و کان بینهما أخیه فرماه بسهم فقتله فلما جاء إلی النبی (ص) جلس بین یدیه و سأله أن یتغفر له فقال (ص) لا غفر الله لك فانصرف باکیا فما مضت علیه سبعة أيام حتی هلک و دفن فلفظته الأرض [بحار الأنوار، ج ۱۹، ص ۱۴۸].

۱_ به خیال دعا و شفاعت رسول الله (ص) نمی توان گناه کرد.

۲_ رسول اکرم (ص) برای همه دعا نمی کند.

فقال عطیه بن سعد العوفی و الزهری لما انهزم أهل بدر قال المسلمون لأولیائهم من اليهود آمنوا قبل أن یصیبکم الله بیوم مثل یوم بدر [بحار الأنوار، ج ۱۹، ص ۱۵۱].

قسمت بیان.

سیمائی از شهید امر به معروف

فلکم فیّ اسوه [مقتل ابی مخنف ، ص ۸۶] .

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) مثلی لا یبایع مثله [بحار الأنوار ، ج ۴۴ ، ص ۳۲۴] .

انی ارید ان آمر بالمعروف [مقتل خوارزمی ، ج ۱ ، ص ۱۸۸] .

انا لله و انا الیه راجعون و علی الاسلام السلام اذ قد بلیت الامه [مقتل خوارزمی ، ج ۱ ، ص ۳۸۴] .

«برای مثل یزید.»

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : أَلَا ترون أن الحق لا يعمل به و أن الباطل لا يتناهى عنه [تحف العقول ، ص ۲۴۵] .

اشهد انک قد امرت بالمعروف و نهیت عن المنکر

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : اللهم إني أحب المعروف و أنكر المنکر [بحار الأنوار ، ج ۴۴ ، ص ۳۲۸] .

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : إنا لله و إنا إليه راجعون و علی الإسلام السلام إذ قد بلیت الأمة براع مثل یزید [التهوف ، ص ۲۴] .

۱_ آگاهی و بصیرت : قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : اللهم إني أحمدك علی أن أكرمتنا بالنبوه و علمتنا القرآن و فقھتنا فی الدین [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۹۱] .

أَشْهَدُ أَنَّكَ لَمْ تَهِنْ و لَمْ تَنْكَلْ و أَنَّكَ مَضَيْتَ عَلَي بَصِيرِهِ [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۶۵] .

قال الصادق (ع) : وَ صَاحِبُ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ يَحْتَاجُ إِلَي أَنْ يَكُونَ عَالِمًا بِالْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ [مصباح الشريعة ، ص ۱۸] .

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : أنى لم أخرج أشرا (سرکشی) و لا بطرا و لا مفسدا و لا ظالما و إنما خرجت لطلب الإصلاح فى أمه جدی (ص) ارید ان آمر بالمعروف و أنهی عن المنکر و أسیر

بسيره جدى و أبى [بحار الأنوار ، ج ٤٤ ، ص ٣٢٨] .

قال الصادق (ع) : أشهد أنك دعوت إلى الله و إلى رسوله و وفيت لله بعهدده و قمت لله بكلماته و جاهدت فى سبيل الله [كامل الزيارات ، ص ١٩٧] .

امام حسين (ع) شىء كه از مدينه خارج شد فرمود : بحق هذا القبر و من فيه الا اخترت لى من امرى ما هو لك رضا و لرسولك رضا و للمؤمنين رضا

قال الصادق (ع) : أشهد أنك عبد الله و أمينه بلغت ناصحا و أدبت أمينا و قلت صادقا و قتلت صديقا [كامل الزيارات ، ص ٢٣٣] .

أشهد أنك الإمام الراشد الهادى هديت و قمت بالحق و عملت به [كتاب المزار ، ص ١٠٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَعَنَ اللَّهُ الْأَمْرِينَ بِالْمَعْرُوفِ التَّارِكِينَ لَهُ وَ النَّاهِينَ عَنِ الْمُنْكَرِ الْعَامِلِينَ بِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٢٩] .

قال الصادق (ع) : كونوا دعاه الناس بأعمالكم و لا تكونوا دعاه بألستكم [قرب الإسناد ، ص ٣٧] .

قال الصادق (ع) : أشهد أنك قتلت مظلوما و أن قاتلك فى النار و أشهد أنك جاهدت فى سبيل الله حق جهاده لم تأخذك فى الله لومه لائم [بحار الأنوار ، ج ٩٨ ، ص ١٨٠] .

روز عاشورا فرمود : قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَ رَبِّكُمْ» (هود-٥٦) [اللهوف ، ص ٩٩] .

به برادرش محمد حنفيه فرمود : قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : يَا أَخِي وَ اللَّهُ لَوْ لَمْ يَكُنْ مَلْجَأً وَ لَا مَأْوَى لَمَا بَايَعْتَ يَزِيدَ بْنَ مَعَاوِيَةَ [بحار الأنوار ، ج ٤٤ ، ص ٣٢٨] .

قال الصادق (ع)

: وَصَاحِبُ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ يَحْتَاجُ إِلَى أَنْ يَكُونَ عَالِمًا بِالْحَلَالِ وَالْحَرَامِ فَارِعًا مِنْ خِصَاصِهِ نَفْسِهِ عَمَّا يَأْمُرُهُمْ بِهِ وَيَنْهَاهُمْ عَنْهُ نَاصِحًا حَا لِلْخَلْقِ رَحِيمًا رَفِيقًا بِهِمْ دَاعِيًا لَهُمْ بِاللُّطْفِ وَحُسْنِ الْبَيَانِ عَارِفًا بِتَفَاوُتِ أَخْلَاقِهِمْ لِيُنزِلَ كُلًّا مَنْزِلَتَهُ بِصِدْقٍ يَرَى بِمَكْرِ النَّفْسِ وَ مَكَائِدِ الشَّيْطَانِ صَابِرًا عَلَى مَا يَلْحَقُهُ لَا يَكْفِيهِمْ بِهَا وَلَا يَشْكُو مِنْهُمْ وَلَا يَسْتَعْمِلُ الْحَمِيَةَ وَلَا يَغْتَاظُ لِنَفْسِهِ مُجْرَدًا نَبِيًّا لِلَّهِ مُسْتَعِينًا بِهِ وَ مُبْتَغِيًّا لَوَجْهِهِ فَإِنْ خَالَفُوهُ وَ جَفَوهُ صَبَرَ وَ إِنْ وَافَقُوهُ وَقَبِلُوا مِنْهُ شَكَرَ مُفَوَّضًا أَمْرَهُ إِلَى اللَّهِ نَاطِرًا إِلَى عَيْبِهِ [مصباح الشريعة ، ص ١٨] .

ان كان دين محمد لم يستقم الا بقتلى فيا سيوف خذيني [اعيان الشيعة ، ج ١ ، ص ٥٨١] .

قال الحسين (ع) : ألا و إن الدعى ابن الدعى قد ركز بين اثنتين بين السله و الذله و هيهات منا الذله [اللهوف ، ص ٩٧] .

روز عاشورا فرمود : أما و الله لا أجيبهم إلى شىء مما يريدون حتى ألقى الله و أنا مخضب بدمى [اللهوف ، ص ١٠١] .

لا و الله لا أعطيكم بيدي إعطاء الذليل و لا أفر فرار العبيد [إرشاد مفيد ، ج ٢ ، ص ٩٧] .

در زیارت ناحیه مقدسه می خوانیم : زاهدا فی الدنيا زهد الراحل عنها ناظرا إليها بعین المستوحشین منها [بحار الأنوار ، ج ٩٨ ، ص ٣٢٠]

قال الصادق (ع) : أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ بَلَغْتَ عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَا أَمَرْتَ بِهِ وَ لَمْ تَخْشَ أَحَدًا غَيْرَهُ [كافي ، ج ٤ ، ص ٥٧٢] .

چند نمونه :

امام حسین (ع) آن زمان که نوجوان بود به

خليفة دوم گفت : انزل من منبر ابي [مقتل خوارزمي ، ج ۱ ، ص ۱۴۵] .

امام به فرماندار مدینه فرمود : و يزيد رجل فاسق شارب الخمر قاتل النفس المحرمه معلن بالفسق و مثلي لا يبايع بمثله [اللهوف ، ص ۲۲] .

به لشکر حَزَّ فرمود : و قد علمتم أن هؤلاء القوم قد لزموا طاعه الشيطان و تولوا عن طاعه الرحمن و أظهروا الفساد و عطلوا الحدود [بحار الأنوار ، ج ۴۴ ، ص ۳۸۱] .

فَيَقْتُلُونَ وَ يَقْتُلُونَ [توبه/۱۱۱] .

در مسیر مکه به کربلا : قتلنا ام ظفرنا [موسوعه کلمات الحسين (ع) ، ص ۳۶۲] .

نامه امام به رؤسای بصره : فان السنه قد اميتت و البدعه قد احييت [متقل ابي مخنف ، ص ۲۵ و ۲۶] .

امام حسين (ع) : فقد علمتم أن رسول الله (ص) قد قال في حياته من رأى سلطانا جائرا مستحلا لحرم الله ناكثا لعهد الله مخالفا لسنه رسول الله يعمل في عباد الله بالإثم و العدوان ثم لم يغير بقول و لا فعل كان حقيقا على الله أن يدخله مدخله [بحار الأنوار ، ج ۴۴ ، ص ۳۸۱] .

پس از ورود به کربلا- فرمود : ألا- ترون أن الحق لا يعمل به و أن الباطل لا يتناهى عنه ليرغب المؤمن في لقاء الله محقا [تحف العقول ، ص ۲۴۵] .

حضرت علی (ع) به یاراناش فرمود : إِذَا حَضَرَتْ بَيْتَهُ فَاجْعَلُوا أَمْوَالَكُمْ دُونَ أَنْفُسِكُمْ وَ إِذَا نَزَلَتْ نَازِلَةٌ فَاجْعَلُوا أَنْفُسَكُمْ دُونَ دِينِكُمْ وَ اعْلَمُوا أَنَّ الْهَالِكَ مَنْ هَلَكَ دِينُهُ وَ الْحَرِيبَ مَنْ حُرِبَ دِينُهُ [وسائل الشيعه ، ج ۱۶ ، ص ۱۹۲]

امام حسین (ع) هنگام خروج از مکه فرمود: نصبر علی بلائه [اللهوف، ص ۶۰].

قال الصادق (ع): وَصَاحِبُ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ يَحْتَاجُ إِلَى أَنْ يَكُونَ صَابِرًا عَلَى مَا يَلْحَقُهُ [مصباح الشریعه، ص ۱۸].

قال الصادق (ع): أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ تَلَوْتَ الْكِتَابَ حَقَّ تِلَاوَتِهِ [کافی، ج ۴، ص ۵۷۴].

امام حسین (ع) در مسیر راه مکه به کربلا- فرمود: اما والله انی لأرجو ان یکون خیرا ما اراد الله بنا قتلنا ام ظفرنا [موسوعه کلمات الحسین (ع)، ص ۳۶۲].

قال الصادق (ع): أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ حَلَلْتَ حَلَالَ اللَّهِ وَحَرَّمْتَ حَرَامَ اللَّهِ [کامل الزیارات، ص ۲۱۲].

أشهد أنك قد أطعت الله و ما عصيته [بحار الأنوار، ج ۹۸، ص ۳۲۰].

چند نمونه:

۱- بعد از شهادت امام حسن (ع) شیعیان عراق به امام حسین (ع) نامه نوشتند که ما با تو بیعت و معاویه را عزل می کنیم. امام در جواب نوشتند: چون برادرم امام حسن با معاویه پیمانی بسته اند، تا مدت آن سر نیامده، من پیمان رانمی شکنم.

شخصیت حسین (ع) قبل از عاشورا: تحرکت الشیعه بالعراق و کتبوا إلى الحسین (ع) فی خلع معاویه و البیعه له فامتنع علیهم و ذکر أن بینة و بین معاویه عهدا و عقدا لا یجوز له نقضه حتی تمضی المده. [إرشاد مفید، ج ۲، ص ۳۲].

۲- روز عاشورا مادر و هب تحت تاثیر شهادت فرزندش قرار گرفت، عمود خیمه را برداشت و به دشمن حمله ور شد. امام فرمود: برگردد فَإِنَّ الْجِهَادَ مَرْفُوعٌ مِنْ

النِّسَاءِ [بحار الأنوار ، ج ٤٥ ، ص ١٧] .

روز عاشورا شمر جسارت کرد. مسلم بن عوسجه خواست به او تیراندازی کند. امام فرمود : لَأَتَزِمَهُ فَإِنِّي أَكْرَهُ أَنْ أَبْدَأَهُمْ بِالْقِتَالِ [إرشاد مفید ، ج ٢ ، ص ٩٦] .

٣ _ روز عاشورا جوانی از خیمه خارج شد تا با سپاه یزید بجنگد. پدر این جوان لحظاتی قبل شهید شده بود. امام فرمود : چون پدرش شهید شده ، شاید مادرش از جهاد جوان راضی نباشد. و لعل آیه تکره خروج [بحار الأنوار ، ج ٤٥ ، ص ٢٧] .

آن جوان فرمود : مادرم به من امر کرد تا بجنگم. [اعیان الشیعه ، ج ١ ، ص ٦٠٧] .

٤ _ توجه به نماز ظهر عاشورا :

٥ _ امام حسین (ع) همین که وارد کربلا شد زمینی که هم اکنون محل قبر آن بزرگوار است به شصت هزار درهم از مردم خرید. [فرهنگ جامع سخنان امام حسین (ع) ، ص ٤٢١]

در زیارت ناحیه مقدسه می خوانیم : کنت للمسلمین راحما [بحار الأنوار ، ج ٩٨ ، ص ٢٣٩] .

امام به لشکر حرّ فرمود : نفسی مع أنفسکم و أهلی و ولدی مع أهالیکم و أولادکم [بحار الأنوار ، ج ٤٤ ، ص ٣٨١] .

قال الصادق (ع) : وَ صَاحِبُ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ يَحْتَاجُ إِلَى أَنْ يَكُونَ نَاصِحًا لِلْخَلْقِ رَحِيمًا رَفِيقًا بِهِمْ [مصباح الشریعه ، ص ١٨] .

قال الحسين (ع) : إنما خرجت لطلب الإصلاح في أمه جدی (ص) [بحار الأنوار ، ج ٤٤ ، ص ٣٢٨] .

بَدَلَ مُهْجَتِهِ فَيْكَ لَيْسَتْ تَقْدِ عِبَادَكَ مِنَ الضَّلَالَةِ وَ الْجَهَالَةِ وَ الْعَمَى وَ الشُّكِّ وَ الْإِزْتِيَابِ إِلَى بَابِ الْهُدَى

[تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۵۹] .

قال الصادق (ع) : أشهد أنك كنت على بينة من ربك قد بلغت ما أمرت به و قمت بحقه و صدقت من قبلك غير واهن و لا موهن [كامل الزيارات ، ص ۲۰۳] .

(نه سست شدی و نه در دیگران سستی ایجاد کردی)

آغاز حرکت فرمود : أريد أن أمر بالمعروف و أنهي عن المنكر [بحار الأنوار ، ج ۴۴ ، ص ۳۲۸] .

در لحظه آخر نیز با نهی از منکر شهید شد ، زیرا کلام آخرش این بود : و یلکم یا شیعه آل ابی سفیان إن لم یکن لکم دین و کنتم لا تخافون المعاد فکونوا أحرارا فی دنیاکم [اللهوف ، ص ۱۱۹] .

توبه حر را پذیرفت :

۱ _ پرونده سیاه دلیل بر طرد نیست.

۲ _ بد رفتاری دیگران دلیل بر ترک احسان نیست.

(حرّ و لشکرش بد رفتاری کردند ، ولی امام حتی به حیوانهای آنها آب داد)

۳ _ پرونده سیاه گذشته سبب سقوط تکلیف امر به معروف و نهی از منکر نیست.

(حرّ بعد از توبه سپاهیان عمر سعد را امر و نهی کرد) .

۴ _ در اسلام بن بست نیست.

۵ _ بعد از توبه لغزش خطاکاران را به رخ آن ها نکشید.

۶ _ با اراده می توان از شقاوت به شهادت رسید.

۷ _ توبه لفظی را با عمل ثابت کنید. (حرّ اول با زبان توبه کرد و سپس با عمل ثابت کرد) .

۸ _ راه توبه تا آخرین لحظه باز است.

تفسیر کلام امام حسین (ع) در وصیت نامه خود به برادرش محمد حنفیه :

إنما خرجت لطلب الإصلاح فی أمة جدی (ص) أريد أن أمر

بالمعروف و أنهى عن المنكر و أسير بسيره جدى و أبى [بحار الأنوار ، ج ٤٤ ، ص ٣٢٨] .

چند نکته :

١ _ هدف باید متمرکز باشد

٢ _ اصلاح نیاز به هجرت دارد

٣ _ اول اصلاح گر واقعی ، رهبران الهی هستند

٤ _ اصلاح باید همه جانبه باشد (نه اصلاحات اداری یا اقتصادی ، بلکه باید مهم ترین اصلاح در اعتقادی و فکر باشد)

٥ _ شرط اصلاحات داشتن امکانات نیست

٦ _ یکی از راه های اصلاحات ، امر به معروف و نهی از منکر است

٧ _ اصلاحات باید با الگوی سنت نبوی و سیره علوی باشد

٨ _ نشانه اصلاحات باید در دین داری باشد... : قال الحسين (ع) : وَ لَكُنْ لِنَرَى الْمَعَالِمَ مِنْ دِينِكَ وَ نُظْهِرَ الْإِصْلَاحَ فِي بِلَادِكَ [تحف العقول ، ص ٢٣٧] .

٩ _ اصلاحات باید در سایه عدل باشد : قال الحسين (ع) : انما خرجت لطلب الإصلاح فى أمه جدى (ص) [بحار الأنوار ، ج ٤٤ ، ص ٣٢٨] .

أشهد أنك قد أمرت بالقسط و العدل و دعوت إليهما [بحار الأنوار ، ج ٩٨ ، ص ٣٣٦] .

(زیارت امام حسین (ع) از قول امام صادق (ع))

قال الصادق (ع) : وَ صَاحِبُ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ يَحْتَاجُ إِلَى أَنْ يَكُونَ عَارِفًا بِتَفَاوُتِ أَخْلَاقِهِمْ [مصباح الشريعة ، ص ١٨] .

امام حسین (ع) در نامه ای به معاویه می نویسد : ألسنت قاتل حجر بن عدی اخی کنده او لست قاتل عمرو بن الحمق صاحب رسول الله [احتجاج ، ج ٢]

، ص ۲۹۷] .

أ لست قاتل خضرمی

شارب الخمر قاتل النفس المحتر [اللهوف ، ص ۲۲] .

درباره یزید می فرماید : الیک عنی یا عدو الله فانک رجس [موسوعه کلمات الحسین] .

به عمر سعد که به خاطر دنیا به سراغ یزید رفته می فرماید : اگر از خانه ات می ترسی من برای تو خانه می سازم انا ابنیها لک [بحار الأنوار ، ج ۴۴ ، ص ۳۸۷] .

اگر از مصادره اموالت می ترسی انا أخلف علیک خیرا منها من مالی بالحجاز [بحار الأنوار ، ج ۴۴ ، ص ۳۸۷] .

به مردم کوفه نوشت : فلعمری ما هی منکم بنکر لقد فعلتموها بأبی و أخی و ابن عمی [بحار الأنوار ، ج ۴۴ ، ص ۳۸۱] .

نسبت به لشکر حر فرمود : أسقوا القوم و أرووهم من الماء و رشفوا الخیل ترشیفا [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۷۶] .

۳. شیوه ها و روش ها

۱. تصحیح نوع برخورد

۱. آنچه برای خود پسندی

۱ _ آمر به معروف باید پیش گام باشد : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ اللَّهُ مَا أَمَرْتُمْ بِطَاعِهِ إِلَّا وَ قَدْ ائْتَمَرْتُمْ بِهَا وَ لَا نَهَيْتُمْ عَنْ مَعْصِيَةِ إِلَّا وَ قَدْ ائْتَمَرْتُمْ بِهَا [تأویل الآيات الظاهرة ، ص ۱۲۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي وَ اللَّهُ مَا أَحْتَكُمُ عَلَى طَاعِهِ إِلَّا وَ أَشِبُّكُمْ إِلَيْهَا وَ لَا أَنهَاكُمْ عَنْ مَعْصِيَةِ بِهِ إِلَّا وَ أَتَنَاهِي قَبْلَكُمْ عَنْهَا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۷۵] .

۲ _ هر مصلحی باید صالح باشد :

قال رسول الله (ص) : لا تكن ممن يشدد على الناس و يخفف عن نفسه [مكارم الأخلاق ، ص ۴۵۷] .

۳ _ در

جنگ ها به دشمن نزدیکتر بود.

۴_ امام حسین (ع) علی اکبر را قبل از جوانان بنی هاشم به جنگ فرستاد.

و لا یحتقر مسکینا لفقره و لا یهاب ملکا لملکه یدعوا هذا و هذا الی الله دعاء مستویا [سنن النبی ، ص ۳۸] .

۲. شناخت تفاوتها

هر امامی یک شیوه ای داشته.

ردّ گم کردن : امام رضا (ع) خروس و گوسفند خرید.

تقیه ، حوزه علمیه ، خطبه ، شمشیر ، نامه ، انتقاد ، نماینده فرستادن ، یارگیری ، حمایت از حرکت های انقلابی.

فَبَدَأَ بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وِعَاءِ أَخِيهِ [یوسف/۷۶] .

تعقیب مراقبتو قَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ [قصص/۱۱] .

در بازی فوتبال هدف همه گل زدن است گرچه نقش های متفاوتی را بازی می کنند.

عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَشْبَاطٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا قَالَ : «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنِ الْأَدَبِ عِنْدَ الْغَضَبِ» [کافی ، ج ۷ ، ص ۲۶۰] .

مردم مدینه (اوس و خزرج) در هر محله ای بتی داشتند که در خانه ای نگه داری می شد و احترام می گذاشتند و در مقابل این بتها قربانی می کردند وقتی سعد بن ربیع و عبدالله رواحه وارد مدینه شدند اول بتهای خود را شکسته؛ پس از مدتی که ۱۲ نفر از انصار مسلمان شدند آنها هم بتهای خود و فامیل خود را شکستند. وقتی آمار به ۷۰ نفر رسید مسلمانان مسئله را علنی کرده و به بت شکنی پرداختند.

پیام :

۱_ محور کفر را باید نابود کرد.

۲_ از شیوه تدریج باید استفاده کرد.

۳_ پذیرش اجتماعی را باید ملاحظه کرد.

۴_ هر کس وظیفه دارد منطقه خودش را پاک سازی کند.

۳. تذکر و شرایط آن

گاهى مكرهه را با حرام نهى مى كنيم. مثلا ، ايستاده بول كرن

مکروه است ، ولی ناهی از ان منکر می گوید : ای خر احمق. که گفتن کلمه خر و احمق به مسلمان حرام ، ولی استاده بول کردن مکروه است.

ادْفَعِ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [مومنون/ ۹۶] .

وَ يَذُرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ [رعد/ ۲۲] .

وَ إِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا [فرقان/ ۶۳] .

قَالُوا لَا ضَيْرَ إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ [شعراء/ ۵۰] .

لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ [اعراف/ ۶۱] .

لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ [اعراف/ ۶۷] .

۴. قهر باخلاف کار

قال الصادق (ع) : لَوْ أَنَّكُمْ إِذَا بَلَغَكُمْ عَنِ الرَّجُلِ شَيْءٌ تَمَشَّيْتُمْ إِلَيْهِ فَقُلْتُمْ يَا هَذَا إِمَّا أَنْ تَعْتَرِلَنَا وَ تَجْتَنِبَنَا وَ إِمَّا أَنْ تَكْفَ عَنْ هَذَا فَإِنَّ فَعْلَ وَ إِلَّا فَاجْتَنِبُوهُ [أمالی طوسی ، ج ۳۵ ، ص ۶۶۱] .

امر به معروف و نهی از منکر ، صفحه ۴۴

— رفت و آمد باشد : وَ صَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا [لقمان/ ۱۵] .

۲ — تاثیر پذیری نباشد : لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَ إِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ [توبه/ ۲۳]

۵. برخورد اسلامی

ادْفَعِ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [مومنون/ ۹۶] .

وَ يَذُرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ [رعد/ ۲۲] .

وَ إِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا [فرقان/ ۶۳] .

قَالُوا لَا ضَيْرَ إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ [شعراء/ ۵۰] .

لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ [اعراف/ ۶۱] .

لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ [اعراف/ ۶۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَتَفَقَدُ أَصْحَابَهُ [مَكَارِمُ الْأَخْلَاقِ ، ص ١٣] .

اگر سه روز آنان را نمی دید.

قال ابن شهر آشوب (ره) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَعُودُ الْمَرْضَى [الْمَنَاقِبُ ، ج ١ ، ص ١٤٥] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا وَدَّعَ مُسَافِرًا أَخَذَ بِيَدِهِ ثُمَّ

قَالَ أَحْسَنَ اللَّهُ لَكَ الصَّحَابَةَ وَ أَكْمَلَ لَكَ الْمُعُونَةَ وَ سَهَّلَ لَكَ الْحُزُونََ وَ قَرَّبَ لَكَ الْبُعِيدَ وَ كَفَاكَ الْمُهِمَّ وَ حَفِظَ لَكَ دِينَكَ وَ أَمَانَتَكَ وَ خَوَاتِيمَ عَمَلِكَ وَ وَجَّهَكَ لِكُلِّ خَيْرٍ عَلَيْكَ بِتَقْوَى اللَّهِ اسْتَوْدِعَ اللَّهُ نَفْسَكَ سِرَّ عَلِيٍّ بَرَكَهَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۲۷۶] .

پامبر (ص) در آخر جبهه می آمد و ضعفاء را کمک می کرد. [سنن ابن ماجه ، ص ۷۱] .

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى قَالَ : « كَانَ إِذَا أَتَى أَحَدًا بِصَدَقَةٍ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) قَالَ (ص) اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى آلِ فُلَانٍ فَجَاءَ أَبِي يَوْمًا بِصَدَقَةٍ عِنْدَهُ فَقَالَ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى آلِ أَبِي أَوْفَى » [مستدرک الوسائل ، ج ۷ ، ص ۱۳۶] .

يدعو اصحابه بكناهم اكراما لهم و استماله لقلوبهم و يكن ايضا النساء و الصبيان فيستلين به قلوبهم [سنن النبي ، ص ۱۵۲] . قَالَ الشَّهِيدُ الثَّانِي (ره) : « فلقد كان رسول الله (ص) يكنى أصحابه إكراما لهم فإن ذلك و نحوه أشرح لصدورهم و أبسط لسؤلهم و أجلب لمحبتهم. » [منيه المرید ، ص ۱۹۳] .

هرگاه وام می گرفت کهنه می گرفت ، ولی هنگام پس دادن نو پس می داد. [سنن النبي ، ص ۸۸] .

آمادگی برای پاسخ گویی به سؤالات :

يا رسول الله ما لله علينا و ما لك علينا و ما لنا على الله قال أما لله عليكم فأن تعبدوه و لا تشرکوا به شيئا و أما ما لي عليكم فتصرونني مثل نساء کم و أبنائکم و أن تصبروا على عض السيف و إن يقتل خيارکم قالوا فإذا فعلنا ذلك ما لنا على الله قال أما

فی الدنيا فالظهور علی من عادا کم و فی الآخره الرضوان و الجنه [المناقب ، ج ۱ ، ص ۱۸۱] .

برخورد خوب در امر و نهی :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي جَوَابِ الْيَهُودِي الَّذِي سَأَلَ عَمَّا فِيهِ مِنْ عِلَامَاتِ الْأَوْصِيَاءِ فَقَالَ: «وَأَمَّا الثَّانِيهِ يَا أَخَا الْيَهُودِ فَإِنْ قَرِيشًا لَمْ تَزَلْ تَخِيلُ الْآرَاءَ وَتَعْمَلُ الْحِيلَ فِي قَتْلِ النَّبِيِّ (ص)» [بحار الأنوار ، ج ۱۹ ، ص ۴۶] .

مطیع امر خدا بودن در امر و نهی :

فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ أَمَرْتَنَا أَنْ نَمِيلَ عَلَيْهِمْ بِأَسْيَافِنَا فَعَلْنَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): «لَمْ أَوْمِرْ بِذَلِكَ وَ لَمْ يَأْذَنْ لِي فِي مُحَارَبَتِهِمْ» ، قَالُوا أ فَتَخْرُجُ مَعَنَا؟ قَالَ: «أَنْتَظِرُ أَمْرَ اللَّهِ» [تفسیر القمی ، ج ۱ ، ص ۲۷۲] .

بدون دستور حرکت بکند. در ماجرای از پیامبر (ص) دستور خواستند ، فرمود : أنتظر أمر الله...

معاشرت با کفار برای امر و نهی :

و قَالَ رَحِمَهُ اللَّهُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى «لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَ إِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ» (توبه/۲۳) هَذَا فِي أَمْرِ الدِّينِ فَأَمَّا فِي أَمْرِ الدُّنْيَا فَلَا بَأْسَ بِمُجَالَسَتِهِمْ وَ مَعَاشَرَتِهِمْ لِقَوْلِهِ سُبْحَانَهُ «وَ صَاحِبَيْهِمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا» (لقمان/۱۵) [بحار الأنوار ، ج ۱۹ ، ص ۱۵۵] .

استفاده از عاطفه در امر و نهی :

قال الزهري : فلما جاءه عداس قال له رسول الله (ص) : « من أى أرض أنت .» قال : إنا من أهل نينوا فقال له (ص) : « من مدینه الرجل الصالح يونس بن متى .» فقال له عداس : ما يدريك من يونس بن متى؟ فقال له رسول الله (ص) :

« و كان لا يحقر أحداً أن يبلغه رساله ربه أنا رسول الله و الله تعالى أخبرني خبر يونس بن متى فلما أخبره بما أوحى الله إليه من شأن يونس بن متى خر عداس ساجداً لله و جعل يقبل قدميه و هما تسيلان دما» [إعلام الوری ، ص ۵۳] .

۱ _ احوال پرسی رسول الله (ص) ...

۲ _ تجلیل از منطقه.

۳ _ مردم راحت حرف می زنند.

۴ _ برخورد عاطفی.

۵ _ نتیجه برخورد عاطفی همراه با تجلیل.

۶ _ مناطق را با افراد سنجید.

حفظ قداست در اجراء :

قال الصادق (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا أَرَادَ أَنْ يَبْعَثَ سَرِيَّةً دَعَاهُمْ فَأَجْلَسَهُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ يَقُولُ سَبِّحُوا بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ وَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ عَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ [كافي ، ج ۵ ، ص ۲۷] .

قداست شروع : بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ

قداست هدف : وَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

قداست شیوه : وَ عَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ

دعوت نه اجبار :

قال رسول الله (ص) : لا- أكره أحداً منكم على شيء من رضى منكم بالذى أدعوه إليه فذاك و من كره لم أكرهه [إعلام الوری ، ص ۵۳] .

لَسْتُ عَلَيْهِمْ بِمُضَيِّطٍ [غاشيه/ ۲۲] .

۶. استفاده از استدلال وارشاد

فی کتاب دلائل النبوه عن الزهری قال : كان رسول الله (ص) يعرض نفسه على قبائل العرب فى كل موسم و يكلم كل شريف قوم لا يسألهم مع ذلك إلا أن يؤه و يمنعوه و يقول : « لا أكره أحداً منكم على شيء من رضى منكم بالذى أدعوه إليه فذاك و من كره لم أكرهه» [إعلام الوری ، ص ۵۳] .

جداسازی میان وسیله گناه و انسان : (مثل اتوبوس و...)

۲_ جداسازی میان دو انسان : قال الصادق (ع) : لَأَ تَصْحَبَ مَنْ يَتَزَيْنُ بِكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۲۷۸] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَأَ تَصْحَبَ مَنْ يَكْفِيكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۲۷۹] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَأَ تَصْحَبَ الْفَاجِرَ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۶۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَأَ تَصْحَبَ الْمَاتِقَ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۳۹] .

۳_ جداسازی میان انسان و محل گناه : (خلوت با اجنبیه)

۴_ جداسازی میان انسان و زمان گناه : (تغییر زمان و تنظیم زمان تعطیل شدن مدارس دختر و پسر)

۵_ جداسازی میان انسان و دلایل گناه : (هرگاه نهی از منکر مربوط به تصرف در شخص یا مال او باشد واجب است حتی دفع منکر با از بین بردن و خراب کردن وسیله منکر باشد جایز است. [تحریر ، ج ۱ ، ص ۴۶۰ و ص ۴۶۱] .

گاهی حبس نیز برای نهی از منکر نیز واجب است.

شخصی نزد پیامبر اکرم (ص) آمد و گفت : مادرم گرایش انحرافی دارد. فرمود « او را حبس کن ». گفت : فایده ندارد. گفت : « جلو مردم را بگیر ». گفت : فایده ندارد. فرمود : « او را ببند که بهترین برّ به والدین منع آنان از گناه است ». [وسائل ، ج ۱۸ ، ص ۴۱۴] .

قال رسول الله (ص) : مَنْ عَيَّرَ مُؤْمِنًا بِشَيْءٍ لَمْ يُمْتْ حَتَّى يَرْكَبَهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۵۶] .

قال رسول الله (ص) : إذا

زنا خادم أحدكم فليجلدها الحد و لا يعيرها [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۵۷] .

رسول خدا (ص) شخصی را برای جنگی فرستاد؛ او تا رسید ، به دوستش عامر تیراندازی کرد و او کشته شد ، خدمت رسول خدا (ص) رسیده طلب استغفار کرد. حضرت فرمود : «لا غفر الله لك». فانصرف باکیا فما مضت علیه سبعة أيام حتی هلک [بحار الأنوار ، ج ۱۹ ، ص ۱۴۸] .

۴. محوریت قرآن و رهبر آسمانی

گروهی به رسول خدا (ص) گفتند : اگر بفرمایید با شمشیر به فلان گروه حمله می کنیم. حضرت فرمود : « هنوز در مورد جنگ با این ها دستوری نرسیده ، باید در انتظار فرمان خدا باشیم». [بحار ، ج ۱۹ ، ص ۴۸] .

متأسفانه در میان ما امر به معروف دو وسیله بیشتر ندارد.

۱ _ گفتن.

۲ _ زدن.

در حالی که امر و نهی ۳ مرحله دارد :

۱ _ قلب

۲ _ زبان

۳ _ عمل.

مرحله قلب ، یعنی اخلاص و حسن نیت و علاقه به سرنوشت مسلمانها. مرحله زبان فقط با گفتن خلاصه نمی شود ، بلکه با موعظه ، حکمت و جدال حسن.

۳ _ مرحله عمل؛ فقهای ما گفته اند مراد از عمل : قال الصادق (ع) : كُونُوا دُعَاةَ لِلنَّاسِ بِغَيْرِ اَلْسِنَتِكُمْ [کافی ، ج ۲ ، ص ۷۸] .

است؛ یعنی با عمل خود مردم را به معروف دعوت و از منکر بازداریم. متأسفانه ما از زبان خود و گوش مردم خیلی انتظار داریم و این غلط است.

شیخ طوسی : الامر بالمعروف یكون بالید و اللسان فاما الید فهو ان یفعل بالمعروف و یتجنب المنکر علی وجه یتأسی به الناس

صاحب جواهر : از

بالاترین مصادیق امر به معروف به خصوص برای رؤسای دین ، عمل کردن خود آنها به احکام و اخلاق حسنه است. فان ذلک سبب تامل فعل الناس المعروف

بهترین و ارزان ترین راه مقابله با بیماری پیش گیری و واکسینه کردن است؛ اگر همه واکسن بزنند از بسیاری از بیمارستانها ، عمل های جراحی ، پزشکان متخصص و... بی نیاز می شویم. اگر ما قبل از ورود میکروب پیش بینی لازم را داشته باشیم و مردم را آماده کنیم در مبارزه خیلی موفق خواهیم بود. ارشاد و فضای معنویت می تواند فضای خوبی به وجود آورد.

در مورد گیاهان ۲ عامل قابل بررسی است :

عوامل پیش برنده :

نور مناسب.

آب مناسب.

خاک مناسب.

عوامل بازدارنده :

آفت.

علف های هرز.

ملخ و... .

انسان هم همین طور است. معروف یعنی عامل پیش برنده.

منکر یعنی عامل بازدارنده.

درخت اگر با برنامه تربیت شود ، یعنی نور و طراوت و آب و خاک مناسب داشته باشد و ضمناً با عوامل بازدارنده آن مبارزه شود ، امید به رشد و ثمربخشی آن است.

نکته : چطور برای تغذیه جسمی مردم ده ها مؤسسه وجود دارد تا مواد مسموم به مردم نرسد. لازم است در مورد کتاب ها ، مجلات ، فیلم ها ، عکس ها ، سینماها _ که شبانه روز جوانان را تغذیه می کنند _ نظارت شود.

۱ _ تربیت اخلاقی : عَلَیْكُمْ أَنْفُسُكُمْ لَا یُضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ [مائده/ ۱۰۵] .

۲ _ کنترل رابطه ها : عملاً تولا و تبرا را پیاده کنیم. با خوبان رفت و آمد کنیم و از بدها فاصله بگیریم.

٣_ تفهيم كرامت انساني : قال أمير المؤمنين (ع) : مَنْ كَرُمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ هَانَتْ عَلَيْهِ شَهَوَاتُهُ [نهج البلاغه ،

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ كَرَمَتْ نَفْسَهُ صَغُرَتْ الدُّنْيَا فِي عَيْنِهِ [غرر الحکم ، ص ۲۳۱].

۴_ خشونت و تنبه در بعضی موارد: وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ [نور/۲].

۵_ سالم سازی چهره اجتماع: پوسترها ، دیوارها ، بوتیک ها ، لباسها ، پارکها.

۶_ تنظیم روابط خانواده: محارم هم باید کرامت انسانی را مراعات کنند واز نیمه عریانی بپرهیزند. بچه ها را جدا بخوابانند. زن و شوهر مراقب روابط خود باشند.

۷_ وسایل ارتباط جمعی: بیش از هر چیز نقش دارد و الگو است و محرک است و بهانه به دست خلاف کار می دهد. باد از اختلاط در حد ممکن جلوگیری شود.

۱_ محبت خدا: قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي [آل عمران/۳۱].

۲_ شکر خدا: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَوْ لَمْ يَتَوَعَّدِ اللَّهُ عَلَيَّ مَعْصِيَتِهِ لَكَانَ يَجِبُ أَلَّا يَعْصِيَ شُكْرًا لِنِعْمِهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۹۰].

۳_ علم خدا: إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا [نساء/۱].

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمُرْصَادِ [فجر/۱۴].

۴_ عرض اعمال به رسول الله (ص) و امام (ع): امام صادق (ع) به اصحابش فرمود: «چرا رسول الله (ص) را ناراحت می کنید؟» یکی از اصحاب پرسید: چگونه؟ فرمود: «اعمال شما بر رسول الله (ص) عرضه می شود، اگر گناهی کرده باشید حضرت متاثر می شود»، پس فلا تسوءوا رسول الله (ص) و سروه [بحار الأنوار ، ج ۲۳ ، ص ۳۴۹].

۵_ توجه به ثبت اعمال: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ كَلَّ سَيْئَهُ

أمرت بإثباتها الكرام الكاتبين الذين وكتبتهم بحفظ ما يكون منى و جعلتهم شهداء على مع جوارحى [مصباح المتهدج ، ص ٨٤٩] .

٦_ مجازات هاى دنيوى و اخروى : امام صادق (ع) : « به خاطر قطع رحم ، عمر کوتاه مى شود. » [اصول كافى ، ج ٢ ، باب صله رحم] .

قال الصادق (ع) : صَلُّهُ الرَّحِمِ وَ حُسْنُ الْجَوَارِ يَعْمُرَانِ الدِّيَارَ وَ يَزِيدَانِ فِي الْأَعْمَارِ [كافى ، ج ٢ ، ص ١٥٢] .

٢. تدابير علمى

١. تقويت وحدت دينى

١_ يك نکته جالب : آيهو لتكن منكم أمة يدعون إلى الخير و يأمرون بالمعروف و ينهون عن المنكر [مائده/١٠٤] .

میان دو آیه وحدت قرار گرفته است؛ زیرا آیه قبلو اعتصموا بحبل الله جميعاً و لا تفرقوا [مائده/١٠٣] .

است و آیه بعد آيهو لا تكونوا كالذين تفرقوا و اختلفوا من بعد ما جاءهم البينات و أولئك لهم عذاب عظيم [مائده/١٠٥] .

و در آخر آیه مى فرمايد : و أولئك هم المفلحون [مائده/١٠٤] .

بد نیست مقایسه اى میان کمک يهود و اسراييل و کمک مسلمان به فلسطين شود.

٢_ اگر وحدت نبود منكر بزرگ (شاه) بيرون نمى رفت و امروز جوان حزب اللهى نهى از منكر مى كند و دستگاه ديگر كار او را تخطئه مى كند.

بسيارى از منكرات كه با تذكر فردى رفع نمى شود با طومار ، راه پيمائى ، اعتصاب ، تحصن و بستن بازار حل مى شود.

در نظام اسلامى نيز هرگاه متقاضيان متحد شوند به تقاضاى آنان زودتر رسيدگى مى شود.

و المؤمنون و المؤمنات بعضهم أولياء بعض يأمرون بالمعروف و ينهون عن المنكر [توبه/٧١] .

تا ولايت و نصرت و

محبت و همبستگی نباشد امر به معروف کم ارزش است.

۱_ نماز جماعت : وَ ارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ [بقره/۴۳] .

اصل در نماز جماعت است.

۲_ نماز جمعه : فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ [جمعه/۹] .

۳_ حج : ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ [بقره/۱۹۹] .

۴_ جهاد (هم بستگی در مقابل کفار) : يقاتلونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا [صف/۴] .

استفاده از مراسمی همچون حج :

كان النبي (ص) يعرض نفسه على قبائل العرب في الموسم فلقي رهطاً من الخزرج فقال أ لا تجلسون أحدكم قالوا بلى فجلسوا إليه فدعاهم إلى الله و تلا عليهم القرآن [المناقب ، ج ۱ ، ص ۱۸۱] .

۲_ بدون آمادگی طرف مقابل سخن نگوید.

۳_ برای گفتگو باید در منطقه آرام بنشینیم.

۴_ از قرآن شروع کنیم.

به نقل از مناقب شهر آشوب.

در تمام واجبات می توان صورت را به اطراف انداخت و حرف متفرقه زد ، حتی گناه کرد. مثلاً غیبت کرد و در جبهه بود ، حتی دروغ گفت و روزه بود به هر سو بود چیزی خورد ، اما در نماز فقط به سوی او فقط سکوت و...

دنیا چون درس زندگی دارد ، ولی درس بندگی ندارد ، پیشرفت های علمی او را نجات نداده است : وَ مَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكاً [طه/۱۲۴] .

همه انبیاء و ادیان برای تربیت آمدند و نماز بهترین وسیله تربیت است. بنابراین جوهر نماز در همه ادیان بوده است.

وَ أَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ [انبیاء/۱۷۳] .

و اقام الصلوه

حتی به امام : قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : ذَكَرْتُ الصَّلَاةَ جَعَلَكَ اللَّهُ مِنْ

المصلين [بحار الأنوار ، ج ٤٥ ، ص ٢١] .

نماز زيربنا است : قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالصَّوْمِ وَالْحَجِّ وَالْوَلَايَةِ وَلَمْ يَنَادِ بِشَيْءٍ كَمَا نُودِيَ بِالْوَلَايَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَوَسَّلَ بِهِ الْمُتَوَسِّلُونَ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى الْإِيْمَانُ بِهِ وَبِرَسُولِهِ وَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِهِ فَإِنَّهُ ذُرْوَةُ الْإِسْلَامِ وَكَلِمَةُ الْإِخْلَاصِ فَإِنَّهَا الْفِطْرَةُ وَإِقَامُ الصَّلَاةِ فَإِنَّهَا الْمِلَّةُ [نهج البلاغه ، خطبه ١١٠] .

إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ [عنكبوت/٤٥] .

نماز پليس است.

وَ أَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَى النَّهَارِ وَ زُلْفَا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يَذْهَبْنَ السَّيِّئَاتِ [هود/١١٤] .

نماز اهرم صبر است : وَ اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ [بقره/٤٥] .

فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَ قَبْلَ غُرُوبِهَا وَ مِنْ آتَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَ اطَّرَافِ النَّهَارِ [طه/١٣٠] .

نسيان نماز ، نسيان انسانيت است.

نَسُوا اللَّهَ فَنَسَاهُمْ أَنْفُسُهُمْ [حشر/١٩] .

انسان مثل صافی است ، تا در آب است آب دارد؛ همن که جدا شد خشک است. انسان با خدا ، خدائی و بی خدا ، پوچ است.

١ _ امام خمینی (ره) به منزل مرحوم ملکی تبریزی رفت و دید ایشان غرق در نمازند و در قنوت شعر فارسی می خوانند.

٢. توسعه فرهنگ حیا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَيَاءُ مِفْتَاحُ كُلِّ خَيْرٍ [غرر الحکم ، ص ٢٥٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَيَاءُ يَصُدُّ عَنِ فِعْلِ الْقَبِيحِ [غرر الحکم ، ص ٢٥٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثَمَرُهُ

الحياء العفه [غرر الحكم ، ص ٢٥٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : عَلَى قَدْرِ الْحَيَاءِ تَكُونُ الْعَفْهَ [غرر الحكم ، ص ٢٥٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ كَسَاهُ الْحَيَاءُ ثَوْبُهُ لَمْ يَرَ النَّاسُ عَيْبَهُ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٢٣] .

عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ قَالَ : « كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَشَدَّ حَيَاءً مِنَ الْعُذْرَاءِ فِي خِدْرِهَا » [مكارم الأخلاق ، ص ١٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ قَلَّ حَيَاؤُهُ قَلَّ وَرَعُهُ وَ مَنْ قَلَّ وَرَعُهُ [تحف العقول ، ص ٨٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رَأْسُ كُلِّ شَرِّ الْقَحْهَ [غرر الحكم ، ص ٢٥٧] .

(بى حياى)

قال رسول الله (ص) : إِذَا لَمْ تَسْتَحْيَ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ [أمالى صدوق ، ص ٥١٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ لَا حَيَاءَ لَهُ فَلَا خَيْرَ فِيهِ [غرر الحكم ، ص ٢٥٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَفْهَ رَأْسُ كُلِّ خَيْرٍ [غرر الحكم ، ص ٢٥٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثَمَرُهُ الْعَفْهَ الصِّيَانَهُ [غرر الحكم ، ص ٢٥٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَفَافُ زَهَادُهُ [غرر الحكم ، ص ٢٥٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَفْهَ تَضَعُفُ الشُّهُوهِ [غرر الحكم ، ص ٢٥٦] .

شخصى به امام باقر (ع) گفت : من نماز و روزه مستحبى زيادى انجام نداده ام ، ولى سعى کرده ام لقمه حرام نخورم و نکاح حرامى انجام ندهم . فرمود : أى جهاد أفضل من عفه بطن و فرج [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٩٢] .

يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ [بقره/٢٧٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ كَرُمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ لَمْ

يَهْنَهَا بِالْمَعْصِيَةِ [غرر الحكم ، ص ٢٣١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : العفاف يصون النفس و ينزهها عن الدنيا [غرر الحكم ، ص ٢٥٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : تاج الرجل عفافه و زينه إنصافه [غرر الحكم ، ص ٢٥٦] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَا عُبِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنْ عَفْهِ بَطْنٍ وَ فَزْجٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٩] .

مَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ [نساء/٦] .

حتى پيرزنان كه حجاب همچون دگر زنان برایشان واجب نيست : وَ أَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَهُنَّ [نور/٦٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بَعْدَ خَيْرٍ أَعْفَ بَطْنَهُ عَنِ الطَّعَامِ وَ فَرَجَهُ عَنِ الْحَرَامِ [غرر الحكم ، ص ٣٩٩] .

قال رسول الله (ص) : إِذَا وَقَعَتِ اللَّقْمَةُ مِنْ حَرَامٍ فِي جَوْفِ الْعَبْدِ لَعَنَهُ كُلُّ مَلِكٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَ فِي الْأَرْضِ [مكارم الأخلاق ، ص ١٥٠] .

١ _ هر حرفی نزنند : قال رسول الله (ص) : إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ الْجَنَّةَ عَلَى كُلِّ فَحَّاشٍ بِيَدَيْهِ قَلِيلٍ الْحَيَاءِ لَا يَبَالِي مَا قَالَ وَ لَا مَا قِيلَ لَهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٢٣] .

٢ _ هر چه نبیند : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَيَاءُ غَضُّ الطَّرْفِ [غرر الحكم ، ص ٢٥٩] .

٣ _ هر چه نشنود : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سَامِعٌ هَجَرَ الْقَوْلِ شَرِيكَ الْقَائِلِ [غرر الحكم ، ص ٢٢٣] .

٤ _ هر کجا برهنه نشود : پیامبر اکرم (ص) دیدند شخصی در جلو چشم مردم غسل می کند :

فَقَالَ : «أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ مِنْ عِبَادِهِ الْحَيَاءَ وَ السَّتْرَ فَأَيُّكُمْ اغْتَسَلَ فَلْيَتَوَارَ مِنْ

النَّاسِ فَإِنَّ الْحَيَاءَ زِينَةُ الْإِسْلَامِ» [مستدرک الوسائل ، ج ۱ ، ص ۴۸۸] .

۵_ امام حسن و امام حسین (علیهما السلام) کودکانی بودند با لباس بلند وارد فرات شدند ، شخصی گفت : لباستان خراب می شود. فرمودند : فَسَادُ الْبِازَارِينَ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنْ فَسَادِ الدِّينِ إِنَّ لِلْمَاءِ أَهْلًا وَ سِيَّكَانًا كَسِيَّكَانِ الْأَرْضِ [وسائل الشیعه ، ج ۲۵ ، ص ۲۶۹] .

۶_ حیاء از آمیزش جنسی در جلو چشم کودک. قال رسول الله (ص) : مَيَّا أَفْلَحَ أَيْدَاً إِنْ كَانَ غُلَامًا كَانَ زَانِيًا أَوْ جَارِيَةً كَانَتْ زَانِيَةً [عوالی الله آلی ، ج ۳ ، ص ۳۰۵] .

زمینه های گناه : (حیاء نابه جا)

۱_ نسخه نابه جا می دهد و خجالت می کشد که بگوید مرض را تشخیص ندادم.

فتوای ناحق می دهد ، قضاوت نابه جا و...

۲_ خجالت می کشد که مانع گناه شود ، سکوت بر اساس حیاء نابه جا.

۳_ خجالت می کشد از اذان گفتن ، فریاد به جا سر دادن.

۴_ خجالت از سؤال و یک عمری با غسل باطل نماز م خواند و نمی پرسد. چون مسئولیت اجتماعی دارد حیاء می کند سلام کند ، از میهمان پذیرایی کند ، برای پدرش قیام کند.

۵_ خجالت می کشد که بگوید : من همسر می خواهم. به گناه می افتد. یا همسر از شوهر خجالت می کشد با این که قرآن می گوید غَيْرُ مُلُومِينَ [مومنون/ ۶] .

۶_ خجالت می کشد بگوید : من نیاز به غسل دارم ، با جنابت زندگی می کند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَهْتِكُ الْعِصْمَ [مصباح المتهجد ، ص ۸۴۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَيَاءُ يَصُدُّ عَنِ فِعْلِ الْقَبِيحِ [غرر الحكم

، ص ۲۵۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَعْقَلَ النَّاسَ أَحْيَاهُمْ [غرر الحكم ، ص ۲۵۶] .

قال الصادق (ع) : لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا حَيَاءَ لَهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۰۶] .

حیا از خداوند و رسول : قال رسول الله (ص) : يَا أَبَا ذَرٍّ اسْتَحَى مِنَ اللَّهِ [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۵۹] .

قال الصادق (ع) : الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۰۶] .

و الايمان فى الجنه [بحار ، ج ۶۸ ، ص ۳۳۹] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ أَعْمَالَ الْعِبَادِ تُعْرَضُ عَلَى نَبِيِّكُمْ كُلِّ عَشِيهِ خَمِيسٍ فَلْيَسْتَحَى أَحَدُكُمْ أَنْ يَعْزِضَ عَلَى نَبِيِّهِ الْعَمَلُ الْقَبِيحَ [وسائل الشيعة ، ج ۱۶ ، ص ۱۱۳] .

حیاء از فرشته ها :

ليستحى احدكم من مليكه الذين معه كما يستحى من رجلين صالحين من جيرانه و هما معه بالليل و النهار [كنز ، ج ۳ ، ص ۱۱۸] .

حیاء از مردم : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ لَمْ يَسْتَحَى مِنَ النَّاسِ لَمْ يَسْتَحَى مِنَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ [غرر الحكم ، ص ۲۵۷] .

حیاء از خودت : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حَيَاءُ الرَّجُلِ مِنْ نَفْسِهِ ثَمَرَةُ الْإِيمَانِ [غرر الحكم ، ص ۸۹] .

وَ الَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ [معارج/ ۲۹] .

وَ لِيَسْتَغْفِرَ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ [نور/ ۳۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : زَكَاةُ الْجَمَالِ الْعَفَافُ [غرر الحكم ، ص ۲۵۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحِرْفَةُ مَعَ الْعِفَّةِ خَيْرٌ مِنَ الْغِنَى مَعَ الْفُجُورِ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أَمَا لِبَاسِ التَّقْوَى فَالْعَفَافُ لِأَنَّ الْعَفِيفَ

لا تبدوا له عوره و إن كان عاريا من الثياب ، و الفاجر بادی العوره و إن كان كاسيا من الثياب ، يقول «و لِبَاسُ التَّقْوَى ذَلِكُمْ خَيْرٌ» (اعراف/۲۶) [تفسیر القمی ، ج ۱ ، ص ۲۲۵] .

قال الصادق (ع) : عَفُوا عَنْ نِسَاءِ النَّاسِ تَعَفُّ نِسَائِكُمْ [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۵۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سببُ الْقِنَاعِ الْعِفَافُ [غرر الحكم ، ص ۲۵۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : عَلَى قَدْرِ الْعِفَةِ تَكُونُ الْقِنَاعَةُ [غرر الحكم ، ص ۳۹۳] .

قال النبي (ص) : « خداوند ضامن شده که یاری کند کسانی را که به خاطر حفظ عفت ازدواج می کنند» [میزان الحکمه ، ج ۶ ، ص ۳۶۰] .

تدابیر عملی :

برای جلوگیری از منکر تدابیر عملی لازم است؛ با موعظه و مقاله و کتاب منکر ریشه کن نمی شود. (یک جو درمان بهتر از صد خروار نسخه است) .

در یکی از شهرهای امریکا قماربازی در بین زنان زیاد شد. کشیش ها و روزنامه ها و سخنوران شروع کردند به تبلیغ؛ اما هیچ اثری نگذاشت تا آن که شهردار محل به فکر افتاد ، باشگاه و نمایشگاه هنری و سرگرمی سالم آماده کرده. در مدت کوتاهی چهره شهر عوض شد. از قدیم در میان ما معروف است که زنها زیاد غیبت می کنند. صدها بار هم سخنرانی کرده ایم ، غافل از این که محیط زندگی سبکی است که زن بیچاره اگر غیبت نکند حرف دیگری ندارد. اهل علم و معرفت که نیست ، اهل هنر و صنعت هم که نیست ، روح غذا می خواهد؛ غذای سالم که نبود گوشت مرده می خورد. ما به جای این که

خود را متهم کنیم؛ زنهارا متهم می کنیم؛ این ما هستیم که باید با تدبیری عملی نه با موعظه فقط، جلو این منکر را بگیریم.

۳. شیوه های اجرا امر به معروف در اجتماع

۱ _ محبوبیت خود را در نظر بگیر: فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِنْ قَبْلِهِ [یونس/ ۱۶].

إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ [یوسف/ ۳۶].

۲ _ شرایط سنی و اجتماعی او را فراموش نکن؛ به یک پیرمرد در برابر اولادش نهی از منکر نکن.

۳ _ از سرچشمه شروع کنید: اذْهَبَا إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى [طه/ ۴۳].

۴ _ از خود فامیل: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا [تحریم/ ۶].

۵ _ عِظُهُمْ [نساء/ ۶۳].

عاطفی: از تعبیرات قرآن.

۶ _ قَوْلًا بَلِيغًا [نساء/ ۶۳].

۷ _ وَ اخْذَرُهُمْ [مائده/ ۴۹].

مواظب باش خطرناکند.

۸ _ وَ اغْلُظْ عَلَيْهِمْ [توبه/ ۷۳].

۹ _ شناخت مصادیق نهی از منکر و مراحل و روش ها بسیار دقیق است، مثلاً قطع رابطه به خاطر منکرات گاهی مفید، گاهی مضر، گاهی طولانی و گاهی موقت. در آنجا که می فرماید: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): طَيْبٌ دَوَّارٌ بِطَبِّهِ [نهج البلاغه، خطبه ۱۰۸].

و دنبالش می فرماید: قَدْ أَحْكَمَ مَرَاهِمَهُ وَأَحْمَى مَوَاسِمَهُ [نهج البلاغه، خطبه ۱۰۸].

در موردی داغی می گذارد.

سعدی:

[از حماسه حسینی، شهید مطهری.]

۱۰ _ تشبیه به بیماری های جسمی و اینکه ما چطور در مقابل آن عکس العمل نشان می دهیم.

۱_ هر کس منطقه خود را پاک سازی کند.

۲_ محور کفر

را نابود کند.

فلما قرب قال النبي (ص): «اللهم خذه (سراقه بن جعشم)». فارتطم فرسه في الأرض؛ فصاح يا محمد خلص فرسى، لا سعت لك في مكروه بعدها». [الخرائج و الجرائح، ج ١، ص ١٤٥].

داشتن توان برای امر و نهی :

فلما وافى كان سعد بن الربيع و عبد الله بن رواحه يكسران أصنام الخزرج و كان كل رجل شريف في بيته صنم يمسه و يطيبه و لكل بطن من الأوس و الخزرج صنم في بيت لجماعه يكرمونه و يجعلون عليه منديلا و يذبحون له فلما قدم الاثنا عشر من الأنصار أخرجوها من بيوتهم و بيوت من أطاعهم. فلما قدم السبعون كثر الإسلام و فشا و جعلوا يكسرون الأصنام» [إعلام الوری، ص ٦٥].

١ _ تذکر محرمانه: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): من وعظ أخاه سرا فقد زانه و من وعظه علانية فقد شانه [كنز الفوائد، ج ١، ص ٩٣].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): نصحك بين الملا تفریح (تفریح) [غرر الحكم، ص ٢٢٥].

٢ _ مختصر: اذا وعظت فاجر [الحكمه، ج ١٠، ص ٥٨٠].

٣ _ عاطفی باشد: راوی می گوید: در کوچه با مادرم تند سخن می گفتم، فردا که امام صادق (ع) مرا دید، فرمود: «چرا این کار را کردی؟» «أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ بَطْنَهَا مَنْزِلٌ قَدْ سَيَكُنْتُهُ وَ أَنَّ حِجْرَهَا مَهْدٌ قَدْ غَمَرْتَهُ وَ تَذِيهَا وَعَاءٌ قَدْ شَرِبْتَهُ» قَالَ: قُلْتُ: بَلَى. قَالَ: «فَلَا تُغْلِظْ لَهَا» [المناقب، ج ٤، ص ٢٢١].

٤ _ شخصیت دادن :

قال الكاظم (ع)

: من سعادہ علی بن یقطین انی ذکرته فی الموقف. [رجال الکشی ، ص ۴۳۳] .

قال الکاظم (ع) : إن لله تعالی اولیاء مع اولیاء الظلمه لیدفع بهم عن اولیائه ، و أنت منهم یا علی. [رجال الکشی ، ص ۴۳۳] .

قال الصادق (ع) : اتق شرار النساء و کن من خیارهن علی حذر و إن أمرنکم بالمعروف فخالفوهن حتی لا یطمعن منکم فی المنکر [تحف العقول ، ص ۳۶۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمُؤْمِنُ مِرْآةُ الْمُؤْمِنِ [تحف العقول ، ص ۱۷۱] .

عیب را در خود نگاه نمی دارد.

از تذکر خسته نمی شود.

بعد از شکسته شدن هم می گوید.

وقتی عیب را می گوید که غبار آلود نباشد.

آینه را نباید شکست.

فقط زشتی را نگوید.

از روی صفا بگوید.

عیب را بزرگ نکنید.

مراعات مقام و پست را نمی کند.

روبرو می گوید.

بی سر و صدا می گوید.

حضرت لوط به مردم فرمود :

إِنِّي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ [شعراء/ ۱۶۷] .

(قالین جمع قال از ماده قلی به معنای عداوت شدید) [نمونه ، ج ۱۵ ، ص ۳۲۴] .

از امام کاظم (ع) پرسید : یکی از یاران شما شراب خورد آیا از او براثت جوییم؟ امام فرمود : تَبَرَّءُوا مِنْ فِعْلِهِ وَ لَا تَتَبَرَّءُوا مِنْهُ أَجْبُوهُ وَ أَبْغُضُوا عَمَلَهُ [بحار الأنوار ، ج ۲۷ ، ص ۱۳۷]

گاهی گناهی به صورت یک سنت و عادت درم آد که باید افرادی فدا شوند و سنت را بشکنند.

زنی در محضر رسول اکرم (ص) آمد و در جلو چشم مردم گفت : من همسر می خواهم. پیامبر (ص) فرمود : کیست؟ او را بگیرد. شخصی بلند شد و گفت : من. فرمود : « چه داری؟ » گفت :

هیچ. چند بار پیامبر (ص) تکرار کرد و همان شخص فقیر قیام کرد و بالاخره به خاطر علم قرآن مهریه اش را تدریس قرآن قرار داد» [وسائل، ج ۱۵، ص ۴].

۳. وظیفه گروه های مختلف

۱. دولت مردان

۱_ وحدت اجتماعی بدون نظارت عمومی ممکن نیست و امر به معروف و نهی از منکر هم بر همه لازم است در شعاع فردی و هم بر یک گروه نظارت با امکانات مخصوص از طرف حکومت اسلامی به دلیل دو دسته آیات:

الف) كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ [آل عمران/ ۱۱۰].

ب) وَ لَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ [آل عمران/ ۱۰۴].

به مالک اشتر: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا يَكُونَنَّ الْمُحْسِنُ وَالْمُسِيءُ عِنْدَكَ بِمَنْزِلَةِ سَوَاءٍ [نهج البلاغه، نامه ۵۳].

۱_ وظیفه قدرت مندان: الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ آتَوْا الزَّكَاةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ [حج/ ۴۱].

۲_ قال الصادق (ع): إِنَّمَّا هُوَ عَلَى الْقَوِي الْمَطَاعِ الْعَالِمِ بِالْمَعْرُوفِ مِنَ الْمُنْكَرِ لَا عَلَى الضَّعِيفِ الَّذِي لَا يَهْتَدِي سَبِيلًا [كافی، ج ۵، ص ۵۹].

۳_ شیخ شلتوت در کتاب (تعالیم اسلام):

رسول اکرم (ص) خودشان شخصا به بازار می رفتند و موارد خلاف را تذکر می دادند...

۲. علماء

۱_ وظیفه علماء: لَوْ لَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَ الْأَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَ أَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ [مائده/ ۶۳].

۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا أَخَذَ اللَّهُ عَلَى الْعُلَمَاءِ إِلَّا يَقَارُوا عَلَى كَظْمِهِ (پرخوری) ظَالِمٍ وَ لَا سَغْبٍ

(گرسنگی) مَظْلُوم [نهج البلاغه ، خطبه ۳] .

۳_ قال الصادق (ع) : أما لتحملن ذنوب سفهائكم على علمائكم». ثم مضى. قال : ثم أتيته فاستأذنت عليه فقلت : جعلت فداك لم قلت لتحملن ذنوب سفهائكم على علمائكم فقد دخلني من ذلك أمر عظيم. فقال : « نعم ، ما يمنعكم إذا بلغكم عن الرجل منكم ما تكرهونه مما يدخل به علينا الأذى والعيب عند الناس أن تأتوه فتؤبوه و تعظوه و تقولوا له قولاً بليغاً». فقلت له : إذا لا يقبل منا و لا يطيعنا. قال : « فقال فإذا فاهجروه عند ذلك و اجتنبوا مجالسته [بحار الأنوار ، ج ۲ ، ص ۲۲] .

قال النبي (ص) : ان الله لا يعذب الخاصه بذنوب العامه حتى يظهر المنكر بين اظهرهم و هم قادرون على ان ينكروه فلا ينكرونه [محججه ، ج ۴ ، ص ۱۰۰] .

سکوت علماء موجب بدگمانی مردم به خود علماء م شود.

سکوت علماء موجب جرأت ظالم م شود.

سکوت علماء موجب تأیید ظالم م شود.

سکوت علماء موجب این م شود که معروفی منکر یا منکری معروف شود.

سکوت علماء موجب رشد بدعت م شود که حرام است.

سکوت علماء موجب ضعف عقیده مسلمین م شود.

۳. متدینین

۱_ خانواده شهداء بهترین قدرت برای انجام امر به معروف هستند. اگر قیام امام حسین (ع) برای امر به معروف بود ، بدون اسراء (خانواده امام (ع)) کار ناقص بود؛ اسم علی (ع) را در شام زینب زنده کرد. [حماسه حسینی ، شهید مطهری] .

به قدری زینب کبرا منطقی و محکم سخن گفت که ابن زیاد گفت : من هذه المتكبره [مقتل

۱_ قال رسول الله (ص) : «ياكم و الجلوس على الطرقات». قالوا : ما لنا بد منها انما هي مجالسنا نتحدث فيها. قال (ص) : « فاعطوا الطريق حقه». قالوا : و ما حق الطريق؟ قال (ص) : « غض البصر ، كف الاذى ، رد السلام و الامر بالمعروف و النهي عن المنكر»

۱_ محمد بن مسلم قال : كتب أبو عبد الله (ع) إلى الشيعة : « ليعطفن ذو السن منكم و النهي (جمع نهه بمعنى العقل) و الرأى على ذى الجهل و طلاب الرئاسة أو ليصينكم لعنتى أجمعين» [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۱۴۷] .

۲_ يا بَنِي أَقِمِ الصَّلَاةَ [لقمان/ ۱۷] .

۴. حمايت عمومى از آمران به معروف

ابوذر امر به معروف و نهى از منكر مى كرد. عثمان او را تبعيد كرد و دستور داد : هيچ كس او را بدرقه نكند.

ولى حضرت امير (ع) با امام حسن (ع) و امام حسين (ع) به خاطر حمايت از آن آمر به معروف او را رسماً بدرقه كردند و جملاتى فرمودند ، از جمله :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا أَيُّهَا ذُرِّيَّ إِنَّكَ غَضِبْتَ لِلَّهِ فَارْجُ مَنْ غَضِبَتْ لَهُ إِنَّ الْقَوْمَ خَافُوكَ عَلَى دُنْيَاهُمْ وَ خِفْتَهُمْ عَلَى دِينِكَ فَاتْرُكْ فِي أَيْدِيهِمْ مَا خَافُوكَ عَلَيْهِ وَ اهْرُبْ مِنْهُمْ بِمَا خِفْتَهُمْ عَلَيْهِ فَمَا أَحْوَجَهُمْ إِلَيَّ مَا مَنَعْتَهُمْ وَ مَا أَغْنَاكَ عَمَّا مَنَعُوكَ وَ سَيَتَعَلَّمُ مِنَ الرَّابِحِ غَدًا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۳۰] .

ابوذر در تبعيدگاه از دنيا رفت. مالك اشتر رسيد و كفن او را داد و گفت : اللهم هذا أبو ذر صاحب رسول

الله (ص) عبدك في العابدين وجاهد فيك المشركين لم يغير و لم يبدل لكنه رأى منكرا فغيره بلسانه و قلبه ، حتى جفى و نفى و حرم و احتقر ثم مات وحيدا غريبا [رجال الكشي ، ص ٦٥] .

٥. كراهت عمومی از منکر

ناصحین را دوست بداریم :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا خَيْرَ فِي قَوْمٍ لَيْسُوا بِنَاصِحِينَ وَلَا يَحِبُّونَ النَّاصِحِينَ [غرر الحكم ، ص ٢٢٥] .

قال النبي (ص) : يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَكُونُ جِيفَهُ حِمَارٌ أَحَبُّ إِلَيْهِمْ مِنْ مُؤْمِنٍ يَأْمُرُهُمُ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ [مجمع البيان ، ج ١ ، ص ٤٨٤] .

ذِيلَ آيَهُوَ لَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ [آل عمران/ ١٠٤] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : بِنَسِ الْقَوْمِ قَوْمٌ يَعِيبُونَ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مِنْ عِلَامَاتِ الْإِدْبَارِ سُوءُ الظَّنِّ بِالنَّصِيحِ [غرر الحكم ، ص ٢٢٦] .

برچسب نزنید :

قال رسول الله (ص) : بِنَسِ الْقَوْمِ قَوْمٌ يَقْدِفُونَ الْأَمْرَيْنِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهِيَيْنِ عَنِ الْمُنْكَرِ [بحار الأنوار ، ج ٦٧ ، ص ١٢٨] .

٦. هنرمندان

تمام فیلم سازان وزارت ارشاد باید در خط فیلم سازی و سرود و شعر و هنر راهی را دنبال کنند که یا به امر معروف برسیم یا به نهی از منکر.

٧. توجه به احکام امر به معروف

١ _ لازم نیست علم به تاثیر داشته باشیم ، بلکه احتمال اثر کافی است.

٢ _ اگر مسئله ای مورد اختلاف است و انسان احتمال دهد کسی که تخلف نموده نظر مجتهدش این است در این صورت امر

به معروف ساقط است. [تحریر، ج ۱، ص ۴۴۷].

۳_ اگر امر انهی شخص در مورد خاصی موجب وهن اسلام شود جایز نیست، گرچه در جای دیگر واجب باشد [تحریر، ج ۱، ص ۴۴۸].

۴_ هرگاه امر و نهی اثر معکوس داشته باشد واجب نیست.

۵_ مریضی که در ماه رمضان روزه نیست حق ندارد جوری روزه خواری کند که سبب توهین به مقدسات یا جرئت دیگران شود.

سؤال: اگر احتمال می دهیم افرادی دنبال کار امر به معروف هستند کافی است؟

پاسخ: خیر باید علم و اطمینان پیدا کنیم. [تحریر، ج ۱، ص ۴۴۵].

۶_ اگر نهی ما، از حجم گناه می کاهد واجب است.

۷_ اگر نهی ما گناه اهم را به مهم تبدیل می کند واجب است.

۸_ اگر گناه مثل سنگ سختی است که اگر هر نفر پتکی بر او بکوبد خرد می شود بر همه واجب است که پتک را بکوبند.

۹_ گاهی امر به معروف از افرادی بی اثر، ولی از افراد دیگری مؤثر است.

۱۰_ گاهی اقامه واجب و ریشه کن کردن منکر، متوقف بر ارتکاب معصیت است که قاعده اهم و مهم مطرح است.

۱۱_ قطع فساد بشود گرچه قصد قربت نشود.

۱۲_ گاهی برانداختن فساد با امر و نهی است، گاهی با استدعاء و گاهی با موعظه به هر نحوی شد. لا یبعد وجوبه

۱۳_ باید احتمال اثر بدهد.

۱۴_ اگر تکرار مؤثر است؛ تکرار کند.

۱۵_ کسی که علنی منکری انجام نمی دهد در برابر جمع نهی از او مشکل است (توهین به اوست).

۱. امنیت

۱. اهمیت امنیت

از ویژگی های شهر

نمونه اسلام (مکه) امنیت است و در این آیه عبادت در کنار امنیت آمده است ، زیرا عبادت بدون امنیت میسر نیست.

وَ إِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَ اٰمِنًا [بقره ، ۱۲۵] .

اسلام مرکزی را برای امنیت انسان ها پیش بینی کرده :

مَنْ دَخَلَهُ كَانَ اٰمِنًا [آل عمران ، ۹۷] .

آرامش و امنیت از امدادهای الهی است :

ثُمَّ اَنْزَلْ عَلٰیكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ اٰمَنَةً [آل عمران ، ۱۵۴] .

بشر در سایه قرآن در امنیت خواهد بود :

يَهْدِيْ بِهٖ اللّٰهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ [مائده ، ۱۶] .

تجاوز به حقوق فرد ، تهدید امنیت جامعه است :

امنیت اجتماعی به قدری مهم است که باید دست مسلمانان به خاطر آن قطع شود :

وَ السَّارِقُ وَ السَّارِقَةُ فَاقْطَعُوْا اَيْدِيَهُمَا [مائده ، ۳۸] .

مکه منطقه امن است ، حتی برای حیوانات :

يَا اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَ اَنْتُمْ حُرْمٌ [مائده ، ۹۵] .

ماه های حرام ضامن امنیت است :

گمان نکنید عذاب ها ، مربوط به اقوام پیشین است :

اَفَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰى اَنْ يَّاتِيَهُمْ بَاْسُنَا بَيَاتًا وَ هُمْ نَائِمُوْنَ [اعراف ، ۹۷] .

جامعه ای که غرق در سرگرمی و غفلت شده ، باید انتظار قهر ناگهانی را بکشد :

اَوْ اَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰى اَنْ يَّاتِيَهُمْ بَاْسُنَا ضُحٰى وَ هُمْ يَلْعَبُوْنَ [اعراف ، ۹۸] .

لزوم امنیت همگانی : در هر سال چهار ماه آتش بس لازم است و جنگ حرام است :

اِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللّٰهِ اثنَا عَشَرَ شَهْرًا فِى كِتَابِ اللّٰهِ يَوْمَ خَلَقَ

السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ [توبه ، ۳۶] .

تأمین اجتماعی :

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسِّرَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَ لَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [نور ، ۵۵]

_ تأمین درگرو امنیت است :

_ امنیت :

فرهنگ : مبارزه با کتب ضاله.

اقتصاد : ربا ، احتکار و...

نظم اجتماعی : ارتش ، سپاه ، نیروی انتظامی و...

قانون : مبارزه با تخلفات قوه قضائیه.

عدالت : انفاق ، قرض ، بیمه و...

_ از دعاهاى حضرت ابراهيم عليه السلام :

وَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا [ابراهيم ، ۳۵] .

۲. اقسام امنیت

۱. امنیت سیاسی

يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوِّ نِيْلًا إِلَّا كَيْتَبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ [توبه ، ۱۲۰] .

لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ [فتح ، ۲۹] .

۲. امنیت اقتصادی

کاتب و شاهد قرار داد حافظ امنیت هستند ، خصوصاً نویسندگان قراردادهای حقوقی و سیاسی و ناظرین و شاهدین این صحنه ها ، و ضربه زندگان به این امنیت فاسق هستند :

لا يَضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفَعَّلُوا فَإِنَّهُ فَسُوقٌ بِكُمْ [بقره ، ٢٨٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَضَمُّنُ الصَّبَّاحَ وَالْقَصَّارَ وَالصَّائِعَ احْتِيَاظًا عَلَى أُمَّتِهِ النَّاسِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٢٥٦] .

٣. امنیت فرهنگى

وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَى فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ [زمر ، ١٨ -

[١٧

چهره خوب نشریات :

۱_ اجتناب از طاغوت

۲_ اقامه احکام الهی

۳_ قدرت تشخیص

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَتَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ [لقمان ، ۶] .

سرمایه گذاری فرهنگی :

يَشْتَرِي

طاغوت با تهدید :

وَ أَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَ مَا هَدَى [طه ، ۷۹] .

شیطان با وسوسه :

يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا [نساء ، ۶۰] .

هنرمند با هنر :

وَ أَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ [طه ، ۸۵] .

ثروتمندان با زرق و برق :

وَ قَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَ كِبْرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلًا [احزاب ، ۶۷] .

دانشمند با قلم :

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكُتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ تَمَنَّا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَ وَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ [بقره ، ۷۹] .

۴. امنیت در حقوق اسرا و بردگان

در یکی از جنگ‌ها بلال حبشی ۲ زن را از کنار کشتگان گذرانند. وقتی رسول خدا (ص) این صحنه را دید فرمود: آیا رحمت از تو گرفته شده؟ بلال عرض کرد: یا رسول الله (ص) نمی‌دانستم شما ناراحت می‌شوید.

شخصی کنیزی خرید و بین مادر و فرزند جدایی انداخت، پیامبر او را نهی کرد. [سنن کبری، ج ۹، ص ۱۲۶].

سیره پیامبر اکرم: حقوق اسیر:

کان رسول الله (ص) یؤتی بالاسیر فیدفعه الی بعض المسلمین فیقول: احسن الیه فیکون عنده الیومین و الثلاثه فیؤثره علی نفسه [روح المعانی، ج ۲۹، ص ۱۵۵]. _ به خاطر سفارشات پیامبر

نسبت به اسیران وضع غذا و لباس و محل استراحت اسیران از خود اصحاب بهتر بود و هیچگونه ارباب و تحقیری هم نبود. [الاسیر ص ۲۱۲].

— در جنگ حنین پیامبر ۶۰۰۰ نفر اسیر را با طرح جالبی آزاد کرد. [تاریخ آیتی، ص ۵۶۱].

— پیامبر (ص) گروهی از اسرای جنگ بدر را به شرط سواد آموزی هر یک به ده جوان مسلمان آزاد کرد که زید بن ثابت از همین راه با سواد شد. [تاریخ آیتی، ص ۴۵۹].

۳. فرهنگ امنیت

بنی آدم اعضای یکدیگرند :

۱— **إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ** [اسراء، ۷].

۲— **وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ** [فاطر، ۴۳].

۳— **بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ** [آل عمران، ۱۹۵].

۴— **وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ** [توبه، ۷۱].

۵— **مَا لَكُمْ لَا تَقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الْمُسْتَضْعَفِينَ** [نساء، ۷۵].

۶— **وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ** [ماعون، ۷].

۷— **أَنْ نَطْعِمَ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطْعَمَهُ** [یس، ۴۷].

۸— **وَالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ**
وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَلًا فُخُورًا [نساء، ۳۶].

۹— **وَالْمُؤْفُونَ بِعَهْدِهِمْ** [بقره، ۱۷۷].

۴. احکام امنیت

به خاطر امنیت اجتماع باید جنایتکاران اعدام شوند :

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ [بقره، ۱۷۹].

اسلام برای ایجاد امنیت در جامعه پیش بینی های لازم را کرده است :

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا [نساء ، ۹۳] .

برای کسانی که امنیت جامعه را به هم می زنند کیفرهای سختی در نظر گرفته شده. مانند : اعدام ، قطع دست و پا و تبعید :

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا

مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ

حدود و تعزیرات :

ردای صفوان در مسجد الحرام ربوده شد. نزد پیغمبر شکایت کرد و دزد گرفته شد و بنا شد دست او قطع شود. صاحب مال "صفوان بن امیه" گفت : آیا به خاطر ردای من دست او قطع شود؟ حضرت فرمود : بله. صفوان گفت : من راضی هستم و از تقصیر دزد گذشتم. پیامبر (ص) فرمود :

فَهَلَّا كَانَ هَذَا قَبْلَ أَنْ تَرْفَعَهُ إِلَيَّ قُلْتُ : فَالْإِمَامُ بِمَنْزِلَتِهِ إِذَا رُفِعَ إِلَيْهِ. قَالَ : نَعَمْ. قَالَ : وَ سَأَلْتُهُ عَنِ الْعَفْوِ قَبْلَ أَنْ يَنْتَهِيَ إِلَى الْإِمَامِ فَقَالَ : حَسَنٌ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٥١] .

سیره حضرت امیر (ع) :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : كَانَ عَلِيٌّ (ع) لَا يَجِسُّ فِي السَّجْنِ إِلَّا ثَلَاثَةَ الْغَاصِبِ وَ مَنْ أَكَلَ مَالَ الْيَتِيمِ ظُلْمًا وَ مَنْ أَوْثَمَنَ عَلَيَّ أَمَانِهِ فَذَهَبَ بِهَا وَ إِنْ وَجَدَ لَهُ شَيْئًا بَاعَهُ غَائِبًا كَانَ أَوْ شَاهِدًا [إستبصار ، ج ٣ ، ص ٤٧] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَمَرَ قَتْبَرَ أَنْ يَضْرِبَ رَجُلًا حَيْدًا فَعَلَّطَ قَتْبَرٌ فَرَاذَهُ ثَلَاثَةَ أَسْوَاطٍ فَأَقَادَهُ عَلِيٌّ (ع) مِنْ قَتْبَرٍ ثَلَاثَةَ أَسْوَاطٍ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٦٠] .

عن صالح بن میثم عن أبيه قال : "أتت امرأه محج أمير المؤمنين (ع) فقالت يا أمير المؤمنين طهرني إني زنت فطهرني طهرك الله فإن عذاب الدنيا أيسر على من عذاب الآخرة الذي لا ينقطع فقال لها مما أطهرك فقالت إني زنت فقال لها أ ذات بعل أنت أم غير ذلك فقالت ذات بعل قال لها أ فحاضرا كان بعلك إذ فعلت ما فعلت أم غائبا قالت بل حاضرا فقال

لها انطلقى فضعى ما فى بطنك قال فلما ولت عنه المرأة فصارت حيث لا تسمع كلامه قال اللهم إنها شهادة فلم يلبث أن عادت إليه المرأة فقال يا أمير المؤمنين قد وضعت فطهرنى قال فتجاهل عليها و قال يا أمه الله أطهرك مما ذا قالت إنى زنيت فطهرنى قال أ و ذات بعل أنت إذ فعلت ما فعلت قالت نعم قال فكان زوجك حاضرا إذ فعلت ما فعلت أو كان غائبا قالت بل حاضرا قال انطلقى حتى ترضيعه حولين كاملين كما أمرك الله فانصرفت المرأة فلما صارت حيث لا تسمع كلامه قال اللهم شهادتان قال فلما مضى حولين أتت المرأة فقالت قد أرضعته حولين فطهرنى قال فتجاهل عليها فقال أطهرك مما ذا قالت إنى زنيت فطهرنى قال أ و ذات بعل أنت إذ فعلت ما فعلت قالت نعم قال أ و كان بعلك غائبا عنك إذ فعلت ما فعلت أم حاضرا قالت بل حاضرا قال انطلقى فاكفليه حتى يعقل أن يأكل و يشرب و لا يتردى من السطح و لا يتهوى فى بئر فانصرفت و هى تبكى فلما ولت و صارت حيث لا تسمع كلامه قال اللهم ثلاث شهادات قال فاستقبلها عمرو بن حريث المخزومي فقال ما يبكيك يا أمه الله فقد رأيتك تخلفين إلى أمير المؤمنين تسألينه أن يطهرك فقالت أتيتة فقل له ما قد علمتموه فقال اكفليه حتى يعقل أن يأكل و يشرب و لا يتردى من سطح و لا يتهوى فى بئر و لقد خفت أن يأتى على الموت و لم يطهرنى فقال لها عمرو ارجعى فأنا أكفله فرجعت فأخبرت أمير المؤمنين (ع) بقول عمرو فقال لها أمير المؤمنين (ع) و هو

يتجاهل عليها و لم يكفل عمرو ولدك قالت يا أمير المؤمنين إني زويت فطهرني فقال ذات بعل أنت إذ فعلت ما فعلت قالت نعم قال فغائب عنك بعلك إذ فعلت ما فعلت أم حاضر قالت بل حاضر قال فرفع رأسه إلى السماء فقال اللهم إنه قد ثبت لك عليها أربع شهادات فإنك قد قلت لنبيك (ص) فيما أخبرته به من دينك يا محمد من عطل حدا من حدودي فقد عاندني و طلب مضادتي اللهم فإني غير معطل حدودك و لا طالب مضادتك و لا معاندتك و لا مضيع لأحكامك بل مطيع لك و متبع سنه نبيك قال فنظر إليه عمرو بن حريث فكانما تفتقأ في وجهه الرمان فلما رأى ذلك عمرو قال يا أمير المؤمنين إني إنما أردت أن أكفله إذ ظننت أنك تحب ذلك فأما إذ كرهته فإني لست أفعل فقال له أمير المؤمنين (ع) بعد أربع شهادات لتكفلنه و أنت صاغر ثم قام أمير المؤمنين (ع) فصعد المنبر فقال يا قنبر ناد في الناس الصلاة جامعهم فنادى قنبر في الناس فاجتمعوا حتى غص المسجد بأهله فقام أمير المؤمنين علي بن أبي طالب (ع) خطيباً فحمد الله و أثنى عليه و قال يا أيها الناس إن إمامكم خارج بهذه المرأه إلى هذا الظهر ليقم عليها الحد إن شاء الله فعزم عليكم أمير المؤمنين إلا خرجتم متكرين و معكم أحجاركم لا ينصرف أحد منكم إلى أحد حتى تنصرفوا إلى منازلكم إن شاء الله فلما أصبح بكره خرج بالمرأه و خرج الناس متكرين متلثمين بعمائمهم و أرديتهم و الحجاره في أرديتهم و في أكمامهم حتى انتهى بها و الناس معه إلى ظهر الكوفه فأمر فحفر لها

بئر ثم دفنها إلى حقوبها ثم ركب بغلته فأثبت رجله في غرز الركاب ثم وضع إصبعيه السبابتين في أذنيه ثم نادى بأعلى صوته فقال يا أيها الناس إن الله تبارك و تعالی عهد إلى نبيه (ص) و عهده محمد (ص) إلى بأنه لا يقيم الحد من الله عليه حد فمن كان لله تبارك و تعالی عليه ما له عليها فلا يقيم عليها الحد قال فانصرف الناس ما خلا أمير المؤمنين (ع) [المحاسن برقی ، ج ۲ ، ص ۳۰۹] .

زنی نزد علی (ع) آمد و گفت : طهرنی . حضرت فرمود : از چه ؟ گفت : زنا کردم . فرمود : شوهر داری ؟ گفت : بله . حضرت فرمود : حاضر بود ؟ گفت : بله . فرمود : برو بعد از وضع حمل بیا . زن آمد و گفت : ...

حضرت فرمود : برو بعد از شیر دادن بیا . آمد و گفت : ...

حضرت فرمود : برو بعد از دو سال بیا . آمد و گفت : ...

حضرت فرمود : برو بعد از رشد فرزند که دیگر از بلندی پرت نشود بیا . آمد و گفت : ...

آنگاه رجم صورت گرفت .

عَنْ عُمَانَ بْنِ عَيْسَى عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ : " كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَجِدُ الْحُرَّ وَالْعَبْدَ وَالْيَهُودِيَّ وَالنَّصْرَانِيَّ فِي الْخَمْرِ وَالْمُسْكَرِ النَّبِيدِ ثَمَّ يَأْتِيهِمْ فَيَقِيلُ مَا بَالَ الْيَهُودِيَّ وَالنَّصْرَانِيَّ قَالَ إِذَا أَظْهَرُوا ذَلِكَ فِي مَضِيرٍ مِنَ الْأَمْصَارِ لِأَنَّهُمْ لَيْسَ لَهُمْ أَنْ يَظْهَرُوا " [كافي ، ج ۷ ، ص ۲۳۸] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْبُرْقِيِّ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ بَعْضِ الصَّادِقِينَ (ع) قَالَ : " جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فَأَقْرَبَ بِالسَّرِقَةِ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَ تَقْرَأُ شَيْئاً

مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ نَعَمْ سُورَةَ الْبَقَرَةِ فَقَالَ قَدْ وَهَبْتُ يَدَكَ لِسُورَةِ الْبَقَرَةِ فَقَالَ الْأَشْعَثُ أ تُعْطَلُ حَدًّا مِنْ حُدُودِ اللَّهِ تَعَالَى فَقَالَ وَ مَا يَدْرِيكَ مَا هَذَا إِذَا قَامَتِ الْبَيْتَةُ فَلَيْسَ لِلْإِمَامِ أَنْ يَغْفُوَ وَإِذَا أَقْرَبَ الرَّجُلُ عَلَى نَفْسِهِ فَذَكَكَ إِلَى الْإِمَامِ إِنْ شَاءَ عَفَا وَإِنْ شَاءَ قَطَعَ" [تهذيب الأحكام ، ج ١٠ ، ص ١٢٩] .

شخصی نزد علی (ع) اقرار به سرقت کرد. حضرت پرسید : قرآن بلدی؟ گفت : بله ، سوره بقره ، را بلدم. حضرت از قطع دست او صرف نظر کرد. مورد اعتراض قرار گرفت که چرا حدود خدا را تعطیل کرده ای؟ فرمود : اگر با اقرار بود امام حق دارد به علی صرف نظر کند ، ولی اگر با بیینه مطلبی ثابت شد بخشش به کلی ممنوع است.

۵. حافظان امنیت

۱. مسئولان ایجاد امنیت در نظام اسلامی

وظیفه حکومت اسلامی حفظ امنیت جامعه است :

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ [مائده ، ۳۳] .

۲. سلوک مسئولین در نظام اسلامی

بی طرفی :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نَ أَنْ قَوْمٍ عَلَىٰ آلَا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ [مائده ، ۸] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَ لَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَ الْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ

أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلَّوْا أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا [نساء ، ۱۳۵] .

ماجرای ورود پیامبر به مدینه : هر جا شتر خوابید.

سفارش حضرت امیر به مأمور مالیات در نامه ۲۵.

توجه به حیثیت افراد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَدَاعَ فَاحِشَةً كَانَ كَمُتَدَبِّئِهَا [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۵۶] .

منزل و مرکب مفلس به فروش نرسد.

تعزیرات را در منطقه ای اجرا کنید که طرف را نشانند.

مهلت به بدهکار : وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرِهِ فَنظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرِهِ [بقره ، ۲۸۰] .

تحریم نبش قبر.

بخشی از زکات به غارمین داده شود.

تغییر نام های زننده ، حتی از بلاد و شهرها ، چه رسد به اشخاص برای حفظ آبرو است.

سوء ظن ممنوع. تجسس ممنوع. شوخی زیاد ممنوع.

لزوم حفظ ظاهر و آراستگی.

تحریم غیبت و مسخره و همز و لمز و تنابز بالالقاب :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْأِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [حجرات ، ۱۱] .

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ [همزه ، ۱] .

ماجرای عبس و تولی.

وجوب کتمان نقایص خود.

تذکرات :

لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ [انفال ، ۴] .

هُم دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللَّهِ [آل عمران ، ۱۶۳] .

۳_ وحدت با روحانی : سردار شهید خرازی از حقوق شخصی به روحانیون عقیدتی سیاسی پول می داد و می گفت : به سربازان بدهید.

۴_ اطاعت :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) :

لعن الله من تخلف عن جيش أسامه [بحار الأنوار ، ج ٣٠ ، ص ٤٣٢] .

وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ تَحُسُّونَهُمْ بِإِذْنِهِ حَتَّى إِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَزَّعْتُمْ فِي الْأَمْرِ [آل عمران ، ١٥٢] .

٦ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَلَا تَكُونَنَّ مُنْفَرًّا [نهج البلاغه ، نامه ٥٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَقْسِمُ لِحِظَاتِهِ بَيْنَ أَصْحَابِهِ فَيَنْظُرُ إِلَى ذَا وَ يَنْظُرُ إِلَى ذَا بِالسَّوِيَةِ قَالَ وَ لَمْ يَبْسُطْ رَسُولُ اللَّهِ (ص) رِجْلَيْهِ بَيْنَ أَصْحَابِهِ قَطُّ وَ إِنْ كَانَ لِيَصِيفُ الرِّجْلُ فَمَا يَثْرُكُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَدَهُ مِنْ يَدِهِ حَتَّى يَكُونَ هُوَ التَّارِكُ فَلَمَّا فَطَنُوا لِذَلِكَ كَانَ الرَّجُلُ إِذَا صَافَحَهُ قَالَ بِيَدِهِ فَنَزَعَهَا مِنْ يَدِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٧١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَتَعَوَّذُ فِي كُلِّ يَوْمٍ مِنْ سِتِّ خِصَالٍ مِنَ الشُّكِّ وَ الشَّرْكِ وَ الحَمِيَةِ وَ الغَضَبِ وَ البَغْيِ وَ الحَسَدِ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٣٢٩] .

در رابطه با کارگران :

_ پیامبر (ص) دست کارگر را می بوسید.

اخلاق و برخورد پلیس در نظام اسلامی :

قال الشريف و إنما ذكرنا هنا جملاً ليعلم بها أنه عليه السلام كان يقيم عماد الحق ، و يشرع أمثله العدل ، في صغير الأمور و كبيرها و دقيقتها و جليلها . [نهج البلاغه ، نامه ٢٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : انْطَلِقْ عَلَى تَقْوَى اللَّهِ وَ خَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ لَا تُرَوِّعَنَّ مُسْلِمًا وَ لَا تَجْتَازَنَّ (اگر کراهت دارد بر سرزمین او وارد نشو) عَلَيْهِ كَارِهًا وَ لَا تَأْخُذَنَّ مِنْهُ أَكْثَرَ مِنْ حَقِّ اللَّهِ فِي مَالِهِ فَإِذَا قَدِمْتَ عَلَى

الْحَى (قبيله) فَأَنْزَلَ بِمَائِهِمْ مِنْ غَيْرِ أَنْ تُخَالِطَ آبِيَاءَهُمْ ثُمَّ امْضِ إِلَيْهِمْ بِالسَّكِينَةِ وَالْوَقَارِ حَتَّى تَقُومَ بَيْنَهُمْ فَتَسْأَلَهُمْ عَلَيْهِمْ وَ لَا تُخَدِّجْ (بخل نورز) بِالتَّحِيهِ لَهُمْ ثُمَّ تَقُولِ عِيَادَ اللَّهِ أَرْسَلَنِي إِلَيْكُمْ وَ لِيِ اللَّهِ وَ خَلِيفَتُهُ لِي أَخَذَ مِنْكُمْ حَقَّ اللَّهِ فِي أَمْوَالِكُمْ فَهَلْ لِلَّهِ فِي أَمْوَالِكُمْ مِنْ حَقٍّ فُتَوَدُّوهُ إِلَى وَ لِيهِ فَإِنْ قَالَ قَاتِلْ لِمَا فَلِمَا تَرَا جَعُهُ وَ إِنْ أَنْعَمَ لِمَكَ مُنْعِمٌ فَانْطَلِقْ مَعَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ تُخِيفَهُ أَوْ تُوعِدَهُ أَوْ تَغْسِقَهُ (سخت گرفتن) أَوْ تُزْهِقَهُ فَخُذْ مَا أُعْطَاكَ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ فَإِنْ كَانَ لَهُ مَا شِئْتَهُ (گاو و گوسفند) أَوْ إِبِلٍ فَلَا تَدْخُلْهَا إِلَّا بِإِذْنِهِ فَإِنْ أَكْثَرَهَا لَهُ فَإِذَا أَتَيْتَهَا فَلَا تَدْخُلْ عَلَيْهَا دُخُولَ مُتَسَلِّطٍ عَلَيْهِ وَ لَا عَنِيفٍ بِهِ وَ لَا تُنْفِرَنَّ بِهِمَهُ (فرار نده) وَ لَا تُفْزِعَنَّهَا (نترسان) وَ لَا تَسْؤَنَّ صَاحِبَهَا فِيهَا وَ اصْدَعْ الْمَالَ صِدْعَيْنِ ثُمَّ خَيْرُهُ فَإِذَا اخْتَارَ فَلَا تَعْرِضَنَّ لِمَا اخْتَارَهُ ثُمَّ اصْدَعْ الْبَاقِيَ صِدْعَيْنِ ثُمَّ خَيْرُهُ فَإِذَا اخْتَارَ فَلِمَا تَعْرِضَنَّ لِمَا اخْتَارَهُ فَلَا تَزَالْ كَذَلِكَ حَتَّى يَبْقَى مَا فِيهِ وَ فَاءٌ لِحَقِّ اللَّهِ فِي مَالِهِ فَاقْبِضْ حَقَّ اللَّهِ مِنْهُ فَإِنْ اسْتَقَالَكَ فَأَقْلُهُ ثُمَّ اخْلُطْهُمَا ثُمَّ اصْنَعْ مِثْلَ الَّذِي صَنَعْتَ أَوَّلًا حَتَّى تَأْخُذَ حَقَّ اللَّهِ فِي مَالِهِ وَ لَا تَأْخُذَنَّ عَوْدًا وَ لَا هَرِمَةً (شتر بسیار پیر) وَ لَا مَكْسُورَةً وَ لَا مَهْلُوسَةً (ضعيف و ناتوان) وَ لَا ذَاتَ عَوَارٍ (معيوب) وَ لَا تَأْمَنْنَّ عَلَيْهَا إِلَّا مَنْ تَثِقُ بِدِينِهِ رَافِقًا بِمَالِ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى يَوْصَلَهُ إِلَى وَ لِيهِمْ فَيَقْسِمَهُ بَيْنَهُمْ وَ لِمَا تُوَكَّلُ بِهَا إِلَّا نَاصِحًا شَفِيقًا وَ أَمِينًا حَفِيزًا غَيْرَ مُغْنِفٍ (زورگو) وَ لَا مُجْحِفٍ (اجحاف گر) وَ لَا مُلْغِبٍ (خسته کننده) وَ لَا مُتْعِبٍ ثُمَّ اخْذُرْ (با سرعت) إِلَيْنَا مَا

اجْتَمَعَ عِنْدَكَ نُصَيْرُهُ حَيْثُ أَمَرَ اللَّهُ بِهِ فَإِذَا أَخَذَهَا أَمِينُكَ فَأَوْعِزْ (سفارش کن) إِلَيْهِ أَلَّا يُحُولَ بَيْنَ نَاقِهِ وَبَيْنَ فَصِّ يَلِيهَا وَ لَا يَمْصُرَ (تمام شیر را ندوشد) لَبَنَهَا فَيَضُرَّ فَيَضُرَّ ذَلِكَ بَوْلِدِهَا وَ لَا يَجْهَدَنَّهَا رُكُوبًا وَ لِيُعَدِلَ بَيْنَ صَوَاحِبَاتِهَا فِي ذَلِكَ وَ يَبْنَهَا وَ لِيَرَفَّهُ عَلَى اللَّاعِبِ وَ لِيَسْتَأْنِ (مدارا کند) بِالنَّقَبِ (حيوانی که پشم او پاره شده) وَ الظَّالِعِ (پشم او سائیده شده) وَ لِيُورِدَهَا مَا تَمُرُّ بِهِ مِنَ الغُدْرِ (گودال های آب) وَ لَمَّا يَعْدِلُ بِهَا عَنْ نَبْتِ المَآرِضِ إِلَى جَوَادِّ الطُّرُقِ (جاده های بی گیاه) وَ لِيَرَوْحَهَا فِي السَّاعَاتِ وَ لِيَمْهَلَهَا عِنْدَ النَّطَافِ (آب های کم) وَ الأَعْشَابِ (علفزار) حَتَّى تَأْتِينَا بِأَذْنِ اللّهِ بُدْنًا (فربه) مُنْقِيَاتٍ (سرحال) غَيْرِ مُتَعَبَاتٍ وَ لَا مَجْهُودَاتٍ (خسته و کوفته) لِنَقْسِمَهَا عَلَى كِتَابِ اللّهِ وَ سُنَّةِ نَبِيِّهِ (ص) فَإِنَّ ذَلِكَ أَعْظَمُ لِأَجْرِكَ وَ أَقْرَبُ لِرُشْدِكَ إِنْ شَاءَ اللّهُ.

از سفارش های امام (ع) به افرادی که مأمور جمع آوری زکات از طرف او می شدند.

شریف رضی می گوید : ما قسمتی از این وصیت را در این جا آوردیم تا معلوم گردد امام (ع) همواره ارکان حق را به پا می داشت ، و فرمان به عدل را صادر می کرد ، در کارهای کوچک یا بزرگ ، پر ارزش یا کم ارزش .

با تقوا و احساس مسئولیت در برابر خداوند یکتا و بی شریک حرکت کن و در این راه هیچ مسلمانی را مترسان! و بر سرزمین او ناخشنود مگذر! بیش از آنچه از حق خداوند در اموالش است از او مگیر ، پس آن هر گاه که به آبادی قبائل رسیدی در کنار آب فرود آی و داخل خانه هاشان مشو! سسپس با آرامش و

وقار به سوی آنان برو ، تا در میان آن ها قرارگیری ، به آن ها سلام کن و از اظهار تحیت بخل مورز! پس از آن به آنان می گویی : ای بندگان خدا! مرا ولی خدا و خلیفه اش به سوی شما فرستاده تا حق خدا را که در اموالتان است بگیرم ، آیا در اموال شما حقی از خدا هست که آنرا به نماینده اش بپردازید؟ اگر کسی گفت : نه ، دیگر به او مراجعه مکن ، و اگر کسی پاسخ داد بلی ، همراهش برو ، اما نه این که او را بترسانی یا تهدید کنی. یا او را به کار مشکلی مکلف سازی ، هر چه از طلا یا نقره به تو داد بستان ، و اگر دارای گوسفند یا شتر بود بدون اذن او داخل آن مشو ، زیرا بیشتر آن ها از آن او است ، و آن گاه که داخل شدی ، همچون شخص مسلط و سخت گیر رفتار مکن ، حیوانی را فراری مده و ناراحت مساز! و در میان آن ها صاحبش را ناراحت مکن! (به هنگام گرفتن حق خدا) :

حیوانات را دو قسمت کن و صاحبش را مخیر ساز که یک قسمت را انتخاب کند و در انتخابش به او اعتراض مکن! بعد قسمت باقی مانده را دو نیمه کن و وی را مخیر سازی یکی را انتخاب کند ، باز هم به او در این گزینش خرده مگیر ، به همین گونه تقسیم کن تا آن جا که باقی مانده به اندازه حق خداوند باشد و آن را بگیر.

(باز هم مواظب باش) اگر از این تقسیم پشیمان بود و

خواست از نو تقسیم نمائی قبول کن! و حیوانات را به هم مخلوط نما و همچون گذشته آن ها را تقسیم کن تا حق خداوند باقی بماند و آن را بگیری. (فراموش مکن) حیوانات پیر و دست و پا شکسته و بیمار و معیوب را به عنوان زکات نپذیر و آنها را به غیر از کسی که به دینش اطمینان داری و نسبت به اموال مسلمانان دلسوز است مسپار ، تا آنان را به پیشوای مسلمین برساند و در میان آن ها تقسیم کند.

چوپانی گوسفندان و شتران را جز به شخص خیر خواه و مهربان و امین و حافظ _ که نه سخت گیر است و نه اجحاف گر ، نه تند می راند و نه حیوانات را خسته می کند _ مسپار.

سپس هر چه جمع آوری کردی فوراً به سوی ما روانه ساز تا آن ها را در مصارفی که خداوند فرمان داده است مصرف کنیم ، و آن گاه که آن را به دست امین خود برای رساندن به مرکز سپردی به او سفارش کن که بین شتر و نوزادش جدائی نیفکند و شیر آن را ندوشد که به بچه اش زیان وارد شود ، و در سوار شدن بر شتران عدالت را مراعات کند و نیز مراعات شتر خسته و یا زخمی را که سواری دادن برایش مشکل است بنماید ، آن ها را به غدیر آب ببرد ، و از کناره های جاده علف دار به درون جاده بی گیاه منحرف نسازد ، و ساعاتی استراحتشان بدهد...

و آن گاه که به آب و علفزار می رسد مهلت دهد آب بنوشند و علف بخورند ، تا هنگامی که به ما می رسند به اذن خدا

فربه و سر حال باشند ، نه خسته و کوفته ، تا آنها را طبق کتاب خدا و سنت پیامبرش تقسیم کنیم.

این برنامه باعث بزرگی پاداش و هدایت تو خواهد بود.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَمْرُهُ بَتَقْوَى اللَّهِ فِي سِرَائِرِ أَمْرِهِ وَ خَفِيَّاتِ عَمَلِهِ حَيْثُ لَا شَهِيدَ غَيْرُهُ وَلَا وَكِيلَ دُونَهُ وَأَمْرُهُ أَلَّا يَعْمَلَ بِشَيْءٍ مِنْ طَاعَةِ اللَّهِ فِيَمَا ظَهَرَ فَيَخَالَفَ إِلَى غَيْرِهِ فِيَمَا أَسْرَرَ وَمَنْ لَمْ يَخْتَلِفْ سِرُّهُ وَعَلَانِيَتُهُ وَفِعْلُهُ وَمَقَالَتُهُ فَقَدْ أَدَّى الْأَمَانَةَ وَأَخْلَصَ الْعِبَادَةَ وَأَمْرُهُ أَلَّا يَجْبِهَهُمْ وَلَا يَعْضَهُهُمْ وَلَا يَزْعَبَ عَنْهُمْ تَفْضُلًا بِالْإِمَارَةِ عَلَيْهِمْ فَإِنَّهُمْ الْإِخْوَانُ فِي الدِّينِ وَالْأَعْوَانُ عَلَى اسْتِخْرَاجِ الْحُقُوقِ وَإِنَّ لِمَكِّ فِي هَيْدَةِ الصَّدَقَةِ نَصَبًا مَفْرُوضًا وَحَقًّا مَعْلُومًا وَشُرَكَاءَ أَهْلِ مَسِيكِنِهِ وَضِعْفَاءَ ذَوِي فَاقِهِ وَإِنَّا مُؤَفُّوكَ حَقَّكَ فَوْفَهُمْ حُقُوقَهُمْ وَإِلَّا تَفْعَلْ فَإِنَّكَ مِنْ أَكْثَرِ النَّاسِ خُصُومًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

از سفارش های امام (ع) به بعضی از کارمندانی که برای گرد آوری زکات می فرستاده است :

او را به تقوا و ترس از خدا در امور پنهانی و اعمال مخفی فرمان می دهد! در آن جا که هیچ کس جز خدا شاهد و گواه نیست و احدی غیر از او وکیل نمی باشد ، و نیز به او فرمان داده عملی را آشکارا از اطاعت های خدا انجام ندهد که در پنهانی خلاف آن را انجام می دهد (و باید بداند) آن کس که پنهانی و آشکارش ، کردار و گفتارش با هم مخالفت نداشته باشد ، امانت الهی را ادا کرده و عبادت را خالصانه انجام داده است.

و به او فرمان داده

که با مردم با چهره عبوس روبرو نشود! آنها را بهتان نزنند و به آن‌ها به حساب برتری جوئی به خاطر این که رئیس است بی‌اعتنائی نکند، چه این که آن‌ها برادران دینی هستند و کمک کاران در استخراج حقوق! (بدان) برای تو در این زکات نصیب مشخص و حق معینی است، و شریکانی از مستمندان و ضعیفان بینوا دارای همان گونه حقی هستند که ما حق تو را می‌دهیم و تو هم باید نسبت به حقوق آن‌ها وفادار باشی، اگرچنین نکنی از مردمی خواهی بود که در رستاخیزیش از همه دشمن و شکایت‌کننده داری...

انتهای پرونده اخلاق پلیس ۷، ۸، ۸۲.

۱. امی بودن

۱. پیغمبر امی

۱. دلایل قرآنی

مدرک مطالعه در مورد امی بودن پیغمبر (ص): تفاسیر، عقاید دارالتبلیغ، مقدمه تفسیر نوین، بحار

آیا پیغمبر امی بوده؛ یعنی بر خواندن و نوشتن قدرت نداشته؟

پاسخ: بله

دلیل از قرآن:

۱_ وَ مَا كُنْتَ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذًا لِأَنَّ تَابَ الْمُبْطِلُونَ [عنكبوت/ ۴۸].

پیش از نزول قرآن کتاب خوان بودی و به دست خویش کتابی نمی‌نوشتی و گرنه ابطال گران از قرآن تو در شک قرار می‌گرفتند.

این آیه صراحت دارد در اینکه پیغمبر (ص) قبل از وحی نویسنده و خواننده نبوده و الا دشمنان قرآن... را فرآورده نوشته‌های او می‌دانستند.

_ از سیاق آیه و تعلیل به جمله: إِذًا لِأَنَّ تَابَ الْمُبْطِلُونَ [عنكبوت/ ۴۸].

استفاده می‌شود قدرت بر خواندن و نوشتن نیز نداشتند. نه آنکه قدرت داشته، اما این کار را نمی‌کرده، زیرا در صورت قدرت داشتن باز جای ریب

و شک هست. گرچه علامه در میزان می فرماید: آیه نفی قدرت نمی کند، بلکه در مقام نفی عادت است؛ یعنی قبلاً عادت بر خواندن و نوشتن نداشته، اما همان طور که اشاره شد نفی عادت ریشه ریب را بر نمی دارد.

دکتر عبداللطیف که یکی از دانشمندان مسلمان حیدرآباد هند و رئیس آکادمی مطالعات حیدرآباد هند است می گوید که مراد از "کتاب" در آیه، تورا و انجیل است.

و فیه اولاً: "کتاب" در لغت عرب به معنای کتاب مقدس (تورات و انجیل) نیست، بلکه به هر نوشته ای می گویند. آری، اگر بر لفظ "کتاب" کلمه "اهل" اضافه شود، اصطلاحاً یهودی ها و مسیحی ها هستند و الا در مواردی که تنها اطلاق شود مراد نوشته است، خواه کتاب، خواه نامه، خواه مقدس و خواه غیرمقدس. گاهی مراد از کتاب نامه است: یا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنَّي أُلقِي إِلَيْ كِتَابٍ كَرِيمٍ إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ [نمل/ ۳۰-۲۹].

گاهی مراد سند قرارداد است: مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتَبُوهُمْ [نور/ ۳۳].

و گاهی مراد از کتاب الواح غیبی و حقایق ملکوتی است لا رَطْبٍ وَ لا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ [انعام/ ۵۹].

و ثانياً: جملها إِذَا لَأَرْتَابِ الْمُعْطَلُونَ [عنكبوت/ ۴۸].

می گوید: اگر می خواندی یا می نوشتی، مورد تهمت قرار می گرفتی و خواندن و نوشتن کتاب های غیرمقدس نیز باعث تهمت می شود.

إِنْ قَلْتُمْ: تَتْلُوا كَمَا فِي الْمَفْرَدَاتِ، مخصوص تلاوت آیات و کتاب های مقدس است و غیر از قرائت است، پس کلام دکتر به جا است.

قَلْتُمْ: تعبیر به تَلُّوا از لحاظ مشاکله است که چون بحث در تلاوت قرآن

است ، سایر خواندنی ها را نیز تلاوت گفته.

۲_ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيَجْلُ لُهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيَحْرِمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ [اعراف/ ۱۵۷] .

در این آیه برای پیغمبر (ص) ده صفت ذکر شده که یکی همین "امی" بودن است.

۳_ فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَوْمُنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبَعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ [اعراف/ ۱۵۸] .

أم: اصل خیری را گویند و معانی دیگر نیز به همین ریشه باز می گردد. قرآن هم می گوید: وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ [بقره/ ۷۸] .

۴_ مشرکان می دیدند که آیات قرآن خلاف سلیقه و روش آنهاست؛ به پیغمبر (ص) گفتند: جور دیگر آیات را بخوان و یا اصلاً قرائت را عوض کن. جواب فرمود: من تابع وحی هستم؛ از خود من نیست ، مگر نمی دانید که سالها در میان شما بودم ، خبر نداشتم و نمی خواندم.

این مطلب را خدا در سوره یونس آیه ۱۵ و ۱۶ باز گو می کند. [تفسیر المیزان]

وَ إِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا اِنَّتِ بَقْرَةٌ اَوْ بَدِّلْتِ عَلْمًا اَوْ اَنْ اُبَدِّلَهُ لِيُكُوْنَ لِيْ اَنْ اُبَدِّلَهُ مِنْ تَلْقَاءِ نَفْسِيْ اِنْ اَتَّبِعْ اِلَّا مَا يُوْحٰى اِلَيَّ اِنِّيْ اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبِّيْ عَذَابٌ عَظِيْمٌ قُلْ لَوْ شَاءَ اللّٰهُ مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ وَا لَّا اَدْرَاكُمْ بِهٖ فَعَدَّ لَبِئْسَ فَيْكُمُ عُمْرًا مِّنْ قَبْلِهٖ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ [يونس/ ۱۶-۱۵] .

۵_ هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ [جمعه/ ۲]

۶_ و یمكن الاستفاده بوجه من قوله : وَ كَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحاً مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُوراً نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا [شوری/ ۵۲] .

گرچه در المیزان مراد از آیه را چنین می گوید : تو نمی دانستی به تفصیل این کتاب و قرآن را و ایمان نداشتی به تفصیل به محتویات آن در مقابل کسی که از جملهلاً-الایمانی ایمانی پیغمبر (ص) را ثابت می کند. شهید مطهری در مقاله ای که درباره امی بودن پیغمبر (ص) در کتاب محمد (ص) خاتم پیغمبران دارد ، ذیل این آیه می فرماید : آیه کاملاً دلالت دارد و مفسران اسلامی به دلیلی که بر ما روشن نیست ، مقصود از کتاب را خصوص قرآن گرفته اند و آیه را از مورد استشهاد انداخته اند.

۷_ در تفسیر سوره اقرأ بِاسْمِ رَبِّكَ [علق/ ۱] .

در تفسیر نوین از عموم مورخان و سیره نویسان چنین نقل می کند که اوراقی نوشته در سبدهی نورانی در کوه حرا به حضرت عرضه داده شد و خطاب شد : اقرأ پیغمبر (ص) گفت : ما انا بقاری ء تا سه مرتبه حضرت را فشار داد تا زبان باز کرد و خواند. اجمالاً صدای قرآن به این مطلب گویاست.

۲. دلایل روایی

چند روایت می گوید : لَا يقرأُ وَلَا يكتُبُ [بحار الأنوار ، ج ۱۷ ، ص ۲۱۴] .

و روایات صحیح و معتبر هستند که حمل می شود به بعد النبوه می شود به دلیل ادله اثبات امی بودن.

در چند روایت امام لعنت می کند به کسانی که می گویند : پیغمبر (ص) خواندن و نوشتن ندانسته و می فرماید : به ۷۲ زبان می نوشتند و لفظ

امّی به خاطر تولد در مکه به حضرت داده شده است. این روایات در بحار جلد ۱۶ صفحه ۱۳۴ و صافی هست. مرحوم سید مرتضی (ره) در بحار جمع کرد به اینکه قدرت بر خواندن و نوشتن بعد از نبوت بوده، اما قبل از نبوت همان امّی بوده است.

لکن دقت در دو دسته دلیل سبب طرح یک دسته می شود و محتاج به جمع هم نیستم، زیرا روایاتی که لعنت می کند یا مرفوع است و یا مجهول و یا مخدوش الدّلاله، زیرا راوی یکی جعفر بن محمد صوفی است که بنده در قاموس ندیدم و آقای سبحانی هم می گوید در کتب رجال نامی از او برده نشده است.

إن قيل : لعلّ نسبه الأمّی الی النبی (ص) لمکان موله مکه و هی أمّ القرى لقوله تعالیٰ تُنذِرُ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا [شوری/۷].

قلت : اولاً، لفظ "أُمَّ الْقُرَىٰ" يطلق علی کل بلد و اطلاقه علی مکه لانّها احد المصادیق لا أنّه مخصوص لها بقوله ما كان ربك مهلك القرى حتى يبعث في أمها رسولا [قصص/۵۹].

ثانياً، لفظ أمّ القرى عند یصیر قروی لا أمّی.

۳. دلایل عقلی

کوتاه سخن آنکه پیغمبر (ص) امّی بوده؛ یعنی همان طور که حین تولد از مادر قدرت بر خواندن و نوشتن در کسی نیست. حضرت نیز تا چهل سالگی چنین بوده؛ بعد، از طرف خدا خواندن و نوشتن را فرا گرفته و خلاصه دلیل ها عبارتند از:

۱ _ کتب لغت، امّی را معنا کرده اند به کسی که هیچ خواندن و نوشتن نمی داند.

۲ _ قرآن نیز در آیه وَ مِنْهُمْ أُمّیُونَ لَا یَعْلَمُونَ الْکِتَابَ]

این معنا را تصدیق می کند.

۳_ اگر "أُمّی" به معنای (مکی) باشد اهمیت و لطفی ندارد تا در ضمن صفات ده گانه ای درآید که هر کدامش برای پیغمبر (ص) صفت کمالی است.

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَا أُمُّهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيُنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ يَجِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [اعراف/ ۱۵۷] .

۴_ الفاضلی که اول آنها (أب، ابن، أم) هست در نسبت، جزء دوم متصل می شود به (ی) نسبت مثلاً به أبوحنیفه می گویند حنفی و در بنی اسرائیل می گویند اسرائیلی و در امّ غیلان می گویند غیلاتی. در اینجا نیز اگر مراد از (أُمّی) نسبت به مکه و ام القری باشد باید گفته شود قروی.

۵_ تنها لفظ (أُمّی) نیست که دلالت بر نخواندن و نوشتن کند، بلکه آیات دیگر که گفته شد با صراحت و با ظهور دلالت می کند.

۶_ روایاتی که خواندن و نوشتن را برای پیغمبر (ص) ثابت می کند یا مرفوعه است یا مجهوله یا مخدوشه. این روایات در بحار، ج ۱۶، ص ۱۳۳ ذکر شده و ضمن حدیث ۷۱ و ۷۲ مرحوم مجلسی (ره) دو نحوه جمع میان دو دسته دلیل ذکر کرده است در ص ۱۳۴ به اینکه اخبار نافیه نفی از تعلّم از بشر کرده و اخبار مثبتّه به تعلّم الله می دانسته یا نافیه را حمل کنیم بر نوشتن و مثبتّه را بر قدرت داشتن و در آخر فرموده :

۲_ سلمان فارسی استاد پیغمبر (ص) بوده باشد.

جواب همان است که پیغمبر (ص) خواندن و نوشتن نمی دانست که سلمان فارسی به او یاد داده باشد؛ علاوه بر این که سلمان فارس است نه عرب. همچنین اینکه پیامبر مطالب را به دروغ به خدا نسبت داده باشد، خلاف آن هست که تاریخ و دوست و دشمن می گویند که محمد (ص) امین است. [راه سعادت شعرانی]

۳_ غلام ابن خضرمی استاد حضرت بوده؛ این غلام نصرانی بوده و چیزهایی یاد حضرت می داده.

پاسخ: ما خوب است حرف نزنیم، پاسخ ندهیم و فقط فکر که آیا آن وضع مکه، وضع پیغمبر (ص) لجاجت و دشمنی مردم اقتضا می کرد پیغمبر (ص) استادی داشته باشد و مردم نفهمند یا بفهمند و پیغمبر (ص) را افتضاح نکنند؟ [راه سعادت شعرانی]

راستی اگر قرآن از پیغمبر (ص) است، چرا با سایر جملات پیغمبر (ص)، خطبه های حضرت و احادیث او فرق دارد؟

چرا در آوردن مثل خطبه ها و روایات مبارز نمی طلبد، اما همین که آیه ای می خواند مبارز می طلبد. آیاتی که جزء معجزات علمی است که بعد از قرن ها پرده از روی آنها برداشته شده. [عقائد دارالتبلیغ]

۴_ پیغمبر (ص) مسافرت به شام کرده و آنجا چیزهایی فرا گرفته.

باز جواب این حرف کمی فکر است. چند سفر کرد؟ چقدر طول کشید؟ آیا تمام مدت در خود شام بود؟ مگر شام کتابخانه داشت؟ چند کتاب در آنجا بود؟ مگر سواد داشت تا بخواند؟ چرا نواغ نمی روند به شام و مطالعه کنند و مثل قرآن بیاورند. [عقائد دارالتبلیغ]

استدلال کسانی که پیغمبر را اُمّی نمی دانند :

۱ _ آیه ۴۸ سوره عنکبوت بر اثبات اُمّی بودن که نقل کردیم. در صفحه بعد اشکالی شده که جوابش را همان جا بیان شد.

۲ _ لفظ اُمّی را تنها به اهل مکه گرفته به دلیل تَنْدِرَ اُمّ الْقُرَى [انعام/ ۹۲] .

پاسخ آن را نیز قبلاً گفتیم.

۳ _ لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ [آل عمران/ ۱۶۴] .

پاسخ :

اولاً : اگر آیه دلالتی کند ، تنها دلالت می کند که بعد از رسالت سواد داشته.

ثانیا : در تعلیم حلال و حرام ، حکمت و اخلاق برای گوینده قلم و کاغذ لازم نیست. خواندن و نوشتن در صورتی لازم است که از مردم به مردم علمی انتقال یابد ، نه اینکه وحی از خدا بر قلب پیغمبر (ص) نازل شود و تلاوت که در آیه است به معنای از رو خواندن نیست.

۴ _ پیغمبر (ص) باید در هر امر و دستور خودش پیش قدم باشد و پیغمبری که آنقدر به نوشتن و حفظ و قلم اهمیت می دهد که در تاریخ می نویسد که اسرای بدر را گروهی با فدیة و گروه فقرا را بدون فدیة و باسوادها را به شرط تعلیم خطّ به ده نفر از کودکان مدینه آزاد فرمود : چنین پیغمبری چگونه در این موضوع پیش قدم نباشد و همچنان اُمّی بوده باشد.

پاسخ : پیش قدم بودن همه جا کمال نیست و لذا پزشک در دستور دارو پیش قدم نیست تا هر دارویی را که به هر مریضی می دهد اول

خودش بخورد. مردم چون علم را از پیغمبر (ص) می گرفتند ، اگر یادداشت نمی کردند ، فراموش می کردند. لذا به آنها فرمود بنویسید : قِيدُوا الْعِلْمَ بِالْكِتَابَةِ [أعلام الدين ، ص ۸۲] .

و یا فرمود : نَضَّرَ اللَّهُ عَبْدًا سَمِعَ مَقَالَتِي فَوَعَاهَا [كافي ، ج ۱ ، ص ۴۰۳] .

إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ [قيامت/ ۱۷] .

اما پیغمبر (ص) نه فراموش می کند سُنُّرُوكَ فَلَا تَنْسَى [اعلیٰ/ ۶] .

و نه می خواهد از نوشته ها چیزی را فرا گیرد ، بلکه حقایق به بهترین وجه بر قلب پیغمبر (ص) فرود می آید عِلْمُهُ شَدِيدُ الْقُوَى [نجم/ ۵] .

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ [شعراء/ ۱۹۴- ۱۹۳] .

و به قول حضرت علی (ع) درباره پیغمبر (ص) می فرماید : وَ لَقَدْ قَرَنَ اللَّهُ بِهِ (ص) مِنْ لَمَدُنْ أَنْ كَانَ فَطِيمًا أَعْظَمَ مَلَمَكٍ مِنْ مَلَائِكَتِهِ يَسْلُوكُ بِهِ طَرِيقَ الْمَكَارِمِ وَ مَحَاسِنِ أَخْلَاقِ الْعَالَمِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۲] .

۵_ رَسُوْلٌ مِنَ اللَّهِ يَتْلُوا صُحُفًا مُطَهَّرَةً [بينه/ ۲] .

تلاوت صحف دلیل بر سواد داشتن است.

جواب : اوّلًا : تلاوت به معنای از رو خواندن نیست و صُحُفِ بَرَكْ هایی است که قرآن بر آنها نوشته می شد. معنا چنین است که پیغمبر (ص) می خواند برای مردم قرآن را که بر برگ ها نوشته شده بود. و بر فرض که آیه فی حدّ ذاته دلالتی داشته باشد ، ولی صراحت آیات اُمّی بودن بیشتر است و آنها قرینه می شود که از ظاهر این آیه دست برداریم و به عبارت دیگر تعارض است بین نصّ و ظاهر.

۶_ در صلح حدیبیه که در ماه ذی القعدة در سال _ ششم _ هجری در دو فرسخی

مکه به هنگام ورود پیغمبر (ص) به قصد اعمال عمره و حج صورت گرفت که مشرکان ممانعت کردند از ورود به مکه و هر چه اصحاب پیغمبر (ص) اصرار بر جنگ کردند پیغمبر (ص) مانع شد تا کار به صلح انجامید.

در تنظیم صلح نامه اختلاف است ، گروهی می گویند : شخص حضرت علی (ع) صلح نامه را نگاشت و در آن نوشت که این قرارداد است میان محمد (ص) رسول الله و میان قریش. سهیل بن عمرو نماینده قریش به عنوان "رسول الله" اعتراض کرد و گفت : میان دعوا نرخ تعیین نکن. ما مشرکان مکه این لقب و عنوان را قبول نداریم و باید به جای آن (محمد بن عبدالله) بنویسی. حضرت علی (ع) از محو کردن این لقب امتناع ورزید. تا اینجا تقریباً اختلافی نیست بعد از امتناع حضرت علی (ع) گروهی می گویند : پیغمبر (ص) کلمه (رسول الله) را محو و به جای آن کلمه (محمد بن عبدالله) نوشت ، پس سواد داشته و خواندن و نوشتن می دانسته ، اما روایات شیعه و سنی می گویند : پیغمبر (ص) به حضرت علی (ع) فرمود : اَمْحُهَا يَا عَلِيُّو پیغمبر (ص) به حضرت علی (ع) فرمود : به من نشان دهید. جای کلمه (رسول الله) را نشان داد و پیغمبر (ص) آن را محو کرد. [بحار الأنوار ، ج ۲۰ ، ص ۳۶۱].

این نقل دلالت دارد که پیغمبر (ص) خواندن نمی دانسته و در شناخت کلمه از حضرت علی (ع) استمداد می کند.

کوتاه سخن آنکه جریان صلح نامه حدیبیه نیز دلیل بر اینکه پیغمبر اُمّی نبوده ، نیست. [مورد مقاله آقای مطهری در کتاب محمد

۴. اجماع

بنا به نقل آقای شریعتی در پاورقی تفسیر نوین ذیل تفسیر سوره علق و آقای سبحانی در درس عقاید دارالتبلیغ مسأله اُمّی بودن پیغمبر (ص) قبل از بعثت مورد اتفاق و اجماع علما هست ، مگر مخالفانی چند که معروف به یهودی هستند و به چیزهایی از قبیل کلام پیغمبرائتونی بکتیف لکم کتاباً لا تَضَلُّوا بَعْدَهُ أَبَداً [إرشاد مفید ، ج ۱ ، ص ۱۸۴] .

استشهاد می کنند که صراحت ندارد که مراد حضرت نوشتن با دست خود باشد.

۵. شواهد تاریخی

۷- و بر فرض وجود دلیل صحیح بر داشتن کتابت و قرائت برای جمع میان دو دسته دلیل ، ما کار سید مرتضی را می کنیم و چنین می گوئیم که ادله نافییه برای قبل از بعثت است و ادله مثبتیه برای بعد از بعثت.

۸- وضع مکه را حضرت علی (ع) در نهج البلاغه چنین می گوید : إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ بَعَثَ مُحَمَّدًا (ص) وَ لَيْسَ أَحَدٌ مِنَ الْعَرَبِ يَقْرَأُ كِتَابًا وَ لَا يَدْعِي بُبُوَّةً وَ لَا وَحِيًّا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۰۴] .

بنابراین پیغمبر (ص) کجا و از کی درس فرا گرفته بود؟

۹- از همه گفته ها صرف نظر می کنم ، ولی می گوئیم چه خواندنی و چه نوشتنی می تواند حاصلی بدهد چون قرآن که شامل معارف عالیه ، برنامه کامل و جامع اخبار به غیب و اسرار آفرینش باشد که ده ها قرن بعد کشف شود.

فرض کنیم می خوانده و می نوشته آیا امکان دارد با چندی خواندن و نوشتن چنین ثمره ای همچون قرآن به دست آید؟

۱۰- راستی بر فرض اینکه اُمّی نباشد و دائماً هم مطالعه کند

و عبارات قرآن هم از او باشد چرا نتوانستند مبارزه کنند و اگر پیغمبر (ص) کتاب هایی مطالعه می کرد و این آیات را می خواند چرا دیگران این مطالعه را نکردند و با آوردن یک آیه بساط نبوت او را در هم شکنند؟ اگر حقایق قرآن فرآورده های تورات و انجیل است تفاوت های کلی میان قرآن و انجیل را چگونه باید حل کرد؟

۱۱ _ درباره تحصیل کردن ائمه اطهار (علیهم السلام) نیز در هیچ تاریخی نمی یابیم که نزد کسی درس خوانده باشند ، در حالی که درباره هر کدام از شافعی و ابوحنیفه و غیره که چیزی نوشته اند ، استادانی برای آنها ذکر کرده اند. [رهبر سعادت]

امام جواد (ع) در ۹ سالگی

امام هادی (ع) در ۷ سالگی

امام زمان (ع) در ۴ سالگی به مقام امانت رسیدند و در مقابل دشمنان و کسانی که در مقام از بین بردن مقام این خاندان بودند ، جوری استدلال می کردند که همه را خاموش می کردند و برای مقام خود از قرآن ، داستان یحیی (ع) و عیسی (ع) را شاهد می گرفتند. [سوره مریم]

اعترافات دیگران

کارلیل در کتاب (الابطال)

جان دیون پورت (در کتاب عذر تقصیر به پیشگاه محمد (ص) و قرآن)

گوستاولوبون در کتاب (تمدن اسلام و عرب)

کونستان ورژیل در کتاب (محمد (ص) پیغمبری که از نو باید شناخت) [نقل از مقاله های آقای مطهری در کتاب محمد (ص) خاتم پیغمبران] .

بلاذری در فتوح البلدان می گوید که هنگام ظهور اسلام در مکه ۱۷ نفر باسواد بودند.

۱ _ عمر بن الخطاب ، حضرت علی (ع) ، عثمان بن عفان ، ابو عبیده جراح ، طلحه ، یزید بن

ابی سفیان ، ابوحدیفه ، حاطب بن عمرو ، ابوسلمه مخرومی ، ابان بن سعید ، خالد بن سعید ، عبدالله بن سعد ، حویطب ، ابوسفیان بن حرب ، معاویه بن ابی سفیان ، جهیم بن صلت ، علاء بن خضرمی و می گوید : تنها یک زن در آن مکه در زمان ظهور اسلام سواد داشت به نام شفاء دختر عبدالله عدوی که به حفصه همسر پیغمبر (ص) درس می داد و این زن مسلمان شد و از مهاجران اولیه به شمار می رود. [نقل از آقای مطهری در کتاب محمد (ص) خاتم پیغمبران]

زمانی که تاریخ اینطور نام باسوادها را ضبط کند ، چگونه می شود پیغمبر (ص) درس خوانده باشد و ضبط نکرده باشد؟!

دبیران پیغمبر (ص)

پیغمبر (ص) برای ضبط وحی ، عقود ، پیمان ها ، نامه ها ، صدقات ، مالیات ، غنائم و... دبیرانی داشت.

کسانی که احتمال داده شده استاد پیغمبر (ص) باشند.

۱_ وَ لَقَدْ نَعَلِمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِي وَ هَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ [نحل/ ۱۰۳] .

_ المیزان ، ج ۱۲ ، ص ۳۷۱

می گویند پیغمبر (ص) از مردی آهنگر رومی که گاه و بیگاه با پیغمبر (ص) ملاقات می کرد مطالب را گرفته ، عجبا.

آن مرد عجمی است و پیغمبر (ص) عرب است و هیچ کدام زبان همدیگر را نمی دانند ، چگونه می تواند درس بخواند؟

سؤال : شاید مطالب را از او با هر نحوی که هست یاد گیرد و خودش آن مطالب را در قالب عربی ریخته باشد.

پاسخ : در آیه ۱۰۴ جمله ای است که قهرا این ایراد را حل می کند و آن اینکه محمد (ص) به

کار خود عقیده و ایمان دارد و هرگز مطالب دیگری را به خدا نسبت نمی دهد. همانا افترا به خدا از کسانی است که ایمان ندارند. إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَاذِبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ [نحل/۱۰۵].

محمد بن سعد در (الطبقات الكبير) در حدود ۱۰۰ نامه از نامه های رسول خدا (ص) را نقل کرده که بعضی مشتمل بر دعوت رؤسا و سلاطین و بعضی دستور العمل و حکم بخش نامه و از مدارک فقهی به شمار می آید.

یعقوبی نام دبیران رسول خدا (ص) که وحی ، نامه ها ، پیمان ها و... را ضبط می کرده اند نوشته است که ۱۳ نفر هستند ، از جمله حضرت علی (ع) .

مسعودی می گوید : هر دبیری مسئول ضبط کاری بود ، ۳ نفر برای ضبط حاجت های متفرقه : خالد بن سعید ، مغیره بن شعبه ، حصین بن نمیر.

یک نفر برای عقود و معاملات و سند های مردم : عبدالله بن ارقم و یا علاء بن عقبه.

دو نفر برای مالیات و صدقات : زبیر بن العوام و جهیم بن الصلت.

یک نفر غنائم را تحویل می گرفت به نام معتصب.

یک نفر مترجم پیغمبر (ص) و مسئول نامه به رؤسای قبایل و سلاطین : زید بن ثابت انصاری.

و یک نفر برای این بود که اگر برای یکی از دبیران و مسئولان پیش آمدی رخ داد نایب گردد؛

اگر از پیغمبر (ص) نامه و خطی بود و آن همانند خط حضرت علی (ع) و امام حسن (ع) و امام حسین (ع) بود پذیرفته می شد.

۱. امید و ناامیدی

۱. معنای یا س

۱- فی المفردات : انتفاء الطمع

۲. عوامل ناامیدی

۱- گرفتاری

وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَوْسُقْ قَنُوطٌ [فصلت/۴۹].

۲- سلب نعمت

ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُ إِنَّهُ لَكُفُورٌ [هود/ ۹].

۳- گناه

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَقَطَّعَ الرَّجَاءُ [مصباح كفعمی ، ص ۵۵۵].

۳. ریشه ها و زمینه های ناامیدی

۱- یا خدا را نشناختیم

۲- یا خودمان را کشف نکردیم

۳- یا هدف را نشناختیم

یأس از مردم

۱- عدم اعتقاد به قدرت خدا و کرم بی نهایت خدا و سوءظن به خدا

الظَّانِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ [فتح/ ۶].

سوءظن به قدرت خدا ، عامل ترس

سوءظن به کرم خدا ، عامل بخل

سوءظن به علم خدا ، عامل گناه

سوءظن به عفو خدا ، عامل یأس

- یأس و قنوط به یک معنا و آن نومیدی است.

ریشه یأس عدم ایمان به قدرت یا لطف خداست.

۱- اولین طبقه و دسته گروهی هستند که قابلیت خود را هنوز نشناخته اند یا کم شناخته اند نمی دانند که اشرف مخلوقات هستند و نباید امور جزئی در آنها اثر گذارد. لذا ما اگر خواستیم تصادف ناگواری و یا ضرری را وارد بر شخصی سازیم اولاً با حرفی یا عملی شخصیت او را به آنان بفهمانیم و بگوئیم ارزش واقعی یک نفر مثل شما چقدر است. او مهیا می شود و در مقابل هر ضرری استقامت می کند ، زیرا قدر او را قبلاً معرفی کردیم. یکی از دانشمندان می گوید : راه اثر گذاشتن در افراد معرفی و بیان شخصیت اوست قبل از عیب جوئی.

۲- دومین دسته : کسانی که هدف را تشخیص نداده اند و یا ارزش هدف را نمی دانند. اگر شما ندانید در زیر زمین پول است

و به هوا و هوس مشغول کردن شوید فوری خسته می شوید یا اگر بدانند ۱ تومان پول است دیرتر

، ولی باز هم زود خسته می شوید ، اما اگر بدانید یک میلیون است خستگی دیگر مفهومی ندارد. اگر شما احتمال بدهید که گم شده شما در این مکان است یک دفعه که گشتید خسته می شوید ، دنبال جاهای دیگر می روید.

وقتی سید بحر العلوم پسر تازه دامادش را برای نماز شب بیدار می کند پسر از بستر حجله گاه لذت برده کلمات العفو العفو را می گوید ، پدر به خیال مشغولیت پسر به نماز می رود تا بالاخره پدر می فهمد بار دیگر که پسر به این عمل می خواهد پدر بزرگوار را براند ، پدر با اصرار او را بلند کرده همراه خود به حرم حضرت امیر (ع) می برد و فقرائی که در آن وقت سحر و اول اذان در حرم و صحن هستند به پسر نشان می دهد و می فرماید این فقرا برای تحصیل مال مختصری در این وقت بیدارند و شما برای سعادت اخروی خوابید ، این است تشخیص هدف. مناجات های ائمه اطهار علیهم السلام برای این بود.

۴. اقسام ناامیدی

۱. یأس خوب

۱ استغناء عن الناس قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : عَلَيْكَ بِالْيَأْسِ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۴۱۰] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) اذْفَعْ ذَلِكَ الطَّمَعِ بِعِزِّ الْيَأْسِ [تحف العقول ، ص ۲۸۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْيَأْسُ حُرٌّ وَ الرَّجَاءُ عَبْدٌ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۷۰] .

۲. یأس از مردم

۱- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ أَرَدْتَ أَنْ تَقَرَّ عَيْنُكَ وَ تَنَالَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ فَاقْطَعْ الطَّمَعِ عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ وَ عِيْدَ نَفْسِكَ فِي الْمُؤْتَى وَ لَا تَحْدِثْ نَفْسَكَ أَنْكَ فَوْقَ أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ وَ اخْزِنْ لِسَانَكَ كَمَا تَخْزِنُ مَالَكَ [خصال صدوق ،

ج ۱، ص ۱۲۱].

۲- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ (ع): تَفَضَّلَ عَلِيٌّ مَنْ شِئْتُمْ فَأَنْتَ أَمِيرُهُ وَاسْتَعْنِ عَمَّنْ شِئْتُمْ فَأَنْتَ نَظِيرُهُ وَافْتَقِرْ إِلَى مَنْ شِئْتُمْ فَأَنْتَ أَسِيرُهُ [مصباح الشريعة، ص ۱۰۵].

۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَتَى ذَا مَيْسِرِهِ فَيُخْشِعُ لَهُ طَلَبَ مَا فِي يَدِهِ ذَهَبَ ثَلَاثًا دِينَهِ [تفسير القمي، ج ۱، ص ۳۸۱].

۴- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ (ع): الطَّمَعُ رِقٌّ مُؤَبَّدٌ [نهج البلاغه، حکمت ۱۸۰].

۵- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ (ع): أَكْثَرُ مَصَارِعِ الْعُقُولِ تَحْتَ بُرُوقِ الْمَطَامِعِ [نهج البلاغه، حکمت ۲۱۹].

۶- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ (ع): الْيَأْسُ حُرٌّ (يَأْسُ از مردم آزادگی است). [غررالحکم، ص ۳۹۸].

۷- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ (ع): الْيَأْسُ يَرِيحُ [مريح] النِّفْسَ [غررالحکم، ص ۳۹۸].

۸- قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ لَا يَسْأَلَ رَبَّهُ شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ فَلْيَأْسَ مِنَ النَّاسِ كُلِّهِمْ [كافی، ج ۲، ص ۱۴۸].

۹- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ (ع): تَجِبُ [تجب] إِلَى النَّاسِ بِالزَّهْدِ فِيمَا أَيْدِيهِمْ تَفَزُّ بِالْمَحَبَةِ مِنْهُمْ [غررالحکم، ص ۴۳۷].

۱۰- يَأْسُ از مردم نفوذ آنان را از ما برمی دارد:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ (ع): مَنْ بَاعَ الطَّمَعُ بِالْيَأْسِ لَمْ يَسْتِطِعْ [لم يستطع] عَلَيْهِ النَّاسُ [غررالحکم، ص ۳۹۸].

۱۱- قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): رَأَيْتُ الْخَيْرَ كُلَّهُ قَدْ اجْتَمَعَ فِي قَطْعِ الطَّمَعِ عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ [كافی، ج ۲، ص ۳۲۰].

۱۲- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ (ع): مَرَارَةُ الْيَأْسِ خَيْرٌ مِنْ

الطَّلِبِ إِلَى النَّاسِ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

۳. یا س اجتماعی

۱- ترقی را در دست خدا دانستن :

لَا يَكْلِفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا [طلاق/ ۷] .

مخلص شکست ندارد ، پشیمانی ندارد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : نِيَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۸۴] .

اصولاً ملاک ترقی چیست؟ عسی أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ [بقره/ ۲۱۶] .

و از همه گذشته مسئولیت مترقی بیشتر است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٌّ (ع) : مَا دُ الْقَامَهُ قَصِيرُ الْهَمِّهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۳۴] .

۲- عدالت رهبر :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٌّ (ع) لِمُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ : لَا يَبَاسَ الضُّعْفَاءُ مِنْ عَدْلِكَ عَلَيْهِمْ [نهج البلاغه ، نامه ۲۷] .

۳- یأس از نتیجه کار :

قَالُوا مَعْدِرَةً إِلَى رَبِّكُمْ [اعراف/ ۱۶۴] .

۴- یأس از آینده بشریت :

که ما طرح حکومت داریم با رهبر معصوم و قانون خدا و کارنامه معین و سیستم و معیار شناخته شده حکومت امام زمان (عج)

۵. یا س از رحمت خدا

۱- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ رَجُلًا قَالَ يَوْمًا وَاللَّهِ لَمَا يَغْفِرُ اللَّهُ لِفُلَانٍ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ ذَا الَّذِي تَأَلَّى عَلَيَّ أَنْ لَا أَغْفِرَ لِفُلَانٍ فَإِنِّي قَدْ غَفَرْتُ لِفُلَانٍ وَ أَحْبَبْتُ عَمَلَ الثَّانِي بِقَوْلِهِ لَا يَغْفِرُ اللَّهُ لِفُلَانٍ [أمالی طوسی ، ص ۵۸] .

۶- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٌّ (ع) : لَا تَوْسَنَ مَذْنِبًا فَكَمْ عَاكَفَ عَلَيَّ ذَنْبُهُ خَتَمَ لَهُ بِالْمَغْفِرَةِ وَ كَمْ مَقْبَلَ عَلَيَّ عَمَلٌ هُوَ مَفْسَدٌ لَهُ خَتَمَ لَهُ فِي آخِرِ عَمْرِهِ بِالنَّارِ [غررالحکم ،

٧- حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْأَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كَذَّبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا [يوسف/١١٠] .

٨- وَمَنْ يَقْنُطْ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ [حجر/٥٦] .

٩- وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَوسِئًا [اسراء/٨٣] .

١٠- وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَوسُ قَنُوطٌ [فصلت/٤٩] .

١١- بَلْ ظَنَنْتُمْ أَن لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا [فتح/١٢] .

١٢- لَا تَيَاسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَأْسُ مِنَ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمَ الْكَافِرُونَ [يوسف/٨٧] .

١٣- لَا تَقْنُطُوا مِنَ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا [زمر/٥٣] .

١٤- وَإِنْ تُصِيبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنُطُونَ [روم/٣٦] .

١٥- وَهُوَ الَّذِي يَنْزِلُ الْعَيْثُ مِنْ بَعْدِ مَا قَنُطُوا وَيُنشُرُ رَحْمَتَهُ [شورى/٢٨] .

١٦- قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : فَأَمَّا أَنْتَ يَا إِلَهِي فَأَهْلٌ أَنْ لَا يَغْتَرَّ بِكَ الصَّادِقُونَ ، وَ لَا يِيَّاسَ مِنْكَ الْمُجْرِمُونَ [صحيفه سجاديه ، دعای ٣٩] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : لَا يِيَّاسُ مِنْ عَطَائِكَ الْمُتَعَرِّضُونَ [صحيفه سجاديه ، دعای ٤٦] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صِلْ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ ، وَ لِمَا تَجْعَلُنِي نَاسِيًا لِذِكْرِكَ فِيمَا أَوْلَيْتَنِي ، وَ لِمَا غَافِلًا لِإِحْسَانِكَ فِيمَا أَوْلَيْتَنِي ، وَ لَا آيسًا مِنْ إِجَابَتِكَ لِي [صحيفه سجاديه ، دعای ٢١] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : لَا أَنْ يَكُونَ يَأْسُهُ قَنُوطًا ، أَوْ أَنْ يَكُونَ طَمَعُهُ اغْتِرَارًا ، بَلْ لِقَلِّهِ حَسَنَاتِهِ بَيْنَ سَيِّئَاتِهِ ، وَ ضَعْفِ حُجَجِهِ فِي جَمِيعِ تَبِعَاتِهِ [صحيفه سجاديه ، دعای ٣٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ (ع) : عَجِبْتُ لِمَنْ يَقْنُطُ وَ مَعَهُ الْاِسْتِعْفَارُ

[نهج البلاغه ، حکمت ۸۷] .

۵. آثار ناامیدی

۱. قتل

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَتَلَ الْقَنُوطُ صَاحِبَهُ [غررالحکم ، ۸۳] .

۲. بدگمانی

- قَالَ الرَّضَا (ع) : أَحْسِنِ الظَّنَّ بِاللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ بِي إِذَا خَيْرًا فَخَيْرًا وَإِنْ شَرًّا فَشَرًّا [کافی ، ج ۲ ، ص ۷۲] .

۶. درمان ناامیدی

۱. اعتقاد به جهان بینی توحیدی

۱- جهان بینی توحیدی سراسر امید است ، زیرا :

زیرنظرم : إِنِّي مَعَكُمْ أَسْمَعُ وَ أَرَى [طه/۴۶] .

باقی هستم

عمل و تلاشم ضبط می شود

کار خیرم چند برابر پاداش دارد.

گناهم یک گناه محسوب می شود.

خدایم بخشنده است.

- و جهان بینی شرک سراسر ناامیدی و تاریکی است ، زیرا :

کارم محو است

خودم به سوی نابودی پیش می روم

آینده تاریک در انتظارم است

جهان بی هدف تصور می شود

و هستی بی صاحب قلمداد می شود

۲. استمداد از خدا

۱. رسول خدا در نماز

- قال ابن عباس كان النبي (ص): ليله بدر قائما يصلي و يبكي و يستعبر (اشكش جاری بود) و يخشع و يخضع كاستطعام المسكين و يقول: "اللهم أنجز لي ما وعدتني و يخر ساجدا و يخشع في سجوده و يكثر التضرع" [كنز الفوائد، ج ۱، ص ۲۹۵]

۲. دعای رسول خدا در بدر

رسول الله (ص) وقتی کثرت کفار و کمی جمعیت مسلمین را دید به طرف قبله ایستاد و عرض کرد: اللهم أنجز لي ما وعدتني اللهم إن تهلك هذه العصابة لا تعبد في الأرض [بحار الأنوار، ج ۱۹، ص ۲۲۰].

و آنقدر به خدا التماس کرد که آیه اِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِنْ الْمَلَائِكَةِ مُزْدِفِينَ [انفال/۹].

نازل شد.

۳. دعای رسول خدا در احزاب

- رسول خدا (ص)

در احزاب : اللهم إنك أخذت مني عبيده بن الحرث يوم بدر و حمزه بن عبد المطلب يوم أحد و هذا أخي علي بن أبي طالب رب لا تدرني فردا و أنت خير الوارثين [كنزالفوائد ، ج ١ ، ص ٢٩٦] .

٤. رسول خدا در محاصره

رسول خدا (ص) در محاصره دشمن از هر طرف در احزاب : يَا صَيْرِيخَ الْمَكْرُوبِينَ وَيَا مُجِيبَ دَعْوَةِ الْمُضْطَرِّينَ وَيَا مُغِيثَ الْمُهْمُومِينَ اكْشِفْ هَمِّي وَ كَرْبِي وَ عَمِّي فَقَدْ تَرَى حَالِي وَ حَالَ أَصْحَابِي [کافی ، ج ٤ ، ص ٥٦٠] .

٥. دعای رسول خدا در احد

رسول خدا (ص) در جنگ احد : اللهم لا قوه لنا إلا بك اللهم لا يعبدك بهذه البلده إلا هواء النفر [بحار الأنوار ، ج ٢٠ ، ص ٢١] .

٣. توجه به شواهد تاریخی

قرآن برای قدرت خدا نمونه هائی بیان می کند تا ما هرگز مأیوس نشویم :

١- آتش نمی سوزاند

٢- کارد نمی برد

٣- زن نازا می زاید

٤- تار عنکبوت سپر می شود

٥- پرنده ابابیل با فیلهای دشمن در می افتد

٦- موسی در دامن فرعون بزرگ می شود

٧- مکتب نرفته قرآن می آورد

٨- گاهی عصا آب را می خشکاند

٩- گاهی عصا آب در می آورد

١٠- سه هزار فرشته به یاری می فرستد

١١- پیراهن چشم پدر را شفا می دهد

۱۲- ۳۰۹ سال پس از خوابیدن بیدار می کند

۱۳- باغ میوه را خاکستر می کند

۱۴- پرنده های در هم خورده شده را به حال اول برمی گرداند.

۱۵- کودک در گهواره سخن می گوید.

۱۶- مریم بدون شوهر می زاید.

۱۷- درخت خشک به مریم خرما می دهد.

۱۸- بدون مقدمه برای مریم مائده آسمانی می آید.

۱۹- یوسف را از بردگی به عزت می رساند.

۲۰- پستانها را بر موسی حرام می کند.

۵- ریشه یأس سوءظن بخدا است :

الظَّانِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ

۱- ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نُّعَاسًا [آل عمران/ ۱۵۴] .

غروب جنگ احد که مسلمانان خود را باخته ، شهید داده ، شب عجیبی بود. خداوند می فرماید : ولی خداوند خواب سبکی را بر شما مسلط فرمود (نُعَاساً) و منافقان که از ترس خواب نداشتند (بدون آن که خودشان بخواهند) با بیداری و آمد و رفت خود پاسداری دادند. آرامش را بر مؤمنان برگرداند ، ولی منافقانیظنونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ [آل عمران/ ۱۵۴] .

احتمال دروغ بودن وعده های الهی را می دادند و می گفتند : هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ [آل عمران/ ۱۵۴] . آیا می شود با این شکست و وضع دل خراش برای ما پیروزی باشد؟ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ [آل عمران/ ۱۵۴] . می گفتند : لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَاهُنَا [آل عمران/ ۱۵۴] . به آنها بگو : قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَمَرَزَ الَّذِينَ كَتَبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمْ وَ لِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ [آل عمران/ ۱۵۴] .

۲- إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا وَ لَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ [آل عمران/ ۱۵۵] .

طبرسی از بلخی نقل می کند که روز احد همه فرار کردند جز ۱۴ نفر و یکی از چهارده نفر حضرت علی (ع) بود ، ولی در باقی افراد اختلاف است.

۳- يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ [زمر/ ۵۳] .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَ يَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ [نساء/ ۴۸]

وَ الَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَ مَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ لَهُ إِلَّا اللَّهُ [آل عمران/ ١٣٥] .

وَ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا [نساء/ ١١٥] .

٤- حضرت موسی (ع) قبل از نبوت با مشیت یکی از مخالفان را کشت و ناراحت شد و معذرت خواست و بعد تحت تعقیب و او فرار کرد و در مسیر ، ماجرای ازدواج پیش آمد و بعد به سراغ آتش رفت و به مقام نبوت رسید. [قصص/ آیه ١٥ به بعد] .

٥-وَ إِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ (پر جمعیت) . [صافات/ ١٤٠-١٣٩] .

فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ (غرق شدگان) [صافات/ ١٤١] .

فَالْتَمَتَهُ الْحُوتُ وَ هُوَ مُلِيمٌ (مورد ملامت) [صافات/ ١٤٢] .

فَلَوْ لَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ لَلَبَثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ فَبَدَأْنَا بِآلِ عِرَاءٍ وَ هُوَ سَقِيمٌ وَ أَنْبَأْنَا عَلَيْهِ شَجَرَهُ مِنْ يُقْطِينٍ وَ أَرْسَلْنَاهُ إِلَى مَائِهِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ [صافات/ ١٤٧-١٤٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ لَا يَأْتِيكُمْ إِلَّا بَعْدَ إِيَّاسٍ وَ لَا وَاللَّهِ حَتَّى تُمَيِّزُوا وَ لَا وَاللَّهِ حَتَّى تُمَحَّصُوا وَ لَا وَاللَّهِ حَتَّى يَشْفَى مَنْ يَشْفَى وَ يَسْعَدَ مَنْ يَسْعَدُ [کافی ، ج ١ ، ص ٣٧٠] .

١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كُنْ لِمَا لَمَّا تَرَجُّو أَرْجَى مِنْكَ لِمَا تَرَجُّو فَإِنَّ مُوسَى بْنَ عِمْرَانَ (ع) خَرَجَ يَقْتَبِسُ لِأَهْلِهِ نَارًا فَكَلَّمَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ رَجَعَ نَبِيًّا مُوسِيًّا وَ خَرَجَتْ مَلَكَه سَبِيًّا فَأَسْلَمَتْ مَعَ سُلَيْمَانَ (ع) وَ خَرَجَتْ سَيِّحَرَهُ فِرْعَوْنَ يَطْلُبُونَ الْعِزَّ لِفِرْعَوْنَ فَرَجَعُوا مُؤْمِنِينَ [کافی ، ج ٥ ، ص ٨٣] .

۲- ملکه سبا که داستانش در قرآن کریم آمده است

۳- سحره فرعون [میزان الحکمه ، ج ۴ ، ص ۶۵] .

۴. تبلیغ

۱- کاری نکنیم که مردم مأیوس شوند. امام خمینی (ره)

۲- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلَمَّا أُخْبِرَ كُمْ بِأَلْفَقِيهِ حَقُّ الْفَقِيهِ مَنْ لَمْ يَقْنَطِ النَّاسَ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ وَ لَمْ يَوْمِنْهُمْ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ وَ لَمْ يَرْخُصْ لَهُمْ فِي مَعَاصِي اللَّهِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۳۶] .

۳- قَالَ لُقْمَانُ (ع) لِابْنِهِ : خَفِ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خِيفَةً لَوْ جِئْتَهُ بِبِرِّ الثَّقَلَيْنِ لَعِيدَبَكَ وَ ارْجُ اللَّهَ رَجَاءً لَوْ جِئْتَهُ بِذُنُوبِ الثَّقَلَيْنِ لَرَحِمَكَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۷] .

۵. نکاتی در باب یأس

۱- یأس مرگ تمام ترقیات است. در اسلام از یأس جلوگیری شده.

کسی می گفت : ای خدا تو مرا نخواهی آمرزید ، چون گناه من چه و چه بوده. امام (ع) فرمود : " یأس تو مهم تر از اصل گناه تو است "

۲- انتظار فرج که اینقدر روایت داریم یکی از حکمت هایش ایجاد امیدواری است.

۳- در شروع به کارهای اجتماعی مهم از نظر روان شناسی گفته که نباید در اول کار انسان شکسته نفسی کند مثلاً در فن خطابه اگر اول واعظ شکسته نفسی کند یأس را در مردم و خود ایجاد می کند.

۴- در قرآن می فرماید :

يَحِبُّ التَّوَّابِينَ تائبين برای این که کسی که زیاد گناه کرده و همیشه توبه کرده چه بسا خیال کند که توبه که بعدش گناه باشد فایده ندارد و شیطان او را بفریبد و مأیوس شود ، لذا برای رفع این فکر به کلمه یحِبُّ جلوگیری شده.

۵- از دستورات اسلامی این که اگر عذری برای

کاری آورند فوری بپذیرند برای اینکه مردم از تفضل به همدیگر مأیوس بشوند مفسد اجتماعی بسیار دربردارد.

۶- در معاملات اگر مشتری خواست اقاله کند در اسلام مستحب است اقاله شود و این از ثمرات جلوگیری از یأس است.

۷- مأیوس در هیچ راهی ترقی نمی کند، زیرا خود را باخته می داند. در تاریخ به علمائی برمی خوریم که پرده یأس را دریده ، وارد میدان تحصیل شدند و به مقاماتی رسیده اند.

حضرت یعقوب به اولادها می گوید: لَا تَيَاسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ [یوسف/۸۷].

در بازار ورشکستگی در اثر یأس از قدرت پرداخت است.

۸- اولادهائی که در جامعه عقب افتادگی دارد می توان یکی از علل را عقب افتادگی در بازیهای دوران کودکی و کشتی های دوران جوانی و کسادهای اول تجارتش را به شمار آورد کما این که تلقینات پدر و مادر نیز در این موضوع بی اثر نیست.

۹- یأس آتشی است که همه چیز را می سوزاند.

۱۰- برای امتحان کردن مردم و جوانان که تا چقدر در آینده پیشرفت می کنند بهترین راه بیان کردن انواع گرفتاری ها است ، اگر هرچه گرفتاری را بیان کردیم همه را با همت و تصمیمش پاره کرد ترقی می کند. اگر کم کم سرد می شود ترقی او به مقدار سرد شدن او کم می شود.

۱۱- ریشه یأس بی معرفتی به خداوند و محدود دانستن قدرت های اوست و دیگر بی اطلاعی از تاریخ بشر است. لذا بهترین راه برای جلوگیری از یأس چند چیز است :

الف : تفکر در عظمت خداوند

ب : مطالعه تاریخ بشر و اشخاص مترقی که در ابتدای امر خیلی در جامعه عقب بودند.

ج : برای جلوگیری از یأس توجه به مقام و اثر همت و

استقامت است.

د : تلقین به نفس است.

و دلیل دیگر بر اینکه ریشه یأس بی معرفتی است قوله تعالی فی سوره یوسف ص ۸۷ و لایأس من روح الله الا القوم الکافرون. قال فخر رازی : انّ الیأس لا یحصل الا اذا اعتقد الانسان انّ الله غیر قادر علی الکمال او غیر عالم بجمیع المعلومات او لیس بکریم بل هو بخیل.

و تمام این مذمت ها یأس از خدا است ، ولی یأس از مردم در بعضی از جاها خوب و بعضی از جاها مقدّمه توکل است. مثلاً از جهت مادی یأس خوب است. در ذهن من است که در دعا حضرت (ص) می گوید :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اللَّهُمَّ! اغْنِنِي بِحَلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ وَ بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ [آمالی صدوق ، ص ۳۸۸] .

یأس از رهبری مردم گاهی بد نیست. در آخر سوره یوسف خداوند می فرماید : ما پیامبران را فرستادیم و تبلیغ کردند تا آنجا که می فرماید : حَتَّى إِذَا اسْتَيْأَسَ الرُّسُلُ وَ ظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كَذَّبُوا جَاءَهُمْ نَصِيرُنَا فَنُجِّيَ مَنْ نَشَاءُ وَ لَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ [یوسف / ۱۱۰] .

۱۲- عَنِ الصَّادِقِ (ع) نَاقِلًا عَنِ حَكِيمٍ : الْيَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ أَشَدُّ بَرْدًا مِنَ الزَّمْهَرِيرِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۳۴۸] .

۱۳- حضرت رسول (ص) فرمود : "مردی گفت خداوند فلانی را نخواهد آمرزید خداوند خطاب کرد (با هر وسیله که بود) اگر من او را نیامرزم چه کسی بیامرزد؟ من او را بخشیدم ، اما تو چون که گفتی خدا او را نمی بخشد تمام اعمال ساقط و حبط شده "

۱۴- خداوند روز قیامت یأس دارندگان را روسیاه به حشر می آورد و خطاب می کند

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يبعث الله المقنطين يوم القيامة مغلبه وجوههم يعنى غلبه السواد على البياض فيقال لهم هواء المقنطون من رحمه الله تعالى [نوادر راوندی ، ص ۱۸] .

۱۵- از جمله کلماتی که در قرآن مجید زیاد از آنها نام برده شده کلمات رحیم ، رحمن ، غافر ، غفار ، غفور ، عطوف و غیر اینها است.

در هر نماز واجب و مستحب باید سوره فاتحه را خواند که متضمن بر بعضی از این صفات است و این شاید برای این است که در هر لحظه ما را به واسطه توجه دادن به فضل بی نهایت خود از اقسام و انواع چیزهایی که موجب یأس است جلوگیری کند.

هیچ واجبی مثل نماز بر ما مکرر نیامده است. روزی ۵ مرتبه و هیچ کلمه در نماز مثل تکبیر مکرر نیامده است. استاللہ اکبر آیا این همه تکرار برای این نیست که ما غیر از خدا کسی را مورد توجه قرار ندهیم.

۷. بیم و امید

۱. دوبال پرواز هستند

۲. اطمینان قلب

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ [رعد/ ۲۸] .

إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ [انفال/ ۲] .

مانند کودک که هم به والدین دل گرم است و هم در مقام متخلف از والدین می ترسد.

۳. گریز و جاذبه

- بیم و امید یکی گریز از مرکز است و یکی جاذبه که اگر هر کدام به تنهایی باشند تعادل از بین می رود : در قلب مؤمن دو نور است نور خوف و رجاء قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَيْسَ مِنْ عَبِيدِ مُؤْمِنٍ إِلَّا [وَ] فِي قَلْبِهِ نُورَانِ نُورٌ خَيْفَهُ وَ نُورٌ رَجَاءٍ لَوْ وُزِنَ هَذَا لَمْ يَزِدْ عَلَى هَذَا وَ لَوْ وُزِنَ هَذَا لَمْ يَزِدْ عَلَى

هَذَا [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٧] .

٤. رابطه با عمل

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَمَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنًا حَتَّى يَكُونَ خَائِفًا رَاجِيًا وَلَا يَكُونُ خَائِفًا رَاجِيًا حَتَّى يَكُونَ عَامِلًا لِمَا يَخَافُ وَيَرْجُو [كافي ، ج ٢ ، ص ٧١] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِيَّاكَ وَالرَّجَاءَ الْكَاذِبَ فَإِنَّهُ يَوَقِعُكَ فِي الْخَوْفِ الصَّادِقِ [تحف العقول ، ص ٢٨٤] . (قلبت را صاف کن)

٥. تعادل امید

يَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ [اسراء/ ٥٧] .

هم رجاء و هم عملفمن كان يرجوا لقاء ربه فليعمل عملا صالحا ولا يشرك بعباده ربه احدا [كهف/ ١١٠] .

ذَرَهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِمُ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ [حجر/ ٣] .

آرزهای طولانی ممنوع

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَخَوْفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ اثْنَانِ اتَّبَاعُ الْهَوَىٰ وَ طُولُ الْأَمَلِ فَأَمَّا اتِّبَاعُ الْهَوَىٰ فَيَصِيدُ عَنِ الْحَقِّ وَ أَمَّا طُولُ الْأَمَلِ فَيَنسِي أَلْ آخِرَةَ [كافي ، ج ٨ ، ص ٥٨] .

٦. راههای ریشه کن کردن ناامیدی

١. ریشه های اعتقادی

١. ایمان به خدا

- با حکمت خود : يَصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ [آل عمران/ ٦] .

- با حکمت خود : هر چیزی را به جا و به اندازها لذي خلق فسوي و الذي قدر فهدى [اعلیٰ/ ٣-٢] .

- با حکمت خود : هدفی معین را دنبال کردند ا فحسبتهم انما خلقناكم عبثا و انکم الینا لا تزجعون [مومنون/ ١١٥] .

- با حکمت خود : در آفرینش هیچ باطلی نیسترتنا ما خلقت هذا باطلا [آل عمران/ ١٩١] .

- با حکمت خود : ما را هدایت کردو ما لنا الا نتوکل علی الله و قد هدانا سبنا [ابراهیم/ ١٢] .

ایمان به خدایی که

وَلِيٌّ مَّاسْتَفَالُهُ هُوَ الْوَلِيُّ [شوری/۹].

أَنْتَ وَوَلِيٌّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [یوسف/۱۰۱].

ایمان به خدایی که

- اشرف المخلوق را بأَوْهَنَ الْبُيُوتِ [عنکبوت/۴۱]. حفظ می کند.

- کلاغ را معلّم نسل بشر می کند. فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا [مائده/۳۱].

- هدهد را وسیله ایمان آوردن سران کشوری قرار می دهد.

- به مریم بی شوهر فرزند می دهد.

- به نوزاد در گهواره نطق می دهد.

- به درخت خشک خرماي تازه فوری می دهد.

- از سنگ دوازده چشمه بیرون می آورد.

- دریا را در یک لحظه خشک می کند.

- توطئه های برادران یوسف را خنثی می کند و در همین قصه یوسف می بینیم که یوسف از چاه به جاه می رسد ، پدر نابینا ،
بینا می شود ، گویندگان مغرور و نَحْنُ عُصْبَةٌ [یوسف/۸]. ذلیل شده و عذرخواهی می کنند.

ایمان به خدایی که

- کم و زیاد هم به دست اوست : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إلهي بيدك لا بيد غيرك زيادتي و نقصي [إقبال الأعمال ، ص ۶۸۵].

- عزّت و ذلّت هم از او است :

- قبض و بسط به دست او است :

- دادن و گرفتن به دست او است : تُوتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ [آل عمران/۲۶].

- فرزندان شدن یا عقیم بودن ، دختر داشتن یا پسر داشتن به دست او است.

- کم و زیادی رزق به دست او است.

- شکست و پیروزی به دست او است.

- هدایت و گمراهی به دست او است.

- دنیا و آخرت به دست او است.

- عفو و کیفر به دست او است.

- قبول و ردّ اعمال به دست او است.

۲. محبت به خدا

- يَجِبُهُمْ وَ

يَجِبُونَهُ [مائده/ ۵۴] .

وَ الَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ [بقره/ ۱۶۵] .

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [توبه/ ۲۴] .

۳. بینش اسلامی

با توجه به این که اسلام دنیا و آخرت را با هم دیده ، انسان نباید هرگز مأیوس شود.

اگر برای خدا گامی برداشتیم ، قطعاً جواب خواهیم گرفت ، خواه امروز و خواه فردا.

به گفته بعضی روایات ، بعضی از دعاها که امروز مستجاب نمی شود ، در قیامت مستجاب خواهد شد.

گاهی نتیجه عمل صالح پدر به نسل آینده می رسد (موسی و خضر دیوار شکسته را تعمیر کردند به خاطر آنکه درآمد نسل گذشته نیاکان ، به نسل آینده برسد).

۴. ایمان به عدل

در دیدی که شعارش **اللَّهُ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ** [نحل/ ۹۰] .

وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ [هود/ ۱۰۱] . قَائِمًا بِالْقِسْطِ [آل عمران/ ۱۸] . إِنَّ اللَّهَ لَا يَضَعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ [توبه/ ۱۲۰] . فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ [زلزال/ ۷-۸] . أَمْ مَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَّا يَسْتَوُونَ [سجده/ ۱۸] . لَّا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ [حدید/ ۱۰] . و انواع این آیات که هست ، جایی برای یأس باقی نمی ماند.

۵. رهبری معصوم

گاهی سرچشمه یأس این است که به چه دلیل من مطیع دیگری باشم؟ به چه دلیل من قانون دیگری را عمل کنم؟ چرا دست از هوس های خودم

بردارم و دنبال تمایلات بزرگان و رهبران دیگر بروم؟ اما در دید و بینش و جهان بینی که می فرماید : خدای او حکیم است ، آیاتش محکمات است ، کلام پیامبرش همراه با حکمت است ، پیامبرش معصوم است ، از هیچ طرفی به قانون آسمانی اش خدشه ای وارد نشده و هیچ گونه تحریفی در آن نیست ، رهبرانش قبل از دیگران و بیش از دیگران به آنچه می گویند عمل می کنند ، زهد و صفا ، سوز و خلوص ، عشق و شهادت تمام انسانها را امیدوار می کند.

اگر در مسئله ای متحیر شد ، به قانون و رهبر آسمانی که او را از تحیر بیرون می آورد ، امیدوار است.

اگر فشار و شکنجه و جبهه و جهادی او را لرزاند ، تاریخ پر حادثه رهبران معصومش او را دل گرم و امیدوار می کند.

اگر حوادث تلخ و تعداد زیاد منحرفین ، تهمت ها ، فقرها ، توطئه ها ، او را متزلزل کرد ، وعده های خداوند ، زندگی ساده رهبران معصوم ، صبر و مقاومت آن بزرگواران در حوادث تلخ مایه امیدواری و دل گرمی است.

در جهان بینی اسلام ، آینده دنیا در اختیار اسلام است. لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ [توبه/ ۳۳] .

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ [نور/ ۵۵] .

أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ [انبیاء/ ۱۰۵] .

وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [اعراف/ ۱۲۸] .

وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى [طه/ ۱۳۲] .

إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا [انشراح/ ۶] .

وَنَجِّنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنجِي الْمُؤْمِنِينَ [انبیاء/ ۸۸] .

وَكذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [انعام/ ۸۴] .

وَمَنْ أَضْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلاً [نساء/ ۱۲۲] .

وَلَنْ يَخْلِفَ اللَّهُ

اینها و نمونه های دیگر وعده ها و گفتار خداست و صدها حدیث درباره آینده جهان که توسط مهدی آل محمّد (ص) حکومتی واحد بر تمام زمین حاکم خواهد شد. جباران و ساختمانهای آنان و مستکبران نابود و در همه زمین صدای اذان بلند و قانون خدا حاکم ، و برکات از آسمان و زمین نازل ، و رشد فکری و جسمی هر انسان چند برابر ، و کیسه های همه مردم یکی ، و اولیاء خدا عزیز و دشمنان خدا ذلیل و از ستمگران انتقام شایسته گرفته خواهد شد. ایمان به مهدویت یکی از قله های امید در جهان بشریت است.

۷. عوامل سازنده امید

عوامل امید در مکتب آسمانی اسلام

۱- واقع گرایی : یافته ها نه بافته های فیلسوف نماها

۲- فراگیری و جامعیت : دستورات اسلام مربوط به فرد و گروه و طایفه و حزب و نژاد و مکان و زمان خاصی نیست.

۳- الهی بودن و قداست داشتن :

۴- توازن و تعادل

۵- انعطاف و عسر و حرج

۶- فطری بودن

۷- رشد ابدی و بن بست نداشتن

۸- توجه به عواطف همراه با عقیده

۹- دارا بودن عوامل پیشگیری : إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ [عنکبوت/ ۴۵] .

۱۰- دارا بودن عوامل درمانی : إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا [زمر/ ۵۳] .

۱۱- جذب محرومین : وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ [انعام/ ۵۲] .

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ [كهف/ ۲۸] .

۱۲- اظهار محبت های فوق العاده : وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسِّرْ تَجِيبُوا لِي وَ لِيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ [بقره/ ۱۸۶] .

در هر یک از کلمات آیه اظهار

محبتی است که انسان را امیدوار می کند. مثلاً :

الف : عِبَادِیو نفرمود : اذا سئلك الناس

ب : فَإِنِّي قَرِيبُو نفرمود : فقل انی قریب

ج : فرمود قَرِيبُكلمه قریب برای ثبوت و دوام است.

د : أُجِيبُكها اجابت دعا دائمی است.

ه : إِذَا دَعَانِیدون هیچ قید و شرطی

و خلاصه ۷ بار کلمه "من" در این آیه نشانه بالاترین لطف الهی است

۱۳- دعوت : دعوت نیز انسان را امیدوار می کند : اذْعُوا رَبَّكُمْ [اعراف/ ۵۵] .

اذْعُوا اللّٰهَ اَوْ اذْعُوا الرَّحْمٰنَ [اسراء/ ۱۱۰] .

وَ اذْعُوهُ خَوْفًا وَ طَمَعًا [اعراف/ ۵۶] .

۱۴- از اهرم های امید ، جبران بدی ها است : إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ [هود/ ۱۱۴] .

وَ بِالْاِتِّبَادِ اللّٰهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ [فرقان/ ۷۰] .

۱۵- قبول توبه : توبه از هر شخص : تُوْبُوا اِلَى اللّٰهِ جَمِيعًا [نور/ ۳۱] .

توبه از هر عمل : إِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا [زمر/ ۵۳] .

۱۶- اعلام و بیان اوصاف ویژه امیدبخش است : وَ رَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ [اعراف/ ۱۵۶] .

نَبِيٌّ عِبَادِي اَنْنِي اَنَا الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ [حجر/ ۴۹] .

وَ اِذَا جَاءَكَ الَّذِيْنَ يَوْمِنُوْنَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلٰى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ اِنَّهٗ مِنْ عَمَلٍ مِنْكُمْ سُوْءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَ اَصْلَحَ فَاِنَّهٗ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ [انعام/ ۵۴] .

۱. کنترل امیدهای نابجا

عوامل کنترل امیدهای نابجا

- یاد مرگ

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): أَكْثَرُ ذِكْرِ الْمَوْتِ فَإِنَّهُ لَمْ يَكْتَبْهُ إِنْسَانٌ ذَكَرَ الْمَوْتِ إِلَّا زَهَدَ فِي الدُّنْيَا [كافی، ج ۲، ص ۱۳۱].

۸. اقسام و موارد امید

- امید در مورد سلامتی: وَإِذَا مَرَضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ [شعراء/ ۸۰].

- امید در مورد غنی:

وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَى [ضحی/ ۸].

- امید در مورد نجات: فَنجیناهُ [انبیاء/ ۷۶].

- امید در مورد توسعه کشاورزی: فَلَمَّا آتَاهُم مِّنْ فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ [توبه/ ۷۶].

فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا [روم/ ۲۴].

- امید در مورد فرزند: إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ [مریم/ ۷].

- امید در مورد عفو: إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ التَّوَّابِينَ [بقره/ ۲۲۲].

- خداوند یونس (ع) را در قعر آب و نوح را روی آب و یوسف را در کنار چاه حفظ می کند.

- امید در مورد هلاکت طاغوت ها: فَأُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ [حاقه/ ۵].

- امید در مورد خنثی شدن توطئه ها: فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ [صافات/ ۹۸].

- امید در مورد حُسن عاقبت: سحره فرعون گفتند: إِنَّا إِلَى رَبِّنَا رَاغِبُونَ [قلم/ ۳۲]. فَأَقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ [طه/ ۷۲].

- امید در مورد نزول باران: وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ [اعراف/ ۹۶].

- امید در مورد استجابت دعا: ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ [غافر/ ۶۰].

- امید در مورد امدادهای غیبی: بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا [توبه/ ۴۰].

- امید در مورد کامیابی هایی که محاسبه نکرده ایم: وَ يَرْزُقُهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ [طلاق/ ۳].

- امید در مورد فروپاشی روحیه دشمن: وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ [احزاب/ ۲۶].

امید به وعده های خداوند

- بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ [مائده/ ۶۴].

- وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ [آل عمران/ ۱۲۶].

- ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا وَاللَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنَجِّ الْمُؤْمِنِينَ [یونس/ ۱۰۳].

وَ كَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ [روم/ ٤٧] .

وَ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَ أَنْتُمْ أَذِلَّةٌ [آل عمران/ ١٢٣] .

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ [توبه/ ٢٥] .

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [غافر/ ٥١] .

انحصار اميد فقط به خدا است

- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الهى بيدك لا بيد غيرك زيادتى و نقصى [إقبال الأعمال ، ص ٦٨٥] .

- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : حُسْنُ الظَّنِّ بِاللَّهِ أَنْ لَا تَرْجُوَ إِلَّا اللَّهَ وَ لَا تَخَافَ إِلَّا ذَنْبَكَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٢] .

- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَرْجُونَ أَحَدًا مِنْكُمْ إِلَّا رَبَّهُ [نهج البلاغه ، حكمت ٨٢] .

- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ عَزَّتِي وَ جَلَالِي لَأَقْطَعَنَّ أَمَلَ كُلِّ مَنْ يَوْمُلُ غَيْرِي بِالْيَأْسِ وَ لَا كَسُوْنَهُ ثَوْبَ الْمَيْدَلَةِ فِي النَّاسِ وَ لَأُبْعِدَنَّهُ مِنْ قُرْبِي وَ لَأَقْطَعَنَّ عَنْ وَصِيلِي وَ لَأُخْلِيَنَّ ذِكْرَهُ حِينَ يَرَعَى غَيْرِي أَيْوَمُلُ وَيَلَهُ لَشِدَائِدِهِ غَيْرِي وَ كَشَفُ الشَّدَائِدِ بِيَدِي وَ يَرْجُو سِوَايَ وَ أَنَا الْحَيُّ الْيَاقِي وَ يَطْرُقُ أَبْوَابَ عِيَادِي وَ هِيَ مُغْلَقَةٌ وَ يَثْرُكُ يَابِي وَ هُوَ مَفْتُوحٌ فَمَنْ ذَا الَّذِي رَجَانِي لِكَثِيرِ جُزْمِهِ فَخَيْبْتُ رَجَاءَهُ جَعَلْتُ آمِيَالَ عِيَادِي مُتَّصِلَةً بِي وَ جَعَلْتُ رَجَاءَهُمْ مَدْخُورًا لَهُمْ عِنْدِي وَ مَلَأْتُ سَمَاوَاتِي مِمَّنْ لَا يَمَلُّ تَسْبِيحِي وَ أَمَرْتُ مَلَائِكَتِي أَنْ لَمَّا يَغْلِقُوا الْأَبْوَابَ بَيْنِي وَ بَيْنَ عِيَادِي أَلَمْ يَعْلمَنَّ مَنْ فَدَحْتُهُ نَائِبَهُ مِنْ نَوَائِبِي أَنْ لَمَّا يَمْلِكُ أَحَدٌ كَشَفَهَا إِلَّا بِأَذْنِي فَلَمْ يَغْرِضُ الْعَبْدُ بِعَمَلِهِ عَنِّي وَ قَدْ أُعْطِيَتْهُ مَا لَمْ يَشِئْ أَلْنِي فَلَمْ يَشِئْ أَلْنِي وَ سِئَالَ غَيْرِي أَفْتَرَانِي أَبْتَدِي خَلْقِي مِنْ غَيْرِ مَسْأَلِهِ ثُمَّ أَسْأَلُ فَلَا أُجِيبُ سَائِلِي

أَبْخِيلُ أَنَا فَيَبْخُلْنِي عَيْدِي أَوْ لَيْسَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ لِي أَوْ لَيْسَ الْكِرْمُ وَالْجُودُ صِفَتِي أَوْ لَيْسَ الْفَضْلُ وَالرَّحْمَةُ يَدِي أَوْ لَيْسَ
الْأَمَالُ لَا تَنْتَهِي إِلَّا إِلَيَّ [بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ٩٤] .

فقط امیدواری به خدا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَوْصِيَكُمْ بِخَمْسٍ لَوْ ضَرَبْتُمْ إِلَيْهَا آبَاتِ الْإِبْلِ لَكَانَتْ إِذْ لِكَ أَمْهَلًا لَا يَزُجُونَ أَحَدٌ مِنْكُمْ إِلَّا رَبَّهُ وَ لَا يَخَافَنَّ
إِلَّا ذَنْبَهُ [نهج البلاغه ، حکمت ٨٢] .

امید بهترین هدیه و (بهترین سرمایه) است

- قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) : وَاللَّهِ مَا أُعْطِيَ مُؤْمِنٌ قَطُّ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ إِلَّا بِحُسْنِ ظَنِّهِ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ رَجَائِهِ مِنْهُ وَ حُسْنِ
خُلُقِهِ وَ الْكُفِّ عَنِ اغْتِيَابِ الْمُؤْمِنِينَ [أعلام الدين ، ص ٢٥٥] .

- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ارحم من رأس ماله الرجاء [مصباح المتعجب ، ص ٣٦٠] .

- لَا يِيَّاسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ [يوسف/٨٧] .

- وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَ كَفَى بِاللَّهِ وَكِيلاً [احزاب/٣] .

- أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَ يَخَوْفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ [زمر/٣٦] .

- وَ عَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِفُوا حَتَّى إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَ ضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنْفُسُهُمْ وَ ظَنُّوا أَنْ لَا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ [توبه/١١٨] .

- وَ لَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا آتَاهُمُ اللَّهُ وَ رَسُولَهُ وَ قَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَيُوتِنَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَ رَسُولُهُ إِنَّا إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ [توبه/٥٩] .

راه های زدودن امید از غیر خدا :

- کسی که به فرزندان پسر خود مغرور بود ، ابتر ماند : إِنَّ شَانِيكَ هُوَ الْأَبْتَرُ [کوثر/٣]

- زلیخا که همه درها را بست تا احدی نفهمد ، همه دنیا فهمیدند.

- ۱۷ بار قبر امام حسین (ع) را زیر شخم بردند تا محو بشود ، ولی امروز یک میلیارد غیرمسلمان در هندوستان عاشورا را به عنوان "تعطیل رسمی" می دانند.

- قدرت های دیگر غیر از خداوند :

- لا یملِکونَ لَکُم رِزْقاً [عنکبوت/۱۷] .

- لا ینفَعُکُم شیئاً وَ لا یضُرُّکُم [انبیاء/۶۶] .

- کَمَثَلِ العُنْکَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَیتاً [عنکبوت/۴۱] .

- فَحَسَفْنَا بِهٖ وَ بَدَارِهٖ [قصص/۸۱] .

- فَأَخَذْنَاهُ وَ جُنُودَهُ [قصص/۴۰] .

- ابراهیم (ع) فرمود : لا أُحِبُّ الأَفلِینَ [انعام/۷۶] .

- همه مردنی هستند : کُلُّ نَفْسٍ ذائِقَةُ المَوْتِ [آل عمران/۱۸۵] .

- همه فقیرند : یا آیها النَّاسُ أَنتُمُ الفُقَرَاءُ إلی اللّهِ [فاطر/۱۵] .

امید به ظهور مصلح جهانی

در تمامی ادیان الهی توراه ، زبور ، انجیل ، قرآن و در منابع هندوها (کتاب روزگار رهایی ، ص ۱۳)

امید و انتظار سرّ بقای شیعه و گسترش آن... [کتاب فجر ساحل]

وَعَدَ اللّهُ الَّذِینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصّالِحَاتِ [مائده/۹] .

وَ نُرِیدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَی الَّذِینَ اسْتَضَعِفُوا فی الأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الوارِثِینَ [قصص/۵] .

وَ لَقَدْ کَتَبْنَا فی الزُّبُورِ [انبیاء/۱۰۵] .

امید در کنار تلاش

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ [بقره/ ٢١٨].

چه افرادی باید امیدوار باشند؟

إِنَّ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ [محمد/ ٧].

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ [فصلت/ ٣٠].

مَنْ ذَا الَّذِي يقرضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيضاعفه لَهُ [حديد/ ١١].

أَجِيبُ

دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ [بقره/ ۱۸۶] .

۲. امیدهای ناروا

- امید به اولیاء خدا و توسل به آنان و شفاعت از آنان نباید به مرحله بلندپروازی و غلو برسد :

- لَنْ يَشْتَكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ [نساء/ ۱۷۲] .

- يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ [نساء/ ۱۷۱] .

- مَا كَانَ لِيُشْرَ أَنْ يُوتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالتَّبُوهَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ [آل عمران/ ۷۹] .

- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللَّهُمَّ إِنِّي بَرِيءٌ مِنَ الْغُلَاةِ كِبْرَاءِ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مِنَ النَّصَارَى ، اللَّهُمَّ اخذلهم أبدا ، و لا تنصر منهم أحدا . [أمالی طوسی ، ص ۶۵۰] .

- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لعن الله من أزالنا عن العبودية لله الذي خلقنا [رجال کشی ، ص ۳۰۲] .

- وَ قَالَتِ الْيَهُودُ عَزِيزُ ابْنُ اللَّهِ وَ قَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ [توبه/ ۳۰] .

۳. امید و قیامت

از چیزهایی که تمام ادیان آسمانی به آن توجه کامل دارند و صدها آیه قرآن به آن پرداخته است ، نعمت های بهشتی است . یکی از رسالت های انبیاء بشارت به آن نعمتها است .

ما روزی را در پیش داریم که گفته شود : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ [فاطر/ ۳۴] .

وَ نَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍّ [حجر/ ۴۷] .

وَ فِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَ تَلذُّ الْأَعْيُنُ [زخرف/ ۷۱] .

روزی کههان الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَ نَهْرٍ فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ [قمر/ ۵۴-۵۵] .

روزی کههو أَمْدَدْنَاهُمْ بِفَاكِهِهِ وَ لَحْمٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ يَتَنَزَّعُونَ فِيهَا كَأَسَا لَا لَغْوٌ فِيهَا وَ لَا تَأْنِيْمٌ [طور/ ۲۲-۲۳] .

مُتَّكِنِينَ

عَلَى سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ [طور/ ۲۰].

فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَادْخُلِي جَنَّتِي [فجر/ ۳۰-۲۹].

روزی که سلام قولاً مِنْ رَبِّ رَجِيمٍ [یس/ ۵۸].

به هر حال ، تمام لذتها بدون هیچ آفت ، بدون هیچ محدودیت ، در جوار اولیاء خدا ، به طور دائم ، در وسعتی که عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ [آل عمران/ ۱۳۳]. همراه با بهترین خدمتگزاران کَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ [واقعه/ ۲۳]. يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ [واقعه/ ۱۷]. از انواع نهرها و شراب ها ، از عسل مصفّی و شیر و شراب با آبی که هرگز مزه آن تغییر نمی کند ، از ظرفهای طلا و نقره ، لبریز ، دور انسان چرخانده می شود و یطافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَ أَكْوَابٍ وَ فِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَ تَلَذُّ الْأَعْيُنُ [زخرف/ ۷۱].

دریافت سلام از طرف خدا ، از طرف فرشتگان ، از سایر ملائکه ، همسرانی شوهر دوست ، هم سن ، باکره ، با سینه های انار پستان ، همراه با لباسهایی از انواع ابریشم ها ، با رنگ ها ، بدون هیچ دردسر و... این سیمای متّقین است. نقش این آیات در امیدوار کردن بر کسی پوشیده نیست.

بزار دیگر امید

امید و دعا ، امید و توسّل ، امید و شفاعت ، امید به عفو الهی ، اعمال خیری که سیئات را از بین می برند ، قبول توبه ، جایگزین کردن دستوراتی به عنوان کفاره ، و دستوراتی از قبیل قصاص ، دیات ، حدود ، تعزیرات ، که برای هر یک از اینها آیات و روایات و مسایل مهمی است.

۴. دعوت به امید

- یکی از راه های

دعوت به امید ، مقایسه بین توکل و امید به خدا و غیر خدا است : وَ مَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ [حدید/ ۱۰] .

وَ فَرِحُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ مَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَاعٌ [رعد/ ۲۶] .

فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ [توبه/ ۳۸] .

الْمَالُ وَ الْبُنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ الْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَ خَيْرٌ أَمَلًا [كهف/ ۱۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا الدُّنْيَا دَارٌ مَجَازٍ وَ الْآخِرَةُ دَارٌ قَرَارٍ فَخُذُوا مِنْ مَمَرِّكُمْ لِمَقَرِّكُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۰۳] .

رَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ اطْمَأَنَّنُوا بِهَا [یونس/ ۷] .

فَأَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّى عَنْ ذِكْرِنَا وَ لَمْ يَرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ذَلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ [نجم/ ۳۰-۲۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَثَلُ الدُّنْيَا مَثَلُ الْحَيَةِ لَئِنْ مَسَّهَا قَاتِلٌ سَمَّهَا [نهج البلاغه ، نامه ۶۸] .

بنابراین نباید تنها امید ما رفاه چند روز دنیا باشد.

البته این به آن معنا نیست که به دنیا بی اعتنا باشیم ، چون حضرت علی (ع) در نهج البلاغه / حکمت ۱۳۱ در برابر کسی که دنیا را مذمت می کرد ، ولی خود او فریب دنیا را خورده بود ، فرمود : أ تَعْتَرُّ بِالدُّنْيَا ثُمَّ تَذُمُّهَا أَنْتَ الْمُتَجَرِّمُ عَلَيْهَا أَمْ هِيَ الْمُتَجَرِّمَةُ عَلَيْكَ مَتَى اسْتَهْوَتْكَ أَمْ مَتَى عَزَّتْكَ أَمْ بِمَصَارِعِ آبَائِكَ مِنَ الْبَلْبَلِ أَمْ بِمَضَاجِعِ أُمَّهَاتِكَ تَحْتَ الثَّرَى كَمْ عَلَلَّتْ بِكَفِّكَ وَ كَمْ مَرَّضَتْ بِيَدَيْكَ تَبْتَغِي لَهُمُ الشُّفَاءَ وَ تَسْتَتَوِّصُفُ لَهُمُ الْأَطْبَاءَ غَدَاهُ لَا يَغْنِي عَنْهُمْ دَوَاوُكُ وَ لَا يَجْدِي عَلَيْهِمْ بُكَاوُكُ لَمْ يَنْفَعِ أَحَدَهُمْ إِشْفَاؤُكَ وَ لَمْ تُسَعِفْ فِيهِ بِطَلْبَتِكَ وَ لَمْ

تَدْفَعُ عَنْهُ بِقُوَّتِكَ وَقَدْ مَثَلْتَ لَكَ بِهِ الدُّنْيَا نَفْسَكَ وَبِمَصْرِعِهِ مَصْرِعَكَ إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ صِدْقٍ لِمَنْ صَدَقَهَا وَدَارُ عَافِيهِ لِمَنْ فَهِمَ عَنْهَا وَدَارُ غِنَى لِمَنْ تَزَوَّدَ مِنْهَا وَدَارُ مَوْعِظَةٍ لِمَنْ اتَّعَظَ بِهَا مَسْجِدُ أَحِبَّاءِ اللَّهِ وَ مَصِي لِي مَلَائِكَةِ اللَّهِ وَ مَهْبِطُ وَحْيِ اللَّهِ وَ مَتَجَرُّ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۳۱] .

این بیان برخاسته از آیات قرآن است که محبت دنیا را نفی نمی کند ، بلکه علاقه شدید را نفی می کند و إِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ [عادیات/۸] .

کامیابی از دنیا را نفی نمی کند ، کامیابی بی ملاحظه را نفی می کند : وَ تَأْكُلُونَ الثَّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا وَ تُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا [فجر/۲۰-۱۹] .

آخرت فروشی را نفی می کند .

خود فروشی را نفی می کند اَشْتَرُوا بِهِ أَنْفُسَهُمْ [بقره/۹۰] .

امام حسین (ع) را به یزید فروختن .

دعا را به نفرین فروختن

ابدیت را به موقت فروختن

سعادت را به جنایت فروختن

خلیفه الله بشود اَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ [اعراف/۱۷۶] .

نفخت فيه من روحی بشود رَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا [یونس/۷] .

حمد خدا بکند نه ستایش طاغوت

يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ [فجر/۲۷] . بشود رَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ اطْمَأْنَنُوا بِهَا [یونس/۷] .

- قرآن می فرماید : وَ ابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَ لَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا [قصص/۷۷] .

- امام حسن مجتبی (ع) می فرماید : قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) : اَعْمَلْ لِدُنْيَاكَ كَأَنَّكَ تَعِيشُ أَبَدًا وَ اَعْمَلْ لِآخِرَتِكَ كَأَنَّكَ تَمُوتُ غَدًا [من لايحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۵۶] .

- اعظم الناس همّا المؤمن ، يهتم بامر دنياه و امر آخرته [سیری در نهج البلاغه ، ص ۲۷۱] .

- قَالَ الرُّضَا (ع) :

لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَرَكَ دُنْيَاهُ لِدِينِهِ وَ دِينَهُ لِدُنْيَاهُ [تحف العقول ، ص ٤٠٩] .

جمع بندی دنیا و آخرت همان است که حضرت علی (ع) فرمود : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا الدُّنْيَا دَارُ مَجَازٍ وَ الْآخِرَةُ دَارُ قَرَارٍ فَخُذُوا مِنْ مَمَرِّكُمْ لِمَقَرِّكُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٠٣] .

١. انتخابات

١. ویژگی انتخاب رهبری

١. در اسلام

اما مگر پیامبر (ص) نفرمود : مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ [کافی ، ج ١ ، ص ٢٩٥] .

روی عبد الأعلى عن العيص بن المختار قال : قلت للصادق (ع) : خذ بيدي من النار من لنا بعدك فدخل و أخرج موسى غلاما و قال هذا صاحبكم فتمسكوا به . [الصراط المستقيم ، ج ٢ ، ص ١٦٣] .

عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزَبَارٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ (ع) : إِنْ كَانَ كَوْنٌ وَ أَعُوذُ بِاللَّهِ فَإِلَى مَنْ قَالَ عَهْدِي إِلَى الْأَكْبَرِ مِنْ وَلَدِي . [کافی ، ج ١ ، ص ٣٢٦] . عَنْ أَبِي هَيْشَمِ الْجَعْفَرِيِّ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي مُحَمَّدٍ (ع) : جَلَّالَتِكَ تَمْنَعُنِي مِنْ مَسْأَلَتِكَ فَتَأْذُنُ لِي أَنْ أَسْأَلَكَ فَقَالَ : " سَلْ " قُلْتُ : يَا سَيِّدِي ! هَلْ لَكَ وَلَدٌ فَقَالَ : " نَعَمْ " فَقُلْتُ فَإِنْ حَدَّثَ بِكَ حَدَّثَ فَأَيْنَ أَسْأَلُ عَنْهُ؟ قَالَ : " بِالْمَدِينَةِ " . [کافی ، ج ١ ، ص ٣٢٨] .

أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ [آل عمران / ١٤٤] .

١. اهمیت ولایت و رهبری در وحی :

— وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ [مائده / ٦٧] .

— قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسِ الصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الصَّوْمِ وَ الْحَجِّ وَ الْوَلَايَةِ وَ لَمْ يَنَادَ بِشَيْءٍ مَّا نُودِيَ بِالْوَلَايَةِ يَوْمَ الْغَدِيرِ [کافی

، ج ۲، ص ۲۱].

— نماز شکسته و روزه خورده و حج از فقیر ساقط ، ولی ولایت برای همه کس و همه جا است و ساقط نمی شود.

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : بنی الإسلام علی خمسہ أشياء علی الصلاه و الزکاه و الحج و الصوم و الولایه. قال : زرارہ : فأی ذلك أفضل؟ فقال : الولایه أفضلهن لأنها مفتاحهن و الوالی هو الدلیل علیهن [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۲۸۶] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَشَافِي الْإِسْلَامِ ثَلَاثَةٌ الصَّلَاةُ وَ الزَّكَاةُ وَ الْوَلَايَةُ لَا تَصِحُّ وَاحِدَةً (مِنْهَا إِلَّا بِصَاحِبَتِهَا) [وسائل الشیعه ، ج ۱ ، ص ۱۶] .

— قَالَ الْإِمَامُ الْحَسَنُ الْعَشْقَرِيُّ (ع) : مَنْ مَاتَ وَ لَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً [کمال الدین ، ج ۲ ، ص ۴۰۹] .

— عمل بی ولایت مثل معامله فضولی قابل ارزش نیست اگر اذن صاحب کالا بعد از معامله نیاید معامله باطل می شود.

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَقُولُ [اللَّهُ] لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حِصْنِي مَنْ دَخَلَ حِصْنِي أَمِنَ عَذَابِي [توحيد صدوق ، ص ۲۴] .

— قَالَ الرَّضَا (ع) يقول : الله عز و جل ولایه علی بن أبی طالب حصنی فمن دخل حصنی أمن من عذابی [عیون أخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۱۳۶] .

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قال : جبرئیل (ع) : يقول الله لا- إله إلا- الله حصنی فمن دخل حصنی أمن من عذابی قال الرضا (ع) : بشروطها و أنا من شروطها [روضه الواعظین ، ج ۱ ، ص ۴۲] .

— قَالَ الرَّضَا (ع) : إِنَّ الْإِمَامَةَ زِمَامُ الدِّينِ وَ نِظَامُ الْمُسْلِمِينَ

وَ صَلَاحُ الدُّنْيَا وَ عِزُّ الْمُؤْمِنِينَ [کافی ، ج ۱ ، ص ۲۰۰] .

— قَالَ الرَّضَا (ع) : إِنَّ الْإِمَامَةَ أَسُّ الْإِسْلَامِ النَّامِي [کافی ، ج ۱ ، ص ۲۰۰] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا تَغَيَّرَ السُّلْطَانُ تَغَيَّرَ الزَّمَانُ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

— امامت پیمان خداستلا ینالْ عَهْدِي الظَّالِمِينَ [بقره/ ۱۲۴] .

۲. در قانون اساسی

۱. در جمهوری اسلامی امور کشور باید با اتکاء به آراء عمومی اداره شود. [اصل ۶ ، قانون اساسی] .

۲. در جمهوری اسلامی دعوت به خیر از وظایف همگانی است. بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ [مائده/ ۵۱] . (اصل ۸)

۳. حاکمیت مطلق بر جهان و انسان از آن خداست و هم او انسان را بر سرنوشت خویش حاکم ساخته است. [اصل ۵۶]

و هیچ کس نمی تواند این حق الهی را از انسان سلب کند یا در خدمت منافع فرد یا گروه خاصی قرار دهد و ملت این حق خدا داد را از طرقی که در اصول بعد می آید اعلام می کند.

۲. ویژگی های نماینده

۱. مؤمن باشد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَمْ تَتَوَقَّعُونَ إِمَامًا غَيْرِي يَطَّأ بِكُمْ الطَّرِيقَ وَ يُرْشِدُكُمْ السَّبِيلَ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۸۲] .

۲. شجاع باشد

لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ [مائده/ ۵۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عِمَاءُ! لَوْ وَضَعْتَ الشَّمْسُ فِي يَمِينِي وَ الْقَمَرُ فِي شِمَالِي مَا تَرَكْتُ هَذَا الْقَوْلَ حَتَّى أَنْفِذَهُ أَوْ أَقْتَلَ دُونَهُ [المناقب ، ج ۱ ، ص ۵۸] .

۳. حکیم و عالم باشد

وَ لَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَ عِلْمًا [يوسف/ ۲۲] .

۴. صاحب نظر باشد

ممکن است و کیلی برای منطقه کم کار کرده باشد ، ولی دوستان

مجلس او را در قانون کلی صاحب نظر و فکر می دانند گرچه تلاش برای منطقه هم خود ارزش دارد.

۵. امانت دار

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا [نساء/ ۵۸].

در تفسیر آمده که مسئولیت ها را به افراد لایق بدهید. قانون گذار جمهوری اسلامی باید تا حدود زیادی اسلام شناس و مکتبی و متعبد به قانون الهی و رساله ای باشد. (مگر نماینده اقلیت ها)

۶. خوش سابقه باشد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ الْقَدَمِ فِي الْإِسْلَامِ الْمُتَقَدِّمِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳].

۷. اصالت خانوادگی و تجربه داشته باشد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): تَوَخَّ مِنْهُمْ أَهْلَ التَّجَرِبَةِ وَ الْحَيَاءِ مِنْ أَهْلِ الْبُيُوتَاتِ الصَّالِحَةِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳].

۸. توانا در مسائل علمی و از جهت بدنی هم ضعیف نباشد :

۹. مقاوم

وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بِآيَاتِنَا يوقِنُونَ [سجده/ ۲۴].

۱۰. رشید باشد

فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ [نساء/ ۶].

۱۱. مدیر باشد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَحَقَّ النَّاسِ بِهَذَا الْأَمْرِ أَفْوَاهُهُمْ عَلَيْهِ وَ أَعْلَمُهُمْ بِأَمْرِ اللَّهِ فِيهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۷۲].

۳. ویژگی های انتخاب احسن

۱. مسئله ای است دائمی ، همیشه در هر کاری انتخاب احسن مطرح است.

۲. انتخاب احسن شاخه های زیادی دارد؛ در روشهای تعلیم و تربیت ، قهر و صلح ، شغل و ازدواج و گرفتن دوست و...

۳. گاهی مسئله ذاتا دقیق و متشابه است. قَالَ عَلِيٌّ بَنُ الْحُسَيْنِ (ع): وَ وَقَفْنِي إِذَا اشْتَكَلَتْ عَلَيَّ الْأُمُورُ لِأَهْدَاها ، وَ إِذَا تَشَابَهَتْ الْأَعْمَالُ لِأَزْكَاهَا [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰]. و گاهی بر من متشابه می شود. اشتکلت

۴. مسئله اینجا با جمله اول دعاوَ بِعَمَلِي إِلَى أَحْسَنِ الْأَعْمَالِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰] . فرق دارد. در آنجا بهترین عمل مطرح است و در اینجا من بهترین اعمال را.

۵. در انتخاب احسن چیزهایی لازم است :

الف : نه تنها شناخت حق و باطل ، بلکه شناخت احق مطرح است.

ب : در انتخاب احسن باید انسان واقع بین باشد ، محیط زدگی ، جو زدگی ، تزیین ، وسوسه در کار نباشد.

ج : لازمه انتخاب اهدی و ازکی و ارضی عبور و ترک تمام خواسته های نفسانی است که :

"اتَّقُوا اللَّهَ وَ يَعْلَمِكُمُ اللَّهُ [بقره/ ۲۸۲] .

اللَّهُمَّ ارِنِي الْحَقَّ حَقًّا حَتَّى اتَّبِعُهُ وَ ارِنِي الْبَاطِلَ بَاطِلًا حَتَّى أُجْتَنِبَهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۶ ، ص ۲۶۱] .

ملاک احسن

۱. در تحصیل : پیامبر (ص) انتقاد می کند که چرا دور فلانی را گرفته وبه او علامه می گوئید مگر عمل انساب هم علم مهمی است....

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) الْمَسْجِدَ فَإِذَا جَمَاعَةٌ قَدْ أَطَافُوا بِرَجُلٍ فَقَالَ : مَا هَذَا؟ فَقِيلَ : عَلَّامُهُ فَقَالَ : وَ مَا الْعَلَّامَةُ؟ فَقَالُوا : لَهُ أَعْلَمُ النَّاسِ بِأَنْسَابِ الْعَرَبِ وَ وَقَائِعِهَا وَ أَيَّامِ الْحِيَاهِ وَ الْأَشْعَارِ الْعَرَبِيَّةِ. قَالَ فَقَالَ : النَّبِيُّ (ص) ذَاكَ عِلْمٌ لَا يَضُرُّ مَنْ جَهَلَهُ وَ لَمَّا يَنْفَعُ مَنْ عِلْمَهُ ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ (ص) : إِنَّمَا الْعِلْمُ ثَلَاثَةٌ آيَةٌ مُحْكَمَةٌ أَوْ فَرِيضَةٌ عَادِلَةٌ أَوْ سُنَّةٌ قَائِمَةٌ وَ مَا خَلَاهُنَّ فَهُوَ فَضْلٌ [كافی ، ج ۱ ، ص ۳۲] .

۲. بهترین علم را کسب کردند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : رَأَيْتُ الْمَعْرُوفَ لَا يَضِلُّحُ إِلَّا بِثَلَاثِ خِصَالٍ تَصْغِيرِهِ وَ تَسْتِيرِهِ وَ تَعْجِيلِهِ فَإِنَّكَ إِذَا

صَغْرَتُهُ عَظَمَتُهُ عِنْدَ مَنْ تَصَدَّقَهُ إِلَيْهِ وَإِذَا سَيَّرْتَهُ تَمَمَّتْهُ وَإِذَا عَجَلْتَهُ هَنَأَتْهُ وَإِنْ كَانَ غَيْرَ ذَلِكَ سَيَخْفَتُهُ وَنَكَدَتْهُ [كافي ، ج ٤ ، ص ٣٠] .

٣. در انتخاب همسر :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَفْضَلُ نِسَاءِ أُمَّتِي أَصْبَحُنَّ وَجْهًا وَأَقْلُنَّ مَهْرًا [كافي ، ج ٥ ، ص ٣٢٤] .

٤. در برخورد علمی با مجادله کننده :

وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [نحل / ١٢٥] .

٥. در دوست انتخاب کردند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَحَبُّ إِخْوَانِي إِلَيَّ مَنْ أَهْدَى إِلَيَّ عُيُوبِي [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٣٩] .

قَالَ الْيَاقِزِيُّ (ع) : يَا صَالِحُ اتَّبِعْ مَنْ يَبْكِيكَ وَهُوَ لَكَ نَاصِحٌ وَ لَا تَتَّبِعْ مَنْ يَضْحَكُكَ وَهُوَ لَكَ غَاشٌّ وَ سَتَرْدُونَ عَلَى اللَّهِ جَمِيعًا فَتَعْلَمُونَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٣٨] .

٦. در اعمال :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ أَحْمَزُهَا [مفتاح الفلاح ، ص ٤٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَفْضَلُ الزُّهْدِ إِخْفَاءُ الزُّهْدِ [نهج البلاغه ، حکمت ٢٨] .

٧. در علاقه :

" وَ الَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ [بقره / ١٦٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ غَلْبَةُ الْعَادَةِ [غررالحکم ، ص ١٩٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْفِكْرُ [غررالحکم ، ص ٥٦] .

٨. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَفْضَلُ النَّاسِ أَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ [غررالحکم ، ص ٤٤٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَعْلَمُ النَّاسِ مَنْ جَمَعَ عِلْمَ النَّاسِ إِلَى عِلْمِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٩٤] .

٩. در انفاق :

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ [آل عمران / ٩٢] .

۵. وظایف نماینده

اولین سوال در قیامت سوال

از ولایت است که ولایت فقیه پرتوی از آن است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ [کافی، ج ۲، ص ۱۶۳].

لِيَعِظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ [فتح/۲۹].

۱. اگر رای نیابد، تمام مردم یا اصل انتخابات را مخدوش نکند که این کار منافقان است:

وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَشْحَطُونَ [توبه/۵۸].

فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ وَ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ [فجر/۱۷-۱۵].

۲. جلو ستایش های نابجا را بگیرد:

— يَحِبُّونَ أَنْ يَحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبْنَهُمْ بِمَفَازِهِ مِنَ الْعَذَابِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [آل عمران/۱۸۸].

۳. اگر رای نیابد باز هم با مردم و منطقه دوست باشد. (برای خدا آمده و برای خدا برود)

۴. شکست در رای شکست نزد خدا نیست.

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): اعلم بأنك لا تكون لنا ولية حتى لو اجتمع عليك أهل مصرك وقالوا: إنك رجل سوء لم يحزنك ذلك و لو قالوا إنك رجل صالح لم يسرك ذلك و لكن اعرض نفسك على كتاب الله [تحف العقول، ص ۲۸۴].

۵. تخلف گناه است:

کسی که بنا است با قانون جلو همه تخلفات را بگیرد، نباید خودش با تخلف به مجلس رود، مثل کسی که با ماشین دزدی به مکه رفته و با لجن به دیوارها شعار نظافت را مراعات کنید بنویسد.

۶. توکل بر خدا فراموش نشود:

فَاجْعَلْ أَفْنِدَةً مِنَ النَّاسِ

تَهْوَى إِلَيْهِمْ [ابراهیم/۳۷] .

مقلب القلوب خداست.

مردم همه می فهمند؛ داستان زینب که بابا مرا الکی می بوسید.

ای کاندیداها....

تَقْدَمُ عَلَى قَوْمٍ...

۱. بر فرض رای نیوردی فراموش نکنعی أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا [بقره/۲۱۶] .

۲. همه خیر را مخدوش نکن. فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ [توبه/۵۸] .

۳. فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ [فجر/۱۶] .

۴. جلو ستایش های دروغ را بگیرید.

۵. شکست در رای شکست الهی نیست. قال الباقر (ع) : لَوِ اجْتَمَعَ عَلَيْكَ أَهْلُ مِصْرِكَ وَقَالُوا : إِنَّكَ رَجُلٌ سَوَاءٌ لَمْ يَخْزُنْكَ ذَلِكَ وَ لَوْ قَالُوا : إِنَّكَ رَجُلٌ صَالِحٌ لَمْ يَسْرَكَ ذَلِكَ وَ لَكِنْ اعْرِضْ نَفْسَكَ عَلَى مَا فِي كِتَابِ اللَّهِ [تحف العقول ، ص ۲۸۴] .

۶. اگر رای آوردی مسئول تک تک افراد هستی. داستان پیرزنی که به مرحوم آیه الله حجت خمس داد و نگاه خیره می کرد در خودسازی مهم است.

۷. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ عَمَلَكَ لَيْسَ لَكَ بِطَعْمِهِ وَ لَكِنَّهُ فِي عُنُقِكَ أَمَانَةٌ [نهج البلاغه ، نامه ۵] .

۸. خودت را گم نکنی؛ اگر ۱۰۱ نماینده بماند باز هم خوب است. تَوَفَّنِي مُسْلِمًا [یوسف/۱۰۱] .

۹. وَ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ أَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ [شوری/۳۸] .

۱۰. وقت بگذارند ، کارهای متفرقه نپذیرند. وَيَلِّ لِلْمُطَفِّفِينَ [مطفین/۱] .

۱۱. ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ [یونس/۱۴] .

۱۲. بد بخت تر از همه کسی که برای دیگران به جهنم رود.

کاندید شدن و خود را مطرح کردن

۱. من تقدم على قوم وهو يرى فيه من هو افضل فقد خان الله و رسوله و

۲. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ هَاهُنَا لِعِلْمًا جَمًّا [نهج البلاغه ، حکمت ۱۴۷] .
۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا مَثَلِي بَيْنَكُمْ كَمَثَلِ السَّرَاحِ فِي الظُّلْمَةِ يَسْتَضِيءُ بِهِ مَنْ وَلَجَهَا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۸۷] .
۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَتَتَوَقَّعُونَ إِمَامًا غَيْرِي يَطُّ بِكُمْ الطَّرِيقَ وَ يَرشِدُكُمْ السَّبِيلَ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۸۲] .
۵. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ اللَّهُ مَا مُعَاوِيَةَ بِأَذْهَى مِنِّي وَ لَكِنَّهُ يَغْدِرُ وَ يَفْجُرُ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۰۰] .
۶. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ سَلُونِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي [نهج البلاغه ، خطبه ۱۸۹] .
۷. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ مَعِيَ لِبَصِيرَتِي مَا لَبَسْتُ عَلَى نَفْسِي وَ لَا لَبَسَ عَلَيَّ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۰] .
۸. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الْكِتَابَ لَمَعِيَ مَا فَارَقْتُهُ مُذْ صَحَبْتُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۲۲] .
۹. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَقَدْ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ص نَقْتُلُ آبَاءَنَا وَ أَبْنَاءَنَا وَ إِخْوَانَنَا وَ أَعْمَامَنَا مَا يَزِيدُنَا ذَلِكَ إِلَّا إِيمَانًا وَ تَسْلِيمًا [نهج البلاغه ، خطبه ۵۶] .
۱۰. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنِّي لَعَلَى يَقِينٍ مِنْ رَبِّي [نهج البلاغه ، خطبه ۱۲۲] .
۱۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا شَكَّكَ فِي الْحَقِّ مُذْ أُرِيْتَهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۸۴] .

۶. وظایف مردم در انتخابات

۱. شرکت همگانی

۱. همه باید شرکت کنند :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۳] .

۲. از آنجا

که سیاست ما عین دین ما است انتخابات تنها یک کار سیاسی نیست ، بلکه عبادی سیاسی است و لذا با قصد قربت برای رضای خدا یکی از بندگان شایسته خدا را برای انجام فرمان خدا و نجات خلق خدا انتخاب کنید.

۲. تحقیق

زحمت تحقیق به خود بدهند؛ نگویند ما روز انتخابات به یکی رای خواهیم داد. شما برای مسکن و همسر و شریک چقدر تحقیق می کنید ، در انتخابات سرنوشت کشور و خون شهدا را به کی می دهی؟ یک کشور اسلامی را به کی می سپاری؟ راستی اگر مرگ ما فرا رسد حاضریم به هر آدم ناشناخته ای خانه و اولادمان را بسپاریم؟

رای شما کلید کشور است.

مجلس خانه ملت شهید و مفقود و اسیر و ملت معلول داده است.

آن کلید و این خانه را به کی می سپاری؟

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): شَاوِرُ فِي أَمْرِكَ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۶۹].

۳. قصد قربت

۱. قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ تَعَصَّبَ أَوْ تَعَصَّبَ لَهُ فَقَدْ خَلَعَ رِبْقَةَ الْإِيمَانِ مِنْ عُنُقِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۰۷].

۲. نه انتفاعی ، نه انتقامی ، نه عاطفی ، نه صنفی ، نه با منت ، نه با خیال ،

چون دین ما از سیاست جدا نیست شرکت در انتخابات عبادت و با قصد قربت انجام می گیرد.

رای شما کلید کشور است. این کلید را به کسی می دهیم :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): شَاوِرُ فِي أَمْرِكَ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۶۹].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): اسْتَشِيرِ الْعَاقِلَ مِنَ الرِّجَالِ الْوَرَعَ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۶۰۲].

قَالَ أَمِيرُ

الْمُؤْمِنِينَ (ع): خَيْرٌ مَنْ شَاوَرَتْ ذَوُو النُّهْيِ وَالْعِلْمِ وَأَوْلُو التَّجَارِبِ وَالْحَزْمِ [غررالحكم، ص ۴۴۲].

توجه به مسائل کلی مملکت باشد نه مسائل منطقه فقط. وَ لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ [مائده/۵۴].

کار نماینده تصویب قانون سالم است نه تبریك و تسلیت و عروسی و آسفالت...

۷. تذکرات

سخنی با تبلیغ کنندگان

۱. خالصانه تبلیغ کنند:

— نه انتفاعی: که فردا قدرتی داشته باشند. (توقع نداشته باشند).

— نه انتقامی: چون من از فلانی بدم می آید برای دیگران تبلیغ می کنم.

— نه عاطفی: چون فامیلم هست گرچه لایق تر از او باشد من باید از فامیلم تبلیغ کنم.

— نه صنفی: چون هم کار و هم لباسم هست گرچه دیگری بهتر است من از او تبلیغ می کنم؛ یعنی فقط به صنف ننگرد.

— نه تعصبی: هم شهری، هم زبانی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ تَعَصَّبَ أَوْ تَعَصَّبَ لَهُ فَقَدْ خَلَعَ رَبِّيَ الْإِيمَانَ مِنْ عُنُقِهِ [کافی، ج ۲، ص ۳۰۸].

— نه تقلیدی: اگر شناخت شما بر خلاف جو عمومی یا معرفی ارگان ها بود حق ندارید غیر از شناخت خود عمل کنید.

— نه منت و نه پشیمانی در تبلیغ او نباشد.

— تبلیغات موجب ضرر به اموال عمومی یا شخصی افراد نباشد. زیبایی شهر به خاطر تبلیغات از بین نرود:

روی تابلو بیمارستان، پیچ خطرناک، سنگ های قیمتی، علائم رانندگی که باید قانونا محو و متخلف جلب شود.

— تبلیغات سراز خصومت و تفرقه در نیاورد.

کوتاه سخن آن که فرض کنید که فلان کاندیدا فامیل تو نبود، امیدی به او نداشتی (البته امید شخصی) و

هم کار

و هم لباس و همشهری تو نبود ، سر و صداها بر نفع یا ضرر او نبود ، آیا به خاطر لیاقت ، مکتب ، کمال و قدرت برای او تبلیغ می کردی؟ اگر هست توحید است و گرنه شرک است.

۲. در تبلیغات اسراف و مبالغه و افراط نکنید که اثر معکوس دارد :

امام (ره) فرمودند : منافق از بس نهج البلاغه خواند من به شک افتادم.

۱. رقابت سالم نه تخریبی که آن کار فرعون است. فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَاطَاعُوهُ [زخرف/ ۵۴] .

۲. کاندیدها مسئول یک یک افرادند. داستان آن پیر زنی که خمس به مرحوم آیت الله حجت داد و خیره خیره به او نگاه می کرد و می گفت : می خواهم ترا خوب بشناسم و در قیامت تحویل خدا دهم و بگویم من خمس دادم که این دین مرا حفظ کند ، اگر نکرده با من نیست.

۳. با توجه به اینکه در قیامت مهم ترین سوالات ولایت است و در کشور امام زمان (عج) بعد از امام مهمترین قدرت مجلس است و سپردن کار به مجلس و فلان وکیل تا جواب قیامت ادامه دارد.

۴. وکیل مغرور نشود. خطر سوء عاقبت ، لغزش ، انحراف و انصراف مردم ، بنی صدر و هوادارانش را فراموش نکند. حضرت یوسف بعد از ریاست گفت : تَوَفَّنِي مُسْلِمًا [یوسف/ ۱۰۱] .

۵. وکیل برخوردارش را با مردم عوض نکند :

در حدیث آمده است قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا كَانَ لَكَ صَدِيقٌ قَوْلِي وَلِيَّاهُ فَأَصِيبْتَهُ عَلَى الْعُشْرِ مِمَّا كَانَ لَكَ عَلَيْهِ قَبْلَ وَلَايَتِهِ فَلَيْسَ لَكَ بِصَدِيقٍ سَوْءٍ [أمالی طوسی ، ص ۲۷۹] .

۶. امانت است :

"وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ

راعون [مومنون / ۸] . (جمهوری اسلامی و مجلس امانت است).

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ عَمَلَكَ لَيْسَ لَكَ بِطُعْمِهِ وَ لَكِنَّهُ فِي عُنُقِكَ أَمَانَةٌ [نهج البلاغه ، نامه ۵] .

۷. پایگاه مردمی غیر از سر و صداهاى تبلیغاتی است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا يَسْتَدَلُّ عَلَى الصَّالِحِينَ بِمَا يَجْرِي اللَّهُ لَهُمْ عَلَى أَلْسِنِ عِبَادِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۱. انزوا

۱. جایگاه انزوا در اسلام

انسان فطرتاً اجتماعی و انزوا یک مرض است. رسول الله (ص) : " کسی که بیش از سه روز با برادر دینی خود قهر کند مسلمان نیست " .

انزوا ، زمینه عدم تشویق نیروهای فعال است.

دین و مکتبی که اصلاح ذات البین از تمام نمازها و روزه های مستحبی را بهتر می داند ، دین انزوا نیست.

دین و مکتبی که مسافرت و غذا خوردن تنهائی را بد می داند ، چگونه طرفدار انزوا و گوشه گیری است :

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) ثَلَاثَةَ الْأَكْلِ زَادَهُ وَحِدَهُ وَ النَّائِمِ فِي بَيْتِ وَحِدِهِ وَ الرَّكَبِ فِي الْفَلَاهِ وَحِدَهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۲۷۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ سِدْرُ سَنَيْنِ بَرٍّ وَالدَّيْكَ ، سِدْرُ سَنَةِ صِلِ رَحِمَكَ ، سِدْرُ مِيلًا عُدَّ مَرِيضًا ، سِدْرُ مِيلَيْنِ شَيْعِ جَنَازَةٍ ، سِدْرُ ثَلَاثَةِ أَمْيَالٍ أَجَبٌ دَعْوَةٌ ، سِدْرُ أَرْبَعَةِ أَمْيَالٍ زُرُّ أَخَا فِي اللَّهِ ، سِدْرُ خَمْسَةِ أَمْيَالٍ أَجَبٌ الْمَلْهُوفَ ، سِدْرُ سِتَّةِ أَمْيَالٍ أَنْصِرِ الْمَظْلُومَ وَ عَلَيْكَ بِالِاسْتِغْفَارِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۵۸] .

۲. انزوايي که سبب تقرب خدا است مورد پسند اسلام است

فرار از شرک. ستایش اصحاب کهف ، وَ إِذِ اعْتَرَّتْهُمُ هُمْ وَ مَا يَعْجِدُونَ إِلَّا اللَّهُ فَأَوُوا إِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرُ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَ يَهَيِّئُ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مَرْفَقًا [کهف / ۱۶] .

وَ مِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا [اسراء / ۷۹] .

و بعضی از شب را بیدار و متهججد باش و نماز شب به جای آور باشد که خدایت به مقام محمود (شفاعت) مبعوث گرداند.

اعتکاف سه روزه در مسجد :

دوری از هم نشینی بد : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مُجَالَسَةُ الْأَشْرَارِ

تُورثُ سُوءَ الظَّنِّ بِالْأَخْيَارِ [آمالی صدوق ، ص ۴۴۶] .

انزوا گزیدن جهت تقیه : حدیث چهاردهم کتاب رجعت محمد باقر مجلسیر حمت الله.

شیخ صدوق محمد بن بابویه از امام صادق (ع) نقل می کند : " بر مردم زمانی خواهد آمد که غائب گردد از ایشان امام ایشان ، پس خوشا به حال جمعی که در آن زمان به اعتقاد حق ولایت اهل بیت _ علیهم السلام _ باقی بمانند ، به درستی که کمتر ثواب ایشان آن است که خداوند عالمیان ، ایشان را نداء کند که : ای بندگان من ایمان آوردید به راز پنهان من و تصدیق نمودید به غیب من ، پس بشارت باد شما را به ثواب نیکو از جانب من راوی گوید که عرض کردم : یا بن رسول الله کدام عمل در آن زمان بهتر است از سایر اعمال ، فرمود : زبان را نگاه داشتن و ملازم خانه ها بودن "

۳. منزوی کردن دیگران

منزوی کردن اشخاص جهت تربیت یا بایکوت اجتماعی : [روایت اصیغ بن نباته از امیر المؤمنین (ع) در خصال صدوق ، ص ۲۹۴]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سَتَهُ لَا يَنْبَغِي أَنْ يَسْلَمَ عَلَيْهِمْ وَ سَتَهُ مِنْ أَخْلَاقِ قَوْمِ لُوطٍ فَأَمَّا الَّذِينَ لَا يَنْبَغِي السَّلَامُ عَلَيْهِمْ فَالْيَهُودُ وَ النَّصَارَى وَ أَصْحَابُ النَّرْدِ وَ الشُّطْرَنْجِ وَ أَصْحَابُ الْخَمْرِ وَ الْبَرْبَطِ وَ الطَّنْبُورِ وَ الْمُتَفَكِّهُونَ بِسَبِّ الْأَمْهَاتِ وَ الشُّعْرَاءِ [مشكاه الأنوار ، ص ۱۹۸] .

آنانی که شایسته سلام نیستند؛ یهودند و نصارا و نرد بازان و شطرنج بازان و می خواران و تار زنان و طنبور زنان ، کسانی که به دشنام دادن به مادرهای یکدیگر خوشمزگی و شادمانی می کنند و شاعران .

استبراء

در حیوان نجاست خوار؛ یعنی منزوی کردن حیوان تا گوشتش حلال گردد و در انسان توبه است که توبه نصوح و توبه نباش نمونه بارز آن است که در اثر انزوا گزیدن و سختی دادن خود گوشت های حرام بدنشان ریخت و مجددا گوشت حلال آورد. آیه: وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ إِلَّا اللَّهُ [آل عمران/۱۳۵].

منبع: [رساله لقائیه، ص ۶۵].

۴. پرسش و پاسخی در گم نامی

۱. چرا روایاتی در ستایش از گم نامی آمده است؟

امام صادق (ع): سعی کنید معروف نشوید: قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ قَدْرَتُمْ أَنْ لَا تُعْرَفُوا فَأَفْعَلُوا [کافی، ج ۸، ص ۱۲۸].

رسول خدا (ص): احب الناس الاتقياء الاخياء. [کنز العمال، ج ۳، ص ۱۵۳]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): كَفَى بِالرَّجُلِ بَلَاءً أَنْ يَشَارَ إِلَيْهِ بِالْأَصَابِعِ فِي دِينٍ أَوْ دُنْيَا [مشكاة الأنوار، ص ۳۲۰].

رسول خدا (ص): طوبی لكل فقير خفي [کنز العمال، ج ۳، ص ۱۵۶]

پاسخ:

گم نامی غیر از انزوا است، انسان های بسیاری هستند که در جمعه و جماعات و جبهه و تمام فعالیتهای اجتماعی حضور دارند، ولی مشهور هم نیستند و بالعکس افراد مشهوری داریم که در بسیاری از حرکات غائب هستند، بنابراین فرق است میان گم نامی و گوشه گیری.

۲. کن فی الناس و لا تکن معهم.

انزوای بد برای فرار از مسئولیت، خوبی گم نامی به خاطر فرار از ریا.

گم نامی خوب؛ یعنی شما به فکر عزت نباشید، خدا به فکر شما هست.

در انزوا خلوص

نیست ، در گم نامی هست.

مورد گمنامی تقوا است و مورد انزوا کار است.

انزوا عامل رکود است و گمنامی عامل پیشرفت است.

۵. پیدایش انزوا در بنی اسرائیل

۱. پیامبر اکرم (ص) به ابن مسعود فرمودند : آیا می دانی رهبانیت در بنی اسرائیل چگونه پیدا شد؟

گفت نه حضرت فرمودند : بعد از عیسی (ع) جباران زمام امور را به دست گرفتند اهل ایمان چند بار قیام کردند و شکست خوردند. با خود گفتند دیگر فایده ندارد و به کوهها پناه برده و مشغول عبادت شدند. [بحار ، ج ۶۵ ، ص ۳۲۰]

۶. عوامل انزوا

۱. عثمان بن مظعون از غصه مرگ فرزندش در خانه نشست و مشغول عبادت شد.

پیامبر اکرم (ص) به او فرمود : آیانی خواهی از هر کدام از درهای بهشت که خواستی وارد شوی و فرزندت به استقبالت آید. پس از خانه بیرون رو و در نماز جماعت شرکت کن.

۲. افرادی بخاطر عدم موفقیت در مسائل سیاسی ، اقتصادی گوشه گیر می شوند.

حضرت علی (ع) با آن همه مظلومیت ۲۵ ساله در تمام مراحل خود و فرزندانش شرکت و اظهار عقیده و به سئوالات پاسخ و در جلسات مشورتی حاضر می شدند ، نامه ها می نوشتند ، افرادی می فرستادند و پیامهای می داد.

درباره ورشکستگان اقتصادی قرآن می فرماید (و الغارمین) سهمی از زکاه را به ورشکستگان بدهید تا پیچ و مهره وامانده با روغن زکوه شما باردیگر به راه افتد.

۳. گاهی انزوا و رها کردن جلسات بخاطر نهمی از منکر است. مثل اینکه اگر در جلسه ای شراب آمد واجب است جلسه را ترک و یا اگر خداوند مورد استهزاء قرار گرفت در جلسه نشستن ممنوع.

۴. عجز گاهی بخاطر نداشتن قدرت و اراده و پاسخ گوئی شرکت در جلسات را بر خود حرام می داند. می گویند گربه همینکه دستش به گوشت نمی رسد می گوید پیف.

۵. شهرت طلبی افرادی گوشه گیری می کنند تا

در مردم سؤال به وجود آید فلانی کجاست.

۶. فقر گاهی ناداری اورا مسکین و در مسکن می نشاند.

۷. توقع نابجا: گاهی در جلسه ای شرکت کرده و پیشنهادش مورد قبول نشده است، قهر می کند و دیگر در جلسه حاضر نمی شود.

۸. وهم: خیال می کند با نرفتن کار درست می شود.

۹. احیای نابجا.

۱۰. تنبیه و کتک.

۱۱. تبعیض ها.

۱۲. تحقیر و توهین و مسخره کردن و طنز.

۱۳. چون حضرت علی (ع) باج نداد، طلحه و زبیر صحنه سیاسی را رها کردند.

فَإِنْ أَعْطُوا مِنْهَا رِضْوَانًا وَإِنْ لَمْ يَعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ [توبه/۵۸].

وَإِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ [نور/۴۹].

وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ [حج/۱۱].

۷. انزوا

۱. در اجتماع

۱. از مردم: ترک جمعه و جماعتهم أفيضوا من حيث أفاض الناس [بقره/۱۹۹].

۲. از حضور در جلسات علمی: قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): أَوْلَعَكَ فَقَدْتَنِي مِنْ مَجَالِسِ الْعُلَمَاءِ فَخَذَلْتَنِي [مصباح المتهجد، ص ۵۸۷].

در قیامت به جاهل می گویند (هلا تعلمت) چرا نرفتی که یادگیری؟

۳. از کار و تجارت: دعای بیکار مستجاب نمی شود.

امام (ع) به تاجری که ترک تجارت کرد فرمود: الآن عقلت کم شده.

۲. درخانواده

۱. انزوا از همسایه و بستگان و همسر.

۲. در قرآن شخص رسول الله (ص) مورد انتقاد قرار گرفته اند: يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ [تحریم/۱].

۳. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا رَهْبَانِيَّةَ فِي الْإِسْلَامِ تَزَوَّجُوا

فَإِنِّي مُكَاثِرٌ بِكُمْ الْأَمَمَ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۱۹۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تَزَوَّجَ وَإِلَّا فَأَنْتَ مِنْ رُهْبَانِ النَّصَارَى [جامع الأخبار ، ص ۱۰۱] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تَزَوَّجَ وَإِلَّا فَأَنْتَ مِنْ إِخْوَانِ الشَّيَاطِينِ [جامع الأخبار ، ص ۱۰۱] .

۳. در سیاست

۱. انزوا از مسائل سیاسی :

۱. وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ [شوری/ ۳۸] .

۲. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْعَالَمُ بِزَمَانِهِ لَا تَهْجُمُ عَلَيْهِ اللَّوَابِسُ [کافی ، ج ۱ ، ص ۲۶] .

۳. عَنْ عَلِيٍّ (ع) : أَنَّهُ كَانَ يَمِشِي فِي الْأَسْوَاقِ وَبِيَدِهِ دِرَّةٌ يَضْرِبُ بِهَا مَنْ وَجَدَ مِنْ مُطَفِّفٍ أَوْ غَاشٍّ فِي تِجَارَةِ الْمُسْلِمِينَ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۵۳۸] .

۴. مطرح کردن خود برای مسئولیت های اجتماعی .

۵. استعفای معنی دار .

۶. خانه نشینی ۲۵ ساله حضرت علی (ع) .

۸. راه درمان انزوا

شخصیت دادن و اطمینان کردن و کار سپردن .

قبول عذر خطا کار پاکدل : وَيَذَرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ [رعد/ ۲۲] .

شنیدن حرفها : قُلْ أَدُنُّ خَيْرٌ لَكُمْ يَوْمَئِذٍ بِاللَّهِ وَ يُؤْمِنُ الْمُؤْمِنِينَ وَ رَحْمَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ [توبه/ ۶۱] .

تشویق و اهمیت دادن به عملکرد دیگران ، قبول پیشنهادات مردم ، خرید تولیدات ، تلقین به مقامات عالیه ، نمره خوب دادن به شاگردان .

جرات : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا هَبْتَ أَمْرًا فَفَعَّ فِيهِ فَإِنَّ شِدَّةَ تَوْفِيهِ أَعْظَمُ مِمَّا تَخَافُ مِنْهُ . [نهج البلاغه ، حکمت ۱۷۵] .

۹. چند داستان در انزوا

همین که حضرت رسول شنیدند گروهی ترک زندگی کرده اند ، در حالی که عباى حضرت روی زمین کشیده می شد ،

بالإي منبر رفته و فرمود : مَا بَالُ أَقْوَامٍ مِنْ أَصْحَابِي لَا يَأْكُلُونَ اللَّحْمَ وَلَا يَشْمُونَ الطَّيْبَ وَلَا يَأْتُونَ النِّسَاءَ [كافي ، ج ٥ ، ص ٤٩٦]

٣. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) دَخَلَ بَيْتَ أُمِّ سَلَمَةَ فَشَمَّ رِيحاً طَيِّبَةً فَقَالَ : أَتَيْتُكُمْ الْحَوْلَاءُ. فَقَالَتْ : هُوَ ذَا هِيَ تَشْكُو زَوْجَهَا فَخَرَجْتُ عَلَيْهِ الْحَوْلَاءُ فَقَالَتْ : يَا بَابِي أَنْتَ وَ أُمِّي إِنَّ زَوْجِي عَنِّي مُعْرِضٌ. فَقَالَ : زَيْدِيهِ يَا حَوْلَاءُ قَالَتْ : مَا أَتْرُكُ شَيْئاً طَيِّباً مِمَّا أَتَطَيَّبُ لَهُ بِهِ وَ هُوَ عَنِّي مُعْرِضٌ فَقَالَ : أَمَّا لَوْ يَدْرِي مَا لَهُ بِإِقْبَالِهِ عَلَيْكَ؟ قَالَتْ : وَمَا لَهُ بِإِقْبَالِهِ عَلَيَّ؟ فَقَالَ : أَمَّا إِنَّهُ إِذَا أَقْبَلَ اكَتَنَفَهُ مَلَكَانِ فَكَانَ كَالشَّاهِرِ سَيْفَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِذَا هُوَ جَامِعٌ تَحَاتُّ عَنْهُ الذُّنُوبُ كَمَا يَتَحَاتُّ وَرَقُ الشَّجَرِ فَإِذَا هُوَ اغْتَسَلَ انْسَلَخَ مِنَ الذُّنُوبِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٤٩٦] .

پیامبر اکرم (ص) وارد

خانه شد و بوی خوشی فضا را گرفته بود فرمودند: "آرایشگر آمده؟ گفتند: بله. زن آرایشگر از شوهرش نزد رسول الله (ص) شکایت کرد. حضرت فرمود: مگر خودت را برای او آرایش نمی کنی؟ گفت: چرا، ولی او بی اعتنائی می کند. حضرت فرمود: ای کاش می دانست که به سراغ همسر رفتن پاداش رزمنده دارد و زمانی که غسل می کند تمام گناهانش می ریزد مثل برگ درختان". [فروع کافی، ج ۵، ص ۴۹۶]

۵. قیل: إن سلمان رضی الله عنه جاء زائراً لأبي الدرداء فوجد أم الدرداء مبتذلة فقال: ما شأنك؟ قالت: إن أخاك ليست له حاجة في شيء من أمر الدنيا. قال: فلما جاء أبو الدرداء رحب لسلمان و قرب إليه طعاما. فقال لسلمان: أتعلم. فقال: إني صائم قال: أفسمت عليك إلا ما طعمت فقال: ما أنا نا آكل حتى تأكل. قال: و بات عنده فلما جاء الليل قام أبو الدرداء فحبسه سلمان. قال: يا أبا الدرداء إن لربك عليك حقا إن لجسدك عليك حقا و لأهلك عليك حقا فصم و أفطر و صل و نم و أعط كل ذي حق حقه فأتى أبو الدرداء النبي (ص) فأخبره بما قال سلمان فقال له مثل قول سلمان [بحار الأنوار، ج ۶۷، ص ۱۲۸].

سلمان به خانه ابودرداء رفت. همسر او را ژولیده دید و سبب آن را پرسید. گفت: شوهرم مرا رها کرده و همین که ابودرداء غذا آورد. سلمان گفت: نمی خورم، مگر تو هم میل کنی. شب را در خانه ماند، همین که صاحب خانه

خواست نماز شب بخواند ، سلمان او را صدا زد و گفت : زن و بچه به گردن تو حق دارند ، باید حق را اداء کنی. ابودرداء خدمت رسول خدا (ص) رسید و حضرت همان پاسخ سلمان را داد. [بحار ، ج ۶۷ ، ص ۱۲۸]

۶. سعد که تصمیم به گوشه گیری گرفته بود به شدت مورد انتقاد رسول خدا (ص) قرار گرفت و حضرت به او فرمود : " با گوشه گیری چگونه در جامعه امر به معروف و نهی از منکر می کنی؟ سپس فرمود شبها بخواب و روزها غذا بخور و... ". [بحار ، ج ۶۷ ، ص ۱۲۹]

۷. سه نفر از صحابه هم قسم شدند که یکی هر روز روزه بگیرد ، دیگری با همسرش نخوابد و سومی هر شب بیدار باشد. همین که رسول خدا (ص) متوجه شد ، بلافاصله مردم را در مسجد جمع کرد و فرمود : مَيَا يَإَيُّهَا أَقْوَامٌ يَحْرُمُونَ عَلَيَّ أَنْفُسَهُمْ الطَّيِّبَاتِ أَلَا إِنِّي أَنَاُمُ اللَّيْلِ وَأَنْكُحُ وَأُفْطِرُ بِالنَّهَارِ فَمَنْ رَغِبَ عَن سُنتِي فَلَيْسَ مِنِّي [تفسیرالقمی ، ج ۱ ، ص ۱۷۹] .

۱. انسان

۱. اساس خلقت انسان بر تکریم است

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبُرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا [اسراء/ ۷۰] .

۲. خلقت انسان

۱. مراحل خلقت

۱- چیزی نبود :

أَوْ لَا يَذُكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا [مریم/ ۶۷] .

۲- چیز قابل ذکری نبود :

هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا [انسان/ ۱] .

۳- آب بی ارزشی بود :

أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ [مرسلات/ ۲۰] .

۴- خاک بی مقدار بود :

فَاسْتَفْتِهِمْ أَ هُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ مَنْ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ [صافات/ ۱۱] .

لازب ، یعنی لجن زار

۵- نطفه و علقه شد :

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ [خنحل / ۴] .

۶- ضعیف بود :

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ [روم / ۵۴] .

۷- روح خدا به او دمیده شد :

فَإِذَا سَوَّيْتَهُ وَنَفَخْتَ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ [حجر / ۲۹] .

۸- برترین مخلوق شد :

ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ [مومنون / ۱۴] .

۹- زیباترین موجود شد :

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ [تین / ۴] .

۱۰- مظهر رحمانیت خدا شد :

الرَّحْمَنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ [الرحمن / ۱ تا ۳] .

۱۱- مظهر ربوبیت و خلاقیت شد :

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ [علق / ۱] .

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ [علق / ۲] .

ویژگیهای خمیر مایه وجودی انسان :

۱- از زمین بود :

وَ إِلَى تَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تَوْبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُجِيبٌ [هود/ ۶۱] .

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَ فِيهَا نُعِيدُكُمْ وَ مِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى [طه/ ۵۵] .

وَ اللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا [نوح/ ۱۷] .

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبُعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَ غَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لُبِّينَ لَكُمْ وَ نُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَ مِنْكُمْ مَنْ يَتَوَفَّى وَ مِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَ تَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَ رَبَّتْ وَ أَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ [حج/ ۵] .

۲- از خاک بود :

وَ مِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ [روم/ ۲۰] .

وَ اللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ [فاطر/ ۱۱] .

۳- از سفال بود :

وَ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ [حجر/ ۲۶] .

۴- از گل بود :

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَى أَجَلًا وَ أَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْرُونَ [انعام/ ۲] .

فَاسْتَفْتِهِمْ أَ هُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ مَنْ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ [صافات/ ۱۱] .

۵- از آب بود :

وَ هُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَ صِهْرًا وَ كَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا [فرقان/ ۵۴] .

أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ [مرسلات/ ۲۰] .

خُلِقَ

مِنْ مَاءٍ دَافِقٍ [طارق/ ٦] .

٦- از نطفه بود :

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ [نحل/ ٤] .

٢. روح انسان از منظر قرآن

ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ [مومنون/ ١٤] .

فَإِذَا سَوَّيْتَهُ وَ نَفَخْتَ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ [ص/ ٧٢] .

وَ الَّتِي أَحْصَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا وَ جَعَلْنَاهَا وَ ابْنَهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ [انبياء/ ٩١] .

ثُمَّ سَوَّاهُ وَ نَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَ جَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَ الْأَبْصَارَ وَ الْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ [سجده/ ٩] .

فَإِذَا سَوَّيْتَهُ وَ نَفَخْتَ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ [ص/ ٧٢] .

وَ مَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَ صَدَقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَ كَتَبَ وَ كَانَتْ مِنَ الْقَانِنِينَ [تحریم/ ١٢] .

وَ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَ مَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا [اسراء/ ٨٥] .

٣. مقام انسان در عالم الهی

١. انسان مسجود ملائک

وَ لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَ حَمَلْنَاهُمْ فِي الْبُرِّ وَ الْبَحْرِ وَ رَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَ فَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا [اسراء/ ٧٠] .

فَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا [اسراء/ ٧٠] .

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ [تین/ ٤] .

وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ [بقره/ ٣٤] .

وَ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً [بقره/ ٣٠] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : قَالَ لَمَّا أُسْرِيَ بِرَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ حَضَرَتْ

الصَّلَاةُ أَذْنُ جِبْرِئِيلَ وَ أَقَامَ الصَّلَاةَ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ تَقَدَّمْ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا جِبْرِئِيلُ فَقَالَ لَهُ إِنَّا لَا نَتَقَدَّمُ عَلَى آلِ آدَمِ مِنْذُ أَمَرْنَا بِالسُّجُودِ لِآدَمَ [وسائل الشيعة ، ج ٥ ، ص ٤٣٩] .

امانت دار بزرگ است :

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا [احزاب/٧٢] .

٢. انسان خلیفه الله است

خلافت الهی برای اوست :

وَ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً [بقره/٣٠] .

کرامت دارد :

وَ لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَ حَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ وَ رَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَ فَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا [اسراء/٧٠] .

٤. رابطه انسان و نظام تسخیر

١. خلق همه چیز برای انسان است

وَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَ آيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ [جاثیه/١٣] .

وَ سَخَّرَ لَكُمْ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ وَ النُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَ آيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ [نحل/١٢] .

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ وَ أَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَ بَاطِنَةً وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ لَا هُدًى وَ لَا كِتَابٍ مُبِينٍ [لقمان/٢٠] .

وَ هُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَ تَسْدِ تَخْرُجُوا مِنْهُ حَلِيَّةً تَلْبَسُونَهَا وَ تَرَى الْفُلُكَ مَوَاحِرَ فِيهِ وَ لِيَتَّبِعُوا مِنْ فَضْلِهِ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [نحل/١٤] .

وَ اذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَ بَوَّأَكُمْ فِي الْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَ

تَنْحِتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًا فَاذْكُرُوا آلاءَ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ [اعراف/ ٧٤] .

۲- استخدام موجودات زنده :

وَ الْأَنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَ مَنَافِعُ وَ مِنْهَا تَأْكُلُونَ [نحل/ ٦٥] .

وَ تَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَى بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بِالْغِيَةِ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنْفُسِ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَوْفٌ رَحِيمٌ [نحل/ ٧] .

اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَنْعَامَ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَ مِنْهَا تَأْكُلُونَ [غافر/ ٧٩] .

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ وَ أَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَ بَاطِنَةً وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ لَا هُدًى وَ لَا كِتَابٍ مُبِينٍ [لقمان/ ٢٠] .

الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْمَارِضَ فِرَاشًا وَ السَّمَاءَ بِنَاءً وَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ [بقره/ ٢٢] .

وَ سَخَّرَ لَكُمْ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَ سَخَّرَ لَكُمْ الْأَنْهَارَ [ابراهيم/ ٣٢] .

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْمَارِضَ وَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَ سَخَّرَ لَكُمْ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَ سَخَّرَ لَكُمْ الْأَنْهَارَ [ابراهيم/ ٣٢] .

وَ سَخَّرَ لَكُمْ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ دَائِبِينَ وَ سَخَّرَ لَكُمْ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ [ابراهيم/ ٣٣] .

۲. رابطه انسانها برای تولد انسان

نَسَاوَكُمْ حَزْثٌ لَكُمْ فَأَتُوا حَزْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ وَ قَدَّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ [بقره/ ٢٢٣] .

۳. انواع انسان برحسب جاذبه و دافعه

[جاذبه و دافعه علی علیه السلام اثر استاد مطهری ، ص ٧ به بعد] .

جاذبه و دافعه در انسان

رمز دوستی ها و دشمنی ها

سنخیت ها و ضدیت ها

مثال : زاغ و لک و لک هر دو لنگ بودند

انسان ها به چهار گروه تقسیم می شوند :

۱- نه جاذبه دارند و نه دافعه ، یعنی پوچ

۲- جاذبه دارند اما دافعه ندارند ، یعنی منافق

۳- مردمی که جاذبه دارند ولی دافعه ندارند؛ یعنی بی عاطفه

۴- هم جاذبه دارند و هم دافعه ، یعنی شخصی قوی

دوستان و دشمنان هر کس دلیل قاطعی برماهیت اوست.

کبوتر با کبوتر باز با باز

حزب الهی ها

طرفداران انقلاب

ضد انقلابیون

مسجدی ها و نماز خوانها

جانبازان و رزمندگان

۱- پوچ گراها : أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ [المومنون/ ۱۱۵] .

بی هدف ها : راه گم کرده ها و خود گم کرده هامثل حیوان است

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِاعْبِينَ [دخان/ ۳۸] .

انسانهای جاه طلب ها :

مذنبین بین ذلك لا الی هؤلاء و لا الی هؤلاء

انسانهای دو روها :

و اذا لقو الذين منوا قالوا آمنا و اذا خلوا الى شياطينهم قالوا انا معكم انما نحن مستهزؤون

لو كنت فظا غليظ القلب لانفضوا من حولك

خشن بودن و بی عاطفه بودن :

اللئيم يخفو اذا استعطف و يلين اذا عنف

مسلکیون : (با صلابت) (در غیر مسیر فطرت یا جاذبه و دافعه هر دو قوی هستند ، ولی دیگران ، یا جاذبه و دافعه هر دو ضعیف ، یا متفاوت

محمد رسول الله و الذين معه اشداء على الكفار رحماء بينهم

الکریم؟؟؟ اذا عنف و يلين اذا استعطف

۵. بهترین خالق و بهترین مخلوق

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ [تین / ۴] .

ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

۶. ویژگی های انسان

پرحرف ترین موجود دنیا است ، از عمر متوسط ۷۰ ساله خود ۱۳ سال حرف می زند ، ۶ سال غذا می خورد ، ۲۳ سال می خوابد. اگر وزن معمولی ۷۵ کیلو باشد در عمر ۱۲۵۰ برابر وزنش غذا می خورد ، ۱۳۰۰۰ لیتر هوا در ۲۴ ساعت استنشاق می کند ، دو میلیارد و ۸۵ میلیون بار قلبش بدون وقفه می زند ، در هر ساعت ۳۰ میلیون میکروب روی پوست بدن انسان می نشیند که ۲۹ میلیون آن کشته می شوند ، این محافظت دائمی است. [مجله مکتب اسلام سال ۳۲ ، شماره ۲. از مجله دانش و فن آذر ماه ۴۹ ، ص ۴۸] .

يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يَخَفِّفَ عَنْكُمْ وَ خُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا [نساء/ ۲۸] .

مراد تنها ضعف در مقابل شیر و نهنک یا اقیانوس و خورشید نیست ، بلکه در مقایسه با حیواناتی که در چشم بسیار ناچیزند باز هم انسان ضعیف هست ، اما غرور او و تکبرش چه می کند. برای نمونه : مورچه ۲۰ برابر وزن خود را می تواند حمل کند ، انسان وزن خودش را نمی تواند حمل کند.

حلزون : جانور کوچکی است که در آب یا زیر زمین زندگی می کند و با اینکه بدنش مثل مایع غلیظ بسیار نرم است ، لکن می تواند ظرفی که ۵۰ برابر وزن خودش هست را با خود بکشد. انسان اگر بخواهد ۵۰ برابر وزن خودش را بکشد باید ۵/۱۲ خروار را بتواند با خود بکشد.

کیک : حشره ای اندازه شپش بدون بال ، ۱۰۰ برابر ارتفاع بدن خود جهش دارد.

حشراتی که وزن آنها یک ده هزارم گرم است می توانند در مقابل بادی که

قادر به حرکت ۲۰۰ گرم هست روی سطحی صاف مقاومت کند با این نسبت باید انسان در مقابل بادی که قادر به حرکت ۲۵۰ هزار خروار است در زمین صاف بتواند مقاومت کند.

پشه می تواند ۱۲ ساعت متوالی بدون استراحت پرواز کند.

در مناطق گرمسیر مرغی به نام مرغ مگس (چون تمام مشخصات یک مرغ را دارد ، لکن به اندازه یک زنبور است) زیبایی اندام او همه را متعجب ساخته ، از لانه که بیرون می آید تا برگردد دائما به طوری که بال هایش دیده نمی شود از سرعت بال می زند حتی برای مکیدن شیر گلها در حال حرکت بال می مکند.

بعضی از مارها می توانند سالها بی غذا زنده بمانند.

بعضی از میکروبها که ۱۰۰۰۰ آنها به اندازه خفاش نیست ، ۵ سال بی غذا زنده می مانند

حیوانات به تنهایی می توانند گلیم خود را از آب بیرون بکشند.

در مقابل بیماری ها و میکروب ها گاهی حیوانات مغلوب می شوند ، اما انسان دائما مغلوب میکروبها و بیماریها است.

مورچه در کارش خسته و ناامید نمی شود و تا ۷۰ بار از سر می گیرد ، اما انسان این توانایی را ندارد.

۷. حکمت پند جلوگیری از انحراف است

وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ [اعراف/ ۱۱].

قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ [اعراف/ ۱۲].

سقوط نتیجه "من بهترم" :

قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ [اعراف/ ۱۳].

دسیسه : قَالَ فِيمَا أَعْوَيْنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ [اعراف/ ۱۶].

ثُمَّ لَآتَيْنَهُمْ مِنْ

بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ مِنْ خَلْفِهِمْ وَ عَنْ أَيْمَانِهِمْ وَ عَنْ شَمَائِلِهِمْ وَ لَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ [اعراف/ ١٧] .

توجه دادن انسان به شهواتش شامل ١- وسوسه شهوانی : فَوَسَّسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْآتِهِمَا وَ قَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَينِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ [اعراف/ ٢٠] .

وَ قَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ [اعراف/ ٢١] .

يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَ قَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ [اعراف/ ٢١] .

توجه دادن انسان به شهواتش و به امور پست و بی ارزش با درآوردن لباس تقوا است یا لباسی که امور پست را می پوشاند و آدمی را متوجه بالا می کند.

نجات از وسوسه های نفس و شیطان :

شکایت از نفس و شیطان به خدا :

وَ مَا أَتْرَبُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ [يوسف/ ٥٣] .

فَدَلَاهُمَا بِغُرُورٍ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا وَ طَفِقَا يَخْصِمَا يَنْصَبَا وَ رَقَّ الْجَنَّةُ وَ نَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكَ الشَّجَرَةِ وَ أَقْبَلْ لَكُمَا مِنَ الشَّيْطَانِ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِينٌ [اعراف/ ٢٢] .

وَ مَا أَتْرَبُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ [يوسف/ ٥٣] .

المناجاة الثانية مناجاة الشاكرين ليوم السبت بِسْمِ اللّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إلهي إليك أشكو نفسا

١-بالسوء أماره

٢-و إلى الخطيئة مبادره

٣-و بمعاصيك مولعه

٤-و بسخطك متعرضه

٥-تسلك بي مسالك المهالك

٦-و تجعلني عندك أهون هالك

٧- كثيره العلل

٨- طويله الأمل

٩- إن مسها الشر تجزع

١٠- و إن مسها

الخير تمنع

١١- مياله إلى اللعب و اللهو

١٢- مملوه بالغفله و السهو

١٣- تسرع بي إلى الحوبه

١٤- و تسوفنى بالتوبه [بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ١٤٣] .

إلهى أشكو إليك عدوا يضلنى و شيطاننا يغوينى

١- قد ملأ بالوسواس صدرى

٢- و أحاطت هواجسه بقلبى

٣- يعاضد لى الهوى

٤- و يزين لى حب الدنيا

٥- و يحول بينى و بين الطاعه و الزلقى [بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ١٤٣] .

إلهى إليك أشكو قلبا قاسيا ١- مع الوسواس متقلبا ٢- و بالرين و الطبع متلبسا

و عينا ١- عن البكاء من خوفك جامده ٢- و إلى ما يسرها طامحه [بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ١٤٣] .

إلهى لا حول لى و لا قوه إلا بقدرتك و لا نجاه لى من مكاره الدنيا إلا بعصمتك فأسألك ببلاغه حكمتك و نفاذ مشيتك أن :

١- لا تجعلنى لغير جودك متعرضا

٢- و لا تصيرنى للفتن غرضا

٣- و كن لى على الأعداء ناصرا

٤- و على المخازى و العيوب ساترا

٥- و من البلايا واقيا و عن المعاصى عاصما برأفتك و رحمتك يا أرحم الراحمين [بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ١٤٣] .

راه : ١- شكايه ٢- قرآن ٣- نماز غفيله ٤- كم خورى ٥- دوست خوب ٦- استعانه رمز شكايات و پناه بردن به خداست.

۸. انسان مذموم

۱-ستم کار است :

وَ آتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَ إِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ [ابراهیم/۳۴].

۲-شتاب زده است :

وَ يَدْعُ الْإِنْسَانَ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَ كَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا [اسراء/۱۱].

۳-متکبر است :

وَ إِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَ نَأَى بِجَانِبِهِ وَ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَوسِئًا [اسراء/۸۳].

۴-اهل جدل به ناحق است :

وَ لَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ

مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَ كَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا [كهف/ ٥٤] .

٥- بخيل است :

قُلْ لَوْ أَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّي إِذًا لَأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْإِنْفَاقِ وَ كَانَ الْإِنْسَانُ قَتُورًا [اسراء/ ١٠٠] .

٦- نادان است :

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَ أَسْفَقْنَ مِنْهَا وَ حَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا [احزاب/ ٧٢] .

مذمتهای قرآن از انسان

١- يريدُ اللهُ أَنْ يَخْفِفَ عَنْكُمْ وَ خُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا [نساء/ ٢٨] .

٢- وَيَدْعُ الْإِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَ كَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا [اسراء/ ١١] .

٣- وَ آتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَ إِن تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ [ابراهيم/ ٣٤] .

٤- قُلْ لَوْ أَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّي إِذًا لَأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْإِنْفَاقِ وَ كَانَ الْإِنْسَانُ قَتُورًا [اسراء/ ١٠٠] .

٥- وَ لَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَ كَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا [كهف/ ٥٤] .

٦- لَا يَسْأَلُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَ إِن مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَسْأَلُ قُتُوطٌ [فصلت/ ٤٩] .

وَ لَئِنْ أَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَاءٍ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَذَا لِي وَ مَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَ لَئِنْ رُجِعْتُ إِلَى رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لِلْخَيْرِ لِي فَلَنُبَيِّنَنَّ لِلَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَ لَنَذِيقَنَّهِمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ [فصلت/ ٥٠] .

وَ إِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَ نَأَى بِجَانِبِهِ وَ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَوَدَّ دُعَاءَ عَرِيضٍ [فصلت/ ٥١] .

وَ إِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَ نَأَى بِجَانِبِهِ وَ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَوَدَّ دُعَاءَ عَرِيضٍ [فصلت/ ١١] .

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَاغُ وَ إِنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً

فَرِحَ بِهَا وَإِنْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ [شورى/ ٤٨].

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا [اسراء/ ٧٠].

فَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا [اسراء/ ٧٠].

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ [تین/ ٤].

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ [بقره/ ٣٤].

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً [بقره/ ٣٠].

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ لَمَّا أُسْرِى بِرَسُولِ اللَّهِ (ص) وَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ أَذَّنَ جَبْرَائِيلُ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ تَقَدَّمْ فَقَالَ: لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) تَقَدَّمْ يَا جَبْرَائِيلُ! فَقَالَ: لَهُ إِنَّا لَا نَتَقَدَّمُ عَلَى آلِ آدَمِيِّينَ مُنْذُ أَمْرِنَا بِالسُّجُودِ لِآدَمَ [وسائل الشيعة، ج ٥، ص ٤٣٩].

٩. کمال انسان

١. خلیفه است

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ [بقره/ ٣٤].

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا [احزاب/ ٧٢].

وَ عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [بقره/ ٣١].

عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَم [علق/ ٥].

عَلَّمَ الْقُرْآنَ [الرحمن/ ٢].

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ [تین/ ٤].

٢. انسان از دیدگاه عرفان

تفصیل مکتب عرفان:

این مکتب چون با شعر و نثر بیشتر رابطه داشته بیشتر در مردم نفوذ کرده.

مولوی و حافظ و سعدی در همه خانه ها نفوذ کرده ، مکتب عرفان فقط عشق به خدا و سریان آن به همه موجودات مایه تکامل است.

بابی در کتب عرفانی به نام سریان العشق فی جمیع الموجودات است.

حضرت سجاد (ع) می فرمایند :

الْحَمْدُ لِلَّهِ الْأَوَّلِ بَلَاءُ الْأَوَّلِ كَانَ قَبْلَهُ ، وَالْآخِرِ بَلَاءُ الْآخِرِ يَكُونُ بَعْدَهُ (۲) الَّذِي قَصِيرَتْ عَنْ رُؤْيِيهِ أَبْصَارُ النَّاطِرِينَ ، وَعَجَزَتْ عَنْ نَعْتِهِ أَوْهَامُ الْوَاصِفِينَ . (۳) ابْتَدَعَ بِقُدْرَتِهِ الْخَلْقَ ابْتِدَاعًا ، وَاخْتَرَعَهُمْ عَلَى مَشِيئَتِهِ اخْتِرَاعًا . (۴) ثُمَّ سَيَّلَكَ بِهِمْ طَرِيقَ إِرَادَتِهِ ، وَبَعَثَهُمْ فِي سَبِيلِ مَحَبَّتِهِ ، [الصحيفه السجادية (ع) ، ص ۲۸] .

فیلسوف می گوید : فکر کن عارف می گوید تزکیه (پای استدلالیان چوبین بود) بلکه راه دل را پیمود.

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَاهَا وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا [شمس/ ۹ و ۱۰] .

مانور عرفا روی مساله لقاء الله است

مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ اللَّهِ لَآتٍ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ [عنكبوت/ ۵] .

زبان دل عرف است : يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَى رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ [انشقاق/ ۶] .

عن النبی (ص) : من أخلص لله أربعين يوماً فجر الله ينابيع الحكمة من قلبه على لسانه [عده الداعی ، ص ۲۳۲] .

از زبان ابراهیم خلیل (ع) :

قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَعْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [انعام/ ۱۶۲] .

فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا [كهف/ ۶۵] .

علی (ع) ده سال در غار حرا وحی را می شنود؛ می فرماید :

وَلَمْ يَجْمَعْ بَيْتٌ وَاحِدٌ يَوْمَئِذٍ فِي الْإِسْلَامِ غَيْرَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَخَدِيجَهُ وَ أَنَا ثَالِثُهُمَا

أَرَى نُورَ الْوَحْيِ وَالرَّسَيْلِ وَالرَّيْحَ الْبُؤْهِ وَ لَقَدْ سَجِعْتُ رَنَّهُ الشَّيْطَانِ حِينَ نَزَلَ الْوَحْيُ عَلَيْهِ (ص) فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا هَإِذِهِ الرَّئَةُ فَقَالَ : هَذَا الشَّيْطَانُ قَدْ أَيَسَ مِنْ عِبَادَتِهِ إِنَّكَ تَسْمَعُ مَا أَسْمَعُ وَ تَرَى مَا أَرَى إِلَّا أَنَّكَ لَسْتَ بِنَبِيٍّ وَ لَكِنَّكَ لَوْزِيرٌ وَ إِنَّكَ لَعَلَى خَيْرٍ [نهج البلاغه ، ص ۳۰۰] .

صعود و سقوط روح

عده ای به حضرت رسول (ص) گفتند : ما موقعی که سخنان شما را گوش می کنیم از دنیا رو می گردانیم و عشق به خدا پیدا می کنیم ، ولی وقتی به خانه بر می گردیم و با زن و بچه به حالت اولیه بر می گردیم نکند نشانه نفاق باشد.

قَالَ : كُنْتُ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) فَدَخَلَ عَلَيْهِ حُمْرَانُ بْنُ أَعِينٍ وَ سَأَلَهُ عَنْ أَشْيَاءَ فَلَمَّا هَمَّ حُمْرَانُ بِالْقِيَامِ قَالَ لِأَبِي جَعْفَرٍ (ع) أَخْبِرْكَ أَطَالَ اللَّهُ بَقَاءَكَ لَنَا وَ أَمْتَعَنَا بِكَ أَنَا نَأْتِيكَ فَمَا نَخْرُجُ مِنْ عِنْدِكَ حَتَّى تَرَقَّ قُلُوبُنَا وَ تَسْلُوَ أَنْفُسَنَا عَنِ الدُّنْيَا وَ يَهُونَ عَلَيْنَا مَا فِي أَيْدِي النَّاسِ مِنْ هَذِهِ الْأَمْوَالِ ثُمَّ نَخْرُجُ مِنْ عِنْدِكَ فَإِذَا صِرْنَا مَعَ النَّاسِ وَ التُّجَّارِ أَحْبَبْنَا الدُّنْيَا قَالَ : فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : " إِنَّمَا هِيَ الْقُلُوبُ مَرَّةً تَصِيبُ وَ مَرَّةً تَسِيهُلُ " ثُمَّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : " أَمَا إِنَّ أَصْحَابَ مُحَمَّدٍ (ص) قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! نَخَافُ عَلَيْنَا النِّفَاقَ قَالَ فَقَالَ وَ لِمَ تَخَافُونَ ذَلِكَ ؟ قَالُوا : إِذَا كُنَّا عِنْدَكَ فَذَكَرْتَنَا وَ رَغَبْتَنَا وَ جَلْنَا وَ نَسِينَا الدُّنْيَا وَ زَهَدْنَا حَتَّى كَأَنَّا نَعَايِنُ الْآخِرَةَ وَ الْجَنَّةَ وَ النَّارَ وَ نَحْنُ عِنْدَكَ فَإِذَا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِكَ وَ دَخَلْنَا هَذِهِ الْبُيُوتَ وَ شَمِمْنَا الْأَوْلَادَ وَ رَأَيْنَا

الْعِيَالِ وَالْأَهْلِ يَكَادُ أَنْ نُحَوَّلَ عَنِ الْحِيَالِ الَّتِي كُنَّا عَلَيْهَا عِنْدَكَ وَحَتَّى كَأَنَّا لَمْ نَكُنْ عَلَى شَيْءٍ أَوْ فَتَخَافُ عَلَيْنَا أَنْ يَكُونَ ذَلِكَ نِفَاقًا فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (ص): كَلَّا إِنَّ هَذِهِ خُطَوَاتُ الشَّيْطَانِ فَيَرَعُّبُكُمْ فِي الدُّنْيَا وَاللَّهُ لَوْ تَدُومُونَ عَلَى الْحِيَالِ الَّتِي وَصَّيْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِهَا لَصَافَحْتُمْ الْمَلَائِكَةَ وَ مَشَيْتُمْ عَلَى الْمَاءِ وَ لَوْ لَا أَنْكُمْ تُذَيَّبُونَ فَتَسْتَغْفِرُونَ اللَّهُ لَخَلَقَ اللَّهُ خَلْقًا حَتَّى يَذُوبُوا ثُمَّ يَسْتَغْفِرُوا اللَّهُ فَيَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ الْمُؤْمِنَ مُفْتَنٌ تَوَّابٌ أَمَا سَمِعْتَ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ التَّوَّابِينَ وَ يَحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ وَ قَالَ : اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ [الكافي ، ج ٢ ، ص ٤٢٣] .

حضرت يعقوب فرمودند :

وَ لَمَّا فَصَلَتِ الْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ لَوْ لَا أَنْ تُفَنِّدُونِ [يوسف/٩٤] .

پس با این دید انسان کامل همان انسان سالک است.

آفات مکتب عرفان

١-تحقیر عقل :

بهترین آن است که مثل صدرالمتلهین و شیخ اشراق سهروردی عقل و دل را به پیروی از قرآن محترم بشمارند ، نه مثل بوعلی که دل را تحقیر می کند. (البته در اواخر زندگی از نظر خود برگشت) .

٢-درون گرائی مطلق :

بلکه در راه تکامل درون و برون باید در حال جوشش باشد.

درباره اصحاب حضرت حجت (عج) داریم :

و عن الباقر (ع) بالطريق المذكور يرفعه إلى جابر قال : إن الله تعالى كنزا بالطاقان ليس بذهب ولا فضة اثني عشر ألفا بخراسان شعارهم أحمد أحمد يقودهم شاب من بني هاشم على بغله شهباء عليه عصابة حمراء كأني أنظر إليه عابر الفرات فإذا سمعتم بذلك فسارعوا إليه و لو حبوا على

الثلج" و عنه (ع) : " كَأْنَى أَنْظَرَ إِلَى الْقَائِمِ (ع) و أصحابه فى نجف الكوفه كأن على رؤوسهم الطير فنىت أزوادهم و خلقت ثيابهم متنكبين قسيهم قد أثر السجود بجباههم ليوث بالنهار رهبان بالليل كأن قلوبهم زبر الحديد يعطى الرجل منهم قوه أربعين رجلا- و يعطيهم صاحبهم التوسم لا- يقتل أحد منهم إلا كافرا أو منافقا فقد وصفهم الله بالتوسم فى كتابه إن فى ذلك لآيات منتخبة [الأنوارالمضيئه ، ص ١٩٦] .

التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الِّ آمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ الْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَ بَشَرِ الْمُؤْمِنِينَ [توبه/١١٢] .

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكْعًا سِجْدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَ رِضْوَانًا سِيَّمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَ مَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَ عَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَ أَجْرًا عَظِيمًا [فتح/٢٩] .

٣- نفس كشي :

تعبيراتى چون : امات نفسهموتوا قبل ان تموتوا در روايات ذيل :

قَدْ أَحْيَا عَقْلَهُ وَ أَمَاتَ نَفْسَهُ حَتَّى دَقَّ جَلِيلُهُ وَ لَطَفَ غَلِيظُهُ وَ بَرَقَ لَهُ لَامِعٌ كَثِيرٌ الْبَرْقِ فَأَبَانَ لَهُ الطَّرِيقَ وَ سَلَكَ بِهِ السَّبِيلَ وَ تَدَافَعَتْهُ الْأَبْوَابُ إِلَى بَابِ السَّلَامَةِ وَ دَارِ الْإِقَامَةِ وَ ثَبَّتَ رِجْلَاهُ بِطَمَئِنِينَ يَدِينَهُ فِي قَرَارِ الْأَمْنِ وَ الرَّاحَةِ بِمَا اسْتَعْمَلَ قَلْبُهُ وَ أَرْضَى رَبُّهُ [نهج البلاغه ، ص ٣٣٧] .

من كلام له (ع) : قد أحيا عقله و أمات نفسه حتى دق جليله و لطف غليظه و برق له لامع كثير البرق فأبان له الطريق و سلك به

السیل و تدافعتہ الأبواب إلی باب السلامه و دار الإقامه و ثبتت رجلاه بطمأنینه بدنہ فی قرار الأمن و الراحة بما استعمل قلبه و أرضی ربه بیان إحياء العقل بتحصيل المعارف الربانیه و تسلیطه علی الشیطان و النفس الأماره و إماتہ النفس بجعلها مقهوره للعقل بحيث لا یكون لها تصرف إلا بحکمہ فكانت فی حکم المیت فی ارتفاع الشهوات النفسانیه كما قیل موتوا قبل أن تموتوا [بحار الأنوار، ج ۶۶، ص ۳۱۷].

گویند بوعلی فیلسوف و ابو سعید ابی الخیر عارف، سه شبانه روز بحث کردند. بعد از بوعلی پرسیدند چه شد؟ گفت: هر چه ما می دانیم او می بیند، و ابوسعید گفت: هر کجا ما رفتیم، این کور با عصای خودش دنبال ما آمد.

عرفا عقل را حقیر می کنند بیش از اندازه.

در هفتاد فرقه ای که تقریباً در عرفا هست همه خدا را به علی منتهی می کنند به جز یک فرقه که به ابوبکر.

عرفا او راقطب العارفينوفخر العارفينمی دانند

به عالم انسان صغیر و به دل انسان کبیر می گویند.

دواو فيك و ما تشعر و داو منك و ما تنظرو تحسب أنك جرم صغير و فيك انطوى العالم الأكبر و أنت الكتاب المبين الذى بأحرفه يظهر المضمرة [ديوان الإمام على (ع)، ص ۱۷۵].

حضرت امیر (ع) می فرمایند:

اتزعم انك جرم صغير

و فيك انطوى العالم الاكبر

قرآن نفس و طبیعت و بیرون و درون را در کنار هم می گذارد

سُئِرِهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَ فِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوْ لَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ [فصلت/ ۵۳].

رابطه انسان با طبیعت رابطه مرغ با قفس، زندانی به زندان دیگر

است ، و یوسف با چاه کنعان است یانه؟ بلکه در اسلام رابطه انسان با طبیعت رابطه کشاورز است با مزرعه و بازرگان است با بازار ، تجارت و عابد است با معبد.

اینها وسیله است نه هدف.

قال (ص): الدنيا مزرعه الآخرة [عوالی اللثالی ، ج ۱ ، ص ۲۶۷] .

عن امیر المومنین (ع): وَ مَتَجَّرَ أَوْلِيَاءُ اللَّهِ اِكْتَسَبُوا فِيهَا الرَّحْمَةَ وَ رِيحُوا فِيهَا الْجَنَّةَ [نهج البلاغه ، ص ۴۹۲] .

وَ بِالْإِيمَانِ يَعْمَرُ الْعِلْمُ وَ بِالْعِلْمِ يَرْهَبُ الْمَوْتُ وَ بِالْمَوْتِ تُخْتَمُ الدُّنْيَا وَ بِاللُّدُنْيَا تُحْرَزُ الْآخِرَةُ [نهج البلاغه ، ص ۲۱۹] .

دنيا پرستی مذمت دارد

- علی (علیه السلام) در مقابل کسی که مذمت دنیا می کرد فرمودند: " دنیا تو را فریب نداد ، تو فریب خوردی ، کی دنیا تو را گول زد".

وَ قَالَ (ع) وَ قَدْ سَجَّعَ رَجُلًا يَدُمُ الدُّنْيَا: أَيُّهَا الدَّمَامُ لِلدُّنْيَا الْمُعْتَرُّ بِغُرُورِهَا الْمَخْدُوعُ بِأَبَاطِيلِهَا أ تَعْتَرُّ بِالدُّنْيَا ثُمَّ تَدُمُّهَا أَنْتَ الْمُتَجَرِّمُ عَلَيْهَا أَمْ هِيَ الْمُتَجَرِّمَةُ عَلَيْكَ مَتَى اسْتَهْوَتْكَ أَمْ مَتَى غَوَتْكَ أ بِمَصَارِعِ آبَائِكَ مِنَ الْبَلَى أَمْ بِمَصَاجِعِ أُمَّهَاتِكَ تَحْتَ الثَّرَى كَمْ عَلَّتْ بِكَفِّكَ وَ كَمْ مَرَّضَتْ بِيَدَيْكَ تَبْتَغِي لَهُمُ الشُّفَاءَ وَ تَسْتَوْصِفُ لَهُمُ الْأَطْبَاءَ عَدَاهُ لَا يَغْنِي عَنْهُمْ دَوَاوُكُ وَ لَا يَخْرِدِي عَلَيْهِمْ بُكَاوُكُ لَمْ يَنْفَعِ أَحَدَهُمْ إِشْفَاقُكَ وَ لَمْ تَشْفَعْ فِيهِ بَطْلِيَّتُكَ وَ لَمْ تَدْفَعْ عَنْهُ بِقُوَّتِكَ وَ قَدْ مَثَلَتْ لَكَ بِهِ الدُّنْيَا نَفْسَكَ وَ بِمَضْرَعِهِ مَضْرَعَكَ إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ صِدْقٍ لِمَنْ صَدَقَهَا وَ دَارُ عَافِيَةٍ لِمَنْ فَهَمَ عَنْهَا وَ دَارُ غَنَى لِمَنْ تَزَوَّدَ مِنْهَا وَ دَارُ مَوْعِظَةٍ لِمَنْ اتَّعَظَ بِهَا مَسْجِدُ أَجْبَاءِ اللَّهِ وَ مُصَلَّى مَلَائِكَةِ اللَّهِ وَ مَهْبِطُ وَحْيِ اللَّهِ وَ مَتَجَّرُ أَوْلِيَاءِ

اللَّهُ اِكْتَسَبُوا فِيهَا الرَّحْمَةَ وَ رَبِحُوا فِيهَا الْجَنَّةَ فَمَنْ ذَا يَذُمَّهَا وَقَدْ اَذْنَتْ بَيْنَهَا وَ نَادَتْ بِفِرَاقِهَا وَ نَعَتْ نَفْسَهَا وَ اَهْلَهَا فَمَثَلَتْ لَهُمْ
بِلَائِهَا الْبَلَاءَ وَ شَوَقَتْهُمْ بِسُرُورِهَا اِلَى السُّرُورِ رَاحَتْ بِعَافِيهِ وَ اِبْتَكُرَتْ بِفَجِيعِهِ تَرْغِيباً وَ تَرْهِيباً وَ تَخْوِيفاً وَ تَحْذِيراً فَذَمَّهَا رِجَالٌ غَدَاهُ
النَّدَامَةَ وَ حَمِدَهَا آخَرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ذَكَرْتَهُمُ الدُّنْيَا فَتَذَكَّرُوا وَ حَدَّثْتَهُمْ فَصَدَّقُوا وَ وَعَظْتَهُمْ فَاتَّعَظُوا [نهج البلاغه ، ص ۴۹۲] .

دنيا محل سجده دوستان خداست.

عده ای قبل از اسلام می گویند : خداوند روح را در عالم دیگر کامل ، بعد به این قفس دنیا آورده.

صدر المتالهین در جواب از این آیه استفاده کرده که :

ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ
الْخَالِقِينَ [مومنون/۱۴] .

یعنی روح زائیده همین طبیعت است.

۳. انسان از چند دیدگاه

۱-مکتب حکمت :

انسان کامل انسان حکیم است

به عقیده فلاسفه انسان کامل ، انسانی است که عقلش به کمال رسیده و اندام هستی در ذهنش نقش بسته با فکر و استدلال.

۲-مکتب عشق : جهان و عالم هستی بر عشق استوار و کمال انسان در عشق به خداست و عقل وسیله ای است برای رسیدن به آن عشق.

۳-مکتب سופسطائی :

اساس این مکتب بر اصل تنازع بقاء است.

گویند زندگی بشر با جنگ تامین می شود. فروید و جدی در این رابطه استدلال می کند به :

الف) الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَ لَوْلَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهَيَّجَتْ صَوَامِعُ وَ بِيَعُ وَ
صَلَوَاتُ وَ مَسَاجِدُ يُذَكَّرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَ لَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ

ب) فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ [بقره/ ۲۵۱] .

اصل این مکتب به دست نیچه آلمانی اختراع و حق را به زور و قدرت می دهد.

و اخیرا با استفاده از ان الحیاه عقیده و جهاد

جواب :

اولا : این آیات در مقابل حرف کشیش است که می گوید : باید صلح کل بود و جنگ مطلقا محکوم است.

ثانیا : روایت سندی ندارد.

ثالثا : قرآن می گوید : حق و در راه آن جهاد است ، چون هر عقیده ای که حق نیست

روح انسان مانند دریا دارای جزر و مد است.

قَالَ النَّبِيُّ (ص) : إِنَّ لِلْقُلُوبِ إِقْبَالَ وَ إِذْبَارًا فَإِذَا أَقْبَلَتْ فَتَنَفَّلُوا وَ إِذَا أَدْبَرَتْ فَعَلَيْكُمْ بِالْفَرِيضَةِ [الکافی ، ج ۳ ، ص ۴۵۴] .

انسان در مکتب قرآن :

۱- هر که زور دارد کامل نیست :

وَ نَادَى فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَ هَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي أَ فَلَا تُبْصِرُونَ [زخرف/ ۵۱] .

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَ يُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَ أُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [بقره/ ۲۵۸] .

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَ عَادٌ وَ فِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْتَادِ [ص/ ۱۲] .

۲- هر که مرفه تر است کامل نیست :

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

جَنَاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ [محمد/ ۱۲].

الَّتِي لَمْ يَخْلُقْ مِثْلَهَا فِي الْبِلَادِ [فجر/ ۸].

۳- هر که علم و منطق دارد ولی ایمان ندارد کامل نیست :

أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ [جاثیه/ ۲۳].

شیطان علم داشت ایمان نداشت.

۴- عشق و سوز دارد :

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعاً وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ [بقره/ ۱۶۵].

۵- هر که پول دارد کامل نیست :

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ [توبه/ ۳۴].

وَكَانَ لَهُ ثَمَرٌ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَنَا أَكْثَرُ مِنْكَ مَالاً وَ أَعَزُّ نَفَرًا [كهف/ ۳۴].

۶- هر که حسب و نسب دارد کامل نیست :

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ [مسد/ ۱].

وَ بَيْنَ شُهُوداً [مدثر/ ۱۳].

۱۰. آفات تکامل

۱. حسد

وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ [فلق/ ۵].

داستان : در زمان یکی از خلفا مرد ثروتمندی بود که در همسایگی اش رقیبی داشت که به او حسادت ورزیده ، آرام نمی گرفت. غلامی خرید ، مدتی او را تربیت و با تطمیع به زر و پول او را راضی کرد تا شبانه بالای پشت بام همسایه سر اربابش را ببرد تا فردا

همسایه و رقیب را به جرم قتل گرفته ، زندان کرده و قصاص کنند و غلام هم پولها را بر دارد و فرار کند و آزاد شود. فردای آن روز همسایه گرفتار شد ، ولی غلام وجدانش آرام نگرفت و ماجرا را افشا کرد و مرد در آتش حسادت خود سوخت.

۲. حب دنیا

چرا حب دنیا انسان را زمین گیر می کند؟

به خاطر اینکه انسان موجودی است که می خواهد از دنیا پرواز کند. دنیا ظرف نشو و نمای انسان است. دنیا مدفن انسان نیست. انسان می آید در این دنیا نشو و نمائی می کند تا آنجا که این دنیا ظرفیت آن نشو و نما را برای انسان دارد. بعد از آن انسان به محل دیگری منتقل می شود ، نشو و نمایش نوع دیگری است. پس تا آن زمان که انسان از دنیا فاصله می گیرد و پشت به دنیا می کند و می خواهد دنیا را رها کند در حال اوج است. این موجود در حال اوج اگر چیزی از دنیایش در نظرش لذیذ و جالب شد. این جاذبه انسان را از اوج ما پائین می کشد و منحط می کند.

۳. نتیجه عدم تکامل انسان از نگاه قرآن

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ [بقره/۷۴] .

خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةً وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ [بقره/۷] .

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَ

فِي آذَانِهِمْ وَقَرَأَ وَإِنْ يَرَوْا كَلَّ آيَةٍ لَا- يَوْمِنَا بِهَا حَتَّى إِذَا جَاوَكِ يَجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا- أُسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ]
انعام/ ٢٥].

رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطَبَعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ [توبه/ ٨٧].

أَوْ لَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ أَهْلِهَا أَنْ لَوْ نَشَاءُ أَصَبْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَنَطْبَعُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَشْمَعُونَ [اعراف/ ١٠٠].

١١. انسان و آزادی

١. آزادی عقیده

١- وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهَا بِهَمِّ سِرَادِقِهَا وَإِنْ يَسْتَعِيثُوا يَغَاثُوا بِمَاءٍ
كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَ سَاءَتْ مُرْتَفَقًا [كهف/ ٢٩].

٢- إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا [انسان/ ٣].

٣- أَلَمْ يَأْسِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَهَدَى النَّاسَ جَمِيعًا وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصَِّبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةً أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِنْ
دَارِهِمْ حَتَّى يَأْتِيَ وَعْدُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْلِفُ الْمِيعَادَ [رعد/ ٣١].

وسوسه ها جبر آور نیست؟

ما كان لى عليكم من سلطان الا ان دعوتكم فاستجبتم لى

محيط جبر آور نیست : ضرب الله مثلا للذين آمنوا امراه فرعون

حضرت يوسف در کاخ عزیز مصر

مصعب در خانه مجلل

رهبران سیاسی جبر آور نیستند

لولا انتم لکننا مومنین

ا نحن صددناکم عن الهوى بعد اذ جائکم بل کنتم مجرمین؟؟

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا [انسان/ ٣].

وَ مِنْهُمْ مَنْ يَوْمُنْ بِهِ وَ مِنْهُمْ مَنْ لَا يَوْمُنْ بِهِ وَ رَبُّكَ أَعْلَمُ بِالْمُفْسِدِينَ [يونس/ ٤٠].

فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ [زمر/ ١٧]

۲. آزادی برای آزمایش

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا [كهف/۷] .

وَمِنْهُمْ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهِ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِالْمُفْسِدِينَ [یونس/۴۰] .

۳. مسئولیت در مقابل آزادی اعضاء و جوارح

۱- وَ لَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا [اسراء/۳۶] .

۲- وَ قَفَّوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ [صافات/۲۴] .

۳- وَ مَا لَكُمْ لَا- تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَ النِّسَاءِ وَ الْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَ اجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًا وَ اجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا [نساء/۷۵] .

۴- فَلَنَسْئَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَ لَنَسْئَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ [اعراف/۶] .

۵- ثُمَّ لَنَسْئَلَنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ [تكاثر/۸] .

سوالات قیامت :

عن أبيه أمير المؤمنين علي بن أبي طالب (ع) قال : قال : رسول الله (ص) : " لا يزول قدم عبد يوم القيامة حتى يسأل عن أربعه أشياء عن شبابه فيما أبلاه و عن عمره فيما أفناه و عن ماله من أين اكتسبه و فيما أنفقه و عن حنا أهل البيت " [فضائل الشيعة ، ص ۷] .

۴. پاداش و جزا برای داشتن اختیار و آزادی انسان است

۱- لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَ لَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَى بِهِ وَ لَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًا وَ لَا نَصِيرًا [نساء/۱۲۳] .

۲- فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَ إِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ [انبياء/۹۴] .

۳- وَ لِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِمَّا عَمِلُوا وَ مَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ

عَمَّا يَعْمَلُونَ [انعام/ ۱۳۲] .

وَ لِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِمَّا عَمِلُوا وَ لِيُوفِيَهُمْ أَعْمَالَهُمْ وَ هُمْ لَا يَظْلَمُونَ [احقاف/ ۱۹] .

۴- إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَ يُصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ [يوسف/ ۹۰] .

۵- لا- يصيبهم ضمنا و لا- نصب و لا مخمصة فى سبيل الله و لا يطون موطا يغىظ الكفار و لا ينالون من عدو نيلا الا كتب لهم به عمل صالح [توبه ، ۱۲۰] .

۶- پاداش چند برابر در مقابل كار نيك :

فيضاعفه اضعافا كثيره [انعام ، ۱۶۰] .

من جاء بالحسنه فله عشر امثالها [انعام ، ۱۶۰] .

انما يوفى الصابرون اجرهم بغير حساب [زمر ، ۱۰] .

فَبَشِّرْ عِبَادَ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَ أُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ [زمر/ ۱۷ و ۱۸] .

وَ قَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعَدَ الْحَقُّ وَ وَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَ مَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُمُونِي وَ لَوْمُوا أَنْفُسَكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَ مَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِي إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [ابراهيم/ ۲۲] .

وَ مَا تَشَاوَنَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ [تكوير/ ۲۹] .

وَ قِيلَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَ مَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَ إِنْ يَشَاءُ يَتَّخِثُوا يَغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَ سَاءَتْ مُرْتَقَقًا [كهف/ ۲۹] .

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَ إِمَّا كَفُورًا [انسان/ ۳] .

۵. مذهب حق (امر بين الامرين) است

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : لَا جَبْرَ وَ لَا تَفْوِيزَ

وَ لَكُنْ أَمْرٌ بَيْنَ أَمْرَيْنِ قَالِ : قُلْتُ وَ مِأِ أَمْرٍ بَيْنَ أَمْرَيْنِ ؟ قَالَ : مَثَلُ ذَلِكَ رَجُلٌ رَأَيْتَهُ عَلَى مَعْصِيَةٍ بِهِ فَنَهَيْتَهُ فَلَمْ يَنْتَه فَتَرَكْتَهُ فَفَعَلَ تِلْكَ الْمَعْصِيَةَ فَلَيْسَ حَيْثُ لَمْ يَقْبَلْ مِنْكَ فَتَرَكْتَهُ كُنْتَ أَنْتَ الَّذِي أَمَرْتَهُ بِالْمَعْصِيَةِ [الكافي ، ج ١ ، ص ١٦٠] .

١٢. حساب و کتاب در مقابل اختیار انسان است

انسان در گرو اعمال خویش است

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ [مدثر/٣٨] .

لا يَكْلِفُ اللهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَ عَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ [بقره/٢٨٦] .

لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَ لَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَى بِهِ وَ لَا يُجَدِّ لَهُ مِنْ دُونِ اللهِ وِليَا وَ لَا نَصِيرًا [نساء/١٢٣] .

مسئولیت

١- مسئولیت مقدماتی دارد ١- تمایل و رغبت (انگیزه) ٢- علم ٣- قدرت

علم و قدرت شرط تکلیف است ، اگر علم و قدرت باشد ، ولی انگیزه نباشد به تکلیف عمل نخواهد شد.

٢- هر کسی مسوول کار خویش است ، هر چه کنی به خود کنی.

إِنْ أَحْسَبْتُمْ أَحْسَبْتُمْ لَأَنْفُسِكُمْ وَ إِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ لِيَسُوءُوا وُجُوهَكُمْ وَ لِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَ لِيَتَّبِعُوا مَا عَزَلُوا تَتَّبِعُوا [اسراء/٧] .

٣- انسان مسوول کارهای خود و آثار آنها در دراز مدت است.

إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَى وَ نَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَ آثَارَهُمْ وَ كُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ [يس/١٢] .

عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ وَ أَخَّرَتْ [انفطار/٥] .

الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللهُ مِنْهُمْ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [توبه/٧٩] .

وَ لَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ

إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئولًا [اسراء/ ۳۶] .

ثُمَّ لَتَسْتَلْنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ [تكثر/ ۸] .

۱۳. هر چه کنی به خود کنی

وَ وُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَ يَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَا لِهَذَا الْكِتَابِ لَا يَغَادِرُ صَاحِبَهُ وَ لَا كَبِيرَهُ إِلَّا أَحْصَاهَا وَ وَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَ لَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا [كهف/ ۴۹] .

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًا وَ مَا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَ بَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا وَ يَحْذَرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَ اللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ [ال عمران/ ۳۰] .

هر چه غیر از خدا را بپرستیم همان می شویم

يَوْمَ يَنْفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا [نبا/ ۱۸] .

گروهی به شکل مورچه و یا بوزینه و.. محشور می شویم.

يحشر الناس على نياتهم [مسند احمد ، ج ۲ ، ص ۳۹۲] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ سَأَلَهُ رَجُلٌ فَقَالَ إِنِّي كُنْتُ أَكْثَرَ الْعَزْوِ وَ أَبْعَدُ فِي طَلَبِ الْأَجْرِ وَ أُطِيلُ الْعَيْبَةَ فَحَجَرَ ذَلِكَ عَلَيَّ فَقَالُوا لَا عَزْوُ إِلَّا مَعَ إِمَامٍ عَادِلٍ فَمَا تَرَى أَصِيلَ لِحَاكِ اللَّهِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) إِنَّ شَيْئًا أَنْ أُجْمَلَ لَكَ أَجْمَلْتُ وَ إِنَّ شَيْئًا أَنْ أُخْصَ لَكَ لَخُصْتُ فَقَالَ بَلْ أُجْمَلُ قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَحْشُرُ النَّاسَ عَلَى نِيَاتِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [الكافي ، ج ۵ ، ص ۲۰] .

شخصی به امام زین العابدین (ع) در عرفات گفت : امسال حاجی زیاد است. حضرت فرمودند :

ابن كثير قال : حَجَّجْتُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فَلَمَّا صَرَّوْنَا فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ صَاحِبٌ عَلَيَّ جَبَلٍ فَأَشْرَفَ فَانظَرَ إِلَيَّ النَّاسِ فَقَالَ : مَا أَكْثَرَ الضَّجِيجَ وَ أَقَلَّ

الْحَجِيجَ فَقَالَ لَهُ دَاوُدُ الرَّقِيُّ : يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! هَلْ يَسْتَجِيبُ اللَّهُ دُعَاءَ هَذَا الْجَمْعِ الَّذِي أَرَى؟ قَالَ : وَيَحْكُ يَا أَبَا سُلَيْمَانَ! إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يَشْرَكَ بِهِ الْجَاهِدُ لَوْلَا يَهُ عَلِي (ع) كَعَابِدِ الْوَثْنِ الْخَبَرَ [مستدرک الوسائل ، ج ۱ ، ص ۱۵۷] .

۱۴. انسان از ابتدا تا انتها مرگ آخر خط نیست

۱. انصاف

۱. انصاف در حکومت

۱ _ انصاف و نفی گروه گرایی و خطر دربار و مریدبازی :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنْصِفِ اللَّهَ وَ أَنْصِفِ النَّاسَ مِنْ نَفْسِكَ وَ مِنْ خَاصَّةِ أَهْلِكَ وَ مَنْ لَمَكَ فِيهِ هَوَى مِنْ رَعِيَّتِكَ فَإِنَّكَ إِلَّا تَفْعَلْ تَظْلِمُ وَ مَنْ ظَلَمَ عِبَادَ اللَّهِ كَانَ اللَّهُ خَصْمَهُ دُونَ عِبَادِهِ وَ مَنْ خَاصَمَهُ اللَّهُ أَذْخَصَ حُجَّتَهُ وَ كَانَ لِلَّهِ حَزْبًا حَتَّى يَنْزِعَ أَوْ يَتُوبَ وَ لَيْسَ شَيْءٌ أَدْعَى إِلَى تَغْيِيرِ نِعْمَةِ اللَّهِ وَ تَعْجِيلِ نِقْمَتِهِ مِنْ إِقَامِهِ عَلَى ظُلْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ دَعْوَةَ الْمُضْطَهَّدِينَ وَ هُوَ لِلظَّالِمِينَ بِالْمِرْصَادِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۲ _ تو که حاکم هستی در میان دو گروه قرار گرفته ای ،

خدا و مردم ، خودت و اهل و دربارت و باید در این میان مراعات حق را بکنی

۳ _ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَ لَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَ الْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا [نساء/ ۱۳۵] .

۴ _ قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَ أَبْنَاؤُكُمْ وَ إِخْوَانُكُمْ وَ أَزْوَاجُكُمْ وَ عَشِيرَتُكُمْ وَ أَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَ تِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَ مَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ جِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ [توبه/ ۲۴] .

۵ _ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ

شَانَ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ [مائده/۸].

۲. انصاف در گفتگو

إِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًىٰ أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [سبأ/۲۴].

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ [منافقون/۹].

۳. بی انصافی زبیر

زبیر در جمل تحت تأثیر نصایح امام علی (ع) قرار گرفته و توبه کرد. لکن فرزندش گفت تو از علی (ع) ترسیدی یا خواهند گفت ترسیده ای. پدر را به تعصب واداشت و به جهنم فرستاد.

۴. مباحث انصاف

اصولاً مباحث و مطالب بحث تعصب (تعصب قبیله ای ، نژادی ، منطقه ای و...) که بررسی شده همه در مسأله انصاف و عدم گروه گرایی مطرح است.

۱. انقلاب فرهنگی

۱. مشتقات انقلاب فرهنگی

روزی حضرت علی (ع) پس از نقل بخشی از پیشگویی های پیامبر (مقداری در بین دوستانش درد دل کرد سپس فرمود : والیان پیش از من اعمالی را انجام دادند که خلاف عمل رسول خدا (ص) بود و عمدا هم انجام دادند. عهد پیامبر (ص) را شکستند و سنتش را تغییر دادند و اگر امروز من مردم را وادار به ترک آنها و توصیه به سنت پیامبر (ص) کنم ، لشکرم پراکنده می شوند. من می مانم و عدّه کمی از شیعیانم.

اگر فدک را به ورثه فاطمه (سلام الله علیها) برگردانم

اگر آنچه را که رسول خدا (ص) به کسانی واگذار کرده و تا امروز واگذار نشده تقسیم کنم

اگر خانه جعفر را به ورثه اش بازگردانم و از مسجدی منهدم نمایم

قضاوت های ظالمانه ای در مورد من می شود.

اگر تقسیم اراضی خیر را برمی گردانم و دیوان عطایا را محو می کردم و به طور مساوی تقسیم می کردم

خزانه مسلمین را در اختیار اغنیاء نمی گذاشتم.

خمس را طبق رفتار پیامبر (ص) مصرف می کردم ، مسح برای خفین را حرام می کردم ، بر نبرد حد جاری می کردم
متعین را حلال می کردم و... مرا تکذیب می کردند. [کافی ، ج ۸ ، ص ۵۸] .

۲. بازتاب انقلاب فرهنگی

همین که حضرت علی (ع) به کوفه آمد ، به حسن بن علی (علیهما السلام) دستور داد در میان مردم ندا دهند نمازهای
مستحبی (تراویح) را در ماه رمضان به جماعت نخوانند. پس از اعلام امام حسن (ع) مردم صیحه زدند : **وَأَعْمَرَاهُ وَأَعْمَرَاهُ**

و در حدیث دیگر آمده : **وَأَرَمَاضَانَاهُ**

وقتی حضرت این عکس العمل را شنید فرمود بگذاریدشان هر کاری می خواهند بکنند و هر کس می خواهد بر آنان
پیشنمازی گناه ، بکند. سپس

این آیه را خواندند :

وَمَنْ يَشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصِِّلِهِ جَهَنَّمَ وَ سَاءَتْ مَصِيرًا [نساء/ ۱۱۵]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَمَّا كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) بِالْكَوْفَةِ أَتَاهُ النَّاسُ فَقَالُوا لَهُ اجْعَلْ لَنَا إِمَامًا يَوْمُنَا فِي رَمَضَانَ فَقَالَ لَهُمْ لَا وَ نَهَاهُمْ أَنْ يَجْتَمِعُوا فِيهِ فَلَمَّا أَمْسَوْا جَعَلُوا يَقُولُونَ ابْكُوا رَمَضَانَ وَ رَمَضَانَ فَاتَى الْحَارِثُ الْأَعْوَرُ فِي أَنْاسٍ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ضَجَّ النَّاسُ وَ كَرِهُوا قَوْلَكَ " وَ مَنْ يَشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَ يَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَ نُصِِّلِهِ جَهَنَّمَ وَ سَاءَتْ مَصِيرًا " [نساء- ۱۱۵] تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۲۷۵ .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَمَّا قَدِمَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) الْكُوفَةَ أَمَرَ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ (ع) أَنْ يَنَادِيَ فِي النَّاسِ لَمَّا صَبَّحَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فِي الْمَسَاجِدِ جَمَاعَةً فَنَادَى فِي النَّاسِ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) بِمَا أَمَرَهُ بِهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فَلَمَّا سَمِعَ النَّاسُ مَقَالَهُ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ صَاحُوا " وَ عُمَرَاءُ وَ عُمَرَاءُ " فَلَمَّا رَجِعَ الْحَسَنُ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) قَالَ لَهُ يَا هَذَا الصَّوْتُ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ النَّاسُ يَصْتَبِحُونَ وَ عُمَرَاءُ وَ عُمَرَاءُ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) قُلْ لَهُمْ صَلُّوا [تهذيب الأحكام ، ج ۳ ، ص ۷۰] .

— با اینکه بین امام و شریح در مواضعی اختلاف فتوی بود ، در عین حال تغییر دادن او آسان نبود و اصلاح قوه قضائیه ممکن نبود چون نظامی که سال ها کار کرده ، تغییرش بسیار مشکل است. امام به شریح فرمود تا مادامی که امر مردم سر و صورتی بگیرد ، به

۳. مظلومیتها

با تبلیغات زهر آگین دشمن و بی وفایی دوستان کاری کردند که حضرت علی (ع) نه تنها بر فقدان مالک اشتر گریه می کرد ، بلکه گاهی بر خودش گریه می کرد. راوی می گوید از حضرت علی (ع) شنیدم که می فرمود : "آنچه ما از مردم دیدیم احدی ندید." سپس گریست. [مسلم بن عقیل ، ص ۳۲۷]

شاعر می گوید : گریه حضرت علی (ع) از دست مردم و ناله علی بن الحسین (علیهما السلام) از بی کسی مرا آزار می دهد ، مگر روزگار چه بوده و با آنها چه کرده

۱. انگیزه

۱. از نظر قرآن کریم

(۱) ایمان به مبدأ : أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَرِي [علق/ ۱۴] .

وَ أَنْ سَعِيهِ سَوْفَ يَرِي [نجم/ ۴۰] .

(۲) ایمان به معاد : فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ [انبیاء/ ۹۴] .

(۳) ایمان به حب او : إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَانَهُمْ بَنِيَانِ مَرْصُوعٍ [صف/ ۴] .

(۴) علاقه ما به مردم : يَجْتَبُونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ [حشر/ ۹] .

يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ أَوْ مَسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ [بلد/ ۱۶- ۱۵] .

وَ أَشْعُرْ قَلْبَكَ الرَّحْمَةَ لِلرَّعِيهِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

(۵) تشویق مردم و تنبیه : إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ [توبه/ ۱۰۳] .

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ [آل عمران/ ۱۱۰] .

(۶) توجه به مقام انسانیت و استعدادهای نهفته : إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً [بقره/ ۳۰] .

(۷) توجه به تلاش دیگران و تاریخ : فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ مَا ضَعُفُوا [آل عمران/ ۱۴۶] .

(۸) توجه به آینده روشن : وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [اعراف/ ۱۲۸] .

۹) توجه به وعده های الهی: لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

[عنكبوت/ ۶۹] .

(۱۰) توکل و یاد امدادهای غیبی و سبب سازی ها و سبب سوزی های الهی (فرزند دار شدن زکریا و فرزند دار شدن مریم).

(۱۱) تلقین _ رجزهای جبهه ها.

(۱۲) دعا : رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا [بقره/ ۲۵۰] .

(۱۳) غیرت و تعصب : وَ مَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [نساء/ ۷۵] .

(۱۴) نذر و عهد و سوگند : الْمُؤْفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا [بقره/ ۱۷۷] .

(۱۵) تعاون و هم دلی و هم کاری مردم : تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى [مائده/ ۲] .

(۱۶) برنامه داشتن و نظم.

(۱۷) عادت به کار و انس.

(۱۸) امر به معروف : وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ [عصر/ ۳] .

وَ تَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ [بلد/ ۱۷] .

(۱۹) دریافت امدادهای غیبی : وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا [عنكبوت/ ۶۹] .

إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِيَنِي [شعرا/ ۶۲] .

(۲۰) توجه به آثار دنیوی : وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ [اعراف/ ۹۶] .

(۲۱) توجه به یاد نیک : وَ اجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ [شعرا/ ۸۴] .

(۲۲) توجه به تاریخ : وَ كَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِيثُونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [آل عمران/ ۱۴۶] .

_ اخلاص

_ ایجاد روحیه ای که آن چه خودش می خواهد برای دیگران هم بخواید.

(۲۳) وجود تشکیلات و سیستم : وَ لَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَ إِلَى أُولَى الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ [نساء/ ۸۳] .

(۲۵) امکانات : آتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ [كهف/ ۹۶] .

۲۶) زبائی : خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعراف/۳۱].

۲۷) بستگان و

همکاران و اطرافیان: قُلْ لِزُوجِكَ وَ بَنَاتِكَ وَ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ [احزاب/ ۵۹] .

وَ اِذْ يَرْفَعُ اِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ [بقره/ ۱۲۷] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) اِنَّ مِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ اَنْ يَكُونَ مَتَجِرُهُ فِي بَلَدِهِ وَ يَكُونَ خُلَطَاؤُهُ صَالِحِينَ وَ يَكُونَ لَهُ وُلْدٌ يَشْتَعِنُ بِهِمْ [كافي ، ج ۵ ، ص ۲۵۷] .

۲۸) مردم دوستی و احساس بعضکم من بعض: حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَوْفٌ رَحِيمٌ [توبه/ ۱۲۸] .

۲۹) مشاهده آثار کار در دنیا: لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ [نحل/ ۳۰] .

۳۰) دعای خیر مردم.

۳۱) در آمدهای مادی: اَسْبَغْ عَلَيْهِمُ الْاَزْزَاقَ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۳۲) انجام کار در زمان مناسب: وَ بِالْاَشْحَارِ هُمْ يَسْتَعْفِرُونَ [ذاریات/ ۱۸] .

لا تَتَفَرُّوا فِي الْحَرِّ [توبه/ ۸۱] .

۳۳) انجام کار در مکان مناسب: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): صِيَامَةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا تَعْدِلُ عِنْدَ اللَّهِ عَشْرَةَ اَلْفِ صِيَامَةٍ فِي غَيْرِهِ مِنَ الْمَسَاجِدِ اِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ فَاِنَّ الصَّلَاةَ فِيهِ تَعْدِلُ مِائَةَ اَلْفِ صِيَامَةٍ [بحار الأنوار ، ج ۸۰ ، ص ۳۶۹] .

۳۴) انجام کار با همکار هم سلیقه: هَارُونَ اَخِي اَشَدُّ بِهٖ اَزْرِي [طه/ ۳۱-۳۰] .

۳۵) ایمان به مدیریت و لیاقت رئیس و مسئول: قَالُوا يَا ذَا الْقُرْنَيْنِ [كهف/ ۹۴] .

۳۶) امنیت شغلی و مالی و عرضی: اِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَ الْمَسَاكِينِ وَ الْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَ الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَ فِي الرِّقَابِ وَ الْغَارِمِينَ وَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ [توبه/ ۶۰] .

۳۷) دیدن کار دیگران در سیر و سیاحت: فَسِيرُوا فِي الْاَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ

كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ [آل عمران/ ۱۳۷] .

(۳۸) تَخَصُّصٌ وَ كَارِدَانِي : قَالَ اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلَيْكُمْ [يوسف/ ۵۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا كَمِيلُ مَا مِنْ حَرَكَهٍ إِلَّا وَ أَنْتَ مُحْتَاجٌ فِيهَا إِلَى مَعْرِفَةٍ [بحار الأنوار ، ج ۷۴ ، ص ۲۶۹] .

(۳۹) تَوَجُّهُ بِهِ خَطَرَ بِيكَارِي وَ بِيَعَارِي : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَلْعُونٌ مَنْ أَلْقَى كَلَّهُ عَلَى النَّاسِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۷۲] .

(۴۰) جَرَأَتْ : وَ لَا تَتَّبِعْنِي فِي ذِكْرِي [طه/ ۴۲] .

(۴۱) اِيْمَانٌ بِهِ قَدَاسَتْ وَ ارْزَشْ كَار : وَ إِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَ إِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ [بقره/ ۱۲۷] .

(۴۲) اِيْمَانٌ بِهِ اَيْنَ كِهَ بِهِ هَدْفٌ بَرَسِدُ يَ اِنْرَسِدُ .

(۴۳) صِلْحٌ وَ صِفَا : إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ [حجرات/ ۱۰] .

رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ [فتح/ ۲۹] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : يَا زَهْرِي وَ مَا عَلَيْكَ أَنْ تَجْعَلَ الْمُسْلِمِينَ مِنْكَ بِمَنْزِلَةِ أَهْلِ بَيْتِكَ [بحار الأنوار ، ج ۶۸ ، ص ۲۳۰] .

(۸۹) نَقَشَ تَعْطِيلَاتٍ وَ رَكُودَهَايَ مَوْقَتٍ : مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ [توبه/ ۳۶] .

وَ لَقَدْ عَلَّمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدُوا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ [بقره/ ۶۵] .

(۹۰) جَامِعُهُ سَالِمٌ

(۹۱) اِحْسَاسُ اَيْنَ كِهَ هَمَّةُ مَرْدَمٌ بِهِ نَحْوِي بِهِ كَارٌ مَشْغُولُنْدُ .

(۹۲) بَازْدِيدَهَا وَ آمُوزَشْ هَايَ ضَمْنِ خَدَمْتِ وَ فَرِصْتِ هَايَ مَطَالَعَاتِي

(۹۳) نَامٌ كَزَارِي خِيَابَانِ هَا ، تَمْبِرَهَا وَ ...

(۹۴) تَخْفِيفٌ كَارٌ بَرَايَ اِفْرَادٍ ضَعِيفٍ : الْآنَ خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ وَ عَلَّمَ أَنْ فِيكُمْ ضَعْفًا [انفال/ ۶۶] .

(۹۵) الْقَاءُ مَحَبَّتِ وَ عِلَاقَهَ بِهِ كَارٌ اَزْ طَرَفِ خَدَاوَنْدِ

(۹۶) يَادُ الطَّافِ خَدَاوَنْدِ دَرِ صَحْنِهِ هَايَ سَخْتِ

۹۷) مرخصی دادن به افراد بی غرض: فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ

فَأَذِّنْ لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ [نور/۶۲].

(۹۸) تأمین مسائل جنسی: وَ الَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ [مومنون/۵-۶].

(۱۰۱) آسان بودن تکلیف: لَا يَرِيدُ بِكُمْ الْعُسْرَ [بقره/۱۸۵].

أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ [بقره/۱۸۴].

(دنیا کوچک است؛ از آن بگذریم.)

(۱۰۲) محبوب بودن کسی که تکلیف می کند و سابقه او: فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِنْ قَبْلِهِ [يونس/۱۶].

(۱۰۳) بیان تدریجی و روان تکلیف: وَ لَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ [قمر/۱۷].

لِتَفْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَىٰ مُكْثٍ [اسراء/۱۰۶].

(۱۰۴) سابقه دستور: شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَ مَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَ لَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ [شوری/۱۳].

(۱۰۵) اساس انگیزه = نیاز (فردی ، اجتماعی)

نیاز فردی: جسمی ، روحی

(۱۰۷) به حساب آوردن کارهای قلبی و کارهای دیگر او: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا [نساء/۱۳۶].

(۱۰۸) علم و آگاهی: قَالَ الرَّضَا (ع): فَإِنَّ النَّاسَ لَوْ عَلِمُوا مَحَاسِنَ كَلَامِنَا لَاتَّبَعُونَا [بحار الأنوار، ج ۲، ص ۳۰].

(۱۰۹) عرضه کار به شخصیت ها: (روایاتی در مورد این که هر هفته ، کار شما را امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) می بیند.)

اگر بدانیم این فیلم را فلان رهبر می بیند ، بهتر بازی می کنیم.

(۱۱۰) تجلیل از کسانی که قبل خدماتی داشته اند: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَيْنَ ابْنُ التَّيْهَانِ وَ أَيْنَ ذُو الشَّهَادَتَيْنِ وَ أَيْنَ نُظْرَاوَهُمْ مِنْ إِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ تَعَاقَدُوا عَلَى الْمَنِيَةِ وَ أُبْرِدَ بَرءٌ وَسِيهِمْ إِلَى الْفَجْرِ

[نهج البلاغه ، خطبه ۱۸۲] .

(۱۱۱) پیش گام بودن مسئولین در انجام تکلیف

(۱۱۲) انتظار و توقع مردم

(۱۱۳) رودرواسی و حیا

(۱۱۴) اتصال کار به مقام برتر : مَنْ يَطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ [نساء/ ۸۰] .

إِنَّ الَّذِينَ يَبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يَبَايِعُونَ اللَّهَ [فتح/ ۱۰] .

۲.۲ از نظر اهل بیت علیهم السلام

در آمدهای مادی : أَسْبِغْ عَلَيْهِمُ الْأَرْزَاقَ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : يَا زَهْرِي وَ مَا عَلَيْكَ أَنْ تَجْعَلَ الْمُسْلِمِينَ مِنْكَ بِمَنْزِلِهِ أَهْلَ بَيْتِكَ [بحار الأنوار ، ج ۶۸ ، ص ۲۳۰] .

(۴۴) عدالت و ضابطه : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بِالْعَدْلِ تَتَضَاعَفُ الْبَرَكَاتُ [غررالحکم ، ص ۴۴۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَدْلُ نِظَامُ الْإِمْرَةِ [غررالحکم ، ص ۳۳۹] .

(۴۵) نداشتن مزاحم : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا ضَرَرَ وَ لَا ضِرَارَ فِي الْإِسْلَامِ [معانیا لأخبار ، ص ۲۸۱] .

(۴۷) سلامتی : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَوِّ عَلَى خِدْمَتِكَ جَوَارِحِي [بلد الأمان ، ص ۱۹۱]

(۱۰۸) علم و آگاهی : قَالَ الرَّضَا (ع) : فَإِنَّ النَّاسَ لَوْ عَلِمُوا مَحَاسِنَ كَلَامِنَا لَاتَّبَعُونَا [بحار الأنوار ، ج ۲ ، ص ۳۰] .

۳. از نظر عقل

(۴۸) دل آرام

(۴۹) قلب سلیم

(۵۰) ایمان به خود و اتکای به نفس در سایه ایمان و اتکال به خداوند.

(۵۱) جامعه سالم و دور از فحشا و منکر و فتنه

(۵۲) آگاهی بر اسرار و دید و علم

(۵۳) رقابت سالم

(۵۴) حاکمیت فرهنگ عمومی کار

(۵۵) عفو از لغزش های او

(۵۶) انتخاب کار بر اساس نیازهای جامعه

(۵۷) انتخاب کار بر اساس تمایل قلبی

(۵۸) انتخاب کاربر اساس سفارش دیگران و توصیه ها

(۵۹) جایزه و غنایم

(۶۰) سرود و ستایش و مسائل صوتی

(۶۱) وجود قانون برای هرگونه تجاوز به

حق فردی و اجتماعی او

۶۲) بیمه بودن و نداشتن دلهره از حوادث غیرمترقبه

۶۳) شریک بودن در سود

۶۴) وطن دوستی

۶۵) نقش مسئولین و کارگزاران و گرایش آنها

۶۶) نقش رادیو و تلویزیون و مطبوعات

۶۷) الگوها و کار

۶۸) با مشورت دست به کار شدن

۶۹) راه های طی شده را رفتن

۷۰) ایجاد تنوع های لازم در لباس و مکان و آهنگ و...

۷۱) کارهای مقدّس انجام دادن

۷۲) تذکرات مفید حین کار

۷۳) مقایسه میان کار خود و دیگران

۷۴) نظافت محل و وسیله و منطقه و هوا

۷۵) کارهای نیاکان و اجدادی

۷۶) وجدان کاری

۷۷) ورزش

۷۸) رفاقت با افراد برتر از خودمان

۷۹) تغافل مدیر، نرم خوئی، سعه صدر او

۸۰) وجود نمایشگاه هایی برای عرضه کار

۸۱) تزریق هنر در کارها

۸۲) استفاده از نام زیبا ، آرم زیبا ، ادبیات ، نقاشی و خطاطی و...

۸۳) دسته جمعی کارکردن ، در یک زمان شروع کردن و پایان دادن

۸۴) خنکی و گرمی هوا و آلودگی و سلامت محیط زیست

۸۵) قدردانی و قدرشناسی

۸۶) عمومیت (همه کار کردن) نه این که عدّه ای فرمان دهند و عدّه ای کار کنند.

۸۷) پاداش بر اساس عرضه کار ، نه بر اساس ساعات اشتغال

۸۸) شروع از کارهای ساده و سبک و شیرین

۹۰) جامعه سالم

۹۱) احساس این که همه مردم به نحوی به کار مشغولند.

۹۲) بازدیدها و آموزش های ضمن خدمت و فرصت های مطالعاتی

۹۳) القا محبت و علاقه به کار از طرف خداوند

۹۴) یاد الطاف خداوند در صحنه های سخت

۱. اوقات فراغت

۱. فعال کردن مساجد

۱. ارتباط محصلین ممتاز با مساجد

۲. ارتباط ورزشکاران با مساجد

۳. طرح مسابقات ورزشی متناسب با مسجد

۴. کلاس های تقویتی در مساجد

۵. کلاس های آموزش نماز و معارف و آثار و فلسفه عبادت

٢. با انواع عبادت

١. عبادت فكري (نظري)

١. خداشناسي :

قال الصادق (ع): لا شيء من العباده أكثر من معرفه [احتجاج طبرسي ، ج ٢ ، ص ٣٤٤].

قال الصّادِقُ (ع): أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْعِلْمُ بِاللَّهِ وَالتَّوَضُّعُ لَهُ [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٢٤٧].

٢. فقه :

قال رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْفِقْهُ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٣٠].

قال الكاظم (ع): إن الفقه مفتاح البصيره و تمام العباده و السبب إلى المنازل الرفيعه و الرتب الجليله في الدين و الدنيا [بحار الأنوار ، ج ١٠ ، ص ٢٤٧].

٣. محبت اهلييت :

قال النَّبِيِّ (ص): في حب أهل بيتي عشرين خصله عشر في الدنيا و عشر في الآخره أما في الدنيا فالزهد و.... و الرغبه في العباده [بحار الأنوار ، ج ٢٧ ، ص ١٦٣].

قال جعفر بن محمد (ع): حب على عباده [بحار الأنوار ، ج ٣٩ ، ص ٢٧٩].

قال النبي (ص): ذكر على بن أبي طالب عباده [بحار الأنوار ، ج ٢٦ ، ص ٢٢٩].

قال الصادق (ع): حبنا أهل البيت أفضل عباده [بحار الأنوار ، ج ٢٧ ، ص ٩١].

٤. انتظار فرج :

قال رسول الله (ص): أفضل العباده انتظار الفرّج [كمال الدين ، ج ١ ، ص ٢٨٧].

٥. ياد مرگ :

قال الرضا (ع): ذكر الموت أفضل العباده [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٣٤٦].

٦. فكر :

عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْعَشْكَرِيِّ (ع)

قَالَ: لَيْسَتْ الْعِبَادَةُ كَثْرَةَ الصَّيَامِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّمَا الْعِبَادَةُ كَثْرَةُ التَّفَكُّرِ فِي أَمْرِ اللَّهِ [مستدرك الوسائل ، ج ١١ ، ص ١٨٤] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: كَانَ أَكْثَرَ عِبَادَةِ أَبِي ذَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ التَّفَكُّرَ وَالِاعْتِبَارَ [بحار الأنوار ، ج ٦٨ ، ص ٣٢٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لِكُلِّ شَيْءٍ غَايَةٌ وَغَايَةُ الْعِبَادَةِ الْعَقْلُ [بحار الأنوار ، ج ١ ، ص ٩٥] .

٢. عبادت عملی

١. عبادت فردی

١. تلاوت قرآن :

قَالَ النَّبِيُّ (ص): أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْقِرَاءَةُ فِي الْمُصْحَفِ [مستدرك الوسائل ، ج ٤ ، ص ٢٦٧] .

٢. عمل :

عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْعَسْكَرِيِّ (ع) قَالَ: أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْعَمَلُ [كمال الدين ، ج ٢ ، ص ٦٢٤] .

٣. نماز

٤. روزه :

قَالَ النَّبِيُّ (ص): أَوَّلُ الْعِبَادَةِ قَالَ أَوَّلُ الْعِبَادَةِ الصَّوْمُ وَالصَّوْمُ [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ٢٦] .

٥. كار و طلب حلال :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْعِبَادَةُ سَبْعُونَ جُزْءًا أَفْضَلُهَا طَلَبُ الْحَلَالِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٧٨] .

٦. دعا :

قَالَ النَّبِيُّ (ص): الدُّعَاءُ مُخَّ الْعِبَادَةِ [بحار الأنوار ، ج ٩٠ ، ص ٣٠٠] .

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): إِنَّ الدُّعَاءَ هُوَ الْعِبَادَةُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٦٧] .

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع): أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الدُّعَاءُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٦٦] .

عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) رَجُلَيْنِ افْتَتَحَا الصَّلَاةَ فِي سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ فَتَلَا هَذَا الْقُرْآنَ فَكَانَتْ تِلَاوَتُهُ أَكْثَرَ مِنْ دُعَائِهِ وَدَعَا هَذَا أَكْثَرَ فَكَانَ دُعَاؤُهُ أَكْثَرَ مِنْ تِلَاوَتِهِ ثُمَّ انْصَرَفَا فِي سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ أَيُّهُمَا أَفْضَلُ قَالَ كُلُّ فِيهِ فَضْلٌ كُلُّ حَسَنٌ قُلْتُ إِنَّي قَدْ عَلِمْتُ

أَنَّ كَلَّمَ حَسَنٌ وَ أَنَّ كَلَّمَ فِيهِ فَضْلٌ فَقَالَ الدُّعَاءُ أَفْضَلُ أَمَا سَمِعْتَ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قَالَ رَبُّكُمْ اذْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ هِيَ وَ اللَّهُ الْعِبَادَةُ هِيَ وَ اللَّهُ أَفْضَلُ هِيَ وَ اللَّهُ أَفْضَلُ أَلَيْسَتْ هِيَ الْعِبَادَةُ هِيَ وَ اللَّهُ الْعِبَادَةُ هِيَ وَ اللَّهُ أَشَدُّ هِيَ وَ اللَّهُ أَشَدُّ هِيَ وَ اللَّهُ أَشَدُّ هِيَ [تهذيب الأحكام ، ج ٢ ، ص ١٠٤]

٧. بيان كلمه توحيد :

قال رسول الله (ص) : أفضل العباده قول لا إله إلا الله و لا حول و لا قوه إلا بالله [بحار الأنوار ، ج ٩٠ ، ص ١٩٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَيْرُ الْعِبَادَةِ قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٠٦] .

٨. ركوع :

قال الرضا (ع) : الْعِبَادَةُ الْعُظْمَى إِنَّمَا هِيَ الرُّكُوعُ وَ السُّجُودُ [بحار الأنوار ، ج ٦ ، ص ٦٥] .

٩. سجده :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : السُّجُودُ مُتْتَهَى الْعِبَادَةِ مِنْ بَنِي آدَمَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٣١٣] .

١٠. استغفار :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَيْرُ الْعِبَادَةِ الْإِسْتِغْفَارُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥١٧] .

١١. تقوى :

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : إِنَّ أَشَدَّ الْعِبَادَةِ الْوَرَعَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٧] .

١٢. تحمل بيمارى :

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : سَهْرٌ لَيْلِهِ مِنْ مَرَضٍ أَفْضَلُ مِنْ عِبَادَةٍ سَنَةٍ [كافي ، ج ٣ ، ص ١١٣] .

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : حُمَّى (تب) لَيْلِهِ تَعْدِلُ عِبَادَةَ سَنَةٍ وَ حُمَّى لَيْلَتَيْنِ تَعْدِلُ عِبَادَةَ سِتِّينِ وَ حُمَّى ثَلَاثٍ تَعْدِلُ عِبَادَةَ سَبْعِينَ سَنَةً [

كافي

، ج ۳ ، ص ۱۱۴ .

۱۳. نگاه به قرآن _ نگاه به کعبه _ نگاه به امام عادل و نگاه برادر دینی ، عبادت است.

۱۴. خواب روزه دار :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : نَوْمُ الصَّائِمِ عِبَادَةٌ وَ نَفْسُهُ تَسْبِيحٌ [كافي ، ج ۴ ، ص ۶۴] .

۲. عبادت اجتماعی

۱. حج

۲. جهاد :

قَالَ النَّبِيُّ (ص) : رِبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ الرَّجُلِ فِي أَهْلِهِ ثَلَاثِمِائَةٍ وَ سِتِينَ يَوْمًا كُلَّ يَوْمٍ أَلْفَ سَنَةٍ [بحار الأنوار ،

ج ۶۱ ، ص ۱۷۷]

۳. خدمت :

قال العسكري (ع) : إن أشرف العباده خدمتك إخوانك المؤمنين [بحار الأنوار ، ج ۷۲ ، ص ۳۱۷]

۴. حضور در مسجد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْجُلُوسُ فِي الْمَسْجِدِ انْتِظَارَ الصَّلَاةِ عِبَادَةٌ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۵۶] .

۵. پاکدامنی :

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : إِنَّ أَفْضَلَ الْعِبَادَةِ عَفْفُ الْبُطْنِ وَ الْفَرَجِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۷۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْعَفَافُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۷۹] .

۶. اخلاق نیک :

أى العباده أحسن قال العسكري (ع) الوقار و الموده [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۴۲۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي وَصِيَّتِهِ عِنْدَ مَوْتِهِ عَلَيْكَ بِالتَّوَّاضِعِ فَإِنَّهُ مِنْ أَعْظَمِ الْعِبَادَةِ [بحار الأنوار ، ج ۷۲ ، ص ۱۱۹]

۷. ازدواج :

من تزوج فقد أعطى نصف العبادہ [بحار الأنوار، ج ١٠٠، ص ٢٢٠].

٨. دانش آموزی :

قال رسول الله (ص) : من خرج يطلب بابا من العلم ليرد به باطلا إلى حق و ضالا إلى هدى كان عمله كعباده أربعين عاما [منيه

المريد ، ص ١٠١]

٩. رابطه با علماء :

قال رسول الله صلى الله عليه وآله : مجالسه العلماء عباده [بحار الأنوار ، ج ١ ، ص ٢٠٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : النَّظَرُ فِي وَجْهِ الْعَالِمِ حُبًّا لَهُ عِبَادَةٌ [بحار الأنوار ، ج ١ ، ص ٢٠٥] .

قال رسول الله صلى الله عليه وآله : المتقون سادته ، و الفقهاء قاده ، و الجلوس إليهم عباده. [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٢٦] .

١٠. عزاداری برای اهل بیت :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : نَفْسُ الْمُهْمُومِ لَنَا الْمُعْتَمِّ لِظُلْمِنَا تَشْبِيحٌ وَ هَمُّهُ لِأَمْرِنَا عِبَادَةٌ

١١. محبت به والدین :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : النَّظَرُ إِلَى الْوَالِدَيْنِ عِبَادَةٌ [كافي ، ج ٤ ، ص ٢٤٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : النَّظَرُ إِلَى الْوَالِدَيْنِ بِرَأْفَةٍ وَ رَحْمَةٍ عِبَادَةٌ [بحار الأنوار ، ج ٣٨ ، ص ١٩٩] .

١٢. خدمت در خانه :

قال رسول الله (ص) : يا علي ساعة في خدمته ألبيت خير من عباده ألف سنه [بحار الأنوار ، ج ١٠١ ، ص ١٣] .

١٣. ریا در برابر منافق :

الصَّادِقُ (ع) : الرِّيَاءُ مَعَ الْمُتَنَافِقِ فِي دَارِهِ عِبَادَةٌ [بحار الأنوار ، ج ٧٢ ، ص ٤٢١] .

٣. مطالعه

١. نشانه مطالعه مفید آخرت بینی است :

قَالَ الَّذِينَ أَوْتُوا الْعِلْمَ وَيَلِكُم ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا وَ لَا يَلْقَاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ [قصص ، ص ٨٠] .

٢. ثمره مطالعه مفید خدا پرستی است :

قال علي (ع) : ثمره العلم العباده [غرر الحکم ، ص ٦٤] .

٤. کار

١. اهمیت کار

١. پیامبر تعریف جوانی را شنید ، پرسید کارش چیست؟ گفتند بیکار است. فرمود : از چشم من افتاد.

رسول خدا (ص) به هر جوانی می رسید ، دو سؤال می پرسید : ازدواج کرده ای یا نه؟

کار می کنی یا نه؟

۱۲. به کارهای دیگر و برنامه های دیگر لطمه نزنند :

قال الرضا ، (ع) : اجْتَهِدُوا أَنْ يَكُونَ زَمَانُكُمْ أَرْبَعَ سَاعَاتٍ سَاعَةٌ لِلَّهِ لِمُنَاجَاتِهِ وَ سَاعَةٌ لِأَمْرِ الْمَعَاشِ وَ سَاعَةٌ لِمُعَاشَرَةِ الْإِخْوَانِ الثَّقَاتِ [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۳۴۶]

۱۳. حاکمیت ارزش های معنوی :

أَشَجَّ النَّاسِ مَنْ غَلَبَ هَوَاهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۹۴]

۲. انواع تفریح سالم

۱. مسابقه و ورزش

۱. مسابقه و ورزش در روایات

۱. پیامبر اکرم (ص) اسب دوانی می کرد و در مسابقات اسب دوانی چند مثقال نقره به عنوان جایزه انتخاب می فرمود :

قال علي بن الحسين (ع) : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) أَجْرَى الْخَيْلَ وَ جَعَلَ سَبَقَهَا أَوْاقِي مِنْ فِضَّةٍ [کافی ، ج ۵ ، ص ۴۹]

۲. پیامبر خودش با اسامه مسابقه اسب دوانی می داد

۳. امام باقر (ع) ۱۷ تیر روی هم زد.

۴. مسابقه رسول الله صلوات الله عليه و آله با قتاده

جمعی از مشرکان به قصد دستبرد گوسفندان مردم به اطراف مدینه می آمدند. پیامبر و جمعی از اصحاب برای سرکوبی آنان از مدینه خارج شدند. مشرکان فرار کردند. در

راه برگشت ، قتاده عرض کرد یا رسول الله ما یلید مسابقه بدهیم؟ پیامبر فرمود : بله. مسابقه انجام و پیامبر برنده شد :

قال الصادق (ع) : أغار المشركون على سرح المدينة فنأدى فيها منادٍ يا سوء صي باحاه فسمعها رسول الله (ص) في الجبل فركب فرسه في طلب العمدو وكان أول اضيحا به لحقه أبو قتاده على فرس له وكان تحت رسول الله (ص) سرج دفتاه ليف ليس فيه أشر ولا بطر فطلب العمدو فلم يلقوا أحداً و تابعت الخيل فقال أبو قتاده يا رسول الله إن العمدو قد انصرفت فإن رأيت أن نشتبق فقال نعم فاستبقوا فخرج رسول الله (ص) سابقاً عليهم ثم أقبل عليهم فقال أنا ابن العواتك من قريش إنه لهو الجواد البحر يعنى فرسه [لكافي ، ج ٥ ، ص ٥٠ .]

٥. پیاده روی :

قال الصادق (ع) : خير ما تداويتم به المشى [بحار الأنوار ، ج ٥٩ ، ص ١٢٨ .]

٦. حق بدن

پیامبر (ص) : ان لبدنك عليك حقا

و لا تنس نصيبك من الدنيا [قصص ، ٧٧ .]

سئل محمد بن الحنفیه رحمه الله عن أعظم الناس خطرا فقال الذى لا يرى الدنيا كلها عوضا من بدنه ثم قال إن أبدانكم هذه ليست لها ثمن إلا الجنة فلا تبيعوها إلا بها [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٦٥ .]

٧. تقویت بدن برای عبادت

قال على (ع) : قو على خدمتك جوارحی (دعاى كميل) [إقبال الأعمال ، ص ٧٠٩ .]

و زاده بسطه فى العلم و الجسم [بقره ، ٢٤٧ .]

٨. سلامتی بدن

اللهم إنى أسألك العافية.... عافية الدنيا و الآخره (دعاى استهلال ماه محرم) [بحار الأنوار ، ج ٩٥

، ص ۳۳۲]

۹. آمادگی در برابر دشمن

وَ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ [انفال ، ۶۰]

۱. از کودکی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): : عَلَّمُوا أَوْلَادَكُمْ السَّبَّاحَةَ وَ الرَّمَايَةَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۷]

۲. ورزشهای رزمی

ورزش های مورد تشویق اسلام بیشتر جنبه رزمی دارد ، شمشیرزنی ، سوارکاری ، تیراندازی ، شناگری ، دوندگی ، کشتی.

۳. ورزش باستانی

وسایل زور خانه های قدیم هم سمبل وسایل رزمی است. مثل گرز ، سپر ، کمان

۲. بهترین مسابقه

۱. مسابقه در خیرات

فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ [بقره ، ۱۴۸] .

يسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ [آل عمران ، ۱۱۴]

۲. مسابقه بسوی مغفرت

وَ سَارِعُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ [آل عمران ، ۱۳۳]

قال علی (ع): : أسرع إليك في البارزين (دعای کمیل) [إقبال الأعمال ، ص ۷۰۹]

قال علی (ع): : حتى أسرع إليك في ميادين السابقين (دعای کمیل) [إقبال الأعمال ، ص ۷۰۹]

۱. اهمیت ورزش

۱. ورزش عامل سلامتی و نشاط ، سلامتی عامل کار و تلاش بیشتر

۲. ورزش عامل طول عمر و عمر طولانی عامل خدمت و عبادت بیشتر.

۳. ورزش عامل تندرستی و تندرستی عامل خوش اخلاقی.

۴. ورزش عامل سلامتی و سلامتی عامل صرفه جویی در مصرف دارو و بیمارستان و...

۵. ورزش عامل بسیار مهمی در پیشگیری اعتیاد به مواد مخدر.

۶. ورزش عامل بسیار مهمی در رفع بیکاری _ بد کاری و..

۷. پیاده روی ورزشی بی خرج ، سالم ، عمومی ، قابل اجرا در همه جا و در همه وقت.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): طُوبَى لِمَنْ أَسْلَمَ وَ كَانَ عَيْشُهُ كَفَافاً [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۴۰]

۲. مسافرت

۳. گردش

أَرْسَلَهُ مَعَنَا

غَدًا يَزْتَعِ وَيَلْعَبُ [يوسف ، ۱۲] .

الهوا و العبا فانی اکره ان یری فی دینکم غلظه [نهج الفصاحه]

۱. اولیا و مریبان

۱. وظایف

۱. والدین نسبت به فرزندان

۱. مسائل عبادی

قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [زمر/۱۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مُرُوا صِبْيَانَكُمْ بِالصَّلَاةِ إِذَا بَلَغُوا سَبْعًا [عوالی اللآلی ، ج ۱ ، ص ۲۵۲] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَتَعَلَّمُ الْحَلَالَ وَالْحَرَامَ سَبْعَ سِنِينَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۷] .

تمرین روزه ، آموزش وضو و غسل و...

حتی برای فرزندان نابالغ مستحب است نمازشان اگر ترک شد ، نماز قضا بخوانند. [رساله]

۲. مسائل تربیتی

ضمن این که باید به فرزندان سوء ظن نداشت ، نباید به قیافه ظاهری وی اکتفا کرد. گاهی ظاهر فرد پسندیده به نظر می رسد ولیکن در باطن مبتلا به مفسدی است.

ارتباط برقرار کردن با افراد مطلع و متدین در زمینه مسائل تربیتی که در صورت داشتن این شرایط ، مسئولین مدرسه بهترین مشاور می توانند باشند.

رعایت عدالت و رفع هرگونه تبعیض ناروا در مورد فرزندان (توضیح این که توجه به روحیات فرد و نشان دادن عکس العمل مناسب ، با تبعیض فرق دارد) .

بزرگ جلوه دادن وفیات و اعیاد مربوط به ائمه (صلوات الله علیهم اجمعین) و جشن های مذهبی و استفاده تربیتی نمودن از این اعیاد و ایام.

استفاده از روش های مربوط به احساسات ، ارائه الگوهای مناسب از شخصیت های مذهبی ، داستان انبیاء (علیهم السّلام) و ائمه (علیهم السّلام) ، رفیق شدن والدین با فرزندان و قرار دادن خود هم سطح ایشان و...

عدم اعتماد کامل به توان تربیتی خود و توکل به

خداوند و تمنای از او برای کمک در تربیت فرزندان.

حضرت فاطمه زهرا (س) بچه هایش را به مسجد می فرستاد تا سخنان پدر را بشنوند و پس از برگشت از آنها می پرسید.

امام باقر (ع): " پدرم به بعضی فرزندانش بیشتر محبت می کرد ، در حالی که دیگران شایسته تر بودند ، به خاطر این که داستان یوسف (ع) تکرار نشود ."

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَاللَّهِ إِنِّي لَأُصَانِعُ بَعْضَ وُلْدِي وَأُجْلِسُهُ عَلَى فِجْدِي (وَأُفَكِّرُهُ فِي الْمَلْحِ) وَأُكْثِرُ لَهُ الشُّكْرَ وَإِنَّ الْحَقَّ لَغَيْرِهِ مِنْ وُلْدِي وَ لَكِنْ مَخَافَهُ عَلَيْهِ مِنْهُ وَمِنْ غَيْرِهِ لِنَلَّا يَصِيغُوا بِهِ مِمَّا فَعَلُوا بِيُوسُفَ إِخْوَتُهُ وَمِمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ سُورَةَ يُوسُفَ إِلَّا أَمْثَالًا لِكِي لَا يَحْسِدَ بَعْضُنَا بَعْضًا كَمَا حَسَدَ يُوسُفَ إِخْوَتُهُ وَبَعُوا عَلَيْهِ فَجَعَلَهَا حُجَّةً وَرَحْمَةً عَلَيَّ مَنْ تَوَلَّانَا وَدَانَ بِحُبِّنَا (حُجَّةً عَلَيَّ) أَعِيدَانَا وَمَنْ نَصَبَ لَنَا الْحَرْبَ [تفسیر عیاشی ، ج ۲ ، ص ۱۶۶] .

مشاور و معاون :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : رَحِمَ اللَّهُ مَنْ أَعْيَانَ وَلَدَهُ عَلَى بَرِّهِ . قَالَ : قُلْتُ : كَيْفَ يَعِينُهُ عَلَى بَرِّهِ؟ قَالَ : يَقْبَلُ مَيْسُورَهُ وَيَتَحَيَّرُ عَنْ مَعْسُورِهِ وَ لَا يَزْهِقُهُ (او را به طغیان نکشد) وَ لَا يَخْرُقُ بِهِ (دروغ نگوید) [کافی ، ج ۶ ، ص ۵۰] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا [تحریم / ۶] .

قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [زمر / ۱۵] .

إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ [طور / ۲۶] .

امامان معصوم (علیهم السّلام) پیوسته فرزندانشان را نصیحت می کردند. امیرالمؤمنین (ع) بارها فرزندانش را نصیحت می کرد و تلخی ها و شیرینی های زندگی

را تشریح می کردند. چه زیبا است پدران ، لقمان وار فرزندانشان را نصیحت کنند و آهنگیا بَنی یا بُئیدرخانه ها طنین انداز باشد.

در خانه ، بزرگترها باید سرمشق کوچکترها باشند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِيَتَأَسَّ صِيغَةَ غَيْرِكُمْ بِكَبِيرِكُمْ وَ لِيُزَأَفَ كَبِيرِكُمْ بِصِيغَةِ غَيْرِكُمْ وَ لَا تَكُونُوا كَجُفَاءِ الْجَاهِلِيَّةِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۶۶] .

پیدا کردن کار مناسب ، توجه به انتخاب استاد : قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (ص) فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا حَقُّ ابْنِي هَذَا قَالَ تَحْسِينُ اسْمِهِ وَ أَدَبُهُ وَ ضَعْفُهُ مَوْضِعًا حَسَنًا إِذَا بَلَغَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۸] .

مشورت : يَا بَنِي إِيَّيْ أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَى [صافات/ ۱۰۲] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ... وَ أَعِنِّي عَلَى تَرْبِيَّتِهِمْ وَ تَأْدِيبِهِمْ ، وَ بَرِّهِمْ [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۵] .

اثر وضعی :

قَالَ الْبَاقِرُ وَ الصَّادِقُ (ع) : يَحْفَظُ الْأَطْفَالَ بِأَعْمَالِ آبَائِهِمْ كَمَا حَفِظَ اللَّهُ الْغُلَامِينَ بِصَلَاحِ أَبِيهِمَا [تفسیر عیاشی ، ج ۲ ، ص ۳۳۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ لَيَفْلِحُ بِفَلَاحِ الرَّجُلِ الْمُؤْمِنِ وُلْدُهُ وَ وُلْدُ وُلْدِهِ [بحار الأنوار ، ج ۶۸ ، ص ۲۳۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى وَالِدِهِ إِذَا كَانَ ذَكَرًا أَنْ يَشْتَفِرَهُ أُمُّهُ وَ يَشْتَحِسِنَ اسْمَهُ وَ يَعْلَمَهُ كِتَابَ اللَّهِ وَ يَطَهَّرَهُ وَ يَعْلَمَهُ السَّبَّاحَةَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۸] .

نقش مادر :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : طُوبَى لِمَنْ كَانَتْ أُمُّهُ عَفِيفَةً [علل الشرائع ، ج ۲ ، ص ۵۶۴] .

مادر با نگاه نامشروع به نامحرم سبب حبط اعمال خویش می شود. [الحدیث از ثانی ، ص ۴۹۶] .

توجه به

شرائط محیط :

تحمیل نکید : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَقْسِرُوا أَوْلَادَكُمْ عَلَى آدَابِكُمْ فَإِنَّهُمْ مَخْلُوقُونَ لَزَمَانٍ غَيْرِ زَمَانِكُمْ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۲۶۷] .

توجه به روایات : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْوَلَدُ سَيِّدٌ سَبْعَ سِنِينَ وَ عَبْدٌ سَبْعَ سِنِينَ وَ وَزِيرٌ سَبْعَ سِنِينَ [مکارم الأخلاق ، ص ۲۲۲] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : دَعِ ابْنَكَ يَلْعَبُ سَبْعَ سِنِينَ وَ يُوَدِّبُ سَبْعَ سِنِينَ وَ أَلْزِمَهُ نَفْسَكَ سَبْعَ سِنِينَ فَإِنْ أَفْلَحَ وَ إِلَّا فَإِنَّهُ مَمَّنْ لَا خَيْرَ فِيهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۴۹۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَلَدَكَ رِيحَانَتِكَ سَبْعًا وَ خَادِمَكَ سَبْعًا ثُمَّ هُوَ عِدْوُكَ أَوْ صَدِيقُكَ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۳۴۳] .

پرهیز از لوس کردن : قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : تُسْتَحَبُّ عَرَامَةُ الصَّبِيِّ فِي صِغَرِهِ لِيَكُونَ حَلِيمًا فِي كِبَرِهِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۵۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بِالْتَّعَبِ الشَّدِيدِ تَدْرِكُ الدَّرَجَاتِ الرَّفِيعَةَ وَ الرَّاحَةَ الدَّائِمَةَ [غررالحکم ، ص ۹۹] .

۳. مسائل علمی

(۱) تشویق معلّم : امام حسین (ع) به معلّم فرزندش ۱۰۰۰ لباس و ۱۰۰ دینار داد ، به طوری که مردم اعتراض کردند. فرمود : أَيْنَ يَقَعُ هَذَا مِنْ عَطَائِهِ يَعْنِي تَعْلِيمَهُ [المناقب ، ج ۴ ، ص ۶۶] .

(۲) سوادآموزی : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مِنْ حَقِّ الْوَالِدِ عَلَى وَالِدِهِ أَنْ يَحْسِنَ اسْمَهُ إِذَا وُلِدَ وَ أَنْ يَعْلَمَهُ الْكِتَابَةَ إِذَا كَبُرَ وَ أَنْ يَعِفَّ فَرْجَهُ إِذَا أَدْرَكَ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۵ ، ص ۱۶۹] .

(۳) پاداشی بزرگ برای سه نفر : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ الْمُعَلَّمَ إِذَا قَالَ لِلصَّبِيِّ بِسْمِ اللَّهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ

وَلِلصَّبِيِّ وَلِوَالِدَيْهِ بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٥ ، ص ١٦٦] .

(٤) آموزش قرآن : امام عسگری (ع) : خداوند به پدر و مادری اجر کثیر می دهد؛ آنها می گویند : یا رَبَّنَا اَنْتَ لَنَا هِدْيَةٌ وَ لَمْ تَبْلُغْهَا اَعْمَالُنَا؟ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ : وَ مَعَ هَذَا تَأْجُجُ الْكِرَامَةِ لَمْ يَرِ مِثْلُهُ الرَّاءُونَ وَ لَمْ يَسْمَعْ بِمِثْلِهِ لِسَامِعُونَ وَ لَمَّا يَتَفَكَّرُ فِي مِثْلِهِ الْمُتَفَكِّرُونَ يَقَالُ : هَذَا بِنَعْلِمِكَمَا وَ لَدِكَمَا الْقُرْآنَ وَ بِنَبْصِيرِكَمَا إِيَّاهُ بَدِينِ الْإِسْلَامِ وَ بِرِيَاضَتِكَمَا إِيَّاهُ عَلَى حُبِّ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ عَلَى وَ لِيِ اللَّهِ (ع) [تفسير الإمام العسکری ، ص ٤٤٩] .

(٥) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ عَلَّمَ وَلَدَهُ الْقُرْآنَ فَكَأَنَّمَا حَرَّجَ الْبَيْتَ عَشْرَةَ آلَافٍ حَجَّهِ وَ اغْتَمَرَ عَشْرَةَ آلَافٍ عُمْرِهِ وَ أَعْتَقَ عَشْرَةَ آلَافٍ رَقَبَةٍ مِنْ وُلْدِ إِسْرَائِيلَ وَ غَزَا عَشْرَةَ آلَافٍ غَزْوَةٍ وَ أَطْعَمَ عَشْرَةَ آلَافٍ مِسْكِينَ مُسْلِمِينَ جَائِعِينَ - كَأَنَّمَا كَسَا عَشْرَةَ آلَافٍ عَارٍ مُسْلِمِينَ وَ يَكْتُبُ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ عَشْرَ حَسَنَاتٍ وَ يَمْحُو اللَّهُ عَنْهُ عَشْرَ سَيِّئَاتٍ وَ يَكُونُ مَعَهُ فِي قَبْرِهِ حَتَّى يَبْعَثَ وَ يُثْقَلَ مِيزَانُهُ وَ يَجَاوِزُ بِهِ عَلَى الصِّرَاطِ كَالْبُرْقِ الْخَاطِفِ وَ لَمْ يَفَارِقْهُ الْقُرْآنُ حَتَّى نَزَلَ بِهِ مِنَ الْكِرَامَةِ أَفْضَلَ مَا يَتَمَنَّى [جامع الأخبار ، ص ٤٩] .

(٦) رَوَى عَنِ النَّبِيِّ (ص) : "أَنَّهُ نَظَرَ إِلَى بَعْضِ الْأَطْفَالِ فَقَالَ : وَيْلٌ لِلْأَطْفَالِ آخِرِ الزَّمَانِ مِنْ آبَائِهِمْ فَقِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! مِنْ آبَائِهِمْ الْمُشْرِكِينَ؟ فَقَالَ : لَا مِنْ آبَائِهِمْ الْمُؤْمِنِينَ لَا يَعْلَمُونَهُمْ شَيْئًا مِنَ الْفَرَائِضِ وَ إِذَا تَعَلَّمُوا أَوْلَادُهُمْ نَعَوْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُمْ بَعَرَضٍ يَسِيرٍ مِنَ الدُّنْيَا فَأَنَا مِنْهُمْ بَرِيءٌ وَ هُمْ مِنِّي بَرَاءٌ" [جامع الأخبار ، ص ١٠٦]

۷) رسول الله (ص): حق الولد على والده ان يعلمه الكتابه (سواد) و السباحه (شنا) و الزمايه (رزم) و ان لا يرزقه الا طيبا [ميزان الحكمه] .

۸) رسول الله (ص): اذبوا اولادكم على ثلاث خصال حب نبيكم و حب اهل بيته و قرائه القرآن [ميزان الحكمه]

۵. مسائل فكري

۱) قَالَ الصَّادِقُ (ع): بَادِرُوا أَحْدَانَكُمْ بِالْحَدِيثِ قَبْلَ أَنْ تَسْبِقَكُمْ إِلَيْهِمُ الْمُرْجِيَةُ [تهذيب الأحكام ، ج ۸ ، ص ۱۱۱] .

۲) قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): أَنْكَرَ مَسْئُولٌ عَمَّا وَلِيَتْهُ بِهِ مِنْ حَسَنِ الْأَدَبِ وَالِدَلَالَةِ عَلَى رَبِّهِ عِزٌّ وَ جَلٌّ [أمالي صدوق ، ص ۳۷۱]

۶. مسائل جنسی

فراهم کردن زمينه ازدواج فرزندان : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مِنْ حَقِّ الْوَلَدِ عَلَى وَالِدِهِ ثَلَاثَةٌ يَحْسُنُ اسْمَهُ وَيَعْلَمُهُ الْكِتَابَةَ وَيَزُوجُهُ إِذَا بَلَغَ [روضه الواعظين ، ج ۲ ، ص ۳۶۹] .

توجه به مسايل جنسی

۱) رسول الله (ص): " با آميزش جنسی در حضور فرزندان ، نسلی فاسد تحویل اجتماع خواهد شد " . [وسايل ، ج ۵ ، ص ۱۶] .

۲) وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ [نور/ ۵۸] .

۳) جدا کردن رختخواب بچه ها .

۴) محبت به اندازه : قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَيَرْحَمُ الرَّجُلَ لِشِدَّةِ حُبِّهِ لَوْلَدِهِ [كافي ، ج ۶ ، ص ۵۰] .

۵) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَحِبُّوا الصَّبِيَّانَ وَ ارْحَمُوهُمَ وَ إِذَا وَعَدْتُمُوهُمَ شَيْئًا ففُوا لَهُمْ فَإِنَّهُمْ لَا يَدْرُونَ إِلَّا أَنَّكُمْ تَرْزُقُونَهُمْ [كافي ، ج ۶ ، ص ۴۹] .

۷. دعا به فرزند

۱) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا سَأَلْتُ رَبِّي أَوْلَادًا نَصَرَ الْوَجْهَ وَ لَا سَأَلْتُهُ

وَلَمَّا حَسَنَ الْقَامَةَ وَ لَكُنْ سَأَلْتُ رَبِّي أَوْلَادًا مُطِيعِينَ لِلَّهِ وَجِلِينَ مِنْهُ حَتَّى إِذَا نَظَرْتُ إِلَيْهِ وَ هُوَ مُطِيعٌ لِلَّهِ قَرَّتْ عَيْنِي [بحار الأنوار ، ج ١٠١ ، ص ٩٨] .

٢) دعاهاى پیامبران (عليهم السلام) برای فرزندانشان

١) رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَ ذُرِّيَّتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ [فرقان/٧٤] .

٢) رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي [ابراهيم/٤٠] .

٣) وَ أَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي [احقاف/١٥] .

٤) رَبَّنَا وَ اجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ [بقره/١٢٨] .

٥) قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً [آل عمران/٣٨] .

٢. بیاناتی درباره جوان

١) پیامبر (ص) به جوانان شخصیت می داد. عتاب بن اسید ٢١ ساله را فرماندار شهر مکه و اسامه ١٨ ساله را فرمانده جنگ کرد و در مقابل اعتراضات مردم ، مقاومت کرد. [بحار الأنوار ، ج ٦ ، ص ٦٧] .

٢) ابویوب در تمام جنگ ها شرکت داشت ، جز جنگی که فرماندهی اش به عهده یک جوان بود. ابویوب تا آخر عمر برای این تخلف تأسف می خورد. [اسد الغابه ، ج ٢ ، ص ٨١] .

٣) رسول الله (ص) : أوصيكم بالشبان خيرا فانما ارق افئده ، ان الله بعثني بشيرا و نذيرا فخالفتني الشبان و خالفتني الشيوخ ثم قرء : " فطال عليهم الامد فقست قلوبكم " [شباب قریش ، ص ١] .

٤) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَسْتُ أَحِبُّ أَنْ أَرَى الشَّابَّ مِنْكُمْ إِلَّا غَادِيًّا فِي حَالَيْنِ إِمَّا عَالِمًا أَوْ مُتَعَلِّمًا [أمالی طوسی ، ص ٣٠٣] .

٥) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى مَلَكًا يَنْزِلُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ فَيُنَادِي يَا أَبْنَاءَ الْعَشْرِينَ جِدُّوا وَ

اجْتَهَدُوا [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۱۵۷] .

(۶) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : بُرِّ الرَّجُلِ بِوَلَدِهِ بُرُّهُ بِوَالِدِيهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۴۸۳] .

(۷) امام مجتبی (ع) فرزنداناش را جمع کرد و فرمود : أنه دعا بنیه و بنی أخیه فقال إنکم صغار قوم و یوشک أن تكونوا کبار قوم آخرین فتعلموا العلم فمن لم يستطع منکم أن یحفظه فلیکتابه لیضعه فی بیته [منیه المرید ، ص ۳۴۰] .

شخصیت دادن

(۱) از سنت های پیامبر (ص) سلام کردن به کودکان بود.

(۲) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا يَحْتَجُّ مُحْتَجٌّ مِنْكُمْ فِي مُخَالَفَتِهِ بِصَغَرِ سِنِّهِ فَلَيْسَ الْأَكْبَرُ هُوَ الْأَفْضَلُ بَلِ الْأَفْضَلُ هُوَ الْأَكْبَرُ [تفسیر الإمام العسکری ، ص ۵۵۴] .

(۳) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا عَاتَبْتَ الْحَدِيثَ فَاتْرَكْ لَهُ مَوْضِعًا مِنْ ذَنْبِهِ لئَلَّا يَحْمِلَهُ الْإِخْرَاجَ عَلَى الْمَكَابِرِ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۳۳۳] .

(۴) قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : فَاعْمَلْ فِي أَمْرِهِ عَمَلَ الْمُتَمَرِّينِ يَحْسُنْ أَثَرُهُ عَلَيْهِ فِي عَاجِلِ الدُّنْيَا [تحف العقول ، ص ۲۶۳] .

۲. خطابات "یا بُنِی"

۱. قرآن

(۱) يَا بُنَيَّ لَا تَقْضُصْ رُؤْيَاكَ عَلَى إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا [يوسف/ ۵] .

(۲) يَا بُنَيَّ اذْكَبْ مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ [هود/ ۴۲] .

(۳) يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشُّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ [لقمان/ ۱۳] .

(۴) يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكَ مِنْ ثِقَالٍ حَبَّتْ مِنْ خَزْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ [لقمان/ ۱۶] .

(۵) يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَى [صافات/ ۱۰۲] .

(۶) يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَ أْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ [لقمان/ ۱۷] .

٢. نهج البلاغه

(٧) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَا بُنَيَّ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكَ الْفَقْرَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنْهُ فَإِنَّ الْفَقْرَ مَنْقَصَةٌ لِلدِّينِ مَدْهَشَةٌ لِلْعَقْلِ دَاعِيَةٌ لِلْمَقْتِ [نهج البلاغه ، حكمت ٣١٩] .

(٨) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لِإِيْتِهِ الْحَسَنِ (ع) يَا بُنَيَّ احْفَظْ عَنِّي أَرْبَعًا وَ أَرْبَعًا لَا يَضُرُّكَ مَا عَمِلْتَ مَعَهُنَّ إِنَّ أَعْنَى الْعَقْلِ وَ أَكْبَرَ الْفَقْرِ الْحُمُقُ وَ أَوْحَشَ الْوَحْشَةَ الْعُجْبُ وَ أَكْرَمَ الْحَسَبِ حُسْنَ الْخُلُقِ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٨] .

(٩) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَا بُنَيَّ إِيَّاكَ وَ مُصَادَقَةَ الْأَحْمَقِ فَإِنَّهُ يَرِيدُ أَنْ يَنْفَعَكَ فَيُضُرُّكَ وَ إِيَّاكَ وَ مُصَادَقَةَ الْبَخِيلِ فَإِنَّهُ يَفْعُدُ عَنكَ أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ وَ إِيَّاكَ وَ مُصَادَقَةَ الْفَاجِرِ فَإِنَّهُ يَبِيعُكَ بِالثَّأْفَةِ وَ إِيَّاكَ وَ مُصَادَقَةَ الْكَذَّابِ فَإِنَّهُ كَالسَّرَابِ يَقْرُبُ عَلَيْكَ الْبَعِيدَ وَ يَبْعُدُ عَلَيْكَ الْقَرِيبَ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٨] .

(١٠) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَإِنِّي أَوْصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ أَى بُنَى وَ لُزُومِ أَمْرِهِ وَ عِمَارَةِ قَلْبِكَ بِذِكْرِهِ وَ الْإِعْتِصَامِ بِحَيْلِهِ [نهج البلاغه ، نامه ٣١] .

(١١) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَى بُنَى إِنِّي وَ إِن لَمْ أَكُنْ عَمَرْتُ عُمَرَ مَنْ كَانَ قَبْلِي فَقَدْ نَظَرْتُ فِي أَعْمَالِهِمْ وَ فَكَّرْتُ فِي أَخْبَارِهِمْ [نهج البلاغه ، نامه ٣١] .

(١٢) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَا بُنَيَّ أَنَّهُ لَوْ كَانَ لِرَبِّكَ شَرِيكَ لَأَتَيْتَكَ رُسُلُهُ [نهج البلاغه ، نامه ٣١] .

(١٣) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَا بُنَى اجْعَلْ نَفْسَكَ مِيزَانًا فِيمَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَ غَيْرِكَ فَأَحِبِّ لِغَيْرِكَ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ [نهج البلاغه ، نامه ٣١] .

(١٤) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَا بُنَى أَكْثَرُ مِنْ ذِكْرِ الْمَوْتِ وَ ذِكْرِ مَا

تَهْجُمُ عَلَيْهِ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

(۱۵) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا بُنَيَّ إِنَّكَ إِنَّمَا خُلِقْتَ لِلْآخِرَةِ لَا لِلدُّنْيَا وَ لِلْفَنَاءِ لَا لِلْبَقَاءِ وَ لِلْمَوْتِ لَا لِلْحَيَاةِ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱]

۳. میراث الله

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ جَلَّ مِنْ عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ وَ لَدَّ يُعْبُدُهُ مِنْ بَعْدِهِ [كافي ، ج ۶ ، ص ۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ميراث الله من عبده المؤمن ولد صالح يستغفر له [مكارم الأخلاق ، ص ۲۱۸] .

۱. امانت

۱. مقدسات در اسلام

۱. مسجد

۱ _ إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ [توبه/۲۸] .

ماه رمضان

عَنْ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ : " أَتَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) بِالنَّجَاشِيِّ الشَّاعِرِ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَضَرَبَهُ ثَمَانِينَ ثُمَّ حَبَسَهُ لَيْلَهُ ثُمَّ دَعَا بِهِ مِنَ الْعَمِدِ فَضَرَبَهُ عَشْرِينَ سَوْطًا فَقَالَ لَهُ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! فَقَدْ ضَرَبْتَنِي فِي شُرْبِ الْخَمْرِ وَ هَذِهِ الْعِشْرُونَ مَا هِيَ؟ فَقَالَ : هَذَا لِتَجْرِيكَ عَلَى شُرْبِ الْخَمْرِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ " [كافي ، ج ۷ ، ص ۲۱۶] .

۳ _ لَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ [انعام/۱۰۸] .

۴ _ تشبه به كفار حرام است.

۵ _ نبردن جنس نجس به مسجد الحرام.

۶ _ خواندن نماز تحیت.

۷ _ حفظ قرآن و تطهیر مسجد : وَ مَنْ يَعْظُمْ حُرْمَاتِ اللَّهِ [حج/۳۰] .

۲. قرآن

۱ _ شیطان در قرآن راه ندارد :

تَنْزَلُ عَلَيَّ كُلِّ أُنْفَاكٍ أَثِيمٍ [شعراء/ ٢٢٢] .

لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا [انفال/ ٣١] .

فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ [يونس/ ٣٨] .

أَعَانَهُ عَلَيْهِ [فرقان/ ٤] .

هَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ [نحل/ ٣] .

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَيَّ قَلْبِكَ

[شعراء/ ۱۹۴-۱۹۳] .

وَ بِالْحَقِّ أَنْزَلْنَاهُ [اسراء/ ۱۰۵] .

بِأَيْدِي سَفَرِهِ كَرَامٍ بَرَّوهُ [عبس/ ۱۶-۱۵] .

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ [حجر/ ۹] .

۲ _ گیرندگی : وَ إِنَّكَ لَتَلَقَّى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ [نمل/ ۶] .

۳ _ نگهداری : سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنْسَى [اعلیٰ/ ۶] .

۴ _ ابلاغ : وَ مَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ [نجم/ ۴-۳] .

۵ _ باطل در او نیست .

لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ [فصلت/ ۴۲] .

إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ [احزاب/ ۳۳] .

۳ . خاک کربلا

۴ . کعبه

از دهها هزار فرسخ رو به قبله بول کردن ممنوع است به خاطر احترام به کعبه .

۵ . پیامبر

۱ . کیفر اهانت به پیامبر

_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَمِعَ أَحَدًا يَذْكُرُنِي فَأَلَوَّاجِبُ عَلَيْهِ أَنْ يَقْتُلَ مَنْ شَتَمَنِي وَ لَمَّا يَرْفَعُ إِلَى السُّلْطَانِ [کافی ، ج ۷ ، ص ۲۶۶] .

_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَبَّ نَبِيًّا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ فَاقْتُلُوهُ ، وَ مَنْ سَبَّ وَصِيًّا فَقَدْ سَبَّ نَبِيًّا . [أمالی طوسی ، ص ۳۶۵] .

_ عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ قَالَ : "قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) مَا تَقُولُ فِي قَتْلِ النَّاصِبِ؟ فَقَالَ : حَلَالُ الدَّمِ وَ لَكِنِّي أَتَقِي عَلَيْكَ فَإِنْ قَدَرْتَ أَنْ تَقْلِبَ عَلَيْهِ جَازَ قَتْلَهُ وَ جَبَّ قَتْلَهُ "

من سبّ النبی جاز قتلہ بل وجب [وسائل ، ج ۱۸ ، باب قذف ، باب ۲۰ و ۲۱ و جواهر ، ج ۴۱ ، ص ۴۳۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ سَبَّ نَبِيًّا قُتِلَ [وسائل الشيعة، ج ٢٨، ص ٢١٣].

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إِنَّ رَجُلًا مِنْ هُنْدِيلٍ كَانَ يُسُبُّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ

(ص) فَقَالَ : مَنْ لِهَذَا؟ فَقَامَ رَجُلَانِ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَا : نَحْنُ يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَانْطَلَقَا حَتَّى أَتَيَا عَرَبَهُ فَسَأَلَا عَنْهُ فَإِذَا هُوَ يَتَلَقَّى غَنَمَهُ فَلَحِقَاهُ بَيْنَ أَهْلِهِ وَ غَنَمِهِ فَلَمْ يَسْأَلْهُ عَلَيْهِ فَقَالَ : مَنْ أَنْتُمَا وَ مَا اسْمُكُمَا؟ فَقَالَ لَهُ : أَنْتَ فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ؟ فَقَالَ : نَعَمْ. فَزَلَا وَ ضَرَبَا عُنُقَهُ. قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ : فَقُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ (ع) : أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا الْآنَ سَبَّ النَّبِيَّ (ص) أَوْ يَقْتُلُ؟ قَالَ إِنْ لَمْ تَخَفْ عَلَى نَفْسِكَ فَاقْتُلْهُ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٦٧] .

١٣ _ امام کاظم (ع) : والی مدینه به سراغ امام صادق (ع) رفت که مسئله ای مطرح است که شخصی سبّ النبی کرده

پدرم امام صادق (ع) فرمود : "اخرنی ابی که هر کس بشنود و جب علیه القتل.

قبل از مراجعه به والی و اگر به سلطان رسید سلطان او را می کشد." جواهر ، کتاب قذف.

١٤ _ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) أَنَّهُ : "سَأَلَ عَمَّنْ شَتَمَ رَسُولَ اللَّهِ (ص) فَقَالَ : يَقْتُلُهُ الْأَذْنَى فَأَلْأَذْنَى قَبْلَ أَنْ يَرْفَعَهُ إِلَى الْأَمَامِ" [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٥٩] .

_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَوْ أَنَّ كُلَّ مَلِكٍ خَلَقَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ كُلِّ نَبِيٍّ بَعَثَهُ اللَّهُ وَ كُلِّ صَدِيقٍ وَ كُلِّ شَهِيدٍ شَفَعُوا فِي نَاصِبٍ لَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ أَنْ يَخْرُجَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنَ النَّارِ مَا أَخْرَجَهُ اللَّهُ أَبَدًا وَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ مَا كَثِيرٌ فِيهِ أَيْدَاءٌ [ثواب الأعمال ، ص ٢٠٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كُلُّ مُسْلِمٍ بَيْنَ مُسْلِمِينَ ارْتَدَّ عَنِ الْإِسْلَامِ وَ جَحَدَ مُحَمَّدًا نُبُوَّتَهُ وَ كَذَّبَهُ فَإِنَّ دَمَهُ مُبَاحٌ

لِكُلِّ مَنْ سَمِعَ ذَلِكَ مِنْهُ وَامْرَأَتَهُ بَائِنَهُ مِنْهُ يَوْمَ ارْتَدَّ فَلَا تَقْرَبُهُ وَ يَقْسَمُ مَالَهُ عَلَى وَرَثَتِهِ وَ تَعْتِدُ امْرَأَتُهُ عِدَّةَ الْمُتَوَفَّى عَنْهَا زَوْجَهَا وَ عَلَى الْإِمَامِ أَنْ يَقْتُلَهُ وَ لَا يَسْتَتِيْبَهُ [تهذيب الأحكام ، ج ۱۰ ، ص ۱۳۶] .

۲. شواهد تاریخی

۱۰_ و كان كعب بن الاشرف يهجو النبي (ص) و يحرض كفار قريش....

سالها پیامبر (ص) صبر کرد ، ولی بعدا امر النبي (ص) سعد بن معاذ ان بيعت رهطا يقتلونه فبعث محمد بن سلمه. الحديث [مغازی ، ج ۱ ، ص ۱۸۴ و سنن ابی داود ، ج ۳ ، ص ۱۵۴] .

۱۱_ پیامبر (ص) بعد از فتح مکه در مورد کسانی که ایشان را هجو و دین را مسخره می کردند فرمودند :

اقتلوهم و إن وجدتموهم متعلقين بأستار الكعبة [إعلام الوری ، ص ۱۱۰] .

۱۲_ دو نفر در گفتگو در گیر شده و یکی با چنگک و انگشت صورت دیگری را که می گفت رسول الله از بنی امیه در حسب بهتر نیست ، خراشید. امام صادق (ع) فرمود : قتل او هم مانعی نداشت.

إِنَّ عَبْدَ الْعَزِيزِ بْنَ عُمَرَ الْوَالِيَّ بَعَثَ إِلَى فَاتِيئِهِ وَ بَيْنَ يَدَيْهِ رَجُلَانِ قَدْ تَنَاوَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ فَمَرَّشَ وَجْهَهُ وَ قَالَ : مَا تَقُولُ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فِي هَذَيْنِ الرَّجُلَيْنِ؟ قُلْتُ : وَ مَا قَالَا. قَالَ : قَالَ أَحَدُهُمَا : لَيْسَ لِرَسُولِ اللَّهِ (ص) فَضْلٌ عَلَى أَحَدٍ مِنْ بَنِي أُمَيَّةٍ فِي الْحَسْبِ وَ قَالَ الْآخَرُ لَهُ الْفَضْلُ عَلَى النَّاسِ كُلِّهِمْ فِي كُلِّ حِينٍ وَ غَضِبَ الَّذِي نَصَرَ رَسُولَ اللَّهِ (ص) فَصَيَّرَ بِوَجْهِهِ مَا تَرَى فَهَلْ عَلَيْهِ شَيْءٌ؟ فَقُلْتُ لَهُ : إِنِّي أَطُنُّكَ قَدْ سَأَلْتُ مَنْ حَوْلَكَ أَخْبِرُوكَ فَقَالَ :

أَقْسَمْتُ عَلَيْكَ لَمَّا قُلْتَ : فَقُلْتُ لَهُ : كَانَ يَبْغِي لِلَّذِي زَعَمَ أَنَّ أَحَدًا مِثْلُ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فِي الْفَضْلِ أَنْ يَقْتَلَ وَ لَا يَسْتَحْيَا قَالَ :
فَقَالَ : أَوْ مَا الْحَسَبُ بِوَاحِدٍ؟ فَقُلْتُ : إِنَّ الْحَسَبَ لَيْسَ النَّسَبَ أَلَا تَرَى لَوْ نَزَلَتْ بِرَجُلٍ مِنْ بَعْضِ هَيْدِهِ الْأَجْنَاسِ فَقَرَاكَ فَقُلْتَ إِنَّ
هَيْدًا الْحَسَبُ [لِحِازِ ذَلِكِ] فَقَالَ أَوْ مَا النَّسَبُ بِوَاحِدٍ؟ قُلْتُ : إِذَا اجْتَمَعَا إِلَى آدَمَ (ع) فَإِنَّ النَّسَبَ وَاحِدٌ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) لَمْ
يَخْلُطْهُ شِرْكَ وَ لَا بَغَى فَأَمَرَ بِهِ الْوَالِي فَقُتِلَ [كَافِي ، ج ٧ ، ص ٢٦٩] .

٧_ أمر رسول الله (ص) (بعد فتح مکه) بقتل عشره انفس ، سته رجال و اربعة نسوه و فی حدیث احد عشر رجلا و ست نسوه و
لو متعلقين باستار الكعبه. [تاريخ الخمس ، ج ٢ ، ص ٩٠ به بعد] .

٨_ ابو عفك يهودی کمی بعد از هجرت و قبل از شروع بدر با شعر مردم را تحریک و رسول الله (ص) را اذیت می کرد. فنذر
سالم بن عمیر ان یقتله او یموت دونه مذهب الیه فقتله. [الصحيح من السيره ، ج ٤ ، ص ١٢٩ و المغازی ، ج ١ ، ص ١٧٤ و تاریخ
پیامبر (ص) ، دکتر آیتی ، ص ٢٧١ و طبقات ، ج ٢ ، ص ٣١٢] .

٩_ عصماء بنت مروان شعری در هجو رسول الله (ص) گفت. یکی از اصحاب شبانه در حالی که خواب بود سرش را برید "

فی وقائع السنه الثانيه من الهجره و فی هذه السنه كانت سریه عمیر بن عدی بن خرشه إلى عصماء بنت مروان اليهودی لخمس
لیال مضین من شهر رمضان

علی رأس تسعه عشر شهرا من الهجرة و كانت عصماء تعيب المسلمين و توى رسول الله (ص) و تقول : الشعر فجاء عمير حتى دخل عليها بيتها و حولها نفر من ولدها أيتام منهم من ترضعه فى صدرها فنحى الصبى عنها و وضع سيفه فى صدرها حتى أنفذه من ظهرها و صلى الصبح مع النبى (ص) بالمدينه فقال له رسول الله (ص) : أقتلت ابنه مروان؟ قال : نعم قال : لا ينتطح فيها عنزان و كانت هذه الكلمه أول ما سمعت من رسول الله (ص) [بحار الأنوار ، ج ٢٠ ، ص ٧] .

١٠ _ كعب بن اشرف كه رسول الله (ص) را هجو مى كرد مسلمانان بر او هجوم آورده و او را كشتند. [الصحيح من السيره ، ج ٤ ، ص ١٣٢] .

٣ _ روز فتح مكه رسول اكرم (ص) فرمان عفو عمومى دادند مگر دو دختر خواننده را كه با غنا رسول الله (ص) را هجو مى كردند. فقال (ص) : "اقتلوهم و إن وجدتموهم متعلقين بأستار الكعبه" [إعلام الورى ، ص ١١٠] .

٣. شخصیت رسول خدا

حقیقی : أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَ بَشِيرٌ [اعراف/ ١٨٨] .

إِنَّكَ مَيِّتٌ [زمر/ ٣٠] .

حقوقى : مقام رسالت.

اگر شخصی به او جسارت کند كهائِكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ [قلم/ ٤] .

اما شخصیت حقوقى : اولین ایمان آورنده خود او است : آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ [بقره/ ٢٨٥] .

در اذان ، اقامه ، تشهد ، سلام.

اول خودش شهادت داد.

٤. وظیفه مسلمانان درقبال اهانت به پیامبر

١ _ کسی كه در راه قتل و اعدام سبّ كنده كشته شود شهید است.

٢ _ حكم کسی كه قدرت

دارد و نکشد : عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ قَالَ : " سَمِعْتُ مَنْ سَأَلَ أَبَا الْحَسَنِ الْأَوَّلَ (ع) فَقَالَ إِنِّي سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ إِنَّكَ لَسْتَ مُوسَى بْنَ جَعْفَرِ الَّذِي أَنْتَ إِمَامُنَا وَحُجَّتُنَا فِيمَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ اللَّهِ. قَالَ : فَقَالَ : لَعَنَهُ اللَّهُ ثَلَاثًا أَذَاقَهُ اللَّهُ حَرَّ الْحَدِيدِ قَتَلَهُ اللَّهُ أَخْبَثَ مَا يَكُونُ مِنْ قَتْلِهِ فَقُلْتُ لَهُ : إِذَا سَمِعْتُ ذَلِكَ مِنْهُ أَوْ لَيْسَ حَلَالٌ لِي دَمُهُ مُبَاحٌ كَمَا أُبِيحَ دَمُ السَّبَابِ لِرَسُولِ اللَّهِ (ص) ؟ وَ الْإِمَامِ قَالَ : نَعَمْ حِلٌّ وَاللَّهُ حِلٌّ وَاللَّهُ دَمُهُ وَ أَبَاحَهُ لَكَ وَ لِمَنْ سَمِعَ ذَلِكَ مِنْهُ. قُلْتُ : أَوْ لَيْسَ ذَلِكَ بِسَابِّ لَكَ؟ قَالَ هَذَا سَبَابٌ لِلَّهِ وَ سَبَابٌ لِرَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ سَبَابٌ لِأَبَائِي وَ سَبَابِي وَ أَيْ سَبِّ لَيْسَ يَقْضِرُ عَنْ هَذَا وَ لَا يُفَوِّقُهُ هَذَا الْقَوْلُ. فَقُلْتُ : أَرَأَيْتَ إِذَا أَنَا لَمْ أَخْفَ أَنْ أُعْمَرَ بِعَدْلِكَ بَرِيئًا ثُمَّ لَمْ أَفْعَلْ وَ لَمْ أَقْتُلْهُ مَا عَلَيَّ مِنَ الْوِزْرِ؟ فَقَالَ : يَكُونُ عَلَيْكَ وَزْرُهُ أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ وَزْرِهِ شَيْءٌ أَوْ مَا عَلِمْتَ أَنَّ أَفْضَلَ الشُّهَدَاءِ دَرَجَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ نَصَرَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ بِظَهْرِ الْغَيْبِ وَ رَدَّ عَنِ اللَّهِ وَ عَنِ رَسُولِهِ (ص) ". [وسائل الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ٢١٧] .

٣ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ قَعِدَ فِي مَجْلِسٍ يَسْبُ فِيهِ إِمَامٌ مِنَ الْأَئِمَّةِ يَقْضِرُ عَلَى الْإِنتِصَافِ (انتقام) فَلَمْ يَفْعَلْ أَلْبَسَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الذُّلَّ فِي الدُّنْيَا وَ عَذَابَهُ فِي الْآخِرَةِ وَ سَلَبَهُ صَالِحَ مَا مَنَّ بِهِ عَلَيْهِ مِنْ مَعْرِفَتِنَا. [كافي ، ج ٨ ، ص ٢٣٥] .

٤ _ در سنن نسائی ، ج ٧

درباره کسی که جسارت به رسول الله (ص) کرد با مَعُول (دشنه و چاقوی تیز) که در شکمش فرو کردم او را کشتم.
در پایان حدیث رسول الله (ص) فرمود: خون او هدر است.

۲. اهانت به دیگران

۱ _ در دنیا برای رؤسای جمهور، مقامات بالا، حتی دیپلماتها حقوق خاصی قائلند که در قانون هر کشور مطرح است.

۲ _ در کشور انگلستان که سلطنتی است این قانون هست.

۳ _ تمام انبیا در تمام عرفها محترمند: **وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ** [انعام/۱۰۸].

۴ _ توهین به رسول الله (ص) توهین به خدا است.

۵ _ در اعلامیه حقوق بشر، و در میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی می خوانیم که باید شرف و حیثیت همه افراد محترم شمرده شود.

۱ _ علت پیدایش جنگ بنی قینقاع توهین و جسارت به یک زن مسلمان بود که به دکان زرگری رفته بود. زرگر لباس او را از پشت تا بلند کرد تا بدنش نمایان شد و یهودیان خندیدند. مردی زرگر را کشت و یهودیان آن مسلمان را شهید کردند. پیامبر (ص) وقتی این خبر را شنید فرمان جهاد داد. [پیامبری و جهاد، ص ۱۸۹ از سیره ابن اسحاق، ج ۳، ص ۵۱].

۲ _ بت شکنی حضرت ابراهیم (ع): **تَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ** [انبیاء/۵۷].

فَجَعَلَهُمْ جُذَاذًا [انبیاء/۵۸].

۳ _ آتش زدن گوساله سامری: **لَنَحْرَقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا** [طه/۹۷].

۱. اهل بیت

۱. در قرآن

۱. آماری از آیات پیرامون اهل بیت

۱- در کتاب اهل البیت و القرآن نوشته صادق الحسینی الشیرازی ۳۴۰ آیه از قرآن را _ که اهل سنت آنها را درباره اهل بیت نقل کرده اند _ جمع آوری شده است.

۲. یک نمونه از آیات (آیه تطهیر)

١- إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً]

مستدرک حاکم ، ۳ ، از صفحه ۱۴۶ به بعد احادیث زیادی نقل کرده که مراد از اهل بیت فقط علی و فاطمه و حسن و حسین (ع) هستند.

کلمه‌هاً انحصار است.

- مراد اراده تکوینی و خصوصی است و گرنه اراده اولیه به این است که تمام مردم پاک باشند.

- رجس عام است ، هر عملی که عقل ، شرع و طبع نپسندد.

يَطَهَّرْكُمْ تَأْكِيدٌ يَذْهَبُ اسْت.

مراد از اهل بیت به دلیل روایات زیاد (هفتاد و پنج روایت ، ۴۱ حدیث از اهل سنت و ۳۴ حدیث از شیعه) علی و فاطمه و حسن و حسین است. هیچ دلیلی از تاریخ و حدیث برای غیر این چند نفر نداریم. [نقل از اهل البیت ، فاضل قفقازی] .

۲- ام السلمه می گوید : همینکه آیه نازل شد فرارسل رسول الله إلى فاطمه و علی و الحسن و الحسين و قال هؤلاء أهلی. [شواهد التنزیل ، ج ۲ ، ص ۹۲] .

۳- هر روز صبح (روایات از ۶ ماه تا ۱۷ ماه گفته اند) رسول خدا (ص) آیه‌ها را می‌خواند اللَّهُ لِيَذْهَبَ عَنْكُمْ الرَّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يَطَهَّرَكُمْ تَطْهِيراً [احزاب/۳۳] .

رال ب در خانه فاطمه زهرا (ص) تلاوت می کرد تا مردم بدانند اهل البیت کیست.

۴- عایشه می گوید : روزی پیامبر (ص) کساء سیاه رنگی داشت و حسن و حسین و فاطمه و علی را زیر آن جاداد و فرمود : إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيَذْهَبَ عَنْكُمْ الرَّجْسَ [احزاب/۳۳] .

(باب فضائل اهل البیت النبوی) [صحیح مسلم ، ج ۴ ، ص ۱۸۸۳.۵] .

- این قسمتاً می‌رید اللَّهُ شهادت ده ها حدیث مستقلاً نازل شده و ماجرای مخصوصی دارد

نظير آيهالْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصِهِ غَيْرَ مِتَّجَانِفٍ لِّإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ [مائده/۳] .

ولی به امر رسول خدا (ص) به هنگام جمع آوری قرآن این آیه در این محل قرار داده شده است.

۶- در احقاق الحق ، ج ۱۴ ، ص ۷۵ و در نور الثقلین ، ج ۴ ، ص ۲۷۶ می خوانیم که پنج تن که زیر عبا رفتند عایشه خواست وارد شود؛ رسول خدا (ص) فرمود : نهانت علی مکانک [بحار الأنوار ، ج ۳۵ ، ص ۲۲۷] .

ام سلمه خواست وارد شود باز رسول خدا اجازه نفرمود.

۷- در سوره ۳۳ آیه ۳۳ در میان بیست مرتبه خطاب که به زنان است یک مرتبه خطاب قرآن سخن را عوض می کند و با مردان سخن می گوید باز کلام را از سر گرفته و با زنان سخن می گوید :

إِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ [احزاب/۲۸] .

فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعَنَّكُمْ وَأَسْرِّحَنَّكُمْ [احزاب/۲۸] .

إِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ [احزاب/۲۹] .

لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ [احزاب/۲۹] .

مَنْ يَأْتِ مِنْكُنَّ [احزاب/۳۰] .

مَنْ يَفْتَنُ مِنْكُنَّ [احزاب/۳۱] .

لَسْتُنَّ [احزاب/۳۲] .

إِنْ أَتَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ [احزاب/۳۲] .

قُلْنَ [احزاب/۳۲] .

قُرُونًا [احزاب/۳۳] .

بِوَيْتِكُنَّ [احزاب/۳۳] .

لَا تَبَرَّجْنَ [احزاب/۳۳] .

أَقِمْنَ [احزاب/۳۳] .

آتَيْنَ [احزاب/ ٣٣] .

أَطْعَنَ [احزاب/ ٣٣] .

لِيَذْهَبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ [احزاب/ ٣٣] .

وَ اذْكُرْنَ [احزاب/ ٣٤] .

بُيُوتِكُنَّ [احزاب/ ٣٤] .

- همانگونه كه آيهاليوم اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ اَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيْتُ لَكُمْ الْاِسْلَامَ دِينًا فَمَنْ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصِهِ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِاِثْمِ فَاِنَّ

اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ [مائده/۳] .

در لابه لای غذاها مطرح شده است آیه تطهیر هم در میان آیات دیگر آمده است.

۸- در جلد ۳۵ بحار صفحه ۲۱۰ از امام باقر (ع) سؤال شده که چرا نام افراد برده نشده؟ امام فرمودند: "مگر نام تعداد رکعات و مقدار زکات و عدد طواف در قرآن برده شده است.

۹- در سوره احزاب بعد از ۲۰ ضمیر مونث یک مرتبه لحن عوض شده و می خوانیم لِحْنٌ مِّنْهُمِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [احزاب/۳۳] .

از زید بن علی الشهید در تفسیر علی بن ابراهیم ذیل آیه می خوانیم: گروهی جاهل خیال می کنند مراد زنان رسول الله هستند؛ دروغ می گویند، مگر نمی بینند که یک مرتبه ضمیر عوض شده وَعَنْكُمْ الرَّجْسَاءُ [مذهب اهل البیت، ص ۵۷] .

۱۰- دوبار در آیات قبل کلمه اراده درباره زنان پیامبر (ص) به کار رفته است: إِنَّ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا [احزاب/۲۸] .

إِنَّ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ [احزاب/۲۹] .

بنابراین اراده در آیهائِماً يَرِيدُ اللّٰهُغَيْرِ از آن اراده های معمولی از هر انسان است.

۱۱- در آیات قبل کمال و فضیلتی در باره زنان رسول الله نقل نمی کند تا بگوئیم اینانِماً يَرِيدُ اللّٰهُكَ مدال و مقامی به همسران پیامبران است.

۱۲- عصمت و پاکی اهل البیت تنها کمال شخصی نیست، بلکه مستلزم رهبری و لزوم اطاعت مردم از آنان است، نظیر آیه وَ مَا يُنطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ [نجم/۳] .

که مستلزم لزوم اطاعت از تمام سخنان پیامبر اکرم است.

۱۳- حضرت علی (ع) برای استحقاق خود در زمامداری هم در سقیفه و هم در شورای ۶ نفری و امام

حسن (ع) در اولین خطبه خلافت خود به این آیه‌ها نماند بَرِيدُ اللّٰهُ اسْتَشْهَادُ كَرَدْنِد. [ابن ابى الحديد ، ج ٦ ، ص ١١] .

١٤- در كتاب " عيون الاخبار الرضا " آمده كه حضرت (ع) در زمان حكومت عثمان در مسجد سخترانى كرد و فرمود : آيا آيه تطهير در كتاب خدا نيست؟ آيا در خانه ام سلمه نازل نشد؟ آيا ام سلمه نپرسيد من هم هستم كه پيامبر فرمود : نه؟ همه مردم در پاسخ گفتند : صحيح است ما هم اين ماجرا را از ام سلمه شنيديم و براى اطمينان بيشتر از شخص رسول اكرم (ص) نيز پرسيديم. [اهل البيت آيه الله فاضل ، ص ١٤٧] .

١٦- در هيچ تاريخ و حديثى يك گناه از على و فاطمه و حسن و حسين نقل نشده ، با اينكه حكومتها هر نقطه ضعفى مى ديدند آن را دست آويز قرار مى دادند " [معالم المدرسين ، ج ١ ، ص ٢٠٠] .

١٧- در هيچ تاريخ و حديثى احدى (حتى به دروغ) ادعا نكرده است كه من از اهل بيت هستم. اهل بيت (فاضل) .

١٨- پيامبر (ص) كه به امتش علاقه داشت و احساس خطر هم لازمه هر رهبر دل سوز است پس بايد راه را روشن كند. مساله خانواده و رهبر و تصميمات آنها در ادامه يا تغيير سير حركت نقش دارد پس بايد وضع امت روشن شود ، لذا با بيت رسول الله (ص) دو نوع برخورد است : يكي زنان و يكي اهل البيت كه معصومند.

درباره زنان كيفر يا پاداش دو برابر مطرح شد. احتمال گناه ، احتمال جلوگيرى و تبرج ، احتمال خروج از خانه مطرح است.

تَبَرَّجْنَ [احزاب/ ۳۳] .

قَزْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ [احزاب/ ۳۳] .

إِنْ كُنْتُنَّ [احزاب/ ۲۹] .

۲. در روایات

۱. حدیث ثقلین

۱. تعابیر مختلف حدیث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ [کمال الدین ، ج ۱ ، ص ۲۳۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنِّي مُخَلِّفٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ [أمالی صدوق ، ص ۵۲۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنِّي سَأَلْتُكُمْ عَنِ الثَّقَلَيْنِ [تفسیر القمی ، ج ۱ ، ص ۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّكُمْ مَجْمُوعُونَ غَدًا وَ مَسْئُولُونَ عَنِ الثَّقَلَيْنِ [بحار الأنوار ، ج ۲۳ ، ص ۱۵۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): كَيْفَ خَلَفْتُمُونِي مِنْ بَعْدِي فِي الثَّقَلَيْنِ [مثير الأحران ، ص ۱۹] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الثَّقَلَيْنِ كِتَابُ اللَّهِ وَ عِثْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي [أمالی صدوق ، ص ۵۲۲] .

۲. نکات حدیث

۱- افضل : احدی مساوی اهل بیت نیست و گرنه او در کنار قرآن مطرح نمی شد.

۲- اعلم : اهل بیت به تمام علوم قرآن آگاهند.

۳- اگر لا رَطْبٍ وَ لَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ [انعام/ ۵۹] .

پس اهل بیت هم همه را می دانستند.

۳- عصمت : اهل بیت معصومند ، زیرا قرآن کهلا یأتیه الباطلُ [فصلت/ ۴۲] .

اگر اهل بیت از حق دور شوند رسول الله (ص) نمی فرمود :

إِنِّي قَدْ تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي مَا إِن تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللَّهِ وَ عِثْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي فَإِنَّ اللَّطِيفَ الْخَبِيرَ قَدْ عَاهَدَ إِلَيَّ

أَنْهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّىٰ يَرِدَا عَلَى الْحَوْضِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤١٤] .

٤- مفسر : بدون اهل بيت ما قرآن را نمی فهمیم که محکم ، متشابه ، مجمل و... یعنی چه؟

کتاب هدایت

بدون امام کتاب تحیر است.

۵- امامت : چون تمسک به قرآن واجب است ، پس تمسک به اهل بیت هم واجب است.

۶- نجات : لَنْ تَصَلُّوا

۷- ابدیت : حَتَّى يَرِدَا عَلَى الْحَوْضِ

۸- وحدت : وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا [آل عمران/ ۱۰۳] .

- حبل الله قران است

و اهل بیت از قرآنن یفتراقسوَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا=واعتصموا باهل بیت جمیعا

۹- نه قرآن را عوض نه اهل بیت قابل تبدیل هستند.

۱۰- اگر بهما تمسک نبود ضلالت است : تَضَلُّوا

وَ لَا الضَّالِّينَ [فاتحه/ ۷] .

۱۱- نکته : در مسجد خیف در ایام حج مردم را جمع و مسالهایی تَارِكٌ فِیْكُمْ الثَّقَلَيْنِرا مطرح و بعد فرمود : لن یفترقا حتی یردا علی الحوض کإصبعی هاتین و جمع بین سبابتیه و لا أقول کھاتین و جمع بین سبابتیه و الوسطی فتنفضل هذه علی هذه [الغیبه نعمانی ، ص ۴۲] .

قرآن منهای امام ، یعنی : بنی امیه ، بنی عباس ، یزید شرابخوار ، ولید تیرباران کننده قرآن ، حجاج کعبه خراب کن ، هارون و مامون امام کش ، تافهد حاجی کش .

قرآن منهای امام یعنی :

- سکوت به جای فریاد (معاویه به ابن عباس گفت : آیاتی که درباره علی (ع) است تفسیر نکنید. گفت : حتی احادیث را هم نخوانم؟ معاویه گفت : بخوان ، ولی تفسیر نکن. [خلافت و ولایت] .

۱۲- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إني قد تركت فيكم ما إن أخذتم به لن تضلوا بعدى الثقلين واحد منهما أكبر من الآخر كتاب الله حبل ممدود من السماء إلى الأرض و عترتی اهل بیتی ألا و إنهما لن یفترقا حتی یردا

علی الحوض. قال: ابن نمیر قال: بعض أصحابنا عن الأعمش قال: "انظروا كيف تخلفوني فيهما" [العمدة، ص ۶۸. (هذا حديث حسن قريب)]

۱۶- در پایان حدیث ثقلین فرمود: انظروا كيف تخلفوني فيهما [وسائل الشیعه، ج ۲۷، ص ۱۸۸].

۱۷- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَذْكَرُكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي أَذْكَرُكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي أَذْكَرُكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي [نهج الحق، ص ۲۲۶].

۱۸- در آخرین مرحله که ثقلین را مطرح کرد، دست علی (ع) را گرفت قَمَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إن عليا مع القرآن، و القرآن مع علي، لا يفترقان حتى يردا على الحوض. [أمالی طوسی، ج ۱۸، ص ۵۰۶].

۳. سند حدیث

۱۳- علامه میر حامد حسین هندی تنها در خلاصه عبات آن هم در جلد اول ۱۸۷ حدیث از کتب معتبر اهل سنت نقل کرده که اهل بیت رسول همدوش با قرآن هستند و از ۹۲ نفر از جمله امام شافعی و مسند احمد و صحیح مسلم نقل کرده که مثل اهل بیتی که مثل سفینه نوح.

۱۴- در تفسیر برهان جلد ۳، صفحه ۳۰۹ به بعد ۶۵ حدیث از شیعه و سنی نقل کرده است که اهل بیت منحصر پنج نفرند.

۱۵- لحظات حساس: حدیث ثقلین را کجا فرمودند؟ در چهار مورد حساس: در منا، در مسجد خیف، در عرفات و در غدیر خم در آخرین خطبه ای که در منبر خواندند [احقاق الحق، ج ۹، ص ۳۰۹].

به غیر از صحاح سته از ۸۲ طریق حدیث ثقلین از شیعه نقل شده [اعیان

الشیعه ، ج ۱ ، ص ۳۷۰] .

۲. حدیث سفینه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مثل أهل بيتي كمثل سفينه نوح [المناقب ، ج ۱ ، ص ۲۱۴] .

۱- وَ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَ وَحِينَا [هود/۳۷] .

نصب امامت با وحی بود.

۲- وَ لَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ [هود/۳۷] .

در نصب ملاحظه احدی نکن.

وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَ اللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ [مائده/۶۷] .

۳- كَلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ [هود/۳۸] .

نصب و معرفی امام به خصوص در اول کار مایه مسخره دیگران بود.

۴- وَ مَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ [هود/۴۰] .

همراه اهل بیت نیز جز افراد کمی نیستند.

۵- بِسْمِ اللَّهِ مَجْرَاهَا وَ مُرْسَاهَا [هود/۴۱] .

جریان قیام مکه جریان است و مساله سکوت امام حسن (ع) است که با نام خدا و برای هدف الهی صلح بوده است در حالی که :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الحسن و الحسين إمامان قاما أو قعدا [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۲۱۱] .

۶- يَا بَنِي آدَكْبَ مَعَنَا [هود/۴۲] .

امام حسین (ع) : تا لحظه آخر مردم را در کربلا دعوت به هدایت کرد.

۷- وَ هِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ [هود/۴۲] .

قبول ولایت معصوم سینه ظلم و طاغوت را می شکافد و به سوی هدف الهی پیش می رود. موج شکن است نه متأثر از موج.

۸- وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودَى [هود/۴۴].

نزول کشتی نجات اهل بیت نیز بر قله بلند معنویت است.

۹- يَا بَنِي آدَمُ خُذُوا زِينَتَكُمْ مِمَّا فِي آيَاتِنَا [هود/۴۲].

۱۰- سَأْوِي إِلَى جَبَلٍ يَعْصِمُنِي [هود/۴۳].

فراریان از طاغوت به دامن طاغوت پناه

بردند تا شاید نجات دهنده باشند.

۱۱- اَهْبِطْ بِسَلَامٍ مِّنَّا وَبَرَكَاتٍ [هود/۴۸].

حرکت در سایه رهبری معصوم مایه سلامتیتوم ابعث حیا

است.

۱۲- إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي [هود/۴۵].

إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ [هود/۴۶].

شفاعت اهل بیت هم همه جا و درباره هر کس کارساز نیست.

۳. حدیث کساء

۱- صبح بود، پیامبر (ص) دید که رحمت نازل می شود، رسول خدا عبائی داشت که رنگش سیاه بود و بر دوش می گرفت، درخانه ام سلمه بود، در همان محلی که نماز می گذاشت، ام سلمه زن بسیار خوبی بود،

رسول خدا (ص) درخواست کرد که علی و فاطمه و حسن و حسین حاضر شوند؛ حاضر شدند رسول خدا همه را زیر آن عبا نشانید و دعا کرد و گفت: خدایا اینها اهل بیت من هستند همه را پاک گردان. آیه نازل شد: **إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً** [احزاب/۳۳].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَقَدْ طَهَّرْنَا اللَّهُ مِنَ الْفَوَاحِشِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ فَنَحْنُ عَلَى مِنْهَاجِ الْحَقِّ [تأويل الآيات الظاهرة، ص ۴۵۰].

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع): الرِّجْسُ هُوَ الشُّكُّ [أمالی طوسی، ج ۲۱، ص ۵۶۱].

ام سلمه گفت: آیا من جزء اهل بیت هستم؟ رسول خدا (ص) فرمودند: اما تو زن صالحی هستی. هر روز صبح زود (سحرها) رسول خدا به در خانه فاطمه (س) می آمد و با دو دست خود آستانه در را می گرفت و سلام می کرد و آیه تطهیر را تلاوت و بعد الصَّلَاةِ الصَّلَاةُ هُمِي فرمود.

این حرکت به خاطر آن بود که در

میان اعضاء خانه حساب آنان را جدا کند. زید فرزند امام سجاد (ع) می فرماید: اگر مراد زنان رسول خدا بودند به جایلیذْهَبَ عَنْكُمْ کلمه عنکن بکار می رفت همانگونه که در جملات قبل از این آیه که مربوط به زنان رسول الله است کلماتیوتَکُنَّ [احزاب/ ۳۳] .

لَا تَبْرَجْنَ [احزاب/ ۳۳] .

وَ اذْکُرْنَ [احزاب/ ۳۴] .

لستن

به کار رفته. [مرتضی علامه عسگری از ۳۳ مدرک معتبر اهل سنت و ۴۹ مدرک معتبر اهل تشیع] .

۴. حب اهل بیت در روایات

۱ _ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى [شوری/ ۲۳] .

۲ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): حَبْنَا أَهْلَ الْبَيْتِ يَكْفِرُ الذَّنُوبَ ، وَ يَضَاعِفُ الْحَسَنَاتَ ، وَ إِنْ اللَّهُ (تَعَالَى) لِيَتَحَمَّلَ عَنْ مَحَبِّينَا أَهْلَ الْبَيْتِ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ مَظَالِمِ الْعِبَادِ ، إِلَّا مَا كَانَ مِنْهُمْ فِيهَا عَلَى إِصْرَارٍ وَ ظَلَمَ لِلْمُؤْمِنِينَ [آمالی طوسی ، ج ۶ ، ص ۱۶۴] .

۳ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ شَهِيدًا [سعد السعود ، ص ۱۴۱] .

_ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ مَغْفُورًا لَهُ

_ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ تَائِبًا

_ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ مُؤْمِنًا مُسْتَكْمِلَ الْإِيمَانِ

_ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ مُؤْمِنًا مُسْتَكْمِلَ الْإِيمَانِ

_ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ مُؤْمِنًا مُسْتَكْمِلَ الْإِيمَانِ

_ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ بَشَرَهُ مَلِكُ الْمَوْتِ بِالْجَنَّةِ ثُمَّ مَنْكَرٌ وَ نَكِيرٌ

_ أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ يَزْفُ إِلَى الْجَنَّةِ كَمَا تَزْفُ الْعُرُوسُ إِلَى بَيْتِ

- قال النبي (ص): الا من مات على حب آل محمد مات فتح في قبره بابان من الجنة

_ ألا و من مات على حب آل محمد جعل الله زوار قبره الملائكة بالرحمه

_ ألا و من مات على حب آل محمد مات على السنه و الجماعه

_ ألا و من مات على بغض آل محمد جاء يوم القيامة مكتوبا بين عينيه آيس من رحمه الله تعالى [سعد السعود ، ص ١٤١] .

_ ألا و من مات على بغض آل محمد مات كافرا

_ ألا و من مات على بغض آل محمد لم يشم رائحه الجنة

عن ابن عباس قال : "لما نزل "قُلْ لَا أَشْرِكُ بِكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى" (شورى-٢٣) قالوا : يا رسول الله! من قرابتك الذين وجبت علينا مودتهم قال علي و فاطمه و ابناهما" [بحار الأنوار ، ج ٢٣ ، ص ٢٣٢] .

بعد فخر رازی می گوید : چه مقامی از این بالاتر که در تشهد نماز واجب است بر آنان صلوات بفرستیم.

[امام شافعی] .

٥- رسول خدا (ص) در صلوات بگوئید :

قُلْ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلَى آلِ مُحَمَّدٍ [بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ٨٥] .

٦- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كل دعاء محبوب حتى يصلی علی محمد و آل محمد [بحار الأنوار ، ج ٢٧ ، ص ٢٦٠] .

از شیعه و سنی نقل شده.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أول ما يسأل عنه العبد حبنا أهل البيت [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ٦٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَذَلَّ اللَّهُ مَنْ أَهَانَ أَهْلَ الْبَيْتِ [الفضائل ، ص ١٥٢] .

وَ لَكِنَّ النَّعِيمَ حُبَّنَا

أَهْلَ الْبَيْتِ وَ مَوْلَاتِنَا يَسْأَلُ اللَّهُ عَنْهُ عِبَادَهُ بَعْدَ التَّوْحِيدِ وَ التُّبُوهُ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ١٢٩] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع) : لَا خَيْرَ فِي الْعَيْشِ إِلَّا لِلرَّجُلَيْنِ رَجُلٌ يَزِدُّهُ كُلُّ يَوْمٍ خَيْرًا وَ رَجُلٌ يَتَدَارَكُ مَنِيَّتَهُ بِالتَّوْبَةِ وَ أَنِّي لَهُ بِالتَّوْبَةِ وَ اللَّهُ لَوْ سَجَدَ حَتَّى يَنْقَطِعَ عُنُقُهُ مَا قَبِلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى مِنْهُ إِلَّا بِوَلَايَتِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٥٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كُلُّ الْفَلَاحِ لِمَا تَمَسَكَ بِعُرُوتِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ [تفسير الإمام العسكري ، ص ٣٨٥] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : اقتراف الحسنه حينا (مودتنا) أهل البيت [تفسير فرات كوفى ، ص ٣٩٥] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى : " وَ أَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَ بَاطِنَةً " (لقمان-٢٠) ؛ النعمه الظاهره النبي (ع) و ما جاء به من معرفته و توحيده و أما النعمه الباطنه ولايتنا أهل البيت و عقد مودتنا [المناقب ، ج ٤ ، ص ١٨٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " إِلَيْهِ يَضَعُ الْكَلِمَ الطَّيِّبَ وَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ " (فاطر/١٠) : " وَ لَا يُتِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ أَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى صَدْرِهِ فَمَنْ لَمْ يَتَوَلَّنَا لَمْ يَرْفَعْ اللَّهُ لَهُ عَمَلًا " [كافي ، ج ١ ، ص ٤٣٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ أَرَدْتَ الْعِلْمَ الصَّحِيحَ فَعِنْدَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ [كفايه الأثر ، ص ٢٥٥] .

قال المأمون : لا- أبقانى الله بعدك يا أبا الحسن فو الله ما يوجد العلم الصحيح إلا عند أهل هذا البيت و إليك انتهت علوم آباءك. [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ٢٠٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) :

أَسَاسُ الْإِسْلَامِ حُبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَلِيَحْمَدَ اللَّهَ عَلَيَّ أَوَّلَ النَّعْمِ [أمالي صدوق ، ص ٤٧٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَلْيَسْتَعِدَّ عَدُوَّهُ لِلْبَلَاءِ [الغارات ، ج ٢ ، ص ٤٠١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَلْيَسْتَعِدَّ لِلْفَقْرِ جَلْبَابًا [نهج البلاغه ، حكمت ١١٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ حَبَبْنَا أَهْلَ الْبَيْتِ لِيَحِطَ الذَّنُوبُ عَنِ الْعِبَادِ كَمَا يَحِطُ الرِّيحُ الشَّدِيدَةُ الْوَرَقَ عَنِ الشَّجَرِ [ثواب الأعمال ، ص ١٨٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ حَبَبْنَا أَهْلَ الْبَيْتِ لِيَنْتَفِعَ بِهِ فِي سَبْعِ مَوَاطِنَ عِنْدَ اللَّهِ وَ عِنْدَ الْمَوْتِ وَ عِنْدَ الْقَبْرِ وَ يَوْمَ الْحِشْرِ وَ عِنْدَ الْحَوْضِ وَ عِنْدَ الْمِيزَانِ وَ عِنْدَ الصَّرَاطِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ١٥٢] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : حَبَبْنَا أَهْلَ الْبَيْتِ نِظَامَ الدِّينِ [أمالي طوسي ، ج ١١ ، ص ٢٩٦] .

٥. ویژگی های اهل بیت در روایات

١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حَرَمَتِ الْجَنَّةُ عَلَيَّ مَنْ ظَلَمَ أَهْلَ بَيْتِي وَ آذَانِي فِي عَتْرَتِي [العمده ، ص ٥٢] .

٢- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ قَالَ فِيْنَا بَيْتَ شِعْرِ بَنِي اللَّهِ تَعَالَى لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ١ ، ص ٧] .

٣- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مِثْلُ أَهْلِ بَيْتِي مِثْلُ النُّجُومِ كُلَّمَا أَفَلَ نَجْمٌ طَلَعَ نَجْمٌ [المناقب ، ج ٤ ، ص ١٧٨] .

٤- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مِثْلُ أَهْلِ بَيْتِي كَسَفِينَةِ نُوحٍ مِنْ رَكْبِهَا نَجَا وَ مِنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ [شرح نهج البلاغه ابن ابی

الحديد ، ج ١ ، ص ٢١٨] .

٥- ابوذر از پیامبر (ص) نقل می فرماید که حضرت فرمود : اجعلوا أهل بيتي منكم مكان الرأس من الجسد ، و مكان العينين من الرأس فإن الجسد لا يهتدى إلا بالرأس ، و لا يهتدى الرأس إلا بالعينين . [أمالي طوسی ، ص ٤٨٢] .

٦- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إن مثلنا فيكم كمثل الكهف لأصحاب الكهف و كباب حطه و هو باب السلم فادخلوا في السلم كافة [الغيبة نعماني ، ص ٤٤] .

٧- قَالَ الصَّادِقُ (ع) في قوله تعالى " وَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ " (واقعه/١٠) : "نحن السابقون و نحن الآخرون" [المناقب ، ج ٤ ، ص ٢٨٣] .

٨- قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : نحن أبواب الله و نحن الصراط المستقيم [معاني الأخبار ، ص ٣٥] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ إِقَامِ الصَّلَاةِ وَ إِيْتَاءِ الزَّكَاةِ وَ حَجِّ الْبَيْتِ وَ صَوْمِ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ الْوَلَايَةِ لَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٢٧٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَكْبَرُ الْكِبَائِرِ إِنْكَارُ حَقِّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ [تفسير عياشى ، ج ١ ، ص ٢٣٧] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : غُفْرَانُ اللَّهِ وَ رَحْمَتُهُ بِشَفَاعَتِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ١٣٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أهل البيت أدرى بما فى البيت [بحار الأنوار ، ج ٧٨ ، ص ٢٧٣] .

قالت بنت الحارث بن عبد المطلب أهل البيت أعظم الناس فى هذا الدين بلاء [نهج الحق ، ص ٣١٢] . أهل البيت اعظم الناس مصيبهقال أمير المؤمنين (ع) : أهل البيت أعظم الناس مصيبه [أمالي طوسی ، ج ١٠ ، ص ١٠] .

ص ٢٦٩] .

قال زيد بن علي في قوله تعالى " وَ عَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ " (نحل/٩) : " سبيلنا أهل البيت القصد السبيل الواضح " [المناقب ، ج ٤ ، ص ٣٣٠] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : كُنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ أَمْنَاءَ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ [تفسير فرات كوفى ، ص ٢٨٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كُنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ أَوْلَ مَنْ آمَنَ بِهِ وَ صَدَقَ بِمَا جَاءَ بِهِ [وقعه صفين ، ص ٨٨] .

قَالَ الْحُسَيْنِيُّ (ع) : قَدْ تَوَاضَعْتَ لَهَا (لأنوارنا أهل البيت) الملائكة كلها و استكبر ، و ترفع و كان يبائه ذلك و تكبره من الكافرين [تفسير الإمام العسكري ، ص ٢١٩] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : إِذَا أَطَعْتَ اللَّهَ فَأَنْتَ مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ [معانى الأخبار ، ص ١٠٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ سَلِمَانَ مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ [رجال الكشى ، ص ١٤] .

قَالَ الْبَاقِرِيُّ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ " (مدثر/٣٩-٣٨) : " هم شيعتنا أهل البيت " [المحاسن ، ج ١ ، ص ١٧١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : رَحِمَ اللَّهُ الْفَضِيلَ بْنَ يَسَارٍ وَ هُوَ مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ . [رجال الكشى ، ص ٢١٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا أَبَا ذَرٍّ ! إِنَّكَ مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ [أمالى طوسى ، ج ١٩ ، ص ٥٢٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ اللَّهُ تَعَالَى يَفْرَجُ الْفِتْنَ بِرَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ [الغارات ، ج ١ ، ص ٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ الْقُرْآنَ أَرْبَعَةَ (أربع) أَرْبَاعٍ رُبِعَ فِيْنَا أَهْلَ الْبَيْتِ خَاصَهُ وَ رُبِعَ فِي أَعْدَائِنَا وَ رُبِعَ حَلَالٌ وَ حَرَامٌ وَ رُبِعَ

فرائض و أحكام [تفسير فرات كوفى ، ص ٤٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لا يتم الإيمان إلا بمحبتنا أهل البيت [كفايه الأثر ، ص ١٠٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : المهدي منا أهل البيت [كمال الدين ، ج ١ ، ص ١٥٢] .

قَالَ أَبُو ذَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ : لا تكونوا كفارا ببغض أهل البيت فتلقوا في النار [تأويل الآيات الظاهرة ، ص ٦١٥] .

قَالَ أَبُو ذَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ : "لا تكونوا كفارا ببغض أهل البيت فتلقوا في النار" [تأويل الآيات الظاهرة ، ص ٦١٥] .

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : رضى الله رضانا أهل البيت [اللهوف ، ص ٦٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ذِكْرُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ شِفَاءٌ مِنَ الْعِلْلِ وَالْأَسْقَامِ وَشَوَاسِ الرَّيْبِ وَحُبُّنَا رِضَى الرَّبِّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦٢٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ذِكْرُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ شِفَاءٌ لِلصُّدُورِ [تفسير الإمام العسكري ، ص ٥٨٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إن حديثنا أهل البيت صعب مستصعب [تفسير فرات كوفى ، ص ٥٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لنا أهل البيت فضائل القرآن [بحار الأنوار ، ج ٨٩ ، ص ٧٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إن الله جعل ولايتنا أهل البيت قطب القرآن [تفسير عياشى ، ج ١ ، ص ٥] .

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) : لم نزل أهل البيت مظلومين منذ قبض الله (تعالى) نبيه (صلى الله عليه وآله) [أمالى طوسى ، ج ٢٠ ، ص ٥٥٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اتقوا الله فى أهل بيت نبيكم [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٤٦٤] .

قَالَ

الباقِر (ع) فى قول الله "قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ" (شورى/٢٣): "يعنى فى أهل بيته" [تفسير القمى ، ج ٢ ، ص ٢٧٥] .

١- أهل بيت نعمتهاى الهى : ثُمَّ لَسْتُمْ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ [تكاثر/٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) فى قوله تعالى "ثُمَّ لَسْتُمْ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ" (تكاثر/٨): "نحن من النعيم" [أمالى طوسى ، ج ١٠ ، ص ٢٧٢] .

٢- أهل بيت صراط مستقيم هستند : اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ [فاتحه/٦] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : نحن الصراط المستقيم [معانى الأخبار ، ص ٣٥] .

٣- أهل بيت گواهان بر خلق : وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَ يَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا [بقره/١٤٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) فى قول الله عَزَّ وَ جَلَّ " وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ " (بقره/١٤٣) : "نَحْنُ الْأُمَّةُ الْوَسْطَىٰ وَ نَحْنُ شُهَدَاءُ اللَّهِ عَلَىٰ خَلْقِهِ وَ حُجَجُهُ فِى أَرْضِهِ" [كفى ، ج ١ ، ص ١٩٠] .

٤- أهل بيت راه رسيدن به خداوند هستند : لَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَ لَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَىٰ وَ أَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا [بقره/١٨٩] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : "فى قول الله عَزَّ وَ جَلَّ " وَ لَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَ لَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَىٰ وَ أَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا " (بقره/١٨٩) آلُ مُحَمَّدٍ (ص) أَبْوَابُ اللَّهِ وَ سَبِيلُهُ وَ الدُّعَاءُ إِلَى الْجَنَّةِ وَ الْقَادَةُ إِلَيْهَا وَ الْأَدْلَاءُ عَلَيْهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ " [تفسير عياشى ، ج ١ ، ص ٨٦] .

٥- أهل بيت كشتى نجات هستند : وَ نَادَى نُوحٌ ابْنَهُ وَ كَانَ فِى

مَغْرِلٍ يَا بَنِي آدَمَ مَا كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَّلْنَا بُحْرَانَ الْبَيْتِ لَأَنَّ الْكَافِرِينَ [هود/ ٤٢].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِنَّ نُوحًا لَمَّا رَكِبَ السَّفِينَةَ وَخَافَ الْغَرَقَ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ لَمَّا أَنْجَيْتَنِي مِنَ الْغَرَقِ فَأَنْجِئَهُ اللَّهُ مِنْهُ [أمالی صدوق ، ص ٢١٨].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّمَا مِثْلُ أَهْلِ بَيْتِي فِيكُمْ مِثْلُ سَفِينَةِ نُوحٍ ، مِنْ دَخَلَهَا نَجَا ، وَ مِنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا هَلَكَ [أمالی طوسی ، ج ١٨ ، ص ٥١٣].

٦- اهل بيت پيش گامان در خوبی ها هستند : ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ [فاطر/ ٣٢].

قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَا (ع) : "فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ "ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا" (فاطر/ ٣٢) وَوُلِدَ فَاطِمَةَ (ع) وَ السَّابِقُ بِالْخَيْرَاتِ الْإِمَامُ وَ الْمُقْتَصِدُ الْعَارِفُ بِالْإِمَامِ وَ الظَّالِمُ لِنَفْسِهِ الَّذِي لَا يَعْرِفُ الْإِمَامَ" [كافي ، ج ١ ، ص ٢١٥].

٧- اهل بيت ستارگان هدايت هستند : وَ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ اللَّيْلِ وَ الْبُحْرِ [انعام/ ٩٧].

قال علي بن إبراهيم بن هاشم القمي في قوله تعالى " وَ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا (انعام/ ٩٧) " "النجوم آل محمد (ص) [تفسير القمي ، ج ١ ، ص ٢١١].

٩- اهل بيت راست گويان جامعه هستند : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ [توبه/ ١١٩].

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ "اتَّقُوا اللَّهَ وَ كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ (توبه/ ١١٩) " إِيَّانَا عَنِّي" [كافي ، ج ١ ، ص ٢٠٨].

١٠- اهل بيت راسخان

در علم هستند : وَ مَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ [آل عمران/ ٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْأَثَمَةُ مِنْ بَعْدِهِ [كافي ، ج ١ ، ص ٢١٣] .

١١- اهل بيت و علم به كتاب الهى : قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ [رعد/ ٤٣] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ " (رعد/ ٤٣) : "إِيَانَا عَنِّي وَ عَلَيَّ أَوْلُنَا وَ أَفْضَلُنَا وَ خَيْرُنَا بَعْدَ النَّبِيِّ (ص) " [كافي ، ج ١ ، ص ٢٢٩] .

١٢- اهل بيت شجره طيبه هستند : أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَ فَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ تُؤْتِي أَكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَ يُضْرَبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ [ابراهيم/ ٢٤-٢٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَ فَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ " (ابراهيم/ ٢٤) فقال : " رسول الله (ص) و الله جذرها و أمير المؤمنين فرعها و الأئمة من ذريتها أغصانها و علم الأئمة ثمرها و شيعتهم المؤمنون ورقها " [بصائر الدرجات ، ص ٥٩] .

١٣- اهل بيت مورد حسد دشمنان هستند : أَمْ يَحْسَبُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ آتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا [نساء/ ٥٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " أَمْ يَحْسَبُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ " (نساء/ ٥٤) : " نَحْنُ وَ اللَّهُ النَّاسُ الْمُحْسُودُونَ " [كافي ، ج ١ ، ص ٢٠٦] .

بیت وارث زمین هستند: **إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ** [اعراف/۱۲۸].

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): **"وَجَدْنَا فِي كِتَابِ عَلِيٍّ (ع) "إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ"** (اعراف/۱۲۸) **أَنَا وَ أَهْلُ بَيْتِي الَّذِينَ أَوْرَثْنَا الْأَرْضَ وَ نَحْنُ الْمُتَّقُونَ وَ الْأَرْضُ كُلُّهَا لَنَا** [کافی، ج ۵، ص ۲۷۹].

۶. بررسی حدیث نجوم

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): **أَصْحَابِي كَالنَّجْمِ بَأَيْهِمْ اقْتَدَيْتُمْ اهْتَدَيْتُمْ** [عیون أخبار الرضا (ع)، ج ۲، ص ۸۷].

در برابر مثال: **قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص):** مثل اهل بیتی کمثل سفینه نوح [المناقب، ج ۱، ص ۲۱۴].

حدیثی نقل شده است: **قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص):** أصحابی کالنجوم بآیهم اقتدیتم اهتدیتم [عیون أخبار الرضا (ع)، ج ۲، ص ۸۷].

فخر رازی می گوید: پس ما اهل نجاتیم، چون هم بر کشتی نوح سواریم و اهل بیت را دوست داریم. هم در این دریای متلاطم از نجوم راه یابی می کنیم؛ اما حدیث نجوم به مشکلاتی برخورد کرده که باید از آن صرف نظر کنیم از جمله:

۱- بزرگانی از ائمه حدیث تا آن را دروغ می دانند از جمله حنبل گرفته تا نام ۳۰ نفر. در خلاصه عیقات از اهل سنت آمده که حدیث را دروغ می دانند.

۲- در میان صحابه افرادی مرتکب گناهان کبیره می شدند قتل نفس، زنا و... حد جاری می شد.

۳- آیاتی از قرآن از بعضی از صحابه انتقاد شدید نموده است:

وَ الَّذِينَ يَزُمُونَ الْمِحْصَنَاتِ [نور/۴].

وَ مِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ [توبه/۶۱].

مَرَدُوا عَلَيَّ

النِّفَاقِ [توبه/۱۰۱] .

يَقُولُونَ هُوَ أذُنٌ [توبه/۶۱] .

إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ [احزاب/۱۳] .

يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ [نساء/۷۷] .

الَّذِينَ يَبْخُلُونَ [نساء/۳۷] .

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ [نور/۱۱] .

۴- گاهی خود اصحاب اعتراف به عدم لیاقت و ضعف و خلاف خود می کردند. می گفتند: إن لی شیطانا یعتزینی فإِن استقامت فأعینونی و إن زغت فقومونی [الصراط المستقیم ، ج ۲ ، ص ۳۰۰] .

۵- تضاد میان اصحاب تضاد لفظی ، عملی ، نظامی

- خلفاء می گفتند که رسول الله (ص) فرمود :

نحن معاشر الأنبياء لا نورث [دلائل الإمامه ، ص ۳۵] .

حضرت تکذیب کردند

- میان عثمان ، ابوهریره ، ابو موسی اشعری مسائلی بود.

- میان ابوذر و معاویه و عثمان تبعید و زد و خورد مطرح شد.

- میان حضرت علی (ع) و طلحه و زبیر جنگ جمل به راه افتاد.

- سمره بن جندب در برابر رسول خدا از یک درخت آن هم با گرفتن مبلغ چند برابر گذشت نکرد.

معاویه و حضرت علی (ع) هر دو صحابی بودند ، ولی معاویه دستور داد در خطبه به علی (ع) لعنت کنند و شیعیان او را از بیت المال محروم کنند.

- قرآن درباره ولید بن عقبه فرمود : إِنَّ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بَنِيًّا فَتَبَيَّنُوا [حجرات/۶] .

- آن همه خطاب تند به زنان رسول الله برای چیست؟

إِنَّ كَثِيرًا مِّنْ أَهْلِ الدُّنْيَا [احزاب/۲۸] .

فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا [احزاب/ ۲۹].

۱. اهل کتاب

۱. اقلیت های مذهبی

۱. ارامنه

— کسانی که در حوزه علمیه بیروت و یا ارمنستان شوروی به درجه اسقفی می رسند توسط جاثلیق که مقام والا است به حوزه هائی

معرفی و شورای خلیفه گری او را از میان سه نفر که به درجه اسقفی رسیده اند انتخاب و سپس جاثلیق به او حکم می دهد. مخارج اسقف از شورای خلیفه گری است.

__ ارامنه قدیمی ترین ملتی هستند که در تاریخ به طور رسمی توسط حواریون عیسی (ع) مسیحی شده اند. کشیش نیز دارای مقام روحانی است که در حوزه های علمیه تحصیل و بعد از طی چند سال کشیش ارشد می شود.

__ تسقف نیز به درجه اسقف اعظم و گاهی به درجه جاثلیق میرسد.

__ اسقف حق ازدواج ندارد. جاثلیق نیز تا آخر عمر حق ازدواج ندارد. ولی کشیش تشکیل خانواده می دهد.

__ در تمام دنیا رنگ لباس کشیش سیاه است.

__ ارامنه دو مرکز مهم دارند: بیروت، ارمنستان شوروی.

__ ارامنه دارای زبان خاص هستند.

__ رشته ارامنی با سایر مسیحیان جداست.

__ اکثر ارامنه کارهای صنعتی تراشکاری، باطری سازی، تعمیرات، فنی و مکانیک هستند. بعضی کاسب و بعضی اداری هستند.

__ ۲۰۰۰۰۰ نفر از ارامنه ساکن تهران، باقی تبریز، ارومیه، اصفهان و رشت است.

__ دو نماینده دارند: یکی نماینده ارامنه شمال (تهران، تبریز، گرگان، رشت) یکی نماینده ارامنه جنوب (خوزستان، اصفهان، ...). اکثر آنها تابع مذهب گریگری هستند.

__ امورات ارامنه توسط سه شورای خلیفه گری (خلیفه گری تهران، اصفهان و تبریز) اداره می شود. این شورا مسئول اجراست.

__ حدود ۱۰۰ کلیسا که آباد و یا بعضی متروکه است در کشور دارند.

__ قدیمی ترین کلیسای ایران به نام (سورت اسپتانوس مقدس) که حدود ۱۴۰۰ سال قبل ساخته شده است.

__ ۵۰ مدرسه در سراسر ایران، ۳۵ مدرسه در

تهران دارند.

— درمانگاه برای عموم و خانه سالمندان در تهران و اصفهان دارند. بیش از ۲۰۰ پزشک ارمنی داریم.

— در کل ایران دو اسقف هست.

۲. آشوری ها

— بعضی از دهات چهار محال و بختیاری و ارومیه ، ارمنی نشین هستند و کشاورزی می کنند. تعداد زیادی از سرباز ارمنی در جبهه و پادگان ها داریم. ستاد کمک رسانی به جبهه ها از طریق شورای خلیفه گری دارند.

— گروه های مختلف صنعتگران برای تعمیرات و کارهای فنی به جبهه می روند و شهدای متعددی داده اند.

— حدود ۵۰۰۰۰ جلد تقریباً کتاب انجیل های چهارگانه ، زبان سریانی دارند.

— بیشتر در تهران ، باقی ارومیه و باختران هستند.

— اکثر شغلشان فنی ، مثل مکانیکی و رانندگی است.

— یکشنبه ها کلیسا ، در سنت ها و عادات ، نظیر آرامنه هستند. حدود ۱۵ شهید داده اند.

— یک نفر نماینده ، ولی کشیش متعدد دارند.

— ۶ مدرسه در تهران و در ارومیه ۳ مدرسه دارند.

— کتاب هایی که به زبان سریانی بعد به عربی ترجمه شده همان زبان آشوری است.

۳. مسیحیت

۱ — مسلمانان تحت شکنجه بودند ، پیامبر اکرم (ص) فرمود : لو خرجتم لی الارض الحبشه فان بها ملكا لا یظلم عنده احد و هی ارض صدق حتی یجعل الله لکم فرجا مما انتم فیه. [فروغ ابدیت ، ج ۲]

۲ — اولین هجرت به خانه مسیحیت بوده است.

۳ — از هر قبیله ای یک نفر مهاجرت با هجرت وابسته به تمام قبائل باشد.

این گروه سرپرستی به نام جعفر برادر حضرت علی (ع) داشتند. در میان مهاجران زن هم بوده است ، به نام ام السلمه که بعدها همسر پیامبر اکرم (ص) شد.

السلمه : مما نزلنا ارض الحبشه جاورنا بها خير جار النجاشي امنا على ديننا و عبدنا الله لا تؤذى و لا نسمع شيئا. [فروغ ابدیت ، ج ۱ ، ص ۳۱۲] .

۴ _ نجاشی آن رهبر مسیحی عادل هدایای کفار قریش را نپذیرفت و گفت : خداوند هنگام دادن پست از من رشوه نگرفته است ، لذا هدایای را جلوی آنها ریخت و گفت : من از این هدایا ارتزاق نمی کنم. هر چه اطرافیان خواستند قبل از ملاقات مسلمین با نجاشی قضاوت غائبانه از وی بگیرند ، گفت : تا حرف آنها را نشنوم قضاوت نمی کنم ، سپس جعفر با مهاجران با نجاشی ملاقات و جعفر سخنانی جذابی و یک دوره عقائد و اعمال و کارآئی اسلام را با مقایسه با وضع جاهلیت بیان کرد ●●●

جعفر گفت : عدالت تو ما را به حبشه کشاند. نجاشی گریان شد ، تقاضای تلاوت قرآن کرد. جعفر آیات سوره مریم را خواند. آیات به آخر نرسید که صدای گریه نجاشی و اسقف ها بلند شد و قطرات اشک محاسن و کتابهائی که در برابر آنها بود تر کرد. سپس گفت : حرف پیامبر اینها و عیسی از یک منبع نور است. به کفار گفت : بروید که من هرگز اینها را تسلیم شما نخواهم کرد.

۵ _ یک هیئت مسیحی برای تحقیق به مکه آمد. ۲۰ نفر بودند. با پیامبر اکرم (ص) در مسجد ملاقات کردند. رسول اکرم (ص) با تلاوت آیاتی چنان آنها را تحت تأثیر قرار داد که همه به گریه افتادند و نشانه هائی که در انجیل برای پیامبر ما خوانده بودند _ در رسول اکرم محقق

دیدند. ابوجهل ناراحت شد و گفت : شما برای تحقیق آمده اید نه تسلیم. آنها گفتند : ما تابع حق هستیم.

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ وَإِذَا يَتْلَىٰ عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ أُولَٰئِكَ يَوْمَئِذٍ أَجْرُهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَدْرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَ لَكُمْ أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ [قصص / ۵۵-۵۲] .

۲. قرآن و اهل کتاب

۱. پیشنهادهای قرآن به اهل کتاب

— يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ [آل عمران / ۶۴] .

— وَ لَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ [آل عمران / ۱۱۰] .

— وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ [اعراف / ۹۶] .

— قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ حَتَّىٰ تُقِيمُوا التَّوْرَةَ وَ الْإِنْجِيلَ [مائده / ۶۸] .

— وَ لِيُحْكَمَ أَهْلُ الْإِنْجِيلِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ [مائده / ۴۷] .

۲. جلوه های قرآن نسبت به اهل کتاب

— لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتَّبِعُونَ آيَاتِ اللَّهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَ هُمْ يَسْتَجِدُّونَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ يسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَ أُولَٰئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ [آل عمران / ۱۱۴-۱۱۳] .

— وَ إِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ مَا أَنْزَلَ إِلَيْكُمْ وَ مَا أَنْزَلَ إِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتُرُونَ بِ آيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ [آل عمران / ۱۹۹] .

— وَ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَّهُ بِقَنْطَارٍ يودّه

إِلَيْكَ وَ مِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بَدِينَارٍ لَا يُؤَدُّهُ إِلَيْكَ [آل عمران/ ٧٥] .

— وَ إِذَا سَجَعُوا مَا أَنْزَلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ [مائدة/ ٨٣] .

— لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَ لَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى ذَلِكَ بَأَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيَسِينَ وَ رُهْبَانًا وَ أَنَّهُمْ لَا يَشْتَكِرُونَ [مائدة/ ٨٢] .

٣. انتقادهای قرآن از اهل کتاب

— إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَ الْهُدَى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَ يَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَ أَصْلَحُوا وَ بَيَّنَّاهُ فَأُولَئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَ أَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ [بقره/ ١٦٠-١٥٩] .

— إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَ يَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَ لَا يَكْلُمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَا- يَزْكِيهِمْ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَهَ بِالْهُدَى وَ الْعَذَابُ بِمَا كَفَرُوا فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ [بقره/ ١٧٥-١٧٤] .

— وَ مَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَةُ [بينه/ ٤] .

— يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَ أَنْتُمْ تَشْهَدُونَ [آل عمران/ ٧٠] .

— يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَ تَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ [آل عمران/ ٧١] .

— يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ تَبْغُونَهَا عِوَجًا [آل عمران/ ٩٩] .

— يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تُحَاجُّونَ فِي إِبْرَاهِيمَ [آل عمران/ ٦٥] .

— يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنْقِمُونَ مِنَّا إِلَّا أَنْ

آمَنَّا بِاللَّهِ وَ مَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ مَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلُ [مائده/ ٥٩] .

— ما يُوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَ لَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ [بقره/ ١٠٥] .

— الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبْنَاءَهُمْ [بقره/ ١٤٦] .

— وَ إِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلُؤُونَ أَلْسِنَتَهُمْ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَ مَا هُوَ مِنَ عِنْدِ اللَّهِ وَ مَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ يَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ وَ هُمْ يَعْلَمُونَ [آل عمران/ ٧٨] .

— وَ قَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [بقره/ ١١١] .

— وَ قَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ وَ قَالَتِ النَّصَارَى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ [بقره/ ١١٣] .

— يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرِ الْحَقِّ وَ لَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَ أَضَلُّوا كَثِيرًا وَ ضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ [مائده/ ٧٧] .

٤. آرزوهای اهل کتاب

— وَ دَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ [بقره/ ١٠٩] .

— وَ دَّتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّوكُمْ [آل عمران/ ٦٩] .

٣. دستورات اسلامی در برخورد با اهل کتاب

١. برخوردهای حقوقی

— قال أمير المؤمنين (ع) : إن يهوديا كان له على رسول الله دنانير فتقاضاه فقال له يا يهودي ما عندي ما أعطيك قال : فإنني لا أفارقك يا محمد حتى تقضيني فقال : إذا أجلس معك فجلس معه حتى صلى في ذلك الموضع الظهر و العصر و المغرب و العشاء الآخرة و الغداه و

كان أصحاب رسول الله يتهددونه و يتواعدونه فنظر رسول الله (ص) إليهم فقال : ما الذى تصنعون به فقالوا يا رسول الله يهودى يحبسك فقال (ص) لم يعثنى ربي عز و جل بأن أظلم معاهدا و لا غيره فلما علا النهار قال : اليهودى أشهد أن لا إله إلا الله و أشهد أن محمدا عبده و رسوله و شطر مالى فى سبيل الله أما و الله ما فعلت بك الذى فعلت إلا لأنظر إلى نعتك فى التوراه فإنى قرأت فى التوراه محمد بن عبد الله مولده بمكه و مهاجره بطيبه و ليس بفظ و لا غليظ و لا سخاب و لا مترين [مترين] بالفحش و لا- قول الخنى و أنا أشهد أن لا إله إلا الله و أنك رسول الله و هذا مالى فاحكم فيه بما أنزل الله و كان اليهودى كثير المال ثم قال : على (ع) كان فراش رسول الله (ص) عباءه و كانت مرفقته آدم حشوها ليف فثبت له ذات ليله فلما أصبح قال : لقد منعنى الفراش الليله الصلاه فأمر (ص) أن يجعل بطاق واحد [أمالى صدوق ، ص ٤٦٥] .

رَوَى عَلِيُّ بْنُ أَبِي حَمَزَةَ قَالَ : قُلْتُ : لِأَبِي الْحَسَنِ (ع) رَجُلٌ يَهُودِيٌّ أَوْ نَصْرَانِيٌّ كَانَتْ لَهُ عِنْدِي أَرْبَعَةُ آلَافٍ دِرْهَمٍ فَمَاتَ أَلِيٌّ أَنْ أُصَالِحَ وَرَثَتَهُ وَ لَا أُعْلِمَهُمْ كَمْ كَانَ قَالَ لَا يَجُوزُ حَتَّى تُخْبِرَهُمْ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٣٣] .

_ قال الصادق (ع) : لَوْ أَنَّ رَجُلًا أَوْصَى إِلَى أَنْ أَضَعَ فِي يَهُودِيٍّ أَوْ نَصْرَانِيٍّ لَوْضَعْتَهُ فِيهِمَا إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ مَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ

عَلَى الَّذِينَ يَبْدُلُونَهُ [(بقره/۱۸۱)] [کافی ، ج ۷ ، ص ۱۴] .

__ (لعماله :) قال أمير المؤمنين (ع) : إِيَّاكَ أَنْ تَضْرِبَ مُسْلِمًا أَوْ يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا فِي دِرْهَمٍ خَرَجٍ [کافی ، ج ۳ ، ص ۵۴۰] .

__ قال الصادق (ع) : إِنَّ عَلِيًّا (ع) أَعْتَقَ عَبْدًا لَهُ نَصْرَانِيًّا فَأَسْلَمَ حِينَ أَعْتَقَهُ [کافی ، ج ۶ ، ص ۱۸۲] .

__ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ رَجُلٍ بَلَغَ بِهِ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) قَالَ : مَرَّ شَيْخٌ مَكْفُوفٌ كَبِيرٌ يَسْأَلُ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَا هَذَا فَقَالُوا : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ نَصِرَانِي قَالَ فَقَالَ : أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) اسْتَعْمَلْتُمُوهُ حَتَّى إِذَا كَبُرَ وَ عَجَزَ مَنَعْتُمُوهُ أَنْفَقُوا عَلَيْهِ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۲۹۲] .

__ قال أمير المؤمنين (ع) : أَشْعِرُ قَلْبِكَ الرَّحْمَةَ لِلرَّعِيهِ وَ الْمَحَبَّةَ لَهُمْ وَ اللَّطْفَ بِهِمْ وَ لَمَّا تَكُونَنَّ عَلَيْهِمْ سَبْعًا ضَارِيًا تَغْتَنِمُ أَكْلَهُمْ فَمَا نَهُمُ صِنْفَانِ إِمَّا أَخَ لَمَكَ فِي الدِّينِ وَ إِمَّا نَظِيرٌ لَمَكَ فِي الْخَلْقِ يَفْرُطُ مِنْهُمْ الزَّلَلُ وَ تَعْرِضُ لَهُمُ الْعِلَلُ وَ يَوْتِي عَلَى أَيْدِيهِمْ فِي الْعَمْدِ وَ الْخَطَا فَاَعْطِهِمْ مِنْ عَفْوِكَ وَ صِفْحِكَ مِثْلَ الَّذِي تُحِبُّ وَ تَرْضَى أَنْ يُعْطِيكَ اللَّهُ مِنْ عَفْوِهِ وَ صِفْحِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

__ قال رسول الله (ص) : من أذى ذميا فقد آذاني [الصراط المستقيم ، ج ۳ ، ص ۱۳] .

قال النَّبِيِّ (ص) : من أذى ذميا فأنا خصمه [اسلام و حقوق بشر از روح الدین ، ص ۲۶۰] .

من قَدَفَ ذَمِيًّا حُدَّ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِسَيِّطٍ مِنْ نَارٍ

ماجرای حضور حضرت علی (ع) در دادگاه در برابر یهودی

__ چونلَمَّ

يَقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَ لَمْ يَخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَ تُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ [ممتحنه/ ۸].

اماکن مقدسه آنها محفوظ است: وَ لَوْ لَا دَفَعَ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهَدَمَتْ صَوَامِعُ وَ بِيَعُ وَ صِيَلَمَاتُ وَ مَسَاجِدُ يُذَكَّرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا [حج/ ۴۰].

ضمن قرارداد می بین پیامبر اکرم (ص) و مسیحیان بنا شد که معابد اهل کتاب محفوظ و محترم باشد. [ابن هاشم، ج ۲، ص ۹۰۲].

در زمان بنی عبّاس پست های حساسی به خصوص در رشته پزشکی داشتند که چند نمونه آن در صفحه ۴۰۶ اسلام و حقوق بشر آمده است.

ولی مخالفت علنی با اسلام و تظاهر به شراب و بی حجابی ممنوع.

قال الصادق (ع): كَانَ عَلِيٌّ فِي الْخَمْرِ وَ النَّبِيذِ ثَمَانِينَ الْحُرَّ وَ الْعَبْدَ وَ الْيَهُودِيَّ وَ النَّصْرَانِيَّ قُلْتُ وَ مَا شَأْنُ الْيَهُودِيِّ وَ النَّصْرَانِيِّ قَالَ لَيْسَ لَهُمْ أَنْ يَظْهَرُوا شُرْبَهُ يَكُونُ ذَلِكَ فِي بُيُوتِهِمْ [كافی، ج ۷، ص ۲۱۵].

پیامبر اکرم (ص) برای احوال پرسی و عیادت بیماران آنان به بالینشان می شتافت و در تشییع جنازه مردگانشان حضور می یافت و با گشاده رویی آنان را می پذیرفت و با آنان ابراز هم دردی می نمود و در مجالس سور آنها شرکت می فرمود. [حقوق اقلیت ها، ص ۲۲۴].

۲. برخوردهای اجتماعی

در مرگ عبد الله بن ابی دوست و همکار یهودیان مدینه و دشمن سرسخت اسلام، پیامبر (ص) در مراسم عزایی که از طرف یهودیان برگزار شده بود شرکت فرمود و به یهودیان و فرزندان وی تسلیت گفت. [حقوق اقلیت ها، ص ۲۲۴].

جابر بن عبد الله می گوید: جنازه ای از

کنار ما گذشت. پیامبر اکرم (ص) برخاست. ما نیز برخاستیم. سپس عرض کردیم یا رسول الله! این جنازه یک نفر یهودی است. فرمود: آیا جنازه یک انسان نیست. هر گاه جنازه ای دیدید برای ادای احترام برخیزید. [حقوق اقلیت ها، ص ۲۲۴]

۳. برخوردهای عاطفی

— بدرقه حضرت علی (ع) از مسیحی بر سر دو راهی که مرد مسلمان شد.

— قال: الامام فی تحریره: الرابع المؤلفه قلبوهم و هم الکفار الذین یراد الفتهم الی الجهاد او الاسلام... و الظاهر عدم سقوطه فی هذا الزمان. [ج ۱، ص ۳۰۸].

— یک نصرانی عطسه کرد. مسلمانان تعبیر دیگر داشتند غیر از تعبیری که برای عطسه مسلمانان است. امام صادق (ع) نهی فرمود و فرمود: یرحمک الله

عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: "عُطَسَ رَجُلٌ نَصْرَانِي عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فَقَالَ لَهُ الْقَوْمُ هَذَاكَ اللَّهُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) فَقُولُوا يَرْحَمُكَ اللَّهُ فَقَالُوا لَهُ إِنَّهُ نَصْرَانِي فَقَالَ لَمَا يَهْدِيهِ اللَّهُ حَتَّى يَرْحَمَهُ" [کافی، ج ۲، ص ۶۵۶].

— رسول اکرم (ص) هدیه نصرانی و یهودی را رد نمی کردند.

قَالَ خَيْرَانَ الْخَادِمَ الْقَرَاتِيسِي: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) لَمْ يُرَدِّ هَدِيَّةً عَلَى يَهُودِيٍّ وَ لَا نَصْرَانِيٍّ [رجال الكشي، ص ۶۱۰].

— داستان حضرت علی (ع) با آن مرد نصرانی که پیر شده بود.

۴. برخوردهای علمی

— وَ لَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَ إِلَيْنَا وَ إِلَيْكُمْ وَاحِدٌ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ [عنکبوت/ ۴۶].

— شیوه قرآن در

بحث ها با همه فرقه ها انصاف و عدالت است :

إِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى [سبأ/ ۲۴] .

قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ [بقره/ ۱۱۱] .

وَ مِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَىٰ إِمَامًا وَ رَحْمَةً [هود/ ۱۷] .

— دو جلد کتاب احتجاجات مملو است از بحث های علمی میان پیشوایان معصوم (علیهم السّلام) با فریق دیگر. مأمون جلساتی تشکیل داد که در آن امام رضا (ع) با اهل کتاب و سایرین به مناظره پرداخت که رأس الجالوت رهبر یهود و جاثلیق رهبر مسیحیت نیز حضور داشتند.

— هریک از اسراء اگر ده نفر مسلمان را تعلیم می داد ، آزاد می شد.

— اسراء اهل حرفه و فنّ درخبر آزاد شدند به شرطی که حرفه خود را به مسلمانان تعلیم دهند.

— هزاران کتاب از زبان سریانی به عربی ترجمه شده است.

۵. برخوردارهای عقیدتی و احترام

— مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ [مائده/ ۴۶] .

— مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ [مائده/ ۴۸] .

— وَ أَنْزَلَ التَّوْرَةَ وَ الْإِنْجِيلَ مِنْ قَبْلِ هُدًى لِلنَّاسِ [آل عمران/ ۴-۳] .

— وَ آتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَ نُورٌ [مائده/ ۴۶] .

— قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [آل عمران/ ۹۳] .

— وَ كَيْفَ يَحْكُمُونَكَ وَ عِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ [مائده/ ۴۳] .

— إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَ نُورٌ [مائده/ ۴۴] .

— وَ لَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَ الْإِنْجِيلَ وَ مَا أَنْزَلْنَا إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ [مائده/ ۶۶] .

— يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ حَتَّىٰ تُقِيمُوا التَّوْرَةَ وَ الْإِنْجِيلَ [مائده/ ۶۸] .

— آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَ

الْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ [بقره/ ٢٨٥] .

— نَزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنْزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ [آل عمران/ ٣] .

— قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ [بقره/ ١٣٦] .

— قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ [بقره/ ١٣٦] .

— آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ [بقره/ ٢٨٥] .

— لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ [بقره/ ٢٥٦] .

— أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ [يونس/ ٩٩] .

— فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ [كهف/ ٢٩] .

— لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ [غاشيه/ ٢٢] .

— وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ [انعام/ ١٠٤] .

— وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ أَأَسْلِمْتُمْ فَإِنْ أُسْلِمُوا فَقَدْ اهُتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ [آل عمران/ ٢٠] .

— وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [عنكبوت/ ٤٦] .

— ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [نحل/ ١٢٥] .

— وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ

كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ [بقره/ ۱۱۱] .

— إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [بقره/ ۶۲] .

— دعوت به مشترکات

— مباحله

۶. احترام به پیامبران

— لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ [بقره/ ۲۸۵] .

— لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ [بقره/ ۱۳۶] .

— "ایمان به الوهیت به بعض رسل کفر است."

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَاعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا [نساء/ ۱۵۱-۱۵۰] .

— در سوره انبیاء بعد از شمارش گروهی از انبیاء (علیهم السّلام) : وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ [انبیاء/ ۷۳] .

— ابراهیم (ع) : إِنَّهُ كَانَ صَدِيقًا نَبِيًّا [مریم/ ۴۱] .

نوح (ع) : رَسُولٌ أَمِينٌ [شعراء/ ۱۰۷] .

هود (ع) : رَسُولٌ أَمِينٌ [شعراء/ ۱۲۵] .

موسی (ع) : إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا [مریم/ ۵۱] .

عیسی (ع) : وَجِئَهَا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [آل عمران/ ۴۵] .

اسماعیل (ع) : إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ [مریم/ ۵۴] .

یحیی (ع) : كَانَ تَقِيًّا [مریم/ ۱۳] .

— وَ مِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَى إِمَامًا وَ رَحْمَةً [احقاف/ ۱۲] .

۷. سیره پیامبر و خاطرات در برخورد با اهل کتاب

_ در کتاب شریف

مکاتیب الرسول (ص) آخرین نامه (قبل از مستدرک آن) عهدنامه مفصلی در شیوه رفتار مسلمین با نصارا آمده است. [مکاتیب الرسول (ص) ، ص ۶۳۵] .

(بسیار عالی است).

— نامه دیگری از رسول اکرم (ص) درباره اسقف های نجران آمده است. [مکاتیب الرسول (ص) ، ص ۳۳۳] .

— نامه دیگر رسول اکرم (ص) به مردم نجران [مکاتیب الرسول (ص) ، نامه ۶۷ ، ص ۳۱۷] .

— ماجرای مباحله

— ماجرای اجداد حضرت خدیجه (س)

— ماجرای پیش گویی روشن دلان مسیحی و شناخت رسول اکرم (ص) قبل از بعثت

— انجیل ترکش خورده

— در جبهه به من انگشتر داد.

۱. اهمیت قرآن

۱.۱ اهمیت قرآن

قُلْ آمَنُوا بِهِ أَوْ لَا- تُوْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا [اسراء/ ۱۰۹-۱۰۷] .

در روایت است که یکی از اولین کارهای امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) بعد از ظهور ، تشکیل جلسات قرآنی است.

تذکر به انس با قرآن مخصوصا در ایام فراغت

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ فَإِذَا أَفَدْتَنَا الْمُعُونَةَ عَلَى تِلَاوَتِهِ ، وَ سَهَّلْتَ جَوَابِي أَلْسِنَتِنَا بِحُسْنِ عِبَارَتِهِ ، فَاجْعَلْنَا مِمَّنْ يَرُوعَاهُ حَقَّ رِعَايَتِهِ ، وَيَدِينُ لِمَكَ بِإِعْتِقَادِ التَّسْلِيمِ لِمُحْكَمِ آيَاتِهِ ، وَيَفْزَعُ إِلَى الْإِقْرَارِ بِمُتَشَابِهِهِ ، وَ مُوضِحَاتِ بَيِّنَاتِهِ . [صحیفه سجادیه ، دعای ۴۲] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ... وَ اجْعَلْنَا مِمَّنْ يَعْتَرِفُ بِأَنَّهُ مِنْ عِنْدِكَ حَتَّى لَا يِعَارِضَنَا الشَّكُ فِي تَصَدِيقِهِ ، وَ لَا يَخْتَلِجَنَا الزَّيْغُ عَنْ قَصْدِ طَرِيقِهِ . [صحیفه سجادیه ، دعای ۴۲] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) :

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَاجْعَلْنَا مِمَّنْ يَعْتَصِمُ بِحَبْلِهِ ، وَيَأْوِي مِنَ الْمُتَشَابِهَاتِ إِلَى حِزْرِ مَعْقِلِهِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۴۲ .

[

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَاجْعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا فِي ظُلْمِ اللَّيَالِي مُونِسًا ، وَ مِنْ نَزَعَاتِ الشَّيْطَانِ وَ خَطَرَاتِ الْوَسَاوِسِ حَارِسًا ، وَ لِأَقْدَامِنَا عَنْ نَقْلِهَا إِلَى الْمَعَاصِي حَابِسًا ، وَ لِأَلْسِنَتِنَا عَنِ الْخَوْضِ فِي الْبَاطِلِ مِنْ غَيْرِ مَا آفَهُ مُخْرَسًا ، وَ لِحَوَارِجِنَا عَنِ اقْتِرَافِ الْإِثَامِ زَاجِرًا [صحیفه سجادیه ، دعای ۴۲ .]

سخنان حضرت امام (ره) درباره قرآن ، صحیفه نور ، جلد ۲۰ ، صفحه ۲۰

این کتاب آسمانی _ الهی که صورت عینی و کتبی جمیع اسماء و صفات و آیات بینات است و از مقامات غیبی آن دست ما کوتاه است و جز وجود اقدس جامعمنْ خُوطِبَ بِهِ ، از اسرار آن کسی آگاه نیست و به برکت آن ذات مقدّس و به تعلیم او خلص اولیای عظام دریافت آن نموده اند و به برکت مجاهدات و ریاضت های قلبیه ، خلص اهل معرفت به پرتوی از آن به قدر استعداد و مراتب سیر بهره مند شده اند و اکنون صورت کتبی آن که به لسان وحی بعد از نزول از مراحل و مراتب ، بی کم و کاست و بدون یک حرف کم و زیاد به دست ما افتاده است ، خدای نخواست مباد که مهجور شود و گر چه ابعاد مختلفه آن و در هر بعد مراحل و مراتب آن از دسترس بشر عادّی دور است لکن به اندازه علم و معرفت و استعداد های اهل معرفت و تحقیق

در رشته های مختلف ، به بیان ها و زبان های متفاوت نزدیک به فهم از این خزینه لایتناهای عرفان الهی و بحر مَوَاج کشف محمدی (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) بهره هایی بردارند و به دیگران بدهند و اهل فلسفه و برهان با بررسی رموزی که خاص این کتاب الهی است و با اشارات از آن مسایل عمیق گذشته ، براهین فلسفه الهی را کشف و حل کرده ، در دسترس اهلش قرار دهند. و وارستگان صاحب آداب قلبی و مراقبات باطنی رشحه و جرعه ای از آنچه قلب عوالم از اَدْبَانِي رَبِّي دریافت فرموده ، برای تشنگان این کوثر به هدیه آوردند و آنان را مودب به آداب الله تا حدّ میسور نمایند و متّقیان تشنه هدایت بارقه ای از آنچه به نور تقوا از این سرچشمه جوشانهدی لِّلْمُتَّقِينَ [بقره/۲] .

هدایت یافته اند ، برای تشنگان این کوثر به هدیه آورند و بالاخره هر طایفه ای از علمای اعلام و دانشمندان معظّم به بعدی از ابعاد الهی این کتاب مقدّس دامن به کمر زده و قلم به دست گرفته و آرزوی عاشقان قرآن را برآورند و در ابعاد سیاسی ، اجتماعی ، اقتصادی ، نظامی ، فرهنگی و جنگ و صلح قرآن وقت صرف فرمایند تا معلوم شود این کتاب سرچشمه همه چیز است؛ از عرفان و فلسفه تا ادب و سیاست ، تا بی خردان نگویند عرفان و فلسفه بافته ها و تخیلاتی بیش نیست و ریاضت و سیر و سلوک کار درویشان قلندر است ، یا اسلام به سیاست و حکومت و اداره کشور چه کار دارد که این کار سلاطین و رؤسای جمهور و اهل دنیا است. یا اسلام دین

صلح و سازش است و حتی از جنگ و جدال با ستمکاران بری است و به سر قرآن آن آورند که کلیسای جاهل و سیاستمداران بازیگر به سر دین مسیح عظیم الشان آوردند.

هان ای حوزه های علمیه و دانشگاه های اهل تحقیق! بپا خیزید و قرآن کریم را از شر جاهلان متنسک و عالمان متهتک که از روی علم و عمد به قرآن و اسلام تاخته و می تازند، نجات دهید و این جانب از روی جد، نه تعارف معمولی، می گویم از عمر به باد رفته خود در راه اشتباه و جهالت تأسف دارم. و شما از فرزندان برومند اسلام! حوزه ها و دانشگاه ها را از توجه به شؤونات قرآن و ابعاد بسیار مختلف آن بیدار کنید. تدریس قرآن در هر رشته ای از آن را محط نظر و مقصد اعلائی خود قرار دهید. مبادا خدای ناخواسته در آخر عمر که ضعف پیری بر شما هجوم کرد از کرده ها پشیمان و تأسف بر ایام جوانی بخورید همچون نویسنده.

۳) باید بدانیم حکمت آن که این کتاب جاوید ابدی که برای راهنمایی بشر به هر رنگ و...

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إِنَّمَا يَعْرِفُ الْقُرْآنَ مَنْ خُوِطِبَ بِهِ [کافی، ج ۸، ص ۳۱۱].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَدَّبَنِي رَبِّي فَأَحْسَنَ تَأْدِيبِي [بحار الأنوار، ج ۶۸، ص ۳۸۲].

قرآن و کتب آسمانی

مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ [بقره/۹۷].

وَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ [مائده/۴۸].

قرآن و قیامت

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): إِنَّ دَرَجَاتِ الْجَنَّةِ عَلَى قَدْرِ آيَاتِ الْقُرْآنِ يُقَالُ لَهُ (لَشَيْعَتِنَا) لَا تَقْرَأُ وَ ارْتَقَ فَيَقْرَأُ [کافی، ج ۲، ص ۶۰۶].

انتهای فیش ۱۲ و پرونده حق قرآن ۱۹/۲/۸۴

۲. حقوق قرآن

۱. حقوق معنوی

(۱) تدبیر: أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ [نساء/۸۲.]

لیدبّروا آیاته

(۲) تفکر و تعقل: كَذَلِكَ يبينُ اللهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ [نور/۶۱.]

كذالك يبينُ اللهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ [بقره/۲۶۶.]

(۳) تشکر: كَذَلِكَ يبينُ اللهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [مائده/۸۹.]

(۴) تمسک: وَ الَّذِينَ يَمْسُكُونَ بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ [اعراف/۱۷۰.]

(۵) تبعیت: وَ هَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ [انعام/۱۵۵.]

(۶) تدریس: وَلَكِنْ كُونُوا رَبَّانِينَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَ بِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ [آل عمران/۷۹.]

(۷) جدی بودن: خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ [مریم/۱۲.]

(۸) اقامه کتاب: وَ لَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَ الْإِنْجِيلَ وَ مَا أَنْزَلْنا إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ [مائده/۶۶.]

(۹) حق تلاوت: يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ [بقره/۱۲۱.]

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَ إِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا [انفال/۲.]

(۱۰) حرف زدن با قرآن: قَالَ الصَّادِقُ (ع): الْقُرْآنُ بَيَانٌ لِشَيْعَتِنَا [معانی الأخبار، ص ۲۳.]

وَ مَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَ مَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَ لَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا [يونس/۶۱.]

لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللهِ [حشر/۲۱.]

۲. حقوق ظاهر قرآن

(١١) عجله نكردن : لَتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ [اسراء/١٠٦ .]

(١٢) غناء و صوت : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَتَعَنَّ بِالْقُرْآنِ [معانى الأخبار ،

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): حَسِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ فَإِنَّ الصَّوْتِ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْنًا [عيون أخبار الرضا ، ج ۲ ، ص ۶۹ .]

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): إِنَّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (ع) كَانَ يَقْرَأُ فَرَبَّمَا مَرَّ بِهِ الْمَاءُ فَصَعِقَ مِنْ حُسْنِ صَوْتِهِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۱۵ .]

(۱۳) تكلّم باقرآن :

(۱۴) حفظ قرآن

(۱۵) نگاه به قرآن : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): النَّظْرُ إِلَى الْمُصْحَفِ عِبَادَةٌ [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۲۶۸ .]

(۱۶) همراه داشتن قرآن

(۱۷) تلاوت در هر حال : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): عَلَيْكَ بِتَلَاوِهِ الْقُرْآنِ عَلَى كُلِّ حَالٍ [كافي ، ج ۸ ، ص ۷۹ .]

(۱۸) احترام قرآن : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ لَمْ يوقِّرِ الْقُرْآنَ فَقَدْ اسْتَحَفَّ بِحُرْمَةِ اللَّهِ [جامع الأخبار ، ص ۴۰ .]

(۱۹) تدریس دائمی : وَ لَكِنْ كُونُوا رَبَّانِينَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَ بِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ [آل عمران/۷۹ .]

(۲۰) تعلیم به فرزندان

(۲۱) خشو (ع) : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ أَحَقَّ النَّاسِ بِالتَّخْشَعِ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ لِحَامِلُ الْقُرْآنِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۰۴ .]

(۲۲) در خانه بخوانید : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): اجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ نَصِيبًا مِنَ الْقُرْآنِ [صحيفه الرضا ، ص ۹۱ .]

(۲۳) رهبری : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْقُرْآنُ إِمَامُنَا وَ إِمَامُكُمْ [أمالی طوسی ، ص ۷۲۷ .]

(۲۴) ملاک بودن : قَالَ الرِّضَا (ع): إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِالتَّقَدُّمِ فِي الْجَمَاعَةِ أَقْرَاهُمْ لِلْقُرْآنِ [بحار الأنوار ، ج ۸۵ ، ص ۱۰۳ .]

(۲۵) محوریت قرآن : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): اللَّهُ اللَّهُ فِي الْقُرْآنِ [كافي ، ج ۷ ، ص ۵۱ .]

(٢٦) حوصله : قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مِنْ أَفْضَلِ مَا عُيِدَ اللَّهُ بِهِ... الصَّبْرُ عَلَى تِلَاوَةِ الْقُرْآنِ [بحار الأنوار ، ج ٤٠ ، ص ٤١ .]

(٢٧) پناه بردن : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا التَّبَسَّتْ عَلَيْكُمْ الْفِتْنُ كَقِطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ فَعَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٩٨ .]

(٢٨) استظهار : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اقْرءُوا الْقُرْآنَ وَاسْتَظْهِرُوهُ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَا يَعَذِّبُ قَلْبًا وَعَى الْقُرْآنِ [جامع الأخبار ، ص ٤١ .]

(٢٩) سنجش روایات با قرآن است : اعرضوه على الكتاب... فاضربوه على الجدار

ظاهر قرآن

(١) تماس : لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ [واقعه/٧٩ .]

(٢) جدیت : يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ [مريم/١٢ .]

(٣) تلاوت : إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ [فاطر/٢٩ .]

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ [بقره/١٢١ .]

(٤) با وضو

(٥) استعاذه : فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ [نحل/٩٨ .]

(٦) ترتیل : وَرَتَّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا [مزمل/٤ .]

(٧) آهنگ حزین

(٨) مقدار تلاوت : فَاقْرءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ [مزمل/٢٠ .]

(٩) مساوئک : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص نَظَّفُوا طَرِيقَ الْقُرْآنِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا طَرِيقُ الْقُرْآنِ قَالَ أَفْوَاهِكُمْ قِيلَ بِمَا

ذَا قَالَ بِالسُّوَاكِ [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٥٥٨ .]

(١٠) تعلیم

٣. ظلم بر قرآن

(١) اختلاف : إِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ [بقره/١٧٦ .]

٢) كتمان : إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ [بقره/١٧٤] .

٣) قطعه قطعه كردن : الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ [حجر/٩١] .

٤) مهجوريت : يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا

هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا [فرقان/۳۰] .

(۵) تدبیر نکردن

(۶) ناسپاسی : اِنَّتِ بِقُرْآنٍ غَیْرِ هَذَا [یونس/۱۵] .

(۷) تفسیر به رأی

(۸) ظاهر گرای: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : سَيَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبْقَى مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا رَسْمُهُ [کافی ، ج ۸ ، ص ۳۰۷] .

(۹) أَفْتَوْمُنُونَ بِيَعْضِ الْكِتَابِ [بقره/۸۵] .

۴. قرآن و عترت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ كِتَابَ اللَّهِ وَ عِترَتِي أَهْلَ بَيْتِي إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا [مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۳۷۲] .

۱. ایران

۱. آیات قرآنی راجع به ایران

۱. آیه ۳۸ سوره محمد

وَ إِنْ تَوَلَّوْا يَسْتَبَدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ [محمد/۳۸] .

ابوهریره در ذیل آیه می گوید : از حضرت (ص) سؤال شد اینها کیانند؟ حضرت (ص) دستش را به ران سلمان زد ، ثم قال : " هذا و قومه و لو كان الدّین عند الثّریا لتناوله رجال من الفرس " [مصابیح السنّه ، ج ۲]

۲. آیه ۳ سوره جمعه

ص ۲۸۹ به نقل از الخطوط العریضه ، آیه الله صافی.

همین که آیه سوره جمعه نازل شد : وَ آخِرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ [جمعه/۳] .

سؤال شد منظور کیانند؟ سلمان در جلسه حضور داشت. حضرت رسول اکرم (ص) دست مبارکش را به سلمان زدند و فرمودند : لو كان الايمان بالثريا لنالها رجال من هؤلاء [مصابیح السنّه ، ج ۲ ، ص ۲۸۵ به نقل از خطوط العریضه] .

۲. روایات راجع به ایران

۱. پیامبر اکرم

بعضی ایرانی ها از بعضی عرب ها نزد رسول اکرم (ص) بهترند

ابوهریره : سخن از ایرانی ها نزد رسول اکرم (ص) پیش آمد. فرمود : لَأَنَا بِهِمْ أَوْثَقُ مِنْ بَعْضِكُمْ [مصابیح السنّه ، ج ۲ ، ص ۳۰۰ به نقل از خطوط العریضه] .

قال رسول الله (ص) : أعظم النَّاسِ نصيبًا في الإسلام أهل فارس

[در صحیح بخاری ، کتاب تفسیر قرآن ، صفحه ۱۲۵ و اسد الغابه ، جلد ۴ ، صفحه ۲۱۶] .

۲. امیرالمؤمنین

نظر امیرالمؤمنین (ع) درباره ایرانی ها

روزی عرب های کوفه به حضرت علی (ع) اعتراض کردند که دور میز شما را یک مشت عجم گرفته اند. حضرت (ع) عصبانی شد و فرمود : " امروز مطالبی را افشا می کنم. به منبر

رفت و درباره مرفهان بی درد عرب فرمود: آنها روی مخدّه های خود مشغول خواب قیلوله هستند در حالی که قومی در گرمای سوزان روز آماده ذکر خدایند. به خدا قسم رسول اکرم (ص) فرمود: روزی همین عجم ها و موالی بر سر شما به خاطر اسلام شمشیر خواهند زد، در حالی که در ابتدای امر شما آنها را به اسلام دعوت کردید و به خاطر کفرشان بر سرشان زدید." [مسلم بن عقیل، ص ۱۲۴، نوشته کمره ای].

انتهای فیش ۳ و پرونده ایران

۱. ایمان

۱. مراحل ایمان

۱- به خاطر حق: قَالُوا لَا ضَيْرَ إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ [شعراء/۵۰].

۲- به خاطر منفعت: إِنَّ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ [حج/۱۱].

۳- به خاطر توطئه و نفاق: وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنُوا بِالَّذِي أُنزِلَ عَلَيَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَجَهَ النَّهَارِ وَكَفَرُوا آخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ [آل عمران/۷۲].

۲. دیدگاه مؤمن

۲. دیدگاه مؤمن نسبت به:

۱. خداوند عالم

ایمان مؤمن بر اساس فکر است: الَّذِينَ يَذُكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ [آل عمران/۱۹۱].

نظام عالم را نظام احسن می داند: الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ [سجده/۷].

اساس آفرینش را لطف می داند: كَتَبَ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ [انعام/۱۲].

محبوب ترین خیرها نزد خدا می داند: أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ [بقره/۱۶۵].

تمام عزت و قدرت را از او می داند.

در راه خدا مشکلات را می پذیرد: فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [آل عمران/۱۴۶].

خود را مستقل نمی داند: وَمَا تَشَاوَنَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ [دهر/۳۰].

چون با خداست احساس دلگرمی می کند.

از حيله دورى مى كند : وَ مَكْرُوا وَ مَكَرَ اللَّهُ [آل عمران/ ۵۴] .

إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعاً [نساء/ ۱۳۹] .

أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعاً [بقره/ ۱۶۵] .

ایمان به پاداش دارد : لَهُمْ جَزَاءُ الضَّعْفِ بِمَا عَمِلُوا [سبأ/ ۳۷] .

مَنْ ذَا الَّذِي يقرضُ اللَّهُ قَرْضاً حَسَناً فَيضاعفه لَهُ أَضعافاً كَثِيراً [بقره/ ۲۴۵] .

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا [انعام/ ۱۶۰] .

ثَلُ الَّذِينَ يَنْفِقُونَ

أَمْوَالُهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُتْبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٍ [بقره/ ۲۶۱] .

وَ اللَّهُ يَضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ [بقره/ ۲۶۱] .

إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ [زمر/ ۱۰] .

۲. جهان هستی

هستی را وسیله آزمایش می داند : الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ [ملک/ ۲] .

دنيا او را بازی نمی دهد : رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [نور/ ۳۷] .

حیط او را بازی نمی دهد : امْرَأَتٌ فُزِعُونَ [قصص/ ۹] .

دنيا را کوچک می داند : مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ [نساء/ ۷۷] .

ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ [قصص/ ۸۰] .

مَتَاعٌ قَلِيلٌ [آل عمران/ ۱۹۷] .

وَ الْآخِرَةُ خَيْرٌ وَ أَبْقَى [اعلیٰ/ ۱۷] .

وَيَلِكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ [قصص/ ۸۰] .

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا [كهف/ ۷] .

وَ كُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ [رعد/ ۸۱] .

وَ إِن مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَ مَا نُنزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ [حجر/ ۲۱] .

كُلُّ لَهُ قَانِتُونَ [بقره/ ۱۱۶] .

۳. خودش

نَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ [سجده/ ۹] .

فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ [مومنون/ ۱۴] . كه قهراً او هم احسن المخلوقين است.

سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا [جاثیه/ ۱۳] .

وَمَنْ يَوْمِنُ بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ [تغابن/ ١١] .

رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [نور/ ٣٧] .

إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ [يونس/ ٧٢] .

فَطَرَتِ اللَّهُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا [روم/ ٣٠] .

الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ [زمر/ ١٨] .

وَمَا تَشَاوَنَ

إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ [تکویر/ ۲۹].

رشدش را تا بی نهایت می داند: زَادَهُمْ هُدًى [محمد/ ۱۷].

مشکلاتش را وسیله رشد می داند: لَعَلَّهُمْ يَنْصَرُّوْنَ [انعام/ ۴۲].

برای کارهای فهم خود نیز حساب قائل است: إِنْ تُبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوْهُ [بقره/ ۲۸۴].

شجاع است: لَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا [احزاب/ ۳۹].

غضب منحرفش نمی کند: لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنَ [مائده/ ۲].

محبت منحرفش نمی کند: وَ لَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ [نساء/ ۱۳۵].

کارش را ضبط شده می داند: رُسُلْنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُمُونَ [زخرف/ ۸۰].

أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ [علق/ ۱۴].

إِنَّ رَبَّكَ لَبَلِْمْرَصَادٍ [فجر/ ۱۴].

به امداد غیبی معتقد است: أَنِّي مُّمَدَّدُكُمْ بِاللَّيْلِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ [انفال/ ۹].

غفلت او لحظه ای است: إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ [اعراف/ ۲۰۱].

در بن بست نیست: يَجْعَلُ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ [حدید/ ۲۸].

"مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا [طلاق/ ۲].

آینده را برای متقین می داند: وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [اعراف/ ۱۲۸].

لغزشش را قابل جبران می داند: وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [اعراف/ ۱۲۸].

خود را مسئول می داند، در برابر:

خدا

خَلَقْنَا لَكُمْ لَآءًا تَقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَ النِّسَاءِ وَ الْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَ اجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَ اجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا [نساء/ ۷۵].

فَقَرِّاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا [نساء/ ۷۵] .

۳. ایمان ، عامل بازدارنده از

مؤمن به خدا می داند از هرچه بگذرد حساب دارد، فرشتگان خدا آن عمل را ضبط می کنند، چند برابر پاداش می گیرد و رضایت الهی را جلب می کند، لذا:

۱- همین که غضب کرد با خود می گوید: کظم غیظ رضای خدا و اعمال غیظ رضای خودم است، پس به خاطر رضای خدا صرف نظر کردم.

۲- همین که محرومی را دید با خود می گوید: او بنده خدا است و مال نعمت خدا، و من امانت دار و خلیفه خدا هستم، پس انفاق می کند.

۳- همین که فسادی را در جامعه دید قهر خدا او را نگران می کند، به پا خواسته و با زبان و دل و تمام قوا جلو فساد را می گیرد.

۴- همین که تهدید و تطمیع پیش آمد، با خود می گوید: رضای خدا از دنیا بهتر، و قهر خدا از تهدیدات دیگر سخت تر است، پس تسلیم تهدید و تطمیع قرار نمی گیرد.

۵- همین که صحنه های گناه و بی عفتی را دید، خدا را حاضر و ناظر دیده و حیاء می کند.

۶- همین که مظلومان را دید، با خود می گوید: همه انسانها در برابر خدا یکسانند و باید از حقوق بشر دفاع کنم.

۷- همین که دست او به مال مردم رسید، خدا را حاضر دانسته و امین است و بالاخره هر کمال و فضیلتی مستلزم تحمل محرومیت در دنیا است که با اهرم ایمان، انسان قادر بر تحمل آن می باشد.

آری، اگر دیده شد که افراد غیرمؤمن در اثر تقلید یا تلقین یا تبلیغ و یا تهدید موقتاً فداکاری از

خود نشان می دهند ، هرگز عمومی و فطری و همیشگی نخواهد بود ، زیرا حرکت‌های تحمیلی که از درون انسان ریشه ایمانی ندارد همچون ساختمانی است بر لب پرتگاه ، آن هم روی خاک سُست. مَنْ أَسَسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ شَفَا جُرْفٍ هَارٍ [توبه/ ۱۰۹] .

۴. نقش ایمان در جامعه

و يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ [اعراف/ ۱۵۷] .

فَاشْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوْقِهِ [فتح/ ۲۹] .

تُزْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَ عَدُوَّكُمْ [انفال/ ۶۰] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ [آل عمران/ ۱۱۸] .

أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ [فتح/ ۲۹] .

وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ [بقره/ ۱۷۹] .

وَ لَا تَتُوتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُم [نساء/ ۵] .

لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا [نساء/ ۱۴۱] .

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا [نساء/ ۵۸] .

لَا تَظْلِمُونَ وَ لَا تُظْلَمُونَ [بقره/ ۲۷۹] .

۵. نشانه های ایمان حقیقی

الف- اخلاص؛ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الإیمان إخلاص العمل [غررالحکم ، ص ۸۷] .

ب- اختیار حق بر باطل؛ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إن من حقیقه الإیمان أن تور الحق و إن ضرک علی الباطل و إن نفعک و أن لا تجوز منطقک علمک [خصال صدوق] ،

ج- توکل؛ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَصِدُّقُ إِيمَانُ عَبْدٍ حَتَّىٰ يَكُونَ بِمَا فِي يَدِ اللَّهِ أَوْثَقَ مِنْهُ بِمَا فِي يَدِهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۱۰] .

۶. ارکان ایمان

قَالَ الرِّضَا (ع) : الإیمان أربعة أركان التوکل علی الله عز و جل و الرضا بقضائه و التسليم لأمر الله و التفویض إلی الله [قرب الإسناد ، ص ۱۵۵] .

۷. درجات ایمان

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ الْإِيْمَانَ عَشْرُ دَرَجَاتٍ بِمَنْزِلِهِ السَّلَامُ يَضِيْعُ مَعْدُ مِنْهُ مِرْقَاهُ بَعِيْدَ مِرْقَاهِ فَلَا يَقُوْلَنَّ صَاحِبُ الْإِثْنَيْنِ لِصَاحِبِ الْوَاحِدِ لَسْتُ عَلَى شَيْءٍ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى الْعَاشِرِ فَلَا تُسْقِطُ مَنْ هُوَ دُونَكَ فَيَسْقِطُكَ مَنْ هُوَ فَوْقَكَ وَإِذَا رَأَيْتَ مَنْ هُوَ أَسْفَلَ مِنْكَ بِدَرَجِهِ فَارْفَعْهُ إِلَيْكَ بِرَفْقٍ وَلَا تَحْمِلَنَّ عَلَيْهِ مَا لَا يَطِيْقُ فَتَكْسِرْهُ فَإِنَّ مَنْ كَسَرَ مُؤْمِنًا فَعَلَيْهِ جَبْرُهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۴۴] .

۸. نتیجه ایمان

کسی که می داند تمام کارهای او زیر نظر است و هیچ عملی از او نابود نمی شود و تلاش او را خدا خریدار است ، آن هم با قیمت بهشت و رضوان ، حتی گاهی بدون تلاش و تنها به خاطر حسن نیت انسان اجر و پاداش مرحمت می کند ، با عشق و دلگرمی می کند.

کسی که تن به بندگی او را پذیرفته است ، تن به تسلیم هیچ قدرتی و مقامی غیر از او نمی دهد و همه را بندگانی همچون خود می داند. نه خودباختگی در برابر ابرقدرتها دارد و نه تکبر نسبت به دیگران.

۱- گاهی دلهره و نگرانی از سوء سابقه و لغزشهای قبلی است که یاد خدای غفار و رحیم این دلهره را به آرامش تبدیل می کند ، زیرا او گناهان را می بخشد و توبه را می پذیرد.

۲- گاهی ریشه دلهره احساس تنهایی است ، ایمان به خدای حاضر و ناظر این دلهره را به آرامش تبدیل می کند ، زیرا خدا هم انیس است و هم مونس ، حرفها را می شنود ، کارها را می بیند و به مؤمن مهربان است.

۳- گاهی اضطراب به خاطر احساس پوچی است و بی هدفی ، اما ایمان به خدای حکیمی که در این

عالم هر چیزی را طبق حکمت و برای هدفی آن هم با مقدار معین و در مدتی حساب شده و در مداری خاص آفریده ، این اضطراب را هم برطرف می کند.

۴- گاهی ناراحتی و اضطراب به خاطر آن است که انسان موفق نشده همه را راضی کند و ناراحت است که چرا فلان شخص یا فلان گروه را از خود رنجاندیم ، ولی ایمان به این که ما فقط باید خدای خود را راضی کنیم و عزت و ذلت فقط به دست اوست ، این نگرانی را نیز از بین می برد.

۵- کسی که ایمان به خدا داشت به بن بست نمی رسد ، چون به بی نهایت توجه دارد عقده ای نمی شود ، چون هدفش رضای اوست ، از دنیا کامیاب شود یا نشود ، مردم بفهمند یا نفهمند ، بکشد یا کشته شود و... ، مال و فقر ، شهرت و گمنامی در او اثر ندارد.

بنابراین اگر در قرآن می خوانیم **لَا يَذْكُرُ اللَّهُ تَطْمِئِنُّ الْقُلُوبُ** [رعد/ ۲۸] .

واقعی است.

۹. نکته ای در ارزش ایمان

ایمان قوی بالاتر از شهادت است؛ حمران بن اعین می گوید : به امام باقر (ع) عرض کردم فدایت کردم ما چقدر کم هستیم که اگر در خوردن گوسفندی شرکت کنیم آن را تمام نخواهیم کرد. فرمود : "مهاجر و انصار (پس از رحلت پیامبر (ص)) همه به این سو رفتند" ، سپس سه انگشت خود را نشان داد و اشاره کرد و فرمود : "مگر سه تن ، سلمان و ابوذر و مقداد". گفتم : عمار یاسر چگونه بود؟ فرمود : "خدا عمار را رحمت کند ، بیعت کرد و در جنگ صفین شهید

شد." من پیش خود گفتم مقامی بالاتر از شهادت نیست (پس عمار در ردیف آن سه نفر است) حضرت فرمود: "شاید عمار را در ردیف آن سه نفر می دانی، هرگز چنین نیست!" لَعَلَّكَ تَرَى أَنَّهُ مِثْلُ الثَّلَاثَةِ أَيَّهَاتَ [کافی، ج ۲، ص ۲۴۴]. ؛ یعنی گاهی افراد به دلیل ایمان قوی و اعمال صالح مقامشان از مقام شهید برتر است. [کافی، ج ۲، ص ۱۹۱].

۱۰. مثال قرآن از مؤمن

وَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا- لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَ نَجِّنِي مِنْ الْقَوْمِ [تحریم / ۱۱].

۱- کفر به طاغوت در ورودی ایمان است، می پرسند چرا ایمانمان ضعیف است، می گوئیم چقدر کفر به طاغوت داری تا بخواهی ایمانت زیاد شود.

۲- اراده زیربنا است، نه محیط. و مؤمن واقعی کسی است که رنگ محیط در او اثر نکند.

۳- روح ایمان؛ جنگ با کفر و جبهه گیری است. زن فرعون چنین کرد.

۴- خفقان و نیاز مالی سلب مسئولیت نمی کند، همین زن فرعون هم در خفقان بود و هم نیاز مالی داشت.

۵- مثال به زن فرعون می زند نه رسول و امام، و گرنه مردم می گفتند: بابا او امام است، او پیامبر است و حسابش از ما جداست.

۶- شخصیت زن فرعون، الگوی صدها قرن برای مردها.

۷- زن فرعون کتاب و کتابخانه و حوزه و دانشگاه را ندیده بود.

۸- برای این زن دیگر زر و زور فرعون مزه ندارد، بالا آمده، زندگی نزد مردان دیگر هم مزه نمی کند، او می خواهد نزد خدا برود

، می خواهد بمیرد ، آمادگی مهم است نه عمل منهای آمادگی. إِنَّ زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ [جمعه/۶] .

۹- زن فرعون شب و روز درگیر با کفر بود ، نه یک ساعت و یک روز.

۱۰- عمل فرعون مهربانی و عشق به زن بود. او به مردم زور می گفت ، ولی به زن معمولاً مهر می ورزند ، ولی زنش از مهر همچون فرعون ناراحت است.

۱۱- نشانه ایمان به خدا بی مزه بودن تمام زیورهای دنیا است؛ این ما هستیم که عکس با سلطانی را افتخار و سند برای خود می دانیم.

۱۲- سلیمان کههب لی ملکاً؟؟؟ می گوید ، منافاتی با زهد ندارد؛ تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [قصص/۸۳] .

زیرا ملک را برای خود نمی خواهد. می خواهد تا به بلقیس با قدرت بگوید... وَأُتُونِي مُسْلِمِينَ [نمل/۳۱] .

دنیا برای انسان و انسان برای خدا است : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الزُّهْدُ كُلُّهُ بَيْنَ كَلِمَتَيْنِ مِنَ الْقُرْآنِ قَالَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ " لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَ لَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ " (حدید/۲۳) وَ مَنْ لَمْ يَأْسَ عَلَى الْمَاضِي وَ لَمْ يَفْرَحْ بِآلِ آتِي فَقَدْ أَخَذَ الزُّهْدَ بِطَرْفِيهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۳۹] .

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ [اعراف/۳۲] .

در همان آیه می گوید : كُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوا [اعراف/۳۱] .

۱۳- زن موجودی عاطفی است ، معمولاً- زود تحت تأثیر قرار می گیرد ، ولی شخصیت انسان خواست و اراده و قدرت او به قدری قوی است که آنجا که انتخاب می کند ،

۹۵۰ سال رهبر معصوم و آنجا که انتخاب می کند میلیون ها طلا و... مسیر او را عوض نمی کند. آری ، این است ایمان و کفر.

۱۴- همین که موسی را از آب گرفتند مهرش در زن فرعون آمدقالتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرْتُ عَيْنِ لِي وَ لَكَ [قصص/ ۹] .

هنوز هم از موسی چیزی ندیده ، ولی فرعون معجزه هم می بیند ، لکن ایمان نمی آورد. آری ، دلیل و برهان نفس را محکوم می کند نه قلب را.

۱۵- پاکی روحی زن فرعون سبب شد که مهر موسی در او افتد و گرنه چرا فرعون به موسی علاقه ای نداشت. آری
اولأُخْصِنَتْ فَرْجَهَا فَنفَخْنَا فِيهَا [انبیاء/ ۹۱] .

ظرف را باید شست بعد در آن شیر ریخت.

۱۱. مثال قرآن از کافر

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتِ نُوحٍ وَ امْرَأَتِ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِن عِبَادِنَا صَالِحِينَ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يَغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّٰخِلِينَ [تحریم/ ۱۰] .

۱- این همه کافر را رها کرده و زن نوح و لوط را گرفته!!! برای این که تمام شرائط هدایت و محیط سالم برای آنها فراهم بود ، لکن آنها نخواستند. آری ، این نوع زن ها کافر هستند. ما وقتی حق داریم به کسی کافر بگوئیم که برای او نوح و لوط باشیم. ۹۵۰ سال حوصله در او اثر نکرد.

۲- اراده زیربنا است ، نه محیط ، نه تربیت ، نه اقتصاد ، نه جنس زن یا مرد و نه نژاد و نه کتاب و نه شرائط.

۳- زن در اراده اصالت دارد و تابع مرد نیست.

۴- ریشه کفر خیانت است و خیانت درجات دارد. مثل سیگار ، تریاک : ثُمَّ كَانَ عَاقِبَتَهُ

الَّذِينَ أَسَاوَا السُّوَايَ أَنْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ [روم/ ۱۰] .

۵- ما هَمَّتْ عَبَدِينَ مِنْ عِبَادِنَا [تحریم/ ۱۰] .

هستیم یک عبد رسول خدا (ص) وَ أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ

و یکی عقل که عبد خداست. قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ الْعَقْلَ اسْتَنْطَقَهُ ثُمَّ قَالَ لَهُ أَقْبِلْ فَأَقْبَلَ ثُمَّ قَالَ لَهُ أَذْبِرْ فَأَذْبَرَ [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۰] .

و ما باید خیانت به عقل و رسول حجه ظاهر و باطن نکنیم. اگر مطلبی را درک کردیم عمل کنیم و گرنه خیانت است به عقل. بعد دیگر فلم یغنیاً [تحریم/ ۱۰] .

با داشتن عقل هم دیگر او ناجی ما نخواهد بود که قرآن می گوید نُقَلِّبُ أَقْبِدَتْهُمْ وَ أَبْصَارُهُمْ [انعام/ ۱۱۰] .

۶- إِذَا ذَكَرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ [زمر/ ۴۵] .

ب

۱. بدعت

۱. خطر بدعت گذاری در اسلام با توجه به قرآن و سنت

۱- فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا [بقره/ ۷۹] .

۲- وَ إِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلُؤُونَ أَلْسِنَتَهُمْ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَ مَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَ يَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ مَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ يَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ وَ هُمْ يَعْلَمُونَ [آل عمران/ ۷۸] .

۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ غَافِرٌ كُلُّ ذَنْبٍ إِلَّا مَنْ أَحْدَثَ دِينًا وَ مَنْ اغْتَصَبَ أَجِيرًا أَوْ رَجُلٍ بَاعَ حُرًّا [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۲۲۰] .

قَالَ الْبَاقِرُ : أَدْنَى الشُّرُوكِ أَنْ يَتَدَعَ الرَّجُلُ رَأْيًا فَيَحِبَّ عَلَيْهِ وَ يَبْغِضَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۵۷۲] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): ثَلَاثَةٌ لَيْسَ لَهُمْ حُرْمَةٌ صَاحِبُ هَوَى مُتَّبِعٌ وَ الْإِمَامُ الْجَائِزُ وَ الْفَاسِقُ الْمُعْلَنُ بِالْفِسْقِ [قرب الإسناد ، ص ۸۲] .

۵ - شاید فلسفه تعدد انبیا این باشد که بعد از هر پیغمبری آنقدر تحریف و بدعت و گرد و غبار روی دین را گرفته بود که نیاز به پیامبری برای رد این بدعت ها بود.

۶ - امام زمان (ع) که بیاید می گویند : دین جدید آورده؛ از بس بدعت و تحریف وارد دین شده.

۷ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَبِي اللَّهِ لِصَاحِبِ الْبِدْعَةِ بِالتَّوْبَةِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ كَيْفَ ذَلِكَ قَالَ إِنَّهُ قَدْ أُشْرِبَ قَلْبُهُ حُبَّهَا [كافي ، ج ۱ ، ص ۵۴] .

۸ - وَ رَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ [حدید/۲۷] .

۹ - قَبَدَلِ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ [بقره/۵۹] .

۱۰ - قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ مَا أُخْرِجْتُ بِدْعَهُ إِلَّا تَرِكْتُ بِهَا سُنَّةَ فَاتَّقُوا الْبِدْعَ وَ الزَّمُوا الْمَهْيَجَ إِنَّ عَوَازِمَ الْأُمُورِ أَفْضَلُهَا وَ إِنَّ مُعْدِنَاتِهَا شَرَّارُهَا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۴۵] .

۱۱ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): شَرُّ الْأُمُورِ مُعْدِنَاتُهَا ، وَ كُلُّ مُحَدَّثِهِ بِدْعُهُ وَ كُلُّ بِدْعِهِ ضَلَالَةٌ [أمالی طوسی ، ص ۳۳۷] .

۱۲ - قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا هَدَمَ الدِّينَ مِثْلَ الْبِدْعِ [كنز الفوائد ، ج ۱ ، ص ۳۵۰] .

۱۳ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِيَّاكَ أَنْ تَسُنَّ سُنَّةَ بَدْعِهِ فَإِنَّ الْعَبْدَ إِذَا سَنَّ سُنَّةَ سَيِّئِهِ لِحَقِّهِ وَ زُرَّهَا وَ وَزَّرَ مِنْ عَمَلِ بِهَا [مكارم الأخلاق ، ص ۴۵۳] .

۱۴ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَهْلُ الْبِدْعِ شَرُّ الْخَلْقِ وَ الْخَلِيقَةِ [

كنز ، ج ٧٧ ، ص ١٠٤] .

١٥ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى " ٧ - " هُم اصحاب البدع و اصحاب الاهواء ليس لهم توبه انا منهم برى ء و هم براء]
كنز ، ٢٩٨٦ و ٢٩٨٧] .

١٦ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اهل البدع كلاب اهل النار [كنز ، ١١٢٥] .

١٧ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : من عمل في بدعه خلاه الشيطان و العباده و ألقى عليه الخشوع و البكاء [بحار الأنوار ، ج ٦٩ ،
ص ٢١٦] .

١٨ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَبِي اللَّهِ لِصَاحِبِ الْبِدْعَةِ بِالتَّوْبَةِ [كافي ، ج ١ ، ص ٥٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أُقْسِمُ بِاللَّهِ لَسَيَمَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ : إِنَّ الشَّيْطَانَ إِذَا حَمَلَ قَوْمًا عَلَى الْفَوَاحِشِ مِثْلِ الزَّانَا وَ شُرْبِ
الْخَمْرِ وَ الرِّبَا وَ مَا أَشْبَهَ ذَلِكَ مِنَ الْخِنَا وَ الْمِ آثِمِ حَبَّبَ إِلَيْهِمُ الْعِيَاذَةَ الشَّدِيدَةَ وَ الْخُشُوعَ وَ الرُّكُوعَ وَ الْخُضُوعَ وَ السُّجُودَ ثُمَّ
حَمَلَهُمْ عَلَى وَايِهِ الْأَثَمَةِ الَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يَنْصُرُونَ [بشاره المصطفى ، ص ٢٨] .

٢٢ - ان الله تعالى لا يقبل لصاحب البدعه صوما و لا صلوه و لا صدقه و لا حجا عمره و لا جهادا و لا صرفا و لا عدلا [كنز ،
١١١١٥] .

٢٤ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَمَلٌ قَلِيلٌ فِي سُنَّةٍ خَيْرٌ مِنْ عَمَلٍ كَثِيرٍ فِي بَدْعَةٍ [أمالي طوسی ، ص ٣٨٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا قَوْلَ إِلَّا بِعَمَلٍ وَ لَا قَوْلَ وَ لَا عَمَلَ إِلَّا بِنِيَّةٍ وَ لَا عَمَلَ وَ لَا نِيَّةَ إِلَّا بِصَابِهِ

السُّنَّةِ [كافي ، ج ١ ، ص ٧٠] .

- ١ - قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ مَشَى إِلَى صَاحِبِ بَدْعِهِ فَوَقَّرَهُ فَقَدْ سَعَى فِي هَدْمِ الْإِسْلَامِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٥٧٢] .
- ٢ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ تَبَسَّمَ فِي وَجْهِ مُبْتَدِعٍ فَقَدْ أَعَانَ عَلَى هَدْمِ الْإِسْلَامِ [المناقب ، ج ٤ ، ص ٢٥١] .
- ٣ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَحَدَثَ فِي الْإِسْلَامِ أَوْ آوَى مُحَدِّثًا فَعَلِيهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَ الْمَلَائِكَةِ وَ النَّاسِ أَجْمَعِينَ [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ٣٢٢] .
- ٤ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا ظَهَرَتِ الْبَدْعَةُ فِي أُمَّتِي فَلِيُظْهِرِ الْعَالَمَ عِلْمَهُ فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ فَعَلِيهِ لَعْنَةُ اللَّهِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٣١] .
- ٥ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا رَأَيْتَهُمْ صَاحِبِ بَدْعِهِ فَكُفُّوا فِي وَجْهِ [كنز ، ج ١ ، ص ١٦٧٦] .
- ٦ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَرَعَبَ صَاحِبِ بَدْعِهِ مَلَأَ اللَّهُ قَلْبَهُ أَمَانًا وَ إِيْمَانًا [كنز ، ج ٣ ، ص ٥٥٩٩] .
- ٧ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَعْرَضَ عَن صَاحِبِ بَدْعِهِ بَغْضًا لَهُ مَلَأَ اللَّهُ قَلْبَهُ يَقِينًا وَ رِضًا [مجموعته ورام ، ج ٢ ، ص ١١٥] .
- ٨ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَتَى ذَا بَدْعِهِ فَوَقَّرَهُ فَقَدْ سَعَى فِي هَدْمِ الْإِسْلَامِ [بحار الأنوار ، ج ٦٩ ، ص ٢٦٥] .
- ٩ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا رَأَيْتُمْ أَهْلَ الرَّيْبِ وَ الْبِدْعِ مِنْ بَعْدِي فَأَظْهِرُوا الْبِرَاءَةَ مِنْهُمْ وَ أَكْثَرُوا مِنْ سَبِّهِمْ وَ الْقَوْلِ فِيهِمْ وَ الْوَقِيعَةِ وَ بَاهْتُوهُمْ كَيْلًا يَطْمَعُوا فِي الْفَسَادِ فِي الْإِسْلَامِ وَ يَحْذَرُهُمُ النَّاسُ وَ لَا يَتَعَلَّمُوا مِنْ بَدْعِهِمْ يَكْتُبِ اللَّهُ

لَكُمْ بِذَلِكَ الْحَسَنَاتِ وَ يَزْفَعُ لَكُمْ بِهِ الدَّرَجَاتِ فِي الآخِرَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٧٥] .

ثلاثة لا تحرم عليك اعراضهم المجاهر بالفسق و الامام الجائر و المبتدع [الفصاحه ، ١٢٢٣] .

برخورد با بدعت گزار

١٠ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا ظَهَرَتِ الْبِدْعُ فِي أُمَّتِي فَلْيُظْهِرِ الْعَالِمُ عِلْمَهُ فَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ [كافي ، ج ١ ، ص ٥٤] .

١١ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَحْمِلُ هَذَا الدِّينَ فِي كُلِّ قَرْنٍ عُدُولٌ يَنْفُونَ عَنْهُ تَأْوِيلَ الْمُبْطِلِينَ وَ تَحْرِيفَ الْعَالِينَ وَ انْتِحَالَ الْجَاهِلِينَ كَمَا يَنْفِي الْكَبِيرُ حَبْتَ الْحَدِيدِ [رجال الكشي ، ص ٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَأَعْلَمُ أَنَّ أَفْضَلَ عِبَادِ اللَّهِ عِنْدَ اللَّهِ إِمَامٌ عَادِلٌ هُدًى وَ هُدًى فَأَقَامَ سُنَّةَ مَعْلُومَةٍ وَ أَمَاتَ بِدْعَةَ مَجْهُولَةٍ وَ [نهج البلاغه ، خطبه ١٦٤] .

٢. انگیزه های بدعت گزار

١ - کسانی که می خواهند بر مردمی مکتبی حکومت کنند یا باید خودشان خالص و مکتبی شوند و یا مکتب را با بدعت هائی توسعه بدهند تا جای پائی برای آنها باز شود. امام و رهبر انقلاب درباره کسروی فرمود: او نمی توانست خودش را بالا ببرد و به انبیا برساند ، انبیا را پائین آورد.

٢ - قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَمَا أَهْلُ الْبِدْعَةِ فَالْمُخَالَفُونَ لِأَمْرِ اللَّهِ وَ لِكِتَابِهِ وَ لِرَسُولِهِ الْعَامِلُونَ بِرَأْيِهِمْ وَ أَهْوَائِهِمْ وَ إِنْ كَثُرُوا [احتجاج ، ج ١ ، ص ١٦٨] .

٣ - قَالَ الْكَاطِمُ (ع): مَنْ دَعَا النَّاسَ إِلَى نَفْسِهِ وَ فِيهِمْ مَنْ هُوَ أَعْلَمُ مِنْهُ فَهُوَ مُبْتَدِعٌ ضَالٌّ [فقه الرضا (ع) ، ج ٣٨٣ ، ص ١٠٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَبِي اللَّهِ

لِصَاحِبِ الْبِدْعَةِ بِالتَّوْبَةِ قِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَ كَيْفَ ذَلِكَ قَالَ إِنَّهُ قَدْ أَشْرَبَ قَلْبُهُ حُبَّهَا [كافي ، ج ١ ، ص ٥٤] .

وَ أَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ [بقره/٩٣] .

١. بَرّ

١. مفهوم

١ - قال الراغب : البر خلاف البحر و تصور منه التوسع فاشتق منه البر أى التوسع فى فعل الخير [بحار الأنوار ، ج ٦٨ ، ص ٧٣]
.إِنَّهُ هُوَ الْبِرُّ الرَّحِيمِ [طور/٢٨]

__ دید انحرافى به برّ : سرگرمى و دل خوش به تشکل ها ، گروه ها و جهت ها ، آرم ها ، شعارها و...

٢. فرق برّ و خیر

__ فرق بين برّ و خیر : قال الطبرسى ره : البر أصله من السعه و منه البر خلاف البحر و الفرق بين البر و الخير أن البر هو النفع الواصل إلى الغير ابتداء مع القصد على ذلك و الخير يكون خيرا و إن وقع عن سهو و ضد البر العقوق و ضد الخير الشر أى لن تدرکوا بر الله لأهل الطاعة. [بحار الأنوار ، ج ٧١ ، ص ٤٠] .

برّ هم در عقائد است ، هم اعمال ، هم اخلاق

٣. ماهیت برّ در قرآن

تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى وَ لَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَ الْعُدْوَانِ [مائده/٢] .

لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَ لَكِنَّ الْبِرَّ :

١ __ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ الْمَلَائِكَةِ وَ الْكِتَابِ وَ النَّبِيِّينَ [بقره/١٧٧] .

٢ __ وَ آتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوَى الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّائِلِينَ وَ فِي الرِّقَابِ [بقره/١٧٧] .

٣ __ وَ أَقَامَ الصَّلَاةَ وَ آتَى الزَّكَاةَ [بقره/١٧٧] .

٤ __ وَ الْمُؤَفَّقُونَ بَعْدَهُمْ إِذَا عَاهَدُوا [بقره/١٧٧] .

٥ __ وَ الصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَ الضَّرَّاءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ [بقره/١٧٧] .

الف : مهمترين مصداق برّ كه بايد تعاون بر آن نمود در آيه ، مسأله ايمان و ايدئولوژى و كمك هاى فكرى و زيربنائى و تعاون بر آنها است.

ب : همان گونه که در شعار : وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ [بقره/۱۴۰] .

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوْحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ

[انعام/۹۳] .

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ [بقره/۱۱۴] .

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ [انعام/۲۱] .

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّائِعُونَ [بقره/۱۵۹] .

کتمان حق ، بزرگ ترین گناه است ، زیرا مانع ایمان صحیح مردم است.

ج : بَرّ و تقوا در کنار هم و گرنه فاحشه هم ممکن است برای سیل و زلزله زدگان کمک کند.

۶_ أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَ تَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ [بقره/۴۴] .

۷_ تمام اعمال البرّ نزد امر به معروف و نهی از منکر گفته شده است

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا أَعْمَالُ الْبِرِّ كُلُّهَا وَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عِنْدَ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ إِلَّا كَنْفَتُهُ فِي بَحْرِ لُجِّي [نهج البلاغه ، حکمت ۳۷۴] .

۸_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثَلَاثٌ مِنْ أَبْوَابِ الْبِرِّ سَخَاءُ النَّفْسِ وَ طَيْبُ الْكَلَامِ وَ الصَّبْرُ عَلَى الْأَذَى [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۶] .

۹_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَرْبَعَةٌ مِنْ كُنُوزِ الْبِرِّ كَتْمَانُ الْحَاجَةِ وَ كَتْمَانُ الصَّدَقَةِ وَ كَتْمَانُ الْوَجَعِ وَ كَتْمَانُ الْمُصْطَبِ [أمالی مفید ، ص ۸] .

۴. علامات برّ در حدیث

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَمَّا عَلَامَةُ الْبِرِّ فَعَشْرَةٌ يَحِبُّ فِي اللَّهِ وَ يَبْغِضُ فِي اللَّهِ وَ يَصَاحِبُ فِي اللَّهِ وَ يَفَارِقُ فِي اللَّهِ وَ يَغْضَبُ فِي اللَّهِ وَ يَرْضَى فِي اللَّهِ وَ يَعْمَلُ لِلَّهِ وَ يَطْلُبُ إِلَيْهِ وَ يَخْشَعُ لِلَّهِ خَائِفًا مَخُوفًا طَاهِرًا مُخْلِصًا مُسْتَحْيِيًا مُرَاقِبًا وَ يَحْسِنُ فِي اللَّهِ

[تحف العقول ، ص ۲۱] .

۵. بالاترین برّ در احادیث

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : فَوْقَ كُلِّ ذِي بَرٍّ بَرٌّ حَتَّى يَقْتَلَ الرَّجُلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِذَا قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَيْسَ فَوْقَهُ بَرٌّ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۴۸] .

۲_ رسول اکرم (ص) : تمام البرّ ان تعمل في السر عمل العلانيه [کنز ، ۵۲۶۵]

۶. برّ به خویشان

۱_ قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : مَنْ حَسَنَ بَرُّهُ بِإِخْوَانِهِ وَأَهْلِهِ مُدَّ فِي عُمُرِهِ [تحف العقول ، ص ۳۸۷] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : بَرُّوا آبَاءَكُمْ يَبْرَكْكُمْ أَبْنَاؤَكُمْ [كافي ، ج ۵ ، ص ۵۵۴] .

۷. آثار برّ در احادیث

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَأَزِيدُ فِي الْعُمُرِ إِلَّا الْبِرَّ [الدعوات رواندی ، ص ۲۱] .

۲_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : الْبِرُّ وَالصَّدَقَةُ يُنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَيزِيدَانِ فِي الْعُمُرِ وَيُدْفَعَانِ تِسْعِينَ مِائَةَ السُّوءِ [كافي ، ج ۴ ، ص ۲] .

۳_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَيْءٌ مِثْلُ الْكَبَةِ فَيُدْفَعُ فِي ظَهْرِ الْمُؤْمِنِ فَيَدْخُلُهُ الْجَنَّةَ فَيَقَالُ هَذَا الْبِرُّ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۵۸] .

۴_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْبِرُّ عَمَلٌ مُصْلِحٌ [غررالحكم ، ص ۴۴۹] .

۱. برکت

۱. معنای برکت

۱. البرّكه : التّماء و الزیاده

التّبریک : الدعاء للإنسان أو غيره بالبركه

بارك الله الشيء و بارك فيه و عليه : وضع فيه البرّكه

تبارك الله : تمجيد و تجليل

و كل شيء ثبت و أقام ، فقد برّك

بورک من فی النار.

البِرْکَةُ مُسْتَنْقَعُ الْمَاءِ

برکه محل جمع شدن و استواری آب است. [++ صحاح اللغه].

۲. در برکت :

طهارت و تقدس ، " ازدیاد و نمو " ، استمرار و دوام. [مجمع البحرین].

۳. البته هر زیادی برکت نیست : ما أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَ ما كَسَبَ [مسد/ ۲].

ما أَغْنَى عَنِّي مَالِيهِ هَلَكَكَ عَنِّي سُلْطَانِيهِ [حاقه/ ۲۹ - ۲۸].

۴. در قرآن به بعضی انسان ها ، زمان ها ، مکان ها ، درخت ها ، تحیت ها ، کتاب و آب مبارک گفته شده و در همه اینها زمانی برکت مطرح است که نفع عمومی مطرح باشد.

۵. برکت تنها رشد و نمو ظاهری نیست؛ مثلا گندم و آب زیاد مبارک است ، ولی گندم کمی که نیروی آن صرف قرب به خداوند

شود نیز برکت دارد. نظیر کتاب و کلمه کوچکی که اثر عمیق و ابدی داشته باشد.

۶. امام سجاد (ع) در صحیفه می گوید: قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): اللَّهُمَّ بَارِكْ لِي فِيمَا رَزَقْتَنِي [صحیفه سجادیه، دعای ۲۲].

۱. عوامل برکت در قرآن و حدیث

۱. وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ [اعراف/ ۹۶].

۲. قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَلْبَيْتُ الَّذِي يُقْرَأُ فِيهِ الْقُرْآنُ وَ يَذْكُرُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهِ تَكْتُرُ بَرَكَتُهُ [کافی، ج ۲، ص ۴۹۸].

۳. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): كِيلُوا طَعَامَكُمْ فَإِنَّ الْبَرَكَهَ فِي الطَّعَامِ الْمَكِيلِ [کافی، ج ۵، ص ۱۶۷].

۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): بِالْعَدْلِ تَنْضَاعُ الْبَرَكَاتُ [غرر الحکم، ص ۴۴۶].

۵. در آب و گوسفند و آتش برکت است. [سفینه البحار].

۶. نام خدا مبارک است: تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ [الرحمن/ ۷۸].

و هر کاری که رنگ خدائی و با نام خداوند متعال باشد مبارک است.

۷. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): بَرَكَهَ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ قَبْلَهُ وَ بَعْدَهُ [دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۱۲۱].

۸. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): كُلُوا جَمِيعًا وَ لَا تَفْرُقُوا فَإِنَّ الْبَرَكَهَ مَعَ الْجَمَاعَةِ [بحار الأنوار، ج ۶۳، ص ۳۴۹].

۹. تولد دختر مبارک است.

۱۰. قَالَ النَّبِيُّ (ص): ثَلَاثٌ فِيهِنَّ الْبَرَكَهَ الْبَيْعُ إِلَى أَجَلٍ وَ قَرْضُ الْحَسَنَةِ وَ اخْلَاطُ الْبَرْدِ بِالشَّعِيرِ لِلْبَيْتِ (مصرف) لَا لِلْبَيْعِ. [الفصاحه، ص ۱۲۶۰].

۱۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْبَرَكَهَ مَعَ أَكْبَرِكُمْ [جامع الأخبار، ص ۹۲].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ بَيْتَهُ فَلْيَسَلِّمْ فَإِنَّهُ تَنْزِلُ الْبَرَكَهُ وَتُورِثُهُ الْمَلَائِكَةُ [علل الشرائع ، ج ٢ ، ص ٥٨٢] .

١٣. در روایات ما درباره زراعت ، شیر ، نان و دامداری تعبیر برکت به کار رفته است.

١٤. قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ غَسَلَ يَدَهُ قَبْلَ الطَّعَامِ وَبَعْدَهُ بُورِكَ لَهُ فِي أَوَّلِهِ وَآخِرِهِ وَعَاشَ مَا عَاشَ فِي سَعَةٍ وَعُوفَى مِنْ بَلْوَى فِي جَسَدِهِ [مكارم الأخلاق ، ص ١٣٩] .

١٥. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): السُّخُونُ بَرَكَةٌ [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٤٠٦] .

١٦. توسعه در نیت: قَالَ الصَّادِقُ (ع): نِيَةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ لِأَنَّهُ يَنْوِي مِنَ الْخَيْرِ مَا لَا يَطِيقُهُ وَلَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ [فقه الرضا (ع) ، ص ٣٧٨] .

١٧. آرزوی خیر داشتن از رزق

— قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ الْفَقِيرَ لَيَقُولُ: يَا رَبِّ! ارْزُقْنِي حَتَّى أَفْعَلَ كَذَا وَكَذَا مِنَ الْبِرِّ وَوُجُوهِ الْخَيْرِ [کافی ، ج ٢ ، ص ٨٥] .

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ طَلَبَ الشَّهَادَةَ صَادِقًا أَعْطَاهَا وَإِنْ لَمْ تَصِبْهُ [عوالم اللثالی ، ج ١ ، ص ١٠١] .

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ سَأَلَ اللَّهَ الشَّهَادَةَ بِصِدْقٍ بَلَغَهُ اللَّهُ مَنَازِلَ الشَّهَدَاءِ وَإِنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ [بحار الأنوار ، ج ٦٧ ، ص ٢٠١] .

١٨. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَهْوَى أَخِيكَ مَعَنَا [نهج البلاغه ، خطبه ١٢] .

١٩. در نهروان شخصی گفت: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ طُوبَى! لَنَا إِذْ شَهِدْنَا مَعَكَ هَذَا الْمَوْقِفَ وَقَتَلْنَا مَعَكَ هَوَاءَ الْخَوَارِجِ. [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٦١] .

در حدیث آمده است شادی مردم از اعمالی که انجام نداده اند ولی نیت کرده اند. [بحار، ج ۷۰، ص ۲۰۴].

۲۱. رضای خداوند متعال :

قَالَ الرَّضَا (ع): أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى نَبِيِّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ إِذَا أُطِغْتُ رَضِيَّتُ وَإِذَا رَضِيَّتُ بَارَكْتُ وَ لَيْسَ لِبِرْكَتِي نَهَائِهِ [كافی، ج ۲، ص ۲۷۵].

۲۲. اخلاص :

قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: يَا مُوسَى مَا أُرِيدُ بِهِ وَجْهِي فَكَثِيرٌ قَلِيلُهُ [كافی، ج ۸، ص ۴۵].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَوْ خَلَصْتَ النِّيَّاتَ لَزَكَتِ الْأَعْمَالُ [غرر الحکم، ص ۹۳].

۲۳. انفاق : كَمَثَلِ جَنِّهِ [بقره/۲۶۵].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ الصَّدَقَةَ تَقْضِي الدِّينَ وَتَخْلُفُ بِالْبِرِّ كِه [كافی، ج ۴، ص ۹].

۲۴. دعای والدین : دعای پدر مرحوم مجلسی [سفینه البحار]

۲۵. استمداد و توسل از اولیاء خدا :

— حماد بن عیسی از امام کاظم در جوانی طلب دعا کرد برای همسر، فرزند، مسکن و مکه. امام دعا کرد که ۵۰ مرتبه به حج بروی. او به همه رسید و ۵۰ سفر حج رفت. سال ۵۱ در دجله غرق شد. [بحار، ج ۴۸، ص ۱۸۰].

— عبدالله بن جعفر طیار می گوید : من با دعای پیامبر اکرم (ص) این ثروت را پیدا کردم. [بحار، ج ۱۸، ص ۱۸].

۲۶. دعای دیگران :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِذَا نَاوَلْتُمْ السَّائِلَ شَيْئًا فَاسْأَلُوهُ أَنْ يَدْعُوَ لَكُمْ [خصال صدوق، ج ۲، ص ۶۱۸].

۲۷. دعای خود انسان برای برکت :

رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ

٢٨. دعا: قَالَ الصَّادِقُ (ع): اللَّهُمَّ بَارِكْ لِي فِي يَوْمِي هَذَا [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٤٢] .

— قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَوَفِّرْ مَلَكَتِي بِالْبَرَكَةِ فِيهِ [صحيفه سجاديه ، دعای ٢٠] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع): اللَّهُمَّ بَارِكْ لِي فِي يَوْمِي هَذَا [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٤٢] .

٢٩. صلہ رحم : برکت عمر می آورد. [بحار ، ج ٧١ ، ص ١٠٠] .

٣٠. انفاق :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْبَرَكَهُ :

١. پرداخت زکوه : فِي الْمَالِ مِنْ إِعْطَاءِ الزَّكَاةِ

٢. مواسات : وَ مَوَاسَاةِ الْمُؤْمِنِينَ

٣. صلہ رحم : وَ صِلَةِ الْأَقْرَبِينَ وَ هُمْ الْأَقْرَبُونَ [بشاره المصطفى ، ص ٢٤] .

عیادت مریض برکت می آورد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): عَائِدُ الْمَرِيضِ يَخُوضُ فِي الْبَرَكَهَةِ فَإِذَا جَلَسَ انْعَمَسَ فِيهَا [كنز الفوائد ، ج ١ ، ص ٣٧٩] .

محبت امام علی (ع) برکت می آورد

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الرُّوحُ وَ الرَّاحَةُ وَ الْفَلَجُ وَ الْفَلَاحُ وَ النَّجَاحُ وَ الْبَرَكَهَةُ وَ الْعَفْوُ وَ الْعَافِيَةُ وَ الْمَعَاوَةُ وَ الْبُشْرَى وَ النَّضْرَةُ وَ الرِّضَا وَ الْقُرْبُ وَ الْقَرَابَةُ وَ النَّصْرُ وَ الظَّفَرُ وَ التَّمَكِينُ وَ السَّرُورُ وَ الْمَحَبَّةُ مِنْ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَلِيٌّ مِنْ أَحَبِّ عَلِيٍّ بِنِ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) وَ الْوَالَاهُ وَ ائْتَمَّ بِهِ وَ أَقْرَبَ بِفَضْلِهِ وَ تَوَلَّى الْأَوْصِيَاءَ مِنْ بَعْدِهِ [بحار الأنوار ، ج ٢٧ ، ص ٩٢] .

زیارت قبور ائمه :

پیامبر (ص) به امام حسین (ع) می فرماید : يَا بَنِي أَوْلِيَّتِكَ طَوَائِفُ مِنْ أُمَّتِي يَزُورُونَكُمْ يَلْتَمِسُونَ بِذَلِكَ الْبَرَكَهَةَ وَ حَقِيقٌ عَلَيَّ أَنْ

آتِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَخْلَصَهُمْ مِنْ أَهْوَالِ السَّاعَةِ مِنْ ذُنُوبِهِمْ وَ يَسْكُنُهُمُ اللَّهُ الْجَنَّةَ [أمالي طوسی ، ج ٣٦ ، ص ٦٦٩] .

٢. عوامل بی برکتی در احادیث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اتقوا الذنوب فإنها ممحقة للخيرات إن العبد ليذنب الذنب فينسى به العلم الذي كان قد علمه [عداه الداعي ، ص ٢١١] .

١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكُمْ وَ الْحَلْفَ فَإِنَّهُ يَنْفُقُ السَّلْعَةَ وَ يَمْحَقُ الْبِرْكَهَ [كافي ، ج ٥ ، ص ١٦٢] .

٢. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَرْبَعٌ لَمَّا تَدْخُلُ بَيْتًا وَاحِدَةً مِنْهُنَّ إِلَّا خَرِبَ وَ لَمْ يَعْمَرْ بِبِرِّكَهَ الْخِيَانَةُ وَ السَّرِقَةُ وَ شُرْبُ الْخَمْرِ وَ الزَّانَا [وسائل الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ٢٤٢] .

٣. قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : إِنَّ الْحَرَامَ لَا يَنْمِي وَ إِنْ نَمَى لَمْ يَبَارِكْ لَهُ فِيهِ [وسائل الشيعة ، ج ١٧ ، ص ٨٢] .

٤. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا ظَهَرَتِ الْجَنَائِيَاتُ ارْتَفَعَتِ الْبَرَكَاتُ [غرر الحكم ، ص ٤٥٨] .

٥. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللَّهَ يَبْتَلِي عِبَادَهُ عِنْدَ الْأَعْمَالِ السَّيِّئَةِ بِنَقْصِ الثَّمَرَاتِ وَ حَبْسِ الْبَرَكَاتِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٤٣] .

٦. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : سَيَأْتِي زَمَانٌ عَلَى النَّاسِ يَفْرُونَ مِنَ الْعُلَمَاءِ كَمَا يَفِرُ الْغَنَمُ مِنَ الذَّنْبِ ابْتِلَاهُمُ اللَّهُ بِثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ :

الف) الأول يرفع البركة من أموالهم

ب) و الثاني سلط الله عليهم سلطانا جائرا

ج) و الثالث يخرجون من الدنيا بلا إيمان [بحار الأنوار ، ج ٢٢ ، ص ٤٥٣] .

٧. گناه برکت را می برد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا مَنَعُوا الزَّكَاةَ مَنَعَتِ الْأَرْضُ بَرَكَتَهَا مِنَ الزَّرْعِ وَ الثَّمَارِ وَ الْمَعَادِنِ كُلِّهَا [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٧٤] .

قَالَ الصَّادِقُ

(ع) : اتَّقُوا اللَّهَ وَصُونُوا دِينَكُمْ بِالْوَرَعِ وَقُوَّةِ بِالتَّقِيهِ وَالسَّيْتِغْنَاءِ بِاللَّهِ عَنْ طَلَبِ الْحَوَائِجِ إِلَى صَاحِبِ سُلْطَانٍ وَاعْلَمُ أَنَّهُ مَنْ خَضَعَ لِصَاحِبِ سُلْطَانٍ أَوْ لِمَنْ يَخَالِفُهُ عَلَى دِينِهِ طَالِبًا لِمَا فِي يَدِهِ مِنْ دُنْيَاةٍ أَخَمَلَهُ اللَّهُ وَمَقَّتَهُ عَلَيْهِ وَوَكَلَهُ إِلَيْهِ فَإِنْ هُوَ غَلَبَ عَلَى شَيْءٍ مِنْ دُنْيَاةٍ فَصَارَ إِلَيْهِ مِنْهُ شَيْءٌ

نَزَعَ اللَّهُ الْبَرَكَهَ مِنْهُ وَ لَمْ يَأْجُزْهُ عَلَى شَيْءٍ يَنْفِقُهُ فِي حَجِّ وَ لَا عِتْقٍ وَ لَا بَرٍّ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ٣٣٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا فَاطِمَةُ! مَنْ تَهَاوَنَ بِصِيْلَمَاتِهِ مِنَ الرِّجَالِ وَ النِّسَاءِ ابْتَلَاهُ اللَّهُ بِخَمْسِ عَشْرَةَ خَصِيْلَةً سِتٌّ مِنْهَا فِي دَارِ الدُّنْيَا وَ ثَلَاثٌ عِنْدَ مَوْتِهِ وَ ثَلَاثٌ فِي قَبْرِهِ وَ ثَلَاثٌ فِي الْقِيَامَةِ إِذَا خَرَجَ مِنْ قَبْرِهِ فَأَمَّا اللّٰوَاتِي تُصَيَّبُهُ فِي دَارِ الدُّنْيَا فَالْأُولَى يَرْفَعُ اللَّهُ الْبَرَكَهَ مِنْ عُمُرِهِ وَ يَرْفَعُ اللَّهُ الْجَرَكَهَ مِنْ رِزْقِهِ وَ يَمْحُو اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ سَيِّمَاءَ الصَّالِحِينَ مِنْ وَجْهِهِ وَ كُلُّ عَمَلٍ يَعْْمَلُهُ لِمَا يُوْجِرُ عَلَيْهِ وَ لِمَا يَزْتَفِعُ دُعَاؤُهُ إِلَى السَّمَاءِ وَ السَّادِسَهُ لَيْسَ لَهُ حِطٌّ فِي دُعَاءِ الصَّالِحِينَ [مستدرک الوسائل ، ج ٣ ، ص ٢٣] .

حضرت علی (ع) در بازار : بیعوا وَ لَا تَحْلِفُوا فَإِنَّ الْيَمِينَ يَنْفِقُ السَّلْعَةَ وَ يَمْحَقُ الْبَرَكَهَ [كشف الغمه ، ج ١ ، ص ١٦٣] .

هر کس در روز عاشورا به اندوختن و ذخیره کردن مال و منال دنیا مشغول باشد برکت از او می رود.

اِتْتَرَعَ الْبَرَكَهَ عَنْهُ وَ عَنْ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ وُلْدِهِ وَ شَارَكَهُ الشَّيْطَانُ فِي جَمِيعِ ذَلِكَ [کافی ، ج ٤ ، ص ١٤٧] .

دعای زبانی خالی از حالت روحانی :

قَالَ الْمَجْلِسِيُّ

رَحِمَهُ اللَّهُ : الدعاء اللساني الخالي عن المطلب النفساني قليل البركه عديم الأثر [بحار الأنوار ، ج ٥٦ ، ص ٢٨٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كل مائده لم يذكر بسم الله عليها يأكل الشيطان معهم و يرفع الله البركه عنها [جامع الأخبار ، ص ٤٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ خَمْرٌ أَوْ دَفٌّ أَوْ طُبُورٌ أَوْ نَزْدٌ وَ لَا يَسْتَجَابُ دُعَاؤُهُمْ وَ تُزْفَعُ عَنْهُمْ الْبَرَكَهُ [إرشاد القلوب ، ج ١ ، ص ١٧٤] .

٣. برکات موجود در عالم

١. نظم در عالم هستی از طرف خداوند مبارک است

خوشید و ماه را منظم قرار داده است

تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَ جَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَ قَمَرًا مُنِيرًا [فرقان/٦١] .

نظم دقیق سیر خورشید و ماه در آسمان.

نظام فوق العاده دقیقی که میلیون ها سال بی کم و کاست...

مالکیت زمین و آسمان ها

وَ تَبَارَكَ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا بَيْنَهُمَا [زخرف/٨٥] .

- تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ [ملک/١] .

- در سوره الرحمن پس از بر شمردن انواع نعمت های الهی در زمین و آسمان ، خلقت بشر در دنیا و آخرت

چون همه اینها از وجود پر برکت پروردگار اضافه می شود.

تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَ الْإِكْرَامِ [الرحمن/٧٨] .

منظور از اسم ، او صاف پروردگار است.

مخصوصا صفت رحمانیت که منشا همه این برکات است.

او وجودی است ابدی و سرچشمه همه برکات و نیکی ها و حیات مستمر.

آفرینش هستی تدبیر جهان است

إِنَّ رَبَّكُمْ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشَى اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ

حَيْثَا وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مَسْحَرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ [اعراف/ ۵۴].

نزول قرآن

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا [فرقان/ ۱].

قرآن جدا کننده حق از باطل است

برترین خیر و برکت آن است که انسان وسیله شناخت در اختیار داشته باشد. [نمونه ، ج ۱۵ ، ص ۷].

تَبَارَكَ الَّذِي إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذَلِكَ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَيَجْعَلُ لَكَ قُصُورًا [فرقان/ ۱۰].

۲. قرآن مبارک است

منشاء و سرچشمه انواع خیرات و نیکی ها و پیروزی ها استوَ هذا کتابٌ أنزلناه مُبارک [انعام/ ۹۲].

وَ هذا کتابٌ أنزلناه مُبارک فاتَّبِعُوهُ [انعام/ ۱۵۵].

۳. روایات رسول خدا (ص) در مورد قرآن

منشاء و سرچشمه انواع خیرات و نیکیها و پیروزی هاوَ هذا کتابٌ أنزلناه مُبارک [انعام/ ۹۲].

وَ هذا کتابٌ أنزلناه مُبارک فاتَّبِعُوهُ [انعام/ ۱۵۵].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْبَرَكَةُ فِي ثَلَاثَةِ الْاجْتِمَاعِ وَالسَّحُورِ وَالثَّرِيدِ [بحار الأنوار ، ج ۵۹ ، ص ۲۹۱].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): كُلُوا جَمِيعًا وَ لَا تَتَفَرَّقُوا فَإِنَّ الْبَرَكَةَ فِي الْجَمَاعَةِ [طب النبى (ص) ، ص ۲۱].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ فِي الرَّفْقِ الزِّيَادَةَ وَ الْبَرَكَةَ وَ مَنْ يَحْرَمِ الرَّفْقَ يَحْرَمِ الْخَيْرَ [كافى ، ج ۲ ، ص ۱۱۹].

۴. خاندان بابرکت پیامبر (ص)

کودکی پیامبر (ص): حلیمه سعدیه وقتی پیامبر را به مابین قبیله خود برد :

فعرنا البرکه و الزیاده فی معاشنا [المناقب ، ج ۱ ، ص ۳۲].

دعای پیامبر در حق حضرت علی (ع) و فاطمه (س): اللهم اجمع

شملهما و ألف بين قلوبهما و اجعلهما و ذريتهما من ورثه جنه النعيم و ارزقهما ذرية طاهره طيبه مبارکه و اجعل في ذريتهما البرکه و ۰۰۰۰ [المناقب ، ج ۳ ، ص ۳۵۵] .

داستان های مکرر در مورد پیامبر (ص) و اهل بیت (ع) که همه جا قدم هایشان مبارک بود.

— برکت یوم الانذار در خانه پیامبر (ص)

۵. انسانهای بابرکت

۱. وَ جَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ [مریم/۳۱] .

۲. قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ فَصِّلْ عَلَيَّ مُحَمَّدًا أَمِينَكَ عَلَيَّ وَحِيكَ ، وَ نَجِّبِكَ مِنْ خَلْقِكَ ، وَ صَفِّيكَ مِنْ عِبَادِكَ ، إِمَامَ الرَّحْمَةِ ، وَ قَائِدَ الْخَيْرِ ، وَ مِفْتَاحَ الْبَرَكَهِ . [صحیفه سجاده ، دعای ۲] .

۳. قَالَ الصَّادِقُ (ع) مِنْ بَرَكَهِ الْمَرْأَةُ خِفَّهُ مُتُونَتَهَا (وَ تَيْسِيرُ وَلَدِهَا) وَ مِنْ شُومِهَا شِدَّةُ مُتُونَتِهَا وَ تَعْسِيرُ وَلَدِهَا [وسائل الشیعه ، ج ۲۰ ، ص ۱۱۲] .

۴. دعاهاى ما نسبت به برادران مؤمن ديگر :

بَارَكَ اللَّهُ

دامت برکاته

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهَاست.

۶. برکت در نسل

وَ بَارَكْنَا عَلَيْهِ وَ عَلَيَّ إِسْحَاقَ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ مُبِينٌ [صافات/۱۱۳] .

برکت در عمر ، زندگی ، تاریخ ، مکتب و نسل های آینده.

تمامی انبیاء بنی اسرائیل از دودمان اسحاق و پیامبر اسلام (ص) از دودمان اسماعیل هستند. [نمونه ج ۱۹ ، ص ۱۳۰] .

نسل پیامبر اسلام (ص) :

اهل بیت مشمول برکات الهی هستند

— رَحِمْتُ اللَّهُ وَ بَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ (حضرت ابراهیم) [هود/۷۳] .

درخت مبارک :

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكَاهٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجٍ الزُّجَاجُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ

مُبَارَكِهِ زَيْتُونَهُ [نور/ ۳۵] .

شب مبارک :

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلِهِ مُبَارَكِهِ [دخان/ ۳] .

بقعه مبارک :

فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ أَنْ يَا مُوسَى إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ [قصص/ ۳۰] .

۷. خانه بابرکت

۱. خانه حارثه بن نعمان مبارک بود؛ چون خانه های متعددی داشت همه را در اختیار رسول خدا (ص) گذاشت و خانه ای را برای عروسی فاطمه زهرا (س) به حضرت علی (ع) دادند تا جائی که رسول خدا (ص) فرمودند : " من از او خجالت می کشم " (داستن چند خانه در میان مردم گناه نیست) ولی حارثه گفت : افتخار می کنم. [سفینه البحار ، (حارثه بن نعمان)]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْبَيْتُ الَّذِي يَتِمُّ مِنْهُ الْخَيْرُ وَالْبِرُّ كَمَا أُسْرِعَ إِلَيْهِ مِنَ الشَّفَرَةِ فِي سَنَامِ الْبَعِيرِ [بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۳۶۲] .

۸. مکان های با برکت

۱. إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بَيْنَكَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ [آل عمران/ ۹۶] .

۲. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ اتَّخَذَ كَرْبَلَاءَ حَرَمًا آمِنًا مُبَارَكًا [كامل الزيارات ، ص ۲۶۶] .

۳. سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ [اسراء/ ۱] .

(مسجد الاقصی و اطراف آن : برکات ظاهری ، منطقه سر سبز و خرم ، برکات معنوی ، کانون پیامبران) [نمونه ، ج ۱۲ ، ص ۱۰] .

۱. مکه

۲. کربلا

۹. زمان های با برکت

۱. إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلِهِ مُبَارَكِهِ [دخان/ ۳] .

۱۰. کسب و کار با برکت

از تو حرکت از خدا برکت

دامداری (احادیثی که در مورد حیوان با برکت آمده است)

کشاورزی

تجارت :

دعای حضرت مریم :

قَالَتْ مَرْيَمُ (ع) : جَعَلَ اللَّهُ الْبَرَكَهَ فِي كَسْبِكُمْ وَ أَحْوَجَ النَّاسَ إِلَيْكُمْ [تفسیر القمی ، ج ۲ ، ص ۴۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْبَرَكَهَ عَشْرَهُ أَجْزَاءٍ تَسَعُهُ أَعْشَارُهَا فِي التَّجَارِهِ وَ الْعُشْرُ الْبَاقِي فِي الْجُلُودِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۴۴۵] .

۱. هر که هر روز ۲۵ بار اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ وَ الْمُسْلِمِينَ وَ الْمُسْلِمَاتِ [آمالی صدوق ، ص ۳۷۹] .

را بخواند به عدد هر مومنی از اول خلقت تا قیامت حسنه و به عدد آنها محو گناه و به عدد آنها درجه می گیرد. [بحار ، ج ۹۰ ، ص ۳۸۴] .

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَلَّى عَلَيَّ فِي كِتَابٍ لَمْ تَزَلْ الْمَلَائِكَةُ تَسْتَغْفِرُ لَهُ مَا دَامَ اسْمِي فِي ذَلِكَ الْكِتَابِ [منیه المريد ، ص ۳۴۷] .

۳. قال النبي (ص) : ما اعمال العباد كلهم عند المجاهدين في سبيل الله الا كمثل خطاف (پرستو و چلچله) اخذ بمنقاره من ماء البحر [كنز الاعمال ، ج ۴ ، ص ۳۱۶] .

۴. قال النبي (ص) : ان الله سبحانه وضع اربعا في اربع : برکه في العلم في تعظيم الاستاذ ، بقاء الايمان في تعظيم الله سبحانه ، و لذه العيش في بر الوالدين ، و النجاه من النار في ترك ايداء الخلق [البركات از اثني عشر ، ج ۳] .

۱۱. سال با برکت

پیامبر (ص) سال ولادت حضرت علی (ع) را با برکت می نامیدسنه الخیر و سنه البرکه [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۴ ، ص ۱۱۴] .

۱۲. تبلیغ با برکت

۱. تبلیغ مصعب

۲. تبلیغ هدهد برای حضرت سلیمان

۱۳. اسم با برکت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا كَانَ اسْمُ بَعْضِ أَهْلِ الْبَيْتِ اسْمَ نَبِيِّ لَمْ تَزَلِ الْبَرَكَةُ فِيهِمْ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۱۸۸].

رُوِيَ أَنَّ الْعَبِيدَ إِذَا جَلَسَ عَلَى الْمَائِدَةِ مَعَ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ أُفْرِغَتْ عَلَيْهِمَا الرَّحْمَةُ وَ تَسَاقَطَ عَلَيْهِمَا الْبَرَكَةُ فَلَا يَزَالَانِ كَذَلِكَ حَتَّى يَقُومَا عَنْهَا [مستدرک الوسائل ، ج ۱۶ ، ص ۳۲۶].

۱۴. پول با برکت

— برهنه ای را پوشاند ، گرسنه ای را سیر کرد ، بنده ای را آزاد کرد (داستان حضرت زهرا (س) و مرد مسکین)

— سرمایه با برکت :

تجارت با برکت :

بناهای با برکت : کعبه ، إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا [++ آل عمران/۹۶].

حیوانات با برکت.

ماه با برکت : " شهر رمضان "

کارهای خیر با برکت :

۱۵. غذا با برکت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا يَنَاقِلُ ذِرْوَةَ الطَّعَامِ فَإِنَّ الْبَرَكَةَ تَأْتِيهَا مِنْ أَعْلَاهَا [طب النبي (ص) ، ص ۲۰].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْبَرَكَةُ فِي وَسْطِ الطَّعَامِ فَكُلُوا مِنْ حَافَتَيْهِ وَ لَا تَأْكُلُوا مِنْ وَسْطِهِ [طب النبي (ص) ، ص ۲۰].

در دروس آمده گفته شده که مستحب است شستن دستها قبل از غذا : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا غَسَيْتَ يَدَكَ لِلطَّعَامِ فَلَا تَمْسِحْ يَدَكَ بِالْمُنْدِيلِ فَإِنَّهُ لَا تَزَالُ الْبَرَكَةُ فِي الطَّعَامِ مَا دَامَتِ النَّدَاوَةُ فِي الْيَدِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۹۱].

مراد از برکت در غذا :

قال النووي المراد بالبركة :

۱. ما يحصل به التغذية

۲. و یسلم عاقبتہ من الأذی

۳. و یقوی علی الطاعه [بحار الأنوار ، ج ۶۳ ، ص ۳۶۰] .

۱۶. غذاهاى با برکت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) :

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَ الْبَرَكَهَ فِي الْعَسَلِ وَ فِيهِ شِفَاءٌ مِنَ الْأَوْجَاعِ وَقَدْ بَارَكَ عَلَيْهِ سَبْعُونَ نَبِيًّا [الدعوات ، ص ۱۵۱] .

برکت در گوشت و شیر :

پیامبر (ص) : پیامبری به خدا شکایت کرد از ضعف ، خداوند وحی فرستاد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : شَكَأَ نَبِيٌّ قَبْلِي إِلَى اللَّهِ الضَّعْفَ فِي بَدَنِهِ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ اطْبِخِ اللَّحْمَ وَاللَّبَنَ فَإِنِّي جَعَلْتُ الْقُوَّةَ وَالْبَرَكَهَ فِيهِمَا [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۴۶۷] .

غذای داغ برکت ندارد. غذائی را خدمت پیامبر (ص) آوردند ، فرمود :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَقْرُوهُ حَتَّى يَبْرُدَ وَ يُمْكِنَ أَكْلُهُ مَا كَانَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَطْعُمُنَا النَّارَ وَ الْبَرَكَهَ فِي الْبَارِدِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۱۲] .

و در مورد غذای گرم فرمودند : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ النَّبِيَّ (ص) أُتِيَ بِطَعَامٍ حَارًّا جِدًّا فَقَالَ : مَا كَانَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِيَطْعَمَنَا النَّارَ أَقْرُوهُ حَتَّى يَبْرُدَ وَ يُمْكِنَ فَإِنَّهُ طَعَامٌ مَمْحُوقُ الْبَرَكَهَ وَ لِلشَّيْطَانِ فِيهِ نَصِيبٌ [كافي ، ج ۶ ، ص ۳۲۲] .

رَوَى أَنَّ الْبَرَكَهَ تَكُونُ عَلَى (الْمَائِدَةِ الَّتِي) عَلَيْهَا الْمِلْحُ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۶ ، ص ۳۲۶] .

۱۷. حیوان با برکت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كُونُوا كَالنَّحْلِ فِي الطَّيْرِ لَيْسَ شَيْءٌ مِنَ الطَّيْرِ إِلَّا - وَهُوَ يَسْتَضَعْفُهَا وَ لَوْ عَلِمَتِ الطَّيْرُ مَا فِي أَجْوَاهِهَا مِنَ الْبَرَكَهَ لَمْ تَفْعَلْ بِهَا ذَلِكَ [الغيبة نعمانی ، ص ۲۰۹] .

رودخانه با برکت :

امام صادق (ع) از آب فرات نوشید :

رَوَى عَنْ جَعْفَرِ الصَّادِقِ (ع) أَنَّهُ شَرِبَ مِنْ مَاءِ الْفُرَاتِ ثُمَّ اسْتَرَادَ وَ حَمِدَ اللَّهُ تَعَالَى

وَقَالَ: " مَا أَعْظَمَ بَرَكَتَهُ؟ لَوْ عَلِمَ النَّاسُ مَا فِيهِ مِنَ الْبَرَكَه لَصَرَبُوا عَلَي حَافَتَيْهِ الْقِيَابَ مَا انْتَعَمَسَ فِيهِ دُو عَاهِهِ إِلَّا بَرَأً [بحار الأنوار، ج ٥٧، ص ٤١].

٤. زمینه های ایجاد برکت

١. به دنبال برکت رفیق

امام صادق (ع) در اوصاف یاران امام زمان (عج):

له كثر بالطالقان ما هو بذهب و لا فضه و رايه لم تنشر منذ طويت و رجال كان قلوبهم زبر الحديد لا يشوبها شك في ذات الله أشد من الحجر لو حملوا على الجبال لأزالوها لا يقصدون براياتهم بلده إلا خربوها كان على خيولهم العقبان يتمسحون بسرج الإمام (ع) يطلبون بذلك البركه [بحار الأنوار، ج ٥٢، ص ٣٠٧].

٢. شعار با برکت

در مراسم ازدواج حضرت زهرا (س) می گفتند:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِيِّ: لَمَّا زَوَّجَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فَاطِمَةَ (ع) قَالُوا: بِالرِّفَاءِ وَالْبَيْنِ.

پیامبر (ص) فرمود:

لَا بَلَّ عَلَي الْخَيْرِ وَ الْبَرَكَه [کافی، ج ٥، ص ٥٦٨].

٣. بنیان گذاری کار با برکت ثواب مستمر برای او می ماند

١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ سَنَّ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا وَ أَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْءٌ [کافی، ج ٥، ص ٩].

الف: هدايت ديگران: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): وَ أَيُّمُ اللَّهِ لَمَّا أَنْ يَهْدِي اللَّهُ عَلَي يَدَيْكَ رَجُلًا خَيْرٌ لَكَ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ وَ غَرَبَتْ وَ لَكَ وَ لَوَاهُ [کافی، ج ٥، ص ٢٨].

ب: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَمَرَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ نَهَى عَنْ مُنْكَرٍ أَوْ دَلَّ عَلَي خَيْرٍ أَوْ

أَشَارَ بِهِ فَهُوَ شَرِيكٌ وَمَنْ أَمَرَ بِسُوءٍ أَوْ دَلَّ عَلَيْهِ أَوْ أَشَارَ بِهِ فَهُوَ شَرِيكٌ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٣٨] .

ج : تعليم ديگران : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : معلم الخير تستغفر له دواب الأرض و حيتان البحر و كل صغيره و كبيره فى أرض الله و سمائه [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ١٧] .

٢. توسعه در دید و گفتار و رفتار :

صَلَاةٌ لَا يَقْوَى عَلَى إِحْصَائِهَا غَيْرُكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٦٠٢] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ عَلَى بَنِ الْحُسَيْنِ (ص) كَانَ إِذَا أَصْبَحَ قَالَ أَبْتَدِئُ يَوْمِي هَذَا بَيْنَ يَدَي نِسْيَانِي وَ عَجَلَتِي بِسْمِ اللَّهِ وَ مَا شَاءَ اللَّهُ فَإِذَا فَعَلَ ذَلِكَ الْعَبْدُ أَجْرَاهُ مِمَّا نَسِيَ فِي يَوْمِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٢٣] .

١. برنامه های تابستانی

١. فعال کردن مساجد

١. ارتباط محصلین ممتاز با مساجد.

٢. ارتباط ورزشکاران با مساجد.

٣. طرح مسابقات ورزشی متناسب با مسجد.

٤. کلاس های تقویتی در مساجد.

٥. کلاس های آموزش نماز و معارف و آثار و فلسفه عبادت.

٢. با انواع عبادت.

١. عبادت فکری (نظری)

١. خداشناسی :

قال الصادق (ع) : لا شيء من العباده أكثر من معرفه [احتجاج طبرسی ، ج ٢ ، ص ٣٤٤] .

قال الصادق (ع) : أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْعِلْمُ بِاللَّهِ وَ التَّوَاضُّعُ لَهُ [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٢٤٧] .

٢. فقه :

قال رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْفِقْهُ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٣٠] .

قال الكاظم (ع) : إن الفقه مفتاح البصيره و تمام العباده و السبب إلى المنازل الرفيعه و الرتب الجليله فى الدين و الدنيا [بحار الأنوار ، ج ١٠ ، ص ٢٤٧] .

٣. محبت اهلييت :

قال النَّبِىِّ (ص) : فى حب أهل بيتى عشرين خصله عشر فى الدنيا و عشر فى الآخره أما فى الدنيا فالزهد و.... و الرغبه فى العباده [بحار الأنوار ، ج ٢٧ ، ص ١٦٣] .

قال جعفر بن محمد (ع) : حب على عباده [بحار الأنوار ، ج ٣٩ ، ص ٢٧٩] .

قال النبى (ص) : ذكر على بن أبى طالب عباده [بحار الأنوار ، ج ٢٦ ، ص ٢٢٩] .

قال الصادق (ع) : حبنا أهل البيت أفضل عباده [بحار الأنوار ، ج ٢٧ ، ص ٩١] .

٤. انتظار فرج :

قال رسول الله (ص) : أفضل العباده انتظار الفرج [كمال الدين ، ج ١ ، ص ٢٨٧] .

٥. ياد مرگ :

قال الرضا (ع) : ذكر الموت أفضل العباده [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٣٤٦] .

٦. فكر :

عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيِّ (ع)

قَالَ: لَيْسَتْ الْعِبَادَةُ كَثْرَةَ الصَّيَامِ وَالصَّلَاةِ وَ إِنَّمَا الْعِبَادَةُ كَثْرَةُ التَّفَكُّرِ فِي أَمْرِ اللَّهِ [مستدرک الوسائل ، ج ١١ ، ص ١٨٤] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: كَانَ أَكْثَرَ عِبَادَةِ أَبِي ذَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ التَّفَكُّرَ وَالِاعْتِبَارَ [بحار الأنوار ، ج ٦٨ ، ص ٣٢٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لِكُلِّ شَيْءٍ غَايَةٌ وَ غَايَةُ الْعِبَادَةِ الْعَقْلُ [بحار الأنوار ، ج ١ ، ص ٩٥] .

٢. عبادت عملی

١. عبادت فردی

١. تلاوت قرآن :

قَالَ النَّبِيُّ (ص): أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْقِرَاءَةُ فِي الْمُصْحَفِ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٢٦٧] .

٢. عمل :

عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْعَسْكَرِيِّ (ع) قَالَ: أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْعَمَلُ [كمال الدين ، ج ٢ ، ص ٦٢٤] .

٣. نماز .

٤. روزه :

قَالَ النَّبِيُّ (ص): أَوَّلُ الْعِبَادَةِ قَالَ أَوَّلُ الْعِبَادَةِ الصَّحْمَتُ وَ الصَّوْمُ [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ٢٦] .

٥. كار و طلب حلال :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْعِبَادَةُ سَبْعُونَ جُزْءًا أَفْضَلُهَا طَلَبُ الْحَلَالِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٧٨] .

٦. دعا :

قَالَ النَّبِيُّ (ص): الدُّعَاءُ مُخَّ الْعِبَادَةِ [بحار الأنوار ، ج ٩٠ ، ص ٣٠٠] .

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): إِنَّ الدُّعَاءَ هُوَ الْعِبَادَةُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٦٧] .

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع): أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الدُّعَاءُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٦٦] .

عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) رَجُلَيْنِ افْتَتَحَا الصَّلَاةَ فِي سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ فَتَلَا هَذَا الْقُرْآنَ فَكَانَتْ تِلَاوَتُهُ أَكْثَرَ مِنْ دُعَائِهِ وَ دَعَا هَذَا أَكْثَرَ فَكَانَ دُعَاؤُهُ أَكْثَرَ مِنْ تِلَاوَتِهِ ثُمَّ انْصَرَفَا فِي سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ أَيُّهُمَا أَفْضَلُ قَالَ كُلُّ فِيهِ فَضْلٌ كُلُّ حَسَنٌ قُلْتُ إِنَّي قَدْ عَلِمْتُ أَنَّ

كَلَّا حَسَنٌ وَ أَنْ كَلَّا فِيهِ فَضْلٌ فَقَالَ الدُّعَاءُ أَفْضَلُ أَمْ مَا سَمِعْتَ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قَالَ رَبُّكُمْ اذْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ هِيَ وَ اللَّهُ الْعِبَادَةُ هِيَ وَ اللَّهُ أَفْضَلُ هِيَ وَ اللَّهُ أَفْضَلُ أَلَيْسَتْ هِيَ الْعِبَادَةُ هِيَ وَ اللَّهُ الْعِبَادَةُ هِيَ وَ اللَّهُ أَشَدُّ هِيَ وَ اللَّهُ أَشَدُّ هِيَ وَ اللَّهُ أَشَدُّ هِيَ [تهذيب الأحكام ، ج ٢ ، ص ١٠٤] .

٧. بيان كلمه توحيد :

قال رسول الله (ص) : أفضل العباده قول لا إله إلا الله و لا حول و لا قوه إلا بالله [بحار الأنوار ، ج ٩٠ ، ص ١٩٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَيْرُ الْعِبَادَةِ قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٠٦] .

٨. ركوع :

قال الرضا (ع) : الْعِبَادَةُ الْعُظْمَى إِنَّمَا هِيَ الرُّكُوعُ وَ السُّجُودُ [بحار الأنوار ، ج ٦ ، ص ٦٥] .

٩. سجده :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : السُّجُودُ مُتْتَهَى الْعِبَادَةِ مِنْ بَنِي آدَمَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٣١٣] .

١٠. استغفار :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَيْرُ الْعِبَادَةِ الْاسْتِغْفَارُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥١٧] .

١١. تقوا :

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : إِنَّ أَشَدَّ الْعِبَادَةِ الْوَرَعَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٧] .

١٢. تحمل بيمارى :

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : سَهْرٌ لَيْلِهِ مِنْ مَرَضٍ أَفْضَلُ مِنْ عِبَادَةٍ سَنَةٍ [كافي ، ج ٣ ، ص ١١٣] .

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : حُمَّى (تب) لَيْلِهِ تَعْدِلُ عِبَادَةَ سَنَةٍ وَ حُمَّى لَيْلَتَيْنِ تَعْدِلُ عِبَادَةَ سِتِّينَ وَ حُمَّى ثَلَاثٍ تَعْدِلُ عِبَادَةَ سَبْعِينَ سَنَةً [كافي ،

ج ٣، ص ١١٤].

١٣. نگاه به قرآن ، کعبه ، امام عادل و برادر دینی ، عبادت است.

١٤. خواب روزه دار :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : نَوْمُ الصَّائِمِ عِبَادَةٌ وَ نَفْسُهُ تَسْبِيحٌ [كافي ، ج ٤ ، ص ٦٤].

٢. عبادت اجتماعی

١. حج.

٢. جهاد :

قَالَ النَّبِيُّ (ص) : رِبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ الرَّجُلِ فِي أَهْلِهِ ثَلَاثِمِائَةٍ وَ سِتِينَ يَوْمًا كُلَّ يَوْمٍ أَلْفَ سَنَةٍ [بحار الأنوار ، ج ٦١ ، ص ١٧٧].

٣. خدمت :

قال العسكري (ع) : إن أشرف العباده خدمتك إخوانك المؤمنين [بحار الأنوار ، ج ٧٢ ، ص ٣١٧].

٤. حضور در مسجد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْجُلُوسُ فِي الْمَسْجِدِ انْتِظَارَ الصَّلَاةِ عِبَادَةٌ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٥٦].

٥. پاک دامنی :

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : إِنَّ أَفْضَلَ الْعِبَادَةِ عَفْوُ الْبُطْنِ وَ الْفَرْجِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٩].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْعَفَافُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٩].

٦. اخلاق نیک :

أى العباده أحسن قال العسكري (ع) الوقار و الموده [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٤٢١].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي وَصِيَّتِهِ عِنْدَ مَوْتِهِ عَلَيْكَ بِالتَّوَّاضِعِ فَإِنَّهُ مِنْ أَعْظَمِ الْعِبَادَةِ [بحار الأنوار ، ج ٧٢ ، ص ١١٩].

٧. ازدواج :

من تزوج فقد أعطى نصف العبادہ [بحار الأنوار ، ج ١٠٠ ، ص ٢٢٠] .

٨. دانش آموزی :

قال رسول الله (ص) : من خرج يطلب بابا من العلم ليرد به باطلا إلى حق و ضالا إلى هدى كان عمله كعباده أربعين عاما [منيه المرید ، ص ١٠١] .

٩. رابطه با علما :

قال رسول الله صلى الله

علیه و آله : مجالسه العلماء عباده [بحار الأنوار ، ج ۱ ، ص ۲۰۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : النَّظَرُ فِي وَجْهِ الْعَالِمِ حُبًّا لَهُ عِبَادَةٌ [بحار الأنوار ، ج ۱ ، ص ۲۰۵] .

قال رسول الله صلى الله عليه و آله : المتقون سادته ، و الفقهاء قاده ، و الجلوس إليهم عباده. [كافي ، ج ۲ ، ص ۲۲۶] .

۱۰. عزاداری برای اهل بیت :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : نَفْسُ الْمُهْمُومِ لَنَا الْمُعْتَمِدُ لُظْمِنَا تَشْيِيحٌ وَ هُمُّهُ لِأَمْرِنَا عِبَادَةٌ.

۱۱. محبت به والدین :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : النَّظَرُ إِلَى الْوَالِدَيْنِ عِبَادَةٌ [كافي ، ج ۴ ، ص ۲۴۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : النَّظَرُ إِلَى الْوَالِدَيْنِ بِرَافِهِ وَ رَحْمَهُ عِبَادَةٌ [بحار الأنوار ، ج ۳۸ ، ص ۱۹۹] .

۱۲. خدمت در خانه :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ سَاعَةٌ فِي خِدْمَةِ الْبَيْتِ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ أَلْفِ سَنَةٍ [بحار الأنوار ، ج ۱۰۱ ، ص ۱۳] .

۱۳. ریا در برابر منافق :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الرِّيَاءُ مَعَ الْمُنَافِقِ فِي دَارِهِ عِبَادَةٌ [بحار الأنوار ، ج ۷۲ ، ص ۴۲۱] .

۳. مطالعه

۱. ویژگی های کتاب

۱. کتاب ، مربی بی توقع.

۲. کتاب ، میزبانی که همیشه آماده پذیرایی است.

۳. کتاب ، هم سیر فی الارض است هم عروج فی السماء.

۴. کتاب ، بین پست ترین و شریف ترین افراد را پیوند می زند.

۵. مطالعه کتاب فاسد ، مسموم کردن روح است.

۶. کتاب های تزینی ، احتکار غذای علمی دیگران است.

۷. تفاخر به کتاب نشود

چون مصداق کَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَاراً [جمعه ، ۵] . است.

۸. کتاب ، ارث تاریخ و عصاره مغز انسان هاست.

۹. کتاب ، طول عمری است در قطر چند صفحه.

۱۰.

کتاب ، گوشتی است که صدای قرن های گذشته را می شنود.

۱۱. کتاب ، چشمی است که آفاق دور را می بیند.

۱۲. کتاب ، زبانی است که با خواننده حرف می زند.

۱۳. کتاب ، تنها راه بیعت علمی با افکار نوابغ تمام عصرهاست.

۱۴. کتاب ، بانگ علم است. بانگ صادرات است.

۱۵. کتاب ندارم یک بهانه است ، امام خمینی ، الغدیر را عاریه گرفت ، آقای مرعشی قبا را فروخت.

۲. نکاتی پیرامون شیوه مطالعه

۱. زمان های مناسب را برای مطالعه اختصاص دهیم. مثل صبح.

۲. با نظم و انضباط مطالعه کنیم. هر روز در ساعت مقرر

۳. با نشاط و انگیزه و رغبت مطالعه کنیم.

۴. برای تثبیت خواننده ها آن ها را تکرار کنیم.

الدرس حرف و التکرار الف. [بو علی]

۵. برای اینکه فراموش نشود ، نکته برداری و یا خلاصه نویسی کنیم.

۶. برای اینکه فراموش نشود ، برای دیگران نقل کنیم.

۷. پس از یک ساعت مطالعه ، چند دقیقه استراحت کنیم.

۸. مکان مطالعه از نظر نور و صدا مناسب باشد.

۹. تمرکز حواس ، عامل فهم تثبیت خواننده ها است.

۱۰. در انتخاب موضوع کتاب دقت کنیم. اولویت ها را در نظر بگیریم.

۳. پیشنهاداتی برای مطالعه مفید

۱. چقدر خوب است کتابخانه های مساجد احیا شود. مثل زمان های قدیم.

تا جوانان ضمن رابطه با کتاب با مسجد و برنامه های آن آشنا شوند.

۲. ای کاش سنت کتاب خانه های امانی احیا شود.

کسانی که کتاب دارند اعلام کنند و دیگران را بر سر این سفره بنشانند.

۳. چه خوب است در پارک ها و تفریح گاه ها ، فرازهایی و یا خلاصه ای از کتاب های مفید با خط درشت نصب شود.

۴. مسابقه کتاب خوانی بین جوانان ، خانواده ها ، مساجد ، محله ها و... برگزار

شود.

۵. معرفی کتاب های مفید به نحوی مطلوب و جذاب صورت گیرد.

۶. نشانه مطالعه مفید آخرت بینی است :

قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحاً وَ لَا يَلْقَاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ [قصص ، ۸۰] .

۷. ثمره مطالعه مفید خدا پرستی است :

قال علی (ع) : ثمره العلم العباده [غررالحکم ، ص ۶۴] .

۴. کار

۱. اهمیت کار

۱. پیامبر تعریف جوانی را شنید ، پرسید کارش چیست ؟ گفتند بیکار است. فرمود : " از چشم من افتاد "

رسول خدا (ص) به هر جوانی می رسید ، دو سؤال می پرسید : ازدواج کرده ای یا نه ؟

کار می کنی یا نه ؟

۲. کار عامل رشد ، تربیت ، نبوغ ، سرمایه و مانع فساد و فتنه و افسردگی است.

۳. در اسلام کار عبادت و جهاد شمرده شده است.

۴. نوع کار باید با نیاز مردم ، رشد مردم و خدمت به مردم سازگاری داشته باشد.

۵. در فرهنگ انبیا کار یک اصل است. نوح ، کشتی می سازد.

۶. داود ، زره می سازد.

۷. ذو القرنین ، سد می سازد.

۸. موسی ، دامداری می کند.

۹. پیامبر اسلام ، خندق می کند... مسجد می سازد.

۲. پیشنهاداتی برای کار مفید

۱. به جای کارهای تزئینی بیشتر به سوی کارهای تولیدی برویم.

۲. مثل سواد آموزی که امام فرمودند بی سوادها بیاموزند و با سوادها یاد بدهند ، در مورد کار و هنر هم بی کارها و بی هنرها کمر ببندند و با هنرها هم دریغ نکنند از یاد دادن.

۳. والدین مواظب باشند ، فرزندان خود را در جاهای مطمئن بگذارند.

۴. در مساجد دانش آموزانی که در فصل تابستان کار کرده و هنری

آموخته اند ، تشویق شدند. همچنین در آغاز سال تحصیلی در مدرسه مورد تشویق قرار گیرند.

۵. رشته های کار و دانش و هنرستان بیشتر و بهتر معرفی شوند و برای تابستان همه دانش آموزان برنامه های ویژه داشته باشند.

۵. تفریح سالم

۱. شرایط تفریح سالم

۱. با آرامش روحی همراه باشد نه مثل قمار.

۲. با نرمی و شادابی همراه باشد ، نه مثل بکس.

۳. با استقلال ما همراه باشد نه تقلیدی.

۴. با یاد خدا همراه باشد نه غفلت زا.

۵. با پاکی و تقوی همراه باشد نه ابتذال.

۶. با فروتنی و تواضع همراه باشد نه غرور و خود نمایی.

۷. با دوستی و برادری همراه باشد نه تفرقه و بد گوئی.

۸. به عبادت لطمه وارد نکند.

۹. خلاف عرف نباشد.

۱۰. اسراف و افراط نداشته باشد.

۱۱. با انگیزه های مقدس همراه باشد. مثل دستگیری مظلومان.

۱۲. به کارهای دیگر و برنامه های دیگر لطمه نزنند :

قال الرِّضَا ، (ع) : اجْتَهِدُوا أَنْ يَكُونَ زَمَانُكُمْ أَرْبَعَ سَاعَاتٍ سَاعَةٌ لِلَّهِ لِمُنَاجَاتِهِ وَ سَاعَةٌ لِأَمْرِ الْمَعَاشِ وَ سَاعَةٌ لِمُعَاشَرَةِ الْأَخْوَانِ الثَّقَاتِ [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۳۴۶] .

۱۳. حاکمیت ارزش های معنوی :

أَشْجَعُ النَّاسِ مَنْ غَلَبَ هَوَاهُ [من لايحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۹۴] .

۲. انواع تفریح سالم

۱. مسابقه و ورزش

۱. مسابقه و ورزش در روایات

۱. پیامبر اکرم (ص) اسب دوانی می کرد و در مسابقات اسب دوانی چند مثقال نقره به عنوان جایزه انتخاب می فرمود :

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) أَجْرَى الْخَيْلَ وَجَعَلَ سَبَقَهَا أَوْاقِي مِنْ فِضَّةٍ [کافی ، ج ۵ ، ص ۴۹] .

۲. پیامبر خودش با اسامه مسابقه اسب دوانی می داد.

۳. امام باقر (ع) ۱۷ تیر روی هم زد.

۴. مسابقه رسول

جمعی از مشرکان به قصد دستبرد گوسفندان مردم به اطراف مدینه می آمدند. پیامبر و جمعی از اصحاب برای سرکوبی آنان از مدینه خارج شدند. مشرکان فرار کردند. در راه برگشت، قتاده عرض کرد: یا رسول الله ما یلید مسابقه بدهیم؟ پیامبر فرمود: بله. مسابقه انجام شد و پیامبر برنده شد:

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَغَارَ الْمُشْرِكُونَ عَلَى سَيْرِحِ الْمَدِينَةِ فَنَادَى فِيهَا مُنَادٍ يَا سُوءَ صَيْبَاحَاهُ فَسَمِعَهَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) فِي الْجَبَلِ فَرَكِبَ فَرَسَهُ فِي طَلَبِ الْعِيدِ وَ كَانَ أَوَّلَ أَصْحَابِهِ لِحَقِّهِ أَبُو قَتَادَةَ عَلَى فَرَسٍ لَهُ وَ كَانَ تَحْتَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) سَيْرُجٌ دَفَّتَاهُ لَيْفٌ لَيْسَ فِيهِ أَشْرٌ وَ لَا بَطْرٌ فَطَلَبَ الْعِيدَ فَلَمْ يَلْقُوا أَحَدًا وَ تَتَابَعَتِ الْخَيْلُ فَقَالَ أَبُو قَتَادَةَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الْعِدَّوَّ قَدْ انْصَرَفَ فَإِنْ رَأَيْتَ أَنْ نَسْتَتِيقَ فَقَالَ نَعَمْ فَاسْتَتَبَقُوا فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) سَابِقًا عَلَيْهِمْ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْهِمْ فَقَالَ أَنَا ابْنُ الْعَوَاتِكِ مِنْ قُرَيْشٍ إِنَّهُ لَهُوَ الْجَوَادُ الْبَحْرِيُّ يَعْنِي فَرَسَهُ [كافي، ج ۵، ص ۵۰].

۵. پیاده روی:

قَالَ الصَّادِقُ (ع): خَيْرٌ مَا تَدَاوَيْتُمْ بِهِ الْمَشَى [بحار الأنوار، ج ۵۹، ص ۱۲۸].

۶. حق بدن

پیامبر (ص): ان لبدنک علیک حقا " " وَ لَا تَنْسَ نَصِيْبَكَ مِنَ الدُّنْيَا [قصص، ۷۷].

سئل محمد بن الحنفیه رحمه الله عن أعظم الناس خطرا فقال: "الذی لا یری الدنیا کلها عوضا من بدنه ثم قال إن أبدانکم هذه لیست لها ثمن إلا الجنة فلا تبیعوها إلا بها" [مجموعه ورام، ج ۱، ص ۶۵].

۷. تقویت بدن برای عبادت

قال علی (ع)

: قو علی خدمتک جوارحی (دعای کمیل) [إقبال الأعمال ، ص ۷۰۹] .

وَ زَادَهُ بَسْطَهُ فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ [بقره ، ۲۴۷] .

۸. سلامتی بدن

اللهم إني أسألك العافية.... عَافِيَةَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ (دعای استهلال ماه محرم) [بحار الأنوار ، ج ۹۵ ، ص ۳۳۲] .

۹. آمادگی در برابر دشمن

وَ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ [انفال ، ۶۰] د.

۱. از کودکی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلِّمُوا أَوْلَادَكُمْ السَّبَّاحَةَ وَالرَّمَايَةَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۷] .

۲. ورزش های رزمی

ورزش های مورد تشویق اسلام بیشتر جنبه رزمی دارد ، شمشیرزنی ، سوار کاری ، تیراندازی ، شناگری ، دوندگی ، کشتی .

۳. ورزش باستانی

وسائل زور خانه های قدیم هم سمبل وسایل رزمی است. مثل گرز ، سپر ، کمان.

۲. بهترین مسابقه

۱. مسابقه در خیرات

فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ [بقره ، ۱۴۸] .

يَسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ [آل عمران ، ۱۱۴] .

۲. مسابقه بسوی مغفرت

وَ سَارِعُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ [آل عمران ، ۱۳۳] .

قال علی (ع) : أسرع إليك في البارزين (دعای کمیل) [إقبال الأعمال ، ص ۷۰۹] .

قال علی (ع) : حتى أسرع إليك في ميادين السابقين (دعای کمیل) [إقبال الأعمال ، ص ۷۰۹] .

۱. اهمیت ورزش

۱. ورزش عامل سلامتی و نشاط ، سلامتی عامل کار و تلاش بیشتر
۲. ورزش عامل طول عمر و عمر طولانی عامل خدمت و عبادت بیشتر.
۳. ورزش عامل تندرستی و تندرستی عامل خوش اخلاقی.
۴. ورزش عامل سلامتی و سلامتی عامل صرفه جویی در مصرف دارو و بیمارستان و...
۵. ورزش عامل بسیار مهمی در پیشگیری اعتیاد به مواد مخدر.
۶. ورزش عامل بسیار مهمی در رفع بیکاری _

۷. پیاده روی ورزشی بی خرج ، سالم ، عمومی ، قابل اجرا در همه جا و در همه وقت.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): طُوبَى لِمَنْ أَسْلَمَ وَكَانَ عَيْشُهُ كَفَافًا [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۴۰].

۲. مسافرت

۳. گردش

أَرْسِلُهُ مَعَنَا غَدًا يَزْنَعُ وَيَلْعَبُ [يوسف ، ۱۲].

الهوا و العبوا فانی اکره ان یری فی دینکم غلظه [نهج الفصاحه]

۱. بسم الله الرحمن الرحيم

۱. اهمیت آن

۱_ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۲_ أَقْرَأُ بِاسْمِ رَبِّكَ [علق/ ۱].

۳_ وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا بِسْمِ اللَّهِ مَجْرَاهَا وَمُرْسَاهَا [هود/ ۴۱].

مَجْرَاهَا: زمان یا محل جریان

مُرْسَاهَا (رواسی جمع راسیه کوه ثابت است): زمان یا مکان استقرار

۴_ إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ [نمل/ ۳۰].

۵_ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَمْ يَذْكُرْ فِيهِ بِسْمِ اللَّهِ فَهُوَ أَبْتَرُ [تفسیر الإمام العسکری ، ص ۲۵].

۶_ نزدیکی بسم الله اسم اعظم مثل نزدیکی سفیدی چشم به سیاهی [تفسیر برهان ، ج ۱ ، ص ۴۱]

۷_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا تَدْعُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَإِنْ كَانَ بَعْدَهُ شِعْرٌ [كافی ، ج ۲ ، ص ۶۷۲].

۸_ همین که خواست بنشیند تخت و از گون شد و سرش شکست. حضرت علی (ع) فرمود: " چون بسم الله نگفتی " [بحار ،

ج ۷۳ ، ص ۳۰۵]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَ لَزُبَّ مَا تَرَكَ فِي افْتِتَاحِ أَمْرِ بَعْضِ شَيِّعَتِنَا بِسْمِ اللّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فَيَمْتَحِنُهُ اللّهُ بِمَكْرُوهِ وَيَبْبَهُهُ عَلَى شُكْرِ اللّهِ
تَعَالَى وَ الثَّنَاءِ عَلَيْهِ وَ يَمْحُو فِيهِ عَنْهُ

وَصِيَمَهُ تَقْصِيرِهِ عِنْدَ تَرْكِهِ قَوْلَ بِسْمِ اللَّهِ لَقَدْ دَخَلَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُحْيَى عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) وَبَيْنَ يَدَيْهِ كُرْسِيٌّ فَأَمَرَهُ بِالْجُلُوسِ عَلَيْهِ فَجَلَسَ عَلَيْهِ فَمَالَ بِهِ حَتَّى سَقَطَ عَلَى رَأْسِهِ فَأَوْضَحَ عَنْ عَظْمِ رَأْسِهِ وَ سَالَ الدَّمُ فَأَمَرَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ بِمَاءٍ فُغَسَلَ عَنْهُ ذَلِكَ الدَّمُ ثُمَّ قَالَ اذْنُ مِنِّي فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى مُوَضِعِهِ وَ قَدْ كَانَ يَجِدُ مِنْ أَلْمِهَا مَا لَا صَبْرَ لَهُ مَعَهُ وَ مَسَحَ يَدَهُ عَلَيْهَا وَ تَقَلَّ فِيهَا فَمَا هُوَ أَنْ فَعَلَ ذَلِكَ حَتَّى انْدَمَلَ فَصَارَ كَأَنَّهُ لَمْ يَصِبْهُ شَيْءٌ قَطُّ ثُمَّ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَا عَبْدَ اللَّهِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ تَمْحِصَ ذُنُوبِ شِيعَتِنَا فِي الدُّنْيَا بِمَحْنِهِمْ لِتَسْلِمَ لَهُمْ طَاعَاتُهُمْ وَ يَسْتَحِقُّوا عَلَيْهَا ثَوَابَهَا فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ أَفَدْتَنِي وَ عَلَّمْتَنِي فَإِنْ أَرَدْتَ أَنْ تُعَرِّفَنِي ذَنْبِي الَّذِي امْتَحَنْتَ بِهِ فِي هَذَا الْمَجْلِسِ حَتَّى لَا أَعُودَ إِلَى مِثْلِهِ قَالَ تَزُكُّكَ حِينَ جَلَسْتَ أَنْ تَقُولَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فَجَعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ لِسَهْوِكَ عَمَّا نُدِبْتَ إِلَيْهِ تَمْحِصًا بِمَا أَصَابَكَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) حَدَّثَنِي عَنِ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ أَنَّهُ قَالَ كُلُّ أَمْرٍ ذِي يَأَلٍ لَمْ يَذْكُرْ فِيهِ بِسْمِ اللَّهِ فَهُوَ أَبْتَرُ فَقُلْتُ بَلَى بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي لَمَا أَتْرَكْتَهَا بَعِيدًا قَالَتْ إِذَا تَحَطَّى بِعَدْلِكَ وَ تَسَّعَدُ [تفسیر الإمام العسکری ، ص ۲۲] .

۹_ همین که کود کبشم اللہرا از معلّم فرا گرفت ، والدین و معلم از دوزخ تبرئه می شوند. [برهان ، ج ۱ ، ص ۴۳]

[تفسیر موضوعی پیام قرآن]

نام خدا را در کنار غیر او نبرید که شرک است. در حدیث می خوانیم که روزی کسی گفت ما شاء الله

ما شاء محمد و دیگری می گوید ما شاء الله ما شاء علی. رسول خدا (ص): " فرمود محمد و علی را در کنار خدا نگذارید "

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): سَمِعَ هَوْلًا شَيْئًا لَمْ يَضَعُوهُ عَلَيَّ وَجْهِي إِنَّمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) قَاعِدًا ذَاتَ يَوْمٍ وَعَلَيَّ إِذْ سَمِعَ قَائِلًا يَقُولُ مَا شَاءَ اللَّهُ وَ شَاءَ مُحَمَّدٌ وَ سَمِعَ آخَرَ يَقُولُ مَا شَاءَ اللَّهُ وَ شَاءَ عَلِيٌّ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تَقْرَأُوا مُحَمَّدًا وَ لَا عَلِيًّا بِاللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَكُنْ قَوْلًا مِثْلَ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ مِثْلَ مَا شَاءَ مُحَمَّدٌ ثُمَّ مِثْلَ مَا شَاءَ عَلِيٌّ ثُمَّ مِثْلَ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ مِثْلَ مَا شَاءَ عَلِيٌّ إِنَّ مَشِيئَةَ اللَّهِ هِيَ الْقَاهِرَةُ الَّتِي لَا تُسَاوَى وَ لَا تُكَافَى وَ لَا تُدَانِي [بحار الأنوار ، ج ٢٤ ، ص ٣٩٠] .

— در ذبیحه اگر نام خدا برده نشود ، گوشت آن حرام است.

[تفسیر موضوعی پیام قرآن]

٢. آیا جزء سوره است ؟

بِسْمِ اللَّهِ آیه مستقلی است و گرنه کلمه سبع در سبع المثنائی که نام سوره حمد است ، صادق نخواهد بود. (مثنائی می گویند چون دوبار ، سوره حمد نازل شد.)

عده زیادی از بزرگان اهل سنت نیز ، بِسْمِ اللَّهِ را جزء سوره می دانند ، تا آنجا که روزی معاویه در نماز بسم الله نگفت و مورد اعتراض قرار گرفت و به او گفتند : اَسْرَقْتَ أَمْنِيَّتَ .

در مستدرک روایات متعددی در همین صفحه نقل کرده است. [مستدرک حاکم ، ج ١ ، ص ٢٣٣]

— قَالَ الْبَاقِرُ (ع): سَرَقُوا أَكْرَمَ آيَةٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ [تفسیر عیاشی ، ج ١ ، ص ١٩] .

فخر رازی

۱۶ دلیل آورده که بِسْمِ اللّٰهِ جزءِ سوره حمد است.

در سوره بَرَاءَتِ بِسْمِ اللّٰهِ نیست به خاطر آنکه حضرت علی (ع) می فرماید: بِسْمِ اللّٰهِ برای امان و رحمت است و براهه برای رفع امان و رحمه [مجمع البيان، ج ۵، ص ۲ - فخر رازی، ج ۱۵، ص ۲۱۶]

۱. بصیرت

۱. اهمیت

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَا مَعْشَرَ التُّجَّارِ الْفُقَهَ ثُمَّ الْمُتَجَرِّ الْفُقَهَ ثُمَّ الْمُتَجَرِّ الْفُقَهَ ثُمَّ الْمُتَجَرِّ [کافی، ج ۵، ص ۱۵۰].

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرُبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ [نساء/۴۳].

أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ [يوسف/۱۰۸].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْكَ صَبْلٌ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَاجْعَلِ النُّورَ فِي بَصِيرَتِي وَابْصِرَةَ فِي دِينِي وَالْيَقِينَ فِي قَلْبِي وَالْإِحْلَاصَ فِي عَمَلِي وَالسَّلَامَةَ فِي نَفْسِي وَالسَّعَةَ فِي رِزْقِي وَالشُّكْرَ لِمَكَ أَيْدَاءَ مَا أَبْقَيْتَنِي [کافی، ج ۲، ص ۵۴۹].

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْمُتَعَبُّدُ عَلَى غَيْرِ فِقْهِ كِحِمَارِ الطَّاحُونِ [إختصاص مفید، ص]

۲. عمل بدون بصیرت

۱. تشبیه حضرت علی (ع)

حمار طاحونه:

۱ — می رود و به جائی نمی رسد چون چشم بسته است. (درجا زدن)

۲ — (بی هدفی)

۳ — علت رفتن و بارکشی اش بسته بودن چشم او است. (دیگران برایش مدار و محور تعیین می کنند. نظام حاکمی را پذیرفته و هیچ گونه تغییری نمی تواند بدهد.)

۴ — یکنواخت است و تکرار (ضرورت ها، موضع گیری ها و حوادث در او بی اثر است.)

۵ — در مدار محدود است.

۶ — حرکتش تحمیلی است (در قید است، قید سنگ آسیا، قید زمان، قید مکان، قید دهان)

۷_ تندی و کندی او یکسان است و به جائی نمی رسد.

۲. از منظر قرآن

بَلْ هُمْ أَضَلُّ [اعراف/ ۱۷۹].

۱_ حمار طاحونه لا اقل هر شب چشم خود را باز می کند ، ولی گاهی انسان

۲_ حمار طاحونه امکان فهم ندارد ، لکن انسان می داند و می فهمد ، ولی...

۳_ حمار طاحونه در جا می زند ، انسانو إذا قیل لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَ يَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ وَ لَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَى بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ [بقره/۹۲ - ۹۱] .

۴_ قيود حمار طاحونه مادی است ، قید سنگ و مدار و مکان دارد ، انسان قید عادات ، نیاکان ، تبلیغات و علاوه بر قیده‌های مادی

۵_ حمار طاحونه اسارت را تحمیلی پذیرفته ، انسان اسارت را گاهی انتخاب می کند.

۶_ حمار طاحونه گندمی را آرد می کند و برای دیگران سودمند است ، اگر چه دور خودش چرخیده ، لکن انسان هائی علاوه بر دور خود گشتن ، سودی برای دیگران ندارد و گاهی ضرر هم دارد.

۷_ حمار طاحونه با مُرشد گم نمی شود ، لکن انسان با داشتن مُرشد نیز گم می شود.

۱. بلال حبشی

۱. شخصیت

بلال : نامی مترادف با اذان

بلال : کسی که با تعطیل کردن اذان افکار عموم را به خود جلب کرد و به همین خاطر به سوریه تبعید شد ، اما تا آخر عمر در خط اهل بیت (علیهم السلام) ماند.

بلال : اسطوره مقاومت در صدر اسلام. بی سابقه ترین شکنجه ها را تحمل کرد و کلمه ای به نفع بت پرستان بر زبان نراند. فقط «احد ، احد» او تا قیام قیامت در آسمان مکه طنین انداز است. [اعیان الشیعه]

او شین را نمی توانست تلفظ کند و

به جایش سین تلفظ می کرد. اما به دلیل این نقطه ضعف کنار گذاشته نشد در روایات ائمه از رسول خدا وارد شده که سین بلال عند الله شین محسوب می شود. [اعیان الشیعه.]

اذان گفتن بلال بر بام کعبه سردمداران کفر و شرک را آتش زد به طوری که آرزوی مرگ کردند.

رسول خدا (ص) وقت نماز که می شد می فرمود: أَرِحْنَا يَا بِلَالُ [مفتاح الفلاح ، ص ۱۸۲.]

او از مهاجرین اولین و از اودوا فی سبیلی [آل عمران/۱۹۵.]

و از سابقین بود.

(۱) از نژاد سیاه اول کسی بود که اسلام آورد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): بِلَالٌ سَابِقُ الْحَبَشَةِ [بحار الأنوار ، ج ۲۲ ، ص ۲۹۸]

(۲) خزانه دار رسول خدا (ص) و مؤذن ۱۰ ساله و مسئول اعلانات در شهر و مسئول شعار در جنگ [اعیان الشیعه.]

(۳) محافظ رسول الله (ص) در جنگ حنین [الغدير ، ج ۷ ، ص ۲۰۲.]

(۴) تنها کسی است که بر بام کعبه رفت و اذان گفت و در فتح مکه فقط چند نفر اجازه یافتند به داخل کعبه بروند از جمله بلال.

(۵) اولین کسی است که وارد بهشت می شود ، چون اوّل کسی است که اذان گفته است. امام جعفر صادق (ع) [بحار الأنوار ، ج ۲۲ ، ص ۱۴۲.]

قَالَ الصَّادِقُ: إِنَّ أَوَّلَ مَنْ سَبَقَ إِلَى الْجَنَّةِ بِلَالٌ قَالَ وَلِمَ قَالَ لِأَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ أَدَّانَ [تهذيب الأحكام ، ج ۲ ، ص ۲۸۴.]

(۶) جزء اوّل نفراتی که اسلام را علنی کردند بود که آنها ۷ نفر بودند [اعیان الشیعه.]

(۷) در عروسی حضرت زهرا (س) مسئول خرید عطریات

شد. [آمالی طوسی ، ص ۴۰ .]

۸) کسی که در تمام جنگ‌ها در کنار رسول خدا (ص) جنگید. [اعیان الشیعه .]

۹) کسی که از لحظه‌ای که ایمان آورد فریاد توحید زد تا آخرین روزهای عمر پیامبر (ص) . او الگوی فریاد بود. احد احد الله اکبر

۱۰) بلال از پیشتازان :

قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع) : السُّبَّاقُ خَمْسَةٌ فَأَنَا سَابِقُ الْعَرَبِ وَ سَيِّمَانُ سَابِقُ فَارِسَ وَ صَيْهَيْبُ سَابِقُ الرُّومِ وَ بِلَالٌ سَابِقُ الْحَبَشِ وَ خَبَّابٌ سَابِقُ النَّبَطِ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۳۱۲ .]

۱۱) پدرش رباح و مادرش حمامه هر دو از بردگان خلف بودند.

۱۲) بلال و امیه (فرزند خلف شکنجه‌گر بلال) و محمد بن عبدالله (ص) هر سه در سال‌های اول عام الفیل به دنیا آمدند.

۱۳) بلال همچون پدرش انسانی صادق ، امانتدار و خوش قلب بود.

۱۴) او در صحراها برای اربابش امیه کشاورزی می‌کرد. روزی به مکه آمد. با انبوه جمعیت روبرو شد. جمعیت را پس زد. دید مردی را روی زمین خوابانده اند و شلاق می‌زنند و به طرز فجیعی شکنجه می‌کنند. پرسید او کیست ؟ گفتند او یاسر است. پرسید چرا او را می‌زنند ؟ گفت او به محمد (ص) امین ایمان آورده و از ایمانش دست نمی‌کشد. خلاصه آن روز بلال تا شب مقاومت یاسر را مشاهده کرد و این مقاومت در او اثر عجیبی گذاشت. از برده‌ای نشانی پیامبر (ص) را پرسید و از فردای آن روز مخفیانه خدمت پیامبر (ص) رسید و با دنیایی از عشق و شوق ، ایمانش را اعلام کرد. رسول خدا (ص) او را در آغوش گرفت. تا مدتی مخفیانه

خدمت پیامبر (ص) می رسید. اما پس از چندی علنی رفت و آمد کرد .

به امیه خبر رسید که بلال هم ایمان آورده. او خیلی بلال را دوست داشت. اما این ماجرا او را ناراحت کرده به سراغ بلال آمد و گفت شنیده ام به محمّد (ص) ایمان آورده ای. سه روز به تو مهلت می دهم تا از اعتقاد خودت برگردی. بلال گفت : مهلت لازم نیست. اگر مرا قطعه قطعه کنی ، دست بر نمی دارم.

(۱۵) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : رَحِمَ اللَّهُ بِلَالًا فَإِنَّهُ كَانَ يَحِبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ [إختصاص مفید ، ص ۷۱ .]

(۱۶) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ بِلَالٌ عَبْدًا صَالِحًا [رجال الکشی ، ص ۳۸ .]

۲. پایداری در برابر شکنجه

(۱) اسطوره مقاومت در صدر اسلام. بی سابقه ترین شکنجه ها را تحمل کرد و کلمه ای به نفع بت پرستان بر زبان نراند. فقط «أحد ، أحد» او تا قیام قیامت در آسمان مکه طنین انداز است. [اعیان الشیعه .]

(۲) امیه بارها بلال را شکنجه داد تا هم بغض و کینه خود را نسبت به رسول خدا (ص) نشان دهد و هم رعب و وحشتی باشد برای کسانی که گرایشی به اسلام می خواهند پیدا کنند. او قبلاً اعلام می کرد تا مردم مکه به تماشای شکنجه بلال بیایند.

گاهی او را دست بسته بر ریگ های داغ و سوزان می خوابانند به نحوی که تمام بدنش تاول زده بود و گاهی بدنش را شیر خرمای مالید و دستور می داد کندوهای زنبور را نزدیک او باز کنند که پس از چند لحظه در اثر گزیدن این همه زنبور از هوش می رفت و گاهی طنابی به گردنش می آویخت و به دست بچه ها می داد تا او را در شهر بگردانند و...

و هر چه کرد تا از او یک کلمه اقرار بگیرد موفق نشد. تنها کلمه ای که از او شنید «أحد أحد» بود. [اعیان الشیعه ، سیره ابن هشام ، ج ۱ ، ص ۳۲۹ .]

۳) وقتی رسول خدا (ص) اخبار شکنجه شدن بلال را می شنید بسیار ناراحت و غمگین می شد ، تا این که به ابن عباس فرمود نمی شود بلال را خریداری کنیم و بالاخره توسط ابن عباس و ابوبکر بلال خریداری شد و آزاد گشت.

۴) ورقه بن نوفل که از علمای مسیحی بود و اخبار آمدن رسول خدا (ص) را می دانست روزی شاهد شکنجه شدن بلال بود. به امیه گفت : به خدا قسم اگر او را بکشی قبر او را زیاتگاه خواهم کرد. [اعیان الشیعه .]

۵) مقاومت بلال در مقابل شکنجه ها عامل ایمان آوردن بسیاری از مردم شد. مردم فهمیدند پیامبر (ص) حقایق را آورده که در دل انسان ها میخکوب می شود.

۳. بلال و پیامبر اکرم (ص)

۱) رسول خدا (ص) به طور بی سابقه ای بلال را مورد احترام و تکریم قرار می داد به خاطر صفات عالی و سیرت نیکو و سابقه او اولین مدالی که به او داد اذان گویی بود. او بلندگوی اسلام بود. رسول خدا (ص) در جنگ ها همیشه بلال را در کنار خود نگه می داشت و مسلمانان می فهمیدند که پیامبر (ص) چقدر او را دوست دارد. آری او همیشه در سفر و حضر با رسول خدا (ص) بود. [اعیان الشیعه .]

۲) رئیس یکی از قبائل که بلال را نمی شناخت خدمت پیامبر (ص) رسید و عرض کرد دختری دارم که تصمیم دارم شوهر دهم. شخص مناسبی به من راهنمایی کنید. حضرت ، بلال را

معرفی کرد. آن مرد نگاهی به صورت بلال کرد و نمی دانست که در زیر آن قیافه چه سیرتی است و چه قلبی و چه اراده ای. خلاصه از این معرفی راضی به نظر نمی رسید. دو مرتبه دیگر باز آمد. باز حضرت بلال را معرفی کرد وقتی آن رئیس قبیله تقاضای داماد دیگری کرد حضرت فرمود شایسته تر و بهتر از او پیدا نمی کنی.

(۳) بلال از خدمتگزاران فاطمه زهرا (س) بود و به خانواده پیامبر (ص) عشق می ورزید. احادیثی از او نقل شده از جمله حدیث آمدن پیامبر (ص) به مسجد در حالی که می خندید و متبسم بود و خبر داد ازدواج علی (ع) و فاطمه (س) در آسمان ها بسته شده است. [الغدير ، ج ۲ ، ص ۳۱۶]

(۴) و حدیث شفاعت فاطمه (س) و علی (ع) برای امت از زبان رسول الله (ص) از اوست. [الغدير ، ج ۳ ، ص ۱۱۹]

(۵) احادیث فراوانی درباره فضیلت اذان و مؤذن [من لایحضره الفقیه ، ج ۱ ، ص ۲۸۱]

(۶) روزی پیامبر (ص) و مردم به انتظار بلال در مسجد نشسته بودند. بلال پس از مدتی آمد. حضرت تأخیر را پرسید. عرض کرد به خانه فاطمه (س) رفتم. او مشغول دستاس کردن بود و حسن (ع) گریه می کرد. گفتم دختر پیغمبر (ص) اجازه دهید یا دستاس کنم یا بچه را نگه دارم. فرمود من کودک را آرام می کنم. تو دستاس کن و این بود دلیل دیر آمدن. حضرت فرمود: رَحِمْتُهَا رَحِمَكَ اللَّهُ [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۲۳۰]

۴. بعد از پیامبر (ص)

(۱) کسی که با تعطیل اذان افکار عمومی را به خود جلب کرد و به همین خاطر

به سوریه تبعید شد. اما تا آخر عمر در خطّ اهل بیت (علیهم السّلام) ماند.

۲) بلال عادت داشت که موقع نماز، پس از اذان به درب خانه رسول خدا (ص) می رفت و ندا می داد یا رسول الله (ص) حَی عَلَی الصَّلَاةِ حَی عَلَی الْفَلَاحِ

رسول خدا (ص) بیرون می آمدند. چون به مسجد می رسیدند بلال اقامه را شروع می کرد و این برنامه حتی در موقع بیماری پیامبر (ص) ادامه داشت. اما یک روز پس از اذان وقتی به درب خانه رسول خدا (ص) رفت به وی اطلاع دادند امروز ایشان قدرت حرکت ندارند. در اینجا بود که ابوبکر که بنا بود در لشکر اسامه حضور داشته باشد با مقدمات قبلی و دستگیری عایشه به مسجد رفت و امامت نماز را بدون اطلاع حضرت به عهده گرفت. اما وقتی آن حضرت (ص) شنیدند با آن حال به مسجد تشریف آورده و نماز را خود اقامه فرمودند.

روزی که رسول الله (ص) از دنیا می روند بلال بر بلندی رفت و یک اذان عجیب گفت همراه با گریه و با آهنگی لرزان و حالتی مخصوص. بغض گلویش را گرفته بود. به جملهاشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ که رسید، منقلب شد. آری او حق داشت اینچنین باشد [اعیان الشیعه].

۳) بعد از این اذان بلال فقط یک بار دیگر در مدینه اذان گفت و آن هم به دستور زهرای اطهر (س) بود. روزی بلال به ابوبکر برخورد. ابوبکر به او گفت ای بلال تو علاوه بر این که ما را ترک کرده ای اذان گفتن را نیز ترک کرده ای هنگام نماز به مسجد بیا و مردم را از صدای اذانت بهره مند کن.

مؤذن رسول خدا (ص) آیا کناره گیری تو دلیلی دارد؟ بلال گفت هیچ کاری بی دلیل نمی شود. تو خود بهتر می دانی دلیل این کار من چیست. آیا من برای امامت نماز تو چگونه می توانم اذان بگویم. در حالی که این لباس برازنده تو نیست. ای ابوبکر چشمان بلال نمی تواند کس دیگری را جز کسی که پیامبر (ص) تعیین فرمود بر منبر و محراب ببیند. بالاخره ابوبکر موفق نشد او را به دام بیندازد. حتی وعده هایی هم به او داد که اگر اذان بگویی وضع زندگی ات بهتر می شود اما جواب دندان شکنی شنید و نتوانست رضایت بلال را جلب کند.

چند روزی از این ماجرا نگذشته بود که در مدینه شایع شد که بلال می خواهد مدینه را ترک کند و بالاخره به هر شکلی بود او را از مدینه دور کردند. چرا که وجودش به ضرر حکومت بود. صاحب اعیان الشیعه می گوید درباره رفتن بلال از مدینه به شام دو قول است. یکی این که خودش رفت، یکی این که به اجبار و به تبعید رفت و به نظر من قول دوم درست تر است.

بلال قبل از رفتن از مدینه به زیارت رسول خدا (ص) و خانه علی (ع) رفت و از تمام اهالی آن خانه خداحافظی کرد و با قلبی افسرده راه شام را در پیش گرفت. در شام هم ساکت نشست. برای مردم حدیث می گفت و راه رهبانیت را در پیش نگرفت. حتی در جنگ ها نیز شرکت و مردم را روشن می کرد. تا این که شبی خواب رسول خدا (ص) را دید که فرمود چرا به زیارت ما نمی آیی؟ از خواب بیدار شد و گریه کرد

و به سرعت راهی مدینه شد و مستقیماً به خانه علی (ع) وارد شد و فرزندان رسول الله را ملاقات کرد. در این سفر فاطمه زهرا (س) از او خواست می خواهم یک بار دیگر صدای مؤذن پدرم را بشنوم و بلال با اذان گفتن تولا و تبراً خود را اعلام داشت اما این اذان به آخر نرسید و جمله اشهدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُوْلُ اللّٰهٖرَا که گفت حسنین (عليهما السّلام) خبر آوردند که بلال دیگر اذان مگو زهرا (س) غش کرد. [من لايحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۹۷ .]

یک بار دیگر هم بلال به مدینه آمد و به خانه علی (ع) رفت. اما زهرا (س) را نیافت. با دلی شکسته و چشمانی گریان بر سر قبر رسول الله (ص) رفت. مردم گرد او جمع شدند. مدینه یک پارچه گریه شد. امام حسن (ع) و امام حسین (ع) و همه از او خواستند که به احترام زهرا (س) یک بار دیگر اذان بگو و بلال یک بار دیگر اذانی گفت همراه با گریه و صدای لرزان مورخان می نویسند ، مدینه هیچ گاه چنین گریه ای به خود ندیده بود. [عیان الشیعه .]

۵. بلال و اذان

۱) او شین را نمی توانست تلفظ کند و به جایش سین تلفظ می کرد ، امّا به دلیل این نقطه ضعف کنار گذاشته نشد. در روایات ائمه (عليهم السّلام) از رسول خدا (ص) وارد شده که سین بلال عند الله شین محسوب شده است. [اعیان الشیعه .]

۲) اذان گفتن بلال بر بام کعبه سردمداران کفر و شرک را آتش زد به طوری که آرزوی مرگ کردند.

۳) رسول خدا (ص) وقت نماز که می شد ، می فرمود :

۴) وقتی دستور اذان نازل شد ، حضرت علی (ع) اولین کسی بود که اذان را شنید. رسول خدا (ص) فرمود : برو بلال را بیاور و برای اولین بار مسلمین اذان را از دو لب بلال شنیدند. (بلال اذان را از زبان علی (ع) تعلیم دید).

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَمَّا هَبِطَ جِبْرِئِيلُ (ع) بِالْأَذَانِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) كَانَ رَأْسُهُ فِي حِجْرِ عَلِيٍّ (ع) فَأَذَّنَ جِبْرِئِيلُ (ع) وَ أَقَامَ فَلَمَّا انْتَبَهَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) قَالَ يَا عَلِيُّ سَمِعْتَ قَالَ نَعَمْ قَالَ حَفِظْتَ قَالَ نَعَمْ قَالَ اذْعُ بِلَالًا فَعَلَّمَهُ فَدَعَا عَلِيَّ (ع) ۹ بِلَالًا فَعَلَّمَهُ [كافي ، ج ۳ ، ص ۳۰۲ .]

۵) از سال اول هجرت تا سال دهم (وفات رسول خدا (ص)) همواره اذان گوی پیامبر (ص) بود مگر در جنگ ها که دو نفر دیگر به جای او اذان می گفتند : ابن ام مکتوم و ابومحذوره.

۶) به جز اذان برای نماز هر وقت مسأله حساسی پیش می آمد رسول خدا (ص) به بلال می فرمود برو بالای بام اذان بگو و مسلمانان می فهمیدند خبر تازه ای است. از افتخارات بلال این است که قبل از سخنرانی رسول خدا (ص) در غدیر خم اذان گفت و مردم را به شنیدن یک پیام سرنوشت ساز ، آماده کرد.

۷) از افتخارات بلال اذان گفتن بر بام کعبه در فتح مکه بود.

صحنه اذان گفتن بلال در روز فتح مکه در برابر چشمان مشرکان و مستکبران از صحنه های تکان دهنده تاریخ اسلام است. سران شرک طاقت دیدن این صحنه را نداشتند. بعضی آرزوی مرگ می کردند. برای بعضی واقعا شگفت آور بود که چرا محمد (ص) از میان

این همه یار او را برگزیده ، بعضی می خواستند با فریاد ، پرخاشگری کنند. اما از ترس این که اخبار به پیامبر (ص) برسد ، لب فرو می بستند.

۸) بلال در جنگ ها و به خصوص در فتح مکه با صدای رسا و زیبای خویش تکبیر می گفت و مسلمانان جواب می دادند.

۹) پس از نازل شدن اذان بین مهاجر و انصار اختلاف نظر پیدا شد که مؤذن از کدام گروه باشد و فکر می کردند گویی بلال موقتی است. خدمت رسول خدا (ص) رسیدند. حضرت فرمود : بلال مؤذن ما خواهد بود.

۱۰) بلال قبل از اذان صبح به مرتفع ترین پشت بام خانه نزدیک مسجد می رفت و تا موقع اذان صبح با خدای خویش مناجات می کرد و نگاه به افق می کرد و انتظار صبح را می کشید و وقتی صبح می شد با صدای رسایش کلمات مهیج اذان را در فضای شهر منعکس می کرد و مردم را به سوی مسجد دعوت می کرد. بعد از اذان هم برای پیروزی اسلام دعا می کرد : اللَّهُمَّ انی أحمدک و أستعینک علی قریش أن یقیموا علی دینک [سیره ابن هشام ، ج ۲ ، ص ۱۵۶]

۱۱) امام صادق (ع) فرمود : از وقتی که بلال اذان گفتن را ترک کرد ، حی علی خیر العمل از اذان حذف شد.

قَالَ الصَّادِقُ : إِنَّ بِلَالًا كَانَ عَبْدًا صَالِحًا فَقَالَ لَا أُؤَذِّنُ لِأَحَدٍ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَتَرَكَ يَوْمَئِذٍ حَيَّ عَلَي خَيْرِ الْعَمَلِ [من لايحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۸۳]

اذان

۱) در خانه خودتان اذان بگویید به خصوص هنگام مرض و نداشتن فرزند.

۲) با صدای بلند و زیبا.

۳) همه اذان بگویند : قَالَ

رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا حَيَابِرُ اعْلَمْ أَنَّهُ سَيَأْتِي زَمَانٌ عَلَى النَّاسِ يَكْلُونَ الْأَذَانَ إِلَى الضُّعْفَاءِ وَأَنَّ لُحُومًا مُحَرَّمَةً عَلَى النَّارِ وَ هِيَ لُحُومُ الْمُؤَذِّنِينَ [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۲۲]

(۴) هر که به خاطر اذان به نماز حاضر شود ، مؤذن هم اجری دارد.

(۵) هر که با اذان و اقامه به نماز ایستد دو صف از فرشتگان که در طول بین مشرق و مغرب است با او به نماز می ایستند.

(۶) مؤذن در قیامت از همه بلندتر است روزی کَهَاذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُؤُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ [سجده/۱۲]

آنها سر بلند هستند.

(۷) فلسفه تکرار جملات برای تأکید و تثبیت در دل ها است که رسول اکرم (ص) پاسخ ها را سه بار تکرار می فرمود. [من لایحضره الفقیه ، ج ۱ ، ص ۲۹۹]

۶. رحلت

(۱) در سال ۲۰ هجری در شام از دنیا رفت.

(۲) آرامگاهش در شام زیارتگاه عاشقان اهل بیت (علیهم السلام) و پروانگان آنان است.

(۳) دعا بر سر قبر بلال مستجاب است و این مسأله بارها توسط اولیاء خدا و اهل خیر تجربه شده است. [الغدیر ، ج ۵ ، ص ۱۸۴]

۷. خاطرات

(۱) قبل از ورود مسلمانان به مکه رسول خدا (ص) آنان را به ۴ گروه تقسیم کرد و فرمود هر گروهی از راهی وارد مکه شوند و شمشیر نکشند ، مگر این که دشمن مقاومت کند و بلال را همراه خود برد. تمام گروه ها بدون برخورد وارد مکه شدند ، جز یک گروه که با گروهی به فرماندهی صفوان فرزند امیه مواجه شدند. که کینه بلال را به دل داشت و عکرمه فرزند ابوجهل.

درگیری شروع شد. صفوان فریاد می زد بلال کدامیک از شماست و می خواست تا انتقام خون پدر و برادرش را از او بگیرد. اتفاقاً بلال به مرکز شهر رسیده بود. تصمیم گرفت گشتی در شهر بزند. به راه افتاد تا به منطقه درگیری رسید. شمشیرش را بیرون آورد و با فریاد تکبیر وارد میدان شد. مسلمانان فریاد زدند بلال آمد. بالاخره جنگ سختی بین بلال و صفوان در گرفت تا این که صفوان را به زمین زده و بر سینه اش نشست و شمشیر را بر سینه اش گذاشت و همزمان با این درگیری رسول خدا (ص) فرمان داده بودند به قاصدی که برو و به کسانی که درگیرند بگو: ارفع عنهم السیف. این پیام به گوش بلال رسید و شمشیر را از سینه صفوان برداشت و صفوان را آزاد کرد و با این کار خودش

، اوج تسلیم خود را نسبت به رسول خدا (ص) نشان داد.

(۲) گروهی نزد بلال آمدند و فضائلش را شمردند و به او گفتند خیرهای زیادی خداوند قسمت تو کرده. بلال در جواب گفت من همان برده حبشی هستم ، کسی نیستم [أعیان الشیعه.]

(۳) روزی بلال به خواستگاری دختری رفته بود. به اولیاء دختر گفته بود : أنا بلال و هذا أخی عبدان من الحبشه کنا ضالین فهدانا الله و کنا عبدین فاعتقنا الله ان تنکحونا فالحمد لله و ان تمنعونا فالله اکبر [أعیان الشیعه.]

(۴) در جنگ بدر پیامبر (ص) پیش بینی کرده بود که امیه کشته می شود ، لذا امیه خود را به مریضی زد. اما دوستانش او را به زور به میدان آوردند. در این جنگ بلال پیوسته به دنبال او می گشت تا این امام کفر را به قتل برساند اما موفق نشد و کفار هم شکست خورده و فرار کردند. عبدالرحمن بن عوف که چند زره به غنیمت گرفته بود در راه به امیه و زواره پسرش برخورد و آنان را اسیر کرد و در راه به بلال برخوردند. امیه به بلال گفت تو نمی توانی مرا بکشی چون من اسیر تو نیستم. اما بلال رزمندگان را جمع کرد و با فریادیا انصار الله رأس الکفر جنایات امیه را برشمرد و آنان به امیه و پسرش حمله کرده و آنان را کشتند.

امیه فرزند دیگری هم به نام صفوان داشت که در فتح مکه تا آخرین لحظه مقاومت و سپس فرار کرد اما با برخورد بسیار جالب رسول خدا (ص) اسلام آورد و با بلال دوستی و صمیمیت پیدا

کرد و بالاخره نیز در راه اسلام به شهادت رسید. [ابن اثیر ، ج ۲ ، ص ۱۲۸ و سیره ابن هشام ، ج ۲ ، ص ۲۸۴ .]

۱) یک روز بلال از وقت دیرتر به نماز صبح حاضر شد. رسول خدا (ص) علت دیر آمدن را پرسید. عرض کرد وقتی به مسجد درمی آمدم از منزل فاطمه (س) عبور می کردم. دیدم مشغول آسیا کردن است و بچه اش هم گریه می کند. عرض کردم ای دختر پیامبر (ص) یکی از کارهایت را به من واگذار کن تا شما را کمک کنم. فرمود بچه داری از من ، آسیا کردن از تو. رسول خدا (ص) فرمود : به فاطمه (ص) ترخم کردی ، خدا به تو ترخم کند. [ذخائر العقبی ، ص ۵۱ به نقل از کتاب ابراهیم امینی .]

۲) فاطمه (ص) از بلال که دیگر اذان نمی گفت تقاضا کرد یک بار دیگر مؤذن پدرش اذان بگوید. همین که بلال اذان گفت : الله اکبر فاطمه زهرا سلام الله علیها یاد پدرش و ایام پدرش افتاد و گریه کرد. همین که بهأشهاد أن محمدا رسول الله رسید ، شَهَقَتْ وَ سَيَقَطُّ لَوْجِهَا وَ غَشِيَ عَلَيْهَا... وَ ظَنُّوا أَنَّهَا قَدْ مَاتَتْ... بلال اذان را رها کرد ، فاطمه (س) به هوش آمد. با اصرار فرمود اذان را تمام کن ، بلال اذان را تمام کرد. [بحار الأنوار ، ج ۴۳ ، ص ۱۵۷ .]

۱. بنی اسرائیل

۱. خصوصیات بنی اسرائیل

۱. بی تفاوتی

۱ - کَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ تَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا [مائده / ۸۰ - ۷۹] .

۲ - یک عده مردم : يَغْدُونَ فِي السَّبْتِ [اعراف / ۱۶۳] . هستند.

یک دسته نهی

از منکر می کردند و یک دسته هم بی تفاوت بودند و دعوت به بی تفاوتی و عدم انتقاد می کردند: وَ إِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا اللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا قَالُوا مَعذِرَةٌ إِيَّايَ رَبِّكُمْ وَ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ [اعراف/ ۱۶۴].

فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنْجَبْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ [اعراف/ ۱۶۵].

۲. رفاه طلبی

۱ - إنا هاهنا قاعدون [مائده/ ۲۴].

۲ - فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَ جُنُودِهِ [بقره/ ۲۴۹].

۳. ترس

۱ - فَمَا آمَنَ لِمُوسَى إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِنْ قَوْمِهِ عَلَى خَوْفٍ مِنْ فِرْعَوْنَ وَ مَلَائِهِمْ أَنْ يُفْتِنَهُمْ [يونس/ ۸۳].

۴. انتظارات و توقعات

۱ - سیر و پیاز خواستند ، خطاب آمد : أَسْتَسْبِدُّونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ أَهْبَطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ وَ ضَرَبْتَ عَلَيْهِمُ الدَّلِيلَ وَ الْمَسْكَنَةَ وَ بَاوِ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِ آيَاتِ اللَّهِ وَ يَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ [بقره/ ۶۱].

۲ - وَ إِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَ قَتَائِهَا وَ فُومِهَا وَ عَدَسَهَا وَ بَصَلَهَا قَالَ أَسْتَسْبِدُّونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ [بقره/ ۶۱].

۵. درخواست ها و بهانه ها

۱ - يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تُنزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَىٰ أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ

مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ [نساء/ ۱۵۴] .

۲ - لَعْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ [مائده/ ۷۸] .

۳ - بهانه هایی که درباره بقره داشتند : وَ إِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبُحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُوعًا قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِصَ وَلَا بَكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْنُهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءٌ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَشْبِهُ النَّاطِرِينَ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولَ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلِّمَةٌ لَا تَشِيءُ فِيهَا قَالُوا الْآنَ جِئْتُ بِالْحَقِّ فَذَبِّحُوهَا وَ مَا كَادُوا يُفْعَلُونَ [بقره/ ۷۱ - ۶۷] .

۶. تعصب نابجا

۱ - وَ قَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ [بقره/ ۱۱۳] .

۷. دنیا گرایی

۱ - فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا [بقره/ ۷۹] .

۲ - وَ أَخَذِهِمُ الرَّبُّوا [نساء/ ۱۶۱] .

۸. گوساله پرستی

۱ - داستان گوساله پرستی در چهار سوره بقره ، طه ، نساء و اعراف آمده است.

۲ - وَ اتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِنْ بَعْدِهِ مِنْ خَلْيِهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُوَارٌ [اعراف/ ۱۴۸] .

۳ - إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَ ذَلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [اعراف/ ۱۵۲] .

۴ - خطاب به

گوساله پرستان : أَلَمْ يَرَوْا أَنَّهُ لَا يَكْلُمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا اتَّخَذُوهُ [اعراف/ ١٤٨] .

٩. پیمان شکنی

١ - وَ قُلْنَا لَهُمْ اذْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا فَبِمَا نَقَضْتُمْ مِنْهُم مِيثَاقَهُمْ [نساء/ ١٥٥] - [١٥٤] .

٢ - وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ ذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَامَىٰ وَ الْمَسَاكِينِ وَ قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَ أَنْتُمْ مُّعْرِضُونَ وَ إِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَ لَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَ أَنْتُمْ تَشْهَدُونَ [بقره/ ٨٤ - ٨٣] .

أَلَمْ يُوْحَدْ عَلَيْهِم مِّيثَاقُ الْكِتَابِ أَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ وَ دَرَسُوا مَا فِيهِ [اعراف/ ١٦٩] .

وَ إِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ ذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَامَىٰ وَ الْمَسَاكِينِ وَ قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ [بقره/ ٨٣] .

وَ إِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَ لَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَ أَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَ تُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِم بِالْإِثْمِ وَ الْعُدْوَانِ وَإِنْ يَأْتُوكُمْ أُسَارَىٰ تَفَادُوهُمْ وَ هُمْ مُحْرَمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفْطُورٌ مِّنْ بَعْضِ الْكِتَابِ وَ تَكْفُرُونَ بَعْضٌ [بقره/ ٨٥ - ٨٤] .

١٠. انحصار طلبی

وَ قَالُوا لَنْ نَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَةً [بقره/ ٨٠] .

١١. استکبار

وَ قَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَ لَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا [اسراء/ ٤] .

١٢. تحریف

مَنْ الذِّينَ هَادُوا يَحْرِفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ

١ - يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَ يَقْتُلُونَ النَّبِيْنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ [بقره/ ٦١] .

٢ - وَ إِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمْ الصَّاعِقَةُ وَ أَنْتُمْ تَنْظُرُونَ [بقره/ ٥٥] .

٣ - وَ قَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يَحْرَفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ [بقره/ ٧٥] .

٤ - قَالُوا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً [نساء/ ١٥٣] .

١ - قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ وَ إِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا حَتَّى يُخْرَجُوا مِنْهَا فَإِنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنَّا دَاخِلُونَ [مائده/ ٢٢] .

٢ - قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَادْهَبْ أَنْتَ وَ رَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ [مائده/ ٢٤] .

٣ - جهل عامل ارتجاع است : قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ (موسى) إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ [اعراف/ ١٣٨] .

٤ و ٥ - إِنَّ هَؤُلَاءِ مُتَّبَرِّ (هلاک شد) مَا هُمْ فِيهِ وَ بَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [اعراف/ ١٣٩] .

٦ - أَغْيَرَ اللَّهُ أَبْغِيَكُمْ إِلَهًا وَ هُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ وَ إِذْ أَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يَقْتُلُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَ يَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَ فِي ذَلِكَمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ [اعراف/ ١٤١ - ١٤٠] .

٧ - أَفَكَلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَ قَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَفَلِيلًا مَا يَوْمِنُونَ [بقره/ ٨٨ - ٨٧] .

٨ - ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ [بقره/ ٩٢] .

٩ - وَ أَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمْ

الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ [بقره/ ٩٣] .

١٠ - قُولُوا حِطَّةً نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ وَ سَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ [بقره/ ٥٩ - ٥٨] .

١١ - وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَ رَفَعْنَا قُورُقُوكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَ اذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ [بقره/ ٦٤ - ٦٣] .

١٢ - وَ لَقَدْ عَلَّمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدُوا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ [بقره/ ٦٥] .

١٣ - ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً [بقره/ ٧٤] .

١٥. اختلاف

وَ لَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتَلَفَ فِيهِ [فصلت/ ٤٥] .

١٦. حفظ قالب مكتب منهاى محتوا

وَ سَيَلَّمَهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ حِثَانُهُمْ يَوْمَ سَبَيْتِهِمْ شُرَعًا وَ يَوْمَ لَا يَسْتَيْتُونَ لَا تَأْتِيهِمْ كَذَلِكَ نَبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ [اعراف/ ١٦٣] .

١٧. عقب نشینی تا کنیکی

وَ لَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ لَئِن كَشِفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَ لَنُؤْمِنَنَّ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ [اعراف/ ١٣٥ - ١٣٤] .

٢. علمای بنی اسرائیل

١ - وَ إِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلُودُونَ أَلْسِنَتَهُمْ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَ مَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَ يَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ مَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ يَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ وَ هُمْ يَعْلَمُونَ [آل عمران/ ٧٨] .

٢ - وَ إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَ لَا- تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَ اشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا- فَبُئْسَ مَا يَشْتَرُونَ [آل عمران/ ١٨٧] .

٣ - أَلَمْ تَرَ

إِلَى الَّذِينَ أوتُوا نَصيباً مِنَ الْكِتَابِ يَشْتَرُونَ الضَّالَّةَ وَ يَرِيدُونَ أَنْ تَضِلُّوا السَّبِيلَ [نساء/ ٤٤] .

٤ - مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يَحْرَفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ [نساء/ ٤٦] .

٥ - لَوْ لَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَانِيُّونَ وَ الْأَخْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَ أَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ [مائدة/ ٦٣] .

٣. كيفرهای الهی

١ - ضَرَبَتْ عَلَيْهِمُ الدَّلَّةُ أَيْنَ مَا تُقْفُوا إِلَّا- بِحَبِيلٍ مِنَ اللَّهِ وَ حَبْلٍ مِنَ النَّاسِ وَ باوِ بَغَضٍ مِنَ اللَّهِ وَ ضَرَبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسِيكَةَ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِ آيَاتِ اللَّهِ وَ يَقْتُلُونَ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ [آل عمران/ ١١٢] .

٢ - فَبَطَّلْنَا مِنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَمَنَا عَلَيْهِمْ طِبَاتٍ أَحَلَّتْ لَهُمْ وَ بَصَدَّاهُمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيراً وَ أَخَذْنَاهُمُ الرِّبَا وَ قَدْ نُهِوا عَنْهُ وَ أَكْلِهِمْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَ أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَاباً أَلِيماً [نساء/ ١٦١ - ١٦٠] .

٣ - فَبِمَا نَفَضْنَاهُمْ مِيثَاقَهُمْ لَعْنَاهُمْ وَ جَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَ نَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ [مائدة/ ١٣] .

٤ - وَ باوِ بَغَضٍ مِنَ اللَّهِ [بقره/ ٦١] .

٥ - وَ عَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَمْنَا كُلَّ ذِي ظُفْرٍ وَ مِنَ الْبَقَرِ وَ الْعِزَّةِ حَرَمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَا (پی ها) إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَا أَوْ الْحَوَايَا (روده ها) أَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِبَغْيِهِمْ وَ إِنَّا لَصَادِقُونَ [انعام/ ١٤٦] .

قالَ فَإِنَّهَا (شهر) مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً يَتِيهُونَ (سرگردان) فِي الْأَرْضِ فَلَا- تَأْسَ (محزون مباش) عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ [مائدة/ ٢٦] .

٦ - وَ اذْ قَلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَى طَعَامِ وَاحِدٍ فَادْعَ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنبتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِطَائِهَا وَ قَوْمِهَا وَ عَدْسِهَا

و وصلها قال استبدلون الذى هو ادنى بالذى هو خير [بقره ، ٦٠] .

٧ - فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَ كَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ [اعراف/١٣٦] .

٤. شخصيت فرعون و جامعه فرعونى

١ - إِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الْمُشْرِكِينَ [يونس/٨٣] .

إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَ جَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضِعُّ مِنْهُ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَدَّبْحُ أَبْنَاءَهُمْ وَ يَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ [قصص/٤] .

٢ - اينان تمام معجزات حضرت موسى راديدند : وَ جَحَدُوا بِهَا وَ اسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَ عُلوًّا [نمل/١٤] .

٣ - وَ قَالَ مُوسَى رَبَّنَا إِنَّكَ آتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَ مَلَائِهِ زِينَةً وَ أَمْوَالًا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِكَ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَ اشْدُدْ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتَّى يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ [يونس/٨٨] .

٤ - فَاتَّبَعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ وَ مَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ وَ بَشَسَ الرَّوْدَ الْمُرْوَدُ [هود/٩٨ - ٩٧] .

٥ - وَ لَقَدْ أَرَيْنَاهُ آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَ أَبَى [طه/٥٦] .

٦ - آمَنَّا لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ [طه/٧١] .

٧ - فَلَا تُطْعَنَ أَيْدِيكُمْ وَ أَرْجُلُكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَ لَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ [طه/٧١] .

٨ - وَ أَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَ مَا هَدَى [طه/٧٩] .

٩ - فَقَالُوا أُنُومٌ مِثْلُنَا وَ قَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَ فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ [مومنون/٤٨ - ٤٧] .

١٠ - قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَ لَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ وَ فَعَلْتَ فَعَلَتِكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَ أَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ قَالَ فَعَلْتُهَا إِذَا وَ

أَنَا مِنَ الضَّالِّينَ فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُمْكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُزْسِلِينَ وَتَلَكَ نِعْمَةٌ تُمْنُّهَا عَلَيَّ أَنْ عَبَّدتَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ [شعراء/ ٢٢ - ١٨] .

١١ - در خطبه قاصعه می خوانیم که موسی و هارون با لباس پشمی و عصا به دست ، نزد فرعون رفته و گفتند : فَشَرَطَا لَهُ أَنْ أَسْلَمَ بَقَاءَ مُلْكِهِ وَدَوَامَ عِزِّهِ فَقَالَ أَلَا تَعْجَبُونَ مِنْ هَٰذَيْنِ يَشْرِطَانِ لِي دَوَامَ الْعِزِّ وَبَقَاءَ الْمُلْكِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٢] .

١٢ - وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي فَأَوْقِدْ لِي يَا هَامَانَ عَلَى الطِّينِ فَاجْعَلْ لِي صِرْحًا لَعَلِّي أَطَّلِعُ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبِينَ وَاسْتَكْبَرَ هَيْوَةً وَجُنُودُهُ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ إِلَيْنَا لَا يُزْجَعُونَ فَآخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ فَاُنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يُنصَرُونَ [قصص/ ٤١ - ٣٨] .

١٣ - كَذَلِكَ زَيْنَ لِفِرْعَوْنَ سُوءَ عَمَلِهِ [غافر/ ٣٧] .

١٤ - فَعَصَى فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلاً [مزمل/ ١٦] .

٥. تاکتیک های فرعون

١ - قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَٰذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ فَمَا ذَا تَأْمُرُونَ [اعراف/ ١١٠ - ١٠٩] .

قَالَ أَجِئْنَا لِنُخْرِجَنَّكَ مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسَى [طه/ ٥٧] .

٢ - فرعون به ساحرانی که ایمان آوردند ، گفت : إِنَّ هَٰذَا لَمَكْرٌ مَكْرُتُمُوهُ فِي الْمَدِينَةِ لِنُخْرِجُوا مِنْهَا أَهْلَهَا [اعراف/ ١٢١] .

٣ - وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ أَتَدْرُ مُوسَى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَيَذَرَكَ

وَ آلِهَتِكَ [اعراف/ ١٢٧] .

٤ - وَ قَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ مِنْ آيَةٍ لِنَسْحَرَنَّ بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ [اعراف/ ١٣٢] .

٥ - وَ تَكُونُ لَكُمْ الْكِبْرِيَاءُ فِي الْأَرْضِ وَ مَا نَحْنُ لَكُمْ بِمُؤْمِنِينَ [يونس/ ٧٨] .

٦ - فرعون به موسى گفت : إِنِّي لَأُظُنُّكَ يَا مُوسَى مَسِيحُورًا قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنْزَلَ هَؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ بِصَائِرٍ وَ إِنِّي لَأُظُنُّكَ يَا فِرْعَوْنُ مَثْبُورًا (هلاکت ناقص العقل [اسراء/ ١٠٢ - ١٠١] .

٧ - قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمْ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ [شعراء/ ٢٧] .

٨ - تحميق : قَالُوا أَرْجِهْ وَ أَخَاهُ وَ أُرْسِلْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ يَا تُتُوكَ بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ [اعراف/ ١١٢ - ١١١] .

٩ - تطميع : إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ قَالَ نَعَمْ وَ إِنَّكُمْ لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ [اعراف/ ١١٤ - ١١٣] .

١٠ - تهديد : لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَ أَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ [اعراف/ ١٢٤] .

قَالَ سَنُقَاتِلُ أَبْنَاءَهُمْ وَ نَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ وَ إِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ [اعراف/ ١٢٧] .

قَالَ لَئِنِ اتَّخَذَتِ إِلَهًا غَيْرِي لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ [شعراء/ ٢٩] .

١١ - فَأَرَادَ (فرعون) أَنْ يَسْتَفِزَّهُمْ (راندن) مِنَ الْأَرْضِ فَأَعْرَفْنَاهُ وَ مَنْ مَعَهُ جَمِيعًا [اسراء/ ١٠٣] .

١٢ - قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَى قَالَ عَلَّمَهَا عِنْدَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لَا يَضِلُّ رَبِّي وَ لَا يَنْسَى الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ مَهْدًا وَ سَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً [طه/ ٥٣ - ٥٠] .

آری ، فرعون با جمله قرون الاولى می خواست موسی را از مسیر دعوت منحرف کند ، موسی

هم با یک جمله علمها عند ربی ، دوباره بر سر بحث برگشت.

۱۳ - فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرِ مِثْلِهِ [طه/ ۵۸] .

فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ أَتَى [طه/ ۶۰] .

۱۴ - برای تضعیف روحیه موسی : فَتَنَّا زُجْرًا وَأَمْرُهُمْ بَيْنَهُمْ وَ أَسْرُوا النَّجْوَى [طه/ ۶۲] .

۱۵ - فَأَجْمِعُوا كَيْدَكُمْ ثُمَّ اتُّوْا صَفًّا وَ قَدْ أَفْلَحَ الْيَوْمَ مَنْ اسْتَعْلَى [طه/ ۶۴] .

۱۶ - تَبْلِيغَاتٍ : إِنَّ هَوْلًا لَشَرِّدُمَهُ قَلِيلُونَ فَأَرْسَلْ فِرْعَوْنَ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ [شعراء/ ۵۴ - ۵۳] .

۱۷ - وَ إِنَّهُمْ لَنَا لَغَائِظُونَ وَ إِنَّا لَجَمِيعٌ حَازِرُونَ [شعراء/ ۵۶ - ۵۵] .

۶. سرنوشت فرعون

۱ - حَتَّى إِذَا أَدْرَكَهُ الْعَرْقُ قَالَ آمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي آمَنْتَ بِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ وَ أَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ الْآنَ وَ قَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَ كُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ فَالْيَوْمَ نُجْجِكُ بِيَدِنِكَ لِيَتَّكُونَ لِمَنْ خَلَقَكَ آيَةً وَ إِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ عَنْ آيَاتِنَا لَغَافِلُونَ [يونس/ ۹۲ - ۹۰] .

(اداره راهنمایی ، ماشین های قراضه را برای عبرت رانندگان کنار جاده می گذارد. به همین ترتیب خداوند هم لاشه فرعون را از آب بیرون انداخت تا عبرتی برای تمام قلدران و ابرقدرتان باشد)

۲ - يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ وَ بئْسَ الْوَرْدَ الْمَوْرُودُ وَ أَتَّبِعُوا فِي هَذِهِ لَعْنَهُ وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِئْسَ الرَّفْدُ الْمَرْفُودُ [هود/ ۹۹ - ۹۸] .

۷. امدادهای غیبی

۱ - وَ أَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنِّي وَ لِيُضَنَعَ عَلَى عَيْنِي [طه/ ۳۹] .

۲ - وَ قَتَلْتُ نَفْسًا فَجَجْنَاكَ مِنَ الْعَمِّ [طه/ ۴۰] .

۳ و ۴ - قَالَ لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمْ أَسْمَعُ وَ أَرَى وَ أَنْجَيْنَا مُوسَى وَ مَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ ثُمَّ أَعْرَقْنَا الْآخِرِينَ [شعراء/ ۶۶ - ۶۵] .

۵ - وَ نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَوْا بِعُفْوٍ فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ وَ نُمَكِّنْ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَ نُرِيَ فِرْعَوْنَ وَ هَامَانَ وَ جُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ [قصص/ ۶ - ۵] .

۶ - وَ نُمَكِّنْ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَ نُرِيَ فِرْعَوْنَ وَ هَامَانَ وَ جُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ [قصص/ ۶] .

۷ - وَ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِيهِ فَإِذَا خِفَتْ عَلَيْهِ فَهَاتِيهِ فِي الْيَمِّ وَ لَا تَخَافِي وَ لَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكَ وَ جَاعِلُوهُ مِنْ

لَقَدْ أَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ بِالسِّنِينَ وَ نَقَصْنَا مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ [اعراف/ ١٣٢] .

٩ - فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَ الْجَرَادَ وَ الْقُمَّلَ وَ الضَّفَادِعَ وَ الدَّمَ آيَاتٍ مُفَصَّلَاتٍ فَاسْتَكْبَرُوا وَ كَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ [اعراف/ ١٣٣] .

١٠ - رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَيَّ أَمْوَالِهِمْ وَ اشْدُدْ عَلَيَّ قُلُوبَهُمْ فَلَا- يَوْمِنُوا حَتَّى يَرُودَ الْعَذَابَ الْأَلِيمَ قَالَ قَدْ أُجِيبْتُ دَعْوَتُكُمَا فَاسْتَجِيبَا وَ لَا تَتَّبِعَانَّ سَبِيلَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ [يونس/ ٨٩ - ٨٨] .

١١ - وَ قَطَعْنَا هَمًّا ائْتَنَّى عَشْرَةَ أَشْبَاطًا أُمَّمًا وَ أَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى إِذِ اسْتَسْقَاهُ قَوْمُهُ أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرِبَهُمْ وَ ظَلَلْنَا عَلَيْهِمُ الْعُمَامَ وَ أَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَ السَّلْوَى [اعراف/ ١٦٠] .

١٢ - وَ جَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَ جُنُودُهُ بَغْيًا وَ عَدُوًّا حَتَّى إِذَا أَدْرَكَهُ الْعَرْقُ [يونس/ ٩٠] .

١٣ - فَالْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَ حَزَنًا [قصص/ ٨] .

وَ قَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرْتُ عَيْنٍ لِي وَ لَكَ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَى أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَ لَدًا [قصص/ ٩] .

وَ حَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ [قصص/ ١٢] .

وَ لَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَ اسْتَوَى آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَ عِلْمًا [قصص/ ١٤] .

وَ جَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ يَسْعَى قَالَ يَا مُوسَى إِنَّ الْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ [قصص/ ٢٠] .

فَسَيِّئَ لَهَا ثُمَّ تَوَلَّى إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ فَجَاءَهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَاءَهُ وَ قَصَّ عَلَيْهِ الْقِصَصَ قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ قَالَتْ إِحْدَاهُمَا

يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ

قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُنْكِحَكَ إِخِيْدَى ابْنَتِي هَاتِيْنِ عَلَيَّ أَنْ تَأْجُرْنِي ثَمَانِي حِجْرٍ فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَ مَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ سَيَتَجِدْنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِيْنَ قَالَ ذَلِكَ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ أَيَّمَا الْأَجَلِيْنَ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ وَ اللَّهُ عَلَيَّ مَا نَقُولُ وَ كَيْلٌ فَلَمَّا قَضَى مُوسَى الْأَجَلَ وَ سَارَ بِأَهْلِهِ آنَسَ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ نَارًا قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ [قصص/ ٢٩ - ٢٤] .

١٤ - فَأَخَذْنَاهُ (فرعون) وَ جُنُودَهُ فَبَدَّنَاهُمْ فِي الْيَمِّ وَ هُوَ مُلِيمٌ [ذاريات/ ٤٠] .

٨. موسى و بنى اسرائيل

١. نفوذ موسى در دربار فرعون

تأثير دعوت موسى در درون دربار : وَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِيْنَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَ نَجِّنِي مِنَ فِرْعَوْنَ وَ عَمَلِهِ وَ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِيْنَ [تحریم/ ١١] .

٢. هشدارها و تعاليم موسى

١ - يا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِي الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَ أَوْفُوا بَعْهْدِي أَوْفٍ بِعَهْدِكُمْ وَ إِيَّاي فَارْهَبُونِ [بقره/ ٤٠] .

٢ و ٣ و ٤ - وَ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَ لَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَ لَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا [بقره/ ٤١] .

٥ و ٦ - وَ لَا تَلْسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَ تَكْتُمُوا الْحَقَّ [بقره/ ٤٢] .

٧ و ٨ - وَ أَفِيْمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ وَ ارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِيْنَ [بقره/ ٤٣] .

٩ - وَ اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلَاةِ [بقره/ ٤٥] .

١٠ و ١١ - يا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِي الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَ أَنِّي

فَضَّلْتُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ وَ اتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا [بقره/ ۴۸ - ۴۷] .

۱۲ - وَ إِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ ذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَامَىٰ وَ الْمَسَاكِينِ وَ قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَ أَنْتُمْ مُّعْرِضُونَ وَ إِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَ لَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ [بقره/ ۸۴ - ۸۳] .

۹. رهبری انقلاب

۱. مظلومیت رهبر

۱ - قَالَ (موسى) رَبِّ إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَ أَحِي فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَ بَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ [مائده/ ۲۵] .

۲ - فَإِذَا جَاءَتْهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ وَ إِذَا تَصَبَّهَتْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسَىٰ وَ مَنْ مَعَهُ [اعراف/ ۱۳۱] .

۳ - همینکه هارون گوساله پرستی را دید گفت : وَ لَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونُ مِنْ قَبْلُ يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهِ وَ إِنَّ رَبَّكُمْ الرَّحْمَنُ فَاتَّبِعُونِي وَ أَطِيعُوا أَمْرِي قَالُوا لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ [طه/ ۹۱ - ۹۰] .

۴ - قَالُوا أُوذِينَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِنَا وَ مِنْ بَعْدِ مَا جِئْنَا قَالَ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يَهْلِكَ عِذُّكُمْ وَ يَسْتَخْلِفَكُمْ فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ [اعراف/ ۱۲۹] .

۲. نصب رهبر و امام

نصب رهبر و امام ، عاملی برای جلوگیری از ارتجاع و تداوم انقلاب : وَ وَاَعِدْنَا مُوسَىٰ ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَ اتَّمَمْنَا بِعَشْرِ فِتْمٍ مِيقَاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَ قَالَ مُوسَىٰ لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَ أَصْلِحْ وَ لَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ [اعراف/ ۱۴۲] .

۳. ابزار کار

۱ - وَ لَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَ سُلْطَانٍ مُّبِينٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ

وَ مَلَائِيهِ [هود/ ۹۷ - ۹۶].

۲ - وَ لَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَ ذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ [ابراهيم/ ۵].

۳ - قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَ يَسِّرْ لِي أَمْرِي وَ اخْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي يَفْقَهُوا قَوْلِي وَ اجْعَلْ لِي وَزِيْرًا مِنْ أَهْلِی هَارُونَ أَخِي [طه/ ۳۰ - ۲۵].

۴ - كِي نُسَبِّحَكَ كَثِيْرًا وَ نَذْكُرَكَ كَثِيْرًا [طه/ ۳۴ - ۳۳].

۴. توصیه ها

۱ - قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَ اصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ [اعراف/ ۱۲۸].

۲ - دلداری : قَالُوا أُوذِيْنَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِيْنَا وَ مِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا قَالَ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يَهْلِكَ عَدُوُّكُمْ وَ يَسِيْرَتُخْلِفَكُم فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ [اعراف/ ۱۲۹].

۳ - توكل : وَ قَالَ مُوسَىٰ يَا قَوْمِ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا إِنْ كُنْتُمْ مُسْلِمِيْنَ [يونس/ ۸۴].

۵. خشونت

وَ لَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰ إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي مِنْ بَعْدِي أَعْجَلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ وَ أَلْقَى الْأَلْوَاحَ وَ أَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُ إِلَيْهِ (هارون هم بزرگتر و هم افصح لكن علاقه به مكتب علاقه ها را نابود می کند [اعراف/ ۱۵۰].

۱۰. دستاوردهای انقلاب

۱ - آزادی : وَ إِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُدَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَ يَشِيْتَحِيُونَ نِسَاءَكُمْ وَ فِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيْمٌ [بقره/ ۴۹].

۲ - نجات : وَ إِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَ أَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَ أَنْتُمْ تَنْظُرُونَ [بقره/ ۵۰].

۳ - عفو : بعد

از گوساله پرستی : ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [بقره/ ۵۲] .

۴ - قانون : وَإِذِ اتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ [بقره/ ۵۳] .

۵ - حیات دوباره : خواستند که خدا را با چشم مشاهده کنند ، صاعقه آنان را گرفت ، لکن خدا لطف کرد و دوباره آنان را زنده کرد : ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [بقره/ ۵۶] .

۶ - وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوَى [بقره/ ۵۷] .

۷ - وَإِذِ اسْتَسْقَى مُوسَى لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا [بقره/ ۶۰] .

۸ - وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا وَآتَاكُمْ مَا لَمْ يُوْتِ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ [مائده/ ۲۰] .

۹ - وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضَعُونَ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسَيْنِ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَدَمَرْنَا مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ فِرْعَوْنَ وَقَوْمَهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ [اعراف/ ۱۳۷] .

۱۰ - وَلَقَدْ بَوَّأْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ مَبُوءًا صِدْقٍ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ [يونس/ ۹۳] .

۱۱ - وَقُلْنَا مِنْ بَعْدِهِ (غرق فرعون) لِبَنِي إِسْرَائِيلَ اسْكُنُوا الْأَرْضَ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا [اسراء/ ۱۰۴] .

۱۲ - كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا بَنِي إِسْرَائِيلَ [شعراء/ ۵۹] .

۱۱. انقلابیون راستین

۱ - قَالُوا إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ وَمَا نُنْقِمُ مِنْهَا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِآيَاتِ رَبِّنَا لَمَّا جَاءَنَا رَبَّنَا عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ [اعراف/ ۱۲۶] .

– قالوا لَنْ نُؤْتِرَكَ عَلَى مَا جَاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا [طه/ ٧٢] .

٣ – قالوا (ساحران به فرعون) لَنْ نُؤْتِرَكَ عَلَى مَا جَاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا [طه/ ٧٢] .

٤ – كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ [بقره/ ٢٤٩] .

٥ – قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَالِبُونَ وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [مائده/ ٢٣] .

٦ – فَقَالُوا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ [يونس/ ٨٤ – ٨٥] .

٧ – فَأَرْسَلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا تَعَذِّبْهُمْ [طه/ ٤٧] .

٨ – قالوا لَنْ نُؤْتِرَكَ عَلَى مَا جَاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا [طه/ ٧٢] .

٩ – قالوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ رَبِّ مُوسَى وَ هَارُونَ [شعراء/ ٤٨ – ٤٧] .

١٢. تداوم انقلاب

١ – يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَزِدُّوا عَلَىٰ أَذْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ [مائده/ ٢١] .

٢ – وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ أَنْ تَبَوَّءَ لِقَوْمِكَ مِمَّا مِصْرَ بَيْوتًا وَ اجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَ اقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ [يونس/ ٨٧] .

١٣. رمز سقوط

١ – يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَزِدُّوا عَلَىٰ أَذْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ [مائده/ ٢١] .

٢ – وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ أَنْ تَبَوَّءَ لِقَوْمِكَ مِمَّا مِصْرَ بَيْوتًا وَ اجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَ اقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ [يونس/ ٨٧] .

١٤. برخورد يهود با اسلام

١ – مِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ آخِرِينَ [مائده/ ٤١] .

٢ – وَ كَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ [بقره/ ٨٩] .

٣ – وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَ يَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ [بقره/ ٩١] .

٤ - سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّاهُمْ عَنْ قِبَلِهِمُ الَّذِينَ كَانُوا عَلَيْهَا [بقره/١٤٢] .

٥ - الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمْ [بقره/١٤٦] - وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنُوا بِالَّذِي أُنزِلَ عَلَيَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَجَهَ النَّهَارِ وَكَفَرُوا آخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ [آل عمران/٧٢] .

٦ - وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ [مائده/١٣] .

٧ - يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ [مائده/١٥] .

٨ - وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ [مائده/١٨] .

٩ - مَا يُوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ [بقره/١٠٥] .

١٠ - وَكَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ [بقره/١٠٩] .

وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ

الْجَنَّةِ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى [بقره/۱۱۱].

۱۱ - وَدَّتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّوكُمْ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ [آل عمران/۶۹].

۱۲ - يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ [آل عمران/۱۰۰].

۱۳ - قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ تَبْغُونَهَا عِوَجًا وَأَنْتُمْ شُهَدَاءُ [آل عمران/۹۹].

۱۴ - لَنْ يَضُرُّوكُمْ إِلَّا أَذًى وَإِنْ يُقَاتِلُوكُمْ يُولُوكُمْ الْأَذْيَارَ ثُمَّ لَا يَنْصُرُونَ [آل عمران/۱۱۱].

۱۵ - وَ لَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيرًا [آل عمران/۱۸۶].

۱. بنی امیه

۱. تصویری از حکومت بنی امیه

حقوقی که فرمانروایان می گرفتند سرسام آور بود ، برای نمونه :

خالد قسری سالیانه ۲۰ میلیون درهم می گرفت و در همان حال بیش از ۱۰۰ میلیون درهم اختلاس می نمود ، در کتاب البدایه آمده که درآمد سالانه او ۱۳ میلیون دینار بود و درآمد پسرش یزیدبن خالد ۱۰ میلیون دینار در سال بوده است.

وقتی وضع والیان این گونه باشد ، دیگر وضع خلفا را از این مجمل باید خواند.

کمیت اسدی حکومت اموی را چنین ترسیم کرده :

نظر خلیفه درباره مردم چون گوسفندداری است که گوسفندان را در آغلی تاریک جا داده و بانگ می زند. گوسفندان پرپشم را پشم می کند و پروارها را برای کشتن جدا می کند ، در حالی که از زجر و شکنجه فریادشان بلند است.

خرابی اوضاع در زمان او به نهایت رسید و گرفتار شورشها و قیامهای فراوانی در گوشه و کنار شد ، از جمله دعوت بنی عباس به رهبری

ابومسلم خراسانی بود.

همین که معاویه اراده کرد زیاد را به نسب خود ملحق کند (وقتی است که حضرت علی (ع) ضربت خورده بود) در مسجد مراسمی برگزار کرد و همه رجال را دعوت کرد و شهود آماده شدند اول زیاد، سپس معاویه نطقی کرد. معاویه زیاد را با خود بالای منبر برد و گفت: ایها الناس! من به راستی شباهت خاندانم را با زیاد شناخته ام، هر کس شهادتی دارد قیام کند. کسانی بلند شدند و شهادت دادند که او فرزند ابوسفیان است، تا نوبت رسید به ابومریم خمار که گفت: روزی ابوسفیان در طائف بر ما وارد شد و از من گوشت و خمر و طعام خرید، بعد از تناول گفت: ای ابو مریم! از زنان بی قانون یک تن برای من بیاور من به سمیه پیشنهاد کردم، پذیرفت. سمیه نزد ابوسفیان رفت و تا صبح با هم بودند. [(تمه المنتهی)]

ملاحظه می کنید که بر طبق شهادت یک خمار برادری (ولدالزنا) به خلیفه مسلمین ملحق می شود، آن هم در حضور بزرگان، آن هم در مسجد، با پررویی هرچه تمام تر.

واقعاً تشکیل این انجمن اشک هر غیرت مندی را جاری می کند. آیا مسجد محل رسمیت دادن زنا است. ابوبکر برادر مادری زیاد قسم یاد کرده بود که دیگر با او مکالمه نکند تا بمیرد. آری، همین زیاد سیزده هزار شیعه را کشت. [مسلم بن عقیل، ص ۵۰۰]

۲. شورش ها بر علیه بنی امیه

۱ - نهضت اهل مدینه (واقعہ حرّہ)

۲ - نهضت قراء کوفه و عراق (دیر الجماجم) سال ۸۳ هجری.

۳ - قیام مختار سال

۶۷ هجری.

۴ - قیام توّابین سال ۶۵ هجری.

۵ - قیام معتزلین بر ضدّ ولید بن یزید سال ۱۲۶ هجری.

۶ - قیام عبدالله بن زبیر.

۷ - نهضت آفریقا بر ضد هشام.

۸ - نهضت خوارج به فرماندهی طالب الحق سال ۱۲۸ هجری.

۹ - قیام حارث بن سریح در خراسان (دعوت به کتاب الله و سنت پیامبر (ص)) سال ۱۱۶ هجری.

۱. بهار

۱. بهار طبیعت

۱. کلاس معاد

اذا رأیتم الرّیح فأکثروا ذکر النشور

وَ اللَّهُ الَّذِی أَرْسَلَ الرِّیَاحَ فَتُثَبِّرُ سَحَابًا فَسُقْنَاہُ إِلَى بَلَدٍ مِیتٍ فَأَحْیِنَا بِہِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِہَا کَذَلِکَ النُّشُورُ [فاطر/ ۹].

۲. دقت در طبیعت

۱. نگاه به طعام

فَلِیَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِہِ [عبس/ ۲۴].

۲. خلقت شتر

أَفَلَا یَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ کِیْفَ خُلِقَتْ وَ إِلَى السَّمَاءِ کِیْفَ رُفِعَتْ [غاشیہ/ ۱۸ - ۱۷].

۳. کوه های پا بر جا

وَ إِلَى الْجِبَالِ کِیْفَ نُصِبَتْ وَ إِلَى الْأَرْضِ کِیْفَ سُطِحَتْ [غاشیہ/ ۲۰ - ۱۹].

۴. خلقت انسان

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ [طارق/ ۵] .

۵. گیاهان

۱. شکافتن دانه از زمین

إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَى مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَى ذَلِكَمُ اللَّهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ [انعام/ ۹۵] .

۲. نباتات موزون

أَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْزُونٍ [حجر/ ۱۹] .

۳. زوجیت در گیاهان

أَوْ لَمْ يَرَوْا إِلَى الْأَرْضِ كَمْ أَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ [شعراء/ ۷] .

سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ [يس/ ۳۶] .

۴. بهشتی از درختان میوه دار

فَأَخْرَجْنَا بِهِنَّ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُخْرَجُ مِنْهُ حَبًّا مُتْرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ [انعام/ ۹۹]

۵. نخل های پیوندی و غیر پیوندی

وَ فِي الْأَرْضِ قِطْعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ وَ جَنَّاتٌ مِنْ أَعْنَابٍ وَ زُرْعٌ وَ نَخِيلٌ صِنَوَانٌ (پیوندی) وَ غَيْرُ صِنَوَانٍ (غیر پیوندی) [رعد/۴] .

۶. رنگارنگی در گیاهان

وَ مَا ذَرَأَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ [نحل/۱۳] .

۳. کلاس توحید

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَ السَّمَاءَ بِنَاءً وَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ [بقره/۲۲ - ۲۱] .

۴. مرور غافلان از طبیعت

وَ كَأَيِّنْ مِنْ آيَةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ يُمْرُونَ عَلَيْهَا وَ هُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ [يوسف/۱۰۵] .

۲. بهار بلاد و اهل زمین

— پیامبر اکرم (ص)

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ابْتَعَثَهُ (رسول الله) رَحْمَةً لِلْعِبَادِ وَ رِبْعًا لِلْبِلَادِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۴۴۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ بَعَثَ مُحَمَّدًا (ص) بِالْحَقِّ وَ جَعَلَهُ اللَّهُ بَلَاغًا لِرِسَالَتِهِ وَ كَرَامَةً لِأُمَّتِهِ وَ رِبْعًا لِأَهْلِ زَمَانِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ، ۱۹۸] .

۳. بهار دلها

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ أَحْسَنُ الْحَدِيثِ وَ تَفَقَّهُوا فِيهِ فَإِنَّهُ رِبْعُ الْقُلُوبِ [نهج البلاغه ، خطبه ، ۱۱۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ لَمْ يَعْظُ أَحَدًا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ فَإِنَّهُ حَبْلُ اللَّهِ الْمَتِينُ وَ سَبِيحَةُ الْأَمِينِ وَ فِيهِ رِبْعُ الْقَلْبِ وَ يَنْبِيعُ الْعِلْمِ [نهج البلاغه ، خطبه ، ۱۷۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جَعَلَهُ اللَّهُ (قرآن) رِيًّا لِعَطَشِ الْعُلَمَاءِ وَ رِبْعًا لِقُلُوبِ الْفُقَهَاءِ [نهج البلاغه ، خطبه ، ۱۹۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ سَمِيَّتٌ بِهِ نَفْسُكَ أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ أَوْ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رِبْعَ قَلْبِي وَ نُورَ بَصْرِي وَ جَلَاءَ حُزْنِي وَ

ذَهَابَ هَمِّي [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٦١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : هُوَ الْفَصْلُ لَيْسَ بِالْهَزْلُ هُوَ النَّاطِقُ بِسَنَنِ الْعَدْلِ وَالْأَمْرُ بِالْفَضْلِ هُوَ حِبْلُ اللَّهِ الْمُتَيْنِ وَالذِّكْرُ الْحَكِيمِ هُوَ وَحَى اللَّهِ الْأَمِينِ وَحِبْلُهُ الْمُتَيْنِ وَهُوَ رَبِيعُ الْقُلُوبِ وَيَنْبِيعُ الْعِلْمِ وَهُوَ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ هُوَ هَدَى لِمَنْ أْتَمَّ بِهِ وَزِينَهُ لِمَنْ تَحَلَّى بِهِ وَعَصْمَهُ لِمَنْ اعْتَصَمَ بِهِ وَحِبْلٌ لِمَنْ تَمَسَّكَ

به [غررالحکم ، ص ۱۱۰] .

۴. بهار قرآن

_ رمضان :

قَالَ الْبُقَيْرِيُّ (ع) : لِكُلِّ شَيْءٍ رَيْبٌ وَ رَيْبُ الْقُرْآنِ شَهْرُ رَمَضَانَ [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۳۰] .

۵. بهار آفریدگان

_ المهدي (عج) :

السَّلَامُ عَلَى رَيْبِ الْأَنَامِ وَ نَضْرِهِ الْأَيَّامِ [المصباح كفعمی ، ص ۴۹۷] .

۶. بهار مؤمن

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الشَّيْءُ رَيْبُ الْمُؤْمِنِ [أمالی صدوق ، ص ۲۳۷] .

۷. بهار اولیاء

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سَهْرُ اللَّيْلِ فِي طَاعَةِ اللَّهِ رَيْبُ الْأَوْلِيَاءِ وَ رَوْضَةُ السَّعْدَاءِ [غررالحکم ، ص ۳۱۹] .

۱. بهداشت

۱. اهمیت بهداشت و نظافت در اسلام

قال رسول الله (ص) : ان الله يحب التَّاسِكَ النَّظِيفِ [كنز العمال ، ج ۹ ، ص ۲۷۷] .

" همانا خدا عابد پاکیزه را دوست می دارد. "

قال رسول الله (ص) : ان الاسلام نظيف ، فتنظفوا فانه لا يدخل الجنة الا نظيف [كنز العمال ، ج ۹ ، ص ۲۷۷] .

" اسلام پاکیزه است ، پس شما هم پاکیزه باشید ، زیرا داخل بهشت نمی شود مگر شخص پاکیزه "

قال رسول الله (ص) : تَنْظَفُوا بِكُلِّ مَا اسْتَطَعْتُمْ ، فَانَ اللَّهُ تَعَالَى بَنَى الْإِسْلَامَ عَلَى النَّظَافَةِ وَ لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا كُلُّ نَظِيفٍ [كنز العمال ، ج ۹ ، ص ۲۷۷] وَ نَهَجُ الْفَصَاحَةِ ، ص ۲۳۷] .

" تا می توانید پاکیزه باشید که خدای تعالی اسلام را بر پاکیزگی بنا فرموده و هرگز داخل بهشت نمی شود مگر شخص پاکیزه "

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : تَنْظِفُوا بِالْمَاءِ مِنْ نَتْنِ الرِّيحِ الَّذِي يَتَأَذَى بِهِ تَعَهَّدُوا أَنْفُسَكُمْ فَإِنَّ اللَّهَ يَبْغِضُ مَنْ عِبَادِهِ الْقَاذُورَةَ الَّذِي يَتَأَنَّفُ بِهِ مَنْ جَلَسَ إِلَيْهِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۲۰] .

هر بوی بد زننده ای را که موجب اذیت می شود با آب پاکیزه

کنید و خود را عهده دار این کار سازید ، زیرا خدای عزوجل از بندگان خود آن کس را که به سبب آلودگی و پلیدی موجب اذیت هم نشین خویش گردد دشمن می دارد.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : غَسَلُ الْإِنَاءِ وَ كَسْحُ الْفِنَاءِ مَجْلِبَةٌ لِلرِّزْقِ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۵۴] .

" شستن ظروف و جاروب کردن آستانه در جلب رزق می کند "

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَبْصَرَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) رَجُلًا شَعَثًا شَعْرَ رَأْسِهِ وَسِخَةً ثِيَابُهُ سَيِّئَةً حَالَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مِنَ الدِّينِ الْمُنْعَةُ وَ إِظْهَارُ النُّعْمَةِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۳۹] .

به نقل از مسمع بن عبدالملک از امام صادق (ع) که فرمود : " رسول اکرم (ص) مردی را دید که مویش ژولیده و جامه اش چرکین و بدحال بود؛ فرمود : از لوازم دین بهره وری از موهبت های الهی و آشکار ساختن نعمت است.

عَنِ النَّبِيِّ (ص) قَالَ : إِذَا نَامَ أَحَدُكُمْ وَ فِي يَدِهِ رِيحٌ غَمْرٍ فَلَمْ يَغْسِلْ يَدَهُ فَصَابَهُ شَيْءٌ فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ [سنن ابن ماجه ، ج ۲ ، ص ۱۰۹۶] .

" چون کسی از شما به خواب رود و در دستش بوی بدی یا چرکی باشد و آن را نشوید هر آسیبی به وی برسد ، البته باید خود را سرزنش و ملامت کند. "

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : النَّظِيفُ مِنَ الثِّيَابِ يَذْهَبُ الْهَمُّ وَ الْحَزَنُ وَ هُوَ طَهُورٌ لِلصَّلَاةِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۴۴] .

" جامه پاکیزه اندوه و حزن را می برد و برای نماز از اجزاء طهارت است. "

قَالَ الرِّضَا (ع) : مِنْ أَخْلَاقِ الْأَنْبِيَاءِ التَّنْظُفُ [کافی ، ج ۵ ،

ص ۵۶۷] .

" پاکیزگی از اخلاق پیغمبران است. "

قال رسول الله (ص): ان الله تعالى جميل يحب الجمال سخي يحب السخاء ، نظيف يحب النظافة [نهج الفصاحه ، ص ۱۳۹ و كنز العمال ، ج ۶ ، ص ۶۳۹] .

همانا خدا زیبا است و زیبایی را دوست می دارد و سخی و بخشنده است و دوست دار سخاوت می باشد و پاکیزه است و پاکیزگی محبوب او است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): كُلُّ شَيْءٍ نَظِيفٌ حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّهُ قَدِرٌ فَإِذَا عَلِمْتَ فَقَدْ قَدِرَ وَ مَا لَمْ تَعْلَمْ فَلَيْسَ عَلَيْكَ [تهذيب الأحكام ، ج ۱ ، ص ۲۸۴] .

" هر چیزی پاکیزه است مگر آن که بدانی ناپاک می باشد و تا ندانسته ای بر تو چیزی نیست. "

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): نَظَّفُوا بُيُوتَكُمْ مِنْ حَوْكِ الْعَنْكَبُوتِ فَإِنَّ تَزَكُّهُ فِي الْبَيْتِ يورثُ الْفَقْرَ [الدعوات ، ص ۱۱۶] .

" خانه های خود را از تار عنکبوت پاک و تمیز کنید که وانهادنش در خانه ها موجب تنگ دستی است. "

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لا يطولن أحدكم شعر إبطه فإن الشيطان يتخذه مخبأ يستتر به و الجنب لا بأس أن يطلی لأن النوره تزيد نظافه [مكارم الأخلاق ، ص ۶۰] .

" کسی از شما موی زیر بغل را دراز نکند ، زیرا شیطان (میکروب) آن را مخفی گاه و محل استتار خود قرار می دهد و منعی ندارد اگر شخص جنب نوره استعمال کند ، زیرا نوره موجب افزونی پاکیزگی است. "

قال رسول الله (ص): اغسلوا ثيابكم و خذوا من شعوركم و استاكوا و تزينوا و تنظفوا فان بنی اسرائیل لم یكونوا یفعلون كذلك فزنت نساؤهم [كنز العمال

، ج ۶ ، ص ۶۴۰] .

" جامه خود را بشوید و موهای بدن را بسترید و مسواک بزنید و خود را بیاراید و نظیف و پاکیزه باشید ، زیرا یهودیان چون این کار نکردند زنانشان زناکار شدند. "

قال رسول الله (ص) : ان الله طيب يحب الطيب نظيف يحب النظافه [صحيح ترمذی ، ج ۱ ، ص ۲۴۰] .

" همانا خدا خوشبو است و بوی خوش را دوست می دارد و پاکیزه است و دوستدار پاکیزگی می باشد. "

عن جابر بن عبدالله (رض) قال : أتانا رسول الله (ص) فرأى رجلاً شعثاً قد تفرق شعره فقال : " اما كان يجد هذا ما يسكن به شعره " و رأى رجلاً آخر (و) عليه ثياب و سخره فقال : اما كان هذا يجد ماء يغسل به ثوبه " [سنن ابی داود ، ج ۴ ، ص ۵۱] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : احتبس الوحي على النبي (ص) ففيل احتبس عنك الوحي يا رسول الله! قال : فقال رسول الله (ص) : و كيف لا يحتبس عني الوحي و أنتم لا تظلمون أظفاركم و لا تنقون روائحكم [قرب الإسناد ، ص ۱۳] .

امام صادق (ع) از پدر بزرگوارش (ع) فرمود : مدتی بر رسول الله (ص) وحی نشد ، مردم عرض کردند : یا رسول الله (ص) چرا بر تو وحی نمی شود ؟ فرمود : " چگونه وحی بر من شود در حالی که شما ناخن های خود را نمی گیرید و بوی بد را از خود نمی زداید " .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : غسل الرأس يذهب بالدرن و ينفي القذاء [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۱۰] .

"

شستن سر، چرک و آلودگی را می برد. "

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ كَانَ يَوْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَتْرُكُ حَلَقَ عَائِنِهِ فَوْقَ الْأَرْبَعِينَ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيَسْتَقْرِضْ بَعْدَ الْأَرْبَعِينَ وَ لَا يُوَخِّرْ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۵۳۸] .

" هر کس ایمان به خدا و روز قیامت دارد نباید تراشیدن موی زائد را بیشتر از چهل روز ترک کند و اگر وسیله تراشیدن ندارد پس از چهل روز قرض گیرد و این کار کند و به تأخیر نیفکند. "

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يُحُثُّ أُمَّتَهُ عَلَى النَّظَافَةِ وَيَأْمُرُهُمْ بِهَا وَأَنَّ مِنَ الْمَحْفُوظِ عَنْهُ فِي ذَلِكَ قَوْلُهُ (ص): إِنَّ اللَّهَ يَبْغِضُ الرَّجُلَ الْقَاذِرَةَ " فِقِيلَ وَمَا الْقَاذِرَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: " الَّذِي يَتَوَقَّفُ بِهِ جَلِيسُهُ " [كنز الفوائد ، ج ۲ ، ص ۱۸۵] .

رسول اکرم (ص) وادارمی فرمود امتش را بر پاکیزگی و فرمانشان بدان می داد و آنچه از دستور حضرت (ص) در این باره حفظ شده این گفتار است: " همانا خدای عز و جلّ مرد کثیف را دشمن دارد " . عرض شد: یا رسول الله (ص) قاذوره چیست؟ فرمود: " آن کسی که هم نشین با آن حالت از او در رنج باشد " .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الْجَمَالَ وَ التَّجَمُّلَ وَ يَكْرَهُ الْبُوسَ وَ التَّيَاسَ فَإِنَّ اللَّهَ إِذَا أَنْعَمَ عَلَى عَبْدٍ نَعِمَهُ أَحَبَّ أَنْ يَرَى عَلَيْهِ أَثَرَهَا قِيلَ كَيْفَ ذَلِكَ قَالَ: يَنْظِفُ ثَوْبَهُ وَ يَطِيبُ رِيحَهُ وَ يَجْصِصُ دَارَهُ وَ يَكْنُسُ أَفْنِيَّتَهُ حَتَّىٰ إِنَّ السَّرَاجَ قَبْلَ مَغِيبِ الشَّمْسِ يَنْفِي الْفَقْرَ وَ

يزيدُ في الرزقِ [أمالی طوسی ، ص ۲۷۵] .

" همانا خدا زیبایی و زیبا کردن را دوست دارد و فقر و اظهار فقر به مردم را دشمن می دارد ، زیرا خدای عزّ و جلّ چون به بنده ای نعمت بخشد دوست دارد که اثر آن را در وی ببیند " . عرض شد : چگونه ؟ فرمود : " جامه اش را پاکیزه کند و خوش بو باشد و خانه اش را گچ اندود کند و آستانه درش را بروید تا آنجا که پیش از غروب آفتاب روشن کردن چراغ تنگ دستی را می برد و موجب افزونی روزی می گردد .

قال رسول الله (ص) : انعم على نفسك كما انعم الله عليك [كنز العمال ، ج ۶ ، ص ۶۴۱] .

" نفس خود را آسوده گردان و از نعم الهی بهره گیر؛ آن طوری که خداوند به تو آسودگی و راحتی مرحمت فرموده (به ناز و نعمت الهی متنعم باش) " .

قال رسول الله (ص) : أحفوا الشوارب و أعفوا اللحى و لا تشبهوا باليهود [مكارم الأخلاق ، ص ۶۷] .

" شارب (سیل ها را) بچینید و ریش ها را کوتاه نمایید و خودتان را شبیه یهودیان ننمایید. (در هر دو عمل نظافت است) "

قال أمير المؤمنين (ع) : النوره نُشْرَةٌ وَ طَهْوَرٌ لِلْجَسَدِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۵۰۶] .

" نوره گذاشتن حفظ و پاکیزگی بدن است "

قال الصادق (ع) : استأصل شعرك يقلُّ درنهُ و دوابُّه و وسخُه و تغلظُ رقبَتك و يجلو بصرُك [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۸۴] .

اسحاق گفت : امام صادق (ع) به من فرمودند : " موی خود را بتراش تا

جانواران و آلودگی و چرک بُن مو کم شود و گردنت محکم و بینایت بیشتر گردد " .

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : إِنَّ الشَّعْرَ عَلَى الرَّأْسِ إِذَا طَالَ ضَعُفَ الْبَصْرُ وَ ذَهَبَ (بِضَوْءِ نُورِهِ) وَ طُمَّ الشَّعْرُ يَجْلُو الْبَصْرَ وَ يَزِيدُ فِي ضَوْءِ نُورِهِ [مستطرفات السرائر ، ص ۵۷۵] .

" چون موی سر دراز شود بینایی و نور چشم اندک گردد و تراشیدن مو بر بینایی و نور چشم می افزاید. "

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَانَ يَوْمِنُ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَتْرُكُ عَانَتَهُ فَوْقَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا وَ لَا يَحُلُّ لِامْرَأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تَدَعَ ذَلِكَ مِنْهَا فَوْقَ عِشْرِينَ يَوْمًا [کافی ، ج ۶ ، ص ۵۰۶] .

هر کس ایمان به خدا و روز قیامت دارد نباید تراشیدن موی زهار خود را بیش از چهل روز ترک نماید و هم چنین روا و جایز نیست برای زنی که ایمان به خدا و روز قیامت دارد موی زهار خود را بیش از بیست روز بگذارد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اَحْلِقُوا شَعْرَ الْبَطْنِ لِلذِّكْرِ وَ الْأُنْثَى [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۱۲۰] .

" موی شکم را بتراشید خواه مرد باشد و خواه زن "

عن ابی هریره قال : قال رسول الله (ص) : حقّ الله على كل مسلم ان يغتسل في كلّ سبعة أيام يوما يغسل فيه رأسه و جسده [كنز العمال ، ج ۶ ، ص ۶۴۲] .

ابوهریره گوید : رسول خدا (ص) فرمود : " حقّ خدا بر هر مسلمانی است که هر هفته شست و شو کند ، یک روز سر و تن را بشوید. "

قَالَ الصَّادِقُ (ع): بِئْسَ الْبَيْتُ الْحَمَّامُ يَهْتِكُ السُّتْرَ وَيَبْدِي الْعَوْرَةَ وَنِعْمَ الْبَيْتُ الْحَمَّامُ يَذْكُرُ حَرَّ النَّارِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ١١٥] .

" از جهتی حمام بدخانه ای است که پوشش را کنار می زند و حیا و شرم را می برد و از جهت دیگر حمام خانه خوبی است که گرمای جهنم را به یاد می آورد. "

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): نِعْمَ الْبَيْتُ الْحَمَّامُ يَذْكُرُ النَّارَ وَيَذْهَبُ بِالذَّرَنِ [کافی ، ج ٦ ، ص ٤٩٦] .

" حمام خوب خانه ای است که آتش (دوزخ) را به یاد می آورد و چرک ها را می برد. "

قال رسول الله (ص): انَّ الاسلامَ نظيفٌ فتَنظَّفوا فانَّه لا يدخل الجنَّةَ الا نظيفٌ [نهج الفصاحه ، ص ١٢٢] .

" همانا اسلام پاکیزه است ، پس پاکیزه باشید ، که جز شخص پاکیزه به بهشت نرود. "

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَرْبَعٌ مِنْ أَخْلَاقِ الْأَنْبِيَاءِ (ع) التَّطَيُّبُ وَالتَّنْظِيفُ بِالْمُوسَى وَحَلْقُ الْجَسَدِ بِالنُّورِ وَكَثْرَةُ الطَّرُوقِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ١٣١] .

به نقل از علی بن اسباط گفت : از امام کاظم (ع) شنیدم که می فرمود : " چهار خصلت از اخلاق پیامبران بود : بوی خوش و پاکیزگی و نوره گذاشتن و بسیار هم خوابگی با همسران "

عن محمد بن موسى عن الباقر و الصادق (ع) قال : خرجا من الحمام متعممين شتاء كان أو صيفا و كانا يقولان هو أمان من الصداق . [بحار الأنوار ، ج ٧٣ ، ص ٧٩] .

به نقل محمد بن موسی از امام باقر (ع) و امام صادق (ع) صلوات الله و سلامه علیهما. هر دو

امام (ع) از حمام بیرون می آمدند در حالی که عمامه به سر می بستند ، چه در فصل زمستان چه تابستان و می فرمودند : این کار از دردسر ایمنی می بخشد.

قال رسول الله (ص) : اكرم شعرك و أحسن اليه [كنز العمال ، ج ٦ ، ص ٦٤١] .

" موی خود را گرامی بدار و بدان نیکی کن "

.اهمیت

١ _ قال النبي (ص) : درهم الرجل ينفق في صحته خير من عتق رقبة عند موته [نهج الفصاحه ، ١٥٦٠]

٢ _ قال النبي (ص) : اغسلوا ثيابكم و خذوا من شعوركم و استاكوا و تزينوا و تنظفوا فانّ بني اسرائيل لم يكونوا يفعلون ذلك فزنت نساءهم [نهج الفصاحه ، ص ٣٧٧]

٣ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَيْسَ فِيمَا أَصْلَحَ الْبَدَنَ إِسْرَافٌ [كافي ، ج ٤ ، ص ٥٣] .

٤ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللَّهَ يَبْغِضُ مِنْ عِبَادِهِ الْقَادُورَةَ الَّتِي يَتَأَنَّفُ بِهٍ مَنْ جَلَسَ إِلَيْهِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦٢٠] .

٥ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا خَيْرَ فِي الْحَيَاةِ إِلَّا مَعَ الصَّحَّةِ [تحف العقول ، ص ٣٥٦] .

٦ _ ان الاسلام نظيف فتنظفوا فانه لا يدخل الجنّة الا نظيف [نهج الفصاحه ، ص ٦١٢]

٧ _ ان الله تعالى جميل يحبّ الجمال... نظيف يحبّ النّظافه [نهج الفصاحه ، ٦٩٠]

٨ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تخللوا فإنه من النظافه و النظافه من الإيمان و الإيمان مع صاحبه في الجنة [طب النبي (ص) ، ص ٢١] .

٩ _ تنظفوا بكل ما استطعتم فان الله تعالى بنى الاسلام على النظافه و

لن يدخل الجنه الا كل نظيف [نهج الفصاحه ، ۱۱۸۲]

۱۰_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : النَّظَافَةُ مِنَ الْإِيمَانِ [طب النبي (ص) ، ص ۲۱] .

۱۱_ همیشه پیش گیری از درمان آسان تر است

اتَّقُوا اللَّهَازُتُوبُوا إِلَى اللَّهِآسان تر است.

۱۲_ بهداشت و پیش گیری دو شاخه است :

محیط : آب ، فاضلاب ، نظافت شهر و...

فردی : واكسن و...

۲. ویژگی های بهداشت اسلامی

۱. فردی

۱. بدن

۱_ قَالَ الرَّضَا (ع) : مَنْ أَرَادَ أَنْ لَا يَشْتَكِيَ مَثَانَتَهُ فَلَا يَجْبِسُ الْبَوْلَ وَ لَوْ عَلَى ظَهْرٍ دَائِبَةٍ [طب الرضا (ع) ، ص ۲۶] .

۲_ قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : ثَلَاثٌ يَجْلِبْنَ الْبَصَرَ النَّظْرُ إِلَى الْخُضْرَةِ وَ النَّظْرُ إِلَى الْمَاءِ الْجَارِي وَ النَّظْرُ إِلَى الْوَجْهِ الْحَسَنِ [تحف العقول ، ص ۴۰۹] .

۳_ قَالَ الرَّضَا (ع) : عَلَيْهِ اغْتِسَالٌ مَنْ غَسَلَ الْمَيْتَ أَوْ مَسَّهُ الطَّهَارَةُ لِمَا أَصَابَهُ مِنْ نَضْحِ الْمَيْتِ لِأَنَّ الْمَيْتَ إِذَا خَرَجَ الرُّوحُ مِنْهُ بَقِيَ أَكْثَرَ آفَتِهِ فَلِذَلِكَ يَتَطَهَّرُ مِنْهُ وَ يَطَهَّرُ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۸۸] .

۴_ قَالَ الرَّضَا (ع) : إِنَّمَا أَمْرٌ بِالْوُضُوءِ وَ بُدِئَ بِهِ لِأَنَّ يَكُونَ الْعَبْدُ طَاهِرًا إِذَا قَامَ بَيْنَ يَدَيِ الْجَبَّارِ عِنْدَ مُنَاجَاتِهِ إِيَّاهُ مُطِيعًا لَهُ فِيمَا أَمَرَهُ نَقِيًّا مِنَ الْأَذْنَانِ وَ النَّجَاسَةِ مَعَ مَا فِيهِ مِنْ ذَهَابِ الْكُسَلِ وَ طُرْدِ النَّعَاسِ [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۲۵۶] .

۵_ قَالَ الرَّضَا (ع) : إِنَّمَا أَمْرٌو بِالْغُسْلِ مِنَ الْجَنَابَةِ وَ لَمْ يَوْمَرُوا بِالْغُسْلِ مِنَ الْخَلَاءِ وَ هُوَ أَنْجَسُ مِنَ الْجَنَابَةِ وَ أَقْدَرُ مِنْ أَجْلِ أَنَّ الْجَنَابَةَ مِنْ نَفْسِ الْإِنْسَانِ وَ هُوَ شَيْءٌ يَخْرُجُ مِنْ جَمِيعِ جَسَدِهِ وَ الْخَلَاءُ لَيْسَ هُوَ مِنْ نَفْسِ

الْإِنْسَانِ إِنَّمَا هُوَ غَدَاءٌ يَدْخُلُ مِنْ بَابٍ وَ يَخْرُجُ مِنْ بَابٍ [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٢٥٨] .

٦_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نِعَمَ الثَّبْتُ الْحَمَّامُ يَذْكُرُ النَّارَ وَ يَذْهَبُ بِالدَّرَنِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٩٦ . (كنافه)]

٧_ قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : إِنْ أَمَكْنَ أَنْ تَبْلَعُ مِنْهُ جُرْعَةً (بياشامى از آب حمام) فَافْعَلْ فَإِنَّهُ يَنْقَى الْمَثَانَةَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ١١٢] .

٨_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا يَطْوُلَنَّ أَحَدُكُمْ شَعْرَ إِبْطِهِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَتَّخِذُهُ مَحْبَبًا لِيَسْتَتِرَ بِهِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٠٧] .

٩_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَتَفُ (تراشیدن) الْأَبْطِ (زير بغل) يَنْفَى الرَّائِحَةَ الْمَكْرُوهَةَ وَ هُوَ طَهُورٌ وَ سُنَّةٌ مِمَّا أَمَرَ بِهِ الطَّيِّبُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ السَّلَامُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ١٢٠] .

١٠_ قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : لَا تَدْخُلِ الْحَمَّامَ إِلَّا وَ فِي جَوْفِكَ شَيْءٌ يَطْفَأُ بِهِ عُنْكَ وَ هَجُ الْمَعِدَةِ وَ هُوَ أَقْوَى لِلْبَدَنِ وَ لَا تَدْخُلْهُ وَ أَنْتَ مُمْتَلِئٌ مِنَ الطَّعَامِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٩٧] .

١١_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا خَرَجْنَا مِنَ الْحَمَامِ خَرَجْنَا مَتَعَمِّينَ شَتَاءَ كَانَ أَوْ صَيْفًا وَ كَانَا يَقُولَانِ هُوَ أَمَانٌ مِنَ الصَّدَاعِ [مكارم الأخلاق ، ص ٥٥] .

١٢_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَنْ يَغْتَسِلَ كُلَّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ وَ أَنْ يَمْسَ طَبِيبًا إِنْ وَجَدَهُ [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ٢٦٤] .

١٣_ زكام و بیماری های ساری و توجه و شیوع بیماری (بوسیدن لب به لب و...)

١٤_ شب

۱۵ _ حصبه و وبا از طریق مدفوع است و شستن دستها با صابون ضروری است.

۱۶ _ با آبی که دیگران غسل کرده اند ، غسل نکنید.

۲. دهان و دندان

۱ _ ثلاثة ليس لها اشتراك المشط و المنديل و السواك [كتاب تعليم بهداشت]

۲ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي السُّوَاكِ لَأَبَاتُوهُ مَعَهُمْ فِي لِحَافٍ [ثواب الأعمال ، ص ۱۸] .

۳ _ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) فِي السُّوَاكِ قَالَ : لَا تَدْعُهُ فِي كُلِّ ثَلَاثٍ وَ لَوْ أَنَّ تُمِرَّةَ مَرَّةً [كافي ، ج ۳ ، ص ۲۳] .

۴ _ عَنْ أَبِي يَحْيَى الْوَاسِطِيِّ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ قِيلَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : " أ تَرَى هَذَا الْخَلْقَ كُلَّهُمْ مِنَ النَّاسِ " فَقَالَ : " أَلْقَى مِنْهُمْ التَّارِكَ لِلسُّوَاكِ " [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۴۰۹] .

۵ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : عَلَيْكُمْ بِالسُّوَاكِ فَإِنَّهَا مَطْهَرَةٌ وَ سُنَّةٌ حَسَنَةٌ [أمالی صدوق ، ص ۳۵۹] .

۶ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا زَالَ يُوَصِّينِي بِالسُّوَاكِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيَجْعَلُهُ فَرِيضَةً [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۳] .

۷ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَوْ لَا أَنَّ أَشَقَّ عَلَيَّ أُمَّتِي لَأَمَرْتُهُمْ بِالسُّوَاكِ مَعَ كُلِّ صَلَاةٍ [كافي ، ج ۳ ، ص ۲۲] .

۸ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا قُمْتَ بِاللَّيْلِ فَاسْتَيْتَكَ فَإِنَّ الْمَلَكَ يَأْتِيكَ فَيَضَعُ فَاةً عَلَى فَيْكَ وَ لَيْسَ مِنْ حَرْفٍ تَتْلُوهُ وَ تَنْطِقُ بِهِ إِلَّا صَعَدَ بِهِ إِلَى السَّمَاءِ فَلْيَكُنْ فَوْكَ طَيْبَ الرِّيحِ [كافي ، ج ۳ ، ص ۲۳] .

۹ _ عایشه می گوید : پیامبر (ص) همین که وارد منزل

می شد قبل از هر کاری مسواک می کرد. [سنن ابی داود ، ج ۱ ، ص ۱۳]

۱۰_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) فِي السُّوَاكِ : اثْنَا عَشْرَةَ خَصْلَةً هُوَ مِنَ السُّنَّةِ وَ مَطَهْرَةٌ لِلْفَمِ وَ مَجْلَاهُ لِلْبَصْرِ وَ يَرْضَى الرَّبُّ وَ يَذْهَبُ بِالْبُلْغَمِ وَ يَزِيدُ فِي الْحِفْظِ وَ يَبْيِضُ الْأَسْنَانَ وَ يَضَاعِفُ الْحَسِيَّاتِ وَ يَذْهَبُ بِالْحَفْرِ (فساد ریشه های دندان) وَ يَشُدُّ اللَّثَّةَ وَ يَشْهِي الطَّعَامَ وَ تَفْرَحُ بِهِ الْمَلَائِكَةُ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۹۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : السُّوَاكُ يَجْلُو الْبَصَرَ وَ يَنْبِتُ الشَّعْرَ يَذْهَبُ بِالِدَّمَاعِ [مكارم الأخلاق ، ص ۵۰] .

و في حديث آخر : و يصلح المعده و يسخط الشيطان [نهج الفصاحه ، ۱۹۷۵]

۱۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَفْوَاهِكُمْ طَرَقَ مِنْ طَرَقِ رَبِّكُمْ فَنظفوها بالسواك [صحيفه الرضا (ع) ، ص ۵۴] .

۱۲_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : رَكَعَتَانِ بِالسُّوَاكِ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكَعَةً بِغَيْرِ سِوَاكٍ [کافی ، ج ۳ ، ص ۲۲] .

۱۳_ قَالَ النَّبِيُّ (ص) : إِذَا اسْتَلَكْتُمْ فَاسْتَاكُوا عَرَضًا [نهج الفصاحه ، ص ۱۷۸]

۱۴_ قَالَ النَّبِيُّ (ص) : ثَلَاثُ حَقِّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ الْغَسْلُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَ السُّوَاكُ وَ الطَّيِّبُ [نهج الفصاحه ، ۱۲۵۶]

۱۵_ قَالَ النَّبِيُّ (ص) : السُّوَاكُ نِصْفُ الْإِيمَانِ [نهج الفصاحه ، ۱۷۸۲]

۱۶_ قَالَ النَّبِيُّ (ص) : مَا جَائِنِي جِبْرَائِيلُ قَطَّ إِلَّا أَمَرَنِي بِالسُّوَاكِ [نهج الفصاحه ، ۲۶۳۳]

۱۷_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : السُّوَاكُ شَطْرُ الْوُضُوءِ وَ الْوُضُوءُ شَطْرُ الْإِيمَانِ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۱۱۹] .

۱۸_ قَالَ الصَّادِقُ

(ع) : لَا تَخَلُّوا بِعُودِ الرَّيْحَانِ وَ لَا بِقَضِيبِ الرُّمَّانِ فَإِنَّهُمَا يَهَيِّجَانِ عِرْقَ الْجُدَامِ [أمالي صدوق ، ص ٣٩٢] .

١٩ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمَضْمَضَةُ وَالِاسْتِنْشَاقُ سُنَّةٌ وَ طَهُورٌ لِلْفَمِ وَ الْأَنْفِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦١٠] .

٢٠ _ رَوَى أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) : لَا يَنَامُ إِلَّا وَ السُّوَاكَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَإِذَا نَهَضَ بَدَأَ بِالسُّوَاكِ [مكارم الأخلاق ، ص ٣٩] .

٢١ _ يشهد الصلوات في المسجد و سواكه على أذنه [معجم احاديث نبوى]

٢٢ _ تخللوا فانه نظافه و النظافه تدعوا الى الايمان و الايمان مع صاحبه فى الجنه [نهج الفصاحه ، ١١٣١]

٢٣ _ عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ قَالَ : قُلْتُ : لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) الْمُحْرِمُ يَسْتَاكُ ؟ قَالَ : " نَعَمْ " قُلْتُ : فَإِنْ أَدْمَى يَسْتَاكُ ؟ قَالَ : " نَعَمْ هُوَ مِنَ السُّنَّةِ " وَ رَوَى أَيْضًا لَا يَسْتَدْمِي . [كافي ، ج ٤ ، ص ٣٦٦] .

٢٤ _ عَنْ أَبِي يَحْيَى الْوَاسِطِيِّ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ قِيلَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : أَتَرَى هَذَا الْخَلْقَ كُلَّهُمْ مِنَ النَّاسِ ؟ فَقَالَ : " أَلْقِ مِنْهُمْ التَّارِكَ لِلْسُّوَاكِ " [المحاسن ، ج ١ ، ص ١١] .

٢٥ _ به خاطر اين كه مسواك نمى كردند ، جبرئيل نازل نشد .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَتَانِي جِبْرَائِيلُ (ع) فَقَالَ : يَا مُحَمَّدُ! كَيْفَ نَزَلُ عَلَيْكُمْ وَ أَنْتُمْ لَا تَسْتَاكُونَ وَ لَا تَسْتَتَجُونَ بِالْمَاءِ [النوادر راوندی ، ص ٤٠] .

٢٦ _ عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ السُّوَاكِ لِلصَّائِمِ ؟ فَقَالَ : "

نَعَمْ يَسْتَاكَ أَيُّ النَّهَارِ شَاءَ" [کافی، ج ۴، ص ۱۱۱].

(به احتمال این که چیزی ممکن است وارد شکم شود).

۲۷_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): صَلَّاهُ رَكَعَتَيْنِ بِسِوَاكَ أَفْضَلُ مِنْ أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ بغيرِ سِوَاكَ [المحاسن، ج ۲، ص ۵۶۲].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): رَكَعَتَانِ بِالسِّوَاكَ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكَعَةً بغيرِ سِوَاكَ [کافی، ج ۳، ص ۲۲].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّ كُلَّ صِلَاءٍ تَصَلَّيْتَهُ بِالسِّوَاكَ تَفْضُلُ عَلَى الَّتِي تَصَلَّيْتَهُ بِغيرِ سِوَاكَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا [مكارم الأخلاق، ص ۵۰].

۲۸_ آب جوی و حوض را در دهان و با آنها مسواک نکنید.

الصَّدُوقُ فِي الْهَدَايَةِ: وَ كَانَ أَبُو الْحَسَنِ (ع) يَسْتَاكَ بِمَاءِ الْوَرْدِ. [مستدرک الوسائل، ج ۱، ص ۳۷۱].

_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا لِي أَرَاكُمْ قُلْحًا مَا لَكُمْ لَا تَسْتَاكُونَ [کافی، ج ۶، ص ۴۹۶].

_ اگر قبل از وضو فراموش کردید بعد از وضو مسواک کنید.

عَنْ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ السِّوَاكِ بَعْدَ الْوُضُوءِ. فَقَالَ: "الِاسْتِيَاكَ قَبْلَ أَنْ تَتَوَضَّأَ قُلْتُ أَرَأَيْتَ إِنْ نَسِيَ حَتَّى يَتَوَضَّأَ قَالَ: يَسْتَاكَ ثُمَّ يَتَمَضَّمُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ" [کافی، ج ۳، ص ۲۳].

_ ناخن را با دندان گرفتن ممنوع.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنْ تَقْلِيمِ الْأَظْفَارِ بِالْأَسْنَانِ [من لايحضره الفقيه، ج ۴، ص ۳].

_ مسواک و خلال و مضمضه برای نظافت دهان است، حالا اگر کسی با غیبت گوشت مرده برادرش را جوید با فحش و تهمت زبانش آلوده شد او هم

باید با استغفار جبران مسواک کند. قلب را هم باید مسواک کرد. فکر هم باید مسواک شود. جرم گیری از دل و روح و فکر مهم تر از جرم گیری از دندان است.

— بیش از صد حدیث درباره مسواک داریم.

— رسول الله (ص) در هر شب سه بار مسواک می فرمودند: كَانَ النَّبِيُّ (ص) يَسْتَاكُ كُلَّ لَيْلَةٍ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مَرَّةً قَبْلَ نَوْمِهِ وَ مَرَّةً إِذَا قَامَ مِنْ نَوْمِهِ إِلَى وَرْدِهِ وَ مَرَّةً قَبْلَ خُرُوجِهِ إِلَى صَلَاةِ الصُّبْحِ. [مكارم الأخلاق ، ص ۳۹].

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): " نَظَّفُوا طَرِيقَ الْقُرْآنِ " . قِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَمَا طَرِيقُ الْقُرْآنِ؟ قَالَ : " أَفْوَاهُكُمْ " . قِيلَ : بِمَاذَا؟ قَالَ : بِالسُّوَاكِ " [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۵۵۸].

— چون مسواک نمی کنند ، فرشتگان نازل نمی شوند.

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَتَانِي جَبْرَيْلُ (ع) فَقَالَ : يَا مُحَمَّدُ! كَيْفَ نَزَلَ عَلَيْكُمْ وَ أَنْتُمْ لَا تَسْتَاكُونَ وَ لَا تَسْتَتَجُونَ بِالْمَاءِ [النوادر راوندی ، ص ۴۰].

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا زَالَ جَبْرَيْلُ يُوَسِّنِي بِالسُّوَاكِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيَجْعَلُهُ فَرِيضَةً [أمالی صدوق ، ص ۴۲۷].

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَوْ لَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي لَأَمَرْتُهُمْ بِالسُّوَاكِ عِنْدَ وُضُوءِهِمْ كُلِّ صَلَاةٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۵۵].

— ثواب نماز هفتاد برابر است با مسواک کردن دهان و دندان.

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : رَكَعَتَانِ بِالسُّوَاكِ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكَعَةً بِغَيْرِ سُوَاكٍ [کافی ، ج ۳ ، ص ۲۲].

— قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي السُّوَاكِ لَأَبَاتُوهُ مَعَهُمْ فِي لِحَافٍ]

ثواب الأعمال ، ص ۱۸] .

— چوب اراک از مسواک های امروز ما بهتر است. (از گفته های دکتر پاک نژاد که از آزمایشات جدید در جلد ۱۲ اولین دانشگاه و آخرین پیامبر (ص) ص ۱۳۴ نقل کرده است.)

داروسازی در آلمان ماده ای در چوب اراک کشف کرده که برای دهان مفید است؛ شبیه کُور (فلور) که ضد عفونی کننده است. [آداب الطیبه ، ص ۲۳۵]

— بعد از غذا مسواک کنید. [محجه ، ج ۱ ، ص ۲۹۷]

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِسْتَاكُوا عَرَضًا [من لا یحضره الفقیه ، ج ۱ ، ص ۵۴] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ اسْتَاكَ فَلْيَتَمَضَّمْ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۵۶۳] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَذْنَى السُّوَاكِ أَنْ تَذُلَّكَ بِإِصْبَعِكَ [کافی ، ج ۳ ، ص ۲۳] .

— قَالَ الْبَاقِرُ (ع) فِي السُّوَاكِ قَالَ : لَا تَدَعُهُ فِي كُلِّ ثَلَاثٍ وَ لَوْ أَنْ تُمِرَّهُ مَرَّةً [کافی ، ج ۳ ، ص ۲۳] .

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : السُّوَاكُ يَزِيدُ الرَّجُلَ فَصَاحَةً [مكارم الأخلاق ، ص ۴۸] .

— قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لِكُلِّ شَيْءٍ طَهُورٌ وَ طَهُورُ النَّفْسِ السُّوَاكُ [من لا یحضره الفقیه ، ج ۱ ، ص ۵۳] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : السُّوَاكُ يَذْهَبُ بِالْغَمِّ [وسائل الشیعه ، ج ۲ ، ص ۷] .

— قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : السُّوَاكُ يَذْهَبُ بِالْبَلْغَمِ وَ يَزِيدُ فِي الْعَقْلِ [ثواب الأعمال ، ص ۱۸] .

یذهب بالبلغم

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : السُّوَاكُ يَزِيدُ فِي الْحِفْظِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۹۵] .

یجلوا العین

یبیض الأسنان

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : السُّوَاكُ يَشُدُّ اللَّثَّةَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۹۵] .

قَالَ الصَّادِقُ

(ع) : السُّوَاكُ يَشْهَى الطَّعَامَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٩٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : السُّوَاكُ يَجْلُو البَصْرَ وَيَنْبِت الشَّعْرَ وَيَذْهَبُ بِالدَّمْعِ [مكارم الأخلاق ، ص ٥٠] .

يصح المعده

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ثَلَاثَةٌ يَزِدْنَ فِي الحِفْظِ وَيُذْهِبْنَ السَّقَمَ اللِّبَانُ وَالسُّوَاكُ وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٢٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) فِي السُّوَاكِ : ائْتِنَا عَشْرَةَ خَصَلَةٍ هُوَ مِنَ السُّنَنِ وَمَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ وَمَجْلَاءَةٌ لِلْبَصْرِ وَيَرْضَى الرَّبُّ وَيَذْهَبُ بِالْبُلْغَمِ وَيَزِيدُ فِي الحِفْظِ وَيَبْيِضُ الْأَسْنَانَ وَيَضَاعِفُ الحَسَنَاتِ وَيَذْهَبُ بِالحَفْرِ وَيَشُدُّ اللِّتَةَ وَيَشْهَى الطَّعَامَ وَتَفْرُحُ بِهِ الْمَلَائِكَةُ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٩٥] .

روایات بسیار در فوائد خلال است.

دور انداختن ذراتی که به وسیله خلال بیرون می آید.

مضمضه بعد از خلال لازم است.

خلال با چوب انار و ریحان ممنوع است.

خلال به جراحت نکشد.

خلال برای مهمان حقی است.

٣. چشم

١ _ قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : ثَلَاثٌ يَجْلِينَ البَصْرَ النَّظْرُ إِلَى الحُضْرَةِ وَ النَّظْرُ إِلَى المَاءِ الجَارِي وَ النَّظْرُ إِلَى الوَجْهِ الحَسَنِ [وسائل الشيعه ، ج ٢٠ ، ص ٦٠] .

٤. مو

١ _ ثَلَاثَةٌ لَيْسَ لَهَا اشْتِرَاكٌ : المَشْطُ وَ المَنْدِيلُ وَ السُّوَاكُ. [كتاب تعليم بهداشت]

٢ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا يَطْوُلَنَّ أَحَدُكُمْ شَارِبُهُ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَتَّخِذُهُ مَحَبًّا يَسْتَتِرُ بِهِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٨٧] .

٣ _ كَانَ النَّبِيُّ (ص) يَحِبُّ الدُّهْنَ وَ يَكْرَهُ الشَّعْثَ (پراکندگی موی سر) وَ يَقُولُ إِنَّ الدُّهْنَ يَذْهَبُ البُوسَ ..

٤_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ مِنْ أَجْمَلِ الْجَمَالِ الشَّعْرَ الْحَسَنَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦١٥]

٥_ قال النبي (ص) : غيروا لشيبي (موى سفيد خود را رنگ كنيد). [نهج الفصاحه ، ٢٠٣٦]

٦_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ اتَّخَذَ شَعْرًا فَلْيُحْسِنْ وَلَا يَتَهُ أَوْ لِيُجْزَهُ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٨٥] .

٥. ناخن

١_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّمَا قَصُّوا الْأَظْفَارَ لِأَنَّهَا مَقِيلُ الشَّيْطَانِ وَ مِنْهُ يَكُونُ الشَّيْءُ [وسائل الشيعة ، ج ٢ ، ص ١٣٢] .

٢_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَقْلِيمَ الْأَظْفَارِ بِالْأَسْنَانِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣] .

٣_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ يَمْنَعُ الدَّاءَ الْأَعْظَمَ وَ يَدْرُ الرُّزْقَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٩٠] .

٤_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ أَسْتَرَ وَ أَحْفَى مَا يَسْلُطُ الشَّيْطَانُ مِنْ ابْنِ آدَمَ أَنْ صَارَ أَنْ يَسْكُنَ تَحْتَ الْأَظْفِيرِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٩٠]

٥_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : تَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَوْمٌ مِنَ الْجُذَامِ وَ الْعَبْرَصِ وَ الْعَمَى وَ إِنْ لَمْ تَحْتَجِجْ فَحُكِّهَا [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٩٠] .

٦_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ قَلَّمَ أَظْفَارَهُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَخْرَجَ اللَّهُ مِنْ أَنْامِلِهِ الدَّاءَ وَ أَدْخَلَ فِيهِ الدَّوَاءَ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٣٩١] .

٧_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : احْتَبَسَ الْوَحَى عَنِ النَّبِيِّ (ص) فَقِيلَ لَهُ احْتَبَسَ الْوَحَى عَنْكَ فَقَالَ (ص) وَ كَيْفَ لَمَا يَحْتَبِسُ وَ أَنْتُمْ لَا تُقَلِّمُونَ أَظْفَارَكُمْ وَ لَا تُنْقُونَ رَوَاجِبَكُمْ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٩٢] .

٢. اجتماعي

١. نظافت محيط

١_ عَنِ الْفَضْلِ أَبِي الْعَبَّاسِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي حَدِيثٍ أَنَّهُ سَأَلَهُ عَنِ الْكَلْبِ

فَقَالَ: " رَجِسُ نَجْسٍ لَا يَتَوَضَّأُ بِفَضْلِهِ وَاصْبَبْ ذَلِكَ الْمَاءَ وَاغْسِلْهُ بِالتُّرَابِ أَوَّلَ مَرَّةٍ ثُمَّ بِالْمَاءِ " [عوالی اللآلی ، ج ۳ ، ص ۹] .

۲_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْبُؤْلُ قَائِمًا مِنْ غَيْرِ عَلَيْهِ مِنَ الْجَفَاءِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۷] .

۳_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْبُؤْلُ فِي الْمَاءِ الْقَائِمِ مِنَ الْجَفَاءِ [النوادر راوندی ، ص ۴۰] .

۴_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَحَبُّ لِمَنْ غَسَلَ الْمَيِّتَ أَنْ يُلْفَ عَلَى يَدِهِ الْخِزْقَةَ حِينَ يَغْسَلُهُ [كافی ، ج ۳ ، ص ۱۳۹] .

۵_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا تُفْسِدْ عَلَى الْقَوْمِ مَاءَهُمْ [كافی ، ج ۳ ، ص ۶۵] .

۶_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): ثَمَانِيَةٌ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ لَهُمْ صِلَاءَ الْعَبْدِ الِ أَبْقَى حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى مَوْلَاهُ وَ النَّاشِزُ عَنْ زَوْجِهَا وَ هُوَ عَلَيْهَا سَاخِطٌ وَ مَيَانِعُ الزَّكَاةِ وَ إِمَامٌ قَوْمٍ يَصِيَلِي بِهِمْ وَ هُمْ لَهُ كَارِهُونَ وَ تَارِكُ الْوُضُوءِ وَ الْمَرْأَةُ الْمَذْرُوعَةُ تُصَيَلِي بِغَيْرِ خِمَارٍ وَ الزَّبِينُ وَ هُوَ الَّذِي يَدْفَعُ الْبُؤْلَ وَ الْغَائِطَ وَ السَّكْرَانَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۵۹] .

۷_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تُوَوُّوا مِنْ دِيلِ الْعَمْرِ فِي الْبَيْتِ فَإِنَّهُ مَرِيضٌ لِلشَّيَاطِينِ [كافی ، ج ۶ ، ص ۲۹۹] .

۸_ در روایات ما امر شده که باید میان چاه آب آشامیدنی و بالوعه فاصله باشد؛ اگر زمین نرم است ، فاصله بیشتر باشد. اگر چاه آب بالا و چاه بالوعه سطحش پائین تر باشد ، مسأله آسان تر است. [وسائل الشیعه ، ج ۱ ، ص ۱۹۸] .

۹_ در مسأله بول

سفارش شده كهلايجلس فى مواردالمياه و الطرق النافذه مساقط الثمار ، مواطن النزال ، ابواب ادور و لا فى ارض الصلبيه و... [محجه ، ج ١ ، ص ٢٩٢]

١٠ _ قَالَ الرَّضَا (ع) : مَنْ اغْتَسَلَ مِنَ الْمَاءِ الَّذِي قَدْ اغْتَسَلَ فِيهِ فَأَصَابَهُ الْجُدَامُ فَلَا يُلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٠٣] .

١١ _ وَ جَعَلْنَا فِيهَا رَوَاسِي شَامِيحَاتٍ وَ أَشْقَيْنَاكُمْ مَاءً فُرَاتًا [مرسلات/٢٧] . (يعنى آب تميز ، تصفيه شده ، گوارا)

١٢ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اِكْتَسُوا أَفْنِيَّتَكُمْ وَ لَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٣١] .

١٣ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : كُنْسُ الثِّيَابِ يَنْفِي الْفَقْرَ [وسائل الشيعة ، ج ٥ ، ص ٣١٧] .

١٤ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَظَّفُوا بُيُوتَكُمْ مِنْ حَوْكِ الْعَنْكَبُوتِ فَإِنَّ تَرْكَهُ فِي الْبَيْتِ يورثُ الْفَقْرَ [الدعوات ، ص ١١٦] .

١٥ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَنَسَ الْمَسْجِدَ يَوْمَ الْخَمِيسِ وَ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ فَأَخْرَجَ مِنْهُ مِنَ التُّرَابِ مَا يَدْرُ فِي الْعَيْنِ غَفَرَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٣٣] .

١٦ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ قَمَّ (تميز كند) مَسْجِدًا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ عِتْقَ رَقَبَةٍ [أمالي صدوق ، ص ١٨٠] .

١٧ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنِ السُّوَاكِ فِي الْحَمَّامِ وَ التَّنُّعِ فِي الْمَسَاجِدِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣] .

١٨ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ وَقَّرَ بِنُحَامَتِهِ (اخلاط را به احترام مسجد نياندازد) الْمَسْجِدَ لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ضَاحِكًا قَدْ أُعْطِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ [تهذيب

۲۸_ زباله منشأ انتقال بیماری، رشد حشرات، مگس و غیره، سگ و گربه، اگر سگ مرض هاری بگیرد، هار می شود. این مرض به انسان هم منتقل. ضمناً گربه هم هار می شود.

۱۰_ در آب راکد و جاری بول نکردن

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا تَبْلُ فِي مَاءٍ نَقِيعٍ [کافی، ج ۶، ص ۵۳۴].

رُوي: أَنَّ الْبَوْلَ فِي الْمَاءِ الرَّاكِدِ يورثُ النَّسِيَانَ [من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۲۲].

۱۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): نهى رسول الله (ص) أن يتغوط على شفير ماء يستعذب منه أو نهر يستعذب منه أو تحت شجره عليها ثمرها [خصال صدوق، ج ۱، ص ۹۷].

لَا يَجُوزُ التَّغَوُّطُ عَلَى سُطُوطِ الْأَنْهَارِ. [تهذيب الأحكام، ج ۱، ص ۲۹].

لا يجوز أن يجلس للبول والغائط مستقبل القبلة ولا مستدبرها [بحار الأنوار، ج ۷۷، ص ۱۹۰].

قَالَ الْكَاظمُ (ع): ثَلَاثَةٌ يَتَخَوَّفُ مِنْهَا الْجُنُونُ التَّغَوُّطُ بَيْنَ الْقُبُورِ وَ الْمَشْيُ فِي خُفٍّ وَاحِدٍ وَ الرَّجُلُ يَنَامُ وَخِيَدَهُ [کافی، ج ۶، ص ۵۳۴].

قَالَ الْكَاظمُ (ع): اجْتَنِبْ أَفْنِيَةَ الْمَسَاجِدِ [کافی، ج ۳، ص ۱۶].

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): يَتَّقَى سُطُوطَ الْأَنْهَارِ وَ الطَّرِيقَ النَّافِذَةَ [کافی، ج ۳، ص ۱۵].

الصَّدُوقُ فِي الْمُقْسِنِ (ع): وَ اتَّقِ سُطُوطَ الْأَنْهَارِ وَ الطَّرِيقَ النَّافِذَةَ وَ تَحْتَ الْأَشْجَارِ الْمُثْمِرَةِ وَ مَوَاضِعَ اللَّعْنِ وَ هِيَ أَبْوَابُ الدُّورِ [مستدرک الوسائل، ج ۱، ص ۲۶۳].

قَالَ الْكَاظمُ (ع): اجْتَنِبْ أَفْنِيَةَ الْمَسَاجِدِ وَ سُطُوطَ الْأَنْهَارِ وَ مَسَاقِطَ الثَّمَارِ وَ مَنَازِلَ النَّزَالِ

[کافی ، ج ۳ ، ص ۱۶] .

با انگشتی که نام مقدس روی آن است ، استنجا نکنید .

با دست راست (که معمولاً غذا می خورد) نباشد .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اِلسْتِنْجَاءُ بِالْيَمِينِ مِنَ الْجَفَاءِ [کافی ، ج ۳ ، ص ۱۷] .

عَنِ الشَّكُونِيِّ عَنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ (ع) قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنِ الْعَائِطِ . فَقَالَ : " تَضِيغِيْرٌ لِابْنِ آدَمَ لِكِي لَا يَتَكَبَّرَ وَهُوَ يَحْمِلُ عَائِطَهُ مَعَهُ " [المناقب ، ج ۴ ، ص ۲۵۹] .

اگر زواید دفع نمی شد ، چه می شد ؟

در حدیث آمده حتی در همان حال یاد او باشیم .

۲. مسائل آمیزشی

۱_ وَ يَسْتَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَدَىٰ فَأَعْتَرِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ [بقره/ ۲۲۲] .

۳. تغذیه

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ لِلصَّبِيِّ لَبَنٌ خَيْرٌ مِنْ لَبَنِ أُمِّهِ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۳۴] .

۲_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كُلْ وَ أَنْتَ تَشْتَهِي وَ أَمْسِكْ وَ أَنْتَ تَشْتَهِي [طب النبي (ص) ، ص ۱۹] .

۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : عَشَاءُ الْأَنْبِيَاءِ عِبْعَدَ الْعَتَمَةِ فَلَا تَدْعُوهُ فَإِنَّ تَزُكَّ الْعُشَاءِ خَرَابُ الْبَدَنِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۸۸] .

۴_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ افْتَتَحَ طَعَامَهُ بِالْمِلْحِ ذَهَبَ عَنْهُ سَبْعُونَ ذَاءً [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۵۹۳] .

۵_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ لِكُلِّ ثَمَرَةٍ سَيْمًا فَإِذَا أَتَيْتُمْ بِهَا فَمَسُوْهَا بِالْمَاءِ أَوْ اغْمِسُوْهَا فِي الْمَاءِ يَغْنِي اغْسِلُوْهَا [کافی ، ج ۶ ، ص ۳۵۰] .

۶_ قَالَ الصَّادِقُ (ع)

: إِيَاكَ وَ شَرَبَ الْمَاءِ الْبَارِدِ وَ الْفُقَّاعِ فِي الْحَمَّامِ فَإِنَّهُ يَفْسِدُ الْمَعِدَةَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ١١٢] .

٧_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تُعَجِّلُوا الرَّجُلَ عِنْدَ طَعَامِهِ حَتَّى يَفْرُغَ وَ لَا عِنْدَ غَائِطِهِ حَتَّى يَأْتِيَ عَلَى حَاجَتِهِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦٢٤] .

٨_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَا تَشْرَبْ وَ أَنْتَ قَائِمٌ وَ لَا تَجْلِسْ فِي مَاءٍ نَقِيعٍ وَ لَا تَطْفُ بِقَبْرِ وَ لَا تَخُلُ فِي بَيْتِ وَحْدِكَ وَ لَا تَمْشِ فِي نَعْلٍ وَاحِدٍ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٣٤] .

٩_ فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ [عبس/٢٤] . را بعضی این گونه معنا کرده اند :

نگاه کن به غذا که در هضم آن اثر دارد. غذاهائی که انسان هنگام خوردن نمی بیند ، مثل ساندویچ که در کاغذ پیچیده شده است یا هنگام غذا حرف می زند یا تماشای تلویزیون می کند و به هر حال نگاه کردن به غذا در هضم آن اثر دارد.

١٠_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أُتِيَ النَّبِيُّ (ص) بِطَعَامٍ حَيَارًا فَقَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمْ يَطْعَمْنَا النَّارَ نَحْوَهُ حَتَّى يَبْرُدَ فَتَرَكَ حَتَّى بَرَدَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٢٢] .

١١_ عادت به غذای بازار ممنوع :

سُئِلَ أَبُو الْحَسَنِ (ع) مِنْ السَّفَلَةِ قَالَ : " السَّفَلَةُ الَّذِي يَأْكُلُ فِي الْأَسْوَاقِ " [مستطرفات السرائر ، ص ٥٧٦] .

١٢_ بی وقت خوردن :

عن عمر بن شعيب عن أبيه عن جده قال : كبر مقتا عند الله الأكل من غير جوع و النوم من غير سهر و الضحك من غير عجب و الرنه عند

المصيبة و المزمارة عند النعمة. [مسكن الفود ، ص ١٠٩] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَأَتَأْكُلُ وَ أَنْتَ تَمْشِي إِلَّا أَنْ تُضْطَرَّ إِلَى ذَلِكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٣٥٤] .

١٤ _ عن صفوان الجمال قال : كنا عند الصادق (ع) فحضرته المائدة فأتى الخادم بالوضوء فناوله المنديل فعافه ثم قال : " منه غسلناه " [محجه ، ج ٣ ، ص ٦]

١٥ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَمَا تُمِيتُوا الْقُلُوبَ بِكَثْرَةِ الطَّعَامِ وَ الشَّرَابِ فَإِنَّ الْقُلُوبَ تَمُوتُ كَالزَّرْعِ إِذَا أَكْثَرَ عَلَيْهِ الْمَاءُ [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٤٦] .

روى : من قل طعامه صح بدنه و صفا قلبه و من كثر طعامه سقم بدنه و قسا قلبه [الدعوات ، ص ٧٧] .

١٦ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْجُوعُ إِدَامٌ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ غِذَاءٌ لِلرُّوحِ وَ طَعَامٌ لِلْقَلْبِ وَ صِحَّةٌ لِلْبَدَنِ [مصباح الشريعة ، ص ٧٧] .

١٧ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَطْلُبِ الْحَيَاةَ لِتَأْكُلَ بَلِ اطْلُبِ الْأَكْلَ لِتَحْيَا [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ٢٠ ، ص ٣٣٣] .

١٨ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صُومُوا تَصِحُّوا [الدعوات ، ص ٧٦] .

١٩ _ قَالَ النَّبِيُّ (ص) : لَا يَكْثُرُ الشَّرْبُ فِي إِثْنَاءِ الطَّعَامِ [محجه ، ج ٣ ، ص ١٤]

٢٠ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَطِيلُوا الْجُلُوسَ عَلَى الْمَائِدَةِ فَإِنَّهَا سَاعَةٌ لَا تُحْسَبُ مِنْ أَعْمَارِكُمْ [فقه الرضا (ع) ، ص ٣٦٢] .

٢١ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْأَكْلُ عَلَى الشُّبْعِ يورثُ البَرَصَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٦٩] .

٢٢ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْوُضُوءُ

قَبْلَ الطَّعَامِ يَنْفِي الْفَقْرَ وَ بَعْدَهُ يَنْفِي اللَّمَمَ وَ يَصِحُّ الْبَصْرَ [مكارم الأخلاق ، ص ١٣٩] .

٢٣ _ كَانَ النَّبِيُّ (ص) يَعْجِبُهُ أَنْ يَشْرَبَ فِي الْقَدَحِ الشَّامِي وَ كَانَ يَقُولُ هِيَ أَنْظَفُ آبِيَتِكُمْ . [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٥٧٧] .

٢٤ _ عَنِ النَّبِيِّ (ص) : أَنَّهُ نَهَى أَنْ يَتَنَفَسَ فِي الْإِنَاءِ أَوْ يَنْفَخَ فِيهِ [عوالي اللئالي ، ج ١ ، ص ١٧٠] .

٢٥ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَشْرَبُوا الْمَاءَ مِنْ ثَلْمَةِ الْإِنَاءِ وَ لَا مِنْ عُرْوَتِهِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَقْعُدُ عَلَى الْعُرْوَةِ وَ الثُّلْمَةِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٨٥] .

٢٦ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا يَشْرَبَنَّ أَحَدُكُمْ الْمَاءَ مِنْ عِنْدِ عُرْوَةِ الْإِنَاءِ فَإِنَّهُ مُجْتَمِعُ الْوَسَخِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣] .

٢٧ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَشْرَبْ مِنْ أُذُنِ الْكُوزِ وَ لَا مِنْ كَشْرِ إِنْ كَانَ فِيهِ فَإِنَّهُ مَشْرَبُ الشَّيَاطِينِ [مكارم الأخلاق ، ص ١٥١] .

٢٨ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ يَشْرَبَ الْمَاءَ كَمَا تَشْرَبُ الْبَهَائِمُ وَ قَالَ : اشْرَبُوا بِأَيْدِيكُمْ فَإِنَّهُ أَفْضَلُ أَوْانِيكُمْ وَ نَهَى عَنِ الثَّبَاقِ فِي الْبُرِّ الَّتِي يَشْرَبُ مِنْهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٨] .

٢٩ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ تَوَضَّأَ قَبْلَ الطَّعَامِ عَاشَ فِي سَعَةٍ وَ عُوْفَى مِنْ بَلْوَى فِي جَسَدِهِ [النوادر راوندى ، ص ٥١] .

٣٠ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْمَعْدَةُ بَيْتُ الدَّاءِ وَ الْحِمِيَةُ رَأْسُ الدَّوَاءِ وَ أَعْطِ كُلَّ بَدَنٍ مَا عُوِّدَ بِهِ [عوالي اللآلي ، ج ٢ ، ص ٣٠] .

٣١ _ قَالَ الرَّضَا (ع) : مَنْ أَرَادَ

أَنْ يَكُونَ صَالِحًا خَفِيفَ الْجِسْمِ وَاللَّحْمَ فَلْيَقْلَلْ مِنْ عَشَائِهِ بِاللَّيْلِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۶ ، ص ۴۵۸] .

۳۲_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كُلُّ دَاءٍ مِنْ التُّخْمَةِ [كافي ، ج ۶ ، ص ۲۶۹] .

۳۳_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَضُوا الْمَاءَ مَصًّا وَلَا تَعْبُوهُ عِبًّا فَإِنَّهُ يَوْجَدُ مِنْهُ الْكِبَادُ [كافي ، ج ۶ ، ص ۳۸۱] .

۳۴_ وَ حَمْلُهُ وَ فِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا [احقاف / ۱۵] .

۳۵_ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ [نحل / ۶۹] .

۳۶_ مِيوه را با پوست بخورید .

۳۷_ هر سال ۲۲۰ هزار کودک زیر یک سال و هر ۲۴ ساعت ۶۰۰ کودک تلف می شود .

۳۸_ حَدِيثُ غَوْشَتِ كَاوٍ : لِحْمِهِ دَاءٌ وَ لِبَنِهِ دَوَاءٌ

۳۹_ لِحْمِ مَوْقُودِهِ وَ لِتَرْدِيهِ وَ لِيَطْحَهُ .

۴۰_ ذَبْحٌ : بَا آهِنٍ تِيْزٍ بَاشِدٍ .

۴۱_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَدْعُوا آئِنْتِكُمْ بِغَيْرِ غِطَاءٍ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ إِذَا لَمْ تُغَطِّ أَلْ آئِيَهُ بَرَقَ فِيهَا وَ أَخَذَ مِمَّا فِيهَا مَا شَاءَ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۵۸۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَكْفَى إِنْاءِ كَ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَرْفَعُ إِنْاءَ مَكْفَأٍ [مكارم الأخلاق ، ص ۱۲۸] .

(و كفی اناء ك : ظروف خود را وارونه بگذارید)

۴۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَشْرَبُوا الْمَاءَ مِنْ ثَلْمِهِ الْإِنَاءِ وَ لَا مِنْ عُرْوَتِهِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَقْعِدُ عَلَى الْعُرْوَةِ وَ الثُّلْمَةِ [كافي ، ج ۶ ، ص ۳۸۵] .

۴۴_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَا تَشْرَبْ مِنْ مَوْضِعِ أُذُنِهِ وَ لَا مِنْ مَوْضِعِ كَشْرِهِ فَإِنَّهُ مَقْعَدُ الشَّيْطَانِ [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۲۷۴] .

۴۵_ رسول اکرم (ص) آب را از ظرف شیشه ای

که از شام می آوردند ، میل می فرمود و يقول : هی من أنظف آیتکم [بحار الأنوار ، ج ۶۳ ، ص ۵۳۴] .

۴۶ _ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُرَايِمَ قَالَ : رَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ (ع) إِذَا تَوَضَّأَ قَبْلَ الطَّعَامِ لَمْ يَمَسَّ الْمِنْدِيلَ وَإِذَا تَوَضَّأَ بَعْدَ الطَّعَامِ مَسَّ الْمِنْدِيلَ . [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۹۱] .

پرخوری

۱ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذْمَانُ الشُّبُعِ يورثُ أَصْنَافَ الْوَجَعِ [غررالحکم ، ص ۳۶۰] .

۲ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بطن المرء عدوه [غررالحکم ، ص ۳۶۰] .

۳ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كيف تصفو فكره من يستديم الشبع [غررالحکم ، ص ۳۶۰] .

۴ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نِعَمَ عَوْنُ الْمَعَاصِي الشُّبُعِ [غررالحکم ، ص ۳۶۱] .

۵ _ قَالَ الرَّضَا (ع) : لَوْ أَنَّ النَّاسَ فَصَّرُوا فِي الطَّعَامِ لَأَسْتَقَامَتْ أَبْدَانُهُمْ [مكارم الأخلاق ، ص ۳۶۲] .

۶ _ قَالَ الْكَاظِمُ (ع) : الْحِمِيَةُ رَأْسُ الدَّوَاءِ وَالْمَعِدَةُ بَيْتُ الدَّاءِ وَعَوْدٌ بَدْنَا مَا تَعَوَّدَ [مكارم الأخلاق ، ص ۳۶۲] .

دارو

۱ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ ظَهَرَتْ صِحَّتُهُ عَلَى سُقْمِهِ فَيَعَالِجُ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ فَمَاتَ فَأَنَا إِلَى اللَّهِ مِنْهُ بَرِيءٌ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۲۶] .

۲ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَتَدَاوَى الْمُسْلِمُ حَتَّى يَغْلِبَ مَرَضُهُ صِحَّتَهُ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۲۰] .

۳ _ رُوي که دواء مثل صابون است پاک می کند ، ولی کهنه هم می کند .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شرب الدواء للجسد كالصابون للثوب ينقيه و لكن يخلقه [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۳۰۰] .

۴ _

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): رَبِّ دَوَاءِ جَلْبِ دَاءٍ [غررالحكم ، ص ٤٨٤] .

٥_ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ (ع) قَالَ: لَيْسَ مِنْ دَوَائِهِ إِلَّا وَهُوَ يَهِيجُ دَاءً وَ لَيْسَ شَيْءٌ فِي الْبَدَنِ أَنْفَعَ مِنْ إِمْسَاكِ الْيَدِ إِلَّا عَمَّا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ [كافي ، ج ٨ ، ص ٢٧٣] .

٦_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): تَجَنَّبِ الدَّوَاءَ مَا احْتَمَلَ بَدَنُكَ الدَّاءَ فَإِذَا لَمْ يَحْتَمِلِ الدَّاءَ فَالدَّوَاءُ [مكارم الأخلاق ، ص ٣٦٢] .

٤. لباس

١_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع): لَمَّا تَشْرَبُ وَ أَنْتَ قَائِمٌ وَ لَا تَنَمُّ وَ بِيَدِكَ رِيحُ الْعَمْرِ وَ لَا تَبُلُ فِي الْمَاءِ وَ لَا تَخْلُ عَلَى قَبْرِ وَ لَا تَمْشِ فِي نَعْلِ وَاحِدِهِ [بحار الأنوار ، ج ٧٧ ، ص ١٩١] . (ممکن است معنا این باشد که یک پا در کفش و پای دیگر برهنه ، زیرا تعادل بدن در راه به هم می خورد و یا اینکه کفش تو یکی نباشد مثلاً- کفش مستراح با کفش بیرون با کفش اتاق فرق می کند ، البته شاید این معنا باشد) .

٢_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): النَّظِيفُ مِنَ الثِّيَابِ يَذْهَبُ الْهَمُّ وَ الْحَزَنُ وَ هُوَ طَهُورٌ لِلصَّلَاةِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٤٤] .

٣_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ اتَّخَذَ ثَوْبًا فَلْيَنْظِفْهُ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٤١] .

٤_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): الثُّوبُ النَّظِيُّ يَكْبِتُ الْعُدُوَّ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٤١] .

٣. رابطه جسم و جان در اسلام

١_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): النَّظِيفُ مِنَ الثِّيَابِ يَذْهَبُ الْهَمُّ وَ الْحَزَنُ وَ هُوَ طَهُورٌ لِلصَّلَاةِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٤٤] .

٢_ قَالَ أَمِيرُ

المؤمنين (ع): الحسد يذيب الجسد [غررالحكم، ص ٣٠٠].

٣_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): صِحَّةُ الْجَسَدِ مِنْ قَلْبِهِ الْحَسَدِ [نهج البلاغه، حكمت ٢٥٦].

٤_ روایت ذیل آیه حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَالْحُمَّ الْخَنْزِيرِ [مائده/٣].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَمَّا الْمَيْتَةُ فَإِنَّهُ لَا يَدْمُنُهَا أَحَدٌ إِلَّا ضَعُفَ بَدَنُهُ وَنَحَلَ جِسْمُهُ وَذَهَبَتْ قُوَّتُهُ وَانْقَطَعَ نَسِيلُهُ وَلَا يَمُوتُ آكِلُ الْمَيْتَةِ إِلَّا فَجَاءَهُ [كافی، ج ٦، ص ٢٤٢].

و درباره خون می فرماید: وَ أَمَّا الدَّمُ فَإِنَّهُ يورثُ آكلَهُ الْمَاءَ الْأَصْفَرَ وَيَخْرِقُ الْقَمَّ وَيَنْتِنُ الرِّيحَ وَيَسِيءُ الْخُلُقَ وَيورثُ الْكَلْبَ وَ الْقَسْوَةَ فِي الْقَلْبِ وَقَلْبَهُ الرَّأْفَةِ وَالرَّحْمَةَ حَتَّى لَا يَوْمَنَ أَنْ يَقْتَلَ وَلَدَهُ وَالِدِيهِ

وَ أَمَّا الْخَمْرُ فَإِنَّهُ حَرَّمَهَا لِغُلْبِهَا وَ لِفَسَادِهَا وَقَالَ: مُدْمِنُ الْخَمْرِ كَعَابِدٍ وَثَنٍ تُورِثُهُ الْإِرْتِعَاشَ وَ تَذْهَبُ بِنُورِهِ وَ تَهْدِمُ مُرُوءَتَهُ وَ تَحْمِلُهُ عَلَى أَنْ يَجْسَرَ عَلَى الْمَحَارِمِ مِنْ سَفْكِ الدَّمَاءِ وَ رُكُوبِ الزُّنَا فَلَا يَوْمَنُ إِذَا سَكَرَ أَنْ يَشَبَّ عَلَى حَرَمِهِ وَ هُوَ لَا يَعْقِلُ ذَلِكَ وَ الْخَمْرُ لَا يَزِدَادُ شَارِبُهَا إِلَّا كُلَّ سُوءٍ

٤. رابطه پیش گیری و درمان

١٣_ مردم به فکر درمان هستند، ولی بهداشت نه:

دستور واکسن را گوش نمی دهند؛ بچه فلج می شود و ٤ سال پشت در مریض خانه می مانند.

١٤_ پیش گیری کار غیر پزشک هم هست، ولی درمان نه.

١٥_ پیش گیری ارزان است، ولی یک شب تختخواب بیمارستان یک میلیون تومان خرج دارد (رادیولوژی، اتاق عمل،

داروخانه، پارک، آشپزخانه، هر روز ٥٥٠ تومان خرج یک روز). از

یک تخت در سال حدود ۳۱ نفر، در بهترین شرایط استفاده می کند. اگر ۵ پزشک در رأس کار نباشد، تمام مخارج هست، ولی بی فایده.

ما اگر با پول ۳ تخت مرکز بهداشتی درست کنیم، در سال ۶۸ هزار نفر ۷۰ درصد کار را غیر پزشک انجام می دهد. هر ۷۰ بیمار، یک تختخواب لازم دارد.

۹۰٪ زایمان ها طبیعی است. بعضی از کشورهای پیشرفته از زایشگاه به سوی خانه برمی گردند. می گویند: در ماشین زائید، بیخود از خانه بیرون آمد.

۵. اهمیت درمان در اسلام

۱ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ ظَهَرَ تَ صِحَّتَهُ عَلَى سِقْمِهِ فَيَعَالِجُ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ فَمَاتَ فَأَنَا إِلَى اللَّهِ مِنْهُ بَرِيءٌ [خصال صدوق، ج ۱، ص ۲۶].

۲ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا يَتَدَاوَى الْمُسْلِمُ حَتَّى يَغْلِبَ مَرَضُهُ صِحَّتَهُ [خصال صدوق، ج ۲، ص ۶۲۰].

۳ _ دواء مثل صابون است پاک می کند، ولی کهنه هم می کند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَرِبَ الدَّوَاءَ لِلْجَسَدِ كَالصَّابُونِ لِلثَّوْبِ يَنْقِيهِ وَ لَكِنْ يَخْلُقُهُ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۳۰۰].

۴ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): رَبُّ دَوَاءٍ جَلِبَ دَاءٌ [غررالحکم، ص ۴۸۴].

۵ _ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ (ع) قَالَ: لَيْسَ مِنْ دَوَاءٍ إِلَّا وَهُوَ يَهَيِّجُ دَاءً وَ لَيْسَ شَيْءٌ فِي الْبَدَنِ أَنْفَعَ مِنْ إِمْسَاكِ الْيَدِ إِلَّا عَمَّا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ [کافی، ج ۸، ص ۲۷۳].

۶ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): تَجَنَّبِ الدَّوَاءَ مَا احْتَمَلَ بَدَنُكَ الدَّاءَ فَإِذَا لَمْ يَحْتَمِلِ الدَّاءَ فَالدَّوَاءُ [مکارم الأخلاق، ص ۳۶۲].

۶. رابطه عاطفه و بهداشت

۱ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَنْهَأَكُمُ مِنْ أَنْ تَطْرُحُوا التُّرَابَ عَلَى ذَوِي أَرْحَامِكُمْ فَإِنَّ ذَلِكَ يورثُ الْقِسْوَةَ فِي الْقَلْبِ وَ مَنْ قَسَا قَلْبُهُ بَعْدَ مِنْ رَبِّهِ [کافی، ج ۳، ص ۱۹۹].

سلامتی

عَافِيهِ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ

وَ إِذَا مَرَضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِي [شعراء/ ۸۰].

فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ [نحل/ ٦٩] .

سلامتی : جسم ، روح

قلب سلیم ، منیب ، مریض

طیب و طبابت و پرستار ،

پزشک امین و آگاه.

امراض قلب :

_ شک

_ تکبر

_ حرص و حسد و بخل

مسأله بیماری

و بیماری های واگیر

دستوراتی که اسلام برای سلامتی قرار داده

نظافت

تغذیه

لباس

کار و ورزش

بیماری ،

فرصتی برای فکر

بیماری ، کفاره گناه

بیماری ، عامل غرور زدایی

بیماری ، گامی برای پرورش اخلاق در خود بیمار و دیگران و پرورش عاطفه

بیماری ، گامی برای تلاش و درمان و پیشرفت علم طب

بهداشت : بدن ، محیط ، دهان ، تغذیه ، مو و ناخن ، جامعه ، لباس ، جان و...

مسأله دوا و درمان و شفا

مسأله عیادت و آداب عیادت

مسأله تلقین

مسأله برخورد با بیمار و اجر آن

جمله ای با دانشجویان پزشکی و پرستاری که کارشان شغل نیست.

۷. نامه ای پیرامون بهداشت

باسمه تعالی

حضور محترم حضرت حجه الاسلام و المسلمین حاج آقای قرائتی نماینده محترم ولی فقیه در نهضت سوادآموزی

سلام علیکم

از آنجا که مشکلات ناشی از شیوع بیماران روانی رو به افزایش است و نیز به دلیل اینکه متأسفانه بعد جسم انسان مورد توجه و شناخت بوده و به بعد روان انسانی که منشأ حرکت این جسم و افعال متعدد آن است ، به جز قلیلی توجه نمی کنند ، همچنین به دلیل افزایش تعداد بیماران روانی از طرفی و کمی امکانات از جمله کمبود متخصصین دانا و توانا و متعهد و دلایل متعدد دیگر از حدود ۸ سال قبل وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی هفته آخر مهرماه هر سال را هفته بهداشت روان نامید تا وسیله ای باشد که به این مشکلات و پیش گیری از ابتلا به بیماری های روانی توجه بیشتری مبذول گردد و به بهانه این هفته سخنرانی ها و برنامه ریزی های عملی صورت پذیرد ، اما سرعت سریع بروز این بیماری ها فاصله زیادی بین این برنامه های پیش گیری درمانی ایجاد نموده است. لذا توجه بیشتری را می طلبد. جهت توجه بیشتر به اهمیت این موضوع ناچار

از

ارائه نتایج پژوهش ها و بررسی مختلف جهانی و نیز محققین ایرانی هشتم که تعدادی از آنها در زیر از نظرتان خواهد گذشت :

— دکتر سارتوریوس مسئول بخش بهداشت و روان سازمان جهانی بهداشت در کنفرانس جهانی حقوق بشر تعداد بیماران روانی در سراسر دنیا را بیش از نیم میلیارد نفر (حدود ۱۲۱ جمعیت دنیا) گزارش نمود و نیز بیان داشت که ۲۰ میلیون نفر از این بیماران دچار افسردگی هستند ، بیش از نیمی از این بیماران در کشورهای در حال توسعه زندگی می کنند. نام برد ، علل اساسی بروز این بیمارها را در سراسر دنیا مشکلات اقتصادی ، توسعه شهری و فرو ریختن ساختار سنتی خانواده می داند. [مجله خبری سازمان جهانی بهداشت ، ۱۹۹۳]

گزارش دیگری از همین منبع افسردگی ، اضطراب و بیماری های روان — تنی را به ترتیب شایع ترین بیماری ها در سراسر جهان می داند.

بررسی های محققین ایرانی از سال ۱۳۴۲ تاکنون در سال های مختلف و پژوهش متعدد در اقصی نقاط ایران اعم از شهر و روستا شیوع بیماری های روانی را از ۱۱ تا ۱۸٪ گزارش نموده است که این آمار سیر صعودی داشته است.

در همه این بررسی ها افسردگی و پس از آن اضطراب شایع ترین اختلال بوده است. زنان بیش از مردان و بیسوادان و کم سوادان بیش از باسوادان ، طبقه فقیر اجتماع بیش از طبقه متمول به این بیماری ها مبتلا شده اند.

حدود ۲ تا ۳ درصد این بیماران نیاز به بستری دارند و بر اساس آمار ارائه شده از طرف دکتر داویدیان هر بیمار در طول عمر حداقل ۶۰۰ هزار تومان هزینه بستری و درمان دارد. [مجله نبض ، شماره

هر بیمار روانی حداقل ۳ الی ۴ نفر از افراد خانواده خود را دچار نگرانی می کند به این ترتیب جمعیت انبوهی از کشور دچار نگرانی و تشویش خاطر می شوند.

افزایش روزافزون بار مشکلات اجتماعی و محیطی ، فشارهای روانی را افزون تر می کند و هر روز به آمار و ارقام ارائه شده می افزاید. خانواده هایی که باید کانون های آسایش و امنیت باشد ، به دلایل مختلف از جمله چشم و هم چشمی ، حسادت و به خصوص ضعف ایمان و عدم به کارگیری دستورات اسلامی با خطر از هم گسیختگی مواجه هستند. بسیاری از این خانواده ها به جای جذب اعضا به درون خانواده به عنوان محیطی امن در جهت گریزان نمودن اعضا به خصوص فرزندان خانواده گام برمی دارند.

آمار طلاق در چهار سال گذشته رو به افزایش گذاشته است و آمار ازدواج روند عکس آن رو به کاهش. این عوامل افراد را در جهت ابتلا به افسردگی ، احساس پوچی ، یأس و... احتمالاً خودکشی سوق می دهد. شدت بیشتر فشار بیماری های شدید روانی را به وجود می آورد. چنانکه آمارهای سراسر جهان نشان می دهد عمده ترین علت خودکشی ابتلا به بیماری افسردگی است. آخرین بررسی های انجام شده در ایران حدود ۲ - ۵ درصد شیوع این بیماری را در سراسر کشور خبر می دهد.

برابر یک بررسی انجام شده در یکی از بخش های مسمومیتی از ۶ هزار مراجعه با این علت ، ۳ هزار مسمومیت عمدی و به عبارت دیگر خودکشی بوده است ، افرادی که خودسوزی کرده و یا با سقوط عمدی دست به انتحار زده اند و نیز کسانی که قبل از انتقال به بیمارستان جان باخته اند به این رقم

افزوده می شوند.

در این بررسی عمده ترین علت خودکشی را اختلافات خانوادگی، مشکلات اقتصادی ذکر نموده اند. شایع ترین سن، دهه دوم و سوم زندگی، از نظر جنس زنان ۶۰٪ تعداد را به خود اختصاص داده اند.

در زمینه فوق عمده ترین کاری که می توان انجام داد، آموزش خانواده ها و نوجوانان و جوانان است که این کار با کنندی انجام می پذیرد. در این آموزش ها مریدان در خانواده ها و به عبارت دیگر پدر و مادر باید جوان و نوجوان و در سنین پائین تر؛ یعنی کودک خود را بشناسند و با ویژگی های سنی او آشنا گردند.

راه برقرار کردن ارتباط با نوجوان و جوان را بیاموزند، چنان که نوجوان آنها احساس کند که پدر و مادر با او هستند و نه بر او، والدین باید بدانند که ویژگی جوان زبان آمرانه و نصیحت را به ندرت می پذیرد و زبان صادقانه و دوستانه و توأم با احترام به شخصیت او را پذیرا تر است.

اما همان گونه که ذکر شد، این آموزش ها اندک است و بعضا ناقص و به طور مقطعی.

مشکل دیگری که در زمینه بهداشت روانی مطرح است مشکل مدیریت است، مدیریت های غلط که ناشی از عدم شناخت انسان ها و ویژگی های روانی اجتماعی اوست، بالطبع مشکلات روزافزون بیماریهای روانی را ایجاد می نماید، نمونه خفیف این مشکلات را در افزایش غیبت، کم کاری، بی انضباطی، کاهش تولید، مصرف اسراف گونه مواد، حادثه سازی برای خود و دیگران در کارخانه ها و نیز در ادارات است. چرا که همانطور که گفته شد، با ویژگی های یک انسان آشنا نیستند و اگر بدانند که احترام به شخصیت کارمند

و کارگر و محبت و پذیرش او، ایجاد و حفظ امنیت خاطر او از کلیدهای حلّ معماست و اگر این آگاهی را به باور و سپس به یقین و عمل تبدیل کنند، بسیاری از مشکلات اداری کارخانجات کاسته خواهد شد.

بی شک همه این مشکلات برمی گردد به عدم شناخت انسان در مراحل رشد او و نیز روش های ارتباط بین انسان ها در امور مختلف و ایجاد تفکر صحیح و منطقی بر اساس این شناخت.

برای شناخت این انسان کتابی بهتر از قرآن حکیم سراغ ندارم و سخنی والاتر از سخن پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومین (علیهم السلام) نشنیده ام و در جامعه اسلامی کشورمان چه کسانی را والاتر و بهتر و قدرتر از علماء و فضلا و خطیبان و نویسندگان اسلامی را می توان سراغ داشت.

و شما که در زمره علما و فضیلتی اندیشمند و ارزشمند کشور اسلامی مان هستید، شما که به لطف خداوند متعال از هر گونه گرفتاری های دنیوی با استفاده از آیات و روایات معتبر و محکم، پیر و جوان را از هر گروه و سنخی به پای سخن خود می نشانید، شما که سخنانی را تحت عنوان امر به معروف و نهی از منکر با استفاده از آیات قرآن مجید و روایات ائمه معصومین (علیهم السلام) با سبقه تاریخی ۱۴۰۰ ساله بیان می کنید و این در حالی است که بسیاری از این مسائل را روان شناسی جدید در مکتب های مختلف با سابقه ۵۰ تا ۱۰۰ ساله خود در دنیای غرب به نام خود رقم می زنند و این خود نشانی از کمال و همه جانبه بودن مکتب اسلام است.

آری، شما هم چنان قادر

خواهید بود و ان شاء الله بر این قدرتتان افزوده خواهد گشت تا با استفاده از همین مباحث اسلامی و با لسانی که الطاف و قدرت خداوند در او ظاهر است، در زمینه بهداشت روان در همه جنبه های آن از جمله مشکلات جوانان، مشکلات مدیریت، مشکلات روانی خانواده ها، مشکلات روانی ناشی از مدارس، مشکلات جنسی، مشکلات اعتیاد، بزه کاری، دزدی، قتل و... و در همه زمینه های مشابه در هر فرصت مناسبی از جمله صدا و سیما و جلسات، مسئولین و کارگزاران را آگاه سازید.

باید عرض کنم متأسفانه تاکنون در جامعه ما هنوز بنابر این روش راست است که بگذاریم بیماری روانی ایجاد شود، سپس به فکر چاره و درمان آن باشیم و آن هم در صورتی که متخصصین ما؟!!

البته نیز جای خوشوقتی است که در زمینه پیشگیری در چند سال گذشته گام های کوچکی که قدم های بعدی و بزرگتر را نوید می دهد برداشته شده است، اما بیم آن می رود که کنندی این حرکت و همه گیر نشدن آموزش های بهداشت روان پرداخت غرامت سنگینی را بر دوش جامعه اسلامی تحمیل نماید.

در این زمینه سخن بسیار است و مجال اندک و بر بنده ببخشید که با قصد یادآوری و نیت قربت به خدای تعالی در جهت ادای وظیفه این مطلب با شما بازگو کردم. امید آن دارم که با موقعیتی که به لطف ایزد منان ایجاد شد، گوشه ای از این حقایق را بازگو کرده باشم و نیز امید آن دارم که حضرت تعالی در هر موقعیتی به خصوص در هفته بهداشت و روان

(هفته آخر مهرماه، ۲۴ لغایت ۳۰ مهرماه) رهنمودهای لازم را نصیب امت اسلامی مان بفرمائید و نیز سایر کارگزاران و خطیبان و دست اندرکاران را به این مهم هدایت فرمائید تا نفس های بیشمارى بیمار نگردد و نسل های بیشمارترى بر اساس این نفس های سالم تر برقرار گردد. چرا که هر نفسى که از بین برود نسلى از بین خواهد رفت و اگر نفسى احیا شود، نسلى احیاء گردد. والسلام علیکم ورحمة الله و برکاته

جواد بهادر خان

۱۵ / ۷ / ۷۲ _ مشهد مقدس

۱. بهشت و جهنم

۱. بهشت

۱. صفات بهشت و بهشتیان

_ منزّه بودن بهشت از لغو و بیهودگی :

لَا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْتِيمٌ [طور/۲۳].

منزّه بودن اهل آن :

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ [مومنون/۳ - ۱].

علوّ و برتری بهشت :

فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ [حاقه/۲۲ - ۲۱].

وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَى [طه/۷۵].

علو و برتری اهل آن :

وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [آل عمران/۱۳۹].

۲. خوردنی های بهشتی

۱ _ از همه نوع میوه آماده است :

وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ [محمد/۱۵].

۲_ از انواع میوه هایی که میل دارند انتخاب می کنند :

وَ فَوَاكِهِ مِمَّا يَشْتَهُونَ [مرسلات/۴۲].

وَ فَاكِهِهِ مِمَّا يَتَخَيَّرُونَ [واقعه/۲۰].

۳_ دستیابی به میوه ها بسیار آسان است :

وَ ذُلُّتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا [دهر/۱۴].

قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ [حاقه/۲۳].

۴_ از هر نوع میوه ای دو نوع مختلف وجود دارد

:

فِيهِمَا مِنْ كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِ [الرحمن/ ۵۲] .

۵_ خوردنی های بهشت دائمی است :

أَكْلُهَا دَائِمٌ [رعد/ ۳۵] .

لَا مَقْطُوعَهُ وَلَا مَمْنُوعَهُ [واقعه/ ۳۳] .

۶_ از انواع میوه ها و گوشت هایی که تمایل داشته باشند وجود دارد :

وَأَمْدَدْنَاَهُمْ بِفَاكِهَةٍ وَ لَحْمٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ [طور/ ۲۲] .

۷_ از گوشت لذیذ پرنده ها از هر نوع بخواهند موجود است :

وَ لَحْمٍ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ [واقعه/ ۲۱] .

۳. آشامیدنی های بهشتی

۸_ آب نهرهای بهشتی هرگز تغییر پیدا نمی کند :

أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ [محمد/ ۱۵] .

۹_ نهرهایی از شیر که هرگز مزه آن عوض نمی شود :

وَ أَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ [محمد/ ۱۵] .

۱۰_ نهرهایی از شراب که بهره مندان از آن لذت می برند :

وَ أَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ [محمد/ ۱۵] .

۴. مقایسه شراب های بهشتی و دنیوی

الف) شراب دنیا انسان را مست می کند و باعث دردسر و گیجی می شود ، اما شراب بهشتی چنین نیست :

لَا يَصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُونَ [واقعه/ ۱۹] .

ب) شراب دنیا نجس و پلید است :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [مائده/ ٩٠] .

اما شراب بهشتی پاک و پاکیزه است :

وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا [دهر/ ٢١] .

ج) شراب دنیا یاوه گویی می آورد ، ولی شراب بهشتی چنین نیست :

لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَابًا [نبا/ ٣٥] .

لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْتِيهَا [واقعه/ ٢٥] .

٥. خصوصیات دیگر بهشت

هوای بهشت بسیار مطبوع است ، یعنی آفتاب سوزان و سرما را در آنجا نمی بینند :

لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمَهْرِيرًا [دهر/ ۱۳] .

۱۲ _ قصرهای بهشتی پاکیزه است :

وَمَا كُنَّ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ [توبه/ ۷۲] .

۱۳ _ ظرف های زیبای بهشتی :

يَطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ [زخرف/ ۷۱] .

۱۴ _ لباس های سبز رنگ بهشتی از حریر نازک و ضخیم :

وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ [كهف/ ۳۱] .

۱۵ _ زینت های بهشتیان از دستبندهای طلائی است :

يَحُلُّونَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ [كهف/ ۳۱] .

۱۶ _ تخت های بلند بهشتی :

فِيهَا سُرُرٌ مَرْفُوعَةٌ [غاشیه/ ۱۳] .

۱۷ _ بالش ها و متکاهای بهشتی :

وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ [غاشیه/ ۱۵] .

۱۸ _ فرش های بسیار عالی و زیبای بهشتی :

وَزَرَابٍ مَبْثُوثَةٌ [غاشیه/ ۱۶] .

۱۹ _ همسران پاک و پاکیزه بهشتی :

وَحُورٌ عِينٌ كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ [واقعه/ ۲۳ - ۲۲] .

۲۰ _ مأموران پذیرائی بهشتی :

وَيُطَوَّفُ عَلَيْهِمْ وَإِلَادًا مُخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَنثورًا [دهر/ ۱۹] .

۲۱_ نعمت های بهشتی در تصوّر نمی گنجد :

وَ فِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَ تَلذُّ الْأَعْيُنُ [زخرف/۷۱].

۶. خصوصیات اهل بهشت

طیب بودن اهل آن :

إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ [فاطر/۱۰].

منزه بودن اهل آن :

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ وَ الَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ [مومنون/۳ - ۱].

علو و برتری بهشت و اهل آن :

فَهُوَ فِي عِيشِهِ رَاضٍ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ [

وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَى [طه/ ۷۵] .

وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [آل عمران/ ۱۳۹] .

۲. جهنم

۱. خصوصیات جهنم

۱ _ جهنم مکانی است که هفت طبقه یا هفت در دارد :

وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ [حجر/ ۴۴ - ۴۳] .

۲ _ جهنم سر و صدا و خشم و خروش دارد :

إِذَا رَأَوْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغِيظًا وَزَفِيرًا [فرقان/ ۱۲] .

۳ _ جهنم برای جهنمیان آورده می شود :

وَ جِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ [فجر/ ۲۳] .

۴ _ جهنم دارای نگهبان است :

وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ [زمر/ ۷۱] .

۵ _ نگهبانان جهنم نوزده نفر هستند :

عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ وَ مَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً [مدثر/ ۳۱ - ۳۰] .

۶ _ آتش دوزخ فوران دارد :

إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهيقًا وَ هِيَ تَفُورُ [ملک/ ۷] .

۷ _ آتش دوزخ از شدت غضب نزدیک است پاره پاره شود :

تَكَادُ تَمَيِّزُ مِنَ الْغَيْظِ [ملک/ ۸] .

۸ _ آتش دوزخ هرگز خاموش نمی گردد :

كَلَّمَا خَبِثَ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا [اسراء/ ۹۷].

۹ _ آتش دوزخ شعله می کند :

كَلَّا إِنَّهَا لَطَيٌّ [معارج/ ۱۵].

۱۰ _ آتش دوزخ باطن را هم چون ظاهر می سوزاند :

الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْنَدِهِ [همزه/ ۷].

۱۱ _ در دوزخ مرگ نیست :

لَا يَقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فِيمَوتُوا [فاطر/ ۳۶].

وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَ مَا هُوَ بِمَيِّتٍ [ابراهیم/ ۱۷]

۱۲ _ عذاب جهنم بسیار پرمایه و غلیظ است :

وَمِنْ وَّرَائِهِ عَذَابٌ غَلِيظٌ [ابراهیم/۱۷] .

۱۳ _ سایه های جهنم نه خنک است نه مفید :

وَظِلٌّ مِنْ يَحْمُومٍ لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ [واقعه/۴۴ - ۴۳] .

۲. اهل جهنم

۱۴ _ جهنم احاطه و تسلط بر کافران دارد :

إِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ [توبه/۴۹] .

۱۵ _ هر چه در جهنم می ریزند پر یا سیر نمی شود :

يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأَتْ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ [ق/۳۰] .

۱۶ _ دوزخیان در غل و زنجیر هستند :

وَ تَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ [ابراهیم/۴۹] .

۱۷ _ از سوز آتش دوزخیان چهره ای عبوس و درهم کشیده دارند :

تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَ هُمْ فِيهَا كَالْحُوتِ [مومنون/۱۰۴] .

۱۸ _ لباس دوزخیان هم از آتش است :

لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ [حج/۱۹] .

۱۹ _ غذای دوزخیان چیزی نظیر خار خشک است که نه آنان را سیر می کند نه فربه :

لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ لَا يَسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ [غاشیه/۷ - ۶] .

۲۰ _ غذای دوزخیان همچون فلز گداخته در شکم ها می جوشد :

إِنَّ شَجَرَةَ الزُّقُومِ طَعَامٌ الْأَثِيمِ كَالْمُهْلِ يَغْلَى فِي الْبُطُونِ كَغَلَى الْحَمِيمِ [دخان/۴۶ - ۴۳] .

۱. بهمن شروعی دیگر

۱. دین مدار

۱ _ روز توحید : وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا [فرقان/ ۷۴] .

پایان عمر طاغوت ، عوض شدن مسیر اطاعت های شرک

دُونِ اللَّهِها تمام شد.

نام خدا و یاد خدا زنده شد.

قانون خدا به میدان آمد.

آرم تاج رفت ، کلمه‌اللهه میان آمد.

شاه رفت ، امام آمد.

متملقین وابسته رفتند ،

جوانان گمنام حزْبُ اللّٰه آمدند.

ترسوها رفتند ، شجاعان آمدند.

تفرقه رفت ، وحدت آمد.

۲_ روز عدل :

اموال غیر عادلانه برگردانده شد.

حقوق های غیر عادلانه تعدیل شد.

تقسیم عادلانه شروع شد.

رهبر عادل ، رئیس جمهور عادل ، رئیس مجلس عادل و قاضی عادل آمد.

۳_ روز نبوت :

قرآن مهجور تلاوت شد ، جزء درس قرار گرفت ، عالم به قرآن به صحنه آمد.

قال الصادق (ع) ، قال رسول الله (ص) مطرح شد.

سنت او زنده شد.

۴_ روز امامت :

ثابت شد که اسلام می تواند حکومت کند.

نائب او بهترین حاکم است.

مستضعفان موعود خودشان را نشان دادند.

یاد امام زمان (ع) زیاد شد.

بوی حکومت امام زمان (ع) آمد.

الآن دیگر دنیا واقعا در انتظار فرج هستند.

اداره ها مسجد شدند.

نماز جمعه مطرح شد.

مساجد شلوغ شد.

اذان در هر سه وقت گفته شد.

نماز شب احیاء شد.

روزه خواری در جلو چشم ها برچیده شد.

حج زنده شد.

قیاماً للناس [(مائده/۹۷)] شد.

وَ أَذَانَ مِنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَ رَسُولُهُ فَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ الْآنِ إِنَّ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَ بَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ [(توبه/۳)] شد.

تُزْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ [(انفال/۶۰)] عملی شد.

لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاؤا بِمَا عَمِلُوا [(نجم/۳۱)] مطرح شد.

إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ [(هود/۴۶)] شد.

کی لا یكون دُولَهُ بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ [(حشر/۷)] عملی شد.

لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا [(نساء/۱۴۱)] زنده شد.

لَا تَوْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُم [(نساء/۵)] اجراء شد.

فَقَاتِلُوا أُمَّةَ الْكُفْرِ [(توبه/۱۲)] اجراء شد.

لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ [(آل عمران/۱۱۸)] شد.

أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ [(فتح/۲۹)] رنگ

و بو گرفت.

در شهرها صدها حوزه علمیه احیاء شد. حتی در مسجد سلیمان هزار دختر طلبه شدند.

۲. جوان

با چند نفر و چند قبضه اسلحه و افراد ناشی شروع کردیم و اکنون لشکرهای قوی و باتجربه تشکیل شد.

وزرا پخته شدند.

به دنیا گفتید جوان هم می تواند وزیر و معاون وزیر باشد، ساده و بی تکلف باشد.

۳. مردمی

فرمانده کل قوا، نایب حضرت مهدی (ع) و ولی خدا استو

هدف جنگ، دفاع و رضای خدا است.

پشتیبان ارتش، مردم هستند.

محبوبیت ارتش

عمومی شدن ارتش

ابتکارات و طرّاحی های ارتش

مکتبی شدن ارتش، سرباز و سرهنگ در کنار هم قرار گرفتند.

سرباز دکور بود، ترسو بود، اجباری بود، با رضای والدین نبود، ولی امروز سرباز هدف دار است، شجاع است، عاشق است

و با رضایت والدین است.

۴. بدون تبعیض

زن در کنار مرد شهید می شود، نماز جمعه می رود، درس می خواند، با پوشش، خودنمایی را کنار زده؛ به جای رقص،

برای رزمنده لباس می بافد، به جای اینکه دنبال طلا برود، طلای خود را می دهد، با مهریه کم به خانه شوهر می رود، به

دنبال شوهر مؤمن است، فساد و تظاهر به آن را با عبادت عوض کرده است و...

همان لباس بسیجی و پاسدار را رجائی هم می پوشد.

همان خونی که رزمنده می دهد ، رئیس جمهور و نخست وزیر ، وکیل و آیت الله اشرفی و مدنی و... هم می دهند.

و همان غذایی که مسئولین می خورند ، پاسدار و کشاورز هم می خورد.

۵. فهمیده

فَأَنسَاهُمْ أَنفُسَهُمْ [حشر/۱۹] نِسْتَدْفِرْجَعُوا إِلَىٰ أَنفُسِهِمْ [انبیاء/۶۴] شدند.

فهمیدند مبتکرند

فهمیدند قوی هستند.

فهمیدند انسانند.

فهمیدند که می فهمند.

از غفلت ها هوشیار شدند.

تفرقه ها به همبستگی تبدیل شده است.

۶. باعزت

نفوذناپذیری : نه بمب ها ، نه ترکش ها ، نه شهید دادن ها ، نه انفجارها ، نه جنگ ، نه توطئه ، نه گرانی ، نه فرار چند متخصص ، نه ترور کور ، نه آدم ربائی ، نه تبلیغات خارجی ، نه تهدیدها ، در اراده ملت خلل ایجاد نمی کند ، بر عکس تحقیر آمریکا ، رسوائی شوروی ، گيجی اروپا ، دست و پا زدن شاخه را به دنبال داشته است ، و خلاصه همان گونه که گفتیم امام دنیا شده ایم ، روزنه امید شده ایم و امروز وظیفه ما حفاظت و تکمیل و صبر است.

۷. متحول

جهاد سازندگی هزارها مدرسه ، درمانگاه ، پل و چاه و... ساخته است.

سپاه صدها هزار جوان را ساخت و می سازد.

بنیاد مستضعفان سودها را از سرمایه داران فراری گرفت و در اختیار امام قرار داد و در تدارک خانه سازی و... است.

سوادآموزی صدها کلاس در جبهه ها ، صدها کلاس در پادگان ها ، کارخانه ها ، مساجد ، تکایا و... برپا کرد.

۱. بیعت در اسلام

۱. مفهوم بیعت

۱_ قرار داد اطاعت و حمایت و عقد لازم است و شکستن آن حرام است و لذا رأی را می توان پس گرفت ، اما بیعت را هرگز.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا عِنَى الْقَوْمِ الَّذِينَ يَأْيَعُوا أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ عَلَى مَا بَايَعُوهُمْ عَلَيْهِ فَلَمْ يَكُنْ لِلشَّاهِدِ أَنْ يَخْتَارَ وَلَا لِلْغَائِبِ أَنْ يُرَدَّ [نهج البلاغه ، نامه ۶] .

۲. شرایط بیعت

۱_ بیعت باید با مطالعه باشد نه با دستپاچگی.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَمْ تَكُنْ تَبْعُكُمْ إِيَّايَ فَلْتَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۳۶] .

بیعت شما با من بی رویه و بی تدبر و ناگهانی نبود.

۲_ بیعت اختیاری باشد (از کودک ، دیوانه و مجبور صحیح نیست). [معالم المدرسین ، ج ۱ ، ص ۱۵۷] .

۳_ بالایق و کسی که اهلیت دارد بیعت کند. (بیعت با متجاهر به فسق جایز نیست)

۴_ در موضوع صحیح بیعت کند. (برای انجام گناه جایز نیست)

۵_ در آیه ۱۲ ممتحنه در شرایط بیعت النبی (ص) با زنان می خوانیمو لا یُعْصِنُکَ فِی مَعْرُوفِیْا لِنَکَ حَضْرَتِ مَعْصُومِ اسْت.

۱_ همین که برنامه یا هدف عوض شد بیعت تازه مفید است. مثلا : پیامبر با حدود ۱۴۰۰۰ نفر به قصد عمره تا چند میلی مکه در سال ۶ هجری آمدند و همین که مانع شدند و برنامه عمره به هم خورد. پیامبر (ص) به زیر درخت رفت و بار دیگر برای برنامه جدید از مردم بیعت گرفت که آیات بیعت در سوره فتح در آن ماجرا نازل شد.

شرکت زنان

۱_ روز فتح مکه مردم با دست دادن بیعت می کردند ، ولی

پیامبر اکرم (ص) دست مبارکشان را در ظرف آبی فرو کردند و زنان برای بیعت دست در آن ظرف قرار می دادند و این بیعت با زنان بود.

۲_ قَالَ الْجَوَادُ (ع) : كَانَتْ مَبَايِعَهُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) النِّسَاءُ أَنْ يَغْمَسَ يَدَهُ فِي إِنَاءٍ فِيهِ مَاءٌ ثُمَّ يَخْرُجُهَا وَتَغْمَسُ النِّسَاءُ بِأَيْدِيهِنَّ فِي ذَلِكَ الْإِنَاءِ بِالْإِقْرَارِ وَالْإِيمَانِ بِاللَّهِ وَالتَّصَدِيقِ بِرَسُولِهِ عَلَى مَا أَخَذَ عَلَيْهِنَ [تحف العقول ، ص ۴۷۵] .

۳. انواع بیعت

۱. بیعت حضرت رسول الله (ص)

۱. بیعت رضوان

لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يَبَايَعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا [فتح / ۱۹ - ۱۸] .

_ در ماجرای حدیبیه شایع شد که نماینده رسول الله (عثمان بن عفان) دستگیر و توقیف یا کشته شده. پیامبر (ص) زیر درختی رفت تا از مردم پیمان وفا داری در جنگ بگیرد. مردم با صداقت زیر همان درخت با حضرت بیعت کردند. آیه نازل شد که چهار اثر بر این بیعت بار شد :

الف : رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ

ب : فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ

ج : فَتْحًا قَرِيبًا

د : مَغَانِمَ كَثِيرَةً

نام آن بیعت رضوان است ، چون رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ آیه است کَهْرِضْوَانٍ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ [توبه / ۷۲] .

۴_ عن سهل بن سعد ، قال : " بايعة النبي انا و ابوذر و عباده بن الصامت و ابو سعيد الخدري و محمد بن مسلمه و سادس عليان لا تأخذنا في الله لومة لائم و اما السادس فاستقا به فاقاله " [صح ، ج ۱ ، ص ۱۵۱۶] .

۲. حدیبیه

۲_ عن جابر

قال : " كنا يوم الحديبيه الفا و اربعمأه فبايعناه و عمر آخذ بيده تحت الشجره و هى سمره و قال : بايعناه على ان لا نفر و لم نبايعه على الموت " [صح ، ج ٣ ، ص ١٤٣٨] .

٣. بيعت النساء

١ _ يا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يَبَايَعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يَشْرِكَنَّ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَشْرِقَنَّ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايَعُهُنَّ وَاسْتَغْفِرَ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ [ممتحنه/١٢] .

٢. بيعت با حضرت على (ع)

١ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ بَايَعْتُمُونِي عَلَى مَا بُوِيعَ عَلَيْهِ مَنْ كَانَ قَبْلِي وَ إِنِّي أَلْخِيَارُ لِلنَّاسِ قَبْلَ أَنْ يَبَايَعُوا [إرشاد مفيد ، ج ١ ، ص ٢٤٣] .

٢ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَبَايَعْتُمُونِي مُخْتَارِينَ وَ يَبَايَعُنِي فِي أَوْلِيكُمْ طَلْحَهُ وَ الزُّبَيْرُ طَائِعِينَ غَيْرَ مُكْرَهِينَ [إرشاد مفيد ، ج ١ ، ص ٢٤٤] .

٣ _ على (ع) : ايها الناس! فانكم دعوتموني الى هذه البيعه فلم اردكم عنها ثم بايعتموني على الاماره و لم أسألكم اياها... [نهج السعاده ، ج ٢ ، ص ٦٦] .

٤ _ على (ع) : فى جواب من سأله على ما قاتلت طلحه و الزبير ؟ قال قاتلتهم على يقضهم بيعتى و قتلهم شيعتى من المؤمنين [لسعا ، ج ١ ، ص ٣٧٥] .

٥ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : تَكَأْتُمْ عَلَى تَكَأ كَوِ الْإِبِلِ الْهِيمِ عَلَى حِيَاضِهَا حِرْصًا عَلَى بَيْعَتِي حَتَّى خِفْتُ أَنْ يَقْتَلَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا [إرشاد مفيد ، ج ١ ، ص ٢٦٠] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : دَعُونِي وَ التَّمَسُّوا غَيْرِي فَإِنَّا مُسْتَقْبِلُونَ أَمْرًا لَهُ وَجُوهٌ وَ أَلْوَانٌ لَا تَقُومُ لَهُ الْقُلُوبُ وَ لَا تَثْبُتُ عَلَيْهِ الْعُقُولُ وَ إِنَّ الْأَفَاقَ قَدْ أَغَامَتْ وَ الْمَحَجَّةَ قَدْ تَنَكَّرَتْ. [نهج البلاغه ، خطبه ٩٦].

٣. بیعت در عصر غیبت معصوم (ع)

١ — مسئله ولایت فقیه سفارش شخص حضرت مهدی (عج) است که فرمود :

وَ أَمَّا الْحَوَادِثُ الْوَاقِعَةُ فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَى رُؤَاهِ حَدِيثِنَا فَإِنَّهُمْ حُجَّتِي عَلَيْكُمْ وَ أَنَا حُجَّةُ اللَّهِ [الغیبه طوسی ، ص ٢٩٠].

قَالَ الْحَسَنُ الْعَشِيرِيُّ كَرِي (ع) : أَمَّا مَنْ كَانَ مِنَ الْفُقَهَاءِ صَانِتًا لِنَفْسِهِ حَافِظًا لِدِينِهِ مُخَالَفًا عَلَى هَوَاهُ مُطِيعًا لِأَمْرِ مَوْلَاهُ فَلِلْعَوَامِّ أَنْ يَقْلُدُوهُ [إحتجاج ، ج ٢ ، ص ٤٥٨].

بنا بر این بیعت با امام نصب امام نیست ، تأکید بر وفا داری است.

٤. آثار شکستن بیعت

١ — قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ثَلَاثَةٌ لَا يَكْلُمُهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَا يَزَكِيهِمْ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ رَجُلٌ بَايَعَ إِمَامًا لَا يَبَايِعُهُ إِلَّا لِتَدْنِيَا إِنْ أَعْطَاهُ مِنْهَا مَا يَرِيدُهُ وَ فِي لَهُ وَ إِلَّا كَفَّ وَ رَجُلٌ بَايَعَ رَجُلًا بِسَلْعِهِ بَعْدَ الْعَصْرِ فَحَلَفَ بِاللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَقَدْ أُعْطِيَ بِهَا كَذَا وَ كَذَا فَصَدَّقَهُ وَ أَخَذَهَا وَ لَمْ يَعْطِ فِيهَا مَا قَالَ وَ رَجُلٌ عَلَى فَضْلِ مَاءٍ بِالْفَلَاءِ يَمْنَعُهُ ابْنُ السَّبِيلِ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٠٦].

مقاتله با ناکثین

١ — اگر امت بیعت کرد و کسانی سرباز زدند ، باید با آن افراد بر خورد کرد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَإِنِ اجْتَمَعُوا عَلَى رَجُلٍ وَ سَمَّوْهُ إِمَامًا كَانَ ذَلِكَ لِلَّهِ رِضًا فَإِنْ خَرَجَ عَنْ أَمْرِهِمْ خَارِجٌ بَطْعِنِ أَوْ بَدَعِهِ رَدُّوهُ

، آورده است.

حضرت امیر (ع) در نامه ۷ نهج البلاغه می فرماید: " کسی که از بیعت سرباز زند عیب جو است و کسی که تردید کند منافق است "

الْخَارِجُ مِنْهَا طَاعِنٌ وَ الْمُرَوِّى فِيهَا مُدَاهِنٌ [نهج البلاغه ، نامه ۷] .

۶_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَجِيءُ كُلُّ نَاكِثٍ بِيَعَةِ إِمَامٍ أَجْذَمٍ حَتَّى يَدْخُلَ النَّارَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۳۷] .

۷_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّ فِي النَّارِ لَمَدِينَةً يَقَالُ لَهَا الْحَصِينَةُ أَفَلَا تَسْأَلُونَنِي مَا فِيهَا؟ فَقِيلَ: وَمَا فِيهَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ فَقَالَ: فِيهَا أَيْدِي النَّاكِثِينَ [ثواب الأعمال ، ص ۲۵۳] .

۱. بیماری

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): كَفَى بِالسَّلَامَةِ دَاءً [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۷] .

آری ، بدنی که مریض نمی شود در اصل مریض است ، زیرا قادر بر مبارزه با میکروب نیست. ارتش که نجنگد ضعیف می شود.

۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): رَبُّ دَاءٍ انْقَلَبَ دَوَاءً [غررالحکم ، ص ۴۸۴] .

۳_ قَالَ الْأَمِيرُ (ع): رَبُّمَا كَانَ دَاءً شِفَاءً

خون دماغ گاهی جلو سکنه را می گیرد ، کورک کثافت خون را جلوگیری می کند ، گلودرد ، آپاندیس و زکام ، دفع بلا می کند.

۴_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَمَّا تَكَرَّهُوا أَرْبَعَةً فَإِنَّهَا لِأَرْبَعَةٍ لَا تَكَرَّهُوا الزُّكَّامَ فَإِنَّهُ أَمَانٌ مِنَ الْخُذَامِ وَلَا تَكَرَّهُوا الدَّمَامِيلَ فَإِنَّهَا أَمَانٌ مِنَ الْبُرْصِ وَلَا تَكَرَّهُوا الرَّمَدَ فَإِنَّهُ أَمَانٌ مِنَ الْعَمَى وَلَا تَكَرَّهُوا السُّعَالَ فَإِنَّهُ أَمَانٌ مِنَ الْفَالِجِ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۲۱۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَا كَمِيلُ صِحَّةُ الْجَسَدِ

مِنْ قَلْبِهِ الطَّعَامُ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۶ ، ص ۲۱۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَشَدُّ مِنَ الْفَاقَةِ مَرَضُ الْيَدَيْنِ وَ أَشَدُّ مِنْ مَرَضِ الْبَدَنِ مَرَضُ الْقَلْبِ أَلَا وَ إِنَّ مِنْ صِحَّةِ الْبَدَنِ تَقْوَى الْقَلْبِ]
نهج البلاغه ، حکمت ۳۸۸] .

۱. بیمه

۱. تاریخ بیمه در اسلام

- ۱ - یکی از علل پیدایش بیمه خطرات ناشی از اختراعات و صنایع بود ، مثلاً با اختراع قطار بیمه قطار به وجود آمد.
- ۲ - سابقه بیمه های حمایتی را در ادیان آسمانی می توان یافت که فطرت نوع دوستی و جامعه گرایی را در انسان ها شکوفا کرده است.
- ۳ - بیمه شکل جدید ریشه اقتصادی دارد. با پیشرفت صنایع نقش کارگران چشم گیر شد و کارگران در مجموع با نوعی فقر و تهیدستی مواجه بودند و این خود منشأ اعتراضات و اعتصابات بود و به این دلیل دنیای ماشینی بیمه را ضروری یافت
- ۴ - عده ای هم ریشه بیمه را در جنگ های پرخسارت قرن بیستم می دانند.
- ۵ - حدود ۳۰۰۰ سال پیش در میان بابلی ها که جاده ها نا امن بود ، نوعی بیمه قراردادند که به کسانی که در جاده ها خسارتی وارد می شود جبران شود.
- ۶ - در قدیم برای خانواده های کشته داده در جنگ و بازنشستگان ارتش نوعی بیمه بوده است.
- ۷ - قبل از بعثت پیامبر (ص) پیمانی به نام حلف الفضول بود که نوعی بیمه بود برای فقیران و ورشکستگان. پیامبر (ص) فرمود " من شاهد پیمانی بودم که بسیار برای من محبوب بود و دوست دارم در اسلام هم باشد "
- ۸ - در قرون وسطی برای صاحبان کشتی که به آنها خسارت وارد می شد وامی قرار می دادند.
- ۹ - بیمه دریائی با

سابقه ترین بیمه است و خیال این که ایتالیائی ها مبتکر آن هستند باطل است.

۱۰ - بیمه عمر برای نخستین بار در سال ۱۵۸۳ در انگلستان درست شد.

۱۱ - در سال ۱۶۰۱ بیمه دریائی و در سال ۱۶۶۶ بیمه آتش سوزی ، پس از آتش سوزی مهیبی که در لندن رخ داد بوجود آمد.

۱۲ - بیمه در سال ۱۳۱۴ شمسی در ایران تاسیس و قبلاً موسسات روسی و انگلیسی دفاتر بیمه در ایران داشتند.

۱۳ - بیمه بهداشت برای اولین بار در آلمان شروع شد و از جنگ جهانی اول در سایر کشورها هم متداول گردید ، در بعضی از کشورها بیمه بهداشت اجباری است.

۱۴ - بیمه بیکاری در قرن ۱۹ در اروپا پیداشد.

۱۵ - قانون بیمه کارگران در ایران ۲۹ آبان ۱۳۳۲ شمسی در مجلس آن زمان تاسیس شد که تمام کارگران کارخانجات و موسسات اقتصادی - معدنی را شامل می شد.

۲. جایگاه بیمه در اسلام

۱ - انسان که :

إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً [بقره/۳۰] .

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ [اسراء/۷۰] .

وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا [اسراء/۷۰] .

فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي [حجر/۲۹] .

سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ [لقمان/۲۰] . است ، اگر شناخته شود همه چیز را فدای او می کنیم.

۲ - در مسائل اجتماعی لزوم تامین اجتماعی مطرح است : وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ [نساء/۷۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَمِعَ رَجُلًا ينادي يا للمسلمين فلم يجبه فليس بمسلم [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۴] .

۳ - اساس بیمه داشتن امنیت شغلی

است: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا ضَرَرَ وَ لَا ضِرَارَ [کافی، ج ۵، ص ۲۸۰].

۴- تامین اجتماعی در اسلام بر اساس جهان بینی خاصی که قبول وحدت و یکپارچگی نوع بشر است تنظیم شده است و قشر خاصی مورد نظر نیست.

بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ [آل عمران/ ۱۹۵].

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ [حجرات/ ۱۰].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِذَا أَخَ لَكَ فِي الدِّينِ [نهج البلاغه، نامه ۵۳].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْخَلْقُ عِيَالُ اللَّهِ [کافی، ج ۲، ص ۱۶۴].

۵- اسلام جامعه رایک پیکر و افراد را اعضای این پیکر می داند:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِذَا أَخَ لَكَ فِي الدِّينِ وَ إِذَا نَظِيرُ لَكَ فِي الْخَلْقِ [نهج البلاغه، نامه ۵۳].

تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى [مائده/ ۲].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ اللَّهَ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا دَامَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ [عوالی اللالی، ج ۱، ص ۴۵۳].

۶- در اسلام تامین قسمتی به عهده حکومت و قسمتی به دوش مردم است.

۷- بخشی از بودجه حکومت اسلامی که شامل زکات، خمس، خراج، جزیه، انفال، اموال بی صاحب، تبرعات می باشد، پشتوانه بیمه اجتماعی است.

۸- انواع بیمه ها: بیمه کسر درآمد: مستحقین خمس و زکات، بیمه در راه ماندگان: ابن سییل

بیمه بازخريد بردگان: آزادی بردگان از بودجه دولت، بیمه ورشکستگی: غارمین

۹- غیر از درآمدهای دولتی، حاکم شرع حق دارد برای تعادل مالیات وضع کند.

در آیه زکات :

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَ الْمَسَاكِينِ وَ الْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَ الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَ فِي الرِّقَابِ وَ الْغَارِمِينَ وَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ [توبه/۶۰] .

در مواردی " ل " آمده : لِلْفُقَرَاءِ و در مواردی " فی " آمده فِي الرِّقَابِ وَ الْغَارِمِينَ است ، شاید لِلْفُقَرَاءِ مال باید به دست آنها برسد اما فِي الرِّقَابِ دست دولت در این راه خرج شود.

۳. بیمه در فقه اسلامی

بیمه ، عقد و معامله ای است مستقل ، یعنی مثل سائر معاملات نیاز به ایجاب و قبول دارد.

۲ - قاعده کلی اوفوا بالعقود شامل این قرارداد بیمه می شود و اصل در معاملات صحت است ، مگر دلیلی برای مورد خاصی داشته باشیم.

بنابراین لازم نیست بیمه داخل در بیع و اجاره و... باشد ، تا صحیح باشد بلکه قراردادی است که لازم الوفاء است.

اشکال : در بیمه یکی از دو طرف که ماهیانه یا سالیانه مبلغی میدهد معلوم است ، ولی مبلغ بیمه گر (در صورت بروز خسارت) ، معلوم نیست و چون دو طرف روشن نیست یک نوع غرر است ؟

پاسخ : بیمه تبادل دو مبلغ نیست تا نیازی به تعیین باشد بلکه ماهیت بیمه مبلغ معین از یک طرف و تعهد و تامین و ایجاد روحیه و روان آرامش از طرف دیگر است ، بنابراین پول در برابر کسب اطمینان و تامین است نه پول در برابر پول ، تا نیاز به تعیین دقیق داشته باشد ، بنابراین مشمولاً تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ [بقره/۱۸۸] .

نمی شود. مطهری می فرماید : نظر علمای فعلی نیز همین است که بیمه معامله ای مستقل است که شرایط عامه بلوغ و

اختیار و عقل و... را دارد و موانع فساد و بطلان را هم اگر نداشت کاملاً قرارداد عقلانی و المومنون عند شروطهم (قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْمَوْمِنُونَ عِنْدَ شُرُوطِهِمْ [تهذيب الأحكام ، ج ۷ ، ص ۳۷۱] .) است.

۳ - آری بیمه یک معامله است که انسان در مقابل یک تامین روحی و روانی پول می دهد. [بیمه استاد و شهید مطهری] .

۴ - بیمه عقد و پیمان است و عقد لازم است چون اصل لزوم عقود است. و خیار یک قرارداد مجددی است که روی عقد گذاشته می شود ، معنای عقدا لازم آن است که یک طرفه نمی توان آن را بهم زد.

۵ - بیمه نوعی از ضمان است و ضامن خسارت در برابر ضمانت پول می گیرد و ادله ضمان را میتوان شامل بیمه نیز دانست ، گرچه ضمان ها معمولاً مربوط به مال انسان در دست دیگری است ، ولی در بیمه انسان ضامن مال کسانی می شود که مال در دست خودشان تلف می شود.

۶ - دیه بر عاقله یک نوع بیمه است ، زیرا عاقله ورثه ذکوری است که از ناحیه پدر به انسان انتساب داشته باشند (برادرها و عموها) ، چون این طبقه هستند که روزی که انسان بمیرد ارث می برند پس اکنون که با مردن ارث می برند در عوض باید دیه خسارات غیر عمدی را پردازد. گرچه انسان قراردادی نبسته ولی شارع این تعهد را میان انسان و بستگان آورده که در برابر ارث خوری متعهد خسارات انسان نیز بشوند. دیه بر عاقله یک نوع بیمه اجباری است از طرف اسلام و احتمال ارث بردن در برابر احتمال خسارت کشیدن است. [بیمه استاد

مطهری] .

۷- ضمان جریره یک نوع بیمه است زیرا دو نفر عقدی برقرار می کنند که هر یک خسارتی غیر عمدی بر شخصی وارد کردند ، دیگری تمام یا نصف آن خسارت را پردازد ، این ضمان جریره در اسلام امضاء شده است اگر خسارت غیر عمدی وارد و انسان عاقله و ضامن جریره نداشت. ولی معتق داشت ، دیه بر معتق است ، یعنی اگر خسارت وارد کننده زمانی برده کسی بوده و آن کس او را آزاد کرده و بعد از آزادی خسارتی زده است باید معتق خسارت را پردازد و گرنه امام باید پردازد. [بیمه استاد مطهری] .

۴. انواع بیمه

بیمه دو نوع است الف) از صندوقی به خسارت دیده کمک می کنند و بعد کم کم می گیرند.

ب) از اول ماهیانه می گیرند برای خسارت احتمالی بعدی.

۵. منابع تأمین اجتماعی

۱ - نفقه به افراد واجب النفقه ۲ - کفارات ۳ - نذورات ۴ - وقف ۵ - صدقات ۶ - وصیت ۷ - ارث ۸ - احسان و انفاق و اطعام ۹ - قرض الحسنه ۱۰ - رسیدگی به اطفال بی پناه و گمشده ۱۱ - سکنی و عمری و رقبی.

۶. بیمه معنوی

۱ - استعاذه یک بیمه است :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ إِنْسَانٍ سَوْءٍ وَ جَارٍ سَوْءٍ وَ قَرِينٍ سَوْءٍ وَ يَوْمٍ سَوْءٍ وَ سَاعَةٍ سَوْءٍ [مصباح المتهجد ، ص ۱۰۳] .

۲ - نیت خالص و توحید بیمه است :

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : كَلِمَةُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حِصْنِي مَنْ دَخَلَ حِصْنِي أَمِنَ عَذَابِي [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۳۰۸] .

۳ - رهبری معصوم بیمه است :

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : وَ لَآ يَهْدِيهِ إِلَّا اللَّهُ عَلَى بَنِي أَبِي طَالِبٍ (ص) حِصْنِي فَمَنْ دَخَلَ حِصْنِي أَمِنَ نَارِي [معانی الأخبار ، ص ۳۷۱] .

۴ - دعا بیمه است :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّهُمَّ طَهِّرْ قَلْبِي مِنْ كُلِّ آفَةٍ [تهذيب الأحكام ، ج ۱ ، ص ۱۴۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَ ارْحَمْنِي [کافی ، ج ۳ ، ص ۱۸۷] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): اللَّهُمَّ احْفَظْنِي بِحِفْظِ الْإِيمَانِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٢٥] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَ سَدِّدْنِي لِأَنْ أُعَارِضَ مَنْ غَشَّيَنِي بِالنُّصْحِ [صحيفه سجاديه ، دعای ٢٠] .

٥ - صدقه بيمه است

٦ - عقيقه بيمه است

٧ - حج بيمه است :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): الْحُجُّ يَنْفِي الْفَقْرَ [الدعوات ، ص ١٢٧]

۸ - پرهیز از نگاههای ممنوع بیمه است :

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ [نور/ ۳۰] .

تاروحتان پاک بماند.

۹ - روزه بیمه است :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صُومُوا تَصِحُّوا [الدعوات ، ص ۷۶] .

۱۰ - ازدواج بیمه است :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ تَزَوَّجَ فَقَدْ أَخْرَزَ نِصْفَ دِينِهِ [أمالی طوسی ، ج ۱۸ ، ص ۵۱۸] .

لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا [روم/ ۲۱] .

۱۱ - قصاص بیمه است : وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ [بقره/ ۱۷۹] .

۱۲ - زکات بیمه است :

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : حَصَّوْا أَمْوَالَكُمْ بِالزَّكَاةِ [کافی ، ج ۴ ، ص ۶۱] .

۱۳ - گرفتن شاهد و کاتب و محضر و انگشت نگاری و... بیمه است.

۱۴ - استعاذه : إِنِّي أُعِيدُهَا بِكَ وَ ذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ [آل عمران/ ۳۶] .

۱۵ - نماز : إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَ الْمُنْكَرِ [عنكبوت/ ۴۵] .

۱۶ - حجاب : فَيَطْمَعُ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ [احزاب/ ۳۲] .

۱۷ - تلاوت قرآن : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : حَصَّوْا أَمْوَالَكُمْ وَ فُرَّوْجَكُمْ بِتِلَاوَةِ سُورَةِ النُّورِ [ثواب الأعمال ، ص ۱۰۹] .

۷. نقش بیمه بر اساس بسیج تعاون عمومی

الف) به عنوان یک بازوی معین برای مدیریت کشور است :

۱ - خسارات ناشی از حوادث و سوانح طبیعی از قبیل سیل ، زلزله ، طوفان.

۲ - کمک به تداوم جریان فعالیت های تولیدی و اقتصادی و عمرانی از طریق جبران خسارت پیش بینی نشده در مسیر کار.

۳ - برقراری پوششهای حمایتی اقشار آسیب پذیر از طریق تعاون و خودیاری همین اقشار مانند : بیمه کارکنان دولت ، بیمه دانش آموزان و فرهنگیان ، بیمه سرنشینان

توبوسها و مینی بوسهای بین شهری ، بیمه مانده بدهکار وام گیرندگان و...

۴ - کمک به حفظ سرمایه های ملی و اموال از طریق عرضه توصیه های ایمنی و بهسازی مخاطرات قابل کنترل.

ب) تاثیر بر کاهش مسائل و معضلات اجتماعی :

۱ - بیمه دیه برای تامین مالی مصدوم و یا خانواده ای که سرپرست خود را از دست داده است ، جلوگیری از به زندان افتادن و بی سرپرست شدن خانواده مقصر حادثه ای که از توانائی لازم برای پرداخت دیه برخوردار نیست.

۲ - بیمه های عمر و حوادث و درمانی برای جلوگیری از شدت لطمات اقتصادی وارده به معیشت عادی خانواده بر اثرات فوت یا صدمات جانی ناشی از حوادث و بیماریها.

۳ - کمک در پیشگیری از بروز مشکلات و معضلات فرهنگی ، اجتماعی که ممکن است به شکل مختل و در نتیجه به هم خوردن توازن اقتصادی خانواده ها بویژه در سطح اقشار آسیب پذیر پدیدار گردد.

۸. پیشنهادات و انتقادات

به لحاظ بافت دولتی بودن این شرکتها بعضا برخوردها با اربابان رجوع مناسب نمی باشد.

ساختمانهای مرکزی و ستادی بیمه ها دارای نمازخانه می باشد که نماز اول وقت برگزار می شود بجز بیمه البرز که ساعت ۱۲ و نیم نماز جماعت برگزار می شود. توصیه شود که مدیران ارشد و مدیران میانی در نماز جماعت اول وقت شرکت بنمایند و کارکنان زیر مجموعه خود را هم ترغیب به نماز اول وقت بنمایند.

اسراف در شرکتهای بیمه زیاد است (مصرف کاغذ ، برق ، آب ، ...)

از بودجه تبلیغات شرکتها که نسبتا بودجه خوبی هم هست در زمینه کارهای فرهنگی و بویژه فرهنگ بیمه برای عموم استفاده مطلوب نمی شود.

در جهت ارائه طرحهای مردمی و ارزان قیمت (چند نمونه

را بیمه ایران انجام داده) که کمک به اقشار آسیب پذیر را در بر می گیرد اقدامات جدی می طلبد.

از بودجه تبلیغات می توان در جهت چاپ کتابهای نماز، امر بمعروف، ... حتی با آرم بیمه ها، استفاده مطلوب را برد.

در وقت نماز بعضا جلساتی تشکیل می شد، توصیه شود که کلیه جلسات در وقت نماز تمام شود.

به مناسبت های مختلفی که شرکتهای بیمه دارند در کنار هدایای تبلیغی کتاب نماز هم هدیه بشود.

بافرادی که دچار حادثه می شوند به هنگام پرداخت خسارت، چک خسارت به همراه کتاب نماز یا... داده شود.

۱. بینش موحد از دیدگاه قرآن

۱. جهان هستی

۱_ نیکوست: أَحْسَنَ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ [سجده/۳۷].

۲_ زیر نظر است: وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبُرِّ وَالْبَحْرِ وَ مَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقِهِ إِلَّا- يَعْلَمُهَا وَلَا حَبِّهٖ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ [انعام/۵۹].

۳_ مورد توجه است: وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ [مومنون/۱۷].

۴_ دارای حساب است: وَ كُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ [رعد/۸].

وَ إِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَ مَا نُنزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ [حجر/۲۱].

۵_ هدفدار است: رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا [آل عمران/۱۹۱].

وَ مَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ [انبیاء/۱۶].

وَ مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ [روم/۸].

۶_ بر اساس لطف آفریده: كَتَبَ عَلَي نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ [انعام/۱۲].

وَ لَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ إِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ وَ لَذَلِكَ خَلَقَهُمْ [هود/۱۱۹ - ۱۱۸].

۱- قابل گسترش است: **إِنَّا لَمُوسِعُونَ** [ذاریات/ ۴۷] .

۸- همه هستی خاضعند: **كُلُّ لَهٗ قَائِتُونَ** [بقره/ ۱۱۶] .

۹- نظام هستی آیه است: **وَمِنْ آيَاتِهِ** [روم/ ۲۲] .

۱۰- در نظام کارگردانانی مأموریت ها را انجام می دهند: **فَالْمُقَسَّمَاتِ أَمْراً** [ذاریات/ ۴] .

فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْراً [نازعات/ ۵] .

۲. انسان

۱- با کرامت است: **لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ** [اسراء/ ۷۰] .

۲- با فضیلت است: **فَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلاً** [اسراء/ ۷۰] .

۳- جانشین خداست: **إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً** [بقره/ ۳۰] .

۴- جهان برای اوست: **سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ** [لقمان/ ۲۰] .

۵- موجود برتر است: **لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ** [تین/ ۴] .

نَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي [حجر/ ۲۹] .

فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ [مومنون/ ۱۴] .

۶- برای هدفی والا خلق شده: **مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ** [ذاریات/ ۵۶] .

هُوَ أَنشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا [هود/ ۶۱] .

۷- رنگ خدایی دارد:

صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً [بقره/ ۱۳۸] .

وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ [نحل/ ۹۶] .

۸- خدا را بی نیاز می داند:

إِنْ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِي حَمِيدٍ [ابراهیم/ ۸] .

۹_ خود را مسئول می داند :

إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا [اسراء/ ۳۶] .

وَقِفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ [صافات/ ۲۴] .

مَا لَكُمْ لَا تَقَاتِلُونَ [نساء/ ۷۵] .

وَ

لَا تَحَاضُّونَ عَلَى طَعَامِ الْمَسْكِينِ [فجر/ ۱۸] .

۱۰ _ خود را مستقل نمی داند :

وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ [انفال/ ۱۷] .

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانِ [اعراف/ ۴۳] .

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَلِكَ غَدًا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ [كهف/ ۲۴ - ۲۳]

۱۱ _ خودش را آزاد می داند :

فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ [كهف/ ۲۹] .

وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ [ابراهیم/ ۲۲] .

لَسْتُ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ [غاشیه/ ۲۲] .

۱۲ _ خدا را حاضر و ناظر می داند :

يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ [غافر/ ۱۹] .

إِنْ تُبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبِكُمْ بِهِ اللَّهُ [بقره/ ۲۸۴] .

يَعْلَمُ السِّرَّ وَالْأَخْفَى [طه/ ۷] .

۱۳ _ خود را در گرو عمل خود می داند :

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ [مدثر/ ۳۸] .

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ [زلزال/ ۷] .

فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ [انبياء/ ۹۴] .

۱۴ _ اعمال و آثار آنها ثبت می شود :

إِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ [انبياء/ ۹۴] .

نَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ [يس/ ۱۲] .

۱۵ _ محرومیت در راه عدالت را ارزش می داند : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ الْجَنَّةَ حُقِّتْ بِالْمَكَارِهِ [نهج البلاغه خطبه ۱۷۶]

۱۶ _ رابطه با خدا را عامل آرامش می داند :

أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي [طه/۱۴] .

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ [رعد/۲۸] .

۱۷ _ بندگی غیر خدا را خسارت می داند :

قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ [زمر/۱۵]

۱۸ _ عزت و ذلت را دست خدا می داند :

لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ [زمر/۶۳] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : يَا إِلَهِي ۰۰۰۰۰۰۰۰ بِيَدِكَ لَا بِيَدِ غَيْرِكَ زِيَادَتِي وَنُقْصَانِي [مصباح المتهدد ، ص ۳۹۵] .

۱۹ _ برای تلخی ها تحلیل منطقی دارد :

جَحَدُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهُ وَاتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ [هود/۵۹] .

وَ اتَّبَعُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَهُ وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [هود/۶۰] .

رَبِّي أَهَانَنِي [فجر/۱۶] . صحیح نیست ،

لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ [فجر/۱۷] . مطرح است

فَأَخَذْنَا هُمْ بِالْأَسْبَابِ وَالصَّرَائِعِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ [انعام/۴۲] .

۲۰ _ او زندگی دنیا را امتحان می داند : وَ كُنْتُمْ لَكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَ الثَّمَرَاتِ [بقره/۱۵۵] .

۲۱ _ او پایان جهان را مال متقین می داند : وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [اعراف/۱۲۸] .

أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ [انبیاء/۱۰۵] .

۲۲ _ رشد خود را تا بی نهایت می داند :

وَ الَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى [محمد/۱۷] .

۲۳ _ به امداد غیبی امیدوار است :

أَنِّي مُّمِدُّكُمْ بِالْفِ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرَدِّينَ [انفال/۹] .

۲۴ _ عمل خود را باقی می داند :

وَ وَجِدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا [كهف/۴۹] .

٢٥ _ به پاداش الهی معتقد است :

لِكُلِّ ضِعْفٍ [اعراف/٣٨] .

فَيَضَاعِفُهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً [بقره/٢٤٥] .

فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا [انعام/١٦٠] .

مَثَلُ الَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٍ [بقره/٢٤١] .

يَرْزُقُونَ فِيهَا بغيرِ حِسَابٍ [غافر/٤٠] .

_ ٢٦

دنیا نزد او کوچک است : مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ [نساء/ ۷۷] .

۲۷ _ حب و بغض او را منحرف نمی کند : وَ لَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ [نساء/ ۱۳۵] .

لا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ أَنْ قَوْمٍ [مائده/ ۲] .

۲۸ _ ترس است : لَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ [احزاب/ ۳۹] .

۲۹ _ در مقابل سختی ها مقاومت می کند : فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [آل عمران/ ۱۴۶] .

پ

۱. پاسخ به احکام پزشکی

۱. تشریح جسد

سؤال های فقهی کمیسیون احکام سمینار دیدگاه های اسلام در پزشکی

دانشگاه علوم پزشکی مشهد در روزهای ۱۱ _ ۸ اسفند ماه سال ۱۳۶۸ ، سمیناری تحت عنوان "دیدگاه های اسلام در پزشکی" برگزار نمود ، که گزارش تفصیلی آن را در بخش گزارش ها می خوانید.

آنچه در پی می آید ، مجموعه سؤال هایی است که در کمیسیون احکام آن سمینار تهیه و تدوین شده است تا عالمان ، فقیهان و حقوقدانان پاسخی در خور دهند و زمینه تحقیق در این مباحث را به گونه جدی باز گشایند.

سؤالات احکام مربوط به تشریح جسد

۱) در مورد آموزش در صورت عدم دستیابی ، مشکلات تهیه و گرانی اجساد غیر مسلمان ، آیا می توان از جسد مرده مسلمان برای آموزش دانشجویان استفاده کرد؟

۲) در صورت لزوم برای تشریح قطعه ای از بدن (مثلاً استخوان گیجگاهی) برای دستیاران تخصصی آیا این مسأله امکان پذیر است؟

۳) در صورت مجوز تشریح بند ۱ و ۲ آیا دیه تعلق می گیرد؟ به چه کسی؟ دولت یا تشریح کننده...

۴) با توجه به توسعه شهرها و تخریب قبرستان های قدیمی آیا می توان از استخوان های مکشوف ، در امر آموزش استفاده کرد؟

۵) حکم استفاده از جسد مسلمان جهت تشریح با وصیت قبلی متوفی مبنی بر

این امر چه می باشد؟

۶) حکم تشریح و رؤیت دستگاه تناسلی مردان و زنان متوفی برای دانشجویان همگن و ناهمگن چگونه است؟ (با توجه به اهمیت آموزش برای دانشجویان.)

۷) آیا می توان برای تشخیص جرم واقع شده در مرگ های مشکوک اقدام به کالبد شکافی کرد؟ آیا رضایت متولیان متوفی شرط است؟ (در عرف بین المللی این مجوز وجود دارد)

۸) آیا برای پیشرفت علم پزشکی می توان اقدام به کالبد شکافی نمود؟ (بازم هم لازم به ذکر است که کالبد شکافی در جوامع پزشکی به عنوان یک تأیید نهایی برای تشخیص و غنی کردن تجارب درمان برای استفاده در موارد بیماران آتی با بیماری های مشابه ضروری است.)

۹) آیا تشریح جسد جنین کامل انسان از نظر حکم تشریح متفاوت است؟ (برای کار تحقیقی و علمی...)

۱۰) سؤال قبلی در مورد جنین با سن قبل از ولوج روح چگونه است؟ (برای کار تحقیقی و علمی...)

۱۱) نگهداری جنین مرده در شیشه برای نشان دادن به دانشجویان چه حکمی دارد؟ و همچنین در مورد قطعات یا اعضای اجساد که تشریح شده اند؟

۲. پیوند اعضا

۱) خرید و فروش اعضا برای پیوند چه حکمی دارد؟ (مشابه خون)

۲) در موارد زیر آیا از فردی که در حال مرگ مغزی است، ولی به وسیله دستگاه تنفس مصنوعی به حیات نباتی ادامی می دهد و از نظر پزشکی امکان برگشت وی وجود ندارد و مرده تلقی می شود می توان عضوی را (مثل چشم یا کلیه) برای پیوند خارج کرد؟

الف) در مورد مسلمانان به طور کلی.

ب) در مورد مسلمانان با وصیت قبلی و یا جواز اطرافیان.

ج) در مورد غیر مسلمانان.

۳) آیا در صورت موافقت با بند ۲ در سؤال

۲ تبلیغ این امر در جامعه ممکن است؟

۴) آیا می توان تخفیف جرم محکومین به اعدام را موکول به اهدای عضوی برای نجات مسلمانی دانست؟

۵) برداشتن قطعه ای از استخوان یا عضله از شخص مسلمان (با رضایت یا بدون رضایت) برای استفاده در بدن شخص غیر مسلمان جایز است یا خیر؟

۶) استفاده از باقیمانده های زایمان (جفت ، پرده جنین...) برای اعمال جراحی دیگران چه حکمی دارد؟

۷) پیوند عضو مسلمان به غیر مسلمان مجاز است یا خیر؟

۳. ضمان ، حدود ، دیات و قصاص

۱) تعریف مرگ : نداشتن امواج مغزی دال بر مرگ می باشد ، یا نداشتن امواج قلبی؟ (امواجی دال بر فعالیت می باشد که روی نوار ثبت می شود) با توجه به اینکه می تواند امواج مغزی نباشد و انسان با کمک دستگاه های مصنوعی ، قلبش فعالیت داشته باشد؟

۲) در مواردی که به علل غیر مربوط به کار پزشک (مثل اختلال در دستگاه ها و رفتن برق...) به بیمار لطمه ای وارد می شود ، ضامن کیست؟

۳) انتخاب چند بیمار که همگی به اقدامات اورژانس نیاز دارند بر چه اساسی است؟

۴) آزمایش و پژوهش روی افراد زیر چه حکمی دارد؟

۱ _ مسلمانان به طور کلی ۲ _ مسلمانان با رضایت شخصی ۳ _ کفار

۵) در مراکز آموزشی که برای آینده پزشک متخصص تربیت می نماید و به دلیل کمی مهارت فی نفسه دستیاران و دانشجویان عوارض و خطراتی متوجه جان بیمار می گردد (نقص عضو و فوت) چه کسی ضامن است؟ پزشک اصلی ، دستیار ... و

۶) ضمان غیرپزشکان (شکسته بندان ، دندانسازان تجربی و...) در موارد لطمه به بیمار چه حکمی دارد؟

۷) مسأله پیوند عضوی که حد یا قصاص قطع می شود ، آیا ممکن است؟

۸) فروش عضو قطع شده در حد یا قصاص

یا واگذاری آن به مسلمان دیگر جایز است؟

۹) آیا می توان تسهیلات پزشکی (استرلیته ، بیحسی و...) برای اجرای حدود ایجاد کرد؟

۱۰) در موارد بهبود درمان بیمار پزشک ناچار به زدن لطمه ای دیگر به بیمار است. برای مثال برای احیای قلب بیمار سخته کرده ماساژ می دهد که منجر به شکستن دنده ها می شود یا برای تحریک رفلکس بیمار به او سیلی می زند و پرده گوشش پاره می شود آیا در موارد مشابه فوق پزشک ضامن است؟

۱۱) در موارد استعمال داروهای کثیر المصرف مثل پنی سیلین یا گزیلوکائین در دندانپزشکی که احتمال کمی برای شوک دارد چه باید کرد؟ با توجه به اینکه مطرح کردن گرفتن براثت ، خودش احتیاط زیادتیری را ایجاد می کند و نیز آیا در مورد انجام رادیوگرافی های با ماده حاجب که پس از تزریق ماده حاجب احتمال عارض و حتی مرگ وجود دارد اخذ رضایت نامه کتبی (براثت) ضروری است؟

۱۲) در مورد قانون دیات با توجه به اینکه قانون به طور آزمایشی طی ۵ سال در جامعه عرضه شده و مدتی هم از تاریخ انقضای آن گذشته است ، آیا پزشکان مجاز به طرح مسائل پزشکی جدید هستند و فقها در مورد نظرات جدید پزشکی چه نظراتی دارند؟ و همچنین نظرات فقها در مورد ضرورت وجود نظام پزشکی چیست؟

۱) دندان هایی که به علت بیماری لثه دچار لقی هستند و در اثر کوچک ترین ضربه از دهان بیرون می افتد آیا در صورت اصابت ضربه از سوی فردی دیه به آن تعلق می گیرد؟ و دیه این گونه دندان ها مثل دندان طبیعی است؟

۲) به دندان هائی که در اثر ضربه سیاه می شود که طبق فتوای موجود مشمول دیه است در حال حاضر

به وسیله معالجه ریشه و سفید کردن دندان ظاهرا شبیه دندان طبیعی می گردد. آیا دیه کامل تعلق می گیرد؟

۳) اگر در اثر ضربه تاج دندان دچار شکستگی شده باشد که مشمول دیه کامل است و در حال حاضر به وسیله معالجه ریشه و گذاشتن تاج مصنوعی ظاهرا درمان می شود چه حکمی دارد؟

۴) در کلیه درمان های دندانپزشکی که توسط دانشجو انجام می شود (وظایف آموزشی) و چون کار عملی است گاهی باعث خطراتی و بعضی اوقات موجب از دست دادن دندان با عوارض دیگر می شود چه کسی ضامن است؟ (دولت ، پزشک مسئول ، دانشجوی عامل ، ...)

۴. احکام ازدواج

۱. مقدمات ازدواج

۱) آزمایش اجباری در مورد بیماری های ذیل (مثل آزمایشاتی که اکنون برای ابتلا به بیماری های مقاربتی به صورت اجباری انجام می شود) از جنبه شرعی چه حکمی دارد؟

۱_ در مورد بیماری های خونی مثل تالاسمی ، هموفیلی.

۲_ در مورد بیماری های آمیزشی.

۲) در مورد بیماری هائی که موجب فسخ نکاح می شود و مواردی که به لحاظ علم پزشکی قابل برگشت می باشد چه حکمی دارد؟ مثال : ۱_ افضاء ۲_ قرن ۳_ جذام

۳) در مورد برص تعریف چیست؟ حدود چیست؟ و اگر علم پزشکی بگوید که برص به معنی لک و پیس جز اشکال زیبایی سرایت در پی ندارد ، حکم چه می باشد؟

۴) با پیشرفت های علمی موجود که امکان رشد جنین (لقاح نطفه و تخمک زن) در خارج بدن وجود دارد و پس از انجام این کار (با رعایت موازین شرعی) در صورتی که مادر رحم نداشته باشد آیا می توان اقدام به جایگزینی و پرورش جنین آزمایشگاهی در رحم مادر بزرگ یا اقربای نسبی و یا سببی

و یا رحم بیگانه (رحم کرایه ای) نمود تا رشد یابد؟ حکم طفل چگونه است؟ (به ویژه از لحاظ مسائل ارثی و حقوقی).

۵) حکم تغییر جنسیت از نظر اسلام در موارد زیر چیست؟

۱_ دوجنسی حقیقی (فردی که از نظر ژنتیکی نه مرد و نه زن اطلاق می گردد).

۲_ فردی که اصالتاً مرد ولی تا به حال در جامعه به عنوان زن زندگی و یا حتی چندین سال است که ازدواج کرده است.

۳_ همین مسأله در مورد مردی که اصالتاً زن است و تا به حال مرد قلمداد می شده است.

۴_ پس از تغییر جنسیت احتمالی وضعیت ازدواجی و حقوقی هر یک از موارد فوق چگونه است؟

۲. جلوگیری از بارداری

۱) کلاً بستن لوله های رحم از نظر شرع مقدس اسلام در بیماری های مختلف چه حکمی دارد؟

۲) بستن لوله های منی بر ، در مردان برای کنترل جمعیت چه حکمی دارد؟

۳) بستن لوله های رحم برای کنترل جمعیت چه حکمی دارد؟

۴) آیا زن (بدون شوهر) می تواند اقدام به بستن لوله نماید؟

۵) در مواردی که حاصل حاملگی ، جنین دارای نقص در خلقت یا بیماری ژنتیکی است آیا می توان با بستن لوله های زن یا مرد اقدام به جلوگیری از حاملگی بعدی کرد؟

۶) در صورتی که بستن لوله های زن یا مرد اجازه داده شود ، حق تقدم با کدام یکی است؟ (زن یا مرد)

۷) با توجه به منابع علمی پزشکی معتبر در مورد مادرانی که بیش از ۵ زایمان داشته اند و دارای سن بالاتر از ۳۵ سال می باشند ، اگر حامله شوند در معرض خطرات جسمی قرار دارند (حاملگی های پرخطر یا ریسک) آیا مجاز به بستن لوله های رحمی هستند؟

۱) آیا در موارد زیر قبل از ولوج می توان سقط درمانی انجام داد؟

الف: بیماری هایی که می دانیم مسلماً جنین پس از تولد خواهد مرد.

ب: بیماری های ژنتیکی.

ج: ناهنجاری های نوزادان (مثل آنانسفالی)

۲) عوامل فوق در مورد جنین پس از ولوج روح چگونه خواهد بود؟

۳) ولوج روح چه زمانی می باشد؟

۴) آیا در زن مبتلا به سرطان رحم که حامله است می توان قبل از دادن اشعه سقط درمانی کرد؟

۵) هنگامی که دادن اشعه یا شیمی درمانی (مثلاً به یک مادر ۶ ماهه حامله) چند ماه زندگی او را طولانی تر می کند آیا جنین را باید حفظ کرد؟ (یعنی اشعه را تأخیر کرد) یا اینکه درمان ضد سرطان را شروع کرد که با فرض اخیر جنین سقط می شود؟

۶) تا چند درصد احتمال به ناهنجاری در مصرف دارو، اشعه، شیمی درمانی، اجازه سقط وجود دارد؟

۷) سقط درمانی برای حفظ جان مادر در بیماری های مختلف که در کتب علمی معتبر و متخصصین مورد وثوق اعلام می نمایند، چه حکمی دارد؟

۵. معاینات پزشکی

۱) معاینات توسط دانشجویان جهت آموزش چه حکمی دارد؟

۲) معاینه افراد غیر بیمار برای کنترل سلامتی، استخدام، سربازی و کارهای پژوهشی چه حکمی دارد؟

۶. آزمایشگاه

اخذ مایع منی جهت آزمایشات به طریق استمنای چه حکمی دارد؟ (به خصوص در افراد مجرد)

۲ _ انجام آزمایشات احتیاج به براءت ذمه دارد؟ (از نظر ایجاد خون مردگی یا درد در بیمار یا سایر عوارض جنبی).

۳ _ انجام آزمایشات ضروری توسط افراد ناهمگن چه حکمی دارد؟

۷. استعمال و تجویز دارو

۱) با توجه به اینکه تشخیص بیماری و تجویز دارو به عهده پزشک معالج واگذار شده و طبق قوانین موجود داروساز موظف به تحویل داروی تجویزی می باشد، آیا داروساز نسبت به عوارض یا عواقب مضره ناشی از تجویز غیرعلمی یا غیرضروری و احیانا تجویز بر اساس سودجویی و غیره ضامن است؟ و با توجه به شرح فوق و با توجه به اطلاع علمی از عوارض مترقبه بعدی بری الذمه می باشد؟

۲) نظر به اینکه قانونا تجویز دارو به عهده داروساز نمی باشد (به استثنای داروهای بدون نسخه) چنانچه مریض به حال اضطرار مراجعه نماید و با توجه به فوریت در صورت ندادن دارو و منجر به نقص، جرح و یا فوت بیمار گردد. آیا داروساز در عواقب فوق متهم به قصور است؟

۳) با توجه به اینکه در کشف و توسعه داروهای جدید یکی از مراحل نهایی قبل از ورود دارو به بازار، آزمایش روی انسان های داوطلب سالم یا بیمار به منظور ارزیابی اثرات و عوارض دارو می باشد و همچنین در مورد داروهای رایج المصرف نیز بعضا به منظور بررسی و تحقیق اثرات جدید لازم است روی انسان ها انجام شود. چنانچه این امر منجر به عوارض نامطلوب روی این افراد گردد، آیا علیرغم داوطلب بودن افراد تحت آزمایش، ذمه ای به عهده محققین می باشد؟

۴) حرمت و نجاست

استفاده از الکل اتلیک (اعم از منابع تخمیری ، شیمائی و صناعی) در طب و داروسازی به صورت موضعی (زداینده ، خشک کننده ، ضد عفونی کننده) و خوراکی اعم از اینکه خوردن آن جنبه دارویی داشته باشد مثل سم زدائی متانول و یا به صورت جزئی فرعی در یک فرآورده دارویی مایع به عنوان حلال یا محافظ وارد شده باشد را تعیین فرمائید؟

۵) با توجه به اینکه برخی از داروهای ضروری و حیاتی از منابع حرام یا نجس مثل اعضاء یا دفعیات انسان یا حیوان تهیه می گردند و اصولاً این گونه داروها از کشورهای خارج و غیرمسلمان وارد می شوند ، حکم شرعی مصرف این گونه داروها در انسان و نیز معامله بر روی آنها چیست؟

۱. پاسداری از دین

۱. پاسداری از دیدگاه قرآن

التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ [توبه ، ۱۱۲] .

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ [صف ، ۱۴] .

وَ يَنْصُرُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ [حشر ، ۸] .

فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَ عَزَّوهُ وَ نَصَرُوهُ [اعراف ، ۱۵۷] .

إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ [محمد ، ۷] .

قَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَ آتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَ آمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَ عَزَّرْتُمُوهُمْ [مائده ، ۱۲] .

۲. پاسداران دین

۱. خدا

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَ إِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ [حجر ، ۹] .

۲. پیامبران وائمه

فلسفه نبوت پاسداری از دین است :

لَأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ [زخرف ، ۶۳] .

۱_ قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ [توبه ، ۲۴] .

أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ [توبه ، ٢٤] .

٢ _ يَسْتَجِيبُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا [ابراهيم ، ٣] .

٣ _ قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : رَفَعَ الطِّينَ وَوَضَعَ الدِّينَ [مستدرک الوسائل ، ج ٣ ، ص ٤٦٧]

٤ _ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا [توبه ، ٨١] .

رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ [توبه ، ٨٧] .

فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ [توبه ، ٨١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَوَدِدْتُ وَ اللَّهِ أَنَّ مُعَاوِيَةَ صَارَفَنِي بِكُمْ صَرْفَ الدِّينَارِ بِالدَّرْهَمِ [نهج البلاغه ، خطبه ٩٧] .

٥ _ وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا [جمعه ، ١١] .

در كربلا :

ان كان دين محمد لم

يستقم الا بقتلى فياسيوف خذيني

و الله ان قطعتموا يميني اني احامي ابداء عن ديني

هل من ناصر ينصرني

۳. علما

وظيفه علما :

اذا ظهرت البدع فللعالم...

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَخَذَ اللَّهُ عَلَى الْعُلَمَاءِ [نهج البلاغه ، خطبه ۲] .

يُقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ [آل عمران ، ۲۱] .

أَوْذُوا فِي سَبِيلِي [آل عمران ، ۱۹۵] .

قال جعفر بن محمد الصادق (ع) : علماء شيعتنا مرابطون بالثغر الذي يلي إبليس و عفاريتته يمنعونهم عن الخروج على ضعفاء شيعتنا و عن أن يتسلط عليهم إبليس [بحار الأنوار ، ج ۲ ، ص ۵] .

۴. لشكريان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَالْجُنُودُ بِإِذْنِ اللَّهِ حُصُونُ الرَّعِيَةِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۵. همسر پیامبر

ام سلمه می گوید : یاد خدیجه کریم ، پیامبر (ص) گریه کرد و فرمود :

أين مثل خديجه صدقتني حين كذبنى الناس و وازرتني (حمایت کرد) علی دین الله و أعانتني عليه بمالها [بحار الأنوار ، ج ۴۳ ، ص ۱۳۱] .

۳. نیازهای پاسدار دین

۱ _ عقل برای انتخاب :

وَ الْآخِرَةُ خَيْرٌ وَ أَبْقَى [اعلى ، ۱۷] .

۲ _ عشق :

يا سيوف خذيني

٣_ علم :

أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ [يوسف ، ١٠٨] .

٤_ اخلاص :

جَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ [بقره ، ٢١٨] .

و گر نه قتيل الحمار.

٥_ ياور :

حَرَّضَ الْمُؤْمِنِينَ [انفال ، ٦٥] .

٦_ تخصص و قدرت :

مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ [انفال ، ٦٠] .

٧_ دشمن شناسی :

و قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنُوا بِالَّذِي أُنزِلَ عَلَيَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَجَّهَ النَّهَارَ وَآخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ [

آل عمران ، ٧٢] .

وَ اللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ [منافقون ، ١] .

٨ _ هوشیاری :

وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ [نساء ، ١٠٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ نَامَ لَمْ يَنْمَ عَنْهُ [نهج البلاغه ، نامه ٦٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ أَخَا الْحَزْبِ الْأَرْقُ [نهج البلاغه ، نامه ٦٢] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : أَنْ تَجْعَلَنِي مِمَّنْ تَنْصِرُ بِهِ لِدِينِكَ وَ لَا تَسْتَبْدِلُ بِي غَيْرِي [کافی ، ج ٤ ، ص ١٦١] .

٤. دنیاپرستی مانع پاسداری از دین

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ جَعَلَ مَلِكَهُ خَادِمًا لِدِينِهِ انْقَادَ لَهُ كُلُّ سُلْطَانٍ [غررالحکم ، ص ٣٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ جَعَلَ دِينَهُ خَادِمًا لِمَلِكِهِ طَمَعَ فِيهِ كُلُّ إِنْسَانٍ [غررالحکم ، ص ٣٤٤] .

٥. ارکان پاسداری از دین

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سِتُّ مِنْ قَوَاعِدِ الدِّينِ إِخْلَاصُ الْيَقِينِ وَ نَصْحُ الْمُسْلِمِينَ وَ إِقَامَةُ الصَّلَاةِ وَ إِيتَاءُ الزَّكَاةِ وَ حِجُّ الْبَيْتِ وَ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا [غررالحکم ، ص ٨٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ لَمْ يَكُنْ ثَلَاثٌ مِنْ حِفْظِهِمْ حَفِظَ اللَّهُ لَهُ أَمْرَ دِينِهِ وَ دُنْيَاهُ وَ مَنْ لَمْ يَحْفَظْهُمْ لَمْ يَحْفَظْ اللَّهُ لَهُ شَيْئًا حَرَمَهُ الْإِسْلَامُ وَ حَرَمَتِي وَ حَرَمَهُ عَتْرَتِي [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٤٦] .

عَنْ النَّبِيِّ (ص) : لَا يَقُومُ بَدِينِ الْإِنْسَانِ إِلاَّ مِنْ إِحْاطَتِهِ مِنْ جَمِيعِ جَوَانِبِهِ [كنز ، ٥٦١٢]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا الْمُسْتَحْفَظُونَ لِذِينَ اللَّهِ هُمُ الَّذِينَ أَقَامُوا الدِّينَ وَ نَصَرُوهُ وَ حَاطُوهُ مِنْ جَمِيعِ جَوَانِبِهِ وَ حَفِظُوهُ عَلَى عِبَادَةِ اللَّهِ وَ رَعَوْهُ [غررالحکم ، ص ٨٥] .

قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّادِقُ (ع) : عَلَمَاءُ شِيعَتِنَا مَرَابِطُونَ بِالثَّغْرِ الَّذِي يَلِي إِبْلِيسَ وَ عَفَارِيْتَهُ يَمْنَعُونَهُمْ عَنِ الْخُرُوجِ عَلَى ضَعْفَاءِ شِيعَتِنَا وَ عَنْ أَنْ يَتَسَلَطَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ اعْلَمْ يَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ أَنِّي قَدْ وَلَّيْتُكَ أَكْثَرَ أَجْنَادِي فِي نَفْسِي أَهْلَ مِصْرَ فَأَنْتَ مَحْقُوقٌ أَنْ تُخَالَفَ عَلَى نَفْسِكَ وَ أَنْ تُنَافِحَ عَنْ دِينِكَ وَ لَوْ لَمْ يَكُنْ لَكَ إِلاَّ سَاعَةٌ مِنَ الدَّهْرِ [نهج البلاغه ، نامه ٢٧] .

۱. اخلاقی

۱. ارتباط نعم الهی و رضایت خداوند

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا [كهف/۷]

وَلَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُثَمِّلِي لَهُمْ خَيْرًا لِّأَنفُسِهِمْ إِنَّمَا نُثَمِّلِي لَهُمْ لِيُزِدُوا إِثْمًا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ [آل عمران/۱۷۸]

وَلَوْ لَا أَن يَكُونَ

النَّاسُ أُمَّةٌ وَاحِدَةٌ لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِيُوتِيَهُمْ سُقْفًا مِنْ فِضَّةٍ وَ مَعَارِجَ عَلَيهَا يَظْهَرُونَ [زخرف/ ٣٣] .

۲. راه های خودسازی

سیر و سلوک ، عشق به خدا و...

اتَّقُوا اللَّهَ وَ يَعْلَمُكُمْ اللَّهُ [بقره/ ٢٨٢] .

ورود در این وادی با قدم «رب» نه با هوای نفس

التزام به احکام شریعت

اهتمام به مستحبات ، به ویژه نوافل شبانه روزمقاماً محمّوداً [اسراء/ ٧٩] .

استعانت از خداوند

تلاوت قرآن و ادعیه ماثوره با توجه به معانی

پالایش نفس از رذایل نفسانی

رعایت مراحل و مراتب

۳. عزم و استواری

عزم و استواری

پرهیز از پرخوری و پرخوابی

پرهیز از کارهای لغو و لهو

اخلاص عمل برای خدا

۴. عمل مقبول

إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ [مائده/ ٢٧] .

۵. حق الله وحق الناس

چیزهایی که جز خدا مدعی ندارد ، حق الله : نماز ، روزه

چیزهایی که جز خدا مدعی دیگری هم دارد، مردم: خمس، زکات و...

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ [فجر/۱۴].

حق الله را خداوند با توبه و گاهی نیز بدون آن می بخشد ولی حق الناس را استیفا می کند.

خداوند مدقق در قیامت دارد که هیچ کس در صورت داشتن مظلمه بر گردش از آن عبور نمی کند.

اعمال خوب آدم ممکن است بابت مظالم برود اگر تمام شد از اعمال بد دیگران در نامه عمل گذاشته تا تعادل برقرار گردد.

وَالْوِزْنُ يُوَمِّنُ الْحَقُّ [اعراف/۸].

۲. مهدویت

۱. امام زمان (عج) و اعمال ما

کارهایی که دل امام زمان را خوشحال می کند چیست و به طور کلی وظیفه ما در زمان غیبت چیست؟

هر چه خدا را راضی کند امام زمان را نیز راضی می کند

وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ أَنْ يُرْضَوْهُ [توبه/۶۲].

إِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ]

أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَى تَقْوَى مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٍ أَمْ مَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَى شَفَا جُرُفٍ هَارٍ [توبه/۱۰۹].
إِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ [زمر/۷].

لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يَبَايَعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ [فتح/۱۸].

۲. آماده ساختن خود و جامعه برای حکومت حضرت (عج)

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [مجادله/۲۲].

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ [بينه/۸].

وَ أَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ [نمل/۱۹].

همه آنچه که وظیفه مسلمانی است ، علاوه بر آن ، انتظار فرج آن حضرت و مایوس نشدن در برابر مشکلات

زنده نگاه داشتن نام حضرت با زیارت و خواندن دعای عهد و...

۳. رابطه مبارزه با مفساد و تأخیر در ظهور حضرت (عج)

زمینه های این تفکر

آسایش طلبی

هیچ یک از احکام شرعی مقید به چنین قیدی نشده. یعنی عمل به آنها الزامی است چه موجب تاثیر باشد یا نباشد (مانند مبارزه با فساد)

هیچ یک از آموزه ها و تعالیم دین نمی تواند ارکان و اساس دین را معطل نماید.

فساد نیاز به کمک ندارد. اگر بسیاری از مردم نیز به مبارزه با آن پردازند باز فساد توسعه خود را خواهد یافت و ریشه کن نخواهد شد.

۴. وظیفه مادر برابر توهین به مقدسات

وَ إِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يُخَوِّضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يُخَوِّضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَ إِذَا يَنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَتَّبِعْهُ بَعْدَ الذِّكْرِ
مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [انعام/۶۸].

۳. اجتماعی سیاسی

۱. ضرورت حکومت

۱_ آیا حکومت لازم است و با اخلاق نمی توان به زندگی ادامه داد؟

پاسخ: همه انسان ها در همه

مناطق حکومت را لازم داشته و همه می دانند گروهی با اخلاق برای قشر ضعیف دام گسترده اند و قدرتی برای مهار کردن لازم است.

۲. شرایط حاکم

۲_ آیا هر کسی لایق حاکم شدن است؟

پاسخ: در قرآن مفسدان، مسرفان، آثمان، کافران و... لایق نیستند. لا تُطْع مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَ اتَّبَعَ هَوَاهُ وَ كَانَ أَمْرُهُ فُرْطًا [کهف/۲۸].

لا تُطْعِ الْكَافِرِينَ وَ الْمُتَمَنِّعِينَ [احزاب/۱].

لا تُطْعِ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ [قلم/۱۰].

لا تُطْعِ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا [انسان/۲۴].

لا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ [جاثیه/۸].

لا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ [اعراف/۱۴۲].

لا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا وَ الَّذِينَ لَا يَوْمُونَ بِالْآخِرَةِ وَ هُمْ بِرَبِّهِمْ يَغْدِلُونَ [انعام/۱۵۰].

قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ قُلِ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِي فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ [يونس/۳۵].

۳. دلیل مشروعیت حکومت

۳_ دلیل مشروع بودن حکومت چیست؟

۱_ رضای اکثریت؟ (اکثریت همه جا درست نمی رود. حق اقلیت چه می شود؟)

۲_ عدالت داشتن (تنها قانون عادلانه دلیل ولایت بر مردم نیست)

۳_ طبق وحی تشکیل شده (او مالک است. احکامش در راستای منافع شخصی و حزبی نیست. قانونش عدل است)

۴. نصب حاکم

آیا کسی از طرف خدا برای حکومت نصب شده؟

از نظر سنی ها نه (نظر آنان یا اجماع یا تعیین خلیفه قبلی یا اهل حل و عقد)

از نظر شیعه بله (در غدیر...)

نقش مردم در حکومت اسلامی چیست؟

نقش در مشروعیت ندارند ولی نقش در عینیت بخشیدن

دارند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا رَأْيَ لِمَنْ لَا يَطَاعُ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۷.]

مثال : نخ نقشی در ایجاد سوزن ندارد ولی نقش در چگونه عمل کردن سوزن در پارچه را دارد.

پس انتخابات چیست؟

نوعی بیعت _ اعلام وفا _ در معرض قراردادن قدرت مردمی برای حاکمهُو الَّذِي أَيْدِكَ بِنَصْرِهِ وَ بِالْمُؤْمِنِينَ [انفال/۶۲.]

و اتمام حجت برای حاکم : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَوْ لَا حُضُورُ الْحَاضِرِ وَ قِيَامُ الْحُجَّةِ بِوُجُودِ النَّاصِرِ وَ مَا أَخَذَ اللَّهُ عَلَى الْعُلَمَاءِ أَلَّا يَقَارُوا عَلَى كَظْمِهِ ظَالِمٍ وَ لَا سَغْبِ مَظْلُومٍ لَأَلْقَيْتُ حَبْلَهَا عَلَى غَارِبِهَا [نهج البلاغه ، خطبه ۳.]

به علاوه شرکت در انتخابات شرکت در همکاری مردم است. رای مردم مخالفان نظام را خلع سلاح می کند.

۵. دلایل عدم جدائی دین از سیاست

وجود مسائل و آیات فراوان در قرآن درباره :

مسائل حکومتی

قضایات

سیاست خارجی

روابط اجتماعی

الَّذِينَ إِنْ مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ آتَوْا الزَّكَاةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ [حج/۴۱.]

سیره پیامبر و ائمه :

تشکیل حکومت با تمام ابعاد

۶. آیات مربوط به اولوالامر

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ الرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلًا [نساء/۵۹.]

۷. نپذیرفتن ولایت ظالمان

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاهُ وَيَحْذَرُكُمْ اللَّهُ نَفْسَهُ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ [آل عمران/ ٢٨]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةَ مَنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمْ الْآيَاتِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ [آل عمران/ ١١٨]

الَّذِينَ يَتَرََبُّونَ بِكُمْ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فِتْنٌ مِنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعَكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا [نساء/ ١٤١]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [مائدة/ ٥١]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوعًا وَلَعِبًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكَفَّارَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [مائدة/ ٥٧]

وَلَا تَزْكُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصِرُونَ [هود/ ١١٣]

٨. ولاية پیامبر (ص) بر مؤمنان

النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَى أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا [احزاب/ ٦]

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيَطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ

سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ [توبه/۷۱.]

نجات مظلومین و مستضعفان

وَ مَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَ النِّسَاءِ وَ الْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَ اجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَ اجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا [نساء/۷۵.]

آیات مربوط به جهاد و دفاع

اهداف انبیا و رسالت الهی

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا [نساء/۵۸.]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نِ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ [مائده/۸.]

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَانِ وَ إِيْتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَ يَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَ الْمُنْكَرِ وَ الْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ [نحل/۹۰.]

۹. نهی از حکم به غیر ما انزل الله

نهی از حکم به غیر ما انزل الله

لَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَ مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ [مائده/۴۴.]

وَ كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَ الْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَ الْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَ الْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَ السِّنَّ بِالسِّنِّ وَ الْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَ مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [مائده/۴۵.]

وَ لِيَحْكَمْ أَهْلَ الْإِنجِيلِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَ مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [مائده/۴۷.]

۱۰. خصوصیات جامعه اسلامی

خصوصیات جامعه اسلامی

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكْعًا سِجْدًا يَتَّبِعُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَ رِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَ مَثَلُهُمْ فِي الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَ عَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَ أَجْرًا عَظِيمًا [فتح/۲۹.]

۱۱. لزوم تجهیز قوا برای حکومت

وَاعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَعْتَقْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَ مِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَ عَدُوَّكُمْ وَ آخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَ مَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَ أَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ [انفال/ ٦٠] .

١٢. مطرح ساختن حکومت انبیاء و اولیاء در قرآن

سلیمان ، داود ، موسی ، ذوالقرنین

١٣. آیات مربوطه به امر بمعروف و نهی از منکر

وَ لَنْ تَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [آل عمران/ ١٠٤] .
كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ تُوْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ لَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَ أَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ [آل عمران/ ١١٠] .
وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ يَقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُوْتُونَ الزَّكَاةَ وَ يَطِيعُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ [توبه/ ٧١] .

١. پناه دادن

١. پناه دادن خدا

١. به پیامبر در کودکی و یتیمی

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى [ضحی/ ٦] .

٢. به حضرت عیسی و حضرت مریم

وَ جَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَ أُمَّهُ آيَةً وَ آوَيْنَاهُمَا إِلَى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَ مَعِينٍ [مومنون/ ٥٠] .

٣. به مؤمنان در بهشت

فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى [نازعات/ ٤١] .

٢. پناه دادن حضرت یوسف

١. به پدر و مادر

فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ آوَى إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ وَ قَالَ ادْخُلُوا مِصْرَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ [یوسف/ ٩٩] .

۲. به برادرش بنیامین

وَلَمَّا دَخَلُوا عَلَىٰ يَوْسُفَ آوَىٰ إِلَيْهِ أَخَاهُ قَالَ إِنِّي أَنَا أَخُوكَ فَلَا تَبَشِّرْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [يوسف/۶۹] .

۳. جوانمردی

۱. پناه دادن اهل یثرب به مهاجران مکه

۲. پناه دادن نجاشی به مسلمانان

__ پناه دادن نجاشی پادشاه حبشه به مهاجران مسلمان

۳. پناه دادن هانی ابن عروه به مسلم بن عقیل

۴. داستان ملخ و مرد عرب

__ داستان ملخی که به سایه چادر یک عرب پناه برد و صاحب چادر ممانعت کرد از مهاجمین.

۴. پناه دادن در کنار ایمان و هجرت و جهاد ایواء

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الَّذِينَ آوَوْا وَ نَصَرُوا أَوْلِيَّكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَ رِزْقٌ كَرِيمٌ [انفال/۷۴] .

۱. پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

۱. سیمای پیامبر (صلی الله علیه و آله)

۱. اوصاف پیامبر (صلی الله علیه و آله) در قرآن

مؤمن : آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ [بقره/۲۸۵] .

معلم : وَ يَعْلَمُكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ [بقره/۱۵۱] .

منذر : قُمْ فَأَنْذِرْ [مدثر/۲] .

مبشّر : بَشِيرًا وَ نَذِيرًا [بقره/۱۱۹] .

ملایم : فِيمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ [آل عمران/۱۵۹] .

مهاجر : وَ اهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا [مزمل/۱۰] .

صابر : وَ اصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُولُونَ [مزمل / ١٠] .

شاهد : وَ يَكُونُ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيداً [بقره / ١٤٣] .

نماز شب خوان : قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلاً [مزمل / ٢] .

فقير نواز : وَ أَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ [ضحى / ١٠] .

يتيم نواز : فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ [ضحى / ٩] .

حليم : اذْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [فصلت / ٣٤] .

٢. اهداف پیامبر (صلی الله علیه و آله) در قرآن

١- لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ [احزاب / ٢١] .

٢- وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَ أَنْتَ فِيهِمْ [انفال / ٣٣] .

٣- وَ مَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ [انبياء / ١٠٧] .

٤- إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ [حج / ٦٧] .

٥- النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ [احزاب / ٦] .

٦- النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ [احزاب / ٦] .

٧- إِنَّ اللَّهَ وَ مَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ [احزاب / ٥٦] .

٨- وَ مَا عَلَّمْنَاهُ الشُّعْرَ وَ مَا يَتَّبِعِي لَهُ [يس / ٦٩] .

مَا ضَلَّ صَاحِبِكُمْ وَمَا غَوَىٰ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ [نجم/۱۰-۲].

۱۰_ وَ إِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ [قلم/۴].

۱۱_ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ [حاقه/۴۰].

۱۲_ لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ [بلد/۲-۱].

۱۳_ تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَ الرُّوحِ فِيهَا يَأْتِنُ رَبَّهُمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ [قدر/۴].

۳. سیمای پیامبر (صلی الله علیه و آله) در بیان حضرت امیر (علیه السلام)

۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): سِيرَتُهُ الْقَصْدُ وَ سُنَّتُهُ الرُّشْدُ وَ كَلَامُهُ الْفَضْلُ وَ حُكْمُهُ الْعَدْلُ [نهج البلاغه، خطبه ۹۴].

۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَا يَثْنِيهِ عَنْ ذَلِكَ اجْتِمَاعٌ عَلَىٰ تَكْذِيبِهِ [نهج البلاغه، خطبه ۱۹۰].

(او را از هدف باز نمی داشت)

۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): فَبَلَّغَ رِسَالَاتِ رَبِّهِ غَيْرَ وَاِنِ وَا لَا مُقَصِّرٍ وَ جَاهِدَ فِي اللَّهِ أَعْيَادَهُ غَيْرَ وَاِهِنٍ وَ لَا مُعِذِرٍ [نهج البلاغه، خطبه ۱۱۶].

۴. ایمان پیامبر (صلی الله علیه و آله)

مصادیق و نمونه های بسیار زیادی برای ایمان رسول الله (صلی الله علیه و آله) وجود دارد، مانند

قصه مباحله

و قصه استراحت پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر درخت و آمدن سرباز دشمن بالای سرش.

سئلت عائشه عن خلق رسول الله (صلی الله علیه و آله) فقالت كان خلقه القرآن. [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۶،

ص ۳۴۰]

۵. پاکی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

۱. اجداد

۱ _ اجداد رسول الله (صلی الله علیه و آله) تا حضرت ابراهیم (علیه السلام) حدود ۳۰ نفر و تا نوح ۴۰ نفر و تا آدم ابوالبشر ۵۰ نفر است و تا عدنان (جد بیستم) متفق و بعد از آن اتفاق نظر نیست. (و در حدیث آمده که : جد مرا فقط تا عدنان تعقیب کنید)

۲ _ در اجداد رسول خدا (صلی الله علیه و آله) شخصیت هایی وجود دارد نظیر عبد المطلب ، هاشم ، نصر ، و عدنان.

۳ _ قَالَ الْمَجْلِسِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ : اتفقت الإمامیه رضوان الله عليهم على أن والدي الرسول و كل أجداده إلى آدم (ع) كانوا مسلمين بل كانوا من الصديقين إما أنبياء مرسلين أو أوصياء معصومين و لعل بعضهم لم يظهر الإسلام لتقيه أو لمصلحه دينيه. [بحار الأنوار ، ج ۱۵ ، ص ۱۱۷] .

۴ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لم يزل ينقلني الله من أصلاب الطاهرين إلى أرحام المطهرات حتى أخرجني في عالمكم هذا لم يدنسي بدنس الجاهليه. [بحار الأنوار ، ج ۱۵ ، ص ۱۱۷] .

۲. تربیت الهی

۱ _ أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى [ضحی / ۶] .

۲ _ وَ وَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى [ضحی / ۷] .

۳ _ وَ وَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَى [ضحی / ۸] .

۴ _ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَ مَا قَلَى [ضحی / ۳] .

۵ _ قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا [مزمل / ۲] .

۶ _ وَ ثِيَابَكَ فَطَهَّرَ [مدثر / ۴] .

۷ _ وَ الرُّجْزَ فَاهْجُرْ [مدثر / ۵] .

۸ _ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ

فُوَادِكْ وَرَتِّلْنَاهُ تَرْتِيلاً [فرقان/ ۳۲] .

۹_ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَى [نجم/ ۲] .

۱۰_ عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى [نجم/ ۵] .

۱۱_ وَإِنْ تُطِغْ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يَضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ [انعام/ ۱۱۶] .

۱۲_ فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ [نجم/ ۱۰] .

۱۳_ مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ [نجم/ ۱۱] .

۱۴_ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا [طه/ ۱۱۴] .

۱۵_ لَيْتِنِ أَشْرَكَتَ لِيَحْبِطَنَّ عَمَلُكَ [زمر/ ۶۵] .

۱۶_ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ [حاقه/ ۴۴] .

۱۷_ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا لِيُعَلِّمَ أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ [جن/ ۲۸] .

۶. ویژگی های پیامبر (صلی الله علیه و آله)

۱_ پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) حریص بر هدایت مردم :

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ [توبه/ ۱۲۸] .

۲_ عدم نزول عذاب الهی با وجود پیامبر (صلی الله علیه و آله) :

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ [انفال/ ۳۳] .

۳_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) دارای خلق عظیم :

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ [قلم/ ۴] .

۴_ نعمت بزرگ در پرتو بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله) :

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا [آل عمران/ ۱۶۴] .

۵_ صلوات خداوند و فرشتگان بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) :

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ

۶_ جهانی بودن رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) :

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا [سبأ/ ۲۸] .

۷_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) گواه بر پیامبران :

فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا [نساء/ ۴۱] .

۸_ عظمت شهر مکه در پرتو وجود پیامبر (صلی الله علیه و آله) :

لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ [بلد/ ۲-۱] .

۹_ رفعت مقام و منزلت پیامبر (صلی الله علیه و آله) :

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ الَّذِي أَنقَضَ ظَهْرَكَ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ [انشراح/ ۴-۱] .

۱۰_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) الگوی مؤمنان :

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ [احزاب/ ۲۱] .

۱۱_ جلب رضایت پیامبر (صلی الله علیه و آله) :

وَلَسَوْفَ يَعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى [ضحی/ ۵] .

۱۲_ سفر معراج پیامبر (صلی الله علیه و آله) :

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى [اسراء/ ۱] .

۱۳_ عصمت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مرحله دریافت وحی :

وَإِنَّكَ لَتَلَقَّى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنِّ حَكِيمٍ عَلِيمٍ [نمل/ ۶] .

۱۴_ عصمت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مرحله ضبط و نگهداری وحی :

سُنْفِرُكَ فَلَا تَنسَى [اعلى/ ۶] .

۱۵_ عصمت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مرحله تعلیم وحی :

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۖ إِن هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ [نجم/٣-٤]

۲. رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

۱. جهانی بودن رسالت

۱. دلایل قرآنی

۱_ أَوْحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَ مَنْ بَلَغَ [انعام/ ۱۹] .

۲_ وَ مَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ [سبأ/ ۲۸] .

۳_ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعاً [اعراف/ ۱۵۸] .

۴_ وَ مَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ [انبیاء/ ۱۰۷] .

۵_ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ [توبه/ ۳۳] .

۶_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : انا رسول من ادركت حيا و من يولد بعدى [ميزان الحكمه] ،

۷_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : و بعثنى إلى كل أسود و أحمر بالعربيه [أمالى طوسى ، ص ۵۶] .

۸_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : أرسلت إلى الأبيض و الأسود و الأحمر [أمالى طوسى ، ص ۴۸۴] .

۹_ إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ [انعام/ ۹۰] .

۱۰_ لِيُنذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا [يس/ ۷۰] .

۱۱_ وَ مَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ [آل عمران/ ۸۵] .

۱۲_ تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا [فرقان/ ۱] .

۲. دلایل روانی

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : أَرْسَلَهُ كَافَّةً إِلَى الْأَبْيَضِ وَ الْأَسْوَدِ وَ الْجَنِّ وَ الْإِنْسِ [كافى ، ج ۲ ، ص ۱۷] .

۳. دلایل تاریخی

۱_ اعزام مبلغ ، از دلایل جهانی بودن اسلام است.

۲_ نامه هایی که پیامبر (صلی الله علیه و آله) به اطراف و کشورها می فرستاد دلیل دیگری است. (در فروع ابدیت

، مکاتیب الرسول والوثائق السیاسه ، نامه های حضرت ذکر شده است) .

۳ _ یک روز صبح پیامبر (صلی الله علیه و آله) اصحابش را احضار فرمود ، و خطبه ای تحریک آمیز ایراد نمود و سپس شش نفر را به ایران ، روم ، حبشه ، مصر ، یمامه ، بحرین ، اردن فرستاد. [فروغ ابدیت ، ج ۲ ، ص ۶۰۸]

۴ _ چگونه فکر رهبری جهانی برای اسکندر مقدونی و ناپلئون قابل پذیرش است ، اما در مسئله جهانی بودن رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) تشکیک می کنند.

۵ _ یهود و دشمنان اسلام دیروز و امروز برای جهانی نبودن رسالت به این آیه استناد می کنند :

وَ هَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَ لِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَ مَنْ حَوْلَهَا [انعام/ ۹۲] .

که ام القرای مکه و رسالت مخصوص مکه و اطراف اوست...و یا این که اول مکه بوده وقتی دید استقبال شد توسعه داد.

پاسخ :

بر اساس و اصل و طبق روایت ابن عباس که با علوم زمین شناسی هم قابل تطبیق می باشد زمین زیر آب بوده و بر اثر فرو رفتن آب اولین زمینی که از آب بیرون آمده سرزمین مکه بوده و دلیلش بعضی از گوش ماهی هایی است که پیدا می شود و... اگر گفته شد پس مکه باید بلندترین نقطه باشد.

پاسخ :

دگرگونی های عجیب در پست و بلندی های زمین به وجود آمده که از مسلمات علم زمین شناسی است. [تفسیر نمونه ، ج ۵۰ ، ذیل آیه ۹۲ ، انعام] (مراجعه به آیات ۹۱ _ ۹۰ همین سوره)

۴. بشارت عهدین

۱ _ وَ مُبَشِّرًا بِرَسُولٍ

يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ [صف/ ٦] .

٢_ النَّبِيُّ الْأُمِّيُّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ [اعراف/ ١٥٧] .

٣_ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبْنَاءَهُمْ [بقره/ ١٤٦] .

٤_ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ [بقره/ ٨٩] .

٥_ در انجیل بُرنابا آمده :

الف) جهان برای محبت پیامبر (صلی الله علیه و آله) به وجود آمده.

ب) مسیح به شکافته شدن ماه به دست پیامبر (صلی الله علیه و آله) اشاره فرموده.

ج) بیش از ده مرتبه نام پیامبر (صلی الله علیه و آله) با لفظ آمده.

٦_ در سایر اناجیل عربی کلمه (فارقلیط) به معنای (احمد) آمده و در انجیل فارسی به معنای تسلی دهنده آورده شد.

سفر پیدایش ، باب ٤٩ ، آیه ١٠ ، انجیل یوحنا ، باب ١٥ ، شماره ٢٦

٧_ و نبی را برای ایشان از میان برادران ایشان مثل تو مبعوث خواهم کرد و کلام خود را به دهانش خواهم گذاشت و هر آنچه به او امر فرمایم به ایشان خواهد گفت و هر کسی که سخنان مرا به او به اسم من گوید و نشنود من از او مطالبه خواهم کرد. [تورات ، سفر تثیبه ، باب ١٩ ، آیه ٢٠]

(با توجه به این که حضرت عیسی (علیه السلام) هجرت و جهاد و تشکیل حکومت و شریعت همانند حضرت موسی نداشت ، کلمه مثل تو تنها با رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) قابل تطبیق است)

٢. سیمای جاهلیت

١. اعتقادی

١_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام) : وَ أَهْلُ الْأَرْضِ يَوْمَئِذٍ مَلَلٌ مُتَفَرِّقَةٌ وَ أَهْوَاءٌ مُنْتَشِرَةٌ

وَ طَرَاتِقُ مُتَشَتِّتَةٌ بَيْنَ مُشَبِّهِهِ لِلَّهِ بِخَلْقِهِ أَوْ مُلْحَدٍ فِي اسْمِهِ أَوْ مُشَبِّهِرٍ إِلَى غَيْرِهِ فَهَيَّدَاهُمْ بِهِ مِنَ الضَّلَالَةِ وَ أَنْقَذَهُمْ بِمَكَانِهِ مِنَ الْجَهَالَةِ [نهج البلاغه ، خطبه ١] .

٢ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : بَعَثَهُ وَ النَّاسُ ضَلَالٌ فِي حَيْرِهِ وَ حَاطِبُونَ فِي فِتْنِهِ قَدِ اسْتَهْوَتْهُمْ الْأَهْوَاءُ وَ اسْتَزَلَّتْهُمْ الْكِبْرِيَاءُ وَ اسْتَحَفَّتْهُمْ الْجَاهِلِيَّةُ الْجَهْلَاءُ حَيَارَى فِي زَلْزَالٍ مِنَ الْأَمْرِ وَ بَلَاءٍ مِنَ الْجَهْلِ فَبَالَغَ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ) فِي النَّصِيحَةِ بِحَيْهِ وَ مَضَى عَلَى الطَّرِيقَةِ وَ دَعَا إِلَى الْحِكْمَةِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ [نهج البلاغه ، خطبه ٩٥] .

٣ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : وَ النَّاسُ فِي فِتْنٍ أَنْجَدَمَ فِيهَا حَبْلُ الدِّينِ وَ تَزَعَزَعَتْ سَوَارِي الْيَقِينِ وَ اخْتَلَفَ النَّجْرُ وَ تَشَّتَّ الْأَمْرُ وَ ضَاقَ الْمَخْرُجُ وَ عَمِيَ الْمَضِيءُ دَرُ فَاْلْهُدَى حَامِلٌ وَ الْعَمَى شَامِلٌ عَصِي الرَّحْمَنُ وَ نُصِرَ الشَّيْطَانُ وَ خُذِلَ الْإِيمَانُ فَانْهَارَتْ دَعَائِمُهُ وَ تَنَكَّرَتْ مَعَالِمُهُ وَ دَرَسَتْ سُبُلُهُ وَ عَفَتْ شُرُكُهُ أَطَاعُوا الشَّيْطَانَ فَسَلَكُوا مَسَالِكَهُ وَ وَرَدُوا مَنَاهِلَهُ بِهِمْ سَارَتْ أَعْلَامُهُ وَ قَامَ لَوَاؤُهُ فِي فِتْنٍ دَاسَتْهُمْ بِأَخْفَافِهَا وَ وَطَّتْهُمْ بِأَطْلَافِهَا وَ قَامَتْ عَلَى سَنَابِكِهَا فَهَمَّ فِيهَا تَائِهُونَ إِثْرُونَ جَاهِلُونَ مَقْتُونُونَ فِي حَيْرِ دَارٍ وَ شَرِّ جِيرَانٍ نَوْمُهُمْ سُهْوٌ وَ كَحْلُهُمْ دُمُوعٌ بِأَرْضِ عَالِمِهَا مُلْجَمٌ وَ جَاهِلِهَا مُكْرَمٌ [نهج البلاغه ، خطبه ٢] .

٤ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ ابْتَعَثَهُ وَ النَّاسُ يَضْرِبُونَ فِي غَمْرِهِ وَ يُمُوجُونَ فِي حَيْرِهِ قَدْ قَادَتْهُمْ أَرْزَمَةُ الْحَيْنِ وَ اسْتَعْلَقَتْ عَلَى أَفْنِدَتِهِمْ أَقْفَالُ الرَّيْنِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩١] .

٥ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ بَعَثَ مُحَمَّدًا ص بِالْحَقِّ

حِينَ دَنَا مِنَ الدُّنْيَا الْإِنْقِطَاعَ وَ أَقْبَلَ مِنَ الْأَجْرَةِ الْإِطْلَاعَ وَ أَظْلَمَتْ بِهَجَّتِهَا بَعْدَ إِشْرَاقِ وَقَامَتْ بِأَهْلِهَا عَلَى سَاقٍ وَ خَشِنَ مِنْهَا مَهَادٌ وَ أَزِفَ مِنْهَا قِيَادٌ فِي انْقِطَاعِ مِنْ مُدَّتِهَا وَ اقْتِرَابِ مِنْ أَشْرَاطِهَا وَ تَصَيَّرُ مِنْ أَهْلِهَا وَ انْفِصَامِ مِنْ حَلَقَتِهَا وَ انْتِشَارِ مِنْ سَبَبِهَا وَ عَفَاءٍ مِنْ أَعْلَامِهَا وَ تَكْشُفٍ مِنْ عَوْرَاتِهَا وَ قَصِيرٍ مِنْ طُولِهَا جَعَلَهُ اللَّهُ بَلَاغًا لِرِسَالَتِهِ وَ كَرَامَةً لِأُمَّتِهِ وَ رَبِيعًا لِأَهْلِ زَمَانِهِ وَ رِفْعَةً لِأَعْوَانِهِ وَ شَرَفًا لِأَنْصَارِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٨] .

٦_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : فَبَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّدًا (ص) بِالْحَقِّ لِيُخْرِجَ عِبَادَهُ مِنْ عِبَادَةِ الْأَوْثَانِ إِلَى عِبَادَتِهِ وَ مِنْ طَاعَةِ الشَّيْطَانِ إِلَى طَاعَتِهِ بِقُرْآنٍ قَدْ بَيَّنَّهُ وَ أَحْكَمَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ١٤٧] .

٧_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : بَعَثَهُ حِينَ لَا عِلْمَ قَائِمٍ وَ لَا مَنَارَ سَاطِعٍ وَ لَا مَنَهْجٍ وَاضِحٍ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٦] .

٢. اجتماعي

١_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : إِنَّ اللَّهَ بَعَثَ مُحَمَّدًا ص نَذِيرًا لِلْعَالَمِينَ وَ أَمِينًا عَلَى التَّنْزِيلِ وَ أَنْتُمْ مَعْشَرَ الْعَرَبِ عَلَى شَرِّ دِينٍ وَ فِي شَرِّ دَارٍ مُنِيخُونَ بَيْنَ حِجَارِهِ حُشْنٍ وَ حَيَاتٍ صُمٌّ تَشْرَبُونَ الْكُدْرَ وَ تَأْكُلُونَ الْجَشِبَ وَ تَشْفِيكُمْ دِمَاءُكُمْ وَ تَقَطِّعُونَ أَرْحَامَكُمْ الْأَصْنَامَ فِيكُمْ مَنْصُوبَةً وَ الْآثَامَ كَمَمْعُوبَةً [نهج البلاغه ، خطبه ٢٦] .

(ب) الوضع الاجتماعي في العصر الجاهلي :

٢_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أَرْسَلَهُ عَلَى حِينِ فِتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ وَ طُولِ هَجْعَةٍ مِنَ الْأُمَمِ وَ اعْتِرَافٍ مِنَ الْفِتَنِ وَ انْتِشَارٍ مِنَ الْأُمُورِ وَ تَلَطُّ مِنَ الْحُرُوبِ وَ الدُّنْيَا كَاسِفَهُ النَّوْرِ ظَاهِرَةُ الْغُرُورِ عَلَى حِينِ اضْفِرَارٍ مِنْ

وَرَقِيهَا وَ إِبَاسٍ مِنْ ثَمَرِهَا وَ اغْوِرَارٍ مِنْ مَائِهَا قَدْ دَرَسَتْ مَنَارُ الْهُدَى وَ ظَهَرَتْ أَعْلَامُ الرِّدَى فِيهِ مُتَّجِهَةً لِأَهْلِهَا عَابِسَةً فِي وَجْهِ طَالِبِهَا ثَمَرُهَا الْفِتْنَةُ وَ طَعَامُهَا الْجِيفَةُ وَ شِعَارُهَا الْخَوْفُ وَ دِنَارُهَا السَّيْفُ. فَاعْتَبِرُوا عِبَادَ اللَّهِ وَ اذْكُرُوا تِيكَ الَّتِي آبَاكُمْ وَ إِخْوَانَكُمْ بِهَا مُزْتَهَنُونَ [نهج البلاغه ، خطبه ٨٩] .

٣. فرهنگي

١ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : وَ لَمَا تَكُونُوا كَجُفَاةِ الْجَاهِلِيَّةِ لَأ فِي الدِّينِ يَتَفَقَّهُونَ وَ لَأ عَنِ اللَّهِ يَعْقِلُونَ كَقَيْضِ بَيْضٍ فِي أَدَاحٍ يَكُونُ كَشْرُهَا وَ زُرًّا وَ يَخْرُجُ حِصَانُهَا شَرًّا [نهج البلاغه ، خطبه ١٦٦] .

٢ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَمَّا بَعِيدٌ فَإِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ بَعَثَ مُحَمَّدًا (صلى الله عليه و آله) وَ لَيْسَ أَحَدٌ مِنَ الْعَرَبِ يَقْرَأُ كِتَابًا وَ لَأ يَدْعِي تَبُوَّةً وَ لَأ وَحِيًّا [نهج البلاغه ، خطبه ١٠٤] .

٣ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أَضَاءَتْ بِهِ الْبِلَادُ بَعْدَ الضَّلَالَةِ الْمُظْلِمَةِ وَ الْجَهَالَةِ الْعَالِيَةِ وَ الْجَفْوَةِ الْجَافِيَةِ وَ النَّاسُ يَسْتَحِلُّونَ الْحَرِيمَ وَ يَسْتَدِلُّونَ الْحَكِيمَ يَحْيُونَ عَلَى فِتْرِهِ وَ يَمُوتُونَ عَلَى كَفْرِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٥١] .

٤ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : وَ لَأ تَهَيَّجُوا النِّسَاءَ بِأَذَى وَ إِنْ شَتَمْنَ أَعْرَاضَكُمْ وَ سَبَبْنَ أُمَرَائِكُمْ فَإِنَّهُنَّ ضَعِيفَاتُ الْقَوَى وَ أَنْفُسِ الْعُقُولِ إِنْ كُنَّا لَنُؤَمِّرُ بِالْكَفِّ عَنْهُنَّ وَ إِنَّهُنَّ لَمُشْرِكَاتٌ وَ إِنْ كَانَ الرَّجُلُ لِيَتَنَاوَلَ الْمَرْأَةَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ بِالْفَهْرِ أَوْ الْهَرَاوَةِ فَيَعِيرُ بِهَا وَ عَقِبُهُ مِنْ بَعْدِهِ [نهج البلاغه ، نامه ١٤] .

٣. گزینش خداوند

١ _ وَ قَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَ الْحِكْمَةَ [بقره/٢٥١] .

٢ _ اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ [انعام/١٢٤]

[.

۳_ وَ أَنَا اخْتَوْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَى [طه/۱۳] .

۴_ ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا [فاطر/۳۲] .

۵_ وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بآيَاتِنَا يوقُنُونَ [سجده/۲۴] .

۶_ قَدْ صَدَّقَتِ الرُّوْيَا إِنَّا كَذَلِكِ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [صافات/۱۰۵] .

۷_ لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَ أَثَابَهُمْ فَتَحاً قَرِيباً [فتح/۱۸] .

۸_ هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولاً مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَ يَزَكِّيهِمْ وَ يَعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ [جمعه/۲] .

۴. مزد رسالت

۱_ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى [شوری/۲۳] .

۲_ وَ الَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [توبه/۶۱] .

۳_ لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْحُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبَ فَرِيقٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَؤُفٌ رَحِيمٌ [توبه/۱۱۷] .

۵. نقش هجرت در رسالت

۱. هجرت به حبشه

۱. مهاجرت مسلمین

۱_ در هجرت اول به حبشه ۱۵ نفر و در هجرت دوم حدود ۱۰۰ نفر مهاجرت کردند. [تاریخ پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، آیات ۱۳۲ و ۱۱۹]

۲_ اسلام می گوید: إِنْ أَرْضِي وَاسِعَةً فَايَايَ فَاغْبُدُونِ [عنكبوت/۵۶] .

مسلمانان در فشار و آزار بودند بنای هجرت را هم گذاشتند ، اما به کجا؟

از پیامبر (صلی الله علیه و آله) پرسیدند : حضرت فرمودند : به حبشه زیرا...!"؟

فان

بها ملکا لا یظلم عنده احد و هی ارض صوف حتی یجعل الله لکم حرجا [فروغ ابدیت]

۳_ ۴ زن هم جزء مهاجران بودند و با کشتی تجارتي ، هر کدام نیم دینار داده و به حبشه رفتند. کفار مکه فهمیده و تعقیب کردند ، ولی هنگامی رسیدند که کشتی حرکت کرده بود.

۴_ چون هر یک از مهاجران از قبیله ای بودند موجی در مکه ایجاد شد.

پیامبر اکرم (صلی الله و علیه و آله) ، صفحه ۶

۲_ واکنش مشرکین

سیاستمداران از مشرکان چون عمروعاص و عبد الله ربیعہ هدایایی برای نجاشی بردند تا آنها را اخراج کند.

۲_ مقداری از هدایا را اول به بله قربان گوها دادند تا زمینه آماده گردد.

۳_ به نجاشی گفتند : مکتب اینها یا دین رسمی کشور شما (مسیحیت) و با نیاکان شما مخالفت دارند.

۴_ نجاشی گفت : باید بررسی کنیم. جعفر بن ابیطالب به عنوان سخنگو اوضاع پیامبر (صلی الله علیه و آله) را تشریح کرد و او تحت تاثیر قرار گرفت و آنها را اخراج نکرد.

۵_ هدایا را رد کرد و نقشه ها نقش بر آب شد.

۶_ دوباره آمدند پیش نجاشی با توطئه دیگر که این مسلمانان عقیده شان درباره حضرت مسیح چنین و چنان است و مردم را منحرف می کنند.

۷_ باز جعفر بن ابیطالب به پاسخ گویی حاضر شد و شروع کرد تعریفاتی که اسلام از حضرت مسیح (علیه السلام) کرده که او را بنده و کلمه خدا و... نامیده ، باز هم توطئه نقش بر آب شد.

۳. توطئه کفار

۱_ توطئه دیگر شایع کردند که کفار قریش مسلمان شده

اند. مهاجران و قتی به مکه آمدند اسیر شدند ، بعضی در پناه شخصیت‌های بزرگ قریش در امان قرار گرفتند و بعضی در مخفی گاه مخفی شدند.

۲_ عثمان بن مظعون در پناه ولید بن مغیره وارد مکه شد؛ بعد که دید دیگر مسلمانان در پناه کسی نیستند و شکنجه می شوند از ولید خواست که رسماً اعلام کند که من در پناه تو نیستم. او هم اعلام کرد ، او را گرفتند و شکنجه کردند. ولید گفت اگر در پناه من بودی شکنجه نمی شدی عثمان بن مظعون گفت : الان در پناه خدا هستم.

۴. بازگشت مهاجرین

۱_ کم کم قضیه مهاجرت موجی در حبشه ایجاد کرده وعده ای به نمایندگی از مسیحیان به مکه آمده و چون آیاتی را شنیدند اشک ریخته مسلمان شدند و در برابر ناسزاهای ابوجهل صبر نموده و به حبشه برگشتند.

۲_ پیامبر برای تشویق ، به استقبال مهاجران حبشه می رود ، پیشانی جعفر را می بوسد و به او هدیه می دهد.

۳_ ورود مهاجران حبشه با فتح خیبر تقریباً در یک روز بوده.

۲. هجرت به مدینه

۱. نقطه شروع

سالیان دراز بین اوس و خزرج اختلاف بود ، رهبران این دو قوم برای عمره رجبیه به مکه آمدند در مکه نزد عتبه رفتند که او در مدینه وحدتی ایجاد کند. عتبه گفت : ما خودمان دچار مشکلی شده ایم؛ خرج فینا رجل یدعی أنه رسول الله سفه أحلامنا و سب آلہتنا و أفسد شباننا و فرق جماعتنا. [إعلام الوری ، ص ۵۶] .

اسعد رهبر خزرجی ها به یادش آمد که یهود مدینه پیش بینی ظهور چنین مصلحی را می کردند. پرسید محمد (صلی الله علیه و آله) کجاست؟ عتبه

گفت: در حجر اسماعیل (علیه السلام)، ولی به او نزدیک نشو و هنگام طواف پنبه در گوشت بگذار. اسعد در حال طواف نگاهش به پیامبر (صلی الله علیه و آله) افتاد و برق از چشمش جهید پنبه ها را دور انداخته خدمت حضرت رسید و پرسید: محتوای دعوت شما چیست؟ حضرت پس از شهادت به توحید و رسالت خودش منشور ده گانه مکتبش را بیان فرمود:

۱_ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا [انعام/ ۱۵۱] .

۲_ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا [انعام/ ۱۵۱] .

۳_ وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ [انعام/ ۱۵۱] .

۴_ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَّنَ [انعام/ ۱۵۱] .

۵_ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ [انعام/ ۱۵۱] .

۶_ وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ [انعام/ ۱۵۲] .

۷_ وَ أَوْفُوا الْكَيْلَ وَ الْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ [انعام/ ۱۵۲] .

۸_ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا [انعام/ ۱۵۲] .

۹_ وَ إِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَ لَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ [انعام/ ۱۵۲] .

۱۰_ وَ بَعِّدِ اللَّهُ أَوْفُوا ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ [انعام/ ۱۵۲] .

اسعد وقتی سخنان پیامبر (صلی الله علیه و آله) را شنید ایمان آورد و حضرت را به مدینه دعوت کرد و ریشه های مسئله هجرت در همین جلسه شکل گرفت. [مفاهیم قرآن، آقای سبحانی از اعلام الوری، ص ۵۷]

۲. شب هجرت

فرشته وحی به پیامبر (صلی الله علیه و آله) خیر

داد که تصمیم کفار و مشرکان چیست.

پیامبر (صلی الله علیه و آله) وقت بیرون آمدن از منزل سوره یس تا جمله نَهْمَفَهُمْ لَا يَبْصُرُونَ [یس/۹] . را تلاوت فرمودند.

نقشه دشمنان در آیه ۳۰ انفال منعکس استوَ إِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يَخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ [انفال/۳۰] .

بنا بود شب به منزل بریزند ، ولی ابولهب مانع شد و گفت : زنان و فرزندان بنی هاشم داخل منزل هستند ، صبر کنید تا هوا روشن شود.

پیامبر اکرم (صلی الله و علیه و آله) ، صفحه ۷

بعضی علت تاخیر را این می دانند تا بنی هاشم بدانند که قاتل پیامبر (صلی الله علیه و آله) یک نفر از یک قبله نیست.

در بیرون رفتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) از خانه گفتگو است :

وقتی که پیامبر می خواست بیرون رود همه دور خانه خواب بودند.

حضرت قبل از محاصره بیرون رفته بود.

آیه ای خواند و اینکه کسی متوجه خروج حضرت نشد ، از باب کرامت بود.

صد شتر جایزه برای کسی که پیامبر (صلی الله علیه و آله) را پیدا کند قرار دادند.

نزول آیهوَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ [بقره/۲۰۷] .

در تحریف شأن نزول این آیه سمره از معاویه به صد هزار درهم قانع نشد معاویه تا چهار صد هزار درهم نرخ را بالا برد او هم در بالای منبر گفت آیه درباره ابن ملجم است!!! کسی نگفت ابن ملجم یمنی است در روز نزول آیه اصلا در مکه نبوده است!!!

۳. شجاعت حضرت امیر (علیه السلام)

علاوه بر این گفت : آنچه درباره

علی (علیه السلام) نازل شده آیه ۲۰۴ بقره است : وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَ هُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ [بقره/۲۰۴] .

ابن تیمیه حنبلی که سال ۷۲۸ در زندان مراکش مرده می گوید :

خوابیدن علی (علیه السلام) جای پیامبر (صلی الله علیه و آله) فضیلتی نیست ، زیرا از دو راه می دانست سالم است :

الف) خبر پیامبر (صلی الله علیه و آله) که فرمود : لا یخلص إلیک شیء تکرهه [بحار الأنوار ، ج ۳۸ ، ص ۳۲۲] .

ب : سفارش به اداء امانات که مستلزم سلامتی و بقاء است.

ولی جوابش این است که : اولاً : کسی که از گفته پیامبر (علیه السلام) این طور اطمینان پیدا کند که از حمله شبانه گروه زیاد تروریست نترسد ، ایمان عادی ندارد و این نوع ایمان بالاترین فضیلت است ، زیرا مردم عادی و ایمان های عادی نمی تواند این چنین آرام بخش باشد.

ثانیا : جملهلا یخلص إلیک شیء تکرههرا ابن اثیر و طبری آورده اند ، ولی طبقات و مقریزی نیاورده اند و شیعه هم به این نحو نگفته بله ، شیخ طوسی این جمله را از پیامبر (صلی الله علیه و آله) به حضرت علی (علیه السلام) نقل کرده ، ولی نه برای شب هجرت.

ثالثا : خود حضرت علی (علیه السلام) به این عمل مباحات می کند و اشعاری سروده که سیوطی در درالمنثور نقل کرده که در جمله آخر می فرماید :

و قد وطنت نفسی علی القتل و الأسر [أمالی طوسی ، ص ۴۶۹] .

خودم را آماده مرگ و اسارت کرده بودم.

رابعا :

حدیث معروفی است که خدا با این عمل به جبرئیل و میکائیل مباحثات فرمود.

اما دستور رد امانت؛ این جمله را شب هجرت نفرمود ، بلکه سه شب که در غار بود و نیمه شبها که علی و فرزند خدیجه نزدیک غار می آمدند (طبق نقل امالی و سیره حلبی) با چوپان ابوبکر یا فرزند ابوبکر که طبق نقل مورخان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) غذا از شیر گوسفندان می دادند و اخبار و تصمیم قریش را به حضرت می رساندند در آن موقع پیام رسول الله (صلی الله علیه و آله) به علی این بود که تو در مسجد اعلام کن : هر که امانتی نزد من دارد نشانه بگیرد و فرمود : *إنهم لن يصلوا من الآن إليك* یا علی بامر تکرهه [أمالی طوسی ، ص ۴۶۷] .

۴. اولین قوانین در مدینه

طرح و قراردادی که به جامعه اسلامی شکل خاصی داد :

۱ _ مهاجران اگر کسی را کشتند باید همچون رسم سابق خون بها بدهند و نباید از مقام و عنوان خود سو استفاده ای کنند و آن اعطای خون بها باید به کمک یکدیگر باشد.

۲ _ بنی عوف ، بنی ساعده ، بنی حرث ، بنی چشم ، بنی نجار ، بنی عمر و بن عوف ، بنی النیت ، بنی الاوس نیز ، همه باید در دادن خون بهائی که به یکی از شما تعلق گرفت شریک باشند.

۳ _ همه یک دست بر ضد ستمگر ، گرچه فرزند یکی از شما باشد.

۴ _ هرگز کافری را بر ضد مؤمنی یاری نکنید.

۵ _ هر یهودی که از ما پیروی کند همچون ما از مزایا

برخوردار خواهد بود.

۶_ گروه های مسلمان به تناوب به جهاد بروند.

۷_ در عقد و پیمان صلح همه باهم متحد و بدون جلب نظر مسلمانان دیگر (جز در عدالت و مساوات) نمی تواند صلح برقرار کنند.

۸_ مشرکان مدینه حق ندارند از مال و جان مشرکان مکه حمایت کنند و یا تعدی داشته باشند.

۹_ هر گاه مسلمانی، مسلمانی را کشت باید کشته شود، مگر این که اولیای مقتول عفو کنند و در این موضوع همه یکسانند و نور چشم بازی نیست.

۱۰_ بدعت ممنوع، یاری جنایت کار ممنوع، پناه به ستمگر ممنوع.

۱۱_ مرجع حل اختلاف خدا و رسول (صلی الله علیه و آله) هستند.

پیامبر اکرم (صلی الله و علیه و آله)، صفحه ۸

۱۲_ هر گاه مسلمانان برای حفظ مدینه می جنگند یهودان ساکن مدینه باید به سهم خود هزینه جنگ را بپردازند.

۱۳_ مسلمانان و یهود در آئین خود آزادند و یهود هر قبیله ای مساوی یهود قبیله دیگر و امتیازی نیست.

۱۴_ کسی حق ندارد بدون اجازه پیامبر (صلی الله علیه و آله) از این پیمان بیرون رود.

۱۵_ قریش و هم پیمانانش پناه داده نمی شوند.

۱۶_ هیچ زنی جز با اجازه کسانش پناه داده نمی شود.

۱۷_ خون هر مجروحی (چه رسد به مقتول) محترم و جانی قصاص می شود.

۱۸_ پیمانها باید بر اساس نیکی باشد.

۱۹_ یهود و مسلمانان در برابر دشمن مشترک، مشترکاً بجنگند.

۲۰_ در این قرارداد یهود بنی قریظه، بنی نضیر، بنی قینقاع شرکت نکردند، ولی بعدها همین افراد با رهبر مسلمانان پیمان هایی را امضاء نمودند که هرگز به ضرر

پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان قدمی بر ندارند، اسلحه و مرکب در اختیار دشمنان اسلام نگذارند. سران هم امضاء کردند.

۵. اولین مسجد مدینه

طلع البدر علينا من ثنات الوداع / وجب الشکر علينا ما دعا الله داع / أنت یا مرسل حقاً جئت بالأمر المطاع. [الصراط المستقیم ، ج ۱ ، ص ۱۵۸] .

نخستین عمل مثبت حضرت در مدینه ساختن مسجد (مرکز علم و دین و قضاوت و مشورت) بود. شخصاً پیامبر (صلی الله علیه و آله) کار می کرد و سنگ حمل می نمود مردم همه کار می کردند و این شعر را می خواندند :

لئن قعدنا و النبی یعمل / لذاک منا العمل المضلل. [المناقب ، ج ۱ ، ص ۱۸۵] .

و حضرت علی (علیه السلام) درباره عثمان بن مظعون که کنار ایستاده بود تا مبادا لباسش غبار آلود شود فرمود :

لا یستوی من یعمر المساجد / یظل فیها راکعاً و ساجداً / من تراه عاندا معاندا / عن الغبار لا یزال حائدا. [رجال کشی ، ص ۳۱] .

روی دوش عمار یاسر سنگ می گذارند ، می گفت : یکی از سنگها را به نیت خود و دیگری را به نیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) حمل می کنم.

۶. خطرات

سه خطر حضرت را تهدید می کرد :

الف) بت پرستان قریش

ب) یهود مدینه

ج) اختلاف میان هواداران

اولاً : میان هواداران ، طرح برادری ریخت تا وحدت سیاسی معنوی ایجاد شود و خود با امیرالمؤمنین عقد اخوت بست.

ثانیاً : یهودیان هم مخالف بت و بت پرستی بودند؛ از سوئی سرمایه دار بودند و از هم طرفی قبل از هجرت با مسلمانان پیمان بسته بودند و اما پیامبر (صلی الله علیه و آله) تا

از آنها مطمئن نباشد نمی تواند با دشمن خارجی مقابله کند ، لذا با آنها هم قراردادی را به امضاء رساند تا خاطرش از داخل مدینه جمع باشد.

۳. وظایف پیامبر (صلی الله علیه و آله)

۱. وظایف شخصی

۱ _ ایمان : آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ [بقره/ ۲۸۵] .

۲ _ عبادت و توکل : فَأَعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ [هود/ ۱۲۳] .

۳ _ تسبیح : فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَ كُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ وَ اعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ [حجر/ ۹۹-۹۸] .

۴ _ لُتْرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا [اسراء/ ۱] .

۵ _ نماز شب : وَ مِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ [اسراء/ ۷۹] .

يَا أَيُّهَا الْمَزْمَلُ قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا نَضِيفَهُ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَ رَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا إِنَّ نَاشِئَتَهُ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَ أَقْوَمُ قِيلًا إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا وَ اذْكَرِ اسْمَ رَبِّكَ وَ تَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا رَبُّ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَ كَيْلًا وَ اصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَ اهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا [مزمل/ ۱-۱۰] .

وَ مِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَ سَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا [دهر/ ۲۶] .

۶ _ دریافت وحی : أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ [كهف/ ۱] .

۷ _ طهارت : وَ ثِيَابَكَ فَطَهِّرْ وَ الرُّجْزَ فَاهْجُرْ وَ لَا تَمُنْ بِتَشْتَكِيهِ وَ لِرَبِّكَ فَاصْبِرْ [مدثر/ ۷-۴] .

۸ _ استقامت : فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَ مَنْ تَابَ مَعَكَ [هود/ ۱۱۲] .

۹ _ استعاذه : وَ قُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ [مومنون/ ۹۷] .

پیامبر اکرم (صلی الله و علیه و آله) ، صفحه ۹

۹ _ استغفار :

وَ اسْتَغْفِرْ لِدُنْيِكَ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَ الْإِبْكَارِ [غافر/ ٥٥] .

٢. در قبال مردم

اخلاق قرآن :

دستور به عدل و احسان : إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَانِ [نحل/ ٩٠] .

دستور به استقامت : وَ اصْبِرْ وَ مَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ [نحل/ ١٢٧] .

دستور به عفو و بخشش : خُذِ الْعَفْوَ وَ أْمُرْ بِالْعُرْفِ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ [اعراف/ ١٩٩] .

دستور برای برخورد نیکو : اذْفَعِ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ [فصلت/ ٣٤] .

٣. در قبال مخالفین

١. بهانه های مخالفین

١ _ اَنْتَ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا [یونس/ ١٥] .

٢ _ لَوْ لَا نَزَّلَ عَلَيهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً [فرقان/ ٣٢] .

٣ _ مَا لِهَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَ يَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ لَوْ لَا أَنْزَلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونُ مَعَهُ نَذِيرًا أَوْ يَلْقَى إِلَيْهِ كِتَابًا أَوْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ [

فرقان/ ٧-٨] .

٤ _ فَأْتُوا بِآبَائِنَا [دخان/ ٣٦] .

٥ _ يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَاءِ [نساء/ ١٥٣] .

٢. توطنه های مخالفین

٢٩ _ وَ إِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ [انفال/ ٦١] .

٣٠ _ فَلَا يَحْزُنُكَ قَوْلُهُمْ إِنْ أُنزِلَ عَلَيْهِمْ مَا يَسْرُونَ وَ مَا يَعْلَمُونَ [يس/ ٧٦] .

٣١ _ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّى حِينٍ [صافات/ ١٧٤] .

٣. موضع پیامبر (صلی الله علیه و آله)

١_ فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا إِلَّا أَلْبَلَاغُ [شورى/٤٨].

٢_ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ [نحل/١٢٧].

٣_ وَإِنْ كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذِي أُوحِىْنَا

إِلَيْكَ لَتَفْتَرِي عَلَيْنَا غَيْرَهُ وَإِذَا لَا تَأْخُذُوكَ خَلِيلًا [اسراء/ ٧٣] .

٤ _ فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا [شورى/ ٤٨] .

٥ _ فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ [ق/ ٣٩] .

٦ _ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ [ق/ ٤٥] .

٧ _ فَأَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّىٰ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يَرِدِ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا [نجم/ ٢٩] .

٨ _ وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ وَلَا تَطْغَىٰ كُلَّ جَلْفٍ مَّهِينٍ هَمَّازٍ مَشَاءٍ بِنَمِيمٍ مَنَاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ [قلم/ ١٢-٩] .

٩ _ وَلَا تَطْغَىٰ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعَّ أَدَاهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكَيْلًا [احزاب/ ٤٨] .

١٠ _ وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ [توبه/ ٦] .

١١ _ وَيَقُولُونَ هُوَ أذُنٌ قُلٌّ أذُنٌ خَيْرٌ لَّكُمْ [توبه/ ٦١] .

١٢ _ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ [توبه/ ٧٣] .

١٣ _ وَلَا تُصَلِّ عَلَىٰ أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِ [توبه/ ٨٤] .

١٤ _ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يَحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ [توبه/ ١٠٨] .

١٥ _ مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَاللَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ [توبه/ ١١٣] .

١٦ _ وَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ لِي عَمَلِي وَلكُمْ عَمَلُكُمْ [يونس/ ٤١] .

١٧ _ وَلَا يَحْزُنُّكَ قَوْلُهُمْ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا [يونس/ ٤٥] .

١٨ _ وَقُلْ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ اعْمَلُوا

على مكاتبتكم إنا عاملون [هود/١٢١].

١٩_ وَ مَا أَكْثَرَ النَّاسِ وَ لَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ [يوسف/١٠٣].

٢٠_ وَ لَنْ تَرْضَى عَنْكَ الْيَهُودُ وَ لَا النَّصَارَى حَتَّى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ [بقره/١٢٠].

٢١_ وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَ هُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ [بقره/٢٠٤].

٢٢_ قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ [آل عمران/٣١].

٢٣_ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ [آل عمران/٦٤].

٢٤_ وَ لَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَ اخْذِرْهُمْ أَنْ يُفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ [مائده/٤٩].

٢٥_ وَ إِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يُخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يُخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ [انعام/٦٨].

٢٦_ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ [انعام/١٠٦].

٢٧_ وَ إِنْ تُطِغْ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يَضْلُوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ [انعام/١١٦].

٢٨_ فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ [انعام/١٤٧].

٢٩_ وَ إِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ [انفال/٦١].

٣٠_ فَلَا يَخْزِيكَ قَوْلُهُمْ إِنْ أَنَا نَعْلَمُ مَا يَسِرُّونَ وَ مَا يَعْلَنُونَ [يس/٧٦].

٣١_ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّى حِينٍ [صافات/١٧٤].

٤. سيره پیامبر (صلی الله علیه و آله)

١. سيره پیامبر (صلی الله علیه و آله) در کودکی

در کودکی

ابوطالب گوید :

(١) هنگامی که می خواست لباس را بیرون بیاورد می فرمود : " نگاهت را به جانب دیگر کن "

قال أبو طالب (ع) : إني ضممته إلى فلم أفارقه في ليل ولا نهار و كنت أنومه في

فراشی و آمره أن یخلع ثیابه و ینام معی فرأیت فی وجهه الکراهه و کره أن یخالفنی. فقال : " یا عماه! اصرف وجهک عنی حتی أخلع ثیابی و أدخل فراشی " [العددالقویه ، ص ۱۴۴] .

(۲) هنگام غذا و آب خوردن بسم الله بعد از غذا بسیار الحمد لله می گفت.

عَنْ أَبِي طَالِبٍ (ع) قَالَ : كُنَّا لَا نُسَيِّمِي عَلَى الطَّعَامِ وَ لَا عَلَى الشَّرَابِ وَ لَا نَدْرِي مَا هُوَ حَتَّى ضَمَمْتُ مُحَمَّدًا ص فَأَوَّلُ مَا سَمِعْتُهُ يَقُولُ بِسْمِ اللَّهِ الْأَحَدِ ثُمَّ يَأْكُلُ فَإِذَا فَرَغَ مِنْ طَعَامِهِ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا فَتَعَجَّبْنَا مِنْهُ [العددالقویه ، ص ۱۴۴] .

(۳) دروغگو نبود ، به صادق و امین ، معروف بود.

قال أبو طالب (ع) : لم أر منه كذبه قط [المناقب ، ج ۱ ، ص ۳۶] .

قال أبو طالب (ع) : كان يدعى في قريش بالصادق و الأمين [العددالقویه ، ص ۱۱۸] .

(۴) فاطمه بنت اسد (س) گوید : در حیاط خانه ما درخت خرماي خشکیده ای بود. حضرت (صلی الله علیه و آله) روزی به خانه آمد و دستی به درخت کشید و پس از آن سرسبز و خرمادار شد. هر روز خرماها را می چیدم و حضرت (صلی الله علیه و آله) آنها را به کودکان بنی هاشم می داد.

قالت فاطمه بنت أسد رضی الله عنها : كان فی صحن داری نخله قد بیست و خاست و لها زمان یابسه فأتی النبی (ص) یوما إلی النخله فمسها بکفه فصارت من وقتها و ساعتها خضراء و حملت. فکنت فی کل یوم أجمع له الرطب فی دوخله فإذا کان وقت ضاحی النهار یدخل فیقول یا أماه أعطینی دیوان العسکر فکان یأخذ

الدوخله ثم يخرج و يقسم الرطب على صبيان بنى هاشم. [العددالقويه ، ص ۱۲۷].

(۵) امام صادق (عليه السلام) : در چهار سالگی نماز می خواند. [بحار الأنوار ، ج ۱۵ ، ص ۳۶۱].

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : حج رسول الله (ص) عشرين حجه مستسره منها عشره حجج أو قال سبعة الوهم من الراوى قبل النبوه و قد كان صلى قبل ذلك و هو ابن أربع سنين و هو مع أبى طالب فى أرض بصرى و هو موضع كانت قريش تتجر إليه من مكه [مستطرفات السرائر ، ص ۵۷۵].

(۶) قَالَتْ حَلِيمَةُ السَّعْدِيَّةُ : ما كان شىء أبغض إليه من أن يرى جسده مكشوفاً. [كنز الفوائد ، ج ۱ ، ص ۱۶۷].

(۷) با دست راست غذا می خورد.

(۸) وقتی به سخن آمد در هر کاریسم اللهمى گفت.

۲. سیره فردى

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدَّيْلَمِي : كَانَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله) يَرْفَعُ ثَوْبَهُ وَ يَخْصِفُ نَعْلَهُ وَ يَخْلُبُ شَاتَهُ وَ يَأْكُلُ مَعَ الْعَبِيدِ وَ يَجْلِسُ عَلَى الْأَرْضِ وَ يَرْكُبُ الْحِمَارَ وَ يَرْدِفُ وَ لَا يَمْنَعُهُ الْحَيَاءُ أَنْ يَحْمِلَ حَاجَةً مِنَ الشُّوقِ إِلَى أَهْلِهِ وَ يَصَافِحُ الْغَنِيَّ وَ الْفَقِيرَ وَ لَا يَنْزِعُ يَدَهُ مِنْ يَدِ أَحَدٍ حَتَّى يَنْزِعَهَا هُوَ وَ يَسَلِّمُ عَلَى مَنْ اسْتَقْبَلَهُ مِنْ غَنِيٍّ وَ فَقِيرٍ وَ كَبِيرٍ وَ صَغِيرٍ وَ لَا يَحَقِّرُ مَا دُعِيَ إِلَيْهِ وَ لَوْ إِلَى حَشْفِ التَّمْرِ وَ كَانَ خَفِيفَ الْمُنُونِ كَرِيمَ الطَّبِيعَةِ جَمِيلَ الْمَعَاشِرَةِ طَلِقَ الْوَجْهَ بَسَامًا مِنْ غَيْرِ ضَحْكَ مَحْزُونًا مِنْ غَيْرِ عُبُوسٍ مُتَوَاضِعًا مِنْ غَيْرِ مَذَلَّةٍ جَوَادًا مِنْ غَيْرِ سَرَفٍ رَقِيقَ الْقَلْبِ رَحِيمًا بِكُلِّ مُسْلِمٍ وَ لَمْ يَتَجَسَّ مِنْ شَبَعٍ قَطُّ وَ لَمْ يَمُدَّ يَدَهُ إِلَى طَمَعٍ قَطُّ.]

قَالَ الطَّبْرِسِيُّ : كَانَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله) يَتَجَمَّلُ لِأَصْحَابِهِ فَضْلاً عَلَى تَجَمُّلِهِ لِأَهْلِهِ. [مكارم الأخلاق ، ص ۳۴] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) يَسْلُمُ عَلَى النِّسَاءِ وَ يُؤَدُّنَ عَلَيْهِ وَ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَسْلُمُ عَلَى النِّسَاءِ وَ كَانَ يَكْرَهُ أَنْ يَسْلُمَ عَلَى الشَّابِّهِ مِنْهُنَّ وَ يَقُولُ أَتَخَوَّفُ أَنْ يَعْجِبَنِي صَوْتُهَا فَيَدْخُلَ عَلَى أَكْثَرِ مِمَّا طَلَبْتُ مِنَ الْأَجْرِ [كافي ، ج ۵ ، ص ۵۳۵] .

در زندگی شخصی

۱) ساده زیستی در خوراک : گرسنگی ، پرخوری نکردن ، تکیه نمی زند ، دو زانو می نشست؛ مراعات بهداشت ، ایراد به غذا نمی گرفت ، کاسه را می لیسید ، و غذا را فوت نمی کرد.

۲) ساده زیستی در پوشاک : از لباس وصله دار ابایی نداشت.

۳. سیره عبادی

۱_ قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَ نُسُكِي وَ مَحْيَايَ وَ مَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [انعام/ ۱۶۲] .

۲_ وَ اذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعاً وَ خِيفَةً وَ دُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَ الْأَصَالِ وَ لَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ [اعراف/ ۲۰۵] .

۳_ وَ مِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَ ادْبَارَ النُّجُومِ [طور/ ۴۹] .

۴_ وَ لَقَدْ نَعَلْنَاكَ يَضِيْقُ صِدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَ كُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ وَ اعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ [حجر/ ۹۹-۹۷] .

۵_ وَ مِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَاماً مَّحْمُوداً [اسراء/ ۷۹] .

۶_ قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلاً نِصْفَهُ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلاً أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَ رَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلاً [مزمل/ ۴-۲] .

۷_ وَ مِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ

وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا [دهر/ ۲۶] .

۸_ وَ أَمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ [زمر/ ۱۲] .

۹_ قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ [زمر/ ۱۳] .

۱۰_ قُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا [طه/ ۱۱۴] .

۱_ مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى [طه/ ۲] .

۲_ ام سلمه می گوید: شبی پیامبر (صلی الله علیه و آله) در خانه من بود، نیمه شب او را نیافتم، به دنبالش دیدم در تاریکی ایستاده، دستها را بلند کرده و اشک می ریزد و دعا می کند که: خدایا! هر چه نعمت به من داده ای بگیر، دشمنم را خشنود مکن، از بلاهایی که مرا نجات داده ای گرفتارم مکن و چشم به هم زدنی مرا به خود وا مگذار. به او گفتم: هیچ کس از او بی نیاز نیست. حضرت یونس را خدا آنی به خودش رها کرد، به شکم ماهی زندانی شد. [بحار، ج ۱۶، ص ۲۱۷]

۱_ لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ [آل عمران/ ۱۲۸] .

توضیح اینکه:

بعد از جنگ احد و شکستن دندان پیامبر (صلی الله علیه و آله) از آینده مشرکین نگران بود که کیف یفلح قوم فعلوا هذا بنیهم و هو يدعوهم إلى الله [کشف الغمه، ج ۱، ص ۱۸۸] . چگونه این قوم رستگار می شوند؟ این آیه نازل شد.

۲_ وَ مَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ [آل عمران/ ۱۴۴] .

۳_ قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَ لَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَ

لَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنَّمَا أَنْتَبِعُ إِلَّا مَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَ الْبَصِيرُ أَمْ لَا تَتَفَكَّرُونَ [انعام/ ۵۰].

توضیح اینکه :

آیه فوق در برابر توقع نهر آب ، خانه طلا ، دیدن خدا ، تغییر زمین و آگاهی از همه اسرار نازل شد.

۴. سیره تبلیغی

۱. سوز پیامبر

۱_ لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسِكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ [شعراء/ ۳].

۲_ فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسِكَ عَلَىٰ آثَارِهِمْ إِنَّ لَمْ يَوْمُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا [كهف/ ۶].

۳_ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسْرَاتٍ [فاطر/ ۸].

۴_ لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ [قیامت/ ۱۶].

۵_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام) طَيِّبٌ دَوَارٌ بِطَبِّهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۰۸].

۶_ لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ [توبه/ ۱۲۸].

۲. آمار تبلیغی

۱_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) ده سال در موسم حج در مراکز عمومی از قبیل منا و عکاظ به قبیله سر می زد و تبلیغ می نمود.

۲_ شهادت در راه تبلیغ (در قسمت خاطرات نقل شده) مراجعه شود.

۳_ رسول خدا (صلی الله علیه و آله) با ۶ نفر از قبیله خزرج در موسم حج ملاقات کردند و آنها مسلمان شدند و به مدینه برگشتند و شروع به تبلیغ کردند.

۴_ در سال ۱۲ بعثت دوازده نفر از مدینه راهی مکه شدند ، در عقبه با پیامبر (صلی الله علیه و آله) ملاقات کردند و نخستین پیمان اسلامی را بستند که بعضی از مواد آن این است که :

لا تشرک بالله شیئا ، و لا

نسرف ، و لا نرنى ، و لا نقتل اولادنا ، و لا ناتى بيهتان نفتریه بين ایدینا و ارجلنا و لا نعصیه فى معروف

اینها برگشتند و شروع به تبلیغ کردند و طی یک نامه از حضرت مبلّغ خواستند. حضرت هم مصعب بن عمیر را برای تعلیم قرآن و تربیت آنها فرستاد؛ او هم جماعتی عظیم در مدینه برپا کرده ...روز به روز زیادتر شدند.

۵_ آمار مسلمانان روز به روز زیادتر می شد ، روزشماری می کردند که موسم حج برسد و حضرت را ملاقات کنند ، ۵۰۰ نفر حرکت کرده که ۷۳ نفر از آنها مسلمان ۷۱ مرد و دو زن بقیه هم برای تحقیق و بررسی آمده بودند. از ترس مشرکان محل ملاقات در گرده ای نزدیک منا بود و ساعت را هم بعد از خواب رفتن مردم قرار داده بودند. عباس عموی پیامبر (صلی الله علیه و آله) بلند شده و شروع به صحبت کرد که ای خزر جیان! من از محمد (صلی الله علیه و آله) دفاع می کنم شما در این شرائط سخت با او چگونه برخورد خواهید کرد؟ سخنگوی مردم ، براء بن معرور گفت : ما هم بر یاری پیامبر (صلی الله علیه و آله) قول می دهیم. بعد قرار شد از میان خود ۱۲ نفر را به عدد یاران حضرت موسی (علیه السلام) انتخاب کنند که در مشکلات نظر آنها حجت باشد؛ این انتخاب انجام شد و آنها به مدینه برگشتند.

۶_ علت گسترش گرایش مردم مدینه ، بیشتر از مردم مکه در طول سیزده سال پیامبر (صلی الله علیه و آله) آن هم با تبلیغات محدود زمان حج چه بود؟

جواب : دو

عامل دارد :

الف) خستگی مردم مدینه از جنگ و خون ریزی بیش از صد سال.

ب) خبر دادن علمای یهود که پیامبری با این نام و نشان و... ظهور خواهد کرد؛ گرچه قرآن از این علمای گلاویه دارد که چطور این خبر را می دانند ، ولی...!!!

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ [بقره/۸۹] .

در حال برگشت مسلمانان به مدینه مشرکان داستان پیمان بستن ۵۰۰ نفر را با پیامبر (صلی الله علیه و آله) فهمیدند ، آنها را تعقیب کرده ، آنها هم فرار کردند؛ فقط سعد بن عباده را گرفتند به مکه آورده و تحت آزار و اذیت قرار دادند تا این که هم پیمان مال التجاره اش در مکه ، که در حق او خیلی خدمت کرده بود به نام مطعم بن عدی فهمید ، آمد و وساطت کرد و او را آزاد کرد به مدینه برگشت و به جمع مسلمانان پیوست.

۳. مراتب دعوت

۱ _ مفسران و تاریخ نویسان نوشته اند : همین که آیهُوَ أَنْذِرُ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ [شعراء/۲۱۴] . نازل شد پیامبر (صلی الله علیه و آله) جلسه مهمانی و غذا ترتیب دادند و از ۴۵ نفر سران بنی هاشم دعوت کردند. ابولهب با سخنان یاوه و بیهوده جلسه را از آمادگی انداخت ، حضرتش دوباره دعوت کردند و بعد از صرف غذا پیام خود را رسانیدند. علی (علیه السلام) که ۱۵ سال داشت سکوت جلسه را شکسته و ایمان خود را اظهار کردند. پیامبر (صلی الله علیه و آله) و

آله) فرمود: إن هذا أخی و وصیی و وزیری و خلیفتی فیکم ، فاسمعوا له و أطيعوا. [آمالی طوسی ، ص ۵۸۱].

معلوم می شود نبوت و امامت با هم توأمند ، با تعیین جانشین در جلسه اول اطمینان و آرامش خود را نسبت به سرنوشت مکتب نشان داد.

ولی متأسفانه طبری و هیکل و ابن کثیر با تعصب برخورد کرده اند و در نقل این ماجرای تاریخی و حساس گفته اند که پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرموده: ان هذا اخي و کذا و کذابه این شکل حقیقت را سرپوش گذاشته اند.

۲_ آیَهفَاصِدَعُ بِمَا تُؤْمَرُ وَ أُعْرِضُ عَنِ الْمُشْرِكِينَ [حجر/ ۹۴] . نازل شد. سه سال مخفیانه یارگیری کردند.

۳_ در ابتدا فریادیا صباحه [المناقب ، ج ۱ ، ص ۴۲] . فرمود. (عرب این جمله را به جای زنگ خطر به کار می برد و گزارش های و حشتناک را با این جمله شروع می کند) .

۴_ دعوت علنی را از بالای کوه صفا شروع فرمودند.

قبلا اقراری گرفت که اگر من بگویم پشت این کوه صفا دشمنانی در کمین شما هستند قبول می کنید؟ گفتند: بله. هدفش را بیان فرمودند.

۵_ فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ [آل عمران/ ۱۵۹] .

۶_ سران کفار به ابوطالب گفتند: از هر طایفه ای چند نفر به او گرویدند؟ یا ابا طالب این اخیک قد سب آلہتنا و عاب دیننا و سفہ أحلامنا و ضلل آراءنا فإما أن تکفه عنا و إما أن تخلی بیننا و بینہ. [شرح نهج البلاغه ، ج ۱۴ ، ص ۵۴] .

ابو طالب آنها را آرام نموده رفتند. دوباره عصبانی برگشتند و گفتند:

يا أبا طالب إن لك سنا و شرفا و منزله فينا و إنا قد استهيناك من ابن أخيك فلم تنهه عنا و إنا و الله لا نصبر على شتم آبائنا و تسفيه أحلامنا و عيب آلهتنا فيما أن تكفه عنا أو ننازله و إياك حتى يهلك أحد الفريقين.

پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود : یا عم و الله لو وضعوا الشمس فی یمنی و القمر فی شمالی علی أن أترك هذا الأمر ما تركته حتى يظهره الله.

دفعه سوم کنار آمده گفتند : تو محمد را به ما بده؛ در عوض ما عماره بن ولید ، جوان زیبا و برومند را به تو می دهیم. ابوطالب شد و گفت : عصبانی فرزندانم را در اختیار شما قرار دهم تا او را بکشید. فقال أبو طالب : و الله ما أنصفتمونی تعطونی ابنکم أغدوه لكم و أعطیکم ابنی تقتلونه هذا و الله ما لا یكون أبدا.

۴. شیوه دعوت

۸ _ یَسْئَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَ مَنَافِعٌ لِلنَّاسِ وَ إِنَّمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا [بقره/۲۱۹] .

۹ _ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ [بقره/۲۵۸] .

۱۰ _ لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَ أَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَ الْمِيزَانَ لِيُقَومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَ أَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَ مَنَافِعٌ لِلنَّاسِ وَ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَ رُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ [حدید/۲۵] .

۱۱ _ ما كان ليشير أن يوتيه الله الكتاب و الحكم و النبوة ثم يقول للناس كونوا عباداً لي من دون الله [آل عمران/۷۹] .

۱۲ _ فَقُلْ هَلْ لَكَ إِلَى

أَنْ تَرْكِي [نازعات/ ١٨] .

١٣ _ توجه به روحیه : الْآنَ خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ وَ عَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا [انفال/ ٦٦] .

١٤ _ هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ [جمعه/ ٢] .

١٥ _ وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ [توبه/ ٦] .

١٦ _ ... وَصَلَّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ [توبه/ ١٠٣] .

١٧ _ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَ مَا أَنْتَ بِجَبَّارٍ فَذَكَرْ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ [ق/ ٤٥] .

١٨ _ قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ [هود/ ٤٦] .

١٩ _ إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ قَالَ لَا- يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُزْرَقَانِهِ إِلَّا نَبَأْتُكُمَا بَتَأْوِيلِهِ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيكُمَا ذَلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِي رَبِّي إِنِّي تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَا- يَوْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ هُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ وَ اتَّبَعْتُ مِلَّةَ آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ مَا كَانَ لَنَا أَنْ نُشْرِكَ بِاللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ذَلِكُمْ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ عَلَيْنَا وَ عَلَى النَّاسِ وَ لَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا- يَشْكُرُونَ يَا صَاحِبِي السَّجْنِ أَأَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمْ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ [يوسف/ ٣٩-٣٦] .

٢٠ _ أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ [يوسف/ ١٠٨] .

٢١ _ وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ [ابراهيم/ ٤] .

٢٢ _ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَ مُبَشِّرًا وَ نَذِيرًا وَ دَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَ سِرَاجًا مُنِيرًا [احزاب/ ٤٦-٤٥] .

٢٣ _ إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ [يس/ ١٤] .

٢٤ _ ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ [نحل/ ١٢٥] .

— وَ قُوَانَا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَ نَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا [اسراء/ ١٠٦] .

٢٦ _ فَأِنَّمَا يَسُونَاهُ بِلِسَانِكَ [مريم/ ٩٧] .

٢٧ _ فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيْنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى [طه/ ٤٤] .

٢٨ _ وَ لَا تَنِيَا فِي ذِكْرِي [طه/ ٤٢] .

٢٩ _ لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمْ أَسْمَعُ وَ أَرَى [طه/ ٤٦] .

٣٠ _ فَجَعَلَهُمْ جُذَاذًا [انبياء/ ٥٨] .

٣١ _ ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرًا [مومنون/ ٤٤] .

٣٢ _ وَ لَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ [مومنون/ ٧١] .

٣٣ _ أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَرْجًا [مومنون/ ٧٢] .

٣٤ _ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ [مومنون/ ٩٦] .

٣٥ _ وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ لَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَ رَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا [فرقان/ ٣٢] .

٣٦ _ وَ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ [شعراء/ ١٢٧] .

٣٧ _ وَ أَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ [شعراء/ ٢١٤] .

٣٨ _ وَ لَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [عنكبوت/ ٤٦] .

٣٩ _ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ إِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَ زِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعَنَّ وَ أُسْرِّحَنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا [احزاب/ ٢٨] .

٤٠ _ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَ لَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ [احزاب/ ٤٠] .

٤١ _ فِيمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ وِلَايَتِكَ [آل عمران/ ١٥٩] .

٤٢ _ فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسُكَ وَ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ [نساء/ ٨٤] .

٤٣ _ قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي

خَزَائِنُ اللَّهِ وَ لَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَ لَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنِ اتَّبَعُ إِلَّا مَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ [انعام/ ۵۰].

۴۴_ وَ إِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يُخِضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ [انعام/ ۶۸].

۴۵_ وَ لَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مَنْ فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا أَ فَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ [يونس/ ۹۹].

۴۶_ لَتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَ مَنْ حَوْلَهَا [شوری/ ۷].

۴۷_ وَ اسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَ لَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ [شوری/ ۱۵].

۴۸_ فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [زخرف/ ۴۳].

۴۹_ فَذَكَرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكَّرٌ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ [غاشیه/ ۲۲-۲۱].

۵۰_ فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ وَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ [انشراح/ ۸-۷].

۵۱_ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ [مومنون/ ۹۶].

۵۲_ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسْرَاتٍ [فاطر/ ۸].

۵۳_ قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَ مَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ [ص/ ۸۶].

پیامبر اکرم (صلی الله و علیه و آله) ، صفحه ۱۴

۵۴_ دعوت علنی و فردگیری در مکه آنهم با قبول زجر و توهین...

۵۵_ سران عشائر را در موسم حج دعوت می کرد و به دیدن آنها می رفت.

۵. سیره عمومی

۱. مردم و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

۱. ادب

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ [حجرات/ ۲].

لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ تُعْزِرُوهُ وَ تُوقِّرُوهُ وَ تُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَ أَصِيلًا [فتح/ ۹].

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ يَدَيْ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ [حجرات/ ۱].

إِنَّ الَّذِينَ يُغْضُونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ

رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى [حجرات/ ٣].

إِنَّ الَّذِينَ ينادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ [حجرات/ ٤].

وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ [حجرات/ ٥].

٢. اطاعت

ما آتاكمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ ما نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا [حشر/ ٧].

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ [نساء/ ٥٩].

وَ ما كانَ لِمُؤْمِنٍ وَ لا مُؤْمِنَةٍ إِذا قَضَى اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَ مَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلالًا مُبِينًا [احزاب/ ٣٦].

مَنْ يَطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ [نساء/ ٨٠].

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ [آل عمران/ ٣١].

وَ ما أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلا لِيُطِيعَ بِإِذْنِ اللَّهِ [نساء/ ٦٤].

وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لا تَنازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَ تَذْهَبَ رِيحُكُمْ [انفال/ ٤٦].

وَ إِذا كانُوا مَعَهُ على أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّى يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَئِكَ الَّذِينَ يَوْمُنُونَ بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ [نور/ ٦٢].

٣. بيعت

إِنَّ الَّذِينَ يَبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يَبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ [فتح/ ١٠].

لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يَبَايَعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ [فتح/ ١٨].

وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ على الْكُفَّارِ رُحَماءُ بَيْنَهُمْ [فتح/ ٢٩].

٤. اجازة

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلا أَنْ يُودَعَ لَكُمْ [احزاب/ ٥٣].

٥. استجابات

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ [انفال/ ٢٤] .

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَ الرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ [آل عمران/ ١٧٢] .

٦. تسليم

قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا

قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَ لَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا [حجرات/ ۱۴] .

يُؤْمِنُونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمْتُوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُمْ بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [حجرات/ ۱۷] .

۷. رجوع در اختلافات

فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ [نساء/ ۵۹] .

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يَحْكُمُوا بِكَ [نساء/ ۶۵] .

۸. ولایت پذیری

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ [مائده/ ۵۵] .

۹. راز داری

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَدَّعَوْا بِهِ وَ لَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَىٰ أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا [نساء/ ۸۳] .

۱۰. امانت داری

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ نِفَالًا ۲۷.

۲. پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مردم

۱. با اصحاب

— اگر سه روز یکی را نمی دید ، اگر در شهر بود به دیدن او می رفت ، اگر مسافر بود برایش دعا می فرمود و اگر مریض بود به عیادتش می رفت. [سنن النبئی ، ص ۵۱] .

— جابر بن عبدالله انصاری می گوید : در یکی از جنگ ها از قافله عقب افتاده بودم. حضرت (صلی الله علیه و آله) که همیشه پشت سر قافله حرکت می کرد تا به ضعیفان کمک کند. به من رسید و شتر مرا بلند کرد و سوار شدم. [حیوه القلوب ، ج ۲ ، ص ۱۲۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَمَرَنِي رَبِّي بِمُدَارَاةِ النَّاسِ كَمَا أَمَرَنِي بِأَدَاءِ الْفَرَائِضِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۱۷] .

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ

عَلِي (ع) : يَتَفَقَدُ أَصْحَابَهُ وَ يَسْأَلُ النَّاسَ عَمَّا فِي النَّاسِ [معاني الأخبار ، ص ٨٢] .

اگر اهل مجلس از چیزی به خنده می افتادند ، وی نیز می خندید و از آنچه تعجب می کردند ، تعجب می کرد .

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِي (ع) : يَضْحَكُ مِمَّا يَضْحَكُونَ مِنْهُ وَ يَتَعَجَّبُ مِمَّا يَتَعَجَّبُونَ مِنْهُ [معاني الأخبار ، ص ٨٢] .

انما أنا لكم مثل الوالد لولده [محجّه البيضاء ، ج ١ ، ص ١١٩] .

اگر در حال نماز بود و کسی در کنارش می نشست نماز را کوتاه می کرد و رو به او می کرد و می فرمود : " آیا حاجتی داری؟ "

كَانَ لَا يَجْلِسُ إِلَيْهِ أَحَدٌ وَ هُوَ يَصَلِي إِلَّا خَفَفَ صَلَاتُهُ وَ أَقْبَلَ عَلَيْهِ وَ قَالَ : " أَلَيْكَ حَاجَةٌ " . [المناقب ، ج ١ ، ص ١٤٥] .

— مردی وارد مسجد شد و پیامبر (صلی الله علیه و آله) تنها در مسجد نشسته بودند . حضرت (صلی الله علیه و آله) با آمدن او بلند شدند و جا باز کردند .

دَخَلَ عَلَي النَّبِيِّ (ص) رَجُلٌ الْمَسْجِدَ وَ هُوَ جَالِسٌ وَحْدَهُ فَتَزَخَّرَ لَهُ . [مكارم الأخلاق ، ص ٢٥] .

— اجازه نمی داد در حالی که خود سواره بود ، کسی او را با پای پیاده همراهی کند ، مگر آن که او را سوار می کرد . یا این که می فرمودند : در فلان مکان منتظر باش تا همدیگر را ملاقات کنیم .

رَوَى أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) لَا يَدْعُ أَحَدًا يَمْشِي مَعَهُ إِذَا كَانَ رَاكِبًا حَتَّى يَحْمِلَهُ فَإِنَّ أَبِي قَالَ : " تَقَدَّمَ أَمَامِي وَ أَذْرِكُنِي فِي الْمَكَانِ الَّذِي تُرِيدُ " [مكارم الأخلاق ، ص ٢٢] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ يَكْرَهُ أَنْ يَتَشَبَّهَ بِالْمُلُوكِ وَ

نَحْنُ لَا نَسْتَطِيعُ أَنْ نَفْعَلَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۷۲] .

— روزی حضرت (صلی الله علیه و آله) با کارگری برخورد کرد که آثار پینه بر دست داشت. دست های او را در دست گرفت و او را بوسید. [العمل و حقوق العامل فی الاسلام ، ص ۳۰۵] .

— مادر رضاعی خود را اکرام می کردند و بعد از هجرت ، لباس و هدیه ای برای او فرستادند.

روی الکازرونی فی المنتقی عن بره قال : أول من أرضع رسول الله (ص) ثویبه بلبن ابن لها يقال له مسروح أياما قبل أن تقدم حلیمه و كانت قد أرضعت قبله حمزه بن عبد المطلب و أرضعت بعده أبا سلمه بن عبد الأسد المخزومی و كانت تدخل علی رسول الله (ص) فیکرمها و كان رسول الله (ص) یبعث إليها بعد الهجرة بکسوه و صله حتی ماتت بعد فتح خیبر. [بحار الأنوار ، ج ۱۵ ، ص ۳۸۴] .

— وقتی یکی از اصحاب وارد می شد ، جلو او با تمام قامت بلند می شد. وقتی مصافحه می کرد تا طرف مقابل دستش را نمی کشید ، حضرت (صلی الله علیه و آله) رها نمی کرد. [بحار الأنوار ، ج ۱۶ ، ص ۲۳۰] .

۲. با خانواده

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَ أَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي [من لایحضره الفقیه ، ج ۳ ، ص ۵۵۵] .

یکی از همسران حضرت می گوید : در منزل لباس خود را می دوخت ، درب را باز می کرد ، شیر گوسفند و شتر می دوشید و گوشت خورد می کرد.

یرقع الثوب و یفتح الباب... و یقطع اللحم. [المناقب ، ج ۱ ، ص ۱۴۵] .

انس بن مالک گوید : ۱۰ سال

خدمت حضرت (صلی الله علیه و آله) بودم ، یک بار اَفَّ نگفتم و نفرمود : چرا این کار را کردی؟ حتی یک شب را به صبح برد بدون آن که افطار کند ، زیرا شربت آن حضرت را خورده بودم به گمان این که افطار کرده اند. [منتهی الآمال ، ج ۱ ، ص ۱۸] .

__ مایحتاج خانه اش را از بازار تهیه می کرد و برای اهل خانه می آورد ، مخارج زندگیش سبک بود.

لَا يَمْنَعُهُ الْحَيَاءُ أَنْ يَحْمِلَ حَاجَتَهُ مِنَ السُّوقِ إِلَى أَهْلِهِ... وَ كَانَ خَفِيفَ الْمَثُونَةِ. [إرشادالقلوب ، ج ۱ ، ص ۱۱۵] .

__ وقتی به منزل می رفت ، اوقات خویش را به سه قسمت تقسیم می کرد بخشی برای خداوند ، بخشی برای خانواده و بخشی برای خود؛ پس آن وقتی که اختصاص به خود داشت بین خود و مردم تقسیم می کرد و عام و خاص را می پذیرفت.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَإِذَا أُوِي إِلَى مَنْزِلِهِ جِزْءٌ دَخُولُهُ ثَلَاثَةٌ أَجْزَاءُ جِزْءٌ لِلَّهِ وَ جِزْءٌ لِأَهْلِهِ وَ جِزْءٌ لِنَفْسِهِ ثُمَّ جِزْءٌ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ النَّاسِ فَيُرِدُ ذَلِكَ بِالْخَاصِّ عَلَى الْعَامِّ [معانی الأخبار ، ص ۷۹] .

__ خانه را جارو می کرد ، خادم اگر خسته می شد به او کمک می کرد. [جامع السعادات ، ج ۱ ، ص ۳۵۷] .

__ مادر رضاعی حضرت (صلی الله علیه و آله) ، وارد بر حضرت (صلی الله علیه و آله) شدند...روى فى الحديث استأذنت امرأه على النبى (ص) كانت أرضعته فلما دخلت عليه قال : " أمى أمى و عمد إلى رداءه فبسطه لها فقعدت عليه " [بحار الأنوار ، ج ۱۵ ، ص ۴۰۱] .

__ ابن عباس : پیامبر (صلی الله

علیه و آله) فرمودند: "کسی که تحفه ای بخرد و برای عیالش بیاورد، مانند کسی است که به مستمندان کمک کرده است".

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ دَخَلَ السُّوقَ فَاشْتَرَى تُحْفَةً فَحَمَلَهَا إِلَى عِيَالِهِ كَانَ كَحَامِلٍ صِدْقِهِ إِلَى قَوْمٍ مَحَاوِيحٍ وَ لِيَبْدَأُ بِالْإِنَاثِ قَبْلَ الذُّكُورِ [ثواب الأعمال، ص ۲۰۱].

— عایشه می گوید: روزی رسول خدا (صلی الله علیه و آله) در خانه من بود. صفیه یکی از زنان حضرت (صلی الله علیه و آله) غذایی برایش فرستاد. من از فرط ناراحتی ظرف غذا را پرت کردم. پیامبر (صلی الله علیه و آله) ناراحت شد و من عذرخواهی کردم. حضرت (صلی الله علیه و آله) فرمود: "توبه کن". گفتم: چگونه؟ فرمود: "غذایی مثل غذای او تهیه کن و برایش بفرست". [داستان هایی از زندگی پیامبر (صلی الله علیه و آله)]

— خواهر رضاعی حضرت (صلی الله علیه و آله) وارد شد. حضرت (صلی الله علیه و آله) بلند شد و عبايش را پهن کرد و او را نشانند و در حالی که به صورت او می خندید شروع به صحبت کرد.

سپس برادر رضاعی اش وارد شد؛ اما آن احترام را نگذاشت. دلیل را پرسیدند فرمود: لِأَنَّهَا كَانَتْ أَبْرًا بِوَالِدَيْهَا مِنْهُ [کافی، ج ۲، ص ۱۶۱].

۳. با کودکان

— عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) مَرَّ عَلَى صَبِيَّانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمَ وَ هُوَ مُعْذٌ. [مکارم الأخلاق، ص ۱۶].

— پدری در حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) یکی از دو فرزند خود را بوسید و به دیگری اعتنا نکرد. پیامبر (صلی

الله علیه و آله) فرمود: "چرا بین آن دو در محبت عدالت را رعایت نمی کنی".

عن النبی (ص) أنه نظر إلى رجل له ابنان فقبل أحدهما وترك الآخر فقال النبي (ص): "فهلأ-ساویت بینهما" [مکارم الأخلاق، ص ۲۲۰].

— قَالَ الْكَاطِمُ (ع): كَانَ النَّبِيُّ (ص) إِذَا أَصْبَحَ مَسَحَ عَلَى رِئُوسِ وَلَدِهِ وَوَلَدِ وَلَدِهِ [عده الداعی، ص ۸۹].

— بستر خواب پسر بچه و یا دختر بچه در سنّ ده سالگی باید جدا باشد. [وسائل الشّیعه، ج ۵، ص ۲۸].

کودکانی به استقبال حضرت (صلی الله علیه و آله) می آمدند. حضرت (صلی الله علیه و آله) بعضی را بر جلو مرکب و بعضی را بر عقب مرکب سوار می کردند و به اصحاب می فرمودند آنها را سوار کنند. کودکان بر یکدیگر فخر می فروختند که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) مرا بر مرکب سوار کرد. [شرف النّبی، ص ۸۵].

مهربانی و احترام به کودک:

بعد از جنگ موته کودکانی به استقبال آمده بودند. حضرت (صلی الله علیه و آله) به اصحاب فرمودند آنها را سوار بر مرکب هایشان نمایند و خود، فرزندان جعفر را سوار کرد.

— گاهی کودکانی را که برای نام گزاری و دعا نزد حضرت (صلی الله علیه و آله) می آوردند در دامن حضرت (صلی الله علیه و آله) و آله) بول می کردند. اطرافیان ناراحت و بر سر او فریاد می زدند. پیامبر (صلی الله علیه و آله) می فرمودند با تندی از کودک جلوگیری نکنید و بعد از دعا و نامگزاری، تطهیر می کردند. [سنن النّبی، ص ۵۰].

—

امام صادق (علیه السلام): " پیامبر (صلی الله علیه و آله) نماز ظهر را با مردم به جماعت گزارد و دو رکعت آخر را به سرعت و بدون مستحبات به پایان رساند." مردم گفتند: ای رسول خدا چه پیش آمده؟ حضرت (صلی الله علیه و آله) فرمودند: " مگر صدای شیون و گریه کودک را نشنیدید؟"

قَالَ الصَّادِقُ (ع): صَيَّئِلِي رَسُولُ اللَّهِ (ص) بِالنَّاسِ الظُّهْرَ فَخَفَّفَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأَخِيرَتَيْنِ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ لَهُ النَّاسُ هَلْ حَدَّثَ فِي الصَّلَاةِ حَدَّثٌ قَالَ وَمَا ذَاكَ قَالُوا خَفَّفْتَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأَخِيرَتَيْنِ فَقَالَ لَهُمْ أَمَا سَمِعْتُمْ صُرَاخَ الصَّبِيِّ [كافي، ج ۶، ص ۴۸].

— در بین نماز یکی از سجده ها را خیلی طول داد. بعد از نماز مأمومین گفتند: گمان کردیم وحی رسیده است. حضرت (صلی الله علیه و آله) فرمودند: " خیر، فرزندم حسن (علیه السلام) در حال سجده بر دوشم سوار شد. نخواستم شتاب کنم. صبر کردم تا خود از شانه ام پایین آمد." [بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۲۹۴].

عن أنس و عبد الله بن شيبه عن أبيه: أنه دعى النبي إلى صلاة و الحسن متعلق به فوضعه النبي مقابل جنبه و صلى فلما سجد أطال السجود فرفعت رأسى من بين القوم فإذا الحسن على كتف رسول الله (ص) فلما سلم قال له القوم: يا رسول الله لقد سجدت في صلاتك هذه سجده ما كنت تسجدها كأنما يوحى إليك. فقال: "لم يوح إلى و لكن ابني كان على كتفي فكرهت أن أعجله حتى نزل" و في رواية عبد الله بن شداد أنه (ص) قال:

" إن ابني هذا ارتحلني فكرهت أن أعجله حتى يقضى حاجته " [المناقب ، ج ٤ ، ص ٢٤] .

— پیامبر (صلی الله علیه و آله) نشستند. حسن و حسین (علیهما السّلام) وارد شدند. حضرت (صلی الله علیه و آله) از جا بلند شده و آنها را در آغوش گرفت و بر دوش خود سوار کرد.

عبد العزیز یاسناده عن النبی (ص) یقول أنه کان جالسا فأقبل الحسن و الحسین فلما رآهما النبی قام لهما و استبتطأ بلوغهما إليه فاستقبلهما و حملهما علی كتفيه و قال : " نعم المطی مطیکما و نعم الراكبان أنتما و أبوکما خیر منکما " . [المناقب ، ج ٣ ، ص ٣٨٨] .

و التلطف بالصّبیان من عاده رسول الله. [محجّه البیضاء ، ج ٣ ، ص ٣٦٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رأينا رسول الله قد أدخل رجله في اللحاف أو في الشعار فاستسقى الحسن فوثب النبي إلى منيحه لنا فمص من ضرعها فجعله في قدح ثم وضعه في يد الحسن فجعل الحسين يثب عليه و رسول الله يمنعه. فقالت فاطمه : كأنه أحبهما إليك يا رسول الله؟ قال : ما هو بأحبهما إلي و لكنه استسقى أول مره و إني و إياك و هذين و هذا المنجدل يوم القيامة في مكان واحد [المناقب ، ج ٣ ، ص ٣٨٥] .

پیامبر (صلی الله علیه و آله) در خانه علی (علیه السلام) استراحت کرده که امام حسن (علیه السلام) آب خواست؛ پیامبر (صلی الله علیه و آله) برخواست ، شیر دوشید و به او داد. امام حسین (علیه السلام) خواست ظرف شیر را از دست امام حسن (علیه السلام) بگیرد ، پیامبر (صلی

الله علیه و آله) جلو رفت و نکذاشت. حضرت فاطمه زهرا (س) گفت: گویا حسن را بیشتر دوست می داری؟ حضرت فرمود: نه، حسن زودتر تقاضا کرده، نوبت باید رعایت شود. [بحار، ج ۴۳، ص ۲۸۳]

۱_ امام صادق (علیه السلام):

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ فِي الصَّلَاةِ وَإِلَى جَانِبِهِ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) فَكَبَّرَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فَلَمْ يَجِرِ الْحُسَيْنُ بِالتَّكْبِيرِ ثُمَّ كَبَّرَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فَلَمْ يَجِرِ الْحُسَيْنُ (ع) التَّكْبِيرَ وَ لَمْ يَزَلْ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَكْبُرُ وَيَعَالِجُ الْحُسَيْنُ (ع) التَّكْبِيرَ فَلَمْ يَجِرْ حَتَّى أَكْمَلَ سَبْعَ تَكْبِيرَاتٍ فَأَحَارَ الْحُسَيْنُ (ع) التَّكْبِيرَ فِي السَّابِعِهِ. فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): " فَصَارَتْ سُنَّةً " [تهذيب الأحكام، ج ۲، ص ۶۷].

روزی پیامبر (صلی الله علیه و آله) به نماز ایستاده، امام حسین (علیه السلام) هم در کنارش ایستاده بود، حضرت تکبیر گفت. امام حسین (علیه السلام) هم خواست بگوید نتوانست تا هفت بار حضرت تکرار کرد تا او هم تکبیر گفت. [بحار، ج ۴۳، ص ۳۰۷]

۲_ گناه کاری که امام حسن و امام حسینعلیهما السلامرا به پیشگاه پیامبر (صلی الله علیه و آله) شفیع قرار داد حضرت پذیرفت.

۳_ گاهی پیامبر (صلی الله علیه و آله) که به سجده می رفت امام حسن (علیه السلام) بر دوش حضرت سوار می شد، این کار را تکرار می کرد تا مورد انتقاد یک یهودی قرار گرفت. حضرت فرمود: " در مکتب ما کودک هم احترام دارد؛" یهودی مسلمان شد.

۴_ روی عن أبي عميره رشيد بن مالك

هذا الحديث بألفاظ أخرى و ذكر أن رجلا أتاه بطبق من تمر. فقال: "أهدا هديه أم صدقه؟" قال الرجل: صدقه. فقدمها إلى القوم. قال: و حسن بين يديه صغير. قال: فأخذ الصبي تمره فجعلها في فيه. قال: ففطن له رسول الله (ص) فأدخل إصبعه في في الصبي فانتزع التمره ثم قذف بها و قال: "إنا آل محمد لا نأكل الصدقه" [كشف الغمه، ج ١، ص ٥٢٨].

پیامبر (صلی الله علیه و آله) بعد از تقسیم خرماهای زکاتی امام حسن (علیه السلام) را بر دوش به طرف خانه می برد، ناگهان دید یک دانه از آن خرماها را به دهان دارد. خرما را خارج کرد و فرمود: "مگر نمی دانی که آل محمد (صلی الله علیه و آله) صدقه نمی خورند". [بحار، ج ٤٣، ص ٣٠٥]

٤. با همسایه

— اگر برای خانواده میوه ای خریده ای مقداری از آن را به همسایه هدیه کن و اگر نمی توانی آن را پنهانی به خانه ببر و مراقب باش فرزندت میوه را به خارج منزل نبرد تا کودک همسایه ناراحت شود.

روی عمر بن شعیب عن أبيه عن جده أن رسول الله (ص) قال: "أ تدرّون ما حق الجار؟" قالوا: لا. قال: "إن استغاثك أغثته و إن استقرضك أقرضته و إن افتقر عدت عليه و إن أصابته مصيبه عزيته و إن أصابه خير هنأته و إن مرض عدته و إن مات تبع جنازته و لا تستطيل عليه بالبناء فتحجب الريح عنه إلا بإذنه و إذا اشترت فأكهه فأهد له فإن لم تفعل فادخلها سرا

و لا تخرج بها ولدك تغیظ بها ولده و لا توه بريح قدرک إلا أن تغرف له منها" [مسکن الفود ، ص ۱۱۴] .

۵. با مصیبت زدگان

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لا تديموا النظر إلى أهل البلاء و المجذومين فإن ذلك يحزنهم [طب الأئمه ، ص ۱۰۶] .

— جابر : پیامبر (صلی الله علیه و آله) مجنونی را دیدند که مردم دور او جمع شده بودند. فرمودند : مردم چرا جمع شده اند. گفتند دیوانه ای اینجاست. پیامبر (صلی الله علیه و آله) نگاهی کردند و فرمودند : " این دیوانه نیست؛ این مبتلا است. دیوانه کسی است که تکبر دارد و با تکبر راه می رود". [معانی الأخبار ، ص ۲۳۷] .

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لعن الله من أكرم الغنى لغناه و لعن الله من أهان الفقير لفقره [إرشادالقلوب ، ج ۱ ، ص ۱۹۴] .

۶. با جاهلیت

— قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ يَغَيِّرُ الْأَسْمَاءَ الْقَبِيحَةَ فِي الرِّجَالِ وَ الْبُلْدَانَ [قرب الإسناد ، ص ۴۵] .

— عمر دختری به نام عاصیه داشت. پیامبر (صلی الله علیه و آله) اسم او را جمیله گذاشت. [صحیح مسلم ، ج ۶ ، ص ۱۷۳] .

— اسم دختر ام سلمه بزه (نیکوکار) بود. از این کلمه استشمام خودستایی می شد ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) به زینب تغییر دادند.

در روزی که ابراهیم فرزند پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از ماریه قبطیه درگذشت ، تصادفا خورشید گرفت. مسلمانان گفتند : به خاطر درگذشت ابراهیم بوده. حضرت (صلی الله علیه و آله) بالای منبر رفت و فرمودند : " گرفتن خورشید برای

از دست رفتن فرزند من نبوده". [بحار، ج ۲۲، ص ۱۵۵].

۷. با حاجت مندان

— عربی کمک خواست. پیامبر (صلی الله علیه و آله) کمکی کرد. عرب راضی نشد و جسارت کرد. اصحاب خواستند او را بزنند. حضرت (علیه السلام) مانع شد و او را به خانه اش برد و بیشتر کمک کرد. عرب تشکر کرد. حضرت (علیه السلام) فرمود: "تشکرت را نزد اصحاب بگو تا ناراحتی خود را فراموش کنند". [سیره نبوی، کحل البصر، ص ۷۰].

روزی بادیه نشینی خدمت حضرت (صلی الله علیه و آله) رسیدند و تقاضای کمک نمودند. حضرت (صلی الله علیه و آله) به او چیزی دادند. اما مرد راضی نشد و جسارتی به حضرت (صلی الله علیه و آله) کرد. اصحاب ناراحت شده و خواستند بر خوردی کنند. حضرت (صلی الله علیه و آله) او را به خانه بردند و او را راضی کردند و بعد آمدند میان اصحاب و فرمودند: "مَثَل من و این مرد مثل مردی است که شترش رم کرده و می گریخت. مردم برای کمک به دنبال شتر کرده و فریاد می زدند و این باعث فرار بیشتر می شد. صاحب شتر گفت: بگذارید، من خود می دانم چگونه رفتار کنم. مقداری علف برداشت و آرام آرام نزدیک شد و او را گرفت". [مَحَجَّه البیضاء، ج ۴، ص ۱۴۹].

عموی پیامبر (صلی الله علیه و آله)، ابوطالب به جهت کثرت عائله تحت فشار بود. با پیشنهاد پیامبر (صلی الله علیه و آله) به عموی دیگرش عباس، عائله او را کم کردند، عباس جعفر را و پیامبر

(صلی الله علیه و آله) ، علی (علیه السلام) را همراه خود بردند. [سیره ابن هشام ، ج ۲ ، ص ۲۶۳] .

بعد از نماز صبح تا طلوع ، علی (علیه السلام) برای رسیدگی به حوائج مردم پشت سر پیامبر (صلی الله علیه و آله) رو به مردم می نشست. [سنن النَّبِیِّ ، ص ۳۳۶] .

تواضع و فروتنی : حضرت (صلی الله علیه و آله) برای مرد بادیه نشین شترهایش را برای فروش قیمت گذاری نمود. [شرف النَّبِیِّ ، ص ۷۵] .

۸. در اجرای قانون

اجرای قانون : زنی بهای اجناسی که از دیگران می گرفت را نمی پرداخت. حضرت (صلی الله علیه و آله) امر به قطع دستش کردند. اقوام او برای شفاعت ، اسامه را واسطه قرار دادند. حضرت (صلی الله علیه و آله) به اسامه فرمودند : "مبادا درباره حدی از حدود خداوند شفاعت کنی. به خدا قسم اگر دخترم فاطمه چنین کرده بود ، دست او را قطع می کردم" . [صحیح بخاری ، ج ۸ ، ص ۵۷۳] .

— زنی از اشراف دزدی کرده بود. عدّه ای وساطت کردند. فرمود : " اگر دخترم فاطمه هم دزدی کرده بود ، دستش را قطع می کردم" . [بحار الأنوار ، ج ۱۶ ، ص ۲۰۳] .

۹. در جهاد

پس از غزوه ذات السّیلاس حضرت علی (علیه السلام) پیروزمندانه به سوی مدینه آمد. پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) به مردم خبر داد و به همراه مردم تا سه میل از شهر خارج شد و به استقبال حضرت علی (علیه السلام) و رزمندگان رفت و وقتی به حضرت علی (علیه السلام) رسید پیشانی آن حضرت (صلی الله علیه و آله)

را بوسید. [ناسخ التواریخ].

سپس فرمود: " اگر نبود مطلبی که مسیحیان درباره مسیح (علیه السلام) گفتند؛ مطلبی را می گفتم که از هر بیابانی می گذشتی خاک زیر پایت را برای تبرک برمی داشتند." [فروغ ابدیت ، ص ۳۰۶].

در حالی که حضرت (صلی الله علیه و آله) در جنگ با مشرکین حتی محتاج به یک نفر بود ، حضرت (صلی الله علیه و آله) پیشنهاد یاری گرفتن از مشرکین را رد می کردند. [محجّه البیضاء ، ج ۴ ، ص ۱۲۴].

گروهی خدمت حضرت (صلی الله علیه و آله) رسیدند و گفتند ما به سه شرط ایمان می آوریم : (۱) ما را از نماز معاف کنی. (۲) ما را مأمور شکستن بت ها نکنی. (۳) یک سال عبادت بت "لات" بکنیم. حضرت (صلی الله علیه و آله) فرمودند : " دو شرط اول و سوم را نمی پذیرم و در مورد دوم کسان دیگر را مأمور می کنم." [بحار ، ج ۱۸ ، ص ۲۰۳].

علاوه بر لباس های عادی ، دو لباس مخصوص حمله داشتند. [محجّه البیضاء ، ج ۴ ، ص ۱۴۰].

— بدرقه و مشایعت از جعفر طیار هنگام هجرت به حبشه.

شیخ النبی (ص) جعفر الطیار لما وجهه إلى الحبشه و زوده هذه الکلمات : " اللهم الطف به فی تیسیر کل عسیر فإن تیسیر العسیر علیک یسیر إنک علی کل شیء قدیر أسألك له الیسر و المعافاه الدائمه فی الدنیا و الآخره." [مکارم الأخلاق ، ص ۲۴۹].

— استقبال حضرت علی (علیه السلام) در غزوه ذات السلاسل و خیبر.

عَنْ أَبِي ذَرِّ الْغِفَارِيِّ وَ غَيْرِهِ فِي حَدِيثِ غَزْوَةِ ذَاتِ السَّلَاسِلِ. أَنَّ النَّبِيَّ (ص) دَعَا

عَلِيًّا (ع) وَ بَعَثَهُ فِي جَيْشٍ. قَالَ: وَ خَرَجَ مَعَهُ النَّبِيُّ (ص) يَشِيعُهُ فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِمْ عِنْدَ مَسْجِدِ الْأَخْزَابِ وَ عَلِيٌّ عَلَى فَرَسٍ أَشَقَّرَ وَ هُوَ (ص) يُوَصِّيه ثُمَّ وَدَّعَهُ. [مستدرک الوسائل ، ج ۸ ، ص ۲۰۷] .

جا باز کردن در کنار خود برای اصحاب بدر [ناسخ التواریخ ، ج ۲ ، ص ۳۵۷ و ۲۸۹] .

تجلیل از خانواده شهید و دل جوئی از بستگان و یتیمان [تاریخ یعقوبی ، ج ۲ ، ص ۲۸۹] .

— بعد از جنگ موته رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به استقبال آنان رفته و در حالی که سوار بر مرکبی بود ، فرزندان جعفر طیار را سوار بر مرکب خود نمود و بالای منبر در حالی که بچه ها در پله های منبر بودند در فضیلت جعفر سخنرانی نمودند.

آنها را روی زانو نشاندند دست نوازش بر سرشان می کشید. و دستور تهیه غذا برای خانواده اش به مدت سه روز صادر کرد. [سیره طیبه ، ج ۳ ، ص ۶۸] .

۱۰. صفات اجتماعی

(۱) در حضور کسی لباس و زینت خود را از تن بیرون نمی کرد. [اخلاق نبوی ، تألیف سپاه ، ص ۲۶] .

(۲) پیش روی کسی پایش را دراز نمی کرد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا مَدَّ رِجْلَهُ بَيْنَ يَدَي جَلِيسٍ لَهُ قَطُّ [مكارم الأخلاق ، ص ۲۳] .

(۳) با گشاده رویی صحبت می کرد و به همه توجه می نمود.

(۴) گاه برای فهماندن ، مطلب را سه بار تکرار می کرد.

قال ابن عباس : كان رسول الله (ص) إذا حدث الحديث أو سئل عن الأمر كرره ثلاثا ليفهم و يفهم عنه. [مكارم الأخلاق ، ص ۲۰] .

(۵) هنگام خروج از خانه

خود را آماده و زینت می کرد. [سنن النَّبِيِّ ، ص ۴۲] .

۶) احترام میهمان با انداختن تشک خود و دست نکشیدن از غذا تا زمانی که مهمان مشغول بود. [سنن النَّبِيِّ ، ص ۵۳ و ۶۷] .

۷) صدا زدن و جواب دادن همراه با احترام ، حتّی نسبت به زنان و کودکان. [سنن النَّبِيِّ ، ص ۵۳] .

۸) عیادت و دل جوئی از مریض

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : من حق المسلم على المسلم إذا لقيه أن يسلم عليه و إذا مرض أن يعود و إذا مات أن يشيع جنازته [مكارم الأخلاق ، ص ۳۵۹] .

۹) اکرام و عطوفت به اهل فضل و شرف ، حتّی نسبت به اسراء (دختر حاتم طائی) . [محجّه البيضاء ، ج ۴ ، ص ۱۲۲] .

يكرم أهل الفضل في أخلاقهم و يتألف أهل الشرف بالبر لهم. [المناقب ، ج ۱ ، ص ۱۴۵] .

— یهودی طلب خود را از حضرت مطالبه کرد. حضرت (صلی الله علیه و آله) فرمود : فعلاً ندارم. یهودی گفت : من هم نمی گذارم از اینجا بروید. پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود : من هم اینجا می مانم و تا دو روز حضرت (صلی الله علیه و آله) همانجا ماند و نمازها را همان جا خواند. یهودی از صبر پیامبر (صلی الله علیه و آله) متعجب و مسلمان شد. [بحار ، ج ۱۶ ، ص ۲۱۶] .

— روزی پیامبر (صلی الله علیه و آله) با عایشه نشسته بود. مردی یهودی عبور کرد و گفت : سام علیکم. حضرت (صلی الله علیه و آله) فرمود : و علیک.

یهودی دیگری آمد و همین

کار را کرد تا سه نفر. عایشه آشفته شد و گفت: مرگ بر شما ای بوزینه ها و خوک ها. حضرت (صلی الله علیه و آله) فرمود: اگر فحش به شکل جسمانی درآید، باعث سرافکندگی انسان می شود. عایشه گفت: دیدی چه می گفتند. حضرت (صلی الله علیه و آله) فرمودند: پاسخ من محترمانه و مناسب بود. [محجّه البیضاء، ج ۳، ص ۳۸۶].

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لَا يَجْلِسُ وَلَا يَقُومُ إِلَّا عَلَى ذِكْرِهِ تَعَالَى [معانی الأخبار، ص ۸۲].

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع): إِذَا انْتَهَى إِلَى قَوْمٍ جَلَسَ حَيْثُ يَنْتَهِي بِهِ الْمَجْلِسُ وَيَأْمُرُ بِذَلِكَ [معانی الأخبار، ص ۸۲].

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع): لَا يُوَطَّنُ الْأَمَاكِنَ وَيَنْهَى عَنْ إِيْطَانِهَا [معانی الأخبار، ص ۸۲].

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع): يَعْطَى كُلَّ جُلَسَائِهِ نَصِيبَهُ [معانی الأخبار، ص ۸۲].

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع): مَنْ جَالَسَهُ صَابِرَهُ حَتَّى يَكُونَ هُوَ الْمَنْصَرَفُ عَنْهُ مِنْ سَأَلِهِ حَاجَهُ لَمْ يَرْجِعْ إِلَّا بِهَا أَوْ بِمِيسُورٍ مِنَ الْقَوْلِ قَدْ وَسَّعَ النَّاسُ مِنْهُ خَلْقَهُ وَصَارَ لَهُمْ أَبَا وَصَارُوا عِنْدَهُ فِي الْخَلْقِ سَوَاءً مَجْلِسُهُ مَجْلِسَ حِلْمٍ وَحَيَاءٍ وَصَدَقَ وَأَمَانَهُ وَلَا تَرْتَفِعُ فِيهِ الْأَصْوَاتُ وَلَا تَوْنٌ فِيهِ الْحَرَمُ [معانی الأخبار، ص ۸۲].

(۱) پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) هم سوار بر شتر و اسب می شد و هم سوار بر الاغ.

خوب است وزرا و نمایندگان مجلس و... ماشین های مختلف (مدل پایین و مدل بالا) را با هم سوار شوند.

(۲) پیامبر اسلام

(صلی الله علیه و آله) بعضی اوقات افراد دیگری را نیز پشت سر خود سوار می کرد.

خوب است : (۱) مسئولان بعضی اوقات خود رانندگی ماشین را به عهده بگیرند. (۲) افراد را در کنار خیابان سوار کنند.

(۳) پیامبر (صلی الله علیه و آله) بسیاری از امور را خود شخصا انجام می داد.

خوب است : یک هفته و یا دو هفته ای یک بار شیر مورد نیاز منزل خود را شخصا از بقالی سر کوچه تهیه کنند.

__ میوه از میدان تره بار بخرند.

__ دو هفته ای یک بار خود شخصا به آبدارخانه محل کار رفته و چای برای خود بریزند و بخورند.

(۴) پیامبر (صلی الله علیه و آله) با همه نشست و برخاست دوستانه داشت.

خوب است : (۱) هفته ای یک بار پشت میز منشی خود بنشیند. (۲) نهار را هفته ای یک بار یا چند بار با کارمندان و کارگران صرف کنند. (۳) ماهی یک بار به منزل یکی از کارمندان و کارگران خود بروند. (۴) ماهی یک بار یکی از آن ها را به خانه خود دعوت کنند. (۵) روزی سه بار تلفن را که برای اولین بار زنگ می زند ، خود شخصا بردارند. (۶) ماهی یک بار با اتوبوس های شرکت واحد به سر کار خود بروند. (۷) حداقل هفته ای یک بار در مسجد محل حاضر شوند.

۴ _ یَسْئَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي [اعراف/ ۱۸۷] .

۵ _ قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ [اعراف/ ۱۸۸] .

۶ _ قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ [یونس/ ۴۹] .

۷ _ یَسْئَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلْ

الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي [اسراء/ ۸۵] .

۸_ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ [كهف/ ۱۱۰] .

۹_ قُلْ مَا كُنْتُ بِدَعَاٍ مِنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفَعَّلُ بِي وَلَا بِيَكُمُ إِنِ اتَّبَعِ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ [احقاف/ ۹] .

۱۰_ قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا [جن/ ۲۱] .

۱۱_ كفار نمایندگانی را به نجران ، نزد دانشمندان یهود و نصاری فرستاد تا آموزش ببینند ، تا سؤالات التقاطی و پیچیده طرح کنند و بدین وسیله پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در بن بست قرار دهند ، از جمله موضوع قیامت یا اینکه گفتند : اگر تو پیامبری اجناسی که در آینده گران خواهد شد را تهیه کن و یا از مناطقی که خشک سالی خواهد شد هجرت کن که به مناسبت آیه های نازل شد.

_ عبدالله ابن الی الحمساء گوید : قبل از آن که حضرت (صلی الله علیه و آله) مبعوث شوند در معامله با حضرت (صلی الله علیه و آله) مقداری بدهکار شدم. به حضرت (صلی الله علیه و آله) وعده دادم در آن مکان باشد تا برگردم. من فراموش کردم و حضرت (صلی الله علیه و آله) سه روز همانجا منتظر بودند. [بحار الأنوار ، ج ۱۷ ، ص ۲۵۱] .

_ عمار یاسر گوید : روزی با حضرت (صلی الله علیه و آله) وعده گذاشتیم تا گوسفندان خود را به چراگاه (فَخَّ) ببریم. صبح آمدم دیدم حضرت (صلی الله علیه و آله) زودتر آمده است. گفتم : چرا نرفتی به چراگاه؟ فرمودند : با هم عهد کرده بودیم گوسفندان

را با هم به چرا ببریم.

قال عمار رضی الله عنه : كنت أُرعى غنيمه أهلي و كان محمد (ص) يرعى أيضا فقلت : يا محمد هل لك في فخ؟ فإنني تركتها روضه برق. قال : نعم. فجئتها من الغد و قد سبقني محمد (ص) و هو قائم يذود غنمه عن الروضه. قال : " إني كنت واعدتك فكرهت أن أُرعى قبلك " [قصص الأنبياء راوندی ، ص ۲۸۵] .

مردی با موی سپید خدمت حضرت (صلی الله علیه و آله) رسید. حضرت (صلی الله علیه و آله) فرمودند : نورانی است. وقت دیگر با حنا خضاب کرد و نزد حضرت (صلی الله علیه و آله) آمد. حضرت فرمودند : هم نورانی و هم نشانه مسلمانی. بار دیگر با رنگ مشکی خدمت رسیدند. حضرت فرمودند : هم نورانی ، هم نشانه اسلام و ایمان. هم موجب محبت زنان و سبب ترس دشمنان می باشد. [ترجمه مکارم الأخلاق ، ج ۱ ، ص ۱۵۰] .

وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافُ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا [اسراء/ ۱۱۰] .

ابن عباس گوید : در دوران مخفی در مکه وقتی به نماز می ایستاد ، قرائت را با صدای بلند می خواند. مشرکین می شنیدند و او را اذیت می کردند و می گفتند : او نماز را بلند می خواند و ما را اذیت می کند. این چه عبادتی است؟ خطاب آمد : وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافُ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا [اسراء/ ۱۱۰] .

[تفسیر صافی ، ج ۱ ، ص ۹۹۹] .

— پیامبر (صلی الله علیه و آله) شخصی را در حال نماز دیدند که با خدا با جملات

بسیار زیبا و پرمغزی راز و نیاز می کند. فرمودند: نمازش که تمام شد نزد من بیاوریدش. وقتی به حضور حضرت (صلی الله علیه و آله) رسید حضرت (صلی الله علیه و آله) قطعه طلائی به او هدیه دادند و فرمودند: وَهَبْتُ لَكَ الذَّهَبَ لِحَسَنِ ثَنَائِكَ عَلَى اللَّهِ [حيوه الحيوان ، ج ۲ ، ص ۶۳] .

۵. مناهى پیامبر (صلی الله علیه و آله)

۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنِ الْأَكْلِ عَلَى الْجَنَابَةِ وَقَالَ إِنَّهُ يورثُ الْفَقْرَ وَنَهَى عَنِ تَقْلِيمِ الْأَطْفَارِ بِالْأَشْيَانِ وَعَنِ السُّوَاقِ فِي الْحَمَّامِ وَالتَّنْحِخِ فِي الْمَسَاجِدِ وَنَهَى عَنِ أَكْلِ سُورِ الْفَأْرَةِ وَقَالَ لَمَّا تَجَعَلُوا الْمَسَاجِدَ طُرُقًا حَتَّى تُصِلُوا فِيهَا رَكَعَتَيْنِ وَنَهَى أَنْ يُبُولَ أَحَدٌ تَحْتَ شَجَرَةٍ مُثْمِرَةٍ أَوْ عَلَى قَارِعِهِ الطَّرِيقِ وَنَهَى أَنْ يَأْكَلَ الْإِنْسَانُ بِشِمَالِهِ وَأَنْ يَأْكَلَ وَهُوَ مُتَّكِيٌّ وَنَهَى أَنْ تُجَبَّصَ الْمَقَابِرُ وَيَصَلَّى فِيهَا وَقَالَ: إِذَا اغْتَسَلَ أَحَدُكُمْ فِي فِضَاءٍ مِنَ الْأَرْضِ فَلْيَحَازِرْ عَلَى عَوْرَتِهِ وَلَا يَشْرَبَنَّ أَحَدُكُمْ الْمَاءَ مِنْ عِنْدِ عَزْوِهِ الْإِنَاءِ فَإِنَّهُ مُجْتَمِعُ الْوَسِيخِ وَنَهَى أَنْ يُبُولَ أَحَدٌ فِي الْمَاءِ الرَّكَدِ فَإِنَّهُ مِنْهُ يَكُونُ ذَهَابُ الْعَقْلِ وَنَهَى أَنْ يَمْشِيَ الرَّجُلُ فِي فَرْدِ نَعْلٍ أَوْ أَنْ يَتَنَعَلَ وَهُوَ قَائِمٌ وَنَهَى أَنْ يُبُولَ الرَّجُلُ وَفَرْجُهُ بَادٍ لِلشَّمْسِ أَوْ لِلْقَمَرِ وَقَالَ: إِذَا دَخَلْتُمُ الْعَايِطَ فَتَجَنَّبُوا الْقُبْلَةَ وَنَهَى عَنِ الرَّئْنَةِ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳] .

۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنِ النَّيَاحَةِ وَالِاسْتِمَاعِ إِلَيْهَا وَنَهَى عَنِ اتِّبَاعِ النِّسَاءِ الْجَنَائِزِ وَ

نَهَى أَنْ يَمْحَى شَيْءٌ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بِالْبُرَاقِ أَوْ يَكْتَبَ بِهِ وَنَهَى أَنْ يَكْذِبَ الرَّجُلُ فِي رُؤْيَاهُ مُتَعَمِّدًا وَقَالَ يَكْلِفُهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنْ يَعْقِدَ شَعِيرَةً وَمَا هُوَ بِعَاقِدِهَا وَنَهَى عَنِ التَّصَاوِيرِ وَقَالَ: مَنْ صَوَّرَ صُورَةً كَلَّفَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنْ يَنْفُخَ فِيهَا وَلَيْسَ بِنَافِثٍ وَنَهَى أَنْ يَحْرِقَ شَيْءٌ مِنَ الْحَيَوَانِ بِالنَّارِ وَنَهَى عَنِ سَبِّ الدِّيَكِ وَقَالَ: إِنَّهُ يَوْظُ لِلصَّلَاةِ وَنَهَى أَنْ يَدْخُلَ الرَّجُلُ فِي سَوْمِ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ وَنَهَى أَنْ يَكْثَرَ الْكَلَامُ عِنْدَ الْمُجَامَعَةِ وَقَالَ يَكُونُ مِنْهُ خَرَسُ الْوَلَدِ وَقَالَ لَا تُبَيِّتُوا الْقِمَامَةَ فِي بُيُوتِكُمْ وَأَخْرِجُوهَا نَهَارًا فَإِنَّهَا مَقْعِدُ الشَّيْطَانِ وَقَالَ لَا يَبِيَّتَنَّ أَحَدُكُمْ وَيَدُهُ غَمْرَةٌ (دست او چرب باشد و بدبو) فَإِنْ فَعَلَ فَأَصَابَهُ لَمَمُ الشَّيْطَانِ فَلَا يُلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ وَنَهَى أَنْ يَسْتَنْجِيَ الرَّجُلُ بِالرُّوثِ (بشكل) وَالرَّمَّةِ (استخوان كهنه) [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٥] .

٣_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ تَخْرُجَ الْمَرْأَةُ مِنْ بَيْتِهَا بِغَيْرِ إِذْنِ زَوْجِهَا فَإِنْ خَرَجَتْ لَعْنَهَا كُلُّ مَلَكٍ فِي السَّمَاءِ وَكُلُّ شَيْءٍ تَمُرُّ عَلَيْهِ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ حَتَّى تَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهَا وَنَهَى أَنْ تَتَزَيَّنَ لِغَيْرِ زَوْجِهَا فَإِنْ فَعَلَتْ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَحْرِقَهَا بِالنَّارِ وَنَهَى أَنْ تَتَكَلَّمَ الْمَرْأَةُ عِنْدَ غَيْرِ زَوْجِهَا أَوْ غَيْرِ ذِي مَحْرَمٍ مِنْهَا أَكْثَرَ مِنْ خَمْسِ كَلِمَاتٍ مِمَّا لَا بُدَّ لَهَا مِنْهُ وَنَهَى أَنْ تُبَاشِرَ الْمَرْأَةُ الْمَرْأَةَ وَلَيْسَ بَيْنَهُمَا ثَوْبٌ وَنَهَى أَنْ تُحَدِّثَ الْمَرْأَةُ الْمَرْأَةَ بِمَا تَخْلُو بِهِ مَعَ زَوْجِهَا وَنَهَى أَنْ يَجَامَعَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ

مُسْتَقْبِلَ الْقَبْلِهِ وَ عَلَى ظَهْرِ طَرِيقِ عَامِرٍ فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ وَ نَهَى أَنْ يَقُولَ الرَّجُلُ لِلرَّجُلِ زَوْجَنِي أَخْتِكَ حَتَّى أُرْوَجَكَ أَخْتِي وَ نَهَى عَنْ إِيَابِ الْعَرَّافِ وَ قَالَ مَنْ آتَاهُ وَ صَدَّقَهُ فَقَدْ بَرَّئَ مِمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ نَهَى عَنِ اللَّعِبِ بِالنَّزْدِ وَ الشُّطْرُنْجِ وَ الْكُوبَةِ وَ الْعَرُوطَةِ وَ هِيَ الطُّشْبُورُ وَ الْعُودُ وَ نَهَى عَنِ الْغَيْبَةِ وَ الْإِسْتِمَاعِ إِلَيْهَا وَ نَهَى عَنِ النَّيْمَةِ وَ الْإِسْتِمَاعِ إِلَيْهَا وَ قَالَ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَاتٌ يَعْنِي نَمَامًا وَ نَهَى عَنْ إِجَابَةِ الْفَاسِقِينَ إِلَى طَعَامِهِمْ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٦] .

٤ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنِ الْيَمِينِ الْكَاذِبَةِ وَ قَالَ إِنَّهَا تَتْرُكُ الدِّيَارَ بِلِقَاعٍ وَ قَالَ مَنْ حَلَفَ بِيَمِينٍ كَاذِبَةٍ صَبْرًا لِيَقْطَعَ بِهَا مَالَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ إِلَّا أَنْ يَتُوبَ وَ يَرْجِعَ وَ نَهَى عَنِ الْجُلُوسِ عَلَى مَائِدَةٍ يَشْرَبُ عَلَيْهَا الْخَمْرُ وَ نَهَى أَنْ يَدْخُلَ الرَّجُلُ حَلِيلَتَهُ إِلَى الْحَمَامِ وَ قَالَ لَا يَدْخُلَنَّ أَحَدُكُمْ الْحَمَامَ إِلَّا بِمِثْرٍ وَ نَهَى عَنِ الْمُحَادَثَةِ الَّتِي تَدْعُو إِلَى غَيْرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ نَهَى عَنْ تَضْيِيقِ الْوَجْهِ (زدن به صورت) وَ نَهَى عَنِ الشُّرْبِ فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَ الْفِضَّةِ وَ نَهَى عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ وَ الدِّيْبَاجِ وَ الْقَزِّ لِلرِّجَالِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٧] .

٥ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنِ بَيْعِ النَّزْدِ وَ أَنْ يَشْتَرِيَ الْخَمْرُ وَ أَنْ يَشْقَى الْخَمْرُ وَ قَالَ لَعَنَ اللَّهُ الْخَمْرَ وَ غَارِسَهَا وَ عَاصِرَهَا وَ شَارِبَهَا وَ سَاقِيَهَا وَ بَائِعَهَا وَ

مُشْتَرِيهَا وَ آكَلَ ثَمَنَهَا وَ حَامِلَهَا وَ الْمَحْمُولَةَ إِلَيْهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٨] .

٤_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنْ أَكْلِ الرَّيَا وَ شَهَادَةِ الزُّورِ وَ كِتَابَةِ الرَّبَا وَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَعَنَ آكَلَ الرَّبَا وَ مُوَكَّلَهُ وَ كَاتِبَهُ وَ شَاهِدِيهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنْ أَنْ يَنْشَدَ الشُّعْرُ أَوْ يَنْشَدَ الضَّالَّةُ فِي الْمَسْجِدِ وَ نَهَى أَنْ يَسَلَّ السَّيْفُ فِي الْمَسْجِدِ وَ نَهَى عَنْ ضَرْبِ وَجْهِ الْبَهَائِمِ وَ نَهَى أَنْ يُنْظَرَ الرَّجُلُ إِلَى عَوْرَةِ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ وَ قَالَ : مَنْ تَأَمَّلَ عَوْرَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ لَعَنَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٨] .

٥_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) الْمَرْأَةَ أَنْ تَنْظُرَ إِلَى عَوْرَةِ الْمَرْأَةِ وَ نَهَى أَنْ يَنْفَخَ فِي طَعَامٍ أَوْ شَرَابٍ أَوْ يَنْفَخَ فِي مَوْضِعِ السُّجُودِ وَ نَهَى أَنْ يَصِلَى الرَّجُلُ فِي الْمَقَابِرِ وَ الطَّرِيقِ وَ الْمَارِحِيهِ وَ الْأَوْدِيهِ وَ مَرَابِطِ الْإِبِلِ وَ عَلَى ظَهْرِ الْكُعْبَةِ وَ نَهَى عَنْ قَتْلِ النَّحْلِ وَ نَهَى عَنِ الْوَسْمِ فِي وَجْهِ الْبَهَائِمِ وَ نَهَى أَنْ يَحْلِفَ الرَّجُلُ بِغَيْرِ اللَّهِ وَ قَالَ : مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ وَ نَهَى أَنْ يَحْلِفَ الرَّجُلُ بِسُورَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ قَالَ : مَنْ حَلَفَ بِسُورَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَعَلَيْهِ بِكُلِّ آيَةٍ مِنْهَا كِفَارَةٌ يَمِينٍ فَمَنْ شَاءَ بَرَّ وَ مَنْ شَاءَ فَجَرَ وَ نَهَى أَنْ يَقُولَ الرَّجُلُ لِلرَّجُلِ لِمَا وَ حَيَاتِكَ وَ حَيَاهِ فُلَانٍ وَ نَهَى أَنْ يَقْعِدَ الرَّجُلُ فِي الْمَسْجِدِ

وَهُوَ جُنُبٌ وَ نَهَى عَنِ التَّعَرَّى بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَ نَهَى عَنِ الْحَيَامَةِ يَوْمَ الْأَرْبَعَاءِ وَالْجُمُعَةِ وَ نَهَى عَنِ الْكَلَامِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامِ
يَخْطُبُ فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ لَغِيَ وَ مَنْ لَغِيَ فَلَمَّا جُمِعَ لَهُ وَ نَهَى عَنِ التَّخْتُمِ بِخَاتَمِ صِيفٍ أَوْ حَدِيدٍ وَ نَهَى أَنْ يَنْقَشَ شَيْءٌ مِنْ
الْحَيَوَانَ عَلَى الْخَاتَمِ وَ نَهَى عَنِ الصَّلَاةِ عِنْدَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَ عِنْدَ غُرُوبِهَا وَ عِنْدَ اسْتِوَائِهَا وَ نَهَى عَنِ صِيَامِ سِتَّةِ أَيَّامِ يَوْمِ الْفِطْرِ وَ يَوْمِ
الشُّكْرِ وَ يَوْمِ النَّحْرِ وَ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ وَ نَهَى أَنْ يَشْرَبَ الْمَاءَ كَمَا تَشْرَبُ الْبَهَائِمُ وَ قَالَ اشْرَبُوا بِأَيْدِيكُمْ فَإِنَّهُ أَفْضَلُ أَوْ أَيْدِيكُمْ وَ نَهَى عَنِ
الْبُرَاقِ فِي الْبِرِّ الَّتِي يَشْرَبُ مِنْهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٩] .

٦_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ يَسْتَعْمَلَ أَجِيرٌ حَتَّى يَعْلَمَ مَا أُجْرَتُهُ وَ نَهَى عَنِ الْهَجْرَانِ فَمَنْ كَانَ لَا بُدَّ فَاعِلًا
فَلَا يَهْجُرُ أَحَاهُ أَكْثَرَ مِنْ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنِ الْمِدْحِ وَ قَالَ اخْتُوا فِي وُجُوهِ الْمِدَاحِينَ التُّرَابَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ،
ص ١١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ مَدَحَ سُلْطَانًا جَائِرًا أَوْ تَخَفَّفَ وَ تَضَعَّعَ لَهُ طَمَعًا فِيهِ كَانَ قَرِينَهُ فِي النَّارِ وَ قَالَ (ص) : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ
وَ لَا تَزْكُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمْ النَّارُ (هود/١١٤) [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١١] .

٧_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ بَنَى بُيَانًا رِيَاءً وَ سَمِعَهُ حَمَلَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْأَرْضِ السَّابِعَةِ وَ هُوَ نَارٌ تَشْتَعِلُ ثُمَّ تَطَوَّقُ فِي عُنُقِهِ

وَيَلْقَى فِي النَّارِ فَلَمَّا يَحْسِبُ شَيْءٌ مِنْهَا دُونَ قَعْرِهَا إِلَّا أَنْ يُتُوبَ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ يَبْنِي رِبَاءً وَ سُمِعَهُ قَالَ يَبْنِي فَضْلاً عَلَى مَا يَكْفِيهِ اسْتِطَالَه مِنْهُ عَلَى جِيرَانِهِ وَ مُبَاهَاةً لِإِخْوَانِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١١] .

٨_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ظَلَمَ أَجيراً أَجْرَهُ أَحْبَطَ اللَّهُ عَمَلَهُ وَ حَرَّمَ عَلَيْهِ رِيحَ الْجَنَّةِ وَ إِنَّ رِيحَهَا لِيُوحِيْدُ مِنْ مَسِيرِهِ خَمْسَةَ مِائَةٍ عَامٍ وَ مَنْ حَانَ جَارُهُ شَبْرًا مِنَ الْأَرْضِ جَعَلَهُ اللَّهُ طَوْقاً فِي عُنُقِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٢] .

٩_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ظَلَمَ امْرَأَةً مَهْرَهَا فَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ زَانٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٣] .

١٠_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنْ كَثْمَانِ الشَّهَادَةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٣] .

١١_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ضَمِيَ حَقٌّ جَارِهِ فَلَيْسَ مِنَّا وَ مَا زَالَ جَبْرَيْلُ (ع) يوصي بِنِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُورِثُهُ [من لا يحضره الفقيه] ،

١٢_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَكْرَمَ فَقِيْرًا مُسْلِماً لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ هُوَ عَنْهُ رَاضٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ عَرَضَتْ لَهُ فَاحِشَةٌ أَوْ شَهْوَةٌ فَاجْتَنَبَهَا مِنْ مَخَافَةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ وَ آمَنَهُ مِنَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ وَ أَنْجَزَ لَهُ مَا وَعَدَهُ فِي كِتَابِهِ فِي قَوْلِهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ لِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ أَلَا وَ مَنْ عَرَضَتْ لَهُ دُنْيَا وَ آخِرَةٌ فَاخْتَارَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَيْسَتْ لَهُ حَسَنَةٌ يَتَّقَى بِهَا

النَّارَ وَمَنِ اخْتَارَ الْآخِرَةَ عَلَى الدُّنْيَا وَ تَرَكَ الدُّنْيَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَ غَفَرَ لَهُ مَسَاوِي عَمَلِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٣] .

١٣ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَافَحَ امْرَأَةً تَحْرُمُ عَلَيْهِ فَقَدْ بَاءَ بِسَخَطٍ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٤] .

١٤ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ عَشَّ مُسْلِمًا فِي شِرَاءٍ أَوْ بَيْعٍ فَلَيْسَ مِنَّا وَ يَحْشُرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ الْيَهُودِ لِأَنَّهُمْ أَغْشَى الْخَلْقِ لِلْمُسْلِمِينَ وَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ يَمْنَعَ أَحَدُ الْمِيعُونَ حِرَارَهُ وَ قَالَ مَنْ مَنَعَ الْمِيعُونَ جَارَهُ مَنَعَهُ اللَّهُ خَيْرَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ وَكَلَهُ إِلَى نَفْسِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٤] .

١٥ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَيَّمَا امْرَأَةٍ آذَتْ زَوْجَهَا بِلِسَانِهَا لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْهَا صِرْفًا وَ لَا عَدْلًا وَ لَا حَسَنَةً مِنْ عَمَلِهَا حَتَّى تُرْضِيَهُ وَ إِنْ صَامَتْ نَهَارَهَا وَ قَامَتْ لَيْلَهَا وَ أَعْتَقَتِ الرَّقَابَ وَ حَمَلَتْ عَلَى جِيَادِ الْخَيْلِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ كَانَتْ فِي أَوَّلِ مَنْ يَرُدُّ النَّارَ وَ كَذَلِكَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ لَهَا ظَالِمًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٤] .

١٦ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَيَّمَا امْرَأَةٍ آذَتْ زَوْجَهَا بِلِسَانِهَا لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْهَا صِرْفًا وَ لَا عَدْلًا وَ لَا حَسَنَةً مِنْ عَمَلِهَا حَتَّى تُرْضِيَهُ وَ إِنْ صَامَتْ هَارَهَا وَ قَامَتْ لَيْلَهَا وَ أَعْتَقَتِ الرَّقَابَ وَ حَمَلَتْ عَلَى جِيَادِ الْخَيْلِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ كَانَتْ فِي أَوَّلِ مَنْ يَرُدُّ النَّارَ وَ كَذَلِكَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ لَهَا ظَالِمًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٤] .

١٧ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) :

أَيَّمَا امْرَأَةٍ آذَتْ زَوْجَهَا بِلِسَانِهَا لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْهَا صِرْفًا وَ لَا عَدْلًا وَ لَا حَسَنَةً مِنْ عَمَلِهَا حَتَّى تُرْضِيَهُ وَ إِنْ صَامَتْ هَارَهَا وَ قَامَتْ لَيْلَهَا وَ أَعْتَقَتْ الرِّقَابَ وَ حَمَلَتْ عَلَى جِيَادِ الْخَيْلِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ كَانَتْ فِي أَوَّلِ مَنْ يَرُدُّ النَّارَ وَ كَذَلِكَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ لَهَا ظَالِمًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٤] .

١٨ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَظَمَ غِيظًا وَ هُوَ قَادِرٌ عَلَى إِنْفَادِهِ وَ حَلَمَ عَنْهُ أَعْطَاهُ اللَّهُ أَجْرَ شَهِيدٍ أَلَا وَ مَنْ تَطَوَّلَ عَلَى أَخِيهِ فِي غَيْبِهِ سَجَعَهَا فِيهِ فِي جُلُوسٍ فَرَدَّهَا عَنْهُ رَدَّ اللَّهُ عَنْهُ أَلْفَ بَابٍ مِنَ الشَّرِّ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ فَإِنْ هُوَ لَمْ يَرُدَّهَا وَ هُوَ قَادِرٌ عَلَى رَدِّهَا كَانَ عَلَيْهِ كَوْرٌ مِنْ اغْتَابِهِ سَبْعِينَ مَرَّةً [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٥] .

١٩ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ اشْتَرَى خِيَانَةً وَ هُوَ يَعْلَمُ فَهُوَ كَالَّذِي خَانَهَا وَ مَنْ حَبَسَ عَنْ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ شَيْئًا مِنْ حَقِّهِ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ بَرَكَهَ الرِّزْقِ إِلَّا أَنْ يُتُوبَ أَلَا وَ مَنْ سَمِعَ فَاحِشَةً فَأَفْشَاهَا فَهُوَ كَالَّذِي أَتَاهَا وَ مَنْ اِحْتَجَّ إِلَيْهِ أَخُوهُ الْمُسْلِمُ فِي قَرْضٍ وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهِ فَلَمْ يَفْعَلْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ رِيحَ الْجَنَّةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٥] .

٢٠ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ اشْتَرَى خِيَانَةً وَ هُوَ يَعْلَمُ فَهُوَ كَالَّذِي خَانَهَا وَ مَنْ حَبَسَ عَنْ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ شَيْئًا مِنْ حَقِّهِ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ بَرَكَهَ الرِّزْقِ إِلَّا أَنْ يُتُوبَ أَلَا وَ مَنْ سَمِعَ فَاحِشَةً فَأَفْشَاهَا فَهُوَ كَالَّذِي أَتَاهَا وَ مَنْ اِحْتَجَّ إِلَيْهِ أَخُوهُ الْمُسْلِمُ فِي قَرْضٍ وَ هُوَ يَقْسِدُ عَلَيْهِ فَلَمْ

يَفْعَلُ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ رِيحَ الْجَنَّةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٥] .

٦. تأييدات وتحذيرات الهی

١. وعده های الهی

١ _ جهانی شدن مکتب : هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ [توبه/٣٣] .

٢ _ حفظ قرآن : إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ [حجر/٩] .

٣ _ بقاء دین : يَرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَ يُأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَ لَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ [توبه/٣٢] .

٤ _ خنثی کردن توطئه ها : وَ أَنَّ اللَّهَ مُوهِنٌ كَيْدِ الْكَافِرِينَ [انفال/١٨] .

٥ _ خنثی کردن تبلیغات : إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ [حجر/٩٥] .

گروه های مختلف پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به صورت های مختلف مسخره می کردند؛ هر کدام گرفتار بلائی شدند)

٦ _ آینه روشن : وَ لَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ [انبیاء/١٠٥] .

٧ _ حاکمیت : وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ [نور/٥٥] .

٨ _ خوش عاقبتی : إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَى مَعَادٍ [قصص/٨٥] .

٩ _ نصرت و پیروزی : وَ لَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ وَ إِنَّا جُنَدْنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّى حِينٍ [افات/١٧٤-١٧١] .

كَتَبَ اللَّهُ لِأَعْلَبِ بْنِ أَنَا وَ رُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ [مجادله/٢١] .

١٠ _ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيداً [فتح/٢٨] .

١١ _ يَرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ

وَ اللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ [صف/ ٨] .

١٢ _ زمينه سازى : وَ يُسِّرُكَ لِلْيُسْرَى [اعلى/ ٨] .

١٣ _ امداد : اِنَّا اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ [كوثر/ ١] .

٢. امدادهاى الهى

١ _ ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ [آل عمران/ ٤٤] .

٢ _ فَعَلَّ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ أَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهُلُ فَنَجْعَلُ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ [آل عمران/ ٦١] .

٣ _ وَ لَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَ رَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ أَنْ يُضَمُّوكَ وَ مَا يُضَمُّونَ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ وَ مَا يُضَرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ وَ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ - الْحِكْمَةَ وَ عَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَ كَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا [نساء/ ١١٣] .

٤ _ وَ رُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَ رُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ [نساء/ ١٦٤] .

٥ _ إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِنْ الْمَلَائِكَةِ مُزْدِفِينَ [انفال/ ٩] .

٦ _ إِذْ يَرِيكُهُمُ اللَّهُ فِي مَنَامِكَ قَلِيلًا وَ لَوْ أَرَاكُهُمْ كَثِيرًا لَفَسَلْتُمْ وَ لَتَنَارَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ [انفال/ ٤٣] .

٧ _ هُوَ الَّذِي أَيْدَكَ بِنُصْرِهِ وَ بِالْمُؤْمِنِينَ [انفال/ ٦٢] .

٨ _ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَ أَيْدُهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا [توبه/ ٤٠] .

٩ _ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَ يَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ [توبه/ ٢٥] .

١٠ _ ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَ أَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا [توبه/ ٢٦] .

١١ _ لَهُ مُعَقَّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ [رعد/ ١١] .

١٢ _ وَ لَوْ

لا أَنْ تَبْتَئَاكَ لَقَدْ كَدَّتْ تَزْكُنُ إِلَيْهِمْ شَيْئاً قَلِيلاً [اسراء/ ۷۴] .

۱۳ _ وَقَدَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ [احزاب/ ۲۶] .

۱۴ _ إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ وَ يَتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَ يَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا وَ يُنْصِرَ رَكَ اللَّهُ نَصِيرًا زَيْزًا هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيُزَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ وَ لِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ كَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا [تح/ ۴-۱] .

۱۵ _ لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّوْيَا بِالْحَقِّ [فتح/ ۲۷] .

۱۶ _ ...قَالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هَذَا قَالَ تَبَّأَنِي الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ [تحريم/ ۳] .

۱۷ _ ...فَلَا يَظْهَرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا إِلَّا مَنْ ارْتَضَى مِنْ رَسُولٍ [جن/ ۲۷-۲۶] .

۱۸ _ أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ وَ وَضَعْنَا عَنكَ وَرُوكَ [انشراح/ ۲-۱] .

۱۹ _ تار عنكبوت بر لب غار.

إِلَّا- تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِي اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَ أَيَّدَهُ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَ جَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَ كَلِمَةَ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ [توبه/ ۴۰] .

۲۰ _ پیامبر (صلی الله علیه و آله) هنگام هجرت به مدینه ، شب ها حرکت می کرد و سه روز داخل غار ثور بود تا کسی او را نبیند. برای پیدا کردن پیامبر (صلی الله علیه و آله) صدها شتر جایزه قرار دادند. سراقه بن مالک خبردار شد ، با عجله آم د طرف غار؛ نزدیک حضرت که رسید اسبش رم کرد و او را سخت به زمین زد که

متنبه شود و از کار شود؛ پشیمان و از حضرت عذر خواهی کرد و برگشت.

۳. اخطارهای الهی

۱_ فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ [اعراف/ ۶].

۲_ عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذْنَتْ لَهُمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَاذِبِينَ [توبه/ ۴۳].

۳_ درباره منافقانی که به جبهه نمی روند: فَإِنْ تَرَوْهُوَ عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ [توبه/ ۹۶].

۴_ مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أَوْلَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ [توبه/ ۱۱۳].

توضیح:

هرگونه پیوندی غیر از ارتباط مکتبی ممنوع. گروهی از مسلمانان از پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای استغفار پدران تقاضا داشتند که آیه نازل شد. [تفسیر نمونه، ۸، ص ۱۴۵]

۵_ فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضَ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَضَائِقٌ بِهِ صَدْرُكَ أَنْ يَقُولُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ كِتَابٌ أَوْ جَاءَ مَعَهُ مَلَكٌ [هود/ ۱۲].

توضیح: کفار گفتند کوه های مکه را طلا نموده با فرشتگان بیاور تا نبوت تو را تصدیق کنیم، اگر راستگو هستی. [تفسیر نمونه، ج ۹، ص ۳۶]

۶_ وَ لَئِنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ [رعد/ ۳۷].

۷_ لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ [حجر/ ۸۸].

۸_ وَإِنْ كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ عَلَيْنَا غَيْرَهُ وَإِذًا لَا تَخَذُوكَ خَلِيلًا [اسراء/ ۷۳].

۹_ وَلَا يَصُدُّنَّكَ

عَنْ آيَاتِ اللَّهِ بَعْدَ إِذْ أَنْزَلْتَ إِلَيْكَ [قصص/ ٨٧].

١٠_ فَلَا يَغْرُوكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي الْبِلَادِ [غافر/ ٤].

٤. تسكين الهى

١_ نگران تنهاى : إِنَّ وَلِيَّ اللَّهِ الَّذِي نَزَلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ [اعراف/ ١٩٦].

٢_ نگران تهمت ها : نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ [ق/ ٤٥].

٣_ كَذَلِكَ مَا أَتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ [ذاريات/ ٥٢].

٤_ فَذَكَرْهُمْ فَمَا أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ [طور/ ٢٩].

٥_ أَتَوَصَّوْا بِهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَا أَنْتَ بِمَلُومٍ وَذَكَرْ فَإِنَّ الدَّكْرَى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ [ذاريات/ ٥٥-٥٣].

٦_ نگران وطن : إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَأْدُكَ إِلَىٰ مَعَادٍ [قصص/ ٨٥].

٧_ نگران تحريف : إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ [حجر/ ٩].

٨_ نگران قهر خدا : وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ [انفال/ ٣٣].

٩_ نگران مكتب : ...لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ [توبه/ ٣٣].

١٠_ نگران مؤمنين : يَبْتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ [ابراهيم/ ٢٧].

١١_ نگران دشمن : يَبْتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ [ابراهيم/ ٢٧].

١٢_ نگران فتنه بعد از خود : فَأَمَّا نَدَهْبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ [زخرف/ ٤١].

١٣_ نگران تهمت ها : فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا وَمِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ

۱۴ _ نگران استهزاء : فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا وَمِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ رُضَى [طه/۱۳۰] .

۱۵ _ نگران توپشه ها : وَلَا تَخْزَنُ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ [نمل/۷۰] .

۱۶ _ نگران تهمت ها : وَ لَقَدْ نَعَلْنَا أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يَعْلَمُهُ بَشَرٌ [نحل/۱۰۳] .

۱۷ _ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ الْمُبِينُ [نحل/۸۲] .

۱۸ _ نگران اعراض مردم : إِنْ تَحَرَّضْ عَلَى هُدَاهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ يَضِلُّ [نحل/۳۷] .

۱۹ _ نگران اعراض مردم : فَإِنْ يَكْفُرْ بِهَا هَوَاءٍ فَقَدْ وَكَلْنَا بِهَا قَوْمًا لَيْسُوا بِكَافِرِينَ [انعام/۸۹] .

۲۰ _ نگران ضعف ها : يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَ مَنْ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [انفال/۶۴] .

این آیه در برابر پیشنهاد یاری از یهود نازل شد.

حافظ ابو نعیم : مراد از من اتبعک من المؤمنین علی (علیه السلام) است. [تفسیر نمونه ، ج ۷ ، ص ۲۳۴]

۲۱ _ نگران تکذیب ها : فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ [آل عمران/۱۸۴] .

۲۲ _ نگران روابط دشمن : لَا يُعْرَضَنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ [آل عمران/۱۹۶] .

۲۳ _ نگران پیشرفتهای دشمن : يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يَسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ [مائده/۴۱] .

۲۵ _ نگران کمیت دشمن : قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ [مائده/۱۰۰] .

۲۶ _ نگران آزار دشمن : وَ لَقَدْ كَذَّبْتَ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبْرُوا عَلَى مَا

كَذَّبُوا وَ أَوْذُوا حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا [انعام/ ٣٤] .

٢٧_ فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ [انعام/ ١٤٧] .

٢٨_ نَكَرَانَ تَكْذِيبِهَا : وَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ لِي عَمَلِي وَ لَكُمْ عَمَلِكُمْ [يونس/ ٤١] .

٢٩_ نَكَرَانَ تَكْذِيبِهَا : فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ [اعراف/ ٢] .

٣٠_ به هود پیامبر (صلی الله علیه و آله) گفتند : إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنُظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ [اعراف/ ٦٧-٦٦] .

٣١_ به نوح پیامبر (صلی الله علیه و آله) گفتند : إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ [اعراف/ ٦١-٦٠] .

٣٢_ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَ هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ [توبه/ ١٢٩] .

٣٣_ نَكَرَانَ وَضَعِيَتْ خُوبِ دَشْمَنِ : فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَ لَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا [توبه/ ٥٥] .

٣٤_ وَ لَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَ أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُعَذِّبَهُمْ بِهَا [توبه/ ٨٥] .

٣٥_ نَكَرَانَ تَبْلِيغَاتِ دَشْمَنِ : وَ لَا يَخْزُنْكَ قَوْلُهُمْ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا [يونس/ ٦٥] .

٣٦_ أَفَأَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ وَ لَوْ كَانُوا لَا يَعْقِلُونَ [يونس/ ٤٢] .

٣٧_ وَ مَا أَكْثَرَ النَّاسِ وَ لَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ [يوسف/ ١٠٣] .

٣٨_ نَكَرَانَ اسْتِهْزَاءِهَا : وَ لَقَدْ اسْتَهْزَيْتَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَأَمَلَيْتَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا ثُمَّ أَخَذْتَهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ [رعد/ ٣٢] .

٣٩_ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَ عَلَيْنَا الْحِسَابُ [رعد/ ٤٠] .

٤٠_ وَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا قُلْ

كفى بِاللَّهِ شَهِيداً بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ [رعد/ ٤٣] .

٤١_ وَ لَقَدْ نَعَلْنَاكَ بِمَا يَقُولُونَ [حجر/ ٩٧] .

٤٢_ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ [نمل/ ٧٩] .

٤٣_ وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَ كفى بِاللَّهِ وَ كَيْلًا [احزاب/ ٣] .

٤٤_ وَ مَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنُكَ كُفْرُهُ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ [لقمان/ ٢٣] .

٤٥_ وَ مَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ [فاطر/ ٢٢] .

٤٦_ فَلَا يَحْزُنُكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يَسِرُونَ وَ مَا يَغْلِبُونَ [يس/ ٧٦] .

٤٧_ در برابر نسبت افتراء : كفى به شَهِيداً بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ [احقاف/ ٨] .

٤٨_ فان عرضوا فما ارسلناك عليهم حفيظا ان عليك الا البلاغ [شوری ، ٤٨]

ت

١. تثليث

١. سیمای حضرت عیسی (ع) در قرآن

١. وحی شدن بر ایشان

عیسی (ع) از پیامبرانی است که به او وحی می شد :

وَ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ عِيسَى وَ ٠٠٠٠ [نساء/ ١٦٣] .

يا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَ لَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَ كَلِمَتُهُ أَلْفَاها إِلَىٰ مَرْيَمَ وَ رُوحٌ مِنْهُ [نساء/ ١٧١] .

٢. عدم تفاوت با انبیاء دیگر

«قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَ مَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ مَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْمَاعِيلَ وَ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ مَا أُوتِيَ مُوسَى وَ عِيسَى وَ مَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ [بقره/ ١٣٦] .

٣. تائید الهی

به او نشانه های آشکار (بینات) عطا گردیده و به روح القدس تأیید شده است

وَ آتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيْنَاتِ وَ أَيْدِنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ [بقره/ ۸۷] .

وَ آتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيْنَاتِ وَ أَيْدِنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ [بقره/ ۲۵۳] .

در پی دیگر پیامبران بود و تصدیق کننده تورات ، به او انجیل دادیم و انجیلش هدایت و نور و تأیید تورات است و عامل هدایت و پند پرهیزکاران می باشد :

وَ قَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِمْ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَ أَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَ نُورٌ وَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَ هُدًى وَ مَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ [مائده/ ۴۶] .

۴. مقهور اراده خداوند

مسیح (ع) و مادرش (س) مقهور اراده الهی هستند :

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَ أُمَّهُ وَ مَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَ لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ [مائده/ ۱۷] .

مردم را به عبادت خداوند دعوت می کرد و می گفت هر کس مشرک شود بهشت بر او حرام خواهد شد :

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَ قَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَ رَبَّكُمْ إِنَّهُ مَنْ يَشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَ مَأْوَاهُ النَّارُ وَ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ [مائده/ ۷۲] .

۵. در شمار انبیای صالح

او نیز چون دیگر انبیا ، از صالحین بود :

وَ زَكَرِيَّا وَ يَحْيَى وَ عِيسَى وَ إِبْرَاهِيمَ كُلٌّ مِنَ الصَّالِحِينَ [انعام/ ۸۵] .

از عیسی (ع) چون دیگر انبیا پیمان محکمی گرفته شده است. لیسأل

الصادقين عن صدقهما از تبليغ انبيا سؤال مى شود :

وَ إِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَ مِنْكَ وَ مِنْ نُوحٍ وَ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى وَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَ أَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا [احزاب/ ٧] .

و كان نبيا و كان رسولا الى بنى اسرائيل و آتياه الانجيل و كان سمّاه الله بالمسيح و كان اماما و كان مبشرا برسول الله و كان وجيها فى الدنيا و الآخرة و من المقربين و كان من المصطفين و كان من المنتجبين و كان من الصالحين و كان مباركا ، زكيا ، آية للناس ، رحمه من الله و كان ممن علمه الله الكتاب و الحكمة

قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَ جَعَلَنِي نَبِيًّا [مريم/ ٣٠] .

وَ رَسُولًا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ [آل عمران/ ٤٩] .

وَ آتِيَاهُ الْإِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَ نُورٌ وَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَ هُدًى وَ مَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ [مائده/ ٤٦] .

إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَ جِيهًا فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ [آل عمران/ ٤٥] .

وَ إِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَ مِنْكَ وَ مِنْ نُوحٍ وَ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى وَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَ أَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا [احزاب/ ٧] .

وَ إِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِدًا [نساء/ ١٥٩] .

وَ إِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَىٰ مِنَ التَّوْرَةِ وَ مُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ [صف/ ٦]

إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ [آل عمران/ ٤٥] .

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ وَ نُوحًا وَ آلَ إِبْرَاهِيمَ وَ آلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ [آل عمران/ ٣٣] .

وَ زَكَرِيَّا وَ يَحْيَى وَ عِيسَى وَ إِيَّاسَ كُلٌّ مِنَ الصَّالِحِينَ [انعام/ ٨٥] .

وَ جَعَلْنِي مُبَارَكًا [مريم/ ٣١] .

قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا [مريم/ ١٩] .

قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَ لِنَجْعَلَهُ آيَةً لِلنَّاسِ وَ رَحْمَةً مِنَّا وَ كَانَ أَمْرًا مَقْضِيًّا [مريم/ ٢١] .

وَ يَعْلَمُهُ الْكِتَابُ وَ الْحِكْمَةَ وَ التَّوْرَةَ وَ الْإِنْجِيلَ [آل عمران/ ٤٨] .

٦. بنده خدا بودن

عیسی (ع) جز بنده ای برای خداوند و مثلی برای بنی اسرائیل چیزی نبود ، و لَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ [زخرف/ ٥٧] .

عیسی (ع) خود می گفت : من رسول خدا ، مصدق تورات و مبشر به پیامبری به نام احمد پس از خود هستم :

وَ إِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيِ مِنَ التَّوْرَةِ وَ مُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ [صف/ ٦] .

عیسی (ع) کلمه الهی و روح خدا بود و از بندگی خداوند ابائی نداشت :

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَ لَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَ كَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَ رُوحٌ مِنْهُ فَ آمِنُوا بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ وَ لَا تَقُولُوا ثَلَاثَةً انْتَهَوْا خَيْرًا لَكُمْ

إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا [نساء/ ۱۷۲-۱۷۱] .

کافران از بنی اسرائیل بر زبان داود (ع) و عیسی (ع) نفرین شده اند :

لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ [مائده/ ۷۸] .

عیسی (ع) خود می گفت : من بنده خدا هستم ، به من کتاب داده و مرا پیامبر نموده است ، مرا مایه برکت قرار داده و به نماز و زکات و نیکی مادر امر کرده است. خداوند مرا جبار و سرکش ننموده است :

قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَ جَعَلَنِي نَبِيًّا وَ جَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَ أَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا وَ بَرًّا بِوَالِدَتِي وَ لَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا [مریم/ ۳۲-۳۰] .

عیسی (ع) و مریم (س) از نعمت خداوندی برخوردار بودند ، به روح القدس تأیید شده بود و در گهواره و پیری با مردم سخن می گفت. خداوند او را کتاب و حکمت و تورات و انجیل آموزش داده بود. معجزه می کرد. کور و جذام را شفا می داد. مردگان را زنده می کرد. بنا به درخواست حواریون از خدا مائده آسمانی خواست و خداوند اجابت کرد. در برابر سؤال خدا که آیا تو به مردم گفته ای که من و مادرم را در برابر الله به خدایی بگیرید ، چنین پاسخ داد : سبحانک. مگر مرا چه شده که حرف ناحق

بزخم. اگر چنین گفته باشم تو خود دانا هستی و از درون من آگاهی و ما درون تو را نمی دانیم. تو عالم به غیبی ، جز فرامین تو را به مردم نگفته ام و آن اینکه : خدا را پرستش کنید که پروردگار من و شماست

إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَى الْوَالِدَاتِكَ إِذْ أَيْدَتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَإِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي فَتَنْفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِي وَتُبْرِئُ الْمَأْكَمَةَ وَالْمَأْبْرَصَ بِإِذْنِي وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَى بِإِذْنِي وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنْكَ إِذْ جِئْتَهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ وَإِذْ أُوحِيَتْ إِلَى الْحَوَارِيِّينَ أَنْ آمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي قَالُوا آمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يَنْزِلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

قَالُوا نُرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ صَدَقْتُنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنزِّلُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدَ مَنكُم فَأِنِّي أَعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأمِّي الْهَيْبَةَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمَ مَا فِي

نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ إِنَّ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عَبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرَ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَ مَا فِيهِنَّ وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ [مائده/ ۱۲۰- ۱۱۰] .

عیسی (ع) را نه کشتند و نه به صلیب آویختند ، بلکه خداوند او را به سوی خود بالا برد :

وَ قَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا قَتَلُوهُ وَ مَا صَلَّبُوهُ وَ لَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ وَ إِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَ مَا قَتَلُوهُ يَقِينًا بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَ كَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا [نساء/ ۱۵۸-۱۵۷] .

۷. دعوت به یکتائی خداوند

به او بینات دادیم و او حکمت را بر قوم خود عرضه کرد و مردم را به تقوا و پرستش خدای یکتا به عنوان تنها راه راست دعوت نمود :

وَ لَمَّا جَاءَ عِيسَى بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَ لِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ فِيهِ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ [زخرف/ ۶۴-۶۳] .

به عیسی (ع) نیز چون ابراهیم (ع) و موسی (ع) توصیه کردیم که دین را به پا

کنند و در آن تفرقه به وجود نیاورند :

وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ [شوری/ ۱۳] .

۸. نشانه الهی بودن

فرزند مریم (س)، عیسی (ع) و مادرش را آیه و نشانه قرار دادیم و آن دو را در جایی بلند و مستقر و جوشان نهادیم :

وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً وَآوَيْنَاهُمَا إِلَى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ [مومنون/ ۵۰] .

عیسی (ع)، کلمه الهی، وجیه در دنیا و آخرت، از مقرّبین، که در گهواره و پیری با مردم حرف می زد، از صالحین است و کتاب و حکمت و تورات و انجیل را آموخته است. رسول خدا برای بنی اسرائیل دارای معجزه (ساختن هیئت پرندگان از گل، شفادهنده کور مادرزاد و جذام، زنده کننده مردگان، عالم به غیب (مأکولات و ذخایر مردم) مصدق تورات، داعی به تقوای الهی و پرستش خدای یکتا به عنوان تنها راه مستقیم، طالب انصار الله،

وفات یافته به دست الهی و عروج کرده به سوی خدا، پاک شده از کافران، دارای پیروانی برتر از کافران تا روز قیامت، دارای خلقتی چون آدم از خاک است.

۹. آفرینش از خاک

إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يَبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ وَ يَكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَ كَهْلًا وَ مِنَ الصَّالِحِينَ قَالَتْ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمَسِّنِي بَشَرٌ قَالَ كَذَلِكَ اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ إِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

وَيَعْلَمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَرَسُولًا- إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِ آيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ أَنِّي أَخْلَقْتُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَانْفُخْ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ أُبْرِئُ الْمَأْكَمَةَ وَ الْمَأْبْرَصَ وَ أَحْيِي الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللَّهِ وَ أُتْبِئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَ مَا تَدْخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ إِنْ فِي ذَلِكِ لآيَةٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ وَ مَصِدَّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيِ مِنَ التَّوْرَةِ وَ لِأَحْلِلَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ وَ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا اللَّهَ إِنْ اللَّهَ رَبِّي وَ رَبُّكُمْ فَاعْتَبِدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمْ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ آمَنَّا بِاللَّهِ وَ اشْهَدُ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَ اتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتَبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ وَ مَكَرُوا وَ مَكَرَ اللَّهُ وَ اللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قُمْ إِلَى الْوَالِدِ فَاكْتَبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ وَ جَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ إِلَى مَرْجِعِكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ فَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَأَعْيَذُبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ مَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ وَ أَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَ...S...Йе...الصَّالِحَاتِ فَيَوْفِيهِمْ أَجُورَهُمْ وَ اللَّهُ لَا- يَحِبُّ الظَّالِمِينَ ذَلِكِ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْآيَاتِ وَ الذِّكْرِ الْحَكِيمِ إِنْ مَثَلُ عِيسَى عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ [آل عمران ۵۹-۴۵] .

۱۰. کلمه بودن عیسی

۱۱. عیسی در نزد دیگران

۱. مسیحیت

_ دانشمندان غرب همگی به این نتیجه رسیده اند که این عقاید بت پرستی از طریق پولس به مسیحیت وارد شده است. جالب اینکه در کتاب ثواب الاعمال

، ص ۲۱۵ از امام کاظم (ع) نقل شده که ۵ نفر از امم ماضیه و دو نفر از این امت از اصحاب تابوت هستند. قایل ، نمرود ، فرعون ، یهودا ، پولس . (نصارا را به شکل فعلی درآورد و دست کاری کرد).

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : يَا إِسْحَاقُ إِنَّ فِي النَّارِ لَوَادِيًا يُقَالُ لَهُ سَيْقَرٌ لَمْ يَتَنَفَّسْ مُنْذُ خَلَقَهُ اللَّهُ لَوْ أَدِنَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ فِي التَّنَفُّسِ بِتَقْدِيرِ مَخِيطٍ لَأَخْتَرَقَ مَا عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ وَإِنَّ أَهْلَ النَّارِ لَيَتَعَوَّدُونَ مِنْ حَرِّ ذَلِكَ الْوَادِي وَتَنَّهُ وَقَدْرِهِ وَ مَا أَعَدَّ اللَّهُ فِيهِ لِأَهْلِهِ وَإِنَّ فِي ذَلِكَ الْوَادِي لَجَبَلًا يَتَعَوَّدُ جَمِيعُ أَهْلِ ذَلِكَ الْوَادِي مِنْ حَرِّ ذَلِكَ الْجَبَلِ وَ تَنَّهُ وَقَدْرِهِ وَ مَا أَعَدَّ اللَّهُ فِيهِ لِأَهْلِهِ وَإِنَّ فِي ذَلِكَ الْجَبَلِ لَشِعْبًا يَتَعَوَّدُ جَمِيعُ أَهْلِ ذَلِكَ الْجَبَلِ مِنْ حَرِّ ذَلِكَ الشُّعْبِ وَ تَنَّهُ وَقَدْرِهِ وَ مَا أَعَدَّ اللَّهُ فِيهِ لِأَهْلِهِ وَإِنَّ فِي ذَلِكَ الشُّعْبِ لَقَلْبًا يَتَعَوَّدُ جَمِيعُ أَهْلِ ذَلِكَ الْجَبَلِ مِنْ حَرِّ ذَلِكَ الْقَلْبِ وَ تَنَّهُ وَقَدْرِهِ وَ مَا أَعَدَّ اللَّهُ فِيهِ لِأَهْلِهِ وَإِنَّ فِي ذَلِكَ الْقَلْبِ لَحِيَةً يَتَعَوَّدُ جَمِيعُ أَهْلِ ذَلِكَ الْقَلْبِ مِنْ حُبِّ تِلْكَ الْحِيَةِ وَ تَنُّهَا وَقَدْرُهَا وَ مَا أَعَدَّ اللَّهُ فِي أَنْبِئِهَا مِنَ السَّمِّ لِأَهْلِهَا وَإِنَّ فِي جَوْفِ تِلْكَ الْحِيَةِ لَصَيْدَانِ يَقْتُلُ فِيهَا خَمْسَةَ مِنَ الْأُمَّمِ السَّالِفَةِ وَ اثْنَانِ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَ مِنَ الْخَمْسَةِ وَ مِنَ الْإِثْنَانِ قَالَ فَأَمَّا الْخَمْسَةُ فَقَابِيلُ الَّذِي قَتَلَ هَابِيلَ وَ نُمْرُودُ الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ فَقَالَ أَنَا أَحْيَى وَ أُمِيتُ وَ فِرْعَوْنُ الَّذِي قَالَ أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى وَ يَهُودُ الَّذِي

۲. کفار

مسأله تثلیث مسأله آوانسی بود که رهبران مسیحی برای جلب بت پرستان تثلیثی به آنها می دادند تا مسیحی شوند. همان گونه که نسخ ختنه نیز آوانسی بود که مردان بزرگ در مسیحی شدن مانعی نداشته باشند.

۱۲. نزول از آسمان

مسیحیت عقیده دارد که حضرت عیسی (ع) بعد از شهادت و دفن زنده شد و از قبر بیرون آمد و به آسمان رفت و در آخر الزمان می آید.

در آخر انجیل می خوانیم که : "بیا ای خداوند عیسی"

— عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ قَالَ : إِنَّ عِيسَى يَنْزِلُ قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِلَى الدُّنْيَا فَلَا يَبْقَى أَهْلٌ مِلَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا غَيْرِهِ إِلَّا آمَنَ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَ يَصَلِّي خَلْفَ الْمَهْدِيِّ. [تفسیر القمی ، ج ۱ ، ص ۱۵۸] .

— و قد رُوي حديث نزول عيسى كافي ، مفتاح كنوز السنه البخاري و المسلم و النسائي و ابن ماجه و احمد و ابى داود و الطيالسي منتخب الأثر ، ص ۴۷۹ .

— عن حذيفه قال النبي (ص) : " يلتفت المهدي و قد نزل عيسى ابن مريم كأنما يقطر من شعره الماء يقول له المهدي تقدم فصل فيقول إنما أقيمت الصلاة لك فيصلي عيسى خلف رجل من ولدي " [الصراط المستقيم ، ج ۲ ، ص ۲۵۷] .

— كنز العمال ، جلد ۱۴ ، صفحه ۶۱۷ روایات نزول عیسی (ع) از آسمان را نقل می کند.

— در سنن ابن ماجه ، جلد ۲ ، صفحه ۱۳۶۳ نیز درباره نزول عیسی (ع) مطالبی آورده است.

۱۳. آیاتی از عهد جدید

عیسی پسر خداست.

— خدا پسر عیسی و عیسی پسر خدا است. [انجیل یوحنا ، باب ۱۷]

— شاول گفت : خداوندا تو کیستی؟ خداوند گفت : من آن عیسی هستم. [اعمال رسولان ، ۹ : ۶].

— لیکن چون زمان به کمال رسید ، خدا پسر خود را فرستاد که از زن زاییده شد. [غلاطیان ، ۴ : ۴].

ایمان فرد به پسر خدا ، او را پسرخوانده خدا خواهد کرد.

— عیسی پسر خدا ، از زن زاییده شد تا شما شریعت را رها کنید و پسرخواندگی را بیابید. [رساله پولس بغلاطیان ، ۴ : ۵ _ ۸] .

— یک دل و یک زبان خدا و پدر خداوند ما عیسی مسیح را تمجید نمایید. [رومیان ، ۱۵ : ۷].

— زیرا همگی شما به وسیله ایمان در مسیح عیسی ، پسران خدا می باشید. [غلاطیان ، ۳ : ۲۷].

— اما عیسی چون تعمید یافت فوراً او از آب برآمد و روح خدا را دید که مثل کبوتری نزول کرده بر وی می آید ، آنگاه ندایی از آسمان رسید که این است پسر گرامی من که از او خوشنودم. [انجیل متی ، ۳ : ۱۶ _ ۱۷].

— آنگاه عیسی به بیابان برده شد تا ابلیس او را تجربه نماید و چون چهل شبانه روز روزه گرفت آخر گرسنه گردید ، پس ابلیس تجربه کننده نزد او آمده گفت : اگر پسر خدا هستی بگو تا این سنگ ها نان شود. [انجیل متی ، ۴ : ۱ _ ۵].

— آنگاه ابلیس عیسی را به شهر مقدس برد. به وی گفت : اگر پسر خدا هستی خود را به زیر

انداز. عیسی وی را گفت: خداوند خود را تجربه مکن. [انجیل متی، ۴: ۶-۹].

— ابلیس گفت: اگر تو (ای عیسی) برای من سجده کنی همه چیزها را به تو می دهم. عیسی در جواب او گفت که: ای شیطان مکتوب است که خداوند خود را سجده کنی. [انجیل لوقا، ۴: ۸-۱۰].

۱۴. افسانه صلیب

وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ [نساء/ ۱۵۷].

نه مسیح را کشتند و نه به دار آویختند، بلکه دیگری را که شباهت به او داشت اشتباها به دار زدند.

— طبق اعتقاد عمومی مسیحیان به پیروی از اناجیل چهارگانه مسأله مصلوب شدن عیسی (ع) قطعی و از مسائل زیربنایی آنها است.

— آنها حضرت عیسی (ع) را به جای هدایت، برای فدا می دانند. بازخريد گناهان و نام او را فادی و ناجی و مسیحیت را مکتب نجات و شعار را صلیب می دانند.

— غافل از آن که مسیح (ع) نه خدا بود و نه فرزند خدا، زیرا کهلم یکن له کفوا أحدو لذا غیر منطقی و ظالم پرور است.

— آیه فوق ردّ عقیده آنها است و قوانینی آن را تأیید می کند؛ از جمله:

(۱) در اناجیل که ماجرای مصلوب شدن آمده است، همه بعد از عیسی (ع) نوشته شده است.

(۲) شاگردان مسیح هم وقت دستگیری مسیح (ع) فرار کردند. "آن وقت همه شاگردان او را رها کردند و گریختند." [انجیل متی، باب ۲۶، جمله ۵۷].

(۳) دستگیر کنندگان از لشکر روم بودند که نه عیسی (ع) و

نه شاگردانش را به دقت نمی شناختند.

(۴) دستگیری و اعدام در شب بود.

(۵) دستگیر شده در برابر حاکم از خود دفاع نکرد و این با مقام عیسی (ع) جور در نمی آید.

(۶) بالای دار گلایه از خدا کرد که: "خدایا خدایا چرا مرا رها کردی؟" [انجیل متی، باب ۲۷، جمله ۴۶].

(۷) بعضی از اناجیل (غیر از اناجیل چهارگانه مورد قبول مسیحیان) مثل انجیل برنابا رسماً مصلوب شدن عیسی (ع) را نفی و بعضی دو عیسی قائل شده اند: مصلوب و غیر مصلوب.

کوتاه سخن آن که قرائن مذکور راه عقلی و آیه فوق هم وحی قطعی است که آن که به دار آویخته شد عیسی (ع) نبوده و شخص جاسوسی بوده که شباهت به عیسی (ع) داشته و خیانت هایی کرده که دستگیر و اعدام شد.

۱۵. قرآن و تثلیث

درباره عیسی (ع) و مادرش (س) می فرماید: كَانَا يَا كِلَانِ الطَّعَامِ [مائده/۷۵].

از هواداران می پرسد: فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يَهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَ مَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا [مائده/۱۷].

لَنْ يَشْتَكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ [نساء/۱۷۲].

قَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَ رَبَّكُمْ [مائده/۷۲].

آیا بهتر نیست شب ژانویه هدف عیسی (ع) را دنبال کنیم و مجالس لهو و لعب تبدیل به مجالس رشد آور شود؟

ضمناً ارامنه و مسیحیان در تهران که به جمهوری اسلامی و انقلاب کمک های مختلفی کرده اند از چشم ملت دور نیست.

تفاهم و گفتگوی علمی و بحث آزاد میان همه فرقه ها و مسلمانان ربطی با پیوندهای مشترک ندارد. مثل پنج انگشت که هر کدام شکلی و همه در

برابر دشمن یکی هستند.

۱۶. خرافات مسیحیت

(۱) کتاب انجیل یکی بوده ، ولی کم کم به ۶۰ عدد رسید و از میان همه چهار تا انتخاب شد که باز میان این چهار انجیل اختلافاتی هست.

(۲) مسیح (ع) را خدا ، پسر خدا و بزه خدا معرفی می کند.

بیان می شود خدا از مریم زاییده و محتاج به غذا و گاهی هم شراب بوده است ، بعد به دست یهود کشته و بعد دفن شده است و بعد از سه روز از قبر بیرون آورده شده است و در سمت راست خدا در آسمان قرار گرفته است.

(۳) مسیحیت می گوید : عیسی (ع) مقام خدایی را از پدر ارث برد. به زمین آمد و یهود بر سر او شوریده با وضع بدی به دار آویخته و خدای پدر به خاطر زحمات عیسی از سر تقصیرات همه بندگان گذشت ، لذا گناه برای مسیحی با ایمان به عیسی هیچ ضرری ندارد. لطمه این عقیده بر احدی مخفی نیست.

و مسیحی بعد از اعتراف به گناه نزد پاپ با پرداخت مقداری نقد یا نسیه گناهِش آمرزیده می شود.

(۴) نویسندگان انجیل ها از افرادی بودند که عیسی (ع) از آنها ناراضی بود.

انجیل از ۲۷ رساله مرکب است که توسط چهار نفر از شاگردان عیسی (ع) "پطرس ، یوحنا ، متی ، یهوذا" و چهار نفر دیگر به نام "مرقس ، لوقا ، یعقوب ، برادر مسیح و پولس" در طی یک قرن نوشته شده است.

نافرمانی این نویسندگان از شخص مسیح (ع) را گوشه ، کنار همین انجیل می خوانیم.

مثلاً به پطرس گفت : تو شیطان و وسیله لغزش من می شوی.

شبی که عیسی (ع) به دست دشمن دستگیر

شد به پطرس و یوحنا گفت : امشب حال من سخت است ، بیدار باشید و دعا کنید. آنها آزاد خوابیدند.

باز به تمام شاگردانش فرمود وقت سختی من ، همه امتحان می شوید و لغزش می خورید. گفتند : ابا ، ما تا آخر با تو هستیم. در عین حال وقتی که دستگیر شد همه پا به فرار گذاردند. [انجیل متی ، باب ۲۶ ، آیه ۳۱ _ ۵۲].

آیا به نوشته چنین شاگردانی می توان اطمینان کرد؟

۵) در سالروز مصلوب شدن عیسی از آرد خوب نان فطیری تهیه می کنند و در دستمال زیبا می پیچند و شراب در ظرف نقره می ریزند و در کلیسا بعد از زدن ناقوس ، کشیش از جلو صف عبور می کند و بعد رو به مشرق _ محلّ تولّد عیسی _ ایستاده و به نان سجده می کند. اورادی می خواند و معتقدند که بعد از اوراد آن نان به بدن عیسی مبدل می شود.

و بعد به جام شراب سجده می کند و معتقدند که شراب مبدل به خون عیسی می شود. بعد یک یک مسیحی ها نزد کشیش رفته او هم نان پاره پاره می کند و به دهان آنها می گذارد و می گوید بدون آنکه دندان روی نان گذارید فرو برید ، چون اگر دندان گذارید نان که مبدل شده به بدن عیسی گوشت بدن عیسی زیر دندان اذیت می شود (نمی دانم چطور وقتی نان را پاره می کنند ، اذیت نمی شود).

بعد همه از شراب جرعه ای نوشیده و معتقد می شوند با خوردن آن نان و شراب همه خدا و پسر خدا می شوند.

(آیا هضم نان توهین به عیسی نیست ، هر سال یک عیسی

در هزارها کلیسا پاره پاره و یک پیرمرد ۸۰ ساله باید ۸۰ بار عیسی شده باشد.)

۶) با فرا رسیدن پایان هر سال میلادی جشنی می گیرند که به نام مذهب است ، اما در آن رقص ، قمار ، مستی و شراب است حتی در محیط کلیسا ، این برنامه را دارند و حتی یکی از رهبرهای مذهبی آنان ۵۰۰ آهنگ رقص ساخته است.

۷) شراب سازی اولین معجزه مسیح است که در مجلس جشن که شراب تمام شد ، خمره ها را پر از آب کرد و به اعجاز همه شراب شدند. آن هم شرابی که اهل مجلس آن را از شراب های دیگر ترجیح دادند.

۸) تناقضات فراوانی در اناجیل است. مثلاً

انجیل متی ۱۲ _ ۴۰ می گوید که عیسی گفت من همانند یونس سه شبانه روز در قبر می مانم اما در انجیل مرقس ۱۵ _ ۴۳ و باب ۱۶ ، آیه ۱ _ ۵ می گوید دو شب و یک روز در قبر بوده بعد برخاسته و به آسمان رفته است.

۹) خرافه تثلیث را گاهی با تشبیه به آفتاب که از نور ، حرارت و

اثر شیمیایی است و گاهی به آب ، بخار ، یخ و گاهی به مثلث که دارای سه ضلع است و در عین حال یک چیز بیشتر نیست معتقدند.

در حالی که تشبیه اولی خدا را مرکب و محتاج به اجزا معرفی کرده است و تشبیه دومی نیز خدا را وجود متغیر معرفی کرده است و در تشبیه سومی نیز سه ضلع مثلث از هم فاصله دار هستند و کاری به هم ندارند و هر ضلعی زائیده شده ضلع دیگر نیست و آنها خدا را همان عیسی

و عیسی را جزیی از خدا می دانند.

۲. سیمای حضرت مریم (س) در قرآن

زن عمران ، مریم را زاد و او و نسلش را از شیطان به خدا پناه داد ، خداوند با پذیرشی نیکو قبول کرد و او را به رشدی نیکو تربیت کرد و زکریا (ع) را کفیل او قرار داد ، هرگاه وارد بر مریم (س) می شد رزقی مهیا نزد مریم (س) می دید که مریم (س) می گفت : اینها از نزد خداست :

فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَىٰ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعْتَ وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَىٰ وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَإِنِّي أُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسِينًا وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّىٰ لَكَ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ [آل عمران/۳۷-۳۶] .

ملائکه گفتند : ای مریم ، خداوند تو را برگزیده ، پاکیزه ات کرده و بر زنان عالم برتری داده است :

وَ إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَ طَهَّرَكِ وَ اصْطَفَاكِ عَلَىٰ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ [آل عمران/۴۲] .

به عنوان مثال و نمونه برای مؤمنین : مریم زاده عمران ، دختر پاکدامنیاً حُصِنَتْ فَرْجَهَا [تحریم/۱۲] .

که از روح خود بر آن دمیدیم (تا عیسی زاده شد) ؛ کلمات (و شرائع) الهی را تصدیق کرد و کتب وحی را پذیرفت و از قانتین و مطیعین بود.

مَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَيْنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَ صَدَقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَ كَتَبْنَا فِيهَا وَ كَانَتْ مِنَ الْقَانِتِينَ [تحریم/۱۲] .

از آیه ۱۶

تا ۲۹ سوره ۱۹ (مریم) زاده شدن عیسی (ع) را از دامان پاک مریم (س) توضیح می دهد.

نصارا گفتند که خداوند برای خود فرزندی گرفته است. ای گروه نصارا، به راستی سخن گرانی به زبان آورده اید. نزدیک است آسمان ها از آن گفتار ناروا بدرد و زمین بشکافد و کوه ها درهم شکسته ، بریزد. از آن رو که برای خدای رحمان پسری ادعا کرده اند. سزاوار نیست خدای رحمان برای خود پسری بگیرد. در آسمان ها و زمین هیچ کس نیست مگر آن که با حالت بندگی به سوی خدا خواهد آمد :

وَ قَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِدًّا تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَ تَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَ تَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا أَنْ دَعَا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا وَ مَا يَتَّبَعِي لِلرَّحْمَنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ إِلَّا آتَى الرَّحْمَنِ عَبْدًا [مریم/۹۳-۸۸] .

پیغمبر اکرم (ص) فرمود : درباره عیسی دو گروه هلاک شدند : اول ، یهود که او را تکذیب کرده و بدو ناسزا گفتند. دوم ، نصارا که در حق او غلو کرده ، او را خدا می دانند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : دَعَانِي رَسُولُ اللَّهِ (ص) فَقَالَ يَا عَلِيُّ إِنَّ فِيكَ شَبَهًا مِنْ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ أَحَبَّهُ النَّصَارَى حَتَّى أَنْزَلُوهُ بِمَنْزِلِهِ لَيْسَ بِهَا وَ أَبْغَضَهُ الْيَهُودُ حَتَّى بَهْتُوا أُمَّهُ قَالَا وَ قَالَ عَلِيُّ (ع) يَهْلِكُ فِي رَجُلَانِ مُحِبُّ مُفْرَطٌ بِمَا لَيْسَ فِي وَ مُبْغِضٌ يَحْمِلُهُ شَتَائِنِي عَلِيٌّ أَنْ يَبْهَتَنِي [أمالی طوسی ، ص ۲۵۶] .

مریم (س) تحت تکفل پیامبر بزرگ :

وَ كَفَّلَهَا زَكَرِيَّا [آل عمران/۳۷] .

مریم (س) اختیار شده خدا :

إِنَّ اللَّهَ اضْطَفَاكَ وَ طَهَّرَكَ

وَاضْطَفَاكَ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ [آل عمران/ ۴۲] .

مریم (س) مهمان خاص خدا :

يَا مَرْيَمُ أَنْتِ لَكَ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ [آل عمران/ ۳۷] .

مریم (س) بزرگ عابده دهر

مریم (س) پارسا زنی که با فرشتگان سخن می گوید :

وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ [آل عمران/ ۴۲] .

يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ [آل عمران/ ۴۵] .

خدا به مریم (س) به هنگام زایمان تسلی می دهد

فَنَادَاهَا مِنْ تَحْتِهَا أَلَّا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكَ تَحْتِكَ سَرِيًّا (نهر جاری [مریم/ ۲۴] .

وَ هُزِّي (تکان بده) إِلَيْكَ بِجِذْعِ النَّخْلِ تُسَاقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِيًّا [مریم/ ۲۵] .

مریم (س) پاکدامن است :

أَخْصَنَتْ فَرْجَهَا [تحریم/ ۱۲] .

و انتقاد از یهود که :

وَ قَوْلِهِمْ عَلَى مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا [نساء/ ۱۵۶] .

احترام به مریم (س) از افتخارات عیسی (ع) است :

وَ بَرًّا بِوَالِدَتِي [مریم/ ۳۲] .

مریم (س) بانویی که از قبل از تولد کاندیدای خدمت شد :

إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا [آل عمران/ ۳۵] .

آن زن پارسا را به قیافه عروسک زیبای غربی درآوردن ، بزرگترین توهین به مقام مریم (س) است.

مادر مریم (س) به همین راضی بود که نوزادش پسر و بعد از تولد پسر خادم مسجد بیت المقدس باشد اما این صفا و صداقت

سر از مریم (س) درآورد که فوق تصوّر مادر بود.

الْعَبْدُ يَفَكِّرُ وَاللَّهُ يَقْدِرُ

مادر مریم (س) از تولّد دختر غم ناک شد: رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنثِيًّا خدایا این دختر را از برگزیدگان قرار داد. آری عسی أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ

لکم [بقره/۲۱۶] .

بعد از تولد همان دختر را در خدمت مسجد (بیت المقدس) قرار داد و نام آن را مریم (س) که در لغت آنها به معنای زن عبادت کار است نهادوَ اِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ [آل عمران/۳۶] .

قَالَ امِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : غَايَةُ بَدَلُ الْمُؤْجُودِ [غررالحکم ، ص ۳۸۱] .

پدر مریم (س) قبل از تولدش فوت کرده بود. مادر آن را نزد علمای یهود آورد و گفت این کودک هدیه بیت المقدس است. پس از گفتگو با قرعه پیامبر بزرگوار تکفل آن را نمود. آری ، خدا گرز حکمت ببندد دری ، ز رحمت گشاید در دیگری

صحنه و جرقه ها : مادر مریم (س) بچه دار نمی شد تا روزی زیر درختی غذا دادن پرنده ای را به بچه هایش دید. این منظره او را تکان داد که کاش من هم فرزندی داشتم. دعا کرد و مستجاب شد.

۳. مسیحیت از دیدگاه مسیحیان

۱. مقدمه

مرحوم سید امیر علی که یکی از شخصیت های علمی و فرهنگی اسلام در دوران اخیر شناخته می شود و تحقیقات فقید سعید در محافل علمی شرق و غرب مقام و منزلت خاصی احراز کرده است ، درباره روابط مسیحیت با اسلام چنین می نویسد :

"اسلام از همان آغاز امر با بغض مسیحیت روبرو شد"

آری ، چنین است ، زیرا صرف نظر از صف آراییی و مبارزه مقامات کلیسا و قدرت های سیاسی غرب که خود را پیرو آیین حضرت مسیح (ع) معرفی می کرده اند ، در همان سال های اول هجرت رسول اکرم (ص) به مدینه راهبی به نام ابوعامر به مبارزه با اسلام برخاست و با همکاری کفار قریش دست به کار تخریب شد. همین مرد در میدان جنگ احد

با همراهی عده دیگری از مسیحیان چاله هایی را حفر کرد و آنها را با خاک و خاشاک هموار نمود و همین چاله ها در روز جنگ احد برای مجاهدین اسلام به صورت دامی درآمد و شخص رسول اکرم (ص) در یکی از این دام ها افتاد.

کلیسای مسیحیت برای حفظ آثار بت پرستی و ضبط اساطیر باستانی برای جنگ با اسلام آماده شد. صرف نظر از جنگ های صدر اسلام که از ناحیه روم شرقی برای نابود کردن اسلام صورت گرفت و منتهی به جنگ های ۲۰۰ ساله صلیبی گردید. از آن پس که نیروهای مسیحیت در هم شکسته شد بر بغض و کینه مسیحیان افزود و از قرن ۱۸ به بعد مسیحیان به نام نشر تمدن به کشورهای آسیایی سرازیر شدند و از راه ترویج فساد اخلاق و تقویت دین دزدان و دین سازان محلی از هیچ گونه خصومتی خودداری نکردند ، تا جایی که کشیش نامدار فرانسوی به نام لوشتلیه ۴۵ سال قبل در مجله LEMONDE **MUSULMAN** جهان اسلام که به زبان فرانسه منتشر می شد ، در سرمقاله آن چنین نوشت :

بدون تردید مبلغین ما تاکنون توفیق نیافته اند که مذهب اسلام را تحت الشعاع قرار دهند این منظور فقط وقتی حاصل خواهد شد که افکار غربی را در میان مسلمانان نشر دهیم و یکی از وسایل آن این است که مسلمانان را به فرا گرفتن زبان های اروپایی وادار کنیم. انتشار این زبان ها جهان اسلام را در تماس با مطبوعات اروپایی قرار خواهد داد و آنگاه راه برای ترقیات مسلمانان صاف خواهد شد.

بدین طریق سازمان های تبلیغی به هدف خود خواهند رسید و خواهند توانست مسایل اسلامی را که تاکنون محفوظ مانده

از بین ببرند.

همان نویسنده افزود که : در هم شکستن جهان سیاسی اسلام راه تبلیغ رسالت تمدن اروپا را خواهد گشود.

این اقدام غیر قابل احتراز است و مسلمانان از لحاظ سیاست باید سقوط کنند و آنگاه طولی نخواهد کشید که اسلام مانند شهری که در سیم های خاردار اروپایی محصور شده باشد سقوط کند.

و باز همان کشش عالی مقام نوشت : پس از آنکه مسلمان ها اوصاف و اوضاع خود را از دست دادند ، دیگر نباید انتظار داشت که وضع سیاسی مثبتی احراز کنند. مسلمانان با ضعف و انحطاط و ازهم پاشیدگی محکوم به فنا هستند و پس از آنکه انحطاط و پراکندگی در سراسر جهان اسلام روی داد ، روح مذهبی مسلمان ها به طور کلی ریشه کن خواهد شد و به هیچ وجه دوباره نخواهد توانست ظهور و بروز کند. [مراجعه شود به فلسفه و طریق زندگی در اسلام تألیف دکتر سعید رمضان] .

صرف نظر از فعالیت های تخریبی کشیشان مسیحی و مصرف کردن بودجه های سنگین در راه مبارزه با اسلام ، یک دسته دانشمندانی از غرب تحت عنوان "شرق شناسی" در قرون اخیر میدان فعالیت خاصی به دست آورده و به طوری که در کتاب اسلام و غرب (نشریه دار التبلیغ اسلامی قم) و همچنین در مقاله مخصوصی تحت عنوان "مستشرقین و اسلام" از کتاب محمد (ص) خاتم پیغمبران (نشریه حسینیه ارشاد) این بحث به صورت نسبتاً مشروحی به میان آمده است.

این نکته بسی جالب است که حتی خاورشناس دانشمند هلندی به نام دکتر هرگرونج که در میان همه مخالفین اسلام خصومت او نسبت به اسلام کمتر محسوس است در سال ۱۹۱۱ هنگامی که در وزارت مستعمرات هلند

برای امور اسلامی و غربی سمت مستشاری داشت می نویسد: تصور این که بشود در دستگاه خلافت مانند دستگاه پاپ که هیچ نوع رابطه ای با سیاست ندارد نفوذ کرد امری است اشتباه، زیرا دستگاه خلافت خودش حائز رهبری سیاسی است و اگر مسلمانی به دستگاه خلافت عنایت و عقیده ای نداشته باشد نمی توان او را به حکومت مسیحی وفادار دانست! جای بسی تأسف است که مسلمانان جزائر اندونزی افکارشان تابع مسلمانان مصر، حضر موت و عربستان است و در نکات و ملاحظات مذهبی و عادات و آداب به نشریات عربی علاقه مند هستند.

بدبختانه تاکنون در جاوه احساسات ملی به وجود نیامده است که بتوان آن را جایگزین مباحث مذهبی عربی قرار دارد. راجع به نکته اخیر که این آقای خاورشناس به بحث "ملیت" اشاره کرده باید گفت: در یکی دو قرن اخیر اروپایی ها برای تفرقه در میان مسلمانان که قرآن کریم همه را همه واحده؛ یعنی یک امت خوانده، موضوع ملیت را به شدت رواج دادند و همه می دانیم که این موضوع ضربت هایی را بر پیکر اسلام وارد آورده است و این آقای خاورشناس بی تعصب هلندی اظهار تأسف می کند که نتوانسته است در میان مسلمانان اندونزی بحث ملیت را ترویج کند و رابطه آنها را با محافل مصر و حجاز قطع نماید.

باری، مسیحیت که آمیخته با یک رشته اساطیر و افسانه های قرون تاریک بشریت است (به طوری که ضمن نشریه تثلیث یا سه گانه پرستی به اجمال اشاره شده است) در برابر منطق علمی زیبون و عاجز مانده است و با این حال با مکتب نورانی اسلام مبارزه می کند! برای بی اساس بودن مبادی مسیحیت مباحث

و مطالبی از منابع خودشان به دست آورده ایم که ضمن این نشریه به شرح زیر از نظر خوانندگان می گذرد ،

به تاریخ ذیقعدہ ۱۳۸۹ ، بهمن ماه ۱۳۴۸ . دایره انتشارات دارالتبلیغ اسلامی قم

مسیحیت از دیدگاه مسیحیان

(۱) در این رساله از منابع مسیحی و یهودی و مخصوصاً از منابع مسیحی استفاده شده است. [ر.ک. به تحقیقات مرکز اسلامی شیعه امامیه در تانزانا _ دارالسلام _ آفریقا] .

از منابع یهودی بدان جهت استفاده شده است که حضرت مسیح (ع) یهودی بوده و در خانواده یهودی متولد شده است و مانند یک نفر یهودی زیست کرده و به وسیله یکی از پیغمبران یهود (یوحنا) غسل تعمید داده شده و مذهب و قانون یهود را تبلیغ نموده است. [مراجعه شود به انجیل متی ، باب ۱۵ ، جمله ۲۴ و همچنین باب ۱۰ ، جمله ۶ _ ۵ و باب ۵ ، جمله ۱۷] .

(۲) در این بحث به هیچ یک از منابع اسلامی مراجعه نشده است.

(۳) مذهبی را که حضرت مسیح (ع) تعلیم داده از بین رفته است. مذهب مسیحی در حکم همان پیرزن علیلی است که پولس در دو هزار سال پیش فرزندی از او به وجود آورد! مسیحیان متجدد ، پیرو مذهب حضرت مسیح (ع) نیستند و حظّ و بهره ای از کیش مسیحیت ندارند ، هزاران کتاب به وسیله مسیحیان در انتقاد از مسیحیت نوشته شده است! از جمله تعدادی رساله های متنوع تحت عنوان بلوبوک (کتاب آبی) که در ۵۰ سال اخیر در ایالات متحده آمریکا نوشته شده و هم اکنون همه آنها در اختیار ما است و نشان می دهد که چگونه پاپ ها و سایر

رهبران کلیسا اصول و ارکان و اساس کیش حضرت مسیح (ع) را تغییر داده اند و پس از نشر شیوه های تعلیم و تربیت کیش مسیحی حیثیت خود را از دست داد. صرف نظر از عقیده ساده که از بین رفته است ، بررسی دقیق اسناد و مدارک مسیحی کار را به جایی کشیده که حتی وجود حضرت مسیح (ع) که مؤسس این کیش است مشکوک و مورد بحث قرار گرفته است

۴) این وضع ، مقامات کلیسا را به وحشت انداخته و آنها را مجبور ساخته تا برای جلب مردم از وسایل تازه ای استفاده کنند. این مقامات برای وصول به مقصود وسایل غیرعادی به کار می برند و گاهی از شیوه های ناروا و نفرت انگیز استفاده می کنند ، به طوری که اخیراً یکی از مباحثران کلیسای انگلیسی بساط رقص (تولیت) و (روکس رول) را در داخل کلیسا به راه انداخت و خودش نیز در آن شرکت جست!

۵) بسیاری از مسیحیان در حال حاضر در آمریکا و اروپا به جای خدایی مسیح و تثلیث (سه گانه پرستی) خوشبختانه به خدای واحد معتقد شده اند.

شخصیت هایی مانند بیلی گراهام نورمن و بیلی در آمریکا کوشش بسیاری کرده اند تا ایمان اصیل را جانشین عقیده فعلی نمایند ، ولی توفیقی حاصل نکرده اند.

۶) مسیحیت دو هزار سال قبل ، یعنی در هنگامی که حضرت مسیح (ع) را (بنا بر ادعای مسیحیان) دار زدند مرکب از ۱۲۰ مرد و زن بود ، ولی بعد جمعیت مسیحی گسترش پیدا کرد. باید دانست که عامل این گسترش ارزش اخلاقی و روحانی نبوده است.

بلکه پیشرفت و توسعه آن بر اثر حمایت قدرت های سیاسی اروپا بوده است (برای این موضوع توصیه می کنیم تاریخ مختصر

مسیحیت تألیف رابرتسن را مطالعه نمایید.)

(۷) در این نشریه کوچک حقایق عریانی نگاشته می شود. آن را مطالعه نمایید و فکر کنید تا حقیقت را به دست آورید.

۲. کلمه مسیحی

(۸) نام مسیحی که بر پیروان حضرت عیسی (ع) اطلاق شده است از شهر انطاکیه ریشه گرفته است و اولین کلیسا برای پاتیلنها "زهاد" در این شهر ساخته شد و مردم عاقل و فهمیده این شهر آن روزها بر این کار می خندیدند و آن را مسخره می کردند و به طوری که کشیش "ا-د-پریس" در کتابی به نام "دین جهانی" صفحه ۱۱۱ Religion of world نوشته است. مسیحیان دوران اول یکدیگر را "برادر" و "شاگرد" و "مؤمن" و "مقدس" خطاب می کردند.

(۹) مسیحیت در آغاز امر به عنوان دین اصلاح شده یهودی معرفی شد و به منظور اجرای پیشگویی های عهد قدیم قیام کرد و فقط مخصوص ملت یهود بود، به طوری که در انجیل های موجود می خوانیم که حضرت مسیح (ع) فرمود: "من شبانی هستم برای گله گم شده اسرائیل!"

(۱۰) بررسی مسیحیت مبتنی بر نکات اساسی زیر است و روی هم رفته شامل کلیه ارکان عقیده ای است که با تفاوت درجات در میان طبقات مختلف شایع و رایج است:

(۱) اعتقاد به مقدس بودن کتاب ها

(۲) ولادت حضرت مسیح (ع) از مادر باکره

(۳) زنده بودن حضرت مسیح (ع)

(۴) معجزات حضرت مسیح (ع)

(۵) سفر مقدس

(۶) دار زدن

(۷) قیامت

(۸) عروج

(۹) فرزند بودن مسیح برای خدای پدر

(۱۰) خدایی شخص حضرت مسیح (ع)

(۱۱) تثلیث

(۱۲) پرستش مریم عذرا

(۱۳) حواریون مسیح (ع)

(۱۱) مدارك مسیحیت عبارت است از انجیل های قانون متی ، مرقس ، لوقا ، یوحنا و اعمال

و کتاب دیگری به نام رساله ها.

۱۲) حضرت مسیح (ع) در میان یهود متولد شد و بنا بر این کتاب های یهود و نوشته های قرن اول مسیحیت باید مهم ترین و اصیل ترین مدارک شناخته شود و این مدارک عبارت است از تلمود، رایش، تولدوت یسوع و سایر مدارک.

۱۳) بدیهی است که منابع و مدارک یهودی معارض مسیحیان است؛ با این حال مشترکات زیادی در آثار کتب معمولی آنها وجود دارد. مسیحیان کوشش زیادی نمودند، تا کتاب "تولدوت یسوع" را از بین ببرند، زیرا در این کتاب تشریح شده بود که مریم العیاذ بالله زن شوهر کرده ای بوده که حضرت مسیح (ع) از او متولد شده است! نام های مریم و یسوع آن روزها به قدری رواج داشت که در هر شهر یا دهکده ای ده ها نفر به این نام ها نامیده می شدند.

۱۴) قدیمی ترین آثار ملی مسیحیت رساله های پولس و پطروس و جیمس است و این شخص اخیر برادر عیسی (ع) معرفی شده است!! پولس معاصر حضرت مسیح (ع) بود، ولی این دو شخصیت یکدیگر را ندیده اند.

رابرتسن چنین می نویسد: "به هیچ وجه رساله های پولس به صورت فعلی در هیچ جا اصیل شناخته نمی شود و با سابقه جعل و تزویری که عادت مسیحیان دوران اولی مسیحیت بوده، این شک و تردید را نمی توان از میان برد. [مراجعه شود به تاریخ مختصر مسیحیت]."

۱۵) چهار انجیل قانونی منتسب به خدا یا به طور اطلاق بگوئیم چهار انجیل، حتی در پایان قرن دوم تکمیل نشده بود. اولین انجیل. انجیل مرقس بود، که در سال ۵۷ مسیحی نوشته شد و به طوری که همه می دانند

در آثار کتبی مقدس مسیحیت آنقدر تناقض و اختلاف وجود دارد که استخراج حقیقت واقعی آن بسیار مشکل است.

۱۶) انجیل پولس اصولاً و اساساً با سایر انجیل ها فرق داشت و بلکه اکثر محتویات آن با انجیل بیت المقدس متعارض بود و محتویات آن بیشتر روی شخصیت و شغل حضرت مسیح (ع) تنظیم شده بود ، از قبیل شفاعت حضرت مسیح (ع) و دوباره از قبر در آمدن با پیروزی ، در صورتی که نوشته "جیمس" و حزت او شامل همه عناصر مهم حیات و تعلیمات حضرت مسیح (ع) بود.

۱۷) پولس نه فقط خود را از ۱۲ حواری مستقل و مجزا می دانست ، بلکه به خود حق می داد که اصولاً از مجموع آثار آنها تبلیغات و مواعظی به وجود آورد. در نتیجه حواریون دیگر که ارکان مسیحیت را تشکیل می دادند ، نه فقط به نظر بدبینی به او می نگریستند ، بلکه از هر جهت مخالف و منکر وضع مقام او بودند و او را به حسادت و نفرت متهم می کردند و او را حواری دروغگو و کذاب می دانستند. [مراجعه شود به باب دوم مسأله الهام مندرج در تاریخ مختصر مسیحیت] .

۱۸) از انجیل ها و تلمود استنباط می شود. که الف : حضرت مسیح (ع) _ العیاذ بالله _ کودکی نا مشروع بود که از زن بدکاری متولد شده بود. [مراجعه شود به سفر تلمود یسوع] .

ب : نسبت به مادرش بی احترامی می کرد و شاید این عمل ناشی از موضوع سابق الذکر باشد. [مراجعه شود به انجیل متی باب ۱۲ ، جمله ۴۸ و همچنین انجیل مرقس باب ۳ ، جمله ۳۳] .

ج :

حضرت مسیح (ع) روی دار جان سپرد ، در صورتی که به گفته یهودی ها این نوع مرگ مرگی بود منفور! [مراجعه شود به تلمود] .

ولی به هر حال از بررسی دقیق در انجیل ها این نکته به دست می آید که حضرت مسیح (ع) روی دار جان سپرده است.

د : حضرت مسیح (ع) پس از مردن بدنش از خاک درآمد و به آسمان صعود کرد و در طرف دست راست خدا نشست! [مراجعه شود به انجیل] .

ولی این نظریه نیز ناچیز انگاشته می شود.

ه : حضرت مسیح (ع) _ العیاذ بالله _ پسر خدا بود و خدای مجسم است. [مراجعه شود به انجیل] .

در صورتی که خود حضرتش منکر این معنا بود. [توضیح مطلب در انجیل برنابا] .

۳. ولادت مسیح

۱) عقیده به اینکه حضرت مسیح (ع) از مادر باکره ای زاییده شده است حتی در زمان حیات حضرتش مورد تکذیب بوده است.

این نظریه فعلاً بسیار ضعیف شناخته می شود و این معنا را مسیحیان متجدد حرف بی اساس می دانند!

هستنگس مورخ در کتاب تاریخی که به نام کلیسای حواری Sepher Todoth Jeshu نوشته در صفحات ۳۱۸ _ ۳۳۲ می نویسد : " و یسوع همان مسیح است ، ولی مرد عادی است که به وسیله ولادت طبیعی به وجود آمده که پدرش یوسف و مادرش مریم (س) بوده است!"

در کتاب یوحنا باب ششم ، جمله ۴۲ ، چنین می خوانیم : " و آنها گفتند آیا این یسوع پسر یوسف نیست که پدرش و مادرش را ما می شناسم"

چطور است که او گفته است من از آسمان آمده ام!

۲) از چهار انجیل ، اولین انجیلی که نوشته شده است ،

انجیل مرقس بود (سال ۵۷ مسیحی) و ذکری از ولادت یسوع که از مادر باکره ای متولد شده باشد دیده نمی شود و هیچ جا چنین مطلبی را ذکر نکرده است ، بالعکس عبارتی را که او ذکر کرده این است که زنی متولد شده است. [مراجعه شود به گلاسیان ها باب ۴ ، جمله ۴ ، در طبع جدید] .

بحث راجع به این پدر و مادر انجیل ها؛ یعنی در انجیل لوقا ، باب ۱۱ ، جمله ۴۸ و ۴۹ ذکر شده است. متی مریم را به طور وضوح عیال یوسف ذکر کرده است. [باب ۱ ، جمله ۲۴] .

انجیل ها به طور وضوح جعلی هستند. در دایره المعارف کتاب مقدس همین شخص می نویسد. (ولادت از باکره به طور کلی در این مدرک ناپدید می شود.) و نیز مراجعه کنید به انجیل یوحنا باب ۱ ، جمله ۵ ، که به طور وضوح در آنجا یسوع ناصری پسر یوسف ذکر شده است.

۴. زندگی مسیح

(۱) تا جایی که مطلب مربوط به مسیحیان است از نظر تاریخ ، حتی وجود حضرت مسیح (ع) جزء حقایق مسلم نیست.

(جی _ ان _ روبرتسن) می نویسد : در مورد شاعر فقط ذکر مختصری از عشای ربانی و تعمید در دست داریم و داستان پدر و مادر داشتن حضرت مسیح (ع) که مؤسس مسیحیت است ، برای کسانی که اسناد تهیه می کنند مجهول است و معجزات او نیز در میان تعلیماتش شنیده نشده است و باز هم او می نویسد : زندگانی پر از تناقض ، مرجع آن فقط مربوط به فوق الطبیعه بودن انجیل ها نیست ، بلکه صرفاً مربوط به این مسأله تاریخی است که

آیا هیچ گاه مسیحی وجود داشته است یا نه؟

۲) هنوز واضح نیست که مسیحی را که پولس توصیف می کند همان یسوع پنادرا مندرج در تلمود باشد یا کس دیگر. یسوعای افسانه ای عهد قدیم به طور قطع و مسلم حضرت مسیح (ع) نیست و در هر صورت در پرتو این نام، اصول و ریشه های آن پنهان شده و معلوم نیست.

۳) در انجیل متی که کتاب اول (عهد جدید) و انجیل لوقا که کتاب سوم است ریشه و تبار حضرت مسیح (ع) از داود گرفته شده است، ولی سلسله های نسبی که در این دو کتاب ذکر شده با یکدیگر اختلاف دارند. مطابق انجیل متی از حضرت ابراهیم (ع) تا حضرت مسیح (ع) چهل نسل فاصله بوده، ولی مطابق انجیل لوقا پنجاه و شش نسل. متی حضرت یعقوب (ع) را جد اعلای حضرت مسیح (ع) می داند، ولی مطابق گفته لوقا جد اعلای وی "هلی" است. بعضی می گویند که یعقوب و "هلی" به حقیقت دو نام بوده اند از یک شخص، ولی درباره پدرش چه می گویند

زیرا دو شخصیت ذکر شده است به این معنی که پدر یعقوب (ع) "هتان" بوده و پدر هلی "متات" و باز از این گذشته جد اعلای یعقوب (ع) "الیود" بوده و جد اعلای هلی "لوی".

۴) در تلمود پدر حضرت مسیح (ع) یوسف ذکر شده که سرباز بدکاری بوده و او (العیاذ بالله) مریم را فریب داده و او را به وسیله ارتکاب فحشا حامله ساخت!

به هر حال این بحث اجداد و تبار و نسب حضرت مسیح (ع) به قدری مغشوش و مشوش است که مؤمنین را وادار کرده است تا باور کنند

که حضرت مسیح (ع) به طور طبیعی زاییده شده است ، در صورتی که دیگران معتقدند که حضرت مسیح (ع) پسر خدا و یا نوه خدا بوده است. [لوقا ، باب ۳ ، جمله ۳۸] .

۵) دوران اول زندگی حضرت مسیح (ع) در میان نوشته های مسیحیان مجهول است و فقط به وسیله منابع و مدارک عمومی است که ما می توانیم مطالبی را به دست آوریم ، زیرا او در میان قوم یهود متولد شده و پرورش یافته است و نیز در انجیل ها روایت هایی راجع به دوران کودکی حضرت مسیح (ع) وجود دارد که روی هم رفته اطلاعات صحیحی نیز از آن به دست نمی آید ، زندگی حضرت مسیح (ع) در سال های بین ۱۲ و ۳۰ سالگی به کلی مجهول است.

۶) از منابع و مدارک یهود چنین به دست می آید که حضرت مسیح (ع) یکی از اعضای گروه اسنها بود و این طبقه به طور مرموزی زندگی می کرده اند. در تصویر هایی که در دوران اول مسیحیت از حضرت مسیح (ع) در قرر ترسیم شده است صورت او به شکل جوانی بی ریش و مانند خدایان بت پرستان ترسیم شده است. مطابق مندرجات انجیل ها حضرت مسیح (ع) شخصی بود متکبر و فحاش و بی ادب!! [مراجعه شود به تمام باب ۲۲ ، در متی] .

۵. معجزات مسیح

۱) به طوری که از خلال انجیل ها استنباط می شود حضرت مسیح (ع) از آغاز جوانی عنصری بود از یهودهای اسن که با اعمال صوفیانه و مرتاضانه مانند جوکیان هند و صوفی های مسلمان ریاضت هایی را بر خود تحمیل می کردند ، تا روح را ترقی دهند و ضمنا از اجتماع دوری می کردند و در

جنگل و کوهستان برای تمرکز فکر به سر می بردند و نیز این طایفه به فن طبابت و معالجه کردن زخمی ها و بیماران به وسیله گیاهان و سبزی ها آشنایی داشتند. طبق این مدارک حضرت مسیح (ع) این معالجه را به خوبی می دانست و اطلاعاتی در این باره داشت که به شاگردانش می آموخت ، از قبیل مردی که از بیت المقدس به جریکو رفته بود و در میان دزدان سقوط کرده بود که او را مجروح کرده بودند ، آنگاه یک نفر سامری آنجا آمد و جراحات های او را بست و روغن و شراب را روی او ریخت. [مراجعه شود به لوقا ، باب ۱۰ ، ۳۳ و ۳۴].

۲) پیروان حضرت مسیح (ع) بسیاری از معجزات را به قدرت روحانی او منتسب می دانند در صورتی که حضرت مسیح (ع) شخصا منکر آن است و گفته است که کار غیرعادی و یا فوق العاده ای از او ساخته نیست. [رجوع شود به انجیل یوحنا ، باب ۵ ، جمله ۳۰].

آنجا که گفته است : "من شخصا هیچ کاری نمی توانم بکنم." نیز در همان کتاب باب ۵ ، جمله ۱۲۸ می گوید : "اگر شهادتی راجع به خودم بدهم شهادت من درست نیست."

۳) یکی از معجزاتی که به حضرت مسیح (ع) نسبت می دهند و مسیحیان آن را حادثه مهمی می دانند مسأله تقسیم ۵ گرده نان است و ۲ ماهی در میان پنج هزار جمعیت ، ولی اندازه نان ها ذکر نشده است در ایالت شمال غربی پاکستان میان قبیله وزیری ها تقریبا هر قرص نان ۳ فوت طول آن و ۳ اینچ ضخامت آن است و هر

کسی به سهولت می تواند پنج هزار تکه نان از چنین پنج گرده نان تحصیل کند.

(۴) و نیز روایت شده است که مسیح به بدن مرده ای جان داد. این معنی ثابت نشده و این داستان به شکل های مختلفی نقل شده است ، به این معنی که آنچه در انجیل مرقس (باب ۵ ، جمله ۳۵ تا ۴۱) نقل شده با انجیل لوقا (باب ۷ ، جمله ۱۲ ، تا ۱۶) فرق دارد؛ در انجیل مرقس جمله ۳۹ موضوع به این شرح است که "وقتی که او وارد شد به آنها گفت : چرا این قدر سر و صدا و گریه می کنید؛ این دوشیزه نمرده است ، بلکه خوابیده است." "به کلمات نمرده ، بلکه زنده است توجه کنید! می گویند دو هزار سال پیش جهان وضع دیگری داشت. مردم درباره ماشین ها و دستگاه ها و سازمان های بدنی خود اطلاعی نداشتند ، ممکن است چنین اتفاقی افتاده باشد و حتی امروز نیز ممکن است اتفاقی روی دهد که شخصی فی المثل بر اثر عارضه هیستری روی زمین بیفتد و بیشتر از چند دقیقه بی حس بماند. چنین بیماری مانند مرده به نظر می رسد. حضرت مسیح (ع) از این معنی آگاه بود؛ بدین جهت گفت که دوشیزه نمرده است ، بلکه خوابیده است.

توجه بفرمایید که همه این گفته ها ، از قلم مسیحیان صادر می شود و گرنه قرآن کریم مقام حضرت مسیح (ع) و مادرش را به قداست ستوده و همچنین زنده کردن مردگان را یکی از معجزات حضرت مسیح (ع) می داند.

۶. عشای ربّانی مقدس

(۱) عشای ربّانی یا شام مقدس نیز به عنوان غذای الهی شناخته شده است و حضرت مسیح (ع) به

گفته مسیحیان چند ساعت پیش از مصلوب شدن آن را خورد.

رابرتسن در این باره می نویسد: "در مراحل اولی کلیسا، قداست جسم و خون غذای عشای ربّانی، مبهم بود و نامعین" پس از آنکه جمله بندی مربوط به این عشاء مورد اعتراض واقع شد و گفتند رنگ جنگجویی و خونخواری دارد، کشیش ها توضیح دادند که این اصطلاحات صرفاً مجازی است و او گوستین این عقیده را نشر داد.

مسیحیت تحت تأثیر چنین مفهومی برای اکثریت به شکل مذهبی درآمد که نه ایمانی در او منظور بود و نه عملی، بلکه به صورت مذهبی درآمد ممزوج با سحر و جادوی کشیشان. [مراجعه شود به تاریخ مختصر مسیحیت صفحه ۴۳].

۲) همه مسیحیان به طور کلی باوردارند که خدایشان این غذا را پیش از مصلوب شدن خورده است، ولی بررسی دقیق در انجیل ها نشان می دهد که این موضوع مطلقاً بی اساس است. قدیمی ترین بحثی که در این باره به قلم آمده است.

در قرنطیان (باب ۱۱، جمله ۲۳ و ۲۴ و ۲۵) بدین قرار است: زیرا من از خدا آن چیزی را دریافت کردم که به شما نیز رساندم، مسیح (ع) که چگونه خدای مسیح در شبی که دستگیر شد نان را خورد و هنگامی که شکرگزاری می کرد آن را شکست و گفت: این است جسم من که مال شما است و این کار را به یاد من بکنید و به همین منوال نیز وضع جام بود بعد از شام در حالی که می گفت: "این جام به منزله عهد و پیمان تازه ای است در خون من و این جام

را نیز هر اندازه می توانید به یاد من بنوشید. این بیان نشان می‌دهد که او شام را نخورد ، بلکه به وسیله شکستن نان و تشبیه کردن غذا به خورش تشبیهی را اظهار کرد.

۳) در این مسأله مجموعه ای از تناقضات وجود دارد. به این بیان که اگر مسیح به حقیقت به طوری که پولس می گوید شامش را با حواریونش در آخرین شب زندگیش صرف کرده بود تا چنین شعاری بماند ، آیا می شود احتمال داد آن همه افرادی که در آن موقع حزن آور حضور داشتند امکان دارد که همه این معانی را فراموش کرده باشند؟

۴) حقیقت امر این است که هیچ دلیلی وجود ندارد که کلیسای وابسته به حواریون شعائری را مطابق عشای ربّانی رعایت کرده باشند و نیز کوچکترین اثری در رساله های جیمس از این قانون برای مسیح وجود ندارد و این عمل ساخته و پرداخته پولس است.

۷. مسئله دار زدن

۱) هیچ دلیلی وجود ندارد به این که مسیح دار زده شده باشد یا اینکه روی دار جان سپرده باشد. بررسی دقیق انجیل ها به خواننده می آموزد که تمام داستان بیش از آن که دارای حقیقت تاریخی باشد ، صحنه تخیلی بوده است و عمل این صحنه فقط در ظرف ۲۴ ساعت گسترش یافت.

۲) مسیح جشن فصیح را پس از تاریکی برگزار کرد و آنگاه پاسی از شب را با شاگردانش گذراند. شاگردانش به خواب رفتند در حالی که او مشغول دعا و نماز بود. آنگاه در تاریکی به وسیله عده ای دستگیر شد و مستقیماً نزد مقامات عالی روحانیت برده شد. سایر سالخوردگان و ریش سفیدان نیز در آنجا حضور داشتند. آنها همه در آن تاریکی شب

شهادت دروغ دادند ، آنگاه او محکوم شد ضرباتی بر او فرود آوردند. در پایان امر پطرس منکر هر نوع ارتباطی با مسیح شد و سپس به طوری که "برنابا" گفته است مسیح محبوس شد و روز بعد دار زده شد فقط برای سه ساعت و چون شب شنبه در پیش بود از روی دار برداشته شد و مطابق معمول پاهای مسیح (ع) روی دار بایستی شکسته شده باشد ، ولی اینطور نبوده است. [مراجعه به یوحنا ، باب ۱۹ ، جمله ۳۶] .

۳) روبرتسن می نویسد : "این چنین ترکیبی دراماتیک که به طور وضوح جز نمایشنامه چیزی نیست فقط می توان آن را توجیهی دانست و تقلیدی از نمایشنامه های مرموز بت پرستی که نمونه ای است از شعائر قربانی ساختن بشر از نمونه هایی که ما سراغ داریم سالیان دراز در میان یهودی ها و سایر (سامی ها) رایج بوده است ، شاید همان نام یسوع مربوط به این شعائر قدیمی باشد و سند آن جنبه حدس و اقتباس دارد که پس از سقوط بیت المقدس به دست یهودیان غیرمقدس از نمایشنامه ساده تر و قدیمی تر یهودی ها اخذ و اقتباس شده باشد. بدین ترتیب ما در برابر یک داستان و افسانه ای قرار می گیریم ، نه در برابر تاریخ و در برابر مسیحی که با محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) قابل مقایسه نیست ، بلکه با دیونس و اوزبلیس که رب النوع های قدیم هستند ، مقایسه می شود. [نقل از تاریخ مختصر مسیحیت ، صفحه ۱۰] .

۴) چهار انجیل در بیان داستان دار زدن با یکدیگر اختلاف دارند.

۵) ویلیام حنا در کتابی که به نام زندگانی

مسیح نوشته اظهار می کند که کسی که فدیة شود معمولاً همان روز اول باقی می ماند و به طور کلی روز دوم و به طور نادر تا روز پنجم یا ششم.

استراود نیز در کتابی که به نام "علت های طبیعی مرگ مسیح" نوشته چنین می گوید: "مسیح روی دار جان سپرد" مطابق انجیل یوحنا [باب ۲۱، جمله ۳۸].

یکی از دوستان مسیح به نام یوسف "اریماتیا" جسد مرده رفیقش را گرفت. یوسف اریماتیا و شخص دیگری به نام نیکودموس ترکیبی از گیاه های طبی که با "مرمکی" ممزوج شده بود به بدن مالید. [یوحنا، باب ۲۱، جمله ۳۹ - ۴۰].

آنها بدن را در گوری که قبلاً در داخل باغ آماده شده بود گذاشتند. [یوحنا، باب ۲۱، جمله ۴۱ و ۴۲].

این وقایع در تاریکی شب پیش از آنی که سبت (شنبه) یهودی ها فرا رسد صورت گرفت. [لوقا، باب ۲۳، جمله ۵۳ و ۵۴].

آنگاه زنی به نام (مریم مجدلیه) صبح روز بعد آنجا آمد و ملاحظه کرد که بدن مسیح آنجا نیست، زیرا این زن با همراهی چند زن دیگر مقداری ادویه آورده بودند. پس از اینکه برگشت، باغبانی را دید که در حقیقت خود حضرت مسیح (ع) بود، ولی این زن او را نشناخت. [یوحنا، فصل ۲۰، آیه ۱۳ - ۱۴ - ۱۵].

تثلیث، صفحه ۱۱

حالا باید پرسید آیا امکان دارد و باور کردنی است که شاگردی نتواند استادش را بشناسد؟ در حقیقت عیسی (ع) زنده بود و دوستانش امثال یوسف اریماتیا و نیکودموس محرمانه

او را ربودند و معالجه اش کردند. (توجه فرمایید که ویلیام حنا خودش مسیحی است و چنین عقیده ای را ابراز می کند).

۸. برانگیخته شدن از قبر

۱) هیچ دلیلی وجود ندارد که حضرت عیسی (ع) روی دار جان سپرده باشد و به طوری که قبلاً یادآوری شد پس از آنکه ۳ ساعت روی دار مانده بود (از ظهر تا ساعت ۳ بعد از ظهر) از روی دار برداشته شد. [لوقا ، باب ۲۳ ، جمله ۴۴ ، متی ، باب ۲۷ ، جمله ۴۵ _ ۴۶] .

و استخوان هایش شکسته نشده بود ، یکی از سربازها سرنیزه ای به پهلویش فرود برد و از بدن او خون و آب جاری شده (این قسمت نیز از انجیل یوحنا ، باب ۱۹ ، جمله ۳۴ مأخوذ شده است.) و خاطر نشان می سازد که او روی دار زنده بوده است و مقداری خون غلیظ از بدن مرده خارج شده است.

۲) سپس حضرت عیسی (ع) به وسیله یکی از دوستان نهانی ربوده شد و معالجه شد و این دوست او را از مرگ نجات داد. بدین ترتیب مسأله در آمدن از گور به کلی بی موضوع است. حضرت عیسی (ع) نمرده بود ، صبح روز یکشنبه بعد وقتی که هنوز تاریک بود چند زن با مقداری دارو به طرف گور رفتند. [لوقا ، باب ۲۴ ، جمله ۱] .

و تعجب کردند از اینکه جسد آنجا نبود. آنگاه دو شخص که جامه های روشن پوشیده بودند به آنها گفتند : "چرا در میان مردگان شما از مرد زنده جستجو می کنید." [ه لوقا ، باب ۲۴ ، جمله ۵] .

۳) مسیح در راه

آنها را ملاقات کرد و آنها "پاهای او را گرفتند." [متی، باب ۲۸، جمله ۹].

آنگاه او دوباره ۱۱ نفر شاگردانش را در جلیله ملاقات کرد. [متی، باب ۲۸، جمله ۱۶ و ۱۷].

برای پوشاندن این حقیقت که مسیح (ع) تحت معالجه پزشکی قرار گرفته بود و از مرگ نجات یافته بود و هواخواهان او به سربازها رشوه دادند تا آنها سکوت کنند [انجیل متی، باب ۲۸، جمله ۱۲ تا ۱۵].

(۴) بدین ترتیب کاملاً روشن است که سراسر داستان از خاک برخاستن و عروج جعل است و پوچ. دائره المعارف کتاب عهد عتیق در ستون ۴۰۴۵ چنین می نویسد: "مهر کردن و پاس داری روی قبر اینکه به وسیله کسانی که هنوز به داستان برخاستن از قبر عقیده دارند به طور کلی منتفی شناخته می شود."

(۵) مسیح (ع) نمرد، بلکه پس از معالجه پزشکی زنده ماند. وقتی که شاگردانش در زندگی او شک کردند به جهت اینکه به طور اطلاق غیر عادی و غیر منتظره بود به آنها گفت: "به دست ها و پاهایم نگاه کنید و ببینید که من خودم هستم، مرا لمس کنید و ببینید، زیرا روح نه گوشت دارد و نه استخوان در صورتی که شما می بینید که من دارم. [لوقا، باب ۲۴، جمله ۳۹].

"و او دست ها و پاهایش را به آنها نشان داد." [لوقا، فصل ۲۴، جمله ۴۰].

ولی آنها هنوز باور نمی کردن، د آنگاه او کمی گوشت خواست تا بخورد و شک آنها را مرتفع سازد.

[لوقا ، باب ۲۴ ، جمله ۴۱] .

"آنها يك ماهی بريان به او دادند و يك شانه غسل!" [انجيل لوقا ، باب ۲۴ ، جمله ۴۲] .

"و او آن را گرفت و در پيش روی آنها آن را خورد." [لوقا ، باب ۲۴ ، جمله ۳۴] .

۶) درك حقيقت داستان ، برای اشخاص هوشمند و متفكر به همين مقدار كافی است و اگر مسيحيان هنوز معتقد باشند كه مسيح روی دار جان سپرد و سپس از قبر برانگيخته شد ، پس ديونيسوس و پريس نیز دو نفر مسيح بودند كه پيش از مسيح (ع) وجود داشتند و سپس از قبر برانگيخته شدند.

۹. مسئله عروج

۱) همانطوری كه برانگيخته شدن مسيح پس از مرگ مسخره است ، عروج او به آسمان با بدن خاکی نیز مسخره است. با گفتن اينكه عیسی (ع) با بدن عنصری به آسمان رفت مثل اين است كه مسيحيان خدای متعال را از مقام فوق قدرتش تنزل داده و او را به صورت شخصی با داشتن جسم مادی مصور سازند كه در طرف دست چپ و مسيح (ع) نشسته است! [مرقس ، باب ۱۶ ، جمله ۱۹] .

۲) انجيل های متی و یوحنا نامی از عروج با بدن عنصری به میان نمی آوردند و مرقس و لوقا با يكديگر اختلاف دارند. مرقس می گوید كه مسيح در همان روزی كه از قبر برانگيخته شد به آسمان عروج كرد. [مرقس ، باب ۱۶ ، جمله ۱۹] .

ولی لوقا در اعمال اظهار می كند كه عروج پس از چهل روز صورت گرفت. [اعمال باب ۱ ، جمله ۳۶]

اگر به حقیقت، عروج صورت گرفته بود آیا متی و یوحنا از ذکر چنین معجزه شگفت آمیز مسیح خودداری می کردند؟

۱۰. نظریه پسر خدا بودن

۱) مسیح همیشه خودش را به عنوان یک نفر بشر معرفی می کند. یوحنا، باب هشتم، جمله ۴۰ و باب نهم، جمله ۳۷ و متی، باب هشتم، جمله ۲۷ و جمله ۵۶، و مرقس، باب ۲، جمله ۷ و باب ۶، جمله ۲.

باری عنوان پسر خدا بودن با اینکه خطا بود، معذکک چیز تازه ای نبود. مطابق مزامیر (باب هشتم، جمله ۸۳) حتی قاضی ها پسران خدا نامیده می شدند. باید گفت اگر این عنوان به صورت مجاز استعمال می شد، چطور است که در مورد حضرت مسیح (ع) به معنی حقیقی و واقعی تلقی می شود؟

۲) حضرت مسیح (ع) هیچ وقت موافق نبود که پسر خدا خوانده شود، وقتی که از او پرسیدند که آیا شما پسر خدا هستید جواب داد که شما می گوئید من پسر خدا هستم. [باز رجوع کنید به لوقا، باب ۲۲، جمله ۷۰].

۳) پروفیسور سرروبرت سن در تاریخ مختصر مسیحیت چنین می نویسد: "در حقیقت یکی از احتمالات در زمینه عبادت های مرموز این است که گوسفندی که در کتاب الهام ذکر شده و از عناوین یهودیت است همان یسوعا می باشد به دلیل اینکه گوسفند مجازا رمزی از پسر خدا دانسته شده است که از آغاز جهان ذبح شده است و بر مسیح مقدس که با یهود یکی است تطبیق می کند و این موضوع به طور کلی در فرهنگ ها و مراسم عمومی قبل از مسیحیت

سابقه داشته و سپس در عقاید مسیحیت رسوخ کرده است و باز از افسانه ها چنین استنباط می شود که چنین اصطلاحی با این حقیقت مربوط بوده است که نویسندگان یهودی بعدا روی آن تکیه کرده اند ، به این معنی که تاریخ عید فصح مصادف با ورود

آفتاب است در برج حمل در منطقه البروج و قاعده ای که می گویند گوسفند قربانی نباید در آب جوش پخته شود ، بلکه باید کباب گردد منشاء آن اقامت آفتاب است. [صفحه ۱۷ ، تاریخ مختصر مسیحیت] .

۴) باز همان مورخ می نویسد : "اصطلاح پسر خدا که یک وقتی رواج داشت و هنگامی که در این مورد استعمال می شود قدرت دیگری به خود می گیرد. در اصطلاحات و عقائد قدیمی "سامی" سابقه داشته که خدای بزرگ به نام "کرونوس" با شمشیری "آل" تنها فرزندش را قربانی کرده بود. از طرف دیگر رشد و تکامل مفهوم وجود قهرمانان افسانه ای از مقام بشریت به مقام نیمه خدایی و سپس به مقام برتر نائل شدن و به مقام بزرگترین خدایان رسیدن در روایات و آثار مذهبی قدیم و بت پرستی معمول بوده است. وجود هرکلس و دیونیسوس در اساطیر قدیم نمونه روشنی از این مطلب است.

۱۱. نظریه خدا بودن مسیح

۱) رابرتسن می نویسد : به طور قطع در آثار کتبی دوران اول ، حضرت مسیح (ع) خدا نیست ، بلکه فقط بنده مقدس خدا است و نیز هم او می نویسد : "خوردن بدن و خون او جزء شعائر دوران بت پرستی نبوده که مردم زاهد و عابد در چنین شعائری شکر می کردند و بدین ترتیب خاصیت غذای فصح این است که خورنده آن جنبه الهی به خود

می گیرد.

۲) کلمه‌ریا خدا برای مسیح در انجیل متی و مرقس ذکر شده است، گو اینکه این کلمه قبل از نوشته شدن انجیل مرقس در میان مسیحیان رایج بوده است.

۳) مسیح شخصا همیشه به طور وضوح فرق خودش را با خدا ذکر کرده است و همیشه معتقد بوده است که او بشری بوده است و بسف به طوری که در باب نهم بیان شد؛ و هیچ نوع صفت ربوبی برای خود قائل نبوده است. به طوری که در انجیل متی، باب ۴، جمله ۳ می خوانیم وقتی که شیطان وسوسه کرد و گفت اگر تو پسر خدایی، پس معجزه ای نشان بده و از مسیح (ع) تقاضا کرد تا او را پرستد، مسیح در جواب گفت: "دور شو ای شیطان، زیرا فرمان صادر شده است خدای پروردگارت را پرست و فقط او را خدمت کن!"

۴) وقتی که مسیح را استاد خوب خطاب کردند، گفت: "هیچ کس خوب نیست جز یک تن و او خدا است." باب ۱۹، جمله ۱۷، و مرقس، باب ۱۰، جمله ۱۰ و جمله ۱۸ و لوقا، باب ۱۸، جمله ۱۹.

مسیح همیشه خودش را فرزند انسان می نامید. [انجیل متی، باب ۱۲، جمله ۳۲].

با این جمله ای که می گویند از او صادر شده معلوم می شود بشری بوده است و بس و جمله این است: آیا شما می خواهید مرا بکشید؟ آن کسی که حقیقت را به شما گفته است و آن مرد من هستم که حقیقت را از خدا شنیده ام، این کار را ابراهیم نکرد.]

مسیح اعتراف داشت که علم او محدود است ، زیرا گفته است ، ولی آن روز و آن ساعت را هیچ بشری نمی داند و حتی فرشتگان که در آسمان هستند نمی دانند و پسر نیز نمی داند بلکه فقط پدر می داند. [مرقس ، باب ۱۳ ، جمله ۳۲] .

شاگردانش نیز او را پیغمبر می دانستند نه خدا. [لوقا ، باب ۲۴ ، جمله ۱۹] .

و مسیح نیز خودش اعتراف داشت که گفت : "من شخصا" هیچ کاری نمی توانم بکنم. [یوحنا ، باب ۵ ، جمله ۳۰ و باب ۸] .

۱۲. تثلیث

۱) مطابق گفته اسقف گور در مطالعاتش راجع به اخلاق و هویت مسیح ، کیش مسیحی شکل دیگری است از بت پرستی؛ و هم او می نویسد : "شما می گویند که ما در مسیحیت آثار و بقایای بت پرستی می بینیم." برعکس در بت پرستی ملاحظه می کنیم که بسیاری از دروغ ها و خرافات محیط راه یافته که آینده مسیحیت را مغشوش کرده است.

۲) اگر ما مسیح را پسر خدا بنگاریم ، در آن صورت این سوال و عنوان به شکلی حاکی از رابطه نزدیک با خدا خواهد بود که هیچ فردی نخواهد مدعی آن بشود ، مگر اینکه مرتکب کفر شده باشد و چون این معنی دومین شخص از سه شخصیت را تعیین می کند ، اشاره به رمز تثلیث است.

۳) عقیده تثلیث تا آغاز قرن پنجم مسیحی که پرستش مریم عذرا شروع شد مجهول بود؛ در این موقع بود که تصویرهای کلیسا و مریم و کودکش رواج گرفت و در کلیساها به معرض نمایش درآمد ، و اسم

و شعائر تثلیث در تاریخ رواج گرفت.

هندوها "تری مورتی" را نمی پرستیدند و سوری ها و یونانی ها مدت ها قبل از آن به نیمه خدایان عقیده داشتند و به خدایان کوچکتر و بزرگتر. در حقیقت عقیده تثلیث شکل دیگری از بت پرستی است که گروندگان به مسیحیت در این مذاهب وارد ساخته اند و همه انجیل ها در خصوص این مطلب ساکت هستند.

۱. توجیه تثلیث

انتخاب یکشنبه به جای شنبه (در تورات تعطیل اعلام شده) و در انجیل نیز نشانه ای برای چنین انتخابی است ، بلکه بر عکس اتباع عیسی (ع) به صریح انجیل لوقا ، باب ۲۳ ، بند ۵۴ به بعد ، همان روز شنبه را روز آرام گرفتن می دانند. آری ، انتخاب یکشنبه از خورشید پرستی (میترا لیسیم) گرفته شده است که به عقیده آنان یکشنبه روز خورشید بود و هنوز هم در زبان انگلیسی و غیره به یکشنبه روز سان (خورشید) می گویند.

۲. ریشه های تثلیث در تاریخ قبل از اسلام

۱_ از مجسمه های سنگی سه صورتی در موزه های هند معلوم می شود ، تثلیث ریشه بت پرستی دارد. [العقائد الوثنیة فی الدیانة النصرانیة ، ص ۱۸] .

۲_ مسأله تثلیث در اروپای قدیم ، مصر ، یونان و قبل از عیسی (ع) در میان بت پرستان رواج داشته و هر جایی قهرمان تثلیث به نام بوده اند.

۳_ در صفحه ۲۴ کتاب مذکور عکس خدای پدر را به صورت پیرمردی با ریش بزرگ سفید و عکس جوانی حدود ۳۰ ساله و عکس کبوتری به عنوان روح القدس کشیده شده است.

۴_ دانشمندان امروز اروپا و آمریکا معتقدند که تثلیث ریشه بت پرستی دارد. (البته غیر از مبشرین مأمور)

۵_ انجیل یوحنا به اتفاق

آرای انجیل شناسان متأخر از سایر اناجیل است. (متی ، مرقس و لوقا)

۶_ در انجیل یوحنا که حدود پایان قرن اول میلادی نوشته شده ، بسیار بر الوهیت و ازلیت حضرت عیسی (ع) تکیه شده (به خلاف سایر اناجیل) سه انجیل اولی را هم‌نوا می گویند که همه در تاریخ عیسی (ع) بحث می کنند و کمتر به خدایی عیسی تکیه می کنند ، بر خلاف یوحنا.

تثلیث ، صفحه ۱۳

۷_ طبق گزارش قاموس مقدس حدود ۸۰ مورد حضرت عیسی (ع) پسر انسان نامیده شده که طبق تحقیق های توفیقی از فرهنگ کلیسای مسیحی انگلیس تمام این ۸۰ مورد بر زبان خود عیسی جاری شده است.

۸_ تمامی عقاید انحرافی مسیحیت به فردی به نام پولس برمی گردد ، او یک یهودی دانا و در عین حال بزرگ شده یونان و روم و آگاه از افسانه های بت پرستان آن سامان و عقاید تثلیث و فدا که در آن سامان رواج داشته بوده است ، پولس پس از رفع (عیسی ع) به بالا) به مبارزه با پیروان آن حضرت شروع کرد و بسیاری از آنان را نابود و حتی دستوری از حکومت آن بلاد گرفت که به شهر دمشق برود و مسیحیان را که به آنجا هجرت کرده بودند نابود کند و به قول کتاب اعمال رسولان پنجمین کتاب عهد جدید در شرح حال حواریون و اتباع می گوید : خواست آن مهاجران را زنجیر کرده و به اورشلیم بیاورد و مجازات کند. نرسیده به دمشق پولس ادعا کرد که نوری در او درخشیده و در حالی که پولس به زمین افتاد ندایی شنید که ای شاول (نام قبلی پولس به زبان

عبری به معنای کوچک که پس از آن معادل به زبان یونانی یعنی پولس بر وی اطلاق شد.) چرا بر من جفا می کنی؟ گفتم: کیستی؟ گفت: عیسی. پولس همین که به زمین افتاد نایبنا شد. ندا آمد که به دمشق نزد فلان اتباع برو و او ترا شفا می دهد. رفت شفا گرفت و بلافاصله در معابد دمشق گفت که عیسی پسر خداست. [اعمال رسولان، باب ۹].

این اولین بار است در تاریخ مسیحیت که به عیسی پسر خدا گفتند. [اعمال رسولان، بند ۲۰].

۹ - کم کم پولس رهبر دینی و فکری شد و ۱۳ نامه از او در عهد جدید به جا مانده که حاوی مطالبی از قبیل خدا بودن عیسی است.

۱۰ - پولس به نسخ شریعت عیسی (که متمم شریعت موسی (ع) بود) پرداخت و اموری را نابود کرد از جمله نسخ ختنه و تحلیل غذاهای حرام.

۱۳. مریم عذراء

۱) عقیده مفهوم "عصمت" در قرون دوازدهم پذیرفته شد و در آغاز امر، کلیساهای یونانی و رومی آن را پذیرفتند، ولی برنارد مقدس با آن مخالفت کرد، اگر چه بعداً پاپ کلمونت در سال ۱۷۰۸ این معنی را تصدیق کرد، ولی تا سال ۱۸۵۵ جزء عقیده و ایمان کلیسای روم قرار نگرفت.

۲) پرستش مریم عذرا در طول پنج قرن اول مسیحیت معمول نبود، بلکه در حکم کفر و زندقه بود و جنبه عرفانی و ذوقی داشت. در عقاید و نوشته های مؤسس مسیحیت چیزی یافت نمی شود که دلیل بر پرستش عذرا باشد.

۱ - د - پریس می نویسد: این پرستش ریشه آن در افسانه های

مجهول ولادتش بود که در قرن دوم و سوم و در شرایطی که محکومیت نسطوری ها به وسیله شورای افوسوس به سال ۴۳۱ رواج گرفت بر اثر مقاومت شورا مبنی بر ماهیت ملکوتی مسیح و ترجمه ضعیف تیوتوکس و مادرخدا عنوانی بود که از طرف شورا داده شد و به عذرا قداستی داده شد که سابقه نداشت. در قرن ششم کلیسای مسیحی جشن هایی به نام جشن تطهیر و تقدیس و جشن باردار شدن و جشن ملاقات و تقدیر برقرار نمود و تاکنون این جشن ها در کلیسای انگلیس ادامه دارد. [کتاب مذاهب جهان ، ص ۱۲۵] .

۳) بالا-تر از همه این که بالاخره این رسم به کلیسا تحمیل شد که مریم مادر مسیح ربّ النوع باکره شناخته شود و بدون این عقیده امکان نداشت که بر عبادت های مربوط به ایزیس و ریاشلیت و دمیتر غلبه کرده باشند. این رسم در اجتماعات مخصوصا یک نوع وجد و جذبه ای ایمانی ایجاد کرده بود که از نظر روانی حتی امکان نداشت که عقیده به خدای مصلوب (دارزده) چنان شور و جذبه ای را ایجاد کرده باشد. اگر مسیح اصلی افسانه ها دارای مادر افسانه ای نبود ضرورت حکم می کرد که چنین مادری اختراع کنند و پس از آنکه چنین اساسی گذاشته شد بالا بردن شخصیت و مقام مادر به درجه ابتکارات و امتیازات ایزیس غیرقابل احتراز بود. [تاریخ مختصر مسیحیت ، ص ۵۵] .

۱۴. حواریون یا رسولان مسیح

۱) اصحاب حضرت مسیح (ع) که به نام حواریون نامیده می شوند دوازده نفر بوده اند. محبوبترین آنها فردسیمون - پتر یا پتروس بوده که حضرت مسیح او را شیطان خطاب کرد. [متی ، باب ۱۶

، جمله ۲۳] .

وقتی که حضرت مسیح (ع) در محکمه احضار شد و پترس نیز محکوم شده بود که با معلم همراه بوده؛ او به طور کلی داشتن هر نوع رابطه ای را با او انکار کرد. پترس دشنام داد و سوگند یاد کرد که عیسی را نمی شناسد. [متی ، باب ۲۶ ، جمله ۶۶_ ۷۴] .

در جمله بعد (۷۵) چنین ذکر شده است که حضرت مسیح (ع) قبل از مرگش سه بار توصیه کرده بود که منکر ارتباط بشود ، ولی این معنی برخلاف امری که صادر نموده و گفته است : اگر بعد از من کسی آمد او منکر نشود و روی دار برود و از من پیروی کند ، زیرا هر کس بخواهد جمالش را به دست آورد باید آن را در راه من از دست بدهد. [متی ، باب ۱۶ ، جمله ۲۵ و ۲۴] .

به جای این دستور صریح و وعده شخص پترس مبنی بر این که با عیسی خواهد مرد [متی ، باب ۲۶ ، جمله ۳۵] .

به مقامش دشنام داد و منکر او شد.

۲) همه حواریون وعده داده بودند که درسختی و در گشایش پهلوی معلم خود بایستند و حتی محض خاطر او جان بسپارند. [متی ، باب ۲۶ ، جمله ۳۵] . ولی هیچکدام مقاومت نکردند. وقتی عیسی دعا می خواند ، آنها خوابیده بودند و حتی موقع نماز خواندن با وی همکاری نمی کردند. در حقیقت عیسی هیچگونه اعتماد و اطمینانی به حواریون نداشت و گرنه چه لزومی داشت از آنها قول بگیرد؟ عیسی در حقیقت بدبخت شود تا جایی که خدا او را به حال خودش گذاشته

بود. [متی ، باب ۲۶ ، جمله ۴۵ و مرقس ، باب ۱۵ ، جمله ۲۳] .

همه شاگردانش فرار کردند و سرنوشت معلم خود را به دست دشمنانش سپردند.

۳) جی. تی. لویید در رساله ای که به نام "خوردن خدا" نگاشته در صفحه ۷، درباره پولس چنین می نویسد: "پولس یکی از دوازده حواری اصلی نبود و نیز آن کسی نبود که کلیسا او را به جای یهودای خائن انتخاب کرده باشد، بلکه در حقیقت خودش به این مقام رفیع منصور شده بود؛ بدین جهت مقام رسالت حواریون را به عدد شوم ۱۳ رسانید". در واقع پترس بایستی جانشین حقیقی مسیح شده باشد، زیرا او منظره معلم را پس از برخاستن از قبر دیده بود. از این گذشته مطابق مندرجات انجیل ها او محبوبترین فرد در میان حواریون بود، ولی پولس ثابت کرد که غاصب است و مطابق باب ۲، جمله ۲ از کتاب "الهام" دروغگو بوده و با بلعم مقایسه شده بود، که به فرزندان اسرائیل تعلیم داده بود چیزهایی را که به وسیله بت ها مقدس شده است بخورند و مرتکب زنا شوند. [الهام ، باب ۲ ، جمله ۱۴] .

۴) خلاصه کلام این که مسحیت با کیش حضرت عیسی (ع) به طوری که به وسیله انجیل ها یا رساله ها تبلیغ شده است متناسب با فکر شخص روشنفکر متجدد نیست. این کیش بر اساس نهادهای بت پرستی پایه گزار شده است و ارزش روحانی و معنوی ندارد، صرف نظر از رشته های تربیتی و بهداشتی و نیز نمی تواند برای افکار غذایی باشد؛ و هیچ نوع صفا و جمالی در این کیش وجود ندارد، صرف

نظر از جملات و کلمات قصار منسوب به حضرت مسیح (ع)، انجیل ها نه دارای جاذبه و نه دارای استدلال می باشند، در مسیحیت نه منطقی است و نه فلسفه ای. فقط یک چیز وجود دارد و آن جمود و رکودی است که پولس به جای گذارده است. این است دورنمایی از وضع مسیحیت فعلی طبق مدارک خودشان و با چنین وصفی کشیشان مسیحی که پیش قراول استعمارند، برای ترویج چنین مذهبی به مشرق زمین می آیند و با کیش مقدس اسلام مبارزه می کنند.

۱۵. مدارک تحقیق

۱. کتاب عهد قدیم

۲. عهد جدید

۳. برگردانده شده عهد عیتق

۴. تلمود _ کتاب یهود

۵. تلوت یشوسوندر _ کتاب یهودی

۶. نیدراش _ کتاب یهودی

۷. دائره المعارف انگلیسی

۸. دائره المعارف کتاب مقدس

۹. دائره المعارف ملی

۱۰. تاریخ مختصر مسیحیت تألیف جی. ام. روبرتسن

۱۱. مسیح در آسمان و زمین

۱۲. مذاهب جهان تألیف ای. دی. پرایس

۱۳. بررسی هایی در اخلاق مسیح تألیف بشاب گور

۱۴. خوردن خدا تألیف ج. تی دید

۱۵. زمان و مسیحیت تألیف چپ. من. کرهد

۱۶. مادر خدا تألیف جی. دیو فرست.

۱۷. زندگانی هیودی مسیح تألیف جی. ام. هویدر

۱۸. اخلاق بت پرستی و مسیحی تألیف ولترمن

۱۹. زندگانی مسیح تألیف استروزس

۲۰. تاریخ کلیسای رسولان تألیف هستینگیس

۲۱. اناجیل مطابق برنابای مقدس

۲۲. زندگی مسیح تألیف ویلیام حنا

۲۳. درباره علل طبیعی مرگ مسیح تألیف استراود

۲۴. نشریه مرکز تحقیقات شیعه امامیه در تانزانیا _ دارالسلام (آفریقا)

۱۶. مسئله فداء

۱. مسئله گناه

۱ _ چون گناه را موروثی پدر و مادر اولی ما می داند ، بشر را نسل گناهکار می داند. از جهت روانی مفاسدی دارد ، زیرا شخصیت انسانیت را می کوبد.

۲ _ اعتقاد به این موضوع انسان را به گناه تشویق می کند و آن را در نظر انسان

ساده جلوه می کند ، زیرا ارتکاب گناه برای نسل بشر یک نوع بازگشت به فطرت است.

۳_ این گناه ارثی دلیل ندارد و مخالف عدل خداوند است.

۴_ مطابق این عقیده اگر گناه اولی نبود ، مرگ در جهان نبود و این حرف کاملاً غلط است.

۵_ چطور با قربانی یک نفر همه از گناه پاک می شوند.

۶_ گیرم قربانی ۱ نفر کفاره گناه همه باشد ، چرا آن یک نفر پسر خدا باشد تا آنجا که بالای دار فریادها زند.

۷_ این منطق ، وجدان ناراحت گناهکار را آرام می کند ، مثل قرص مسکن؛ یعنی نفس لوامه که از پایه های تربیت است ، این منطق او را نابود می کند.

۲. سرّ پشیمانی

مسأله فداء از ضروریات و مسلمات است و خیلی درباره آن پافشاری دارند برای جهاتی :

۱_ چون به عقیده حضرات ، گناه موروثی است و خواه و ناخواه مرتکب می شویم و از طرفی وجدان از او ناراحت است و دنبال چاره می رود تا این ناراحتی را برطرف کند. همین که کلیسا او را دعوت کرد و با تلقین کلماتی او را عقیده مند کرد که پاک شدی ، حتما تمام انسان های با وجدان کلیساها را پر کرده و به دنبال این عقیده شوکتی برای کلیسا و کشیش ها است.

۲_ همه مردم میل شهواترانی دارند. همه مردم وجدان دارند. اشباع اولی موجب ناراحتی دومی و تضاد بین این قوه است. ولی مسأله فدا در عین شهواترانی وجدان را آرام کرده ، قهرا چنین مرامی پیرو زیاد دارد.

۳_ مسأله فدا راه را برای گناه بخشی کشیشان که از مراسم هفتگانه آنها است باز کرده و

درآمد خوبی نصیب آنها می شود.

ولی کم کم مسأله فدا را عده ای از روشنفکران فهمیده و به اشکالات واضح آن پی برده و بعضی توجیهاتی کرده اند که آن توجیهات نیز قابل رد است ،

زیرا توجیهات جوری است که اصل مسأله فداء را آنطور که در کتاب های ایشان است ، رد کرده است. (سیمای اسلام)

۱. تجارت و کسب

۱. کار

۱. اهمیت

۱- عَنْ النَّبِيِّ (ص) أَنَّهُ قَالَ : مَنْ أَكَلَ مِنْ كَدِّ يَدِهِ مَرَّةً عَلَى الصُّرَاطِ كَالْبُرْقِ الْخَاطِفِ [بحار الأنوار ، ج ۱۰۰ ، ص ۹] .

۲- عَنْهُ (ص) أَنَّهُ قَالَ : مَنْ أَكَلَ مِنْ كَدِّ يَدِهِ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ بِالرَّحْمَةِ ثُمَّ لَا يَعْدُبُهُ أَبَدًا [بحار الأنوار ، ج ۱۰۰ ، ص ۹] .

۳- وَقَالَ (ع) : مَنْ أَكَلَ مِنْ كَدِّ يَدِهِ كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي عِدَادِ الْأَنْبِيَاءِ وَيَأْخُذُ ثَوَابَ الْأَنْبِيَاءِ [بحار الأنوار ، ج ۱۰۰ ، ص ۱۰] .

۴- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَال : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ _ صِلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ _ يَضْرِبُ بِإِلْمَرٍّ وَيَشِي تَخْرُجُ الْأَرْضِيْنَ وَ ... أَعْتَقَ أَلْفَ مَمْلُوكٍ مِنْ مَالِهِ وَ كَدِّ يَدِهِ [الكافي ، ج ۵ ، ص ۷۴] .

(المر : المسحاه و يقال لها بالفارسيه ، بيل)

۵- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَمَّا كَانَ يَفْرُغُ مِنَ الْجِهَادِ يَتَفَرَّغُ لِتَعْلِيمِ النَّاسِ وَ الْقَضَاءِ بَيْنَهُمْ فَإِذَا فَرَّغَ مِنْ ذَلِكَ اشْتَعَلَ فِي حَائِطٍ لَهُ يَعْمَلُ فِيهِ بِيَدَيْهِ وَ هُوَ مَعَ ذَلِكَ ذَاكِرٌ لِلَّهِ تَعَالَى [بحار الأنوار ، ج ۱۰۰ ، ص ۱۶] .

۶- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ بَاتَ كَالًّا مِنْ طَلَبِ الْحَمَالِ بَاتَ مَغْفُورًا لَهُ [بحار الأنوار ، ج ۱۰۰ ، ص ۲] .

۷- أَصَابَ أَنْصَارِيًّا حَاجَةً فَأَخْبَرَ بِهَا رَسُولَ اللَّهِ (ص) فَقَالَ آتَنِي

بِمَا فِي مَنْزِلِكَ وَ لَا تُحَقِّرْ شَيْئًا فَأَتَاهُ بِجِلْسٍ وَقَدَحٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ يَشْتَرِيهِمَا فَقَالَ رَجُلٌ هُمَا عَلَيَّ بِدَرَاهِمٍ فَقَالَ مَنْ يَزِيدُ؟
قَالَ رَجُلٌ هُمَا عَلَيَّ بِدَرَاهِمِينَ فَقَالَ هُمَا لَكَ

قال اذهب فاحتطبت و لا تحقرن شوکا [بحار الأنوار ، ج ۱۰۰ ، ص ۱۰] .

یکی از انصار گرفتار شد ، خدمت رسول الله (ص) آمد و گزارش بیکاری و فقر خود را داد. رسول الله (ص) فرمود : آتنی بما فی منزلک و لا تحقر شیئا. او رفت یک فرش ساده و ظرفی آورد. خود رسول الله (ص) در جلسه آنرا برای فروش عرضه کرد و فرمود : "من یشریهما؟ یک نفر گفت : من هر دو را به یک درهم می خرم. رسول الله (ص) فرمود : "من یزید؟" دیگری گفت : من به دو درهم می خرم. رسول خدا خودش آن ظرف و فرش را به دو درهم فروخت و به انصاری داد و فرمود : من به دو درهم می خرم. یک درهم آن را برای زن و فرزندان غذا بخر و درهم دیگر را تبر خریداری کن. او رفت و تبری خرید و نزد رسول الله (ص) آمد ، حضرت قطعه چوبی از یکی از اصحاب گرفت و با دست مبارکش با تبر او خرد کرد و فرمود : اذهب فاحتطبت و لا تحقرن شوکا.

بعد از ۱۵ شب که آمد خدمت رسول الله (ص) و وضعش را که به راه افتاده بود توضیح داد ، حضرت فرمود (ص) : هذا خیر من أن تجيء یوم القیامه و فی وجهک کدوح الصدقه [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۴۵] .

۸- افراد غنی هم کار کنند

: كان أمير المؤمنين (ع) يوصي أصحابه يقول أوصيكم بالخشية من الله في السر والعلانية و العدل في الرضا و الغضب و الاكتساب في الفقر و الغنى [بحار الأنوار ، ج ١ ، ص ١٤١] .

٩- در حال کسالت هم خود را به کار وادار کنند : وصيه أمير المؤمنين _ صلوات الله عليه _ للحسين عليهما السلام _ : عليكم... و بالعمل في النشاط و الكسل [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ٢٩٠] .

١٠- زنان هم کار کنند. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : نِعْمَ شُغْلُ الْمَرْأَةِ الْمُؤْمِنَةِ الْغَزْلُ [مستدرک الوسائل ، ج ١٣ ، ص ١٨٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ...عَلِّمُوهُنَّ الْمِغْزَلَ... [الكافي ، ج ٥ ، ص ٥١٦] .

حضرت علی (ع) غذا به منزل آورد و به زهرا (س) فرمود : عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (ع) قَالَ : " ... انْطَلَقَ عَلِيٌّ (ع) إِلَى... فَأَنْطَلَقَ إِلَى مَنْزِلِ فَاطِمَةَ (ع) فَقَالَ لَهَا يَا ابْنَةَ رَسُولِ اللَّهِ كَلِي هَذَا وَ اغْزِلِي هَذَا " [مستدرک الوسائل ، ج ١٣ ، ص ١٨٧] .

١١- عن النبي (ص) : "سه صدا به خدا می رسد : اقلام العلماء ، اقدام المجاهدين ، صوت مغازل المحصنات " [یکصد و پنجاه درس زندگی آقای مکارم] .

١٢- امام صادق (ع) می فرماید : "آیا شما از مورچه کمترید که آذوقه به سوراخش می برد "

١٣- امام صادق (ع) به هشام سفارش فرمود که حتی مثل روزهای جنگ صفین از طلب رزق غافل مباش.

١٤- دعای کسی که در خانه بنشیند و دعای طلب رزق بخواند مستجاب نمی شود.

١٥- وقتی آیهو مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَ يَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ [طلاق / ٢ و ٣

[نازل شد ، عده ای در خانه نشسته و مشغول عبادت شدند. رسول الله (ص) مطلع شد و فرمود : بلند شوید ، دنبال کسب روید ، دعای شما مستجاب نمی شود " .

۱۶- حضرت صادق (ع) ذیل روایتی می فرمایند : "من دوست دارم که انسان از حرارت گرما ناراحت شود در راه تحصیل معیشت " .

۱۷- حضرت صادق (ع) : "با اینکه کسی هست که مرا کفایت کند ، در باغهایم آنقدر زحمت می کشم که عرق کنم تا اظهار کنم که من علاقمند به کسب حلال هستم " .

۱۸- محمد بن منکدر گوید : امام باقر (ع) را مشغول کار کشاورزی دیدم. فُقِلْتُ فِي نَفْسِي سُبْحَانَ اللَّهِ شَيْخٌ مِنْ أَشْيَاحِ قُرَيْشٍ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ عَلَى هَذِهِ الْحَالِ فِي طَلَبِ الدُّنْيَا أَمَا لِأَعِظَنَّهُ فَدَنَوْتُ مِنْهُ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ عَلَيَّ السَّلَامَ بِنَهْرٍ وَهُوَ يَتَصَابُ عَرَقًا فَقُلْتُ : أَصِيَلِحَكِ اللَّهُ شَيْخٌ مِنْ أَشْيَاحِ قُرَيْشٍ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ عَلَى هَذِهِ الْحَالِ فِي طَلَبِ الدُّنْيَا أَرَأَيْتَ لَوْ جَاءَ أَجْلُكَ وَأَنْتَ عَلَى هَذِهِ الْحَالِ مَا كُنْتَ تَصْنَعُ فَقَالَ : لَوْ جَاءَنِي الْمَوْتُ وَأَنَا عَلَى هَذِهِ الْحَالِ جَاءَنِي وَأَنَا فِي [طَاعَةٍ مِنْ] طَاعَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَكْفُ بِهَا نَفْسِي وَعِيَالِي عَنْكَ وَعَنِ النَّاسِ وَإِنَّمَا كُنْتُ أَخَافُ أَنْ لَوْ جَاءَنِي الْمَوْتُ وَأَنَا عَلَى مَعْصِيَةِ اللَّهِ فَقُلْتُ صِدَقَتْ يَرْحَمُكَ اللَّهُ أَرَدْتُ أَنْ أَعْظِكَ فَوَعَّظْتَنِي. [الكافي ، ج ۵ ، ص ۷۳] .

۱۹- عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى مَوْلَى آلِ سَامٍ قَالَ : اسْتَقْبَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي بَعْضِ طُرُقِ الْمَدِينَةِ فِي يَوْمٍ صَائِفٍ شَدِيدٍ الْحَرِّ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ حَالُكَ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَقَرَابَتُكَ مِنْ رَسُولِ

اللَّهُ (ص) وَ أَنْتَ تُجَاهِدُ نَفْسَكَ فِي مِثْلِ هَذَا الْيَوْمِ! فَقَالَ: يَا عَبْدَ الْأَعْلَى خَرَجْتُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ لِأَسْتَعِينِي بِهِ عَنْ مِثْلِكَ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ٣٢٤] .

٢٠- علاء بن كامل به حضرت (ع) عرض كرد: دعا كن خدا مرا راحت قرار دهد. حضرت فرمودند: " برو به سوى كار كما اينكه خدا خواسته "

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): إِنِّي لَأُبْعِضُ الرَّجُلَ فَاغْرَابًا فَأَهِيَ إِلَى رَبِّهِ يَقُولُ ارْزُقْنِي وَ يَتْرُكُ الطَّلَبَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ١٩٢] .

قال أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): لَا تَدْعُوا التَّجَارَةَ فَتَهُونُوا اتَّجِرُوا بَارَكَ اللَّهُ لَكُمْ [الكافي ، ج ٥ ، ص ١٤٩] .

قال أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): لَا تَكْفُوا عَنِ التَّجَارَةِ وَ التَّمِسُّوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [الكافي ، ج ٥ ، ص ١٤٩] .

قال أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): مَنْ تَرَكَ التَّجَارَةَ ذَهَبَ ثُلثًا عَقْلِهِ [تهذيب الأحكام ، ج ٧ ، ص ٤] .

٢. زمين منشأ معيشت انسان

وَ لَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ وَ جَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ [اعراف ، ١٠] .

وَ الْأَرْضَ مَدَدْنَا وَ أَلْقَيْنَا فِيهَا رِوَاسِيَ وَ أَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْزُونٍ وَ جَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ [حجر ، ١٩-٢٠] .

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَأَمْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَ كُلُوا مِنْ رِزْقِهِ [ملك ، ١٥] .

٣. كسب ، عامل به دست آوردن فضل خدا است

وَ مِنْ آيَاتِهِ... وَ لَتَجْرِي أَلْفُكَ بِأَمْرِهِ وَ لَتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ [روم ، ٤٦] .

وَ آخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَ آخَرُونَ يَقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [مزمل ، ٢٠] .

٤. عزت

امام صادق (ع) به یکی از نزدیکان فرمود: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): لِمَوْلَى لَهُ يَا عَبْدَ اللَّهِ احْفَظْ عِزَّكَ

پرسید: فدایت شوم عزت من چیست؟ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): ...عُدُّوكَ إِلَى سُوقِكَ وَإِكْرَامَكَ نَفْسَكَ

امام صادق (ع) به یکی از یاران خود فرمود: ...مَا لِي أَرَاكَ تَرَكْتَ عُدُّوكَ إِلَيَّ عِزَّكَ بِاسْمِكَ دَادَ: برای تشییع جنازه. قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): ...فَلَا تَدَعِ الرَّوَاحَ إِلَيَّ عِزَّكَ [تهذيب الأحكام، ج ۷، ص ۴].

" به هر ترتیب مایه عزت خود را رها مکن "

۵. جهاد در راه خدا

قال أبو الحسن (امام موسی کاظم علیه السلام): مَنْ طَلَبَ هَذَا الرِّزْقَ مِنْ حَلِّهِ لِيُعَوَّدَ بِهِ عَلَى نَفْسِهِ وَ عِيَالِهِ كَانَ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [الكافي، ج ۵، ص ۹۳].

کسب و کار، فریضه است: قال رسول الله (ص): إن طلب كسب الحلال فریضه بعد فریضه [روضه الواعظین، ج ۲، ص ۴۵۷].

۶. کسب حلال در راه خدا

قال رسول الله (ص): العِبَادَةُ سَبْعُونَ جُزْءًا أَفْضَلُهَا طَلَبُ الْحَلَالِ [الكافي، ج ۵، ص ۷۸].

رسول خدا (ص) می فرماید: افضل الاعمال الكسب الحلال [کنز، ج ۴، ص ۸].؟؟

امام صادق (ع) از احوال شخصی سوال نمود، گفتند: سخت نیازمند شده و در خانه مشغول عبادت است. حضرت فرمود "مخارج او؟" گفتند: توسط برادران... فرمود: فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): وَاللَّهِ لِلَّذِي يُقُوَّتُهُ أَشَدُّ عِبَادَةً مِنْهُ [الكافي، ج ۵، ص ۷۸].

مردی برای رسول خدا (ص) از هم سفر خود

تعریف می کرد که از او زاهدتر و عابدتر ندیده است ، به محض ورود به منزل مشغول عبادت می شد. فرمودند : پس چه کسی امورش را انجام می داد و غذا؟ عرض کرد : ما. حضرت فرمودند : کلکم اعبد منه [خطوط کلی اقتصاد ، ۵۱] .

۷. آموزش گناهان

کسب و کار سبب آموزش گناهان

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ بَاتَ كَالاً مِنْ طَلَبِ الْحَلَالِ بَاتَ مَغْفُوراً لَهُ [وسائل الشیعه ، ج ۱۷ ، ص ۲۴] .

کسب و کار سبب سعادت انسان : قال أَبُو عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : لَا تَدْعُ طَلَبَ الرِّزْقِ مِنْ حِلِّهِ فَإِنَّهُ عَوْنٌ لَكَ عَلَى دِينِكَ [وسائل الشیعه ، ج ۱۷ ، ص ۳۴] .

کسب و کار حلال موجب شرمندگی نیست :

عن أبي عبد الله (ع) قال : من لم يستح من طلب المعاش خفت مؤنته و رخی باله و نعم عیاله [بحار الأنوار ، ج ۱۰۰ ، ص ۷] .

بار زندگی ، سبک ، خاطر آسوده ، رفاه خانواده.

مکسبه فيها بعض الدناءه خیر من مسأله الناس . [شرح نهج البلاغه ، ج ۱۲ ، ص ۶۸] ؟؟ (قائل حدیث مشخص نیست در فیش از رسول الله (ص) نقل شده ولی در شرح از زبان عمر آمده)

امام باقر (ع) می فرمایند : " حضرت امیر (ع) در نیم روز گرم تابستان برای کسب روزی حلال بیرون می آمد " . [وسائل ، ج ۱۲ ، ص ۱۳] .

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) قَالَ : يَتَّبِعِي لِلْمُسْلِمِ أَنْ يَلْتَمِسَ الرِّزْقَ حَتَّى تُصِيبَهُ الشَّمْسُ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۲۵] .

عَنْ أَبِي عَمْرٍو الشَّيْبَانِي قَالَ : " رَأَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) وَ... فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَعْطِنِي أَكْفِكَ فَقَالَ

لی "شیبانی می گوید: امام صادق (ع) را در حالی که بیلی در دست و لباس خشنی بر تن و در حال شخم زدن زمینی بود و عرق از بدن مبارکشان جاری بود، دیدم. گفتم اجازه دهید کمک کنم فرمودند: "إِنِّي أَحَبُّ أَنْ يَتَأَذَى الرَّجُلُ بِحَرِّ الشَّمْسِ فِي طَلَبِ الْمَعِيشَةِ" [الكافی، ج ۵، ص ۷۶].

۸. تحمل مشقت در طلب روزی

عَنِ الصَّادِقِ (ع) أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِيَحِبُّ الْإِعْتِرَابَ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ [من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۱۵۶].

(ژاپن)

عن النبي (ص): باکروا فی طلب الرزق و الحوائج فان الغدو برکه و نجاح [کنز، ج ۴، ص ۴۸].

۹. فضیلت کسب و کار با دست خویش

از پیامبر اکرم (ص) سوال شد، کدام کسب و پیشه پاکیزه تر است؟

فرمود: عَمَلُ الرَّجُلِ بِيَدِهِ... [مستدرک الوسائل، ج ۱۳، ص ۲۴].

وَ عَنَّهُ (ص): أَنَّهُ قَالَ مَنْ أَكَلَ مِنْ كَدِّ يَدِهِ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ بِالرَّحْمَةِ... [مستدرک الوسائل، ج ۱۳، ص ۲۴].

رسول خدا از غزوه تبوک بازگشت، سعد انصاری با رسول الله دست داد، حضرت فرمود: "چه چیزی دستهای تو را خشن ساخته است؟ عرض کرد: با بیل و طناب کار کرده و خرج زن و بچه را می دهم. پیامبر دست او را بوسید و فرمود: هذه يد لاتمسها النار [اسدالغابه، ج ۲، ص ۲۶۹].

یا حکیم، احلّ الکسب ما مشت فيه هاتان؛ یعنی الرجلین و ما عمل فيه هاتان؛ یعنی الیدین و ما عرقت فيه هذه؛ یعنی

۱۰. کار ، حرفه انبیا و اولیا

ابن عباس به مردی گفت : نزد من آی تا از رسولانی که نامشان در کتاب خدا آمده برای تو بگویم : آدم ، برزگر بود؛ نوح ، نجار؛ ادريس ، خیاط؛ داوود ، زره ساز؛ موسی ، شبان؛ ابراهیم ، کشاورز؛ شعيب ، شبان؛ لوط ، کشاورز؛ صالح ، تاجر و سلیمان ، امیر بود. [بحار ، ج ۱۰۳ ، ص ۵۶] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : كَانَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَحْتَطِبُ وَيَسْتَتِي وَيَكْنُسُ وَكَانَتْ فَاطِمَةُ سَلَامُ اللَّهِ عَلَيْهَا تَطْحَنُ وَتَعِجُنُ وَتَخْبِزُ [الكافي ، ج ۵ ، ص ۸۶] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَعْتَقَ أَلْفَ مَمْلُوكٍ مِنْ مَالِهِ وَكَدَّ يَدَيْهِ [الكافي ، ج ۵ ، ص ۷۴] .

۱۱. فضیلت کسب و کار جهت مخارج خانواده

وَ أَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى [نجم ، ۳۹] .

قال محمد بن علی الباقر (ع) : إِنْ وَلايْتَنَا لا تَدْرِكُ إِلَّا بِالْعَمَلِ [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۱۸۸] .

وَ لِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِمَّا عَمِلُوا [انعام ، ۱۳۲] .

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) : لَا يَنَالُ مَا عِنْدَ اللَّهِ إِلَّا بِالْعَمَلِ [وسائل الشيعة ، ج ۱ ، ص ۹۳] .

فی کل وقت عمل [غررالحکم ، ج ، ص ۱۵۲] .

آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ [بقره ، ۲۵] .

۲. اخطار به بیکار

۱- عَنْ الصَّادِقِ (ع) قَالَ : كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يَضَيِّعَ مَنْ يُعُولُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۶۸] .

۲- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ

مَنْ ضَبَعَ مَنْ يُعُولُ [الكافي ، ج ٤ ، ص ١٢] .

٣. نهى از تنبلی

٣- عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : كَسِلَ عَنْ أَمْرِ دُنْيَاهُ فَهُوَ عَنْ أَمْرِ آخِرَتِهِ أَكْسَلُ [الكافي ، ج ٥ ، ص ٨٥] .

٤- شاگرد و کارمند کسل نگیرید : عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : لَا تَشْتَعِنْ بِكِسْلَانٍ وَ لَا تَشْتَشِيرَنَّ عَاجِزًا [الكافي ، ج ٥ ، ص ٨٥] .

٤. طلب حلال

رَوَى عَنِ الْفَضْلِ بْنِ أَبِي قُرَّةٍ قَالَ : " دَخَلْنَا عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) وَ هُوَ يَعْمَلُ فِي حَائِطٍ لَهُ فَقُلْنَا جَعَلْنَا اللَّهُ فِدَاكَ دَعْنَا نَعْمَلُ لَكَ أَوْ تَعْمَلَهُ الْغُلَمَاءُ قَالَ : لِمَا ، دَعُونِي فَإِنِّي أَشْتَهِي أَنْ يَرَانِي اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَعْمَلُ بِيَدِي وَ أَطْلُبُ الْحَلَالَ فِي أَدَى نَفْسِي " [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ١٦٣] .

٢- وَ كَلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ [مائده ، ٨٨] .

٣- يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَ اعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ [مومنون ، ٥١] .

٤- قال (ص) : إن الله ملكا ينادى على بيت المقدس كل ليلة من أكل حراما لم يقبل الله منه صرفا ولا عدلا [عده الداعي ، ص ١٥٣] .

٥- عنه (ص) قال : العباده مع أكل الحرام كالبناء على الرمل [بحار الأنوار ، ج ٨١ ، ص ٢٥٨] .

٦- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللِّسَانَ يَنْزُحُ مِنَ الْقَلْبِ وَ الْقَلْبُ يَقُومُ بِالْغِذَاءِ فَانْظُرْ فِيمَا تُغْذِي قَلْبَكَ وَ جِسْمَكَ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ ذَلِكَ حَلَالًا لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ تَعَالَى تَشِيْحَكَ وَ لَا شُكْرَكَ [مستدرک الوسائل ، ج ٥ ، ص ٢١٧] ؛

[الكافي ، ج ٥ ، ص ١٢٤ . و بحار الأنوار ، ج ١٠٠ ، ص ١٢] .

٧- إذا وقعت اللقمه من حرام

فى جوف العبد لعنه كل ملك فى السموات و فى الارض. [دعوات راوندى] .

٨- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : إِذَا اكْتَسَبَ الرَّجُلُ مَالًا مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ ثُمَّ حَجَّ فَلَبَّى نُودَى لَا لَبِيكَ وَلَا سَعْدِيكَ وَإِنْ كَانَ مِنْ حِلِّهِ فَلَبَّى نُودَى لَبِيكَ وَسَعْدِيكَ. [كافي ، ج ٥ ، ص ١٢٤] .

٩- قَالَ أَبُو الْحَسَنِ (ع) : يَا دَاوُدُ إِنَّ الْحَرَامَ لَا يَنْمَى وَإِنْ نَمَى لَمْ يَبَارَكَ لَهُ فِيهِ وَمَا أَنْفَقَهُ لَمْ يَوْجِزْ عَلَيْهِ وَمَا خَلَفَهُ كَانَ زَادَهُ إِلَى النَّارِ [وسائل الشيعة ، ج ١٧ ، ص ٨٢] .

١٠- عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : لَيْسَ مِنْ نَفْسٍ إِلَّا وَقَدْ فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهَا رِزْقَهَا حَلَالًا يَأْتِيهَا فِي عَافِيَةٍ وَعَرَضَ لَهَا بِالْحَرَامِ مِنْ وَجْهِ آخَرَ فَإِنْ هِيَ تَنَاوَلَتْ شَيْئًا مِنَ الْحَرَامِ قَاصِّهَا بِهِ مِنَ الْحَلَالِ الَّذِي فَرَضَ لَهَا وَعِنْدَ اللَّهِ سَوَاهُمَا فَضْلٌ كَثِيرٌ وَهُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ وَ سَأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ [الكافي ، ج ٥ ، ص ٨٠] .

١١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ لَا يَحْمِلَنَّكُمْ اسْتِيطَاءُ شَيْءٍ مِنَ الرِّزْقِ أَنْ تَطْلُبُوهُ بِشَيْءٍ مِنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَسَمَ الْمَأْزِقَ بَيْنَ خَلْقِهِ حَلَالًا وَ لَمْ يَقْسِمْهَا حَرَامًا فَمَنْ اتَّقَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَ صَبَرَ آتَاهُ اللَّهُ بِرِزْقِهِ مِنْ حِلِّهِ وَ مَنْ هَتَكَ حِجَابَ السُّتْرِ وَ عَجَلَ فَأَخَذَهُ مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ قُصَّ بِهِ مِنْ رِزْقِهِ الْحَلَالِ وَ حُوسِبَ عَلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [الكافي ، ج ٥ ، ص ٨٠] .

١٢- فَأَمْسُوا فِي مَنَاجِبِهَا وَ كُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَ إِلَيْهِ النُّشُورُ [ملك ، ١٥] .

١٣- قَالَ

رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْعِبَادَةُ سَبْعُونَ جُزْءًا أَفْضَلُهَا طَلَبُ الْحَلَالِ [الكافي، ج ٥، ص ٧٨].

١٤- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): نِعْمَ الْعَوْنُ عَلَى تَقْوَى اللَّهِ الْغِنَى [الكافي، ج ٥، ص ٧١].

١٥- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: نِعْمَ الْعَوْنُ عَلَى الْآخِرَةِ الدُّنْيَا [الكافي، ج ٥، ص ٧٢].

١٦- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): فَلَوْ لَا الْخُبْرُ مَا صَلَّيْنَا وَلَا صُمْنَا وَلَا أَدَّيْنَا فَرَايَضَ رَبَّنَا [الكافي، ج ٥، ص ٧٣].

١٧- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَلْعُونٌ مَنْ أَلْقَى كَلَّةً عَلَى النَّاسِ [الكافي، ج ٥، ص ٧٢].

١٨- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ بَاتَ كَالًا مِنْ طَلَبِ الْحَلَالِ بَاتَ مَغْفُورًا لَهُ [وسائل الشيعة، ج ١٧، ص ٢٤].

١٩- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): طَلَبُ الْحَلَالِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَمُسْلِمَةٍ [بحار الأنوار، ج ١٠٠، ص ٩].

٢٠- عَنْ النَّبِيِّ (ص) قَالَ: مَنْ أَكَلَ الْحَلَالَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا نَوَّرَ اللَّهُ قَلْبَهُ [بحار الأنوار، ج ١٠٠، ص ١٦].

٢١- وَفِي حَدِيثٍ: وَاجْرَى يَنْبِيعُ الْحِكْمَةِ مِنْ قَبْلِهِ إِلَى لِسَانِهِ [محججه البيضاء، ج ٣، ص ٢٠٤].

٢٢- سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ: إِنَّ وَليَّ عَلِيٍّ (ع) لَا يَأْكُلُ إِلَّا الْحَلَالَ لِأَنَّ صَاحِبَهُ كَانَ كَذَلِكُ [الكافي، ج ٨، ص ١٦٣].

٢٣- امام جماعت مسجد اركرحمه الله عليه استانى نقل كرد :

ولى حضرت به خواب او آمد و فرمود :

٢٤- فِي وَصِيهِ النَّبِيِّ (ص) أَنَّهُ قَالَ: يَا أَبَا ذَرٍّ لَا يَكُونُ الرَّجُلُ مِنَ الْمُتَّقِينَ حَتَّى يَحَاسِبَ نَفْسَهُ أَشَدَّ مِنْ مُحَاسَبَةِ الشَّرِيكَ شَرِيكُهُ

فَيَعْلَمَ مِنْ أَيْنَ مَطْعَمُهُ وَ مِنْ أَيْنَ مَشْرَبُهُ وَ مِنْ أَيْنَ مَلْبَسُهُ أَوْ مِنْ حَلَالٍ أَوْ مِنْ حَرَامٍ [وسائل الشيعة ، ج ١٦ ، ص ٩٨] .

٢٥- لا تزول قدما عبد يوم القيامة حتى يسئل عن أربع ، عن عمره فيما أفناه ، و شبابه فيما أبلاه و عن ماله من أين كسبه و فيما أنفقه؟ [نقطه های آغاز ، ج ١ ، ص ٣٦٣] .

٢٦- روى أنّ سعدا سأل رسول الله _ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آله وَ سَلَّمَ _ أن يجعله مجاب الدعوه فقال له : أظب طعمتك تستجب دعوتك [المحججه البيضاء ، ج ٣ ، ص ٢٠٤] .

٢٧- و قال صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آله وَ سَلَّمَ : من اشترى ثوبا بعشره دراهم و فى ثمنه درهم حرام لم يقبل الله تعالى صلاته ما دام عليه منه شىء . [المحججه البيضاء ، ج ٣ ، ص ٢٠٤] .

٢٨- روایاتی داریم که اگر دیدید مردم مال خود را در راه حرام مصرف می کنند معلوم می شود که از حرام پیدا شده و قابلیت بیش از این ندارد.

٥. هدف از کار

١- و قال صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آله وَ سَلَّمَ : من طلب الدنيا حلالا تعففا عن المسأله و توسيعا على عياله و تعظفا على جاره لقي الله و وجهه كالقمر ليله البدر . [المحججه البيضاء ، ج ٣ ، ص ١٤٠] .

٢- قَالَ لِي أَبُو الْحَسَنِ (ع) : مَنْ طَلَبَ هَذَا الرِّزْقَ مِنْ حِلِّهِ لِيُعَوِّدَ بِهِ عَلَى نَفْسِهِ وَ عِيَالِهِ كَانَ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [الكافي ، ج ٥ ، ص ٩٣] .

٣- جوانی را صبح زود به دنبال کار دیدند و گفتند : کاش این حرکت برای خدا بود . رسول الله (ص) که

این جمله را شنید فرمودند: لا تقولوا هذا فإنه إن كان يسعى على نفسه ليكفها عن المسألة و يغنيها عن الناس فهو في سبيل الله ، و إن كان يسعى على أboين ضعيفين أو ذرّيه ضعاف ليغنيهم و يكفيهم فهو في سبيل الله و إن كان يسعى تفاخرا و تكاثرا فهو في سبيل الشيطان. [المحجّه البيضاء ، ج ٣ ، ص ١٤٠] .

أَيَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ: لَا خَيْرَ فِي مَنْ لَا يَحِبُّ جَمَعَ الْمَالِ مِنْ حَلَالٍ يَكْفُ بِهِ وَجْهَهُ وَ يَقْضِي بِهِ دَيْنَهُ وَ يَصِلُ بِهِ رَحِمَهُ [الكافي ، ج ٥ ، ص ٧٢] .

٦. وقت کار

١- قال أمير المؤمنين (ع): لا تجعلن أكثر شغلك بأهلك و ولدك فإن يكن أهلك و ولدك أولياء الله فإن الله لا يضيع أولياءه و إن يكونوا أعداء الله فما همك و شغلك بأعداء الله [بحار الأنوار ، ج ١٠١ ، ص ٧٣] .

٢- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: لِيَكُنْ طَلْبُكَ لِلْمَعِيشَةِ فَوْقَ كَسْبِ الْمُضِيعِ وَ دُونَ طَلْبِ الْحَرِيسِ [الكافي ، ج ٥ ، ص ٨١] .

٣- روایات متعدد در تقسیم ساعات که می فرماید: وَ اجْتَهِدُوا أَنْ يَكُونَ زَمَانُكُمْ أَرْبَعَ سَاعَاتٍ سَاعَةً لِلَّهِ لِمُنَاجَاتِهِ وَ سَاعَةً لِأَمْرِ الْمَعَاشِ وَ سَاعَةً لِمُعَاشَرَةِ الْإِخْوَانِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٣ ، ص ٥٠] .

جَعَلَ لَكُمْ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَ لِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ [قصص ، ٧٣] .

٧. کارهای ارزشمند در روایات اسلامی

١. دامداری

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لِعَمَّتِهِ: مَا يَمْنَعُكَ أَنْ تَتَّخِذِي فِي بَيْتِكَ بَرَكَةً قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا الْبَرَكَةُ؟ قَالَ: شَاةٌ تُحَلَبُ فَإِنَّهُ مَنْ كَانَ فِي دَارِهِ شَاةٌ تُحَلَبُ أَوْ نَعَجَةٌ أَوْ بَقْرَةٌ تُحَلَبُ فَبَرَكَاتٌ كُلُّهُنَّ [الكافي ، ج ٦ ، ص ٥٤٥] .

[خطوط اقتصادی ، ١٦٢] .

٢. باغداری

امیر مؤمنان هنگامی که از جهاد فارغ می گشت به تعلیم مردم و قضاوت بین ایشان می پرداخت و در فراغت در باغی که ملک او بود با دست خود کار می کرد و با این همه ذکر خدا می گفت. [خطوط کلی ، ص ١٣٢] .

قال رسول الله (ص): من غرس شجرة فابتعت غرس الله له بها شجرة في الجنة؟؟

٣. کشاورزی

قَالَ الصَّادِقُ (ع): الْكَيْمِيَاءُ الْأَكْبَرُ الزَّرَاعَةُ [الكافي ، ج ٥ ، ص ٢٦١] .

سُئِلَ النَّبِيُّ (ص) أَيُّ الْمَالِ خَيْرٌ؟ قَالَ : زَرْعٌ

زَرَعَهُ صَاحِبُهُ وَ أَضْلَحَهُ وَ أَدَى حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ [من لايحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۲۹۱] .

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : كَانَ أَبِي يَقُولُ : خَيْرُ الْأَعْمَالِ الْحَرْثُ تَزْرَعُهُ فَيَأْكُلُ مِنْهُ الْبُرُّ وَ الْفَاجِرُ وَ يَأْكُلُ مِنْهُ الْبَهَائِمُ وَ الطَّيْرُ [الكافي ، ج ۵ ، ص ۲۶۰] .

۸. محیط کار

۱. محیط کار زن

- و عدم اختلاط زنان با مردان هنگام کار

وَ لَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدِينٍ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّهُ مِنَ النَّاسِ يَشْفُونَ وَ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمْ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَشْفِي حَتَّى يَصْدِرَ الرَّعَاءُ وَ أَبُوْنَا شَيْخٌ كَبِيرٌ [قصص ، ۲۳] .

۲. روابط کارگر و کاسب

۱- کارگر ، مشتری را دور سر نگرداند :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَيْلٌ لِصِنَاعِ أُمَّتِي مِنَ الْيَوْمِ وَ عَدِ [من لايحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۶۰] .

کارگر نمونه (تابلویی برای کارخانه ها)

قال الصادق (ع) : كل ذي صناعة مضطر إلى ثلاث خلال يجتلب بها المكسب و هو أن يكون حاذقا بعمله (يعنى مهارة) مویا للأمانة فيه (يعنى امانت) مستميلا لمن استعمله (عطوفت) [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۲۳۵] .

وَ مَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ [قصص ، ۲۷] .

هر آدم خوبی ، لایق نیست : در حدیثی از امام صادق (ع) می خوانیم که به او گفتند : " شخصی است سوء نیت ندارد و می خواهد کم فروشی نکند ، ولی عملا نمی تواند خوب جنس را کیل کند. امام صادق (ع) فرمود : مردم او را چگونه می یابند و در عرف وضع او چیست؟ به امام عرض شد که مردم او را در کیل و میزان کردن ناقص می یابند. امام فرمود : هَذَا لَا يَتَّبِعِي

لَهُ أَنْ يَكِيلَ [الكافي ، ج ۵ ، ص ۱۵۹] .

آری ، حسن فاعلی تنها کافی نیست؛ حسن فعلی هم لازم است. مساله لیاقت غیر از حسن نیت است.

۲_ اوصاف

۳. مهارت و تخصص

۴. ویژگیهای کارگر

۱- امانتداری

۲- قدرت بر کار

إِنَّ خَيْرَ مَنْ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِي الْأَمِينُ [قصص ، ۲۶] .

۳- رشد : وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ [انعام ، ۱۵۲] .

آداب و شرائط کار

۵. شروع کار با نام خدا

- همه سوره ها با بسم الله آغاز می شود.

وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا بِسْمِ اللَّهِ مَجْرَاهَا وَمُرْسَاهَا [هود ، ۴۱] .

۲- اهمیت ابتدا و شروع کار

وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَ يَوْمَ يَمُوتُ [مریم ، ۱۵] .

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ [علق ، ۱] .

وَقُلْ رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ [اسراء ، ۸۰] .

۶. تقوا در کار

فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَ اتَّقُوا اللَّهَ [انفال ، ۶۹] .

۷. دعا برای توفیق کار

قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي [طه ، ٢٥] .

وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي [طه ، ٢٦] .

رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا [اسراء ، ٨٠] .

٨. انضباط در کار

وَلِسْلِيمَانَ الرِّيحَ غُدُوها شَهْرٌ وَرَوَاحُها شَهْرٌ وَأَسْلَمْنَا لَهُ عَيْنَ الْقَطْرِ وَمِنَ الْجِنَّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَمَنْ يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ [سبا ، ١٢] .

٩. تعجيل در کار خیر

فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ [بقره ، ١٤٨] .

١٠. محکم کاری

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : سَلُوا اللَّهَ

السَّادَاتُ وَ سَلَوُهُ مَعَ السَّادَاتِ سَدَادَ الْعَمَلِ [مستدرک الوسائل ، ج ۵ ، ص ۱۶۱] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ لَكِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ عَبْدًا إِذَا عَمِلَ عَمَلًا أَحْكَمَهُ [وسائل الشيعة ، ج ۳ ، ص ۲۳۰] .

۱۱. میانه روی در عمل :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَيْرُ الْأُمُورِ أَوْسَطُهَا [الكافي ، ج ۶ ، ص ۵۴۰] .

وَ لَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ [اسراء ، ۲۹] .

۱۲. جسارت و جرات در عمل :

قَالَ عَلِيٌّ (ع) : إِذَا هَبَّتْ أَمْرًا فَفَقَّعْ فِيهِ [بحار الأنوار ، ج ۶۸ ، ص ۳۶۲] .

۱۳. اخلاص در عمل

قُلْ إِنَّمَا أَعْطُكُمْ بِوَاحِدِهِ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلَ خِزْفَةٍ [سبأ ، ۴۶] .

۱۴. نشاط در کار

خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ [مريم ، ۱۲] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ [الكافي ، ج ۲ ، ص ۵۸۵] .

کار با دست

۱۵. عدم تأثیر پذیری از دیگران

وَ إِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَ قَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَ لَكُمْ أَعْمَالُكُمْ [قصص ، ۵۵] .

جهت کار باید خیر باشد : وَ أَفْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [حج ، ۷۷] .

کیفیت عمل نه کمیت : إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا [كهف ، ۳۰] .

لَيَنْبَلُوهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا [كهف ، ۷] .

۱۶. دوری از کار لغو

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ [مومنون ، ۱] .

وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ [مومنون ، ۳] .

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطْرًا [انفال ، ۴۷] .

۱۷. آگاهی از احکام تجارت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ اتَّجَرَ بِغَيْرِ عِلْمٍ

ارْتَبَطَ فِي الرِّبَا [الكافي ، ج ٥ ، ص ١٥٤] .

فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ [اعراف ، ٨٥] .

وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كَلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطِ الْمُسْتَقِيمِ [اسراء ، ٣٥] .

وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ [انعام ، ١٥٢] .

وَضَعِ الْمِيزَانَ [رحمن ، ٧] .

أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ [رحمان ، ٨] .

وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ [رحمن ، ٩] .

وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ [شعراء ، ١٨٣] .

أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ [شعراء ، ١٨١] .

لَمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ [توبه ، ١٠٨] .

عَنْهُ (ص) أَنَّهُ قَالَ : مَنْ اتَّجَرَ بِغَيْرِ فِقْهِ تَوَرَّطَ فِي الشُّبُهَاتِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٣ ، ص ٢٤٨] .

اصبغ بن نباته می گوید : از امیرالمؤمنین (ع) شنیدم که :

يَقُولُ عَلَى الْمَيْتَرِ : " يَا مَعْشَرَ التُّجَّارِ الْفِقْهَ ثُمَّ الْمَتْجَرَ الْفِقْهَ ثُمَّ الْمَتْجَرَ الْفِقْهَ " [الكافي ، ج ٥ ، ص ١٥٠] .

كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَقُولُ : لَا يَقْعَدَنَّ فِي السُّوقِ إِلَّا مَنْ يَعْقِلُ الشَّرَاءَ وَالْبَيْعَ [الكافي ، ج ٥ ، ص ١٥٤] .

٩. اخلاق در تجارت

١. درستکاری

١- التاجر الصدوق يحشر يوم القيامة مع الصديقين و الشهداء [محججه ، ج ٣ ، ص ١٤٠] .؟؟

٢- آرم کارخانه : قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَحِبُّ الْمُحْتَرِفَ الْأَمِينِ [الكافي ، ج ٥ ، ص ١١٣] .

خداوند اهل حرفه ای را که امین باشد دوست دارد.

٢. توکل

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ

[ذاريات : ٥٨]

فقال

الصّادق (ع) : الذی ترجوه لتضعیف حسناتک و محو سیئاتک فارجه لإصلاح حال بناتک [بحار الأنوار ، ج ۵ ، ص ۱۴۶] .

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : لَيْسَ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا بِإِضَاعِهِ الْمَالِ وَ لَا تَحْرِيمِ الْحَلَالِ بَلِ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا أَنْ لَا تَكُونَ بِمَا فِي يَدِكَ أَوْ تَقَّ مِنْكَ بِمَا عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [الكافي ، ج ۵ ، ص ۷۰] .

أَيُّمَا عَبْدٍ اللَّهُ (ع) يَقُولُ : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى وَسَّعَ فِي أَرْزَاقِ الْحَمَقَى لِيُعْتَبَرَ الْعُقَلَاءَ وَ يَعْلَمُوا أَنَّ الدُّنْيَا لَيْسَ يَنَالُ مَا فِيهَا بِعَمَلٍ وَ لَا حِيلَةٍ [الكافي ، ج ۵ ، ص ۸۲] .

۳. اقاله در معامله

۱- إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) لَمْ يَأْذَنْ لِحَكِيمِ بْنِ حِرَامٍ بِالتَّجَارَةِ حَتَّى ضَمِنَ لَهُ إِقَالَه النَّادِمِ وَ انْظَرَ الْمُعْسِرِ وَ أَخَذَ الْحَقَّ وَافِيًا وَ غَيْرَ وَافٍ [الكافي ، ج ۵ ، ص ۱۵۱] .

۲- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَيُّمَا مُسْلِمٍ أَقَالَ مُسْلِمًا نَدَامَةً فِي الْبَيْعِ أَقَالَهُ اللَّهُ عَشْرَتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۹۶] .

۳- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : أَرْبَعَةٌ يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ أَقَالَ نَادِمًا أَوْ أَغَاثَ لَهْفَانَ أَوْ أَعْتَقَ نَسَمَةً أَوْ زَوَّجَ عَزَبًا [وسائل الشيعة ، ج ۲۰ ، ص ۴۶] .

۴. مقدم کردن عبادت بر کار

قال الرضا (ع) : كانوا أعظم أجراً ممن لا يتحرّف و يصلّي [مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۱۰] .

امام صادق (ع) در مورد آیه مبارکه : رجال لا تلهيهم تجارته و لا بيع [نور ، ۳۷] . می فرماید : كانوا أضحاب تجارته فإذا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ تَرَكَوا التَّجَارَةَ وَ انْطَلَقُوا إِلَى الصَّلَاةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۹۲] .

قال الرضا

(ع) : وَإِذَا كُنْتَ فِي تِجَارَتِكَ وَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلَا يَشْغَلُكَ عَنْهَا مَشْجُوكَ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۱۰] .

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فَإِذَا أَفْضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ [بقره ، ۱۹۸] .

۵. رفتار با مشتری

۶. برخورد با بدهکار

۱- مردی خدمت امام صادق (ع) رسید و شروع کرد به شکایت کردن از مردی از اصحاب؛ در حین شکایت یا بعد از لحظه ای ، مردی که از او شکایت می شد آمد. امام (ع) فرمود : " چه کار کرده ای که این آقا از تو شکایت دارد؟ گفت : من کاری نکرده ام. امام : پس چرا شکایت دارد؟ مرد : من فقط حق خودم را دقیقاً از او بازخواست می کنم. امام ناراحت شد و فرمود : تو خیال می کنی همین که حق خود را وصول کنی بدی به او نکرده ای؟ آیا توجه به آیه قرآن که می فرماید وَ يَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ [رعد ، ۲۱] .

نکرده ای؟ مگر خدا بد حسابی می کند که اینها می ترسند از بدحسابی او؟ نه ، بلکه اینها می ترسند از دقت در محاسبه خداوند از این ها و لذا خداوند این دقت را به بدحسابی نام نهاده ، پس بدان هر کس در محاسبه با برادران خود دقت کند بدی کرده است. " [وسائل ، ج ۱۳ ، ص ۱۰۰] .

۲- مردی خدمت امام صادق (ع) رسید و گفت : من از بعضی سادات طلبکارم و هر کاری می کنم که مالم را بگیرم نمی دهند ، عاجز شده ام و بین من و او کلماتی رد و بدل شده و می ترسم به جای باریک برسد. امام (ع) فرمودند : " این راه طلبکاری نیست ،

بلکه هرگاه خواستی چیزی را طلب کنی برو و بنشین و به نشستن خود ادامه بده. راوی گفت مدتی همین کار را کردم و دین را گرفتم" [وسائل، ج ۱۳، ص ۱۰۰ و ۱۰۱].

۳- رسول الله (ص) فرمودند: "هرگاه بستانکاری از مدیون خود طلبکاری کند و او عذر آورد و با این حال این مرد بستانکار از مدیون خود طلبکاری کند و او عذر آورد و با این حال این مرد بستانکار راضی باشد و ناراحت نباشد تمام جنبنده ها و ماهیهای دریاها بر او درود می فرستند و از آن طرف هرگاه در اثر عذر آوردن مدیون، غضبناک شود در حالی که احتیاجی چندان به وصول این دین نباشد، خداوند به هر روزی و هر شبی یک ظلم در نامه او ضبط می نماید". [وسائل، ج ۱۳، ص ۱۰۱].

۴- امام صادق (ع) در وصیتی طولانی که نوشته بودند فرمود: "بر حذر باشید از فشار آوردن بر برادران دینی در مقام طلبکاری، زیرا جدم رسول خدا (ص) نهی فرمود از این کار و گفت: نباید مسلمان چنین کاری کند و هر بستانکاری که طرف خود را مهلت دهد، روزی که سایه ای غیر از سایه خدا نیست در سایه خدا است". رسول الله در ضمن حدیثی فرمودند: "هم چنان که حلال نیست با قدرت بر پرداختن مال مردم سهل انگاری، حلال نیست بر بستانکار فشار آوردن".

۵- امام باقر (ع) فرمودند: "روز قیامت عده ای از مردم سر از خاک برآورده در حالی که صورت آنها از نور و بر کرسیها تکیه

زده تا آنجا که فرمود: منادی ندا می کند، اینها مردی هستند که سهل انگاری می کردند بر مؤمنین و مهلت می دادند بر غریم خود تا قدرت بر ادا پیدا کند "عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ... وَ رِيَاشُهُمْ مِنْ نُورٍ [وسائل الشیعه، ج ۱۸، ص ۳۶۶] .

۶- امام باقر (ع) از جد بزرگوارش نقل می کند که هر که می خواهد از نفخات دوزخ راحت باشد، به غریم خود مهلت دهد. رسول الله (ص) فرمود: " هر که مهلت دهد به غریم خود و عجله نکند در طلبکاری، خداوند در برابر هر روزی ثواب صدقه همان مقداری که از او می خواهد به او عطا می کند تا وقتی که زمان پرداخت رسد و پول را بگیرد" [وسائل، ج ۱۳، ص] .

۷. آسان گیری

۱- قال رسول الله (ص): من أنظر معسرا أو ترك حاسبه الله حسابا يسيرا" و في لفظ آخر "أظله الله في ظل عرشه يوم لا ظل إلا ظله [المحججه البيضاء، ج ۳، ص ۱۸۶] .

۲- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): غَفَرَ اللَّهُ لِرَجُلٍ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانَ سَهْلًا إِذَا بَاعَ سَهْلًا إِذَا اشْتَرَى سَهْلًا إِذَا قَضَى سَهْلًا إِذَا اسْتَقْضَى [وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۴۵۰] .

۳- رسول الله (ص) فرمود: " افرادی در قیامت دست خالی هستند و در دادگاه می گوید: خدایا من هیچ عملی ندارم، لیکن هرگاه به کسی وام می دادم و نداشت کاری به او نداشتم. خداوند می فرماید: اکنون که تو هم کار خیری نداری، من هم کاری به تو ندارم" [محججه البيضاء، ج ۳، ص ۱۸۶]

۴- طلبکار سخت گیری نکنند : عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَثْمَانَ قَالَ : " دَخَلَ رَجُلٌ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فَشَكَاَ إِلَيْهِ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِهِ فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ جَاءَ الْمَشْكُوكُ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) مَا لِفُلَانٍ يَشْكُوكَ؟ فَقَالَ لَهُ : يَشْكُونِي أَنِّي اسْتَقْضَيْتُ مِنْهُ حَقِّي . قَالَ : فَجَلَسَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) مُغْضَبًا ثُمَّ قَالَ : كَأَنَّكَ إِذَا اسْتَقْضَيْتَ حَقَّكَ لَمْ تُسَيِّ أَرَأَيْتَ مَا حَكَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي كِتَابِهِ يَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ أَ تَرَى أَنَّهُمْ خَافُوا اللَّهَ أَنْ يَجُورَ عَلَيْهِمْ لَمَّا وَاللَّهِ مَا خَافُوا إِلَّا الْإِسْتِقْضَاءَ فَسَمَّاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ سُوءَ الْحِسَابِ فَمَنْ اسْتَقْضَى بِهِ فَقَدْ أَسَاءَ " [الكافي ، ج ۵ ، ص ۱۰۰] .

۵- روایاتی داریم که کسی که سهل البیع و سهل الشرا است ، محبوب خداوند است.

۱۰. دستور العمل ها

۱-أمیر المؤمنین (ع) إذا طاف في الأسواق و وعظهم قال : " يا معشر التجار قدموا الاستخاره و تبركوا بالسهوله و اقتربوا من المبتاعين و تزينوا بالحلم و تناهوا عن اليمين و جانبوا الكذب و تخافوا عن الظلم و أنصفوا المظلومين و لا تقربوا الربا و أوفوا الكيل و الميزان و لا تبخسوا الناس أشياءهم و لا تعنوا في الأرض مفسدين " [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۵۴] .

۲- "شهری ، و کیل دهاتی نشود ، بلکه بگذارند خود مردم دهات وارد و با شهری ها داد و ستد کنند" [وسائل ، ج ۱۲ ، ص و لمعه ، ج ۱] .

۳- عدم تزیین المتاع . [لمعه ، ج ۱ و وسائل ، ج ۱۲] .

۴- ذکر العیب الموجود فی المتاع : عیب موجود در کالای خودش را بگوید و جنس سایر فروشندگان

را مذمت نکند. [وسائل ، ۱۲] .

۵- مدح نکند متاع خود را و از جنس سایر فروشندگان مذمت نکند. [وسائل ، ج ۱۲] .

۶- ترک الربح علی المؤمن. [وسائل ، ج ۱۲] .

۷- از همه زودتر به بازار نرود و از همه دیرتر برنگردد. [وسائل ، ج ۱۲] .

۸- با افراد پست معامله نکند. [وسائل ، ج ۱۲] .

۹- با افرادی که مالشان شبهه ناک است معامله نکند. [وسائل ، ۱۲] .

۱۰- در معامله کسی وارد نشوید. [وسائل ، ج ۱۲] .

۱۱- قال صادق (ع) : لا تخالطوا و لا تعاملوا الا من نشأ فی الخیر ، که مخالطه و معامله نکنید مگر با شخصی که نشأ در خیر [وسائل ، ج ۱۲ ، ص ۳۰۶] .

۱۲- چهار حدیث داریم که اگر کسی به شما دستور داد برای او چیزی بخرید و خود شما آن متاع را داشتید مال خود را به او نفروشید ، بلکه حتما برای او بخرید ، گرچه جنس شما از جنس بازار بهتر باشد ، مگر اینکه مطمئن باشید از تهمت : أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : إِنْ أَمِنْتَ أَلَّا يَتَّهِمَكَ فَأَعْطِهِ مِنْ عِنْدِكَ [من لایحضره الفقیه ، ج ۳ ، ص ۱۹۵] .

۱۳- اگر مأمور شدی چیزی را بفروشی برای خودت خریداری نکن ، گرچه خودت به همان قیمت مردم بخری.

۱۴- چندین روایت داریم که در وقت فروش کمی بیشتر به نفع مشتری میزان کنید ، برکت در او است.

۱۵- از نظر روایات معامله بین طلوع فجر تا طلوع آفتاب کراهت دارد.

۱۶- بهداشت : روایت داریم که وظیفه کاسب باز کردن مغازه و

نظیف کردن آن و نشستن است.

۱۷- روش عرضه: عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ (ص) عَلَى رَجُلٍ وَ مَعَهُ ثَوْبٌ يَبِيعُهُ وَ كَانَ الرَّجُلُ طَوِيلًا وَ الثَّوْبُ قَصِيرًا فَقَالَ لَهُ: اجْلِسْ فَإِنَّهُ أَنْفَقَ لِيَسْلَعَتِكَ [الكافی، ج ۵، ص ۳۱۲].

۱۸- جرأت: عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) أَنَّهُ قَالَ: التَّاجِرُ الْجَبَانُ مَحْرُومٌ وَ التَّاجِرُ الْجَسُورُ مَرْزُوقٌ [مستدرک الوسائل، ج ۱۳، ص ۲۹۴].

۱۹- از نظر اسلام در تجارت سفارش شده که از جنس وسط تهیه نکنید، همیشه عالی ترین جنس را برای فروش تهیه کنید.

۲۰- استحباب دارد که انسان سرمایه اش را از دیگران مخفی بدارد. حضرت فرمودند: عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الْأَخْوَلِ قَالَ: " قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): أَيُّ شَيْءٍ مَعَاشُكَ؟ قَالَ: قُلْتُ: غُلَامَانِ لِي وَ جَمَلَانِ قَالَ: فَقَالَ: اسْتَيْتَرْتُ بِبَدَلِكَ مِنْ إِخْوَانِكَ فَإِنَّهُمْ إِنْ لَمْ يَضُرُّوكَ لَمْ يَنْفَعُوكَ" [الكافی، ج ۵، ص ۳۰۵].

۲۱- انسان حق ندارد در مقابل مشتری خود را به صورت مشتری در آورد و قیمت را بالا برد تا مشتری اول حاضر شود جنس را گران تر بخرد. رسول الله (ص) این افراد را لعنت فرمود.

۲۲- امام فرمودند: که در طریق از همان راهی که رفته ای برنگرد که این به تحصیل رزق نزدیکتر است. (قرائتی: زیرا در برگشت، مردم می فهمند مشتری ندارد).

۲۳- رسول الله (ص) در متن مردم و در جریان زندگی مردم بود و مردم مسائل جزئی و شخصی خود را به او می گفتند.

در جلد ۱۲ و سائل صفحه ۵ از امام صادق می خوانیم که به یک نفر بازاری

فرمود : يَا عَزِيدَ اللَّهِ احْفَظْ عِزَّكَ. قَالَ : وَ مَا عِزِّي جُعِلْتُ فِدَاكَ؟ قَالَ : عُذُّوكَ إِلَى سَوْفِكَ وَ إِكْرَامُكَ نَفْسَكَ وَ قَالَ لِآخِرِ مَوْلَى لَهُ مَا لِي أَرَاكَ تَرَكْتَ عُذُّوكَ إِلَيَّ عِزُّكَ؟ قَالَ : جَنَازَةٌ أَرَدْتُ أَنْ أَحْضَرَهَا قَالَ : فَلَا تَدْعِ الرَّوَاحِ إِلَى عِزِّكَ [تهذيب الأحكام ، ج ٧ ، ص ٤] .

توجه دارید که امام از بستن چند ساعت مغازه سؤال می کند و این است رابطه میان اولیای خدا با مردم.

- پیامبر فروشنده می شود.

- مزایده

۱۱. آفات تجارت

۱. غش

۱- رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ غَشَّ مُسْلِمًا فِي شِرَاءٍ أَوْ بَيْعٍ فَلَيْسَ مِنَّا وَ يَحْشُرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ الْيَهُودِ لِأَنَّهُمْ أَغَشُّوا الْخَلْقَ لِلْمُسْلِمِينَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٣] .

۲- فکر غش هم نباشد : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ بَاتَ وَ فِي قَلْبِهِ غِشٌّ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ بَاتَ فِي سَيْخِطِ اللَّهِ وَ أَصِيبَ كَذَلِكَ حَتَّى يُتُوبَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٥] .

۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ غَشَّ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ نَزَعَ اللَّهُ بَرَكَهَ رِزْقِهِ وَ أَفْسَدَ عَلَيْهِ مَعِيشَتَهُ وَ وَكَلَهُ إِلَى نَفْسِهِ [وسائل الشيعه ، ج ١٧ ، ص ٢٨٣] .

۴- أَبُو الْحَسَنِ الْأَوَّلُ (امام موسی بن جعفر) (ع) : إِنَّ الْبَيْعَ فِي الظُّلَالِ غِشٌّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٢٧١] .

۵- عَنْ أَبِي عَزِيدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ يَبِيعُ الدَّقِيقَ فَقَالَ إِيَّاكَ وَ الْغِشَّ فَإِنَّ مَنْ غَشَّ غُشًّا فِي مَالِهِ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ غُشَّ فِي أَهْلِهِ [الكافي ، ج ٥ ، ص ١٦٠] .

۶- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ثَلَاثَةٌ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَا يَزَكِيهِمْ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ الْمَرْحَى

ذيله من العظمه و المزكى سلعتة بالكذب و رجل استقبالك بود صدره فيواری و قلبه ممتلى غشا [بحار الأنوار، ج ۱۰۰، ص ۹۰]

۷- رسول الله (ص) از کنار فروشنده طعامی عبور می کردند، آنرا پسندید. دست زیر آن برد دید تراست، فرمود: چرا؟ گفت: این تری از باران است. فرمود: چرا آن قسمت تر را رونکردی تا مردم مشاهده نمایند.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَلَا وَ مَنْ عَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا [وسائل الشيعة، ج ۱۷، ص ۲۸۳].

۸- رسول الله (ص) با یکی از اصحاب قرار بست که خیر خواه مردم باشد، او در فروش اجناس کاملاً عیب جنس را به مشتری می گفت. مردم به او گفتند:

با این وضع کسی مال تو را نمی خرد. او گفت: "پیامبر به من فرمود: أَنَّهُ بَايَعَ النَّاسَ عَلَى النَّصِيحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ" [مستدرک الوسائل، ج ۱۳، ص ۲۹۸].

۹- کسانی که عیب مال خود را نمی گویند، مدح نابجا می کنند، سوگند می خورند کلاهبرداری می کنند و به خیال خود سود بیشتر می برند اشتباه می کنند، زیرا آنها عیب دنیایی جنس را پنهان کرده، ولی یوم تبلی السرائر عیب حرص آنها آشکار خواهد شد؛

مال را با دین خود، با هم می فروشند. فما ربحت تجارتهم [بقره، ۱۶]

آنها روح خیر خواهی خود را می فروشند. آنها برای سود، اطمینان مردم جامعه را نسبت به هم متزلزل می کنند، آنها علاقه میان خریدار و خود را با پول می فروشند."

۱۰- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَيْسَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ مَنْ عَشَّهُمْ [الكافی، ج ۵، ص ۱۶۰]

۱۱- پیامبر (ص) به زینب عطر فروش چنین فرمودند: حِيَاءُتْ زَيْنَبُ الْعَطَّارَةُ الْحَوْلَاءُ إِلَى نِسَاءِ النَّبِيِّ (ص) فَجَاءَ النَّبِيُّ (ص) فَإِذَا هِيَ عِنْدَهُمْ فَقَالَ النَّبِيُّ إِذَا بَعْتِ فَأَحْسِنِي وَلَا تَغْشِي فَإِنَّهُ أَتَقَى لِلَّهِ وَأَبْقَى لِلْمَالِ [الكافي، ج ۵، ص ۱۵۱].

۱۲- راوی می پرسد: که من در پرداخت قلانس (شاید کلاه باشد) پنبه کهنه را مخلوط پنبه نو می کنم. حضرت فرمودند: دوست دارم به مردم بگویی که مقداری پنبه کهنه مخلوط است.

۱۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَلَا وَ مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا قَالَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ [وسائل الشيعة، ج ۱۷، ص ۲۸۳].

۱۴- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): وَ مَنْ غَشَّ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ نَزَعَ اللَّهُ بَرَكَهَ رِزْقِهِ وَ أَفْسَدَ عَلَيْهِ مَعِيشَتَهُ وَ وَكَلَهُ إِلَى نَفْسِهِ [وسائل الشيعة، ج ۱۷، ص ۲۸۳].

۱۵- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): وَ مَنْ سَمِعَ فَاحِشَةً فَأَفْشَاهَا فَهُوَ كَمَنْ أَتَاهَا وَ مَنْ سَمِعَ خَيْرًا فَأَفْشَاهُ فَهُوَ كَمَنْ عَمِلَهُ [وسائل الشيعة، ج ۱۷، ص ۲۸۳].

۱- امام صادق (ع) هزار درهم به عنوان مضاربه به شخصی می دهد و او می رود جنسی می خرد برای اینکه به ممالک دیگری برده و بفروشد و با دیگر همکاران قرار می گذارد که جنس را دو برابر بفروشند. آنها رفتند و جنس را دو برابر فروختند. در موقع برگشتن به امام صادق (ع) دو هزار درهم تحویل داد. حضرت سبب این مقدار سود را پرسید، قضیه را گفت، حضرت بسیار ناراحت شد و جز هزار درهم خودش را بر نداشت و فرمود: سودی که از بازار سیاه درست کردن به دست آید روا نیست". [

روایت عروه بارقی : عَنْ عُرْوَةَ بْنِ جَعْدٍ الْبَارِقِيِّ قَالَ : قَدِمَ جَلْبٌ فَأَعْطَانِي النَّبِيُّ (ص) دِينَارًا فَقَالَ : اشْتَرِ بِهَا شَاءَ فَاشْتَرَيْتُ شَاتَيْنِ بِدِينَارٍ فَلَحِقَنِي رَجُلٌ فَبِعْتُ أَحَدَهُمَا مِنْهُ بِدِينَارٍ ثُمَّ أَتَيْتُ النَّبِيَّ (ص) بِشَاهٍ وَدِينَارٍ فَرَدَّهُ عَلَيَّ وَقَالَ : بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِي صِفْقِهِ يَمِينِكَ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۲۴۵] .

عروه بارقی که پول از رسول الله (ص) گرفت برای خرید یک گوسفند و گوسفندی خرید و به دو برابر قیمت فروخت و پول را با یک گوسفند خدمت حضرت آورد و تقدیم کرد و حضرت فرمود : بارک الله فی صفقہ یمینک ، چون توطئه قبلی نبوده و با صورت اولی که توطئه قبلی در کار بوده فرق دارد. (به علاوه که ضعیف است)

۲- رسول الله (ص) می فرمایند : " اگر با منافق روبرو شوم بهتر از آن است که با محتکر روبرو شوم " [وسائل ، ج ۱۲ ، ص ۹۸] .

۳- امیر المومنین (ع) در عهدنامه خطاب به مالک اشتر می فرمایند : ، وَاعْلَمْ مَعَ ذَلِكَ أَنَّ فِي كَثِيرٍ مِنْهُمْ ضَيْقًا فَاحِشًا وَشُحًّا قَبِيحًا وَاحْتِكَارًا لِلْمَنَافِعِ وَتَحَكُّمًا فِي الْبِيَاعَاتِ وَذَلِكَ بَابٌ مَضَرٌّ لِلْعَامَّةِ وَغَيْبٌ عَلَى الْوَلَاهِ فَاْمَنْعٌ مِنَ الْاِحْتِكَارِ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) مَنَّ مِنْهُ وَلَيْكِنِ الْبَيْعُ بَيْعًا سَمَحًا بِمَوَازِينٍ عَدْلٍ وَأَشْيَاعٍ لَمَّا تَجَحَّفُ بِالْفَرِيقَيْنِ مِنَ الْبِيَاعِ وَالْمُبْتَاعِ فَمَنْ قَارَفَ حُكْرَةً بَعْدَ نَهْيِكَ إِيَّاهُ فَانْكَرْ بِهِ وَعَاقِبْهُ فِي غَيْرِ إِسْرَافٍ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۱۶۷] .

۲. احتکار

۱- مساله ۲۳ : یحرم الاحتکار و هو حبس الطعام و جمعه

يتربص به الغلاء مع ضروره المسلمين و حاجتهم و عدم وجود من يندبهم قدر كفايتهم نع مجرد حبس الطعام انتظارا لعلو السعر مع عدم ضروره الناس و وجود البازل ليس بحرام و كان مكروها ، و لو حبسه في زمان الغلاء لصرفه في محاويجه لا للبيع فلا حرمه فيه و لا كراهه و الاقوى عدم تحققه الا في الغلات الاربع و السمن و الزيب نعم هو امر مرغوب عنه في مطلق ما يحتاج اليه الناس لكن لا يثبت لغير ما ذكر احكام الاحتكار و يجبر المحتكر على البيع و لا يعين عليه السعر على الاحوط بل له ان يبيع بما شاء الا اذا احجف فيجبر على النزول من دون تسعير عليه و مع عدم تعيينه يعين الحاكم بما يرى المصلحه. [تحرير الوسيله ، ج ٢ ، ص ١١] .

٢- احتكار زمين : كه نبايد كسى عمران كند مگر با اجازه شيخ يا حكومت يا ديگرى كه اين بهترين وسيله براى اعراض از عمران است.

٣- احتكار اطراف و (حمى) به ثبت دادن آنها و ايجاد مزاحمت براى استفاده كنندگان.

٤- احتكار اختصاص كه به نام (امتياز) است و جلوگيرى از بهره بردارى بى حد.

٥- احتكار طعام كه چقدر حديث درباره آن داريم.

٦- احتكار فضا و آب.

٧- نظر اسلام : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَحْيَا أَرْضًا مَوَاتًا فَهِيَ لَهُ [تهذيب الأحكام ، ج ٧ ، ص ١٥٢] .

فى الحديث :

قال رسول الله (ص) : لا حمى إلا لله و لرسوله [بحار الأنوار ، ج ٣١ ، ص ٢٢٩] .

و فيه :

عَنِ النَّبِيِّ (ص) عَنْ جَبْرِئِيلَ (ع) قَالَ : " اَطَّلَعْتُ فِي النَّارِ فَرَأَيْتُ وَادِيًا فِي جَهَنَّمَ يَغْلِي فَقُلْتُ : يَا مَالِكُ! لِمَنْ

هَذَا؟ فَقَالَ: لِثَلَاثِهِ الْمُحْتَكِرِينَ وَ الْمُدْمِنِينَ الْخَمْرَ وَ الْقَوَادِينَ " [وسائل الشيعة ، ج ١٧ ، ص ٤٢٦] .

١١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) الْمُحْتَكِرُ مُلْعُونٌ [الكافي ، ج ٥ ، ص ١٦٥] .

١٢- اگر جنسی را ۴۰ روز احتکار کند و گران بفروشد و صدقه بدهد گناه احتکار از بین نمی رود.

١٣- قَالَ النَّبِيُّ (ص): لَأَنْ يَلْقَى اللَّهَ الْعَبْدُ سَارِقًا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ يَلْقَاهُ قَدْ احْتَكَرَ طَعَامًا أَرْبَعِينَ يَوْمًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ١٥٨] .

عرضه کالا ، ممدوح ؛ احتکار ، ممنوع.

عن النبي (ص) : الجالب الى سوقنا كالمجاهد في سبيل الله و المحتكر في سوقنا كالملحد في كتاب الله [مستدرک الصحيحین ، ج ٢ ، ص ١٢] .

٣. قسم خوردن در تجارت

١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا جَمَاعَةَ قُرَيْشٍ إِنَّ الْبَرَكَهَ فِي التَّجَارَةِ وَ لَمَّا يَفْقِرُ اللَّهُ صَاحِبَهَا إِلَّا تَاجِرًا حَالِفًا [مستدرک الوسائل ، ج ١٣ ، ص ٩] .

٢- وَ فِي الْبَحْرِ: " وِيلٌ لِلتَّاجِرِ مِنْ قَوْلِ بَلِيٍّ وَ اللَّهِ وَ لَا وَ اللَّهِ وَ يَلٌ لِّلصَّانِعِ مِنْ غَدٍ وَ بَعْدَ غَدٍ " [محججه ، ج ٣ ، ص ١٧٣] .

٣- عن النبي (ص) أنه قال : يا على لا تحلف بالله كاذبا و لا صادقا من غير ضروره و لا تجعل الله عرضه ليمينك فإن الله لا يرحم و لا يرضى من حلف باسمه كاذبا [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ٦٨] .

عَنْ الصَّادِقِ (ع) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَبْغِضُ الْمُتَّفِقَ سِلْعَتَهُ بِالْأَيْمَانِ [وسائل الشيعة ، ج ١٧ ، ص ٤٢٠] .

٤. غبن

١- پنج روایت داریم که غبن کردن مؤمن حرام است و اگر کسی به مشتری وعده احسان کرد کراهت دارد

نفع بگیرد.

۲- استحباب خودداری و ممانعت از مغبون شدن که فرمودند: أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): إِنَّ الْمَغْبُونِ لَا مَحْمُودَ وَلَا مَأْجُورَ [الكافی، ج ۴، ص ۴۹۶].

مگر برای چهار چیز، برای حج، قربانی، کفن، عبد...

۵. کم فروشی و گران فروشی

۱- یکی از اهداف اصیل انبیا پس از توحید و معاد شعار: وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ

[اعراف: ۸۵] بود.

۲- نام یکی از سوره های قرآن بازنده ترین نام و نفرین: وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ [مطففین: ۱] است.

۶. بیع مضطر

۱- قَدْ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنْ بَيْعِ الْمُضْطَّرِّينَ [وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۴۴۹].

ذیل آیه: وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ [بقره: ۲۳۷]

۷. دروغ

۱- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): ثَلَاثَةٌ لَا يَكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَزَكِيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [الف] الْمُرْخِي ذَيْلَهُ مِنَ الْعَظْمَةِ [ب] وَالْمُرْكَي سِلْعَتُهُ بِالْكَذِبِ [ج] وَرَجُلٌ اسْتَقْبَلَكَ بِنُورِ صَدْرِهِ فَتَوَارَى وَقَلْبُهُ مُمْتَلِئٌ غِشًّا [وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۴۲۰].

۸. تعریف و مذمت بیجا

تعریف و مذمت بیجا ممنوع!

کتمان عیب ممنوع.

۱- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ بَاعَ وَاشْتَرَى فَلْيُحْفَظْ حَمْسَ خِصَالٍ وَإِلَّا فَلَا يَشْتَرِيَنَّ وَلَا يَبِيعَنَّ الرَّبَّاءَ وَالْحَلْفَ وَكَتْمَانَ الْعُيُوبِ وَالْمَدْحَ إِذَا بَاعَ وَالذَّمَّ إِذَا اشْتَرَى [من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۱۹۴].

۹. بد قولی

امروز و فردا کردن کاسب (بدقولی) ممنوع!

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): وَيْلٌ لِّصُنَاعِ أُمَّتِي مِنَ الْيَوْمِ وَغَدٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ١٦٠] .

منبع : [خطوط كلى اقتصاد]

۱- ملک فروشی ، قصابی ، کفن فروشی...

۱۱. معاملات باطل و حرام

۱- عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فِي الْخَمْرِ عَشْرَةَ غَارِسِيهَا وَ حَارِسِيهَا وَ بَائِعِيهَا وَ مُشْتَرِيهَا وَ شَارِبِيهَا وَ الْآكِلَ ثَمَنِيهَا وَ عَاصِرِيهَا وَ حَامِلِيهَا وَ الْمَحْمُولَةَ إِلَيْهِ وَ سَاقِيَهَا [الكافي ، ج ۶ ، ص ۴۲۹] .

۲- عَنِ الصَّادِقِ (ع) : كُلُّ بَيْعٍ مَلْهُو بِهِ وَ كُلُّ مَنْهِيٍّ عَنْهُ مِمَّا يَتَقَرَّبُ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ أَوْ يَقْوَى بِهِ الْكُفْرَ وَ الشَّرْكَ مِنْ جَمِيعِ وَجُوهِ الْمَعَاصِي أَوْ بَابٍ مِنَ الْأَبْوَابِ يَقْوَى بِهِ بَابٌ مِنَ أَبْوَابِ الضَّلَالَةِ أَوْ بَابٌ مِنَ أَبْوَابِ الْبَاطِلِ أَوْ بَابٌ يُوْهِنُ بِهِ الْحَقُّ فَهُوَ حَرَامٌ مُحْرَمٌ حَرَامٌ بَيْعُهُ وَ شِرَاؤُهُ وَ إِمْسَاكُهُ وَ مَلِكُهُ وَ هَبْتُهُ وَ عَارِيَتُهُ وَ جَمِيعُ التَّقَلُّبِ فِيهِ إِلَّا فِي حَالٍ تَدْعُو الضَّرُورَةَ فِيهِ إِلَى ذَلِكَ [وسائل الشيعه ، ج ۱۷ ، ص ۸۳] .

۱۲. ربا

۱- کاهش بی حد از یک گروه و تکثیر بی حد برای دیگران.

۲- زمینه سازی برای پیدایش یا پذیرفتن مرام کمونیسیم.

۳- یک راه برای ترک فعالیت؛ یک عده رباخواران ، چون از پول ، پول پیدا می کند ترک کار می کند

۴- تکثیر فقر در کشور.

۵- بدبین کردن عده ای ضعیف به قوی و ایجاد دوئیت و نفاق و...

۱۳. راستی و درستی

جمعی قصد تجارت داشتند ، گفتند : خوب است ابتدا خدمت امام صادق برسیم و با او مشورت نمائیم و درخواست دعا نمائیم. حضرت دعا نموده و فرمودند : عَلَيْكَ بِصِدْقِ اللِّسَانِ فِي حَدِيثِكَ وَ لَا تَكْتُمُ عَيْبًا يَكُونُ فِي تِجَارَتِكَ وَ لَا تَغْبِنِ الْمُشْتَرِيَّ [کسی که به تو اطمینان کرده] وَ أَعْطِ الْحَقَّ وَ خُذْهُ وَ لَا تَخَفْ

وَلَا تَخُنْ فَإِنَّ التَّاجِرَ الصَّدُوقَ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [وسائل الشيعة ، ج ١٧ ، ص ٣٨٥] .

١٢. مواعظ حضرت علي (ع) به اهل بازار

١- عَنْ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ الْبَصِيرِيِّ قَالَ : " لَمَّا قَدِمَ عَلَيْنَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع) الْبَصِيرَةَ إِلَى أَنْ قَالَ : ثُمَّ مَشَى حَتَّى دَخَلَ سُوقَ الْبَصِيرَةِ فَنَظَرَ إِلَى النَّاسِ يَبِيعُونَ وَ يَشْتَرُونَ فَبَكَى (ع) بُكَاءً شَدِيداً ثُمَّ قَالَ : يَا عَيْدَ الدُّنْيَا وَ عَمَالَ أَهْلِهَا إِذَا كُنْتُمْ بِالنَّهَارِ تَحْلِفُونَ وَ بِاللَّيْلِ فِي فُرْشِكُمْ تَنَامُونَ وَ فِي خِلَالِ ذَلِكَ عَنِ الْآخِرَةِ تَغْفُلُونَ فَمَتَى تُحْرَزُونَ الزَّادَ وَ تُفَكَّرُونَ فِي الْمَعَادِ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ : إِنَّهُ لَا بُدَّ لَنَا مِنَ الْمَعَاشِ فَكَيْفَ نَصِيحُ . فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) إِنَّ طَلَبَ الْمَعَاشِ لَا يَشْغُلُ عَنْ عَمَلِ الْآخِرَةِ فَإِنْ قُلْتَ لَا بُدَّ لَنَا مِنَ الْإِحْتِكَارِ لَمْ تَكُنْ مَعِيدُوراً . فَوَلَّى الرَّجُلُ بَاكِيّاً فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : أَقْبِلْ عَلَيَّ أَزِدْكَ بَيَاناً فَعَادَ الرَّجُلُ إِلَيْهِ فَقَالَ لَهُ : اعْلَمْ يَا عَبْدَ اللَّهِ أَنْ كُلَّ عَامِلٍ فِي الدُّنْيَا لِلْآخِرَةِ لَا بُدَّ أَنْ يُوْفَى أَجْرَ عَمَلِهِ فِي الْآخِرَةِ وَ كُلَّ عَامِلٍ دُنْيَاً لِلدُّنْيَا عَمَلْتَهُ فِي الْآخِرَةِ نَارَ جَهَنَّمَ ثُمَّ تَلَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) قَوْلَهُ تَعَالَى فَأَمَّا مَنْ طَغَى وَ آثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَى " [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ٤٢٤] .

٢- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَال : " كَانَ عَلِيٌّ (ع) يَأْتِي السُّوقَ فَيَقُولُ : يَا أَهْلَ السُّوقِ اتَّقُوا اللَّهَ وَ إِيَّاكُمْ وَ الْحَلْفَ فَإِنَّهُ يَنْفِقُ السَّلْعَةَ وَ يُمَحِّقُ الْبَرَكَهَ فَإِنَّ التَّاجِرَ فَاجِرٌ إِلَّا مَنْ أَخَذَ الْحَقَّ وَ أَعْطَاهُ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ ثُمَّ يَمْكُثُ الْأَيَّامَ ثُمَّ يَأْتِي فَيَقُولُ مِثْلَ مَقَالَتِهِ فَكَانَ إِذَا جَاءَ قَالُوا قَدْ جَاءَ الْمَوَدَّ شِكْبَهُ فَكَانَ يَرْجِعُ إِلَى أُسْرَتِهِ

فَيَقُولُ إِذَا جِئْتُ قَالُوا قَدْ جَاءَ الْمَرْدُ شَكَّتْهُ فَمَا يَغْنُونُ بِذَلِكَ قِيلَ لَهُ يَقُولُونَ قَدْ جَاءَ عَظِيمُ الْبَطْنِ فَيَقُولُ أَسْفَلُهُ طَعَامٌ وَ أَعْلَاهُ عِلْمٌ " [مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۲۵۰] ××

۳- و عنه [حسن بن علی علیهما السلام] إذا طاف [علی علیه السلام] فی الأسواق و وعظهم قال : " یا معشر التجار قدموا الاستخاره و تبرکوا بالسهوله و اقتربوا من المبتاعین و تزینوا بالحلم و تناهوا عن الیمین و جانبوا الکذب و تخافوا عن الظلم و أنصفوا المظلومین و لا- تقرّبوا الربا و أوفوا الکیل و المیزانَ و لا- تبخسوا الناسَ أشياءهم و لا- تعثوا فی الأرضِ مُفسِدینَ " [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۵۴] .

۱۳. بازار

۱. بازار مسلمین

۱- سزاوار است بازار به هنگام اذان نماز ظهر بسته شود :

رِجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [نور ، ۳۷] .

۲- داستان سعد از صحابه و فقیر و اهل صغه و ملازم پیامبر در هر نماز. وضع او پیامبر را دگرگون کرد ، جبرئیل نازل شد و دو درهم به رسول الله داد و او به سعد داد و مشغول تجارت شد و دنیای او بالا- گرفت تا دیگر آماده حضور در نماز اول وقت نبود و باز می گفت : گرفتارم و پیامبر ناراحت شد دوباره جبرئیل نازل شد که دو درهم را پس بگیر. پیامبر (ص) پس گرفت. وضع او هر روز بدتر شد و الخ [وسائل ، ج ۱۲ ، ص ۲۹۷] .

۳- اساس همکاری خوش بینی است و تحقیق نابجا این اساس را نابود می کند. در سوره حجرات ، آیه ۱۲ تجسس ممنوع است.

۴- در

تاریخ پیامبر نوشته شده است که حضرت به هنگام هجرت به مدینه در کنار مسجد دکه هایی تهیه کرد و فرمود تولیدات در اینجا و مصرفها از همین جا تأمین شود تا بازار ما مستقل باشد.

۵- اسلام بازار مسلمانان را نشانه و دلیل پاکی دانسته.

۶- در فقه یک قانون و قاعده داریم به نام قاعده سوق.

۷- قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): لَوْ لَمْ يَجُزْ هَذَا لَمْ يَقُمْ لِلْمُسْلِمِينَ سُوقٌ [الكافی، ج ۷، ص ۳۸۷].

امام (ع) می فرماید: "اگر در بازار مسلمانان تشکیک شود سنگ روی سنگ باقی نمی ماند".

۸- عَنْ الْحَلْبِيِّ قَالَ: "سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الْخِفَافِ الَّتِي تُبَاعُ فِي السُّوقِ فَقَالَ: اشْتَرِ وَصَلْ فِيهَا حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّهُ مَيْتٌ بِعَيْنِهِ" [تهذیب الأحكام، ج ۲، ص ۲۳۴].

اگر بگوئیم این مالی که در این مغازه است یا دست این مسلمان است سرقتی باشد. شاید این برده که در معرض فروش است حر باشد. شاید گوشت این قصابی تذکیه نشده باشد، شاید، شاید و... آری، با این احتمالات بازار تعطیل و کار مسلمانان مختل می شود. در حدیث از امام صادق (ع) از چرم می پرسد. حضرت می فرماید: اشْتَرِ وَصَلْ فِيهَا حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّهُ مَيْتٌ بِعَيْنِهِ.

۹- در حدیث دیگر امام جعفر (ع) در مقام انتقاد می فرماید: كَانَ يَقُولُ إِنَّ الْخَوَارِجَ ضَيُّقُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ بِجَهَالَتِهِمْ إِنَّ الدِّينَ أَوْسَعُ مِنْ ذَلِكَ [من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۲۵۷].

۱۰- در حدیث دیگر می خوانیم که امام رضا (ع) در این باره می فرماید: لَيْسَ عَلَيْكُمُ الْمَسَالَهُ [تهذیب، ج ۲، ص ۳۷۱].

لازم نیست که شما

سوال کنید که در بازار مسلمین آیا این جنس پاک است یا نجس ، تذکيه شده يا نه؟.

۱۱- در جای دیگر راوی می پرسد من دلم نمی چسبد و در مضيقه بودم که آیا این جنس چگونه است؟ امام (ع) فرمودند :
أترغب عما كان ابوالحسن يفعلهُ!! [كافي ، ج ۳ ، ص ۴۰۴] .

لا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءٍ إِنْ تُبَدَّ لَكُمْ تَسْؤُكُمْ [مائده ، ۱۰۱] .

۱- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : شَرُّ بَقَاعِ الْأَرْضِ الْأَسْوَاقُ وَ هِيَ مِيدَانُ إِبْلِيسَ يَغْدُو بِرَأْيَتِهِ وَ يَضَعُ كَرْسِيَهُ وَ يَبُثُّ ذُرِّيَّتَهُ فَيَبِينُ مُطَفِّفٍ فِي قَفِينٍ أَوْ طَائِثٍ فِي مِيزَانٍ أَوْ سَارِقٍ فِي دَزَعٍ أَوْ كَاذِبٍ فِي سِلْمَعِهِ فَيَقُولُ عَلَيْكُمْ بِرَجُلٍ مَاتَ أَبُوهُ وَ أَبُوكُمْ حَيٌّ فَلَا يَزَالُ مَعَ ذَلِكَ أَوَّلَ دَاخِلٍ وَ آخِرَ خَارِجٍ ثُمَّ قَالَ (ع) : وَ خَيْرُ الْبَقَاعِ الْمَسَاجِدُ وَ أَحَبُّهُمْ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَوْلَاهُمْ دُخُولًا وَ آخِرُهُمْ خُرُوجًا مِنْهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۹۹] .

۲- عن الامير (ع) : مجالس الْأَسْوَاقِ مَحَاضِرُ الشَّيْطَانِ [غررالحكم ، ص ۳۵۵] .

۳- قال علي (ع) : إِيَّاكَ وَ مَقَاعِدَ الْأَسْوَاقِ فَإِنَّهَا مَحَاضِرُ الشَّيْطَانِ [نهج البلاغه ، نامه ۶۹] .

۴- عن النبي (ص) : السوق دار سهو و غفله ، فمن سَبَّحَ فِيهَا تَسْبِيحَهُ كَتَبَ اللَّهُ بِهَا الْفَ الْفَ حَسَنَةً [كنز ، خ ۹۳۳۰] .

۲. روحانیت بازاری

۱- گرچه از سلحشوری و توطئه کمتر خطر دارند ، ولی روحیه پول پرستی در آنان ضعیف نیست؛ و اعلم مع ذلك (با اینکه سلم هستند) أَنْ فِي كَثِيرٍ مِنْهُمْ ضَيْقًا فَاحِشًا [تنگ نظر و بد معامله] وَ شُحًّا قَبِيحًا [بخل زشت] وَ اخْتِكَارًا لِلْمَنَافِعِ وَ

تَحْكَمًا فِي الْبِيَاعَاتِ [ميل زور گوئی ، قالب کردن ، انحصار و...] وَ ذَلِكَ بَابُ مَضَرِّهِ لِلْعَامَّةِ وَ عَيْبٌ عَلَى الْوَلَاهِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۱۶۷] .

۳. حکومت و بازار

۱- وَ تَفَقَّدَ أُمُورَهُمْ بِحَضْرَتِكَ وَ فِي حَوَاشِي بِلَادِكَ ... فَاَمْنَعُ مِنَ الْاِحْتِكَارِ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) مَنَعَ مِنْهُ وَ لِيَكُنِ الْبَيْعُ بَيْعًا سَمِحًا [آزاد و رها] بِمَوَازِينٍ عَدْلٍ وَ أَشْيَاعًا لَا تَجْحَفُ بِالْفَرِيقَيْنِ مِنَ الْبَائِعِ وَ الْمُشْتَاعِ فَمَنْ قَارَفَ [خالط] حُكْرَهُ بَعِيدَ نَهْيِكَ إِيَّاهُ فَتَكُلْ [اوقع به النكال و العذاب عقوبه] بِهِ وَ عَاقِبُهُ فِي غَيْرِ إِشْرَافٍ [من غير تجاوز حد العدل] " ثُمَّ اسْتَوْصِ بِالتُّجَّارِ وَ ذَوِي الصَّنَاعَاتِ وَ أَوْصِ بِهِمْ خَيْرًا الْمُقِيمِ مِنْهُمْ بِبَدَنِهِ وَ الْمُضْطَرِّبِ بِمَالِهِ وَ الْمُتَرْفِّقِ بِيَدِيهِ [المكتسب بيديه شغل بازوئی دارد] فَإِنَّهُمْ مَوَادُّ الْمَنَافِعِ [منفعت را به سوی خود می کشند] وَ أَسْبَابُ الْمَرَافِقِ [وسیله آسایش مردم را فراهم می کنند] وَ جُلَابُهَا عَنِ الْمَبَاعِدِ وَ الْمَطَارِحِ [الاماكن البعيده] فِي بَرِّكَ وَ بَحْرِكَ وَ سَيِّهْلِكَ وَ جَبَلِكَ وَ حَيْثُ لَمَّا يَلْتَمِسُ النَّاسُ لِمَوَاضِعِهَا [عموم مردم با آن مراکز سر و کاری ندارند] وَ لَا يَجْتَرِئُونَ عَلَيْهَا [جرأت بر رفت و آمد در آنجاها را ندارند] (روان شناسی بازاری) فَإِنَّهُمْ سَلِمٌ [بازاری ها افراد اهل سلوک و مسالمت هستند ، توطئه گر و خطرناک نیستند] لَا تُخَافُ بِإِنْفَتِهِ [شره] وَ صُلْحٌ لَا تُخْشَى عَائِلَتَهُ [فساد] مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۱۶۷] .

۴. اجرت کار

إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا [كهف ، ۳۰]

قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا [قصص ، ٢٥] .

(با آنکه موسی برای پول ، آب کشی نکرده)

۵. بیشتر از مزد برداشتن ، خیانت است

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ كَانَ يَوْمًا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَشْتَعِمَلَنَّ أَجِيرًا حَتَّى يَعْلَمَهُ مَا أَجْرُهُ [الكافي ، ج ٥ ، ص ٢٨٩] .

۱- مرحوم شیخ انصاری در کتاب مکاسب (صفحه ۱۱۰) حدیث صحیح و مفصلی را نقل می کند که ما ملخص آن را می آوریم : " سائل ماجرائی را چنین بیان می کند : قاطری را برای دست یابی به بدهکار تا قصر بنی هبیره برای رفت و برگشت به مبلغ معینی اجاره کردم ، همین که نزدیک آن منطقه رسیدم فهمیدم بدهکار به نیل رفته؛ من هم روانه نیل شدم ، در آنجا شنیدم که بدهکار به بغداد رفته؛ من هم به دنبال او رفتم تا بالاخره او را پیدا کردم. سفرم ۱۵ روز طول کشید و از صاحب قاطر عذرخواهی کردم و خواستم با ۱۵ درهم او را راضی کنم. او گفت : کم است و مبلغ را نگرفت. بنا شد ابوحنیفه قاضی من و او باشد. ابوحنیفه در قضاوت گفت : گرچه ۱۵ روز طول کشیده ، ولی چون حیوان را سالم برگردانیده حقی به تو ندارد!! صاحب حیوان با ناراحتی زیاد جملهنا لله و انا الیه راجعونگفت و از نزد ابوحنیفه بیرون آمد. من دلم به حال او سوخت کمی پول به او دادم و بالاخره به هر نحو او را راضی کردم. در همان سال موفق شدم در مکه امام (ع) را ببینم و ماجرا را گفتم امام

قضاوت ابوحنیفه را رد کرده و فرمود که بخاطر همین قضاوت‌های جابرانه است که آسمان و زمین دیگر برکت بر انسان نمی دهند. سپس فرمودند: باید اجاره مسیر تا کوفه و نیل و بغداد آن هم رفت و برگشت به او بدهی گفتم که حیوان مخارجی داشته از قبیل علف و... فرمود: چون تو غاصب بوده ای مخارجش به دوش توست. گفتم: من به هر نحو با پول کمی او را راضی کردم، فرمودند:

إِنَّمَا رَضِيَ بِهَا وَ حَلَّلَكَ حِينَ قَضَى عَلَيْهِ أَبُو حَنِيفَةَ بِالْجَوْرِ وَالظُّلْمِ وَ لَكِنْ ارْجِعْ إِلَيْهِ فَأُخْبِرُهُ بِمَا أَفْتَيْتَكَ بِهِ فَإِنْ جَعَلَكَ فِي حِلٍّ بَعْدَ مَعْرِفَتِهِ فَلَا شَيْءَ عَلَيْكَ بَعْدَ ذَلِكَ [الكافی، ج ۵، ص ۲۹۰].

طبق این اصل بسیاری از رضایت‌ها و قبول دستمزد کارگران، کشاورزان و اجیران در نظام اقتصادی اسلام مردود است.

۱- وجوب ردّ مظالم اگر می شناسید و الا تصدّق.

روایتی که آقای میلانی در مشهد خواندند که کارمند بنی امیه توبه کرد. [وسائل، ج ۱۲، ص ۱۴۴].

۲- عن ابی جَعْفَرٍ (ع) يَقُولُ: مَنْ حَبَسَ مَالَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ وَ هُوَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يَعْطِيَهُ إِيَّاهُ مَخَافَةَ أَنْ خَرَجَ ذَلِكَ الْحَقُّ مِنْ يَدِهِ أَنْ يَفْتَقِرَ كَانَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَقْدَرَ عَلَى أَنْ يَفْقِرَهُ مِنْهُ عَلَى أَنْ يَفْنِيَ نَفْسَهُ بِحَبْسِهِ ذَلِكَ الْحَقَّ [الكافی، ج ۵، ص ۱۰۱].

۳- عَنِ النَّبِيِّ (ص) فِي حَدِيثِ الْمَنَاهِي أَنَّهُ قَالَ: وَ مَنْ مَطَّلَ عَلَى ذِي حَقٍّ حَقَّهُ وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَى أَدَاءِ حَقِّهِ فَعَلَيْهِ كُلَّ يَوْمٍ خَطِيئَتُهُ عَشْرًا [وسائل الشيعه، ج ۱۸، ص ۳۳۳].

۴- عَنْ أَبِي عَبْدِ

اللَّهِ (ع) قَالَ : لَا تُبَاعُ الدَّارُ وَلَا الْجَارِيَةُ فِي الدِّينِ وَ ذَلِكَ لِأَنَّهُ لَا بُدَّ لِلرَّجُلِ مِنْ ظِلٍّ يَسِيكُهُ وَ خَادِمٍ يَخْدُمُهُ [الكافي ، ج ٥ ، ص ٩٦] .

٥- مرد بزازی فقیر شد و ده هزار درهم از مردی می خواست. شخص مدیون خانه خود را فروخت و پول این مرد بزازی را برایش آورد. این شخص (محمد بن عمیر) پرسید : ارث به تو رسیده؟ گفت نه. پرسید : کسی به تو بخشیده؟ گفت : نه. پرسید : پس چه؟ گفت : خانه ام را فروختم. محمد بن عمیر گفت : با واسطه از امام صادق (ع) شنیدم که مدیون نباید از مسقط الرأس خود برای دین بیرون شود؛ پول را همراه ببر ، من گرچه فقیرم ، ولی لازم ندارم. [وسائل ، ج ١٣ ، ص ٩٥] .

عن النبی (ص) : من استعلناه علی عل فرزقناه رزقا فما اخذ بعد ذلك فهو غلول [جامع الاصول ، ج ١٠ ، ص ٥٧٣] .

١٤. بدهکار و دین

١. در حال نیاز

١- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ... وَ قَدْ مَاتَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ عَلَيْهِ دَيْنٌ وَ قُتِلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) وَ عَلَيْهِ دَيْنٌ وَ مَاتَ الْحَسَنُ (ع) وَ عَلَيْهِ دَيْنٌ وَ قُتِلَ الْحُسَيْنُ (ع) وَ عَلَيْهِ دَيْنٌ [کافي ، ج ٥ ، ص ٩٣] .

٢- عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ آبَائِهِ (ع) قَالَ : لَقَدْ قَبِضَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ إِنَّ دِرْعَهُ لَمَرْهُونَةٌ عِنْدَ يَهُودِيٍّ مِنْ يَهُودِ الْمَدِينَةِ بِعِشْرِينَ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ اسْتَلَفَهَا نَفَقَةً لِأَهْلِهِ [وسائل الشيعة ، ج ١٨ ، ص ٣٢٢] .

٢. در حال بی نیازی

١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِيَّاكُمْ وَ الدِّينَ فَإِنَّهُ شَيْنُ الدِّينِ [

وسائل الشيعة ، ج ١٨ ، ص ٣١٥] .

٢- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَرَادَ الْبَقَاءَ وَ لَمَّا بَقِيَ فَلْيَبَاكِرِ الْعِدَاءَ وَ لِيَجُودِ الْحِدَاءَ وَ لِيَخَفِ الرِّدَاءَ وَ لِيَقِلَّ مُجَامَعَةَ السَّاءِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا خِفَهُ الرِّدَاءُ قَالَ قَلَهُ الدِّينَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٥٥٥] .

٣- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْكُفْرِ وَ الدِّينِ . قِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَ تَعْدِلُ الدِّينَ بِالْكَفْرِ؟ قَالَ : نَعَمْ [وسائل الشيعة ، ج ١٨ ، ص ٣١٧] .

٤- روز قیامت مقروض را احضار کرده اعمال نیکوی بدهکار را به طلبکار می دهند و اگر عمل خوبی نداشته باشد اعمال بد طلبکار را به بدهکار می دهند.

٥- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الدِّينُ رَايَةُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي الْأَرْضِ فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَذِلَّ عَبْدًا وَضَعَهُ فِي عُقْبِهِ [وسائل الشيعة ، ج ١٨ ، ص ٣١٨] .

قال رسول الله (ص): إياكم و الدين فإنه هم بالليل و ذل بالنهار [بحار الأنوار ، ج ١٠٠ ، ص ١٤١] ××

١٥. تجارت و معامله با خدا

١- دعوت به تجارت : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ [صف ، ١٠] .

٢- شرایط تجارت : ١- ایمان به خدا ٢- ایمان به پیامبر ٣- جهاد با مال ٤- جهاد با جان : تَوَمَّنُونَ بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ تُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ [صف ، ١١] .

٣- ارکان تجارت : ١- مشتری : خداوند متعال ٢- فروشنده : انسان مؤمن ٣- ثمن : بهشت و مومن : جان مؤمن .

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَ أَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ [توبه ، ١١١] .

٤- راه تجارت

: فروختن زندگی دنیا؛

فَلْيَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا [نساء ، ۷۴] .

۵- محل تجارت : دنیا؛ دنیا منزل صدق لمن صدقها... و متجر اولیائه [بحار الأنوار ، ج ۷۰ ، ص ۱۰۰] .

۶- نافع بودن تجارت مؤمنان؛ إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَنْ تَبُورَ [فاطر ، ۲۹] .

۷- خسارت تجارت غیر مؤمنان؛ وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا [فرقان ، ۱۸] .

۱۶. کار و تجارت در شرع

أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا [بقره ، ۲۷۵] .

لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ [نساء ، ۲۹] .

۱۷. کار در جامعه

۱. تقسیم کار در جامعه

مَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْ لَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ [توبه ، ۱۲۲] .

۲. تفاوت دارائی

أَهُمْ يَفْسِقُونَ رَحِمَتِ رَبِّكَ نَحْنُ قَسِيمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًا [زخرف / ۳۲] .

۳. قرارداد

قرارداد میان موسی و شعیب برای کار؛ عَلِيٌّ أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِي حِجَجٍ [قصص / ۲۷] .

- قرارداد مکتوب؛ إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى فَآكْتُوبُهُ وَ لِيُكْتَبَ بَيْنَكُم كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ [بقره / ۲۸۲] .

۴. چارچوب شرع و قانون

قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَمْ لَكُم مَرْكَبٌ مُنْتَهَكٌ أَنْ تُتْرَكَ مَا يَعْجُبُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ [هود / ۸۷] .

۵. واسطه بودن کار

... سَيَأْتِيهِ (امام باقر عليه السلام) عَنِ الرَّجُلِ يَتَقَبَّلُ الْعَمَلُ فَلَمَّا يَعْمَلُ فِيهِ وَيَدْفَعُهُ إِلَى آخِرِ يَرْيَحُ فِيهِ. قَالَ (ع): "لَا". [تهذيب الأحكام، ج ۷، ص ۲۱۰].

۶. سفر برای تجارت و کار

فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ [جمعه / ۱۰].

لایلاف القریش ایلافهم رحله الشتاء و السیف [قریش / ۱]

يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ [مزمّل / ۲۰].

سفرهای دریائی برای کسب و کار؛

وَ هُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِنَآءِ كُلِّ مَا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَ تَسِيءُ تَخْرُجُوا مِنْهُ حَلِيَّةً تَلْبَسُونَهَا وَ تَرَى الْفُلْكَ مَوَاحِرَ فِيهِ وَ لِيَتَّبِعُوا مِنْ فَضْلِهِ [نحل / ۱۴].

لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ]

١. تجربه

١. اهميت ولزوم كسب تجربه

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْأُمُورُ بِالتَّجْرِبَةِ [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كُلُّ نَجْدَةٍ يَحْتَاجُ إِلَى الْعَقْلِ وَ كُلُّ مُعُونَةٍ تَحْتَاجُ إِلَى التَّجَارِبِ [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): التَّجَارِبُ عِلْمٌ مُسْتَفَادٌ [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَسْتَعْلَى لُبُّكَ لِتَسْتَقْبَلَ بِجِدِّ رَأْيِكَ مِنَ الْأَمْرِ مَا قَدْ كَفَاكَ أَهْلُ التَّجَارِبِ بُعِيَّتَهُ وَ تَجْرِبَتُهُ فَتَكُونَ قَدْ كَفَيْتَ مَتُونَةَ الطَّلَبِ وَ عُوفِيَّتَ مِنْ عِلَاجِ التَّجْرِبَةِ [نهج البلاغه ، نامه ٣١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْأَيَّامُ تَفِيدُ التَّجَارِبَ [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا تَقْدَمَنَّ عَلَى أَمْرٍ حَتَّى تَخْبِرَهُ [غررالحكم ، ص ٤٨٢] .

٢. ثمره

١. ثمره تجربه

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): ثَمَرُهُ التَّجْرِبَةُ حَسَنَ الْاِخْتِيَارِ [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): التَّجْرِبَةُ ثَمَرُ الْاِعْتِبَارِ [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ كَثُرَتْ تَجْرِبَتُهُ قَلَّتْ غَرَّتُهُ [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ أَحْكَمَ التَّجَارِبَ سَلِمَ مِنَ الْمَعَاطِبِ [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كَفَى بِالتَّجَارِبِ مَوْبَا [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): خَيْرٌ مَا جَرَّبْتَ مَا وَعَظْتُكَ [نهج البلاغه ، نامه ٣١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فِي كُلِّ تَجْرِبَةٍ مَوْعِظَةٌ [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): رَأَى الرَّجُلَ عَلَى قَدَرِ تَجْرِبَتِهِ [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الظَّفَرُ بِالْحَزْمِ وَ الْحَزْمُ بِالتَّجَارِبِ [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ حَفِظَ التِّجَارِبَ

أصابته أفعاله [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .

٢. ثمره بی تجربگی

- قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا الْقَلِيلُ التَّجْرِبَةُ مُعْجَبٌ أَيُّهُ رِئَاسَةٌ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٤٣٤] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ غَنِيَ عَنِ التَّجَارِبِ عَمِيَ عَنِ الْعَوَاقِبِ [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ قَلَّتْ تَجْرِبَتُهُ خَدَعَ [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ لَمْ يَجْرِبِ الْأُمُورَ خَدَعَ [إرشاد مفيد ، ج ١ ، ص ٣٠٠] .

٣. رابطه عقل و تجربه

- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْعَقْلُ غَرِيضَةٌ تَزِيدُ [يزيد] بِالْعِلْمِ بِالتَّجَارِبِ [غررالحكم ، ص ٥٣] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْعَقْلُ حِفْظُ التَّجَارِبِ [نهج البلاغه ، نامه ٣١] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): حَفِظِ التَّجَارِبِ رَأْسَ الْعَقْلِ [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَوْ لَا التَّجَارِبُ عَمِيَتِ الْمَذَاهِبُ [إرشاد مفيد ، ج ١ ، ص ٣٠٤] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فِي التَّجَارِبِ عِلْمٌ مُسْتَأْنَفٌ [كافي ، ج ٨ ، ص ٢٢] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): دِرَاسَةُ الْعِلْمِ لِقَاحُ الْمَعْرِفَةِ وَ طُولُ التَّجَارِبِ زِيَادَةٌ فِي الْعَقْلِ [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ١٢٨] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْعَاقِلُ مَنْ وَعَظَّتْهُ التَّجَارِبُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٨٨] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): التَّجَارِبُ لَا تَنْقُضِي وَ الْعَاقِلُ مِنْهَا فِي زِيَادَةٍ [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .

١. تجسس

١. در علم اخلاق

١. در قرآن

وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا [حجرات/ ١٢] .

٢. در روایات

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَإِنَّهُ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ [مستدرک الوسائل ، ج ٩ ، ص ١٤٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص):

عصيت الله في ثلاث :

قال : " ولا تجسسوا " وقد تجسست.

و قال : " وأتوا البيوت من أبوابها " وقد تسورت عليّ و قد دخلت عليّ بغير اذن

و قال الله تعالى : " لا تدخلوا بيوتا غير بيوتكم حتى تستأنسوا و تسلموا علي أهلها "

قال عمر : فهل عندك من خير ان عفوت عنك؟ قال : نعم : فعفا عنه و خرج و تركه [كنز ، ج ٣ ، ص ٨٠٨]

٢. در عقائد

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَا أَبَا مُحَمَّدٍ لَا تُفْتَشِ النَّاسَ عَنْ أَدْيَانِهِمْ فَتَبْقَىٰ بِلَا صَدِيقٍ [تحف العقول ، ص ٣٦٩] .

بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنَا وَ الْمِقْدَادُ وَ الزُّبَيْرُ وَ قَالَ انْطَلِقُوا حَتَّى تَأْتُوا رَوْضَةَ خَاخٍ فَإِنَّ بِهَا ظِعِينَهَ مَعَهَا كِتَابٌ فَخُذُوهُ مِنْهَا

فانطلقنا تتعادي بنا خلينا حتى أتينا الروضه ، فاذا نحت بالطعينة فقلنا : " هلمى الكتاب " فقالت : " ما عندى من كتاب " فقلت :
" لتخرجن الكتاب ، أو لنلقين الثياب؟! "

فأخرجته من عقاصها ، فأتينا به النبي (ص) فاذا هو من حاطب بن أبى بلتعه الى ناس من المشركين يخبرهم ببعض أمر رسول الله
(ص) فقال : " ما هذا يا حاطب؟! "

فقال : " يا رسول الله! لا تعجل عليّ فأتى كنت أمراً ملصقاً فى قريش و لم أكن من أنفسها و انّ قريشا لهم بها قرابات يحمون بها
أهلهم بمكه ، فأحبت اذ فاتنى ذلك أن أتخذ فيهم يداً يحمون قرابتي بها ، و الله يا رسول الله ما كان بى من كفر و لا ارتداد. "

فقال رسول الله (ص) صدقكم... [سنن ، خ ٢٦٥٠]

قَالَ الرَّضَا (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا بَعَثَ جَيْشاً فَاتَّهَمَ أَمِيرًا بَعَثَ مَعَهُ مِنْ ثِقَاتِهِ مَنْ يَتَجَسَّسُ لَهُ خَبْرَهُ]

عن أنس قال : "بعث _ يعنى النبى (ص) _ بُسَبَسَه عينا ينظر ما صنعت غير أبى سفيان" [سنن ، ج ٣ ، ص ٣٨]

عن جابر قال : "قال النبى (ص) يوم الأحزاب : من يأتينا بخير القوم؟ فقال الزبير : أنا ، قالها ثلاثا و يجيبه الزبير ، ثم قال (ص) : انّ لكلّ نبيّ حوارىّ و انّ حوارىّ الزبير" [تا ، ج ٤ ، ص ٤٠٢ رواه الشيخان و الترمذى]

عن حذيفه بن اليمان : " .. و الله لقد رأيتنا مع رسول الله (ص) بالخندق و صلى رسول الله (ص) هويا من الليل ، ثم التفت الينا فقال : "من رجل يقوم فينظر لنا ما فعل القوم ثم يرجع _ يشرط له رسول الله (ص) الرجعه _ أسأل الله تعالى أن يكون رفيقى فى الجنه؟

فلما لم يقم أحد ، دعانى رسول الله (ص) فلم يكن لى بدّ من القيام حين دعانى فقال : يا حذيفه : اذهب فادخل فى القوم ، فانظر ماذا يصنعون ، و لاتحدثنّ شيئا حتى تأتينا."

قال : فذهبت فدخلت فى القوم و الزريح و جنود الله تفعل بهم ما تفعل ، لاتقرّ لهم قدرا و لا نارا و لا بناء.

فقام أبوسفيان ، فقال : يا معشر قريش ، لينظر امرؤٌ من جلسه؟ قال : حذيفه : فأخذت ليد الرّجل الذى كان الى جنبى فقلت : من أنت؟ قال : فلان بن فلان

ثمّ قال أبوسفيان : يا معشر قريش! انّكم و الله ما أصبحتم بدار مقام ، لقد هلك الكراع... " [سير ، ج ٣ ، ص ٢٤٤ / صح ، ج ٣ ، ص ١٤١٤]

قال ابن إسحاق : " ورمى حيان بن قيس بن العرقه سعد بن معاذ بسهم و قال خذها و أنا ابن العرقه فقطع أكحله فقال سعد عرق الله وجهك فى النار اللهم إن كنت أبقيت من حرب قريش شيئاً فأبقنى لها فإنه لا- قوم أحب إلى أن أجاهد من قوم آذوا رسولك و كذبوه و أخرجوه و إن كنت وضعت الحرب بيننا و بينهم فاجعله لى شهاده و لا تمتنى حتى تفر عينى من بنى قريظه. قال و جاء نعيم بن مسعود الأشجعى إلى رسول الله (ص) فقال يا رسول الله إني قد أسلمت و لم يعلم بى أحد من قومى فمرنى بأمرك فقال له رسول الله (ص) إنما أنت فىنا رجل واحد فخذل عنا ما استطعت فإنما الحرب خدعه فانطلق نعيم بن مسعود حتى أتى بنى قريظه فقال لهم إني لكم صديق و الله ما أنتم و قريش و غطفان من محمد بمنزله واحده إن البلد بلدكم و به أموالكم و أبناوم و نساوم و إنما قريش و غطفان بلادهم غيرها و إنما جاءوا حتى نزلوا معكم فإن رأوا فرصه انتهزوها و إن رأوا غير ذلك رجعوا إلى بلادهم و خلوا بينكم و بين الرجل و لا- طاقه لكم به فلا تقاتلوا حتى تأخذوا رهنا من أشرافهم تستوثقون به أن لا يبرحوا حتى يناجزوا محمداً فقالوا له قد أشرت برأى ثم ذهب فأتى أبا سفيان و أشراف قريش فقال يا معشر قريش إنكم قد عرفتم ودى إياكم و فراقى محمداً و دينه و إني قد جئتكم بنصيحه فاكتموا على فقالوا نفعل ما أنت عندنا بمتهم فقال تعلمون أن بنى قريظه قد ندموا على ما

صنعوا فيما بينهم و بين محمد فبعثوا إليه أنه لا يرضيك عنا إلا أن نأخذ من القوم رهناً من أشرافهم و ندفعهم إليك فتضرب أعناقهم ثم نكون معك عليهم حتى نخرجهم من بلادك فقال بلى فإن بعثوا إليكم يسألونكم نفرأ من رجالكم فلا تعطوهم رجلاً واحداً و احذروا ثم جاء غطفان فقال يا معشر غطفان إني رجل منكم ثم قال لهم ما قال لقريش فلما أصبح أبو سفيان و ذلك يوم السبت فى شوال سنه خمس من الهجره بعث إليهم أبو سفيان عكرمه بن أبى جهل فى نفر من قريش إن أبا سفيان يقول لكم يا معشر اليهود إن الكراع و الخف قد هلكتا و إنا لسنا بدار مقام فاخرجوا إلى محمد حتى نناجزه فبعثوا إليه أن اليوم السبت و هو يوم لا- نعمل فيه شيئاً و لسنا مع ذلك بالذى نقاتل معكم حتى تعطونا رهنا من رجالكم نستوثق بهم لا تذهبوا و تدعونا حتى نناجز محمداً فقال أبو سفيان قد حذرنا و الله هذا نعيم فبعث إليهم أبو سفيان أنا لا نعطيكم رجلاً واحداً فإن شئتم أن تخرجوا و تقاتلوا و إن شئتم فاقعدوا فقالت اليهود هذا و الله الذى قال لنا نعيم فبعثوا إليهم أنا و الله لا نقاتل حتى تعطونا رهناً و خذل الله بينهم و بعث سبحانه عليهم الريح فى ليال شاتيه بارده شديده البرد حتى انصرفوا راجعين. قال محمد بن كعب قال حذيفه اليماني و الله لقد رأينا يوم الخندق و بنا من الجهد و الجوع و الخوف ما لا يعلمه إلا الله و قام رسول الله (ص) فصلى ما شاء الله من الليل ثم قال ألا رجل يأتينا

بخبر القوم يجعله الله رفيقاً في الجنة قال حذيفه فوالله ما قام منا أحد مما بنا من الخوف و الجهد و الجوع فلما لم يبق أحد دعاني فلم أجد بداً من إجابته قلت لبيك قال اذهب فجنني بخبر القوم و لا تحدثن شيئاً حتى ترجع قال و أتيت القوم فإذا ربح الله و جنوده يفعل بهم ما يفعل ما يستمسك لهم بناء و لا يثبت لهم نار و لا يطمئن لهم قدر فإني لكذلك إذ خرج أبو سفيان من رحله ثم قال يا معشر قريش لينظر أحدكم من جلسه قال حذيفه فبدأت بالذي عن يميني فقلت من أنت قال أنا فلان قال ثم عاد أبو سفيان براحلته فقال يا معشر قريش و الله ما أنتم بدار مقام هلك الخف و الحافر و أخلفتنا بنو قريظة و هذه الريح لا يستمسك لنا معها شيء ثم عجل فركب راحلته و إنها لمعقوله ما حل عقالها إلا بعد ما ركبها قال قلت في نفسي لو رميت عدو الله فقتلته كنت قد صنعت شيئاً فوترت قوسي ثم وضعت السهم في كبد القوس و أنا أريد أن أرميه فأقتله فذكرت قول رسول الله ص لا تحدثن شيئاً حتى ترجع قال فحطت القوس ثم رجعت إلى رسول الله (ص) و هو يصلي فلما سمع حسي فرج بين رجليه فدخلت تحته و أرسل على طائفه من مرطه فركع و سجد ثم قال ما الخبر فأخبرته. " [بحار الأنوار ، ج ٢٠ ، ص ٢٠٦] .

٣. حكم جاسوسى

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْجَاسُوسُ وَالْعَيْنُ إِذَا ظَفَرَ بِهِمَا قِتْلًا [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ٣٩٨] .

عن حارثه بن مُضَرَّب عن فرات بن حيان ، أنّ رسول

الله (ص) أمر بقتله و كان عيناً لأبي سفيان و كان حليفاً لرجل من الأنصار ، فمَرَّ بحلقه من الأنصار فقال : أتى مسلم ، فقال رجل من الأنصار : يا رسول الله أنه يقول : أتى مسلم ، فقال رسول الله (ص) : "انَّ منكم رجالاً- نكلهم الى ايمانهم ، منهم فرات بن حيان" [سنن ، خ ٢٦٥٢]

عن سلمه بن الأكوع عن أبيه قال : أتى النبي عين من المشركين و هو في سفر ، فجلس عند أصحابه ثم انسل فقال النبي (ص) : "اطلبوه فاقتلوه ، فسبقتهم اليه فقتلته ، و أخذت سلبه ، فنقلني اياه" [سنن ، خ ٢٦٥٣]

٤. اخذ به ظواهر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَمْسَةُ أَشْيَاءٍ يَجِبُ عَلَى النَّاسِ أَنْ يَأْخُذُوا فِيهَا بِظَاهِرِ الْحُكْمِ الْوَلَايَاتِ وَ التَّنَاقُحِ وَ الْمَوَارِيثِ وَ الذَّبَائِحِ وَ الشَّهَادَاتِ فَإِذَا كَانَ ظَاهِرُهُ ظَاهِرًا مَأْمُونًا جَازَتْ شَهَادَتُهُ وَ لَا يَسْأَلُ عَنْ بَاطِنِهِ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٣١١] .

١ _ گناه و خلاف ، یا فردی است یا اجتماعی. یعنی یا ضرر و زیانش تنها به خود گناهکار برمی گردد و یا در سطح جامعه فساد برمی انگیزد.

اگر از نوع اول باشد مورد تجسس حرام است. گناه از هر نوع که باشد حتی عقیدتی مثلاً انکار خدا ، انکار اسلام ، گرایش به عقائد و ایدئولوژی های شخصی باید مورد تجسس نباشد و گناهی فردی است و اسلام با اجبار کسی را به عقیده ای دعوت نکرده است : لا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ [بقره/ ٢٥٦] .

اما گناه اجتماعی ممنوع است از هر نوع. مثلاً فسق و فجورهایی که ضررش به دیگران است

در مسائل جنسی ، اخلاقی ، ایذاء همسایه ، برف در خیابان ریختن ، تنوره حمام و... تا مسائل بالای فکری که کسی برای نشر عقیده ضد اسلامیش شروع کند به شبکه سازی و گروه گرائی و ایجاد تشکل و مبارزه با اسلام. اینها ممنوع است و باید تجسس شود.

مسأله جاسوسی در این موارد با کلمه عیون در روایات هست و باید باشد و پیامبر (ص) و امام علی (ع) داشته اند. اگر این نباشد هیچ نظامی یک روز باقی نمی ماند. پس جامعه به طور دقیق بر دو بخش است :

الف : خودی : متعهد و حزب الله و وفادار

غیرمسئول ، بی تفاوت ، تابع نظام.

در برابر اینها سختگیری ، اذیت ، تفتیش عقاید و تجسس و... ممنوع

۵. نمونه تفتیش نابجا

۱ _ روی ان عمر کان یعبر بالمدينه من اللیل فسمع صوت رجل فی بیت یتغنی ، فتسور فوجد عنده امرأه و عنده خمر فقال : یا عدو الله أظننت أن الله یسترك و أنت علی معصیه؟

فقال : و أنت یا أمیر المؤمنین! فلاتعجل ، ان كنت عصیت الله بواحد فقد عصیت الله فی ثلاث :

قال الله تعالی : "ولا تجسسوا" و قد تجسست.

و قال : "ولا تأتوا البيوت من ظهورها" و قد تسورت علی.

و قال الله تعالی : "لا تدخلوا بيوتا غیر بیوتکم حتی تستأنسوا و تسلّموا علی أهلها" و قد دخلت بیتی بغیر أذنی.

فقال عمر : فهل عندك من خیر ان عفوت عنك؟ قال : نعم و الله یا أمیر المؤمنین! لئن عفوت عنی لأعود اتلی مثلها ابداً. [محبّه البيضاء ، ج ۳ ، ص ۳۷۶]

۶. نکاتی از آیه "یا ایها الذین آمنوا اجتنبوا کثیرا من الظن.."

یا ایها الذین آمنوا اجتنبوا کثیرا من الظنّ إنّ بعض الظنّ إثمٌ و لا- تجسسوا و لا- یغتب بعضکم بعضاً أیحبّ أکیدکم أن یأکل لحم أخیه میتا فکرتّموه و اتقوا الله إنّ الله توابٌ رحیم [حجرات/ ۱۲] .

نکات :

۱ _ ایمان ، مسئولیت دارد : یا ایها الذین آمنوا اجتنبوا

۲_ هر گاه خواستید مردم را به کار وادار کنید ، آنان را محترمانه صدا بنزید. یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

۳_ دائره سوءظن گسترده است ، شما باید اجتناب کنید.

۴_ اكثر گمان ها بی مورد استكثيراً

۵_ سوءظن به قدری بد است که به خاطر بعضی از آنها باید از اكثر آن اجتناب کرد.

۶_ اگر سوءظن بردید در گام دوم ، خود را حفظ کنید. لا تَجَسَّسُوا

۷_ اگر در گام دوم شکست خوردید ، در گام

سوم خود را حفظ کنید لا یغتب

۸_ گناه ، مایه گناه می شود. (سوءظن زمنیه تجسس و آن زمینه غیبت است).

۹_ غیبت هر مسلمان حرام است. مرد ، زن ، خاص ، عام ، کوچک یا بزرگ. بَعْضُكُمْ بَعْضًا

۱۰_ زندگی انسان ها به آبروی آنهاست. غیبت ، آبروریزی و مرده خوری است.

۱۱_ مسلمانان حتی اگر گناهکار و معیوب باشند برادر شما هستند. أَخِيهِ

۱۲_ جای آبرو پر نمی شود ، همانگونه که جای گوشت مرده پر نمی شود.

۱۳_ مرده خوری در صورت اضطرار عیبی ندارد ولی هرگز محبوب انسان نیست. غیبت نیز در صورت اضطرار عیبی ندارد ، ولی هرگز محبوب انسان نیست.

۱۴_ زشتی غیبت برای همه روشن است. أَ يَجِبُ أَحَدُكُمْ

۱۵_ در نهی از منکر از عواطف مردم کمک بگیریم. أَ يَجِبُ

۱۶_ نهی از منکرات به تعداد خطر و حساسیت آنهاست (در سوءظن از اکثر منع شده ولی در تجسس و غیبت از همه آنها)

۱۷_ در جای دیگر می فرماید : بَعْضُكُمْ مِّنْ بَعْضٍ [آل عمران/ ۱۹۵] . همه از یکدیگریم. در اینجا می فرماید : لا يَغْتَابُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا

۱. تحریف

۱. معنای تحریف

۱_ تحریف الشیء امالته... و تحریف الکلام ان تجعله علی حرف من الاحتمال یمكن حمله علی الوجهین. [مفردات] .

۲. التقاط

_ تمام آیاتی که می گویند : مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَا می گویند : أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصِي عَنِ نَفِي التَّقَات [زمر/ ۳] .

_ التقاط عبارت محترمانه شرک است.

_ التقاطیون به اسلام شناسان مرتجع و به بینش های الحادی لقب مترقی می دهند : أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيْبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ (هر معبودی غیر از خدا) وَ الطَّاغُوتِ وَ يَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَوْلًا أَ هْدَى مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا [نساء/ ۵۱] .

— با جبت و طاغوت سازش می کنند :

رهبر یهود بعد از احد از مدینه به مکه وارد شد و بر ابوسفیان و در برابر بتها کرنش و با بت پرستان پیمان ها بست و به ابوسفیان گفت : راه شما (که بت می پرستید) از راه مسلمانان بهتر است. در زمان ما بودند کسانی که نهج البلاغه می خواندند و به علما، مرتجع و به فدائیان مترقی می گفتند. هدف ایجاد خط انحرافی است و آنها دشمن هستند :

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يَشْتُرُونَ الضَّلَالَهَ وَيُرِيدُونَ أَن تَضِلُّوا السَّبِيلَ [نساء/ ۴۴].

وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَائِكُمْ وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًا وَكَفَى بِاللَّهِ نَصِيرًا [نساء/ ۴۵].

— قرآن می گوید : هدف آنها ایجاد خط انحرافی است ضمناً آیه — ۴۵ — می گوید : آنها دشمن شما هستند :

يَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَن يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا [نساء/ ۱۵۰].

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ [انعام/ ۸۲]

مراد از ظلم در آیه شرک است و عدم پذیرش رهبر الهی.

منبع: [تفسیر نمونه] .

شروع و انگیزه التقاط: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّمَا يَدُءُ وَقُوعِ الْفِتَنِ أَهْوَاءُ تُتَّبَعُ وَأَحْكَامُ تُبْتَدِعُ يَخَالَفُ فِيهَا كِتَابُ اللَّهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۵۰] .

_ اصالت مکتب از بین می رود :

در حالی که قَالَ الصَّادِقُ (ع): حَلَالٌ مُحَمَّدٌ حَلَالٌ أَبَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ حَرَامُهُ حَرَامٌ أَبَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۵۸]

هرج و مرج حاکم باشد؛ هر شخصی هر روزی ، طبق شرایطی ، دست به تأویل و... می زند.

۳. خطر تحریف

۱_ أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يَوْمِنَا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يَحْرُفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ [بقره/۷۵] .

۲_ ایجاد هرج و مرج.

۳_ سودجویی از راه معارف الهی.

۴_ فراهم کردن دست آویز برای افراد آماده گمراه شدن.

۵_ پیدا شدن نفاق.

۶_ نزول کتاب از امام بودن و پیرو سلیقه ها شدن.

۷_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ مِنْ بَعِيدِي زَمَانٌ لَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ أَخْفَى مِنَ الْحَقِّ وَ لَمَّا أَظْهَرَ مِنَ الْبَاطِلِ وَ لَا أَكْثَرَ مِنَ الْكُذْبِ عَلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ لَيْسَ عِنْدَ أَهْلِ ذَلِكَ الزَّمَانِ سِتْلَعَةُ أَبْوَرٍ (بی ارزش) مِنَ الْكِتَابِ إِذَا تَلَى حَقًّا تَلَاوَتِهِ وَ لَا أَنْفَقَ مِنْهُ إِذَا حُرِّفَ عَنْ مَوَاضِعِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۴۷] .

۸_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَلَا تَقُولُوا بِمَا لَا تَعْرِفُونَ فَإِنَّ أَكْثَرَ الْحَقِّ فِيمَا تُنْكَرُونَ [نهج البلاغه ، خطبه ۸۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَلَا تَسْتَعْمِلُوا الرَّأْيَ

فِيمَا لَا يَدْرِكُ قَعْرَهُ الْبَصَرُ وَلَا تَتَغَلَّغُ إِلَيْهِ الْفِكْرُ [نهج البلاغه ، خطبه ٨٧] .

٩_ امام سجاد (ع) در دعای مکارم الاخلاق : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَ مُسَدِّعِمْ الرَّاى الْمُخْتَرِعِ . [صحيفه سجاديه ، دعای ٢٠] .

١٠_ فَبِمَا نَفَضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعْنَاهُمْ وَ جَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَ نَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ [مائده/١٣] .

١١_ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبَسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَ تَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ [آل عمران/٧١] .

وَ لَا تَلْبَسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَ تَكْتُمُوا الْحَقَّ وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ [بقره/٤٢] .

٤. مبارزه با تحريف

١_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَصْحَبُوا أَهْلَ الْبِدْعِ وَ لَا تُجَالِسُوهُمْ فَتَصِيرُوا عِنْدَ النَّاسِ كَوَاحِدٍ مِنْهُمْ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٧٥] .

٢_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ مَشَى إِلَى صَاحِبِ بَدْعِهِ فَوَقَّرَهُ فَقَدْ سَعَى فِي هَدْمِ الْإِسْلَامِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٥٧٢] .

٣_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ تَبَسَّمَ فِي وَجْهِ مُبْتَدِعٍ فَقَدْ أَعَانَ عَلَى هَدْمِ دِينِهِ [المناقب ، ج ٤ ، ص ٢٥١] .

٤_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ رَدَّ عَلَى صَاحِبِ بَدْعِهِ بَدْعَتَهُ فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى [الجعفریات ، ص ١٧٢] .

٥_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِيَّاكُمْ وَ الرُّكُونَ إِلَى أَصْحَابِ الْأَهْوَاءِ فَإِنَّهُمْ بَطَرُوا النِّعْمَةَ وَ أَظْهَرُوا الْبِدْعَةَ [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ٣٢٢] .

٦_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ثَلَاثَةٌ لَيْسَ لَهُمْ حُرْمَةٌ صَاحِبُ هَوَى مُبْتَدِعٍ وَ الْإِمَامُ الْجَائِزُ وَ الْفَاسِقُ الْمُغْلَبُ بِالْفِسْقِ [قرب الإسناد ، ص ٨٢] .

٧_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع)

: ثَلَاثٌ مَنْ حَفِظَهُنَّ كَانَ مَعْصُومًا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَ مِنْ كُلِّ بَلِيَّةٍ مَنْ لَمْ يَخُلْ بِأَمْرِهِ لَيْسَ يَمْلِكُ مِنْهَا شَيْئًا وَ لَمْ يَدْخُلْ عَلَى سُلْطَانٍ وَ لَمْ يَعْنِ صَاحِبَ بَدْعِهِ بَدْعِهِ [النوادر راوندی ، ص ۱۴] .

۸_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَإِنْ اجْتَمَعُوا عَلَى رَجُلٍ وَ سَمَّوْهُ إِمَامًا كَانَ ذَلِكَ لِلَّهِ رِضًا فَإِنْ خَرَجَ عَنْ أَمْرِهِمْ خَارِجٌ بَطْعِنِ أَوْ بَدْعِهِ رُدُّوهُ إِلَى مَا خَرَجَ مِنْهُ فَإِنَّ أَبِي قَاتَلُوهُ عَلَى اتِّبَاعِهِ غَيْرِ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ [نهج البلاغه ، نامه ۶] .

۹_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا ظَهَرَتِ الْبِدْعُ فِي أُمَّتِي فَلْيُظْهِرِ الْعَالِمُ عِلْمَهُ فَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ [كافي ، ج ۱ ، ص ۵۴] .

۱۰_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَحْمِلُ هَذَا الدِّينَ فِي كُلِّ قَرْنٍ عُدُولٌ يَنْفُونَ عَنْهُ تَأْوِيلَ الْمُبْطِلِينَ وَ تَحْرِيفَ الْعَالِينَ وَ انْتِحَالَ الْجَاهِلِينَ كَمَا يَنْفِي الْكَبِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ [رجال الكشي ، ص ۴] .

۵. موارد تحريف

۱. تحريف وقایع و تاریخ

۱_ مثلاً انقلاب ایران را تحریف می کنند که زیربنای آن محرومیت و خفقان بوده ، در صورتی که اگر از محرومیت بود باید از کردستان و سیستان و بلوچستان شروع شود.

۲_ وَ جَاءَ عَلَى قَمِيصِهِ بَدَمٍ كَذِبٍ [يوسف/ ۱۸] .

۲. تحریف شخصیت ها

مبارزه قرآن با تحریف شخصیت ها :

۱_ قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِي الْكِتَابَ وَ جَعَلَنِي نَبِيًّا [مریم/ ۳۰] .

۲_ وَ مَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَ فَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ [آل عمران/ ۱۴۴] .

۳_ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ [كهف/ ۱۱۰] .

۴_ أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى

وَ وَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى [ضحى/ ۷-۶].

۵_ انتقاد از گروهی تحت عنوان : اتَّخَذُوا أَحْبَابَهُمْ وَ رُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ [توبه/ ۳۱].

۶_ ما كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا [آل عمران/ ۶۷].

۷_ وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرُ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ [توبه/ ۳۰].

۸_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : هَلَكَ فِي رَجُلَانِ مُحِبٌّ غَالٍ وَ مُبْغِضٌ قَالٍ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۱۷].

آری ، گاهی تحریف از کارخانه تملق است که ظالم می پروراند و گاهی از کارخانه تحقیر است که مظلوم تولید می کند.

۳. تحریف قرآن

۱. تفسیر به رأی

۱_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مِنْ حَكَمٍ بَرَّأِيهِ بَيْنَ اثْنَيْنِ فَقَدْ كَفَرَ وَ مَنْ فَسَّرَ بَرَّأِيهِ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ [تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۱۸].

۲_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ فَسَّرَ الْقُرْآنَ بَرَّأِيهِ إِنْ أَصَابَ لَمْ يُوَجِّزْ وَإِنْ أَخْطَأَ خَرَّ أَبْعَدَ مِنَ السَّمَاءِ [تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۱۷].

۲. مصونیت از تحریف

من الامور الواضحه البينه ان الكتاب المبين الذي احكمت آياته ثم فصلت من لدن حكيم خبير [هود/ ۱].

الذي نزله الله على عبده محمد (ص)

تَبَيَّنَا لِكُلِّ شَيْءٍ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً وَ بُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ [نحل/ ۸۹].

لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا [فرقان/ ۱].

يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَ يَخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَ يَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [مائده/ ۱۶].

...هو هذا الكتاب المشهور المعروف الذي وصل منذ عصر نزوله و لا يزال في ايدي المسلمين شيعة و

سنه يعرفونه جميعا بانه هو كتاب الله المنزل على قلب الرسول الكريم (ص) الموسوم بالقرآن و المشتمل على مأه و اربعة عشر سوره يحترمونه اسمى الاحترام و يعظمونه اعظم التقديس بكله ، بسوره و آياته و كلماته و حروفه لا يستثنون من هذا الاحترام و التعظيم و التقديس كلمه واحده و لا حرفا واحدا.

و لا ريب ان هذا التعظيم و التقديس الذى اخذه الخلف عن السلف ينتهى الى عصر نزوله عصر بزوغ شمس الرساله الخاتميّه المحمديه ، و انهم كانوا يستنكرون ما يشعر الالهانه به عملا او لفظا فى جميع الادوار و الاعصار اشد الانكار يعتبرونه جريمه كبيره كأهانه الرسول الاعظم (ص) يكفر فاعلها و يعاقب عليها. لا يلصق بكرامته و علو قدس فصاحته و بلاغته كلام احد من البشر فهو بنفسه و بلاغته كلام احد من البشر فهو بنفسه و بلاغته يشهد بقدسيته الكامله و يرد دعوى لصوق غيره به "رد الغيور يد الجانى عن الحرام".

و من البراهين القائمه التامه القاطعه على عدم وقوع التحريف فيه زياده و نقيضه انه معجزه الاسلام الخالده و معجزه باقيه تثبت بها رساله سيدنا محمد خاتم الانبياء (ص) ، بل وسائر رسالات السماء لانها كلها تثبت بالقرآن الكريم. و التحدى به لاثباته مستمر الى زماننا هذا و لا ينقطع ابدا لكل مسلم ان يتحدى به فى جميع الازمنه.

و لا ريب ان وقوع الزيادة او النقيضه فيه تمنع من ذلك لانه مع واحده منهما لا يكون مصونا من المعارضه و الاتيان بمثله ، فعجز البشر عن الاتيان بمثله فى مر الزمان مع هذا الاعلام و الاعلان العام الشامل لجميع الاعصار و الادوار دليل واضح على صيانتة من الزيادة و النقصان.

فها نحن و جميع المسلمين

نتحدى به لاثبات رساله الاسلام و نبوه سيدنا محمد بن عبدالله خاتم الانبياء (ص) و نقول : يا ايها الناس! ان كنتم فى ريب من صيانه القرآن و كونه فى حفظ الله من التغيير و التبديل و الزيادة و النقصان : فَأَتُوا بِسُورِهِ مِنْ مِثْلِهِ وَ اذْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَ لَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَ الْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ [بقره/ ٢٤-٢٣] . هذا مضافا الى ان العارف بالتاريخ الاسلامى و الاهتمام النبى (ص) بشأن القرآن تبليغا و حفظا و كتابه ، و كذا اهتمام الصحابه بأخذه و حفظه و تعليمه و تعلمه ، و كذا تجزئته بالآيات و السور باسمائها المعروفة فى عصره ، يعرف ان مثل هذا الكتاب مع هذا الاهتمام التبليغ بشئونه لا يمكن عاده ان يزداد عليه او ينقص عنه ، فاذا كان ديوان شعر شاعر مشهور مصونا من التصرف فيه و التغيير ، و القصايد السبع المعلقة فى عصر نزول القرآن محفوظه عن ذلك و ان زيد عليها بيت عرفه اهل الادب و العارفون بفنون البلاغه بل و غيرهم ، كيف يمكن عاده وقوع ذلك فى القرآن الكريم مع كثره الدعاوى فى حفظه لفظا بلفظ و كلمه بكلمه؟ و من لا يعرف من اهل اللسان ان ما نقل فى المنقولات الضعيفه من اسقاطه عن القرآن لا يلتصق به فصاحه و بلاغه و اسلوبا و مضمونا و هدايه. فان قلت : نعم احتمال الزيادة مردود قطعا و اما احتمال النقيضه و ان كان بمكان من الضعف لا يعتد و لا يعتنى به ، الا انه غير مقطوع به.

قلت ، اولا : ان بقاء التحدى به الى يوم

القيامه و عجز الانس و الجن عن الاتيان بمثله ينفي هذا الاحتمال المستلزم لاحتمال خروجه عن اسلوبه المحكم الالهي المعجز كما اشرنا اليه.

و ثانيا : هذا الاحتمال كما ذكرتم لا يعنى به عند العرف فهو كالعدم و العلم بالشىء لغه و عرفا اعم من ذلك و من عدم احتمال الخلاف بتا؟

و ثالثا : هذا الاحتمال منفي بدلاله آيات من القرآن الكريم الذى اثبتنا ضروره عدم وقوع الزياده فيه ، مثل قوله تعالى : **إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ** [حجر/ ٩] .

و قوله عز من قائل : **لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ** [فصلت/ ٤٢] .

و رابعا : بالاحاديث المأثوره الثابته عن النبي (ص) .

و خامسا : بالاحاديث المتواتره المرويّه عن الائمة المعصومين من عترته (ع) مثل الاحاديث المرويّه فى ثواب قرائه السور ، و الاخبار الامرّه بعرض الاخبار على الكتاب . و كذا الاحاديث المتواتره الامرّه بالرجوع الى الكتاب و التمسك به ، و الاخبار الداله على استشهاد الائمة (ع) بالآيات الكريمه ، و احاديث الثقلين المتواتره ، و غيرها . و اما الاخبار الضعيفه التى يستشعر منها النقيضه فضعاف جدا معلوله بعلل كثيره فى اسنادها و الفاظها و مداليلها يطول الكلام بنا بالاشاره اليها ، و كلها لا تقاوم الطائفه الاولى من الاخبار الداله على ان القرآن المنزل من الله تعالى هو هذا الكتاب ، و هذامضافا الى ان هذه الاخبار مردوده مطروحه بمخالفتها للكتاب و الاجماع العملى من جميع المسلمين شيعه و سنه ، القائم على صيانه القرآن من التحريف ، و لذا لم يقع ذلك محل خلاف بين الامه شيعه و سنه الا ما عن بعض الحشويه

من اهل السنه و ظاهر بعض الاخباريين من الشيعة الذين لايعتد بخلافهم الفريقان (السنه و الشيعة) فصار خلافهم متروكا مهجورا و صار القول بعدم التحريف قولاً- ظاهراً واضحاً عرفه الخاص و العام من الفريقين و حتى العوام منهما حتى ان التفوه باحتمال خلاف ذلك يعد من التفوه بخلاف الضروره. فلايصح لايعد ذلك من الخلافات الواقعه بين الفريقين التى يقال فيها رأى الشيعة كذا، و رأى السنه كذا، فالقرآن الموجود بين الدفتين هو كتاب دين الفريقين و هو اصلهم الاول الذى بعده تكون السنه المشروط صحه الاعتماد عليها ان لا تكون مخالفه للقرآن، و هذا الامر يحتج به الجميع فى الاصول و الفروع و فى خلافاتهم و يعتمدون عليه و على السنه. فكل الامه شيعة و سنه يتمسكون بجميع محكماته و فى متشابهاته ايضا يقولون: آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا [آل عمران/ ٧] .

و من عجيب ما وقع فى هذه المسئله التى سمعت الاتفاق و الاجماع عليها من السنه و الشيعة و عدم الخلاف بينهم فيها ان العصبية الطائفية و الاغراض السياسيه العامله لتوهين الاسلام و كتابه العزيز و لتمريق المسلمين و تفریق كلمه الامه و القضاء على وحدتهم الاسلاميه بعثت بعض الكتاب الى نسبه القول بالتحريف الى الشيعة لوجود اخبار ضعيفه لم يعمل بها احد منهم و لم يعتبروها حجه حسب اصولهم المحكمه للاخذ بالحديث و الاعتماد عليه و الاحتجاج به.

و ما يورث زياده التعجب ان هذا الخلاف المحدث من جانب هؤلاء ليس فى دعوى وقوع التحريف من جانب و انكاره من جانب آخر، بل فى العمل على الصاق تهمه التحريف بالشيعة بسبب هذه الروايات المشتركه فى مصادر الجميع

، ثم العمل على تصوير الشيعة بصورة مشوهة مع انهم طائفه تعتقد عقيدته مؤمنه بالكتاب و صيانتته عن التحريف ترفعه عن كرامته بالأدله القاطعه و البراهين الساطعه و ينكرون التحريف اشد الانكار باعمالهم و عباداتهم و كل سيرتهم العمليه و باقوالهم و تصريحات علمائهم و رجالاتهم و الجميع يعلم ان تمسكهم بالكتاب و اعتقادهم بصيانتته اذوء و انور من الشمس فى رائعه النهار.

و اعجب من ذلك ان مثل هذه الروايات من طرق اخواننا السنه الصحيحه عندهم كثيره جدا و لو جاز نسبه القول بالتحريف الى احدى الطائفتين دون الاخرى بسبب نقل مصادرها لمثل هذه الاحاديث لكان نسبته الى غير الشيعة اولى لان فى الاخبار المخرجه فى كتب غيرهم ما يعتبر عندهم من الصحاح دون ما ورد من طرق الشيعة فانها ضعاف. مضافا الى ان اكثرها ورد فى تفسير الآيات و بيان مصاديقها و شأن نزولها و ارتباط لها بالتحريف.

ولكن مع ذلك لم يقابل الشيعة غيرهم بالقول بالتحريف لما فى جوامعهم و مسانيدهم من الاخبار الصريحه الداله عليه ، اولاً ، لان غيرهم الا النزر القليل الذين لايعتد بهم متفقون مع الشيعة فى صيانه الكتاب من التحريف.

و ثانياً ، لان رميهم بهذا القول يحط من اعتبار القرآن و اصلته و الشيعة لاتسلك طريقا ينتهى الى ذلك.

و ثالثاً ، لانهم فى المسائل الخلافيه يعتمدون على اقوى الحجج و الادله من الكتاب و السنه و لا يحتاجون الى رمى غيرهم بمثل ذلك.

و الذين يتهمون الشيعة بهذا القول لجؤوا الى ذلك حيث رأوا انه لا حجه لهم فى المسائل الخلافيه على الشيعة فرموهم بافترائات هم ابعدهن المشرق عن المغرب و من جملتها نسبه القول بتحريف الكتاب و الاعتقاد و

العياذ بالله بالوهيه الائمة (ع) ، او ان امين الوحي جبرائيل خان. لانه كان مأمورا بالنزول على الامام و نزل على رسول الله (ص) و فسروا به ما قيل في ابي عبيده الجراح الملقب بالامين : (خان الامين و صدها عن حيدر) فسروا ذلك انه في جبرئيل (ع) ، الى غير ذلك من الافتراءات التي سوف يحاكمهم الشيعة عليها عند الله تعالى يوم تشهد عليهم السنتهم و ايديهم و ارجلهم بما كانوا يعملون.

و اعجب من ذلك انهم في الموسم الذي يأتى الناس فيه من كل فج عميق لحج بيت الله الحرام العتيق ، و الحضور في اعظم مشاهد عظمه الله تعالى ، و اكرم المواقع القدسيه العباديه التي يظهر فيها جلال و حده الامه و عزه توحيد كلمتهم و اعلانهم نفى الطواغيت و المستعبدين المستكبرين باعلان كلمه التوحيد كلمه الاسلام و كلمه الحرية و كلمه المساواه الانسانيه و كلمه السماء و الارض. نعم في مثل هذا المشهد العظيم و المؤتمر الكبير الذي ينبغي بل يجب على المسلمين سيما علمائهم و مصلحيهم و قادتهم ان يجلسوا على بساط واحد بساط الاخوه الاسلاميه و الاعتصام بحبل الله تعالى ، و ينظروا فيما احاط بالمسلمين و ابتلوا به من المشاكل و المصاعب و في علاجها فهذا فلسطيننا العزيز اولى القبلتين ارض النبوات بقيت مغتصبه في يد الصهاينه ، و هذه افغانستان جزء آخر من وطننا الاسلامى لم تكتسب بعد تحمل هذه المرارات و التضحيات حريتها ، و هذه...مما انت ايها القارى العزيز اعلم به و ترى منه ما ترى و تعلم منه ما تعلم... نعم في هذه الظروف الحرجه نرى في كل سنه منشورات توزع على ضيوف الرحمان تدعو الامه

الى التباغض و التباعد ، منشورات مملوءه بالزور و البهتان من امثال نسبه القول بتحريف الكتاب الى شيعة العتره الطاهره و الذين لهم سهم بارز و قدم راسخ فى اعلاء كلمه الله و اعلان الاسلام النظام الوحيد الذى فيه نجاه الانسان. و ليس وراء هذه التهم ، غير اشغال المسلمين بما فيها و صرفهم عن مواجهه المشاكل السياسيه و وقوفهم قبال اعداء الاسلام.

و الا- فمن لا يعلم ان نسبه القول بالتحريف الى الشيعة هجوم عنيف على الكتاب اكثر من الهجوم على الشيعة؟ من لا يعلم انه لو كان لناشرى هذه الاكاذيب و الذين من ورائهم و الذين ينفقون عليهم اقل غيره على الاسلام و على كتابه العزيز لاتخذوا موقفا غير ذلك و دافعوا عن الكتاب و ردوا تهمة التحريف عن الشيعة ، و لسلكوا مسلك اعلام الامه و مصلحيهم من السنه و الشيعة و نشروا مقالات الشيعة العلميه فى صيانه الكتاب تصريحات اعلامهم ، و لم يفتحوا لاعداء الاسلام و القرآن باب الغمز بكتاب الله تعالى و الاشكال عليه. فمن استفيد ياترى من الصاق تهمة تحريف القرآن بطائفه كبيره من المسلمين فيها من اعاضم علماء الاسلام و ائمه العلم و الادب و اعلام الفكر و الورع!؟

و هل تحسب ذلك الا عملا لمصلحه الاستعمار؟ و هل يكون هدف القائم بنشر هذه الكتيبات فى عصرنا هذا الذى قائم و بحمد الله تعالى المسلمون سيما شبابهم لاعاده مجدهم و عزهم الذى ذهب الا- ايجاد المجادلات و المخاصمات و قلب الحقائق! فالواجب على كل مسلم غيور على دينه و قرآنه الكريم الوقوف فى وجه هذه الحركات الشيطانيه و تنزيه المسلمين شيعة و سنه عن هذا الرأى.

كما ان الواجب على المسلم ايضا

ان يعرف الذين هم من وراء هذه الاقلام المأجوره و ما قصدوا به من الحط من عظمه القرآن و استناده الثابت اليقيني بالوحي النازل على الرسول الامين (ص) باشاعه هذه الافتراءات.

و من شاء ان يعرف الشيعة و اجلالهم و تعظيمهم القرآن الكريم فليتجول في بلادهم في ايران و لبنان و العراق و البحرين و القطيف و الحسا وغيرها ، و في مكباتهم و مساجدهم ، حتى يرى برأى العين في جميع مجتمعات الشيعة في شرق الارض ، و غربها كمال اهتمام بشئون القرآن و تعظيمهم له ، و انه ليس لهم و لا عندهم كتاب غير ما هو عند جميع المسلمين ، فلا تجد منهم بيتا ليس فيه القرآن ، بل لاتجدوا منهم احد الا- و يقترب الى الله بتلاوته ، فهم يتلونه اثناء الليل و اطراف النهار و في اذاعتهم و في مجالسهم للذكر و الوعظ و الارشاد و الدعاء و جميع المناسبات ليس عندهم ما يقدمونه و يعظمونه مثل تعظيم للقرآن الكريم حتى بمقدار آيه و جمله و كلمه منه ، حتى لو كان ذلك كلام الرسول (ص) او الائمه الطاهرين من عترته الطاهره (ع) .

ولكن المصيبة كل المصيبة ان البعض يكذبون اسماعهم و اعينهم التي تكذبه افتراء اتهم و يصرون على عدائهم لشيعة اهل البيت (ع) و تفريق كلمه المسلمين ، و يشوهون بافتراءاتهم كرامه كتاب الله و يجعلونه غرضا لتشكيك الاعداء. قال الله تعالى : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ قُولُوا قَوْلًا سَدِيداً [احزاب/ ٧٠] . و قال عز شأنه : إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا أَمْ مَن يُلْقَى فِي النَّارِ خَيْرٌ أَمْ مَن يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ

الْقِيَامَةِ اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ [فصلت/ ٤٠] . وقال : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا [حجرات/ ١٢] .

و قال : وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا [آل عمران/ ١٠٣] .

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين

رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُفٌ رَّحِيمٌ [حشر/ ١٠] .

منب (ع) : [آيه الله الشيخ الصافي] .

١. مجازات تحقير مؤمن (مجازات)

١. به خاطر فقر مالی

١ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تُحَقِّرُوا مُؤْمِنًا فَقِيرًا فَإِنَّ مَنْ حَقَّرَ مُؤْمِنًا أَوْ اسْتِخَفَّ بِهِ حَقَّرَهُ اللَّهُ وَ لَمْ يَزَلْ مَا قَاتًا لَهُ حَتَّى يَرْجِعَ عَنْ مَحَقَّرَتِهِ أَوْ يُتُوبَ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٩٧] .

٢ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ اسْتَدَلَّ مُؤْمِنًا أَوْ احْتَقَرَهُ لِقَلْبِهِ ذَاتِ يَدِهِ شَهَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٩٧] .

قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ : يَا بُنَيَّ لَا تُحَقِّرَنَّ أَحَدًا بِخُلُقَانِ ثِيَابِهِ فَإِنَّ رَبَّكَ وَ رَبَّهُ وَاحِدٌ [مشكاة الأنوار ، ص ١٢٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تُحَقِّرُوا ضُعَفَاءَ إِخْوَانِكُمْ فَإِنَّهُ مَنِ احْتَقَرَ مُؤْمِنًا لَمْ يَجْمَعْ اللَّهُ بَيْنَهُمَا فِي الْجَنَّةِ إِلَّا أَنْ يُتُوبَ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦١٤] .

٢. به صورت طعن

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى خَلَقَ الْمُؤْمِنَ مِنْ نُورٍ عَظَمَتِهِ وَ جَلَالِ كِبْرِيَائِهِ فَمَنْ طَعَنَ عَلَى الْمُؤْمِنِ أَوْ رَدَّ عَلَيْهِ فَقَدْ رَدَّ عَلَى اللَّهِ فِي عَرْشِهِ وَ لَيْسَ هُوَ مِنَ اللَّهِ فِي وِلَايِهِ وَ إِنَّمَا هُوَ شَرِكٌ شَيْطَانٍ [المحاسن ، ج ١ ، ص ١٣١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ طَعَنَ عَلَيْهِ أَوْ رَدَّ عَلَيْهِ قَوْلَهُ فَقَدْ رَدَّ عَلَى اللَّهِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ١٠٠] .

٣. بصورت اهانت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى مَنْ أَهَانَ لِي وَ لِيَا فَقَدْ أَرَصَدَ لِمُحَارَبَتِي [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٥١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا قَالَ الرَّجُلُ لِأَخِيهِ الْمُؤْمِنِ أَفْ خَرَجَ مِنْ وِلَايَتِهِ وَ إِذَا قَالَ أَنْتَ كَفَرٌ أَحَدُهُمَا وَ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْ مُؤْمِنٍ عَمَلًا وَ هُوَ مُضْمِرٌ عَلَى أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ سُوءًا [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٦١] .

امام صادق (ع) به شخصی فرمود: "چرا به ما اهانت کردی؟" گفت: معاذ الله فرمود: "در فلان سفر مؤمنی از تو خواست به قدر یک میل او را سوار کنی که خسته شده بود، ولی... وَاللَّهِ مَا رَفَعَتْ بِهِ رَأْسًا وَ لَقَدْ اسْتَخَفَّتْ بِهِ وَ مَنْ اسْتَخَفَّ بِمُؤْمِنٍ فِينَا اسْتَخَفَّ وَ ضَيَعَ حُرْمَةَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [کافی، ج ۸، ص ۱۰۲].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَذَلُّ النَّاسِ مَنْ أَهَانَ النَّاسَ [من لا يحضره الفقيه، ج ۴، ص ۳۹۴].

۴. به صورت سبک شمردن

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا يَزِرِينِ أَحَدٌ كُمْ بِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي أَيُّهُمْ وَلَى اللَّهِ [کنز الفوائد، ج ۱، ص ۵۵].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تَحْقِرَنَّ أَحَدًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَإِنَّ صَغِيرَهُمْ عِنْدَ اللَّهِ كَبِيرٌ [مجموعه ورام، ج ۱، ص ۳۱].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): حَسْبُ ابْنِ آدَمَ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ [مجموعه ورام، ج ۲، ص ۱۲۱].

۵. به صورت اظهار برائت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْمُؤْمِنُ لَا يَغُشُّ أَخَاهُ وَ لَا يُخُونُهُ وَ لَا يَخْذُلُهُ وَ لَا يَتَّهَمُهُ (وَ لَا يَقُولُ لَهُ أَنَا مِنْكَ بَرِيءٌ) [خصال صدوق، ج ۲، ص ۶۲۲].

۱. تحقیق

۱. تشویق بی حساب محققین در فرانسه

در فرانسه به محققین و قضات و مسئولین رده بالای ارتش چک بدون مبلغ می دهند.

۲. ۳۰ هزار محقق در یک شرکت آلمانی

در یکی از شرکت های داروئی در آلمان ۱۱۰ هزار کارگر و کارمند وجود دارد که ۳۰ هزار نفر در بخش آموزش و تحقیقات کار می کنند.

— در یکی دیگر از شرکت های آلمان (شرکت بنز) ۹ هزار نفر کار تحقیقاتی می کنند که الآن در اکثر کشورها افراد مهم سوار بنز می شوند و اتومبیل های تشریفات کشورها بنز است.

۳. ۳۰ میلیارد دلار صرف تحقیق

ژاپن سالی ۱۰۰ میلیارد دلار صرف تحقیق برای بی نیاز شدن از نفت می کند.

۴. سالی ۱۶۰ میلیارد دلار در آمریکا صرف تحقیق

آمریکا سالی صد و شصت میلیارد دلار صرف تحقیق برای بی نیاز شدن از نفت می کند.

۵. افزایش جمعیت ، ضرورت تحقیق

با اینکه هر سال حدود یک میلیون و هشتصد هزار نفر به جمعیت ایران اضافه می شود ، از شیر تا دانشگاه نیاز دارند.

توقع مردم روز به روز بیشتر و تقاضای مصرف آنان بالا- می رود از دوچرخه به موتور و به ماشین. نه جلو رشد مردم را می توان گرفت و نه جلو توقع آنان را.

۶. استهلاک اموال ، موجب ضرورت تحقیق

از سوی دیگر کلیه اموال ما مورد استهلاک است + ده درصد استهلاک ملی + $5/3$ درصد رشد جمعیت + 5% تقاضا برای زندگی بهتر که جمعا می شود $5/18$ درصد.

۷. کم شدن فرهنگ کار و کارپردازی موجب ضرورت تحقیق

از سوی دیگر

فرهنگ کار و کارپذیری هر روز کم می شود.

۸. عمر مفید کم ساختمانهای ایرانی

از سوی دیگر عمر مفید ساختمان در کشور ما زیر بیست سال است اما در انگلستان ساختمانی برای سرکنسولگری خریداری شده که ۶۰ سال قبل ساخته شده و تا ۶۰ سال دیگر از طرف شرکت تضمین شده است.

۹. ۱۰۰ سال تضمین ساختمان در ژاپن

در ژاپن قبلاً تا صد سال ساختمان را تضمین می کردند و الآن بیشتر با دستگاهی ساختمان را به لرزه درمی آورند و بعد از آزمایش عدم ترک خوردن تحویل می دهند.

تخلی

(۱) تربیت در هنگام تخلی

(۱) انسان می تواند همه جا را کلاس خود قرار دهد.

(۲) اگر غذاها صرف راه درست نشود چه فایده دارد؟

(۳) اگر از حرام به دست آمده باشد ، لذتش تمام و کیفرش باقی است.

(۴) برای چه تکبر می کنی ، تو که حامل آلودگی ها هستی.

(۵) اگر زوائد دفع نمی شد چه می شد.

(۲) عبرت گرفتن در هنگام تخلی

(۱) تذکر به اینکه حلال بود به این صورت درآمد یا حرام و اگر حرام بود وای به حال او.

از امام صادق (علیه السلام) سؤال شد چرا انسان نظر می کند بهما یخْرُجُ مِنْهُ

امام فرمود : إِنَّهُ لَيْسَ أَحَدٌ يَرِيدُ ذَلِكَ إِلَّا وَكَلَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ مَلَكًا يَأْخُذُ بِعُنُقِهِ لِيَرِيَهُ مَا يَخْرُجُ مِنْهُ أَوْ حَلَالٌ أَوْ حَرَامٌ [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۲۷۵] .

(۲) تذکر به بی ارزشی لذت های دنیا :

إذا تَبَدَّلَ الْمَطَاعِمُ وَالْمَشَارِبُ بِالْأَقْدَارِ وَالْأَدْنَسُ يَعْلَمُ أَنَّ حَطَامَ الدُّنْيَا كُلَّهَا كَذَلِكَ [اسرار الصلوة میرزا ، ص ۱۰]

موقعی که دانست عاقبت حطام این چنین می شود ، راحت از آنها می گذرد و خود را فدای آنها نمی کند.

(۳) تذکر به نقص خود :

از امام باقر (علیه السلام) سؤال شد راجع به غائط؛ حضرت (علیه السلام) فرمود : تَصِيغِيْرُ لِبْنِ آدَمَ لِكِي لَا يَتَكَبَّرُ وَ هُوَ يَحْمِلُ غَائِطَهُ مَعَهُ [المناقب ، ج ۴ ، ص ۲۵۹] .

(۳) یاد خدا هنگام تخلی

(۱) حالات مختلف مانع از ذکر خدا نشود :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِنَّ مُوسَى (عليه السلام) قَالَ : يَا رَبِّ تَمَرُّ بِي حَالَاتٌ أَسْتَحْيِي أَنْ أَذْكُرَكَ فِيهَا فَقَالَ يَا مُوسَى ذِكْرِي عَلَى كُلِّ حَالٍ حَسَنٌ [تهذيب الأحكام ، ج ۱ ، ص ۲۷] .

(۲) هنگام دخول به محل تخلی بگوید :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الرَّجْسِ النَّجِسِ الْخَبِيثِ الْمُخْبِثِ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : مَنْ كَثُرَ عَلَيْهِ السَّهُوُ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَقُلْ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الرَّجْسِ النَّجِسِ

الْخَيْثِ الْمُخَيَّبِ الشَّيْطَانَ الرَّجِيمِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٥] .

(٣) هنگام کشف عورت بگوید :

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : إِذَا انْكَشَفَ أَحَدُكُمْ لِيَوَلِّ أَوْ لغيرِ ذَاكَ فَلْيَقُلْ بِسْمِ اللَّهِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يُغْضُّ بَصِيرَهُ عَنْهُ حَتَّى يَفْرُغَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٥] .

(٤) هنگام استنجا بگوید :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ الْمَاءَ طَهُورًا وَلَمْ يَجْعَلْهُ نَجَسًا سِوَاكَ بَكْوَيْدِ : اللَّهُمَّ حَصِّنْ فَرْجِي وَاعْفُ عَنِّي وَاسْتُرْ عَوْرَتِي وَحَرِّمْهَا عَلَى النَّارِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٧٠] .

(٥) بعد از قیام از محل تخلی بگوید :

قَالَ الصَّدُوقُ (ره) : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَمَاطَ عَنِّي الْأَذَى وَهَنَأَنِي طَعَامِي وَشَرَابِي وَعَافَانِي مِنَ الْبُلُوِي . [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٩] .

(به اعتبار اینکه اگر دفع اخبث نمی شد مشکلاتی پیش می آمد....)

(٦) بعد از خروج از محل تخلی بگوید :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَخْرَجَ عَنِّي أَذَاهُ وَأَبْقَى فِي قُوَّتِهِ فَيَا لَهَا مِنْ نِعْمَةٍ لَا يَقْدِرُ الْقَادِرُونَ قَدْرَهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٤] .

در روایت دیگر آمده : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَزَقَنِي لَذَّتَهُ وَأَبْقَى قُوَّتَهُ فِي جَسَدِي وَأَخْرَجَ عَنِّي أَذَاهُ يَا لَهَا مِنْ نِعْمَةٍ ثَلَاثًا [تهذيب الأحكام ، ج ١ ، ص ٢٩] .

(٤) موارد نهی از تخلی

(١) شطوط الأنهار (زیر درختان)

قَالَ الْكَاظمُ (عليه السلام) : اجْتَنِبْ أَفْنِيَةَ الْمَسَاجِدِ وَشَطُوطَ الْأَنْهَارِ وَمَسَاقِطَ الثَّمَارِ وَمَنَازِلَ النَّزَالِ وَ لَا تَسْبِقِ الْقَبْلَةَ بِعَائِطٍ وَ لَا بَوْلٍ [كافي ، ج ٣ ، ص ١٦] .

(٢) شفير ماء

بئر يستعذب (نهر جاری)

(۳) افنيه المساجد (اربعون ذراعا في اربعين ذراعا)

قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ هَاشِمٍ: "لَا يَتَوَضَّأُ فِي أَفْنِيهِ الْمَسَاجِدِ أَرْبَعُونَ ذِرَاعًا فِي أَرْبَعِينَ ذِرَاعًا لِأَنَّهَا حَرَمٌ وَ لَهَا حَرِيمٌ لِقَوْلِ الصَّادِقِ (عليه السلام) حَرِيمُ الْمَسَاجِدِ أَرْبَعُونَ ذِرَاعًا فِي أَرْبَعِينَ ذِرَاعًا" [بحار الأنوار ، ج ۷۷ ، ص ۱۹۴] .

(۴) طرق النافذه (معاير عمومی)

(۵) مواضع اللعن "ابواب الدور"

(۶) مساقط الثمار (زیر درخت میوه)

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ يُبُولَ أَحَدٌ تَحْتَ شَجَرَةٍ مُثْمَرَةٍ أَوْ عَلَى قَارِعِهِ الطَّرِيقِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳] .

(۷) منازل التزال (کاروانسراها ، اطراف رستوران های بین راه و...)

(۸) مستقبل القبله و مستدبرها :

سُئِلَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (عليه السلام) مَا حَيْدُ الْغَائِطِ قَالَ: "لَا تَشِدُّ تَقْبِلَ الْقِبْلَةَ وَ لَا تَشِدُّ تَدْبِرَهَا وَ لَا تَشِدُّ تَقْبِلَ الرِّيحِ وَ لَا تَشِدُّ تَدْبِرُهَا" [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ بَالَ حَيْدَاءَ الْقِبْلَةِ ثُمَّ ذَكَرَ فَانْحَرْفَ عَنْهَا إِجْلَالًا لِلْقِبْلَةِ وَ تَعْظِيمًا لَهَا لَمْ يَقُمْ مِنْ مَقْعَدِهِ ذَلِكَ حَتَّى يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُ [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۵۴] .

(۹) مستقبل الريح و مستدبرها

(۱۰) بين القبور :

قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام): ثَلَاثَةٌ يَتَخَوَّفُ مِنْهَا الْجُنُونُ التَّغَوُّطُ بَيْنَ الْقُبُورِ وَ الْمَشْيُ فِي خُفٍّ وَاحِدٍ وَ الرَّجُلُ يَنَامُ وَحَيْدَهُ [كافي ، ج ۶ ، ص ۵۳۴] .

(۱۱) از دید ناظرین دور باشد :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): قَالَ لُقْمَانُ (عليه السلام) لِابْنِهِ إِذَا أَرَدْتَ قَضَاءَ حَاجَتِكَ فَابْعِدِ الْمَيْدَهَبَ فِي الْأَرْضِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۲۹۶] .

۵) حفظ محترمانه در هنگام تخیلی

۱) انگشتی که نام خدا و اولیاء بر او

هست ، با آن استنجا نشود :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : مَنْ نَقَشَ عَلَى خَاتَمِهِ اسْمَ اللَّهِ فَلْيَحْوِلْهُ عَنِ الْيَدِ الَّتِي يَشْتَتِجِي بِهَا فِي الْمُتَوَضُّأِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٧٤] .

(٢) رو به قبله و پشت به قبله نباشد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا دَخَلْتَ الْمَخْرَجَ فَلَا تَسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ وَ لَا تَسْتَدْبِرْهَا وَ لَكِنْ شَرِّقُوا أَوْ غَرِّبُوا [تهذيب الأحكام ، ج ١ ، ص ٢٥]

(٣) با دست راست استنجا نشود :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : الْإِسْتِنْجَاءُ بِالْيَمِينِ مِنَ الْجَفَاءِ [كافي ، ج ٣ ، ص ١٧] .

(٤) بر روی قبر یا بین قبور تخلی نشود :

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : مَنْ تَخَلَّى عَلَى قَبْرِ أَوْ بَالٍ قَائِمًا أَوْ بَالٍ فِي مَاءٍ قَائِمًا أَوْ مَشَى فِي حِذَاءٍ وَاحِدٍ أَوْ شَرِبَ قَائِمًا أَوْ حَلَا فِي بَيْتٍ وَخِيْدَةٍ وَ بَاتَ عَلَى عَمْرٍ فَأَصَابَهُ شَيْءٌ مِنَ الشَّيْطَانِ لَمْ يَدْعُهُ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَ أَشِيرِعُ مَا يَكُونُ الشَّيْطَانُ إِلَى الْإِنْسَانِ وَ هُوَ عَلَى بَعْضِ هَذِهِ الْحَالَاتِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٣٣] .

(٥) دستورات بهداشتی در هنگام تخلی :

(١) اجتناب از آلوده شدن لباس :

عَلَى بْنِ إِبْرَاهِيمَ رَفَعَهُ قَالَ : "خَرَجَ أَبُو حَنِيفَةَ مِنْ عِنْدِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) وَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى (عليه السلام) قَائِمًا وَ هُوَ غُلَامٌ فَقَالَ لَهُ أَبُو حَنِيفَةَ يَا غُلَامُ أَيْنَ يَضَعُ الْغَرِيبُ بِلَمَدِكُمْ فَقَالَ اجْتَنِبْ أَفْنِيَةَ الْمَسَاجِدِ وَ شَطُوطَ الْأَنْهَارِ وَ مَسَاقِطَ الثَّمَارِ وَ مَنَازِلَ النَّزَالِ وَ لَا تَسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ بِغَائِطٍ وَ لَا بَوْلٍ وَ اِرْفَعْ ثَوْبَكَ وَ ضَعْ حَيْثُ شِئْتَ " [كافي ، ج ٣ ، ص ١٦] .

ابتدا با کاغذ یا سنگ پاک کردن و بعد شستن :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : جَرَتِ السُّنَّةُ فِي الْإِسْتِنْجَاءِ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ أُنْكَارٍ وَ يَتَّبَعُ بِالْمَاءِ [تهذيب الأحكام ، ج ۱ ، ص ۴۶] .

(۳) ایستاده بول نکردن :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : الْبَوْلُ قَائِمًا مِنْ غَيْرِ عَلَيْهِ مِنَ الْجَفَاءِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۷] .

(۴) احتراز از ترشحات بول :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِنَّ جُلَّ عَذَابِ الْقَبْرِ فِي الْبَوْلِ [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۷۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ الْأَبْعَدَ كَانَ لَا يَبَالِي أَيْنَ أَصَابَ الْبَوْلُ مِنْ جَسَدِهِ [أمالی صدوق ، ص ۵۸۱] .

(۵) استبرا نمودن بعد از بول :

قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام) : يَغْسِلُ مَا اسْتَبَانَ أَنَّهُ أَصَابَهُ وَ يُنْضِحُ مَا يَشُكُّ فِيهِ مِنْ جَسَدِهِ أَوْ ثِيَابِهِ وَ يَتَشَفُّ قَبْلَ أَنْ يَتَوَضَّأَ [تهذيب الأحكام ، ج ۱ ، ص ۴۲۱] .

(۶) شستن موضع بول :

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : لَا صِلَاءَ إِلَّا بِطُهُورٍ وَ يَجْزِيكَ مِنَ الْإِسْتِنْجَاءِ ثَلَاثَةٌ أَحْجَارٍ بِعَدْلِكَ جَرَتِ السُّنَّةُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ أَمَّا الْبَوْلُ فَإِنَّهُ لَا بُدَّ مِنْ غَسْلِهِ [تهذيب الأحكام ، ج ۱ ، ص ۲۰۹] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَرِي نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ أَنْ يَسْتَنْجِينَ بِالْمَاءِ وَ يَبَالِغْنَ فَإِنَّهُ مَطْهَرَةٌ لِلْحَوَاشِي وَ مَيْذَهْبَةٌ لِلْبَوَاسِيْرِ [كافي ، ج ۳ ، ص ۱۸] .

(۷) مسواک نکردن :

قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام) : السَّوَاكُ فِي الْخَلَاءِ يورثُ الْبُخْرَ (بدبویی) [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۵۲] .

(۸) خودداری از طول دادن جلوس :

لقمان (عليه السلام) : يَفْجَعُ مِنْهُ الْكِبْدُ وَ يورثُ مِنْهُ الْبَاسُورُ وَ يَضَعُدُ الْحَرَاةَ إِلَى الرَّأْسِ (اختلالات فکری)

[قصص الأنبياء جزائری ، ص ۳۲۹] .

يَضْجَعُ : وَهَنَ ، كَسَلَ

(۹) چیزی نخوردن :

(۱۰) در آب راکد و جاری بول نکردن :

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : لَا تَبَلُّ فِي مَاءٍ نَقِيعٍ [كافي ، ج ۶ ، ص ۵۳۴] .

قَالَ الصَّدُوقُ (ره) : قَدْ رُوِيَ أَنَّ الْبُؤْلَ فِي الْمَاءِ الرَّاكَدِ يُوْرِثُ النَّسِيَانَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۲] .

(۱۱) غریب و مسافر هم بهداشت جامعه را مراعات کنند ، مخصوصا در روستاها و جاده ها

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَالَ رَجُلٌ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (ع) أَيْنَ يَتَوَضَّأُ الْعُرْبَاءُ قَالَ يَتَّقِي شَطُوطَ الْأَنْهَارِ وَ الطُّرُقَ النَّافِذَةَ وَ تَحْتَ الْأَشْجَارِ الْمُثْمِرَةِ وَ مَوَاضِعَ اللَّغْنِ فَقِيلَ لَهُ وَ أَيْنَ مَوَاضِعَ اللَّغْنِ قَالَ أَبْوَابُ الدُّوْرِ [كافي ، ج ۳ ، ص ۱۵] .

۱. تربیت فرزند

۱. دیدگاه اسلام راجع به فرزند

فرزند زینت زندگی دنیاست :

الْمَالُ وَ الْبُنُونََ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [كهف/۴۶]

۲- فرزند مایه امتحان انسان است :

إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ [تغابن/۱۵]

۳- بعضی از فرزندان دشمن انسان هستند :

إِنَّ مِنْ أَرْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ [تغابن/۱۴]

۴- از هزینه و مخارج فرزند نباید نگران بود :

أَوْ لَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ [انعام/۱۵۱]

۵- به زیادی فرزند نباید افتخار کرد :

وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا [سبأ/۳۵] .

۶- فرزند (غیر صالح) در قیامت سودمند نخواهد بود :

لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [ممتحنه/۳] .

۷- فرزند نباید مانع یاد خداوند شود :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [منافقون/۹] .

شَغَلْنَا أَمْوَالَنَا

۸- بعضی از فرزندان نور چشم انسان هستند :

وَ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَ ذُرِّيَّتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ [فرقان/ ۷۴] .

(نکته :) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص : أَنَا وَ عَلِيٌّ أَبَوَا هَذِهِ الْأُمَّةِ [الصراطالمستقیم ، ج ۱ ، ص ۲۴۲] .

فرزندان ابوبن ایمانی با هم برادرند : إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ [حجرات/ ۱۰] .

والدین باید به شرایط سنی فرزندان توجه کنند :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص : الْوَلَدُ سَيِّدٌ سَبْعَ سِنِينَ وَ عَبْدٌ سَبْعَ سِنِينَ وَ وَزِيرٌ سَبْعَ سِنِينَ [مکارم الأخلاق ، ص ۲۲۲] .

قَالَ الصَّادِقُ ع : الْعِلْمُ يَلْعَبُ سَبْعَ سِنِينَ وَ يَتَعَلَّمُ الْكِتَابَ سَبْعَ سِنِينَ وَ يَتَعَلَّمُ الْحَلَالَ وَ الْحَرَامَ سَبْعَ سِنِينَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۷] .

قال الجزری فیہ أنه علیہ الصلاه و السلام كان یرقص الحسن أو الحسین و یقول حزقه حزقه ترق عین بقه [بحارالأنوار ، ج ۳۶ ، ص ۳۱۴] . ص [عوالی الآلی ، ج ۳ ، ص ۳۱۱] .

۲. نقش والدین در تربیت فرزند

والدین باید در پر کردن اوقات فراغت فرزندان کوشا باشند :

حضرت علی (ع) : النفس ان لم تشغله شغلك

وسایل بازی ، تفریح ، کار ، هنر ، کتاب و غیره در منزل .

تفریح سالم و سفر در خارج از منزل .

قَالَ الصَّادِقُ ع : فِي حِكْمِهِ آلِ دَاوُدَ ع أَنَّ عَلِيَّ الْعَاقِلِ أَنْ لَا يَكُونَ طَاعِنًا إِلَّا فِي ثَلَاثٍ (۱) تَزُودٍ لِمَعَادٍ أَوْ (۲) مَرَمَةٍ لِمَعَاشٍ أَوْ (۳) لَدَّهِ فِي غَيْرِ مُحَرَّمٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۲۶۵] .

باید زیباترین و خوشایندترین اوقات فرزندان ، اوقات عبادت پدر و مادر باشد .

يا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعراف/ ۳۱] .

اخلاق خوش

آرامش و محبت

۳. شیوه های تربیت

۱. شیوه های تربیت صحیح

پدر و مادر باید در تعلیم و تربیت فرزندان از شیوه های تعلیم و تربیت قرآنی استفاده کنند لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ [احزاب/ ۲۱] [الصراط المستقیم ج ۱- ص ۲۴۲]

(۲) گفتاری :

حکمت و استدلال : لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا [انبیاء/ ۲۲].

داستان گویی و پنددهی : فَأَقْصِصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ [اعراف/ ۱۷۶].

ذکر غایت و نتایج وخیم کارها : وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا [انفال/ ۴۶].

ذکر نتایج خوب کارهای شایسته : إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ [توبه/ ۱۱۱].

تمثیل و تشبیه : وَ تِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ [حشر/ ۲۱].

مثلجریان دنیا ، مرگ ، قبر ، روز و شب به فردی که از شتر گریخت

سیر آفاقی : أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ [غاشیه/ ۱۷].

سیر انفسی

۲. شیوه های غیر صحیح

(۱) اعمال غریزه شهوت و بی بند و باری در برابر کودک.

(۲) محبت بی مورد و افراطی.

(۳) تهدید و کتک نابجا و آبروی کودک را در انظار ریختن.

۴) پشتیبانی نابجا در مواردی که با سایر کودکان دعوا دارند.

۵) توقع زیاد از کودک.

۶) بی جواب گذاشتن پرسش هایی که مجبور است از دیگرانی که احیانا سوء قصد یا سو دجو هستند پرسد.

۷) محدود کردن کودک از محبت به طوری که دلسرد شود.

عوامل ضعف گرایش های دینی

۱) والدین

الف) به خاطر نداشتن آگاهی

ب) نداشتن فرصت

ج) نداشتن شیوه صحیح

د) نداشتن امکانات

ه) نداشتن نظارت کافی.

و) نداشتن غیرت دینی.

ز) نداشتن تعادل بین مسائل مادی و معنوی.

ح) نداشتن رابطه با روحانی و عالم.

ط) نداشتن تفاهم لازم با همسر.

ی) نداشتن صداقت در گفتار

و عمل.

۴. وظایف والدین

۱. فردی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: يَا عَلِيُّ حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى وَالِدِهِ أَنْ يَحْسِنَ اسْمَهُ وَ أَدَبَهُ وَ يَضَعَهُ مَوْضِعَهُ صَالِحاً [من لايحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۷۱]

آموختن احکام شریعت و ضرورت پایبندی به شریعت :

امام صادق (ع) : احادیث اسلامی را به نوجوانان خود بیاموزید پیش از آن که مخالفین گمراه ، بر شما پیشی گیرند و سخنان نادرست خود را در ضمیر پاک آنان جای دهند و گمراهشان سازند.

وظایف والدین در جنبه فردی فرزند : پرورش تن ، مغز و شخصیت.

۲. اجتماعی

همراه بردن فرزندان به مسجد و مجالس مذهبی : خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعراف/۳۱]

پدر و مادر باید در انتخاب دوست خوب به فرزند کمک کنند.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: الْمُؤْمِنُ إِلْفٌ مَأْلُوفٌ [بحار الأنوار ، ج ۶۴ ، ص ۳۰۹]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: مُؤْمِنٌ مَأْلُوفٌ وَ لَا خَيْرَ فِيمَنْ لَا يَأْلُفُ وَ لَا يُولَفُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۰۲]

از طریق

(۱) با معیار دادن :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: اخْتَبِرْ أَهْلَكَ وَ وُلْدَكَ فِي غَيْبَتِكَ وَ صَدِيقَكَ فِي مُصِيبَتِكَ [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۱۰]

الصديق لا يكون صديقا الا في ثلاث...

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: كَانَ لِي فِيمَا مَضَى أَخٌ فِي اللَّهِ وَ كَانَ يَعْظُمُهُ فِي عَيْنِي صَغُرَ الدُّنْيَا فِي عَيْنِهِ وَ كَانَ خَارِجاً مِنْ سُلْطَانِ بَطْنِهِ فَلَا يَشْتَهِي مَا لَا يَجِدُ وَ لَا يَكْتَبِرُ إِذَا وَجَدَ وَ كَانَ أَكْثَرَ دَهْرِهِ صَامِتاً [نهج البلاغه ، حکمت ۲۸۹]

(۲) مراقب بودن

۳) با خشونت او را وادار به پنهانکاری نکند.

۴) والدین باید با اغماض با فرزندان برخورد کنند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : أَحْسَنَ الصَّمْتِ مَا

كان عن الزلل [غررالحکم ، ص ۲۱۵]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : عود أذنك حسن الاستماع [غررالحکم ، ص ۲۱۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : رَحِمَ اللَّهُ مَنْ أَعْيَانَ وَلَعَدَهُ عَلَى بَرِّهِ قَالَ قُلْتُ كَيْفَ يَعِينُهُ عَلَى بَرِّهِ قَالَ يَقْبَلُ مِيسُورَهُ وَيَتَحَيَّرُ أَوْزُ عَنْ مَعْشُورِهِ [كافي ، ج ۶ ، ص ۵۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : من عامل الناس بالمسامحه استمتع بصحبتهم [بالمساحه سلم من غوائلهم] [غررالحکم ، ص ۴۴۵] .

فرزند مايه امتحان انسان است :

إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ [تغابن / ۱۵] .

وظايف والدين در جنبه اجتماعى فرزند : پرورش روح همدردى و تفاهم و مشورت .

وظايف والدين در جنبه اقتصادى فرزند : پرورش روح هنر و صنعت و شغل و درآمد .

وظايف والدين در جنبه سياسى فرزند : پرورش آگاهى از جريانات روز و نقش هاى گوناگون .

۳. عبادى

قراآت و تعليم قرآن و ايجاد فضاي معنوى در منزل :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : نَوَّزُوا بُيُوتَكُمْ بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ وَ لَمَّا تَنَحَّيْتُمْ ذُؤُوهَا قُبُورًا كَمَا فَعَلَتِ الْيَهُودُ وَ النَّصَارَى صَلُّوا فِي الْكُتُبِ وَ الْبَيْعِ وَ عَطَّلُوا بُيُوتَهُمْ فَإِنَّ الْبَيْتَ إِذَا كَثُرَ فِيهِ تِلَاوَةُ الْقُرْآنِ كَثُرَ خَيْرُهُ وَ اتَّسَعَ أَهْلُهُ وَ أَصَاءَ لِأَهْلِ السَّمَاءِ كَمَا تُضِيءُ نُجُومُ السَّمَاءِ لِأَهْلِ الدُّنْيَا [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۱۰] .

قال رسول الله (ص) : ادبوا اولادكم على ثلاث خصال : حب نبيكم و حب اهل بيته و قرائه القرآن [كنز العمال ، ۴۵۴۰۹] .

معاويه بن وهب از امام صادق (ع) سؤال کرد در چه سنى کودک به نماز واداشته شود؟ حضرت (ع) فرمود : بين ۶ و ۷ سالگى .

عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهْبٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا

عَبْدُ اللَّهِ ع فِي كَمْ يُوَخِّدُ الصَّبِيَّ بِالصَّلَاةِ فَقَالَ فِيمَا بَيْنَ سَبْعِ سِنِينَ وَ سِتِّ سِنِينَ [تهذيب الأحكام ، ج ٢ ، ص ٣٨١]

رسول خدا (ص) فرمودند : به کودکان خود در هفت سالگی امر کنید نماز بگذارند.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص : مُرُوا صِبْيَانَكُمْ بِالصَّلَاةِ إِذَا بَلَغُوا سَبْعَ سِنِينَ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٩٤]

امام باقر (ع) در حدیثی می فرمایند : در سه سالگی کلمه توحید (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) و در چهار سالگی (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ) را به کودکان یاد دهند و در پنج سالگی رویش را به قبله متوجه کنند و به او بگویند سر به سجده بگذارد. در شش سالگی رکوع و سجود صحیح را به او بیاموزند و در هفت سالگی به طفل بگویند وضو بگیر و نماز بگذارد.

قَالَ الْبَاقِرُ ع : إِذَا بَلَغَ الْغُلَامُ ثَلَاثَ سِنِينَ يُقَالُ لَهُ قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ ثُمَّ يَتْرَكَ حَتَّى يَتِمَّ لَهُ ثَلَاثَ سِنِينَ وَ سَبْعَهُ أَشْهُرٍ وَ عَشْرُونَ يَوْمًا فَيُقَالُ لَهُ قُلْ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَ يَتْرَكَ حَتَّى يَتِمَّ لَهُ أَرْبَعُ سِنِينَ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ قُلْ سَبْعَ مَرَّاتٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ ثُمَّ يَتْرَكَ حَتَّى يَتِمَّ لَهُ خَمْسُ سِنِينَ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ أَيُّهَا الْيَمِينُكَ وَ أَيُّهَا الشِّمَالُكَ فَإِذَا عَرَفَ ذَلِكَ حَوَّلَ وَجْهَهُ إِلَى الْقِبْلَةِ وَ يُقَالُ لَهُ اسْجُدْ ثُمَّ يَتْرَكَ حَتَّى يَتِمَّ لَهُ سَبْعُ سِنِينَ فَإِذَا تَمَّ لَهُ سَبْعُ سِنِينَ قِيلَ لَهُ اغْسِلْ وَجْهَكَ وَ كَفَيْكَ فَإِذَا غَسَلَهَا قِيلَ لَهُ صِدِّقْ ثُمَّ يَتْرَكَ حَتَّى يَتِمَّ لَهُ تِسْعُ سِنِينَ فَإِذَا تَمَّتْ لَهُ عِلْمُ الْوُضُوءِ وَ ضَرْبِ عَلَيْهِ وَ أَمْرُ بِالصَّلَاةِ وَ ضَرْبِ عَلَيْهَا فَإِذَا تَعَلَّمَ الْوُضُوءَ وَ الصَّلَاةَ

غَفَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ وَ لِوَالِدَيْهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٨١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : عَلَّمُوا صِبْيَانَكُمْ الصَّلَاةَ وَ خَذُوهُمْ بِهَا إِذَا بَلَغُوا الْحُلُمَ [غررالحكم ، ص ١٧٥] .

صیبانی که عاقلند ، مأمور به نماز شوند و وقتی طاقت آوردند مأمور به روزه شوند.

قَالَ الْبَاقِرُ : إِنَّا نَأْمُرُ صِبْيَانَنَا بِالصَّلَاةِ إِذَا كَانُوا بَيْنَ خَمْسِ سِنِينَ فَمُرُوا صِبْيَانَكُمْ بِالصَّلَاةِ إِذَا كَانُوا بَيْنَ سَبْعِ سِنِينَ وَ نَحْنُ نَأْمُرُ صِبْيَانَنَا بِالصَّوْمِ إِذَا كَانُوا بَيْنَ سَبْعِ سِنِينَ بِمَا أَطَاقُوا مِنْ صِيَامِ الْيَوْمِ إِنْ كَانَ إِلَى نِصْفِ النَّهَارِ أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ أَوْ أَقَلَّ فَإِذَا غَلَبَهُمُ الْعَطَشُ وَ الْغَرْتُ أَفْطَرُوا حَتَّى يَتَعَوَّدُوا الصَّوْمَ وَ يَطِيقُوهُ فَمُرُوا صِبْيَانَكُمْ إِذَا كَانُوا بَيْنَ تِسْعِ سِنِينَ بِالصَّوْمِ مَا اسْتَطَاعُوا مِنْ صِيَامِ الْيَوْمِ فَإِذَا غَلَبَهُمُ الْعَطَشُ أَفْطَرُوا [كافي ، ج ٣ ، ص ٤٠٩] .

وظایف والدین در جنبه عبادی فرزند : پرورش روح تکیه بر خدا و نیایش و...

٤. اخلاقی

والدین باید در جهت تربیت دینی و رشد اخلاقی فرزندان اهتمام ورزند.

والدین باید از تبعیض های ناروا پرهیز کنند.

پیامبر اکرم (ص) : اتقوا الله و اعدلوا بین اولادکم [کنز العمال ، ٤٥٣٥٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : اَعْدِلُوا بَيْنَ اَوْلَادِكُمْ كَمَا تُحِبُّونَ اَنْ يَعْدِلُوا بَيْنَكُمْ فِي الْبِرِّ وَ اللُّطْفِ مَكَارِمِ الْاَخْلَاقِ ، ص ٢٢٠ .

پیامبر اکرم (ص) : اعدلوا بین اولادکم فی النحل كما تحبون ان يعدلوا بینکم فی البر و اللطف [کنز العمال ، ٤٥٣٤٧] .

پیامبر اکرم (ص) : ان الله يحب ان تعدلوا بین اولادکم حتی فی القبل [کنز العمال ، ٤٥٣٥٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : اَنْ رَسُولَ اللَّهِ ص اَبْصَرَ رَجُلًا لَهُ وَلَدَانِ فَقَبَلَ اَحَدَهُمَا

و تَرَكَ الْآخَرَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ص فَهَلَّا وَاسَيْتَ بَيْنَهُمَا [النوادر راوندی ، ص ۶] .

قَالَ الصَّادِقُ : وَ اللَّهُ إِنِّي لَأَصَانِعُ بَعْضَ وُلْدِي وَ أُجْلِسُهُ عَلَى فِجْدِي (وَ أَفَكُرُ لَهُ فِي الْمِلْح) وَ أَكْثِرُ لَهُ الشُّكْرَ وَ إِنَّ الْحَقَّ لِعَيْرِهِ مِنْ وُلْدِي وَ لَكِنْ مَخَافَةٌ عَلَيْهِ مِنْهُ وَ مِنْ غَيْرِهِ لِنَلَّا يَصِيغُوا بِهِ مَا فَعَلُوا بِيُوسُفَ إِخْوَتُهُ وَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ سُورَةَ يُوسُفَ إِلَّا أَمْثَالًا لِكَيْ لَا يَحْسُدَ بَعْضُنَا بَعْضًا كَمَا حَسَدَ يُوسُفَ إِخْوَتُهُ وَ بَعَا عَلَيْهِ فَجَعَلَهَا حُجَّةً وَ رَحْمَةً عَلَى مَنْ تَوَلَّانَا وَ دَانَ بِحُبِّنَا (حُجَّةً عَلَى) أَعْيَادِنَا وَ مَنْ نَصَبَ لَنَا الْحَزْبَ [تفسير عياشى ، ج ۲ ، ص ۱۶۶] .

والدين بايد به وعده هاىي كه به فرزندان مى دهند وفا كنند :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص : أَحِبُّوا الصَّيِّانَ وَ ارْحَمُوهُمْ وَ إِذَا وَعَدْتُمُوهُمْ شَيْئًا فَفُوا لَهُمْ فَإِنَّهُمْ لَا يَدْرُونَ إِلَّا أَنْكُمْ تَزُوقُونَهُمْ [كافي ، ج ۶ ، ص ۴۹] .

وَ الْمُؤْفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا [بقره/۱۷۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص : لَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ [الجعفریات ، ص ۳۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص : حُسْنُ الْعَهْدِ مِنَ الْإِيمَانِ [عوالياللى ، ج ۱ ، ص ۲۹۲] .

پرهيز از القاب ناپسند به فرزندان و هدم شخصيت آنان.

تشويق اما پرهيز از افراط و تفريط.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : فَإِنَّ كَثْرَةَ الذِّكْرِ لِحُسْنِ أَفْعَالِهِمْ تَهْزُ الشُّجَاعَ وَ تُحَرِّضُ النَّاكَلَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

اعتدال در تنبيه : شخصى از فرزندش نزد امام كاظم (ع) شكايه كرد. حضرت (ع) فرمود : لَا تَضْرِبُهُ وَ اهْجُرُهُ

قَالَ بَعْضُهُمْ : شَكْوَتْ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى ع ابْنًا لِي فَقَالَ لَا تَضْرِبُهُ وَ اهْجُرُهُ

وَلَا تُطَلُّ [عده الداعی ، ص ۸۹ .]

محبت و خوش رفتاری با کودکان از اهم وظایف والدین در منزل :

قَالَ الرَّضَاعُ : لَيْسَ شَيْءٌ مِنَ الْأَعْمَالِ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بَعْدَ الْفَرَائِضِ أَفْضَلَ مِنْ إِدْخَالِ السُّرُورِ عَلَى الْمُؤْمِنِ [فقه الرضا ، ص ۳۳۸ .]

قَالَ الْبَاقِرُوعُ : إِنَّ أَكْمَلَ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا [کافی ، ج ۲ ، ص ۹۹ .]

۵. روان شناختی

پدر و مادر نباید در تکریم و تحیب فرزندان دچار افراط یا تفریط شوند که موجب :

(۱) عدم استقلال شخصیت.

(۲) تنبلی.

(۳) ضعف اعتماد به نفس ، می شود.

در جانب افراط :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : لَا تَجْعَلَنَّ أَكْثَرَ شُغْلِكَ بِأَهْلِكَ وَوَلَدِكَ فَإِنْ يَكُنْ أَهْلُكَ وَوَلَدُكَ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَضِيْعُ أَوْلِيَاءَهُ وَإِنْ يَكُونُوا أَعْدَاءَ اللَّهِ فَمَا هُمُّكَ وَشُغْلُكَ بِأَعْدَاءِ اللَّهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۵۲ .]

عن ابی جعفر (ع) : شَرُّ الْأَبَاءِ مَنْ دَعَا الْبَرَّ إِلَى الْإِفْرَاطِ [تاریخ یعقوبی ، ج ۳ ، ص ۵۳ .]

و در جانب تفریط :

روی آن رسول الله ص قبل الحسن و الحسين ع فقال الأقرع بن حابس إن لی عشره من الأولاد ما قبلت واحدا منهم فقال ما علی إن نزع الله الرحمه منك أو كلمه نحوها [مکارم الأخلاق ، ص ۲۲۰ .]

راستی و درستی و پاکی والدین عاملی مهم در تربیت اولاد است.

قَالَ الصَّادِقُ : يَحْفَظُ الْأَطْفَالَ بِصَلَاحِ آبَائِهِمْ كَمَا حَفِظَ اللَّهُ الْعُلَمَاءَ بِصَلَاحِ آبَائِهِمْ [بحار الأنوار ، ج ۶۸ ، ص ۲۳۶ .]

قَالَ الصَّادِقُ : إِنَّ اللَّهَ لَيَفْلِحُ بِفَلَاحِ الرَّجُلِ الْمُؤْمِنِ وُلْدَهُ وَوَلَدَ وُلْدِهِ وَ يَحْفَظُهُ فِي دُورَتِهِ وَ دُورَاتِ حَوْلِهِ فَلَا يَزَالُونَ فِي حِفْظِ اللَّهِ لِكِرَامَتِهِ عَلَى

اللَّهِ ثُمَّ ذَكَرَ الْغُلَّامِينَ فَقَالُوا كَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا (كهف- ۸۲) أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ شَكَرَ صِيْلَمَاحَ أَبُوَيْهِمَا لَهُمَا [بحار الأنوار ، ج ۱۳ ، ص ۳۱۲ .]

۶. بهداشتی

والدين بايد مراقب بهداشت و سلامت فرزندان باشند.

كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا [مومنون/۵۱ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: مَنْ أَكَلَ الطَّعَامَ عَلَى النَّقَاءِ وَ أَجَادَ الطَّعَامَ تَمُّضًا وَ تَرَكَ الطَّعَامَ وَ هُوَ يَشْتَهِيهِ وَ لَمْ يَحْبِسِ الْغَائِطَ إِذَا أَتَاهُ لَمْ يَمْرُضْ إِلَّا مَرَضَ الْمَوْتِ [مكارم الأخلاق ، ص ۱۴۶ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: مَنْ غَرَسَ فِي نَفْسِهِ مَحَبَّةَ أَنْوَاعِ الطَّعَامِ اجْتَنَى ثَمَارَ فَنُونِ الْأَسْقَامِ [غرر الحكم ، ص ۴۸۴ .]

تناول غذاهاى مفيد :

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ هَارُونَ عَنْ مُوَفَّقِ الْمَيْدِينِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: بَعَثَ إِلَى الْمَاضِي (ع) يَوْمًا فَأَجْلَسَنِي لِلْغَدَاءِ فَلَمَّا جَاءُوا بِالْمَائِدَةِ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهَا بَقْلٌ فَأَمْسَكَ يَدَهُ ثُمَّ قَالَ لِلْغُلَّامِ أَمَا عَلِمْتَ أَنِّي لَا أَكُلُ عَلَى مَائِدَةٍ لَيْسَ فِيهَا خُضْرَةٌ فَأْتِنِي بِالْخُضْرَةِ قَالَ فَذَهَبَ الْغُلَّامُ فَجَاءَ بِالْبَقْلِ فَأَلْفَاهُ عَلَى الْمَائِدَةِ فَمَدَّ يَدَهُ حِينَئِذٍ وَ أَكَلَ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۵۰۷ .]

محيط خانه بايد تميز و بهداشت و منظم و سالم باشد :

عَنْ صِهْمَانَ الْجَمَّالِ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَ فَخَضَرَتِ الْمَائِدَةُ فَأَتَى الْخَادِمُ بِالْوَضُوءِ فَنَاولَهُ الْمُنْدِيلَ فَعَافَهُ ثُمَّ قَالَ مِنْهُ غَسَلْنَا [مكارم الأخلاق ، ص ۱۴۰ .]

لزوم وجود نور كافى در محيط خانه به خصوص هنگام مطالعه :

قَالَ الصَّادِقُ: إِنَّمَا الْأَسْرَافُ فِيمَا أَفْسَدَ الْمَالَ وَ أَضَرَّ بِالْبَدَنِ [كافي ، ج ۴ ، ص ۵۳ .]

۱. ترس

۱. خوف در قرآن و سنت

تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَ طَمَعًا وَ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ [سجده/۱۶ .]

قال امير المؤمنين (ع): الخوف جلباب العارفين [غرر الحكم ، ص ۱۹۱ .]

قال الباقر (ع): تحرز من إبليس بالخوف الصادق و إياك و الرجاء الكاذب فإنه

يوقعك في الخوف الصادق [تحف العقول ، ص ٢٨٤] .

قال الباقر (ع) : لا مصيبه كعدم العقل و لا عدم عقل كقله اليقين و لا قلّه يقين كفقد الخوف و لا فقد خوف كقله الحزن على فقد الخوف [تحف العقول ، ص ٢٨٤] .

قال امير المؤمنين (ع) : الخشيته من عذاب الله شيمه المتقين [غرر الحكم ، ص ١٩٠] .

قال امير المؤمنين (ع) : خَشِيَهُ اللَّهُ جَمَاعُ الْإِيمَانِ [غرر الحكم ، ص ١٩٠] .

قال امير المؤمنين (ع) : فَأَحْذَرُوا مِنَ اللَّهِ مَا حَدَّرَكُم مِّنْ نَفْسِهِ وَ أَخْشَوْهُ خَشْيَةً [نهج البلاغه ، خطبه ٢٣] .

قال على بن الحسين (ع) : ابْنُ آدَمَ إِنَّكَ لَمَّا تَرَأَىٰ بِخَيْرٍ مَا كَانَ لَكَ وَاعِظْ مِنْ نَفْسِكَ وَ مَا كَانَتْ الْمُحَاسِنَةُ بِهِ مِنْ هَمِّكَ وَ مَا كَانَ الْخَوْفُ لَكَ شِعَارًا وَ الْحُزْنُ لَكَ دِثَارًا ابْنُ آدَمَ إِنَّكَ مَيِّتٌ وَ مَبْعُوثٌ وَ مَوْقُوفٌ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ فَأَعِدْ جَوَابًا [أمالي مفيد ، ص ٣٣٧] .

قال امير المؤمنين (ع) : أَوْصِيكَ بِخَشْيَةِ اللَّهِ فِي سِرِّ أَمْرِكَ وَ عَلَانِيَتِكَ [أمالي مفيد ، ص ٢٢٠] .

قال امير المؤمنين (ع) : استعينوا على بعد المسافه بطول المخافه [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ٤٣٩] .

قال رسول الله (ص) : رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٧٦] .

قال على بن الحسين (ع) : رأس الحكم مخافه الله تبارك و تعالى [بحار الأنوار ، ج ١٣ ، ص ٢٩٤] .

قَالَ حَفْصٌ : "فَمَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَشَدَّ خَوْفًا عَلَى نَفْسِهِ مِنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (ع) وَ لَا أَرْجَى النَّاسِ مِنْهُ وَ كَانَتْ قِرَاءَتُهُ

حُرْنَا فَإِذَا قَرَأَ فَكَأَنَّهُ يَخَاطِبُ إِنْسَانًا" [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٠٦] .

قال امير المؤمنين (ع) : إن الله إذا جمع الناس نادى فيهم مناد أيها الناس! إن أقربكم اليوم من الله أشدكم منه خوفا [تحف العقول ، ص ٢٠٤] .

قال رسول الله (ص) : أعلى الناس منزله عند الله أخوفهم منه [أعلام الدين ، ص ٣٣٧] .

قال رسول الله (ص) : ثلاث منجيات و ثلاث مهلكات قالوا : يا رسول الله! ما المنجيات قال (ص) : خوف الله في السر كأنك تراه فإن لم تكن تراه فإنه يراك و العدل في الرضا و الغضب و القصد في الغنى و الفقر [المحاسن ، ج ١ ، ص ٣] .

قال الصادق (ع) : يا إسيحاق! خف الله كأنك تراه و إن كنت لا تراه فإنه يراك فإن كنت ترى أنه لا يراك فقد كفرت و إن كنت تعلم أنه يراك ثم برزت له بالمعصية فقد جعلته من أهون الناظرين عليك [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٧] .

من وصايا النبي _ صلى الله عليه و آله _ لعلي عليه السلام : "الْخَوْفُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ ذِكْرُهُ كَأَنَّكَ تَرَاهُ" [كافي ، ج ٨ ، ص ٧٩] .

ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَ خَافَ وَعِيدِ [ابراهيم/ ١٤] .

وَ لِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ [الرحمن/ ٤٦] .

نظر أمير المومنين (علي) (ع) إلى رجل (فرأى) أثر الخوف عليه ، فقال : ما بالك قال : إني أخاف الله. قال : يا عبد الله! خف ذنوبك ، و خف عدل الله عليك في مظالم عباده ، و أطعه فيما كلفك ، و لا تعصه فيما يصلحك ،

ثم لا تخف الله بعد ذلك ، فإنه لا يظلم أحدا ولا يعذبه فوق استحقاقه أبدا ، إلا أن تخاف سوء العاقبه بأن تغير أو تبدل. فإن أردت أن يونك الله سوء العاقبه ، فاعلم أن ما تأتيه من خير فبفضل الله و توفيقه و ما تأتيه من شر فبإمهال الله ، و إنظاره إياك ، و حلمه عنك [تفسير الإمام العسكرى ، ص ٢٦٤] .

قال امير المؤمنين (ع) : لا تخافوا ظلم ربكم و لكن خافوا ظلم أنفسكم [غرر الحكم ، ص ١٩٢] .

قال امير المؤمنين (ع) : لا تخف إلا ذنبك [غرر الحكم ، ص ١٩٢] .

قال امير المؤمنين (ع) : لَا يَرْجُونَ أَحَدًا مِنْكُمْ إِلَّا رَبَّهُ وَ لَا يَخَافَنَّ إِلَّا ذَنْبَهُ [نهج البلاغه ، حكمت ٨٢] .

قال امير المؤمنين (ع) : إذا خفت الخالق فررت إليه [غرر الحكم ، ص ١٩٠] .

قال امير المؤمنين (ع) : حسب المرء من كمال المروه تركه ما لا- يجمل به و من حيائه أن لا- يلقى أحدا بما يكره و من عقله حسن رفقته و من أدبه أن لا- يترك ما لا بد له منه و من عرفانه علمه بزمانه و من ورعه غض بصره و عفه بطنه و من حسن خلقه كفه أذاه و من سخائه بره بمن يجب حقه عليه و إخراجه حق الله من ماله و من إسلامه تركه ما لا يعنيه و تجنبه الجدل و المراء فى دينه و من كرمه إيثاره على نفسه و من صبره قله شكواه و من عقله إنصافه من نفسه و من حلمه تركه الغضب عند مخالفته و من إنصافه

قبوله الحق إذا بان له و من نصحه نهيه عما لا يرضاه لنفسه و من حفظه جوارك تركه توبيخك عند إساءتك مع علمه بعيوبك و من رفقه تركه عدلك عند غضبك بحضره من تكره و من حسن صحبته لك إسقاطه عنك مثونه أذاك و من صداقته كثره موافقته و قله مخالفته و من صلاحه شده خوفه من ذنوبه [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٨٠] .

قال الصادق (ع) : إِذَا دَخَلْتَ مُدْخَلًا تَخَافُهُ فَاقْرَأْ هَذِهِ آيَةَ رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا فَإِذَا عَايَنْتَ الَّذِي تَخَافُهُ فَاقْرَأْ آيَةَ الْكُرْسِيِّ [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٣٦٧] .

قال امير المؤمنين (ع) : من لم يخف أحدا لم يخف أبدا [غرر الحكم ، ص ٤٨٢] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : من لم يخف الله في القليل لم تخفه في الكثير [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ١٨٠] .

٢. مؤمن خوف

قال رسول الله (ص) : أَلَا إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَعْمَلُ بَيْنَ مَخَافَتَيْنِ بَيْنَ أَجَلٍ قَدْ مَضَى لَمْ يَدْرِ مَا اللَّهُ صَانِعٌ فِيهِ وَبَيْنَ أَجَلٍ قَدْ بَقِيَ لَمْ يَدْرِ مَا اللَّهُ قَاضٍ فِيهِ فَلْيَأْخُذِ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ مِنْ نَفْسِهِ لِنَفْسِهِ وَ مِنْ دُنْيَاهُ لِآخِرَتِهِ وَ فِي الشَّيْبَةِ قَبْلَ الْكِبَرِ وَ فِي الْحَيَاةِ قَبْلَ الْمَمَاتِ فَوَ الَّذِي نَفْسٌ مُحَمَّدٌ بِيَدِهِ مَا بَعْدَ الدُّنْيَا مِنْ مُسْتَعْتَبٍ وَ مَا بَعْدَهَا مِنْ دَارٍ إِلَّا الْجَنَّةُ أَوْ النَّارُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٠] .

قال الصادق (ع) : الْمُؤْمِنُ بَيْنَ مَخَافَتَيْنِ ذَنْبٍ قَدْ مَضَى لَمْ يَدْرِ مَا صَانِعُ اللَّهُ فِيهِ وَ عُمرٍ قَدْ بَقِيَ لَمْ يَدْرِ مَا يَكْتَسِبُ فِيهِ مِنَ الْمَهَالِكِ فَهُوَ

لَا يَضِيحُ إِلَّا خَائِفًا وَلَا يَضِلُّهُ إِلَّا الْخَوْفُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٧١] .

قال امير المؤمنين (ع) : إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يَضِيحُ إِلَّا خَائِفًا وَإِنْ كَانَ مُحْسِنًا وَلَا يَمْسِي إِلَّا خَائِفًا وَإِنْ كَانَ مُحْسِنًا لِأَنَّهُ بَيْنَ أَمْرَيْنِ بَيْنَ وَقْتٍ قَدْ مَضَىٰ مَا يَدْرِي مَا اللَّهُ صَانِعٌ بِهِ وَبَيْنَ أَجَلٍ قَدْ اقْتَرَبَ لَا يَدْرِي مَا يَصِيبُهُ مِنَ الْهَلَكَاتِ [أمالي طوسی ، ج ٨ ، ص ٢٠٨] .

٣. ما الجبن؟

سُئِلَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) فَمَا الْجَبْنُ قَالَ : الْجِرَاءُ عَلَى الصَّدِيقِ وَالنُّكُولُ عَنِ الْعَدُوِّ [تحف العقول ، ص ٢٢٥] .

٤. الجبان والغزو

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَحَسَّ مِنْ نَفْسِهِ جُبْنًا فَلَا يَغْزُ [النوادر راوندى ، ص ٣٢] .

قال امير المؤمنين (ع) : لَا يَحِلُّ لِلْجَبَانِ أَنْ يَغْزُوا لِأَنَّ الْجَبَانَ يَنْهَزِمُ سَرِيعًا وَلَكِنْ لِيَنْظُرَ مَا كَانَ يُرِيدُ أَنْ يَغْزُوا بِهِ فليجهز به غيره فَإِنْ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ شَيْءٌ [النوادر راوندى ، ص ٣٢] .

عن رسول الله (ص) : لِلْجَبَانِ أَجْرَانِ [كتر ، خ ١١٢٩٨] .

قال امير المؤمنين (ع) : الْجُبْنُ مَنْقُصَةٌ [نهج البلاغه ، حكمت ٣] .

قال امير المؤمنين (ع) : الْجَبْنُ آفَةُ الْعَجْزِ سَخَافُهُ [غرر الحكم ، ص ٣٣٣] .

قال امير المؤمنين (ع) : الْجَبْنُ وَالْحِرْصُ وَالْبَخْلُ غَرَائِزُ سَوْءٍ يَجْمَعُهَا سَوْءُ الظَّنِّ بِاللَّهِ سَبْحَانَهُ [غرر الحكم ، ص ٢٩٢] .

قال امير المؤمنين (ع) : احذروا الجبن فإنه عار و منقصه [غرر الحكم ، ص ٢٦٣] .

قال امير المؤمنين (ع) : شدة الجبن من عجز النفس و ضعف اليقين [غرر الحكم ، ص ٢٦٣] .

قال الباقر (ع) : لَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ جَبَانًا وَلَا حَرِيصًا وَلَا شَحِيحًا [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٨٢] .

قال امير المؤمنين (ع) : لا- تشركن في رأيك جباناً يضعفك عن الأمر (الأمر) و يعظم عليك ما ليس بعظيم [غرر الحكم ، ص ٤٤٢] .

٥. انواع خوف

أنواع الخوف خمسة : خوف و خشيه و وجل و رهبه و هيبه فالخوف للعاصين و الخشيه للعالمين و الوجل للمخبتين و الرهبه للعابدين و الهيبه للعارفين. أما الخوف فلاجل الذنوب قال الله عز و جل : "وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ

جَنَّانٍ " (الرحمن/٤٦) و الخشيته لأجل روه التقصير قال الله عز و جل : "إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ " (فاطر/٢٨) . و أما الوجل فلأجل ترك الخدمه قال الله عز و جل "الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ" (انفال/٢) . و الرهبه لروه التقصير قال الله عز و جل : "و يَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا" (انباء/٩٠) . و الهييه لأجل شهاده الحق عند كشف الأسرار أسرار العارفين قال الله عز و جل : "و يَحْذَرُكُمْ اللَّهُ نَفْسَهُ " (آل عمران/٢٨) يشير إلى هذا المعنى.

[خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٢٨٢] .

٦. الخوف بقدر العلم والمعرفه

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ [فاطر/٢٨] .

قال رسول الله (ص) : من كان بالله أعرف كان من الله أخوف [جامع الأخبار ، ص ٩٦] .

قال الصادق (ع) : إِنَّ أَعْلَمَ النَّاسِ بِاللَّهِ أَخَوْفُهُمْ لِلَّهِ [تفسير القمى ، ج ٢ ، ص ١٤٦] .

قال الباقر (ع) : فى حكمه آل داود يا ابن آدم! كيف تتكلم بالهدى و أنت لا تفيق عن الردى يا ابن آدم! أصبح قلبك قاسيا و أنت لعظمه الله ناسيا ، فلو كنت بالله عالما ، و بعظمته عارفا ، لم تزل منه خائفا ، و لو عده راجيا ، ويحك كيف لا تذكر لحدك ، و انفرادك فيه وحدك [أمالى طوسى ، ج ٧ ، ص ٢٠٣] .

قال الصادق (ع) : مَنْ عَرَفَ اللَّهَ خَافَ اللَّهَ وَ مَنْ خَافَ اللَّهَ سَخَتْ نَفْسُهُ عَنِ الدُّنْيَا [كافى ، ج ٢ ، ص ٦٨] .

قال امير المؤمنين (ع) : أَكْثَرُ النَّاسِ مَعْرِفَةَ أَخَوْفُهُمْ لِربِّهِ [غرر الحكم ، ص ٢٣٢] .

٧. ثمرات خوف در قرآن و سنت

إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَةً لِمَنْ خَافَ عَذَابَ الآخِرَةِ [هود/١٠٣] .

ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَ خَافَ وَعِيدِ [ابراهيم/١٤] .

وَ لِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ [الرحمن/٤٦] .

وَ أَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَ نَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ [نازعات/٤١-٤٠] .

قال امير المؤمنين (ع) : الخوف سجن النفس عن الذنوب و رادعها عن المعاصى [غرر الحكم ، ص ١٩٠] .

قال امير المؤمنين (ع) : نعم الحاجز عن المعاصى الخوف [غرر الحكم ، ص ١٩٠] .

قال امير المؤمنين (ع) : خَفِ اللَّهَ خَوْفَ مَنْ شَغَلَ بِالفِكْرِ قَلْبَهُ فَإِنَّ الخَوْفَ مَطِيئُهُ

الْأَمْنِ وَ سِجْنِ النَّفْسِ عَنِ الْمَعَاصِي [غرر الحكم ، ص ١٩١] .

قال امير المؤمنين (ع) : من كثرت مخافته قلت آفته [غرر الحكم ، ص ١٩٠] .

قال الصادق (ع) : فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ قَالَ : مَنْ عَلِمَ أَنَّ اللَّهَ يَرَاهُ وَ يَسْمَعُ مَا يَقُولُ وَ يَعْلَمُ مَا يَعْمَلُهُ مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ فَيُحْجِزُهُ ذَلِكَ عَنِ الْقَبِيحِ مِنَ الْأَعْمَالِ فَذَلِكَ الَّذِي خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَ نَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٠] .

عن رسول الله (ص) : لو خفتم الله حق خيفته لعلمتم العلم الذي لاجهله معه و لو عرفتم الله حق معرفته لزالتم بدعائكم الجبال [كتر ، خ ٥٨٨٠] .

قال امير المؤمنين (ع) : من خاف أدلج [غرر الحكم ، ص ١٩٠] .

قال رسول الله (ص) : من خاف أدلج و من أدلج بلغ المنزل ألا إن سلعه الله غاليه ألا إن سلعه الله الجنه [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٢٧٩] .

قال الصادق (ع) : مَنْ خَافَ اللَّهَ أَخَافَ اللَّهَ مِنْهُ كُلَّ شَيْءٍ وَ مَنْ لَمْ يَخَفِ اللَّهَ أَخَافَهُ اللَّهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٨] .

قال الصادق (ع) : مَنْ خَافَ اللَّهَ أَخَافَ اللَّهَ مِنْهُ كُلَّ شَيْءٍ وَ مَنْ لَمْ يَخَفِ اللَّهَ أَخَافَهُ اللَّهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٨] .

قال امير المؤمنين (ع) : من خاف الناس أخافه الله سبحانه من كل شيء [غرر الحكم ، ص ١٩١] .

قال الصادق (ع) : للمعلى بن خنيس يا معلى! اعتزز بالله يعززك الله قال بما ذا يا

ابن رسول الله! قال : يا معلى! خف الله يخف منك كل شىء [بحار الأنوار ، ج ٦٧ ، ص ٣٨٢] .

عن رسول الله (ص) : من اتقى الله اهاب الله منه كل شىء و من لم يتق الله اهابه الله من كل شىء [كنز ، خ ٥٨٨٣] .

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) : من عبد الله عبد الله له كل شىء [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ١٠٨] .

قَالَ عَلِيُّ الْهَادِي (ع) : مَنْ اتَّقَى اللَّهَ يَتَّقَى [كافي ، ج ١ ، ص ١٣٧] .

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ [يوسف/٦٣-٦٢] .

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [احقاف/١٣] .

مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [مائده/٦٩] .

بَلَى مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [بقره/١١٢] .

قال رسول الله (ص) : مَنْ عَرَضَتْ لَهُ فَاحِشَةٌ أَوْ شَهْوَةٌ فَاجْتَبَتْهَا مِنْ مَخَافَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ وَ آمَنَهُ مِنَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ وَ أَنْجَزَ لَهُ مَا وَعَدَهُ فِي كِتَابِهِ فِي قَوْلِهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى " وَ لِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ " (الرحمن/٤٦) [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٣] .

قال الصادق (ع) : مسكين ابن آدم لو خاف من النار كما يخاف من الفقر لأمنهما جميعا و لو خاف الله فى الباطن كما يخاف خلقه فى الظاهر لسعد فى الدارين [مجموعه

ورام ، ج ٢ ، ص ١١٢] .

أنه قِيلَ لِلْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ (ع) ما أعظم خوفك من ربك فقال لا يأمن يوم القيامة إلا من خاف الله في الدنيا [المناقب ، ج ٤ ، ص ٦٩] .

قال رسول الله (ص) : يا أَيُّهَا دُرُّ! يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى : لَا أَجْمَعُ عَلَى عِبْدِي خَوْفِينَ وَلَا أَجْمَعُ لَهُ أَمْنِينَ فَإِذَا أَمِنْتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ إِذَا خَافْتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٧٩] .

قال امير المؤمنين (ع) : الخوف أمان [غرر الحكم ، ص ١٩١] .

قال امير المؤمنين (ع) : مَنْ خَافَ أَمِنَ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٠٨] .

قال امير المؤمنين (ع) : ثمره الخوف الأمان [غرر الحكم ، ص ١٩١] .

قال امير المؤمنين (ع) : خَفْتُ تَأْمَنَ وَ لَا تَأْمَنُ فَتَخَافُ [غرر الحكم ، ص ١٩١] .

قال امير المؤمنين (ع) : خف ربك و ارج رحمته يؤمنك مما تخاف و ينلك ما رجوت [غرر الحكم ، ص ١٩٠] .

قَالَ الْكَاظِمُ (ع) : أَنْ اللَّهَ لَمْ يَرْفَعْ الْمُتَوَاضِعِينَ بِقَدَرِ تَوَاضِعِهِمْ وَ لَكِنْ رَفَعَهُمْ بِقَدَرِ عَظَمَتِهِ وَ مَجْدِهِ وَ لَمْ يُؤْمِنِ الْخَائِفِينَ بِقَدَرِ خَوْفِهِمْ وَ لَكِنْ آمَنَهُمْ بِقَدَرِ كَرَمِهِ وَ جُودِهِ [تحف العقول ، ص ٣٩٧] .

قال امير المؤمنين (ع) : لا ينبغي للعاقل أن يقيم على الخوف إذا وجد إلى الأمان سبيلا [غرر الحكم ، ص ٢٦٣] .

قال الصادق (ع) : إن المؤمن يخشع له كل شيء [صفات الشيعة ، ص ٣٦] .

٨. علامت خائف در قرآن و سنت

وَ أَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَ نَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ [نازعات / ٤١-٤٠] .

قال امير المؤمنين

(ع) : من رجا شيئا طلبه و من خاف شيئا هرب منه ما أدرى ما خوف رجل عرضت له شهوه فلم يدعها لما خاف منه و ما أدرى ما رجاء رجل نزل به بلاء فلم يصبر عليه لما يرجو [تحف العقول ، ص ٢١٣] .

قال امير المؤمنين (ع) : كُلُّ خَوْفٍ مُحَقَّقٍ إِلَّا خَوْفَ اللَّهِ فَإِنَّهُ مَعْلُومٌ يَرْجُو اللَّهُ فِي الْكَبِيرِ وَ يَرْجُو الْعِبَادَ فِي الصَّغِيرِ فَيُعْطِي الْعَبْدَ مَا لَمَّا يُعْطَى الرَّبُّ فَمَا بَالُ اللَّهِ جَلَّ ثَنَاؤُهُ يَقْصُرُ بِهِ عَمَّا يَضِيْعُ بِهِ لِعِبَادِهِ أَوْ تَخَافُ أَنْ تَكُونَ فِي رَجَائِكَ لَهُ كَاذِبًا أَوْ تَكُونَ لَا تَرَاهُ لِلرَّجَاءِ مَوْضِعًا وَ كَذَلِكَ إِنْ هُوَ خَافَ عَبْدًا مِنْ عَيْبِهِ أَعْطَاهُ مِنْ خَوْفِهِ مَا لَا يُعْطَى رَبُّهُ فَجَعَلَ خَوْفَهُ مِنَ الْعِبَادِ نَقْمًا وَ خَوْفَهُ مِنْ خَالِقِهِ ضَمَارًا وَ وَعْدًا [نهج البلاغه ، خطبه ١٦٠] .

قال الصادق (ع) : لَمَّا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنًا حَتَّى يَكُونَ خَائِفًا رَاجِيًا وَ لَا يَكُونُ خَائِفًا رَاجِيًا حَتَّى يَكُونَ عَامِلًا لِمَا يَخَافُ وَ يَرْجُو [كافي ، ج ٢ ، ص ٧١] .

قال امير المؤمنين (ع) : إِنْ لِلَّهِ عِبَادًا كَسِرَتْ قُلُوبُهُمْ خَشْيَةَ اللَّهِ فَاسْتَتَكَفُوا مِنَ الْمَنْطِقِ وَ إِنَّهُمْ لَفَصِيحَاءُ أَلْبَاءُ نُبَلَاءُ يَسْتَتَبِقُونَ إِلَيْهِ بِالْأَعْمَالِ الرَّاكيه لَا يَسْتَكْتُمُونَ لَهُ الْكَثِيرَ وَ لَا يَرْضُونَ لَهُ الْقَلِيلَ يَرُونَ أَنْفُسَهُمْ أَنَّهُمْ شَرَارٌ وَ إِنَّهُمْ لَأَكْيَاسُ الْأَبْرَارِ [الزهد ، ص ٥] .

قال الصادق (ع) : الْحَائِفُ مَنْ لَمْ تَدْعُ لَهُ الرَّهْبَةُ لِسَانًا يَنْطِقُ بِهِ [تحف العقول ، ص ٣٦٢] .

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : إِنَّهُ لَمْ يَخَفِ اللَّهُ مَنْ لَمْ يَعْقِلْ عَنِ اللَّهِ وَ مَنْ لَمْ يَعْقِلْ عَنِ اللَّهِ لَمْ يَعْقِدْ قَلْبَهُ عَلَى مَعْرِفَةِ ثَابِتِهِ يَبْصُرُهَا وَ

يَجِدُ حَقِيقَتَهَا فِي قَلْبِهِ وَ لَا يَكُونُ أَحَدٌ كَذَلِكَ إِلَّا مَنْ كَانَ قَوْلُهُ لِفِعْلِهِ مُصَدِّقًا وَ سِرُّهُ لِعَلَانِيَتِهِ مُوَافِقًا لِأَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ اسْمُهُ لَمْ يَدُلَّ عَلَى الْبَاطِنِ الْخَفِيِّ مِنَ الْعَقْلِ إِلَّا بِظَاهِرٍ مِنْهُ وَ نَاطِقٍ عَنْهُ [كافي ، ج ١ ، ص ١٧] .

قال امير المؤمنين (ع) : العجب ممن يخاف العقاب فلم يكف و رجا الثواب فلم يتب و يعمل [تحف العقول ، ص ٨٨] .

قال الباقر (ع) : لا خوف كخوف حاجز و لا رجاء كرجاء معين [تحف العقول ، ص ٢٨٦] .

قال امير المؤمنين (ع) : مَنْ خَافَ رَبَّهُ كَفَّ ظُلْمَهُ [كافي ، ج ٨ ، ص ٢٢] .

قال الصادق (ع) : إِنَّ حُبَّ الشَّرَفِ وَ الذِّكْرِ لَا يَكُونَانِ فِي قَلْبِ الْخَائِفِ الرَّاهِبِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٩] .

٩. عدم نرس مؤمن

إِنَّمَا ذَلِكَ الشَّيْطَانُ يَخَوْفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَ خَافُونِ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [آل عمران/ ١٧٥] .

الَّذِينَ يَبْلُغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَ لَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَ كَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا [احزاب/ ٣٩] .

قال امير المؤمنين (ع) : جَعَلَ خَوْفَهُ مِنَ الْعِبَادِ نَقْدًا وَ خَوْفَهُ مِنْ خَالِقِهِ ضِمَارًا وَ وَعْدًا [نهج البلاغه ، خطبه ١٦٠] .

عن رسول الله (ص) : ما سلط الله على ابن آدم الا- من خافه ابن آدم و لو ان ابن آدم لم يخف الا الله ما سلط الله عليه غيره و لا وكل الى غيره [كنز ، خ ٥٩٠٩] .

قال امير المؤمنين (ع) : لَمْ يَوْجِسْ مُوسَى (ع) خِيفَةً عَلَى نَفْسِهِ بَلْ أَشْفَقَ مِنْ غَلْبَةِ الْجُهَالِ وَ دُولِ الضَّلَالِ [نهج البلاغه ، خطبه ٤] .

قال الصادق (ع)

: الْمُؤْمِنُ لَا يَخَافُ غَيْرَ اللَّهِ وَ لَا يَقُولُ عَلَيْهِ إِلَّا الْحَقَّ [مشكاة الأنوار ، ص ١١٧] .

قال امير المؤمنين (ع) : شر الناس من يخشى الناس في ربه و لا يخشى ربه في الناس [غرر الحكم ، ص ٤٨٠] .

يَجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ [مائده/٥٤] .

إِنَّمَا ذَلِكَ الشَّيْطَانُ يَخَوْفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَ خَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [آل عمران/١٧٥] .

قال امير المؤمنين (ع) : لَا تَخَافُوا فِي اللَّهِ لَوْمَةَ لَائِمٍ يَكْفِيكُمُ اللَّهُ مَنْ آذَاكُمْ وَ بَغَى عَلَيْكُمْ [كافي ، ج ٧ ، ص ٥١] .

قال رسول الله (ص) : طُوبَى لِمَنْ شَغَلَهُ خَوْفُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْ خَوْفِ النَّاسِ [كافي ، ج ٨ ، ص ١٦٨] .

قَالَ أَبُو ذَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ : "أَوْصَانِي رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ لَا أَخَافُ فِي اللَّهِ لَوْمَةَ لَائِمٍ" [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٣٤٥] .

قال رسول الله (ص) : لَا تَخَفْ فِي اللَّهِ لَوْمَةَ لَائِمٍ [معاني الأخبار ، ص ٣٣٥] .

١٠. اذا هبت أمراً فقع فيه

قال امير المؤمنين (ع) : إِذَا هَبَّتْ أَمْرًا فَقَعْ فِيهِ فَإِنَّ شِدَّةَ تَوَقُّيهِ أَعْظَمُ مِمَّا تَخَافُ مِنْهُ [نهج البلاغه ، حكمت ١٧٥] .

قال امير المؤمنين (ع) : إِذَا خَفْتُ صَعُوبَهُ أَمْرٍ فَاصْعَبْ لَهُ يَذَلْ لَكَ وَ خَادِعِ الزَّمَانَ عَنْ إِحْدَاثِهِ تَهْنِ عَلَيْكَ [غرر الحكم ، ص ١٠٢] .

١١. الأمن من مكر الله

أَفَآمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ [اعراف/٩٩] .

وَ مَكْرُوا مَكْرًا وَ مَكْرَنَا مَكْرًا وَ هُمْ لَا يَشْعُرُونَ [نمل/٥٠] .

قَالَ الْحَسَيْنُ (ع) : إِيَّاكَ أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَخَافُ عَلَى الْعِبَادِ مِنْ ذُنُوبِهِمْ وَ يَأْمَنُ الْعُقُوبَةَ مِنْ ذَنْبِهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَا يَخْدَعُ عَنْ جَنَّتِهِ وَ لَا يَنَالُ مَا عِنْدَهُ إِلَّا بِطَاعَتِهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ [كافي ، ج ٨ ، ص ٤٩] .

قال امير المؤمنين (ع) : من أمن مكر الله بطل أمانه [إيمانه] [غرر الحكم ، ص ٢٠٠] .

١٢. تجزى

قال الصادق (ع) : إِنْ قَوْمًا أَذْنَبُوا ذُنُوبًا كَثِيرَةً فَأَشْفَقُوا مِنْهَا وَ خَافُوا خَوْفًا شَدِيدًا وَ جَاءَ آخِرُونَ فَقَالُوا : ذُنُوبُكُمْ عَلَيْنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَيْهِمُ الْعَذَابَ ثُمَّ قَالَ : تَبَارَكَ وَ تَعَالَى خَافُونِي وَ اجْتَرَأْتُمْ عَلَيَّ [كافي ، ج ٥ ، ص ١٠٣] .

قال امير المؤمنين (ع): مَنْ أَصْرَّ عَلَى ذَنْبِهِ اجْتَرَأَ عَلَى سَخَطِ رَبِّهِ [غرر الحكم ، ص ۱۸۷] .

قال امير المؤمنين (ع): تعالى الله من قوى ما أحلمه و تواضعت من ضعيف ما أجرأك على معاصيه [غرر الحكم ، ص ۸۲] .

قال امير المؤمنين (ع): إن الله سبحانه ليغض الوقع المتجرئ على المعاصي [غرر الحكم ، ص ۱۸۷] .

۱. تسبیح

۱. سیمای تسبیح

۱. معنای تسبیح

[میزان الحکمه ، ج ۴ ، ص ۳۶۸] .

عَنْ هِشَامِ الْجَوَالِقِيِّ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ سُبْحَانَ اللَّهِ ، مَا يَعْنِي بِهِ؟ قَالَ : "تَنْزِيهُهُ" [كافي ، ج ۱ ، ص ۱۱۸] .

سُئِلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا تَفْسِيرُ سُبْحَانَ اللَّهِ؟ قَالَ : "هُوَ تَعْظِيمُ جَلَالِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ تَنْزِيهُهُ عَمَّا قَالَ : فِيهِ كُلُّ مُشْرِكٍ فَإِذَا قَالَهُ الْعَبْدُ صَلَّى عَلَيْهِ كُلُّ مَلَكٍ" [توحيد صدوق ، ص ۳۱۱] .

از امام صادق (ع) مقصود از سبحان الله سؤال شد. فرمود: " بلند داشت خدا ، یعنی اظهار پاکی خدا از هر بدی از روی غیرت بندگی ". [میزان ، ج ۱۱ ، ص ۴۳۷] .

۲. فلسفه جعل تسبیح

قَالَ الرَّضَا (ع) : إِنَّمَا جُعِلَ التَّسْبِيحُ فِي الرُّكُوعِ وَ السُّجُودِ لِإِلْعَالِ مِنْهَا أَنْ يَكُونَ الْعَبْدُ مَعَ خُضُوعِهِ وَ خُشُوعِهِ وَ تَعَبُّدِهِ وَ تَوَرُّعِهِ وَ اسْتِكَانَتِهِ وَ

تَذَلُّهُ وَتَوَاضَعِهِ وَتَقَرُّبِهِ إِلَى رَبِّهِ مُقَدَّسًا لَهُ مُمَجَّدًا مُسَبِّحًا مُعْظَمًا شَاكِرًا لِخَالِقِهِ وَرَازِقِهِ (وَ لَا تُسَبِّحُ التَّسْبِيحَ وَ التَّحْمِيدَ كَمَا اسْتَيْعَمَلَ التَّكْبِيرَ وَ التَّهْلِيلَ وَ لِيُشْغَلَ قَلْبُهُ وَ ذِهْنُهُ بِذِكْرِ اللَّهِ) فَلَا يَذْهَبُ بِهِ الْفِكْرُ وَ الْأَمَانِيُّ إِلَى غَيْرِ اللَّهِ [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٢٦٠] .

تسبیح عملی : [نمونه ، ج ١٥ ، ص ٣٨٦] .

امام صادق (ع) : " یکی از مهمترین اموری که خدا بر خلق فرض کرده ذکر حدیث است " . سپس فرمود : " منظور مسُبِّحَانَ اللَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ " [کافی ، ج ٢ ، ص ٨٠] .

نیست ، گر چه این هم جزئی از آن استوَ لَكُنْ ذِكْرَ اللَّهِ عِنْدَ مَا أَحَلَّ وَ حَرَّمَ فَإِنْ كَانَ طَاعَهُ عَمِلَ بِهَا وَ إِنْ كَانَ مَعْصِيَهُ تَرَكَهَا

١. پاداش تسبیح

امام صادق (ع) از رسول خدا نقل می فرماید : " وقتی بنده بگوید سبحان الله هر چه زیر عرش است همراه او تسبیح می گویند و به گوینده این کلمه ده برابر پاداش می دهند و وقتی بگوید الحمد لله ، خداوند نعمتهای دنیا را بر او ارزانی دارد تا با خدا ملاقات کند و نعمتهای آخرت به او ارزانی شود " . [المیزان ، ج ١٠ ، ص ٣٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ قَالَ بَيْنَ رَكْعَتَيْ الْفَجْرِ إِلَى الْعَمَاءِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَ بِحَمْدِهِ أَسْتَتَعْفَرُ اللَّهُ رَبِّي وَ أَتُوبُ إِلَيْهِ مِائَةَ مَرَّةٍ بَنَى اللَّهُ لَهُ مَسْكَنًا فِي الْجَنَّةِ [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٣١٣] .

پیامبر : " در شب معراج مرا به بهشت بردند. ملائکه در قصری کار می کردند. یک خشت طلا

و یک خشت نقره ، دست از کار برداشتند ، سؤال کردم : این قصر از کیست و چرا کار نمی کنند؟ گفتند : مال یکی از امت توست که هر وقت بگوید سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ

ما یک دوره کار می کنیم ، یک خشت طلا و یک خشت نقره. فعلا ما کار نمیکنیم چون صاحب این قصر خاموش نشسته و ذکر نمی گوید."

علی (ع) : "سُبْحَانَ اللَّهِ نِصْفَ مِيزَانٍ رَا پَر مِی كَنَد وَوَا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ

میان آسمان و زمین را پر میکند. [شرح نماز ، ص ۱۲۸] .

۲. تسبیح کنندگان

۱. ملائکه

— إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسَبِّحُونَهُ وَ لَهُ يَسْجُدُونَ [اعراف/ ۲۰۶] .

— وَ الْمَلَائِكَةُ يَسْبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ [شوری/ ۵] .

— وَ تَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يَسْبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ [زمر/ ۷۵] .

۲. جمادات

روزی شخصی از پیامبر (ص) معجزه ای خواست ، حضرت ۹ دانه ریگ را در دست گرفت و از آنها خواست تسبیح بگویند ... و ما تسبیح آنها را شنیدیم. مناقب ابن شهر آشوب. [المیزان ، ج ۱۳ ، ص ۲۰۶] .

کوه و دشت و بیابان :

— وَ سَخَّرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجِبَالَ يَسْبِّحْنَ وَ الطَّيْرَ [انبیاء/ ۷۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ دَاوُدَ خَرَجَ ذَاتَ يَوْمٍ يَقْرَأُ الزُّبُورَ وَ كَانَ إِذَا قَرَأَ الزُّبُورَ لَا يَبْقَى جَبَلٌ وَ لَا حَجْرٌ وَ لَا طَائِرٌ وَ لَا سَبْعٌ إِلَّا جَاوَبَهُ [أمالی صدوق ، ص ۹۹] .

قال رسول الله (ص) : من قراء بسم الله الرحمن الرحيم ، موقنا

سبحت معه الجبال الا انه لا يسمع ذلك منها. ميزان الحكمه ، ج ٤ ، ص ٣٦٨. [المنشور ، ج ١ ، ص ١٠] .

قال سعيد بن المسيب : كان الناس لا يخرجون من مكه حتى يخرج على بن الحسين فخرج و خرجت معه فنزل في بعض المنازل فصلى ركعتين سبح في سجوده فلم يبق شجر ولا مدر إلا سبحوا معه ففزعت منه فرفع رأسه ، فقال : يا سعيد! أفزعت قلت : نعم يا ابن رسول الله! قال " هذا التسييح الأعظم [المناقب ، ج ٤ ، ص ١٣٦] .

٣. موجودات

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبُحُ بِحَمْدِهِ [اسراء/٤٤] .

١ _ تمامی موجودات خدا را از آنچه جاهلان به او نسبت می دهند منزله می دانند.

٢ _ تمامی موجودات به طور صریح بیانگر وحدانیت رب خود هستند.

٣ _ عالم فی نفسه صرف فقر و حاجت است.

٤ _ تمامی موجودات با حاجت و نقص خود خدا را از داشتن احتیاج و نقص تبرئه می کنند.

_ عن أبي بصير قال : سألت أبا عبد الله (ع) عن قول الله تعالى : " وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبُحُ بِحَمْدِهِ وَ لَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ " (اسراء/٤٤) قال : " نقض الجدر تسييحها " قلت : نقض الجدر تسييحها. قال : " نعم " [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٦٢٣] .

_ عن زراره قال سألت أبا جعفر (ع) عن قول الله وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبُحُ بِحَمْدِهِ " (اسراء/٤٤) فقال : " ما ترى أن تنقض الحيطان تسييحها [تفسير عياشي ، ج ٢ ، ص ٢٩٤] .

_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) :

نهی رسول الله (ص) عن أن توسم البهائم في وجوهها ، و أن يضرب وجوهها فإنها تسبح بحمد ربها [تفسیر عیاشی ، ج ۲ ، ص ۲۹۴] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ما من طير يصاد في بر ولا بحر ، ولا شيء يصاد من الوحش إلا بتضييعه التسييح [تفسیر عیاشی ، ج ۲ ، ص ۲۹۴] .

— تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبُحُ بِحَمْدِهِ وَ لَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا [اسراء/ ۴۴] .

۱ _ بسیاری معتقدند تسییح موجودات زبان حال است (حقیقی است نه مجازی) .

۲ _ زبان حال گاهی آنقدر قوی است که زبان قال را تحت الشعاع قرار می دهد.

_ گواهی یک تابلو زیبا بر ذوق و مهارت نقاش.

_ یک دیوان شعر بر قریحه عالی شاعر.

_ ساختمانهای عظیم و....

_ و هر یک در حد خود ستایش می کنند.

_ با پیشرفت علم و پرده برداشتن از اسرار این تسییح آشکارتر می شود.

_ اگر یک روز شاعر هر برگی را دفتری از معرفت پروردگار می دانست امروزه دانشمندان گیاه شناس در مورد برگها می نویسند.

همگانی :

— وَ يَسْبُحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيْفَتِهِ [رعد/ ۱۳] .

— أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْبُحُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرِ صَافَاتٍ كُلِّ قَدْ عَلِمَ صِيَ لَاتَهُ وَ تَسْبِيحَهُ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ [نور/ ۴۱] .

_ عالم هستی یک پارچه زمزمه و غوغاست. [نمونه ، ج ۱۲ ، ص ۱۳۳] .

۴. حیوانات

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لِلدَّابَّةِ عَلَى صَاحِبِهَا سِتَّةٌ حُقُوقٍ لَا يَحْمِلُهَا فَوْقَ طَاقَتِهَا وَ لَا يَتَّخِذُ ظَهْرَهَا مَجَالِسَ يَتَحَدَّثُ عَلَيْهَا وَ

يَبْدَأُ بِعَلْفِهَا إِذَا نَزَلَ وَلَا يَسْمُهَا وَلَا يَضْرِبُهَا فِي وَجْهِهَا فَإِنَّهَا تُسَبِّحُ وَيَعْرِضُ عَلَيْهَا الْمَاءُ إِذَا مَرَّ بِهِ [كافی، ج ۶، ص ۵۳۷].

— پیامبر (ص): "چه بسیار مرکب ها که از راکب خود بهترند و بیشتر ذکر خدا می گویند". [المیزان، ج ۱۳، ص ۲۰۶]. از دارالمنشور.

— رسول خدا (ص): "مورچه ها تسبیح خدا می گویند".

— رسول خدا (ص): "اجل چارپایان، حشرات، مورچه، تمامی جنندگان و غیر جنندگان در تسبیح است. هر وقت تسبیح خود را قطع کرد خدا جانش را می ستاند". [المیزان، ج ۱۳، ص ۲۰۳].

۵. تسبیح در قرآن

— ذکر مقدس و پر معنا که در تمام عبادات و نیایش ها به چشم می خورد.

— زیر بنای ارتباط انسان با خدا و صفات کمال او است.

— توحید بر اساس تسبیح خدا و جز با منزّه دانستن پروردگار از شریک و شبیه و عیب و عجز نمی توان به آن رسید.

— عدل بر اساس تسبیح: منزّه دانستن خدا از ستم و تبعیض و حق کشی.

سُبْحَانَ رَبَّنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ [قلم/۲۹].

— نبوت و امامت (رهبری معصوم) نیز بر تسبیح استوار است. یعنی منزّه دانستن خدا از این که بندگانش را بی حجت رها کند.

— معاد، منزّه شمردن خدا از این که پاداش نیکی ها و کیفر بدی ها را به نحو کامل ندهد و روزی برای حسابرسی نباشد.

— عشق به خدا، رضای انسان، اطاعت و توکل بر مبنای تسبیح است.

— تسبیح، عصاره مکتب و دعوت انبیا. [نمونه، ج ۲۶، ص ۳۸۴]

عالم هستی مملو از تسبیح کنندگان است :

— وَ إِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ [صافات/ ۱۶۶] .

— (مفهوم حصر) استفاده برخی از مفسران که : فرشتگان با این عبارت می خواهند بگویند تنها ما مطیع فرمان خدا و تسبیح کننده واقعی هستیم و اطاعت و تسبیح بنی آدم در برابر فرشتگان چیز قابل ملاحظه ای نیست.

پیامبر (ص) : ما فی السموات موضع شبرالا و علیه ملک یصلی و یسبح [تفسیر قطبی ، ج ۸ ، ص ۵۵۸۱] .

— فَإِنْ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ [فصلت/ ۳۸] .

۱ — تسبیح بیشترین دستور به رسول خدا (ص) :

— فرمان به توکل بر خداوند ۸ مرتبه آمده است.

— فرمان به سجده ۲ مرتبه آمده است.

— فرمان به استغفار ۸ مرتبه آمده است.

— فرمان به عبادت ۵ مرتبه آمده است.

— فرمان به ذکر خدا ۵ مرتبه آمده است.

— فرمان به تکبیر خدا ۲ مرتبه آمده است.

— فرمان به تسبیح ۱۶ مرتبه و آن هم به نحوی که دائما رسول خدا (ص) بر آن مواظبت کند.

الف : قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا [طه/ ۱۳۰] .

ب : وَ مِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ [طه/ ۱۳۰] .

ج : وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ [غافر/ ۵۵] .

د : وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ [طور/ ۴۸] .

۲ — حدیث در فضیلت تسبیح :

معامله پر سود :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا قَالَ الْعَبْدُ سُبْحَانَ اللَّهِ صَلَّى عَلَيْهِ كُلُّ مَلَكٍ [توحيد صدوق ، ص ۳۱۱] .

۳ _ تسيح ريشه تمام عقائد و تفكرات صحيح

اسلامی و زیر بنای تمام ارتباطات انسان با خداست :

الف : توحید بر اساس تسبیح خداست : سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ [طور/۴۳].

ب : عدل بر اساس تسبیح خداست : سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ [قلم/۲۹].

وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ [شوری/۳۰].

ج : رهبری معصوم (نبوت و امامت) بر اساس تسبیح خداست :

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ [انعام/۹۱].

منزه است خدا که انسان این گل سر سبد هستی را بدون رهبر و قانون به حال خود واگذارد.

د : معاد بر اساس تسبیح است :

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ [مومنون/۱۱۵].

رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ [آل عمران/۱۹۱].

ه : محبت و عشق بخدا بر اساس تسبیح است.

و : رضای انسان بر اساس تسبیح است.

ز : اطاعت و بندگی خدا بر اساس تسبیح است چون لازمه معبود منزه بودن از عیب و نقص است.

ح : توکل بر اساس تسبیح است :

سُبْحَانَهُ هُوَ الْغَنِيُّ [یونس/۶۸].

ط : تقوی بر اساس تسبیح است.

__ در رکعت سوم و چهارم نماز اولسبحان الله بعد الحمد لله... است ، چون تا خدا را بی عیب ندانیم حاضر به تحمید و تکبیر نمی شویم.

۴ __ گوشه ای از تسبیحات در قرآن :

__ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ [طور/۴۳].

— فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ [انبياء/ ٢٢] .

— سُبْحَانَ رَبِّيَ هَلْ كُنْتُ إِلَّا بَشَرًا رَسُولًا [اسراء/ ٩٣] .

— وَ يَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُ [نحل/ ٥٧] .

تسبیح بیشترین فرمان خدا به پیامبر ، ۱۶ مرتبه (در حالیکه توکل ۸ مرتبه ، سجده ۲ مرتبه ، استغفار ۸ ، عبادت ۵ ، ذکر خدا ۵ ، تکبیر ، ۲ بار.) [پرتوی از اسرار نماز ، ص ۱۸۳] .

— فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَ كُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ [حجر/ ۹۸] .

— وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ [طور/ ۴۸] .

— هنگامی که سحر گاه برای نماز شب برمی خیزی.

— هنگامی که که از خواب برای اداء نماز برمی خیزی

— هنگامی که از هر مجلسی برمی خیزی [نمونه ، ج ۲۲ ، ص ۶۴۷] .

— وَ مِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَ إِيذَارَ النُّجُومِ [طور/ ۴۹] .

— وَ سَبِّحْهُ بُكْرَةً وَ أَصِيلاً [احزاب/ ۴۲] .

— وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَ الْإِبْكَارِ [غافر/ ۵۵] .

— وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَ قَبْلَ غُرُوبِهَا وَ مِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَ اطَّرَافِ النَّهَارِ [طه/ ۱۳۰] .

— سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى [اسراء/ ۱] .

— سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّنَا وَ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَ الرُّوحِ [پرواز در ملکوت ، ج ۲ ، ص ۳۸] .

— سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى [اعلی/ ۱] .

— سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلِصِينَ [صافات/ ۱۶۰-۱۵۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَنَالُهُ الْأَوْهَامُ فَتَقْدِرُهُ وَ لَا تَتَوَهَّمُهُ الْفِطْنُ فَتَصَوِّرُهُ وَ لَا تُدْرِكُهُ الْحَوَاسُّ فَتَحِسُّهُ وَ لَا تَلْمِسُهُ الْأَيْدِي فَتَمَسُّهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۸۶] .

حواس از درکش عاجز و دستها از لمسش قاصر.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : الْحَمْدُ لِلَّهِ الْأَوَّلِ بِلَا أَوَّلٍ كَانَ قَبْلَهُ ، وَ الْآخِرِ بِلَا آخِرٍ يَكُونُ بَعْدَهُ

(٢) الَّذِي قَصْرَتْ عَنْ رُؤْيَيْهِ أَبْصَارُ النَّاطِرِينَ ، وَ عَجَزَتْ عَنْ نَعْتِهِ أَوْهَامُ الْوَاصِفِينَ . [صحيفه سجاديه ، دعای ١] .

— سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا [اسراء/ ٤٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِشَيْءٍ أَمَرَ بِهِ نُوحٌ (ع) ابْنُهُ إِنَّ نُوحًا قَالَ لِابْنِهِ يَا بُنَيَّ آمُرُكَ بِأَمْرَيْنِ وَ أَنْهَاكَ عَنْ أَمْرَيْنِ آمُرُكَ أَنْ تَقُولَ لِمَا إِلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَ حَيْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ فَإِنَّ السَّمَاءَ وَ الْأَرْضَ لَوْ جُعِلَتَا فِي كَفِّهِ وَ زَنْتُهُمَا وَ لَوْ جُعِلَتَا فِي حَلْقِهِ قَصِيْمَتَهَا وَ آمُرُكَ أَنْ تَقُولَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَ بِحَمْدِهِ فَإِنَّهَا صِدْمَةٌ — فِي بُيُوتِ أَذْنِ اللَّهِ أَنْ تَرْفَعَ وَ يَذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يَسْبِحُ لَهُ فِيهَا بِالْغَدُوِّ وَ الْأَصَالِ رِجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَ لَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ إِقَامِ الصَّلَاةِ وَ إِتْيَانِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَ الْأَبْصَارُ [نور/ ٣٧-٣٦] .

٣. انواع نسيح

— إِنَّمَا يَوْمٌ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَ سَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ هُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ [سجده/ ١٦-١٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَإِذَا قَالَهُ (سُبْحَانَ اللَّهِ) الْعَبْدُ صَلَّى عَلَيْهِ كُلُّ مَلَكٍ [توحيد صدوق ، ص ٣١١] .

فِي كِتَابِ الْحُسَيْنِ بْنِ مَحْبُوبٍ إِنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) سَمِعَ عَنْ سَيِّدِ الْعَمَالِ التُّرْبَتَيْنِ مِنْ طِينِ قَبْرِ حَمْزَةَ وَ طِينِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ (ع) وَ التَّفَاضُلِ بَيْنَهُمَا فَقَالَ السُّبْحَةُ الَّتِي هِيَ مِنْ طِينِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ (ع) تُسَبِّحُ بِيَدِ الرَّجُلِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَسْبِحَ [مكارم الأخلاق ، ص ٢٨١] .

— وَ رَوَى أَنَّ الْحُورَ الْعَيْنَ إِذَا أَبْصَرْنَ بَوَاحِدٍ مِنَ الْأَمْلاِكِ يَهْبِطُ إِلَى الْأَرْضِ لِأَمْرٍ مَا يَسْتَهْدِينِ مِنْهُ السَّبْحُ وَ التَّرَابُ مِنْ طِينِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ (ع)

[مكارم الاخلاق ، ۳۲۶] .

_ عن الصادق (ع) : من ادار مره واحده بالاستغفار او غيره كتب له سبعين مره و ان السجود عليها يخرق الحجب السابع [مكارم الاخلاق ، ۳۴۸] .

عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى (ع) فِي حَدِيثٍ قَالَ : قُلْتُ لَهُ لَأَيِّ عِلَّةٍ يُقَالُ فِي الرُّكُوعِ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَ بِحَمْدِهِ وَ يُقَالُ فِي السُّجُودِ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَ بِحَمْدِهِ قَالَ : " يَا هِشَامُ! إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) لَمَّا أُسْرِيَ بِهِ وَ صَلَّى وَ ذَكَرَ مَا رَأَى مِنْ عَظَمَةِ اللَّهِ ارْتَعَدَتْ فَرَائِضُهُ

پس از اینکه پیامبر (ص) در شب معراج با گفتن ۷ تکبیر حجابها را بر طرف نمود و عظمت خدا را مشاهده کرد : فَأَبْتَرَكَ عَلَي رُكْبَتَيْهِ وَ أَخَذَ يَقُولُ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَ بِحَمْدِهِ فَلَمَّا اعْتَدَلَ مِنْ رُكُوعِهِ قَائِمًا نَظَرَ إِلَيْهِ فِي مَوْضِعٍ أَعْلَى مِنْ ذَلِكَ الْمَوْضِعِ خَرَّ عَلَي وَجْهِهِ وَ هُوَ يَقُولُ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَ بِحَمْدِهِ فَلَمَّا قَالَهَا سَبْعَ مَرَّاتٍ سَكَنَ ذَلِكَ الرَّعْبُ فَلِذَلِكَ جَرَتْ بِهِ السُّنَّةُ [علل الشرائع ، ج ۲ ، ص ۳۳۲] .

[مسند الامام الكاظم ، ج ۲ ، ص ۲۵۷] .

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : أَنْ أَوَّلَ صَلَاةٍ صَلَّاهَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِنَّمَا صَلَّاهَا فِي السَّمَاءِ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَدَامَ عَرْشِهِ جَلَّ جَلَالُهُ وَ ذَلِكَ إِذْ لَمَّا أُسْرِيَ بِهِ وَ صَارَ عِنْدَ عَرْشِهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَتَجَلَّى لَهُ عَن وَجْهِهِ حَتَّى رَأَاهُ بَعِينَهُ قَالَ : يَا مُحَمَّدُ! ادْنُ مِنِّي صَادِقًا فَغَسَلَ مَسَاجِدَكَ وَ طَهَّرَهَا وَ صَلَّى لِرَبِّكَ فَدَنَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِلَيَّ حَيْثُ أَمَرَهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَتَوَضَّأَ فَأَسْبَغَ وَضُوءَهُ ثُمَّ اسْتَقْبَلَ الْجِبَارَ تَبَارَكَ وَ

تعالی قائماً فأمره بافتتاح الصلاة ففعل فقال يا محمد! اقرأ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ إِلَى آخِرِهَا ففعل ذلك ثم أمره أن یقرأ نسبه ربه تبارك و تعالی بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ اللّٰهُ الصَّمَدُ ثم أمسك عنه القول فقال رسول الله (ص): قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ اللّٰهُ الصَّمَدُ فقال قُلْ لَمْ یَلِدْ وَ لَمْ یُولَدْ وَ لَمْ یَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ فأمسك عنه القول فقال رسول الله (پس از قرائت سوره توحید پیامبر (ص) ۳ بار فرمود:) كذلك الله ربی كذلك الله ربی كذلك الله ربی فلما قال ذلك قال ارکع یا محمد لربک فرکع رسول الله (ص) فقال له و هو راکع قل سبحان ربی العظیم و بحمده ففعل ذلك ثلاثاً [علل الشرائع ، ج ۲ ، ص ۳۳۴] .

— إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَ الْفَتْحُ وَ رَأَيْتَ النَّاسَ یَدْخُلُونَ فِی دِیْنِ اللّٰهِ أَفْوَاجًا فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَ اسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا [نصر/۳-۱] .

— پیامبر اسلام (ص) بعد از نزول سوره فوق ، بسیار تکرار می فرمود :

عن عبد الله بن مسعود قال : لما نزلت السوره (النصر) كان النبی (ص) یقول كثيراً : " سبحانک اللهم و بحمدک اللهم اغفر لی إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِیْمُ " [بحار الأنوار ، ج ۲۱ ، ص ۱۰۰] .

هنگامی که پیامبر (ص) کنار در خانه کعبه ایستاد :

قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ (وَحْدَهُ) لَا شَرِیْكَ لَهُ) أَنْجَزَ وَعْدَهُ وَ نَصَرَ عَبْدَهُ وَ هَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ [مصباح المتهدج ، ج ۲۹۱] .

سُبْحَانَ اللّٰهِ وَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَ اللّٰهُ أَكْبَرُ

۴ حلقه : تنزیه ، تحمید ، توحید ، تکبیر.

— چون خدا منزّه است پس شایسته ستایش و حمد است لذا پس از سبحان الله ، الحمد لله می گوئیم.

— تسبیح نشانه ای برای پاک سازی و پیراستن از هر گونه عیب و نقص است.

— حمد نشانه ای است برای آراستن به صفات فضیلت.

— تکبیر رمزی است به پیشرفت و عظمت [نمونه ، ج ۱۲ ، ص ۶] .

[پرتوی از اسرار نماز ، (ص) ۱۸۲] .

تسبیحات اربعه هدیه پیامبر (ص) به فقراء :

— جمعی از فقراء خدمت پیامبر (ص) عرض کردند : یا رسول الله (ص) ثروتمندان اموالی برای انفاق دارند و ما نداریم ، وسیله برای حج دارند و ما نداریم ، امکانات برای آزاد کردن بندگان دارند و ما نداریم .

پیامبر (ص) : " هر کسی ۱۰۰ بار تکبیر بگوید افضل است از آزاد کردن یک برده ، هر کسی ۱۰۰ بار تسبیح خدا سبحان الله بگوید افضل است از اینکه ۱۰۰ اسب برای جهاد زین و لجام کند و کسی که ۱۰۰ بار لا اله الا الله بگوید عملش از تمام مردم در آن روز برتر است مگر کسی که بیشتر بگوید " . [مجمع البیان ، ج ۱۰ ، ص ۲۸۴] .

این سخن به گوش اغنیا رسید آنها نیز به سراغ این اذکار رفتند.

فقراء خدمت پیامبر اکرم (ص) رسیده و گفتند : سخن شما به گوش اینها رسیده و مشغول ذکر شده اند ، پیامبر (ص) گفت : **ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ** [کافی ، ج ۲ ، ص ۵۰۵] . (اشاره به اینکه این عمل ثواب برای شما است که اشتیاق انفاق دارید و وسیله آن در اختیار تان نیست و اما برای

دیگران راه وصول از طریق انفاق است). [نمونه ، ج ۲۴ ، ص ۱۱۱].

تسبیحات اربعه = حج و عمره است :

پیامبر (ص) وارد شد به منزل فاطمه (س) در حالی که فاطمه (س) رختخواب پهن کرده بودند تا بخوابند.

پیامبر (ص) فرمود : " ای فاطمه مخواب مگر آنکه ۴ عمل را انجام داده باشی :

۱ _ ختم قرآن کنی ۲ _ پیامبران را شفیع خود گردانی ۳ _ مؤمنین را از خود راضی و خوشنود سازی ۴ _ حج و عمره بکنی "

فاطمه (س) : " یا رسول الله (ص) امر فرمودی به ۴ چیزی که من قدرت ندارم در این وقت به جا آورم "

پیامبر (ص) تبسمی کرده و فرمود :

" هر گاه ۳ مرتبه قل هو الله احدرا بخوانی ، گویا ختم قرآن کرده ای.

_ صلوات بر من و پیامبران قبل از من بفرستی ، شفیعان تو خواهیم بود در قیامت.

_ استغفار کنی برای مؤمنین ، از تو خوشنود می شوند.

_ هر گاه بگو سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ حج و عمره انجام داده ای "

[منتهی الآمال چاپ دوجلدی ، ج ۱ ، ص ۲۵۷] .

تسبیحات اربعه ذکر حضرت ابراهیم :

علی (ع) : یک نفر یهودی خدمت پیامبر اکرم (ص)

فَسَأَلُوهُ عَنِ الْكَلِمَاتِ الَّتِي اخْتَارَهُنَّ اللَّهُ لِابْرَاهِيمَ حَيْثُ بَنَى الْبَيْتَ فَقَالَ النَّبِيُّ (ص) : " نعم ، سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ " [أمالی صدوق ، ص ۱۸۷] .

_ عَنْ زُرَّارَةَ : قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ (ع) مَا يَجْزِي مِنْ الْقَوْلِ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأَخِيرَتَيْنِ؟ قَالَ : " أَنْ تَقُولَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَتُكْبَرُ وَتَزَكُّعُ [كافی ، ج ۳ ، ص ۳۱۹] .

— عَنْ رَجَاءِ بْنِ أَبِي الصَّحَّاحِ أَنَّهُ صَدَّحِبَ الرِّضَا (ع) مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَرْوَ فَكَانَ يَسْبُحُ فِي الْأَخْرَاطِ يَقُولُ : "سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ يَزْكُوعُ" [وسائل الشيعة ، ج ۶ ، ص ۱۱۰] .

تسبیحات اربعه = باقیات و صالحات :

— الْمَالُ وَ الْبُنُونُ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ الْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَ خَيْرٌ أَمَلًا [كهف/۴۶] .

از طریق شیعه و سنی از رسول خدا (ص) و از طریق شیعه از ائمه اطهار روایت شده که منظور از باقیات صالحات تسبیحات چهار گانه ، یعنی سُبْحَانَ اللَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ است. [الميزان ، ج ۱۳ ، ص ۵۴۰] .

رابطه تسبیحات اربعه و حج :

سُبْحَانَ اللَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ

— هنگامی که نظرش به حجر الاسود افتاد متوجه به سوی او شده و بگوید : سُبْحَانَ اللَّهِ

— در سعی "اللَّهُ أَكْبَرُ ۱۰۰ بار ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ۱۰۰ بار ، الْحَمْدُ لِلَّهِ ۱۰۰ بار ، سُبْحَانَ اللَّهِ ۱۰۰ بار" [مناسک ، ۱۵۰] .

تسبیحات اربعه بجای حمد :

قَالَ الرِّضَا (ع) : فَإِنْ قَالَ فَلَمْ يَجْعَلِ الْقِرَاءَةَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ وَ التَّسْبِيحَ فِي الْأَخِيرَتَيْنِ قَلَّ لِلْفَرْقِ بَيْنَ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ عِنْدِهِ وَ مَا فَرَضَهُ مِنْ عِنْدِ رَسُولِهِ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۱۰۹] .

۴. زمان تسبیح

۱- هنگامی که جسد سعد بن معاذ (که در جنگ

خندق مجروح شده و بعداً به شهادت رسید) را وارد قبر می نمودند چهره رسول الله (ص) در هم شد و ۳ بار فرمود سبحان اللهو مسلمانان نیز سبحان الله گفتند که بقیع به لرزه درآمد.

از پیامبر (ص) پرسیدند: چرا چهره تان درهم شد و ۳ بار سبحان الله گفتید؟ فرمود: "قبر به او فشاری آورد که اگر کسی از آن برهد همین سعد است، بعد خداوند آن را برایش گشایش داد." [پیامبری و جهاد، ص ۵۰۷].

۱_ سردر منازل (قدیمها) آیات قرآن... با مقدار کمی هزینه

۲_ سردر مغازه ها، ادارات، رستورانها و....

۳_ داخل آشپزخانه چند عدد کاشی زیبا آیات قرآنی باشد

۴_ درب و داخل ماشین از کلمات قرآن استفاده شود.

۵_ اول کار الهی به امید تو، تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ [هود/۵۶].

۶_ غذا: بِسْمِ اللَّهِ الْحَمْدُ لِلَّهِ شُكْرًا (الهی شکر)، دعای سفره

۷_ هنگام خواب:

۸_ به جای قصه گفتن: (یکی بود یکی نبود غیر از خدا هیچ کس نبود)

۹_ قدیمها به بچه ها یاد می دادند بگو:

۱۰_ در روستا هنگام جمع آوری محصول کسی که بالای درخت بود هنگامی که می خواست ظرف میوه را پائین بفرستد جهت اطلاع می گفت: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُتَقَابِلًا افرادی که پائین بودند همین ذکر را می گفتند و تا غروب بارها این ذکر رد و بدل می شد.

۱۱_ هنگام ورود به خانه جهت اطلاعیایا الله، یا الله

۱۲_ بچه کوچک هنگام ایستادن و راه رفتن یا از پله بالا رفتن: "یا علی، یا علی"

۱۳_ کارهای ورزشی همه بانام و یاد خدا باشد.

روی اسباب و لوازم ورزش باستانی نام خدا، نام علی (ع) (الآن روی لباس ورزشکاران تبلیغات پیسی و

۱۳ _ در احوال پرسى : حالت چطور است؟ الْحَمْدُ لِلَّهِ (نه مرسى كه كلمه اى غربى است)

۱۴ _ هنگام كار : به جاى خسته نباشى ، بگو : خداقوت.

۱۵ _ به جاى قربان شما ، قربانت بروم (خدا حفظت كند)

۱۶ _ هنگام خداحافظى : خدا حافظ نه اينكه (امروزه : گودباى پارتى = جلسه خداحافظى) قرار داده اند

۱۷ _ آغاز سخن : بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

خلاصه همه چیز و همه جا ظواهر موجود باید مارا یاد خداوند بیاندازد.

عَلِیُّ بْنُ یَقِطِیْنٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَوْوَلِ (ع) (الْكَاطِمِ) قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ یَسْجُدُ كَمَا یَجْزِیهِ مِنَ التَّسْبِیْحِ فِی رُكُوعِهِ وَ سِجُودِهِ فَقَالَ : "ثَلَاثٌ وَ تُجْزِیهِ وَاحِدَةٌ" [تهذیب الأحكام ، ج ۲ ، ص ۷۶] .

۵. مكان تسبیح

۱ _ عَنْ عُیَیْدِ بْنِ زُرَّارَةَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الرَّكْعَتَيْنِ الْأَخِيرَتَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ قَالَ تُسَبِّحُ وَ تُحَمِّدُ اللَّهَ وَ تَسْتَغْفِرُ لِدُنْبِكَ وَ إِنْ شِئْتَ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ فَإِنَّهَا تَحْمِيدٌ وَ دُعَاءٌ [تهذیب الأحكام ، ج ۲ ، ص ۹۸] .

۲ _ عَنْ عَلِیِّ بْنِ حَنْظَلَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّكْعَتَيْنِ الْأَخِيرَتَيْنِ مَا أَصْنَعُ فِيهِمَا فَقَالَ : " إِنْ شِئْتَ فَاقْرَأْ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ وَ إِنْ شِئْتَ فَادْكُرِ اللَّهَ فَهُوَ سَوَاءٌ" [تهذیب الأحكام ، ج ۲ ، ص ۹۸] .

_ شخصی وارد خانه امام صادق (ع) شد. دید امام در حال ركوع به تسبیح خدا مشغول است و تا ۶۰ مرتبه تسبیح را تکرار کرد. [به نقل از وافى ، ج ۲ ،

— وقتی آیه فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ [واقعه/۷۴] نازل شد ، پیامبر (ص) فرمود :

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ أَنَّهُ قَالَ لَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى " فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ " (واقعه-۷۴) قَالَ النَّبِيُّ (ص) : " اجْعَلُوهَا فِي رُكُوعِكُمْ " [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۳۱۵] .

ذکر سجده :

— شخصی می گوید : امام صادق (ع) را دیدم که در حال سجده ۵۰۰ مرتبه ذکر سبحان اللهرا تکرار می کرد.

[پرتوی از اسرار نماز ، ص ۱۷۳] .

تسبیحات در سحر ماه رمضان :

— سبحان من يعلم جوارح القلوب سبحان من يحصى عدد الذنوب سبحان من لا تخفى عليه خافية في السماوات و الأرضين سبحان الرب الودود سبحان الفرد الوتر سبحان العظيم الأعظم سبحان من لا يعتدى على أهل مملكته سبحان من لا يوخذ أهل الأرض بألوان العذاب سبحان... [إقبال الأعمال ، ص ۸۲] .

۶. آثار تسبیح

— عارف واصل مرحوم حاج میرزا جواد ملکی قزوینی می فرماید : مرا شیخی بود بزرگوار (شاید مرحوم آخوند ملا حسین قلی همدانی) که مانند او را ندیده ام. از او پرسیدم : در اصلاح و جلب معارف چه عملی را به تجربه رسانده اید؟

فرمود : من عملی رامؤثرتر ندیدم از این که در هر شبانه روز یک بار بر سجده طولانی مداومت شود و در آن سجده بگوید : لا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ [انبیاء/۸۷] .

و به هنگام گفتن خود را در زندان طبیعت زندانی و به زنجیرهای اخلاق رذیله بسته ببیند ، آنگاه اقرار کند : بار الها این کار را تو بر من نکردی ،

بلکه من خود بر خود ستم کردم و خود را به اینجا انداختم. [اسرار الصلوه ، ۴۲۷] .

مايه نجات :

فَلَوْ لَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ لَلَبَثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ [صفات / ۱۴۴-۱۴۳] .

— پیامبر هنگامی که از مجلسی برمی خاست ، می فرمود :

إِذَا قُئْتُمْ مِنْ مَجْلِسِكُمْ تَقُولُ : سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ لَمَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ اغْفِرْ لِي وَتُبْ عَلَيَّ وَقَالَ إِنَّهُ كَفَّارَةُ الْمَجْلِسِ [عوالی اللآلی ، ج ۲ ، ص ۲۶] . برخی سؤال می کردند؟

پیامبر فرمود : اینها کلماتی است که جبرئیل به من آموخته : إِنَّهُ كَفَّارَةُ الْمَجْلِسِ

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ أَرَادَ أَنْ يَكْتَالَ بِالْمِكْيَالِ الْأَوْفَى فَلْيَقُلْ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَقُومَ مِنْ مَجْلِسِهِ سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَ سَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

سبحان ربك رب العزه عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين [نمونه ، ج ۱۹ ، ص ۱۹۸] . [نورالثقلین ، ج ۴ ، ص ۴۴۰] .

۷. چند مسئله درباره تسيحات اربعه

— در ركعت سوم و چهارم مخير است بين قرائت حمد و تسيحات اربعه.

— بهتر است در هر دو ركعت تسيحات بخواند.

— اگر يك مرتبه تسيحات هم بگويد كافي است.

— واجب است در ركعت سوم و چهارم تسيحات را (يا حمد را) آهسته بخواند.

— مستحب است بعد از تسيحات استغفار كند.

أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ رَبِّي وَ أَتُوبُ إِلَيْهِ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي

۱. تعبد و تشبث

۱. ربوبیت و لایت الهی

حتى كفّار در خالقیة الله كمر بحث دارند : وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ [لقمان / ۲۵] .

همه حرف ها بر سر اداره و سرپرستی و قانونگذاری و اختیاری است که فرعون ها و نمرودها و ابوها و ابرها تلاش می کنند.

مَنْ رَبُّكُمَا يَا مُوسَى [طه/۴۹] .

قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ [بقره/۲۵۸] .

قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَ مُوسَى [طه/۷۰] .

اتَّخَذُوا أَخْبَارَهُمْ وَ رُهبَانَهُمْ أَرْبَاباً مِنْ دُونِ اللَّهِ [توبه/۳۱] .

منطق ما آن است که مربی و مقنن حتما باید خالق و محیط و بی نیاز باشد. در مکاتب نیز مسأله همین است.

حرف ما این است که وحی از خالق نه سلیقه و اجتهاد نه هوس های طاغوت و نه هوس های شخصی امامان معصوم انا اقول ندارند. خلفاء انا احرمهادرند.

۲. تعبد و تشبث در ادیان قبلی

ادیان قبلی به ۳ سرنوشت گرفتار شدند :

الف : کتمان : وَ إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَ لَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَ اشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ [آل عمران/۱۸۷] .

ب : تلبیس : يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ [آل عمران/۷۱] .

ج : تحریف : يَحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ [نساء/۴۶] .

چون از نظر روانشناسی اجتماعی تکذیب یکدفعه ممکن و مقبول مردم نیست مراحل فوق را اعمال می کردند.

۳. تعبد و تشبث بعد از رسول خدا

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ : فِي قَوْلِ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ اتَّخَذُوا أَخْبَارَهُمْ وَ رُهبَانَهُمْ أَرْبَاباً مِنْ دُونِ اللَّهِ [توبه-۳۱] فَقَالَ وَ اللَّهُ مَا صَامُوا لَهُمْ (برای اخبار و رهبان) وَ لَا صَلَّوْا لَهُمْ وَ لَكِنْ أَحَلُّوا لَهُمْ حَرَامًا وَ حَرَّمُوا عَلَيْهِمْ حَلَالًا فَاتَّبَعُوهُمْ [کافی ، ج ۱ ، ص ۵۳] .

بعد از رسول خدا صِدو خط پیدا شد. خط اهل بیتعلیهم السلام که همان تعبد محض است

خط خلفاء که با سلیقه خلیفه تعیین و خلیفه هم با سلیقه آنها احرّمها بگویند.

اجتهاد و فهم وحی فقهاء ما وحی را می فهمند و برای دیگران می گویند. قیاس و استحسان و خیال گاهی خارج از وحی است.

قَالَ الصَّادِقُ ع : مَهْمَا أَجَبْتُكَ فِيهِ بِشَيْءٍ فَهُوَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ص لَسْنَا نَقُولُ بِرَأْيِنَا مِنْ شَيْءٍ [بصائر الدرجات ، ص ٣٠٠ .]

قَالَ الصَّادِقُ ع : حَدِيثِي حَدِيثُ أَبِي وَ حَدِيثُ أَبِي حَدِيثُ جَدِّي وَ حَدِيثُ جَدِّي حَدِيثُ الْحُسَيْنِ وَ حَدِيثُ الْحُسَيْنِ حَدِيثُ الْحَسَنِ وَ حَدِيثُ الْحَسَنِ حَدِيثُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ع وَ حَدِيثُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ حَدِيثُ رَسُولِ اللَّهِ ص وَ حَدِيثُ رَسُولِ اللَّهِ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [

۱. تعبد و تشبث

۱. ربوبیت و ولایت الهی

- حتی کفار در خالقیت الله کمتر بحث دارند : وَ لَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ [لقمان/ ۲۵] .

همه حرف ها بر سر اداره و سرپرستی و قانونگذاری و اختیاری است که فرعون ها و نمرودها و ابوها و ابرها تلاش می کنند.

مَنْ رَبُّكُمْ يَا مُوسَى [طه/ ۴۹] .

قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ [بقره/ ۲۵۸] .

قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَ مُوسَى [طه/ ۷۰] .

اتَّخَذُوا أَحْبَابَهُمْ وَ رُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ [توبه/ ۳۱] .

منطق ما آن است که مربی و مقنن حتما باید خالق و محیط و بی نیاز باشد. در مکاتب نیز مسأله همین است.

حرف ما این است که وحی از خالق؛ نه سلیقه و اجتهاد ، نه هوس های طاغوت و نه هوس های شخصی. امامان معصوم آنا اقول ندارند. خلفاء آنا أحرمة دارند.

۲. تعبد و تشبث در ادیان قبلی

_ ادیان قبلی به ۳ سرنوشت گرفتار شدند :

الف : کتمان : وَ إِذِ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَ لَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَ اشْتَرَوْا بِهِ تَمَنَّا قَلِيلًا فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ [آل عمران/ ۱۸۷] .

ب : تلبیس : يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ [آل عمران/ ۷۱] .

ج : تحریف : يَحْرِفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ [نساء/ ۴۶] .

چون از نظر روانشناسی اجتماعی تکذیب یک دفعه ممکن و مقبول مردم نیست ، مراحل فوق را اعمال می کردند.

۳. تعبد و تشبث بعد از رسول خدا

— عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): "فِي قَوْلِ اللَّهِ حَيْلٌ وَ عَزَّ: "اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَ رُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ" (توبه/۳۱) فَقَالَ: وَ اللَّهُ مَا صَامُوا لَهُمْ (برای احبار و رهبان) وَ لَا صَلَّوْا لَهُمْ وَ لَكِنْ أَحَلُّوا لَهُمْ حَرَامًا وَ حَرَّمُوا عَلَيْهِمْ حَلَالًا فَاتَّبَعُوهُمْ" [كافی ، ج ۱ ، ص ۵۳] .

— بعد از رسول خدا (ص) دو خط پیدا شد. خط اهل بیت (علیهم السلام) که همان تعبّد محض است.

خط خلفا که با سلیقه خلیفه تعیین و خلیفه هم با سلیقه‌ها آنها حرمها بگویند.

۴. اجتهاد و فهم وحی

فقهای ما وحی را می فهمند و برای دیگران می گویند. قیاس و استحسان و خیال گاهی خارج از وحی است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَهْمَا أَجَبْتُكَ فِيهِ بِشَيْءٍ فَهُوَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) لَسْنَا نَقُولُ بِرَأْيِنَا مِنْ شَيْءٍ [بصائر الدرجات ، ص ۳۰۰] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): حَدِيثِي حَدِيثُ أَبِي وَ حَدِيثُ أَبِي حَدِيثُ جَدِّي وَ حَدِيثُ جَدِّي حَدِيثُ الْحُسَيْنِ وَ حَدِيثُ الْحُسَيْنِ حَدِيثُ الْحَسَنِ وَ حَدِيثُ الْحَسَنِ حَدِيثُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) وَ حَدِيثُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ حَدِيثُ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ حَدِيثُ رَسُولِ اللَّهِ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [كافی ، ج ۱ ، ص ۵۳] .

۱. تعصب در اسلام

۱. تعصب مثبت در قرآن و سنت

۱ — قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَإِنْ كَانَ لَا يُدَّ مِنَ الْعَصِيَةِ فَلْيَكُنْ تَعَصُّبُكُمْ لِمَكَارِمِ الْخِصَالِ وَ مَحَامِدِ الْأَفْعَالِ وَ مَحَاسِنِ الْأُمُورِ الَّتِي تَفَاضَلَتْ فِيهَا الْمُجْدَاءُ وَ النُّجْدَاءُ مِنْ بِيُوتَاتِ الْعَرَبِ وَ يَعَاسِبِ الْقَبَائِلِ بِالْأَخْلَاقِ الرَّغِيْبَةِ وَ الْأَحْلَامِ الْعَظِيمَةِ وَ الْأَخْطَارِ الْجَلِيلَةِ وَ الْأَثَارِ الْمُحْمُودَةِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۲] .

۲۱ — قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): لَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ حَمِيَّةٌ غَيْرُ حَمِيَّةِ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَ ذَلِكَ حِينَ أَسْلِمَ غَضَبًا لِلنَّبِيِّ ص فِي حَدِيثِ السَّلَى الَّذِي أُلْقِيَ عَلَى النَّبِيِّ (ص) [كافی ، ج ۲ ، ص ۳۰۸] .

شکم بند گوسفندی را در حال سجود بر پیامبر (ص) پرتاب کردند ، حمزه بن عبدالمطلب عصبانی شد و گفت : به خاطر این بی ادبی من مسلمان شدم.

۳ — قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَيَا عَجَبًا عَجَبًا وَ اللَّهُ يَمِيتُ الْقَلْبَ وَ يَجْلِبُ لَهُمْ مِنْ اجْتِمَاعِ هَوْلَاءِ الْقَوْمِ عَلَى بَاطِلِهِمْ وَ تَفَرُّقِكُمْ عَنْ حَقِّكُمْ فَتُحِبُّوا لَكُمْ وَ تَرَحَّأَ حِينَ صِرْتُمْ غَرَضًا يَرْمِي يَغَارُ عَلَيْكُمْ وَ لَا تُغَيِّرُونَ وَ

تَغْزُونَ وَ لَا تَغْزُونَ وَ يَعِصَى اللّهُ وَ تَرْضُونَ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٧] .

٤_ قَالَ الْبَيهَقِيُّ (ع) : أَتَى النَّبِيَّ ص بِأَسْيَارَى فَأَمَرَ بِقَتْلِهِمْ وَ خَلَى رَجُلًا مِنْ بَيْنِهِمْ فَقَالَ : الرَّجُلُ كَيْفَ أَطْلَقْتَ عَنِّي فَقَالَ : أَخْبَرَنِي جَبْرِئِيلُ عَنِ اللّهِ أَنَّ فِيكَ خَمْسَ خِصَالٍ يَحِبُّهَا اللّهُ وَ رَسُولُهُ الْغَيْرَةَ الشَّدِيدَةَ عَلَى حَرَمِكَ وَ السَّخَاءَ وَ حُسْنَ الْخُلُقِ وَ صِدْقَ اللِّسَانِ وَ الشَّجَاعَةَ فَلَمَّا سَمِعَهَا الرَّجُلُ أَسْلَمَ وَ حَسَنَ إِسْلَامَهُ وَ قَاتَلَ مَعَ رَسُولِ اللّهِ ص حَتَّى اسْتُشْهِدَ [أمالي صدوق ، ص ٢٧١] .

٥_ إِنَّ اللّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى غَيُورٌ وَ يَحِبُّ الْغَيْرَةَ . [جامع السعادات ، ج ١ ، ص ٢٦٥]

٦_ إِنَّ اللّهُ يَغَارُ وَ الْمُؤْمِنُ يَغَارُ .

٧_ خَلِخَالَ مِنْ زَنَى ذَمِي كُنْدَنْدِ . حضرت علي (ع) فرمود : فَلَوْ أَنَّ امْرَأً مُسْلِمًا مَاتَ مِنْ بَعْدِ هَذَا أَسْفًا مَا كَانَ بِهِ مَلُومًا [نهج البلاغه ، خطبه ٢٧] .

٨_ قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَ الَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَّآؤُا مِنْكُمْ وَ مِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّهِ [ممتحنه/٤] .

٩_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لَقَدْ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللّهِ ص نَقْتُلُ آبَاءَنَا وَ أَبْنَاءَنَا وَ إِخْوَانَنَا وَ أَعْمَامَنَا مَا يَزِيدُنَا ذَلِكَ إِلَّا إِيمَانًا وَ تَسْلِيمًا وَ مُضِيًّا عَلَى اللَّقْمِ وَ صَبْرًا عَلَى مَضَضِ الْأَلَمِ وَ جِدًّا فِي جِهَادِ الْعَدُوِّ [نهج البلاغه ، خطبه ٥٦] .

٢. تعصب نابجا در قرآن و سنت

١_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلَا فَالْحَيْدَرُ الْحَيْدَرُ مِنْ طَاعَةِ سَادَاتِكُمْ وَ كِبْرَائِكُمْ الَّذِينَ تَكْبُرُوا عَنْ حَسَبِهِمْ وَ تَرْفَعُوا فَوْقَ نَسَبِهِمْ وَ أَلْفُوا الْهَجِيئَةَ عَلَى رَبِّهِمْ وَ جَاوَدُوا اللّهُ عَلَى مَا

صَنَعَ بِهِمْ مُكَابَرَةً لِقَضَائِهِ وَ مُغَالَبَةً لِأَلَانِهِ فَإِنَّهُمْ قَوَاعِدُ أَسَاسِ الْعَصِيَّةِ وَ دَعَائِمُ أَرْكَانِ الْفِتْنَةِ وَ سُيُوفُ اعْتِرَافِ الْجَاهِلِيَّةِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَاحْذَرُوا عِبَادَ اللَّهِ عِدْوَةَ اللَّهِ أَنْ يَعِيدِكُمْ بِدَائِهِ وَ أَنْ يَسْتَفِزَّكُمْ بِخَيْلِهِ وَ رَجْلِهِ فَلَعَمْرِي لَقَدْ فَوَّقَ لَكُمْ سَيِّئَهُمُ الْوَعِيدِ وَ أَغْرَقَ إِلَيْكُمْ بِالنُّزْعِ الشَّدِيدِ وَ رَمَاكُمْ مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ فَقَالَ : رَبِّ بِمَا أَعُوذُ بِتِنِّي لِأَزِينَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَ لِأُعْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ قَدْفًا بِغَيْبِ بَعِيدٍ وَ رَجْمًا بِظَنٍّ غَيْرِ مُصَيَّبٍ صِدْقَهُ بِهِ أَبْنَاءُ الْحَمِيَّةِ وَ إِخْوَانُ الْعَصِيَّةِ وَ فُرْسَانُ الْكِبَرِ وَ الْجَاهِلِيَّةِ حَتَّى إِذَا انْقَادَتْ لَهُ الْجَامِحَةُ مِنْكُمْ وَ اسْتَحْكَمَتِ الطَّمَاعِيَةُ مِنْهُ فِيكُمْ فَانْجَمَتْ فِيهِ الْحَالُ مِنَ السَّرِّ الْخَفِيِّ إِلَى الْأَمْرِ الْجَلِيِّ اسْتَفْحَلَ سُلْطَانُهُ عَلَيْكُمْ وَ دَلَفَ بِجُنُودِهِ نَحْرَكُمْ فَاقْتَحَمُوكُمْ وَ لَحِزَاتِ الذُّلِّ وَ أَحْلُوكُمْ وَ رَطَبَاتِ الْقَتِيلِ وَ أَوْطَأُوكُمْ إِثْخَانَ الْجِرَاحِ طَعْنًا فِي عُيُونِكُمْ وَ حَزًّا فِي حُلُوقِكُمْ وَ دَقًّا لِمَنَاخِرِكُمْ وَ قَصْدًا لِمَقَاتِلِكُمْ وَ سَوْقًا بِخَزَائِمِ الْقَهْرِ إِلَى النَّارِ الْمُعَدَّةِ لَكُمْ فَأَصْبَحَ أَعْظَمَ فِي دِينِكُمْ حَزْجًا وَ أَوْزَى فِي دُنْيَاكُمْ قَدْحًا مِنَ الدِّينِ أَصْبَحْتُمْ لَهُمْ مُنَاصِبِينَ وَ عَلَيْهِمْ مُتَأَلِّبِينَ فَاجْعَلُوا عَلَيْهِ حَدَّكُمْ وَ لَهُ جِدَّكُمْ فَلَعَمْرُ اللَّهِ لَقَدْ فَخَرَ عَلَى أَصْلِكُمْ وَ وَقَعَ فِي حَسَبِكُمْ وَ دَفَعَ فِي نَسَبِكُمْ وَ أَجْلَبَ بِخَيْلِهِ عَلَيْكُمْ وَ قَصَدَ بِرَجْلِهِ سَبِيلَكُمْ يَقْتَنِصُونَكُمْ بِكُلِّ مَكَانٍ وَ يَضْرِبُونَ مِنْكُمْ كُلَّ بَنَانٍ لَا تَمْتَنِعُونَ بِحَيْلِهِ وَ لَا تَدْفَعُونَ بِعَزِيمِهِ فِي حَوْمِهِ ذُلٌّ وَ حَلْقَهُ ضَمِيْقٍ وَ عَرَضَهُ مَوْتٍ وَ جَوْلَهُ بَلَاءٍ فَاطْفُتُوا مَا كَمَنَّ فِي قُلُوبِكُمْ مِنْ نِيرَانِ الْعَصِيَّةِ وَ أَحْقَادِ الْجَاهِلِيَّةِ فَإِنَّهَا تَلْكَ الْحَمِيَّةُ تَكُونُ فِي الْمُسْلِمِ مِنْ خَطَرَاتِ الشَّيْطَانِ وَ نَحْوَاتِهِ وَ نَزَعَاتِهِ وَ نَفَثَاتِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٢]

٢_ وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ [بقره/١١٣] .

٣_ قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [توبه/٢٤] .

٤_ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنَّ اسْتِخْبَابَ الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [توبه/٢٣] .

٥_ وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ [بقره/٥٠] .

به موسى (ع) گفتند ما ١٢ قبیله هستیم و باید از ١٢ راه برویم؛ شما دریا را به ١٢ بخش تقسیم کن. [تفسیر برهان ، ج ١ ، ص ٩٧]

قَالَ اللَّهُ : يَا مُوسَى قُلِ اللَّهُمَّ بِجَاهِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ جَفَّفَهَا فَقَالَهَا فَأَرْسَلَ اللَّهُ عَلَيْهَا رِيحَ الصَّبَا فَجَفَّتْ وَقَالَ مُوسَى : اذْخُلُوهَا قَالُوا : يَا نَبِيَّ اللَّهِ! نَحْنُ اثْنَا عَشْرَةَ قَبِيلَةً بَنُو اثْنَيْ عَشَرَ آبَاءٍ وَإِنْ دَخَلْنَا رَأْمَ كُلِّ فَرِيقٍ مِنَّا تَقَدَّمَ صَاحِبِهِ فَلَا نَأْمَنُ وَفُوعَ الشَّرِّ بَيْنَنَا فَلَوْ كَانَ لِكُلِّ فَرِيقٍ مِنَّا طَرِيقٌ عَلَى حِدَةٍ لَأَمِنَّا مَا نَخَافُهُ [بحار الأنوار ، ج ١٣ ، ص ١٣٨] .

٦_ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَيكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصِدَقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [بقره/٩١] .

تنها به تورات خودمان

ایمان می آوریم (یهودیهای زمان پیامبر (ص))

۷_ لَنْ تَرْضَى عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَى حَتَّى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَى [بقره/۱۱۵].

۸_ قَالُوا كُونُوا هُوداً أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا [بقره/۱۳۵].

۹_ وَلَئِنْ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ [بقره/۱۴۵].

۱۰_ وَلَا تَوْمِنُوا إِلَّا لِمَنْ تَبَعَ دِينَكُمْ [آل عمران/۷۳].

۱۱_ يَقُولُونَ (يهود) إِنَّ أَوْلِيَّيْنَا هَذَا (آنچه در تورات و مطابق میل شماست)، فَخَذُوهُ وَإِنْ لَمْ تُؤْتُوهُ فَاخْذُرُوا [مائده/۴۱].

۱۲_ مَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ [نساء/۷۵].

اسلام خود را محدود به مرز و قبیله و نژاد نکرده و دیدگاه او تمام محرومان جامعه است نه ناسیونالیست.

۱۳_ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ [حجرات/۱۳].

۱۴_ وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِمَّنْ خَلَقَ [مائده/۱۸].

۱۵_ إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَةَ حَمِيَةَ الْجَاهِلِيَّةِ [فتح/۲۶].

۱۶_ فَلَا يَشْرَفُ فِي الْقَتْلِ [اسراء/۳۳]. در شأن این بود که به خاطر قتل یک نفر چند نفر را می کشتند.

۱۷_ انتقاد از یهود که می گویند: لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّاماً مَعْدُودَةً [بقره/۸۰].

وَقَالُوا كُونُوا هُوداً أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا [بقره/۱۳۵].

۱۸_ ریشه عصیان ابلیس نژادپرستی است که

گفت : خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ [اعراف/ ۱۲] .

۱۹ _ بَلْ تَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا [بقره/ ۱۷۰] .

۲۰ _ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا [مائده/ ۱۰۴] .

۲۱ _ به موسی (ع) گفتند : وَ مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ [قصص/ ۳۶] .

۲۲ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ تَعَصَّبَ أَوْ تَعَصَّبَ لَهُ فَقَدْ خَلَعَ رَبِّيَ الْإِيمَانَ مِنْ عُنُقِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۰۸] .

۲۳ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ حَبَّةٌ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ عَصِيْبِهِ بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ أَغْرَابِ الْحَيَاهِلِيِّهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۰۸] .

۲۴ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَتَعَوَّذُ فِي كُلِّ يَوْمٍ مِنْ سِتِّ مِنَ الشُّكِّ وَ الشُّرُوكِ وَ الْحَمِيهِ وَ الْغُضَبِ وَ الْبُغْيِ وَ الْحَسَدِ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۳۲۹] .

۲۵ _ میان زن عرب و عجم اختلافی پیدا شد. نزد حضرت علی (ع) آمدند و حضرت تفاوتی قائل نشد. زن عرب اعتراض کرد. امام دو مشت خاک در دست گرفت و فرمود : " میان این دو مشت فرقی نمی یابم. " [خدمات متقابل ، ص ۱۲۵ چاپ چینی]

۲۶ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللَّهَ يَعِذُّ بِسِتِّهِ بِسِتِّهِ الْعَرَبَ بِالْعَصِيْبِ وَ الدَّهَاقِينَ بِالْكِبْرِ وَ الْأُمْرَاءَ بِالْجَوْرِ وَ الْفُقَهَاءَ بِالْحَسَدِ وَ التُّجَّارَ بِالْخِيَانَةِ وَ أَهْلَ الرُّشْتَاقِ بِالْجَهْلِ [إختصاص مفید ، ص ۲۳۴] .

۲۷ _ وَ لَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَى بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ فَقَرَأَهُ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ [شعراء/ ۱۹۹-۱۹۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَوْ نَزَّلَ الْقُرْآنُ عَلَى الْعَجَمِ مَا آمَنَتْ بِهِ الْعَرَبُ وَ قَدْ نَزَّلَ

عَلَى الْعَرَبِ فَآمَنْتَ بِهِ الْعَجْمُ فَهَذِهِ فَضِيلَةُ الْعَجْمِ [تفسیر القمی ، ج ۲ ، ص ۱۲۴] .

۳. تعصب قبیله ای در زمان امام علی (ع)

نجاشی شاعر در ماه مبارک رمضان شراب خورد. حضرت علی (ع) ۸۰ ضربه شلاق به خاطر شراب و ۲۰ ضربه به خاطر ماه رمضان اجرا کرد. قبیله او که ۶۰۰۰ خانه در کوفه داشتند ، عصبانی شدند و بعضی از آنها به معاویه ملحق شدند. طارق بن عبدالله خدمت حضرت امیر (ع) رسید و گفت : ما باور نداشتیم شما این کار را بکنید. دل های ما را از کینه پر کردید. امور ما را متشتت کردید. حضرت (ع) فرمود : **وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ** [بقره/۴۵] .

قَالَ : صَاحِبُ كِتَابِ الْغَارَاتِ : إِنَّ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا حَيَّدَ النَّجَاشِيَّ غَضِبَ الْيَمَانِيَّةُ ، فَدَخَلَ طَارِقُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا كُنَّا نَرَى أَنَّ أَهْلَ الْمُعَصِيَةِ وَالطَّاعَةِ ، وَ أَهْلَ الْفُرْقَةِ وَالْجَمَاعَةِ عِنْدَ وُلَاهِ الْعَدْلِ وَمَعَادِنِ الْفُضْلِ سِيَانٍ فِي الْجَزَاءِ ، حَتَّى رَأَيْنَا مَيًّا كَانَ مِنْ صَيْنِيْعِكَ بِأَخِي الْحَارِثِ ، فَأَوْعَرَتْ صَيْدُورُنَا ، وَ شَتَّتْ أُمُورُنَا ، وَ حَمَلْتَنَا عَلَى الْجَادَةِ الَّتِي كُنَّا نَرَى أَنَّ سَبِيلَ مَنْ رَكَبَهَا النَّارُ. فَقَالَ [لِي عَلَيْهِ السَّلَامُ] **وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ** " (بقره-۴۵) [الغارات ، ج ۲ ، ص ۳۶۹] .

حضرت علی (ع) مأمور فرستاد که لبید بن عطارد را دستگیر کنند. در بین راه که او را خدمت حضرت علی (ع) می بردند ، نعیم بن دجاجه که از شرطه الخمیس بود و همشهری متهم بود ، بلند شد و دست متهم را از مأمورین رها کرد. امام (ع) امر کرد نعیم را

بیاورید و دستور دادند او را سخت تازیانه بزنند. بعد از خوردن شلاق وقتی بیرون می رفت گفت : یا امیرالمؤمنین! اقامت با تو ذلت و مفارقت از تو کفر است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : بَعَثَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) إِلَى لَيْدِ بْنِ عَطَارِدِ التَّمِيمِيِّ فِي كَلَامٍ بَلَغَهُ فَمَرَّ بِهِ رَسُولُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي بَيْتِ أَسِيدِ فَصَامَ إِلَيْهِ نُعَيْمٌ بْنُ دَحِيحَةَ الْأَسِيدِيِّ فَأَفْلَتَهُ فَبَعَثَ إِلَيْهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فَأَتَوْهُ بِهِ وَ أَمَرَ بِهِ أَنْ يَضْرِبَ فَقَالَ لَهُ نُعَيْمٌ : وَاللَّهِ إِنَّ الْمَقَامَ مَعَكَ لَذُلٌّ وَإِنَّ فِرَاقَكَ لَكُفْرٌ فَلَمَّا سَمِعَ ذَلِكَ مِنْهُ قَالَ : لَهُ قَدْ عَفَوْنَا عَنْكَ [تهذيب الأحكام ، ج ١٠ ، ص ٨٧] .

١. تعلیم و تربیت

١. اهمیت تعلیم و تربیت

١. ضرورت تعلیم

١. منزلت علم

١. آیات

١) قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ [زمر/٩] .

٢) يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ [مجادله/١١] .

٣) وَ تِلْكَ الْأَمْثَالُ لَضُرْبٍ لِلنَّاسِ وَ مَا يَعْظُمُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ [عنكبوت/٤٣] .

٤) الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ [علق/٤] .

ریشه استعمار و استثمار همانا استحمار است و آیات تدبّر ، تعقل ، تفکر و سیر در ارض برای ریشه کنی جهل است.

٢. روایات

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أُمَّ لِكُلِّ مُسْلِمٍ لَا يَجْعَلُ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ يَوْمًا يَتَفَقَّهُ فِيهِ أَمْرَ دِينِهِ وَ يَسْأَلُ عَنْ دِينِهِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٢٥] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا أَحْيَا أَمْرَنَا قُلْتُ كَيْفَ يَحْيِي أَمْرَكُمْ قَالَ يَتَعَلَّمُ عُلُومَنَا وَ يَعْلُمُهَا النَّاسَ فَإِنَّ النَّاسَ لَوْ عَلِمُوا مَحَاسِنَ كَلَامِنَا لَاتَّبَعُونَا [معاني الأخبار ، ص ١٨٠] .

٢. لزوم تحصیل علم

تحصیل علم به هر جهت مکان ندارد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): اَطْلُبُوا الْعِلْمَ وَ لَوْ بِالصَّيْنِ [روضه الواعظين ، ج ١ ، ص ١١] .

زمان ندارد ، شرط ندارد. و لو من عند يهود

بعد فردی ندارد : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ [کافی ، ج ١ ، ص ٣٠] .

و قال المعصوم (ع): اطلبوا العلم و لو لغير الله فإنه ينجز الى الله

٢. ضرورت تعليم

اساسا تا دل از آلودگی ها خالی نشود و زمين صاف نباشد ، نهال در او گيرا نمى شود.

تربيت و پرورش به قدرى مهم است كه از هنگام انتخاب همسر سفارشات لازم شده است.

(١) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِيَّاكُمْ وَ تَزْوِيجَ الْحَمَقَاءِ فَإِنَّ صُحْبَتَهَا بَلَاءٌ وَ وُلْدَهَا ضِيَاءٌ [کافی ، ج ٥ ، ص ٣٥٣] .

(٢) به شارب الخمر زن ندهيد.

(٣) از خاندان اصيل دختر بگيريد.

(٤) اگر امه مجنونه داشته و زيبا بود و همبستر شدى ، عزل كن كه بچه دار نشوى.

(٥) إِنَّكَ إِنْ تَذَرَهُمْ يَضِلُّوا عِبَادَكَ وَ لَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا [نوح/٢٧] .

شروع تربيت از قبل از ازدواج. همسر ترسو نه. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): (در خطاب به فرزندش محمد حنيفيه) أَدْرَكَكَ عِرْقٌ مِنْ

أُمِّكَ [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ١ ، ص ٢٤٣] .

همسر احمق نه ، گر چه زيبا باشد ، ناصيبه و يهوديه نه.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مِنْ كَانَ لَهُ صَبِيٌّ فَلْيَتَّصَبْ لَهُ [عوالى اللئالى ، ج ٣ ، ص ٣١١] .

فَانظُرْ مَاذَا تَرَى [صافات/١٠٢] .

يَا بَنِي لَا تَقْصُصْ رُويَاكَ عَلَى إِخْوَتِكَ [يوسف/٥] .

يا بنى هاى لقمان

يَا بَنِي إِنَّهَا إِنْ تَكَ مِثْقَالَ حَبِّهِ مِنْ خَزْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَحْرِهِ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ

أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِيهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ [لقمان/ ١٦].

يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَآمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ [لقمان/ ١٧].

ایجاد صححه تضاد و مسابقه السابقون السابقون [واقعه/ ١٠].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): حَتَّىٰ أُسْرِحَ إِلَيْكَ فِي مِيَادِينِ السَّابِقِينَ [مصباح المتعجد، ص ٨٤٩]. (دعای کمیل)

٣. رابطه علم و تربیت

علم و تربیت با هم است، بلکه علم یکی از راه های تربیت است. در قرآن هر مورد که سخن از انبیاء به میان آمده فرموده بعثت به خاطر تعلیم و تزکیه است.

یک جا از بیان ابراهیم (ع) است.

همه کس

همه چیز

همه وقت

همه جا

و سه مورد دیگر از خدا و اینک آیات :

(١) رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ [بقره/ ١٢٩].

اینجا جمله تعلیمی در بیان و درخواست ابراهیم (ع) بر جمله تزکیه مقدم است، امّا در سه مورد دیگر که خدا درخواست ابراهیم (ع) را اجابت فرمود، بیان از خدا است نه ابراهیم (ع). جمله تزکیه مقدم شده و اینک آیات :

(٢) لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ [آل عمران/ ١٦٤].

(٣) هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ [جمعه/ ٢].

(٤) كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ [بقره/ ١٥١].

٢. آداب تعلیم و تربیت

١. ابزار تعلیم و تربیت

تواض

(ع): لَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ [آل عمران/ ۱۵۹].

أَوْ عَجِبْتُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ [اعراف/ ۶۳].

پیامبر (ص) به کسی که از او می ترسید فرمود: من کسی نیستم.

محبت و حسن خلق

وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [شعراء/ ۲۱۵].

۲. روشهای تعلیم و تربیت

۱. تدریجی بودن

تعلیم باید تدریجی باشد:

نَزَّلْنَا [دهر/ ۲۳].

تدریجی است.

فُصِّلَتْ آيَاتُهُ [فصلت/ ۳].

وَ مِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَ الْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَ رِزْقًا حَسَنًا [نحل/ ۶۷].

إِنَّمَهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا [بقره/ ۲۱۹].

لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَ أَنْتُمْ سُكَارَى [نساء/ ۴۳].

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَيْسِرُ وَ الْأَنْصَابُ وَ الْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [مائده/ ۹۰].

در تحریم ربا، چون آلودگی عجیب بود، روش تدریجی به عمل آمد:

أَوَّلُ: حَكْمُ اخْتِلَافِي: وَ مَا آتَيْتُمْ مِنْ رِبَاً لِيُرْبُوا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوا عِنْدَ اللَّهِ [روم/ ۳۹].

دوم: از عادات زشت یهود یکی می فرماید: وَ أَخَذِهِمُ الرِّبَا وَ قَدْ نُهُوا عَنْهُ وَ أَكَلِهِمْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَ أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا [نساء/ ۱۶۱].

که یهودیان ممنوع بودند.

سوم : تنها نهی از یک نوع ربای غلیظ شده : لا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً [آل عمران/ ۱۳۰] .

چهارم : به هنگام نماز ، مست نباشید .

پنجم : اعلام خطرناک : فَأَذْنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ [بقره/ ۲۷۹] .

۲ . اول خود بعد دیگران

وَثِيَابِك فَطَهِّرْهُ [مدثر/ ۴] .

وَ أَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ

الْقُرْبَيْنِ [شعراء/ ۲۱۴] .

لِيُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا [انعام/ ۹۲] .

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ [سبأ/ ۲۸] .

۳. استفاده از مثال

برای پذیرش بهتر: مطالبی را که می‌خواهیم بگوییم به نمونه‌هایی که در ذهن مردم است، وابسته کنیم.

شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ [شوری/ ۱۳] .

زیرا مردم در برابر نوگرایی حساسیت نشان می‌دهند.

۴. اصل موازنه

استاد مراعات موازنه را بکند تا نه یأس پیدا شود و نه غرور:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْفَقِيهُ كُلُّ الْفَقِيهِ مَنْ لَمْ يَقْنَطِ النَّاسَ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ وَلَمْ يُوَيْسِدْهُمْ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ وَلَمْ يَوْمِنْهُمْ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ (کسی است که نه مردم را مأیوس و نه مغرور کند). [نهج البلاغه ، حکمت ۹۰] .

پدر و فرزندی مهمان حضرت علی (ع) شدند. حضرت (ع) دست پدر را شست و به پسرش فرمود تو دست پسر را بشوی.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): {إِلَهِي} {أَعَزَّنِي} (اما موازنه برقرار) وَلَا تَبْتَلِينِي بِالْكِبْرِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): اللَّهُمَّ صِلْ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَ لِمَا تَرْفَعُنِي فِي النَّاسِ دَرَجَةً إِلَّا حَطَطْتَنِي عِنْدَ نَفْسِي مِثْلَهَا [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰] .

تعریف: چاپلوس ، انصاف ، حسود

لَعَلَّكُمْهَا در قرآن برای جلوگیری از غرور است.

۵. استفاده از فرصت‌ها

استفاده از فرصت‌ها برای تعلیم:

أَرْبَابٌ مُتَّفِقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ [یوسف/ ۳۹] .

سفارش به تقوا، وقت مسافرت

خطاب

به مستم (ع) :

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُوْدٌ أَلَا تَتَّقُونَ [شعراء/ ۱۲۴] .

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ [شعراء/ ۱۴۲] .

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ [شعراء/ ۱۶۱] .

ایام فراغت : فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَب [انشراح/ ۶-۷] .

گردش فرزند : أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَزْنَعُ وَيَلْعَبُ [يوسف/ ۱۲] .

و حضرت یعقوب (ع) منطق را پذیرفت.

میان مرّبی و شاگرد حجابی نباشد. یکی از سفارشات حضرت علی (ع) به مالک اشتر و سؤالاتی که اصحاب بدون خجالت از شخص پیامبر (ص) می کردند ، حتی مردی آمد و گفت : عورتم بزرگ است چه کنم؟

۶. تشویق و تنبیه ها

تشویق زبانی : تعریف و مدح خوبان :

رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [نور/ ۳۷] .

مذمت از بدان :

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ [مسد/ ۱] .

تشویق عملی : پیامبر (ص) برای خواهر رضاعی که احترام به والدین می گذارد ، ارزش خاصی قائل است ، امّیا برای برادر رضاعی نه.

عَنْ عَمَارِ بْنِ حَيَانَ قَالَ : "خَبَرْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) بِيْرِ إِسْمَاعِيلَ ابْنِي بِي فَقَالَ لَعَدْتُ كُنْتُ أَحِبُّهُ وَقَدِ ارْتَدَدْتُ لَهُ حُبًّا إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) أَتَتْهُ أُخْتُ لَهُ مِنَ الرِّضَاعَةِ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيْهَا سُرَّ بِهَا وَبَسَطَ مِلْحَفَتَهُ لَهَا فَأَجْلَسَهَا عَلَيْهَا ثُمَّ أَقْبَلَ يَحْدُثُهَا وَيَضْحَكُ فِي وَجْهِهَا ثُمَّ قَامَتْ وَذَهَبَتْ وَجَاءَ أَخُوهَا فَلَمْ يَضْمَعْ بِهِ مَا ضَمَعَ بِهَا فَقِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ صَيَّنْتَ بِأُخْتِهِ مَا لَمْ تَضْمَعْ بِهِ وَهُوَ رَجُلٌ فَقَالَ لِأَنَّهَا كَانَتْ أَبْرَ بَوَالِدَيْهَا مِنْهُ" [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۱]

۳. موانع تعلیم و تربیت

انسان قابل تربیت و مایل به نیکی است.

(۱) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ [کافی، ج ۲، ص ۱۲].

چیزهایی که مانع تربیت می شوند:

(۱) تقلید بیجا: وَإِذَا قِيلَ لَهُم اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْ لَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئاً وَلَا يَهْتَدُونَ [بقره/۱۷۰].

(۲) تعصب: وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ [بقره/۱۱۳].

انی آخاف علیکم اثنان العصبیه و الجاهلیه

آدم (ع): رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ [اعراف/۲۳].

نوح (ع): رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ لِوَالِدَيَّ وَ لِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِناً وَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ [نوح/۲۸].

ابراهیم (ع): رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَ لِوَالِدَيَّ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ [ابراهیم/۴۱].

موسی (ع): قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي [قصص/۱۶].

عیسی (ع): قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيداً لِأَوْلَادِنَا وَ آخِرِنَا [مائده/۱۱۴].

پیامبر اکرم (ص): وَ قُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ [مومنون/۹۷].

این شاید به خاطر آن باشد که گناه مانع تربیت است، پس مربی باید مانع تربیت را بردارد.

۴. عوامل مؤثر در تعلیم و تربیت

۱. فردی

عوامل تربیت:

(۱) عبادت

۲) تعلّم و تعقل

۳) انسان دوستی

۴) محبت عاقلانه

۵) معاشرت با صالحان

۶) تفکر در خود

۷) تزکیه و

تقوا

(۸) کار

(۹) تقویت حق جویی

(۱۰) جهاد

(۱۱) رعایت حالت روح

عوامل تزکیه روح :

(۱) تعلّم و تعقّل : برای روشن شدن انسان است.

فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ [زمر/۱۸-۱۷] .

(۲) تقوا و تزکیه : برای تقوا اراده انسان است.

جهان بی تقوا بی اراده است.

(۳) عبادت : برای تقویت عشق و علاقه مندی انسان است. (حرارت ایمانی)

روح عبادت به یاد خدا بودن است و عوامل غفلت و انواع عبادت باید مشخص شود.

عوامل غفلت :

پرخوری

پرخوابی

پرحرفی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا أَرَادَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ صَلَاحَ عَبْدِهِ أَلْهَمَهُ قَلَّةَ الْكَلَامِ وَقَلَّةَ الطَّعَامِ وَقَلَّةَ الْمَنَامِ [غررالحکم ، ص ۲۱۱] .

عبادت :

بدنی (نماز)

مالی (زکات ، انفاق...)

روحي (تفكر) : برترین عبادت

(۴) تفکر :

در خلقت : إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالاختلافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ [آل عمران/ ۱۹۰] .

در تاریخ : فَأَقْصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ [اعراف/ ۱۷۶] .

در خود : وَ لَتُنظُرَنَّ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ [حشر/ ۱۸] .

انسان باید بنشیند و در کارهای خود ، دوستان خود ، تصمیمات خود و... بیندیشد.

(۵) تربیت عاقلانه : غنچه گل را نمی شود با زور تبدیل به گل کرد.

علی رغم ناراحتی بچه از آمپول ، محبت واقعی آمپول زدن است.

(۶) رعایت حالت روح : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ لِلْقُلُوبِ شَهْوَةً وَإِقْبَالًَ وَإِدْبَارًا فَأَتْوَاهَا مِنْ قَبْلِ شَهْوَتِهَا وَإِقْبَالِهَا فَإِنَّ الْقَلْبَ إِذَا أُكْرِهَ عَمِيَ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۹۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ تَمَلُّ كَمَا تَمَلُّ الْأَبْدَانُ فَابْتَغُوا لَهَا طَرَائِفَ الْحِكْمَةِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۹۷] .

(۷) انسان دوستی : حتی گاهی باید

کافر را دوست داشت.

امام صادق (ع) به محض دیدن انسان تشنه و گرسنه که در جایی افتاده بود، دستور دادند سیرش کنید.

۸) تقویت حق جوئی: خطبه قاصعه در مبارزه با تعصب است.

انسان ها فطرتا دنبال حقیقت و علم می روند. اسلام این گزینه را با توصیه های فراوان تقویت نموده است.

۹) معاشرت با صالحان: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ وَ قَرِينِهِ [کافی، ج ۲، ص ۳۷۵].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مُجَالَسَةُ أَهْلِ الْهَوَى مَنَسَاءٌ لِلْإِيمَانِ [نهج البلاغه، خطبه ۸۶].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): قَالَتِ الْحَوَارِيُّونَ لِعِيسَى يَا رُوحَ اللَّهِ مَنْ نُجَالِسُ قَالَ مَنْ يَذَكِّرْكُمْ اللَّهُ رُؤَيْتَهُ وَ يَزِيدُ فِي عِلْمِكُمْ مَنْطِقَهُ وَ يَرْغَبُكُمْ فِي الْآخِرَةِ عَمَلُهُ [کافی، ج ۱، ص ۳۹].

سرود از سینه ها در سینه ها از ره پنهان صلاح و کینه ها

صحبت صالح تو را صالح کند صحبت طالح تو را طالح کند

در باب معاشرت، چیزی که اثرش فوق العاده است آنجا است که حالت ارادت پیدا شود. شیفتگی به یک شخص معین بالاترین و بزرگترین عامل در تغییر دادن انسان است. ارادت اگر جا بیفتد انسان را فوق العاده خوب می کند و اگر هم نابجا بیفتد آتشی است که آدم را آتش می زند.

۱۰) جهاد: من مات و لم یغزو لم یحدث نفسه بغزو مات علی شعبه من النفاق

جهاد در تربیت عاملی است که جانشین ندارد، ازدواج هم همینطور است.

۱۱) کار: کار و تربیت علّت و معلول یکدیگرند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَحِبُّ الْمُحْتَرِفَ الْأَمِينَّ وَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَحِبُّ الْمُؤْمِنَ الْمُحْتَرِفَ

[کافی ، ج ۵ ، ص ۱۱۳] .

جوان بیکار : عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ : " كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا نَظَرَ إِلَى الرَّجُلِ فَأَعْجَبَهُ قَالَ لَهُ حِرْفَهُ فَإِنْ قَالُوا لَا قَالَ سَقَطَ مِنْ عَيْنِي قَيْلٌ وَ كَيْفَ ذَاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ لِأَنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ حِرْفَهُ يَعِيشُ بِدِينِهِ " [جامع الأخبار ، ص ۱۳۹] .

قال بعضهم : " اطرده العجب من نفسك بما تعلمه من نفسك و إنما هي النفس الأماره بالسوء و إنك متى لم تقدعها نزع بك إلى شر الغايات و أعظم الهلكات و قد قيل هي نفسك إن لم تشغلها شغلتك فإن لم تشغلها بالطاعة شغلتك بالمعصيه فاشغلها بالمجاهده فإنه قد قيل في المثل ليس للسفل إلا الهوان بعضهم " [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۱۳۴] .

هیچ یک از اعضا و جوارح انسان نباید معطل بماند و الا از راه منحرف خواهد شد.

کار از جنبه های مختلف جسمی ، ذهنی ، عقلی ، روحی ،

در کمال انسان نقش دارد.

تصمیم ، مشارطه ، مراقبه و محاسبه

۲. اجتماعی

۱. والدین

۱. تأثیرات قهر والدین بفرزندان

پدر و مادر :

لا يلدوا إلا فاجراً كفّاراً [نوح / ۲۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ حَتَّى يَكُونَ أَبَوَاهُ يَهُودَانِهِ وَ يَنْصَرَانِهِ [عوالی اللثالی ، ج ۱ ، ص ۳۵] .

از حیث خانوادگی : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) خَطِيباً فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِيَّاكُمْ وَ خَضِرَاءَ الدَّمَنِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا خَضِرَاءُ الدَّمَنِ قَالَ الْمَرْأَةُ الْحَسَنَاءُ فِي مَنْبِتِ السَّوِّءِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۳۲] .

فامیلی : لاتنكحوا القرابه لقرابته

روانی : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكُمْ وَ تَزْوِيجِ

الْحَمَقَاءِ فَإِنَّ صُحْبَتَهَا بَلَاءٌ وَوُلْدَهَا ضِيَاعٌ [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۵۳] .

جسمی : مادر حضرت ابوالفضل (ع)

مذهبی : وَ لَأَمَّهُ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ [بقره/۲۲۱] .

و عدم جواز ازدواج دائمی با اهل کتاب و غیر دائمی با مشرک

۲. تأثیرات منفی والدین بر فرزندان

برخی عوامل بی رغبتی و یا کم رغبتی فرزندان در جهت تربیت دینی و مذهبی

(۱) ضعف باورهای دینی و مذهبی والدین

(۲) الگوپذیری فرزندان از والدین کم توجه به رفتارهای دینی و مذهبی

(۳) عدم هماهنگی بین گفتار و عمل والدین و در نتیجه سلب اعتقاد فرزندان...

(۴) وجود جوّ رفاه زدگی و افزون طلبی مادی در خانواده و کم رنگ شدن ارزش های مذهبی

(۵) به کارگیری شیوه زور و آمرانه در انجام وظایف مذهبی

(۶) فقدان و یا ضعف اطلاعات دینی و مذهبی والدین

(۷) تعارض بین آموزش ها و القانات خانواده و مدرسه و اجتماع و رادیو و تلویزیون

(۸) عدم توجه کافی والدین به معاشرت فرزندان با دوستان و هم سالان

(۹) عدم آشنایی والدین با شیوه های تربیتی

و...

۳. وظائف والدین نسبت به فرزندان

— حضور در مراسم و میهمانی های سالم خانوادگی و... با فاصله معقول.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : السُّرُورُ يَبْسُطُ النَّفْسَ وَ يَشِيرُ النَّشَاطَ [غررالحکم ، ص ۳۱۹] .

گردش های علمی و مهیا نمودن پیشرفت های فرهنگی ، هنری ، ورزشی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): سافروا فإنكم إن لم تغنموا مالا أفدتم عقلا [مكارم الأخلاق، ص ۲۴۰].

__ پدر و مادر باید برای تعلیم و تربیت فرزندان خود طرح و برنامه داشته باشند.

پدر امت اسلامی پیامبر اکرم (ص) برنامه تربیت داشت.

__ وَ قُورَانًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَ نَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا [اسراء/ ۱۰۶].

__ وَ قَدَّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ [بقره/ ۲۲۳]

— پیامبر اسلام (ص) سرزنش می کند پدران آخر الزمان را به دلیل بی اعتنایی آنان نسبت به تربیت فرزندان و آموزش واجبات دینی آنان و می فرماید: "بهترین عطیه پدر برای فرزند، ادب نیکو است."

رُوی عین النَّبی (ص) أَنَّهُ: "نَظَرَ إِلَى بَعْضِ الْأَطْفَالِ فَقَالَ وَيْلٌ لِّأَطْفَالِ آخِرِ الزَّمَانِ مِنْ آبَائِهِمْ فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مِنْ آبَائِهِمْ الْمُشْرِكِينَ فَقَالَ لَا مِنْ آبَائِهِمْ الْمُؤْمِنِينَ لَا يَعْلَمُونَهُمْ شَيْئًا مِنَ الْفَرَائِضِ وَإِذَا تَعَلَّمُوا أَوْلَادَهُمْ مَنَعُوهُمْ وَرَضُوا عَنْهُمْ بَعْرَضٍ يَسِيرٍ مِنَ الدُّنْيَا فَأَنَا مِنْهُمْ بَرِيءٌ وَهُمْ مِنِّي بَرَاءٌ" [جامع الأخبار، ص ۱۰۶].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا نَحَلَ وَالِدٌ وَلَدًا نُحْلًا أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ حَسَنِ [مستدرک الوسائل، ج ۱۵، ص ۱۶۴].

— لزوم مراقبت والدین از خوراکیهای فکری فرزندان: فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ [عبس/ ۲۴].

جسم در مقابل غذای مسموم حساسیت و عکس العمل نشان می دهد. مانند رنگ غذا، بوی غذا، مزه و طعم، تهوع و نهایتاً مسمومیت. اما غذاهای روح اینگونه نیست.

باید توجه داشت که فرزندان امروز، جوانان قرن ۲۱ هستند و باید خوراک فکری آنان متناسب با آنها باشد.

— والدین باید ارتباط کافی با فرزندان داشته باشند.

پدر و مادر باید با هم تفاهم داشته باشند.

پدر و مادر باید به رشد عواطف و احساسات فرزندان توجه داشته باشند.

— عواطف مثبت مانند: محبت، دوستی، همدلی، گذشت، ایثار و... مانند صدقه دادن با دست فرزند.

والدین باید به استعداد و توانایی های فرزندان توجه کنند.

۲. اجتماع

قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً [نساء/ ۹۷].

۳. مدرسه

معاویه بن یزید،

عمر بن عبدالعزیز ، معلّم خوب

۴. تاریخ

تاریخ : فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ [آل عمران/ ۱۳۷] .

وَ اذْكُرْ اٰخَا عَادٍ اِذْ اَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْاَحْقَافِ (ریگستان [احقاف/ ۲۱] .

۵. رفیق

يَا وَيْلَتَى لَيْتَى لَمِ اَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيْلًا [فرقان/ ۲۸] .

۶. کتاب

تحریم کتب ضالّه و حفظ آن جز برای گروهی

مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ [لقمان/ ۶] .

۷. حکومت

(انقلاب ها به خاطر رهبران بوده است.)

الناس على دين ملوكهم [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۲۱] .

دنيا كه به كسى رو آورد ، محاسن ديگران براى او مى شود.

فَقَاتِلُوا اٰمَّةَ الْكُفْرِ [توبه/ ۱۲] .

قَالَ اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ (ع) : النَّاسُ بِاَمْرَائِهِمْ اَشْبَهُ مِنْهُمْ بِاَبَائِهِمْ [تحف العقول ، ص ۲۰۸] .

در اجتماع؛ گروهی رهبر و گروهی پیرو. کثرت پیرو دلیل بر حقانیت نمی شود. باید رهبر را دید. مارکس ، یک رهبر است.

ابراهیم (ع) هم یکی ، باید مقایسه میان این دو نمود نه پیروان.

۹. تشویق

۱. اهمیت تشویق

تشویق و بی تشویقی : وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ [عصر/ ۳] .

بیش از چند صد آیه قرآن درباره تشویق است. نام نیک گزاردن تشویق است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا يَكُونَنَّ الْمُحْسِنُ وَالْمُسِيءُ عِنْدَكَ بِمَنْزِلَةِ سَوَاءٍ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَرْجُو الْمُسِيءَ بِثَوَابِ الْمُحْسِنِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۷] .

(۱) تمام آیاتی که درباره مدح انبیاء (علیهم السلام) آمده : نِعْمَ الْعَبْدُ [ص / ۳۰] .

(۲) آیاتی که حاکی از محبت خداوند است : إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ [بقره / ۲۲۲] .

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ [آل عمران / ۷۶] .

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ [مائده / ۴۲] .

(۳) پاداش ها

و وعده های الهی در سراسر قرآن ، تشویق است.

(۴) برادر و خواهر رضاعی پیامبر (ص) به نوبت مهمان حضرت (ص) شدند. پیامبر (ص) احترام خواهر را بیشتر گرفت. مردم علت را پرسیدند. فرمود: "این خواهر به مادرش بیشتر ادب می کند." [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۱].

عَنْ عَمَّارِ بْنِ حَيَّانَ قَالَ : "حَبَّبْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) بَبْرٍ إِسْمَاعِيلَ ابْنِي بِي فَقَالَ لَقَدْ كُنْتُ أُحِبُّهُ وَ قَدِ اِزْدَدْتُ لَهُ حُبًّا إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) أَتَتْهُ أُخْتُ لَهُ مِنَ الرِّضَاعَةِ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيْهَا سَيَّرَ بِهَا وَ بَسَطَ مِلْحَفَتَهُ لَهَا فَأَجْلَسَهَا عَلَيْهَا ثُمَّ أَقْبَلَ يَحْدُثُهَا وَ يَضْحَكُ فِي وَجْهِهَا ثُمَّ قَامَتْ وَ ذَهَبَتْ وَ حِيَاءٌ أُخُوْهَا فَلَمْ يَضِغْ بِهٖ مَا ضِغَّ بِهَا فَقِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ صَيَّغَتْ بِأُخْتِهِ مَا لَمْ تَضِغْ بِهٖ وَ هُوَ رَجُلٌ فَقَالَ لِأَنَّهَا كَانَتْ أَبْرَ بَوَالِدَيْهَا مِنْهُ" [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۱].

(۵) امام باقر (ع): "رسول اکرم (ص) با این که خودش سه روز پی در پی از غذا و نان سیر نبود ، لکن برای تشویق ، گاهی به یک نفر صد شتر جایزه می داد." [کافی ، ج ۸ ، ص ۱۲۹].

(۶) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيْنَ عَمَّارٌ وَ أَيْنَ ابْنُ التَّيْهَانِ وَ أَيْنَ ذُو الشَّهَادَتَيْنِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۸۲].

(۷) امام صادق (ع) هر گاه هشام وارد می شد با این که نوجوان بود ، از او تجلیل کرده و می فرمود : هَذَا نَاصِرُنَا بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ [إعلام الوری ، ص ۲۸۰].

۲. آداب و روش های تشویق

(۱) به دنبال تکلیف ، تشویق کنید : خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ

و تُرَكِّبُهُمْ بِهَا وَ صَلَّى عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

(۲) تشویق به جا تنبیهی است برای خلفا: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): از جُرِّ الْمُسِيءِ بِتَوَابِ الْمُحْسِنِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۷۷] .

(۳) تشویق بیش از حد چاپلوسی و تشویق کمتر از حد ، حسادت است.

(۴) تشویق در حضور ، گاهی سبب رکود و برانگیختن حساسیت ها می شود.

(۵) برای رشد بیشتر از کسانی که گام های فراتری برداشته اند نامبرده شود.

(۶) تمام تشویق ها را مختص شخصی خاص ، آن هم در زمان و مکان و شرایط خاص نثار نکنیم و از پیشگامان تاریخ ایثارگران غافل نشویم. در زیارت نامه ها به تمام اولیاء خدا سلام می دهیم.

(۷) در کنار تشویق سعی کنیم که ادامه راه را نیز تذکر دهیم.

(۸) ممکن است به خاطر مصالحتی به جای تشویق مورد بی مهری قرار بگیریم ، رنجیده نشویم. گاهی امام صادق (ع) از دوستانشان انتقاد می کردند. بعدا به او پیام می دادند که بی توجهی من به خاطر تاکتیک بوده ، چون دشمن در مجلس حاضر بود و تو شناخته می شدی.

(۹) اگر خواستیم از شاگردی تشویق کنیم از زحمات استاد و معلم و نویسنده و مؤسس و مدرسه و... غافل نشویم.

(۱۰) تشویق نباید تنها جنبه مالی داشته باشد. گرچه گاهی رسول خدا (ص) به برندگان مسابقات ، درخت خرما می باردار می داد ، اما بیشتر تشویقات جنبه معنوی داشت. همین که وارد مسجد شد و گروهی را دید مشغول نماز مستحبی و گروه دیگر در حال مذاکره علم بودند ، حضرت (ص) هر دو را تشویق کرد ، اما به گروه مذاکره علمی ملحق شدند.

۱۰. داستان

داستان : کسانی که در مسیر حق بودند ، کسانی

که در مسیر باطل بودند.

در قرآن حدود ۳۰۰ داستان است.

بیان حقایق به صورت مستقیم

۱۱. کیفر و قصاص

کیفر و قصا (ص):

وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ [بقره/۱۷۹].

۶. تأثیرات فطرت در تعلیم و تربیت

۱. اهمیت فطرت

استمداد از فطرت و وجدان

در قرآن با لحن های زیادی از فطرت کمک گرفته شده است:

(۱) آیات عهد و میثاق:

وَ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ مِيثَاقَهُ الَّذِي وَاثَقَكُمْ بِهِ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَ اطَعْنَا وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ [مائده/۷].

وَ اَوْفُوا بَعْدَ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَ لَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَ قَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ [نحل/۹۱].

(۲) آیات ذکر و نسیان و تذکره:

وَ مَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقِضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ [زخرف/۳۶].

وَ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعِدَاةَ وَ الْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ سَوْفَ يَنْبِتُهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ [مائده/۱۴].

نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكَرَةً وَ مَتَاعًا لِلْمُقِيمِينَ [واقعه/۷۳].

(۳) سؤالات از وجدان و فطرت:

أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ [قلم/۳۵].

هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرَ [انعام/ ۵۰].

هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ [الرحمن/ ۶۰].

۴) انتقاد از فطرت های غبار گرفته :

فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ [تکویر/ ۲۶].

فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ [انعام/ ۹۵].

أَلَمْ تَرَ

هَلْ

۵) از امام صادق (ع) سؤال شد گناه عوام یهود چیست که منحرف می شوند؟ امام (ع) فرمود : گر چه عوام سواد خواندن و نوشتن نداشتند ، اما فطرت داشتند ، با چشم خود دروغ و

فسق و رشوه علما را می دیدند و سکوت می کردند. [تفسیر الإمام العسکری ، ص ۲۹۹] .

(۶) اسلام از دختر ۹ ساله ایمان می خواهد و این نشانه آن است که همه می توانند به راحتی به خدا برسند.

(۷) فطرت ها چشمه هایی جوشان هستند در درون انسان ها. باید آنها را شکوفا کرد نه این که در آن سنگ انداخت.

۲. غبارهای فطرت

(۱) غرور علمی : گاهی فانوسی روشن می کند. در حالی که همان فانوس جلو دیدن انسان را نسبت به ستارگان می گیرد.

(۲) تکنولوژی و زندگی ماشینی

(۳) گناهان : قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَاها وَ قَدْ خَابَ مَنْ دَسَّها [شمس / ۱۰-۹] .

(۴) شیطان : اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ [مجادله / ۱۹] .

(۵) دوست : لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ [فرقان / ۲۹] .

(۶) محیط و جامعه فاسد : لَوْ لَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ [سبأ / ۳۱] .

يَا وَيْلَتَى لَيْتَى لَئِنِّي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا [فرقان / ۲۸] .

غبارروبی (پاکسازی) فطرت :

(۱) توجه به ضعف و عجز علمی : وَ مَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا [اسراء / ۸۵] .

(۲) توجه به ضعف جسمی : خُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا [نساء / ۲۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا لِابْنِ آدَمَ وَ الْفَخْرِ أَوْلُهُ نُطْفَهُ وَ آخِرُهُ جِيفَهُ وَ لَا يَرْزُقُ نَفْسَهُ وَ لَا يَدْفَعُ حَتْفَهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۵۴] .

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ [طارق / ۵] .

أَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ [واقعه / ۵۹] .

لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا [حج / ۷۳] .

(۳) توجه به ضعف اراده : إِنْ أَصْبَحَ مَاوَكُمْ [ملک / ۳۰] .

أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ [فاطر/ ١٥] .

٤) نگاهى به تاريخ مغروران : أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ إِزْمَ ذَاتِ الْعِمَادِ

[فجر/۷-۶] .

(۵) یادی از گذشته خود : ماء مهین [سجده/۸] .

فی بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ [زمر/۶] .

لَا تَعْلَمُونَ شَيْئاً [نحل/۷۸] .

لَمْ يَكْ شَيْئاً [مریم/۶۷] .

(۶) حوادث : فَأَخَذْنَا هُمْ بِالْبُأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ [انعام/۴۲] .

۳. اشباع کاذبانه فطرت

میل به بقا دارد : يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ [همزه/۳] .

يُودُّ أَحَدَهُمْ لَوْ يَعْمُرُ أَلْفَ سَنَةٍ [بقره/۹۶] .

يَحْسَبُهُ الظَّمَانُ مَاءً [نور/۳۹] .

در حالی که اشباع صادقانه این است : إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ [عنکبوت/۶۴] .

۴. فطری بودن دین

فطرت همیشه هست ، اما هنگام خطر و عجز و ناتوانی مثل آتشفشان فوران می کند.

دین فطری است :

(۱) احساس وابستگی ، پرستش ، عشق به موجود برتر ، کنجکاوی : زمینه ایمان به خدا است.

(۲) احساس تحیر ، کدام راه؟ از کی؟ چرا؟ با چه تضمینی؟ : زمینه ایمان به پیامبر (ص) و امام است.

(۳) احساس حبّ بقا ، عدالتخواهی : زمینه ایمان به معاد است.

(۴) احساس قدردانی و تشکر و محبت به ولی نعمت : زمینه نماز است.

(۵) احساس حذف عنصر مزاحم و خطرناک و احساس دفاع : زمینه جهاد است.

(۶) احساس تعاون و حمایت از هم نوع : زمینه خمس و زکات است.

۷) احساس حفاظت از ارزش ها ، پاکسازی محیط : زمینه امر به معروف و نهی از منکر است.

۷. سیمای معلم و شاگرد

۱. وظایف معلم

۱. وظایف فردی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : طَيِّبُ دَوَاؤُ بَطْنِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۰۸] .

ولی سوز بیجا نباشد تا مشمول آیهفَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلَى آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا [کهف/۶] .

شود.

ویژگی های فردی

ویژگی های

فردی معلّم :

(۱) توجّه به رسالت معلّمی

(۲) تواضع و شخصیت

(۳) مهربانی و دلسوزی

(۴) اخلاص

(۵) شجاعت

روش کار معلّم :

(۱) ساده گویی

(۲) نرم خوئی و صلابت

(۳) بی تکلفی

(۴) عدالت

(۵) استقامت

۲. روابط

۱. رابطه استاد و شاگرد

(۱) حضرت علی (ع) در پاسخ امام حسین (ع) فرمود: "رسول خدا (ص) در هیچ مجلسی نمی نشست و بلند نمی شد مگر با یاد خدا."

(۱) به فکر روحیه شاگردان باشد.

رسول خدا (ص) فرمود: حضرت خضر (ع) به حضرت موسی (ع) گفت: إِنَّ الْقَائِلَ أَقْلُ مَلَالَهُ مِنَ الْمُسْتَمِعِ فَلَا تُمَلِّ جُلَسَاءَكَ إِذَا حَدَّثْتَهُمْ [منیه المرید، ص ۱۴۰].

(۲) أشدّ حسره يوم القيامة رجل امکنه طلب العلم في الدنیا فلم يطلبه و رجل علّم علما فانتفع به من سمحه منه دونه [نهج الفصاحه، ص ۳۰۵].

۳) ان ممّا يلحق المؤمن من عمله و حسانته بعد موته علما نشره [نهج الفصاحه ، ص ۹۰۶] .

گوش دادن به حرف شاگرد

در قرآن می خوانیم ملکه سبا به اطرافیان گفت : ما كُنْتُ قاطِعَةً أَمراً حَتَّى تَشْهَدُونَ [نمل/ ۳۲] .

و در ماجرای حضرت ابراهیم (ع) : إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَى [صافات/ ۱۰۲] .

تواضع در مقابل شاگرد : وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [شعراء/ ۲۱۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : تَوَاضَعُوا لِمَنْ تَعَلَّمُونَهُ الْعِلْمَ [کافی ، ج ۱ ، ص ۳۶] .

توجه کردن شاگرد :

أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا وَ كَانَ وَّرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْباً [كهف/ ۷۹] .

وَ أَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَ كَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا وَ كَانَ أَبُوهُمَا صَالِحاً فَأَرَادَ

رَبُّكَ أَنْ يُبَلِّغَا أَشَدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ وَ مَا فَعَلْتَهُ عَنْ أَمْرِي ذَلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا [كهف/ ۸۲]

— عمل به سفارشات : أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَ تَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ [بقره/ ۴۴] .

— ایراد بحث های کاربردی : سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةً رَابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ [كهف/ ۲۲] .

— سنگین تر بودن وظایف علما : لَوْلَا - يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَ الْأَخْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَ أَكَلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ [مائده/ ۶۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا أَخَذَ اللَّهُ عَلَى الْجُهَّالِ أَنْ يَتَعَلَّمُوا حَتَّى أَخَذَ عَلَى الْعُلَمَاءِ أَنْ يَعْلَمُوا [عوالمی اللثالی ، ج ۴ ، ص ۷۱] .

— تشویق شاگرد : احترام امام صادق (ع) از هشام

— تنوع در تدریس

— شادی کلاس

— استفاده از تمثیل

۲. روشهای برخورد

قبل از انجام مسائل در جریان عمومی باشد. خدا که می خواهد آدم (ع) را بیافریند ، ملائکه را در جریان می گذارد و می گوید : إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً [بقره/ ۳۰] .

تا اشکالات بکنند و جواب داده شوند.

تربیت حس عاطفی و مذهبی ، اجتماعی ، عقلی

عاطفی : با دست آنان رسیدگی به طبقه ضعیف

مذهبی : بعد از سه سال : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

اجتماعی : شرکت دادن در جماعت مسلمانان

به شخصیت نوجوان اعتنا کردن : فَأَنْظُرْ مَاذَا تَرَى [صافات/ ۱۰۲] .

اسباب بازی بچه ها : بدآموزی نداشته باشد. مجسمه عروسک ها ، صلیب ها ، بازی های تفرقه انداز ، علاقه آور ، تعاونی

قبول نقاط قوّت قبل از تغییر سلیقه

قبول نقاط قوّت و تکریم : فیہما اِثْمٌ کَبِیْرٌ وَ مَنَافِعٌ لِلنَّاسِ وَ اِثْمُهُمَا اَکْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا [بقره/ ۲۱۹] .

مماشات : فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِعَةً قَالَ هَذَا رَبِّي

[انعام/ ۷۸] .

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا [نساء/ ۱۳۶] .

توجه به اهمیت هدف در تربیت تحریک مؤثر است : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وایم الله لئن یهدی الله علی یدیک رجلا خیر لک مما طلعت علیه الشمس و غربت و لک ولاو یا علی [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۲۷۷] .

اهمیت و اعتناء : به سخن شاگرد و نوشته آن . معلّمانی که نوشته شاگرد را یک سره خط می کشند . روح فرزند کوبیده می شود :

يَقُولُونَ هُوَ أَدْنُ قُلُّ أَدْنُ خَيْرٍ لَكُمْ [توبه/ ۶۱] .

تعلیم عمیق نه ماشینی :

دختر پنج ساله پایتخت ۴۰ کشور را در تلویزیون گفت ، ایا به جای ایران پرسیدند کشور عزیز ما ، در جواب ماند ؛ چون در تعلیم یاد داده بودند ، عراق ، بغداد ؛ مصر ، قاهره ؛ ایران ، تهران . همین که به جای لفظ ایران ، کشور عزیز ما شد ، در جواب ماند . این نمونه تعلیم ماشینی است .

رهبریابی و یا رهبرجویی به طور ناخود آگاه در کودکان و جوانان هست که آثارش همان تقلیدهای از یکدیگر با شوق و غرب است . معلّم و مربّی باید سعی کند از راه مدح خوبان الگو و رهبران خوبی برای شاگردانش معین کند .

رشته ای در گردنم افکنده دوست می کشد هر جا که خاطرخواه اوست

قانون اصل است یا مجری : هر یک از نظریه ها طرفدارانی دارد ، ولی نقش مجری چند درصدی بیشتر است . شاهد در زمان خود پیامبر (ص) قانون کامل نبود . (مگر در نزدیکی آخر عمر شریفش که آیهالیومَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ [مائده/ ۳] .

آمد ، ولی مجری لایق بود و لذا

کارهایی شد. اما بعد از حضرتش قانون کامل بود، ولی مجری ابوبکر و عمر. لذا...

هدف مربّی باید روشن باشد :

(تربیت برای ریاست و استبداد)

(تربیت برای ثروت و اقتصاد)

(تربیت برای شهرت)

(تربیت برای عزت و راحتی)

(تربیت برای حقیقت)

هدف رهبران مسلمانان، حضرت محمد (ص) و علی (ع) غیر هدف مسلمان نماها بود.

اگر هدف مربّی در تربیت خدا بود، عزّت و ذلّت، فقر و غنا، اقبال و ادبار در او اثری نمی گذارد. او مردم را استخدام برای خواسته های شخصی نمی کند.

او خودش را با شاگردش را در پیشگاه خدا یکی می داند.

مربّی رهبر باید در انتقادات و وحشت نکند: **كَلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ** [هود/۳۸].

مربّی باید کارهایی را به کسی که تحت تربیت اوست واگذار کند و آزادی هم بدهد و بازجویی هم نکند تا حسّ شخصیت و آزادی و مسؤولیت او را تقویت کند و اگر هر کاری را بخواهد تنها خودش انجام دهد به او بدین می شوند.

مربّی باید از حالات حزن و شادی و فقر و غنای شاگرد بااطلاع باشد، تا بهتر بتواند...

۳. توجه به ظرفیت

سراج، خادم امام صادق (ع) بود. گفت: امام (ع)، من و عده ای را برای کاری فرستاد. ما رفتیم و برگشتیم و ناراحت شدیم و من رفتم در باغ خودم. وقت مراجعت خیلی ناراحت بودم، افتادم در فراشم؛ در این حال امام صادق (ع) تشریف آوردند و من پا شدم و نشستم و او بالای سر من نشست. از من سؤالاتی راجع به آن کاری که مرا فرستاده بود کرد و من جواب دادم. حضرت (ع)

حمد خدا کرد. سپس حرفی از مردی پیش آمد. من از آن ها بدگویی کردم و گفتم به امام صادق (ع) که من از اینها بری هستم برای این که اینها نمی گویند آنچه را ما می گوییم. حضرت (ع) فرمود: آیا با این که ما را دوست دارند، چون به مثل ما نمی گویند از آن ها دوری می کنی و تبری می جویی؟ گفتم: بلی. فرمود: نباید چنین باشد، اگر بنا بر فضیلت باشد، نزد ما اهل بیت چیزهایی است که نزد شما نیست، پس باید ما شما را طرح کنیم. نزد خدا چیزهایی است که نزد ما اهل بیت هم نیست، پس خدا ما را طرح کرده؟! من از گفته خود پشیمان شدم. عرض کردم: چه کنم؟ فرمود: آنها را دوست بدار و از آنها دوری نکن به درستی که بعضی مسلمان ها یک سهم از ایمان دارند، بعضی دو سهم، بعضی سه سهم، بعضی چهار سهم، بعضی پنج سهم، بعضی شش سهم و بعضی هفت سهم. فلیس ینبغی ان یحمل صاحب السهم علی ما علیه صاحب السهمین و لا صاحب السهمینو همینطور حضرت (ع) فرمود. نباید شش سهم دارنده را مجبور به اعمالی کنیم که عمل کسی است که هفت سهم دارد. بعد حضرت (ع) مثلی زدند که یک نفر مسلمان همسایه نصرانی داشت. همسایه را مسلمان کرد و سحر آمد او را برد مشغول نافله کرد. بعد صبح او خواست برود و او را نشانید تا نماز ظهر، خواست برود. نشانید تا عصر و همینطور تا عشاء او را نشانید. سحر شب دوم که در خانه

همسایه رازد همسایه گفت: برو برای این دین آدم بیکاری را پیدا کن. حضرت (ع) فرمود: این مسلمان ناشی مسلمی را از دین بیرون کرد.

امام صادق (ع) فرمود به عبدالعزیز که ایمان ده درجه دارد. مثل نردبان ترقی به مرتبه بعد از مرتبه جلویی است و نباید کسی که دو مرتبه را طی کرده به دیگری که یک مرتبه را پیموده بگوید تو چیزی نیستی و همینطور هیچ صاحب مزینی حق ندارد به پایین تر از خود تحمیل مطالبی کند، بلکه باید با رفاقت او را مثل خود کند و اگر با خشونت تحمیل کرد و او را شکست، جبران او با اوست. [کافی، ج ۲، ص ۴۲].

روایات به این معنی در کتاب کافی باب درجات ایمان زیاد است که با هر مردمی باید به نحوی مناسب سر و کار داشت. (چون که با کودک سر و کارت فتاد پس زبان کودک باید گشاد)

۴. نکات مهم

گروه های انسان:

گروه بی تفاوتان

گروه موافقان

گروه مخالفان

گروه متفاوتان

وظیفه معلم و مدیر و رهبر و مربی خوب آن است که در بی تفاوتان ایجاد انگیزه کند: لشکر معاویه برای باطل در حرکتند، شما چرا...

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَا أَشْبَاهَ الرِّجَالِ وَ لَا رِجَالٍ [نهج البلاغه، خطبه ۲۷].

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع): إِنِّي لَا أَرَى الْمَوْتَ إِلَّا سَعَادَةً [اللهوف، ص ۷۹].

و یکی از نقش های قیام امام حسین (ع)، سخنرانی حضرت زینب (س) و حضرت سجاد (ع) و فلسفه وصیت عزاداری ده روز در سرزمین منا برای امام باقر (ع)، سفارش به رفتن به زیارت امام حسین

(ع) ، سیر در زمین و تاریخ های قرآن و... همه برای همین جهت است که در افراد بی تفاوت انگیزه ای پیدا شود.

و عده به پاداش های بزرگ : مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا [انعام/ ۱۶۰] .

فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ [نساء/ ۹۵] .

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ [آل عمران/ ۱۱۰] .

وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا [عنكبوت/ ۶۹] .

عدم مشورت با ترسو ، کوبیدن منطق بی تفاوتاناً هاهنا قاعدون [مائده/ ۲۴] .

تجزیه و تحلیل مسائل ، همه و همه برای تحریک افراد بی تفاوت است. ریشه بی تفاوتی معمولاً جهل و استحمار است و آیات علم و تدبّر و تفکر برای زدودن این بی تفاوتی ها است.

دلگرم نمودن و تکیه بر موافقان : نباید کاری کند که موافقان کم کنار بکشند ، بلکه باید با رفاقت ، نوبت ، صداقت ، تواضع ، مشورت و سایر صفات انسانی اعتماد آنان را جلب نمود.

کاهش یا ریشه کنی مخالفت ها نه مخالف ها. آنچه مهم است مخالفت است ، نه مخالف. شطرنج باز شکست خورده مهره ها را نمی شکند. جای آن را عوض می کند تا موفق شود. مخالف را در جمع موافقان قرار دادن و به مخالف چنین وانمود کردن که تو مخالف نیستی و... می تواند در کاهش مخالفت ها نقش بزرگی داشته باشد.

پذیرش و تفاهم با متفاوتان :

مرّبی باید اصالت را برای مصلحت بداند و اگر با عاطفه و یا اعمال قدرت عمل می کند باز به خاطر مصلحت باشد.

کمک برای مصلحت باشد.

۵۰٪ مراعات مصلحت

۲۵٪ عاطفی

۲۵٪ استبدادی

مرّبی باید از هر نوع قیافه و یا سابقه ای که زننده است دور باشد. می گویند طفلی گریه می کرد. سیاه پوستی آن را بغل کرد تا آرام گیرد. طفل بیشتر جیغ

کشید. سفیدپوستی آن را گرفت و طفل ساکت شد و سپس گفت همین قیافه تو بیشتر سبب فریاد می شود. حالا بعضی از مریبان مانند...

فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ [انعام/ ۱۴۹] .

حجت خداوند باید کامل و بهانه ای برای فرار نباشد.

۲. وظایف شاگرد

۱. وظایف فردی

جستجو برای پیدا کردن استاد

فَارْتَدَّا عَلَىٰ آثَارِهِمَا قَصَصًا فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً [كهف/ ۶۵-۶۴] .

تعاون در تحصیل و در زندگی :

حضرت علی (ع) : "در جبهه افراد قوی دل دیگران را تقویت کنند." بعد می فرماید : فَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُ مِثْلَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۲۳] .

پس به شکرانه قدرت تعاون داشته باش.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سَلْ تَفَقُّهَا وَ لَا تَسْأَلْ تَعُنَّتَا [نهج البلاغه ، حکمت ۳۲۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حُسْنُ السُّؤَالِ نِصْفُ الْعِلْمِ [کنز الفوائد ، ج ۲ ، ص ۱۸۹] .

مداومت

رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا [طه/ ۱۱۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْحِكْمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ فَحَيْثُ وَجَدَهَا فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا [منیه المرید ، ص ۱۷۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا سَهْرَ إِلَّا فِي ثَلَاثٍ مُّتَهَجِّدٍ بِالْقُرْآنِ أَوْ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ أَوْ عَرُوسٍ تُهْدَىٰ إِلَىٰ زَوْجِهَا [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۱۲] .

۲. روابط

۱. رابطه شاگرد و استاد

شاگرد به چند جهت باید از استاد قدردانی کند :

(۱) حقّ تربیت و حقّ تخصّص؛ بنابراین اگر استاد کافر باشد به خاطر حقّ علمش باید مورد احترام باشد.

احترام به استاد : وَقَرُّوا مِنْ تَعَلُّمٍ مِنْهُ الْعِلْمَ [کنز العمال ، ج ۱۰ ، ص ۲۵۰] .

از هر چیز سؤال نکند : لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءٍ إِنْ تُبَدَّ لَكُمْ تَسُوكُمْ [مائده/۱۱۰] .

عجله نکند : لَا تَعْجَلْ

بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَقْضَىٰ إِلَيْكَ وَحْيُهُ [طه/ ١١٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا جَلَسْتُمْ إِلَى الْمَعْلَمِ أَوْ جَلَسْتُمْ فِي مَجَالِسِ الْعِلْمِ فَادُّنُوا وَ لِيَجْلِسَ بَعْضُكُمْ خَلْفَ بَعْضٍ وَ لَمَا تَجَلَسُوا مُتَّفَرِّقِينَ كَمَا يَجْلِسُ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ [مشكاة الأنوار ، ص ٢٠٥] .

٢. حقوق معلم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ مِنْ حَقِّ الْمَعْلَمِ عَلَى الْمُتَعَلِّمِ :

(١) أَنْ لَا يَكْثِرَ السُّؤَالَ عَلَيْهِ

(٢) وَ لَا يَسْبِقَهُ فِي الْجَوَابِ

(٣) وَ لَا يَلْحَقَ عَلَيْهِ إِذَا أَعْرَضَ

(٤) وَ لَا يَأْخُذَ بِثَوْبِهِ إِذَا كَسَلَ

(٥) وَ لَا يَشِيرَ إِلَيْهِ بِيَدِهِ وَ لَا يَغْمِزُهُ بِعَيْنِهِ

(٦) وَ لَا يَشَاوِرَ فِي مَجْلِسِهِ

(٧) وَ لَا يَطْلُبُ وَرَاءَهُ وَ أَنْ لَا يَقُولَ قَالَ فَلَانَ خِلَافَ قَوْلِهِ

(٨) وَ لَا يَفْشِي لَهُ سِرًّا

(٩) وَ لَا يَغْتَابَ عِنْدَهُ

(١٠) وَ أَنْ يَحْفَظَهُ شَاهِدًا وَ غَائِبًا

(١١) وَ يَعْمُ الْقَوْمَ بِالسَّلَامِ وَ يَخْصُهُ بِالتَّحِيَّةِ

(١٢) وَ يَجْلِسُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَ إِنْ كَانَ لَهُ حَاجَةٌ سَبَقَ الْقَوْمَ إِلَى خِدْمَتِهِ

(١٣) وَ لَا يَمَلُّ مِنْ طَوْلِ صُحْبَتِهِ فَإِنَّمَا هُوَ مِثْلُ النَّخْلَةِ تُنْظَرُ مَتَى تَشْقُطُ عَلَيْهِ مِنْهَا مَنْفَعَةٌ

(١٤) وَ الْعَالِمُ بِمَنْزِلَةِ الصَّائِمِ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ إِذَا مَاتَ الْعَالِمُ انْتَلَمَ فِي الْإِسْلَامِ تَلْمَهُ لَا تَنْسَدُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

(١٥) وَ إِنْ طَالِبَ الْعِلْمَ يَشِيعُهُ سَبْعُونَ أَلْفًا مِنْ مُقَرَّبِي السَّمَاءِ [عده الداعي ، ص ٨٠] .

۳. نکات مهم در روابط استاد و شاگرد

خلاصه کتاب تعلیم و تربیت شهید مطهری (ره) :

۱) فرق است میان عالم بودن و روح علم داشتن. (آری فرق است میان بشکه آب و چشمه آب) روح علمی خالی از جمود و غرور و... است.

۲) ثمره العلم العبودیه

العلم علی ثلاثه أشبار : اذا وصل الی شبر الأوّل تكبر و اذا وصل الی الثانی تواضع

و اذا وصل الى شبر الثالث علم انه لا يعلم شيئاً [تعلم و تربيت ، شهيد مطهري (ره) ، ص ۳۲] .

۴) تربيت غير صنعت است و انسان غير جماد ، در تربيت بايد توجه به فطرت و سرشت و آزادي و تمایلات داشت :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ لِلْقُلُوبِ إِقْبَالَ وَ إِدْبَاراً فَإِذَا أَقْبَلَتْ فَاحْمِلُوهَا عَلَى النَّوَافِلِ وَ إِذَا أُدْبِرَتْ فَاقْتَصِرُوا بِهَا عَلَى الْفَرَائِضِ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۱۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ لِلْقُلُوبِ شَهْوَةً وَ إِقْبَالَ وَ إِدْبَاراً فَاتُوهَا مِنْ قَبْلِ شَهْوَتِهَا وَ إِقْبَالَهَا فَإِنَّ الْقَلْبَ إِذَا أُكْرِهَ عَمِيَ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۹۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ تَمِيلُ كَمَا تَمَلُّ الْأَبْدَانُ فَابْتَغُوا لَهَا طَرَائِفَ (چیز شگفت انگیز) الْحِكْمَةِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۹۷] .

تربيت بر اساس ترس بی ارزش است. البته برای جلوگیری از فساد ترس و تنبيه خوب است.

ترس ، عامل رشد انسان به مقامات بالا- نیست ، امّا عامل جلوگیری از سقوط به مقامات پایین هست. ترس ، عامل اختلال روانی است. طفلی که در دامن بول کرد و کتک خورد نمی داند به خاطر مکان بود به خیالش

که بول کردن جرم دارد. همیشه هنگام ادرار دچار ترس و هیجان است ، ولی اگر فهمید بول عیب ندارد ، ولی در دامن بول کردن عیب دارد و لجاجت کرد ، جای تنبيه است.

۴) تربيت به عادت خوب واداشتن است یا عادت بد را شکستن یا هر دو معیار آن است.

پشتوانه عادل استدلال است یا تقلید و هوس. هر کجا عادت بر اساس اول خوب و بر اساس دوم بد. گاهی عادت به

خیر و بر اساس عشق و شعور است و گاهی به خاطر سرگرمی.

(۵) هر مکتب جامعی سیستم آموزشی لازم دارد.

(۶) چه علمی در اسلام ارزش دارد؟ مدل چیست؟ روش تربیتی چیست؟

(۷) پر کردن مغز، کم ارزش، ولی پرورش مغز ارزش دارد. آتش و هیزم بردن در تنور، کم ارزش است، ولی جرقه و هیزم های درونی خوب.

(۸) گاهی باسواد تکیه بر معلومات خود می کند و بی سواد فکر می کند و حرف های حکیمانه می زند.

(۹) زیاد درس نشستن مهم نیست. شیخ انصاری ۱۰ سال درس خوانده. مرحوم بروجردی ۸ سال درس خوانده.

(۱۰) اشکال به بروجردی می گرفتند که استاد کم دیده است.

(۱۱) تفکر با علم مقرون است و گرنه کارخانه بی مواد است: وَ مَا يَغْفُلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ [عنکبوت/۴۳].

مغز مثل معده است که باید فرصت هضم داشته و برف انبار کردن معده را خسته و جذب را کم می کند.

(۱۲) معلّم و خطیب باید رشد فکری به مردم بدهند. مرحوم حجت فرمود: اجتهاد؛ یعنی یک مسأله جدید فقهی بی سابقه را با اصول استنباط نماییم.

(۱۳) در اسلام هم تعلیم و تعلّم عبادت است، هم تفکر، ولی ارزش فکر بیشتر است. (روایات زیادی داریم).

فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُمْ أَثَرِ تَفْكَرٍ اسْت.

(۱۴) یکی از مصادیقاً عدّوا لهماطّلاعات و علم است به مقدار تَزْهَبُونَ به [انفال/۶۰].

(۱۵) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): كَفَى بِالْمَرْءِ كَذِبًا أَنْ يَحْدُثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ [معانی الأخبار، ص ۱۵۸].

ضبط صوت بودن کم ارزش است.

(۱۶) در مسائل، مقید به زمان الآن نباشیم: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا أَنْتَ هَمَمْتَ بِأَمْرٍ فَتَدَبَّرْ عَاقِبَتَهُ [کافی، ج ۸

، ص ۱۴۹] .

(۱۷) تمام انبیا (علیهم السلام) گرفتار عدم تفکر مردم و تقلید نابجا بوده اند : *إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّهِ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّقْتَدُونَ* [زخرف/ ۲۳] .

(۱۸) به خاطر این که خانه یادگار پدرم هست ، با تنگی آن ساخته ام :

امام صادق (ع) : "از بی شعوری تو است."

(۱۹) اکثریت ، تبلیغات ، تهدید ، شخصیت های نامدار ، طمع ، غرور و... جلو تعقل را می گیرد.

استقبال و استدبار مردم هم همینطور است.

۴. روابط استاد و شاگرد در سیره بزرگان

(۱) علامه حسن زاده آملی : برف سنگینی در تهران آمده بود ، روز تعطیل رسمی بود. تردید داشتم به درس های علامه شعرانی بروم یا نه. بالاخره رفتم و عذرخواهی کردم. ایشان فرمودند : امروز گداهها را در مسیر دیدی؟ گفتم : چطور! این روزها بازارشان گرم است. فرمود : آنها کارشان را تعطیل نکردند ، ما چرا تعطیل کنیم؟ [حوزه ، ۲۱] .

(۲) مردی از ۶۰۰ کیلومتری به دیدن شهید رجایی آمد. گفتند کارش زیاد است. فرصت ندارد. ساعت ها نشست تا این که رجایی آمد. دست رجایی را بوسید و گفت : این ادای دینی بود به معلمی که بسیار چیزها را به من آموخته بود و من فقط برای همین کار آمدم.

(۳) میرزا جواد آقا ملکی تبریزی : شیخ انصاری (ره) در محضر شاگرد خود می نشست و از او درخواست موعظه می کرد. [حوزه ، ۱۶] .

(۴) استاد سید رضی (ره) به او گفت : خانه تو کوچک است و جای کافی ندارد. من خانه بزرگی دارم به تو بخشیدم. سید رضی قبول نمی کرد. استاد اصرار می کرد. سید گفت : من

احسان پدرم را نپذیرفتم، چگونه احسان شما را قبول کنم؟ استاد گفت: من پدر روحانی تو هستم و حقّ بیشتر است. سید نپذیرفت. [منیه المرید ، ص ۲۴۱] .

خاطرات

(۵) عیسی بن مریم (علیهما السّلام) به شاگردان خود گفت: از شما خواهشی دارم، گفتند: برآورده است. بلند شد و پاهای شاگردان خود را شست و فرمود: إن أحق الناس بالخدمه العالم [منیه المرید ، ص ۱۸۳] .

(۶) امام صادق (ع) وقتی هشام که یکی از شاگردانش بود وارد می شد او را در صدر مجلس می نشاند و می فرمود: هَذَا ناصِرُنَا بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ [إعلام الوری ، ص ۲۸۰] .

(۷) شهید مطهری (ره): طلبه ای سر درس آیت الله بروجردی ایرادی گرفت، آقا نه تنها ناراحت نشد، بلکه به آن طلبه جایزه هم دادند. [جلوه های استاد مطهری (ره)]

(۸) شهید مطهری (ره) وقتی نام اساتید خود را می بردند با احترام و تعظیم بسیار زیاد تجلیل می کردند. مثلاً به نام علامه که می رسیدند می گفتند: روحی له الفداء

(۹) آیت الله جنتی: سید رضی (ره) گردآورنده نهج البلاغه استاد ادیبی داشت غیر مسلمان. وقتی این استاد از دنیا رفت، در قبرستان غیرمسلمان ها دفنش کردند. هر وقت سید رضی (ره) می خواست از این قبرستان عبور کند از اسب پیاده می شد تا آخر قبرستان پیاده می رفت و بعد سوار می شد. پرسیدند: علت این کار چیست؟ فرمود: آخر معلّم من در این قبرستان خوابیده است.

(۱۰) دکتر شریعتی: ابن سکیت معلّم فرزندان متوکل بود. او بو برد که فرزندانش به علی (ع) علاقه پیدا کرده اند. روزی

به سراغ معلم آمد و پرسید: فرزندان من نزد تو بهترند یا حسن و حسین؟ ابن سکیت جواب داد قنبر غلام علی (ع) از تو و فرزندان ارجمندترند. متوکل دستور داد زبانش را از پشت سرش بیرون بیاورند. [فاطمه فاطمه است، ص ۱۶].

(۱۱) ابوعلی سینا می گوید: هر وقت در یک مسأله علمی دچار حیرت می شدم به مسجد می رفتم و نماز می خواندم، درهای بسته به رویم باز می شد.

(۱۲) صاحب جواهر هنگام تدریس از نوشته های شیخ انصاری (ره) استفاده می کرد و... شیخ انصاری (ره) با شاگردان خود در درس صاحب جواهر حاضر می شد و هیچکدام ابایی نداشتند. [حوزه، ۶].

(۱۳) حاج ملا هادی سبزواری به هنگام شنیدن نام شیخ انصاری (ره) از جا بلند می شد و با تعبیر منه السلام و الیه السلام و علیه السلام او احترام می کرد. [حوزه، ۶].

(۱۴) آیت الله کوه کمره ای از مشاهیر زمان خود وقتی دید شیخ انصاری به خاطر عدم شهرتش دو سه نفر شاگرد بیشتر ندارد درشش را تعطیل کرد و خود و شاگردانش به پای درس شیخ رفت. [گفتارهای معنوی، شهید مطهری (ره)، ص ۳۹ و حوزه، ۶].

(۱۵) خلیل قزوینی بعد از مباحثات علمی با فیض کاشانی وقتی متوجه اشتباه خود شد بی درنگ جهت عذرخواهی از قزوین راهی کاشان شد، وقتی به درب خانه فیض رسید، گفت: یا مُحْسِنُ قَدْ أَتَاكَ الْمُسْتِیءُ و بلافاصله برگشت که در اخلاصش خللی وارد نشود. [حوزه، ۶].

خاطرات

(۱۶) مرحوم شیخ انصاری (ره) وقتی پاسخ مسأله ای را نمی دانست با صدای بلند می گفت: نمی دانم.

۱۷) آموزگاری شاگرد تنبلی را پند و اندرز می داد و مفسد تنبلی را تشریح می کرد. ناگهان دید شاگرد ضمن گوش دادن با زغالی روی زمین صورت می کشد. متوجه شد او علاقه به نقاشی دارد مطلب را با والدین شاگرد مطرح کرد. چیزی نگذشت که در رشته نقاشی سرآمد شد. [فروغ ابدیت ، ج ۱ ، ص ۱۳۶] .

۱۸) آیت الله مشکینی از جلد اول بحار الأنوار : شخصی خدمت امام سجّاد (ع) رسید و عرضه داشت یابن رسول الله (ص) این مرد پدرم را کشته و من می خواهم او را قصاص کنم و قاتل هم به قتل اعتراف کرد. حضرت (ع) فرمود : می توانی قصاص کنی ، ولی بگو بینم آیا این مرد تا به حال خدمتی به تو نکرده که به جای قصاص دیه بگیری؟ گفت : او چند روزی به من درس داده و علوم شما اهل بیت (علیهم السّلام) را به من آموخته است ، ولی این باعث انصراف من نمی شود. حضرت (ع) فرمود : چه می گویی! حق ارشاد بیشتر از خون ارزش دارد و او از قصاص گذشت. بنا شد دیه بگیرد. (صد شتر) قاتل توانایی نداشت. امام (ع) فرمود : حاضری ثواب هدایت و ارشادت را به من بدهی و من صد شتر را بدهم. گفت : اولاً ، شما نیاز ندارید. ثانياً ، اگر فردای قیامت مقتول جلوی مرا بگیرد باید توشه ای داشته باشم. امام (ع) به ولی مقتول رو کرد و فرمود : اگر از حقت درگذری روایتی از پیامبر (ص) می خوانم که برای هر دو شما از دنیا و ما فیها بیشتر باشد.

آن مرد حق خود را بخشید و حدیث مهم را شنید. [نماز جمعه ، ۱/۸/۱۳۶۶] .

خاطرات

۱۹) به اسکندر گفتند: چرا معلّم خود را بیش از پدر تعظیم می کنی؟ گفت: چون پدر من ، مرا از عالم ملکوت به زمین آورده است و استاد مرا از زمین به آسمان برده است. [کشکول شیخ بهایی] .

۲۰) آقا نجفی قوچانی (ره): عذاب مرده ای مشهود اصحاب پیامبر (ص) شد و بعد از مدّتی مرتفع گردید. پیامبر (ص) فرمود: از خانواده میت پرسند که امروز چه کرده اند؟ گفتند: طفلی داشته به مکتب فرستاده اند و بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ یاد گرفته است. [سیاحت شرق ، ص ۳۶۳] .

۲۱) ابوعلی سینا هنوز به بیست سالگی نرسیده بود که علوم زمن را فرا گرفت. روزی به مجلس درس ابن مسکویه حاضر شده و گردویی را با کمال غرور جلو ابن مسکویه گذاشت و گفت: مساحت سطح این را تعیین کن. ابن مسکویه جزوه ای در علم اخلاق را جلو ابن سینا گذاشت و گفت: تو به ادب نفست محتاج تری تا مساحت این گردو. [داستان راستان] .

۲۲) ابوریحان بیرونی در مرض موت بود که فقیهی به بالینش آمد. ابوریحان مسأله ای در ارث از فقیه پرسید. او گفت: حالا چه وقت مسأله پرسیدن است؟ ابوریحان گفت: من اگر بمیرم و بدانم بهتر از آن است که بمیرم و ندانم. [تعلیم و تربیت ، مطهری (ره) ، ص ۲۰۰] .

۲۳) استاد محمود شهابی می گوید: روزی در محضر آیت الله بروجردی (ره) بودم. اصحاب استفتاء هم تشریف داشتند. نامه ای

فقهی آمد که سؤال فقهی در آن مطرح شده بود. همه نظر دادند. آقا از من هم نظر خواست. اما نظر من

با همه حاضران و خود آقا مخالف بود. نظرم را با دلیل بیان کردم و در پایان خداحافظی کرده و به تهران آمدم. پس از چند روز شخصی تقدیرنامه ای از آیت الله بروجردی (ره) برایم آورد که گفته بودند شما موجب شدید ما به کتب فقهی مراجعه کنیم و بالاخره فهمیدیم حرف شما درست است، لذا دیدیم خلاف انصاف است که به اطلاع شما نرسانیم. [کیهان فرهنگی، شماره ۴].

(۲۴) ابن جوزی محدّث مشهور، استادی که بیش از صد هزار شاگرد داشت، هیچ وقت خود را ضایع نمی کرد. در وقت نوشتن تراشه های قلمش را جمع می کرد. وقت مردن وصیت کرد که آب غسل من از اینها گرم کرده شود. می گویند به قدری زیاد بود که اضافه آمد.

ابن جوزی بالای منبر گفت: با این انگشتان دو هزار جلد کتاب نوشته ام که دویست جلد آنها تألیف خودش بود. [حکایات صحابه، ص ۱۶۳].

(۲۵) عشق به معلّم شهید مطهری (ره): بزرگ مردی که مرا اولین بار با نهج البلاغه آشنا ساخت و درک محضر او را همواره یکی از ذخایر گران بهای خودم که حاضر نیستم با هیچ چیز معاوضه کنم می شمارم و شب و روزی نیست که خاطره اش در نظرم مجسم نگردد. یادی نکنم و نامی نبرم. او هم فقیه بود، هم حکیم بود، هم ادیب و هم طیب. (درباره مرحوم حاج میرزا علی آقا شیرزای) [سیری در نهج البلاغه]

(۲۶) بنی اُمیه وقتی وضعیت معاویه

، پسر یزید را دیدند ، فهمیدند کار معلّم او عمر بن مقصّوص است و معلّم را زنده به گور کردند. [کشکول طبسی ، ص ۲۳ ، به نقل از عدّه الدّاعی]

(۲۷) آیت الله جوادی آملی می گوید : روز اوّل طلبگی پدرم دستم را گرفت و گفت : اوّلین درس را باید بزرگواری به شما بدهد که خودش تزکیه شده باشد. رفتیم خدمت آیت الله فرسیو ، ایشان هم اوّلین درس را فرمود : اوّل العلم معرفه الجبّار و آخر العلم تفویض الأمر الی اللّهُو آنچه این جمله را معنا کردند که هنوز مدیون سروش غیبی آن استاد هستم. [کیهان فرهنگی ، شماره ۹] .

(۲۸) آیت الله شیخ محمّد تقی آملی در کنار قبر حضرت معصومه (س) و قبور علمای مدفون در حرم می فرمودند : اینجا برکت هست و می فرمودند : شاگردان افلاطون هر وقت مسأله ای علمی برایشان مشکل می شد می رفتند کنار قبر افلاطون. [آقای جوادی آملی ، کیهان فرهنگی ، ۹] .

(۲۹) عمر بن عبدالعزیز کودک بود. در کوچه با بچه ها بازی می کرد و طبق عادت همراه با کودکان به هر بهانه لعن علی می کرد. استادش گذر می کرد. شنید ، ولی چیزی نگفت. شاگرد رنجش خاطر استاد را فهمید. به سر کلاس آمد. استاد سؤال کرد ، فرزندم از چه وقت بر تو معلوم شده که اهل بدر مورد غضب خدا قرار گرفته اند. شاگرد گفت : مگر علی اهل بدر بود؟ استاد گفت : آیا افتخارات بدر جز به علی به کسی دیگر هم تعلق دارد؟ عمر قول داد دیگر این عمل را تکرار نکند. استاد گفت قسم

قسم می خورم و تا آخر عمر تکرار نکرد و از اولین خدماتش در زمان حکومت لغو این سنت زشت بود. [داستان راستان ، ج ۲ ، ص ۱۹۹] .

۳۰) در درس آخوند خراسانی ۱۲۰۰ نفر شرکت می کردند که پانصد نفر آنان مجتهد بودند. در مقابل چنین استادی آیت الله بروجردی در سنین جوانی طرح اشکال کرد. مرحوم آخوند گفت : یک بار دیگر بگو ، بروجردی حرف خویش را تکرار کرد. آخوند فهمید راست می گوید. گفت : الحمد لله نمردم و از شاگرد خود استفاده کردم. [حماسه حسینی ، مطهری (ره) ، ج ۱ ، ص ۲۹۸] .

۳۱) ابن جوزی بر منبر سه پله ای بالا-رفته بود و صحبت می کرد. زنی از پایین مسأله ای پرسید. ابن جوزی گفت نمی دانم. زن گفت : تو که نمی دانی پس چرا سه پله از دیگران بالا-تر نشسته ای؟ خطیب گفت : این سه پله به اندازه ای است که من می دانم و شما نمی دانید. به اندازه معلوماًم بالا رفته ام. اگر می خواستم به اندازه مجهولاتم بالا روم ، منبری لازم بود تا فلک الأفلاک. [حکایت ها و هدایت ها ، مطهری (ره) ، ص ۱۰۹] .

۱. تفریح سالم

۱. کلیات

۱. ضرورت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ لِكُلِّ عَضْوٍ مِنَ الْبَدَنِ اسْتِرَاحَةً [غررالحکم ، ص ۶۰] .

۲. فرق تفریح و عبادت

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ [یونس/ ۵۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ فَرْحَةٌ عِنْدَ إِفْطَارِهِ وَفَرْحَةٌ عِنْدَ لِقَاءِ رَبِّهِ [کافی ، ج ۴ ، ص ۶۵] .

۲. اهداف

۱. هدف عبادی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قُو عَلَى خِدْمَتِكَ جَوَارِحِي [مصباح المتهدجد ، ص ۸۴۹] .

۲. هدف علمی

۱. بررسی

سِيرُوا فِي الْأَرْضِ [انعام/ ۱۱] .

۲. عبرت گیری

فَارْتَدَّا عَلَى آثَارِهِمَا قَصَصًا [كهف/ ۶۴] .

۳. آمادگی برای دفاع

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَهَبْ لِي قُوَّةَ أَحْتَمِلُ بِهَا جَمِيعَ مَرْضَاتِكَ [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۱] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَ أَقْوَى قُوَّتِكَ فِي إِذَا نَصَبْتَ [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰] .
وَ زَادَهُ بَسْطَهُ فِي الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ [بقره/ ۲۴۷] .

۴. صلہ رحم

عَنْ صَيْفُوَانَ عَيْنِ عَمْرٍو بْنِ حُرَيْثٍ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) وَ هُوَ فِي مَنْزِلِ أَخِيهِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ فَقُلْتُ لَهُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا حَوْلَكَ إِلَى هَذَا الْمَنْزِلِ؟ قَالَ : " طَلَبُ التُّزْهِهِ " [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۳] .

۵. نشاط در عبادت

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَ لَا تَبْتَلِنِي بِالْكَسَلِ عَنْ عِبَادَتِكَ [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰] .

۳. شرائط

۱_ مناسب با کرامت های انسانی

قَالَ الْكَاظِمُ (ع) : اجْعَلُوا لِأَنْفُسِكُمْ حَظًّا مِنَ الدُّنْيَا بِإِعْطَائِهَا مَا تَشْتَهِي مِنَ الْحَلَالِ وَ مَا لَا يَثْلُمُ الْمُرُوءَةَ وَ مَا لَا سِرْفَ فِيهِ وَ اسْتَعِينُوا بِذَلِكَ عَلَى أُمُورِ الدِّينِ [تحف العقول ، ص ۴۰۹] .

و لا سرف فيه

و استعينوا بذلك على أمور الدنيا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا خَيْرَ فِي لَدِّهِ مِنْ بَعْدِهَا النَّارُ [أمالی صدوق ، ص ۴۹۸] .

۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَزْهُوا أَنْفُسَكُمْ عَنْ

دنس اللذات و تبعات الشهوات [غررالحکم ، ص ۲۴۰] .

۲. تفریح باید حق باشد

ذَلِكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ [غافر/ ۷۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ فِي حِكْمِهِ آلِ دَاوُدَ يَتَّبِعِي لِلْمُسْلِمِ الْعَاقِلِ أَنْ لَا يَرَى ظَاعِنًا إِلَّا فِي ثَلَاثِ مَرَمَةٍ لِمَعَاشٍ أَوْ تَزْوُودٍ لِمَعَادٍ أَوْ لِهَدِّهِ فِي غَيْرِ ذَاتِ مُحَرَّمَ [كافی ، ج ۵ ، ص ۸۷] .

۳. تفریح کم خرج باشد

۴. پایانش درگیری نباشد

۵. در تفریح ، رفیق سالم انتخاب شود

۶. دور از افراط و تفریط

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِلْمُؤْمِنِ ثَلَاثُ سَاعَاتٍ فَسَاعَةٌ يَنَاجِي فِيهَا رَبَّهُ وَ سَاعَةٌ يَرُمُّ مَعَاشَهُ وَ سَاعَةٌ يَخْلِي بَيْنَ نَفْسِهِ وَ بَيْنَ لَعْنَتِهَا فِيمَا يَجِلُّ وَ يَجْمَلُ وَ لَيْسَ لِلْعَاقِلِ أَنْ يَكُونَ شَاخِصًا إِلَّا فِي ثَلَاثِ مَرَمَةٍ لِمَعَاشٍ أَوْ خُطْوَةٍ فِي مَعَادٍ أَوْ لَهْدِهِ فِي غَيْرِ مُحَرَّمَ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۹۰] .

۴. آفات

۱ _ هیجان (مانند قمار)

۲ _ خشونت (مانند بوکس)

۳ _ مزاحمت (بوق عروس بردن ، ورزش در غیر جای خود)

۴ _ تعصب (تیم گرایی)

۵ _ تحقیر (راه ندادن افراد و یا نبردن بعضی از اعضای خانواده)

۶ _ غفلت از یاد خدا و نماز

۷ _ ولخرجی و اسراف

۸ _ مردم آزاری در رانندگی

٩ _ تفریح به قیمت حزن دیگران (استهزاء ، غیبت)

وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ يَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ [لقمان/٦] .

١٠ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : آفَةُ الشَّجَاعَةِ الْبُغْيُ [المحاسن ، ج ١ ، ص ١٦] .

٥. انواع تفریح

١. سفر

١. سلامتی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : سَافِرُوا تَصِحُّوا [من لايحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٢٦٥] .

٢. تجارت

لِيَلْفِ قُرَيْشٍ [قريش/١] .

٣. تفریح

قَالَ الرَّضَا (ع) : لَقَدْ خَرَجْنَا إِلَى نُزْهِهِ لَنَا وَ نَسِيَ بَعْضُ الْعُلَمَانِ الْمِلْحَ فَذَبَحُوا لَنَا شَاهَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٣٦] .

٢. شنا

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلِّمُوا أَبْنَاءَكُمْ الرَّمْيَ وَ السَّبَّاحَةَ [النوادر راوندی ، ص ٤٩] .

٣. تیراندازی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلِّمُوا أَبْنَاءَكُمْ الرَّمْيَ وَ السَّبَّاحَةَ [النوادر راوندی ، ص ٤٩] .

٤. روحی

وَ سَارِعُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَ جَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ [آل عمران/١٣٣] .

فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ [بقره/١٤٨] .

٥. معنوی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : هَبْ لِي الْجِدَّ فِي خَشْيَتِكَ وَ الدَّوَامَ فِي الْإِتِّصَالِ بِخِدْمَتِكَ حَتَّى أُسْرَحَ إِلَيْكَ فِي مِيَادِينِ السَّابِقِينَ]

۱. تفریح

۱. اصول مثبت تفریحات

۱. عمومی

۱) تفریح برای همه (زن و مرد ، خاص و عام ، کوچک و بزرگ) : نظیر : راه رفتن ، شنا ، تیراندازی و...

۲. اخلاقی

دید و بازدید و صله رحم

تفریح همراه با صرفه جویی

۳. تربیتی

تفریح همراه با پرورش استعدادها :

(مثلاً گفتگو با کودک پر کردن ایام فراغت است ، در عین این که کودک هم رشد پیدا می کند.)

پرورش جسم همراه با پرورش عاطفه

تفریح همراه با آینده نگری (حضور بر مزار نیاکان)

۴. علمی

تفریح همراه با آموزش (شنیدن خاطرات مفید)

تفریح همراه با عبرت (بازدید از موزه ها)

تفریح همراه با صنعت (بازدید از کارخانه ها)

تفریح همراه با معرفت (بازدید از باغ وحش و طبیعت)

تفریح همراه با تاریخ (آثار باستانی)

۵. اجتماعی

تفریح همراه با انسانیت (بازدید از بیمارستان ها)

تفریح همراه با احساس

مسئولیت (بازدید از جبهه ها)

تفریح همراه با مشارکت ، مشورت ، همکاری و دوری از خودرأیی و استبداد

۶. معنوی

تفریح و عبادت (مانند زیارت ها)

۷. خدماتی

تفریح همراه با خدمت

اردوهای خدمت رسانی

۲. اصول منفی تفریحات

۱. همراه با اذیت

۱. همراه با وحشت زایی

به وحشت انداختن والدین

استرس برای خود

ایجاد دلهره برای باقی مردم

۲. مردم آزاری

تفریح همراه با مردم آزاری (ترقه بازی)

۳. هیجان آور

تفریحاتی که همراه با هیجان فوری و عاقبت وخیم است.

۴. اخلال در امنیت

تفریحاتی که ضربه به امنیت ، حرمت و محبت می زند.

۲. همراه با معصیت

۱. اسراف

۱. در عمر

تفریحات طولانی یا تماشای تفریح دیگران

۲. در مال

__ به هدر دادن طبیعت

__ آلوده کردن آب ها و نابود کردن جنگل ها

۲. لهو و لعب

تفریح و می گساری :

تفریحاتی فاقد هدف است.

کار و تفریح متضاد نیستند.

بیکاری مادر بیماری است.

شیطان برای دست بیکار کار تولید می کند (دستان بیکار ، کارگاه شیطان است).

۳. غفلت و شهوت

تفریح و گناه

۱. تفسیر ایاک نعبد وایاک نستعین

۱. ایاک

۱ __ خدایی که در آیات قبل محبوب بود ، اکنون معبود است.

۲ __ عبادت ، شناخت لازم دارد.

۳ __ تمام کمالات "الله" ، رسدها "رب" ، نیازها "رحمن" ، مالکیت ها مالکک یوم الدین [فاتحه/۴] . به دست تو است ، پس فقط تو.

۴_ نه به خاطر بهشت ، نه جهنم ، فقط به خاطر خودت. "إياك"

۵_ نه واسطه ها نه بت ها ، فقط تو.

۶_ تأثیر طبیعت از تو است و بی اثر شدنش نیز از تو است ، پس "إياك"

۷_ چون می خواهم عبادت و بهترین و عالی ترین نوع عبادت کنم جز تو لایق نیست. "إياك"

۸_ نه شرق ، نه غرب ، نه زور ، نه زر ، نه تزویر. "إياك"

۹_ استمداد از دیگران به امر تو ، از اولیاء تو ، در راه تو و در حقیقت باز هم تو. "إياك"

۱۰_ تو دیگری داری من جز تو ندارم. "إياك" ولی تو این کُلُّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتَى الرَّحْمَنِ عَبْدًا [مریم/۹۳].

— از صفات بگذریم ، به خودش راه یابیم. "ایاک" [تفسیر نور ، پیام ۵ ، ۱۱ ، ۱۲ ، ۱۳ ، ۱۹]

۲. نعبد

۱ — نجات از همه شرک ها ، طاغوت ها ، قدرت ، وحدت و تمرکز لازم دارد. "نَعْبُدُ"

۲ — اصل در نماز جماعت است. مسلمانان همه در یک خط هستند. فرد هم گویا نماینده جمع است.

۳ — بعد از توحید نظری و علمی ، توحید عملی و عبادی.

۴ — من همراه با فرشتگان و مؤمنان می گویم : "إِيَّاكَ نَعْبُدُ" و گرنه به تنهایی دروغگو هستم. همه را باید دید موسی (ع) گفت : سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا [كهف/۶۹] .

ولی صبر نکرد. ولی اسماعیل (ع) گفت : سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ [صافات/۱۰۲] .

و صبر کرد. موسی (ع) تنها خود را دید ، ولی اسماعیل (ع) دیگران را هم دید.

۳. نستعین

۱ — پرواز معنوی سه مرحله دارد : ۱ — ثناء ۲ — ارتباط ۳ — دعا

۲ — عبادت از ماست ، ولی با کمک تو. وَ مَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْ لَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ [اعراف/۴۳] .

۳ — نه جبر ، نه تفویض "نَعْبُدُ" ولی "نَسْتَعِينُ"

۴ — استمداد واقعی در سایه عبادت واقعی است. اول "إِيَّاكَ نَعْبُدُ" بعد "إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ".

۵ — خواست خدا (عبادت) بر خواست ما (استعانت) مقدم است. "إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ"

۲ — مقتضای عالمین ، رحیم ، دین ، ضالین آن است که جمله "نَسْتَعِينُ" آخر باشد.

علیرغم همه زمینه های شرک ، اعم از درونی و بیرونی ، همانند هواها و خواهش های نفسانی و یا قدرت های بیرونی ، چون طاغوت ها و احبار و رهبان ، باید رو به سوی خدا برد و او را عبادت کرد و تنها از او استمداد و استعانت خواست.

توجه به صفات رحمن ، رحیم ، ربّ و مالکیت ، خداوند را

در ذهن و دل انسان محبوب می کند و اکنون آن محبوب ، معبود است. برای رهایی از قرار گرفتن در شعاع شرک ، باید به مرکز وحدت و قدرت پناهنده شد و در نماز گویا شخص نمازگزار ، به نمایندگی از تمام موحدان سخن می گوید : که خدایا من به تنهایی قابل و لایق نیستم تا عبادتی شایسته داشته باشم ، ولی ما همه بنده تو هستیم. من به تنهایی ارزش ندارم. ولی همگی با هم از تو استمداد می کنیم. بنابراین ، اصل نماز به جماعت است ، ولی در صورت معذور بودن ، نماز فرادا جایز است.

در آیات قبل سوره حمد ، با توحید نظری و استدلالی آشنا شدیم و در این آیه با توحید عبادی و عملی آشنا می شویم تا در عبادت و بندگی و استمداد و یاری طلبی نیز به غیر خدا روی نکنیم ، نه بنده شرق و غرب و نه بنده زر و زور و نه بنده طاغوت ها و فقط بنده خدا باشیم.

انسان باید به حکم عقل بندگی خداوند را بپذیرد؛ زیرا ما انسان ها عاشق کمال هستیم و نیازمند رشد و تربیت ، و خداوند نیز جامع تمام کمالات و ربّ تمام آفرینش است و اگر به مهر و محبت نیازمندیم ، او رحمان و رحیم است و اگر از آینده دور نگرانیم ، او صاحب اختیار و مالک آن روز است؛ پس چرا به سوی دیگران برویم؟! عقل حکم می کند که تنها باید او را پرستید و از او کمک خواست.

۴. نکات آیه

۱_ اوّل باید حق را اداء کرد و بعد از او حاجت خواست. اِیَاکَ نَعْبُدُ وَ اِیَاکَ نَسْتَعِیْنُ]

۲_ ما فقط ترا بنده هستیم. کاری به واسطه ها و یا وعده ها و تهدیدها نداریم. نه به خاطر ترس و یا طمع ، بلکه به خاطر این که شایسته عبادتی. الله ، رحمن ، رحیم ، ربّ و مالک هستی ترا بندگی می کنیم.

۳_ ما فقط از تو استمداد می کنیم ، آن هم از وسیله ای که تو اذن داده ای. و ما مخالف کسانی هستیم که برای استمداد و تقرب به تو به موهومات پناه می برند.

۴_ فرمول ها و قوانین مادی حاکم بر هستی محترم است ، ولی اسیر دست و تسلیم و محکوم ماده نیستیم. ما اراده ترا حاکم بر همه قوانین می دانیم و قوانین طبیعی ، محکوم تو هستیم. در نظام خلقت از اسباب و وسایل متعددی بهره مند می شویم. اما می دانیم کارایی و یا بی اثری هر سبب و وسیله ای به دست توست. تو سبب سازی و تو سبب سوزی. هم چیزی را سبب و وسیله قرار می دهی و هم می توانی اثر آن را بگیری.

۵_ گر چه عبادت از ماست ، ولی در عبادت کردن نیز نیازمند کمک تو هستیم.

وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ [اعراف/ ۴۳] .: اگر هدایت الهی نبود ، ما هدایت نمی یافتیم.

۶_ عبد مطلق در برابر مولای مطلق ، خاضعانه ایستاده است که من فقط بنده ام و تو مولا هستی.

۷_ خدایا من کسی جز تو را ندارم. "ایاک" ولی تو غیر مرا فراوان داری و همه هستی عبد و بنده تو هستند.

إِنَّ كُلَّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتَى الرَّحْمَنِ عَبْدًا [مریم/ ۹۳] .

در آسمان ها و زمین هیچ چیز دیگری نیست

، مگر اینکه بنده و فرمان بردار تو هستند.

۸_ اگر انسان تنها بندگی تو را نکند ، قطعاً بنده هوس هاست. مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ [فرقان/۴۳] .

۹_ کسی که صادقانه گفت : "إِيَّاكَ نَعْبُدُ" او دیگر استکبار و سرکشی ندارد.

۱۰_ چون خداوند بیشترین لطف را بر ما کرده ، ما بهترین تذلل را به درگاهش می بریم. "إِيَّاكَ نَعْبُدُ"

۱۱_ خودت را در جمع خوبان قرار بده ، تا بتوانی همراه مخلصین بگویی : "إِيَّاكَ نَعْبُدُ"

۱۲_ جمله "إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ" : (نه جبر و نه تفویض) . چون می گوئیم "نَعْبُدُ" پس دارای اختیار هستیم و چون می گوئیم "نَسْتَعِينُ" پس نیاز به او داریم.

۱۴_ چون اصل خداوند است و عبادت و استمداد ما فرع بر او می باشد ، پس "إِيَّاكَ" مقدم بر "نَعْبُدُ" و "نَسْتَعِينُ" است. حضرت علی (ع) می فرماید : ما رأيت شيئاً إلا وقد رأيت الله قبله؛ چیزی را ندیدم ، مگر اینکه خداوند را پیش از آن دیدم.

۱۵_ خواست خداوند بر خواست بنده مقدم است. به همین دلیل چون عبادت خواسته اوست مقدم بر استعانت ، که خواسته بنده است ، می باشد.

۱۶_ چون عبادت وسیله استمداد است. جمله "إِيَّاكَ نَعْبُدُ" قبل از "إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ" آمده است.

۱۷_ بنده ای که حضور دارد زودتر بهره می گیرد ، لذا با کلمه "إِيَّاكَ" خود را در محضر خداوند متعال احساس می کنیم و بعد از آن از خداوند طلب هدایت می نمائیم ، زیرا دعای حاضر ، مؤثرتر است.

۱۸_ مقتضای ادب آن است که گام به گام نزدیک شویم ، اول بگوئیم خداوند ربّ ، مالک ، رحمن و رحیم است و بعد بگوئیم فقط ترا می پرستیم و فقط از تو مدد می جوئیم.

۱۹_ مراحل پرواز معنوی

، عبارت است از ثنا ، ارتباط و دعا ، بنابراین اولِ سوره حمد ثنا است. آیه "إِيَّاكَ نَعْبُدُ" ارتباط و آیات بعد ، دعا می باشد.

۲۰_ چون گفتگو با محبوب واقعی شیرین است ، لذا کلمه "إِيَّاكَ" تکرار شد.

۲۱_ اول سوره حمد با صفات خداوند آشنا می شویم ، ولی کم کم به خودش می رسیم. "إِيَّاكَ"

۲۲_ توجه به زیبایی های کلامی ، ارزش است. بعد از "إِيَّاكَ نَعْبُدُ" ، "إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ" آمد تا آخر آیات سوره حمد ، هم آهنگ باشند و اگر برعکس بود ، آهنگ آخر آیات موزون نبود.

۱. تفسیر سوره علق

۱. آیه ۱ (إِقْرَأْ بِسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ)

۱. مقدمه

علم و قرائت هدیه الهی به عبد مخلص

۱_ اکثریت مورّخین و مفسّرین ۵ آیه اول سوره علق را نخستین آیات قرآن می دانند. [تفسیر نوین + پرتو] .

۲_ مردی اُمّی و درس نخوانده چهل سال در میان مردم زندگی کرده ، حتّی با شعر که بزرگ ترین هنر عرب بود ، سر و کاری نداشت. یک دفعه از غار حراء با این آیات پائین آمد.

۳_ انسان ، ساخته دست محیط نیست ، این مکاتب مادّی هستند که انسان را مجبور و محصول محیط می دانند. از میان مردمی که جز زر و زور ، هیچ چیز نمی فهمیدند ، انسانی ، با قلم و دعوت به علم و دانش ظهور کرد.

۴_ شروع اسلام باقرّأو تعلیم ، کاری کرد که تا قرن ها مسلمین پیش گام و پیش تاز علوم بودند.

زمانی که مسلمانان در اندلس به مدرسه می رفتند ، مردم فرانسه ، تحصیل را ننگ می دانستند. [تفسیر نوین] .

۲. واژه ها

ربّ به معنای مالک و صاحب و آقا است. گرچه با رَبَّو و تربیت هم خانواده نیستند ، اّما

در معنا به هم نزدیک هستند.

عبادت

انسان

همه چیز

اهداف تحصیل در زمان ما :

چشم و هم چشمی ،

مدرک.

مقام.

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ لِيَأْهِيَ بِهِ الْعِلْمَاءَ أَوْ يَمَارِيَ بِهِ السُّفَهَاءَ أَوْ يَصْرِفَ بِهِ وُجُوهَ النَّاسِ إِلَيْهِ فَلْيَتَّبِعْهُ مَقْعِدَهُ مِنَ النَّارِ إِنَّ الرِّئَاسَةَ لَا تَصْلُحُ إِلَّا لِأَهْلِهَا [کافی ، ج ۱ ، ص ۴۷] .

در آمد فردا : لِيَسْتَرْوَا بِهِ تَمَنَّا قَلِيلاً [بقره/۷۹] .

اشتغال امروز

۳. نکات تفسیری

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ [علق ۱/] .

— تربیت ما به دست خداست. رَبِّكَ خدایایی که ما را آفرید.

۷ — دلیل ربوبیت ، خالقیت است. رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ

۱۰ — پیامبر (ص) فرمود : " من تربیت شده خدا و علی (ع) تربیت شده من است " .

۱۱ — ربوبیت به خالقیت ارزش بیشتری می دهد.

(این آیه می گوید قبل از اینکه به سراغ خلق بروی ، سراغ خالق برو.)

همان قدرتی که به آتش فرمان داد تا بر ابراهیم (ع) سرد شود و همان قدرتی که به زمین و کرات آسمانی دستور می دهد تا بچرخند ، به محمد (ص) دستور اقرأ داد. [تفسیر نوین] .

۴. پیام ها

۱_ اسلام با خواندن شروع شد.

۲_ قرائت باید با اسم خدا باشد. (هر کاری باید با نام خدا شروع شود)

۳_ علم و دانش باید هدف دار باشد

۴_ ربّ از اسم های الهی است که حدود ۹۰۰ مرتبه در قرآن آمده.

۲. آیه ۲ (خلق الإنسان من علق)

۱. نکات تفسیری

۲_ مصداق بارز ربوبیت همین خلقت انسان است که علقه را تا مسجود فرشتگان بالا بُرد.

۳_ با تکرار کلمه خَلَقَمی خواهد بگوید آفرینشِ انسان ، آفرینش ویژه ای است : **ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ** [مومنون/ ۱۴] .

تفسیر سوره علق ، صفحه ۲

۴_ خَلَقَ

(در آیه اوّل) : از هیچ آفرید.

خَلَقَ : (در آیه دوم) : چیزی را از چیزی آفرید. [تفسیر نوین] .

۲. پیام ها

۱ _ انسان گُل موجودات است. شاه کار هستی است.

لذا بعد از خَلَقَ از انسان نام برد.

۵ _ از ماده ای کم بها و پست ، اشرف مخلوق را آفریدن ، به مراتب مهم تر از دانا کردن یک فرد اُمّی است. [تفسیر نوین] .

۳. آیه ۳ (اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ)

۱. نکات تفسیری

۱ _ دلیل فرمان به قرائت ربوبیت و کرامت الهی است.

۲ _ خداوند "اکرم" است ، چون که بدون اینکه نیاز به ما داشته باشد ، ما را آفرید.

۳ _ تکرار اقرأ نشانه اهمیت دانش آموزی است.

۴ _ تکرار اقرأ نشانه اهمیت تلقین و تکرار و تمرین در تعلیم است.

۵ _ تکرار ربکاشاره به دو نوع تربیت است.

رَبُّكَدَر آیه اوّل = تربیت تکوینی

رَبُّكَدَر آیه دوم = تربیت شرعی

در اولی : رَبُّكَ = الَّذِي خَلَقَ

در دومی : رَبُّكَ = الْأَكْرَمُ

۲. پیام ها

۶ _ از تعبیر "اکرم" و جمله بعد می فهمیم که هیچ مقامی و هیچ نعمتی بالاتر از مقام علم نیست ، حتّی هستی و آفرینش با علم برابری نمی کند ، چون که در سوره انفطار می خوانیم : مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ [انفطار/۷-۶] .

[تفسیر نوین] .

۴. آیه ۴-۵-۶

۱. نکات

۱. علق ۴-۵

۱ _ قلم و نوشتن ابزار دانش است ، لذا بسیار مقدّس است. اولیاء خدا ، قلم را روی گوش خود می گذاشتند.

۶ _ حضرت علی (ع) فرمود : "علم صحیح مقرون با عمل است".

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : الْعِلْمُ مَقْرُونٌ بِالْعَمَلِ فَمَنْ عَمِلَ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۶۶] .

آفرینش جهانخلق : برای انسان

آفرینش انسانخلق : برای معرفت

۲. علق ۶

۹ _ از تقدّم قرائت می فهمیم تاریخ زبان قبل از تاریخ خط بوده است. [نوین] .

۱۱ _ نام کتاب آسمانی مسلمانان قرآن است؛ یعنی کتاب خواندن؛ یعنی پیوسته باید خوانده شود. [تفسیر نوین] .

۱۲ _ تکرار علممثل تکرار اقرآنشانه اهمیت علم و دانش و تعلیم است.

۱۳ _ شاید بتوان گفتتعلّمدر آیه اول اشاره به علم اکتسابی و در آیه دوم اشاره به علم الهامی دارد.]

تفسیر نوین] .

۱۴ - بعضی گفته اند عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ [علق/۴] . یعنی معارفی که نمی تواند به آن برسد ، خدا با وحی به او آموخت .

۱۵ _ دانشمندان می گویند : در تاریخ پیدایش اغلب علوم ، جهات دینی منشأ آنها بوده است . [تفسیر نوین] .

۱۶ _ در جای دیگری از قرآن می خوانیم : وَ يَعْلَمُكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ [بقره/۱۵۱] .

۲. پیام ها

۲ _ اولین معلّم خداست : عَلَّمَ

شغل معلمی و تعلیم و تربیت ، بسیار مقدّس و کاری الهی است .

۳ _ اکرم بودن خداوند به خاطر معلّم بودن است .

۴ _ علم و دانش اولین پیام آسمانی قرآن است و به همین دلیل بود که مسلمین تا قرن ها پیش تاز علم و دانش بودند .

۵ _ خداوند کار خود را با خلق کردن آغاز و با آموختن ختم فرمود . معلوم می شود هدف از آفرینش معرفت است . [نوین] .

وَ مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ [ذاریات/۵۶] .

مفسّرین لِيَعْبُدُونِرا (لیعرفون) معنا کرده اند .

۷ _ حفظ و انتشار و بسط و تکثیر و تعمیم و بقای علم با قلم است .

تمدن بشری ، علوم گسترده و فرهنگ های مختلف در طول سالیان دراز به خاطر قلم است که به دست ما رسیده است .

۸ _ دینی که آغازش با خواندن و قلم است ، برای مسلمین ننگ است که بی سواد یا کم سواد باشند . خداوند سوره ای به نام

قلم در قرآن آورده و به قلم و نوشته قسم یاد کرده است : ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ [قلم/۱] .

۵. آیه ۷

۱. نکات

۱ _ در برابر این همه کرامتی که خدا به

انسان داد ، او سرکشی می کند.

۲_ علت طغیان گری انسان بی نیاز دانستن خویش است.

۶_ استغنا به معنای اکتفاست. مستغنی کسی است که به مال و ثروتش اکتفا می کند و به امور معنوی و اخروی نمی پردازد. در برابر مستغنی این گروهند: رِجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنِ ذِكْرِ اللَّهِ [نور/۳۷].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مِمَّا أَصِفُ مِنْ دَارِ أَوْلِيَّيَا عَنَاءٍ وَ آخِرُهَا فَنَاءٌ فِي حَلَالِهَا حِسَابٌ وَ فِي حَرَامِهَا عِقَابٌ مِنْ اسْتِغْنَى فِيهَا فِتْنٌ وَ مَنْ افْتَقَرَ فِيهَا حَزَنٌ وَ مَنْ سَاعَاهَا فَاتَتْهُ وَ مَنْ قَعَدَ عَنْهَا وَآتَتْهُ وَ مَنْ أَبْصَرَ بِهَا بَصَرَتَهُ وَ مَنْ أَبْصَرَ إِلَيْهَا أَعْمَتَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۸۲].

معنای دیگر استغنا بی نیازی جستن است. فیض می گوید: استغنا بشهوات الدنیا عن یغتم العقبی

۷_ بهترین معنا برای آیه این است:

انسان وقتی پنداشت بی نیاز گشته ، طغیان می کند.

رَأْهِیَعْنِی خِیَالِی مِی كُنْد بِی نِیَازِ اسْتِ. [تفسیر نوین].

۲. پیام ها

۳_ طغیان گر اگر بخواهد رام شود ، باید خودش را نیازمند بداند.

۴_ انتظار می رفت بشر با چراغ علم و دانش ، خود و خدا را بشناسد و بندگی کند ، اما به عوض عبادت ، سرکشی کرد. [تفسیر نوین].

۵_ در قرآن سه مرتبه استغنا به انسان نسبت داده شده و در تمام موارد در مقام بدگویی است.

وَ أَمَّا مَنْ بَخِلَ وَ اسْتَغْنَى [لیل/۸].

أَمَّا مَنْ اسْتَغْنَى [عبس/۵].

أَنْ رَأَهُ اسْتَغْنَى [علق/۷].

۶. آیه ۸

۱. نکات

۲. پیام ها

۱_ توجه به معاد یکی از راه های کنترل غرائز است.

۲_ طاغی باید

بداند همیشه زنده نخواهد بود.

۳_ طاغی و مستغنی کارش به انکار معاد می کشد. [فیض کاشانی] .

۷. آیه ۹-۱۰

۱. نکات

۲_ شأن نزول آیه مربوط به نماز خواندن رسول خدا (ص) در مسجد الحرام در مقابل چشمان مشرکین است.

۲. پیام ها

۱_ یکی از اقدامات طاغوت ها ، جلوگیری از نماز است.

۳_ اهمیت نماز در اولین سوره قرآن آمده است.

۴_ نمازگزاران نباید از تبلیغات و نیش و نوش ها بهراسند.

۵_ لازمه عبودیت عِبَادٌ خُضُوعٌ و نماز است. صَلَّى

۸. تذکرات

۱. اهمیت نگارش

۱_ صدای قلم نزد خدا محبوب است.

۲_ اهمیت نوشتن : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قِيدُوا الْعِلْمَ بِالْكِتَابَةِ [تحف العقول ، ص ۳۶] .

۲. آداب نگارش

شعر منسوب به حضرت علی (ع) :

زیبا نوشتن

خوانا نوشتن

مستند نوشتن

منظم نوشتن

خلاصه نوشتن

اسراف نکردن

احترام قلم و کاغذ

۱. تفکر و غفلت

۱. تفکر

۱. اهمیت تفکر

۱. اوامر قرآن به تفکر

تنها موعظه الهی قیام الهی و تفکر: قُلْ إِنَّمَا أَعْظُمُ بِوَاحِدِهِ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَشْنَى وَفِرَادَى ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ [سبأ/۴۶].

شرح و بیان آیات الهی برای تفکر نمودن است: کذلک بَیِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ [بقره/۲۶۶].

عبرت ها برای صاحبان دیده مفید است: فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ [حشر/۲].

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ [آل عمران/۱۳].

فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ [نحل/۳۶].

وصیت الهی برای تذکر و یادآوری:

ذَلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ [انعام/۱۵۲].

بیان قصه های قرآن برای تفکر است:

فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ [اعراف/۱۷۶].

لَقَدْ كَانَ فِي قَصصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ [يوسف/۱۱۱].

خلفت نعمت های الهی برای تفکر نمودن است: وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَاراً وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا رُجُومًا ثَمِينًا يَلْعَبُ اللَّيْلَ النَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ [رعد/۳].

عذاب الهی نشانه ای برای اهل بصیرت و مؤمنین است:

إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ [حجر/۷۵].

إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ [حجر/۷۷].

باقی گزاردن نشانه هایی از عذاب الهی برای تفکر نمودن است :

وَلَقَدْ تَرَكْنَا مِنْهَا آيَةً بَيْنَهُ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ [عنكبوت/۳۵]

دوستی بین انسان و همسرش برای تفکر است: وَ مِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ [روم/۲۱]

تسخیر نمودن آنچه در آسمان و زمین است، نشانه هایی برای متفکران است: وَ سَيَخْرُ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ [جاثیه/۱۳]

آسان بودن قرآن کریم برای تذکر و پندپذیری است:

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ [قمر/۱۷]

نزول قرآن کریم اگر بر کوه بود خاشع و ذلیل می شد: لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَ تِلْكَ الْأَمْثَالُ لِنُضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ [حشر/۲۱]

و این برای تفکر است.

۲. امر به تفکر در احادیث

تحدید پیامبر اکرم (ص) در مورد قرائت آیات ۱۹۰ تا ۱۹۴ سوره آل عمران برای کسی که درباره آن تفکر نکند. [میزان الحکمه، بحث تفکر، ج ۷، ص ۵۴۰، شماره ۳۲۵۰]

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ لآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَ قُعُودًا وَ عَلَى جُنُوبِهِمْ وَ يَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ رَبَّنَا إِنَّكَ مِنْ تَدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ أَخْزَيْتَهُ وَ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ رَبَّنَا إِنَّنا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَ آمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَ كَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَ تَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ رَبَّنَا وَ

آتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَى رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ [آل عمران/۱۹۴-۱۹۰] .

حضرت امام خمینی (ره) فرمودند : اکثر پیامبران و یا همه پیامبران الهی مدّتی در بیابان ها بوده اند.

شاید علّت این امر سه چیز باشد : (۱) تفکر (۲) تشکر (۳) تحمّل سختی ها و مشکلات.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : الْمُؤْمِنُ دَائِمُ الذِّكْرِ كَثِيرُ الْفِكْرِ عَلَى النِّعْمَاءِ شَاكِرٌ وَفِي الْبَلَاءِ صَابِرٌ [غررالحکم ، ص ۹۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : أَصْلُ الْعَقْلِ الْفِكْرُ وَثَمَرَتُهُ السَّلَامَةُ [غررالحکم ، ص ۵۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : إِنَّ التَّفَكْرَ يَدْعُو إِلَى الْبِرِّ وَالْعَمَلِ بِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۵۵] .

قَالَ الصَّادِقُ : كَانَ أَكْثَرَ عِبَادَةِ أَبِي ذَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ التَّفَكْرَ وَالِاعْتِبَارُ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۴۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : التَّفَكْرُ حَيَاةُ قَلْبِ الْبَصِيرِ كَمَا يَمْشِي الْمَاشِي فِي الظُّلُمَاتِ بِالنُّورِ بِحُسْنِ التَّخْلِصِ وَقَلْبِهِ التَّرْبُصِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۲۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : لَا عِلْمَ كَالْتَّفَكْرِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۱۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : فِكْرُ سَاعَةٍ قَصِيرَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةٍ طَوِيلَةٍ [غررالحکم ، ص ۵۷] .

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ : أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَإِدَامَةِ التَّفَكْرِ فَإِنَّ التَّفَكْرَ أَبُو كُلِّ خَيْرٍ وَآمَةٌ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۵۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : مَنْ قَلَّ أَكَلَهُ صَفَى فِكْرُهُ [غررالحکم ، ص ۳۲۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : شَرُّ النَّاسِ مَنْ بَاعَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاةٍ وَشَرُّ مَنْ بَاعَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَا غَيْرِهِ [وسائل الشيعة ، ج ۱۶ ، ص ۳۴] .

۲. موارد تفکر

نگاه کردن در حالات گذشتگان :

قَدْ خَلَّتْ مِنْ

قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ [آل عمران/ ۱۳۷]

(۲) توجه به زندگی افرادی که با تفکر حیات مجدد پیدا کردند :

الف) داستان اسعد بن زراره که دور خانه کعبه طواف می کرد و پنبه در گوش خود نهاده بود.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ : قَدِمَ أَسِيدُ بْنُ زُرَّارَةَ وَ ذَكَوَانَ بْنَ عَبْدِ قَيْسٍ فِي مَيْوَسِمٍ مِنْ مَوَاسِمِ الْعَرَبِ وَ هُمَا مِنَ الْخَزْرَجِ وَ كَانَ بَيْنَ الْأَوْسِ وَ الْخَزْرَجِ حَرْبٌ قَدْ بَقُوا فِيهَا دَهْرًا طَوِيلًا وَ كَانُوا لَا يَضَعُونَ السَّلَاحَ لَا بِاللَّيْلِ وَ لَا بِالنَّهَارِ وَ كَانَ آخِرُ حَرْبٍ بَيْنَهُمْ يَوْمَ بَعَاثٍ وَ كَانَتْ لِلأَوْسِ عَلَى الْخَزْرَجِ فَخَرَجَ أَسْعَدُ بْنُ زُرَّارَةَ وَ ذَكَوَانَ إِلَى مَكَّةَ فِي عُمُرِهِ رَجَبٍ يَسْأَلُونَ الْحَلْفَ عَلَى الْأَوْسِ وَ كَانَ أَسْعَدُ بْنُ زُرَّارَةَ صِدِيقًا لِعُتْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ فَنَزَلَ عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ إِنَّهُ كَانَ بَيْنَنَا وَ بَيْنَ قَوْمِنَا حَرْبٌ وَ قَدْ جِئْنَاكَ نَطْلُبُ الْحَلْفَ عَلَيْهِمْ فَقَالَ لَهُ عُتْبَةُ بَعَدْتُ دَارُنَا مِنْ دَارِكُمْ وَ لَنَا شُغْلٌ لَا نَتَفَرَّغُ لَشَيْءٍ قَالَ وَ مَا شُغْلُكُمْ وَ أَنْتُمْ فِي حَرَمِكُمْ وَ أَمْنِكُمْ قَالَ لَهُ عُتْبَةُ خَرَجَ فِينَا رَجُلٌ يَدَّعِي أَنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ سَفَّهَ أَخْلَامَنَا وَ سَبَّ آلِهَتَنَا وَ أَفْسَدَ شُبَّانَنَا وَ فَرَّقَ جَمَاعَتَنَا فَقَالَ لَهُ أَسِيدُ مَنْ هُوَ مِنْكُمْ قَالَ ابْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ مِنَ أَوْسِطِنَا شَرَفًا وَ أَعْظَمِنَا بَيْتًا وَ كَانَ أَسِيدُ وَ ذَكَوَانَ وَ جَمِيعُ الْأَوْسِ وَ الْخَزْرَجِ يَسْمَعُونَ مِنَ الْيَهُودِ الَّذِينَ كَانُوا بَيْنَهُمُ النَّضِيرَ وَ قُرَيْظَةَ وَ قَيْنِقَاعَ أَنَّ هَذَا أَوَانُ نَبِيِّ يَخْرُجُ بِمَكَّةَ يَكُونُ مُهَاجِرُهُ بِالْمَدِينَةِ لَنُقْتَلَنَّكُمْ بِهِ يَا مَعْشَرَ الْعَرَبِ فَلَمَّا سَمِعَ ذَلِكَ أَسْعَدُ وَقَعَ فِي قَلْبِهِ مَا كَانَ سَمِعَ مِنَ الْيَهُودِ قَالَ فَأَيْنَ هُوَ قَالَ

جَالِسٌ فِي الْحِجْرِ وَإِنَّهُمْ لَا يُخْرَجُونَ مِنْ شِعْبِهِمْ إِلَّا فِي الْمَوْسِمِ فَلَا تَسْمَعُ مِنْهُ وَ لَا تُكَلِّمُهُ فَإِنَّهُ سَاحِرٌ يَسِيحُ حُرُوكَ بِكَلَامِهِ وَ كَانَ هَذَا فِي وَقْتِ مُحَاصِرَةِ بَنِي هَاشِمٍ فِي الشُّعْبِ فَقَالَ لَهُ أَسِيْعِدُ فَكَيْفَ أَصْبَحُ وَ أَنَا مُعْتَمِرٌ لَا بُدَّ لِي أَنْ أَطُوفَ بِالْبَيْتِ قَالَ ضَعُ فِي أُذُنَيْكَ الْقُطْنَ فَدَخَلَ أَسِيْعِدُ الْمَسْجِدَ وَ قَدْ حَسَا أُذُنِيهِ بِالْقُطَنِ فَطَافَ بِالْبَيْتِ وَ رَسُولُ اللَّهِ جَالِسٌ فِي الْحِجْرِ مَعَ قَوْمٍ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ فَنَظَرَ إِلَيْهِ نَظْرَةً فَجَازَهُ فَلَمَّا كَانَ فِي الشُّوْطِ الثَّانِي قَالَ فِي نَفْسِهِ مَا أَجِدُ أَجْهَلَ مِنِّي أَيْ يَكُونُ مِثْلُ هَذَا الْحَدِيثِ بِمَكَّةَ فَلَا أَتَعَرَّفُهُ حَتَّى أَرْجِعَ إِلَى قَوْمِي فَأُخْبِرُهُمْ ثُمَّ أَخَذَ الْقُطْنَ مِنْ أُذُنِيهِ وَرَمَى بِهِ وَ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ أَنْعِمَ صَبَاحًا فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَ رَأْسَهُ إِلَيْهِ وَ قَالَ قَدْ أَبَدَلْنَا اللَّهُ بِهِ مَا هُوَ أَحْسَنُ مِنْ هَذَا تَحِيَهُ أَهْلِي الْجَنَّةِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَقَالَ لَهُ أَسِيْعِدُ إِنَّ عَهْدَكَ بِهَذَا الْقَرِيبِ إِلَى مَا تَدْعُو يَا مُحَمَّدُ قَالَ إِلَى شَهَادَةٍ أَنْ لَمَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ وَ أَدْعُوكُمْ إِلَى أَلْمَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ لَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَ إِيَاهُمْ وَ لَا- تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَّنَ وَ لَا- تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَ صَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ وَ لَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَ أَوْفُوا الْكَيْلَ وَ الْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نَكْلِفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَ إِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَ لَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى وَ بَعِّهْدِ اللَّهُ أَوْفُوا ذَلِكُمْ وَ صَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ. فَلَمَّا سَمِعَ أَسِيْعِدُ هَذَا قَالَ لَهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ

إِلَّا اللَّهُ وَ أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي أَنَا مِنْ أَهْلِ يَثْرِبَ مِنَ الْخَزْرَجِ وَ بَيْنَنَا وَ بَيْنَ إِخْوَتِنَا مِنَ الْأَوْسِ حِيَالٌ مَقْطُوعَةٌ فَإِنْ وَصَلَهَا اللَّهُ بِحُكِّكَ وَ لِمَا أَجِدُ أَعَزَّ مِنْكَ وَ مَعِيَ رَجُلٌ مِنْ قَوْمِي فَإِنْ دَخَلَ فِي هَذَا الْأَمْرِ رَجَوْتُ أَنْ يَتَمَّمَّ اللَّهُ لَنَا أَمْرَنَا فَيْكَ وَ اللَّهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَقَدْ كُنَّا نَسْتَمِعُ مِنَ الْيَهُودِ خَبْرَكَ وَ يَبشُرُونَنَا بِمَخْرَجِكَ وَ يَخْبِرُونَنَا بِصِدْقِ فَتِكَ وَ أَرْجُو أَنْ يَكُونَ دَارُنَا دَارَ هِجْرَتِكَ عِنْدَنَا فَقَدْ أَعْلَمْنَا الْيَهُودَ ذَلِكَ فَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي سَاقَنِي إِلَيْكَ وَ اللَّهُ مَا جِئْتُ إِلَّا لِنُطَلَبَ الْحَلْفَ عَلَيَّ قَوْمَنَا وَ قَدْ آتَانَا اللَّهُ بِأَفْضَلِ مِمَّا أَتَيْتَ لَهُ ثُمَّ أَقْبَلَ ذِكْوَانَ فَقَالَ لَهُ أَسَدٌ هَذَا رَسُولُ اللَّهِ الَّذِي كَانَتِ الْيَهُودُ تُبَشِّرُنَا بِهِ وَ تُخْبِرُنَا بِصِدْقِ فَتِهِ فَهَلُمَّ فَأَسْلِمَ فَأَسْلَمَ ذِكْوَانٌ ثُمَّ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ابْعَثْ مَعَنَا رَجُلًا يَعْلَمُنَا الْقُرْآنَ وَ يَدْعُو النَّاسَ إِلَى أَمْرِكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ لِمُضْعَبِ بْنِ عُمَيْرٍ وَ كَانَ فَتًى حِدَاثًا مُتْرَفًا بَيْنَ أَبِيهِ يَكْرِمَانِهِ وَ يَفْضَلَانِهِ عَلَى أَوْلَادِهِمْ وَ لَمْ يَخْرُجْ مِنْ مَكَّةَ فَلَمَّا أَسْلَمَ جَفَاهُ أَبَوَاهُ وَ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ فِي الشُّعْبِ حَيْثُ تَغَيَّرَ وَ أَصَابَهُ الْجُحْدُ وَ أَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ بِالْخُرُوجِ مَعَ أَسَدٍ وَ قَدْ كَانَ تَعَلَّمَ مِنَ الْقُرْآنِ كَثِيرًا فَخَرَجَا إِلَى الْمَدِينَةِ وَ مَعَهُمَا مُضْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ فَقَدِمُوا عَلَى قَوْمِهِمْ وَ أَخْبَرُوهُمْ بِأَمْرِ رَسُولِ اللَّهِ وَ..... [إعلام الوری ، ص ۵۵]

ب) داستان حضرت حرّ بن یزید ریاحی که با لحظه ای تفکر عوض شد.

ج) داستان زهیر بن قین که در راه به امام حسین پیوست.

د) داستان فضیل ایاز که هنگام شنیدن آیه ای از قرآن در حال دزدی بود :

أَلَمْ

يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ [حديد/١٦]

۳. مواردنهی از تفکر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: الْفِكْرُ فِي غَيْرِ الْحِكْمَةِ هُوَس [غررالحکم ، ص ۵۸]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: مَنْ كَثَرَ فِكْرَهُ فِي الْمَعَاصِي دَعَتْهُ إِلَيْهَا [غررالحکم ، ص ۱۸۶]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: مَنْ كَثَرَ فِكْرَهُ فِي اللَّذَاتِ غَلَبَتْ عَلَيْهِ [غررالحکم ، ص ۱۸۶]

۲. غفلت

۱. نهی از غفلت در قرآن

يَادْأُورِي حَقَّ تَعَالَى بِرَأْيِ دُورِي أَزْ غَفْلَتِ اسْتِ: وَ اذْكَرْ رَبِّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَ خِيفَةً وَ دُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَ الْأَصَالِ وَ لَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ [اعراف/۲۰۵]

۲. نهی از غفلت در احادیث

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: وَيْلٌ لِمَنْ غَلَبَتْ عَلَيْهِ الْغَفْلَةُ فَنَسِيَ الرَّحْلَةَ وَ لَمْ يَسْتَعِدْ [غررالحکم ، ص ۱۴۶]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: لَا عَمَلَ لِغَافِلٍ [غررالحکم ، ص ۲۶۶]

قَالَ الصَّادِقُ: إِنْ كَانَ الشَّيْطَانُ عَدُوًّا فَالْغَفْلَةُ لِمَا ذَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۹۳]

قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى: وَ اجْعَلْ يَدَكَ حَيًّا لَا تَغْفُلُ عَنِّي مَنْ يَغْفُلُ عَنِّي لَا أَبَالِي بِأَيِّ وَادٍ هَلَكَ [إرشادالقلوب ، ج ۱ ، ص ۲۰۵]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: عَجِبْتُ لِغَافِلٍ وَ الْمَوْتِ حَثِيثٍ فِي طَلْبِهِ [غررالحکم ، ص ۱۶۲]

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ: وَيَحْكُ يَا ابْنَ آدَمَ الْغَافِلَ وَ لَيْسَ بِمَغْفُولٍ عَنْهُ [كافي ، ج ۸ ، ص ۷۲]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: كَفَى بِالرَّجُلِ غَفْلَةً أَنْ يَضِيعَ عَمْرُهُ فِي مَا لَا يَنْجِيهِ [غررالحکم]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : كَفَى بِالْمَرْءِ غَفْلَةً أَنْ يَصْرِفَ هِمَّتَهُ فِيمَا لَا يَعْنِيهِ [غررالحكم ، ص ۴۷۷ .]

۳. نشانه های غافلان

یکی از علامت های انسان های جهنمی عدم تفکر و غافل بودن است : وَ لَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَ لَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَ لَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلَّغْنَا هُمْ أَضْلُ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ [اعراف/۱۷۹ .]

بدترین جنبدگان افرادی هستند که تعقل ندارند : إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ [انفال/۲۲ .]

آنان که به فکر آخرت نیستند ، غافلان هستند.

إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَ رَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ اطْمَأَنَّنُوا بِهَا وَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ [یونس/۷ .]

۱. تقلید

۱. تقلید

۱. انواع تقلید

۱. خوب

۱. ملاک

۱. علم : يَا أَبَتِ إِنَّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا [مريم/۴۳ .]

۲. پیروی از وحی : اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ [انعام/۱۰۶ .]

اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ إِلَيْكُم مِّنْ رَبِّكُمْ [اعراف/۳ .]

۳. پیروی از حق : اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا [نحل/۱۲۳ .]

۴. پیروی از خداگرائی : وَ اتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنْابَ إِلَيَّ [لقمان/۱۵ .]

۵. پیروی از مخلصین : فَبِهِدَاهُمْ أَقْتِدْ [انعام/۹۰ .]

اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْئَلُكُمْ أَجْرًا وَ هُمْ مُهْتَدُونَ [يس/۲۱ .]

۶. پیروی از سبیل هدایت : يَا قَوْمِ اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ [غافر/ ۳۸] .

۷. پیروی از صراط مستقیم : وَ أَنْ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ فَاتَّبِعُوهُ [انعام/ ۱۵۳] .

۸. پیروی از قرآن : وَ

هذا كتابٌ أنزلناه مباركاً فاتَّبِعُوهُ [انعام/ ١٥٥] .

٢. عاقبت تقليد خوب

يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمامِهِمْ [اسراء/ ٧١] .

شيعتك على منابر من نور مبيضه وجوههم حولى فى الجنة و هم جيرانى [إقبال الأعمال ، ص ٢٩٦] .

هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَى أَنْ تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا [كهف/ ٦٦] .

٢. تقليد منفى

١. ملاك

١. تحقير : فَاسْتَحَفَّ قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ [زخرف/ ٥٤] .

٢. ستم : وَاتَّبِعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ [هود/ ٥٩] .

٣. حكومت : أَلَيْسَ لِي مُلْكٌ مِصْرَ [زخرف/ ٥١] .

٤. مال : أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَ لَمْ يُوْتِ سَعَةً مِنَ الْمَالِ [بقره/ ٢٤٧] .

٥. نياكان منحرف : بَلْ تَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا [بقره/ ١٧٠] .

٦. أَلَمْ يَهْدِ إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِيَ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ [يونس/ ٣٥] .

٢. عاقبت تقليد بد

إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُعْتَبَرُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ [ابراهيم/ ٢١] .

فَلَا تُلْهُمُونِي وَاذُنُوا لِنَفْسِكُمْ [ابراهيم/ ٢٢] .

يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا [فرقان/ ٢٨] .

يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ [زخرف/ ٣٨] .

فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ [كهف/ ٥٢] .

هذا ما كنزتم لأنفسكم [توبه/ ٣٥] .

۲. راه های تشخیص مجتهد اعلم :

۱. مستقیم : یعنی خود انسان یقین کند که شخص مجتهد یا اعلم است. مثلاً آنکه از اهل علم باشد و بتواند مجتهد و اعلم را بشناسد.

۱. دو نفر عالم عادل که می توانند مجتهد و اعلم را تشخیص دهند بگویند که فلان شخص مجتهد یا اعلم است

(در صورتی که دو نفر عالم عادل دیگر با گفته آنان مخالفت نکنند).

۲. غیر مستقیم :

عده ای از اهل علم که می توانند مجتهد یا اعلم بودن را تشخیص دهند ، اجتهاد یا اعلمیت شخص را تصدیق کنند. (در صورتی که از گفته آنان اطمینان حاصل شود) [توضیح المسائل ، مساله ۴ ، (۹) ص]

۳. راه های کسب فتوی

راه های به دست آوردن فتوای مجتهد

۱. شنیدن (سمعی) :

۱. شنیدن از خود مجتهد

۲. شنیدن از ۲ نفر مجتهد

۳. شنیدن از شخص مورد اطمینان و راستگو ۲. دیدن بصری : دیدن در رساله مجتهد (در صورتی که به درستی آن رساله اطمینان داشته باشد) [توضیح المسائل ، ۵ ، (۹) ، ص ۷ ، (م)]

۲. فلسفه تقلید

هستی مبدء و معاد دارد.

من مسئولم ،

خودم وقت تحقیق عمیق ندارم. (چون اسلام گسترده و فرصت کم و امکانات برای همه محدود)

از هر کس نباید حرف گوش کنم و گرنه هوس ها ، بدعت ها و تضادها تا بی نهایت خواهد بود ، پس ، از عالم عادل مسئولیت خود را بپرس.

تاریخ تقلید :

قال الباقر (ع) : اجلس فی مسجد المدینه و أفق الناس فإنی أحب أن یرى فی شیعتی مثلك [الفهرست طوسی ، ص ۱۷] .

عن عبید العزیز بن المہندی : و كان خیر قمی رأیته و كان وکیل الرضا (ع) و خاصته قال سألت الرضا (ع) فقلت : إني لا ألقاك فی كل وقت فعمم أخذ معالم دینی فقال خذ عن یونس بن عبد الرحمن [رجال نجاشی ، ص ۴۴۷] .

تقلید در قرآن : فَبِهْدَاهُمْ أَقْتَدِهِ [انعام / ۹۰]

فَلَوْ لَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَ لِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ [توبه/ ۱۲۲] .

از کی تقلید کنیم :

أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمْ مَنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِيَ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ [يونس/ ۳۵] .

فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ [نحل/ ۴۳] .

يَغِيظُ الْكُفَّارَ [توبه/ ۱۲۰] .

الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ [زمر/ ۱۸] .

از کی تقلید نکنیم :

أَطَعْنَا سَادَتَنَا [احزاب/ ۶۷] .

إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا [زخرف/ ۲۲] .

قال أمير المؤمنين (ع) : يَمِيلُونَ مَعَ كُلِّ رِيحٍ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۴۷] .

لَوْ لَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ [سبأ/ ۳۱] .

اتَّخَذُوا أَخْبَارَهُمْ وَ رُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا [توبه/ ۳۱] .

تقلید از حی داشتن :

نشاط علمی در حوزه

ارتباط مردم با فقیه

جهت گیری های جدید و مقتضات زمان و توجه به عنصر زمان و مکان (حوادث واقعه)

ارزش به تحقیق و علم و عدم توهین به دانشمندان روز

در چه تقلید کنیم؟

در احکام خمس

در کجا تقلید ممنوع؟

۱. عقائد

۲. ضروریات

۳. موضوعات

اختلاف فتوا چرا؟

گذشت از مال و مقام و کلام آری ، ولی صرف نظر از فهم هرگز

یکی به راوی اطمینان دارد یکی ندارد

یکی هدف امام و حدیث را واقع و فتوا می دهد و یکی هدف را تقیه و فتوا نمی دهد.

یکی دلالت را می پذیرد یکی نمی پذیرد

یکی لغت را چیزی معنا می کند و دیگری چیزی دیگر

به علاوه اختلاف فتوا در جامعه ما مسئله ای به وجود نیاورده است.

راستی پنج نفر پزشک که در یک دانشگاه درس خوانده اند و در یک خوابگاه یک شهر و بالای یک مریض هستند چند نوع

نسخه می دهند.

۳. انواع تقلید

س : آیا از مجتهدی که از دنیا رفته می توان

تقلید کرد؟

۱. تقلید ابتدائی ، خیر (وقتی انسان می خواهد تازه تقلید کند)

۲. اگر انسان در بعضی از مسائل به فتوای مجتهد عمل کرده بعد از مردن آن مجتهد می تواند در همه مسائل از او تقلید کند. [توضیح المسائل ، مساله ۲]

توضیح : در صورت عمل به فتوای او در حال زنده بودن در همه مسائل یا بعضی مسائل بعد از مردن می تواند در همه مسائل از او تقلید کند ، ولی اگر ابتدائاً بخواهد از او تقلید کند ، نمی شود. [(۳) ، ص ۲ ، (م)]

تقلید از شخص مرده ابتداء جایز نیست ، ولی بقاء بر تقلید از مرجعی که در زمان حیاتش به فتاوایش و یا به قسمتی از آن عمل می کرده جایز است و به عبارت دیگر کسی که در بعضی از مسائل به فتوای مجتهدی عمل کرده بعد از مرگ آن مجتهد می توان در همه مسائل از او تقلید کرد. و البته باید بقای بر تقلید میت به فتوای مرجع زنده اعلم باشد و بنابر این اگر بدون مراجعه به مرجع زنده ای که بقای بر تقلید میت را جایز می داند ، بر تقلید میت باقی بماند مانند کسی است که بدون تقلید عمل می کند.

(۱) قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ [بقره/ ۱۱۱] .

[انبیاء/ ۲۴]

[نمل/ ۶۴]

(۲) لَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ [اسراء/ ۳۶] .

(۳) إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الضُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ [انفال/ ۲۲] .

(۴) انتقاد از گروهی که می گفتند : حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا [مائده/ ۱۰۴] .

(۵) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اغْدُ عَالِمًا أَوْ مُتَعَلِّمًا [کافی ، ج ۱ ،

عن أحمد بن أبي عبد الله عن أبيه بإسناده يرفعه إلى أبي عبد الله (ع) إنه قال لرجل من أصحابه : " لا تكونن إمعه تقول أنا مع الناس و أنا كواحد من الناس " [معانى الأخبار ، ص ٢٦٦] .

٦) قال الصادق (ع) : مَنْ دَخَلَ فِي هَذَا الدِّينِ بِالرِّجَالِ أَخْرَجَهُ مِنْهُ الرِّجَالُ وَ مَنْ دَخَلَ فِيهِ بِالْكِتَابِ وَ السُّنَّةِ زَالَتْ الْجِبَالُ قَبْلَ أَنْ يَزُولَ [الغيبة نعماني ، ص ٢٢] .

٧) أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَ كِبْرَاءَنَا [احزاب/ ٦٧] .

٨) قال أمير المؤمنين (ع) : النَّاسُ ثَلَاثَةٌ فَعَالِمٌ رَبَّانِيٌّ وَ مُتَعَلِّمٌ عَلَيَّ سَبِيلِ نَجَاةٍ وَ هَمَّيْجٌ (مگس کوچکی که به صورت حیوان می نشیند.) رَعَاعٌ (احمق و فرومایه) أَتْبَاعُ كُلِّ نَاعِقٍ يَمِيلُونَ مَعَ كُلِّ رِيحٍ [نهج البلاغه ، حکمت ١٤٧] .

٩) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِغْرِفِ الْحَقَّ تَعْرِفْ أَهْلَهُ [أمالی مفید ، ص ٣] .

١٠) اتَّخَذُوا أَحْبَابَهُمْ وَ رُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ [توبه/ ٢١] .

١١) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِيَّاكَ وَ الرُّئَسَاءَ وَ إِيَّاكَ أَنْ تَطَّأَ أَعْقَابَ الرِّجَالِ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَمَّا الرُّئَسَاءُ فَقَدْ عَرَفْتُهَا وَ أَمَّا أَنْ أَطَّأَ أَعْقَابَ الرِّجَالِ فَمَا ثَلُثًا مَا فِي يَدِي إِلَّا مِمَّا وَطِئْتُ أَعْقَابَ الرِّجَالِ فَقَالَ لِي لَيْسَ حَيْثُ تَذْهَبُ إِيَّاكَ أَنْ تَنْصِبَ رَجُلًا دُونَ الْحُجَّهِ فَتُصَدِّقَهُ فِي كُلِّ مَا قَالَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٩٨] .

١٢) قال أمير المؤمنين (ع) : لا تنظر إلى من قال و انظر إلى ما قال [غرر الحكم ، ص ٤٣٨] .

١٣) قال المسيح (ع) : خذوا الحق من أهل الباطل و لا تأخذوا الباطل من أهل الحق [المحاسن ، ج ١

، ص ۲۲۹] .

(۱۴) فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ [زمر/۱۸-۱۷] .

(۱۵) وَإِنْ تُطِغْ أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ يَضْلُوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ [انعام/۱۱۶] .

انواع تقلید :

صحیح : تقلید جاهل از عالم (مجتهد جامع الشرائط)

غیر صحیح :

۱. جاهل از جاهل (کور کورانه)

۲. عالم از جاهل

۳. عالم از عالم

که همگی باطل هستند.

داستانهای قرآن در زمینه تقلید کور کورانه فراوان است که ذکر داستان حضرت ابراهیم خالی از لطافت نیست. إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا [زخرف/۲۲] .

۴. شرائط تکلیف

شرائط تکلیف و وجوب احکام :

۱. بلوغ : اگر کسی بالغ شود ولیکن عقل نداشته باشد تکلیفی ندارد ، بنابراین بر شخص دیوانه بالغ تکلیفی نیست.

۲. عقل :

۳. اطلاع و آگاهی : مجازات کسی که از تکلیف آگاه نیست و تقصیری در کسب اطلاع ندارد زشت است. "قبیح عقاب بلا بیان" البته نه به این معنی که کسی خود را در بی خبری نگه دارد ، زیرا انسان مکلف است که تحصیل علم و آگاهی کند و بر طبق آگاهی خویش عمل نماید و فعالیت کند.

۴. قدرت و توانائی : تکالیف باید در محدوده توانائی باشد. لَا يَكْفُلُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا [بقره/۲۸۶] .

تکلیفها لا یطاق درست نیست.

۵. آزادی و اختیار: اگر اجبار، اکراه یا اضطرار در کار باشد تکلیف ساقط است. قال رسول الله (ص): زُفِعَ عَنِ أُمَّتِي الْخَطَأُ وَالنَّسْيَانُ وَ مَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ [نهج الحق ، ص ۵۳۱].

شرایط تکلیف بر دو قسم است :

۱. شرایط عام تکلیف که عبارتند از :

۱. بلوغ ۲. عقل ۳. قدرت ۴. علم

۲. شرائط خاص تکلیف

که عبارتند از :

۱. آزادی و عدم اجبار و اکراه ۲. اختیار و عدم اضطرار

که هر کدام را توضیح می دهیم.

شرایط عام تکلیف :

۱. بلوغ :

۲. عقل : از برترین نعمت های الهی است که خداوند متعال به خاطر وجود عقل در انسان است که او را باز خواست می کند و یا ثواب می بخشد قَالَ الرُّضَا (ع) : بِكَ آخُذُ وَ بِكَ أُعْطِيخداوند متعال پس از آنکه عقل را آفرید به او فرمود : "به خاطر وجود تو باز خواست می کنم و ثواب می دهم". [کافی ، ج ۱ ، ص ۲۷] .

یا امام صادق (ع) : إِنَّ الثَّوَابَ عَلَى قَدْرِ الْعَقْلِإدانش آدمی به اندازه عقل و خرد اوست. [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۱] .

بنابر این انسان هنگامی عهده دار تکالیف الهی می شود که از نعمت عقل برخوردار باشد. پس آنان که از قوه عقلانی بی بهره اند (دیوانگان) تکلیفی هم ندارند. مثلاً نماز و روزه بر آنان واجب نیست. و در صورت بهبود ، قضای تکالیفی که در ایام جنون انجام نداده اند از آنان ساقط است.

۳. قدرت : لا يَكْلِفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا [بقره/ ۲۸۶] .

خداوند هیچ کس را جز به اندازه طاقت و توانایی اش مکلف نمی کند. [مقدمات احکام ، موگهی ، ج ۱ ، ص ۸۳و۸۴]

وچون توانایی های انسان محدود است ، تکالیف نیز باید در همین محدوده صورت گیرد. پس فردی مکلف به تکالیف الهی می شود که قدرت و طاقت داشته باشد ، چنان که پیامبر گرامی اسلام (ص) می فرمایند : رُفِعَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأُ وَالنَّسِيَانُ وَ مَا أُكْرَهُوا عَلَيْهِ وَ مَا لَا يَطِيقُونَ وَ

غَيْرِ ذَلِكَ تَكْلِيفِ آنچه که مردم طاقت آن را ندارند از آن برداشته شده است. [وسائل الشیعه ، ج ۴ ، ص ۳۷۳] .

در غیر این صورت متناسب با توانائی و قدرت انسان ، تکلیف یا ساقط و یا ساده می گردد. مثلاً کسی که به واسطه پیری نمی تواند روزه بگیرد یا برای او مشقت دارد ، روزه بر او واجب نیست. و یا کسی که نمی تواند ایستاده نماز بخواند باید به چیزی تکیه دهد ، و اگر نتوانست باید نشسته نماز بخواند. و باز اگر قدرت نداشت باید خوابیده نماز بخواند...

نکته ای که باید بدان توجه شود این است که شرط (قدرت) در تکلیف مستلزم این نیست که انسان ، مکلف به تحصیل قدرت نباشد ، زیرا قرآن کریم می فرماید : *وَ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَ مِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُزْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَ عَدُوَّكُمْ أَنْجَاكُمْ* می توانید در برابر آنان (دشمنان) نیرو و اسبان ورزیده آماده کنید تا به وسیله آن ، دشمنان خداوند و دشمنان خود را بترسانید. [انفال/۶۰] .

بنابراین یک فرد و یا یک جامعه ناتوان اگر در تحصیل قدرت و توانائی کوتاهی نماید مورد مواخذه الهی قرار می گیرد که چرا در پی به دست آوردن قدرت و توانایی نبوده است.

۴. علم : بدیهی است انسان آنگاه قادر است تکلیفی را انجام دهد که از وجود آن آگاه باشد. و به عبارت دیگر اینکه تکلیف به او ابلاغ شده و نسبت به آن (علم) داشته باشد.

از نظر امام خمینی (ره) علم ، شرط اصل تکلیف نیست ، بلکه شرط تنجز و منجز شدن تکلیف است. [دفتر امام خمینی ، بخش استفتائات]

به فرض اگر قانون گذار قانونی را وضع و جعل کند، ولی آن را به اطلاع مکلفین نرساند نه تنها آن ملزم به انجام آن نبوده، بلکه اساساً قادر به اجرای آن نیست و در صورت مخالفت عملی مکلفین، قانون گذار نمی تواند آنها را مجازات نماید. علمای علم اصول در این باره می گویند کیفر کسی که از تکلیف آگاه نبوده است و در کسب علم و آگاهی نسبت به آن تقصیری نداشته، زشت است.

و نام این اصل راقب عقاب بلایانامیده اند. چنان که قرآن کریم می فرماید:

وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا وَمَا هِيَ قَوْمِي رَا عَذَابَ نَمِي كُنِم مَكْرًا تَا أَنِكِه كِه بَرَاي أَنَان پِيَامبَرِي بفرستيم. [اسراء/ ۱۵]

پیامبر گرامی اسلام (ص) در این باره چنین می فرماید: رُفِعَ عَنْ أُمَّتِي ۱۰۰۰ مَيَا لَمَا يَغْلُمُو تَتَكْلِفَ أَنِكِه كِه مَرْدَم نَسِبَت بِه أَن آگاهی ندارند، از آنان برداشته شده است. [خصال صدوق، ج ۲، ص ۴۱۷] .

نکته قابل توجه اینکه همان گونه که در شرط سوم از شروط تکلیف گفته شد در اینجا نیز مشروط بودن تکلیف به علم و آگاهی مستلزم این نیست که انسان بخواهد خود را در بی خبری نگه دارد. و آن را برای خویش عذر بشمارد؛ زیرا انسان مکلف است که علم و آگاهی را به دست آورد و بر طبق آن عمل نماید. بدین جهت گفته اند: "جاهل قاصر معذور" است.

۱. جاهلی که در کسب علم و آگاهی نسبت به تکالیف الهی کوتاهی ننموده است، ولی عذر جاهل مقصری که در کسب علم و آگاهی نسبت به تکالیف الهی کوتاهی نموده، پذیرفته

وظیفه اش تقلید از او بوده و یا با فتوای مجتهدی که فعلا باید از او تقلید کند مطابق باشد.

۳. یا عمل را طوری انجام داده باشد که از گفته آنان به احتیاط نزدیکتر باشد. [توضیح المسائل ، مسئله ۱۴ ، (۳) ، ص ۲ ، (م)]
عمل مشخص نادان مقصر و ملتفت بدون تقلید باطل است مگر این که به امید درک واقع عمل کرده و عملش مطابق با فتوای کسی که تقلیدش جایز است ، باشد. همچنین عمل شخص جاهل قاصر یا مقصر غافل که با قصد قربت ، مدتی عبادات خود را بدون تقلید انجام می داده ، چنانچه با فتوای مجتهدی که می تواند به وی رجوع کند مطابقت داشته باشد عباداتش صحیح است ، و گرنه باید اعمال گذشته را قضا نماید. [تحریر الوسیله ، ج ۱ ، ص ۷-۵]

۱. تقوی

۱. معنای تقوی

۱ _ مفردات : الوقایه حفظ الشیء مما یؤذی و التقوی جعل النفس فی وقایه مما یخاف

۲ _ مطهری و نمونه : تقوا ، قوتی در انسان است ، که به او مصونیت می دهد.

۳ _ تقوا حالت روحی است :

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ حَمَتُ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ مَحَارِمُهُ وَ أَلَزَمَتْ قُلُوبَهُمْ مَخَافَتَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۱۴] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : حَجَزَتْهُ التَّقْوَى عَنْ تَفْحَمِ الشُّبُهَاتِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۶] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : فَإِنَّ التَّقْوَى فِي الْيَوْمِ الْحِرْزُ وَالْجُنَّةُ وَ فِي عَدِ الطَّرِيقِ إِلَى الْجَنَّةِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۱] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : اعْلَمُوا عِبَادَ اللَّهِ أَنَّ التَّقْوَى دَارُ حِصْنٍ

عَزِيزٍ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۵۷] .

۴ _ تقوا مصونیت است نه محدودیت. نظیر ساختن منزلی که مصونیت است نه محدودیت.

_ انسان سر خود را با کلامه و پا را در کفش قرار می دهد و این مصونیت است نه محدودیت و لباسُ التَّقْوَى ذَلِكْ خَيْرٌ [اعراف/ ۲۶] .

۵ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أَلَا فَصُونُوهَا وَ تَصُونُوا بِهَا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۱] .

۶ _ تقوا آمیخته با تلاش و حضور در صحنه است : واژه تقوا معمولاً با صبر ، ایمان ، احسان ، اصلاح ، تبیین و... آمده است ، و در کنار حالت مصونیت باید خدمات اجتماعی هم باشد و واژه های فوق همه درباره مثبت بودن انسان است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : التَّقْوَى اجْتِنَابُ [غرر الحكم ، ص ۲۶۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) التَّقْوَى أَنْ يَتَّقَى الْمَرْءُ كَلِمًا يَوْمَهُ [غرر الحكم ، ص ۲۶۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : المتقى من اتقى الذنوب و المتمتزه من تنزه عن العيوب [غرر الحكم ، ص ۲۶۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : رَأْسُ التَّقْوَى تَرْكُ الشَّهْوَةِ [غرر الحكم ، ص ۳۰۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : من ملك شهوته كان تقيا [غرر الحكم ، ص ۲۷۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : ملائكة التقى رفض الدنيا [غرر الحكم ، ص ۱۳۸] .

۲. اهمیت تقوی

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَا يُغْرَزُكَ بُكَائِهِمْ إِلَّا نَمَّا التَّقْوَى فِي الْقَلْبِ [صفات الشيعه ، ص ۲۷] .

_ إِنَّ تَصَبُّرًا وَ تَتَّقُوا [آل عمران/ ۱۸۶] .

_ إِنَّ تُحْسِنُوا وَ تَتَّقُوا [نساء/ ۱۲۸] .

_ إِنَّ

تُضَلِّحُوا وَتَتَّقُوا [نساء/ ١٢٩] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أَوْصِيَكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِتَقْوَى اللَّهِ وَطَاعَتِهِ فَإِنَّهَا النَّجَاهُ عَدَاً وَالْمُنْجَاهُ أَيْدِئاً [نهج البلاغه ، خطبه ١٦١] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : عِبَادَ اللَّهِ أَوْصِيَكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ فَإِنَّهَا حَقُّ اللَّهِ عَلَيْكُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩١] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فَإِنَّ التَّقْوَى فِي الْيَوْمِ الْحِزْزُ وَالْجَنَّةُ وَفِي غَدِ الطَّرِيقُ إِلَى الْجَنَّةِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩١] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لَا كَرَمَ كَالْتَّقْوَى [نهج البلاغه ، حكمت ١١٣] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لَا يَقِلُّ عَمَلٌ مَعَ التَّقْوَى وَكَيْفَ يَقِلُّ مَا يَتَقَبَّلُ [نهج البلاغه ، حكمت ٩٥] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أَفْضَلُ مِنْ صِحَّةِ الْبَدَنِ تَقْوَى الْقَلْبِ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٨٨] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أَوْصِيَكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِتَقْوَى اللَّهِ الَّتِي هِيَ الزَّادُ وَبِهَا الْمَعَادُ زَادٌ مُبْلَغٌ وَمَعَادٌ مُنْجِحٌ دَعَا إِلَيْهَا أَسْمَعُ دَاعٍ وَوَعَاهَا خَيْرٌ وَاعٍ [نهج البلاغه ، خطبه ١١٤] .

— لَمَسَّجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ [توبه/ ١٠٨] .

— أَفَمَنْ أُسِّسَ بُنْيَانُهُ عَلَى تَقْوَى مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٍ أَمْ مَنْ أُسِّسَ بُنْيَانُهُ عَلَى شِفَا جُرْفٍ هَارٍ (سقوط توبه) فَأَنْهَارَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ [توبه/ ١٠٩] .

شفا = كنار.

جرف = رود ، كه آب آنرا برده و زيرش خالی است.

٣. آثار وبركات تقوى

١ — صلاح ايمان : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : سبب صلاح الإيمان التقوى [غرر الحكم

، ص ۲۷۱] .

۲ _ خویشتن داری از محرمات الهی : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ حَمَتُ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ مَحَارِمَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۱۴] .

۳ _ آبادی دین : قال علی (عليه السلام) : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ عِمَارَهُ الدِّينِ وَ عِمَادَ الْيَقِينِ وَ إِنِّهَا لِمِفْتَاحُ صَلَاحٍ وَ مَصْبَاحِ نِجَاحٍ [غرر الحکم ، ص ۲۷۴] .

۴ _ کلید پاکی .

۵ _ توشه قیامت .

۶ _ آزادی از هر نوع بندگی : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فَإِنَّ تَقْوَى اللَّهِ مِفْتَاحُ سَدَادٍ وَ ذَخِيرَةُ مَعَادٍ وَ عِثْقٌ مِنْ كُلِّ مَلَكَةٍ وَ نَجَاةٌ مِنْ كُلِّ هَلَكَةٍ بِهَا يَنْجَحُ الطَّالِبُ وَ يَنْجُو الْهَارِبُ وَ تُنَالُ الرَّغَائِبُ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۳۰] .

۷ _ پذیرش اعمال : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : صِفَتَانِ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ سَبْحَانَهُ الْأَعْمَالُ إِلَّا بِهِمَا التَّقَى وَ الْإِخْلَاصُ [غرر الحکم ، ص ۱۵۵] .

۸ _ نجات از گرفتاری ها : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : مَنْ اتَّقَى اللَّهَ سَبْحَانَهُ جَعَلَ لَهُ مِنْ كُلِّ فِرْجٍ وَ مِنْ كُلِّ ضَيْقٍ مَخْرَجًا [غرر الحکم ، ص ۲۷۲] .

۹ _ زندگی نیرومند : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ اتَّقَى اللَّهَ عَاشَ قَوِيًّا [الدعوات ، ص ۲۹۲] .

۱۰ _ محبوبیت نزد مردم : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : مَنْ اتَّقَى اللَّهَ أَحَبَّهُ النَّاسُ [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۳۴۷] .

۱۱ _ در حفاظت الهی : قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام) : مَنْ اتَّقَى اللَّهَ يَتَّقَى [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۳۷] .

۱۲ _ ورود به بهشت : قَالَ رَسُولُ

اللَّهِ (ص) : أَكْثَرُ مَا تَلِيحُ بِهِ أُمَّتِي الْجَنَّةَ تَقْوَى اللَّهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۰۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : فَإِنَّ تَقْوَى اللَّهِ دَوَاءٌ دَاءِ قُلُوبِكُمْ وَبَصِيرَةٌ عَمَى أَفْتِدَاتِكُمْ وَشِفَاءٌ مَرَضِ أَجْسَادِكُمْ وَصِيْلَامٌ فَسَادِ صُدُورِكُمْ وَطُهْرٌ دَنَسِ أَنْفُسِكُمْ وَجِلَاءٌ عَشَا أَبْصَارِكُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۸] .

۱۳ _ احساس آرامش درونی :

وَ قِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرًا [نحل / ۳۰] .

۱۴ _ رسیدن به فلاح :

قرآن یکسری کارها را می فرماید انجام دهید : لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ [بقره / ۲۱] .

بعد در جای دیگر می فرماید : وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [بقره / ۱۸۹] .

مؤید آن آیه ۶۷ قصص است که می فرماید :

فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا فَعَسَى أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ [قصص / ۶۷] .

۱۵ _ راه گشائی :

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَ اتَّقَى وَ صَدَقَ بِالْحُسْنَى فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى [لیل / ۷-۵] .

۱۶ _ رزق و برکت و نجات از شدائد :

وَ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَ يَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ [طلاق / ۳-۲] .

۱۷ _ آمرزش گناهان :

وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ [مائده / ۶۵] .

يُغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ [صف / ۱۲] .

۱۸ _ رفاه :

وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الثُّرَى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ [اعراف / ۹۶] .

۱۹ _ قبولی عمل :

إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ [مائدة/ ٢٧].

٢٠_ امدادهاى غيبى :

بلى إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فُورِهِمْ

(فوری) هذا يمددكم ربكم بخمسه آلاف من الملائكة مسومين (با علامت و نشانه [آل عمران/ ۱۲۵] .

۲۱ _ پاداش بزرگ :

وَإِنْ تُوْمِنُوا وَتَتَّقُوا فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ [آل عمران/ ۱۷۹] .

۲۲ _ تأیید و نصر :

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا [نحل/ ۱۲۸] .

۲۳ _ اصلاح اعمال :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ قُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ [احزاب/ ۷۱-۷۰] .

۲۴ _ فرقان :

إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا [انفال/ ۲۹] .

فرقان صیغه مبالغه از فرق است. قدرت شناخت حق و باطل ، دوست و دشمن ، نیک و بد و مفید و زیان.

قدرتی که فرق بین حق و باطل و هدایت و ضلالت را می داند.

عقل کافی است برای فرقان ، لکن طمع و حسادت و خودبینی و تکبر و عشق پرده روی عقل می اندازد که اگر به وسیله تقوا این پرده ها کنار رود ، عقل خیلی روشن می فهمد.

ثانیا : هر کمالی پرتوی از کمال خداست. انسان به وسیله تقوا به آن منبع بی نهایت نزدیک و از نور او منور می شود.

ثالثا : در جامعه بی تقوا رادیو و تلویزیون بی تقوا و انتشارات بی تقوا به قدری تبلیغات نابجا می کنند که تشخیص حق و باطل مشکل می شود. در خانواده های بی تقوا جوری از فساد تشویق می شود که تشخیص نیک و بد برای فرزندان سخت می شود. بی تقوائی سبب می شود هر کسی هر مطلبی را از هر کجائی بگوید و بنویسد و به مدارک محکم مراجعه نکند و ضرر این جو کاذب چگونه انسان را متحیر نمی کند ، گرچه در علم و صنعت ، پیشرفته باشند. [نمونه ،

و تعبیر به مَنَارَ التَّقْوَى بهم به همین ملاک است که در بالای منار روشنایی بود که مسافران جاده را فراموش نکنند.

چهار فایده برای تقوی ذکر شده است : فرقان ، تکفیر ، غفران ، فضل .

انسان به دلیل غرائز ، وساوس ، دشمنان ، محدودیت های علمی ، ... تعدد راهزن ها و راه ها و با وجود موانع شناخت ، هوس ها ، حب و بغض ها ، آرزوها ، غذاهای حرام ، سرگرمی ها ، لهو و لعب ها و ... نیاز شدید به فرقان دارد. فهم و علم انسان گاهی از راه چشم و گوش و فکر و خواندن و نوشتن است و گاهی از راه دل و شهود.

بسیارند دانشمندانی که فرقان ندارند ، خیال می کنند تحمل رنج آینده از لذت گناه فعلی آسان تر است و لذا اقدام به گناه می کنند. وَ أَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ [جائیه/ ۲۳] .

راه علم قابل از بین رفتن است کیلا یَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئاً [حج/ ۵] .

ولی راه دل هرگز.

راه علم و کتاب گاهی مستلزم اندیشه صحیح است و گاهی نیست اما دل و راه خداوند دائم الفیض است. فقط متعلم آماده لازم دارد که آن روح پاک و تقوا است و مسأله فرقان و نور دائمی است.

۲۵ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام) : وَ لَوْ أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِينَ كَانَتَا عَلَى عَبْدٍ رَتَقًا ثُمَّ اتَّقَى اللَّهَ لَجَعَلَ اللَّهُ لَهُ مِنْهُمَا مَخْرَجًا (این جمله را حضرت علی (علیه السلام) هنگام تبعید ابوذر به ربنده فرمود.) [نهج البلاغه ، خطبه ۱۳۰] .

۲۶ _ از خود ستایش نکردن :

فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى [نجم/ ۳۲]

۲۷ _ بهترین و تنها زاد و توشه قیامت :

تَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى [بقره/۱۹۷] .

۲۸ _ تعظیم شعائر الهی :

وَ مَنْ يَعْظَمَ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ [حج/۳۲] .

۲۹ _ نجات از جهنم :

ثُمَّ نُنَجِّى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَ نَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثًا [مریم/۷۲] .

۳۰ _ وارث بهشت شدن :

تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًا [مریم/۶۳] .

۳۱ _ عدم تأثیر مکر و حيله دشمنان اسلام :

وَ إِنْ تَصَبَّرُوا وَ اتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا [آل عمران/۱۲۰] .

۳۲ _ اصلاح اعمال و آمرزش گناهان :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ قُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَ يُغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ [احزاب/۷۱-۷۰] .

۴. ابعاد تقوا

۱ _ تقوا در مسائل :

الف _ مالى : وَ لِيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَ لَا يَبْخَسَ مِنْهُ شَيْئًا [بقره/۲۸۲] .

اتَّقُوا اللَّهَ وَ ذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا [بقره/۲۷۸] .

ب _ عاطفى : فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَ لِيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا [نساء/۹] .

ج _ سياسى : يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَ لَا تُطِعِ الكَافِرِينَ وَ الْمُنافِقِينَ [احزاب/۱] .

_ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا [آل عمران/۵۰] .

د _ خانوادگی : أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ [احزاب/ ۳۷] .

ه _ اجتماعی : وَ اتُّوا النُّبُوتَ مِنْ أَوْبَاهِهَا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [بقره/ ۱۸۹] .

_ جابر از امام باقر (علیه السلام) نقل کرده که هر کاری را از راهش وارد شوید. [مجمع البیان] .

و _ عملی : فَاتَّقُوا اللَّهَ

وَلَا تُخْزُونَ فِي ضَيْفِي [هود/ ٧٨].

٥. راه رسیدن به تقوا

١ _ عبادت :

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ [بقره/ ٢١].

٢ _ عدالت :

اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى [مائده/ ٨].

٣ _ تعهد :

خطاب به یهود : خذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَ اذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ [بقره/ ٦٣].

٤ _ عفو :

وَأَنْ تَغْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى [بقره/ ٢٣٧].

٥ _ هدايت :

وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَ آتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ [محمد/ ١٧].

٦ _ ايجاد امنيت و پاكسازى :

وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ [بقره/ ١٧٩].

٧ _ روزه :

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ [بقره/ ١٨٣].

٨ _ صراط مستقيم _ وحدت :

وَ أَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَ لَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَ صَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ [انعام/ ١٥٣].

٩ _ روابط زناشوئی و خانوادگی سالم :

أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِيَاسٌ لَكُمْ وَ أَنْتُمْ لِيَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَ

عَفَا عَنْكُمْ فَاَلَانَ بَاشِدِرُوهُنَّ وَابْتَعُوا مَا كَتَبَ اللّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ
ثُمَّ أَتَمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِدِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يَبِينُ اللّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ
لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ [بقره/ ۱۸۷] .

۶. ویژگی ها و کمالات متقین

قرآن کریم فضائل و کمالاتی را برای متقین برشمرده است ، به قسمتی از آیات اشاره می شود :

۱ _ بهره مندی از هدایت قرآن :

ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ [بقره/۲] .

۲_ مشمول لطف خاص خداوند شدن :

وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ [بقره/۱۹۴] .

۳_ حق سرپرستی مسجد الحرام :

إِنَّ أَوْلِيَاءَهُ إِلَّا الْمُتَّقُونَ [انفال/۳۴] .

۴_ محبوب خداوند شدن :

بَلَىٰ مَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ وَ اتَّقَىٰ فَإِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الْمُتَّقِينَ [آل عمران/۷۶] .

۵_ قبولی و پذیرفته شدن اعمال :

إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ [مائده/۲۷] .

۶_ عاقبت نیک داشتن :

إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [اعراف/۱۲۸] .

۷_ آماده شدن بهشت برای آنها :

وَ سَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَ جَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ [آل عمران/۱۳۳] .

۸_ نزدیک شدن بهشت به سوی آنها :

وَ أَرْزَلْنَا الْجَنَّةَ لِّلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ [ق/۳۱] .

۹_ رسیدن به فوز و رستگاری :

إِنَّ لِّلْمُتَّقِينَ مَفَازًا [نبا/۳۱] .

۱۰_ رسیدن به مقام امین :

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ فِي جَنَّاتٍ وَ عُيُونٍ [دخان/۵۲-۵۱] .

۱۱_ نورانی بودن متقین :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ [حديد/ ٢٨] .

١٢ _ حشر با خداوند رحمان :

يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَقُدًّا [مريم/ ٨٥] .

١٣ _ بهره برداری از انواع نعم بهشتی :

هَذَا ذِكْرٌ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَآبٍ جَنَّاتٍ عِدْنٍ مُمْتَحَنَةٍ لَهُمْ فِيهَا الْأَنْبَابُ مُتَّكِنِينَ فِيهَا يُدْعُونَ فِيهَا بِفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ أَتْرَابٌ

هذا ما توعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ إِنَّ هَذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِنْ نَفَادٍ [ص / ۵۴-۴۹] .

۱۴ _ عقبه بن بشیر اسدی به حضور امام باقر (علیه السلام) آمد و گفت : " من فرزند بشیر اسدی و از خاندان بزرگ و شریفی هستم. " امام به او فرمود : " با به رخ کشیدن حسب و نسب خود بر ما منت مگذار. ملاک برتری فقط تقوا و پرهیزکاری است : فَلَيْسَ لِأَحَدٍ فَضْلٌ عَلَى أَحَدٍ إِلَّا بِالتَّقْوَى [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۲۸] .

۱۵ _ مفضل بن عمر گوید : نزد امام صادق (علیه السلام) بودم. سخن از اعمال پیش آمد عرض کردم : چقدر عمل من ضعیف است. فرمود : استغفار کن ، بعد فرمود : عمل اندک با تقوی بهتر از عمل زیاد بدون تقوی است. عرض کردم : چگونه؟ فرمود : مثل اینکه شخصی اطعام می کند و به همسایگانش نیکی می نماید لکن هر گاه به حرام می رسد خود را کنترل نمی کند و این عمل بدون تقوی است. [کافی ، ج ۲ ، ص ۷۶] .

۷. گروه های مقابل متقین

۱ _ فَجَارٍ : أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ [ص / ۲۸] .

۲ _ طَاغِينَ : إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا [نبأ / ۳۱] .

لِلطَّائِفِينَ مَا بَأْسًا [نبأ / ۲۲] .

۱. تقیه

۱. تاریخچه

مخفی نماند روح تقیه در میان تمام طبقات و نظامات اجتماعی به انواع گوناگون از ابتدا بوده است. کسانی که مسئول کشف مسائلی هستند با تغییر لهجه ، لباس ، تعدد شناسنامه ، قیافه های گوناگون درمی آیند و در ارتش دنیا نیز از این حقیقت (اخفاء) برای پیروزی بهتر و زودتر و بیشتر استفاده می کنند. بنابراین ، نه مخصوص اسلام است و نه مخصوص شیعه ، بلکه قانونی است عقلانی برای رسیدن به هدف.

در زندگی پیامبر (ص) اصل هجرت ، رفتن به غار ، حرکت در شب ها به سوی مدینه یک نوع تقیه بود.

۲. حکم تقیه

وَ قَالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ أَ تَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ [غافر / ۲۸] .

مؤمن وفادار در دستگاہ فرعون جلو قتل موسی (ع) را گرفت.

ادْفَعِ بِاللَّيْلِ هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ [فصلت / ۳۴] .

وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ [بقره/۱۹۵].

عَنْ حُدَيْفَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: "وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ" (بقره/۱۹۵) قَالَ: "هَذَا فِي التَّقِيهِ" [تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۸۷].

با همه حال، تقیه گاهی حرام است:

الف: آنجا که حق تهدید بشود و تفکر اسلامی از بین برود به طوری که اگر معزفی نشود، مردم اساس اسلام را جور دیگری می دانند.

ب: در خون ریزی:

چون افراد از نظر مقام اجتماعی، علمی، سیاسی و قدرت بیان، ایجاد موج سخن و ایجاد موج شهادتشان فرق دارند. گاهی وظیفه ها فرق می کند. برای بعضی تقیه لازم است و برای دیگری نه. مثلاً

حجر بن عدی تقیه نکرد و شهید شد. شهادتش معاویه را متزلزل کرده به طوری که حتی عایشه به او عتاب کرد.

۳. مواردی از تقیه

بت پرستان بابل برای جشن به بیرون شهر رفتند و از ابراهیم دعوت کردند. او گفت: **إِنِّي سَقِيمٌ** [صافات/ ۹۸] .

— مرادش مریض روحی از بت پرستی آنان بود. امام صادق (ع) فرمود: این جمله ابراهیم (ع) از تقیه بود. **قَالَ الصَّادِقُ (ع):** **التَّقِيَهُ مَنْ دَانَ لِلَّهِ قُلْتُ: مَنْ دَانَ لِلَّهِ؟ قَالَ: إِي وَاللَّهِ مَنْ دَانَ لِلَّهِ وَلَقَدْ قَالَ يوسُفُ (ع) "أَيْتُهَا الْعَيْرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ"** (یوسف/ ۷۰) **وَاللَّهِ مَا كَانُوا سِرَقُوا شَيْئًا وَلَقَدْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ (ع) "إِنِّي سَقِيمٌ"** (صافات/ ۸۹) **وَاللَّهِ مَا كَانَ سَقِيمًا** [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۱۷] .

— بیرون رفت و بت ها را شکست. **فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ فَرَاغَ إِلَى آلِهِتِهِمْ فَقَالَ أَلَا- تَأْكُلُونَ مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُونَ فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ** [فصلت/ ۹۳-۹۰] .

۴. فلسفه تقیه

قَالَ الصَّادِقُ (ع): **التَّقِيَهُ تُرْسُ اللَّهِ بَيْنَهُ وَبَيْنَ خَلْقِهِ** [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۲۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): **التَّقِيَهُ مِنْ أَفْضَلِ أَعْمَالِ الْمُؤْمِنِينَ يَصُونُ بِهَا نَفْسَهُ وَإِخْوَانَهُ عَنِ الْفَاجِرِينَ** [جامع الأخبار ، ص ۹۴] .

گاهی اظهار عقیده باطنی برای خود طرف خطر ندارد ، ولی ممکن است دوستان ساده و غیرعاقل آن را نقل و برای آنان خطری تولید کنند.

می گویند: تقیه مردم را محافظه کار و روح شهادت را می کشد و این تخدیر است.

تقیه ، اخفای عقیده و تحفظ از ضرر گاهی واجب گاهی حرام گاهی مباح

اخفای هدف های مقدّس در میان اکثریت ناصالح برای ادامه کار و حفظ نیروها برای موقعیت بهتر و کاربرد بیشتر و استفاده کردن از قانون اهمّ و مهمّ ، اصلی است در زندگی روزمره عقلاء .

تقیه؛ یعنی حفظ و

اخفاء عقیده و کنار آمدن موقت با دشمنان دست دوم برای مبارزه با دشمنان دست اول.

۵. آثار تقیه

(۱) حفظ اقلیت صالح برای پیشبرد هدف های سازنده.

(۲) جلوگیری از هدر رفتن نیروهای انسانی بدون جهت.

بعضی از حیوانات دریایی به هنگام احساس خطر مرکبی از خود به آب اطراف خود می پاشند که در نتیجه آب را سیاه کرده و دشمن او را نمی بیند یا بعضی از حیوانات صحرائی خود را به قیافه جسم بی جان نشان داده و دشمن از او رد می شود و به او آسیب نمی رساند.

بنابراین تقیه ترس و بی شهامتی نیست ، در انتظار فرصت بهتر نشستن ، خدمت بهتر کردن و ضربه قوی تر زدن است.

۱. سوره تکاثر

۱. تفسیر سوره تکاثر

۱. آیه اول

۱. لهو

۱. معنای لهو

الهاء : بمعنی سرگرم شدن به کارهای کوچک و غافل ماندن از کارهای مهم. [راغب] .

لهو ، چیزی است که انسان را به خود مشغول و از اهداف مهم باز می دارد.

۲. اسباب لهو

وسائل سرگرمی و غفلت :

— فخر فروشی :

أَلْهَاكُمْ التَّكَاثُرُ [تکاثر ، ۱] .

— اموال :

لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ [منافقون ، ۹] .

— اولاد :

وَلَا أَوْلَادُكُمْ [منافقون ، ۹] .

— تجارت :

لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ [نور ، ۳۷] .

— آرزوها :

يُلْهِهِمُ الْأَمَلُ [حجر ، ۳] .

۲. تکاثر

۱. معنای تکاثر

تکاثر : به معنای تفاخر و مباحات بر یکدیگر است. در فارسی به معنای ثروت اندوزی استعمال می شود. تکاثر در روایات هم به معنای ثروت اندوزی استعمال شده. [نمونه] .

۲. خطر تکاثر

قال النبي (ص) : ما اخشى عليكم الفقر و لكن اخشى عليكم التكاثر [در المنشور] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَهْلَكَ النَّاسَ اثْنَانِ خَوْفُ الْفَقْرِ وَ طَلْبُ الْفَخْرِ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۶۹] .

قال

ابن عباس: قرأ رسول الله (ص) أَلْهَاكُمْ التَّكَاثُرُ [(تكاثر/۱)] ثم قال تكاثر الأموال جمعها من غير حقها (جمع نامشروع) و منعها من حقها (منع نامشروع) و سدها في الأوعيه (كنز نامشروع) [روضه الواعظين ، ج ۲ ، ص ۴۹۳] .

قال رسول الله (صلى الله عليه و آله): "أَيْكُمْ مَالٌ وَارِثُهُ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ مَالِهِ؟ قَالُوا: مَا فِينَا أَحَدٌ يُحِبُّ ذَلِكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ. قَالَ بِحَسْبِكُمْ ، بَلْ كَلِّكُمْ يُحِبُّ ذَلِكَ". ثم قال: يقول ابن آدم مالى مالى ، و هل لك من مالك إلا ما أكلت فأفانيت ، أو لبست فأبليت ، أو تصدقت فأمضيت [أمالى طوسى ، ج ۸۱ ، ص ۹۱۵] .

قال النبى (ص): "لا فخر لعربى على عجمى و لا لاييىض على اسود الا بالتقوى

۳. عوامل تكاثر و فخر فروشى

۱ _ احساس حقارت :

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): "مَا مِنْ رَجُلٍ تَكَبَّرَ أَوْ تَجَبَّرَ إِلَّا لِدَلِّهِ وَجَدَهَا فِي نَفْسِهِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۱۲] .

۲ _ غفلت و جهل به :

۱ _ مسئوليت.

۲ _ علم و هنر و خصلت و ايثار ديگران.

۳ _ كمبودهاى خودش :

قال النبى (ص): لو لا- ثلاثه فى ابن آدم ما طأطأ رأسه شىء المرض و الموت و الفقر و كلهن فيه و إنه لمعهن وثاب [بحار الأنوار ، ج ۶ ، ص ۱۱۸] .

روحیات بزرگان (كه با داشتن صدها برابر فخر نمى كردند).

۴ _ آسيب پذيرى :

ما أَظُنُّ أَنْ تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا [كهف ، ۳۶] .

يُحَسَّبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ [همزه ، ۳] .

۵ _ خطر اجتماعى (فخر فروشى در جامعه جاىگاهى

ندارد.)

۶_ خطر اخروی :

ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ [دخان ، ۴۹] .

عَذَابٌ مُهِينٌ [نساء ، ۱۴] .

۷_ خطر رشد بشر (کسی که به کمال خود دل گرم شد حرکتش را کد می شود.)

۳_ شیطان دگر بین او.

۴.زمینه های تکاثر و فخر فروشی

دوستانش فخر می فروشند ، او هم... (مثل زمان جاهلیت)

كذِّبَ كَرِّكُمْ آبَاءَكُمْ [بقره ، ۲۰۰] .

رقابت های ناسالم (نحر صدها شتر برای شکستن رقیب در زمان حضرت علی (ع) . به جای : فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ [بقره ، ۱۴۸] .

سَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ [آل عمران ، ۱۳۳] .

سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ [حدید ، ۲۱] .

قال علی (ع) : "حتى أسرح إليك في ميادين السابقين (دعای کمیل) [البلدالأمین ، ۱۹۱] ..

بهره گیری از ضعف ها و فقرها : (در محله فقرا و خانه زیبا _ نزد افراد ساده _ اظهارعلم _ ...)

پاسخ به تحقیر مردم : اگر احترام لازم به مردم نگذاریم ، زمینه فخر فروشی را در افراد زنده می کنیم.

۵.ابزار تکاثر و فخر فروشی

۱_ اولاد :

وَيَبِينَنَّ شُهُودًا [مدثر ، ۱۳] .

۲_ قدرت :

أَلَيْسَ لِي مُلْكٌ مِّصْرَ [زخرف ، ۵۱] .

٣_ مال :

فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ [قصص ، ٧٩] .

نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا [سبأ ، ٣٥] .

الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ [همزه ، ٢] .

٤_ تكيه گاه :

كَمَثَلِ الْعُنكَبُوتِ [عنكبوت ، ٤١] .

فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ [قصص ، ٨١] .

و لا

يَسْئَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا [معارج ، ۱۰] .

۵_ زیبایی :

زَيْنَ لِلنَّاسِ حُبِّ الشَّهَوَاتِ [آل عمران ، ۱۴] .

۲. آیه دوم

۱. معنای اول آیه

حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ [تکاثر ، ۲] .

تا لحظه مرگ دست از تفاخر و ثروت اندوزی بر نمی دارید.

۲. معنای دوم آیه

حتی به مرده های خود افتخار می کنید و شمارش می کنید. (شأن نزول)

۳. آیه سوم و چهارم

كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ [تکاثر ، ۳-۴] .

کلا: چنین نیست که شما می پندارید.

۳ مرتبه در این سوره آمده و ۳۳ مرتبه در کل قرآن آمده و تمام موارد در آیات مکی است. جمعی از مفسران می گویند تکرار کَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ برای تأکید و بعضی می گویند اولی اشاره به برزخ و دومی اشاره به قیامت دارد. [(حدیثی از حضرت علی علیه السلام در مجمع البیان)] .

با کنار رفتن حجاب ها و پیش آمدن مرگ خواهید دانست که اشتباه می کردید :

كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ

۴. آیه ۷ و ۶

كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ [تکاثر ، ۷-۵] .

اگر آگاهی شما جدی و عمیق بود و آخرت را باور داشتید ، جهنم را در همین دنیا می دیدید با چشم دل.

یقین ، ۳ مرحله دارد :

علم الیقین : از دود می فهمد آتش هست.

عین الیقین : آتش را می بیند.

حق الیقین : سوزش آتش را لمس می کند.

امام صادق (ع) فرمود : از نشانه های صحت یقین این است که :

لَا يُرْضِي النَّاسَ بِسَخَطِ اللَّهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۵۷] .

وَلَا يُلُومُهُمْ عَلَى مَا لَمْ يُوْتِهِ اللَّهُ

لَتَرْوُنَّ الْجَحِيمَ [تکاثر ، ۶] .

۱ _ همه جهنم را خواهند دید

(نمونه می گوید این معنا مناسب تر است.)

۲_ اهل یقین در این دنیا هم جهنم را با چشم دل می بینند. دنیاطلبی و ثروت اندوزی و تفاخرها بینش انسان را نسبت به آینده کور می کند. لذا می فرماید :

لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ [تکاثر، ۵].

۵.آیه ۸

۱.معنای آیه

ثُمَّ لَتَسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ [تکاثر، ۸].

۱_ به جای این که وقت خود را با مسائل موهوم و افتخارات پوشالی پر کنید به فکر حساب قیامت باشید.

۲_ جهان هدفدار است. حساب و کتاب دارد ، بازخواست دارد ، ذی حسابی دارد.

۳_ ممکن است کسی در دنیا از سؤال و حساب فرار کند ، اما در قیامت فرار هرگز.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الْيَوْمَ عَمَلٌ وَ لَا حِسَابَ وَ غَدًا حِسَابٌ وَ لَا عَمَلَ [نهج البلاغه ، خطبه ۴۲].

۲. بعضی از سؤالات قیامت

در قیامت از چه می پرسند؟

۱_ از همه اعمال :

وَ لَتَسْأَلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ [نحل ، ۹۳].

۲_ از همه نعمت ها :

ثُمَّ لَتَسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ [تکاثر ، ۸].

۳_ از همه اعضا :

إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا [اسراء ، ۳۶].

۴_ از عمر و جوانی و مال و ولایت و حب اهل بیت.

۵_ از نماز چنانچه در روایاتی آمده است.

۶_ از حق الناس :

۶. خطبه ۲۲۱ نهج البلاغه و سوره تکاثر

۱. کلام ابن ابی الحدید پیرامون این خطبه

خطبه ۲۲۱ و سوره تکاثر :

این خطبه به قدری تکان دهنده است که ابن ابی الحدید می گوید :

از پنجاه سال پیش تا کنون بیش از هزار مرتبه این خطبه را خوانده ام و در هر بار درون قلبم لرزش و ترس و موعظه تازه ای احساس کرده ام و به یاد مرگ افراد افتاده ام و صحنه مرگ برایم مجسم شده است. چقدر شایسته است وعاظ و سخن وران این خطبه را در دستور کار خود قرار دهند.

ینبغی لو اجتمع فصحاء العرب قاطبه فی مجلس و تلی علیهم أن یسجدوا له کما سجد الشعراء لقول عدی بن الرقاع [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۱ ، ص ۱۵۲] .

۲. متن خطبه

أَلْهَاكُمْ التَّكَاثُرُ حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ [(تکثیر-۲-۱)]

فرمود :

يَا لَهُ مَرَامًا مَا أَبْعَدَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۲۱] .

شگفتا چه هدف دوری!

و زَوْرًا مَا أَعْفَلَهُ

چه زیارت کنندگان غافل!

و خَطَرًا مَا أَفْطَعَهُ

چه افتخار موهوم و رسوایی!

لَقَدْ اسْتَخَلُّوا مِنْهُمْ أَى مُدَّ كِرٍ وَ تَنَآوَشُوهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ

به یاد استخوان پوسیده کسانی که خاک شده اند ،

أَفَبِمَصَارِعِ آبَائِهِمْ يَفْخَرُونَ

آیا به محل نابودی پدران خود افتخار می کنند؟

أَمْ بَعْدِيذِ الْهَلْكِ يَتَكَاثَرُونَ

یا با شمردن تعداد معدومین؟

يُرْتَجِعُونَ مِنْهُمْ أَجْسَادًا خَوْتُ وَ حَرَكَاتٍ سَكَنَتْ

آن‌ها خواهان بازگشت اجسادى هستند كه تار و پودشان از هم گسسته و از حركت باز ايستاده.

وَلَمَّا يَكُونُوا عِبْرًا أَحَقُّ مِنْ أَنْ يَكُونُوا مُفْتَخَرًا وَ لَمَّا يَهْبِطُوا بِهِمْ جَنَابَ ذَلِّهِ أَحَجَى مِنْ أَنْ يَقُومُوا بِهِمْ مَقَامَ عِزِّهِ لَقَدْ نَظَرُوا إِلَيْهِمْ
بِأَبْصَارِ الْعُشُورَةِ وَ ضَرَبُوا مِنْهُمْ فِي غَمْرِهِ جَهَالَةً وَ لَوْ اسْتَنْطَقُوا عَنْهُمْ عَرَصَاتِ تِلْكَ الدِّيَارِ الْخَاوِيَةِ وَ الرُّبُوعِ الْخَالِيَةِ لَقَالَتْ ذَهَبُوا فِي
الْأَرْضِ ضُلْمًا وَ ذَهَبْتُمْ فِي أَعْقَابِهِمْ جُهَالًا تَطُّونَ فِي هَامِهِمْ وَ تَسْتَنْبِتُونَ فِي أَجْسَادِهِمْ وَ تَزْتَعُونَ فِيمَا لَفْظُوا وَ تَسْكُنُونَ فِيمَا حَرَّبُوا وَ
إِنَّمَا الْأَيَّامُ

بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ بَوَاكٍ وَ نَوَاحٍ عَلَيْكُمْ أُولَئِكَ سَلَفٌ غَايَتِكُمْ وَ فُرَاطٌ مَنَاهِلِكُمُ الَّذِينَ كَانَتْ لَهُمْ مَقَاوِمُ الْعِزِّ وَ حَلَبَاتُ الْفَخْرِ مُلُوكًا وَ سَوَاقًا سَلَكُوا فِي بُطُونِ الْعَبْرَزِخِ سَبِيلًا سَلَطَتِ الْمَارِضُ عَلَيْهِمْ فِيهِ فَأَكَلَتْ مِنْ لُحُومِهِمْ وَ شَرِبَتْ مِنْ دِمَائِهِمْ فَأَصَبَهُمْ بِحُجُوتِ فَجَوَاتِ قُبُورِهِمْ جَمَادًا لَمَّا يَنْمُونَ وَ ضَمَامًا لَمَّا يُوْحِدُونَ لَمَّا يَفْزِعُهُمْ وَرُودُ الْمَاهُوَالِ وَ لَمَّا يَخْزَنُهُمْ تَنْكُرُ الْأَحْوَالِ وَ لَا يَخْفَلُونَ بِالرَّوَاغِفِ وَ لَا يَأْذَنُونَ لِلْقَوَاصِفِ غُيًّا لَا يَنْتَظِرُونَ وَ شُهُودًا لَا يَحْضُرُونَ وَ إِنَّمَا كَانُوا جَمِيعًا فَتَشَتَّتُوا وَ آلَفًا فَافْتَرَقُوا وَ مَا عَنْ طُولِ عَهْدِهِمْ وَ لَا بُعْدَ مَحَلِّهِمْ عَمِيَتْ أَخْبَارُهُمْ وَ صَمَّتْ دِيَارُهُمْ وَ لَكَنَّهُمْ سَقَمُوا كَأَسَا بَدَلْتَهُمْ بِالنُّطْقِ خَرَسًا وَ بِالسَّمْعِ صَمًّا وَ بِالْحَرَكَاتِ سُكُونًا فَكَأَنَّهُمْ فِي اذْتِحَالِ الصَّفَةِ صَرَعَى سُبَاتِ جِرَانٍ لَمَّا يَتَأَنَسُونَ وَ أَحْبَاءٌ لَا يَتَرَاوِرُونَ بِلَيْتٍ بَيْنَهُمْ عَرَا التَّعَارُفِ وَ انْقَطَعَتْ مِنْهُمْ أَسْبَابُ الْإِحَاءِ فَكَلَّهُمْ وَجِدٌ وَ هُمْ جَمِيعٌ وَ بِجَانِبِ الْهَجْرِ وَ هُمْ أَخْلَاءٌ لَا يَتَعَارَفُونَ لِلَّيْلِ صَبَاحًا وَ لَا لِنَهَارٍ مَسَاءً أَى الْجَدِيدِينَ طَعَنُوا فِيهِ كَانَ عَلَيْهِمْ سَرْمَدًا شَاهَدُوا مِنْ أخطَارِ دَارِهِمْ أَفْطَحَ مِمَّا خَافُوا وَ رَأَوْا مِنْ آيَاتِهَا أَعْظَمَ مِمَّا قَدَرُوا فَكَلَّمْنَا الْغَايَتِينَ مُدَّتْ لَهُمْ إِلَى مَبَاءِهِ فَاتَتْ مَبَالِغَ الْخَوْفِ وَ الرَّجَاءِ فَلَوْ كَانُوا يَنْطِقُونَ بِهَا لَعَيَا بِصَفَةِ مَا شَاهَدُوا وَ مَا عَاينُوا وَ لَئِنْ عَمِيَتْ آثَارُهُمْ وَ انْقَطَعَتْ أَخْبَارُهُمْ لَقَدْ رَجَعَتْ فِيهِمْ أَبْصَارُ الْعَبِيرِ وَ سَمِعَتْ عَنْهُمْ آذَانَ الْعُقُولِ وَ تَكَلَّمُوا مِنْ غَيْرِ جِهَاتِ النُّطْقِ فَفَعَالُوا كَلَحَتِ الْوُجُوهُ النَّوَاضِرُ وَ خَوَتْ الْأَجْسَامُ النَّوَاعِمُ وَ لَبَسْنَا أَهْدَامَ الْبَلَى وَ تَكَاءَ دَنَا ضَيْقُ الْمَضْجَعِ وَ تَوَارَتْ الْوُحْشَةُ وَ تَهَكَّمَتْ عَلَيْنَا الرُّبُوعُ الصُّمُوتُ فَانْمَحَتْ مَحَاسِنُ أَجْسَادِنَا وَ تَنْكَرَتْ مَعَارِفُ صُورِنَا وَ طَالَتْ فِي مَسَاكِنِ الْوُحْشَةِ إِقَامَتُنَا وَ

لَمْ نَجِدْ مِنْ كَرْبٍ فَرَجًا وَ لَا مِنْ ضَيْقٍ مُتَسِّعًا فَلَوْ مَثَلْتُهُمْ بِعَقْلِكَ أَوْ كَشِفَ عَنْهُمْ مَحْجُوبُ الْغَطَاءِ لَكَ وَقَدِ ارْتَسَيْخَتْ أَسِيمَاءُهُمْ
بِالْهَوَامِّ فَاسْتَيْتَكْتُمْ وَ اِكْتَحَلْتُمْ أَبْصَارُهُمْ بِالتُّرَابِ فَخَسَيْتُمْ وَ تَقَطَّعَتِ الْأَلْسِنَةُ فِي أَفْوَاهِهِمْ بَعْدَ ذَلَالَتِهَا وَ هَمَدَتِ الْقُلُوبُ فِي صُدُورِهِمْ
بَعِيدَ يَقْظَتِهَا وَ عَاثَ فِي كُلِّ جَارِحَةٍ مِنْهُمْ جَدِيدًا بَلَى سَمَّجَهَا وَ سَهَّلَ طُرُقَ الْآفَةِ إِلَيْهَا مُسْتَسْلِمَاتٍ فَلَا أَيْدٍ تَدْفَعُ وَ لَا قُلُوبٌ تَجْزَعُ
لَرَأَيْتُ أَشْجَانَ قُلُوبٍ وَ أَقْدَاءَ عِيُونٍ لَهُمْ فِي كُلِّ فِطَاعَةٍ صِفَهُ حَالٍ لَا تَنْتَقِلُ وَ غَمْرَةٌ لَا تَنْجَلِي فَكَمْ أَكَلَتِ الْأَرْضُ مِنْ عَزِيزِ جَسَدٍ وَ
أَنْبَقِي لَوْ أَنَّ كَانَ فِي الدُّنْيَا غَدِي تَرْفٍ وَ رَبِيبَ شَرْفٍ يَتَعَلَّلُ بِالسُّرُورِ فِي سَاعَةِ حُزْنِهِ وَ يَفْزَعُ إِلَى السَّلْوَةِ إِنْ مُصِّبَتْهُ نَزَلَتْ بِهِ ضَنْنًا
بِغَضَارِهِ عَيْشِهِ وَ شَحَاحَهُ بِلَهْوِهِ وَ لَعِبِهِ فَبَيْنَا هُوَ يَضْحَكُ إِلَى الدُّنْيَا وَ تَضْحَكُ إِلَيْهِ فِي ظِلِّ عَيْشٍ غُفُولٍ إِذْ وَطَى الدَّهْرُ بِهِ حَسَكَهُ وَ
نَقَضَتِ الْأَيَّامُ قُوَاهُ وَ نَظَرَتْ إِلَيْهِ الْخُتُوفُ مِنْ كَثْبٍ فَخَالَطَهُ بَثٌّ لَا يَعْرِفُهُ وَ نَجَى هَمٌّ مَا كَانَ يَجِدُهُ وَ تَوَلَّدَتْ فِيهِ فِتْرَاتٌ عِلَلِ آنَسَ مَا
كَانَ بِصِحَّتِهِ فَفَرَعَ إِلَى مَا كَانَ عَوْدَهُ الْأَطْبَاءُ مِنْ تَسْكِينِ الْحَارِّ بِالْقَارِّ وَ تَحْرِيكِ الْبَارِدِ بِالْحَارِّ فَلَمْ يَطْفِئِ بِبَارِدٍ إِلَّا ثَوْرَ حَرَارَةٍ وَ لَا
حَرَكَ بِحَارٍّ إِلَّا هَيْجَ بُرُودَةٍ وَ لَا اعْتَدَلَ بِمَمَازِجِ لَيْلِكَ الطَّبَائِعِ إِلَّا أَمَدَّ مِنْهَا كُلَّ ذَاتٍ دَاءٍ حَتَّى فَتَرَ مُعَلِّلَهُ وَ ذَهَلَ مُمَرِّضُهُ وَ تَعَايَا أَهْلُهُ
بِصَفَةِ دَائِهِ وَ خَرَسُوا عَنْ جَوَابِ السَّائِلِينَ عَنْهُ وَ تَنَازَعُوا دُونَهُ شَجِي خَيْرٍ يَكْتُمُونَهُ فَقَائِلٌ يَقُولُ هُوَ لِمَا بِهِ وَ مَمْنٌ لَهُمَا يَابَ عَافِيَتِهِ وَ
مُصَبِّرٌ لَهُمْ عَلَى فَقْدِهِ يَذَكِّرُهُمْ أَسَى الْمَاضِينَ مِنْ قَبْلِهِ فَبَيْنَا هُوَ كَذَلِكَ عَلَى جَنَاحٍ مِنْ

فِرَاقِ الدُّنْيَا وَ تَزُكِ الْأَحْيَةِ إِذْ عَرَضَ لَهُ عَارِضٌ مِنْ غُصَصِهِ فَتَحَيَّرَتْ نَوَافِدُ فِطْنَتِهِ وَ يَبَسَتْ رُطُوبُهُ لِسَانِهِ فَكَمَّ مِنْ مِهْمٍّ مِنْ جَوَابِهِ عَرَفَهُ
فَعَى عَنْ رَدِّهِ وَ دُعَاءِ مُؤَلِّمِ بِقَلْبِهِ سَمِعَهُ فَتَصَامَّ عَنْهُ مِنْ كَبِيرٍ كَانَ يَعْظُمُهُ أَوْ صَغِيرٍ كَانَ يَرْحُمُهُ وَ إِنَّ لِلْمَوْتِ لَعَمْرَاتٍ هِيَ أَفْطَعُ مِنْ أَنْ
تُسْتَعْرَقَ بِصِفِهِ أَوْ تَعْتَدِلَ عَلَى عُقُولِ أَهْلِ الدُّنْيَا

۱. تکبیر

۱. سیمای تکبیر

۱. اولین رکن نماز

اولین رکن نماز است و مانند لبیک ابتدای حج واجبات است و مثل لبیک تکرار می شود. مثل لبیک اولی واجب ، بقیه مستحب. در پستی و بلندی لبیک مستحب ، در رکوع و سجود ، تکبیر مستحب است.

۲. اولین کلمه واجب

اولین کلمه واجب بعد از خواب.

۳. اولین کلمه در گوش نوزاد

اولین کلمه که در گوش نوزاد گفته می شود.

۴. آخرین کلمه دنیا

آخرین کلمه که بعد از آن انسان وارد قبر می شود ، تکبیر آخر نماز میت است

۵. رکن در نماز

یگانه ذکری که رکن است ، الله اکبر است.

۶. اولین فرمان توحید

اولین فرمان توحید. وَ رَبِّكَ فَكْبِرْ [مدثر/۳.]

۷. اولین کلام در اذان

اولین کلام در اذان و شعار اسلامی.

۸. نشانه شکر

نشانه شکر از خداوند. وَتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ [بقره/۱۸۵].

۹. سیمای نماز

سیما، مفتاح، آرم و تبلیغ نماز تکبیر است.

۱۰. با هر رکوع یک تکبیر

در نماز آیات، ده رکوع هست و، با هر رکوع یک تکبیر.

۱۱. شعار نماز عید

در نماز عید، شعارها تکبیر است. قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَيَّ مَا هَدَانَا [کافی، ج ۴، ص ۱۶۶].

۱۲. تکبیر در نماز میت

در نماز میت، تکبیر رکن است.

۱۳. نماز غریق، تکبیر است.

غریق با یک کلمه

الله اکبر ، از نماز کفایت می کند. (هر تکبیر به جای یک رکعت) [فقه شیرازی ج ۲۸ ، ص ۴۴۷]

۱۴. قلّه نماز

در حدیث آمده قلّه نماز تکبیر است؛ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) أَنْفُ الصَّلَاةِ التَّكْبِيرُ [کافی ، ج ۳ ، ص ۲۷۰]

۲. معانی تکبیر

۱. ناتوانی از توصیف خدا

معانی تکبیر: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) تَعَالَى اللَّهُ عَنْ أَنْ يَدْرِكَ الْوَاصِعَ فُونِ صِفَتُهُ [توحید صدوق ، ص ۲۳۸]

۲. ۷ تکبیر به عدد آسمان و زمین

شش تکبیر قبل از تکبیره الاحرام مستحب است که مجموعاً ۷ تکبیر می شود ، بعدد آسمانها و زمین.

۳. کوچک شمردن همه چیز غیر خدا

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا كَبَّرْتَ فَاسْتَضِعْهُ مَا بَيْنَ السَّمَوَاتِ الْعُلَى وَ التَّرَى [بحار الأنوار ، ج ۸۱ ، ص ۲۳۰]

۴. دور کردن فکر و خیال و علایق

در ابتدای نماز احتیاج داری که فکرها و خیالات و علایق را از خود دور کنی.

بعد از رکوع و سجود خیال نکنی حق خدا را ادا کرده ای باز بگو الله اکبر.

۵. یکی بودن قلب و زبان

یکی بودن قلب و زبان در تکبیر: قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) فَإِذَا كَبَّرْتَ فَاسْتَضِعْهُ مَا بَيْنَ السَّمَوَاتِ الْعُلَى وَ التَّرَى دُونَ كِبْرِيَاءِهِ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى إِذَا أَطَّلَعَ عَلَى قَلْبِ الْعَبْدِ وَ هُوَ يَكْبُرُ وَ فِي قَلْبِهِ عَارِضٌ عَنْ حَقِيقَةِ تَكْبِيرِهِ قَالَ يَا كَاذِبُ أَ تَخْدَعُنِي وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لِمَ أَحْرَمْتَنِي حَلَاوَةَ ذِكْرِي وَ لَأَحْبُبُّنَكَ عَنْ قُرْبِي وَ الْمَسَارَةَ بِمَنَاجَاتِي [بحار الأنوار ، ج ۸۱ ، ص ۲۳۰] . صلوه [الخاشعین ، شهید دستغیب ، ص ۷۵]

۶. عالم در جنب کبریایی حق ذلیل و ناچیز

با گفتن تکبیر همه موجودات عالم حس ، عقل ،

ملک ، ملکوت را در جنب کبریای حق ذلیل و ناچیز می شمارد.

[پرواز در ملکوت ، ج ۲ ، ص ۲۶ .]

۳. کیفیت اداء تکبیره الاحرام

۱. رفع ید تا اذنتین

یستحب رفع الیدین عند التکبیر الی الاذنین ، او الی حیال وجهه مبتدء بالتکبیر بابتداء الرفع و منتهیا بانتھائه و الاولی ان لا يتجاوز الاذنین و ان يضم اصابع الکفین و يستقبل بباطنها القبلة [تحریر الوسيله ، ج ۱ ، ص ۱۶۲ .]

۲. فلسفه رفع ید

از امام رضاع راجع به استحباب بلند کردن دست سؤال کردند و فرمودند : قَالَ الرَّضَا (علیه السلام) : إِنَّمَا تُرْفَعُ الْيَدَانِ بِالتَّكْبِيرِ لِأَنَّ رَفْعَ الْيَدَيْنِ ضَرْبٌ مِنَ الْإِثْمَالِ وَ التَّبْتُلِ وَ التَّضَرُّعِ فَأَحَبُّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يَكُونَ الْعَبْدُ فِي وَقْتِ ذِكْرِهِ لَهُ مُتَبَتِّلًا مُتَضَرِّعًا مُبْتَهَلًا وَ لِأَنَّ فِي رَفْعِ الْيَدَيْنِ إِخْضَارَ النَّيِّهِ وَ إِقْبَالَ الْقَلْبِ عَلَى مَا قَالَ [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۲۶۴ .]

۳. زینہ صلوه

قال جبرئيل عليه السلام إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ زِينَةً وَ إِنَّ زِينَةَ الصَّلَاةِ رَفْعُ الْأَيْدِي عِنْدَ كُلِّ تَكْبِيرِهِ [وسائل الشيعه ، ج ۶ ، ص ۳۰ .]

۴. موارد تکرار الله اکبر

۱. در اذان ۶ بار

در اذان ۶ بار : (۴ بار اول اذان و ۲ بار در آخر) در ۵ اذان ، مجموعا ۳۰ الله اکبر وجود دارد.

۲. در اقامه ۴ بار

در اقامه ۴ بار : (۲ بار اول اقامه و ۲ بار در آخر) در ۵ اقامه ، مجموعا ۲۰ الله اکبر وجود دارد.

۳. در تکبیره الاحرام ۵ بار

در تکبیره الاحرام ۵ بار (در هر نوبت نماز یک بار) .

۴. در ۱۷ رکعت ۶۸ بار

قبل و بعد و پس دو سجده ۴ بار. در ۱۷ رکعت ، ۶۸ بار.

نماز ۳ بار

پایان هر نماز ۳ بار. در ۵ نوبت نماز ، مجموعاً ۱۵ بار.

۶. قبل هر رکوع ۱ بار

قبل از هر رکوع ۱ بار. در ۱۷ رکعت ، ۱۷ بار.

۷. هر قنوت ۱ یکبار

قبل از هر قنوت ۱ بار. در ۵ نوبت ، ۵ بار.

۸. بعد هر نماز ۳۴ بار

در تعقیب هر نماز ۳۴ بار. در ۵ نوبت نماز ، ۱۷۰ بار.

۹. تکبیرات اختتامیه ۶ بار

تکبیرات افتتاحیه ۶ بار. در ۵ نوبت نماز ، ۳۰ بار.

۱۰. مجموع ۳۶۰ بار

در مجموع ۳۶۰ بار.

۵. موارد تکبیر

۱. تکبیر ۷۰۰۰۰ فرشته در زفاف حضرت فاطمه (سلام الله علیها)

هنگامی که فاطمه را به خانه علی علیه السلام بردند پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله (زهراسرا بر ناقه ای سوار کرد و سلمان دنبال ناقه می رفت و رسول الله صلی الله علیه و آله حاضر بود. رسول اکرم صلی الله علیه و آله دید ، ۷۰۰۰۰ فرشته تکبیر گویان همراه جبرئیل و میکائیل برای زفاف فاطمه سلام الله علیها آمده اند. [بحار ، ج ۱۰۴ ، ص ۱۴۱]

۲. تکبیر و شکسته شدن سنگ در خیبر

در جنگ خندق مسلمانان به سنگ سفتی رسیدند ، کلنگ شکست ولی سنگ نشکست. پیامبر ص آمد کلنگ زد فکبر رسول الله صلی الله علیه و آله و آله تکبیره فتح و کبر المسلمون ثم ضربها رسول الله صلی الله علیه و آله و آله فبرق منها برق أضواء ما بین لآبتيها حتی لکأن مصباحا فی جوف بیت مظلم فکبر رسول الله صلی الله علیه و آله و آله تکبیره فتح و کبر المسلمون [بحار الأنوار ، ج ۲۰ ، ص ۱۸۸]

۳. هنگام قربانی

در حدیثیه ، پیامبر صلی الله علیه و آلهها گفتنسم الله و الله اکبر به صدای بلند ، شتر قربانی خود را نحر می کند [الغازی ، ج ۲ ، ص ۶۱۲] .

[کتاب پیامبری]

و حکومت ، ص ۱۰۰.]

۴. سوار کشتی

قال الصادق عليه السلام إذا ركبت في سفينة فكبر الله تعالى مائة تكبيره [بحار الأنوار ، ج ۹۷ ، ص ۱۱۳.]

۵. هنگام زیارت قبور ائمه

در زیارت نجف : قال الصادق عليه السلام إذا وصلت إلى باب السلام فاستقبل القبلة و كبر الله ثلاثين مره [إقبال الأعمال ، ص ۶۰۸.]

در زیارت کربلا : قال الصادق عليه السلام إذا أتيت الفرات فكبر الله مائة مره [بحار الأنوار ، ج ۹۸ ، ص ۲۵۷.]

در زیارت کاظمین : ثم تدخل مقدما رجلك اليمنى فإذا دخلت فكبر الله تعالى مائة تكبيره [بحار الأنوار ، ج ۹۹ ، ص ۱۶.]

در زیارت سامراء : قال السيد ابن طاوس (ره) ثم تدخل مقدما رجلك اليمنى و تقف على ضريح الإمام أبي الحسن الهادي عليه السلام مستقبل القبور و مستدبر القبلة و تكبر الله مائة تكبيره [بحار الأنوار ، ج ۹۹ ، ص ۶۴.]

۱. هنگام نمایان شدن ضريح

هنگام نمایان شدن ضريح مقدس امير مؤمنان عليه السلام هنگامی که قصد زیارت داری ۳۴ بار الله اکبر بگو.

۲. قبل از زیارت

موسی بن عبدالله : عرض کردم به امام نقیعیه السلام ، مرا تعلیم فرما زیارتی که هر گاه خواستم یکی از شما را زیارت کنم ، آنرا بخوانم. امام ع فرمود : ... چون داخل حرم شوی و قبر را ببینی ، بایست و ۳۰ مرتبه بگو؛ الله اکبر. پس اندکی راه برو... بایست و ۳۰ مرتبه بگو الله اکبر. پس نزدیک قبر مطهر رو و ۴۰ بار بگو الله اکبر. تا صد تکبیر تمام شود. (جامعه کبیره)

عن البرمکی عن النخعی قال قلت لعلی بن محمد بن علی بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین بن

علی بن ابی طالب صلوات الله و سلامه علیهمعلمنی یا ابن رسول الله قولا أقوله بلیغا كاملا إذا زرت واحدا منكم فقال إذا صرت إلى الباب فقف و اشهد الشهادتين و أنت علی غسل فإذا دخلت و رأیت القبر فقف و قل الله أكبر الله أكبر ثلاثین مره ثم امش قليلا و علیک السکینه و الوقار و قارب بین خطاک ثم قف و کبر الله عز و جل ثلاثین مره ثم ادن من القبر و کبر الله أربعین مره تمام مائه تکبیره [بحار الأنوار ، ج ۹۹ ، ص ۱۲۷ .]

۳. فلسفه تکبیر قبل از زیارت

شاید چنانکه مجلسی اول گفته ، وجه تکبیر این باشد که مبادا از عبارات امثال این زیارت به غلو افتند ، و یا از بزرگی حق سبحانه غافل شوند. [مفاتیح الجنان ، ص ۱۰۷۲ .]

۶. در نماز باران

علماء می گویند ، در نماز باران امام صد بار تکبیر با صدای بلند بگوید و مردم هم با او بگویند. ثم استقبال و کبر مائه تکبیره رافعا صوته بها و یکبر الناس معه [بحار الأنوار ، ج ۸۸ ، ص ۳۳۱ .]

۷. تکبیر امیر (علیه السلام) در لیله الهدیر

حضرت امیر المؤمنین ع لیله الهیر (در صفین) قهرمان و نامدار مخالف را از پا در می آورد. فما لقی ع شجاعا إلا أراق دمه و لا بطلا إلا زلزل قدمه و لا مریدا إلا أعدمه و لا قاسطا إلا قصر عمره و أطال ندمه و لا جمع نفاق إلا فرقه و لا بناء ضلال إلا هدمه و کان کلما قتل فارسا أعلن بالتکبیر فأحصیت تکبیراته لیله الهیر فکانت خمسمائه و ثلاثا و عشرین تکبیره بخمسمائه و ثلاثه و عشرین

قتیلا من أصحاب السعیر [بحار الأنوار ، ج ۳۲ ، ص ۶۰۰ .]

۸. در رمی جمرات

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لَهُ جَبْرُئِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا آدَمُ ارْمِهِ بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ وَ كَبْرٍ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ تَكْبِيرَةً فَفَعَلَ ذَلِكَ آدَمُ فَمَذَّهَبَ إِبْلِيسُ [کافی ، ج ۴ ، ص ۱۹۱ .]

۹. تکبیر رسول خدا در نماز دفن فاطمه بنت اسد

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در نماز دفن فاطمه بنت اسد ، چهل تکبیر گفت.

قال عبد الله بن عباس و أخرجت فاطمه أم علي عليه السلام مفصلي عليها النبي صلى الله عليه و آله الصلاة لم يصل على أحد قبلها مثل تلك الصلاة ثم كبر عليها أربعين تكبيره [بحار الأنوار ، ج ۳۵ ، ص ۷۰ .]

۱۰. هفتاد تکبیر رسول خدا صلی الله علیه و آله بر حمزه

پیامبر صلی الله علیه و آله در جنازه حضرت حمزه هفتاد تکبیر گفت. و کبر علی حمزه سبعین تکبیره [بحار الأنوار ، ج ۲۰ ، ص ۶۳ .]

۱۱. اولین سخن پیامبر هنگام تولد

اولین سخن پیامبر اکرم ص : هنگامی که پیامبر صمتولد شد گفت : الله اکبر و الحمد لله كثيرا سبحان الله بکره و اصیلا [فراهایی از تاریخ اسلام ، ص ۵۹ .]

۱۲. هر غروب ۱۰۰ تکبیر

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ كَبَّرَ اللَّهَ عِنْدَ الْمَسَاءِ مِائَةً تَكْبِيرَةً كَانَ كَمَنْ أَعْتَقَ مِائَةَ نَسَمَةٍ [وسائل الشیعه ، ج ۷ ، ص ۲۲۳ .]

در شب معراج : النبص کلما صعد سماء کبر تکبیره [بحار الأنوار ، ج ۸۶ ، ص ۲۰۶ .]

۱۳. در جبهه

در فتح مکه در حالی که پیامبر صلی الله علیه و آله لباس نظامی به تن داشت ، وارد مسجد الحرام شد ، به حجر الاسود اشاره نمود و تکبیر گفت. یاران حضرت به پیرو یاز او با صدای بلند تکبیر گفتند. صدای تکبیر به

گوش های مشرکین رسید و همه دشت و کوه را پر کرد. [فرازهای از تاریخ اسلام، ص ۴۴۵.] [نمونه، ج ۲۷، ص ۴۰۷.]

۱. تکبیر، نشانه پیروزی

تکبیر علی علیه السلام در جنگ خندق، نشانه پیروزی او بر عمرو بن عبدود بود. [فرازهایی از تاریخ اسلام، ص ۳۳۸.]

۲. محاصره خیبر

پیامبر صلی الله علیه و آله هنگام محاصره خیبر الله اکبر خزیت خیبر انا جیش إذا نزلنا بساحه قوم فساء صباح المنذرین [بحار الأنوار، ج ۲۱، ص ۳۱.]

[فرازهایی از تاریخ اسلام، ص ۳۹۳.]

۳. موقع سان دادن

در جریان فتح مکه هنگامی که واحدهای ارتش اسلام از برابر عباس و ابوسفیان عبور می کردند، هر وقت فرماندهان واحدها مقابل این دو قرار می گرفتند، ۳ بار با صدای بلند تکبیر می گفتند و سربازان واحدها نیز پس از تکبیر فرمانده ۳ بار صدا به تکبیر بلند می کردند. این تکبیر چنان در دل دره های مکه منعکس می گردید که دوستان را شیفته و زهره دشمنان را می درید. [فرازهایی از تاریخ اسلام، ص ۴۴۱.]

۴. موقع حمله

ابوقتاده، دستورات را به سربازانش می دهد... و می گوید: وقتی تکبیر گفتم بگویید، وقتی حمله ور شدم حمله آورید. [المغازی، ج ۲، ص ۷۱۳.]

[منبع: پیامبری و حکومت، ص ۱۹۵.]

زید بن حارثه جهت تنبیه راهزنان بنی فزاره مأموریت می یابد. وقتی محل را محاصره می کند. به نفراتش دستور می دهد: از هم پراکنده نشوند و تا او بانگ تکبیر بر نداشته حمله نکنند. زید الله اکبر می گوید و سربازان نیز الله اکبر می گویند و می تازند. [المغازی، ج ۲]

منبع: [پیامبری و حکومت ، ص ۴۸ .]

۶. وقایع تاریخی

۱. پاک کردن کلمه رسول الله صلی الله علیه و آله در متن صلح حدیبیه

در صلح حدیبیه علی ع از پاک کردن کلمه رسول الله صلی الله علیه و آله امتناع ورزید. پیامبر صلی الله علیه و آله فرزندان این گروه ترا به چنین امری دعوت می نمایند و تو با کمال مظلومیت می پذیری. در جریان صفین ذکر کلمه امیرالمؤمنین علیه السلام در صلح نامه نپذیرفتند و سخن به درازا کشید تا اینکه به اصرار یکی از افسران خود ، اجازه داد لفظ امیرالمؤمنین علیه السلام را پاک کنند. آنگاه فرمود: فقال أمير المؤمنين عليه السلام الله أكبر سنه بسنه [آمالی طوسی ، ص ۱۸۷ .]

[فراهایی از تاریخ اسلام ، ص ۳۷۱ .]

۲. نماز عید قربان امام رضا علیه السلام

درخواست کرد مأمون از حضرت رضا علیه السلام برای اقامه نماز عید قربان.

امام علیه السلام فرمود: من همانند رسول خدا و علی بن ابیطالب علیه السلامین فریضه را اداء خواهم کرد.

مأمون: اختیار با خود توست.

امام علیه السلام با حالت خاصی از خانه بیرون آمد و طبق سنت اسلامی با صدای بلند گفت: الله اکبر الله اکبر. جمعیت با شور و هیجان تکبیر گفتند: (تمام شهر پر از الله اکبر شد). امام علیه السلام لحظه ای توقف کرد. فرمود: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَيَّ مَا هَدَانَا اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَيَّ مَا رَزَقَنَا مِنْ بَيْمِهِ الْأَنْعَامِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَيَّ مَا أَبْلَانَا [وسائل الشیعه ، ج ۷ ، ص ۴۵۳ .]

[داستان راستان ، ص ۸۵ .]

۳. هنگام هوسهای بت پرستی

در مسیر راه به طرف حنین درخت سرسبز بسیار بزرگی است که هر ساله مشرکین به

زیارت آن رفته و قربانی و به نام ذات انواط معروف است ، هنگامی که چشم سپاهیان اسلام به آن درخت افتاد. عده ای از سپاهیان گفتند : ای رسول خداصلی الله علیه و آلهبرای ما یک ذات انواط تعیین بفرما. مثل این ها. پیامبرصلی الله علیه و آلهفرمود : الله اکبر الله اکبر. قسم به آن کسی که جانم در دست اوست همان حرفی را زدید که قوم موسیعلیه السلامزد ، آنجا که گفتند : اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ [اعراف/۱۳۸].

منبع : [پیامبری و حکومت ، ص ۴۸].

۴. در اعمال حج

الله اکبر در حج مستحب است.

در سعی ، وقوف به عرفات ، رمی جمره با هر سنگی که پرتاب می کند ، هنگام خروج از کعبه. [مناسک حج ، ص ۲۴۹ ، ۲۸۰ ، ۲۹۹ ، و ۳۷۶].

۱. در هنگام قربانی

تکبیر عید قربان : وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ [حج/۲۸].

۲. در منی

تکبیر گفتن در منی بعد از پانزده نماز و در غیر منی بعد از ده نماز که اول آنها نماز ظهر روز عید است ، مستحب می باشد و بعضی آنرا واجب دانسته اند و بهتر است این گونه بگوید : اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَ لِلَّهِ الْحَمْدُ اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا هَدَانَا اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا رَزَقَنَا مِنْ بَيْمِهِ الْأَنْعَامِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا أْبَلَانَا [وسائل الشیعه ، ج ۷ ، ص ۴۵۳].

[مناسک حج ، ص ۳۷۴].

۳. در عرفات

هر گاه به عرفات رسیدید تکبیر بگویید ، قال علی

(علیه السلام): فعد إلى عرفات فكبر [بحار الأنوار، ج ۹۶، ص ۳۴۸].

۴. روبروی رکن

در مورد پیامبر صلی الله علیه و آله گفته شده که: عن عفيف الكندي استقبال الركن و رفع يديه فكبر [بحار الأنوار، ج ۳۸، ص ۲۴۴].

۵. روی صفا

رسول خدا وقتی به صفا رسید از کوه بالا رفت (مقابل بیت) و هفت مرتبه تکبیر گفت. [بحار الانوار، ج ۹۶، ص ۳۴۵].

۵. تکبیر امیر علیه السلام هنگام کشتن فرمانده مارقین

در مورد پیامبر صلی الله علیه و آله گفته شده که: عن عفيف الكندي استقبال الركن و رفع يديه فكبر [بحار الأنوار، ج ۳۸، ص ۲۴۴].

۶. تکبیر امیر علیه السلام روز عید

در جنگ نهران حضرت علی علیه السلام فرمانده مارقین را کشتفکبر علی (ع) بأعلى صوته ثم سجد فكبر الناس كلهم [بحار الأنوار، ج ۳۳، ص ۳۵۲].

رَوَى أَبُو مَخْنَفٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُنْدَبٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ عَلِيًّا (ع) خَطَبَ يَوْمَ الْأَضْحَى فَكَبَّرَ [بحار الأنوار، ج ۸۸، ص ۹۹].

عن مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ يَدْخُلُ مَعَ الْإِمَامِ وَ قَدْ سَبَقَهُ بِرُكْعِهِ وَ يَكْبُرُ الْإِمَامُ إِذَا سَلَّمَ أَيَّامَ الشَّرِيقِ فَكَيْفَ يَضَعُ الرَّجُلُ قَالَ يَقُومُ فَيَقْضِي مَا فَاتَهُ مِنَ الصَّلَاةِ فَإِذَا فَرَغَ كَبَّرَ [وسائل الشيعة، ج ۷، ص ۴۶۶].

۷. تکبیر میثم تمار هنگام شهادت

میثم تمار اول کسی است که در اسلام به دار آویخته شد، ابن زیاد دستور داد با نیزه به او بزنند فکبر ثم انبعث في آخر النهار فمه و أنفه دما [إرشاد مفید، ج ۱، ص ۳۲۳].

۸. صدای تکبیر حجر الاسود

اولین مرتبه ای که حجر الاسود در رکن کعبه

قرار گرفت صدای تکبیر بلند شد. قال الصادق عليه السلام جعل الحجر في الركن فكبر الله و هلله و مجده فلذلك جرت السنه بالتكبير في استقبال الركن الذي فيه الحجر من الصفا [بحار الأنوار ، ج ٩٦ ، ص ٢٢٤ .]

٩. تکبیر ارتش اسلام در فتح مکه

تکبیر ارتش اسلام

رسول خدا صلی الله علیه و آله در رأس لشکر اسلام به سوی مکه حرکت کرد. ابوسفیان مخفیانه خود را به سپاه اسلام رسانید. عباس عموی پیغمبر صلی الله علیه و آله ابوسفیان را شناخت. لشکر اسلام به دستور پیامبر صلی الله علیه و آله در شب همه جا آتش روشن کرده بودند. ابوسفیان دید تا چشم کار می کند بیابان با آتش مسلمانان روشن است. عباس هم وقتی وحشت ابوسفیان را دید بیشتر قصه را داغ کرد. فردای آن روز ابوسفیان به صلح حاضر شد. حضرت رسول صلی الله علیه و آله اجازه نداد. ابوسفیان به مکه برگردد تا توطئه کند ، بلکه ابوسفیان را نگه داشت و دستور داد سپاه اسلام گردان به گردان جلو هر کدام یک نفر با پرچم در حرکت بود ، در آن روز سپاه اسلام از مقابل رسول خدا صلی الله علیه و آله رژه رفتند و هر گروه وقتی مقابل جایگاه می رسیدند فریاد تکبیرشان بلند می شد و دل ابوسفیان می لرزید و از عباس می پرسید : این ها چه قبیله ای هستند؟ عباس هم یکی یکی توضیح می داد. [بحار الانوار ، ج ٢١ ، ص ١٠٧ .]

١٠. تکبیر مسلمانان در شعب ابی طالب

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از شعب ابی طالب به کفار خبر داد لوائح آویخته در کعبه مورد هجوم موریانه قرار گرفته ، جز نام مبارک الله ، کفار در ابتدا قبول نکردند بعد از بررسی دیدند

درست است. فکیر المسلمون [بحار الأنوار ، ج ۱۹ ، ص ۱۶] .

و این خبر غیبی مسئله آزادی از شعب را فراهم کرد.

عن أبي عبد الله عليه السلام قال من أعجبه شيء من أخيه المون فليكبر عليه فإن العين حق [بحار الأنوار ، ج ۹۲ ، ص ۱۲۷] .

۱۱. تکبیر مسلمانان برای مولا علی علیه السلام در احد

در جنگ احد طلحه بن ابی طالب مبارز می طلبید علی علیه السلامه مصاف او رفت و شمشیری بر فرق او زد : قال الواقدي فسر رسول الله صلى الله عليه و آلهو كبر تكبيرا عاليا و كبر المسلمون [بحار الأنوار ، ج ۲۰ ، ص ۱۲۷] .

۷. تکبیرهای مستحب

۱. هنگام رؤیت هلال

قال رسول الله صيا على إذا رأيت الهلال فكبر ثلاثا [بحار الأنوار ، ج ۷۴ ، ص ۶۶] .

۲. هنگام نگاه در آئینه

قال رسول الله صلى الله عليه و آلهيا على إذا نظرت في مرآه فكبر ثلاثا [بحار الأنوار ، ج ۷۴ ، ص ۶۶] .

۳. هنگام دیدن شیر

قال رسول الله صلى الله عليه و آلهيا على إذا رأيت أسدا أو اشتد بك أمر فكبر ثلاثا [بحار الأنوار ، ج ۹۲ ، ص ۱۴۵] .

۴. دشواری کار

قال رسول الله صلى الله عليه و آلهيا على إذا رأيت أسدا أو اشتد بك أمر فكبر ثلاثا [بحار الأنوار ، ج ۹۲ ، ص ۱۴۵] .

۵. هنگام دیدن آتش

شعار مأموران آتش نشانی ، قال رسول الله صلى الله عليه و آلهيا إذا رأيتم الحريق فكبروا فإن الله تعالى يطفئه [بحار الأنوار ، ج ۹۲ ، ص ۱۳۹] .

۸. تکبیرهای مولا علی (ع) و حضرت پیامبر (ص)

۱. تکبیر مولا علیه السلام بر بدن حضرت زهرا سلام الله علیها

حضرت علی علیه السلام بر بدن حضرت فاطمه سلام الله علیها نماز خواند و وقتی تکبیر می گفت ، جبرئیل و فرشتگان تکبیر می

گفتند.

عن جعفر بن محمد عليه السلام أنه سئل كم كبر أمير المؤمنين عليه السلام فقال ان يكبر أمير المؤمنين عليه السلام تكبيره فيكبر جبرئيل تكبيره و الملائكة المقربون إلى أن كبر أمير المؤمنين عليه السلام خمسا ف قيل له و أين كان يصلى عليها قال فى دارها ثم أخرجه [بحار الأنوار ، ج ٧٨ ، ص ٣٩٠ .]

٢. تكبير در معراج

وقتی رسول خدا صلی الله علیه و آله به معراج رفت وقت نماز رسید. جبرئیل اذان گفت. فرشتگان هم جمله به جمله جواب می دادند.

عن أبي عبد الله عليه السلام قال : لما أسرى برسول الله صلى الله عليه وآله و آلهو حضرت الصلاة فأذن جبرئيل عليه السلام فلما قال : الله أكبر الله أكبر قالت الملائكة : الله أكبر

الله أكبر فلما قال : أشهد أن لا إله إلا الله قالت الملائكة خلع الأنداد فلما قال أشهد أن محمدا رسول الله قالت الملائكة نبي بعث فلما قال حي على الصلاة قالت الملائكة حث على عبادته ربه فلما قال حي على الفلاح قالت الملائكة أفلح من اتبعه [بحار الأنوار ، ج ٨١ ، ص ١٤٣] .

٣. تكبير پیامبر صلی الله علیه و آله هنگام قتل نوقل به دست مولا علی علیه السلام

در جنگ بدر پیامبر صلی الله علیه و آله منتظر سرنوشت یکی از قهرمانان دشمن به نام نوقل بود. حضرت علی علیه السلام او را به درک واصل کرد و خدمت حضرت رسول صلی الله علیه و آله رسید. پیامبر ص وقتی این خبر را شنید ، تکبیر گفت. [بحار الأنوار ، ج ١٩ ، ص ٢٨١] .

٤. تکبیر پیامبر هنگام مشخص شدن وصی اش

سپس حضرت فرمود برویم مسجد ، وارد مسجد شدند ، سائلی انگشتی به دست داشت ، گفتند از کیست؟ گفت : علی بن ابی طالب در حال نماز به من عطاء فرمود : فکبر النبی ص و کبر اهل المسجد [امالی صدوق ، ص ١٢٤] .

٥. تکبیر ملائکه با تکبیر مولا

ابن عباس می گوید : جبرئیل نزد رسول خدا نشسته بود ، حضرت علی علیه السلام وارد شد. جبرئیل گفت : یا محمد و الذی بعثک بالحق نبیا إن أهل السماوات لأشد معرفه له من أهل الأرض ما کبر تکبیره فی غزوه إلا کبرنا معه [بحار الأنوار ، ج ٣٩ ، ص ٩٨] .

٦. تکبیر مولا هنگام قضاوت به حق

جوانی نزد حضرت امیر علیه السلام آمد که پدرم با کاروانی به مسافرت رفته ، همسفران می گویند در سفر از دنیا رفت و مالی

هم از او نمانده. نزد شریح قاضی رفتم او هم نتوانست اموال پدرم را بگیرد. حضرت آنها را احضار کرد. مسجد از جمعیت پر شد. به فرزند ابو رافع فرمود: هر چه می پرسم یاد داشت کن. نفر اول را صدا زد و از جزئیات قصه سؤال فرمود. کی حرکت کردید؟ کجا مریض شد؟ با چه چیز کفن کردید؟ چه کسی غسل داد؟ در چه منزلی دفن شد؟ و... صدای الله اکبر حضرت بلند شد. نفر دوم را آوردند و نفرات بعدی و بعد از هر بازجویی صدای حضرت به تکبیر بلند شد. مردم فهمیدند که توطئه ای در کار بوده. خود آنها هم اقرار کردند که پدر این جوان را به قتل رسانده و اموالش را غارت کرده اند. حضرت آنها را به کیفر اعمال خود رساند. [بحار الأنوار، ج ۴۰، ص ۲۶۰.]

۷. تکبیر پیامبر هنگام خواستگاری فاطمه سلام الله علیها

در خواستگاری علیعلیه السلام از فاطمه سلام الله علیها پیامبر فرمود: شما مقداری صبر کنید، موضوع را با دخترم در میان بگذارم، وقتی موضوع مطرح شد، سکوت سراپای زهراسلام الله علیها را فرا گرفت. پیامبر صلی الله علیه و آله برخاست. فرمود: *اللَّهُ أَكْبَرُ سَكُوتُهَا إِقْرَارُهَا* [بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۹۳.]

[فرازهایی از تاریخ اسلام، ص ۲۵۲.]

۸. وصیت پیامبر صلی الله علیه و آله به مولا علیه السلام

امام صادق علیه السلامی فرمایند:

رسول خدا وصیت کرد به حضرت علیعلیه السلام که او را در سه پارچه کفن کند و با دست خود او را به خاک بسپارد. ثم قال: *يَا عَلِيُّ كُنْ أَنْتَ وَفَاطِمَةُ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ*

كَبُرُوا خَمْسًا وَ سَبْعِينَ تَكْبِيرَةً وَ كَبُرَ خَمْسًا [وسائل الشيعة ، ج ٣ ، ص ٨٣ .]

٩. تكبير رسول خدا صلى الله عليه و آله هنگام دفن سعد بن معاذ

هنگام به خاک سپاری

جسد سعد بن معاذ (که در جنگ خندق مجروح شده و بعدا به شهادت می رسد) را وارد قبر می نماید. ... سپس پیامبر صلی الله علیه و آله بار الله اکبر می گوید و بانک تکبیر مسلمانان بقیع را می لرزاند. [پیامبری و جهاد ، تالیف جلال الدین فارسی ، ص ٥٠٧ .]

٩. فضیلت و اهمیت تکبیر

١. محبوب ترین ذکر نزد خدا

روى رَبِيعِ مَعْنٍ فَضِيلٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : لَيْسَ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَيَّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنَ التَّهْلِيلِ وَ التَّكْبِيرِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٠٦ .]

٢. يك تكبير و حسنات بى نهايت

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلهِ مَنْ هَبَطَ وَادِيًا فَقَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ مَلَأَ اللَّهُ الْوَادِيَ حَسَنَاتٍ فَلْيُعْظِمِ الْوَادِيَ بَعْدُ أَوْ فَلْيُضِغْ [بحار الأنوار ، ج ٧٣ ، ص ٢٤٤ .]

١. تكبر و عجب

١. خطر تكبر

١ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ وَضَعَ شَيْئًا لِلْمُفَاخَرَةِ حَشَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَسْوَدَ [وسائل الشيعة ، ج ١٦ ، ص ٤٤ .]

٢ _ قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الثَّالِثُ (ع) : مَنْ رَضِيَ عَنْ نَفْسِهِ كَثْرَ السَّخَطُونَ عَلَيْهِ [بحار الأنوار ، ج ٦٩ ، ص ٣١٦ .]

٣ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سَيِّئَةٌ تَسُوُّكَ خَيْرٌ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ حَسَنَةٍ تُعْجِبُكَ [نهج البلاغه ، حكمت ٤٦ .]

٤ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَاعْتَبِرُوا بِمَا كَانَ مِنْ فِعْلِ اللَّهِ بِإِبْلِيسَ إِذْ أَحْبَطَ عَمَلَهُ الطَّوِيلَ وَ جَهْدَهُ الْجَهِيدَ وَ كَانَ قَدْ عَبَدَ اللَّهَ سِتَّةَ آلَافِ سَنَةٍ لَا يَذَرِي أُمَّ مِنْ سِنِي الدُّنْيَا أُمَّ مِنْ سِنِي الآخِرَةِ عَنْ كَبِيرِ سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ فَمَنْ ذَا بَعْدَ إِبْلِيسَ يَسْلُمُ عَلَى اللَّهِ بِمِثْلِ مَعْصِيَتِهِ كَلَّا مَا كَانَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ لِيَدْخِلَ الْجَنَّةَ بَشَرًا بِأَمْرِ أَخْرَجَ بِهِ مِنْهَا مَلَكًا إِنَّ حُكْمَهُ فِي أَهْلِ السَّمَاءِ وَ أَهْلِ الْأَرْضِ لَوَاحِدٌ وَ مَا بَيْنَ اللَّهِ وَ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ خَلْقِهِ هَوَادَةٌ فِي إِبَاحِهِ حِمَى حَرَّمَهُ عَلَى الْعَالَمِينَ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٢ .]

حبط عمل ٦ هزار ساله ابليس به خاطر تكبر بود.

٥_ نشانه كفر و الحاد :

الف :

اصول الكفر ثلاثه : " الحرص و الاستكبار و الحسد " [قصار الجمل ، ج ٢ ، ص ١٧٢] .

ب : انبياء هم حق علو و تكبر ندارند :

ما كَانَ لِشَيْءٍ أَنْ يُوْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ [آل عمران/ ٧٩] .

ج : إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ [صافات/ ٣٥] .

د : أَبِي وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ [بقره/ ٣٤] .

ه : عَنْ أَبِيهِ عَنْ حُكَيْمٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ أَدْنَى الْإِلْحَادِ؟ فَقَالَ : " إِنَّ الْكِبْرَ أَذْنَاهُ " [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٠٩] .

٦_ محرومیت از بهشت :

قَالَ الْبَاقِرُ وَ الصَّادِقُ (ع) : لَمَّا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبِّهِ مِنْ خَزْدَلٍ مِنَ الْكِبْرِ قَالَ : فَاسْتَرْجَعْتُ فَقَالَ : مَا لَكَ تَسْتَرْجِعُ؟ قُلْتُ لِمَا سَمِعْتُ مِنْكَ . فَقَالَ : لَيْسَ حَيْثُ تَذْهَبُ إِلَّا مَا أَعْنَى الْجُحُودَ إِلَّا مَا هُوَ الْجُحُودُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣١٠] .

سَأَصْرِفُ عَنْ آيَاتِي الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ [اعراف/ ١٤٦] .

٨_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْمُتَكَبِّرِينَ يَجْعَلُونَ فِي صُورِ الذَّرِّ يَتَوَطَّأُهُمُ النَّاسُ حَتَّى يَفْرَغَ اللَّهُ مِنَ الْحِسَابِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣١١] .

ريشه تكبر

افتخارات :

١_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلْفَبِمَصَارِعِ آبَائِهِمْ يَفْخَرُونَ أَمْ بِعِدِيدِ الْهَلْكَى يَتَكَاثَرُونَ يَزْتَجِعُونَ مِنْهُمْ أَجْسَادًا حَوْتُ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٢١] .

٢_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَرْبَعَةٌ لَمَّا تَرَأَى فِي أُمَّتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ الْفَخْرُ بِالْأَحْسَابِ وَ الطَّعْنُ فِي الْأَنْسَابِ وَ الْإِسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُومِ وَ النَّيَاحَةُ وَ إِنَّ النَّيَاحَةَ

إِذَا لَمْ تَتَّبِ قَبْلَ مَوْتِهَا تَقُومُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ عَلَيْهَا سِرْبَالٌ مِنْ قِطْرَانٍ وَ دِرْعٌ مِنْ حَرْبٍ [وسائل الشيعه ، ج ١٧ ، ص ١٢٨] .

٣_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَتَى رَسُولَ اللَّهِ (ص) رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ حَتَّى عَدَّ تَشْيِعَهُ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَمَا إِنَّكَ عَاشِرُهُمْ فِي النَّارِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٢٩] .

٤_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا مِنْ أَحَدٍ يَتِيَهُ إِلَّا مِنْ ذَلِكَ يَجِدُهَا فِي نَفْسِهِ وَ فِي حَدِيثٍ آخَرَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : مَا مِنْ رَجُلٍ تَكَبَّرَ أَوْ تَجَبَّرَ إِلَّا لِلذِّلِّ وَجَدَهَا فِي نَفْسِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣١٢] .

٢. انواع تكبر

١. ممدوح

١_ أَعَزَّهُ عَلَى الْكَافِرِينَ [مائده/٥٤] .

٢_ التكبر مع المتكبر عباده

٢. مذموم

عالمی نزد عابدی آمد و گفت : نمازت چطور است؟ گفت : از مثل من نماز سئوال می کنی و حال آن که مدتی است طولانی نماز گذاردم. گفت : گریه چطور؟ جواب داد : این قدر گریه می کنم تا اشکم جاری شود. عالم فرمود : اگر می خندیدی و خائف بودی ، بهتر بود از این که بگریی و متکبر باشی.

تکبر در برابر خدا

١_ وَ قَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانَ ابْنِ لِي صِرْ حَاً (صرحاً) : به معنای ظاهر به کاخهای بلند گفته می شود ، شاید به راههای آسمان ها برسیم و خدای موسی را ببینیم) لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَشْبَابَ [غافر/٣٦] .

٢_ فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى [نازعات/٢٤] .

٣_ إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَكِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ [غافر/٦٠] .

٤_ لَنْ يَشْتَكِفَ الْمَسِيحُ

أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَ لَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ [نساء/ ١٧٢] .

٥_ وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَنِ قَالُوا وَ مَا الرَّحْمَنُ أَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَ زَادَهُمْ نُفُورًا [فرقان/ ٦٠] .

٦_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَعْظَمُ التَّكْبِيرِ التَّكْبِيرُ عَلَى اللَّهِ عِزُّهُ وَ جَلْوُ إِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسِبْنَاهُ جَهَنَّمَ وَ لَبِئْسَ الْمِهَادُ [بقره/ ٢٠٦] [بحار الأنوار ، ج ٧٠ ، ص ١٩٠] .

٧_ وَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ [زمر/ ٤٥] .

تكبر در برابر انبیا

١_ تَوَطَّئُهُ : فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ مَا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا اسْتِكْبَارًا فِي الْأَرْضِ وَ مَكَرَ السَّيِّئِ وَ لَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ [فاطر/ ٤٣-٤٢] .

٢_ تَشْكِيكَ : قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتَضَعُّوا لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ أَ تَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ [اعراف/ ٧٥] .

٣_ تَكْبِيرُ فِي بَرَابَرِ بِيَامْبِرِ (ص) : فَقَالُوا أَوْ نُومِنُ لِبَشَرِينَ مِثْلِنَا وَ قَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَ [مومنون/ ٤٧] .

_ وَ لَئِنْ أَطَعْتُمْ بَشَرًا مِثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذَا لَخَاسِرُونَ [مومنون/ ٤٣] .

_ وَ قَالُوا لَوْ لَا نَزَّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ [زخرف/ ٣١] .

_ وَ كَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا أَوْ هَؤُلَاءِ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ [انعام/ ٥٣] .

_ وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَ الْغَوَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَبُونَ [فصلت/ ٢٤] .

_ وَ قَالَ الَّذِينَ لَا يُرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْ لَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا الْمَلَائِكَةُ [فرقان/ ٢١] .

_ وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ

تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّوْا رُؤُسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يُصْذَوْنَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ [منافقون/ ۵] .

تکبر در برابر مردم

۱_ قال النبي (ص): من طلب الدنيا حلالا مكاثرا مفاخر القى الله و هو عليه غضبان و من طلبها استعفافا عن المسأله و صيانه لنفسه جاء يوم القيامة و وجهه كالقمر ليله البدر [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۱۵۳] .

۲_ راوی به امام صادق (ع) گفت : إِنِّي أَكَلُ الطَّعَامَ الطَّيِّبَ وَ أَشَمُّ الرِّيحَ الطَّيِّبَةَ وَ أَرْكُبُ الدَّابَّةَ الْفَارِهَةَ وَ يَتَّبِعُنِي الْعِلْمُ فَتَرَى فِي هَذَا شَيْئًا مِنَ التَّجَبُّرِ فَلَمَّا أَفْعَلَهُ فَأَطْرَقَ أَبُو عَبِيدٍ اللَّهُ (ع) ثُمَّ قَالَ : إِنَّمِ الْجَبَّارُ الْمَلْعُونُ مَنْ غَمَصَ النَّاسَ وَ جَهَلَ الْحَقَّ قَالَ عُمَرُ فَقُلْتُ أَمَّا الْحَقُّ فَلَا أَجْهَلُهُ وَ الْغَمَصُ لَا أَدْرِي مَا هُوَ؟ قَالَ : مَنْ حَقَّرَ النَّاسَ وَ تَجَبَّرَ عَلَيْهِمْ فَذَلِكَ الْجَبَّارُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۱۱] .

شاید فلسفه اینکه امام (ع) اول سر خود را پایین انداخت و بعد پاسخ داد ، زیرا زندگی در رفاه زمينه ساز تکبر است. و الله اعلم [پاورقی محجه ، ص ۲۱۷] .

۳_ وَ مَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا [هود/ ۲۹] .

۴_ وَ لَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَ مَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ [انعام/ ۵۲] .

۵_ قال ابن مسعود : كفى بالرجل اثما اذا قيل له اتق الله قال عليك بنفسك [محجه ، ج ۶ ، ص ۲۵۳] .

۶_ قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي

مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ [اعراف/ ۱۲] .

۳. درمان تکبر

۱. نماز

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَرَضَ اللَّهُ الْإِيمَانَ تَطْهِيراً مِنَ الشُّرْكِ وَالصَّلَاةَ تَنْزِيهاً عَنِ الْكِبْرِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۵۲] .

۲. عمل

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): خَمْسٌ لَا أَدْعُهُنَّ حَتَّى الْمَمَاتِ الْأَكْلُ عَلَى الْحَضِيَّةِ يَضِ مَعَ الْعِيْدِ وَرُكُوبِي الْحِمَارَ مُوكَفًا وَحَلْبِي الْعَنْزَ بِيَدِي وَلُبْسُ الصُّوفِ وَالتَّسْلِيمُ عَلَى الصَّبِيَّانِ لِتَكُونَ سُنَّةً مِنْ بَعْدِي [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۲۷۱] .

۵ _ مقدم داشتن اقران در محافل با آرامش درونی (نه تحمیل بر نفس) [جامع السعادات ، ص ۳۵۴] .

۶ _ طبعاً دوست بدارد خودش نیاز منزل را به دوش بکشد (اگر چه به عللی کار را دیگران می کنند ولی قلباً میل نداشته باشد)

۷ _ از پذیرفتن دعوتهای ساده و خوراک و پوشاک و تماس با افراد گمنام رنج نبرد و با افراد خادم هم غذا شود.

۳. توجه به ضعف ها

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): عَجِبْتُ لِابْنِ آدَمَ أَوْلَهُ نُطْفَةٌ وَآخِرُهُ جِيفَةٌ وَهُوَ قَائِمٌ بَيْنَهُمَا وَعَاءٌ لِلْغَائِطِ ثُمَّ يَتَكَبَّرُ [وسائل الشیعه ، ج ۱ ، ص ۳۳۴] .

_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَوْلَا ثَلَاثٌ فِي ابْنِ آدَمَ مَا طَاطَأَ رَأْسَهُ شَيْءٌ الْمَرَضُ وَالْفَقْرُ وَالْمَوْتُ كُلُّهُمْ فِيهِ وَإِنَّ مَعَهُنَّ لَوْثَابٌ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۱۳] .

_ فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوْا اللَّهَ [عنكبوت/ ۶۵] .

_ فَلَوْ لَا إِذْ جَاءَهُمْ بِأُسْنَا تَضَرَّعُوا [انعام/ ۴۳] .

_ وَ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَأَخَذْنَاهُمْ بِالْبُؤْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ [انعام/ ۴۲] .

۴. نگاهی به گذشته

أَلَمْ

٤. خطر عجب

٤_ قَالَ الْبَاقِرُ وَ الصَّادِقُ (ع) : دَخَلَ رَجُلَانِ الْمَسْجِدَ أَحَدُهُمَا عَابِدٌ وَ الْآخَرُ فَاسِقٌ فَخَرَجَا مِنَ الْمَسْجِدِ وَ الْفَاسِقُ صَدِيقٌ وَ الْعَابِدُ فَاسِقٌ وَ ذَلِكَ أَنَّهُ يَدْخُلُ الْعَابِدُ الْمَسْجِدَ مُدِلًّا بِعِبَادَتِهِ يَدُلُّ بِهَا فَتَكُونُ فِكْرَتُهُ فِي ذَلِكَ وَ تَكُونُ فِكْرَةُ الْفَاسِقِ فِي التَّنَدُّمِ عَلَى فِسْقِهِ وَ يَسْتَغْفِرُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِمَّا صَنَعَ مِنَ الذُّنُوبِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣١٤].

١_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَقَعَ بَيْنَ سَيِّلَمَانَ الْفَارِسِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ بَيْنَ رَجُلٍ خُصُومَهُ فَقَالَ الرَّجُلُ لِسَيِّلَمَانَ : مَنْ أَنْتَ؟ وَ مَا أَنْتَ؟ فَقَالَ سَيِّلَمَانُ : أَمَّا أَوْلَى وَ أَوْلَيْكَ فَنُطْفَةُ قَيْدِرَةَ وَ أَمَّا آخِرِي وَ آخِرُكَ فَجَيْفَةُ مُنْتِنَةَ فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ وَ نُصِبَتِ الْمَوَازِينُ فَمَنْ ثَقَلَتْ مَوَازِينُهُ فَهُوَ الْكَرِيمُ وَ مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَهُوَ اللَّئِيمُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٤٠٤].

٢_ امام فرمود : تعجب می کنم از مرد متکبر که چه طور دل خوش دارد و حال آن که از عاقبت خود آگاه نیست.

امام می فرماید : "حضرت عیسی در شهرها مشغول تبلیغ و تهذیب بود ، در یکی از سفرها مرد کوتاهی با حضرت بود ، حضرت نام خدا را برد و از روی آب حرکت کرد. مرد کوتاه به عجب گرفتار شد و گفت من مثل عیسی روح الله (ع) شدم ، فرق بین من و او چیست؟ به آب فرورفت و به عیسی استغاثه کرد. حضرت عیسی (ع) او را گرفت و فرمود : یا کوتاه چه گفتی؟ قصه خود و عجب را دید. حضرت عیسی فرمود : جای

خود را بالاتر از حق خود خیال کردی. خدا تو را مورد غضب قرار داد. توبه کن. مرد کوتاه توبه کرد ، به رتبه اولی خود رسید.

خاطرات

۳_ یکی از فقهای شافعی می گوید : من در مسائل بیع اطلاعاتی داشته و تحقیقاتی کرده و بسیاری از اقوال را دیدم و خیلی مطالعه و دقت کردم و خلاصه خیال می کردم کسی در مسائل بیع تحقیقاتش از من بیشتر نیست. دیدم ۲ نفر عرب رسیده و از بیع از من مسئله پرسیدند که ما در بیابان عقدی بسته ایم و متضمن ۴ شرط و مسئله بود که من یکی از آنها را بلد نبودم. به من بد گویی کرده و گفتند : تو چه عالمی هستی و رفتند. از ۲ نفر دیگر پرسیدند ، جواب مسئله داده شد. تحسین کرده و رفتند. فهمیدم این خجالت برای عجب من بود.

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : قَالَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ : إِنَّ مِنْ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ لِمَنْ يَسْأَلُنِي الشَّيْءَ مِنْ طَاعَتِي فَأَصْرِفُهُ عَنْهُ مَخَافَةَ الْإِعْجَابِ [بحار الأنوار ، ج ۶۹ ، ص ۳۲۲] .

۵. فرق تکبر و عجب

۱_ عجب بزرگ شمردن خود است یا با حساب یا بیخود و مغرور به کمال واقعی باشد یا کمال خیالی و بزرگوار دانستن خود کافی است. در معنای عجب اگر این بزرگی را بر دیگری نیز می فروشد کبر است و اگر فقط پیش خود خود را بزرگ می دید عجب است پس پس فرق میان کبر و عجب معلوم شد. در کبر احتیاج به ۲ نفر است به خلاف عجب. عجب وقتی است که کمال یا نعمت را منسوب به خود بدانند ، لکن خوشحالی که

از کمال و نعمت پیدا می شود را از خدا بداند و خوشحالی او بر تفضل و ترحم خدا باشد. اگر از این تفضل و ترحم الهی استنباط کند که پس ما نزد خدا آبرومندیم این ادلال است و از عجب بالاتر است ، زیرا هر مدلی معجب است ، دون العکس.

قال الله تبارک و تعالی : أَمْ مَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا [فاطر / ۸] .

قَالَ أَبُو الْحَسَنِ (ع) : الْعُجْبُ دَرَجَاتٌ مِنْهَا أَنْ يَزِينَ لِلْعَبْدِ سُوءُ عَمَلِهِ فَيَرَاهُ حَسَنًا فَيَعْجِبُهُ وَيَحْسَبُ أَنَّهُ يَحْسِنُ صُنْعًا وَمِنْهَا أَنْ يَوْمِنَ الْعَبْدُ بَرِّهَ فَيُؤْمِنَنَّ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ لِلَّهِ عَلَيْهِ فِيهِ الْمَنُّ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۱۳] .

۲_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ثَلَاثٌ مُهْلِكَاتٌ شُحُّ مَطَاعٍ وَ هَوَى مُتَّبَعٍ وَ إِعْجَابُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۸۴] .

۳_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِذَاوُدَ (ع) يَا دَاوُدُ بَشِّرِ الْمُذْنِبِينَ وَ أَنْذِرِ الصَّادِقِينَ قَالَ كَيْفَ أَبَشِّرُ الْمُذْنِبِينَ وَ أَنْذِرُ الصَّادِقِينَ قَالَ يَا دَاوُدُ بَشِّرِ الْمُذْنِبِينَ أَنِّي أَقْبَلُ التَّوْبَةَ وَ أَعْفُو عَنِ الذَّنْبِ وَ أَنْذِرِ الصَّادِقِينَ أَلَّا يَعْجَبُوا بِأَعْمَالِهِمْ فَإِنَّهُ لَيْسَ عَبْدٌ أَنْصَبُهُ لِلْحِسَابِ إِلَّا هَلَكَ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۱۴] .

۱. تلخی ها و شیرینی ها

۱. نشانه های دوستی و دشمنی خدا

سؤال : آیارفاه دنیوی نشانه اکرام خدا و سختی و مضیقه نشانه اهانت خداست ؟

جواب : نه رفاه و مضیقه نشانه نیست وسیله است .

فَمَا مَا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَ نَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ وَ أَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ كَلَّا- [فجر / ۱۷-۱۵] .

نشانه دوستی خدا :

إِنَّ اللَّهَ

يَحِبُّ الْمُحْسِنِينَ [بقره/ ۱۹۵] .

إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ التَّوَّابِينَ وَ يَحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ [بقره/ ۲۲۲] .

إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الْمُتَّقِينَ [توبه/ ۴] .

وَ اللَّهُ يَحِبُّ الصَّابِرِينَ [آل عمران/ ۱۴۶] .

إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الْمُفْسِدِينَ [مائده/ ۴۲] .

إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الَّذِينَ يِقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُورٌ [صف/ ۴] .

إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ [آل عمران/ ۱۵۹] .

نشانه دشمنی خدا :

إِنَّ اللَّهَ لَا يَحِبُّ الْمُعْتَدِينَ [بقره/ ۱۹۰] .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَحِبُّ الْكَافِرِينَ [آل عمران/ ۳۲] .

وَ اللَّهُ لَا يَحِبُّ الظَّالِمِينَ [آل عمران/ ۵۷] .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا [نساء/ ۳۶] .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَحِبُّ الْمُفْسِدِينَ [قصص/ ۷۷] .

إِنَّهُ لَا يَحِبُّ الْمُسْرِفِينَ [انعام/ ۱۴۱] .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَحِبُّ الْخَائِنِينَ [انفال/ ۵۸] .

إِنَّهُ لَا يَحِبُّ الْمُشْتَكِرِينَ [نحل/ ۲۳] .

۲. مقابله با ناگواری

سؤال : راز آرامش به هنگام سختی ها در چیست؟

جواب : نماز

إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا إِلَّا الْمُصَلِّينَ [معارج/ ۲۲-۱۹] .

سؤال : راه مقابله با سختی ها چیست؟

۱ _ نگاهی به گذشتگان : فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ [احقاف/ ۳۵] .

۲ _ امید به آینده : فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا [طه/ ۷۲] .

۳ _ خود را در محضر خدا دیدن : إِنِّي مَعَكُمْ أَسْمَعُ وَ أَرَى [طه/ ۴۶] .

۳. وسیله ابتلا و امتحان

سؤال : خداوند باتلخیهها امتحان می کند یا با شیرینی ها؟

جواب : با هر دو

و نَبَلُّوكم بِالشَّرِّ وَ الْخَيْرِ فِتْنَةً [انبیاء/ ۳۵] .

وَ بَلَوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَ السَّيِّئَاتِ [اعراف/ ۱۶۸] .

سؤال : آیا قدرت و ریاست چیز بدی است؟

جواب : خیر بستگی به نوع استفاده از آن دارد.

هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَ أَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ [نمل/ ۴۰] .

سؤال : جهان بینی صابران چیست ؟

جواب : اعتقاد به آغاز روشن (توحید) پایان روشن (معاد)

وَ بَشِّرِ الصَّابِرِينَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ [بقره/ ۱۵۶-۱۵۵] .

سؤال : از دیدگاه قرآن دنیا خوب است یا بد؟

جواب : اگر وسیله باشد خوب و اگر هدف باشد بد است .

اگر در دست اهل باشد خوب و اگر در دست نااهل باشد بد است .

اگر بر او سوار شوی خوب و اگر در او غرق شوی بد است.

دنیای مدموم :

استثمار مردم: أَلَيْسَ لِي مُلْكٌ مِّصْرَ [زخرف/ ۵۱].

مسخره کردن: وَيَلُّ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ [همزه/ ۱].

غفلت کردن: لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ [منافقون/ ۹].

پرتوقعی: لَوْ لَا نَزَّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِّنَ الْقَرْيَتَيْنِ

عَظِيمٍ [زخرف/ ۳۱] .

طغیان : فَأَمَّا مَنْ طَغَى - fe' وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا [نازعات/ ۳۸-۳۷] .

نیش زدن : وَ مِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ [توبه/ ۵۸] .

غرور : غَرَّتْهُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا [انعام/ ۷۰] .

کتمان حق : لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا [بقره/ ۷۹] .

سؤال : فلسفه زینتهاو زیباییها و زرق و برق دنیا چیست ؟

جواب : امتحان

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِيَتَّبِعُوا مَن يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ [كهف/ ۷] .

سؤال : آیارفاه دنیوی نشانه اکرام خدا و سختی و مضيقه نشانه اهانت خداست ؟

جواب : نه ، رفاه و مضيقه نشانه نیست وسیله است .

فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَاتَ ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَ نَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ وَ أَمَّا إِذَا مَاتَ ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ كَلَّا- [فجر/ ۱۷-۱۵] .

۴. عمومیت امتحان

سؤال : آیا پیامبران هم سختی و ناگواری داشته اند؟

جواب : بیش از همه چون

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ الْبَلَاءَ لِلْأَنْبِيَاءِ دَرَجَةٌ [جامع الأخبار ، ص ۱۱۳] .

فَبَشِّرْ نَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ فَلَمَّا أَسْلَمَا وَ تَلَّهُ لِلْجَبِينِ وَ نَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [صافات/ ۱۰۶-۱۰۱] .

قَالُوا حَرِّقُوهُ [انبياء/ ۶۸] .

لَأَجْعَلَكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ [شعراء/ ۲۹] .

وَ أَلْقُوهُ فِي غَيَابَتِ الْجُبِّ [يوسف / ١٠] .

وَ ابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزَنِ [يوسف / ٨٤] .

يَا أُخْتَ هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكَ امْرَأَ سَوْءٍ وَ مَا كَانَتْ أُمُّكَ بَغِيًّا [مريم / ٢٨] .

إِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا

لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يُقْتَلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ [انفال/ ۳۰] .

سؤال : چرا همه سختیها و تلخیها به سراغ ما آمد؟

جواب : سختی ها مخصوص شما نیست همه امتها داشته اند.

أَحْسَبَ النَّاسُ أَنْ يَبْرُكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ وَ لَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ [عنكبوت/ ۳-۲] .

۵. زاهد کیست

سؤال : تفسیر زهد از دیدگاه قرآن چیست؟

جواب : حضرت علی (ع) فرمود : تفسیر درست زهد در این آیه است.

لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ [حدید/ ۲۳] .

۶. پاداش پیروزی

سؤال : بهشت را به بها میدهند یا به بهانه؟

جواب : به بها

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخَلُوا الْجَنَّةَ وَ لَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ [بقره/ ۲۱۴] .

۷. کیفر شکست

سؤال : راز سقوط بنی اسرائیل چه بود؟

جواب : نعمتهای مادی را بر نعمتهای معنوی ترجیح دادند.

وَ إِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَ فُومِهَا وَ عَدْسِهَا وَ بَصَلِهَا قَالَ أَ تَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبُطُوا مِصْرًا [بقره/ ۶۱] .

۱. تمرکز

۱. عوامل ایجاد تمرکز

۱. دوری از کارهای بیهوده

سؤال : چگونه تمرکز حواس خود را تقویت کنیم؟

پاسخ : ۱ _ دوری از حرف های بیهوده و دوری از : تماشای صحنه های بیهوده ، مطالعه حرف های متنوع ، شنیدن سخنان کم فایده مثلاً نماز در برابر درب باز ، پارچه گلدار ، تلویزیون و... موجب عدم تمرکز می شود.

۲. ایجاد آرامش

۲ _ دوری از مسایل درونی ، مثلاً اگر قاضی ادرار دارد ، قضاوت نکند؛ اگر کفش قاضی به پای او فشار می آورد ، قضاوت نکند؛ در حال عصبانیت و خستگی و گرسنگی ، قضاوت نکند.

۳. ارتباط با خدا

۳ _ بهره گیری از نماز که ضمن آثار و برکات فراوان ، تمرینی برای تمرکز است :

مسایلی از قبیل جهت گیری به قبله ، حضور قلب ، نگاه به محل سجده ، تنوع در حرکات ، تنوع در عبادات ، منع از خواندن نماز در برابر عکس ، توجه به وضو به خصوص استفاده از آب سرد و پرهیز از لباس تنگ و سفارش به تغییر لباس ، سفارش به عطر و سایر مسایلی که به نحوی برای نماز حساب ویژه ای باز می کند و حال و هوای نماز را از کارهای عادی جدا می سازد ، یک تمرینی برای تمرکز حواس است.

۴. فعالیت مثمر

۴ _ خستگی و کسالت

روح ، انسان را از تمرکز و علاقه به کار مورد نظر دور می کند.

۵. مقدمه سازی کردن

تمرین های قبل از عمل ، می توانند در تمرکز نقش داشته باشند ، مثلاً اذان و اقامه و تکبیرهای مستحب قبل از تکبیره الاحرام ، و اذن دخول های قبل از ورود به حرم ائمه (علیهم السلام) می تواند به انسان توجه و حضور قلب بدهد.

۶. اهتمام در کار

نذر و عهد و قسم و مراقبت و جریمه ، خود نیز در تمرکز حواس سهم دارد.

۷. برنامه ریزی

__ برنامه ریزی و زمان بندی عامل تمرکز حواس است ، اگر برای هر کاری زمان خاصی در نظر بگیریم و اینکه باید حتما آن را در همان زمان انجام دهیم ، فکرمات متمرکز می شود.

۸. خلاصه برداری

__ نُت برداری و خلاصه نویسی سبب تمرکز حواس است.

۹. پاسخ به نیازهای طبیعی

__ حل مشکلاتی که سبب پرت شدن حواس است ، مثلاً تأمین یک سری نیازها و خواسته های مشروع سبب تمرکز حواس است. حضرت علی (ع) قبل از رفتن به میهمانی کمی غذا می خورد ، تا هدفش از میهمان شدن ، تنها برای رضای خدا و استجاب دعوت میزبان باشد.

۲. عوامل مؤثر در به وجود آمدن تمرکز

۱. وجود مسابقه

ایجاد مسابقه در کار ، سبب تمرکز است. (رانندگانی که در جاده مسابقه می گذارند ، تمام هدفشان سبقت است.)

۲. تشویق اطرافیان

استقبال مردم و تشویق آنان می تواند انسان را به کار علاقمند سازد و علاقه ، سبب تمرکز می شود.

۳. احساس نیاز

__ احساس نیاز سبب تمرکز حواس است.

— احساس امید سبب تمرکز حواس است.

۳. عوامل سلب تمرکز

۱. کسالت

خستگی و کسالت روح انسان را از تمرکز و علاقه به کار مورد نظر دور می کند.

۲. ناامیدی و...

خیال بافی ، یأس و ناامیدی ، تلقین های منفی ، افراد ترسو و... انسان را نسبت به کار مورد نظر دچار شک و تردید می کند و تمرکز حواس را نسبت به انجام کار کم می کند.

۳. عدم آرامش

— سر و صدا و سرما و گرما ، موجب عدم تمرکز حواس است.

۱. تملق و چاپلوسی

۱. مذمت تملق

— و حَبِّ الْإِطْرَاءِ (مبالغه الثناء) :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكَ وَالْإِعْجَابَ بِنَفْسِكَ وَالثَّقَةَ بِمَا يَعْجِبُكَ مِنْهَا وَحَبِّ الْإِطْرَاءِ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ أَوْثِقِ فُرْصِ الشَّيْطَانِ فِي نَفْسِهِ لِيَمْحَقَ مَا يَكُونُ مِنْ إِحْسَانِ الْمُحْسِنِ [تحف العقول ، ص ۱۴۶] .

— در همین نامه به مالک ، چهار مرتبه از اطراء بحث شده و امام تذکر داده است.

— يَحِبُّونَ أَنْ يَحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبْنَهُمْ بِمَفَازِهِ مِنَ الْعَذَابِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [آل عمران/ ۱۸۸] .

— تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [نساء/ ۴۹] .

— أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْكُونَ أَنْفُسَهُمْ بِاللَّهِ يَزْكِي مَنْ يَشَاءُ وَلَا يَظْلُمُونَ فِتْنًا [قصص/ ۸۳] .

— فَلَا تَزْكُوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى [نجم/ ۳۲] .

۲. آثار منفی تملق

(۱) افراط در مدح ، مَدَّاح را به دروغ می کشاند.

(۲) گاهی قلباً مدح شونده را همان گونه که می گوید نمی داند و به این وسیله ریاکار و منافق می شود.

(۳) باعث تکبر و خود پسندی در مدح شونده می شود :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَمَّا تَعْتَرَّ بِقَوْلِ الْجَاهِلِ وَ لَمَّا بَمَدِّحِهِ فَتَكَبَّرَ وَ تَجَبَّرَ وَ تَعَجَّبَ بِعَمَلِكَ فَإِنَّ أَفْضَلَ الْعَمَلِ الْعِبَادَةَ وَ التَّوَّاضِعَ [تحف العقول ، ص ۳۰۳] .

۳. جایگاه متملق

(۱) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا مُدِّحَ الْفَاجِرُ اهْتَرَّ الْعَرْشُ وَ غَضِبَ الرَّبُّ [تحف العقول ، ص ۴۶] .

(عرش مرکز فرماندهی خداوند است. اشتوی علی العرش [اعراف/ ۵۴] .

مضمون روایت : و مدح فاجر عامل قدرت یافتن او است و قدرت فاجر با قدرت خدا تضاد دارد و مانع اجرای فرمان خدا است و لذا : اهتر)

(۲) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِيَّاكُمْ وَ أَبْوَابَ السُّلْطَانِ وَ حَوَاشِيهَا فَإِنَّ أَقْرَبَكُمْ مِنْ أَبْوَابِ السُّلْطَانِ وَ حَوَاشِيهَا أَنْبِعِدْكُمْ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [ثواب الأعمال ، ۲۶۰] .

(۳) متملقین ، رهبران را از مفاسد باخبر نمی کنند ، ناراضی ها زیاد می شود و او با خیال راحت مغرور می شود.

۴. نحوه برخورد با متملق

(۱) وَ مَدَّحَهُ قَوْمٌ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللَّهُمَّ ! إِنَّكَ أَعْلَمُ بِي مِنْ نَفْسِي وَ أَنَا أَعْلَمُ بِنَفْسِي مِنْهُمْ اللَّهُمَّ ! اجْعَلْنَا خَيْرًا مِمَّا يُظُنُّونَ وَ اغْفِرْ لَنَا مَا لَا يَعْلَمُونَ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۰۰] .

(۲) امام هادی (ع) به کسی که زیاد او را مدح می کرد فرمود : " این عمل رمز سوء ظن است ، شما تنها خوش بین باشید " . [سفینة البحار / بحث مدح] .

(۳) قَالَ الْكَاسِمُ (ع) : يَا هِشَامُ ! لَوْ كَانَ فِي يَدِكَ جَوْزَةٌ وَقَالَ : النَّاسُ لَوْلَوْهَ مَا كَانَ يَنْفَعُكَ وَ أَنْتَ تَعْلَمُ أَنَّهَا جَوْزَةٌ وَ لَوْ كَانَ فِي يَدِكَ لَوْلَوْهَ وَقَالَ : النَّاسُ إِنَّهَا جَوْزَةٌ مَا ضَرَّكَ وَ أَنْتَ تَعْلَمُ أَنَّهَا لَوْلَوْهَ [تحف العقول ، ص ۳۸۳] .

(۴) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا رُكِيَ أَحَدٌ مِنْهُمْ خَافَ مِمَّا يَقَالُ لَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

(۵) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَلَا تُشْنُوا عَلَيَّ

بِجَمِيلٍ ثَنَاءٍ لِإِخْرَاجِي نَفْسِي إِلَى اللَّهِ وَإِلَيْكُمْ مِنَ الْبَقِيَّةِ فِي حُقُوقٍ لَمْ أَفْرُغْ مِنْ أَدَائِهَا وَفَرَائِضَ لَأُبَدُّ مِنْ إِمْضَائِهَا (تا بتوانم از بقیه وظایفم خارج شوم و غرور مدح مرا وادار نکند که خیال کنم به آخرین درجه رسیده ام). فَلَا تُكَلِّمُونِي بِمَا تُكَلِّمُ بِهِ الْجَبَابِرَةَ وَلَا تَتَحَفَّظُوا مِنِّي بِمَا يَتَحَفَّظُ بِهِ عِنْدَ أَهْلِ الْبَيَادِرَةِ وَلَا تُخَالِطُونِي بِالْمُصَانَعَةِ وَلَا تَتُنَّبُوا بِي اسْتِثْقَالًا فِي حَقِّ قَبْلِ لِي وَلَا التَّمَّاسَ إِعْظَامَ لِنَفْسِي لِمَا لَمَّا يَضِلُّ لِي فَإِنَّهُ مِنَ اسْتِثْقَالِ الْحَقِّ أَنْ يَقَالَ لَهُ أَوْ الْعَيْدَلِ أَنْ يَعْرِضَ عَلَيْهِ كَانَ الْعَمَلُ بِهِمَا أَثْقَلَ عَلَيْهِ [كافی، ج ۸، ص ۳۵۵].

۵. موارد استثناء شده در مورد تملق

— قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): مَحْبُوبَةٌ فِي أَرْضِكَ وَ سَمَائِكَ [إقبال الأعمال، ص ۴۷۰].

— إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا [مریم/۹۶].

از حضرت رسول — صلی الله علیه و اله و سلم — "آمده که تملق از اخلاق مؤمن نباشد جز در کسب دانش". [بحار، ۲/۴۵]

۱. توبه

۱. تعریف توبه

لغوی: به معنای بازگشت از چیزی و روی آوردن به چیزی می باشد.

اصطلاحی: در اصطلاح شرع بازگشت بنده از عصیان و روی آوردنش را به اطاعت از خداوند را گویند.

قال العلامة رحمه الله في شرحه: التوبة هي الندم على المعصية لكونها معصية والعزم على ترك لمعاودة في المستقبل لأن ترك العزم يكشف عن نفي الندم وهي واجبه بالإجماع. [بحار الأنوار، ج ۶، ص ۴۲].

— وقتی شخصی در حضور مبارک علی (علیه السلام) استغفار کرد و حضرت احساس کرد که او

معنی و حقیقت استغفار را نمی داند به او اعتراض کرد و فرمود: تَكَلُّكَ أُمَّكَ أَتَدْرِي مَا الْإِسْتِغْفَارُ الْإِسْتِغْفَارُ دَرَجَةُ الْعَلِيِّينَ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۱۷] .

و سپس فرمود: "استغفار و توبه یک کلمه است براساس ۶ پایه ، ۲ تا از اینها ماهیت توبه و ۲ تا شرط قبولی توبه و ۲ تا کمال توبه است". [حکمت ۴۰۹]

۱-أَوْلُهَا النَّدْمُ عَلَى مَا مَضَى

-الم يَأْنُ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْضَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ

۲-وَ الثَّانِي الْعَزْمُ عَلَى تَرْكِ الْعُودِ إِلَيْهِ أَبَدًا

- طبق حدیث : گناه بعد از استغفار از استغفار نکردن بدتر است ، چون مسخره کردن استغفار است .

۳- پرداخت حقوق و دیون مردم : وَ الثَّالِثُ أَنْ تُودِيَ إِلَى الْمَخْلُوقِينَ حُقُوقَهُمْ حَتَّى تَلْقَى اللَّهَ أَمَلَسَ لَيْسَ عَلَيْكَ تَبِعُهُ

۴- ادای حقوق الهی مانند نماز و روزه قضا : وَ الرَّابِعُ أَنْ تَعْمَدَ إِلَى كُلِّ فَرِيضَةٍ عَلَيْكَ ضَيَعْتَهَا فَتُودِيَ حَقَّهَا

۵- گوشتهایی که از حرام رویده آب کنی : وَ الْخَامِسُ أَنْ تَعْمَدَ إِلَى اللَّحْمِ الَّذِي نَبَتَ عَلَى السُّحْتِ فَتُذِيبُهُ بِالْأَخْرَانِ حَتَّى تُلْصِقَ الْجِلْدَ بِالْعَظْمِ وَ يَنْشَأَ بَيْنَهُمَا لَحْمٌ جَدِيدٌ

۶- به این بدن که لذت معصیت را چشیده رنج طاعت بچشان : وَ السَّادِسُ أَنْ تُذِيقَ الْجِسْمَ أَلْمَ الطَّاعَةِ كَمَا أَدَقَّتْهُ حَلَاوَةُ الْمَعْصِيَةِ

نمونه های توبه واقعی : بشرحافی ، فضیل بن عیاض ، ابولبابه و زهیر بن قین از یاران امام حسین (علیه السلام)

درجات توبه

۱- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : "التَّوْبَةُ حَبْلُ اللَّهِ وَ مِيدَدُ عِنَايَتِهِ وَ لَا بُدَّ لِلْعَبْدِ مِنْ مُدَاوَمَةِ التَّوْبَةِ عَلَى كُلِّ حَالٍ وَ كُلِّ فَرْقَةٍ مِنَ الْعِبَادَةِ لَهُمْ تَوْبَةٌ فَتَوْبَةُ الْأَنْبِيَاءِ مِنَ اضْطِرَابِ السَّرِّ وَ تَوْبَةُ الْأَوْلِيَاءِ مِنْ تَلْوِينِ الْخَطَرَاتِ وَ

تَوْبَةُ الْأَصْفِيَاءِ مِنَ التَّنَفُّسِ وَ تَوْبَةُ الْخَاصِّ مِنَ الْإِشْتِغَالِ بِغَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ وَ تَوْبَةُ الْعَامِّ مِنَ الذُّنُوبِ [مصباح الشريعة ، ص ۹۷] .

۲- رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) : توبوا الى الله فاني اتوب الى الله في كل يوم مائة مره [کنز ، خ ۱۰۷۱]

- توبه برای انسان تغییر مسیر دادن است ، نوعی انقلاب درونی و قیام از خود علیه خود است.

- توبه یک عکس العمل است ، عکس العمل روح در مقابل معاصی و به ۲ چیز بستگی دارد ، یکی شدت معاصی و یکی صاف بودن و صیقلی بودن روح ، چنانکه عکس العمل یک توپ که به زمین زده می شود هم به فشار دست زننده و هم به مسطح بودن و صاف بودن زمین بستگی دارد.

۲. اهمیت توبه

توبه واجب است : تُوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ [نور/۳۱] .

۸۸ بار در قرآن آمده که به توبه سفارش شده است.

خداوند توبه کنندگان را دوست دارد : إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ [بقره/]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : عَجِبْتُ لِمَنْ يَقْنَطُ وَ مَعَهُ الْإِسْتِغْفَارُ

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لَا شَفِيعَ أَنْجِحَ مِنَ التَّوْبَةِ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۷۱] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : التَّوْبَةُ حَبْلُ اللَّهِ [مصباح الشريعة ، ص ۹۷] .

توبه پاتک انسان است بر تکهای شیطان ، توبه اسلحه گناهکاراست در برابر تمام اسلحه های شیطان.

توبه خود یک دعائی است : خیر الدعاء الاستغفار

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله) : خَيْرُ الْعِبَادَةِ الْإِسْتِغْفَارُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۵۱۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أَفْضَلُ التَّوَسُّلِ الْإِسْتِغْفَارُ

[غررالحکم ، ص ۱۹۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ وَ دَوَاءُ الذُّنُوبِ الِاسْتِغْفَارُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۴۳۹] .

۱- إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ التَّوَّابِينَ [بقره/ ۲۲۲] .

۲- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : لَيْسَ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَيَّ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ مُؤْمِنٍ تَائِبٍ وَ مُؤْمِنَةٍ تَائِبَةٍ [عيون أخبار الرضا (عليه السلام) ، ج ۲ ، ص ۲۹] .

۳- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : مَنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ أَمْرَتْ جَوَارِحُهُ أَنْ تَسْتَرَّ عَلَيْهِ وَ بَقَاعُ الْأَرْضِ أَنْ تَكْتُمَ عَلَيْهِ وَ أَنْسِيَتْ الْحَفِظَةَ مَا كَانَتْ كَتَبَ عَلَيْهِ [ثواب الأعمال ، ص ۱۷۹] .

۵- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ وَ الْمُقِيمُ عَلَى الذَّنْبِ وَ هُوَ مُسْتَغْفِرُ مِنْهُ كَالْمُسْتَهْزِئِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۴۳۵] .

۶- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : التَّائِبُ حَبِيبُ اللَّهِ وَ التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ [محجه ، ج ۷ ، ص ۹] .

سئل عن قوله (صلى الله عليه و آله) : "التائب حبيب الله فقال انما يكون التائب حبيبا اذا كان فيه جميع ما ذكر في قوله تعالى : التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ الْحَافِظُونَ لِجُدُودِ اللَّهِ وَ بَشَّرِ الْمُؤْمِنِينَ [توبه/ ۱۱۲] .

إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ [هود/ ۱۱۴] .

سوال : فرق کسی که توبه می کند با کسی که اصلا گناه نکرده چیست؟

پاسخ : اولاً انسان نمی داند توبه اش قبول شده یا نه؟

ثانیا نمی داند موفق به توبه کردن می شود یا نه؟

ثالثا منحرفی که توبه کند مثل کسی است که جاده ای

را به اشتباه رفته و به سر جای اول بر می گردد ، ولی فرد متقی که گناه نکرده است مسیرهای تکامل را طی کرده است. در توبه هم کمیت مطرح است تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعاً [نور/۳۱] .

و هم کیفیت تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحاً [تحریم/۸] .

نصوح؛ یعنی خالص.

گناه کاری که توبه کرده مثل طفلی است که از مادر متولد شده است کیوم و لدته أمه

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۴۳۵] .

ولی کسی که از اول گناه نکرده و در مسیر خدا حرکت کرده هر روز گامی را در راه تکامل برداشته است ، او از علم حصولی به علم حضوری و علم یقین آنان به عین یقین و حق یقین تبدیل شده است.

- پیامبر اکرم برای زدودن غبار روح در اثر معاشرت با مردم در هیچ مجلسی نمی نشست مگر آنکه ۲۵ مرتبه استغفار می کرد. إِنَّهُ لَيَغَانُ عَلَى قَلْبِي وَ إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ فِي كُلِّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً [بحار الأنوار ، ج ۱۷ ، ص ۴۴] .

- در آخر رسالت پیامبر هم آخرین آیاتی که بر او نازل می شود سوره نصر است : فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَ اسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّاباً [نصر/۳] .

یعنی دیگر تمام شد بعد از این در فکر خود باش و استغفار کن.

- اولین منزل عبودیت توبه است.

حدیث قدسی : انین المذنبین احب الی من تسبیح المسبحین (انین = ناله)

۳. اقسام توبه

۱. توبه عبد و توبه خدا

پذیرش توبه محفوف به دو توبه الهی : ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ [توبه/۱۱۸] .

اگر با کلمه الی

بود برای بنده و اگر با کلمه علی بود برای خدا است.

۲. توبه فرد و توبه جامعه

کمیت در توبه: تُوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا [نور/۳۱].

توبه جامعه

۱- وَ تُوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [نور/۳۱].

۲- توبه گاهی برای فرد است و گاهی برای جامعه: إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يَغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ [رعد/۱۱].

۳. توبه نصوح و توبه مردود

۱. تعریف توبه نصوح

مراد توبه ای است که نصیحت کند مردم را و خالص باشد برای خدا (تلخیص از اربعین حدیث امام خمینی)

۲. آیات و روایات

کیفیت در توبه: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا [تحریم/۸].

توضیح: مقصود از کمیت و کیفیت آن است که هم باید همه توبه کنند و هم خالصانه توبه کنند.

توبه نصوح

۱- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا [تحریم/۸].

۲- عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) " يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا " (تحریم/۸) قَالَ: هُوَ الذَّنْبُ الَّذِي لَا يُعُودُ فِيهِ أَبَدًا [كافی، ج ۲، ص ۴۳۲].

۳- قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): إِذَا تَابَ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ تَوْبَةَ نَصُوحًا أَحَبَّهُ اللَّهُ فَسْتَرِ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ قَلْتَ وَ كَيْفَ يَسْتَرُ عَلَيْهِ قَالَ يَنْسِي مَلِكِيهِ مَا كَتَبَا عَلَيْهِ مِنَ الذُّنُوبِ وَ أَوْحَى اللَّهُ إِلَى جَوَارِحِهِ اكْتَمَى عَلَيْهِ ذُنُوبَهُ وَ أَوْحَى إِلَى بَقَاعِ الْأَرْضِ اكْتَمَى عَلَيْهِ مَا كَانَ يَعْمَلُ عَلَيْكَ مِنَ الذُّنُوبِ فَيَلْقَى اللَّهُ حِينَ يَلْقَاهُ وَ لَيْسَ شَيْءٌ يَشْهَدُ عَلَيْهِ بِالذُّنُوبِ [ثواب الأعمال، ص ۱۷۱].

۴- قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام):

التَّوْبَةُ النَّصُوحُ أَنْ يَكُونَ بَاطِنُ الرَّجُلِ كَظَاهِرِهِ وَ أَفْضَلَ [معانیا لأخبار ، ص ۱۷۴] .

۳. توبه مردود

نپذیرفته شدن توبه در دو مورد. ۱- در هنگام مرگ ۲- کافر مردن.

وَ لَيْسَتْ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّى إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ وَ لَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَ هُمْ كَفَّارٌ [نساء/ ۱۸] .

توبه های مردود

۱- کسانی که توبه آنان قبول نمی شود : إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعِدَ إِيمَانِهِمْ ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا لَنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَ أُولَئِكَ هُمُ الضَّالُّونَ [آل عمران/ ۹۰] .

۲- مفسدان فی الارض باید اعدام یا تبعید شوند : إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَشْعُونَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ

لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ [مائده/ ۳۴-۳۳] .

آری ، بعد از دستگیر شدن مفسدان توبه فایده ای ندارد.

۳- وَ لَيْسَتْ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّى إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ [نساء/ ۱۸] .

حَتَّى إِذَا أَدْرَكَهُ الْعَرَقُ قَالَ آمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي آمَنْتُ بِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ وَ أَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ الْآنَ وَ قَدْ عَصَيْتَ قَبْلَ وَ كُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ [یونس/ ۹۱-۹۰] .

۴- فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ وَ كَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ فَلَمْ يَكْ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا [غافر/ ۸۵-۸۴] .

۵- يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنْتَ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا [انعام/ ۱۵۸] .

- اما دلیل اینکه توبه در آخرت دیگر قبول

نیست از آن جهت است که آن اظهار پشیمانی انقلاب درونی نیست ، انقلاب آزاد نیست و ثانیاً انسان در این دنیا حکم میوه ای را دارد که به درخت چسبیده است. تا وقتی به درخت است ، تابع نظام درخت است؛ رشدش و رنگش و طعمش به وسیله درخت است ، اما همین که از درخت افتاد تمام امکاناتش از بین می رود. انسان میوه درخت طبیعت است ، میوه درخت دنیا است.

- طفل تا در رحم مادر است از مادر تغذیه می کند و تابع اوست ، اما وقتی به دنیا آمد نظامی دیگر بر زندگی او حکم فرما است.

- و لذا است که علی (علیه السلام) می فرماید : **إِنَّ الْيَوْمَ عَمَلٌ وَ لَا حِسَابَ وَ غَدًا حِسَابٌ وَ لَا عَمَلَ** [نهج البلاغه ، خطبه ۴۲] .

- شیطان است که وعده می دهد توبه دیر نمی شود : **يَعِدُهُمْ وَ يَمْنِيهِمْ وَ مَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا** [نساء/ ۱۲۰] .

۴. توبه امام و معصوم

استغفار امام و نبی از این دید است : **حسنات الأبرار سيئات المقربين** [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۲۵۴] .

۴. شرایط توبه

۱. ایمان و عمل صالح

پذیرش توبه مشروط به ایمان و عمل صالح : **إِلَّا- مَنْ تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَ لَا يظَلَمُونَ شَيْئًا** [مریم/ ۶۰] .

شرایط قبولی توبه در پناه خط امامت

۱- **وَ إِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى** [طه/ ۸۲] .

۲- در روایات می خوانیم : **عن يعقوب بن شعيب قال : " و سألت أبا عبد الله (عليه السلام) عن قول الله تبارك و تعالى "وَ إِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَ**

آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحاً ثُمَّ اهْتَدَى " (طه/۸۲) قال : و من تاب من ظلم و آمن من كفر و عمل صالحاً ثم اهتدى إلى ولايتنا و أوماً بيده إلى صدره " [بصائر الدرجات ، ص ۷۸] .

۳- قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : فِي قَوْلِهِ تَعَالَى " وَ إِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَن تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحاً ثُمَّ اهْتَدَى " (طه/۸۲) أَلَا تَرَى كَيْفَ اشْتَرَطَ وَ لَمْ تَنْفَعُهُ التَّوْبَةُ وَ الْإِيْمَانُ وَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ حَتَّى اهْتَدَى وَ اللَّهُ لَوْ جَهَّدَ أَنْ يَعْمَلَ مَا قَبِلَ مِنْهُ حَتَّى يَهْتَدِيَ قَالَ : قُلْتُ : إِلَى مَنْ جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ؟ قَالَ : إِلَيْنَا [تفسير القمي ، ج ۲ ، ص ۶۱] .

۴- قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : إِنَّمَا أَمَرَ النَّاسُ أَنْ يَأْتُوا هِدْيَةَ الْأَخْجَارِ فَيُطَوُّوا بِهَا ثُمَّ يَأْتُونَا فَيُعَلِّمُونَا وَ لَا يَتَّهِمُونَ لَنَا وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ وَ إِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَن تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحاً ثُمَّ اهْتَدَى ثُمَّ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى صَدْرِهِ إِلَى وَلايتنا [كافي ، ج ۱ ، ص ۳۹۲] .

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَ أَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ [آل عمران/۸۹] .

ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَ أَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ [نحل/۱۱۹] .

وَ مَنْ تَابَ وَ عَمِلَ صَالِحاً فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَاباً [فرقان/۷۱] .

إِلَّا مَنْ تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحاً [مريم/۶۰] .

وحشی ، قاتل حمزه سیدالشهداء ، پشیمان شد ، و نامه ای به پیامبر نوشت که قرآن می گوید : وَ الَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَ لَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَ لَا يَزْنُونَ [فرقان/۶۸] .

در حالی

که ما همه این کارها را کرده ایم.

فنزلت آیه: **إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا** [فرقان/ ۷۰].

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) آیه فوق را نزد آنها فرستاد. گفتند: مشکل است، می ترسیم عمل صالحی انجام ندهیم. آیه نازل شد: **إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ** [نساء/ ۴۸].

پیامبر آیه را فرستاد. وحشی و اصحابش گفتند: شاید ما مصداقمن یشاء نباشیم. آیه نازل شد: **يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا** [زمر/ ۵۳].

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) این آیه را که فرستاد توبه کردند و وارد اسلام شدند. [مجمع البیان، ج ۳، ص ۵۶].

۲. استغفار

۱- **وَ مَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبُهُمْ وَ هُمْ يَسْتَعْفِرُونَ** [انفال/ ۳۳].

۲- دو امان بود؛ یکی پیامبر (صلی الله علیه و آله) که از دنیا رفتند پس به امان دیگر که استغفار است، توجه کنید.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) كَانَ فِي الْأَرْضِ أَمَانَانِ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ وَ قَدْ رُفِعَ أَحَدُهُمَا فَدُونَكُمْ الْآخَرَ فَتَمَسَّكُوا بِهِ أَمَّا الْأَمَانُ الَّذِي رُفِعَ فَهُوَ رَسُولُ اللَّهِ ص وَ أَمَّا الْأَمَانُ الْبَاقِي فَالِاسْتِغْفَارُ [نهج البلاغه، حکمت ۸۸].

۳- در مواردی از قرآن می خوانیم که انبیاء می فرمودند: **اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ** [هود/ ۳].

۴- **اتركوا عباده الاصنام و اطلبوا غفران ما قدمتم من المعصية ثم امنوا بربكم** [الميزان، ج ۱۰، ص ۱۴۵].

استغفار بیرون آمدن از چاه و توبه حرکت کردن است.

استغفار شستشوی از گناه و توبه

بازگشت به صفای مال است. [تفسیر نمونه] .

۵- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : قَدْ جَعَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ الْإِسْتِغْفَارَ سَبَبًا لِدُرُورِ الرِّزْقِ وَ رَحْمَةً الْخَلْقِ فَقَالَ سُبْحَانَهُ "اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَ بَنِينَ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا" (نوح/ ۱۲- ۱۰) [نهج البلاغه ، خطبه ۱۴۳] .

عن علی (عليه السلام) : التوبه على أربعة دعائم ندم بالقلب و استغفار باللسان و عمل بالجوارح و عزم أن لا يعود [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۸۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لَتُوبَةُ نَدَمٍ بِالْقَلْبِ وَ اسْتِغْفَارٌ بِاللِّسَانِ وَ تَزَكُّ بِالْجَوَارِحِ وَ إِضْمَارٌ أَنْ لَمَّا يَعُودَ [غرر الحكم ، ص ۱۹۴] .

۳. تصمیم بر ترک گناه

۱_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَمْ يَمِمْ عَلَى الذَّنْبِ وَ هُوَ مُسْتَغْفِرٌ مِنْهُ كَالْمُسْتَهْزِئِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۴۳۵] .

۱ _ عن علی (عليه السلام) : التوبه على أربعة دعائم ندم بالقلب و استغفار باللسان و عمل بالجوارح و عزم أن لا- يعود [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۸۱] .

۲- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لِقَائِهِ قَالَ بِحَضْرَتِهِ اسْتَعْفِرُ اللَّهَ : "كَلَّتْكَ أُمُكُ أ تَدْرِي مَا الْإِسْتِغْفَارُ الْإِسْتِغْفَارُ دَرَجَةُ الْعَلِيِّنَ وَ هُوَ اسْمٌ وَقَعَ عَلَى سَبْتِهِ مَعَانٍ أَوْلَاهَا النَّدَمُ عَلَى مَا مَضَى وَ الثَّانِي الْعَزْمُ عَلَى تَزَكُّ الْعُودِ إِلَيْهِ أَيْدَاءً وَ الثَّلَاثُ أَنْ تُودِيَ إِلَى الْمَخْلُوقِينَ حُقُوقَهُمْ حَتَّى تَلْقَى اللَّهَ أَمَلَسَ لَيْسَ عَلَيْكَ تَبَعُهُ وَ الرَّابِعُ أَنْ تَعْمِدَ إِلَى كُلِّ فَرِيضَةٍ عَلَيْكَ ضَيَعْتَهَا فَتُودِيَ حَقَّهَا وَ الْخَامِسُ أَنْ تَعْمِدَ إِلَى اللَّحْمِ الَّذِي نَبَتَ عَلَى الشُّحْتِ فَتُدْبِيهِ بِالْأَخْرَانِ حَتَّى تُلْصِقَ الْجِلْدَ بِالْعَظْمِ وَ يَنْشَأَ بَيْنَهُمَا لَحْمٌ جَدِيدٌ وَ السَّادِسُ أَنْ

تَدِيقَ الْجِسْمِ أَلَمَ الطَّاعَةِ كَمَا أذَقْتَهُ حَلَاوَةَ الْمَعْصِيَةِ فَعِنْدَ ذَلِكَ تَقُولُ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ " [نهج البلاغه ، حكمت ٤١٧] .

٣- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : تَوْبَةُ نَدَمٍ بِالْقَلْبِ وَاسْتِغْفَارٌ بِاللِّسَانِ وَتَرْكُ بِالْجَوَارِحِ وَإِضْمَارٌ أَنْ لَا يَعُودَ [غررالحكم ، ص ١٩٤] .

٤. جبران مافات

١. ادای حق الناس

١- وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُؤُسُ أَمْوَالِكُمْ [بقره/٢٧٩] .

٢- عَنْ شَيْخٍ مِنَ النَّخَعِ قَالَ : " قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) إِنِّي لَمْ أَزَلْ وَالِيًّا مُنْذُ زَمَنِ الْحِجَابِ إِلَى يَوْمِي هَذَا فَهَلْ لِي مِنْ تَوْبِهِ قَالَ فَسَكَتَ ثُمَّ أَعَدْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ لَا حَتَّى تُودَى إِلَى كُلِّ ذِي حَقِّ حَقَّهُ " [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٣١] .

٣- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمَزَةَ قَالَ : " كَانَ لِي صَدِيقٌ مِنْ كِتَابِ بَنِي أُمِيهِ فَقَالَ لِي اسْتَأْذِنْ لِي عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فَاسْتَأْذَنْتُ لَهُ فَأَذِنَ لَهُ فَلَمَّا أَنْ دَخَلَ سَلَّمَ وَجَلَسَ ثُمَّ قَالَ كَلِمَةً جُعِلَتْ فِدَاكَ إِنِّي كُنْتُ فِي دِيْوَانِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ فَأَصَيْبْتُ مِنْ دُنْيَاهُمْ مَالًا كَثِيرًا وَ أَعْمَضْتُ فِي مَطَالِبِهِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) لَوْ لَمَا أَنَّ بَنِي أُمِيهِ وَجِدُوا مَنْ يَكْتُبُ لَهُمْ وَيَجِيءُ لَهُمُ الْفَيْءَ وَيَقَاتِلُ عَنْهُمْ وَيَشْهَدُ جَمَاعَتَهُمْ لَمَا سَلَبُونَا حَقَّنَا وَ لَوْ تَرَكَهُمْ النَّاسُ وَ مَا فِي أَيْدِيهِمْ لَمَا وَجِدُوا شَيْئًا إِلَّا مَا وَقَعَ فِي أَيْدِيهِمْ قَالَ فَقَالَ الْفَتَى جُعِلَتْ فِدَاكَ فَهَلْ لِي مَخْرَجٌ مِنْهُ قَالَ فَقَالَ إِنْ قُلْتَ لَكَ تَفْعَلْ قَالَ أَفْعَلُ قَالَ فَاخْرُجْ مِنْ جَمِيعِ مَا كَسَبْتَ مِنْ دِيْوَانِهِمْ فَمَنْ عَرَفَتْ مِنْهُمْ رَدَدَتْ عَلَيْهِ مَالَهُ وَ مَنْ لَمْ تَعْرِفْ تَصَدَّقْ بِهِ لَهُ وَ أَنَا أَضْمَنُ لَكَ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ الْجَنَّةَ " [تهذيب الأحكام ،

۴- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الذَّنْبُ الَّذِي لَا يَغْفَرُ فَمَطَّالِمُ الْعِبَادِ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ [كافی، ج ۲، ص ۴۴۳].

۵- توبه گاهی مربوط به حق الناس است. آن هم گاهی مربوط به آبرو، گاهی مربوط به مال. گاهی مربوط به فکر، گاهی...

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): التَّائِبُ إِذَا لَمْ يَشَيْتِبْ عَلَيْهِ أَثْرُ التَّوْبَةِ فَلَيْسَ بِتَائِبٍ يَرْضَى الْخُصِيْمَاءَ وَيَعِيدُ الصَّلَوَاتِ وَيَتَوَاضَعُ بَيْنَ الْخَلْقِ وَ يَقِي نَفْسَهُ عَنِ الشَّهَوَاتِ وَيَهْزُلُ رَقَبَتَهُ بِصِيَامِ النَّهَارِ [جامع الأخبار، ص ۸۷].

در آیات فوق درباره توبه جمله اصلحوا به کار رفته؛ یعنی همان گونه که با توبه جبران تجری خود را می کند با اصلاح خرابکاری ها هم جبران آثار وضعی و تکلیفی خود را از قبیل قضای نماز، ادای دین، قصاص دیه و... می نماید به دلیل اینکه قرآن در کنار توبه کتمان حق و بیان را آورده: إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنَّا فَاُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ [بقره/۱۶۰-۱۵۹].

آری، توبه کتمان بیان است و...

۲. قضای حق الله

توبه منافق: إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ [نساء/۱۴۶].

علامه می فرماید: اعتصموا: ای تتبعوا کتابه و سنه نبیه [المیزان، ج ۵، ص ۱۲۴].

فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ [توبه/۵].

لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ [غافر/۷].

۳. تغییر در رویه و

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): أَ تَدْرُونَ مَنْ التَّائِبُ فَقَالُوا اللَّهُمَّ لَأَقَالَ إِذَا تَابَ الْعَبْدُ وَ لَمْ يَرْضِ الْخُصَمَاءَ فَلَيْسَ بِتَائِبٍ

وَ مَنْ تَابَ وَ لَمْ يَغَيِّرْ مَجْلِسَهُ وَ طَعَامَهُ فَلَيْسَ بِتَائِبٍ

وَ مَنْ تَابَ وَ لَمْ يَغَيِّرْ رُفَقَاءَهُ فَلَيْسَ بِتَائِبٍ

وَ مَنْ تَابَ وَ لَمْ يَزِدْ فِي الْعِبَادَةِ فَلَيْسَ بِتَائِبٍ

وَ مَنْ تَابَ وَ لَمْ يَغَيِّرْ لِبَاسَهُ فَلَيْسَ بِتَائِبٍ

وَ مَنْ تَابَ وَ لَمْ يَغَيِّرْ فِرَاشَهُ وَ سَادَتَهُ فَلَيْسَ بِتَائِبٍ

وَ مَنْ تَابَ وَ لَمْ يَفْتَحْ قَلْبَهُ وَ لَمْ يَوْسَعْ كَفَّهُ فَلَيْسَ بِتَائِبٍ

وَ مَنْ تَابَ وَ لَمْ يَقْصُرْ أَمَلَهُ وَ لَمْ يَحْفَظْ لِسَانَهُ فَلَيْسَ بِتَائِبٍ

وَ مَنْ تَابَ وَ لَمْ يَقْدَمْ فَضْلَ قُوَّتِهِ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ فَلَيْسَ بِتَائِبٍ

وَ إِذَا اسْتَقَامَ عَلَى هَذِهِ الْخِصَالِ فَذَاكَ التَّائِبُ [جامع الأخبار ، ص ٨٨] .

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَ أَصْلَحُوا وَ بَيَّنُّوا فَأُولَئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ [بقره/١٦٠] .

ملائكة هم در دعا می گویند : فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَ اتَّبَعُوا سَبِيلَكَ [غافر/٧] .

٥. زمان و فوریت توبه

الف : فوریت توبه

١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): يَا ابْنَ مَسْعُودٍ لَا تَقْدِمِ الذَّنْبَ وَلَا تَوَخَّرِ التَّوْبَةَ وَ لَكِنْ قَدِّمِ التَّوْبَةَ وَ آخِرِ الذَّنْبَ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ فِي كِتَابِهِ "بَلْ يَرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ" (قيامت-٥) [مكارم الأخلاق ، ص ٤٥٣] .

٢- قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): تَأَخَّرِ التَّوْبَةَ اغْتِرَارًا وَ طَوَّلِ التَّسْوِيفَ حَيْرَةً [إرشاد مفيد ، ج ٢ ، ص ٢٠٥] .

٣- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَمَا تَكُنْ مِمَّنْ يَرْجُو الْمَآخِرَةَ بِغَيْرِ عَمَلٍ وَ يَرْجَى التَّوْبَةَ بِطُولِ الْأَمَلِ يَقُولُ فِي الدُّنْيَا يَقُولُ الرَّاهِدِينَ وَ يَعْمَلُ فِيهَا بِعَمَلِ الرَّاعِبِينَ إِنْ أُعْطِيَ مِنْهَا لَمْ يَشْبَعْ وَ إِنْ

مُنِعَ مِنْهَا لَمْ يَقْنَعْ يَعْجُزُ عَنِ شُكْرِ مَا أُوتِيَ وَ يَبْتَغِي الزِّيَادَةَ فِيمَا بَقِيَ يَنْهَى وَ لَا يَنْتَهَى وَ يَأْمُرُ بِمَا لَا يَأْتِي يَحِبُّ الصَّالِحِينَ وَ لَا يَعْمَلُ عَمَلَهُمْ وَ يَبْغِضُ الْمُنَافِقِينَ وَ هُوَ أَحَدُهُمْ يَكْرَهُ الْمَوْتَ لِكَثْرَةِ ذُنُوبِهِ وَ يَقِيمُ عَلَى مَا يَكْرَهُ الْمَوْتَ مِنْ أَجْلِهِ إِنْ سَقِمَ ظَلَّ نَادِمًا وَ إِنْ صَحَّ أَمِنَ لَاهِيًا يَعْجَبُ بِنَفْسِهِ إِذَا عُرِفِي وَ يَقْنَطُ إِذَا ابْتُلِيَ إِنْ أَصَابَهُ بَلَاءٌ دَعَا مُضْطَرًّا وَ إِنْ نَالَهُ رَخَاءٌ أَعْرَضَ مُغْتَرًّا تَغْلِبُهُ نَفْسُهُ عَلَى مَا يُظُنُّ وَ لَمَّا يَغْلِبُهَا عَلَى مَا يَسْتَيْقِنُ يَخَافُ عَلَى غَيْرِهِ بِأَذْنِي مِنْ ذَنْبِهِ وَ يَرْجُو لِنَفْسِهِ بِأَكْثَرِ مِنْ عَمَلِهِ إِنْ اسْتَيْغْنَى بِطَرِّ وَ فِتْنٍ وَ إِنْ افْتَقَرَ قَنِطَ وَ وَهَنَ يَقْصُرُ إِذَا عَمِلَ وَ يَبَالِغُ إِذَا سَأَلَ إِنْ عَرَضَتْ لَهُ شَهْوَةٌ أَسْلَفَ الْمَعْصِيَةَ وَ سَوَّفَ التَّوْبَةَ [نهج البلاغه ، حكمت ١٥٠] .

٤- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : إِنْ قَارَفْتَ سَيِّئَةً فَعَجِّلْ مَخَوَهَا بِالتَّوْبَةِ [تحف العقول ، ص ٧٩] .

٥- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : مُسَوِّفُ نَفْسِهِ بِالتَّوْبَةِ مِنْ هُجُومِ الْأَجْلِ عَلَى أَعْظَمِ الْخَطَرِ [غررالحكم ، ص ١٩٤] .

٦- توبه بايد فوری باشد : يُتُوْبُونَ مِنْ قَرِيبٍ [نساء/ ١٧] .

٧- إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوْبُونَ مِنْ قَرِيبٍ [نساء/ ١٧] .

جهل در آیه به معنای ندانستن نیست ، بلکه طوفان غرائزی است که علم را خنثی می کند. قریب در آیه؛ یعنی قبل از دیدن آثار مرگ ، ولی معنای عرفی آن ، این است که نگذارد رسوبات و حالات گناه در روح او اثر کند و شاید کلمه عَلَى اللَّهِ؛ یعنی قول پذیرش خدا تنها برای کسانی است که

زود توبه کنند و اگر تأخیر بیفتد خدا قولی برای پذیرش آن نداده ، بلکه ممکن است تفضلاً قبول کند و ممکن است قبول نکند.

۸- قَالَ لَقَمَانُ (علیه السلام) : لِإِنِّهِ يَا بُنَيَّ لَا تُؤَخِّرِ التَّوْبَةَ فَإِنَّ الْمَوْتَ يَأْتِي بَعَثَهُ [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۲۳۱] .

۹- أَنْبِئُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُأْتِيَكُمْ الْعَذَابُ [زمر/۵۴] .

ب : زمان توبه

۱- وَ لَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَ هُمْ كَفَّارٌ أُولَئِكَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا [نساء/۱۸] .

۲- سَيِّلَ الصَّادِقِ (علیه السلام) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ " وَ لَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ " (نساء/۱۸) قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ قَالَ ذَاكَ إِذَا عَايَنَ أَمْرَ الْآخِرَةِ [من لایحضره الفقیه ، ج ۱ ، ص ۱۳۳] .

۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله) : مَنْ تَابَ قَبْلَ أَنْ يَعَايَنَ قَبْلَ اللَّهِ تَوْبَتَهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۴۴۰] .

فقط در یک مورد توبه قبول نمی شود و آن وقتی است که انسان در چنگال مرگ گرفتار شده است؛ یعنی لحظه ای که انسان مرگ را معاینه می کند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام) : لَا تَكُنْ مِمَّنْ يَرْجُو الْآخِرَةَ بِغَيْرِ عَمَلٍ وَ يَرْجَى التَّوْبَةَ بِطُولِ الْأَمَلِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۵۰] .

مباش از کسانی که قصد توبه دارند ، اما می گویند دیر نمی شود ، وقت باقی است.

- در اثر عقب انداختن توبه اولاً ، آن رذایل و کثافات زیاد می شود و ثانیاً ، ضعیف و ناتوان می شویم و لذا توفیق توبه کم می شود.

۶. عدم لجاجت

۱- إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَىٰ

اللَّهُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ [نساء/ ۱۷] .

وَ آخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَ آخَرَ سَيئًا عَسَى اللَّهُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ [توبه/ ۱۰۲] .

- افرادی فن تربیت را نمی دانند و می گویند می خواهیم بچه را تربیت کنیم ، هر مجلسی که خودش می رود او را هم همراه می برد. اجازه بازی و خنده به او نمی دهد ، همه اش به او می گوید : خدا ، قیامت ، جهنم. این بچه وقتی به سن ۲۰ سالگی برسد به محض کوچکترین برخورد با یک عامل انحرافی و یا به دست آوردن یک فرصت و آزادی از راه به در می شود و زنجیر را پاره می کند. توبه درست به عکس این قضیه است. آدمی که گناه و معصیت کرده و غرق در شهوات است وقتی که فرشته وجودش اشباع نشد یک مرتبه فاجعه ای به وجود می آورد و علیه خود قیام می کند.

۷. عوامل آمرزش گناه

الف) تقوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ [حجرات/ ۱۲] .

ب) تَسْبِيحٌ وَ اسْتِغْفَارٌ : فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا [نصر/ ۳] .

ج) استغفار پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) : وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوْ جَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا [نساء/ ۶۴] .

د) فضل و رحمت الهی : وَ لَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَتُهُ وَ أَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ [نور/ ۱۰] .

ه) ایمان و عمل صالح : وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَ أَصْلَحَ بِاللَّهِمْ [محمد/ ۲] .

و) صدقه مخفی : إِنَّ تَبَدُّوا الصَّدَقَاتِ فَنِعْمًا هِيَ وَ إِنْ تُخْفُوهَا وَ تُوتُوها

الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَ يَكْفُرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ [بقره/ ۲۷۱] .

ز) دعای دیگران : سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ [یوسف/ ۹۸] .

وَ اسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا [نساء/ ۶۴] .

قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا [مریم/ ۴۷] .

(البته باید کسی که مشمول است خودش نیز توبه کند و قابل باشد و گرنه قرآن درباره مسخره کنندگان می فرماید : سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ [منافقون/ ۶] .

اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ [توبه/ ۸۰] .

ح) قرض الحسنه : إِنْ تُقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يضاعفهُ لَكُمْ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ [تغابن/ ۱۷] .

ط) توبه : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا عَسَى رَبُّكُمْ أَنْ يَكْفُرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ [تحریم/ ۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : مِنْ كَفَارَاتِ الذُّنُوبِ الْعِظَامِ إِغَاثَةُ الْمَلْهُوفِ وَ التَّنْفِيسُ عَنِ الْمَكْرُوبِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۴] .

ملانکه هم در دعا می گویند : فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَ اتَّبَعُوا سَبِيلَكَ [غافر/ ۷] .

۸. گناهان نابخشودنی

۱- المحقرات : قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : اتَّقُوا الْمُحَقَّرَاتِ مِنَ الذُّنُوبِ فَإِنَّهَا لَا تُغْفَرُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۸۷] .

۲- بدعت : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : إِنَّ اللَّهَ عَافِرٌ كُلِّ ذَنْبٍ إِلَّا مَنْ أَخِيذَتْ دِينًا وَ مَنْ اغْتَصَبَ أَجِيرًا أَجْرُهُ أَوْ رَجُلٍ بَاعَ حُرًّا [عيون أخبار الرضا (عليه السلام) ، ج ۲ ، ص ۳۳] .

۳ _ آنجا که صغیره کبیره

می شود. اصرار، شادی، رهبری، تحقیر و انجام گناه علنی.

۴- سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ [منافقون/ ۶].

۵- حق الناس: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الذَّنْبُ الَّذِي لَا يَغْفَرُ فَمَطَالِمُ الْعِبَادِ بَغْضِهِمْ لِبَغْضِ [كافی، ج ۲، ص ۴۴۳].

۹. توفیق توبه

- قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَذْكُرُ ذَنْبَهُ بَعْدَ عِشْرِينَ سَنَةً حَتَّى يَسْتَغْفِرَ رَبَّهُ فَيَغْفِرَ لَهُ وَإِنَّ الْكَافِرَ لَيَنْسَاهُ مِنْ سَاعَتِهِ [كافی، ج ۲، ص ۴۳۷].

- البته در صورتی انسان توفیق توبه پیدا می کند که لااقل عناصری پاک در او باقی باشند.

۱۰. علائم تائب

دزدی کرده و پشیمان است، ولی مردم دیگر او را قبول ندارند، چون زندان رفته و آبرویش ریخته شده.

سخنی با توبه کننده و جمله ای با مردم:

اما توبه کننده: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): عَلَامَةُ التَّائِبِ فَأَرْبَعَةٌ النَّصِيحَةُ لِلَّهِ فِي عَمَلِهِ وَ تَرْكُ الْبَاطِلِ وَ لُزُومُ الْحَقِّ وَ الْحِرْصُ عَلَى الْخَيْرِ [تحف العقول، ص ۲۰].

مطلب دیگر آنکه توبه کننده نباید از مردم توقع خداگونه داشته باشد که بَدَلُ اللَّهِ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ [فرقان/ ۷۰].

زیرا به هر حال بخاطر سابقه سوء از یک سری مزایا محروم خواهد بود. لا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ [بقره/ ۱۲۴].

اما جمله ای با مردم:

- حد بزنی، ولی تعییر نکنید.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): يلزم الحق لأمتي في أربع يحبون التائب و يرحمون الضعيف و يعينون المحسن و يستغفرون للمذنب [خصال صدوق، ج ۱، ص ۲۳۹].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): تَخَلَّقُوا بِأَخْلَاقِ اللَّهِ [بحار الأنوار

، ج ۵۸ ، ص ۱۲۹] .

و خداوند یحِبُّ التَّوَابِينَ [بقره/ ۲۲۲] .

است .

کسی که از زیر صفر به نمره ده نائل شده کمتر از کسی که از ده به نمره بیست نائل شده نیست .

توبه کننده که به دامن جامعه بر می گردد و دنبال جای پا می گردد به او جا بدهید ، همان گونه که شخص وارد دنبال جا می گردد : إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا [مجادله/ ۱۱] .

البته در وارد مشکوک باید امتحان شود که توبه واقعی است نه صوری : إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَاُمْتَحِنُوهُنَّ [ممتحنه/ ۱۰] .

گاهی پیامبر با یک هجوم اخلاقی شخصیت له شده ای را احیا می کرد و خانه ابوسفیان را محل امن قرار می داد .

۵. احکام توبه

۱. قبول توبه لطف خدا است

خداوند قبول کننده توبه است : هُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ [شوری/ ۲۵] .

خداوند توبه کنندگان را دوست دارد : إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ التَّوَابِينَ [بقره/ ۲۲۲] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ مِنْ رَجُلٍ أَضَلَّ رَا حِلَّتَهُ وَ زَادَهُ فِي لَيْلِهِ ظَلَمَاءَ فَوَجَدَهَا [کافی ، ج ۲ ، ص ۴۳۵] .

انت الذي فتحت لعبادتك بابا الى العفو سميته التوبه [صحيفه]

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَذْكُرُ ذَنْبَهُ بَعْدَ عِشْرِينَ سَنَةً حَتَّى يَسْتَغْفِرَ رَبَّهُ فَيَغْفِرَ لَهُ وَ إِنَّ الْكَافِرَ لَيُنْسَاهُ مِنْ سَاعَتِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۴۳۷] .

يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَشْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا

عن رسول الله (صلى الله عليه و آله) : ان الله عزوجل يبسط يده بالتوبه لمسيىء الليل الى النهار و

لمسيء النهار الى الليل حتى تطلع الشمس من مغربها [محجه ، ج ٧ ، ص ٢٤] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) : يا من سبقت رحمته غضبه [مصباح المتعجب ، ص ٦٩٦] .

هر توبه انسان میان دو توبه خداست : اول خداوند نظر لطف خود را به انسان بر می گرداند و انسان توفیق توبه پیدا می کند ، سپس انسان موفق به توبه می شود. باز خداوند با قبول توبه لطف می فرماید که : ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا [توبه/ ١١٨] .

خداوند قبول توبه را به مردم وعده داده : وَ اللَّهُ يَرِيدُ أَنْ يُتُوبَ عَلَيْكُمْ [نساء/ ٢٧] .

أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ [توبه/ ١٠٤] .

قَابِلِ التَّوْبِ [غافر/ ٣] .

حتى توبه منافقان را : وَ يَعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ [احزاب/ ٢٤] .

علامه می فرماید : وَ يَعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ (ذلك فيما لم يتوبوا او يتوب عليهم ان تابوا) [الميزان ، ج ١٦ ، ص ٣٠٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اللَّهُ أَفْرَحُ بِتَوْبَةِ الْعَبْدِ مِنَ الظَّمْيَانِ الْوَارِدِ وَالْمُضْتَلِّ الْوَاجِدِ وَالْعَقِيمِ الْوَالِدِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ١٢٦] .

وَ إِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى [طه/ ٨٢] .

در روایات آمده است که مراد به اهتدی خط امامت است.

كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ [انعام/ ٥٤] .

إِلَّا مَنْ تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يَبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ [فرقان/ ٧٠] .

٢. وجوب توبه

توبه واجب است : تُوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ [نور/ ٣١] .

قال المحقق الطوسي قدس الله روحه في التجريد : التوبه واجبه لدفعها الضرر

و لوجوب الندم على كل قبيح أو إخلال بواجب. [بحار الأنوار، ج ٦، ص ٤٢].

- قرآن: رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ [اعراف/ ٢٣].

رسول اکرم (صلی الله علیه و آله): توبوا الى الله فانى اتوب الى الله فى ل يوم مائه مره [کنز، خ ١٠٧١]

٣. ترک گناه آسانتر از توبه

١- قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): إِنَّ تَرَكَ الذَّنْبَ أَهْوَنُ مِنْ طَلَبِ التَّوْبَةِ [كافى، ج ٨، ص ٣٨٤].

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام): تَوَقَّى الصَّرْعَةَ خَيْرٌ مِنْ سَوْءِ الرَّجْعَةِ [كشف الغمه، ج ٢، ص ١٥١].

٣- قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام): إِنْ مِنْ لَيْسَ عَلَيْهِ دِينَ مِنَ النَّاسِ أَرْوَحٌ وَأَقْلٌ هُمَا مِمَّنْ عَلَيْهِ الدِّينُ وَإِنْ أَحْسَنَ الْقَضَاءِ وَكَذَلِكَ مِنْ لَمْ يَعْمَلِ الْخَطِيئَةَ أَرْوَحٌ هُمَا مِمَّنْ عَمِلَ الْخَطِيئَةَ وَإِنْ أَخْلَصَ التَّوْبَةَ وَأَنَابَ [تحف العقول، ص ٣٩٢].

٤. تکرار توبه

- محمد بن مسلم در كافى از امام باقر (عليه السلام) مى پرسد: اگر بعد از توبه باز گناه كرد؟ امام مى فرمود: كَلَّمَا عَادَ الْمُؤْمِنُ بِالْإِسِيَةِ غَفَارٍ وَالتَّوْبَةِ عِبَادَ اللَّهِ عَلَيْهِ بِالْمَغْفِرَةِ وَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ وَيَغْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ فَيَاكَ أَنْ تُقْنَطَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ [كافى، ج ٢، ص ٤٣٤].

٥. برخورد با تائب

١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَلْزِمُ الْحَقُّ لِأُمَّتِي فِي أَرْبَعٍ (نیازمندیمعنوی)

الف) یحبون التائب

ب) و یرحمون الضعیف

ج) و یعینون المحسن

د) و یرحمون للمذنب [خصال صدوق، ج ١، ص ٢٣٩].

٦. روش توبه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله):

أُخِذَتْ لِكُلِّ ذَنْبٍ تَوْبَةٌ لِلسِّرِّ بِالسِّرِّ وَ لِلْعَلَانِيَةِ بِالْعَلَانِيَةِ [تحف العقول ، ص ٢٥] .

توبه كتمان بيان و توبه حق الناس پرداخت و توبه ترك نماز قضا و...

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فِي السِّرِّ فَلْيَعْمَلْ حَسَنَةً فِي السِّرِّ وَ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فِي الْعَلَانِيَةِ فَلْيَعْمَلْ حَسَنَةً فِي الْعَلَانِيَةِ [معاني الأخبار ، ص ٢٣٦] .

- اسلام بر خلاف مسيحييت مي گويد اگر مي خواهي توبه كني لازم نيست بروي پيش كشيش و آخوند و گناهت را به او بگويي ، به خداي خودت بگو. قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا [زمر/٥٣] .

٧. آثار توبه

الف) غفران و رحمت خداوند : أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ [انعام/٥٤] .

ب) هدايت يابي : وَ إِنِّي لَعَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى [طه/٨٢] .

ج) تبديل سيئات به حسنات : إِلَّا مَنْ تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ [فرقان/٧٠] .

د) رستگار شدن : فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا فَعَسَىٰ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ [قصص/٦٧] .

ه) محبوب خداوند شدن : إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ [بقره/٢٢٢] .

١- آمرزش گناه

٢- بقاي روح اميد : قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغُفُورُ الرَّحِيمُ [زمر/٥٣] .

٣- زندگي نيكو : وَ أَنْ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا حَسَنًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى [هود/٣] .

٤- باران و

برکت (زمان حضرت هود): يَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ [هود/ ۵۲].

۱. توحید

۱. مقدمه

۱. مباحثی که در بحث توحید می توان از آن بهره جست :

__ ابزار شناخت تنها حس نیست.

__ در شناخت محسوسات نیز ما نیاز به غیر محسوسات داریم.

__ بار دیگر به خلاصه حرف منکرین توجه کنیم و پاسخ به آن ها را ببینیم.

__ نقل یکی دو مناظره استدلالی و شیرین از کتاب شریف احتجاجات.

__ نامی از دانشمندان خداشناس و نمونه ای از سخنانشان.

__ خدا در قرآن ، صفات خدا ، تنزیه و تسبیح خدا ، قهر و مهر خدا ، امدادهای غیبی ، سنت های خدا و هدف خداوند در آفرینش.

__ اساس تمام اصول عقاید توحید است.

__ نمونه هایی از حکمت خداوند در هماهنگی موجودات.

__ شرک و معنای آن و آثار آن (آثار فردی و اجتماعی و اخروی و...)

__ معبودها در تاریخ ، فلسفه شرک ، بت دیروز و امروز (ان هی الا اسماء سمیتوها ، سازمان بین الملل ، حقوق بشر ، پیمان...
__ قرار داد... ، آرمها ، خاکها ، نژادها و...)

__ یک مقایسه میان مؤمن و مشرک و جامعه مشرک و موحد.

__ خیال شرک در استمدادها ، توسلات ، شفاعت و تفکرات خشک وهابی ها.

__ نوع مسئولیت موحد در نظام شرک با افراد مشرک (از دعوت تا صحنه اصحاب غار ، تا قیام علیه طاغوت تا کوبیدن بت و سوزاندن سامری و گوساله).

__ شرک آشکار و مویرگهای شرک : ریا ، اخلاص و نشانه های مخلص و ریا کار.

— تاریخ و نمونه مبارزات انبیا با مظاهر

شرک و مشرکان : تلاش برای زدودن غیر خداها نه اثبات صانع کهو لکن سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ [لقمان / ۲۵] .

__ راه نجات از انواع شرک ها : توجه به قدرت خدا ، یادی از پناهگاه های خیالی نظیر ساوی الی جبل ، سرنوشت تکیه گاه ها و طاغوتها ، لن یخلقوا ذبابا

تشبیهات قرآن از قدرت ها ، سیمای شرکاء در قیامت ، نقش توکل به خدا و استغناء و عدم اتکاء به قدرت ها در دنیا.

__ مفهوم نشر : ترس دنیا و بنی امیه ها از اثبات صانع است یا مبارزه با بت ها : زدودن کادر رهبری از مشرکین سابقلا ینال عَهْدِ الظَّالِمِينَ [بقره / ۱۲۴] .

__ تمرین روحیه توحید هر شبانه روز از طریق ذکر و نماز اقم الصلوه لذكریو گوشه ای از اسرار نماز و دعا و ذکر خدا.

__ تناقض میان شعار توحید کشورهای اسلامی با این همه ترس ، توجه به قانون غیر خدا ، ملاحظات از لومه لائم ها.

__ سیمائی از قهرمانان توحید و اخلاص (نقبای بشر)

- احکام فقه مشترک در ازدواج و معاشرت و ...

__ اتحاد موحدین و اهل کتاب در صف آراییی و قیام علیه مشرکان.

__ نابخشوده بودن گناه شرک.

حفظ ادیان توحیدی از تحریف و شرک (شرک که عارضه مذهب های دیگر شده)

سیمای قوم یا امت و ملتی که ایمان به خدا را از دست بدهد. (ایمان که نیست یک سکه ارزش ندارد ان لنا لاجرا ایمان که آمد تمام دنیا کوچک می شود. إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا) [طه ، ۷۲] .

نمونه هایی از جوانان موحد در خانواده ها و قبایل شرک آلود در تاریخ و زمان ما (زن فرعون

و دختر ابو سفیان و...) ثنویت و دو گانه پرستی و نگاهی به مذهب زردشت.

تشبیهات عجیب و فراوان قرآن درباره شرک و مشرک و الهه و ریا کاران و...

تاکتیک و برنامه تقیه در سیستم ها و نظام های کفر و شرک.

سیره و گام های حضرت ابراهیم و محمد (ص) در دعوت توده ها یا سردمداران به توحید.

مخالفان راه توحید و انگیزه مخالفت و روش مخالفت آنان

نگاهی آماری به مسأله توحید.

داستان های توحید آور و شرک زدا در قرآن.

مسائلی که فلسفه آن ها را نمی فهمیم ، ولی باید تسلیم او باشیم.

۲. نمونه هایی از احکام اسلامی برای دعوت عملی مردم به توحید در جامعه :

__ نماز جمعه و جماعت و حج یک قبله.

__ مشورت ، تنفر از استبداد و عجب.

__ اصلاح ذات البین و تمام دستورات الفت آور.

__ تعاون ، وام ، هدیه و سفارش به وحدت و اتحاد.

__ تحریم هر گونه عمل تفرقه آور.

رمز پیروزی ما توحید بود در همه ابعاد :

۱ _ ایمان به یگانگی خدا و نترسیدن از طاغوت ها و ... ،

۲ _ وحدت در رهبری؛

۳ _ وحدت در هدف؛

۴ _ وحدت در تصمیم؛

۵ _ وحدت در روش کار؛

۶_ وحدت در اقشار مردم؛

۷_ وحدت در شعارها.

۳. جلوه توحید در دعاها و مناجات ها :

۱_ شمارش نعمت ها در دعا و شکوفا کردن عشق و محبت؛

۲_ شمارش لغزش ها در دعا و شکوفا کردن تذلل در خود؛

۳_ شمارش خطرات قیامت در دعا و شکوفا کردن رهبت؛

۴_ شمارش الطاف در دعا و شکوفا کردن رغبت.

۲. اقسام توحید

۱_ توحید ذاتی :

یعنی برای خداوند شبیه و مانندی وجود ندارد.

۲_ توحید صفاتی :

یعنی صفات خداوند مانند

علم و قدرت و حیات عین ذات او است.

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ [شوری ، ۱۱] .

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ [اخلاص ، ۱-۴] .

۳_ توحید عبادی :

یعنی کسی به جز خداوند شایسته پرستش نیست :

وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ [انبیاء ، ۲۵] .

۴_ توحید افعالی :

۱. توحید خالقیت :

یعنی آفریننده همه موجودات خداوند است :

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرِ اللَّهِ [فاطر ، ۳] .

ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ [انعام ، ۱۰۲] .

خداوند و ملائک و صاحبان خرد به یگانگی خداوند گواهی می دهند :

شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَ الْمَلَائِكَةُ وَ أُولُوا الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ [آل عمران ، ۱۸] .

اله در قرآن

قرآن لفظ اله را در دو محل به کار برده است :

درباره خداوند : وَ إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

درباره معبودان دروغین : الَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ

دلایل قرآن بر نفی همتا و نظیر :

أَمْ لَهُمْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ [فاطر ، ۴۳] .

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا [انبیاء ، ۲۲] .

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ [اخلاص]

۲. توحيد ربوبی :

رب : یعنی تربیت کردن [قاموس قرآن] .

رب

: از اسماء حسنی به معنای مربی

در قرآن : رب به غیر خدا هم اطلاق شده است [قاموس قرآن] .

یعنی اداره و تدبیر جهان خلقت با خداوند است :

قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغَىٰ رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ [انعام ، ۱۶۴] .

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمْ مَنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يَدْبُرُ الْأُمُورَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ [يونس ، ۳۱] .

۳. توحید درقرآن

۱ _ معنای توحید درقرآن :

[المیزان ، ج ۶ ، ص ۸۶ به بعد] .

بعضی خیال می کردند معنای توحید واحد عددی است و لذا می گفتند :

أَجْعَلُ الْآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ [ص ، ۵] .

ولی ناگفته پیدا است که واحد عددی که در برابر تعدد است و محکوم و محدود به حد است و با بی نهایت و قاهر بودن مطلق او سازگار نیست. درقرآن در این زمینه آیاتی است که واحد عددی و نوعی و جنسی و هر معنای دیگری که بویی از محدودیت و متناهی بودن داشته باشد را نفی می کند و معمولاً صفات را با کلمه واحد می آورند. از جمله :

هُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ [رعد ، ۱۶] .

أَرْبَابٌ مُتَّفَقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ [یوسف ، ۳۹] .

سُبْحَانَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ [زمر ، ۴] .

أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا [بقره ، ۱۶۵] .

إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا [یونس ، ۶۵] .

الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ [بقره ، ۱۴۷] .

وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ [فاطر]

، ۱۵].

إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ [فصلت، ۵۴].

أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ [فصلت، ۵۳].

لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ [بقره، ۲۵۵].

لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ [طه، ۸].

با توجه به اینکه از آیات فوق قدرت و عزت و قهر و شهود و احاطه مطلق استفاده می شود و این اوصاف با واحد عددی که محدود به حد و متناهی است سازگار نیست، پس مراد از توحید، توحید عددی نیست.

۲. صفات خداوند متعال در قرآن :

۱. ثبوتیه صفات جمال

۱. خداوند به همه چیز آگاه است :

أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ [بقره، ۲۳۱].

و حتی از خاطرات ذهن همه آگاه است :

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَ نَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ [ق، ۱۶].

۲. خداوند بر همه چیز قدرت دارد :

تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَ هُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ [ملک، ۱].

۳. خداوند در همه جا هست :

فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُهُ [بقره، ۱۱۵].

و قائم به ذات خویش است :

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ [آل عمران، ۲].

۴. خداوند از رگ گردن به انسان نزدیک تر است :

نَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ [ق ، ١٦] .

٥. خداوند خالق تمام جهان هستی است :

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ [انعام ، ١٠٢] .

٦. تربیت و پرورش همه موجودات به دست او است :

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [فاتحه ، ٢]

فَلِلَّهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [جاثیه ، ۳۶] .

۷. حیات و مرگ به دست اوست :

وَاللَّهُ يَحْيِي وَيُمِيتُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ [آل عمران ، ۱۵۶] .

۸. او نور آسمان ها و زمین است :

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ [نور ، ۳۵] .

۹. خداوند مالک تمام جهان هستی است :

لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ [مائده ، ۱۲۰] . و تمام نظام هستی (تکویناً) در برابر او تسلیم هستند :

وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ [آل عمران ، ۸۳] .

۱۰. همه موجودات نیاز به سوی او دارند :

يَسْئَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ [الرحمن ، ۲۹] .

و رزق همه موجودات به دست او است :

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ [ذاریات ، ۵۸] .

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا [هود ، ۶] .

و حتی عزت و ذلت و گرفتن و عطا کردن به دست او است :

قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكُ الْمُلْكِ تُوتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ [آل عمران ، ۲۶] .

۲. سلیبه صفات جلال

۱ _ خداوند مثل و مانند ندارد :

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ [شوری ، ۱۱] .

۲_ خداوند بی نیاز مطلق است و همه به او نیازمند هستند :

يا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ

إِلَى اللَّهِ وَ اللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ [فاطر ، ١٥] .

۳_ خداوند با چشم ظاهر دیده نمی شود :

لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَ هُوَ يَدْرِكُ الْأَبْصَارَ [انعام ، ١٠٣] .

۴. خداوند را هرگز خواب سبک و سنگین نمی گیرد :

لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَ لَا نَوْمٌ [بقره ، ۲۵۵] .

۵. او شریک و همتایی ندارد :

لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ [اسراء ، ١١١] .

۴. راهای شناخت خدا

۱_ ظهور فطرت در حال خطر :

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَا اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ [عنكبوت ، ۶۵] .

۲_ راه حس و علم یا راه طبیعت :

مقصود از راه حس و علم یا راه طبیعت این است که با مطالعه در خلقت و آفرینش موجودات نظام هستی ، انسان پی به آفریدگار متعال می برد :

۱. إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ وَ الْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَخْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَ بَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَ تَضْرِيْفِ الرِّيَّاحِ وَ السَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ [بقره ، ۱۶۴] .

۲: إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ لآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَ قُعُودًا وَ عَلَى جُنُوبِهِمْ وَ يَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ [آل عمران / ۱۹۰-۱۹۱] .

۳_ راه عقل یا برهان و استدلال

(۱) برهان امکان و وجوب یا علت و معلول :

هر موجودی را ما در این جهان وابسته می بینیم. این وابستگی نمی تواند تا بی نهایت پیش برود و جهان مجموعه ای از وابسته ها باشد. این خود دلیل بر این است که در عالم ذات مستقلی قائم بالذات وجود دارد که همه این وابسته ها به او بسته اند و به تعبیر دیگر نظام علت و معلول باید منتهی به علتی شود که خود معلول چیزی نباشد و وجودش از خودش باشد :

۱ : يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ [فاطر ، ۱۵]

۲ : يَسْئَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ [الرحمن ، ۲۹]

۳ : أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ [طور ، ۳۵] .

(۲) برهان حرکت :

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ آلَ آفِلِينَ [انعام ، ۷۶] .

حضرت ابراهیم (ع) غروب کردن ستارگان و ماه و خورشید را دلیل بر عدم شایستگی آن ها برای الوهیت دانست به خاطر این که تغییر و

تحول نشانه حدوث آنها است و حدوث آن ها دلیل بر آن است که خالق آن ها را ایجاد کرده است.

و بیان برهان حرکت از نظر عقلی به این صورت است که هر حرکتی نیاز به محرک دارد و اگر آن محرک یک امر ثابت نباشد ، بلکه آن هم نیز دارای حرکت باشد تسلسل لازم می آید که عقلا ممتنع است. بنابراین سلسله حرکات منتهی به محرکی می شود که متحرک نیست.

۳ : برهان صدیقین :

شَهِدَ اللَّهُ

أَنَّه لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ [آل عمران ، ۱۸] .

أَوْ لَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّه عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ [فصلت ، ۵۳] .

مقصود از برهان صدیقین آن است که به وسیله آن از ذات مقدس خداوند پی به وجود مقدس او می برند که دیگر مخلوقات واسطه در اثبات وجود او نخواهند بود و این برهان مخصوص انسان های کامل است.

حضرت علی علیه السلامی فرماید : "خداوند بهترین دلیل بر وجود خویش است" یا من دل علی ذاته بذاته ... کان امیر المؤمنین (ع) يدعو [بحار الأنوار ، ج ۸۴ ، ص ۳۳۹] .

۵. آثار فردی و اجتماعی اعتقاد به وحدانیت خداوند

۱. جهان در دیدگاه موحد :

۱. بر اساس عدل است :

قال النبي (ص) : بالعدل قامت السماوات والأرض [عوالی اللثالی ، ج ۴ ، ص ۱۰۲] .

۲. نیکو است :

أَحْسَنَ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ [سجده ، ۷] .

۳. زیر نظر است :

وَيُعَلِّمُ مَا فِي الْبُرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقِهِ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ [انعام ، ۵۹] .

و مورد توجه است :

وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ [مومنون ، ۱۷] .

۴. دارای حساب است :

كُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ [رعد ، ۸] .

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ [حجر ، ۲۱] .

۵. بدون نیاز آفریده است :

وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ [انعام ، ١٣٣] .

الحمد لله الذى تجبب إلى و هو غنى عنى [بحار الأنوار ، ج ٩٤ ، ص ١٩٢

[اما بر اساس لطف آفریده است. كَتَبَ عَلَي نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ [انعام ، ۱۲].

وَ لَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ إِلَّا مَنْ رَجِمَ رَبُّكَ [هود ، ۱۱۸].

علاوه بر این که بر تمام نظام غالب است. وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَى أَمْرِهِ [يوسف ، ۲۱].

جهان هم در تحت قدرت او است :

بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ [يس ، ۸۳].

وَ اللَّهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقَّبَ لِحُكْمِهِ [رعد ، ۴۱].

۶. او می تواند گسترش دهد :

وَ إِنَّا لَمُوسِعُونَ [ذاریات ، ۴۷].

۷. همه هستی خاضع اویند :

كُلُّ لَّهُ قَانِتُونَ [بقره ، ۱۱۶].

و مقدرات و مقسمات دارد.

۲. منزلت و مقام انسان در دیدگاه موحد

۱. انسان موجودی با کرامت است :

وَ لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ [اسراء ، ۷۰].

۲. انسان موجودی با فضیلت است :

فَضَّلْنَاهُمْ [اسراء ، ۷۰].

۳. جانشین خدا است :

جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً [بقره ، ۳۰].

۴. همه خیرها برای او است :

سَخَّرَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ [حج ، ۶۵].

۵. برای هدفی بس والا آفریده شده است :

لِيُبْلُوَكُمْ [مائده ، ۴۸] .

لِيَعْبُدُونِ [ذاریات ، ۵۶] .

أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا [هود ، ۶۱] .

و جهت و رنگ کارهای او را خدایی باشد :

صَبَّغَهُ اللَّهُ [بقره ، ۱۳۸] .

که رنگ الهی پاک شدنی نیست :

وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صَبَّغَهُ [بقره ، ۱۳۸]

و همیشه استو ما عند الله باقی [نحل ، ۹۶] .

و با این

که به ما فرموده: وَاعْبُدُوا [نساء، ۳۶].

لکن هرگز نیازی به ما ندارد: إِنَّ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَ مَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ [ابراهیم، ۸].

۶. موحد خود را مسئول می داند.

چون برای جهان مسائلی قایل است:

إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُلاً [اسراء، ۳۶].

وَ قَفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ [صافات، ۲۴].

۷. در برابر خداوند و نعمت های او و در برابر محرومان مسئول است:

وَ مَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الْمُسْتَضْعَفِينَ [نساء، ۷۵].

در برابر گرسنگان دنیا مسئول است:

وَ لَا تَحَاضُونَ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ [فجر، ۱۸].

وحتی در برابر حیوانات مسئول است:

حتى البقاع و البهائم

و اگر کاری انجام می دهد به خواست خداست.

وَ مَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ [انفال، ۱۷].

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: إِذَا قَامَ الرَّجُلُ مِنَ السُّجُودِ قَالَ: بِحَوْلِ اللَّهِ أَقُومُ وَ أَفْعُدُ. [تهذيب الأحكام، ج ۲، ص ۸۷].

۸. انسان مؤمن خود را مستقل نمی داند حتی در رها کردن فشنگ:

وَ لَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَلِكَ غَدًا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ [كهف، ۲۳-۲۴].

۹. او هدایت خود را نیز از او می داند:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَ مَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْ لَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ [اعراف، ۴۳].

انسان موحد ضمن اینکه همه قدرت ها را از خدا می داند، خودش را نیز آزاد می داند. انتخاب گر می داند. او به دلیل شک

، پشیمان شدن و انتقاد کردن احساس می کند که انسان آزاد است. او از آیات قرآن و آمدن انبیا و تهدیدات و تشویقات آن بزرگواران درک می کند که می توان از هر راهی راه خودش را انتخاب کند. فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ [كهف ، ۲۹]

۳. ایمان و خود سازی در دیدگاه موحد

۱. رستگاری در توحید است :

محمد رسول الله (ص) قال : حدثني جبرئيل (ع) قال : سمعت رب العزه سبحانه و تعالی يقول كلمه لا إله إلا الله حصني فمن قالها دخل حصني و من دخل حصني أمن من عذابي [رابطه حصن و فلاح با توحید] بحار الأنوار ، ج ۴۹ ، ص ۱۲۷ .

طارق المحاربي يقول : " رأيت النبي (ص) في سويقه ذی المجاز عليه حله حمراء و هو يقول : يا أيها الناس قولوا لا إله إلا الله تفلحوا " [بحار الأنوار ، ج ۱۸ ، ص ۲۰۲] .

۱. خود را در گرو عمل خود می داند :

کل نفس بما کسبت رهینهو اگر هر کاری در آسمان ها و زمین عمل کند ، پاداش دارد :

فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ [انبیاء ، ۹۴] .

و علاوه بر عمل ، آثار عمل او هم ثبت می شود :

نَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَ آثَارَهُمْ [یس ، ۱۲] .

و هرگز عملی از او ضایع نمی شود :

إِنَّ اللَّهَ لَا يَضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ [بقره ، ۱۲۰] .

۲. نماز و ارتباط با خداوند را ذکر می داند :

اقم الصلوه لذكری

و ذکر را وسیله اطمینان می داند :

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ

الْقُلُوبُ [رعد ، ۲۸] .

و اطمینان را وسیله پرواز می داند :

يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ [فجر ، ۲۷-۲۸] .

مؤمن در این ارتباط معنوی عالی ترین لذت و حلاوت را می برد و بندگی او را فخر می داند :

أمیر المؤمنین (ع) : ... کفی بی عزا أن أكون لك عبدا [بحار الأنوار ، ج ۷۴ ، ص ۴۰۲] .

و بندگی غیر او را خسارت می داند.

قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ [زمر ، ۱۵] .

۳- عزت و ذلت را از او می داند :

مناجاء مولانا امیر المؤمنین علی بن ابی طالب صلوات الله علیه : " ... و بیدک لا بید غیرک زیادتى و نقصى "

[بحار الأنوار ، ج ۹۱ ، ص ۹۶] .

۴- رزق را از او می داند :

لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ [زمر ، ۶۳] .

و به وعده های الهی درباره آینده بشر امید دارد :

أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ [انبیاء ، ۱۰۵] .

۴. مسائل اجتماعی در دیدگاه موحد

۱. توحید زیر بنای اتحاد است.

۲ _ شخص خدا پرست ، خود را تحت ولایت خدا می داند :

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا [بقره ، ۲۵۷] .

۳. در جنگ و دفاع هدف او خدا است :

يَقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [نساء ، ۷۶] .

۴. در رابطه بازار :

رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمُ [النور ، ۳۷] .

۵. در رابطه با تبلیغ :

إِنْ أُجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ [يونس ، ۷۲] .

۶. در رابطه با معیارها :

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ [حجرات ، ۱۳] .

۷. در رابطه با عواطف :

إِنَّهُ لَيْسَ

مِنْ أَهْلِكَ [هود ، ۴۶] .

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ [مسد ، ۱] .

۸- جز بندگی او از همه چیز آزاد است.

لَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ [احزاب ، ۳۹]

وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ [مائده ، ۵۴] .

و در رابطه با ابر قدرت ها :

لَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ [احزاب ، ۳۹] .

۹- در رابطه با مستضعفین :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْخَلْقُ عِيَالُ اللَّهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۴] .

قُلِ اللَّهُ تُمُّ ذَرُهُمْ [انعام ، ۹۱] .

ایمان به خدای واحد تار و پود تمام امتیازات پوشالی را در هم می پیچد. قرن ها نزاع بر سر نژاد و زبان و منطقه و مال و قبیله و مقررات گوناگون دنیا را به آتش کشیده ، ولی ایمان به توحید همه ما را بنده یکی و قانون لازم الاجرا را یک قانون و همه را در برابر آن یکسان می شمارد.

فدا کردن مصالح فردی به خاطر جامعه ، زمانی می تواند ریشه عمیق و منطقی داشته باشد که انسان باور کند این فدا شدن ها به هدر نمی رود. و خداوند متعال جبران می کند و این باور در سایه ایمان به توحید است.

مهمترین وسیله همبستگی ملت ها کنار آمدن در سایه توحید است.

مهمترین اهرم فشار بر طاغوت ها اهرم ایمان است. همان گونه که از پا در آوردن طاغوت ها به دست انبیا را مشاهده می کنیم و راه دور نرویم که ما در سایه ایمان و توحید و وحدت توانستیم هم شاه را بیرون کنیم و هم سال ها با قدرتی که مسلح به تمام قواست جنگ کنیم.

۵. اعمال و رفتار انسان در دیدگاه

۱ _ توحید زیر بنای توکل است.

توحید زیر بنای تسلیم است. توحید زیر بنای محبت خدا است.

توحید زیر بنای عزت و خود را نفروختن است.

توحید زیر بنای تقوا و خوف و رجا است.

۲. در رابطه با خوراک :

که ذبح حیوان رو به قبله باشد.

۳. در رابطه با مرگ و حیات :

مَحْيَايَ وَ مَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [انعام ، ۱۶۲].

۴. در رابطه با شهوات :

اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ [رعد ، ۱۶].

۵. برای کارش حساب دارد :

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ [زلزله ، ۷].

۶. برای راهش چراغ دارد :

سِرَاجًا مُنِيرًا [احزاب ، ۴۶].

توحید ، صفحه ۹

۷. هدفش روشن است :

إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ [نجم ، ۴۲].

۸. دیدش باز است :

يَجْعَلُ لَكُمْ فُرْقَانًا [انفال ، ۲۹].

۹. راهش صاف است :

وَ أَنْ اَعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ [یس ، ۶۱] .

إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا [بقره ، ۱۲۴] .

۱۰. پاداشش چندین برابر است :

(ضعف ، اضعافا ، فله عشر ، كمثل جنه و الله يضاعفُ)

تا آن جا که می فرماید : فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ [سجده ، ۱۷] .

۱۱. لغزشش بخشیده می شود :

وَ إِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى [طه ، ۸۲] .

انسان بی ایمان خود را بی صاحب و بی هدف می بیند که راهنمای خود را طاغوت های بیرونی یا هوس های درونی می داند و برنامه خود را از انسان هایی امثال خودش گرفته ، که مملو

از خطا و محدودیت و تردید و انحراف هستند ، که در زندگی بعد از دوندگی های زیاد در رفاهی کمتر از رفاه یک پرنده با صدها غم و غصه قرار دارند ، بعد هم به سوی وادی پوچی و نیستی و...سیر می کنند.

راستی به چنین انسانی چگونه می توان گفت چنان و چنین باش؟ او که کل را یاره و قطار هستی را با سرعت رو به نیستی در حرکت می بیند ، با چه منطقی به او بگوئیم شما در فلان کوه روی فلان صندلی منظم بنشین؟ چرا در مجموعه تصادفات من منظم باشم؟ چرا به دست آوردن رفاه من این همه درد سر داشته باشد؟ چرا باشم؟ چرا با خود کشی خودم را راحت نکنم؟ بر فرض باشم چرا انسان باشم؟ چرا دیگران را برای خود نخواهم؟ چرا گرگ نباشم؟

۶. مشکلات و سختی ها در دیدگاه موحد

۱. تحلیل مشکلات

۱- او برای حوادث تلخ و شیرین تحلیل منطقی دارد و می داند که اگر قوم عاد " وَ اتَّبِعُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ " هود ، ۶۰. به خاطر انکار آیات الهی است : جحدوا بآیات ربهم و عصو رسله

وَ اتَّبِعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ [هود ، ۵۹] .

۲. اگر در زندگی خودش مزیقه ای دارد ، می داند که " رَبِّي أَهَانَنِي " فجر ، ۱۶. صحیح نیست ،

بلکه کلاً بل لا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ [فجر ، ۱۷] . مطرح است

۳. در آزمایش الهی و فشارها ، تکامل و شکوفا شدن خصلت صبر و ابتکار مطرح است.

۲. پناهگاه انسان موحد در مشکلات و اضطراب ها :

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ [رعد ، ۲۸] .

عوامل دلهره زیاد است که

ایمان به خداوند متعال دوی همه آن ها است.

۱- گاهی نگرانی و دلهره انسان از احساس ضعف است

که ایمان جبران این نگرانی را می کند.

که ایمان به قدرت بی نهایت و توکل بر آن و احساس وابستگی و ایمان به امدادهای الهی جبران این نگرانی را می کند.

۲- گاهی انسان در تفسیر معمای هستی گیج و نگران است و احساس پوچی می کند که بینش توحیدی مرهم آن است.

۳- گاهی انسان از لغزش های بسیار خود نگران است که غفاریت خداوند مرهم آن است.

۴- گاهی انسان نگران است که چرا این همه زحمت کشیدم و مردم قدر دانی نکردند ، اما مؤمن مخلص هرگز چنین احساسی ندارد :

لَا يَصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطْؤُونَ [توبه ، ۱۲۰] .

إِلَّا كَتَبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ [توبه ، ۱۲۰] .

۵- گاهی حرکت ها و تلاش ها و تبلیغات و توهمات این و آن انسان را نگران می کند

که مؤمن به وعده های الهی که فرموده بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ [انبیاء ، ۱۸] .

عَلَى الْبَاطِلِ [انبیاء ، ۱۸] . إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا [اسراء ، ۸۱] . لَا يُعَزِّنُكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ [آل عمران ، ۱۹۶] .
تکیه می کند

۶- گاهی نیش و متلک و استهزاء ، انسان را نگران می کند ،

ولی ایمان به خدایی که می فرماید : إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ [حجر ، ۹۵] .

إِنْ تَسَخَّرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسَخَرُ مِنْكُمْ [هود ، ۳۸] .

فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ [مطففین ، ۳۴] .

او را از این

نگرانی خارج می کند.

۷_ گاهی نگران است که چرا همه را راضی نکرده و در میان صدها سلیقه و هوس گیج است ،

اما مومنان لله ولى الَّذِينَ آمَنُوا يَخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ [بقره ، ۲۵۷] .

۶. آیا این دو گروه قابل مقایسه هستند؟

۱. آیا کسی که می داند

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمُرْصَادِ [فجر ، ۱۴] .

با کسی که می گوید وَ مَا يَهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ [جاثیه ، ۲۴] .

یکسان است؟

۲. آیا کسی که معتقد است

قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا [طلاق ، ۳] .

با معتقد به تصادف یکی است؟

۳. آیا کسی که انسان را بنده خدا با کسی که اسیر ماده و جبر تاریخ است یکی است؟

۴. آیا کسی که برنامه زندگی خود را از آفریدگار قدرت ها و سازمان های حقوق بین الملل که جیره خواران آنها هستند و برای او برنامه ریزی می کند یک احساس دارد؟

۵. آیا تفسیر و تبیین روشنی که خدا پرست دارد با نمی دانم های مادّیون یکسان است.

۶. آیا کسانی که سر بر آستان یکتا خدای جهان نمی نهند ، در عمر خود تسلیم خدایگان های پوشالی نمی شوند؟

۷. با توجه به اینکه خداوند هم یکی است و هم زود راضی می شود ،

کسانی که یک خدای سریع الرضا را راضی نمی کنند ، باید دائماً معبودهای متعددی را راضی کنند که آخر هم راضی نمی شوند.

عن أبی عبد الله (ع) : ... خاب الوافدون علی غیرک و خسر المتعرضون إلا لک [بحار الأنوار ، ج ۹۵ ، ص ۳۸۹] .

۸. راستی آیا جزای فرار از " خالِقُ كُلِّ شَيْءٍ " انعام ، ۱۰۲ .

پناهندگی به موجود ضعیفی است کهلنْ یخْلُقُوا ذُبَاباً [حج / ۷۳]، است؟

۹. آیا جزای فرار از کشتی نوح که

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص): "أَنَّهُ قَالَ أَهْلُ بَيْتِي كَسَفِينَةٍ نُوحٍ مِنْ رَكْبِهَا نَجَا وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ" وسائل الشيعه ، ج ٢٧ ، ص ٣٤ .
گفتن "سأوى إلى جبل يعصمني" هود ، ٤٣ . است؟

به همین جهت بارها در قیامت به غیر اهل توحید گفته می شود. نادوا شركائى [كهف ، ٥٢] .

١٠. آیا غیر خدا کسی کار خدایی کرده است؟ "فتشابه الخلق عليهم" رعد ، ١٦ .

که شما سراغ دیگری رفتید؟

١١. آیا نشستن انسان عاقل در اسارت ماده و در انتظار تصادف جمادات ، بزرگترین ظلم نیست

إِنَّ الشُّرَكَاءَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ [لقمان ، ١٣] .

١٢. آیا مطالعه زندگی کسی که می گوید : "أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى" نازعات ، ٢٤ .

آیا مطالعه زندگی کسی که می گوید : أَنَا أَحْيَى وَأُمِيتُ [بقره ، ٢٥٨] .

آیا مطالعه زندگی کسی که می گوید : إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِي [قصص ، ٧٨]

هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرٍ [فجر ، ٥] .

وعبرت از آن کافی نیست؟

٧. چرا در نظام یک پارچه ی عالم من وصله ی ناهم رنگ باشم؟

١. چرا من اهل تسبیح نباشیم؟

نظامی که یسبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ [حشر ، ٢٤] .

٢. چرا من قنوت نداشته باشم؟

نظامی که هَكَلٌ لَهُ قَانُتُونَ [روم ، ٢٦] است.

٣. چرا من سجده نکنم؟

نظامی که یسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ ... [حج ، ١٨] است.

٤. چرا من استغفار نکنم؟

در نظامی که فرشتگان شایسته تَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا [غافر ، ۷] هستند.

۵. چرا من صلوات نفرستم؟

در نظامی که هَانَّ اللَّهُ وَ مَلَائِكَتُهُ يَصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ [احزاب ، ۵۶] است.

۶. چرا من توکل نکنم؟

۲ در نظامی که هر دابه ای :

وَمَا

مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا [هود، ۶] است.

۱. توسل

۱. توسل وتبرک در اسلام

در سوره کهف داستان جوانمردان خداپرستی است که از جامعه شرک به غار پناهنده و قرن‌ها زندگی کرده اند و بعد از دنیا رفتند نقل می‌کند، سپس به مسئله ساختمانی به نام مسجد بر فراز آن را مطرح می‌فرماید: فَقَالُوا ابْنُوا عَلَيْهِم بُيُوتًا رَبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَىٰ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَسْجِدًا [کهف/۲۱].

بنای با عظمت بر فراز قبر اولیای خدا، پرچم توحید در منطقه است. اعلام حیات و زنده بودن تفکر کسی است که در آنجا دفن شده. اگر پرچم‌ها از پارچه‌ای است که زود در اثر باد و باران و غبار از بین می‌رود، باید بر فراز قبر قهرمانان توحید پرچمی باید باشد که حوادث طبیعی آن را از بین نبرد. تعمیر و بنای قبور اولیاء خدا هرگز عبادت آنان نیست؛ آنچه شرک است عبادت غیر خداست. اگر قرآن می‌فرماید: فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا [جن/۱۸].

در آیه دیگر می‌فرماید: وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ [مؤمنون/۱۱۷].

بنابراین مراد از این که غیر خدا را نخوانید آن است که غیر خدا را به عنوان خداوند نخوانید.

اگر هر خواندن و استمدادی شرک باشد فرمانتَعَاوَنُوا عَلَىٰ الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ [مائده/۲].

هم فرمان به شرک است، چون استمداد از غیر خدا زنده و مرده ندارد، هر دو شرک خواهد بود!!!

به هر حال خداوند است که هَيْدَبُرُّ الْأَمْرِ [سجده/۵]. لکن به گروهی از فرشتگان نیز اجازه تدبیر داده است فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا [نازعات/۵]. خداوند

است که جان را می گیرد الله یتوفی الأنفس [زمر/۴۲]. اما این کار را به ملک الموت هم واگذار فرموده است یتوفواکم ملک الموت [سجده/۱۱]. خداوند است که قرآن نازل می کند نحن نزلنا علیک القرآن [دهر/۲۳]. اما این مأموریت را به جبرئیل امین هم واگذار کرده است تنزل به الروح الامین [شعراء/۱۹۳]. کار انسان نیز با اراده خداست الله خلقکم و ما تعملون [صافات/۹۶]. خواست انسان هم بدون خواست او نیست ما تشاؤون الا ان یشاء الله [دهر/۳۰]. هر که هست و هر چه هست از اوست یشئله من فی السماوات و الارض [الرحمن/۲۹]. ما اگر از اولیاء خداوند سئوالی داریم ، چون آن عزیزانقتلوا فی سبیل الله [آل عمران/۱۶۹]. هستند و شرک توجه بهدون اللهاست. فرزندان یعقوب برای بخشیده شدن گناهانشان به پدر گفتند : یا ابانا استغفر لنا [یوسف/۹۷]. و پدر این توسل را شرک ندانست گرچه حضرت یعقوب زنده بود ، ولی اگر توجه به غیر خدا شرک باشد زنده و مرده ندارد. گاهی می گویند بوسیدن در و دیوار مسجد و حرم رسول خدا (ص) چه اثری دارد ، اینها که آهن و سنگی بیش نیستند؛ در حالی که قرآن می فرماید : اذهبوا بقمیصی هذا فالقوه علی وجهه ابي یأت بصیراً [یوسف/۹۳]. یوسف گفت : پیراهن مرا برای پدرم بپوش و آن را روی صورتش انداخته تا بینا شود. همین که این دستور عملی شد فازند بصیراً [یوسف/۹۶]. ما شیعیان جز خداوند احدی را بندگی نمی کنیم و یک

نقطه و حرف قرآن ما با سایر قرآن ها تفاوت ندارد و قانونی بر خلاف قرآن و راه و سنت پیامبر را نمی پذیریم و اهل بیت رسول خدا (ص) را به دلیل آیهای نما بریدُ اللهُ لِيَذْهَبَ عَنْكُمْ الرَّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يَطَهِّرَ كُمْ تَطْهِيراً [احزاب/ ۳۳] . معصوم می دانیم و مذهب ما مذهب اهل بیت است و زنان رسول الله را با اینکه همه آنان اُمّ المؤمنین هستند اما به دلیل آیهای نما اللهُ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُمْ أَجْرًا عَظِيمًا [احزاب/ ۲۹] . در یک حد نمی دانیم ، چون کلمه الْمُحْسِنَاتِ مِنْكُمْ نشان دهنده آن است که همه یک سان نبودند و برای صحابه ارزش قائل هستیم ، چون مصداق آیههُوَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ [واقعه/ ۱۰] . می دانیم و در میان صحابه بعضی را منافق می دانیم ، زیرا صدها آیه قرآن درباره کسانی است که در اطراف رسول خدا (ص) بودند ، ولی منافقانه با حضرت و سایر مسلمین رفتار می کردند و چون میان صحابه نزاع ها در می گرفت مثلاً میان ابوذر و معاویه عقل به ما اجازه نمی دهد دو طرف نزاع را بر حق بدانیم ، بنابراین همه صحابه را یک سان نمی دانیم . میان صحابه خوب هم درجاتی قائل هستیم ، زیرا خود قرآن می فرماید : فَضَّلَ اللهُ الْمُجَاهِدِينَ [نساء/ ۹۵] . و درباره گروهی می فرماید : أُولَئِكَ أَكْبَرُ مِنْكُمْ دَرَجَةً [حدید/ ۱۰] .

ما اصرار داریم که در نماز جماعت و جمعه شرکت کنیم ، ولی از این که امام جمعه مسائل جهان اسلام را مطرح نمی کند و کفار از این اجتماع راضی هستند و مسلمانان بعد از نماز تغییری در فکر و عملشان صورت نمی گیرد به

شدت نگرانیم ما تعطیل شدن جهاد و دفاع در بلاد اسلامی را مهجور شدن قرآن می دانیمیا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا [فرقان/ ۳۰].

مذهب ما مذهب اهل بیت است که رسول الله (ص) فرمود: اِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ التَّقْلِينَ كِتَابَ اللَّهِ وَعِزَّتِي أَهْلَ بَيْتِي [أمالی صدوق، ص ۴۱۵]. عدد امامان اهل بیت از قول رسول اکرم (ص) دوازده نفر هستند (صحیح مسلم، ج ۶، ص ۳ و مسند احمد، ج ۵، ص ۸۶) به عدد بنی اسرائیل (مسند احمد، ج ۱، ص ۳۹۸)

بدون توسل انسان را نمی پذیرند:

عن ابی عبدالله (ع) قال: عَبَدَ اللَّهُ جِبْرٌ مِنْ أَحْبَارِ بَنِي إِسْرَائِيلَ حَتَّى صَارَ مِثْلَ الْخِلَالِ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيَّ نَبِيَّ زَمَانِهِ قُلْ لَهُ وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَجَبْرُوتِي لَوْ أَنَّكَ عَيَّدْتَنِي حَتَّى تَذُوبَ كَمَا تَذُوبُ الْأَلْيَةُ فِي الْقَدْرِ مَا قَبِلْتُ مِنْكَ حَتَّى تَأْتِيَنِي مِنَ الْبَابِ الَّذِي أَمَرْتُكَ بِهِ [ثواب الأعمال، ص ۲۰۳].

لغه: حبر: عابد الیه: دنبه قدر: دیگ

۱- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [مائده/ ۳۵].

۲- قُلْ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَى رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا [اسراء/ ۵۷-۵۶].

تبصره: آیه دوّم به بحث ما چندان مربوط نیست، زیرا می گوید: این بتها که شما می خوانید نمی توانند وسیله شما باشند، بلکه خودشان دنبال وسیله می گردند.

قرآن: قالوا يا اباانا استغفر

لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ [يوسف/ ۹۸-۹۷] .

ای پیامبر تو نمی توانی آنان را ارشاد کنی ، چون کوردل و گوش کردند؛ سخن حق در گوششان فرو نمی رود و انوار الهی در دلشان منعکس نگردد.

إِنْ تُسْمِعْ إِلَّا مَنْ يَوْمِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ [نمل/ ۸۱] .

هُدًى لِلْمُتَّقِينَ [بقره/ ۲] .

وَ نُزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَ رَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ لَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا [اسراء/ ۸۲] .

و باید در نظر داشت که ما هنگام توسل به ارواح طیبه اولیاء متوسل شویم که به نص قرآن در برزخ زنده و مرزوقند و نباید کلمه اموات را در موردشان به کار برد که خدا منع نموده است : وَ لَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَ لَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ [بقره/ ۱۵۴] .

وَ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْزُقُونَ [آل عمران/ ۱۶۹] .

و با توجه به روایاتی که دلالت می کند که جسد اولیاء از بین نمی رود طبیعی است که محل دفن جسد شریفشان بسی شایسته تر است. [توسل ضیاء آبادی ص ۲۰۲ تا ۲۰۷]

۱- بخاری در باب صفت پیامبر اکرم (ص) حدیثی آورده که مردم به بازمانده آب وضوی پیامبر اکرم (ص) هجوم و تبرک می جستند. [ج ۴ ، ص ۲۳۱] .

۲- صحیح مسلم نقل کرده که هرگاه پیامبر اکرم (ص) سر خود را می تراشیدند اصحابش اطراف او را می گرفتند و هر تار موی حضرت دست یکی بود. [ج ۴ ، ص ۱۸۱۲ - کتاب فضائل ، باب ۱۹ ، حدیث ۷۵] .

۳- علامه

امینی می فرماید: هیچ یک از ائمه اربعه رأی به حرمت نداده اند. [الغدیر، ج ۵، ص ۱۴۶].

۴- مرحوم مجلسی در جلد ۱۸ بحار از صفحه ۲۳ تا ۴۵ بابتی در برکت اعضای رسول خدا (ص) آورده که متجاوز از ۳۰ حدیث است و چندین خاطره نقل کرده که یکی از آنها این است: زنی کودکی آورد که موی سرش می ریخت؛ رسول خدا (ص) بر سر او دست کشید، سر کودک خوب شد و موها دیگر نریخت. [بحار، ج ۱۸، ص ۳۹].

۵- بخاری در صحیح کتاب اشربه آورده که جامی که رسول الله (ص) با آن آب میل می فرمود در بصره نزد انس بن مالک بود که بارها برای تبرک از آن آب نوشیده بود. [ج ۷، ص ۱۴۷ بنقل از توسل، ص ۱۸۶].

تبرک جستن به آثار رسول خدا (ص) از موضوعات مسلّمه ای است که در میان صحابه و تابعین و مؤمنین از زمان حیات رسول خدا (ص) تا به امروز سنّت بوده است و جز وهابی ها از فرق مسلمانان مخالفی نیست.

علّامه امینی (ره) می گوید: لم نجد فی المقام قولاً بالحرمه لاحد من اعلام المذاهب الاربعه ممّن لهم و لارائهم قیمة فی المجتمع... نعم هناك اناس شدّت عن شرعه الحق و حکموا بالحرمه قولاً بلا دلیل و تحکما بلا برهان و رأياً بلا بینه و هم معروفون فی الملأ بالشذوذ لایعأبهم و بارائهم. [الغدیر، ج ۵، ص ۱۴۶].

چند روایت:

۱- بخاری در (صحیح) خود آورده است: رسول خدا (ص) در مکانی بود، عربی گفت: چرا وعده ای که داده ای عملی نمی کنی؟ پیامبر

(ص) فرمود: "بشارت". گفت: این سخن را بسیار گفته اید حضرت خشمگین شد و رو به بلال و ابوموسی کرد و فرمود: "عرب بشارت را رد کرد، شما قبول کنید". گفتند: پذیرفتیم. سپس ظرف آبی طلبید و دست و صورتشان را شست و مقداری از آب دهان خود را در آن ریخت و فرمود: "بنوشید و به صورت و سینه خود بپاشید". آن دو نفر این کار را کردند. ام سلمه از پشت پرده گفت: قدری هم برای مادران بگذارید. [صحیح بخاری، باب ۲۸، حدیث ۱۴ - فضائل ابوموسی اشعری].

در روایتی است که اصحاب از آب دهان پیامبر استفاده می کردند و قطرات آب وضوی حضرت را سر دست را می بردند. [صحیح بخاری، ج ۳، ص ۲۵۲].

مسلم در (صحیح) گوید: پیامبر در حال سر تراشیدن بود، هر تازی از مویش در دست یکی از آنان بود. همین طور زره، عصا، شمشیر، ظروف، مَهر، انگشتر و کفش رسول خدا (ص) در زمان حیات و پس از حیات مورد تبرک قرار می گرفت. [صحیح مسلم، ج ۴، ص ۱۸۱۲، ترجمه تبرک الصحابه، ص ۲۸].

حضرت زهرا "علیها سلام" مستی از خاک قبر پدر برداشت و بر چشمهای خود نهاد و گریست و این دو بیت را خواند.

[المناقب، ج ۱، ص ۲۴۲].

یکی از اهل تسنن گوید: در دمشق به همراه تاج الدین فاکهانی (فقیه مالکی) بودم که او به قصد زیارت کفش مبارک پیامبر (ص) رفت و سر برهنه کرد و اشکش جاری بود و آن کفش

را می بوسید و بر صورتش می مالید و می گفت :

یعنی : اگر به مجنون بگویند : لیلی و وصلش برای تو محبوب تر است یا دنیا و ما فیها؟

می گوید : غبار کفش لیلی نزد من محبوبتر از همه چیز دنیا و شفا بخش تر از همه درمان ها است. [الغدیر ، ج ۵ ، ص ۱۵۵] .

پیامبر در آخر عمر فرمود : " هر کس لطمه بدنی از طرف من دیده است قصاص کند که قصاص دنیا نزد من محبوبتر از آخرت است ." سواده بن قیس برخاست و گفت : می خواستید روزی عصایتان را به ناقه بزینید ، تصادفاً به من خورد. پیامبر جامه را از سینه و شکم کنار زد. گفت : یا رسول الله اجازه می دهی لب هایم را به شکم مبارکت برسانم؟ اجازه صادر شد و او این کار را کرد و گفت : أعود بموضع القصاص من بطن رسول الله من النار یوم النار. [أمالی صدوق ، ص ۶۳۳] .

زنی کودکش را که کچل بود نزد حضرت آورد؛ دست بر سرش کشید و مو بر آن روئید.

در فتح خیبر آب دهان به چشم علی (ع) مالید ، دردش منتفی شد. [بحار ، ج ۱۸ ، ص ۴۰] .

عاصم احوال گوید : من جام پیامبر را نزد انس بن مالک دیدم و او می گفت : با این جام بارها حضرت را آب دادم و آن نزد صحابه و تابعین نگه داری می شد و تبرک به آن می جستند. [بحار ، ج ۷ ، ص ۱۴۷ ، ترجمه تبرک الصحابه ص ۳۱] .

۲. مفهوم توسل

توسل؛ یعنی گرفتن وسیله برای نزدیک شدن به چیزی.

وسیله : هر چیز که سبب رسیدن

به قرب خدا گردد.

۳. شرائط توسل

۱. اوقات توسل

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ يَا عِبَادِي أَوْ لَيْسَ مِنْ لِي إِلَيْكُمْ حَوَائِجُ كِبَارٌ لَا تَجُودُونَ بِهَا إِلَّا أَنْ يَتَحَمَّلَ عَلَيْكُمْ بِأَحَبِّ الْخَلْقِ إِلَيْكُمْ تَقْضُونَهَا كِرَامَةً لِيَشْفِيَهُمْ أَلَا فَاعْلَمُوا أَنَّ أَكْرَمَ الْخَلْقِ عَلَيَّ وَ أَفْضَلُهُمْ لَدَى مُحَمَّدٍ وَ أَخُوهُ عَلَيَّ وَ مِنْ بَعْدِهِ الْأَيْمَةُ الَّذِينَ هُمْ الْوَسَائِلُ إِلَى اللَّهِ فَلْيَدْعُونِي مَنْ هَمَّتْهُ حَاجَةٌ يَرِيدُ نَفْعَهَا أَوْ دَهَمَتْهُ دَاهِيَةٌ يَرِيدُ كَشْفَ ضَرِّهَا بِمُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ أَفْضِلُهَا لَهُ أَحْسَنَ مَا يَفْضِيهَا مَنْ (تَشْتَفِعُونَ لَهُ) بِأَعَزِّ الْخَلْقِ إِلَيْهِ [عده الداعي ، ص ۱۶۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: مَنْ كَانَتْ لَهُ حَاجَةٌ إِلَى فَلْيَتَوَسَّلْ إِلَيَّ بِهِمَا فَإِنِّي لَا أَرُدُّ سُؤَالَ سَائِلٍ يَسْأَلُنِي بِهِمَا وَ بِالطَّيِّبِينَ مِنْ عَتْرَتِهِمَا [وسائل الشيعة ، ج ۷، ص ۱۰۲] .

قَالَ الرُّضَا (ع): إِذَا نَزَلَتْ بِكُمْ شِدَّةٌ فَاسْتَعِينُوا بِنَا عَلَيَّ اللَّهُ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ لِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا [(اعراف/ ۱۸۰)] [تفسير عياشى ، ج ۲، ص ۴۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: أَلَا فَلْيَدْعُونِي مَنْ هَمَّ بِحَاجَةٍ يَرِيدُ نَفْعَهَا أَوْ دَهَمَتْهُ دَاهِيَةٌ يَرِيدُ كَفَّ ضَرَرِهَا بِمُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الْأَفْضَلِينَ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ [تفسير الإمام العسكري ، ص ۶۸] .

۲. معرفت و شناخت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يَقُولُ: مَنْ سَأَلَنِي بِهِمْ (محمد ص و آل محمد) عَارِفًا بِحَقِّهِمْ وَ مَقَامِهِمْ أُوجِبْتُ لَهُ مِنْنِي الْأُجَابَةَ وَ كَانَ ذَلِكَ حَقًّا عَلَيَّ [وسائل الشيعة ، ج ۷، ص ۱۰۲] .

۴. انواع توسل

۱. توسل در نظام آفرینش

۱- با اینکه خداوند قادر مطلق است ، ولی نظام را بر اساس وساطت قرار داده

است ، مثلاً جنود دارد

وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ [مدثر/۳۱] .

فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا [نازعات/۵] .

فَالْمَقْسَمَاتِ أَمْرًا [ذاریات/۴] .

لَهُ مُعَقَّبَاتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ [رعد/۱۱] .

وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ كَرَامًا كَاتِبِينَ [انفطار/۱۱-۱۰] .

هُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَ هُمْ لَا يَفْرَطُونَ [انعام/۶۱] .

هر دسته ای در مقام خاص و دارای قدرتی و برای کاری هستند و ما مینا إلا له مقام معلوم [صافات/۱۶۴] .

مسئول وحی (جبرئیل) مسئول ارزاق (میکائیل) مسئول روح (عزرائیل) مسئول سور (اسرافیل) محل انتقال اراده (عرش ، کرسی ، لوح ، قلم) ،

برای عرش حاملانی استوَ تَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ [زمر/۷۵] .

۲- وساطت این فرشتگان تکوینی است ، طبق قدرتی که از طرف خداوند متعال به آنان داده شده است.

۳- کار فرشتگان همان کار خداست؛ ماهیت همه یکی است و این واسطه ها اراده خداوند را به تأخیر نمی اندازد و ما أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةً كَلِمَةٍ بِالْبَصْرِ [قمر/۵۰] .

آری تمام فعل ها مظهر یک فعل و تمام فاعل ها مسخر فرمان یک فاعلند.

۴- همه دست اندر کاران وابسته و سائل او هستند يَسْئَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ [الرحمن/۲۹] .

۵- کار آنها همان کار خداست :

فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا [نازعات/۵] . وَلِيُدَبِّرَ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ [سجده/۵] .

يَتَوَفَّاكُم مَلَكُ الْمَوْتِ [سجده/۱۱] . وَلِيَاللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ [زمر/۴۲] .

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ [شعراء/۱۹۳] . وَلِيَنْخُنْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ [دهر/۲۳] .

میکائیل عامل رزق است و لیبو ما مِنْ دَابَّةٍ فِي

الأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا [هود/۶].

و خلاصه در نظام و تشکیلات خدا قدرتی مستقل وجود ندارد و همه کارها با اذن خدا و زیر نظر او است: مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ [بقره/۲۵۵].

نسبت کار به خدا و دیگران طولی است نظیر اینکه چشم من دید، یا خودم دیدم، گوشم شنید یا خودم شنیدم، کلید در را باز کرد یا با دست خودم در را باز کردم، خودم در را باز کردم و ما تَعْمَلُونَ [صافات/۹۶].

آری، همه اشیاء قابلیت فیض مستقیم را ندارند و لذا در سایه موجودات عالی و به واسطه آنان کسب فیض می کنند. همان گونه که قابلیت ها محدود است و نمی شود همه فیض را یک دفعه فرو فرستاد و اِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَ مَا نُنزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ [حجر/۲۱].

شکی نیست که انسان برای به دست آوردن کمالات مادی و معنوی به غیر خود محتاج است. قانون توسل یک واقعیت تکوینی و مسلم طبیعی است که در نظام آفرینش مشاهده می شود. نظام موجود در جهان و قانون حاکم بر آن نظام توسل است و قانون تسبب. جهان آفرینش بر این پایه استوار است که همه موجودات به یکدیگر محتاجند و تنها غنی بالذات ذات مقدس خداست. خلق عالم همه محتاجتر از یکدیگرند.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ [فاطر/۱۵].

۲. توسل در نظام تشریح

۱- قرآن به شدت منطق کسانی را که می گفتند: وحی باید بدون واسطه و مستقیماً به خود ما برسد محکوم

می کند. آنها به خاطر همین پندار غلط زیربار تکلیف و هدایت نمی رفتند و می گفتند :

أُنزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا [ص ۸] .

لَوْ لَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا الْمَلَائِكَةَ أَوْ نَرَى رَبَّنَا [فرقان/ ۲۱] .

أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا [اسراء/ ۹۴] .

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيَّ بَشَرًا مِنْ شَيْءٍ [انعام/ ۹۱] .

۳. توسل درقرآن

۱. وسیله درقرآن

۱- لَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاوَك فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا [نساء/ ۶۴] .

۲- در کتاب التاج تحت عنوان "يجوز التوسل الى الله باحبائه" عن انس عن عمر بن الخطاب "كان اذا قُحطوا استسقى بالعباس بن عبدالمطلب" رواه البخارى [التاج ، ص ۳۱۸ صحيح بخارى ، ج ۱ ، ص ۱۲۸]

۳- در تفسیر فتلقی آدم من ربه کلمات [بقره/ ۳۷] . روایات متعددی از نورالثقلین از خصال و احتجاج طبرسی و المیزان ج ۱ ، ص ۱۴۹ که آن کلمات توسل حضرت آدم بود به محمد (ص) و اهل بیت او ، سپس مرحوم علامه می فرماید : شیعه و سنی این مضمون را آورده است.

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ : "فَتَلَقَى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ" (بقره/ ۳۷) سَأَلَهُ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَعَلِيٍّ وَالْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ وَفَاطِمَةَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمْ" [كافي ، ج ۸ ، ص ۳۰۴] .

۴- در فضائل ج ۱ ، ص ۱۷۰ از سیوطی و کنز العمال نیز توسل آدم را به محمد (ص) و علی و فاطمه و حسن و حسین (علیهم السلام) نقل می کند.

۵- أَوْلَيْكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ [اسراء/ ۵۷]

۶- یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ [مائدة/ ۳۵] .

۷- وسیله ، یعنی چاره جوئی برای رسیدن به چیزی با میل و رغبت. [مفردات]

الْوَسِيلَةُ مَا يَتَقَرَّبُ بِهِ إِلَى الْغَيْرِ [لسان العرب ، ج ۱۱ ، ص ۷۲۵] .

۸- هر چه که به سبب آن نزدیک شدن به دیگری ممکن باشد.

الوسيلة و هي ما يتقرب به إلى الشيء [مجمع البحرين ، ج ۵ ، ص ۴۹۱] .

۹- جهان ، جهان واسطه و سبب و مسبب و توسل است.

۱۰- در دعا می خوانیم : اللَّهُمَّ آتِ مُحَمَّدًا صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِ وَ آلِهِ الْوَسِيلَةَ [تهذيب الأحكام ، ج ۳ ، ص ۸۲] .

۱۱- البته وسیله شامل بسیاری از چیزها می شود از جمله قَالِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَوَسَّلَ بِهِ الْمُتَوَسِّلُونَ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى الْإِيمَانُ بِهِ وَ بَرَسُولِهِ وَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِهِ فَإِنَّهُ ذُرْوَةُ الْإِسْلَامِ وَ كَلِمَةُ الْإِخْلَاصِ فَإِنَّهَا الْفِطْرَةُ وَ إِقَامُ الصَّلَاةِ فَإِنَّهَا الْمِلَّةُ وَ إِيْتَاءُ الزَّكَاةِ فَإِنَّهَا فَرِيضَةٌ وَاجِبَةٌ وَ صَوْمُ شَهْرِ رَمَضَانَ فَإِنَّهُ جَنَّةٌ مِنَ الْعِقَابِ وَ حَيْجُ الْبَيْتِ وَ اعْتِمَارُهُ فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَ يَرْخِضَانِ الذَّنْبَ وَ صِلَةُ الرَّحِمِ فَإِنَّهُمَا مَثْرَاءٌ فِي الْمَالِ وَ مَنْسَأَةٌ فِي الْأَجْلِ وَ صِدْقَةُ السَّرِّ فَإِنَّهَا تُكْفِرُ الْخَطِيئَةَ وَ صِدْقَةُ الْعَلَانِيَةِ فَإِنَّهَا تَدْفَعُ مِيتَةَ الشُّوْرِ وَ صَنَائِعَ الْمَعْرُوفِ فَإِنَّهَا تَقِي مَصَارِعَ الْهَوَانِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۱۰] .

۱۲- قال الامير (ع) ذيل آيهو ابْتغوا إليه الوسيلة [مائدة/ ۳۵] أنا وسيلته و أنا و ولدى ذريته [المناقب ، ج ۳ ، ص ۷۵] .

۱۳- قال فاطمه الزهراء (س) : ... نحن وسيلته في خلقه [شرح نهج البلاغه ، ابن ابى الحديد ، ج ۱۶ ،

ص ٢١١] .

سطر آخر

١٤- قال النبي (ص) : الأئمة من ولد الحسين من أطاعهم فقد أطاع الله و من عصاهم فقد عصى الله هم العروة الوثقى و هم الوسيلة إلى الله عز و جل [بحار الأنوار ، ج ٣٦ ، ص ٢٤٤] .

١٥- قال الصادق (ع) : نحن السبب بينكم و بين الله (عز و جل) . [أمالي طوسی ، ص ١٥٧] .

١٦- ابان بن تغلب : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : نحن جبل الله الذى قال اللهوَ اغْتَصَبَ مُوَا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَ لَا تَفَرَّقُوا [(آل عمران/١٠٣)] [شواهد التنزيل ، ج ١ ، ص ١٦٩] .

١٧- قَالَ الأَبِإِقْرِ (ع) : آل محمد (ع) هم جبل الله الذى أمرنا بالاعتصام به ، فقالوَ اغْتَصَبَ مُوَا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَ لَا تَفَرَّقُوا [(آل عمران/١٠٣)] [تفسير عياشى ، ج ١ ، ص ١٩٤] .

٢. سلام بر اولياء الله

١- سلام بر اولياء خدا صريح قرآن است :

وَ سَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ [صافات/١٨١] .

سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ [صافات/٧٩] .

سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ [صافات/١٠٩] .

سَلَامٌ عَلَى مُوسَى وَ هَارُونَ [صافات/١٢٠] .

سَلَامٌ عَلَى إِيْلَ يَاسِينَ [صافات/١٣٠] .

٣. ياد مصائب

ياد مصائب اولياء خدا هم صريح قرآن است :

وَ كَأَيْنَ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُونَ كَثِيرًا فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ مَا ضَعُفُوا وَ مَا أَشْتَكَاؤُوا وَ اللَّهُ يَحِبُّ الصَّابِرِينَ [آل عمران/١٤٦] .

٤. نفرين ولعن بر قاتلان

نفرین و لعنت بر قاتلان صریح قرآن است :

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ [آل عمران/ ٢١] .

وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ

عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَ يَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوَصَّلَ وَ يَفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَ لَهُمْ سُوءُ الدَّارِ [رعد/ ۲۵].

از مهم ترین مسائلی که‌أمر الله به أن يوصي لمودت ذى القربى استلا أسئلكم عليه أجراً إلا المودة فى القربى [شورى/ ۲۳]. پس قاتلان اهل بيت مصداق روشني‌قطعون ما أمر الله به أن يوصله‌ستند.

۵. توسل بنی اسرائیل

هنگامی که به امر پروردگار دستور رسید که به خاطر پرستش گوساله هم‌دیگر را بکشند ،...رو به درگاه خداوند آورده و خداوند را به آبروی محمد (ص) و آل محمد (ص) قسم دادند و این فرمان از آنها برداشته شد.

هنگام تشنگی : وَ إِذِ اسْتَسْقَى مُوسَى لِقَوْمِهِ [بقره/ ۶۰].

قالوا أهلكننا بالعطش فقال موسى إلهي بحق محمد سيد الأنبياء و بحق علي سيد الأوصياء و بحق فاطمه سيدة النساء و بحق الحسن سيد الأولياء و بحق الحسين أفضل الشهداء و بحق عترتهم و خلفائهم سادة الأركياء لما سقيت عبادك هواء فأوحى الله تعالى يا موسى " اضرب بعصاك الحجر " (بقره/ ۶۰) فضره "فانفجرت منه اثنتا عشرة عينا" (بقره/ ۶۰) [قصص الأنبياء ، جزاىرى ، ص ۲۶۳].

هنگام شداىد :

قال أمير المؤمنين (ع) فى قوله تعالى : وَ لَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَ كَانُوا مِنْ قَبْلُ يَشْتَكُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ " (بقره/ ۸۹) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ كَانَ اللَّهُ أَمَرَ الْيَهُودَ فِي أَيَّامِ مُوسَى وَ بَعْدَهُ إِذَا دَهَمَهُمْ أَمْرٌ وَ دَهَمَتْهُمْ دَاهِيَةٌ أَنْ يَدْعُوا اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِمُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ وَ أَنْ يَشْتَصِرُوا بِهِمْ وَ كَانُوا يَفْعَلُونَ

ذَلِكَ [بحار الأنوار ، ج ۹۱ ، ص ۱۰] .

۴. توسل از نظر روایات شیعه

۱- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَلَا فَاعْلَمُوا أَنَّ أَكْرَمَ الْخَلْقِ عَلَيَّ وَ أَفْضَلَهُمْ لَدَى مُحَمَّدٍ وَ أَخُوهُ عَلِيٌّ وَ مَنْ بَعَدَهُ مِنَ الْأُمَّةِ صَ الَّذِينَ هُمْ الْوَسَائِلُ إِلَيَّ [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۱۰۰] .

۲- در ذیل آیه شریفه قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ ابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ [مائده/۳۵] أَنَا وَسِيلَتُهُ وَ أَنَا وَ وَلَدِي ذُرِّيَّتُهُ [المناقب ، ج ۳ ، ص ۷۵] .

۳- قَالَتْ فَاطِمَةُ (س): نحن وسيلته في خلقه [شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحديد ، ج ۱۶ ، ص ۲۱۱] .

۴- ابان بن تغلب گفت: قَالَ الصَّادِقُ (ع) نحن جبل الله الذي قال الله: "وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَ لَا تَفَرَّقُوا" (آل عمران/۱۰۳) " [شواهد التنزيل ، ج ۱ ، ص ۱۶۹] .

۵- مردی صحرائین محضر پیامبر آمد و پرسید: محمد بن علی العنبری یاسناده عن النبی (ص) أنه سأل أعرابي عن قوله تعالى: "وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَ لَا تَفَرَّقُوا" (آل عمران/۱۰۳) فأخذ رسول الله (ص) يده فوضعها على كتف علي فقال: "يا أعرابي! هذا جبل الله فاعتصم به" [المناقب ، ج ۳ ، ص ۷۶] .

توسل در دعاها

۱- در صحیفه سجادیه می خوانیم: قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ هَذَا الشَّهْرِ ، وَ بِحَقِّ مَنْ تَعَبَّدَ لَكَ فِيهِ مِنْ ابْنِدَائِهِ إِلَى وَقْتِ فَنَائِهِ مِنْ مَلِكٍ قَرَّبْتَهُ ، أَوْ نَبِيٍّ أَرْسَلْتَهُ ، أَوْ عَبْدٍ صَالِحٍ اخْتَصَصْتَهُ [صحیفه سجادیه ، دعای ۴۴] .

۲- قَالَ الْحُسَيْنُ (ع): اللهم إنا نتوجه إليك في

هذه العشيہ التي شرفتها و عظمتها بمحمد نبيك و رسولك و خيرتك من خلقك و أمينك علي وحيك [بلدالأمين ، ص ۲۵۶]

۳- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بدمه الإسلام أتوسل إليك و بحرمة القرآن أعتد عليك و بحق محمد و آل محمد أتقرب إليك [المصباح كفعمی ، ص ۳۷۸] .

۴- قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : رَبِّ صَلِّ عَلَيَّ أَطَايِبِ أَهْلِ بَيْتِي الَّذِينَ اخْتَرْتَهُمْ لِأَمْرِكِ ، وَ جَعَلْتَهُمْ خَزَنَةَ عِلْمِكَ ، وَ حَفَظَهُ دِينِكَ ، وَ خُلَفَاءَكَ فِي أَرْضِكَ ، وَ حُجَجَكَ عَلَيَّ عِبَادِكَ ، وَ طَهَّرْتَهُمْ مِنَ الرَّجْسِ وَ الدَّنَسِ تَطْهِيراً بِإِرَادَتِكَ ، وَ جَعَلْتَهُمُ الْوَسِيَّةَ إِلَيْكَ ، وَ الْمَسْلُوكَ إِلَيَّ جَنَّتِكَ [صحيفه سجاديه ، دعای ۴۷] .

سلمان حدیثی را از پیامبر (ص) نقل می کند که خداوند می فرماید : "هر کس هر حاجتی و گرفتاری دارد مرا به محمد و آل محمد بخواند من حاجت او را روا می کنم". بعضی به عنوان استهزاء به سلمان گفتند : پس چرا خودت از خدا نمی خواهی تا بدین وسیله تو را بی نیازترین مردم قرار دهد؟ سلمان گفت : من خداوند را خواندم و به وسیله آنها چیزی بهتر از دنیا خواستم. از او خواستم :

۱- زبانی ذاکر به من دهد (برای حمد و ثناء)

۲- قلبی شاکر به من دهد (برای نعم)

۳- بدنی صابر به من بدهد (برای تحمل مشکلات)

و خداوند هم چنین عطائی به من فرمود : و هو أفضل من ملك الدنيا بحدافیرها ، و ما تشتمل علیه من خیراتها مائه ألف ألف مره . [تفسیر الإمام العسکری ، ص ۶۸] .

از امام باقر (ع) نقل شده که فرمودند : "بنده ای سالهای

زیادی در جهنم قرار گرفت ، سپس از خدا به حق محمد و آل محمد می خواهد که به او رحم شود. خداوند هم به جبرئیل دستور داد که فوراً او را از جهنم خارج کنند بعد فرمودند : به عزت و جلالملو لآ مَا سَأَلْتَنِي بِهِ لَأَطَّلْتُ هَوَانِكَ وَ لَكِنِّي حَتَمْتُ عَلَى نَفْسِي أَنْ لَمَّا يَسْأَلْنِي عَيْدُ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ إِلَّا غَفَرْتُ لَهُ مَا كَانَ بَيْنِي وَ بَيْنَهُ وَ قَدْ غَفَرْتُ لَكَ الْيَوْمَ [أمالي صدوق ، ص ۶۷۲] .

شخصی اعرابی خدمت پیامبر (ص) آمد و گفت : یا محمد! أخبرني عما في بطن ناقتي. [قصص الأنبياء راوندی ، ص ۲۹۵] . تا بفهمم کلامت حق است و به پروردگارت ایمان بیاورم. پیامبر (ص) فرمودند : "علی (ع) تو را راهنمایی می کند". علی (ع) آمد و سر به سوی آسمان فرمود : اللهم إني أسألك بحق محمد و أهل بيت محمد و بأسمائك الحسنی و بكلماتك التاماتین ناقه صحبت کند و خبر از ما فی بطنش بدهد. در آن هنگام ناقه رو به علی (ع) گفت : یا أمير المؤمنين! إنه ركبني يوما و هو يريد زیاره ابن عم له و واقعی فأنا حامل منه فقال الأعرابی : ويحكم النبي هذا أم هذا؟ فقيل هذا النبي و هذا أخوه و ابن عمه فقال الأعرابی أشهد أن لا إله إلا الله و أنك رسول الله

۵. توسل از نظر روایات اهل سنت

۱- قال رسول الله صلى الله عليه و آله و سلم : اسئلوا الله لى الوسيله فانها درجه فى الجنة لا ينالها الا عبد واحد و ارجو ان اكون انا هو [التوسل و الوسيله لابن تيميه ، ص ۴۳ بنقل

از توسل تألیف آقای ضیاء آبادی ص ۳۱].

۲-...آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ [بحار الأنوار، ج ۸۱، ص ۱۷۹]. پیامبر اکرم (ص) در ضمن دعائی هنگام شنیدن اذان فرمود.

نکته: تمام موجودات حتی رسول خدا (ص) در مقام تقرب به خدا دنبال وسیله می گردند؛ هر چند وسیله آن جناب با وسائل سایر ممکنات، تفاوت بسیار دارد. [التوسل و الوسيله، ص ۴۲].

۳- قال علی (ع): أَفْضَلُ مَا تَوَسَّلَ بِهِ الْمُتَوَسِّلُونَ [علل الشرائع، ج ۱، ص ۲۴۷].

۱- الْإِيْمَانُ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

۲- وَ كَلِمَةُ الْإِخْلَاصِ

۳- إِقَامُ الصَّلَاةِ

۴- وَإِيْتَاءُ الزَّكَاةِ

۵- وَ صَوْمُ شَهْرِ رَمَضَانَ

۶- وَ حَجُّ الْبَيْتِ

۷- وَ صِلَةُ الرَّحِمِ

۸- وَ صَدَقَةُ السَّرِّ

۹- صَدَقَةُ الْعَلَانِيَةِ

۱۰- وَ صَنَائِعُ الْمَعْرُوفِ (المعروف؛ یعنی کارهای نیک)

تبصره: همه این موارد از مصادیق وسیله اند و سبب رسیدن به قرب خدا می باشند. [حدیث از شرح نهج البلاغه ابن میثم، ج ۳، ص ۷۲، خطبه ۱۰۷].

سمهودی که از علمای معروف شافعی است می گوید:

پیامبر را به کمک طلبیدن و مقام او را به پیشگاه پروردگار خدا به شفاعت بردن، کار انبیاء و مرسلین بوده و سیره صلحاء چه در حال حیات و چه بعد از ممات آن حضرت، چه در عالم برزخ و چه در قیامت و حتی پیش از خلقت. [وفاء الوفاء، ج ۴، ص ۱۳۷۱].

۴- آنگاه از قول (حاکم نیشابوری) از عمر بن خطاب نقل می کند که رسول خدا (ص) فرمود: "پس از این که آدم (ع) مرتکب خطیئه (ترک اولی) شد، در مقام توبه برآمده و به پیشگاه خدا عرضه داشت: یا ربّ اسئلك بحق محمّد (ص) لَمَّا غفرتَ لیپروردگارا به

حق پیامبرت محمد (ص) از تو خواستارم مرا پیامرزی.

خدا فرمود: ای آدم چگونه محمد (ص) را شناختی و حال آنکه او را نیافریده ام؟! عرض کرد: چون از روح خود در من دمیدی به پایه های عرش نظر کردم و دیدم نوشته است: لا اله الا الله محمد رسول الله (ص) فهمیدم که او محبوب ترین خلق تست که نام او را در کنار نامت قرار داده ای. فرمود: ای آدم راست گفتی او احب خلق پیش من است و چون به حق او قسمم دادی ترا بخشیدم و اگر محمد (ص) نبود ترا نمی آفریدم. [وفاء الوفاء، ج ۴، ص ۱۳۷۱].

۵- سالی منصور دوانیقی، دومین خلیفه عباسی به حج رفت و به زیارت قبر پیامبر (ص) مشرف شد. (مالک) که رئیس فرقه مالکیه که یکی از چهار فرقه اهل تسنن بود در اثناء زیارت به او گفت: ای امیر! اینجا حرم رسول خدا است؛ صدای خود را آهسته کن که خدا می فرماید: لا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ [حجرات/۲].

هم چنین در مدح کسانی که آهسته در محضر رسول خدا (ص) حرف می زنند می فرماید: إِنَّ الَّذِينَ يُغْضُونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ [حجرات/۳].

هم چنین در نکوهش قوم دیگری که رعایت ادب نمی کنند می فرماید: إِنَّ الَّذِينَ ينادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ [حجرات/۴].

و از طرفی حرمت رسول خدا (ص) در حال مماتش چون حرمت وی در حال حیات است.

(منصور) از این سخن آگاه شد و تواضع نمود، سپس

به (مالک) گفت: ای ابا عبدالله (کنیه مالک است) آیا در حال دعا و خواندن خدا رو به قبله کنم یا رو به رسول خدا (ص) آورم؟ (یعنی: رو به قبر مطهر آن حضرت نموده و خدا را بخوانم).

مالک گفت: لِمَ تَصِيرُفُ وَجْهَكَ عَنْهُ وَهُوَ وَسِيلَتُكَ وَ وَسِيلَةُ أَبِيكَ أَدَمَ (ع) إِلَى اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَلِ اسْتَقْبَلُهُ وَ اسْتَشْفَعُ بِهِ فَيَشْفَعُكَ اللَّهُ تَعَالَى قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَ لَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاوَزُوا فَاسْتِغْفَرُوا اللَّهَ وَ اسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا [نساء/ ۶۴] .

۶- سواد بن قارب که از صحابه است در محضر رسول خدا (ص) به عنوان استشفاء و توسل، قصیده ای انشاء نموده و ضمن آن گفت:

[اختصاص مفید، ص ۱۸۳] .

یعنی: ای رسول خدا (ص) تو در میان پیامبران، نزدیک ترین وسیله به درگاه خدا هستی. ای فرزند گرامی تران پاک تران، تو شفیع من باش در روزی که هیچ شفاعت کننده ای قادر بر رفع کمترین بلا از سواد بن قارب نخواهد بود.

نکته: چنانکه پیداست آن مرد صحابی پیامبر اکرم (ص) را هم به عنوان (وسیله) تعبیر نموده و هم از آن حضرت تقاضای (شفاعت) کرده است و رسول خدا (ص) نیز (توسل و استشفاع) را با سکوت خود تقریر و امضاء فرموده است. [کشف الارتیاب، ص ۳۱۰] .

۷- سمهودی می نویسد: هرگاه خشک سالی پیش می آمد، عمر از طریق توسل به عباس بن عبدالمطلب به استسقا می پرداخت و می گفت: اللَّهُمَّ إِنَّا كُنَّا إِذَا قَحَطْنَا تَوَسَّلْنَا إِلَيْكَ بِنَبِيِّنَا فَتَسْقِنَا وَ إِنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ

و باز عمر در روایت دیگری می گفت : اللَّهُمَّ اَنَا نَسْتَسْقِيكَ بَعْمَ نَبِيكَ و نَسْتَشْفَعُ اليك بِشَيْبَتِهِ. خدایا ما به وسیله عموی پیامبرت باران می خواهیم و موی سفید او را شفیع می آوریم. [وفاء الوفاء ، ج ۴ ، ص ۱۳۷۵] .

۸- باز سمهودی گفته است : در یکی از سال ها بعد از وفات رسول خدا (ص) مردم مدینه به قحطی شدیدی مبتلا شدند ، شکایت به عایشه همسر پیامبر بردند ، او گفت : رو به قبر رسول خدا (ص) آورده و از سقف قبر مطهر ، روزنه ای به سمت آسمان بگشاید آنچنان که حائلی بین قبر شریف و آسمان باقی نماند ، طبق این دستور عمل کردند در نتیجه باران فراوان نازل گشت و گیاهان روئیده و شتران فربه شدند. [وفاء الوفاء ، ج ۱ ، ص ۵۶۰] .

۹- ابن عبدالبرّ مالکی در کتاب (الاستیعاب) آورده است : مردم در زمان عمر به قحطی مبتلا شدند ، در آن ایام مردی از مسلمانان نزد قبر مطهر پیامبر اکرم (ص) آمد و گفت : یا رسول الله! اِسْتَسْقِ لَامْتِكَ فَاَنْهَم قَدْ هَلَكُوا. او با این سخن ، توسّل به آن حضرت جست و کسی هم به او اعتراض نکرد. [الدعوه الاسلاميه ، ج ۲ ، ص ۲۰۷ ، به نقل از توسّل آقای ضیاء آبادی ص ۴۵] .

۱۰- ابوبکر کنار قبر رسول خدا (ص) می آمد و می گفت : یا مُحَمَّد انی اتوسّل اليک.

این بیان نشان می دهد که توسّل به رسول خدا (ص) و قبر مطهر آن حضرت عادت ابوبکر بوده و مکرّر از او صادر می شده است. [الدعوه الاسلاميه ، ج ۲ ، ص ۲۰۷] .

۱۱- طبرانی در کتاب

(کبیر) آورده است :

مردی به خاطر حاجتی که به عثمان بن عفان داشت چند مرتبه به دستگاه حکومت او مراجعه کرد ، اما توجهی به او ننمود تا آنکه روزی به عثمان بن حنیف (از اصحاب رسول خدا (ص)) برخورد و از بی مهری عثمان به او شکایت کرد. ابن حنیف گفت : به محلّ وضو برو و وضو بساز ، آن گاه در مسجد دو رکعت نماز بخوان سپس بگو : اللهم انی اسئلك و اتوجه الیک بنبینا محمد (ص) نبی الرحمة یا محمد (ص) انی اتوجه بک الی ربک ان تقضی حاجتی. او رفت و چنان عمل نمود و تا به در خانه عثمان رسید ، دربان دستش را گرفت و نزد عثمان برد و در کنار عثمان نشانید ، عثمان نه تنها حاجتش را برآورد ، بلکه گفت : از این به بعد هر حاجتی که داشتی نزد ما بیا. مرد با تعجب خارج شد و به نزد ابن حنیف رفت و به او گفت : خدا به تو جزای نیک بدهد که نزد عثمان شفاعتم کردی.

ابن حنیف گفت : به خدا قسم که من حرفی نزد عثمان ندم ، ولی رمز کار این است که روزی در محضر رسول خدا (ص) بودم مرد ناینائی وارد شد و از ناینائی شکایت کرد. پیامبر فرمود : اگر بخواهی دعا می کنم و گرنه صبر کن. گفت : ای رسول خدا کسی را ندارم که دستم را بگیرد و راهم ببرد ، لذا کار بر من دشوار شده است. پیامبر فرمودند : " به محلّ وضو برو و وضو بگیر و دو رکعت نماز بخوان و پس

از آن بگو: اللَّهُمَّ انى اسئلك و اتوجه اليك بنينا محمد (ص). ابن حنيف گفت: به خدا قسم ما هنوز مشغول سخن گفتن بوديم كه همان مرد وارد مجلس شد در حالتى كه بينا شده بود و گوئى اصلاً كور نبوده است. [وفاء الوفاء، ج ۴، ص ۱۳۷۳ - كشف الارتياب، ص ۳۱۱].

چند نکته: ۱- از اين روايت مى فهميم كه: جواز (توسيل) و (استشفاء) به رسول خدا (ص) در حيات آن حضرت چنان كه مرد كور عمل کرده است.

۲- جواز (توسل) و (استشفاء) به رسول خدا (ص) پس از وفات رسول خدا به طورى كه مرد محتاج به عثمان از طريق راهنمائي (ابن حنيف) انجام داده است و حاجت روا گردیده.

۳- جواز خواندن پيامبر و طلب حاجت از او چه در زمان حيات و چه پس از وفات، چنانكه جملهها محمد انى اتوجه بك الى ربك ان تقضى حاجتيكه ضمن دعای مزبور آمده شاهد گويای مدعا است و مخصوصاً لازم است در جمله ان تقضى حاجتى دقت شود كه به صيغه مخاطب است و از شخص رسول خدا درخواست قضاء حاجت شد. [توسل، ضياء آبادى، ص ۴۵].

يك نکته عجيب: با اين رواياتى كه نقل كرديم تعجب از (قصيمى) صاحب كتاب (الصراع بين الاسلام و الوثنيه) است كه با لحنى قاطع و عامّ مى گويد: زمينه توسل و استشفاء و طلب حاجات از رسول خدا روايتى نرسیده نه به سند صحيح و نه به سند ضعيف. و عين عبارت منقوله از وی چنین است: فما جاء بسند صحيح و لا ضعيف انّ احداً من

الصحابه قال يا رسول الله... [الدعوه الاسلاميه ، ج ٢ ، ص ٢٠٤] .

ابن حجرمکی (در کتاب صواعق) از امام شافعی نقل می کند که او چنین می گفت :

[المناقب ، ج ٢ ، ص ١٥١] .

[التوصل الی حقیقه التوصل ٣٢٩] . /

در تفسیر آلوسی (روح المعانی ، ج ٤ ، ص ١١٤ و ١١٥) چنین می گوید : بعد از اتمام این گفتگوها من مانعی در توسل به پیشگاه خداوند به مقام پیامبر (ص) نمی بینم چه در حال حیات پیامبر و چه بعد از رحلت او... و توسل جستن به مقام غیر پیامبر و چه بعد از رحلت او... و توسل جستن به مقام غیر پیامبر در پیشگاه خدا نیز مانعی ندارد. به شرط آنکه او حقیقتاً در پیشگاه خدا مقامی داشته باشد. [نمونه ، ج ٤ ، ص ٣٦٩] .

از بیهقی نقل شده که در زمان خلیفه دوم قحطی شد ، بلال به همراهی عده ای از صحابه بر سر قبر پیامبر (ص) آمد و چنین گفت : یا رسول الله! استسق لامتک... فانهم قد هلكوا... [التوصل الی حقیقه التوصل ، ص ٢٥٣] .

از ابوهریره نقل شده عن النبی (ص) : قال الله تعالی... ای آدم (ع) به عزت و جلالم هیچ بنده نباشد که مقدار خردلی بغض اینها (اهل بیت (ع)) را داشته باشد و نزد من آید مگر که وی را در دوزخ برم... چون تو را به من حاجتی باشد به وسیله اینها به من توسل نما و اینها را شفیع خود بساز. بعد پیامبر (ص) فرمودند : ما سفینه نجاتیم هر که در سفینه محبت ما نشیند؛ یعنی به ما متمسک شود

نجات یابد و هر که از ما اعراض کند ما را وسیله نجات خود نسازد ، هلاک گردد. [منهج الصادقین ، ج ۳ (از دوره ۱۰ جلدی) ، ص ۲۲۵] .

۶. توسل به اهل بیت (علیهم السلام)

۱. مقام اهل بیت (علیهم السلام)

سه نفر در غاری گرفتار آمدند و هیچ راه گریزی نداشتند ، به یاد این کلام حضرت موسی (ع) افتادند که فرموده بود : هرگاه گرفتاری سختی برایتان اتفاق افتاد خدا را به محمد (ص) و آل او بخوانید. فقالوا [تعالوا] ندعوا الله بمحمد الأشرف الأفضل و بآله الطيبين و يذكر كل واحد منا حسنه من حسناته التي أراد الله بها ، فلعن الله أن يفرج عنا [تفسير الإمام العسكري ، ص ۳۹۸] . و خداوند آنها را نجات داد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يَقُولُ فَمَنْ سَأَلَنِي بِهِمْ فَإِنِّي لَأَرْدُ دُعَاءَهُ وَ كَيْفَ أَرُدُّ دُعَاءَ مَنْ سَأَلَنِي بِحَبِيبِي وَ صِيْفُوتِي وَ وِلِيِّ وَ حُجَّتِي وَ رُوحِي وَ نُورِي وَ آيَتِي وَ بِيَابِي وَ رَحْمَتِي وَ وَجْهِي وَ نِعْمَتِي أَلْمَا وَ إِنِّي خَلَقْتُهُمْ مِنْ نُورِ عَظْمَتِي وَ جَعَلْتُهُمْ أَهْلَ كِرَامَتِي وَ وِلَايَتِي [وسائل الشيعة ، ج ۷ ، ص ۱۰۲] . [تفسير الإمام العسكري ، ص ۳۸۵] .

۲. تعظیم پروردگار

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ لِأَدَمَ (ع) أَنْتَ عَصَيْتَنِي بِأَكْلِ الشَّجَرَةِ فَعَظَّمَنِي بِالتَّوَّاضِعِ لِمُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ تُفْلِحُ كُلُّ الْفَلَاحِ

۳. کلمات مخصوص پروردگار

قال الله تبارك وتعالى في القرآن : فَتَلَقَى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ [بقره/ ۳۷] .

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ سَأَلْتُ النَّبِيَّ (ص) : " عَنْ الْكَلِمَاتِ الَّتِي تَلَقَّاهَا آدَمُ مِنْ رَبِّهِ فَتَابَ عَلَيْهِ. قَالَ

(ص): " سَأَلَهُ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَعَلِيٍّ وَفَاطِمَةَ وَالْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ إِلَّا تُبَّتْ عَلَيَّ فَتَابَ عَلَيْهِ " [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٢٧٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فِي قَوْلِهِ تَعَالَى إِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ [(بقره/٢٤)] هِيَ الْكَلِمَاتُ الَّتِي تَلَقَّاهَا آدَمُ مِنْ رَبِّهِ فَتَابَ عَلَيْهِ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٣٠٤] .

٤. وسيله قرب پروردگار

وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ [مائده/٣٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يَقُولُ أَلَا فَاعْلَمُوا أَنَّ أَكْرَمَ الْخَلْقِ عَلَيَّ وَأَفْضَلُهُمْ لَدَىٰ مُحَمَّدٍ وَأَخُوهُ عَلَيَّ وَمِنْ بَعْدِهِ الْأَيْمَةُ الَّذِينَ هُمْ الْوَسَائِلُ إِلَى اللَّهِ [وسائل الشيعه ، ج ٧ ، ص ١٠١] .

٥. گرامی ترین و برترین نزد پروردگار

عن سلمان (ع) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يَقُولُ أَلَا فَاعْلَمُوا أَنَّ أَكْرَمَ الْخَلْقِ عَلَيَّ وَأَفْضَلُهُمْ لَدَىٰ مُحَمَّدٍ وَأَخُوهُ عَلَيَّ وَمِنْ بَعْدِهِ الْأَيْمَةُ الَّذِينَ هُمْ الْوَسَائِلُ إِلَى اللَّهِ [وسائل الشيعه ، ج ٧ ، ص ١٠١] .

٦. اسماء حسناى پروردگار

وَاللَّهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا [اعراف/١٨٠] .

عن الصادق (ع) : نحن والله الاسماء الحسنی ، الذى لا يقبل (دعاء) من احد الا بمعرفتنا...

قَالَ الصَّادِقُ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا [(اعراف/١٨٠)] نَحْنُ وَاللَّهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ الَّتِي لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنَ الْعِبَادِ عَمَلًا إِلَّا بِمَعْرِفَتِنَا [كافي ، ج ١ ، ص ١٤٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : نَحْنُ وَاللَّهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ الَّتِي لَا يَقْبَلُ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِمَعْرِفَتِنَا [تفسير عياشى ، ج ٢ ، ص ٤٢] .

٧. محبوب ترین اسماء نزد پروردگار

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا

جَابِرًا إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَدْعُو اللَّهَ فَيَسْتَجِيبَ لَكَ فَادْعُهُ بِأَسْمَائِهِمْ فَإِنَّهَا أَحَبُّ الْأَسْمَاءِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ [اختصاص مفيد ، ص ٢٢٣] .

٧. توسل پیامبران

١. حضرت آدم (ع)

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ يَبْقَ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَلَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ وَلَا مُؤْمِنٌ مُمْتَحَنٌ إِلَّا وَهُوَ يَخْتَاجُ إِلَيْهِمَا فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٦٢] .

٢. حضرت نوح (ع)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ نُوحًا لَمَّا رَكِبَ السَّفِينَةَ وَخَافَ الْغَرَقَ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ لَمَّا أَنْجَيْتَنِي مِنَ الْغَرَقِ فَأَنْجِئَهُ اللَّهُ مِنْهُ [أمالي صدوق ، ص ٢١٨] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : لَمَّا أَشْرَفَ نُوحٌ عَلَى الْغَرَقِ دَعَا اللَّهَ بِحَقِّمَا فَدَفَعَ اللَّهُ عَنْهُ الْغَرَقَ [قصص الأنبياء راوندى ، ص ١٠٥] .

٣. حضرت يوحنا (ع)

فِي تَفْسِيرِ الْعَسْكَرِيِّ : قَالَ كَالِبُ بْنُ يُوْحَنَّا : اللَّهُمَّ بَجَاهِهِمْ جَوِّزْنِي عَلَى مَثْنِ هَذَا الْمَاءِ [ثُمَّ أَقْحَمَ فَرَسَهُ فَرَكَضَ عَلَى مَثْنِ الْمَاءِ] وَ إِذَا الْمَاءُ تَحْتَهُ كَأَرْضٍ لَيْنِهِ حَتَّى بَلَغَ آخِرَ الْخَلِيجِ ثُمَّ عَيَّادَ رَاكضًا ثُمَّ قَالَ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ : يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ! أَطِيعُوا مُوسَى فَمَا هَذَا الدُّعَاءُ إِلَّا مِفْتَاحُ أَبْوَابِ الْجَنَانِ وَ مَغَالِيقِ أَبْوَابِ النَّيْرَانِ وَ مُسْتَنْزِلُ الْأَرْزَاقِ وَ جَالِبُ عَلَى عِبِيدِ اللَّهِ وَ إِمَائِهِ رِضَاءَ الْمُهَيِّمِينَ الْخَلَاقِ . [تفسير الإمام العسكرى ، ص ٢٤٥] .

٤. حضرت ابراهيم (ع)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَمَّا أُلْقِيَ فِي النَّارِ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ لَمَّا أَنْجَيْتَنِي مِنْهَا فَجَعَلَهَا اللَّهُ عَلَيْهِ بَرْدًا وَ سَلَامًا [جامع الأخبار ، ص ٨] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : لَمَّا رُمِيَ إِبْرَاهِيمُ فِي النَّارِ دَعَا

اللَّهُ بِحَقِّنَا فَجَعَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ بَرْدًا وَسَلَامًا [قصص الأنبياء راوندى ، ص ١٠٥] .

٥. حضرت يعقوب (ع)

جبرئيل نزل حضرت يعقوب آمد فقال: أَلَا أَعْلَمُكَ دُعَاءَ يَرُدُّ اللَّهُ بِهِ بَصَرَكَ وَ يَرُدُّ عَلَيْكَ ابْنِيكَ قَالَ بَلَى قَالَ فَقُلْ مَا قَالَهُ أَبُوكَ
آدَمُ فَتَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ مَا قَالَهُ نُوحٌ فَاشْتَوَتْ سَيْفِيَّتُهُ عَلَى الْجُودَى وَ نَجَا مِنَ الْغُرَقِ وَ مَا قَالَهُ إِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ الرَّحْمَنِ حِينَ أُلْقِيَ
فِي النَّارِ فَجَعَلَهَا اللَّهُ عَلَيْهِ بَرْدًا وَ سَلَامًا قَالَ يَعْقُوبُ وَ مَا ذَلِكَ يَا جِبْرَائِيلُ؟ فَقَالَ: قُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ
وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ (ع) أَنْ تَأْتِيَنِي بِيُوسُفَ وَ بَنِيَامِينَ جَمِيعًا وَ تَرُدَّ عَلَيَّ عَيْنِي فَقَالَهُ فَمَا اسْتَيْتَمَّ يَعْقُوبُ هَذَا الدُّعَاءَ حَتَّى جَاءَ الْبَشِيرُ
فَأَلْقَى قَمِيصَ يُوسُفَ عَلَيْهِ فَارْتَدَّتْ بَصِيرًا [أمالي صدوق ، ص ٢٥٠] .

٦. حضرت موسى (ع)

عن النبي (ص): وَاَنَّ مُوسَى لَمَّا لَقِيَ عَصَاهُ وَ اَوْحَسَ ؟؟ فِي نَفْسِهِ خَيْفَهُ قَالَ : اللَّهُمَّ إِنِّي اسئلك بحق محمد و آل محمد لَمَّا
آمَنْتَنِي ، فقال : له الله عزوجل : لاتخف انك انت الاعلى .

او جس فی نفسہ خیفہ : ترسید و بہ دلش ترس راہ پیدا کرد. [وسایل ، ج ٤ ، ص ١١٤١] .

عن الرضا (ع) : ... قَالَ الرُّضَا (ع) : إِنَّ مُوسَى لَمَّا ضَرَبَ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ دَعَا اللَّهَ بِحَقِّنَا فَجَعَلَ يَبْسَأُ [قصص الأنبياء راوندى ،
ص ١٠٥] .

٧. حضرت عيسى (ع)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ مُوسَى لَمَّا أَلْقَى عَصَاهُ وَ اَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خَيْفَهُ قَالَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ لَمَّا
آمَنْتَنِي فَقَالَ لَهُ اللَّهُ عَزَّ

وَ جَلَّ لَا تَخَفُ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلَى [آمالی صدوق ، ص ۲۱۸] .

۵. آثار توسل

۱. نصرت پروردگار

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَلَا فَادْكُرُوا يَا أُمَّهَ مُحَمَّدًا! مُحَمَّدًا وَ آلَهُ عِنْدَ نَوَائِبِكُمْ وَ شِدَائِدِكُمْ لِيُنْصِرَ اللَّهُ بِهَ مَلَائِكَتِكُمْ عَلَى الشَّيَاطِينِ الَّذِينَ يَقْصِدُونَكُمْ.

ذَكَرَ اللَّهُ وَ قَالَ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ ، وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ [تفسیر الإمام العسکری ، ص ۳۹۶] .

دنباله روایت پیامبر (ص) می فرمایند: "هریک از شما یک ملک طرف راست دارید که خوبی ها را می نویسد و یک ملک طرف چپ دارید که بدی ها را می نویسد و با او دو شیطان است که انسان را گول می زنند. پس اگر در قلب یکی از شما وسواسی یافت شد و ذکر الله و قال لا حول و لا قوة الا بالله العلي العظيم و صلی الله علی محمد و آلہ الطیبین ، این دو شیطان به عقب برگردند و از او دور می شوند و نزد ابلیس شکایت می کنند و زمانی که به خاطر ذکر خداوند و صلوات انسان نتوانستند به انسان غلبه کنند به ابلیس می گویند هیچ راهی نیست مگر اینکه با لشکرت به جنگ این شخص بروی. لذا ابلیس حرکت می کند.

در آن هنگام فیقول الله تعالی للملائكة: هذا إبليس قد قصد عبدي فلانا ، أو أمتي فلانه بجنوده ألقاوا لوهمدرا این هنگام ملائکه با آنها مقابله می کنند و آنها را تار و مار و او را اسیر می کنند و کتک می زنند و مجروح می کنند و این جراحت تا مادامی که بنده مشغول ذکر و طاعت و صلوات باشد ادامه دارد و الا قضیه بر عکس

می شود و شیطان بر آن شخص مسلط می شود". [بحار، ج ۹۴، ص ۱۲].

۲. آمرزش

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى حَنَمْتُ عَلَى نَفْسِي أَنْ لَا يَسْأَلَنِي عَبْدٌ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَأَهْلِ بَيْتِهِ إِلَّا غَفَرْتُ لَهُ مَا كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ وَقَدْ غَفَرْتُ لَكَ الْيَوْمَ [ثواب الأعمال، ص ۱۵۴].

عن الصادق (ع): شخصی پرده کعبه را گرفته و خداوند را به محمد و آلش قسم داد که گناهانش را ببخشد ندا رسید: عَنِ الْإِمَامِ جَعْفَرِ الصَّادِقِ (ع): يَا شَيْخُ! كَانَ ذَنْبُكَ عَظِيمًا وَ لَكُنْ غَفَرْنَا لَكَ جَمِيعَ ذُنُوبِكَ بِحُرْمَةِ شَفَاعَتِكَ فَلَوْ سَأَلْتَنَا ذُنُوبَ أَهْلِ الْأَرْضِ لَغَفَرْنَا لَهُمْ غَيْرَ عَاقِرِ النَّاقَةِ وَ قَتْلِهِ الْأَنْبِيَاءِ وَ الْأَثَمَةِ الطَّاهِرِينَ (ع) [الفضائل، ص ۶۶].

۳. سعادت و رستگاری

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): مَنْ دَعَا اللَّهَ بِنَا أَفْلَحَ وَ مَنْ دَعَاهُ بغيرِنَا هَلَكَ وَ اسْتَهْلَكَ [أمالی طوسی، ص ۱۷۲].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ لِأَدَمَ (ع) أَنْتَ عَصَيْتَنِي بِأَكْلِ الشَّجَرَةِ فَعَظَّمَنِي بِالتَّوَضُّعِ لِمُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ تُفْلِحَ كُلُّ الْفَلَاحِ وَ زَالَتْ عَنْكَ وَ ضَمَهُ الزَّلَّةُ فَادْعُنِي بِمُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ لِذَلِكَ فَدَعَاهُ بِهِمْ فَأَفْلَحَ كُلُّ الْفَلَاحِ [احتجاج، ج ۱، ص ۵۳].

۴. هدایت و نجات

تفسیر امام العسکری (ع): قَالَ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ (ع): قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ لَوْ أَقْسَمَ عَلَيَّ بِهَا إِبْلِيسُ لَهَدَيْتُهُ وَ لَوْ أَقْسَمَ عَلَيَّ بِهَا نُمْرُودُ أَوْ فِرْعَوْنُ لَنَجَّيْتُهُمْ [تفسیر الإمام العسکری، ص ۲۵۵].

۵. آثار توسل به اهل بیت (علیهم السلام)

الف: روشن نگاه داشتن خط رهبری معصوم.

ب: ترسیم خط الهی ائمه و خط ابلیسی

مخالفان ائمه و عکس العمل نشان دادن.

ج : غفلت زدائی که رهبران ما باید که باشند و چرا دیگران شدند.

د : توجه به اینکه در راه حق باید از همه چیز گذشت.

ه : عواطف را تند کردن و احساسات را شوراندن.

و : نترسیدن و مسئله خون بر شمشیر پیروز است را احیاء کردن.

۲- توسل به امام معصوم تنها برای رفع گرفتاری ها نیست. حبل الله برای نجات است و بیرون آمدن از چاه فساد است.

۳- لزوم تولی و تبری برای تعقیب همین اهداف است پس زنده باد آن توسیلاتی که زمینه ساز سوز و شور و حرکت باشد و خدا عنایتی فرماید به توسلی که نتیجه اش سکوت و ترس و خاموشی و انتظار مرگ بار باشد.

۴- علاوه بر این خود واسطه قرار دادن اولیاء و مردان خدا یک وسیله قهری است برای سوق دادن مردم به کمالات معنوی. می گویند : شخصی (ظاهراً سکاکی) از آهن چیز ظریفی ساخته خدمت سلطان آورد. همین که خواست به او دقت کند خبر دادند فلان عالم می آید سلطان سراپا از جا برخاست و توجه به عالم کرد. سکاکی تکانی خورد و به فکر افتاد.

۶. جواب به شبهات توسل

۱- هر دعا و دعوت و استمداد از غیر خدا شرک استوَ أَنَّ الْمَسْجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا [جن/ ۱۸] .

ج : ولی باید توجه داشت که شرک در صورتی است که به عنوان الوهیت کسی دیگر را بخواند ، به دلیل : در آیه دیگر می خوانیم : وَ مَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ [مومنون/ ۱۱۷] .

- هر استمداد از غیر خدا شرک نیست به دلیل : تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ

التَّقْوَى [مائده/ ۲] .

وَإِنِ اسْتَنْصَرُواكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ [انفال/ ۷۲] .

كما قال عيسى ابن مريم للحواريين مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ [صف/ ۱۴] .

اذكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ [يوسف/ ۴۲] .

حَتَّى إِذَا أَتَى أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطْعَمَ أَهْلُهَا [كهف/ ۷۷] .

فَأَعْيُونِي بِقُوَّةٍ [كهف/ ۹۵] .

قَالَ يَا أَيُّهَا الْمَلَأَ أَيُّكُمْ يَأْتِنِي بِعَرْشِهَا [نمل/ ۳۸] .

- محمد بن عبدالوهاب می گوید: خواندن غیر خدا و استغاثه به غیر خدا سبب ارتداد و خروج از دین و مشرک و بت پرست و مهدورالدم و.... می گردد.

- ایمان به قدرتی مستقل از قدرت خدا شرک است ، ولی استمداد از قدرتها با توجه به اینکه همه چیز را از خدا بداند مانعی ندارد. فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا يَأْذِنُ اللَّهُ وَ أُبْرِي الْأَكْمَهَ وَ الْأَبْرَصَ وَ أَحْي الْمَوْتَى يَأْذِنُ اللَّهُ [آل عمران/ ۴۹] .

- کار خدا را نباید به دیگران نسبت داد: همین که ابوحنیفه شنید که امام صادق (ع) بعد از غذا فرمود: "الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ اللَّهُمَّ هَذَا مِنْكَ وَ مِنْ رَسُولِكَ (ص) " فَقَالَ أَبُو حَنِيفَةَ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ! أَ جَعَلْتَ مَعَ اللَّهِ شَرِيكًا؟ فَقَالَ: لَهُ وَيَلِكُ إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ "وَمَا نَقَمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ" (توبه/ ۷۴) وَ يَقُولُ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ "وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا آتَاهُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ قَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَيُوتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَ رَسُولُهُ" (توبه/ ۵۹) فَقَالَ: أَبُو حَنِيفَةَ وَ اللَّهُ لَكَأَنِّي مَا قَرَأْتُهُمَا قَطُّ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَ لَا سَمِعْتُهُمَا إِلَّا فِي هَذَا الْوَقْتِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): "بلى

قد قرأتها و سمعتها و لكن الله تعالى أنزل فيك و في أشباهك "أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا" (محمد/۲۴) و قال "كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ" (مطففين/۱۴) " [کنزالفوائد ، ج ۲ ، ص ۳۶] .

- امروز معنای شرک را بدانیم تا جواب اشکالات را بدهیم : شرک؛ یعنی کسی یا چیزی را خدا بدانیم یا عبادت کنیم به عنوان این که او خداست یا حاجت از کسی خواهیم به عنوان این که او مستقل در تأثیر است. این است شرک که قرآن و عقل آن را رد می کند و می فرماید : أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ [انبیاء/۲۴] .

و يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَ لَا يَنْفَعُهُمْ وَ يَقُولُونَ هَوَاءٍ شَفَعَاونا عِنْدَ اللَّهِ [یونس/۱۸] .

اکنون که معنای شرک روشن شد ، پس :

الف : تواضع و فروتنی در مقابل بزرگان شرک نیست؛ مگر ملائکه در برابر آدم سجده نکردند؟ و إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ [بقره/۳۴] . آیا خدا امر به شرک کرد یا سجده به خاطر تواضع بود؟ سجده به عنوان عبادت که نبود به عنوان کرنش بود.

- مگر خدا تعریف مردمی را نمی کند که هَذَاذَلِّهِ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّهُ عَلَى الْكَافِرِينَ [مائده/۵۴] .

تواضع و ذلیل شدن در برابر مردم با ایمان را خدا دوست دارد.

مگر قرآن نمی گوید : وَ رَفَعْنَا أَسْفَلَ مِنْهَا إِلَى الْعَرْشِ وَ حَرُّوا لَهُ سُجُوداً وَ قَالَ يَا أَبَتِ هَذَا تَأْوِيلُ رُؤْيَايَ مِنْ قَبْلُ [یوسف/۱۰۰] . پس شفا خواستن از ائمه شرک نیست. ما

آنان را نمی پرستیم و نه خدا می دانیم.

سؤال ۲: استمداد از زنده غیر از شخص مرده است.

ج: مرده هم حیات برزخی دارد: **بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ** [آل عمران/۱۶۹]. به علاوه زنده و مرده در دُونَ اللّهِبودن فرقی نمی کند

سؤال ۳: **إِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْمَوْتَى** [نمل/۸۰]. **وَمَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَّنْ فِي الْقُبُورِ** [فاطر/۲۲].

مرده دلان ، تشبیه به مردگان شده اند که هرگز نمی شوند به آنها توسل کرد پس توسل به مرده ممنوع است.

ج: قرآن برای اولیاء حیات برزخی معتقد است و ما با زنده های برزخ گفتگو می کنیم.

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ [بقره/۱۵۴].

رسول خدا (ص) بالای چاه بدر با کشتگان گفتگو کرد. همین که پرسیدند مگر می شنوند فرمود: **انهم لاسمع منكم** [مجمه ؟؟؟ ، ج ۸ ، ص ۲۹۶ ، نقل از صحیح مسلم ، ج ۸ ، ص ۱۳۶ به نقل از عمر بن الخطاب]

حضرت علی (ع) گاهی به وادی السلام می رفت و با آنان گفتگو می کرد و به افرادی می فرمود: **لَوْ كَشِفَ لَكَ لَرَائِيَتُهُمْ حَلَقًا حَلَقًا مُحْتَبِينَ يَتَحَادَثُونَ** [کافی ، ج ۳ ، ص ۲۴۳].

ج: بدعت ادخال ما لیس من الدین فی الدین بقصد الدیناست. آری ، با قصد ورود ممکن است بدعت باشد ، اما بدون قصد نه ، مثلاً سیلی به صورت یتیم به قصد ظلم حرام و به قصد نهی از منکر و تأدیب در بعضی مراحل جایز. سجده به قصد توفیق زیارت و شکر از خدا جائز ، به قصد تعظیم صاحب قبر ممنوع.

ولی

مسئله مباح را حرام کردن شما مشمولو لَوْ تَقُولَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ [حاقه/۴۴] . می باشد.

سؤال ۶: می گویند توجه به غیر خداست.

ج: شما دعای توسل را ملاحظه کنید اَوَّلَ آن اللهم و آخر آن کلمه الله است و در همه جملاتش نسبت به خدا به چشم می خورد: توسلت بکم إلى الله و استشفعت بکم إلى الله فاشفعوا لی عند الله و استتقدونی من ذنوبی عند الله فَإِنکُم وسیلتی إلى الله [بحار الأنوار ، ج ۹۹ ، ص ۲۴۹] . اگر شما سیری در آداب زیارت بکنید می بینید سراسر تکبیر و تمجید خدا و ائمه جزء عباد صالح و بندگان مطیع و خالص که مرضی خدا و آبرومند درگاه او هستند مسئله دیگری ندارند.

سؤال ۷: مگر در مذهب و کارهای خدائی پارتی بازی وجود دارد؟

ج: پارتی دو قسم است:

الف: پارتی هائی که باعث نقض قانون و از هم پاشیدن قانون می شوند و این خیانت است ، مثل اینکه شاگرد مردود توسط پارتی بازی قبول و یا شاگرد اول شود این نوع پارتی بازی ظلم به اجتماع است و این عملاً قبیح است :

ب: پارتی هائی که علاوه بر حفظ و مراعات قانون وسیله تفضّل شود ، این نوع مانعی ندارد ، مثل مأموری که قانوناً ساعات کار خود را مشغول بوده و وقت تعطیل استراحت کرده در همین حال کسی به او رجوع می کند قانوناً حقی ندارد ، اما به خاطر شخصیت واسطه ممکن است اقدام کند و خارج از ساعت کار ، اضافه کار کند. این مأمور ساعت کار قانونی را به هم نزده و ظلمی به اجتماع

نکرده است ، بلکه خدمت اضافه کرده است آن هم به خاطر شخصیت واسطه.

۸- همه داروخانه ها را بسته و فقط تربت امام حسین (ع) بخورید ، مگر می شود خاک شفا باشد؟

ج : این اشکال ها دلیل این است که ما خدا را نشناخته ایم.

مگر قدرت خدا محدود است؟

مگر اثر را چه کسی به دارو می دهد؟

چه اشکال عقلی دارد که همان خدائی که فلان اثر را به فلان دارو می دهد به قطعه خاکی بدهد مگر خدا آتش سوزنده را سرد نکرد : یا نار کونی برداً و سلاماً

البته مورد استفاده از تربت تنها در موردی است که از داروها و اسباب عادی مأیوس شویم آن هم به قدر ذره ای تا روزنه امیدی باشد.

مگر نه اینکه خداوند به همین استشفاء گروهی را سالم کرده؟ آیا خدا با این عمل مردم را به شرک ترغیب نموده است؟

۹- سجده بر خاک حسین (ع) شرک نیست؟

سجده بر فرش و زیلو و.... هم همین طور. اگر ما خاک پرستیم ، پس اهل سنت هم پشم پرستند.

از ناحیه فرقه ضاله و هابیت ۳ شبهه اساسی در مسئله توسل وارد شده است.

شبهه اول ، شبهه شرک.

آنها گویند چون شما از ائمه چیزی را می خواهید که غیر خدا هستند پس مشرکید.

جواب : گوئیم هیچ موجودی در (فاعلیت بالاستقلال) با خدا شریک نیست و هیچ اثری از آفریده ای پدید نمی آید مگر به مشیت الهی.

إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ إِذْ أَيَّدتُّكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَإِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَإِذْ تَخَلَّقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِأَذْنِي فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا

بِإِذْنِي وَتُبْرِئِ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ بِإِذْنِي وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَى بِإِذْنِي وَإِذْ كَفَفْتُ بَيْنَ إِسْرَائِيلَ عَنْكَ إِذْ جِئْتَهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ

مثلاً: حضرت عیسی (ع) به اذن خدا از گِل ، شکل پرنده درست کرد و در آن می دمید پرنده می شد و کور مادرزاد و بیمار مبتلا به برص را شفا می داد و مردگان را زنده می کرد. [مائده / ۱۱۰] .

بدیهی است که این را نمی گویند در کار خدا شریک شدن ، بلکه می گویند : به اذن خدا کار کردن ، زیرا آنچه کار خدائی مخصوص به خداست ، استقلال در تأثیر و ایجاد است نه مطلق ایجاد. چنان که موجودات جهان ، با موجود شدن ، شریک خدا در (وجود) نشده اند ، بلکه به اذن خدا (وجوددار) شده اند. هرچیز جز خدا هم وجودش (بالاذن) است و هم ایجادش بالاذن.

یک اشکال : تصور نشود که چون گفتیم برای رسیدن به خدا احتیاج به واسطه داریم که آنها مقرب در گاهند ، کسی بگوید که خدا نغوذ بالله عاجز است که بدون واسطه کار راه اندازی کند ، گوئیم : این ضعف مرتبه وجودی اشیاء است که آنها را از قابلیت کسب فیض مستقیم ، محروم کرده و ناچارند که در پناه وجود سایر مراتب عالیه خلقت از رحمت عام مبداء فیاض استفاده کنند.

یک مثال : زنده بودن زمینیان به بودن خورشید است که اگر خورشید نباشد تمام منظومه شمسی با همه موجوداتش نابود می شود. حال آیا آفتاب شریک خداست یا خیر. این لازمه ساختمان ، زمین و... است که بی وساطت خورشید نمی توانند از فیاضیت حق استفاده کنند.

[توسل ضیاء آبادی ، ص ۹۹] .

شبهه دوم ، استعانت از (میت) و (غائب) :

می گویند : اگر ما فرضاً بپذیریم که توسل به انسان زنده و حاضر منافات با توحید ندارد شکی نیست که توسل به مرده و غائب شرک عظیم است. چنانکه ابن تیمیه گوید : و قد یخاطبون المیت عند قبره او یخاطبون الحی و هو غائب کما یخاطبونه لو کان

حاضراً حياً و ینشدون قصائد یقول احدهم فیها : یا سیدی فلاناً... اشفع لی الی الله سل الله لنا ان ینصرنا علی عدونا... فهذه الانواع من خطاب الملائکه و الانبیاء و الصالحین بعد موتهم عند قبورهم و فی مغيبهم... هو اعظم انواع الشرك الموجود فی المشرکین. [التوسل و الوسيله ، ص ۱۸] .

ما می گوئیم : هیچ مطلبی به صرف ادعا نه اثبات می گردد و نه نفی ، بلکه برای اثباتش باید به برهان متوسل شد. اگر مخلوقی در حال (حیات) و (حضورش) مقرب درگاه خدا بوده و دعا و شفاعتش درباره دیگران مقبول است چه مانعی دارد که در حال (غیاب) یا پس از (مرگ) نیز همچنان ، مقربیت باقی مانده و خاصیت اثر بخشیش به (اذن خدا) دائمی باشد. همه انسانها حیات برزخی دارند و اولیاء خدا هرگز نمی میرند. وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْزُقُونَ [آل عمران/ ۱۶۹] .

می گویند سلام و صلوات به پیامبر نمی رسد و او از سلام و کلام ما بی خبر است!!

چگونه شهداء زنده ، ولی پیامبران که برترند مرده اند.

چگونه شر حاسد به محسود می رسد ، ولی سلام عاشق به معشوق نمی رسد.

اگر استمداد از غیر خداوند کفر است ، پس چرا :

سلیمان

برای آوردن تخت از عفریت استمداد کرد؟

موسی از خداوند درخواست وزیری هارون را کرد؟

چرا خداوند از غیر خودش کمک دین را خواستهایان تَنْصُرُوا اللَّهَ [محمد/۷].

چرا یوسف پیراهن خود را وسیله بینائی چشم پدر قرار داد؟

چرا نوح نیاز به کشتی داشت؟

چرا در زمان موسی برای زنده شدن مردن از کشتن گاو استفاده شد؟

عمل بوسیدن عملی است که هر منصفی می داند که از قلبی سرشار از حُبّ و علاقه برمی خیزد و گویند: مجنون، سگ کوی لیلی را می بوسید و دیوار خانه او را بوسه می زد. به او می گفتند: تو دیوانه ای که سنگ و گل را می بوسی. می گفت: من صاحب خانه را کار دارم.

اگر به ما در مورد بوسیدن ضریح اشکال کنند گوئیم: شما چرا حجرالاسود را می بوسید؟

گویند: مراد بیعت با خداست که در روایت است: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): طُوفُوا بِالْبَيْتِ وَاسْتَلِمُوا الرُّكْنَ فَإِنَّهُ يَمِينُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ يَصَافِحُ بِهَا خَلْقَهُ [علل الشرائع، ج ۲، ص ۴۲۴]. حجر، دست راست خدا در زمین است.

ما می گوئیم که در مورد استلام و بوسیدن قبر پیامبر و امام هم بیعت با رسول خدا و ائمه علیهم السلام است که قرآن می فرماید: إِنَّ الَّذِينَ يَبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يَبَايِعُونَ اللَّهَ [فتح/۱۰].

و رسول خدا فرمود: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّمَا مَثَلُ أَهْلِ بَيْتِي فِيكُمْ كَمَثَلِ سَفِينَةِ نُوحٍ، مَنْ رَكِبَهَا نَجَا، وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ [أمالی طوسی، ص ۷۳۳].

۷. پیدایش وهابیت

بذر نخستین آن در قرن ۷ هجری توسط ابن تیمیه پاشیده، اما رشد و ظهورش در قرن ۱۲

توسط محمد بن عبدالوهاب شد.

بیش از ۲۵۰ سال پیش جاسوسی از انگلستان می آید به نام مستر همفر مسیحی که پس از نفوذ در میان مسلمانان و تحریک محمد بن عبدالوهاب و همکاری محمد بن سعود در سال ۱۲۱۶ سعود بن عبدالعزیز به کربلا یورش برد و پنج هزار نفر از زوار بی دفاع از زن و کودک را کشتند و به منظور هتک حریم مقدس امام (ع) با اسب ها وارد صحن شدند و ضریح را از جا کنده و صندوق قبر را شکستند و همان جا هاون نهاده و قهوه کوبیدند و نوشیدند و تمام اشیاء قیمتی حرم را ، حتی خشت های طلای ایوان را کنده و بردند ، قرآنها و کتابهای حدیث را در کوچه و بازارها لگدکوب اسبها ساختند. در سال ۱۲۱۸ به منظور تصرف مکه و هدم قبور بزرگان اسلام به آنجا رفتند. اهل مکه تسلیم شدند ، آنها وارد حریم خدا شده و تمام قبه ها که حول و حوش کعبه بود از بین بردند سپس در سال ۱۲۲۱ دست به تخریب آثار اسلامی در مدینه و غارت اموال روضه رسول اکرم (ص) زدند و آنچه که اشیاء قیمتی بود همه را بردند و قبه های قبور ائمه بقیع و سایر بزرگان را ویران کردند و مردم را از زیارت پیامبر منع کردند ، ولی جرأت تخریب قبر مطهره رسول اکرم (ص) را نکردند. [کشف الارتیاب ، ص ۲۲] .

۸. شبهات وها بیت

۱. ساختن گنبد وبار گاه بدعت است

۱- عده زیادی در یاری پیامبر (ص) در جنگ شهید شدند پیامبر (ص) آنان را به خاک سپرد ، اما سنگ بزرگی را روی قبر عثمان بن مظعون نصب

کرد و فرمود: " چون او افسر شهیدان است ، می خواهم قبرش معلوم باشد "

ساختن گنبد و احترام مشمول...لَتَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا [كهف/ ۲۱] .

وَ مَنْ يَعِظُكُمْ شَعَائِرِ اللَّهِ [حج/ ۳۲] .

مشمول تعاونا على البر والتقوى [مائده/ ۲] . است.

فِي بُيُوتٍ أُذِنَ لِلَّهِ أَنْ تُرْفَعَ [نور/ ۳۶] .

رفعت عام است هم معنوی و هم مادی مثلرفع السماوات بغير عمد ترونها [رعد/ ۲] .

مثلرفع أبويه على العرش [يوسف/ ۱۰۰] .

مثلرفعنا قوفهم الطور [نساء/ ۱۵۴] .

مثلو إذ يرفع إبراهيم القواعد من البيت وإسماعيل [بقره/ ۱۲۷] .

۳- می گوئید : در حدیث می خوانیم که یکی از کارهای حاکم اسلامی تسویه قبور است : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلَا أُبْعَثُكَ عَلَى مَا بَعَثَنِي عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ لَا تَدْعَ تَمَثَالًا إِلَّا طَمَسْتَهُ وَلَا قَبْرًا مُشْرِفًا إِلَّا سَوَيْتَهُ [الطرائف ، ج ۲ ، ص ۵۵۲] .

پاسخ : تسویه قبور به معنای هدم و تخریب نیست : الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى [اعلی/ ۲] .

شبهه سوم ، بدعت

و هائیهها گویند : زیارت قبور انبیاء و اولیاء و سلام کردن بر آنها و نماز و دعا در کنار مرقد های مطهره و بوسیدن و دست مالی بر ضریحهای مبارک و ساختن گنبد و بارگاه بالای قبر آنان و... بدعت و حرام است.

بدعت : البدعه ادخال ماليس من الدين في الدين بقصد الدين.

ساختن گنبد و بارگاه

وَ مَنْ يَعِظُكُمْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ [حج/ ۳۲] .

عظمت قبور در دل افراد مادی و صوری جلوه های ویژه دارد.

آنها که روحیه مادی دارند با مشاهده آثار جلال و عظمت محسوس قهراً به خضوع و احترام

و اداری می شوند و اعتقاد به عظمت و بزرگی صاحبان آنها را در جان آنها می نشانند. استفاده می شود از آیه شریفه که: *فِي بُيُوتٍ أُذِنَ لِلَّهِ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ رِجَالًا لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ* [نور/۳۷-۳۶]. اگر گفته شود که مراد از (بیوت) در اینجا (مساجد) است و مقصود از (رفع) رفعت معنوی. در جواب گوئیم: اختصاص بیوت به مساجد و تقیید رفع به معنوی مخالف با اطلاق آیه است."

۲. تسویه قبور

أما تسوية قبور:

و هابیهها گویند: عن أبي الهياج حيان بن حصين الأسدي قال: قال لي علي بن أبي طالب: "ألا أبعثك علي ما بعثني عليه رسول الله (ص) أن لا تدع تمثالا إلا طمسته ولا قبرا مشرفا إلا سويته" [الطرائف، ج ۲، ص ۵۵۲]. اینها تسویه را به معنای هدم و تخریب گرفته اند، نتیجتاً دست به تخریب بقاع متبرکه زده و شیعه را متهم به شرک کرده اند.

راجع به این حدیث:

أولاً: این حدیث فقط از ابی الهیاج اسدی نقل شده و کسی از صحابه نقل نکرده و دیگر اینکه جز این روایت از این فرد روایت دیگری نقل نشده.

دوماً: تسویه نه در لغت و نه در استعمالات عرفی به معنی تخریب نیامده، بلکه معنای لغوی و عرفی آن (تعديل) است، چیزی را در حدّ وسط قرار دادن و از افراط و تفریط دور داشتن؛ إِذَا سَوَيْتُهُ وَ نَفَخْتُ فِيهِ

مِنْ رُوحِي [حَجْر/ ٢٩] .

رَفَعَ سَمَكَهَا فَسَوَّاهَا [نازعات/ ٢٨] .

الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى [اعلیٰ/ ٢] .

الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ [انفطار/ ٧] .

وانگهی اصلاً محو نمودن آثار قبر و مساوی نمودن آن با زمین در شرع اسلام استحبابی ندارد ، بلکه ظاهراً اجماع فقهای اسلام بر این است که ارتفاع قبر از سطح زمین تا حدّ چهار انگشت باز و یا بسته از مستحبات دفن است. [جواهرالکلام ، ج ٤ ، ص ٣١٢] .

مناسبتین معنی تسویه تسطیح؛ یعنی صاف کردن روی قبر در برابر (تسنیم) است ، زیرا آن روز از رسوم جاهلی یکی آن بوده که روی قبر را (مسنماً) ؛ یعنی بصورت پشت ماهی می ساخته اند و چون این کیفیت در شرع مکروه است ، لذا در حدیث امر به تسطیح شده است که در عین بلند بودن از زمین ، صاف و مسطح باشد.

حتّی در احادیثی تعمیر قبور اولاد نبی از ایمان به خدا شمرده شده است.

یا علی! من عمّر قبورهم و تعاهدها کأنما اعان سلیمان بن داود علی بناء بیت المقدس. [وافی ، ج ٢ ، ص ١٩٦] .

٣. سلام کردن بر ارواح امامان

وّهّابی ها می گویند : چرا شما بر امامانتان سلام می کنید؟ و حال آنکه آنان مرده اند. گوئیم : این قرآن کریم است که صریحاً بر انبیاء که در دنیا حیات و حضوری ندارند سلام کرده است.

وَ سَلَامٌ عَلٰی الْمُرْسَلِیْنَ [صافات/ ١٨١] .

سَلَامٌ عَلٰی نُوحٍ فِی الْعَالَمِیْنَ [صافات/ ٧٩] .

سَلَامٌ عَلٰی اِبْرَاهِیْمَ [صافات/ ١٠٩] .

سَلَامٌ عَلٰی مُوسٰی وَ هَارُونَ [صافات/ ١٢٠] .

سَلَامٌ عَلٰی اِلٰی یٰسِیْنَ [صافات/ ١٣٠] .

اِنَّ اللّٰهَ وَ مَلَائِکَتُهُ یَصَلُّوْنَ عَلٰی النَّبِیِّ یَا

أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا [احزاب/ ۵۶].

وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَ يَوْمَ يَمُوتُ وَ يَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا [مریم/ ۱۵].

وَالسَّلَامُ عَلَى يَوْمِ وُلِدْتُ وَ يَوْمَ أَمُوتُ وَ يَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا [مریم/ ۳۳].

همینطور در تشهد نماز ۳ مرتبه سلام می کنیم. غزالی در احیاء العلوم نقل می کند از قول نافع که گفت :

كان ابن عمر رأيتاه ماه مرّه او اكثر يجي ء الى القبر فيقول : السلام على النبي السلام على ابي بكر السلام على ابي . [البراهين الجليه ، ص ۵۸].

۴. شفاعت

ابن تیمیه گوید : من اعظم الشرك ان يستغيث الرجل بميت او غائب. [كشف الارتباب ، ص ۴۶۷].

از اینجا فهمیده می شود که لبه تیز حملات بر روی ائمه ما که به زعم آنان مرده اند و یکی از آنها هم که غائب است قرار دارد و هدف آنها جز این نیست که اراده کرده اند در خانه اهل بیت علیهم السلام را ببندند و بپوشانند تا نور الله بآفواهیهم و الله متّم نوره و لؤ کره الکافرؤن [صف/ ۸].

آنها گویند : مرده ها شعور ندارند : إِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْمَوْتَى وَلَا تَسْمَعُ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ [نمل/ ۸۰].

إِنَّ اللَّهَ يَسْمَعُ مَنْ يَشَاءُ وَ مَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ [فاطر/ ۲۲].

با استناد به این دو آیه گویند : شنوندگان کلام به مردگان و تفهیم و تفهیم آنان ناممکن است.

جواب : در این دو آیه کفار تشبیه به اموات شده اند ، اما مقصود از اموات نه انسانهایی است که از عالم دنیا بیرون رفته و در عالم دیگری به حیات ادامه

می دهند ، بلکه مقصود همان جسم های مرده و بی روحی است که بر اثر فقدان روح فاقد هر گونه حس و حرکت اند و طبعاً نه سخنی را می شنوند و نه درکی دارند و آدم کافر از جهت (فقد روح ایمان) چون پیکری بی روح مرده است.

وهابی ها منکر شفاعت در آخرت و روز قیامت نیستند ، بلکه معتقد به آن می باشند. ابن تیمیه گوید : نه تنها پیامبر ، بلکه تمام انبیاء و صدیقین و غیر آنان درباره گناه کاران شفاعت می کنند تا عذاب نشوند و اگر وارد دوزخ شده اند از آن بیرون آیند. [الرسائل الکبری ، ج ۱ ، ص ۴۰۷] .

حتی محمد بن عبدالوهاب گوید : ما شفاعت را برای پیامبر و انبیاء و ملائکه و اولیاء و اطفال ثابت می دانیم ، اما وظیفه ما این است که مستقیماً از خدا بخواهیم که شفاعت پیامبر را بپذیر ، نه اینکه به پیامبر بگوئیم یا رسول الله ما را شفاعت کن که این شرک است. [کشف الارتیاب ، ص ۲۳۹] .

آیا می شود گفت : ای انسان های لب تشنه من آب مورد نیاز شما را در فلان مکان قرار داده ام ، ولی شما نباید در مقام تحصیل آب به آنجا بشتابید.

آیا این درست است که پیامبر مقام شفاعت کبرا داشته باشد و خدا امت را از این نیاز محروم نماید. آب به تشنه نشان دادن و آنگاه او را منع کردن کار حکیم نیست.

یعقوب در مورد فرزندانش شفاعت کرد ، خدا هم پذیرفت. قال : قَالَ سَوْفَ أَشِيءُ تَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي [یوسف / ۹۸] . اگر در چاهی افتادیم و غیر خدا را صدا زدیم آیا

مشرکیم و مهدور الدم؟!

۵. بوسیدن ضریح

۱- مخفی نماند که همه رقم توسیّلی که عوام انجام می دهند صحیح نیست ، مثل روشن کردن شمع ، بستن کهنه و قفل به ضریح. اما اصل بوسیدن و دست کشیدن به ضریح اشکال ندارد نه شرعاً و نه عقلاً.

۲- اذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا فَالْقُوهُ عَلَى وَجْهِ أَبِي يَأْتِ بَصِيرًا [یوسف/۹۳] .

اظهار محبت و علاقه است ، نشان دادن مودت فی القربی است ، تعظیم شعائر است ، آن هم نه به قصد ورود تا بدعت باشد. مانند بوسیدن طفل و...

أَمْرٌ عَلَى الدِّيَارِ لِيَلِيَا قَبْلَ ذَا الْجِدَارِ وَ ذَا الْجِدَارِ (این دیوار و آن دیوار) و مَا حُبِّ الدِّيَارِ شَغَفْنَ قَلْبِي وَلَكِنْ حَبِّ مَنْ سَكَنَ الدِّيَارِ.

۹. نکاتی در باب توسل

حضور در کنار قبر و زیارت

۱- اصل زیارت کردن و نزد قبر حاضر شدن از نظر شیعه و سنی تشویق شده ، به خصوص زیارت اولیاء خدا. در جلد ۵ الغدیر درباره ثواب و اهمیت زیارت پیغمبر (ص) از ۴۱ نفر و از ۴۰ کتاب معتبر اهل تسنن نقل کرده و ساختن صحن و سرا برای شخصیت هائی که خون و هستی خود را در راه آزادی و هدایت مردم دادند از شعائر و فضیلت دادن و قدردانی از مقام والای حقیقت نیست؟

۲- رفتن به این زیارت ها انسان را به یاد خاطره هائی می اندازد. روح ایمان و فداکاری را در انسان زنده می کند. به خاطر این تازه شدن روح فداکاری بود که متوکل ۱۷ مرتبه قبر امام حسین (ع) را خراب کرد ، چون می دید هر جمعیتی کربلا می روند خونشان جوش می آید از دستگاه ستمگران و دیگر حریف آنها نمی توان شد.

۳- زیارات سائر شهداء و ائمه نیز خاطره شهادتشان را به

خاطر تسلیم ناحق نشدن به یاد می آورد و انسان را متوجه می کند که این بزرگان چگونه برای حفظ دین فداکاری کردند. علاوه بر این، مسافرت های مذهبی در روش و اخلاق انسان اثر وضعی خاصی دارد. آیا اگر به خاطر بزرگداشت مقام انسانیت و دین شهدائی که در راه آنان جان دادند تجلیل شوند عقل پسند نیست؟

۴- حضور در کنار قبر مؤمنین هم بلامانع است، زیرا نهی از حضور مخصوص منافقان است و لا تُصَلُّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَ لَا تُقَمُّ عَلَى قَبْرِهِ [توبه/۸۴]. و آیه شامل همیشه است نه وقت دفن.

قرآن می فرماید: وَ لَا تُصَلُّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَ لَا تُقَمُّ عَلَى قَبْرِهِ [توبه/۸۴].

از آیه استفاده می شود که پیامبر کنار قبر مسلمانان توقف می نموده و دعایشان می کرده است و از آنجا که منافقان شایسته چنین احترامی نبوده اند خداوند پیامبرش را از انجام این مراسم نهی کرده است.

ممکن است بگویند پیامبر فقط در حین دفن اموات در کنار قبر حاضر می شدند و دعا می کردند نه پس از دفن که این توهم به اطلاق آیه مردود است، زیرا قید حین دفن ندارد.

توسل به امام زاده ها

۱- هر امام زاده باید این سه شرط را دارا باشد:

الف: شناخت او از جهت نسب و حسب.

ب: شناخت مذهب او.

ج: مکان دفن.

۲- زیارت نامه ها را باید اصلاح کرد حاجاتی لک مستودعا [بحارالأنوار، ج ۹۹، ص ۲۷۲]. باید الله مستودعا باشد.

۳- باید بر در و دیوار احادیث باشد تا بقعه علم باشد نه رقابت طلا.

احساس مردگان

نمونه ای از روایات:

پس از اینکه در جنگ

بدر اجساد کفار را در میان چاه انداختند پیامبر بر سر چاه آمدند و فرمود : یا فلان! یا فلان! قد وجدنا ما وعدنا ربنا حقا فهل وجدتم ما وعد ربکم حقا ثم قال : إنهم لیسمعون كما تسمعون و لكن منعوا من الجواب [إعلام الوری ، ص ۷۷] . گفتند : یا رسول الله! اتنادیهم و هم اموات. فرمود : ذالذی نفسی بیده انهم لاسمع لهذا الکلام منکم الا انهم لا یقدرون علی الجواب [المحججه ، ج ۸ ، ص ۲۹۶ - صحیح مسلم ، ج ۸ ، ص ۱۳۶] .

علی (ع) پس از غسل رسول خدا (ص) گوشه کفن را بالا زد و گفت : بأبی أنت و أمی طبت حیا و طبت میتا انقطع بموتک ما لم ینقطع بموت أحد ممن سواک من النبوه و الإنباء خصصت حتی صرت مسلیا عن سواک و عممت حتی صار الناس فیک سواء و لو لا أنك أمرت بالصبر و نهیت عن الجزع لأنفدنا علیک ماء الشئون و لكن ما لا یرفع کمد و غصص محالفان و هما داء الأجل و قالا- لک بأبی أنت و أمی اذکرنا عند ربک و اجعلنا من همک ثم أکب علیه فقبل وجهه و مد الإزار علیه [أمالی مفید ، ص ۱۰۲] . یعنی ما را یاد کن و در زمره کسانی که مورد عنایت هستند قرار بده. سپس روی بدن مطهر افتاد و صورت مبارکش را بوسید. [کشف الارتیاب ، ص ۲۶۵ - شرح ابن ابی الحدید ، ج ۱۳ ، ص ۲۴] .

در زیارت اهل قبور می گوئیم : السَّلَامُ عَلَیْ أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُسْلِمِينَ [من لایحضره الفقیه ، ج ۱ ، ص ۱۷۸]

[هنگام تلقین : یا فلان بن فلان افهم اسمع...افهمت یا فلانحضرت صادق (ع) فرمود : می گوید : فهمتُ

حَبَّه عُرْنِي كَافْت : با علی (ع) بودم در وادی السلام ، حضرت مثل اینکه با آنها در صحبت بود ایستاد تا حدی که خسته شدم و نشستم. بار دیگر ایستادم و باز نشستم و ردا روی زمین انداختم. گفتم : یا علی اندکی استراحت کنید. فرمود : یا حَبَّه! إِنَّ هُوَ إِلَّا مُجَادِئُهُ مُؤْمِنٍ أَوْ مُؤَانَسِيَّتُهُ كَفْتُمْ : آنها هم با هم مأنوس می شوند؟ فرمود : نَعَمْ وَ لَوْ كَشِفَ لَمَكَّ لَرَأَيْتَهُمْ حَلَقًا حَلَقًا مُخْتَبِينَ يَتَحَادَثُونَ حَلَقَهُ حَلَقَهُ رُوي پانشته و با هم گرم سخن اند. [کافی ، ج ۳ ، ص ۲۴۳] .

۱. توکل

۱. مفهوم توکل

۱. در قرآن

هر مکتب طبق جهان بینی خود تکیه گاهی ارائه می دهد ،

اسلام ، خدا را تکیه گاه معرفی می کند ، که :

۱_ قدرتش بی انتها و بر همه چیز توانا است.

۲_ همه قدرت ها از او پدید آمده.

۳_ از همه مهربان تر و أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ است.

۴_ و تمام صفاتی که در تکیه گاه تزلزل ناپذیر لازم است ، تنها در او موجود است.

[ارزش ها و ضد ارزش ها در قرآن ، ابوطالب تجلیل ، ص ۱۴۴] .

۲. در مفردات

مفردات در معنای توکل می گوید : تَوَكَّلْتُ عَلَيْهِ بِمَعْنَى اعْتَمَدْتَهُ

۳. از نظر پیامبر (ص)

_ از پیامبر اکرم (ص) نقل شده که فرمود : از جبرئیل در معنای توکل پرسیدم جواب داد :

الْعِلْمُ بَأَنَّ الْمَخْلُوقَ لَا يَضُرُّهُ وَلَا يَنْفَعُهُ وَلَا يُعْطَى وَلَا يَمْنَعُ وَ اسْتِعْمَالُ الْيَأْسِ مِنَ الْخَلْقِ فَإِذَا كَانَ الْعَبْدُ كَذَلِكَ لَا يَعْمَلُ لِأَحَدٍ سِوَى اللَّهِ وَ لَمْ

يَرْجُحُ وَلَمْ يَخَفْ سِوَى اللَّهِ وَ لَمْ يَطْمَعْ فِي أَحَدٍ سِوَى اللَّهِ فَهَذَا هُوَ التَّوَكُّلُ [مشكاة الأنوار ، ص ۲۴۱] .

۴_ فردی از حضرت رضا (ع) درباره حد توکل سوال نمود ، ایشان فرمودند :

قال الرضا (ع) : أَنْ لَا تَخَافَ مَعَ اللَّهِ أَحَدًا [أمالی صدوق ، ص ۲۴۰] .

از وکالت ، وکیل گرفتن. شرایط وکیل خوب : آگاهی ، امانت ، قدرت ، دلسوزی.

توکل در مقابل جهد و سعی نیست که آیا جهد و سعی کنیم یا توکل. توکل یعنی انسان همیشه به آنچه مقتضای حق است عمل کند و در این راه به خدا اعتماد کند که خداوند حامی و پشتیبان کسانی است که حامی و پشتیبان حق می باشند.

توکل : تضمین الهی است برای کسی که همیشه حامی و پشتیبان حق است.

خداوند این عالم را طوری ساخته است که همواره از کسانی که حق و حقیقت را حمایت کنند حمایت می کند. حق همواره تایید معنوی با خود دارد.

کار نکردن و راه نرفتن که تضمین نمی خواهد.

سکون و توقف تایید نمی خواهد.

رنج و مشقت هایی در پیمودن راه هست که اراده را سست و عزیمت را فسخ می کند که توکل نیاز دارد.

منبع : [بیست گفتار شهید مطهری ، جلد ۱ ، ص ۱۱۱] .

مفهوم توکل تسلیم حوادث شدن نیست.

بلکه در عین به کار گرفتن تمام قدرت و نیرو و توجه داشتن باشد که آنچه دارد از خود او نیست.

اثر توکل از بین بردن روح غرور و خودبینی است.

هرگز از بزرگی حوادث و مشکلات نهراسد و مأیوس نشود.

بداند تکیه گاهی دارد که قدرتش بالاترین قدرتهاست.

رَأَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) قَوْمًا لَا يَزْرَعُونَ قَالَ

: "ما أنتم؟" قالوا: نَحْنُ الْمُتَوَكِّلُونَ. قَالَ: "لَا بَلْ أَنْتُمْ الْمُتَّكِلُونَ" [مستدرک الوسائل، ج ۱۱، ص ۲۱۷].

امیرالمؤمنین (ع) جماعتی را دیدند، فرمودند:

"مَنْ أَنْتُمْ؟" قالوا: نَحْنُ قَوْمٌ مُتَوَكِّلُونَ.

"مَا بَلَغَ بِكُمْ تَوَكُّلَكُمْ"

قالوا: إِذَا وَجَدْنَا أَكْلَنَا وَ إِذَا فَقدْنَا صَبْرَنَا.

"هَكَذَا يَفْعَلُ الْكَلْبُ عِنْدَنَا"

فقالوا كَيْفَ نَفْعَلُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ فَقَالَ: "كَمَا نَفَعَلُهُ إِذَا فَقدْنَا شُكْرَنَا وَ إِذَا وَجَدْنَا آثْرَنَا"؟

۴. از نظر اهل بیت (علیهم السلام)

از امام صادق (ع) سؤال شد:

فَمَا حَدُّ التَّوَكُّلِ؟ قَالَ: "الْيَقِينُ" قُلْتُ: فَمَا حَدُّ الْيَقِينِ؟ قَالَ: "أَلَّا تَخَافَ مَعَ اللَّهِ شَيْئاً" [کافی، ج ۲، ص ۵۷].

قانون توکل و تقوی فوق همه قوانین و حاکم بر آنهاست.

وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ [طلاق/۳].

به دنبال توکل، عنایت پروردگار قطعی است.

با عنایت خدا، رسیدن به هدف قطعی است.

البته کار خدا بدون قانون و بی وسیله نیست، هرچند ممکن است آن وسیله، از وسائل عادی و راه های شناخته شده نباشد

بلکہمَنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ [طلاق/۳].

باشد.

[مجموعه آثار، شهید مطهری، ج ۱، ص ۱۴۱].

فردی از حضرت رضا (ع) درباره حد توکل سؤال نمود، ایشان فرمودند:

قال الرضا (ع): أَنْ لَا تَخَافَ مَعَ اللَّهِ أَحَدًا [أمالی صدوق، ص ۲۴۰].

احذر كل الحذر أن يخدعك الشيطان فيمثل لك التواني في صورته التوكل [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ٢٠ ، ص ٣٠٦] .

٥. از نظر علماء

توكل : اعتماد به خدا با وثوق به حسن تدبير و تقدير او و واگذارى

امور خویش به او

توکل : پشتوانه محکمی برای فعالیت ، روشن کننده مشعل امید در دل ، زدودن یأس ، ایجاد آرامش ، ایجاد شهامت و تقویت روح.

انسان در برابر مشکلات و حوادث زندگی و دشمنی ها و سرسختی های مخالفان و پیچیدگی ها و احیاناً بن بست هایی که در مسیر خود به سوی هدف دارد او را وکیل خود سازد.

تکیه کردن به خدا.

مؤثر اصلی را خدا دانستن.

[نمونه ، ۱۰ ، ص ۲۹۵] .

چشم به لطف و حمایت پروردگار داشتن.

معنای توکل ، صرف نظر کردن از وسائل و اسباب نیست.

آنان که فرمان خدا را زیرپا بگذارند ، و از فراهم ساختن نیروهای مادی و معنوی غفلت ورزند. هرگز مشمول یاری او نخواهند بود.

بلکه منظور از توکل این است که انسان در چهار دیوار عالم ماده و محدوده قدرت خود محاصره نگردد.

به بهانه واگذاری کار به خدا شانه از زیر بار مسئولیت خالی کند.

[نمونه ، ۴ ، ص ۱۴۹] .

قَالَ الْمَجْلِسِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ : إن التوكل ليس معناه ترك السعي في الأمور الضرورية و عدم الحذر عن الأمور المحذوره بالكلية بل لا بد من التوسل بالوسائل و الأسباب على ما ورد في الشريعة من غير حرص و مبالغه فيه و مع ذلك لا يعتمد على سعيه و ما يحصله من الأسباب بل يعتمد على مسبب الأسباب. [بحار الأنوار ، ج ۶۸ ، ص ۱۲۶] .

فیض کاشانی می گوید : "همانطور که مورچه به خاطر تنگی چشم روی کاغذ نوشته تنها سر خط و کلمات را می بیند نه نویسنده و نه دستی که می نویسد و نه فکر و هدف آینه را ، انسان های منهای خدا و جدای

از خدا هم دارای دید تنگ هستند و تنها قدرت های محدود را می بینند." [محجه ، ج ۷ ، ص ۳۸۶] .

۲. اهمیت توکل در قرآن و سنت

توکل به خدا سفارش صاحبان عقل و ایمان و شهامت :

قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنتَكُم غَائِبُونَ وَعَلَى اللَّهِ فِتْوَاكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [مائده/ ۲۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : التَّوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ رَسُولَ الْفَرَجِ [شرح نهج البلاغه ، ج ۱ ، ص ۳۲۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : التَّوَكَّلْ خَيْرَ عِمَادٍ [غرر الحكم ، ص ۱۹۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : التَّوَكَّلْ بِضَاعِهِ [غرر الحكم ، ص ۱۹۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : التَّوَكَّلْ حَصْنَ الْحِكْمَةِ [غرر الحكم ، ص ۱۹۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : صَلَاحُ الْعِبَادَةِ التَّوَكُّلُ [غرر الحكم ، ص ۱۹۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فِي التَّوَكُّلِ حَقِيقَةُ الْإِيْقَانِ [غرر الحكم ، ص ۱۹۶] .

قَالَ لُقْمَانُ لِأَبْنِهِ : يَا بَنِي تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ثُمَّ سَلْ فِي النَّاسِ مِنْ ذَا الَّذِي تَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ فَلَمْ يَكْفِهِ [كنز الفوائد ، ج ۲ ، ص ۶۶] .

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : قَالَ : لُقْمَانُ لِأَبْنِهِ يَا بَنِي ! إِنَّ الدُّنْيَا بَحْرٌ عَمِيقٌ قَدْ غَرِقَ فِيهَا عَالَمٌ كَثِيرٌ فَلْتَكُنْ سَيِّفِيَّتُكَ فِيهَا تَقْوَى اللَّهِ وَحَشْوُهَا الْإِيْمَانَ وَشِرَاعُهَا التَّوَكُّلَ وَقِيْمَهَا الْعُقْلَ وَدَلِيلُهَا الْعِلْمَ وَسُكَّانُهَا الصَّبْرَ [كافي ، ج ۱ ، ص ۱۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : الْإِيْمَانُ لَهُ أَرْكَانٌ أَرْبَعَةٌ التَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ وَتَفْوِيضُ الْأَمْرِ إِلَى اللَّهِ وَ الرِّضَا بِقَضَاءِ اللَّهِ وَ التَّسْلِيمُ لِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ [كافي ، ج ۲]

پیامبر اسلام (ص) در شب معراج از پیشگاه خداوند سؤال کرد :

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فِي خَبَرِ الْمِعْرَاجِ أَنَّهُ قَالَ : " يَا رَبِّ! أَيُّ الْأَعْمِيَالِ أَفْضَلُ؟ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : (يا أَحْمَدُ) لَيْسَ شَيْءٌ أَفْضَلَ عِنْدِي مِنَ التَّوَكُّلِ عَلَيَّ وَ الرِّضَى بِمَا قَسَمْتُ " [إرشاد القلوب ، ج ۱ ، ص ۱۹۹]
أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ [زمر/ ۳۶] .

إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ [عنكبوت/ ۱۷] .
إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادًا أَمْثَلُكُمْ [اعراف/ ۱۹۴] .

وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ [منافقون/ ۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَيَّا أَحْسَنَ تَوَاضَعِ الْأَغْنِيَاءِ لِلْفُقَرَاءِ طَلَبًا لِمَا عِنْدَ اللَّهِ وَ أَحْسَنُ مِنْهُ تِيَهُ الْفُقَرَاءِ عَلَيَّ الْأَغْنِيَاءِ اتُّكَالًا عَلَيَّ اللَّهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۰۶] .

۳. خصوصیات توکل

۱. حرکت

۱ _ وکیل گرفتن در مواردی است که انسان شخصا عاجز باشد.

۲ _ توکل به خدا و اعتماد به او تعطیل تلاش نیست ، توجه به قدرت ما فوق است.

نجات دهنده از انواع وابستگی های ذلت آفرین و بردگی است.

شخص پیامبر (ص) و ائمه علیهم السلام در کنار توکل و اعتماد به قدرت غیبی همه نوع تلاش و کار داشتند.

۶ _ قَامُوا فَقَالُوا [كهف/ ۱۴] .

۷ _ إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَ هَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا [كهف/ ۱۰] .

۲. صبر

توکل ملازم صبر و استقامت است :

وَ لَنْصَبِرَنَّ عَلَى مَا آذَيْتُمُونَا وَ عَلَيَّ اللَّهُ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ [ابراهیم/ ۱۲] .

مشورت ، تصمیم ، توکل : وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ [آل عمران/ ۱۵۹] .

— إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَ هَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا [كهف/ ۱۰] .

۴. جلوگیری از سستی

— توکل جلو سستی را می گیرد :

إِذْ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلَا وَاللَّهُ وَلِيَهُمَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ [آل عمران/ ۱۲۲] .

۴. انگیزه توکل به خدا درقرآن

۱. یقین

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : التوکل من قوه الیقین [غرر الحکم ، ص ۱۹۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بحسن التوکل يستدل علی حسن الإیقان [غرر الحکم ، ص ۱۹۷] .

قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ [زمر/ ۳۸] .

۲. رحمانیت

چرا به خدا توکل می کنیم؟

جواب : قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ أَمَّنَّا بِهِ وَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ [ملک/ ۲۹] .

چون او رحمان است. همه موجودات تجلی رحمت عام او هستند.

گمراهی آشکار : کسانی که به خدا ایمان نیاورده و به او توکل نکنند در گمراهی آشکار هستند.

۳. قدرت و علم

۱ — قدرت و علم و آگاهی کسی که انسان بر او اعتماد می کند.

وَ لِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ إِلَيْهِ يُرْجَعُ الْأُمُورُ كُلُّهُ فَاَعْبُدْهُ وَ تَوَكَّلْ عَلَيْهِ [توبه/ ۱۲۳] .

إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ بِحُكْمِهِ وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ [نمل/ ۷۸-۷۹] .

۴. روشن بودن

۲_ روشن بودن راهی که انسان

برگزیده است.

فتوکل علی الله انک علی الحق المبین [نمل ، ۷۹] .

۵. زمینه توکل

۱. اعتقاد به ربوبیت

اعتقاد به ربوبیت و وحدانیت خدا :

قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ [رعد/۳۰] .

[المیزان] .

۲. راضی به قضای الهی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَنْبَغِي لِمَنْ رَضِيَ بِقَضَاءِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ أَنْ يَتَوَكَّلَ عَلَيْهِ [غرر الحکم ، ص ۱۹۶] .

۶. علامات توکل

از حد توکل از امام رضا (ع) سوال شد فرمود :

أَنْ لَا تَخَافَ مَعَ اللَّهِ أَحَدًا [أمالی صدوق ، ص ۲۴۰] .

فضیل بن عیاض : خدایا من حیا می کنم که بگویم تَوَكَّلْتُ عَلَيْكَ. چنانکه به تو توکل کرده بودم ، از احدی غیر از تو نمی ترسیدم و به احدی غیر از تو امیدوار نبودم. [شرح ابن ابی الحدید ، ج ۲ ، ص ۹۶] .

درجات توکل :

۱ _ حالت توکل و اعتمادش به خدا همانند اعتماد و اطمینان به وکیلش باشد.

۲ _ حالی همچون حال کودک به مادرش داشته باشد. (غیر از او را نمی شناسد و به غیر او اعتماد ندارد) ، (هر مشکلی پیش آید اولین سخنش ، مامان است)

۳ _ خود را مانند میت زیر دست غسل ببیند. (همانند حضرت ابراهیم در هنگام پرتاب به سوی آتش)

[جامع السعادات ، ج ۳ ، ص ۲۲۳] .

۷. رابطه توکل و اسباب

— سعی در اموری که خارج از قدرت انسان نیست منافاتی با توکل ندارد.

— اعتماد به اسباب نباید باشد.

— شارع انسان را مکلف نموده است به طلب رزق به وسیله اسباب آنها.

— شارع انسان را مکلف نموده است به دفع اشیاء موزی به وسیله اسباب معین.

— همان گونه که خداوند عبادت را وسیله تقرب به او و سعادت قرار داده است.

— لکن خداوند افراد را مکلف نموده است که به چیزی جز او اطمینان نداشته باشند و به اسباب اعتمادی نکنند همانگونه که

فرموده به اعمال نیک خود هم اعتماد و تکیه ای نداشته باشید ، بلکه به فضل و رحمت او اعتماد کنند.

اما اسباب موهومه : رقیه (افسون و تعویذ) طیره (فال) استقصاء فی

دقایق التدبیر اینها همه باطل کننده توکل هستند. [جامع السعادات، ج ۳].

توکل با توسل به اسباب منافاتی ندارد :

— قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَبِي اللَّهِ أَنْ يَجْرِيَ الْأَشْيَاءُ إِلَّا بِأَسْبَابٍ [کافی، ج ۱، ص ۱۸۳].

— قال الصادق (ع): اوجب الله لعباده ان يطلبوا منه مقاصدهم بالاسباب التي سببها لذلك و امرهم بذلك.

— خُذُوا حِذْرَكُمْ [نساء/ ۷۱].

— (اختفاء شبانه از دید دشمن): فَأَسْرِ بِعِبَادِي لَيْلاً [دخان/ ۲۳].

— (در اسرائیلیات که روایات جعلی هستند که وارد حدیث شده است): حضرت موسی (ع) بیمار شد، جمعی از بنی اسرائیل گفتند: اگر فلان دوا را بخوری خوب می شوی.

حضرت موسی: دوا نمی خورم تا خدا خودش بدون دوا مرا خوب کند. بیماری حضرت طول کشید، وحی آمد: و عزتی و جلالی! لا ابرؤك حتى تتداوى بما ذكره لك. حضرت موسی دارو را خورد و خوب شد. پس وحی آمد: اردت ان تبطل حکمتی بتو کلک علی فمن أروع العقاقیر (گیاه داروئی) منافع الاشیاء غیری؟. [جامع السعادات، ج ۳، ص ۲۲۸].

آرامش و اطمینان: آرامش او را از دست دادن سودها و رسیدن ضررها به هم نزدن؛ یعنی آرامش و اطمینان قلبش قبل و بعد از این اینگونه اتفاقات یکنواخت باشد. [جامع السعادات، ج ۳، ص ۲۳۲].

۸. موارد زمینه ساز توکل در جامعه

— تقویت توحید.

— اعتقاد راسخ به :

۱ — همه کارها در دست خداست.

۲ — حول وقوه ای جز به خدا نیست.

۳ — علم و قدرت کامل برای کفایت بندگانش دارد.

۴ — عطف و عنایت و رحمتش نسبت به بندگانش کامل است.

— یادآوری آیات

و احادیث وارده در باب توکل و فضیلت آن.

__ توجه به اینکه انسان نبود و خداوند او را خلق کرد و نیازهای او را برایش فراهم ساخت.

__ خدا به بندگانش از مادر مهربانتر است.

__ خدا کفالت متوکلین را ضمانت نموده است.

__ چه بسیار بندگانی که مال و بضاعتی ندارند و خداوند به راحتی روزی آنها را می رساند.

__ چه بسیار ثروتمندان و... که ناگهان سرمایه آنها از بین رفت و نیازمند شدند.

__ هلاکت اغنیاء. ذلیل شدن اقویا.

__ یادآوری حکایات وارده در این باب ، رسیدن روزی ، دفع بلاها و بدهی ها.

ریشه توکل :

توکل از ابواب ایمان است. توحید ۴ مرتبه دارد : ۱ _ پوست پوست ۲ _ پوست ۳ _ مغز ۴ _ مغز مغز (همانند گردو)

توحید قسم سوم ایمان مقربین است. (همه کارها را از طرف خدا می داند)

ایمان قسم سوم است که توکل بر آن مبتنی است.

شیطان انسان را از این قسم توحید به دو وسیله باز می دارد : ۱ _ توجه به جمادات ۲ _ توجه به حیوانات

توجه به ابر در آمدن باران ، توجه به باران در روئیدن گیاه ها و...

در تفسیر آیهفَإِذَا رَكَبُوا فِي الْفُلْكَ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ [عنكبوت/ ۶۵].

گفته اند : آنها می گویند اگر باد نبود ما نجات پیدا نمی کردیم. مانند کسی که سلطانی نامه عفو او را بنویسد و او بگوید اگر قلم نبود ، اگر کاغذ نبود ، من نجات پیدا نمی کردم؟! اما کسی که می داند کاغذ و قلم فی نفسه حکمی ندارد ، فقط شکر گزار سلطان خواهد بود ، اصلاً چه بسا در این هنگام

هیچ توجهی به قلم و کاغذ و... نداشته باشد و ما رَمیتِ إِذِ رَمیتَ وَ لکنَّ اللّٰهَ رَمی [انفال/ ۱۷] .

منبع : [محجّه البیضاء ، ج ۷ ، ص ۳۸۱] .

۹. موارد توکل در قرآن و سنت

هنگام صلح با دشمن :

وَ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَعْتَضْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَ مِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَ عَدُوَّكُمْ وَ آخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَ مَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَ أَنْتُمْ لَا تَظْلَمُونَ وَ إِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ [انفال/ ۶۱-۶۰] .

سرکشی و عصیان مردم :

فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ وَ تَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ [شعراء/ ۲۱۷-۲۱۶] .

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَ هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ [توبه/ ۱۲۹-۱۲۸] .

هنگام خروج از منزل :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا خَرَجْتَ مِنْ مَنَزِلِكَ فَقُلْ بِسْمِ اللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ ۰۰۰ [کافی ، ج ۲ ، ص ۵۴۲] .

- توطئه و تجاوز دشمن :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هُمْ قَوْمٌ أَنْ يَسْتُطِطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيهِمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ [مائده/ ۱۱] .

- توطئه و نقشه های دشمن :

إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئاً إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ [مجادله/ ۱۰] .

توکل ، صفحه ۶

[نمونه ، ج ۲۳ ، ص ۴۳۴] .

- هنگام شماتت و

زخم زبان دشمن : إِنَّ تَصَبَّ بِكَ حَسَبَهُ تَسْوَهُمْ وَإِنْ تَصَبَّ بِكَ مُصَبَّ بِهِ يَقُولُوا قَدْ أَخَذْنَا أَمْرًا مِنْ قَبْلُ وَ يَتَوَلَّوْا وَ هُمْ فَرِحُونَ قُلْ لَنْ يَصِيَّبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ [توبه/۵۱-۵۰] .

إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزَنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ [مجادلہ/۱۰] .

— تصمیم گیری :

فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ [آل عمران/۱۵۹] .

— وَ لَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ [آل عمران/۱۵۹] .

(مهربانی — بخشش — استغفار — مشاوره — توکل)

— در عین فراهم نمودن اسباب و وسایل عادی ، استمداد از پروردگار فراموش نشود.

— توکل بعد از مشورت و استفاده از همه امکاناتی که در اختیار انسان است.

[نمونه ، ج ۳ ، ص ۱۵۰] .

— هنگام پیمان شکنی و کار شکنی منافقان :

فَإِذَا بَرَأُوا مِنْ عِنْدِكَ بَيْتَ طَائِفَةٍ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ وَ اللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبْتَغُونَ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَ كَفَى بِاللَّهِ وَكِيلاً [نساء/۸۱] .

— هنگام حمله :

يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَ لَا تَزِدُّوا عَلَىٰ أَذْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَارِينَ وَ إِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا حَتَّىٰ يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِن يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنَّا دَاخِلُونَ قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَالِبُونَ وَ عَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [مائده/۲۳-۲۱] .

— هنگام اولتیماتوم دشمن

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ [آل عمران/ ١٧٣] .

(غزوه حمراء الاسد در پایان جنگ احد) [نمونه ، ج ٣ ، ص ١٧٦] .

__ تهديد دشمن :

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُوذُنَّ فِي مِلَّتِنَا قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا كَارِهِينَ قَدِ افْتَرَيْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِي مِلَّتِكُمْ بَعْدَ إِذْ نَجَّانَا اللَّهُ مِنْهَا وَ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَعُودَ فِيهَا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّنَا وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَ بَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ [اعراف/ ٨٩-٨٨] .

در مسافرت :

قَالَ الرِّضَا (ع) : إِذَا خَرَجْتَ مِنْ مَنْزِلِكَ فِي سَفَرٍ أَوْ حَضَرَ فَقُلْ بِسْمِ اللَّهِ آمَنْتُ بِاللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٤٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) إِذَا أَرَدْتَ الْحِجَّ فَجَرِّدْ قَلْبَكَ لِلَّهِ تَعَالَى مِنْ كُلِّ شَاغِلٍ وَ حِجَابٍ وَ فَوْضْ أُمُورَكَ إِلَى خَالِقِهَا وَ تَوَكَّلْ عَلَيْهِ فِي جَمِيعِ حَرَكَاتِكَ وَ سَكَنَاتِكَ [مصباح الشريعة ، ص ٤٧] .

١٠. آثار توکل در قرآن و سنت

__ با توکل انسان به بن بست نمی رسد : قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَ إِلَيْهِ مَتَابِ [رعد/ ٣٠] .

__ دل گرمی .

- ایستادگی و شکیبائی : وَ مَا لَنَا أَلَّا نَتَّوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَ قَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا وَ لَنَضْبِرَنَّ عَلَى مَا آذَيْتُمُونَا وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ [ابراهیم/ ١٢] .

__ عدم ترس از دشمن (درسی از حضرت نوح برای همه رهبران الهی) [

نمونه ، ج ۱۰ ، ص ۲۹۴] .

وَ اٰتٰلُ عَلَيْهِمْ نَبَاٌ نُوحٍ اِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اِنَّ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَ تَذَكِيرِي بِآيَاتِ اللّٰهِ فَعَلَى اللّٰهِ تَوَكَّلْتُ فَاَجْمِعُوا اَمْرَكُمْ وَ شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ اَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا اِلَيَّ وَ لَا تَنْظُرُوْنَ [يونس / ۷۱] .

حضرت هود هم سخنانی مشابه دارد :

اِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللّٰهِ رَبِّي وَ رَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ اِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا اِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ [هود / ۵۶] .

— فرا خواندن دشمنان به میدان .

— تحقیر قدرت آنها .

که این دو عامل مهمی است برای تقویت روحی پیروان و شکست روحیه دشمنان .

[نمونه ، ج ۸ ، ص ۳۵۲] .

— توکل به خدا جلوسستی جنگ جویان را می گیرد :

اِذْ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ مِنْكُمْ اَنْ تَفْسَلَا وَ اللّٰهُ وَلِيَهُمَا وَ عَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ [آل عمران / ۱۲۲] .

(جنگ احد و تصمیم دو طایفه از مسلمانان جهت مراجعت به مدینه) [نمونه ، ج ۳ ، ص ۶۸] .

— ایستادگی و شکیبائی در برابر دشمنان :

وَ لَنْصَبِرَنَّ عَلَىٰ مَا آذَيْتُمُونَا وَ عَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ [ابراهیم / ۱۲] .

— متوکلین تحت تسلط شیطان نیستند :

اِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطٰنٌ عَلَى الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَ عَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ [نحل / ۹۹] .

— رهائی از وابستگی ها که سرچشمه ذلت و بردگی است .

— آزادی و اعتماد به نفس .

[نمونه ، ج ۱۰ ، ص ۲۹۷] .

قَالَ اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ (ع) : اَقْوَى النَّاسِ اِيْمَانًا اَكْثَرُهُمْ تَوَكَّلَا عَلَى اللّٰهِ سَبْحَانَهُ [غرر الحكم ، ص ۱۹۶] .

توکل بیشتر، ایمان بیشتر.

[میزان الحکمه، ج ۱۰، ص ۶۸۰].

توکل بر منبع فناپذیر قدرت و توانائی سبب افزایش مقاومت انسان

در برابر مشکلات و حوادث سخت زندگی است.

(غزوه حمراء الاسد) داستان بازگشت مشرکین در جنگ احد جهت زدن ضربه نهایی و پایداری مسلمین و توکل آنها بر خداوند

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ [آل عمران/ ۱۷۳] .
[نمونه ، ج ۱۳ ، ص ۲۹۶ / ج ۳ ، ص ۱۷۴] .

__ کسانی که بر خدا توکل کنند هرگز در نمی مانند. و یوزفهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ [طلاق/ ۳] .

__ خدا ضامن متوکلین است ، و خداوند قادر بر انجام هر کاری.

__ کسی که روح توکل دارد هرگز یأس به خود راه نمی دهد.

__ توکل شخصیت زاست و موثر در تمام اعمال.

__ توکل همیشه توام با جهاد و تلاش است ، نه تنبلی و فرار از مسئولیت ها.

[نمونه ، ج ۲۴ ، ص ۲۳۹] .

__ توکل به خدا موجب پیروزی است.

إِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ غَرَّ هَوْلَاءِ دِينُهُمْ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ [انفال/ ۴۹] .

__ اینها بر اثر عدم ایمان و عدم آگاهی از الطاف خدا و امدادهای غیبی از این حقیقت آگاهی ندارند. [نمونه ، ج ۷ ، ص ۲۰۳] .

__ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : التَّوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ نَجَاةٌ مِنْ كُلِّ سُوءٍ وَ حِرْزٌ مِنْ كُلِّ عَدُوٍّ [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۷۹] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكُونَ أَقْوَى النَّاسِ فَلْيَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ [مشكاة الأنوار ، ص ۱۸] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ تَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ لَا يَغْلِبُ]

مشكاه الأنوار ، ص ١٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَصْلُ قُوَّةِ الْقَلْبِ التَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ [غرر الحكم ، ص ١٩٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ تَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ ذَلَّتْ لَهُ الصَّعَابُ وَتَسَهَّلَتْ عَلَيْهِ الْأَسْبَابُ وَتَبَوَّأَ الْخَفْضَ وَالْكَرَامَةَ [غرر الحكم ، ص ١٩٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَيْسَ لِمَتَوَكَّلٍ عَنَاءٌ [غرر الحكم ، ص ١٩٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ تَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ أَضَاءَتْ لَهُ الشَّبَهَاتُ [غرر الحكم ، ص ١٩٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ انْقَطَعَ إِلَى اللَّهِ كَفَاهُ اللَّهُ مَثَوْتَهُ وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَ مَنْ انْقَطَعَ إِلَى الدُّنْيَا وَكَلَهُ إِلَيْهَا [مشكاه الأنوار ، ص ١٨] .

الصَّحِيفَةُ الْخَامِسَةُ عَشْرَ مِمَّا أَنْزَلَتْ عَلَى إِبْرَاهِيمَ (ع) : "تَوَكَّلُوا عَلَيْهِ يَسْهَلْ لَكُمْ فِي دُنْيَاكُمْ الْمَطَالِبُ وَ يَجْرُكُمْ فِي مَعَادِكُمْ مِنَ الْمَعَاظِبِ" [بحار الأنوار ، ج ٩٢ ، ص ٤٦٤] .

آثار توكل :

__ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ تَوَكَّلَ عَلَيْهِ كَفَاهُ [نهج البلاغه ، خطبه ٩٠] .

__ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ كَافِيًا نَاصِرًا [نهج البلاغه ، خطبه ٨٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَوْ تَوَكَّلْتُمْ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ تَغْدُو خِمَاصًا وَ تَرُوحُ بِطَانًا [مجموعته ورام ، ج ١] ،

كسانی که بر خدا توکل کنند هرگز در نمی مانند.

وَ يَرْزُقُهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ [طلاق/٣] .

١١. شرائط وکیل

١. قدرت

٢. امانت

٣. آگاهی

٤. دل سوز بودن

۱۲. اوصاف وکیل مطمئن

۱. معبود

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ [تغابن/۱۳].

آنکه شایسته پرستش است شایسته تکیه گاه بودن نیز است.

۲. هدایت گر

وَمَا لَنَا أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا [ابراهیم/۱۲].

۳. قاطع

— به کسی باید تکیه نمود که بتواند به اختلافات پایان دهد.

وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ [شوری/۱۰].

۴. همیشه می باشد

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ وَكَفَى بِهِ بُدُوبِ عِبَادِهِ خَيْرًا [فرقان/۵۸].

با داشتن تکیه گاه و سرپرستی که همیشه زنده است نه نیازی به اجر و پاداش دیگران داری و نه وحشتی از ضرر و زیان و توطئه آنان)

۵. شکست ناپذیر

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ [شعراء/۲۱۷].

۶. ولی عادل

عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [هود/۵۶].

[نمونه ، ج ۱۵ ، ص ۱۳۴].

۷. تسلط بر همه عالم

إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا [هود/۵۶].

۱۳. خصوصیات متوکلین

۱. آینده نگر

عمیق اندیشمند و آینده نگر :

فَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ [شوری/ ۳۶].

۲. صراحت لهجه و قاطعیت در گفتار

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَ بَدَا بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ وَ الْبُغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَ مَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيكَ

۲_ مؤمنان باید بر خدا توکل کنند :

وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ [ابراهیم/ ۱۱] .

۳_ شیطان تسلطی بر متوکلان ندارد :

إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ [نحل/ ۹۹] .

۴_ هفت قسمت از برنامه های متوکلان : ۱_ اجتناب از گناهان بزرگ و اعمال زشت. ۲_ عفو و بخشش

، هنگام خشم ۳ _ اجابت دعوت الهی ۴ _ بر پا داشتن نماز ۵ _ مشورت در کارها ۶ _ انفاق ۷ _ تسلیم ظلم نشدن.

وَ عَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى

بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ [شوری/ ۳۹-۳۶].

۵ _ اهل توکل محبوب خداوند هستند :

فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ [آل عمران/ ۱۵۹].

۶ _ چرا باید بر خداوند توکل نمود؟ پاسخ به خاطر جهات ذیل :

۱ _ او بهترین و کیل و تکیه گاه است :

قَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ [آل عمران/ ۱۷۳].

۲ _ او تکیه گاه همه موجودات است :

وَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ [هود/ ۱۲].

۳ _ او کفایت از دیگران می کند :

وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ [طلاق/ ۳].

۴- او برای همیشه زنده است.

۵ _ او به همه چیز آگاه است.

۶ _ او قدرت و حاکمیت بر همه چیز دارد :

وَ تَوَكَّلْ عَلَى الْحَى الَّذِى لَا يَمُوتُ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِهِ وَ كَفَىٰ بِهِ بِمُذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا الَّذِى خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَنُ فَسئَلُ بِهِ خَبِيرًا [فرقان/ ۵۹-۵۸].

۷ _ او شکست ناپذیر است :

وَ تَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ [شعراء/ ۲۱۷].

۸ _ او هدایت گر انسانها است :

وَمَا لَنَا أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا [إبراهيم/ ١٢].

— او رحمت بر همه دارد :

قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ أَمَّنَّا بِهِ وَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا [ملک/ ۲۹] .

۱. تولی و تبری

۱. حدود مرزهای تولی و تبری

۱. خط قرمزها در اسلام

— خط قرمز به معنای حریم‌ها و ضوابطی است که در یک جامعه مردم سالار به ضرورت مطرح می‌شوند و همه ملزم به رعایت آنها هستند.

— خط قرمزها در سه حوزه اندیشه، عقیده و بیان که هر کدام به شکل خاص و گستره مربوط به خود هستند.

— برای عقیده‌ای که بر اساس تفکر و عقلانیت استوار باشد خط قرمزی وجود ندارد، اما در مقابل عقیده‌ای که مبنای آن تفکر نیست، بلکه در اثر نهادینه شدن احساسات و وابستگی به یک دسته امور و یا تبعیت از پدران پدید آمده باشد باید موضع گرفت و در صورتی که سازگار با یافته‌های عقلی نباشد آنها را کنار گذاشت.

— در مورد بیان در اسلام محدودیت‌هایی وجود دارد. از جمله بیاناتی که منجر به تمسخر یا اهانت به مقدسات دینی و یا دیگر انسان‌ها شود، بیان شبهات برای کسانی که تخصصی در آن ندارند که موجب بدعت‌گذاری و تحریف دین می‌شود، ممنوع است. البته اصل بیان شبهه برای پاسخ دادن اهل فن و یا طرح پرسش از اهل تخصص معقول و بلکه لازم است.

۲. آزادی دینی یا استبداد دینی

۱) رجوع کامل به ناقص مردود است. قرآن کامل‌ترین شکل دین را اسلام می‌داند.

۲) در حاکمیت دینی، خاستگاه حاکمیت، صلاحیت‌های واقعی نظری عملی است که نوعی برتری ایجاد می‌کند و تنها بر دو مبنای آگاهی و تقوا استوار است.

ولی در حکومت‌های استبدادی خاستگاه قدرت، غلبه زور و شمشیر است.

استبداد دینی با

در نظر داشتن آموزه های دینی بی معنی است.

۳. حدود و پذیرش و تحمل مخالفان

۱. اعتقادی

مخالفان از نظر اسلام سه دسته اند :

۱) عقیدتی (کفار) : در صورت عدم دشمنی ، در عین این که عقاید و رفتارشان پذیرفتنی نیست ، اسلام سفارش می کند رفتاری نرم ، توأم با عطف و رأفت اسلامی با آنان صورت گیرد :

لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَ لَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَ تُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ [ممتحنه ۸/] .

و حتی از خیانت های کوچک آنها در گذرند :

لَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ [مائده/۱۳] .

و البته اگر سر دشمنی داشته باشند ، باید با آنها مقابله کرد :

قَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً [توبه/۳۶] .

۲) منافقان و مروّجان فساد و تباهی : اسلام با این گروه سر سازش ندارد ، چه برسد به پذیرش و تسلیم. یکی از راه های مقابله با این ها امر به معروف و نهی از منکر است که در هیچ کدام از مراتب سکوت و سازش مطرح نیست.

۳) مخالفان شخصی و سلیقه ای : اسلام سفارش به عدل و احسان و رفتار همراه با صفا بر محور حق نموده است؛ این توصیه حتی شامل غیرمسلمانان هم می شود. حلّ اختلافات از طریق استدلال و اخلاق و موعظه از دیگر سفارشات اسلام درباره این گروه است ، بنابراین علاوه بر تحمل ، پذیرش هم روا و بلکه لازم است. [تساهل و تسامح ، محمّد تقی اسلامی]

۲. مرز میان مدارا و مدهانه

۱) مقصود از مدارا

مطابق روایات دستورالعمل چگونگی رفتار و برخورد مؤمنان با مردم و به خصوص با مؤمنان دیگر است.

(۲) مداهنه به معنای دست برداشتن از اصول و مبانی و ارزشها و آرمان های الهی برای خوش آمد مخالفان است که این امر از نظر قرآن مردود است.

وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ [قلم/ ۹] .

وَ لَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ [کافرون/ ۴] .

لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِی دینِ [کافرون/ ۶] .

تساهل و تسامح ، محمد تقی اسلامی

۲. نقش تولی و تبری

(۱) شرکت در اجر یا کيفر : فَعَقِّرُوا النَّاقَةَ [اعراف/ ۷۷] .

(با این که یک نفر ناقه را کشت ، ولی برای این که بقیه هم دل بودند ، قرآن می فرماید : عَقِّرُوا)

۳. اهمیت

۱. اهمیت تولی و تبری در قرآن

وَ مَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ [حدید/ ۲۴] .

لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِی دینِ [کافرون/ ۶] .

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَ الَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَّاءُ مِنْكُمْ وَ مِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَ بَدَا بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ وَ الْبُغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَهُ [ممتحنه/ ۴] .

لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَ لَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَ تُقْسِمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الْمُقْسِمِينَ
إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَ أَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَ ظَاهَرُوا عَلَى إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوهُمْ وَ مَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [ممتحنه/ ۹-۸]

وَ لَا تَزُكُّوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ [هود/ ۱۱۳] .

إِنَّ الَّذِينَ يَحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ [نور/ ۱۹] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَ لَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَ الْأَقْرَبِينَ [نساء/ ۱۳۵] .

ها أَنْتُمْ أَوْلَاءِ تُحِبُّونَهُمْ وَ لَا يُحِبُّونَكُمْ [آل عمران/ ۱۱۹] .

در هر نماز : غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَ لَا الضَّالِّينَ [فاتحه/ ۷] .

در هر نماز : صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ [فاتحه/ ۷] .

رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهيراً لِلْمُجْرِمِينَ [قصص/ ۱۷] .

کسی که خدا را دوست بدارد ، خلق او و آثار او

آیات او را هم دوست دارد.

تبری قبل از تولی است : فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنَ بِاللَّهِ [بقره/ ۲۵۶] .

لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِي دِين [کافرون/ ۶] .

إِنِّي تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ هُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ [يوسف/ ۳۷] .

إِنَّا بُرَأُوا مِنْكُمْ وَ مِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ [ممتحنه/ ۴] .

۲. اهمیت تولی و تبری در روایات

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : قَالَ : رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ (ص) يَا رَسُولَ اللَّهِ! عَلَّمَنِي شَيْئًا إِذَا أَنَا فَعَلْتُهُ أَحَبَّنِي اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ وَ أَحَبَّنِي أَهْلُ الْأَرْضِ قَالَ ارْغَبْ فِيمَا عِنْدَ اللَّهِ يَجِبُكَ اللَّهُ وَ ارْهَدْ فِيمَا عِنْدَ النَّاسِ يَجِبُكَ النَّاسُ [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۳۷۷] .

بعضی برای بهشت و بعضی از ترس جهنم...

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : إِنَّ النَّاسَ يَعْبُدُونَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى ثَلَاثَةِ أَوْجِهٍ فَطَبَقَهُ يَعْبُدُونَهُ رَغْبَةً فِي ثَوَابِهِ فَتَلَمَّكَ عِبَادَةُ الْحَرَصَاءِ وَ هُوَ الطَّمَعُ وَ آخَرُونَ يَعْبُدُونَهُ خَوْفًا مِنَ النَّارِ فَتَلَمَّكَ عِبَادَةُ الْعَبِيدِ وَ هِيَ رَهْبَةٌ وَ لَكِنِّي أَعْبُدُهُ حُبًّا لَهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَتَلَمَّكَ عِبَادَةُ الْكِرَامِ وَ هُوَ الْأَمْنُ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۸۸] .

اولین کلمه اسلام تبری است : لَا إِلَهَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۲۷] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كُلُّ مَنْ لَمْ يَحِبَّ عَلَى الدِّينِ وَ لَمْ يَبْغِضْ عَلَى الدِّينِ فَلَا دِينَ لَهُمْ نِعَاجُ ذَكَرَ نَشَدَهُ اسْتِ!

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَوْ أَنَّ رَجُلًا أَحَبَّ رَجُلًا لِلَّهِ لَأَثَابَهُ اللَّهُ عَلَى حُبِّهِ إِيَّاهُ وَ إِنْ كَانَ الْمَحْبُوبُ فِي عِلْمِ اللَّهِ مِنَ أَهْلِ النَّارِ وَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا أَبْغَضَ رَجُلًا لِلَّهِ لَأَثَابَهُ اللَّهُ عَلَى بُغْضِهِ إِيَّاهُ وَ إِنْ كَانَ الْمُبْغَضُ فِي عِلْمِ

اللَّهِ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۲۷] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : هَلِ الدِّينُ إِلَّا الْحُبُّ وَ الْبُغْضُ [تفسير فرات کوفی ، ص ۴۲۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حُبِّي وَ حُبُّ أَهْلِ بَيْتِي نَافِعٌ فِي سَبْعَةِ مَوَاطِنَ أَهْوَالُهُنَّ عَظِيمَةٌ عِنْدَ الْوَفَاةِ وَ فِي الْقَبْرِ وَ عِنْدَ النُّشُورِ وَ عِنْدَ الْكِتَابِ وَ عِنْدَ الْحِسَابِ وَ عِنْدَ الْمِيزَانِ وَ عِنْدَ الصَّرَاطِ [أمالی صدوق ، ص ۱۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِكُلِّ شَيْءٍ أَسَاسٌ وَ أَسَاسُ الْإِسْلَامِ حُبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۴۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : حُبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ أَفْضَلُ عِبَادَةٍ [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۱۵۰] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : حُبُّنَا إِيمَانٌ وَ بُغْضُنَا كُفْرٌ [كافي ، ج ۱ ، ص ۱۸۷] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ عَلَى الصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الصَّوْمِ وَ الْحَجِّ وَ الْوَلَايَةِ وَ لَمْ يَنَادَ بِشَيْءٍ كَمَا نُودِيَ بِالْوَلَايَةِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۸] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنِ سَيَّرَهُ أَنْ لَمَّا يَكُونُ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ حَيْثِي يَنْظُرُ إِلَى اللَّهِ وَ يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِ فَلْيَتَوَالَ آلَ مُحَمَّدٍ وَ يَتَّبِعْ مِنْ عَدُوِّهِمْ وَ يَأْتُمْ بِالْإِمَامِ مِنْهُمْ فَإِنَّهُ إِذَا كَانَ كَذَلِكَ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ وَ نَظَرَ إِلَى اللَّهِ [قرب الإسناد ، ص ۱۵۲] .

کسی که خدا را دوست بدارد ، خلق او و آثار و آیات او را هم دوست دارد.

کسی که خدا را دوست بدارد ، به راحتی درراه او از مال و جان می گذرد.

کسی که خدا را دوست بدارد ، دشمن او و گناهکار را دوست ندارد.

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي

يُحِبُّكُمْ اللَّهُ [آل عمران/ ۳۱] .

طبق روایات ، بخش مهم قرآن درباره رهبری آسمانی و امام نار و امام نور است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَمَا يَبْلُغُ أَحَدُكُمْ حَقِيقَةَ الْإِيْمَانِ حَتَّى يَحِبَّ أَبْعَدَ الْخَلْقِ مِنْهُ فِي اللَّهِ وَ يَبْغِضَ أَقْرَبَ الْخَلْقِ مِنْهُ فِي اللَّهِ [تحف العقول ، ص ۳۶۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ اللَّهُ لَقَدْ رَأَيْتَنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ نَقْتُلُ آبَاءَنَا وَ أَبْنَاءَنَا وَ أَخْوَالَنا وَ أَعْمَامَنَا وَ أَهْلَ بَيْوتِنَا ثُمَّ لَا يَزِيدُنَا ذَلِكَ إِلَّا إِيمَانًا وَ تَسْلِيمًا وَ جِدًّا فِي طَاعَةِ اللَّهِ [كتاب سليم بن قيس ، ص ۶۹۶] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَ لَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَ الْأَقْرَبِينَ [نساء/ ۱۳۵] .

تولی و تبری نشانه خط است و کسی که ندارد ، در واقع خط ندارد.

قَالَ الْهَادِي (ع) : بِمَوَالِيكُمْ تُقْبَلُ الطَّاعَةُ الْمُفْتَرَضَةُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۱۵] . (زیارت جامعه کبیره)

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَحَبَّ كَافِرًا فَقَدْ أَبْغَضَ اللَّهَ وَ مَنْ أَبْغَضَ كَافِرًا فَقَدْ أَحَبَّ اللَّهَ [أمالی صدوق ، ص ۶۰۵] .

درجات بهشت و درکات دوزخ بستگی به تولى و تبرى قلبى و یدى و لسانى دارد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : فِي الْجَنَّةِ ثَلَاثُ دَرَجَاتٍ وَ فِي النَّارِ ثَلَاثُ دَرَكَاتٍ فَأَعْلَى دَرَجَاتِ الْجَنَّةِ لِمَنْ أَحَبَّنَا بِقَلْبِهِ وَ نَصَرَنَا بِلِسَانِهِ وَ يَدِهِ وَ فِي الدَّرَجَةِ الثَّانِيَةِ مَنْ أَحَبَّنَا بِقَلْبِهِ وَ نَصَرَنَا بِلِسَانِهِ وَ فِي الدَّرَجَةِ الثَّلَاثَةِ مَنْ أَحَبَّنَا بِقَلْبِهِ وَ فِي أَسْفَلِ الدَّرَكِ مِنَ النَّارِ مَنْ أَبْغَضَنَا بِقَلْبِهِ وَ أَعَانَ عَلَيْنَا بِلِسَانِهِ وَ يَدِهِ وَ فِي الدَّرَكِ الثَّانِيَةِ مِنَ النَّارِ مَنْ أَبْغَضَنَا بِقَلْبِهِ

وَ أَعَانَ عَلَيْنَا بِلِسَانِهِ وَ فِي الدَّرَكِ الثَّلَاثَةِ مِنَ النَّارِ مَنْ أَبْغَضَنَا بِقَلْبِهِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ١٥٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ جَالَسَ لَنَا عَائِبًا أَوْ مَدَحَ لَنَا قَالِيًا أَوْ وَصَلَ لَنَا قَاطِعًا أَوْ قَطَعَ لَنَا وَاصِلًا أَوْ وَالَى لَنَا عِدُوًّا أَوْ عَادَى لَنَا وَلِيًّا فَقَدْ كَفَرَ بِالَّذِي أَنْزَلَ السَّبْعَ الْمَثَانِي وَ الْقُرْآنَ الْعَظِيمَ [أمالي صدوق ، ص ٥٦] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : حُبُّنَا إِيْمَانٌ وَ بُغْضُنَا كُفْرٌ [كافي ، ج ١ ، ص ١٨٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ تَوَلَّى ظَالِمًا فَهُوَ ظَالِمٌ [بحار الأنوار ، ج ٢٧ ، ص ٦٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَذَبَ مَنْ ادَّعَى مَحَبَّتَنَا وَ لَمْ يَتَّبِعْنَا مِنْ عَدُوِّنَا [مستطرفات السرائر ، ص ٦٤٠] .

قَالَ الرِّضَا (ع) : مَنْ أَحَبَّ عَاصِيًّا فَهُوَ عَاصٍ وَ مَنْ أَحَبَّ مُطِيعًا فَهُوَ مُطِيعٌ [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ٢٣٥] .

عَنْ أَنَسٍ قَالَ : " حَيَاءُ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ وَ كَانَ يَعْجَبُنَا أَنْ يَأْتِيَ الرَّجُلُ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ يَسْأَلُ النَّبِيَّ (ص) فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَتَى قِيَامُ السَّاعَةِ فَحَضَّرَتِ الصَّلَاةَ فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ قَالَ : أَيْنَ السَّائِلُ عَنِ السَّاعَةِ؟ قَالَ : أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ فَمَا أَعَدَدْتَ لَهَا قَالَ وَ اللَّهُ مَا أَعَدَدْتُ لَهَا مِنْ كَثِيرٍ عَمَلٍ صِيْلَمَاهِ وَ لَا صَوْمٍ إِلَّا أَنِّي أَحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (ص) : الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ قَالَ أَنَسٌ : فَمَا رَأَيْتُ الْمُسْلِمِينَ فَرِحُوا بَعْدَ الْإِسْلَامِ بِشَيْءٍ أَشَدَّ مِنْ فَرَحِهِمْ بِهَذَا" [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ١٣٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كُلُّ مَنْ لَمْ يَحِبَّ عَلَى الدِّينِ وَ لَمْ يَبْغِضْ عَلَى الدِّينِ فَلَا دِينَ لَهُ [كافي

، ج ٢ ، ص ١٢٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْمُسْلِمِينَ يَلْتَقِيَانِ فَأَفْضَلُهُمَا أَشَدُّهُمَا حُبًّا لِصَاحِبِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ثَلَاثٌ مِنْ عَلَامَاتِ الْمُؤْمِنِ عِلْمُهُ بِاللَّهِ وَ مَنْ يَحِبُّ وَ مَنْ يَبْغِضُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لِأَصْحَابِهِ : أَيُّ عُرَى الْإِيمَانِ أَوْثَقُ؟ فَقَالُوا : اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَعْلَمُ وَ قَالَ بَعْضُهُمْ : الصَّلَاةُ وَ قَالَ بَعْضُهُمْ : الزَّكَاةُ وَ قَالَ : بَعْضُهُمُ الصِّيَامُ وَ قَالَ : بَعْضُهُمُ الْحَجُّ وَ الْعُمْرَةُ وَ قَالَ بَعْضُهُمُ الْجِهَادُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِكُلِّ مَا قُلْتُمْ فَضْلٌ وَ لَيْسَ بِهِ وَ لَكِنْ أَوْثَقُ عُرَى الْإِيمَانِ الْحُبُّ فِي اللَّهِ وَ الْبُغْضُ فِي اللَّهِ وَ تَوَالِي أَوْلِيَاءِ اللَّهِ وَ التَّبَرُّيُّ مِنْ أَعْدَاءِ اللَّهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَدُّ الْمُؤْمِنِ لِلْمُؤْمِنِ فِي اللَّهِ مِنْ أَعْظَمِ شُعَبِ الْإِيمَانِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ فِي اللَّهِ وَ أَبْغَضَ فِي اللَّهِ وَ أَعْطَى فِي اللَّهِ وَ مَنَعَ فِي اللَّهِ فَهُوَ مِنْ أَصْفِيَاءِ اللَّهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَحَبَّ لِلَّهِ وَ أَبْغَضَ لِلَّهِ وَ أَعْطَى لِلَّهِ فَهُوَ مِمَّنْ كَمَلَ إِيْمَانُهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَلْيَحْمِدِ اللَّهَ عَلَيَّ أَوَّلَ النَّعْمِ قَبْلَ وَمَا أَوَّلَ النَّعْمِ قَالَ : طَيْبُ الْوَالِدَةِ وَ لَا يَحِبُّنَا إِلَّا مَنْ طَابَتْ وَلَادَتُهُ [المحاسن ، ج ١ ، ص ١٣٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَوَّلُ مَا يَسْأَلُ عَنْهُ الْعَبْدُ حُبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ٦٢] .

ج

١. جابر بن عبدالله انصاري

١. سيماوشخصيت

١. پدر جابر

اولين

شهید احد ، پدر جابر بن عبدالله انصاری است که رسول خدا (ص) قبل از هزیمت به وی نماز گذاشت.

عبدالله (پدر جابر) دوستی داشت که در بدر شهید شده بود. در خواب او را دید و گفت : من در بهشتم و تو هم به ما ملحق می شوی و به همین دلیل هنگامی که می خواست به احد برود گفت : که من شهید می شوم ، چون رسول خدا (ص) خوابش را با شهید شدنش تعبیر فرموده بود.

پدر جابر ۲۰۰ سال داشت.

رُوی عَنْ جَابِرٍ قَالٍ : اسْتَشْهَدَ وَالْإِدَى بَيْنَ يَدَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) يَوْمَ أُحُدٍ وَهُوَ ابْنُ مِائَتَيْ سِنَةٍ. [الخرائج و الجرائح ، ج ۱ ، ص ۱۵۳] .

۲. ازدواج

۱) رسول خدا (ص) از جابر پرسید : ازدواج کرده ای؟ گفت : بله. پرسید با کی؟ گفت : با فلانی که زن بیوه ای است. فرمود : چرا باکره نگرفتی؟ گفت پدرم در جبهه شهید شده و هفت دختر در خانه گذاشته. اگر دختر می گرفتم مسائلی و سبک مغزی هایی در خانه رخ می داد ، ولی آن زن بیوه به خاطر مدیریتی که دارد هم آهنگی به وجود می آورد. هَذِهِ أَجْمَعُ لِأَمْرِي [مکارم الأخلاق ، ص ۲۰] .

جالب این که این گفت و گوها در راه جبهه بوده است.

۳. جهاد جابر

جابر از طایفه خزرج بود و در ۲۱ جنگی که رسول خدا (ص) شرکت فرمود ۱۹ جنگ را جابر شرکت داشت و در دو جنگ چون کودک بود. پدرش ممانعت کرد ، ولی باز هم به جبهه رفت ، به رزمندگان آب می داد. پدر جابر در جنگ احد در رکاب رسول خدا (ص) شهید شد و قبل از رفتن به

جبهه به همین جابر گفت: فرزندم! من در این جبهه شهید می شوم. مواظب خواهرانت باش و قرض های مرا بده. کفار او را مثله کردند.

۴. شکنجه

۱) حجاج دست جابر بن عبدالله انصاری را با مس گذاخته داغ و مهر گذاشت به بهانه این که چرا شما در قتل عثمان طرفداری نکرده اید. [الغدیر، ج ۹، ص ۱۲۹].

۵. حدیث جابر

جابر حلقه درسی داشت که در مسجد رسول الله (ص) می نشست و مردم دور او جمع و حدیث رسول الله (ص) را می شنیدند. [اعیان الشیعه].

۱) جابر می گوید: رسول خدا (ص)، فاطمه (س) را دید که لباس کم ارزشی پوشیده و با دستش آسیا می کند و بچه اش را در دامن نهاده شیر می دهد. از دیدن این منظره اشکش جاری شد. فرمود: دختر عزیزم سختی و مرارت دنیا را بچش تا به شیرینی نعمت های آخرت نائل گردی. عرض کرد: یا رسول الله (ص)! خدا را بر نعمت هایش سپاس می گویم. آنگاه این آیه نازل شد: *وَلَسَوْفَ يَعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ* [ضحی/۵] [المناقب، ج ۳، ص ۳۴۲].

۲) جابر می گوید: با رسول خدا (ص) به خانه فاطمه (س) رفتیم. حضرت (ص) دیدند رنگ زهرا (س) زرد شده، علت را پرسیدند فاطمه (س) عرض کرد: یا رَسُولَ اللَّهِ الْجُوعُ عِيَابُكُمْ لِي. [کافی، ج ۵، ص ۵۲۸].

۳) جابر بن عبدالله می گوید: در مسجد رسول الله (ص) نماز می خواندیم. پیرمرد کهنه پوش ضعیفی وارد مسجد شد. رسول خدا (ص) حال او را پرسید. پیرمرد گفت: من گرسنه ام، سیرم کن؛ لباس ندارم،

مرا ببوشان و فقیرم ، کمکم کن. پیامبر (ص) فرمود من چیزی ندارم ، ولی تو را راهنمایی می کنم. انْطَلِقْ اِلَى مَنْزِلِ مَنْ يَحِبُّ
اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ يُوَثِّرُ اللَّهُ عَلَيْهِ نَفْسَهُ اَنْطَلِقْ اِلَى حُجْرَةِ فَاطِمَةَ [بشاره المصطفی ، ص ۱۳۷] .

پیرمرد به همراه بلال به سراغ حضرت زهرا (س) رفت و پس از سلام درخواست هایش را بازگو کرد در حالی که حضرت
زهرا (س) با بچه هایش سه روز هیچ نخورده بودند و پیامبر (ص) هم از این مسأله باخبر بود. حضرت پوست گوسفندی که
حسن و حسین (علیهما السلام) روی آن می خوابیدند را به او داد.

پیرمرد عرض کرد : من گرسنه ام ، به من پوست می دهید؟ آنگاه حضرت گردن بند خود را به او اهدا کرد. او هم به مسجد
آمد و جریان را به حضرت رسول (ص) گفت. حضرت فرمود : بفروش ان شاء الله خدا کارت را درست کند. سپس رسول
خدا (ص) گریه کرد و فرمود : چطور خدا کار او را درست نکند در حالی که بهترین دختران آدم به او گردن بندی اهدا
کرده است. عمّار یاسر عرض کرد یا رسول الله اجازه می دهید من گردن بند را بخرم؟ فرمود : بخر. به اعرابی گفت : به چند می
فروشی؟ پیرمرد گفت : به مقداری گوشت و نان و لباسی که بپوشم و دیناری که به وطن خود بازگردم. عمّار ۲۰ دینار و ۲۰۰
درهم و یک برد یمانی و یک مرکب و مقداری گوشت و نان به او داد و پیرمرد به عمّار گفت : راستی چقدر سخاوتمندی.
پیرمرد خدمت پیامبر (ص) رسید و برای حضرت زهرا (س)

دعا کرد و پیامبر (ص) آمین گفت. عمار یاسر این گردن بند را خوشبو کرد و داخل برد یمانی گذاشت و به همراه غلامی تقدیم حضرت زهرا (س) کرد. حضرت غلام را آزاد کرد در حالی که می خندید. فرمود: چرا می خندی؟ عرض کرد: از برکت این گردن بند در تعجبم. گرسنه ای را سیر، عریانی را پوشانید، فقیری را بی نیاز و برده ای را آزاد و سپس به صاحبش برگشت. [بحار، ج ۴۳، ص ۵۶].

۶. وفات

مات سنه ۷۸ [معجم رجال خویی، ج ۴، ص ۱۷ به بعد].

۲. جابر و اهل بیت

۱. رسول خدا و جابر

رسول خدا (ص) به جابر فرمود: أَنْتَ مِنَّا أَبْغَضَ اللَّهُ مِنْ أَبْغَضَكَ وَ أَحَبَّ مِنْ أَحَبَّكَ [إختصاص مفید، ص ۲۲۲].

علم غیب رسول خدا (ص) به طول عمر او: قَمَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا جَابِرُ فَإِذَا لَقَيْتَهُ (امام باقر (ع)) فَأَقْرَبُهُ مِنِّي السَّلَامَ [أمالی صدوق، ص ۳۵۳].

رسول خدا (ص) در شب حمله بر دشمن ۲۵ مرتبه به جابر دعا کرد.

۲. صحابی بزرگ

از اصحاب ۶ معصوم بوده است. (رسول الله و پنج امام).

من اصحاب امیر المؤمنین الاصفیاء و من شرطه خمیسه و من اصحاب الحسنین (علیهما السلام) و السید جاد (ع) و الباقر (ع) [معجم رجال خویی، ج ۴، ص ۱۷ به بعد].

آخرین صحابه رسول الله (ص) از جهت مدت عمر بوده است.

۳. حمایت از ولایت

فضیلت علی بن ابی طالب (علیهما السلام) را بر دیگران اعلام کرده است.

در اثر پیر شدن ابروهایش چشمانش را پوشانده بود، ولی همین که درباره حضرت علی (ع) سؤال

شد: فَرَفَعَ حَاجِبِيهِ عَنْ عَيْنِيهِ فَقَالَ: ذَلِكَ خَيْرُ الْبَشَرِ أَمَا وَاللَّهِ أَنَا كُنَّا لَنَعْرِفُ الْمُتَنَافِقِينَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ بِبُغْضِهِمْ إِيَّاهُ [اعيان الشيعه و معجم خويى].

(۱) جابر در كوچه هاى مدينه راه مى افتاد و داخل جلسات انصار مى شد و مى گفت :

عَلَى خَيْرِ الْبَشَرِ فَمَنْ أَبِي فَقَدْ كَفَرَ يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ أَدَّبُوا أَوْلَادَكُمْ عَلَى حُبِّ عَلِيٍّ فَمَنْ أَبِي فَاَنْظُرُوا فِي شَأْنِ أُمِّهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۴۹۳].

(۲) فَقَامَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَمِنَ الْأَائِمَّةِ مِنْ وُلْدِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ: الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ ثُمَّ سَيِّدُ الْعَابِدِينَ فِي زَمَانِهِ عَلِيٌّ بْنُ الْحُسَيْنِ ثُمَّ الْبَاقِرُ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ وَ سَيِّدُ رِجَالِهِ يَا جَابِرُ فَإِذَا أَدْرَكَتَهُ فَأَقْرِئْهُ مِنِّي السَّلَامَ ثُمَّ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ ثُمَّ الْكَائِمُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ ثُمَّ الرَّضَا عَلِيُّ بْنُ مُوسَى ثُمَّ النَّقِيُّ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ ثُمَّ النَّقِيُّ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ ثُمَّ الزَّكِيُّ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ ثُمَّ ابْنُهُ الْقَائِمُ بِالْحَقِّ مَهْدِيٌّ أُمَّتِي الَّذِي يَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مَلَأَتْ ظُلْمًا وَجَوْرًا هَوْلَاءِ يَا جَابِرُ! خُلَفَائِي وَ أَوْصِيَاءِي وَ أَوْلَادِي وَ عِترَتِي مَنْ أَطَاعَهُمْ فَقَدْ أَطَاعَنِي وَ مَنْ عَصَاهُمْ فَقَدْ عَصَانِي وَ مَنْ أَنْكَرَهُمْ أَوْ أَنْكَرُوا حِدَادًا مِنْهُمْ فَقَدْ أَنْكَرَنِي وَ بِهِمْ يُمْسِكُ اللَّهُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ بِهِمْ يَحْفَظُ اللَّهُ الْأَرْضَ أَنْ تَمِيدَ بِأَهْلِهَا [كمال الدين ، ج ۱ ، ص ۲۵۸].

(۳) جابر یکی از شاهدان غدیر خم و نصب علی بن ابی طالب (علیهما السّلام) که ده ها سال بعد در جلساتی آنچه را دیده بودمی گفت و یکی از

راویان حدیث غدیر است. [الغدیر ، ج ۱ ، ص ۲۰۵] .

۷) قال جابر : کُنَّا مَعَ النَّبِيِّ (ص) فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَلَمَّا رَجَعَ إِلَى الْجُحْفَةِ نَزَلَ ثُمَّ خَطَبَ النَّاسَ فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي مَسْئُولٌ وَأَنْتُمْ مَسْئُولُونَ...إِلَى آخِرٍ. [الغدیر ، ج ۱ ، ص ۲۱] .

۸) در حدیث دیگر آمده که راوی می گوید : منزل جابر بودم که امام سجّاد (ع) و محمّد بن حنفیه وارد شدند و یک مرد عراقی جابر را قسم داد که ماجرای غدیر را که از نزدیک دیده ، تعریف کند. (یکی از کسانی است که اصرار بر نقل حدیث غدیر داشت.) [الغدیر ، ج ۱ ، ص ۲۱] .

۹) نقل های متعددی از حدیث غدیر به جابر منتهی می شود که در جلد اوّل الغدیر آمده : قَالَ جَابِرُ الْأَنْصَارِيِّ : لَمَّا نَزَلَتْ "الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ" (مائده/۳) قَالَ النَّبِيُّ (ص) : " اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى إِكْمَالِ الدِّينِ وَ إِيْتِمَامِ النُّعْمَةِ وَ رِضَى الرَّبِّ بِرِسَالَتِي وَ وَلاَ يَهُ عَلِيٌّ بِنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) بَعْدِي [المناقب ، ج ۳ ، ص ۲۳] .

۱۰) در نقل بحار جابر می گوید : من در حجّه الوداع نزدیک ترین مردم به پیامبر (ص) بودم.

قَالَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ : إِنِّي لَأَذُنَاهُمْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ بِمَنَى. [أمالی طوسی ، ص ۳۶۳] .

۴. عشق به اهل بیت

۴) اصحاب رسول الله (ص) سه دسته شدند :

الف : گروهی که در زمان خود حضرت (ص) منحرف شدند مثل ثعلبه که این آیه آمد و مِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهُ لَئِنْ آتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَ لَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ فَلَمَّا آتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ بَخُلُوا بِهِ وَ تَوَلَّوْا

وَهُمْ مُعْرِضُونَ فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ [توبه/۷۷-۷۵].

ب: گروهی بعد از رحلت منحرف شدند.

ج: گروهی که تا پایان عمر در راه بودند مثل جابر بن عبدالله انصاری که با سن ۹۴ سالگی آخرین صحابی باز هم دست کودکی را که نامش امام باقر (ع) بود می بوسید و بدین وسیله مردم را متوجه خط رهبری او می کرد و مانند عدی بن حاتم که سه فرزندش در جنگ ها شهید و دو چشمش در صفین و جمل نابینا شد و در برابر نیش معاویه که پرسید: فرزندان کجا هستند؟ و علی با تو انصاف نکرد که فرزندان خودش را نگاه داشت و فرزندان تو را به جبهه فرستاد. گفت: من انصاف نکردم، زیرا باید خودم را فدا می کردم، ولی هنوز زنده هستم.

۵) جابر در میان جمعیت در وسط راه همین که امام حسن و حسین (علیهما السلام) را دید خودش را روی پاهای آن دو عزیز انداخت و بوسید. به او گفتند: شما با این سن پیری و موقعیت اجتماعی و سابقه های مبارزاتی در میان انظار عمومی صلاح نیست این همه تواضع نسبت به حسنین (علیهما السلام). جابر در پاسخ گفت: إِلَيْكَ عَنِّي فَلَوْ عَلِمْتَ يَا أَخَا قُرَيْشٍ مِنْ فَضْلِهِمَا وَمَكَانِهِمَا مَا أَعْلَمُ لَقَبَلْتَ مَا تَحْتَ أَقْدَامِهِمَا مِنَ التُّرَابِ. [أمالی طوسی، ص ۴۹۹].

۵. زائر اربعین حسینی

جابر بن عبدالله اولین زائر امام حسین (ع) [معجم رجال خویی، ج ۴، ص ۱۷ به بعد].

۶. جابر و معجزات رسول خدا

۱) جابر گرسنگی شدید رسول الله (ص) در کندن خندق را احساس کرد و به

منزل آمد و با مشورت همسر تصمیم گرفتند بزغاله خود را ذبح و یک من آرد را نان و رسول خدا (ص) را مهمان کنند. دعوت به عمل آمد. حضرت پرسید: تنها بیایم یا با همراه؟ جابر می گوید: با خودم فکر کردم، لابد همراه کسی مثل علی بن ابیطالب (علیهما السلام) دارد. گفتم: با همراه. حضرت جلو خندق ایستاد و همه اهل خندق را به خانه جابر دعوت کرد. به علاوه در بین راه هم مردم را دعوت می کرد. جابر گفت: با خود گفتم امروز رسوا شدم. با هیجان به خانه آمدم. همسرم گفت: اگر رسول الله دعوت کرده، پس ناراحت نباش. خودش مسأله را حل می کند. جابر می گوید: ایمان زنم از من بیشتر است. حضرت (ص) فرمود: همگی پشت در خانه بمانید خودش با علی (ع) وارد و نگاهی به تنور و دیگ آبگوشت کرد و فرمود: نان را دانه دانه از تنور به من بده زن جابر نان را به حضرت (ص) داد و حضرت (ص) نان ها را در ظرف خرد و آبگوشت روی آن می ریخت و مردم ده نفر ده نفر می آمدند غذا میل کرده و می رفتند و همه سیر شدند و غذاها هم زیاد آمد. [الخرائج والجرائح، ج ۱، ص ۱۵۱].

۲) پدر جابر که در اُحد شهید و مثله شده بود به یک یهودی بدهکار بود. رسول خدا (ص) که حامی مستضعفان و خانواده شهدا بود و از سوی دیگر جابر ۷ خواهر در خانه داشت، به جابر گفت: به یهودی بگو بدهی تو را هنگام خشک

شدن خرما می دهم و همین که خرماها خشک شد مرا خبر کن. جابر هنگام خشک شدن خرما رسول خدا (ص) را خبر کرد. حضرت به نخلستان آمد و از هر نوع خرما مشتی برداشت و دوباره روی آن ریخت و فرمود: یهودی را خبر کن. طلبکار یهودی آمد. رسول خدا (ص) فرمود از کدام نوع خرماها طلب خود را وصول می کنی؟ گفت: به قدری بدهکاری زیاد است که تمام انواع خرماها هم کافی نیست. حضرت (ص) فرمود کار نداشته باش. یهودی نوعی را انتخاب کرد. حضرت با کلمه بسم الله با دست مبارکش با کیل آنقدر به یهودی خرما داد تا تمام بدهکاری پدر جابر پرداخت شد و همچنان خرماها کم نشد، سپس به جابر که فرزند شهید و هفت خواهر در خانه داشت فرمود: خرماها را به منزل ببر که خداوند در آن برکت قرار داده است. جابر می گوید: از خرماها خوردیم و بخشیدیم و فروختیم تا سال بعد. [الخرائج والجرائح ، ج ۱ ، ص ۱۵۳] .

۳) امام باقر (ع) به عیادت جابر که بسیار پیر شده بود رفت و احوالپرسی کرد. جابر گفت: أنا فی حال الکبر أحبّ الی من الشّباب و المرض أحبّ الی من الصّیحه و الموت أحبّ الی من الحیوه. فقال الباقر (ع): " اما أنا فأحبّ الی الّتی یختاره الله من الشّباب و المرض و.. " فأخذَ یَدَ الباقر (ع) و قبلها و قال: صدق رسول الله (ص) [أعیان الشّیعه] .

۷. جابر و امام باقر (ع)

امام باقر (ع) به او قول شفاعت داد.

عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ : قَالَ

لی أبو عبد الله (ع): إِنَّ لِأَبِي مَنَاقِبَ لَيْسَتْ لِأَحَدٍ مِنْ آبَائِي إِنْ رَسُولَ اللَّهِ (ص) قَالَ: لِيَجَابِرَ بِنِ عَبْدِ اللَّهِ إِنَّكَ تُدْرِكُ مُحَمَّدًا ابْنِي فَأَقْرَبُهُ مِنِّي السَّلَامَ فَآتَى جَابِرٌ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (ع) فَطَلَبَهُ مِنْهُ فَقَالَ نُزِّلَ إِلَيْهِ فَنِدَعُوهُ لَكَ مِنَ الْكِتَابِ فَقَالَ أَذْهَبُ إِلَيْهِ فَاتَاهُ فَأَقْرَأَهُ السَّلَامَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ وَقَبِلَ رَأْسَهُ وَالتَّرَمَّهُ فَقَالَ وَ عَلَيَّ حَيْدَى السَّلَامِ وَ عَلَيْكَ يَا جَابِرُ قَالَ فَسَأَلَهُ جَابِرٌ أَنْ يَضْمَنَ لَهُ الشَّفَاعَةَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَقَالَ لَهُ أَفْعَلْ ذَلِكَ يَا جَابِرُ [إختصاص مفيد ، ص ۶۲] .

امام سجاد (ع) همراه کودکش امام باقر (ع) بر جابر وارد شد. امام سجاد (ع) به فرزندش فرمود: سر عموی خود جابر را ببوس و همین که جابر متوجه شد که کودک امام باقر (ع) است او را بغل کرد و بوسید.

جابر به امام باقر (ع) در سن کهولت گفت: وَ اللَّهُ لَا دَخَلْتُ فِي نَهْيِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) [كفايه الأثر ، ص ۵۳] .

جابر هر روز دو بار به منزل امام باقر (ع) که کودک بود می آمد و او را می بوسید و می گفت: بِأَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي أَبُوكَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَقْرَأُكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ ذَلِكَ قَالَ: فَرَجَعَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ إِلَى أَبِيهِ وَ هُوَ ذَعِرٌ فَأَخْبَرَهُ! الْخَبَرَ فَقَالَ لَهُ: " يَا بَنِي وَ قَدْ فَعَلْتَهَا حَيَّا بَرٌّ قَالَتْ نَعَمْ قَالَ: الزَّمْ بَيْتَكَ يَا بَنِي! فَكَانَ جَابِرٌ يَأْتِيهِ طَرْفَى النَّهَارِ وَ كَانَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ يَقُولُونَ وَاعْبَاهُ لِيَجَابِرَ يَأْتِي هَذَا الْغُلَامَ طَرْفَى النَّهَارِ وَ هُوَ آخِرُ مَنْ بَقِيَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) . [كافي ، ج ۱ ،

با عمامه سیاه در مسجد رسول الله (ص) می نشست و تکرار می کرد : یا باقر العلم! یا باقر العلم! مردم می گفتند : هذیان می گوید. می گفت : هرگز! من حامل سلام رسول الله (ص) به امام باقر (ع) هستم :

كَانَ يَقْعِدُ فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ هُوَ مُعْتَجِرٌ بِعِمَامِهِ سَوْدَاءٍ ۱۱ وَ كَانَ يَنَادِي يَا بَاقِرَ الْعِلْمِ! يَا بَاقِرَ الْعِلْمِ! فَكَانَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ يَقُولُونَ : جَابِرٌ يَهْجُرُ. فَكَانَ يَقُولُ : لَا وَاللَّهِ مَا أَهْجُرُ وَ لَكِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ إِنَّكَ سَتُدْرِكُ رَجُلًا مِنِّي اسْمُهُ اسْمِي وَ شَمَائِلُهُ شَمَائِلِي يَبْقُرُ الْعِلْمَ بَقْرًا فَذَاكَ الَّذِي دَعَانِي إِلَى مَا أَقُولُ. [کافی ، ج ۱ ، ص ۴۶۹] .

در صحیح مسلم و کنز العمال و أسد الغابه از او تجلیل بسیار شده است.

هر روز صبح و عصر در آن سن بالای ۹۰ سالگی در حالی که نابینا بود با عصا روزی دو بار به منزل امام باقر (ع) می آمد و دست امام را می بوسید و می رفت.

۱. جامعیت اسلام

۱. ضرورت وجود دین جامع

۱. مقدمه

مثال : شما برای کار خیاطی و گل دوزی منزل احتیاج به چرخ خیاطی دارید ، پس از خرید و باز کردن در جعبه ، می بینید که در کنار آن یک دفترچه است؛ دفترچه راهنمای استفاده از این چرخ. در این دفترچه ۲ مطلب آمده یکی آشنایی با اجزای مختلف چرخ و دیگری طرز صحیح استفاده از چرخ تا عمر بیشتری داشته باشد. شما باید قبل از استفاده ، دفترچه را بخوانید و سپس با چرخ کار کنید ، حتی گاهی آن قدر اجزا و لوازم دارد که شما باید یک دوره آموزش با چرخ را ببینید.

و الا چرخ نخ پاره می کند یا سوزن می شکند یا توی ماسوره نخ گیر می کند و...

این دفترچه را چه کسی نوشته است؟ معلوم است سازنده و مخترع این چرخ ، آیا کس دیگری که نه سازنده است و نه آشنا ، می تواند چنین دفترچه ای را بنویسد و آیا اگر کسی دیگر نوشت شما از آن استفاده می کنید؟ مسلما نه ، چون می گویند دفترچه راهنما را باید سازنده دستگاه بنویسد نه هر کسی.

از طرفی هر وقت دستگاه خراب شد آن را نزد تعمیر گاه خودش می برید و دست هر کس نمی دهید ، تا مطمئن نباشید که او وارد است چرخ را به او نمی سپارید.

حالا در مورد خود ما انسان ها ، آیا ما سازنده و خالقی داریم یا نه؟ آیا ما خودمان خود را به وجود آوردیم؟ چه کسی پدر و مادر ما را به وجود آورده؟ همه ما قبول داریم که خدای قادر متعال.

۲. خداوند تنها راهنمای بشر

خالق ماست ، حال آیا این خالق ما ، ما را خلق کرده و رها کرده؟

آیا ما از یک چرخ خیاطی کمترین؟ آیا خالق ما ، دفترچه راهنمای ما را نوشته است؟ اگر نوشته پس کجاست؟... تمام کتب آسمانی و بالانحص قرآن ، دفترچه راهنمای ما انسان هاست ، آیا غیر خدا کس دیگری حق دارد دفترچه راهنمای ما انسان ها را بنویسد؟ برنامه زندگی ما را تنظیم کند؟ خدا توی این دفترچه گفته؟ ای انسان تو فقط این جسم نیستی ، تو دارای روح و روان هستی؟ همه فکرت و هم و غمت جسمت نباشد ، به فکر رشد روح هم باش.

حالا هر وقت این دستگاه خراب شد به چه

کسی مراجعه کنی؟ : آیا خدا تعمیر کار این مخلوق را هم فرستاده یا نه؟... بلی ، انبیاء و ائمه ، تعمیر کار انسان ها هستند ، آن ها آمدند تا انسان ها را از عیب ها و خطاها پاک کنند و جامعه را اصلاح کنند ، چون آن ها انسان های کاملی هستند لذا به تمام رموز انسان ها آشنا هستند و راحت می توانند او را تعمیر کنند. انبیا الگوی کامل و نمونه مجسم انسان کامل هستند.

اسلام یک دین ایده آلیسم نیست ، بلکه همه برنامه هایش قابل عمل و اجرا است. مدینه فاضله ارسطو نیست که ساخته فکر و ذهن و خیال باشد ، واقع گرا است ، انبیا را فرستاده تا نشان دهد همه مطالبش قابل اجرا است. مردم الگوها را ببینند و باور کنند که قابل اجرا است ،

۳. قرآن کتاب راهنما و پیامبر بیانگر آن

نگویید نمی شد ، امکان نداشت ، ببینند که ممکن است و شدنی است. پس تا این جا معلوم شد که قرآن دفترچه راهنمای ما و پیامبران مسئول بیان و پیاده کردن مطالب این دفترچه هستند.

پس با این حساب و با این بیان دیگر ، قرآن تنها یک کتاب عبادی نیست ، یک بعدی نیست ، بلکه برای همه ابعاد انسان برنامه دارد ، همه جهات انسان را در نظر گرفته و طبق آن برنامه زندگی او را ریخته است.

در جهان امروز گروهی اصالت رابه جنبه فردی انسان داده اند و می گویند اصل فرد است و باید همه چیز فدای او شود ، حق فرد مقدم بر حق جامعه است ، و بعضی اصالت را به جنبه اجتماعی انسان داده اند و گفته اند

باید فرد فدای اجتماع شود ، حق جامعه مقدم بر حق فرد است.

مثلا در مسئله آزادی ، عده ای می گویند انسان ، آزاد آفریده شده و هیچ کس حق ندارد جلوی آزادی او را بگیرد هر کار بخواهد می تواند بکند او آزاد مطلق است ، جامعه حق ندارد جلوی آزادی او را بگیرد ، اما عده ای در مقابل می گویند انسان یک موجود اجتماعی است و اجتماعی آفریده شده پس او حق ندارد هر کار دلش می خواهد بکند ، باید مراعات جامعه را بکند ، آزادی او نباید به جامعه ضرری بزند. این ها حرف های کسانی است که بدون آن که انسان را بشناسند برای او برنامه و دستور می نویسند و آن را به شکل قانون در می آورند همانند کسی که از چرخ خیاطی چیزی نمی فهمد و برای آن دستور استفاده می نویسد.

۴. انسان موجود دو بعدی

اما خالق او در کتاب راهنمای بشر قرآن به او آموخته است که ای انسان! تو دو بعد داری یکی فردی و یکی اجتماعی و هیچ یک از این دو بعد نباید فدای دیگری شود. نه افراط و نه تفریط ، بلکه عدل و عدالت و اعتدال ، تو باید هر دو بعدت را رشد دهی ، هم به فکر خودت باشی و هم به فکر جامعه ، نه آن که یکی را به خاطر دیگری رها کنی ، اسلام دین جامع است ، جمع میان خود و جامعه. مگر جامعه در خارج چیزی جز همین افراد جامعه نیست. جامعه که وجود خارجی ندارد ، بلکه ترکیب و اجتماع تک تک افراد را جامعه می گویند. حالا اگر تک تک افراد اصلاح

شوند و وظایف خود را به خوبی انجام دهند جامعه هم اصلاح می شود ، لکن علاوه بر وظایف فردی ، هر انسانی در مقابل دیگران وظایفی دارد؛ باید رابطه میان افراد نیز سالم باشد تا جامعه رشد کند و الا مثل موتور ماشینی است که تمام اجزای آن جدای از هم باشند ، گر چه همه سالمند و قدرت انجام وظیفه شان را دارند؛ اما تا این اجزاء به هم پیوند نخورند ، آن هم پیوندی صحیح و محکم ، این موتور روشن نمی شود. پس هر جزء به تنهایی باید سالم باشد و با اجزای دیگر نیز رابطه ای صحیح داشته باشد. جامعه انسانی نیز درست این چنین است. به قول سعدی :

۲. جامعیت در روابط

اسلام نیز با توجه به این دو بعد انسان _ که شامل بعد فردی و بعد اجتماعی است _ دو وظیفه بر گردن آن ها گذاشته و آن ها را در ارتباط با این دو وظیفه مسئول دانسته است :

۱ _ رابطه فرد با خالق خود ، برای رشد و کمال فردی او.

۲ _ رابطه فرد با جامعه ، برای رشد و کمال جامعه.

و در بعضی آیات این دو وظیفه را کاملاً کنار یکدیگر قرار داده و بیان کرده است :

لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ [هود/۲۶] .

بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا [بقره/۸۳] .

در کنار :

أَقَامُوا الصَّلَاةَ

وَ آتَوْا الزَّكَاةَ [بقره/۲۷۷] .

و از نظر اسلام کسی مقبول درگاه الهی است که هر دو وظیفه را انجام دهد نه آن که همانند بعضی یک بعدی شود؛ یا جامعه را رها کند و فقط به فکر خود باشد یا بر عکس چنان خود

را مشغول کند که از خود غافل شود.

لذا امام صادق (ع) می فرماید :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اخْتَبِرُوا إِخْوَانَكُمْ بِخَصِيصَتَيْنِ فَإِنْ كَانَتْ فِيهِمْ وَإِلَّا فَاعْزُبْ ثُمَّ اعْزُبْ ثُمَّ اعْزُبْ مُحَافَظَةً عَلَى الصَّلَوَاتِ فِي مَوَاقِيتِهَا وَالْبِرِّ بِالْإِخْوَانِ فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۷۲] .

برای انتخاب دوست دو ملاک را در نظر بگیرید ، یکی رابطه او با خالق که آیا بر نماز محافظت دارد یا نه؟ و یکی رابطه او با مخلوق که آیا در عسر و یسر ، نیکی می کند یا نه؟

اما متأسفانه ما از دین همان جنبه های فردی و شخصی اش را می دانیم و از دستورات اجتماعی اسلام بی اطلاعیم. اسلام را در نماز و روزه و حج و دعا و عبادت خلاصه می کنیم. در حالی که اگر دقت کنیم می بینیم همین دستورات عبادی را نیز اسلام دستور داده که در میان جمع انجام دهید. نماز را به جماعت بخوانید ، هر هفته روز جمعه از تمام شهر در یک نقطه جمع شوید ، نماز جمعه به پا دارید و از اخبار و مسائل جامعه با خبر شوید. سالی یک بار در حج جمع شوید و از مشکلات جهان اسلام مطلع شوید.

۳. جامعیت در تعلیم و تربیت

تعلیمات اسلام :

عقاید : خداشناسی ، توحید ، نبوت ، امامت ، معاد ، عدل خدا ، بررسی ادیان و مکتب ها ، فلسفه عقاید اسلامی.

نظام عبادی : نماز ، روزه ، حج ، عبادت های اجتماعی.

نظام اقتصادی : معاملات (انواع کسب ها) ، مالیات اسلامی (خمس و زکات) ، کفارات ، انفال (ثروت های عمومی ، تحریم عوامل تمرکز ثروت ، توزیع ثروت ، مالکیت در اسلام

، اقتصاد تحلیلی و تطبیقی.

نظام اجتماعی: نظام جنگی و جهاد، نظام سیاسی (آئین حکومت)، نظام دادرسی (شهادت و قضا) آئین ازدواج (تشکیل خانواده)

اخلاق: اخلاق عملی، اخلاق نظری.

تاریخ: تاریخ مختصر رسول اکرم (ص)، تاریخ مختصر ائمه (ع)، تاریخ خلفا، تاریخ تحلیلی اسلام.

قرآن: آموزش ساده (مرحله اول تعلیم قرآن)، تجوید (مرحله دوم تعلیم قرآن)، ترجمه و تفسیر (مرحله سوم)، علوم قرآن.

حدیث: اجتماعی، اخلاقی، اعتقادی، علمی.

عربی: قواعد عربی، مکالمه عربی، انشاء عربی.

حقوق: حقوق متقابل والدین و فرزند، حقوق متقابل زن و شوهر، حقوق همسایه، حقوق خویشاوندی، حقوق مسلمان بر مسلمان، حقوق بشر، حقوق متفرقه.

تربیت اسلام: وراثت، محیط خانه، محیط زندگی، محیط آموزش، آئین معاشرت و دوستی، شناخت کتب مفید و مضر.

تعلیمات متفرقه: معنا و آثار دین در جامعه، اسلام و پیکار با بی سوادی، اسلام و مبارزه با خرافات، اسلام و لغو امتیازات کار و کوشش در اسلام، علم در اسلام، طب و بهداشت در اسلام، و...

در این فرمول، تعالیم اسلام به طور کلی به ۱۲ رشته و هر رشته به چند ماده درسی تجزیه شده و جمعا ۶۴ واحد درسی ملحوظ گردیده است که هر یک از این مواد درسی به طور فشرده و ساده و به روش آموزشی در سه سطح (ابتدایی، متوسطه، عالی) نوشته شود و به صورت کتاب های درسی که هر یک در چند جلسه معین و محدود و قابل

تدریس باشد، در اختیار کلاس های دینی و آموزگاران مذهبی قرار گیرد.

۴. جامعیت در احکام

در فقه اسلام کتاب ها و عنوان های زیادی در تمام شئون زندگی فردی و اجتماعی و حقوقی و اخلاقی و عبادی و سیاسی به چشم می خورد از این قرار:

۱_ طهارت، ۲_ نماز، ۳_ زکات، ۴_ خمس، ۵_ حج، ۶_ جهاد، ۷_ امر به معروف، ۸_ نهی از منکر، ۹_ کفارات، ۱۰_ بیع، ۱۱_ اجاره، ۱۲_ نکاح، ۱۳_ طلاق، ۱۴_ ارث، ۱۵_ رهن، ۱۶_ افلاس، ۱۷_ محجور، ۱۸_ ضمان، ۱۹_ حواله، ۲۰_ کفالت، ۲۱_ صلح، ۲۲_ شرکت، ۲۳_ مضاربه، ۲۴_ مزارعه، ۲۵_ مساقات، ۲۶_ ودیعه، ۲۷_ عاریه، ۲۸_ جعاله، ۲۹_ وکالت، ۳۰_ وقف، ۳۱_ هبه، ۳۲_ صدقه، ۳۳_ سبق و رمایه، ۳۴_ وصیت، ۳۵_ اغذیه و اشربه، ۳۶_ شکار و ذبح، ۳۷_ غضب، ۳۸_ شفعه، ۳۹_ احیاء موات، ۴۰_ لقطه، ۴۱_ قضاوت، ۴۲_ شهادت، ۴۳_ حدود، ۴۴_ قصاص، ۴۵_ دیات، ۴۶_ روزه،

۱. جاهلیت

۱. اسلام و جاهلیت

۱. تغییر ارزش ها

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا جُؤَيِّرُ! إِنَّ اللَّهَ قَدْ وَضَعَ بِالْإِسْلَامِ مَنْ كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ شَرِيفًا

وَشَرَفَ بِالْإِسْلَامِ مَنْ كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَضِيعًا

وَأَعَزَّ بِالْإِسْلَامِ مَنْ

كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ ذَلِيلًا

وَ أَذْهَبَ بِالْإِسْلَامِ مَا كَانَ مِنْ نَخْوَةِ الْجَاهِلِيَّةِ

وَ تَفَاخُرِهَا بِعَشَائِرِهَا [كافي ، ج ۵ ، ص ۳۳۹] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : ثَلَاثَةٌ مِنْ عَمَلِ الْجَاهِلِيَّةِ الْفُخْرُ بِالْأَنْسَابِ

وَ الطَّغْنُ بِالْأَحْسَابِ

وَ الْإِسْتِشْقَاءُ بِالْأَنْوَاءِ [معاني الأخبار ، ص ۳۲۶] .

قال ابن عباس : أن الأوس و الخزرج ذكروا ما كان منهم في الجاهلية فنار بعضهم إلى بعض بالسيوف فأنزل الله تعالى كيف تكفرون و أنتم تتلى عليكم آيات الله و فيكم رسوله [آل عمران/ ۱۰۱] [بحار الأنوار ، ج ۷۲ ، ص ۱۶۳] .

۲. احیای سنت های حسنه فراموش شده

مساله چوب کوچک همراه مرده در قبر ، سفارش حضرت آدم بوده که در جاهلیت فراموش شده بود. فَأَحْيَا النَّبِيَّ [تَهْدِيْب الْأَحْكَامِ ، ج ۱ ، ص ۳۲۶] .

__ أهل الجاهلية كانوا يجتنبون موكله الحيض [بحار الأنوار ، ج ۷۸ ، ص ۷۸] .

__ در جاهلیت عده زن در فوت شوهر یک سال بود که آیه آمدهیتر بضمن بأنفسیهن أربعه أشهر و عشرأ [(بقره/ ۲۳۴)] [تفسیر القمی ، ج ۱ ، ص ۵] .

نازل شد و سنت عوض شد. [بحار ، ج ۹۰ ، ص ۶] .

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : نَصَبَ الرِّايَاتِ الَّتِي كَانَتْ تَرْفَعُهَا الْفُؤَاجِرُ لِلْفُؤَاحِشِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ [كافي ، ج ۶ ، ص ۴۰۶] .

۲. سیمای جاهلیت

۱. قرآن

۱. إِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ [بقره/ ۱۹۸] .

۲. إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ [آل عمران/ ۱۰۳] .

۳. كُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرِهِ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا [آل عمران/ ۱۰۳] .

٤. وَ اذْكُرُوا اِذْ كُنْتُمْ قَلِيلاً فَكَثَرَكُمْ [اعراف/٨٦].

٥. اَنْ كُنْتُمْ قَوْماً مُّسْرِفِينَ [زخرف/٥].

٦. وَ اِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [آل عمران/١٥٤]

۷. كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ [مائده/۷۹] .

۸. يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ [آل عمران/۱۵۴] .

به جای اطمینان به وعده خداوند شک و رزیده و سوء ظن که آیا با این وضع دل خراش ما پیروز می شویم؟ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ [آل عمران/۱۵۴] .

آری تنهاتکیه بر محاسبات مادی جاهلیت مطرح بوده است.

۹. وَلَا تَبْرَأْ جَنَ تَبْرَأَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى [احزاب/۳۳] .

قَالَ الْبَيْهَقِيُّ (ع) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى : وَلَا تَبْرَأْ جَنَ تَبْرَأَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى [احزاب-۳۳] : أَي سَتَكُونُ جَاهِلِيَّةً أُخْرَى [بحار الأنوار ، ج ۲۲ ، ص ۱۸۹] .

۱۰. أَمْ فَحَكَمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ [مائده/۵۰] .

اشراف یهود به پیامبر که اگر در فلان ماجرا به نفع ما قضاوت کنی همه ما به تو ایمان می آوریم بعد هم سایر یهود ملحق می شوند. پیامبر (ص) نپذیرفت و آیه فوق نازل شد همراه آیه :

وَأَنِ احْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ [مائده/۴۹] .

۱۱. إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ الْحَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ [فتح/۲۶] .

۲. سنت نبوی

۱. برخورد قاطع با جاهلیت

رسول اکرم (ص) در غدیر خم :

أَلَا وَكُلُّ مَأْثَرَةٍ أَوْ بَدْعَةٍ كَانَتْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ أَوْ دَمٍ أَوْ مَالٍ فَهِيَ تَحْتَ قَدَمِي هَاتِينَ (پیامبر قدم خود را بلند کرد) ، لَيْسَ أَحَدٌ أَكْرَمَ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِالتَّقْوَى ، أَلَا هَلْ بَلَغْتَ قَالُوا نَعَمْ ، قَالَ اللَّهُمَّ اشْهَدْ ، ثُمَّ قَالَ

أَلَا وَكُلُّ رِبَا كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَهُوَ مَوْضُوعٌ ، وَ أَوَّلُ مَوْضُوعٍ مِنْهُ رَبَا الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ

ألا و كل دم كان فى الجاهليه فهو موضوع [تفسير القمى ، ج ١ ، ص ١٧١] .

رسول الله هنگام اعزام فرمود : يا على ! اجعل قضاة أهل الجاهليه تحت قدميك [أمالى صدوق ، ص ١٧٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ليدعن الناس فخرهم فى الجاهليه أو ليكونن أبغض إلى الله من الخنافس (سوسك) [بحار الأنوار ، ج ٦١ ، ص ٣١٣] .

قال ابن ابى الحديد : ثلتم حصن الله بأحكام الجاهليه. [شرح نهج البلاغه ، ج ١٣ ، ص ١٨٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إن الله تبارك و تعالى بعثنى رحمه للعالمين و لأمحق المعازف و المزامير و أمور الجاهليه و أوثانها و أزلماها [أمالى صدوق ، ص ٤١٦] .

٢. مبارزه با جاهليت

١. النساء ريحانه

در حجه الوداع در کنار مسئله رهبرى فرمود : فلکم عليهن حق و لهن عليكم حق [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٤٨٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا فَإِنَّهُنَّ عِنْدَكُمْ عَوَانٍ أَى أَسِيرَاتٍ [مستدرک الوسائل ، ج ١٤ ، ص ٢٥١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَطْعِمُوهُمْ مِمَّا تَأْكُلُونَ وَ أَلْبِسُوهُمْ مِمَّا تَلْبَسُونَ [الغارات ، ج ١ ، ص ٦٥] .

٢. به مبلغ خود به يمن (معاذ بن جبل) دستور داد : ... قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : و أمت أمر الجاهليه [تحف العقول ، ص ٢٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ألا- و كل مأثره أو بدع كانت فى الجاهليه أو دم أو مال فإنها تحت قدمى هاتين [بحار الأنوار ، ج ٣٧ ، ص ١١٣] .

٣. نهج البلاغه

١. عقيدتى

از نظر عقيدتى : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَالْهُدَى حَامِلٌ وَ

الْعَمَى شَامِلٌ عُصَى الرَّحْمَنِ وَ نُصِرَ الشَّيْطَانُ وَ خُذِلَ الْإِيمَانُ [نهج البلاغه ، خطبه ٢] .

انقطع جبل الدين

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ أَنْتُمْ مَعْشَرَ الْعَرَبِ عَلَى شَرِّ دِينٍ وَ فِي شَرِّ دَارٍ مُنِيحُونَ بَيْنَ حِجَارِهِ حُشْنٌ وَ حَيَاتٍ صُمٌّ تَشْرَبُونَ الْكِدْرَ وَ تَأْكُلُونَ الْجَشِبَ وَ تَسْفِكُونَ دِمَاءَ كُمْ وَ تَقْطَعُونَ أَرْحَامَكُمْ الْأَضْنَامُ فِيكُمْ مَنْصُوبَةٌ وَ الْأَثَامُ بِكُمْ مَعْصُوبَةٌ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٦] .

__ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بَعَثَهُ وَ النَّاسُ ضَلَالًا فِي حَيْرِهِ وَ حَاطِبُونَ فِي فِتْنِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ٩٥] .

__ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَدْ اسْتَهْوَتْهُمْ الْأَهْوَاءُ وَ اسْتَرَلَّتْهُمْ الْكِبْرِيَاءُ وَ اسْتَحَفَّتْهُمْ الْجَاهِلِيَّةُ الْجَهْلَاءُ [نهج البلاغه ، خطبه ٩٥] .

__ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بَعَثَهُ حِينَ لَا عِلْمَ قَائِمٍ وَ لَا مَنَارَ سَاطِعٍ وَ لَا مَنَهْجَ وَاضِحٍ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٦] .

٢. عبادي

وَ مَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً (صوت) وَ تَضْدِيَةً (كف زدن) فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ [انفال/٣٥] .

٣. بهداشتی

__ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : تَشْرَبُونَ الْكِدْرَ وَ تَأْكُلُونَ الْجَشِبَ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٦] .

٤. اجتماعي

__ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَرْسَلَهُ عَلَى حِينِ فِتْرِهِ مِنَ الرُّسُلِ وَ طَوَّلَ هَجْعَهُ (خواب و غفلت) مِنَ الْأُمَمِ وَ اعْتَرَامٍ مِنَ الْفِتَنِ وَ انْتِشَارٍ مِنَ الْأُمُورِ وَ تَلَطُّ مِنَ الْحُرُوبِ وَ الدُّنْيَا كَاسِفَهُ النُّورِ ظَاهِرَهُ الْغُرُورِ عَلَى حِينِ اصْفَرَارٍ مِنْ وَرَقِهَا وَ إِيَاسٍ مِنْ ثَمَرِهَا وَ اغْوِرَارٍ مِنْ مَائِهَا قَدْ دَرَسَتْ مَنَارُ الْهُدَى وَ ظَهَرَتْ أَعْلَامُ الرَّدَى فَهِيَ مُتَجَهِّمَةٌ لِأَهْلِهَا عَابِسَةٌ فِي وَجْهِ طَالِبِهَا ثَمَرُهَا الْفِتْنَةُ وَ طَعَامُهَا الْجِيفَةُ وَ شِعَارُهَا (درون) الْخَوْفُ

وَ دِتَارَهَا (بيرون) السَّيْفُ. [نهج البلاغه ، خطبه ٨٩].

و الناس فى فتن...

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): نَوْمُهُمْ سُهُودٌ وَ كَحْلُهُمْ دُمُوعٌ بِأَرْضِ عَالِمِهَا مُلَجِّمٌ وَ جَاهِلُهَا مُكْرَمٌ [نهج البلاغه ، خطبه ٢].

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَ تَقَطِّعُونَ أَرْحَامَكُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٦].

٥. فرهنگى

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَلَا الدَّاعِيَ أَجَابُوا وَ لَا فِيمَا رَغَبْتَ رَغِبُوا [نهج البلاغه ، خطبه ١٠٩].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّ اللَّهَ بَعَثَ مُحَمَّدًا (ص) وَ لَيْسَ أَحَدٌ مِنَ الْعَرَبِ يَقْرَأُ كِتَابًا [نهج البلاغه ، خطبه ٣٣].

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ النَّاسُ يَشْتَحِلُونَ الْحَرِيمَ وَ يَسْتَدِلُّونَ الْحَكِيمَ [نهج البلاغه ، خطبه ١٥١].

٣. خطرات جهل

١. قرآن

١. شرك

يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ [اعراف/ ١٣٨].

— جهل به خدا و صفات و علم و قدرت او.

— جهل به علل واقعى و...

٢. انحراف جنسى

— أ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ [نمل/ ٥٥].

— جهل به هدف آفرينش ، غريزه شهوت در انسان.

— جهل به آثار شوم.

٣. لجاجت

أُبَلِّغُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ وَ لَكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ [احقاف/ ٢٣].

— قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ مَا فَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ وَ أَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ [يوسف / ٨٩] .

— يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنِ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ [حجرات / ٦] .

٢. روايات

١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجاهل ميت و إن كان حيا [غرر الحكم ،

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْجَاهِلُ مَنْ خَدَعْتَهُ الْمَطَالِبُ [غرر الحكم ، ص ٧٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْجَاهِلُ مَنْ جَهِلَ قَدْرَهُ [غرر الحكم ، ص ٧٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْجَاهِلُ مَنْ يَعْتَمِدُ عَلَى أَمَلِهِ وَيَقْصُرُ فِي عَمَلِهِ [غرر الحكم ، ص ٧٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَرَى الْجَاهِلَ إِلَّا مُفْرَطًا أَوْ مُفْرَطًا [نهج البلاغه ، حكمت ٧٠] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْهَادِي (ع) : الْجَاهِلُ أَسِيرُ لِسَانِهِ [أعلام الدين ، ص ٣١١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثَرَوُهُ الْجَاهِلُ فِي مَالِهِ وَأَمَلُهُ [غرر الحكم ، ص ٧٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْجَاهِلُ لَا يَرْتَدِعُ وَبِالْمَوَاعِظِ (بِالْمَوْعِظَةِ) لَا يَنْتَفِعُ [غرر الحكم ، ص ٧٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَجْهَلُ النَّاسِ الْمَغْتَرُّ بِقَوْلِ مَادِحٍ مَتَمَلِّقٍ يَحْسُنُ لَهُ الْقَبِيحَ وَيَبْغِضُ إِلَيْهِ النَّصِيحَ [غرر الحكم ، ص ٧٤] .

٢. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ الْجَاهِلُ أَنْ تَظْهَرَ كُلُّ مَا عَلِمْتَ [مجموعته ورام ، ج ٢ ، ص ١٢١] .

٣. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْجَاهِلُ فِي ثَلَاثٍ فِي تَبَدُّلِ الْإِخْوَانِ وَ الْمُنَابَذَةِ بِغَيْرِ بَيَانٍ وَ التَّجَسُّسِ عَمَّا لَا يَعْنِي [تحف العقول ، ص ٣١٥] .

٤. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الرُّكُونُ إِلَى الدُّنْيَا مَعَ مَا تُعَايِنُ مِنْهَا جَهْلٌ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٨٤] .

٤. جاهليت در قرن تمدن

— وَ لَا تَبْرَجْنَ تَبْرُجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى [احزاب/ ٣٣] .

١. از مشخصات عصر جاهليت : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شِعَارُهَا الْخَوْفُ (در باطن ترس) وَ دِتَارُهَا السَّيْفُ (در ظاهر شمشير)]

نهج البلاغه ، خطبه ٨٩

گفتند : کنفرانس خلع سلاح تشکیل ، ولی پس از یک دقیقه و ۸ ثانیه تعطیل شد ، چون طرحی نداشتند و زمزمه خلع سلاح برای :

۱. مخفی کردن قیافه جنگ طلبانه خود زیر ماسک صلح.

۲. جلو دهان مردم را گرفتن از انتقاد به وضع موجود.

۳. تخدیر اذهان و ایجاد خوش بینی و امید.

سازمان های بین المللی نه در گذشته و نه در الان کار چشم گیری نکردند اما کمک های غرب :

الف : به کشورهایی که روابط حسنه دارند.

ب : با تحمیلات سیاسی.

ج : با کمک پولی مثلا پول می فرستد ، قیمت بالا می رود و سپس اجناس خود را گران می کند و دوباره پول برمی گردد.

د : بهره می گیرد.

۲. بردگی نو : استعمار تمام ذخائر منطقه ای با نیروهای انسانی آن ر بوده و آزادی صوری اعطاء می کند و سپس از خودملت بر ملت ، لکن زیر نظر دیگران.

۳. تمدن روز : در قدیم جنگ های صلیبی ۲۰۰ سال طول کشید ، ولی جنگ های جهانی اول ۴ سال طول کشید؛ ولی تلفات جنگ جهانی ۵۰ برابر تلفات جنگهای صلیبی.

۱. دفع توهم جبر

۱. با آیات قرآن

۱. روش آیت الله مرعشی

۱. آیات موهم جبر

یادگاری از کتاب شریف احقاق الحق ، جلد ۱ ، از صفحه ۴۰۶ تا ۴۱۵

پاورقی از آیت الله نجفی مرعشی مقیم قم

— آیت الله نجفی (ره) ۳۲ آیه می آورد که نسبت اضلال به خدا داده شده ، در بعضی افراد آن نام برده نشده و در بعضی گروه فاسق ، کافر ، مسرف و... نام برده شده است.

— آیاتی را می آورد که در هدایت و اضلال انسان دخالت دارد ، از جمله : فَمَنْ شَاءَ

فَلْيَوْمٍ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفِرْ [كهف/ ۲۹] .

— آیاتی که لغت اضلال به کار نرفته ولی بوی جبر می دهد ، نظیر آیات : طَبَعَ اللَّهُ ، حَتَمَ اللَّهُ ، استدرج ، اغفال نیز با بیان فوق (که مقدمات آن را خود ایشان فراهم می کند) قابل توجیه است.

— آیاتی که نفی قدرت از انسان می کند با جملهلاً قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ [كهف/ ۳۹] .

نیز استقلال قدرت را نفی می کند.

— آیاتی که نسبت کار انسان را به خدا می دهد ، نظیر آیهوَ اللَّهُ خَلَقَكُمْ وَ مَا تَعْمَلُونَ [صافات/ ۹۶] .

وَوَ مَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ [انفال/ ۱۷] .

فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا [بقره/ ۱۰] .

بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ [بقره/ ۸۸] .

وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [بقره/ ۲۵۸] .

وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ [بقره/ ۲۶۴] .

كَذَلِكَ يَضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ [غافر/ ۷۴] .

وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [مائده/ ۱۰۸] .

وَ مَكْرُوا وَ مَكَرَ اللَّهُ وَ اللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ [آل عمران/ ۵۴] .

كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ [آل عمران/ ۸۶] .

سَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ [آل عمران/ ۱۴۴] .

بَلِ اللَّهُ يَزَكِي مَنْ يَشَاءُ وَ لَا يظْلَمُونَ فَتِيلاً [نساء/ ۴۹] .

وَ اللَّهُ أَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا [نساء/ ۸۸] .

بَلِ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ [نساء/ ۱۵۵] .

يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ [مائده/ ۱۶] .

درباره سرعت کنندگان در کفر و منافقان و سماعون می فرماید : أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يَرِدِ اللَّهُ أَنْ يَطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ [مائده/۴۱] .

یریدُ اللّهُ أَنْ یصیّبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ [مائده/۴۹] .

کذَلیکَ یَجْعَلُ اللّهُ الرّجسَ عَلَی الَّذِینَ لَا

يَوْمُنُونَ [انعام/ ٤٩] .

وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ وَ لَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا [انفال/ ٢٣] .

رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ [توبه/ ٩٣] .

فَكَفَّرْتَ بِأَنْعَمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَ الْخَوْفِ [نحل/ ١١٢] .

وَ يَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى [مريم/ ٧٦] .

يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌ [غافر/ ٣٤] .

كَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ فَسَقُوا أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ [يونس/ ٣٣] .

كَذَلِكَ يُطَبِّعُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ [غافر/ ٣٥] .

فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ [صف/ ٥] .

مَنْ يَوْمِنَ بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ [تغابن/ ١١] .

يَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ أَنَابَ [رعد/ ٢٧] .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ يُضِلُّ [نحل/ ٣٧] .

إِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [حج/ ٥٤] .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ [زمر/ ٣] .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ [غافر/ ٢٨] .

وَ لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنفُسَهُمْ [حشر/ ١٩] .

يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ [يونس/ ٩] .

فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ [فتح/ ١٨] .

إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يَثِّبْ أَقْدَامَكُمْ [محمد/ ٧] .

إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا [انفال/ ٢٩] .

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ [طلاق/ ٢-٣] .

إِنْ عُدْتُمْ عُدْنَا [اسراء/ ٨] .

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا [عنكبوت/ ٦٩] .

إِنَّهُمْ فِيهِ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاَهُمْ هُدًى [كهف/ ١٣] .

وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى [محمد/ ١٧] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ

كَفَلِينَ مِنْ رَحْمَتِهِ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ [حدید/۲۸] .

فَأَعْتَبْتَهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ إِلَى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ [توبه/۷۷] .

فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ [صف/۵] .

قَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَ آتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَ آمَنْتُمْ بِرُسُلِي [مائده/۱۲] .

فَبِمَا نَفْسِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَ جَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً [مائده/۱۳] .

وَ مَا يَضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَ يَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَ يَفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ [بقره/۲۶-۲۷] .

۲. آیات تفسیر کننده آیات دیگر

معنای آیات جبر با آیات دیگر قابل فهم است.

— آیاتی که نفع و ضرر را به دست خدا می داند : لا أُمَلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَ لَا ضَرًّا [اعراف/۱۸۸] .

در کنار آیات فَمَنْ شَاءَ قَابِلٌ حَلَّ است.

— آیاتی که نفی ظلم از خدا می کند حل کننده بسیاری از آیات دیگر است که آمار آن را به چهل رسانیده است.

— آیاتی که می گوید : خدا همه را آزمایش می کند و با واژه های مختلفاً مَتَّحَنَ ، اِبْتَلِيُو... آمده و آمارش را به ۶۷ رسانیده که آیا بشر در این آزمایش کفر را انتخاب می کند و معصیت ، یا ایمان و عمل صالح را.

— تمام آیاتی که ترجیحی دارد و با جمله هایی نظیر لَعَلَّهُمْ آمَدَه دلیل بر قدرت انتخاب انسان است که آمارش را به ۹۷ رسانیده است.

— آیاتی که در آن واژه کَسَبَ بُو این که ثواب و جزا به خاطر همان کسب و اکتساب انسان است ، دلیل دیگری برای اختیار است. که ایشان ۹ نمونه

آورده و سپس می گوید: آیات کثیره جدا و آیه: ذَلِكِ بِمَا قَدَّمْتُ يَدَاكَ [حج/۱۰].

مؤید است.

— آیات خدمت و توییح دلیل دیگر بر اختیار انسان است ، نظیر :

لِمَ تَكْفُرُونَ [آل عمران/۷۰].

كَيْفَ تَكْفُرُونَ [بقره/۲۸].

أَنَّى تُؤْفِكُونَ [انعام/۹۵].

أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ [نحل/۷۲].

— آیاتی که صریحا اعمال را نسبت به انسان داده است :

أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ [ص/۲۸].

وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ [نساء/۱۳۶].

إِنْ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ [ابراهیم/۸].

— آیاتاشتری ، فما رِبِحْتُمْ لِدَلِيلِ دِيْغْرِیْ بَرای انتخاب است.

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَهَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت تِّجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ [بقره/۱۶].

— تردید دلیل دیگری برای انتخاب است.

— پشیمانی دلیل دیگری برای انتخاب است.

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ أَرْحَمُ بِخَلْقِهِ مِنْ أَنْ يَجْبِرَ خَلْقَهُ عَلَى الدُّنُوبِ ثُمَّ يَعِدُّبُهُمْ عَلَيْهَا وَ اللَّهُ أَعَزُّ مِنْ أَنْ يَرِيدَ أَمْرًا فَلَا يَكُونُ قَالَ فَسُئِلَا (ع) هَلْ بَيْنَ الْجَبْرِ وَالْقَدْرِ مَنْرَلَهُ ثَالِثَةٌ قَالَا : نَعَمْ أَوْسَعُ مِمَّا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۵۹].

— قَالَ الرِّضَا (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَطْعَ بِإِكْرَاهٍ وَ لَمْ يَعْصَ بِغَلْبِهِ وَ لَمْ يَهْمِلِ الْعِبَادَ فِي مُلْكِهِ [توحيد صدوق ، ص ۳۶۱].

۳. فلسفه نسبت کارها به خدا

— اما فلسفه نسبت کارها به خدا به عللی است :

(۱) خدا قدرت فعل خیر و شر به انسان داده است.

(۲) خدا محیط به فعل خیر و شر انسان است

و چون منع جبری نمی کند ، نسبت به خدا داده می شود.

فَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ [انعام/ ۱۴۹] .

البته عدم منع جبر به خاطر سنت آزمایش است.

۳) غرایز ، وسواس ، شیطان جزء علت برای فسادند و چون همه اینها مخلوق خدایند ، لذا کار به وجهی قابل توجیه است.

۴) فسق ما سبب می شود خدا اعمال بد ما را نزد ما تزئین دهد و چون تزئین کار خداست ، فعل به او نسبت داده می شود.

و الله العالم

۲. حل آیات اضلال در قرآن

فَيُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ [ابراهیم/ ۴] .

اضلال در قرآن :

کار شیطان است :

إِنَّهُ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبِينٌ [قصص/ ۱۵] .

کار فرعون و رهبر سوء است :

وَ أَضَلَّ فِرْعَوْنَ قَوْمَهُ [طه/ ۷۹] .

کار حيله گران است :

وَ أَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ [طه/ ۸۵] .

کار مردم است :

أَرْنَا الَّذِينَ أَضَلَّانَا مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ [فصلت/ ۲۹] .

بعضی از آیه فیضل الله من یشاء و یهدی من یشاء [ابراهیم/ ۴] .

استفاده کرده اند که خدا به گروهی مهر بدبختی زده است.

پاسخ :

۱) اضلال خدا: یا از بخل است یا حسد و یا... که در مورد خدا محال است.

۲) اضلال خدا با بعثت انبیاء (علیهم السّلام) سازگار نیست.

۳) اضلال خدا با فرستادن کتب سازگار نیست.

۴) اضلال خدا با آیات قرآن سازگار نیست و اینک چند آیه:

الف) فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكَرِهِ مُعْرِضِينَ [مدثر/۴۹].

ب) وَمَا مَعَ النَّاسِ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَى [اسراء/۹۴].

ج) أَنِّي يَصْرَفُونَ [غافر/۶۹].

فَأَنِّي يَوْفَكُونَ [عنکبوت/۶۱].

۳. حل آیات مشیت در قرآن

وَمَا تَشَاوَنَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ [دهر/۳۰].

ظاهر آیه جبر است.

اما آیه قبل که می فرماید:

فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا [دهر/۲۹].

کلمه شَاءَ دلیل بر اختیار است.

وَمَا يَضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ [بقره/۲۶].

فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ [صف/۵].

وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ [شوری/۳۰].

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى [نجم/۳۹].

مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ [نساء/۱۲۳].

۴. حل آیات قضا در قرآن

الطريق الثاني لحل معنى القضاء :

مراجعته کردن به موارد استعمال قضا در قرآن که به چه معنی آمده و کدام یک موجب جبر است.

(۱) بمعنى العلم : إِلَّا حَاجَهُ فِي نَفْسٍ يَعْقُوبَ [يوسف/ ۶۸] .

(۲) بمعنى اعلام : وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ [اسراء/ ۴] .

(۳) بمعنى حكم : وَ اللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ [نمل/ ۷۸] .

(۴) بمعنى قول : إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ بِحُكْمِهِ [غافر/ ۲۰] .

(۵) بمعنى حتمی شدن : فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ [سبأ/ ۱۴] .

(۶) بمعنى الأمر : وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ [اسراء/ ۲۳] .

(۷) بمعنى خلق : فَقَضَاهُنَّ سَمِعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ [فصلت/ ۱۲] .

(۸) بمعنى الفعل : فَأَقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ [طه/ ۷۲] .

(۹) بمعنى الاتمام : فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَىٰ الْأَجَلَ [قصص/ ۲۹] .

(۱۰) بمعنى الفراغ : قُضِيَ الْأَمْرُ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ [يوسف/ ۴۱] .

راجع اما تفصيلها :

اما العلم و الاعلام فظاهر انه لا يوجب سلب الاختيار لانه علم باننا نفعل بالاختيار و هكذا الاعلام فانه اخبار باننا باختيارنا نرجح الضلال على الهدى

و اما الحكم فاما

ان يكون بمعنى الامر و النهى فلا- سلب الاختيار و لذا نرى كثيرا من العاصين لاوامره تعالى و اما بمعنى غير النهى و الامر؟؟؟ اثباته و اما القول فحكمه حكم العلم و الاعلام و اما الحتم فقد انكره امير المؤمنين (ع) فى الروايه المذكور فى صدر صفحه قبل فان القضاء لله المتعلق لافعالنا ليس؟؟؟ حتم و انما يأتى القضاء بمعنى الحتم فى افعاله تبارك و تعالى كما نشاهد بهذا المعنى فى الموت الذى هو فعله لافعالنا : فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَى مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةُ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَأَتَهُ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنَّ أَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبِ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ [سبأ/ ١٤] .

و اما الامر فحكمه حكم القول و اما الخلق و الفعل لقبح استناد خلق؟؟؟ الى الله ثم؟؟؟ عليها و اما الخيرين ان اريد الاتمام و الفراغ

٢. با احاديث معصومين

١. احاديث در رد جبر

لا جبر و لا تفويض بل الامر بين الأمرين

الطريق الاولى فى حل :

آيات و رواياتى كه ظاهرش جبر است بايد به كلمات ائمه (عليهم السلام) و بعضى ديگر از آيات معنای صحيح بشود.

مثلاً حضرت امير المؤمنين (ع) وقتى از صفين مراجعت فرمود از او پرسيدند : فَمَا الْقَضَاءُ وَالْقَدَرُ الَّذِي ذَكَرْتَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ قَالَ : الْأَمْرُ بِالطَّاعَةِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمَعْصِيَةِ بِهِ وَ التَّمَكِينُ مِنْ فِعْلِ الْحَسَنِهِ وَ تَرْكُ الْمَعْصِيَةِ بِهِ وَ الْمَعُونَةُ عَلَى الْقُرْبَةِ إِلَيْهِ وَ الْجِدْلَانِ لِمَنْ عَصَاهُ وَ الْوَعِيدُ وَ الْوَعِيدُ وَ التَّرْغِيبُ وَ التَّرْهِيْبُ كُلُّ ذَلِكَ قَضَاءُ اللَّهِ فِي أَعْمَالِنَا وَ قَدْرُهُ لِأَعْمَالِنَا أَمَا غَيْرُ ذَلِكَ فَلَا تَنْظُنَّهُ فَإِنَّ الظَّنَّ لَهُ مُحِيطٌ لِلْأَعْمَالِ فَقَالَ : الرَّجُلُ فَرَجَتْ عَنِّي يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! فَرَجَّ

این کلمات حل می کند تمام روایاتی که ظاهرش بوی جبر می دهد.

و يظهر من بعض الروايات ان القضاء المستعمل في الروايات على قسمين : حتم و غير حتم و الذي تعلق بالافعال هو الثاني

(١) عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ إِسْحَاقَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ غَيْرِهِمَا رَفَعُوهُ قَالَ : " كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) جَالِسًا بِالْكَوْفَةِ بَعْدَ مُنْصَرَفِهِ مِنْ صَفِّينَ إِذْ أَقْبَلَ شَيْخٌ فَجَثَا بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ : لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ! أَخْبِرْنَا عَنْ مَسِيرِنَا إِلَى أَهْلِ الشَّامِ بِقَضَاءِ مِنَ اللَّهِ وَ قَدَرٍ فَقَالَ : أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَجَلُ يَا شَيْخُ ! مَا عَلَوْتُمْ تَلْعَهُ وَ لَا هَبَطْتُمْ بَطْنَ وَادٍ إِلَّا بِقَضَاءِ مِنَ اللَّهِ وَ قَدَرٍ فَقَالَ : لَهُ الشَّيْخُ عِنْدَ اللَّهِ أَحْتَسِبُ عَنَائِي (ای منه طلب اجر مشقتی) يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ! فَقَالَ : لَهُ مَهْ يَا شَيْخُ ! فَوَاللَّهِ لَقَدْ عَظَّمَ اللَّهُ الْأَجْرَ فِي مَسِيرِكُمْ وَ أَنْتُمْ سَائِرُونَ وَ فِي مَقَامِكُمْ وَ أَنْتُمْ مُقِيمُونَ وَ فِي مُنْصَرَفِكُمْ وَ أَنْتُمْ مُنْصَرِفُونَ وَ لَمْ تَكُونُوا فِي شَيْءٍ مِنْ حَالَاتِكُمْ مُكْرَهِينَ وَ لَمَّا إِلَيْهِ مُضْطَرِّينَ فَقَالَ لَهُ الشَّيْخُ وَ كَيْفَ لَمْ نَكُنْ فِي شَيْءٍ مِنْ حَالَاتِنَا مُكْرَهِينَ وَ لَا إِلَيْهِ مُضْطَرِّينَ وَ كَانَ بِالْقَضَاءِ وَ الْقَدَرِ مَسِيرِنَا وَ مُنْقَلَبِنَا وَ مُنْصَرَفِنَا فَقَالَ لَهُ وَ تَظُنُّ أَنْهُ كَانَ قَضَاءً حَتْمًا وَ قَدَرًا لَازِمًا إِنَّهُ لَوْ كَانَ كَذَلِكَ لَبَطَلَ الثَّوَابُ وَ الْعِقَابُ وَ الْأَمْرُ وَ النَّهْيُ وَ الرَّجْرُ مِنَ اللَّهِ وَ سَقَطَ مَعْنَى الْوَعْدِ وَ الْوَعْدِ فَلَمْ تَكُنْ لَائِمَةً لِلْمُذْنِبِ وَ لَا مَحْمَدَةً لِلْمُحْسِنِ وَ لَكَانَ الْمُذْنِبُ أَوْلَى بِالْإِحْسَانِ مِنَ الْمُحْسِنِ وَ لَكَانَ الْمُحْسِنُ أَوْلَى بِالْعُقُوبَةِ مِنَ الْمُذْنِبِ تِلْكَ

مَقَالَهُ إِخْوَانِ عِبْدِهِ الْأَوْثَانِ وَخُصِيَّ مَاءِ الرَّحْمَنِ وَحِزْبِ الشَّيْطَانِ وَقَدَرِيهِ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَمَجُوسِيَّهَا إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى كَلَّفَ تَخْيِيرًا وَنَهَى تَحْذِيرًا وَأَعْطَى عَلَى الْقَلِيلِ كَثِيرًا وَلَمْ يَعْصَ مَغْلُوبًا وَلَمْ يَطْعَ مُكْرِهًا وَلَمْ يَمْلِكْ مُفَوَّضًا وَلَمْ يَخْلُقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا وَلَمْ يَبْعَثِ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ عَبَثًا ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ فَأَنْشَأَ الشَّيْخُ يَقُولُ :

أَنْتَ الْإِمَامُ الَّذِي نَرْجُو بِطَاعَتِهِ يَوْمَ النَّجَاهِ مِنَ الرَّحْمَنِ غُفْرَانًا

أَوْضَحْتَ مِنْ أَمْرِنَا مَا كَانَ مُلْتَبِسًا جَزَاكَ رَبُّكَ بِالْإِحْسَانِ إِحْسَانًا" [كافي ، ج ١ ، ص ١٥٥] .

فِطْرَةُ اللَّهِ

الكتاب :

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا [روم/٣٠] .

الحديث :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ خَلْقَهُ جَمِيعًا مُشْلِمِينَ أَمْرَهُمْ وَنَهَاهُمْ وَ الْكُفْرَ اسْمٌ يَلْحَقُ الْفِعْلَ حِينَ يَفْعَلُهُ الْعَبْدُ وَ لَمْ يَخْلُقِ اللَّهُ الْعَبْدَ حِينَ خَلَقَهُ كَافِرًا إِنَّهُ إِنَّمَا كَفَرَ مِنْ بَعْدِ أَنْ بَلَغَ وَقَتًا لَزِمَتْهُ الْحُجَّةُ مِنَ اللَّهِ فَعَرَضَ عَلَيْهِ الْحَقُّ فَجَحَدَهُ فَيَانْكَارِهِ الْحَقُّ صَارَ كَافِرًا [إحتجاج طبرسي ، ج ٢ ، ص ٣٤١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ النَّاسَ كُلَّهُمْ عَلَى الْفِطْرَةِ الَّتِي فَطَرَهُمْ عَلَيْهَا لَا يَعْرِفُونَ إِيمَانًا بِشَرِيْعِهِ وَ لَا كُفْرًا بِجُحُودِ تَمَّ بَعَثَ اللَّهُ الرُّسُلَ تَدْعُوا الْعِبَادَ إِلَى الْإِيمَانِ بِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَ مِنْهُمْ مَنْ لَمْ يَهْدِهِ اللَّهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤١٦] .

بُطْلَانِ الْجَبْرِ

(في بيان بطلان الجبر) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَوْ كَانَ كَذَلِكَ لَبُطِلَ الثَّوَابُ وَ الْعِقَابُ وَ الْأَمْرُ وَ النَّهْيُ وَ الزَّجْرُ مِنَ اللَّهِ وَ سَقَطَ مَعْنَى

الْوَعِيدِ وَالْوَعِيدِ فَلَمْ تَكُنْ لَائِمَةً لِلْمُذْنِبِ وَلَا مَحْمَدَةً لِلْمُحْسِنِ وَلَا كَانَ الْمُحْسِنُ أَوْلَى بِالْعُقُوبَةِ مِنَ الْمُذْنِبِ تِلْكَ مَقَالَةٌ إِخْوَانِ عَبْدِهِ الْأَوْثَانِ وَخُصِّ مَاءِ الرَّحْمَنِ وَحِزْبِ الشَّيْطَانِ وَقَدْرِيهِ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَمَجُوسِيَّهَا [كافي ، ج ١ ، ص ١٥٥] .

رَوَى أَنَّ الْحَجَّاجَ بْنَ يَوْسُفَ كَتَبَ إِلَى الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ وَإِلَى عَمْرِو بْنِ عَبِيدٍ وَإِلَى وَاصِلِ بْنِ عَطَاءٍ وَإِلَى عَامِرِ الشَّعْبِيِّ أَنَّ يَذْكُرُوا مَا عِنْدَهُمْ وَمَا وَصَلَ إِلَيْهِمْ فِي الْقَضَاءِ وَالْقَدْرِ فَكَتَبَ إِلَيْهِ الْحَسَنُ الْبَصْرِيُّ أَنَّ أَحْسَنَ مَا انْتَهَى إِلَى مَا سَمِعْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (ع) أَنَّهُ قَالَ : " أَتُظَنُّ أَنَّ الَّذِي نَهَاكَ دَهَاكَ وَإِنَّمَا دَهَاكَ أَشْفُوكَ وَأَعْلَاكَ وَاللَّهِ بَرِيءٌ مِنْ ذَاكَ " . وَكَتَبَ إِلَيْهِ عَمْرُو بْنُ عَبِيدٍ أَحْسَنُ مَا سَمِعْتُ فِي الْقَضَاءِ وَالْقَدْرِ قَوْلُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (ع) : " لَوْ كَانَ الزُّورُ فِي الْأَصِيلِ مَحْتُومًا كَانَ الْمُرُورُ فِي الْقِصَاصِ مَظْلُومًا " . وَكَتَبَ إِلَيْهِ وَاصِلُ بْنُ عَطَاءٍ أَحْسَنُ مَا سَمِعْتُ فِي الْقَضَاءِ وَالْقَدْرِ قَوْلُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (ع) : " أَتَيْدُكَ عَلَى الطَّرِيقِ وَيَأْخُذُ عَلَيْكَ الْمَضِيقَ " . وَكَتَبَ إِلَيْهِ الشَّعْبِيُّ أَحْسَنُ مَا سَمِعْتُ فِي الْقَضَاءِ وَالْقَدْرِ قَوْلُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (ع) : " كُلُّ مَا اسْتِغْفَرْتَ اللَّهَ مِنْهُ فَهُوَ مِنْكَ وَكُلُّ مَا حَمَدْتَ اللَّهَ عَلَيْهِ فَهُوَ مِنْهُ " . فَلَمَّا وَصَلَتْ كُتُبُهُمْ إِلَى الْحَجَّاجِ وَوَقَفَ عَلَيْهَا قَالَ : لَقَدْ أَخَذُوهَا مِنْ عَيْنِ صَافِيَةٍ [بحار الأنوار ، ج ٥ ، ص ٥٨] .

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : إِنَّ السَّيِّئَاتِ لَا تَخْلُو مِنْ إِحْدَى

ثَلَاثٌ إِمَّا أَنْ تَكُونَ مِنَ اللَّهِ وَ لَيْسَتْ مِنْهُ فَلَا يُتَّبَعِي لِلرَّبِّ أَنْ يَعِدَّ الْعَبْدَ عَلَى مَا لَا يَزْتَكِبُ وَ إِمَّا أَنْ تَكُونَ مِنْهُ وَ مِنَ الْعَبْدِ وَ لَيْسَتْ
كَذَلِكَ فَلَمَّا يُتَّبَعِي لِلشَّرِيكِ الْقَوِي أَنْ يظْلَمَ الشَّرِيكِ الضَّعِيفَ وَ إِمَّا أَنْ تَكُونَ مِنَ الْعَبْدِ وَ هِيَ مِنْهُ فَإِنْ عَفَا فَبِكْرَمِهِ وَ جُودِهِ وَ إِنْ
عَاقَبَ فَبِدَنْبِ الْعَبْدِ وَ جَرِيرَتِهِ [تحف العقول ، ص ٤١١] .

رَوَى أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ الصَّادِقَ (ع) عَنِ الْقَضَاءِ وَ الْقَدْرِ . فَقَالَ : مَا اسْتَطَعْتَ أَنْ تَلُومَ الْعَبْدَ عَلَيْهِ فَهُوَ مِنْهُ وَ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ
أَنْ تَلُومَ الْعَبْدَ عَلَيْهِ فَهُوَ مِنْ فِعْلِ اللَّهِ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى لِلْعَبْدِ لِمَ عَصَيْتَ لِمَ فَسَيْتَ لِمَ شَرِبْتَ الْخَمْرَ لِمَ زَنَيْتَ فَهَذَا فِعْلُ الْعَبْدِ وَ لَا
يَقُولُ لَهُ لِمَ مَرَضْتَ لِمَ قَصُرَتْ لِمَ ابْيَضَّتْ لِمَ اسْوَدَّتْ لِأَنَّهُ مِنْ فِعْلِ اللَّهِ تَعَالَى [الطرائف ، ج ٢ ، ص ٣٣٠] .

تَمِيمُ الْقُرَشِيُّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَلِيٍّ الْأَنْصَارِيِّ عَنِ الْهَرَوِيِّ قَالَ : سَأَلَ الْمَأْمُونُ يَوْمًا عَلِيَّ بْنَ مُوسَى الرِّضَا (ع) فَقَالَ : لَهُ يَا ابْنَ
رَسُولِ اللَّهِ ! مَا مَعْنَى قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ ؟ " وَ لَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مَنْ فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا أَ فَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَيْثُ يَكُونُوا
مُؤْمِنِينَ وَ مَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ " (يونس - ١٠٠ - ٩٩) فَقَالَ الرِّضَا (ع) : " حَدَّثَنِي أَبِي مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ جَعْفَرِ
بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَبِيهِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) أَنَّ الْمُسْلِمِينَ
قَالُوا لِرَسُولِ اللَّهِ (ص) لَوْ أَكْرَهْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ! مَنْ قَدَرْتَ عَلَيْهِ مِنَ النَّاسِ عَلَى

الإسلام لكثير عدونا و قويننا على عدونا فقال رسول الله (ص) : ما كنت لألقى الله عز وجل بيدعه لم يحدث إلي فيها شيئا و ما أنا من المتكلفين فأنزل الله تبارك و تعالي يا محمدا! و لو شاء ربك لأمن من في الأرض جميعا على سبيل الإلحاء و الاضطراب في الدنيا كما يؤمنون عند المعايين و رويه البأس في الآخرة و لو فعلت ذلك بهم لم يستحقوا مني ثوابا و لا مدحا لكني أريد منهم أن يؤمنوا مختارين غير مضطرين ليس تحقوا مني الزلفى و الكرامة و دوام الخلود في جنه الخلد [توحيد صدوق ، ص ٣٤١] .

٢. احاديث در اثبات امر بين الامرين

لا جبر و لا تفويض

عن محمد بن يحيى الخزاز عن المفضل عن أبي عبد الله (ع) قال : "لما جبر و لما تفويض و لكن أمر بين أمرين" . قال قلت : ما أمر بين أمرين؟ قال : " مثل ذلك مثل رجل رأته على معصيته فنهته فلم ينته فتركته ففعل تلك المعصية فليس حيث لم يقبل منك فتركته كنت أنت الذي أمرته بالمعصية" [توحيد صدوق ، ص ٣٤٢] .

عن أبي طالب القمي عن رجل عن أبي عبد الله (ع) قال : قلت أجبر الله العباد على المعاصي؟ قال : لا . قلت : ففوض إليهم الأمر؟ قال : " لا" قال : قلت : فما ذا؟ قال : " لطف من ربك بين ذلك" [كافي ، ج ١ ، ص ١٥٩] .

قال علي (ع) : (في جواب السائل عنه عن القدر) ... "أما إذا أبيت فإنه أمر بين أمرين ، لا جبر و لا تفويض" [كنز العمال ، ج ١ ، ص ٣٤٩]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إِنَّ اللَّهَ أَرْحَمُ بِخَلْقِهِ مِنْ أَنْ يَجْبِرَ خَلْقَهُ عَلَى الذُّنُوبِ ثُمَّ يَعَذِّبَهُمْ عَلَيْهَا وَاللَّهُ أَعَزُّ مِنْ أَنْ يَرِيدَ أَمْرًا فَلَا يَكُونُ " قَالَ : فَسُئِلَا (ع) هَلْ بَيْنَ الْجَبْرِ وَالْقَدْرِ مَنْزِلَةٌ ثَالِثَةٌ؟ قَالَ: " نَعَمْ ، أَوْسَعُ مِمَّا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ " [كافي ، ج ١ ، ص ١٥٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَكْرَمُ مَنْ أَنْ يَكْلِفَ النَّاسَ مَا لَا يَطِيقُونَهُ وَاللَّهُ أَعَزُّ مَنْ أَنْ يَكُونَ فِي سُلْطَانِهِ مَا لَا يَرِيدُ [توحيد صدوق ، ص ٣٦٠] .

رَوَى أَنَّ الْفَضْلَ بْنَ سَهْلٍ سَأَلَ الرَّضَا (ع) بَيْنَ يَدَيِ الْمَأْمُونِ فَقَالَ: " يَا أَبَا الْحَسَنِ! الْخَلْقُ مَجْبُورُونَ؟ فَقَالَ: "اللَّهُ أَعْدَلُ مِنْ أَنْ يَجْبِرَ خَلْقَهُ ثُمَّ يَعَذِّبَهُمْ" قَالَ: فَطُطِقُونَ؟ قَالَ: "اللَّهُ أَحْكَمُ مِنْ أَنْ يَهْمَلَ عَبْدَهُ وَيَكْلَهُ إِلَى نَفْسِهِ" [الطرائف ، ج ٢ ، ص ٣٣٠] .

أَنَا أَوْلَى بِحَسَنَاتِكَ مِنْكَ

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَا ابْنَ آدَمَ! بِمَشِيئَتِي كُنْتَ أَنْتَ الَّذِي تَشَاءُ وَبِقُوَّتِي أَدَّيْتُ إِلَى فَرَائِضِي وَبِنِعْمَتِي قَوَّيْتُ عَلَى مَعْصِيَتِي وَجَعَلْتُكَ سَمِيعًا بَصِيرًا قَوِيًّا فَمَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنِّي وَ مَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ وَ ذَلِكَ أَنِّي لَا أَسْأَلُ عَمَّا أَفْعَلُ وَ هُمْ يَسْأَلُونَ ثُمَّ قَالَ: قَدْ نَظَّمْتُ لَكَ كُلَّ شَيْءٍ تُرِيدُهُ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٤٤] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إِنَّ فِي التَّوْرَةِ مَكْتُوبًا يَا مُوسَى! إِنِّي خَلَقْتُكَ وَ اصْطَنَعْتُكَ وَ قَوَّيْتُكَ وَ أَمَرْتُكَ بِطَاعَتِي وَ نَهَيْتُكَ عَنْ مَعْصِيَتِي فَإِنْ أَطَعْتَنِي أَعْتَمَّتْ عَلَى طَاعَتِي وَ إِنْ عَصَيْتَنِي لَمْ أَعْنِكَ عَلَى مَعْصِيَتِي يَا مُوسَى! وَ لِي الْإِمْنَةُ عَلَيْكَ فِي طَاعَتِكَ لِي وَ لِي الْحُجَّةُ

عَلَيْكَ فِي مَعْصِيَتِكَ لِي [توحيد صدوق ، ص ٤٠٦] .

الْجَبْرِیَّةُ وَالْقَدْرِیَّةُ :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ زَعَمَ أَنَّ اللَّهَ يُجْبِرُ عِبَادَهُ عَلَى الْمَعَاصِي أَوْ يَكْلِفُهُمْ مِمَّا لَمْ يَطِيقُونَ فَلَا تَأْكُلُوا ذَبْحَتَهُ وَلَا تَقْبَلُوا شَهَادَتَهُ وَلَا تُصَلُّوا وَرَاءَهُ وَلَا تُعْطُوهُ مِنَ الزَّكَاةِ شَيْئًا [عيون أخبار الرضا ، ج ١ ، ص ١٢٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَمْسَةٌ لَا تُطْفَأُ نِيرَانُهُمْ وَلَا تَمُوتُ أَبْدَانُهُمْ رَجُلٌ أَشْرَكَ وَ رَجُلٌ عَقَّ وَالِدِيهِ وَ رَجُلٌ سَعَى بِأَخِيهِ إِلَى السُّلْطَانِ فَقَتَلَهُ وَ رَجُلٌ قَتَلَ نَفْسًا بغيرِ نَفْسٍ وَ رَجُلٌ أَذْنَبَ ذَنْبًا وَ حَمَلَ ذَنْبَهُ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [كنز الفوائد ، ج ٢ ، ص ٤٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَعْمَلُونَ الْمَعَاصِي وَيَقُولُونَ : إِنَّ اللَّهَ قَدَّرَهَا عَلَيْهِمُ الرَّأدُّ عَلَيْهِمْ كَشَاهِرِ سَيِّفِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [متشابه القرآن ، ج ١ ، ص ٢٠٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَدْرِي [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٤٣٦] .

الْمَعَاصِي لَيْسَتْ بِأَمْرِ اللَّهِ وَلَا بِمَشِيئَتِهِ

الكتاب :

وَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَ اللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا [اعراف / ٢٨] .

الحديث :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْأَعْمَالُ ثَلَاثَةٌ فَرَائِضٌ وَ فَضَائِلٌ وَ مَعَاصِي فَأَمَّا الْفَرَائِضُ فَبِأَمْرِ اللَّهِ وَ مَشِيئَتِهِ وَ بَرِيضَةٌ وَ بِعِلْمِهِ وَ بِقَدْرِهِ يَعْمَلُهَا الْعَبْدُ فَيَنْجُو مِنَ اللَّهِ بِهَا وَ أَمَّا الْفَضَائِلُ فَلَيْسَ بِأَمْرِ اللَّهِ لَكِنْ بِمَشِيئَتِهِ وَ بَرِيضَةٌ وَ بِعِلْمِهِ وَ بِقَدْرِهِ يَعْمَلُهَا الْعَبْدُ فَيَنَابُ عَلَيْهِا وَ أَمَّا الْمَعَاصِي فَلَيْسَ بِأَمْرِ اللَّهِ وَ لَا بِمَشِيئَتِهِ وَ لَا بَرِيضَةٌ لَكِنْ بِعِلْمِهِ وَ بِقَدْرِهِ يَقْدَرُهَا لَوْ قَتَلَهَا لَوْ قَتَلَهَا الْعَبْدُ بِاخْتِيَارِهِ فَيَعاقِبُهُ اللَّهُ عَلَيْهَا

لَأَنَّهُ قَدْ نَهَاكَ عَنْهَا فَلَمْ يَنْتَهَ [تحف العقول ، ص ۲۰۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الأَعْمَالُ عَلَى ثَلَاثَةٍ : أَحْوَالُ فَرَائِضٍ وَ فُضَائِلٍ وَ مَعَاصِيٍّ وَ أَمَّا الْفَرَائِضُ فَبِأَمْرِ اللَّهِ عِزِّ وَ جَلِّ وَ بِرِضَى اللَّهِ وَ قِضَاءِ اللَّهِ وَ تَقْدِيرِهِ وَ مَشِيئَتِهِ وَ عِلْمِهِ وَ أَمَّا الْفُضَائِلُ فَلَيْسَتْ بِأَمْرِ اللَّهِ وَ لَكِنْ بِرِضَى اللَّهِ وَ بِقِضَاءِ اللَّهِ وَ بِقَدْرِ اللَّهِ وَ بِمَشِيئَتِهِ وَ بِعِلْمِهِ وَ أَمَّا الْمَعَاصِي فَلَيْسَتْ بِأَمْرِ اللَّهِ وَ لَكِنْ بِقِضَاءِ اللَّهِ وَ بِقَدْرِ اللَّهِ وَ بِمَشِيئَتِهِ وَ بِعِلْمِهِ ثُمَّ يُعَاقَبُ عَلَيْهَا [توحيد صدوق ، ص ۳۶۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللَّهَ سُيِّحَانُهُ أَمَرَ عِبَادَهُ تَخْيِيرًا وَ نَهَاهُمْ تَحْذِيرًا وَ كَلَّفَ يَسِيرًا وَ لَمْ يَكْلِفْ عَسِيرًا وَ أَعْطَى عَلَى الْقَلِيلِ كَثِيرًا وَ لَمْ يَعْصِ مَغْلُوبًا وَ لَمْ يَطْعُ مُكْرَهًا وَ لَمْ يُزِيلِ الْأَنْبِيَاءَ لِعِبَاءٍ وَ لَمْ يَنْزِلِ الْكُتُبَ لِلْعِبَادِ عَبَثًا وَ لَا خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا [نهج البلاغه ، حكمت ۷۸] .

۳. دین از روی اختیار

بنابراین جنگ های اسلامی برای چه بود؟

(۱) بسیاری از جنگ ها جنبه دفاعی داشت : قَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يَقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً [توبه/۳۶] .

وَ إِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا [انفال/۶۱] .

(۲) به خاطر پیمان شکنی های دشمن بوده است : فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ [توبه/۷] .

وَ إِنْ نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَ طَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أُمَّةَ الْكُفْرِ [توبه/۱۲] .

أَلَا تُقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَ هُمْ بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَ هُمْ بِدَوَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ [توبه/۱۳] .

(۳) جلوگیری از فتنه بوده است : وَ قَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ [بقره/۹۳] .

لَوْلَا دَفَعَ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ [بقره/ ۲۵۱] .

۴) اسلام در زمان قدرتش پیشنهادهای صلح را می پذیرفت: در فتح مکه مشرکین را آزاد گذارد.

از تحقیق و بررسی استقبال می کرد: وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ [توبه/ ۶] .

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ [آل عمران/ ۶۴] .

از همه گذشته ، در مواردی که جنگ نبود ، باز می بینیم که اسلام پیشرفت عجیبی داشته است. جنگ های اسلام برای افراد لجوج و مزاحم است.

۱. جدال

۱.۱ احسن

۱. در آیات

۱_ وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [نحل/ ۱۲۵] .

۲_ وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ [عنكبوت/ ۴۶] .

۲. در روایات

_ قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ الْعَسِيكِرِيُّ (ع) : ذَكَرَ عِنْدَ الصَّادِقِ (ع) الْجِدَالَ فِي الدِّينِ وَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) وَ الْمَائِمَةَ الْمَعْصُومِينَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ قَدْ نَهَوْا عَنْهُ فَقَالَ الصَّادِقُ (ع) لَمْ يَنْهَ عَنْهُ مُطْلَقًا لَكِنَّهُ نَهَى عَنِ الْجِدَالِ بِغَيْرِ التِّي هِيَ أَحْسَنُ [احتجاج طبرسی ، ج ۱ ، ص ۲۱] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : نَحْنُ الْمُجَادِلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ [احتجاج طبرسی ، ج ۱ ، ص ۱۵] .

_ قَالَ الْبَاقِرِيُّ (ع) : مَنْ أَعَانَنَا بِلِسَانِهِ عَلَى عَدُوِّنَا أَنْطَقَهُ اللَّهُ بِحُجَّتِهِ يَوْمَ مَوْفِقِهِ بَيْنَ يَدَيْهِ عَزَّ وَ جَلَّ [أمالی مفید ، ص ۳۳] .

۳. موارد جدال احسن

_ قَالَ لَا أَحِبُّ الْأَفْلِينَ [انعام/ ۷۶] .

_ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ [بقره/ ۲۵۸] .

_ قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمَ الزَّيْنَةِ [طه/ ۵۹] .

— يا صاحِبِي السَّجْنِ أَرْبَابٌ مُتَّفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ

— فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ [زخرف/ ۴۳] .

— لَا تَسْئُرُوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ [انعام/ ۱۰۸] .

— قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ [بقره/ ۱۱۱] .

— قُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا [احزاب/ ۷۰] .

— جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [نحل/ ۱۲۵] .

امام رضا (ع) در یک جلسه مناظره علمی با دانشمندان مذاهب مختلف ، به دانشمند مسیحی که معتقد بود عیسی (ع) فرزند خدا است ، از شیوه جدل استفاده کرد و فرمود : عیسی (ع) همه کمالات را داشت ، فقط یک نقص داشت و آن اینکه اهل عبادت نبود .

دانشمند مسیحی گفت : این چه سخنی است؟ او عبادتش از همه مردم بیشتر بود .

امام رضا (ع) فرمود : پس اگر عبادت می کرد؛ یعنی بنده خدا بود ، زیرا عبادت یعنی بندگی .

— امام صادق (ع) فرمود : "جدال احسن ، مانند آیه آخر سوره یس است "

قَالَ الصَّادِقُ : أَمَّا الْجِدَالُ الَّذِي هِيَ أَحْسَنُ فَهُوَ مَا أَمَرَ اللَّهُ تَعَالَى بِهِ نَبِيِّهِ أَنْ يَجَادِلَ بِهِ مَنْ جَحَدَ الْبُعْثَ بَعْدَ الْمَوْتِ وَ إِحْيَاءَهُ لَهُ فَقَالَ اللَّهُ حَاكِيًا عَنْهُ وَ ضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَ نَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يَحْيِي الْعِظَامَ وَ هِيَ رَمِيمٌ فَقَالَ اللَّهُ فِي الرَّدِّ عَلَيْهِ "قُلْ { يَا مُحَمَّدُ } يَحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَ هُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقَدُونَ " یس/ ۸۰- ۷۹ [إحتجاج طبرسی ، ج ۱ ، ص ۲۱] .

— أَمْ مَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ [سجده/ ۱۸]

— هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ [زمر/ ۹] .

۲. مذموم

۱. در آیات

۱ — وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَجَادِلُ فِي

اللَّهُ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ يَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ [حج/ ٣] .

٢ _ ما يجادلُ في آياتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَغْزُوكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي الْبِلَادِ [غافر/ ٤] .

٣ _ وَ جَادَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ [غافر/ ٥] .

٤ _ الَّذِينَ يَجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ كَبْرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَ عِنْدَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ [غافر/ ٣٥] .

٥ _ إِنَّ الَّذِينَ يَجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ إِنْ فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ مَا هُمْ بِبَالِغِيهِ [غافر/ ٥٦] .

٦ _ وَ الَّذِينَ يَحَاجُّونَ فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةً عِنْدَ رَبِّهِمْ وَ عَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ [شورى/ ١٦] .

٢. درروايات

٧ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكُمْ وَ الْجِدَالَ فَإِنَّهُ يورثُ الشُّكَّ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦١٤] .

٨ _ قَالَ الرُّضَا (ع) : يَا عَبْدَ الْعَظِيمِ أبلغ عني أوليائي السلام و قل لهم أن لا تجعلوا للشيطان على أنفسهم سبيلاً و منهم بالصدق في الحديث و أداء الأمانة و منهم بالسكوت و ترك الجدال فيما لا يعنيههم و إقبال بغضهم على بغض و المزاوره فإن ذلك قربة إلى و لما يشغلوا أنفسهم بتمزيق بغضهم بعضاً فإني آليت على نفسي أنه من فعل ذلك و أسخط ولياً من أوليائي دعوت الله ليعذب في الدنيا أشد العذاب و كان في الآخره من الخاسرين و عرفهم أن الله قد غفر لمحسبهم و تجاوز عن مسيئتهم إلا من أشرك بي أو آذى ولياً من أوليائي أو أضمر له سوءاً فإن الله لا يغفر له حتى يرجع عنه

فَإِنْ رَجَعَ عَنْهُ وَإِلَّا نَزَعَ رُوحَ الْإِيمَانِ عَيْنَ قَلْبِهِ وَخَرَجَ عَيْنَ وَلَمَائِي وَ لَعْمَ يَكُنْ لَهُ نَصِيْبٌ فِي وَلَائِنَا وَ أَعْمُوذُ بِإِلَّهِ مِنْ ذَلِكِ] بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۲۳۰ .

۹_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا ضَلَّ قَوْمٌ إِلَّا أَوْثَقُوا الْجَدَلَ [بحار الأنوار ، ج ۲ ، ص ۱۳۸] .

۱۰_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْجَدَلُ فِي الدِّينِ يَفْسِدُ الْيَقِينَ [غرر الحکم ، ص ۶۵] .

۱. جشن

۱. ادله تعظيم ايام الله وبرگزاری مراسم جشن

۱. قرآن

وَ ذَكَرَهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ [ابراهيم ، ۵] .

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَ بِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا [يونس / ۵۸] .

فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَ عَزَّوهُ وَ نَصَرُوهُ [اعراف / ۱۵۷] .

قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى [شوری / ۲۳] .

اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوْلَادِنَا وَ آخِرِنَا [مائده / ۱۱۴] .

۲. عرف و سیره عقلا

در همه زمانها مردم یاد بود دارند. حکومت وهابی به مناسبت هر سالگردی به اطراف کشورها تبریک می فرستد.

اهل بیت اقامه عزا در تاریخ داشته اند. در جلسات یاد بود ، شعرها ، نثرها ، عشق ها و خاطرات بزرگان گفته می شود.

وهابیون ، مخالفان جشن ها و سوگواری ها.

جشن و سوگواری نوعی عبادت است. اگر تعظیم و عبادت ، کفر و شرک است ، پس در طول تاریخ همه مردم جهان کافر و مشرکند!

شبهه : احیای سنت جاهلی است!! جواب شبهه : گریه بر مظلوم و شادی به خاطر لطف خداوند چه کار به جاهلیت دارد؟ بر عکس احیای احکام محل گناه است!! در کدام اجتماع جشن و سوگواری مرکز گناه است. در سفر مکه هم ممکن است حاجی گناه کند. دلیل

شرعی نداریم ، منع شرعی هم نداریم؛ اصلاً تحریم دلیل می خواهد ، نه مباح بودن. شعائر الهی باید از طرف خداوند باشد و
الْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ [حج / ۳۶] .

اگر شتر قربانی از شعائر باشد ، انسان های قربانی چه؟ دین اسلام ساده است تشریفات نمی خواهد؛ چون ساده و آسان است
واجب نیست ، ولی به چه دلیل حرام باشد؟ شبهه : شباهت کار نصرانی ها است. جواب شبهه : مگر اگر مسجد سازی شباهت
کلیسا سازی شد حرام است؟

۳. روایت

اکثر اعمال حج ، زنده کردن و یادبود است؛ رمی جمره ، سعی صفا و مروه ، قربانی ، سال ها یعقوب در فراق گریستو ابیضت
عیناه من الحزن [یوسف / ۸۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنِ أُصِيبَ بِمُصِيبَةٍ فَأَخِذَتْ أَشْرَجَاعاً وَإِنْ تَقَادَمَ عَهْدُهَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلَهُ يَوْمَ أُصِيبَ [
مستدرک الوسائل ، ج ۲ ، ص ۴۰۷] .

أم المؤمنین أم سلمه (رضی الله عنها) أنها قالت : سمعت رسول الله (ص) يقول : ما قوم اجتمعوا يذكرون فضل علي بن أبي
طالب إلا هبطت عليهم ملائكة السماء حتى تحف بهم فإذا تفرقوا عرجت الملائكة إلى السماء [بحار الأنوار ، ج ۳۸ ، ص ۱۹۹] .

و لا تحسبن الذين قتلوا في سبيل الله أمواتاً بل أحياء عند ربهم يرزقون فرحين بما آتاهم الله من فضله و يستبشرون بالذين لم
يلحقوا بهم من خلفهم ألا خوف عليهم و لا هم يحزنون [آل عمران / ۱۷۰-۱۶۹] .

قال عيسى ابن مريم : اللهم ربنا أنزل علينا مائدة من السماء تكون لنا عيداً لأولنا و آخرا و آية منك و ارزقنا و أنت خير الرازقين

فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ [طلاق/۱۱-۱۰] .

قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى [شوری/۲۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : طَيْبٌ دَوَّارٌ بِطَيْبِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۰۸] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ [انفال/۲۴] .

كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ [ابراهیم/۱] .

۴. فطرت

فطرت انسان حکم می کند که انسان از دیدن مولود در روز تولدش خوشحال شود و از فقدان او در روز مرگش ناراحت و اندوهگین باشد. [بزرگداشت ها در اسلام ۱۰۸] .

اقامه مجالس و بزرگداشت اختصاص به گروه خاص یا فرقه معینی ندارد ، بلکه بزرگ و کوچک ، فقیر و غنی در آن مساویند. این شمول می فهماند که اقامه موالید ، چیزی جز پاسخ به یک خواست و نیاز فطری درونی نیست.

اسلام ، دین فطرت است.

۲. ادله مخالفین

۱ _ سخن رسول اکرم (ص) : قبر مرا عید نگیرید. سلف با استفاده از این سخن ، عید گرفتن را مکروه دانسته اند.

۲ _ مردم ، معاصی بزرگی در این یادواره ها انجام می دهند.

گرامی داشت رسول جز به طریقی که از جانب خداوند تشریح شده است امکان ندارد.

۳ _ این موالید و مجالس جز برای نابودی اسلام وضع نشده اند.

۴ _ تعظیم و پرستش غیر خدا است.

۵ _ تشابه با مسیحیان است و این تشابه مردود است.

۳. رد برخی ادله مخالفین

منع: [آئین وهابیت ، ص ۱۷۷] .

هر تکریم و تعظیم بندگان صالح خدا ، (به قید اینکه بندگان خدا هستند) به هیچ وجه پرستش آنها نیست. به دلیل ستایش مکرر قرآن از انبیاء و بندگان به طور مثال :

صالح :

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ [انبیاء ، ۹۰] .

اعلان روز نزول مائده آسمانی به عنوان روز عید :

اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوْلَادِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ [مائده ، ۱۱۴] .

آیا ارزش وجود رسول الله (ص) کمتر از یک مائده آسمانی است.

روز نزول مائده آسمانی که برای سیر کردن شکم ها است حاضرند جشن بگیرند ، ولی روز نزول قرآن و بعثت پیامبر که برای تکامل ...

وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ [انشراح ، ۴] .

آیا ترتیب مجالس جشن برای رسول خدا (ص) جز بالا بردن نام و نشان و آوازه او نتیجه ای دارد؟

مگر قرآن الگو نیست. [آئین وهابیت ، ۱۸۴] .

تلگرام های تبریک و تشکر که از طرف رئیس گروه وهابی ها ارسال

و یا دریافت می کند.

روز مالی وهابی ها ، روز تأسیس دولت وهابی ها در سرزمین حجاز [بزرگداشت ها در اسلام ۱۲۲] .

اگر اقامه این موالید و مجالس مطلقاً حرام است ، پس چرا؟

۴. بدعت یعنی چه ؟

بدعت عبارت است از : ادخال چیزی در دین که جزء تعالیم و احکام دینی نمی باشد.

اما ابداع و ابتکار در آداب و رسوم و تقالید مردم و امور معاش و زندگی آنان... [بزرگداشت ها در اسلام ۷۴] .

۵. دفع توهم در تعیین مصادیق بدعت

گاهی اوامر و نواهی شارع به عنوان عام تعلق می گیرد.

و انتخاب مصادیق به عهده مکلف است. مثلاً یاری فقرا و مستمندان یا احترام پدر و مادر (ایستادن به هنگام ورود یا نشان دادن در بالای مجلس و...) همین طور بزرگداشت و تکریم پیامبر (ص) .

منبع : [بزرگداشت ها در اسلام ، ص ۸۰] .

مطلق خضوع و فروتنی قطعاً موجب کفر و شرک نمی شود و گرنه همه مردم کافر محسوب می شوند ، زیرا هیچکس در زندگی شخصی و اجتماعی خود از نوعی خضوع و رام بودن در برابر کسی دیگر خالی نمی باشد. زن نسبت به شوهر ، فرزند در برابر پدر ، کارگر در برابر کارفرما و... بالاتر تمامی انبیاء در برابر والدین خود... پس باید همه کافر باشند.

وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [شعرا ، ۲۱۵] .

۶. بزرگداشت برخی موارد در دین اسلام

۱. بزرگداشت پیامبر

لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا [نور ، ۶۳] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ [حجرات ، ۲] .

تعظیم و احترام کعبه از آفتاب روشن تر است. احترام مؤمن از کعبه بالاتر است. پیامبر اسلام ، سرور جهانیان و بهترین خلق است. حال پیامبر چگونه باید مورد احترام قرار گیرد. [بزرگداشت ها در اسلام ۸۱] .

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ [آل عمران ، ۱۶۴] .

در نوروزی به حضرت علی (ع) هدیه ای اهداء نمودند ، فرمود : این چیست؟ گفتند : یا امیرالمؤمنین امروز نوروز است. فرمود : پس هر روز را نوروزی کنید. [بزرگداشت ها در اسلام ۱۱۵

به مناسبت عید نوروز در بغداد ، مصر و جاهای دیگر مراسم ویژه ای برگزار می شد.

جشن مهرگان در طول و عرض بلاد اسلامی مجالس جشن و سرور بر پا می شد. در قرن اول تا سوم هجری عید نوروز و مهرگان برگزار می شد. و احدی اعتراض نمی کرد.

۳. عید فطر و قربان

دو وظیفه مهم برای مسلمین در این دو روز : ۱- نماز ۲- انفاق [سخترانی راشد ، ج ۶ ، ص ۲۵۷] .

تکبیر عید : اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ [کافی ، ج ۴ ، ص ۱۶۶] .

نماز عید حضرت امام رضا (ع) :

عَلَىٰ بَنِي إِبْرَاهِيمَ عَنِ يَاسِرِ الْخَادِمِ وَ الرَّيَّانِ بْنِ الصَّلْتِ جَمِيعًا..... قَالَ فَلَمَّا حَضَرَ الْعِيدُ بَعَثَ الْمَأْمُونُ إِلَى الرَّضَا (ع) يَسْأَلُهُ أَنْ يَرْكَبَ وَيَخْضَرَ الْعِيدَ وَيَصَلِّيَ وَيَخْطُبَ فَبَعَثَ إِلَيْهِ الرَّضَا (ع) قَدْ عَلِمْتَ مَا كَانَ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ مِنَ الشَّرْوَطِ فِي دُخُولِ هَذَا الْأَمْرِ فَبَعَثَ إِلَيْهِ الْمَأْمُونُ إِنَّمَا أُرِيدُ بِذَلِكَ أَنْ تَطْمِئِنَّ قُلُوبُ النَّاسِ وَ يَعْرِفُوا فَضْلَكَ فَلَمْ يَزَلْ (ع) يَرَادُهُ الْكَلَامَ فِي ذَلِكَ فَأَلْحَحَ عَلَيْهِ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنْ أَعْفَيْتَنِي مِنْ ذَلِكَ فَهُوَ أَحَبُّ إِلَيَّ وَ إِنْ لَمْ تُعْفِنِي خَرَجْتُ كَمَا خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فَقَالَ الْمَأْمُونُ أَخْرُجْ كَيْفَ شِئْتَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۴۸۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّهُمَّ أَسْأَلُكَ فِي هَذَا الْيَوْمِ الَّذِي جَعَلْتَهُ لِلْمُسْلِمِينَ عِيدًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۵۱۳] .

آداب روز عید

عَنْ الرَّضَا (ع) : إِنَّمَا جُعِلَ يَوْمُ الْفِطْرِ الْعِيدَ لِيَكُونَ لِلْمُسْلِمِينَ مُجْتَمَعًا يَجْتَمِعُونَ فِيهِ وَ يَبْرُزُونَ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَيَمَجِّدُونَهُ عَلَى مَا مَنَّ عَلَيْهِمْ

٤. عيد غدیر

مسعودی : فرزندان و شیعیان علی رضی الله عنه (علیه السلام) این روز را گرامی می داشتند. [بزرگداشت ها در اسلام ١١٧] .

قال رسول الله (ص) : يوم غدیر خم أفضل أعياد أمتی [أمالی صدوق ، ص ١٢٥] .

حضرت علی (ع) در سالی که روز جمعه و روز غدیر با هم مصادف شده بود در خطبه ای فرمودند : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى جَمَعَ لَكُمْ مَعْشَرَ الْمُؤْمِنِينَ فِي هَذَا الْيَوْمِ عِيدِينَ عَظِيمِينَ كَبِيرِينَ [بحار الأنوار ، ج ٩٤ ، ص ١١٤] .

در این خطبه امام مردم را به انجام کارهایی که شایسته است در اعیاد انجام گردد و اظهار شادی و سرور در این گونه ایام امر می کند. [بزرگداشت ها در اسلام ، ١١٨ به نقل از مصباح المجتهد ، ٦٩٨] .

امام صادق (ع) روز غدیر را عید خواند و فرمودند : فَإِنَّ الْأَنْبِيَاءَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ كَانَتْ تَأْمُرُ الْأَوْصِيَاءَ بِالْيَوْمِ الَّذِي كَانَ يَقَامُ فِيهِ الْوَصِي أَنْ يَتَّخِذَ عِيداً [کافی ، ج ٤ ، ص ١٤٨] .

عمر : هنيئاً لك يا ابن أبي طالب أصبحت مولاي و مولى كل مؤمن و مؤمنة. [بحار الأنوار ، ج ٣٧ ، ص ١٤٩ باب ٥٢ ، أخبار الغدير] .

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) هَلْ لِلْمُسْلِمِينَ عِيدٌ غَيْرَ يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَالْأَضْحَى وَالْفِطْرِ؟ قَالَ : نَعَمْ أَعْظَمُهَا حُزْمَةٌ . قُلْتُ : وَ أَى عِيدٍ هُوَ جُعِلَتْ فِدَاكَ؟ قَالَ : الْيَوْمُ الَّذِي نَصَبَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) وَقَالَ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ قُلْتُ وَ..... فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ أَوْصَى أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ

(ع) أَنْ يَتَّخِذَ ذَلِكَ الْيَوْمَ عِيداً وَ كَذَلِكَ كَانَتِ الْأَنْبِيَاءُ (ع) تَفْعَلُ كَانُوا يَوْصُونَ أَوْصِيَاءَهُمْ بِذَلِكَ فَيَتَّخِذُونَهُ عِيداً" [كافي ، ج ۴ ، ص ۱۴۹] .

فیاض بن عمر طوسی در سال ۲۵۹ در حالی که بیش از نود سال از عمرش می گذشت ، گفت : روز عید غدیر حضرت امام رضا (ع) را دیدم که گروهی از خواصش در حضور آن بزرگوار نشسته بودند. حضرت آنها را برای صرف افطار دعوت کرده بود. و طعام و خیرات و عطایایی از قبیل پوشاک و حتی انگشتر و کفش به منازل آنان فرستاد و وضع آنها و حواشی را تغییر داد. و در آن روز وسائلی را دیدم به کار گرفتند که سابقه نداشت. و حضرت فضایل این روز بزرگ را برای آنها ذکر می کرد [الغدیر ، ج ۱ ، ص ۲۷۳] .

۵. جمعه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ جَبْرَائِيلَ أَتَانِي بِمِرْوَاهٍ فِي وَسْطِهَا كَالنُّكْتَةِ السُّودَاءِ فَقُلْتُ لَهُ يَا جَبْرَائِيلُ! مَا هَذِهِ؟ قَالَ : هَذِهِ الْجُمُعَةُ. قَالَ : قُلْتُ : وَ مَا الْجُمُعَةُ؟ قَالَ : لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ كَثِيرٌ. قَالَ : قُلْتُ : وَ مَا الْخَيْرُ الْكَثِيرُ؟ قَالَ : تَكُونُ لَكَ عِيداً وَ لِأُمَّتِكَ مِنْ بَعْدِكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [بحار الأنوار ، ج ۸۶ ، ص ۲۸۰] .

۶. سال تولد امام علی (ع)

وَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَتِيَمُنُ بِتِلْكَ السَّنَةِ وَ بِوِلَادَةِ عَلِيٍّ (ع) فِيهَا وَ يَسَمِّيَهَا سَنَةَ الْخَيْرِ وَ سَنَةَ الْبَرَكَهِ وَ قَالَ لِأَهْلِهِ لَيْلَةَ وِلَادَتِهِ وَ فِيهَا شَاهِدٌ مَا شَاهَدَ مِنْ الْكِرَامَاتِ وَ الْقُدْرَةِ الْإِلَهِيَّةِ وَ لَمْ يَكُنْ مِنْ قَبْلِهَا شَاهِدٌ مِنْ ذَلِكَ شَيْئاً. [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۴ (ص) ۱۱۵]

پیامبر همیشه به سال تولد حضرت علی (ع) تیمن و تبرک می جست و آن را سال خیر و برکت می نامید.

۷. حزن و سوگواری

رسول الله (ص) سال رحلت حضرت ابوطالب و خدیجه را عام الحزن نامید: توفیت خدیجه رضی الله عنها بعد ابي طالب بثلاثه أيام فسمى رسول الله ذلك العام عام الحزن [بحار الأنوار، ج ۱۹، ص ۲۵].

قَالَ النَّبِيُّ (ص): مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَصَابُ بِمُصِيبَةٍ وَ إِنْ قَدَّمَ عَهْدَهَا فَأَخَذَتْ لَهَا اسْتِرْجَاعًا إِلَّا أَخَذَتْ اللَّهُ لَهُ مَنزِلَةً وَ أَعْطَاهُ مِثْلَ مَا أَعْطَاهُ يَوْمَ أُصِيبَ بِهَا وَ مَا مِنْ نِعْمَةٍ وَ إِنْ تَقَادَمَ عَهْدُهَا فَذَكَرَهَا الْعَبْدُ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ إِلَّا جَدَّدَ اللَّهُ لَهُ ثَوَابَهُ كَيَوْمَ وَجَدَهَا وَ قَالَ إِنَّ أَهْلَ الْمُصِيبَةِ لَتَنْزِلُ بِهِمُ الْمُصِيبَةُ فَيَجْزَعُونَ فَيَمُرُّ بِهِمْ مَارٌّ مِنَ النَّاسِ فَيَسْتَرْجِعُ فَيَكُونُ أَعْظَمَ أَجْرًا مِنْ أَهْلِهَا [بحار الأنوار، ج ۷۹، ص ۱۳۲].

ذریه، خدمتکار رسول الله (ص): رسول الله (ص) روز عاشورا زنان شیرده حسین (ع) را فرا می خواند و به آنان می فرمودند که چیز تلخی بنوشید. [بزرگداشت ها در اسلام، به نقل از ینابیع الموده قندوزی، ۲۶۲].

عن ابي عبد الله (ع) قال: من ذكرنا أو ذكرنا عنده فخرج من عينه دمع مثل جناح بعوضه غفر الله له ذنوبه و لو كانت مثل زبد البحر [بحار الأنوار، ج ۴۴، ص ۲۷۸].

۷. اعمال عيد

۱- صدقه، ۲- انجام کارهای نیک و معروف، ۳- آذین بندی، ۴- سرور و خوشحالی، ۵- احسان به فقرا، ۶- صله رحم و دید و بازدید، ۷- ابراز محبت و احترام نسبت به رسول

الله (ص) و بزرگان ، ۸- شکر و سپاسگذاری از خداوند متعال ، ۹- نظافت و تمیزی.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) أَنَّهُ قَالَ : عَلَى الْإِمَامِ أَنْ يَخْرِجَ الْمَحْبُوسِينَ فِي الدَّيْنِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ إِلَى الْجُمُعَةِ وَ يَوْمَ الْعِيدِ إِلَى الْعِيدِ فَيُرْسِلَ مَعَهُمْ فَإِذَا قَضَوْا الصَّلَاةَ وَالْعِيدَ رَدَّهُمْ إِلَى السَّجْنِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۳۱] ، باب الحبس بتوجه الأحكام

اعیاد و مسافرت :

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : إِذَا أَرَدْتَ الشُّحُوصَ فِي يَوْمِ الْعِيدِ فَانْفَجِرِ الْفَجْرَ وَ أَنْتَ فِي الْبَلَدِ فَلَا تَخْرُجَ حَتَّى تَشْهَدَ ذَلِكَ الْعِيدَ [من لا يحضره الفقيه ج ۱ ، ص ۵۱۰] .

۸. شیطان در عید هم به فکر اغفال است ؟

گردن بند امانتی دختر حضرت علی (ع) از بیت المال برای روز عید ، و برخورد حضرت علی با او و با خزانه دار :

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي رَافِعٍ قَالَ : كُنْتُ عَلَى بَيْتِ مَيْالِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) وَ كَاتِبُهُ وَ كَانَ فِي بَيْتِ مَالِهِ عِقْدٌ لَوْلُو كَانَ أَصَابَهُ يَوْمَ الْبُضَيْرَةِ قَالَ فَأُرْسِلْتُ إِلَى بِنْتِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) فَقَالَتْ لِي : بَلَّغْنِي أَنَّ فِي بَيْتِ مَالِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) عِقْدٌ لَوْلُو وَ هُوَ فِي يَدِكَ وَ أَنَا أَحِبُّ أَنْ تُعِيرَنِيهِ أَتَجَمَّلُ بِهِ فِي أَيَّامِ عِيدِ الْأَضْحَى فَأُرْسَلْتُ إِلَيْهَا عَارِيَةً مَضْمُونَةً مَرْدُودَةً يَا بِنْتُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ . فَقَالَتْ : نَعَمْ عَارِيَةً مَضْمُونَةً مَرْدُودَةً بَعْدَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فَدَفَعْتُهُ إِلَيْهَا وَ إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) رَأَاهُ عَلَيْهَا فَعَرَفَهُ فَقَالَ لَهَا : مَنْ أَيْنَ صَارَ إِلَيْكَ هَذَا الْعِقْدُ؟ فَقَالَتْ : اسْتَعْرَضْتُهُ مِنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي رَافِعٍ خَازِنِ بَيْتِ مَيْالِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ لِأَتَزِينَنَّ بِهِ فِي الْعِيدِ ثُمَّ أَرُدُّهُ . قَالَ : فَبَعَثَ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فَبَجَّيْتُهُ فَقَالَ لِي

أَتُحُونَ الْمُسْلِمِينَ يَا ابْنَ أَبِي رَافِعٍ؟ فَقُلْتُ لَهُ: مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ أُحُونَ الْمُسْلِمِينَ. فَقَالَ: كَيْفَ أَعَزَّتْ بِنْتُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ الْعَقْدَ الَّذِي فِي بَيْتِ مَيْمَانَ الْمُسْلِمِينَ بِغَيْرِ إِذْنِي وَرِضَاهُمْ. فَقُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّهَا ابْنَتُكَ وَ سَأَلْتَنِي أَنْ أُعِيرَهَا إِيَّاهُ تَتْرِينُ بِهِ فَأَعَزَّتْهَا إِيَّاهُ عَارِيَةً مَضْمُونَةً مَرْدُودَةً فَضَمِنْتُهُ فِي مَالِي وَعَلَى أَنْ أُرُدَّهُ سَلِيمًا إِلَى مَوْضِعِهِ. قَالَ: فَرُدَّهُ مِنْ يَوْمِكَ وَإِيَّاكَ أَنْ تَعُودَ لِمِثْلِ هَذَا فَتَنَالَكَ عُقُوبَتِي ثُمَّ قَالَ: أَوْلَى لِابْنَتِي لَوْ كَانَتْ أَخَذَتْ الْعَقْدَ عَلَى غَيْرِ عَارِيَةٍ مَضْمُونَةٍ مَرْدُودَةٍ لَكَانَتْ إِذْنًا أَوَّلَ هَاشِمِيَةٍ قُطِعَتْ يَدُهَا فِي سَيْرِقِهِ. قَالَ: فَبَلَغَ مَقَالَتَهُ ابْنَتَهُ. فَقَالَتْ لَهُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَنَا ابْنَتُكَ وَ بَضَعَهُ مِنْكَ فَمَنْ أَحَقُّ بِلُبْسِهِ مِنِّي؟ فَقَالَ لَهَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَا بِنْتَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ لَا تَذْهَبِي بِنَفْسِكَ عَنِ الْحَقِّ أَوْ كُلِّ نِسَاءِ الْمُهَاجِرِينَ تَتْرِينُ فِي هَذَا الْعَيْدِ بِمِثْلِ هَذَا. قَالَ: فَكَبَضْتُهُ مِنْهَا وَ رَدَدْتُهُ إِلَى مَوْضِعِهِ [تهذيب الأحكام، ج ١٠، ص ١٥١].

عَنِ السَّكُونِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ (ص): كَانَ إِذَا خَرَجَ إِلَى الْعَيْدِ لَمْ يَرْجِعْ فِي الطَّرِيقِ الَّذِي بَدَأَ فِيهِ يَأْخُذُ فِي طَرِيقٍ غَيْرِهِ [من لا يحضره الفقيه ج: ١، ص ٥١٠]

١. جماعت

١. اهميت در اسلام

١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ يَدَ اللَّهِ عَلَى الْجَمَاعَةِ [الفصول المختاره، ص ٢٣٧].

٢- عن رسول الله (ص): ايها الناس عليكم بالجماعه و اياكم و الفرقة

٣- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ الْاجْتِمَاعَ رَحْمَةٌ وَ الْفِرْقَةَ عَذَابٌ [إرشاد القلوب، ج ٢، ص ٣٣٤].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّ يَدَ اللَّهِ مَعَ الْجَمَاعَةِ [نهج البلاغه، خطبه ١٢٧]

۵- قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): مَا مِنْ خُطْوَةٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ خُطْوَتَيْنِ خُطْوَةٍ يَسُدُّ بِهَا الْمُؤْمِنُ صَفًّا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَخُطْوَةٍ إِلَى ذِي رَجَمٍ قَاطِعٍ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۵۰] .

۶- قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يَا مُحَمَّدُ مَنْ أَحَبَّ الْجَمَاعَةَ أَحَبَّهُ اللَّهُ وَ الْمَلَائِكَةُ أَجْمَعُونَ [جامع الأخبار ، ص ۷۶] .

۲. تفرقه و جدائی از جماعت

۱- قَالَ الْبَاقِرُ (ع): مَنْ تَرَكَ الْجَمَاعَةَ رَغْبَةً عَنْهَا وَ عَنِ الْجَمَاعَةِ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ غَيْرِ عَلَيْهِ فَلَا صَلَاةَ لَهُ [ثواب الأعمال ، ص ۲۳۲] .

۲- عن الامام الصادق (ع) به يونس فرمود: برو به کسانی که در جماعت شرکت نمی کنند بگو: یا مؤلفه قد رأیت ما تصنعون إذا سمعتم الأذان أخذتم نعالكم و خرجتم من المسجد [رجال الکشی ، ص ۳۸۸] .

یا مؤلفه ، کنایه از بی ایمانی است

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ رَغِبَ عَنِ جَمَاعَةِ الْمُسْلِمِينَ وَجَبَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ غَيْبَتُهُ وَ سَقَطَتْ بَيْنَهُمْ عِدَالَتُهُ [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۲۴۱] .

۴- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا غَيْبَةَ لِمَنْ صَلَّى فِي بَيْتِهِ وَ رَغِبَ عَنِ جَمَاعَتِنَا [بحار الأنوار ، ج ۸۰ ، ص ۳۵۴] .

۵- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَمَا غَيَّبَهُ إِلَّا لِمَنْ صَلَّى فِي بَيْتِهِ وَ رَغِبَ عَنِ جَمَاعَتِنَا وَ مَنْ رَغِبَ عَنِ جَمَاعَةِ الْمُسْلِمِينَ وَجَبَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ غَيْبَتُهُ وَ سَقَطَتْ بَيْنَهُمْ عِدَالَتُهُ وَ وَجَبَ هِجْرَانُهُ وَ إِذَا رُفِعَ إِلَى إِمَامِ الْمُسْلِمِينَ أَنْذَرُهُ وَ حَذَرُهُ [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۲۴۱] .

اول : انذره دوم مردم او را بایکوت کنند سوم حکومت تهدید کند و هشدار دهد.

۱- قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ خَلَعَ جَمَاعَةَ الْمُسْلِمِينَ قَدَرُ شِبْرِ خَلَعِ رَبِّي الْإِيمَانِ مِنْ

عُنُقِهِ وَ مِنْ نَكْثِ صَفْقَةِ الْإِمَامِ جَاءَ إِلَى اللَّهِ أَجْذَمَ [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۲۱۹] .

۲- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَمِعَ النِّدَاءَ فِي الْمَسْجِدِ فَخَرَجَ مِنْ غَيْرِ عَلَيْهِ فَهُوَ مُنَافِقٌ إِلَّا أَنْ يَرِيدَ الرُّجُوعَ إِلَيْهِ [تهذيب الأحكام ، ج ۳ ، ص ۲۶۲] .

به مناسبت جماعت و اجتماع :

یک سید و یک آخوند و یک صوفی وارد باغ شدند صاحب باغ دید حریف هر سه نمی شود.

۳. برخورد بابی اعتنائی به جماعت

۱. تهدید حکومت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنِّي لَأَوْشِكُ أَنْ أَمُرَ لَهُمْ بِنَارٍ تُشْعَلُ فِي دُورِهِمْ فَأُحْرِقَهَا عَلَيْهِمْ أَوْ يَنْتَهُونَ [أمالی طوسی ، ص ۶۹۶] .

۲. محرومیت از امکانات عمومی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لَا يَأْخُذُوا مِنْ فَيْئِنَا شَيْئاً أَوْ يَحْضُرُوا مَعَنَا صَلَّاتَنَا جَمَاعَةً [أمالی طوسی ، ص ۶۹۶] .

۳. بایکوت اجتماعی

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) بَلَغَهُ أَنَّ قَوْمًا لَا يَحْضُرُونَ الصَّلَاةَ فِي الْمَسْجِدِ فَخَطَبَ فَقَالَ إِنَّ قَوْمًا لَا يَحْضُرُونَ الصَّلَاةَ مَعَنَا فِي مَسَاجِدِنَا فَلَا يَوَاقِلُونَا وَ لَا يَشَارِبُونَا وَ لَا يَشَاوِرُونَا وَ لَا يَنَاقِحُونَا وَ لَا يَأْخُذُوا مِنْ فَيْئِنَا شَيْئاً أَوْ يَحْضُرُوا مَعَنَا صَلَّاتَنَا جَمَاعَةً وَ إِنِّي لَأَوْشِكُ أَنْ أَمُرَ لَهُمْ بِنَارٍ تُشْعَلُ فِي دُورِهِمْ فَأُحْرِقَهَا عَلَيْهِمْ أَوْ يَنْتَهُونَ قَالَ فَامْتَنَعَ الْمُسْلِمُونَ عَنْ مُوَاقِلَتِهِمْ وَ مُشَارِبَتِهِمْ وَ مُنَاقِحَتِهِمْ حَتَّى حَضَرُوا الْجَمَاعَةَ مَعَ الْمُسْلِمِينَ [أمالی طوسی ، ص ۶۹۶] .

حضرت علی (ع) وقتی مطلع شدند گروهی در نماز جماعت حاضر نمی شوند به مسلمین دستور دادند تا زمانی که اینها در جماعت حاضر نشوند فامتنع المسلمون عن مؤالبتهم و مشاربتهم و مناقحتهم

۴. اخراج از محل

اخراج از محل : "درباره گروهی که در نماز جماعت حاضر نمی شدند فرمودند یا باید در نماز

جماعت حاضر شوند یا از این محله بروند" [بحار، ج ۸۸، ص ۱۴].

۵. تصمیم قاطع

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ قَوْمًا جَلَسُوا عَنْ حُضُورِ الْجَمَاعَةِ فَهَمَّ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ يَشْعَلَ النَّارَ فِي دُورِهِمْ حَتَّى خَرَجُوا وَحَضَرُوا الْجَمَاعَةَ مَعَ الْمُسْلِمِينَ [بحار الأنوار، ج ۸۵، ص ۱۶].

۴. ملاک حق است نه جماعت

۱- عن عبد الله بن يحيى بن عبد الله العلوي رفعه قال: " قيل لرسول الله (ص) ما جماعه أمتك قال: من كان على الحق وإن كانوا عشرة" [معاني الأخبار، ج ۱۵۴].

۲- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): من فارق جماعه المسلمين فقد خلع ربه الإسلام من عنقه قيل: يا رسول الله! وما جماعه المسلمين قال جماعه أهل الحق وإن قلوا [أمالی صدوق، ص ۳۳۳].

۵. دعا کردن اجتماعی

۱- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَمَّا يَجْتَمِعُ أَرْبَعُونَ رَجُلًا فِي أَمْرٍ وَاحِدٍ إِلَّا اشْتَجَبَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُمْ حَتَّى لَوْ دَعَوْا عَلَى جَبَلٍ لَمَازَلُوهُ [الدعوات، ص ۳۰].

۲- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ اللَّهَ يَسْتَحْيِي مَنْ عَبَدَهُ إِذَا صَلَّى فِي جَمَاعَةٍ ثُمَّ سَأَلَهُ حَاجَتَهُ أَنْ يُنْصِرِفَ حَتَّى يَقْضِيَهَا [مجموعه ورام، ج ۱، ص ۴].

۳- قَالَ الصَّادِقُ (ع): كَانَ أَبِي (ع) إِذَا حَزَنَهُ أَمْرٌ جَمَعَ النِّسَاءَ وَ الصِّبْيَانَ ثُمَّ دَعَا وَ أَمَّنُوا [كافی، ج ۲، ص ۴۸۷].

حضرت صادق می فرمایند: "وقتی مشکلی برایش پیش می آمد دستور می دادند زنان و بچه ها جمع شوند و دعا می کردند و آنها آمین می گفتند" [بحار، ج ۹۰، ص ۳۹۴].

۶. غذا خوردن اجتماعی

۱- رسول خدا (ص) سه نفر را لعن کردند

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) ثَلَاثَةَ الْأَكْلَ زَادَهُ وَخِيَدَهُ وَ النَّائِمَ فِي بَيْتٍ وَخِيَدَهُ وَ الرَّاكِبَ فِي الْفَلَاءِ وَخَدَهُ [من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۲۷۷].

۲- از رسول خدا (ص) پرسیدند ما غذا می خوریم ولی سیر نمی شویم فرمود: لَعَلَّكُمْ تَفْتَرِقُونَ عَنْ طَعَامِكُمْ فَاجْتَمِعُوا عَلَيْهِ [مکارم الأخلاق، ص ۱۴۹، ص ۳۴۹].

۷. فلسفه نماز جماعت

۱. نمایش مکتب

قَالَ الرَّضَا (ع): إِنَّمَا جُعِلَتِ الْجَمَاعَةُ لِئَلَّا يَكُونَ الْإِخْلَاصُ وَالتَّوْحِيدُ وَالإِسْلَامُ وَالْعِبَادَةُ لِلَّهِ إِلَّا ظَاهِرًا مَكشُوفًا مَشْهُورًا لِأَنَّ فِي إِظْهَارِهِ حُجَّةً عَلَى أَهْلِ الشَّرْقِ وَالْغَرْبِ لِلَّهِ وَحْدَهُ [علل الشرائع، ج ۱، ص ۲۶۲].

وَلِيَكُونَ الْمُتَمَنِّعُ وَالْمُسْتَخِفُّ مُؤَدِّيًا لِمَا أَقْرَبَ بِهِ يَظْهَرُ الإِسْلَامُ وَالمُرَاقَبَةُ [علل الشرائع، ج ۱، ص ۲۶۲].

۲. کمک رسانی

وَلِيَكُونَ شَهَادَاتُ النَّاسِ بِالإِسْلَامِ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ حِيَاةً مُمَكَّنَةً مَعَ مَا فِيهِ مِنَ الْمُسَاعَاةِ عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى [علل الشرائع، ج ۱، ص ۲۶۲].

وَلَوْ لَا ذَلِكَ لَمْ يُمْكِنَ أَحَدًا أَنْ يَشْهَدَ عَلَى آخَرَ بِصِلَاحٍ لِأَنَّ مَنْ لَا يَصِلِي لَمْ يَصِلْ لَهُ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ [من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۳۹].

۳. دوری از گناهان

وَالزَّجْرُ عَنْ كَثِيرٍ مِنْ مَعَاصِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ [علل الشرائع، ج ۱، ص ۲۶۲].

۴. شناسائی مصلین

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّمَا جُعِلَ الْجَمَاعَةُ وَالاجْتِمَاعُ إِلَى الصَّلَاةِ لِكَيْ يَعْرِفَ مَنْ يَصِلِي مِمَّنْ لَا يَصِلِي وَ مَنْ يَحْفَظُ مَوَاقِيتَ الصَّلَوَاتِ مِمَّنْ يَضِيعُ [من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۳۹].

۸. اهمیت نماز جماعت

وَازْكُوعُوا مَعَ الزَّاكِعِينَ [بقره/۴۳].

۱- قَالَ الرَّضَا (ع): فَضَّلُ الْجَمَاعَةَ عَلَى الْفَرْدِ بِكُلِّ رَكَعَةٍ أَلْفًا رَكَعَةٍ [وسائل الشيعة، ج ۸، ص ۲۹۰].

۲- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةِ الْفَرَادَى بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً [بحار الأنوار، ج ۸۵، ص ۴].

حضرت رسول (ص) می فرماید: "نماز جماعت ۲۷ درجه با ارزش تر از فرادی است"

۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ صَلَّى أَرْبَعِينَ يَوْمًا فِي الْجَمَاعَةِ يَذْرُكُ التَّكْبِيرَةَ الْأُولَى كِتَابَ لَهُ بَرَاءَتَانِ بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ

وَبَرَاءَةٌ مِنَ النَّفَاقِ [بحار الأنوار ، ج ٨٥ ، ص ٤] .

٤- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَصَلِّ فِي الْمَسْجِدِ مَعَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا مِنْ عِلَّةٍ [إستبصار ، ج ٣ ، ص ١٢] .
وَ أَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعراف / ٢٩] .

چون مسجد محل اجتماع مسلمین است

٥- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ حَافَظَ عَلَيَّ الْجَمَاعَةَ حَيْثُمَا كَانَ مَرَّ عَلَيَّ الصُّرَاطِ كَالْبُرْقِ الْخَاطِفِ اللَّامِعِ فِي أَوَّلِ زُمْرِهِ مَعَ السَّابِقِينَ وَ وَجْهَهُ أَضْوَأُ مِنَ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ وَ كَانَ لَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ وَ لَيْلِهِ حَافَظٌ عَلَيْهَا ثَوَابٌ شَهِيدٍ [ثواب الأعمال ، ص ٢٩٠] .

٦- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الصَّلَاةُ جَمَاعَةٌ وَ لَوْ عَلَيَّ رَأْسِ زُجِّ [بحار الأنوار ، ج ٨٥ ، ص ٥] .

زج : سرنیزه

٧- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا سُئِلْتَ عَمَّنْ لَا يَشْهَدُ الْجَمَاعَةَ فَقُلْ لَا أَعْرِفُهُ [بحار الأنوار ، ج ٨٥ ، ص ٥] .

٨- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : ثَلَاثُ كَفَارَاتٍ إِسْتِبَاحُ الْوُضُوءِ بِالسَّبْرَاتِ وَ الْمَشْيُ بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ إِلَى الصَّلَاةِ وَ الْمُحَافَظَةُ عَلَيَّ الْجَمَاعَاتِ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٨٣] .

امام باقر (ع) می فرمایند : " شرکت در نماز جماعت کفاره گناهان است "

٩- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّمَا جُعِلَ الْجَمَاعَةُ وَ الْاجْتِمَاعُ إِلَى الصَّلَاةِ لِكَيْ يَعْرِفَ مَنْ يَصِيءُ مِمَّنْ لَا يَصِيءُ لِي [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٣٨] .

١٠- در روایات نماز جماعت صبح و مغرب و عشاء بیشتر سفارش شده

عَنْ عَلِيٍّ (ع) : " أَنَّهُ عَدَا عَلَيَّ أَبِي الدَّرْدَاءِ فَوَجِدُهُ نَائِمًا فَقَالَ لَهُ : مَيَّا لَمَكَ؟ فَقَالَ : كَانَ مِنِّي مِنَ اللَّيْلِ شَيْءٌ فَنِمْتُ فَقَالَ عَلِيٌّ أَمْ فَتَرَكْتَ صَلَاةَ الصُّبْحِ فِي جَمَاعَةٍ قَالَ نَعَمْ قَالَ عَلِيٌّ (ع) :

"يا أبا الدرداء! لأن أصلي العشاءَ والفجرَ في جماعة أحب إلي من أن أحيي ما بينهما أو ما سيمعت رسول الله (ص) يقول: لو يعلمون ما فيهما لتؤهّما ولو حبواً وإنهما ليكفران ما بينهما" [دعائم الإسلام، ج ١، ص ١٥٣].

١١- به امیرالمؤمنین (ع) اطلاع دادند عده ای از همسایگان مسجد در جماعت شرکت نمی کنند.

حضرت فرمودند: یا باید در اجتماع مسلمین شرکت کنند یا از این محله به منطقه دیگری بروند" [بحار، ج ١٨، ص ١٣].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): رُفِعَ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) بِالْكَوْفَةِ أَنَّ قَوْمًا مِنْ جِيرَانِ الْمَسْجِدِ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ جَمَاعَةً فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ (ع) لِيَحْضُرَنَّ مَعَنَا صَلَاتَنَا جَمَاعَةً أَوْ لِيَتَحَوَّلَنَّ عَنَّا وَ لَا يَجَاوِرُونَا وَ لَا نَجَاوِرُهُمْ [أمالی طوسی، ص ٦٩٦].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) بَلَغَهُ أَنَّ قَوْمًا لَا يَحْضُرُونَ الصَّلَاةَ فِي الْمَسْجِدِ فَخَطَبَ فَقَالَ إِنَّ قَوْمًا لَا يَحْضُرُونَ الصَّلَاةَ مَعَنَا فِي مَسَاجِدِنَا فَلَا يَوَاكِلُونَا وَ لَا يَشَارِبُونَا وَ لَا يَشَاوِرُونَا وَ لَا يَنَاكِحُونَا وَ لَا يَأْخُذُوا مِنْ فَيْئَتِنَا شَيْئًا أَوْ يَحْضُرُوا مَعَنَا صَلَاتَنَا جَمَاعَةً وَ إِنِّي لَأَوْشِكُ أَنْ أَمُرَ لَهُمْ بِنَارٍ تُشْعَلُ فِي دُورِهِمْ فَأُحْرَقَهَا عَلَيْهِمْ أَوْ يَنْتَهُونَ قَالَ فَامْتَنَعَ الْمُسْلِمُونَ عَنْ مُوَاطَلَتِهِمْ وَ مُشَارَبَتِهِمْ وَ مُنَاكَحَتِهِمْ حَتَّى حَضَرُوا الْجَمَاعَةَ مَعَ الْمُسْلِمِينَ [أمالی طوسی، ص ٦٩٦].

جالب این است که مسلمانان هم با اینها قطع رابطه کردند و این بایکوت سبب شد تا آنها در نماز جماعت شرکت کردند."

١٣- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَتَانِي جَبْرَيْلُ مَعَ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ بَعْدَ صِلَاةِ الظُّهْرِ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ رَبَّكَ يَقْرُوكَ السَّلَامَ وَ أَهْدِي إِلَيْكَ

هَيْدِيْتَيْنِ لَمْ يَهْدِيْهُمَا اِلَى نَبِيِّ قَبْلِكَ قُلْتُ مَا الْهَيْدِيْتَانِ قَالَ الْوَتْرُ ثَلَاثُ رَكَعَاتٍ وَ الصَّلَاةُ الْخَمْسُ فِي جَمَاعَةٍ [بحار الأنوار ، ج ٨٥ ، ص ١٤].

جبرئیل بر رسول خدا (ص) نازل شد و گفت : هدیہ آسمانی آورده ام حضرت پرسید چیست؟ گفت : نماز جماعت

١٤- رسول خدا (ص) اولین نماز را به جماعت خواند در مسجد الحرام با علی و خدیجه و اولین نماز جماعت را در مدینه با ١٠٠ نفر اقامه کرد " [آقای منتظری با ائمه جماعات] .

١٥- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَلَّى الصَّلَاةَ فِي جَمَاعَةٍ فَظَنُّوا بِهِ كَلَّ خَيْرٍ وَ اَقْبَلُوا شَهَادَتَهُ [بحار الأنوار ، ج ٨٥ ، ص ١٦].

١٦- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : قام علی (ع) اللیل کله حتی إذا انشق عمود الصبح صلی الفجر و خفق برأسه فلما صلی رسول الله (ص) الغداه لم یره فأتی فاطمه فقال : أی بنیه ما بال ابن عمک لم یشهد معنا صلاه الغداه فأخبرته الخبر فقال : ما فاته من صلاه الغداه فی جماعه أفضل من قیام ليله کله [بحار الأنوار ، ج ٨٥ ، ص ١٧].

امیر المومنین شب را تا به صبح عبادت کرد؛ در روز خوابش برد و موفق نشد به نماز جماعت برود. رسول خدا (ص) از فاطمه علت غیبت علی را پرسید و ایشان جواب دادند. حضرت فرمود : پاداش جماعت صبح از تمام شب زنده داری اش بیشتر بوده " [بحار ، ج ٨٥ ، ص ١٧].

١٧- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أتى رجلٌ من جُهینةٍ إلى رسولِ الله (ص) فقالَ : یا رسولَ الله! أكونُ بالبَدیهِ و معی أهلی و وُلدی و غلمتی فأوذُنُ و

أُقِيمَ وَ أُصِلِّي بِهِمْ أَفَجْمَاعَهُ نَحْنُ قَالَ (ص) : نَعَمْ قَالَ فَإِنَّ الْغُلَمَةَ رَبِّمَا اتَّبِعُوا آثَارَ الْإِبِلِ وَ أَبْقَى أَنَا وَ أَهْلِي وَ وُلْدِي فَأُوذُنْ وَ أُقِيمُ وَ أُصِلِّي بِهِمْ أَفَجْمَاعَهُ نَحْنُ قَالَ فَإِنَّ بَيْنِي رَبِّمَا اتَّبِعُوا قَطْرَ السَّحَابِ وَ أَبْقَى أَنَا وَ أَهْلِي فَأُوذُنْ وَ أُقِيمُ وَ أُصِلِّي بِهِمْ أَفَجْمَاعَهُ نَحْنُ قَالَ فَإِنَّ الْمَرْأَةَ تَذْهَبُ فِي مَضِيْلَمَاتِهَا فَأَبْقَى وَ خِيْدِي فَأُوذُنْ وَ أُقِيمُ وَ أُصِلِّي أَفَجْمَاعَهُ أَنَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) نَعَمْ الْمُؤْمِنُ وَحْدَهُ جَمَاعَةٌ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٥٤] .

مردی از بادیه خدمت رسول خدا رسید و عرض کرد من در مزرعه زندگی می کنم وقت نماز که می شود اذان می گویم و همسر و دختر و غلامانم با من نماز می خوانند آیا این جماعت حساب می شود؟ فرمود بله. گفت : غلامان دنبال گوسفند می روند با زن و دخترم می خوانم دخترم به دنبال آب می رود و نماز با همسر می خوانم همسر کوتاهی یا مانعی دارد و اذان می گویم و تنها می خوانم حضرت فرمود : همه اینها جماعت است

الْمُؤْمِنُ وَحْدَهُ جَمَاعَةٌ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٥٤] .

١٨- عن رسول الله (ص) : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا مِنْ مُؤْمِنٍ مَشَى إِلَى الْجَمَاعَةِ إِلَّا خَفَّفَ اللَّهُ عَلَيْهِ أَهْوَالَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ يَأْمُرُ بِهِ إِلَى الْجَنَّةِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٣٥٥] .

١٩- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ عَلَى مَنْ مَاتَ عَلَى السُّنَّةِ وَ الْجَمَاعَةِ عَذَابُ الْقَبْرِ وَ لَا شِدَّةُ يَوْمِ الْقِيَامَةِ [جامع الأخبار ، ص ٧٦] .

٢٠- قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : مَنْ أَسْبَغَ وَضُوئَهُ فِي بَيْتِهِ وَ تَطَيَّبَ ثُمَّ مَشَى مِنْ بَيْتِهِ

غير مستعجل و عليه السكينة و الوقار إلى مصلاه رغبه في جماعه المسلمين لم يرفع قدما و لم يضع أخرى إلا كتبت له حسنه و محبت عنه سيئه و رفعت له درجه [بحار الأنوار ، ج ٨٥ ، ص ٩٨] .

امام موسى كاظم می فرمایند : "کسی که در خانه اش وضو گرفته و بدون عجله و با عشق و علاقه به جماعت می رود به ازاء هر قدمی که بر او می افتد محبت عنه سیئه و رفعت له درجه

٢١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ يَشْتَحِي مِنْ عَبْدِهِ إِذَا صَلَّى فِي جَمَاعَةٍ ثُمَّ سَأَلَهُ حَاجَتَهُ أَنْ يُصَيِّرَ حَتَّى يَقْضِيَ بِهَا [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٤] .

٢٢- رسول خدا (ص) می فرمایند : "فرشتگان به کسی که در انتظار نماز جماعت نشسته دعا می کنند و می گویند : اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ يَكْفُرُ اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا وَيَزِيدُ فِي الْحَسَنَاتِ قِيلَ : بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ : إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ وَ كَثْرَةُ الْخُطَى إِلَى هَيْدِهِ الْمَسَاجِدِ وَ انْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ وَ مَا مِنْ أَحَدٍ يَخْرُجُ مِنْ بَيْتِهِ مُتَطَهِّرًا فَيَصِلُ إِلَى الصَّلَاةِ فِي الْجَمَاعَةِ مَعَ الْمُسْلِمِينَ ثُمَّ يَفْعَلُ يَنْتَظِرُ الصَّلَاةَ الْآخَرَى إِلَّا وَ الْمَلَائِكَةُ تَقُولُ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ [أمالی صدوق ، ص ٣٢٢] .

٢٣- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ مَشَى إِلَى مَسْجِدٍ مِنْ مَسَاجِدِ اللَّهِ فَلَهُ بِكُلِّ خَطْوَةٍ خَطَايَاهَا حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى مَنْزِلِهِ عَشْرَ حَسَنَاتٍ وَ يَمْحَى عَنْهُ عَشْرَ سَيِّئَاتٍ وَ رَفَعَ لَهُ عَشْرَ دَرَجَاتٍ وَ مَنْ حَافِظٌ عَلَى الْجَمَاعَةِ حَيْثُ مَا كَانَ مِنْ عَلَى الصِّرَاطِ كَالْبُرْقِ اللَّامِعِ فِي أَوَّلِ زَمَرِهِ مَعَ السَّابِقِينَ وَ وَجْهَهُ أَضْوَأُ مِنَ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ وَ

كان له بكل يوم و ليله يحافظ عليها ثواب شهيد [ثواب الأعمال ، ص ٢٩٠] .

رسول خدا (ص) می فرماید : "کسی که به طور مداوم در نماز جماعت شرکت کند ثواب شهید دارد و کان له بكل يوم و ليله يحافظ عليها ثواب شهيد.

٢٤- عن رسول الله (ص) : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَلَّى خَلْفَ إِمَامٍ عَالِمٍ فَكَأَنَّمَا صَلَّى خَلْفِي وَ خَلْفَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ الرَّحْمَنِ [مستدرک الوسائل ، ج ٦ ، ص ٤٧٣] .

٢٥- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنِ مَشَى إِلَى مَسْجِدٍ يُطَلَّبُ فِيهِ الْجَمَاعَةَ كَانَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ سَبْعُونَ أَلْفَ حَسَنَةٍ وَيَرْفَعُ لَهُ مِنَ الدَّرَجَاتِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ مَاتَ وَ هُوَ عَلَى ذَلِكَ وَكَلَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يُعَوِّدُونَهُ فِي قَبْرِهِ وَ يَبَشِّرُونَهُ وَ يُونِسُونَهُ فِي وَحْدَتِهِ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُ حَتَّى يَبْعَثَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٧] .

رسول الله (ص) فرمود : اگر کسی در راه جماعت و رفتن به مسجد بمیرد خداوند هفتاد هزار فرشته به قبرش می فرستد تا هم او را از تنهایی در آورند و هم برایش استغفار کنند و این فرشتگان با او هستند تا قیامت به پا شود.

٢٦- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ أَمَا الْجَمَاعَةُ فَإِنَّ صَفُوفَ أُمَّتِي فِي الْأَرْضِ كَصَفُوفِ الْمَلَائِكَةِ فِي السَّمَاءِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٣٥٥] .

٢٧- عَنِ النَّبِيِّ (ص) : أَنَّهُ رَأَى رَجُلًا يَصَلِّي وَحْدَهُ فَقَالَ : أَلَا رَجُلٌ يَتَصَدَّقُ عَلَيَّ هَذَا فَيَصَلِّي مَعَهُ [عوالي اللئالی ، ج ١ ، ص ٣٤٢] .

وَ سَأَلَهُ (الصَّادِقَ (ع)) رَجُلٌ فَقَالَ لَهُ : إِنَّ لِي مَسْجِدًا عَلَى بَابِ دَارِي فَأَيُّهُمَا أَفْضَلُ أَصَلِّي فِي مَنَزِلِي فَأُطِيلُ

الصَّلَاةَ أَوْ أَصَلَّى بِهِمْ وَ أَخَفُّ فَكَتَبَ صَلَّ بِهِمْ وَ أَحْسِنِ الصَّلَاةَ وَ لَا تُثْقَلْ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٣٨١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قُلْتُ يَا جَبْرَيْلُ! وَ مَا لِأُمَّتِي فِي الْجَمَاعَةِ قَالَ : يَا مُحَمَّدُ! إِذَا كَانَا اثْنَيْنِ كَتَبَ اللَّهُ لِكُلِّ وَاحِدٍ بِكُلِّ رَكَعَةٍ مِائَةً وَ خَمْسِينَ صِيْلًا وَ إِذَا كَانُوا ثَلَاثَةً كَتَبَ اللَّهُ لِكُلِّ مِنْهُمْ بِكُلِّ رَكَعَةٍ سِتِّمِائَةَ صِيْلًا وَ إِذَا كَانُوا أَرْبَعَةً كَتَبَ اللَّهُ لِكُلِّ وَاحِدٍ بِكُلِّ رَكَعَةٍ أَلْفًا وَ مِائَتِي صِيْلًا وَ إِذَا كَانُوا خَمْسَةً كَتَبَ اللَّهُ لِكُلِّ وَاحِدٍ بِكُلِّ رَكَعَةٍ أَلْفَيْنِ وَ أَرْبَعِمِائَةَ صِيْلًا وَ إِذَا كَانُوا سِتَّةً كَتَبَ اللَّهُ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ بِكُلِّ رَكَعَةٍ أَرْبَعَةَ أَلْفٍ وَ ثَمَانِمِائَةَ صِيْلًا وَ إِذَا كَانُوا سَبْعَةً كَتَبَ اللَّهُ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ بِكُلِّ رَكَعَةٍ سِتَّةَ أَلْفٍ وَ ثَمَانِمِائَةَ صِيْلًا وَ إِذَا كَانُوا ثَمَانِيَةً كَتَبَ اللَّهُ تَعَالَى لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ بِكُلِّ رَكَعَةٍ ثَمَانِيَةَ أَلْفٍ وَ مِائَتِي صِيْلًا وَ إِذَا كَانُوا تِسْعَةً كَتَبَ اللَّهُ تَعَالَى لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ بِكُلِّ رَكَعَةٍ سِتَّةَ أَلْفَيْنِ وَ ثَلَاثِينَ أَلْفًا وَ أَرْبَعِمِائَةَ صِيْلًا وَ إِذَا كَانُوا عَشْرَةَ كَتَبَ اللَّهُ تَعَالَى لِكُلِّ وَاحِدٍ بِكُلِّ رَكَعَةٍ سَبْعِينَ أَلْفًا وَ أَلْفَيْنِ وَ ثَمَانِمِائَةَ صِيْلًا فَإِنْ زَادُوا عَلَى الْعَشْرِ فَلَوْ صَارَتْ بِحَارُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ كُلُّهَا مِدَادًا وَ الْأَشْجَارُ أَقْلَامًا وَ الثَّقَلَانِ مَعَ الْمَلَائِكَةِ كِتَابًا لَمْ يَقْدِرُوا أَنْ يَكْتُبُوا ثَوَابَ رَكَعَةٍ وَاحِدَةٍ [جامع الأخبار ، ص ٧٦] .

١- و لو قبلا فرادى خواند :

عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ : جِئْتُ وَ النَّبِيَّ (ص) فِي الصَّلَاةِ فَجَلَسْتُ وَ لَمْ أَدْخُلْ مَعَهُمْ فَانْصَيْرَفَ (ص) وَ قَالَ : مَا مَنَعَكَ أَنْ تَدْخُلَ مَعَ النَّاسِ فِي صَلَاتِهِمْ قَالَ قُلْتُ إِنِّي كُنْتُ قَدْ صَلَّيْتُ فِي مَنْزِلِي وَ كُنْتُ

أَحْسَبُ أَنَّكُمْ صَيَّلْتُمْ فَقَالَ (ص): "إِذَا جِئْتَ فَوَجَدْتَ النَّاسَ يَصِيلُونَ فَصَلِّ مَعَهُمْ وَإِنْ كُنْتَ قَدْ صَلَّيْتَ تَكُنْ لَكَ نَافِلَةٌ وَ هِيَ لَهُمْ مَكْتُوبَةٌ" [مستدرک الوسائل ، ج ۶ ، ص ۴۹۶] .

شخصی می گوید : وارد بر رسول خدا (ص) شدم ولی در نماز شرکت نکردم. حضرت فرمود : چرا در نماز داخل نشدی؟ عرض کردم : نمی دانستم شما هنوز نخوانده اید لذا در خانه خواندم. حضرت فرمود : باز با جماعت بخوان ، گرچه در خانه خوانده ای " [مستدرک ، ج ۶ ، ص ۴۹۶] .

۲- و لو به قطع کردن نماز مستحبی : قَالَ الرَّضَا (ع) : إِنْ كُنْتَ فِي صَلَاةٍ نَافِلَةٍ وَأُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَأَقْطَعْهَا وَ صَلِّ الْفَرِيضَةَ مَعَ الْإِمَامِ [فقه الرضا (ع) ، ج ۱۴۳ ، ص ۱۲] .

۳- و لو احساس خطر می کنی. به رسول خدا عرض کرد : در شهر حیوانات خطرناک زیادند. حضرت فرمود : هل تسمع حی علی الصلوه قال : نعم قال فحیی [نسائی ، ج ۲ ، ص ۱۱۰] .

۴- و لو به رکعت آخر می رسی : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَدْرَكَ الْإِمَامَ وَ هُوَ فِي الرَّكْعَةِ الْأَخِيرَةِ فَقَدْ أَدْرَكَ فَضْلَ الْجَمَاعَةِ [من لایحضره الفقیه ، ج ۱ ، ص ۴۰۸] .

۵- و لو به تشهد برسد : عن رسول الله (ص) : [إذا دخل احدکم المسجد و الامام فی التشهد فلیکبر و لیجلس] [کنز ، ج ۷ ، ص ۶۴۴] .

۶- "حتی اگر تلاش خود را بکند ولی به نماز نرسد اجر دارد" [کنز ، ج ۷ ، ص ۵۶۰] .

۷- حتی با مرگ ناگهانی امام جماعت ، نباید نماز جماعت به هم بخورد.

عَنِ الْحَلَبِيِّ قَالَ : سَأَلْتُ

أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ رَجُلٍ أُمَّ قَوْمًا فَصَلَّى بِهِمْ رَكَعَهُ ثُمَّ مَاتَ قَالَ يَقْدُمُونَ رَجُلًا آخَرَ وَيَعْتَدُونَ بِالرَّكَعَةِ وَيَطْرَحُونَ الْمَيْتَ خَلْفَهُمْ وَ يَغْتَسِلُ مَنْ مَسَّهُ" [كافي ، ج ۳ ، ص ۳۸۳] .

وَ إِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَ لِيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَ لْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يَصَلُّوا فَلْيُصَلِّوا مَعَكَ وَ لِيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَ أَسْلِحَتَهُمْ وَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَ آمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً وَ لَاجْنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذَى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَ تَخَذُوا حِذْرَكُمْ إِنْ اللَّهُ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا [نساء/ ۱۰۲] .

سال ۶ هجری مسلمانان از مدینه به سوی مکه برای عمره حرکت کردند. خالد بن ولید با ۲۰۰ مشرک بیرون مکه و مسلمانان را در منطقه حدیبیه متوقف کردند؛ ظهر شد و بلال اذان گفت. همه مسلمانان نماز جماعت را به پا داشتند. ولید منظره جماعت را دید در فکر خود تصمیم گرفت هنگام نماز عصر با یک حمله ناگهانی همه مسلمانان را از پای در آورد. آیه نازل و توطئه کشف و ولید مسلمان شد؛ زیرا فهمید خدائی هست که افکار قلبی او را به رسول الله خبر می دهد.

پیام آیه :

نماز جماعت در هیچ شرائطی تعطیل نشود

رزمنده بی نماز نمی شود ، تقسیم کار. عبادات در هر شرائطی ، رهبر محور وحدت و عبادت استکنت فیهم اقامت لهم

آخرین درجه هوشیاری همراه با بهترین نوع عبادت امام جماعت به قدری نماز را طول دهد که همه به فیض برسند. در جبهه ها باید در فاصله یک رکعت نماز

۹. اهمیت صف اول نماز جماعت

۱- قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : يَا مُحَمَّدُ! تَكْبِيرُهُ يَدْرِكُهَا الْمُؤْمِنُ مَعَ الْإِمَامِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ سِتِّينَ أَلْفَ حَجَّهِ وَ عُمْرِهِ [بحار الأنوار ، ج ۸۵ ، ص ۱۴]

۲- روزی عبدالله بن مسعود به تکبیره الاحرام نماز جماعت نرسید بنده ای را آزاد کرده ، امیدوار به نزد رسول خدا (ص) آمد و گفت : هَلْ كُنْتُ مُدْرِكًا فَضْلَهَا فَقَالَ : لَا فَقَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ ثُمَّ أُعْتِقْتُ أُخْرَى هَلْ كُنْتُ مُدْرِكًا فَضْلَهَا فَقَالَ لَا يَا ابْنَ مَسْعُودٍ وَ لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا لَمْ تَكُنْ مُدْرِكًا فَضْلَهَا [جامع الأخبار ، ص ۷۷] .

۱- قَالَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع) : إِنَّ الصَّلَاةَ فِي الصَّفِّ الْأَوَّلِ كَالْجِهَادِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۳۸۵] .

عن عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ بِإِسْنَادِهِ قَالَ قَالَ فَضْلُ مِيَامِنِ الصُّفُوفِ عَلَى مِيَامِنِهَا كَفَضْلِ الْجَمَاعَةِ عَلَى صِلَاةِ الْفُرْدِ [كافي ، ج ۳ ، ص ۳۷۳] .

"فضیلت سمت راست امام بسیار بیشتر است"

۲- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لِيَكُنِ الَّذِينَ يَلُونَ الْإِمَامَ أَوْلَى الْأَخْلَامِ مِنْكُمْ وَ النَّهْيُ فَإِنَّ نَسِيَ الْإِمَامُ أَوْ تَعَايَا قَوْمُوهُ [كافي ، ج ۳ ، ص ۳۷۲] .

امام جعفر صادق (ع) می فرمایند : "سزاوار است در صف اول آگاهان و پرهیزکاران بایستند که اگر امام عاجز شد به او تلقین کنند"

عن رسول الله (ص) : لِيَلْتَنِي مِنْكُمْ أُولُوا الْأَحْكَامِ وَ النَّهْيِ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ [مستدرک ، ج ۶ ، ص ۴۵۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَفْضَلُ الصُّفُوفِ أَوْلَاهَا وَ هُوَ صَفُّ الْمَلَائِكَةِ وَ أَفْضَلُ الْمُقَدَّمِ مِيَامِنُ الْإِمَامِ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۱۵۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

(ص): إن الله و ملائكته يصلون على الصف المقدم فازدحم الناس و كانت دور بنى عذره بعيده من المسجد فقالوا لنبيعن دورنا و لنشترين دورا قريبه من المسجد حتى ندرک الصف المتقدم [بحار الأنوار ، ج ۸۵ ، ص ۲۳] .

آنقدر رسول خدا در فضیلت صف اول سخن گفت که ازدحام شد و عده ای گفتند ما خانه هایمان را می فروشیم و نزدیک مسجد خانه می خریم تا به صف اول برسیم

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ حَافِظَ عَلَى الصَّفِّ الْأَوَّلِ وَ التَّكْبِيرِ الْأُولَى لَا يُوْذَى مُسَلِّمًا أَعْطَاهُ اللَّهُ مِنَ الْأَجْرِ مَا يَعْطَى الْمُؤَدُّونَ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۷] .

"ثواب صف اول مثل ثواب مؤذن است"

۱۰. ثواب نماز های یومیه به جماعت

۱. نماز صبح

جماعت صبح: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ صَلَّى صَلَاةَ الْفَجْرِ فِي جَمَاعَةٍ ثُمَّ جَلَسَ يَذْكُرُ اللَّهَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ كَانَ لَهُ فِي الْفِرْدَوْسِ سَبْعُونَ دَرَجَةً بَعْدَ مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَحُضْرِ الْفَرَسِ الْجَوَادِ الْمُضْمَرِّ سَبْعِينَ سَنَةً [أمالی صدوق ، ج ۶۶] .

۲. نماز ظهر

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ صَلَّى الظُّهْرَ فِي جَمَاعَةٍ كَانَ لَهُ فِي جَنَاتِ عَدْنٍ خَمْسُونَ دَرَجَةً بَعْدَ مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَحُضْرِ الْفَرَسِ الْجَوَادِ خَمْسِينَ سَنَةً [أمالی صدوق ، ص ۶۶] .

۳. نماز عصر

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ صَلَّى الْعَصْرَ فِي جَمَاعَةٍ كَانَ لَهُ كَأَجْرِ ثَمَانِيَةٍ مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ كُلُّهُمْ رَبُّ بَيْتٍ يَعْتَقُهُمْ [أمالی صدوق ، ص ۶۶] .

ثواب آزاد کردن ۸۰ برده از فرزندان اسماعیل را دارد.

۴. نماز مغرب

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): وَ مَنْ صَلَّى الْمَغْرِبَ فِي جَمَاعَةٍ كَانَ لَهُ كَحَجَّةٍ مَبْرُورَةٍ وَ عُمْرَةٍ مَقْبُولَةٍ [أمالی صدوق ، ص ۶۶]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): وَ مَنْ صَلَّى الْعِشَاءَ فِي جَمَاعَةٍ كَانَ لَهُ كَقِيَامِ لَيْلِهِ الْقَدْرِ [أمالی صدوق ، ص ۶۶].

۱- رسول خدا (ص) فرمود: اگر مردم اهمیت جماعت صبح و عشا را می دانستند چهار دست و پا به سوی مسجد می دویدند انهما لیکفرا ان ما بینهما [بحار ، ج ۸۸ ، ص ۷ و ۸].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ صَلَّى الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ الْآخِرَةَ وَ صَيَّمَا الْعِدَّةَ فِي الْمَسْجِدِ فِي جَمَاعَةٍ فَكَأَنَّمَا أَحْيَا اللَّيْلَ كُلَّهُ [أمالی صدوق ، ص ۳۲۸].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ صَلَّى الْعِدَّةَ وَالْعِشَاءَ الْآخِرَةَ فِي جَمَاعَةٍ فَهُوَ فِي ذِمَّةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَنْ ظَلَمَهُ فَإِنَّمَا يَظْلِمُ اللَّهَ وَ مَنْ حَقَّرَهُ فَإِنَّمَا يَحَقِّرُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۳۷۷].

۴- رسول خدا (ص) نماز صبح را به جماعت برگزار کرده بودند که به گروهی برخوردند ، پرسیدند : اینها در جماعت حاضر بودند؟ گفتند : نه. حضرت فرمود : أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ صَلَاةٍ أَشَدَّ عَلَى الْمُتَأَفِّقِينَ مِنْ هَذِهِ الصَّلَاةِ وَالْعِشَاءِ وَ لَوْ عَلِمُوا أَى فَضْلِ فِيهِمَا لَأَتَوْهُمَا وَ لَوْ حَبَوًّا [تهذيب الأحكام ، ج ۳ ، ص ۲۵].

۵- روزی حضرت علی (ع) در نماز صبح حاضر نبود رسول خدا (ص) به خانه فاطمه رفته علت را پرسیدند فاطمه زهرا عرض کردند دیشب تا صبح احیاء داشتند. در حین گفتگو حضرت علی (ع) بیدار شد. رسول خدا (ص) فرمودند : يَا عَلِيُّ إِنَّ مَنْ صَلَّى الْعِدَّةَ فِي جَمَاعَةٍ فَكَأَنَّمَا قَامَ اللَّيْلَ كُلَّهُ رَاكِعًا وَ سَاجِدًا يَا عَلِيُّ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْأَرْضَ تَعْجِبُ إِلَى اللَّهِ

من نوم العالم عليها قبل طلوع الشمس [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٥٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ صَلَّى الْفَجْرَ فِي جَمَاعَةٍ رُفِعَتْ صَلَاتُهُ فِي صَلَاةِ الْأَبْرَارِ وَ كَتِبَ يَوْمَئِذٍ فِي وَفْدِ الْمُتَّقِينَ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٥٣] .

١١. آثار نماز جماعت

مصونیت از شیطان : عن النبی (ص) : ما من ثلاثة في قريه و لا بدو لاتقام فيهم الصلاه الا و قد استحوذ عليهم الشيطان فعليكم بالجماعه فانما ياكل الذنب القاصيه [سنن نسائي ، ج ٢ ، ص ١٠٦] .

١- عمل بهيأت أكرمكم عند الله أتقاكم [حجات/١٣] .

٢- مانور فوری و مقدس ٣- خبر از مردم

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : ثَلَاثُ كَفَّارَاتٍ إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ بِالسَّبْرَاتِ وَ الْمَشْيُ بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ إِلَى الصَّلَاةِ وَ الْمُحَافَظَةُ عَلَى الْجَمَاعَاتِ [وسائل الشيعة ، ج ١ ، ص ٤٨٩] .

١٢. آداب نماز جماعت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَلَّى بِقَوْمٍ فَاخْتَصَّ نَفْسَهُ بِالِدُّعَاءِ دُونَهُمْ فَقَدْ خَانَهُمْ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٤٠٠] .

١- صف های مرتب و منسجم : روزی رسول خدا (ص) فرمود : مثل فرشتگان صف بندی کنند. پرسیدند : صفوف فرشتگان چگونه است؟ فرمود : تا صف جلو تکمیل نشده به سراغ صفهای بعدی نمی روند و در صفها به هم چسبیده می ایستند" [سنن نسائي ، ج ٢ ، ص ٩٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : سَوَّوْا صُفُوفَكُمْ فَإِنْ تَسَوَّيْتُمُوهَا صَفَّيْتُمُوهَا [بحار الأنوار ، ج ٨٥ ، ص ١٩] .

٢- هماهنگی با امام : عن رسول الله (ص) : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُوتَمَّ بِهِ فَلَا تَخْتَلِفُوا عَلَيْهِ فَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا وَ إِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ وَ إِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا وَ إِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا [مستدرک الوسائل ، ج ٦ ، ص ٤٩٢] .

٣- صفوف متراکم : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَأَعِيدُوا صُفُوفَكُمْ وَ أَقِيمُوهَا وَ سِيدُوا الْفُرَجَ [أمالی صدوق ،

امام جماعت باید صفوف را منظم کند : قَالَ النَّعْمَانُ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَسْوَى صُفُوفَنَا كَأَنَّهَا يَسْوَى بِهَا الْقِدَاحَ حَتَّى رَأَى أَنَا قَدْ أَغْفَلْنَا عَنْهُ ثُمَّ خَرَجَ يَوْمًا فَقَامَ حَتَّى كَادَ أَنْ يَكْبُرَ فَرَأَى رَجُلًا بَادِئًا صِدْرُهُ فَقَالَ : عِبَادَ اللَّهِ لَتَسُوْنَ صُفُوفَكُمْ أَوْ لِيَخَالِفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ وُجُوْهِكُمْ" [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۲۶۷] .

القداح یعنی تیرهای ناتمام که کاملاً تراشیده نشده.

۴- صفها را نشکنید : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا جَاءَ الرَّجُلُ وَ لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَدْخُلَ الصَّفَّ فَلْيَقِمْ حِذَاءَ الْإِمَامِ فَإِنَّ ذَلِكَ يَجْزِيهِ وَ لَا يَعَانِدُ الصَّفَّ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۱۵۶] .

يعاند : متعرض نشود ، حذاء : عقب.

عن رسول الله (ص) : من وصل صفا وصله الله و من قطع صفا قطعه الله عزوجل [سنن نسائي ، ج ۲ ، ص ۹۳] .

۱۳. بنیان گزاران نماز جماعت

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : أَوَّلُ جَمَاعَةٍ كَانَتْ أَنْ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ يَصِلُ إِلَى وَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع) مَعَهُ إِذْ مَرَّ أَبُو طَالِبٍ بِهِ وَ جَعْفَرٌ مَعَهُ فَقَالَ : يَا بَنِيَّ ! صِلْ جَنَاحَ ابْنِ عَمِّكَ فَلَمَّا أَحَسَّ رَسُولُ اللَّهِ (ص) تَقَدَّمَ مَهُمَا وَ انْصَرَفَ أَبُو طَالِبٍ مَسْرُورًا إِلَى أَنْ قَالَ فَكَانَتْ أَوَّلُ جَمَاعَةٍ جُمِعَتْ ذَلِكَ الْيَوْمَ [أمالی صدوق ، ص ۵۰۸] .

۱۴. شرکت زنان در نماز جماعت

در سبب نزول آیه : وَ لَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَ لَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ [حجر/ ۲۴] .

حسناً فكان لبعض الناس يستقدم في الصف الاول لثلا يراها و يستأخر ببعضهم حتى يكون في الصف المؤخر فاذا ار كع نظر من تحت الطيه في الصف فانزل الله هذه الايه [تفسير طبري ، ج ۱۴ ، ص ۲۷] .

۱۵. شرکت در جماعت اهل سنت

۱- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ صَلَّى مَعَهُمْ فِي الصَّفِّ الْأَوَّلِ كَانَ كَمَنْ صَلَّى خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) [كافي ، ج ۳ ، ص ۳۸۰] .

۲- عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَا إِسْحَاقُ ! أَتُصَلِّي مَعَهُمْ فِي الْمَسْجِدِ؟ قُلْتُ : نَعَمْ قَالَ صَلَّى مَعَهُمْ فَإِنَّ الْمُصَلِّي مَعَهُمْ فِي الصَّفِّ الْأَوَّلِ كَالشَّاهِرِ سَيْفِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [تهذيب الأحكام ، ج ۳ ، ص ۲۷۷] .

۳- نَظَرَ الْبَاقِرُ (ع) إِلَى بَعْضِ شَيْعَتِهِ وَ قَدْ دَخَلَ خَلْفَ بَعْضِ الْمُخَالِفِينَ إِلَى الصَّلَاةِ وَ أَحَسَّ الشُّعْبِيَّ بِأَنَّ الْبَاقِرَ (ع) قَدْ عَرَفَ ذَلِكَ مِنْهُ فَقَصَدَهُ وَ قَالَ : أَعْتَذِرُ إِلَيْكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! مِنْ صِلَاتِي خَلْفَ فُلَانٍ فَإِنِّي أَتَقِيهِ لَوْ لَا ذَلِكَ لَصَلَّيْتُ وَحْدِي قَالَ لَهُ الْبَاقِرُ (ع) : يَا أَخِي ! إِنَّمَا كُنْتَ تَحْتَاجُ أَنْ تَعْتَذِرَ لَوْ تَرَكْتَ يَا عَبْدَ اللَّهِ الْمُؤْمِنَ مَا زَالَتْ مَلَائِكَةُ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَ الْأَرْضِ بَيْنَ السَّبْعِ تُصَلِّي عَلَيْكَ

وَتَلَعْنُ إِمَامَكَ ذَاكَ وَ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَمَرَ أَنْ تُحْسَبَ لَكَ صِيَامَاتُكَ خَلْفَهُ لِلتَّقِيهِ بِسَبْعِ مِائَةٍ صَلَاةٍ لَوْ صَلَّيْتَهَا وَحْدَكَ فَعَلَيْكَ بِالتَّقِيهِ]
تفسیر الإمام العسکری ، ص ۵۸۶ .

یکی از یاران امام باقر (ع) از روی تقیه در نماز اهل سنت شرکت کرده بود. احساس کرد امام او را می بیند ، بعد از نماز خدمت امام رسیده و عذر

خواهی کرد و عرض کرد: نماز من از روی تقیه بود و گرنه تنها می خواندم. حضرت فرمود: اگر تنها می خواندی جای عذر خواهی داشت. خداوند امر فرموده در چنین مواردی از روی تقیه اقتدا کنید و ثوابش برابر است با ۷۰۰ نماز.

۴- عن علی بن جعفر فی کتابه عن اخیه موسی بن جعفر (ع) قال: صلی حسن و حسین خلف مزوان و نحن نصلی معهم [وسائل الشیعه، ج ۸، ص ۳۰۱].

۵- امام صادق (ع) در ذیل آیه قولوا للناس حسنا می فرماید: قال الصادق (ع): فی قوله تعالی " و قولوا للناس حسنا " (بقره-۸۳) (عودوا مروضاهم و اشهدوا جنائزهم و اشهدوا لهم و علیهم و صلوا معهم فی مساجدهم [وسائل الشیعه، ج ۸، ص ۳۰۱].

۶- قال الصادق (ع): ما منکم احد یصلی صیلمه فریضه فی وقتها ثم یصلی معهم صیلمه تقیه و هو متوضی الا کتب الله له بها خمسا و عشرين درجه فارغوا فی ذلک [من لایحضره الفقیه، ج ۱، ص ۳۸۲].

عن الامام الباقر (ع): "اگر نماز را قبلا خوانده ای باز به جماعت اینها که رسیدی، وضو داری اقتدا کن" [وسائل، ج ۵، ص ۳۸۳].

۱- امام صادق (ع) به شیعیانش سفارش فرمود: خالقوا الناس بأحسن اخلاقکم صلوا فی مساجدهم و عودوا مروضاهم و اشهدوا جنائزهم و ان استطعتم ان تكونوا الائمة و المؤذنین فافعلوا فانکم اذا فعلتم ذلک قال الناس هؤلاء الفلانیه رحم الله فلانا ما احسن ما کان یودب أصحابه [دعائم الإسلام، ج ۱، ص ۶۶].

۱۶. امام جماعت

۱. اولویت

۱. سابقه

قال رسول الله (ص): يوم القوم أقدمهم هجره [

دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٥٢] .

٢. قرائت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : فَإِنْ اسْتَوَوْا فَأَقْرَوْهُمْ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٥٢] .

٣. علم وفقه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَإِنْ اسْتَوَوْا فَأَقْفَهُهُمْ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٥٢] .

٤. سن

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَإِنْ اسْتَوَوْا فَأَكْبُرْهُمْ سِنًّا [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٥٢] .

٥. مراتب

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَصَاحِبُ الْمَسْجِدِ أَحَقُّ بِمَسْجِدِهِ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٥٢] .

٦. اميرو حاكم

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كُلُّ أَهْلِ مَسْجِدٍ أَحَقُّ بِالصَّلَاةِ فِي مَسْجِدِهِمْ إِلَّا أَنْ يَكُونَ أَمِيرٌ خَصَرَ فَإِنَّهُ أَحَقُّ بِالْإِمَامَةِ مِنْ أَهْلِ الْمَسْجِدِ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٥٢] .

٧. آشنائی با قرآن

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَوْمَ الْقَوْمِ أَقْرَوْهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ [بحار الأنوار ، ج ٨٥ ، ص ٦٤] .

٨. صاحب خانه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا يَتَقَدَّمَنَّ أَحَدُكُمْ الرَّجُلَ فِي مَنْزِلِهِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٣٧٦] .

٩. نورانيت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَوْمُكُمْ أَكْثَرُكُمْ نُورًا وَالنُّورُ الْقُرْآنُ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٥٢] .

٢. وظائف

١. توجه به عواطف

عن رسول الله (ص): اُنِّي لاقوم في الصلوه و انا اريد ان اطول فيها فاسمع بكاء الصبي فاتجوز كراهيه ان يشق على امه [سنن ابن ماجه ، ج ١ ، ص ٣١٧] .

رسول خدا به حضرت على (ع) هنگام اعزام به يمن فرمود : صل بهم كصلوه اضعفهم [بحار ، ج ٧٧ ، ص ٢٦٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : صَلَّى بِهِمْ كَصَلَاهِ أَوْضَعَهُمْ [نهج البلاغه ، نامه ٥٣] .

اميرالمؤمنين (ع) در بخشنامه ای به کارگزارانش فرمودند : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) :

صَلُّوا بِهِمْ صَلَاةَ أَوْعَفِهِمْ وَلَا تَكُونُوا فِتْنَيْنِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۲] .

قال الصادق (ع) : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا كُنْتَ إِمَامًا أَجْزَأُكَ تَكْبِيرَهُ وَاحِدَةً لِأَنَّ مَعَكَ ذَا الْحَاجَةِ وَالضَّعِيفَ وَالْكَبِيرَ [علل الشرائع ، ج ۲ ، ص ۳۳۳] .

۲. توجه به ضعیفان

توجه به ضعیفان و پیران و گرفتاران : " شخصی از پیامبر پرسید من نماز را طول می دهم چون فلانی دوست دارد. حضرت خیلی ناراحت شده ، فرمود : یا ایها الناس انّ منکم منفرین فایکم ما صلی بالناس فلیجوز فان فیهم الضعیف و الکبیر و ذالحاجه [سنن ابن ماجه ، ج ۱ ، ص ۳۱۵] .

۳. محبوب باشد

عن رسول الله (ص) : ثلاثة لا ترفع صلاتهم فوق رؤسهم بشرا رجل ام قوما و هم کارهون [سنن ابن ماجه ، ج ۱ ، ص ۳۱۱] .

۴. مرد باشد

به فتوای بعضی از مراجع (مثل آقای خوئی و اراکی) امامت زن برای زنان مانعی ندارد بجز امامه المرأه لمثلها [عروه الوثقی] .

۵. نماز کامل و کوتاه

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : كَانَتْ صَلَاةُ رَسُولِ اللَّهِ (ص) أَحْفَ صَلَاةٍ فِي تَمَامِ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۱۵۲] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : كَانَتْ صَلَاةُ رَسُولِ اللَّهِ (ص) أَحْفَ صَلَاةٍ فِي تَمَامِ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۱۵۲] .

۶. تفقد

رسول خدا (ص) از غائبین سوال می کرد درباره مسافران دعا می فرمود و با نمازگران به عیادات مریض می رفت.

۷. به فکر دیگران

فقط به فکر خودش نباشد. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَيَّمْ يَقْوَمٌ فَأَخْتَصَّ نَفْسَهُ بِالِدُّعَاءِ دُونَهُمْ فَقَدْ خَانَهُمْ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۴۰۰] .

۸. دفعه اول اجازه

اگر

دفعه اول است اجازہ بگیرد. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ يَوْمَ الرَّجُلِ قَوْمًا إِلَّا يَأْذِنُهُمْ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۵] .

۹. رعایت حال افراد

صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (ص) بِالنَّاسِ يَوْمًا فَخَفَّفَ فِي الرَّكَعَتَيْنِ الْأَخِيرَتَيْنِ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ لَهُ النَّاسُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! رَأَيْنَاكَ خَفَّفْتَ هَلْ حَدَّثْتَ فِي الصَّلَاةِ أَمْرًا؟ قَالَ : وَمَا ذَاكَ؟ قَالُوا : خَفَّفْتَ فِي الرَّكَعَتَيْنِ الْأَخِيرَتَيْنِ. فَقَالَ : أَوْ مَا سَمِعْتُمْ صِرَاحَ الصَّبِيِّ ... خَشِيتُ أَنْ يَشْتَغَلَ بِهِ خَاطِرُ أَبِيهِ [عده الداعی ، ص ۸۹] .

توجه به حواس مردم. رسول خدا با سرعت نمازی را به آخر رساند ، علت را پرسیدند فرمود : مگر صدای گریه بچه را نشنیدید خَشِيتُ أَنْ يَشْتَغَلَ بِهِ خَاطِرُ أَبِيهِ [عده الداعی ، ص ۸۹] .

۱۰. صدای ساده

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَمَّ قَوْمًا بِأَذْنِهِمْ وَهُمْ بِهِ رَاضُونَ فَأَقْتَصِدْ بِبِهِمْ فِي حُضُورِهِ وَأَحْسِنْ صِلَاتَهُ بِقِيَامِهِ وَقِرَاءَتِهِ وَرُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ وَقُعودِهِ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ الْقَوْمِ وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْءٌ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۵] .

با صدای رسا قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : أَنْ عَلِيًّا (ع) كَانَ إِذَا صَلَّى بِالنَّاسِ خَرَقَ الصُّفُوفَ خَرْقًا [الجعفریات ، ص ۵۳] .

خرقا : صدایش صفها را می شکافت

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : يَتَّبِعِي لِلْإِمَامِ أَنْ يَسْمِعَ مَنْ خَلْفَهُ كَلِمًا يَقُولُ وَلَا يَتَّبِعِي لِمَنْ خَلْفَ الْإِمَامِ أَنْ يَسْمِعَهُ شَيْئًا مِمَّا يَقُولُ [تهذيب الأحكام ، ج ۲ ، ص ۱۰۲] .

۱۱. ضامن قرائت

امیرالمؤمنین (ع) در بخشنامه ای به کار گزارانش فرمودند : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : صَلُّوا بِهِمْ صَلَاةً أضعفهم وَلَا تَكُونُوا فَتَانِينَ

[نهج البلاغه ، نامه ۵۲] .

۱۲. اعلم از او در جمع نباشد

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَمَّ قَوْمًا وَفِيهِمْ أَعْلَمُ مِنْهُ أَوْ أَفْقَهُ مِنْهُ لَمْ يَزَلْ أَمْرَهُمْ فِي سَفَالٍ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۹۳] .

۳. پاداش

۱- عن رسول الله (ص) : مَنْ أَمَّ قَوْمًا بِأَذْنِهِمْ وَهُمْ رَاضُونَ فَاقْتَضَدَ بِهِمْ فِي حُضُورِهِ وَ أَحْسَنَ صَلَوَتَهُ فَلَهُ أَجْرُ الْقَوْمِ وَ لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْءٌ [بحار ، ج ۸۸ ، ص ۸] .

۲- امام تا ۸۰۰۰۰ نفر را شفاعت می کند و یشفع کل واحد منهم فی ثمانین الفا [مستدرک ، ج ۶ ، ص ۴۴۹] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَمَّ قَوْمًا بِأَذْنِهِمْ وَهُمْ بِهِ رَاضُونَ فَاقْتَضَدَ بِهِمْ فِي حُضُورِهِ وَ أَحْسَنَ صَلَاتَهُ بِقِيَامِهِ وَ قِرَاءَتِهِ وَ رُكُوعِهِ وَ سُجُودِهِ وَ قُعودِهِ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ الْقَوْمِ وَ لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْءٌ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۵] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : إِنَّ الْإِمَامَ ضَامِنٌ لِلْقِرَاءَةِ وَ لَيْسَ يَضْمَنُ الْإِمَامُ صَلَاةَ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَلْفِهِ إِلَّا مَا يَضْمَنُ الْقِرَاءَةَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۳۷۸] .

تقدیر از امام جماعت : حضرت علی بن الحسین (ع) در رساله حقوق فرمود : امام جماعت نماینده شماست از طرف شما با خداوند سخن می گوید فَتَشْكُرُ لَهُ عَلَى قَدْرِ ذَلِكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۲۳] .

۴. شرایط انتخاب

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَا تُصَلِّ إِلَّا خَلْفَ مَنْ تَثِقُ بِدِينِهِ وَ أَمَانَتِهِ [تهذيب الأحكام ، ج ۳ ، ص ۲۶۶] .

۱- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ أَمَّتَكُمْ قَادَتُكُمْ إِلَى اللَّهِ فَانظُرُوا بِمَنْ تَقْتَدُونَ فِي دِينِكُمْ وَ صَلَاتِكُمْ [کمال الدین

، ج ۱، ص ۲۲۱].

۲- قَالَ أَبُو ذَرٍّ (ره) إِنَّ إِمَامَكَ شَفِيعُكَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَلَمَّا تَجَعَلْتُ شَفِيعَكَ سَفِيهَاً وَ لَا فَاسِقاً [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۳۷۸].

۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَمَّ قَوْمًا وَ فِيهِمْ مَنْ هُوَ أَعْلَمُ مِنْهُ لَمْ يَزَلْ أَمْرُهُمْ إِلَى السَّفَالِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [تهذيب الأحكام ، ج ۳ ، ص ۵۶].

۴- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَا تُصَلُّ إِلَّا خَلْفَ مَنْ تَثِقُ بِدِينِهِ وَ أَمَانَتِهِ [تهذيب الأحكام ، ج ۳ ، ص ۲۶۶].

۵- اقتدا به امام فاسق ، مرتد ، منحرف الفكر ، مسرف و عاق والدین و... نهی شده [وسائل ، ج ۵ ، ص ۳۹۲].

۵. احکام نماز جماعت

۱- حضرت صادق (ع) می فرمایند : تاخیر با جماعت بهتر از اول وقت فرادا است

عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِيهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنِ الْقَوْمِ يَتَخَذُونَ حَتَّى يَذْهَبَ الثُّلُثُ الْأَوَّلُ مِنَ اللَّيْلِ وَ أَكْثَرُ أَيُّهُمَا أَفْضَلُ يَصَلُّونَ الْعِشَاءَ جَمَاعَةً أَوْ فِي غَيْرِ جَمَاعَةٍ قَالَ يَصَلُّونَهَا جَمَاعَةً أَفْضَلُ [وسائل الشيعة ، ج ۸ ، ص ۳۰۸].

۲- نماز جماعت با دو نفر؛ امام و مأوم تشکیل می شود.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْإِثْنَانِ فَمَا فَوْقَهُمَا جَمَاعَةٌ [وسائل الشيعة ، ج ۸ ، ص ۲۹۷].

۳- در صف اول اهل فضل بایستند.

۴- کراهت اقتداء مسافر بر حاضر و بر عکس ، به معنای ترک نماز جماعت نیست

۵- شما که دید ندارید از خانه به مسجد طنابی ببندید ولی به جماعت حاضر شوید. (اشاره به شخص نابینایی است که می خواست در نماز جماعت پیامبر (ص) شرکت کند)

نماز جماعت سریع ، از نماز فرادای طولانی بهتر

است [رساله] .

اگر شخصی نمازش را فرادا خوانده مستحب است همین که جماعت تشکیل شد دوباره بخواند و اگر بفهمد نماز اول باطل بوده همان نماز دوم کفایت می کند [رساله] .

امام می تواند در صورتی که مأمومین عوض شدند باز همان نماز را با جماعت بخواند

اگر والدین امر به جماعت کنند و از نافرمانی ناراحت شوند نماز جماعت بر فرزند واجب می شود مستحب است امام جماعت رکوع را طول دهد (به تعداد دو برابر) تا کسی که وارد شده به جماعت برسد.

۱. جن در قرآن

۱. فردی

۱. وجود جن از نظر ما قابل تردید نیست. میلیونها موجود نامریی خداوند خلق کرده است که ما آنها را مشاهده نمی کنیم ، ولی در جهان بینی ما راه شناخت منحصر به چشم نیست ، بلکه هم از راه حس و هم از راه آثار و هم از راه خبر دادن گوینده راستگو می توانیم آنها را بپذیریم.

۲. جن موجودی است با شعور و ادراک و مکلف و مورد خطاب و عتاب خداوند و تنها در سوره الرحمن ۳۱ مرتبه با جمله فَبَأَى آلَاءِ رَبِّكَمَا تُكذَّبَانِ [الرحمن/ ۱۳] .

جن مورد خطاب قرار گرفته است. در آیه ۱۳۰ انعام نیز می خوانیم : يَا مَعْشَرَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ [انعام/ ۱۳۰]

۳. جن قدرت دارد. همین که حضرت سلیمان خواست تخت و تاج بلقیس را در اسرع وقت حاضر کند؛ قَالَ عَفْرِيْتُ مِنَ الْجِنَّ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِي أَمِينٌ [نمل/ ۳۹] .

۴. زبان عربی می فهمند ، به دلیل آیات همین سوره.

۵. ابلیس از جنس جن است ، به دلیل : كَانَ مِنَ

الْجِنِّ [كهف/ ۵۰].

۶. خلقت جن قبل از انسان است : وَ الْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ [حجر/ ۲۷].

۷. الان هم هستند : إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ [حجر/ ۳۸].

۸. شهوت هم دارند : لَمْ يَطْمِئِنَّهُنَّ أَنْسَ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ [الرحمن/ ۵۶].

۹. زن و مرد دارند : يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ [جن/ ۶].

۱۰. ذریه دارند : أَفَتَتَّخِذُونَهُ وَ ذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِي [كهف/ ۵۰].

۱۱. می توانند به انسان کمک کنند : وَ مِنَ الْجِنِّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ [سبأ/ ۱۲].

وَ حُشِرَ لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ [نمل/ ۱۷].

۱۲. علم غیب نمی دانند : فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ أَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ [سبأ/ ۱۴].

۱۳. قابل رؤیت در قالب مثالی هستند :

گفتگوی آنها با حضرت سلیمان در قرآن آمده ، ولی از آیات اول سوره جن معلوم می شود که خود رسول خدا (ص) هنگام معراج جن را ندید ، زیرا آمده هقل اوحی الی انه استمع نفراگر می دید اوحی نبود ، ولی در صحیح مسلم ، کتاب الصلوه ، باب ۳۳ آمده است که حضرت رسول (ص) با توجه و عمد گاهی آیات قرآن را برای تبلیغ جن تلاوت می کرد. و حدیثی آورده که شبی ما رسول اکرم (ص) را ندیدیم ، هرچه سراغ گرفتیم نیافتیم و ناراحت بودیم ، صبح که آمد ، فرمود : رفته بودم آیات را برای آنچه بخوانیم.

۱۴. آفرینش جن از آتش است. وَ الْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ [حجر/ ۲۷].

۱۵. مرگ دارند :

أُولَئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ [احقاف/ ۱۸].

۱۶. او ما را می بیند ، ولی ما او را نمی بینیم : إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ [اعراف/ ۲۷].

نور الثقلین از خصال نقل می کند که آنچه سه گروه هستند ، گروهی با فرشتگان ، گروهی در هوای آزاد و گروهی هم با حیوانات (سگ و مار) هستند.

يَأْتُونَنا يَسْأَلُونَنا عَن مَّعَالِمِ دِينِهِمْ وَحَلَالِهِمْ وَحَرَامِهِمْ [کافی ، ج ۱ ، ص ۳۹۴].

۱۷. دارای قوه شهوانی هستند :

در چند آیه درباره وصف حوریان بهشتی آمده که جن و انس با او تماس نگرفته اند ، پس معلوم می شود تکثیر آنها (جن) به واسطه مقاربت نر و ماده است.

۱۸. آنها قدرت انجام بر بعضی از کارهای انسان را دارند که برای سلیمان (ع) معبدها ، تمثالها و ظروف بزرگ غذا ساختند :

وَ مِنَ الْجِنَّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَ مَنْ يَزِغُ مِنْهُمْ عَن أَهْرِنَا نُذِقُهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبٍ وَ تَمَاثِيلٍ وَ جِفَانٍ كَالْجَوَابِ [سبأ/ ۱۳-۱۲].

۲. دینی

۱. هدف از آفرینش آنها همان هدف از آفرینش انسان است : وَ مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ [ذاریات/ ۵۶].

۲. احکام را از رسول ما فرا می گیرند ، به دلیل آیات همین سوره و نیز سوره احقاف آیات ۳۰-۲۸ :

فَلَوْ لَا نَصَّيْرَهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ وَ ذَلِكِ إِفْكَهُمُ وَ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ وَ إِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنَّ يَشْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنْصِتُوا

فَلَمَّا قُضِيَ وَلَوْ إِلَى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ [احقاف/ ۳۰-۲۸].

۳. انبیای قبلی را هم می شناختند، به دلیل: إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ [احقاف/ ۳۰].

۴. اهل تبلیغ و انذار و شناخت گناه و سعادت و شقاوت هستند.

يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيَجْزِيَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ [احقاف/ ۳۱].

وَ مَنْ لَا يَجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ وَ لَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءُ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ [احقاف/ ۳۲].

۵. فاسقان از جن به دوزخ می روند. وَ لَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنَّ وَ الْإِنْسِ [اعراف/ ۱۷۹].

قال أمير المؤمنين (ع): أقسمت أن تملأها من الكافرين من الجنة والناس أجمعين و أن تخلد فيها المعاندين (دعای کمیل) [مصباح المتعجد، ص ۸۴۷].

۶. مومن و فاسق دارند: وَأَنَا مِّنَّا الْمُشْلِمُونَ وَ مِّنَّا الْقَاسِطُونَ [جن/ ۱۴].

وَ أَنَا مِّنَّا الصَّالِحُونَ وَ مِّنَّا دُونَ ذَلِكَ [جن/ ۱۱].

۷. معبود انسان هایی بوده اند: بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ [سبأ/ ۴۱].

۸. مشرکان میان خداوند و جن نسبت قائل بودند: وَ جَعَلُوا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ الْجِنَّهٖ نَسَبًا [صافات/ ۱۵۸].

امام فرمود: جن ها نزد ما می آیند و دستورات دینی و مسائل حرام و حلال را از ما فرا می گیرند و در پایان فرمود: اینها برادران دینی شما هستند.

۹. دارای علم و ادراک و تشخیص حق از باطل و

قدرت منطق و استدلال هستند. آیات مختلف سوره جن این مطلب را تأیید می کند.

۱۰. آنها دارای حشر و نشر هستند :

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ [اعراف/ ۱۷۹].

۱۱. آنها دارای قدرت نفوذ در آسمانها و خبرگیری بوده اند و بعداً ممنوع شده اند :

وَ أَنَا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَّصَدًا [جن/ ۹].

۹. در میان آنها افرادی پیدا می شود که قدرت زیادی دارد :

قَالَ عِفْرِيتٌ مِّنَ الْجِنِّ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ [نمل/ ۳۹].

۱۲. بعضی از آن ها به جهنم می روند :

لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ [سجده/ ۱۳].

۱۵. جن ها بعد از ایمان به پیامبر (ص) اکرم یکدیگر را به نیکوکاری دعوت می کنند :

قُلْ أَوْحَىٰ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَ آمَنَّا بِهِ وَ لَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا [جن/ ۲-۱].

۱. جنگ احد

۱. استراتژی جنگ

۱. آماره

۳۲ ماه بعد از هجرت

عدد مسلمین در مرحله اول ۱۰۰۰ نفر و بعد ۷۰۰ نفر شد.

عدد دشمن ۷۰۰ زره پوش و ۲۰۰ اسب و ۳۰۰۰ شتر.

حدود ۶۰ آیه از سوره آل عمران درباره احد (از آیه ۱۲۱ آل عمران به بعد) .

۷۰ نفر از یاران پیامبر اکرم (ص) در آن جنگ شهید شدند.

سران و بستگان مقتولین بدر در مکه گرد هم جمع شده و طرح جنگ احد ریخته شد.

ابوسفیان : من اولین کسی هستم که حاضریم با محمد (ص) بجنگم.

بودجه جنگ احد از درآمد مال التجاره بود.

قبائل کنانه ، تهامه با ۳۰۰۰ مرد جنگی آماده شدند.

دعوت از شاعر برای تحریک جنگجویان.

فرمانده جنگ ابوسفیان

بود.

۲. ترفندها

زنان را با خود به جبهه بردند ، تا روحیه بیشتری داشته باشند.

منافقان در مدینه مشغول ارباب مسلمین بودند که قریش حرکت کرده اند و....

عباس از مکه تصمیم کفار را به مدینه خبر داد.

پیامبر اکرم (ص) در چند مرحله مامور اطلاعاتی فرستاد تا نتیجه تحقیقات خود را از حرکت کفار اطلاع دهند.

مدینه آماده می شود.

اصحاب شهبه پاسداری می کنند.

رسول اکرم (ص) محافظت می شود.

مشورت شد. بزرگان مهاجر و انصار گفتند : در مدینه سنگر بگیریم و زنان و کودکان را در برجاها جای داده و خودمان می جنگیم.

جوانان گفتند : باید به استقبال جنگ ، بیرون شهر برویم.

روز جمعه بود. رسول اکرم (ص) نماز جمعه و عصر را به جا آورده و وارد منزل شدند و لباس رزم پوشیده و حرکت کردند.

مسلمانان صد زره داشتند که به راه افتادند.

۳. سیر حرکت

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيُضِدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيَنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ [انفال/۳۶]

سعد بن معاذ و سعد بن عباده در جلوی رسول اکرم (ص) حرکت می کردند.

پیامبر اکرم (ص) سه پرچم آماده کردند. یکی برای اوس ، یکی برای خزرج که انصار بودند و سومی پرچمی برای مهاجرین

که به دست علی (ع) یا مصعب بن عمیر دادند.

عبد الله ابی با یک سوم مردم (سیصد نفر) از وسط راه برگشتند و گفتند : چرا به نظریه ما عمل نشد که گفتیم جنگ در مدینه

باشد نه احد.

از اوس و خزرج هم بعضی سست شدند که خداوند آنها را حفظ کرد.

إِذْ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفُشَّلاَ وَاللَّهُ وَلِيَهُمَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ [آل عمران/۱۲۲]

انصار پیشنهاد کردند که از یهودیان هم کمک

گرفته شود. پیامبر (ص) فرمود: در جنگ با مشرک از مشرک کمک نخواهید.

غروب جمعه سر رسید. بلال اذان گفت. پیامبر (ص) نماز جماعت خواندند. و ۵۰ نفر شب تا صبح پاسداری دادند تا لشکر اسلام استراحت کنند.

روز احد بعد از نماز صبح پیامبر (ص) صف آرائی فرمود. کوه احد پشت سر، مدینه روبرو و پنجاه نفر با فرماندهی عبدالله بن جبیر مسئول شکاف کوه احد شدند.

۲. نکات مهم

۱. ایمان

۱. فدائیان مؤمن

۱. دستگاه اطلاعاتی پیامبر (ص) توسط عباس عموی حضرت که یک مومن واقعی ولی غیر متظاهر به اسلام و در میان بت برستان مکه بود، در واقع هم چون خبرنگار محمد (ص) در مکه بود، به حضرت نامه ای نوشت که قریش با ساز و برگ کامل برای انتقام از بدر به سوی مدینه عازمند. پیامبر (ص) شورایی تشکیل داد. مردی به نام خیشمه برخاست و گفت:

اگر ما در مدینه بمانیم قریش مدینه را محاصره می کند و این برای ما ذلت است. من تاسف می خورم که در بدر شرکت نکردم و فرزندم در رکاب شما آمد و به درجه شهادت رسید. من پیر شدم، خواستم شهید شوم، به فرزندم گفتم: تو جوانی می توانی کارهای شایسته ای انجام دهی ولی من پیر مرد کاری نکردم می خواهم شهید شوم. او از من و من از او بنا به قرعه شد که کدام شهید شویم. قرعه به نام او آمد و شهید شد. و دیشب در خواب دیدم که او در بهشت قدم می زد و گفت: پدر جان منتظر شما هستم. یا رسول الله برویم بجنگیم، من عاشق شهادتم.

یا رسول الله تقاضا دارم دعا بفرمائید که این بدن لاغر من و ریش سفیدم در راه اسلام در خون بغلتد. [فروغ، ج ۲، ص ۴۵۲]

۲. عمرو بن جموح پیرمرد، لنگ و ضعیف چهار پسر رشیدش را به حمایت پیامبر (ص) به احد فرستاد. خودش هم عاشق شهادت بود. فامیل او را منع کردند. خودش را به پیامبر رساند که می خواهم شهید شوم. فرمود: جهاد بر تو واجب نیست. اصرارش باعث شد که پیامبر (ص) اجازه دادند. رفت و شمشیر زد تا شهید شد.

۳. حنظله: پدرش ابوعامر دشمن پیامبر (ص) در ارتش قریش و پایه گذار مسجد ضرار بود و پدر زنش رئیس منافقان مدینه بود؛ اما او در شب زفافش که فرمان جهاد احد صادر شد از پیامبر یک شب اجازه خواست. مجلسی می گوید: **إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَى أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّى يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَئِكَ الَّذِينَ يَوْمُنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِيُغْضِ شَأْنَهُمْ فَأَذَنْ لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ** [نور/۶۲].

رفت و عروسی کرد و صبح زود با عروس خداحافظی کرد و عروس چهار شاهد گرفت. وارد احد شد. شمشیری به سوی ابوسفیان افکند که بر اسب او اصابت کرد و او افتاد و فریاد زد. کفار دورش را گرفته و نیزه ای بر حنظله زدند تا اینکه او شهید شد. پسر در ارتش اسلام و پدر در ارتش کفر بود. پیامبر جمله «غسل الملائکه» را به او فرمود.

با این نوع فداکاریهای خالصانه پیش رفتند و پیروز شدند. اما

همین که نیت جهاد فی سبیل الله عوض شد به فکر غنائم افتاده و شکاف احد را خالی گذاشتند ، شکست خوردند.

حمزه عموی پیامبر (ص) در احد شهید شد و زن ابوسفیان شکم او را درید و جگرش را بیرون آورد و زیر دندان گرفت. صفیه خواهر حمزه خواست جسد برادر را ببیند ولی فرزند او از آمدن مادر جلو گیری می کرد؛ البته به دستور پیامبر (ص). صفیه گفت : به خدا صبر می کنم و اظهار ناراحتی نمی کنم و برای رضای خدا این مصیبت را می پذیرم.

بالاخره این خواهر آمد و وضع برادر را دید. با کمال وقار بر او نماز گذارد و در حق او طلب آمرزش کرد و رفت.

۶. سعد بن ربیع کسی بود که می گفت : بر فرض پیامبر (ص) کشته شده ، خدای او و دین او باقی است ۱۲۰ زخم در احد دید و به زمین افتاد. پیامبر (ص) میل داشت وضع او را ببیند. زید بن ثابت رفت و سعد را نقش بر زمین در آستانه مرگ دید. گفت مرا پیامبر فرستاده تا احوال بررسی کنم. سعد گفت : سلام مرا به پیامبر برسان و بگو خدا به تو جزای خیر دهد. و به مسلمانان بگو : اگر به پیامبر آسیبی برسد و شما زنده باشید معذور نخواهید بود و سپس از دنیا رفت.

۷. پیامبر (ص) از احد بر می گردد. زنان داغدار برای کشتگان نوحه سرایی می کنند. زنی از قبیله بنی دنیار شوهر و پدر و برادرش در یاری پیامبر (ص) در احد کشته شده بودند و اکنون اشک می ریخت و زنان گردش نوحه سرایی می کنند. پیامبر (ص) از کنار

این صحنه عبور کرد. زن داغدار احوال پیامبر (ص) را پرسید. گفتند: سالم است. گفت: می‌خواهم او را ببینم. پیامبر (ص) را که در فاصله نزدیکی از محل نوحه سرایی این زن بود به خانم نشان دادند. فریاد زد: یا رسول الله! تو را که سالم دیدم داغ شوهر و برادر و فرزندم را فراموش کردم. شما زنده بمانید هر فاجعه‌ای آسان است. این سخن در میان زنان نوحه‌گر اثر عجیبی گذاشت.

۸. قریش نه نفر دادور را برای پرچمداری در احد انتخاب کرده بود. که یکی پس از دیگری پرچم کفر را بلند کند. هر نه نفر به دست علی (ع) کشته شدند.

صواب غلام حبشی که هیکل مهیب و وحشت‌آوری داشت و تصمیم قطعی برای کشتن پیامبر (ص) داشت، پرچم کفر را به دست گرفت که او هم به دست علی (ع) به هلاکت رسید.

۹. زنی به احد رفت و جنازه شوهر و فرزندان خویش را با شتر حمل کرد و به سوی مدینه روانه شد. عایشه این زن داغدیده را می‌بیند. از جنگ می‌پرسد، او می‌گوید: خیر است. پیامبر (ص) سالم است و با سلامتی او هر مشکلی و مصیبتی آسان است.

۲. کافرانی که مسلمان شهید شدند

۱. عمرو بن ثابت تا روز احد کافر بود. لکن همین که دید پیامبر (ص) به جبهه رفته مسلمان شد و به احد حرکت کرد و شهید شد. و به بهشت رفت بدون اینکه یک رکعت نماز خوانده باشد. کسی او را در حال جان‌کندن دید، و پرسید چرا آمدی؟ گفت: اسلام مرا اینجا آورد.

۲. فخریق عالم

یهودی روز احد مسلمان شد و به جبهه رفت و شهید شد. لکن به یهودیان پیشنهاد کرد، گفتند: امروز شنبه است، صبر کن تا فردا تصمیم بگیریم. ولی او همان شنبه به فیض اسلام و شهادت رسید. و شنید که رسول اکرم (ص) فرمود: فخریق خیر الیهود. درختان خرما ی بسیاری داشت. قبل از شهادت وصیت کرد تا همه اموالش در اختیار پیامبر اکرم (ص) قرار گیرد. لذا حضرت آنها را تصرف کرد و وقف فرمود.

۳. فداکاری مسلمین

۱. هند همسر ابوسفیان خلخال و گردن بند و گوشواره خود را به وحشی جایزه داد و در عوض از گوش بریده شهداء برای خود خلخال درست کرد و جگر حمزه را بیرون آورد و جوید.

۲. دو پیرمرد که بدلیل سالخوردگی مانده بودند، به یکدیگر گفتند: ما که امروز یا فردا می میریم چرا در جبهه نرویم و شهید نشویم. حرکت کردند و بدون اطلاع به سایر مسلمانان حرکت کرده به جبهه ملحق شدند. یکی به دست کفار شهید شد ولی دیگری (یمان) که پدر خدیفه بود اشتباها به دست مسلمانان کشته شد لکن خدیفه قاتل را عفو کرد و همین که رسول اکرم (ص) دیه را از بیت المال داد خدیفه دیه را بر مسلمانان تصدق کرد و رسول اکرم (ص) علاقه اش به خدیفه بیشتر شد.

۳. عبد الله جبیر فرمانده ۵۰ نفر مسئول حفاظت شکاف کوه احد. همین که دید نیروهای تحت فرماندهی به حرص غنائم منطقه را رها کردند، خودش استوار ماند تا شهید شد، زیرا رسول اکرم (ص) فرموده بود: اتقوا الله و اصبروا و إن رأیتمونا یخطفنا الطیر

فلا- تبرحوا مکانکم حتی أرسل إلیکم [إعلام الوری ، ص ۸۱]. [هشتاد و چند زخم بر بدنش بود و چنان مثله شد که خواهرش فقط از طریق انگشتانش او را شناخت.

۴. به خارجه بن زید که ۱۳ زخم کاری خورده و زمین افتاده بود ، گفتند : پیامبر (ص) کشته شد. گفت : خدای او زنده است و راهش روشن [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۴ ، ص ۲۷۶]

۴. اهمیت ایمان

قرمان منافقی است که در احد شرکت نکرد ، ولی چون سابقه جنگ جوئی داشت و مورد ملامت زنان قرار گرفت که تو ترسو هستی ، تحریک شد و شمشیر برداشته و به احد آمد و مجروح شد. لکن رسول الله (ص) فرمود : هدف او نشان دادن خود بوده است تا بگوید من شجاع هستم ، او اهل دوزخ است. زخم او را ناراحت کرد و بالاخره خودش را کشت و خود کشی کرد.

۵. موضع گیری در قبال یهودیان

یهودیان هم پیمان منافقان اعلام آمادگی و کمک برای احد کردند. رسول الله (ص) نپذیرفت و فرمود : برای جنگ با کفر نباید از کفر کمک گرفت.

۶. نقش علی علیه السلام

حضرت علی (ع) در احد بیست و شش ساله بود. در جنگ احد پنج نفر هم پیمان شدند که شخص پیامبر (ص) را بکشند ، نتوانستند ، گرچه از طرف همین افراد صورت مبارکش مجروح شد و دندانش شکست. گروه گروه هدف را شخص پیامبر (ص) قرار داده بودند. گروهها پنجاه نفری بودند. حضرت علی (ع) پیاده این گروهها را متفرق کرد و جمله قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : نادى ملك من السماء يوم احد لا

سیف إلا ذو الفقار و لا فتی إلا علی [إرشاد مفید ، ج ۱ ، ص ۸۷.] در احد آمد و ابن ابی الحدید از استادش نقل می کند که این شعار صحیح است. گرچه در صحاح نیامده است. [شرح ابن ابی الحدید ، ج ۱۴ ، ص ۲۵۱]

حضرت علی (ع) با پنجاه زخم که دید ، جان پیامبر را به سلامت برد. عثمان بن عفان از فراریان احد بود. در احد بیست و دو نفر از مشرکان کشته شدند که دوازده نفر آنها را علی (ع) کشت.

۲. مسائل روحی و روانی

۱. درلشگر کفر

شایعه دروغین قتل پیامبر (ص) در احد دو اثر داشت :

الف : بسیاری از مسلمانان ترسیدند و فرار کردند.

ب : بسیاری از مشرکان کار را خاتمه یافته دیدند.

در اینجا به مسلمانان گفته می شد که او زنده است تا فرار نکنند.

به مشرکان خبر نمی شد که او زنده است تا مشغول پیدا کردن جسد کشته شدگانشان باشند.

در جنگ احد قریش زنها و دختران را آوردند تا کسی فرار نکند که در این صورت زنان و دختران اسیر مسلمانها شوند و برای آنها ننگ بود.

زنانی را برای تحریک دستور دادند طبل و شعر بنوازند

برای کشتن (محمد (ص) و علی (ع) و حمزه) جایزه مقرر کرده ، و برای بردگان آزادی آنها به عنوان جایزه شان بود.

زنان کفار به رهبری هند همسر ابوسفیان با دف زدن کفار را به یاد کشتگان بدرانداخته و آنها را تحریک می کردند.

۲. درلشگر اسلام

حضرت علی (ع) همین که شمشیر می زد و کافری به زمین می افتاد تکبیر می گفت و همه تکبیر می گفتند.

کفار قریش دوازده پرچم دار را یکی پس از دیگری با دست

شجاع مسلمانان از دست داند و با این عمل در آستانه سقوط قرار گرفتند ، که طمع غنایم صحنه را واژگون کرد.

مخفی نماند که ۱۰ نفر از پرچمداران کفر را فقط حضرت علی (ع) به درک فرستاد.

پیامبر (ص) درباره ارتش قریش که تا پشت مدینه آمده بودند شورای نظامی تشکیل داد ، در نظم صفها بسیار دقت می نمود و برای تحریک می فرمود : کیست حق شمشیر را ادا کند؟

بعد از جنگ که مسلمانان به مدینه برگشتند ، پیامبر (ص) فرمودند : گویا ارتش قریش به مکه برگشته و باز تصمیم حمله دارند. آنهایی که در جنگ شرکت داشته اند ، آماده باشند (برای کوبیدن شخصیت قاعدین) جمعی آمدند بیرون مدینه و به دستور رسول الله (ص) در چند منطقه آتش روشن کردند که کفار فکر کردند جمعیت زیاد است.

ابودجانه پارچه سرخی را به پیشانی بسته و با تکبر در احد قدم می زد. پیامبر (ص) فرمود : تکبر؛ و این نحوه راه رفتن همه جا بد است؛ مگر در برابر دشمن.

۳. اطلاعات

۱. ستون پنجم

۱. کعب اشرف در مدینه در پناه اسلام زندگی می کرد ، مادرش که یهودی بود و بعد بت پرست شد ، به مکه رفت و قریش را با اشک هائی برای مقتولین جنگ بدر ، و زیبا بودن زنان مدینه تحریک کرد و مقدمات جنگ احد را به راه انداخته و به مدینه بازگشت و داخل دژ خود شد.

جوانان اوس از جاسوسی او باخبر شده و برای قتلش نقشه کشیدند.

دو نفر به صورت ظاهر به لباس مخالف محمد (ص) رفته و شکایتها و بدگوئی ها کردند تا اطمینان کعب را جلب کرده و به

عنوان خرید غله و اظهار بی پولی و اینکه ما اسلحه هایمان را گرو می گذاریم به نزد او راه پیدا کرده و به قتلش رساندند.

۲. عباس عموی پیامبر (ص) یک مسلمان واقعی غیر متظاهر به اسلام در میان قریش و کفار همچون یک خبرنگار پیامبر (ص) بود. مثلاً تصمیم خطرناک قریش را برای ایجاد جنگ احد برای پیامبر (ص) نوشت و به شخصی از قبیله بنی غفار داد تا سه روزه به دست رسول الله (ص) تحویل گردد.

۲. حفاظت اطلاعات

۱. کعب بن مالک رسول الله (ص) را سالم (ولی مجروح) در دره مشاهده کرد. از شدت شادی فریاد زد و به مسلمانان مژده سلامتی و دروغ بودن شایعه قتل را داد. که پیامبر اکرم (ص) به او اشاره کردند که حرفی نزنند. تا دشمن فکر برگشتن و کشتن مرا نکند.

۲. همین که حادثه احد تمام شده و کفار به مکه برگشتند، پیامبر شخصی را برای تحقیق فرستاد و به او فرمود: اگر آنان سوار شتر بودند و اسبها را یدک می کشیدند هدفشان برگشتن است و اگر بالعکس توطئه و هدفشان هجوم است. او رفت و مطمئن شد که آنها برگشتند و همین که خواست فریاد بزند پیامبر اکرم (ص) فرمود: فریاد نزن.

۳. حباب بن منذر مسئول کسب اطلاعات مخفیانه از نیروهای دشمن و عدد اسبها و زره پوشها و زنان و... بود.

۴. تبلیغات

۱. شعارُغُلُّ هُبَلُ اُغُلُّ هُبَلُ

۲. ابوطلحه صدای عالی و بلندی داشت که رسول الله (ص) فرمود: صدای رسای او ارزنده تر از چهل مرد جنگی است. ضمناً تیر انداز ماهر و محافظ رسول الله (ص) هم بود و هر تیری که پرتاب

می کرد می گفت : جانم فدایت ای رسول.

۳. جوانی ایرانی به نام رشید ، هر گاه ضربه ای به کفار می زد می گفت : این ضربه را از من که جوانی فارسی هستم بگیر. پیامبر اکرم (ص) فرمود : چرا نگفتی از من که جوانی از انصارم بگیر؟ او از ضربات بعد جمله را عوض نمود و پیامبر (ص) شاد شد و او را تشویق نمود.

۴. ابوسفیان وقتی روحیه آنها را ضعیف دید دستور داد مشرکان شعار بدهند اَعْلُ هُبَل

پیامبر (ص) دستور فرمودند : مسلمانان شعار بدهند الله اعلی و اَجلباز آنها گفتند : لنا عزی و لا عزی لکمپیامبر (ص) فرمودند : الله مولانا و لا مولی لکم

آنها گفتند : پیروزی احد در مقابل شکست بدر است ، پیامبر (ص) فرمودند : کشتگان ما در بهشت و از شما در جهنم و همچنین هر شعاری دیگر [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۳۹۷]

یکی از کفار که شاعر بود در بدر اسیر مسلمین شد و رسول اکرم (ص) او را آزاد کرد مشروط بر اینکه بار دیگر علیه مسلمین حرکتی نکند. لکن باز در سال بعد همراه کفار در احد شرکت کرد و بار دیگر اسیر شد ، باز التماس کرد ، لکن پیامبر فرمود : مومن از یک سوراخ دو بار گزیده نمی شود. تو می خواهی به مکه برگردی و بگوئی که من محمد را مسخره کردم.

۵. نقش جوانان

۱. ابو سعید خدری می گوید : در خندق ۱۳ ساله بودم. پدرم دستم را گرفت. خدمت رسول الله (ص) آورد و گفت : بازوی فرزندم قوی است. برای میدان جنگ بپذیرید. حضرت به خاطر کمبود سن او را نپذیرفت.]

۲. در احد پسران متعددی را که کمتر از ۱۵ سال سن داشتند پیامبر (ص) برگرداند. جز دو نفر. که در تیر اندازی بسیار ماهر بودند. یکی از آن دو کفش بلند پوشید تا بگوید قد من بلند است. و دیگری گفت یا رسول الله! شما که به او اجازه دادید من او را به زمین زده و از او زرننگ ترم.

۶. حضور بانوان

۱. در احد مردها بیرون و زنها در شهرها و در برجاها بودند. یک مسلمان رفاه طلب و ترسو (حسان بن ثابت) نیز به احد نرفت. یک یهودی که شهر را خلوت دید نسبت به زنان مسلمان سوء قصدی داشت. صفیه خواهر حمزه به حسان گفت : به پا خیز و دفاع کن. او گفت : می ترسم. صفیه شمشیر برداشت و گردن آن یهودی متجاوز را زد و از بالای برج نزد یهودیان انداخت.

۲. ام ایمن به گروهی از کسانی که از احد فرار کرده و وارد مدینه شدند ، به رویشان خاک پاشیده و گفت : بیائید این دوک را گرفته و بریسید و شمشیرتان را به من بدهید تا بجنگم و بالاخره ام ایمن همراه گروهی از زنان به احد رفت.

۳. نصیبه با دو فرزندش در آخرین لحظات تنهائی رسول الله (ص) با شمشیر از ایشان حمایت کرد ، در حالی که مردها فرار می کردند. بعضی با سپر فرار می کردند که حضرت فرمود : لا اقل سپرت را رها کن . او سپر را رها و پا به فرار گذاشت. ولی نصیبه سپر را برداشت و این شیر زن افرادی را به زمین انداخت که

پیامبر (ص) در همان لحظات لبخند زده و فرمود: این زن از فلان شخص و فلان بهتر است.

۴. فاطمه زهرا (س) با اینکه چند روز قبل فرزندش امام حسن (ع) به دنیا آمده بود با شنیدن اخبار احد با همراه چهارده تن از زنان دیگر غذا و آشامیدنی به احد بردند. و دست به گردن پدر انداخت و خون از صورت پدر پاک کرد. و با خاکستر حصیری که سوزاند جلوی خون را گرفت.

۵. زنی بود به نام حمنه با گروهی از زنان دیگر برای بستن زخم و آب دادن به سوی احد روانه شدند. حضرت او را دید و تسلیت گفت: حمنه پرسید برای کی؟ فرمود: دایی تو حمزه. این بانو گفت: **إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ** حضرت تسلیت گفت. پرسید برای کی؟ فرمود: برادرت عبد الله، باز گفت: انا لله.... باز تسلیت، پرسید برای کی؟ فرمود: شوهرت مصعب بن عمیر. آهی کشید. رسول الله (ص) فرمود: شوهر در قلب زن مقامی دارد که هیچ کس ندارد. زن گفت: به یاد یتیمی پسرانش افتادم. پیامبر عزیز دعا فرمود که سرپرست شایسته ای نصیبش شود. بار دیگر ازدواج کرد و دعا مستجاب شد. و یک شوهری که نسبت به فرزندان مصعب بسیار مهربان بود پیدا شد.

۷. اهمیت بهداشت

در احد رسول الله (ص) تشنه می شود. آبی می آوردند، حضرت از بوی او کراهت دارد و میل نمی فرمایند تا می روند از قناتهای اطراف با مشکی آب می آورند و میل می فرماید و دعا می کند.

۸. جایگاه منافقین

امام باقر (ع) ... همین که اصحاب، مقام شهدای بدر را فهمیدند آرزوی شهادت کردند؛ لکن

در احد فرار کردند که آیه نازل شد وَ لَقَدْ كُنْتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَلْقَوْهُ [آل عمران-۱۴۳]

عَنِ الْيَاقِينِ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) فِي قَوْلِهِمْ لَقَدْ كُنْتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَلْقَوْهُ [آل عمران/۱۴۳] فَإِنَّ الْمُؤْمِنِينَ لَمَّا أَخْبَرَهُمُ اللَّهُ بِالذِّى فَعَلَ بِشَهَادَتِهِمْ يَوْمَ بَدْرٍ وَمَنَازِلِهِمْ مِنَ الْجَنَّةِ رَغَبُوا فِي ذَلِكَ فَقَالُوا اللَّهُمَّ أَرْنَا الْقِتَالَ نَسْتَشْهَدُ فِيهِ فَأَرْاهِمُ اللَّهُ إِيَّاهُ فِي يَوْمٍ أَحَدٌ فَلَمْ يَشْتُوا إِلَّا مِنْ شَاءِ اللَّهِ مِنْهُمْ ، فَذَلِكَ قَوْلُهُمْ لَقَدْ كُنْتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَلْقَوْهُ [آل عمران-۱۴۳] [تفسير القمى ، ج ۱ ، ص ۱۱۹.]

حضرت امیر (ع) در احد ۲۶ ساله بود. جراحاتی فراوان داشت لکن گریان بود که چرا شهید نشد. رسول اکرم (ص) فرمود: در آینده شهید می شوی لکن صبر تو چگونه خواهد بود؟ حضرت امیر (ع) فرمود: مقام شکر است نه صبر. [قصص الأنبياء جزائری ، ص ۳۵۲.]

چوپانی به نام وهب بن قابوس با گوسفندان از اطراف وارد مدینه شده و می بیند شهر خلوت است و مردم با رسول الله (ص) به احد رفته اند. گوسفندان را رها کرده و به جبهه می رود و در حالی می رسد که مسلمانان پا به فرار می گذارند ، او وارد معرکه شده و مقاومت می کند و از هجوم دشمن به جان رسول الله (ص) حمایت می کند تا شهید می شود. پیامبر اکرم (ص) به بالین او رفته و فرمود: خدا از تو شاد و من نیز از تو خوشنودم.

گروهی از فراریان در احد پشیمان شده و دوباره به میدان برگشتند و مردانه می جنگیدند تا شهید شدند.

در احد مسلمانی خورده

حسابهای جاهلیت خود را تصفیه کرد به این صورت که قاتل پدرش را که مسلمان و فعلا در صف پیامبر است به انتقام کشت. حضرت رسول از طریق غیب (وحی) مطلع شد، حضرت فرمان اعدام قاتل انتقام جو را صادر نمود. آری، در هدف الهی بعد از گذشت جاهلیت و عفو و توبه و حاضر شدن به دادن خون بهاء مسیر فکری نباید چیز دیگری باشد.

۹. جایگاه مجروحین

۱. مقام جانبازان

رسول اکرم (ص) فرمود: مجروحان برای مداوا به منزل خود برگردند و مرا مشایعت نمایند. و روز قیامت مجروحان مبعوث می شوند در حالیکه خون از محل مجروح شده با بوی مشک بیرون می آید و همه مردم صحنه را مشاهده می نمایند. [مغماری، ج ۱، ص ۳۱۵]

۲. نقش مجروحین در جنگ احد

بعد از بازگشت کفار به مکه، رسول الله (ص) دستور تشکیل یک لشکر فقط از مجروحان برای تعقیب کفار به راه انداخت. و با اینکه خود حضرت نیز مجروح بود همین که حرکت کردند و دشمنان می فهمند، سرعت خود را بیشتر می نمایند.

۱۰. جایگاه شهداء

۱. شهدای احد

۱. الغدیر از ۷۲ شهید از اسلام نام می برد.

۲. حمزه شهید می شود به دست وحشی و او به خاطر این کارش آزاد می شود. و روز فتح مکه به طائف فرار کرد. ولی بعد مسلمان شد و مورد عفو قرار گرفت. و پس از وفات حضرت رسول خدا (ص) به تلافی سابقه بد خود به جنگ مسیلمه رفت و او را کشت.

جبرئیل نازل شد که حمزه اسد الله و اسد رسوله است.

پیامبر (ص) بر عمو نماز خواند و برای هر یک از سایر شهداء که نماز می خواند برای حمزه

هم می خواند. (هفتاد و دو نماز به او خواند)

صفیه (خواهر حمزه) بالای سر جنازه حاضر شد و گفت: **إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ**. پیامبر (ص) فرمود: او را برگردانید. ولی او قول داد که راضی و صابر است.

۳. حنظله (پدرش ابوعامر از مشرکین و درمیان کفار مکه حاضر بود و پدر زنش رهبر منافقان بود) گفت: یا رسول الله! امشب شب عروسی من است و آشنایان را دعوت به مهمانی کرده ام و فرمان جهاد تو نیز صادر شده است حضرت به او اجازه داد، او رفت، مهمانی برگزار شد و عروسی کرد ولی قبل از غسل به جبهه ملحق و شهید شد. و حضرت (ص) فرمود: **تُغَسَّلُهُ الْمَلَائِكَةُ**. جالب اینکه حنظله داماد رهبر منافقان بود. و از همان یک شب عروسی خداوند به او فرزندی داد به نام عبد الله که رهبر واقعی حره بود که یک سال بعد از عاشورا در مقابل هجوم لشکر یزید به مدینه قرار گرفت. و در آن واقعه اول ۸ فرزندش (نوه های حنظله) و بعد خودش شهید شد.

۳. اولین شهید احد پدر جابر بن عبد الله انصاری است که رسول خدا (ص) قبل از عزیمت به وی نماز گذاشت.

۴. سه پسران عمرو بن جموح با هم در بدر شرکت کردند و الان چهار پسرش با هم در احد شرکت کردند. و خود که لنگ بود با التماس از رسول خدا (ص) اجازه گرفت. پیامبر (ص) فرمود: جهاد بر تو واجب نیست. لکن او اصرار داشت. حضرت به پسران او فرمود مانعش نشوید. شاید خداوند شهادت را برای او خواسته است. دعا کرد که خدایا

مرا دیگر به مدینه بر مگردان. جالب اینکه بعد از فرار همه ، او رسول الله را تا لحظه آخر رها نکرد.

۵. در دفن شهدای احد ، پیامبر اکرم (ص) فرمود : هر کدام با قرآن آشنا ترند زودتر دفن شوند. پیامبر اکرم (ص) فرمود : میان دو نفر از شهداء که علاقه و صفای خاصی بوده آنها را در یک قبر بگذارند.

۶. فاطمه زهراء (س) هفته ای دو بار سر قبر شهیدان احد و حمزه می رفت و پیامبر اکرم (ص) دستور اکید برای زیارت شهداء دادند.

۷. مصعب بن عمیر در احد پرچمدار بود. در احد دست راستش قطع شد. پرچم را به دست چپ داد که دست چپش نیز قطع شد. پرچم را با دو بازو نگهداشت ، بعد با نیزه ای از پا در آمد؛ سپس پرچم را علی (ع) گرفت.

رسول خدا (ص) بالای سر مصعب آمد و آیهمین المؤمنین رجال صدقوا [احزاب/۲۳] را تلاوت کرد و فرمود : مردم شما به زیارت مصعب بیائید. بر او سلام کنید. به خدائی که جانم در دست اوست هر که بر او سلام کند ، جوابش را می دهد.

مصعب سید و از اشراف بود ولی هنگام شهادت پیراهنش کفاف نداد که هم سر و هم پای او را بپوشاند ، رسول خدا (ص) فرمود : سر را با پیراهن و پاهای او را با گیاه بپوشانید.

۲. مظلومیت خانواده شهداء

۱. منافقان به منزل شهدای احد رفته و نیش می زدند که ما گفتیم کذا و کذا.

۲. رسول اکرم (ص) به قبیله ای رسید که ۱۲ شهید داده و گریان بودند. گفتند : یا رسول الله (ص) در حق بازماندگان دعا

فرماید. حضرت این دعا را نمودند: اللهم اذهب حزن قلوبهم و آجر مصيبتهم و أحسن الخلف علي من خلفوا [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۵ ، ص ۴۱] .

۳. حرمت شهیدان

بعد از دفن شهداء احد و آمدن زنان و مجروحان به شهر مدینه ، رسول الله (ص) همه را به صف نمودند. (مردان جلو و زنان پشت سر) و دعائی مفصل و دسته جمعی نمودند.

پس از پایان جنگ مسلمانان با صدها زخمی و ۷۰ کشته به نماز ایستادند که بر اثر ضعف زیاد ، پیامبر (ص) نماز ظهر و عصر را ننشسته خواند و بعد مشغول کفن و دفن شهداء شدند.

۳. پیامها در قرآن

۱. سوره آل عمران ۱۲۱

وَ إِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ [آل عمران/۱۲۱] .

پیامها

۱. روزهای حساس فراموش نشود. (تمام آیاتی که با کلمه «إِذْ» آغاز می شود)

۲. در آستانه جنگ باید از خانواده دل کند. وَ إِذْ غَدَوْتَ

۳. برنامه ریزی های فنی ، جغرافیایی ، طبیعی باید قبل از عملیات باشد.

۴. انتخاب پایگاه نظامی و تشخیص مناطق استراتژیک باید زیر نظر رهبر و فرماندهی باشد. تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ.

جنگ احد در سوره آل عمران دهها آیه را به خود اختصاص داده است که ما به درسهایی از آن اشاره می کنیم :

آیه ۱۲۱ وَ إِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ [آل عمران/۱۲۱] می فرماید : برنامه ریزی های فنی ، جغرافیایی و استراتژیک نظامی ، انتخاب پایگاه و مناطق دفاعی به عهده رهبری است.

۲. سوره آل عمران ۱۲۲

آیه ۱۲۲ : إِذْ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلَا وَاللَّهُ وَلِيَهُمَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ [آل عمران/۱۲۲] .

گاهی خود رأیها مثل می شوند :

دلایل شل شدن :

۱. چرا به رای ما در سنگر گیری در شهر عمل نشد.

۲. چگونه ما حریف دشمن ساز و برگ دار کفار می شویم.

۳. چرا پیامبر (ص) یاری رسانی یهودیان را رد کرد.

ولی خداوند همان مترزلها را حفظ کرد. وَاللَّهُ وَلِيَهُمَا

خداوند در مواقع حساس مومنان را به حال خود رها نمی کند و دست آنان را می گیرد. توکل داروی سستی است.

۳. سوره آل عمران ۱۲۳

وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [آل عمران/۱۲۳]

شما که بارها نصرت خدا را دیده اید ، چرا به فکر سستی می افتید؟

امدادهای الهی سرنوشت جنگ را تعیین می کند ، نه عوامل طبیعی و فنی.

تقوا وسیله دریافت نصرت است : وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ

دستور توکل بی دلیل نیست : وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ [آل عمران/۱۲۲]

وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [آل عمران/۱۲۳]

۴. سوره آل عمران ۱۲۴

إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُمَدَّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آلاَفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنَزَّلِينَ [آل عمران/۱۲۴]

رزمنده نیاز به چند چیز دارد :

۱. امید درونی؛ توکل

۲. امداد بیرونی؛ نزول فرشته

فرشتگان در خدمت مخلصین هستند.

بَلَىٰ إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ [آل عمران/۱۲۵].

هرگاه هجوم دشمن بر اهل تقوا زیاد شد ، خداوند امداد خود را زیاد می کند :

يَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ

هر صبری ارزش ندارد : إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا

امدادهای غیبی اختصاص به زمان پیامبر ندارد : إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا

وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ [آل عمران/ ۱۲۶]

رزمنده در جبهه به آرامش و امید نیاز دارد: بُشْرَىٰ لَكُمْ وَ لِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِ

تمام مقدمات مادی، علمی، روانی و انسانی بدون اراده خدا کاری از پیش نمی‌برند: وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ

قدرت نمایی خداوند همراه با حکمت است: الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ (لذا با اینکه خدا قدرت دارد، گاهی مسلمین شکست می‌خورند؛ چون از مسیر حکیمانه‌ای که خدا خواسته است، حرکت نکرده‌اند).

۷. سوره آل عمران ۱۳۹

وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [آل عمران/ ۱۳۹]

شکست موضعی در یک جنگ (جنگ احد) نشانه شکست نهایی نیست.

در سایه ایمان می‌توان بر همه جهان غالب شد: أَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ (آری در دید مادی عامل پیروزی اسلحه و نفرات است، ولی در دید الهی عامل پیروزی، ایمان و صبر و تقوایی است که کلید دریافت امدادهای غیبی و اراده الهی است.)

رهبر باید روحیه‌ها را تقویت کند: أَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ

۸. سوره آل عمران ۱۴۰

إِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِثْلُهُ وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَ لِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ يَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَاءَ وَ اللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ [آل عمران/ ۱۴۰]

عوامل تقویت روحیه:

۱. توجه به تفکر و ایمان و منطق و استدلال خود: وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ [آل عمران/ ۱۳۹].

۲. مشکلات برای همه هست: فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِثْلُهُ [آل عمران/ ۱۴۰]. (شما نباید از

کفار کمتر باشید)

۳. تلخ و شیرینی ها می گذرد: تِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا

۴. شما تاریخ سازان آینده هستید: وَ يَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَاءَ

۵. شما محبوب خدا و دشمنان شما منفور خدا هستند: وَ اللَّهُ لَا يَحِبُّ الظَّالِمِينَ (پیروزی موقت کفار نشانه محبت خدا نسبت به آنان نیست)

۶. همه شما در معرض امتحان هستید: وَ لِيُعَلِّمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا

۹. سوره آل عمران ۱۴۱

وَ لِيَمَّحِّصَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ يَمْحَقَ الْكَافِرِينَ [آل عمران/۱۴۱]

"تمحیص" پاک نمودن از هرگونه عیب و "محق" به معنای کم شدن تدریجی است.

جنگ وسیله شناسایی افراد است. (خداوند در احد نقاط ضعف مسلمانان را به آنان نشان داد).

شکست های بیداد گر از پیروزی های خواب آور بهتر است.

جنگ برای اهل ایمان سه نتیجه دارد:

الف: یا پیروزی

ب: یا شهادت

ج: یا تجربه

آینده تاریخ محو کفر است، پس شکست امروز مهم نیست: يَمْحَقَ الْكَافِرِينَ

۱۰. سوره آل عمران ۱۴۲

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخِلُوا الْجَنَّةَ وَ لَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَ يَعْلَمِ الصَّابِرِينَ [آل عمران/۱۴۲]

۱. جنگ موته

۱. فرمانده جنگ موته کیست؟

پیامبر (ص) به سپاهی که به فرماندهی جعفر طیار به موته شام اعزام می شدند فرمود: لا تقتلوا ولیدا و لا امرئہ و لا شیخا فانیاً و لا منفراً بصومعه و لا عیفا و لا تقربوا نخلاً و لا تقطعوا شجراً و لا تهدموا بناءً... [سروش مقدس کمره ای، ص ۸۷]

۲. موته کجاست؟

منتهی الامال، باب اول، فصل ششم، ذکر وقایع سال هفتم هجری جنگ موته

۳. سبب جنگ موته چه بوده است؟

منتهی الامال، باب اول، فصل ششم، ذکر وقایع سال هفتم هجری

۴. تعیین فرمانده ونحوه جایگزینی از جانب پیامبر (ص)

منتهی الامال ، باب اول ، فصل ششم ، ذکر وقایع سال هفتم هجری جنگ موته

۵. نحوه پیکار

منتهی الامال ، باب اول ، فصل ششم ، ذکر وقایع سال هفتم هجری جنگ موته

۶. فضایل جعفر

منتهی الامال ، باب اول ، فصل ششم ، ذکر وقایع سال هفتم هجری جنگ موته

۷. شجاعت جعفر

منتهی الامال ، باب اول ، فصل پنجم ، در باب معجزات ، اواخر این فصل

۱. جوان

۱. سیمای جوان

۱. اهمیت

۱. حضرت علی (علیه السلام) دستور می دهد که به فرزندان خود از علوم و معارف اسلامی که آنان را در برابر افکار انحرافی بیمه می کند یاد دهید :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : عَلَّمُوا صِبْيَانَكُمْ مِنْ عِلْمِنَا مَا يَنْفَعُهُمُ اللَّهُ بِهِ لَا تَغْلِبْ عَلَيْهِمُ الْمُرْجِيَّةُ بِرَأْيِهَا [وسائل الشيعة ، ج ۲۱ ، ص ۴۷۸] .

۲. بسیاری از اصحاب پیامبر اکرم (ص) را جوان تشکیل می دادند. و در جبهه پیامبر اکرم ، جوانان بودند :

کنا نغزوا مع النبی (ص) و نحن شباب

۳. قرآن به نوجوانان سفارش می کند که باید در مصالح و مفاسد جامعه خود را دخالت بدهد :

يَا بَنِي آقِمِ الصَّلَاةَ وَ أْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ [لقمان/ ۱۷] .

۴. پیامبر اکرم (ص) در دوازده سالگی دارای آن چنان صفاتی است که بزرگان مسیحیت عظمت او را در سفر شام پیش بینی

کردند.

۵. در اهمیت جوانی همین بس که خداوند در قیامت اولین سوالی که از انسان می کند نعمت جوانی است.

۶. امام صادق (علیه السلام) نسبت به جوانانی که دنبال تحصیل و تفقه نیستند تهدیداتی دارد و می فرماید: "اگر آنان

را بیابم ادب می کنم". [میزان الحکمه] ،

۷. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : شَيْئَانِ لَا يَعْرِفُ فَضْلَهُمَا إِلَّا مَنْ فَقَدَهُمَا الشَّبَابَ وَالْعَافِيَةَ [غرر الحکم ، ص ۳۲۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : إِنَّمَا قَلْبُ الْحَدِيثِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَةِ مَا أُلْقِيَ فِيهَا مِنْ شَيْءٍ قَبِلَتْهُ فَبَادَرَتْكَ بِالْأَدَبِ قَبْلَ أَنْ يَقْسِرَ قَلْبُكَ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

۸. فردی از طرف امام صادق (عليه السلام) به بصره اعزام شد جهت تبلیغ ، در موقع بازگشت امام (عليه السلام) از او نتیجه کار را پرسید؟ عرض کرد : خوب نبود. فرمود : "چه کسی پای منبر تو می آمد؟ پیرمردها. اشتباه تو همین است!"

عَلَيْكَ بِالْأَخْدَاتِ فَإِنَّهُمْ أَشْرَعُ إِلَيَّ كُلِّ خَيْرٍ [کافی ، ج ۸ ، ص ۹۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : بَادِرُوا أَخْدَاتِكُمْ بِالْحَدِيثِ قَبْلَ أَنْ تَسْبِقَكُمْ إِلَيْهِمُ الْمُرْجَةُ [تهذيب الأحكام ، ج ۸ ، ص ۱۱۱] .

۲. ویژگی های اخلاقی جوان

۱. در آینده نگر :

در این مرحله سه دسته اند :

الف : واقع نگر

ب : بد بین و مایوس

ج : خیال پرداز

۲. تجدد طلب

۳. نقش پذیر

۴. پژوهش گر (تشنه است برای فهمیدن)

— مرحوم شهید مطهری فرموده بود : اگر مقامات به من اجازه بدهند من به سینماها می روم و سخنرانی می کنم برای جوانانی که به مسجد و پای منبر نمی آیند ، ولی تشنه فهمیدن هستند.

۵. هویت جویی و قهرمان گرایی.

۶. علاقه به مسئولیت و مقبولیت .

۷. کشش غریزه جنسی.

۸. تفریح و سرگرمی.

جواهر لعل نهرو یکی از سیاستمداران ورزیده دنیا می گوید :

چیزی که دنیا را تهدید می کند بیکاری و ایام فراغ جوان است که هرچه زندگی به

سوی ماشینیسم شدن پیش می رود ایام فراغت نیز زیادتر می گردد.

او می گوید : هیچ منطق و مکتبی جز مذهب نمی تواند مسئله فراغت جوان را حل کند.

۳. خصائص

۱. قلب پاک و آماده :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : إِنَّمَا قَلْبُ الْحَدِيثِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَةِ مَا أُلْقِيَ فِيهَا مِنْ شَيْءٍ قَبِلَتْهُ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

۲. احساساتی و بی باک :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الشَّبَابُ شُعْبَةٌ مِنَ الْجُنُونِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۷۷] .

۳. کپسول عاطفه :

قال رسول الله (ص) :

اوصيكم بالشبان خيرا فانهم ارق افئده.... [الحديث ، ج ۱ ، ص ۳۴۹] .

۴. استعدادها

۱. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إن قلب الشاب أرق من قلب الشيخ [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۵۴] .

۲. فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ [حديد/ ۱۶] .

۳. قرآن به نوجوانان سفارش می کند که با پدر ، خود را در مصالح و مفساد اجتماع دخالت بدهند :

يَا بَنِي أَقِمِ الصَّلَاةَ وَ أْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنه عَنِ الْمُنْكَرِ [لقمان/ ۱۷] .

۴. اسلام برای اشک و مناجات و توبه جوان حساب خاصی باز کرده و پیامبر اکرم فرمود : " بهترین خلق خدا که سبب مباحات فرشتگان می شوند نوجوانی است که عمر خود را در راه بندگی خدا صرف کرده باشد " .

۵. امام صادق (عليه السلام) به یکی از یاران خود که برای تبلیغ به بصره عازم شده بود دستور داد تا به سراغ نسل نورفته و با آنان کار کند.

۶. عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ (عليه السلام) أَنَّهُ دَعَا بَنِيهِ وَ بَنِي أَخِيهِ فَقَالَ : " إِنَّكُمْ صِغَارُ قَوْمٍ وَ يَوْشِكُ أَنْ تَكُونُوا كِبَارَ قَوْمٍ آخِرِينَ

فتعلموا العلم فمن لم يستطع منكم أن يحفظه فليكتبه و ليضعه في بيته" [منیه المرید ، ص ۳۴۰] .

۵. عوامل ناهنجاری

۱. ارثی :

قَالَ عُمَرُ : انظر في أي نصاب تضع ولدك فإن العرق دساس . [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۲ ، ص ۱۱۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : " أَيُّهَا النَّاسُ إِيَّاكُمْ وَ خَضِرَاءَ الدَّمَنِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا خَضِرَاءُ الدَّمَنِ ؟ قَالَ : " الْمَوَاهُ الْحَشِيئَةُ فِي مَنَبَتِ السَّوَةِ " [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۳۲] .

۲. جهل خانواده :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَكْرَمُوا أَوْلَادَكُمْ وَ أَحْسِنُوا آدَابَهُمْ يَغْفِرْ لَكُمْ [مكارم الأخلاق ، ص ۲۲۲] .

— شخصی فرزندش را خدمت پیامبر اکرم (ص) آورد و آن فرزند که در دامن حضرت بود لباسش را نجس کرد ، پدرش بسیار عصبانی و به بچه تند شد. حضرت فرمود : " این کار صحیح نیست ، لباس من با آب پاک می شود ، ولی ذهن آلوده فرزند پاک شدنی نیست ."

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لَا تَرَى الْجَاهِلَ إِلَّا مُفْرَطًا أَوْ مُفْرَطًا [نهج البلاغه ، حکمت ۷۰] .

۳. دگرگونی ارزش ها :

— اگر ارزش های کاذب بر جامعه حکومت کند ، شخصیت ها نیز کاذب خواهند بود.

— ملاک ارزش ها إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ [حجرات/ ۱۳] . است.

— افرادی دیده می شوند که سوار ژیان می شوند ، ولی بر این ژیان آرم بنز می زنند ، چرا؟

— گویند : بهلول روزی با لباس کهنه به مجلس مهمانی رفت. او را اعتنا نکردند؛ برگشت و لباسی فاخر به تن کرد و آمد. همه

او را احترام کرده و بالا

نشانند و غذا آوردند. او هم شروع کرد غذا را در آستین ریختن. گفتند: مگر دیوانه شده ای؟ گفت: شما دیوانه اید، من همان آدمی هستم که با لباس معمولی آمدم و مرا احترام نکردید، پس لباس باید غذا بخورد.

در زمان طاغوت تجملات و رقص و هیپی گری ملاک ارزش بودند، ولی زمان انقلاب ایثار و جهاد و شهادت و...ملاک ارزش شد.

۴. عدم درک روحیه جوان:

مادری را گفتند که به علت قبول نشدن فرزندش در کنکور به واسطه فشارهای روحی سقط جنین کرده.

۵. عدم معرفی الگوهای شایسته:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ [احزاب/ ۲۱].

۶. اعمال خلاف الگوها.

۷. تضاد در روش تربیتی بین خانواده، آموزشگاه، جامعه.

۸. مسائل اقتصادی.

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لَجَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ: يَا جَابِرُ! قَوِّمِ الدِّينَ وَالدُّنْيَا بِأَرْبَعِ عَالِمٍ مُسْتَعْمِلٍ عِلْمَهُ وَجَاهِلٍ لَأَ يَسْتَنْكِفُ أَنْ يَتَعَلَّمَ وَجَوَادٍ لَمَّا يَبْخُلُ بِمَعْرُوفِهِ وَفَقِيرٍ لَأَ يَبِيعَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاهُ فَإِذَا ضَيَعَ الْعَالِمُ عِلْمَهُ اسْتَيْتَكَفَ الْجَاهِلُ أَنْ يَتَعَلَّمَ وَإِذَا بَخِلَ الْعَنِي بِمَعْرُوفِهِ بَاعَ الْفَقِيرُ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاهُ [نهج البلاغه، حکمت ۳۷۲].

— اقدام در جهت رفع مشکلات مالی پسران و دختران امری است ضروری.

۶. جوانان در بهشت

۱. قال رسول (ص): يدخلوا الجنة، جردا مردا مکحلین ابناء ثلاثین او ثلاث و ثلاثین [میزان الحکمه، ج ۲، ص ۱۱۴]

إن أهل الجنة جرد مرد مکحلین [اختصاص مفید، ص ۳۵۸].

۲. السَّامِيُّ عَلَى الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ سَيِّدِي شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْخَلْقِ أَجْمَعِينَ (زیارت امام حسین (عليه السلام)) [تهذیب الأحکام، ج ۶، ص ۵۶]

٢. نیازهای جوان

١. ازدواج

١. وَأَنْكُحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ [نور/٣٢].

٢. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ حَقَّ الْوَلَدِ عَلَى وَالِدِهِ ثَلَاثَةٌ يَحْسُنُ اسْمَهُ وَيَعْلَمُهُ الْكِتَابَةَ وَيَزُوجُهُ إِذَا بَلَغَ [مكارم الأخلاق، ص ٢٢٠].

٣. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا مِنْ شَابٍّ تَزَوَّجَ فِي حِدَاثِهِ سِنَّهُ إِلَّا عَجَّ شَيْطَانُهُ يَا وَيْلَهُ عَصَمَ مِنِّي ثَلَاثٌ دِينَهُ فَلَيْتَقِيَ اللَّهَ الْعَبْدُ فِي الثُّلُثِ الْبَاقِي [دعائم الإسلام، ج ٢، ص ١٩٠].

٤. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا شَابُّ تَزَوَّجْ وَإِيَّاكَ وَالزَّيْنَاءَ فَإِنَّهُ يَنْزِعُ الْإِيمَانَ مِنْ قَلْبِكَ [مكارم الأخلاق، ص ١٩٦].

٥. قَالَ النَّبِيُّ (ص): مَنْ بَلَغَ وَلَدَهُ النِّكَاحَ وَعِنْدَهُ مَا يَنْكُحُهُ فَلَمْ يَنْكُحْهُ ثُمَّ أَحْدَثَ حَدِثًا فَالِاثِمَ عَلَيْهِ [كنز، ج ١٦، ص ٤٤٣].

٦. قَالَ النَّبِيُّ (ص): مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ مَنْ بَلَغَتْ لَهُ ابْنَةُ اثْنَتَيْ عَشْرَ سَنَةً فَلَمْ يَزُوجْهَا فَاصْبَتْ إِثْمًا فَانْتَهَى ذَلِكَ عَلَيْهِ [كنز، ج ١٦، ص ٤٥٦].

٢. كار و حرفه

١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): طَلَبُ الْحَلَالِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَمُسْلِمَةٍ [جامع الأخبار، ص ١٣٩].

٢. قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا حَقُّ ابْنِي هَذَا؟ قَالَ (ص): "تُحَسِّنُ اسْمَهُ وَأَدَبُهُ وَتَضَعُهُ مَوْضِعًا حَسَنًا" [عده الداعي، ص ٨٦].

٣. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا عَلِيُّ حَقُّ الْوَلَدِ عَلَى وَالِدِهِ أَنْ يَحْسِنَ اسْمَهُ وَأَدَبُهُ وَيَضَعَهُ مَوْضِعًا صَالِحًا [من لا يحضره الفقيه، ج ٤، ص ٣٧١].

٤. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): أَوْلَى الْأَشْيَاءِ أَنْ يَتَعَلَّمَ الْأَحْدَاثَ الْأَشْيَاءَ الَّتِي إِذَا صَارُوا رِجَالًا

احتاجوا إليها [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ٢٠ ، ص ٣٣٣] .

٣. ورزش و تفریح

١. أَرْسَلَهُ مَعَنَا غَدًا يَزْتَعُ وَيَلْعَبُ [يوسف/١٢] .

٢. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : دَعِ ابْنَكَ يَلْعَبُ سَبْعَ سِنِينَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٦] .

٤. زیبایی

١. حضرت علی (علیه السلام) که دو لباس خرید ، لباس زیباتر را به قبر غلامش داد و فرمود : "تو جوان هستی."

٣. وظائف جوان

١. نصیحت پذیری

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لِيَتَأَسَّ صَغِيرُكُمْ بِكَبِيرِكُمْ وَ لِيُزَأَفَ كَبِيرُكُمْ بِصَغِيرِكُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ١٦٦] .

٢. شایستگی

يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ [صافات/١٠٢] .

يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَ آتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا [مریم/١٢] .

٣. استفاده از تجربه ها

قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام) : يَسْتَحَبُّ عَزَامَةُ الْعُلَامِ فِي صِغَرِهِ لِيَكُونَ حَلِيمًا فِي كِبَرِهِ [وسائل الشيعه ، ج ٢١ ، ص ٤٧٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَيْرُ شَبَابِكُمْ مَنْ تَشَبَّهَ بِكُهُولِكُمْ وَ شَرُّ كُهُولِكُمْ مَنْ تَشَبَّهَ بِشَبَابِكُمْ [مكارم الأخلاق ، ص ١١٨] .

٤. حضور در اجتماع

يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَ أْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ [لقمان/١٧] .

قَالُوا سَمِعْنَا فَتَى يَذُكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ [انبياء/٦٠] .

٥. خود سازی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : مَنْ لَمْ يَجْهَدْ نَفْسَهُ فِي صِغَرِهِ لَمْ يَنْبَلْ فِي كِبَرِهِ [غرر الحكم ، ص ٤٤٣] .

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ

وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاعْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ [لقمان/١٩-١٨] .

٦. توبه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا مِنْ شَيْءٍ

أحب إلى الله من شاب تائب [مشكاة الأنوار ، ص ١١٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : التوبه حسنه لكنها فى الشباب أحسن [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ١١٨] .

و عنه ايضا :

ان الله تعالى يحب الشباب التائب . [ميزان الحكمه ، ج ٥ ، ص ٨] .

رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَ تَقَبَّلْ دُعَاءِ رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَ لِيُؤْتِيَنِي يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ [ابراهيم/٤١-٤٠] .

٧. تقليد

وَ قَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَ كِبْرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا [احزاب/٦٧] .

٨. احترام به بزرگان

١. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَا تُشَارَّ مَنْ فَوْقَكَ وَ لَا تَسَخَّرْ بِمَنْ هُوَ دُونَكَ [تحف العقول ، ص ٣٠٣] .

٢. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ إِجْلَالُ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦٥] .

٣. و عنه (ص) : البركه مع اكبرهم [نهج الفصاحه ، كلمه ١١١٠ ، ص ٢٢٢] .

٤. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَقَرُّوا كِبَارَكُمْ [أمالى صدوق ، ص ٩٣] .

٥. قال أنس : جاء شيخ إلى رسول الله (ص) فى حاجه فابطئوا عن الشيخ أن يوسعوا له فقال (ص) : " ليس منا من لم يرحم صغيرنا و لم يوقر كبيرنا " [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٣٤] .

٩. احترام به والدين

وَ إِن جَاهِدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَ صَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا [لقمان/١٥] .

٤. تلاش های جوان

١. ثمره تلاش در جوانی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : من لم يجهد نفسه فى صغره لم ينبل فى كبره [غرر الحكم ، ص ٤٤٣]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): مَنْ لَمْ يَتَعَلَّمْ فِي الصَّغَرِ لَمْ يَتَقَدَّمْ فِي الْكِبَرِ [غرر الحكم، ص ٤٣].

قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام): يَسْتَحَبُّ عَزَامَةُ الْغُلَامِ فِي صِغَرِهِ لِيَكُونَ حَلِيمًا فِي كِبَرِهِ [وسائل الشيعة، ج ٢١، ص ٤٧٩].

٢. ایفای نقش در نهضت ها

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): يَا مَعْشَرَ الْأَخْدَانِ اتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تَأْتُوا الرُّوسَاءَ وَغَيْرَهُمْ حَتَّى يَصِيرُوا أَدْنَابًا [تفسیر عیاشی، ج ٢، ص ٨٣].

٥. رفتار با جوان

١. مسئولیت بزرگ ترها

وَ إِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَ هُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ [لقمان/١٣].

قال النبي (ص): الشيخ في قومه كالنبي في امته [محجبه البيضاء، ج ١، ص ١٧٠].

٢. احترام به جوان

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْوَلَدُ سَيِّدُ سَبْعِ سِنِينَ وَ عَبْدٌ سَبْعِ سِنِينَ وَ وَزِيرٌ سَبْعِ سِنِينَ [مكارم الأخلاق، ص ٢٢٢].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا سَمَّيْتُمْ الْوَلَدَ مُحَمَّدًا فَأَكْرَمُوهُ وَ أَوْسِعُوا لَهُ فِي الْمَجْلِسِ وَ لَا تُقَبِّحُوا لَهُ وَجْهًا [جامع الأخبار، ص ١٠٦].

حضرت ابراهیم (علیه السلام) از فرزند عزیزش اسماعیل درباره فرمان خدا _ که برای ذبح او آمده بود _ نظرمی خواهد. و پدر صد ساله با فرزند سیزده ساله مشورت می کند. آری، نوجوان باید احساس استقلال کند.

قرآن می فرماید: "همینکه کودک آن یتیم قدرت داد و ستد پیدا کردند اموال ارثی پدر را به خودشان واگذار کنید. و برای همیشه آنان را وابسته قرار ندهید".

٣. تأثیر متقابل

١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَقَرُوا كِبَارَكُمْ يوقرکم صغارکم [غرر الحكم، ص ٤٨٢].

شما به بزرگان احترام

بگذارید تا کودکان به شما احترام بگذارند.

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا عَلِيُّ لَعَنَ اللَّهُ وَالِدَيْنِ حَمَلًا وَلَدَهُمَا عَلَى عُقُوقِهِمَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۷۱] .

۳. وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَنْ يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ [كهف/ ۸۲] .

۴. قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام): يَحْفَظُ الْأَطْفَالَ بِأَعْمَالِ آبَائِهِمْ [شواهد التنزيل ، ج ۲ ، ص ۲۷۳] .

۵. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): إِنْ لَمْ يَصْلِحْ بِصَلَحِ الرَّجُلِ الْمُؤْمِنِ وَلَدُهُ وَوَلَدُ وَلَدِهِ [تفسير عياشى ، ج ۲ ، ص ۳۳۷] .

۶. وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنِينَ فَخَشِينَا أَنْ يَرَاهُمَا طَغْيَانًا وَكَفْرًا [كهف/ ۸۰] .

۴. تربیت

۱. روح نوجوان مانند زمین خالی است ، قابلیت هر نوع کشت و زرع را دارد.

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): رَحِمَ اللَّهُ وَلَدًا أَعَانَ وَالِدِيهِ عَلَى بَرِّهِ وَرَحِمَ وَالِدًا أَعَانَ وَلَدَهُ عَلَى بَرِّهِ [وسائل الشيعة ، ج ۱۶ ، ص ۳۷۸] .

۳. قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام): وَ أَنْزَلْنَاهُمْ جَمِيعًا مِنْكَ مَنَازِلَهُمْ كَبِيرَهُمْ بِمَنْزِلَةِ الْوَالِدِ وَ صِغِيرَهُمْ بِمَنْزِلَةِ الْوَلَدِ وَ أَوْسَطَهُمْ بِمَنْزِلَةِ الْأَخِ [تحف العقول ، ص ۲۷۱] .

۵. توجه به شرایط روز

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَا تَقْسِرُوا أَوْلَادَكُمْ عَلَى آدَابِكُمْ فَإِنَّهُمْ مَخْلُوقُونَ لِزَمَانٍ غَيْرِ زَمَانِكُمْ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۲۶۷] .

۶. مدارا

قال بعضهم: شكوت إلى أبي الحسن موسى (عليه السلام) ابنا لى. فقال (عليه السلام): " لا تضربه و اهجره و لا تطل " [عدہ الداعى ، ص ۸۹]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إِذَا عَاتَبْتَ الْحَدِيثَ فَاتْرَكْ لَهُ مَوْضِعًا مِنْ ذَنْبِهِ لئَلَّا يَحْمِلَهُ الْإِخْرَاجَ عَلَى الْمَكَابِرِهِ (عناد و ليج) [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ٢٠ ، ص ٣٣٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الْإِفْرَاطُ فِي الْمَلَامَةِ يَشْبُ نَارَ اللَّجَاجِهِ [غرر الحكم ، ص ٢٢٣] .

٧. آموزش و پرورش

١. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): الْعُلَمَاءُ يَلْعَبُ سَبْعَ سِنِينَ وَ يَتَعَلَّمُ الْكِتَابَ سَبْعَ سِنِينَ وَ يَتَعَلَّمُ الْحَلَالَ وَ الْحَرَامَ سَبْعَ سِنِينَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٧] .

٢. كان زين العابدين (عليه السلام):

إذا نظر الى الشباب اذین يطلبون العلم ادناهم اليه و قال مرحبا بكم انتم و دائع العلمو يوشك اذا انتم صغار قوم ان تكونوا كبار اخرين [الحديث ، ج ٣ ، ص ٣] ،

٣. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ تَعَلَّمَ فِي شَبَابِهِ كَانَ بِمَنْزِلَةِ الْوَشْمِ فِي الْحَجَرِ وَ مَنْ تَعَلَّمَ وَ هُوَ كَبِيرٌ كَانَ بِمَنْزِلَةِ الْكِتَابِ عَلَى وَجْهِ الْمَاءِ [النوادر راوندی ، ص ١٨] .

٤. امام زين العابدين (عليه السلام):

يا معشر الفتیان حصنوا اعراضكم بالادب و دينكم بالعلم.

٥. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): عَلَيْكُمْ بِالْعِلْمِ وَ الْأَدَبِ فَإِنَّ الْعَالِمَ يَكْرَمُ وَ إِنْ لَمْ يَنْتَسِبْ وَ يَكْرَمُ وَ إِنْ كَانَ فَقِيرًا وَ يَكْرَمُ وَ إِنْ كَانَ حَدِثًا [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ٢٠ ، ص ٣٣٢] .

٦. قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام): لَوْ أَتَيْتُ بِشَابٍ مِنْ شَبَابِ الشَّيْعَةِ لَا يَتَفَقَّهُ لِأَدَبَتِهِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٢٨] .

٧. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مِنْ حَقِّ الْوَلَدِ عَلَى وَالِدِهِ ثَلَاثَةٌ يَحْسُنُ اسْمَهُ وَ يَعْلَمُهُ الْكِتَابَةَ وَ يَزُوجُهُ إِذَا

بَلَّغَ [مكارم الأخلاق ، ص ٢٢٠] .

١. جهاد

١. جهاد درقرآن

— وَ قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يقاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ [بقره/١٩٠] .

— فَإِنْ قَاتَلُواكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ [بقره/١٩١] .

— فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ [بقره/١٩٤] .

— كَتَبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالَ وَ هُوَ كَرْهٌ لَكُمْ وَ عَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَ عَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَ هُوَ شَرٌّ لَكُمْ [بقره/٢١٦] .

— إِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِثْلُهُ [آل عمران/١٤٠] .

— وَ كَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ مَا ضَعُفُوا وَ مَا اسْتَكَانُوا وَ اللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ [آل عمران/١٤٦] .

— وَ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أحياءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ [آل عمران/١٦٩] .

— فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا [نساء/٩٥] .

— الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَ الرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَ اتَّقَوْا أَجْرٌ عَظِيمٌ [آل عمران/١٧٢] .

— الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَ قالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَ نِعْمَ الْوَكِيلُ [آل عمران/١٧٣] .

— فَلْيَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ وَ مَنْ يقاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا [نساء/٧٤] .

— الَّذِينَ آمَنُوا يقاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الَّذِينَ كَفَرُوا يقاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِياءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا [نساء/٧٦] .

— يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ما لَكُمْ إِذا قِيلَ

لَكُمْ أَنْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِذَا قَاتَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ [توبه/۳۸].

— إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ [توبه/۱۱۱].

— يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلِيَجِدُوا فِيكُمْ غُلْظَةً [توبه/۱۲۳].

— إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُورٌ [صف/۴].

فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا [نساء/۹۵].

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ [تحریم/۹].

فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَامِ وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتَرَكُمُ أَعْمَالِكُمْ [محمد/۳۵].

۲. جهاد، عامل حرکت

الفاظی که در فرهنگ دینی است مانند واژه های مذهب، هجرت، مسلک، شریعت، سبیل الله، صراط، امت، در همه یک نوع حرکت و جنبش توأم با توجه و آگاهی موجود است.

اسلام طرفدار:

ترقی است (گرچه با زحمت) نه رفاه و راحتی.

خوبی است (گرچه با زحمت)، نه خوشی.

رفتن است (گرچه با زحمت)، نه ماندن.

مردم سازی است (گرچه با زحمت)، نه مردم داری.

بنابراین جهاد زیربنای هر گونه ترقی و حرکت و... است.

۳. هدف و آثار جهاد

الف) ترساندن دشمنان خداوند و دشمنان مسلمان ها:

وَاعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ [انفال/۶۰].

ب) حفظ مراکز عبادی و مساجد الهی:

وَلَوْ لَا دَفَعَ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهَدَمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ [حج/ ٤٠] .

ج) از بین رفتن فساد در زمین :

وَلَوْ لَا دَفَعَ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ [بقره/ ٢٥١] .

د) خواری و رسوایی دشمنان :

قَاتِلُوهُمْ يَعِدُّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ [توبه/ ١١٤] .

ه) از بین بردن شرک و بت پرستی و حاکمیت دین الهی :

وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ [انفال/ ٣٩] .

٤. ویژگی مجاهد

التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ [توبه/ ١١٢] .

آثار جهاد

هنگام جهاد

آداب جهاد

آموزش جهاد

غنائم

أسراء

اراضی

صلح و متارکه

امان و ذمه

جزیه

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُورٌ [صف/ ٤] .

الف) صبر و استقامت

ب) به ياد خداوند بودن

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [انفال/ ٤٥] .

ج) عدم تعدی و تجاوز از حد لازم :

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ [بقره/ ١٩٠] .

د) مبارزه با پیشوایان کفر :

فَقَاتِلُوا أُمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ [توبه/ ١٢] .

٥. جایگاه غنیمت در جهاد

— وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ [بقره/ ١٩٠] .

— فَإِنْ قَاتَلُواكُمْ فَاغْتُلُوهُمْ [بقره/ ١٩١] .

— فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ [بقره/ ١٩٤] .

— كَتَبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كَرْهٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ [بقره/ ٢١٦] .

— إِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِثْلُهُ [آل عمران/ ١٤٠] .

— وَكَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ [آل

عمران/ ١٤٦] .

— وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أحياءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ [آل عمران/ ١٦٩] .

— فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا [نساء/ ٩٥] .

— الَّذِينَ

استَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرٌ عَظِيمٌ [آل عمران/ ١٧٢].

— الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ [آل عمران/ ١٧٣].

— فَلْيَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلْ أَوْ يُغْلَبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا [نساء/ ٧٤].

— الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا [نساء/ ٧٤].

— يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ اثَّاقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرَضِيتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ [توبه/ ٣٨].

— إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ [توبه/ ١١١].

— يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً [توبه/ ١٢٣].

— إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَانَتْهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ [صف/ ٤].

فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا [نساء/ ٩٥].

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاعْلُظْ عَلَيْهِمْ [تحریم/ ٩].

فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَامِ وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتَرَكَمُ أَعْمَالَكُمْ [محمد/ ٣٥].

٦. جنگ تحمیلی ایران نمودار یک جهاد اسلامی

امروز پس از گذشت سیزده سال از پایان جنگ تحمیلی باید نگاه تازه به سر برهه مهم از این نبرد طولانی قرن بیستم انداخت.

"آغاز جنگ"، "تداوم جنگ پس از فتح خرمشهر" و "پایان جنگ".

به دلیل قرار

داشتن در سالگرد قبول آتش بس از سوی جمهوری اسلامی ایران نگاهی اجمالی خواهیم داشت به مقطع پایانی این رویداد تاریخی. همه این مکتوب را تقدیم می‌کنم به شهدای "عملیات الغدير"، آنان که یک بار دیگر پس از روزهای آغازین انقلاب اسلامی و جنگ، ثابت کردند، "خون بر شمشیر پیروز است" تنها یک شعار نیست.

اولین مداخله جدی قدرت های جهانی

شورای امنیت سازمان ملل متحد، در طول جنگ هشت ساله ایران و عراق، صرف نظر از قطعنامه ۵۹۸، شش بار اقدام به تصویب قطعنامه در رابطه با این بحران مهم خاورمیانه نمود که عناوین این مصوبه ها عبارتند از: ۴۷۹، ۵۱۴، ۵۲۲، ۵۴۰، ۵۸۲ و ۵۸۸. هیچ کدام از این قطعنامه ها به دلیل جانبدارانه و ناعادلانه بودن آشکار آنها به تأیید جمهوری اسلامی ایران نرسید. رد قطعنامه های شورای امنیت توسط جمهوری اسلامی ایران به دلیل یک طرف بودن اکثر مفاد آنها، ناتوانی شورای امنیت سازمان ملل را در حل مشکل این منازعه بیش از پیش به نمایش گذاشت. این مسأله موجب شد تا شورای امنیت در مواجهه با آخرین موضع ایران مبنی بر رد قاطع قطعنامه ۵۸۸ به این نتیجه برسد که تا زمان ملحوظ نمودن برخی نظرات ایران، از صدور هر گونه قطعنامه دیگری خودداری ورزد. این نتیجه در کنار دو مسأله اساسی دیگر باعث شد تا شورای امنیت اقدام به تصویب قطعنامه ای نماید که در آن تا حدودی نظرات ایران، به ویژه در زمینه تعیین متجاوز، منعکس شده باشد. این دو مسأله به ترتیب عبارت بودند از:

(۱) پیروزی های بزرگ و استراتژیک ایران در جبهه های

جنگ به ویژه در دو عملیات والفجر ۸ و کربلای ۵.

(۲) به توافق رسیدن آمریکا و شوروی در مورد حل چند منازعه منطقه ای از جمله جنگ ایران و عراق.

عملیات والفجر ۸ که فتح بندر استراتژیک "فاو" را به دنبال داشت به حامیان غربی و منطقه ای عراق فهماند ، ارتش عراق حتی به صورت بازدارنده هم قابل اعتماد نیست. علی الخصوص که این عملیات برخلاف غالب موارد قبلی ، هم برای عراق و هم برای غرب غیرقابل پیش بینی و غافلگیرکننده بود. نطفه تصمیم نهایی قدرت های جهانی برای پایان دادن به این جنگ و جلوگیری از پیروزی نهایی ایران ، همزمان با عملیات والفجر ۸ بسته شد. و در نهایت (عملیات کربلای ۵) هشدار جدی بود ، که توانایی ایران برای پیروزی نظامی توسط جمهوری اسلامی عواقب بسیار وخیمی را برای منافع غرب ، علی الخصوص آمریکا در منطقه خاورمیانه داشت.

با به قدرت رسیدن میخائیل گروباچف در شوروی که شخصی روشنفکر مآب و دارای تمایلات آشکار به غرب بود ، آمریکا موقعیت را برای توافق با این رقیب سرسخت در مورد پایان جنگ به ضرر ایران یا حداقل بدون پیروزی برای طرفین آن مناسب دید و به این ترتیب از اسفندماه سال ۱۳۶۵ همزمان با موفقیت های ایران در عملیات کربلای ۵ گروه کاری ویژه ای مرکب از اعضای دائم شورای امنیت (آمریکا ، شوروی ، چین ، فرانسه و انگلیس) به منظور بحث و تبادل نظر پیرامون بررسی راه های پایان جنگ ایران و عراق تشکیل شد. نتیجه کار این گروه که جلسات کار خود را به صورت محرمانه برگزار می کردند تحت عنوان قطعنامه ۵۹۸ منتشر شد و در

تاریخ ۲۹/۴/۱۳۶۶ (۲۰ ژوئیه ۱۹۸۷) به اتفاق آرا به تصویب شورای امنیت رسید. این قطعنامه عملاً اولین مداخله جدی و قابل تأمل شورای امنیت در باب جنگ ایران و عراق بود.

ایران رو در روی آمریکا

قطعنامه ۵۹۸ تنها یک روز پیش از اولین اقدام آمریکا در حفاظت از نفت کش های کویتی در ۳۰ تیر ۱۳۶۶ تصویب شد. این عمل آمریکا که به "اسکورٹ نفت کش ها" معروف شد هیچ معنایی جز افزایش فشار به ایران به منظور پذیرفتن قطعنامه ۵۹۸ نداشت. آمریکا به بهانه حفاظت از نفت کش های کویتی، مجهزترین ناوگان نظامی خود را عازم خلیج فارس کرد تا هم نمایش قدرتی مؤثر در منطقه را داشته و هم برای اقدامات احتمالی به نفع عراق در منطقه گوش به زنگ باشد. اولین عملیات اسکورٹ برای نفت کش های کویتی "گس پرنس" و "بریجتون" انجام شد. اما برخورد نفت کش غول پیکر "بریجتون" با مین که خسارات سنگینی را به بار آورد حیثیت آمریکا را به شدت لکه دار کرد. ایران بدون پذیرش مسئولیت این واقعه از آن ابراز خرسندی کرد و آمریکا را به خاطر توخالی بودن وعده هایش به سخره گرفت. حدود یک هفته بعد، در تاریخ ۹ مرداد ۱۳۶۶، زائران ایرانی خانه خدا که در حال برگزاری تظاهرات سالانه براءت از مشرکین بودند در شهر مکه توسط عوامل امنیتی رژیم سعودی مورد حمله قرار گرفتند که طی آن چهارصد حاجی به شهادت رسیدند. این اتفاق که با حمایت آشکار و صریح اکثر کشورهای منطقه (به جز لیبی و سوریه) مواجه شد و سکوت کامل مجامع بین المللی و حتی پشتیبانی رسمی آمریکا را در پی داشت اولاً باب منازعه مستقیم و بی باکانه کشورهای

حاشیه خلیج فارس را با ایران باز کرد و ثانیاً نشان داد که آمریکا در مواجهه با تهدید منافع خود در منطقه خلیج فارس، بدون ملاحظه پایگاه‌های عقیدتی انقلاب اسلامی را در هر کجای جهان هدف خواهد گرفت. ضمن این که غوغای خبری ناشی از این فاجعه بی سابقه، اخبار مربوط به شکست طرح اسکورت نفت کش‌ها را تحت تأثیر قرار داد و این بیش از سایر مسایل به نفع آمریکا تمام شد. پس از وقوع فاجعه خونبار مکه، منطقه خلیج فارس شاهد یک دور حملات نظامی علیه منافع ایران بود. این حملات که در مراحل مختلفی شکل گرفت، در مقاطع حساسی به وقوع پیوست. در ابتدا، عراق حملات هوایی خود علیه ایران را با حمله به تأسیسات نفتی و کشتی‌های تجاری و نفت کش‌ها آغاز کرد. همچنین نیروی هوایی عراق شش شهر ایران را مورد حمله سنگین قرار داد، ایران با توجه به موقعیت جدید و احتمال افزایش فشارهای عراق با حمایت آمریکا و کشورهای منطقه، پیش از این اعلام کرده بود که بمباران‌های عراق را از طریق حمله علیه حامیان این کشور تلافی خواهد کرد. به این دلیل، متعاقب از سرگیری تهاجمات هوایی عراق، مقابله به مثل ایران محتمل به نظر می‌رسید. در چنین وضعیتی، برای اولین بار یک کشتی آمریکایی با پرچم پاناما در آب‌های دریای عمان با مین برخورد کرد. خبرگزاری‌ها به هنگام مخابره خبر به این مسأله اشاره کردند که برخورد این نفت کش با مین به فاصله سه روز پیش از مانور دریایی ایران (موسوم به مانور شهادت در خلیج فارس) در آب‌های منطقه

و تمرین عملیات مین گذاری توسط قایق های سپاه پاسداران انقلاب اسلامی صورت گرفته است. در همین چارچوب ، پس از اصابت کشتی پانامایی با مین و کشف مین های جدید در دریای عمان ، سخنگوی پنتاگون برای نخستین بار علنا و رسماً ایران را مقصّر قلمداد کرد. واکنش رسمی آمریکایی ها نشان دهنده تلاش جدید آنها برای گسترش حضورش در منطقه ، با وارد ساختن فشار بر کشورهای اروپایی جهت ارسال ناوهای مین روب به خلیج فارس و همچنین فراهم سازی مقدمات اقدام نظامی علیه ایران بود.

با این حال آمریکایی ها برای رها شدن از اتهام مداخله در جنگ به سود عراق و با نگرانی نسبت به از سرگیری حملات هوایی عراق علیه تأسیسات اقتصادی و نفتی ایران و مقابله به مثل این کشور ، از طریق کویت و عربستان از عراق درخواست کردند تا زمان صدور قطعنامه ای از طرف شورای امنیت در مورد مجازات ایران ، حملات خود را متوقف کند. عراق علی رغم بی میلی نسبت به این امر تحت فشارهای پیگیر آمریکا و کشورهای منطقه چند هفته ای از تهاجمات هوایی خود دست کشید. در آن مقطع زمانی معادله حاکم بر جنگ بدین شکل بود که عراق لازمه پایان دادن به آن را گسترش حملات به منابع نفتی و نفت کش ها و کشتی های تجاری ایران می دانست و چنین ارزیابی می کرد که طی این حملات ، علاوه بر تخریب مؤثر اقتصاد ایران و در نتیجه تضعیف پشتوانه مالی جبهه ای این کشور ، بر اثر اقدامات تلافی جویانه ایران ، آمریکا هم به حمایت از کشورهای منطقه با ایران درگیر می شود و این امر نهایتاً به سود عراق خواهد بود. بر همین اساس ، توقف حملات هوایی عراق

۴۵ روز بیشتر طول نکشید و زمانی که عراق با عملیات های پارتیزانی موفق ایران و بی نتیجه بودن تلاش های آمریکا مواجه شد حملات خود را با بمباران نفت کش الوند که مشغول بارگیری نفت خام در جزیره سیری بود ، از سرگرفت. آمریکایی ها که از متقاعد ساختن ایران ناامید شده بودند و توانایی جلوگیری از تجاوز هوایی عراق را هم نداشتند ، به ناچار بخشی از فشار خود علیه ایران را با نشان دادن چراغ سبز به عراق اعمال کردند و امیدوار بودند ایران با رها ساختن خواسته های خود ، طرح و ابتکار عمل سازمان ملل برای پایان بخشیدن به جنگ را بپذیرد. در همین موقعیت بود که عراق حملات خود را از سرگرفت. ۴۸ ساعت پس از شروع دور جدید تهاجم عراق ، یک کشتی باربری با پرچم کویت توسط یک قایق تندرو مورد حمله قرار گرفت. متقابلاً عراق در ادامه حملات خود دو نفت کش و یک یدک کش متعلق به ایران را مورد حمله قرار داد. سرانجام در تاریخ ۱۳/۶/۱۳۶۶ اصابت یک فروند موشک به جنوب کویت منجر به استمداد کویت از سازمان ملل شد. حمله موشکی به ساحل کویت در پاسخ به تهاجمات هوایی عراق ، بحران منطقه خلیج فارس را وارد مرحله جدیدی کرد. این حادثه نشان داد که حضور نظامی آمریکا نه تنها کمکی به حل بحران نکرده ، بلکه منجر به گسترش آن نیز شده است. ضمن این که صحت تحلیل های موجود ، یعنی تأثیر بازدارندگی حضور نیروهای آمریکا در منطقه را در برابر ایران مخدوش کرد. آمریکا در این وضعیت جدید به دنبال کسب ابتکار عمل در جنگ بود و چاره ای جز زدن ضربه

مستقیم به ایران برای بازیابی آبروی ازدست رفته اش نمی دید. در تاریخ ۳۰ شهریور ۱۳۶۶ دو فروند هلی کوپتر آمریکایی ، کشتی "ایران اجر" متعلق به نیروی دریایی ارتش را به اتهام مین گذاری ، بدون هیچ گونه هشدار قبلی مورد حمله قرار دادند که در این حادثه چهار ملوان این کشتی شهید ، چهار تن مجروح و همچنین ده ملوان به اسارت آمریکایی ها درآمدند. آمریکا با افتخار و سر و صدای فراوان اخبار این عملیات را به سراسر جهان مخابره کرد.

عملیات آمریکا علیه کشتی ایران یک شب قبل از سخنرانی رییس جمهور وقت ایران در مجمع عمومی سازمان ملل انجام گرفت و این خود دلیلی منطقی است مبنی بر این که چنین عملیاتی با طراحی قبلی انجام گرفته است و خود آمریکایی ها نیز بعدها به این امر اعتراف کردند. "واینبرگر" وزیر دفاع آمریکا ، با حضور در خلیج فارس در هنگام غرق کشتی ایران اجر با صراحت ابراز داشت : "وقتش رسیده ، ریشه ملت ایران باید خشکیده شود."

در پاسخ به این اتهام آمریکا ، بسیجیان نیروی دریایی سپاه در ۱۳ مهر ۱۳۶۶ ، درصدد انجام عملیات "خفجی" روی چاه های نفتی عربستان در خلیج فارس برآمدند که بنا بر دلایلی میسر نشد. روز بعد یک تانکر عربستان سعودی به نام "رد الکبری" که حامل مواد شیمیایی بود در نزدیکی سواحل امارات متحده عربی مورد حمله قرار گرفت و خسارات عمده ای دید. پس از آن در ۱۷ مهرماه ، هلی کوپترهای آمریکایی به قایق های تندرو ایرانی که در آب های کشور مشغول گشت زنی بودند حمله کردند که بر اثر این حمله ، دو قایق ایران غرق شد و سه نفر از پاسداران انقلاب به

شهادت رسیدند. همچنین بر اثر عملیات تدافعی قایق های ایرانی ، یک هلی کوپتر توپدار آمریکایی منهدم شد. یک هفته بعد نفت کش آمریکایی "سانگاری" که در سواحل کویت لنگر انداخته بود مورد اصابت یک فروند موشک قرار گرفت و ۱۸ نفر از خدمه آن زخمی شدند. فردای آن روز هم نفت کش کویتی "سی ایل سیتی" که تحت اسکورت ناوهای آمریکایی بود و پرچم آمریکا را حمل می کرد هدف موشک قرار گرفت و در نتیجه سه خدمه آن زخمی و نفت کش آسیب جدی دید. کاخ سفید در پی حمله موشکی ایران به این دو کشتی ، در ۲۴ مهرماه اعلام کرد که راه های پاسخ گویی به ایران را بررسی می کند. در روز ۲۷/۷/۱۳۶۶ چهار ناوشکن آمریکایی به سکوهای نفتی ایران به نامهای "رشادت" و "رسالت" حمله کردند و این دو سکو را با شلیک هزار گلوله توپ منهدم نمودند. در پاسخ به این اقدام آمریکا ، سه روز بعد اسکله بندر الاحمدی کویت مورد اصابت یک فروند موشک قرار گرفت. این حملات نظامی در خلیج فارس که شاهرگ حیاتی نفت جهان به شمار می رفت تأثیر بسیار بدی در بازار بورس سهام به وجود آورد و چنان رکودی را در این بازار ایجاد کرد که آمریکایی ها به آن "بحران دوشنبه سیاه" لقب دادند. وحشت ایالات متحده از ادامه این بحران اقتصادی که حیات آمریکا را به طور جدی مورد تهدید قرار داده بود باعث شد آمریکا سیاست جدیدی را مبنی بر عدم اقدام نظامی برای حمایت از کویت اعلام نماید. تنها ماندن کویت در بحران اخیر و همچنین ارسال پیام ایران مبنی بر خودداری از تداوم حملات در صورت حفظ بی طرفی کویت و همچنین

اعلام تلویحی کویت مبنی بر عدم تمایل برای مواجهه با ایران باعث شد درگیری میان ایران و آمریکا به طور موقت پایان یابد.

بستن سنگ ها ، باز کردن سنگ ها

در این مرحله آمریکایی ها علی رغم اقدام نظامی علیه ایران ، نه تنها نتوانستند ایران را از اقدام تلافی جویانه بازدارند ، بلکه به هیچ گونه موفقیتی نیز برای پایان بخشیدن به جنگ دست نیافتند. ضمن این که برخلاف خواسته آمریکا ، این ایران بود که آخرین اقدام را انجام داد. در مرحله بعد آمریکا تلاش های گسترده ای را برای تصویب قطعنامه ای در جهت تحریم تجاری ایران به انجام رساند که به دلیل مخالفت شوروی به نتیجه ای نرسید و فعالیت های دیگر این کشور برای تحریم اقتصادی همه جانبه ایران از جانب اروپا نیز بی نتیجه ماند و تنها تحریم تسلیحاتی ایران بر اثر فشارهای مستمر آمریکا تشدید شد. با توقف نبرد خلیج فارس ، توجه سپاه یک بار دیگر به جبهه های زمینی معطوف شد و با انجام عملیات نصر ۸ در شمال سلیمانیه عراق ، جنگ در زمین مجددا رونق گرفت. در برابر این عملکرد ایران ، غرب رویکرد دیگری را در پیش گرفت و آن مسلح کردن ارتش عراق و تقویت ماشین جنگی این کشور بود که با توجه به برتری ایران در صحنه نبرد ، موازنه تسلیحات استراتژیک به سوی عراق سرازیر شد. انواع جنگنده های آخرین سیستم ، موشک های دوربرد و میان برد ، انبوه تانک هند نفربر ، قبضه های توپ ، هلی کوپتر و... از سوی آمریکا ، شوروی ، انگلیس ، فرانسه ، آلمان و... با قیمت های مناسب و حتی بدون پرداخت پول ، پس از هفت سال جنگ ، عراق را به

مراتب از شروع جنگ توانمندتر ساخت. اخبار غیر آشکار نیز حاکی از آن بود که عراق در آستانه دستیابی به بمب اتمی است. همچنین در زمینه تهیه سلاح شیمیایی، حمایت بی دریغ کشورهای اروپایی از عراق، موجب شد که بغداد مهلک ترین مواد شیمیایی را در زرادخانه های خود انبار کرده و از آنها در میدان نبرد استفاده نماید. این در حالی بود که ایران برای خرید ابتدایی ترین مایحتاج تسلیحاتی هم دچار مشکل بود و قیمت هایی سرسام آور برای خریدهای نظامی خود می پرداخت و این مسأله در کنار سقوط وحشتناک قیمت نفت و مشکلات جدی ایران برای صادرات نفت، به شدت پشتیبانی مالی و تسلیحاتی سپاه و ارتش را تحلیل می برد و این تغییر توازن به نفع عراق و به زیان کشورمان هر روز بیشتر می شد. ضمن این که فشارهای بین المللی حتی از جانب متحدان قابل اعتماد ایران مانند سوریه و بروز چنین شرایطی حاکی از آن بود که فرصت جنگ عراق و ایران پایان یافته است و این نزاع پس از حدود هشت سال در آستانه تعیین سرنوشت قرار دارد.

دفاع ادامه می یابد

با این وجود، ایران برای حفظ برتری قوا، از طریق جبهه های زمینی خود، جنگ را ادامه داد و پس از چند عملیات موفق در غرب کشور، در حالی که عراق با موشک های دریافتی از شوروی، شهرهای بزرگ کشور از جمله تهران را پی در پی مورد حمله قرار می داد سپاه پاسداران طی یک عملیات بزرگ در اسفند سال ۱۳۶۶ شهر کردنشین و استراتژیک حلبچه را به تصرف درآورد و یک بار دیگر قدرت نظامی خود را به نمایش گذاشت،

اما دیگر رویه سابق جنگ با عراق کارگر نبود. تصمیم جهانی برای جلوگیری از پیروزی ایران اتخاذ شده و عملاً پس از عملیات آزادسازی حلبچه آغاز گردید. چند روز بعد از انجام عملیات والفجر ۱۰ و ورود پاسداران انقلاب اسلامی به شهر حلبچه، صدام حکم اعدام تمامی مردم این شهر را به دلیل استقبال از نیروهای ایرانی صادر کرد و این حکم را با بمباران بی سابقه شیمیایی در این شهر به اجرا درآورد. در پی این بمباران، پنج هزار عراقی غیرنظامی کشته شدند و حلبچه تا ده سال غیرقابل سکونت اعلام شد. جنایت کشتار مردم حلبچه بسیار سهمگین بود و تا یک ماه کم و بیش در رسانه های خارجی بازتاب داشت اما در برابر چشمان حیرت زده جهانیان، هیچ اقدامی، حتی به صورت ظاهری و نمایشی از سوی مراجع و مجامع بین المللی برای محکومیت صدام انجام نگرفت و تدریجاً اخبار آن به بایگانی ها سپرده شد. این واقعه و بازتاب آن یک پیام برای ایران داشت؛ از این پس دست عراق برای هر کاری باز است. جمهوری اسلامی در موقعیت دشواری قرار داشت، از یک طرف به دلیل برخورداری از برتری نظامی و دیدگاه های اعتقادی خود مایل به عقب نشینی از مواضع اصولی و برحق خود نبود و از سوی دیگر برای پیگیری خواسته هایش در شرایط دشوار جهانی احتیاج به یک عملیات بزرگ و پیروز دیگر داشت که به دلیل مشکلات نظامی فوق العاده ای که به آنها اشاره شد به زودی توانایی چنین کاری را نداشت. موقعیت جدید ایران به دلیل عملکرد برخی عناصر ستون پنجم در کشور و مواضع سازش طلبانه بعضی محافل منزوی سیاسی داخلی

برای آمریکا و متحدانش آشکار شد. بدین ترتیب همه چیز برای زدن ضربه نهایی آماده بود.

عملیات نهایی شیطان

در روز ۲۵ فروردین سال ۱۳۶۷، برخورد رزم ناو "ساموئل رابرتز" با مین، بهانه آغاز دورجدید اقدامات نظامی آمریکا علیه ایران شد. در تاریخ ۲۹/۱/۱۳۶۷ ناوهای آمریکایی سکوها‌های نفتی رشادت و سلمان و مبارک را مورد حمله قرار دادند و ناوهای ایرانی سهند و جوشن را که برای عقب راندن ناوهای آمریکایی اعزام شده بودند منهدم نمودند و رزم ناو سبلان را هم بمباران کردند. همزمان با حمله نظامی آمریکا در خلیج فارس، ارتش عراق در منطقه "فاو" که چسبیده به خلیج فارس است با حمایت مستقیم هلی کوپترهای توپدار آمریکایی و اجرای بمباران وسیع شیمیایی به مواضع رزمندگان اسلام حمله کرد. این حمله در شرایطی انجام شد که بیشتر نیروهای ایرانی در جبهه های شمال غرب مستقر بوده و در حال تثبیت و تحکیم مواضع خود در حلبچه بودند. بدین ترتیب فاو در کمتر از ۳۶ ساعت سقوط کرد و اینگونه، ورق به نفع عراق برگشت. ارتش عراق که با تصرف فاو روحیه مضاعفی گرفته بود نام این عملیات خود را "رمضان المبارک" نهاد و ۳۸ روز بعد در حالی که هنوز شوک بازپس گیری فاو توسط عراق در میان قوای ایران حاکم بود، طی عملیاتی که آن را توکلنا علی الله نام نهاد به شملچه حمله برد. شملچه هم در کمتر از ۷۲ ساعت سقوط کرد. در ۲۹ خردادماه نیز لشکرهای عراق با کمک نیروهای منافقین شهر مهران را به تصرف درآوردند. در روز ۴ تیرماه عراق شروع عملیات توکلنا علی الله را اعلام کرد و طی دو - سه روز جزایر مجنون

را از تصرف ایران خارج نمود. توان بالای نظامی عراق، استفاده هول انگیز این کشور از گازهای شیمیایی بدون این که کوچکترین برخورد بین المللی را در پی داشته باشد و غافلگیری جبهه خودی باعث شد که ایران نتایج درخشان ترین فتوحات خود را به عراق واگذار کند. این در حالی بود که ایران همزمان مشغول مقابله با تحرکات نظامی آمریکا در خلیج فارس نیز بود. مهمترین عامل تضعیف جبهه های خودی کمبود نیروی انسانی محسوب می شد. تبلیغات ضعیف و ناشیانه ستاد تبلیغات جنگ و سیاست بی تدبیرانه برخی مسئولین مبنی بر دور نگه داشتن جو داخلی کشور از وضعیت جنگی باعث شده بود که افکار عمومی تصور صحیحی از جنگ نداشته باشند و ذهنیت "ایران همیشه پیروز" به گونه ای بر اذهان عمومی حاکم شده بود که بحران حاکم بر جبهه ها و جنگ به سختی مورد قبول عموم قرار می گرفت. این مسأله موجب شده بود که نیاز شدید جبهه ها به نیروی انسانی مورد درک جدی آحاد مردم قرار نگیرد و این مشکل زمانی مرتفع گردید که کار از کار گذشته بود.

با این حال عزم و اراده ملی هنوز بر تداوم دفاع و ضربه زدن به متجاوزین بعضی قرار داشت و با از میان رفتن سیاست غلط تبلیغاتی، امید آن می رفت که روند جنگ غلی رغم دشواری های پیش آمده ادامه یابد. این تصوّر در روز ۱۲/۴/۱۳۶۷ از میان رفت. ناو فوق مدرن آمریکایی موسوم به "وینسنس" در یک اقدام کاملاً غیرمنتظره، یک فروند هواپیمای مسافربری ایران را که عازم دبی بود با دو فروند موشک مورد اصابت قرار داد و آن را سرنگون ساخت. از میان ۲۹۰ مسافر مقتول

این پرواز که همگی غیرنظامی بودند تنها ۱۹۰ جنازه سالم مانده از آب گرفته شد.

آخرین اخطار

آمریکا ابتدا ادعا کرد که یک هواپیمای جنگی را سرنگون کرده است ولی بعد مدعی شد که ناو "وینسنس" دچار اشتباه شده است اما به جای عذرخواهی تقصیر این جریان را متوجه ایران دانست که تن به توقف جنگ نمی دهد. مدتی بعد هم فرمانده ناو "وینسنس" از دست رییس جمهور وقت آمریکا مدال افتخار دریافت کرد. اصرار ایران به سازمان ملل متحد، سرانجام منجر به تصویب یک قطعنامه از طرف شورای امنیت شد که البته در آن هیچ کس مقصر این فاجعه معرفی نشد و تنها به ابراز تأسف از اصل عمل و تأکید بر توقف بحران خاورمیانه بسنده گردید. این فاجعه در حقیقت اخطاری بود به ایران مبنی بر این که آمریکا از این پس خود را در هر کاری برای توقف جنگ و تنبیه ایران به خاطر بازی با حیثیت این کشور در خلیج فارس آزاد می داند. این مسأله به صورت تلویحی از جانب مقامات ارشد کاخ سفید نیز ابراز شد. انتظار هرگونه عکس العمل جهانی در برابر اقدامات آتی آمریکا بیهوده بود. امپراطوری های رسانه ای دنیا که همگی تحت سیطره آمریکا و متحدانش قرار داشتند، علاوه بر سانسور خبری جنایات آمریکا، فضای منفی بی سابقه ای را علیه ایران تدارک دیده بودند. زمینه برای زدن یک ضربه نهایی به پردرد سرترین انقلاب جهان و خلاصی از شر آن کاملاً مهیا بود. آمریکا نیازی به دخالت مستقیم خود نمی دید و این وظیفه را مجدداً بر عهده عراق گذاشت. عراقی که قدرتی معادل ۱۰ برابر نسبت به سال ۱۳۵۹ پیدا کرده

بود و مجهزترین ارتش خاورمیانه پس از اسرائیل را در اختیار داشت.

در ۱۵ تیرماه سال ۶۷ عراق عملیاتی را به نام توکلنا علی الله^۳ در منطقه حاج عمران، قلعه دیزه، پنجوین و ماووت شروع کرد و طی پنج روز کلیه مناطق شمال کشور را که در سال ۶۶ و اردیبهشت سال ۶۷ با عملیات های کربلای ۱۰، نصر ۴، نصر ۸ و بیت المقدس ۶ آزاد شده بود بازپس گرفت. اساسی ترین نیاز ایران در این برهه از جنگ، زمان بود تا به بازسازی نیروهایش بپردازد، اما عراق با قدرت تمام که قسمت اعظم آن را مدیون حملات کابوس وار شیمیایی خود بود این مهم را از ایران دریغ می کرد. در برخی محورها، رزمندگان اسلام قبل از این که فرصت آرایش نظامی پیدا کنند در سنگرهای خود با گاز شیمیایی به شهادت می رسیدند.

کمبود وسایل ضدشیمیایی به دلیل تحریم تسلیحاتی نیز ایران را در برابر این حملات فلج می کرد. صدای اعتراض های نمایندگان سیاسی ایران هم نسبت به این شیوه ناعادلانه و غیراصولی به جایی نمی رسید.

در ۲۱/۴/۱۳۶۷ دشمن طی یک حرکت گسترده و با نیرویی معادل ۱۱ لشکر، منطقه وسیعی در غرب عین خوش، موسیان و جنوب دهلران را اشغال کرد و در ادامه عملیات توکلنا علی الله^۳ و در کمتر از پنج ساعت، شهر دهلران را برای بار دوم پس از سال ۵۹ به تصرف درآورد و طی این حمله هزاران تن از نیروهای ارتشی مستقر در منطقه را به اسارت درآورد. وقوع این حادثه بیشتر به یک فاجعه شبیه بود تا یک رخداد نظامی، زیرا علاوه بر سرعت پیش روی دشمن و ازهم گسیختگی نیروهای خودی، شهر دهلران

که مقرر فرماندهی ارتش در جنوب کشور بود به تصرف دشمن درآمد. سقوط ناگهانی این مناطق و پراکندگی تأثرانگیز هزاران سرباز سرگردان در منطقه، روحیه مردم را تضعیف نمود. در روز ۲۲ تیرماه نیروهای ایرانی به جهت مقابله با حملات عراق و تمرکز قوا در جبهه های جنوب از حلبچه عقب نشینی کردند. پس از عقب نشینی ایران از آخرین مناطق عراق در ۲۲ تیرماه، سلسله جلساتی در داخل کشور با هدف اتخاذ تصمیم نهایی درباره جنگ تشکیل شد.

امام راحل در روزهای ۲۳ و ۲۴ تیرماه مشورت هایی را به صورت جداگانه انجام دادند. ولی نشست اصلی بر اساس دستور امام و با حضور چهل تن از شخصیت های مهم کشور در روز ۲۵/۴/۶۷ تشکیل شد. امام در پیامی به این جلسه ضمن بیان نظرات خود، تصمیم گیری در مورد آینده جنگ را به جلسه واگذار کردند. با گزارش نتایج این جلسه به امام، آن حضرت طی نامه تکان دهنده در همان روز خطاب به مسئولین کشور و نمایندگان مردم پذیرش قطعنامه ۵۹۸ را اعلام کردند که این نامه روز بعد در صحن عمومی مجلس توسط حاج سید احمد خمینی قرائت شد و خبر رسمی پذیرش قطعنامه بدون هیچ مقدمه ای در اخبار ساعت ۱۴ روز ۲۷/۴/۱۳۶۷ از صدای جمهوری اسلامی ایران پخش گردید. مردم، به ویژه رزمندگان و افراد حزب اللهی و متدین و تمامی کسانی که در داخل و خارج کشور نسبت به نظام و انقلاب اسلامی تعلق خاطر داشتند و تازه شروع به مقابله با وضعیت جدید نموده بودند، با انتشار این خبر شگفت زده و کاملاً غافلگیر شدند و موجی از نگرانی در میان مردم پدید

آمد. در نخستین ساعات حتی برای بسیاری از مردم این اقدام قابل قبول نبود و قطرات اشک و چهره های برافروخته ، حکایت از همین مسأله داشت. موج شایعات مبنی بر دروغ بودن خبر رادیو و یا حتی احتمال فوت حضرت امام در میان مردم رواج پیدا کرد. سرانجام پیام امام به مناسبت سالگرد کشتار حجاج ایرانی در مکه معظّمه که به "پیام استقامت" معروف شد مردم را به آرامش رساند تأثیر این پیام در آن مقطع بسیار عمیق بود. امام پذیرش قطعنامه را به "نوشیدن جام زهر" تشبیه کردند و از خداوند طلب لقای او را نمودند و مردم را به استقامت و پایداری در برابر همه قدرت ها دعوت نموده و اعلام کردند که با پذیرش قطعنامه ، مسأله جنگ پایان نگرفته است. موج تحیر ، سرگردانی و ابهام ایجاد شده در میان مردم به یک باره تبدیل به شور مذهبی و احساس تکلیف و درعین حال تقصیر شد و... اما عراق طبق پیش بینی حضرت امام از پذیرش قطعنامه ۵۹۸ توسط ایران استقبال نکرد. حتی صدام در جلسه ای اظهار داشت که : "ما فکر می کردیم خمینی تنها مرد خدا و عبادت است ، ما نمی دانستیم او یک سیاستمدار خیره است ، پذیرش قطعنامه پشت ما را می شکند." صدام حاضر نبود برتری فعلی خود را که او را در آستانه رسیدن به آرزوهایش ، در سال ۵۹ قرار داده بود با هیچ چیز معاوضه کند. در سحرگاه ۳۱/۴/۱۳۶۷ و تنها سه روز پس از پاسخ رسمی ایران به سازمان ملل مبنی بر پذیرش قطعنامه ۵۹۸ و در شرایطی که وزیر خارجه وقت ایران در حال مذاکره

با دبیر کل سازمان ملل بود ، نیروهای عراقی از دو محور کوشک و شلمچه به داخل خاک ایران پیشروی کردند و در مدت کمی توانستند تقریباً خرمشهر را به محاصره درآورند و حتی خود را به چند کیلومتری قرارگاه کربلا- برسانند. انتشار خبر پیشروی دشمن به سمت جاده اهواز - خرمشهر و تهدید دوباره خرمشهر یادآور رخدادهای آغاز جنگ بود و بازتاب گسترده ای در میان مردم به ویژه اهالی استان خوزستان داشت. در پی این حادثه ، مردم که کاملاً حالت جنگی پیدا کرده بودند بار دیگر بسیج شدند. نیروهایی که هشت سال در جبهه ها حضور داشته و بسیاری از آنها بارها زخمی شده بودند ، دوباره به جبهه ها آمدند. با این دگرگونی در روحیه و نگرش حاکم بر جامعه درباره تجاوز نیروهای ارتش عراق ، سپاه نیز خطوط دفاعی را برای مقابله با عراق تشکیل داد. مجموعه این رخدادهای که برای عراق غیرقابل پیش بینی بود اوضاع را به سود ایران تغییر داد.

کربلا در الغدير

در چنین شرایط دشواری که خرمشهر و اهواز در معرض اشغال قرار داشتند ، حاج سید احمد خمینی پیام امام را تلفنی برای فرمانده وقت سپاه این چنین قرائت کرد : "این نقطه حیاتی کفر و اسلام است ، یعنی نقطه شکست یا پیروزی اسلام و کفر است. و باید متر به متر جنگید و هیچ عذری از هیچ کس پذیرفته نیست و این جا نقطه ای است که یا موجب می شود سپاه ، حیات پیدا کند دوباره در کشور ، و یا برای همیشه یک سپاه ذلیل و مرده ای بشود." پیام امام بلافاصله در میان فرماندهان سپاه ، قرارگاه ها و بسیجیان و

سپاهیان منتشر شد و خروش عجیبی را ایجاد کرد. بوی نشاط و جهاد در همه جبهه های جنوب به مشام می رسید. روز جمعه مقابله قوای اسلام با قوای کفر آغاز شد و طی سه روز، بسیجیان و پاسداران که عمده ترین مهماتشان سلاح انفرادی بود گوشت و پوست خود را در مقابل تسلیحات زرهی عراق قرار دادند و درست مانند روزهای ابتدای جنگ، نبرد تن و تانک در اطراف خرمشهر به جریان افتاد. در کمال تعجب، ارتش عراق گرفتار چنان تلاشی و اضمحلالی شد که گزارشات مربوط به آن صدام را به وحشت انداخت و متعاقبا دولت عراق پذیرش قطعنامه ۵۹۸ و عقب نشینی از خاک ایران را اعلام کرد. این در حالی بود که بسیجیان و پاسداران، عراق را تا مرزهای بین المللی عقب رانده بودند و بیم آن می رفت که وارد خاک عراق شوند و جریانات ابتدای جنگ تکرار شود، اما فرماندهی کل قوا مانع از چنین اقدامی شد و تعهد خود را نسبت به قبول قطعنامه ۵۹۸ اعلام کرد. نام این عملیات حسینی که آخرین نبرد میان ایران و عراق بود به دلیل تقارن با عید غدیر خم، "الغدیر" گذاشته شد، همزمان با نبرد "الغدیر" در جنوب کشور، غرب ایران نیز آستان حوادث مهمی بود که ان شاء الله در شماره آینده و همزمان با سالگرد عملیات پیروزمندانه "مرصاد" به آن خواهیم پرداخت. [یا لثارات الحسین (ع)، محمد یاسر رجبی، سال هشتم، شماره ۱۳۶، چهارشنبه، ۲۷ تیر ۱۳۸۰].

جنگ ظاهری: وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتِطَاعُوا]

وَ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَ مِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ [انفال/ ٦٠] .

جنگ باطنی : وَ مَا أُبْرِيئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ [يوسف/ ٥٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِرْحَمَ مَنْ رَأْسُ مَالِهِ الرَّجَاءِ وَ سَلَاحُهُ الْبُكَاءِ [مصباح المتعجد ، ص ٣٦٠] .

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ [تغابن/ ١٦] .

١. جهل و بیسوادی

١. خطر جهل و بیسوادی در قرآن و سنت

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَ أَشْفَقْنَ مِنْهَا وَ حَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا [احزاب/ ٧٢] .

١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَتَكَلَّمْ بِكُلِّ مَا تَعْلَمُ فَكُفَى بِذَلِكَ جَهْلًا [غررالحكم ، ص ٢١٣] .

٢- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كُفَى بِالْعَالَمِ جَهْلًا أَنْ يَنَافِيَ عِلْمُهُ عَمَلُهُ [غررالحكم ، ص ١٥٢] .

٣- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كُفَى بِالْمَرْءِ جَهْلًا أَنْ يَرْتَكِبَ مَا نَهَى عَنْهُ [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٨] .

٤- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حَسْبُكَ مِنَ الْجَهْلِ أَنْ تُعْجَبَ بِعِلْمِكَ [أمالي طوسی ، ص ٥٦] .

٥- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كُفَى بِالْمَرْءِ جَهْلًا أَنْ لَا يَعْرِفَ قَدْرَهُ [إرشاد مفید ، ج ١ ، ص ٢٣١] .

٦- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كُفَى بِخَشْيَةِ اللَّهِ عِلْمًا وَ كُفَى بِالِاغْتِرَارِ بِاللَّهِ جَهْلًا [سعد السعود ، ص ٨٧] .

٧- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَرُدَّ عَلَى النَّاسِ كُلِّ مَا حَدَّثُوكَ بِهِ فَكُفَى بِذَلِكَ جَهْلًا [نهج البلاغه نامه ، ٦٩] .

٨- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْجَهْلُ فِي ثَلَاثٍ فِي تَبَدُّلِ الْإِخْوَانِ وَ الْمُنَابَذَةِ بِغَيْرِ بَيَانٍ وَ التَّجَسُّسِ عَمَّا لَا يَعْنِي [تحف العقول ، ص ٣١٥] .

٩- قَالَ

الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ مِنَ الْجَهْلِ الضَّحِكُ مِنْ غَيْرِ عَجَبٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٦٤] .

١٠- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : من الجهل أن تظهر كل ما علمت [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ١٢١] .

١١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الزُّكُونُ إِلَى الدُّنْيَا مَعَ مَا تُعَايِنُ مِنْهَا جَهْلٌ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٨٤] .

١٢- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رغبتك في المستحيل جهل [غررالحكم ، ص ٣١٢] .

٢. خطر جهل درروايات

١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْجَهْلُ مَوْتُ التَّوَانِي فَوْتُ [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ٦٧] .

٢- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجهل في الإنسان أضر من الأكله في البدن [غررالحكم ، ص ٧٣] .

٣- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجهل مميت الأحياء و مخلد الشقاء [غررالحكم ، ص ٧٥] .

٤- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجهل أدوأ الداء [غررالحكم ، ص ٧٣] .

٥- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجهل مطيه شמוש من ركبها زل و من صحبها ضل [ظل] [غررالحكم ، ص ٧٥] .

٦- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجهل يفسد المعاد [غررالحكم ، ص ٧٥] .

٧- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجهل فساد كل أمر [غررالحكم ، ص ٧٣] .

٨- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجهل أصل كل شر [غررالحكم ، ص ٧٣] .

٩- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجهل معدن الشر [غررالحكم ، ص ٧٣] .

١٠- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا أَعَزَّ اللَّهُ بِجَهْلٍ قَطُّ [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٢] .

١١- قَالَ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ (ع) : الجهل خصم [أعلام الدين ، ص ٣١٣] .

١٢- قَالَ

أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الحرص و الشره و البخل نتیجه الجهل [غررالحكم ، ص ۲۹۲ .]

۳. خصوصیات جاهل در روایات

۱۳- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أنا الجاهل عصيتك بجهلى و ارتكبت الذنوب بجهلى لفساد عقلى و ألهتنى الدنيا لسوء عملى و اغتررت بزینتها بجهلى و سهوت عن ذكرک [العددالتقویه ، ص ۳۶۳ .]

۱۴- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لا یردع الجهول إلا حد الحسام [غررالحكم ، ص ۷۴ .]

۱۵- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لو أن العباد حين جهلوا وقفوا لم یکفروا و لم یضلوا [غررالحكم ، ص ۷۶ .]

۱۶- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَوْ أَنَّ الْعِبَادَ إِذَا جَهِلُوا وَقَفُوا وَ لَمْ یَجْحَدُوا لَمْ یُکْفَرُوا [کافى ، ج ۲ ، ص ۳۸۸ .]

۱۷- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : عمل الجاهل وبال و علمه ضلال [غررالحكم ، ص ۷۴ .]

۱۸- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نعمه الجاهل كروضه على مزبله [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۱۷ .]

۱۹- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : غنى الجاهل بماله [غررالحكم ، ص ۷۳ .]

۲۰- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : للجاهل فى كل حاله خسران [غررالحكم ، ص ۷۶ .]

۲۱- قَالَ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ (ع) : ریاضه الجاهل و رد المعتاد عن عادته كالمعجز [تحف العقول ، ص ۴۸۹ .]

۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أجهل الناس المغتر بقول مادح متملق یحسن له القبیح و یبغض إلیه النصیح [غررالحكم ، ص ۷۴ .]

۲- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : غایه الجهل تبجح المرء بجهله [غررالحكم ، ص ۷۵ .]

۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَعْقَلُ النَّاسِ مُحْسِنٌ خَائِفٌ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۸۷ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أعظم الجهل جهل الإنسان أمر نفسه [غررالحكم ، ص ٢٣٣ .]

٥- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : تكثر لك بما لا يبقى لك ولا تبقى له من أعظم الجهل [غررالحكم ، ص ٧٤ .]

٦- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رأس الجهل الجور [غررالحكم ، ص ٤٥٥ .]

٧- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رأس الجهل معاداة الناس [غررالحكم ، ص ٤٦١ .]

١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الْجَاهِلَ مَنْ عَدَّ نَفْسَهُ بِمَيَا جَهْلٍ مِنْ مَعْرِفَتِهِ لِلْعِلْمِ عَالِمًا وَ بِرَأْيِهِ مُكْتَفِيًا فَمَا يَزَالُ لِلْعُلَمَاءِ مَبَاعِدًا وَعَلَيْهِمْ زَارِيًا وَلَمَنْ خَالَفَهُ مَخْطِئًا وَلَمَّا لَمْ يَعْرِفْ مِنَ الْأُمُورِ مَضَلًّا فَإِذَا وَرَدَ عَلَيْهِ مِنَ الْأُمُورِ مَا لَمْ يَعْرِفْهُ أَنْكَرَهُ وَ كَذَبَ بِهِ وَ قَالَ بِجَهَالَتِهِ مَا أَعْرَفَ هَذَا وَ مَا أَرَاهُ كَانَ وَ مَا أَظُنُّ أَنْ يَكُونَ وَ أَنَّى كَانَ وَ ذَلِكَ لِثِقَتِهِ بِرَأْيِهِ وَ قَلْبِهِ مَعْرِفَتَهُ بِجَهَالَتِهِ فَمَا يَنْفَكُ بِمَا يَرَى مِمَّا يَلْتَبَسُ عَلَيْهِ رَأْيَهُ مِمَّا لَا يَعْرِفُ لِلْجَهْلِ مُسْتَفِيدًا وَ لِلْحَقِّ مُنْكَرًا وَ فِي الْجَهَالَةِ مُتَحِيرًا وَ عَنِ طَلْبِ الْعِلْمِ مُسْتَكْبِرًا [تحف العقول ، ص ٧٣ .]

٢- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : من أخلاق الجاهل الإجابة قبل أن يسمع و المعارضه قبل أن يفهم و الحكم بما لا يعلم [أعلام الدين ، ص ٣٠٣ .]

٣- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فِي جَوَابِ مَنْ سَأَلَهُ عَنِ أَعْلَامِ الْجَاهِلِ : إِنَّ صَحْبَتَهُ عَنَّاكَ وَ إِنَّ اعْتَرَلْتَهُ شَتْمَكَ وَ إِنَّ أَعْطَاكَ مِنْ عَلَيْكَ وَ إِنَّ أَعْطَيْتَهُ كُفْرَكَ وَ إِنَّ أَسْرَرْتَ إِلَيْهِ خَانَكَ وَ إِنَّ أَسْرَ إِلَيْكَ اتَّهَمَكَ وَ إِنَّ اسْتَعْنَى بِطَرُوقِكَ فَظَا غَلِيظًا وَ إِنَّ افْتَقَرَ جُحْدَ نَعْمِهِ اللَّهُ وَ لَمْ

يتحرج و إن فرح أسرف و طغى و إن حزن أيس و إن ضحك فهق و إن بكى خار يقع فى الأبرار و لا يحب الله و لا يراقبه و لا يستحيى من الله و لا يذكره إن أرضيته مدحك و قال فيك من الحسنه ما ليس فيك و إن سخط عليك ذهبت مدحته و وقع فيك من السوء ما ليس فيك فهذا مجرى الجاهل [تحف العقول ، ص ١٨] .

٤- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) صفة الجاهل أن يظلم من خالطه و يتعدى على من هو دونه و يتناول على من هو فوقه كلامه بغير تدبر إن تكلم أثم و إن سكت سها و إن عرضت له فتنه سارع إليها فأردته و إن رأى فضيله أعرض و أبطأ عنها لا يخاف ذنوبه القديمه و لا يرتدع فيما بقى من عمره من الذنوب يتوانى عن البر و يبطل عنه غير مكترث لما فاتته من ذلك أو ضيعه فتلك عشر خصال من صفة الجاهل الذى حرم العقل [تحف العقول ، ص ٢٨] .

٥- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ قُلُوبَ الْجُهَّالِ تَسْتَفِرُّهَا الْأَطْمَاعُ وَ تَزْتَهِنُهَا الْمُنَى وَ تَسْتَعْلِقُهَا الْخَدَائِعُ [كافي ، ج ١ ، ص ٢٣] .

١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجاهل لا يعرف تقصيره و لا يقبل من النصيح له [غررالحكم ، ص ٧٥] .

٢- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجاهل ميت و إن كان حيا [غررالحكم ، ص ٧٥] .

٣- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجاهل لا يرتدع و بالمواعظ [بالموعظه] لا ينتفع [غررالحكم ، ص ٧٤] .

٤- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجاهل كزله العالم صوابه [غررالحكم] .

٥- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجاهل يستوحش مما يأنس به الحكيم [الحليم] [غررالحكم ، ص ٧٤ .]

٦- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجاهل صخره لا ينفجر ماوا و شجره لا يخضر عودها و أرض لا يظهر عشبها [غررالحكم ، ص ٧٤ .]

٧- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجاهل من خدعته المطالب [غررالحكم ، ص ٧٤ .]

٨- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجاهل من جهل قدره [غررالحكم ، ص ٧٣ .]

٩- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجاهل من جهل أمره [غررالحكم ، ص ٧٣ .]

١٠- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَالِمُ مَنْ عَرَفَ قَدْرَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ١٠٣ .]

١١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : العاقل من أحرز أمره [غررالحكم ، ص ١٥٢ .]

١٢- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : العاقل يعتمد على عمله الجاهل يعتمد على أمله [غررالحكم ، ص ١٥١ .]

١٣- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : العالم ينظر بقلبه و خاطره و الجاهل ينظر بعينه و ناظره [غررالحكم ، ص ٧٤ .] (ع) [غررالحكم ، ص ٧٥ .]

١٥- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجاهل يميل إلى شكله [غررالحكم ، ص ٤٢٣ .]

١٦- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجاهل لن يلقى [يلغى] أبدا إلا مفرطا أو مفرطا [غررالحكم ، ص ٧٤ .]

١٧- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَرَى الْجَاهِلَ إِلَّا مُفْرَطًا أَوْ مُفْرَطًا [نهج البلاغه ، حكمت ٧٠ .]

١٨- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجاهل من خدعته المطالب [غررالحكم ، ص ٧٤ .]

١٩- قَالَ الْهَادِي (ع) : الجاهل أسير لسانه [أعلام الدين ، ص ٣١١ .]

٢٠- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجاهل إذا جمد وجد [إذا جحد وحد] و إذا وجد الحد [وحد] [غررالحكم ، ص ٧٤ .]

٢١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : طاعه الجهول تدل على الجهل [غررالحكم ، ص ٧٥ .]

٢٢- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من جهل قدره عدا [تعدى] طوره [غررالحكم ، ص ٢٣٣ .]

٢٣- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : : إن الجاهل من عصى الله و إن كان جميل المنظر عظيم الخطر [كنزالفوائد ، ج ١ ، ص ٥٥ .]

٢٤- قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : تعجب الجاهل من العاقل أكثر من تعجب العاقل من الجاهل [تحف العقول ، ص ٤١٤ .]

٤. ارتباط انسان با دوست جاهل و دشمن دانا در روايات

١- خُذِ الْعَفْوَ وَ أْمُرْ بِالْعُرْفِ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ [اعراف/١٩٩ .]

٢- قَالَ الرَّضَا (ع) : صديق الجاهل فى تعب [العددالقبويه ، ص ٢٩٢ .]

٣- قَالَ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ (ع) : صديق الجاهل فى تعب [خصائص الأئمه (ع) ، ص ١١٨ .]

٤- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : صديق الجاهل معرض للعطب [غررالحكم ، ص ٤٣٢ .]

٥- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَحْكُمُ النَّاسِ مَنْ فَرَّ مِنْ جَهَالِ النَّاسِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٩٤ .]

٦- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَطِيعَةُ الْجَاهِلِ تَعْدِلُ صِلَةَ الْعَاقِلِ [نهج البلاغه ، نامه ٣١ .]

٧- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كن بعدوك العاقل أوثق منك بصديقك الجاهل [غررالحكم ، ص ٤٢٥ .]

٥. مبارزه اسلام با جهل

١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : النَّاسُ أَعْدَاءُ مَا جَهِلُوا [نهج البلاغه ، حكمت ٤٣٨ .]

٢- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من جهل شيئاً عابه [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ٣٤٧ .]

٣- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قلت أربعا أنزل الله تصديقى بها فى كتابهقلت المرء مخبوء تحت لسانه فإذا تكلم ظهر فأنزل الله

تعالى وَ لَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ [محمد-٣٠] : قلت فمن جهل شيئاً عاداه فأنزل الله لَهْلَبُ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ [يونس-٣٩]

[بحار الأنوار ، ج ٦٨ ، ص ٢٨٣ .]

٤- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لا تعادوا ما تجهلون فإن أكثر العلم فيما لا تعرفون [غررالحكم ، ص ٤٦ .]

۱- معرفی جهل : جنایات جهل

۲- جهل حافظ حکومت ستمگران و حکومت‌های ضد انسانی

الف) معاویه : هر وقت مسلمین آگاه و عالم شوند و تکالیف خود را بدانند مرگ بنی امیه رسیده

است.

ب) یزید : غلبه و پیروزی بر حسین برای من به خاطر جهل و نادانی مردم بود. (زندگانی امام حسین (ع) - عمادزاده ، ص ۱۹۶)

ج) فرعون مشتی ساحر را در کاخش جمع می کند تا مردم را در جهل و خرافات نگهدارند.

الف) مساله جبر در زمان حکومت بنی امیه به وجود آمد تا جنایات و امام کشی را به اراده خداوند واگذارند و بنی امیه را معصوم و بی گناه جلوه دهند.

۶. نکاتی در باب جهل

ب) هر گاه نمی توانستند از کمیت محصلین بکاهند کیفیت آموزش و پرورش را تغییر می دادند.

محصل دبیرستانی در پایان دوره دبیرستان از تعمیر یک دو چرخه عاجز است. کیهان ، ۱۴ یا ۱۵ آذر سال ۳۶.

حکومت‌های مذکور نیز از جهل پاسداری می کردند :

الف) از گسترش کمی دانش جلوگیری می کردند.

کنگو در نیمه قرن بیستم با ۱۶ میلیون جمعیت ۱۶ نفر دانشجو داشت. پیکار اندیشه ، ج ۲ ، ص ۵.

آنگولا با ۵/۴ میلیون جمعیت ۷۵۰ محصل دبستانی و ۴ دانشجو داشت (الجزائر و مردان مجاهد) .

کاپیتان دین فرانسوی می نویسد وقتی ما فرانسویها متصدی امور الجزائر شدیم مدارس آنها را به یک پنجم تقلیل دادیم.

وقتی کفاشی قبول می کند که همه بدهکاری خزانه دولت را پردازد و در عوض به پسرش اجازه آموزش و تعلیم داده شود انوشیروان اجازه نمی دهد.

ج

۱. جهل خاطره از شهدای کربلا

۱. شهدای خاندان بنی هاشم

۱. پسران حضرت زینب (سلام الله)

پس از خارج شدن امام حسین (ع) از مدینه فرزندان حضرت زینب عون و محمد از مدینه بیرون

آمده و خود را به امام رساندند .

روز عاشورا حضرت زینب این دو فرزند را آماده کرده و تقدیم برادر کرد و به داخل خیمه

رفت و وقتی شهید شدند برای اینکه برادرش خجالت نکشد از خیمه بیرون نیامد .

عبدالله جعفر در مدینه مجلس ختمی برای دو فرزندش گرفته بود ، شخصی وارد شد و گفت :

حیف شدند این بچه ها عبدالله کفشی برداشته بر صورت او زد و گفت :

ما ضرر کردیم که از شرکت در این فوز محروم شدیم.

۲. حضرت علی اکبر (ع)

شبهه ترین مردم از نظر ظاهر و اخلاق و رفتار به رسول اکرم (ص)

هر جا به امام حسین سلام می دهیم بلافاصله می گوئیم و علی

اولین شهید از بنی هاشم - جنگاور و شجاع

روز عاشورا اذان نماز را او گفت .

پیامبر خدا وقتی به جوانان بنی هاشم نگاه کرد این گونه فرمود :

إنا أهل بیت اختار الله لنا الآخرة علی الدنيا و أنى ذکرت ما یلقى أهل بیتی من بعدی من أمتی من قتل و تطرید و تشرید [کشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۱۲] .

در منزلگاه ثعلبیه امام خواب می بیند و کلمه استرجاع را می گوید ، علی اکبر سؤال می کند. حضرت جواب داد : صدای هاتفی را شنیدم که مرگ پشت سر این قافله در حرکت است علی اکبر پرسید مگر ما بر حق نیستیم. حضرت فرمود : آری بر حقیم

علی اکبر : اذا لابنالی بالموت و نموت محققین. [تاریخ ابن اثیر]

جای مقایسه دارد با گفتگوی حضرت ابراهیم با فرزندش اسماعیل

۳. حضرت قاسم (ع)

نوجوان شهیدی که شب عاشورا در جواب عمو گفت : أَخْلَى مِنَ الْعَسَلِ سَنَشْ به بلوغ نرسیده بود. برای جبهه رفتن ، دست و پای امام حسین را می بوسید تا اجازه بگیرد. امام او را

در آغوش گرفت و هر دو گریه کردند ، او دلاورانه جنگید تا به شهادت رسید.

۴. برادران حضرت ابوالفضل (ع)

مستجداش انشاءالله من الصابرين _ لابنامی بالموت

برادران حضرت ابوالفضل یعنی

حضرت عباس (ع) قبل از شهادتش به برادرها فرمود شماقبل از من به میدان بروید تا

برای شما نوحه سرایی کنم و چون برادر بزرگتر بود اول برادرهایش را به بهشت فرستاد

و آنگاه خودش _ این چهار برادر افتخار ام البنین هستند.

۵. مسلم بن عقیل (ع)

نماینده امام به کوفه ، امام در نامه اش فرمود : تو برادر من

و مورد اعتماد من هستی

در روزهای اول تا هجده هزار نفر دورش جمع شدند اما به خاطر تهدیدها و تطمیع های ابن زیاد تنهای تنها شد به طوریکه یک نفر نبود او را به خانه راه بدهد .

روز واقعه یک تنه با مأموران جنگید ولبهائش مجروح شد وباکمال افتخاربه شهادت رسید.

۶. حضرت ابوالفضل (ع)

قمر بنی هاشم _ فقیه اهل بیت _ بسیار اهل عبادت و نماز

فرمانده _ پرچمدار _ پاسدار خیمه ها _ سقا

باب الحوائج

رجز او در کربلا : والله ان قطعتموا یمینی انی احامی ابداء" عن دینی

۷. کودکان شهید

این کودک هفت سال داشت ، وقتی شهادت عبدالله بن حسن را دید خیلی متأثر شد ، غروب

عاشورا وقتی لشکر عمر سعد خیمه ها را آتش زدند بچه ها فرار کردند ، ده نفر به دنبال

این بچه افتاده بودند تاگوشواره او را برداشته ، آنگاه او را بکشند ، بالاخره به طرز نا جوانمردانه ای او را کشتند.

۱. محمد نوه عقیل

درشکم مادر بود که پدرش امام حسن شهید شد. سرپرستی او را عمویش امام حسین بر عهده

گرفت ، ده ساله بود که در آغوش عمویش به شهادت رسید ، روز عاشورا وقتی غربت امام را

دیدبه سوی میدان دوید و خودش را سپر کرد و شمشیری که برای آسیب رساندن به امام فرود

آمد دست او را قطع کرد.خودش رادربغل عموانداخت ، دشمن جلوآمده سرازتن این طفل جدا کرد.

۲. عبدالله بن حسین

جعفر طیار در جنگ موته که به فرمان پیامبر شرکت کرده بود شهید شد. فرزندش محمد در

جنگ صفین شهید شد .

فرزند محمد ، قاسم در کربلا به شهادت رسید.

(شجره طیبه)

۳. قاسم

جعفر طیار در جنگ موته که به فرمان پیامبر شرکت کرده بود شهید شد. فرزندش

محمد در

جنگ صفین شهید شد .

فرزند محمد ، قاسم در کربلا به شهادت رسید.

(شجره طیبه)

۲. صحابه شهید کربلا

۱. هانی بن عروه

پیرمرد نود ساله میزبان حضرت مسلم ، گرفتار مزدوران ابن زیاد شد. او بزرگ دوازده هزار مرد مسلح بود ولی در زندان ابن زیاد ابتدا شکنجه و سپس در بازار گوسفند فروشها

سر بردند. هانی به هیچ قیمت حاضر نشد مسلم بن عقیل را تحویل دهد و گفت : به دور از جوانمردی است که مهمان خود را تحویل شما بدهم.

هانی را در بازار گوسفندفروشها سر بردند.

۲. حبیب بن مظاهر

صحابی پیامبر (ص) بود. در جنگهای امیرالمؤمنین شرکت داشت .دانشمند و مورد اعتماد و

محبوب مردم کوفه بود .

روزی با میثم تمار به هم رسیدند ، حبیب به میثم گفت : می بینم که به زودی به دار آویخته

می شوی. میثم گفت : من هم می بینم تو را در راه یاری فرزند رسول خدا شهید می کنند و

سرت را بریده در کوفه می گردانند.

مردم که این گفت و شنود را دیدند متحیر مانده بودند که رشید هجری از راه رسید و

گفت : قاتل میثم صد درهم بیشتر از قاتل حبیب جایزه می گیرد.

چند سالی گذشت هر سه پیشگویی عملی شد.

(رجال کشی)

مسن ترین صحابی شهید کربلا

۴. مسلم بن عوسجه

صحابی _ عابد _ حاضر در فتوحات صدر اسلام ، اهل تبلیغ و ارشاد ، بعد از شهادت حضرت مسلم

بن عقیل با زن و فرزندش از کوفه فرار کرد.

چهل خاطره از شهدای کربلا ، صفحه ۳

شب عاشورا به امام حسین (ع) عرض کرد : آنقدر می جنگیم تا اسلحه ها تمام شود آنگاه

باسنگ می جنگیم. وقتی شهید شد امام بر بالینش آمد و این آیه را

تلاوت کردفمنهم من قضی نجه و منهم...

در لحظه آخر دوستش حبیب بن مظاهر را به یاری امام سفارش کرد .

مسلم قرائتش را بر حضرت علی (ع) عرضه کرد.

۳. قاصدان شهید کربلا

از جوانان کوفه بود. بارها میان امام حسین (ع) و مردم کوفه نامه آورد. در آخرین بار که پیام امام را برای مردم کوفه می آورد دستگیر شد. قبل از دستگیری نامه را جوید تا به دست دشمن نیفتد.

ابن زیاد گفت : باید درمقابل مردم به امام حسین و پدرش علی (ع) دشنام بدهی ، پذیرفت بالای منبر رفت و گفت :

انّ الحسین خیر خلق الله ابن فاطمه بنت رسول الله و انا رسوله الیکم فاجیبوه ثم لعن ابن زیاد و اباه

ماموران او را گرفتند و به شهادت رساندند.

وقتی خبر شهادتش به امام حسین (ع) رسید چشمان امام از اشک پر شد و این آیه را تلاوت کرد ، و منهم من قضی نجه و منهم من نیتظر [معجم رجال خوئی) ، (قاموس تستری)]

صحابی _ فقیه _ نامه رسان حضرت مسلم برای امام حسین (ع) در راه دستگیر شد. او را پیش ابن زیاد آوردند ، اقرار نکرد و گفت : از مرگ نمی ترسم. این پیرمرد صحابی را از بالای قصر دارالاماره پرتاب کرده و آنگاه سرش را بریدند.

عبدالله برادر رضاعی امام حسین بود.

حامل نامه امام به مردم بصره بود تا مردم را به کربلا دعوت کند. شخصی در بصره سلیمان را با نامه تحویل حکومت داد و به شهادت رسید.

۴. نواین شهید کربلا

هر دو از خوارج بودند. بعد از طرفداران معاویه و یزید و همراه سپاه عمر سعد به کربلا آمدند تا عصر عاشورا هوادار یزید بودند اما بعد از شنیدن هل من ناصر امام حسین به طرف امام آمدند و وفاداری خود را اعلام کردند و هر دو با هم در یکجا شهید شدند.

از خانواده ای بزرگ و با شخصیت بود. حر در کوفه رئیس

بود .

بهازار نفر راه را بر امام بست اما مودب و متواضع بود .

وقت نماز مردانگی به خرج داده به امام اقتدا کرد. وقتی جلو امام را گرفت امام فرمود : مادرت به عزایت بنشیند ، خر گفت : حیف که مادرت زهرا است و گرنه جواب می دادم. روز عاشورا گفت : خودم را میان بهشت و جهنم می بینم

بالاخره تصمیم گرفت حسینی شود ، خدمت امام رسید و امام توبه اش را پذیرفت فوری به میدان رفت و به شهادت رسید. امام بر بالینش آمد ، به رخسارش دست کشید و فرمود : تو را باید آزادمرد نامید

همانگونه که مادرت نامت را حر گذاشته.

۵. بردگان شهید کربلا

ابونیزر از اهالی ایران از مناطق کویری بود و قنات کندن را خوب بلد بود ، حضرت علی (ع)

در حفر قناتها از او کمک گرفت و مزرعه اش را به نام او نام گذاری کرد. مزرعه ابو نیزر

ماجرای وقف چشمه آب که حضرت فرمود : قلم و کاغذ بیاورید تا وقف کنم مربوط به این مزرعه

است. این پیرمرد به همراه فرزندش در کربلا شهید شدند.

غلام بود _ صحابی بود _ در تمام جنگها یار علی (ع) بود _ در کربلا شهید شد.

غلام امام مجتبی (ع) بود ، بعد از شهادت امام حسن (ع) در خانه امام حسین (ع) کار می کرد.

او با کمال افتخار در کربلا به شهادت رسید مادرش در خانه امام سجاد کار می کرد. چون سفر کربلا پیش آمد این مادر و

فرزند از مدینه همراه امام حسین (ع) به کربلا آمدند.

مُنْجِح از اولین شهیدان کربلاست و نامش در زیارت ناحیه آمده است. [تنقیح المقال ، ج ۳ ، ص ۲۴۷] .

برده ای که رسول خدا

را درک کرد. حضرت امیر او را به فرماندهی کوفه منصوب کرد. بعد از مدتی والی آذربایجان شد. وقتی به شهر انبار حمله شد امام نامه ای نوشته به دست سعد داد تا برای مردم بخواند (همان خطبه معروفه الجهاد باب من ابواب الجنه) بعد از حضرت علی (ع) از یاران امام حسن و امام حسین بود و در کربلا شهید شد.

جون برده سیاه _ متخصص اسلحه _ شب عاشورا امام به خیمه تعمیر اسلحه آمد و شعر معروف را خواندیا دهراف لك من خليل...

روز عاشورا امام او را آزاد گذاشت ولی جون خودش را روی پای امام انداخت و گفت: برده ای سیاهم بدبو هستم اما عمری در خدمت شما بوده ام می خواهم خونم در راه شما ریخته شود. امام اجازه داد به میدان رفت رجز می خواند که افتخارم همین بس که حامی دین خدا شده ام.

پس از شهادتش امام بر بالینش آمده فرمود: بار خدایا روسفیدش کن، خوش بویش قرار ده، او را با ابرار محشورش نما.

امام باقر (ع) فرمود: وقتی بنی اسد برای دفن شهدا آمدند بوی خوشی از بدن او استشمام کردند.

پدرش راهنمای رسول الله در هجرت از مکه به مدینه بود.

اسلم قاری قرآن، کاتب امام، مسئول حفظ اسناد و نوشته جات امام (بایگانی) رجز او: امیری حسین و نعم الامیر سرور فوآد بشیر النذیر وقتی شهید شد امام بر بالینش آمده و دست به گردنش انداخته صورت به صورتش گذاشت و گریه کرد. اسلم چشم باز کرد، امام به صورتش لبخند زد اسلم گفت: کیست مانند من که پسر پیامبر در وقت احتضار صورت به صورتش بگذارد.

۶. خصوصیات شهدای کربلا

چند روزی قبل از اینکه کاروان اهل بیت به کربلا برسند مردی وارد آن منطقه شد ، مردم نام او را پرسیدند او گفت : خبر یافته ام که در این نقطه بین سپاه حق و باطل درگیری می شود برای کمک آمده ام. این مرد در کربلا ماند تا امام وارد شد و روز عاشورا به شهادت رسید ولی هیچ کسی نام او را نفهمید لذا مرحوم سید رضا صدر در کتاب پیشوای شهیدان نام او را شهید گمنام گذاشته است.

مسلم یک پایش را در جنگ صفین از دست داده بود.

با اینکه طبق آیات جهاد از جنگ معاف بود در کربلا حاضر شد و به شهادت رسید.

از چهره های سر شناس شیعه در کوفه ، مردی آگاه و اسلحه شناس ، مسؤل دریافت اموال و خرید اسلحه در کوفه برای حضرت مسلم بن عقیل بود. روز عاشورا هنگام ظهر خدمت امام آمد و گفت : جانم فدای تو وقت نماز نزدیک شده دوست دارم نماز گزارده به ملاقات خدا بروم. امام نگاهش را بالا- انداخت و فرمود : تو نماز را به یاد آوردی خداوند تو را از نماز گزاران قرار دهد. آنگاه ابو ثمامه و جمعی دیگر با امام نماز جماعت خواندند. او جزء آخرین سه نفری بود که روز عاشورا از یاران امام باقیمانده بود. [عنصر شجاعت]

جوانی قهرمان از اشراف کوفه بود ، همین که به همسرش پیشنهاد رفتن به کربلا را داد همسرش استقبال کرده گفت : به شرط اینکه مراهم ببری.

زن و شوهر شبانه از کوفه فرار و به لشکر امام پیوستند.

روز عاشورا زن شوهرش را تشویق می کرد. به شوهرش گفت : پدر و

مادرم به فدایت جنگ کن پیش روی فرزند پیامبر من هم با تو هستم تا شهید شوم. همسر عبدالله عمود خیمه را برداشت به سوی دشمن رفت اما امام دستور داد برگردد او هم اطاعت کرد.

وقتی شوهر روی زمین افتاد زن بر بالینش آمده گفت: بهشت بر تو گوارا باد. دشمن از او هم صرف نظر نکرد و همسر عبدالله را به شهادت رساند.

پیرمرد عابد، شجاع از صبح عاشورا تا تنهایی امام حسین (ع) جنگید تا اینکه به زمین افتاد و در میان کشته ها بیهوش افتاده بود، وقتی به هوش آمد فریاد خوشحالی دشمن را شنید خنجرى از قبل در چکمه هایش پنهان کرده بود بیرون آورد و جنگید تا شهید شد. [عنصر شجاعت کمره ای]

از یاران حضرت علی (ع) در سه جنگ صفین، جمل و نهروان بود. در جنگ صفین فرمانده بود.

همین که قاصد امام مردم بصره را برای کمک دعوت کرد هیچ کس جز هفهاف به کربلا نیامد باینکه وسیله نداشت، جاده ها هم نا امن بود پیاده به کربلا آمد و شهید شد.

در کربلا در بین کشته ها افتاده بود. مجروح شده بود

بعد از مجروحیت اسیر شد و در زندان دشمن به شهادت رسید.

از معروفین کوفه بود، کوفه حکومت نظامی بود، فکر کرد که چگونه از کوفه خارج شده و خودش را به لشکر امام برساند.

بالاخره لباس سربازان دشمن را پوشید و همراه لشکر عمر سعد بیرون آمد و در کربلا خودش را به امام رساند و روز عاشورا همراه فرزندش شهید شد.

موقع به معنای دردمند است گویا این اسم از روز اول به پدرش الهام شده بود. در عاشورا در اثر

شمشیرها بی هوش روی زمین افتاد ، بستگانش که در لشکر یزید بودند اورابه پشت جبهه و پس از آن به کوفه بردند و مخفیانه مداوا کردند. ابن زیاد فهمید و فرمان قتل او را داد اما با وساطت افراد دستور داد با غل و زنجیر تبعید شود ، پس از یک سال جراحت و تبعید به شهادت رسید.

از اشراف قبیله ، جنگ آور و با سابقه در اسلام بود.

در زمان عثمان از طرفداران عثمان بود همزمان با امام حسین از مکه بر می گشت در مسیر راه در یک توقفگاه استراحت می کردند. امام قاصدی فرستاد و او را به خیمه اش دعوت کرد. زهیر به فکر فرو رفت همسرش گفت : آیا به دعوت امام لیبک نمی گویی؟ زهیر نزد امام رفت و متحوّل شد ، برگشت و گفت : خیمه هارا بر کنید و در کنار خیمه های حسین بر پا کنید من حسینی شدم .

دو برادر اول علوی بعد اموی و در پایان حسینی شدند.

هر دو برادر از یاران حضرت علی در جنگ صفین بودند.

حلاس رئیس شرطه امام علی در کوفه بود.

با عمر سعد به کربلا آمدند ، عمر سعد مصالحه ای را تنظیم کرد اما ابن زیاد نپذیرفت و گفت : من تو را برای صلح نفرستادم وقتی جنگ جدی شد این دو برادر فکر کرده تصمیم گرفتند به اردوگاه امام بروند.

شب هشتم محرم خود را به امام حسین رسانده و روز عاشورا به شهادت رسیدند. [عنصر شجاعت]

ح

۱. حَبِّ وَبَغْضِ

۱. محبت الهی در قرآن

۱. آثار محبت الهی

۱_ انسان دارای یک قلب :

ما جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ [احزاب/ ۴] .

۲_ قلب مرکز ایمان و محبت

أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ [مجادله/۲۲].

از این دو آیه چنین استفاده می شود که دو محبت مختلف در یک قلب نمی گنجد.

۳_ نشانه محبت به خداوند ، پیروی از پیامبر اکرم (ص):

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ [آل عمران/۳۱].

۴_ شدت محبت اهل ایمان به خداوند:

وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ [بقره/۱۶۵].

۵_ تهدید نسبت به مقدم داشتن محبت غیر خدا:

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ [توبه/۲۴].

۶_ محبت خداوند به انسان مؤمن:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ [مائده/۵۴].

۲. محبوبین نزد خدا

الف) عدالت پیشگان:

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ [مائده/۴۲].

ب) توکل کنندگان:

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ [آل عمران/۱۵۹].

ج) پرهیز کاران:

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ [آل عمران/۷۶].

د) توبه کنندگان:

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ [بقره/ ۲۲۲] .

ه) صبر کنندگان :

وَ اللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ [آل عمران/ ۱۴۶] .

و) احسان کنندگان :

وَ اللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ [آل عمران/ ۱۳۴] .

ز) رزندگان در راه خدا :

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُورٌ [صف/ ۴] .

۳. مبعوضین نزد خدا

الف) اسراف کنندگان :

إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ [اعراف/ ۳۱] .

ب) خیانت پیشگان :

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ

الْخَائِنِينَ [انفال/ ٥٨] .

ج) تجاوز كاران :

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ [بقره/ ١٩٠] .

د) كافران :

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ [آل عمران/ ٣٢] .

ه) ستمگران :

وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ [آل عمران/ ٥٧] .

و) مستكبران :

إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ [نحل/ ٢٣] .

ز) متكبران فخر فروش :

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا [نساء/ ٣٦] .

٢. محبت الهی در روایات

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْتَ وَآلَكَ وَوَالِدَكَ وَأُمَّيَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ١١٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَلْبِي لِقَلْبِكَ سَلَّمَ وَ أَمْرِي لِأَمْرِكَ مُتَّبِعٌ وَ نُصَيْرَتِي لَكُمْ مُعَيَّدَةٌ حَتَّى يَأْذَنَ اللَّهُ لَكُمْ فَمَعَكُمْ مَعَكُمْ لَا مَعَ عَدُوِّكُمْ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ١١٣] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : فَاسْأَلِ اللَّهَ الَّذِي أَكْرَمَ مَقَامِكَ أَنْ يَكْرِمَنِي بِسُكِّهِ وَ يَرْزُقَنِي طَلَبَ شَارِكٍ مَعَ إِمَامٍ مَنْصُورٍ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ [كامل الزيارات ، ص ١٧٧] .

مُحَمَّدُ رَسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ [فتح/ ٢٩] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : اللَّهُمَّ إِنَّا نَرْغَبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلَةِ كَرِيمِهِ تُعِزُّ بِهَا الْإِسْلَامَ وَ أَهْلَهُ وَ تُذِلُّ بِهَا النَّفَاقَ وَ أَهْلَهُ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤٢٤] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أَتَقَرَّبُ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ إِلَيْكُمْ بِمَوَالَاتِكُمْ وَ مَوَالَاهِ وَ لِيَكُنْ مِنَ الْبَرَاءَةِ مِنْ أَعْدَائِكُمْ [كامل الزيارات ، ص ١٧٧] .

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ [يس/٦١-٦٠].

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): اللَّهُمَّ اجْعَلْ مَحْيَايَ مَحْيَا مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ

وَمَمَاتِي مَمَاتٌ مُحَمَّدٌ وَآلِ مُحَمَّدٍ [كامل الزيارات ، ص ۱۷۷] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : بَدَلْ مُهْجَتَهُ فِيكَ لِيَسْتَنْقِذَ عِبَادَكَ مِنَ الْجَهَالَةِ وَحَيْرَةِ الضَّلَالَةِ [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۱۱۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّهُمَّ إِنِّي أَشْهَدُكَ أَنِّي وَلِيٌّ لِمَنْ وَالَاهُ وَعَدُوٌّ لِمَنْ عَادَاهُ [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۱۱۳] .

وَمَا لَكُمْ لَا تُفَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوَالِدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا [نساء/ ۷۵] .

قَالَ الباقِرُ (ع) : أَسْأَلُهُ أَنْ يَبْلَغَنِي المَقَامَ المَحْمُودَ لَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَأَنْ يُزِقَّنِي طَلَبَ تَارِي مَعَ إِمَامٍ مَهْدِي [كامل الزيارات ، ص ۱۷۷] .

لِيُقِيمَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَانزَلْنَا الحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ [حديد/ ۲۵] .

فَقَاتِلُوا أئِمَّةَ الكُفْرِ [توبه/ ۱۲] .

جَاهِدِ الكُفَّارَ وَالمُنَافِقِينَ وَاعْلُظْ عَلَيْهِم [توبه/ ۷۳] .

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلا تَفَرَّقُوا [آل عمران/ ۱۰۳] .

وَلا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ [انفال/ ۴۶] .

هل من ناصر ينصرني

إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيَبِّئْ أَقْدَامَكُمْ [محمد/ ۷] .

امام خميني (ره) : مگر تحقق ديانت جز اعلام محبت و وفاداري نسبت به حق و اظهار خشم و برائت نسبت به باطل است؟

حاشا که خلوص عشق موحدین جز به ظهور کامل نفرت از کافرین و منافقین میسر شود. [فریاد برائت ، ص ۸]

- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : هَلِ الْإِيمَانُ إِلَّا الْحُبُّ وَالبُغْضُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۲۵] .

_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كُلُّ مَنْ لَمْ يَحِبَّ

عَلَى الدِّينِ وَ لَمْ يَبْغِضْ عَلَى الدِّينِ فَلَا دِينَ لَهُ [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۲۷] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَحَبَّ لِلَّهِ وَ أَبْغَضَ لِلَّهِ وَ أَعْطَى لِلَّهِ فَهُوَ مِمَّنْ كَمَلَ إِيمَانُهُ [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۲۴] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مِمَّنْ أَوْثَقَ عُرَى الْإِيمَانِ أَنْ تُحِبَّ فِي اللَّهِ وَ تُبْغِضَ فِي اللَّهِ وَ تُعْطَى فِي اللَّهِ وَ تَمْنَعَ فِي اللَّهِ [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۲۵] .

صِرَاطَ الدِّينِ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَ لَا الضَّالِّينَ [فاتحه/۷] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ إِنِّي سَلَّمْتُ لِمَنْ سَأَلَكُمْ وَ حَزَبْتُ لِمَنْ حَارَبَكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [كامل الزيارات ، ص ۱۷۷] .

۳. آثار محبت الهی

۱ _ جهاد برای حکومت جهانی واحد

۲ _ هدایت و رهبری

۳ _ ایجاد نظام های اسلامی برای اجرای احکام اسلام

۴ _ تقرب به خدا و رسول و آل محمد (ص)

۵ _ آزادی معنوی

۶ _ زندگی سعادت مندانه و مرگ شهادت مندانه

۷ _ استقلال و امنیت در جامعه و نفی جهالت و حیرانی

۸ _ دشمن شناسی و دوست شناسی

۹ _ یاری مستضعفان

۱۰ _ معنویت و عرفان در عین خون خواهی

۱۱ _ عدالت اجتماعی

۱۲ _ نابودی حکومت های ستمگر و هر نوع ستم

۱۳ _ وحدت و عزت

۱. حبط و تکفیر

۱. حبط

۱. حبط عمل

۱. امام باقر (علیه السلام): "اگر کسی بعد از ایمان کافر و سپس مومن شود اعمال زمان ایمانش در پرونده می آید". [بحار، ج ۷۶، ص ۲۱۹]

۲. مثل بدهکاری که حاکم خانه اش را توقیف بکند تا زمانی که بدهکاری را بپردازد و بعد از پرداختن دوباره می تواند استفاده کند، و تا زمانی که نپردازد نمی تواند بهره برداری کند.

۳. مثل کسی که بر ضد حکومت آشوب می کند و موفق نشده از کشور خارج می شود، دولت اموالش را توقیف می کند و اگر برگشت و خود را تسلیم کرد، به او بر می گرداند و این کار نوعی مجازات است.

۴. اما بطلان غیر از حبط است و اصلاً منافی نیست که مصادره شود، در بطلان، عمل آنگونه که خواسته شده انجام نشده، حبط به معنای باطل و بی خاصیت کردن عمل نیست، بلکه به معنای توقیف ثواب و منافع عمل است. پس از آیات حبط می توان فهمید که اعمال صالحه و صحیحه، مقبول بوده و

ثواب داشته ، ولی از زمان حبط این ثوابها قابل بهره برداری نیستند و معلق هستند تا زمان موت که اگر توبه کرد باز می گردد وگرنه نه.

۲. عوامل حبط عمل

۱. اعتقادی

۱. معترضین به احکام الله :

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ [محمد/۹] .

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهُ وَ كَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ [محمد/۲۸] .

۲. صد عن سبیل الله و آزار مسلمین :

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ صَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَ شَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَ سَيَحْبِطُ أَعْمَالُهُمْ [محمد/۳۲] .

۳. بی ادبی و تند روی نسبت به رهبر :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْصِدُوا بَيْنَ يَدَيْ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَ لَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ [حجرات/۱-۲] .

۴. ارتداد :

مَنْ يَزِدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَ هُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ [بقره/۲۱۷] .

۵. تکذیب آخرت :

وَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَ لِقَاءِ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [اعراف/۱۴۷] .

۶. شرک و کفر :

وَ لَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [انعام/۸۸] .

ما كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ بِالْكَفْرِ أُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ وَ فِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ [توبه/۱۷] .

لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ [زمر/ ٦٥] .

وَ مَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ [مائده/ ٥] .

٧. نفاق :

وَعِدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعْنَةُ اللَّهِ وَاللَّهُمَّ عَذَابٌ مُقِيمٌ كَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَ أَكْثَرَ أَمْوَالاً - وَ أَوْلَاداً فَاسْتَمْتَعُوا بِخِلَافِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِخِلَافِكُمْ كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ بِخِلَافِهِمْ وَخُضْتُمْ كَالَّذِي خَاضُوا أُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ [توبه/ ٦٩-٦٨] .

٨. نسبت عدم عفو به خداوند :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ رَجُلًا قَالَ يَوْمًا وَ اللَّهُ لَا يَغْفِرُ اللَّهُ لِفُلَانٍ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَنْ ذَا الَّذِي تَأَلَّى عَلَيَّ أَنْ لَا أَعْفِرَ لِفُلَانٍ فَإِنِّي قَدْ غَفَرْتُ لِفُلَانٍ وَ أَحْبَبْتُ عَمَلَ الْمُتَأَلِّي بِقَوْلِهِ لَا يَغْفِرُ اللَّهُ لِفُلَانٍ [أمالي طوسی ، ص ٥٨] .

٩. راضی نبودن از خداوند :

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : مَنْ سَخِطَ الْقَضَاءَ مَضَى عَلَيْهِ الْقَضَاءُ وَ أَحْبَطَ اللَّهُ أَجْرَهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٢] .

١٠. دشمن علی (عليه السلام) :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : فِي جُمْلِهِ كَلِمَاتٌ لَهُ فِي فَضْلِ الزَّكَاةِ فَمَنْ بَحَلَ بِزَكَاتِهِ وَ لَمْ يُوَدِّهَا أُمِرَ بِالصَّلَاةِ فَرَدَّتْ إِلَيْهِ وَ لَفَّتْ كَمَا يَلْفُ الثُّوبُ الْخَلْقُ ثُمَّ يَضْرِبُ بِهَا وَجْهَهُ وَ يَقَالُ لَهُ يَا عَبْدَ اللَّهِ مَا تَصْنَعُ بِهَذَا دُونَ هَذَا قَالَ فَقَالَ لَهُ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ ص مَا أَسْوَأَ حَالٍ هَذَا وَ اللَّهُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَوْ لَا أُبَيِّنُكُمْ بِأَسْوَأَ حَالًا مِنْ هَذَا قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ رَجُلٌ حَضَرَ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَقُتِلَ مُقْبِلًا غَيْرَ مُدْبِرٍ وَ الْحُورُ الْعَيْنُ يَطْلَعْنَ عَلَيْهِ وَ خُرَّانُ الْجِنَانِ يَتَطَّلِعُونَ وَرُودَ رُوحِهِ وَ أَمْلَاكُ الْأَرْضِ يَتَطَّلِعُونَ نَزُولَ الْحُورِ الْعَيْنِ عَلَيْهِ وَ الْمَلَائِكَةُ وَ خُرَّانُ الْجِنَانِ فَلَا يَأْتُونَهُ فَتَقُولُ

مَلَائِكُهُ الْمَأْرُضِ حَوْلَ ذَلِكَ الْمَقْتُولِ مَا بَالُ الْحُورِ الْعِينِ لَا يَنْزِلْنَ إِلَيْهِ وَ مَا بَالُ خُزَّانِ الْجِنَانِ لَا يَرُدُّونَ عَلَيْهِ فَيَنَادُونَ مِنْ فَوْقِ السَّمَاءِ السَّابِعِ يَا أَيُّهَا الْمَلَائِكَةُ انظُرُوا إِلَى آفَاقِ السَّمَاءِ دُونِهَا فَيَنْظُرُونَ فَإِذَا تَوَحَّيْدُ هَذَا الْعَبْدِ وَ إِيمَانُهُ بِرَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ صَلَاتُهُ وَ زَكَاتُهُ وَ صَدَقَتُهُ وَ أَعْمَالُ بَرِّهِ كُلُّهَا مَحْبُوسَاتٌ دُونِ السَّمَاءِ قَدْ طَبِقَتْ آفَاقُ السَّمَاءِ كُلُّهَا كَالْقَافِلَةِ الْعَظِيمَةِ قَدْ مَلَأَتْ مَا بَيْنَ أَقْصَى الْمَشَارِقِ وَ الْمَغَارِبِ وَ مَهَابِّ الشَّمَالِ وَ الْجَنُوبِ تُنَادِي أَمْلَآكُ تِلْمَكِ الْأَعْمَالِ الْحَامِلُونَ لَهَا الْوَارِدُونَ بِهَا مَا لَنَا لَا تُفْتَحُ لَنَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ لِنُدْخَلَ إِلَيْهَا أَعْمَالَ هَذَا الشَّهِيدِ فَيَأْمُرُ اللَّهُ بِفَتْحِ أَبْوَابِ السَّمَاءِ فَتُفْتَحُ ثُمَّ ينادي يَا هَوْلَاءِ الْمَلَائِكَةُ أَذْخَلُوهَا إِنْ قَدَّرْتُمْ فَلَا تُقْلَهُمْ أَجْنَحْتُهُمْ وَ لَمَّا يَقْدِرُونَ عَلَى الِارْتِفَاعِ بِتِلْمَكِ الْأَعْمَالِ يَقُولُونَ يَا رَبَّنَا لَا نَقْدِرُ عَلَى الِارْتِفَاعِ بِتِلْمَكِ الْأَعْمَالِ فَيَنَادِي مُنَادِي رَبَّنَا عَزَّ وَ جَلَّ يَا أَيُّهَا الْمَلَائِكَةُ لَسْتُمْ حُمَالٌ هَذِهِ الْأَعْمَالِ الثَّقَالِ الصَّاعِدِينَ بِهَا إِنْ حَمَلْتَهَا الصَّاعِدِينَ بِهَا مَطَايَاهَا الَّتِي تَرْفَعُهَا إِلَى دُونِ الْعَرْشِ ثُمَّ تُقَرِّهَا فِي دَرَجَاتِ الْجِنَانِ فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ يَا رَبَّنَا مَا مَطَايَاهَا فَيَقُولُ اللَّهُ وَ مَا الَّذِي حَمَلْتُمْ مِنْ عِنْدِهِ فَيَقُولُونَ تَوَحَّيْدُهُ بِكَ وَ إِيمَانُهُ بِنَبِيِّكَ فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى فَمَطَايَاهَا مُوَالَاهُ عَلَى عَ أَخِي نَبِيِّ وَ مُوَالَاهُ الْأَائِمَّةِ الطَّاهِرِينَ فَإِنْ أَتَتْ فِيهِ الْحَامِلَةُ الرَّافِعَةَ الْوَاضِعَةَ لَهَا فِي الْجِنَانِ فَيَنْظُرُونَ فَإِذَا الرَّجُلُ مَعَ مَا لَهُ مِنْ هَذِهِ الْأَشْيَاءِ لَيْسَ لَهُ مُوَالَاهُ عَلَى وَ الطَّيِّبِينَ مِنْ آلِهِ عَ وَ مُعَادَاهُ أَعْدَائِهِمْ فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى لِلْأَمْلَآكِ الَّذِينَ كَانُوا حَامِلِيهَا اعْتَرِلُوهَا وَ الْحَقُّوا بِمَرَآكِزِكُمْ مِنْ مَلَكُوتِي لِأَيُّهَا مَنْ هُوَ أَحَقُّ بِحَمْلِهَا وَ وَضَعَهَا فِي مَوْضِعِ اسْتِحْقَاقِهَا فَتَلْحَقُ تِلْمَكِ الْأَمْلَآكِ بِمَرَآكِزِهَا الْمَجْعُولِ لَهَا ثُمَّ ينادي مُنَادِي

رَبَّنَا عَزَّ وَجَلَّ يَا أَيُّهَا الرَّبَّانِيَّةُ تَنَاوَلِيهَا وَضَمَّيْهَا إِلَى سَوَاءِ الْجَحِيمِ لِأَنَّ صَاحِبَهَا لَمْ يَجْعَلْ لَهَا مَطَايَا مِنْ مُوَالَاهِ عَلَى وَ الطَّيِّبِينَ مِنْ آلِهِ
قَالَ فَتَيَّاتِي تِلْمَكِ الْأَمْلَاكِ وَ يَقْلُبُ اللَّهُ تِلْمَكِ الْأَثْقَالَ أَوْزَارًا وَ بَلَايَا عَلَى بَاعِثَهَا لِمَا فَارَقَهَا مِنْ مَطَايَاهَا مِنْ مُوَالَاهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه
السلام) وَ نَادَتْ تِلْمَكِ الْأَعْمَالُ إِلَى مُخَالَفَتِهِ لِعَلَى (ع) وَ مُوَالَاتِهِ لِأَعْدَائِهِ فَيَسِّرُ لُطْفَهَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هِيَ فِي صُورِهِ الْأَسْوَدِ عَلَى تِلْمَكِ
الْأَعْمَالِ وَ هِيَ كَالْغُرَيَّانِ وَ الْقَرْقَسِ فَيَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِ تِلْمَكِ الْأَسْوَدِ نِيرَانٌ تُحْرِقُهَا وَ لَمَّا يَبْقَى لَهُ عَمَلٌ إِلَّا حَبِطَ وَ يَبْقَى عَلَيْهِ مُوَالَاتُهُ
لِأَعْدَائِهِ عَلَى (ع) وَ جَحْدُهُ وَ لَوَايَتُهُ فَيَقْرَهُ ذَلِكَ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ فَإِذَا هُوَ قَدْ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُ وَ ثَقُلَتْ أَوْزَارُهُ وَ أَثْقَلَهُ فَهَذَا أَسْوَأُ حَالًا
مِنْ مَنَاعِ الزَّكَاةِ الَّتِي يَحْفَظُ الصَّلَاةَ [مستدرک الوسائل ، ج ١ ، ص ١٤٣] .

٢. اخلاقی

١. دنیا طلبی :

مَنْ كَانَ يَرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَ زِينَتَهَا نُوفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَ هُمْ فِيهَا لَا يَبْخُ...Π...S...ثَأُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا
النَّارُ وَ حَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَ بَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [هود/١٤-١٥] .

٢. منت و اذیت :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صِدْقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَ الْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَاءَ النَّاسِ وَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ
صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تَرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ [بقره/٢٤٤] .

٣. حسد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِيَّاكُمْ وَ الْحَسَدَ فَإِنَّهُ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ [جامع الأخبار ، ص ١٥٩] .

٤. ریاکار :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ

الْمُرَائِي يَدْعَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَرْبَعَةِ أَسْمَاءٍ يَا كَافِرُ يَا فَاجِرُ يَا غَادِرُ يَا خَاسِرُ حَبِطَ عَمَلُكَ وَبَطَلَ أَجْرُكَ فَلَا خَلَاصَ لَكَ الْيَوْمَ فَالْتَمِسْ أَجْرَكَ مِمَّنْ كُنْتَ تَعْمَلُ لَهُ [ثواب الأعمال ، ص ٢٥٥] .

٥.سعایت :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سِيَئَ بِأَخِيهِ إِلَى سُلْطَانٍ وَ لَمْ يَنْلُهُ مِنْهُ سُوءٌ وَ لَمَّا مَكَرُوهُ أَحْبَطَ اللَّهُ عَمَلَهُ وَ إِنْ وَصَلَ مِنْهُ إِلَيْهِ سُوءٌ أَوْ مَكَرُوهُ أَوْ أَدَى جَعَلَهُ اللَّهُ فِي طَبَقِهِ مَعَ هَامَانَ فِي جَهَنَّمَ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٥] .

٦.افتري :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ رَمَى مُحْصَنًا أَوْ مُحْصَنَةً أَحْبَطَ اللَّهُ عَمَلَهُ وَ جَلَدَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٥] .

٧.منت گذاری :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ اصْطَنَعَ إِلَى أَخِيهِ مَعْرُوفًا فَمَنَّ بِهِ عَلَيْهِ حَبِطَ عَمَلُهُ وَ خَابَ سَعْيُهُ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٨] .

٨.نق نق همسر :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : أَيَّمَا أُمَّرَأَةٍ قَالَتْ لِزَوْجِهَا مَا رَأَيْتُ قَطُّ مِنْ وَجْهِكَ خَيْرًا فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٤٤٠] .

٣. رفتاری

١.فراریان و مانعین از جبهه :

قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَ الْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَ لَا يَأْتُونَ النَّبَأَ إِلَّا قَلِيلًا أَشَحَّ عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يُنْظَرُونَ إِلَيْكَ تَدَوَّرُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يَغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَيلَقُوكُمْ بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشَحَّ عَلَى الْخَيْرِ أَوْلَيْتُكُمْ لَمْ يَوْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ وَ كَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا [احزاب / ١٩-١٨] .

٢.ظلم به کارگر :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ظَلَمَ أَجِيرًا أَجْرَهُ أَحْبَطَ اللَّهُ عَمَلَهُ وَ حَرَّمَ عَلَيْهِ

رِيحِ الْجَنَّةِ وَإِنْ رِيحَهَا لِيُوجَدُ مِنْ مَسِيرِهِ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١١] .

٣. نگاه بد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى امْرَأَةٍ ذَاتِ بَغِيلٍ مَلَأَتْ عَيْنَيْهَا مِنْ غَيْرِ زَوْجِهَا أَوْ غَيْرِ ذِي مَحْرَمٍ مِنْهَا فَإِنَّهَا إِنْ فَعَلَتْ ذَلِكَ أَحْبَطَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ كُلَّ عَمَلٍ عَمِلَتْهُ فَإِنْ أُوْطِئَتْ فِرَاشَهُ غَيْرَهُ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَحْرِقَهَا بِالنَّارِ بَعِيدًا أَنْ يَعِدُّبَهَا فِي قَبْرِهَا [أعلام الدين ، ص ٤١٧] .

٤. فحشا و منكرات :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ نَكَحَ امْرَأَةً حَرَامًا فِي دُبْرِهَا أَوْ رَجُلًا أَوْ غُلَامًا حَشَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنْتَنَ مِنَ الْجِيفَةِ يَتَأَذَى بِهِ النَّاسُ حَتَّى يَدْخُلَ جَهَنَّمَ وَلَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ صِرْفًا وَلَا عَدْلًا وَأَحْبَطَ اللَّهُ عَمَلَهُ وَ يَدْعُهُ فِي تَابُوتٍ مَشْدُودٍ بِمَسَامِيرٍ مِنْ حَدِيدٍ وَ يَضْرِبُ عَلَيْهِ فِي التَّابُوتِ بِصَيِّفَاتٍ حَتَّى يَتَشَبَّكَ فِي تِلْكَ الْمَسَامِيرِ فَلَوْ وُضِعَ عِرْقٌ مِنْ عُرُوقِهِ عَلَى أَرْبَعِمِائَةِ أُمَّةٍ لَمَاتُوا جَمِيعًا وَ هُوَ مِنْ أَشَدِّ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا [أعلام الدين ، ص ٤١٢] .

٥. قتل صالحان :

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَ يَقْتُلُونَ النَّبِيَّاتِ بِغَيْرِ حَقٍّ وَ يَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ أُولَئِكَ الَّذِينَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ مَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ [آل عمران / ٢٢-٢١] .

٦. ترك نماز :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ تَرَكَ صَلَاتَهُ حَتَّى تَفُوتَهُ مِنْ غَيْرِ عُدْرٍ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ [جامع الأخبار ، ص ٧٣] .

٧. آشکار نمودن زشتی ها :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ غَسَلَ مِيتًا فَأَدَّى فِيهِ الْأَمَانَةَ كَانَ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ مِنْهُ عِتْقٌ رَقِيهِ وَ رُفِعَ

لَهُ مِائَةٌ دَرَجَةٍ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ كَيْفَ يُوَدَّى فِيهِ الْأَمَانَةَ قَالَ يَسْتُرُ عَوْرَتَهُ وَ يَسْتُرُ شَيْنَهُ وَ إِنْ لَمْ يَسْتُرْ عَوْرَتَهُ وَ يَسْتُرْ شَيْنَهُ حَبِطَ أَجْرُهُ وَ كَشِفَتْ عَوْرَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَ آلِ آخِرِهِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٩٢] .

٣. نمونه هائی از حبط عمل

١. شیطان :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : فَاعْتَبِرُوا بِمَا كَانَ مِنْ فِعْلِ اللَّهِ بِإِثْلَيْسَ إِذْ أَحْبَطَ عَمَلَهُ الطَّوِيلَ وَ جَهْدَهُ الْجَهِيدَ وَ كَانَ قَدْ عَبَدَ اللَّهَ سِتَّةَ آلَافِ سَنَةٍ لَأ يَدْرِي أَمِنْ سِنِي الدُّنْيَا أَمْ مِنْ سِنِي الآخِرَةِ عَنْ كَثِيرِ سَاعِهِ وَاحِدَةٍ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٢] .

٢. بلعم باعوراء

٣. برخی از اصحاب رسول الله (ص)

٤. زبیر ، شریح قاضی ، ...

٥. حبط عمل ها در زمان انقلاب

٦. حبط عمل ها پس از جنگ

٢. تکفیر

١. عوامل

١. اجتناب از گناه :

إِنْ تَجَنَّبُوا كِبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَ نُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا [نساء/ ٣١] .

٢. تقوا :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَ يَكْفُرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ وَ اللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ [انفال/ ٢٩] .

وَ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَكْفُرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ [طلاق/ ٥] .

وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَ لَأَدْخَلْنَاَهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ [مائده/ ٦٥] .

٣. ایمان و عمل صالح :

لِيَدْخُلَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَ يَكْفُرُ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَ كَانَ ذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ [عنكبوت/ ٧] .

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَهُوَ

الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بِالْهَمِّ [محمد/ ۲] .

۴. صداقت :

وَ الَّذِي جَاءَ بِالصَّدَقِ وَ صَدَّقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ لَهُمْ مَا يَشَاؤْنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ لِكِ جَزَاءِ الْمُحْسِنِينَ لِيَكْفُرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا وَ يَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ [زمر/ ۳۵-۳۳] .

۵. توبه ،

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يَكْفُرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ [تحریم/ ۸] .

۶. حسنات :

إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ [هود/ ۱۱۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا عَمِلْتَ سَيِّئَةً فَاعْمَلْ حَسَنَةً تَمْحُوهَا [أمالی طوسی ، ص ۱۸۶] .

مهاجرین و مجاهدین در راه خدا :

فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَ أُودُوا فِي سَبِيلِي وَ قَاتَلُوا وَ قُتِلُوا لَأَكْفِرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَ لَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ اللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ [آل عمران/ ۱۹۵] .

۲. تکفیر در مقابل احباط

۱. قطع و ترک گناه (پاک سازی)

۲. تقویت جان با اعمال نیک (به سازی)

جبران گناه به مرحله ای می رسد که گناهان سابق را به نیکی ها تبدیل می کند.

وَ يَذْرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ [رعد/ ۲۲] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فِي السَّرِّ فَلْيَعْمَلْ حَسَنَةً فِي السَّرِّ وَ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فِي الْعَلَانِيَةِ فَلْيَعْمَلْ حَسَنَةً فِي الْعَلَانِيَةِ [معانی الأخبار ، ص ۲۳۶] .

۳. تأثیر زمان و مکان

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى اخْتَارَ السَّاعَاتِ فَاخْتَارَ مِنْهَا سَاعَاتِ الصَّلَوَاتِ وَ اخْتَارَ الْأَيَّامَ فَاخْتَارَ مِنْهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ

وَ اِخْتَارَ الشُّهُورَ فَاخْتَارَ شَهْرَ رَمَضَانَ وَ اِخْتَارَ اللَّيَالِيَ فَاخْتَارَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ فَالصَّلَاةُ تُكَفِّرُ مَا بَيْنَهَا وَ بَيْنَ الصَّلَاةِ وَ شَهْرٌ

رَمَضَانَ يَكْفُرُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ رَمَضَانَ وَالْجُمُعَةَ تُكْفَرُ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ وَأَيَّامَ الْحَجِّ مِثْلَ ذَلِكَ وَمَا مِنْ أَيَّامٍ الدُّنْيَا أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْعَمَلِ فِي أَيَّامِ الْعَشْرِ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ وَلَا لِيَالِي أَفْضَلَ مِنْهُنَّ فَيَمُوتُ الْمُؤْمِنُ وَهُوَ بَيْنَ حَسَنَتَيْنِ حَسَنَةٍ يَنْتَظِرُهَا وَحَسَنَةٍ قَدْ قَضَاهَا [مستدرک الوسائل ، ج ١٠ ، ص ١٥٦] .

نماز : فَالصَّلَاةُ تُكْفَرُ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ الصَّلَاةِ

ماه رمضان : وَ شَهْرُ رَمَضَانَ يَكْفُرُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ رَمَضَانَ

جمعه : وَالْجُمُعَةُ تُكْفَرُ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ

ايام حج : وَ أَيَّامَ الْحَجِّ مِثْلَ ذَلِكَ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَامَ الْخَمْسَ كَفَّرَ اللَّهُ عَنْهُ مِنَ الذُّنُوبِ مَا بَيْنَ كُلِّ صِيَامَتَيْنِ وَ كَانَ كَمَنْ عَلَى بَابِهِ نَهْرٌ جَارٍ يَغْتَسِلُ فِيهِ خَمْسَ مَرَّاتٍ لَمَا تُبْقَى عَلَيْهِ مِنَ الذُّنُوبِ شَيْئًا إِلَّا الْمُوَبَّاتِ الَّتِي هِيَ جَحْدُ الثُّبُوهِ أَوْ الْإِمَامَةِ أَوْ ظُلْمُ إِخْوَانِهِ الْمُؤْمِنِينَ أَوْ تَرْكُ التَّقِيهِ حَتَّى يَضِرَّ بِنَفْسِهِ وَ إِخْوَانِهِ الْمُؤْمِنِينَ [تفسير الإمام العسكري ، ص ٢٣١] .

٤. تأثير رفتار و كردار

١. نماز

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الوُضُوءَ ثُمَّ عَمِدَ إِلَى صِيَامِهِ الْجَمَاعَةِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ يَخْطُوهَا حَسَنَةً وَ كَفَّرَ عَنْهُ سَيِّئَةً [مستدرک الوسائل ، ج ٦ ، ص ٤٤٨] .

على (عليه السلام) : شنيدم پیامبر اکرم (ص) می فرمود : أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَكْفُرُ الذُّنُوبَ وَ الْخَطَايَا إِسْبَاغِ الوُضُوءِ عِنْدَ الْمَكَارِهِ وَ انْتِظَارِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَذَلِكَ الرِّبَاطُ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٠٠] .

عَنْ ابْنِ خِرَازٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ " إِنَّ الْحَسَنَاتِ يَذْهَبْنَ السَّيِّئَاتِ " (هود/١١٤) قَالَ : " صَلَاةُ اللَّيْلِ تُكْفِرُ مَا كَانَ

مِنْ ذُنُوبِ النَّهَارِ" [بحار الأنوار ، ج ٨٤ ، ص ١٥٥] .

وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ [مائده/١٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَكْثَرُ السُّجُودِ فَإِنَّهُ يُحُطُّ الذُّنُوبَ كَمَا تَحُطُّ الرِّيحُ وَرَقَ الشَّجَرِ [أمالي صدوق ، ص ٤٩٩] .

٢. ندامت

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِنَّ الْعَبِيدَ إِذَا كَثُرَتْ ذُنُوبُهُ وَلَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ مِنَ الْعَمَلِ مَا يَكْفُرُهَا ابْتِلَاءُهُ بِالْحُزْنِ لِيَكْفُرُهَا [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٤٤] .

گرفتاری و بیماری :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا يَصِيبُ الْمُؤْمِنَ مِنْ وَصَبٍ وَ لَا نَصَبٍ وَ لَا سَقَمٍ وَ لَا أَذَى وَ لَا حَزَنٍ وَ لَا هَمٍّ حَتَّى الْهَمُّ يَهْمُهُ إِلَّا كَفَرَ اللَّهُ بِهِ مِنْ خَطَايَاهُ وَ مَا يَنْتَظِرُ أَحَدُكُمْ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا غِنًى مُطْغِيًا أَوْ فَقْرًا مُنْسِيًا أَوْ مَرَضًا مُفْسِدًا أَوْ هَرَمًا مُتَفِدِّيًا أَوْ مَوْتًا مُجْهَرًا [الدعوات ، ص ١٧١]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : نَدَمُ الْقَلْبِ يَكْفُرُ الذَّنْبَ [غررالحكم ، ص ١٩٥] .

٣. طلب معيشت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ مِنَ الذُّنُوبِ ذُنُوبًا لَا يَكْفُرُهَا صَلَاةٌ وَ لَا صَدَقَةٌ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا يَكْفُرُهَا قَالَ الْهُمُومُ فِي طَلَبِ الْمَعِيشَةِ [الدعوات ، ص ٥٦] .

٤. یاد خدا

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ اذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا يَكْفُرْ سَيِّئَاتِكُمْ [بحار الأنوار ، ج ٧٩ ، ص ٢٢٢] .

٥. روزه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا

مِنْ مُؤْمِنٍ يَصُومُ يَوْمًا مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ حَاسِبًا مُحْتَسِبًا إِلَّا أَوْجَبَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ سَبْعَ خِصَالٍ أَوَّلُ الْخُضْلَةِ يَذُوبُ الْحَرَامُ مِنْ جَسَدِهِ وَ الثَّانِي يَتَقَرَّبُ إِلَى رَحْمَةِ اللَّهِ تَعَالَى وَ الثَّلَاثُ يَكْفُرُ خَطِيئَتَهُ أَلَا تَعْلَمُ أَنَّ الْكُفَّارَاتِ فِي الصَّوْمِ يَكْفُرُ وَ الرَّابِعُ يَهْوُونَ عَلَيْهِ سَيِّئَاتِ الْمَيُوتِ وَ الْخَامِسُ آمَنَهُ اللَّهُ مِنَ الْجُوعِ وَ الْعَطَشِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ السَّادِسُ بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ وَ السَّابِعُ أَطْعَمَهُ اللَّهُ مِنْ طَيِّبَاتِ الْجَنَّةِ [اختصاص مفيد ، ص ٣٧] .

٦. دوری از گناهان

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : مَنْ اجْتَنَبَ مَا وَعَدَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ كَفَّرَ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ إِذَا كَانَ مُؤْمِنًا [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٧٦] .

٧. تصدق

عَنِ الْحَلْبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ فَقَالَ : " يَكْفُرُ عَنْهُ مِنْ ذُنُوبِهِ بِقَدْرِ مَا عَفَا " [كافي ، ج ٧ ، ص ٣٥٨] .

عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنْ رَجُلٍ أَصَابَ مَالًا مِنْ عَمَلِ بَنِي أُمِيَّةَ وَ هُوَ يَتَصَدَّقُ مِنْهُ وَ يَصِلُ مِنْهُ قَرَابَتَهُ وَ يَجُجُّ لِيَغْفَرَ لَهُ مَا اكْتَسَبَ وَ هُوَ يَقُولُ " إِنَّ الْحَسَنَاتِ يَذْهَبْنَ السَّيِّئَاتِ " (هود/١١٤) فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : " إِنَّ الْخَطِيئَةَ لَا تُكْفَرُ الْخَطِيئَةَ وَ لَكِنَّ الْحَسَنَةَ تَحِطُّ الْخَطِيئَةَ ثُمَّ قَالَ إِنَّ كَانَ خَلَطَ الْحَلَالَ بِالْحَرَامِ فَاخْتَلَطَا جَمِيعًا فَلَا يَعْرِفُ الْحَلَالَ مِنَ الْحَرَامِ فَلَا بَأْسَ " [كافي ، ج ٥ ، ص ١٢٦] .

٨. جهاد

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : كُلُّ ذَنْبٍ يَكْفُرُهُ الْقَتْلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَّا الدِّينَ لَا كَفَّارَةَ لَهُ إِلَّا آدَاوَهُ أَوْ يَفْضِي صَاحِبَهُ أَوْ يَغْفُو الَّذِي لَهُ الْحَقُّ [كافي ، ص ١٢٦] .

۹. توبه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): التائب إذا لم يستبأثر التوبه فليس بتائب يرضى الخصماء و يعيد الصلوات و يتواضع بين الخلق و يتقى نفسه عن الشهوات و يهزل رقبته بصيام النهار و يصفر لونه بقيام الليل و يخمص بطنه بقله الأكل و يقوس ظهره من مخافه النار و يذيب عظامه شوقا إلى الجنه و يرق قلبه من هول ملك الموت و يجفف جلده على بدنه بتفكر الأجل فهذا أثر التوبه و إذا رأيتم العبد على هذه الصورة فهو تائب ناصح لنفسه [بحار الأنوار، ج ۶، ص ۳۵].

۱۰. خدمت به خلق

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): مِنْ كَفَّارَاتِ الذُّنُوبِ الْعِظَامِ إِعَاثَةُ الْمَلْهُوفِ وَ التَّنْفِيسُ عَنِ الْمَكْرُوبِ [نهج البلاغه، حكمت ۲۴].

۵. نمونه هائی از جبران گناه

۱. ابولبابه

۲. یعقوب مغربی و قطع رحم و صلّه رحم و افزایش ۲۰ سال عمر

۳. مرد نخعی که سالها سمت فرمانداری حکومت امویان را به عهده داشت. او آمد خدمت امام باقر (عليه السلام) و گفت: فَهَلْ لِي مِنْ تَوْبِهِمَا مِمَّا فَرَمُوا: لَا حَتَّى تُودَى إِلَى كُلِّ ذِي حَقِّ حَقَّهُ [كافي، ج ۲، ص ۳۳۱].

۳. علی بن یقطین:

داستان عدم توجه او به ابراهیم ساربان [کتاب گناه شناسی]

۶. کفاره گناهان

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): سُئِلَ النَّبِيُّ (ص) مَا كَفَّارَةُ الْإِغْتِيَابِ قَالَ: تَسْتَعْفِرُ اللَّهَ لِمَنْ اِعْتَبْتَهُ كَلَّمَا ذَكَرْتَهُ [كافي، ج ۲، ص ۳۵۷].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): ثَلَاثُ كَفَّارَاتٍ إِفْشَاءُ السَّلَامِ وَ إِطْعَامُ الطَّعَامِ وَ التَّهَجُّدُ بِاللَّيْلِ وَ النَّاسُ نِيَامٌ [من لايحضره الفقيه، ج ۴، ص ۳۵۸].

قَالَ

رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَكَانَ مِنْ قَرْنِهِ إِلَى قَدَمِهِ ذُنُوبًا يَدَّلَهَا اللَّهُ حَسَنَاتٍ الصَّدْقُ وَالْحَيَاءُ وَحُسْنُ الْخُلُقِ وَالشُّكْرُ [كافی، ج ۲، ص ۱۰۷].

۷. تأثیر متقابل اعمال و احوال

۱. تأثیر اعمال در حالات

- کارهایی که سبب قساوت قلب است در حالت و کیفیت عمل مؤثر است.

۲. تأثیر حالات در اعمال

- وَأَنْتُمْ سُكَارَى [نساء/۴۳]. سکران، خواب و... در انجام عمل مؤثر است.

۳. تأثیر حالات شخصی در حالات شخص دیگر

نشستن افراد ناراحت از خدا در کنار افراد راحت

۱. حج

۱. معنا

۱. لغوی

کلمه حجّ: یعنی آهنگ و قصد.

آن وقت ها موقعی که از یک نفر می پرسیدند کجا می روی؟ می گفت: من عازم خانه خدا هستم. «أنا أحج البيت». کم کم حجّ نام این سفر شد.

کلمه عمره: چون در طول سال مسجد الحرام بسیار خلوت می شد برای آباد نگه داشتن آن و باشکوه برگزار شدن مراسم، گروهی در طول سال به مکه سفر می کردند.

عمره: آبادانی

و چون در ماه های حرام جاژه ها امنیت داشت عمره را بیشتر در ماه رجب و ماه های حرام می رفتند.

چون مراسم سالانه اجتماع بزرگتری بود، آن را حجّ اکبر نام نهادند.

۲. حقیقی

(۱) عبادت

(۲) هجرت

(۳) ولایت

(۴) برائت

(۵) سیاست

(۶) قدرت

(۷) فقاہت

(۸) اخوت

(۹) اثابت

۲. سیمای حج

(۱) تشریح وجوب حج :

وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا [آل عمران/۹۷] .

(۲) انجام مناسک حج در ماه های معین :

الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ [بقره/۱۹۷] .

(۳) اعلام عمومی حج توسط حضرت ابراهیم (ع) :

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ [حج/۲۷] .

(۴) حدود و شرایط حج :

الف) لزوم قربانی در صورت منع دشمن یا مریضی :

ب) عدم جواز تراشیدن سر قبل از قربانی :

فَإِنْ أَحْصَرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِقُوا رُؤُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ [بقره/۱۹۶] .

(۵) فوائد مادی و معنوی حج :

لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ [حج/۲۸.]

(۶) حرام بودن تمتعات جنسی و جدال و گناه در ایام حج :

الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ [بقره/۱۹۷.]

(۷) فعالیت های اقتصادی

در موسم حج :

(۸) لزوم یاد الهی در مشعر الحرام :

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فَإِذَا أَفْضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَأذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ [بقره/۱۹۸]

(۹) مساوات و عدم تبعیض در مسجد الحرام :

سَوَاءٌ الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ [حج/۲۵]

(۱۰) بهره برداری از زاد و توشه معنوی (تقوا) در سفر حج :

الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَ تَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَ اتَّقُونِ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ [بقره/۱۹۷]

(۱۱) انگیزه از حج و عمره قرب به خداوند :

وَ أَتَمُّوا الْحَجَّ وَ الْعُمْرَةَ لِلَّهِ [بقره/۱۹۶]

قدیمی ترین ، پررونق ترین (با این که معمولاً کهنه ها رونقی ندارند).

خانه من است : بیتی [بقره/۱۲۵]

و من به همه تعلق دارم : وُضِعَ لِلنَّاسِ [آل عمران/۹۶]

در خانه پاک : طَهَّرَا بَيْتِي [بقره/۱۲۵]

با دل و لباس و مال و فکر پاک وارد شوید.

خداوند دو خانه دارد : کعبه : بیتی

دل مؤمنین : القلوب اوانی الله

کعبه عزیز است : بیتی [بقره/۱۲۵]

انسان هم عزیز است : نَفَحْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي [حجر/۲۹]

مکه باید جایگاه اشواق الهی باشد نه اسواق کذابی

در آغاز کار لباس احرام چشم نواز و صدای لبیک گوش نواز است.

هم پلیدی ظاهری را از بدن و لباس دور و هم پلیدی باطنی (غیر خدا) را از نیت ها دور کنیم.

یک بار «قَالُوا بَلَىٰ» گفتیم بار دیگر «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ»

در نیت خالص تمرکز است: إِنَّ صَلَاتِي وَ

نُسْكَى وَ مَحْيَاى وَ مَمَاتِي لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [انعام/۱۶۲] .

انسان در حال احرام يك دنيا صلح است : فَلَا رَفَثَ وَ لَا فُسُوقَ وَ لَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ [بقره/۱۹۷] .

نه گياه را مى کند ، نه صياد را شكار و نه بدن خود را خونى

حجّ در ايام الله است : فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ [حج/۲۸] .

شهر حرام

ريشه هاى بت پرستى يا جهل و تقليد از نياكان بود : قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا كَذَلِكَ يَفْعَلُونَ [شعراء/۷۴] .

يا حفظ دوستى و مجامله با ديگران : قَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [عنكبوت/۲۵] .

مكه مركز وحى است . قرآن براى زنده ها است و گرنه براى مرده بگويى : وَيَلُ لِّلْمُطَفِّفِينَ [مطففين/۱] .

لَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا [حجرات/۱۲] .

إِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَيْسِرُ وَ الْأَنْصَابُ وَ الْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ [مائده/۹۰] .

جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَ الْمُنَافِقِينَ [توبه/۷۳] .

الَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ لِلْسَّائِلِ وَ الْمَحْرُومِ [معارج/۲۵-۲۴] .

مَا لَكُمْ لَا تَقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [نساء/۷۵] .

توحيد به انسان جرأت مى دهد . (آمریکا هيچ غلطى نمى تواند بکند).

شرك سبب ترس است : سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَ مَا وَاهُمُ النَّارُ وَ بئْسَ مَثْوَى

الظَّالِمِينَ [آل عمران/۱۵۱] .

طواف يعنى دورى از تك روى ، ورود در جمع

وَ لِلّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَ مَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ [آل عمران/۹۷] .

(۱) حجّ ، حقّ خدا بر مردم است .

(۲) تكليف به قدر طاقت .

: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ تَارِكِ الْحَجِّ وَهُوَ مُسْتَطِيعٌ كَافِرٌ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٦٨] .

فلسفه حج :

(١) لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ [حج / ٢٨] .

(٢) وَ لَكُنْ يَنَالُهُ التَّقْوَى مِنْكُمْ [حج / ٣٧] .

(٣) إِنَّ الصَّافَةَ وَالْمَرْوَةَ مِنْ شِعَابِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ [بقره / ١٥٨] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالصَّوْمِ وَالْحَجِّ وَالْوَلَايَةِ وَلَمْ يَنَادَ بِشَيْءٍ كَمَا نُودِيَ بِالْوَلَايَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٨] .

الحجّ رياضه نفسانيه طاعه ماليه عباده بدنيه قوليه و فعليه و جوديه و عدليه [جواهر] .

حج بسيج است عليه :

ملی گرایي و قومیت

مرزهای مصنوعی

تفرقه و امتیازات

شرك و كفر

طرد شیطان های دیروز و امروز

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : الْحَجُّ تَسْكِينُ الْقُلُوبِ [أمالی طوسی ، ص ٢٩٦] .

حجّ عشق و تعبد است .

حجّ وسیله آزمایش است :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : هَذَا بَيْتٌ اسْتَعْبَدَ اللَّهُ بِهِ خَلْقَهُ لِيُخْتَبَرَ طَاعَتَهُمْ فِي إِيْتَانِهِ [كافي ، ج ٤ ، ص ١٩٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِخْرَاجًا لِلتَّكْبُرِ مِنْ قُلُوبِهِمْ وَ إِسْكَانًا لِلتَّدَلُّلِ فِي نُفُوسِهِمْ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَجُّ وَفَادَةٌ إِلَى رَبِّكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٦١٨] .

بازدید از کلاس عشق و تسلیم ابراهیم (ع)

یاد ایثار ابراهیم (ع) در چهار هزار سال قبل

در نماز چند دقیقه و در روزه چند ساعت ولی در حج در چند چیز انسان باید مراعات کند.

قَالَ الْبَاقِرُ (ع)

: أَنَّ الْحَاجَّ يَشْخِصُ بَدَنَهُ وَ يَضْحِي نَفْسَهُ وَ يَنْفِقُ مَالَهُ وَ يَطِيلُ الْغَيْبَةَ عَنْ أَهْلِهِ لَا فِي مَالٍ يَزْجُوهُ وَ لَا إِلَى تِجَارَةٍ [من لا يحضره الفقيه ج ۲، ص ۲۲۱.]

(در اولین خطبه نهج البلاغه بعد از توحید و آفرینش هستی و معرفت مسأله حج مطرح شده است.)

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَرَضَ عَلَيْكُمْ حَجَّ بَيْتِهِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلَهُ قِبْلَةً لِلْأَنَامِ يَرُدُّونَهُ وَرُودَ الْأَنْعَامِ وَ يَأْلَهُونَ إِلَيْهِ وَ لُؤَةَ الْحَمَامِ وَ جَعَلَهُ سُبْحَانَهُ عَلَمًا لِتَوَاضُعِهِمْ لِعَظَمَتِهِ وَ إِذْغَانِهِمْ لِعِزَّتِهِ وَ اخْتَارَ مِنْ خَلْقِهِ سَمَاعًا أَجَابُوا إِلَيْهِ دَعْوَتَهُ وَ صَدَّقُوا كَلِمَتَهُ وَ وَقَفُوا مَوَاقِفَ أَنْبِيَائِهِ وَ تَشَبَّهُوا بِمَلَائِكَتِهِ الْمُطِيفِينَ بِعَرْشِهِ يَحْرِزُونَ الْأَرْبَاحَ فِي مَتَجَرِّ عِبَادَتِهِ وَ يَتَبَادَرُونَ عِنْدَهُ مَوْعِدَ مَغْفِرَتِهِ جَعَلَهُ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى لِلْإِنْسَانِ عِلْمًا وَ لِلْعَالَمِينَ حَرَمًا فَرَضَ حَقَّهُ وَ أَوْجَبَ حَجَّهُ وَ كَتَبَ عَلَيْكُمْ وَفَادَتَهُ فَقَالَ سُبْحَانَهُو لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَ مَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنَى عَنِ الْعَالَمِينَ (آل عمران-۹۷) [نهج البلاغه، خطبه ۱.]

۳. حدود و شرائط حج

۱. تروك احرام

حرام بودن تمتعات جنسی و جدال و گناه در ایام حج :

الْحُجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَ لَا فُسُوقَ وَ لَا جِدَالَ فِي الْحُجِّ [بقره/۱۹۷.]

۲. میقات و لیبیک

راه ورودی بسته نیست

محدود نیست

از هر طرف باز است

الآن باید بگویی لیبیک مبدا بشنوی لالیبیک

از اول عمر به کی لیبیک گفتی؟

به هوس ها و نفس

به طاغوت ها و مردم

به شیطان ها و خیال

فلسفه تکرار

تکرار کن تا عمق بخشی

تکرار کن تا عشق ورزی

تکرار کن تا پخته شوی

در این ایام به دیگری لبیک نگو

بلند بگو

درست بگو

باحال بگو

برای میقات یک غسل (غسل احرام)

برای ورود به حرم یک غسل

ورود به مکه یک غسل

ورود به مسجد الحرام غسل کند

امام رضا (ع) هنگام تلاوت آیات قرآن هر گاه به آیه های : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَي سِيدِنْد ، مَي فرمودند : لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ [وسائل الشيعه ، ج ۶ ، ص ۷۳ .]

هنگام به پا داشتن نماز ، مستحب است گفته شود : لَبَّيْكَ وَ سَعْدِيكَ

۳. براءت در حج

(۱) طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ [بقره/۱۲۵ .]

(۲) دخول از باب بنی شيبه : اول ، «لَا إِلَهَ» بعد ، «إِلَّا اللَّهُ»

(۳) أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكْعًا سُجَّدًا [فتح/۲۹ .]

(۴) تُزْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ [انفال/۶۰ .]

(۵) لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ [فتح/۲۹ .]

(۶) وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ [قلم/۹ .]

(۷) در طواف کنار كعبه ، براءت مطرح است. هنگام دست كشدن به حجر الأسود :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا دَنَوْتَ مِنَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ فَارْفَعْ يَدَيْكَ وَ اِحْمَدِ اللَّهَ وَ أَثْنِ عَلَيْهِ وَ صَلِّ عَلَى النَّبِيِّ (ص) وَ اسْأَلِ اللَّهَ أَنْ يَقْبَلَ مِنْكَ ثُمَّ اسْتَلِمِ الْحَجَرَ وَ قَبْلَهُ فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ أَنْ تُقْبَلَهُ فَاسْتَلِمْهُ بِيدِكَ فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ أَنْ تَسْتَلِمَهُ بِيدِكَ فَاشْرُ إِلَيْهِ وَ قُلِ اللَّهُمَّ أَمَانَتِي أَدَيْتَهَا وَ مِيثَاقِي تَعَاهَدْتُهُ لِتَشْهَدَ لِي بِالْمُؤَافَاهِ اللَّهُمَّ تَصَدِّيقًا بِكِتَابِكَ وَ عَلَى سُنَّةِ نَبِيِّكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ حُدَّهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ آمَنْتُ بِاللَّهِ وَ كَفَرْتُ بِالْجِبْتِ وَ الطَّاغُوتِ وَ بِاللَّاتِ وَ الْعُزَّى وَ عِبَادَةِ الشَّيْطَانِ وَ عِبَادَةِ كُلِّ زَمْدٍ يَدْعَى مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ أَنْ تَقُولَ هَذَا كُلَّهُ فَبَعْضُهُ وَ قُلِ : اللَّهُمَّ إِلَيْكَ بَسَّطْتُ يَدِي وَ فِيمَا عِنْدَكَ عَظُمْتُ رَغْبَتِي فَاقْبَلْ سَيِّئَاتِي وَ اغْفِرْ لِي

وَ ارْحَمْنِي اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَالْفَقْرِ وَالْمَوَاقِفِ الْخِزْيِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [كافي ، ج ٤ ، ص ٤٠٢ .]

حرکت عبادتی تکاملی انسان دو گام اساسی دارد :

(الف) اصل ولایت

(ب) اصل برائت : در حج است.

(٢) حج : پیوستگی به حق (عشق) ولایت

گسستگی از کفر و شرک (خشم) برائت

(٣) «آمَنْتُ بِاللَّهِ» متضاد «وَكَفَرْتُ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ»

(٤) طواف متضاد رمی شیطان

(٥) تولا متضاد تبرا

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : هَلِ الدِّينُ إِلَّا الْحُبُّ وَالْبُغْضُ [تفسیر فرات کوفی ، ص ٤٣٠ .]

(٦) قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مِنْ تَمَامِ الْحَجِّ لِقَاءُ الْإِمَامِ [من لایحضره الفقیه ، ج ٢ ، ص ٥٧٨ .]

در تپه و بلندی ها : اللَّهُ أَكْبَرُ _ در نشیب ها : «سُبْحَانَ اللَّهِ»

٤. طواف

١. عدد ٧ در طواف

أَنْ طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ [بقره/١٢٥ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ يَبْهِي بِالطَّائِفِينَ [عوالمی اللالی ، ج ١ ، ص ٩٦ .]

مراحل تکامل انسانی هفت مرحله است :

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ [مومنون/١٢ .]

ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ [مومنون/١٣ .]

ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً [مومنون/١٤ .]

فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً [مومنون/۱۴] .

فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا [مومنون/۱۴] .

فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا [مومنون/۱۴] .

ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ [مومنون/۱۴] .

قرآن هفت بطن دارد.

بعضی اذکار مثلیاً اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ هفت بار گفته می شود.

عدد آسمان ها هفت است.

هفت گاو فربه ، هفت گاو لاغر را می خورند : سَبْعَ بَقَرَاتٍ [یوسف/۴۳] .

رمی جمرات هفت است.

جهنم هفت درب دارد.

سوره حمد هفت آیه دارد.

سعی صفا و مره هفت بار است.

در سجده هفت عضو بدن بر

زمین می رسد.

ایام هفته هفت روز است.

هفت تیر یکی از اسلحه های گرم است.

کتابی درباره عدد هفت نوشته شده است. (صفدی از دانشمندان مصر)

۲. فرق طواف عمره و طواف حج

میرزا خلیل کمره ای می گوید: طواف عمره گویا گم شده ای داریم که می گردیم.

فساد جهان به خاطر آن است که یا در کنجکاوای حق و عدل کوتاهی کرده ایم یا در پاسداری از آن.

تعیین عدد در طواف نشانه انضباط است و گرنه هر کس به دلخواه تاب می خورد و هرج و مرج پیش می آمد.

قبل از اسلام نیز عدد طواف و سعی ، هفت شرط بوده است ولی اعراب جاهلیت آن را تغییر و بار دیگر عبدالمطلب آن را به همان عدد هفت برگرداند.

۵. عید قربان

عید اضحی ، در چاشت گاه مراسم انجام می گیرد. مجمع البحرین.

با نوک انگشت رمی جمرات : یعنی دشمن زود فرار می کند.

هم رمی و هم قربانی : یعنی مبارزه با دشمن خون می خواهد.

دنیا بداند که ما هر سال عید خون داریم و این اعلام آمادگی جهانی است.

جَعَلَ اللَّهُ الْكُعبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَاماً لِلنَّاسِ وَ الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَ الْهَدْيَ وَ الْقُلَائِدَ [مائده/۹۷]

مسجد و مسلخ

رُكْعاً سُجِّدًا [فتح/۲۹] وَأَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ [فتح/۲۹]

محراب عبادت و محراب جنگ

دو خیر طبقات را تخفیف می دهد : مال دادن ، از جان گذشتن و در عید قربان ، هم قربانی است و هم نماز عید.

عید قربان ، اول زکات بدهید تا فقراء خوشحال شوند. بعد به نماز عید بروید تا فقراء با دلگرمی شرکت کنند :

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى وَ ذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى [اعلیٰ / ۱۵-۱۴]

لزوم قربانی در صورت منع دشمن یا مریضی :

۴. فوائد حج

۱. فوائد

منسوب به حضرت علی (ع):

(۱) تَعَرَّبَ عَنِ الْأَوْطَانِ فِي طَلَبِ الْعُلَى وَ سَافِرٌ فِي الْأَسْفَارِ خَمْسُ فَوَائِدِ

تَفَرُّجُ هَمٍّ وَ اِكْتِسَابُ مَعِيشَةٍ وَ عِلْمٌ وَ آدَابٌ وَ صُحْبَةُ مَا جِدَّ [مستدرک الوسائل ، ج ۸ ، ص ۱۱۵]

(۲) دانشمندانی که اهل مسافرت بوده اند ، سرآمد عالمان هر علم هستند مثل شیخ بهایی ، سعدی ، جلاله زمخشری و...

(۳) مبدأ تاریخ اسلام سفر تاریخی پیامبر (ص) از مکه به مدینه است.

بنای کعبه به دنبال سفر ابراهیم (ع) و اسماعیل (ع) و هاجر (س) است.

نهضت موسی (ع) با چند سفر درآمیخته است. سفر به مدین ، سفر به مصر ، سفر به طور و سفر به...

رشد و تعالی حضرت یوسف (ع) در یک سفر سخت و دشوار است.

پیامبر (ص) در جوانی چند سفر کرد.

معاش مردم حجاز در سفر تابستانی و زمستانی بود.

سفر خضر (ع) و موسی (ع) از میراث های گرانبهای فرهنگ بشری است.

۲. فوائد حج

فوائد مادی و معنوی حج :

لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ [حج/۲۸]

مقامات معنوی در قرآن به اهل گذشت داده می شود :

(۱) گذشت از مال :

(۲) گذشت از جان : وَ أَرَادُوا بِهِ كَيْدًا [انبیاء/۷۰]

(۳) گذشت از همسر : إِنِّي أَشْكُنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي [ابراهیم/۳۷]

(۴) گذشت از وطن : إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَى رَبِّي [عنکبوت/۲۶]

۵) گذشت از فرزند : أَنِّي أَذْبِحُكَ [صافات/۱۰۲] .

۶) گذشت از آبرو : يَا لَيْتَنِي مَتَّ قَبْلَ هَذَا [مریم/۲۳] .

فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّا كُولٍ [فیل/۵] .

الْبَيْتِ الْعَتِيقِ [حج/۲۹] .

أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ [آل عمران/۹۶] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : الْحَجَّ تَسْكِينِ الْقُلُوبِ]

أمالی طوسی ، ص ۲۹۶ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جَعَلَهُ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى لِلْإِسْلَامِ عِلْمًا [نهج البلاغه ، خطبه ۱ .]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى الْحَجِّ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۸ .]

قَالَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : حُجُّوا وَ اعْتَمِرُوا يَصْلُحُ إِيمَانَكُمْ [وسائل الشيعة ، ج ۱۱ ، ص ۱۵ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِخْرَاجًا لِلتَّكْبِيرِ مِنْ قُلُوبِهِمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۲ .]

فلسفه حجّ مراجعه و بیعت با امام است :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : تَمَامُ الْحَجِّ لِقَاءُ الْإِمَامِ [كافي ، ج ۴ ، ص ۵۴۹ .]

قَالَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : حَقُّ الْحَجِّ أَنْ تَعْلَمَ أَنَّهُ وَفَادَةٌ إِلَى رَبِّكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۱۸ .]

رياضه نفسانيه

طاعه ماليه

عباده بدنيه

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جَعَلَهُ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى لِلْإِسْلَامِ عِلْمًا [نهج البلاغه ، خطبه ۱ .]

لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ [حج/ ۲۸ .]

محلّ الامين؟؟؟

مَلَّةَ أَبِيكُمْ [حج/ ۷۸ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تَابَعُوا بَيْنَ الْحَجِّ وَ الْعُمْرَةِ فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَ الذُّنُوبَ كَمَا يَنْفِي الْكَبِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ [كافي ، ج ۴ ، ص ۲۵۵ .]

قَالَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : فِيهِ قَبُولُ تَوْبَتِكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۱۸ .]

سَوَاءٌ الْعَاكِفُ فِيهِ وَ الْبَادِ [حج/ ۲۵ .]

امام صادق (ع) : سفری نیست که اثر آن در گوشت و خون و پوست و موی انسان زیادتر از مکه باشد. [من لا يحضره الفقيه .]

عصاره حج اصل توحید و یکتاپرستی است. ابراهیم (ع) به عنوان الگوی خداپرستان هسته رسالت پیامبر اکرم (ص) قُولُوا لَا إِلَهَ

إِلَّا اللَّهُ هَاسِت.

این اصل باید در تمام مراسم حجّ تجلی پیدا کند. اگر خدا یکی است، جامعه خداپرستان هم باید یکی باشد. تمام مسلمین از هر دره عمیقی باید بیایند در یک اجتماع منسجم، متحد و برادر شرکت کنند.

۶. اسرار و فلسفه حج

۱. درقرآن

بیش از ۹۰ آیه در مورد حجّ است.

وَ أذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ [حج ۲۸-۲۷]

چند نکته :

(۱) پاسخگوی این دعوت اول پیاده ها هستند، بعد سواره ها، آن هم سواره های بر شتر لاغر

(۲) کلمه منافع شامل همه نوع می شود. منافی که به مرور زمان متنوع می شود، گسترده می شود و...

(۳) کلمه ناس مطرح است.

(۴) اَوْلَمَنَافِعَ لَهُمْ [حج ۲۸]

بَعْدَ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ [حج ۲۸]

۲. در بیان اهل بیت

اسرار حجّ تمام شدنی نیست

زراره به امام صادق (ع) گفت چهل سال است درباره حجّ از شما سؤال می کنم و شما جواب می دهی؟

فرمود آیا خانه ای که ۲۰۰۰ سال قبل از آدم (ع) حجّ می شده می خواهی با چهل سال سؤال تمام شود.

عَنْ بُكَيْرِ بْنِ أَعْيَنَ عَنْ أَخِيهِ زُرَّارَةَ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ أَسْأَلُكَ فِي الْحَجِّ مِنْذُ أَرْبَعِينَ عَامًا فَتَفْتِنِي فَقَالَ : يَا زُرَّارَةُ بَيْتُ حَجِّ إِلَيْهِ قَبْلَ آدَمَ بِالْفَيِّ عَامٌ تُرِيدُ أَنْ تَفْنَى مَسَائِلُهُ فِي أَرْبَعِينَ عَامًا [وسائل الشيعه ، ج ۱۱ ، ص ۱۲]

۳. از منظر تاریخ

بهترین محلّ فریاد و تبلیغات

مردم در زمان بنی امیه و بنی عباس در انتظار فرا رسیدن ایام حجّ بودند تا بروند در محیط آمن فریاد بزنند.

ابوذر کنار کعبه فریاد می زد و مردم

را به اهل بیت (علیهم السّلام) دعوت می کرد و از بنی امیه انتقاد شدید کرد.

امام حسین (ع) اوّلین خطبه علیه رژیّم را در مکه خواندند.

امام صادق (ع) خیمه می زد و راه مبارزه فرهنگی را به دانشمندان تعلیم می داد.

مردم مدینه در ایام حجّ به مکه می آمدند. حضرت مهدی (عجّل الله تعالی فرجه الشّریف) از مکه فریادش را به تمام جهان می رساند.

خطبه های رسول اکرم (ص) در حجّه الوداع فراموش نشود.

امام خمینی (ره): مکه باید به خانه فریاد علیه ستمگران و جباران تبدیل شود.

جمع شدن در محل فروپاشی بت ها و پا جای پای ابراهیم (ع) گذاشتن یعنی ابراهیم (ع) شدن و فریاد زدن.

مدرسه آدم سازی است.

قبل از افلاطون و فیثاغورث مدرسه ای تشکیل داد که آدم بسازد.

بعد افلاطون مدرسه ای تشکیل داد که مدینه فاضله بسازد و اطفال را قبل از هر گونه تلقین پنجاه سال با یک سری اساتید ولی...

فرمانهای اسلام:

مدرسه اسلام حجّ است که اسرارش انسان کامل می سازد.

مدرسه اسلام هر سال بیش از یک میلیون شاگرد می پذیرد که باید

هوس را کنار گذاشت

نژاد را کنار گذاشت

ثروت را کنار گذاشت

شغل را کنار گذاشت

زیبایی و زشتی را کنار گذاشت

۴. حج و ولایت

لا أَقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ وَ أَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ [بلد/۲-۱] .

تولد علی بن ابی طالب (علیهما السّلام) در کعبه.

نصب حضرت علی (ع) در حجّه الوداع.

امام صادق (ع) : والله ما أمروا بهذا إنما أمروا ان يأتوا هذا الأحجار حتى يسجدونا فيعرضوا علينا أديانهم

فَجَعَلُ أَفْنَدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ [ابراهیم/۳۷] .

امام فرمود : (تمایل به اهل بیت (علیهم السّلام) است) و شما شیعه همان افراد هستید چون با ما هستید. مناسک حجّ.

امام زمان (عجل الله تعالی فرجه

الشَّريف) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَفْقِدُ النَّاسُ إِمَامَهُمْ يَشْهَدُ الْمَوَاسِمَ يَرَاهُمْ وَ لَا يَرَوْنَهُ [الغيبت نعمانی ، ص ۱۷۵] .

علی بن مهزیار ۲۰ بار مکه رفت تا آقا را ببیند.

۵. تکرار حج

فلسفه تکرار حج

(۱) هر سال؛

تا شیوه های تازه بررسی شود.

تا یک روش فرسوده حاکم نباشد.

تا از آخرین اخبار آگاه شویم.

تا مانور و تجدید عهد و روحیه بگیریم.

تا دشمن بداند ، بیداریم.

۶. اجتماع جهانی

حج یک بسیج ، اردو و پیشاهنگی است.

(۱) زمان حج با تاریخ قمری است. گاهی به زمستان می افتد ، گاهی به تابستان.

تا حاجی از گرما و سرما ، ضعف و سستی از خود نشان ندهد.

برای حاجی در این اردو ، خدا ، تکامل و جامعه و مردم مطرح است.

بی قید ، بی تشریفات ، ساده و آماده و مخلص و عابد

کمیسیون های محلی : نماز جماعت ها.

کمیسیون های شهری : نماز جمعه ها.

کنگره جهانی : حج

به جای این کنگره دهها سازمان و کمیسیون و... ولی نه قداست دارد ، نه روح.

آتُونِي زُبْرَ الْحَدِيدِ [كهف/ ۹۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ سَمِعَ رَجُلًا ينادي يا للمُسلِمِينَ فَلَمْ يَجِبْهُ فَلَيْسَ بِمُسلِمٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۴] .

کاری که هیچ ابرقدرتی نکرده است

میلیون ها انسان از تمام دنیا کفن پوش با یک صدا در بیابان ها

خیمه ها ، خانه ها در گرد یک خانه ، یک قبله ، تاکنون هیچ مذهب و مراسمی ، هیچ دولت و ملّتی ، این طرح را به فکرش نرسیده تا چه رسد به انجام .

چه قدرتی ، پولی ، هدفی می تواند انسان ها را در مکان مقدّس با قصد قربت یکی جمع کند .

تماس افراد جلو سوء تفاهم ها را می گیرد .

دشمنان ما سال ها با تبلیغات ، صورت زشتی از مسلمانان

برای یکدیگر ترسیم می کنند.

همین که یک جا جمع شدند و از نزدیک عمل یکدیگر را دیدند ، سوء تفاهمات برطرف می شود.

اگر قاضی حجاز شناخت از شیعه داشت دستور قتل ابوطالب یزدی را (به بهانه این که ایشان از ایران آمده که استفراغ به کعبه بمالد) نمی داد.

یکی از دانشمندان مدینه به یکی از دانشمندان ایرانی گفته بود شنیده ام که شیعه معتقد است زنا با واسطه یک پارچه ابریشم را حلال می دانند!!!!

۷. انقطاع

جدا شدن از...

حجّ مصداق :

إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَى رَبِّي [عنكبوت/۲۶]

در نماز چند لحظه از مادیات دور می شویم.

در روزه چند ساعت

در حجّ چند روز

فَفِرُّوا إِلَى اللَّهِ [ذاریات/۵۰]

به حجّ تفسیر شده است.

این جدایی چند روز افرادی را چنان دگرگون کرده که بعد از حجّ عوض شده اند.

۷. حج و بدعت

کسی حق ندارد هر گونه دلش می خواهد خدا را عبادت کند ، بلکه نوع پرستش خدا را باید از کارشناس پرسید : وَ أَرِنَا مَنَاسِكَنا [بقره/۱۲۸]

خداپرستی ساختگی انحراف ایجاد می کند.

نمونه انحراف از مناسک :

(۱) خانه بی آرایش و ساده را به بتخانه ای بزرگ تبدیل کردند و حج با یک مشت خرافات و موهومات و آلودگی ها آمیخته شد.

(۲) در حج ابراهیمی مقرر بود کسی لباس فاخر و تجملی نپوشد و انگیزه ثروت و جلال و جبروت خود را به رخ دیگران کشیدن نداشته باشد.

اما کم کم گفتند اگر بخواهیم هیچ تجمل نباشد باید لخت مادرزاد طواف کنیم. روزها مردان و شب ها زنان و این انحراف خود را توجیه کردند. توجیه عرفانی راه توجیه هم که همیشه باز است. به همین دلیل است که اسلام می گوید دنبال ظن و گمان و حدس نروید بلکه

بر مبنای مسلمات حرکت کنید نه ذوقیات و ظنیات. به همین دلیل در آخر آیهها اولی الألباب آمده است. [حج در قرآن ، بهشتی ، ص ۱۹.]

۳) در مراسم حج گروهی خود را ممتاز می دانستند و حساب خود را از دیگران جدا می کردند یا به خاطر این که خود را میزبان حج می دانستند یا به دلیل دیگر.

مردم روز نهم در عرفات می ماندند. هنگام غروب به سمت منا و شب عرفه و روز عرفه می ماندند. اما گروه ویژه از همان اول حدود مشعر الحرام اقامت می کردند و به سوی مکه حرکت می کردند.

۴) بت پرستانی که مسلمان شده ، ولی در اسلام خوب فرو نرفته اند ، خداپرستانی که انحراف دارند ، از یمن راه می افتادند بدون این که زاد و توشه ای بردارند به امید خدا. می گفتند خدا خودش می رساند. ما مهمان هستیم و او میزبان. غافل از این که او همیشه مهمان خداست. در شهر خود ، در خانه خود ، هر جا که هست و باید برای این سفر توشه بردارد. فَتَزَوَّدُوا

جالب این که قرآن به محض این که به یک مطلب معمولی اشاره می کند ، یک نتیجه عالیتری هم می گیرد. توشه بردارید که حتی سفر آخرت هم توشه می خواهد. فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى [بقره/۱۹۷.] [حج در قرآن ، بهشتی ، ص ۱۹.]

۵) پس از ظهور اسلام کسانی که به حج می رفتند سعی می کردند که از هر کار درآمدزا خودداری کنند. می گفتند آمده ایم سفر زیارت نه تجارت و فکر کسب و تجارت را باید از مغز بیرون کرد.

قبل از اسلام در موسم حج چند بازار مهم تشکیل می شد که علاوه بر جنبه های اقتصادی ، اجتماعی ، جنبه

ادبی و هنری هم داشت. یک بازار سالانه ، نمایشگاه بین الملل

پس از اسلام مسلمانان احساس کردند منافات دارد با عبادت و توجه به خدا و ارزش سفر حج را از بین می برد. آیه آمد : لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ [بقره/۱۹۸]

روایاتی هم داریم که از امام می پرسند من در ایام حج کاسبی می کنم. شترکرایه می دهم. پس دیگر محرم نشوم (معلوم می شود چنین تفکری بود). این انحراف هم از نوع خداشناسی ناشی شده. خدایی که اگر بخواهیم به یادش باشیم ، باید مشغول کسب و کار نباشیم. در حالی که خدای اسلام کاسب را حبیب خود می داند. کسب را جهاد می داند. البته مشروط به این که کسب حلال باشد. انگیزه های صحیح باشد و... به همین دلیل در اسلام کار و عبادت در هم آمیخته است.

از صبح : نماز _ کار _ نماز _ کار _ نماز _ خواب. حج در قرآن ، بهشتی ، ص ۱۹.

۸. حاجی

۱. وظائف حاجی قبل از حج

(۱) محاسبه النفس : حج سفر الی الله است شبیه سفر آخرت

(۲) تفکر در اسرار و اعمال حج

(۳) نیت خالص

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْحَجُّ حَجَّانِ حَجٌّ لِلَّهِ وَ حَجٌّ لِلنَّاسِ فَمَنْ حَجَّ لِلَّهِ كَانَ ثَوَابُهُ عَلَى اللَّهِ الْجَنَّةَ وَ مَنْ حَجَّ لِلنَّاسِ كَانَ ثَوَابُهُ عَلَى النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [وسائل الشیعه ، ج ۱۱ ، ص ۱۰۹]

پیامبر (ص) فرمود زائران خانه خدا سه طائفه اند :

گناهان گذشته و آینده اش آمرزیده شود.

گناهان گذشته آمرزیده ، اما آینده نوشته می شود.

از مال و اهلش حفاظت می شود و این کمترین بهره است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا أَرَدْتَ الْحَجَّ فَجَرِّدْ قَلْبَكَ لِلَّهِ تَعَالَى مِنْ كُلِّ شَاغِلٍ وَ حِجَابٍ وَ فَوْضْ

أُمُورِكَ إِلَى خَالِقِهَا وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ فِي جَمِيعِ حَرَكَاتِكَ وَسَكَنَاتِكَ وَسَلِّمْ لِقَضَائِهِ وَحُكْمِهِ وَقَدْرِهِ وَدَعِ الدُّنْيَا وَالرَّاحَةَ وَالْخَلْقَ وَ
اخْرُجْ مِنْ حُقُوقِ تَلَزُّمِكَ مِنْ جِهَةِ الْمَخْلُوقِينَ وَ لَا تَعْتَمِدْ عَلَى زَادِكَ وَ رَاحِلَتِكَ وَ أَصْحَابِكَ وَ قُوَّتِكَ وَ شَبَابِكَ وَ مَالِكَ مَخَافَهُ
أَنْ يَصِيرَ ذَلِكَ عَدُوًّا وَ وَبَالًا فَإِنَّ مَنْ ادَّعَى رِضَى اللَّهِ وَ اعْتَمَدَ عَلَى مَا سِوَاهُ صَبْرَهُ عَلَيْهِ وَبَالًا وَ عَدُوًّا لِيَعْلَمَ أَنَّهُ لَيْسَ لَهُ قُوَّةٌ وَ لَا حِيلَةٌ
وَ لَمَّا لَأَحَدٍ إِلَّا بِعِضْمِهِ اللَّهُ وَ تَوْفِيقِهِ فَاسْتَعِدَّ اسْتِعْدَادَ مَنْ لَمَّا يَرْجُو الرُّجُوعَ وَ أَحْسِنِ الصُّحْبَةَ وَ رَاعِ أَوْقَاتَ فَرَائِضِ اللَّهِ وَ سِيْنِ نَبِيِّهِ
(ص) وَ مَا يَجِبُ عَلَيْكَ مِنَ الْمَادَبِّ وَ الْاِحْتِمَالِ وَ الصَّبْرِ وَ الشُّكْرِ وَ الشَّفَقَةِ وَ السَّخَاوَةِ وَ إِيْثَارِ الزَّادِ عَلَى دَوَامِ الْأَوْقَاتِ [مصباح
الشريعه ، ص ٤٧ .]

(قبل از تشرّف این بحث ضروری است و می طلبد در اولویت قرار گیرد.)

(٤) مال حلال :

رسول خدا (ص) : حجّ با مال حرام وزر و وبال است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ اِكْتَسَبَ مَالًا حَرَامًا لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ مِنْهُ صِدْقَهُ وَ لَا عِتْقًا وَ لَا حَجًّا وَ لَا اعْتِمَارًا وَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِعِدِّ أَجْزَاءِ
ذَلِكَ أَوْزَارًا وَ مَا بَقِيَ مِنْهُ بَعْدَ مَوْتِهِ كَانَ زَادَهُ إِلَى النَّارِ [وسائل الشيعه ، ج ١١ ، ص ١٤٥ .]

امام باقر (ع) : حجّ با مال ربا و غشّ و خیانت و سرقت پذیرفته نیست.

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ أَصَابَ مَالًا مِنْ أَرْبَعٍ لَمْ يَقْبَلِ مِنْهُ فِي أَرْبَعٍ مِنْ أَصَابَ مَالًا مِنْ غُلُولٍ أَوْ رِبَا أَوْ خِيَانَةٍ أَوْ سِرْقَةٍ لَمْ يَقْبَلِ مِنْهُ فِي
زَكَاهٍ وَ لَا صِدْقَةٍ وَ

لَا حَجَّ وَلَا عُمْرَةَ [وسائل الشیعه ، ج ۱۱ ، ص ۱۴۵]

شخصی از امام صادق (ع) پرسید : با فرماندار رابطه دارم و منافعی از او به من می رسد ولی مقداری از آن را صرف صله رحم و اطعام و حج می کنم. حضرت (ع) فرمود : إِنَّ الْخَطِيئَةَ لَا تُكَفِّرُ الْخَطِيئَةَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۲۶]

إذا حججت بمال أصله سحت فما حججت و لكن حججت البصر

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : إِنَّا أَهْلُ بَيْتِ حَجِّ صُرُورَتِنَا وَ مَهْوَرُ نِسَائِنَا وَ أَكْفَانُنَا مِنْ طَهْوَرِ أَمْوَالِنَا [من لايحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۱۸۹]

امام صادق (ع) : به کسی که با مال حرام به مکه آمده گفته می شود : لا لبيك و لا سعديك

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا اكْتَسَبَ الرَّجُلُ مَالًا مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ ثُمَّ حَجَّ فَلَبَّى نُودَى لَا لَبِيكَ وَ لَا سَعْدِيكَ وَ إِنْ كَانَ مِنْ حِلِّهِ فَلَبَّى نُودَى لَبِيكَ وَ سَعْدِيكَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۲۴]

(۵) پرداخت دیون :

شخصی به امام جواد (ع) عرض کرد می خواهم در مکه یا مدینه بمانم و مدیون هستم. حضرت (ع) فرمود : اَرْجِعْ إِلَى مُوَدَّى دَيْنِكَ وَ انْظُرْ أَنْ تَلْقَى اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَيْسَ عَلَيْكَ دَيْنٌ فَإِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يُخُونُ [من لايحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۸۳]

عبدالرحمن می گوید : پدرم از دنیا رفت اما مالی برای ما نگذاشته بود. یکی از دوستان پدرم هزار درهم قرض به من داد تا کسب کنم. یکی از دوستان دیگرش شغل پیراهن فروشی را برایم انتخاب کرد.

آن سال سود زیاد بردم. تصمیم به حج گرفتم. مادرم گفت : اول قرضت را بده. با

باقیمانده پولت به حج برو. همین کار را کردم. در سفر حج وقتی داستان را برای امام صادق (ع) تعریف کردم، وسط صحبت کردن من امام پرسید: هزار درهم قرض چه شد؟ عرض کردم پرداختم. حضرت (ع) تشویق کرد. سفینه، لفظ عبدالرحمن

(۶) پرداخت حقوق شرعی: خمس، زکات، نذر مالی و...

امام صادق (ع) فرمود: یک درهم خرج کردن در راه حج بهتر است از هزار هزار درهم در راه حق دیگر و یک درهم به امام رساندن بهتر از هزار هزار درهم در راه حج

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَنْ دَرَهَمًا فِي الْحَجِّ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ دِرْهَمٍ فِي غَيْرِهِ وَ دِرْهَمٌ يَصِلُ إِلَى الْإِمَامِ مِثْلُ أَلْفِ دِرْهَمٍ فِي حَجٍّ [من لايحضره الفقيه، ج ۲، ص ۲۲۵]

(۷) وصیت:

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ رَكَبَ رَاحِلَةً فَلْيُوصِ [كافي، ج ۴، ص ۵۴۲]

هنگام نوشتن وصیت:

(۱) قوی دل و باایمان باشید.

(۲) به فکر آخرت هم باشید. سهمی برای توشه آخرت بردارید.

(۳) برای خود وصی مشخص کنید. (عادل، موثق)

(۴) سعی کنید وصیت نامه رسمی باشد که معتبر باشد.

(۸) حلالیت طلبیدن:

ماجرای علی بن یقطین

در روایت است که نباید دل مؤمنی را بشکنید که دل شکستن مانند ویران کردن کعبه است.

(۹) تودی (ع):

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): حَقُّ عَلَى الْمُسْلِمِ إِذَا أَرَادَ سَفَرًا أَنْ يَغْلِمَ إِخْوَانَهُ وَ حَقُّ عَلَى إِخْوَانِهِ إِذَا قَدِمَ أَنْ يَأْتُوهُ [كافي، ج ۲، ص ۱۷۴]

سزاوار است با اسیران خاک هم تودیع و خداحافظی کند، چون که حق دارند.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : وَ

مَنْ خَلَفَ حَاجًّا فِي أَهْلِهِ بِخَيْرٍ كَانَ لَهُ كَأَجْرِهِ حَتَّىٰ كَأَنَّهُ يَسْتَلِمُ الْأَحْجَارَ [من لايحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۲۲۸ .]

(۱۰) وسایل لازم که باید همراه داشته باشید : نخ ، سوزن ، دارو ، لباس اضافی ، قرآن ، دفتر و قلم ، کیف و همیان ، قیچی ، سجاده

(۱۱) همسفر مناسب :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اصْحَبْ مَنْ تَتَرَيْنُ بِهِ وَلَا تَصْحَبْ مَنْ يَتَرَيْنُ بِكَ [من لايحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۲۷۸ .]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : قَالَ : لِي عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) يَا بَنِي ! انظُرْ خَمْسَةً فَلَا تُصَاحِبُهُمْ وَلَا تُحَادِثُهُمْ وَلَا تُرَافِقُهُمْ فِي طَرِيقٍ فَقُلْتُ يَا أَبَتَهُ مَنْ هُمْ قَالَ إِيَّاكَ وَمُصَاحِبَةَ الْكُذَّابِ فَإِنَّهُ بِمَنْزِلَةِ السَّرَابِ يَقْرَبُ لَكَ الْبُعِيدَ وَيَبْعُدُ لَكَ الْقَرِيبَ وَ إِيَّاكَ وَمُصَاحِبَةَ الْفَاسِقِ فَإِنَّهُ بَائِعُكَ بِمَا كَلَهُ أَوْ أَقَلَّ مِنْ ذَلِكَ وَ إِيَّاكَ وَمُصَاحِبَةَ الْبَخِيلِ فَإِنَّهُ يَخْذُلُكَ فِي مَالِهِ أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ وَ إِيَّاكَ وَمُصَاحِبَةَ الْأَحْمَقِ فَإِنَّهُ يَرِيدُ أَنْ يَنْفَعَكَ فَيَضُرُّكَ وَ إِيَّاكَ وَمُصَاحِبَةَ الْقَاطِعِ لِرُحْمِهِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۷۶ .]

امام صادق (ع) فرمود : شخص کم پولی که با جمعی پولدار همسفر شود ، خوار می شود.

(۱۲) صدقه دادن و دعا و غسل هنگام خروج از خانه :

إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيِّهْدِينِ [صفات/۹۹ .]

۲. اخلاص در حج

۳. آداب بین راه

(۱) رعایت بهداشت :

از لباس ساده ، سفید ، نازک و تمیز استفاده کنید.

از شستشوی بدن مخصوصاً پاها غفلت نکنید.

قبل و بعد از غذا و بعد از توالی به خصوص دست های خود را بشویید.

مصرف نمک را فراموش نکنید ، چون استقامت بدن را

زیاد می کند.

(۲) به شناسایی قبله اهمیت بدهید.

(۳) نمازها را در وقت فضیلت بخوانید.

امام صادق (ع) فرمود: یک نماز فریضه بهتر از بیست حج است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): صَلَاةُ فَرِيضَةٍ أَفْضَلُ مِنْ عِشْرِينَ حَجَّةً [تهذيب الأحكام، ج ۵، ص ۲۱].

(۴) مراعات پیران، مریضان و بانوان را بکنید.

(۵) کمک کار همسفران باشید.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): سَيِّدُ الْقَوْمِ خَادِمُهُمْ فِي السَّفَرِ [بحار الأنوار، ج ۷۳، ص ۲۷۳].

امام ششم (ع) به کسی که مواظب ائثیه بوده و بقیه به زیارت رفتند، فرمود: اجر بزرگتر را تو برده ای

شخصی می گوید: در طواف دستم در دست امام صادق (ع) بود. مردی مرا صدا زد. حضرت (ع) فرمود قضیه چیست؟ عرض کردم مردی با من کاری دارد. فرمود. برو حاجت او را برآور. گفتم در طواف هستم. فرمود طواف را قطع کن.

عَنْ أَبَانَ بْنِ تَغْلِبٍ قَالَ: كُنْتُ أَطُوفُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فَعَرَّضَ لِي رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِنَا كَانَ سَأَلَنِي الذَّهَابَ مَعَهُ فِي حَاجَتِهِ فَأَشَارَ إِلَيَّ فَرَأَاهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) فَقَالَ: يَا أَبَانَ إِيَّاكَ يَرِيدُ هَذَا؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ هُوَ عَلَيَّ مِثْلَ مَا أَنْتَ عَلَيْهِ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: فَادْهَبْ إِلَيْهِ وَاقْطَعْ الطَّوْفَ قُلْتُ وَإِنْ كَانَ طَوْفَ الْفَرِيضَةِ قَالَ نَعَمْ [وسائل الشيعه، ج ۱۲، ص ۲۰۹].

شخصی می گوید در سفر عتبات با شیخ عیاس قمی (ره) بودیم. محدث قمی دائماً در حمل و نقل ائاث بر ما سبقت می گرفت و نشد که ما از اتومبیلی پیاده شویم و خودمان چمدان های خود را برداریم.

امام سجّاد (ع) به خاطر رسیدن به پاداش خدمتگزاری، به صورت ناشناس

به مکه می رفت.

امام خمینی (ره) در سفر مشهد زودتر از همسفران به مسافرخانه می آید و چای درست می کند.

پیامبر (ص) در یکی از مسافرت ها مسئولیت جمع کردن هیزم را به عهده می گیرد.

۶) اگر مریض شدید ، شکوه نکنید.

پیامبر (ص) فرمود : کسانی که در مکه مریض می شوند و شکایت نمی کنند در برابر هر روز مریضی ، خداوند ثواب شصت سال عبادت به آنها می دهد و کسی که هوای گرم مکه را تحمل کند به اندازه صد سال آتش جهنم از او دور می شود.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ مَرِضَ يَوْمًا بِمَكَّةَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ مِنَ الْعَمَلِ الصَّالِحِ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُهُ عِبَادَةَ سِتِّينَ سَنَةً وَ مَنْ صَبَرَ عَلَى حَرِّ مَكَّةَ سَاعَةً تَبَاعَدَتْ عَنْهُ النَّارُ مَسِيرَةَ مِائَةِ عَامٍ وَ تَقَرَّبَتْ مِنْهُ الْجَنَّةُ مَسِيرَةَ مِائَةِ عَامٍ [بحار الأنوار ، ج ۹۶ ، ص ۸۵]

۷) خوشرفتاری :

از رسول خدا (ص) پرسیدند ، حجّ مبرور کدام است؟ فرمود : خوشرفتاری و اطعام.

امام ششم (ع) فرمود : اگر حاجی سه خصلت نداشته باشد ، حجّ او هیچ است : خوش خلقی ، فرو بردن خشم و تقوا.

ماجرای همسفر شدن حضرت علی (ع) با یک ذمی که مسلمان شد.

امام باقر (ع) فرمود : پدرم شتری داشت که با او ۲۲ سفر حجّ می رفت و یک تازیانه به او نزد. (این حدیث علامت خوشرفتاری حضرت (ع) است).

چند تذکر : در بین راه و خیابان ها و بازارها بسیار مؤدب باشید و همدیگر را خوب صدا بزنید.

از شوخی های زشت اجتناب کنید.

جلو خشم خود را بگیرید.

در سفر ، خوش مشرب و مزّاح باشید.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَدَاعِبُ الرَّجُلَ يَرِيدُ أَنْ يَسْرَهُ [كافي

، ج ۲ ، ص ۶۶۳ . [

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : الْمُرُوءَةُ مُرُوءَتَانِ مُرُوءَةُ الْحَضَرِ وَ مُرُوءَةُ السَّفَرِ فَأَمَّا مُرُوءَةُ الْحَضَرِ فَلَاوَةُ الْقُرْآنِ وَ حُضُورُ الْمَسَاجِدِ وَ صُحْبَةُ أَهْلِ الْخَيْرِ وَ النَّظَرُ فِي الْفِقْهِ وَ أَمَّا مُرُوءَةُ السَّفَرِ فَبِذَلِ الزَّادِ وَ الْمِرَاحِ فِي غَيْرِ مَا يَشِخُطُ اللَّهُ وَ قَلَّةِ الْخِلَافِ عَلَى مَنْ تَصِيحْبُهُ وَ تَزَكِ الرَّوَايَةِ عَلَيْهِمْ إِذَا أَنْتَ فَارَقْتَهُمْ [تحف العقول ، ص ۳۷۴ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَيْسَ مِنَ الْمُرُوءَةِ أَنْ يَحْدُثَ الرَّجُلُ بِمَا يَلْقَى فِي سَفَرِهِ مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۳۵۸ .]

(۸) سوغات :

مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ قَالَ : رَوَى أَنَّ هَدِيَةَ الْحَاجِّ مِنْ نَفَقَةِ الْحَاجِّ [وسائل الشيعة ، ج ۱۱ ، ص ۱۴۹ .]

۴. فضا سازی شهر وروستا

کیوان در حج نامه خود می نویسد که در قزوین سابقا رسم بوده که حجّاج بر سر در خانه هاشان یک تابلو از گچ ساخته و نصب می کرده اند و در آن تابلو این آیه را می نوشتند :

وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ [آل عمران/۹۷ .]

هر خانه ای که چند حاجی داشته ، چند تابلو نصب می کردند.

۵. آداب دخول به حرم

امام صادق (ع) هر گاه به حرم می رسید شتر و کاروان را نگاه می داشت. توقف و اشتوقف وَ بَکِي وَ استکبی

ابان بن تغلب : امام صادق (ع) به حرم که رسید پیاده شد و غسل کرد و کفش خود را دست گرفت و با پای برهنه وارد حرم شد و فرمود : ای ابان قافله را نگاه دار. الآن وقت از خودرستگی است. ابان سی هزار حدیث از امام به یاد داشت.

عن أبان بن عثمان عن أبي عبد الله عليه السلام : أن أبان

بن تغلب روی عنی ثلاثین ألف حدیث ، فاروها عنه [رجال نجاشی ، ص ۱۱] .

همین که از کوفه به مدینه می آمد یک ستون را برایش خالی می کردند تا تدریس کند. امام باقر (ع) به او فرمود : اجلس فی مسجد المدینه و أفْتِ النَّاسَ فَإِنِّي أَحِبُّ أَنْ يَرَى فِي شِيعَتِي مِثْلَكَ [الفهرست طوسی ، ص ۱۷] .

همین که خانه های مکه را دیدید دیگر لُبیک نگویید.

به مقصد رسید دیگر ناله نکن. تندی سیلاب را تسکین دریا می شکند.

۶. حج و انبیاء و اولیاء

حضرت شعیب (ع) به موسی (ع) گفت : ثَمَانِي حِجَجٍ فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ [قصص / ۲۷] .

به گفته روایات ، آدم (ع) ، نوح (ع) ، سلیمان (ع) ، موسی (ع) حج انجام می دادند.

جابر از امام باقر (ع) نقل می کند که در مسجد خیف ۷۰۰ پیامبر نماز گزارده اند.

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : صَلَّى فِي مَسْجِدِ الْخَيْفِ سَبْعُمِائَةِ نَبِيٍّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۳۰] .

از امام صادق (ع) حدیثی است که هفتاد پیامبر در اثر سختی و گرسنگی در مکه فوت کرده اند و بین رکن یمانی و حجر الأسود دفن شده اند. راهنمای حرمین از فلسفه حج از بیهقی در ذیل بیت عتیق.

اولیاء خداوند در راه مکه خاکسار بودند.

پیاده

پابرهنه

ناشناس

گریان و عاشق

امام کاظم (ع) مسافت مکه و مدینه را در یک سفر ۲۵ روز ، در سفر دیگر ، ۲۴ روز و در سفر دیگر ۲۶ روزه پیاده رفتند.

(۱) رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ [ابراهیم / ۳۷] .

(۲) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي حَجَّ بَيْتِكَ الْحَرَامِ [إقبال الأعمال ، ص ۲۴] .

(۴) حضرت آدم

(ع) هزار بار _ بارها

(۵) امام حسن (ع) بیست بار پیاده

(۶) امام سجاد (ع) پیاده

(۷) حضرت موسی (ع) بارها پیاده و یا گاهی پابرهنه

الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ [مومنون/۲.]

الَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا [فرقان/۶۴.]

سُجَّدًا وَبَكِيًا

الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ [معارج/۲۳.]

الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ [مومنون/۹.]

بلوغ ایتاء

الَّذِينَ يَوْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيَقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ [بقره/۳.]

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ [آل عمران/۹۲.]

يُوَثِّرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ [حشر/۹.]

بلوغ نماز

إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا [آل عمران/۳۵.]

حضرت زکریا (ع) خادم مسجد

طَهَّرًا بَيْتِي [بقره/۱۲۵.]

۷. سیمای حاجی ایران

(۱) به همه سلام کنیم :

می گویند : ایرانی ها همان هایی هستند که سلام می کنند.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): كُونُوا لَنَا زِينًا [أمالی صدوق ، ص ۴۰۰].

(۲) سیگار نکشیدن در حَرَم :

قرآن را روی زمین نگذاریم ، با سوغاتی وارد حرم نشویم ، پا از روی سر مردم برنداریم.

(۳) فرهنگ مناجات

(۴) خوشرویی

(۵) خوش بویی

ایرانی کیست؟

(۱) آنها که ساکشان بزرگتر است.

(۲) آنها که وقت نماز در بازار پرسه می زنند.

(۳) آنها که پسته و انگشتر و زعفران و...

(۴) آنها که پشت مقام حلقه می گیرند و مزاحم دیگران می شوند.

(۵) آنها که در طواف هل می دهند.

(۶) آنها که خیلی چونه می زنند.

(۷) آنها که پشت بقیع نماز می خوانند.

در عرفات خود بودن

حضور در صحنه

سیاهی لشکر یک ارزش است و از ارکان حج است.

در احرام بودن ارزش است. سعی نکنیم زود بیرون بیاییم.

ابوحنیفه می گوید :

لَوْ لَا جَعَفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ مَا عَلِمَ النَّاسُ

خمس در آمد

خمس مخلوط به حرام را بدهیم.

توجه به روحانی و مسأله شرعی ، از مسافره‌های دیگر نپرسید مگر عالم و دقیق باشد.

همسر شما که با لیبیک حرام شد فقط با نماز صحیح حلال می شود.

شرکت در جماعت اهل سنت

با کسی رفیق شویم که ما را با خدا و عبادت بیشتر آشنا کند ، نه جنس ارزان.

بنای مخالفت با رفقا را نداشته باشید. (اسرار رفقا را جایی نقل نکنید.)

بین محلّ سجده و قیام عبور نکنید. این رشد تقوی داده او را بزنید.

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : إِنَّكُمْ قَوْمٌ أَعْيَدَاوَكُمْ كَثِيرَةٌ عَادَاكُمْ الْخَلْقُ يَا مَعْشَرَ الشَّيْعَةِ! إِنَّكُمْ قَدْ عَادَاكُمْ الْخَلْقُ فَتَزِينُوا لَهُمْ بِمَا قَدَرْتُمْ عَلَيْهِ [كافی ، ج ۶ ، ص ۴۸۰ .]

پرداخت وجوهات

وصیت نامه

نمازشان را اینجا درست کنند.

جلسات روحانیون را شرکت کنید.

حاجی با خودش :

اخلاص

استمداد

شکر

توبه

مطالعه اسرار حجّ؟؟؟

حاجی با مالش :

خمس

زکات

ردّ مظالم

وصیت

حاجی با مردم :

عذرخواهی (علیّ بن یقین)

خداحافظی : با مرده و زنده

سپردن اهل

سفارش به تقوی

تفقد از محرومین به خصوص فامیل

مردم با حاجی :

سفارش به سوغاتی نکنند.

سفارش به نماز و طواف؟؟؟

از در بنی شیبه زیرا بت هُبل آنجا دفن شده است.

زیر پا گذاردن پرچم آمریکا

دعا و طلب خیر

صدقه

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : مَنْ خَلَفَ حَاجًّا فِي أَهْلِهِ بِخَيْرٍ كَانَ لَهُ كَأَجْرِهِ حَتَّى كَأَنَّهُ يَسْتَلِمُ الْأَخْجَارَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٢٢٨] .

دیدن حاجی بروید. شریک در اجر او هستید.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَعَانَ مُؤْمِنًا مُسَافِرًا نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ ثَلَاثًا وَ سَبْعِينَ كَرْبَةً وَ أَجَارَهُ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ مِنَ الْغَمِّ وَ الْهَمِّ وَ نَفَسَ عَنْهُ

كَرْبُهُ الْعَظِيمَ يَوْمَ يَغْصُ النَّاسُ بِأَنْفُسِهِمْ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۲۹۳ .]

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : إِنَّا أَهْلُ بَيْتِ حَجِّ صَرُورَتِنَا وَ مُهُورِ نِسَائِنَا وَ أَكْفَانِنَا مِنْ طَهُورِ أَمْوَالِنَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۱۸۹ .]

رَوَى عَنِ الْأَيْمَنِ (ع) أَنَّهُمْ قَالُوا : مَنْ حَجَّ بِمَالٍ حَرَامٍ نُودِيَ عِنْدَ التَّيْبَةِ لَا لَبِيكَ عَبْدِي وَ لَا سَعْدَيْكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۳۱۷ .]

لا يحج و لا يعمر على الابل الجلاله

انضباط

اگر يك لحظه قبل از مغرب از عرفات کوچ کند ، برود

بزرگترین كفاره را بايد دهد. (يك شتر)

اگر ندارد ۱۸ روز بايد روزه بگيرد.

تذکرات

(۱) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كُونُوا لَنَا زِينًا [أمالی صدوق ، ص ۴۰۰ .]

(۲) دستورات مسئولین را گوش دهید.

(۳) قبل از سوار شدن به هواپیما از خوردن و آشامیدن زیاد پرهیزید.

(۴) به عربی سلام کنید. السَّلَامُ عَلَيْكُمْ

(۵) از خوشی زننده دوری کنید.

به خیال خود دور از چشم مأمورین خلاف نکنید.

کیف نایلون کوچک برای کفش خود همراه داشته باشید.

در حدیث است : در حفظ زاد و توشه خود دقیق باشید.

در قبرستان بقیع و ضریح پیامبر (ص) نخ نبندید ، پول نیندازید.

سر به سر تجار و کسبه نگذارید.

زنان تنها به مغازه ها نروند.

در برخورد با پلیس و متصدیان گمرک با کمال خونسردی روبرو شوید.

۸. لباس حاجی

با لباس ، قالب را می شکنند تا شاید قلب بشکنند.

اصل لباس نشانه :

ادب

فرهنگ

هدف

بهداشت

تواضع

رنگ لباس :

نوزاد : سفید

احرام : سفید

کفن : سفید

بی دوخت

رنگ

با رنگ طبیعت پنبه

انگیزه لباس :

سرما

گرما

خودنمایي

حياء (ورق الجَنَّة)

عبوديت

مساوات با همه

نه بلند ، نه کوتاه

لباسي كه نشانه :

کشور

سن

صنف

مقام

عبادت

۹. مکه و كعبه

۱. فضيلت

(۹) قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : النَّائِمُ بِمَكَّةَ كَالْمُجْتَهِدِ فِي الْبُلْدَانِ وَ

السَّاجِدُ بِمَكَّةَ كَالْمُتَشَحِّطِ بِدَمِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [وسائل الشيعة ، ج ١٣ ، ص ٢٣١ .]

قال النَّبِيُّ (ص) : هر کس برای حجّ از خانه بیرون رود تا برگردد به هر گامی صد هزار هزار حسنه و هزار هزار گناه از او محو و هزار هزار درجه و برای هر دره‌می هزار هزار درهم و هر کار خیری انجام دهد ، هزار هزار . اگر بمیرد اهل بهشت و اگر برگردد آمرزیده و دعایش مستجاب و ...

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ خَرَجَ حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا فَلَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَتَّى يَرْجِعَ مِائَةَ أَلْفِ حَسَنَةٍ وَ يَمْحَى عَنْهُ أَلْفُ سَيِّئَةٍ وَ تُرْفَعُ لَهُ أَلْفُ أَلْفِ دَرَجَةٍ وَ كَانَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ بِكُلِّ دِرْهَمٍ أَلْفُ أَلْفِ دِينَارٍ أَلْفِ دِينَارٍ وَ بِكُلِّ حَسَنَةٍ عَمَلَهَا فِي وَجْهِهِ ذَاتُكَ أَلْفُ أَلْفِ حَسَنَةٍ حَتَّى يَرْجِعَ وَ كَانَ فِي ضَمَانِ اللَّهِ إِنْ تَوَفَّاهُ أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ وَ إِنْ رَجَعَ رَجَعًا مَغْفُورًا لَهُ مُسْتَجَابًا لَهُ فَاعْتَنِمُوا دَعْوَتَهُ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرُدُّ دَعَاءَهُ إِذَا قَدِمَ فَإِنَّهُ يَشْفَعُ فِي مِائَةِ أَلْفِ رَجُلٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ مَنْ خَلَفَ حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا فِي أَهْلِهِ بِخَيْرٍ بَعْدَهُ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ كَامِلًا مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجْرِهِ شَيْءٌ [وسائل الشيعة ، ج ١١ ، ص ١٠٤ .]

خدا : بیتی [حج / ٢٦ .]

انبیاء : حجر اسماعیل (ع)

مردم : وُضِعَ لِلنَّاسِ [آل عمران / ٩٦ .]

خانه دنیا و آخرت : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَرَادَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةَ فَلْيَوْمِ هَذَا الْبَيْتِ [وسائل الشيعة ، ج ١١ ، ص ١٥١ .]

خانه محفوظ : فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ [فیل / ٥ .]

خانه با برکت : بِبِكَهْ مُبَارَكًا

[آل عمران/۹۶]

خانه آزاد : الْبَيْتِ الْعَتِيقِ [حج/۲۹]

خانه همه : سَوَاءَ الْعَاكِفُ فِيهِ وَ الْبَادِ [حج/۲۵]

امن : أَمْنًا [بقره/۱۲۵]

بابا : أَبِيكُمْ [حج/۷۸]

خانه هر روز : قبله

خانه هر کار : (حَتَّى ذَبِحَ)

خانه حیات : مستحب است تمام کارهای ما رو به قبله باشد.

خانه مرگ : دفن میت

(۱) زمین : اُولَیْنِ زَمِیْنٍ وَ مَقْدَسٍ تَرِیْنِ : وَ الْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِکَ دَحَاها [نازعات/۳۰]

(۲) نقشه : نقشه عرش ، نمود عرش در زمین

(۳) معمار : خدا

(۴) بنا : ابراهیم (ع)

(۵) دستیار و کارگر : اسماعیل (ع)

(۶) صاحب : خدا

(۷) ساکنین : ناس

(۸) اهداف خانه : عبادت ، وحدت ، امنیت

مستحبات اماکن مقدسه مسجد الحرام

حجر الأسود : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَمِينُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ [وسائل الشيعه ، ج ۱۳ ، ص ۳۲۱]

مقام ابراهیم (ع) : جای پای ابراهیم (ع) رکن یمانی

زمزم

ناودان طلا

خانه خدا: بیتی [حج/۲۶]

خانه بابا: اَبِيكُمْ [حج/۷۸]

خانه خودت: وَضِعَ لِلنَّاسِ [آل عمران/۹۶]

خانه همه: سَوَاءٌ الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ [حج/۲۵]

خانه آزاد: الْبَيْتِ الْعَتِيقِ [حج/۲۹]

مَلَّةَ اَبِيكُمْ اِبْرَاهِيْمَ [حج/۷۸]

وَ اِذْ يَرْفَعُ اِبْرَاهِيْمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ [بقره/۲۷]

انسان های طول تاریخ

پاکی و سادگی ما را به خدا می رساند ، نه تشریفات

حرکت ما را به خدا می رساند ، نه توقّف

دل دادن ، ما را به خدا می رساند ، نه غفلت

با مردم به خدا می رسیم ، نه تنها

حرکت حساب شده ، ما را به خدا می رساند ، نه حرکت بی رویه

دنباله روی

از انبیاء (علیهم السّلام) ما را به خدا می رساند ، نه شرق و غرب

فضای آمن ما را به خدا می رساند ، نه فسوق و جدال

گذشت ما را به خدا می رساند ، نه بخل

کنار زدن محرمات ما را به خدا می رساند ، نه ارتکاب به محرمات

۱) در حجّ مردم باید بروند ، در قبله و کعبه هر کجای دنیا باشند آن را در ذهن در آغوش می گیرند.

۲) در حج یکی دو میلیون می روند ، کعبه را تمام مسلمین توجّه دارند.

۳) حجّ برای مستطیع است ، توجّه به قبله ، وظیفه همه

۴) حجّ در تمام عمر یک بار ، قبله و کعبه هر روز و هر شب.

۵) در حجّ صف بندی نیست ، در قبله صف بندی جماعت است.

۶) حجّ برای رزمندگان است ، قبله برای زنده و مرده

میرزا خلیل (کمره ای) ، از راهنمای حرمین ، ج ۱ ، ص ۱۴۰.

چقدر عزیزی که باید ابراهیم (ع) و اسماعیل (ع) خادم تو باشند : طَهْرًا بَيْتِي [بقره/۱۲۵] .

مشرك نزدیک تو نیاید.

جنگ در تو ممنوع است.

موجب برپایی اسلام و مسلمین هستی.

اوّل خانه مردم هستی.

۲. مسجدالحرام

مکه جغرافیا نیست ، تاریخ است.

زمینی نیست ، زمانی است.

زمانی رسول اکرم (ص) در اینجا تنها بوده است.

زمانی این کعبه بت ها

نماز فرادی در آنجا از جماعت در منزل بهتر است. وافی.

مشرکون نجس از ورود ممنوع هستند: **إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ** [توبه/۲۸]

یک نماز در آن سبب قبولی تمام نمازهای عمر است. وافی.

وَمَنْ يَرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ [حج/۲۵]

مراد قبول تولیت ناهلان

إِنَّ أَوْلِيَاءَهُ إِلَّا الْمُتَّقُونَ [انفال/۳۴]

صدها پیامبر در آن نماز

با قبله دقیق

از جماعت

سه نفری به چند میلیونی

خانه ای که ابراهیم (ع) و اسماعیل (ع) پاکش کردند. (تو با آلودگی وارد نشو).

ازدرب بنی شیبه وارد شو.

سلام بر ابراهیم (ع) و محمد (ص) کن.

مهمان او هستی ، دعا کن.

مرکز اصلی زمین : وَ الْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا [نازعات/۳۰] .

قصد قربت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حَيْجُ أَغْنِيَاءِ أُمَّتِي لِلنُّزْهِهِ وَ يَحْجُّ أَوْسَاطُهَا لِلتَّجَارَةِ وَ يَحْجُّ فَقَرَاوَهُمْ لِلرِّيَاءِ وَ السُّمْعَةِ [وسائل الشيعه ، ج ۱۵ ، ص ۳۴۸] .

۳. نام های کعبه

کعبه : هَدْيًا بِالْعِ كَعْبِهِ [مائده/۹۵] .

بیت الحرام : وَ لَا آمِنَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ [مائده/۲] .

بیتي (بیت الله) : طَهَّرَا بَيْتِي [بقره/۱۲۵] .

بیت العقیق : وَ لِيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ [حج/۲۹] .

بکه بیت المعمور (بنا به بعضی تفاسیر) بِيكِهِ [آل عمران/۹۶] .

امتیازات :

(۱) کعبه تنها بنایی است که خداوند به خودش نسبت داده است : بَيْتِي [حج/۲۶] .

(۲) هر روز هر مسلمانی باید یاد او باشد ، در ذبح ، نماز ، حیات و مرگ.

(۳) اراده سوء به آن عذاب دارد.

(۴) بیشترین ثواب برای نمازکنار او

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَا لَهْؤَنَ إِلَيْهِ وُلُوهَ الْحَمَامِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱.]

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): الْحِجُّجُ وَفَادَةٌ إِلَى رَبِّكَ وَفِرَارٌ إِلَيْهِ مِنْ ذُنُوبِكَ وَفِيهِ قَبُولُ تَوْبَتِكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۱۸.]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): يَا سَدِيدُ! إِنَّمَا أُمِرَ النَّاسُ أَنْ يَأْتُوا هَذِهِ الْأَحْجَارَ فَيُطَوُّوْا بِهَا ثُمَّ يَأْتُوا فَيَعْلَمُونَا وَلَا يَتَّهَمُونَا لَنَا [كافي ، ج ۱ ، ص ۳۹۲.]

مكه ام القرى است يعنى بايد كار مادر را بكند.

از تمام بلاد حفاظت كند.

تمام بلاد خوراک دهد.

همه بلاد را به راه اندازد.

همه بلاد را با یک دید بنگرد.

همه بلاد با او رابطه مستقیم داشته باشند.

سادگی ، قداست ، امنیت ، حرکت ، بت شکنی _ جلوه حق همه بلاد را تأمین کند.

۵. جغرافیای کعبه

سنگ کعبه به قدری ساده است که احتمال معبودیت در آن نیست.

آری پرچم ، پارچه ای بیش نیست ، لکن ارتش یک کشور به آن افتخار می کند و برای سربلندی آن جان می دهد ، چون رمز عزت است.

پرچم اسلام ، سنگ است. یعنی تو هم باید مثل سنگ محکم باشی.

ساختمان در بلندی ها نشانه غرور است : أ تَبْتُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبُوثُونَ [شعراء/۱۲۸].

ولی کعبه که خانه بندگی و غرورزدایی است ، در محلّ پایین قرار گرفته است.

اگر در جای خوش آب و هوا بود ، تفریح گاه بود.

در قرآن ۱۴ مرتبه مسجد الحرام و بیت الله مطرح است.

۱۰. تبلیغات وحج

امام صادق (ع) در عرفات با فریاد بلند رو به چهار طرف کرده در هر طرف سه مرتبه می فرمود :

عن عمرو بن أبی المقدم قال : رأیت أبا عبد الله (ع) یوم عرفه بالموقف و هو ینادی بأعلا صوته یا أيها الناس إن رسول الله کان الإمام [إقبال الأعمال ، ص ۳۳۰]

۱۱. حج و جهاد

درباره جهاد می خوانیم :

لا یقاربه شیءٌ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): فَوْقَ كُلِّ ذِي بَرٍّ بَرٌّ حَتَّى يُقْتَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِذَا قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَيْسَ فَوْقَهُ بَرٌّ [كافی ، ج ۵ ، ص ۵۳] .

شخصی به امام سجاد (ع) گفت : چرا به جای جهاد حج آمده ای؟! فرمود : یار نداشتم. اگر به عدد این گله یار داشتم...؟؟

أَيَّاماً مَّعْدُودَاتٍ

اما جهاد زمان ندارد.

كُلُّ أَرْضٍ مَكْهَنَدَارِيمٍ .

كُلُّ أَرْضٍ كَرْبَلَادَارِيمٍ .

كُلُّ يَوْمٍ عَرَفَهَنَدَارِيمٍ .

كُلُّ يَوْمٍ عَاشُورَادَارِيمٍ .

حجّ زمانی است که استطاعت پیدا شد برای جهاد باید استطاعت به دست آورد.

وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا [آل عمران/۹۷] .

أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ [انفال/۶۰] .

در حجّ جای پای اولیاء است. در جبهه انسان از اولیاء می شود.

در حجّ منافع را می گیریم : لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ [حج/۲۸] .

در جبهه منافع را می دهیم.

در حجّ می رود که برگردد ، در جبهه می رود که برنگردد.

در حجّ مُحَرَّمٍ ولی در جبهه مَحَرَّم

در حجّ ید الله را می بوسیم؟؟ ، در جبهه یدالله می شویم : قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ [توبه/۱۴] .

در حجّ با کمیت (عدد) آشنا می شویم. در جبهه با کیفیت (اثر) آشنا می شویم.

در حجّ مصرف امنیت است. در جبهه برای تولید و کسب امنیت می رود.

در حجّ زادگاه جسم علی (ع) را می بینیم.

در جبهه فکر علی (ع) را می بینیم.

در مکه بیت عتیق را طواف می کند. ولی در جبهه خودمان را آزاد می کنیم.

در مکه سیمای اسلام ، در جبهه سیمای ایمان

در مکه جای شعار ، در جبهه جای شعور

در مکه اهل دینارند ، در جبهه اهل ایثار

در مکه کوه صفا ، در جبهه روح صفا.

از حجّ می توان جبهه رفت ، ولی از جبهه نمی توان حجّ رفت.

حجّ سیر افقی است ، جبهه سیر عمودی است.

در حجّ مو و ناخن کوتاه و در جبهه آرزوها کوتاه می شود.

در حجّ عرق می ریزیم. در جبهه خون می ریزیم.

در حجّ سنگریزه به جای شیطان ، در جبهه موشک به سوی خود شیطان.

حج ، صفحه ۲۵

در حجّ گوسفند را به قربانگاه می بریم. در جبهه خودمان را به قربانگاه می بریم.

در حجّ ترک مو ، در جبهه ترک سر.

در حجّ به سوی منا (سرزمین آرزوها) ولی در جبهه ، از همه آرزوها دست برمی داریم. (دست از همه غیر برمی داریم).

در حجّ شبیه فرشته می شویم ، در جبهه امام فرشته می شویم. (لیله المیبت خداوند حضرت علی (ع) را الگوی فرشتگان قرار داد.)

در حجّ ظالم در امان است. در جبهه ظالم گرفتار است.

حجّ مکتب می خواهد ، جبهه جرأت می خواهد.

اثر حجّ محدود است ، اثر خون تا ابد باقی است : بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ [آل عمران/۱۶۹].

امام حجّ ابراهیم (ع) است که حاضر شد یک قربانی دهد. امام جبهه حسین (ع) است که آن همه قربانی داد.

سوغات حجّ لباس است. سوغات جبهه شفاعت است.

امامی داریم که حجّ نرفته ، ولی امامی نداریم که شهید نشده باشد.

حاجی خودش عزیز می شود. رزمنده کشورش را عزیز می کند.

خلفاء جلو مسجد

را نمی گرفتند ولی جلو کربلا را می گرفتند.

حجّ بر همه واجب نیست. ولی دفاع بر همه لازم است.

حجّ در تمام عمر یک بار واجب است ، ولی دفاع همیشه.

در مدیریت ها گاهی فقط تسلط و قاطعیت است.

گاهی فقط محبت است.

در اسلام ، بیعت ، اطاعت ، ولایت. واژه هایی است که هم تسلط در آن است ، هم محبت.

۱۲. حجه الوداع

رسول خدا (ص) در سال دهم با جمعیتی انبوه حدود هشتاد هزار نفر در مکه حجّی با شکوه برگزار کرد. از سال قبل اعلام شده بود حضور بت پرستان در این حجّ ممنوع است.

آن حجّ یک نمایش و تظاهرات بسیار عالی و چشمگیر بود که در عظمت بخشیدن به نهضت اسلامی نقش مهمی داشت.

در همان سرزمینی که مسلمانان شکنجه شده بودند ، تحقیر شده بودند ، اخراج شده بودند ، هشتاد هزار نفر یکصدا فریاد می کشیدند : «الله اکبر»

این همان سرزمینی است که تا یک سال قبل ، بت پرستان هر دسته ای شعار می دادند.

گروهی یا لایت یا لایت گروهی یا هبل یا هبل اما اکنون هشتاد هزار نفر خدای واحد را می خوانند : لَئِيكَ اللَّهُمَّ لَئِيكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَئِيكَ

تنها حجّی که رسماً پیامبر (ص) بجا آورد همین حجّ بود و تمام فِرَقِ مسلمین از همین حجّ الکو گرفته اند.

ماجرای غدیر هم در همین حجّ است. [حجّ در قرآن ، بهشتی ، ص ۲۸.]

۱. حجاب

۱. سیمای حجاب

۱- عفاف یک کرامت است : زن با حجاب خود می تواند به مردها هم عفت بدهد.

۲- اگر جلو گیری مطرح شد بازار رقابت مصرف محرومیت کم جلوه ها عارض می شود.

۳- حجاب نشانه ارزش است.

۴- زن به خاطر حیا و کنترل بیشتر مسئولیت بیشتری دارد ، چون که تسلط مالی و تسلط قلبی در زندگی را بر عهده دارد.

باید به زن آموخت که تو فقط تن نیستی. باید به مرد گفت : تو چشم نیستی. شعار خوراک ، پوشاک ، مسکن نشانه اصالت تن و بینش مادی است.

حجاب یک مساله شخصی نیست تا بگوئیم انسان آزاد است. بی حجابی از میراث های ننگین رضا خان است.

حجاب

از چه زمانی؟

دختران باید حجاب را تمرین کنند.

حجاب برای نامحرمان؛ خواه فامیل، خواه بیگانه، برادر شوهر، پسر عمو و... باید رعایت شود.

یکی از راه های تعاون بر حجاب، ارزان بودن چادر است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): زكاه الجمال العفاف [غرر الحکم، ص ۲۵۶].

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَائِضِينَ وَالْخَائِضَاتِ وَالْمُتَصِدِّقِينَ وَالْمُتَصِدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا [احزاب/ ۳۵].

۲. اهمیت حجاب

سکینه (س) در گودی قتلگاه خطاب به پدر: یاابتا انظر الی رووسنا المكشوفه. [تظلم الزهراء].

در مجلس یزید اشک می ریخت. یزید علت را پرسید فرمود: کیف لایبکی من لیس له ساتر تستر وجهها عنک و عن جلسائک.

خطبه حضرت زینب در کوفه و شام:

قد هتکت ستورهن و أبدیت وجوههن. [اللهوف، ص ۱۸۱].

أمن العدل یا ابن الطلقاء! تخذیرک حراثک و إمائک و سوقک بنات رسول الله (ص) سبا یا. [اللهوف، ص ۱۸۱].

حجاب ارزان به دست نیامده؛ صد هزار شهید داده ایم تا حجاب را گرفته ایم.

امام حسین (ع) تا آخرین لحظات عمر نگران خیمه ها و حجاب خانم ها بود.

حضرت زهرا (س) از اینکه پیامبر کارهای بیرون خانه را به علی سپرد بسیار خوشحال شد.

حجاب سنگر است در مقابل تیرهای دشمن.

۳. حجاب در قرآن

فلسفه و آثار/ عفت عمومی

١- وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ [احزاب/٥٣] .

قال : فى الميزان ، ج ١٦ ت ، ص ٣٩ : و سئلوهن متاعا كناية عن تكلمهن لحاجه .

٢- فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِخْيَاءٍ [قصص/٢٥] .

٣- فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ [احزاب/٣٢] .

٤- وَلَا يَضْرِبَنَّ بَارِئُهُنَّ لِيَعْلَمَ مَا يَخْفَيْنَ مِنْ زِينَتِهِنَّ [نور/٣١] .

٥- وَالَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [نور/٤] .

٦- إِنَّ الَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [نور/٢٣] .

٧- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا [نور/٢٧] .

٨- از بيت المال مى توان مخارج

عروسی را تهیه کرد.

۹- قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ [نور/۳۰].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): قَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى "قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ" (نور-۳۰) فَهَاهُمْ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى عَوْرَاتِهِمْ وَأَنْ يَنْظُرَ الْمَرْءُ إِلَى فَرْجِ أَخِيهِ وَيَحْفَظَ فَرْجَهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَيْهِ [كافی، ج ۲، ص ۳۵].

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ (مواضع الزينه) إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلَا لِيُضْرَبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ [نور/۳۱].

۱۰- وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ [مومنون/۵].

۱۱- وَأَنْكَحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ [نور/۳۲].

ایامی جمع ایم مردی که زن ندارد و زنی که مرد ندارد. مراد از صالحین کسانی که صلاحیت ازدواج دارند. نه اینکه از نظر اعمال صالح و بر جسته هستند. [المیزان، ج ۱۵، ص ۱۱۳].

۱۲- قَالَ قُتُبُ الدِّينِ الرَّائِدِي (ره) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى "وَلَيْسَ تَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ" (نور-۳۳): أمر تعالی من لا يجد السبيل إلى أن يتزوج بأن لا يجد طولا من المهر ولا يقدر على القيام بما يلزمه لها من النفقه والكسوه أن يتعفف ولا يدخل في الفاحشه و يصبر حتى يغنيه الله من فضله. [فقه القرآن، ج ۲، ص ۷۵].

۱۳- وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمْ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ [نور/۵۹].

۱۴- وَلَا تُكْرِهُوا فَتِيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا [نور/۳۳].

فتياتكم؛ یعنی الاماء، البغاء؛ یعنی الزنا، تتحصنا؛ یعنی تعفف و ازدواج. [المیزان، ج ۱۵،

۱۵ _ يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ [نور/ ۵۸] .

پیامبر (ص) فرمود: " حتی ورود به اتاق مادری که جز فرزند این کسی ندارد ممنوع است ، مگر با اذن قبلی " .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنْ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (ص) فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! أُمِّي أَسْتَأْذِنُ عَلَيْهَا؟ فَقَالَ : نَعَمْ قَالَ : وَ لِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَيْسُرُكَ أَنْ تَرَاهَا عُرْيَانَةً قَالَ : لَأَقَالَ : فَاسْتَأْذِنُ عَلَيْهَا [النوادر راوندی ، ص ۱۹] .

۱۶- وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ وَأَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَهُنَّ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ [نور/ ۶۰] .

وَ اذْكُرْنَ مَا يُتْلَى فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ [احزاب/ ۳۴] .

نوع گفتگو با مردان : فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ [احزاب/ ۳۲] .

يَذُنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يَعْرِفْنَ فَلَا يُؤْذِينَ [احزاب/ ۵۹] .

در صورتی که با حجاب اسلامی باشند مشخص می شود زن مسلمان است و از اذیت و آزار سالم می ماند. [المیزان] .

فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا [مریم/ ۱۷] .

در قرآن و حدیث / آیه حجاب

قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ [نور/ ۳۱] .

۱- يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ [نور/ ۳۱] .

۲- وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ [نور/ ۳۱] .

۳- وَلَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا [نور/ ۳۱] .

۴- وَلَا يُضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ [نور/ ۳۱] .

۵- وَلَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِمَعُولَتِهِنَّ]

۶- وَ لَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ [نور/۳۱].

۷- وَ تُوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا [نور/۳۱].

عایشه همسر پیامبر (ص) به آیه قُرْآنِ فِي بُيُوتِكُنَّ [احزاب/۳۳].

عمل نکرد و چه سر اسلام آمد؛ بعدها عایشه بارها می گفت: و ردت لو كان لي العديد من الانباء من رسول الله و اراهم يموتون جميعا و لا اخرج فيما خرجت فيه [مساله حجاب ، شهيد مطهری ص ۸۳].

يا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا [احزاب/۳۲].

۱- موقعیت اجتماعی محدودیت آور است: يا نِسَاءَ النَّبِيِّ

۲- هر گونه سخن ، لباس و عمل که تحریک کننده باشد ممنوع است.

۳- نه گناه کنید و نه سبب گناه دیگران شوید: فَيَطْمَعَ الَّذِي

۴- حتی سبب فتنه یک نفر نشوید: الَّذِي فِي قَلْبِهِ

نَهَالِذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ

۵- طمع بیمار دلان برای کنترل کافی است ، گرچه قصد جدی نداشته باشند. فَيَطْمَعَ

۶- در جامعه نبوی نیز همه افراد سالم نیستند: فَيَطْمَعَ الَّذِي

۷- راه فساد را به روی فاسدان ببندید.

۸- چشم چرانی یک مرض قلبی است.

۹- افراد آلوده از مقدسات نیز دست بر نمی دارند.

۴. حجاب در روایات

۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ اكْفُفْ عَلَيْهِنَّ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ بِحِجَابِكَ إِيَّاهُنَّ فَإِنَّ شِدَّةَ الْحِجَابِ خَيْرٌ لَكَ وَ لِهِنَّ مِنَ الْإِزْتِيَابِ وَ لَيْسَ خُرُوجُهُنَّ بِأَشَدَّ مِنْ دُخُولِ مَنْ لَا تَثِقُ بِهِ عَلَيْهِنَّ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا يَعْرِفَنَّ غَيْرَكَ مِنَ الرِّجَالِ فَافْعَلْ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱].

روز قیامت دوستان حضرت زهرا (س) به رشته چادر حضرت چنگ می زنند.

: لا ينبغي للمرأة ان تجمل ثوبها اذا خرجت من بيتها

نگرانی حضرت زهرا (س) از اینکه بیگانگان اندام او را در حال تشییع جنازه ببینند و پیشنهاد اسما بنت عمیس : ما احسن و اجمل لا تعرف به المرئه من الرجل سترتینی سترک الله من النار [احتجاج الزهراء ، ۲۰۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا جَلَسَتِ الْمَرْأَةُ مَجْلِسًا فَقَامَتْ عَنْهُ فَلَا يَجْلِسُ فِي مَجْلِسِهَا رَجُلٌ حَتَّى يَبُودَ [كافي ، ج ۵ ، ص ۵۶۴] .

نوع حضور در جامعه و بین مردان : تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ [قصص/۲۵] .

استحیا نکره آمده که حاکی از عفت است. در حدیث آمده که حضرت موسی به دختر شعیب پیشنهاد کرد که راه را به او نشان دهد و خود از عقب بیاید. [المیزان] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَيُّمَا امْرَأَةٍ تَطَيَّبَتْ لِغَيْرِ زَوْجِهَا لَمْ تُقْبَلْ مِنْهَا صَلَاةٌ حَتَّى تَغْتَسِلَ مِنْ طَيِّبٍ كَغُسِّ لَمِهَا مِنْ جَنَابَتِهَا [كافي ، ج ۵ ، ص ۵۰۷] .

مصافحه :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَافَحَ امْرَأَةً حَرَامًا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَغْلُومًا ثُمَّ يَوْمَرُ بِهِ إِلَى النَّارِ وَ مَنْ فَاكَهَ (شوخى) امْرَأَةً لَا يَمْلِكُهَا (حَبْسَهُ اللَّهُ) بِكُلِّ كَلِمَةٍ كَلَّمَهَا فِي الدُّنْيَا أَلْفَ عَامٍ [ثواب الأعمال ، ص ۲۸۲] .

۵. سیر تاریخی حجاب

۱. سوغات غرب

زن سه دوره داشته : ۱- شیء گرانبها (که از شخصیت انسانی بی بهره بود)

۲- شخص بی بها (که در اروپا در قرون وسطی به ابتذال کشیده شد)

۳- شخص گران بها (که انقلاب اسلامی به ارمغان آورد) هم شخصیت دارد و در صحنه اجتماع نقش دارد. هم با حفظ حجاب ارزش خود را حفظ کرده است.

۱- تا

جنگ جهانی اول.

زن و مرد از هم جدا بودند. پس از خاتمه جنگ آمد و رفت غرب زیاد شد. سرو صدای آمیزش زن و مرد بلند شد و چند چیز کمک به این نظریه کرد:

الف: اختراعات غرب نظر مردم را طوری جلب کرد که خیال کردند همه کار آنها صحیح است.

ب: تمایل مردم به دیدن زنها موجب طرفداری آنها شد.

ح: استعمار چیان غرب از محروم بودن دیدن زن های شرق ناراحت و میل به دیدن داشتند.

تظاهر به روشنفکری را شعار عور بودن خود قرار دادند و این اسم روشنفکری اثر گذاشت. و ظلم بی اندازه مردها به زنها عقده ای در دل زنها گذاشته بود که دنبال وقت مناسب می گشتند.

حجاب مورد اتفاق همه ادیان است. اگر به شعائر دین مسیحیت نگاه کنیم، شما عکس حضرت مریم (س) را بدون روسری هنوز ندیده اید و خود نمایانگر اهمیت موضوع در عمق اعتقادات اینان است یا اینکه در کلیسا زنان مسیحی حتما روسری به سر می کنند.

۲. سیمای غرب

۱- آمار از دختران فریب خورده غرب را توجه کنید: در سال ۱۹۶۱ آمریکا ۰۰۰۰۰۰۰ دختر فریب خورده با اینکه ۲۳ سال قبل یعنی ۱۹۳۷ این رقم ۳۰۰۰۰۰ نفر بوده، آلمان ۳۷۵۰۰۰ دختر فریب خورده، فرانسه ۳۹۰۰۰۰، انگلستان ۲۱۵۰۰۰.

۲- روزنامه کیهان از قول یک دکتر که در قسمت جنوبی لندن طبابت می کند نوشته بود هر سال ۵۰۰۰۰ سقط جنین می شود. در اروپا که بچه حرام ننگ نیست چنین است، پس در ایران چه خبر است.

۳- روزنامه اطلاعات ۹ مرداد ۱۳۳۸ می نویسد: جوانان انگلستان در بعضی مناطق وقتی قصد مسافرت دارند

از زن خود که مبادا ربوده شود می ترسند و آنها را به کمپانی های بیمه می سپارند و از طرف اداره بیمه برای آنها مامور قرار می دهند که کسی آن ها را منحرف نکند. اداره بیمه نیز بیش از ۲ ماه آنها را نگهداری نمی کند. ۴- در نیویورک در ۶ ماه حدود ۳۰۰۰ شکایت از تجاوز به ناموس انجام شده داشته است.

۳. آرایش

روزنامه اطلاعات ۱۳۴۷ / ۹ / ۵ تنها در یک سال ، ۲۱۰ هزار کیلو مواد ولوازم آرایشی وارد کشور شد.

آرایش برای غیر شوهر حاکی از کمبود محبت داشتن زن و احساس حقارت است. (توصیه : به همسران و دخترانتان و خواهران و مادرانتان زیاد احترام بگذارید)

۴. مبارزه دنیا با حجاب

۱- در تایلند با اینکه در قانون اساسی عمل به عقاید مذهبی حرام است و در بعضی مکانها تا ۹۵ درصد مردم مسلمانند و با وجودی که عده زیادی از خواهران مصرند با حجاب باشند دولت مانع می شود و آنها را از دانشگاه و ادارات اخراج می کند. [روزنامه جمهوری اسلامی ۲۷/۳/۱۳۶۷]

توضیح اینکه در بانکوک پایتخت سه میلیونی تایلند نزدیک به ۵۰۰ هزار فاحشه هست که دولت به لحاظ ورود ارز از آنها تشکر می کند.

۵. مقاومت علما در برابر بی حجابی

درنامه ای که شیخ عبدالکریم حائری به رضا شاه می نویسد آمده : تا پای جان باید ایستاد ، من هم می ایستم ، ناموس است ، حجاب است. [اطلاعات ۶۴ / ۷ / ۷] .

فرماندار وقت در تاریخ ۱۹ / ۱۰ / ۱۳۱۶ می نویسد : بارها دعوت خصوصی و عمومی و تهدید کردم ، اما مردم کاشان حاضر به کشف حجاب نمی شوند جز چند نفر معدود. [اطلاعات ۱۰ / ۲]

۶. نکات

سوال و خاطره

۱- آیا کسانی که مراکز فساد را به راه انداختند از بی بند و بارها نبودند؟

۲- آیا کسانی که در کاباره ها و قمار خانه ها و شب نشینی ها بودند از بی بند و بارها نبودند؟

۳- کسانی که به نفع شاه در جشنهای دو هزار و پانصد ساله ، تاجگذاری ها ، و راه پیمائی به نفع بختیار شرکت می کردند چه کسانی بودند؟

۴- الگوی با حجابها : فاطمه زهرا (س) عالم ترین زنها ، مربی ترین زنها ، باوفاترین زنها.

۵- موسس حجاب رسول الله ، فطرت انسان و سنت نیاکان است.

۶- موسس بی حجابی رضاخان و غرب است.

۷- آیا تولید بیشتر به دست زنان باحجاب است یا بی حجاب؟ بافتنی ها ، برنج و یاری به کشاورز و هنرهای مفید چطور؟

۸- آیا خدمات جنگ بیشتر به دوش کیست؟ کی برای جبهه نان می پزد؟ کی خون خود راهبه می کند؟

آیا زنان با حجاب فرزند خود را به جبهه می فرستند یا بی حجاب؟

۹- آیا شهدای زن در تهران و ۱۷ شهریور زنان باحجاب بودند یا بی حجاب؟

۱۰- آیا مصرف زنان باحجاب بیشتر است یا بی حجاب؟

آیا تاکنون دختر بی حجاب حاضر به ازدواج با معلولین شده است.

۱۲- آیا برای مبارزه با استعمار ، غرب زدگی ، پهلوی زدگی زنان با حجاب پیش گامند یا بی حجاب؟

۶. فلسفه و آثار حجاب

۱. فردی

حجاب نگه دار عصمت زن است.

الف) متین و با وقار بودن موجب احترام اوست.

ب) استغنا از خود نمائی نشان شخصیت اوست.

ج) پوشش کامل ، باعث محفوظ ماندن ارزش های زن در برابر توطئه ها و دشمنان ناپاک است.

د) حریم نگه داشتن در برابر مرد ، نشان آگاهی به وظیفه است و

عمل به وظیفه موجب احترام می شود.

۱- شخصی: اگر گزینه جنسی کنترل نشود اشباع شدنی نیست مویذ این حرف: الف) تاریخ: کسانی که امکانات داشتند به انتها نرسیدند. خسرو پرویز و حرمسرای سه هزار نفری.

ب) ریشه این گزینه از همه چیز قوی تر است حتی از مسائل اقتصادی نشانه، اشعار، تعزل، تشییب.

۴- ارزش زن: شکی نیست که زن از لحاظ جسمانی ضعیف تر از مردان است و از جنبه عقلی تفوق مردان غالب است لذا زن باحجاب و وقار و قناعت و متانت خود در پیش مردان دارای ارزش و مقام شخصیت خواهد شد. ذلک اذنی ان یعرفن فلا یوذین [احزاب/۵۹].

۲. اجتماعی

مساوات: همه زیر یک نوع لباس، بلند و ساده.

پوشیدگی سبب زیاد شدن ازدواج می شود، چون چشم هرزه آلود مرد به هر جا افتاد پوشیده است، به خودش بر می گردد و قهرا برای به دست آوردن میل خود مجبور می شود ازدواج کند.

حجاب زن را از نظر استعمار مردان برای هدفهای گوناگون که مقداری از آنها در فروش کالا در جاسوسی و غیره می توان دید نگاه می دارد.

حجاب، زن را از فروزان شدن آتش هوس رانی مرد که صدها فساد در بر دارد حفظ می کند.

اجتماعی: حجاب دست و پاگیر و موجب ضعف زن در اجتماع و نهایتا ضعف اجتماع نیست، بلکه اجتماعی ضعیف است که وابسته به خواسته های نفسانی و به تبع آن قتل و جنایت و خیانت باشد.

۳. خانوادگی

همسر می داند که فقط برای یکدیگرند.

حجاب، زن را از بدبینی شوهر به او که مبادا فلانی به او نگاه کرد و

علاقه پیدا کرده باشد حفظ می کند.

حجاب ، مرد را مهیای تهیه منزل و زندگی و جلوگیری از هرزه گری می نماید.

حجاب ، به شوهر می فهماند که زن او مطلوب است و مرد می داند که این زن فقط برای او است و هیچ کس از او استفاده نکرده است.

حجاب زن به مردها می فهماند که زن به آسانی پیدا نمی شود ، چون به هرزنی نگاه کند او خود را پوشانده است.

حجاب ، زن را از شوهر خاطر جمع می کند و زن می داند که شوهرش بیرون نتوانسته به زن ها نگاه کند و علاقه پیدا کند.

حجاب ، از به هم خوردن زندگی زناشوئی جلوگیری می کند ، زیرا بسیاری از به هم خوردن ها در اثر بدبینی مردها است و حجاب جلو این سوء ظن ها را می گیرد و مرد را مطمئن می کند که زن او زیبا است.

حجاب زن خاطر شوهرش را در هنگام مسافرتش آسوده قرار می دهد.

خانوادگی : موجب استحکام خانواده می شود.

ایجاد آرامش بین زوجین *تَشْكُنُوا إِلَيْهَا* [روم/ ۲۱] .

ایجاد همبستگی بین زوجین و دفع شقاق *جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً* [روم/ ۲۱] .

۷. بی حجابی

۱. سیمای بی حجابی

تنوع در لباس نشانه ناآرامی در روان است.

تنوع در لباس؛ یعنی شکستن و گسستن زنجیره ارتباط با نیاکان ، مذهب اصالت های فکری ، اخلاق.

تنوع در سبک پوشی رابطه تنگاتنگ با شیوع فساد.

بی حجابی ، خود باختگی در برابر غرب است.

بی حجابی ، پیوند با رضاشاه است. بی حجاب به جای توجه دادن مردم به کمالات علم مردم را متوجه به کفش و لباس برخوردی می کند.

بی حجابی ، بی ارادگی و خود باختگی است ، کسی که در پشم و نخ استقلال نداشت

در برابر عقیده دیگران نیز استقلال نخواهد داشت.

نمی توان گفت من در فکر الهی هستم ، ولی در عمل مادی.

هر مقدار به پی خود آرایی ظاهری برویم ، از خود آرایی باطنی بازمانده ایم.

تلف کردن عمر برای خود آرایی.

کم کارترین زنان شیک ترین آنها است.

شیک پوشی ضد کار است.

شیک پوشی عامل فتنه در میان زن و شوهر است و یکی از مهم ترین مسائل زن و شوهر تحمل بودجه لباس است.

جلوه گری نشانه اصاله بدن و ماده است.

اصل جلوگیری مانع روابط مفید و کارساز اجتماعی است.

همان گونه که سرکوب کردن غریزه خطر دارد ، رها کردن آن نیز خطراتی دارد ، زیرا تمایل بی نهایت ، و امکانات محدود است ، لذا باز هم تمایلات سرکوب می شود ، پس بهترین راه دو چیز است. ۱- ارضاء به قدر حاجت.

۲- جلوگیری از تحریکات و تهییج.

رها کردن شهوت مثل رها کردن آتش و ارضاء آزاد مثل هیزم ریختن به آتش است. غرق در شهوات مساوی است با از دست دادن احساس های عالی از نظر اخلاق ، علم ، هنر ، خدمت و ابتکار.

مَنْ أَعْرَضَ عَنِ ذِكْرِي [طه/ ۱۲۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ لَمْ تَصْلَحْهُ الْكِرَامَةُ أَصْلَحَتْهُ الْإِهَانَةُ [غرر الحکم ، ص ۴۸۲] .

انسان طراح مدهاست یا مدها نشانه شخصیت انسان.

با بدحجابی ، شیک پوشی و تجمل پرستی ، شخصیت ما عوض نمی شود.

زن باید پارچه را قیچی کند ، نه اینکه پارچه ها شخصیت زن را قیچی کند.

[مجله پاسدار اسلام شماره ۳۷ سال ۶۳] .

همه نهادها بریده از هم متاسفانه...

زن در تاریخ مظلوم بوده جاهلیه الاولى و جاهلیه الثانی.

هدف برای بعضی به رخ کشیدن سرمایه.

برای بعضی بدحجابی

وسيله مبارزه با نظام جمهوری اسلامی است. در اندلس ثابت شده در انحراف بعضی جوانان حزب اللهی هم...

برای بعضی دنبال جلب نظر و محتاج به خودنمایی و جبران کمبودها و پیدا کردن خواستگار هستند ، چون که معمولا یکی مثل خودشان چشم چران گیرشان می آید.

برای بعضی ناگاه و بی غرض که سخت تاثیر محیط خانوادگی یا قبیله ای و یا اعتقاد به اینکه باید دل پاک باشد و بی توجهی به خطرات بی حجابی است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا بَدَأَ وَقُوعِ الْفِتَنِ أَهْوَاءٌ تُتَّبَعُ [نهج البلاغه ، خطبه ۵۰] .

قَالَ الْجَوَادُ (ع) : مَنْ أَطَاعَ هَوَاهُ فَقَدْ أَطَاعَ عَدُوَّهُ مَنَاهُ [أعلام الدين ، ص ۳۰۹] .

۲. عوامل بی حجابی

۱. فردی

۱- مساله حجاب را نمی دانند و فکر می کند عیبی ندارد.

۲- فلسفه حجاب و آثار شوم بی بند و باری را نمی داند.

۳- کمبودی دارد که می خواهد خود را مطرح کند.

۴- طبق هوا و هوس و میل رفتار می کند.

۵- می خواهد از سایر بد حجاب ها عقب نماند.

۶- فکر می کند بی حجابی ، رمز ترقی و روشنفکری است.

۷- می خواهد با دیگران فرقی داشته باشد.

۸- فکر می کند که بد حجابی گناه ساده ای است و به دیگران لطمه ای نمی زند ، در صورتی که این اثرات را به همراه دارد.

۱- تزلزل خانواده ،

۲- دختران ربوده شده ،

۳- سقط جنین ،

۳- امراض مقاربتی.

۵- امراض روانی ، ۶- تشویق به فساد ، ۷- خودکشی و دیگرکشی ، ۸- مصائب والدین و همسر زنان بی حجاب ، ۹- ضرر علمی ، ۱۰- بچه های سر راهی ، ۱۱- زیاد شدن آمار طلاق ، ۱۲- ناراضی بودن همسر چشم چران ،

۱۳- تاخیر ازدواج و اشیاع کاذب ، ۱۴- غفلت از کمالات واقعی و اکتسابی.

۱۵- صرف بودجه ها برای آرایش و هوسها.

۱- گروهی حجاب را در اثر پستی و حقارتی که زن در ایام عادت است می دانند و گویا از خجالت حجاب را قرار داده اند؛ در حالی که نظر اسلام به حیض فقط دوری از جماع است و در همه کارهای دیگر با مرد شریک. آن یهود بود که وقتی زن حیض شود از خانه بیرون می کردند ، با او غذا نمی خوردند ، از یک طرف حتی در اتاق خودشان راه نمی دادند و اسلام نظر بدی به عادت ندارد تا علت حجاب را آن بدانیم.

۲- گروهی نادان می گویند : حجاب موجب شعله ور شدن غرائز می شود و این بدتر است ، لذا خوب است زنها عادی باشند :

قَالَ الْمُجَلِّسِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ : "المرء حريص على ما منع" [بحار الأنوار ، ج ۳۲ ، ص ۳۶].

همین که جوان چند مرتبه چند زنی را دید سیر شده و دنبال کار خود است ، زیرا تکرار یک موضوع انسان را سیر و بی میل می کند. راسل می گوید : پخش عکسهای منافی عفت مردم را خسته و بی میل می کند. اتفاقا برعکس است ، هر چه آزادی باشد ، شهوت شعله ورتر می شود به دلیل اینکه جوانهای شهوتران با اینکه بسیار از این و آن حلال و حرام کام می گیرند ، ولی در مقابل شهوت زودتر زمین خورده و آنهایی که خود دار هستند خیر. روح آدم شهوت پرست ، مثل نان و آب خوردن نیست که به یک مقدرای سیر شود. شهوت مثل علاقه به

مال و مقام است که هر چه بیشتر شد سیری ندارد و سیری جسمی شعله را خاموش نمی کند ، مثل خواب شخصی است که علاقه به مال دارد ، نمی شود گفت : این علاقه به مال در او فانی شد.

۳- اما پخش عکس ها ، اگر یک قسمت حرف راسل حتی صحیح باشد ، اما هر عکسی با هر رنگی و از شخصی باقیاقه ای هرگز ملال آور نیست ، بلکه تهیج کننده است. اما اینکه : قَالِ الْمَجْلِسِي رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ : المرء حريص على ما منع . [بحار الأنوار ، ج ۳۲ ، ص ۳۶] .

این درجایی است که جلوگیری باشد به طور کامل که در این وقت انسان حریص می شود ، اما اگر جلوگیری شود که ناز و غمزه نباشد انسان را تحریص نمی کند. اگر مردی را در چند فرسخی نگه دارند حریص به رفتن سینما نمی شود ، ولی اگر پشت در سینما مردم را نگه دارند ، ولی بگویند : نروید. جلوگیری سینما با جلوگیری از آن بیشتر انسان را تحریص می کند. مضافا به اینکه اگر برای شعله ورنشیدن غرائض دستور آزادی دادیم مبتلا- به مرض هرزگی مطلق می شویم. آیا برای این داروئی پیدا شده شده؟ آیا آقایان دلسوز ، از هرزگی مطلق راضی می شوند؟ غریزه که در اثر آزادی دیوانه اش کرده به چه وسیله باید او را رام کرد؟ به عقیده ما آزادی جلو شعله ورنشیدن غرائز را نمی گیرد ، بلکه زیاد می کند و فقط تنها چیزی که جلوگیری می کند دو چیز است : الف) ارضای غرائز در حد حاجت طبیعی (ازدواج) ب) جلوگیری از تهیج و تحریک.

۴- بعضی گفته اند : حجاب برای

میل به ریاضت است ، چون جلو جمال زن گرفتن برای مردها و زنها یک نوع ریاضت است که (یا برای رسیدن به حقیقت یا برای سرکوب شدن از درک لذتها) راه فرار از لذت را در انسان به وجود می آورد. در انسان میل به انزوا و ریاضت پیدا و موجب چیزهایی از جمله حجاب می شود.

این حرف غلط است. در اسلام رهبانیت منع شده است : قَمَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۳۸] .

شانه کردن و کوتاه کردن مو ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : النَّظَافَةُ مِنَ الْإِيمَانِ [طب النبی (ص) ، ص ۱۲] .

خانه را با گچ سفید کردن ، بوی خوش ، ازدواج ، لباس خوب و یا دوری از غناء و امثال اینها شده ریاضت نیست و ابدا فلسفه حجاب ریاضت نیست.

۵- بعضی علت حجاب را ناامنی می گویند. اینها می گویند ، چون سابقا مردم به زنها زیبا هجوم می بردند ، اسلام دستور حجاب داده تا معلوم نشود و سالم بمانند ، ولی امروز که امنیت همه جا برقرار است احتیاجی به حجاب نیست.

جواب : اولاً : امروز مثل سابق بهترین شاهد اطلاعات روزنامه ها است که در کنار دریاچه جنگها که نمی شود. روزی چند زن با تاکسی ر بوده می شوند؟؟! هر شخصی چند قدم در خیابانها راه برود ، امنیت امروز برایش روشن می شود.

ثانیا : این علت برای حجاب نه در متن دستورات اسلامی است نه داروی ناامنی. صدر اسلام چون جنگ های اسلام فامیلی بوده و دسته غالب بر همه چیز مغلوب مسلط بودند؛ بر مردها ، زنها ، مال ها و حیوان

هادر این وسط پوشش زن چه نقشی خواهد داشت؟

۶- عده ای دیگر علت حجاب را این می دانند که مردان چون قصد داشتند از وجود زن در خانه استفاده کنند (اقتصادی و مادی) و دیدند بهترین راه این است که بیرون رفتن زن را مقید به چیزهائی کنند که زن خودبخود از خانه بیرون نرود ، به همین جهت مساله حجاب را پیش آوردند. اسلام هرگز علت حجاب را این نمی داند. این اسلام است که می گوید : مرد حق ندارد هیچ گاه و هیچ گونه استفاده اقتصادی از زن بنماید ، حتی برای شیر دادن ، زن می تواند از شوهرش اجرت بگیرد و بلکه اگر زن با دایه یک نرخ دارند اولویت برای زن هست. حضرت امیر (ع) می فرمایند :

إِنَّ الْمَرْأَةَ رِيحَانَةٌ وَ لَيْسَتْ بِقَهْرْمَانَةٍ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

زن ریحانه است نه قهرمان. زن حق دارد (تامادامی که حقوق ازدواج محفوظ باشد) هرگونه کسب را برای خودش انجام دهد و در آمدش مخصوص خودش. پس این حرفها غلط است.

۷- گروهی علت پیدایش حجاب را حسادت مرد می دانند؛ یعنی مرد نمی تواند هضم کند که زن او را دیگران ببینند و حسادت مرض بسیار بدی است و همان طور که حسادت در مال مذموم است در زن بد است و این حسادت یک نوع خودخواهی است در مرد و اسلام چرا این خودخواهی را امضا کرده؟

جواب : هم چنان که در روایات است این جلوگیری در مرد غیرت و در زن حسادت است و با هم فرق دارد. غیرت حالتی است که در نهاد بشر نهاده شده که انسان حاضر نیست زنش با دیگران

در آویزد و باید در مرد این حالت نهفته باشد برای حفظ نسل تا مرد نسل خود را بشناسد، ولی در زن حسادت است، زیرا زن (گرچه) شوهرش چند زن دیگر داشته باشد) نسل خود را به حامل شدن می شناسد و اشتباهی نمی شود، ولی مرد است که اگر زنش چند شوهر کند اشتباه می کند. خلاصه این که در مرد است که روح پاسبانی از زن و حفظ نسل و غیرت است نه خودخواهی، چه آنان که بسیار روح خودخواهی را در خود کوییده اند بسیار غیور هستند. حالا اسلام گرچه تنها برای این جهت حجاب را لازم ندانسته ولی بسیار به جا است که یکی از اغراض شارع اسلام همین حفظ نسل مردم باشد.

۲. اجتماعی

۱- معمولا- بی حجابی در خانواده های مرفه است. می گویند: هوا گرم است: قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ [توبه/ ۸۱].

۲- همین که فرمان جهاد و ایمان می رسید رفاه طلبان می گفتند ما را معاف بدار: اَسِيْتَاذَنكَ اُولُوا الطَّوْلِ (امکانات) مِنْهُمْ وَ قَالُوا ذَرْنَا [توبه/ ۸۶].

۳- مخالفت با نظامی که طرفدار حجاب است.

۴- تاثیر تبلیغات سوء.

علل اصل بدحجابی؟

پس از آگاهی و شناخت این معضل و درد اجتماعی به علل وریشه های آن در جامعه کنونی ایران پرداخته و دلایل عمده ای را که جمهوری اسلامی چند سال هنوز نتوانسته است این مشکل را حل کند و با کمال تاسف در سالهای اخیر روز به روز در حال افزایش است مورد بررسی قرار می دهیم که با بررسی این علل و برطرف کردن موانع موجود علاج ساده تر می گردد.

علل اصلی بدحجابی :

۱- بی

سامانی مسائل فرهنگ و فرهنگی جامعه و نبودن یک سیاست مشخص و وحدت رویه و نبودن جایگاه، فرد معین برای رسیدگی به مساله بدحجابی.

۲- کم رنگ شدن شعارهای اصلی انقلاب اسلامی در باب معنویت جامعه و حاکمیت دیانت.

۳- بی تفاوت شدن نیروهای مومن و دل سوزی که مفسد اجتماعی خواب را از چشم آنها ربوده بود و هر لحظه آماده بودند تا جهت مقابله با آن خود را به آب و آتش بزنند.

۴- کنار رفتن عده زیادی از حزب اللهی های وفادار به نظام از ادارات و ارگانها و نهادها، به بهانه عدم مدرک و عدم تخصص.

۵- روی کار آمدن افرادی که مقابله با فساد و بدحجابی برای آنها مساله دست دهم است، گرچه عرق مذهبی دارند، ولی عمدتاً این مسائل را حل شده می انگارند.

۶- لوٹ شدن مساله امر به معروف و نهی از منکر در جامعه و دوائر دولتی از طریق پخش اطلاعیه ها و نصب بخش نامه های مختلف و عمل نکردن به آنها.

۷- تضعیف نیروهای مسلمان و انجمن های اسلامی ادارات و بیمارستانها.

۸- کم ارزش شدن هیئت و وجاهت حزب اللهی و قیافه های مذهبی.

۹- شکسته شدن ابهت و اهمیت حجاب اسلامی توسط برنامه های سیما و کارمندان وابسته به دولت.

۱۰- جدی نبودن نظام در برخورد با عوامل مفسد و بدحجابی.

۱۱- سرمایه گذاری گسترده مخالفین اسلام جهت رواج فساد و بدحجابی توسط ابزارهای مختلف.

۱۲- مشکلات عمومی دولت، خصوصاً در امر حمل و نقل شهری و ارزاق عمومی و تورم که در نتیجه جرئت برخورد جدی با این معضل راز او سلب کرده است.

۱۳- عدم یک برنامه مدون فرهنگی - تبلیغاتی منظم و حساب شده ای

که با استفاده از آن ، در زمینه ارتقای عفت عمومی تلاش کافی مبذول دارد.

۱۴- عدم کنترل و نظارت بر مراکز فرهنگی ، تبلیغی ، تربیتی ، پرورشی و تسامح در امر بازیابی فیلم ها و کتاب ها و نوارهای تولیدی.

۱۵- عدم وجود مراکز فرهنگی - هنری جذاب و حساب شده با نیروهای مومن و معتقد به اسلام و انقلاب.

۱۶- برخوردهای خودسرانه غیر اصولی که تاکنون اعمال شده است و تدریجاً افراد خاطی را جری تر و گستاخ تر کرده است.

۱۷- تخلفات مستهجن بعضی از کارگزاران که به جرائد نیز کشیده شد و سبب خدشه دار شدن عفت عمومی گردید.

۱۸- بروز خلا معنوی ، مخصوصاً بعد از جنگ در جامعه.

۱۹- بیکاریها و وجود شغل های کاذب.

۲۰- مساله ازدواج و مشکلات همراه آن و تهیه امکانات زندگی.

۲۱- وجود فیلم های ویدیویی و نوارهای مبتذل در بین مردم ، مخصوصاً قشر جوان.

۲۲- عوامل مختلف ، چون اقلیت های مذهبی و مهاجرین جنگ تحمیلی و روستائیان.

۲۳- تفاله های باقیمانده از رژیم منقرض شاهنشاهی.

۲۴- اختلاف نظر در طرح حجاب و حدود و صغور آن.

۲۵- فراهم شدن زمینه های هتک حرمت حجاب و زنان محجبه در اماکن و سر چهارراهها به عنوان آدامس فروشی ، سیگار فروشی ، تکدی گری ، فال گیری و ...

۲۶- وجود شبکه های فساد زیر زمینی و آپارتمان نشینی که حمایت و تقویت مالی ، تبلیغی قدرتهای استکباری از طرق مختلف از جمله سفارتخانه ها ، به همراه دارد.

عقده حقارت و حس خودکم بینی.

۳۲- فقدان برنامه موثر و دائمی در مدارس ، دانشگاهها و ادارات به منظور ترویج اصولی حجاب.

۳۳- تولید لباسهای مبتذل و غیر مناسب.

۳۴- نبودن لباس مناسب برای کسانی که به دنبال

حجاب اسلامی هستند.

۳. خانوادگی

- مادر و خواهر و دوستانش بد حجابند.

۳. مفسد بی حجابی

۱. فردی

۱- زیاد شدن بیماری های مقاربتی و روانی.

۲- خود کشی ها.

۳- کم کاری در ادارات ، کمی مطالعه در مراکز تحصیلی مخلوط.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): النَّظْرُ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِيسَ مَسْمُومٌ وَ كَمْ مِنْ نَظْرِهِ أُورِثَتْ حَسْرَةً طَوِيلَةً [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۵۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَيَّا مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَهُوَ يَصْتِيبُ حَطًّا مِنَ الرَّئِي فَرِنَى الْعَيْنِينَ النَّظْرُ وَ زِنَى الْقَبْلَةَ وَ زِنَى الْيَدَيْنِ اللَّمْسُ صِدْقُ الْفُرُجِ ذَلِكَ أَمْ كَذَبٌ [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۵۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): النَّظْرُ بَعْدَ النَّظْرِ تَزْرَعُ فِي الْقَلْبِ الشَّهْوَةَ وَ كَفَى بِهَا لِصَاحِبِهَا فِتْنَةً [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَوَّلُ النَّظْرِ لَكَ وَ الثَّانِيهِ عَلَيْكَ وَ لَا لَكَ وَ الثَّالِثُهُ فِيهَا الْهَلَاكُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۴۷۴] .

۱- تلف کردن عمر.

۲- خود باختگی و عدم استقلال فکری و شکسته شدن و آسیب پذیری.

۳- غافل شدن از ارزشهای واقعی (به جای رقابت در علم و هنر ، رقابت در پشم و نخ و طلا)

۴- دغدغه به جای آرامش ، چون تنوع طلبی نهایت ندارد و نفس انسان جهنمی است که دائما هل من مزید می گوید.

۵- به جای انسان مستقل و مقاوم و دکوری زود رنج.

۲. اجتماعی

۱۹- آمار جنایات ، سوء ظن ، متلک ، شخص ربائی ، شخصیت ربائی ، تظاهرات به علاقه بی اساس.

۱۱- آمار نشان می دهد که جنون در کشورهایی که روابط جنسی مرد و زن از حدود اعتدال خارج می شود و عیاشی و

هوسرانی

یکی از شئون زندگی آن مردم به شمار می رود ، بیشتر است. امراض عصبی و خودکشی ها وابسته به آزادی زنان و مردان است ، زیرا یکی از علل مختل شدن دستگاه اعصاب وارد شدن تحریکات فوق العاده شدید بر اعصاب است که اعصاب قدرت آنها ندارند. [کتاب زن و آزادی ، ص ۱۱۳] .

۱۲- شما کمتر کتابی پیدا می کنید که مثل کتاب های درمان ناراحتی مشتری داشته باشند. تنها کتاب چگونه نگرانی را از خود دور کنیم تالیف دیل کارنگی مدت کمی چندین میلیون نسخه به فروش رفته.

چرا کتاب درمان ناراحتی مشتری زیاد دارد؟

چرا خواب از سر مردم رفته و باید با خوردن قرص کمی بخوابند.

همه و همه برای ناراحتی ها است. ناراحتی از چیست؟ نصف ناراحتی ها ، اگر نگوئیم همه آنها در اثر آزادیهای است که در رفت و آمدها است. جوان و دختر به غیر دستور اسلام از خانه بیرون می رود و به غیر دستور اسلام نگاه می کند. [کتاب زن و آزادی ، ص ۱۱۵] .

مفاسد بی حجابی

۱۳- ازدواجها کم می شوند :

از جوانی اروپائی پرسیدند چرا ازدواج نمی کنی؟ گفت : وقتی هر روز شیر تازه بتوانم تهیه کن چرا گاو تهیه کنم؟

۱۴- در فرانسه عدد ازدواج نسبت به ۱۸ سال قبل به یک سوم تقلیل پیدا کرده است.

در آمریکا عدد ازدواج نسبت به ده سال قبل به نصف تقلیل پیدا کرده است. استفاده آزاد از زن آزاد کجا اجازه به ازدواج می دهد؟ وقتی ازدواج کم شد جوانهای لاابالی و هرزه زیاد ، دختر تنها زیاد ، چون خرجی زن و بچه ندارند کار کمتر می کنند و جنایات اضافه می شود و صدها مفاسد

دیگر.

استعمار

۱- بجای ترویج مکتب خداپرستی ، تجمل پرستی را رواج می دهد.

۲- به جای کار ، مصرف کنندگی را ترویج می کند.

۳- به جای توجه به رشد ، توجه به تظاهر می دهد.

۴- به جای آرامش ، ایجاد اضطراب می کند.

۵- به جای مرغوب نگهداشتن ، در دسترس قرار دادن.

۶- به جای صرفه جوئی ، اسراف و تبذیر.

۷- به جای شخصیت دادن ، او را از خود خالی کردن.

۸- به جای موجودی مقاوم ، فرد دکوری زود رنج از زن نشان می دهد.

۹- به جای رقابت در علم و هنر ، رقابت در پشم و نخ.

۱۰- به جای زهد و سادگی ، پرکردن جیب بیگانگان.

والان دشمن اسلام و امام و مسلمین چه می خواهد؟

۱۱- عامل ناامنی زن در جامعه ، به خاطر تحریک مردان و سوء قصد به آنان.

۱۲- پول بلیط سینما در اصل اجاره زنان کرایه ای است ، زن شرف خود را اجاره می دهد و جیب کمپانی ها پر می شود.

۱۳- زن بی حجاب مزدور سرمایه داران برای اشباع هوسهای دیگران می شود.

۱۴- بی حجابی عامل چشم و هم چشمی ، زندگی لوکس ، اشرافی گری ، مدپرستی ، تحریکات ، دنبال درآمد حرام ،

اختلافات زن و شوهری ، عقده حقارت برای محرومان مانع رفت و آمدهای ساده و مفید ، اسراف ، رقابت ، واردات ، گناه ،

سقوط علم ، استقبال از رقاصه به جای استقبال از یک پرفسور و

بلاء نشانه هرزگی در اجتماع است : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَمْ تَطْهَرِ الْفَاحِشَةُ فِي قَوْمٍ قَطُّ حَتَّى يَعْزُبُوا إِلَّا ظَهَرَ فِيهِمُ الطَّاعُونَ وَ

الْأَوْجَاعُ الَّتِي لَمْ تَكُنْ فِي أَسْلَافِهِمُ الَّذِينَ مَضَوْا

[کافی ، ج ۲ ، ص ۳۷۳] .

کم شدن نیروی کار بقیه.

زیر بنای برخوردارها هوس ها بود در مراکزی که زن مسوولیتی داشت.

بی حجابی اراده و فعالیت مفید را تبدیل به هوس بازی و چشم چرانی و بی ارادگی می کند.

مفاسد اجتماعی

ایجاد تزلزل در روابط خانوادگی دیگران و بالا بردن آمار طلاق.

۲- باز کردن بستر برای متلک ، سوء قصد ، توطئه و هجوم.

۳- به هم زدن آرامش اجتماع و جریحه دار کردن فقرا.

۴- به هم زدن هم دلی و مساوات.

۵- از دست دادن عباد صالح و مبادله آنان با افراد لایابالی.

۱۵- عامل کم کاری در ادارات و کمی مطالعه در مراکز تحصیلی.

۱۶- جلوه گری مقدمه گناهان دیگر : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا بَدَأَ وَقُوعِ الْفِتَنِ أَهْوَاءُ تَتَّبِعُ [نهج البلاغه ، خطبه ۵۰] .

۱۷- جلوه گری به هم زدن مساوات و عدالت.

۱۹- جلوه گری وسیله اسراف و تبذیر و سوزاندن دل محرومان.

۲۰- جلوه گری بی اعتنایی به خالق ، به پیامبر ، به عفت ، به مومنین ، و نادیده گرفتن اصالت های مکتبی و ملی.

۲۱- جلوه گری ، چراغ سبزی به بیگانه.

۳. خانوادگی

- اختلافاتی که میان زن و شوهر بر سر تنوع خواهی و جلوگیری پیدا می شود.

۱- تجمل پرستی اختلافات را دامن می زند :

۲- بی علاقه‌گی جوانان به تشکیل خانواده ، چون بیرون خانه وسایل اشباع هست.

۳- سرد شدن کانون خانواده و سر از طلاق در آوردن ، زیرا او همیشه بهتر از زن خود را در خیابان ها می بیند و دیگر دلگرم نیست.

۴- فرار از خانه.

۵- محرومیت فرزندان از تربیت و مهر مادری.

۴. سیاسی

۱- استعمار گران رنگ پذیر و مدپرستی

را میزان نفوذ خود می دانند.

۲- جلوه گری ، چراغ سبزی به بیگانه.

۵. اقتصادی

۱- پر کردن جیب بیگانگان به جای شکم گرسنگان.

۲- بالا بردن مصرف به جای تولید.

۳- دست زدن به درآمدهای حرام برای تامین مخارج جلوه گری.

۴- تنوع و شیک پوشی مانع کار : کم کارترین افراد شیک پوش ترین آنانند.

۶. اخلاقی

۱- تجمل پرستی به جای خدا پرستی و اصالت دادن به تن به جای اصالت روح.

۲- کم رنگ کردن حیا و بستر سازی برای گناهان.

۳- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا بَدَأَ وَقُوعِ الْفِتَنِ أَهْوَاءٌ تُتَّبَعُ [نهج البلاغه ، خطبه ۵۰] .

۴- راضی کردن هوسبازان : قَالَ الْجَوَادُ (ع) : مَنْ أَطَاعَ هَوَاهُ فَقَدْ أَطَاعَ عَدُوَّهُ مُنَاهُ [أعلام الدين ، ص ۳۰۹] .

۵- قهر خداوند از طریق گناهان خود.

۶- زمینه سازی برای به گناه کشیدن دیگران.

۷- نادیده گرفتن اهداف انبیا ، مراجع ، امام (ره) و شهداء.

۸. روابط زن و مرد

۱. جدایی بین زن و مرد در اجتماع

قال النبي (ص) : خاطب النساء قاتلا... انتن في حافه الطريق و الرجال في وسطه [سنن ابی داوود ، ج ۲ ص ۶۵۸] .

ففي يوم من الايام اشار النبي (ص) الى احد الابواب (لمسجدالنبي) و قال : "لوتركنا هذا الباب للنساء" و بعد ذلك نهى عمر الرجال من الدخول من ذلك الباب. [سنن ابی داوود ، ج ۱ ص ۱۰۹] .

۲. حدیبی حجاب و اندازه آن

اسما خواهر عایشه وارد خانه پیامبر (ص) شد، در حالی که لباس نازک به تن داشت. پیامبر (ص) از او روی برگرداند و فرمود:
یا اسماء ان المرأه اذا بلغت المحيض لم تصلح ان یری منها الا هذا و هذا و اشار

الی کفه و وجهه [سنن ابی داوود ، ج ۲ ص ۳۸۳] .

۲- وَ يَحْفَظُنْ فُرُوجَهُنَّ [نور/۳۱] .

در روایات آمده است پوشش اندام زن غیر از وجه و کفین عورت است ، زیرا لذت مرد به تمام اندام زن است بر خلاف حیوانات.

۳- وَ لَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا [نور/۳۱] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى " وَ لَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا " (نور-۳۱) : "فِي الثِّيَابِ وَ الْكُحْلِ وَ الْخَاتَمِ وَ خِضَابِ الْكُفِّ وَ السَّوَارِ وَ الزَّيْنَةِ ثَلَاثٌ زِينَةٌ لِلنَّاسِ وَ زِينَةٌ لِلْمَحْرَمِ وَ زِينَةٌ لِلزَّوْجِ فَأَمَّا زِينَةُ النَّاسِ فَقَدْ ذَكَرْنَاهُ وَ أَمَّا زِينَةُ الْمَحْرَمِ فَمَوْضِعُ الْقِلَادَةِ فَمَا فَوْقَهَا وَ الدَّمْلُجِ وَ مَا دُونَهُ وَ الْخَلْخَالُ وَ مَا أَسْفَلَ مِنْهُ وَ أَمَّا زِينَةُ الزَّوْجِ فَالْجَسَدُ كُلُّهُ" [تفسیر القمی ، ج ۲ ، ص ۱۰۱] .

۳. نقش مردان در حفظ حجاب

زن و مرد لباس یکدیگرند : هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَ أَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ [بقره/۱۸۷] .

اگر مردان نگاه نکنند به اندام زنهای انگیزه ای برای خودنمایی زنان وجود نخواهد داشت.

حضرت زینب (ص) با امام حسن و امام حسین (س) از خانه بیرون می آمد.

۴. مسئولیت شوهر درقبال حجاب

۱- لباس نازک :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَطَاعَ امْرَأَتَهُ فِي أَرْبَعَةِ أَشْيَاءَ أَكَبَهُ اللَّهُ عَلَى مَنْخَرِيهِ فِي النَّارِ قَيْلَ وَ مَيَاهِي ؟ قَالَ : فِي الثِّيَابِ الرَّقَاقِ وَ الْحَمَامَاتِ وَ الْعُرْسَاتِ وَ النَّيَاحَاتِ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۹۶] .

امام موسی بن جعفر (ع) : ... نان الخضاب و التطيب في الجل تزيد في طهاره الزوجه فقد تفقد امراه عفافها لعدم تجمل زوجها. [کافی ، ج ۵ ص ۵۶۷]

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ جَهْمٍ قَالَ: "رَأَيْتُ أَبِيَا الْحَسَنَ (ع) اخْتَضَبَ فَقُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ اخْتَضَبَتْ؟ فَقَالَ: نَعَمْ إِنَّ التَّهْيِئَةَ مِمَّا يَزِيدُ فِي عَفْوِ النَّسَاءِ وَ لَقَدْ تَرَكَ النَّسَاءُ الْعَفْهَ بِتَوَكُّرِ أَزْوَاجِهِنَّ التَّهْيِئَةَ. ثُمَّ قَالَ: أَيْ سِيرُوكَ أَنْ تَرَاهَا عَلَى مَا تَرَكَ عَلَيْهَا إِذَا كُنْتَ عَلَى غَيْرِ تَهْيِئَةٍ؟ قُلْتُ: لَا. قَالَ: فَهُوَ ذَاكَ. ثُمَّ قَالَ: مِنْ أَخْلَاقِ الْأَنْبِيَاءِ التَّنْظُفُ وَ التَّطْيِبُ وَ حَلْقُ الشَّعْرِ وَ كَثْرَةُ الطَّرُوقَةِ ثُمَّ قَالَ: كَانَ لِسُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ (ع) أَلْفُ امْرَأَةٍ فِي قَصِيرٍ وَاحِدٍ ثَلَاثِمِائَةٍ مَهِيرَةٍ وَ سَبْعِمِائَةٍ سُرِّيَّةٍ وَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لَهُ بُضْعُ أَرْبَعِينَ رَجُلًا وَ كَانَ عِنْدَهُ تِسْعُ نِسْوَةٍ وَ كَانَ يَطُوفُ عَلَيْهِنَّ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَ لَيْلَةٍ" [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٦٧] .

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): مِنْ أَخْلَاقِ الْأَنْبِيَاءِ التَّنْظُفُ وَ التَّطْيِبُ وَ حَلْقُ الشَّعْرِ وَ كَثْرَةُ الطَّرُوقَةِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٦٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مِنْ أَخْلَاقِ الْأَنْبِيَاءِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمْ حُبُّ النَّسَاءِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٣٢٠] .

٥. تفاوت مردبازن

مرد : قدرت بدنی ، تصمیم ، مالی .

زن : کنترل ، حياء ، ظرافت .

٦. برخورد بابی حجابی

یا مسلمانی یا غیر مسلمان : اگر مسلمانی ، این الگوی اسلامی نیست . اگر نامسلمانی ، این الگو خواست اکثریت مردم نیست .

٧. مثل حجاب

مولوی : زن آتش است و مرد آب ، چون آب و آتش بدون حائل باشد آب آتش را خاموش کند و اگر بین آنها حائل باشد آتش آب را به غلیان و جوشش در آورد .

٨. مسئولیت های دولت درقبال حجاب

در عملکردها مراقب رادیوهای خارجی ، مجلات مغرض و ضیافت های

بد هم باشیم.

برخوردهای تند خیابانی، قیچی کردن مو، هجوم به محل کار پزشک زن (توهین به پرستار = کمبود کار)، سوء استفاده لاتها و تظاهرات بی شکل آشفته بد حجابها را هم بی حجاب و بی تفاوتها را هم ضد انقلاب می کند.

تأثرها هم باید حساب شده باشد.

ریشه ها: فرهنگ اشرافیت.

ریشه های فیلمهای سینمایی و وضعیت صدا و سیما.

ریشه های رادیوها و تلویزیونهای کشورهای همجوار (۵۰ رادیوی فارسی ترانه های مبتذل).

۱- ماجرای سفر ناصر الدین شاه با همسرش و عکس العمل ملا علی کنی و تاثیر آن.

رقابت با دو آفتاب در بی حجابی شیوه رضاشاه و محمدرضا پهلوی.

۳- حجاب نمایش لباسهای هفت رنگ - بی حجابی در قالب حجاب روسری اسلامی، مدل سوئسی جمع بین اسلام و غرب.

۴- ایدئولوژی (ریشه ها).

۵- اطاق لباس پوشیدن یک بوتیک، آسانسور بوده و چند زن مفقود الاثر شده؛ دو زندگان، بوتیکها، فروشگاههای لباسهای زیر زنانه و... [روزنامه اطلاعات ۱۰ / ۲]، کشته شدن زن و خراب شدن... بوتیک وعده ای جوان.

و بی حجابی در رستورانها، هتل ها و آموزشگاهها.

عدم آشنایی مریمان با فرهنگ اسلامی.

۱- افراط: مقدس مآب.

۲- تفریط: بی اعتنا و بد حجاب.

مربی بد شکل.

بیکاری: از حدود ۸۰۰ هزار حدود ۶۰ هزار قبولی کنکور داشته ایم.

عامل تربیتی: قَالَ الصَّادِقُ (ع): كَسَبُ الْحَرَامِ بَيْنُ فِي الدُّرِّيَةِ [کافی، ج ۵، ص ۱۲۴].

فرزندان در مرحله اول از والدین خط می گیرند و بعد از مدرسه، بعد از محیط

کارل می گوید : اولین عامل پدید آورنده جرم پدران مادران هستند. فرزند یک دزد و یک آدم کش کمتر از

یک دیوانه قابلیت اداره صحیح را دارد.

ادامه فیلم های مناسب : وقتی نهی می کنیم باید راه نشان دهیم. بایک بخشنامه می شود جلوی خیلی از فسادها را به طور موقتی گرفت ، اما مهم ارائه طرح است.

ارائه برنامه مناسب با ساختار و نیازهای دختر و پسر جوان.

نیازهای متناسب با زمان جوانان : نمی شود گفت ما که جوان بودیم چه کردیم.

ورزش ، تئاتر ، کتابهای رمان و داستان ، فیلم ، هنر و

بی حجابی و بد حجابی داخل خانه ها غوغا می کند :

بین الصبیان " و لو ان رجلا تغشى امدته و فی البیت صبی مستیقظ یراهما و یسمع کلامهما و نفسهما ما افلح ابدا ان کان غلاما کان زانیا" [وسایل؟؟ ، ۱۶۵]

قَالَ الصَّادِقُ (ع): يَفْرُقُ بَيْنَ الصَّبِيَانِ فِي الْمَضَاجِعِ لِسِتِّ سِنِينَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۴۳۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): يَفْرُقُ بَيْنَ الصَّبِيَانِ وَ النِّسَاءِ فِي الْمَضَاجِعِ إِذَا بَلَغُوا عَشْرَ سِنِينَ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۴۳۹] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ رَجُلًا غَشِيَ امْرَأَتَهُ وَ فِي الْبَيْتِ صَبِي مُسْتَيْقِظٌ يَرَاهُمَا وَ يَسْمَعُ كَلَامَهُمَا وَ نَفْسَهُمَا مَا أَفْلَحَ أَبَدًا إِذَا كَانَ غُلَامًا كَانَ زَانِيًا أَوْ جَارِيَةً كَانَتْ زَانِيَةً [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۰۰] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): دَعِ ابْنَكَ يَلْعَبُ سَمِعَ سِنِينَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۶] .

فیلمی ساخته شود که چگونه یک بد حجاب به خاطر یک نامه استدلالی منقلب می شود. ۱- تشویق کننده خواهر به صورت یک حزب الهی در می آورد.

۲- بحث حجاب در کتب درسی.

۳- جلوگیری از تولیدجوراب نازک.

۹. مواظبی پیرامون حجاب

چون دامنه مطالعات و مقدار

تحصیلات شما را نمی دانم از همه استدلالهای علمی و فنی دوری می کنم و بی مقدمه حرفم را شروع می کنم.

خیلی هم با شما بیگانه نیستم ، هفده سال است شبهای جمعه در تلویزیون منزل شما هستم. غفلت بزرگترین خطر برای انسان است.

غفلت :

از خداوند خالق هستی.

از مرگ و معاد.

از جوانی ، استعدادها ، ارزشها و کرامت های انسانی.

از جامعه ، دوستان و محرومان.

از توطئه های دشمنان و طرفنها.

هر چیز و هر کس ما را غافل کند ، ما را به خطر می اندازد و بزرگترین دشمن ما است و هر چیز و هر کس ما را از غفلت بیرون آورد و به ما هشدار دهد ، بهترین دوست ما است.

دوست ما خداوند است که به ما هستی داد و هستی را به ما داد. به ما عقل ، فکر ، علم ، هدایت ، قدرت تشخیص و انتخاب داد و طبیعت را تسخیر ما کرد و هم او است که کار نیکوی ما را به چند برابر خریداری می کند.

دوست ما پیامبر عزیز اسلام است که با بوسیدن دست دخترش در عصر زنده به گور کردن دختران ، به زنان مقام داد و برای زن حق مالک شدن ، رای داشتن ، تحصیل کردن ، انتخاب همسر ، نظارت بر همه امور؛ یعنی حق امر به معروف و نهی از منکر قائل شد و زن را مثل مرد برای رسیدن به همه کمالات شایسته دانست.

دوست ما ، رزمندگان و شهدایی هستند که با قبول جراحت و اسارت و شهادت و بی خوابی در مرزها و جاده های شهر و روستا ، کشور را امن ساختند تا من و شما هر شب در منزل به

راحتی استراحت کنیم.

دشمن ما ، شیطان است که با وسوسه خود آدم و حوا را فریب داد و آنان را به کاری وادار کرد که موجب کنار رفتن پوشش بهشتی آنان گردید. آری ، برهنگی اولین برنامه شیطان و اولین نتیجه عصیان انسان بود.

دشمن ما تفکری است که زن را برای هوسبازی ، تفنن و کامیابی می خواهد و عکس او را وسیله تبلیغات اجناس خود قرار می دهد.

خواهرم و دخترم من از شما می پرسم :

چرا دشمنان ما پیشرفتهای علمی خود را از ما دریغ می کنند ، اما نسبت به آنچه دختران و پسران ما را فاسد می کند بخشش می کنند؟

در استقلال کشور و دفاع از میهن زنان پوشیده بیشتر فرزندان خود را به جبهه فرستادند ، یا زنان بدحجاب؟ اگر به کشور عزیز ما هجومی شود ، مردان و زنان با ایمان زودتر فرار می کنند یا عناصر سست ایمان؟ اغفال دختران پوشیده راحت تر است یا دختران بدحجاب؟ اگر برادر شما بنای ازدواج داشته باشد و شما را وکیل کند ، آیا شما دختری را برای او انتخاب می کنی که هر روز چشم هزاران جوان هرزه به او افتاده یا کسی را که عفاف و حجاب او کامل تر و از چشم هوسبازان دورتر بوده است؟

آیا افت تحصیلی ، نگرانی و اضطراب ، امراض روانی و مقاربتی ، فرزندان سر راهی ، سقط جنین ، فرار از خانه ، ولخرجی و بهانه گیری ، اسراف و تجمل گرایی ، گناه و بی بندوباری در میان دختران با تقوا بیشتر است یا دختران رها و بدحجاب؟

خواهرم و دخترم! حجاب از ضروریات اسلام است و شما بحمدالله فرزند اسلام هستید.

امروز هزاران خواهر شما با حجاب کامل ، به عالی ترین درجات علمی رسیده و در صحنه های فرهنگی ، سیاسی و اقتصادی کشور درخشیده اند.

خواهرم و دخترم ، اگر هر چیز را انکار کنیم مرگ را نمی توان انکار کرد؛ من و شما دیر یا زود باید پاسخگوی همه کارهای خود باشیم ، کمال آفرینش ما در بندگی خدا است نه در اسارت هوسها. در حجاب کامل؛ رضای خدا ، پیامبر خدا ، امامان معصوم ، مردم با ایمان و خانواده های شهدا است ، و لی در بی بندوباری؛ رضای شیطان ، افراد لالابالی و چشم هرزه است؛ در فکر جلب رضایت کدام یک باشیم!؟

خواهرم و دخترم شما جواهرات قیمتی خود را در پوشش قرار نمی دهید تا از دسترس ناهلان دور بماند؟ چه گوهری گران تر از وجود خود شما است؟ چرا خود را ارزان در جلوی هر چشمی قرار دهی؟ مگر نه این است ، کسانی که به شما نگاه بد می کنند ، شما را برای خودشان می خواهند؟

خواهرم و دخترم اگر جلوه گری و دل ربائی امروز شما علاقه مردی را به همسرش کم کرد نمی دانید زن زیبای دیگری با جلوه گری خود ، دل شوهر شما را خواهد ربود و رونق زندگی شما را کم خواهد کرد. خواهرم و دخترم چه بسا لباس و آرایش فریبنده ای که دل فقرا را بسیاری را به درد خواهد آورد و یقینا شما راضی نخواهید بود برای خودنمایی هم نوعان تهیدست خود را دچار ناراحتی و پریشان خاطری کنید. خواهرم و دخترم ، شرق به خاطر بی ایمانی از هم فروپاشید و غرب نیز به خاطر بی تقوایی از هم فرو خواهد

باشید. به هوش باشیم و چنین تمدنی را الگوی خود قرار ندهیم .

خواهرم و دخترم!

اشتباه می کند کسی که خیال می کند که بی حجابی نشانه تمدن است!!

خیال می کند نگاه آلوده دیگران به او به سود اوست.

خیال می کند جلوه گری گناه ساده ای است. نمی داند همین کار به ظاهر ساده ممکن است دانشجویی را در فصل امتحانات دچار شکست کند و یا راننده های را به تصادف کشاند و یا آرامش خانواده ای را به نگرانی تبدیل کند.

این اولین نامه ای است که برای شما نوشتم و خدا می داند به خاطر پاک ماندن شما و جامعه ، وقت شما را گرفتم؛ اگر در این سطرها سودی دیدید یک بار دیگر آن را بخوانید و سپس به خواهران دیگر بدهید تا بخوانند.

يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِمَّنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ [اعراف/ ۲۷] .

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكِ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا [احزاب/ ۵۹] .

وَلِيُضْرِبَنَّ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ [نور/ ۳۱] .

۱۰. خاطرات

۱. پاداش اطاعت از شوهر

مردی از انصار در زمان رسول خدا سفر کرد و با زن عهد بست که از منزل بیرون نرود تا پایان سفر. زن از بیماری پدر خود مطلع شد ، تا قاصدی نزد پیامبر فرستاد و برای عیادت پدر اذن خواست. پیامبر (ص) اجازه نداد. پدر مرد ، برای تشییع اذن خواست ، پیامبر (ص) اجازه نداد. بعد پدر دفن شد و بعد از دفن

، پیامبر (ص) شخصی را نزد او فرستاد که خداوند تو را و پدرت را به خاطر اطاعت از شوهر آمرزید. [مکارم الاخلاق] .

۲. بنای مسجد بافروش پیراهن

جریان فرماندار خلیفه عباسی در بلخ و مالیات ندادن مردم بلخ و اعلان فرماندار و پناه بردن به همسر فرماندار و اهدای همسر فرماندار پیراهن زربافت را به خلیفه و برگرداندن خلیفه پیراهن را و فروش پیراهن و بنای مسجد در بلخ با یک سوم پول پیراهن. [نهج البلاغه ، فیض الاسلام ، ج ۱ ، ص ۱۷] .

۳. بی حجابی همسر رضاخان

زیارت همسر و دو دختر رضاخان (شمس و اشرف) بدون حجاب در حرم معصومه و برخورد آیت الله شیخ محمد تقی بافقی و نهایتاً حبس آنان و خبر رئیس شهربانی قم به رضا خان و آمدن رضا خان و ضرب شتم آیت .. بافقی و نجات خانواده خود. [تاریخ ۲۰ ساله ایران ، ص ۲۸۴] .

۴. مرد باغیرت

زنی در نیشابور ادعا کرد شوهرم پانصد دینار به من بدهکار است و نمی دهد. قاضی شاهد خواست. زن شاهد آورد ، شهود گفتند : باید ما صورت زن را ببینیم ، بعد شهادت می دهیم. شوهر گفت : پانصد دینار را می دهم و نمی گذارم شما به صورت زن من نگاه کنید. زن هم گفت : من پانصد درهم را نمی خواهم و صورتم را هم باز نمی کنم؛ هر دو برخاستند و رفتند. [ریاض الحکایات] .

۵. امام رضا (ع) و دختر ۵ ساله

بعضی از بنی هاشم امام رضا (ع) را با گروهی از خانواده اش دعوت کردند؟ دختر بیچه نابالغی در جلسه آمد. اهل مجلس همگی او را به سوی خود خواندند ،

چون به حضرت نزدیک شد از سن او پرسید. گفته شد: پنج سال دارد، حضرت او را از خود دور کرد. [فروع کافی، ج ۵، ص ۵۳۳].

۶. قتل دختر تازه عروس

۱- دو آموزشیار شهید عفت.

۲- جوانی را به کلانتری بردند که چرا دختر جوانی را کشتی؟ گفت: با این دختر عقد خوانده بودم، ولی هنوز او را به منزل نیاورده بودم در این ایام حرفهائی شنیدم که این دختر از خانه بیرون می رود و رفیق هایی دارد. پس از چند روزی این زن مسافرتی طولانی کرد و برگشت و به من اظهار بی میلی کرد. من کارد برداشتم و این دختری که در عقد من بود را با چند ضربه کشتم. بیرون رفتن دختر در خیابانها و جلوه گری همین نتایج را دارد. دختری که در کوچه ها چشم چرانی می کند، دیگر با شوهر خود سازش ندارد.

۳- یک نفر به پسر عموی خود که بسیار آراسته بود کمک ها می کرد، پول می داد و تمام وسائل خوشی او را فراهم می کرد. دیگران هر چه می گفتند این همه لطف در حق او روا نباشد، من حمل بر غرض می کردم و اعتنا نمی کردم. در آن روزها من بادختری بسیار خوب ازدواج کردم و زندگی شیرینی داشتم و از شدت علاقه تمام وسایل تفریح زنم را فراهم می کردم. چند ماهی گذشت یک شب به من خبر دادند که همان پسر عمویی که این همه به او کمک کردی زن شما را کشت. دیوانه وار حرکت کردم و به منزل رفتم. اطرافیان هرچه خواستند داستان را از من پنهان کنند نشد، خلاصه

معلوم شد پسر عمویم از زخم کام خواسته و او حاضر نشده ، به او حمله کرده و او را کشته است.

آری ، نتیجه بی اعتنائی ، رها کردن زن برای هرگونه خودنمائی ، راه دادن پسر عمو در منزل تنهائی و اجازه دادن مطلق به زن و .. بیش از این نخواهد بود. [کتاب زن و آزادی ، از اطلاعات ۸۷۸۶] .

۷. شاگرد قصاب قاتل

۴- شاگرد قصابی ۱۹ ساله دختر جوانی را دید و علاقه پیدا کرد. پدر این دختر دارای رتبه عالی بود. شاگرد قصاب چندین دفعه خواستگاری کرد جوابش کردند. تا بالاخره این جوان درب خانه دختر آمد و پدر دختر را دم درب ملاقات کرد. پرسید آیا دخترت رابه من می دهی؟ گفت : نه. پرسید چرا؟ گفت : برای اینکه تو با ما جور نیستی. هنوز این جمله از دهان پدر بیرون نیامده بود که شاگرد قصاب هفت تیری را از جیبش در آورد و با شلیک چند تیر پی در پی او را از پا درآورد. اگر این دختر در خیابان صورت خود را می پوشاند و جوان او را نمی دید و این همه ناراحتی پیدا نمی شد. این دختر خودش را یتیم کرد ، مادرش را بیوه کرد ، عمر پدرش را برید و همه این ها برای جلوه گری در خیابان است. [کتاب زن و آزادی ، ص ۲۷]

۵- در تهران مدیر مدرسه ای که ۴ فرزند داشت مشغول کار بود ، ناگهان خانمی آرایش کرده برای سوال از وضع تحصیل برادرزاده اش نزد مدیر آمد. مدیر عاشق او شد و زن نیز فهمید و هر روز به بهانه ای خود را نشان مدیر

می داد. خلاصه پس از رفت و آمد زیاد ، مدیر او را گرفت. پس از چندی مدیر از پدرش برای کمک خرجی پول خواست. پدر گفت : تو زن و بچه داشتی ، چرا دیگر زن گرفتی؟ مدیر دلباخته عصبانی شده و پدرش را کشت. [زن و آزادی ، به نقل از مجله تهران مصور] .

۸. فریب خورده ها

۶- روزنامه کیهان نوشته بود : جوانی به نام ایرج دختری را به فریب اینکه من با تو ازدواج می کنم به خیانت کشیده و بعد از هوسرانی ، از ازدواج شانه خالی کرده است. دختری که عفت خود اراز دست داده به دادسرا شکایت کرد و ایرج اعتراف کرد که اگر این دختر خود را پوشانده بود که ایرج او را نمی دید و عاشق او نمی شد و این جنایت واقع نمی شد.

۷- آقای فلسفی می فرمود : روزی یک دختر به من تلفن کرد که جوانی مرا فریب داده و پدر و مادرم نفهمیده اند و بعد مرا به جوانی دیگر شوهر داده اند و امشب مرا به منزل داماد خواهند برد و معلوم خواهد شد که دختر نیستم و آبروی همه ما ریخته خواهد شد. وای وای الآن خودم را می کشم ، تلفن را زمین گذاشت و رفت.

۸- روزنامه اطلاعات مورخ ۵ تیر نیمه شب گذشته پاسبان کلانتری ۲۵ ، دوشیزه ای ۱۶ ساله را که کنار خیابان خوابیده بود به کلانتری بردند ، او خود را پروین فرزند فلان معرفی کرد. این دختر گفت : جوانی به نام سعید مرا اغفال کرده و با من نزدیک شده و پدر و مادرم مطلع شده اند و مرا

از خانه بیرون کرده اند.

۹- ساعت ۴۰/۱۱ دقیقه در خیابان عین الدوله فریاد دختری که از مدرسه بیرون می آمد به گوش رسید که سوختم. مردم او را به بیمارستان شفا بردند معلوم شد جوانی به نام مهدی همایون به وی اظهار عشق می کند و دختر نمی پذیرد. جوان تصمیم می گیرد صورت دختر را جوری کند که هیچ کس به او نگاه نکند ، لذا مقداری اسید تهیه و به صورت دختر پاشید و صورتش را از بین برد.

۱۰- مردی ۳۰ ساله دارای زن و بچه ، خواهر زنی داشت. از شهر دیگر به دیدار خواهر آمد ، اتفاقا خواهرش نبود. شوهر خواهر از این خواهر زن مسافر پذیرایی کرد ، شام خوردند ، پیشنهاد سینما کرد ، پذیرفتند ، با هم سینما رفتند و برگشتند. هر کدام در اطاقی خوابیدند. در اواخر شب مرد پاشد زنش که نبود ، خواهر زن در اطاق دیگری بود. آهسته آهسته بالای سر او رفت و قصد بد داشت. زن بیدار شد و نپذیرفت. شوهر خواهر تیغ بزرگی به دست گرفت و تهدید به قتل کرد. زن از ترس حاضر شد ، ولی شرط کرد که تیغ را به او دهد. مرد تیغ را به زن داد و همین که بنای کار بد گذاشت زن ناگهان تیغ را زد و شوهر خواهر خود را از مردی انداخت. این است نتیجه روشنفکری و عمل نکردن به دستورات اسلام. [روزنامه اطلاعات ۹۰۳۳ به نقل از کتاب زن و آزادی] .

اسلام می فرماید : زن و مرد در مکان خلوت نباشند ، حتی در حال نماز و عبادت.

۹. جاسوس زن اسرائیلی

- زن

، وسیله جاسوسی می شود: در کتاب زن و آزادی می نویسد: زمانی که سوریه با اسرائیل جنگ می کردند حکومت سوریه اسلحه از ایتالیا خرید و افسری را با ده سرباز فرستاد ایتالیا تا کشتی اسلحه را وارد کند. اسرائیل فهمید. زن بسیار زیبایی را فرستاد. تا وسیله خود را در کشتی نهد. به قصد مسافرت او سوار کشتی اسلحه شد. خود را به هر رنگی نشان افسر کشتی که رهبری کشتی را داشته داد و دل افسر را ربود. خلاصه وقتی افسر می خواهد در بندر سوریه لنگر اندازد زن یهودی قصد بندرگاه اسرائیل داشت. افسر نامزد دلباخته کشتی را به بندر اسرائیل برده و اسلحه هائی که از پول مردم مسلمان تهیه شده بود در آن موقع حساس جنگ به دولت یهودی داده شد توسط حيله و جلوه گری زن زیبا. الان نیز متوجه هستند؛ اگر متفکری و روشنفکری را دریابند که آینده خوبی داشته باشد دلش را با زن می برند. شاید ایجاد مدارس مختلط برای مشغول کردن فکر عزیز کشورهای اسلامی باشد که از غرب الهام می گیرند.

۱۰. ناصرالدین شاه و مسافرت به اروپا

همین که ناصرالدین شاه تصمیم گرفت با همسرش به اروپا برود؛ آیت... ملاعلی کنی تلگراف زد که اگر چنین کنی تو را به تهران راه نخواهیم داد. و به خاطر این بدعت سپهسالار (نخست وزیر) را باید عزل کنی. ناصرالدین شاه ترسید، نخست وزیر را عزل و همسرش را در گیلان گذاشت و تنها به سفر رفت. [اطلاعات ۸/۲/۶۴].

۱. حدود

۱. حد

۱. تعریف و تبیین

حد شرعی: مجازات بدنی طبق دستور شرع اسلام در اثر ارتکاب اموری چند؛ قانون کیفری معروف و معهود اسلامی

را حد می گویند ، عقوبه مقدره وجبت حقا لله تعالی عقوبه تتعلق بايلام البدن عين الشارع كيفيتها .

اصل معنای حد منع است و مناسب آن با حد شرعی آن است که پیگیری این چینی ، مانع از تکرار آن عمل می شود . مقدار مجازات در حد معین است به خلاف تعزیر که آن نیز مجازات بدنی است ، ولی مقدار آن به نظر حاکم محول شده است . [معارف و معاریف ج ۴ ص ۴۱۲]

بَابُ أَنَّ كُلَّ مَنْ خَالَفَ الشَّرْعَ فَعَلَيْهِ حَدٌّ أَوْ تَعْزِيرٌ [وسائل الشیعه ، ج ۲۸ ، ۱۴] .

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يَبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ [بقره / ۲۳۰] .

مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ [انعام / ۳۸] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَمْ يَدْعُ شَيْئًا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ الْأُمَّةُ إِلَّا أَنْزَلَهُ فِي كِتَابِهِ وَبَيَّنَّهُ لِرَسُولِهِ (ص) وَجَعَلَ لِكُلِّ شَيْءٍ حَدًّا وَجَعَلَ عَلَيْهِ دَلِيلًا يَدُلُّ عَلَيْهِ وَجَعَلَ عَلَى مَنْ تَعَدَّى ذَلِكَ الْحَدَّ حَدًّا [كافي ، ج ۱ ، ص ۵۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) مَا مِنْ شَيْءٍ إِلَّا وَ لَهُ حَدٌّ كَحُدُودِ دَارِي هَذِهِ فَمَا كَانَ فِي الطَّرِيقِ فَهُوَ مِنَ الطَّرِيقِ وَ مَا كَانَ فِي الدَّارِ فَهُوَ مِنَ الدَّارِ [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۲۷۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) مَا خَلَقَ اللَّهُ حَلَالًا وَ لَا حَرَامًا إِلَّا وَ لَهُ حُدُودٌ كَحُدُودِ دَارِي هَذِهِ مَا كَانَ مِنَ الطَّرِيقِ فَهُوَ مِنَ الطَّرِيقِ وَ مَا كَانَ مِنَ الدَّارِ فَهُوَ مِنَ الدَّارِ حَتَّى أَرُشَ الْخُدْشِ فَمَا سِوَاهُ وَ الْجُلْدَةُ وَ نِصْفِ الْجُلْدَةِ [كافي ، ج ۷ ، ص ۱۷۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) كَانَ عَلَى (عليه السلام) يَعْلَمُ الْخَبَرَ الْحَلَالَ

و الحرام و يعلم القرآن و لكل شىء منهما حدا [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٧٣] .

عن خثيمه بن عبد الرحمن الجعفى قال : " حدثنى أبو الوليد النجرانى عن أبى جعفر (عليه السلام) أنه أتاه رجل بمكه فقال له يا محمد بن على أنت الذى تزعم أنه ليس شىء إلا و له حد؟ فقال أبو جعفر (ع) : نعم أنا أقول إنه ليس شىء مما خلق الله صغيرا و لا كبيرا إلا و قد جعل الله له حدا إذا جوز به ذلك الحد فقد تعدى حد الله فيه قال فما حد مائدتك هذه قال تذكر اسم الله حين توضع و تحمد الله حين ترفع و تقم ما تحتها. قال : فما حد كوزك هذا؟ قال : لا تشرب من موضع أذنه و لا من موضع كسره فإنه مقعد الشيطان و إذا وضعت على فيك فاذا ذكر اسم الله و إذا رافعته عن فيك فاحمد الله و تنفس فيه ثلاثه أنفاس فإن النفس الواحد يكره " [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٧٤] .

قَالَ الْيَاقِزُ (عليه السلام) : قال رسول الله (ص) : فى خطبته فى حجه الوداع أيها الناس اتقوا الله ما من شىء يقربكم من الجنة و يباعدكم من النار إلا و قد نهيتكم عنه و أمرتكم به [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٧٨] .

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَ مَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [بقره/٢٢٩] .

وَ مَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ [طلاق/١] .

وَ مَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَتَعَدَّ حُدُودَهُ يَدْخُلْهُ نَاراً خَالِداً فِيهَا وَ لَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ [نساء/١٤] .

قَالَ رَسُولُ

اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَدَّ لَكُمْ حُدُودًا فَلَا تَعْتَدُوهَا [أمالي مفيد ، ص ١٥٨] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أَمَرَ قَتَبْرَ أَنْ يَضْرِبَ رَجُلًا حَدًّا فَعَلُّظَ قَتَبْرٌ فَزَادَهُ ثَلَاثَةَ أَسْوَاطٍ فَأَقَادَهُ عَلِيٌّ (ع) مِنْ قَتَبْرٍ ثَلَاثَةَ أَسْوَاطٍ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٦٠] . عن أبي عبد الله بن معقل : " ان عليا ضرب رجلا فزاده الجلاذ سوطين فاقاده عنه علي " [كنز ، ١٤٠٠٣]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَوْمَئِذٍ بَوَالٍ نَقَصَ مِنَ الْحَدِّ سَوْطًا فَيَقُولُ رَبِّ رَحْمَةً لِعِبَادِكَ فَيَقَالُ لَهُ أَنْتَ أَرْحَمُ بِهِمْ مِنِّي فَيَوْمَرُ بِهِ إِلَى النَّارِ وَ يَوْمَئِذٍ بَمَنْ زَادَ سَوْطًا فَيَقُولُ لِيُنْتَهُوا عَنْ مَعْاصِيكَ فَيَوْمَرُ بِهِ إِلَى النَّارِ [عواليالآلى ، ج ٢ ، ص ١٥٣] .

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام) : " فِي قَوْلِ اللَّهِ " تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَ مَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ " (بقره/٢٢٩) فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ غَضِبَ عَلَى الزَّانِي فَجَعَلَ لَهُ جِلْدَ مِائَةٍ فَمَنْ غَضِبَ عَلَيْهِ فَزَادَهُ فَأَنَا إِلَى اللَّهِ مِنْهُ بَرِيءٌ " [تفسير عياشى ، ج ١ ، ص ١١٧] .

٢. فلسفه حد

١. كفاره آن گناه است

عَنْ حُمْرَانَ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَوْ أَبَا جَعْفَرٍ (ع) عَنْ رَجُلٍ أُقِيمَ عَلَيْهِ الْحَدُّ فِي الدُّنْيَا أَوْ يَعْاقَبُ فِي الْآخِرَةِ فَقَالَ : اللَّهُ أَكْرَمُ مِنْ ذَلِكَ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٦٥] .

قال رسول الله (ص) : من اذنب ذنبا فاقيم عليه حد ذلك الذنب فهو كفارته [كنز ، ١٢٩٦٤]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : من أصاب في الدنيا ذنبا فعوقب به فالله أعدل من أن

يشنى عقوبه على عبده و من أذنب ذنبا في الدنيا فستره الله عليه و عفا فالله أكرم من أن يعود في شيء إذا عفا عنه [روضه
الواعظين ، ج ٢ ، ص ٥٠٢] .

قال رسول الله (ص) : لا يمر السيف بذناب الا محاه [كنز ، ١٢٩٦٩]

قال رسول الله (ص) : الرجم كفاره ما صنعت [كنز ، ١٢٩٧٠]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ما عاقب الله عبدا مؤمناً في هذه الدنيا إلا كان أجود و أمجد من أن يعود في عقابه يوم القيامة [تحف
العقول ، ص ٢١٣] .

٢. فلسفه ضربه شلاق بر بدن زانی

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : عَلَيْهِ ضَرْبُ الزَّانِي عَلَى جَسَدِهِ بِأَشَدِّ الضَّرْبِ لِمُبَاشَرَتِهِ الزَّنَا وَ اسْتِلْدَاذِ الْجَسَدِ كُلِّهِ بِهِ فَجُعِلَ الضَّرْبُ عُقُوبَةً
لَهُ وَ عِزَّةً لِغَيْرِهِ وَ هُوَ أَكْبَرُ الْجِنَايَاتِ [عيون أخبار الرضا (عليه السلام) ، ج ٢ ، ص ٩٦] .

٣. تجسس لازم نیست

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَمَّا تَشَاءُوا الْفَاجِرَةَ مَنْ فَجَرَ بِحُكِّكُمْ فَكَمَيْهَا هِيَانٌ عَلَيْهَا الْفُجُورُ يَهُونُ عَلَيْهَا أَنْ تَزْمِيَ الْبَرِيءَ الْمُسْلِمَ [تهذيب
الأحكام ، ج ١٠ ، ص ٤٨] .

٤. توبه افضل از اقرار واجرای حد است

_ التوبه من الله افضل من الاقرار عند الامام

٢ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : السَّارِقُ إِذَا حَيَاءٌ مِنْ قِيَلِ نَفْسِهِ تَائِبًا إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ (تُرْدُ سِرْقَتَهُ إِلَى صَاحِبِهَا وَ لَمَّا قَطَعَ عَلَيْهِ) [وسائل
الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ٣٦] .

٣ _ عَلَى بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ رَفَعَهُ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) قَالَ : " أَتَاهُ رَجُلٌ بِالْكَوْفَةِ فَقَالَ يَا أَمِيرَ
الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي زَنَيْتُ فَطَهَّرْنِي قَالَ مِمَّنْ أَنْتَ قَالَ مِنْ مَرْيَنَةَ قَالَ أَتَقْرَأُ مِنْ

الْقُرْآنِ شَيْئًا قَالَ بَلَىٰ قَالَا فَاقْرَأْ فَاقْرَأَ فَادَّ فَقَالَ أَيْبُكَ جِنَّةٌ قَالَ لَا قَالَ فَادَّهَبْ حَتَّىٰ نَسْأَلَ عَنْكَ فَادَّهَبَ الرَّجُلُ ثُمَّ رَجَعَ إِلَيْهِ بَعْدَ
فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي زَنَيْتُ فَطَهَّرْنِي فَقَالَ أَلَيْكَ زَوْجُهُ قَالَ بَلَىٰ قَالَ فَمُتِّمَهُ مَعَكَ فِي الْبَلَدِ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَأَمَرَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ
(عليه السلام) فَادَّهَبَ وَ قَالَ حَتَّىٰ نَسْأَلَ عَنْكَ فَبَعَثَ إِلَىٰ قَوْمِهِ فَسَأَلَ عَنْ خَبْرِهِ فَقَالُوا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صَحِيحَ الْعَقْلِ فَارْجِعْ إِلَيْهِ الثَّلَاثَةَ
فَقَالَ لَهُ مِثْلَ مَقَالَتِهِ فَقَالَ لَهُ أَذْهَبَ حَتَّىٰ نَسْأَلَ عَنْكَ فَارْجِعْ إِلَيْهِ الرَّابِعَةَ فَلَمَّا أَقْرَأَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لِقَنْتَبِرِ احْتَفِظْ بِهِ ثُمَّ
غَضِبَ ثُمَّ قَالَ مَا أَقْبَحَ بِالرَّجُلِ مِنْكُمْ أَنْ يَأْتِيَ بَعْضَ هَذِهِ الْفَوَاحِشِ فَيَفْضَحَ نَفْسَهُ عَلَىٰ رُءُوسِ لَمَلٍ أَوْ فَلَ تَابَ فِي بَيْتِهِ فَوَاللَّهِ لَتَوْبَتُهُ
فِيمَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ اللَّهِ أَفْضَلُ مِنْ إِقَامَتِي عَلَيْهِ الْحَيْدُ ثُمَّ أَخْرَجَهُ وَ نَادَىٰ فِي النَّاسِ يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينَ اخْرُجُوا لِيَقَامَ عَلَيَّ هَذَا الرَّجُلُ
الْحَدُّ وَ لَا يَعْرِفَنَّ أَحَدُكُمْ صَاحِبَهُ فَأَخْرَجَهُ إِلَىٰ الْجَبَانِ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْظِرْنِي أَصِلِّي رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ وَضَعَهُ فِي حُفْرَتِهِ وَ اسْتَقْبَلَ
النَّاسَ بِوَجْهِهِ فَقَالَ يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينَ إِنَّ هَذَا حَقٌّ مِنْ حُقُوقِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَمَنْ كَانَ لِلَّهِ فِي عُنُقِهِ حَقٌّ فَلْيَنْصِرْهُ وَ لَا يَقِيمِ حُدُودَ
اللَّهِ مَنْ فِي عُنُقِهِ لِلَّهِ حَيْدٌ فَانْصِرْهُ النَّاسُ وَ بَقِيَ هُوَ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ ع فَأَخَذَ حَجْرًا فَكَبَّرَ ثَلَاثَ تَكْبِيرَاتٍ ثُمَّ رَمَاهُ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ
فِي كُلِّ حَجْرٍ ثَلَاثَ تَكْبِيرَاتٍ ثُمَّ رَمَاهُ الْحَسَنُ (عليه السلام) مِثْلَ مَا رَمَاهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) ثُمَّ رَمَاهُ الْحُسَيْنُ (ع) فَمَاتَ الرَّجُلُ
فَأَخْرَجَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فَأَمَرَ فَحُفِرَ لَهُ وَ صَلَّىٰ عَلَيْهِ وَ دَفَنَهُ فَقِيلَ يَا

أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَلَّا تَغْسَلَهُ فَقَالَ قَدْ اغْتَسَلَ بِمَا هُوَ طَاهِرٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَقَدْ صَبَرَ عَلَى أَمْرٍ عَظِيمٍ" [كافي، ج ٧، ص ١٨٨].

٤_ قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): أَتَى النَّبِيَّ (ص) رَجُلٌ فَقَالَ إِنِّي زَنَيْتُ فَطَهَّرْنِي فَصَرَفَ النَّبِيُّ ص وَجْهَهُ عَنْهُ فَأَتَاهُ مِنْ جَانِبِهِ الْآخَرَ ثُمَّ قَالَ مِثْلَ مَا قَالَ فَصَرَفَ وَجْهَهُ عَنْهُ ثُمَّ جَاءَ الثَّلَاثَةَ فَقَالَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي زَنَيْتُ وَعَذَابُ الدُّنْيَا أَهْوَنُ لِي مِنْ عَذَابِ الْآخِرَةِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَبْصِحْ أَحِبَّكُمْ بِأَسَىٰ يَعْنِي جَنَّةً فَقَالُوا لِمَا فَاقَرَّ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّابِعَةَ فَأَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ يَرْجَمَ فَحَفَرُوا لَهُ حَفِيرَةً فَلَمَّا وَجَدَ مَسَّ الْحِجَارَةِ خَرَجَ يَشْتَدُّ فَلَقِيَهُ الزُّبَيْرُ فَرَمَاهُ بِسِاقِ بَعِيرٍ فَسَقَطَ فَعَقَلَهُ بِهِ فَأَذْرَكَهُ النَّاسُ فَاقْتَلَوْهُ فَأَخْبَرُوا رَسُولَ اللَّهِ (ص) بِذَلِكَ فَقَالَ هَلَّا تَرَكَتُمُوهُ ثُمَّ قَالَ لَوْ اسْتَرَّ ثُمَّ تَابَ كَانَ خَيْرًا لَهُ [كافي، ج ٧، ص ١٨٥].

٥. عفو از اجرای حد برتر است

١_ حَقُّ النَّاسِ لِلنَّاسِ: عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ: "قُلْتُ لَهُ رَجُلٌ جَنَىٰ عَلَىٰ أَعْفُو عَنْهُ أَوْ أَرْفَعُهُ إِلَى السُّلْطَانِ قَالَ هُوَ حَقُّكَ إِنْ عَفَوْتَ عَنْهُ فَحَسَنٌ وَإِنْ رَفَعْتَهُ إِلَى الْإِمَامِ فَإِنَّمَا طَلَبْتَ حَقَّكَ وَكَيْفَ لَكَ بِالْإِمَامِ" [كافي، ج ٧، ص ٢٥٢].

٦. در صورت جهل بخشیده می شود

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): لَوْ أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ فِي الْإِسْلَامِ فَأَقَرَّ بِهِ ثُمَّ شَرِبَ الْخَمْرَ وَزَنَىٰ وَ أَكَلَ الرِّبَا وَ لَمْ يَتَّيْنِ لَهُ شَيْءٌ مِنَ الْحَلَالِ وَ الْحَرَامِ لَمْ أُقِمَّ عَلَيْهِ الْحَدُّ إِذَا كَانَ جَاهِلًا إِلَّا أَنْ تَقُومَ عَلَيْهِ الْبَيِّنَةُ أَنَّهُ قَرَأَ السُّورَةَ الَّتِي فِيهَا الزَّنَا وَ

الْخَمْرُ وَ أَكُلَ الرِّبَا وَ إِذَا جَهِلَ ذَلِكَ أَعْلَمْتُهُ وَ أَخْبَرْتُهُ فَإِنْ رَكِبَهُ بَعْدَ ذَلِكَ جَلَدْتُهُ وَ أَقَمْتُ عَلَيْهِ الْحَدَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٥٥] .

٧. سخت گیری در اثبات جرم

قال رسول الله (ص): ادروا الحدود عن المسلمين ما استطعتم فان وجدتم للمسلم مخرجا فخلوا سبيله فان الامام لان يخطىء في العفو خير من ان يخطىء في العقوبه [كنز ، ١٢٩٧١]

قال رسول الله (ص): ادفعوا الحدود عن عباد الله ما وجدتم له مدفعا [كنز ، ١٢٩٧٤]

قال رسول الله (ص): ادروا الحدود بالشبهات [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٧٤] .

٨. عدم جواز اجرای حد ، مگر با حکم ائمه (علیه السلام) و منصوبین از طرف آنها

قال الباقر (عليه السلام): لا يخضرن أحدكم رجلا يضربه سلطان جائر ظلما و عِدْوَانًا وَ لَا مَقْتُولًا وَ لَا مَظْلُومًا إِذَا لَمْ يَنْصُرْهُ لِأَنَّ نُصْرَةَ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ فَرِيضَةٌ وَاجِبَةٌ إِذَا هُوَ حَضَرَهُ وَ الْعَافِيَةُ أَوْسَعُ مَا لَمْ تُلْزِمَكَ الْحُجَّةُ الظَّاهِرَةُ [قرب الإسناد ، ص ٢٦] .

أحمد بن محمد بن مسائل إسماعيل بن عيسى عن الأخير (عليه السلام) في مملوك لا يزال يعصي صاحبه أيجل ضربه أم لا؟ فقال: " لا يجل أن تضربه إن وافقك فأمسكه وإلا فخل عنه " [تهذيب الأحكام ، ج ١٠ ، ص ١٤٨] .

قال محمد بن محمد بن النعمان المفيد: فأما إقامة الحدود فهو إلى سلطان الإسلام المنصوب من قبل الله و هم أئمة الهدى من آل محمد (ع) و من نصبوه لذلك من الأمراء و الحكام و قد فوضوا النظر فيه إلى فقهاء شيعتهم مع الإمكان. [المقنعه ،

٣. اهميت و جاينگاه

١. واجب بودن اقامه حدود

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : إِذَا كَانَ فِي الْحَدِّ لَعَلٌّ أَوْ عَسَى فَالْحَدُّ مُعْطَلٌ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٥٠] .

٢ — قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : حَدٌّ يَقَامُ فِي الْأَرْضِ أَزْكَى فِيهَا مِنْ مَطَرٍ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَ أَيَّامَهَا [كافي ، ج ٧ ، ص ١٧٤] .

٣ — عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ أَبِي إِسْرَاهِيمَ (عليه السلام) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " يَحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا " (روم-١٩) قَالَ : " لَيْسَ يَحْيِيهَا بِالْقَطْرِ وَ لَكِنْ يَبْعَثُ اللَّهُ رِجَالًا فَيَحْيُونَ الْعَيْدَلِ فَتُحْيَا الْأَرْضُ لِأَحْيَاءِ الْعَيْدَلِ وَ لِإِقَامَةِ الْحَدِّ لِلَّهِ أَنْفَعُ فِي الْأَرْضِ مِنَ الْقَطْرِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا " [كافي ، ج ٧ ، ص ١٧٤] .

قال رسول الله (ص) : اقامه حد من حدود الله خير من مطر اربعين ليله في بلاد الله [كنز ، ١٤٥٩٩]

قال رسول الله (ص) : حد يقام في الارض ازكى من عباده ستين سنه [مستدرک ، ج ٣ ، ص ٢١٦]

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : حَدٌّ يَقَامُ فِي الْأَرْضِ أَزْكَى فِيهَا مِنْ مَطَرٍ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَ أَيَّامَهَا [كافي ، ج ٧ ، ص ١٧٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَوْ حَفِظْتُمْ حُدُودَ اللَّهِ سَبَّحَانَهُ لَعَجَلَ لَكُمْ مِنْ فَضْلِهِ الْمَوْعُودِ [غررالحكم ، ص ٢٠٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : وَ إِقَامَةُ الْحُدُودِ إِعْظَامًا لِلْمَحَارِمِ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٥٢] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) : " أَنَّهُ قَالَ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " وَ لَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ " (نور-٢) قَالَ إِقَامَةُ الْحُدُودِ " [دعائم الإسلام ، ج ٢]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أَنَّهُ قَالَ لِبَعْضِ مَنْ أَوْصَاهُ عَلَيْكَ بِإِقَامَةِ الْحُدُودِ عَلَى الْقَرِيبِ وَ الْبَعِيدِ وَ الْحُكْمِ بِكِتَابِ اللَّهِ فِي الرِّضَاءِ وَ السَّخَطِ وَ الْقَسَمِ بِالْعَدْلِ بَيْنَ الْأَحْمَرِ وَ الْأَسْوَدِ [دعائم الإسلام ، ج ٢ ، ص ٤٤٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اذْرُءُوا الْحُدُودَ بِالشُّبُهَاتِ وَ أَقْبِلُوا الْكِرَامَ عَثْرَاتِهِمْ إِلَّا فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ [دعائم الإسلام ، ج ٢ ، ص ٤٦٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : إِنْ كُنْتُمْ لَا- محاله متسابقين فتسابقوا إلى إقامه حدود الله و الأمر بالمعروف [غررالحكم ، ص ٣٣٢] .

وَجُوبِ إِقَامَةُ الْحَدِّ عَلَى الْكُفَّارِ إِذَا فَعَلُوا الْمُحَرَّمَاتِ جَهْرًا أَوْ رُفِعُوا إِلَى حَاكِمِ الْمُسْلِمِينَ [وسائل الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ٥٠] .

قَالَ الْحَارِثُ عَنْ أَبِيهِ كَتَبَ إِلَيْهِ (مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ) عَلِيٌّ (عليه السلام) : " أَنْ أُقِمَ الْحَدُّ فِيهِمْ عَلَى الْمُسْلِمِ الَّذِي فَجَرَ بِالنَّصْرَانِيَةِ وَ اذْفَعَ النَّصْرَانِيَةَ إِلَى النَّصَارَى يَقْضُونَ فِيهَا مَا شَاءُوا " [الغارات ، ج ١ ، ص ١٤٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لَا أُقِيمُ عَلَى رَجُلٍ حَدًّا بِأَرْضِ الْعِدُوِّ حَتَّى يَخْرُجَ مِنْهَا مَخَافَةً أَنْ تَحْمِلَهُ الْحَمِيَّةُ فَيُلْحَقَ بِالْعِدُوِّ [علل الشرائع ، ج ٢ ، ص ٥٤٤] .

قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام) : أَصْحَابُ الْكِبَائِرِ كُلِّهَا إِذَا أُقِيمَ عَلَيْهِمُ الْحَدُّ مَرَّتَيْنِ قُتِلُوا فِي الثَّلَاثَةِ [كافي ، ج ٧ ، ص ١٩١] .

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : أَنْ عُلِّقَ الْقَتْلُ بَعْدَ إِقَامَةِ الْحَدِّ فِي الثَّلَاثَةِ عَلَى الرَّانِي وَ الرَّانِيَةِ لِاسْتِخْفَافِهِمَا وَ قَلَّةِ مَبَالَا تَيْهِمَا بِالضَّرْبِ حَتَّى كَانَهُ مُطْلَقًا لَهُمَا ذَلِكَ الشَّيْءُ وَ عِلَّةُ أُخْرَى أَنْ الْمُسِيءَ تَخَفَ بِاللَّهِ وَ بِالْحَدِّ كَافِرٌ فَوَجِبَ عَلَيْهِ الْقَتْلُ لِذُخُولِهِ فِي الْكُفْرِ [علل الشرائع ، ج ٢ ، ص ٥٤٤] .

۲. عدم تعطیلی در حدود

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إِذَا كَانَ فِي الْحَدِّ لَعَلٌّ أَوْ عَسَى فَالْحَدُّ مُعْطَلٌ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۵۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): مَنْ عَطَّلَ حَدًّا مِنْ حُدُودِي فَقَدْ عَانَ دَنِي وَ طَلَبَ بِذَلِكَ مُضَادَّتِي [كافي ، ج ۷ ، ص ۱۸۷] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص): أُتِيَ بِامْرَأَةٍ لَهَا شَرَفٌ فِي قَوْمِهَا قَدْ سَرَقَتْ فَأَمَرَ بِقَطْعِهَا فَاجْتَمَعَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) نَاسٌ مِنْ قُرَيْشٍ وَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ تَقْطَعُ امْرَأَةً شَرِيفَةً مِثْلَ فُلَانَةٍ فِي خَطَرٍ يَسِيرٍ قَالَ نَعَمْ إِنَّمَا هَلَكَتْ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِمِثْلِ هَذَا كَانُوا يَقِيمُونَ الْحُدُودَ عَلَى ضَعْفَائِهِمْ وَيَتْرُكُونَ أَقْوِيَاءَهُمْ وَأَشْرَافَهُمْ فَهَلَكُوا [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۴۴۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَا يَسْعَدُ أَحَدٌ إِلَّا بِإِقَامَةِ حُدُودِ اللَّهِ وَلَا يَشْقَى أَحَدٌ إِلَّا بِإِضَاعَتِهَا [غررالحكم ، ص ۱۶۷] .

الصَّدُوقُ فِي الْمُقْتَبِعِ: " وَأُتِيَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) بِرَجُلٍ كَبِيرِ الْبَطْنِ عَلِيلٍ قَدْ زَنَى فَآتَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) بَعْزُجُونٍ فِيهِ مِائَةٌ شِمْرَاخٍ فَضَرَبَهُ ضَرْبَةً وَاحِدَةً مَكَانَ الْحَدِّ وَ كَرِهَ أَنْ يَبْطُلَ حَدًّا مِنْ حُدُودِ اللَّهِ تَعَالَى " [مستدرک الوسائل ، ج ۱۸ ، ص ۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): مَتَى وَجَبَ الْحَدُّ أُقِيمَ وَ لَيْسَ فِي الْحُدُودِ نَظَرَةٌ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۸ ، ص ۲۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إِذَا كَانَ فِي الْحَدِّ لَعَلٌّ أَوْ عَسَى فَالْحَدُّ مُعْطَلٌ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۵۰] .

۳. عدم شفاعت و كفالت در حدود

كفالت و شفاعت ممنوع قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا شَفَاعَةَ فِي حَدٍّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا كِفَالَهَ فِي حَدِّ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٥٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اذْرُؤُوا الْحُدُودَ بِالشُّبُهَاتِ وَ لَا شَفَاعَهَ وَ لَا كِفَالَهَ وَ لَا يَمِينِ فِي حَدِّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٧٤] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) : " أَنَّهُ نَهَى عَنِ الشَّفَاعَةِ فِي الْحُدُودِ وَ قَالَ مَنْ شَفَعَ فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ لِيَبْطِلَهُ وَ سَعَى فِي إِبْطَالِ حُدُودِهِ عَذَّبَهُ اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ " [دعائم الإسلام ، ج ٢ ، ص ٤٤٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِأَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ يَا أُسَامَةَ لَا تَشْفَعْ فِي حَدِّ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٥٤] .

عن عائشه قالت : كانت امرأه مخزوميه تستعير المتاع و تحجده فامر ال نبي (ص) بقطع يدها فاتي اهلها اسامه فكلموه فكلم اسامه النبي (ص) يا اسامه! لا اراك تكلم في حد من حدود الله! ثم قال النبي (ص) خطيبا فقال : انما اهلك الذين ممن كان قبلكم انه اذا سرق فيهم الشريف تركوه و اذا سرق فيهم الضعيف قطعوه و الذي نفسى بيده لو كانت فاطمه بنت محمد لقطعت يدها فقطع يد المخزوميه. [كنز ، ٨٦١]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أَنَّهُ أَخَذَ رَجُلًا مِنْ بَنِي أَسَدٍ فِي حَدِّ وَ جَبَّ عَلَيْهِ لِيَقِيمَهُ عَلَيْهِ فَذَهَبَ بَنُو أَسَدٍ إِلَى الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ (عليه السلام) يَسْتَشْفِعُونَهُ فَأَبَى عَلَيْهِمْ فَأَنْطَلَقُوا إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فَسَأَلُوهُ فَقَالَ : لِمَا تَسْأَلُونَنِي شَيْئًا أَمْلِكُهُ إِلَّا أَعْطَيْتُكُمْوَهُ فَخَرَجُوا مَسْرُورِينَ فَمَرُّوا بِالْحُسَيْنِ (ع) فَأَخْبَرُوهُ بِمَا قَالَ فَقَالَ إِنَّ كَانَ لَكُمْ بِصَاحِبِكُمْ حَاجَةٌ فَأَنْصِرُوا فَلَعَلَّ أَمْرَهُ قَدْ

قُضِيَ فَأَنْصَرَفُوا إِلَيْهِ فَوَجَدُوهُ (ص) قَدْ أَقَامَ عَلَيْهِ الْحَدَّ فَقَالُوا أَوْ لَمْ تَعِدْنَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ قَدْ وَعَدْتُكُمْ بِمَا أُمِّلُكُمْ وَهَذَا شَيْءٌ لِلَّهِ لَسْتُ أُمِّلُكُمْ [دعائم الإسلام، ج ٢، ص ٤٤٣].

قال رسول الله (ص): ايما رجل حالت شفاعه من دون حد من حدود الله لم يزل في سخط الله حتى ينزع... [كنز، ٤٣٨٣٧]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): أَنَّهُ قَالَ لَمَّا رَأَسَ بِالشَّفَاعَةِ فِي الحُدُودِ إِذَا كَانَتْ مِنْ حُقُوقِ النَّاسِ يَسْأَلُونَ فِيهَا قَبْلَ أَنْ يَرْفَعُوهَا فَإِذَا رُفِعَ الحَدُّ إِلَى الإِمَامِ فَلَا شَفَاعَةَ [لَهُ] [دعائم الإسلام، ج ٢، ص ٤٤٣].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): اذْرُءُوا الحُدُودَ بِالشُّبُهَاتِ وَ لَا شَفَاعَةَ وَ لَا كِفَالَهَ وَ لَا يَمِينٍ فِي حَدٍّ [من لا يحضره الفقيه، ج ٤، ص ٧٤].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَا كِفَالَهَ فِي حَدٍّ مِنَ الحُدُودِ [دعائم الإسلام، ج ٢، ص ٦٥].

رَوَى سَعْدُ بْنُ طَرِيفٍ عَنِ الأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ: قَضَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فِي رَجُلٍ تَكْفَلَ بِنَفْسِ رَجُلٍ أَنْ يَحْبَسَ وَ قَالَ لَهُ اطْلُبْ صَاحِبَكَ وَ قَضَى (ع) أَنَّهُ لَا كِفَالَهَ فِي حَدٍّ [من لا يحضره الفقيه، ج ٣، ص ٩٥].

٤. عدم قبول قسم در حدود

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَا يَسْتَحْلَفُ صَاحِبُ الحَدِّ [تهذيب الأحكام، ج ١٠، ص ١٥٠].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): اذْرُءُوا الحُدُودَ بِالشُّبُهَاتِ وَ لَا شَفَاعَةَ وَ لَا كِفَالَهَ وَ لَا يَمِينٍ فِي حَدٍّ [من لا يحضره الفقيه، ج ٤، ص ٧٤].

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): بِرَجُلٍ وَ قَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ

هَذَا قَدْ فَنِي فَقَالَ لَهُ أَلَيْسَ بَيْنَهُ فَقَالَ لَا وَ لَكِنْ اسْتَحْلِفَهُ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لَا يَمِينُ فِي حَيْدٍ وَلَا قِصَاصٍ فِي عَظْمٍ] تهذيب الأحكام ، ج ١٠ ، ص ٧٩ .

٥. عدم بخشش در حدود الهی

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : لَا يَغْفَى عَنِ الْخُدُودِ الَّتِي لِلَّهِ دُونَ الْإِمَامِ فَأَمَّا مَا كَانَ مِنْ حَقِّ النَّاسِ فِي حَيْدٍ فَلَا بَأْسَ أَنْ يَغْفَى عَنْهُ دُونَ الْإِمَامِ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٥٢] .

٤. کارهائی که موجب حد است

١. زنا

١. اقسام زنا

عَنْ عَمَارِ السَّابِطِيِّ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنْ مُحْصَنَةٍ زَنَتْ وَ هِيَ حُبْلَى قَالَ تُقْرَأُ حَتَّى تَضَعَ مَا فِي بَطْنِهَا وَ تُرْضَعُ وَ لَدَهَا ثُمَّ تُرْجَمُ " [تهذيب الأحكام ، ج ١٠ ، ص ٤٩] .

الزَّانِيَةُ وَ الزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَ لَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ لِيَشْهَدَ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [نور/٢] .

عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ : " قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) أَيْنَ يَضْرَبُ الَّذِي يَأْتِي ذَاتَ مَحْرَمٍ بِالسَّيْفِ أَيْنَ هَذِهِ الضَّرْبَةُ؟ قَالَ : يَضْرَبُ عُنُقَهُ أَوْ قَالَ : تُضْرَبُ رَقَبَتُهُ " [كافي ، ج ٧ ، ص ١٩٠] .

٢. شرایط حد زنا

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَمَّا يَفْطَعُ السَّارِقُ حَتَّى يَقِرَّ بِالسَّرِقَةِ مَرَّتَيْنِ وَ لَا يُوجِمُ الزَّانِي حَتَّى يَقِرَّ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ [تهذيب الأحكام ، ج ١٠ ، ص ٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : الْمَغِيبُ وَ الْمَغِيبَةُ لَيْسَ عَلَيْهِمَا رَجْمٌ إِلَّا أَنْ يَكُونَ الرَّجُلُ مَعَ الْمَرْأَةِ وَ الْمَرْأَةُ مَعَ الرَّجُلِ [كافي ، ج ٧ ، ص ١٧٨] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : قَضَى أَمِيرُ

الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فِي الرَّجُلِ الَّذِي لَهُ امْرَأَةٌ بِالْبَصِيرَةِ فَفَجَرَ بِالْكَوْفَةِ أَنْ يَدْرَأَ عَنْهُ الرَّجْمُ وَيَضْرِبَ حَدَّ الزَّانِي قَالَ وَ قَضَى (ع) فِي رَجُلٍ مَحْبُوسٍ فِي السَّجْنِ وَ لَهُ امْرَأَةٌ حُرَّةٌ فِي بَيْتِهِ فِي الْمَضِيرِ وَ هُوَ لَمَّا يَصِلُ إِلَيْهَا فَزَنَى فِي السَّجْنِ قَالَ عَلَيْهِ الْجَلْدُ وَ يَدْرَأُ عَنْهُ الرَّجْمُ [كافي ، ج ٧ ، ص ١٧٩] .

عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ : " قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) أَخْبِرْنِي عَنِ الْغَائِبِ عَنْ أَهْلِهِ يَزْنِي هَلْ يَرْجَمُ إِذَا كَانَتْ لَهُ زَوْجَةٌ وَ هُوَ غَائِبٌ عَنْهَا قَالَ لَمَّا يَرْجَمُ الْغَائِبُ عَنْ أَهْلِهِ وَ لَا الْمُمْلِكُ الَّذِي لَمْ يَبْنِ بِأَهْلِهِ وَ لَا صَاحِبُ الْمُتَعَةِ قُلْتُ فَفِي أَيِّ حَدِّ سَافَرِهِ لَا يَكُونُ مُخَصَّنًا قَالَ إِذَا قَصَرَ وَ أَفْطَرَ فَلَيْسَ بِمُخَصَّنٍ " [كافي ، ج ٧ ، ص ١٧٩] .

عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنْ جَارِيَةٍ لَمْ تَبْلُغْ وَ وُجِدَتْ مَعَ رَجُلٍ يَفْجُرُ بِهَا. قَالَ : تُضْرَبُ الْجَارِيَةُ دُونَ الْحَدِّ وَ يَقَامُ عَلَى الرَّجُلِ الْحَدُّ [الْكَامِلُ] " [كافي ، ج ٧ ، ص ١٨٠] .

از حضرت علی (عليه السلام) حدیثی طولانی و به این مضمون وارد شده است : زنی نزد علی (عليه السلام) آمد و گفت : طهرنی. از چه؟ زنا کردم. شوهر داری؟ بله. حاضر بود؟ بله. برو بعد از وضع حمل بیا. آمد و گفت : طهرنی. از چه؟ زنا کردم. شوهر داری؟ بله. حاضر بود؟ بله. برو بعد از شیر دادن دو سال بیا. آمد و گفت : طهرنی. از چه؟

زنا کردم. _ شوهر داری؟ _ بله. _ حاضر بود؟ بله. _ برو بعد از رشد فرزند موقعی که دیگر از بلندی پرت نشود بیا. آمد و گفت: طهرنی. _ از چه؟ _ زنا کردم. _ شوهر داری؟ _ بله. _ حاضر بود؟ _ بله. آنگاه رجم صورت گرفت. [وسائل، ج ۱۸، ص ۳۷۸]

فَقَالَتْ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي زَنَيْتُ فَطَهَّرْنِي فَقَالَ: وَذَاتُ بَعِيلٍ أَنْتِ إِذْ فَعَلْتِ مِثْلَ مَا فَعَلْتِ؟ قَالَتْ: نَعَمْ قَالَتْ أَوْفَعَانِيًا كَانَ بَعْلُكَ إِذْ فَعَلْتِ مِثْلَ مَا فَعَلْتِ قَالَتْ: بَلْ حَاضِرًا قَالَ: فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ: اللَّهُمَّ إِنَّهُ قَدْ ثَبَتَ عَلَيْهَا أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ إِلَيَّ أَنْ قَالَ فَتَنَظَرَ إِلَيْهِ عَمْرُو بْنُ حَرْيْثٍ وَكَانَتْ مِمَّا الرُّمَانُ يَفْقَهُ فِي وَجْهِهِ فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ عَمْرُو قَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي إِنَّمَا أَرَدْتُ أَنْ أَكْفُلَهُ إِذْ ظَنَنْتُ أَنَّكَ تُحِبُّ ذَلِكَ فَأَمَّا إِذْ كَرِهْتَهُ فَإِنِّي لَسْتُ أَفْعَلُ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَبَعْدَ أَرْبَعِ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ لَتَكْفُلْنَهُ وَ أَنْتِ صَاغِرُ الْحَدِيثِ وَ ذَكَرَ أَنَّهُ رَجَمَهَا [وسائل الشيعة، ج ۲۸، ص ۱۰۵].

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): لَا يَرْجَمُ الزَّانِي حَتَّى يَقْرَأَ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ [تهذيب الأحكام، ج ۱۰، ص ۸].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ لِكُلِّ شَيْءٍ حَدًّا وَ جَعَلَ عَلَى كُلِّ مَنْ تَعَدَّى حَدًّا مِنْ حُدُودِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَدًّا وَ جَعَلَ مَا دُونَ الْأَرْبَعَةِ الشُّهَدَاءِ مَشْتُورًا عَلَى الْمُسْلِمِينَ [كافي، ج ۷، ص ۱۷۴].

سُقُوطُ الْحَيْدِ عَنِ الْمُسَدِّ تَكْرَهُهُ عَلَى الزَّانَا وَ لَوْ بَأَنَّ تُمْكِنَ مِنْ نَفْسِهَا خَوْفًا مِنَ الْهَلَاكِ عِنْدَ الْعَطَشِ وَ تَصِيدُ إِذَا ادَّعَتْ [وسائل الشيعة، ج ۲۸]

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَحَدِهِمَا (عليه السلام) فِي امْرَأَةٍ مَجْنُونَةٍ زَنَتْ قَالَ : " إِنَّهَا لَا تَمْلِكُ أَمْرَهَا وَ لَيْسَ عَلَيْهَا شَيْءٌ " [كافي ، ج ٧ ، ص ١٩١] .

٣. مقدار حد زنا

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ : أُتِيَ عُمَرُ بِخَمْسَةِ نَفَرٍ أُخِذُوا فِي الزَّانَا فَأَمَرَ أَنْ يَقَامَ عَلَى كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ الْحَدُّ وَ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) حَاضِرًا فَقَالَ : يَا عُمَرُ لَيْسَ هَذَا حُكْمُهُمْ . قَالَ : فَأَقِمِ أَنْتَ الْحَدَّ عَلَيْهِمْ فَقَدِمَ وَاحِدًا مِنْهُمْ فَضَرَبَ عُنُقَهُ وَ قَدَّمَ الْآخَرَ فَرَجَمَهُ وَ قَدَّمَ الثَّلَاثَ فَضَرَبَهُ الْحَدَّ وَ قَدَّمَ الرَّابِعَ فَضَرَبَهُ نِصْفَ الْحَدِّ وَ قَدَّمَ الْخَامِسَ فَعَزَّرَهُ فَتَحِيرَ عُمَرُ وَ تَعَجَّبَ النَّاسُ مِنْ فِعْلِهِ فَقَالَ عُمَرُ : يَا أَبَا الْحَسَنِ خَمْسَةُ نَفَرٍ فِي قَضِيَّتِهِ وَاحِدَهُ أَقَمْتَ عَلَيْهِمْ خَمْسَةَ حُدُودٍ لَيْسَ شَيْءٌ مِنْهَا يَشْبَهُ الْآخَرَ . فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَمَّا الْأَوَّلُ فَكَانَ ذِمِّيًّا فَخَرَجَ عَنْ ذِمَّتِهِ لَمْ يَكُنْ لَهُ حَيْدٌ إِلَّا السَّيْفُ وَ أَمَّا الثَّانِي فَرَجُلٌ مُحْصَنٌ كَانَ حَيْدُهُ الرَّجْمُ وَ أَمَّا الثَّلَاثُ فَغَيْرُ مُحْصَنٍ حَيْدُهُ الْجُلْدُ وَ أَمَّا الرَّابِعُ فَعَبْدٌ ضَرَبَتْهُ نِصْفَ الْحَدِّ وَ أَمَّا الْخَامِسُ فَمَجْنُونٌ مَغْلُوبٌ عَلَى عَقْلِهِ [وسائل الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ٦٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِذَا كَابَرَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ عَلَى نَفْسِهَا ضُرِبَ ضَرْبَهُ بِالسَّيْفِ مَاتَ مِنْهَا أَوْ عَاشَ [كافي ، ج ٧ ، ص ١٨٩] .

عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ : " قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) أَيْنَ يَضْرَبُ الَّذِي يَأْتِي ذَاتَ مَحْرَمٍ بِالسَّيْفِ أَيْنَ هَذِهِ الضَّرْبَةُ؟ قَالَ : يَضْرَبُ عُنُقَهُ أَوْ قَالَ تُضْرَبُ رَقَبَتُهُ " [كافي ، ج ٧ ، ص ١٩٠] .

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام) قَالَ

: " سَيَأْتِيهِ عَنِ امْرَأِهِ ذَاتِ بَعْلِ زَنْتٍ فَحَمَلَتْ فَلَمَّا وَلَدَتْ قَتَلَتْ وَلَمَدَهَا سِتْرًا قَالَ : تُجْلَدُ مِائَةً لِقَتْلِهَا وَلَمَدَهَا وَ تُرْجَمُ لِأَنَّهَا مُخَصَّيَةٌ "]
تهذيب الأحكام ، ج ١٠ ، ص ٤٦ .

٢. لواط

١ _ عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) فِي حَدِيثٍ : أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) قَالَ : لِرَجُلٍ أَقْرَبَ عِنْدَهُ بِاللُّوَاطِ
أَرْبَعًا يَا هَذَا إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) حَكَمَ فِي مِثْلِكَ بِثَلَاثَةِ أَحْكَامٍ فَاخْتَرْتُ أَيُّهُنَّ شِئْتُمْ قَالَ وَ مَا هُنَّ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ ضَرْبُهُ بِالسَّيْفِ
فِي عُنُقِكَ بِإِلْغَةِ مِنْكَ مَا بَلَغَتْ أَوْ إِهْدَابٍ مِنْ جَبَلٍ (ديده شود) مَشْدُودَ الْيَدَيْنِ وَ الرَّجْلَيْنِ أَوْ إِحْرَاقًا بِالنَّارِ " [وسائل الشيعة ،
ج ٢٨ ، ص ١٥٧] .

٢ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لَوْ كَانَ يُتَّبَعِي لِأَحَدٍ أَنْ يَرْجَمَ مَرَّتَيْنِ لَرَجِمَ اللُّوطِي [كافي ، ج ٧ ، ص ١٩٩] .

٣ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : إِذَا كَانَ الرَّجُلُ كَلَامَهُ نِسَاءً وَ مِشِيَّتُهُ مِثْلَهُ نِسَاءً وَ يَمَكُنُ مِنْ نَفْسِهِ فَيَنْكُحُ كَمَا تُنْكَحُ
الْمَرْأَةُ فَارْجُمُوهُ وَ لَا تَسْتَنْجِيُوهُ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٦٨] .

٣. مساحقه

حَدُّ السَّحْقِ حَدُّ الزَّانَا مِائَةً جَلْدُهُ مَعَ عَدَمِ الْإِخْصَانِ وَ الْقَتْلُ مَعَهُ [وسائل الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ١٦٥] .

٤. قيادت

١ _ لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) الْوَاصِلَةَ وَ الْمُوتَصِلَةَ يَعْنِي الزَّانِيَةَ وَ الْقَوَادَةَ فِي هَذَا الْحَبْرِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٤٨] .

٢ _ قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : يَضْرِبُ ثَلَاثَةَ أَرْبَاعٍ (٣٤) حِدِّ الزَّانِي حَمْسَةً وَ سَبْعِينَ سَوْطًا وَ يَنْفَى مِنَ الْمِضِيرِ الَّذِي هُوَ فِيهِ [
كافي ، ج ٧ ، ص ٢٦١] .

٥. قذف

١. مفسد قذف

١ _ قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) :

حَرَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ قَذْفَ الْمُحْصَنَاتِ لِمَا فِيهِ مِنْ فَسَادِ الْأَنْسَابِ وَ نَفَى الْوَالِدِ وَ إِبْطَالِ الْمَوَارِيثِ وَ تَزَكِ التَّزْيِيهِ وَ ذَهَابِ الْمَعَارِفِ وَ مَا فِيهِ مِنَ الْكِبَائِرِ وَ الْعِلَلِ الَّتِي تُودِي إِلَى فَسَادِ الْخَلْقِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٥٦٥] .

٢_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ رَمَى مُحْصِنًا أَوْ مُحْصِنَةً أَحْبَطَ اللَّهُ عَمَلَهُ وَ جَلَدَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ ثُمَّ يَوْمَرُ بِهِ إِلَى النَّارِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٥] .

٢. مقدار حد قذف

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِذَا قَذَفَ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فَقَالَ إِنَّكَ لَتَعْمَلُ عَمَلَ قَوْمٍ لَوْ طِ تَنَكَّحَ الرَّجَالُ قَالَ يَجْلَدُ حَدَّ الْقَاذِفِ ثَمَانِينَ جَلْدَةً [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٠٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : مَنْ افْتَرَى عَلَى مُسْلِمٍ ضَرْبَ ثَمَانِينَ يَهُودِيًّا كَانَ أَوْ نَصْرَانِيًّا أَوْ عَبْدًا [تهذيب الأحكام ، ج ١٠ ، ص ٧٣] .

عَنْ أَبِي بَكْرٍ الْخَضْرَمِيِّ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنْ عَيْدٍ مَمْلُوكٍ قَذَفَ حُرًّا قَالَ : يَجْلَدُ ثَمَانِينَ هَذَا مِنْ حُقُوقِ النَّاسِ فَأَمَّا مَا كَانَ مِنْ حُقُوقِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَإِنَّهُ يَضْرَبُ نِصْفَ الْحِدِّ قُلْتُ الَّذِي مِنْ حُقُوقِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا هُوَ؟ قَالَ : إِذَا زَنَى أَوْ شَرِبَ خَمْرًا فَهَذَا مِنْ الْحُقُوقِ الَّتِي يَضْرَبُ فِيهَا نِصْفَ الْحَدِّ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٣٧] .

لا- فرق في حد القذف بين الحر و المملوك و استدل الامام لان القذف من حقوق الناس (فلا فرق بين العبد و الحر) و اما ما كان من حقوق الله فانه يضرب نصف الحد [وسائل ، ج ١٨ ، صص ٤٣٨ _ ٣٤]

عَنْ

عَبَادِ بْنِ صُهَيْبٍ قَالَ : " سِئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنْ نَصْرِ رَانِي فَذَفَّ مُسْلِمًا فَقَالَ لَهُ يَا زَانَ فَقَالَ يَجْلَدُ ثَمَانِينَ جِلْدَةً لِحَقِّ الْمُسْلِمِ وَ ثَمَانِينَ سَوْطًا إِلَّا سَوْطًا لِحُزْمِهِ الْإِسْلَامِ وَ يَحْلَقُ رَأْسَهُ وَ يَطَافُ بِهِ فِي أَهْلِ دِينِهِ لِكِي يَنْكُلَ غَيْرُهُ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٣٩]

عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ الْفَضْلِ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنِ الْإِفْتِرَاءِ عَلَى أَهْلِ الذَّمِّ وَ أَهْلِ الْكِتَابِ هَلْ يَجْلَدُ الْمُسْلِمُ الْحَدَّ فِي الْإِفْتِرَاءِ عَلَيْهِمْ قَالَ لَا وَ لَكِنْ يَعْزَرُ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٤٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : مَنْ افْتَرَى عَلَى مُسْلِمٍ ضَرْبَ ثَمَانِينَ يَهُودِيًّا كَانَ أَوْ نَصْرَانِيًّا أَوْ عَبْدًا [تهذيب الأحكام ، ج ١٠ ، ص ٧٣] .

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنْ رَجُلَيْنِ افْتَرَى كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى صَاحِبِهِ فَقَالَ يَدْرَأُ عَنْهُمَا الْحَدَّ وَ يَعْزَرَانِ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٤٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِذَا قَامَ الرَّجُلُ أَنْتَ حَيْثُ أَوْ أَنْتَ خَيْرٌ فَلَيْسَ فِيهِ حَيْدٌ وَ لَكِنْ فِيهِ مَوْعِظَةٌ وَ بَعْضُ الْعُقُوبَةِ [وسائل الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ٢٠٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : قَضَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فِي رَجُلٍ دَعَا آخَرَ ابْنَ الْمَجْنُونِ فَقَالَ لَهُ أَلْ آخِرُ أَنْتَ ابْنُ الْمَجْنُونِ فَأَمَرَ الْأَوَّلَ أَنْ يَجْلِدَ صَاحِبَهُ عَشْرِينَ جِلْدَةً وَ قَالَ لَهُ اغْلَمْ أَنَّهُ مُسِيءٌ تَحِقُّ مِثْلَهَا عَشْرِينَ فَلَمَّا جَلَدَهُ أَعْطَى الْمَجْلُودَ السَّوْطَ فَجَلَدَهُ نِكَالًا يَنْكُلُ بِهِمَا [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٤٢] .

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْحَدَّاءِ قَالَ : " كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) فَسَأَلَنِي رَجُلٌ مَا فَعَلَ غَرِيمُكَ قُلْتُ

ذَآكُ ابْنِ الْفَاعِلِهِ فَنَظَرَ إِلَى أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) نَظْرًا شَدِيدًا قَالَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّهُ مَجُوسِيٌّ أُمُّهُ أَخْتُهُ فَقَالَ أَوْ لَيْسَ ذَلِكَ فِي دِينِهِمْ نِكَاحًا" [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٤٠] .

عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : " سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ افْتَرَى عَلَى قَوْمِ جَمَاعَةٍ قَالَ إِنْ أَتَوَا بِهِ مُجْتَمِعِينَ ضُرِبَ حَدًّا وَاحِدًا وَإِنْ أَتَوَا بِهِ مُتَفَرِّقِينَ ضُرِبَ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ حَدًّا" [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٠٩] .

إِذَا قَدَفَ جَمَاعَةٌ وَاحِدًا فَعَلَى كُلِّ وَاحِدٍ حَيْدٌ وَ كَذَا شُهُودُ الزَّانَا إِذَا نَقَصُوا عَنِ الْأَرْبَعَةِ أَوْ لَمْ يَعْدِلُوا (هذا عنوان الروايات الأربعة الواردة في هذا المضمون) [وسائل الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ١٩٤] .

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عليه السلام) عَنْ رَجُلٍ قَدَفَ ابْنَهُ بِالزَّانَا . قَالَ : لَوْ قَتَلَهُ مَا قُتِلَ بِهِ وَإِنْ قَدَفَهُ لَمْ يُجْلَدْ لَهُ" [وسائل الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ١٩٦] .

٣. شرايط اجرای حد قذف

إِقَامَةُ حَدِّ الْقَذْفِ مَوْقُوفَةٌ عَلَى أَنْ يُطْلَبَهُ صَاحِبُهُ (هذا عنوان الحديث) [وسائل الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ١٨٧] .

عَنْ سَيِّمَاعَةَ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنْ الرَّجُلِ يَقْدِفُ الرَّجُلَ بِالزَّانَا فَيَعْفُو عَنْهُ وَ يَجْعَلُهُ مِنْ ذَلِكَ فِي حِلٍّ ثُمَّ إِنَّهُ بَعْدُ يَبْدُو لَهُ فِي أَنْ يَقْدَمَهُ حَتَّى يَجْلِدَهُ فَقَالَ : لَيْسَ لَهُ حَدٌّ بَعْدَ الْعَفْوِ" [وسائل الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ٤٠] .

٦. دزدی

١. مفساد دزدی

١ _ قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : حُرِّمَ السَّرِقَةُ لِمَا فِيهَا مِنْ فَسَادِ الْأَمْوَالِ وَ قَتْلِ الْأَنْفُسِ لَوْ كَانَتْ مُبَاحَةً وَ لِمَا يَأْتِي فِي التَّعَاصِبِ مِنَ الْقَتْلِ وَ التَّنَازُعِ وَ التَّحَاسُدِ

وَمَا يَدْعُو إِلَى تَرْكِ التَّجَارَاتِ وَالصَّنَاعَاتِ فِي الْمَكَاسِبِ وَاقْتِنَاءِ الْأَمْوَالِ إِذَا كَانَ الشَّيْءُ الْمُقْتَنَى لَا يَكُونُ أَحَدٌ أَحَقَّ بِهِ مِنْ أَحَدٍ [وسائل الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ٢٤١] .

٢_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَرْبَعٌ لَا تَدْخُلُ بَيْتًا وَاحِدَةً مِنْهُنَّ إِلَّا خَرِبَ وَ لَمْ يَعْمَرْ بِالْبَرَكَةِ الْخِيَانَةُ وَالسَّرِقَةُ وَ شُرْبُ الْخَمْرِ وَ الزَّانَا [ثواب الأعمال ، ص ٢٤٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : السَّرَاقُ ثَلَاثَةٌ مَانِعُ الزَّكَاةِ وَ مُسْتَحِلُّ مُهُورِ النِّسَاءِ وَ كَذَلِكُ مَنْ اسْتَدَانَ دِينًا وَ لَمْ يُنَوِّ قَضَاءَهُ [تهذيب الأحكام ، ج ١٠ ، ص ١٥٣] .

٢. شرايط حد دزدی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لَا يَقْطَعُ إِلَّا مَنْ نَقَبَ بَيْتًا أَوْ كَسَرَ قُمْفًا [تهذيب الأحكام ع ، ج ١٠ ، ص ١٠٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : أُتِيَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) بِطَرَّارٍ قَدْ طَرَّ دَرَاهِمَ مِنْ كَمِّ رَجُلٍ قَالَ فَقَالَ إِنْ كَانَ قَدْ طَرَّ مِنْ قَمِيصِهِ الْأَعْلَى لَمْ أَقْطَعْهُ وَ إِنْ كَانَ طَرَّ مِنْ قَمِيصِهِ الدَّاخِلِ قَطَعْتُهُ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٢٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : مَنْ أَقْرَعَ عِنْدَ تَجْرِيدٍ أَوْ تَخْوِيفٍ أَوْ حَبْسٍ أَوْ تَهْدِيدٍ فَلَا حَدَّ عَلَيْهِ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٤١] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَمَّا يَقْطَعُ السَّارِقُ حَتَّى يَقِرَّ بِالسَّرْفَةِ مَرَّتَيْنِ وَ لَا يُرْجَمُ الزَّانِي حَتَّى يَقِرَّ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ [تهذيب الأحكام ، ج ١٠ ، ص ٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لَا أَقْطَعُ فِي الدَّغَارَةِ الْمُغْلَنَةِ وَ هِيَ الْخَلْسَةُ وَ لَكِنْ أُعْزَّرُهُ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٢٥] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أُتِيَ بِرَجُلٍ اخْتَلَسَ دُرَّةً مِنْ أُذُنِ جَارِيَةٍ قَالَ

هَذِهِ الدَّغَارَةُ الْمُعْلَنَةُ فَضْرَبُهُ وَحَبَسَهُ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٢٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : كُلُّ مِدْخَلٍ يَدْخُلُ فِيهِ بِغَيْرِ إِذْنِ صَاحِبِهِ فَسِرَقٌ مِنْهُ السَّارِقُ فَلَمَّا قَطَعَ عَلَيْهِ يَغْنَى الْحَمَامَاتِ وَالْخَانَاتِ وَالْأَرْجِيَةَ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٣١] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : أَنْ عَلِيًّا (ع) أَتَى بِرَجُلٍ سَرَقَ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ فَقَالَ لَا يَقْطَعُ فَإِنَّ لَهُ فِيهِ نَصِيبًا [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٣١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : فِي رَجُلٍ أَخَذَ بِيَضَهُ مِنَ الْمَقْسَمِ وَقَالُوا قَدْ سَرَقَ أَقْطَعُهُ فَقَالَ : إِنِّي لَمْ أَقْطَعُ أَحَدًا لَهُ فِيمَا أَخَذَ شِرْكَ [وسائل الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ٢٦٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لَا يَقْطَعُ السَّارِقَ فِي أَيَّامِ الْمَجَاعَةِ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٣١] .

لَا قَطْعَ فِي سَرِقَةِ الْحِجَارَةِ مِنَ الرُّخَامِ وَنَحْوِهَا وَلَا فِي سَرِقَةِ الثَّمَارِ قَبْلَ إِحْرَازِهَا [وسائل الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ٢٨٦] .

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : " قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) فِي كَمِّ يَقْطَعُ السَّارِقَ فَقَالَ فِي رُبْعِ دِينَارٍ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٢١] .

عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلْبِيِّ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنْ رَجُلٍ تَقَبَّ بَيْتًا فَأَخَذَ قَبْلَ أَنْ يَصِلَ إِلَى شَيْءٍ قَالَ يَعَاقِبُ فَإِنْ أَخَذَ وَقَدْ أَخْرَجَ مَتَاعًا فَعَلَيْهِ الْقَطْعُ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٢٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : فِي السَّارِقِ إِذَا أَخَذَ وَقَدْ أَخَذَ الْمَتَاعَ وَهُوَ فِي الْبَيْتِ لَمْ يَخْرُجْ بَعْدُ فَقَالَ لَيْسَ عَلَيْهِ الْقَطْعُ حَتَّى يَخْرُجَ بِهِ مِنَ الدَّارِ

[كافي ، ج ٧ ، ص ٢٢٤] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : قَضَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فِي عَبْدٍ سَرَقَ وَ اخْتَانَ مِنْ مَالِ مَوْلَاهُ قَالَ لَيْسَ عَلَيْهِ قَطْعٌ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٣٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : فِي رَجُلٍ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا فَأَقْعَدَهُ عَلَى مَتَاعِهِ فَسَرَقَهُ قَالَ هُوَ مُوْتَمَنٌ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٢٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَا يَقْطَعُ الْأَجِيرُ وَالضَّيْفُ إِذَا سَرَقَا لِأَنَّهُمَا مُوْتَمَنَانِ [علل الشرائع ، ج ٢ ، ص ٥٣٥] .

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عليه السلام) عَنْ قَوْمٍ اضْطَحَبُوا فِي سَفَرٍ رُفَقَاءَ فَسَرَقَ بَعْضُهُمْ مَتَاعَ بَعْضٍ فَقَالَ هَذَا خَائِنٌ لَا يَقْطَعُ وَ لَكِنْ يَتَّبَعُ بِسَرِقَتِهِ وَ خِيَانَتِهِ قِيلَ لَهُ فَإِنْ سَرَقَ مِنْ مَنْزِلِ أَبِيهِ فَقَالَ لَا يَقْطَعُ لِأَنَّ ابْنَ الرَّجُلِ لَا يَحْجَبُ عَنِ الدُّخُولِ إِلَى مَنْزِلِ أَبِيهِ هَذَا خَائِنٌ وَ كَذَلِكَ إِنْ سَرَقَ مِنْ مَنْزِلِ أَخِيهِ وَ أُخْتِهِ إِذَا كَانَ يَدْخُلُ عَلَيْهِمْ لَا يَحْجَبَانِهِ عَنِ الدُّخُولِ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٢٨] .

القطع انما يكون في صورته الرجوع الى الحاكم فاذا عفى صاحب المال قبل المراجعة لا يقطع. هذا مضمون الحديث [وسائل ، ج ١٨ ، ص ٥٠٩]

٣. مقدار حد سرقة

١ _ يقطع يد سارق الحره و سارق الكفن [وسائل ، ج ١٨ ، ص ٥١٠ تا ٥١٥]

٢ _ قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : السَّارِقُ إِذَا جَاءَ مِنْ قَبْلِ نَفْسِهِ تَائِبًا إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ رَدَّ سِرِقَتَهُ عَلَى صَاحِبِهَا فَلَا قَطْعَ عَلَيْهِ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٢٠] .

٣ _ قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : قَضَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فِي نَفَرٍ نَحَرُوا بَعِيرًا

فَأَكَلُوهُ فَمَا تَمْتَحِنُوا أَيُّهُمْ نَحَرَ فَشَهِدُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ نَحَرُوهُ جَمِيعاً لَمْ يَخْضُوا أَحِداً دُونَ أَحَدٍ فَقَضَى أَنْ تَقَطَعَ أَيْمَانُهُمْ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٦٣] .

٧. شراب خواری

١ _ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنْ رَجُلٍ شَرِبَ حُسْوَةَ خَمْرٍ قَالَ يَجْلَدُ ثَمَانِينَ جَلْدَةً قَلِيلَهَا وَ كَثِيرُهَا حَرَامٌ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢١٤] .

٢ _ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : " كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) يَجْلَدُ الْحَرَ وَالْعَبْدَ وَالْيَهُودِيَّ وَالنَّصْرَانِيَّ فِي الْخَمْرِ وَالنَّبِيذِ ثَمَانِينَ فَقُلْتُ مَا بَالُ الْيَهُودِيِّ وَالنَّصْرَانِيَّ فَقَالَ إِذَا أَظْهَرُوا ذَلِكَ فِي مِضِرٍّ مِنَ الْأَمْصَارِ لِأَنَّهُمْ لَيْسَ لَهُمْ أَنْ يَظْهَرُوا شُرْبَهَا " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢١٥] .

٣ _ قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : كُلُّ مُسْكِرٍ مِنَ الْأَشْرِبَةِ يَجِبُ فِيهِ كَمَا يَجِبُ فِي الْخَمْرِ مِنَ الْحَدِّ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢١٦] .

٤ _ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : " سَأَلْتُهُ عَنِ السَّكَرَانِ وَالزَّانِي قَالَ يَجْلَدَانِ بِالسَّيَاطِ مُجَرَّدَيْنِ بَيْنَ الْكُتَيْفَيْنِ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢١٦] .

٥ _ عَنْ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ : " أَتَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) بِالنَّجَاشِيِّ الشَّاعِرِ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَضَرَبَهُ ثَمَانِينَ ثُمَّ حَبَسَهُ لَيْلَةً ثُمَّ دَعَا بِهِ مِنَ الْغَدِ فَضَرَبَهُ عِشْرِينَ سَوْطاً فَقَالَ لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَدْ ضَرَبْتَنِي فِي شُرْبِ الْخَمْرِ وَ هَذِهِ الْعِشْرُونَ مَا هِيَ فَقَالَ هَذَا لِنَجْرِيكَ عَلَى شُرْبِ الْخَمْرِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢١٦] .

٦- مردی را نزد ابی بکر آوردند برای حد شراب ، مرد گفت : نمی دانستم که شلاق دارد و الان می خوردم. علی

عليه السلام فرمود: آن مرد را به مهاجرین و انصار عرضه دارید، اگر شهادت دادند که ما آیات شراب را برای این مرد خوانده ایم برای این مرد حد جاری کنید و گرنه معاف است. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): شَرِبَ رَجُلٌ الخَمْرَ عَلَيَّ عَهْدِ أَبِي بَكْرٍ فَرَفِعَ إِلَيَّ أَبِي بَكْرٍ فَقَالَ لَهُ أَشَرِبْتَ خَمْرًا قَالَ نَعَمْ قَالَ وَ لِمَ وَ هِيَ مُحَرَّمَةٌ قَالَ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ إِنِّي أَسَلَّمْتُ وَ حَسَنَ إِسْلَامِي وَ مَنْزِلِي بَيْنَ ظَهْرَانِي قَوْمٌ يَشْرَبُونَ الخَمْرَ وَ يَسْتَحِلُّونَهَا وَ لَوْ عَلِمْتُ أَنَّهَا حَرَامٌ اجْتَنَبْتُهَا فَالْتَفَتَ أَبُو بَكْرٍ إِلَى عُمَرَ فَقَالَ مَا تَقُولُ فِي أَمْرِ هَذَا الرَّجُلِ فَقَالَ عُمَرُ مُغْضَبٌ لَهُ وَ لَيْسَ لَهَا إِلَّا أَبُو الحَسَنِ قَالَ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ اذْءُخْ لَنَا عَلِيًّا فَقَالَ عُمَرُ يُوْتَى الحَكْمُ فِي بَيْتِهِ فَقَامَا وَ الرَّجُلُ مَعَهُمَا وَ مَنْ حَضَرَ رَهُمَا مِنَ النَّاسِ حَتَّى أَتَوْا أَمِيرَ المُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فَأَخْبَرَاهُ بِقِصَّةِ الرَّجُلِ وَ قَصَّ الرَّجُلُ قِصَّتَهُ قَالَ ابْعَثُوا مَعَهُ مَنْ يَدُورُ بِهِ عَلَيَّ مَجَالِسِ المُهَاجِرِينَ وَ الأَنْصَارِ مَنْ كَانَ تَلَا عَلَيْهِ آيَةَ التَّحْرِيمِ فَلْيَشْهَدْ عَلَيْهِ ففَعَلُوا ذَلِكَ بِهِ فَلَمْ يَشْهَدْ عَلَيْهِ أَحَدٌ بِأَنَّهُ قَرَأَ عَلَيْهِ آيَةَ التَّحْرِيمِ فَخَلَّى عَنْهُ وَ قَالَ لَهُ إِنَّ شَرِبْتَ بَعْدَهَا أَقْمَنَا عَلَيْكَ الحَدَّ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢١٦] .

٨. محارب

عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ إِسْحَاقَ المَدَائِنِيِّ عَنِ الرِّضَا (عليه السلام) قَالَ: " سِئِلَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يَحَارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَشِيعُونَ فِي الأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقْتَلُوا أَوْ يَصَلِّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الأَرْضِ " (مائده/٣٣) فَمَا الَّذِي إِذَا فَعَلَهُ اسْتَوْجَبَ وَاحِدَةً مِنْ هَذِهِ الأَرْبَعِ فَقَالَ إِذَا

حَارَبَ اللَّهُ وَرَسُولَهُ وَسَيَّحَى فِي الْأَرْضِ فَسَادًا فَقُتِلَ قُتِلَ بِهِ وَإِنْ قَتَلَ وَأَخَذَ الْمَالَ قُتِلَ وَصُيِّبَ وَإِنْ أَخَذَ الْمَالَ وَلَمْ يَقْتُلْ قُطِعَتْ يَدُهُ وَرِجْلُهُ مِنْ خِلَافٍ وَإِنْ شَهَرَ السَّيْفَ فَحَارَبَ اللَّهُ وَرَسُولَهُ وَسَيَّحَى فِي الْأَرْضِ فَسَادًا وَلَمْ يَقْتُلْ وَلَمْ يَأْخُذْ الْمَالَ نُفِيَ مِنَ الْأَرْضِ فَقُلْتُ كَيْفَ يَنْفَى وَمَا حَدُّ نَفْيِهِ قَالَ يَنْفَى مِنَ الْمَضْرِبِ الَّذِي فَعَلَ فِيهِ مَا فَعَلَ إِلَى مَضْرِبٍ غَيْرِهِ وَيَكْتَبُ إِلَى أَهْلِ ذَلِكَ الْمَضْرِبِ بِأَنَّهُ مَنْفَى فَلَا تُجَالِسُوهُ وَلَا تُبَايَعُوهُ وَلَا تُنَاكِحُوهُ وَلَا تُوَاكِلُوهُ وَلَا تُشَارِبُوهُ فَيَفْعَلُ ذَلِكَ بِهِ سَنَةً فَإِنْ خَرَجَ مِنْ ذَلِكَ الْمَضْرِبِ إِلَى غَيْرِهِ كَتَبَ إِلَيْهِمْ بِمِثْلِ ذَلِكَ حَتَّى تَبْتَئِمَ السَّنَةَ قُلْتُ فَإِنْ تَوَجَّهَ إِلَى أَرْضِ الشُّرُوكِ لِيَدْخُلَهَا قَالَ إِنْ تَوَجَّهَ إِلَى أَرْضِ الشُّرُوكِ لِيَدْخُلَهَا قُوتِلَ أَهْلُهَا" [تهذيب الأحكام، ج ١٠، ص ١٣٢].

٩. ارتداد

عن موسى بن جعفر عليه السلام في نصراني اسلم ثم ارتد؟ قال (ع): "يستتاب فان رجع و الا قتل" [وسائل، ج ١٨، ص ٥٤٧]
قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): أَنَّ الْمُزْتَدَّ عَنِ الْإِسْلَامِ تُعْرَلُ عَنْهُ امْرَأَتُهُ وَلَا تُوَكَّلُ ذَبِيحَتُهُ وَيَسْتَتَابُ ثَلَاثًا فَإِنْ رَجَعَ وَإِلَّا قُتِلَ يَوْمَ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ صَحِيحَ الْعَقْلِ [من لا يحضره الفقيه، ج ٣، ص ١٤٩].

١٠. سب معصومين يا ادعاى ثبوت و امامت

عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): "أَنَّهُ سَيَّأَلُ عَمَّنْ شَتَمَ رَسُولَ اللَّهِ (ص) فَقَالَ: يَقْتُلُهُ الْأَذْنَى فَالْأَذْنَى قَبْلَ أَنْ يَرْفَعَهُ إِلَى الْإِمَامِ" [كافي، ج ٧، ص ٢٥٩].

قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ: "فَقُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ

(عليه السلام) أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا الْآنَ سَبَّ النَّبِيَّ (ص) أَيْ قَتَلَهُ؟ قَالَ: إِنْ لَمْ تَخَفْ عَلَى نَفْسِكَ فَاقْتُلْهُ" [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٦٧] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام): مَنْ قَعِدَ فِي مَجْلِسٍ يَسُبُّ فِيهِ إِمَامًا مِنَ الْأَئِمَّةِ يَقْدِرُ عَلَى الْإِنْتِصَابِ فَلَمْ يَفْعَلْ أَلْبَسَهُ اللَّهُ الذُّلَّ فِي الدُّنْيَا وَ عَذَبَهُ فِي الْآخِرَةِ وَ سَلَبَهُ صَالِحَ مَا مَنَّ بِهِ عَلَيْهِ مِنْ مَعْرِفَتِنَا [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٧٩] .

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى بْنِ عُبَيْدٍ: " أَنَّ أَبَا الْحَسَنِ (ع) أَهْدَرَ مَقْتَلَ فَارِسِ بْنِ حَاتِمٍ وَ صَمِنَ لِمَنْ يَقْتُلُهُ الْجَنَّةَ فَقَتَلَهُ جُنَيْدٌ وَ كَانَ فَارِسٌ فَتَانًا يَفْتِنُ النَّاسَ وَ يَدْعُوهُمْ إِلَى الْبِدْعَةِ فَخَرَجَ مِنْ أَبِي الْحَسَنِ (ع) هَيْدًا فَارِسٌ يَعْمَلُ مِنْ قِبَلِي فَتَانًا دَاعِيًا إِلَى الْبِدْعَةِ وَ دَمُهُ هَيْدَرٌ لِكُلِّ مَنْ قَتَلَهُ فَمَنْ هُوَ الَّذِي يَرِيحُنِي مِنْهُ وَ يَقْتُلُهُ وَ أَنَا ضَامِنٌ لَهُ عَلَى اللَّهِ الْجَنَّةَ" [رجال الكشي ، ص ٥٢٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ شَهَرَ سَيْفًا فَدَمُهُ هَدْرٌ [تهذيب الأحكام ، ج ١٠ ، ص ٣١٥] .

عن جابر قال : قال رسول الله (ص) : (من الكعب بن الاشرف؟ فانه آذى الله و رسوله) فقال محمد بن مسلمه : يا رسول الله! اتحب اناقتله؟ قال : نعم قال : ائذن لي فلاقل؟ قال : قل فاتاه فقال ه و ذكر ما بينهما و قال : ان هذا الرجل قد اراد صدقه و قد عنانا فلما سمعه قال : و ايضا و الله! لتملنه... و واعدته ان يأتيه بالحارث و ابى عبس بن جبر و عباد بن بشر قال : فجاءوا فدعوه ليلا فنزل اليهم... قال محمد : انى اذا

جاء فسوف امديدى الى راسه فاذا استمكنت منه فدونكم. فلما نزل ، نزل و هو متوشح فقالوا : نجد منك ريح الطيب قال : نعم ،
تحتى فلائه هي اعطر نساء العرب قال : فتاذن لى ان اشم منه؟ قال : نعم ، فشم ، فتناول فشم.

ثم قال : أتأذن لى ان اعود؟ قال : فاستمکن من راسه ثم قال : دونکم فقتلوه [صح ، ج ۳ ، ص ۱۴۲۵ ، ۱۴۲۶]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لِلْمُسْلِمِينَ وَ هُمْ مُجْتَمِعُونَ حَوْلَهُ : " أَيُّهَا النَّاسُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي وَلَا سُنَّةَ بَعْدَ سُنَّتِي فَمَنْ ادَّعَى ذَلِكَ فَدَعْوَاهُ وَ
بَدَعْتُهُ فِي النَّارِ وَ مَنْ ادَّعَى ذَلِكَ فَاقْتُلُوهُ وَ مَنْ اتَّبَعَهُ فَهُمْ فِي النَّارِ " [أمالی مفید ، ص ۵۳] .

۵. انواع حدود

۱. قتل

۱. سنگسار (رجم)

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَا يَرْجَمُ الزَّانِي حَتَّى يَقْرَأَ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ [تهذيب الأحكام ، ج ۱۰ ، ص ۸] .

۲. سوزاندن در آتش

۳. پرتاب از بلندی

۴. ضربه با شمشیر

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : بَيْنَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فِي مَلَأٍ مِنْ أَصْحَابِهِ إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي قَدْ أَوْقَبْتُ
عَلَى غُلَامٍ فَطَهَّرْتَنِي فَقَالَ لَهُ يَا هَذَا امْضِ إِلَى مَنْزِلِكَ لَعَلَّ مِرَاراً هَاجَ بِكَ فَلَمَّا كَانَ مِنْ عَدِيدٍ عَادَ إِلَيْهِ فَقَالَ لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي
أَوْقَبْتُ عَلَى غُلَامٍ فَطَهَّرْتَنِي فَقَالَ لَهُ يَا هَذَا امْضِ إِلَى مَنْزِلِكَ لَعَلَّ مِرَاراً هَاجَ بِكَ حَتَّى فَعَلَ ذَلِكَ ثَلَاثًا بَعْدَ مَرَّتِهِ الْأُولَى فَلَمَّا كَانَ فِي
الرَّابِعَةِ قَالَ لَهُ يَا هَذَا إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) حَكَمَ فِي مِثْلِكَ بِثَلَاثَةِ أَحْكَامٍ فَاخْتَرِ أَيُّهُنَّ شِئْتَ قَالَ وَ مَا هُنَّ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ ضَرْبُهُ

بِالسَّيْفِ فِي عُنُقِكَ بِالْغَةِ مَا بَلَغَتْ أَوْ إِهْدَاءً مِنْ جَبَلٍ مَشْدُودٍ الْيَدَيْنِ وَالرُّجْلَيْنِ أَوْ إِحْرَاقِ النَّارِ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَيُّهُنَّ أَشَدُّ عَلَيَّ
 قَالَ الْإِحْرَاقُ بِالنَّارِ قَالَ فَإِنِّي قَدْ اخْتَرْتُهَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ خُذْ لِذَلِكَ أَهْبَتَكَ فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَ فَصَيَّرَ لِي رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ جَلَسَ فِي
 تَشَهُدِهِ فَقَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي قَدْ أَتَيْتُ مِنَ الذَّنْبِ مَا قَدْ عَلِمْتَهُ وَ إِنِّي تَخَوَّفْتُ مِنْ ذَلِكَ فَجِئْتُ إِلَى وَصِيِّ رَسُولِكَ وَ ابْنِ عَمِّ نَبِيِّكَ
 فَسَأَلْتُهُ أَنْ يَطَهِّرَنِي فَخَيَّرَنِي بَيْنَ ثَلَاثَةِ أَضْنَانٍ مِنَ الْعَذَابِ اللَّهُمَّ فَإِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ ذَلِكَ كِفَارَةً
 لِذُنُوبِي وَ أَنْ لَمَّا تُحْرِقَنِي بِنَارِكَ فِي آخِرَتِي ثُمَّ قَامَ وَ هُوَ يَاكَ حَتَّى جَلَسَ فِي الْحُفْرَةِ الَّتِي حَفَرَهَا لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ع وَ هُوَ يَرَى
 النَّارَ تَنَاجُجُ حَوْلَهُ قَالَ فَبَكَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَ بَكَى أَصْحَابُهُ جَمِيعاً فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) قُمْ يَا هَذَا فَقَدْ
 أَبْكَيتَ مَلَائِكَةَ السَّمَاءِ وَ مَلَائِكَةَ الْأَرْضِ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ تَابَ عَلَيْكَ فَقُمْ وَ لَا تُعَاوِدَنَّ شَيْئاً مِمَّا قَدْ فَعَلْتَ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٠١] .

مردی خدمت علی علیه السلام گفت : طهرنی ، من با غلام بچه ای لواط کردم. علیعلیه السلام فرمود : برو به منزل ، مثل اینکه
 حالت ناجور است. رفت و فردا آمد و گفت : طهرنی. باز علیعلیه السلام همان را تکرار کرد. رفت و روز سوم آمد و گفت :
 طهرنی. علیعلیه السلام همان حرف را تکرار کرد. بار چهارم فرمود : سه عذاب و حد برای تو هست. شمشیر ، سقوط از کوه
 ، احراق. پرسید : کدام سخت تر است؟ فرمود : احراق. گفت : من او را انتخاب کردم. حضرت فرمود : آماده باش.

دو رکعت نماز به جا آورد و این دعا را بعد از تشهد خواند : خداوندا گناهی کردم ، نزد علی علیه السلام آدمم ، تا حد بخورم . خداوندا دیگر مرا به آتش دوزخ نسوزان . در حال گریه بلند شد و در گودالی که برای آتش زدن آماده شده بود رفت . آتش افروخته شد نزدیکش آوردند . علی علیه السلام و اصحاب همه به گریه افتادند ، علی علیه السلام فرمود : ملائکه به این حال گریان شدند؛ بیرون بیا ، خدا ترا بخشید .

و فی تحریر الوسيله : لو كان الثبوت باقراره فتاب فلامام عليه السلام العفو و الاجراء و كذا النائبه على الظاهر . [تحریر ، ج ۲ ، ص ۴۷۰]

۵. به دار آویختن

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) صَلَبَ رَجُلًا بِالْحِيرَةِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ثُمَّ أَنْزَلَهُ فِي الْيَوْمِ الرَّابِعِ فَصَلَّى عَلَيْهِ وَ دَفَنَهُ [وسائل الشيعة ، ج ۲۸ ، ص ۳۱۸] .

۲. تبعید

۱_ قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِذَا زَنَى الرَّجُلُ يَجْلُدُ وَ يَبْغَى لِلْإِمَامِ أَنْ يَنْفِيَهُ مِنَ الْأَرْضِ الَّتِي جُلِدَ بِهَا إِلَى غَيْرِهَا سِنَّةً وَ كَذَلِكَ يَبْغَى لِلرَّجُلِ إِذَا سَرَقَ وَ قَطَعَتْ يَدُهُ [تفسير العياشي ، ج ۱ ، ص ۳۱۶] .

۲_ أَوْ يَنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ [مائده/۳۳] .

۳_ سُئِلَ عَنِ الرَّضَا (عليه السلام) كَيْفَ يَنْفَى وَ مَا حَدُّ نَفْيِهِ قَالَ : " يَنْفَى مِنَ الْمِضْرِ الَّذِي فَعَلَ فِيهِ مَا فَعَلَ إِلَى مِضْرٍ غَيْرِهِ وَ يَكْتَبُ إِلَى أَهْلِ ذَلِكَ الْمِضْرِ أَنَّهُ مَنْفَى فَلَا تُجَالِسُوهُ وَ لَا تُبَايَعُوهُ وَ لَا تُنَاكِحُوهُ وَ لَا تُوَاكِلُوهُ وَ لَا تُشَارِبُوهُ فَيَفْعَلُ ذَلِكَ بِهِ سَنَةً فَإِنْ خَرَجَ مِنْ ذَلِكَ الْمِضْرِ إِلَى غَيْرِهِ كَتَبَ إِلَيْهِمْ بِمِثْلِ ذَلِكَ حَتَّى تَبْتَئَ السَّنَةَ قُلْتُ فَإِنْ تَوَجَّهَ

إِلَى أَرْضِ الشُّرْكِ لِيَدْخُلَهَا قَالَ إِنْ تَوَجَّهَ إِلَى أَرْضِ الشُّرْكِ لِيَدْخُلَهَا قُوتِلَ أَهْلُهَا" [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٤٦] .

٣. زندان

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) صَدَلَبَ رَجُلًا بِالْحَيْرَةِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ثُمَّ أَنْزَلَهُ فِي الْيَوْمِ الرَّابِعِ فَصَدَلَمِي عَلَيْهِ وَ دَفَنَهُ [وسائل الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ٣١٨] .

١ _ رَوَى الْأَصْبَغُ بْنُ نُبَاتَةَ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : " أَنَّهُ قَضَى أَنْ يَحْجَرَ عَلَى الْغُلَامِ الْمُفْسِدِ حَتَّى يَعْقَلَ وَ قَضَى (عليه السلام) فِي الدِّينِ أَنَّهُ يَحْبَسُ صَاحِبَهُ فَإِذَا تَبَيَّنَ إِفْلَاسُهُ وَ الْحَاجَةُ فَيَحْلَى سَبِيلَهُ حَتَّى يَشْتَفِيَدَ مَالًا " [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٢٨] .

٢ _ زن مرتد و دزدی که با اجرای مکرر حد و قطع دست و پا بازهم دزدی می کند ، حبس ابد می شود.

٣ _ رَوَى الْأَصْبَغُ بْنُ نُبَاتَةَ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : " أَنَّهُ قَضَى فِي الرَّجُلِ يَلْتَوِي عَلَى غَرَمَائِهِ أَنَّهُ يَحْبَسُ ثُمَّ يَوْمَرُ بِهِ فَيَقْسِمُ مَالَهُ بَيْنَ غَرَمَائِهِ بِالْحِصَصِ فَإِنْ أَبِي بَاعَهُ فَفَقَسَمَهُ بَيْنَهُمْ " [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٢٨] .

٤ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : يَجِبُ عَلَى الْإِمَامِ أَنْ يَحْبِسَ الْفُسَّاقَ مِنَ الْعُلَمَاءِ وَ الْجُهَّالَ مِنَ الْأَطِبَّاءِ وَ الْمَفْضَالِيَسَ مِنَ الْأَكْرِيَاءِ وَ قَالَ (عليه السلام) حَبَسُ الْإِمَامِ بَعْدَ الْحَدِّ ظُلْمٌ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٣١] .

٥ _ قَالَ الْأَيْقُرُ (عليه السلام) : كَانَ عَلَى (عليه السلام) لَمَّا يَحْبَسُ فِي الدِّينِ إِلَّا ثَلَاثَةٌ الْعَاصِبُ وَ مَنْ أَكَلَ مَالَ الْيَتِيمِ ظُلْمًا وَ مَنْ أَوْثَمِنَ عَلَى أَمَانِهِ فَذَهَبَ بِهَا وَ إِنْ وَجَدَ لَهُ شَيْئًا بَاعَهُ غَائِبًا كَانَ أَوْ شَاهِدًا [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ٢٤٨] .

شاهد زور

نیز مدتی زندان می‌رود.

۶_ قال شیخ الطوسی (ره): الْحَبْسُ فِي الدِّينِ إِنَّمَا يَكُونُ بِمِقْدَارِ مَا يَبِينُ حَالَهُ [تهذيب الأحكام، ج ۶، ص ۳۰۰].

۷_ کسی که در راه مردم ایجاد خوف کند زندان می‌رود. [وسائل، ج ۱۸، ص ۵۳۹]

ذیل حدیث.

۸_ جواز منع الامام من الزنا و المحرمات و لو بالحبس: قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): "جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَقَالَ إِنَّ أُمَّي لَأَتَدَفِّعُ يَدَ لَامِسٍ قَالَ فَأَحْبِسْهَا" [من لا يحضره الفقيه، ج ۴، ص ۷۲].

۴. بیگاری و اعمال شاقه

_ رَوَى حَمَّادٌ عَنِ الْحَلْبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) فِي الْمُرْتَدِّ عَنِ الْإِسْلَامِ قَالَ: "لَا تُقْتَلُ وَ تُسَيِّدُ تَخْدَمُ شَدِيدَةً وَ تُمْنَعُ عَنِ الطَّعَامِ وَ الشَّرَابِ إِلَّا مَا تُمْسِكُ بِهِ نَفْسَهَا وَ تَلْبَسُ أَحْسَنَ الثِّيَابِ وَ تُضْرَبُ عَلَى الصَّلَوَاتِ" [من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۱۵۰].

و فی حدیث آخر: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إِذَا ارْتَدَّتِ الْمَرْأَةُ عَنِ الْإِسْلَامِ لَمْ تُقْتَلْ وَ لَكِنْ تُحْبَسُ أَبَدًا [من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۱۵۰].

و فی حدیث: حُبِسَتْ وَ اضْرَبَهَا [وسائل، ج ۱۸، ص ۵۵۰]

۵. شلاق

۱. ۵۰ ضربه

۱_ بَابُ أَنَّهُ يَجِبُ عَلَى الْمَمْلُوكِ إِذَا زَنَى نِصْفَ الْحَدِّ خَمْسُونَ جَلْدَةً وَ لَا يَرْجَمُ وَ إِنْ كَانَ مُحْصَنًا إِلَّا مَا اسْتُنْتَبِى [وسائل الشيعة، ج ۲۸، ص ۱۳۳].

۲_ قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): إِذَا زَنَى الْعَبْدُ ضُرِبَ خَمْسِينَ فَإِنْ عَادَ ضُرِبَ خَمْسِينَ فَإِنْ عَادَ ضُرِبَ خَمْسِينَ إِلَى ثَمَانِي مَرَّاتٍ فَإِنْ زَنَى ثَمَانِي مَرَّاتٍ قُتِلَ وَ أَدَى الْإِمَامُ قِيَمَتَهُ إِلَى مَوْلَاهُ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ [كافي، ج ۷، ص ۲۳۵]

٣_ قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): فِي الْمَكَاتِبِ يَزْنِي قَالَ يَجْلَدُ فِي الْحَدِّ بِقَدْرِ مَا أُعْتِقَ مِنْهُ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٣٦] .

٤_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إِذَا اغْتَصَبَ الرَّجُلُ أُمَّهُ فَاقْتَضَتْهَا فَعَلَيْهِ عَشْرُ قِيمَتِهَا وَإِنْ كَانَتْ حُرَّةً فَعَلَيْهِ الصَّدَاقُ [تَهذِيب الأَحْكَام ، ج ٧ ، ص ٤٨١] .

٢. ٨٠ ضربه

١_ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنْ رَجُلٍ شَرِبَ حُسْوَةَ خَمْرٍ قَالَ يَجْلَدُ ثَمَانِينَ جَلْدَةً قَلِيلَهَا وَ كَثِيرُهَا حَرَامٌ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢١٤] .

٣. ١٠٠ ضربه

١ و ٢_ الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَ لِيَشْهَدَ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [نور/ ٢] .

حَدُّ السَّخِّقِ حَدُّ الزَّانَا مِائَةَ جَلْدَةٍ مَعَ عَدَمِ الإِخْصَانِ وَالْقَتْلُ مَعَهُ [وسائل الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ١٦٥] .

٦. بریدن انگشتان دست

يقطع يد سارق الحره و سارق الكفن [وسائل ، ج ١٨ ، ص ٥١٠ تا ٥١٥]

١. حديث شناسی

١. معنای حدیث و روایت

قَالَ الْمَجْلِسِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: عِنْدَ أَكْثَرِ مُحَدِّثِي الإِمَامِيَّةِ لَا يُطْلَقُ اسْمُ الْحَدِيثِ إِلاَّ عَلَى مَا كَانَ عَنِ الْمُعْصُومِ (ع). [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ١٥٦] .

فرق احاديث قدسی با دیگر احاديث : كتاب درايه الحديث ، ص ١٣ و كتاب لغت نامه دهخدا ، كتاب جوار السنه و كلمه الله

٢. اهميت حدیث

١_ مَا آتَاكُمْ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ [حشر/ ٧] .

٢_ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ [نساء/ ٥٩] .

٣_ وَ مَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى إِنْ هُوَ إِلاَّ وَحْيٌ يُوحَى [نجم/ ٤-٣] .

٤_ الا انّ ما حرّم رسول الله مثل ما حرّم الله [سنن ابن ماجه ، ج ١ ، ص ٦ ، باب تعظيم حديث] .

٥_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَمَّا قَوْلٌ إِلَّا بِالْعَمَلِ وَ لَمَّا قَوْلٌ وَ لَمَّا عَمَلٌ إِلَّا بِنِيهِ وَ لَمَّا قَوْلٌ وَ لَمَّا عَمَلٌ وَ لَمَّا نِيَةٌ إِلَّا بِإِصَابَةِ السُّنَّةِ [مستدرک الوسائل ، ج ١ ، ص ٨٩] .

٦_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ الْفَقِيهَ حَقَّ الْفَقِيهَ الزَّاهِدُ فِي الدُّنْيَا الرَّاغِبُ فِي الْآخِرَةِ الْمُتَمَسِّكُ بِسُنَّةِ النَّبِيِّ ص [كافي ، ج ١ ، ص ٧٠] .

٧_ كان جبرئيل ينزل على النبي (ص) بالسنة كما ينزل عليه بالقرآن. [سنن دارمی ، ج ١ ، ص ١٤٥]

٨_ پیش گوئی مهم رسول الله (ص) ازحسبنا کتاب الله!!! : لَأَعْرِفَنَّ أَحَدًا مِنْكُمْ اتَاهُ عَنِّي حَدِيثٌ وَ هُوَ مَتَّكِيٌ ء فِي أُرَيْكْتِهِ فَيَقُولُ أَتَلَوْا عَلَيَّ بِهِ قِرَانًا [مسند احمد حنبل ، ج ٢ ، ص ٣٧٦]

_ عبید الله بن أبورافع : انّ رسول الله (ص) قال لِّلْقَيْنِ احذکم متکأً علی

أريكته يأتيه الأمر مما أمرت به أو نهيت عنه فيقول لأدري ما وجدنا في كتاب الله أتبعناه. [ابن ماجه ، ج ١ ، ص ٧]

جالب اینکه در احادیث فوق کلمه (متکا علی أریکتہ) آمده و باید دید مراد کیست؟ آیا غیر از عمر است؟

٩ _ کلام رسول الله (ص) با آیاتو ما ينطق عن الهوى [نجم/٣] .

وما آتاكم الرسول فخذوه [حشر/٧] .

تأیید می شود و احادیث ائمه با جملات پیامبر اکرم (ص) که می فرمود :

علی منی و أنا من علی [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦٤٠] .

پیامبر اکرم (ص) اشاره به امام حسن (ع) و فرمود : هذا منی [مسند احمد ، ج ٤ ، ص ١٣٢]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : المهدى منى [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ٤٣٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حسين منى و أنا من حسين [إرشاد مفید ، ج ٢ ، ص ١٢٧] .

١٠ _ اگر حدیث را از ما جدا کنند. ما از کجا بدانیم چند رکعت نماز ، چند دور طواف صحیح است. یا عقد همسر و نماز و روزه و حج چگونه است؟ خلاصه : چگونه مسلمان باشیم؟

١١ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَوْ أَنَّ رَجُلًا قَامَ لَيْلَهُ وَ صَامَ نَهَارَهُ وَ تَصَدَّقَ بِجَمِيعِ مَالِهِ وَ حَجَّ جَمِيعَ دَهْرِهِ وَ لَمْ يَعْرِفْ وَ لَآيَهُ وَ لَى اللَّهُ فَيَوَالِيَهُ وَ يَكُونُ جَمِيعُ أَعْمَالِهِ بِدَلَالَتِهِ إِلَيْهِ مَا كَانَ لَهُ عَلَى اللَّهِ جَلٌّ وَ عَزٌّ حَقٌّ فِي ثَوَابِهِ وَ لَأَ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْإِيمَانِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٨] .

عَنْ زَيْدِ الشَّحَّامِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ

عَزَّ وَجَلَّ "فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ" (عبس/٢٤) قَالَ: قُلْتُ مَا طَعَامُهُ؟ قَالَ: "عِلْمُهُ الَّذِي يَأْخُذُهُ عَمَّنْ يَأْخُذُهُ" [المحاسن، ج ١، ص ٢٢٠].

١٣ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع): فَلْيَذْهَبِ النَّاسُ حَيْثُ شَاءُوا فَوَ اللَّهُ لَيْسَ الْأَمْرُ إِلَّا مِنْ هَاهُنَا وَ أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى بَيْتِهِ [كافي، ج ١، ص ٣٩٩].

١٤ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع): كُلُّ مَا لَمْ يُخْرَجْ مِنْ هَذَا الْبَيْتِ فَهُوَ بَاطِلٌ [وسائل الشيعة، ج ٢٧، ص ٧٤].

١٥ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع): مَنْ دَانَ اللَّهُ بِغَيْرِ سَمَاعٍ مِنْ صَادِقٍ أَلَزَمَهُ اللَّهُ التَّيَّةَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [وسائل الشيعة، ج ٢٧، ص ٧٥].

١٦ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): تَذَاكَرُوا وَ تَلَمَّاقُوا وَ تَحَدَّثُوا فَإِنَّ الْحَدِيثَ جِلَاءٌ لِلْقُلُوبِ إِنَّ الْقُلُوبَ لَتَرِينٌ كَمَا يَرِينُ السَّيْفُ جِلَاؤَهَا الْحَدِيثُ [كافي، ج ١، ص ٤١].

١٧ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع): بَادِرُوا أَحْدَاثَكُمْ بِالْحَدِيثِ قَبْلَ أَنْ تَسْبِقَكُمْ إِلَيْهِمُ الْمُرْجِئَةُ [تهذيب الأحكام، ج ٨، ص ١١١].

١٨ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع): كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ مِنْ شِيعَتِنَا وَ هُوَ مُتَمَسِّكٌ بِعُرْوَةِ غَيْرِنَا [صفات الشيعة، ص ٣].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يَعْرِفُنَا وَ هُوَ مُتَمَسِّكٌ بِعُرْوَةِ غَيْرِنَا [معاني الأخبار، ص ٣٩٩].

١٩ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع): مَنْ أَضْيَعَى إِلَى نَاطِقٍ فَقَدَ عَيْدَهُ فَإِنْ كَانَ النَّاطِقُ يُوَدِّي عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَدَ عَيْدَ اللَّهِ وَ إِنْ كَانَ النَّاطِقُ يُوَدِّي عَنِ الشَّيْطَانِ فَقَدَ عَيْدَ الشَّيْطَانِ [كافي، ج ٦، ص ٤٣٤].

٢٠ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ أَخَذَ دِينَهُ مِنْ أَفْوَاهِ الرِّجَالِ أَزَالَتْهُ الرِّجَالُ

وَمَنْ أَخَذَ دِينَهُ مِنَ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ زَالَتِ الْجِبَالُ وَلَمْ يُزَلْ [تصحيح الاعتقاد ، ص ٧٢] .

٢١ _ ورد ٨٢ حديث في لزوم المراجعة الى أحاديث أهل البيت في فهم القرآن لاین فيه المحکم و المتشابه و لانهم (عليهم السلام) هم الراسخون و هم الذين عندهم علم الكتاب و قرين القرآن و اوتوا العلم و ألما فليتبوؤ مقعده من النار و مسقط من السماء الى الأرض و.... [وسائل ، ج ١٨ ، ص ١٢٩ الى ١٥٢]

٢٢ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : بَادِرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالْحَدِيثِ قَبْلَ أَنْ يَسْبِقَكُمْ إِلَيْهِمُ الْمُرْجِيَةُ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٧] .

٣. نوشتن حدیث

١ _ عَنْ عَزِيدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ : قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَقِيدُ الْعِلْمَ؟ قَالَ : " نَعَمْ " . قِيلَ : وَ مَا تَقْيِيدُهُ؟ قَالَ : " كِتَابَتُهُ " [عوالي اللئالی ، ج ١ ، ص ٦٨] .

٢ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْقَلْبُ يَتَّكِلُ عَلَى الْكِتَابَةِ [كافي ، ج ١ ، ص ٥٢] .

٣ _ عن الحسن بن علي (ع) أنه دعا بنيه و بنى أخيه. فقال : " إنكم صغار قوم و يوشك أن تكونوا كبار قوم آخرین فتعلموا العلم فمن لم يستطع منكم أن يحفظه فليكتبه و ليضعه في بيته " [منيه المرید ، ص ٣٤٠] .

٤ _ در جلد ٢ بحار از صفحه ١٤٤ تا ص ١٥٣ درباره کتابت ، روایات بسیار خوبی آورده شده است.

٥ _ نامه و نوشتن وسیله هدایت یک کشور : إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَ إِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ [نمل / ٣٠] .

٦ _ ن وَ الْقَلَمِ وَ مَا يَسْطُرُونَ [قلم / ١] .

٧ _ مکاتیب الرسول

(ص)، نامه های پیامبر اکرم (ص) ...

۸_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اَلْكَتُبُ بَسَاتِينُ الْعُلَمَاءِ [غررالحكم ، ص ۴۹] .

۹_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ هَرَجٌ لَا يَأْنُسُونَ فِيهِ إِلَّا بِكُتُبِهِمْ [كافي ، ج ۱ ، ص ۵۲] .

۱۰_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اَلْكَتُبُ وَبُتَّ عَلَمِيكَ فِي إِخْوَانِكَ فَإِنْ مِتَّ فَأَوْرِثْ كُتُبِيكَ بَيْنَكَ فَإِنَّهُ يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ هَرَجٌ لَا يَأْنُسُونَ فِيهِ إِلَّا بِكُتُبِهِمْ [كافي ، ج ۱ ، ص ۵۲] .

۱۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قِيدُوا الْعِلْمَ بِالْكِتَابِ [أعلام الدين ، ص ۸۲] .

۱۲_ اَلْكَتُبُ الْعِلْمَ قَبْلَ ذَهَابِ الْعُلَمَاءِ [كنز ، جمله ۲۸۷۳۳]

۱۳_ امام صادق (ع) از نوشتن مردم بصره تجلیل و از نوشتن مردم مدینه انتقاد کرد.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فَقَالَ : " دَخَلَ عَلَى أَنَسٍ مِنْ أَهْلِ الْبَصِيرَةِ فَسَأَلُونِي عَنْ أَحَادِيثَ وَكُتُبَهَا فَمَا يَمْنَعُكُمْ مِنَ الْكِتَابِ أَمَا إِنَّكُمْ لَنْ تَحْفَظُوا حَتَّى تَكْتُبُوا " [بحار الأنوار ، ج ۲ ، ص ۱۵۳] .

۱۴_ قَالَ النَّبِيُّ (ص) : مَنْ كَتَبَ عَنِّي عِلْمًا أَوْ حَدِيثًا لَمْ يَزَلْ يَكْتُبُ لَهُ الْأَجْرَ مَا بَقِيَ ذَلِكَ الْعِلْمُ وَالْحَدِيثُ [كنز ، ج ۱۰ ، ص ۱۸۳ ، جمله ۲۸۹۵۱]

۱۵_ " يَكُ وَرَقَهُ سِتْرٌ دُوزَخِ اسْتِ "

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْمُؤْمِنُ إِذَا مَاتَ وَتَرَكَ وَرَقَهُ وَاحِدَةً عَلَيْهَا عِلْمٌ تَكُونُ تِلْكَ الْوَرَقَةُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ سِتْرًا فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّارِ [أمالي صدوق ، ص ۳۷] .

۱۶_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اللَّهُمَّ ارْحَمْ خَلْفَائِي ثَلَاثًا قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مِنْ خَلْفَائِكَ . قَالَ

الذين يتبعون حديثي و سنتي ثم يعلمونها أمتي [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ١٤٤] .

١٧_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اَكْتُبُوا فَإِنَّكُمْ لَا تَحْفَظُونَ حَتَّى تَكْتُبُوا [كافي ، ج ١ ، ص ٥٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : احفظوا بكتبكم فسوف تحتاجون إليها [مشكاة الأنوار ، ص ١٤٢] .

١٨_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَا ابْنَ مَارِدٍ اكْتُبْ هَذَا الْحَدِيثَ بِمَاءِ الذَّهَبِ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ٢١] .

٤. سند

١_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا حَدَّثْتُمْ بِحَدِيثٍ فَأَسْبِدُوهُ إِلَى الَّذِي حَدَّثَكُمْ فَإِنْ كَانَ حَقًّا فَلَكُمْ وَإِنْ كَانَ كَذِبًا فَعَلَيْهِ [كافي ، ج ١ ، ص ٥٢] .

٢_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : الْوُقُوفُ عِنْدَ الشُّبْهَةِ خَيْرٌ مِنَ الْإِفْتِحَامِ فِي الْهَلَكَةِ وَ تَزَكُّكَ حَدِيثًا لَمْ تُزَوَّهُ خَيْرٌ مِنْ رِوَايَتِكَ حَدِيثًا لَمْ تُحْصِهِ [كافي ، ج ١ ، ص ٥٠] .

٥. نقل وضبط حديث

١_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَنْ رَسُولَ اللَّهِ (ص) خَطَبَ النَّاسَ فِي مَسْجِدِ الْخَيْفِ فَقَالَ نَصَرَ اللَّهُ عَبْدًا سَمِعَ مَقَالَتِي فَوَعَاهَا وَ حَفِظَهَا وَ بَلَّغَهَا مَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا فَرُبَّ حَامِلٍ فِقْهٍ غَيْرِ فِقْهِيهِ وَ رُبَّ حَامِلٍ فِقْهِيهِ إِلَى مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٠٣] .

٢_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : يَا فَضِيلُ إِنَّ حَدِيثَنَا يَحْيِي الْقُلُوبَ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٢٢] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لِحَدِيثٍ وَاحِدٍ تَأْخُذُهُ عَنْ صَادِقٍ خَيْرٌ لَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَ مَا فِيهَا [أمالي مفيد ، ص ٤٢] .

٣_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْمُؤْمِنُ إِذَا مَاتَ وَ تَرَكَ وَرَقَةً وَاحِدَةً عَلَيْهَا عِلْمٌ تَكُونُ تَلْسُكُ الْوَرَقَةَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ سِتْرًا فِيمَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ النَّارِ وَ أَعْطَاهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى بِكُلِّ حَرْفٍ مَكْتُوبٍ عَلَيْهَا مَدِينَةً أَوْسَعَ مِنَ الدُّنْيَا سَبْعَ مَرَّاتٍ [أمالي صدوق ، ص ٣٧] .

٤_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اللَّهُمَّ ارْحَمْ خُلَفَائِي قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَنْ خُلَفَائِكَ قَالَ الَّذِينَ يَبْلُغُونَ حَدِيثِي وَ سُنَّتِي ثُمَّ يَعْلَمُونَهَا أُمَّتِي [أمالي صدوق ، ص ١٨٠] .

[وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ١٣٩] .

٥_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الرَّاويهِ لِحَدِيثِنَا يَبِثُ فِي النَّاسِ وَ

يسدده في قلوب شيعتنا أفضل من ألف عابد [بصائر الدرجات ، ص ٧] .

٦_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : يَا حَبِيبُ وَاللَّهِ لِحَدِيثِ تُصَيَّبِيهِ مِنْ صَادِقٍ فِي حَلَالٍ وَحَرَامٍ خَيْرٌ لَكَ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ حَتَّى تَغْرُبَ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٢٧] .

٧_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تَذَاكُرُوا وَتَلْمَاقُوا وَتَحَدِّثُوا فَإِنَّ الْحَدِيثَ جَلَاءٌ لِلْقُلُوبِ إِنَّ الْقُلُوبَ لَتَرِينٌ كَمَا يَرِينُ السَّيْفُ جَلَاوَهَا الْحَدِيثُ [كافي ، ج ١ ، ص ٤١] .

روايات متعدد داريم که امر به نوشتن کرده اند.

٨_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ تَعَلَّمَ حَدِيثَيْنِ اثْنَيْنِ يَنْفَعُ بِهِمَا نَفْسَهُ أَوْ يَعْلَمُهُمَا غَيْرَهُ فَيَنْتَفِعُ بِهِمَا كَانَ خَيْرًا لَهُ مِنْ عِبَادَةِ سِتِينَ سَنَةً [منيه المرید ، ص ٣٧٢] .

٩_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِيَبْلُغَ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ فَإِنَّ الشَّاهِدَ عَسَى أَنْ يَبْلُغَ مِنْهُ أَوْ عَى لَهُ مِنْهُ [منيه المرید ، ص ٣٧٠] .

١٠_ در صحيح بخاری ، ج ١ ، ص ٢٤ ، چنین آمده است : باب لیبلیغ العلم الشاهد الغائب

باب كتابه العلم

باب اثم من كذب على النبي (ع)

١١_ عَنْ أَبِي هَاشِمٍ الْجَعْفَرِيِّ قَالَ : "عَرَضْتُ عَلَى أَبِي مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيِّ (ع) كِتَابَ يَوْمٍ وَ لَيْلِهِ لِيُونُسَ فَقَالَ لِي تَصْنِيفٌ مِنْ هَذَا قُلْتُ تَصْنِيفُ يُونُسَ مَوْلَى آلِ يَقُطِينٍ فَقَالَ أَعْطَاهُ اللَّهُ بِكُلِّ حَرْفٍ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ " [رجال نجاشي ، ص ٤٤٧] .

١٢_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَدَّى إِلَى أُمَّتِي حَدِيثًا يَقَامُ بِهِ سَنَةٌ أَوْ يَثْلُمُ بِهِ بَدْعَهُ فَلَهُ الْجَنَّةُ [منيه المرید ، ص ٣٧١] .

١٣_ گاهی جملاتی را ائمه می فرمودند و سپس می فرمودند : يَجِبُ أَنْ يَكْتَبَ هَذَا الْحَدِيثُ

بِمَاءِ الذَّهَبِ [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ١٤٧] .

١٤ _ از رسول الله (ص) سؤال کردند : هر چه شنیدیم ، بنویسیم؟ در شادی و غضب؟ فقال (ص) : نعم فإنی لا أقول فی ذلك كله إلا الحق [عواليالآلی ، ج ١ ، ص ٤٨] .

١٥ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الرَّابِیَةُ لِحَدِيثِنَا يَشُدُّ بِهِ قُلُوبَ شِيعَتِنَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ [كافی ، ج ١ ، ص ٣٣] .

١٦ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اعْرِفُوا مَنَازِلَ النَّاسِ عَلَى قَدْرِ رِوَايَتِهِمْ عَنَّا [كافی ، ج ١ ، ص ٥٠] .

١٧ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَعْرَبُوا حَدِيثَنَا فَإِنَّا قَوْمٌ فَصَحَاءُ [كافی ، ج ١ ، ص ٥٢] .

١٨ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْمُؤْمِنُونَ خَدَمَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ قُلْتُ وَ كَيْفَ يَكُونُونَ خَدَمًا بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ قَالَ يَفِيدُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا الْحَدِيثُ [كافی ، ج ٢ ، ص ١٦٧] .

١٩ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَا جَمِيلُ ارْزُ هَذَا الْحَدِيثَ لِإِخْوَانِكَ فَإِنَّهُ تَرْغِيبٌ فِي الْبِرِّ [كافی ، ج ٢ ، ص ٢٠٦] .

٢٠ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) خَطَبَ النَّاسَ فِي مَسْجِدِ الْخَيْفِ فَقَالَ نَصَرَ اللَّهُ عَبْدًا سَمِعَ مَقَالَتِي فَوَعَاهَا وَ حَفِظَهَا وَ بَلَّغَهَا مَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا [كافی ، ج ١ ، ص ٤٠٣] .

٢١ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : يَا جَابِرُ لِحَدِيثٍ وَاحِدٍ تَأْخُذُهُ عَنْ صَادِقٍ خَيْرٌ لَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَ مَا فِيهَا [أمالی مفید ، ص ٤٢] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : يَا جَابِرُ وَ اللَّهُ لِحَدِيثٍ تُصَبِّهُ مِنْ صَادِقٍ فِي حَلَالٍ وَ حَرَامٍ خَيْرٌ لَكَ مِنْ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ حِينَ تَغْرُبُ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٢٧] .

٢٢ _ قَالَ

رَسُولُ اللَّهِ (ص): تَذَاكُرُوا وَ تَلَاقُوا وَ تَحَدَّثُوا فَإِنَّ الْحَدِيثَ جِلَاءٌ لِلْقُلُوبِ [كافي ، ج ١ ، ص ٤١] .

١. احتياط در نقل

١ _ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) مَا حَقُّ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ؟ فَقَالَ : " أَنْ يَقُولُوا مَا يَعْلَمُونَ وَ يَكْفُوا عَمَّا لَا يَعْلَمُونَ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ فَقَدْ أَدُّوا إِلَى اللَّهِ حَقَّهُ " [كافي ، ج ١ ، ص ٥٠] .

٢ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ خَافَ الْعَاقِبَةَ تَبَتَّ عَنِ التَّوَعُّلِ فِيمَا لَا يَعْلَمُ [كافي ، ج ١ ، ص ٢٦] .

٣ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ شَكَ أَوْ ظَنَّ فَأَقَامَ عَلَى أَحَدِهِمَا (فَقَدْ حَبَطَ) عَمَلُهُ إِنَّ حُجَّةَ اللَّهِ هِيَ الْحُجَّةُ الْوَاضِحَةُ [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ٤٠] .

٤ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ تَرَكَ الشُّبُهَاتِ نَجَا مِنَ الْمُحَرَّمَاتِ وَ مَنْ أَخَذَ بِالشُّبُهَاتِ ازْتَكَبَ الْمُحَرَّمَاتِ وَ هَلَكَ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُ [كافي ، ج ١ ، ص ٦٧] .

٥ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَا تَزُومَنَّ أَمْرًا أَنْتَ مِنْهُ فِي شَكٍّ وَ شُبُهَةٍ [كافي ، ج ١ ، ص ٣٥٦] .

٦ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَوْ أَنَّ الْعِبَادَ إِذَا جَهِلُوا وَقَفُوا وَ لَمْ يَجْحَدُوا لَمْ يَكْفُرُوا [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٨٨] .

٧ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا وَرَعَ كَالْوُقُوفِ عِنْدَ الشُّبُهَةِ [نهج البلاغه ، حكمت ١١٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا سُمِّيَتِ الشُّبُهَةُ شُبُهَةً لِأَنَّهَا تُشْبِهُ الْحَقَّ [نهج البلاغه ، خطبه ٣٨] .

٨ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : دَعُ مَا يَرِيْبُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيْبُكَ [غررالحكم ، ص ٧١] .

٩ _ قَالَ

رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ لِكُلِّ مَلَكَ حِمِّي وَحِمَى اللَّهِ مَخَارِمُهُ فَمَنْ رَتَعَ حَوْلَ الْحِمَى أَوْشَكَ أَنْ يَقَعَ فِيهِ [عوالی اللثالی، ج ۲، ص ۸۳].

۱۰_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) لِكَمِيلِ بْنِ زِيَادٍ: أَخُوكَ دِينُكَ فَاحْتِطْ لِدِينِكَ بِمَا شِئْتَ [أمالی مفید، ص ۲۸۳].

۱۱_ قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع): لَمَّا حَضَرَتْ وَالِدِي الْوَفَاةَ أَقْبَلَ يُوَصِّي فَقَالَ أَوْصِيكَ يَا بُنَيَّ بِالصَّلَاةِ عِنْدَ وَقْتِهَا وَ الزَّكَاةِ فِي أَهْلِهَا عِنْدَ مَحَلِّهَا وَ الصَّوْمِ عِنْدَ الشُّبْهِهِ وَ أَنَّهَُاكَ عَنِ التَّسْرُوعِ بِالْقَوْلِ وَ الْفِعْلِ وَ الزَّمِ الصَّوْمَ تَسَلَّمَ [وسائل الشيعة، ج ۲۷، ص ۱۶۷].

۱۲_ فِي رِوَايَةِ أَبِي الْجَارُودِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى "هَلْ تُبْنِيكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ هُمْ يُحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا" (كهف/ ۱۰۴-۱۰۳) قَالَ: "هُمُ النَّصِيَّازِيُّ وَ الْقَسِيْسُونَ وَ الرُّهْبَانُ وَ أَهْلُ الشُّبْهَاتِ وَ الْأَهْوَاءِ مِنْ أَهْلِ الْقَبْلَةِ وَ الْحَزْوَرِيِّهِ وَ أَهْلِ الْبِدْعِ" [تفسير القمى، ج ۲، ص ۴۶].

۲. تحمل سختی در نقل حدیث

نمونه کسانی که علی رغم منع ۹۰ ساله حدیث توسط خلفاء، برای حدیث زحمت ها کشیده اند:

۱_ جابر بن عبد الله انصاری شتری خریده و برای أخذ حدیث مظالم، یک ماه مسافت پیمود. تازه فهمید که راوی حدیث عبدالله بن انیس است که در شام است. سپس بعد از یک ماه، مسافت به دمشق را شروع کرد. وارد دمشق شد و به خانه عبدالله رفت و حدیث را گرفت و با خستگی راه برگشت. [افق اعلى، ص ۴۴۷]

۲_ عبدالله بن مسعود

، أبودرداء ، ابوذر به خاطر نقل حدیث (بعد از منع عمر) تا پایان خلافت خلیفه دوم در زندان بودند. [الغدیر ، ج ۶ ، ص ۲۹۵]

۳_ أبویوب انصاری از مدینه تا مصر برای یادگیری حدیثی ه از رسول خدا که شخصاً نشنیده بود مسافرت کرد و در خانه عقبه بن عامر رفت و گفت : حدیثی را رسول اکرم (ص) فرموده که از شنوندگان تنها تو زنده هستی ، آن حدیث این بود :
من ستر علی مؤمن خزیه ستر الله علیه یوم القیامه

همین که أبویوب حدیث را شنید به مدینه بازگشت. تازه حدیث را می دانست ، ولی دوست داشت از یک راوی که بی واسطه شنیده است بشنوند. [افق اعلی ، ص ۴۴۳]

۴_ دیگری برای شنیدن حدیث غدیر از مصر تا به مدینه آمد؛ وارد مسجد شد و از زید بن أرقم سؤال کرد و حدیث را شنید و برگشت. [افق اعلی ، ص ۴۴۸]

۵_ کثیر بن قیس از مدینه به شام آمد تا حدیثی را یاد گرفته و برگردد. [افق اعلی ، ص ۴۴۸]

۶_ ابوذر به خاطر نقل حدیث تبعید شد.

۷_ میرزا خلیل کمره ای می گوید : برای پیدا کردن حدیث مظالم (که جابر به دنبالش رفته بود) بیش از ۵ سال گشتم و بیش از چند دوره از اوّل تا آخر بحار را دیدم تا بالاخره در مجمع الزوائد هیشمی یافتم. [افق اعلی ، ص ۴۴۷]

۸_ ابن زیاد دست و پای میثم تمار را برید و به چوب دار آویزان کرد ،

میثم که ایرانی هم بود در بالای دار فرمود: *أيها الناس من أراد أن يسمع الحديث المكنون عن علي بن أبي طالب (ع) که قال: فاجتمع الناس و أقبل يحدثهم بالعجائب. جالب اینکه بعد از دستگیری به ابن زیاد گفت: مولایم امیرالمؤمنین خبر داده که تو مرا می کشی و زبانم را قطع می کنی.*

ابن زیاد گفت: من ثابت می کنم که علی (ع) دروغ گفته تو را می کشم، ولی زبانت را قطع نمی کنم. لکن دست و پای او را برید و به دار آویخت، ولی چنان سخنرانی و نقل حدیث میثم شهر را تکان داد که به ابن زیاد خطر سقوط حکومت داده شد.

مأموری فرستاد تا زبانش را قطع کند. میثم گفت: او که می خواست زبانم را قطع نکند و کذب علی (ع) را ثابت کند. دیدید که علی (ع) درست فرموده؟ بیا این زبانم؛ و مأمور، زبان میثم حدیث گوی علی (ع) را قطع کرد. [رجال الکشی، ص ۸۵].

۹_ عین همین ماجرا و دستگیری برای زُشید هَجری پیش آمد. ابن زیاد او را گرفت، دست و پایش را برید و گفت: من زبان ترا قطع نمی کنم تا پیش گوئی دروغ علی (ع) را ثابت کنم. دست و پای زُشید را قطع کرد و او را به خانه فرستاد. زُشید به دخترش تسلی می داد که من دردی احساس نمی کنم. مردم به عیادت او آمدند و گریان بودند، ولی او می گفت: گریه نکنید. قلم و کاغذ بیاورید تا برای شما حدیث بگویم و شما بنویسید. "مردم جمع شده و تحت تأثیر احادیث قرار گرفتند. به

ابن زیاد خبر دادند ، ابن زیاد مأمور فرستاد تا زبان رُشید را قطع کنند و صحت پیش گوئی حضرت علی (ع) و دروغ خودش ثابت شد. [آمالی طوسی ، ص ۵۶۱] .

۳. شهادت برای نقل حدیث

۱_ ابوذر در منی نزدیک جمره می نشیند ، مردم گردش جمع شده و از او سؤال می کنند و او پاسخ می دهد. مأمور دولت از راه می رسد. می گوید : ابوذر مگر تو ممنوع الحدیث نیستی؟ بگذارید عربی آن را از سنن دارمی بنویسم :

اتیتُ اباذر و هو جالس عند الجمره الوسطی و قد اجتمع الناس علیه یستفتونه فَأَناه رجل فوقف علیه ثم قال : أَلَمْ تُنَه عن الفتیا؟ فرفع رأسه الیه فقال : أَرَقِیب أنت علیّ لو وضعتم الصمصامه (شمشیر) علی هذه و اشار الی قفاه ثم ظننت انی انفذ کلمه سمعتها من رسول الله (ص) قبل ان تجیزوا علیّ لَأَنفَذْتُهَا. [سنن دارمی ، ج ۱ ، ص ۱۳۶]

ابوذر به خاطر نقل حدیث از مدینه به شام تبعید می شود. در شام بخش نامه شد که هر کس در کنار ابوذر بنشیند دستگیر خواهد شد. احنف بن قیس می گوید : در مسجد شام مردی را دیدم که هر کجای مسجد می رود مردم فرار می کنند. نزدیک او رفتم. گفت : فرار کن ، شرّ من به تو می رسد. گفتم : مگر مرض مسری داری؟ گفت : ممنوع الملاقات هستم. معاویه بیچاره شده بود. شبی صد دینار حق السکوت برای ابی ذر فرستاد. ابوذر همه را میان فقرا تقسیم کرد. معاویه دید ابوذر با این انفاق محبوب شد. مأمور فرستاد تا بگوید صد دینار اشتباهی به تو داده شده

و لذا بازگردان. ابوذر گفت: بگذارید بروم از فقرا پس بگیرم. (می خواست معاویه را نزد فقرا منفور کند.) معاویه به عثمان نوشت: با بودن ابوذر شام در خطر است. عثمان ابوذر را به مدینه احضار و آن عزیز را با شتر برهنه یکسره بدون توقف به مدینه بردند. گوشت های ران او ریخته بود. او با همان بدن خسته نزد عثمان رفت.

اتفاقاً ابوذر وقتی وارد شد که ارث های کلان رفیق عثمان (عبدالرحمن بن عوف، عضو شورای ۶ نفره) را تقسیم می کردند. عثمان کمی ستایش کرد که عبدالرحمن چه مرد خوبی بود و... کعب الأحبار هم تأیید می کرد. ابوذر از راه رسیده و خسته با پای مجروح عصای خود را بلند کرد و بر کعب کوبید و گفت: ای یهودی زاده! تو دین ما را به ما یاد می دهی؟! وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ [توبه/۳۴].

تلاوت این آیه به خاطر طلاهای زیادی بود که از عبدالرحمن برای عثمان مانده بود تا تقسیم ارث کند. [نقش ائمه در احیاء دین، ج ۲، ص ۳۷ - نقل از مروّج الذهب، ج ۲، ص ۳۴۰]

۴. تاریخ منع نقل حدیث

۱ - مرحوم امینی در جلد ۶، ص ۱۹۴ از متون اهل سنت دلائل محکمی آورده که در صدر اسلام نقل حدیث منع شده است.

۲ - ابوبکر مردم را جمع کرد و گفت: به خاطر عدم اختلاف در آینده حدیث نقل نکنید و بگوئید: کفانا کتاب الله. [تذکره ذهبی به نقل از نقش ائمه، مرتضی

۳_ عمر نماینده ای به کوفه می فرستد و هنگام بدرقه او تا بیابان همراه او می رود و به او می گوید: بدرقه من به خاطر صحابی و انصاری بودن تو نیست، بلکه سفارش ویژه ای دارم و آن اینکه مردم کوفه به خاطر صحابی بودن تو گرد تو جمع شده و علاقه به شنیدن حدیث رسول الله هستند. هرچه می توانی حدیث نقل نکن. [ابن ماجه، ج ۱، ص ۱۲]

ولی در سنن دارمی، ج ۱، ص ۸۵ این جمله نیز اضافه شده (قرظه بن کعب همان نماینده عمر در کوفه) می گوید: هر گاه می خواستم حدیثی بگویم، یاد سفارش و بدرقه عمر می افتادم و نقل نمی کردم. [الغدیر، ج ۶، ص ۲۹۴]

۴_ عمر از نقاط مختلف اصحاب پیامبر اکرم (ص) از قبیل ابی ذر، عبدالله بن مسعود و... را احضار می کرد و می گفت: (با وجود منع من) این احادیث پیامبر را چرا انتشار داده اید؟ گفتند: آیا ما را نهی می کنی؟ عمر گفت: شما باید از مدینه خارج نشوید. ما بهتر می دانیم که کدام حدیث قابل انتشار و کدام باید مسکوت بماند. این گروه تا آخر عمر در مدینه زیر نظر و در واقع بازداشت بودند. [کنز العمال، به نقل از نقش ائمه، علامه عسگری، ج ۲، ص ۳۰، حاشیه کتاب مسند احمد ص ۶۲، جلد ۴] (البته منتخب کنز العمال به صورت حاشیه مسند احمد در آمده است).

عمر افرادی را احضار می کرد و می گفت: احادیث را نقل نکنید و گرنه شما را تبعید می کنم. [منتخب کنز العمال که حاشیه مسند احمد، ج ۴، ص ۶۱ است].

۶_ عمر بالای منبر با سوگند به مردم گفت: هر چه حدیث نوشته اید بیاورید، سپس همه را آتش زد. [طبقات ابن سعد، ج ۵، ص ۱۴۰].

۷_ عثمان به منبر رفته و گفت: هر چه در زمان ابوبکر و عمر نشر نشده روایت نشود: لایحل لأحد یروی حدیثا لم یسمع به علی عهد ابی بکر و عمر. [منتخب کنز که در ص ۶۴ مسند احمد، ج ۴ درج شده است].

۸_ عمر گفت: جز در مسائل عبادی حدیث نقل نکنید. [البدایه و النهایه، ج ۸، ص ۱۰۷].

۹_ معاویه گفت: از نقل هر گونه حدیث دوری کنید، جز حدیثی که در دوران عمر گفته شده است. [نقش ائمه، علامه عسگری، ج ۲ ص ۳۲].

۱۰_ تا زمان عمر بن عبدالعزیز منع بود (حدود ۹۰ سال) تا او دستور نوشتن داد. خلیفه گفت: ننویسید؛ ۹۰ سال حرام بود. خلیفه دیگر گفت: بنویسید؛ همه حلال شد!!!

منع نشر حدیث مقدمه تحریف در حدیث شد.

بنابراین بعد از حدود یک قرن منع حدیث در زمان عمر بن عبدالعزیز منع شکسته شد.

۱۱_ اولین کسی که (از گروه آنان) کتاب نوشت مالک بود که کتاب مؤطأ را در سال ۱۱۱ هجری نوشت. بعضی گفته اند اولی کسی که (از

گروه آنان) کتاب نوشت ابن جریح که متوفای ۱۵۰ هجری است.

بعد سنن دارمی ، متوفای ۲۵۵

بعد صحیح بخاری متوفای ۲۵۶ ، مولود ۱۹۴

بعد صحیح مسلم متوفای ۲۶۱ ، مولود ۲۰۶

بعد أبوداود متوفای ۲۷۵ ، مولود ۲۰۲

بعد سنن ابن ماجه متوفای ۲۷۵ ، مولود ۲۰۷

بعد سنن لسانی متوفای ۳۳۸ ، مولود ۲۱۴

(مدارک صفحه اول خود این کتاب ها است.)

۱۲_ اما شیعه از همان حضرت امیر (ع) کتابی داشت که امامان معصوم نیز به نام (کتاب علی) از آن نام سلمان ، ابوذر ، ابورافع تا زمان امام رضا (ع) شیعه چهارصد نسخه کتاب به نام اصول اربع ماه داشت. [ری شهری از وسائل مقدمه ، ج ۱]

۶. حفظ

۱_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ حَفِظَ مِنْ أَحَادِيثِنَا أَرْبَعِينَ حَدِيثًا بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَالِمًا فَيَقْبَهُ [كافي ، ج ۱ ، ص ۴۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ حَفِظَ مِنْ شَيْعَتِنَا أَرْبَعِينَ حَدِيثًا بَعَثَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقْبَهُ عَالِمًا وَلَمْ يَعِدُّهُ [أمالی صدوق ، ص ۳۰۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ حَفِظَ عَنِّي مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا فِي أَمْرِ دِينِهِ يَرِيدُ بِهِ وَجْهَ اللَّهِ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقْبَهُ عَالِمًا [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۵۴۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ حَفِظَ عَلَيَّ مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا مِنَ السُّنَنِ كُنْتُ لَهُ شَفِيعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۵۴۱] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ حَفِظَ مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا مِمَّا يَحْتَاجُونَ إِلَيْهِ مِنْ أَمْرِ دِينِهِمْ بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقْبَهُ عَالِمًا [ثواب الأعمال ، ص ۱۳۴] .

۲_ قَالَ

الصَّادِقُ (ع) : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) خَطَبَ النَّاسَ فِي مَسْجِدِ الْخَيْفِ فَقَالَ نَصَّرَ اللَّهُ عَبْدًا سَمِعَ مَقَالَتِي فَوَعَاهَا وَحَفِظَهَا وَبَلَّغَهَا مَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا [كافي ، ج ١ ، ص ٤٠٣] .

١. اربعين

١. كتب موجود

١ _ در بحار الأنوار بابی درباره حفظ اربعين حديث دارد و ١٠ حديث در اين زمينه نقل کرده و بياني هم از علامه مجلسی است که فرموده : سفارش به حفظ ٤٠ حديث از شيعة و سنی متواتر است. [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ١٥٣] .

٢ _ در الدرعيه حاج آقا بزرگ نام ٧٧ كتاب اربعون و ٥ كتاب به نام چهل حديث آورده است.

٢. ارزش حفظ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ حَفِظَ مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا يَنْتَفِعُونَ بِهَا ، بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُحِبُّهَا عَالِمًا [ثواب الأعمال ، ص ١٣٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ مَنْ حَفِظَ مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا يَطْلُبُ بِحَدِيثِكَ وَجْهَ اللَّهِ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ حَشَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ النَّبِيِّينَ وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أَوْلِيكَ رَفِيقًا [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٥٤٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ حَفِظَ عَنِّي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا مِنْ أَحَادِيثِنَا فِي الْحَلَالِ وَالْحَرَامِ بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُحِبُّهَا عَالِمًا وَ لَمْ يَعْذِبْهُ [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ١٥٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ حَفِظَ عَلَى أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا يَنْتَفِعُونَ بِهَا بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُحِبُّهَا عَالِمًا [عوالي اللئالی ، ج ٤ ، ص ٧٩] .

٧. جعل حديث

١. انگيزه

١. شكستن جاىگاه پیامبر واصحابش

١ _ حجاج روزی در خطبه خود گفت : آیا جانشین شما در میان خانواده تان در غیاب شما

برتر است؟ یا فرستاده شما به سوی خانواده؟ خلیفه نزد خداوند از فرشتگان مقرب و انبیاء مرسلین بالاتر است. [نقش ائمه، علامه عسگری، ج ۳، ص ۶۹، از عقد الفرید، ج ۵، ص ۳۱۱] دیدم

أخليفة أحدكم في أهله أكرم أم رسوله اليهم؟

در جلد ۷ و ۸ الغدير فضائل عجیبی که برای شیخین نقل شده مورد بررسی قرار گرفته است. و در ج ۲ تاریخ یعقوبی ص ۲۵۱

لشکر شام بر کوبیدن کعبه وارد مکه شد. شخصی بالای بام کعبه رفت و گفت: یا اهل الشام هذا حرم الله الذي كان مأمناً في الجاهلية يأمن فيها الطير و الصيد فاتقوا الله يا أهل الشام. فيصيحوا الشاميون: الطاعة الطاعة فقال بعض اهل الشام: ان الحرمه و الطاعة اجتمعتا فغلبت الطاعة الحرمه. الخ [یعقوبی، ج ۲، ص ۲۵۱]

۲ _ حجاج مَهْرى که داغ می کردند و بر بدن شتر علامت می زدند را داغ کرد و بر دست جابر ابن عبد الله انصاری و گردن انس بن مالک و سهل بن سعد ساعدی نهاد تا مقام صحابی بودن را بشکنند. [تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۲۷۲]

۳ _ منصور دوانیقی نام فرزندش را مهدی گذاشت بعضی از درباریان هم برای خوشایند خلیفه در جلسه ولایتعهدی گفتند: قال رسول الله (ص): المهدى منّا و أمّه من غیرنا یملاًها عدلاً كما ملئت جوراً. [نقش ائمه، ج ۶، ص ۱۱، به نقل از آغانی، ج ۱۳، ص ۲۸۸]

۴ _ برای تحقق دادن بهیماً الأَرْضَ قِسْطاً وَ

عَيْدَلًا كَمَا مُلِئْتُ جَوْرًا وَظُلْمًا. منصور دستور داد اموالی را به ناحق مصادره تا بعد از مرگش به صاحبانش استرداد شود تا مردم بگویند این همان مهدی موعود است کَهِيمَلًا الْأَرْضَ قَسِيْطُو اموال را به ما پس داد. [نقش ائمه عسگری، ج ۶، ص ۱۲، از اغانی، ج ۱۳، ص ۲۸۷]

۵_ عایشه می گوید: پیامبر اکرم (ص) از نخلستان عبور می کرد کشاورزان گرد نر را روی ماده قرار می دادند. فرمود: اگر این کار را نکنید بهتر است. مردم هک آن کار را رها کردند و آن سال خرما می خوبی به دستشان نیامد، شکایت کردند. حضرت فرمود: شما در مسائل دنیائی خودتان از من بهتر می دانید!!! من گاهی روی گمانم مطلبی می گویم، اگر خوب بود، وگرنه... [مسند احمد، ج ۱، ص ۱۶۲]

در سنن ابن ماجه عبارت کمی فرق دارد که می گوید: ان كان شيئاً من أمر دنياكم فشانكم به و ان كان من أمور دينكم فالى. [سنن ابن ماجه، ج ۲، ص ۸۲۵]

فی حدیث آخر: أنتم اعلم بأمر دنياكم. [مسلم ج ۴، ص ۱۸۳۶، حدیث ۲۳۶۳]

یک کشاورز عادی گرمسیر می داند که لقاح نخل لازم است، ولی جعل این حدیث برای باز کردن راه است. راه انتخابات!!!
راه این که سخن رسول الله (ص) در زندگی ما ناشیانه است!!!

جالب اینکه در فاصله سه صفحه تناقض گوئی است.

در باب وجوب اتباع الرسول (ص) [صحیح مسلم، ج ۴، ص ۱۸۲۹]

در ماجرای

حکم رسول الله (ص) راجع به آبیاری بیان می کند که مرد انصاری گفت: تو به نفع پسر عمه ات گفتی. فَتَلَوْنَ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ نَزَلَ آيَهُفَلَا - وَ رَبِّكَ لَا - يَوْمِنُونَ حَتَّى يَحْكُمَوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَ يَسْلَمُوا تَسْلِيمًا [نساء/ ۶۵] . مسأله آبیاری دنیائی است یا آخرتی؟

باید به فرمان رسول الله (ص) تسلیم محض بود. اما با کمال تأسف در چند صفحه بعد همین صحیح مسلم؛ یعنی در ج ۴، ص ۱۸۳۵ آمده است: باب وجوب امتثال ما قاله النبی (ص) شرعاً دون ما ذکره من معایش الناس.

۲. سیاسی

۱ _ نظیر روایاتی که هر امامی واجب الاطاعه است مانند:

ثلاث من السننه الصلاه خلف كل امام لك صلاتك و عليه اثمه و الجهاد مع كل أمير لك جهادك و عليه شره.... [كنز العمال ، ج ۱ ، ص ۲۱۶ ، حدیث ۱۰۸۲]

اگر فاسق بود در سایه او و به امر او جهاد کنید و نماز بخوانید؛ گناهِش به گردن خود او، ولی به هر حال باید از او اطاعت کنی.

۲ _ قال رسول الله (ص): ستكون بعدی اثره و أمور تنکرونها. قالوا: یا رسول الله (ص) کیف تأمر من ادرك منّا ذلك؟ قال توّدون الحق الذي عليكم و تسألون الله الذي لكم. [صحیح مسلم ، ج ۳ ، ص ۱۴۷۲]

۳ _ سئل النبی (ص): یا رسول الله (ص) أرأیت ان قامت علينا أمراء یسألونا حقّهم و یمنعونا حقّنا فما تأمرنا؟... اسمعوا و أطیعوا. [صحیح مسلم ، ج ۳ ، ص ۱۴۷۵]

۴_ در صحیح مسلم ، ج ۳ ، ص ۱۴۷۵ باب مفصلی باز شده که اطاعت از امیر گر چه ناحق باشد ، تسلیم محض در برابر آنها لازم است و لزوم بیعت با آنها و اینکه خروج از بیعت آنان دوزخ است!!!

حدیث شناسی / ۲۶●●●

جعل حدیث / انگیزه ها : سیاسی

۵_ در جنگ دوم (ماجرای قسطنطنیه) یزید یکی از فرماندهان بود. معشوقه خود را نیز به جبهه برده بود. از لشگر جدا و وارد دیری شد (دیر محل عبادت نصارا که بعداً به صورت عیاش خانه درآمده بود). و در کنار معشوقه اش... به او خبر دادند که لشگریان تب و آبله گرفته اند. یزید شعر خواند :

مَنْ حُمِّيَ وَمَنْ مُمٍ : چه کسی تب کرد و چه کسی آبله گرفت.

الغَدغَدونه : نام مکانی است.

برای توجیه عیاشی یزید در جبهه ، حدیثی جعل شد که رسول اکرم (ص) نیز که از جبهه برمی گشت با این که لشگرش را از شب تا صبح معطل کرد تا دانه های گردن بند کم قیمتی که از عایشه گم شده بود پیدا کند. صبح که لشگر آب نداشت آیه تیمم نازل شد و بعد در آن حال رسول اکرم (ص) فرمود که لشکر جلوتر بروند و خودش با عایشه مسابقه دویدن گذاشت. [قسمتی از ماجرا در مسند احمد ، ج ۶ ، ص ۱۲۹ ، ص ۳۹]

در حالی که خود اهل سنت شأن نزول آیه تیمم را در مورد دیگری می دانند.

۲. گواه تاریخ

۱_ الغدیر در جلد ۵ از ص ۲۰۹ تا ص ۳۸۰ (۱۷۱ صفحه) درباره کذابین و وضاعین صحبت کرده است و نام ۷۰۰ نفر

دروغگو را یک به یک به ترتیب حروف الفبا برده است.

مثلاً ابان بن جعفر (أبوسعید بصری) ۳۰۰ حدیث دروغ به أبوحنیفه نسبت داده است. امینی می گوید: "این گوشه ای است از آنچه واقع شده است."

بعضی از این دروغ ها به خاطر دلسوزی و از افراد زاهد بوده که پرسیدند چرا این همه دروغ؟ چون دیدم مردم قرآن کم می خوانند برای فضائل قرآن جعل کردم.

دروغ تا آنجائی که کتابی در فضائل یزید بن معاویه نوشتند.

علامه امینی نام جمعیتی را می برد که بعضی ۲۰ دروغ و بعضی سی هزار دروغ درست کرده اند و همه را آمار می دهد. [الغدیر، ج ۵، ص ۲۸۸]

سپس علامه امینی در صفحه ۲۹۰ بعد از جمع زدن آمار و ارقام، ۴۰۸۶۸۴ حدیث دروغ را نقل می کند. حدود نیم میلیون

۲_ بخاری می گوید: ۲۰۰۰۰۰ حدیث غیر صحیح را حفظ هستم. [الغدیر، ج ۵، ص ۲۹۱]

۳_ أبوداود از میان ۵۰۰۰۰۰ حدیث حدود ۴۸۰۰ حدیث را درست دانسته و در سنن خود آورده. [الغدیر، ج ۵، ص ۲۹۲]

۴_ صحیح مسلم از ۳۰۰ هزار حدیث، ۴۰۰۰ حدیث آورده است.

۵_ احمد حنبل یک میلیون حدیث که حفظ است و از ۷۵۰۰۰۰ حدیث، ۳۰ هزار حدیث آورده است.

۶_ بُهت آور: گفته اند زیاد بن ابیه موثق است!!

عمر سعد قاتل امام حسین (ع) ثقه است!!

رهبر خوارج ثقه است!!

لکن امام عسگری (ع) را ابن جوزی ضعیف دانسته!! و بخاری حدیثی از امام صادق (ع) نیاورده!!!

۷_ عایشه می گوید: پدرم ۵۰۰ حدیث را در کتابی جمع کرد و نزد

من امانت گذاشت ، ولی دیدم شب خوابش نمی برد. صحیح احادیث را سوزاند و آرام شد و در توجیه کارش گفت : ترسیدم حدیث بی اصلی در میان احادیث باشد و من مسئول باشم! [تذکره ذهبی ، ج ۱ ، ص ۵] ، چاپ هند به نقل نقش ائمه عسگری [الغدیر ، ج ۵ ، ص ۲۹۲]

۸_ فرمان رسمی جعل حدیث :

بخشنامه اول : در سال ۴۰ هجری معاویه فرمان عمومی بر کارگزاران از هند تا آفریقا صادر کرد که هر کس مطلبی در فضل اُبو تراب و خاندانش نقل کند ، خونش هدر و مالش حرمت ندارد و از حوزه حفاظتی اسلام بیرون است. ++ نقش ائمه ، عسگری ، ۷

بخشنامه دوم : گواهی و شهادت هیچ یک از شیعیان علی (ع) مقبول نیست و همه آنها از عدالت ساقطند.

بخشنامه سوم : آنچه از دوستان عثمان حدیثی در فضل عثمان نقل می کنند شناسائی شوند و مورد اکرام قرار گیرند ، حدیث او را با اسم و فامیل ثبت و به دنبال این کارها برای ناقلین ، زمین و جایزه می داد.

بخشنامه چهارم : چون حدیث برای عثمان زیاد شده دیگر کافی است. حالا برای صحابه و خلیفه اول و دوم حدیث بگوئید و نگذارید حدیثی درباره علی (ع) نقل شود مگر آنکه مثل آن فضیلت را برای یکی از صحابه دیگر نیز نقل کنید ، زیرا این کار بیشتر چشم مرا روشن می کند. ابن ابی الحدید می گوید : به خاطر این بخشنامه اخبار فراوانی در مناقب صحابه به دروغ جعل و نقل شد و به سخنان قبل از خطبه و

به خانه و سنبه ها راه یافت.

۹_ بیشتر احادیث مناقب صحابه دروغ و در زمان معاویه به خاطر تحت الشعاع قرار دادن بنی هاشم و تقرب به دستگاه معاویه ساخته شد و لذا در کنار آنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَ عَلِيٌّ بَابُهَا كَقَتْنَا : انا مدینه العلم و ابو بکر اساسها و عمر حیطانها و عثمان سقفها و علی بابها. [الصوارم المهرقه ، ص ۱۳۲] .

۱۰_ علامه امینی در جلد ۷ الغدیر ص ۱۹۸ حدیثی که و المعاویه حلقته را نیز آورده است.

آثار دروغ از سرتاسر آن می بارد که شهر سقف لازم ندارد و باب علم بسته نیست تا حلقه برای کوبیدن لازم باشد؛ به علاوه حلقه خود آویخته به در است.

۱۱_ در برابر سید شباب ، سید کهول ساختند ، در حالی که در بهشت پیری وجود ندارد. [ابن ماجه ، ج ۱ ، ص ۳۶]

۱۲_ معاویه گروهی را اجیر کرد تا برای حضرت علی (ع) ، روایاتی زشت و نادرست جعل کنند و او را بشکنند ، که لعنت بر حضرت بعد از این روایات جعلی پیش آمد. اما نام اجیرها : (أبوهریره ، عمروعاص ، مغیره بن شعبه ، عروه بن زبیر)

۱۳_ در برابر آیهائِنا وَلِیکُمُ اللَّهُ وَ رَسُوْلُهُ وَ الَّذِینَ آمَنُوا الَّذِینَ یَقِیْمُونَ الصَّلَاةَ وَ یؤْتُونَ الزَّکَاةَ وَ هُمْ راکِعُونَ [مائده/۵۵] .

که در جلد ۲ الغدیر ص ۵۲ از ۲۳ مدرک معتبر درباره علی (ع) نقل شده حدیثی ساختند که عمروعاص گفته : سمعت رسول الله جهاراً غیر سراً یقول آل ابی فلان... (مراد آل ابوطالب است) لیسوا باولیائی انما ولیی الله و صالح المؤمنین.

۱۴ _ علمامه امینی در جلد ۵ الغدیر از ص ۲۰۸ به بعد چهارصد و هشت هزار و ششصد و هشتاد و چهار حدیث جعلی (موضوع) آمار داده است. [نقل از سروش مقدس ، ج ۱ ، ص ۲۳۳]

۱۵ _ اخیراً در مصر کتاب جامع کبیر سیوطی چاپ شده با یک صد هزار حدیث دروغ! مؤلف شخصاً گفته است حدود نود هزار آن را نمی توان اعتماد کرد! [مدرک بالا ، ص ۲۳۹]

۱۶ _ احمد بن حنبل و یحیی ابن هین در مسجدی بودند. شخصی حدیثی را از آن دو نفر نقل کرد که کذب بود. آن دو نفر گفتند تو این راوی ها را می شناسی؟ (خودشان را) او گفت : خیر. آنها گفتند : ما هستیم و این خبر را تکذیب می کنیم. گوینده گفت : من چندین احمد بن حنبل و یحیی ابن هین می شناسم!!! [سروش مقدس ، ج ۱ ، ص ۲۳۳]

۱۷ _ نظیر این برای امام صادق (ع) پیش آمد. افرادی چندین حدیث از امام خواندند همه دروغ. امام فرمودند : "جعفر ابن محمد را می شناسید؟" گفتند : خیر. گفت : "اگر او بگوید اینها دروغ است چه می کنید؟" گفتند : افراد مورد اطمینان نقل کرده اند. امام فرمود : "بنویس پدرم از جدم نقل کرد که هر کس بر ما دروغ ببندد روز قیامت کور یهودی محشور می شود." [سروش مقدس ، ج ۱ ، ص ۲۳۶]

۱۸ _ صاحب کتاب (الدرر الملتقطه) می گوید : من از نسل عمر هستم؛ اما این حدیث دروغ است

که روز قیامت اول کسی که نامه اش به دست راستش داده می شود عمر است.

گفته شد که پس ابوبکر چی؟ جواب داده اند که نامه او را ملائکه سرقت کرده اند!! [سروش مقدس، ج ۱، ص ۲۳۶]

۱۹ _ عقیلی از حماد بن زید نقل می کند که زنادقه ۱۴۰۰۰ حدیث جعلی به نام پیغمبر (ص) جعل کرده اند. [البدایه فی علم الدرایه]

۲۰ _ هنگامی که ابن ابی العوجا را به اتهام جعل حدیث پیش مهدی فرزند منصور بردند، صریحاً گفت: من ۴ هزار حدیث که حرام را حلال و حلال را حرام کند، جعل کرده ام. [البدایه فی علم الدرایه]

۲۱ _ علامه امینی در ج ۵ الغدیر، ص ۲۴۹ از ۴۳ نفر صحابی و غیره نقل می کند که ۴۰۸۳۲۴ حدیث جعل کرده اند. آنگاه اضافه می کند: بخاری از بین ۶۰۰۰۰۰ هزار ۲۷۶۱ حدیث در کتاب خود آورده و احمد بن فرات از بین یک میلیون و نیم حدیث، ۳۰۰۰۰۰ حدیث در کتاب خود آورده است.

۳. نمونه ها

در صحیح مسلم، ج ۲، ص ۶۰۷ کتاب صلاه العیدین باب الرخصه فی اللعب حدود ۱۰ حدیث آورده که در آنها این مطالب آمده است:

۱ _ حبشی ها در مسجد رسول الله (ص) بازیگری و رقاصی می کردند؛ پیامبر (ص) عایشه را زیر عبا پنهانی برد تا بازی آنان را ببیند و در حدیث دیگر آورده است، عایشه تمایل داشت بازی را مشاهده کند و رسول الله مقدمات آن را فراهم کرد.

۲ _ پیامبر (ص) عایشه را روبروی مردم بر دوش گرفت به جوری که

صورتش به صورت حضرت و...

۳_ دو خواننده زن با دف و داریه می نواختند و اشعار جاهلی می خواندند. ابوبکر رسید و گفت: این حرکات زشت است و شیطانی است. پیامبر (ص) گفت مانعی ندارد.

۴_ رسول الله (ص) به اهل حبشه گفت: به لهو و رقص مشغول شوید تا یهود و نصارا بدانند در دین ما آزادی است!! [حاشیه مسند احمد، ج ۶، ص ۱۷۳ (این احادیث را خودم دیدم)]

علامه عسگری فرمود: این احادیث تیر سه شعبه است. با یک شعبه در مکتب تحریف، با یک شعبه به رسول الله (ص) توهین، با یک شعبه خلفا را متعهدتر از رسول الله (ص) می دانند. هدف این احادیث توجیه حکومت امثال معاویه و یزید که در جبهه قسطنطنیه یزید به دنبال معشوقه خود می رود، زیرا اینها قبلاً راه را برای یزید باز کرده اند آنجا که نقل کرده اند:

رسول الله (ص) لشگر را رها و با عایشه به سراغ مسابقه و تفریح رفت و همین که مورد سرزنش لشگر واقع شدند. گفتند: گردن بند عایشه گم شده بود، رفتیم دانه هایش را پیدا کنیم!!"

۵_ در مسند احمد، ج ۴، ص ۳۹۳ حاشیه که منتخب کنز العمال است می خوانیم: حبشی مشغول لهو و لعب بود. مردم گردش جمع شده بودند. رسول الله (ص) فرمود: یا عایشه تعالی فانظری فوضعتُ خدی علی منکبه فجعلت انظر... فجعل یقول: یا عایشه ماشبعت؟ فأقول: لا لأنظر منزلتی عنده... فَطَلَعَ عمر فترق الناس و الصبیان. فقال رسول الله: رأیت شیاطین الانس و الجن

فَرَّوْا مِنْ عَمْرٍ...!!!. از رسول الله (ص) فرار نکردند؛ اما از عمر فرار کردند.

رسول الله (ص) دعوت به تماشای لهو و لعب می کند.

رسول الله (ص) در میان آن همه مردم سر عایشه را روی دوش حمل می کند.

پس چرا همین که ام مکتوم اعمی وارد شد رسول الله (ص) به زنان فرمود: "خودتان را بپوشانید." گفتند: نایبنا است. فرمود: "باشد." [سنن ابی داود، ج ۴ ص ۶۳]

با این احادیث، مسجد از اعتبار می افتد.

با این احادیث، رسول الله (ص) از اعتبار می افتد.

با این احادیث، کتب صحاح از اعتبار می افتد.

۶_ در صحیح بخاری کتاب النکاح باب ضرب الدف فی النکاح حدیثی دیدم که دختری می گوید: رسول الله (ص) در جلسه عروسی من وارد شد و در کنار من نشست و جاریه ها مشغول داریه و تنبک زدن بودند. به احترام رسول الله (ص) شعر خود را عوض کردند. حضرت فرمود: همان اشعار را بخوان.

در حدیث دیگر رسول الله (ص) انتقاد کرد از عروسی که زنان جوان غناخوان در آن نباشند. [سنن ابن ماجه، ج ۱، ص ۶۱۲]

آیا این احادیث قابل جمع است با احادیثی که عایشه می گوید: رسول الله (ص) به خاطر تصویری که روی بالش بود، وارد خانه نشد؟!

۷_ در مسند احمد، ج ۲، ص ۳۳۸ سطر آخر می خوانیم: خرج رسول الله (ص) و قد أقيمت الصلوه و عدلت الصفوف حتى إذا قام في مصلاه وانتظرنا أن يكبر انصرف فقال علي مكانكم فدخل بيته و مكثنا على هيئتنا حتى خرج إلينا و رأسه ينظف و قد اغتسل.

پیامبر

(ص) العیاذ بالله جنب در مسجد وارد شده و فراموش کرده!!!

۸_ أبو هریره گفت: مردم تعجب کردند؛ پرسیدند هذا شیء قاله رسول الله (ص)؟ ام هذا من کیسک؟ قال هذا من کیسی [مسند احمد، ج ۲، ص ۲۵۲ صحیح بخاری کتاب النفقات باب وجوب النفقه علی الأهل و العیال] (دیدم)

۹_ منصور دوانیقی که نام پسرش را مهدی گذاشت تا تبلیغ کند که او مهدی موعود است. روزی این پسر کبوتربازی می کرد (بعد از آن که خلیفه شده بود) عتاب (حدیث گوی دربار) به محضر خلیفه وارد شد و دید که خلیفه کبوتربازی می کند!! فوری حدیثی جعل که: ".. ابوهریره از پیامبر اکرم (ص) که: لا- سبقَ الا-خفِ او حافر او نعل او جُنَاح. خلیفه ده هزار درهم به او داد. همین که عتاب بیرون رفت، مهدی گفت: به خدا قسم من می دانم که عتاب به رسول الله دروغ گفت: (و کلمه جُنَاح را به خاطر خوشایند من اضافه کرد.) [نقش ائمه، ج ۶، ص ۱۳ از البدایه و النهایه ج ۱۰ ص ۱۵۳]

۱۰_ یزید بن مهلب که همزمان حجاج بود، همین که بر ایران (طالقان، بلخ، ترکمن صحرا، ...) وارد شد، سوگند یاد کرد که از مردم آنقدر بکشد که آسیائی از خون آنان به گردش آید. بعد از پیروزی سر مردم را لب نهر آسیا برید تا به سوگندش وفا کرده باشد و بدن هارا تا چهار فرسخ دو طرف جاده به دار آویخت که عدد کشتگان ۴۰۰۰۰ نفرند. [فتوحات اسلامیة و

۱۱ _ یكون بعدی أئمةً لایهتدون بهُدای و لایستون بستنی و سيقوم فيهم رجال قلوبهم قلوب الشياطين فی جثمان انس. قال : قلت : كيف أصنع يا رسول الله إن ادرکت ذلک؟ قال تسمع و تطع للامير و ان ضَرَبَ ظهرك و اخذ مالک فاسمع و اطع. [صحیح مسلم ، ج ۶ ، ص ۲۰ ، به نقل از نقش ائمه ، عسگری]

۱۲ _ قال النبی (ص) : من رأى من امامه شيئاً یکرهه فلیصر فأنه من فارق الجماعة شُبراً فمات فمیتة جاهلیه. [سند فوق]

۱۳ _ لشگر یزید به مدینه حمله کرد. سه روز قتل و غارت مباح بود. هزار دختر بی صورت ، هزار زن بی شوهر بچه دار شد ، ده هزار کشته ، ۷۰۰ کشته از بزرگان و انصار ، ۷۰۰ کشته حافظ قرآن بودند.

بعد از سه روز هر که با یزید بیعت می کرد شرط بود که اموال و غنائم جنگی در ملک یزید باشد و گرنه کشته می شدند. همین که سر کشتگان مدینه را نزد یزد بردند. باز گفت : لیت أشیأخی ببرد شهدوا...

شاهد ما اینجاست که بعد از این همه قتل و غارت فرمانده لشگر یزید در بازگشت در مناجات می گفت : بارالها من بعد از شهادت به وحدانیت و نبوت عملی محبوب تر و امیدبخش تر از کشتار مدینه که در راه اطاعت یزید بود برای آخرت خویش سراغ ندارم. [نقش ائمه ، ج ۵ ، ص ۹۱ ، از تاریخ ذهبی ، ج ۳ ، ص ۱۸]

۱۴ _ شمر بعد از نماز صبح تا آفتاب دعا

می کرد. گفتند: تو دیروز امام حسین (ع) را کشتی و شهید کردی و فردای آن روز دعا می کنی؟!

گفت: اطاعت از امیر لازم است. [نقش ائمه، ج ۵، ص ۹۱، از تاریخ ذهبی، ج ۳، ص ۱۸]

۴. آمار

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّ فِي أَيْدِي النَّاسِ حَقًّا وَبَاطِلًا وَصِدْقًا وَكِذْبًا وَنَاسِيحًا وَمُنْشُوخًا وَعَامًّا وَخَاصًّا وَمُحْكَمًا وَمُتَشَابِهًا وَحِفْظًا وَوَهْمًا وَلَقَدْ كَذَبَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَلَيَّ عَهْدِهِ حَتَّى قَامَ خَطِيْبًا فَقَالَ مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ وَ إِنَّمَا أَتَاكَ بِالْحَدِيثِ أَرْبَعَةُ رِجَالٍ لَيْسَ لَهُمْ خَامِسٌ [نهج البلاغه، خطبه ۲۱۰].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): قَدْ كَذَبَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَلَيَّ عَهْدِهِ حَتَّى قَامَ خَطِيْبًا فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ كَثُرَتْ عَلَيَّ الْكُذَّابَةُ فَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ ثُمَّ كَذَبَ عَلَيْهِ مِنْ بَعْدِهِ [كافی، ج ۱، ص ۶۲].

مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ [من لايحضره الفقيه، ج ۴، ص ۳۶۲].

قال رسول الله (ص): من حدث عني بحديث يرى أنه كذب فهو أحد الكاذبين [بحار، ج ۲، ص ۱۵۸]

قال رسول الله (ص): من كذب عليّ بُني له بيت في جهنم يرتع فيه [كنز، ۲۹۱۷۸]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ [من لايحضره الفقيه، ج ۴، ص ۳۶۲].

قال رسول الله (ص): اللهم لا أحلّ لهم أن يكذبوا عليّ

قال رسول الله (ص): انّ أكبر الكبائر أن يقول الرّجل عليّ ما لم أقل [کتذ ، ٢٩٢٥٥]

تکذیب ما لا یعلم کذبّه

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): لا- تکذب بحديث أتاكم به مرجئي ولا قدری ولا خارجی نسبه إلینا فإنکم لا تدرون لعله شیء من الحق فتکذبون الله عز وجل فوق عرشه [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ٢١٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): من رد حديثا بلغه عنی فأنا مخاصمه يوم القيامة فإذا بلغکم عنی حديث لم تعرفوه فقولوا الله أعلم [منیه المرید ، ص ٣٧٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): من بلغه عنی حديث فکذب به فقد کذب ثلاثه الله ورسوله و الذي حدث به [منیه المرید ، ص ٣٧٢] .

٨. تحریف حدیث

١. وقوع عش

١_ از اول که تصمیم گرفتند حدیثی نقل نشود. بعد تصمیم گرفتند که تنها احادیث عبادی نقل شود ولی نشد. بعد تصمیم گرفتند که تنها احادیثی نقل شود که زمان خلیفه ١ و ٢ نقل شده ، ولی نشد. بعد تصمیم گرفتند که مسیر احادیث را عوض کنند ، ولی نشد. آمدند پیامبر (ص) و سخنانش را بی اعتبار کردند. مثلا :

الف : برای بی اعتبار کردن روایاتی که برای لعن اشخاصی صادر شده است ، جعل اینچنین روایاتی نموده اند ، مانند اینکه : رسول خدا (ص) ناراحت بود و از مسجد به منزل می رفت و می گفت : اللهم العنهم. عایشه گفت : این نفرین آنان را هلاک می کند. حضرت فرمود : با خداوند قرار بسته ام که من یک انسان معمولی هستم عصبانی می شوم ، لعنت می کنم. تو همه لعنت های مرا

، كفاره گناهان لعنت شدگان قرار بده. [مسند احمد ، ج ۶ ، ص ۱۰۷]

ب : حدیث دیگری را نقل کرده اند که رسول الله (ص) دست به دعا بلند کرده و می گفت : اللهم فإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ فَلاتُعَذِّبْنِي بِسُئْمِ رَجُلٍ سَمِئْتَهُ أَوْ آذَيْتَهُ. [مسند احمد ، ج ۶ ، ص ۲۲۵]

ج : قال النبي (ص) : أَنَّمَا أَنَا بَشَرٌ فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ سَبَبْتَهُ أَوْ لَعَنْتَهُ أَوْ جَلَدْتَهُ فَاجْعَلْهَا لَهُ زَكَاةً وَرَحْمَةً. [صحيح مسلم ، ج ۴ ، ص ۲۰۰۷]

د : قال النبي (ص) : فإيما مؤمن آذيته أو سبته أو جلدته فاجعلها له كفاره وقربه تقربه بها اليك يوم القيامة. [مسلم ، ج ۴ ، ص ۲۰۰۸]

۲_ با اینکه عَزِيْزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِيْنَ رَوْفٌ رَّحِيْمٌ [توبه/ ۱۲۸] . وَرَحْمَةً لِّلْعَالَمِيْنَ [انبياء/ ۱۰۷] . است ، با اینکه هُوَ مَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى [نجم/ ۳] . ، با اینکه هَمْنٌ بَيْنَ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ [رعد/ ۱۱] . با اینکه فرمود : "لعنت حتی بر باد تند و زمین نکنید" ، با اینکه قانون خدا (نفرین و لعنت) ، نمی شود از یک دهان قدح و جرح ، ولی از برای دیگری كفاره (یک بام و دو هوا) ، با اینکه روایات متعدد در نهی از لعن و سب و ستم کهمن لعن مؤمناً فهو قتله. [کنز ، حدیث ۸۱۸۳] و قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : سَبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ [أمالی طوسی ، ص ۷۳۵] .

با اینکه روایات متعدد داریم که : لا ینبغی للصدیق أن یكون

لَعَانًا [(مسلم ، ج ۴ ، ص ۲۰۰۵)] آیا صحیح است که اگر انسان های عادی لعنت کنند ، گویا قاتل و فاسق ، ولی رسول خدا (ص) چنین نباشد؟

با اینکه خلاف از زنان رسول خدا (ص) دو برابر ، ولی خلاف از خود رسول خدا (ص) برای لعن شده کفار و قرب؟

شکست عصمت رسول الله (ص) و جعل این احادیث همه برای آن است که لعنت شدگان از طرف رسول الله (ص) را بتوانند حاکم بر مردم و محبوب جلوه دهند.

و گرنه از آنجا که دروغگو کم حافظه است. همین عایشه (که حدیث صفحه پشت از او نقل شد) در جای دیگر می گوید : پیامبر (ص) هرگز مسلمانی را لعنت نکرد که به یادها بماند. گویا فراموش شده که در حدیث است که لعنت به آسمان می رود ، همین که موردی به حق نداشت به خود لعنت کننده بر می گردد. [کنز العمال ، حدیث ۸۱۷۰]

گویا فراموش شده که خود رسول الله (ص) فرمود : لا یكون اللعانون شفعاء ولا شهداء یوم القیامة [کنز العمال ، ۸۱۷۹ و صحیح مسلم ج ۴ ، ص ۲۰۰۶]

۳ _ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : قُلْتُ لَهُ " اتَّخَذُوا أَخْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ " (توبه-۳۱) فَقَالَ : " أَمَا وَاللَّهِ مَا دَعَوْهُمْ إِلَىٰ عِبَادَةِ أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ دَعَوْهُمْ مِمَّا أَحْيَا بُؤُسَهُمْ وَ لَكِنْ أَحَلُّوا لَهُمْ حَرَامًا وَ حَرَّمُوا عَلَيْهِمْ حَلَالًا فَعَيَّدُوهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ " [کافی ، ج ۱ ، ص ۵۳] .

۲. مبارزه با تحریف

۱ _ یکی از کارهای حضرت امیر (ع) اخراج قصاصین از مسجد

بود :

دخل علی (ع) المسجد فاذاً بصوت قاصٍّ رآه سكت قال : "من هذا؟" قال : "القاصُّ أنا" فقال (ع) : "أما انی سمعت رسول الله (ص) يقول : سيكون بعدی قُصَّاصٌ لا ينظر الله اليهم" [منتخب كنز العمال در حاشیه ، ج ۴ ، مسند احمد ، ص ۵۶] و بَابُ أَنَّ الْقَاصَّ يَضْرِبُ وَيَطْرُدُ مِنَ الْمَسْجِدِ. [وسائل الشيعة ، ج ۵ ، ص ۲۴۴] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) رَأَى قَاصًّا فِي الْمَسْجِدِ فَضَرَبَهُ بِالدَّرَّةِ وَ طَرَدَهُ [كافي ، ج ۷ ، ص ۲۶۳] .

مراد از قِصَّاصِينَ ، قصه گوی بی اعتبار و افسانه ای برای پر کردن اوقات فراغت و یا نشر اکاذیب نظیر تمیم داری که یک مسیحی تازه مسلمان بود ، با اجازه عمر (چون رسول الله (ص) و ابوبکر به او اجازه نقل داستان ندادند) شروع به داستان گوئی کرد و در ضمن ، افکار و عقائد سابق خود را در لابلای حرف ها می زد و در زمان عمر حقوق کلانی می گرفت و هر هفته در زمان عمر یک بار و در زمان عثمان دو بار سخنرانی علنی می کرد که مردم الزاماً باید شرکت می کردند. اما حضرت امیر (ع) با او برخورد شدید کرد و او از ترس به شام گریخت.

۳. نفوذ فرهنگ های بیگانه در اسلام

۱ _ بعد از رحلت پیامبر اکرم (ص) ، اسلام گسترش یافت. مردم از سراسر دنیا ، رو به مدینه با سؤالات مختلف می آمدند ، در حالی که اهل علم واقعی خانه نشین و اصحاب متعهد منزوی شده بودند. تازه مسلمانان مسیحی (تمیم داری) یهودی (کعب الأخبار) زندیقی (سیف بن عمر

تمیمی) مسئول پاسخ گوئی به سؤالات مردم و سخنگوی قبل از نماز جمعه شدند. [تاریخ بغداد ، ج ۲ ، ص ۱۰۶ ، به نقل از نقش ائمه عسگری]

اینها تفکرات خود را در لابلای پاسخ ها در قالب جعل حدیث نقل می کردند.

تمیم داری که آشنا به تورات و انجیل و فلسطینی و راهب مسیحی بود ، اولین قصه گو ، با اجازه عمر در اسلام بود.

در مسند احمد ، ج ۳ ، ص ۴۴۹ می خوانیم : لم یکن یقَصُّ علی عهد رسول الله (ص) و لا- ابی بکر و کان اوّل من قَصَّ تمیم الداری استأذن عمر بن الخطاب ان یقص علی الناس قائماً فأذن له عمر. خلیفه دوم حقوق او را بالاترین ردیف حقوقی قرار داد. (۵۰۰۰ درهم)

ردیف حقوقی به این صورت بود که : اول بدریان مهاجر ۵۰۰۰ و انصار ۴۰۰۰ درهم ، بعد اُحدیان ، بعد خندقیان ، بعد خیبریان ، مشرکین در صلح حدیبیه و آخرین ردیف حقوقی مسلمانان بعد از رحلت که ۲۰۰ درهم می گرفتند.

البته این ردیف حقوق با قرآن و سنّت قابل تطبیق نیست.

عمر این مسیحی تازه مسلمان را امام جماعت نمازهای مستحبی کرد. با لباس ۱۰۰۰۰۰ درهمی امام جماعت بود. همین که حضرت علی (ع) خلیفه شد ، تمیم داری ، امام جماعت اشرافی به شام فرار کرد و به معاویه پیوست. شاگردانی تربیت کرد از جمله أبوهریره که ۵۳۷۴ حدیث در کتب معتبره از او نقل شده است.

انس بن مالک ۲۲۸۸ حدیث از او نقل شده است.

عبدالله بن عباس ۱۶۶۰ حدیث از او نقل شده است.

نامه ای جعل کرد که رسول الله (ص) قبل از رحلت طی آن نامه

تعدادی آبادی را با مردمش و اموالش به او بخشیده است!! نامه را به معاویه نشان داد و معاویه همه آن روستاها را به او بخشید. امضاء کنندگان این نامه خلفاء سه گانه هستند.

متن نامه در ص ۲۱۲ معجم البلدان ، ج ۲ چنین می خوانیم : قَدَمَ تَمِيمَ الدَّارِي عَلَى النَّبِيِّ (ص) فِي قَوْمِهِ وَ سَأَلَهُ عَنِ يِقْطَعِهِ حَبْرُونَ (منطقه آباد شام) فَأَجَابَهُ وَ كَتَبَ لَهُ كِتَابًا نَسَخْتَهُ :

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هَذَا مَا أَعْطَى مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ (ص) (بِأَيْنِكَ) بِيَامِبر (ص) فِي هَيْجِ نَامِهِ أَيْ بِعِزِّهِ صَلَوَاتِ نَفَرِ سِتَادِهِ ، وَ لِي فِي هَذَا نَامِهِ فَرَسِتَادِهِ!!) لَتَمِيمِ الدَّارِي وَ أَصْحَابِهِ أِنِّي أَعْطَيْتُكُمْ بَيْتَ عَيْنُونَ وَ حَبْرُونَ وَ الْمَرْطُومَ (مَنْطِقَةَ آبَادِ دِيْكَرٍ) وَ بَيْتَ إِبْرَاهِيمَ بِذَمَّتِهِمْ وَ جَمِيعَ مَا فِيهِمْ عَطِيَّةً بَتَّ وَ نَفْدَتٌ وَ سَلَّمْتُ ذَلِكَ لَهُمْ لِأَعْقَابِهِمْ بَعْدَهُمْ إِبْدَالِ الْبَدِينِ فَمَنْ إِذَاهُمْ فِيهِ إِذَى اللَّهِ. شَهِدَ أَبُو بَكْرٍ ، عَمْرٌ ، عَثْمَانُ ، عَلِيٌّ.

آثار دروغ از این نامه می بارد.

كعب الأخبار (جبر به معنای عالم یهودی) سرآمد همه علماء یهود ، كتاب های یهود نزد او بود ، در زمان ابوبکر مسلمان و در زمان عمر از یمن به مدینه آمد. [طبقات ابن سعد ، ج ۷ ، ص ۱۵۶]

با پیشنهاد عمر در مدینه مقیم شد. او از تورات به کتاب الله نام می برد به نحوی که مردم از کتاب الله تورات می فهمیدند. تا نیمه دوم حکومت عثمان در مدینه ، بعد به شام گریخت و به معاویه پیوست. کوشش او نشر افکار یهود ، در لابلای حرف های اسلام بود. بیشتر اخبار مدح اهل کتاب و مدح بیت المقدس و یهودیانی که در کتب اسلامی است از او

است.

نمونه احادیث :

أَحَبُّ الْبِلَادِ إِلَى اللَّهِ الشَّامُ وَأَحَبُّ الشَّامِ إِلَى اللَّهِ الْقُدْسُ. [ابن عساکر ، ج ۱ ، ص ۱۱۰ ، به نقل نقش ائمه]

خمس مدائن من مُیدن الجَنَّة : بیت المقدس ، الحمص ، الدمشق ، جیرین ، ظفار. [ابن عساکر ، ج ۱ ، ص ۲۱۲ به نقل نقش ائمه]

إِنَّ الْكَعْبَةَ تَسْجُدُ لِبَيْتِ الْمُقَدَّسِ فِي كُلِّ غَدَاةٍ. [کافی ، ج ۴ ، ص ۲۳۹] .

لا تقوم الساعة حتى يزف بيت الحرام الى البيت المقدس.

کعب شاگردانی نظیر خودش تربیت کرد و با تجلیل به جامعه معرفی کرد. از جمله عبدالله بن عمرو عاص به او گفت : أنت أفقه العرب. گاهی که عبدالله حرف می زد کعب با صدای بلند می گفت : عالم والله. [طبری ، ج ۱ ، ص ۴۰۲]

شاگرد دیگرش ابوهریره بود که او را با بینش خود سیراب کرد. [طبری ، ج ۱ ، ص ۴۰۲]

کعب درباره ابوهریره گفت : ما رأيت أحداً اعلم بالثوراه من أبي هريره. [اصابه ، ج ۴ ، ص ۲۰۶ ، تاریخ ذهبی ، ج ۱ ، ص ۳۶ ، به نقل از نقش ائمه]

کعب به عمر گفت : انا لنجدك في كتاب الله (توراه) على باب من أبواب جهنم تمنع الناس أن يقفوا فيها فاذا مات لم يزالوا يقتحمون فيها الى يوم القيامة. [طبقات ابن سعد ، ج ۳ ، ص ۲۴۰ ، به نقل از نقش ائمه]

کعب به عنوان مفسر در مکتب خلفا راه یافت [نمونه اش در تفسیر آیه ۸ سوره غافر] رَبَّنَا وَادْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ

عَدْنِ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ [غافر/ ۸] .

[در قرطبی ، ج ۸ ، ص ۵۷۳۸]

همین که ابوذر در مقابل عثمان آیهو الذین یکنزون الذهب و الفضة و لا ینفقونها فی سبیل اللہ فبشرهم بعذاب الیم [توبه/ ۳۴] را تلاوت کرد کعب الأحبار خواست توجیه کند که ابوذر با استخوانی به مغز کعب کوبید و فرمود: ای یهودی! تو می خواهی دین ما را به ما یاد دهی؟.

آقای پرورش از کتاب المعاجز چنین دیده که رسول اکرم (ص) به ابوذر فرمود: "تو حق نداری شمشیر دست گیری. او هم استخوانی را تیز و دم دست داشت و گاهی بر مغز مخالفان می کوبید."

در سنن دارمی ، ج ۱ ، ص ۵۵ می خوانیم که شخصی نزد خلیف دوم از آیهو الذاریات ذرواً [ذاریات/ ۱] . سؤال کرد. خلیفه او را چنان با شاخه خرما زد تا بدنش خون آلود شد. بعد که مدتی گذشت و بهتر شد ، باز او را آورده و زدن دو این عمل چندبار تکرار شد تا سائل تقاضای شهادت یکدفعه را کرد. بعد تبعیدش کرد.

خیال پردازی که جنگ خیالی وضع ، بعد کشته درست کرده ، تاریخ و جغرافی درست کرده ، صدها صحابی ، تابعی ، راوی ، جنگ ها ، روزها ساخته. نامه ها ، قصیده ها ساخته.

۹۳ نفر صحابی ساخته که ۲۳ نفرش از قبیله خودش (قبیله تمیم) ساخته.

بیش از هزار سال همه اینها در کتب اهل سنت در تاریخ ابن خلدون ، طبری و... آمده است.

اسم ابن ملجم ، معاویه و... را عوض کرده. نفرین

رسول اکرم (ص) به شخصی را با تغییر نام آن عوض کرده است.

پدر را پسر و پسر را پدر جابجا کرده تا مسیرها را عوض کند.

سیف بن عمر (زندیق) برای کوبیدن حضرت امیر (ع) و یارانش یک چهره خیالی به نام عبدالله بن سبا ساخت. عبدالله خیالی یهودی از یمن در زمان عثمان منافقانه مسلمان شد. در شهرها مثل شام و کوفه و مصر تبلیغ می کرد و می گفت: "پیامبر اسلام (ص) مثل عیسی (ع) رجعت دارد و وصی دارد. وصی محمد (ص) علی (ع) است و عثمان غضب کرد. باید قیام کرد و حق را به علی (ع) داد. عده ای تحریک و به مدینه آمده و عثمان را کشتند و مردم با علی (ع) بیعت و طلحه و زبیر به خونخواهی خون عثمان به بصره رفته و جنگ جمل را به راه انداختند. بیرون شهر فرماندهان دو لشکر (علی (ع) ، طلحه و زبیر) با هم تفاهم کردند. سبائیان (عبدالله بن سبا خیالی با طرفدارانش ابوذر و مالک و سلمان و مقدر و عمار و صعصعه!!!) از تفاهم وحشت کردند که اگر تفاهم شود خودشان گرفتار شوند ، آتش جنگ را برافروختند از تاریکی استفاده کرده و به طرف هر دو لشکر تیراندازی و برخلاف میل فرماندهان جنگ شد.

سیف زندیق می گوید: "هزاران نفر دعوت عبدالله بن سبا را پذیرفته و فرقه سبائیان را تشکیل دادند." در این شخص و تاریخ بافتگی هم امیرالمؤمنین (ع) کوبیده شده و اسلام را آلت دست یک یهودی زاده منافق است.

همین که به دستور والی کوفه به دار رفت گفت: شما مرا اعدام می کنید ، در حالی که

من چهار هزار حدیث در کتب شما وارد کردم. [نقش ائمه، علامه عسگری]

۴. تاریخ منع نقل حدیث

۱_ مرحوم امینی در جلد ۶، ص ۱۹۴ از متون اهل سنت دلائل محکم آورده که نقل حدیث در زمان خلیفه اول منع شد.

۲_ ابوبکر مردم را جمع کرد و گفت: به خاطر عدم اختلاف در آینده حدیث نقل نکنید و بگوئید: کفانا کتاب الله. [تذکره ذهبی به نقل از نقش ائمه، مرتضی عسگری، ج ۲، ص ۲۷]

۳_ عمر نماینده ای به کوفه می فرستد و بدرقه می کند و می گوید: بدرقه من به خاطر صحابی و انصاری بودن تو نیست، بلکه سفارش ویژه ای دارم و آن اینکه مردم کوفه به خاطر صحابی بودن تو گرد تو جمع شده و مشتاق به شنیدن حدیث رسول الله هستند. هرچه می توانی حدیث نقل نکن. [ابن ماجه، ج ۱، ص ۱۲]

ولی در سنن دارمی، ج ۱، ص ۸۵ این جمله نیز اضافه شده (قرظه بن کعب همان نماینده عمر در کوفه) می گوید: هر گاه می خواستم حدیثی بگویم، یاد سفارش و بدرقه عمر می افتادم و نقل نمی کردم. [الغدیر، ج ۶، ص ۲۹۴]

۴_ عمر از نقاط مختلف اصحاب پیامبر اکرم (ص) را احضار کرده از قبیل ابو ذر، عبدالله بن مسعود و... و گفت: "(با وجود منع من) این احادیث پیامبر را چرا انتشار داده اید؟ گفتند: آیا ما را نهی می کنی؟ عمر گفت: شما باید از مدینه خارج نشوید.

ما بهتر می دانیم که کدام حدیث قابل انتشار و کدام باید مسکوت بماند. این گروه تا آخر عمر در مدینه زیر نظر و در واقع بازداشت بودند. [کنز العمال، به نقل از نقش ائمه، علامه عسگری، ج ۲، ص ۳۰، حاشیه کتاب مسند احمد ص ۶۲، جلد ۴] (البته منتخب کنز العمال به صورت حاشیه مسند احمد در آمده است).

۵_ عمر افرادی را احضار می کرد و می گفت: "أحادیث را نقل نکنید و گرنه شما را تبعید می کنم. [منتخب کنز العمال که حاشیه مسند أحمد، ج ۴، ص ۶۱ است].

۶_ عمر بالای منبر با سوگند به مردم گفت: هر چه حدیث نوشته اید بیاورید، سپس همه را آتش زد. [طبقات ابن سعد، ج ۵، ص ۱۴۰، به نقل از نقش ائمه عسگری]

۷_ عثمان به منبر رفته و گفت: هر چه در زمان ابوبکر و عمر نشر نشده روایت نشود: لایحل لأحد یروی حدیثا لم یسمع به علی عهد ابی بکر و عمر. [منتخب کنز که در ص ۶۴ مسند احمد، ج ۴ درج شده است].

۸_ عمر گفت: جز در مسائل عبادی حدیث نقل نکنید. [البدایه و النهایه، ج ۸، ص ۱۰۷]

۹_ معاویه گفت: از نقل هرگونه حدیث دوری کنید، جز حدیثی که در دوران عمر گفته شده است. [نقش ائمه، علامه عسگری، ج ۲ ص ۳۲]

۱۰_ تا زمان عمر

بن عبدالعزیز منع بود (حدود ۹۰ سال) تا او دستور نوشتن داد. خلیفه گفت: ننویسید؛ ۹۰ سال حرام بود. خلیفه دیگر گفت: بنویسید؛ همه حلال شد!!!

منع نشر حدیث مقدمه تحریف در حدیث شد.

بنابراین بعد از حدود یک قرن منع حدیث در زمان عمر بن عبدالعزیز منع شکسته شد.

۱۱_ اولین کسی که (از گروه آنان) کتاب نوشت مالک بود که کتاب مؤطأ را در سال ۱۱۱ هجری نوشت. بعضی گفته اند اولی کسی که (از گروه آنان) کتاب نوشت ابن جریح که متوفای ۱۵۰ هجری است.

بعد سنن دارمی ، متوفای ۲۵۵

بعد صحیح بخاری متوفای ۲۵۶ ، مولود ۱۹۴

بعد صحیح مسلم متوفای ۲۶۱ ، مولود ۲۰۶

بعد أبوداود متوفای ۲۷۵ ، مولود ۲۰۲

بعد سنن ابن ماجه متوفای ۲۷۵ ، مولود ۲۰۷

بعد سنن لسانی متوفای ۳۳۸ ، مولود ۲۱۴

(مدارک صفحه اول خود این کتاب ها است.)

۱۲_ اما شیعه از زمان حضرت امیر (ع) کتابی داشت که امامان معصوم نیز به نام (کتاب علی) از آن می بردند ، تا زمان امام رضا (ع) شیعه چهارصد نسخه کتاب به نام اصول اربع ماه داشت. [ری شهری از وسائل مقدمه ، ج ۱]

۹. رجال

۱_ از علی (ع) سؤال می شود گاهی حدیثی را سلمان و ابوذر ، از پیغمبر (ص) جوری نقل می کنند و سایر مردم جور دیگر. آیا سایر صحابه دروغ بر پیامبر (ص) می بندند؟

فرمود : راویان چهار دسته هستند.

عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسِ الْهَلَمِيِّ قَالَ : قُلْتُ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) إِنِّي سَمِعْتُ مِنْ سَلْمَانَ وَ الْمَقْدَادِ وَ أَبِي ذَرٍّ شَيْئاً مِنْ تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ وَ أَحَادِيثَ عَنْ نَبِيِّ اللَّهِ (ص) غَيْرَ مَا فِي أَيْدِي النَّاسِ ثُمَّ

سَمِعْتُ مِنْكَ تَصْدِيقَ مَا سَمِعْتُ مِنْهُمْ وَرَأَيْتُ فِي أَيْدِي النَّاسِ أَشْيَاءَ كَثِيرَةً مِنْ تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ وَ مِنْ الْأَحَادِيثِ عَنْ نَبِيِّ اللَّهِ (ص)
أَنْتُمْ تَخَالِفُونَهُمْ فِيهَا وَ تَزْعُمُونَ أَنَّ ذَلِكَ كُلَّهُ بَاطِلٌ أَفْتَرَى النَّاسَ يَكْذِبُونَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) مُتَعَمِّدِينَ وَ يَفْسِرُونَ الْقُرْآنَ
بِأَرَائِهِمْ؟ قَالَ : فَأَقْبَلَ عَلَى فَقَالَ : " قَدْ سَأَلْتُ فَافْتَهَمَ الْجَوَابَ إِنَّ فِي أَيْدِي النَّاسِ حَقًّا وَ بَاطِلًا وَ صِدْقًا وَ كَذِبًا وَ نَاسِحًا وَ مَنْسُوحًا وَ
عَامًّا وَ خَاصًّا وَ مُحْكَمًا وَ مُتَشَابِهًا وَ حِفْظًا وَ وَهْمًا وَ قَدْ كَذَبَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) عَلَى عَهْدِهِ حَتَّى قَامَ خَطِيبًا فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ
كُثِرَتْ عَلَى الْكُذَّابَةِ فَمَنْ كَذَبَ عَلَى مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ ثُمَّ كَذَبَ عَلَيْهِ مِنْ بَعْدِهِ وَ إِنَّمَا أَتَاكُمْ الْحَدِيثُ مِنْ أَرْبَعَةِ لَيْسَ
لَهُمْ خَامِسٌ رَجُلٌ مُنَافِقٌ يَظْهَرُ الْإِيمَانَ مُتَّصِعٌ بِالْإِسْلَامِ لَا يَتَأْتَمُّ وَ لَا يَتَحَرَّجُ أَنْ يَكْذِبَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) مُتَعَمِّدًا فَلَوْ عَلِمَ النَّاسُ
أَنَّهُ مُنَافِقٌ كَذَّابٌ لَمْ يَقْبَلُوا مِنْهُ وَ لَمْ يَصَدِّقُوهُ وَ لَكِنَّهُمْ قَالُوا هَذَا قَدْ صَحِبَ رَسُولَ اللَّهِ (ص) وَ رَأَاهُ وَ سَمِعَ مِنْهُ وَ أَخَذُوا عَنْهُ وَ هُمْ لَا
يَعْرِفُونَ حَالَهُ وَ قَدْ أَخْبَرَهُ اللَّهُ عَنِ الْمُنَافِقِينَ بِمَا أَخْبَرَهُ وَ وَصَّيَهُمْ بِمَا وَصَّيَهُمْ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَ إِنْ
يَقُولُوا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِمْ ثُمَّ بَقُوا بَعِيدَهُ فَتَقَرَّبُوا إِلَى أَيْمِهِ الضَّلَالَةِ وَ الدُّعَاةِ إِلَى النَّارِ بِالزُّورِ وَ الْكُذْبِ وَ الْبُهْتَانِ فَوَلَّوهُمْ الْأَعْمَالَ وَ
حَمَلُوهُمْ عَلَى رِقَابِ النَّاسِ وَ أَكَلُوا بِهِمُ الدُّنْيَا وَ إِنَّمَا النَّاسُ مَعَ الْمُلُوكِ وَ الدُّنْيَا إِلَّا مَنْ عَصَمَ اللَّهُ فَهَذَا أَحَدُ الْأَرْبَعَةِ وَ رَجُلٌ سَمِعَ
مِنْ رَسُولِ اللَّهِ شَيْئًا لَمْ يَحْمِلْهُ عَلَى وَجْهِهِ وَ

وَهُمْ فِيهِ وَ لَمْ يَتَعَمَّدْ كَذِبًا فَهُوَ فِي يَدِهِ يَقُولُ بِهِ وَيَعْمَلُ بِهِ وَيُزَوِّيه يَقُولُ أَنَا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَلَوْ عَلِمَ الْمُسْلِمُونَ أَنَّهُ
وَهُمْ لَمْ يَقْبَلُوهُ وَ لَوْ عَلِمَ هُوَ أَنَّهُ وَهُمْ لَرَفَضُوهُ وَ رَجُلٌ ثَالِثٌ سَمِعَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) شَيْئًا أَمَرَ بِهِ ثُمَّ نَهَى عَنْهُ وَ هُوَ لَا يَعْلَمُ أَوْ سَمِعَهُ
يُنْهَى عَنْ شَيْءٍ ثُمَّ أَمَرَ بِهِ وَ هُوَ لَمَّا يَعْلَمُ فَحَفِظَ مَنْسُوخَهُ وَ لَمْ يَحْفَظِ النَّاسِخَ وَ لَوْ عَلِمَ أَنَّهُ مَنْسُوخٌ لَرَفَضَهُ وَ لَوْ عَلِمَ الْمُسْلِمُونَ إِذْ
سَمِعُوهُ مِنْهُ أَنَّهُ مَنْسُوخٌ لَرَفَضُوهُ وَ آخِرُ رَابِعٍ لَمْ يَكْذِبْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) مُبْغِضٌ لِلْكَذِبِ خَوْفًا مِنَ اللَّهِ وَ تَعْظِيمًا لِرَسُولِ اللَّهِ
(ص) لَعَمْرُؤُا يَنْسِيهِ بَلْ حَفِظَ مَا سَمِعَ عَلَى وَجْهِهِ فَجَاءَ بِهِ كَمَا سَمِعَ لَمْ يَزِدْ فِيهِ وَ لَمْ يَنْقُصْ مِنْهُ وَ عَلِمَ النَّاسِخَ مِنَ الْمَنْسُوخِ فَعَمِلَ
بِالنَّاسِخِ وَ رَفَضَ الْمَنْسُوخَ فَإِنَّ أَمْرَ النَّبِيِّ (ص) مِثْلُ الْقُرْآنِ نَاسِخٌ وَ مَنْسُوخٌ وَ خَاصٌّ وَ عَامٌّ وَ مُحْكَمٌ وَ مُتَشَابِهٌ قَدْ كَانَ يَكُونُ مِنْ
رَسُولِ اللَّهِ ص الْكَلَامُ لَهُ وَ جِهَانِ كَلَامٍ عَامٌّ وَ كَلَامٍ خَاصٍّ مِثْلُ الْقُرْآنِ وَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كِتَابِهِ مَا آتَاكُمْ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ مَا
نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا فَيَسْتَبِيهُ عَلَى مَنْ لَمْ يَعْرِفْ وَ لَمْ يَدْرِ مَا عَنِ اللَّهِ بِهِ وَ رَسُولُهُ (ص) وَ لَيْسَ كُلُّ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) كَانَ
يَسْأَلُهُ عَنِ الشَّيْءِ فَيَفْهَمُ وَ كَانَ مِنْهُمْ مَنْ يَسْأَلُهُ وَ لَا يَسْتَفْهَمُهُ حَتَّىٰ إِنْ كَانُوا لَيَجِئُونَ أَنْ يَجِيءَ الْأَعْرَابِيَّ وَ الطَّارِيءَ فَيَسْأَلُ رَسُولَ اللَّهِ
(ص) حَتَّىٰ يَسْمَعُوا وَ قَدْ كُنْتُ أَدْخُلُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) كُلَّ يَوْمٍ دَخَلَهُ وَ كُلَّ لَيْلَةٍ دَخَلَهُ فَيَخْلِينِي فِيهَا

أَدُورُ مَعَهُ حَيْثُ دَارَ وَ قَدْ عَلِمَ أَصِحَابُ رَسُولِ اللَّهِ (ص) أَنَّهُ لَمْ يَصْنَعْ ذَلِكَ بِأَحَدٍ مِنَ النَّاسِ غَيْرِي فَرَبَّيَا كَانَ فِي بَيْتِي يَا بِنِي رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَكْثَرَ ذَلِكَ فِي بَيْتِي وَ كُنْتُ إِذَا دَخَلْتُ عَلَيْهِ بَعْضَ مَنَازِلِهِ أَخْلَمَانِي وَ أَقَامَ عَنِّي نِسَاءَهُ فَلَا يَبْقَى عِنْدَهُ غَيْرِي وَ إِذَا أَتَانِي لِلْخُلُوعِ مَعِي فِي مَنْزِلِي لَمْ تَقُمْ عَنِّي فَاطِمَةُ وَ لَمَّا أَحَدٌ مِنْ بَنِي وَ كُنْتُ إِذَا سَأَلْتُهُ أَحِبَّ ابْنِي وَ إِذَا سَأَلْتُهُ عَنْهُ وَ فَيَتَّ مَسَائِلِي ابْتِدَائِي فَمَا نَزَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) آيَةٌ مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا أَقْرَأْنِيهَا وَ أَمْلَاهَا عَلَيَّ فَكَتَبْتُهَا بِخَطِّي وَ عَلَّمَنِي تَأْوِيلَهَا وَ تَفْسِيرَهَا وَ نَاسِخَهَا وَ مَنْسُوخَهَا وَ مُحْكَمَهَا وَ مُشَابِهَهَا وَ خَاصَّهَا وَ عَامَّهَا وَ دَعَا اللَّهَ أَنْ يُعْطِنِي فَهَمَّهَا وَ حَفِظَهَا فَمَا نَسِيتُ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَ لَأَعْلَمُ أَمْلَاهُ عَلَيَّ وَ كَتَبْتُهُ مُنْذُ دَعَا اللَّهَ لِي بِمَا دَعَا وَ مَا تَرَكَ شَيْئاً عَلَّمَهُ اللَّهَ مِنْ حَلَالٍ وَ لَأَحْرَامٍ وَ لَأَأْمُرٍ وَ لَأَنْهَى كَانَ أَوْ يَكُونُ وَ لَأَكِتَابٍ مُنْزَلٍ عَلَيَّ أَحَدٍ قَبْلَهُ مِنْ طَاعِهِ أَوْ مَعْصِيَةِ إِلَهٍ عَلَّمَنِيهِ وَ حَفِظْتُهُ فَلَمْ أَنْسَ حَرْفًا وَاحِدًا ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ عَلَيَّ صَدْرِي وَ دَعَا اللَّهَ لِي أَنْ يَمْلَأَ قَلْبِي عِلْمًا وَ فَهْمًا وَ حُكْمًا وَ نُورًا فَقُلْتُ يَا نَبِيَّ اللَّهَ يَا أَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي مُنْذُ دَعَوْتَ اللَّهَ لِي بِمَا دَعَوْتَ لَمْ أَنْسَ شَيْئاً وَ لَمْ يُفْتِنِي شَيْءٌ لَمْ أَكْتُبْهُ أَفْتَخَوْفٌ عَلَى النَّسِيَانِ فِيمَا بَعْدَ فَقَالَ لَأَلَسْتُ أَتَخَوَّفُ عَلَيْكَ النَّسِيَانِ وَ الْجَهْلُ " [كافي ، ج ١ ، ص ٦٢] .

١ _ قد ورد ٤٧ حديث من ص ٧٥ الى ص ٨٩ من جلد ١٨ وسائل في ان

الحديثين المختلفين من راويين أخذ باعلمهما و أوثقهما و ما وافق كتاب الله و سنّه رسوله و ما خالف العامه

۱۰. درایه

۱ _ درایه به معنای دانستن؛ ما آدری و آدری نمی دانم و می دانم است.

در اصطلاح علمی است که در آن بحث می شود از متن و سند حدیث که صحیح و سقیم ، مقبول و مردود کدام حدیث است. [دهخدا]

۱۱. راه شناخت حدیث

۱ _ عرضه بر قرآن :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ عَلَى كُلِّ حَقٍّ حَقِّهِ وَ عَلَى كُلِّ صَوَابٍ نُورًا فَمَا وَافَقَ كِتَابَ اللَّهِ فَخُذُوهُ وَ مَا خَالَفَ كِتَابَ اللَّهِ فَدَعُوهُ [كافی ، ج ۱ ، ص ۶۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا لَمْ يُوَافِقِ مِنَ الْحَدِيثِ الْقُرْآنَ فَهُوَ زُخْرُفٌ [كافی ، ج ۱ ، ص ۶۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : خَطَبَ النَّبِيُّ (ص) بِمِنَى فَعَالَ أَيُّهَا النَّاسُ مَا جَاءَكُمْ عَنِّي يُوَافِقُ كِتَابَ اللَّهِ فَأَنَا قُلْتُهُ وَ مَا جَاءَكُمْ يَخَالَفُ كِتَابَ اللَّهِ فَلَمْ أَقُلْهُ [كافی ، ج ۱ ، ص ۶۹] .

توجه به چند نکته :

۱ _ عرضه بر قرآن کار علما است.

۲ _ اگر حدیثی را قلب شما نپذیرفت آن را مسکوت و علم آن را به خدا و رسول و اهل بیت واگذار کنید.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ مَا أَسْمَأَزَّتْ مِنْهُ قُلُوبُكُمْ وَ أَنْكَرْتُمْ يَوْمَهُ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ إِلَى الرَّسُولِ وَ إِلَى الْعِيَالِمِ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ وَ إِنَّمَا الْهَالِكُ أَنْ يَحْدِثَ أَحَدُكُمْ بِشَيْءٍ مِنْهُ لَا يَحْتَمِلُهُ فَيَقُولُ وَ اللَّهُ مَا كَانَ هَذَا وَ اللَّهُ مَا كَانَ هَذَا وَ الْإِنْكَارُ هُوَ الْكُفْرُ [كافی ، ج ۱ ، ص ۴۰۱] .

۲ _ تازه در قرآن و حدیث حقیقت و مجاز است :

"فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ [بقره/۱۶] .

یعنی فما ربحوا فی تجارتهم

يَذْبَحُ أَبْنَاءَهُمْ [قصص/۴] .

بود نه خودش

اَصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا [هود/۳۷].

حضور است نه چشم

رَحِمَ اللَّهُ [دخان/۴۲].

غَضِبَ اللَّهُ [نساء/۹۳].

زمینه رحم و غضب خداست نه آنکه او محل حوادث است.

۳_ تازه امر و نهی ها برای وجوب و حرام است یا مستحب و مکروه و یا گاهی برای این و گاهی برای آن

۴_ مسأله مبالغه نیز مطرح است: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا صَلَاةَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي مَسْجِدِهِ [تهذيب الأحكام، ج ۱، ص ۹۲]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا زَالَ يُوَصِّينِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُورُّهُ [من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۵۲].

از جمله مبالغات آنکه نسبت به بعضی از گناهان بزرگ تعبیر به کفر شده است.

یا در بعضی از روایات نسبت به ترک بعضی از مستحبات لعن و تهدید شده است.

یا در بعضی از روایات نسبت به انجام مکروهات تعبرات بسیار شدید آمده است.

نظیر حدیث قَالَ الْكَاظِمُ (ع): لعن رسول الله (ص) ثلاثة الأكل زاده وحده و الراكب في الفلاة وحده و النائم في البيت وحده [بحار الأنوار، ج ۷۳، ص ۱۸۷].

همان گونه که از مکروه انبیا به معصیت تعبیر شده است.

۵_ گوشه ای از حدیث هایی که به خاطر اهمیت تعبیر به کفر شده است:

ایما عبد أُتِيَ من موالیه فقد كفر

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَرْضَى سُلْطَانًا بِسَخَطِ اللَّهِ خَرَجَ مِنْ دِينِ اللَّهِ [کافی، ج ۲، ص ۳۷۳].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): من ترك الصلاة متعمدا فقد كفر [عوالی اللثالی، ج ۲، ص ۲۲۴].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ [مشکاه الأنوار]

قَالَ الرَّضَا (ع) : الْمِرَاءُ فِي كِتَابِ اللَّهِ كُفْرٌ [تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۱۸] .

کسب الریاء شرک

نسبه المسلم الی الکفر کفر

لا یفوتُ حضور الجماعه الا المنافق

در این قبیل روایات باید دقت کرد که ممکن است :

— در زمان گناه انسان از دین خارج است نه همیشه.

— به قصد اینکه حلال است و اسلام بیخود گفته ، اگر انجام دهد ، نه با هر قصد.

— از نظر سقوط انسانی در مدار کفر است نه احکام.

— و یا اصرار و بی اعتنائی به حکم خدا نه لغزش.

تذکر : سعی کنیم با احتیاط و تقوا و بدون هوا و هوس به سراغ اسلام برویم و گرنه موارد دستاویزی برای هر گونه کج فهمی و حمله و تکفیر موجود است.

عالی : راستی اگر به مجرد گناه انسان کافر شود این همه حدود و دیات و تعزیر برای چه؟

۶_ از علی (ع) سؤال می شود گاهی حدیثی را سلمان و ابوذر ، از پیغمبر (ص) جوری نقل می کنند و سایر مردم جور دیگر. آیا سایر صحابه دروغ بر پیامبر (ص) می بندند؟

فرمود : "راویان چهار دسته هستند :

الف : دروغ گویان _ خود پیامبر اکرم (ص) فرمود : قد کُثِرَتْ عَلَی الْکَذَّابِهِ فَمَنْ کَذَبَ عَلَی فَلَیْتَبُوءَ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ

ب : رجل سمع من رسول الله (ص) شیئاً و لم یسمعه علی وجهه و وَهَمَ فِیهِ و لم یتعمّد کذباً.

ج : رجل سمع أمر رسول الله (ص) و لم یسمع نهیه (ص) عنه و نسخه منه.

د : و رجلٌ علم الناسخ و المنسوخ و الظاهر و الباطن و أنا منهم. [تلخیص الحدیث مع تغییر منی ، وسایل ، ج ۱۸

۱۲. تعبد و تثبت

— حتی کفار در خالقیت الله کمتر بحث دارند : وَ لَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ [لقمان/ ۲۵] .

همه حرف ها بر سر اداره و سرپرستی و قانون گذاری و اختیاری است که فرعون ها و نمرودها و أبوها و أبرها تلاش می کنند.

رَبُّكُمَا [اعراف/ ۲۰] . ، رَبِّي الَّذِي [بقره/ ۲۵۸] . ، آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَ مُوسَى [طه/ ۷۰] . ، اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَ رُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا [توبه/ ۳۱] .

— منطق ما آن است که مربی و مقنن حتماً باید خالق و محیط بی نیاز باشد. در مکاتب نیز مسأله همین است. حرف ما این است که وحی از خالق است نه سلیقه و اجتهاد و نه هوس های طاغوت و نه هوس های شخصی.

امامان معصوم أنا أقول ندارند ، اما خلفاء أنا أحرما دارند.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مهما أجبتك فيه لشيء فهو عن رسول الله (ص) لسنا نقول برأينا من شيء [بصائر الدرجات ، ص ۳۰۰] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : حَدِيثِي حَدِيثُ أَبِي وَ حَدِيثُ أَبِي حَدِيثُ جَدِّي وَ حَدِيثُ جَدِّي حَدِيثُ الْحُسَيْنِ وَ حَدِيثُ الْحُسَيْنِ حَدِيثُ الْحَسَنِ وَ حَدِيثُ الْحَسَنِ حَدِيثُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) وَ حَدِيثُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ حَدِيثُ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ حَدِيثُ رَسُولِ اللَّهِ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [کافی ، ج ۱ ، ص ۵۳] .

فقهای ما وحی را می فهمند و برای دیگران می گویند. قیاس و استحسان و خیال گاهی خارج از وحی است.

عدی بن حاتم (پسر حاتم طائی) همین که مسلمان می شود رسول اکرم (ص) اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَ رُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَ مَا أُمُّرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا

إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ [توبه/۳۱] .

را می خواند. او می گوید : ما أحبار و رهبان را عبادت نمی کردیم. پیامبر عزیز (ص) فرمود : "همین که آنان حلال را حرام و حرامی را حلال و شما اطاعت می کردید ، پس آنان رب بودند. فَعَبَدُوهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : قُلْتُ لَهُ " اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ " (توبه/۳۱) فَقَالَ : " أَمَا وَاللَّهِ مَا دَعَوْهُمْ إِلَىٰ عِبَادَةِ أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ دَعَوْهُمْ مَا أَحْيَا بُوَهُمْ وَ لَكِنْ أَحَلُّوا لَهُمْ حَرَامًا وَ حَرَّمُوا عَلَيْهِمْ حَلَالَ مَا فَعَيَّدُوهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ " [كافي ، ج ۱ ، ص ۵۳] .

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : " فِي قَوْلِ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ " اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَ رُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ " (توبه/۳۱) فَقَالَ : " وَاللَّهِ مَا صَامُوا لَهُمْ وَ لَا صَلَّوْا لَهُمْ وَ لَكِنْ أَحَلُّوا لَهُمْ حَرَامًا وَ حَرَّمُوا عَلَيْهِمْ حَلَالَ مَا فَاتَّبَعُوهُمْ " [كافي ، ج ۱ ، ص ۵۳] .

بعد از رسول خدا (ص) دو خط پیدا شد. خط اهل بیت که همان تعبد محض است.

خط خلفاء که با سلیقه خلیفه تعیین می شد ، و خلیفه هم با سلیقه آنها احرماظهار می کرد.

_ ادیان قبلی به سه سرنوشت گرفتار شدند :

الف : کتمان :

وَ إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَ لَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ [آل عمران/۱۸۷] .

ب : تلبیس :

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ [آل عمران/۷۱] .

ج : تحریف :

يَحْرِفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ [نساء/۴۶]

چون از نظر روانشناسی اجتماعی تکذیب یکدفعه ممکن و مقبول مردم نیست ، مراحل فوق را اعمال می کردند.

— در روایاتی می خوانیم سرنوشت مسلمانان مو به مو همچون سرنوشت پیشینیان است که :

الف : کتمان : از اولین روزها ، کتمان غدیر خم و فضائل اهل بیت

ب : تلبیس : منع نشر احادیث و بدعت ها

ج : تحریف : جعل حدیث

تمام خطرات فوق برای این است که انسان از مدار تعبد خارج و اسلام را دستاویز و به جای تعبد تشبث را...

— امروز راه و خط و گفتار امام مورد تعبد بعضی نیست ، بلکه مورد تشبث است. لکن فرق دارد.

خداوند قول داده که دین اسلام را حفظ کند از : تحریف ، تلبیس ، کتمان و بهترین راه حفظ اهل بیت هستند.

۱۳. کتب حدیث و محدثان

۱ — امام علی (ع) و امام حسن (ع) از عصر اول ، حدیث را تدوین کردند و تا عصر امام صادق (ع) ۴۰۰ اصل (أصول أربع مائة) به وجود آمد و تا عصر امام عسگری (ع) افزون از ۶۶۰۰ کتاب داشتیم. (طبق نظر صاحب وسایل) [سروش مقدس ، کمره ای ، ص ۲۴۱]

۲ — صاحب اعلام الوری می گوید : "کسانی که از امام صادق (ع) روایت نقل کرده اند (مشاهیرشان) ۴۰۰۰ نفرند که ۴۰۰ نفر آنان کتابی از او نوشتند معروف به نام أصول أربع مائة [سند فوق]

۳ — شیخ طوسی در کتاب الفهرست نام آنان را آورده و در کتاب رجالش نیز در بحث یاران امام صادق (ع) [سند فوق]

۴ — دانشمند محقق و متبع اسد حیدر در ج ۲ الامام الصادق و المذاهب

الأربعة ، ص ۵۴۳ به بعد تحقیقی در مورد تدوین علم کرده که خلاصه اش این است :

در اول نویسنده اسلام گفتگو است. بعضی زمان صحابه ، ولی بعضی زمان عمر بن عبدالعزیز سال ۱۰۱ در اواخر امویہ تألیف را شروع کرده اند. ولی قرن اول به خاطر تصمیم عمر و خیال اینکه نوشتن و حفظ حدیث با آیات مخلوط و مردم از قرآن دل سرد شده اند و می شوند ، ممنوع شد.

۵_ غزالی اوّل تألیف را سال ۱۲۰ می داند و سپس أقوال مختلف را نقل می کند و می گوید :

الشیعه و التدوین : از اهل بیت و سفارشات و عهدنامه حضرت امیر (ع) و قضاوت ها ، خطبه های فاطمه زهرا (س) و سفارشات به تدوین و نوشتن شواهد زیاد و ثابت می کند که شیعه یک قرن در نوشتن از دیگران جلوتر است.

۶_ در کتاب تأسیس الشیعه لعلوم الاسلام همین مطلب را علامه صدر آورده است.

۷_ در کتاب خدمات متقابل شهید مطهری همین مطلب را نقل می کند و با شواهد اظهار می کند که شیعه یک قرن جلو است.

۸_ در أعیان الشیعه ، ج ۱ ، ص ۱۳۹ تحت عنوان فقهاء الشیعه و مؤلفوهم فی الحدیث و الفقه من الصحابه :

أولهم : أمير المؤمنين حيث قال : " سلونى... "

قال رسول الله (ص) : " ... أقضاكم علىّ " و قال عمر : " لولا علىّ... "

و مؤلفاته صلوات الله عليه الجعفر و الجامعه ، نامه به مالک أشر ، صحيفه الفرائض ، كتاباً فى زكاه الغنم و كتابين فى الفقه و كتاب قضاياه و أحكامه.

و الثانى : فاطمه الزهرا و الامامين الحسن و الحسين ، خطب الزهراء ، مصحف

و الثالث : العباس حبر الأمة و فقيهها و المرجوع اليه في الحديث و الفقه و الأحكام سلمان فارسي و أبوذر هما أول من جمع حديثاً

۹_ ابن شهر آشوب : "أول من صنّف في الاسلام أمير المؤمنين ، ثم سلمان ، ثم أبوذر ، ثم أصبغ بن نباته ، ثم عبدالله بن رافع ، ثم الصحيفه السجديه و لسلمان كتاب حديث و لأبي ذر كتاب و لأبي رافع كتاب.

۱۰_ مرحوم سيد محسن امين در اعيان از عده زيادي نقل کرده که ائمه اهل سنت شاگرد شيعه بوده اند مثلاً أبوحنيفه ، شاگرد امام صادق (ع) ، امام شافعي شاگرد ابراهيم بن محمد بن سمعان (شيعه بوده) و استاد احمد حنبل ، نجاري نیز شيعه بوده اند. (أعيان الشيعه از ۱۵ مدرک اهل سنت در ص ۱۴۰ نقل می کند).

۱۱_ از زمان حضرت أمير (ع) تا زمان حضرت عسگری (ع) ۶۶۰۰ کتاب نوشته شده است. [أعيان الشيعه ، به نقل از شيخ حرّ عاملی]

۱۲_ ۴۰۰ کتاب از اين ۶۶۰۰ عدد به نام أصول أربعمائيه است.

_ أول من دوّن الحديث عبيد الله ابن ابي رافع ، كاتب أمير المؤمنين (ع) حدود سنه ۴۰ هجري است. [الذريعه ، ج ۱۰ ، ص ۸۴]

_ فرزند أبو رافع کتابی دارد که تم ام کساني را که در بدر بوده اند را در سال ۴۰ هجري آورده است. [مقدمه رجال زرکشي]

_ در بعضی از کتابها اسماء روايت آمده. در بعضی مديح و مثالب و در بعضی طبقات روايت آمده است.

۱۳_ در اينکه فرق میان کتاب و اصل چیست ، سيد محسن امين چند وجه

گفته است. [أعيان ، ج ١ ، ص ١٤٠]

بعد از بحث مفصل نام افرادی را می برد از جمله : از تابعین.

١ _ عبدالله بن ابي راف (ع) : به كتاب (قضایا أمير المؤمنين) أول من صنّف موباً في الفقه.

٢ _ أصبغ بن نباته : له كتاب (عجائب أحكام أمير المؤمنين)

٣ _ ربيعه بن سمي (ع) : له كتاب في الزكاه.

٤ _ حارث همداني : له كتاب يروي فيه المسائل التي أخبر بها أمير المؤمنين.

٥ _ ميثم تمار كوفي : له كتاب في الحديث.

٦ _ عبدالله بن حُر جعفي : له نسخة يرويها عن أمير المؤمنين (ع)

٧ _ سليم بن قيس هلالی : له كتاب.

٨ _ سعيد بن مسيب : من علماء التابعين.

٩ _ جابر جعفي : ٧٠٠٠٠ حديث از امام باقر (ع) حفظ بود که ٥٠ هزار آن محرمانه بود و برای عموم قابل هضم نبود که از رسول خدا (ص) از طریق اهل بيت فرا گرفته بود.

١٠ _ أبان بن تغلب : ٣٠ هزار حديث از امام صادق (ع) از حفظ بود و كتاب فضائل را نوشت.

١٤ _ صاحب أعيان الشيعة نام جمع دیگری از اصحاب ائمه هدی را می برد که ما نقل نمی کنیم ، ولی همین مقدار بدانیم که :

محمد بن مسعود عیاشی در قرن ٣ بیش از ٢٠٠ كتاب نوشته است.

صفوان بن يحيى در سال ٢١٠ هجری ٣٠ كتاب نوشته است.

فضل بن شاذان ١٨٠ كتاب در سال های حوالی ٢٨٠ هجری نوشته است.

بعد کم کم نوبت به قرن سوم و مؤلفان کتب اربعه می رسد :

_ کافی در ٢٠ سال ، "کلین" نام دهی نزدیک ری است. مرحوم کلینی ،

مؤلف کتاب شریف کافی ، در تهیه احادیث سفرها کرده و ۲۰ سال در بغداد بوده و در همان جا کتاب را تألیف نموده و در آنجا از دنیا رفت. کافی از معتبرترین کتب شیعه است و ۱۶۰۹۹ حدیث دارد. وفات کلینی ۳۲۹ هجری است.

__ من لایحضره الفقیه : چون محمد بن ذکریای رازی (من لایحضره الطیب) نوشت ، صدوق (من لایحضره الفقیه) را نوشت.

نام (علی بن بابویه) کنیه ابوجعفر. صدوق ۳۰۰ تألیف دارد. ۵۹۲۰ حدیث در من لایحضره الفقیه است. او به نیشابور ، طوس ، مرو ، سرخس ، بخارا و بغداد برای تهیه حدیث سفر کرده است. در ۳۸۱ هجری وفات نمود و نزدیک عبدالعظیم دفن است. [خدمات متقابل ، ص ۴۷۲]

__ استبصار : طوسی ۹۲۰ باب و ۵۵۱۱ حدیث دارد. مجموع احادیث کتب اربعه ۴۴۲۴۴ عدد است. مرحوم طوسی دارای ۳۰۰ شاگرد بود کتابخانه اش با ۱۰۰۰۰ کتاب در بغداد به دست شاه سلجوقی آتش گرفت.

__ تهذیب طوسی : او در فقه و تفسیر و رجال ، ادبیات و کلام متبحر و اول کسی است که فقه را در کتاب مبسوط با نحوه جدیدی وارد دنیای فقاهاست کرد. ۱۳۵۹۰ حدیث آورده است. طوسی در سال ۴۶۰ هجری در گذشته است. تهذیب دارای ۳۹۰ باب است.

بعد یکی یکی در اعیان الشیعه نام محدثان را می آورد تا زمان ما. جالب اینکه از علمای شیعه که صحاح سته روایاتشان را در صحاح آورده اند ، عددشان کمتر از ۲۵۰ نیست.

__ اول کتاب در فقه کتاب قضای امیرالمؤمنین (ع) است که نسخه ای از آن نزد ابن عباس بود.

__ عهدنامه حضرت علی (ع) به مالک اشتر

که اسد حیدر ۱۱ شرح برای همین عهدنامه در ص ۵۴۸ نقل می کند.

— خطبه های نهج البلاغه بیش از ۱۰۰ شرح خورده است.

— رساله حقوق امام سجاد (ع) که شامل ۵۰ حق است که شروح مفصلی بر آن نوشته شده است.

— زید بن علی بن الحسین کتاب مسند فقهی نوشته است.

— امام باقر (ع) اولین طراح علم اصول است و اینکه می گویند شافعی علم اصول را طراحی کرده ظلم است.

— اسد حیدر نام ۵ نفر از شاگردان امام باقر (ع) را می برد که صاحب تألیف اند. البته این ۵ نفر برجسته اند و گرنه زیادند.

— در زمان امام عسگری شیعه ۴۰۰ کتاب تألیف کرده است. [اسد حیدر ، ج ۲ ، ص ۵۵۳]

— شیخ آغا بزرگ در ج ۶ الذریعه به نقل اسد حیدر ، ص ۵۵۳ ، ج ۲ می گوید : ۲۰۰ نفر شاگرد امام صادق (ع) دارای تصنیف بودند و نام همه این ۲۰۰ نفر را می برد.

آقای دهشت می گفت : که ایشان حدود ۱۰۰ سالگی در حال لغوه و لرزش در سه سمت خود متکا می گذاشت تا نیفتد و همینطور درباره شیعه می نوشت.

— الذریعه ۷۳۷ مؤلف از اصحاب تمام ائمه نقل می کند. تازه می فرماید : من به این عدد برخورده ام و شاید بیشتر باشد. [اسد حیدر ، ج ۲]

۱۴. کتب روایی اهل سنت

۱ — بنی العباس چون می خواستند وجهه دینی و علمی به حکومت بدهند برای نوشتن کتاب تلاشها کردند. [اسد حیدر ، ج ۲ ، ص ۵۴۳]

۲ — غزالی (برخلاف حقیقت) می گوید : تدوین کتاب در سنه ۱۲۰ صورت گرفته است. [سند فوق]

نویسندگان در شهرها :

در مکه : ابن جریح و لم یوثقه البخاری ، متوفی ۱۵۱

حدیث شناسی ، صفحه ۱۸

در مدینه : محمد بن اسحاق و مالک بن انس ، متوفی ۱۷۹

در بصره : ربیعہ بن صبیح ، متوفی ۱۶۰

در بصره : سعید ابن ابی عرویه ، متوفی ۱۵۶

در شام : اوزاعی ، متوفی ۱۵۶

در یمن : معمر ، متوفی ۱۵۳

در خراسان : ابن مبارک ، متوفی ۱۸۱

در مصر : لیث بن سعد ، متوفی ۱۷۵

۴_ احمد بن حنبل می گوید : مالک بیخود کتاب نوشت ، زیرا صحابه کتاب نوشتند.

توجه دارید که تمام نویسندگان اهل سنت در قرن دوم بوده اند.

کتاب روائی اهل سنت / صحیح بخاری

۱_ از محمد بن اسماعیل بخاری و در تألیف آن ۱۶ سال وقت صرف شده است. وی برای تألیف این کتاب به خراسان ، عراق ، شام ، حجاز ، مصر و عاقبت به بغداد مسافرت نمود.

بخاری در سال ۲۵۶ هجری در یکی از قراء سمرقند وفات یافت. [خدمات متقابل ، ص ۴۷۵]

۲_ مع البخاری (ج ۱ ، الامام الصادق و المذاهب الأربعة ، اسد حیدر) :

۸۰ راوی بخاری توسط محققان اهل سنت تضعیف شده است.

_ بخاری حدیث غدیر را نقل نکرده با اینکه ۱۰۰ صحابی ، ۸۰ تابعی و ۳۰ کتاب مستقل درباره غدیر از اهل سنت موجود است.

_ درباره فضایل علی (ع) تنها ۳ یا ۴ حدیث از صدها حدیث را نقل کرده است.

— بخاری از امام صادق (ع) حدیثی نقل نکرده است.

— حدیث شناسان به ۱۱۰ حدیث بخاری انتقاد کرده اند. [اسد حیدر، ج ۱، ص ۷۸]

—

صحیح بخاری مهم ترین کتاب و آن را عدل قرآن نامیده اند و می گویند که هر کس به هر حاجت و هر قصد یک دوره آن را بخواند حاجتش مستجاب می شود.

۱_ در سال ۷۹۸ در مصر قحطی شد. بخاری را قطعه قطعه کرده و بین مردم تقسیم کردند تا بخوانند و رفع قحطی بشود. عدد احادیث بخاری ۷۳۹۷ و با حذف مکررات ۲۶۲۰ عدد می باشد.

۳_ بخاری بیش از ۲۰۰ هزار حدیث جمع آوری کرد، سپس سالیان دراز وقت صرف کرد و از آن میان فقط ۲۴۰۰ حدیث در صحیح نوشته است. [سروش مقدس کمره ای، ص ۲۴۰]

کتاب روائی اهل سنت / صحیح مسلم

۱_ مؤلف مسلم حجاج نیشابوری است و به عراق و حجاز و مصر و شام برای حدیث سفر کرده و مدتی در نیشابور ملازم بخاری بوده. در سال ۲۶۱ در نصرآباد نیشابور درگذشت. [خدمات متقابل]

۲_ مسلم بیش از ۳۰۰ هزار حدیث جمع آوری کرد و پس از بررسی فقط ۵ هزار حدیث را قبول کرد و در صحیح خود آورد. [سروش مقدس کمره ای، ص ۲۴۰]

۳_ لکن در ۱۶۰ راوی کتاب او طعن شده. عدد احادیث صحیح مسلم ۷۳۷۵ و بدون مکررات حدود ۴ هزار حدیث است.

کتاب روائی اهل سنت / سنن أبوداود

۱_ مؤلف سلیمان ابن أشعث معروف به أبوداود سجستانی (اهل سیستان) است. سفرها کرد. معاصر احمد بن حنبل بود. وفاتش در سال ۲۷۵ و تولد ۲۰۲.

۴۹ استاد در مقدمه سنن برای مؤلف ذکر کرده اند. عدد احادیث ۵۲۷۴ حدیث و عنوان یکی از کتاب ها در سنن کتاب المهدی که ۱۱

حدیث آورده از شماره ۴۲۷۹ تا ۴۲۹۰ [مقدمه سنن ابی داود]

۲_ ابوداود از میان ۵۰۰ هزار حدیث حدود ۴۸۰۰ حدیث را درست دانسته و در سنن آورده. [الغدیر، ج ۵، ص ۲۹۲]

قد أتى أبوداود فى سننه بأربعة آلاف و ثمان مائه حديثاً و قال : انتخبته من خمس مائه ألف حديث.

کتب روائی اهل سنت / مسند احمد حنبل

۱_ احمد مسند را مشتمل ۴۰۰۰۰ حدیث جمع آوری کرد. مکررات آن ۱۰ هزار تا است که اگر حذف کنیم ۳۰ هزار حدیث می ماند که ۳۰۰ حدیث آن ثلاثیه الأسناد است؛ یعنی روات آن تا رسول خدا (ص) سه نفر هستند و خود احمد حنبل می گوید: این حدیث را از میان ۷۵۰۰۰۰ حدیث تنقیح کرده ام. [سروش مقدس کمره ای، ص ۲۸۳]

کتب روائی اهل سنت / سنن نسائی

۱_ مؤلف ابوعبدالرحمن احمد بن علی بن شعیب نسائی. مسافرت ها کرده است به شام که رسید مردم را نسبت به حضرت علی (ع) منحرف دید. کتاب خصائص را در فضائل علی (ع) نوشت. چون او مخالف معاویه بود، در شام کتک خورد و در اثر همان ضرب از دنیا رفت.

نساء از توابع خراسان (منطقه ای نزدیک سرخس که جدّ انوشیروان هم از آنجاست (دهخدا)) وفات ۳۰۳ و روایاتش بیشتر از احمد حنبل است و یک روز در میان روزه می گرفت. [خدمات متقابل، ص ۴۷۶]

کتب روائی اهل سنت / سنن ابن ماجه

۱_ مؤلف محمد بن یزید بن ماجه قزوینی. به عراق، حجاز، مصر و شام سفر کرد. در سال ۲۷۳ درگذشت.

کتب روائی اهل

۱_ مالک از بین یک صد هزار حدیث جمع آوری شده به درستی ۸۰۰ حدیث اطمینان حاصل کرد. [سروش مقدس کمره ای، ص ۲۴۰]

کتب روایی اهل سنت / جامع ترمذی

۱_ مؤلف محمد بن عیسی ترمذی شاگرد بخاری در متوفی ۲۷۹. اهل ترمذ از بلاد ماوراء النهر (منطقه ای در افغانستان)

۱۵. حدیث برای دنیا

۱_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ أَرَادَ الْحَدِيثَ لِمَنْفَعَةِ الدُّنْيَا لَمْ يَكُنْ لَهُ فِي الْآخِرَةِ نَصِيبٌ وَمَنْ أَرَادَ بِهِ خَيْرَ الْآخِرَةِ أَعْطَاهُ اللَّهُ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [كافي، ج ۱، ص ۴۶].

۱۶. رعایت حدیث

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِعْقِلُوا الْحَقَّ إِذَا سَمِعْتُمُوهُ عَقْلَ رِعَايَةٍ وَ لَمَّا تَعَقَّلُوهُ عَقْلَ رِوَايَةٍ فَإِنَّ رِوَاةَ الْكِتَابِ كَثِيرٌ وَ رِعَاتُهُ قَلِيلٌ وَ اللَّهُ الْمُشْتَعَانُ [كافي، ج ۸، ص ۳۸۹].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): اعْقِلُوا الْخَبَرَ إِذَا سَمِعْتُمُوهُ عَقْلَ رِعَايَةٍ لَمَّا عَقَلَ رِوَايَةٍ فَإِنَّ رِوَاةَ الْعِلْمِ كَثِيرٌ وَ رِعَاتُهُ قَلِيلٌ [نهج البلاغه، حکمت ۹۸].

قَالَ الْبُقَيْرُ (ع): الْجُهَالُ يَعْجِبُهُمْ حِفْظُهُمْ لِلرِّوَايَةِ وَالْعُلَمَاءُ يَحْزَنُهُمْ تَرْكُهُمْ لِلرِّعَايَةِ [كافي، ج ۸، ص ۵۲].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنْ الْعُلَمَاءُ هَمَّتْهُمْ الرِّعَايَةُ وَالسُّفَهَاءُ هَمَّتْهُمْ الرِّوَايَةُ [مجموعه ورام، ج ۲، ص ۲۱۳].

۱۷. فهم حدیث

الكاتب :

وَ تَعِيهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ [حاقه/ ۱۲].

الحدیث :

قَالَ الصَّادِقُ (ع): حَدِيثٌ تَدْرِيهِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ حَدِيثٍ تَرْوِيهِ [معاني الأخبار، ص ۲].

قَالَ الْبُقَيْرُ (ع): يَا بُنَيَّ اعْرِفْ مَنَازِلَ شَيْعَةِ عَلِيٍّ (ع) عَلَى قَمَدِ رِوَايَتِهِمْ وَ مَعْرِفَتِهِمْ فَإِنَّ الْمَعْرِفَةَ هِيَ الدَّرَايَةُ لِلرِّوَايَةِ [معاني الأخبار، ص ۱].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): نَصَرَ اللَّهُ عَيْدًا سَمِعَ مَقَالَتِي فَوَعَاها وَحَفِظَهَا وَبَلَّغَهَا مَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا فَرُبَّ حَامِلٍ فِقْهٍ غَيْرِ فِقْهِهِ وَرُبَّ حَامِلٍ فِقْهِ إِلَى مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٠٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): نَصَرَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ مِنَّا حَدِيثًا فَأَدَّاهُ كَمَا سَمِعَ فَرُبَّ مُبَلِّغٍ أَوْعَى مِنْ سَامِعٍ [كنزالفوائد ، ج ٢ ، ص ٣١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): عَلَيْكُمْ بِالذَّرَائِعِ لَا بِالرَّوَايَاتِ هَمُّ السَّفَهَاءِ الرَّوَايَةُ وَهَمُّ الْعُلَمَاءِ الدَّرَايَةُ [كنزالفوائد ، ج ٢ ، ص ٣١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): الْعُلَمَاءُ تَحْزَنُهُمُ الدَّرَايَةُ وَالْجُهَالُ تَحْزَنُهُمُ الرَّوَايَةُ

١٨. ارزش محدث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اللَّهُمَّ ارْحَمْ خُلَفَائِي ثَلَاثَ مَرَّاتٍ قِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَنْ خُلَفَاؤُكَ قَالَ الَّذِينَ يَأْتُونَ مِنْ بَعْدِي وَ يَرُؤُونَ أَحَادِيثِي وَ سُنَّتِي فَيَعْلَمُونَهَا النَّاسَ مِنْ بَعْدِي [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ٣٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : " رَحِمَ اللَّهُ خُلَفَائِي " قِيلَ : وَ مَنْ خُلَفَاؤُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ : " الَّذِينَ يَأْتُونَ بَعْدِي وَ يَرُؤُونَ سُنَّتِي وَ يَحْفَظُونَ حَدِيثِي عَلَى أُمَّتِي أَوْ لِيكَ رَفَقَائِي فِي الْجَنَّةِ " [عوالي اللئالي ، ج ٤ ، ص ٦٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الرَّوَايَةُ لِحَدِيثِنَا بِيْتِ فِي النَّاسِ وَ يَسُدُّهُ فِي قُلُوبِ شِيعَتِنَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ [بصائر الدرجات ، ص ٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الرَّوَايَةُ لِلْحَدِيثِ الْمُتَّفَقِ فِي الدِّينِ أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ لَا فِقْهَ لَهُ وَ لَا رَوَايَةَ [بصائر الدرجات ، ص ٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَدَّى إِلَى أُمَّتِي حَدِيثًا وَاحِدًا يُقِيمُ بِهِ سُنَّةَ وَ يَرُدُّ بِهِ بَدْعَهُ فَلَهُ الْجَنَّةُ [جامع الأخبار ، ص ١٨١] .

١٩. احاديث متفاوت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : نَضَرَ اللَّهُ عَبْدًا سَمِعَ مَقَالَتِي فَوَعَاَهَا وَ حَفِظَهَا وَ بَلَّغَهَا مَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا [كافي ، ج ١ ، ص ٤٠٣] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ حَدِيثَنَا يَحْيِي الْقُلُوبَ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٢٢] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لِحَدِيثٍ وَاحِدٍ تَأْخُذُهُ عَنْ صَادِقٍ خَيْرٌ لَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَ مَا فِيهَا [أمالي مفيد ، ص ٤٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تَذَاكُرُوا وَ تَلَاقُوا وَ تَحَدَّثُوا فَإِنَّ الْحَدِيثَ جِلَاءٌ لِلْقُلُوبِ إِنَّ الْقُلُوبَ لَتَرِينٌ كَمَا يَرِينُ السَّيْفُ جِلَاوَهَا الْحَدِيثُ [كافي ، ج ١ ، ص ٤١] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : سَارِعُوا فِي طَلَبِ الْعِلْمِ فَوَ

الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَحَدِيثٍ وَاحِدٍ تَأْخُذُهُ عَنْ صَادِقٍ خَيْرٍ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا حَمَلَتْ مِنْ ذَهَبٍ وَفِضَّةٍ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٢٧] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : يَا حَبِيبُ وَاللَّهِ لِحَدِيثٍ تُصَيِّبُهُ مِنْ صَادِقٍ فِي حَلَالٍ وَحَرَامٍ خَيْرٌ لِمَكَ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ حَيْثُ تَغْرُبُ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٢٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ تَعَلَّمَ حَدِيثَيْنِ اثْنَيْنِ يَنْفَعُ بِهِمَا نَفْسَهُ أَوْ يَعْلَمُهُمَا غَيْرَهُ فَيَنْتَفِعُ بِهِمَا كَانَ خَيْرًا لَهُ مِنْ عِبَادَةِ سِتِينَ سَنَةً [منيه المرید ، ص ٣٧٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اعْرِفُوا مَنَازِلَ النَّاسِ عَلَى قَدْرِ رِوَايَتِهِمْ عَنَّا [كافي ، ج ١ ، ص ٥٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَدَى إِلَى أُمَّتِي حَدِيثًا يَقَامُ بِهِ سَنَةٌ أَوْ يَثْلُمُ بِهِ بَدْعَهُ فَلَهُ الْجَنَّةُ [منيه المرید ، ص ٣٧١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَفِظُ زِينَةَ الرَّوَايَةِ خَفِضَ الْجَنَاحُ زِينَةَ الْعِلْمِ [كنز الفوائد ، ج ١ ، ص ٢٩٩] .

٢٠. نکاتی در مورد حدیث

١. اصول وفروع

قَالَ الرَّضَا (ع) : عَلَيْنَا إِقْفَاءُ الْأُصُولِ إِلَيْكُمْ وَعَلَيْكُمْ التَّفَرُّعُ [مستطرفات السرائر ، ص ٥٧٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّمَا عَلَيْنَا أَنْ نُلْقِيَ إِلَيْكُمْ الْأُصُولَ وَعَلَيْكُمْ أَنْ تُفَرِّعُوا [مستطرفات السرائر ، ص ٥٧٥] .

٢. ملاك صحت

قال رسول الله (ص) : اعرضوا حديثي على كتاب الله فان وافقه فهو مني وانا قلته [كنز ، ج ١ ، ص ١٧٩ / ص ١٩٦]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ عَلَيَّ كُلَّ حَقٍّ حَقِيقَهُ وَعَلَى كُلِّ صَوَابٍ نُورًا فَمَا وَافَقَ كِتَابَ اللَّهِ فَخُذُوهُ وَمَا خَالَفَ كِتَابَ اللَّهِ فَدَعُوهُ [كافي ، ج ١ ، ص ٦٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا لَمْ يُوَافِقْ مِنَ الْحَدِيثِ الْقُرْآنَ

فَهُوَ زُخْرُفٌ [كافي ، ج ١ ، ص ٦٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا وَرَدَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَدِيثِ آلِ مُحَمَّدٍ (ص) فَلَانَتْ لَهُ قُلُوبُكُمْ وَعَرَفْتُمُوهُ فَأَقْبَلُوهُ وَ مَا اشْمَأَزَّتْ مِنْهُ قُلُوبُكُمْ وَ أَنْكَرْتُمُوهُ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ إِلَى الرَّسُولِ وَ إِلَى الْعَالِمِ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٠١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا أَجِدُ مَنْ أَحَدَّثَهُ وَ لَوْ أَنِّي أَحَدَّثْتُ رَجُلًا مِنْكُمْ بِالْحَدِيثِ فَمَا يَخْرُجُ مِنَ الْمَدِينَةِ حَتَّى أُوتَى بِعَيْنِهِ فَأَقُولُ لَمْ أَقُلَّهُ [بصائر الدرجات ، ص ٤٧٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَوْ لَمَا أَنْ يَقَعَ عِنْدَ غَيْرِكُمْ كَمَا قَدْ وَقَعَ غَيْرُهُ لَأَعْطَيْتُكُمْ كِتَابًا لَا تَحْتَاجُونَ إِلَيْهِ أَحَدٍ حَتَّى يَقُومَ الْقَائِمُ عَجَلَ اللَّهُ تَعَالَى فَرَجَهُ [بصائر الدرجات ، ص ٤٧٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ أَبِي نِعَمَ الْأَبِّ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ كَانَ يَقُولُ لَوْ أَجِدُ ثَلَاثَةَ رَهْطٍ أَسْتَوْدِعُهُمُ الْعِلْمَ وَ هُمْ أَهْلٌ لِدَلِكِ لَحَدَّثْتُ بِمَا لَا يَحْتَاجُ فِيهِ إِلَى نَظَرٍ فِي حَلَالٍ وَ لَا حَرَامٍ وَ مَا يَكُونُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ حَدِيثَنَا صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ لَا يَوْمُنُ بِهِ إِلَّا عَبْدٌ ائْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ [بصائر الدرجات ، ص ٤٧٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَمَّا وَ اللَّهُ لَوْ أَنِّي أَجِدُ مِنْكُمْ ثَلَاثَةَ مُؤْمِنِينَ يَكْتُمُونَ حَيْدِي مِثْلِي مَا اسْتَحَلَّتْ أَنْ أَكْتُمَهُمْ حَيْدِيثًا [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٤٢] .

٣. نقل به معنا

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا جَاءَكُمْ عَنِّي مِنْ حَدِيثٍ مُوَافِقٍ لِلْحَقِّ فَأَنَا قَلْتَهُ وَ مَا أَتَاكُمْ عَنِّي مِنْ حَدِيثٍ لَا يُوَافِقُ الْحَقَّ فَلَمْ أَقُلَّهُ وَ لَنْ أَقُولُ إِلَّا الْحَقَّ [معاني الأخبار ، ص ٣٩٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا أَصَبْتَ الْحَدِيثَ فَأَعْرَبْ عَنْهُ بِمَا شِئْتَ [بحار الأنوار ،

ج ٢، ص ١٦١].

عَنْ خَلْفِ بْنِ حَمَّادٍ عَنِ ابْنِ الْمُخْتَارِ أَوْ غَيْرِهِ رَفَعَهُ قَالَ: "قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) أَسْمِعْ الْحَدِيثَ مِنْكَ فَلَعَلِّي لَأُرْوِيهِ كَمَا سَمِعْتُهُ فَقَالَ إِذَا أَصَبْتَ الصُّلْبَ مِنْهُ فَلَا بَأْسَ إِنَّمَا هُوَ بِمَنْزِلَةِ تَعَالَى وَهَلَّمَ وَاقْعُدْ وَاجْلِسْ" [وسائل الشيعة، ج ٢٧، ص ١٠٥].

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) أَسْمِعْ الْحَدِيثَ مِنْكَ فَزَيْدٌ وَأَنْقُصُ. قَالَ: "إِنْ كُنْتَ تُرِيدُ مَعَانِيَهُ فَلَا بَأْسَ" [كافي، ج ١، ص ٥١].

قال رسول الله (ص): لا بأس ان زدت ، أو نقصت ، اذا لم تحلّ حراماً ، أو تحرم حلالاً و أصبت المعنى [كنز ، ٢٩٢١٦]

٤. كيفيت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ أُمِرْنَا أَنْ نُكَلِّمَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ [كافي ، ج ١ ، ص ٢٣] .

قال رسول الله (ص): لا تحدّثوا امتي من أحاديثي إلّا بما تحمله عقولهم [كنز ، ٢٩٢٨٤]

قال رسول الله (ص): أمرنا أن نكلّم الناس على قدر عقولهم [كنز ، ٢٩٢٨٢]

قال رسول الله (ص): ما أنت محدّث حديثاً لا تبلغه عقولهم إلّا كان على بعضهم فتنه [كنز ، ٢٩٠١١]

قال رسول الله (ص): من حدّث بحديث لا يعلم تفسيره ، لا هو ولا الذي حدّثه ، إلّا كأنّما هو فتنه عليه و على الذي حدّثه [كنز ، ٢٩٢٨٣]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أْتُجِبُونَ أَنْ يَكْذِبَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ حَدِّثُوا النَّاسَ بِمَا يَعْرِفُونَ وَ أَمْسِكُوا عَمَّا يَنْكُرُونَ [الغيبة نعماني ، ص ٣٣] .

قال رسول الله (ص):

إذا حدّثتم النَّاسَ عن ربِّهم فلا تحدّثوهم بما يفرُّعُهم و يشقُّ عليهم [كنز ، ٥٣٠٧]

حَدِيثُنَا صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ

الكتاب :

بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ [يونس / ٣٩] .

الحديث :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : "إن حديثنا صعب مستصعب لا يحتمله إلا ملك مقرب أو نبي مرسل أو عبد امتحن الله قلبه للإيمان أو مدينه حصينه" قال عمرو : فقلت لشعيب يا أبا الحسن و أى شىء المدينه الحصينه؟ قال : فقال : سألت الصادق (ع) عنها فقال لى : "القلب المجتمع" [أمالى صدوق ، ص ٤] .

لَيْسَ شَيْءٌ إِلَّا وَرَدَ فِيهِ كِتَابٌ أَوْ سُنَّةٌ

الكتاب :

مَا فَزَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ [انعام / ٣٨] .

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ [مائده / ٣] .

الحديث :

عن أبى أسامه قال : "كنت عند أبى عبد الله (ع) و عنده رجل من المغيريه فسأله عن شىء من السنن فقال ما من شىء يحتاج إليه ولد آدم إلا و قد خرجت فيه السنه من الله و من رسوله و لو لا ذلك ما احتج علينا بما احتج فقال المغيرى و بما احتج فقال أبو عبد الله ع قوله "اليوم أكملت لكم دينكم و أتممت عليكم نعمتي" (مائده / ٣) حتى فرغ من الآيه فلو لم يكمل سنته و فرائضه و ما يحتاج إليه الناس ما احتج به" [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ١٦٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا أَيُّهَا النَّاسُ وَاللَّهِ مَا مِنْ شَيْءٍ يَقْرَبُكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ وَ يَبَاعِدُكُمْ مِنَ النَّارِ إِلَّا وَقَدْ أَمَرْتُكُمْ بِهِ وَ مَا مِنْ شَيْءٍ يَقْرَبُكُمْ مِنَ النَّارِ وَ يَبَاعِدُكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ إِلَّا وَقَدْ نَهَيْتُمْ عَنْهُ

[كافي ، ج ٢ ، ص ٧٤] .

٥. علت كتمان في علوم

عَنِ ابْنِ رِثَابٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ لِأَبِي بَصِيرٍ : " أَمَا وَاللَّهِ لَوْ أَنِّي أَجِدُ مِنْكُمْ ثَلَاثَةَ مُؤْمِنِينَ يَكْتُمُونَ حَدِيثِي مَا اسْتَحَلَلْتُ أَنْ أَكْتُمَهُمْ حَدِيثًا " [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٤٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ أَبِي نَعِمَ الْأَبُ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ كَانَ يَقُولُ لَوْ أَجِدُ ثَلَاثَةَ رَهْطٍ أَسْتَوْدِعُهُمُ الْعِلْمَ وَهُمْ أَهْلٌ لِدَوْلِكَ لِحَدَّثْتُ بِمَا لَا يَحْتَاجُ فِيهِ إِلَى نَظَرٍ فِي حَلَالٍ وَلَا حَرَامٍ وَمَا يَكُونُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنْ حَدِيثُنَا صَعِبَ مُسْتَصْعَبٌ لَا يُونُ بِهِ إِلَّا عَبْدٌ امْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ [بصائر الدرجات ، ص ٤٧٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَوْ لَا - أَنْ يَقَعَ عِنْدَ غَيْرِكُمْ كَمَا قَدْ وَقَعَ غَيْرُهُ لِأَعْطَيْتُكُمْ كِتَابًا لَا - تَحْتَاجُونَ إِلَى أَحَدٍ حَتَّى يَقُومَ الْقَائِمُ [بصائر الدرجات ، ص ٤٧٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا أَجِدُ مِنْ أَحَدٍ مِنْ لَوْ أَنِّي أَحَدْتُ رَجُلًا مِنْكُمْ بِالْحَدِيثِ فَمَا يَخْرُجُ مِنَ الْمَدِينَةِ حَتَّى أُوْتِيَ بِعَيْنَيْهِ فَأَقُولُ لَمْ أَقْلَهُ [بصائر الدرجات ، ص ٤٧٩] .

٦. علت اختلاف احاديث

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ عَرَفَ مِنْ أَمْرِنَا أَنْ لَا - نَقُولُ إِلَّا حَقًّا فَلْيَكْتَفِ بِمَا يَعْلَمُ مِنْهَا فَإِنْ سَمِعَ مِنْهَا خِلَافَ مَا يَعْلَمُ فَلْيَعْلَمْ أَنَّ ذَلِكَ مِنْهَا دِفَاعٌ وَاخْتِيَارٌ لَهُ [إحتجاج طبرسي ، ج ٢ ، ص ٣٥٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَا أَبَا عَمْرٍو أَرَأَيْتَكَ لَوْ حَدَّثْتُكَ بِحَدِيثٍ أَوْ أَفْتَيْتَكَ بِفُتْيَا ثُمَّ جِئْتَنِي بَعْدَ ذَلِكَ فَسَأَلْتَنِي عَنْهُ فَأَخْبَرْتُكَ بِخِلَافِ مَا كُنْتُ أَخْبَرْتُكَ أَوْ أَفْتَيْتَكَ بِخِلَافِ ذَلِكَ بِأَيِّهِمَا كُنْتَ تَأْخُذُ قُلْتُ بِأَحَدَيْهِمَا وَ أَدْعُ الْآخَرَ فَقَالَ قَدْ أَصَبْتَ يَا أَبَا عَمْرٍو أَبِي اللَّهِ إِلَّا

أَنْ يَعْبُدَ سِرًّا أَمَّا وَاللَّهِ لَئِنْ فَعَلْتُمْ ذَلِكَ إِنَّهُ لَخَيْرٌ لِي وَ لَكُمْ وَ أَبِي اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَنَا وَ لَكُمْ فِي دِينِهِ إِلَّا التَّقِيَهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢١٨] .

٧. متشابهات حديث

قَالَ الرَّضَا (ع) : مَنْ رَدَّ مُتَشَابِهَ الْقُرْآنِ إِلَى مُحْكَمِهِ هُدًى إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ثُمَّ قَالَ إِنَّ فِي أَخْبَارِنَا مُتَشَابِهًا كَمُتَشَابِهِ الْقُرْآنِ وَ مُحْكَمًا كَمُحْكَمِ الْقُرْآنِ فَرُدُّوا مُتَشَابِهَهَا إِلَى مُحْكَمِهَا وَ لَمَّا تَتَّبِعُوا مُتَشَابِهَهَا دُونَ مُحْكَمِهَا فَتَضَلُّوا [عيون أخبار الرضا ، ج ١ ، ص ٢٩٠] .

١. حرص

١. تعريف حرص

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَرِيصُ فَقِيرٌ وَ لَوْ مَلَكَ الدُّنْيَا بِحِذَافِيرِهَا [غررالحكم ، ص ٢٩٥] .

٢. انواع حرص

١. ممدوح

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا أَحْسَنَ بِالْإِنْسَانِ أَنْ لَا يَشْتَهِيَ مَا لَا يَنْبَغِي [غررالحكم ، ص ٣٠٤] .

در اسلام ، حرص در مواردی محبوب است از جمله :

١ _ در هدایت و تعلیم مردم : حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ [توبه/١٢٨] .

٢ _ در خودسازی : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَحَبُّ إِخْوَانِي إِلَى مَنْ أَهْدَى إِلَيَّ عُيُوبِي [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٣٩] .

٣ _ در فراگیری : وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا [طه/١١٤] .

١ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَا حِرْصَ كَالْمُنَافِسَةِ فِي الدَّرَجَاتِ [تحف العقول ، ص ٢٨٦] .

٢ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْمُؤْمِنُ لَهُ قُوَّةٌ فِي دِينٍ وَ حَزْمٌ فِي لَيْنٍ وَ إِيمَانٌ فِي يَقِينٍ وَ حِرْصٌ فِي فِقْهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٣١] .

٣ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ كُنْتَ حَرِيصًا عَلَى طَلَبِ [عَلَى اسْتِيفَاءِ طَلَبِ] الْمَضْمُونِ لَكَ فَكُنْ حَرِيصًا عَلَى أَدَاءِ الْمَفْرُوضِ عَلَيْكَ [غررالحكم ، ص ٢٨٦] .

۴_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَى دَاوُدَ (ع) يَا دَاوُدُ! إِنِّي وَضَعْتُ خَمْسَةً فِي خَمْسِهِ وَ النَّاسُ يَطْلُبُونَهَا فِي خَمْسِهِ غَيْرِهَا فَلَا يَجِدُونَهَا وَضَعْتُ الْعِلْمَ فِي الْجُوعِ وَ الْجَهْدِ وَ هُمْ يَطْلُبُونَهُ فِي الشَّبَعِ وَ الرَّاحِ فَلَا يَجِدُونَهُ وَضَعْتُ الْعِزَّ فِي طَاعَتِي وَ هُمْ يَطْلُبُونَهُ فِي خِدْمَةِ السُّلْطَانِ فَلَا يَجِدُونَهُ وَ وَضَعْتُ الْغِنَى فِي الْقَنَاعَةِ وَ هُمْ يَطْلُبُونَهُ فِي كَثْرَةِ الْمَالِ فَلَا يَجِدُونَهُ وَ وَضَعْتُ رِضَايَ فِي سَخَطِ النَّفْسِ وَ هُمْ يَطْلُبُونَهُ فِي رِضَا النَّفْسِ فَلَا يَجِدُونَهُ وَ وَضَعْتُ الرَّاحَةَ فِي الْجَنَّةِ وَ هُمْ يَطْلُبُونَهَا فِي الدُّنْيَا فَلَا يَجِدُونَهَا [عده الداعي ، ص ۱۷۹] .

۲. مذموم

اما در مال خوب نیست ، زیرا حرص در مال باعث کلاهبرداری و رشوه ها و کم فروشی ها و گرانفروشی ها می شود.

۳. علامت های شقاوت و بدبختی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مِنْ عَلَامَاتِ الشَّقَاءِ جُمُودُ الْعَيْنِ وَ قَسْوَةُ الْقَلْبِ وَ شِدَّةُ الْحِرْصِ فِي طَلْبِ الدُّنْيَا وَ الْإِصْرَارُ عَلَى الذَّنْبِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۲۹۰] .

۴. حرص يك صفت خوار کننده

قَالَ الْخُسَيْنُ (ع) : سُئِلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَيُّ ذُلٍّ أَدْلُّ؟ قَالَ : الْحِرْصُ عَلَى الدُّنْيَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۸۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا أَحْسَنَ بِالْإِنْسَانِ أَنْ لَا يَشْتَهِيَ مَا لَا يَنْبَغِي [غررالحكم ، ص ۳۰۴] .

قَالَ الْبَيْهَقِيُّ (ع) : مَثَلُ الْحَرِيصِ عَلَى الدُّنْيَا مَثَلُ دُودِهِ الْقَرَّ كَلَّمَا ارْذَادَتْ مِنَ الْقَرِّ عَلَى نَفْسِهَا لَفَأَ كَانَ أَبْعَدَ لَهَا مِنَ الْخُرُوجِ حَتَّى تَمُوتَ عَمَّا [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۱۶] .

_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَرِيصُ فَقِيرٌ وَ لَوْ مَلَكَ الدُّنْيَا بِحِذَافِيرِهَا [غررالحكم ،

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيظَاهَارُ الْحِرْصِ يورثُ الْفَقْرَ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۵۰۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحِرْصُ عَلَامَةُ الْفَقْرِ [كافي ، ج ۸ ، ص ۲۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحِرْصُ عَلَامَةُ الْأَشْقِيَاءِ [غررالحكم ، ص ۲۹۵] .

۵. حرص دروازه ورود به گناهان دیگر است

حرص گناه مادر است :

کم فروشی ، حيله ، دروغ ، مدح نابجا و تملق و احتکار از آثار حرص است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحِرْصُ مُوقِعٌ فِي كَبِيرِ الدُّنُوبِ [غررالحكم ، ص ۲۹۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحِرْصُ يَزِرِي بِالْمُرُوءَةِ [غررالحكم ، ص ۲۹۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا حِيَاءَ لِحَرِيصٍ [غررالحكم ، ص ۲۹۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَلِيلُ الطَّمَعِ يَفْسِدُ كَثِيرَ الْوَرَعِ [غررالحكم ، ص ۲۹۷] .

و لَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ [بقره/۳۵] .

— حرص عدم توازن جسم و روح است. برای جسم کافی ، ولی روحه من مزیدمی گوید.

— إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا [معارج/۲۰-۱۹] .

۶. آثار حرص

۱. اخروی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَتَى غَنِيًّا فَتَوَاضَعَ لَهُ لِيَغْنَاهُ ذَهَبَ ثُلُثَا دِينِهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۲۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا أَقْبَحَ بِالْمُؤْمِنِ أَنْ تَكُونَ لَهُ رَغْبَةٌ تُدْئِلُهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۲۰] .

عَنْ سَعْدَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ : "قُلْتُ لَهُ مَا الَّذِي يَثْبُتُ الْإِيمَانَ فِي الْعَبْدِ؟ قَالَ : الْوَرَعُ وَالَّذِي يَخْرِجُهُ مِنْهُ قَالَ الطَّمَعُ" [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۲۰] .

۲. دنیوی

۱. اقتصادی

۱. در روایت

حرص در افزایش رزق بی اثر است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْجِرْصُ

لَا يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ لَكِنْ يَذِلُّ الْقَدْرَ [غررالحكم ، ص ۶۲] .

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : لَيْسَ الْعِفَّةُ بِمَانِعَةٍ رِزْقًا وَ لَا الْحِرْصُ بِجَالِبٍ فَضْلًا [أعلام الدين ، ص ۴۲۸] .

اما در مال خوب نیست ، زیرا حرص در مال مایه :

کلاهبرداری و رشوه ها و کم فروشی ها و گرانفروشی ها می شود.

شخصیت آدمی و صفات و کمالات و لیاقت او فدای جمادات می شود.

حریص خود را فراموش می کند.

حریص خدا را فراموش می کند.

حریص حساب را فراموش می کند.

حریص دوستان خود را از دست می دهد.

حریص سلامت خود را از دست می دهد.

۲. مثال تاریخی

۱ _ داستان ثعلبه که کم کم مالدار شد و از مدینه بیرون رفت و به مأمور زکات که فرستاده پیامبر (ص) بود ، یاوه سرائی کرد که مگر ما یهودی هستیم که باید جزیه بدهیم. با آنکه در ایام فقر عاهد الله لئن آتانا من فضله لنصدقن و لنكونن من الصالحين [توبه/۷۵] و بارها به پیامبر (ص) می گفت : "دعا کن وضعم خوب بشود." [بحار الأنوار ، ج ۲۲ ، ص ۴۰] .

۲ _ داستان قارون

۲. روحی و فکری

روانی :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الطَّمَعُ رِقٌّ مُؤَبَّدٌ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۸۰] .

_ فکری :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَكْثَرُ مَصَارِعِ الْعُقُولِ تَحْتَ بُرُوقِ الْمَطَامِعِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۱۹] .

۷. حرص از کجا نشأت می گیرد؟

١_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَاعْلَمَ أَنَّ الْجُبْنَ وَ الْبُخْلَ وَ الْحِرْصَ غَرِيزَةٌ يَجْمَعُهَا سُوءُ الظَّنِّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٤٠٩]

٢_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَدَّ الْحِرْصَ مِنْ قُوَّةِ الشَّرِّ وَ ضَعَفَ الدِّينَ [غررالحكم ، ص ٢٩٦] .

٨. راه علاج

۱_ برای پاک سازی روح از حرص باید :

الف : توجه به مقام انسان

ب : خطر حرص

ج : کمی دنیا

د : پاداش انفاق

ه : توجه به سوء عاقبت : وَ لَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ [اعراف/ ۱۷۶] .

۲_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَمَا تَخْزَنُ أَمَا تَهْتَمُّ أَمَا تَأْلَمُ؟ قُلْتُ : بَلَى وَ اللَّهُ قَالَ : فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ مِنْكَ فَادْكُرِ الْمَوْتَ وَ وَحْدَتَكَ فِي قَبْرِكَ وَ سَيِّلَانَ عَيْنَيْكَ عَلَى خَدَيْكَ وَ تَقَطُّعَ أَوْصَالِكَ وَ أَكَلَ الدُّودِ مِنْ لَحْمِكَ وَ بَلَاءَكَ وَ انْقِطَاعَكَ عَنِ الدُّنْيَا فَإِنَّ ذَلِكَ يُحْتَكِ عَلَى الْعَمَلِ وَ يَزِدُّكَ عَنْ كَثِيرٍ مِنَ الْحِرْصِ عَلَى الدُّنْيَا [أمالی صدوق ، ص ۳۴۵] .

۹. نتیجه مبارزه باحرص

لطف خدا با قان (ع) :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ رَضِيَ بِالْقَلِيلِ مِنَ الرِّزْقِ قَبْلَ اللَّهِ مِنْهُ الْيَسِيرَ مِنَ الْعَمَلِ [کافی ، ج ۸ ، ص ۳۴۶] .

۱. حرکت

۱. تکاملی

۱_ وَ الَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى [محمد/ ۱۷] .

۲_ وَ إِذَا تَلَّيْتُ عَلَيْهِمْ آيَاتَهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا [انفال/ ۲] .

۳_ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ [ابراهیم/ ۷] .

۴_ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى رَبِّي سَيَّهْدِينِ [صافات/ ۹۹] .

۵_ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا [آل عمران/ ۱۷۳] .

۶_ الدَّيْلِمِيُّ فِي إِزْشَادِ الْقُلُوبِ ، رَوَى " أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ فِي بَعْضِ كُتُبِهِ يَا ابْنَ آدَمَ أَنَا حَيٌّ لَا أَمُوتُ أَطْعِمْنِي فِيمَا أَمَرْتُكَ حَتَّى

أَجْعَلْكَ حَيًّا لَا تَمُوتُ يَا ابْنَ آدَمَ أَنَا أَقُولُ لِلشَّيْءِ كُنْ فَيَكُونُ أَطْعِنِي فِيمَا أَمَرْتُكَ أَجْعَلْكَ تَقُولُ لِلشَّيْءِ كُنْ فَيَكُونُ" [مستدرک
الوسائل ، ج ١١ ، ص ٢٥٨] .

٧- إِنَّهُمْ فِتْنَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَ

زِدْنَاهُمْ هُدًى [كهف/ ۱۳] .

۸_ وَ قُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا [طه/ ۱۱۴] .

۹_ حرکت تکاملی نهایت ندارد.

امام سجاد (ع) می خواهد به حضرت علی (ع) برسد و او می گوید : " من کجا و محمد (ص) کجا " و حضرت محمد (ص) می گوید : أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا [أمالی طوسی ، ص ۶۳۶] .

۱۰_ در انقلاب ما روز به روز روح شهامت ، عبادت و تعاون بیشتر می شود.

۱۱_ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْعَلَوِيِّ بِإِسْنَادٍ مُتَّصِلٍ إِلَى الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (ع) أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ يُذِنُ اللَّهُ " (فاطر/ ۳۲) فَقَالَ : "الظَّالِمُ يَحُومُ حَوْمَ نَفْسِهِ وَ الْمُقْتَصِدُ يَحُومُ حَوْمَ قَلْبِهِ وَ السَّابِقُ يَحُومُ حَوْمَ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ " [معانی الأخبار ، ص ۱۰۴] .

۲. سیر نزولی

۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمُتَعَبُّ عَلَى غَيْرِ فِقْهِ كَحِمَارِ الطَّاحُونِ يَدُورُ وَلَا يَبْتَرح [إختصاص مفید ، ص ۲۴۵] .

۲_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ اسْتَوَى يَوْمَاهُ فَهُوَ مَعْبُودٌ [أمالی صدوق ، ص ۶۶۸] .

۱_ آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخْنَا مِنْهَا فَأَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ [اعراف/ ۱۷۵] .

۲_ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ [بقره/ ۵۱] .

۳_ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا [نساء/ ۱۳۷] .

۴_ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ [بقره/ ۶۴] .

۵_ وَ أَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَى رِجْسِهِمْ [توبه/ ۱۲۵] .

۶_ فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ مَا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا [فاطر/ ۴۲] .

۷_ أَ فَحُكِّمِ الْجَاهِلِيَّةَ يَنْعُونَ [مائده/ ۵۰] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ ۰۰۰۰۰۰ فَإِذَا كَانَ عُمُرِي مَرْتَعًا لِلشَّيْطَانِ فَأَقْبِضْنِي إِلَيْكَ قَبْلَ أَنْ يَسْبِقَ مَقْتُكَ إِلَيَّ ، أَوْ يَسْتَحْكَمَ غَضَبُكَ عَلَيَّ [صحيفه سجاديه ، دعای ۲۰] .

۹_ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): إِلَهِي ۰۰۰۰۰ وَيَلِي كَلَّمَا طَالَ عُمُرِي كَثُرَتْ خَطَايَايَ [المناقب ، ج ۴ ، ص ۱۵۱] .

۱۰_ انْقَلَبْتُمْ عَلَيَّ أَغْقَابِكُمْ [آل عمران/ ۱۴۴] .

۱۱_ فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ [بقره/ ۸۹] .

۱۲_ در حدیث می خوانیم که گروهی هر چه بیشتر عمر کنند ، بیشتر گناه می کنند.

۱. حریم ها

۱. حریم هادر قرآن

۱. حرمت خانه خدا

وَأَنْتُمْ حُرْمٌ [مائده/ ۱] .

۲. حرمت قرآن

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِنَّ حِمِّيَ اللَّهِ مَحَارِمُهُ [سعدالسعود ، ص ۱۲۹] .

۳. حرمت اهل بیت

۴. حرمت مؤمن

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي بِلَادِهِ خَمْسُ حُرْمٍ حُرْمَةُ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَحُرْمَةُ آلِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَحُرْمَةُ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَحُرْمَةُ كَعْبِهِ اللَّهِ وَحُرْمَةُ الْمُؤْمِنِ [کافی ، ج ۸ ، ص ۱۰۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) الْحُرْمَاتُ الَّتِي تَلْزِمُ كُلَّ مُؤْمِنٍ رِعَايَتَهَا وَالْوَفَاءُ بِهَا حَرَمَةُ الدِّينِ وَحَرَمَةُ الْأَدَبِ وَحَرَمَةُ الطَّعَامِ [تحف العقول ، ص ۴۹] .

امام صادق می فرماید: إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حُرْمَاتٍ ثَلَاثًا لَيْسَ مِثْلَهُنَّ شَيْءٌ كِتَابُهُ وَهُوَ حِكْمَتُهُ وَنُورُهُ وَبَيْتُهُ الَّذِي جَعَلَهُ قِبْلَةً لِلنَّاسِ لَا يَقْبَلُ مِنْ أَحَدٍ تَوَجُّهًا إِلَى غَيْرِهِ وَعَثْرَةً نَبِيِّكُمْ (ص) [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۴۶] .

۵. حرمت ماه ها

۱. ویژگی های ماه های حرام

است : يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ [بقره/ ۲۱۷] .

۲_ ماه حرام از شعائر است : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ [مائده/ ۲] .

۳_ احترام به ماه های حرام عامل بقاء مسلمین است : جَعَلَ اللَّهُ الْكُفْبَةَ الْغَيْبَةَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ [مائده/ ۹۷] .

۲. نکات

کلمه شهر ۱۲ بار در قرآن آمده است. عدد مقدس است : إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا [توبه/ ۳۶] .

۱۲ ماه همراه آفرینش است (طبیعی ، همگانی...) : فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ [توبه/ ۳۶] .

برای استراحت ، فکر ، مذاکره ، برنامه ریزی ، عبادت ، بازیابی روحیه و... : مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ [توبه/ ۳۶] .

اگر یک سوم زمان صرف استراحت شود مکتب سالم است : ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ [توبه/ ۳۶] .

اگر یک سوم عمر به فکر و استراحت پرداخته نشود ظلم است :

فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ [توبه/ ۳۶] .

اعْتَدُوا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ [بقره/ ۶۵] .

سوء استفاده از آتش ممنوع است. دفاع در هر حال لازم است : وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً [توبه/ ۳۶] .

پیروزی نهایی با اهل تقوا است : وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ [توبه/ ۳۶] .

ماه های حرام : رجب ، ذی القعدة ، ذی الحجه ، محرم

سه ماه پی در پی و رجب در وسط قرار دارد ، تا هر مظلومی بتواند خود را به منطقه امن و دادخواهی کند.

تغییر قانون :

لجوجانه : " حطه "

روشنفکری : إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ [توبه/ ۳۷]

مقدس مئبانه : اَعْتَدُوا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ [بقره/۶۵] .

۵. حرمت مال ها

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَرُدُّ دَانِقٍ مِنْ حَرَامٍ يَغْدِلُ عِنْدَ اللَّهِ سَبْعِينَ أَلْفَ حَجَّهِ مَبْرُورِهِ [جامع الأخبار ، ص ۱۵۷] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ترك لقمه حرام أحب إلى الله من صلاة ألفي ركعة تطوعا [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۱۱۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ وُلِيَ عَلِيٌّ (ع) لَا يَأْكُلُ إِلَّا الْحَلَالَ لِأَنَّ صَاحِبَهُ كَانَ كَذَلِكَ [كافي ، ج ۸ ، ص ۱۶۳] .

رسول خدا هفت ساله بود که گروهی از یهود وارد مکه شدند و از نشانه های حضرت او را شناختند ، بعد گفتند برای اینکه مطمئن شویم او را امتحان می کنیم. پیشنهاد شد با غذای حرام امتحان کنیم ، چرا که در تورات یکی از نشانه های حضرت اجتناب از غذای حرام است. پیامبر و ابوطالب و عده ای از قریش را به مهمانی دعوت کردند و برای غذا مرغهایی را بر زمین کوبیدند تا کشته شدند بعد کباب کردند و جلو مهمانان گذاشتند. مهمانان شروع به خوردن کردند جز رسول خدا که دستش به غذا نمی رفت. پرسیدند : چرا غذا نمی خورید؟ حضرت فرمود : این غذا حلال نیست. [بحار ، ج ۱۷ ، ص ۳۱۱] .

۷. حرمت مکان ها

۱ _ قبله گاه است : قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ [بقره/۱۵۰] .

۲ _ مرکز امن است : وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ [بقره/۱۹۱] .

۳ _ مزاحمین آن به قهر خدا دچار می شوند : وَمَا لَهُمْ إِلَّا يَعْذِبُهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ [انفال/۳۴] .

۴ _ به پیمان ها اعتبار می دهد :

إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ [توبه/ ٧] .

٥_ ورود کافر به آن ممنوع است : إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ [توبه/ ٢٨] .

٦_ سکوی پرواز پیامبر است : سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ [اسراء/ ١] .

٧_ مرکز قیام است : جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ [مائده/ ٩٧] .

٢. حریم ها در روایات

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي بِلَادِهِ خَمْسُ حُرْمٍ حُرْمَةُ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ حُرْمَةُ آلِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ حُرْمَةُ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ حُرْمَةُ كَعْبَةِ اللَّهِ وَ حُرْمَةُ الْمُؤْمِنِ [کافی ، ج ٨ ، ص ١٠٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْحُرْمَاتُ الَّتِي تَلْزِمُ كُلَّ مُؤْمِنٍ رِعَايَتَهَا وَالْوَفَاءُ بِهَا حُرْمَةُ الدِّينِ وَ حُرْمَةُ الْأَدَبِ وَ حُرْمَةُ الطَّعَامِ [تحف العقول ، ص ٤٩] .

امام صادق می فرماید : إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حُرْمَاتٍ ثَلَاثًا لَيْسَ مِثْلَهُنَّ شَيْءٌ كِتَابُهُ وَ هُوَ حِكْمَتُهُ وَ نُورُهُ وَ بَيْتُهُ الَّذِي جَعَلَهُ قِبْلَةً لِلنَّاسِ لَا يَقْبَلُ مِنْ أَحَدٍ تَوَجُّهًا إِلَى غَيْرِهِ وَ عِتْرَهُ نَبِيِّكُمْ (ص) [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٤٦] .

٣. حریم ها در ادعیه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا رَبَّ الْبَيْتِ الْحَرَامِ يَا رَبَّ الشَّهْرِ الْحَرَامِ يَا رَبَّ الْبَلَدِ الْحَرَامِ يَا رَبَّ الرُّكْنِ وَ الْمَقَامِ يَا رَبَّ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ يَا رَبَّ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ يَا رَبَّ الْحَلِّ وَ الْحَرَامِ [البلدالأمين ، ص ٤٠٤] .

١. حزب

١. حزب الله

الكتاب :

وَ مَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ [مائده/ ٥٦] .

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [مجادله/ ٢٢] .

الحديث :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيْسَرُكَ أَنْ تَكُونَ مِنْ حِزْبِ اللَّهِ الْغَالِبِينَ اتَّقِ اللَّهَ سُبْحَانَهُ وَ أَحْسِنْ فِي كُلِّ أَمْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَ الَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ [غررالحكم ، ص ٢٦٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَحْنُ النُّجَبَاءُ وَ أَفْرَاطُنَا أَفْرَاطُ الْأَنْبِيَاءِ حِزْبُنَا حِزْبُ اللَّهِ وَ الْفِتْنَةُ الْبَاغِيَةُ حِزْبُ الشَّيْطَانِ مَنْ سَاوَى بَيْنَنَا وَ بَيْنَهُمْ فَلَيْسَ مِنَّا [أُمَالِي طَوْسِي ، ص ٢٧٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَرْكَبَ سَيْفِيْنَهُ النَّجَاهَ وَ يَشْتِمِسِكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى وَ يَعْتَصِمَ بِحَبْلِ اللَّهِ الْمَتِينِ فَلْيَوَالِ عَلِيًّا بَعْدِي وَ لِيَعَادِ عَيْدُوهُ وَ لِيَأْتِمَّ بِالْهُدَاةِ مِنْ وُلْدِهِ فَإِنَّهُمْ خُلَفَائِي وَ أَوْصِيَائِي وَ حُجَّجُ اللَّهِ عَلَى الْخَلْقِ بَعْدِي وَ سَادَةُ أُمَّتِي وَ قَادَةُ الْأَتْقِيَاءِ إِلَى الْجَنَّةِ حِزْبُهُمْ حِزْبِي وَ حِزْبِي حِزْبُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ حِزْبُ أَعْدَائِهِمْ حِزْبُ الشَّيْطَانِ [أُمَالِي صَدُوق ، ص ١٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَجِيءُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَوْمَ الْقِيَامَةِ آخِذًا بِحُجْرَةِ رَبِّهِ وَ نَحْنُ آخِذُونَ بِحُجْرَةِ نَبِيِّنَا وَ شِعْبَتُنَا آخِذُونَ بِحُجْرَتِنَا فَنَحْنُ وَ شِعْبَتُنَا حِزْبُ اللَّهِ وَ حِزْبُ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ وَ اللَّهُ مَا نَزَعُكُمْ أَنَّهَا حُجْرَةٌ

الْإِزَارِ وَ لَكِنَّهَا أَكْبَرُ مِنْ ذَلِكَ يَجِيءُ رَسُولُ اللَّهِ ص أَخِذًا بِعِدِّينَ اللَّهِ وَ نَجِيءُ نَحْنُ أَخِذِينَ بِعِدِّينَ نَبِينَا وَ يَجِيءُ شَيْعَتَنَا أَخِذِينَ بِعِدِّينَا [توحيد صدوق ، ص ۱۶۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فِي زِيَارَةِ الْحُسَيْنِ (ع) : وَ تَبَّتْ قُلُوبَ شَيْعَتِهِمْ وَ حِزْبِكَ عَلَى طَاعَتِكَ وَ وِلَايَتِهِمْ وَ نُصْرَتِهِمْ وَ مَوَالَاتِهِمْ [مصباح المتعجب ، ص ۷۸۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : عَلَيْكُمْ بِالْتَّمَسُكِ بِحَبْلِ اللَّهِ وَ عَزْوَتِهِ وَ كَوْنُوا مِنْ حِزْبِ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ الزُّمُوعِ عَهْدِ اللَّهِ وَ مِيثَاقِهِ عَلَيْكُمْ فَإِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِيبًا وَ سَيَعُودُ غَرِيبًا [إرشادالقلوب ، ج ۲ ، ص ۳۱۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : طُوبَى لِنَفْسٍ أَدَّتْ إِلَى رَبِّهَا فَرَضَهَا وَ عَرَكَتْ بِجَنْبِهَا بُوسِيَهَا وَ هَجَرَتْ فِي اللَّيْلِ غُمُضَهَا حَتَّى إِذَا غَلَبَ الْكُرَى عَلَيْهَا افْتَرَشَتْ أَرْضَهَا وَ تَوَسَّدَتْ كَفَّهَا فِي مَعْشَرِ أَشْهَرِ عِيُونِهِمْ خَوْفَ مَعَادِهِمْ وَ تَجَافَتْ عَنْ مَضَاجِعِهِمْ جُؤُوبُهُمْ وَ هَمَّهَمَتْ بِذِكْرِ رَبِّهِمْ شَفَاهُهُمْ وَ تَقَشَّعَتْ بِطُولِ اسْتِغْفَارِهِمْ ذُنُوبُهُمْ أَوْلَيْكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [نهج البلاغه ، نامه ۴۵] .

قرآن یک حزب را بیشتر درست نمی داند

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَحْنُ النُّجَبَاءُ وَ أَفْرَاطُنَا أَفْرَاطُ الْأَنْبِيَاءِ حِزْبُنَا حِزْبُ اللَّهِ وَ الْفِتْنَةُ الْبَاغِيَةُ حِزْبُ الشَّيْطَانِ مَنْ سَاوَى بَيْنَنَا وَ بَيْنَهُمْ فَلَيْسَ مِنَّا [أمالی طوسی ، ص ۲۷۰] .

فَمَا ذَا بَعَدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ [یونس/۳۲] .

کلمه احزاب و کل حزب منفور است.

ولی کلمه حزب به نحو مفرد اگر خط بود...

چوناً اکثرهم لا يشعرون

لا يفهمون

احزابی که مردم درست کنند ، سر از تعصب و باند و خطر درمی آورد.

قُلْ إِنَّمَا أَعْظُمُكُمْ بِوَاحِدِهِ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلَى وَفَرَادَى [سبأ/۴۶] .

کنتم خیر

أَمَّهُ [آل عمران/ ۱۱۰] .

مؤسّس حزب اللّٰه خداست :

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ [مائده/ ۵۵] . بعد از

وَ مَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ [مائده/ ۵۶] .

(اؤل ولی را معرفى بعد حزب الله) ما باید شرائط احزاب را در خود به وجود آوریم.

إِنْ تَمَسَسْتُمْ حَسَنَةً تَسُوهُمْ وَإِنْ تُصِيبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا [آل عمران/ ۱۲۰] .

لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا [نساء/ ۱۴۱] .

عَلَى أَمْرِ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّى يَسْتَأْذِنُوهُ [نور/ ۶۲] .

وَ أَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ [شورى/ ۵۸] .

رَابِطْهُمْ عَلَيْهِمْ وَ سَلِّمُوا [احزاب/ ۵۶] .

صَلِّ عَلَيْهِمْ [توبه/ ۱۰۳] .

مقدمه واجب واجب است.

حکومت اسلامى يك ضرورت است.

کلمه مفلحوندر قرآن وغالبوندر قرآن همانحزب اللهاست.

بيعت : فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمْ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ آمَنَّا بِاللَّهِ وَ أَشْهَدُ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ [آل

عمران/ ۵۲] .

وَ الْمُؤْمِنُونَ بِعَهْدِهِمْ [بقره/ ۱۷۷] .

حرام بودن معصيت

آياتمّع

مَعَ الصَّادِقِينَ [توبه/ ۱۱۹] .

[تفسیر نور ، ج ۴ ، ص ۳۸۶ ، سطر ۶]

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ [فاتحه/۷] .

وحدت رهبری : باعصمت

عقیده : منطقی

قانون : بی تحریف

آرمان : واقع گرا

رویه : تقوی

حزب غالب شیعه است. هُمُ الْغَالِبُونَ [مائده/۵۶] . بعد از هُمُ رَاكِعُونَ [مائده/۵۵] . است.

برائت حدی شرط حزب الله شدن است.

حزب الله و حزب الشیطان

سوره مائده _ مجادله

بعضهم

کلمه مفلحون در قرآن را پیگیری کنیم ، که حزب الله کیانند.

کلمه غالبون بررسی شود.

جندنا غالب

حزب الله غالب

پذیرفتن ولایت خداوند و رسول (ص)

ایمان به خداوند و رسول (ص)

دوستی با خداوند و رسول (ص)

عدم رابطه دوستی با دشمنان خدا لا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [مجادله/ ۲۲].

فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ آمَنَّا بِاللَّهِ وَاشْهَدْ بِأَنَا مُسْلِمُونَ [آل عمران/ ۵۲].

وَ عِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا [فرقان/ ۶۳. مؤمنین]
أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [يونس/ ۶۲].

مؤمنین

ابرار

حزب الله

تقوی و درستکاری

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَيْسَرُكَ أَنْ تَكُونَ مِنْ حِزْبِ اللَّهِ الْغَالِبِينَ اتَّقِ اللَّهَ سُبْحَانَهُ وَأَحْسِنْ فِي كُلِّ أَمْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَ الَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ [غررالحکم ، ص ۲۶۹].

پذیرفتن ولایت حضرت علی (ع)

الحکمه ۳۶۷۷

قَالَ الصَّادِقُ (ع): نَحْنُ وَ شِيعَتُنَا حِزْبُ اللَّهِ وَ حِزْبُ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ [توحيد صدوق ، ص ۱۶۶].

الحکمه ۳۶۷۷

ویژگی های رفتار

اداء واجبات ، سحرخیزی ، دائم الذکر ، صبر در مشکلات ، استغفار و توبه

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): طُوبَى لِنَفْسٍ أَدَّتْ إِلَى رَبِّهَا فَرَضَهَا وَ عَرَكَتْ بِجَنْبِهَا بُوسِيَهَا وَ هَجَرَتْ فِي اللَّيْلِ غُمُضَهَا حَتَّى إِذَا غَلَبَ الْكُرَى عَلَيْهَا افْتَرَشَتْ أَرْضَهَا وَ تَوَسَّدَتْ كَفَّهَا فِي مَعْشَرٍ أَشْهَرَ عُيُونَهُمْ خَوْفُ مَعَادِهِمْ وَ تَجَافَتْ عَنْ مَضَاجِعِهِمْ جُؤْبَهُمْ وَ هَمَّهَمَتْ

بِذِكْرِ رَبِّهِمْ شَفَاهُمْ وَ

تَقَشَّتْ بِطُولِ اسْتِغْفَارِهِمْ ذُنُوبَهُمْ أَوْلَيْكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [نهج البلاغه ، نامه ۴۵] .

پاداش دنیوی : فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ [مائده/۵۶] .

پاداش اخروی : أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [مجادله/۲۲] .

ادیان آسمانی دارند :

وحدت عقیده

وحدت رهبری

وحدت قانون

وحدت آرمان ها

وحدت رویه

أمّه واحده : فرامرزی ، فرازمانی

سابقه حزب : هذا مِنْ شِيعَتِهِ وَ هَذَا مِنْ عَدُوِّهِ [قصص/۱۵] .

هدف حزبی شدن ، نصرت و عزّت است.

فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا [نساء/۱۳۹] .

أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا [بقره/۱۶۵] .

محور حزب الله ولایت است.

کفار را اولیاء نگیرید.

وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَمْ يَهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ [انفال/۷۲] .

[تہذیب ، ج ۲ ، ص ۴ ، ح ۵]

۲. حزب الشیطان

الکتاب :

اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ [حجرات/ ١٩] .

إِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ [فاطر/ ٦] .

الحديث :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بِيَدَيْهِ وَقُوعُ الْفِتَنِ أَهْوَاءُ تَتَّبِعُ وَأَحْكَامُ تُبْتَدِعُ يَخَالَفُ فِيهَا كِتَابُ اللَّهِ يَتَوَلَّى فِيهَا رِجَالُ رِجَالًا فَلَوْ أَنَّ الْبَاطِلَ خَلَصَ لَمْ يَخْفَ عَلَى ذِي حِجِّي وَ لَوْ أَنَّ الْحَقَّ خَلَصَ لَمْ يَكُنْ اخْتِلافٌ وَ لَكِنْ يُوَخِّدُ مِنْ هَيْدَا ضِعْثٌ وَ مِنْ هَيْدَا ضِعْثٌ فَيَمَزْجَانِ فَيَجِيئَانِ مَعًا فَهَنَالِكِ اسْتَحْوَذَ الشَّيْطَانُ عَلَى أَوْلِيَائِهِ وَ نَجَا الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ الْحُسْنَى [كافي ، ج ١ ، ص ٥٤] .

تقدم الحسين (ع) حتى وقف بإزاء القوم فجعل ينظر إلى صفوفهم كأنهم السيل و نظر إلى ابن سعد واقفا في صناديد الكوفه فقال "الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ

الدُّنْيَا فَجَعَلَهَا دَارَ فَنَاءٍ وَ زَوَالٍ مُتَصِرِّفَهُ بِأَهْلِهَا حَالًا بَعِيدَ حَالٍ فَالْمَغْرُورُ مَنْ عَرَّتَهُ وَ الشَّقِيىُ مَنْ فَتَنَتْهُ فَلَا تُغَرَّنَكُمْ هَذِهِ الدُّنْيَا فَإِنَّهَا تَقْطَعُ رَحِيَاءَ مَنْ رَكَنَ إِلَيْهَا وَ تُخَيِّبُ طَمَعَ مَنْ طَمَعَ فِيهَا وَ أَرَاكُم قَدِ اجْتَمَعْتُمْ عَلَيَّ أَمْرٌ قَدْ أَسِيخَطْتُمْ اللَّهَ فِيهِ عَلَيْكُمْ وَ أَعْرَضَ بِعَوْجِهِ الْكَرِيمِ عَنْكُمْ وَ أَحَلَّ بِكُمْ نَقَمَتَهُ وَ جَبَّتْكُمْ رَحْمَتَهُ فَنِعْمَ الرَّبُّ رَبُّنَا وَ بِنَسِ الْعَبِيدِ أَنْتُمْ أَقْرَبْتُمْ بِالطَّاعَةِ وَ آمَنْتُمْ بِالرَّسُولِ مُحَمَّدٍ (ص) ثُمَّ إِنَّكُمْ زَحَفْتُمْ إِلَى ذُرِّيَّتِهِ وَ عَثَرْتَهُ تَرِيدُونَ قَتْلَهُمْ لَقَدْ اسْتَحْوَذَ عَلَيْكُمُ الشَّيْطَانُ فَأَنْسَاكُمْ ذِكْرَ اللَّهِ الْعَظِيمِ " [المناقب ، ج ٤ ، ص ١٠٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لَكِنِّي آسَى أَنْ يَلِيَ أَمْرَ هَذِهِ الْأُمَّةِ سُفَهَاوَاهَا وَ فُجَارَاهَا فَيَتَّخِذُوا مَالَ اللَّهِ دُولًا وَ عِبَادَهُ حَوْلًا وَ الصَّالِحِينَ حَرْبًا وَ الْفَاسِقِينَ حِزْبًا [نهج البلاغه ، نامه ٦٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلَا وَ إِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ ذَمَّرَ حِزْبَهُ وَ اسْتَجَلَبَ جَلْبَهُ لِيُعَوِّدَ الْجُورُ إِلَى أَوْطَانِهِ وَ يَرْجِعَ الْبَاطِلُ إِلَى نِصَابِهِ وَ اللَّهُ مَا أَنْكَرُوا عَلَيَّ مُنْكَرًا وَ لَا جَعَلُوا بَيْنِي وَ بَيْنَهُمْ نَصِيفًا [نهج البلاغه ، خطبه ٢٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلَا وَ إِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ جَمَعَ حِزْبَهُ وَ اسْتَجَلَبَ خَيْلَهُ وَ رَجَلَهُ وَ إِنَّ مَعِيَ لَبَصِيرَةٌ يَرْتَى مَا لَبَسْتُ عَلَيَّ نَفْسِي وَ لَا لُبْسَ عَلَيَّ وَ أَيُّمُ اللَّهِ لِلْفَرِطَنِّ لَهُمْ حَوْضًا أَنَا مَا تَحَهُ لَا يَصُدُّونَ عَنْهُ وَ لَا يُعَوِّدُونَ إِلَيْهِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَهُمْ لِمَهُ الشَّيْطَانِ وَ حُمَهُ النَّيْرَانِ أَوْلَيْكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٤] .

الكتاب :

كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ

[مومنون/ ٥٣] .

فى تفسير القمى : "قوله "كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ" (مومنون-٥٣) قال كل من اختار لنفسه ديناً فهو فرح به" [تفسير القمى ، ج ٢ ، ص ٩١] .

وفى الدر المنثور أخرج ابن جرير و ابن أبى حاتم عن ابن زيد "فقطّعوا أمرهم بينهم زبراً" قال : "هذا ما اختلفوا فيه من الأديان "كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ" معجبون برأيهم" [ج ٥ ، ص ١١]

إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ [فاطر/ ٦] .

اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ [مجادله/ ١٩] .

علائم :

١ _ خطبه ١٩٤ در وصف منافقين : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَهَمْ لُْمَةُ الشَّيْطَانِ وَ حُمَةُ النَّيْرَانِ أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمْ لَخَاسِرُونَ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٤] .

٢ _ پيمان شكنى

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلَا وَ إِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ ذَمَّرَ حِزْبَهُ وَ اسْتَجَلَبَ جَلْبَهُ لِيَعُودَ الْجَوْرُ إِلَى أَوْطَانِهِ وَ يَرْجِعَ الْبَاطِلُ إِلَى نِصَابِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٢] .

٣ _ النقاط

٤ _ اختلاف افكنى

٥ _ تحريف

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَوْ أَنَّ الْحَقَّ خَلَصَ مِنْ لَبْسِ الْبَاطِلِ انْقَطَعَتْ عَنْهُ أَلْسُنُ الْمُعَاذِمِينَ وَ لَكِنْ يُوَخِّدُ مِنْ هَذَا ضِيْعَةٌ وَ مِنْ هَذَا ضِيْعَةٌ فَيَمْرَجَانِ فَهَنَالِكَ يَسْتَوْلَى الشَّيْطَانُ عَلَى أَوْلِيَائِهِ وَ يَنْجُو الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ الْحُسْنَى [نهج البلاغه ، خطبه ٥٠] .

اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ [مجادله/ ١٩] .

عاقبت : خسران و ضرر _ دوزخ

حُبُّ اللَّهِ

وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا [آل عمران/ ١٠٣] .

آیات ردّ حزب

وَ تَمُودُ

وَقَوْمٌ لَوْطٍ وَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ أُولَئِكَ الْأَخْرَابُ [ص ١٣] .

مِنَ الَّذِينَ فَزَقُوا دِينَهُمْ وَ كَانُوا شِيعَاءَ كُلِّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ [روم/ ٣٢] .

إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَ جَعَلَ أَهْلَهَا شِيعَاءً [قصص/ ٤] .

١. حزن

١. عوامل حزن

١. دنيا كرائي

١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَنَا زَعِيمٌ بِثَلَاثٍ لِمَنْ أَكْبَ عَلَى الدُّنْيَا بِفَقْرٍ لَا - غِنَاءَ لَهُ وَ بِشُغْلٍ لَا فَرَاغَ لَهُ وَ بِهَمٍّ وَ حُزْنٍ لَا انْقِطَاعَ لَهُ [كنز الفوائد ، ج ١ ، ص ٣٤٤] .

٢. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الرَّغْبَةُ فِي الدُّنْيَا تَوْرَثُ الْغَمَّ وَ الْحُزْنَ وَ الزَّهْدُ فِي الدُّنْيَا رَاحَةَ الْقَلْبِ وَ الْبَدَنِ [تحف العقول ، ص ٣٥٨] .

١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ نَظَرَ إِلَى مَا فِي أَيْدِي النَّاسِ طَالَ حُزْنُهُ وَ دَامَ أَسْفُهُ [أعلام الدين ، ص ٢٩٤] .

٢. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ "لَا - تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَ لَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ" (حجر- ٨٨) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : " مَنْ لَمْ يَتَعَزَّ بِعِزَاءِ اللَّهِ تَقَطَّعَتْ نَفْسُهُ عَلَى الدُّنْيَا حَسْرَاتٍ ، وَ مَنْ رَمَى بِنَظَرِهِ إِلَى مَا فِي يَدِ غَيْرِهِ كَثُرَ هَمُّهُ وَ لَمْ يَشْفِ غَيْظُهُ" [تفسير القمي ، ج ١ ، ص ٣٨١]

١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : رَبِّ شَهْوَةٍ سَاعَهُ تَوْرَثُ حُزْنَ طَوِيلًا [مجموعته ورام ، ج ٢ ، ص ٥٩] .

١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ غَضِبَ عَلَى مَنْ لَا يَقْدِرُ عَلَى ضَرْهِهِ طَالَ حُزْنُهُ وَ عَذَّبَ نَفْسَهُ [كافي ، ج ٨ ، ص ٢٢] .

١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا رَأَيْتُ ظَالِمًا أَشْبَهَ بِمَظْلُومٍ مِنَ الْحَاسِدِ نَفْسٍ دَائِمًا وَ قَلْبًا هَائِمًا وَ

حَزَنٌ لَّازِمٌ [كنزالفوائد ، ج ١ ، ص ١٣٦] .

١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ قَصَرَ فِي الْعَمَلِ ابْتُلِيَ بِالْهَمِّ [نهج البلاغه ، حكمت ١٢٧] .

١ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكُمْ! وَالْجَزَعُ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ الْأَمَلَ وَيَضْعَعُ الْعَمَلَ وَيُورِثُ الْهَمَّ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ٢٢٣] .

١. عن أبي بصير قال : دخلت على أبي عبد الله (ع) و معي رجل من أصحابنا فقلت له : جعلت فداك يا ابن رسول الله! إني لأغتم و أحزن منغير أن أعرف لذلك سببا فقال أبو عبد الله (ع) : إن ذلك الحزن و الفرح يصل إليكم منا لأننا إذا دخل علينا حزن أو سرور كان ذلك داخلا عليكم لأننا و إياكم من نور الله عز و جل [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٩٣] .

٢. عَنْ جَابِرِ الْجُعْفِيِّ قَالَ : " تَقَبَّضْتُ بَيْنَ يَدَي أَبِي جَعْفَرٍ (ع) فَقُلْتُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ رَبِّمَا حَزِنْتُ مِنْ غَيْرِ مُصِيبَةٍ تَصِيبُنِي أَوْ أَمْرٍ يَنْزِلُ بِي حَتَّىيَعْرِفَ ذَلِكَ أَهْلِي فِي وَجْهِهِ وَ صِدْيَقِي فَقَالَ : نَعَمْ يَا جَابِرُ! إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ طِينَةِ الْجَنَانِ وَ أَجْرَى فِيهِمْ مِنْ رِيحِ رُوحِهِ فَلِذَلِكَ الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ لِأَبِيهِ وَ أُمِّهِ فَإِذَا أَصَابَ رُوحاً مِنْ تِلْكَ الْأَرْوَاحِ فِي بَلَدٍ مِنَ الْبُلْدَانِ حُزُنٌ حَزِنْتُ هَذِهِ لِأَنَّهَا مِنْهَا" [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦٦] .

٣. روى أنه سئل امام (ع) عن الرجل يصبح مغموما لا يدري سبب غمه؟ فقال : إذا أصابه ذلك فليعلم أن أخاه مغموم و كذلك إذا أصبح فرحان لغير سبب يوجب الفرح فبالله نستعين على حقوق الإخوان [فقه الرضا (ع) ، ص ٣٣٥] .

٢. آثار حزن

١. قَالَ

١. أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلْهَمَ نَصْفُ الْهَرَمِ [نهج البلاغه ، حكمت ١٤٣] .
٢. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلْهَمَ يَذِيبُ الْجَسَدَ [غررالحكم ، ص ٣٢١] .
٣. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلْهَمَ أَحَدَ الْهَرَمِينَ [غررالحكم ، ص ٣٢١] .
٤. قَالَ الْمَسِيحُ (ع) : مَنْ كَثُرَ هَمُّهُ سَقَمَ بَدَنُهُ [أمالي صدوق ، ص ٥٤٣] .
٥. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْأَحْزَانُ أَسْقَامُ الْقُلُوبِ كَمَا أَنَّ الْأَمْرَاضَ أَسْقَامُ الْأَبْدَانِ [الدعوات ، ص ١١٨] .
٦. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْخُرْقُ [الْحَزْنُ] شَيْنُ الْخُلُقِ [غررالحكم ، ص ٧٦] .

٣. حزن ممدوح

١. قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ كُلَّ قَلْبٍ حَزِينٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ٩٩] .
٢. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا أَبَا ذَرٍّ! مَا عَبْدَ اللَّهِ عَلَى مِثْلِ طَوْلِ الْحَزْنِ [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ٥٥] .
٣. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَرَأْتُ فِي كِتَابِ عَلِيِّ (ع) إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَمْسَى وَيَصْبِحُ حَزِينًا وَلَا يَصْلِحُ لَهُ إِلَّا ذَلِكَ [بحار الأنوار ، ج ٦٩ ، ص ٧١] .
٤. رَوَى أَنَّ دَاوُدَ (ع) قَالَ : " إلهي! أمرتني أن أطهر وجهي و بدني و رجلي بالماء فيما إذا أطهر لك قلبي قال : بالهموم و الغموم " [الدعوات ، ص ٥٦] .
٥. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَعَظَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَيْسَى (ع) يَا عَيْسَى! اكْحُلْ عَيْنَكَ بِمِيلِ الْحُزْنِ إِذَا ضَحِكَ الْبَطَّالُونَ [كافي ، ج ٨ ، ص ١٣١] .
٦. مَنْ طَالَ حَزْنُهُ عَلَى نَفْسِهِ فِي الدُّنْيَا أَقْرَبَ اللَّهُ عَيْنَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَحْلَاهُ دَارَ الْمَقَامَةِ [غررالحكم ، ص ١٤٧] .
٧. سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَيْنَ اللَّهُ؟ فَقَالَ : عِنْدَ الْمُنْكَسَرِ

قلوبهم [الدعوات ، ص ١٢٠] .

٨. قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : الحزن من شعار العارفين لكثرة موارد الغيب على سرائرهم و طول مباحاتهم تحت ستر الكبرياء والمحزون ظاهره قبض و باطنه بسط يعيش مع الخلق عيش المرضى و مع الله عيش القربى و المحزون غير المتفكر لأن المتفكر متكلف و المحزون مطبوع و الحزن يبدو من الباطن و التفكير يبدو من روه المحدثات و بينهما فرق. قال الله تعالى : فى قصه يعقوب (ع) " إِنَّمَا أَشْكُوا بِيَئِي وَ حُزْنِي إِلَى اللَّهِ وَ أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ " (يوسف-٨٦) فبسبب ما تحت الحزن علم خص به من الله دون العالمين. قيل لربيع بن خيثم ما لك محزون قال : لأنى مطلوب و يمين الحزن الانكسار و شماله الصمت و الحزن يختص به العارفون لله و التفكير يشترك فيه الخاص و العام و لو حجب الحزن عن قلوب العارفين ساعه لاستغاثوا و لو وضع فى قلوب غيرهم لاستنكروه [مصباح الشريعه ، ص ١٨٧] .

٩. قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : إِنْ كَانَ الْمَوْتُ حَقًّا فَالْفَرَحُ لِمَا ذَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٩٣] .

١. قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : نَفْسُ الْمَهْمُومِ لَنَا الْمُعْتَمِّ لِظُلْمِنَا تَسْبِيحٌ وَ هَمُّهُ لِأَمْرِنَا عِبَادَةٌ وَ كَثْمَانُهُ لِسِرِّنَا جِهَادٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٢٦] .

حضرت امير (ع) درباره حضرت زهرا (س) فرمود : يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَمَا حُزْنِي فَسَرْمَدٌ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٥٨] .

٤. درمان حزن

١. ايمان

١. أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [يونس/٦٢] .

٢. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا اشْتَدَّ

الْفَزْرُغُ فَإِلَى اللَّهِ الْمَفْرُغُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٦٨] .

٢. صبر

١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اطْرُحْ عَنْكَ وَارِدَاتِ الْهُمُومِ بَعَزَائِمِ الصَّبْرِ وَحُسْنِ الْيَقِينِ [نهج البلاغه ، نامه ٣١] .

٣. يقين

١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نعم طارد الهموم اليقين [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ٢١٢] .

٤. توكل

١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نعم الطارد اللهم الاتكال على القدر [غرر الحكم ، ص ١٠٤] .

٥. قضا و قدر

١. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إن كان كل شيء بقضاء و قدر فالحزن لما ذا [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٤٥٠] .

٢. قَالَ الرِّضَا (ع) : عَجِبْتُ لِمَنْ أَيْقَنَ بِالْقَدْرِ كَيْفَ يَحْزَنُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٩] .

٦. تسليم

١. قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : مَنْ إغْتَمَّ كَانَ لِلْعَمِّ أَهْلًا فَيَسْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَكُونَ بِاللَّهِ وَبِمَا صَنَعَ رَاضِيًا [التمهيص ، ص ٥٩] .

٢. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَصْبَحَ عَلَى الدُّنْيَا حَزِينًا فَقَدْ أَصْبَحَ لِقَضَاءِ اللَّهِ سَاخِطًا [نهج البلاغه ، حكمت ٢٢٨] .

٣. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إن الله بعدله و حكمته و علمه جعل الروح و الفرح في اليقين و الرضا عن الله و جعل الهم و الحزن في الشك و السخط فارضوا عن الله و سلموا لأمره [التمهيص ، ص ٥٩] .

٧. رازدارى

١. قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : دخل محمد بن شهاب الزهرى على على بن الحسين زين العابدين و هو كئيب حزين فقال له : زين العابدين ما بالك مهموما قال : يا ابن رسول الله! غموم و هموم تتوالى على لما امتحنت به من حساد نعى و الطامعين فى و ممن أرجوه و

ممن أحسنت إليه فتخلف ظني فقال له : علي بن الحسين احفظ عليك لسانك تملك به إخوانك [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ٩٣] .

٨. زهد

١. لِكَيْلَا تَأْسُوا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَ لَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ [حديد/٢٣] .

٩. شناخت دنیا

١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَيُّهَا النَّاسُ! هَذِهِ دَارُ تَرَحٍّ لَا دَارَ فَرَحٍ وَ دَارُ التَّوَاءِ لَا دَارَ اسْتِوَاءٍ فَمَنْ عَرَفَهَا لَمْ يَفْرَحْ لِرَجَاءٍ وَ لَمْ يَحْزَنْ لَشِقَاءٍ [أعلام الدين ، ص ٣٤٣] .

٢. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الدَّهْرُ يَوْمَانِ يَوْمٌ لَكَ وَ يَوْمٌ عَلَيْكَ فَإِذَا كَانَ لَكَ فَلَا تَبْطُرْ وَ إِذَا كَانَ عَلَيْكَ فَاصْبِرْ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٩٦] .

١٠. به جای غصه از صفر شروع کنیم

١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَشْعُرْ قَلْبَكَ الْهَمَّ عَلَى مَا فَاتَ فَيَشْغَلُكَ [عن الاستعداد] عما هو آت [غررالحكم ، ص ٣٢١] .

١١. دعا

١. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا حَزَنَكَ أَمْرٌ مِنْ سُلْطَانٍ أَوْ غَيْرِهِ فَأَكْثِرْ مِنْ قَوْلِ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ فَإِنَّهَا مِفْتَاحُ الْفَرَجِ وَ كُنْزُ الْجَنَّةِ [العدد القوي ، ص ١٤٩] .

٢. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَكْثَرَ الْإِسْتِغْفَارَ جَعَلَ اللَّهُ لَهُ مِنْ كُلِّ فَرْجٍ وَ مِنْ كُلِّ ضَيْقٍ مَخْرَجاً وَ رَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ [أعلام الدين ، ص ٢٩٤] .

١٢. تأثیر انگور در درمان حزن

١. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : شَكَا نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ الْعَمَّ فَأَمَرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِأَكْلِ الْعِنَبِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٥١] .

٢. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَمَّا حَسَرَ الْمَاءُ عَنْ عِظَامِ الْمَوْتَى فَرَأَى ذَلِكَ نُوحٍ عَجَزَ جَزَعاً

شَدِيداً وَاعْتَمَّ لِذَلِكَ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ هَذَا عَمَلِكَ بِنَفْسِكَ أَنْتَ دَعَوْتَ عَلَيْهِمْ فَقَالَ: يَا رَبِّ! إِنِّي أَسْتَغْفِرُكَ وَآتُوبُ
إِلَيْكَ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ أَنْ كُلِ الْعِنَبَ الْأَسْوَدَ لِيَذْهَبَ غَمُّكَ [كافي، ج ٦، ص ٣٥٠].

درمان حزن: ١٣. نظافت

١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): غَسَلُ الشَّيْبِ يَذْهَبُ الْهَمَّ وَالْحَزْنَ [خصال صدوق، ج ٢، ص ٦١٢].

٢. قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ وَجَدَهُمَا وَلَا يَدْرِي مَا هُوَ فليَغْسِلْ رَأْسَهُ [الدعوات، ص ١٢٠].

درمان

١. زباني: ياد خدا و توکل و تفويض الى الله مثلا:

— در هنگام ترس از قتل بگو: حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ [آل عمران/ ١٧٣].

زيرا: الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ [آل عمران/ ١٧٣].

— هنگام ترس از حيله بگو: أَوْضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ فَوَقَاهُ اللَّهُ سَيِّئَاتٍ مَا مَكَرُوا [غافر/ ٤٥-٤٤].

— هنگام غرق و آتش سوزی بگو: مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ [كهف/ ٣٩].

وَلَوْ لَا إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ [كهف/ ٣٩].

— هنگام حزن و غم بگو: لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ فَاسْتَجِبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنَجِّي الْمُؤْمِنِينَ [انبيا/ ٨٨-٨٧].

٢. تغذيه و استحمام:

تفريح و تغيير شرائط دوست و مكان و.... ثلاثه يذهبن عن قلب الحزن

قَالَ الصَّادِقُ (ع): شَكَأَ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ

وَ جَلَّ الْغَمَّ فَأَمَرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِأَكْلِ الْعَنْبِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۳۵۱] .

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) اغْتَمَّ فَأَمَرَهُ جَبْرِئِيلُ (ع) أَنْ يُغْسِلَ رَأْسَهُ بِالسُّدْرِ وَ كَانَ ذَلِكَ سِدْرًا مِنْ سِدْرِهِ الْمُتَّهَى [من لايحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۱۲۵] .

۳. توجه به کم بودن مال و مقام و دنیا :

این همه قرآن و نهج البلاغه در این زمینه گفتگو دارد.

۴. توجه به زود گذشتن نعمت ها :

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ [قصص / ۸۸] .

لَا أُحِبُّ الْأَفْلِينَ [انعام / ۷۶] .

مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ [نحل / ۹۶] .

۵. توجه به قانون مندی این آمد و رفت :

تِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ [آل عمران / ۱۴۰] .

۶. توجه به بی فایده بودن حزن و غم :

۷. توجه به آثار مثبت محرومیت ها در دنیا و آخرت :

۸. توجه به کسانی که از ما بهترند و مشکلاتشان از ما بیشتر ولی شادند.

۹. توجه به هادم الذات و بیمارستان و قبرستان و....

۱۰. دنیا جای فراز و نشیب است :

لَا يَمَسُّهُمْ السُّوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [زمر / ۶۱] .

در قیامت است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : دَارٌ بِالْبَلَاءِ مَحْفُوفَةٌ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۲۶] .

۱۱. ناگواری ها برای همه با رنگ های مختلف هست :

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخِلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرُ اللَّهُ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ [بقره/۲۱۴] .

۱۲. از ما بهتران از ما بیشتر سختی کشیده اند :

البلاء للولاء بلاء به خاطر دوست داشتن است

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ بِلَاءَ الْأَنْبِيَاءِ ثُمَّ الَّذِينَ يُلُونَهُمْ ثُمَّ الْأُمَّمَلُ فَالْأُمَّمَلُ]

کافی، ج ۲، ص ۲۵۲].

۱۳. سختی ها و ناگواریها شخصیت ساز و رشد آور است. هم و غم انسان را به فکر وامی دارد.

۱۴. حساب شادی و غم را باید در پایان کرد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا خَيْرَ فِي لَذَّةِ بَعْدَهَا النَّارُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۹۲].

۱۵. انسان نیاز به تفریح و شادی دارد :

يَزْتَعِ وَيَلْعَبُ [يوسف/ ۱۲].

وساعه للذه

۱۶. همان گونه که درآمد طبیعی همه افراد تامین نیست و باید از طریق انفاق و زکوه تامین شود ، تفریح همه افراد هم تامین نیست که باید از طریق ادخال سرور دیگران جبران شود.

۱۷. روحیه دادن نقش مهمی در جنگ ، اقتصاد ، تحصیل و.... دارد.

۱۸. دوی درد افراد عقده ای ، منزوی ، مایوس ، بدبین ، خجالتی شوخی است.

۵. غم و شادی با هم

۱. وَ قَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ [فاطر/ ۳۴].

۲. كَلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا [حج/ ۲۲].

۳. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا مِنْ هَمٍّ إِلَّا وَ لَهُ فَرْجٌ إِلَّا هَمُّ أَهْلِ النَّارِ [تفسیر القمی ، ج ۱ ، ص ۳۶۴].

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا مِنْ دَارٍ فِيهَا فَرْحَةٌ إِلَّا تَبِعَهَا تَرْحَةٌ [تفسیر القمی ، ج ۱ ، ص ۳۶۴].

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَعَ كُلِّ فَرْحَةٍ تَرْحَةٌ [بحار الأنوار ، ج ۷۴ ، ص ۱۶۶].

۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كُلُّ سُرُورٍ مَتَغَصٌّ [غرر الحکم ، ص ۴۸۱]. [انتهای فیش ۳۲ و پرونده حزن ۱۳/۴/۸۳].

۱. حسبه و محتسب

۱. تاریخچه حسبه و محتسب

از اداره هایی که در دوران های خلافت اسلامی ، متداول و رایج بوده ، اداره حسبه بود که گاهی از آن با عنوان ولایت حسبه

نام برده می شد، و تاریخ این اداره _ همان طوری که بعدا خواهیم گفت _ به عصر پیغمبر اسلام می رسد. وظیفه این اداره در اعصار خلافت اسلامی _ به طور اجمال _ امر به معروف و نهی از منکر در مراتب مختلف و به مفهوم وسیع آنها (که شامل مکروهات و مستحبات شرعی و عرفی می شد) بود، شاید هنوز هم در برخی از کشورها این اداره به همین اسم یا اسمی شبیه به آن، پیدا شود.

وظایف این اداره در عصر کنونی در بیشتر کشورها، میان وزارت خانه های مختلف _ که از قدرت اجرایی منشعب شده اند _ تقسیم شده و قسمتی نیز به قوه قضائیه واگذار شده است.

این اداره در سال های

اولیه خلافت اسلامی که از تشکیلات اداری ساده و بسیطی برخوردار بودند، زیر نظر و اشراف خود خلیفه و امام اعظم، اداره می شد و چه بسا شخص امام تصدی اکثر وظایف آن را به عهده می گرفت.

اینک به طور اجمالی به تعریف لغت حسبه و شرح وظایف محتسب می پردازیم:

۲. تعریف حسبه

۱. ابن اثیر

۱_ ابن اثیر در نهاییه می گوید: حسبه اسمی از ماده احتساب است، چنانکه "عده" از لغت "اعتداد" می باشد.

و آن در مورد اعمال صالحه و کارهای ناپسند، عبارت است از مبادرت به طلب و تحصیل اجر و ثواب به وسیله صبر و شکیبایی، در مقابل آن کارهای زشت و ناپسند است و یا به وسیله انجام دادن انواع نیکوکاری ها و اقدام به انجام آنها بر وجهی که مقرر شده برای به دست آوردن ثوابی که برای آن تعیین شده است.

۲. صحاح اللغه

_ در صحاح اللغه چنین آمده است: احتسبت علیه کذا؛ یعنی نسبت به کارهایی که او انجام می داد اعتراض کرده و او را نهی از منکر کردم و ابن درید گفته: احتسبت بكذا (طلبت) اجرا عند الله؛ یعنی از خدا به خاطر آن، مزد و ثواب طلب کردم و "حسبه" (بالکسر) اسمی از این ماده می باشد. و به معنی مزد و پاداش و اجر است.

۳. مجمع البحرین

در مجمع البحرین گوید: "احتسب فلان"؛ یعنی کاری را به خاطر خدا و به منظور رسیدن به ثواب آن انجام داد و "حسبه" که به معنی اجر و ثواب می باشد از همین باب است. و "حسبه" امر به معروف و نهی از منکر است و علما

در وجوب آن که آیا واجب عینی است یا کفایی. اختلاف کرده اند.

و هر چند که اجتهاد در لغت صحیح نیست ، ولی احتمال دارد که حسبه از لغت محاسبه به معنی مراقبت و حسابرسی فردی از دیگری باشد و شاید حسیب به معنی محاسب نیز از این قبیل باشد ، چنانکه در قرآن مجید آمده است : وَ كَفَى بِاللّٰهِ حَسِيبًا [نساء/ ۶] .

۴. ابن اخوه

— ابن اخوه در معالم القربه فی احکام الحسبه می گوید : حسبه از قواعد مربوط به امور دینی است و در صدر اول اسلام ، به علت اینکه از مصالح عمومی بوده و ثواب زیادی بر آن وعده داده شده است ، پیشوایان و رهبران ، شخصا اداره امور آن را به عهده می گرفتند.

و حسبه عبارت است از امر به معروف ، وقتی که انجام کارهای نیک و پسندیده در جامعه به دست فراموشی سپرده شود ، و نهی از منکر ، وقتی که ارتکاب کارهای بد در اجتماع شیوع پیدا کند ، و به معنی رسیدگی به اختلافات و اصلاح و آشتی دادن در میان مردم نیز می باشد ، خداوند متعال می فرماید : لا- خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ نَّجْوَاهُمْ إِلَّا- مَنْ أَمَرَ بِصِدْقِهِ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ [نساء/ ۱۱۴] .

و محتسب کسی است که شخص امام و یا نائیش ، او را برای نظارت در احوال مردم و کشف امور و مصالح عمومی آنان (از قبیل معاملات و خرید و فروش و غذا و لباس و آب و مسکن آنان و امور مربوط به راه ها از جهت امنیت و غیره و امر آنها به معروف

و نهیشان از منکر) تعیین و نصب کرده باشد.

و کسی می تواند از طرف حکومت محتسب شده و تصدی را بر عهده بگیرد که :

۱ _ مسلمان ۲ _ آزاد ۳ _ بالغ ۴ _ عاقل ۵ _ عادل و ۶ _ قادر باشد. پس کودکان و دیوانگان و کفار نمی توانند متصدی این کار باشند ، ولی غیر از این سه گروه ، تمام افراد ملت _ اگر چه از طرف دولت هم مامور انجام وظایف حسب نباشند _ حتی فساق و بندگان و زنان می توانند ، این وظیفه را انجام دهند.

البته روشن است این که گفت : "تمام افراد ملت می توانند این وظیفه را به عهده گیرند" منظورش این است که اشخاص ، تطوعا و بدون اینکه مامور حکومت باشند ، می توانند این کار را انجام دهند ، پس با حرف قبلی او دایر بر اینکه انتخاب محتسب شرایط خاصی دارد ، منافات ندارد. و اینکه گفت : "در صدر اول اسلام ، پیشوایان و رهبران شخصا بر این کار مباشرت می کردند" این مطلبی است واضح و برای افرادی که به اخبار و تواریخ مراجعه کنند ، بدیهی می باشد و در آینده نزدیک مواردی را گوشزد خواهیم کرد.

۵. کتانی

کتانی در کتاب تراثیب الاداریه از کتاب تیسیر ابن سعید نقل می کند : حسب یکی از مهم ترین و بزرگ ترین برنامه ریزی های دینی است و برای این که مصالح عمومی و اجتماعی و فوائد و منافع مهمی را در بر دارد ، خلفاء راشدین ، خود تولیت امور آن را به عهده می گرفتند و با این که شخصا به امور جهاد و تجهیز سپاه برای جنگ

و مبارزه اشتغال داشتند ، وظایف حسبه را به عهده کسی نمی گذاشتند.

و نیز در همان کتاب از کشف الظنون نقل می کند :

علم احتساب از امور جاری در بین مردم کشور ، بحث می کند ، مثل معاملاتی که زندگی شهری _ از لحاظ جریان آن بر طبق یک قانون و دستورالعمل عادلانه به طوری که تراضی طرفین معامله را تضمین کند _ بدون آن شکل نمی گیرد ، و همچنین از تدبیر و اداره امور بندگان خدا به وسیله نهی از منکر و امر به معروف ، البته به آن ترتیبی که خلیفه صلاح می داند ، و به نحوی که به اختلاف و برتری جویی مردم منجر نشود بحث می کند.

پاره ای از ادله و مبادی فقهی آن ، مثل حرمت زنا و سرقت و قسمتی دیگر از امور استحسانی است که از نظر و رأی خلیفه نشأت می گیرد.

و هدف از آموختن علم احتساب ، به دست آوردن توانائی کنترل امور کشور می باشد. و فائده آن جریان دادن امور کشور در مجاری آن به بهترین طرز ممکن است.

و این علم یکی از دقیق ترین علوم است و افرادی که دارای درک نافذ و حدس صحیح نباشند ، نمی توانند آن را درک کنند ، چون اشخاص و اوضاع و زمانهای یک کشور همواره بر یک روش کلی نیست ، بلکه برای هر زمان و برای هر وضعی ، سیاستی خاص لازم است و آن (شناخت وضعیت اجتماعی هر عصر و تشخیص سیاست متناسب با آن وضعیت) یکی از مشکل ترین کارهاست ، بدین جهت برای اداره امور آن ، جز کسی که

دارای قدرت الهیه و به دور از هوا و هوس

باشد، شایستگی ندارد.

۳. فرق محتسب با متطوع

— قاضی ابوعلی می گوید :

حسبه عبارت است از امر به معروف ، وقتی که ترک کردن معروف شیوع پیدا کند ، و نهی از منکر ، موقعی که ارتکاب منکر ظاهر شده و افراد علنا و متجاهرا آن را انجام دهند و این (امر به معروف و نهی از منکر) اگر چه از هر مسلمانی که آن را به جای آورد صحیح است ، ولی محتسب (کسی که دولت ، نظارت بر اجرای صحیح امور حسبه را به عهده او گذاشته) با متطوع (کسی که خودش بدون اینکه کسی و یا دولتی این وظیفه را به عهده او گذاشته باشد و بر حسب وظیفه شرعی ، خود به این کار می پردازد) در نه جهت باهم فرق دارند :

۱ — امر به معروف و نهی از منکر برای محتسب به حکم ولی و مقام ولایت ، واجب عینی است و نمی تواند آن را انجام ندهد و لکن وجوبش برای غیر محتسب به نحو وجوب کفائی است.

۲ — اقدام محتسب به امر به معروف و نهی از منکر از وظایف شغلی او بوده و جایز نیست به جهت اشتغال به عمل دیگری آن را ترک کند ، ولی چون این کار برای متطوع یک امر استجابی است ، می تواند آن را به جهت انجام کار دیگری ، ترک کند.

ولی به نظر می رسد که این ، مطلب صحیحی نباشد ، چون اگر فردی مشاهده کند که محتسب به عللی نمی تواند وظیفه خود را انجام دهد و اگر او هم این وظیفه را به عهده نگیرد ، اختلالی در کارهای عمومی اجتماع به وجود

می آید، شاید انجام دادن این کار در این فرض برای او واجب عینی باشد.

۳_ محتسب بدین سمت منصوب شده که در حدود اختیاراتش مورد مراجعات مردم قرار گرفته و شکایات، پیش او مطرح گردد و لکن متطوع از این جهت، وظیفه ای ندارد.

۴_ بر محتسب واجب است که به شکایات شاکیان و مراجعه کنندگان، رسیدگی کند، ولی بر متطوع چنین رسیدگی واجب نیست.

۵_ محتسب موظف است از منکراتی که آشکارا به عمل می آید و همچنین از معروفی که آشکارا ترک می شود، تفتیش کرده تا مرتکب منکر را نهی از منکر و تارک معروف را امر به معروف کند، ولی تفتیش و جستجو از وظایف متطوع نیست.

۶_ محتسب می تواند برای انجام کارهایی که به تنهایی از عهده آنها بر نمی آید اشخاصی را به عنوان همکاری با خود به کمک طلبیده و یا آنها را استخدام کند تا بدین وسیله در کار خویش دارای قدرت و تسلط بیشتری باشد، زیرا او برای این کار

منصوب شده و مأموریتش انجام آن است، و لکن متطوع نمی تواند کسی را برای امر به معروف و نهی از منکر استخدام کرده و یا به کسی چنین مأموریتی بدهد.

و لکن این گفته به نظر ما صحیح نمی آید، زیرا اگر متطوع بتواند با کمک طلبیدن افرادی امر به معروف و یا نهی از منکر بکند، این چه اشکالی دارد؟

۷_ محتسب می تواند افرادی را که آشکارا مرتکب منکرات می شوند، تنبیه تأدیبی کند، البته حق تنبیه افراد به اندازه حدود شرعی (یعنی مجازاتهای تعیین شده در قانون یا شرع)

را ندارد، ولی متطوع حق تنبیه تأدیبی را نیز ندارد.

۸_ محتسب می تواند در مقابل کارهای محوله از دولت (بیت المال) حقوق دریافت دارد، ولی متطوع چنین حقی ندارد.

۹_ بر محتسب لازم است در امور عرفی (نه شرعی) اعمال اجتهاد و رأی کند، مانند تعیین بساط و جاهای اهل بازار و اجازه ایجاد بالکن برای ساختمان ها و امثال آن و طبق نظر خود آن چه را که مفید می داند اجازه دهد و آن چه را که مضر بداند برچیند، ولکن متطوع چنین حقی ندارد.

پس میان متصدی حسبه _ ولو به معنی امر به معروف و نهی از منکر باشد _ و غیر او _ که امر به معروف و نهی از منکر بر او جایز است _ با این نه جهت می توان فرق گذاشت.

از (دیگر) شرایط متصدی حسبه، این است که باید آگاه، عادل و صاحب نظر (در کار خود) و قاطع و سخت گیر در امور دینی بوده و شناخت کامل از منکرات ظاهریه داشته باشد.

ولی در اینکه آیا بر او لازم است که در مسائل و احکام دینی دارای قدرت اجتهاد باشد تا از نظر خود استفاده کند یا نه؟ دو احتمال وجود دارد:

۱_ ممکن است چنین اجتهادی بر او لازم باشد.

۲_ ممکن است بگوییم: اگر بر منکراتی که مورد قبول همه فقها است، عارف باشد، چنین شرطی درباره او لازم نباشد.

بیان ما وردی نیز در الاحکام السلطانیه، صفحه ۲۴۰ به همین منوال است.

البته ما در بعضی از موارد نه گانه مذکور نظر موافقی نداریم، مخصوصاً

همان طوری که گفتیم در وجه دوم و ششم.

۴. سیره معصومین

۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ (ص) بِالْمُحْتَكِرِينَ فَأَمَرَ بِحُكْرَتِهِمْ أَنْ تُخْرَجَ إِلَى بُطُونِ الْأَسْوَاقِ وَحَيْثُ يَنْظُرُ النَّاسُ إِلَيْهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۲۶۵] .

روزی پیغمبر اکرم با محتکرین برخورد کرده و فرمود تا آن چه را که احتکار کرده اند در وسط بازارها و در محلی که مورد دید همه باشد ، به مردم عرضه دارند.

۲_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): يَا فُلَانُ إِنَّ الْمُسْلِمِينَ ذَكَرُوا أَنَّ الطَّعَامَ قَدْ نَفِدَ إِلَّا شَيْئًا عِنْدَكَ فَأَخْرِجْهُ وَبِعْهُ كَيْفَ شِئْتُمْ وَلَا تَحْسِبْهُ [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۶۴] .

در روایت حدیفه بن منصور آمده که رسول خدا فرمودند : " فلانی ، مسلمانان می گویند ، مواد غذایی نایاب شده ، مگر مقداری که پیش توست؛ آن را به بازار بیاور و به هر کیفیتی که می خواهی بفروش " .

۳_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): حَيَاءٌ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (ص) فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي سَأَلْتُ رَجُلًا بَوَّجَهُ اللَّهُ فَضَرَبَنِي خَمْسَةَ أَشْوَاطٍ فَضَرَبَهُ النَّبِيُّ (ص) خَمْسَةَ أَشْوَاطٍ أُخْرَى وَقَالَ سَلْ بِوَجْهِكَ اللَّئِيمِ وَلَا تَسْأَلْ بَوَّجَهُ اللَّهُ الْكَرِيمِ. [بحارالانوار ، ج ۱۰۱ ، ص ۲۱۳] .

در خبر ابن ابی یعفور از حضرت صادق آمده : مردی پیش رسول خدا آمد و گفت یا رسول الله من به مردی گفتم که تو را به خدا قسم کمکی به من بکن و او پنج تازیانه به من زد ، حضرت پنج تازیانه دیگر به او می زنند و فرمودند : در گدایی به پستی خودت قسم بخور نه به خدای

کریم".

۴_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَرَّ النَّبِيُّ (ص) فِي سُوقِ الْمَدِينَةِ بِطَعَامٍ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ مَا أَرَى طَعَامَكَ إِلَّا طَيِّبًا وَ سَأَلَهُ عَنْ سِغَرِهِ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِ أَنْ يَدُسَّ يَدَيْهِ فِي الطَّعَامِ فَفَعَلَ فَأَخْرَجَ طَعَامًا رَدِيًّا فَقَالَ لِصَاحِبِهِ مَا أَرَاكَ إِلَّا وَ قَدْ جَمَعْتَ خِيَانَةً وَ غَشًّا لِلْمُسْلِمِينَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۶۱] .

در خبر سعد اسکاف از امام باقر نقل شده که حضرت فرمود : " رسول خدا در بازار مدینه گندمی را دید ، به فروشنده آن فرمود : گندمت را پاک و پاکیزه می بینم ، سپس از قیمت آن سؤال کرد ، به قلب حضرت الهام شد که دستش را در گندم فروبرد (و آن را امتحان کند) و چون دست در میان گندم فروبردند گندم پست و خراب بیرون آوردند ، سپس به صاحب گندم فرمودند : تو خائن و متقلب بر مسلمانان هستی " .

۵_ وَ فِي سَنَنِ التِّرْمِذِيِّ بِسَنَدِهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ مَرَّ عَلَى صَبْرَةَ مِنْ طَعَامٍ فَادْخَلَ يَدَهُ فِيهَا فَنَالَتْ أَصَابِعَهُ بِلَلًا فَقَالَ : يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ مَا هَذَا؟ قَالَ : أَصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : " أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ حَتَّى يَرَاهُ النَّاسُ " ثُمَّ قَالَ : " مَنْ غَشَّ فَلَيْسَ مِنَّا " .

در سنن ترمذی از ابوهریره نقل شده که گفت : رسول خدا مقداری گندم در دکانی دیدند ، چون دستشان را در آن فروبردند ، انگشتان حضرت تر شد ، از صاحبش پرسید که این چیست؟ فروشنده جواب داد که باران خورده است. حضرت فرمودند : چرا قسمت خیس شده را در روی قرار ندادی ، تا مردم آن

را ببینند؟ سپس گفتند: هر کس (در بیع و شراء) با مسلمانان تقلب کند از ما (مسلمانان) نیست.

۶_ روی ابو هریره؛ مر رسول الله (ص) برجل بیع طعاما فسأله کیف تبیع فأخبره فأوحى الله إلیه أن أدخل یدک فیہ فأدخل یده فیہ فإذا هو مبلول فقال النبى (ص) لیس منا من غش. [مجموعه ورام ، ۱ ، ص ۸۵].

در سنن ابو داود از ابوهریره روایت می کند که: رسول خدا به مردی که گندم می فروخت برخورد کردند و از او پرسیدند: چگونه می فروشی؟ آن مرد نحوه فروش خود را به عرض حضرت رساند. به حضرت الهام شد دستش را در لابلای آن فروبرد سپس ملاحظه کردند که قسمت داخلی آن خیس است، پس خطاب به آن مرد فرمودند: هر کس تقلب کند از ما (مسلمانان) نیست.

۷_ و فی کنز العمال عن محمد بن راشد قال: سمعت مکحولاً یقول: مر رسول الله برجل بیع طعاماً قد خلط جیداً بقیح ، فقال له النبى: ما حملک علی ما صنعت؟ فقال: اردت ان ینفق. فقال له النبى: "میز کل واحد منهما علی حده لیس فی دیننا غش".

در کنز العمال از محمد بن راشد نقل کرده که گفت از مکحول شنیدم که می گفت: رسول خدا بر مردی که فروشنده گندم بود و جنس خوب و بد را باهم مخلوط کرده بود، برخورد کرده و به او امر فرمودند: چه چیز باعث شد که چنین کاری بکنی؟ جواب داد: خواستم (در اثر پایین بودن قیمت) رواج پیدا کرده و به فروش برود. حضرت گفتند

: "خوب و بد آن را از هم جدا کن ، در دین ما تقلب (روا) نیست".

۸_ و فی صحیح البخاری بسنده عن ابن عمر : انهم كانوا يشترون الطعام من الركبان على عهد النبي فبيعت عليهم من يمنعهم ان يبيعوه حيث اشتروه حتى ينقلوه حيث يباع الطعام.

در صحیح بخاری از ابن عمر نقل کرده که مردم در زمان رسول خدا از مسافری ، (قبل از این که وارد شهر شوند با زبان بازی و این که این جنسها دیگر مشتری ندارد و قیمتشان تنزل کرده و غالبا بدون توزین) مواد غذایی می خریدند ، حضرت فردی را فرستاد تا مانع فروش آنها شده تا آن را به بازار منتقل کرده و آن جا به فروش برسانند.

۹_ و فيه ايضا بسنده عن سالم بن عبدالله عن ابيه قال : رايت الذين يشترون الطعام مجازفه يضربون على عهد رسول الله ان يبيعوه حتى يؤووه الى رحالهم.

و نیز در همان کتاب از سالم بن عبدالله ، آن هم از پدرش نقل می کند که می گفت : در زمان رسول خدا ، کسانی را که مواد غذایی را بدون کیل و وزن و به طور تخمینی می فروختند ، مورد تنبیه قرار می دادند تا آن را در حالت عادی عرضه کنند.

و روی نحوه عن سالم ابن عمر ايضا (صفحه ۱۶)

۱۰_ و فی التراتیب الاداریه للکتانی عن ابن عبدالبر فی الاستیعاب : استعمل رسول الله سعید بن سعید بن العاص بعد الفتح علی سوق مکه.

در کتاب تراتیب الاداریه از ابن عبدالبر در کتاب استیعاب نقل می کند که : پیغمبر اکرم سعید بن سعید بن العاص را بعد از فتح

مکه به نظارت در امور بازار و کسب و کار بازاری های مکه گماشت.

۱۱_ و فيه ايضا عن الاستيعاب : سمراء بنت نهيك الاسديه ادرکت النبي و عمرت و کانت تمر فی الاسواق تأمر بالمعروف و تنهى عن المنکر و تنهى الناس عن ذلك بسوط معها.

و باز در همان کتاب از استيعاب نقل می کند که سمراء دختر نهیک اسدی که پیغمبر اکرم را درک کرده و عمر زیادی نمود ، در بازارها می گشت و امر به معروف و نهی از منکر می نمود و مردم را با تازیانه ای که همراه داشت (پس معلوم می شود که از طرف حکومت بوده) از منکرات باز می داشت.

و لکن بعضی ها گفته اند که محتسب بودن نام برده در زمان رسول خدا نبود ، بلکه در زمان عمر بوده است. از قاضی ابن سعید نقل شده که مأموریت این بانو درباره امر خاصی بوده که به زنان مربوط می شده است.

۱۲_ و فی کنز العمال عن ابی سعید قال : مر النبي بسلاخ و هو یسلخ شاه و هو ینفخ فیها فقال لیس منا من غشنا و دحس بین جلدھا و لحمھا و لم یمس ماء.

در کنز العمال از ابوسعید نقل می کند که عبور پیغمبر اکرم بر سلاخی افتاد که گوسفندی را سلاخی کرده و در آن می دمید ، حضرت به او فرمود : "کسی که بر مسلمانان تقلب کند از ما نیست".

۱۳_ و فيه ايضا عن کلب بن وائل الازدی قال : رأیت علی بن ابیطالب مر بالقصابین فقال : یا معشر القصابین لا تنفخوا ، فمن نفخ اللحم فلیس منا.

و نیز در همان کتاب از کلب بن وائل ازدی

روایت کرده که می گفت : علی بن ابیطالب را دیدم که از مقابل قصاب ها عبور کرده و می فرمود : " ای قصابان! در میان گوشت گوسفند ندمید و هر کس چنین کاری بکند از ما مسلمانان نیست".

۱۴_ و امر امیر المؤمنین مالکا بمنع التجار من الاحتکار و معاقبه من قارف الحکره بعد نهیه.

امیر المؤمنین به مالک اشتر دستور داد تا بازرگانان را از احتکار جلوگیری کند و کسانی را که پس از نهی او به احتکار دست می زنند ، تحت پی گرد قانونی قرار دهد.

۱۵_ و امر رفاعه قاضیه علی الاهواز بالنهیه عن الاحتکار و انه من رکبه فواجعه و عاقبه باظهار ما احتکر.

امیر المؤمنین به رفاعه _ که از طرف حضرت به قضاوت اهواز منصوب شده بود _ دستور دادند که از احتکار جلوگیری کند و کسانی را که مرتکب احتکار می شوند مجازات کرده و با بیرون آوردن اشیاء احتکار شده آنها را تنبیه نماید.

۱۶_ و فی المحلی لابن حزم عن حبیش قال : احرق لی علی بن علی ابیطالب بیادر بالسواد کنت احتکرتها لو ترکها لربحت فیها مثل عطاء الکوفه.

ابن حزم در المحلی از حبیش روایت می کند که او گفت : علی بن ابیطالب خرمن هایی را که در عراق احتکار کرده بودم آتش زد و اگر آنها را از بین نمی برد به اندازه مالیات کوفه ، سود می بردم.

۱۷_ و فیه ایضا بسنده عن ابی الحکم : ان علی بن ابیطالب احرق طعاما احتکر بمأه الف.

و نیز در همان کتاب از ابی الحکم نقل می کند که علی بن ابی طالب گندم های احتکار شده ای به ارزش یک صد

هزار را آتش زد.

و ظاهر این است که هر دو یک حدیث باشند.

۱۸ _ عَنْ حَيَّابَةَ الْوَالِيَةِ قَالَتْ : رَأَيْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي شُرْطِهِ الْخَمِيسِ وَ مَعَهُ دِرَّةٌ لَهَا سَبَابَتَانِ يَضْرِبُ بِهَا بِيَاعِيَ الْجِرِّي وَ الْمَارْمَاهِي وَ الزَّمَارِ . [کافی ، ج ۱ ، ص ۳۴۶] .

و در حدیث الوالییه آمده است که گفت : حضرت امیر را در اداره شرطه دیدم ، شلاق‌های دو شقه در دست داشت و با آن فروشندگان ماهی های بی فلس و حرام و مارماهی و ماهی خاردار را تنبیه می کرد.

۱۹ _ عَنْ رَزِينٍ قَالَ : كُنْتُ أَتَوَضَّأُ فِي مِيْضَاهِ الْكُوفَةِ فَإِذَا رَجُلٌ قَدْ جَاءَ فَوَضَعَ نَعْلَيْهِ وَ وَضَعَ دِرَّتَهُ فَوْقَهَا ثُمَّ دَنَا فَتَوَضَّأَ مَعِيَ فَزَحَمْتُهُ فَوَقَعَ عَلَيَّ يَدَيْهِ فَقَامَ فَتَوَضَّأَ فَلَمَّا فَرَغَ ضَرَبَ رَأْسِي بِالْدِّرَّةِ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ إِيَّاكَ أَنْ تَدْفَعَ فَتَكْسِرَ فَتَعْرَمَ فَقُلْتُ مَنْ هَذَا فَقَالُوا : أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فَذَهَبْتُ أَعْتَذِرُ إِلَيْهِ فَمَضَى وَ لَمْ يَلْتَفِتْ إِلَيَّ . [کافی ، ج ۷ ، ص ۲۶۸] .

در خبر رزین آمده است که گفت : در وضوخانه کوفه وضو می گرفتم ، مردی آمد و کفشهایش را کناری گذاشته و تازیانه اش را هم روی آنها قرار داد ، سپس پیش آمد تا وضو بگیرد ، بر او فشار آوردم و بر روی دو دستش بر زمین افتاد و بعد بلند شده و وضو ساخت ، پس از آنکه وضویش تمام شد با آن تازیانه ، سه مرتبه بر سرم زده و گفت : فشار نده ، چون دست و پای مردم می شکند ، آن وقت باید جریمه پردازی. سؤال کردم این مرد کیست؟ گفتند : امیرالمؤمنین است ، پیش رفتم عذرخواهی کنم

، ولی به راه افتاده بود و متوجه من نشد.

۲۰_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أُتِيَ بِرَجُلٍ عَيْثَ بَعْدَ كَرِهِ فَضَرَبَ يَدَهُ حَتَّى احْمَرَّتْ ثُمَّ زَوَّجَهُ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ [كافی ، ج ۷، ص ۲۶۵].

طلحه بن زید از امام صادق نقل می کند که مردی را پیش حضرت امیر آوردند که با آلتش بازی می کرد (استمناء می نمود) حضرت چنان به دستش زد که سرخ شد و سپس مخارج ازدواج او را از بیت المال پرداخت کرده و برای او همسری اختیار کرد.

۲۱_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أُتِيَ بِرَجُلٍ عَيْثَ بَعْدَ كَرِهِ فَضَرَبَ يَدَهُ حَتَّى احْمَرَّتْ ثُمَّ زَوَّجَهُ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ [كافی ، ج ۷، ص ۲۶۵].

زراره از امام باقر نقل می کند که حضرت فرمودند: "مردی را که با دستش استمناء کرده بود خدمت حضرت آوردند، حضرت به دستش چنان شلاق زد که دستش قرمز شد و بعدا هزینه ازدواج او را از بیت المال پرداخت کرد".

۲۲_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) رَأَى قَاصًّا فِي الْمَسْجِدِ فَضَرَبَهُ بِالذَّرَّةِ وَ طَرَدَهُ [كافی ، ج ۷، ص ۲۶۳].

هشام بن سالم از حضرت صادق نقل می کند که حضرت فرمود: "امیرالمؤمنین مرد قصه پرداز و معرکه گیری را در مسجد دید (که قصه پردازی می کند) او را با تازیانه زده و از مسجد بیرون کرد".

۲۳_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): أُتِيَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) بِرَجُلٍ نَصْرَانِي كَانَ أَشْلَمَ وَمَعَهُ خِنْزِيرٌ قَدْ شَوَاهُ وَ أَدْرَجَهُ بَرِيحَانٍ قَالَ مَا حَمَلَكَ عَلَى هَذَا قَالَ الرَّجُلُ مَرَضْتُ فَقَرِمْتُ إِلَى اللَّحْمِ فَقَالَ أَيْنَ أَنْتَ مِنْ لَحْمِ الْمَعْزِ وَ كَانَ

خَلْفًا مِنْهُ ثُمَّ قَالَ لَوْ أَنَّكَ أَكَلْتَهُ لَأَقَمْتُ عَلَيْكَ الْحَدَّ وَ لَكِنْ سَأُضْرِبُكَ ضَرْبًا فَلَا تَعُدُّ فَضْرَبَهُ حَتَّى شَعَرَ بِبَوْلِهِ [کافی ، ج ۷ ، ص ۲۶۵] .

سکونی از امام صادق روایت کرده که حضرت گفتند : "مرد نصرانی ای را که تازه مسلمان شده بود خدمت حضرت آوردند ، (گوشت) خوکی را بریان کرده و روی آن را با سبزی پوشانیده بود ، حضرت پرسیدند : تو که مسلمان شدی پس چه عاملی باعث شد این کار را بکنی؟ مرد جواب داد : مریض بودم و تازه خوب شدم و احتیاج زیادی به خوردن گوشت دارم. حضرت فرمودند : چرا از گوشت گوسفند (بز) استفاده نکردی؟ و سپس گفتند اگر آن گوشت را می خوردی ، بر تو حد جاری می کردم ، ولی تو را تنبیه خواهم کرد تا دوباره این کار را انجام ندهی ، و موقعی که حضرت او را تنبیه نمود ، شلوار خود را خیس کرد."

قرم الی اللحم؛ یعنی اشتهايش چنان شدید شد که نتوانست در مقابل آن صبر کند.

شعر الکلک؛ یعنی سگ پای خود را بلند کرد تا بول کند.

۲۴ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَلْقَى صَبِيَانُ الْكُتَّابِ الْوَأَحَهُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ لِيُخِيرَ بَيْنَهُمْ فَقَالَ أَمَا إِنَّهَا حُكُومَةٌ وَ الْجَوْرُ فِيهَا كَالْجَوْرِ فِي الْحُكْمِ أَلْبَلَّغُوا مُعَلِّمَكُمْ إِنْ ضَرَبَكُمْ فَوْقَ ثَلَاثِ ضَرْبَاتٍ فِي الْأَدَبِ اقْتَصَّ مِنْهُ [کافی ، ج ۷ ، ص ۲۶۸] .

در خبر سکونی از امام صادق روایت شده که امام فرمودند : "بچه هایی که تمرین خط نویسی می کردند ، نوشته های خود را خدمت امیرالمؤمنین آوردند ، که ایشان بهترین خط را تعیین کنند. حضرت فرمودند :

این یک نوع داوری است و ستم رواداشتن در آن مثل ستم در قضاوت است و از قول من به معلم خود بگویند که اگر شما را به عنوان تأدیب ، بیش از سه ضربه کتک بزند ، مورد قصاص قرار خواهد گرفت."

۲۵_ قَالَ الْيَاقُظُ (ع) : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) بِالْكَوْفَةِ عِنْدَكُمْ يَغْتَدِي كُلَّ يَوْمٍ بُكْرَةً مِنَ الْقَصِيرِ فَيَطُوفُ فِي أَسْوَاقِ الْكَوْفَةِ سُوقًا سُوقًا وَمَعَهُ الدَّرَّةُ عَلَى عَاتِقِهِ وَكَانَ لَهَا طَرْفَانِ وَكَانَتْ تُسَمَّى السَّبِيحَةَ فَيَقِفُ عَلَى أَهْلِ كُلِّ سُوقٍ فَيُنَادِي يَا مَعْشَرَ التُّجَّارِ اتَّقُوا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فَإِذَا سَمِعُوا صَوْتَهُ (ع) أَلْقَوْا مَا بَأَيْدِيهِمْ وَأَرْعَوْا إِلَيْهِ بِقُلُوبِهِمْ وَسَمِعُوا بِأَذَانِهِمْ فَيَقُولُ (ع) قَدِّمُوا لِاسْتِخَارَةِ وَتَبَرَّكُوا بِالسُّهُولَةِ وَاقْتَرِبُوا مِنَ الْمُتَبَاعِينَ وَتَزَيَّنُوا بِالْحِلْمِ وَتَنَاهَوْا عَنِ الْيَمِينِ وَجَانِبُوا الْكُذْبَ وَتَجَافَوْا عَنِ الظُّلْمِ وَانصَبُوا الْمَظْلُومِينَ وَ لَا تَقْرَبُوا الرِّبَا وَ أَوْفُوا الْكَيْلَ وَ الْمِيزَانَ وَ لَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَ لَا تَعْتَوُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ [شعراء/ ۱۸۳] فَيَطُوفُ (ع) فِي جَمِيعِ أَسْوَاقِ الْكَوْفَةِ ثُمَّ يَرْجِعُ فَيَقْعُدُ لِلنَّاسِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۵۱] .

و روی عن الصدوق بسنده عن محمد بن قیس عن ابی جعفر نحوه.

کلینی و شیخ طوسی از جابر از امام باقر نقل می کنند که حضرت فرمودند : "امیرالمؤمنین در کوفه پیش روی شما ، هر روز ، صبح زود از مرکز خلافت خود بیرون آمده و بازارهای کوفه را در حالی که تازیانه ای _ که دو سر داشت و به آن سبیه می گفتند _ همراه داشتند بازار به بازار می گشت و در مقابل هر بازاری می ایستاد و خطاب به تجار می فرمود : ای

کاسبها! از خدا بترسید و تجار وقتی صدای آن حضرت را می شنیدند ، هرچه در دست داشتند به زمین گذاشته و از صمیم قلب متوجه فرمایشات حضرتش می گشتند که می فرمود : مشورت و استشاره را بر همه چیز مقدم دارید ، با سهل المعامله بودن و آسان گرفتن در خرید و فروش به امواتان برکت دهید و با خریداران با مهربانی و شفقت برخورد کنید ، (اخلاق) خود را با بردباری زینت دهید و از قسم خوردن دوری جسته و از دروغ گویی دور باشید ، از ظلم کناره جوئی کرده و با ستمدیدگان با عدل و انصاف برخورد کنید ، دور و بر ربا نگرید و در اندازه گیری و وزن کردن کم نگذاشته و از مقدار آن کم نکنید و اجناس مردم را با حرام آلوده نساخته و خود را از مفسدین روی زمین قرار ندهید. و بدین نحو به تمام بازارها یکی پس از دیگری سر می زدند و سپس بر می گشتند و برای رسیدگی به مراجعات مردم آماده می شدند."

مرحوم صدوق با سند خود از محمد بن قیس ، او هم از امام صادق (ع) ، عین همین روایت را نقل کرده است.

در حاشیه فروع کافی آمده است که سببه؛ یعنی شقه و دو تکه شدن است و چون تازیانه حضرت دو سر و دو شعبه داشت بدین جهت به آن سببه می گفتند.

أَرْعَوْا إِلَيْهِ بِقُلُوبِهِمْ أَرْعِيَهُ سَمِعِ كَرَفْتَهُ شَدَهُ وَ بِهَ مَعْنَى كُوشِ فَرَادَادِنِ اسْت.

۲۶ _ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَمَالَ : كَانَ عَلِيٌّ (ع) يَأْتِي السُّوقَ فَيَقُولُ يَا أَهْلَ السُّوقِ اتَّقُوا اللَّهَ وَ إِيَّاكُمْ وَ الْحَلْفَ فَإِنَّهُ يَنْفِقُ السَّلْعَةَ وَ يَمْحَقُ الْبَرَكَهَ فَإِنَّ التَّاجِرَ فَاجِرٌ إِلَّا مَنْ أَخَذَ الْحَقَّ

وَ أَعْطَاهُ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ ثُمَّ يَمْكُثُ الْيَوْمَ ثُمَّ يَأْتِي فَيَقُولُ مِثْلَ مَقَالَتِهِ فَكَانَ إِذَا جَاءَ قَالُوا قَدْ جَاءَ الْمَرْدُ شَكَّ كِتْبَهُ فَكَانَ يَرْجِعُ إِلَى أُسِيرَتِهِ فَيَقُولُ إِذَا جِئْتُ قَالُوا قَدْ جَاءَ الْمَرْدُ شَكَّ كِتْبَهُ فَمَا يَغْنُونَ بِذَلِكَ قِيلَ لَهُ يَقُولُونَ قَدْ جَاءَ عَظِيمُ الْبَطْنِ فَيَقُولُ أَسِفْلُهُ طَعَامٌ وَ أَعْلَاهُ عِلْمٌ. [الغارات ، ج ١ ، ص ٦٧] .

مرحوم محدث نوری از کتاب غارات از ابن سعید نقل می کنند که علی (ع) معمولاً به بازار آمده و خطاب به اهل بازار می فرمودند: "ای اهل بازار! از خدا بترسید ، مبادا قسم بخورید که قسم خوردن سرمایه را نابود کرده و برکت را از بین می برد ، تاجر اگر (از راه) حق نفروشد فاجر است ." و بعد از گذشت چند روزه دوباره به بازار آمده و عین همان فرمایشات را می فرمود.

٢٧ _ عَنْ عَلِيٍّ (ع) أَنَّهُ كَانَ يَمْشِي فِي الْمَسْوَاقِ وَ بِيَدِهِ دِرَّةٌ يَضْرِبُ بِهَا مَنْ وَجَدَ مِنْ مُطَفِّفٍ أَوْ غَاشٍّ فِي تِجَارَةِ الْمُسْلِمِينَ قَالَ الْأَضْيَعُ فَقُلْتُ لَهُ يَوْمًا أَنَا أَكْفِيكَ هَذَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ اجْلِسْ فِي بَيْتِكَ. قَالَ : مَا نَصِيحَتِي؟ يَا أَصْبَغُ! وَ كَانَ يَرْكَبُ بَغْلَهُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) الشَّهْبَاءَ وَ يَطُوفُ فِي الْأَسْوَاقِ سَوْقًا سَوْقًا فَآتَى يَوْمًا طَاقَ اللَّحَامِينَ فَقَالَ : يَا مَعْشَرَ الْقَصَائِينَ لَا تَعْجَلُوا الْأَنْفُسَ قَبْلَ أَنْ تَزْهَقَ وَ إِيَّاكُمْ وَ النَّفْخَ فِي اللَّحْمِ ثُمَّ أَتَى إِلَى التَّمَارِينَ فَقَالَ أَظْهَرُوا مِنْ رَدِيءٍ بِيَعُكُمْ مَا تَظْهَرُونَ مِنْ جِيدِهِ ثُمَّ أَتَى السَّمَائِينَ فَقَالَ : لَا- تَبِيعُوا إِلَّا- طَيِّبًا وَ إِيَّاكُمْ وَ مَا طَفَا ثُمَّ أَتَى الْكِنَاسَةَ وَ فِيهَا مِنْ أَنْوَاعِ التِّجَارَةِ مِنْ نَخَاسٍ وَ قِمَاطٍ وَ بَائِعِ إِبِلٍ وَ صَيْرْفِي وَ بَزَازٍ وَ خِيَاطٍ

فنادی بأعلى صوت یا معشر التجار! إن أسواقكم هذه تحضرها الأيمان فثوبوا أيمانكم بالصدقه و كفوا عن الحلف فإن الله تبارك و تعالی لا یقدس من حلف باسمه كاذبا [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۵۳۸] .

در دعائم الاسلام از امیرالمؤمنین روایت می کند که آن حضرت در حالی که تازیانه ای به دست می گرفت در بازارها به راه می افتاد و کسانی را که در خرید و فروش مسلمین کم فروشی و یا تقلب می کردند با آن تنبیه می کرد.

اصبغ نقل می کند که روزی به حضرتش گفتم : شما در منزل بنشینید و من عوض شما این کار را انجام می دهم ، فرمودند : " ای اصبغ! این چه نصیحت و خیرخواهی است؟! آن حضرت ، مرکب رسول خدا یعنی "شهباء" را سوار می شد و تمام بازارها را یکی از پس دیگری زیر پا می گذاشت ، روزی به سرای گوشت فروشان آمد ، و فرمودند : ای قصابان در کار گوسفندان شتاب مکنید و پس از ذبح بگذارید روح از بدنشان بیرون رود ، مبادا بر گوشت بدمید ، سپس به بازار خرمافروشان رفته و فرمودند : هر دو جنس خوب و بد خرما را در معرض دید مشتری قرار دهید. و بعد در بین ماهی فروشها رفته و گفتند : جز ماهی حلال گوشت نفرشید و از فروش ماهی هائی که در دریا مرده و موج آب آنها را بیرون انداخته ، خودداری کنید ، سپس به کناسه آمدند که در آن جا اجناس مختلفی خرید و فروش می شد و خطاب به خریداران و فروشندگان گفتند : ای بازرگانان! قسم خوردن در این بازارها رایج شده ، قسم هایتان

را با دادن صدقه جبران نمائید و از قسم خوردن خودداری کنید که خداوند متعال منزه و پاک نخواهد کرد کسی را که قسم دروغ خورده باشد."

۲۸_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ رَجُلًا لَقِيَ رَجُلًا عَلَى عَهْدِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فَقَالَ: إِنَّ هَذَا افْتَرَى عَلَيَّ قَالَ: وَمَا قَالَ لَكَ؟ قَالَ: إِنَّهُ اخْتَلَمَ بِأَمِّ الْآخِرِ. قَالَ: إِنَّ فِي الْعَدْلِ إِنْ شِئْتُمْ جَلْدَتَ ظِلُّهُ فَإِنَّ الْحُلْمَ إِنَّمَا هُوَ مِثْلُ الظِّلِّ وَ لَكِنْ سَيُوجِعُهُ ضَرْبًا وَجِيعًا حَتَّى لَا يُوذِيَ الْمُسْلِمِينَ فَضَرْبُهُ ضَرْبًا وَجِيعًا [تهذيب الأحكام ، ج ۱۰ ، ص ۸۰] .

از مرحوم صدوق در ضمن قضاوت های امیرالمؤمنین روایت شده که مردی به حضرتش گفت : این مرد خواب دیده که با مادر من هم بستر شده. حضرت فرمودند : "خواب به منزله سایه است ، اگر می خواهی سایه او را شلاق بزنم ، ولی او را تنبیه تأدیبی می کنم تا (با بازگو کردن این نوع قضایا) مسلمانان را اذیت نکند."

و در روایت صحیحه حسین بن علاء مثل همین مطلب نقل شده و اضافه کرده که او را تنبیه شدیدی کرد.

۲۹_ عن أبي مطر قال : خرجت من المسجد فإذا رجل ينادي من خلفي "ارفع إزارك فإنه أتقى لثوبك و أبقى لك و خذ من رأسك إن كنت مسلما" فمشيت خلفه و هو موزر بإزار و مرتد برداء و معه الدرهم كأنه أعرابي بدوي. فقلت : من هذا؟ فقال لي رجل : أراك غريبا بهذا البلد. قلت : أجل ، رجل من أهل البصره. قال : هذا علي أمير المؤمنين ، حتى انتهى إلى دار بني أبي معيط و هو سوق الإبل. فقال

: " بیعوا و لا- تحلفوا فإن الیمین تنفق السلعه و تمحق البرکه ". ثم أتى أصحاب التمر فإذا خادم تبكى. فقال : " ما يبكيك؟ " قالت : باعنى هذا الرجل تمرا بدرهم فردوه موالى فأبى أن يقبله. فقال : " خذ تمرک و أعطها درهمها فإنها خادم ليس لها أمر "؛ فدفعه. [كشف الغمه ، ج ١ ، ص ١٦٣].

کتانی از مسند عبد بن حمید از مطرف نقل می کند که گفت : از مسجد که بیرون آمدم ، مردی از پشت سرم با صدای بلند گفت : دامن لباست را جمع کن تا لباست پاکیزه مانده و از بین نرود " پشت سر او به راه افتادم ، او دامنی بر تن و ردائی بر دوش و شلاقى در دست داشت و به نظر از اعراب بادیه نشین می آمد. پرسیدم : این مرد کیست؟ گفتند : علی بن ابیطالب ، امیرالمؤمنین هستند تا اینکه به بازار شتر فروش ها رسیدند ، گفتند : " بفروشید و قسم نخورید ، چون قسم خوردن سرمایه را از بین برده و برکت را نابود می کند " ، سپس به میان خرمافروشان رفت و در آنجا دختر بچه ای را دید که گریه می کند ، پرسید : " چرا گریه می کنی؟ " گفت : این مرد ، خرمائی را به یک درهم به من فروخت ، ولی آقايم آن را قبول نکرده و پس داد. امیرالمؤمنین به خرمافروش گفت : " خرما را بگیر و درهمش را پس بده که (این دختر بچه) از خود اختیاری ندارد " .

و روایات دیگری در این زمینه وارد شده که بر اهل تحقیق پوشیده نیست.

عَنْ عَلِيٍّ (ع) أَنَّهُ اسْتَدْرَكَ عَلِيَّ ابْنَ

هَزَمَهُ خِيَانَهُ وَ كَانَ عَلَى سُوقِ الْأَهْوَازِ فَكَتَبَ إِلَى رِفَاعَةَ : " فَإِذَا قَرَأْتَ كِتَابِي هَذَا فَانْحِ ابْنَ هَزَمَةَ عَنِ السُّوقِ وَ أَوْقِفْهُ لِلنَّاسِ وَ اسْجُنْهُ وَ نَادِ عَلَيْهِ وَ اكْتُبْ إِلَى أَهْلِ عَمَلِكَ لِتُعَلِّمَهُمْ رَأْيِي فِيهِ وَ لَا تَأْخُذْكَ فِيهِ غَفْلَةٌ وَ لَا تَفْرِيطَ فَتَهْلِكَ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ ذَلِكَ وَ اعْزِلْكَ أَخْبَثَ عَزْلِهِ وَ أُعِيدْكَ بِاللَّهِ مِنْ ذَلِكَ فَإِذَا كَانَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَأَخْرِجْهُ مِنَ السِّجْنِ وَ اضْرِبْهُ خَمْسَةَ وَ ثَلَاثِينَ سَوْطًا وَ طُفِّ بِهِ فِي الْمَسَاقِ فَمَنْ أَتَى عَلَيْهِ بِشَاهِدٍ فَحَلْفُهُ مَعَ شَاهِدِهِ وَ اذْفَعْ إِلَيْهِ مِنْ مَكْسَبِهِ مَا شُهِدَ بِهِ عَلَيْهِ وَ مُرِّ بِهِ إِلَى السِّجْنِ مِهَانًا مَقْبُوضًا وَ اخْزِمْ رِجْلَيْهِ بِحِزَامٍ وَ أَخْرِجْهُ وَقْتُ الصَّلَاةِ وَ لَا تَحُلْ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ مَنْ يَأْتِيهِ بِمَطْعَمٍ أَوْ مَشْرَبٍ أَوْ مَلْبَسٍ أَوْ مَفْرَشٍ وَ لَا تَدْعُ أَحَدًا يَدْخُلُ إِلَيْهِ مِمَّنْ يَلْقَنُهُ اللَّدْدَ وَ يَرْجِيهِ الْخَلَّاصَ فَإِنْ صَحَّ عِنْدَكَ أَنْ أَحَدًا لَقَنَهُ مَا يَضُرُّ بِهِ مُسْلِمًا فَاضْرِبْهُ بِالذَّرِّهِ وَ احْبِسْهُ حَتَّى يَتُوبَ وَ مُرِّ بِإِخْرَاجِ أَهْلِ السِّجْنِ إِلَى صِيْحَنِ السِّجْنِ فِي اللَّيْلِ لِتَتَفَرَّجُوا غَيْرَ ابْنِ هَزَمَةَ إِلَّا أَنْ تَخَافَ مَوْتَهُ فَتُخْرِجْهُ مَعَ أَهْلِ السِّجْنِ إِلَى الصَّحْنِ فَإِنْ رَأَيْتَ لَهُ طَاقَةً أَوْ اسْتِطَاعَةً فَاضْرِبْهُ بَعْدَ ثَلَاثِينَ يَوْمًا خَمْسَةَ وَ ثَلَاثِينَ سَوْطًا بَعْدَ الْخَمْسَةِ وَ ثَلَاثِينَ سَوْطًا الْأُولَى وَ اكْتُبْ إِلَى بَمَا فَعَلْتَ فِي السُّوقِ وَ مَنْ اخْتَرْتَ بَعْدَ الْخَائِنِ وَ أَقْطَعْ عَنِ الْخَائِنِ رِزْقَهُ " [دعائم الإسلام ، ج ٢ ، ص ٥٣٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ (ص) بِالْمُحْتَكِرِينَ فَأَمَرَ بِحُكْرَتِهِمْ أَنْ تُخْرَجَ إِلَى بُطُونِ الْمَسَاقِ وَ حَيْثُ يَنْظُرُ النَّاسُ إِلَيْهَا فَقِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ (ص) لَوْ قَوَّمتَ عَلَيْهِمْ فَعَضِبَ (ع) حَتَّى عُرِفَ

الْغَضَبُ فِي وَجْهِهِ وَقَالَ: أَنَا أَقْوَمُ عَلَيْهِمْ إِنَّمَا السَّعْرُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَرْفَعُهُ إِذَا شَاءَ وَيُخْفِضُهُ إِذَا شَاءَ [من لايحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۲۶۵] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَسْأَلُ النَّاسَ عَمَّا فِي النَّاسِ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ۱ ، ص ۳۱۸] .

۵. ماحصل مدارک وروایات

از مدارکی که در مقالات قبلی ارائه داده شده مطالب زیر به دست می آید :

۱ _ رسول الله قبل از هجرت در ليله العقبه هنگامی که انصار با آن حضرت ملاقات کرده و بیعت نموده اند ، برای آنان نقیب تعیین کرده و برای هر طائفه ای از طوائف انصار یک یا دو نفر را از خودشان به عنوان نقابت نصب فرمود.

۲ _ در مدینه در میان ارتش در سال ۶ هجری برای هر ده نفر ، یک نفر عریف معین فرمود تا به وسیله آنها اوضاع و احوال را تحت نظر داشته و مطالب لازمه را رسیدگی نماید ، و همچنین در میان قبائل مختلف عرب نیز عریف معین شد. مانند : جندب بن النعمان و رافع بن خدیج و

۳ _ علی نیز از سیره رسول الله تبعیت کرده و در طول چهار سال و اندی که روی کار آمد عریفهایی داشته و اموال و عطایا را به وسیله آنان تقسیم و اوضاع و احوال را قهرا به واسطه آنان تحقیق و گاهی هم مجرمین را به وسیله آنها تنبیه می نمود.

۴ _ علی در شهرها به و سیله عیون و جاسوسان مخفی و مورد اعتماد و وثوق خود ، کارمندان حکومت را مراقبت شدید نموده و حتی در

دستورالعمل ها ، مخصوصا در عهد نامه مالک بن الحارث الاشر دستور تعیین چنین افرادی را صادر می کند.

۵_ رسول خدا سعید بن العاص را عامل السوق (مأمور بازار) مکه و عمر را عامل السوق مدینه قرار داده بود.

ابن عمر می گوید : شخصی را دیدم به جرم اینکه مکیل و موزون را جزافا (بدون کیل و وزن) فروخته بود تعزیر می نمودند.

نقل شده که عمر (در زمان خلافت خود) زنی را به نام ام الشفاء عامل السوق تعیین کرده بود و بعضی این قضیه را به رسول خدا نسبت داده اند.

علی هر روز در بازارهای کوفه می گشت و امر به معروف می نمود و شخصا به اوضاع رسیدگی می کرد.

امیرالمؤمنین علی (ع) ، ابن اصمع را والی بارجاه قرار داد و چون خیانت او آشکار شد ، دستش را قطع کرد.

علی عامل السوق اهواز را در اثر خیانت دستور داد زندانی با اعمال شاقه نمودند و چون حضرت مشاهده کرد که جمعی در بازار از محوطه ای که برای خود داشتند تجاوز کرده اند ، دستور داد جایگاهی که درست کرده بودند خراب کنند.

و نیز امام علی (ع) دستور داد تا فاضلاب هایی که از پشت بام ها و حوض ها در کوچه ریخته می شد و همچنین آب کثیف ها (یعنی توالت ها) قطع گردد.

همچنین حضرت نشستن در معابر عمومی را ممنوع کرد و جایی را که جوانان و اشخاص هرزه تجمع می کردند خراب کرد.

رسول خدا دستور داد : مالی را که صاحبش آن را احتکار نموده بود به بازار بیاورند و در معرض فروش قرار دهند.

رأیت علیا بشرط الکلا یسأل عن الاسعار؛

علی را در شرط الکلا دیدم که از قیمتهای اجناس سؤال می نمود.

کان رسول الله صلی الله

عليه و آله يسأل الناس عما في الناس

پیغمبر اسلام همیشه از جریاناتی که در بین مردم اتفاق می افتاد ، جویا می شد.

۶_ احادیث وارده در موضوع عریف را نقل کردیم از جمله فرموده بودند: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَمَّا بُدِّ مِنَ الْعَرِيفِ وَالْعَرِيفُ فِي النَّارِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۱۱۰] .

در عین حال که گفته بودند عرافت حق است و عریف باید باشد و لکن چون مقام عرافت مانند مقام قضاء بسیار حساس و خطرناک است فرمودند: و العریف فی النار

۷_ امیرالمؤمنین برای جلوگیری از خطرات مخالفین داخلی _ طلحه و زبیر و خوارج و هواخواهان بنی امیه و جاسوسان معاویه _ که در دوران خلافت چند ساله گرفتار کارشکنی و توطئه های آنان بود ، مراقبت کامل می کرد و به قیس بن سعد بن عباده در مصر و دیگر عمال و کارگزاران حکومتی دستور می داد که در مورد افراد مشکوک (مریب) شدیداً مراقبت کنند.

۱. حسد

۱. حسد در قرآن

۱. وَ مَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعِيًّا بَيْنَهُمْ [آل عمران/ ۱۹] .

۲. وَ دَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ [بقره/ ۱۰۹] .

۳. أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَ آتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا [نساء/ ۵۴] .

۴. وَ اتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنِي آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا [مائده/ ۲۷] .

۵. قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَ خَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ [اعراف/ ۱۲] .

۶. قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ وَ

مِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ وَ مِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ وَ مِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ [فلق/ ۵-۱] .

۷. وَ لَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ [نساء/ ۳۲] .

۲. پیشینه بیماری حسادت

أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ [اعراف/ ۱۲] .

وَ أَتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنِي آدَمَ [مائده/ ۲۷] .

إِذْ قَالُوا لِيُوسُفُ وَ أَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنَّا وَ نَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ [يوسف/ ۸] .

۳. عوامل و انگیزه ها

۱. یکی از عوامل حسد تنگ نظری و کوردلی است ، که نمی تواند نعمت را در دست دیگران ببیند.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْحَسَدُ أَضْلُهُ مِنْ عَمَى الْقَلْبِ وَ الْجُحُودِ بِفَضْلِ اللَّهِ تَعَالَى وَ هُمَا جَنَاحَانِ لِلْكَفْرِ [مصباح الشریعه ، ص ۱۰۴] .

۲. حسود به مقدرات و قضای الهی ایمان ندارد و به حکمت تقسیم نعمت توجه نمی کند.

حدیث قدسی : يقول الله عز و جل الحاسد عدو نعمتي متسخط لفعلي غير راض بقسمتي [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱ ، ص ۳۱۷] .

۳. حسود توجه ندارد که دنیا متاع قلیل و بی ارزش است و نعمت ها مسئولیت دارد.

۴. چون کمال را تحمل نمی کند ، اطاعت هم نمی کند :

علماء اهل کتاب : بَغِيًّا [آل عمران/ ۱۹] . حَسَدًا [بقره/ ۱۰۹] . رسالت را نپذیرفتند.

۵. خیال می کند که اگر مردم نعمت نداشتند ، لابد همه نعمتها را به او خواهند داد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَرَى أَنَّ زَوَالَ النُّعْمَةِ عَمَّنْ يَحْسُدُهُ نِعْمَةٌ عَلَيْهِ [غرر الحکم ، ص ۳۰۱] .

۴. آفات و مضرات

۱. سرچشمه همه گناهان و زشتی ها : (عیب جوئی ، غیبت ، تهمت ، تحقیر ، قتل ، غارت ، نزاع های خانوادگی و قبیله ای و

کشوری و بین المللی سوء ظن به خدا آم یحسدون الناس علی ما آتاهم الله من فضله [نساء/ ۵۴] .)

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَسَدُ رَأْسُ الْعُيُوبِ [غرر الحکم ، ص ۲۹۹] .

۲. شراره ای از آتش که حسنات را نابود می کند :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ [غرر الحكم ، ص ۳۰۱

۳. بیماری مزمن :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَسَدُ دَاءٌ عَيَاءٌ لَا يَزُولُ إِلَّا بِهَلْكَ (الْحَاسِدِ) أَوْ مَوْتِ الْمُحْسُودِ [غرر الحكم ، ص ۳۰۰] .

۴. مایه نفاق و دورنگی در گفتار و کردار و رفتار :

الحاسد يظهر وده في أقواله و يخفي بغضه في أفعاله فله اسم الصديق و صفة العدو [غرر الحكم ، ص ۳۰۱] .

۵. اولین گناه در آسمان و زمین (حسد) .

۶. حسد مانع کمال است. (شاگردی نمی کند ، تواضع نمی کند ، تشکر نمی کند)

۷. نساختن دو زنی که یک شوهر دارند نتیجه حسد است ، ولی در عوض اگر هر دو در تهذیب و پاکی قلب بکوشند بهتر و بیشتر نتیجه خواهند گرفت.

۸. حسود بر مال طرف خود را مغبون می کند. راهنمایی به سوی ضرری می کند ، بلکه مالش از بین برود یا غیرت دینی به خرج می دهد و می گوید : مال دارها مالشان از صرف پول است یا این خانه ها برای وارث می ماند و نظیر این. گاهی ثروتمندان از این حسودها هستند.

فرعون که دستور داد بچه ها را بکشند از حسدی بود که داشت که دیگری ترقی کند.

۹. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَسَدُ مَرَضٌ لَا يَوْسَى [غرر الحكم ، ص ۳۰۰] .

۱۰. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَسَدُ دَابُّ السُّفْلِ وَ أَعْدَاءُ الدُّوَلِ [غرر الحكم ، ص ۲۹۹] .

۱۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَسَدُ شَرُّ الْأَمْرَاضِ [غرر الحكم ، ص ۳۰۰] .

۱۲. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رَأْسُ الرِّذَائِلِ الْحَسَدُ [غرر الحكم ، ص ۳۰۰] .

۱۳. ابلیس بر مقام آدم حسد برد ، بد بخت شد.

۱۴. در مثل است که

خر مرگ خود را می خواهد تا به صاحبش ضرر بزند. آری خیریت اقتضا می کند برای انتقام به زیان قطعی خویش تن دهد تازیانی مشکوک به صاحبش بزند. [حسد ، ص ۲۷] .

۱۵. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِمُوسَى بْنِ عِمْرَانَ (ع) يَا ابْنَ عِمْرَانَ لَا تَحْسُدَنَّ النَّاسَ عَلَى مَا آتَيْتَهُمْ مِنْ فَضْلِي وَلَا تَمِدَّنْ عَيْنَيْكَ إِلَى ذَلِكَ وَلَا تُتْبِعْهُ نَفْسَكَ فَإِنَّ الْحَاسِدَ سَاحِطٌ لِنَعْمِي صَادٌّ لِقَسِيمِي الَّذِي قَسَيْتُ بَيْنَ عِبَادِي وَمَنْ يَكُ كَذَلِكَ فَلَسْتُ مِنْهُ وَ لَيْسَ مِنِّي [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۰۷] .

۱۶. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَسَدُ يَذِيبُ الْجَسَدَ [غرر الحكم ، ص ۳۰۰] .

۱۷. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَسُودُ أَبَدًا عَلِيلٌ [غرر الحكم ، ص ۳۰۱] .

۱۸. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : صِحَّةُ الْجَسَدِ مِنْ قَلْبِ الْحَسَدِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۵۶] .

۱۹. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا رَاحَةَ لِحَسُودٍ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۶۹] .

۲۰. تلخی زندگی روزمره :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَسَدُ يَنْكُدُ الْعَيْشَ [غرر الحكم ، ص ۳۰۰] .

۲۱. ذلت در دنیا :

عده ای از اصحاب رسول اکرم (ص) خدمت حضرت علی (ع) بودند. فرمود : هر کس حدیث غدیر خممن کنت مولاه الخ

را از پیغمبر شنیده بیان کند که ۱۲ نفر بیان کردند ، انس بن مالک بیان نکرد ، حضرت فرمود : چرا نگفتی؟ گفت : پیر شدم و فراموش کرده ام. حضرت نفرین کرد که اگر دروغ می گوید ، او به دردی مبتلا شود که پنهان نشدنی باشد ، انس به مرض

پیری در

سر و صورت مبتلا شد و زید بن ارقم نیز گواهی نداد و کور شد.

۲۲. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا أَمَطَرَ التَّحَاسِدُ نَبْتَ (أَنْبَت) التَّفَاسِدِ [غرر الحكم ، ص ۳۰۰] .

۲۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَللَّهِ دَرُ الحَسَدِ مَا أَعَدَلَهُ بَدَأُ بِصَاحِبِهِ فَيَقْتُلُهُ [إرشاد القلوب ، ج ۱ ، ص ۱۲۹] .

۲۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الحَسُودُ سَرِيْعُ الوَثْبِ بَطِيءُ العَطْفِ [كثر الفوائد ، ج ۱ ، ص ۱۳۷] .

۲۵. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الحَسُودُ كَثِيرُ الحَسَرَاتِ مُتَضَاعِفُ السَّيِّئَاتِ [غرر الحكم ، ص ۳۰۱] .

۲۶. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا رَأَيْتُ ظَالِمًا أَشْبَهَ بِمَظْلُومٍ مِنَ الحَاسِدِ [كثر الفوائد ، ج ۱ ، ص ۱۳۶] .

۵. علامت حسادت

علامات حسد یا نفی کمالات مردم یا بیان کمالات خود است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَالَ لُقْمَانُ لِإِثْنَيْهِ يَا بَنِي لِلحَاسِدِ ثَلَاثُ عِلَامَاتٍ يَتَمَلَّقُ إِذَا شَهِدَ وَ يَغْتَابُ إِذَا غَابَ وَ يَشْتَمُ بِالْمُصِيبَةِ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۲۱] .

إِنْ تَمَسَّسْتُمْ حَسَنَهُ تَسُوهُمُ وَإِنْ تُصِيبَكُمْ سَيِّئُهُ يَفْرَحُوا بِهَا [آل عمران / ۱۲۰] .

حسود قدرت بر شنیدن مدح هم کار راندارد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الحَاسِدُ لَا يَشْفِيهِ إِلَّا زَوَالُ النِّعَمِ [غرر الحكم ، ص ۳۰۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الحَاسِدُ يَفْرَحُ بِالشَّرِّ وَ يَغْتَمُّ بِالشُّرُورِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۲۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الحاسد يظهر وده في أقواله و يخفي بغضه في أفعاله فله اسم الصديق و صفة العدو [غرر الحكم ، ص ۳۰۱] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : علامه الحاسد فأربعة الغيبة و التملق و الشماته بالمصيبة [تحف العقول ، ص ۲۱]

حسود اگر تعریف رفیقش را کردند یا رد می کند و یا اگر ریاکار باشد سکوت می کند یا می گوید من اطلاعی ندارم یا به طور کلی انکار می کند که تعریف کننده خود به خود به بطلان حرف خود پی ببرد.

۶. انواع حسادت

۱. از حیث محسود

۱. حسود سه قسم است :

الف : حسد بر بیگانه.

ب : حسد بر بیگانه و خودی.

ج : حسد بر خودی که امامان علیهم السلام از این خیلی رنج می بردند. منصور دوانیقی پسر عموی حضرت صادق (ع) بود. بیگانه آقائی می کند طوری نیست ، برای آقای خودی غوغا می کنم.

۱. حسادت در قدرت

خالد بن ولید به شجاعت علی (ع) حسد می برد ، نقشه ترور حضرت علی (ع) را با موافقت ابوبکر کشید. اما ابوبکر در لحظات اجرا فریاد کشید که منصرف شدم ، یا خالد لا تفعل ما امرتک. [کتاب سلیم بن قیس ، ص ۸۷۱] .

علی (ع) فرمود : ای خالد! اگر ابوبکر هم منصرف نشده بود تو توان این کار را نداشتی. [حسد ، ص ۳۸] .

۲. حسادت در ثروت

حسود می کوشد مال محسود را تلف کند و او را مغبون کند. کلاه سرش بگذارد. به قمار او را دعوت می کند و اموالش را غصب می کند. او را به مجالس عیش و نوش می برد.

۳. حسادت در خانواده

۱. معمولاً- در بین خویشان ، بین دختران هم تا (دختر خاله ، دختر عمه ، دختر عمو) به خصوص که از نظر سنی هم نزدیک باشند و بین پسران هم تا حسد زیاد است که با مراقبت قابل حل است.

۲. حسادت قایبل موجب قتل برادرش هایبل شد.

فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ

فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ [مائده/ ۳۰] .

۳. حسادت فرزندان یعقوب عامل نسبت دادن گمراهی به پدر و موجب نقشه قتل برادر شد :

إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ اقْتُلُوا يُوسُفَ أَوْ اطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ [يوسف/ ۹-۸] .

۴. حسادت در جزئیات

بدبخت ترین حسودان کسانی هستند که حسد بر جزئیات می برند. مثل : غذا خوردن ، خواب کردن ، چاق بودن ، به صورت انتقاد و متلک بر او حسد می برند.

۵. حسادت در علم

زنان حضرت رسول می گفتند : شما که سینه حضرت زهرا را می بوسی برای شما سبک است. به گفته روایات حسد میان دانشمندان بیشتر است.

۶. حسادت در دین

۱. اختلاف دانشمندان یهود به خاطر حسادت :

وَ مَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعِيًّا بَيْنَهُمْ [شوری/ ۱۴] .

۲. حسادت اهل کتاب بر مسلمانان :

وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَّارًا حَسَدًا [بقره/ ۱۰۹] .

إِنْ تَمَسَّسْتُمْ حَسَنَةً تَسُوهُمْ وَ إِنْ تَصِيبَكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا [آل عمران/ ۱۲۰] .

۷. حسادت در کمالات

. حسادت یهود نسبت به پیامبر اکرم (ص) و امامان (ع) :

وَ لَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَ كَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ بَعِيًّا أَنْ يَنْزِلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ [بقره/ ۹-۸] .

امام صادق (ع) در ذیل آیه شریف می فرماید :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فَلَمَّا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيَّهُ بِهَذِهِ الصَّفْهَةِ حَسَدَوْهُ وَ كَفَرُوا بِهِ كَمَا قَالَ اللَّهُ كَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا

جاءَهُمْ ما عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ]

(بقره-۸۹) [تفسیر القمی ، ج ۱ ، ص ۳۳] .

أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا [نساء/۵۴] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : نَحْنُ الْمَحْسُودُونَ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ لَهُمْ مَا آتَاهُمْ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ [(نساء-۵۴)] [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۸۶] .

۷. غبطه

۱. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَغْبِطُ وَلَا يَحْسُدُ وَالْمُنَافِقُ يَحْسُدُ وَلَا يَغْبِطُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۰۷] .

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَيْنِ رَجُلٍ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَهُوَ يَنْفِقُ مِنْهُ آتَاءَ اللَّيْلِ وَ آتَاءَ النَّهَارِ وَ رَجُلٍ آتَاهُ اللَّهُ الْقُرْآنَ فَهُوَ يَقُومُ بِهِ آتَاءَ اللَّيْلِ وَ آتَاءَ النَّهَارِ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۷۶] .

۳. عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي نَجْرَانَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ [(نساء/۳۲)] قَالَ (ع) : لَا يَتَمَنَّى الرَّجُلُ امْرَأَةَ الرَّجُلِ وَ لَا ابْنَتَهُ وَ لَكِنْ يَتَمَنَّى مِثْلَهُمَا [تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۲۳۹] .

۸. پیش گیری ودرمان

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا حَسَدْتَ فَلَا تَبْغِ [تحف العقول ، ص ۵۰] .

۱. اگر بینش فرد نسبت به جهان و انسان ها قرآنی باشد و همه را به تعبیر روایت عیال الله بداند.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْخَلْقُ عِيَالُ اللَّهِ فَأَحَبُّ الْخَلْقِ إِلَى اللَّهِ مَنْ نَفَعَ عِيَالَ اللَّهِ وَ أَدْخَلَ عَلَى أَهْلِ بَيْتِ سُرُورًا [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۴] .

و دیگران را نسبت به خود و خویشان را نسبت به دیگران برادر به شمار آورد. هیچ گاه چنین نظری به نعمت های خدا در میان افراد ندارد. چنانچه پدر و مادر هیچ وقت نسبت به فرزند خود حسادت نمی ورزند ، چون او را از خود می دانند و سعادت وی را خوش بختی خود به حساب می آورند. بنابراین نسبت به وی کینه ای در دل ندارند.

قال النبی (ص) :

لا تحاسدوا و لا تقاطعوا... و كونوا عباد الله اخوانا [جامع السعادات ، ج ۲ ، ص ۱۵۰] .

۲. ايمان به اين كه متاع دنيا قليل است و ارزش ندارد تا براي آن غصه بخورد.

۳. اعتقاد به اين كه خیرها و نعمت ها مايه آزمایش اند.

۴. اعتقاد به اين كه خداوند نعمت ها را روی حكمت میان مردم تقسیم فرموده است.

وَ لَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ [نساء/ ۳۲] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الرِّزْقُ مَقْسُومٌ فَمَا دَا يَنْفَعُ الْحَسِدُ الْحَاسِدَ وَ مَا دَا يَضُرُّ الْمَحْسُودَ الْحَسِدُ [مصباح الشریعه ، ص ۱۰۴] .

. باور داشتن به این که هر کس نعمت بیشتری داشته باشد مسئولیت بیشتری دارد.

۶. توجه به الطاف الهی نسبت به خود.

۷. توجه داشتن به این که حسادت ورزیدن نقشی در زوال نعمت ندارد.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الحاسد مضر بنفسه قبل أن يضر بالمحسود [كشف الریبه ، ص ۵۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الحسود ظالم ضعفت يده عن انتراع ما حسدك عليه فلما قصر عليك بعث إليك تأسفه [شرح نهج

البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۰۲ ، ص ۳۳۱] .

۸. توجه داشتن به مفاسد و شروری که از حسادت ریشه می گیرد و انسان را تا دم مرگ رها نمی کند.

۹. تبعیض قائل نشدن میان فرزندان

۱۰. به دیگران هم بها دادن تا احساس حقارت نکنند تا دست به کارهای برخواسته از حسادت نزنند.

۱۱. برای کمال دیگران بی کمالی را توجیه کردن.

سوال : برای حسد چه کنیم؟

پاسخ : اولاً حسد غیر از غبطه است.

ثانياً : بدانیم حسادت سبب غیبت و تهمت و از بین رفتن گناهان محسود و افتادن

آن گناهان به دوش حسود است. بنابراین علاوه بر این که چیزی از او کم نمی شود ، بار گناهش هم کم شده است.

ثالثا : حسود با حکمت خدا مسئله دارد. قرآن می فرماید : **وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ [طه/۱۳۱] .**

و می فرماید : **وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ [طه/۱۳۱] .**

رابعا : اگر به او چیزی داده ، به تو هم چیزهایی داده است.

خامسا : اگر تو نعمت او را نداری ، بسیاری هم نعمتهای تو را او ندارند.

سادسا : شکست محسود هیچ کمکی به تو نمی کند.

۹. نمونه ها

۱. به ابو جهل گفتند : از محمد (ص) جز راستی دیدی؟ گفت : نه ، گفتند : پس چرا ایمان نمی آوری؟ گفت : چطور در میان پسران عبد مناف پیامبری باشد و در میان پسران مخزوم نباشد؟

۲. شهید اول از علمای خیلی مهم قرن هشتم بود و خیلی علاقه مند داشت. ابن جماعت که از دانشمندان نامی شافعی مذهب و قاضی القضاة بود ، یعنی کسی که ریاست دادگستری ، ریاست دیوان کشور ، مدعی العموم دیوان کشور را داشت ، به علاوه پست های حساس ارتش وقت را نیز داشت ولی ، با همه درجات و مقامات به شهید اول حسد برد. رساله ای که بعضی مطالبش خلاف اسلام بود نوشت و به شهید نسبت داد و شواهدی نیز گرفت و او را به زندان انداخت و خیلی شکنجه دادند در زندان ، حتی به زندان رفتن شهید اکتفاء نکرد ، جلسه تشکیل داد و حکم به ارتداد شهید کرد و الخ. [داستان مفصل

در کتاب حسد آمده است ، ص ۹۰] .

۳. وقتی حضرت رسول اکرم (ص) از مکه به مدینه هجرت می کرد ، قبل از ورود به مدینه چند روزی در قبا توقف کرد. علی (ع) برسد ، ابوبکر می گفت : شاید علی (ع) تا یک ماه نیاید ، برویم مردم منتظرند ، رسول خدا (ص) به سخن او گوش نمی داد. می خواست همراهی حضرت رسول منحصر به او باشد و لذا از حضرت رسول (ص) قهر کرد و تنها به مدینه شتافت.

۴. شلمغانی چون مورد احترام شیعیان بود خواست بعد از محمد بن عثمان نایب خاص امام زمان (ع) شود ، ولی دید حسین بن روح شد. حسد بر حسین کرد و کرد تا منحرف شد. حکم بر جواز ازدواج با محارم را داد و وجوب عبادات را منکر شد و عده ای را گمراه کرد و به مریدان خود گفت : من حاضریم با حسین بن روح مباحله کنم. خلاصه بعد از چند روز از طرف نخست وزیر او را گرفتند و به دارش زدند و جسدش را آتش زدند ، در آخرت هم نصیبش آتش است. *حَبِیرَ الدُّنْیَا وَ الْأُخْرَةِ* [حج/ ۱۱] .

ای کاش به جای حسد بر حسین ، دنبال تهذیب نفس خود بود.

۵. تنها دری که به مسجد باز می شود درب خانه حضرت علی (ع) بود و این موجب حسد حسودان شد تا عبد الملک مروان آمد و به قصد توسعه مسجد ، فرزندان علی (ع) را بیرون کرد و حسن مثنی فرزند امام حسن (ع) را تازیانه زدند ولی زید فرزند امام سجاد (ع) در خانه ماند تا خانه را خراب کردند.

۶. حسد

عایشه بر حضرت خدیجه با این که خدیجه مرده بود و فاصله بین خدیجه و عایشه زیاد بود و تقارن زمانی نبود. به قدری بود که وقتی رسول اکرم (ص) یادی از خدیجه می کرد عایشه می گفت: چرا این قدر نام پیرزنی که دندانهایش ریخته بود را می بری؟ خدا بهترش را نصیب تو کرده است. مقصود خودش بود.

۷. زنی در کرمان حسود بود و مرد همسایه تاجری داشت که به حيله ائی نتوانست آبروی او را ببرد. قصد کشتن وی را کرد. حلوائی را پخت و زهری در آن ریخت، صبح که همسایه از خانه بیرون آمد به او مقداری نان و حلوا داد و مرد گرفت، ولی عجله داشت و از آن نخورد و از شهر به قصد مسافرتی بیرون رفت. در بین راه ۲ جوان گرسنه دید، حلوا را به آنها داد، خوردند و مردند. فرماندار فهمید، همسایه را احضار کرد. او گفت: حلوا از زنی است از خودم نبوده است. فرماندار زن را احضار کرد تا رسید، شیون زد، معلوم شد دو جوان یکی پسرش و دیگری برادرش بوده اند. و از داغ آنها خودش هم بعد از چند روزی مرد. (خودم کردم که لعنت بر خودم باد)

۸. غزالی گوید: رسول خدا (ص) با عده ای در مسجد بودند. فرمود: الان کسی از اهل بهشت از در خواهد آمد. مردم متوجه در شدند. مرد انصاری آمد آب وضو از صورتش می ریخت. روز بعد باز حضرت در مسجد به مردم چنین فرمودند، باز دیدند مرد انصاری است. روز سوم همین طور، خیلی تعجب

کردند. عبد الله بن عمرو نزد انصاری آمد و بهانه گرفت که من ۳ شب مهمان شما باشم. گفت: باش. عبد الله بن عمرو خیلی متوجه حالات انصاری بود که چه عباداتی می کند که اهل بهشت است. دید خوابید.

تا صبح فقط ۲ رکعت نماز خواند، تعجب کرد. شب دوم باز همین طور و شب سوم. باز خیلی تعجب کرد. به انصاری خبر رسول الله (ص) رداد. جواب داد خبر رسول الله (ص) برای این است که به احدی حسد ندارم و شاکر نعمت های خدا هستم.

۹. غزالی نقل می کند که شاهی ناصحی داشت. خیلی مقرب درگاه بود. بعضی مامورین حسد بر مقامش برده و به دروغ به شاه گفتند: این که تو را موعظه می کند می گوید، دهان شاه گند دارد. و لذا جلوی دماغ خود را می گیرد و حرف می زند. شاه ناراحت شد و گفت: فردا او را امتحان می کنم. قبل از رسیدن فردا مامور حسود، واعظ شاه را دعوت کرد و به او سیر خورانید. فردا که واعظ خدمت شاه رفت، برای جلوگیری از این که بوی سیر شاه را ناراحت نکند جلوی دهان خود را می گرفت. شاه اظهار مامور دیروزی یادش آمد. خیال کرد برای گند دهان شاه، دست جلوی دهان گذاشته است، نامه ای نوشت، مثلا به فرماندار، به واعظ داد و در او نوشته بود که حامل نامه را بکش و پوستش را کاه کن و برایم آور. واعظ به خیال اینکه هدیه ای است که رسم شاه هدیه دادن است. قبض را برای فرمانداری برد، واعظ غافل با دلی

شاد از خدمت شاه بیرون رفت و به مامور برخورد ، مامور حسود به خیال هدیه خواهش کرد که واعظ قبض هدیه را به او بخشد و او هم بخشید. مامور حسود نامه را رساند فوری او را کشتند. هرچه گفت : نامه از دیگری است نپذیرفتند ، روز دیگر شاه به خیال کشته شدن واعظ ، دید واعظ دو مرتبه سالم آمد. گفت : چطور شد؟ گفت : نامه و فیض هدیه شما را ماموری خواهش کرد ، من بخشیدم ، شاه تعجب کرد که شر حسد بر خود حاسد برگشت و او را کشتند. شاه پرسید پس چرا جلوی دهانت را می گیری؟ گفت : گاه گاهی سیر می خورم ، برای این که شما ناراحت نشوید جلوی دهانم رامی گیرم.

۱۰. به معاویه گفتند : چرا متفکری؟ گفت : هر چه فکر می کنم که آثار محمد (ص) را برافکنم نمی توانم ، زیرا دستور داده که روزی ۵ مرتبه در بالای مأذنهاشْهَدْ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ گفته شود.

۱۱. در زمان هادی عباسی مردی به همسایه اش حسد می ورزید. غلامی خرید و به او گفت : پس از مرگ من آزاد هستی و سه هزار درهم به او داد. نیم شبی غلام را بیدار کرد و بالای پشت بام همسایه رفت و کارد تیزی به غلام داد و گفت : سرم را ببر. هر چه غلام امتناع کرد سودی نبخشید. حسود رو به قبله خوابید و غلام رگهای گردنش را قطع کرد. همسایه دستگیر شد ، ولی از آنجا که مظلوم حمایت می شود جریان فاش شد و همسایه آزاد. [++ حسد ، ص ۲۶] .

۱۲. داستان حسادت

وَ اٰتٰلُ عَلَيْهِمْ نَبَاً اٰتٰى اٰدَمَ بِالْحَقِّ اِذْ قَرَّبَا قُرْبٰنًا فَتَقَبَّلَ مِنْ اٰحَدِهِمَا وَ لَمْ يَتَقَبَّلْ مِنَ الْاٰخَرِ قَالَ لَاقْتُلَنَّكَ قَالَ اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِيْنَ
[مائده/۲۷] .

(ای پیامبر!) خبر دو فرزند آدم را به حق برای مردم بازخوان ، آنگاه که (هر یک از آن دو) قربانی پیش آوردند ، پس از یکی شان پذیرفته شد و از دیگری قبول نگشت. (از هابیل قبول شد و از قابیل پذیرفته نشد) ، قابیل گفت : حتما تو را خواهم کشت ، هابیل گفت : خداوند ، تنها از متقین قبول می کند.

نکته :

__ شاید مراد از تلاوت به حق اشاره به آن باشد که این ماجرا در تورات تحریف شده و با خرافات ، آمیخته است و آنچه در قرآن است ، حق است.

__ در روایات اسلامی و در تورات [سفر تکوین ، باب چهارم] آمده است که : هابیل ، دامدار بود و بهترین گوسفند خود را قربانی آورد. و قابیل کشاورز بود و بدترین قسمت زراعت خود را برای قربانی برگزید. قرآن هم می فرماید : هرگز به خیر نمی رسید ، مگر آنکه از آنچه دوست دارید انفاق کنید. لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ [آل عمران/۹۲] .

پیامها :

۱. مطالعه تاریخ باید برای عبرت گرفتن باشد. وَ اٰتٰلُ

۲. خبرهای مهم تاریخ باید بازگو شود. نَبَاً

۳. تاریخ را از افسانه ها جدا کنید. بِالْحَقِّ

۴. اصل ، تقرب است نه قربانی؛ قربانی هرچه که می خواهد ، باشد. قُرْبٰنًا

۵. در قبولی یا عدم قبولی اعمال ، انگیزه ها ، روحیه و خصلتها موثرند.

۶. مرز حسادت تا برادر کشی هم پیش می رود. لَاقْتُلَنَّكَ

۷. ملاک پذیرش اعمال تقواست

، نه من و تو. إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ

۸. تاریخ قتل و خون ریزی همزمان با تاریخ خلقت انسان است. نَبَأُ ابْنَى آدَمَ

۹. تفاوت در قبول و عدم قبول ، براساس حکمت است نه تبعیض. مِنَ الْمُتَّقِينَ

۱۰. به قاتل هم باید منطقی جواب داد. إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ

۱۱. خودسازی و تحصیل تقوا بر هر کاری مقدم است. إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ

لَئِنْ بَسَطْتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِي مَا أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ إِلَيْكَ لِأَقْتُلَكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ [مائده/۲۸] .

هابیل به برادرش قابیل گفت : اگر برای کشتن من دست به سویم دراز کنی ، من هرگز برای کشتن تو دست دراز نخواهم کرد ، من از خداوند پروردگار جهانیان بیم دارم.

پیام ها :

۱. در برخورد با حسود ، آرام سخن بگویند و آتش حسد را با نرمش در گفتار ، خاموش کنید. لَئِنْ بَسَطْتَ

۲. یکی از راه های نهی از منکر ، آن است که به گنه کار اطمینان دهی که به او تجاوز و تعدی نخواهی کرد. ما أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ إِلَيْكَ

۳. هابیل ، قصد کشتن نداشت ، نه آنکه از خود هم دفاع نمی کرد. (چون تسلیم قاتل شدن با تقوا سازگار نیست.)

۴. آنچه ارزش است ، نکشتن بر اساس خوف از خداست ، نه به خاطر ناتوانی و بی عرضگی. إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ

۵. تقوا و خدا ترسی ، عامل بازدارنده از گناه و تعدی در حساس ترین حالات است. إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ

إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبُوءَ بِإِثْمِي وَإِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ وَ ذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ [مائده/۳۰-۲۹] .

همانا من می خواهم تو ، با گناه من و گناه خودت

(به سوی خدا) باز گردی و از دوزخیان باشی ، و این است کیفر ستمکاران.

پس نفس او (قابیل ، با وسوسه های برخاسته از حسد) کشتن برادرش را برایش آسان و رام ساخت ، پس او را کشت؛ در نتیجه از زیانکاران گشت.

نکته :

هابیل نمی خواست بار گناه دیگری را به دوش کشد. از این رو دست به برادر کشی و خون ریزی نزد ، به علاوه بار گناه خود را به دوش قاتل نهاد. در حدیث از امام باقر (ع) است که فرمود :

مَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا أَثَبَّتَ اللَّهُ عَلَى قَاتِلِهِ جَمِيعَ الذُّنُوبِ وَ بَرِيءَ الْمُقْتُولِ مِنْهَا وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبُوءَ بِإِثْمِي وَ إِنَّمَا فَتَكُونَ مِنَ أَصْحَابِ النَّارِ [(مائده/۲۹)] [ثواب الأعمال ، ص ۲۷۸] .

هر که عمدا مومنی را بکشد ، خداوند همه گناهان را به حساب قاتل ثبت می کند و مقتول را از گناهان پاک می کند.

البته معنای آیه ، سکوت در مقابل ظالم به امید آنکه گناهان ما را به دوش کشد ، نیست.

پیام ها :

۱. گناهان مقتول ، به قاتل منتقل می شود. تَبُوءَ بِإِثْمِي

۲. ایمان به معاد ، جزء عقاید اولیه انسان های روی زمین بوده است. أَصْحَابِ النَّارِ

۳. یکی از روش های نهی از منکر توجه دادن ظالم است به این که علاوه بر کیفر ستم های خود ، بار گناهان مظلوم هم به دوش او خواهد بود ، و عذابش بیشتر خواهد گشت.

۴. نفس انسان ، اگر یک مرتبه حریف انسان نشود ، کم کم با وسوسه و تلقین و تزئین ، انسان را رام و خام می کند و به گناه می کشد. فَطَوَّعَتْ لَهُ

۵. فطرت پاک انسانی ، از آدم کشی بیزار است ، ولی گناه را جلوه داده و انسان را به قتل و ا می دارد. فَطَوَّعَتْ

۶. اولین مرگ انسان در زمین ، با شهادت آغاز می شود. فَقَتَلَهُ

۷. قاتل ، هم به خود خسارت می رساند ، هم به مقتول؛ هم به خانواده مقتول و هم به جامعه.

قاتل ، هم از درون ، گرفتار عذاب وجدان است و هم از بیرون مورد انتقاد مردم است؛ و هم گرفتار قصاص و عدل می شود و کامی نمی گیرد. فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ

۸. جنگ میان حق و باطل ، در طول تاریخ بوده است.

فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِي سَوْأَةَ أَخِيهِ قَالَ يَا وَيْلَتَى أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُوَارِيَ سَوْأَةَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ [مائده/ ۳۱] .

پس خداوند ، زاغی را فرستاد که زمین را می کاوید ، تا به او (قاتل) نشان دهد که چگونه کشته برادرش را بپوشاند (و دفن کند) . گفت : وای بر من! آیا عاجز شدم از این که مانند این کلاغ باشم و جسد برادرم را دفن کنم؟ سرانجام پشیمان شد.

نکته :

قابیل که مرتکب آن گناه شد ، چون دید درندگان سراغ جسد کشته می آیند ، مقداری آن را به دوش کشید ، سودی ندید و هم چنان متحیر بود. همین که کار کلاغ را در دفن کشته کلاغی دیگر دید ، از آن آموخت که جسد برادر را دفن کند.

پیام ها :

۱. گاهی حیوانات هم مامور الهی اند و حرکت پرندگان نیز به فرمان او و در مسیری است که او می خواهد. فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا

۲. از هر حرکتی می توان درس گرفت. بسیاری از

معلومات بشر ، الهام گرفته از حیوانات است.

۳. خداوند ، گاهی مغروران را با حیوانات کوچکی تحقیر می کند و تا بفهماند هدهد و زاغ هم می تواند وسیله آموزش انسان باشد ، پس مغرور نشوید.

۴. انسان باید همواره در پی آموختن باشد ، گرچه از حیوانات ، پس اصل ، آموختن و یادگیری است ، از هر که و هر جا که باشد.

۵. مرده را باید در زمین دفن کرد (در شیشه قرار دادن ، مومیایی کردن ، سوزاندن و... صحیح نیست).

۶. بیشتر آموزش های بشری در طول تاریخ ، تجربی بوده است. آموزش تجربی در تاریخ بشر ، سابقه ای طولانی دارد.

۷. ندامت ، نشانه حق طلبی فطرت هاست. فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ

۱. حسرت

۱. حسرت ، نامی از نامهای آخرت

وَ أَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ [مریم/ ۳۹] .

۲. حسرت برگزیده

أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ [زمر/ ۵۶] .

وَ يَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا [فرقان/ ۲۷] .

۳. حسرت برمال

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ أَعْظَمَ الْحَسَرَاتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَسِيرَةُ رَجُلٍ كَسَبَ مَالًا فِي غَيْرِ طَاعَةِ اللَّهِ فَوَرِثَهُ رَجُلٌ فَأَنْفَقَهُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ فَدَخَلَ بِهِ الْجَنَّةَ وَ دَخَلَ الْأَوَّلُ بِهِ النَّارَ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۲۹] .

قِيلَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فَمَنْ أَعْظَمَ النَّاسِ حَسِيرَةً؟ قَالَ : مَنْ رَأَى مَالَهُ فِي مِيزَانٍ غَيْرِهِ فَأَدْخَلَهُ اللَّهُ بِهِ النَّارَ وَ أَدْخَلَ وَارِثُهُ بِهِ الْجَنَّةَ [تفسیر الإمام العسکری ، ص ۳۹] .

۴. حسرت از عدم عدالت ورزی

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ مِنْ أَعْظَمِ النَّاسِ حَسِيرَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ وَصَفَ عَدْلًا ثُمَّ خَالَفَهُ

إِلَى غَيْرِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٠٠] .

٥. حسرت نادان

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْحَسِرَةَ وَ النَّدَامَةَ وَ الْوَيْلَ كُلَّهُ لِمَنْ لَمْ يَنْتَفِعْ بِمَا أَبْصَرَ وَ مَنْ لَمْ يَدْرِ الْأَمْرَ الَّذِي هُوَ عَلَيْهِ مُقِيمٌ أ نَفْعَ هُوَ لَهُ أَمْ ضَرَرًا [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٥٢] .

٦. حسرت فروختن آخرت برای دنیای دیگری

قال رسول الله (ص) : انَّ أَشَدَّ النَّاسِ نَدَامَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، رَجُلٌ بَاعَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَا غَيْرِهِ [كنز ، ج ٦٩ ، ص ٢١٨] .

١. حسنه

١. ویژگی حسنه

١. حسنات بعد از سيئات

إِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ سُوءٍ فَإِنِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ [نمل / ١١] .

إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ [هود / ١١٤] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَا أَحْسَنَ الْحَسَنَاتِ بَعْدَ السَّيِّئَاتِ وَ مَا أَقْبَحَ السَّيِّئَاتِ بَعْدَ الْحَسَنَاتِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٥٨] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنِّي لَمْ أَرْ شَيْئًا قَطُّ أَشَدَّ طَلَبًا وَ لَا أَسْرَعَ دَرَكًا مِنْ حَسَنِهِ مُحَدَّثِهِ لِذَنْبٍ قَدِيمٍ [علل الشرائع ، ج ٢ ، ص ٥٩٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فِي السَّرِّ فَلْيَعْمَلْ حَسَنَةً فِي السَّرِّ وَ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فِي الْعَلَانِيَةِ فَلْيَعْمَلْ حَسَنَةً فِي الْعَلَانِيَةِ [معاني الأخبار ، ص ٢٣٦] .

٢. تضاعف حسنات

وَ إِنْ تَكَ حَسَنَةً يضاعِفْهَا [نساء / ٤٠] .

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا [انعام / ١٦٠] .

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا [نمل / ٨٩] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : يَا سَوَاتَاةَ! لِمَنْ غَلَبَتْ إِحْدَاثُهُ عَشْرَاتِهِ يَرِيدُ أَنْ السَّيِّئَةَ بِوَاحِدَةٍ وَ الْحَسَنَةَ بِعَشْرَةٍ [تحف العقول ، ص ٢٨١] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): وَيْلٌ لِمَنْ غَلَبَتْ آحَادُهُ أُعْشَارَهُ فَقُلْتُ لَهُ: وَكَيْفَ هَذَا؟ قَالَ: أ

مَا سَمِعَتْ اللَّهَ - عَزَّ وَجَلَّ - يَقُولُ : " مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَثْمَالِهَا وَ مَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلُهَا " (انعام/ ١٦٠) فَالْحَسَنَةُ الْوَاحِدَةُ إِذَا عَمَلَهَا كَتَبَتْ لَهُ عَشْرًا وَ السَّيِّئَةُ الْوَاحِدَةُ إِذَا عَمَلَهَا كَتَبَتْ لَهُ وَاحِدَةً فَنَعُودُ بِاللَّهِ مِمَّنْ يَزْتَكِبُ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ عَشْرَ سَيِّئَاتٍ وَ لَا يَكُونُ لَهُ حَسَنَةٌ وَاحِدَةٌ فَتَغْلِبَ حَسَنَاتُهُ سَيِّئَاتِهِ [معانى الأخبار ، ص ٢٤٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا أَحْسَنَ الْمُؤْمِنُ عَمَلَهُ ضَاعَفَ اللَّهُ عَمَلَهُ لِكُلِّ عَمَلٍ سَبْعِمِائَةٍ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ اللَّهُ يَضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٥٤] .

٢. آثار حسنه

قال رسول الله (ص) : وجدت الحسنه نورا فى القلب ، و زينا فى الوجه ، و قوّة فى العمل و وجدت الخطيئه سوادا فى القلب ، و وهنا فى العمل ، و شينا فى الوجه [كنز العمال ، خ ٤٤٠٨٤]

٣. بهترین حسنه

سئل رجل رسول الله (ص) فقال : "أى حسنه أفضل عند الله؟ قال : حسن الخلق و التواضع و الصبر على البليه و الرضاء بالقضاء قال : أى سيئه أعظم عند الله؟ قال : سوء الخلق و الشح المطاع" [كنز العمال ، خ ٤٤١٥٤]

٤. علامت ايمان

الاستبشار بالحسنه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : من ساءته سيئته و سرته حسنته فهو مؤمن [أمالى صدوق ، ص ١٩٩] .

قَالَ الرُّضَا (ع) : الْمُؤْمِنُ الَّذِي إِذَا أَحْسَنَ اسْتَبَشَرَ وَ إِذَا أَسَاءَ اسْتَعْفَرَ [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ٢٤] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : سُئِلَ النَّبِيُّ (ص) عَنْ خِيَارِ الْعِبَادِ فَقَالَ الَّذِينَ إِذَا أَحْسَبُوا اسْتَبَشَرُوا وَ إِذَا أَسَاءُوا اسْتَعْفَرُوا وَ إِذَا أُعْطُوا شَكَرُوا وَ إِذَا ابْتُلُوا صَبَرُوا وَ إِذَا غَضِبُوا غَفَرُوا [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٤٠] .

٥. جزا

١. قطيعت جزا

إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أَخْفِيهَا لِتُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى [طه/ ١٥] .

وَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ لِيُجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاؤا بِمَا عَمِلُوا وَ يُجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَبُوا بِالْحُسْنَى [نجم/ ٣١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كل امرئ يلقى ما عمل و يجزى بما صنع [غرر الحكم ، ص ١٦٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لن يلقى جزاء الشر إلا عامله [غرر الحكم ، ص ١٠٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَنْ يَجْزِيَ جِزَاءَ الْخَيْرِ إِلَّا فَاعِلُهُ [غررالحكم ، ص ١٦٦] .

جزاء السيئه مثلها

وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يَجْزِي إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ [انعام/١٦٠] .

مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يَجْزِي إِلَّا مِثْلَهَا [غافر/٤٠] .

وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يَجْزِي الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [قصص/٨٤] .

٢. جزای محسنین

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [يوسف/٢٢] .

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَى آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [قصص/١٤] .

سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [صافات/٨٠-٧٩]

وَ نَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمَ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [صافات/ ١٠٥- ١٠٤] .

سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [صافات/ ١١٠- ١٠٩] .

سَلَامٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَ هَارُونَ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [صافات/ ١٢١- ١٢٠] .

سَلَامٌ عَلَىٰ إِلْيَاسٍ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [صافات/ ١٣١- ١٣٠] .

فى الآخره :

وَ جَزَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَ حَرِيرًا [دهر/ ١٢] .

كُلُوا وَ اشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [مرسلات/ ٤٤- ٤٣] .

لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاؤْنَ كَذَلِكَ يُعْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ [نحل/ ٣١] .

لَهُمْ مَا يَشَاؤْنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ [زمر/ ٣٤] .

الحديث :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من أيقن بالمجازاه لم يور غير الحسنى [غررالحكم ، ص ١٥١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من صدق بالمجازاه لم يور غير الحسنى [غررالحكم ، ص ١٦٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : على قدر البلاء يكون الجزاء [غررالحكم ، ص ١٠٠] .

٣. جزاى مجرمين

فى الدنيا :

فَلَمَّا قَضَىٰ بِنَا عَلَيْهِ الْمَيُوتَ مَا دَلَّهِمْ عَلَىٰ مَيُوتِهِ إِلَّا دَابَّةُ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنسَأَتَهُ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنَّ أَنْ لَوْ كَانَُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فَيَالِ الْعَذَابِ الْمُهِينِ لَقَدْ كَانَ لِسَيِّئًا فِي مَسْكِنِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَ شِمَالٍ كُلُوا مِن رِّزْقِ رَبِّكُمْ وَ اشْكُرُوا لَهُ بَلَدَهُ طَيِّبَهُ وَ رَبُّ غَفُورٌ فَاعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَ بَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتِى أُكُلٍ خَمْطٍ وَ أُثْلٍ وَ شَىءٍ مِّن سِدْرٍ قَلِيلٍ ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا وَ هِيلَ نَجَازَىٰ إِلَّا الْكُفُورَ وَ جَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ الْقُرَىٰ الَّتِى بَارَكْنَا فِيهَا قُرَىٰ ظَاهِرَةً وَ قَدَرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لِيَالِي وَ أَيَّامًا آمِنِينَ فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ وَ مَرْقَاهُمْ

كُلُّ مُمَزَّقٍ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ [سبأ/ ۱۹-۱۴].

وَ مِنْ أَعْرَاضٍ عَنْ ذِكْرِ فَصَائِنَ لَهُ مَعِيشَهُ ضَنْكًا وَ نَحْشُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى وَ قَدْ كُنْتُ بَصِيرًا قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيْتَهَا وَ كَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنْسَى وَ كَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسِيفَ وَ لَمْ يَوْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ وَ لَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَ أَبْقَى [طه/ ۱۲۷-۱۲۴].

إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سِينَالَهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَ ذَلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ [اعراف/ ۱۵۲].

وَ اذْكَرُوا أَخَا عَادٍ إِذْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ وَ قَدْ خَلَّتِ النُّذُرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ قَالُوا أَجِئْنَا لِنَتَأَفَّكُنَا عَنْ آلِهَتِنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ وَ أُبَلِّغُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ وَ لَكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ فَلَمَّ آرَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُمَطَّرْنَا بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ تَدْمَرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا لَا يَرَى إِلَّا مَسَاكِنُهُمْ كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ [احقاف/ ۲۵- ۲۱].

في الآخرة :

لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَ مِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ وَ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ [اعراف/ ۴۱].

وَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يَقْضَى عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَ لَا يَخْفَفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا كَذَلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَفُورٍ [فاطر/ ۳۶].

إِنَّهُ مَنْ يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَ لَا يَحْيَى [طه/ ۷۴].

إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَ سُعْرٍ يَوْمَ يَسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ [قمر/ ۴۸- ۴۷].

۱. حضرت آدم (ع)

۱. قبل از هبوط

۱. خلقت آدم

— خلقت آدم قبل از انسان بوده ولی

— ظرفیت آدم بیشتر بود

— اعتراف فرشته

و لجاجت ابليس

— فرشته ها امتحان می شوند با سجده

— خداوند خون ریزی انسانها را نفی نکرد.

— وَ نَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ [حجر/ ۲۹].

منتسب به خدا ارزش دارد.

— انسان باید هوشیار باشد تا دوست و دشمن را بشناسد.

— انساني عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا [بقره/ ۳۱].

هم ممکن است گول بخورد.

— یک ابليس بدبخت این همه را بدبخت می کند

— باعبادات ظاهری ابليس گول نخوریم.

— عامل این همه روح تعصب و نژادپرستی در نزد ابليس نسبت به سجده کردن به انسان

— مسأله حرص

— مسأله قیاس

— استفاده از وعده شجره الخلد

یا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَى شَجَرَةِ الْخُلْدِ [طه/ ۱۲۰].

— مصلحت در سکوت و ایمان به حکمت الهی است.

— ملائکه فساد و مفسد را در بنی آدم می دیدند ، ولی در میان خودشان اولین خلاف کار در آمد.

— در خبر است که شیطان اول حریف آدم (ع) نشد. به سراغ حوا (س) آمد و از طریق او آدم (ع) را نسبت به خوردن شجره منیه و سوسه کرد.

— سوگند دروغ: وَ قَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ [اعراف/ ۲۱].

— آدم (ع) بعد از توجه به خلاف گفت: رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ [اعراف/۲۳].

و نگفت: فَاعْفِرْ لَنَا

و این خود یک ادب است.

— نسل کنونی به آدم (ع) می رسد و مسأله رنگ ها و کشف قاره آمریکا بعد از قرن ها مسأله ای نیست ، زیرا ظهور قرآن می گوید: يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً [نساء/۱].

— اگر انسان

خلیفه خداست ، تمام هستی و اموال امانت است و انسان تنها امانت دار است و باید تمام اعمالش طبق فرمان و رضایت باشد و حق تصرف بالاستقلال ندارد.

_ انسان خلیفه خدا به کجا کشیده شد که... مسجود ملائکه بود و الان ساجد جمادات شده

۲. تعلیم آدم از طرف خدای متعال

وَ عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [بقره/۳۱].

خداوند تمام اسماء (حقایق و اسرار عالم هستی) را به آدم تعلیم داد. (به قول امام صادق (ع) در تفسیر عیاشی تمام زمین های کوه ها ، دره ها و بستر رودخانه ها و حتی همین فرشی که زیر پای ماست به آدم تعلیم داد) سپس آنها را به فرشتگان عرضه کرد و فرمود : نام های اینها که در نزد ما هست نیز خبر داده شد.

عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ " وَ عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا " (بقره/۳۱) مَاذَا عَلَّمَهُ؟ قَالَ : " الْأَرْضِينَ وَالْجِبَالَ وَالشَّعَابَ وَالْأَوْدِيَةَ ثُمَّ نَظَرَ إِلَى بَسَاطٍ تَحْتَهُ فَقَالَ وَ هَذَا الْبَسَاطُ مِمَّا عَلَّمَهُ " [تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۳۲].

توضیح : اسم در عرف ما فقط نام است ، ولی در فرهنگ قرآن نام هر چیز با محتواست

فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْخُسْنَى [اسراء/۱۱۰].

۳. برتری آدم بر فرشتگان

قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ [بقره/۳۲].

ترجمه : فرشتگان گفتند خداوندا تو منزله هستی ما جز آنچه تو یادمان دادی چیزی نمی دانیم ، همانا تو عالم و حکیمی

(۱) عذر خواهی سریع از سوال بدون علم یک ارزش

است

سُبْحَانَكَ

(۲) اوج ها باید تنظیم شود

نَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ [بقره/۳۰] .

(۳) عالی ترین نوع ادب را از فرشتگان بیاموزیم. کلمات :

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا [بقره/۳۲] .

سُبْحَانَكَ

لَا عِلْمَ لَنَا

عَلَّمْتَنَا

إِنَّكَ

أَنْتَ

الْعَلِيمُ

الْحَكِيمُ

(۴) به جهل خود اعتراف کنید

لَا عِلْمَ لَنَا

(۵) چنان مستند کار کنیم تا دیگران تسلیم منطق و کارها شوند

قَالُوا سُبْحَانَكَ

(۶) علم را فقط از او بدانید

عَلَّمْتَنَا

(۷) هم به کمالات دیگران اقرار کنید و هم مساله را تصادفی نپندارید

۸) تسبیح خداوند درب ورودی توبه است. سُبحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ [آل عمران/ ۱۹۱].

سُبحَانَكَ تُبَّتْ إِلَيْكَ [اعراف/ ۱۴۳].

سُبحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ [انبیاء/ ۸۷].

۹) استکبار و لجاجت، رمز بدبختی هاست. (ابلیس گفت: أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ [اعراف/ ۱۲].

من از آدم بهترم. ملائکه هم گفتند ما بهتریم.

نَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَ نُقَدِّسُ لَكَ [بقره/ ۳۰].

لکن فرشتگان معذرت خواستند. سُبحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا [بقره/ ۳۲].

ولی ابلیس سرسختی کرد.

آیه ۳۳ سوره بقره

قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ [بقره/ ۳۳].

ترجمه:

خداوند فرمود: ای آدم! فرشتگان را از اسماء و خواص و آثار این موجودات آگاه کن. پس همین که آدم ملائکه را آگاه ساخت، خداوند فرمود: آیا برای شما نگفتم که من غیب آسمان ها و زمین را می دانم و از آنچه را ظاهر یا کتمان نمایید آگاهم.

توضیح: در این آیات سه تعبیر به کار رفته: ۱) تعلیم دادن اسماء ۲) عرضه کردن عَرَضَهُمْ ۳) خبر دادن أَنبِئَهُمْ. درباره انسان تعبیر اول به کار رفته و درباره ملائکه تعبیر

همیشه کلمه هُوَ هولا در باره انسان عاقل به کار نمی رود ، زیرا قرآن در باره ستارگان همین کلمه را به کار برده است : رَأَيْتَهُمْ لِي سَاجِدِينَ [یوسف / ۴] .

پیام آیه :

(۱) به استعداد های لایق فرصت جلوه و شکوفایی بدهید. اُنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ

(۲) جز در مواردی که خداوند راضی است ، نبوغ و علم خود را مطرح نکنید.

(۳) فرشتگان علم غیب ندارند. به گفته مفسران : أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ [بقره / ۳۳] .

همان مطلب آیه ۳۰ است که می فرماید : إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ [بقره / ۳۰] .

(۴) ظرفیت انسان محدود نیست. (هر چه را بداند باز هم می تواند بیشتر بداند). زِدْنِي عِلْمًا [طه / ۱۱۴] .

ولی ظرفیت ملائکه محدود است.

وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ [صافات / ۱۶۴] .

(۵) ملائکه علاوه بر آنچه گفتند ، مسائلی را هم کتمان داشتند. تَكْتُمُونَ

(۶) آنجا که فرشتگان مسأله را آشکارا گفتند خداوند هم علنی به آنها فهماند و آنچه را کتمان کردند خداوند هم سربسته فرمود : کتمان های شما را می دانم.

۴. سجده بر آدم

وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ [بقره / ۳۴] .

ترجمه :

به یاد آور هنگامی را که به فرشتگان گفتیم برای آدم سجده (و خضوع) نما. آنها همگی سجده کردند جز ابلیس که سر باز زد و تکبر ورزید و از کافران بود. (ماجرای فرمان سجده و انکار ابلیس هفت بار تکرار شده است.)

توضیح : سجده برای آدم بوده نه به سوی آدم و گرنه ابلیس ناراحت نمی شد گرچه در کتاب عروه می گوید : سجده برای

کرامت اوست. خود ابلیس گفت: هَذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ [اسراء/ ۶۲].

جمله‌ی كَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ [بقره/ ۳۴].

احتمالاً به معنای صَارَ است نظیر فَكَانَ مِنَ الْمُعْرَقِينَ [هود/ ۳۴].

امام سجّاد (ع) می‌فرماید که رسول خدا (ص) فرمود: "فلسفه سجده بر آدم به خاطر آن بود که از طرف ذریه می‌شود که اشرف مخلوقات است". [صافی].

مقدمه:

گرچه از ظاهر این آیه استفاده می‌شود که سجده فرشتگان بعد از تعلیم اسرار هستی به آدم بوده، ولی به خاطر صراحت آیه ۲۹ سوره حجر و آیه ۷۲ سوره ص که با یک بیان می‌فرماید: فَإِذَا سَوَّيْتَهُ وَنَفَخْتَ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ

همین که عنصر انسان را معتدل آفریدم و از روح خودم در او دمیدم فوراً برای او سجده کنید. این دو آیه به ما می‌گوید: سجده قبل از تعلیم بوده و انگهی سجده بعد از تعلیم وسیله آزمایش نیست؛ زیرا نشانه ادب فرشتگان نسبت به آدم (ع) است.

پیام آیه:

۱) فرشتگان مورد خطر امر و نهی قرار می‌گیرند.

۲) تکبر و حسادت ابلیس سرچشمه همه بدبختی‌های او شد. أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ [اعراف/ ۱۲].

۳) خطرناک‌تر از نافرمانی در عمل، بی‌اعتقادی به فرمان است. أَيْبَى وَاسْتَكْبَرَ

اباء بدون استکبار کفر نیست.

۴) سجده برای کرامت آدم، چون به فرمان خداست بندگی و عبودیت خداست. (امام رضا (ع) در عیون أخبار الرضا (ع))

۵) ابلیس مرتکب سه خلاف شد: الف) خلاف عملی‌ایکه سبب فسق او شد فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ [کهف/ ۵۰].

ب) خلاف اخلاقی است کَبْرَ فَلَبَسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ [نحل/ ۲۹].

ج) خلاف عقیدتیوَ كَانَ

۶) لیاقت از سابقه مهم تر است. (فرشتگان قدیمی باید برای انسان های لایق ، ولی تازه به دو O... [رسیده سجده کند.])

۷) سجده برای آدم نه تنها به خاطر شخص اوست ، بلکه به خاطر نسل و نژاد اوست. وَ لَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ [اعراف/ ۱۱] .

۸) سجده بر آدم نه تنها به خاطر جسم اوست ، بلکه به خاطر روح الهی اوست. فَبِإِذَا سَوَّيْتَهُ وَ نَفَخْتَ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ [حجر/ ۲۹] .

۹) ابلیس عبادت داشت ، ولی تسلیم و عبودیت نداشت. أَبَى وَ اسْتَكْبَرَ

عبادت خیری است که خدا می خواهد نه آن که ما می خواهیم. [در کتاب صافی ، از امام صادق (ع) نقل کرده است] .

۱۰) حیف که تمام فرشتگان بر آدم سجده کردند ، ولی آدم برای خدا سجده نکرد.

۱۱) سجده فرشتگان موقت بود؛ اما نزول آنها بر مؤمنان و استغفارشان برای آنان دائمی است.

۵. آدم و حوا در بهشت

وَ قُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَ زَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَ كَلَا مِنْهَا رَعْدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَ لَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ [بقره/ ۳۵] .

ترجمه :

و گفتیم ای آدم! تو و همسرت در بهشت مسکن گزینید و هر چه را میل دارید از این بهشت گوارا بخورید لکن به این درخت نزدیک نشوید که از ظالمین خواهید بود. (جنت به باغ های دنیا هم گفته می شود. إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ [قلم/ ۱۷] .

ما صاحبان باغ را آزمایش کردیم.)

توضیح : بهشتی که آدم (ع) در آن مسکن گزید آن بهشت موعود نبوده ، زیرا : (۱)

آن بهشت پاداش است و آدم (ع) هنوز کاری نکرده که استحقاق داشته باشد. أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمِ الصَّابِرِينَ [آل عمران/ ۱۴۲] .

(۲) کسی که به بهشت موعود رفت خارج نمی شود. وَ مَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرَجِينَ [حجر/ ۴۸] .

در حالی که آدم (ع) خارج شد.

(۳) در آن بهشت امر و نهی و ممنوعیت و تکلیف نیست در حالی که آدم (ع) نهی و به او تکلیف شد.

مقدمه :

الف) مسأله سجده بر آدم (ع) و تخلف ابلیس در هفت مورد و مسأله خروج آدم (ع) از بهشت در سه مورد مطرح است : (۱) همین سوره (۲) سوره اعراف (۳) سوره طه

ب) در فرهنگ و اصطلاح قرآن به بوته هم کلمه شجر گفته می شود. مثلاً- به بوته کدو می گوید : شَجَرَةٌ مِنْ يَقْطِينٍ [صافات/ ۱۴۶] .

بنابراین اگر در روایات و تفاسیر می خوانیم که مراد از شجر گندم است ، مانعی ندارد.

پیام آیه :

(۱) در مسکن ، زن تابع مرد است. أَنْتَ وَ زَوْجُكَ [بقره/ ۳۵] .

(توضیح به اینکه در مسأله امر و نهی و اخراج از بهشت ، آدم (ع) و همسرش (س) یکسان مورد خطاب قرار گرفته اند :

كَلَّا [بقره/ ۳۵] .

سَيُتِمَّا [بقره/ ۳۵] .

لَا تَقْرَبَا [بقره/ ۳۵] .

فَتَكُونَا [بقره/ ۳۵] .

فَأَزَلَّهُمَا [بقره/ ۳۶] .

فَأَخْرَجَهُمَا [بقره/ ۳۶] .

ولی در مسأله مسکن به جایاشکنامی خوانیم : اشكنُ أَنْتَ وَ زَوْجُكَ [بقره/ ۳۵] .

۲) هر کجا خواستید محرومیتی ایجاد کنید اول راه های صحیح را باز گذارید بعد مورد را نهی کنید. اول فرمود: کَلَّا مِنْهَا
رَغَدًا حَيْثُ

بعد فرمود: **وَلَا تَقْرَبَا**

(این نهی مولوی که انجامش حرام باشد نیست، بلکه در اصطلاح نهی ارشادی و راهنمایی به صلاح و خیر است که ترک آن عقوبت اخروی ندارد، ولی در دسر دنیوی دارد.)

۳) نزدیک شدن به خطر همان و در دام قرار گرفتن همانو لا تَقْرَبَا ضَمِنَا نهی ارشادی است و گرنه بعد از توبه باید به بهشت برگردند، زیرا در آیه دیگر فرمود: گرفتار شیطان شدی به مشقت می افتی فلا یخْرِجَنَّكُمَا مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقَى [طه/۱۱۷].

۴) بهره گیری از باغ ها و میوه ها در مدار، فرمان خداوند بلامانع است.

۵) ارتکاب منهیات ظلم به خویش است. فَتَكُونُوا مِنَ الظَّالِمِينَ

آدم (ع) و همسرش (س) گفتند: رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا [اعراف/۲۳].

۶) لازمه ظلم به خود در مشقت قرار گرفتن است. در این آیه می فرماید: اگر از فلان میوه استفاده کردید ظالمند. در آیه ۱۱۷ سوره طه می فرماید در مشقت قرار می گیرید. فَتَشْقَىٰ لِأَنَّكَ ظَلَمْتَ بِمَا كَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِنْ عِطْفٍ عَلِيمٍ

۷) دانستن نام مخصوص شجره مهم نیست. احترام به قانون مهم است.

۲. بعد از هبوط

۱. هبوط به زمین

قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبَعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [بقره/۳۸].

ترجمه:

(گر چه اقرار و توبه آدم سبب شد که خداوند او را عفو کند، اما خیال نشود که بعد از توبه بار دیگر به بهشت برمی گردد، زیرا آثار وضعی گناه غیر از عفو الهی است و لذا بار دیگر فرمان به هبوط صادر شد که ای آدم! توبه به همراه ذریه ات و ابلیس از بهشت فرود آید (فرمان هبوط در چند

آیه قبل همراه با نوعی قهر بود، ولی در این آیه که بعد از توبه آدم است، عادی مطرح شده است) پس هر گاه هدایتی از طرف من برای شما آمد، پس هر که از هدایت پیروی کند، ترس و حزنی نخواهد داشت.

پیام آیه :

(۱) گاهی یک حرکت در همه عصرها و نسل ها آثار خیر یا شر خود را به جا می گذارد. اهْبُطُوا مِنْهَا جَمِيعاً

(۲) با یک لغزش انسان را نباید رها کرد، زیرا باز هم قابل ارشاد و هدایت پذیر است.

(۳) برای راهنمایی بشر، آمدن انبیاء (علیهم السلام) قطعی است. يَأْتِيَنَّكُمْ

(۴) انسان آزاد است. فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ

(۵) هدایت واقعی تنها از طرف خداست. مَنِّي هُدًى

(۶) هدایت پذیری در آرامش واقعی است و دور از خطر است. فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ

۲. توبه آدم

فَتَلَقَىٰ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ [بقره/۳۷] .

ترجمه :

(همین که آدم از شجره چشید و از آن همه نعمت و رفاه اخراج شد، متوجه اشتباه خود گردید.) و از پروردگار خود کلماتی را دریافت داشت (و با آن کلمات توبه کرد و خداوند توبه او را پذیرفت) پس لطف خود را به او برگرداند.

قطعا خداوند توبه پذیر و رحیم است.

توضیح : کلمه "توبه" به معنای بازگشت است یا بازگشت انسان به سوی خداوند و یا بازگشت خداوند با لطف و مرحمت بر بنده خلاف کار و پشیمان.

به گفته روایات سنّی و شیعه مراد کلمات توّسل به بهترین خلق خدا، یعنی محمّد (ص) و اهل بیت او (علیهم السلام) بوده و یا همان آیه ۲۳ سوره اعراف که می گویند :

قَالَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن

لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَ تَزَحَّمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ [اعراف/ ۲۳] .

در کافی ، جلد ۸ ، صفحه ۳۰۴ از ابن عباس نقل شده که کلمات این بوده : ...

عَنْ كَثِيرِ بْنِ كُلْثُمَةَ عَنْ أَحَدِهِمَا (ع) : فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " فَتَلَقَى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ " (بقره/ ۳۷) قَالَ : " لَمَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَ بِحَمْدِكَ عَمِلْتُ سُوءاً وَ ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاعْفِرْ لِي وَ أَنْتَ خَيْرُ الْعَافِرِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَ بِحَمْدِكَ عَمِلْتُ سُوءاً وَ ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاعْفِرْ لِي وَ ارْحَمْنِي وَ أَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَ بِحَمْدِكَ عَمِلْتُ سُوءاً وَ ظَلَمْتُ نَفْسِي فَتُبَّ عَلَى إِنْكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ " . وَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ " فَتَلَقَى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ " (بقره/ ۳۷) قَالَ : " سَأَلَهُ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ فَاطِمَةَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمْ " [کافی ، ج ۸ ، ص ۳۰۴] .

پیام آیه :

(۱) توفیق و راه توبه را نیز باید از خداوند دریافت کنیم.

(۲) القاء راه توبه از شؤون ربوبیت اوست. مِنْ رَبِّهِ

(۳) عموم مردم از گناه توبه می کنند و انبیاء خداوند از ترک اولی

(۴) اگر توبه انسان واقعی باشد ، خداوند توبه را می پذیرد. فَتَابَ عَلَيْهِ

(۵) توبه پذیری خداوند یک سنت برای همه افراد لایق است. التَّوَّابُ

(۶) توبه و عذرپذیری خداوند همراه با رحمت است ، نه عتاب و سرزنش. الرَّحِيمُ

۳. خلافت آدم

وَ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَ تَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَ يَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَ نَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَ نُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ [بقره/ ۳۰] .

در

آیه قبل آمده که خداوند همه مواهب زمین را برای انسان آفریده و در این آیات مساله رهبری و خلافت انسان مطرح است.

(۲) تعیین خلیفه نه به خاطر عجز خداست ، بلکه به خاطر آن است که مردم نمی توانند مستقیماً حقائق را دریافت نمایند نیاز به واسطه دارند.

(۳) کلمه خَلَف به معنای جانشین بد و خَلَفَ به معنای جانشین خوب و خلیفه به معنای جانشین است که در اینجا تاء برای مبالغه است [صحاح و تبيان] .

به یاد آور هنگامی را که پروردگار تو به فرشتگان گفت : من بر آنم که در زمین جانشینی قرار دهم. فرشتگان گفتند : آیا کسی را جانشین قرار می دهی که در زمین فساد کند و خون ها بریزد در حالی که ما تسبیح و حمد تو را به جا می آوریم و تقدیست می نمایم. خداوند فرمودند : قطعاً من چیزهایی می دانم که شما نمی دانید (تسبیح خداوند به معنای پاک دانستن او از هر عیب و نقص است و تقدیس برای خداوند به معنای پاک سازی روح خود یا جامعه از فساد است) .

توضیح : از این آیه تا آیه ۳۹ به مساله خبر دادن خداوند از آفرینش آدم (نخستین انسان) و نگرانی فرشتگان از فسادهای این پدیده و توضیح و توجیه خداوند و سجده فرشتگان در برابر نخستین انسان و بیان زندگی او در بهشت و حوادثی که منجر به اخراج او شد ، می باشد.

پیام آیه :

(۱) طرح مسائل با اهل تدبیر یکی از اصول سیاسی ، اجتماعی است.

(۲) تنها مساله ای که قبل از آفرینش طرح شد خلقت انسان است.

(۳) ارتباط مستقیم خداوند با فرشتگان

قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ

(۴) انتصاب خلیفه

و جانشین و حاکم الهی تنها به دست خداست.

إِنِّي جَاعِلٌ

(۵) انسان جانشین و خلیفه دائمی خداوند در زمین استجاعِلُست خداوند در زمین تعیین خلیفه است.

(۶) انسان مخلوق لایق مقام خلیفه الهی است (الْبَتَّالُ يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ [بقره/۱۲۴] .

ستم کاران را از رسیدن به این مقام محروم می داند.

(۸) علوم و اطلاعات فرشتگان محدود است

(۹) اعتراض و بهانه ، گناهی است که با فرشتگان سازگار نیست ، ولی سوال و رفع ابهام یک ارزش است که در سوره نساء آیه ۱۷۲ می خوانیم.

نه مسیح و نه ملائکه هیچ کدام اهل استنکاف نیستند

لَنْ يَسْتَنْكَفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَسْتَنْكَفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا [نساء/۱۷۲] .

(۱۰) فرشتگان یا از طریق اخبار الهی و یا سوء سابقه انسان های قبل از حضرت آدم در عوالم دیگر یا در همین عالم یا به خاطر پیش بینی صحیحی که از انسان خاکی و مادی و پیش بینی های طبیعی داشتند در مورد انسان پیش داوری کرده اند.

(۱۱) به نظر ملائکه فساد و خون ریزی برای انسان یکی کار دائمی است.

مَنْ يَفْسِدُ فِيهَا وَيُفْسِدُ الدَّمَاءَ

(۱۲) حاکم و خلیفه الهی باید عادل باشد نه فاسد و فاسق.

(۱۳) طرح لیاقت های خود و حذف دیگران اگر بر اساس حسادت نباشد مانعی ندارد.

(۱۴) بیشتر ناباوری ها به خاطر یک بعد نگری هاست

(۱۵) زود قضاوت نکنید ، تمام خیرات و شرور را در کنار هم بگذاریم؛ بعد قضاوت کنیم.

(۱۶) عبادت و تسبیح در فضای آرام معیار لیاقت نیست.

(۱۷) هر کس طبق اطلاع و برداشت خود حرف می زند. در جهان بینی ملائکه هدف آفرینش تنها تسبیح و حمد است.

کار را می بیند و می گوید : من از آتش و او از خاک است و زیر بار نمی رود

فرشتگان حال را می بینند که تسبیح و حمد آنها بیشتر از انسان است

خداوند مجموعه را می بیند که انسان بهتر است؛ می فرماید :

إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ

(۲۰) آفرینش ملائکه قبل از آدم بوده است

(۲۱) اول امکانات را آماده بعد انسان را آفرید

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً [بقره/۳۰-۲۹].

حضرت علی (ع) در نهج البلاغه می فرماید :

فَلَمَّا مَهَّدَ أَرْضَهُ وَأَنْفَذَ أَمْرَهُ اخْتَارَ أَدَمَ خَيْرَةً مِنْ خَلْقِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۹۱].

همین که زمین را آماده کرد و فرمانش را متنفذ قرارداد انسان را آفرید.

(۲۲) تسلیم بی چون و چرا بودن با سوال و رفع ابهام تضادی ندارد (فرشتگان همیَفْعَلُونَ ما یَوْمَرُونَ [نحل/۵۰].

(۲۳) علم و قدرت و حکمت بی نهایت دلیل آن نیست که تمام حرف دیگران مردود است (خداوند فساد و خون ریزی انسان را مردود ندانست ، لکن مصلح مهم تری را طرح نمود)

(۲۴) زشتی فساد و خون ریزی از اول برای همه روشن بوده است.

أَتَجْعَلُ فِيهَا [بقره/۳۰].

(۲۵) تک تک انسان ها خلیفه خدا نیستند؛ زیرا بعضی :

أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ [اعراف/۱۷۹].

(۲۶) قرارگاه این خلیفه زمین است ، ولی لیاقت او تا قَابِ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ [نجم/۹].

است

(۲۷) اشکال در مقام خلافت است نه دراصل آفرینش (در سوره صاد و حجر می خوانیم : خداوند به فرشتگان درباره خلقت

سخن گفت و آنها حرفی نزدند

وَ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِّنْ صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ [حجر/ ۲۸].

إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِّنْ طِينٍ [ص/ ۷۱].

۲۸) به دیگران اجازه دهید تا سوال کنند (خداوند خود به فرشتگان اذن سوال داد؛ زیرا اگر بدون اجازه حرفی بزنند سبقت در کلام است.

لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ [انبیاء/ ۲۷].

۲۹) تعلیم غیر مستقیم از طریق نمایش بهترین نوع تعلیم است. خداوند به فرشتگان اجازه سوال داد ، آنها پرسیدند؛ خداوند جواب داد تا برای همه روشن شود که مقام انسان چیست.

۳۱) در مقام بررسی و بحث و مشورت و سپردن مسئولیت ها بدون روحیه حسادت و نظر تنگی بیان نقطه ضعف مانعی ندارد

مَنْ يَفْسِدْ فِيهَا وَ يَشْفِكِ الدَّمَاءَ

۳۲) هر کجا کلمه خلیفه و خلفاء مطرح است ، کلمه جعل هم هست.

۳۳) مراد از خلیفه شخص حضرت آدم شود زیرا او که اهل فساد و خون ریزی نبود.

۳۴) برتری خود یا ضعف دیگران را مستند نقل کنید نَسِيحٌ بِحَمْدِكَ

يَفْسِدُ فِيهَا

طرح دو سوال :

سوال ۱: چرا تنها در آفرینش انسان خداوند مساله را با فرشتگان طرح کرد؟

پاسخ: انسان مخلوق ویژه ای است که در ساختمان او بهترین ویژگی به کار رفته :

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ [تین/ ۴].

و در ساخت روحی او روح خدا در او دمیده شده و در آفرینش او خداوند به خود تبریک گفته

فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ [مومنون/ ۱۴].

و بار امانتی که آسمان ها و زمین ، آن را بر عهده نگرفتند ، به عهده گرفت ، انسانی که تمام کرات آسمانی

برای زینت دیدگاه اوست و از همان روز اول مشت ابلیس را باز و سپس معلم و مسجود فرشتگان شد.

سوال ۲:

خدائی که دائماً حاضر و ناظر و قیوم است چه نیازی به جانشین و خلیفه دارد؟

پاسخ:

اولاً جانشینی انسان به خاطر کرامت مقام انسانیت است نه به خاطر نیاز و عجز خدا.

ثانیاً نظام آفرینش بر اساس واسطه هاست، یعنی با اینکه خداوند مستقیماً قادر به انجام هر کاری است، ولی برای اجرای کارها واسطه قرار داده است و ما نمونه هائی را بیان می کنیم.

(الف) با اینکه مدبر اصلی اوست الله الذی.... يَدْبُرُ الْأَمْرَ [رعد/۲].

فرشتگان را مدبر هستی قرار داده هفالمُدَبِّرَاتِ أَمْراً [نازعات/۵].

(ب) با اینکه شفا به دست اوست

إِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ [شعراء/۸۰].

لكن در غسل هم شفا قرار داده هففيه شفاء للناس [نحل/۶۹].

(ج) با این که علم غیب مخصوص اوست لا يعلم من في السموات والأرض الغيب إلا الله [نمل/۶۵].

لكن بخشی از آن علم را برای بعضی از بندگان صالحش مانند انبیاء ظاهر می کند

إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ [جن/۲۷].

آری انسان می تواند جانشین خداوند باشد تا جائی که دعای او مثل اراده خداوند تاثیر فوری داشته باشد و اطاعت او همچون اطاعت از خداوند باشد من يطع الرسول فقد أطاع الله [نساء/۸۰].

و بیعت با او به منزله بیعت با خداوند باشد

إِنَّ الَّذِينَ يَبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ [فتح/۱۰].

و محبت به او مثل محبت خدا باشد (من احبكم فقد احب الله) و غضب و اذیت او همچون غضب و آزار پروردگار باشد.

قَالَ الْهَادِي (ع): مَنْ أَحَبَّكُمْ

فَقَدْ أَحَبَّ اللَّهُ وَ مَنْ أْبْغَضَكُمْ فَقَدْ أْبْغَضَ اللَّهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۱۳] .

۴. عبرت ها

- (۱) آیا ضرورتی داشت که خدا در آفرینش آدم (ع) مسأله را با ملائکه مطرح کند؟ بله این خود (یک اصل در مدیریت) است.
- (۲) خلقت ملائکه قبل از آدم (ع) بوده است.
- (۳) کسانی که مسائل را از یک زاویه می نگرند. (یک مسأله کلی در بینش ها)
- (۴) ظرفیت آدم بیش از ملائکه است.
- (۵) اعتراف و انصاف فوری از ملائکه : قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا [بقره/۳۲] .
(یک درس) برای ما انسانها است.
- (۷) امتحان حتی برای فرشتگان و ابلیس هم هست (امتحان تسلیم)
- (۸) خصلت فرشته و ابلیس (یکی تسلیم و یکی لجاجت است)
- (۹) با یک گناه ، عمری خروج از نعمت (سوء عاقبت) شدن است.
- (۱۱) معنای خلیفه خدا (نماینده او ، صفاتش پرتوی از صفات او ، از عقل و شعور و استعداد ویژه برخوردار) شدن است.
- (۱۲) هدف سؤالاً تَجْعَلُ فِيهَا [بقره/۳۰] .
درک حقیقت بود نه اعتراض
- (۱۳) توضیح خواستن همراه با ایمان و علم به حکمت مانعی ندارد. (کر شو ، کور شو ، عالم را با جاهل بحثی نیست ، ممنوع) است مطرح شود.
- (۱۴) از نظر تربیتی لازم است خدای رب العالمین مَسْأَلَهُنَّحُنُّ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَ نُقَدِّسُ لَكَ [بقره/۳۰] .
را با اقرار به جهل تنظیم کند. سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا [بقره/۳۲] .
- (۱۵) نحوه پاسخ : اَوَّلُ اجْمَالٍ : اِنِّي اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ [بقره/۳۰] .
بعد تفصیل : عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا [بقره/۳۱] .

در پایان باز اجمال : إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

وَ أَعْلَمَ مَا تُبْدُونَ وَ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ [بقره/۳۳] .

(۱۶) ملائکه از کجا فهمیدند که انسان خون ریز است؟

آیا از کلمه فی الْأَرْضِ [بقره/۳۰] .

و محدودیت های موجود مادی و حرص بشر و تراحم و تضاد در عالم ماده؟

آیا این سوء سابقه را از انسان های پیشین یافته بودند؟

آیا خداوند از طریقی اجمال وضع انسان را برای آنها گفته بود؟

(۱۷) خدا خون ریزی را نفی و توجیه نکرد ، بلکه به خاطر ابعاد دیگر ، فرشتگان را متقاعد ساخت (واقیعت ها را نفی نکنیم .
گر چه ما بزرگ و طرف ما کوچک باشد).

(۱۸) خداوند یک لحظه عبادت انتخابی را از موجودی که لابلای چندین غریزه و طوفان است ، بر مدّت ها عبادت ساحل نشین آرام ، بهتر می پسندد. لِيُعْبُدُونَ [ذاریات/۵۶] .

انسان از نُسَبِحْ بِحَمْدِكَ وَ نُقَدِّسْ لَكَ [بقره/۳۰] .

فرشته ها بهتر است .

(۱۹) فرشته ها عبادت بالفعل خدا را دیدند و خدا رشد بالقوه نسل آدم را. (فرشته ها عرض را دیدند و خدا عمق را)

(۲۰) بهترین نوع برخورد است که طرف برسد به مرحله تسلیم از روی منطق ، نه آن که مسأله را تحمیل کنیم. (عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ [بقره/۳۱] .

برای این جهت بود) لیاقت را با عمل و هنر باید نشان داد نه با سفارش و شعار.

(۲۱) منظور از اسماء چیست؟ (همه اسماء ، حقایق و اسرار عالم هستی : عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ " وَ عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا " (بقره/۳۱) مَاذَا عَلَّمَهُ قَالَ : " الْأَرْضِينَ وَ الْجِبَالَ وَ الشُّعَابَ (درّه) وَ الْأَوْدِيَةَ (رودخانه) ثُمَّ نَظَرَ إِلَى

بِسَاطٍ تَحْتَهُ فَقَالَ وَ هَذَا الْبِسَاطُ مِمَّا عَلَّمَهُ" [تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۳۲] .

نه علم لغات ، بلکه اسرار و خواص و فلسفه همه چیز)

(۲۲) سجده بر آدم اگر بعد از تَمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ [بقره/۳۱] .

باشد سجده در برابر انسان کامل است و خیلی بعد تعبّد و تسلیم ندارد. جالب این است که سجده فقط به خاطر فرمان خدا بوده و تعبّد و تسلیم محض است (قبل از آگاهی ملائکه به مقام آدم) استَفَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَ نَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ [حجر/۲۹] .

(۲۳) ما در برابر دانشمندی که چند فرمول می داند تواضع می کنیم ، ولی نسبت به آدمی که عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا [بقره/۳۱] .
کم توجهیم.

(۲۴) از اصل توحید در عبادت می فهمیم که سجده بر خدا بود به خاطر آفرینش انسان و یا این که مراد از سجده خضوع است نه پرستش.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كَانَ سُبُجُودُهُمْ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عُبُودِيَّةً وَ لَا إِدْمَ إِكْرَامًا وَ طَاعَةً لِكُونِنَا فِي صِيْلِهِ [عیون أخبار الرضا ، ج ۱ ، ص ۲۶۲] .

(۲۵) وَ كَلَا مِنْهَا رَعْدًا حَيْثُ شِئْتُمَا [بقره/۳۵] .

(رَعْدُ بر وزن صَمَدِ فَرَاوَانَ ، گسترده ، گوارا) از هر کجا ، از هر نوع. وَ لَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ [بقره/۳۵] .

انسان آزاد هست ، اما نه مطلق؛ میل دارد ، اما باید محدود باشد.

(۲۶) انسان باید راه های حيله دشمن را (سوگند ، تزئین ، غرور ، دل سوزی و...) بشناسد.

(۲۷) انسان هم در هر مرحله باشد عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا [بقره/۳۱] .

باز احتمال گول خوردنش هست و از استمداد و اعتصام به

خدا بی نیاز نیست.

(۲۸) یک ابلیس بدبخت میلیون ها نفر را بدبخت می کند. (این است آثار لجاجت)

(۲۹) با عبادات ظاهری گول نخور ، بگذار فرمان خلاف میل صادر شود تا ببینیم مرد کیست.

(۳۰) همه کمال ها از اوست. اِگَرَوْ نَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي [حجر/ ۲۹].

را برداریممَاءٍ مَّهِينٍ [سجده/ ۸].

و يَصْلُصَالٍ [حجر/ ۲۶].

مقداری گل بیش نیست. غفلت از او مساوی است با انعام : اُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ [اعراف/ ۱۷۹].

(۳۱) در تحلیل ها عامل اصلی را شناسایی کنیم. عامل اصلی ابلیس تکبر ، تعصب و نژادپرستی او بود ، ولی او ناراحتی و عداوتش را خلقت انسان می دانست.

(۳۲) شیطان در گول زدن هم از نرمی ها و حيله ها استفاده می کند و هم از تمایلات خود ما. او فهمید که انسان بقاء طلب است ، گفت : هَلْ أَدُلُّكَ عَلَى شَجَرَةِ الْخُلْدِ [طه/ ۱۲۰].

برادران یوسف (ع) هم گفتند : أَرْسَلَهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعُ وَيَلْعَبُ [یوسف/ ۱۲].

نیاز به تفریح و تمایل به خلود زمینه های بهره برداری او شد.

(۳۳) توجه به مسأله سوگند دروغ و کاربرد آن در طول تاریخاً تَخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً [مجادله/ ۱۶].

(۳۴) قیاس و استحسان ابلیس (پرونده قیاس استفاده شود)

(۳۵) مسأله توبه آدم (ع) و توفیق توبه و قبول توبه

(۳۶) آدم گناه را به خودش نسبت داد و گفت : رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا [اعراف/ ۲۳].

ولی شیطان به خدا و گفت : قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ [اعراف/ ۱۶].

(۳۷) در پایان فرشتگان گفتند : إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ [بقره/ ۳۲].

شاید این اعتراف و ادب نشان گر آن باشد

که سؤال فرشتگان جنبه اعتراض نداشته ، بلکه استفهام بوده است؟

۱. حضرت آمنه (س)

۱. مقام حضرت آمنه (س)

آمنه بنت وهب مادر گرامی پیامبر اسلامصاز نظر شخصیت و کمالات صوری و معنوی و عقل و ادب و فصاحت و بلاغت و پاکدامنی و عفت همتائی نداشت و از روایات عامّه و خاصّه استفاده می شود که پدران و مادران رسول خداصتا حضرت آدمعهمه مؤمن بوده اند.

صاحب خصائص فاطمیه می گوید :

جلال الدین سیوطی کتابی دارد به نام مسالك الخلفاء فی والدي المصطفى در آن کتاب گفته من آنچه استقراء کرده ام امهات پیغمبران را مؤمنات یافته ام.

۲. وفات حضرت آمنه (س)

وفات حضرت آمنه در سال ۴۵ قبل از هجرت مطابق با سال ۵۷۵ میلادی بوده است.

گویند آمنه در دم مرگ در حالی که به صورت فرزندش رسول خداصنگاه می کرد این اشعار را می سرود :

خداوند به تو ای فرزند عزیز خیر و برکت مرحمت کند. ای فرزند کسی که خدا به فضل و کرمش او را از چنگال مرگ خلاصی بخشید.

در آن روزی که بین او عبداللّهُو شتران قرعه کشیدند و به صد شتر گران قیمت فدا داده شد.

۳. کلام حضرت آمنه (س)

پس فرمود : کلّ حی میت و کلّ جدید بال و کلّ کثیر یفنی و أنا میت و ذکری باقی و قد ترکت خیرا و ولدت طهرا

هر زنده ای می میرد. هر نو و تازه ای کهنه می شود و هر زیاده ای رو به کاستی رفته و فانی می شود. من می میرم ولی نام من جاودان می ماند چون از خود خیری و فرزند پاکیزه ای یادگار گذاشته ام. [آخرین گفتارها ، ص ۱۶۸ تا ۱۷۰]

۱. حضرت ابراهیم (ع)

۱. ولادت

۱. قَمَالَ الصَّادِقُ (ع) : إن آزر أبا إبراهيم كان منجما لنمرود بن كنعان فقال له : إنني أرى في حساب النجوم أن هذا الزمان يحدث رجلا- فينسخ هذا الدين و يدعوا إلى دين آخر ، فقال نمرود : في أي بلاد يكون؟ قال : في هذه البلاد ، و كان منزل

نمرود بكونى ربا [كوئى ربا] (در عراق فعلى) فقال له نمرود : قد خرج إلى الدنيا. قال آزر : لا-، قال فينبغى أن يفرق بين الرجال و النساء ، ففرق بين الرجال و النساء ، و حملت أم إبراهيم (ع) و لم تبين حملها ، فلما حان ولادتها قالت يا آزر إني قد اعتلتت و أريد أن أعتزل عنك ، و كان فى ذلك الزمان المرأه إذا اعتلت اعتزلت عن زوجها ، فخرجت و اعتزلت عن زوجها و اعتزلت فى غار ، و وضعت بإبراهيم (ع) فهيتته و قمطته ، و رجعت إلى منزلها و سدت باب الغار بالحجاره ، فأجرى الله لإبراهيم (ع) لبنا من إبهامه ، و كانت أمه تأتیه و وكل نمرود بكل امرأه حامل فكان يذبح كل ولد ذكر ، فهربت أم إبراهيم بإبراهيم من الذبح ،

و كان يشب إبراهيم فى الغار يوما كما يشب غيره فى الشهر ، حتى أتى له فى الغار ثلاثة عشر سنة فلما كان بعد ذلك زارته أمه ، فلما أرادت أن تفارقه تشبث بها ، فقال يا أمى أخرجينى ، فقالت له : يا بنى إن الملك إن علم أنك ولدت فى هذا الزمان قتلك ، فلما خرجت أمه و خرج من الغار و قد غابت الشمس نظر إلى الزهره فى السماء ، فقال هذا ربي فلما أفلت قال لو كان هذا ربي ما تحرك و لا برح ثم قال " لا أُحِبُّ الْآفِلِينَ " (انعام/٧٦) الآفل الغائب ، فلما نظر إلى المشرق رأى و قد طلع القمر ، و أحسن فلما تحرك و زال قال " لَيْسَ لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ " (انعام/٧٧) فلما أصبح و طلعت الشمس و رأى ضوءها و قد أضاءت الدنيا لطلوعها قال هذا ربي هذا أكبر و أحسن فلما تحركت و زالت كشف الله له عن السماوات حتى رأى العرش و من عليه و أراه الله ملكوت السماوات و الأرض

فعند ذلك قاليا قوم إننى برىء مما تشركون إننى وجهت وجهى للذى فطر السماوات و الأرض خنيفاً و ما أنا من المشركين " (انعام/٧٩) جاء إلى أمه و أدخلته دارها و جعلته بين أولادها [قصص الأنبياء جزائرى ، ص ١٠١] .

٢. نوجوانى

١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : تيقظ إبراهيم بالاعتبار على معرفه الله و أحاطت دلائله بعلم الإيمان به و هو ابن خمسة عشر سنه [بحار الأنوار ، ج ١٢ ، ص ٢] .

٢. وَ لَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِنْ قَبْلُ وَ كُنَّا بِهِ عَالِمِينَ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَ قَوْمِهِ مَا

هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَ آبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [انبیاء/ ۵۴-۵۱] .

__ (رشد : راه یافتن به مقصد و اشاره به توحید است.)

__ کُنَّا بِهِ عَالِمِينَ [انبیاء/ ۵۱] . : شایستگی هایی که در ابراهیم بوده سبب موهبت است. (خدا هیچ موهبتی بدون دلیل نمی دهد.)

۳. سیما و شخصیت

۱. درقرآن

وَ وَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَ جَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا [مریم/ ۵۰] .

و از رحمت خویش به آنها عطا کردیم و برای آنان (در میان مردم) نام بلند و نیکو قرار دادیم.

نکته ها :

- ابراهیم (ع) از ستاره و ماه و خورشید دل برید ، به خدارسید. فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ الْعَافِلِينَ فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَيْسَ لِي مِنْهُ نَسَبٌ وَلَا وَلِيٌّ وَلَا يَهُودِيٌّ رَبِّي لِأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِعَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَ مَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ [انعام/ ۷۹-۷۶] .

- عمومی منحرف را رها کرد ، خود برای همه ی مردم پدر شد. مَلَّةً أَيْبِكُمْ إِبْرَاهِيمَ [حج/ ۷۸] .

- عمو با او قهر کرد ، وَ اهْجُرْنِي مَلِيًّا [مریم/ ۴۶] .

اما خدا به او لطف نمود. إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا [مریم/ ۴۷] .

- برای خدا کناره گیری کرد ، اعْتَزَلَهُمْ [مریم/ ۴۸] .

- شهره آفاق شد. جَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا [مریم/ ۵۰] .

- از خانه بتها فرار کرد ، سازنده خانه توحید شد. إِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ

- جانش را در راه خدا تسلیم کرد ، آتش بر او گلستان شد. یا ناز کونی بَرَدًا وَ سَلَامًا عَلٰی اِبْرَاهِيْمَ [انبياء/ ۶۹] .
- فرزند برای ذبح آماده کرد ، وَ تَلَّهٗ لِلْجَبِيْنِ [صافات/ ۱۰۳] .
- جان به سلامت برد و سنت قربانی در جایگاهش واجب شد.
- تا آخر عمر بی فرزند ، ولی راضی بود؛ در پایان عمر ، نبوت در دودمانش قرار گرفت.
- در خلوت ترین مکان ها کعبه را ساخت ، پر جاذبه ترین منطقه زمین شد.
- در بیابان ، تنهای تنها فریاد زد ، از تمام زمین لبیک گو ، رسید. اُذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ [حج/ ۲۷] .
- کودک تشنه خود را رها کرد ، آب زمزم ، برای همیشه جاری شد.
- در برابر تهدید عمومی بت پرستش سلام کرد ، قَالَ سَلَامٌ عَلَیْكَ [مریم/ ۴۷] .
- خداوند به او سلام فرستاد. سَلَامٌ عَلٰی اِبْرَاهِيْمَ [صافات/ ۱۰۹] .
- یک نفر بود ، امروز همه مکتب های آسمانی ، خود را ابراهیمی می دانند.
- همه با او دشمنی کردند ، اما خدا او را خلیل خود دانست. وَ اتَّخَذَ اللّٰهُ اِبْرَاهِيْمَ خَلِيْلًا [نساء/ ۱۲۵] .

پیامها :

- ۱) هم از گناهکار جدا شویم و هم از گناه ، زیرا کناره گیری از منحرفان ، زمانی مؤثر است که با کناره گیری از انحراف همراه باشد. اَعْتَرَلْكُمْ وَ مَا تَدْعُوْنَ [مریم/ ۴۸] .
- اَعْتَرَلَهُمْ وَ مَا يَعْبُدُوْنَ [مریم/ ۴۹] .
- ۲) فرزند صالح ، پدش مجاهدت های والدین است. فَلَمَّا اَعْتَرَلَهُمْ وَ مَا يَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَهَبْنَا [مریم/ ۴۹] .
- ۳) اگر غیر خدا را رها کنیم ، امدادهای الهی می رسد. فَلَمَّا اَعْتَرَلَهُمْ وَ مَا يَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ

اللَّهِ وَهَبْنَا [مریم/ ۴۹] .

(۴) مهم تر از فرزند ، مقام معنوی اوست. وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَ كَلَّا جَعَلْنَا نَبِيًّا [مریم/ ۴۹] .

(۵) نوه انسان نیز از الطاف الهی است. وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ [مریم/ ۴۹] .

(یعقوب نوه ابراهیم بود.)

فَبَشِّرْ نَاهَا بِإِسْحَاقَ وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبَ [هود/ ۷۱] .

(۶) نبوت ، مقامی است که خداوند تعیین می کند. جَعَلْنَا نَبِيًّا [مریم/ ۴۹] .

(۷) یک حرکت الهی از یک پدر بزرگ ، نسلی در رحمت الهی غرق می کند. اعْتَرَلَهُمْ وَمَا يُعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ [مریم/ ۴۹] .

(۸) هر کس ، هر چه دارد از خداست. وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَ كَلَّا جَعَلْنَا نَبِيًّا وَ هَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَ جَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا [مریم/ ۴۹-۵۰] .

(۹) رحمت خدامند به قدری وسیع است که انبیاء هر چه دریافت می کنند ، تنها گوشه ای از آن است. مِنْ رَحْمَتِنَا [مریم/ ۵۰] .

(۱۰) محبوبیت و خوشنامی ، از الطاف الهی است. جَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا [مریم/ ۵۰] .

(ابراهیم به جایی رسید که همه مشرکان و یهودیان و مسیحیان می گفتند : ابراهیم از ماست.

۱. بیش از شصت بار در قرآن تسلیم و تعبد ابراهیم آمده است.

۲. مهمان نوازی :

قَالَ الصَّادِقُ : لَمَّا جَاءَ الْمُرْسَلُونَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ ع جَاءَهُمْ بِالْعَجْلِ فَقَالَ كُلُوا فَقَالُوا لَا نَأْكُلُ حَتَّى تُخْبِرَنَا مَا تَمَنَّهُ فَقَالَ إِذَا أَكَلْتُمْ فَقُولُوا بِسْمِ اللَّهِ فَإِذَا فَرَغْتُمْ فَقُولُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ قَالَ فَالتفت جبرئیل إلى أصحابه و كانوا أربعة و جبرئیل رئیسهم فقال حق لله أن يتخذ هذا خلیلاً [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۳۵] .

۳. إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا

وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ [ابراهیم/۱۲۰] .

ابراهیم (ع) امت است زیرا :

الف : تنها موحد بود : او یک تنه در مقابل کفر ایستاد.

_ زمانی بود که تنها موحد روی کره زمین او بود. [المیزان] .

_ امام صادق (ع) : لقد كانت الدنيا و ما كان فيها الا واحد يعبد الله و لو كان معه غيره لاضافه اليه حيث يقول ان ابراهيم..... [الميزان ، ذیل آیه ۱۲۱ سوره نحل] .

ب : به تنهایی کار امتی را می کرد.

ج : صفات خوب او در حد کمال است.

د : شعاع شخصیت او به اندازه یک امت بود.

ه : سرچشمه پیدایش امتی بود.

۴. صفات ابراهیمی در قرآن :

حنیف : (همیشه در خط مستقیم) ما كان إبراهيم يهوديا ولا نصرانياً ولكن كان حنيفاً مسلماً [آل عمران/۶۷] .

مسلم : ما كان إبراهيم يهوديا ولا نصرانياً ولكن كان حنيفاً مسلماً [آل عمران/۶۷] .

حليم منيب : إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ [هود/۷۵] .

اواه : امام باقر (ع) : فِي تَفْسِيرِ قَوْلِهِ تَعَالَى " إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ " (توبه-۱۱۴) عَنْ أَبِي الْحَارُودِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ الْأَوَّاهُ الْمُتَضَرِّعُ إِلَى اللَّهِ فِي صَلَاتِهِ وَإِذَا خَلَا فِي قَفْرِهِ فِي الْأَرْضِ وَفِي الْخَلَوَاتِ " [تفسیر القمی ، ج ۱ ، ص ۳۰۶] .

مجتبی : اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [نحل/۱۲۱] . (اصطفاه للنبوه)

صديق : وَ اذْكَرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا [مریم/۴۱] .

شاکر : شَاكِرًا لِلنَّعْمَةِ اجْتَبَاهُ وَ هَدَاهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [نحل/۱۲۱] .

قانت : إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا]

نحل/ ١٢٠] . (مطبع اوامر الله)

قلب سليم : وَ إِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لِبِرَاهِيمَ إِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ [صافات/ ٨٤-٨٣] .

مومن :

صالح : وَ إِنَّهُ فِي الآخِرَةِ لِمِنَ الصَّالِحِينَ [نحل/ ١٢٢] .

امام : قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا [بقره/ ١٢٤] .

علم و حكمت .

باني كعبه : وَ إِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ [بقره/ ١٢٧] .

اسوه : قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ [ممتحنه/ ٤] .

مبارك : وَ بَارَكْنَا عَلَيْهِ [صافات/ ١١٣] .

مرد جدل و تبر :

مرد ايثار :

خليل : مشتق از خله به معنای فقر و فاقه و خليل يعنيفقير الى ربه و منقطعا عن غيره . [اليمزان ، ج ٩ ، ص ٣٩٧] .

صفات و خصال

١. إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ (بسيار آه و ناله دارد) مُنِيبٌ (انابه دارد) [هود/ ٧٥] .

٢. إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَ لَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ [نحل/ ١٢٠] .

٣. شَاكِرًا لِّأَنْعَمِهِ [نحل/ ١٢١] .

٤. إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا [مريم/ ٤١] .

٥. إِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ [صافات/ ٨٤] .

٦. إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ [صافات/ ١١١] .

٧. كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [صافات/ ١١٠] .

۱. قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ [ممتحنه/ ۴] .

۲. حضرت یوسف (ع) : وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ [يوسف/ ۳۸] .

۳. ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا [نحل/ ۱۲۳] .

- سخاوت

۱. هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِينَ [ذاریات/ ۲۴] .

- بردباری در رابطه

۱. إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ [هود/ ۷۵] .

۲. درواریات

روحیه رضا و تسلیم

۱. رُوِيَ عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ : "دَخَلْتُ فِي بَعْضِ الْأَيَّامِ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ع فِي حَيَامِ الْكُوفَةِ وَ إِذَا بِجَمٍّ غَفِيرٍ وَ مَعَهُمْ عَبْدٌ أَسْوَدٌ فَقَالُوا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ هَذَا الْعَبْدُ سَارِقٌ فَقَالَ لَهُ الْإِمَامُ أَسَارِقٌ أَنْتَ يَا غُلَامٌ فَقَالَ لَهُ نَعَمْ فَقَالَ لَهُ مَرَّةً ثَانِيَةً أَسَارِقٌ أَنْتَ يَا غُلَامٌ فَقَالَ نَعَمْ يَا مَوْلَايَ فَقَالَ لَهُ الْإِمَامُ بِقَطْعِ يَمِينِهِ فَقَطَعَتْ فَأَخَذَهَا بِشِمَالِهِ وَ هِيَ تَقْطُرُ دَمًا فَلَقِيَهُ ابْنُ الْكُؤَاءِ وَ كَانَ يَشْتَأُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ع فَقَالَ لَهُ مَنْ قَطَعَ يَمِينَكَ قَالَ قَطَعَ يَمِينِي الْأَنْزِعَ الْبُطَيْنُ (پیشانی بلند و جسیم) وَ بَابُ الْيَقِينِ وَ حَبْلُ اللَّهِ الْمَتِينُ وَ الشَّافِعُ يَوْمَ الدِّينِ الْمُصِئِلِيُّ إِحْدَى وَ خَمْسِينَ قَطَعَ يَمِينِي إِمَامِ التَّقَى ، وَ ابْنِ عَمِّ الْمُصْطَفَى ، شَقِيقِ (پاره تن) النَّبِيِّ الْمَجْتَبَى ، لَيْثِ الثَّرَى (شیر زمین) غِيثِ الْوَرَى (باران مردم) ، حَتْفِ الْعَدَى ، وَ مِفْتَاحِ النَّدَى ، وَ مُصْبِحِ الدَّجَى . قَطَعَ يَمِينِي إِمَامِ الْحَقِّ ، وَ سَيِّدِ الْخَلْقِ ، [وَ فَارُوقِ الدِّينِ ، وَ سَيِّدِ الْعَابِدِينَ وَ إِمَامِ الْمُتَّقِينَ ، وَ خَيْرِ الْمُهْتَدِينَ ، وَ أَفْضَلِ السَّابِقِينَ ، وَ حُجَّةِ اللَّهِ عَلَى الْخَلْقِ أَجْمَعِينَ . قَطَعَ يَمِينِي إِمَامِ حَظِّي بَدْرِي أَحْدَى مَكِّي مَدَنِي أَبْطَحِي هَاشِمِي قَرَشِي أَرِيحِي مَوْلَى طَالِبِي جَرِي قَوِي لَوْذَعِي (بسیار دانا) الْوَلِيِّ الْوَصِيِّ . قَطَعَ يَمِينِي دَاحِي بَابِ خَيْرِ ، وَ قَاتِلِ مَرْحَبِ (قهرمان عرب) وَ مِنْ كَفَرِ ، وَ أَفْضَلِ مِنْ حَجِّ وَ اعْتَمَرِ ، وَ هَلَّلِ وَ كَبَّرِ ،

و صام و أفطر ، و حلق و نحر. قطع یمنی شجاع جری ، جواد سخی ، بهلول (دانا و جامع خیر) شریف الأصل [الأصول "خ"] ابن عم الرسول ، و زوج البتول و سيف الله المسلول ، المردود له الشمس عند الأفول. قطع یمنی صاحب القبلتین ، الضارب بالسيفین ، الطاعن بالرمحین ، [و وارث المشعرین ، الذی لم یشرك بالله طرفه عین ، أسمح کلّ ذی کفین ، و أفصح کلّ ذی شفتین ، أبو السیدین الحسن و الحسین. قطع یمنی عین المشارق و المغارب ، تاج لئوی بن غالب ، أسد الله الغالب ، علی بن أبی طالب علیه من الصلوات أفضلها و من التحیات أكملها. فلما فرغ الغلام عن الثناء و مضى لسیله ، دخل عبد الله بن الکواء علی الإمام علیه السلام فقال له السلام علیک یا أمیر المونین. فقال له أمیر المونین السّلام علی من اتّبع الهدی و خشی عواقب الردی. فقال له [ابن الکواء] یا أبا الحسنین قطعت یمین غلام أسود و سمعته یشئ علیک بكلّ جمیل. " [بحار الأنوار ، ج ۳۴ ، ص ۲۶۷] .

امام به حسنین (ع) فرمود : بروید غلام را بیاورید. غلام را احضار و پرسیدند : با قطع دست این همه ستایش؟ فرمود : بحق قطع شده. حضرت قسمت قطع شده را گرفت و بعد از دو رکعت نماز و جملاتی و دعا به اذن الله متصل و سپس به ابن کواء گفت :

ما علاقمندانی داریم که اگر قطعه قطعه شوند از ما دست بر نمی دارند و دشمنانی داریم که اگر غسل در دهان آنها بگذاریم بغض

آنها زیاد می شود." [بحار الأنوار ، ج ۳۴ ، ص ۲۶۷] .

۲. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : التَّسْلِيمُ أَنْ لَا تَتَّهَمَ [غررالحکم ، ص ۸۴] .

خداوند را متهم نکنی که چرا کرده ، خلاف بود ، حق چیز دیگری بوده .

۳. در سوره صافات بعد از فَلَمَّا أَسْلَمَا وَ تَلَّهُ لِلْجَبِينِ [صافات / ۱۰۳] .

این آیات آمده است :

— قَدْ صَدَّقَتِ الرُّوْيَا [صافات / ۱۰۵] .

— وَ فَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ [صافات / ۱۰۷] .

— سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ [صافات / ۱۰۹] .

— إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ [صافات / ۱۱۱] .

— وَ بَشَرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ [صافات / ۱۱۲] .

— وَ بَارَكْنَا عَلَيْهِ وَ عَلَىٰ إِسْحَاقَ [صافات / ۱۱۳] .

تمام آیات فوق همراه مسئله بیان شده است .

۴. قَالَ الصَّادِقُ : لَوْ أَنَّ قَوْمًا عَدَدُوا اللَّهَ وَخَيَّدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ آتَوْا الزَّكَاةَ وَ حَجَّجُوا الْبَيْتَ وَ صَامُوا شَهْرَ رَمَضَانَ ثُمَّ قَالُوا لَيْشَاءَ صَنَعَهُ اللَّهُ أَوْ صَنَعَهُ النَّبِيُّ صَ أَلَّا صَنَعَ خِلَافَ الَّذِي صَنَعَ أَوْ وَجَدُوا ذَلِكَ فِي قُلُوبِهِمْ لَكَانُوا بِذَلِكَ مُشْرِكِينَ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ " فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا " (نساء - ۶۵) [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۹۸] .

۵. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : غَايَةُ الْإِسْلَامِ التَّسْلِيمُ [غررالحکم ، ص ۸۴] .

۶. تسلیم فوق رضا است چون در رضا دل هم راضی است اما در تسلیم اصلاً ذلی مطرح نیست . [جامع السعادات ، ج ۳ ، ص ۲۱۳] .

أَمْرُنَا لِنُسَلِّمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ [انعام / ۷۱] .

۷. قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ : إِنْ الْمَرَاتِبَ الرَّفِيعَةَ لَا تَنَالُ إِلَّا بِالتَّسْلِيمِ لِلَّهِ جَل

۸. قَالَ الصَّادِقُ : الْقَلْبُ السَّلِيمُ الَّذِي يَلْقَى رَبَّهُ وَ لَيْسَ فِيهِ أَحَدٌ سِوَاهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۶] .

۹. عَنِ الصَّادِقِ قَالَ : قُلْتُ لَهُ إِنَّ عِنْدَنَا رَجُلًا يَقَالُ لَهُ كَلِيبٌ فَلَا يَجِيءُ عَنْكُمْ شَيْءٌ إِلَّا قَالَ أَنَا أُسَلِّمُ فَسَمَّيْنَاهُ كَلِيبَ تَسْلِيمٍ قَالَ فَتَرَحَّمْ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ أَ تَدْرُونَ مَا التَّسْلِيمُ فَسَمَّيْنَا فَكُنَّا فَقَالَ هُوَ وَاللَّهِ الْإِحْبَابُ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ "الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ اخْتَبُوا إِلَى رَبِّهِمْ" (هود-۲۳) [كافي ، ج ۱ ، ص ۳۹۰] .

۴. ما موريتها

۱. مهاجرت

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ [ابراهيم/۳۷] .

۲. بنای كعبه

وَ إِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ [بقره/۱۲۷] .

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمَحْرَمِ [ابراهيم/۳۷] .

۲. وَ إِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَ إِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا [بقره/۱۲۷] .

۳. وَ عَاهَدْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَ الْعَاكِفِينَ وَ الرُّكَّعِ السُّجُودِ [بقره/۱۲۵] .

۴. وَ إِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَ أَمْنًا وَ اتَّخَذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى [بقره/۱۲۵] .

۵. عَنِ الْمُنْذِرِ الثَّوْرِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ : " سَأَلْتُهُ عَنِ الْحَجَرِ فَقَالَ نَزَلَتْ ثَلَاثُهُ أَحْجَارٍ مِنَ الْجَنَّةِ الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ اسْتَوْدَعَهُ إِبْرَاهِيمَ ع وَ مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَ (حَجَرُ بَنِي إِسْرَائِيلَ) قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ إِنَّ اللَّهَ اسْتَوْدَعَ إِبْرَاهِيمَ الْحَجَرَ الْأَبْيَضَ وَ كَانَ أَشَدَّ بَيَاضًا مِنَ الْقَرَّاطِيسِ فَاسْوَدَّ مِنْ خَطَايَا بَنِي آدَمَ" [تفسير عياشى ، ج ۱ ، ص ۵۹] .

۶. حدیثی طولانی در بحار ، ج ۱۲ ، ص ۹۳ به بعد درباره بنای كعبه.

۳. طهارت بیت

أَنْ

طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ [بقره/ ١٢٥] .

٤. اعلام حج

وَ أَدْنَىٰ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ [حج/ ٢٧] .

٥. مبارزه با طاغوت

١. أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالسَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [بقره/ ٢٥٨] .

٢. عن ابن عباس : "ان الله تعالى سلط على نمرود بعوضه فغصت شفته فاهوى اليها لياخذها فطارت الى منخره فذهب ليستخرجها فطارت الى دماغه و دخلت به فعذبه الله تعالى بها اربعين ليله ثم اهلكه" [الانبياء ، ص ١٢٨] .

٣. قَالَ الْباقِرْع : أَوَّلَ مَنْ قَاتَلَ إِبْرَاهِيمَ عَ حَيْثُ أَسِيرَتِ الرُّومُ لوطاً عَ فَنَفَرَ إِبْرَاهِيمُ عَ حَتَّى اسْتِنَقَدَهُ مِنْ أَيْدِيهِمْ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ١٧٠] .

٦. مبارزه با بت پرستی

١. ما هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ [انبياء/ ٥٢] .

٢. وَ تَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ بَعْدَ أَنْ تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ فَجَعَلَهُمْ جُدَادًا [انبياء/ ٥٨-٥٧] .

٣. وَ لَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ [انعام/ ٨٠] .

٤. أَفْ لَكُمْ وَ لِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ [انبياء/ ٦٧] .

٥. قَالَ الصَّادِقُ : كان آزر كلما نظر إلى إبراهيم أحبه حبا شديدا و كان يدفع إليه الأصنام ليبيعها كما يبيع إخوته فكان يعلق في أعناقها الخيوط و يجرها على الأرض و يقول من يشتري ما لا يضره و لا ينفعه و يغرقها في الماء و الحمام و يقول لها تكلمي [قصص الأنبياء

جزائری ، ص ۱۰۱] .

۶. توسل به زور بعد از شکست از منطق :

حَرْقُوهُ وَ انصُرُوا آلِهَتَكُمْ [انبیاء/ ۶۸] .

سَمِعْنَا فَتَى يذُكْرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ [انبیاء/ ۶۰] .

وَ تَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ بَعْدَ أَنْ تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ [انبیاء/ ۵۷] .

فَجَعَلَهُمْ جُذَاذًا إِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ [انبیاء/ ۵۸] .

أَفْ لَكُمْ وَ لِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ [انبیاء/ ۶۷] .

۵. امتحانات

۱. در آتش

۱. نمونه توکل حضرت ابراهیم (ع) در برخورد با جبرئیل در صحنه آتش :

قَالَ الصَّادِقُ : لما أريد قذفه في النار فرمى به في المنجنيق فبعث الله جبرئيل فقال له أدرك عبيد فجاء فلقيه في الهواء فقال له كلفني ما بدا لك فقد بعثني الله لنصرتك فقال إبراهيم حسبي الله و نعم الوكيل إني لا أسأل غيره و لا حاجه لي إلا إليه فسماه خليله أي فقيره و محتاجه [إحتجاج طبرسي ، ج ۱ ، ص ۲۴] .

شعری از مولوی :

۲. توکل او در حیرت پرستشهای گوناگون :

الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ [شعراء/ ۷۸] .

امتحان آتش

۱. قالوا حَرْقُوهُ وَ انصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ [انبیاء/ ۶۸] .

۲. قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَ سَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ [انبیاء/ ۶۹] .

۲. ذبح اسماعیل

۱. فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ [صافات/ ۱۰۲] .

٢. روى شيخنا أمين الإسلام الطبرسى رحمه الله : "أن إبراهيم ع لما خلا بابنه إسماعيل أخبره بما قد ذكر الله عنه فى المنام فقال يا أبت اشدد رباطى حتى لا أضرب و اكفف عنى ثيابك حتى لا ينتضح من دمى شىء فتراه أمى و أشهد شفرتك و أسرع

من السكين على حلقي ليكون أهون على فإن الموت شديد فقال له إبراهيم نعم العون أنت على أمر الله" [قصص الأنبياء جزائري ، ص ۱۳۱] .

۳. قَالَ الْبَاقِرْعُ : ثُمَّ قَامَ عَلَى الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ فَأَمَرَهُ اللَّهُ أَنْ يذْبَحَ ابْنَهُ وَقَدْ رَأَى فِيهِ شَمَائِلَهُ وَخَلَائِقَهُ وَأَنْسَ مَا كَانَ إِلَيْهِ فَلَمَّا أَصْبَحَ أَفْضَضَ مِنَ الْمَشْعَرِ إِلَى مَنَى فَقَالَ لِأُمَّهُ زُورِي الْبَيْتَ أَنْتِ وَأَخْتَبِسِ الْعُلَامَ فَقَالَ يَا بَنِي هَاتِ الْحِمَارَ وَالسَّكِينَ حَتَّى أَقْرَبَ الْقُرْبَانَ فَقَالَ أَيْبَانُ فَقُلْتُ لِأَبِي بَصِيرٍ مَا أَرَادَ بِالْحِمَارِ وَالسَّكِينِ قَالَ أَرَادَ أَنْ يذْبَحَهُ ثُمَّ يَحْمِلُهُ فَيَجْهَرُهُ وَيُدْفِنُهُ قَالَ فَجَاءَ الْعُلَامُ بِالْحِمَارِ وَالسَّكِينِ فَقَالَ يَا أَبَتِ أَيْنَ الْقُرْبَانَ قَالَ رَبُّكَ يَعْلَمُ أَيْنَ هُوَ يَا بَنِي أَنْتَ وَاللَّهِ هُوَ إِنْ اللَّهُ قَدَّ أَمَرَنِي بِذَبْحِكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا أَبَتِ أَفَعِلُ مَا تُوَمَّرُ سَيَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ قَالَ فَلَمَّا عَزَمَ عَلَى الذَّبْحِ قَالَ يَا أَبَتِ حَمْرُ وَجْهِي وَشُدَّ وَثَاقِي قَالَ يَا بَنِي الْوَثَاقُ مَعَ الذَّبْحِ وَاللَّهِ لَا أَجْمَعُهُمَا عَلَيْكَ الْيَوْمَ [كافي ، ج ۴ ، ص ۲۰۷] .

۴. عَنِ الصَّادِقِ : فِي قَوْلِهِ تَعَالَى " وَ إِذِ ابْتَلَى إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ " (بقره-۱۲۴) قَالَ إِنَّهُ مَا ابْتَلَاهُ اللَّهُ بِهِ فِي نَوْمِهِ مِنْ ذَّبْحِ وَلَدِهِ إِسْمَاعِيلَ فَأَتَمَّهَا إِبْرَاهِيمُ وَعَزَمَ عَلَيْهَا وَسَلَّمَ لِأَمْرِ اللَّهِ فَلَمَّا عَزَمَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ تَوَابًا لَهُ إِلَى أَنْ قَالَ " إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا " (بقره-۱۲۴) [وسائل الشيعة ، ج ۲ ، ص ۱۱۷] .

و نیز در تفسیر مجمع البیان به موارد زیر به عنوان اقوال مختلف اشاره شده .

۳. برخوردار با محیط آلوده

۱. فَجَعَلَهُمْ جُذَادًا إِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ]

انبیاء/ ۵۸] .

۲. فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ الْآفِلِينَ [انعام/ ۷۶] .

۴. مشکل نداشتن فرزند تا کهولت

۵. مناسک حج

۶. هجرت

۷. ابراهیم و توحید

۱. وَ كَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ [انعام/ ۷۵] .

۲. فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي [انعام/ ۷۶] .

۳. وَ لَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ [انبیاء/ ۵۱] .

۴. إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ حَنِيفًا [انعام/ ۷۹] .

۸. ابراهیم و معاد

۱. وَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أَوْ لَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلَى وَ لَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي [بقره/ ۲۶۰] .

۲. يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً [فجر/ ۲۸-۲۷] .

۶. سرگذشت ابراهیم

۱. ابراهیم و آذر

۱. وَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ آزرَ أَتَّخِذُ أَصْنَامًا آلِهَةً [انعام/ ۷۴] .

۲. يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا [مریم/ ۴۴] .

۳. اصرار به کفر: قَالَ أَرَأَيْتَ أَنْتَ عَنْ آلِهَتِي يَا إِبْرَاهِيمُ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهَ لِأَرْجَمَنَّكَ وَ اهْجُرْنِي مَلِيًّا قَالَ سَلامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَعْفِفُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا [مریم/ ۴۶-۴۷] .

از آیه‌ها که خاطبتان را آگاهان سلاماً [فرقان/ ۶۳] .

استفاده می شود.

۴. براءت از مشرکین : وَ مَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدِهِ وَعَدَاهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ [توبه/ ۱۱۴] .

وَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ آزرَ أَتَّخِذُ أَصْنَامًا آلِهَةً إِنِّي أَرَاكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [انعام/ ۷۴] .

يَا أَبَتِ إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا [مريم/ ۴۳] .

يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا [مريم/ ۴۴] .

يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ

أَنْ يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِنَ الرَّحْمَنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا [مريم/ ٤٥] .

قَالَ أَرَاغِبٌ أَنْتَ عَنْ آلِهَتِي يَا إِبْرَاهِيمُ لَئِنْ لَمْ تَنْتَه لَأَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا [مريم/ ٤٦] .

قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا [مريم/ ٤٧] .

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا تَعْبُدُونَ قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عَاكِفِينَ قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ إِذْ تَدْعُونَ أَوْ يَنْفَعُونَكُمْ أَوْ يُضُرُّونَ قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا كَذَلِكَ يَفْعَلُونَ [شعراء/ ٧٤-٧٠] .

٢. ابراهيم نمرود

١. قَالَ الصَّادِقُ : فَأَمَرَهُمْ (نمرود) أَنْ يَنْفُوا إِبْرَاهِيمَ ع مِنْ بِلَادِهِ وَأَنْ يَمْنَعُوهُ مِنَ الْخُرُوجِ بِمَا شِئْتَهُ وَمَالِهِ فَحَاجَّجَهُمْ إِبْرَاهِيمَ ع عِنْدَ ذَلِكَ فَقَالَ إِنْ أَخَذْتُمْ مَا شِئْتِي وَمَالِي فَإِنَّ حَقِّي عَلَيْكُمْ أَنْ تَرُدُّوهُ عَلَيَّ مَا ذَهَبَ مِنْ عُمْرِي فِي بِلَادِكُمْ [كافي ، ج ٨ ، ص ٣٧٠] .

٢. وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى رَبِّي سَيَهْدِينِ [صافات/ ٩٩] .

٣. وَأَعْتَرَكُمُ وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَادْعُوا رَبِّي [مريم/ ٤٨] .

٤. قَالَ الصَّادِقُ : فَتَحَمَّلَ إِبْرَاهِيمَ ع بِمَا شِئْتَهُ وَمَالِهِ وَعَمِلَ تَابُوتًا وَجَعَلَ فِيهِ سَارَةَ وَشَدَّ عَلَيْهَا الْأَغْلَاقَ غَيْرَهُ مِنْهُ عَلَيْهَا وَمَضَى حَتَّى خَرَجَ مِنْ سُلْطَانِ نَمْرُودَ وَصَارَ إِلَى سُلْطَانِ رَجُلٍ مِنَ الْقَبِيطِ يُقَالُ لَهُ عَرَارَةُ فَمَرَّ بِعَاشِرٍ لَهُ فَاعْتَرَضَهُ الْعَاشِرُ لِيَعَشَرَ مَا مَعَهُ [كافي ، ج ٨ ، ص ٣٧٠] .

٥. فخرج إبراهيم من بلاد نمرود و معه ساره في صندوق و ذلك انه كان شديد الغيره [تفسير القمي ، ج ١ ، ص ٣٣٢] .

٣. گفتگو با مردم

إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ [عنكبوت/ ١٦] .

إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ

إِنْفَاكَ إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ [عنكبوت/ ١٧] .

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ [عنكبوت/ ٢٤] .

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ الْآفِلِينَ [انعام/ ٧٦] .

فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَيْسَ لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ [انعام/ ٧٧] .

فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسُ بَازِعَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ [انعام/ ٧٨] .

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَ مَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ [انعام/ ٧٩] .

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ [بقره/ ٢٥٨] .

إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ [بقره/ ٢٥٨] .

قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ [بقره/ ٢٥٨] .

قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ [بقره/ ٢٥٨] .

٤. درخواست فرزند

١. فَلَمَّا اعْتَرَلَهُمْ وَ مَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ وَ كَلَّا جَعَلْنَا نَبِيًّا [مريم/ ٤٩] .

٢. الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَ إِسْحَاقَ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ [ابراهيم/ ٣٩] .

٣. قَالَ الصَّادِقُ : فَلَمَّا وُلِدَ لَهُ مِنْ هَاجَرَ إِسْمَاعِيلَ اعْتَمَّتْ سَيَّارَهُ مِنْ ذَلِكِ غَمًّا شَدِيدًا لِأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ لَهُ مِنْهَا وَلَدٌ وَ كَانَتْ تُودِي إِبْرَاهِيمَ فِي هَاجَرَ فَتَغَمُّهُ فَشَكَا إِبْرَاهِيمَ عَ ذَلِكِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ حَزَلَّ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ إِنَّمَا مَثَلُ الْمَرْأَةِ مَثَلُ الضِّلَعِ الْعُوجَاءِ إِنْ تَرَكْتَهَا اسْتَمْنَعَتْ بِهَا وَ

إِنْ أَقَمْتَهَا كَسِرْتَهَا ثُمَّ أَمْرُهُ أَنْ يَخْرُجَ إِسْمَاعِيلُ عَ وَ أُمُّهُ عَنْهَا فَقَالَ يَا رَبِّ إِلَى أَيِّ مَكَانٍ قَالَ إِلَى حَرَمِي وَ أَمْنِي وَ أَوَّلَ بَقْعَةٍ خَلَقْتَهَا مِنْ الْأَرْضِ وَ هِيَ مَكَّةُ [تفسیر القمی ، ج ١ ، ص ٦٠] .

٤. رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ [صافات/١٠١-١٠٠] .

٥. قَالُوا لَا تَخَفْ وَ بَشَّرُوهُ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ [ذاريات/٢٨] .

٦. قَالَ الصَّادِقُ : إِنْ سَارَهُ قَالَتْ لِإِبْرَاهِيمَ يَا إِبْرَاهِيمُ قَدْ كَبُرَتْ فَلَوْ دَعَوْتَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يَرْزُقَكَ وَ لَدَا تَقَرَّ أَعْيُنُنَا بِهِ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ اتَّخَذَكَ خَلِيلًا وَ هُوَ مُجِيبٌ لِدَعْوَتِكَ إِنْ شَاءَ قَالَ فَسَأَلَ إِبْرَاهِيمُ رَبَّهُ أَنْ يَرْزُقَهُ غُلَامًا عَلِيمًا [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٣٨] .

٧. قَالَ الصَّادِقُ : ثُمَّ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عَ لَمَّا أَبْطَأَ عَلَيْهِ الْوَلَدُ قَالَ لِسَارِهِ لَوْ شِئْتِ لَبِعْتِنِي هَاجِرَ لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنَا مِنْهَا وَ لَدَا فَيَكُونُ لَنَا خَلْفًا [كافي ، ج ٨ ، ص ٣٧٢] .

٨. وَ لَمْ يُوَصَّفْ فِي الْقُرْآنِ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ بِالْحَلَمِ إِلَّا هَذَا النَّبِيُّ الْكَرِيمُ وَ أَبُوهُ [تفسیر الميزان ، ج ١٧] ذِيلَ آيِهِ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ [هود/٧٥] .

٥. بشارت فرزند

وَ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبَشْرَى قَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ فَمَا لَبِثَ أَنْ جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيذٍ [هود/٦٩] .

فَلَمَّا رَأَى أَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكَرَهُمْ وَ أَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمٍ لُوطٍ [هود/٧٠] .

وَ امْرَأَتُهُ قَائِمَةٌ فَضَحِكْتُ فَبَشَّرْنَاهَا بِإِسْحَاقَ وَ مِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبَ [هود/٧١] .

قَالَتْ يَا وَيْلَتَى أَأَلِدُ وَ أَنَا عَجُوزٌ وَ هَذَا بَعْلِي شَيْخًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجِيبٌ [هود/٧٢] .

قَالُوا أَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ

رَحِمَتْ اللَّهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَجِيدٌ [هود/۷۳].

وَتَبَّتْهُمْ عَنْ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ [حجر/۵۱].

إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ إِنَّا مِنْكُمْ وَجِلُونَ [حجر/۵۲].

قَالُوا لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ [حجر/۵۳].

قَالَ أَبَشَّرْتُمُونِي عَلَى أَنْ مَسَّنِيَ الْكِبَرُ فَبِمِ تَبَشَّرُونَ [حجر/۵۴].

قَالُوا بَشِّرْنَاكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْفَانِطِينَ [حجر/۵۵].

۶. در فکر نسل و ذریه

۱. رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي [ابراهيم/۴۰].

۲. رَبَّنَا وَ اجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ [بقره/۱۲۸].

۳. قَالَ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي [بقره/۱۲۴].

۴. وَ وَصَّىٰ بِهَا إِبْرَاهِيمَ بَيْنِي وَ يَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمْ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ [بقره/۱۳۲].

۷. دعاهاى ابراهيم

۱. درباره خود

قبولى عمل : وَ إِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَ إِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ [بقره/۱۲۷].

ذريه صالح : وَ مِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ [بقره/۱۲۸].

غفران : رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَ لِوَالِدَيَّ [ابراهيم/۴۱].

حكمت : رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا [شعراء/۸۳].

لسان صدق : وَ اجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ [شعراء/۸۴].

هدايت مردم : وَ اغْفِرْ لِأَبِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّالِّينَ [شعراء/۸۶].

فرزند صالح : رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ [صافات/۱۰۰].

مصونیت از انحراف : وَ اجْنُبْنِي وَ بَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ [ابراهیم/۳۵].

رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا [ممتحنه/۵].

اقامه صلوه : لِيَقِيمُوا الصَّلَاةَ [ابراهیم/۳۷].

رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي [ابراهیم/۴۰]

قلب مطمئن : لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي [بقره/ ۲۶۰] .

۲. درحق پدر

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ [ابراهيم/ ۴۱] .

وَ اغْفِرْ لِأَبِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّالِّينَ [شعراء/ ۸۶] .

۳. درحق فرزندان

د : در حق خود و فرزندانش جمعی :

— رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا [بقره/ ۱۲۷] .

— رَبَّنَا وَ اجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَ ارِنَا مَنَاسِكَنَا وَ تُبَّ عَلَيْنَا [بقره/ ۱۲۸] .

— وَ اجْنُبْنِي وَ بَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ [ابراهيم/ ۳۵] .

— رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي [ابراهيم/ ۴۰] .

— رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَ اغْفِرْ لَنَا [ممتحنه/ ۵] .

ه : فقط در حق خود :

— رَبِّ ارِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أَوْ لَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلَى وَ لَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي [بقره/ ۲۶۰] .

— رَبَّنَا وَ تَقَبَّلْ دُعَاءِ [ابراهيم/ ۴۰] .

— اذْعُوا رَبِّي عَسَىٰ أَلَا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا [مريم/ ۴۸] .

— أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ [شعراء/ ۸۲] .

— رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَ الْخِيفَتِي بِالضَّالِّينَ [شعراء/ ۸۳] .

— وَ اجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ [شعراء/ ۸۴] .

— وَ اجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ [شعراء/ ۸۵] .

— وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُنْعَثُونَ [شعراء/ ٨٧] .

— رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ فَبَشِّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ [صافات/ ١٠١-١٠٠] .

١. رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ [بقره/ ١٢٦] .

٢. رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ [ابراهيم/ ٣٥] .

٣. رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا

لِيَقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْتِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ [ابراهيم/ ٤٧] .

٤. رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَ تَقَبَّلْ دُعَاءِ [ابراهيم/ ٤٠] .

٥. رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ [ابراهيم/ ٤١] .

٦. رَبَّنَا وَ اجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَ ارِنَا مَنَاسِكَنَا وَ تُبَّ عَلَيْنَا [بقره/ ١٢٨] .

٧. رَبَّنَا وَ ابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَ يَعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ يَزَكِّيهِمْ [بقره/ ١٢٩] .

٨. رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَ الْخَفِيَّ بِالصَّالِحِينَ [شعراء/ ٨٣] .

٩. وَ اجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ [شعراء/ ٨٤] .

٤. در حق اهل مکه

— رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَ ارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ [بقره/ ١٢١] .

— رَبَّنَا وَ ابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ [بقره/ ١٢٩] .

— فَاجْعَلْ أَفْتِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ [ابراهيم/ ٣٧] .

— رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ [ابراهيم/ ٣٧] .

٥. در حق مؤمنین

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَ لِوَالِدَيَّ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ [ابراهيم/ ٤١] .

٨. تفسیر آیات

١. هود/ ٦٩

وَ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبَشْرَى قَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ فَمَا لَبِثَ أَنْ جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيذٍ [هود/ ٦٩] .

ترجمه :

(فرشتگان به صورت انسان) نزد حضرت ابراهیم آمدند در حالی که بشارتی بودند (بشارت قلع و قمع کردن منطقه مفسدانی که گوش به ندای حضرت لوط نمی کردند و یا بشارت به فرزند پیدا کردن ابراهیم) فرستادگان ما به ابراهیم سلام کردند ابراهیم نیز جواب سلام آنان را داد زمانی نگذشت که گوساله بریانی

را نزد آنان آورد تا از آنان پذیرایی کند.

پیام آیه :

۱. فرشتگان به صورت انسان در می آیند.

۲. سلام یک شعار آسمانی و درود ملکوتی است.

۳. شروع سخن از سلام باشد.

۴. پذیرایی از مهمان یک ارزش است گرچه آنان را نشناسیم.

۵. در پذیرایی سرعت کنید. فَمَا لَبِثَ

۶. در پذیرایی خودتان مباشر باشید. جاء

۷. مواد پذیرایی مطلوب باشد بِعَجَلٍ حَيْنٍ در سوره ذاریات می خوانیم که گوساله چاق بود. بِعَجَلٍ سَمِينٍ [ذاریات/ ۲۶].

۸. انبیاء مهمان دوست و سخاوتمند بودند.

۹. در خانه انبیاء هم کباب پیدا می شود.

۱۰. غذا را نزد مهمان بیاورید مهمان را نزد غذا نبرید. جاء بِعَجَلٍ

۲. هود/ ۷۰

فَلَمَّا رَأَىٰ أَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكَّرَهُمْ وَوَجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمٍ لُّوطٍ [هود/ ۷۰].

ترجمه :

پس ابراهیم همینکه دید دست مهمانان به غذا دراز نمی شود (و از آن نمی خورند) احساس بیگانگی نسبت به مهمانان کرد و در دل ترسی از نان برداشت (زیرا غذا نخوردن رمز آن است که نمک گیر نشود تا بتواند بی پرده سوء قصد خود را انجام دهد) مهمانان گفتند : مترس ما برای قلع و قمع قوم لوط فرستاده شده ایم. (احساس خطر کردن ابراهیم غیر از ترس و ضعف است او بت شکن تاریخ بود و هرگز نمی ترسید ولی توجه به خطر و توطئه و سوء قصد دیگران مسئله ای است).

پیام آیه :

۱. سلسله مراتب را حفظ کنیم.

برای هلاک قوم لوط باید ابتداء حضرت ابراهیم را در جریان قرار داد زیرا قوم لوط و شخص لوط یکی از شاخه های تحت امر حضرت ابراهیم هستند.

۳. هود/۷۱

وَ امْرَأَتُهُ قَائِمَةٌ فَضَحِكْتُمْ فَبَشَّرْنَاهَا بِإِسْحَاقَ وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبَ [هود/۷۱]

ترجمه :

همسر ابراهیم در حالی که ایستاده بود (برای خدمت به مهمانان یا عبادت یا نظارت بر رفت و آمدها و گفتگوها) خندید (برای اینکه فهمید غذا نخوردن نشانه خطری برای ابراهیم نیست بلکه قهر مفسدین است) پس ما او را به فرزند دار شدن پسری به نام اسحاق بشارت دادیم و از بعد از اسحاق فرزندی به نام یعقوب (در تفاسیر برا ضحکت معنای دیگری نیز آمده است و آن حیض شدن است چون ساره همسر ابراهیم سالمند بود که مدت ها عادت ماهیانه نداشت ولی یکدفعه این حالت به او دست داد و او فهمید که اراده خداوند بر بچه دار شدن اوست.

پیام آیه :

۱. در لابلای دلهره ها بشارت ها است.

۲. دریافت بشارت های الهی مخصوص کسانی است که به پا خواسته اند نه مرفهین نشسته.

۳. ابراهیم و ساره هر تو ماجرا را شنیدند ولی ساره خندید چون روحیه زن ظریف تر است.

۴. اراده خداوند بر هر چیز غالب است.

۵. نام انبیاء از پیش معین شده است. (اسحق - یعقوب)

۶. بهترین بشارت آن است که نعمت دنباله دار باشد. وَ مِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبَ

(شاید کلمه یعقوب که از واژه عقب است بخاطر همین است که یعقوب دنباله اسحاق پیدا شد.) [المیزان] .

۷. با اینکه فرشتگان گروه های مختلفو ماموریت های گوناگونی دارند اما این دسته از فرشتگان برای چند منظور فرستاده شدند هم برای قلع و قمع منطقه مفسدان قوم لوط و هم برای بشارت دادن به ابراهیم و ساره. إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَى قَوْمِ لُوطٍ [هود/۷۰]

فَبَشِّرْهُنَّ بِإِسْحَاقَ [هود/۷۱] .

۴. هود/۷۲

قَالَتْ يَا وَيْلَتَى أَأَلِدُ وَأَنَا عَجُوزٌ وَ هَذَا بَعْلِي شَيْخًا إِنَّ

هذا لشيء عَجِيبٌ [هود/۷۲] ..

مقدمه :

کلمه بعل؟؟؟؟؟ المیزان به کسی می گویند : که نیازی به دیگری ندارد و می تواند روی پای خودش بایستد. به نخلی که نیاز به آبیاری ندارد بعل گفته می شود شوهر چون می تواند مخارج خود را تامین کند بعل گفته می شود.

ترجمه :

(همسر ابراهیم) گفت : ای وای بر من آیا من فرزند دار می شوم در حالیکه پیر زنم و این شوهرم است که پیر شده قطعاً این خبر عجیبی است؟ (در سوره ذاریات می فرماید : عَجُوزٌ عَقِيمٌ [ذاریات/۲۹] .

یعنی علاوه بر پیری در جوانی نیز نازا بوده که بگفته مفسرین و تورات حدود نود سال و ابراهیم حدود صد سال داشته است.)

پیام آیه :

۱. تعجب کردن از اعمال قدرت خداوند منافاتی با ایمان ندارد.

۲. پیری و عقیم بودن خود را در کنار پیری شوهرش گفت : تا تقصیر تنها از طرف خودش نباشد.

۳. تعجب از اینکه از این شوهر چگونه و گرنه از شوهر دیگری شاید. و هذا

۴. قدرت خداوند را در انحصار اطلاعات و امکانات موجود قرار ندهید.

۵. هود/۷۳

قَالُوا أَعْجِبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحِمَتُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَجِيدٌ [هود/۷۳] .

مقدمه :

سوال : در این آیه فرشتگان به همسر ابراهیم اهل بیت گفتند ، بنابراین همسر انسان اهل بیت اویند پس چرا در آیه تطهیر همسران رسول خدا را جزء اهل بیت نمی دانید؟

پاسخ : اگر دلیلی از خارج نداشته باشیم کلمه اهل بیت به همسر انسان به طور طبیعی گفته می شود ولی گاهی دلیلی وارد می شود که فردی را خارج می کند نظیر آیه هود/۴۶ [هود/۴۶]

فرزند نوح اهل نوح نیست و دلیلی پیدا می شود که سلمان فارسی از اهل بیت می شود در آیه تطهیر روایات زیادی داریم که رسول خدا (ص) اجازه ندادند ام السلمه جزء اهل بیت باشند و شخص پیامبر (ص) اهل بیت را افراد خاصی دانستند و با زیر عبا بردن معین گردیدند.

ترجمه :

فرشتگان به همسر ابراهیم گفتند : آیا از فرمان خداوند تعجب می کنی رحمت و برکات الهی بر شما اهل بیت است او حمید و قابل ستایش است و مجید و بزرگوار است و قبل از اسحاق می بخشد (حضرت امیر المومنین (ع) به گروهی سلام کردند آنها چنین جواب دادند ، عَلَیْكَ السَّلَامُ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ وَ مَغْفِرَتُهُ وَ رِضْوَانُهُ.

حضرت فرمودند : پاسخ سلام را بیش از آنچه ملائکه به ابراهیم گفت نگوئید و لهذا جملات رحمت الله و برکاته کافی است. " [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۴۶] .

پیام آیه :

۱. فرشتگان با انسان حرف می زنند. قالوا

۲. مقام زن تا جایی است که مخاطب ملکوتیان قرار می گیرد. قالوا

۳. برای کسانی که اولیاء خدا هستند الطاف ویژه الهی تعجب ندارد.

۴. فرزند صالح رحمت و برکت است.

۵. برای برطرف کردن استبعاد و تعجب یاد نعمتهای الهی کنید. (خدائی که ابراهیم را از آتش نجات داد و آتش را برای او سرد کرد او را بر تمام بت پرستان غالب نمود و....)

۶. هرگز از الطاف و امدادهای غیبی خداوند مایوس نشوید.

۶. هود/۷۴

فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ وَ جَاءَتْهُ الْبُشْرَىٰ يُجَادِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ [هود/۷۴] .

ترجمه :

پس همینکه از ابراهیم ترس و وحشت برطرف شد و بشارت فرزند و جانشین برای

او آمد (به فکر قوم لوط افتاد و با فرشتگان) درباره قوم لوط به گفتگو و مجادله و التماس پرداخت.

(شاید مجادله ابراهیم همان است که در سوره عنکبوت اسم بیان شده که ابراهیم به فرشتگان گفت :

چگونه منطقه را زیر و رو می کنید در حالیکه در میان مفسدین پیامبر عزیزی همچون لوط وجود دارد! إِنَّ فِيهَا لُوطًا قَالُوا نَحْنُ
أَعْلَمُ بِمَنْ فِيهَا لَنَنْجِيَنَّهٗ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ [عنکبوت/ ۳۲].

ما شناخت کامل نسبت به افراد و ایمان و کفرشان داریم لوط و یارانش را نجات می دهیم.

پیام آیه :

۱. آرامش روحی و خانوادگی زمینه یاد دیگران افتادن است. فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ وَ جَاءَتْهُ الْبُشْرَىٰ يُجَادِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ

۲. دفع ضرر مهم تر از جلب منفعت است. ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ وَ جَاءَتْهُ الْبُشْرَىٰ

۳. انبیاء اولوالعزم به فکر انبیاء زیر دست خود هستند. يُجَادِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ

۴. در مواردی که مقدرات الهی حتمی نیست چونه زدن و شفاعت و دعا و توسل موثر است. يُجَادِلُ"

۵. تنها به فکر قوم خود نباشید. يُجَادِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ

بشارت فرزند در صد سالگی شما را از سرنوشت دیگران غافل نکند.

۶. جدال با فرشتگان و ماموران الهی جدال با خداست. يُجَادِلُنَا

۷. نسبت به بشارت به فرزند به زن داده شده جَاءَتْهُ الْبُشْرَىٰ نُسَبْتُ رَفْعَ نِگْرَانِي به مرد. ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ زيرا مسئله فرزند

بعد عاطفی دارد مسئله اعلام خطر بعد امینتی کودک مربوط به خانه است و امنیت مربوط به جامعه.

۸. ترس انبیاء عارضی است نه خصلتی. ذَهَبَ

۷. هود/ ۷۵-۷۶

"إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ يَا إِبْرَاهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا إِنَّهُ قَدْ جَاءَ أَمْرٌ رَبِّكَ وَإِنَّهُمْ آتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ [هود/ ۷۵-۷۶].

یا اِبْرَاهِيمُ أَعْرِضْ

عَنْ هَذَا [هود/٧٤] .

ترجمه :

همانا ابراهی بردبار است به درگاه خداوند بسیار آه و ناله دارد برای نجات مردم از قهر الهی به سوی او انابه ها دارد. (ابراهیم بگمان اینکه فرمان قهر الهی حتمی نیست و مردم می توانند با توبه و انابه برگردند و قوم لوط می توانند مشمول عفو و شفاعت قرار گیرند و لذا با فرشتگان قلع و قمع به گفتگو پرداخت و تقاضای تاخیر داشت. و لذا پاسخ شنید که ای ابراهیم از این تقاضا صرف نظر کن. (آنها قابل عفو و مشمول شفاعت نیستند فرمان الهی صادر شده و قطعا عذاب غیر قابل برگشت به سراغشان خواهد آمد.

پیام آیه :

۱. انبیاء دلسوزترین رهبران بشری هستند.

۲. تذکرات با حفظ مقام و شخصیت افراد باشد. (در آیه قبل فرمود : ابراهیم با فرشتگان ما جدال کردند و در آیه بعد می فرماید : ای ابراهیم از گفتگو و چونه زدن دست بردار در میان این دو آیه لازم است شخصیت ابراهیم معرفی شود که جدال او و تذکر ما با حفظ مقام اوست. او حلیم و او اه و منیب است جدال او بر اساس سوز اوست نه افکار و...)

۳. همینکه فرمان خداوند صادر شد ابراهیم هم نمی تواند مانع شود. یا ابراهیم اعرض عن هذا

۸. انعام/۷۴

وَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ آزرَ أَتَّخِذُ أَصْنَامًا آلِهَةً إِنِّي أَرَاكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [انعام/۷۴] .

مقدمه :

در تفسیر نمونه می خوانیم کلمه (اب) به طور طبیعی به پدر گفته می شود لکن گاهی بر جد مادری ، عمو ، مربی و معلم انسان نیز گفته می شود. رسول خدا (ص) فرمود : أنا و علی

أبوا هذه الأمة [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ١٢٧] .

من و علی سرپرست و مربی این امت هستیم. از علمای اهل ست طبری ، آلوسی و سیوطی نیز می گویند که اذر پدر ابراهیم نبوده است.

حدیثی از شیعه و سنی نقل شده که رسول اکرم (ص) فرمود : در طول تاریخ پدران و مادرانم انحراف نداشته اند به علاوه ابراهیم به پدرش دعا کرد و گفت : رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَ لِوَالِدَيَّ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ [ابراهیم/ ٤١] .

در صورتی مسلمان حق ندارد برای مشرک دعا کند گرچه فامیل باشد و مسئله استغفار ابراهیم برای آذر قبل از روشن شدن روحیه کفر منشانه او بود همینکه روشن شد که او حق پذیر نیست از او جدا شد. بنابراین همینکه دعای ابراهیم به والدین خود را در آیها لِحَمْدِ اللَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكَبْرِ إِسْمَاعِيلَ وَ إِسْحَاقَ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ [ابراهیم/ ٣٩] .

دیدیم در آخر عمرش و تبری حضرت را از ابیه در آیهو ما كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَن مَّوْعِدَةٍ وَعَدَّهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ [توبه/ ١١٤] .

دیدیم می فهمیم که اب ابراهیم غیر از والد اوست از همه گذشته نام پدر ابراهیم در تاریخ تارج است نه آذر. [المیزان] .

ترجمه :

هنگامی که ابراهیم به پدرش آذر گفت : آیا بتها را خدایان قرار می دهی؟ قطعاً تو و بستگانت را در انحراف روشن می بینم.

پیام آیه :

١. ملاک حق است نه سن. (ابراهی به عموی خود که معمولاً سن بیشتری دارد و بگفته آیه رئیس قبیله است با صراحت کامل هشدار می دهد.)

۲. بت پرستی انحرافی است که اگر از هر عقل و وجدان سالمی سوال شود انتقاد می کند. أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا

ضَلَالٍ مُّبِينٍ

۳. تاریخ بت پرستی قبل از موسی و عیسی و حتی قبل از ابراهیم سابقه دارد.

۴. در شیوه دعوت اول از خود و فامیل شروع کنید. لِأَبِيهِ

۵. جمعیت و سابقه و سن باطل را حق نمی کند. أَرَاكَ وَ قَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

۶. با توجه به اینکه ابراهیم بگفته قرآن حلیم بود و پیامبر حتی با فرعون باید نرم حرف بزند به خصوص فامیل و با توجه به جدال نیکو ابراهیم (ع) در آیه بسیار تند سخن گفت و این بخاطر اصرار عمو بر کفر خود بود.

۹. انعام/۷۵

وَ كَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ لِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ [انعام/۷۵].

چند مقدمه :

۱. کلمه ملکوت از ملک گرفته شده و حرف (ت) و (واو) برای تاکید و مبالغه به آن اضافه شده است. (ملکوت السموات یعنی مالکیت مطلقه و حقیقی آسمان ها)

۲. عامل را چهار قسمت کرده اند : لاهوت ، جبروت ، ملکوت ، ناسوت.

لاهورت عام الوهیت است که جز خداوند احدی از آن خبر ندارد. جبروت عالم مجردات است. ملکوت عالم اجسام است. ناسوت عالم کون و نار و تغییرات و تحولات است. عالم ملکوت بگفته بعضی عالم اسرار و نظم و شگفتیها و غیب است. (قاموس معجم الوسیط) آلوسی می گوید : ملکوت آسمانها عجائب آنهاست.

ترجمه :

همانگونه که زشتی شرک و بت پرستی را به ابراهیم نشان دادیم قدرت و تسلط واقعی خود را نسبت به آسمانها و زمین نیز به او نشان دادیم. (این دید برای ابراهیم آثاری از قبیل آشنائی بیشتر

با سنت و خلقت و حکمت و بوییت الهی است.) و برای اینکه او از اهل یقین باشد (امام باقر (ع) فرمود: خداوند نور چشم ابراهیم قدرتی داد که عمق آسمانها و زمین را مشاهده می کرد.) [نور الثقلین].

پیام آیه:

۱. کسیکه حق را شناخت و به آن دعوت کرد و هیچ ملاحظه ای ننمود توفیق دید ملکوتی پیدا می کند.

(ابراهیم در آیه قبل عمو را تهدید کرد و حق را گفت و ملاحظه ای نکرد)

۲. یقین عالی ترین درجه ایمان است.

۳. استدلال محکم و برخورد با دیگران نیاز به ایما قلبی دارد. (بعد از یقین آیات بعد وارد استدلال می شود) [المیزان].

۴. دید ملکوتی آن است که انسان وجود و عدم همه چیز را از او بداند و به غیر او دل نبندد

(در قرآن کنار کلمه ملکوت کن فیکون آمده)

"وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَ يَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يَنْفُخُ فِي الصُّورِ عَالِمُ الْغَيْبِ وَ الشَّهَادَةِ وَ هُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ وَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ أَرَزَأَ أَنْ تَتَّخِذَ أَصْنَامًا آلِهَةً إِنِّي أَرَاكَ وَ قَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ وَ كَذَلِكَ نُرَى إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ لِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ [انعام/۷۵-۷۳].

در جای دیگر و ما خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ [اعراف/۱۸۵].

آمده و در اینجا بعد از چند آیه هَلَّا أَحِبُّ الْآفِلِينَ [انعام/۷۶]. آمده است.

۵. دید ملکوتی آثار زیادی دارد که یکی از آنها یقین است. لِيَكُونَ [انعام/۷۵].

۶. همانگونه که دید ملکوتی را به تو دادیم سُجْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا [اسراء/ ۱].

به ابراهیم دادیم و کذلک نری ابراهیم [انعام/ ۷۵].

۷. هر کس با دون الله مبارزه کند توفیق دید ملکوتی پیدا می کند.

۸. یک نوجوان به قدری می تواند رشد کند که دید ملکوتی پیدا کند. (طبق تفاسیر متعدد ابراهیم در آن زمان نوجوان بوده است.)

۱۰. انعام/ ۷۶

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ الْآفِلِينَ [انعام/ ۷۶].

مقدمه :

در دو آیه بعد ابراهیم (ع) می گوید : یا قَوْمِ [انعام/ ۷۸].

که معلوم می شود کلمه هَذَا رَبِّي مدارا در گفتگو است نه عقیده شخصی همچنین در آیه ۷۸ همینکه غروب ماه و خورشید را می بیند می گوید : من از شرک شما بیزارم. اقرار به هَذَا رَبِّي عقیده خودش بود می گفت : من از شرک خودم بیزارم.

ترجمه :

پس همینکه (تاریکی) شب ابراهیم را فرا گرفت : ستاره ای را دید و گفت : این خدای من است. پس همینکه غروب کرد گفت : من غروب کنندگان را دوست ندارم. (موجودی که طلوع و غروب دارد محکوم قوانین است نه حاکم بر آن موجودی که حرکت دارد حادث است و حادث نمی تواند خدا باشد. حضرت ابراهیم ابتدا حرف مخالف را موقتاً می پذیرد بعد با استدلال رد می کند. قبول مماشات و مدارا برای استدلال قوی نرمشی است برای سرکوب. بنابراین ضروری به عصمت و داشتن یقین و دید ملکوتی نمی زند.

پیام آیه :

۱. بهترین شیوه تبلیغ بیدار کردن فطرتها ، فعال کردن عقلها ، توجه به احساسات است.

۲. محبوب واقعی کسی است که اسیر مکان ، زمان ،

متغیر و موقت و محدود و متعدد نباشد. لا أَحِبُّ الْآفِلِينَ

۳. معبود باید محبوب باشد روح دین عشق است. عبادات باید عاشقانه باشد. لا أَحِبُّ الْآفِلِينَ

۱۱. انعام/۷۷

فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ [انعام/۷۷].

مقدمه :

۱. کلمه بازغ از بزغ به معنای شکافتن و جاری ساختن خون است. گویا طلوع خورشید و ماه پرده تاریکی را می شکافند و سرخی کم رنگی را در اطراف خود ایجاد می کنند (نمونه)

۲. به سر شب اول ماه هلال می گویند و به شبهای بعد قمر به معنای سفیدی عرب به حیوان سفید اقرم می گوید. (؟؟؟؟؟؟)

ترجمه :

پس (بار دیگر) همینکه ماه را دید گفت : این است پروردگار من. پس همینکه غروب کرد گفت : قطعاً اگر پروردگان (ماقعی که در درونم می یابم) من مرا هدایت نکند از گمراهان قرار خواهم گرفت. (حضرت ابراهیم (ع) هم با ستاره پرستان برخورد کرد و هم با خورشید و ماه پرستان).

پیام آیه :

۱. شیوه انتقاد باید گام به گام باشد. در آیه قبل فرمود : من افلین را دوست ندارم. در این می فرماید : قطعاً پرستش ماه انحراف است.

۲. در راه شناخت باید به هدایت و فیض الهی تکیه کرد. یهدنی ربی

[المیزان] .

انسان بدون کمک الهی نمی تواند به سرچشمه زلال معارف برسد.

۳. در درون انسان گم شده است که در پیدا کردن آن به سراغ مصادیق گوناگون می رود.

۴. در هر فریضه ای همینکه به بن بست رسیدید لجاجت نکنید فوراً مسیر را عوض کنید. مرد آن است حرفش حق باشد نه آنکه حرفش یکی باشد.

۵. انبیاء

هم به هدایت الهی نیازمندند.

۶. در دست نداشتن راه حق دلیلی بر حرکت در راه باطل نیست.

۱۲. انعام/۷۸

فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسُ بَازِغَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ [انعام/۷۸].

ترجمه :

پس همینکه ابراهیم خورشید را دید که جلوه کرده گفت : این پروردگار من است. این (از ماه و ستاره) بزرگتر است. پس همینکه خورشید هم غروب کرد گفت : یا قوم من قطعاً از تمام خیرهایی را که شما شریک خدا قرار می دهید بی زارم. (از کلمه‌ها قَوْمِ معلوم می شود کلماتهَذَا رَبِّي در مقام بحث و گفتگو با مشرکان بوده نه یک تحقیق شخصی)

(بگفته تفسیر اطیب البیان اگر ابراهیم قبل از توحید ماه و ستاره و خورشید پرست بود باید بگوید من از شرک خودم بیزارم نا اینکه بگوید از شرک شما بیزارم)

پیام آیه :

۱. کوچک و بزرگی اجسام مهم نیست. آنچه مهم است اشکال تغییر و تحول و افول است که بر همه وارد است.

۲. انسان در عمق جان خود برای پروردگار بلندی و نورانیت را پذیرفته است. (ستاره و ماه و خورشید)

انبیاء از همین زمینه برای معرفی خداوند استفاده می کنند.

۳. براءت از مشرکین فریاد ابراهیمی است.

۴. براءت از شرک است نه از افراد. مِمَّا تُشْرِكُونَ نَهْمِكُمْ

۵. شیوه تعلیم و انتقاد باید گام به گام باشد. (از ستاره شروع تا خورشید پایان یافت)

۶. کمال خواهی خواست فطری انسان هاست و افول و ناپایداری نقص است.

۷. زمان براءت بعد از برهان و استدلال است.

۱۳. انعام/۷۹

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَ مَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ [انعام/۷۹].

کلمه حنیف به معنای خالص و نجات از انحراف است و کلمه فطور به معنای شماقتن است که به معنای آفریدن می آید. شاید اشاره به مطلبی است که علم امروز می گوید که جهان در روز اول توده واحدی بود و بعد از هم شکافته شده و کرات آسمانی یکی پس از دیگری به وجود آمده اند. (نمونه)

ترجمه :

اکنون که تغییر و تحول و افول را در مخلوقات کوچک و بزرگ دیدم و فهمیدم که همه اسیر و محکوم قوانین و محدودیتهایی دارند.)

من با ایمان کامل روی خود را به سوی کسی کردم که آسمان و زمین را آفرید و من از مشرکان نیستم.

پیام آیه :

۱. کسیکه از جزئی مادی و محدود و فانی گذشت به کلی و معنوی و بی نهایت و ابدی راه می یابد.

۲. توحید ناب و ایمان خالص زمانی است که همراه با برائت از شرک باشد. وَ مَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ

۳. راه حق را که یافتید با قاطعیت و نشاط بروید و از تنهایی نهراسید. إِنِّي

۴. انسان می تواند به جایی رسد که عقائد نسل ها و عصر را در هم بشکند.

۵. در جلوه ها غرق نشوید که دیر یا زود رنگ می بازند. به خداوند توجه کنید که خالق همه جلوه هاست.

۱۴. انعام/ ۸۰

وَ حَاجَّهُ قَوْمُهُ قَالَ أَ تُحَاجُّونِّي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدَانِ وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَ فَلَا تَتَذَكَّرُونَ [انعام/ ۸۰] .

ترجمه :

و قوم ابراهیم با او محاجه کرده (و با خصومت احتجاج نمودند) حضرت فرمود : آیا با من درباره خداوند محاجه می کنید در حالیکه او مرا راه

نمود و من از آنچه شما شریک خدا قرار می دهید بیم ندارم مگر آنکه پروردگارم چیزی را بخواهد (اگر در جریان مبارزه با شرک صدمه ای به من رسید خیال نکنید از قدرت بتهای شماست بلکه اراده اوست) پروردگار من با علم خود بر همه چیز احاطه دارد (بتهای شما زمانی می توانند به من سود و زیانی برسانند که علم داشته باشند و آنها چون فاقد علم هستند هیچ نقشی ندارند). آیا متذکر نمی شود؟!

پیام آیه :

۱. بدهکار را اگر آرام بگذارید طلبکار می شود. قوم منحرف به جای شرمندگی از شرک خود قد علم کرده و احتجاج می کند. حَاجَّهُ قَوْمُهُ

۲. یک موحد به تنهایی در برابر جمعیت منحرف نگرانی ندارد. قَوْمُهُ

۳. ریشه شرک خیال و ترس از ضرر رسانی بتهای بود. لَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ

۴. حق جویی از انسان ولی هدایت از خداوند است. وَقَدْ هَدَانِ

۵. نترسیدن از غیر خدا نشانه توحید است. لَا أَخَافُ

۶. کسیکه مشمول هدایت الهی شد بیمی ندارد. وَقَدْ هَدَانِ وَلَا أَخَافُ

۷. دریافت حق نیازی به تعقل ندارد بلکه فقط تذکر کافی است. أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ

۱۵. انعام/ ۸۱

وَ كَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُمْ بِاللَّهِ مَا لَمْ يَنْزَلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ [انعام/ ۸۱] .

ترجمه : چگونه من از آنچه شما شریک خداوند قرار می دهید بترسم (با اینکه این بت ها هیچگونه نشانه علم و شعور و قدرتی ندارند.)

ولی شما از شرک خود نمی ترسید در حالیکه هیچ گونه دلیل برای شرک بر شما نازل نکرده. کدامیک از ما و شما سزاوارتر به امنیت هستیم اگر علم دارید (بر خلاف عقیده گروهی که می گویند ترس انگیزه ایمان

به خداست از این آیه استفاده می شود ترس انگیزه شرک است.)

پیام آیه :

۱. مشرک برهان ندارد. لَمْ يَنْزِلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا

۲. امنیت در سایه ایمان به خداست.

۳. اگر علم و دانشتان را بکار گیرید به نتایج صحیح می رسید. إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

علم صحیح وسیله ای است برای شناخت خداوند.

۴. در بحث آزاد و مناظره تعصب مردم را تحریک نکنید. فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ

و نفرمود : حتما ما در آمن هستیم.

۱۶. بقره/۱۲۴

وَ إِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ [بقره/۱۲۴] .

ابراهیم در میان تمام انبیاء جایگاه خاصی دارد و یکی از اسرار حج یادآوری ایثارهای او و زنده کردن یاد اوست. نام ابراهیم (ع) ۶۹ بار در ۲۵ سوره در قرآن آمده اتس. در قرآن غیر از حضرت محمد (ص) برای دیگری کلمه اسوه و نمونه بکار نرفته است مگر حضرت ابراهیم از او کلمه اخیار ، صالحان ، قانتان ، صدیقان ، صابران ، وفاکنندگان ، اسوه و... تعبیر شده است. او در منطق و برهان با ماه پرستان در مبارزه با بت پرستان در ایثار و استقامت در سربلندی در همه آزمایشات سخت الهی در برکت عمر نمونه است.

ترجمه :

به یاد آور که پروردگار ابراهیم او را به حوادثی آزمایش کرد (گذشت از جان و مال و همسر و فرزندو...)

حدود بیست بار مسئله آزمایش در قرآن مطرح شده است و از برنامه های قطعی و سنت الهی خداوند است و آزمایش خداوند برای آگاه شدن او نیست زیرا او از پیش همه چیز را می داند بلکه آزمایش خداوند برای عکس العمل نشان دادن ماست. زیرا

تا

انسان از خود کاری نکند استحقاق پاداشی نخواهد داشت. وسیله امتحان می تواند تمام شیرینی ها و تلخی ها باشد. افرادی به شدائد و مصائب آزمایش می شوند و افرادی به رفاه و نعمتها آزمایش الهی قابل استثناء نیست و شامل همه مردم و انبیاء می شود. آزمایشات الهی وسیله ای برای رشد و پرورش مردم است.

هر آزمایشی که ابراهیم داد به مقامی رسید مثلا اول مقام ابراهیم عبد الله شد. بعد نبی الله بعد رسول الله بعد خلیل الله ، بعد امامت و رهبری. مراد از کلمات در آیه حوادث و وظائف سنگینی است که شاید مهم ترین آنها تسلیم خداوند و دیگر تنهایی او بود. ابراهیم کسی است که در فامیل حتی عمو او با او مخالف بود. در جامعه تنها بود. او به تنهایی وارد بتخانه و بتها را شکست او یک نفر بود. ولی قرآن او را یک امت می داند همانگونه که رسول الله (ص) درباره ابوطالب فرمود او یک نفر ولی یک امت است.

بهر حال حضرت ابراهیم (ع) از خداوند تقاضا کرد این منصب رهبری و امامت به ذریه و نسل او نیز برسد.

ولی خداوند پاسخ داد که مقام امامت به ظالم نمی رسد. بنابر این هرگاه افرادی از ذریه تو ظلم به خود یا دیگران کرده باشند هرگز به مقام امامت نخواهند رسید. زیرا مقام امامت و رهبری بالاتر از مقام نبوت و رسالت است چون نبی کسی است که خبر را می گیرد و اگر مردم بخواهند در اختیارشان قرار می دهد و رسول مامور به ابلاغ است و امام مامور به اجراء. ابراهیم تنها پیامبری است که مشرکان و یهود و نصاری همه خود را در راه او می داند

در این آیه ضمن تجلیل از ابراهیم به طور غیر مستقیم به همه می فهماند اگر شما او را قبول دارید دست از شرک بردارید و همچون او تسلیم بی چون اوامر خدا باشید.

پیام آیه : ۱. آزمایش یک سنت حتمی الهی برای شکوفا شدن استعدادها و عکس العمل نشان دادن و استحقاق مزد پیدا کردن است.

۲. امامت مقامی است بلند از مناصب الهی و باید حتما از طرف خداوند منصوب شود. *إِنِّي جَاعِلُكَ* [بقره/۱۲۴].

۳. امامت نیاز به لیاقت دارد نه فقط وراثت و لیاقت ها با شعار نیست بلکه با پیروی در امتحانات الهی است.

۴. امامت یک عهد است و همیشه باید این عهد میان خداوند و مردم باشد.

۵. امام باید معصوم باشد و هر کس لقب ظالم بر او بار ، مشمول این مقام نخواهد شد.

۶. اهم شرائط رهبری عدالت و حسن سابقه است و کسیکه سابقه شرک (ظلم بزرگ) دارد لایق امامت نیست.

زیرا؟؟؟؟؟؟؟ ابن مسعود از رسول خدا (ص) نقل می کند که خداوند فرمود : من سجد لصنم من دونی لا أجعله إماما أبدا ، و لا یصح أن یکون إماما. قال إبراهیم و اجنبی و بنی أن نعبد الأصنام ، رب إنهن أضللن كثيرا من الناس. قال النبی (صلی الله علیه و آله) فانتهدت الدعوه إلى و إلى أخی علی لم یسجد أحد منا لصنم قط ، فاتخذنی الله نبیا ، و علیا وصیا. [أمالی طوسی ، ص ۳۷۸] .

هر کس برای بت سجده کند او را امام قرار نمی دهم و م و علی (ع) هیچکدام هرگز برای بت سجده نکرده ایم.

۷. مقام امامت که رهبری مردم و اجراء دستورات است بالاتر

از مقام رسالت که ابلاغ دستورات است می باشد و پیامبر عزیز اسلام هر دو مقام را داشت.

۸. این آیه یکی از آیاتی است که پشتوانه فکری و اعتقادی شیعه در تاریخ است و در تفسیر المنار جلد اول صفحه ۴۵۷ به بعد می خوانیم که ابوحنیفه به استناد این آیه بر ضد حکومت وقت (منصور عباسی) بود و مقام قضاوت را قبول نکرد و سپس می گوید ائمه اربعه اهل سنت همه با حکومت‌های زمان خود مخالف بودند زیرا آنان را ظالم می دانستند لکن در منابع تاریخی مطالبی برخلاف این ادعای صاحب المنار به چشم می خورد.

۹. لازم نیست که هر امامی قبلاً رسول باشد بلکه اگر کسیکه قبل از اوست مقام رسالت و امامت را داشته باشد نظیر پیامبر (ص) شخص دوم می تواند در رهبری و امامت و اجراء دستورات امام باشد. گرچه وحی قطع شده باشد و رسالت و نبوت در کار نباشد.

۱۷. بقره/۱۲۵

وَ إِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَ أَمْنًا وَ اتَّخَذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُضِلًّا وَ عَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْحَاقَ أَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَ الْعَاكِفِينَ وَ الرُّكَّعِ السُّجُودِ [بقره/۱۲۵] .

مقدمه :

کلمه عهد در آیه چون با حرف‌لیآمده به معنای گوشزد کردن است ولی اگر با حرف‌معیباید به معنای پیمان است.

ترجمه :

بعد از اشاره به مقام والای ابراهیم در آیه گذشته در این آیه به یادگار او کعبه اشاره و می فرماید : به یاد آور که ما کعبه را برای مردم مثابه قرار دادیم کلمه مثابه از ثوب به معنای بازگشت به حالت اول است و کعبه محلی است که همه خداپرستان به سوی آن رو می نمایند. کعبه محل بازگشت و

میعاد گاه همه مردم است. آن هم میعاد گاهی امن و مقدس زیرا حضرت ابراهیم (ع) از خداوند خواست که مکه شهر امن باشد. رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا [بقره/۱۲۶].

و از مقام ابراهیم که جایگاهی در حدود ۱۳ متری کعبه است برای نماز خود جایگاهی قرار دهید. (بر هر کسی که در مکه دور خانه خدا و کعبه طواف واجب می کند لازم است دو رکعت نماز در آن منطقه که نامش مقام ابراهیم است بخواند در آنجا سنگی که حضرت ابراهیم برای ساختن کعبه روی آن ایستاده در میان صندوقچه ای قرار دارد.

سپس می فرماید ک به ابراهیم و اسماعیل گوشزد کردیم که خانه مرا برای زائران طواف کننده و ساکنان و مجاوران حرم و رکوع و سجود کنندگان پاکیزه نمایند. پاک کردن از هر گونه آلودگی ظاهری و باطنی و بتها.

پیام آیه :

۱. دین اسلام دین جهانی است در آیه قبل امام را برای همه مردم قرار داد و در این آیه کعبه را مخاطب در حج کلمه ناس و توده مردمند.

۲. نیاز به آتش بس و مرکز امن برای شروع مذاکره در هر زمانی به شدت احساس می شود که اسلام این نیاز اجتماعی را با آیه فوق و استجاب دعا حضرت ابراهیم (ع) بر طرف فرموده که نه تنها انسان بلکه حیوانات و پرندگان و گیاهان نیز در آن منطقه در امانند.

۳. خداوند جسم نیست که نیاز به خانه داشته باشد و کلمه بیتی در آیه نظیر کلمه شَهْرُ اللَّهِ باره ماه رمضان بخاطر کرامت است.

۴. جامعه نیاز به امام و امن دارد که در آیه قِبَلَاتِي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ اِمَامًا [بقره/۱۲۴].

به مسئله امامت اشاره شد و در این آیه

به نیاز دوم.

۵. کسیکه حاضر شود خود و همسر و فرزندش را در راه خداوند تسلیم کند باید تمام سرها در جای پای او برای خداوند به خاک مالیده شود.

۶. همینکه خانه از خدا شد بیتیخادم خانه هم باید از اولیاء خدا باشد .

۷. در کرامت زائران خانه خدا همین بس که ابراهیم پاکسازی؟؟؟؟؟؟؟؟

۸. امروز هم باید وارثان ابراهیم حرم ار از نااهلان پاک نمایند.

۱۸. بقره/۱۲۶

وَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَ ارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَ مَنْ كَفَرَ فَأُمْتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَ بِنَسِ الْمَاصِرِ [بقره/۱۲۶] .

مقدمه :

کلمه بلد به معنای قطعه زمین بزرگ مشخص اس که به شهر قریه گفته می شود و لذا به همین بلد مکه در آیات قریه گفته می شود. مِنْ قَرْيَتِكَ الَّتِي أَخْرَجْتِكَ [محمد/۱۳] .

وَ الْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ [اعراف/۵۸] .

شامل تمام زمینها می شود نه تنها شهر.

ترجمه :

در این آیه و هر یک از آیات بعد ابراهیم (ع) از خداوند چیزی را می خواهد و خداوند هم مستجاب می کند مثلا در این آیه می گوید : پروردگارا این مکه را منطقه امن قرار بده و از اهل این منطقه تنها به کسانی به خدا و قیامت ایمان دارند از ثمرات روزی فرما. خداوند قسمت اول دعای او را مستجاب و مکه را همانگونه که در آیه قبل خواندیم شهر امن قرار داد ولی درباره دعای دوم که تنها به مومنان مکه ثمرات و رزق دهد فرمود : برنامه من این نیست که به کفار رزق ندهم زیرا رحمت من عمومی است.

من به

کسانی که کفر ورزند نیز بهره کمی از این ثمرات می‌دهم و جزای کفرشان را در آخرت داده و آنان را به عذاب آتش خواهم کشاند و چه بد سرانجامی دارند این کفار.

پیام آیه :

۱. سنتهای قطعی الهی حتی با دعای حضرت ابراهیم (ع) خدشه بردار نیست زیرا برنامه و سنت خداوند آن است که به همه مردم از کافر و مسلمان رزق دهد و به ابراهیم که رزق را تنها برای مومنان در خواست کرد پاسخ منفی داد.

۲. در چند آیه قبل که ابراهیم از خداوند تقاضا کرد که مقام امامت و رهبری را به ذریه اش دهد پاسخ شنید که به افراد ظالم این مقام را نمی‌دهم ولی در این آیه به ظالم و کافر رزق می‌دهد آری رزق مادی خیلی مهم نیست. و لذا به نااهل هم داده می‌شود ولی مقامات معنوی و اجتماعی و رهبری به هر کس داده نمی‌شود.

۳. انبیاء الهی علاوه بر ارشاد باید توجه به نیازهای مادی از قبیل اعلیت و اقتصاد مردم نیز داشته و برای آن همه تلاش و هم دعا کنند.

۱۹. بقره/۱۲۷

وَ إِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ [بقره/۱۲۷].

ترجمه :

زمانی ابراهیم و اسماعیل پایه های کعبه را بالا بردند و همراه با کار و تلاش دعا می کردند که پروردگارا از ما قبول فرما تو شنوا و دانایی. به گفته روایات کعبه از زمان حضرت آدم بوده و لکن ابراهیم (ع) پایه های آنرا بالا برده است.

دلیل این حرف یکی از آیات قرآن است که می‌فرماید: **إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ**

حضرت ابراهیم همسر و نوزادش اسماعیل را کنار کعبه گذاشت و گفت : خداوندا من این زن و کودک را در این بیابان خشک نزد کعبه قرار دادم.

بنابراین کعبه حتی در زمان کودکی اسماعیل وجود داشته. در آیه دیگر می خوانیم اولین خانه مردم همانا کعبه است و در خطبه نهج البلاغه نیز حضرت علی (ع) می فرماید : خداوند تمام مردم را از زمان حضرت آدم تا ابد با همین کعبه و سنگهای آن آزمایش می فرماید. بهر حال تاریخ کعبه بسیار قدیم ولی بالا بردن پایه های آن بدست ابراهیم و اسماعیل است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : أَلَمَّْا تَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ اخْتَبَرَ الْأَوَّلِينَ مِنْ لَدُنْ آدَمَ ص إِلَى الْآخِرِينَ مِنْ هَذَا الْعَالَمِ بِأَحْجَارٍ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ وَلَا تُبْصِرُ وَلَا تَسْمَعُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۲] .

پیام آیه :

۱. ابراهیم و اسماعیل در کار مساوی نبودند. زیرا در حدیث می خوانیم ابراهیم بنائی می کرد و اسماعیل سنگ به دستش می داد. و چون کار این دو نفر تفاوت داشت میان نام آن دو بزرگوار نیز فاصله افتاد.

۲. در مسیر اهداف الهی کار بنائی و کارگری نیز عبادت است و از خداوند می خواهد که این عبادت را قبول کند.

۳. کار مهم نیست قبول شدن مهم است. اگر کعبه هم ساختیم ولی مورد قبول قرار نگیرد بی ارزش است.

۴. همانگونه که در آیه مشاهده می کنیم و در روایات نیز می خوانیم ستایش در دعا یکی از شرایط و زمینه های استجاب و آداب دعا است. در اینجا ابراهیم دعای خود را با ستایش پروردگار پایان می دهد.

۲۰. بقره/۱۲۸

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ

ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ [بقره/۱۲۸].

ترجمه :

حضرت ابراهیم (ع) و اسماعیل (ع) از خداوند چنین خواستند ، پروردگارا ما را تسلیم فرمان خودت قرار بده ، با اینکه تسلیم بودن ابراهیم در ماجرای ذبح فرزندش عالی ترین نوع تسلیم بود ولی گویا از خداوند یا تسلیم بیشتر و یا تداوم تسلیم را می خواهد. کسیکه فقط تسلیم خدا شد نه تسلیم عمومی بت تراش می شود و نه تسلیم بتها و طاغوتها بعد می گوید : خداوندا از ذریه و نسل ما نیز امتی مسلمان که فقط تسلیم تو باشند قرار بده و راه و روش پرستش و عبادت خودت را به ما نشان بده. لطف خودت را به ما برگردان البته تو توبه پذیر و رحیم هستی.

پیام آیه :

۱. تسلیم بالاترین مقام است. ابراهیم (ع) که به مقامات والای معنوی رسیده و از آنهمه آزمایشات سنگین بیرون آمده باز هم از خداوند روح تسلیم می خواهد. زیرا اصل دین تسلیم اوامر اوست زیرا ما می دانیم کاری و فرمانی خلاف حکمت ندارد.

۲. توجه به نسل و ذریه یک دورنگری و وسعت نظر و نشانه سوز و عشق است که بارها در دعاهای حضرت ابراهیم (ع) به چشم می خورد.

۳. راه بندگی را باید از خداوند آموخت و گرنه انسان گرفتار انواع خرافات و انحرافات می شود. (عبادات جعلی ممنوع است).

۴. نیاز به توبه و بازگشت الطاف الهی در هر حال و برای هر مقام یک ارزش است که در حدیث می خوانیم رسول اکرم (ص) هر روز هفتاد بار استغفار می کرد با اینکه او معصوم بود و گناهی نداشت.

قَالَ الصَّادِقُ :

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَزَّ وَجَلَّ فِي كُلِّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً وَيَتُوبُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ سَبْعِينَ مَرَّةً [كافي ، ج ۲ ، ص ۵۰۴]

۵. یکی از آداب دعا ستایش پروردگار است که در این آیه نیز به چشم می خورد.

۶. تا روح تسلیم در انسان نباشد بیان احکام نقشی نخواهد داشت. در اینجا ابراهیم (ع) اول از خداوند روح تسلیم را تقاضا کرد بعد راه و روش عبادت را.

۲۱. بقره/۱۲۹

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ [بقره/۱۲۹] .

ترجمه :

(یک دعای دیگر از ابراهیم که بیانگر عظمت فوق العاده روح او دور نگری و سوز و خلوص اوست در این آیه می خوانیم با اینکه خودش زنده و از پیامبران برجسته خداست در دعا می خواهد که)

پروردگارا در امیان مردم و ذریه من پیامبری از خودشان مبعوث کن تا آیات ترا بر آنان بخواند و کتاب و حکمت بیاموزد و مردم را تزکیه و تربیت کند. همانا تو عزیز و حکیم هستی.

پیام آیه :

۱. یکی از نشانه های روح بلند دعاهای انسان است حضرت ابراهیم برای رهبری الهی قرن ها بعد از خود دعا می کند تا آنجا که رسول الله (ص)

می فرماید : أَنَا دَعَوْتُ أَبِي إِبْرَاهِيمَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۶۸] .

من استجاب دعا پدرم ابراهیم هستم که گفتم ربنا و ابعث فيهم رسولا منهم

۲. نیاز به رهبری آسمانی از مهم ترین نیازها است که اگر قرن ها قبل برای آن دعا شد نشان دهنده اهمیت و ارزش و نقش آن است. زیرا بالا بردن کعبه

بدون رهبر معصوم یک بتخانه ای بیش از آب در نمی آید.

۳. با اینکه در سه مورد از قرآن تزکیه بر تعلیم مقدم است ، در این آیه تعلیم بر تزکیه مقدم شده است. گویا مقصود حضرت ابراهیم (ع) مقدم بودن تعلیم است ولی خداوند در اجابت دعا تزکیه را مقدم داشته تا به ابراهیم هشدار دهد که ارزش با تزکیه است بعد تعلیم.

۴. مراد از حکمت یک بینش و رشد و مراد از کتاب کتب آسمانی است.

۲۲. بقره/۱۳۰

وَمَنْ يَرْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ [بقره/۱۳۰] .

ترجمه :

چون در آیات قبل گوشه ای از شخصیت و اهداف حضرت ابراهیم (ع) را بیان کرد در این آیه می فرماید :

کیست که از آئین اعراض کند مگر کسیکه خود را به سفاهت افکند باشد همانا ما او را در دنیا برگزیدیم و در آخرت از نیکوکاران ملت و آئین ابراهیمه قدری ارزش دارد که رسول اکرم (ص) افتخار می کند که راه او راه ابراهیم است.

ابراهیم کسی است که در منطق مخالف را مبهوت می کند فَبَيَّهتَ الَّذِي كَفَرَ [بقره/۲۵۸] .

در شجاعت یک تنه با تبر همه را می شکنند فَجَعَلَهُمْ جُذَاذًا [انبیاء/۵۸] .

در تسلیم فرزند را قربانی و در حلم قرآن او را حلیم معرفی می کند در سخاوت برای دو نفر مهمان گوساله چاقی را بریان و در توکل و صبر خود به آتش می افکند.

پیام آیه :

۱. سفیه کسی که منطق و مکتب و رهبر و راه حق را نادیده و به دنبال هوسهای خود یا دیگران می رود.

آیا کسیکه ابراهیم (ع) را که برای شما مرکز

امن ، رهبر معصوم ، رزق فراوان ، توفیق اسلام و تسلیم و قبول توبه ، سعادت ذریه را از خداوند خواست رها و به سراغ دیگران رود عاقل است؟!

آری در فرهنگ قرآن به این افرادی که حقائق را نادیده و نعمت ها را کفران می کنند سفیه گفته می شود همانگونه که به بنی اسرائیل بخاطر بهانه هایی که به مسلمانان درباره تغییر قبله می گرفتند سفیه گفته شده. سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَاهُمْ عَنْ قِبَلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا [بقره/ ۱۴۲] .

در ذیل آیه لا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ [نساء/ ۵] .

حدیثی می خوانیم که امام می فرماید : کسیکه مشروبات الکلی بخورد سفیه است. و چرا سفیه نباشد که اینهمه آشامیدنی های حلال و مقوی و لذیذ را رها و به سراغ محرّمات مضر رود بهر حال سفیه واقعی کسانی هستند که راه حق را رها و به بیراهه می روند و بر عکس عاقل کسی است که در انتخاب رهبر و مکتب راه صحیح را انتخاب کند. همانگونه که در حدیث می خوانیم : که عقل همان خیری است که بوسیله آن خداوند عبادت می شود و گرنه شیطن است.

۲. چون حضرت ابراهیم (ع) در دعائی گفت : رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَ اَلْحِقْنِي بِالصّٰلِحِيْنَ [شعراء/ ۸۳] .

خداوند دعای او را مستجاب و او را به گفته این آیه از صالحان قرار گرفت.

۲۳. بقره/ ۱۳۱

إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْتُ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ [بقره/ ۱۳۱] .

مقدمه :

بارها در قرآن کلمه عالمین بکار رفته و مراد تمام هستی نیست بلکه فقط مردمان هستند. مثلاً مردم به حضرت لوط می گفتند : أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ [حجر/ ۷۰] .

یعنی آیا

ما ترا از ملاقات با مردمان نهی نکردیم.

در آیه ۲۸ عنکبوت نیز می خوانیم که حضرت لوط به مردم فرمود: **مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ [عنکبوت/۲۸]**.

گناه شما را احدی از مردمان مرتکب نمی شود. بهر حال کلمه عالمین همانگونه که به معنای تمام هستی بکار می رود بارها به معنای درمان نیز بکار رفته است. **نظير للعالمين نذيراً [فرقان/۱]**.

مَا اللَّهُ يَرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعَالَمِينَ [آل عمران/۱۰۸].

ترجمه:

این آیه دلیل انتخاب ابراهیم است که در آیه قبل بیان شد **لَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ [بقره/۱۳۰]**. می فرماید: او را برگزیدیم زیرا همینکه پروردگارش به او فرمان تسلیم داد بدون درنگ گفت: من برای پروردگار مردمان تسلیم هستم. آری کسیکه تسلیم خدا باشد منتخب خدا قرار می گیرد.

پیام ایه:

مقامات و الطاف الهی بی جهت به کسی داده نمی شود. اگر خداوند می فرماید: ما او را برگزیدیم به دلیل مقام تسلیم اوست.

۲۴. بقره/۱۳۲

وَ وَصَّىٰ بِهَا إِبْرَاهِيمَ بَنِيهِ وَيَعْقُوبَ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ [بقره/۱۳۲].

ترجمه:

حضرت ابراهیم به همین ملت و آئین توحید فرزندانش را سفارش کرد. همانگونه که یعقوب نیز چنین توصیه ای را به فرزندانش نمود و گفت: ای فرزندان من همانا خداوند برای شما همین دین توحید را انتخاب کرده است. پس نمیرید مگر در حالیکه شما مسلمان باشید یعنی لحظه ای از اسلام و تسلیم در برابر خداوند دست برندارید.

پیام آیه:

۱. نشانه پدر مهربان تنها آن نیست که زندگی مادی فرزندانش را تامین کند بلکه کسی است که به فکر ایمان

و عقیده نسل خود نیز باشد. و پدران نباید در وصیت تنها به جنبه های مادی توجه کنند.

۲. خداوند اسلام و توحید را برای ما انتخاب کرده است و این یک منت بزرگی است از طرف خداوند و گرنه ممکن بود ما به بیراهه کشیده شویم. الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَ مَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْ لَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ [اعراف/۴۳].

۳. حسن عاقبت شرط مساوی اساسی است و گرنه بسیاری از افرادی که اهل ایمانند ولی بعد مرتد و کافر می شوند و به قول قرآن آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا [نساء/۱۳۷].

اسلام درباره وصیت سفارشات مهمی دارد و در شرائطی وصیت واجب و در مواردی مستحب است و نباید وصیت را به فال بد گرفت.

۴. راه حق همان را اسلام یعنی تسلیم در برابر خداوند است و همه انبیاء همین راه را سفارش می کردند.

۱. حضرت حمزه

۱ _ پیامبر اکرم (ص) هفتاد مرتبه بر جنازه حمزه (ع) تکبیر گفت.

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : كَبَّرَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَلَى حَمَزَةَ سَبْعِينَ تَكْبِيرًا [کافی ، ج ۳ ، ص ۱۸۶].

۲ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَمَّا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَا صَنَعَ بِحَمَزَةَ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ قَالَ : اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ وَ إِلَيْكَ الْمُشْتَكَى وَ أَنْتَ الْمُشْتَعَانُ عَلَى مَا أَرَى ثُمَّ قَالَ : لَيْسَ ظَفِيرُ لَأَمْتَلَنَّ وَ لَأَمْتَلَنَّ . قَالَ : فَأَنْزَلَ اللَّهُ " وَ إِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَ لَيْسَ صَبْرُكُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ " (نحل/۱۲۶) قَالَ : فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَصْبِرْ أَصْبِرْ [تفسیر عیاشی ، ج ۲ ، ص ۲۷۴].

۳ _ کسی که به حج رود و مدینه نرود ، جفا کرده و کسی که به مدینه آید

و زیارت حمزه (ع) نرود ، جفا کرده است.

۴_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ جَبْرَيْلَ أَتَانِي فَأَقْرَأَنِي مِنْ رَبِّي السَّلَامَ وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ اخْتَارَ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ سَيِّدَهُ لَمْ يَخْلُقْ مِثْلَهُمْ فِيمَنْ مَضَى وَ لَمْ يَخْلُقْ مِثْلَهُمْ فِيمَنْ بَقِيَ أَنْتَ. يَا رَسُولَ اللَّهِ! سَيِّدُ النَّبِيِّينَ وَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَصِيكَ سَيِّدُ الْوَصِيِّينَ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ سَيِّدَا الْأَسْبَاطِ وَ حَمَزَةُ عَمُّكَ سَيِّدُ الشُّهَدَاءِ وَ جَعْفَرُ بْنُ عَمَّكَ الطَّيَّارُ فِي الْجَنَّةِ يَطِيرُ مَعَ الْمَلَائِكَةِ حَيْثُ يَشَاءُ وَ مِنْكُمْ الْقَائِمُ يَصِلُنِي عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ خَلْفَهُ إِذَا أَهْبَطَهُ اللَّهُ إِلَى الْأَرْضِ مِنْ ذُرِّيهِ عَلِيٌّ وَ فَاطِمَةُ مِنْ وُلْدِ الْحُسَيْنِ (ع) [كافي ، ج ۸ ، ص ۴۹] .

۵_ حمزه (ع) شاهد رسالت انبياء در قیامت است. [مستدرک سفینه ، ج ۳ ، ص ۱۰۰]

۶_ حمزه (ع) در قیامت در کنار فاطمه (سلام الله علیها) و علی (ع) و حسنین (علیهما السلام) وارد محشر می شود. [مستدرک سفینه ، ج ۳ ، ص ۱۰۱]

۷_ حمزه (ع) اسد الله و اسد رسوله [مستدرک سفینه ، ج ۳ ، ص ۱۰۲]

۸- صفیه (خواهر حمزه (ع)) بالای سر جنازه حاضر شد و گفت: **إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ**. [بقره/ ۱۵۶] .

پیامبر (ص) فرمود: "او را برگردانید". ولی او قول داد راضی و صابر باشد.

۱. حضرت خدیجه (س)

۱. شخصیت

۱. از سوی پدر و مادر و اجداد ریشه دار بود و خاندانش در جزیره العرب به سیادت مشهور بودند.

۲. در جاهلیت خدیجه را طاهره و سیدنساء قریش می خواندند. مادرش فاطمه نوه عبد مناف بود. [

۳. خدیجه هم مانند پیامبر (ص) از آزار مشرکان و بت پرستان بی نصیب نبود. زنها او را منزوی کردند، زخم زبان می زدند و حتی در موقع زایمان به کمک او نیامدند. [رمضان در تاریخ]

۴. خداوند نسل پیغمبر را از خدیجه قرار داد.

عایشه می گوید: پیغمبر زیاد از خدیجه یاد می کرد و برای او گوسفندذبح می کرد و برای دوستانش می فرستاد.

رسول خدا از خانه بیرون نمی رفت مگر آنکه یادی از خدیجه می کرد. و مدح و ثنای او را می کرد. روزی غیرت مرا گرفت و گفتم: پیره زنی بیش نبود و خدا بهترش را به شما داده است.

حضرت عصبانی شد، به طوریکه موی جلو سرش از غضب تکان خورد، سپس فرمود: "بهتر از او را خدا به من نداد. او به من ایمان آورد وقتی مردم کافر بودند، تصدیق می کرد مرا وقتی مردم تکذیب می کردند و در اموال خود با من مواسات کرد وقتی مردم مرا محروم ساختند، فرزندان را برایم آورد که زنان دیگر محروم هستند".

۵. پیامبر (ص) چهار خط روی زمین کشید، پرسیدند اینها چیست؟ فرمود: "فاضل ترین زنان بهشتند: خدیجه، فاطمه بنت محمد (ص)، مریم بنت عمران، آسیه بنت مزاحم". [اسد الغابه، ج ۵، ص ۴۳۷]

۶. قال رسول الله (ص): أُمْرُتُ أَنْ أُبَشِّرَ خَدِيجَةَ بَبَيْتٍ مِنْ قَصَبٍ لَأَصْحَبَ فِيهِ وَ لَأَنْصَبَ [كَشَفَ الْغَمَّةَ، ج ۱، ص ۵۰۷].

۷. جبرئیل خدمت رسول خدا (ص) آمد و گفت: "خدیجه را از طرف خدا سلام برسان". پیغمبر (ص) فرمود

: یا خدیجه هذا جبرئیل یقرئک من ربک السلام. قالت خدیجه : الله السلام و منه السلام و علی جبرئیل السلام. [کشف الغمه ، ج ۱ ، ص ۵۱۲] .

۸. ملائک فضل زنان به بذل مال و علم و عبادت و معرفت و صبر و شکیبایی و تربیت اولاد و تدبیر منزل و خوب شوهر داری است که همه این فضائل در خدیجه بود. [ریاحین] ،

۹. عایشه می گوید : خواهر خدیجه اذن خواست بر رسول خدا (ص) وارد شود ، حضرت تا شنید خورسند شد و درباره خدیجه فرمود : کانت من احسن النساء جمالا- و اکملهن عقلا- و اتمهن رایا و اکثرهن عفه و حیاء و مروه و مالا [ریاحین ، از صحیح بخاری]

۱۰. جبرئیل به رسول خدا عرض کرد : " هر وقت من از سدره المنتهی به زمین می آیم ، حق تعالی می فرماید : سلام مرا به خدیجه برسان " . [ریاحین] ،

۱۱. پیامبر (ص) هر وقت از تکذیب قریش و اذیت های ایشان محزون می شد هیچ چیز آن حضرت را مسرور نمی کرد ، مگر ذکر خدیجه و خدیجه آن حضرت را می بوسید و برای سلامتی اش صدقه می داد.

۱۲. از اخبار شیعه و سنی معلوم می شود علاوه بر کثرت اموال ، در علم و اطلاع به کتب راویه معروفه بوده و او را ملکه بطحاء و طاهره مبارکه و سیده نسوان می گفتند و از آمدن پیامبر با خبر بوده است. و همیشه از ورقه بن نوفل پرس و جو می کرد و انتظار قدوم پیامبر (ص) را می کشید.

اولین بار وقتی خدمت پیامبر (ص) رسید ، اول از مهر نبوت پرسید و آن را زیارت

کرد و اشعاری در مدح آن حضرت سرود که حاکی از کمال معرفت و علم و دانش او است. [ریاحین الشریعه]

۱۳. در همان روزی که پیامبر (ص) مبعوث شد خدیجه ایمان آورد. علی (ع) می فرماید: لَمَّا يَجْمَعُ بَيْتٌ وَاحِدٌ يَوْمَئِذٍ فِي الْإِسْلَامِ غَيْرَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ خَدِيجَةَ وَ أَنَا ثَالِثُهُمَا أَرَى نُورَ الْوَحْيِ وَ الرَّسَالَةِ [نهج البلاغه، خطبه ۱۹۲].

۱۴. خدیجه اول زنی است که با رسول خدا نماز جماعت خواند.

اول زنی است که ایمان خود را در مکه اظهار کرد.

اول زنی است که دشمن را از رسول خدا دفع کرد.

اول زنی است که تمام اموال خود را به رسول خدا بخشید.

۱۵. یکی از مناقب خدیجه قبول ولایت امیر المومنین و اولاد معصومین آن حضرت (ع) است. روزی رسول خدا خدیجه را در کنار خود نشاند و فرمود: "برای اسلام شروطی است:

۱. اقرار به توحید

۲. اقرار به رسالت رسولان

۳. اقرار به معاد

۴. اطاعت اولی الامر و ائمه معصومین با برائت از دشمنان ایشان"

خدیجه به همه اقرار کرد و یکی یکی امامان معصوم را تصدیق کرد، به خصوص علی بن ابیطالب (ع) را که پیامبر (ص) فرمود: يَا خَدِيجَةُ هَذَا عَلِيُّ مَوْلَاكَ وَ مَوْلَى الْمُؤْمِنِينَ وَ إِيمَانُهُمْ بَعْدِ رَسُولِ اللَّهِ خَدَا دَسْتِ رُوِي دَسْتِ حَضْرَتِ عَلِي (ع) گذاشت و خدیجه دستش را روی دست پیامبر (ص) و بدین گونه با علی (ع) بیعت کرد. [الصراط المستقیم، ج ۲، ص ۸۸].

۱۶. پشتوانه مالی مسلمین در سه سالی که در شعب ابی طالب بودند اموال خدیجه بود. [ریاحین الشریعه]

۱۷.

روزی خدیجه در جمع زنان نشسته بود. یکی از احبار یهودی هم آنجا بود. محمد (ص) از آن محل عبور می کرد. یهودی از خدیجه خواست که آیا ممکن است این مرد را دعوت کنی. خدیجه هم پیامبر (ص) را دعوت کرد و یهودی از حضرت خواست کتف خود را بگشاید. حضرت پذیرفت. مهر نبوت را دیدند. یهودی قسم خورد که این مهر نبوت پیغمبری است؛ از آن پس مهرش در دل خدیجه جا گرفت. [ریاحین، از ابن حجر]

۱۸. خدیجه در جمع زنان در مسجد الحرام نشسته بود. شخصی یهودی گفت: به زودی در میان شما پیغمبری مبعوث گردد، هر کدام می توانید با او ازدواج کنید. همه زن ها به او سنگ پراندند به جز خدیجه که به نزد ورقه آمد و گفت: من از هیچ کدام از خواستگاران خوشم نمی آید. ورقه گفت: پیامبر آخر الزمان زنی خواهد گرفت که سیده قوم خود باشد و این خبر در کتب پیشینیان آمده است. [ریاحین الشریفه]

به پیشنهاد ورقه آبی حاضر کرد و غسل کرد و مقداری از انجیل و زبور را نوشت و زیر سرش گذاشت. شب خوابی دید جوانی از خانه ابوطالب بیرون آمد با خصوصیات پیامبر (ص) از خواب بیدار شد و شروع کرد به گریستن و شعر سرودن. اشعارش در کتاب ریاحین است.

۱۹. اولین روزی که رسول خدا (ص) دعوت خود را آشکار کرد، خدیجه هم از جمله حامیان حضرت بود. یک روز حضرت را سنگ باران کردند، از پیشانی حضرت خون جاری بود. شخصی خیر آورد برای حضرت علی (ع) که محمد کشته شد. علی

(ع) نزد خدیجه آمد و فرمود: "پیامبر را سنگباران کرده اند".

خدیجه صدا به گریه بلند کرد و همراه علی (ع) به دنبال پیامبر به راه افتادند. در دامنه کوه ها پیامبر را صدا می زدند، جبرئیل خدمت پیامبر رسید و عرض کرد: "خدیجه را دریاب که از گریه او فرشتگان به گریه آمده اند". بالاخره پیامبر را علی (ع) پیدا کرد. و خدیجه حضرت را در حالی که خون از صورتش جاری بود به خانه آورد. مشرکین دور خانه را محاصره کردند و شروع کردند از هر طرف سنگ پراندن. علی (ع) و خدیجه خود را سپر پیامبر کردند و هر سنگی که می آمد به جان و دل می خریدند. [ریاض الشریعه]

۲۰. بانویی که تا بود رسول خدا (ص) با دیگری ازدواج نکرد. [بحار الأنوار، ج ۱۶، ص ۸].

بانویی که عاشق کمال بود و به همین دلیل همین که از صداقت و امانت حضرت محمد (ص) باخبر شد شخصی را به سراغ حضرت (ص) فرستاد و طی یک قرارداد اموال خود را همراه یک غلام برای تجارت به شام در اختیار حضرتش قرار داد. و بیش از سودی که به سایر افراد می داد با حضرت (ص) قرارداد بست، [سیره ابن هشام، ج ۱، ص ۱۹۹].

خدیجه (س) تنها یک همسر نبود، بلکه در حقیقت یار و همراه و بازوی صادقی برای پیامبر (ص) به شمار می رفت و خداوند بسیاری از ناگواری های حضرت (ص) را از طریق خدیجه (س) آسان فرمود. او در راه حمایت از رسول خدا (ص) آخرین فداکاری و ایثار را از خود نشان داد و

اموالش در پیشبرد اهداف پیامبر (ص) نقش مهمی داشت.

پیامبر اکرم (ص) بعد از وفات خدیجه (س) گاه و بیگاه گوسفندی ذبح می نمود و گوشت آن را میان دوستان خدیجه (س) تقسیم می کرد و بدین وسیله نام و یاد او را گرامی می داشت. کمالات خدیجه (س) از یک سو، وفای رسول خدا (ص) از سوی دیگر، کار را به جایی رساند که عایشه می گوید: هرگز پیامبر (ص) از خانه بیرون نمی رفت، مگر ستایشی از خدیجه (س) می نمود. [اعیان الشیعه، چاپ بیروت، ج ۶، ص ۳۱۱ _ ۳۱۲].

۲. ازدواج

۱. خدیجه در شبی که به خانه پیامبر (ص) آمد صندوقچه تمام اسناد و اموال خود را آورد و تحویل پیامبر داد و گفت: این دارائی من است و خود نیز کنیز تو هستم. و وقتی که می خواست از دنیا برود، حتی پارچه ای برای کفن نداشت. فاطمه رافرستاد خدمت پیامبر (ص) که عبائی را که هنگام وحی بر سر می اندازید کفن من کنید. [سفینه، ج ۱، ص ۳۷۹]

۲. زنان قریش چون با ازدواج خدیجه مخالف بودند او را رها کردند. و لذا وقت زایمان که به سراغ آنها فرستاد از آمدن خودداری کردند. خدیجه دل شکسته شد. در این حال چهار زن "کانهن من نساء بنی هاشم" که خداوند از بهشت فرستاده بود: (آسیه، مریم، ساره، کلثوم) به بالین آن حضرت فرستاد.

۳. روزی ابوطالب به رسول خدا (ص) گفت: من تصمیم دارم تو را داماد کنم، اما اموالی ندارم. ولی خدیجه با ما قرابت دارد و تجارت می کند، چه خوب است

برای تو هم سرمایه ای بگیریم تا تجارت کنی و از سود آن همسری بگیری. حضرت قبول کرد. ابوطالب به خانه خدیجه آمد و پیشنهاد را مطرح کرد. خدیجه گفت: خود محمد (ص) کجاست؟ من باید از خودش بشنوم. ابوطالب عباس را فرستاد و حضرت را آورد. خدیجه هم طعام مفصلی تهیه دید و پذیرایی کرد و به سفر راضی شد و به غلامش میسره گفت: شتری حاضر کن و به پیامبر عرض کرد: این لباس شما مناسب این سفر نیست. حضرت فرمود: "جز این ندارم". خدیجه بگریست و دستور داد ۲ دست لباس مصری و دو برد یمانی و یک عمامه و عصا آماده کنند. سپس میسره و دو غلامش را ملازم حضرت قرار داد و گفت: من این مرد را بر اموال خود امین کردم. دست هیچ کس نباید بالای دست او باشد، از او اطاعت کنید. تاجران مکه به شام رسیدند و به حضرت حسادت می ورزیدند و با هر حيله ای شده بازار را به دست گرفتند و اجناس خود را فروختند و تنها اجناس پیامبر (ص) مانده بود. و حسودان می گفتند: هرگز خدیجه تاجری شوم تر از محمد (ص) به جایی نفرستاد. اما فردای آن روز روستائیان اطراف شام از راه رسیدند و اجناس را به قیمت دو چندان خریدند. حضرت خوشحال به سوی مکه حرکت کرد.

نزدیک مکه پیامبر از کاروان جدا شد و به شهر آمد و خدیجه پا برهنه به استقبالش شتافت. چون نوری را مشاهده کرده بود. مجددا حضرت برگشت و با کاروان وارد شهر شد. خدیجه دستور داد در تمام دروازه ها برای محمد (ص) قربانی کنند و با عزت و احترام

حضرت را وارد خانه خدیجه کردند. پیامبر (ص) سود سفر را برای خدیجه گفت. او شگفت زده شده بود. از میسره مشاهداتش را پرسید او هم تمام قضایا، از جمله ماجرای راهب را تعریف کرد. خدیجه هم میسره و زن و فرزندش را آزاد کرد و به او خلعت فاخر و یک شتر و ۲۰۰ هزار درهم داد.

پیامبر به خانه ابوطالب آمد و قصه را گفت و لباسی نیکو پوشید و خود را معطر کرد و با هم رفتند به خانه خدیجه تا مزد سفر را بگیرند. خدیجه گفت: این پولی که می خواهی از من بگیری در چه راهی می خواهی مصرف کنی؟ فرمود: "عمویم ابوطالب تصمیم دارد همسری برایم بگیرد". خدیجه گفت: آیا حاضری من برای تو زنی انتخاب کنم. فرمود: "راضیم". عرض کرد: زنی در نظر دارم که در جود و عفت و کمال و طهارت و نسب نمونه است و یار و معین تو خواهد بود و به فقر تو هم سازگار است. حضرت سخنی نفرمود. مجدداً خدیجه پیشنهادش را همراه با اشعاری مطرح کرد. حضرت (ص) فرمود: "تو ملکه حجازی و من مردی فقیرم". خدیجه گفت: من که جان از تو دریغ ندارم، چگونه از بذل مال بترسم؟ سوگند به خدای کعبه مرا بپذیر و اشکش جاری شد.

خدیجه عرض کرد: هم اکنون خویشاوندان خود را به نزد پدرم ببر و خواستگاری کن و از مهریه زیاد بیم نداشته باش. از عموها و خویشان او کسی نظر موافق نداشت، بعضی هم مثل ابولهب نیش می زدند که کار لغوی است و این دختر را به ما نخواهند داد. صفیه،

دختر عبدالمطلب را به خانه خدیجه فرستادند تا خبری کسب کند. او هم رفت و برگشت و گفت: کار تمام است. خدیجه عظمت پیامبر (ص) را دریافته و مانعی نیست، به خانه خویلد رفتند. خویلد هم گفت: اختیار خدیجه با خود اوست، ولی فکر نکنم رضایت بدهد، پس از ناراحتی کوتاه مدت ابوطالب و حمزه با وساطت ورقه قضایا تمام شد و خویلد هم رضایت خود را اعلام کرد. ورقه بن نوفل برای وساطت مزد و عطایی از خدیجه طلب کرد. خدیجه گفت: اموال من جلو چشم تو است هر مقدار که می خواهی بردار. ورقه گفت: من از مال این جهان نمی خواهم، تنها چیزی که می خواهم شفاعت محمد (ص) در قیامت است. خدیجه فرمود: من ضمانت می کنم شفاعت آن حضرت را برای تو و پیامبر (ص) وقتی این سخن ورقه را شنید فرمود: لا أنسی الله لك ذلک یا ورقه و جزاک فوق صنیعک معنا

با توافق خانواده عروس فرشتگان سجده شکر کردند. مقدمات زفاف آماده شد، برادران مشغول تهیه غذا شدند و مردم به خانه خدیجه آمدند.

خدیجه جایگاه ویژه ای برای داماد آماده کرده بود. ابوجهل وقتی وارد شد، رفت آنجا بنشیند که خدیجه به او اطلاع داد بلند شود. در پیشاپیش خانواده داماد حمزه سید الشهداء با شمشیر قدم برمی داشت، وارد مجلس شده و خبر ورود پیامبر (ص) را می دهد.

یا أهل مکة الزموا الأدب و قللوا الکلام و انهضوا علی الأقدام و دعوا الکبر فإنه قد جاء کم صاحب الزمان محمد المختار. [بحار الأنوار، ج ۱۶، ص ۶۶].

خطبه عقد را ابوطالب

خواند و حضرت خدیجه خودش طرف عقد واقع شد و اعلام کرد مهریه از مال خودم برداشته شود. [(مهریه ۴۰۰ دینار طلا بود).]

فردای آنروز خدیجه ۴۰۰ دینار فرستاد برای ابوطالب و عباس و برای هر کدام یک دست خلعت فرستاد و گفت :

مهریه را برای پدرم بفرستید و آنها هم برای خویلد بردند. خویلد هم به دخترش خدیجه گفت : بهتر است این را جهیزیه تهیه کنی. زنان شهرمکه سرزنش می کردند خدیجه را ، او هم زنان را در جلسه جمع کرد و گفت : اگر در سرتاسر این منطقه شوهری از نظر جمال و کمال و اخلاق بهتر از محمد (ص) سراغ دارید به من معرفی کنید.

آنها ساکت ماندند و حضرت زبان گشود و بخشی از فضائل پیامبر (ص) را بر شمرد.

خدیجه ۳ روز مردم مکه را ولیمه داد و مراسم زفاف را باشکوه و تزیینات برگزار کرد.

۳. فرزندان

۱. رسول خدا (ص) از خدیجه ۲ پسر آورد (قاسم و عبدالله) که هر دو در کوچکی از دنیا رفتند. که ملقب به طیب و طاهر بودند. قاسم در سن ۴ سالگی و عبدالله یک ماه پس از او از دنیا رفت. خدیجه خیلی گریه می کرد. پیامبر (ص) پرسیدند : "چرا گریه می کنی؟" عرض کرد : یا رسول الله! (ص) دانه مروارید گرانبهایی بود ، از دستم رفت. حضرت فرمود : "راضی نیستی در قیامت او را ببینی بر در بهشت ایستاده ، دست ترا بگیرد و وارد بهشت کند". عرض کرد : این پاداش برای من است یا برای هر مومنی که فرزند از دست داده. فرمود : "برای هر مومن صابری که نیتش

را خالص کند برای خدا".

۲.۳ دختر داشت ، فاطمه ، زینب ، رقیه. البته در تاریخ اختلاف است ، بعضی می گویند : پیامبر تنها یک دختر داشته و ام کلثوم و زینب و رقیه فرزندان خدیجه بوده اند از شوهرهای قبلی ، و یادختران خواهر خدیجه بوده اند. در روایتی از امام صادق (ع) ۴ دختر برای حضرت شمرده و فرموده : علی (ع) شوهر فاطمه ، ابوالعاص شوهر زینب ، عثمان شوهر ام کلثوم ، و بصر شوهر رقیه است. [ریاحین الشریعه]

۴. رحلت

۱. در دهم ماه مبارک رمضان سال دهم بعثت در سن ۶۵ سالگی در شعب ابی طالب از دنیا رفت. رسول خدا با دست خود او را در حجون مکه مقابل قبر آمنه مادرش دفن کرد و آنقدر در مصیبت خدیجه ناراحت بود که آن سال را عام الحزن نهاد. [رمضان در تاریخ (صافی)]

۲. چون حضرت خدیجه رحلت فرمود ، فاطمه خود را در آغوش پیامبر انداخت و می گریست و بهانه مادر می گرفت. جبرئیل عرض کرد : " یا رسول الله (ص) ! به او بگو خداوند برای مادرت قصری در بهشت بنا کرده است ". [ریاحین]

۳. در سال ۷۲۷ قبه ای و بارگاهی بر سر قبر خدیجه بنا کردند و زیارت گاه شده بود ، اما وهابیه در سال ۱۳۴۴ این بقعه را با سایر بقاع متبرکه خراب کردند [ریاحین]

۴. پیامبر (ص) در لحظات جان دادن خدیجه (س) فرمود : "دوستان خود را در بهشت سلام برسان" : (آسیه ، مریم ، کلثوم) .

حضرت داود (ع)

حضرت داود (ع)

۱. نام حضرت داود (ع) در قرآن

از انبیاء بنی اسرائیل است. و نامش ۱۶ مرتبه در قرآن آمده است.

۲. کتاب حضرت داود (علیه السلام)

کتابی داشته به نام زبور : وَ لَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرُثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ [انبیاء/۱۰۵]

۳. منصب حضرت داود (علیه السلام)

خداوند به او مقام حکومت ، نبوت و قضاوت عطا کرد : يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ [ص/۲۶]

۴. سیرت حضرت داود (علیه السلام)

او در عین داشتن قدرت و حکومت ،

بنده خاضع خدا بود : وَ اذْكَرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ ذَا الْاَيْدِ اِنَّهُ اَوْابٌ [ص/۱۷]

۵. نفرین حضرت داود (علیه السلام)

كفّار بنی اسرائیل به زبان او و عیسی (علیه السلام) لعنت شدند : لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ [مائده/۷۸]

۶. شغل حضرت داود (علیه السلام)

۱. شغل حضرت داود (علیه السلام) در قرآن

وَ عَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ [انبیاء/۸۰]

مجمع : به هرگونه اسلحه دفاعی و تهاجمی مانند زره ، شمشیر و نیزه لبوس گفته می شود. ولی قرائن در آیه نشان می دهد که در اینجا به معنای زره آمده است.

اما چگونه خداوند آهن را در دست حضرت داود (علیه السلام) نرم کرد و صنعت زره سازی را یاد داد.

وَ اَلْنَا نَرْمِ (نرم کردیم) لَهُ الْحَدِيدَ اَنْ اَعْمَلَ سَابِغَاتٍ (فراخ) وَ قَدَّرُ فِي السَّرْدِ (حلقه ها) وَ اَعْمَلُوا صَالِحًا اِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ [سبأ/۱۱]

دستور دادیم زره های کامل و فراخ بساز و حلقه ها را به اندازه و متناسب کن و عمل صالح به جا آور.

ممکن است گفته شود که قبل از حضرت داوود (علیه السلام) برای دفاع در جنگ ها ، از صفحات آهن استفاده می کردند که هم سنگین بود و هم انعطاف ناپذیر. اما حضرت داوود (علیه السلام) به لطف خدا آهن را به صورت مفتول درآورد و زره ساخت و بافت که مثل لباس به راحتی بر تن می شد. بعضی گفته اند نرم شدن آهن در دست حضرت (علیه السلام) از طریق غیرعادی و اعجاز بوده است. [تفسیر نمونه ، ج ۱۸ ،

۲. سرمشق کارگران و صنعتگران

خداوند دستوری به حضرت داوود (علیه السلام) می دهد تا او سرمشق صنعتگران و کارگران باشد.

(۱) محکم کاری : أَنْ اَعْمَلَ سَابِغَاتٍ [سبأ/۱۱.]

سابغ : یعنی کامل و فراخ

(۲) رعایت دقت : وَقَدَّرَ فِي السَّرْدِ [سبأ/۱۱.]

(۳) عمل صالح : وَ اَعْمَلُوا صَالِحًا [سبأ/۱۱.]

(هدف ، کار نباشد. کسب درآمد نباشد ، بلکه هدف عمل صالح باشد).

یکی از شئون عمل صالح ، دقت کافی در صنایع است تا محصولی کامل و مفید وارد بازار شود.

اینکه پایان آیه ، صیغه جمع آمده است : وَ اَعْمَلُوا صَالِحًا [سبأ/۱۱.] . شاید مخاطبش حضرت داوود (علیه السلام) و تمامی کسانی که از این صنعت استفاده می کنند ، باشد. [تفسیر نمونه ، ج ۱۸ ، ص ۳۲.]

۷. قضاوت حضرت داود (علیه السلام)

۱. دو حکم در یک مسئله

۱. اصل داستان

وَ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ إِذِ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَسَتْ (شبانه چریده بودند) فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ وَ كُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ [انبیاء/۷۸.]

این قصه را قرآن خیلی سربسته و مختصر بیان فرموده است. در روایات می خوانیم : مردی شکایت برد خدمت حضرت داوود (علیه السلام) که فلان کس گوسفندانش شبانه وارد باغ من شده اند و محصولات کشاورزی و درختان انگور را از بین برده اند.

حضرت داوود (علیه السلام) فرمود : صاحبان گوسفندان باید تمام گوسفندان را به صاحب باغ بدهد. ولی حضرت سلیمان (علیه السلام) فرمود : صاحب گوسفندان تا مدتی گوسفندان را به صاحب باغ بدهد تا از منافع آنها استفاده کند (شیر و پشم و...) ، تا وقتی درختان مجددا در سال آینده میوه

هر دو پیامبر درست قضاوت کردند ، طبق یک مناط شرعی. اما یکی حکمش مصادره گوسفندان بود ، دیگری جبران دین در طول یک سال با منفعت گوسفندان. [تفسیر نمونه ، ج ۱۳ ، ص ۴۶۶]

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَسَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ (انبیاء-۷۸) فَقَالَ لَمَا يَكُونُ النَّفْسُ إِلَّا بِاللَّيْلِ إِنَّ عَلِيَّ صَاحِبِ الْحَرْثِ أَنْ يَحْفَظَ الْحَرْثَ بِالنَّهَارِ وَ لَيْسَ عَلِيَّ صَاحِبِ الْمَاشِيَةِ حِفْظُهَا بِالنَّهَارِ وَ إِنَّمَا رَعِيهَا بِالنَّهَارِ وَ أَرْزَاقُهَا فَمَا أَفْسَدَتْ فَلَيْسَ عَلَيْهَا وَ عَلِيَّ أَصْحَابِ الْمَاشِيَةِ حِفْظُ الْمَاشِيَةِ بِاللَّيْلِ عَنْ حَرْثِ النَّاسِ فَمَا أَفْسَدَتْ بِاللَّيْلِ فَقَدْ ضَمِنُوا وَ هُوَ النَّفْسُ وَ إِنَّ دَاوُدَ (عليه السلام) حَكَمَ لِلَّذِي أَصَابَ زَرْعَهُ رِقَابَ الْغَنَمِ وَ حَكَمَ سُلَيْمَانُ (عليه السلام) الرَّسْلَ وَ الثَّلَّةَ وَ هُوَ اللَّبْنُ وَ الصُّوفُ فِي ذَلِكَ الْعَامِ [كافي ، ج ۵ ، ص ۳۰۱]

۲. چند سؤال و جواب

سؤال (۱) اساس و معیار در حکم چه بوده است؟

جواب : معیار ، جبران خسارت بوده و صاحب گوسفندان مقصراست.

یکی قضاوت کرد با دادن گوسفندان خسارت جبران شود ، دیگری قضاوت کرد با منفعت یک سال گوسفندان خسارت جبران شود.

سؤال (۲) چگونه حکم دو پیغمبر با هم اختلاف داشته است؟

جواب : حکم پیامبران (علیهم السّلام) مستند به وحی است. اما مفهوم این سخن این نیست که در هر مورد خاص ، دستور خاصی برسد. بلکه پیامبر بر اساس وحی به نحوی که تشخیص می دهد ، حکم می کند.

سؤال (۳) آیا مسأله به صورت مشاوره در حکم بوده یا دو حکم قاطع و

جواب : بعید نیست شکل مشاوره داشته باشد. احتمالاً برای آزمایش حضرت سلیمان (علیه السلام) بوده است. تعبیر حکمها گواه بر وحدت حکم است. هر چند در پیشنهاد متفاوت بوده ، ولی در پایان هر دو قضاوت را صحه می گذارد : وَ كَلَّا آتَيْنَا حُكْمًا وَ عَلِمًا [انبیاء/۷۹].

۳. علت تفاوت دو حکم

نظر تفسیر المیزان این است ، که حضرت سلیمان (علیه السلام) در کنار پدر بزرگوارش نقش مشاور و کارآموز را داشته تا برای حکومت داری و قضاوت بعد از داوود (علیه السلام) آماده باشد. حکم قاطع از آن داوود (علیه السلام) بوده و حکم مشاوره ای از حضرت سلیمان (علیه السلام) و روایتی از حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) هم مؤید این مطلب است.

صاحب قاموس قرآن می گوید : به نظر من هر دو نفر درباره حکم مشاوره کردند ، ولی حضرت داوود (علیه السلام) رأی سلیمان (علیه السلام) را پسندید و اجرا کرد ، چون هم جبران خسارت می شد و هم گوسفندان به صاحبش برمی گشت. در تفسیر صافی و المیزان روایتی از امام صادق (علیه السلام) نقل شده که حضرت داوود (علیه السلام) با این کار می خواست به مردم بفهماند که سلیمان (علیه السلام) جانشین و وصی من است.

قال ابن شهر آشوب : کان حکمهما (داود و سلیمان) حکما واحداً إلا أن داود أمر سلیمان بالحکم ليعرف بنی إسرائيل علم سلیمان و أنه وصیه من بعده [متشابه القرآن ، ج ۱ ، ص ۲۴۸].

۲. آزمون بزرگ

۱. اصل داستان از زبان قرآن

(۱) دو نفر شاکی از دیوار محراب بالا رفتند : وَ هَلْ أَتَاكَ نَبَأُ الْخَضْمِ إِذِ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ [ص ۲۱].

۲) حضرت داوود (علیه السلام) از ورود ناگهانی آنها وحشت زده شد: إِذْ دَخَلُوا عَلَى دَاوُدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ [ص/۲۲] .

۳) گفتند ما قصد سویی نداریم: قَالُوا لَا تَخَفْ خَصْمَانِ بَغِي بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ فَأَحْكُم بَيْنَنَا بِالْحَقِّ [ص/۲۲] .

۴) طرح دعوی کردند: إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَ تِسْعُونَ نَعْجَةً وَ لِي نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَ عَزَّنِي فِي الْخِطَابِ [ص/۲۳] .

(او از نظر سخن از من برتر است.)

۵) قضاوت زود: قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعَجَتِكَ إِلَى نِعَاجِهِ [ص/۲۴] .

۶) فرمود این مسائل بین دوستان پیش می آید: وَ إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ [ص/۲۴] .

۷) حضرت (علیه السلام) احساس کرد که عجله کرده است: وَ ظَنَّ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ [ص/۲۴] .

۸) بلافاصله استغفار کرد: فَاسْتَعْفَرَ رَبَّهُ وَ خَرَّ رَاكِعًا وَ أَنَابَ [ص/۲۴] .

تفسیر نمونه می گوید حضرت (علیه السلام) در قضاوت اشتباه نکرده بود. فقط شایسته بود حرف دیگری را هم بشنود. اما عجله کرد و به خاطر این ترک اولی توبه کرد.

۲. تفسیر آیات

۱) اهل مخاصمه دو نفر بودند ولی چند نفر همراه آنان بودند، چون می گوید: إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ إِذْ دَخَلُوا عَلَى دَاوُدَ [ص/۲۲-۲۱] .

۲) اهل دعوی از محل معمولی وارد نشدند، یا به دلیل این که محافظین راه ندادند، یا وقت ملاقات نبود، یا وقت عبادت و مناجات بود، به هر حال حضرت (علیه السلام) به هراس افتاد.

۳) برخلاف گفته بعضی از مفسرین، اهل دعوی افراد معمولی بوده اند نه فرشته.

۴) اشکال حضرت

داوود (علیه السلام) این بود که به سخن مدعی علیه گوش نکرد و فوری قضاوت کرد.

۵) قرآن نمی گوید داوود (علیه السلام) قضاوت ناحق کرد. شبیه خشمی که حضرت موسی (علیه السلام) در بازگشت از کوه طور با هارون (علیه السلام) داشت. وقتی هارون (علیه السلام) عذر خود را گفت ، حضرت موسی (علیه السلام) استغفار کرد.

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي مِنْ بَعْدِي أَعَجَلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ وَأَلْقَى الْأَلْوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُ إِلَيْهِ قَالَ ابْنَ أُمَّ إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَوْا سَبِيلَ الْعَذَابِ وَأَنَّى كَأُؤْتُوا يَسْتَلُونَنِي فَلَا تَشْمِتْ بِيَ الْأَعْدَاءَ وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ [اعراف/۱۵۱-۱۵۰] .

المیزان می گوید : این مقدار اختلاف سلیقه بین دو پیامبر مُخَلَّ عصمت نیست.

۱. حضرت زکریا

۱. سیمای حضرت زکریا

۱. نسب حضرت

— از فرزندان هارون بن عمران برادر حضرت موسی (ع) . [مجمع البیان ، آیه ۳۸ آل عمران]

۲. زکریا و مریم

— زکریا (ع) و مریم (س) :

وَ كَفَّلَهَا زَكَرِيَّا كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ [آل عمران/۳۷] .

۳. زکریا و طلب فرزند

۱. سبب دعای حضرت

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَمَّا رَأَى زَكَرِيَّا (ع) عِنْدَ مَرْيَمَ فَآكِهَةَ الشُّتَاءِ فِي الصَّيْفِ وَ فَآكِهَةَ الصَّيْفِ فِي الشُّتَاءِ وَقَالَ لَهَا يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكَ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَ أَيْقَنَ زَكَرِيَّا أَنَّهُ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِذْ كَانَ لَا يَدْخُلُ عَلَيْهَا أَحَدٌ غَيْرُهُ قَالَ عِنْدَ ذَلِكَ فِي نَفْسِهِ إِنَّ الَّذِي يَقْدِرُ أَنْ يَأْتِيَ مَرْيَمَ بِفَاكِهَةِ الشُّتَاءِ فِي الصَّيْفِ وَ

فَاكْهَهُ الصَّيْفِ فِي الشَّتَاءِ لَقَادِرٌ أَنْ يَهَبَ لِي وَلِئِدًا وَإِنْ كُنْتُ شَيْخًا وَكَانَتْ امْرَأَتِي عَاقِرًا فَهُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ [تفسیر الإمام العسکری ، ص ۶۵۹] .

۲. سن حضرت

— طبق نقل تاریخ تا ۹۰ سالگی دارای فرزند نبوده و وقتی معجزات مریم (س) را مشاهده کرد و جَدَّ عِنْدَهَا رِزْقًا

هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ [آل عمران/۳۸] .

۳. طلب فرزند

— رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً [آل عمران/۳۸] .

۴. بشارت فرزند

— بشارت فرشته :

فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ :

أَنَّ اللَّهَ بَشَّرَكُ بِبَيْحِي [آل عمران/۳۹] .

۵. تعجب حضرت جهت اطمینان خاطر

قَالَ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَقَدْ بَلَغَنِي الْكِبَرُ وَامْرَأَتِي عَاقِرٌ [آل عمران/۴۰] .

قَالَ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَكَانَتْ امْرَأَتِي عَاقِرًا [مریم/۸] .

۶. قدرت خدا

هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ [مریم/۹] .

نمونه : خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلِ وَا لَمْ تَكْ شَيْئًا [مریم/۹] .

۷. نام یحیی

— اولین نام در جهان :

اسْمُهُ يَحْيَى لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا [مریم/۷] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ زَكْرِيَّا (ع) كَانَ خَائِفًا فَهَرَبَ فَالْتَجَأَ إِلَى شَجَرَةٍ فَأَنْفَرَجَتْ لَهُ وَقَالَتْ يَا زَكْرِيَّا ادْخُلْ فِي فَجَاءٍ حَتَّى دَخَلَ فِيهَا فَطَلَبُوهُ فَلَمْ يَجِدُوهُ فَأَتَاهُمْ إِبْلِيسُ وَكَانَ رَأَاهُ فَدَلَّهُمْ عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُمْ هُوَ فِي هَذِهِ الشَّجَرَةِ فَأَقْطَعُوهَا وَقَدْ كَانُوا يَعْبُدُونَ تِلْكَ الشَّجَرَةَ فَقَالُوا لَا نَقْطَعُهَا فَلَمْ يَزَلْ بِهِمْ حَتَّى شَقُّوهَا وَشَقُّوا زَكْرِيَّا (ع) [قصص الأنبياء راوندی ، ص ۲۱۷] .

۱. حضرت علی علیه السلام در قرآن

۱. امتیازات حضرت علی (ع) در قرآن

۱. در دنیا

۱.

خير البريه است

حضرت على (ع) بهترين خلق است :

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ [بينه ، ٧] .

قال الباقر (ع) : قال النبي (ص) لعلی مبتدئا " إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ " (بينه/٧) أنت و شيعتك و ميعادى و ميعادكم الحوض إذا حشر الناس جئت أنت و شيعتك غرا محجلين . [بحار الأنوار ، ج ٣٨ ، ص ٨] .

٢. رحمت الهى است

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ [يونس ، ٥٨] .

قال أبو جعفر الباقر (ع) : فضل الله ، رسول الله (ص) و رحمته ، على بن أبى طالب (ع) . [بحار الأنوار ، ج ٩ ، ص ١٠٢] .

٣. هادى امت ها است

حضرت على (ع) هدايتگر انسان ها :

إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ [رعد ، ٧] .

قال رسول الله (ص) : أنا المنذر و على الهادى من بعدى يا على بك يهتدى المهتدون [بحار الأنوار ، ج ٩ ، ص ١٠٦] .

٤. محبوبيت نزد خدا و مؤمنين

١. نزد خدا

حضرت على (ع) محبوب خداوند :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقِسْمٍ يَجِبُهُمْ وَ يَجِبُونَهُ أَدْلَهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّهُ عَلَى الْكَافِرِينَ يَجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُوْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَ اللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ [مائده ، ٥٤] .

لَأَعْطِينَ الرَّاْيَةَ غَدًا رَجُلًا يَحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُوْلَهُ وَ يَحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُوْلُهُ كَرَارًا غَيْرَ فَرَارٍ لَّا يَرْجِعُ حَتَّى يَفْتَحَ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ [كافي ، ج ٨ ، ص ٣٤٩] .

٢.

حضرت علی (ع) محبوب اهل ایمان :

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا [مریم ، ۹۶] .

قال الصادق (ع) : كان سبب نزول هذه الآية أن أمير المؤمنين (ع) كان جالسا بين يدي رسول الله (ص) فقال له قل يا علي اللهم اجعل لي في قلوب المؤمنين ودا فأنزل الله تعالى الآية. [بحار الأنوار ، ج ۲۴ ، ص ۳۳۳] .

۵. تنها عمل کننده به آیه نجوا است

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةٌ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَطْهَرُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ [مجادله ، ۱۲] .

قال علی (ع) : إن في كتاب الله لآية ما عمل بها أحد قبلي و لا يعمل بها أحد بعدى آية النجوى إنه كان لي دينار فبعته بعشره دراهم فجعلت أقدم بين يدي كل نجوه أناجيها النبي (ص) درهما [بحار الأنوار ، ج ۱۷ ، ص ۲۹] .

۶. اولین اسلام آورنده است

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ [توبه ، ۱۰۰] .

اولین گروه مهاجرین حضرت علی (ع) و سه فاطمه بود. (فاطمه بنت اسد _ فاطمه بنت زبیر _ فاطمه زهرا سلام الله علیها)

۷. در دین هیچ کوتاهی نداشت

أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا [آل عمران ، ۱۴۴] .

قال علی (ع) : و الله لا- ننقلب علی أعقابنا بعد إذ هدانا الله ، و الله لئن مات أو قتل لأقاتلن علی ما قاتل علیه حتی أموت ، و الله إني لأخوهو ابن عمه ، و وارثه ، فمن أحق

به منی [آمالی طوسی]

۸. تکمیل دین با ولایت اوست

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ [مائده ، ۳] .

۹. ملاک حق و باطل است

وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا [اسراء ، ۸۱] .

جابر می گوید : در فتح مکه شروع کردیم به شکستن بت ، تا رسید به بت هبل که حضرت علی (ع) بر دوش پیامبر بالا رفته و آن بت را شکست ، و این آیه نازل شد.

۱۰. صراط مستقیم الهی است

اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ [فاتحه ، ۶] .

قال رسول الله (ص) لعلی (ع) : یا علی أنت الصراط المستقیم [عیون أخبارالرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۶] .

۱۱. انعمت علیهم است

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ [فاتحه ، ۷] .

قال عبد الرحمن بن زید بن أسلم ، عن أبيه فی قول الله تعالی " صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ " (فاتحه/۷) قال : النبى و من معه و علی بن أبى طالب و شیعته. [شواهدالتنزیل ، ج ۱ ، ص ۸۵] .

۱۲. به منزله نفس پیامبر است

فَمَنْ يَاجْكَ فِيهِ مِنْ بَعِيدٍ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ أَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ [آل عمران ، ۶۱] .

۲. در آخرت

۱. میزان اعمال است

حضرت علی (ع) میزان اعمال :

وَ نَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا [انبياء ، ۴۷] .

أن أمير المؤمنين و الأئمه من ذريته (ع) هم الموازين [بحار الأنوار، ج ٧، ص ٢٥٢].

در زیارت نامه آن حضرت نیز می خوانیم :

زیاره صفوان الجمال

لأمير المؤمنين (ع) "...السلام على ميزان الأعمال" [بحار الأنوار ، ج ٩٧ ، ص ٣٣٠].

٢. امام المؤمنين

يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمامِهِمْ فَمَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَأُولَئِكَ يَقْرَؤْنَ كِتَابَهُمْ وَلَا يَظْلَمُونَ فَتِيلًا [اسراء ، ٧١].

"عن أبي جعفر (ع) في قول الله تعالى "يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمامِهِمْ" (اسراء/١) ، قال : يجيء رسول الله (ص) في فرقه و على فرقه و الحسن في فرقه و الحسين في فرقه و كل من مات بين ظهراني قوم جاءوا معه و قال علي بن إبراهيم في قوله " يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمامِهِمْ" (اسراء/١) قال ذلك يوم القيامة ينادى مناد ليقم فلان و شيعته و فلان و شيعته و فلان و شيعته و علي و شيعته و قوله " وَلَا يَظْلَمُونَ فَتِيلًا" (اسراء/١) قال الجلد الذي في ظهر النواهي". [تفسير قمي ، ج ٢ ، ص ٢٣].

٢. ویژگی های حضرت در قرآن

١. اعتقادی

١. ایمان و جهاد

ایمان و جهاد حضرت علی (ع) :

أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَ عِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ جَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَشْرِكُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [توبه ، ١٩].

عن أبي جعفر (ع) قال : "نزلت في علي و العباس و شيئته قال العباس : أنا أفضل لأن سقايه الحاج بيدي و قال شيئته : أنا أفضل لأن حجاب البيت بيدي و قال علي : أنا أفضل فإنني آمنت قبلكما ثم هاجرت و جاهدت فرضوا برسول الله (ص) فأنزل الله "أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَ عِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ جَاهِدَ فِي سَبِيلِ"

اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ" (توبه/۱۹) ". [بحار الأنوار، ج ۲۲، ص ۲۸۸].

۲. اجابت دعوت حق

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرٌ عَظِيمٌ [آل عمران، ۱۷۲].

۲. اخلاقی

۱. شجاعت

شجاعت و ایثار حضرت علی (ع) :

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ [بقره، ۲۰۷].

قال علی بن الحسین (صلوات الله علیه) : نزلت فی علی (علیه السلام) حین بات علی فراش رسول الله (صلی الله علیه و آله) . [أمالی طوسی]

۲. انفاق

إِنَّمَا وَلِيكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يَقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ [مائده، ۵۵].

قال رسول الله (ص) : ...علی بن ابی طالب أقام الصلاة و آتی الزکاه و هو راکع. (علامه ۲۳ مدرک در الغدیر آورده که آیه در فضیلت حضرت علی (ع) است.) [بحار الأنوار، ج ۳۷، ص ۲۰۶].

۳. ایثار

وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مَشْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا [انسان، ۸].

۳. مناصب حکومتی

۱. جانشین پیامبر

وَ أَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ [شعراء، ۲۱۴].

پیامبر به علی (ع) فرمود که غذایی تهیه کند و در همین مجلس فرمود : اولین کسی که به من ایمان بیاورد، جانشین من است.

۲. منصوب از طرف خداوند

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ [مائده، ۶۷].

١. حضرت عيسى (ع)

١. حضرت عيسى ابن مريم عليه السلام

بشارت عيسى به پيامبر اسلام (ص)

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيِ

مِنَ التَّوْرَةِ وَ مُبَشَّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ. [(صف / ٦)]

١. ویژگیهای حضرت عیسی علیه السلام

١. پیامبر و بنده ی الهی :

مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ. [(مائده / ٧٥)].

وَ جَعَلَنِي نَبِيًّا. [(مریم / ٣٠)]

ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِم بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَ آتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ. [(حديد / ٢٧)]

لَنْ يَشِيْتَنَّكَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَ لَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَ مَنْ يَشِيْتَنَّكَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَ يَشِيْتَكِبِرُ فَسِيْحَشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا [(نساء / ١٧٢)]

مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ انظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ انظُرْ أَنَّى يُؤْفَكُونَ [(مائده / ٧٥)]

٢. خلقت الهی :

إِنَّ مَثَلَ عِيسَى عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ. [(آل عمران / ٥٩)]

٣. مادری الهی :

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَ طَهَّرَكِ [(آل عمران / ٤٢)]

فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا. [(مریم / ١٧)]

قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا. [(مریم / ١٨)]

قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَ لَمْ يَمَسِّنِي بَشَرٌ وَ لَمْ أَكُ بَغِيًّا قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَى هَيْنٍ. [(مریم / ١٩-٢١)]

٤. نشانه ی الهی :

وَ لَنَجْعَلَنَّ آيَةً لِلنَّاسِ وَ رَحْمَةً مِنَّا. [(مریم / ٢١)]

٥. مشیت الهی :

وَ كَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا. [(مريم/٢١)]

٦. حياء الهى :

قَالَتْ يَا لَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَذَا وَ كُنْتُ

نَسِيًّا مَنَسِيًّا. [(مریم/۲۳)]

۷. الطاف الهی :

إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ادْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ إِذْ أَيَّدتُّكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَإِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ. [(مائده/۱۱۰)]

وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنْكَ إِذْ جِئْتَهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ. [(مائده/۱۱۰)]

وَاجْعَلْنِي مُبَارَكًا آمِنًا مَا كُنْتُ. [(مریم/۳۱)]

فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ. [(مریم/۲۹)]

اراده و تدبیر خداوند فوق هر نوع تلاش و حرکت و تدبیر از هر کس است.

بعضی از محدودیت ها و محرومیت ها یک جریمه موقت الهی است که با آمدن عیسی (ع) بخشیده شد. فَبِظُلْمٍ مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَّئْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا [(نساء/۱۶۰)] بنابراین هر حکم الهی دائمی نیست.

۸. دستورات الهی :

وَ أَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا وَ بَرًّا بِوَالِدَتِي وَ لَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا. [(مریم/۳۱-۳۲)]

۹. سلام و حیات الهی :

وَ السَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَ يَوْمَ أُمُوتُ وَ يَوْمَ أُبْعِثُ حَيًّا. [(مریم/۳۳)]

۱۰. معجزات الهی :

وَ إِذْ تَخَلَّقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِأَذْنِي فَتَنْفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِأَذْنِي وَ تُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَ الْأَبْرَصَ بِأَذْنِي وَ إِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ بِأَذْنِي. [(مائده/۱۱۰)]

إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يَنْزِلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [(مائده/۱۱۲)]

اولیاء خداوند با اذن او قدرت بر تصرف و تغییرات اساسی در نظام

آفرینش دارند.

انبیاء (علیهم السلام) علم غیب دارند و حتی از جزئیات زندگی افراد: **أَتَّبِعُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَ مَا تَدْخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ** مطلع هستند.

هر کجا احساس خطر شد، باید توجه بیشتر در کار باشد. در زنده کردن مردگان و شفا دادن کوران، خطر انحراف عقیده مردم در کار است و حضرت عیسی (ع) دو بار و در آیه ۱۱۰ سوره مائده چهار مرتبه مسأله اذن خدا را مطرح فرمود. بگذریم که در اول کار فرمود نشانه های من از طرف خداست. **مِنْ رَبِّكُمْ**.

نفس عیسی (ع) طین را پرنده و کور مادرزاد را شفا می دهد. اما انسان لجوج را هرگز. **فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمْ الْكُفْرَ**

۲. پیروان عیسی علیه السلام

۱. پیروان راستین :

حواریون :

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ فَأَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَ كَفَرَتْ طَائِفَةٌ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ [صف/۱۴]

اطاعت انبیاء علیهم السلام نیاز به تقوا دارد و افراد لجوج و معاند هرگز اطاعت نخواهند کرد. **فَمَاتُوا لِلَّهِ وَ أَطِيعُون**. [آل عمران/۴۹]

بنا بر گفته سفینه البحار از امام رضا (ع) آنان هم خود را پاک و نورانی کردند و هم برای پاک کردن دیگران کوشیدند. مثلاً در انجیل متی و لوقا باب ۶ اسامی حواریون ۱۲ نفر آمده است (پطرس، یوحنا، متی، لوقا، یهودا، شمعون و...) .

مقام تسلیم در برابر خداوند بعد از مرحله ایمان است. **آمَنَّا بِاللَّهِ وَ أَشْهَدُ بِأَنَا مُسْلِمُونَ**

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ حَوَارِي عِيسَى ع كَانُوا شِيعَتَهُ وَ إِنَّ شِيعَتَنَا حَوَارِيُونَا وَ مَا كَانَ حَوَارِي عِيسَى بِأَطْوَعَ لَهُ

مِنْ حَوَارِينَا لَنَا وَإِنَّمَا قَالَ عَيْسَىٰ عَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ فَلَا وَاللَّهِ مَا نَصَرُوهُ مِنَ الْيَهُودِ وَ
لَمَّا قَاتَلُوهُمْ دُونَهُ وَشَيعَتْنَا وَاللَّهِ لَمْ يَزَالُوا مُنْذِرًا قَبْضَ اللَّهِ عَزَّ ذِكْرَهُ رَسُولَهُ ص يَنْصُرُونَنَا وَيَقَاتِلُونَ دُونَنَا وَيَحْرَقُونَ وَيَعْدَبُونَ وَ
يَشَرُّدُونَ فِي الْبُلْدَانِ جَزَاهُمْ اللَّهُ عَنَّا خَيْرًا وَقَدْ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ع وَاللَّهِ لَوْ ضَرَبْتُ خَيْشُومَ مُحِيبِنَا بِالسَّيْفِ مَا أَبْغَضُونَا وَاللَّهِ لَوْ
أَذْنَيْتُ إِلَى مُبْغِضِينَا وَحَثَوْتُ لَهُمْ مِنَ الْمَالِ مَا أَحْبَبُونَا [(كافي ، ج ٨ ، ص ٢٤٨)]

در کافی از امام صادق (ع) نقل شده که فرمود: حواریون عیسی (ع) در مرحله عمل ، او را رها ولی حواریون ما انواع بلاها را
با جان و دل خریدند و در تمام اناجیل موجود نیز می خوانیم که شبی که عیسی (ع) محاصره شد ، هرچه از حواریون کمک
خواست ، بی اعتنایی کردند ، مگر شمعون که وصی عیسی (ع) بود یا دو نفری که حضرت مسیح (ع) آنها را به انطاکیه
فرستاد و ماجرای آن در سوره یس آمده است. [(تلخیص از اطیب البیان)]

٢. پیروان دروغین :

١. غلو کنندگان :

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ
وَ رُوحٌ مِنْهُ فَآمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ انْتَهَى خَيْرًا لَكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ
مَا فِي الْأَرْضِ وَ كَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا [(نساء/١٧١)]

لَقَدْ

كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ. [(مائده/۱۷)] مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ
كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ أَنْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ أَنْظِرْ أَنِّي يُؤْفَكُونَ [(مائده/۷۵)]

در تفسیر اطیب البیان می خوانیم نمونه عذاب دنیا برای بنی اسرائیلی که مخالفت عیسی (ع) کردند آن بود که ۳۷ سال بعد از مسیح شخصی به نام طیطوس از قیصرهای روم بر یهود مسلط و یک میلیون و هزار نفر آنان را کشت و هفت هزار نفر اسیر و تمام اموالشان را یا سوزاند و یا به غارت برد. در کتاب سرگذشت فلسطین می خوانیم که اسیران را طعمه درندگان کرد.

کیفر کسانی که رهبری عیسی (ع) را که تولد خود و مادر و زنده کردن مرده را با چشم می بینند و زیر بار نمی روند عذاب و ذلت شدید، در دنیا و آخرت است.

۲. بدعت گذاران :

وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ [(حدید/۲۷)]

۳. شباهت های پیامبر اکرم صل الله علیه وآله و حضرت عیسی علیه السلام

۱. خداوند مکر یهودا یار منافق عیسی (ع) را که می خواست صبحگاهان آن حضرت (ع) را به دست دشمن بسپارد به خودش بازگرداند :

وَمَكْرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ [(آل عمران/۵۴)]

خداوند مکر و تلاش یار و پیرو منافق پیامبر و قرآن، عبدالله بن ابیرا که می خواست صبحگاهان با جدا شدن خود

و اطرافیانش از سپاه اسلام ، مسلمانان را از پیرامون پیامبر (ص) پراکنده کند و پیغمبر (ص) را تنها بگذارد تا در جنگ کشته شود ، عقیم می گذارد :

وَ إِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ إِذْ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلا وَاللَّهُ وَلِيَهُمَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ [(آل عمران/۱۲۲-۱۲۱)]

۲. علی رغم تلاش کفر پیشگان برای کشتن و مصلوب کردن عیسی (ع) و فرار یاران ، آن حضرت (ع) زنده ماند و به مقام عالی رفعت یافت :

إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ إِنِّي فَتَوَّيْتُكَ وَرَافَعُكَ إِلَى [(آل عمران/۵۵)]

و علی رغم تلاش کفر پیشگان برای کشتن پیامبر (ص) و از بین بردن قرآن در جنگ احد و فرار اکثر یاران ، پیغمبر (ص) زنده ماند و آیین و کتابش پایدار ماند و با پیام های قرآن روحیه مسلمانان تقویت شد و بر کفر پیشگان برتری یافتند :

أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ [(آل عمران/۱۴۴)]

۳. سرانجام خداوند پیروان راستین عیسی (ع) را بر کفار برتری می دهد :

وَ جَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [(آل عمران/۵۵)]

عاقبت خداوند پیروان راستین.پیامبر اکرمصل الله علیه وآلهرا نیز به پیروزی می رساند :

فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [(اعراف/۱۵۷)]

۴. عیسی (ع) تصدیق کننده تورات است :

وَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْ مِنَ التَّوْرَةِ [(آل عمران/۵۰)]

پیامبر اکرمصل الله علیه وآلهنیز تصدیق کننده تورات و سایر کتب پیشین است

نَزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ [(آل عمران/۳)]

۵. عیسی (ع) بعضی از خوردنی ها را که بنی اسرائیل بر خود حرام کرده بودند ، حلال می کند :

وَأُحِلَّ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ [(آل عمران/۵۰)]

قرآن نیز خوردنی هایی را که بنی اسرائیل بر خود حرام کرده بودند ، را حلال اعلام می کند :

كُلِّ الطَّعَامِ كَانَ حِلالًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَائِيلُ عَلَى نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَةُ [(آل عمران/۹۳)]

۶. عیسی (ع) دعوت کننده به تقوی ، اطاعت و وحدت است :

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ [(آل عمران/۵۱-۵۰)]

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نیز دعوت کننده به تقوی ، اطاعت و وحدت است :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَ لَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَ لَا تَفَرَّقُوا [(آل عمران/۱۰۳-۱۰۲)]

۴. شباهت های حضرت عیسی علیه السلام و قرآن کریم

۱. عیسی (ع) کلمه الهیاست که به مریم (س) القا شد :

وَ كَلِمَتُهُ أَلْفَاها إِلَى مَرْيَمَ. [(نساء/۱۷۱)]

قرآن نیز کلام الهی است که بر پیغمبر اکرم (ص) وحی و القا گردید :

وَ إِنَّكَ لَتَلَقِّي الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ [(نمل/۶)]

۲. عیسی (ع) روح الله است که به مریم (س) دمیده شد :

وَ كَلِمَتُهُ أَلْفَاها إِلَى مَرْيَمَ وَ رُوحٌ مِنْهُ [نساء/۱۷۱] .

قرآن نیز روحی است که به حضرت محمد (ص) وحی شده است :

وَ كَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحاً مِنْ أَمْرِنَا

[(شوری/۵۲)]

۳. عیسی (ع) از عالم امر است :

إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ [(آل عمران/۴۷)]

قرآن نیز از عالم امر است :

وَ كَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا [(شوری/۵۲)]

يُنزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنْذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ [(نحل/۲)]

رَفِيعَ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يَلْقَىٰ الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ [(غافر/۱۵)]

۴. عیسی (ع) شفا دهنده بیماران است :

وَ أُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَ الْأَبْرَصَ [(آل عمران/۴۹)]

قرآن نیز شفا دهنده دلهاست :

وَ شِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ. [(یونس/۵۷)]

وَ نُزِّلَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ [(اسراء/۸۲)]

وَ لَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَبِيَا لَقَالُوا لَوْ لَا فَصَّلَتْ آيَاتُهُ ۗ أَعْجَبِي وَ عَرَبِي قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَ شِفَاءٌ [(فصلت/۴۴)]

۵. عیسی (ع) مرده را به اذن خدا زنده می کند :

وَ أَحْيَى الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ [(آل عمران/۴۹)]

قرآن نیز احیاء کننده ملتهاست :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ [(انفال/۲۴)].

۶. عیسی (ع) معجزه و آیت الهی است :

كَذَلِكَ اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ [(آل عمران/۴۷)]

أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ. [(آل عمران/۴۹)]

وَلِنَجْعَلَهُ آيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً [(مریم/۲۱)]

قرآن نیز معجزه الهی است :

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ [

[بقره/۲۳]

و نیز آیت خدا برای مردم است :

تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ [(آل عمران/۱۰۸)]

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ [(آل عمران/۷)]

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعْغِيًّا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ [(آل عمران/۱۹)]

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ [(آل عمران/۲۱)]

ذَلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْآيَاتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيمِ [(آل عمران/۵۸)]

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ [(آل عمران/۷۰)]

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ [(آل عمران/۹۸)]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمْ الْآيَاتِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ [(آل عمران/۱۱۸)]

۷. عیسی (ع) رحمت و برکتی است از جانب خدا :

وَلِنَجْعَلَهُ آيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً [(مریم/۲۱)]

وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ [(مریم/۳۱)]

قرآن نیز مایه رحمت و برکت الهی است :

وَمَا كُنْتَ تَرْجُوا أَنْ يُلْقِيَ إِلَيْكَ الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ [(قصص/۸۶)]

وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ [(انعام/۹۲)]

۸. عیسی (ع) گذشته از وجاهت دنیوی ، از خوبان

و صالحان است :

وَ يَكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَ كَهْلًا وَ مِنَ الصَّالِحِينَ [(آل عمران/۴۶)]

قرآن نیز به عنوان زیباترین و کامل ترین چیزی است که خداوند نازل کرده است :

وَ اتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ [(زمر/۵۵)]

۹. عیسی (ع) دارای عنوان کلمه الله است :

مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِنَ اللَّهِ [(آل عمران/۳۹)]

قرآن نیز دارای عنوان کلمه الله و کلام الله است :

وَ تَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ صِدْقًا وَ عَدْلًا [(انعام/۱۱۵)]

فَأَجِزُهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ [(توبه/۶)]

۱۰. عیسی (ع) بشارت دهنده است :

وَ مُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ [(صف/۶)]

قرآن نیز بشارت دهنده است :

وَ هُدًى وَ بُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ [(بقره/۹۷)]

هُدًى وَ بُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ [(نمل/۲)]

۱۱. عیسی (ع) مورد رفعت خداست :

وَ رَافِعُكَ إِلَى [(آل عمران/۵۵)]

قرآن نیز مورد رفعت الهی است :

فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍ [(عبس/۱۴-۱۳)]

۱۲. عیسی (ع) کلمه مطهر الهی است :

وَ مُطَهَّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا [(آل عمران/۵۵)]

قرآن نیز کتاب و صحیفه مطهر خداست :

رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ يَتْلُوا صُحُفًا مُطَهَّرَةً [(بینه/۲)]

۲. حضرت مریم علیها السلام

۱. خانوده ی الهی :

يَا أُخْتَ هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكَ امْرَأَ سَوْءٍ وَ مَا كَانَتْ أُمُّكَ بَغِيًّا. [(مریم/۲۸)]

۲. اجابت دعای مادر :

فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ [(آل عمران/۳۷)]

۳. دختر الهی :

وَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا [(انبیاء/۹۱)]

وَ مَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ

فَرَجَّهَا فَفَنَحْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا. [(تحریم/۱۲)]

قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكَ لِأَهَبَ لَكَ غُلَامًا زَكِيًّا قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ. [(مریم/۱۹-۲۱)]

قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا. [(مریم/۱۸)]

فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا. [(مریم/۱۷)]

۴.رشد الهی :

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ [(آل عمران/۴۲)]

وَ أَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا. [(آل عمران/۳۷)]

۵.سرپرست الهی :

وَ كَفَّلَهَا زَكَرِيَّا [(آل عمران/۳۷)]

محصول شرایط تربیت های معنوی وجود فرزندی چون عیسی (ع) است. مادر مریمعلیهالسلاماز یک سو ، مکان تربیت مسجد ، سرپرست زکریای پیامبر (ع) ، غذای آسمانی عوامل تأثیر گذار در تربیت هستند.

۶.الطاف الهی :

كَلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَحَدِّثَ عَلَيْهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكَ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ. [(آل عمران/۳۷)]

فَنَادَاهَا مِنْ تَحْتِهَا أَلَّا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا وَهُزِّي إِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلِ تُسَاقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِيًّا. [(مریم/۲۴-۲۵)]

مقام زن تا آنجاست که پیامبران خدا را به تعجب و امید می دارد. آنی لک هذا [(آل عمران/۳۷)]

زن به مقامی می رسد که ولی الله شده و خداوند به او پیام می فرستد یک روز در محراب نشسته ، بدون زحمت از آسمان غذا می رسد ولی یک روز همین مریم (س) در بیابان با ترس و وحشت و درد زایمان باید برای چند دانه رطب درخت خرما را

تکان دهد. در تفسیر روح البیان ، جلد ۲ ، صفحه ۲۹ حدیثی آمده که رسول اکرم (ص) در زمان قحطی از دخترش فاطمه (س) پرسید اینهمه غذا از کجاست؟ گفت [هذا من عندالله.] پیامبر (ص) فرمود : خدا را شکر.

در تفسیر المنار قرطبی و مراغی و روح البیان روح المعانی و فخر می خوانیم ، که سرآمد زنان جهان چهار نفرند : مریم (س) ، فاطمه (س) ، آسیه (س) و خدیجه (س) و در روایات اهل البیت (علیهم السّلام) می خوانیم ، که مریم (س) سرآمد زنان در زمان خود بود ، ولی فاطمه (س) سرآمد زنان در طول تاریخ است.

۷. نشانه ی الهی :

فَنفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا وَ جَعَلْنَاهَا وَ ابْنَهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ. [انبیاء/۹۱]

وَ لِنَجْعَلَهُ آيَةً لِلنَّاسِ. [مریم/۲۱]

۸. بنده ی الهی :

وَ صَدَقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَ كَتَبَ وَ كَانَتْ مِنَ الْقَائِمِينَ. [تحریم/۱۲]

۹. حیاء الهی :

قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًا. [مریم/۱۸]

قَالَتْ يَا لَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَذَا وَ كُنْتُ نَسِيًّا مَنْسِيًّا. [مریم/۲۳]

۱۰. صبر الهی :

وَ بِكْفَرِهِمْ وَ قَوْلِهِمْ عَلَى مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا [نساء/۱۵۶] .

۳. مادر مریم علیها السلام

۱. نذر :

إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَىٰ وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعْتَ وَ لَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَىٰ. [آل عمران/۳۵-۳۶]

تمایلات انسان مهم نیست ، مصلحت و خواست او مهم است ، مقام معنوی زن تا آنجاست که بعد از سال ها انتظار ،

عزیزترین موجود را نذر پاکی و خدمت خانه خدا می کند.

هنگام دعای خداوند تجلیل کنیم.

نذر تنها برای خدا و به عشق او باشد. میلیون ها نذر در تاریخ شد ، اما خداوند نام این نذر را گرامی داشت.

پاداش اخلاص ها ، قبول نیکوی پروردگار است ، نه تنها قبول نیکو ، بلکه رشد و تربیت و پرورش نیکو داد.

مادر مریم نذر کرد کودکش خادمی برای خانه خدا باشد. خداوند پیامبرش را خادم و متکفل این کودک قرار داد.

۲. نامگذاری :

وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ [(آل عمران/ ۳۶)]

برای فرزندان خود نام نیکو انتخاب نمایید.

۳. دعا در حق فرزند :

وَإِنِّي أُعِيدُهَا بِيَدِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ. [(آل عمران / ۳۶)]

قبل از هر چیز به فکر سلامتی فرزند از شر شیطان باشید.

قبل از تولد برای کودک راه حق را تعیین کنید.

تنها فرزندان بی واسطه را در نظر نگیرید. آنچنان دورانندیش باشید ، که به نسل های بعد هم توجه شما مصروف شود.

برای سعادت فرزند به تربیت خود متکی نباشید بلکه او را به خدا بسپارید ، چون توانایی های ما محدود و عوامل انحراف زیاد است.

۱. حضرت فاطمه (سلام الله)

۱. معرفی اجمالی

۱. نامها

۱ _ فاطمه را فاطمه گفته اند ، چون مردم قدرت درک او را ندارند. پیروانش از آتش دوزخ در امان اند. دور از شر و بدی است.

۲ _ قال الصادق (ع) : لفاطمه (ع) تسعة أسماء عند الله عز و جل

الف) فاطمه

(قال رسول الله (ص): إنما سميت فاطمه فاطمه لأن الله تعالى فطم من أحبها من النار) [علل الشرائع، ج ١، ص ١٧٨].

ب) و الصديقه

ج) و المباركه

د) و الطاهره

ه) و الزكيه

و) و الراضيه

ز) و المرضيه

ح) و المحدثه

ط) و الزهراء. ثم قال

(ع) : أ تدرى أى شىء تفسير فاطمه؟ قلت : أخبرنى يا سيدى. قال : فطمت من الشر [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٤١٤] .

زهراء : فى الحديث لان الله خلقها من نور عظيمه فلما اشرفت اضائت السماوات و الارض بنورها [عوالم] .

عن جعفر بن محمد بن عماره عن أبيه قال سألت أبا عبد الله (ع) عن فاطمه لم سميت زهراء فقال لأنها كانت إذا قامت فى محرابها زهر نورها لأهل السماء كما يزهر نور الكواكب لأهل الأرض [معانى الأخبار ، ص ٦٤] .

٣ _ كنيه حضرت :

قال الباقر (ع) : أن فاطمه (ع) كانت تكنى أم أبيها [بحار الأنوار ، ج ٤٣ ، ص ١٩] .

كناها أم الحسن و أم الحسين و أم المحسن و أم الأئمه و أم أبيها [المناقب ، ج ٣ ، ص ٣٥٦] .

٤ _ در حديثى رسول خدا (ص) به عايشه فرمود : فاطمه (س) بتول بود و مسئله حيض براى او نبود. [عوالم ، ص ٣٤] .

قال أمير المؤمنين (ع) : أَنَّ النَّبِيَّ (ص) سُئِلَ مَا الْبُتُولُ فَإِنَّا سَجَمْنَاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَقُولُ إِنَّ مَرْيَمَ بُتُولٌ وَإِنَّ فَاطِمَةَ (ع) بُتُولٌ فَقَالَ (ص) الْبُتُولُ الَّتِي لَمْ تَرَحْمَرَةً أَى لَمْ تَحِضْ فَإِنَّهُ مَكْرُوهٌ فِى بَنَاتِ الْأَنْبِيَاءِ [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ١٨١] .

٥ _ قال الصادق (ع) : حَرَّمَ اللَّهُ النَّسَاءَ عَلَى عَلِيٍّ (ع) مَا دَامَتْ فَاطِمَةُ (ع) حَيَّةً قَالَ قُلْتُ كَيْفَ قَالَ لِأَنَّهَا طَاهِرَةٌ لَا تَحِضُ [تهذيب الأحكام ، ج ٧ ، ص ٤٧٥] .

٦ _ قال ابن شهر آشوب : أسماوا على ما ذكره أبو جعفر القمى

فاطمه البتول الحصان الحره السیده العذراء الزهراء الحوراء المبارکه الطاهره الزکیه الراضیه المرضیه المحدثه مریم الکبری الصدیقه الکبری و یقال لها فی السماء (و نام او در آسمان) النوریه السماویه الحانیه. [المناقب ، ج ۳ ، ص ۳۵۶] .

قَالَ الْمَجْلِسِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ : الحانیه أی المشفقه علی زوجها و أولادها. [بحار الأنوار ، ج ۴۳ ، ص ۱۷] .

۷_ قال الصادق (ع) : أ تدری أی شیء تفسیر فاطمه؟ قلت : أخبرنی یا سیدی. قال : فطمت من الشر [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۴۱۴] .

۸_ فطم : بریدن ، جدا کردن و فاطمه به معنی مفظوم (از باب فاعل به معنی مفعول) .

۹_ پیامبر (ص) : فاطمه را فاطمه گفته اند ، چون او و شیعیانش از دوزخ بریده اند.

قال أمير المؤمنين (ع) : یا رسول الله لم سمیت؟ قال : لأنها فطمت هی و شیعتها من النار [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۱۷۹] .

قال الصادق (ع) : من عرف فاطمه حق معرفتها فقد أدرك ليله القدر و إنما سمیت فاطمه لأن الخلق فطموا ۲. اوصاف

۱. سیما

۱_ وقتی فاطمه (س) خدمت رسول الله (ص) می رسید حضرت دستهای او را می بوسید و سر جای خود می نشانید ، فاطمه هم دست پدر را می بوسید و جای خود می نشانید.

۲_ پیامبر (ص) آخرین وداعش با فاطمه (س) بود ، و اولین دیدارش بعد از سفر هم با فاطمه بود.

۳_ در عظمتش همین بس که لقب ام ابیها را گرفت.

۴_ فاطمه از هر جهت نمونه است. وراثت ، غذا ، محیط خانوادگی ، همسر ، فرزند.

۵_ مادرش خدیجه ،

شب اول که به خانه رسول الله (ص) آمد کلیه اموال و اسناد را خدمت پیامبر (ص) آورد و فرمود من کنیز شما هستم و همه دارایی من در خدمت شما و واقعا عمل می کرد. به نحوی که آخر عمر بی پول بود و حتی کفن نداشت و توسط زهرا (س) به رسول الله (ص) گفت که آن عبائی که هنگام گرفتن وحی بر دوش داری برای من کفن کن.

۴۰ نفر فقط از طریق خدیجه (س) در شعب ابی طالب مورد کمک قرار می گرفتند.

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَّهُمُ الْجَنَّةَ [توبه/۱۱۱].

خدیجه اموال داد، ولی مادر زهرا شد بالاتر از بهشت.

۶_ فاطمه (س) در محیطی رشد کرد که شاهد شکنجه و آزار پدرش بود که محیط فشار انسان را می سازد. دختری که در کودکی رنج شعب ابی طالب و به قول حضرت امیر (ع) در نهج البلاغه از گرما و سرما زجر می کشیدند را دید. فاطمه (س) در شعب ابی طالب دو نفر را از دست داد که هر دو یاور پدرش بودند، ابوطالب و خدیجه که قهرا بار به دوش علی (ع) و فاطمه (س) می افتد.

۷_ عن عائشه أنها كانت إذا ذكرت فاطمه بنت النبي (ص) قالت : ما رأيت أحدا كان أصدق لهجة منها إلا أن يكون الذي ولدها. [بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۶۸].

۸_ دشمنان به پیامبر (ص) زخم زبان می زدند که تو ابتری و خدا بشارت داد، إنا أعطيناك الكوثر [کوثر/۱].

۹_ حضرت رسول (س) تا صورت فاطمه را نمی بوسید به خواب نمی رفت. [کشف

۱۰_ ام سلمه می گوید : پیامبر (ص) فاطمه را به من سپرد تا از وی نگهداری کنم ، اما به خدا سوگند او از من با ادب تر و داناتر بود.

۱۱_ تا مدت شش ماه پیامبر (ص) هر بامداد که به نماز صبح می رفت از جلوی خانه زهرا عبور کرده و آیه تطهیر را می خواند.

۱۲_ رسول خدا (ص) همین که از در خانه فاطمه (س) بیرون می آمد ، عقب عقب می رفت.

۱۳_ عن عائشه ، قالت : ما رأيت من الناس أحدا أشبه كلاما و حديثا برسول الله (صلى الله عليه و آله) من فاطمه. [أمالی طوسی ، ج ۱۴ ، ص ۴۰۰] .

۱۴_ آیهلا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضاً [نور/۶۳] .

نازل شد ، فاطمه (س) نیز پدر را یا رسول الله (ص) صدا می زد ، حضرت رسول (ص) فرمود : یا فاطمه خطاب آیه درباره تو و فرزندان نیست ، تو به من بگو : یا اب.

قال الصادق (ع) : قالت فاطمه لما نزلت " لا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضاً " (نور/۶۳) هبت رسول الله أن أقول له يا أبة فكننت أقول يا رسول الله فأعرض عني مره و اثنتين أو ثلاثا ثم أقبل على فقال يا فاطمه إنها لم تنزل فيك و لا في أهلک و لا- في نسلک أنت مني و أنا منك إنما نزلت في أهل الجفاء و الغلظه من قريش أصحاب البذخ و الکبر قولی يا أبة فإنها أحيا للقلب و أرضی للرب [المناقب ، ج ۳ ، ص ۳۲۰] .

۱۵_ عن الحسن بن زياد العطار قال

: "قلت لأبي عبد الله (ع) قول رسول الله فاطمه سيده نساء أهل الجنة أسيده نساء عالمها؟ قال : ذاك مريم و فاطمه سيده نساء أهل الجنة من الأولين و الآخرين فقلت : فقول رسول الله (ص) الحسن و الحسين سيذا شباب أهل الجنة؟ قال : هما و الله سيذا شباب أهل الجنة من الأولين و الآخرين" [أمالي صدوق ، ص ١٢٥] .

١٦ _ محمد (ص) وارث ابراهيم و موسى و عيسى و عصاره هستى و خاتم انبيا و زهرا (س) يگانه وارث او است.

١٧ _ در قيامت شفاعت شوندگان توسط حضرت زهرا (س) ديگران را شفاعت مي کنند. [از تفسير فرات ، ص ١١٤] .

١٨ _ قال رسول الله (ص) : إن الله تبارك و تعالى ليغضب لغضب فاطمه و يرضى لرضاها (ص) [معانى الأخبار ، ص ٣٠٣] .

مسئله مهم اين است كه كارهاى ما و وضع پوشش و حجاب ما موجب رضاي حضرت است يا نه؟

١٩ _ عن عائشه أن فاطمه كانت إذا دخلت على رسول الله (ص) قام لها من مجلسه و قبل رأسها و أجلسها مجلسه [المناقب ، ج ٣ ، ص ٣٣٣] .

٢٠ _ خدا سلام فاطمه را مى رساند. [بحار ، ج ٤٣ ، ص ٢٧] .

٢١ _ قال رسول الله (ص) : فاطمه فإنها سيده نساء العالمين من الأولين و الآخرين و متى قامت فى محرابها بين يدي ربها جل جلاله ظهر نورها لملائكته السماء كما يظهر نور الكواكب لأهل الأرض و يقول الله عز و جل لملائكته يا ملائكتي انظروا إلى أمتي فاطمه سيده إمامي قائمه بين يدي ترتعد فرائصها من خيفتي [أمالي صدوق ،

۲۲ _ خدا به ندبه عبادت فاطمه مباهات می کند. [بحار ، ج ۴۳ ، ص ۱۷۲] .

۲۳ _ پیامبر (ص) : " اساس فاطمه از سیب بهشتی بود " . اساس فاطمه بعد از چهل روز عبادت پیامبر (ص) بود ، که روزها روزه و شبها عبادت می کرد.

۲. عبادت

دعای نور را به سلمان آموخت و سلمان می گوید به بیش از هزار نفر در مکه و مدینه آموختم و همه تب داشتند و شفا پیدا کردند.

۲ _ فاطمه (س) می خواست بخوابد پیامبر (ص) فرمود : " قبل از چهار عمل نخواب ، ختم قرآن ، طلب شفاعت پیامبران ، خشنودی مؤمنین ، حج و عمره . فاطمه (س) سؤال کرد من که قدرت بر همه اینها را ندارم . حضرت (ص) فرمود : ۳ قل هو الله = ختم قرآن . صلی علی الانبیاء و المرسلین و صلوات برابر است با شفاعت انبیاء . اللهم اغفر للمؤمنین ، سبحان الله و الحمد لله و... = حج و عمره " . [منتهی الامال] .

۳ _ وقت عبادت در محراب هفتاد هزار ملک سلام می دادند.

۴ _ امام حسن (ع) : مادرم آنقدر برای عبادت ایستاد که پاهایش ورم کرد.

۵ _ شبها برای دیگران دعا می کرد و در جواب سؤال که چرا برای خود دعا نمی کنید؟ فرمود : الْجَارُ ثُمَّ الدَّارُ [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۱۸۱] .

۶ _ تسبیحات حضرت زهرا (س) : تذکر اینکه در نمازها بلافاصله سر و صدا نکنند تا افراد بگوین...

۷ _ حضرت علی (ع) فرمود : به خدا قسم از هنگامی که پیامبر ، آن تسبیح را به ما آموخت تا کنون ترک نکرده ام ، پرسیدند

حتی شب صفین؟ فرمود: حتی شب صفین. [فاطمه فاطمه است ، ص ۱۲۵] .

۸_ پس از استمداد از پیامبر (ص) درباره خدمتکار ، رسول خدا (ص) تسبیحات را به آن بانو آموخت حضرت هم تسبیحی از پشم درست کرده بود ، که به تعداد ۳۴ و ۳۳ گره خورده بود ، بعد از شهادت حضرت حمزه تسبیحی از تربت حمزه برای خود ساخت و بعد از شهادت حضرت حسین (ع) ائمه توصیه به تسبیح تربت کردند. [مقرر از بحار قدیم ، ج ۸]

۹_ قال الباقر (ع) : مَا عُبِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِنْ التَّحْمِيدِ أَفْضَلَ مِنْ تَسْبِيحِ فَاطِمَةَ (ع) وَ لَوْ كَانَ شَيْءٌ أَفْضَلَ مِنْهُ لَنَحَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فَاطِمَةَ (ع) [کافی ، ج ۳ ، ص ۳۴۳] .

۱۰_ قال الصادق (ع) : تَسْبِيحُ فَاطِمَةَ (ع) فِي كُلِّ يَوْمٍ فِي دُبُرِ كُلِّ صِيَامٍ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ صِيَامِ أَلْفِ رَكَعَةٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ [کافی ، ج ۳ ، ص ۳۴۳] .

و انا لنامر صبیاننا به کما نامرنا بالصلوه [از فروع کافی در حاشیه مرآه ، ج ۳ ، ص ۱۳۵] .

۳. اخلاق

امام عسگری (ع) می فرماید : " زنی آمد نزد صدیقه کبرا ، فاطمه زهرا (س) و سؤالی کرد از مسائل نماز. حضرت جواب فرمودند. آن زن دوباره پرسید ، حضرت دوباره جواب دادند. سه باره پرسید تا ده مرتبه و حضرت تا ده مرتبه پاسخ فرمودند. آن زن از تکرار سؤال شرمنده شد و گفت : دیگر مزاحم شما نمی شوم. حضرت فرمود : ای زن هر مسئله ای داری سؤال کن. آیا به نظر تو اگر کسی برای حمل بار سنگینی

به پشت بام در یک روز زحمت بکشد و ۱۰۰ هزار دینار کرایه بگیرد کار سختی است؟ زن گفت: نه. حضرت فرمود: من به ازاء هر مسئله ای که برای تو می گویم بیش از این که بین آسمان و زمین را پراز لؤلؤ کنند به من کرایه می دهند، آیا این بر من مشکل است؟" [بحار، ج ۲، ص ۳].

روزی فاطمه (س) خود را با خلخال و نقره و گردنبندی برای تشریف فرمایی پدر و شوهر زینت کرده بود؛ همین که پدر وارد خانه شد و اصحاب پشت در منتظر بودند، پیامبر (ص) بیرون آمد در حالی که با قیافه گرفته وارد مسجد شد. فاطمه (س) متوجه شد که پدر از زینت آلات شاد نشد. همه را بیرون آورد و خدمت رسول الله (ص) به مسجد فرستاد و گفت: به پدرم بگویید: دختری سلام رساند و گفت: همه اینها را در راه خدا صرف کن. پیامبر (ص) سه مرتبه فرمود: فداها أبوها [أمالی صدوق، ص ۲۳۴].

حبیب من دنیاکم ثلاث: تلاوت کتاب الله و الانفاق فی سبیل الله و النظر فی وجه رسول الله

۴. ایثار

۱ _ آیه اطعام مسکین و یتیم و... دهر/۸

۲ _ دادن کردن بند به مرد فقیر که موجب شد گرسنه ای سیر، عریانی پوشانده، فقیری بی نیاز، بنده ای آزاد شود و آخر هم به صاحبش برگردد.

۳ _ اسماء بنت عمیس می گوید: پیامبر (ص) وارد خانه شد و دید بر گردن فاطمه (س) گردن بندی است که امیر المؤمنین (ع) برای فاطمه (س) خریداری کرده بود. فقال لها رسول الله (ص)

: "یا فاطمه لا- يقول الناس إن فاطمه بنت محمد تلبس لبس الجبابره فقطعتها و باعتها و اشترت بها رقبه فأعتقتها فسر بذلك رسول الله (ص)" [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۴۴] .

۴ _ جابر بن عبد الله می گوید : " در مسجد رسول الله (ص) نماز می خواندیم که پیرمرد کهنه پوش ضعیفی وارد مسجد شد. رسول خدا حال او را پرسید ، پیرمرد گفت : من گرسنه ام ، مرا سیر کن ، لباس ندارم ، مرا بپوشان و فقیرم کمکم کن. پیامبر (ص) فرمود : من چیزی ندارم ، ولی ترا راهنمایی می کنم. انطلق إلى منزل من يحب الله و رسوله و يحبه الله و رسوله یور الله علی نفسه انطلق إلى حجره فاطمه [بشاره المصطفی ، ص ۱۳۷] .

پیرمرد به همراه بلال به سراغ حضرت زهرا (س) رفت و پس از سلام و درخواستهایش را بازگو کرد ، در حالی که حضرت زهرا (س) با بچه هایش ۳ روز هیچ نخورده بودند و پیامبر (ص) هم از این مسئله با خبر بودند.

حضرت هم پوست گوسفندی که حسن و حسین روی آن می خوابیدند به او داد ، پیرمرد عرض کرد من گرسنه ام به من پوست می دهید؟ آنگاه حضرت گردنبند خود را به او اهدا کرد. او هم به مسجد آمد و جریان را به حضرت رسول (ص) گفت : حضرت فرمود : بفروش ، انشاء الله خدا کارت را درست کند ، سپس رسول خدا گریه کرد و فرمود : چطور خدا کار او را درست نکند در حالی که بهترین دختران آدم به او گردنبندی اهدا کرده است. عمار یاسر

عرض کرد: یا رسول الله اجازه می دهید من گردنبند را بخرم؟ فرمود: بخر.

به اعرابی گفت: چند می فروشی؟ پیرمرد گفت: به مقداری گوشت و نان که بخورم و لباسی که بپوشم و دیناری که به وطن خود بازگردم. عمار ۲۰ دینار و ۲۰۰ درهم و یک بُرد یمانی و یک مرکب و مقداری گوشت و نان به او داد و پیرمرد گفت: راستی چقدر سخاوتمندی. پیرمرد خدمت پیامبر (ص) رسید و برای حضرت زهرا (س) دعا کرد و پیامبر (ص) آمین گفت. عمار یاسر آن گردنبند را خوشبو کرد و داخل یک بُرد یمانی گذاشت و به همراه غلامی تقدیم حضرت زهرا (س) کرد. حضرت غلام را آزاد کرد در حالی که می خندید. فرمود: چرا می خندی؟ عرض کرد: از برکت این گردنبند در تعجبم، گرسنه ای را سیر کرد، عریانی را پوشانید، فقیری را بی نیاز و برده ای را آزاد کرد و سپس به صاحبش برگشت. [بحار، ج ۴۳، ص ۵۶].

۵_ شب عروسی صدای سائلی برهنه را شنید؛ خواست پیراهن کهنه بدهد به یادش آمدلَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ [آل عمران/۹۲].

لباس نو را که پدرش برای او خریده بود، به فقیر داد. [احقاق الحق].

۳. مقامات

۱. درقرآن

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ [کوثر/۱].

فَمَنْ حَبَّكُ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ أَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ [آل عمران/۶۱].

إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يَطَهِّرَ كُمْ تَطْهِيراً

[احزاب/ ٣٣] .

وَ يَطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مَشْكِينًا وَ يَتِيمًا وَ أُسِيرًا [دهر/ ٨] .

٢. در بيان پیامبر

١ _ قال رسول الله (ص) : فاطمه بضعه منى و أنا منها من آذاها فقد آذانى و من آذانى فقد آذى الله [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ١٨٧] .

٢ _ قال رسول الله (ص) : فاطمه بضعه منى من سرها فقد سرنى و من ساءها فقد ساءنى [أمالى مفيد ، ص ٢٥٩] .

٣ _ قال رسول الله (ص) : إن فاطمه شجته منى (شاخه درخت) يوينى ما آذاها و يسرنى ما يسرها [معانى الأخبار ، ص ٣٠٣] .

٤ _ فاطمه ام ايها

٥ _ فاطمه مضغه (قطعه گوشت _ پاره تن) [الغدير ، ج ٧ ، ص ٢٣٢ و فاطمه من المهد ، ص ٢٧٥] .

٦ _ قال رسول الله (ص) : إِنَّ عَلِيًّا وَصِيَّ وَ خَلِيفَتِي وَ زَوْجَتُهُ فَاطِمَةُ سَيِّدَةَ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٧٩] .

٧ _ قال رسول الله (ص) : إن الله عز و جل يغضب بغضب فاطمه و يرضى لرضاها [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ٢٦] .

٨ _ قال رسول الله (ص) : فاطمه أعز الناس على [بشاره المصطفى ، ص ٧٠] .

٩ _ عن ابن عباس قال : "إن رسول الله (ص) رفع يده إلى السماء فقال : اللهم إني أشهدك أنى محب لمن أحبهم (فاطمه ، على ، حسن و حسين) و مبغض لمن أبغضهم و سلم لمن سالمهم و حرب لمن حاربهم و عدو لمن عاداهم و ولى لمن والاهم" [أمالى صدوق ، ص ٤٨٦]

۱۰ _ علامه امینی حدود ۴۹ نفر از رجال اهل سنت را ذکر کرده که همه آنها با اختلاف الفاظ این حدیث را از پیامبر (ص) نقل کرده اند. [الغدير ، ج ۷ ، ص ۲۳۳ و ۲۳۴] .

۱۱ _ قال رسول الله (ص) : يا فاطمه إن الله اصطفاك و طهرک و اصطفاك على نساء العالمين [أمالی صدوق ، ص ۱۱۲] .

۱۲ _ قال رسول الله (ص) : من زار فاطمه فكأنما زارني [بشاره المصطفى ، ص ۱۳۹] .

۱۳ _ قال رسول الله (ص) : إِنَّ فَاطِمَةَ خُلِقَتْ حُورِيَةً فِي صُورِهِ إِنْسِيهِ [كشف الغمه ، ج ۱ ، ص ۴۶۳] .

۱۴ _ قال رسول الله (ص) : أنا أول من يدخل الجنة ، و أنت بعدى تدخلها ، و الحسن و الحسين و فاطمه. [أمالی طوسی ، ج ۱۲ ، ص ۳۵۱] .

۱۵ _ قال رسول الله (ص) : قره عيني فاطمه [روضه الواعظين ، ج ۱ ، ص ۷۴] .

۱۶ _ النبي (ص) : و لو كان الحسن شخصا لكان فاطمه [فاطمه الزهراء ، رحمانی ، ص ۱۰] .

۳. در بیان معصومین

قال أمير المؤمنين (ع) : دخلت يوما منزلي فإذا رسول الله (ص) جالس و الحسن عن يمينه و الحسين عن يساره و فاطمه بين يديه و هو يقول يا حسن و يا حسين أنتما كفتا الميزان و فاطمه لسانه و لا تعدل الكفتان إلا باللسان و لا يقوم اللسان إلا على الكفتين أنتما الإمامان و لأمكما الشفاعه [كشف الغمه ، ج ۱ ، ص ۵۰۶] .

قال الصادق (ع) : هي الصديقه الكبرى ، و على معرفتها دارت القرون الأول. [

و حَبَّهَا مِنَ الصِّفَاتِ الْعَالِيَةِ عَلَيْهِ دَارَتِ الْقُرُونُ الْخَالِيَةُ [فاطمه الزهراء ، رحمانی ، ص ۷] .

امام حسن (ع) : " مادرم را دیدم شب جمعه در محرابش تا صبح در رکوع و سجود بود و سَمِعْتُهَا تَدْعُو لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَ تُسَمِّيهِمْ وَ تُكثِرُ الدُّعَاءَ لَهُمْ وَ لَا تَدْعُو لِنَفْسِهَا بِشَيْءٍ [(علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۱۸۱)] .

سؤال کردم چرا برای خودت دعا نمی کنی؟ فرمود : یا بَنِي الْجَارِ ثُمَّ الدَّارِ" [(علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۱۸۱)] .

عَنِ السَّكُونِيِّ قَالٌ : " دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) وَ أَنَا مَغْمُومٌ مَكْرُوبٌ فَقَالَ لِي : يَا سَكُونِي مِمَّا عَمَّكَ؟ قُلْتُ وُلِدْتُ لِي ابْنَةٌ. فَقَالَ : يَا سَكُونِي عَلَى الْأَرْضِ ثِقُلُهَا وَ عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا تَعِيشُ فِي غَيْرِ أَجْلِكَ وَ تَأْكُلُ مِنْ غَيْرِ رِزْقِكَ فَسَرَى وَ اللَّهُ عَنِّي فَقَالَ لِي : مَا سَمَّيْتَهَا؟ قُلْتُ : فَاطِمَةَ. قَالَ : آه آه ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ فَقَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى وَالِدِهِ إِذَا كَانَ ذَكَرًا أَنْ يَسْتَفِرَّهُ أُمُّهُ وَ يَسْتَحْسِنَ اسْمَهُ وَ يَعْلَمُهُ كِتَابَ اللَّهِ وَ يَطْهَرُهُ وَ يَعْلَمُهُ السَّبَّاحَةَ وَ إِذَا كَانَتْ أُنْثَى أَنْ يَسْتَفِرَّهُ أُمُّهَا وَ يَسْتَحْسِنَ اسْمَهَا وَ يَعْلَمُهَا سُورَةَ النُّورِ وَ لَا يَعْلَمُهَا سُورَةَ يُوسُفَ وَ لَا يَنْزِلُهَا الْعُرْفَ وَ يَعَجِّلَ سَرَّاحَهَا إِلَى بَيْتِ زَوْجِهَا أُمَّ إِذَا سَمَّيْتَهَا فَاطِمَةَ فَلَا تُسَبِّهَا وَ لَا تَلْعَنُهَا وَ لَا تُضْرِبُهَا" [(كافی ، ج ۶ ، ص ۴۸)] .

۴. در کلام بزرگان

فی الحدیث : ان لنا مع الله حالات لا یسعه ملک مقرب و لا نبی مرسل [امام خمینی در حکومت

به گفته روایات این مقامات برای زهرا نیز هست.

هر کس درباره فاطمه گفتاری دارد به قدر فهم خودش حرف زده ، دریا در کوزه جا نمی گیرد [امام خمینی به مناسبت روز زن ، کتاب در جستجوی راه از کلام امام ، ص ۸۳]

فضایل زهرا هم طراز فضایل بی نهایت پیامبر اکرم (ص) و خاندان عصمت است.

تمام ویژگیهای انبیا در فاطمه است.

اگر مرد بود نبی بود ، اگر مرد بود به جای رسول الله بود. [زن در دیدگاه امام ، ۵۶] .

آیه الله وحید خراسانی در پایان یک روز درس فقه : (چند نکته)

۱ _ این فقه اصغر بود و حالا وارد فقه اکبر می شویم. (مقام فاطمه (س))

در فقه اصغر ما بر مطلب مسلط بودیم و در فقه اکبر مطلب بر ما مسلط است.

أَيُّهَا يَحِبُّ اللَّهَ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَ كَانَ اللَّهُ سَمِيعاً عَلِيماً [نساء/ ۱۴۸] .

عجیب است ، استثناء آن اثبات است؛ یعنی خدا دوست دارد برای مظلوم فریاد زده شود

۲ _ علی (ع) که در زیارتش اصبر الصابرين

است. (خار در چشم و استخوان در گلو صبر می کند) در مرگ فاطمه (س) بی تاب است.

قَلَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَنْ صَفِيَّتِكَ صَبْرِي [کافی ، ج ۱ ، ص ۴۵۸] .

ما أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى [طه/ ۲] .

کسی که خبیر ، خندق و ليله المبيت را دید.

۳ _ اول کسی که وارد بهشت می شود فاطمه (س) است. با توجه به این که عدالت در کار است و باید شخص اول عالم برود

چه می شود؟ برای شخص اول؛ یعنی رسول الله (ص)

سوره طه آمد که خیلی خود را به زحمت نینداز و فاطمه هم (طبق حدیث) در محراب می ایستاد به طوری که قدمهایش ورم می کرد.

۴_ فاطمه در احسن صور وارد محشر می شود با توجه به این کَهْفَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ [زلزال/۷].

۵_ مشکل فاطمه (س) فدک نیست. مطلب این است که اگر امروز حق دختر پیامبر (ص) زیر پا شود، فردا حق امت پایمال می شود. اگر امروز بیسوادها روی کار آیند؛ فردا ولید، یزید، منصور و مأمون روی کار می آیند و هر آینه این درد بزرگ است.

۵. در کتب اهل سنت

۱_ إِنْ فَاطِمَةُ سَيِّدَةُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ

۲_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ نَادَى مَنْادٌ تَحْتَ الْحِجَبِ يَا أَهْلَ الْجَمْعِ غَضُّوا أَبْصَارَكُمْ وَنَكِسُوا رُءُوسَكُمْ فَهَذِهِ فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ تَرِيدُ أَنْ تَمُرَ عَلَى الصَّرَاطِ

۳_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا فَاطِمَةُ إِنْ اللَّهُ يَغْضِبُ لَغَضْبِكَ وَيَرْضَى لِرِضَاكَ

۴_ عَائِشَةُ: وَ اللَّهُ مَا أَعْلَمُ رَجُلًا كَانَ أَحَبَّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) مِنْ عَلِيٍّ (ع) وَ لَا فِي الْأَرْضِ أَمْرٌ كَانَتْ أَحَبَّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) مِنْ فَاطِمَةَ.

۵_ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ مِنَ النَّاسِ أَحَدًا أَشْبَهَ كَلَامًا وَ حَدِيثًا بِرَسُولِ اللَّهِ (ص) مِنْ فَاطِمَةَ كَانَتْ إِذَا دَخَلَتْ عَلَيْهِ رَحِبَ بِهَا وَ قَبْلَ يَدَيْهَا وَ أَجْلَسَهَا فِي مَجْلِسِهِ.

۶_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّمَا فَاطِمَةُ شَجْنَةٌ مَنِيَّ يَقْبِضُنِي مَا يَقْبِضُهَا وَ يَبْسُطُنِي مَا يَبْسُطُهَا

۷_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّمَا فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مَنِيَّ يُؤْذِنُنِي مِنْ آذَانِهَا

۸_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): فَاطِمَةُ

بضعه منى يؤذيني ما يؤذيها

٩_ قال عمر لفاطمه : يا فاطمه و الله ما رايت احدا احب الى رسول الله (ص) منك و و الله ما كان احد من الناس بعد ابيك احب اليّ منك. [مستدرک حاكم ، ج ٣ ، ص ١٦٤ _ ١٥١] .

١٠_ عن ثوبان مولى رسول الله (ص) قال : و كان رسول الله (ص) إذا سافر كان آخر عهده بإنسان من أهله فاطمه (ع) و أول من يدخل عليه إذا قدم فاطمه.

١١_ عن أنس أن رسول الله (ص) كان يمر بباب فاطمه إذا خرج إلى صلاة الفجر لما نزلت هذه الآية قريبا من سته أشهر يقول الصلاة يا أهل البيت "إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً" (احزاب-٣٣)

١٢_ عن مينا بن أبي مينا مولى عبد الرحمن بن عوف ، قال : سمعت رسول الله (صلى الله عليه و آله) يقول : "أنا الشجره ، و فاطمه فرعها ، و على لقاحها ، و الحسن و الحسين ثمرها. و زاد عبد الرزاق و شيعتنا ورقها ، الشجره أصلها فى جنه عدن ، و الفرع و الورق و الثمر فى الجنه."

١٣_ عاشت بعد النبى (ص) سته أشهر فلما توفيت دفنها على ليلا و لم يؤمن بها أبو بكر و صلى عليها على (ع) .

١٤_ قالت اسماء بنت عميس : غسلت انا و على فاطمه.... [مستدرک حاكم ، ج ٣ ، ص ١٦٤ _ ١٥١] .

٦. فضائل حضرت فاطمه (سلام الله)

المقصد الثالث فى فضائل فاطمه (س) و فيه ابواب؛

فى انعقاد نطفه فاطمه (س) من ثمار الجنه و انها حوراء انسيه لم

تحض و لم تطمئث.

فى ان فاطمه (س) حدثت امها فى بطنها و ولت ولادتها حواء و آسيه و كلثم و مريم فولدت و وقعت على الارض ساجده.

فى وجه تسميتها بفاطمه (س) و بيان كنيته.

فى شباهه فاطمه (س) بالنبي (ص) من وجوه و تقبيل النبي (ص) لها

فى حنو فاطمه (س) على ابيها و حنو ابيها عليها

فى ان النبي (ص) اذا سافر كان آخر عهده بفاطمه (س) و اذا قدم كان اول عهده بها

فى قيام فاطمه (س) بخدمه البيت و تعليم النبي (ص) لها التسبيح

فى اعطاء النبي (ص) فدكا لفاطمه (س)

فى ان فاطمه (س) سيده النساء و افضلهن

فى بعض كرامات فاطمه (س)

فى ان فاطمه (س) صديقه و هى خيره الله

فى ان فاطمه (س) اصدق الناس لهجه

فى قول النبي (ص) او وُلد فاطمه (س) انا ابوهم و عصبتهم

فى قول النبي (ص): فاطمه بضعه منى فمن اغضبها اغضبني

فى ان الله يغضب لغضب فاطمه (س) و يرضى لرضاها

فى ان فاطمه (س) اسر اليها النبي (ص) عند وفاته انها اول اهل بيته لحوقا

فى ندبه فاطمه (س) اباها و حزنها عليه

فى ان فاطمه (س) امرت اسماء بنت عميس ان تصنع لها نعشا

فى ان فاطمه (س) اخبرت عند وفاتها انها مقبوضه

فى بعث فاطمه (س) يوم القيامة و مرورها على الصراط

فى ان فاطمه (س) حرم الله ذريتها على النار

فى زفاف فاطمه (س) الى الجنة

فى ان فاطمه (س) اول من يدخل الجنة. [فضائل الخمسه ، صحاح السنه ، ج ٣] .

٧. مصحف حضرت فاطمه (سلام الله)

١ _ يظهر من بعض الاحاديث انه كان لدى الائمة كتابان من ابيهم الامام على (ع) اسم احدهما الجامعه فيه احكام الحلال و الحرام و

آخر يسمونه بالجفر فيه ابناء الحوادث الكائنه و كتاب ثالث من امهم فاطمه (س) بنت رسول الله (ص) يسمونه مصحف فاطمه (س) فيه ابناء من احاديث وردت عن ائمه اهل البيت.

عَنْ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : " عِنْدَنَا الْجَامِعَةُ وَ هِيَ سَيَبْعُونَ ذِرَاعًا فِيهَا كُلُّ شَيْءٍ حَتَّى أَرَشُ الْخَدَشَ إِمْلَاءَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ خَطَّ عَلَيَّ (ع) وَ عِنْدَنَا الْجَفْرُ وَ هُوَ أُدِيمٌ عَكَظِي قَدْ كَتَبَ فِيهِ حَتَّى مَلَأَتْ أَكْرَاعَهُ فِيهِ مَا كَانَ وَ مَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ " [بصائر الدرجات ، ص ١٦٠] .

الكراع من كل شىء : طرفه . و فى بصائر الدرجات : باكثر من سند عن الامام الصادق (ع) قال : قال ابو عبد الله (ع) : " لاقوام كانوا ياتونه و يسألونه عما خَلَّفَ رسول الله (ص) الى على (ع) و عما خلف على ابى الحسن : لقد خَلَّفَ رسول اله (ص) عندنا ما فيها كل ما يحتاج اليه ارش الخدش و الظفر و خَلَّفَت فاطمه مصحفا ما هو قرآن... الحديث " [بصائر الدرجات ، ص ١٥٦] .

قال الصادق (ع) : قيل له إن عبد الله بن الحسن يزعم أنه ليس عنده من العلم إلا ما عند الناس فقال صدق و الله ما عنده من العلم إلا ما عند الناس و لكن عندنا و الله الجامعه فيها الحلال و الحرام و عندنا الجفر أ فيدرى عبد الله أ مسك بغير أو مسك شاه و عندنا مصحف فاطمه أما و الله ما فيه حرف من القرآن و لكنه إملاء رسول الله (ص) و خط على (ع) كيف يصنع عبد الله إذا جاءه الناس من كل

فن يسألونه أ ما ترضون أن تكونوا يوم القيامة آخذين بحجزتنا و نحن آخذون بحجزه نبينا و نبينا أخذ بحجزه ربه [بصائر الدرجات ، ص ۱۶۱] .

۲. دوران زندگی

۱. دوران ولادت

۱ _ سال تولد : ۵ سال قبل از بعثت (سنّی) ۵ سال بعد از بعثت (شیعه) .

۲ _ خدیجه با فاطمه (س) در شکم راز و نیاز می کرد.

۳ _ قال رسول الله (ص) : یا خدیجه هذا جبرئیل یبشرنی بأنها أنثی و أنها النسمة الطاهره المیمونه و أن الله تعالی سیجعل نسلی منها و سیجعل من نسلها أئمه فی الأئمه و یجعلهم خلفاء فی أرضه بعد انقضاء و حیه [دلائل الإمامه ، ص ۸] .

جبرئیل به محمد (ص) بشارت داد که بچه ای که در رحم خدیجه می باشد دختری است که نسل تو از او به وجود خواهد آمد.

۴ _ هنگام تولد فرشتگان خدا و حوریان بهشتی به کمک خدیجه آمدند. [بحار ، ج ۴۳ ، ص ۲ و ج ۱۶ ، ص ۸۰] .

۵ _ قبل از تولد ، جبرئیل به رسول خدا (ص) پیام داد که ۴۰ روز از خدیجه فاصله بگیرد و در این مدت به عبادت پرداخت و یصومُ النَّهَارَ وَ یَقُومُ اللَّیْلَ [فاطمه الزهراء ، ص ۵۱] .

۶ _ در زیارت فاطمه (س) دارد کهو تفاحه الفردوس و الخلد التی شرفت مولدها بنساء الجنه [إقبال الأعمال ، ص ۶۲۴] .

۷ _ زنان قریش چون با ازدواج خدیجه مخالف بودند او را رها کردند و لذا وقت زایمان که به سراغ آنها فرستاد از آمدن خودداری کردند ، خدیجه دل شکسته شد ، در این حال چهار زنکأنهن من نساء بنی هاشم]

که خداوند از بهشت فرستاده بود؛ یعنی آسیه ، مریم ، ساره و کلثوم به بالین خدیجه (س) حاضر شدند.

۸_ در شب معراج رسول گرامی (ص) رطب میل فرمود و از آن رطب نطفه وجودی زهرا منعقد شد. [عوامل] .

۹_ از امام باقر (ع) نقل است که به رسول خدا (ص) گفته شد : محبت و احترام فوق العاده شما نسبت به فاطمه (س) از چه رو است؟ فقال : "إن جبرئیل (ع) أتانی بتفاحه من تفاح الجنة فأكلتها فتحولت ماء في صلبی ثم وقعت خدیجه فحملت بفاطمه فأنا أشم منها رائحة الجنة" [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۱۸۳] .

۱۰_ در روایاتی آمده است که جبرئیل سیب برای حضرت آورد و نطفه زهرا از آن سیب منعقد شد. [عوامل] .

۱۱_ چهل روز به فرمان خدا از خدیجه جدا شد و مشغول روزه بود و شبها عبادت می کرد ، در این مدت عمار را نزد خدیجه فرستاد که نیامدن من به خانه به خاطر قهر و کم علاقگی نیست.

۲. دوران کودکی

۱_ عن ابن مسعود قال : " ما رایت رسول الله (ص) دعا علی قریش غیر یوم واحد فانه کان یصلی و رهط من قریش جلوس و سلی جزور (شکبه شتر) فقالوا من یاخذ هذا فیلقیه علی ظهره فقام رجل و القاه علی ظهره فلم یزل ساجدا حتی جاءت فاطمه فاخذته عن ظهره" [ذخائر العقبی ، ص ۴۷] .

شاید ام ابیها به این خاطر باشد که کفار حمایت این کودک را حمایت مادرانه از پدر می دیدند و شاید هم

به این دلیل باشد که آیه نازل شد و ازواجه امهاتفاطمه پرسید: من چه؟ فرمود: تو ام پدرت هستی، نظیرانت اخیکه به حضرت علی (ع) فرمود.

۲_ مدتی از دوران شیرخوارگی را در شعب ابی طالب گذراند و در همان محیط قحطی غذاخور شد و شمشیرهای برهنه را برای حراست پدرش می دید، طبیعی است که چنین شخصی مبارز و سرسخت بار آید و در راه هدف از شکنجه باک ندارد.

۳_ رشد و تربیت او در خانه وحی بود. حالات پیامبر (ص) را به هنگام دریافت وحی مشاهده می کرد. [فاطمه من المهد، ۱۴۳].

۴_ فاطمه شاهد تمام شکنجه های پدرش بود، او می دید که بر سر پدر خاکستر می ریزند، در حال قرائت قرآن در حجر اسماعیل با شیوه های مختلف پدرش را شکنجه می دادند.

۵_ ابن عباس می گوید: قریش به لات و عزی و منات قسم خوردند که پیامبر (ص) را ترور کنند. فاطمه (س) خدمت پیامبر (ص) رسید در حالی که می گریست و قضیه را برای پدرش نقل کرد و سختی آنقدر بالا گرفت تا ناچار پیامبر (ص) در شعب ابی طالب در محاصره قرار گرفت و هر لحظه منتظر هجوم مشرکین بودند، در حالی که مردم هم از ارتباط منع شده بودند، آن قدر بچه ها گرسنگی کشیدند که صدای گریه آنها به اهل مکه می رسید و فاطمه (س) باین مشکلات و سختیها کودکی را می گذرانید و رشد می کرد. [فاطمه من المهد، ۱۴۴].

۶_ فاطمه (س) از ۵ سالگی تا ۸ سالگی را در شعب ابی طالب گذراند و در

این مدت شاهد از دست دادن مادر عزیزشان حضرت خدیجه و عمویش ابی طالب بود.

۷_ در توهین ها و آزارهای پدر تسکین دهنده پدر بود و لباس های پدر را که دشمنان کثیف کرده بودند می شست.

۳. دوران ازدواج

۱. خواستگاری

۱_ عثمان و عبد الرحمن بن عوف برای خواستگاری فاطمه (س) آمدند و برای جذب حضرت گفتند مهریه اش ۱۰۰ شتر همراه با بار پارچه اعلاى مصرى و ۱۰۰۰۰ دینار می باشد ، حضرت رسول (ص) خشمناک شد و مشتی خاک به او پرتاب کرد و فرمود : " تو مرا اسیر دنیا می دانی " [زندگی زهرا ، ص ۳۵ نقل از ابن شهر آشوب ، ج ۳ ، ص ۲۴۵]

۲_ عمر و ابوبکر چندین بار تقاضای ازدواج با فاطمه (س) را کردند ، اما پیامبر (ص) نپذیرفت.

۲. شب عروسی

منافقان متوجه شدند که غذا کم است. صد نفر در شب عروسی مهمان شدند تا غذا کم بیاید و آبروی پیامبر (ص) بریزد. غذا چنان مبارک شد که منافقان سخت تحت تاثیر قرار گرفتند و ایمان آوردند.

شب عروسی صدای سائلی برهنه را شنید ، خواست پیراهن کهنه بدهد ، به یادش آمد کهنن تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ [آل عمران/ ۹۲] .

لباس نو را که پدرش برای او خریده بود ، به فقیر داد. [احقاق الحق]

۳. جهیزیه

۱_ یک قواره پیراهن : ۷ درهم.

۲_ یک روسری بزرگ.

۳_ یک حوله خیبری.

۴_ یک تختخواب.

۵_ دو عدد تشک.

۶_ چهار بالش.

۷_ یک پرده پشمی.

۸_ یک حصیر.

۹_ دست آس (آسیای دستی).

۱۰_ طشت مس.

۱۱_ مشک چرمی.

۱۲_ ظرف بزرگ

برای دوشیدن شیر.

۱۳_ آفتابه.

۱۴_ دو کوزه و یک سبو

۱۵_ چادر

[احقاق الحق ، ج ۱۰ ، ص ۳۶۹ و ۳۹۹ و بحار ، ج ۴۳ ، ص ۹۴] .

۴. همسر داری

۱_ علی (ع) : " وقتی به خانه آمده و به فاطمه نگاه می کردم تمام غم و غصه هایم بر طرف می شد "

۲_ علی (ع) : " به خدا سوگند هرگز کاری نکردم که فاطمه غضبناک شود ، فاطمه هم هیچگاه مرا خشمناک نکرد "

۳_ قال الباقر (ع) : إِنَّ فَاطِمَةَ (س) ضَمِنَتْ لِعَلِيٍّ (ع) عَمَلَ الْبَيْتِ وَالْعَجِينَ وَالْخُبْزَ وَقَمَّ الْبَيْتِ وَضَمِنَ لَهَا عَلِيُّ (ع) مَا كَانَ خَلْفَ الْبَابِ نَقَلَ الْحَطَبِ وَأَنْ يَجِيءَ بِالطَّعَامِ [تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۱۷۱] .

۴_ قال الباقر (ع) : قال علی (ع) لها يوما يا فاطمه هل عندك شيء قالت لا والذى عظم حقك ما كان عندنا منذ ثلاثة أيام شيء نقریک به قال أ فلا أخبرتنی قالت كان رسول الله (ص) نهانی أن أسألك شيئا فقال لا تسألی ابن عمك شيئا إن جاءك بشيء عفو وإلا فلا تسأليه [تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۱۷۱] .

۵_ قال الصادق (ع) : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَيِّمًا لَمَّا وَاتَّ اللَّهُ عَلَيْهِ يَخْتَبُ وَيَسْتَقِي وَيَكْنُسُ وَكَانَتْ فَاطِمَةُ سَيِّمًا لَمَّا وَاتَّ اللَّهُ عَلَيْهَا تَطْحَنُ وَتَعْجِنُ وَتَخْبِزُ [كافي ، ج ۵ ، ص ۸۶] .

۶_ حضرت زهرا (س) از رسول الله (ص) درخواست خادم کرد. حضرت فرمود : " چیزی به تو تعلیم می دهم که برای تو از خادم بهتر است و آنگاه تسیحات حضرت (س) را به او آموخت. فاطمه

(س) عرض کرد: رَضِيْتُ عَنِ اللَّهِ وَعَنْ رَسُولِهِ. [من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۳۲۰].

۷_ فاطمه زهرا (س) گاهی حضرت امیر را به پسر عمو صدا می زدند و از بعد عاطفی قوی تر است" [کتاب الزهراء، مقاله حاج شیخ عباس قمی، ص ۲۷]

۸_ حتی بعد از شهادت نمی خواست دل شوهر رنجیده شود، لذا وصیت کرد از زیر پیراهن غسلم بده.

۵. تربیت فرزند

۱_ امام حسین (ع) در عاشورا فرمود: هیئات منا الذله یأبی الله لنا ذلک و رسوله و المؤمنون و حجور طابت و حجور طهرت [مثیر الأحران، ص ۵۴].

توجه دارید که زیر بار زور نرفتن را مربوط به حجور طابت و طهرتمی داند.

۶. اخلاق در خانه

بسیاری از اختلافات خانوادگی توقعات سرخورده و فقر است.

ناداری در خانه حضرت امیر (ع) به اوج رسید. لکن لحظه شهادت فاطمه (س) فرمود: یا علی یک بار هم من ترا ناراحت نکردم. علی (ع) هم همین جمله را فرمود.

۷. تحمل مشکلات

۱_ جابر می گوید با رسول خدا (ص) به خانه فاطمه (س) رفتیم. حضرت دید رنگ فاطمه (س) زرد شده، علت را پرسیدند، فاطمه (س) عرض کرد یا رسول الله (ص) الجوع پیامبر (ص) برایش دعا کرد. [وسائل، ج ۱۴، ص ۱۵۹].

۲_ أن سلمان قال: "كانت فاطمه (ع) جالسه قدامها رحي تطحن بها الشعير و علی عمود الرحي دم سائل و الحسين في ناحیه الدار بيكي فقلت يا بنت رسول الله دبرت (جريحه دار) كفاك و هذه فضه. فقالت أوصاني رسول الله (ص) أن تكون الخدمه لها يوما و لي

یوما فكان أمس يوم خدمتها. قال سلمان إني مولى عتاقه إما أن أطحن الشعير أو أسكت لك الحسين فقالت أنا بتسكيتيه أرفق و أنت تطحن الشعير" [الخرائج و الجرائح ، ج ۲ ، ص ۵۳۰] .

۳ _ دخل رسول الله (ص) على علي فوجده هو و فاطمه (ع) يطحنان في الجاروش فقال النبي (ص) : "أيكما أعيأ؟ فقال علي : فاطمه يا رسول الله. فقال لها : قومي يا بنیه. فقامت و جلس النبي (ص) موضعها مع علي (ع) فواساه في طحن الحب" [بحار الأنوار ، ج ۴۳ ، ص ۵۰] .

روزی پیامبر (ص) وارد خانه فاطمه (س) شد دید علی (ع) و فاطمه (س) مشغول آسیا کردن هستند ، پرسید کدامتان خسته ترید؟ علی (ع) عرض کرد : فاطمه (س) ، رسول خدا (ص) جای فاطمه (س) نشست و علی را کمک نمود. [بحار ، ج ۴۳ ، ص ۵۰] .

۴. مجاهدات

۱. حمایت از نبوت

۱ _ وقتی رسول خدا (ص) و علی (ع) از جنگ احد برگشتند؛ فاطمه (س) شمشیرهای آنان را شست و شوهرش را تحسین و تشویق می کرد. [بانوی نمونه ، ۱۰۳]

۲ _ فاطمه (س) علی (ع) را بر جنگ تشویق می کرد و جراحات بدنش را پانسمان کرده ، تن خسته او را تسکین می داد ، علی (ع) می فرمود : وقتی به خانه می آمدم و به زهرا (س) نگاه می کردم تمام غصه هایم برطرف می شد. [بانوی نمونه ، ۱۰۳]

۳ _ در گرماگرم حمله جنگ احد به میدان آمد روی الواقدی عن سهل بن سعد الساعدي قال : "خرج رسول الله (ص) يوم أحد و كسرت رباعيته و هشتت البيضة

علی رأسه و كانت فاطمه بنته (ع) تغسل عنه الدم و علی بن أبی طالب (ع) يسكب عليها بالمجن فلما رأَت فاطمه (ع) أن الماء لا يزيد الدم إلا كثره أخذت قطعه حصير فأحرقته حتى إذا صار رمادا ألزمته الجرح فاستمسك الدم. [بحار الأنوار ، ج ٢٠ ، ص ٣٠] .

٤_ قال أمير المؤمنين (ع) : كنا مع النبي (ص) في حفر الخندق إذ جائته فاطمه و معها كسره خبز فدفعتها إلى النبي (ص) فقال النبي عليه الصلاة و السلام. ما هذه الكسره؟ قالت : قرصا خبزتها للحسن و الحسين جئتك منه بهذه الكسره فقال النبي (ص) : أما إنه أول طعام دخل فم أبيك منذ ثلاث [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ٤٠] .

٥_ عَنْ سَيِّهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ قَالَ : "خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَوْمَ أُحُدٍ وَ كَثِيرَتْ رِبَاعِيَّتُهُ وَ هَشِيَمَتِ الْبَيْضَةُ عَلَى رَأْسِهِ فَكَانَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُهُ (ع) تَغْسِلُ عَنْهُ الدَّمَ" [بحار الأنوار ، ج ٢٠ ، ص ٣٠] .

فاطمه (س) گاهی لباسهای خون آلود پدرش را شستشو می کرد. در بازگشت از احد با ظرف آبی به استقبال پدر می رفت و سر و صورت پدر را می شست.

٢. حمایت از امامت

١_ در دفاع از علی (ع) و حمایت از ولایت سلیلی خورد ، تازیانه خورد ، با شمشیر به پهلویش زدند و او را در میان در و دیوار قرار دادند ، پهلویش شکست و محسنش را سقط کردند.

٢_ حضرت علی (ع) و فاطمه (س) دست حسن (ع) و حسین (ع) را می گرفتند و شبانه در خانه بزرگان مدینه می رفتند و سفارشات پیامبر (ص) را یادآوری می کردند" [

۳_ سخنرانی در مسجد.

۴_ مقاومت ایشان هنگامی که علی (ع) را به مسجد می کشاندند.

۳. خطبه حضرت فاطمه (سلام الله)

۱_ ائمه ما به فرزندان خود سفارش می کردند که خطبه فاطمه زهرا (س) را حفظ کنند [المراجعات ، ۳۰۸]

۲_ اولین محکمه قضائی بعد از پیامبر (ص) محاکمه ای که همه اش آمیخته با قرآن است. از زهرا (س) است :

الف) مکان محاکمه : مسجد النبی (ص)

ب) طرفین محاکمه : خلیفه ، اهل بیت. بزرگترین افراد برجسته : رئیس دولت و فاطمه.

ج) حضار : تمام مردم به خصوص اصحاب بزرگ.

د) موضوع : فدک.

ه) شاکی : فاطمه زهرا (س)

و) بازتاب : به وجود آمدن شیعه به خاطر استدلال فاطمه زهرا (س) ، روشن کردن چهره ها و اهداف

ز) نحوه حضور : فاطمه زهرا (س) با گروهی از زنان با چادری سرتاسری در پشت پرده.

ح) نحوه شکایت : فاطمه زهرا (س) با ناله ای سخت که همه را تکان داد شروع کرد.

ط) راوی ماجرا : زینب کبرا (س) .

خطبه شروع می شود :

الف) اول با مدح و ستایش خداوند متعال و حسن اطمینان و مقام رضایت از خداوند را حتی در حال رنجیدگی اعلام می دارد.

ب) بعد از رسالت و خدمات پدر فرمود.

ج) بعد مسئولیت مردم و کلیات مقاصد قرآن را در ضمن بیست مسئله تحلیل و تعلیل کرد.

د) بعد به خليفه راجع به فدك فرمود كهوَرث سَلِيْمَانُ دَاوُدَ [نمل/١٦].

هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا يَرِثُنِي وَ يَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ [مريم/٥-٦].

يُوصِيكُمُ اللّٰهُ فِيْ اَوْلَادِكُمْ لِلَّذِيْرِثُكُمْ مِنَ الذَّكَرِ مِثْلُ مِثْلِ الْاُنْثٰى [نساء/١١].

اِنْ

تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ [بقره/ ۱۸۰] .

ه) خلیفه گفت : من از پدرت شنیدم که فرمود : نحن معاشر الأنبياء لا نورث ما تركناه صدقه [نهج الحق ، ص ۲۶۸] .

و) زهرا (س) بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبِرُوا جَمِيلٌ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ [یوسف/ ۱۸] .

نکته : اگر کفانا کتاب اللهیس حدیث لا نورث چرا مطرح می شود و اگر حدیث مطرح می شود چرا کفانا کتاب الله؟ یک بام و دو هوا. [تلخیص از کتاب کمره ای ، ملکه اسلام فاطمه زهرا (س)] .

ماجرا : عایشه نزد عثمان رفت که ارث پیامبر (ص) را به من بده. عثمان گفت : مگر فاطمه که طلب ارث کرد تو شهادت ندادی که رسول الله ارث ندارد؟ [تاریخ طبری به نقل از ملکه اسلام کمره ای] .

۳ _ سپس خطاب به مردم فرمود :

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا [محمد/ ۲۴] .

سپس فاطمه (س) سر قبر پدر آمد ، زنان دورش جمع و او همچون کوه آتشفشان از دل سوز خود را نثار کرد. علی (ع) در خانه منتظر است. زهرا (س) برگشت و گفت : چرا ساکتی؟ امیر المؤمنین (ع) فرمود : حسبی الله.

بار دیگر که به عیادت فاطمه زهرا (س) آمدند ، به جای کسالت و دارو مسئله خلافت را مطرح کرد و فرمود : ألا هلم فاسمع و ما عشت أراک الدهر العجب و إن تعجب و قد أعجبتک الحادث إلی أی سناد استندوا و بأیه عروه تمسکوا استبدلوا الذنابی (پر نرم زیر دم) و الله بالقوادم (شاهپر) و

العجز بالكاهل [معانی الأخبار ، ص ۳۵۴] .

سفارش به حفظ خطبه های فاطمه (س) مورد عنایت امامان ما بوده است. [المراقبات ، ص ۳۰۸]

۴. ماجرای فدک

۱ _ وقتی آیهُوَ آتِ ذَا الْقُرْبَى [اسراء/ ۲۶] نازل شد ، پیامبر (ص) فاطمه (س) را خواست و فدک را به او بخشید.

۲ _ در واقع پیامبر (ص) فدک را به فاطمه (س) بخشید ، بلکه به خانه ولایت تقدیم نمود تا بدان وسیله به بودجه اقتصادی خلافت علی (ع) کمک کند.

۳ _ ابوبکر دستور مصادره فدک را صادر کرد.

۴ _ عایشه که می گفت پیامبر (ص) فرمود : ما پیامبران ارث نمی گذاریم (در مقابل فاطمه زهرا (س) در زمان عثمان نزد او رفت و ارث پیامبر (ص) را مطالبه کرد و عثمان جواب داد که مگر خودت شهادت ندادی که ما پیغمبران ارث نمی گذاریم.

۵ _ ابن ابی الحدید می گوید : به استاد مدرسه بغداد گفتم : آیا فاطمه (س) در ادعایش صادق بود یا نه؟ گفت : آری. گفتم : پس چرا ابوبکر فدک را پس نداد؟

گفت : اگر فدک را می داد فردا بر می گشت و خلافت را برای شوهرش مطالبه می کرد.

۶ _ ام سلمه به خاطر آنکه در مسئله فدک از فاطمه (س) دفاع کرد تا یک سال از حقوق خود محروم شد.

۵. شهادت

۱. مظلومیت حضرت فاطمه (سلام الله)

۱ _ وقتی عمر و ابوبکر به عنوان عیادت فاطمه (س) به دیدن او آمدند و تقاضای عفو و بخشش کردند ، فاطمه زهرا (س) فرمود : " خدا یا تو شاهد باش که اینها مرا اذیت کردند و شکایتشان را به تو و رسولت خواهم

نمود. هرگز از شما راضی نخواهم شد".

۲_ رسول خدا (ص) در آخرین روزهای عمرش مظلومیت فاطمه (س) را برایش تشریح کرد :

یا بنیه أنت المظلومه بعدی و أنت المستضعفه بعدی فمن آذاک فقد آذانی [کشف الغمه ، ج ۱ ، ص ۴۹۷] .

و کانی بک یا بنیه تستغیثین فلا یغثیک احد من امتی [مقرر از امالی شیخ صدوق] .

قال سلمان الفارسی رضی الله عنه : "لما أن مرض النبی (ص) المرضه التي قبضه الله فيها دخلت فجلست بین یدیه و دخلت علیه فاطمه الزهراء (ع) فلما رأته ما به خنقتها العبره حتی فاضت دموعها علی خدیها فلما أن رآها رسول الله (ص) قال ما يبکیک یا بنیه قالت و کیف لا أبکی و أنا أری ما بک من الضعف فمن لنا بعدک یا رسول الله قال لها لکم الله فتوکل علی و اصبری کما صبر آباؤ من الأنبیاء و أمهاتک من أزواجهم یا فاطمه أ و ما علمت أن الله تعالی اختار أباک فجعله نبیا و بعثه رسولا ثم علیا فزوجتک إیاه و جعله وصیا فهو أعظم الناس حقا علی المسلمین بعد أبیک و أقدمهم سلما و أعزهم خطرا و أجملهم خلقا و أشدهم فی الله و فی غضبا و أشجعهم قلبا و أثبتهم و أربطهم جأشا و أسخاهم کفا ففرحت بذلك الزهراء (ع) فرحا شديدا" [بحار الأنوار ، ج ۲۲ ، ص ۴۹۶] .

۳_ روزی رسول خدا (ص) فرمود :

قال رسول الله (ص) : یا أبا الحسن هذه و ديعه الله و و ديعه رسولہ محمد عندک فاحفظ الله و احفظنی فیها و إنک لفاعله یا علی هذه و الله

سیده نساء أهل الجنة من الأولین و الآخرین هذه و الله مریم الكبرى أما و الله ما بلغت نفسی هذا الموضع حتی سألت الله لها و لكم فأعطانی ما سألته یا علی انفذ لما أمرتک به فاطمه فقد أمرتها بأشیاء أمر بها جبرئیل (ع) و اعلم یا علی أنى راض عمن رضیت عنه ابنتی فاطمه و كذلك ربی و ملائکته یا علی و یل لمن ظلمها و یل لمن ابتزها حقها و یل لمن هتک حرمتها و یل لمن أحرق بابها و یل لمن آذى خلیلها و یل لمن شاقها و بارزها اللهم إنی منهم بریء و هم منى براء [بحار الأنوار ، ج ۲۲ ، ص ۴۸۴] .

۴ _ بارها می شد که نبی اکرم (ص) نگاهش به فاطمه (س) و علی (ع) و فرزندانش می خورد می گریست. وقتی علت را می پرسیدند می فرمود : بینا أنا و فاطمه و الحسن و الحسین عند رسول الله (ص) إذ التفت إلى فبکی فقلت ما یبکیک یا رسول الله قال أبکی من ضربتک علی القرن و لطم فاطمه خدها و طعن الحسن فی فخذہ و السم الذی یسقاہ و قتل الحسین [المناقب ، ج ۲ ، ص ۲۰۹] .

فاطمه (س) از بلال که دیگر اذان نمی گفت تقاضا کرد یک بار دیگر مؤذن پدرش را ببیند همین که بلال اذان گفتالله اکبر یاد پدر و ایام پدرش افتاد و گریه کرد :

فَلَمَّا بَلَغَ إِلَى قَوْلِهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ شَهَقَتْ فَاطِمَةُ (ع) شَهَقَةً وَ سَقَطَتْ لِوَجْهِهَا وَ عُشِي عَلَيْهَا فَقَالَ النَّاسُ لِبَلَالٍ : أَمْسِكْ يَا بَلَالُ فَقَدْ فَارَقَتْ ابْنَهُ رَسُولِ اللَّهِ (ص) الدُّنْيَا وَ ظَنُّوا أَنَّهَا قَدْ مَاتَتْ]

من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۹۷] .

بلال اذان را رها کرد تا فاطمه (س) به هوش آمد ، فرمود اذان را تمام کن و با اصرار حضرت ، بلال اذان را تمام کرد. [بحار ، ج ۴۳ ، ص ۱۵۷] .

۲. وصیت حضرت فاطمه (سلام الله)

۱ _ وصیت کردن به شوهرش علی (ع) که :

الف) بعد از من با امامه ازدواج کن ، چون مردان چاره ای از ازدواج ندارند ، ضمناً برای فرزندانم مثل من است.

ب) جسد مرا در تابوت بگذار ، مرا شب دفن کن.

ج) کسانی که به من ظلم کرده اند نگذاری در تشییع جنازه ام شرکت کنند. [منتهی الآمال]

۲ _ در وصیت فاطمه (س) به علی (ع) آمده که سلام مرا به فرزندانم که تا قیامت به وجود می آیند برسان.

۳ _ پرستار حضرت زهرا (س) همسر ابو رافع (ام سلمی) بوده است ، می گوید : "دستور داد آبی آوردم ، غسل کرد و بهترین لباس را پوشید و بسترش را وسط حجره قرار داد و به من فرمود : من الآن قبض روح می شوم" [مسند احمد ، ج ۶ ، ص ۴۶۱] .

۴ _ باغ و مالی که داشت برای امام حسن (ع) ، بعد امام حسین (ع) ، بعد فرزندان وصیت کرد.

۵ _ اثاثیه منزل را برای دخترش وصیت کرد.

۶ _ شاهد بر وصیت مقداد و زبیر بن عوام بودند.

۷ _ وصیت کرد احدی بر جنازه ام حاضر نشود ، به جز ام سلمه ، ام ایمن ، سلمان ، ابوذر ، مقداد ، عمار و حذیفه.

۸ _ وصیت کرد شب اول قبر بر سر قبرم

دعا و قرآن بخوان که در آن ساعت نیاز به انس با زندگان است. [ملکه اسلام از مناقب شهر آشوب، ج ۴، ص ۱۳ و روضه المتقین، ص ۱۳۰].

۹_ فاطمه زهرا (س) در بستر و در حال احتضار گریان بود. حضرت امیر (ع) پرسید: "چرا گریه می کنی؟ فرمود: برای آن رنجهایی که بعد از من خواهی دید. فرمود: در راه خدا همه مشکلات کم است" [ملکه اسلام، ۲۷۴]

۳. بیانات حضرت علی (ع)

۱_ مولا علی (ع) در خاک سپاری این گونه گفت:

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَنِّي وَعَنِ ابْنَتِكَ النَّازِلَةِ فِي جِوَارِكَ وَالسَّرِيعَةِ اللَّحَاقِ بِكَ قَلَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَنِّي صِدْفِيَّتِكَ صَبْرِي وَرَقَّ عَنْهَا تَجَلُّدِي إِلَّا أَنَّ فِي النَّأْسِيِّ لِي بِعَظِيمِ فُرْقَتِكَ وَفَادِحِ مُصِيبَتِكَ مَوْضِعٌ تَعَزُّ فَلَقَدْ وَسَدْتُكَ فِي مَلْخُودِهِ قَبْرِكَ وَفَاضَتْ بَيْنَ نَحْرِي وَصِدْرِي نَفْسُكَ فَإِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ فَلَقَدْ اسْتَوْجَعَتِ الْوَدِيعَةُ وَأُخِذَتِ الرَّهِينَةُ أَمَّا حُزْنِي فَسِرَّ مَدُّ وَأَمَّا لَيْلِي فَمَسَّ هَهُدَى إِلَى أَنْ يَخْتَارَ اللَّهُ لِي دَارَكَ الَّتِي أَنْتَ بِهَا مُقِيمٌ وَسَيَتَّبِعُكَ ابْنَتُكَ بِتَضَافِرِ أُمَّتِكَ عَلَيَّ هَضْمَهَا فَأَخْفَهَا السُّوَالُ وَاسْتِخْبَرَهَا الْحَالُ هَذَا وَلَمْ يَطُلِ الْعَهْدُ وَلَمْ يَحُلْ مِنْكَ الذِّكْرُ وَ ٠٠٠ [نهج البلاغه، خطبه ۲۰۲].

۲_ وقتی امیر المؤمنین (ع) هیجان زده وارد خانه شد و خبر شهادت زهرا (س) را شنید فرمود: اللَّهُمَّ إِنِّي رَاضٍ عَنِ ابْنِهِ نَبِيِّكَ اللَّهُمَّ إِنَّهَا قَدْ أُوحِشَتْ فَأَنْسِهَا اللَّهُمَّ إِنَّهَا قَدْ هُجِرَتْ فَصَلِّهَا اللَّهُمَّ إِنَّهَا قَدْ ظَلِمَتْ فَأَحْكَمْ لَهَا وَأَنْتَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ [خصال صدوق

ج ۲،

۴. قبر حضرت فاطمه (سلام الله)

۱_ قبر حضرت معلوم نیست و مفقودالاثراست ، لکن :

الف) در خانه که سفارش تابوت لازم نیست و مسئله تشیع مطرح نیست.

ب) بعید است در خانه دفن شود ، در کنار اطفال یتیم که هر روز داغ تازه می شود.

ج) روح عاشقانش به سوی بقیع متمایل است.

د) برای مخفی کردن گریه شب و خود قبر ، بقیع مناسب تر است.

۲_ علی (ع) از ترس دشمن قبر فاطمه (س) را با خاک یک سان نمود و صورت هفت یا چهل قبر تازه در نقاط مختلف درست کرد تا جای حقیقی آن شناخته نشود.

۵. حضرت فاطمه (سلام الله) در قیامت

۱_ حضرت در قیامت پیراهن خونین حسین (ع) را می آورد و دادخواهی می کند. [مقرر از مناقب ، ج ۲ ، ص ۹۱] .

۱. حضرت لقمان

۱. زندگی نامه

درباره شخصیت حضرت لقمان (ع) در قران فقط یکمرتبه با نام آن حضرت مطلبی آمده : **وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ** [لقمان/ ۱۲] . اما روایات فراوانی درباره آن حضرت (ع) رسیده است. [المیزان ، ص ۲۳۳]

بعضی لقمان (ع) را از حبشه که از طفولیت برده بوده است می دانند. بارها خدمت حضرت داود (ع) می رسید و استفاده می کرد.

۲. سیما و شخصیت

۱. درقرآن

وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ وَ مَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَ مَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ [لقمان/ ۱۲] .

وَ إِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَ هُوَ يعطُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ [لقمان/ ۱۳] .

فقال الملائكة بصوت لم يرههم لم يا لقمان قال لأن الحكم أشد المنازل و أكدها يغشاه الظلم من كل مكان إن وفي فبالحرى أن ينجو و إن أخطأ أخطأ طريق الجنة و من يكون فى الدنيا ذليلاً و فى الآخرة شريفاً خير من أن يكون فى الدنيا شريفاً و فى الآخرة ذليلاً و من تخير الدنيا على الآخرة تفتنه الدنيا و لا نصيب له فى الآخرة فعجبت الملائكة من حسن منطقته فنام نومه فأعطى الحكمة فانتبه يتكلم بها ثم كان يوزر داود بحكمته فقال له داود طوبى لك يا لقمان أعطيت الحكمة و صرفت عنك النعمة [عوالى الآلى، ج ٣، ص ٥١٧].

آيات قرآن در باره حضرت لقمان (ع) : سورة لقمان / آيات ١٢ و ١٣

٢. در روايات

و

فى الدر الثور اخرج مردويه عن ابى هريره قال : "قال رسول الله (ص) : "اتدرون ما كان لقمان؟" قالوا : "الله ورسوله اعلم" قال : "كان جشياً"

روى أن لقمان (ع) فى ابتداء أمره كان نائماً نصف النهار إذ جاء نداءً يا لُقْمَانُ هَلْ لَكَ أَنْ يَجْعَلَكَ اللَّهُ خَلِيفَةً فى الأَرْضِ تحكّم بين الناس بالحق فأجاب الصوت أن خيرنى ربى قبلت العافيه و لم أقبل البلاء و إن عزم على فسمعا و طاعه فإنى أعلم أنه إن فعل بى ذلك أعاننى و عصمنى [عوالى الآلى ، ج ٣ ، ص ٥١٧] .

قال رَشيولُ اللهِ (ص) : حَقًّا أَقُولُ لِمَنْ يَكُنْ لُقْمَانُ نَبِيًّا وَ لَكِنَّهُ كَانَ عَبِيداً كَثِيرَ التَّفَكُّرِ حَسَنَ اليَقِينِ أَحَبَّ اللهُ فَأَحَبَّهُ وَ مَنْ عَلَيْهِ بِالْحِكْمَةِ [قصص الأنبياء جزائرى ، ص ٣٢٨] .

حَدَّثَنِي أَبِي عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُنْقَرِيِّ عَنِ حَمَادٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ لُقْمَانَ وَ حِكْمَتِهِ الَّتِي ذَكَرَهَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ أَمْرًا وَ اللَّهُ مَا أُوتِيَ لُقْمَانُ الْحِكْمَةَ بِحَسَبٍ وَ لَا مَالٍ وَ لَا أَهْلٍ وَ لَا بَسْطٍ فى جِسْمٍ وَ لَا جَمَالٍ وَ لَكِنَّهُ كَانَ رَجُلًا قَوِيًّا فى أَمْرِ اللَّهِ مُتَوَرِّعًا فى اللَّهِ سَاكِتًا سَكِينًا عَمِيقَ النَّظْرِ طَوِيلَ الْفِكْرِ حَدِيدَ النَّظْرِ مُسْتَتِغِنٍ بِالْعَبْرِ لَمْ يَنْمِ نَهَارًا قَطُّ وَ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ عَلَى بَوْلٍ وَ لَا غَائِطٍ وَ لَا اغْتِسَالٍ لِشِدَّةِ تَسْتُرِهِ وَ عُمُوقِ نَظَرِهِ وَ تَحْفُظِهِ فى أَمْرِهِ وَ لَمْ يَضْحَكْ مِنْ شَيْءٍ قَطُّ مَخَافَةَ الْإِثْمِ وَ لَمْ يَغْضَبْ قَطُّ وَ لَمْ يَمَازِحْ إِنْسَانًا قَطُّ وَ لَمْ يَفْرَحْ لِشَيْءٍ إِنْ أَتَاهُ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَ لَا حَزِنَ مِنْهَا عَلَى شَيْءٍ قَطُّ

وَقَدْ نَكَحَ مِنَ النِّسَاءِ وَوُلِدَ لَهُ الْأَوْلَادُ الْكَثِيرَةُ وَقَدَّمَ أَكْثَرَهُمْ إِفْرَاطًا فَمَا بَكَى عَلَى مَوْتِ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَلَمْ يَمُرَّ بِرَجُلَيْنِ يَخْتَصِمَانِ أَوْ
يَقْتَتِلَانِ إِلَّا أَصْلَحَ بَيْنَهُمَا وَلَمْ يَمْضِ عَنْهُمَا حَتَّى تَحَاجَزَا وَلَمْ يَسْمَعْ قَوْلًا قَطُّ مِنْ أَحَدٍ اسْتَحْسَنَهُ إِلَّا سَأَلَ عَنْ تَفْسِيرِهِ وَعَمَّنْ أَخَذَهُ وَ
كَانَ يَكْثُرُ مَجَالَسَةَ الْفُقَهَاءِ وَالْحُكَمَاءِ وَكَانَ يَغْشَى الْقُضَاةَ وَالْمُلُوكَ وَالسَّلَاطِينَ فَيُرِثِي لِلْقُضَاةِ مِمَّا ابْتُلُوا بِهِ وَيَرْحَمُ الْمُلُوكَ وَ
السَّلَاطِينَ لِعِزَّتِهِمْ بِاللَّهِ وَطَمَئِنِّيَتِهِمْ فِي ذَلِكَ وَيَعْتَبِرُ وَيَتَعَلَّمُ مِمَّا يَغْلِبُ بِهِ نَفْسَهُ وَيَجَاهِدُ بِهِ هَوَاهُ وَيَحْتَرِزُ بِهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَكَانَ
يَدَاوِي قَلْبَهُ بِالتَّفَكُّرِ وَيَدَارِي نَفْسَهُ بِالْعِبَرِ وَكَانَ لَا يَظْعَنُ إِلَّا فِيمَا يَغْنِيهِ فَبِذَلِكَ أُوتِيَ الْحِكْمَةَ وَمُنِّحَ الْعِصْمَةَ وَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ
تَعَالَى أَمَرَ طَوَائِفَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ حِينَ انْتَصَفَ النَّهَارُ وَهَدَّاتِ الْعُيُونَ بِالقَائِلَةِ فَنَادُوا لُقْمَانَ حَيْثُ يَسْمَعُ وَ لَا يَرَاهُمْ فَقَالُوا يَا لُقْمَانَ هَلْ
لَكَ أَنْ يَجْعَلَكَ اللَّهُ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ تَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فَقَالَ لُقْمَانُ إِنَّ أَمْرِي رَبِّي بِذَلِكَ فَالَسَّمْعَ وَالطَّاعَةَ لِأَنَّهُ إِنْ فَعَلَ بِي ذَلِكَ
أَعَانِي عَلَيْهِ وَعَلَّمَنِي وَعَصَّيَنِي وَإِنْ هُوَ خَيْرِنِي قَبِلْتُ الْعَافِيَةَ فَقَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا لُقْمَانَ لِمَ قَالَ لِأَنَّ الْحُكْمَ بَيْنَ النَّاسِ بِأَشَدِّ الْمَنَازِلِ
مِنَ الدِّينِ وَ أَكْثَرُ فِتْنًا وَ بَلَاءً مَا يَخْذَلُ وَ لَا يِعَانُ وَ يَغْشَاهُ الظُّلْمُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَ صَاحِبُهُ مِنْهُ بَيْنَ أَمْرَيْنِ إِنْ أَصَابَ فِيهِ الْحَقُّ فَبِالْحَرِيِّ
أَنْ يَسْلَمَ وَ إِنْ أَخْطَأَ أَخْطَأَ طَرِيقَ الْجَنَّةِ وَ مَنْ يَكُنْ فِي الدُّنْيَا ذَلِيلًا وَ ضَعِيفًا كَانَ أَهْوَنَ عَلَيْهِ فِي الْمَعَادِ مِنْ أَنْ يَكُونَ فِيهِ حَكَمًا سَرِيًّا
شَرِيفًا وَ مَنْ

اخْتَارَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ يَخْسِرُهُمَا كَلْتَيْهِمَا تَزُولُ هَيْدُهُ وَ لَا تُدْرِكُ تِلْكَ قَالَ فَتَعَجَّبَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ حِكْمَتِهِ وَ اسْتَحْسَنَ الرَّحْمَنُ مَنَظِقَهُ فَلَمَّا أَمْسَى وَ أَخَذَ مَضْجَعَهُ مِنَ اللَّيْلِ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْحِكْمَةَ فَعَشَاهُ بِهَا مِنْ قَرْنِهِ إِلَى قَدَمِهِ وَ هُوَ نَائِمٌ وَ غَطَّاهُ بِالْحِكْمَةِ غَطَاءً فَاسْتَيْقَظَ وَ هُوَ أَحْكَمُ النَّاسِ فِي زَمَانِهِ وَ خَرَجَ عَلَى النَّاسِ يَنْطِقُ بِالْحِكْمَةِ وَ يَبِينُهَا فِيهَا قَالَ فَلَمَّا أُوتِيَ الْحُكْمَ وَ لَمْ يَقْبَلْهَا أَمَرَ اللَّهُ الْمَلَائِكَةَ فَنَادَتْ دَاوُدَ بِالْخِلَافَةِ فَقَبِلَهَا وَ لَمْ يَشْتَرِطْ فِيهَا بِشَرْطِ لُقْمَانَ فَأَعْطَاهُ اللَّهُ الْخِلَافَةَ فِي الْأَرْضِ وَ ابْتُلِيَ فِيهَا غَيْرَ مَرَّةٍ وَ كُلُّ ذَلِكَ يَهْوِي فِي الْخَطَاءِ يَقْبَلُهُ اللَّهُ وَ يَغْفِرُ لَهُ وَ كَانَ لُقْمَانُ أَنْ يَكْتُرَ زِيَارَةَ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ يَعْطُهُ بِمَوَاعِظِهِ وَ حِكْمَتِهِ وَ فَضْلِ عِلْمِهِ وَ كَانَ يَقُولُ دَاوُدُ لَهُ طُوبَى لَكَ يَا لُقْمَانَ أُوتِيَتْ الْحِكْمَةَ وَ صُرِفَتْ عَنْكَ الْبَلِيَّةُ وَ أُعْطِيَ دَاوُدُ الْخِلَافَةَ وَ ابْتُلِيَ بِالْخَطَاءِ وَ الْفِتْنَةِ ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ فِي قَوْلِ اللَّهِ " وَ إِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَ هُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ " (لقمان-١٣) قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : " قِيلَ لِلْقَمَانَ مَا الَّذِي أَجْمَعْتَ عَلَيْهِ مِنْ حِكْمَتِكَ قَالَ : قَالَ لَا أَتَكَلَّفُ مَا قَدْ كَفَيْتُهُ وَ لَا أُضِيعُ مَا وُلِّيْتُهُ " [قرب الإسناد ، ص ٣٥] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : كَانَ فِيمَا وَعَظَ بِهِ لُقْمَانُ ابْنَهُ أَنْ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنَّ تَكَّ فِي شَكِّ مِنَ الْمَوْتِ فَارْفَعْ عَنْ نَفْسِكَ النَّوْمَ وَ لَنْ تَسْتَطِيعَ ذَلِكَ وَ إِنْ كُنْتَ فِي شَكِّ مِنَ الْبَعْثِ فَادْفَعْ عَنْ نَفْسِكَ النَّبِيَّاهُ وَ لَنْ تَسْتَطِيعَ ذَلِكَ فَإِنَّكَ إِذَا فَكَّرْتَ فِي هَذَا عَلِمْتَ أَنَّ نَفْسَكَ بِيَدِ غَيْرِكَ وَ إِنَّمَا النَّوْمُ بِمَنْزِلِهِ

الْمَوْتِ وَإِنَّمَا الْيَقْظَةُ بَعْدَ النَّوْمِ بِمَنْزِلِهِ الْبُعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ وَقَالَ : قَالَ لُقْمَانُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا بُنَيَّ لَا تَقْتَرِبْ فَيَكُونَ أَبْعَدَ لَكَ وَلَا تَبْعُدْ فَتَهَانَ كُلُّ ذَايِهِ تُحِبُّ مِثْلَهَا وَابْنُ آدَمَ لَا يَحِبُّ مِثْلَهُ لَا تَنْشُرْ بَرَكَ إِلَّا عِنْدَ بَاغِيهِ وَكَمَا لَيْسَ بَيْنَ الْكِبْشِ وَالذُّبِّ خُلَّةٌ كَذَلِكَ لَيْسَ بَيْنَ الْبَارِّ وَالْفَاجِرِ خُلَّةٌ مَنْ يَقْتَرِبْ مِنَ الزَّفْتِ تَعَلَّقَ كَذَلِكَ مَنْ يَشَارِكِ الْفَاجِرَ يَتَعَلَّمُ مِنْ طُرُقِهِ مَنْ يَحِبُّ الْمِرَاءَ يَشْتَمُ وَمَنْ يَدْخُلُ مِمَّا دَخَلَ السُّوءِ يَتَّهَمُ وَمَنْ يَقَارِنِ قَرِينَ السُّوءِ لَا يَسْلَمُ وَمَنْ لَا يَمْلِكُ لِسَانَهُ يَنْدَمُ وَقَالَ يَا بُنَيَّ صَاحِبُ مَائَةٍ وَلَا تُعَادِ وَإِحْدَاً يَا بُنَيَّ إِنَّمَا هُوَ خَلْقُكَ وَخُلُقُكَ فَخَلْقُكَ دِينُكَ وَخُلُقُكَ بَيْنُكَ وَبَيْنَ النَّاسِ فَلَا تُبْغِضَنَّ إِلَيْهِمْ وَتَعَلَّمْ مَحَاسِنَ الْأَخْلَاقِ يَا بُنَيَّ كُنْ عَدِيداً لِلْأَخْيَارِ وَلَا تَكُنْ وَلِئْسَ لِلْأَشْرَارِ يَا بُنَيَّ أَدُّ الْأَمَانَةِ تَسْلِمُ دُنْيَاكَ وَآخِرَتُكَ وَكُنْ أَمِيناً فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى جَلٌّ وَعَلَا لَا يَحِبُّ الْخَائِنِينَ يَا بُنَيَّ لَا تُرِ النَّاسَ أَنَّكَ تَخْشَى اللَّهَ وَقَلْبُكَ فَاجِرٌ [قصص الأنبياء راوندى ، ص ١٩٠] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : كَانَ فِيمَا وَعَظَ بِهِ لُقْمَانُ ابْنَهُ يَا بُنَيَّ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا قَبْلَكَ لِأَوْلَادِهِمْ فَلَمْ يَبْقَ مَا جَمَعُوا وَلَمْ يَبْقَ مَنْ جَمَعُوا لَهُ وَ إِنَّمَا أَنْتَ عَبْدٌ مُسْتَأْجَرٌ قَدْ أُمِرْتَ بِعَمَلٍ وَوُعِدْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا فَأَوْفِ عَمَلَكَ وَاسْتَوْفِ أَجْرَكَ وَلَا تَكُنْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا بِمَنْزِلِهِ شَاهٍ وَقَعْتَ فِي زَرْعٍ أَخْضَرَ فَأَكَلْتَ حَتَّى سَمِنْتَ فَكَانَ حَتْفُهَا عِنْدَ سِمَنِهَا وَ لَكِنْ اجْعَلِ الدُّنْيَا بِمَنْزِلِهِ قَنْطَرَهُ عَلَى نَهْرٍ جُرَّتْ عَلَيْهَا وَ تَرَكْتَهَا وَ لَمْ تَرْجِعْ إِلَيْهَا آخِرَ الدَّهْرِ

أَخْرَبَهَا وَ لَمَّا تَعْمَرَهَا فَإِنَّكَ لَمْ تُؤْمَرْ بِعِمَارَتِهَا وَ اعْلَمْ أَنَّكَ سَيَسْأَلُ غَدًا إِذَا وَقَفْتَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْ أَرْبَعِ شَبَابِكَ فِيمَا أَبْلَيْتَهُ وَ عُمُرِكَ فِيمَا أَفْنَيْتَهُ وَ مَالِكَ مِمَّا اكْتَسَبْتَهُ وَ فِيمَا أَنْفَقْتَهُ فَتَأَهَّبْ لِدَلِّكَ وَ أَعِدْ لَهُ جَوَابًا وَ لَا تَأْسَ عَلَى مَا فَاتَكَ مِنَ الدُّنْيَا فَإِنَّ قَلِيلَ الدُّنْيَا لَا يَدُومُ بَقَاؤُهُ وَ كَثِيرُهَا لَا يَوْمُنُ بِلَاؤُهُ فَخُذْ حَذْرَكَ وَ جِدْ فِي أَمْرِكَ وَ اكشِفِ الْغِطَاءَ عَنْ وَجْهِكَ وَ تَعَرَّضْ لِمَعْرُوفِ رَبِّكَ وَ حِدِّدِ التَّوْبَةَ فِي قَلْبِكَ وَ اكْمُشْ فِي فِرَاعِكَ قَبْلَ أَنْ يَقْضِيَ لَكَ قَضِيَّتَكَ وَ يَقْضِيَ قَضَاؤَكَ وَ يَحَالَ بَيْنَكَ وَ بَيْنَ مَا تُرِيدُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٣٤] .

٣. گوشه ای از حکمتها

١ _ قَالَ لُقْمَانُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : " حَمَلْتُ الْجَنْدَلَ وَ الْحَدِيدَ وَ كُلَّ حِمْلٍ ثَقِيلٍ فَلَمْ أَحْمِلْ شَيْئًا أَثْقَلَ مِنْ جَارِ السُّوءِ وَ ذُقْتُ الْمَرَارَاتِ كُلَّهَا فَمَا ذُقْتُ شَيْئًا أَمْرًا مِنَ الْفَقْرِ يَا بَنِي لَمَّا تَنَجَّدِ الْجَاهِلُ رَسُولًا فَإِنْ لَمْ تُصِبْ عَاقِلًا حَكِيمًا يَكُونُ رَسُولَكَ فَكُنْ أَنْتَ رَسُولَ نَفْسِكَ يَا بَنِي اعْتَرِلِ الشَّرَّ يَعْتَرِلُكَ " [قصص الأنبياء راوندی ، ص ١٩٦] .

٢ _ قَالَ لُقْمَانُ (ع) : " لَأَنْ يَضْرِبَكَ الْحَكِيمُ فَيُوذِيكَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يَدْهِنَكَ الْجَاهِلُ بِدُهْنٍ طَيِّبٍ " [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ٢٦] .

٣ _ بدی مردم به تو و خوبی و نیکی خودت را به آنها حتما فراموش کن.

٤ _ یاد خدا و مرگ را حتما فراموش مکن.

٥ _ احمق زیبا ، مانند شمشیر زیبا ، برنده است؛ و باید از او فاصله گرفت.

٦ _ گفته عالم مثل باران است که زمین را زنده می کند.

٧ _ سنگین ترین بارها قرض است و بهترین

لذت‌ها عافیت ، و بدترین عیب‌ها ندیدن عیب خود است.

۸_ سؤالی که در شأن تو نیست نپرس؛ از لئیم چیزی نخواه ، خوش اخلاق فامیل مردم و بد اخلاق بیگانه فامیل است.

۹_ از لقمان (ع) سؤال شد : "چيست که فايده اش به همه می رسد؟" گفت : "نابودی بدها".

۱۲_ حکمت را به ناهل مده و از اهلش دریغ مدار ، به اندک خیری شاد شو ، کتمان مشکلات گنج است برای دنیا و ذخیره است برای قیامت ، در سحرخیزی از خروس کمتر مباش ، با مدح و گفته جهال مغرور شو.

۱۳_ بدا به حال کسی که سخن نیک را گوش نکند یا بداند و به آن عمل نکند ، به اعمال خود مغرور شو ، چون آفت آن عجب است.

۱۴_ با سفيه منازعه و با احمق مجادله نکن ، زیرا کندن سنگ های گران آسانتر از آن است.

۱۵_ اگر خواستی کسی را برگزینی اول با غضب امتحان کن. اگر در حال غضب منصف است ، برگزین.

۱۶_ عقل بدون ادب مثل درخت بی بار است.

۱۷_ قَالَ لُقْمَانُ (ع) : ثَلَاثَةٌ لَا يَعْرِفُونَ إِلَّا فِي ثَلَاثَةِ مَوَاضِعَ لَا يَعْرِفُ الْحَلِيمُ إِلَّا عِنْدَ الْغَضَبِ وَلَا يَعْرِفُ الشُّجَاعُ إِلَّا فِي الْحَرْبِ وَلَا تَعْرِفُ أَخَاكَ إِلَّا عِنْدَ حَاجَتِكَ إِلَيْهِ [إختصاص مفید ، ص ۲۴۶] .

۱۸_ يَا بُنَيَّ اوصيك باثنتين ماتزال بخيرٍ ما تمسك بهما : درهمك لمعاشك و دينك لمعادك [لغت نامه دهخدا]

قَالَ فَوْعَلٌ لُقْمَانُ ابْنُهُ بِأَثَرٍ حَتَّى تَفْطَرَ وَ انْشَقَّ وَ كَانَ فِيمَا وَعَظَهُ بِهِ يَا حَمَادُ أَنْ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنَّكَ مِنْذُ سَقَطْتَ إِلَى الدُّنْيَا اسْتَدْبَرْتَهَا وَ

اسْتَقْبَلَتِ الْآخِرَةَ فَدَارٌ أَنْتَ إِلَيْهَا تَسِيرُ أَقْرَبُ إِلَيْكَ مِنْ دَارٍ أَنْتَ عَنْهَا مُتَبَاعِدٌ يَا بُنَيَّ حَيْسَ الْعُلَمَاءِ وَازْحَمُهُمْ بِرُكْبَتِكَ وَلَا تُجَادِلُهُمْ فَيَمْنَعُوكَ وَخُذْ مِنَ الدُّنْيَا بِلَاغًا وَلَا تَرْفُضْهَا فَتَكُونَ عِيَالًا عَلَى النَّاسِ وَلَا تَدْخُلْ فِيهَا دُخُولًا يَضْرِبُ آخِرَتَكَ وَصِيْمٌ صَوْمًا يَقْطَعُ شَهْوَتَكَ وَلَا تَصُمْ صِيَامًا يَمْنَعُكَ مِنَ الصَّلَاةِ فَإِنَّ الصَّلَاةَ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الصِّيَامِ يَا بُنَيَّ إِنَّ الدُّنْيَا بَحْرٌ عَمِيقٌ قَدْ هَلَكَ فِيهَا عَالَمٌ كَثِيرٌ فَاجْعَلْ سَيْفِيَّتَكَ فِيهَا الْإِيمَانَ وَاجْعَلْ شِرَاعَهَا التَّوَكُّلَ وَاجْعَلْ زَادَكَ فِيهَا تَقْوَى اللَّهِ فَإِنَّ نَجْوَتَ فِرْحَمِهِ اللَّهِ وَإِنْ هَلَكْتَ فَبِدُنُوبِكَ يَا بُنَيَّ إِنْ تَأَدَّبْتَ صَاحِبًا غَيْرًا انْتَفَعْتَ بِهِ كَبِيرًا وَمَنْ عَنَى بِالْأَدَبِ اهْتَمَّ بِهِ وَمَنْ اهْتَمَّ بِهِ تَكَلَّفَ عِلْمَهُ اشْتَدَّ لَهُ طَلْبُهُ وَمَنْ اشْتَدَّ لَهُ طَلْبُهُ أَذْرَكَ مَنَفَعَتَهُ فَاتَّجِدْهُ عَادَةً فَإِنَّكَ تَخْلُفُ فِي سَيْلِكَ وَتَنْفَعُ بِهِ خَلْفَكَ وَيُرْتَجِيكَ فِيهِ رَاغِبٌ وَيَخْشَى صَوْلَتَكَ رَاهِبٌ وَإِيَّاكَ وَالْكَسَلَ عَنْهُ بِالطَّلَبِ لِغَيْرِهِ فَإِنْ غَلَبَتْ عَلَى الدُّنْيَا فَلَا تَغْلِبَنَّ عَلَى الْآخِرَةِ فَإِذَا فَاتَكَ طَلَبُ الْعِلْمِ فِي مَظَانِهِ فَقَدْ غَلَبَتْ عَلَى الْآخِرَةِ وَاجْعَلْ فِي أَيَّامِكَ وَليَالِيكَ وَسَاعَاتِكَ لِنَفْسِكَ نَصِيْبًا فِي طَلَبِ الْعِلْمِ فَإِنَّكَ لَمْ تَجِدْ لَهُ تَضَمُّعًا أَشَدَّ مِنْ تَرْكِهِ وَلَا تُمَارِينَ فِيهِ لَجُوجًا وَلَا تُجَادِلَنَّ فِيهَا وَلَا تُعَادِينَ سُلْطَانًا وَلَا تُمَاشِينَ ظُلُومًا وَلَا تُصَادِفَنَّ وَلَا تُوَاحِشَنَّ فَاسْتَقِمْ وَلَا تَصِاحِبَنَّ مُتَّهَمًا وَاخْزُنْ عِلْمَكَ كَمَا تَخْزُنُ وَرَقِّعْ يَا بُنَيَّ خَفِ اللَّهُ خَوْفًا لَوْ أَتَيْتَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِبِرِّ الثَّقَلَيْنِ خَفَّتْ أَنْ يَعَذِّبَكَ وَارْجُ اللَّهَ رَجَاءً لَوْ وَافَيْتَ الْقِيَامَةَ بِإِثْمِ الثَّقَلَيْنِ رَجَوْتَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكَ

فَقَالَ لَهُ ابْنُهُ يَا أَبَتِ وَ كَيْفَ أَطِيقُ هَذَا وَ إِنَّمَا لِي قَلْبٌ وَاحِدٌ فَقَالَ لَهُ لُقْمَانُ يَا بُنَيَّ لَوْ اسْتُخْرِجَ قَلْبُ الْمُؤْمِنِ فَشُقَّ لَوُجِدَ فِيهِ نُورَانِ نُورٌ لِلْخَوْفِ وَ نُورٌ لِلرَّجَاءِ لَوْ وَزِنَا مَا رُجِحَ أَحَدُهُمَا عَلَى الْآخَرِ بِمِثْقَالِ ذَرَّةٍ فَمَنْ يَوْمُنُ بِاللَّهِ يَصِدِّقُ مَا قَالَ اللَّهُ وَ مَنْ يَصِدِّقُ مَا قَالَ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا أَمَرَ اللَّهُ وَ مَنْ لَمْ يَفْعَلْ مَا أَمَرَ اللَّهُ لَمْ يَصِدِّقْ مَا قَالَ اللَّهُ فَإِنَّ هَذِهِ الْأَخْلَاقُ يَشْهَدُ بَعْضُهَا لِبَعْضٍ فَمَنْ يَوْمِنُ بِاللَّهِ إِيمَانًا صَادِقًا يَعْمَلُ لِلَّهِ خَالِصًا نَاصِحًا وَ مَنْ يَعْمَلُ لِلَّهِ خَالِصًا نَاصِحًا فَقَدْ آمَنَ بِاللَّهِ صَادِقًا وَ مَنْ يَطِيعُ اللَّهَ خَافَهُ وَ مَنْ خَافَهُ فَقَدْ أَحَبَّهُ وَ مَنْ أَحَبَّهُ اتَّبَعَ أَمْرَهُ وَ مَنْ اتَّبَعَ أَمْرَهُ اسْتَوْجِبَ جَنَّتَهُ وَ مَرْضَاتَهُ وَ مَنْ لَمْ يَتَّبِعْ رِضْوَانَ اللَّهِ فَقَدْ هَانَ سَيْخَطُهُ نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ سَخَطِ اللَّهِ يَا بُنَيَّ لَمَا تَزَكُنْ إِلَى الدُّنْيَا وَ لَمَا تَشْغَلْ قَلْبَكَ بِهَا فَمَا خَلَقَ اللَّهُ خَلْقًا هُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ مِنْهَا أَلَّا تَرَى أَنَّهُ لَمْ يَجْعَلْ نَعِيمَهَا ثَوَابًا لِلْمُطِيعِينَ وَ لَمْ يَجْعَلْ بَلَاءَهَا عُقُوبَةً لِلْعَاصِينَ" [تفسير القمي ، ج ٢ ، ص ١٦١] .

٤. معرفی منبع

کتاب امثال لقمان حکیم (ع) به زبان های مختلف دنیا ترجمه شده است.

١. حضرت لوط (ع)

١. جایگاه حضرت لوط (ع) در قرآن

١. مقام حضرت لوط (ع)

— وَ لُوطًا آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَ عِلْمًا [انبیاء/ ٧٤] .

— وَ إِنَّ لُوطًا لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ [صافات/ ١٣٣] .

— إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطُ أَلَا تَتَّقُونَ [شعراء/ ١٦١] .

٢. ایمان حضرت لوط (ع)

اولین مؤمن به پیامبر زمان : فَأَمَّنَ لَهُ لُوطٌ [عنکبوت/ ٢٦] .

مهاجرت با عمو :

— قَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَى رَبِّي [عنکبوت/ ٢٦] .

— وَ

نَجَّيْنَاهُ وَ لُوطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ [انبياء/ ٧١] .

٣. همسر حضرت لوط (ع)

— ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَ امْرَأَتَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحِينَ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يَغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ

مَعَ الدَّٰخِلِينَ [تحریم/ ١٠] .

٢. جایگاه قوم لوط (ع)

١. خصوصیات اخلاقی

(١) هیچ کدام از پیامبران الهی (علیهم السلام) را قبول نداشتند :

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلِينَ [شعراء/ ١٦٠] .

(٢) اولین قوم که به عمل شیعی دست زده اند :

وَ لُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَ تَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ [اعراف/ ٨٠] .

(٣) اخلاق قوم لوط (ع) :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سَبَّتَهُ فِي هَيْدِهِ الْأُمِّهِ مِنْ أَخْلَاقِ قَوْمِ لُوطٍ (١) الْجُلَاهِقُ وَ هُوَ الْبُنْدُقُ (٢) وَ الْخَذْفُ (٣) وَ مَضْعُ الْعِلْمِكِ (٤) وَ إِرْحَاءُ الْأَزَارِ حِيلَاءَ ٥ وَ ٦) وَ حَلُّ الْأَزْرَارِ مِنَ الْقَبَاءِ وَ الْقَمِيصِ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٣٣٠] .

(٤) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْخَذْفُ فِي النَّادِي مِنْ أَخْلَاقِ قَوْمِ لُوطٍ [تهذيب الأحكام ، ج ٣ ، ص ٢٦٢] .

(٥) واکنش در برابر حق :

— قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهَ يَا لُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ [شعراء/ ١٦٧] .

— فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوا آلَ لُوطٍ مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنَاسٌ يَنْتَهَرُونَ [نمل/ ٥٦] .

— كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنُّذُرِ [قمر/ ٣٣] .

(٦) سرسختی و لجابت در گمراهی :

قَالُوا ائْتِنَا بِعَذَابِ اللَّهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ [عنكبوت/ ٢٩] .

٧) قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) سَأَلَ جِبْرِئِيلَ كَيْفَ كَانَ مَهْلِكُ قَوْمِ لُوطٍ؟ فَقَالَ : إِنَّ

قَوْمِ لُوطٍ كَانُوا أَهْلَ قَرْيَةٍ لَا يَتَنَظَّفُونَ مِنَ الْغَائِطِ وَلَا يَتَطَهَّرُونَ مِنَ الْجَنَابَةِ بَخَلَاءَ أَشْحَاءَ عَلَى الطَّعَامِ وَإِنَّ لُوطًا لَبِثَ فِيهِمْ ثَلَاثِينَ سَنَةً
وَإِنَّمَا كَانَ نازِلًا عَلَيْهِمْ وَ لَمْ يَكُنْ مِنْهُمْ وَ لَمْ يَكُنْ مِنْهُمْ وَ لَمْ يَكُنْ مِنْهُمْ وَ لَمْ يَكُنْ مِنْهُمْ وَ لَمْ يَكُنْ مِنْهُمْ وَ لَمْ يَكُنْ مِنْهُمْ وَ لَمْ يَكُنْ مِنْهُمْ
عَنِ الْفَوَاحِشِ وَ حَثُّهُمْ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ فَلَمْ يَجِيبُوهُ وَ لَمْ يَطِيعُوهُ وَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمَّا أَرَادَ عَذَابَهُمْ بَعَثَ إِلَيْهِمْ رَسُولًا مُنذِرِينَ عُدْرًا
نُذْرًا فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ أَمْرِهِ بَعَثَ إِلَيْهِمْ مَلَائِكَةً لِيُخْرِجُوا مَنْ كَانَ فِي قَرْيَتِهِمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَمَا وَجَدُوا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ
فَأَخْرَجُوهُمْ مِنْهَا وَ قَالُوا لِلُّوطِ : أَسِيرِ بِأَهْلِكَ مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ اللَّيْلَةَ بِقَطْعِ مِنَ اللَّيْلِ... وَ لَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ وَ امضُوا حَيْثُ تُمَرُونَ
فَلَمَّا انْتَصَفَ اللَّيْلُ سَارَ لُوطٌ بِبَنَاتِهِ وَ تَوَلَّى امْرَأَتَهُ مِيدْبَرَةً فَانْقَطَعَتْ إِلَى قَوْمِهَا تَسْعَى بِلُوطٍ وَ تُخْبِرُهُمْ أَنَّ لُوطًا قَدْ سَارَ بِبَنَاتِهِ وَ إِنِّي
نُودِيْتُ مِنْ تَلْقَاءِ الْعَرْشِ لَمَّا طَلَعَ الْفَجْرُ يَا جَبْرَائِيلُ! حَقَّ الْقَوْلُ مِنَ اللَّهِ بِحَتْمِ عَذَابِ قَوْمِ لُوطٍ فَاهْبِطْ إِلَى قَرْيَةِ قَوْمِ لُوطٍ وَ مَا حَوَتْ
فَاقْلَعُهَا مِنْ تَحْتِ سَبْعِ أَرْضِينَ ثُمَّ اعْرُجْ بِهَا إِلَى السَّمَاءِ فَأَوْقِفْهَا حَتَّى يَأْتِيكَ أَمْرُ الْجَبَّارِ فِي قَلْبِهَا وَ دَعُ مِنْهَا آيَةً بَيْنَهُ مِنْ مَنْزِلِ لُوطٍ
عَبْرَةً لِلسَّيَّارَةِ فَهَبَّطْتُ عَلَى أَهْلِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِينَ فَضَرَبْتُ بِجَنَاحِي الْأَيْمَنِ عَلَى مَا حَوَى عَلَيْهِ شَرِيقِهَا وَ ضَرَبْتُ بِجَنَاحِي الْأَيْسَرِ عَلَى مَا
حَوَى عَلَيْهِ غَرِيبِهَا فَاقْتَلَعْتُهَا يَا مُحَمَّدُ! مِنْ تَحْتِ سَبْعِ أَرْضِينَ إِلَّا مَنْزِلَ آلِ لُوطٍ آيَةً لِلسَّيَّارَةِ ثُمَّ عَرَجْتُ بِهَا فِي جَوَافِي جَنَاحِي حَتَّى
أَوْقَفْتُهَا حَيْثُ يَسْمَعُ أَهْلُ السَّمَاءِ زُقَاءَ دُيُوكِهَا وَ

نُبَّاحِ كَلَابِهَا فَلَمَّا طَلَعَتِ الشَّمْسُ نُودِيَتْ مِنْ تَلْقَاءِ الْعَرْشِ يَا جَبْرِيْلُ أَقْبِلِ الْقَرْيَةَ عَلَى الْقَوْمِ فَقَلَّبْتُهُمْ عَلَيْهِنَّ حَتَّى صَارَ أَسْفَلُهَا أَعْلَاهَا وَ
أَمْطَرَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ مُسَوَّمَةٍ عِنْدَ رَبِّكَ وَ مَا هِيَ يَا مُحَمَّدُ! مِنَ الظَّالِمِينَ مِنْ أُمَّتِكَ بِبَعِيدٍ [علل الشرائع ، ج ٢ ،
ص ٥٥٠] .

٢. علت گمراهی

(١) بُخْلُ سَبَبِ هَلَاكَةِ قَوْمِ لُوطٍ (ع) شد :

جهت جلوگیری از ورود مهمان در اثر بخلی که داشتند ، با راهنمایی شیطان ، مبتلا به عمل لواط شدند :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ قَوْمَ لُوطٍ كَانُوا أَهْلَ قَرْيَةٍ أَشْتَحَاءَ عَلَى الطَّعَامِ فَأَعْقَبَهُمُ الْبُخْلُ دَاءً لَا دَوَاءَ لَهُ فِي فُرُوجِهِمْ [علل الشرائع ، ج ٢ ،
ص ٥٤٨] .

— قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنَاسٌ يَنْطَهَرُونَ [اعراف/ ٨٢] .

— قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهَ يَا لُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ [شعراء/ ١٦٧] .

٣. عذاب قوم لوط

١. وعده عذاب

(١) وعده عذاب : إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ [هود/ ٨١] .

٢. نزول عذاب

(٢) نزول بلا :

— فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُشْرِقِينَ فَجَعَلْنَا عَالِيهَا سَافِلَهَا وَ أَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ [حجر/ ٧٤- ٧٣] .

— فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيهَا سَافِلَهَا وَ أَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ مَنْضُودٍ [هود/ ٨٢] .

٣. دیدگاه اسلام نسبت به عمل لوط

١. حد لوط

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَوْ كَانَ يَنْبَغِي لِأَحَدٍ أَنْ يُرْجَمَ مَرَّتَيْنِ لَرُجِمَ اللُّوطِيُّ مَرَّتَيْنِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ١١٢] .

٢. عذاب اخروی

— مُسَوِّمَةٌ عِنْدَ رَبِّكَ وَ مَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ [هود/۸۳] .

۳. صفات مؤمن

چهار خصلت در مؤمن نیست : (۱) جنون (۲) تکدی (۳) ولادت از زنا (۴) نکاح از دبر [سفینه البحار ، ج ۲ ، ص ۵۱۷] .

۱. حضرت نوح (ع)

۱. معرفی شخصیت نوح (ع)

۱. القاب نوح (ع) در قرآن

(۱) در قرآن از او به عنوان عبد صالح ، عبد شکور ، سلام علی نوح ، محسنین ، اصطفاه اللهو عباده المؤمنینستایش شده است :

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَ امْرَأَتَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحِينَ [تحریم/۱۰] .

ذُرِّيَّهٖ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا [اسراء/۳] .

سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ [صافات/۷۹] .

وَ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ كَلًّا هَدَيْنَا وَ نُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ وَ أَيُّوبَ وَ يُوسُفَ وَ مُوسَى وَ هَارُونَ وَ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [انعام/۸۴] .

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ وَ نُوحًا وَ آلَ إِبْرَاهِيمَ وَ آلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ [آل عمران/۳۳] .

سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ [صافات/۷۹] .

این چنین سلامی به هیچ یک از ابنیه نشده است.

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ وَ نُوحًا [آل عمران/۳۳] .

و هو ابو الانبياء ما عدا آدم و ادریس [المیزان ، ج ۱۰ ، ص ۲۶۰] .

إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا [اسراء/۳] .

با این همه زجر و توهین نه تنها راضی ، بلکه شاکر بود.

۱۹ قال شيخنا الطبرسي طاب ثراه :

وَمَا تَيَّا عِيَامٍ فِي عَمَلِ السَّفِينَةِ وَخَمْسِيَّةَ عَامٍ بَعِيدٍ مَا نَزَلَ مِنَ السَّفِينَةِ وَنَضَبَ الْمَاءَ فَمَصَّرَ الْأَمْصَارَ وَ أَسِيكَنَ وُلْدَهُ الْبُلْدَانَ ثُمَّ إِنَّ مَلَكَ الْمَوْتِ جَاءَهُ وَ هُوَ فِي الشَّمْسِ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكَ فَرَدَّ عَلَيْهِ نُوحٌ (ع) وَ قَالَ لَهُ مَا حَاجْتُكَ يَا مَلَكَ الْمَوْتِ فَقَالَ جِئْتُ لِأَقْبِضَ رُوحَكَ فَقَالَ لَهُ تَدْعُنِي أَدْخُلُ مِنَ الشَّمْسِ إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ لَهُ نَعَمْ فَتَحَوَّلَ نُوحٌ قَالًا يَا مَلَكَ الْمَوْتِ فَكَأَنَّ مَا مَرَّ بِي فِي الدُّنْيَا مِثْلَ تَحَوُّلِي مِنَ الشَّمْسِ إِلَى الظِّلِّ فَامْضِ لِمَا أَمَرْتَ بِهِ قَالَ فَقَبِضْ رُوحَهُ (ع) [أمالی صدوق ، ص ۵۱۱] .

۷. نام نوح در قرآن

بیش از ۴۰ بار نامش در قرآن آمده. نامش نوح نبوده ، به خاطر گریه و نوحه به او نوح گفته شده است. [المیزان ، ج ۱۹ ، ص ۲۵۶] .

۸. سوره های مشتمل بر تاریخ نوح (ع)

در سوره های اعراف ، هود ، مومنون ، شعراء ، و تمام سوره نوح به تاریخ او اشاره شده. [المیزان ، ج ۱۰ ، ص ۲۴۷] .

۲. جامعه زمان نوح (ع)

۱. رواج بت پرستی

بت پرستی رواج داشت و نام چند بت آن زمان ودا ، سواعا ، یغوث ، یعوق ، نسرا آمده است. [المیزان ، ج ۱۰ ، ص ۲۵۶] .

۲. وضعیت مردم

مردم دو گروه مستکبر و مستضعف که می گفتند :

أَرَاذِلُنَا بَادِي الرَّأْيِ [هود/۲۷] .

و منطق نوح :

وَ مَا أَنَا بِطَارِدٍ [هود/۲۹] .

۳. صفات و خصال نوح (ع)

۱. امین

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ [شعراء/۱۰۷] .

۲. محسن

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [صافات/۸۱-۸۰] .

۳. مؤمن

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ [صافات/ ۸۱-۸۰] .

۴. عبد

وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ [هود/ ۳۱] .

۵. اخلاص

فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ [يونس/ ۷۲] .

۶. توکل

إِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَتَذْكَيرِي بِآيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ [يونس/ ۷۱] .

۴. رنج ها ومصائب حضرت نوح (ع)

۱. فرزند ناخلف

۱. اقدام برای نجات فرزند

وَنَادَى نُوحٌ ابْنَهُ وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ [هود/ ۴۲] .

۲. اعراض فرزند

— فَكَذَّبُوهُ [اعراف/ ۶۴] .

— سَأْوِي إِلَى جَبَلٍ يَغَصُّنِي مِنَ الْمَاءِ [هود/ ۴۳] .

۳. هشدار پدر

قَالَ لَا عَصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَحِمَ [هود/ ۴۳] .

۴. التماس از خدا

وَنَادَى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي [هود/ ۴۵] .

۵. پاسخ رد

إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ [هود/٤٦].

٦. غرق فرزند

وَ حَالٍ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ [هود/٤٣].

٢. همسر نوح (ع)

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَ امْرَأَتَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْهِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحِينَ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يَغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاخِلِينَ [تحریم/١٠].

٣. حرف مردم به نوح (ع)، عكس العمل مردم، (توهين و تهديد)

١. اتهام به گمراهی

— إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ [اعراف/٦٠].

٢. اتهام به دروغ

— فَكَذَّبُوهُ [اعراف/٦٤].

٣. لجاجت

— مَا نَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا

مِثْلُنَا وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا أَنْ يُجَادِلُوا فِي دِينِكُمْ فَلْيَسْرِعُوا بِالْحُكْمِ [هود/۲۷].

۴. تکبر در برابر نوح (ع)

— وَمَا نَرَىٰ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ [هود/۲۷].

۵. فرار از مناظره

— يَا نُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَالَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا [هود/۳۲].

۶. اتهام به افترا

— أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ [هود/۳۵].

۷. تمسخر

— كَلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ [هود/۳۸].

۸. اتهام به برتری جویی

— مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يَرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً [مومنون/۲۴].

۹. اتهام به جنون

— إِنَّ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ بِهِ جِنَّةٌ [مومنون/۲۵].

۱۰. برخوردها

— لَئِنْ لَمْ تَنْتَهَ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ [شعراء/۱۱۶].

۱۱. اعراض از حضرت

— فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا [نوح/۶].

۱۲. اصرار و لجاجت

— جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ [نوح/۷].

۱۳. استکبار

— وَاسْتَعْشُوا نِيَابَهُمْ وَ أَصْرُوا وَ اسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَاراً [نوح/ ۷] .

۱۴. حيله ورزی

— وَ اتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَ وُلْدُهُ إِلَّا خَسَاراً وَ مَكْرُوا مَكْرًا كَبَاراً [نوح/ ۲۱-۲۲] .

۱۵. جهود در برابر بت ها

— وَ قَالُوا لَا تَدْرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَ لَا تَدْرُنَّ وُدًّا وَ لَا سُوعَاءً وَ لَا يَعْوثَ وَ يَعُوقَ وَ نَشْرًا وَ قَدْ أَضَلُّوا كَثِيراً [نوح/ ۲۳-۲۴] .

۱۶. اذیت

— وَ لَا يَلِدُوا إِلَّا فَاكِراً كَفَّاراً [نوح/ ۲۷] .

۵. تبلیغ

۱. آغاز مأموریت و دعوت به توحید

يا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ [اعراف/ ۵۹] .

— يا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ [اعراف/ ۵۹] .

— فَمَا سَأَلْتَكُمْ مِنْ أَجْرٍ [يونس/ ۷۲]

[.

۲. هشدار به معاد

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ [اعراف/ ۵۹] .

— إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ [اعراف/ ۵۹] .

۳. استقامت در راه هدف

رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَ نَهَارًا [نوح/ ۵] .

إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا [نوح/ ۸] .

دعوتی مستمر : إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَ نَهَارًا [نوح/ ۵] .

مخفی و علنی : ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا [نوح/ ۹] .

۴. طرز و شیوه تبلیغ انبیا

فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا [نوح/ ۱۰] .

يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا [نوح/ ۱۱] .

وَ يَمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَ بَنِينَ [نوح/ ۱۲] .

وَ يَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا [نوح/ ۱۲] .

۵. پیامبری دل سوز

— أَنْصَحُ لَكُمْ [اعراف/ ۶۲] .

همراه با سوز : إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ [شعراء/ ۱۰۶] .

۶. انذار

— إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ [هود/ ۲۵] .

۷. دعوتی طولانی

فَلَيْتَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا [عنكبوت/ ۱۴] .

۸. دعوتی بی مزد

وَ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ [شعراء/ ۱۰۹] .

۶. هشدارهای حضرت نوح (ع)

۱. هر کار می توانید بکنید

— فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَ شُرَكَاءَكُمْ [یونس/ ۷۱] .

۲. شما قوم نادانی هستید

— وَ مَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَ لَكِنِّي أَرَأَيْتُمْ كَيْفَ تَتَّجَلَّوْنَ [هود/ ۲۹] .

۳. ماهم یک روزی شما رامسخره می کنیم

— إِنْ تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ [هود/ ۳۸] .

۴. طعم عذاب را خواهید چشید

— فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ [هود/ ۳۹] .

۷. شکایت و نفرین نوح (ع)

۱. خدایا این مردم حرف مرا گوش نمی دهند

قال نُوحٌ رَبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَ اتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالَهُ وَ وَادَّهُ إِلَّا خَسَارًا [نوح/ ۲۱] .

۲. خدایا هیچ کافری را در زمین نگذار

قال نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَيَّ الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا [نوح/ ۲۶] .

قال نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَيَّ الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا [نوح/ ۲۶] .

۳. خدایا قومم مرا تکذیب می کنند؛ مرا نجات بده

رَبِّ إِنْ قَوْمِي كَذَّبُونِ فَافْتَحْ بَيْنِي وَ بَيْنَهُمْ فَتْحًا وَ نَجِّنِي وَ مَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [شعراء/ ۱۱۸-۱۱۷] .

۴. خدایا اگر این کافرین را راحت بگذاری تمام زمین پر از کافر می شود

إِنَّكَ إِن تَذَرَهُمْ يَضِلُّوا عِبَادَكَ وَ لَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا [نوح/۲۶].

۵. خدایا بر این ظالمین جز نابودی زیاد مکن

وَ لَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا [نوح/۲۸].

۸. کشتی نوح (ع)

۱. فرمان ساخت

— فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعْ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا [مومنون/۲۷].

— وَ اصْنَعْ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَ وَحِينَا [هود/۳۷].

(آیات پی در پی و تفسیر آن نوشته شده است.)

۲. نظارت نماینده خدا بر ساختمان کشتی

نظارت نماینده خدا بر ساختمان کشتی: قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَمَرَ جِبْرَائِيلَ أَنْ يَنْزِلَ عَلَيْهِ وَيَعْلَمَهُ كَيْفَ يَتَّخِذُهَا فَتَقَدَّرَ طُولُهَا فِي الْمَازُضِ أَلْفًا وَ مِائَتِي ذِرَاعٍ (طول کشتی، ۱۲۰۰ ذراع) وَ عَرْضُهَا ثَمَانٌ مِائَةً ذِرَاعٍ (عرض کشتی ۸۰۰ ذراع) وَ طُولُهَا فِي السَّمَاءِ ثَمَانُونَ ذِرَاعًا (ارتفاع کشتی، ۸۰ ذراع) [تفسیرالقمی، ج ۱، ص ۳۲۵].

۳. مسخره مردم

وَ يَصْنَعُ الْفُلْكَ وَ كَلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ [هود/۳۸].

كَلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ]

فَأَمَرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَغْرِسَ النَّخْلَ فَأَقْبَلَ يَغْرِسُ النَّخْلَ فَكَانَ قَوْمُهُ يُمْرُونَ بِهِ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُ وَيَسْتَهْزِئُونَ بِهِ وَيَقُولُونَ شَيْخٌ قَدْ أَتَى لَهُ تَسْبِيحٌ مِثْلُ سِنِّهِ يَغْرِسُ النَّخْلَ وَكَانُوا يَزُمُونَهُ بِالْحِجَارَةِ فَلَمَّا أَتَى لِذَلِكَ خَمْسُونَ سِنًّا وَبَلَغَ النَّخْلُ وَاسْتَحْكَمَ أَمْرَ بَقْطَعِهِ فَسَخِرُوا مِنْهُ وَقَالُوا بَلَغَ النَّخْلُ مَبْلَغَهُ قَطْعَهُ إِنَّ هَذَا الشَّيْخَ قَدْ خَرَفَ وَبَلَغَ مِنْهُ الْكِبَرُ وَهُوَ قَوْلُهُ " وَكَلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ إِنَّ تَسْبِيحُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْبِيحُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ " (هود/٣٨/٣٩) فَأَمَرَهُ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ السَّفِينَةَ وَ أَمَرَ جَبْرَائِيلَ أَنْ يَنْزِلَ عَلَيْهِ وَيُعَلِّمَهُ كَيْفَ يَتَّخِذُهَا فَقَدَّرَ طُولَهَا فِي الْأَرْضِ أَلْفًا وَ مِائَتِي ذِرَاعٍ وَ عَرْضَهَا ثَمَانِ مِائَةٍ ذِرَاعٍ وَ طُولَهَا فِي السَّمَاءِ ثَمَانُونَ ذِرَاعًا فَقَالَ يَا رَبِّ مَنْ يَعِينُنِي عَلَى اتِّخَاذِهَا فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ نَادِ فِي قَوْمِكَ مَنْ أَعَانَنِي عَلَيْهَا وَ نَجَّرَ مِنْهَا شَيْئًا صَارَ مَا يَنْجُرُهُ ذَهَابًا وَ فِضَّةً فَنَادَى نُوحٌ فِيهِمْ بِذَلِكَ فَأَعَانُوهُ عَلَيْهِمْ [عَلَيْهَا] وَ كَانُوا يَسْخَرُونَ مِنْهُ وَ يَقُولُونَ يَتَّخِذُ سَفِينَةً فِي الْبَرِّ [بحار الأنوار ، ج ١١ ، ص ٣١٠] .

٤. نزول قهر الهی

وَ فَارَ التَّنُورِ [هود/٤٠] .

فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ وَ فَجَرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ قَدْ قَدِرَ [قمر/١٢-١١] .

٥. هنگام سوار شدن

وَ قَالَ ارْكَبُوا فِيهَا بِسْمِ اللَّهِ مَجْرَاهَا وَ مُرْسَاهَا [هود/٤١] .

حرکت با نام خدا: وَ قَالَ ارْكَبُوا فِيهَا بِسْمِ اللَّهِ مَجْرَاهَا وَ مُرْسَاهَا [هود/٤١] .

٦. روی امواج

فَإِذَا اسْتَوَيْتَ أَنْتَ وَ مَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلْكِ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَجَّانَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [مومنون/٢٨]

۷. هنگام پیاده شدن

وَقُلْ رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ [مومنون/ ۲۹] .

۸. عدم پذیرش شفاعت

وَلَا تُخَاطِبُنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُعْرَقُونَ [هود/ ۳۷] .

۹. مانند کوه

وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَ نَادَى نُوحٌ ابْنَهُ [هود/ ۴۲] .

۱۰. محمولات کشتی

مِنْ كُلِّ زَوْجٍ اثْنَيْنِ [هود/ ۴۰] .

۹. سرنوشت قوم نوح (ع) وقومش

۱. نجات کشتی واهل آن

— فَأَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَ أَعْرَفْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا [اعراف/ ۶۴] .

۲. غرق بقیه مردم

— ثُمَّ أَعْرَفْنَا بَعْدَ الْبَاقِينَ [شعراء/ ۱۲۰]

۳. سلام

— سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ [صافات/ ۷۹] .

۴. پاداش

— إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [صافات/ ۸۰] .

۱۰. موعظه شیطان به نوح (ع)

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَمَّا دَعَا نُوحٌ عَرَبَهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى قَوْمِهِ أَنَّهُ إِبْلِيسُ لَعَنَهُ اللَّهُ فَقَالَ يَا نُوحُ إِنَّ لَكَ عِنْدِي يَدًا أُرِيدُ أَنْ أَكْفِيكَ عَلَيْهَا

فَقَالَ لَهُ نُوحٌ (ع) إِنَّهُ لَيُبَغِضُ إِلَيَّ أَنْ يَكُونَ لَكَ عِنْدِي يَدٌ فَمَا هِيَ قَالَ بَلَى دَعَوْتَ اللَّهَ عَلَى قَوْمِكَ فَأَعْرِفْتَهُمْ فَلَمْ يَبْتَقِ أَحَدٌ أُغْوِيَهُ
فَأَنَا مُسْتَرِيحٌ حَتَّى يَنْسَقَ قَوْمٌ آخَرٌ وَأُغْوِيَهُمْ فَقَالَ لَهُ نُوحٌ (ع) مَا الَّذِي تُرِيدُ أَنْ تُكَافِيَنِي بِهِ قَالَ أَذْكَرُنِي فِي ثَلَاثَةِ مَوَاطِنَ فَإِنِّي أَقْرَبُ
مِمَّا أَكُونُ إِلَى الْعَبِيدِ إِذَا كَانَ فِي إِحْدَاهُنَّ أَذْكَرُنِي إِذَا غَضِبْتَ وَأَذْكَرُنِي إِذَا حَكَمْتَ بَيْنَ اثْنَيْنِ وَأَذْكَرُنِي إِذَا كُنْتُ مَعَ امْرَأَةٍ خَالِيًا
لَيْسَ مَعَكُمْ أَحَدٌ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٣٢] .

(٢) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِنُوحٍ (ع) لِمَكَ عِنْدِي يَدٌ سَأَعْلَمُكَ خِصَالًا قَالَ نُوحٌ وَ مَا يَدِي عِنْدَكَ قَالَ
دَعَوْتُكَ عَلَى قَوْمِكَ حَتَّى أَهْلَكَهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَإِيَّاكَ وَالْكَبِيرَ وَإِيَّاكَ وَالْحِرْصَ وَإِيَّاكَ وَالْحَسِيدَ . [قصص الأنبياء راوندى ،
ص ٨٦] .

(٣) قَالَ عَلِيُّ الْهَادِي (ع) : جَاءَ إِبْرَاهِيمُ إِلَى نُوحٍ (ع) فَقَالَ إِنَّ لَكَ عِنْدِي يَدًا عَظِيمَةً فَأَنْتَصِرُ بِحَنِى فَإِنِّي لَا أَخُونُكَ (فَتَأْتَمُّ نُوحٌ [مِنْ]
كَلَامِهِ) وَ مَسَاءَ لَيْلِهِ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ كَلِّمْهُ وَ سَلَّهُ فَإِنِّي سَأُنْطِقُهُ بِحُجَّتِهِ عَلَيْهِ فَقَالَ نُوحٌ ص تَكَلَّمْ

فَقَالَ إِبْرَاهِيمُ إِذَا وَجَدْنَا ابْنَ آدَمَ شَهِيداً أَوْ حَرِيصاً أَوْ حَسُوداً أَوْ جَبَّاراً أَوْ عَجُولاً تَلَقَّفْنَاهُ تَلَقُّفَ الْكَرهِ فَإِذَا اجْتَمَعَتْ لَنَا هَذِهِ الْأَخْلَاقُ سَمَّيْنَاهُ شَيْطَاناً مَرِيداً [قصص الأنبياء راوندی ، ص ۸۵] .

۱۱. بررسی چند آیه و پیام ها

۱. یونس ۷۱

وَ اتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَ تَذَكِيرِي بِ آيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَ شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَ لَا تُنظِرُونِ [يونس/۷۱] .

ترجمه :

" بخوان بر آنها سرگذشت نوح را زمانی که به قوم خود گفت : موقعیت من و تذکراتی که نسبت به آیات خداوند می دهم بر شما سنگین و قابل تحمل نیست. پس من بر خداوند توکل می کنم (و از هیچ چیز هراسی ندارم) شما هم فکر خود را و هم شرکایی که برای خداوند گرفته اند جمع کنید و مواظب باشید چیزی از امور بر شما پوشیده نماند. (با تمام بصیرت و توان و استمداد هر گونه نقشه بدی نسبت به من دارید عمل کنید. سپس بدون مهلت آخرین رأی خود را نسبت به من اعلام کنید. (حرف آخر و قضاوت و فرمان آخر را صادر کنید و مهلت ندهید) .

۲. پیام آیه

۱. یکی از وظایف انبیا آشنا کردن با تاریخ و فلسفه آن

آشنا کردن با تاریخ و فلسفه آن یکی از وظایف انبیا (علیهم السّلام) است. وَ اتْلُ عَلَيْهِمْ [یونس/۷۱] .

۲. تحقیر قدرت ها توسط انبیا

انبیاء (علیهم السّلام) با توکل بر خداوند تمام قدرت های مخالف را تحقیر می کردند. فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَ شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَ لَا تُنظِرُونِ [یونس/۷۱] .

(تلاوت این آیات در

مکه که مسلمانان در اقلیت بودند نشانه روح بلند و شجاعت کامل پیامبر اسلام (ص) است.

۳. ایمان به هدف

ایمان به هدف بزرگترین اهرم مقاومت است. انبیاء (علیهم السلام) مردم را به مبارزه می طلبیدند.

۱۲. آیه دوم

۱. یونس ۷۲

فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَ أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ [يونس/۷۲].

ترجمه :

" پس اگر (نسبت به آنچه شما را به آن دعوت می کنم) پشت کردید پس من پاداشی از شما نخواستم. من مزدی جز از خداوند نمی خواهم. من وظیفه دارم که تسلیم فرمان او باشم."

۲. پیام آیه

۱. پذیرش یا سرپیچی از انبیا اثر مادی برای انبیاء ندارد

ما سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ [يونس/۷۲].

۲. مبلغ موفق = عدم چشم داشت به مال مردم

مبلغ موفق کسی است که چشم داشتی به مال مردم نداشته باشد و این را به مردم اعلام کند. إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ [يونس/۷۲].

۳. تو تسلیم او باش

اگر همه مردم اعراض کردند تو یک تنه تسلیم او باش. تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَ أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ [يونس/۷۲].

۱۳. آیه سوم

۱. یونس ۷۳

فَكَذَّبُوهُ فَجَبْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَ جَعَلْنَاهُمْ خَلَائِفَ وَ أَعْرَفْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِ آيَاتِنَا فَمَا نَظُرُ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُتَكَبِّرِينَ [يونس/۷۳].

ترجمه :

" پس نوح را تکذیب کردند ، پس ما او و کسانی را که با او ایمان آورده بودند در کشتی (نشانده) نجات دادیم و آنان را جانشینان (کفار غرق شده) قرار دادیم و کسانی که آیات را تکذیب کردند (و در برابر نوح سرپیچی کردند) غرق کردیم.

پس

مشاهده کن که پایان کار مردمی که هشدار داده می شوند (ولی همچنان بی تفاوتند) چگونه خواهد بود.

۲. پیام آیه

۱. سنت خدا هم مهلت هم قهر

گرچه سنت خداوند مهلت دادن است؛ اما یکی دیگر از سنن الهی قهر و غضب است.

۲. اصرار بر کفر = هلاکت

نتیجه اصرار بر کفر هلاک شدن است.

۳. ایمان = نجات

نتیجه ایمان و استقامت، نجات و حکومت است. فَنَجِّينَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَجَعَلْنَاهُمْ خَلَائِفَ [یونس/۷۳].

۴. با انبیا باشیم

هرگز از انبیا (علیهم السلام) جدا نشویم. وَمَنْ مَعَهُ [یونس/۷۳].

به جای آمنوا به

۵. پیروزی نهایی = اهل ایمان

پیروزی نهایی با اهل ایمان است. وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [اعراف/۱۲۸].

و رسوایی نهایی با کفر و شرک است. فَأَنْظِرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ [یونس/۷۳].

۶. تاریخ مفید = دل گرمی طرفداران حق و تهدید طرفداران باطل

تاریخ مفید آن است که دل گرمی طرفداران حق و تهدید طرفداران باطل را در خود جای می دهد. وَآتَلْ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ [یونس/۷۱].

۱۴. آیه چهارم

۱. هود ۲۵-۲۶

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ [هود/۲۵-۲۶].

ترجمه :

" همانا ما نوح را (به عنوان پیامبر) به سوی قومش فرستادیم. (او به مردم گفت) من برای شما هشداردهنده آشکاری هستم. جز خداوند را نپرستید؛ من از عذاب دردناک بر شما می ترسم. (شاید مراد از عذاب دردناک قهر الهی در همین دنیا باشد ، زیرا در چند آیه بعد می خوانیم که کفار به نوح گفتند : فَأَتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ) [اعراف/۷۰] .

۲. پیام آیه

۱. منطقه تبلیغ انبیا

= اول قوم خود

منطقه و حوزه تبلیغ انبیا (علیهم السلام) در مرحله اول قوم خودشان است. قَوْمِهِ

۲. نیاز غافل = هشدار

انسان غافل بیش از هر چیز به هشدار نیاز دارد. نَذِيرٌ

هشدار انبیا (علیهم السلام) برای مردم است. لَكُمْ

۳. شرط پیام = بدون ابهام

پیام و تبلیغ باید روشن و بدون ابهام و تردید باشد. مُبِينٌ

۴. هدف انبیا

اولین هدف انبیا (علیهم السلام) مسأله توحید است و هدف دیگر هشدار دادنند و هدف دیگر بیان مصالح. مُبِينٌ

۵. دل سوزی انبیا

انبیا (علیهم السلام) دلسوز بودند. أَخَافُ عَلَيْكُمْ

و افراد بی تفاوت در خط انبیاء (علیهم السلام) نیستند.

۶. تاریخ انبیا = تسلی مؤمنین

آشنایی با تاریخ انبیا (علیهم السلام) برای توییح کفار و تسلی مؤمنین بسیار مفید است.

۷. انگیزه عبادت ، تواضع

انگیزه عبادت تواضع در برابر بزرگ و تشکر و استمداد و انس با او است که در هر انسانی هست ، لکن انبیا (علیهم السلام)

باید مسیر این عبادت را معین نمایند. لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ

۸. تاریخ شرک

تاریخ شرک قبل از موسی (ع) و عیسی (ع) بوده ، زیرا حضرت نوح (ع) می فرماید : أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ [یوسف / ۴۰] .

۱۵. آیه پنجم

فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا تَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا وَ مَا تَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا بِادِي الرَّأْيِ وَ مَا نَرَى لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَنْظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ [هود/۲۷] .

ترجمه :

" اشراف کافر قومش گفتند : ما تو را جز انسانی مثل خودمان نمی بینیم و جز اراذل و اوباش دیگران را پیرو تو نمی یابیم. آنان نیز در نگاه اول و غیر عمیق یار تو گشته اند. ما برای شما بر خودمان برتری نمی بینیم؛ بلکه ما شما را دروغ گو می پنداریم ". (در

این آیه هم تضعیف رهبر است و هم مکتب و هم امت).

۲. پیام آیه

۱. مخالفان انبیا

معمولاً اشراف در خط اول مخالفان انبیا (علیهم السلام) بوده اند. المَلَأُ

۲. شیوه مخالفت

شیوه مخالفت یا تضعیف رهبران بشراً مثلنا یا تضعیف امتنا را ذلنا (در این آیه هر دو تضعیف شده اند).

۳. فضل و ارزش چیست

فضل و ارزش در دید گروهی مال و ثروت است ، نه حق و تقوا. ما نری لکم علینا من فضل

۴. قدرت های بزرگ

قدرت های بزرگ برای گروه های کوچک ارزشی قائل نیستند. اَرَادِلْنَا

۵. عدم وابستگی به دنیا = اتصال به انبیا

کسانی که وابستگی آنان به دنیا کمتر است بهتر و زودتر به انبیا (علیهم السلام) می گروند.

۶. پاک کردن صورت مسأله

کسانی که نمی خواهند مسأله را حل کنند ، صورت مسأله را پاک می کنند. (به جای ایمان از اول صداقت انبیا را زیر سؤال می برند) نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ

۷. عقیده کفار

کفار غیر از محسوسات به چیزی عقیده ندارند. (در این آیه دو بار کلمه نَرَا که کار رفته و یک بار کلمه نَرَى)

۸. مستکبران ناراحت

مستکبران از مساوات با توده مردم ناراحت هستند. اَرَادِلْنَا (چگونه ما و طبقه محروم یکسان باشیم).

۹. مخالفان بی برهان

مخالفان انبیا (علیهم السّلام) برهان ندارند. تنها گمان دارند آن هم گمانی بر اساس خیال و وَهْم. نَظُنُّكُمْ

۱۶. آیه ششم

۱. هود ۲۸

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِن كُنْتُ عَلَىٰ بَيْنِهِ مِنْ رَبِّي وَآتَانِي رَحْمَةً مِنْ عِنْدِهِ فَعَمَّيْتُ عَلَيْكُمْ أَنْ نُلْزِمُكُمْوهَا وَ أَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ [هود/۲۸]

ترجمه :

" نوح به قوم خود گفت آیا اگر ببینید که من از طرف پروردگارم دلیل روشنی داشته باشم و از طرف او رحمت (ویژه ای) دریافت کرده باشم ولی (این ویژگی و رحمت مخصوص نبوت) بر

شما مخفی باشد. آیا باز هم سرپیچی می کنید. آیا من می توانم شما را بر آن بینه مجبور کنم در حالی که شما نسبت به آن کراهت دارید".

۲. پیام آیه

۱. مهربانی انبیا

انبیا (علیهم السّلام) نسبت به مردم مهربان بودند. یا قَوْم

۲. شیوه تبلیغ

در شیوه تبلیغ از اهرم عاطفه استفاده کنید. یا قَوْم

۳. سعه صدر انبیا

انبیا (علیهم السّلام) سعه صدر دارند. (در برابر آن همه سخنان ناروا که تو بشری مثل ما هستی ، یاران تو افراد فرومایه هستند ، باز هم سخن از منطق و برهان و عاطفه است.)

۴. برهان انبیا

انبیا (علیهم السّلام) از طریق برهان مردم را دعوت می کردند.

بینه

۵. مقام نبوت

مقام نبوت یک رحمت الهی است. وَ آتَانِي رَحْمَةً

۶. کمالات انبیا

انبیا (علیهم السّلام) تمام کمالات خود را از خدا می دانند. رَبِّي وَ آتَانِي رَحْمَةً مِنْ عِنْدِهِ

۷. درك مقام انبیا

کسی که نمی تواند مقام نبوت و معنویت و برهان را درک کند ، کور است. فَعَمِّيَتْ

۸. انسان آزاد است

أَنْزَلْنَاكُمْوهَا

۹. طبع سالم

تا انسان طبع سالم نداشته باشد ، نمی تواند از نور وحی استفاده کند. أَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ

۱۰. صالح و شعیب

علاوه بر نوح (ع) ، حضرت صالح و شعیب (علیهم السلام) هم این کلام را با مردم داشتند : إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيْنِهِ

۱۷. آیه هفتم

۱. هود ۲۹

و يَا قَوْمِ لَا- أَسئَلُكُمْ عَلَيْهِ مَالاً- إِنْ أَجْرِي إِلَّا- عَلَى اللَّهِ وَ مَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَ لَكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ]
هود/۲۹] .

ترجمه :

" (حضرت نوح (ع) در ادامه کلام خود گفت :) ای قوم من! من از شما در برابر ارشادی که می کنم مالی درخواست نمی کنم. پاداش من تنها بر خدا است و من کسانی را که ایمان

آورده اند (به خاطر شما) طرد نمی کنم ، زیرا آنان پروردگارشان را ملاقات خواهند کرد (و در دادگاه قیامت خصم من خواهند بود). ولی من شما را قوم جاهلی می بینم".

۲. پیام آیه

۱. بی توقعی پیامبران

بی توقعی پیامبران (علیهم السّلام) یکی از نشانه های حقانیت آنان است.

۲. طرفداران پیامبران

جامعه شناسی قرآن می گوید : طرفداران پیامبران (علیهم السّلام) را محرومان تشکیل می دهند.

۳. اخلاص انبیا

اگر انبیا (علیهم السّلام) دنبال سوء استفاده بودند به سراغ اشراف می رفتند نه فقرا.

۴. توده ها

انبیاء (علیهم السّلام) هرگز توده ها را رها نمی کنند. و ما اَنَا بِطَارِدٍ

۵. ثروت مندان متکبر

قرآن ثروت مندان متکبر را جاهل معرّفی می کند. قَوْمًا تَجْهَلُونَ

۶. رمز موفقیت مبلغ

رمز موفقیت مبلغ ، قاطعیت ، صراحت ، بی توقعی به دنیا و بی اعتنایی به سرمایه داران است.

۷. یاد قیامت

یاد قیامت وسیله موضع گیری صحیح در دنیا است. إِنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ (اگر من آنان را طرد کنم ، آنان نزد خدا شکایت مرا خواهند کرد).

۸. آبرومندان

کسانی که نزد خدا آبرو دارند نباید طرد شوند.

۹. هدف از تبلیغ

کسی که هدفش از تبلیغ مال نیست ، فقیر و غنی برای او یکسانند. إِنَّ أُجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَ مَا أَنَا بِطَارِدٍ

وَ مَا أَنَا بِطَارِدٍ

۱۰. توقّع مستکبران

به توقّع مستکبران اعتنا نکنید. وَ مَا أَنَا بِطَارِدٍ

۱۱. پندار کافران

کفار مؤمنان را اراذل می پنداشتند. پیامبر (ص) فرمود: " من آنان را با شما عوض نمی کنم ". وَ مَا أَنَا بِطَارِدٍ

۱۲. تحقیر مؤمنان از فقر

تحقیر مؤمنان و توقّع طرد آنان به خاطر فقر نشانه جهل شماس است. قَوْمًا تَجْهَلُونَ

۱۳. حاکم حقّ

حاکم حقّ نباید به خاطر جلب رضایت مرفّهین ، طبقه محروم را از دست بدهد. وَ مَا أَنَا بِطَارِدٍ

۱۸. آیه هشتم

۱. هود ۳۰

وَ يَا قَوْمِ مَنْ يُضْرَبُ مِنَ اللَّهِ إِنَّ طَرْدَهُمْ أَفْلا تَذَكَّرُونَ [هود/۳۰]

ترجمه :

"نوح (ع) (به کسانی که تقاضای طرد مؤمنان تهی دست و گمنام را از او کرده بودند) گفت: اگر من آنان را از دور خود طرد کنم، کی می تواند از قهر خداوند مرا دور کند؟ آیا متذکر نمی شوید؟"

۲. پیام آیه

۱. تحقیر حرام است

تحقیر و طرد مردم با ایمان ظلم و حرام و موجب قهر الهی است. فَتَطْرُدُهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ [انعام/۵۲].

۲. قهر الهی

احدی مانع قهر خداوند نمی تواند باشد. مَنْ يَنْصُرُنِي [هود/۳۰].

۳. غضب خدا

هرگز رضای مخلوق را با غضب خداوند معامله نکنید. (رضای گروهی طرد مؤمنان بود، ولی عمل بدکار، خشم خدا را در پی دارد.)

۴. مؤمنین طرد نشوند

اگر مؤمنین طرد شوند، حرکت انبیا (علیهم السلام) بی یاور می ماند. مَنْ يَنْصُرُنِي

۵. مردم داری انبیا

مردم داری انبیا (علیهم السلام) به خاطر وظیفه الهی است. (نه به خاطر باند و حزب و موقعیت شخصی یا اجتماعی خودشان) مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ طَرَدْتُهُمْ

۶. رهبر آسمانی

رهبر آسمانی باید برای کارهایش پاسخ قیامتی داشته باشد. مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ طَرَدْتُهُمْ

۷. ملاک جذب یا دفع

در نظام الهی ملاک جذب یا دفع نیروها فقر و غنا نیست، بلکه ایمان و کفر است.

انبیا (علیهم السلام) حتی با مخالفان خود با عاطفه سخن می گفتند. یا قَوْم

۹. شیوه ای در تبلیغ

در تبلیغ سؤال از وجدان های مردم یک شیوه است. مَنْ يَنْصُرُنِي

أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

۱۹. آیه نهم

۱. هود ۳۱

وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا اللَّهُ
أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنْفُسِهِمْ إِنِّي إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ [هود/۳۱] .

ترجمه :

”

(نوح (ع) به مردم گفت): من نمی گویم که خزائن الهی نزد من است و (از پیش خود) علم غیب ندارم و ادعای فرشته بودن ندارم و نسبت به کسانی که در پیش چشم شما خوارند نمی گویم که خداوند هرگز خیر به آنان نخواهد داد. (بلکه برعکس الطاف خداوند نصیب همین مؤمنان گمنام خواهد بود) خداوند به درون همین پابرهنگان مؤمن آگاه تر است. اگر غیر از این برخورد کنم و آنان را به خاطر تهی دستی از خود برانم قطعاً از ستمکاران خواهم بود و یا اگر ادعای فرشته بودن و علم غیب داشتن کنم و یا بگویم خزائن الهی نزد من است و از خط بندگی خارج شوم قطعاً از ظالمین خواهم بود".

۲. پیام آیه

۱. کار و هدف انبیا

انبیا (علیهم السلام) ادعای تو خالی ندارند. کارشان دعوت و هدفشان ارشاد است. آن هم در چارچوب بندگی خدا.

۲. توقع نابجا

جلو توقع نابجای مردم را باید گرفت.

۳. صداقت انبیا

همه انبیا (علیهم السلام) این صداقت را دارند (مشابه این آیه را در سوره انعام، از قول رسول اکرم (ص) نیز می خوانیم)

عِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلمُهَا إِلَّا هُوَ [انعام/ ۵۹] .

۴. غلو ممنوع

نباید نسبت به اولیای خداوند غلو کرد

۵. قدرت و علم غیب خدا

قدرت و علم غیب به طور استقلال از خداوند است ، ولی خداوند به هر کس بخواهد و به هر مقدار که بخواهد می دهد؛

تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ [هود/ ۴۹] .

عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يَظْهَرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا [جن/ ۲۶] .

قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنَّمَا يَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ قُلْ

هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَ الْبَصِيرُ أَمْ لَا تَتَفَكَّرُونَ [انعام/ ۵۰] .

با این که موت و حیات به دست اوست. وَ أَنَّهُ هُوَ أَمَاتٌ وَ أَحْيَا [نجم/ ۴۴] .

لکن عیسی (ع) با اذن او نیز زنده می کند. أُحْيِيَ الْمَوْتَى [آل عمران/ ۴۹] .

با این که او جان ها را می گیرد. اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ [زمر/ ۴۲] .

لکن فرشته نیز با اذن او جان را می گیرد. يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ [سجده/ ۱۱] .

با این که او خالق است. اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ [زمر/ ۶۲] .

لکن عیسی (ع) با اذن الهی نیز خلق می کند. وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ [مائده/ ۱۱۰] .

۶. لطف خدا

لطف الهی کاری به خیال و وهم ندارد. تَزِدُّرَىٰ أَعْيُنِكُمْ لَنْ يُوتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا [هود/ ۳۱] .

در آیه ۴۹ سوره اعراف نیز می خوانیم : أَمْ هَلْ أَوْلَاؤُ الَّذِينَ أَفْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ [اعراف/ ۴۹] .

۷. زود اظهار نظر نکنید

زود نسبت به دیگران اظهار نظر نکنید. اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنْفُسِهِمْ [هود/ ۳۱] .

۸. هدف انبیا = ارشاد

هدف انبیا (علیهم السلام) ارشاد انسان هاست نه تقسیم خزائن مادی.

۲۰. آیه دهم

۱. هود ۳۲

قَالُوا يَا نُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَالَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ [هود/ ۳۲] .

ترجمه :

مخالفان به نوح گفتند : تو با ما به جدال پرداخته ای و جزّ و بحث زیاد با ما کردی. اگر راست می گویی آن تهدیداتی که می کنی محقق ساز.

۲. چند مقدمه

۱. مجادله برحق

مجادله اگر برحق باشد ، ارزشی است. وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [نحل/ ۱۲۵] .

و اگر بر باطل باشد ، ضدارزشی است. وَ جَادِلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ [غافر/ ۵] .

۲. فرق جدال و احتجاج

جدال در مورد برگرداندن شخص از

راه باطل است و احتجاج برای دعوت به راه حق [نمونه] .

۳. پیام آیه

۱. کفار بی منطق

کفار چون منطق ندارند ، پیشنهاد کفایت مذاکرات را می کنند.

۲. انبیا ، جدی در کار

انبیا (علیهم السلام) در دعوت خود جدی هستند. فَأَكْثَرَتِ جِدَالُنَا

انبیا (علیهم السلام) استقامت دارند. فَأَكْثَرَتِ جِدَالُنَا

۳. دشمن و جدال

دشمن به منطق و برهان رنگ جدال می دهد. جِدَالُنَا

۴. حلم خداوند

حلم خداوند را نباید نشانه خوبی خود یا راهمان بدانیم. فَأُتِنَا بِمَا تَعِدُنَا

۵. مقدرات الهی

در مقدرات الهی عجله نکنیم. فَأُتِنَا بِمَا تَعِدُنَا انسان عجز است. فَأُتِنَا بِمَا تَعِدُنَا

۶. سیره انبیاء

سیره انبیاء (علیهم السلام) بحث و استدلال و سیره کفار سرپیچی و تهمت است. فَأَكْثَرَتِ جِدَالُنَا

۷. نفرین نوح

ناامیدی و نفرین نوح (ع) به خاطر اعلام خود مردم بود که ما حاضر به هلاک شدن هستیم ، ولی حاضر به ایمان آوردن

نیستیم. فَأُتِنَا

۸. انسان آزاد است

انسان آزاد است ، می تواند در برابر بیشترین تبلیغ از بهترین انسان ها مقاومت کند. فَأُتِنَا بِمَا تَعِدُنَا

قَالَ إِنَّمَا يَأْتِيكُمْ بِهِ اللَّهُ إِنْ شَاءَ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ وَلَا يَنْفَعُكُمْ نُصِيحِي إِنْ أَرَدْتُ أَنْ أَنْصَحَ لَكُمْ إِنْ كَانَ اللَّهُ يَرِيدُ أَنْ يُغْوِيَكُمْ هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ [هود/۳۳-۳۴] .

ترجمه :

" (در پاسخ این کفاری که می گویند قهر الهی را بر ما بیاور) بگو: اگر خداوند اراده کند و بخواهد البته آن عذاب را برای شما خواهد آورد و شما هیچ گونه قدرت مقاومتی نخواهید داشت. اگر خداوند (به خاطر عدم لیاقت شما) بخواهد شما را گمراه سازد، نصیحت من برای شما سودی ندارد هر چند اگر بخواهم خیرخواهی کنم به سوی او برمی گردید."

۲. چند مقدمه

۱. تعریف نصیح و غی و فرق اضلال و اغواء

کلمه نُصِحَ به

کار یا کلامی گفته می شود که به قصد اصلاح و از روی اخلاص باشد و کلمه غیّ به جهلی گفته می شود که ناشی از اعتقاد فاسد باشد.

فرق میان اضلال و اغوا آن است که ضالّ هدف را می داند و راه را گم می کند ، ولی در اغوا مقصد و هدف را گم می کند.
[المیزان]

۲. نسبت اضلال و اغوا

نسبت اضلال و اغوا به خداوند اگر به عنوان مجازات لجاجت و فساد اخلاق باشد صحیح است ، ولی اگر به عنوان گام اول و ابتدایی باشد صحیح نیست. به دلیل آیه : **وَمَا يَضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ** [بقره/۲۶] .

۳. پیام آیه

۱. قهر و غضب الهی

اختیار قهر و غضب تنها به دست اوست. **إِنَّمَا**

پیامبر مأمور ابلاغ است.

۲. خدا مجبور نیست

هیچ قدرتی خداوند را مجبور بر کاری نمی کند. **إِنْ شَاءَ**

۳. قهاریت خدا

انسان در برابر قهر الهی هیچ گونه قدرت دفاع یا مانور یا خنثی سازی ندارد.

مُعْجِزِينَ

۴. جهان بینی ما

جهان بینی ما این است که اراده غالب در جهان هستی اراده خدا است.

۵. لجاجت کفار

لجاجت کفار بی پاسخ نمی ماند. **إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ**

۲۲. آیه دوازدهم

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَعَلَىٰ إِجْرَامِي وَأَنَا بَرِيءٌ مِّمَّا تُجْرِمُونَ [هود/۳۵].

ترجمه:

"بلکه می گویند: که نوح (یا محمد) بر خداوند افترا بسته، بگو: اگر من چیزی را به دروغ به خداوند نسبت داده ام پس کیفرش متوجه خودم خواهد بود و من از گناه شما بیزارم".

۲. معنی اجرام

کلمه اجرام از جزم مثل جهل به معنای چیدن میوه نارس است و سپس به کار ناپسند و خلاف، این کلمه گفته شده است.

۲۳. آیه سیزدهم

۱. هود ۳۶

وَأَوْحِي إِلَىٰ نُوحٍ أَنَّهُ

لَنْ يَوْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ [هود/۳۶].

ترجمه :

" به نوح وحی شد که جز کسانی که ایمان آورده اند ، افرادیگری هرگز به تو ایمان نخواهند آورد. بنابراین از کارهایی که می کنند غمگین مباش ". (از این آیه استفاده می شود که نفرین و گلایه نوح که گفت : رَبِّ لَا تَذَرُ عَلَيَّ الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دِيَارًا إِنَّكَ إِنْ تَذَرَهُمْ يَضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فِجْرًا كَفَّارًا [نوح/۲۶-۲۵].

" پروردگارا احدی از کفار را روی زمین باقی نگذار زیرا آنها بندگان تو را گمراه می کنند و جز نسل کافر از خود به جا نمی گذارند!" این گونه قاطعیت و آگاهی از نسل آینده به خاطر علمی بود که خداوند در این آیه به او داده بود.

۲. پیام آیه

۱. اخبار آینده در اختیار انبیا

خداوند اخبار آینده را در اختیار انبیا (علیهم السلام) قرار می دهد. لَنْ يَوْمِنَ

۲. ناامیدی از نجات برای کفار لجوج

گاهی انسان به مرحله ای می رسد که هیچ گونه امیدی برای نجات او نیست. لَنْ يَوْمِنَ

۳. کفار لجوج

برای کفار لجوج نباید اندوه و غصه خورد. فَلَا تَبْتَئِسْ

۴. دل سوزی انبیا

انبیا (علیهم السلام) دل سوز مردمند. فَلَا تَبْتَئِسْ

۵. امید به ارشاد

تبلیغ باید نسبت به افرادی باشد که امیدی به ارشادشان باشد.

۲۴. آیه چهاردهم

۱. هود ۳۷

وَ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَ وَحِينَا وَ لَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُعْرِقُونَ [هود/۳۷].

ترجمه :

"در محضر ما و به فرمان ما کشتی بساز و درباره کفار ستمگر با من چیزی مگو. قطعاً آنان از طریق غرق هلاک می شوند."

۲. پیام آیه

۱. لزوم وسیله برای لطف یا قهر الهی

برای هر یک از لطف یا قهر

الهی وسیله لازم است. (کشتی برای نجات ، آب برای غرق و هلاک) اِضْنَعِ

۲. کار برای اولیای خدا

کار برای اولیای خدا عیب نیست. اِضْنَعِ

۳. عدم اکتفا به سخنانی برای نجات مردم

برای نجات مردم سخنانی کافی نیست. اِضْنَعِ

۴. اثر توجه به خدا

توجه به این که ما در محضر خدا هستیم. به انسان نشاط و دل گرمی می دهد و انسان را در برابر ناگواریها مقاوم می کند.

۵. ابتکارات صنعتی

ابتکارات صنعتی الهامات الهی است. وَحِينَا

۶. شفاعت بی فایده

شفاعت انبیا (علیهم السلام) نسبت به گروهی بی فایده است. لَا تُخَاطِبُنِي

۷. بی گناهان واقعی

خداوند هنگام عذاب بی گناهان واقعی را نجات می دهد.

۸. ظالم کیست ؟

کافر و مشرک ظالم هستند. فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا

۲۵. آیه پانزدهم

۱. هود ۳۸

وَ يَضْنَعُ الْفُلُوكَ وَ كَلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ إِنَّ تَسَخَّرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسَخَّرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسَخَّرُونَ [هود/۳۸] .

ترجمه :

" نوح (به فرمان خداوند) کشتی را می ساخت و هرگاه اشراف قوم او بر او می گذشتند ، حضرت را مسخره می کردند (یکی

می گفت: پیامبری نگرفت دست به نجاتی زد. دیگری می گفت: تو در وسط خشکی کشتی می سازی. دریا از کجا خواهد آورد. سومی می گفت: پیرمرد چه کشتی بزرگی می سازد و... نوح گفت: اگر شما ما را مسخره می کنید قطعاً ما نیز شما را همین گونه مسخره خواهیم کرد".

۲. ابعاد کشتی نوح (ع)

کشتی نوح به گفته روایات و تواریخ بسیار بزرگ بود. تا ۱۲۰۰ ذراع طول و ۶۰۰ ذراع عرض آن بوده است.

و به گفته فخر رازی ۳۰۰ ذراع طول و ۵۰ ذراع عرض و ۳۰۰ ذراع ارتفاع در سه طبقه ساخته شده بود که طبقه زیر حیوانات وحشی و طبقه وسط حیوانات اهلی

و طبقه بالا انسان ها بودند.

۳. پیام آیه

۱. انبیا تسلیم فرمان خدا

انبیا (علیهم السّلام) تسلیم فرمان خدا هستند. اصْنَعِ الْفُلْكَ [هود/۳۷].

يَصْنَعُ الْفُلْكَ

۲. هدف از استهزاء

گر چه مخاطب در مسخره ها شخص نوح بود ، ولی هدفشان استهزای نوح و یاران بود. إِنَّ تَسْخَرُوا مِنَّا

نَسْخَرُ مِنْكُمْ

۳. پاسخ استهزا

شروع استهزاء زشت است ، ولی پاسخ استهزا را با استهزا دادن عدالت است. إِنَّ تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ

فَمَنْ اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ [بقره/۱۹۴].

وَ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا [شوری/۴۰].

وَ إِنِ اعْتَبْتُمْ فَعَابْتُمْ فَعَابُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ [نحل/۱۲۶].

۴. حرکت تند و همه جانبه

مسأله مسخره کردن نوح یک حرکت تند و همه جانبه بود. کَلَّمَا

۵. مسخره مستکبران و اشراف

مستکبران و اشراف مسخره می کنند. مَلَأُوا

۶. شیوه نقل تاریخ

تاریخ را جوری نقل کنید که زنده باشد. (کلمه هِیْضَةٌ بَعْدَهُ جَاءَ صَيِّغٌ نَشَانُكَرٍ اِیْنَ اَسْتِ كِهْ كُوِيَا هَمِيْنِ الْاَنَ مَشْغُولِ سَاخْتِنِ كَشْتِي اَسْتِ).

۷. کار مردان خدا

کار مردان خدا را با داوری خودمان محاسبه نکنیم. سَخِرُوا مِنْهُ

۸. مقاومت در برابر مسخره مردم

در برابر مسخره فاسقان خود را نبازید. نَسَخِرُ مِنْكُمْ

۹. اصلاحات دراز مدت

به خاطر فشار حرف مردم و استهزای آنان نباید از اصلاحات درازمدت و زمینه سازی برای آیندگان غفلت کرد.

۲۶. آیه شانزدهم

۱. هود ۳۹

فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ [هود/۳۹].

ترجمه :

" پس خواهید دانست چه کسی عذاب خوارکننده به سراغش خواهد آمد و مجازات جاودانه دامنش را خواهد گرفت ". (به گفته المیزان مراد از عَذَابٌ يُخْزِيهِ غرق در دنیا و مراد از عَذَابٌ مُّقِيمٌ عذاب در قیامت است.

۲. پیام آیه

۱. انذار و تهدیدات قطعی

با انذار و تهدیدات قطعی شیرینی مسخره کردن را از کفّار بگیرید.

۲. مقایسه عذاب

تلخی مسخره شدن

در راه خدا را با مقایسه عذاب مقیم کفار از بین ببریم.

۲۷. آیه هفدهم

۱. هود ۴۰

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ وَمَنْ آمَنَ وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ [هود/۴۰].

ترجمه:

"(کفر و استهزاء به نوح ادامه داشت) تا زمانی که قهر ما آمد و تنور (که مرکز حرارت و خشکی بود) فوران کرد (و طبق آیه ۱۱ سوره قمر درهای آسمان باز شد و سیلابی از آسمان فرو ریخت و چشمه های زمین باز و آب زمین و آسمان به یکدیگر متصل شدند). فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَىٰ أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ [قمر/۱۲-۱۱]."

ما به نوح گفتیم از هر جفتی از حیوانات (نر و ماده) یک جفت در آن کشتی حمل کن. خانواده و اهل خودت را نیز سوار کن مگر کسی که قبلاً قول عذاب به او داده شده (همسر و یکی از فرزندانش) و تمام افرادی که ایمان آورده اند نیز سوار کن ، اما جز گروه کمی کسی ایمان نیاورده بود."

۲. مراد از تنور

مراد از تنور همان تنور فارسی است و فوران تنور یا کنایه از قهر الهی است و یا به معنای گسترش و توسعه فوران آب است؛ یعنی برای هشدار کفار از تنوری که محل آتش و خشکی است آب جوشید تا چه رسد به جاهای دیگر. در تفسیر صافی حدیثی نقل می کند که مراد از تنور یک تنور مخصوصی بوده که جوشیدن آب از آن رمزی بوده میان خداوند با نوح (در

سفر تکوین تورات جزئیات کشتی نوح آمده است.)

۳. پیام آیه

۱. دَقَّتْ در کارهای الهی

کارهای الهی برنامه و زمان بندی و محاسبه دقیق دارد. (بعد از پایان ساخت کشتی مسأله جوشش آب آمد.) حَتَّى إِذَا

۲. فوران آب تحت امر الهی

هرگونه فوران آب زیر نظر و تحت امر الهی است. أَمْرُنَا

۳. سبب ساز و سبب سوز

خداوند هم سبب ساز است و هم سبب سوز. (در سبب سازی همین بس که تنور را محل فوران آب قرار می دهد و در سبب سوزی آتش را گلستان می کند).

۴. حفظ نسل حیوانات

مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ

۵. حیوانات مقدم بر مردم

در سوار کردن ، حیوانات بر انسان ها مقدم قرار گرفته اند. (چون هنگام خطر قدرت فکر ندارند و آسیب پذیرترند).

۶. ضابطه نه رابطه

(حتی تمام بستگان نباید سوار شوند. زن و فرزند تو چون در خط تو نیستند ، باید هلاک شوند).

۷. حمل انواع گیاهان در کشتی

با توجه به این که مسأله زوجیت و نر و ماده بودن ، مخصوص حیوانات نیست ، حضرت نوح (ع) انواع گیاهان را نیز حمل کرد.

آلوسی از امام صادق (ع) و حضرت علی (ع) روایتی نقل کرده که اشجار را نیز حمل کرده است.

۸. چهار پسر نوح (ع)

آلوسی می گوید که حضرت نوح (ع) چهار پسر داشت. کنعان که هلاک شد ، سام که پدر عرب و حام که پدر سودان و

یافت که پدر ترک است.

۹. آب وسیله انقراض یک نسل

با اراده الهی آب که مایه حیات است ، وسیله انقراض یک نسل می شود.

۱۰. قَلَّتْ يَارَانَ انبِيَا

یاران انبیا (علیهم السلام) کم هستند. إِلَّا قَلِيلٌ

در تفاسیر می گویند تعداد مؤمنین به نوح (ع) هشتاد نفر بودند.

۲۸. آیه هجدهم

۱. هود ۴۱

وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا بِسْمِ اللَّهِ مَجْرَاهَا وَمُرْسَاهَا

إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ [هود/۴۱].

ترجمه :

"نوح گفت : در کشتی سوار شوید و هنگام حرکت و توقف نام خدا را به زبان جاری کنید. همانا پروردگار من آمرزنده و مهربان است."

۲. پیام آیه

۱. شروع با نام خدا

شروع هر کار با نام خداوند علامت توکل و استمداد و عشق و رنگ الهی دادن به آن کار و رمز بقاء و حفظ است.

۲. اراده و استمداد

حرکات و توفیقات بدون اراده و استمداد نیست. بِسْمِ اللّٰهِ مَجْرَاهَا وَ مُرْسَاهَا

۳. یاد خدا وسیله نجات

فکر نکنید کشتی وسیله نجات شماست. یاد او کنید که همه چیز به اراده اوست. بِسْمِ اللّٰهِ

۴. غفاریت خدا

گرچه شما برگزیدگان جامعه و مؤمنان زمین هستید ، ولی گمان نکنید خالی از عیب و گناهیید ، بلکه او شما را بخشیده است. إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ

۵. نام خدا یک انگیزه و قداست

نام خدا در هر حال یک تشریفات نیست ، بلکه یک انگیزه و هدف و قداست بخشیدن است.

۲۹. آیه نوزدهم

۱. هود ۴۲

و هِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَ نَادَى نُوحٌ ابْنَهُ وَ كَانَ فِي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا وَ لَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ [هود/۴۲].

ترجمه :

"و آن کشتی آنها را در لابه لای امواجی همچون کوه حرکت می داد. (در این هنگام) نوح فرزندش را که در گوشه ای قرار

داشت ، فریاد زد پسرم (ایمان بیاور) و با ما سوار شو و با کفّار مباش."

۲. روز ورود به کشتی و امر به روزه

امام صادق (ع) فرمود: "حضرت نوح (ع) اولین روز ورودش به کشتی که مصادف ماه رجب بود را روزه گرفت و به یاران خود نیز دستور روزه داد و

فرمود: روزه گرفتن رمز نجات از خطرات است". [مجمع البیان].

قَالَ الْبَيْهَقِيُّ (ع): إِنَّ نُوحًا (ع) لَمَّا رَكِبَ السَّفِينَةَ رَكِبَهَا فِي أَوَّلِ يَوْمٍ مِنْ رَجَبٍ فَأَمَرَ مَنْ مَعَهُ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ أَنْ يَصُومُوا ذَلِكَ الْيَوْمَ [تهذيب الأحكام، ج ۴، ص ۳۰۶].

۳. مقدمه

۱. گفتگوی نوح (ع) با فرزند

گفتگوی نوح (ع) با فرزندش قبل از حرکت کشتی بوده و گرنه اگر بعد از حرکت و آن هم در میان امواجی مثل کوه بود که امکان سوار شدن وجود ندارد.

۲. پسر نوح (ع) فرزند ناتنی

روایتی در نورالثقلین است که پسر نوح فرزند همسرش بود. (آلوسی) یعنی از شوهر دیگر و فرزند حقیقی او نبوده است.

۴. پیام آیه

۱. راهی پرتلاطم برای نجات یافتگان

نجات یافتگان نیز راهی پرتلاطم دارند و با ایمان و سوار کشتی شدن و ناخدایی نوح (ع) نیز کار تمام نمی شود.

۲. امواج هم چون کوه

عبور از امواجی هم چون کوه نشانه وسعت و بزرگی کشتی و هنر و تخصص پیامبر و لطف بی نهایت خداوند است.

۳. عاطفه پدری

عاطفه پدری تا آخرین لحظه پایدار است.

۴. خطر با کفار بودن

تنها از کفار بودن خطر ندارد، بلکه با کفار بودن نیز خطرناک است. مَعَ الْكَافِرِينَ

۵. خطر بزرگ کفر

کفر به قدری خطرناک است که فرزند به خاطر آن در برابر پدر باید هلاک شود و پدر تسلیم باشد.

۶. اثر متقابل دوری فکری و جسمی

دوری فکری و دوری جسمی در یکدیگر اثر دارند. فی مَعَزِل

۷. امر به معروف ونهی از منکر تا آخرین لحظه

تا آخرین لحظه از امر به معروف و نهی از منکر دست برندارید. وَ نَادَى نُوحٌ ابْنَهُ

۸. گوشه گیری ممنوع

باید در صحنه حق حضور داشت و گوشه گیری ممنوع است.

اگر قهر خداوند برسد گوشه گیران را نیز هلاک می کند. فی مَعْرَل

۹. علت انحصار دعوت به فرزند

سؤال: چرا فقط فرزند خود را به سوار شدن دعوت کرد؟

پاسخ: اولاً، انسان نسبت به فرزند وظیفه سنگین تری دارد.

ثانیا، فرزند در کناری بود. نوح (ع) فکر کرد پشیمان شده و آمادگی در او بیدار شده است. فی مَعْرَل

۱۰. علت دعوت فرزند در لحظه غرق

سؤال: مگر در قرآن نمی خوانیم در آستانه قهر الهی توبه کارساز نیست، پس چرا نوح (ع) در لحظه غرق، فرزندش را دعوت کرد؟

پاسخ: باران تند در اول کار نشانه قهر حتمی نبود و لذا فرزند گفت به کوه پناه می برم.

۳۰. آیه بیستم

۱. هود ۴۳

قَالَ سَيَأْوِي إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَحِمَ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ [هود/۴۳] .

ترجمه:

پسر نوح در برابر تهدید پدر به غرق شدن گفت: من به سوی کوه پناهنده می شوم و مأوا می گیرم. کوه مرا حفظ می کند. نوح گفت امروز جز (افراد مؤمن و) کسانی که مورد رحم قرار گرفته اند، هیچ مانعی حتی کوه برای قهر الهی نیست. (در این هنگام) موج میان نوح (ع) و پسر جدایی انداخت و پسر از غرق شدگان شد."

۲. پیام آیه

۱. عدم اجبار در محیط

محیط انسان را مجبور نمی کند. (فرزند نوح (ع) در خانه وحی این همه سرسختی نشان داد).

۲. قهر خدا درهم کوبنده همه چیز

اگر قهر خدا برسد ، کوه های سخت جلو آب نرم را نمی گیرند. (اگر قهر خدا برسد تکیه بر شرق و غرب و مال و مقام و زور و زرو

تزویر بی نتیجه است).

۳. تکیه بر غیر خدا مساوی گمراهی

هر کس به غیر خداوند تکیه کند، هم فکر فرزند نوح (ع) است.

۴. تفاوت موحد با مشرک

تفاوت میان موحد و مشرک همین است که پدر می گفت: خدا، پسر می گفت: کوه.

۵. حوادث طبیعی و فرمان خدا

حوادث طبیعی تصادف نیست، فرمان حکیمانه خداست. **أَمْرُ اللَّهِ**

۶. پاسداری از تفکر صحیح

برای پاسداری از تفکر صحیح، انسان باید با چشم خود شاهد حتی هلاک فرزندش باشد.

۷. محو و هلاک افراد فاسد = عدل

محو و هلاک افراد فاسدی که امیدی به اصلاحشان نیست، عدل است.

۸. نتیجه معیت کافران

نتیجه مع الکافرین [هود/۴۲].

بودن، مِنَ الْمُعْرِقِينَ است. لا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ [هود/۴۲].

مِنَ الْمُعْرِقِينَ

۹. عوامل غیبی در تفسیرها و تحلیلها

همیشه نباید تفسیرها و تحلیلها جنبه صوری و مادی داشته باشد، بلکه گاهی عوامل غیبی در کار است. **أَمْرُ اللَّهِ**

۱۰. پناه به خدا از قهر او

از قهر خدا باید به خدا پناه برد. در دعای ابو حمزه ثمالی می خوانیم: **قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ: هَارِبٌ مِنْكَ إِلَيْكَ [مصباح المتهجد، ص ۵۸۲].**

۱۱. خدای رحیم و حکیم

خداوند رحیم است ، ولی حکیم نیز هست. گاهی از رحمت ، قبل از تولد ، پستان مادر را پر از شیر می کند و گاهی از حکمت ، فرزند را در برابر چشم پدر نابود می کند.

۳۱. آیه بیست و یکم

۱. هود ۴۴

وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَمَاءُ أَقْلِعِي وَغِيضَ الْمَاءِ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودَى وَقِيلَ بُعِدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [هود/۴۴] .

ترجمه :

"گفته شد ای زمین آبت را فرو بر و ای آسمان خودداری کن

و آب فرونشست و کار تمام شد و کشتی بر دامنه کوه جودی پهلو گرفت و (در این هنگام) گفته شد که دور باد قوم ستمگر از رحمت خدا".

در این که کوه جودی کجاست گفتگوست : (۱) موصل (۲) حدود شام (۳) میان موصل و الجزیره (۴) عربستان کوهی در سلسله کوه های آارات است یا ممکن است جودی مطلق کوه سخت باشد.

۲. چند مقدمه

۱. سرگردانی شش ماهه کشتی

در روایات می خوانیم که شش ماه کشتی سرگردان بود. (از آغاز ما رجب تا روز عاشورا و این کشتی سرزمین مکه و کعبه را سیر کرد تا سرانجام به فرمان خداوند دوباره حالت عادی پیدا شد و در تهذیب حدیثی آمده که فرمان به زمین و فرو بردن آب زمانی بود که کشتی به وسط مسجد کوفه رسید بود. [صافی] .

۲. بلیغ ترین آیه قرآن

جملات این آیه سخن شناسان عصر پیامبر (ص) را تاکنون بهت آور کرده که چند جمله ساده و رسا و کوتاه و زنده و زیبا یک ماجرا را بیان می کنند و لذا گفته اند این آیه بلیغ ترین آیه قرآن است و کسانی که به فکر مبارزه با قرآن بوده اند همین که به این رسیدند صرف نظر کردند.

۳. معنی بلغ و اقلع

بلغ به معنای فرو کشیدن و اقلع به معنی امساک و غیض به معنی جذب شدن آب و کم شدن آن است.

۳. پیام آیه

۱. شعور آسمان و زمین

آسمان و زمین شعور دارند و مخاطب خداوند قرار می گیرند و اطاعت آنها اختیاری است. به دلیل آیه : قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ [فصلت/ ۱۱] .

همین که ما به زمین و آسمان گفتیم یا با کراهت یا آزادانه بیاید گفتند ما با

اختیار می آیم.

۲. لعنت کردن ظالم حتی بعد هلاکت

بعد از هلاک شدن هم باید ظالم را لعنت کرد. بُعْدًا لِلظَّالِمِينَ [هود/۴۴].

۳۲. آیه بیست و دو

۱. هود ۴۵

وَ نَادَى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَأَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ [هود/۴۵].

ترجمه :

"نوح پروردگارش را صدا زد و گفت: پروردگارا پسر من از خاندان من است و وعده تو (درباره نجات خاندانم) حق است و تو از همه حکم کنندگان و داوران برتری (مراد از وعده نجات همان چیزی است که در آیه چهل خواندیم: حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ وَمَنْ آمَنَ وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ) [هود/۴۰]."

که خداوند فرمود: از هر حیوانی یک جفت نرو ماده سوار کشتی کن و خاندان و مؤمنان را نیز سوار کن، مگر کسی که محکوم به هلاک است. و نوح خیال می کرد تنها همسر او محکوم به هلاک است و لذا از خداوند نجات او را درخواست کرد).

۲. چند مقدمه

۱. دعای نوح (ع) قبل از غرق

این دعا قبل از غرق شدن است. گرچه فعلاً بعد از غرق بیان شده است.

۲. عدم علم نوح به کفر فرزند

اگر نوح (ع) می دانست که فرزندش کافر است هرگز دعا نمی کرد. به دلیل آن که برای همسرش دعا نکرد. مگر می شود که از یک سو نفرین کند و بگوید: لَا تَذَرُ عَلَيَّ الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا [نوح/۲۶].

خداوند احدی از کفار را روی زمین باقی نگذار

، بعد بگوید : فرزند کافر مرا باقی بگذار!؟

۳. پیام آیه

۱. ادب در کلام نوح (ع)

ادب در کلام را فراموش نکنیم. (نوح ع) به خیال خود منطوق عالی داشت ، زیرا گفت فرزند من از خاندان من است و تو وعده نجات خاندانم را داده ای ، ولی نتیجه گیری و تحکم نکرد که بگوید : پس باید فرزندم را نجات دهی و چرا نجات ندادی ، بلکه ضمن بیان مطلب با ادب گفت : **وَ أَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ**

۲. عدم تعلیم وحی الهی موجب اشتباه اولیا

اگر تعلیمات و وحی و امداد الهی نباشد ، اولیای خدا نیز مثل سایر انسان ها اشتباه دارند. (فرشتگان به خیال خود که انسان ، مفسد و خون ریز است ، آفرینش او را خلاف می پنداشتند. مسأله را با خداوند مطرح و پاسخی لازم شنیدند.)

۳۳. آیه بیست و سوم

۱. هود. ۴۶

قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَسْتَلِنِ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّي أَعِظُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ [هود/۴۶]

ترجمه :

" خداوند (در پاسخ نوح) فرمود : او از خاندان تو نیست. او عملی است غیر صالح. چیزی را که به آن علم نداری از من تقاضا نکن. من به تو موعظه می کنم تا از جاهلان مباشی. (فرمانفلا- تَسْتَلِنِ سبب به پیامبر معصوم به معنای آن است که مبادا سؤال کنی و گرنه سؤالی واقع نشده بود. به دلیل آیه بعد که نوح می گوید : **إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْئَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمُهَا** مسأله ای که برای نوح پیش آمد آن بود که خیال می کرد فرزندش اهل است که خداوند فرمود به خاطر عمل

بد ، او از اهل تو نیست) .

۲. مقدمه ؛ گناه موجب جدایی نوح (ع) و فرزند

تفسیر صافی از امام رضا (ع) نقل می کند که فرزند نوح (ع) فرزند واقعی بود ، ولی به خاطر گناه نسبت او از پدر جدا شد.

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُوسَى الْوَشَّاءِ عَنِ الرَّضَا (ع) قَالَ لِي : كَيْفَ تَقْرَأُونَ قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ " فَقُلْتُ : مِنَ النَّاسِ مَنْ يَقْرَأُ " إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ " (هود-۴۶) نَفَاهُ عَنْ أَبِيهِ. فَقَالَ (ع) : كَلَّا لَقَدْ كَانَ ابْنَهُ وَ لَكُنْ لَمَّا عَصَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ نَفَاهُ عَنْ أَبِيهِ " [معانی الأخبار ، ص ۱۰۵] .

۳. پیام آیه

۱. پیوند مکتبی مافوق پیوند خویشاوندی

إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ

سلمان از اهل بیت (علیهم السلام) می شود ، ولی بر ابولهب نفرین نثار می شود.

۲. کثرت عمل ، سنخیت با عمل

انسان همین که در کار خیر یا شری غوطه ور شد ، یک پارچه آن عمل می شود. إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ

۳. موعظه الهی حتی برای پیامبران

پیامبران (علیهم السلام) نیز نیاز به موعظه الهی دارند. إِنِّي أَعْظُكَ

۴. مسلمانان مردود

۱. خائنین به مسلمانان

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَيْسَ مِمَّا مِنْ غَشٍّ مُسْلِمًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۲۷۳] .

هر کس به مسلمانی خیانت کند ، از ما نیست.

۲. حرام خواران

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَيْسَ بِوَلِيٍّ لِي مَنْ أَكَلَ مَالَ مُؤْمِنٍ حَرَامًا [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۱۴] .

کسی که مال مؤمن را به گناه بخورد از ما نیست.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَكْرَمَهُ النَّاسُ اتَّقَاءَ شَرِّهِ فَلَيْسَ مِنِّي [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۴] .

کسی که مردم از ترس شر او

احترامش بگذارند از ما نیست.

۴. مرفهان بی درد

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ سَمِعَ رَجُلًا ينادي يا للمُسلمين فلم يجبه فليس بمُسلمٍ [كافی، ج ۲، ص ۱۶۴].

کسی که ناله مسلمانی را بشنود و بی تفاوت باشد، از ما نیست.

۵. ظالمان

"کسی که به مردم ظلم کند شیعه ما نیست."

۶. بی خیالان

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَحَاسِبْ نَفْسَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ فَإِنْ عَمِلَ حَسَنًا اسْتَرَادَ اللَّهَ وَإِنْ عَمِلَ سَيِّئًا اسْتَعْفَرَ اللَّهَ مِنْهُ وَ تَابَ إِلَيْهِ [كافی، ج ۲، ص ۴۵۳].

کسی که هر روز به حساب خود نرسد از ما نیست.

۷. ظاهر بینان

کسی که خوبی و بدی خود را از دهان مردم بدانند بدون آن که خود را با قرآن بشناسد که آیا اوصاف متقین و مؤمنین را دارد یا ندارد از ما نیست. [سفینه البحار، ج ۲، ص ۶۹۱].

۵. شبهه زنازادگی در همسران نوح و لوط (علیهم السلام)

سؤال: در آیه دهم سوره تحریم نسبت به همسر نوح (ع) و لوط (ع) می خوانیم که: فَخَانَتَاهُمَا خِيَانَتٌ كَرَدْنَد و در اینجا می خوانیم که فرزند از اهل نوح (ع) نیست. آیا از این دو آیه زنازادگی استفاده نمی شود؟

پاسخ: هرگز، زیرا در همین آیه دلیل اهل نبودن رَاعِمِلٌ غَيْرُ صَالِحِ فرزند دانسته نه چیز دیگر. ثانیاً، کلمه خیانت در سوره تحریم به خاطر افشای اسرار بود نه کار دیگر.

۳۴. آیه بیست و چهارم

۱. هود ۴۷

قَالَ رَبُّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَ تَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ [هود/۴۷].

ترجمه :

" نوح گفت : پروردگارا من به

تو پناه می برم که از تو خیری بخواهم که از آن آگاهی ندارم و اگر مرا نبخشی و بر من رحم نمایی از زیانکارانم."

۲. پیام آیه

۱. بهترین راه بیمه انسان

استعاذه و پناهندگی به خداوند بهترین راه بیمه انسان از گرفتاری ها است.

۲. تقاضای بیجا

اگر پیامبران (علیهم السّلام) از تقاضای بیجا به خدا پناه می برند ، تکلیف ما روشن است ، زیرا که دائما برای خدا تکلیف تعیین می کنیم.

۳. عتاب به خاطر فرزند

کسی که به خاطر فرزندش مورد عتاب قرار گیرد ، خاسر است. کسی که از مغفرت و رحمت الهی محروم شود خاسر است

۴. شرط رسیدن به مقصد

انسان بدون لطف خداوند به مقصد نمی رسد. وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي

۵. تواضع در برابر مواعظ الهی

در برابر مواعظ الهی تواضع کنید. إِنِّي أَعْظُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ قَالَ رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ/۴۷-۴۶.

۶. نیاز به توبه به خاطر اعمال بیهوده

سؤال بیجا ، کلام بیجا ، دخالت بیجا نیاز به توبه دارد. إِلَّا تَغْفِرْ لِي

۳۵. آیه بیست و پنجم

۱. هود ۴۸

قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ أُمَّةٍ مِّمَّنْ مَعَكَ وَأُمَّةٍ سَنُنَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ [هود/۴۸].

ترجمه :

"به نوح خطاب شد ، با سلامت و برکت بر تو و بر تمام امت هایی که با تواند ، فرود آی ، ولی امت هایی (از نسل همین نجات یافتگان) خواهند بود که آنان را از انواع نعمت ها بهره مند خواهیم کرد ، سپس (به خاطر غفلت و کفر و گناه) از طرف

ما عذاب دردناکی به آنان می‌چشانیم".

۲. چند مقدمه

۱. مراد از امم

مراد از امت‌هایی که با نوح (ع) بودند یا به خاطر آن است

که هر نفر از آنان سرسلسله قبیله ای می شوند و یا هر یک از مؤمنانی که سوار کشتی شده بودند از یک قبیله ای بودند و یا مراد از اُمَم همان انواع حیوانات است ، زیرا قرآن در آیه ۳۸ سوره انعام درباره جنبنده ها تعبیر به اُمَمٌ اَمْثَالُكُمْ [انعام/۳۸] .

کرده است که آنها نیز اُمّت هایی مثل شما انسان ها هستند.

۲. "اهبط" برای نوح و "اهبطوا" برای آدم

درباره آدم (ع) اَهْبِطُوا [بقره/۳۶] . داریم و درباره نوح (ع) اَهْبِطُوا در کنار هر دو کلمه مردم دو دسته تقسیم شده اند : مؤمن و کافر.

۳. پیام آیه

۱. وعده سلام و برکت

زندگی کردن پس از آن سیل فراگیر دو خطر داشت. یکی باتلاق ها و آلودگی ها که با کلمه و وعده سلام برطرف می شود و یکی نابودی انواع گیاهان که با وعده برکات تأمین می گردد.

۲. سنت خداوند

سنت خداوند مهلت و نعمت دادن و بعد به پاداش یا کیفر رساندن است. نَمَتُّهُمْ مِمْشُهُمْ

۳. سلام و برکات بعد از هشدار و موعظه

خداوند هشدار می دهد ، موعظه می کند ، فرزند کافر را در برابر چشم پدر نابود می کند؛ اما سلام و برکات خود را نیز نثار می کند. نَمَتُّهُمْ

۴. تفاوت دریافت مؤمن و کافر از نعمت ها

دریافت مؤمن از نعمت ها سلامت و برکت است ، ولی دریافت کافر متاع است. (سلام و برکات _ نَمَتُّهُمْ)

پس هر متاع و کالایی نعمت و برکت نیست ، بلکه نعمت آن دریافتی است که عاقبت خوب هم داشته باشد.

۳۶. آیه بیست و ششم

۱. هود ۴۹

تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هَذَا فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ [هود/۴۹] .

ترجمه :

" اینها از اخبار غیب "

است که ما به تو وحی کردیم. نه تو و نه قوم تو قبل از وحی ما از این اخبار خبری نداشتید. پس تو نیز (مثل نوح (ع)) صبر کن، زیرا که قطعاً پیروزی با متقین است".

۲. پیام آیه

۱. نقش وحی در تاریخ

نقش وحی در تاریخ: سالم ترین و مفیدترین اخبار و تاریخ را از طریق وحی باید دریافت کرد. (دین از سرچشمه علم بی نهایت هیچ گونه حادثه و فشار و غفلتی در ناقل آن وجود ندارد.)

۲. اطلاع انبیا از غیبت

انبیا (علیهم السّلام) از غیب آگاهند. (مقدار علم غیب انبیا (علیهم السّلام) همان قدری است که خداوند به آنان داده است.)

۳. بهترین تسلی برای رهبران

تاریخ انبیا (علیهم السّلام) بهترین تسلی برای رهبران بعد است. فاصبر

۴. تلازم صبر و تقوا

صبر و تقوا متلازمند. فاصبر إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ جَای فاصبر ان العاقبه للصابرين

۵. پیروزی حق و نابودی باطل

إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ

پیروزی در سایه مقاومت است.

۳۷. آیه بیست و هفتم

۱. نوح (ع)

إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [نوح/ ۱].

۲. ماجرای نوح (ع) در ۳۹ آیه قرآن

ماجرای حضرت نوح (ع) در ۲۹ سوره و نام مبارکش ۴۳ بار و مدت تبلیغ حضرت (ع) ۹۵۰ سال و پیروانش در این چند قرن حدود ۸۰ نفر بیشتر نبودند که تقریباً به هر دوازده سالی یک نفر می افتد. نقل داستان نوح (ع) هم تسلی دل پیامبر اسلام (ص)

و تمام کسانی است که در محیط های فاسد قصد اصلاح دارند و هم تهدید کفار لجوج است که مواظب قهر خداوند و غرق مخالفان نوح (ع) باشند.

ما نوح (ع) را فرستادیم و به او گفتیم :

قوم خود را قبل از آن که عذاب دردناک برسد هشدار بده. آری تأثیر هشدار و کیفر در ترک فساد از بشارت و تشویق به پاداش قوی تر است.

۳. داستان نوح (ع) تسلی دل پیامبر (ص)

۴. داستان نوح (ع) تهدید کفار لجوج

۳۸. آیه بیست و هشتم

۱. نوح ۲-۳

قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُوا [نوح/۳-۲].

۲. هشدار نوح

من شما را هشدار می دهم به :

۳. ترک شرک و بندگی خدا

۴. سه اصل توحید ، نبوت و معاد

از عذاب و کیفر او بترسید و از من که احکام خداوند را برای شما نقل می کنم پیروی کنید. در این دستورات سه اصل توحید و معاد نبوت مطرح شده است.

۳۹. آیه بیست و نهم

۱. نوح ۴

يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُوخِّزْكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ [نوح/۴].

۲. محو سیئات با ایمان به خدا

اگر شما ایمان آوردید خداوند از گناهان گذشته شما می گذرد. نظیر آیه ۳۸ انفال می فرماید: قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يَغْفِرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ [انفال/۳۸].

۳. یک قانون کلی

اگر کفار دست بردارند گذشته آنان بخشیده می شود. چون یک قانون کلی است که ایمان گذشته را تصفیه می کند.

۴. عذاب فوری به خاطر گناه

۵. اجل طبیعی و معلق

۶. اجل طبیعی غیر قابل تغییر

اگر ایمان آوردید تا آخرین مهلت طبیعی عمر می کنید و گرنه به خاطر گناهانتان عذاب فوری می شوید. زیرا انسان دو اجل دارد: اجل طبیعی که تا آخرین توان طبیعی بدن عمر می کند و اجل معلق که به خاطر حوادث، گناهان و نفرین ها عمر کوتاه

و یا به خاطر صله رحم ، صدقه ، تقوا و... عمر طولانی می شود. آری ، همین که اجل طبیعی و حتمی و نهایی رسید ، دیگر قابل تغییر و تأخیر نیست. اگر می دانستید ولی حیف که غافلید.

۴۰. آیه سی ام

۱. نوح / ۵-۶

قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَ نَهَارًا فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا [نوح / ۵-۶] .

۲. شکایت نوح (ع)

۳. آیات قرآن و خسارت برای ظالمین

۴. تکبر و لجاجت لاشه هایی در وجود کفار

در اینجا نوح (ع) به درگاه خدا شکایت و می گوید : پروردگارا من قوم خودم را شب و روز به حق دعوت کردم ، لکن دعوت من در اینها جز فرار بیشتر اثری نکرد. نظیر بارانی که به استخری می بارد که در آن لاشه بدبو است که هر چه باران پاک بیشتر بر استخر بیارد ، تعفن او بیشتر می شود. درباره قرآن نیز آمده است که با این کهشفاء و رحمهاست ، لکن آیات آن برای ظالمین جز بدبختی و خسارت سودی ندارد. آری تکبر و لجاجت و کینه و علاقه به دنیا همچون لاشه هایی در وجود کفار است که نزول باران ، تعفن آنان را بیشتر می کند.

۴۱. آیه سی و یکم

۱. نوح ۷

وَ إِنِّي كَلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَ اسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَ أَصْرُوا وَ اسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا [نوح / ۷] .

۲. لجاجت کفار و شکایت دوباره نوح

۳. سفارش کفر به فرزندان

۴. شعار کفار مکه

۵. تبعیت لشگر یزید از کفار

دنباله شکایت را حضرت نوح (ع) این چنین می گوید : خداوندا هرگاه این مردم را دعوت می کنم تا ایمان آورده و مورد لطف تو قرار گیرند به جای پذیرش ، انگشتان خودشان را

در گوش هایشان می گذارند تا حرف مرا نشنوند و لباسشان را بر سر می کشند تا شکل مرا نبینند و بر این کار خود اصرار می ورزند تا حدی که به گفته مفسران به فرزندان خود نیز سفارش می کردند که پای سخن من ننشیند. و شدیداً در برابر کلام حق استکبار ورزیدند.

ای پیامبر اسلام این ماجرا را از نوح (ع) بین تا شعاع کفار مکه که می گفتند: لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ [فصلت/۲۶]. به قرآن محمد گوش ندهید، تو را ناراحت نکند.

امام حسین (ع) نیز در کربلا همین که خواست لشگر یزید را موعظه کند، سر و صدا کردند تا صدای امام (ع) به مردم نرسد. [بحار الأنوار، ج ۴۵، ص ۸].

۴۲. آیه سی و دوم

۱. نوح ۸-۹

ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا [نوح/۸-۹].

۲. دعوت آشکار و نهانی

۳. دعوت آهسته و بلند

۴. دعوت عمومی و خصوصی

خداوند من آنان را دائم با صدای بلند دعوت کردم. سپس بار دیگر آشکارا و نهان آنان را دعوت کردم. خدایا از نظر زمانی، هم شب گفتم و هم روز. از نظر چگونگی، هم علنی گفتم و هم نهانی. هم فریاد زدم و هم آهسته. به قول بعضی روایات به در خانه هایشان رفتم، در مجالس عمومی، در کوچه و بازار و از هر فرصتی استفاده کردم تا حجت را بر آنان تمام کردم.

۴۳. آیه سی و سوم

۱. نوح ۱۰-۱۱-۱۲

فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا [نوح/۱۰-۱۲].

۲. رحمت مادی و معنوی

در سایه استغفار

۳. معنی مدارا

۴. اموال و فرزندان زیاد در سایه ایمان

۵. ایمان و تقوا عامل برکت

خداوندا به مردم گفتم از تو استغفار کنند تا هم باران رحمت معنوی تو بر آنان بیارد و تو آنان را ببخشی و هم باران رحمت مادی تو از آسمان سرازیر شود. باران زیاد و مداوم بر آنان بیارد. (کلمه‌مُدْراراً به معنای ریزش شیر از پستان مادر و سپس به ریزش باران گفته شده است.)

به مردم گفتم اگر ایمان آورند خداوند اموال و فرزندان شما را زیاد می‌کند و باغ‌ها و نهرها را برای شما قرار می‌دهد. در سوره اعراف، آیه ۹۶ می‌فرماید که ایمان و تقوا

عامل باز شدن درهای رحمت و برکت از آسمان و زمین است.

۴۴. آیه سی و چهارم

۱. اعراف ۹۶

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ [اعراف/ ۹۶].

۲. لطف خدا در سایه ایمان و استغفار

۳. سنت خداوندی

۴. تنگ دستی برای مؤمنان

۵. فرمول و قانون تازه

۶. تعدد سنت‌های الهی

۷. قانون مهلت و پاداش

آیات و روایات در این باره زیاد است که ایمان و استغفار لطف خداوند را به شما سرازیر و گناه و فساد، زندگی شما را در فشار قرار می‌دهد.

البته این یکی از برنامه ها و سنت های خداوندی است که در سایه ایمان ، الطاف مادّی را بر انسان های مؤمن مرحمت می کند. ولی گاهی خداوند برای هدف دیگری ممکن است زندگی را بر مؤمنان تنگ کند و این کار نیز طبق یک فرمول و قانون است. درست همان گونه که در شرایط عادی ، انسان در تابستان آب سرد و در زمستان

آب گرم می طلبد. این یک قانون است ، اما گاهی شرایط ویژه ای پیدا می شود که فرمول و قانون تازه ای حاکم می شود. مثل آن که در زمستان انسان تب می کند و لازم است با آب سرد پای او را بشویند و یا در تابستان سرما می خورد که لازم است از آب داغ استفاده کند. بنابراین در نظام آفرینش تنها یک قانون حاکم نیست و سنت خداوند تنها یک سنت نیست. زمان ها ، مکان ها ، شرایط ، حالات ، هر کدام در مقدار خاصی تقاضای قانون ویژه ای می کند. بسیار زیباست که به دو آیه ذیل در کنار هم توجه کنیم. در یک جای قرآن می خوانیم : فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمُ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ [انعام/ ۴۴] .

" زمانی که آیات ما را فراموش کردند همه درهای شادی را روی آنان باز کردیم "

ولی در جای دیگر می خوانیم : وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ [اعراف/ ۹۶] .

" اگر مردم قریه ها ، اهل ایمان و تقوی شوند ما برکات آسمان و زمین را برایشان می گشاییم " . در این دو آیه لطف خداوند بر دو گروه کافر و مؤمن بیان شده ، لکن لطفی که بر مؤمن می شود ، گوشه ای از پاداش اوست. ولی لطفی که بر کافر می شود طبق قانون مهلت دادن است.

چون یکی از سنت ها و برنامه های قطعی خداوند قانون استدراج است؛ یعنی به خلافکار مهلت بده تا پیمانهاش سر آید.

۴۵. آیه سی و پنجم

۱. نوح ۱۳-۱۴

ما لکم لا تزجون لله وقاراً وَ قَدْ خَلَقْكُمْ أَطْوَاراً [نوح/ ۱۴-۱۳] .

۲. معنی وقار ورجا

۳. آفرینش های گوناگون انسان

۴. استعداد

۵. تغییر و تحول حکیمانه

کلمه وقار به معنای سنگینی و عظمت و کلمه رجا به معنای میل و توقع است. چرا در شما حتی تمایل و امید به عظمت پروردگار (که ساده ترین مرحله ایمان است) وجود ندارد؟ در حالی که خداوند شما را آفرینش های گوناگون داد. از ابتدای خلقت شما تاکنون مراحل را در رحم مادر گذرانده اید. بعد از دوران کودکی، نوجوانی، جوانی و هر کدام از شما را دارای استعدادی و ذوقی و عشقی و در هر زمانی در شما یک نوع میلی و احساسی قرار دارد. آیا این همه تغییر و تحول حکیمانه برای ایمان شما کافی نیست؟!

۴۶. آیه سی و شش

۱. نوح ۱۵-۱۸

أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا وَ جَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَ جَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا وَ اللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا ثُمَّ يَعِيدُكُمْ فِيهَا وَ يُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا [نوح / ۱۸-۱۵] .

۲. توضیحات

حضرت نوح (ع) در دعوت خود مردم را به فکر کردن فرا می خواند و می فرمود: آیا به آسمان های هفت گانه ای که یکی بالای دیگری آفریده شده است نمی نگرید؟ (ممکن است معنای تطابق و هماهنگی باشد، یعنی آسمان ها هفت گانه ای که میانشان مطابقت و هماهنگی است) بارها گفته ایم که آنچه را انسان می بیند همان آسمان اول است، زیرا تمام ستارگان زینت آسمان اولند و ما هنوز تمام ستارگان را ندیده ایم.

آیا خداوند در آسمان ها ماه را نورافشان شما قرار نداد؟ آیا خورشید را چراغ شما قرار ندارد؟ گرچه در آسمان ها، ماه ها و خورشیدها است، لکن آنچه برای ما مهم است همین خورشید و ماهی است که در منظومه شمسی است.

خداوند شما را

همچون گیاهی از زمین رویانید. آفرینش شما از خاک است. غذای شما از خاک است. سبزی ها ، میوه ها ، روغن و لباس و گوشتی که مصرف می کنید ، همه یا مستقیماً از خاک است و یا با واسطه بعد از مدّتی که از دنیا رفتید باز خداوند شما را به خاک برمی گرداند. وارد قبر شده و می پوسید و ذرات شما در خاک متلاشی و پخش می شود ، ولی هنگام قیامت باز ذرات پخش شده شما دوباره جمع می شود. همان گونه که ذرات پخش شده چربی که میان مشک دوغ است با حرکتی همه روی آن جمع می شود ، همان خدایی که در دنیا شیر را از درون خوراک حیوانات خارج می کند ، اشک و مو و ناخن و گوشت و خون و استخوان را از غذای انسان خارج می کند ، می تواند بعد از مرگ ، ذرات پخش شده شما را هم از درون خاک بیرون آورد.

۴۷. آیه سی وهفتم

۱. نوح ۱۹-۲۰

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ بِسَاطًا لِّتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا [نوح/۲۰-۱۹].

۲. توضیحات

حضرت نوح (ع) برای دعوت مردم از نعمت های طبیعی که در دسترس همه است برای مردم می شمارد و می فرماید : خداوند برای شما زمین را گستراند. زمینی که نه گرم است نه سرد. نه نرم است نه سفت. آرام است و در اختیار گسترده و مبارک و آماده پذیرش بذرها ، بناها و به قدری کریم است که اگر دانه ای به او بدهی ، خوشه ای به شما تحویل می دهد.

زمین را برای شما گستراند تا شما از راه های وسیع و درّه های آن بگذرید و به هر نقطه ای می خواهید بروید. (کلمه فجاج جمع فَج هم

به معنای درّه‌هایی است که میان کوه‌ها است و هم به معنای جاده‌های وسیع آمده است.)

تا اینجا بیان و استدلال و دعوت حضرت نوح (ع) بود که از آیات و نشانه‌های قدرت و حکمت خداوند برای مردم سخن گفت؛ اما هیچ اثر نکرد.

۴۸. آیه سی هشتم

۱. نوح ۲۱-۲۳

قَالَ نُوحٌ رَبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَ اتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالَهُ وَ وَكَلَهُ إِلَّا خَسَاراً وَ مَكْرُوهاً مَكْرَافاً وَ كَبَاراً وَ قَالُوا لَا تَدْرُفُّ آلِهَتِكُمْ وَ لَا تَدْرُفُّ وَدّاً وَ لَا سُوعاً وَ لَا يَغُوثَ وَ يَعُوقَ وَ نَسْرَافاً [نوح/۲۳-۲۱].

۲. توضیحات

حضرت نوح (ع) گزارش عکس‌العمل مردم سنگ‌دل را به خداوند چنین می‌گوید: پروردگارا این مردم نسبت به دستوراتی که من از جانب تو آورده‌ام سرپیچی کردند. و به جای من از کسانی پیروی کردند که مال و فرزندانشان چیزی جز زیان کاری بر آنها نیفزود. رهبرانی را پذیرفتند که فقط مال و فرزند داشتند. متأسفانه بعد از گذشت ده‌ها قرن، باز دنیا سرسپرده رهبرانی است که هیچ امتیازی (جز داشتن سرمایه و زور) ندارند و راستی کسانی که به دلیل زور و زر در دنیا حکومت می‌کنند برای مردم جز خسارت کاری نکردند.

خداوند این رهبرانی که در جامعه هستند برای جلوگیری از دعوت من نقشه‌های بزرگ کشیدند. وَ مَكْرُوهاً مَكْرَافاً [نوح/۲۲].

(که‌کبارمبالغه از کبر است.)

آری، از ترس این که مبادا بندگی خدا مردم را نسبت به آنان نافرمان کند تمام حيله خود را به کار بردند که صدای توحید پخش نشود. به پیروان من کلمه اراذل گفتند و آنان را بی‌شخصیت خواندند.

در آیه بعد چنین می‌خوانیم:

سران کفار به مردم می گفتند دست از خدایان و بت های خود بردارید و همچنان مقاومت کنید. مخصوصاً از پنج بت مهم به نام های وُدّ ، سُواع ، یغوث ، یعوق و نَسْر هرگز جدا نشوید. در سوره نجم نیز نام سه بت از میان صدها بت برده شده است. (لایت ، عَزَى و منات) در این بت ها از کجا پیدا شدند و اهمیت ویژه آن چه بود ، گفتگو زیاد است که ما از آن صرف نظر می کنیم.

باید توجه داشته باشیم که نقل مقاومت بت پرستان زمان نوح (ع) و سرنوشت شوم غرق شدنشان هشدار مهمی برای بت پرستان زمان حضرت محمد (ص) است. همان گونه که صبر و مقاومت دعوت نوح (ع) تسلی کاملی برای شخص پیامبر عزیز (ص) است.

۴۹. آیه سی و نه

۱. نوح ۲۴-۲۵

وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا مِمَّا خَطَبْتَهُمْ أُعْرِقُوا فَأَدْخَلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا [نوح/۲۴-۲۵] .

حضرت هود (ع)

سیمای قوم عاد

__ پیامبرشان حضرت هود (ع) که بسیار زیاد در برابر آزار و اذیت آنان صبر کرد.

__ ۱۳ قبیله بودند و نسبتشان به عاد بن غوص و ارم بن سام بن نوح برمی گردد و از این جهت قوم عاد به آنان می گویند.

__ مردمی ثروتمند ، قوی هیکل ، طویل العمر (قد بلند و حدود ۴۰۰ سال عمر می کردند).

__ سرزمین آنان أحقاف جنوب غربی عربستان بین یمن و حضرموت

__ ۳۴ مورد درباره این قوم در قرآن آمده است. ۲۴ بار کلمه عاد و ۱۰ بار کلمه هود.

__ ظلم و ستم ، غارتگری ، تجاوز به اموال ضعیفان ، سرکشی و طغیان و بالاخره بت سازی و

بت پرستی.

— در این زمان حضرت هود (ع) مبعوث شد.

— آنان ایشان را تکذیب کردند.

— به نصایح او گوش ندادند.

— در اولین برخورد به حضرت نوح (ع) گفتند: "ما تو را امین می دانیم."

حضرت هود (ع) / ۱۶۳ / ۲۰۰۲

سیمای قوم عاد

— ولی تا ادعای پیغمبری وی را شنیدند، به او حمله ور شدند.

— او را به حدی کتک زدند که بیهوش بر روی زمین افتاد.

— وقتی به هوش آمد، وحی آمد که رسالت را انجام بده.

— و باز وقتی برای چندمین بار آنان را دعوت کرد، آنها عصیان کردند.

— فرمود به سرنوشت قوم نوح (ع) دچار می شوید.

— گفتند: "ما مردمی قوی پنجه هستیم..."

— إنا لَنرَاك فِى سَفَاهَةٍ [اعراف/۶۶].

— إنا لَنرَاك فِى ضَلَالٍ مُّبِينٍ [اعراف/۶۰].

— به خاطر فخر فروشی بر مکان های مرتفع ساختمان های بزرگ می ساختند.

— برج های مستحکم بنا کردند کانه هرگز مرگ به سراغ آنان نمی آید.

— در تنبیه از حد تجاوز کردند و تا سر حد قتل به خاطر خطائی کوچک می رساندند.

— در برابر پندهای حضرت هود (ع) رسماً می گفتند ما عذاب نخواهیم شد.

— مرگ بر عاد: أَلَا بُعْدًا لِعَادٍ قَوْمِ هُودٍ [هود/۶۰].

سیمای قوم عاد

— قوم من العرب [المیزان]

— ساکن جزیره العرب : وَ اذْکُرْ اَخَا عَادٍ اِذْ اَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْاَحْقَافِ [احقاف / ۲۱] .

— در توراه نامی از آنان نیست.

— عاد اولی در برابر عاد ثانیه : وَ اِنَّهُ اَهْلَكَ عَادًا الْاُولٰٓئِ [نجم / ۵۰] .

— بعد از قوم نوح (ع) بود : اِذْ جَعَلْنَا خُلَفَاءَ مِنْۢ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ [اعراف / ۶۹] .

— اجساد

طوبله :

تَنْزِعِ النَّاسَ كَأَنَّهُمْ أُعْجَازُ نَخْلٍ مُنْقَعِرٍ [قمر/ ۲۰] .

كَأَنَّهُمْ أُعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ [حاقه/ ۷] .

— قوی هیكل : وَ زَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَصْطَةً [اعراف/ ۶۹] .

— قدرتمند و قوی پنجه :

حضرت هود (ع) / ۱۶۳ / ۴۰۰۴

سیمای قوم عاد

وَ إِذَا بَطَشْتُمْ بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ [شعراء/ ۱۳۰] .

وَ قَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً [فصلت/ ۱۵] .

— پیشرفته و متمدن :

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ إِرْمَ ذَاتِ الْعِمَادِ الَّتِي لَمْ يَخْلُقْ مِثْلَهَا فِي الْبِلَادِ [فجر/ ۸-۶] .

— برج های بلندی بنا کردند که گویا هرگز نمی میرند :

أَتَتَّبِعُونَ بِكُلِّ رِيحٍ آيَةً تَعْبَثُونَ وَ تَتَّخِذُونَ مَصَابِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ [شعراء/ ۱۲۹-۱۲۸] .

— خداوند هود (ع) را مبعوث کرد :

وَ إِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ [هود/ ۵۰] .

— بسیار اصرار ورزید در تبلیغ و نصیحت :

أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَ أَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ [اعراف/ ۶۸] .

— در مقابل هود (ع) دعوت او را نپذیرفتند و او را مسخره کردند :

وَ تِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا بِ آيَاتِ رَبِّهِمْ وَ عَصَوْا رُسُلَهُ وَ اتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ [هود/ ۵۹] .

وَ مَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَ مَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ [هود/ ۵۳] .

قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ [شعراء/ ١٣٦].

حضرت هود (ع) / ١٦٣ / ٥٥٥

سیمای قوم عاد

إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ [اعراف/ ٦٦].

إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [اعراف/ ٦٠].

وَإِنَّا لَنَنظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ [اعراف/ ٦٦].

_ عذاب آمد :

فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَاهُمْ

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً [شعراء/ ۱۳۹] .

— ابری آمد ، اول فکر کردند باران زا است :

فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ [احقاف/ ۲۴] .

— اما : تَدْمُرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا لَا يَرِي إِلَّا مَسَاكِنُهُمْ كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ [احقاف/ ۲۵] .

— پایان :

فَهَلْ تَرَى لَهُمْ مِنْ بَاقِيهِ [حاقه/ ۸] .

— پاسخ خداوند :

"هود را تکذیب کردند ما هم نابودشان کردیم."

— عذاب خدا :

الف : خشکسالی : برای تهیه آب دست به حفر چاه های عمیق زدند ، ولی باز فایده نداشت. حضرت هود (ع) فرمود ، اگر ایمان بیاورید من وعده

می دهم برایتان باران بیاید ، قبول نکردند.

حضرت هود (ع) / ۱۶۳ / ۶۰۰۰۰

سیمای قوم عاد

يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ [هود/ ۵۲] .

ب : باد : قومی که انتظار باران را می کشیدند باد صرصر به سراغشان آمد.

خصوصیات باد :

۱ — عقیم : وَ فِي عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ [ذاریات/ ۴۱] .

۲ — صرصر (شدید و سرد) : إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ [قمر/ ۱۹] .

۳ — عاتیه (سرکش و طغیان) : وَ أَمَّا عَادٌ فَأُهْلِكُوا بِرِيحِ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ [حاقه/ ۶] .

۴- رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ [احقاف/ ۲۴] .

ج : عذاب آخرت

حضرت هود (ع) / ۱۶۳ / ۷۰۰۰۷

خاطرات

۱- میرزای شیرازی (حوزه علمیه و مهمان بودند کنار صحن)

۲- آیه الله بروجردی (حسینیه و حمام)

۳- آیه الله بروجردی و احیاء صد طلبه در ماه

۱. حضرت یحیی (ع)

۱. سیما

یا

يُحْيِي خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا. وَحَنَانًا مِنْ لَدُنَّا وَزَكَاةً وَكَانَ تَقِيًّا [مريم/ ١٣- ١٢] .

— قَالَ الرَّضَا (ع) : إِنَّ أَوْحَشَ مَا يَكُونُ هَذَا الْخَلْقُ فِي ثَلَاثَةِ مَوَاطِنَ يَوْمَ يُولَدُ وَيَخْرُجُ مِنْ بَطْنِ أُمِّهِ فَيَرَى الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَمُوتُ فَيَعَايُنُ الآخِرَةَ وَ أَهْلَهَا وَيَوْمَ يَبْعَثُ فَيَرَى أَحْكَامًا لَمْ يَرَهَا فِي دَارِ الدُّنْيَا وَقَدْ سَلَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى يَحْيَى (ع) فِي هَذِهِ الثَّلَاثَةِ الْمَوَاطِنِ وَ آمَنَ رَوْعَتُهُ فَقَالَ : وَ سَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَ يَوْمَ يَمُوتُ وَ يَوْمَ يَبْعَثُ حَيًّا [(مريم/ ١٥)] [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٠٧] .

— قال المجلسي (ره) : إن الصبيان قالوا ليحيى اذهب بنا نلعب فقال ما للعب خلقت فأنزله الله تعالى فيه "و آتيناك الحكم صبيا" (مريم-١٢) [بحار الأنوار ، ج ١٤ ، ص ١٧٧] .

— عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : "قُلْتُ مِمَّا عَنَى اللَّهُ تَعَالَى بِقَوْلِهِ فِي يَحْيَى " وَ حَنَانًا مِنْ لَدُنَّا وَ زَكَاةً " قَالَ تَحَنَّنَ اللَّهُ قَالَ قُلْتُ فَمَا بَلَغَ مِنْ تَحَنُّنِ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ كَانَ إِذَا قَالَ يَا رَبِّ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ لَبَّيْكَ يَا يَحْيَى " [بحار الأنوار ، ج ١٤ ، ص ١٦٤] .

٢. كَرِيهَ حَضَرَتْ يَحْيَى (ع)

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قَالَ زَكَرِيَّا (ع) يَا بُنَيَّ مِمَّا يَدْعُوكَ إِلَى هَذَا إِنَّمَا سَأَلْتُ رَبِّي أَنْ يَهَيِّجَكَ لِي لِتَقَرَّ بِكَ عَيْنِي قَالَ أَنْتَ أَمَرْتَنِي بِذَلِكَ يَا أَبُةَ قَالَ وَ مَتَى ذَلِكُ يَا بُنَيَّ قَالَ أَلَسْتَ الْقَائِلُ إِنَّ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ لَعَقَبَةٌ لَا يَجُوزُهَا إِلَّا الْبُكَاءُ وَ مِنْ خَشِيهِ اللَّهُ قَالَ بَلَى فَجَدَّ وَ

اجْتَهَدُ وَ شَأْنُكَ غَيْرُ شَأْنِي فَقَامَ يَحْيَى فَنَفَضَ مِدْرَعَتَهُ فَأَخَذَتْهُ أُمُّهُ [أُمَالِي صَدُوق ، ص ٢٨] .

— پیامبر (ص) در ضمن حدیثی مفصّل می گوید : در هر مجلسی که یحیی (ع) بود حضرت زکریا نمی توانست اسمی از بهشت و جهنم ببرد. روزی به طرف راست و چپ نگاه کرد و :

فَلَمْ يَرَ يَحْيَى فَأَنْشَأَ يَقُولُ حَيْدَتْنِي حَبِيبِي جَبْرَائِيلُ (ع) عَنِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِنَّ فِي جَهَنَّمَ جَبَلًا يَقَالُ لَهُ السَّكْرَانُ فِي أَضَلِّ دَلِكِ الْجَبَلِ وَادٍ يَقَالُ لَهُ الْعَضْبَانُ لِعُضْبِ الرَّحْمَنِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فِي ذَلِكَ الْوَادِي جُبٌّ قَامَتْهُ مِائَةٌ مِائَةً فِي ذَلِكَ الْجُبِّ تَوَابِيْتُ مِنْ نَارٍ فِي تَلْحِكِ التَّوَابِيْتُ صِي نَادِيْقُ مِنْ نَارٍ وَ نِيَابٌ مِنْ نَارٍ وَ سِيْلَاسِيْلُ مِنْ نَارٍ وَ أَغْلَالٌ مِنْ نَارٍ فَرَفَعَ يَحْيَى (ع) رَأْسَهُ فَقَالَ وَ أَغْفَلْتَاهُ مِنَ السَّكْرَانِ ثُمَّ أَقْبَلَ هَائِمًا عَلَى وَجْهِهِ [أُمَالِي صَدُوق ، ص ٢٨] .

— قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : كَانَ يَحْيَى بْنُ زَكْرِيَا (ع) يَبْكِي وَ لَا يَضْحَكُ وَ كَانَ عِيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ (ع) يَضْحَكُ وَ يَبْكِي وَ كَانَ الَّذِي يَضْنَعُ عِيْسَى (ع) أَفْضَلَ مِنَ الَّذِي كَانَ يَضْنَعُ يَحْيَى (ع) [كَافِي ، ج ٢ ، ص ٦٦٥] .

٣. شهادت

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ مَلِكًا كَانَ عَلَى عَهْدِ يَحْيَى بْنِ زَكْرِيَا (ع) لَمْ يَكْفِهِ مَا كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الطَّرِوقَةِ حَتَّى تَنَاوَلَ امْرَأَةً بَغِيًّا فَكَانَتْ تَأْتِيهِ حَتَّى أَسَيْنَتْ فَلَمَّا أَسَيْنَتْ هَيَأْتُ ابْتِهَاجًا ثُمَّ قَالَتْ لَهَا إِنِّي أُرِيدُ أَنْ آتِيَ بِكَ الْمَلِكِ فَإِذَا وَقَعَكَ فَيَسْأَلُكَ مَا حَاجَتُكَ فَقُولِي حَاجَتِي أَنْ تَقْتُلَ يَحْيَى بْنَ زَكْرِيَا (ع) فَلَمَّا وَقَعَهَا سَأَلَهَا عَنْ حَاجَتِهَا فَقَالَتْ قَتْلُ يَحْيَى بْنِ زَكْرِيَا (ع) فَلَمَّا كَانَ فِي الثَّلَاثَةِ بَعَثَ إِلَى يَحْيَى فَجَاءَ بِهِ

فَدَعَا بِطَسْتٍ ذَهَبٍ فَسَدَبَحَهُ فِيهَا وَصَبَّوهُ عَلَى الْأَرْضِ فَيَرْتَفِعُ الدَّمُ وَيَغْلُو وَاقْبَلَ النَّاسُ يَطْرَحُونَ عَلَيْهِ التُّرَابَ فَيَغْلُو عَلَيْهِ الدَّمُ حَتَّى صَارَ تَلًّا عَظِيمًا وَ مَضَى ذَلِكَ الْقَرْنُ فَلَمَّا كَانَ مِنْ أَمْرِ بُخْتَنْصَرَ مَا كَانَ رَأَى ذَلِكَ الدَّمِ فَسَأَلَ عَنْهُ فَلَمْ يَجِدْ أَحَدًا يَعْرِفُهُ حَتَّى دُلَّ عَلَى شَيْخٍ كَبِيرٍ فَسَأَلَهُ فَقَالَ أَخْبِرْنِي أَبِي عَنْ جَدِّي أَنَّهُ كَانَ مِنْ قِصَّةِ يَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّا (ع) كَذَا وَ كَذَا وَ قَصَّ عَلَيْهِ الْقِصَّةَ وَ الدَّمُ دَمُهُ فَقَالَ بُخْتَنْصَرُ لَا جَرَمَ لَأَقْتُلَنَّ عَلَيْهِ حَتَّى يَشِيءَ كَيْفَ فَفَقَتَلَ عَلَيْهِ سَبْعِينَ أَلْفًا فَلَمَّا وَفَى عَلَيْهِ سَكَنَ الدَّمُ [قصص الأنبياء راوندی ، ص ۲۱۷]

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَلَا رَبُّ شَهْوَةٍ سَاعَةٍ أَوْرَثَتْ حُزْنَ طَوِيلًا [مجموعته ورام ، ج ۱ ، ص ۱۲۹] .

۱. حضرت یونس (ع)

۱. سیما و شخصیت

وَ إِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ [صافات/۱۳۹]

۲. امتحان الہی

وَ ذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا [انبیاء/۸۷]

۳. اخطار الہی

وَ لَا تَكُنْ كصَاحِبِ الخُوتِ إِذْ نَادَى وَ هُوَ مَكْظُومٌ [قلم/۴۸]

۴. تذکر الہی

فَلَوْ لَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ [صافات/۱۴۳]

لَلْبَثِ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ [صافات/۱۴۴]

فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ [انبیاء/۸۷]

۵. مشمول لطف الہی

لَوْ لَا أَنْ تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّهِ لَنُبَذَ بِالْعَرَاءِ وَ هُوَ مَذْمُومٌ [قلم/۴۹]

۶. تعداد مؤمنین

قَالَ الصَّادِقُ : كَانَ فِيهِمْ رَجُلَانِ عَابِدٌ وَ عَالِمٌ وَ كَانَ اسْمُ أَحَدِهِمَا مَلِيحًا وَ الْآخَرُ اسْمُهُ رُوَيْبِلُ [تفسیر القمی ، ج ۱ ، ص ۳۱۷]

۷. فرق عالم و عابد

قَالَ الصَّادِقُ : فَكَانَ الْعَابِدُ يَشِيرُ عَلَى يُونُسَ بِالذُّعَاءِ عَلَيْهِمْ وَكَانَ الْعَالِمُ يَنْهَاهُ وَ

يَقُولُ لَا تَدْعُ عَلَيْهِمْ تَفْسِيرُ الْقَمِي ، ج ١ ، ص ٣١٧.

عابد فراری ، عالم مقاوم ، ثابت و استوار :

قَالَ الصَّادِقُ : خَرَجَ يُونُسُ مِنْ بَيْنِهِمْ مَعَ الْعَابِدِ وَ بَقِيَ الْعَالَمُ فِيهَا [تفسیر القمی ، ج ١ ، ص ٣١٧ .]

راهنمایی توسط عالم (نقش عالم در نجات جامعه) : قَالَ الصَّادِقُ : فَقَالَ الْعَالَمُ لَهُمْ يَا قَوْمِ افْرَعُوا إِلَيَّ اللَّهُ فَلَعَلَّهُ يَرْحَمُكُمْ وَ يَرُدُّ الْعَذَابَ عَنْكُمْ [تفسیر القمی ، ج ١ ، ص ٣١٧ .]

٨. بازگشت حضرت یونس ع

وقتی حضرت یونسعه شهر بازگشت تا آثار عذاب را ببیند ، کشاورزان را دید که مشغول کارند. از وضع مردم سؤال کرد ، گفتند : یونسعفرین کرد و رفت و مردم جمع شدند و گریستند و دعا کردند و خداوند رحم کرد به آنان و عذاب را برداشت. [تفسیر القمی ، ج ١ ، ص ٣١٧ .]

٩. درس ها

١ _ فرار از حکومت خدا ممکن نیست :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : وَ لَا يُمْكِنُ الْفِرَارُ مِنْ حُكُومَتِكَ [فرازی از دعای کمیل مصباح المتعجد ، ص ٨٤٤ .]

إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ [صافات / ١٤٠]

فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ [انبیاء / ٨٧ .]

فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ [صافات / ١٤٢ .]

توجه : یک لقمه کرد!!

٢ _ قَالَ الصَّادِقُ : سَجَعْتُ أُمَّ سَلَمَةَ النَّبِيصِيْقُولُ فِي دُعَائِهِ اللَّهُمَّ وَ لَا تَكْلِنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا فَسَأَلْتُهُ فِي ذَلِكَ فَقَالَ ص يَا أُمَّ سَلَمَةَ وَ مَا يُؤْمِنِي وَ إِنَّمَا وَكَلَّ اللَّهُ يُونُسَ بَنَ مَتَّى إِلَى نَفْسِهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ فَكَانَ مِنْهُ مَا كَانَ [بحار الأنوار ، ج ١٤ ، ص ٣٨٤ .]

بعد از گفتار ام سلمه مبنی بر این که : شما هم می ترسید؟ ، فرمود : مگر حضرت یونسعیغمبر

نبود؟

۳_ نقش عالم در نجات جامعه :

امام صادق : به خاطر حضور یک عالم در بین قوم یونسو هشدارهای او ، خداوند آن ملت را نجات داد. [تفسیرالقمی ، ج ۱ ، ص ۳۱۷]

۱. حضور در صحنه

۱. ترغیب به حضور در قرآن

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ [آل عمران/ ۱۷۲] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ [انفال/ ۲۴] .

إِنَّمَا يَشْتَجِبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتَى يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ [انعام/ ۳۶] .

کسی که در صحنه حاضر نمی شود مرده است.

حضور در صحنه و ایمان ، شرط قبولی دعا و راه یابی است :

وَ إِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَ لِيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ [بقره/ ۱۸۶] .

۲. حضور مؤثر

۱-سرعت :

اول کسی که به نماز جمعه می رود...

صف اول جبهه

صف اول جماعت

۲-مدت :

اول از همه وارد مسجد شویم و آخر از همه بیرون برویم.

۳-داوطلبانه یا اجباری :

اگر کسی داوطلبانه حاضر شود مؤثرتر است تا کسی که به اجبار در صحنه ای حاضر شده است.

۳. عوامل مؤثر در حضور

۱. دعوت کنندگان

حضور در صحنه برای: آگاهی، مشورت، اقدام سیاسی و اجتماعی، نهی از منکر، امر به معروف، کمک رسانی و حمایت مالی، بدنی و عرضی.

۲. هدف

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ [آل عمران/۱۱۰].

حضور برای کسب آگاهی (نماز جمعه)

حضور برای انتخاب.

حضور برای جنگ و مبارزه.

حضور برای کمک رسانی.

حضور برای اقدام سیاسی.

كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ [نساء/۱۳۵].

۴. منع از حضور

وَ كُنَّا نَحُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ [مدثر/۴۵].

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): أَوْلَعْلِكَ رَأَيْتِي آلفَ مَجَالِسِ الْبَطَالِينِ [مصباح المتعجد، ص ۵۸۷].

فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [انعام/۶۸].

مجلس قمار و غیبت یا مجلس مشروب.

۵. اثرات عدم حضور

۱. دنیوی

اگر حضور در صحنه حق کم شود، حضور در صحنه های فساد، اعتیاد و لهو و لعب زیاد می شود.

اگر مردم در صحنه حاضر بمانند می شود ۲۲ بهمن، اگر صحنه را رها کنند می شود ۱۵ خرداد.

-پیش گام ، صف اول جبهه و جماعت و جمعه

-مداوم ، قالوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا [فصلت/ ۳۰] .

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ [آل عمران/ ۱۷۲] .

-خالص

تلاش بیگانگان :

۲. اجتماعی و سیاسی

ماجرای امام مجتبی (ع) و صلح ایشان

ماجرای ۲۵ سال ، سکوت تلخ حضرت امیر مؤمنان علی (ع)

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِذَا اجْتَمَعَ لِلْإِمَامِ عِدَّةُ أَهْلِ بَدْرِ ثَلَاثِمِائَةٍ وَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ وَجَبَ عَلَيْهِ الْقِيَامُ وَ التَّغْيِيرُ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۳۴۲] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَ اللَّهُ يَا سَدِيرُ لَوْ كَانَ لِي شَيْعَةٌ بَعْدَ هَذِهِ الْجِدَاءِ مَا وَسَعَنِي الْقُعُودُ وَ نَزَلْنَا وَ صَلَّيْنَا فَلَمَّا فَرَعْنَا مِنَ الصَّلَاةِ عَطَفْتُ عَلَى الْجِدَاءِ فَعَدَدْتُهَا فَإِذَا هِيَ سَبْعَةَ عَشَرَ. [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۴۲] .

جداء جمع جدی : بزغاله

۳. اخروی

کسی که در صحنه هفتگی اسلام (نماز جمعه) سه هفته پیاپی غایب شود و عذری نداشته باشد منافق است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ ثَلَاثًا مُتَّابِعَةً لِغَيْرِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ كِتَابُ مَنَافِقًا [بحار الأنوار ، ج ۸۶ ، ص ۱۸۳] .

آنها که با غیبت صحنه حق را تنها

گذاشتند :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فِي الَّذِينَ اعْتَزَلُوا الْقِتَالَ مَعَهُ خَذَلُوا الْحَقَّ وَ لَمْ يَنْصُرُوا الْبَاطِلَ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يَنَادِي يَا لِلْمُسْلِمِينَ فَلَمْ يَجِبْهُ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۴] .

۶. علل عدم حضور

عوامل خروج از صحنه به دست خودی ها :

۱- عدم استفاده از نیروها

۲- استفاده نامناسب از نیروها

۳- بی اعتنایی به آراء مردم

۴- عدم حضور مسئولین در مشکلات مردم

۵- برخورد خشن

۶- عدم مراعات شرایط (گرما ، نور ، نظافت)

۷- مقدس مآب ها (متحجرین)

۸- تشکیک ، از کجا بدانیم واجب است؟ از کجا بدانم بر من واجب است؟ از کجا بدانم واجب فوری است؟ از کجا بدانم واجب عینی است؟ از کجا بدانم دستور مولوی است نه ارشادی؟

- رفاه طلبان

فَاذْهَبْ أَنْتَ وَ رَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ [مائده/۲۴] .

إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ [احزاب/۱۳] .

قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا [توبه/۸۱] .

وَ الصُّلْحُ خَيْرٌ [نساء/۱۲۸] .

۱۰- اسیران دنیا

إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ [توبه/ ۲۴].

۱۱- جاهلان

اگر مردم در صحنه حاضر بودند ، حضرت علی (ع) در خانه نمی نشست. و امام کاظم (ع) زندان نمی رفت ، و الآن حضرت مهدی (ع) غایب نبود. و صلح به امام حسن (ع) تحمیل نمی شد.

امام صادق (ع) فرمودند : یا سدید لو کان لی شیعه بعدد هذه الجداء ما و سعنی القعود. اگر به عدد این بزغاله ها یار داشتم ساکت نمی نشستم. سدید می گوید بزغاله

ها را شمردم ۱۷ عدد بود. [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۴۲] .

۷. تلاش دشمن برای حضور مردم

۱- شایعه و سلب اطمینان

۲- تهدید و ایجاد مشکلات

إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ [آل عمران/ ۱۷۳] .

۳- فشار اقتصادی

لَا تُنْفِقُوا عَلَىٰ مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّىٰ يَنْفَضُوا [منافقون/ ۷]

۴- ایجاد صحنه های کاذب و رقیب تراشی

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ [لقمان/ ۶] .

الف : برخورد نظامی : إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا [آل عمران/ ۱۷۳] .

ب : برخورد تبلیغاتی : لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ [فصلت/ ۲۶] .

ج : برخورد اقتصادی

۱. حضور قلب

۱. در قرآن

لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنتُمْ سُكَارَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ [نساء/ ۴۳] .

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) لَا تَقُمْ إِلَى الصَّلَاةِ مُتَكَاسِلًا وَلَا مُتَنَاعِسًا وَلَا مُتَنَاقِلًا

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى [(بقره/ ۲۳۸)] الطُّهُورُ وَقَوْمُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ [(بقره/ ۲۳۸)] إِقْبَالَ الرَّجُلِ عَلَى صَلَاتِهِ وَ مُحَافَظَتَهُ عَلَى وَقْفَتِهَا حَتَّى لَا يَلْهِيَهُ عَنْهَا وَلَا يَشْغَلَهُ شَيْءٌ [وسائل الشيعه ، ج ۴ ، ص ۲۳] .

رِجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ [نور/ ۳۷] .

هم به معنای سرگرمی قبل از نماز است و هم سرگرمی هنگام نماز.

الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ [مومنون/ ۲] .

۲. در روایات

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَا كَمِيلُ لَيْسَ الشَّأْنُ أَنْ تُصَلِّيَ وَ تَصُومَ وَ تَتَصَدَّقَ [إِنَّمَا] الشَّأْنُ أَنْ تَكُونَ الصَّلَاةَ فَعَلْتَ بِقَلْبٍ تَقِي وَ عَمَلٍ عِنْدَ اللَّهِ مَرْضِي وَ خُشُوعٍ سَوِي وَ إِبْقَاءٍ لِجِدِّ فِيهَا الْوَصِيَّةَ [بحار الانوار ، ج ۷۴ ، ص ۲۷۴] .

علی بن یقظین از امام کاظم (ع) نقل می کند که فرمود: مُرَّ أَصِيحَابِكَ أَنْ يَكْفُوا مِنْ أَلْسِنَتِهِمْ وَ يَدْعُوا الْخُصُومَةَ فِي الدِّينِ وَ يَجْتَهِدُوا فِي عِبَادَةِ اللَّهِ وَ إِذَا قَامَ أَحَدُهُمْ فِي صِيْلَمَاهِ فَرِيضَهُ فَلْيُحْسِنْ صِيْلَمَاتَهُ وَ لِيَتِمَّ رُكُوعُهُ وَ سُجُودُهُ وَ لَا يَشْغَلْ قَلْبُهُ بِشَيْءٍ مِنْ أُمُورِ الدُّنْيَا فَإِنِّي سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ إِنَّ مَلَكَ الْمَوْتِ يَتَصَفَّحُ وَجْهَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ عِنْدِ حُضُورِ الصَّلَاةِ الْمَفْرُوضَاتِ [بحار الانوار ، ج ۸۱ ، ص ۲۶۲] .

۳. اهمیت

گاهی دو رکوع و دو سجده از دو نفر در ظاهر یکسان ولیبینهما ما بین السماء و الارض

همان گونه که آسمان از بالای سر شروع و تا... ادامه دارد نمازها نیز از درجات نازل تا عالی... درجه دارد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا أَبَا ذَرٍّ رَكَعَتَانِ مُقْتَصِدَتَانِ فِي تَفَكُّرٍ خَيْرٌ مِنْ قِيَامٍ لَيْلَةٍ وَ الْقَلْبُ سَاهٍ [وسائل الشيعه ، ج ۴ ، ص ۷۴] .

از نماز به مقداری که با حضور قلب است قبول می شود و گرنه بر سر صاحبش فرو می آید.

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (ع): أَنَّهُ قَالَ إِذَا أَحْرَمْتَ فِي الصَّلَاةِ فَأَقْبِلْ عَلَيْهَا فَإِنَّكَ إِذَا أَقْبَلْتَ أَقْبَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَ إِذَا أَعْرَضْتَ أَعْرَضَ اللَّهُ عَنْكَ فَرَبِّمَا لَمْ يَرْفَعْ مِنَ الصَّلَاةِ إِلَّا الثُّلُثُ أَوْ الرَّبِيعُ أَوْ السُّدُسُ عَلَى قَدْرِ إِقْبَالِ الْمُصَلِّي عَلَى صَلَاتِهِ وَ لَا يُعْطَى اللَّهُ الْغَافِلَ شَيْئاً [دعائم الإسلام ، ج ۱ ص

رَوَى مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ عَنِ النَّبِيِّ (ص) أَنَّهُ قَالَ: "مَنْ عَرَفَ مَنْ عَلَى يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ مُتَعَمِّدًا فِي الصَّلَاةِ فَلَا صِيَامَ لَهُ" [بحار الانوار ، ج ۸۱ ، ص ۲۴۹] .

قَالَ النَّبِيُّ (ص): "مَنْ صَامَ رَكْعَتَيْنِ وَلَمْ يَحِدِّثْ نَفْسَهُ فِيهِمَا بِشَيْءٍ مِنْ أُمُورِ الدُّنْيَا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَهُ" [بحار الانوار ، ج ۸۱ ، ص ۲۴۹] .

قَالَ النَّبِيُّ (ص): "يَا أَبَا ذَرٍّ رَكْعَتَانِ مُقْتَصِدَتَانِ فِي تَفَكُّرٍ خَيْرٌ مِنْ قِيَامٍ لَيْلَةٍ وَالْقَلْبُ لَاهٍ" [بحار الانوار ، ج ۸۱ ، ص ۲۴۹] .

اکثر ارزش ها و آثار نماز مربوط به حضور قلب است.

نماز بی حضور قلب مانند جسد بدون روح است.

شاید در کلمه اقامه معنای عنایت و توجه باشد.

خداوند از اقامه نماز ستایش کرده ، اما در نماز بی روح کلمه اقامه به کار نبرده است : لا- تَقْرُبُوا الصَّلَاةَ وَ أَنْتُمْ سَيِّكَارِي [نساء/ ۴۳] .

من كان غافلا في صلوته لا يكون مقيما للصلوه [جامع السعادات ، ج ۳ ، ص ۳۲۶] .

عن أبي عبد الله (ع) أنه قرأ "حَافِظُوا عَلَى الصَّلَامَاتِ وَ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى (صلاه العصر) وَ قَوْمُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ" (بقره/ ۲۳۸) فقوله "قَوْمُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ" قال : إقبال الرجل على صلاته و محافظته حتى لا يلهيه و لا يشغله عنها شيء [تفسير قمي ، ج ۱ ، ص ۷] .

امام صادق (ع) فرمود : قنوت به معنای اقبال بر نماز و محافظت بر نماز است به جوری که حتیلا یلهیه و لا...

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): "إِنَّ اللَّهَ كَرِهَ لَكُمْ آيْتَهَا أَلَمُّهُ أَرْبَعًا وَعِشْرِينَ خَصْلَةً وَ نَهَاكُمْ عَنْهَا كَرِهَ لَكُمْ الْعَبَثَ فِي الصَّلَاةِ" [کافی ، ج ۳ ، ص ۳۰۰]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَا يَتَمُّ رُكُوعَهَا وَ سُجُودَهَا [بحار الانوار ، ج ٨١ ، ص ٢٥٣] .

قلب مثل آینه است. اگر به سوی خدا رو کند انوار الهی در او متجلی می شود.

غبار ، آینه را مکدر و گناه ، قلب را مکدر می سازد.

تمام آثار نماز مربوط به حضور قلب است.

نماز با حضور قلب :

تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ [عنكبوت/٤٥] .

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ [رعد/٢٨] .

قال علي بن ابي طالب [غررالحکم ، ص ١٨٩] .

قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الرَّضَا (ع): الصَّلَاةُ قُرْبَانٌ كُلُّ تَقَى [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢١٠] .

قال المجلسيريه : إن الصلاة معراج المؤمن. [بحار الانوار ، ج ٧٩ ، ص ٣٠٣] .

نماز بی حضور قلب ، اقامه نیست ، بلکه تکان خوردن لب و کمر است.

کلمه اقامه مخصوص به حضور قلب است و گرنه کلمه صلوه گفته می شود نه اقامه الصلوه.

٤. آثار

قَالَ الصَّادِقُ (ع): فَلَيْسَ مِنْ مُؤْمِنٍ يَقْبَلُ بِقَلْبِهِ فِي صَلَاتِهِ إِلَى اللَّهِ إِلَّا أَقْبَلَ اللَّهُ إِلَيْهِ بِوَجْهِهِ [أمالی مفید ، ص ١٤٩] .

عن النبي (ص): لا يزال الله مقبلا على العبد ما لم يلتفت [مستدرک حاکم ، ج ١ ، ص ٢٣٦] .

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (ع): أَنَّهُ قَالَ إِذَا أَحْرَمْتَ فِي الصَّلَاةِ فَأَقْبَلْ عَلَيْهَا فَإِنَّكَ إِذَا أَقْبَلْتَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَإِذَا أَعْرَضْتَ أَعْرَضَ اللَّهُ عَنْكَ قُرْبَمَا لَمْ يَرْفَعْ مِنَ الصَّلَاةِ إِلَّا الثُّلُثُ أَوْ الرَّبْعُ أَوْ السُّدُسُ عَلَى قَدْرِ إِقْبَالِ الْمُصَلِّي عَلَى صَلَاتِهِ وَلَا يَعْطَى اللَّهُ الْعَافِلَ شَيْئًا [بحار الانوار ، ج ٨١ ، ص ٢٦٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنِّي لَأَحِبُّ لِلرَّجُلِ مِنْكُمْ الْمُؤْمِنِ

إِذَا قَامَ فِي صَلَاةٍ فَرِيضَةٍ أَنْ يَقْبَلَ بِقَلْبِهِ إِلَى اللَّهِ وَ لَا (يَشْغَلُ قَلْبُهُ) بِأَمْرِ الدُّنْيَا [بحار الانوار، ج ٨١، ص ٢٤٠].

پیامبر (ص): " برای نماز کامل نور است و درهای آسمان باز است و به نماز گزار می گوید: حَافِظَتِ عَلَيَّ حَفِظَكَ اللَّهُ [بحار الانوار، ج ٨١، ص ٢٦٤].

پیامبر (ص): در حدیث دیگر می خوانیم که فرشته ها نیز دعا می کنند: صَيَّعَدْتُ إِلَى السَّمَاءِ لَهَا نُورٌ يَتَلَأَأُ وَ فُتِحَتْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ لَهَا وَ تَقُولُ حَافِظَتِ عَلَيَّ حَفِظَكَ اللَّهُ فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ صَيَّعَدْتُ إِلَى اللَّهِ عَلَى صَاحِبِ هَذِهِ الصَّلَاةِ [بحار الانوار، ج ٨١، ص ٢٦٤].

و شاید به خاطر آن دعا باشد که ما از فحشاء و منکر محفوظ می مانیم.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ صَيَّعَدْتُ لَهَا نُورٌ يَتَلَأَأُ وَ فُتِحَتْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ لَهَا وَ تَقُولُ حَافِظَتِ عَلَيَّ حَفِظَكَ اللَّهُ فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ صَيَّعَدْتُ إِلَى اللَّهِ عَلَى صَاحِبِ هَذِهِ الصَّلَاةِ [مستدرک الوسائل، ج ٤، ص ١٠٥].

امام صادق (ع): "کسی که حضور قلب داشته باشد خداوند قلوب مؤمنین را به سوی او گرایش می دهد".

وَ أَقْبَلَ بِقُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ إِلَيْهِ بِالْمَحَبَّةِ بَعْدَ حُبِّ اللَّهِ إِيَّاهُ [ثواب الأعمال، ص ١٣٥].

امام صادق (ع): در تورات نوشته: يَا ابْنَ آدَمَ تَفَرَّغْ لِعِبَادَتِي أَمَلًا قَلْبِكَ غَنِيًّا وَ لَا أَكَلِكُ إِلَيَّ طَلْبِكَ وَ عَلَيَّ أَنْ أُسَيِّدَ فَاقْتِكُ وَ أَمَلًا قَلْبِكَ خَوْفًا مِنِّي وَ إِنْ لَا تَفَرَّغْ لِعِبَادَتِي أَمَلًا قَلْبِكَ سُغْلًا بِالدُّنْيَا ثُمَّ لَا أُسَدُّ فَاقْتِكَ وَ أَكَلِكُ إِلَيَّ طَلْبِكَ [كافي، ج ٢، ص ٨٣].

دریافت رحمت الهی: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا قَامَ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ فِي صَلَاتِهِ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ أَوْ قَالَ أَقْبَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ

حَتَّىٰ يَنْصَرِفَ وَ أَظَلَّتْهُ الرَّحْمَةُ مِنْ فَوْقِ رَأْسِهِ إِلَىٰ أَفْقِ السَّمَاءِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٢٦٥] .

شیطان به او رشک می برد : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا قَامَ الرَّجُلُ إِلَى الصَّلَاةِ أَقْبَلَ إِبْلِيسُ يَنْظُرُ إِلَيْهِ حَسَدًا لِمَا يَرَى مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ الَّتِي تَغْشَاهُ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦٣] .

ملائکه او را احاطه می کنند : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : تَحُفُّ بِهِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ تَحْتِ قَدَمَيْهِ إِلَىٰ أَعْيَانِ السَّمَاءِ [بحار الانوار ، ج ٧٩ ، ص ٢١٥] .

محبوب خدا شده : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فَلَيْسَ مِنْ عَبْدٍ يَقْبَلُ بِقَلْبِهِ فِي صَلَاتِهِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى إِلَّا أَقْبَلَ اللَّهُ إِلَيْهِ بِوَجْهِهِ [بحار الانوار ، ج ٨١ ، ص ٢٤٠] .

قال النبي (ص) : إن الله مقبل على العبد ما لم يلتفت [بحار الانوار ، ج ٨١ ، ص ٢٦١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَ أَيْدُهُ مَعَ مَوَدَّتِهِمْ إِيَّاهُ بِالْجَنَّةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٠٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا قَامَ الْعَبْدُ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَانَ هَوَاهُ وَ قَلْبُهُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى انْصَرَفَ كَيَوْمَ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ [بحار الانوار ، ج ٨١ ، ص ٢٦١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ يَغْلَمُ مَا يَقُولُ فِيهِمَا انْصَرَفَ وَ لَيْسَ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ اللَّهِ ذَنْبٌ [كافي ، ج ٣ ، ص ٢٦٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْعَبْدَ لَا يَقْبَلُ مِنْ صَلَاتِهِ إِلَّا مَا أَقْبَلَ عَلَيْهِ مِنْهَا بِقَلْبِهِ [وسائل الشيعة ، ج ٤ ، ص ٩٩] .

قَالَ النَّبِيُّ (ص) : لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ امْرِئٍ لَا يَخْضُرُ فِيهَا قَلْبُهُ [مستدرک الوسائل ، ج ٣ ، ص ٥٩] .

٥. عوامل حضور قلب

١ _ شناخت : قَالَ الصَّادِقُ

(ع) : وَ اللَّهُ إِنَّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ كَانَ يَعْرِفُ الَّذِي يَقُومُ بَيْنَ يَدَيْهِ [وسائل الشيعة ، ج ٥ ، ص ٤٧٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سَكَنُوا فِي أَنْفُسِكُمْ مَعْرَفَهُ مَا تَعْبُدُونَ حَتَّى يَنْفَعَكُمْ مَا تَحْرُكُونَ مِنَ الْجَوَارِحِ بِعِبَادِهِ مِنْ تَعْرِفُونَ [بحار الانوار ، ج ٧٥ ، ص ٦٣] .

٢ _ مقياسه : قال النبي (ص) : يا بن آدم انا خير منك مما تلفت اليه [كنز ، ١١٩٩٧٩] .

٣ _ تقوا : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الْوَرَعَ يَفْتَحُ عَلَى الْعَبْدِ أَبْوَابَ الْعِبَادَةِ [بحار الانوار ، ج ٧٤ ، ص ٢٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) لَيْسَ الشَّأْنُ أَنْ تُصَلِّيَ وَ تَصُومَ وَ تَتَصَدَّقَ [إِنَّمَا] الشَّأْنُ أَنْ تَكُونَ الصَّلَاةَ فَعَلْتَ بِقَلْبٍ تَقِي [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٩٤] .

٤ _ اهتمام و علاقته : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَمَا أَنَّ الشَّمْسَ وَ اللَّيْلَ لَا يَجْتَمِعَانِ كَذَلِكَ حُبُّ اللَّهِ وَ حُبُّ الدُّنْيَا لَا يَجْتَمِعَانِ [غررالحكم ، ص ١٤١] .

٥ _ توجه به عظمت خدا و ضعف ما : قَالَ النَّبِيُّ (ص) : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قُمْ بَيْنَ يَدَيَّ وَ أَشَدُّ مِثْرَكَ قِيَامَ الْعَبْدِ الدَّلِيلِ بَيْنَ يَدَيِ الْمَلِكِ الْجَلِيلِ فَفَعَلَ ذَلِكَ مُوسَى (ع) [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٣٢٧] .

يا موسى اذا قمت بين يديه فقم قيام العبد الدليل و ناجنى بقلب و جل و لسان صادق [جامع السعادات ، ج ٣ ، ص ٣٢٧] .

٦ _ یاد قبر و قیامت : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَ اذْكَرْ وَ قُوفَكَ بَيْنَ يَدَيْهِ يَوْمَ هُنَالِكَ تَبْلُغُوا كُلُّ نَفْسٍ مَا أَسْلَفَتْ وَ رُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمْ الْحَقُّ [مصباح الشريعة ،

٧_ فكر اينكه آخرين نماز است : قَالَ النَّبِيُّ (ص) : صَلَّى صِيْلَاءَهُ مُودِعٌ فَإِذَا دَخَلَتْ فِي الصَّلَاةِ فَقُلْ هَذَا آخِرُ صِيْلَاتِي مِنَ الدُّنْيَا وَ كُنْ كَأَنَّ الْجَنَّةَ بَيْنَ يَدَيْكَ وَ النَّارَ تَحْتَيْكَ وَ مَلَكِ الْمَوْتِ وَرَاءَكَ وَ الْأَنْبِيَاءَ عَنْ يَمِينِكَ وَ الْمَلَائِكَةَ عَنْ يَسَارِكَ وَ الرَّبَّ مُطَّلِعٌ عَلَيْكَ مِنْ فَوْقِكَ فَأَنْظُرْ بَيْنَ يَدَيْ مَنْ تَقِفُ وَ مَعَ مَنْ تُنَاجِي وَ مَنْ يَنْظُرُ إِلَيْكَ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ١٠٤] .

٨_ فكر اينكه نماز مهماني خداست : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حَقُّ الصَّلَاةِ أَنْ تَعْلَمَ أَنَّهَا وَفَادَةٌ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَنْتَ فِيهَا قَائِمٌ بَيْنَ يَدَيْ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٦١٨] .

٩_ توجه به برکات حضور قلب : قَالَ عَلِيٌّ (ع) : لِلْمُصَلِّيِّ ثَلَاثُ خِصَالٍ مَلَائِكَةٌ حَافِينَ مِنْ قَدَمَيْهِ إِلَى أَعْنَانِ السَّمَاءِ وَ الْبَرُّ يَنْتَشِرُ عَلَيْهِ مِنْ رَأْسِهِ إِلَى قَدَمَيْهِ وَ مَلَكٌ عَنْ يَمِينِهِ وَ عَنْ يَسَارِهِ فَإِنْ التَّفَتَ قَالَ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِلَى خَيْرٍ مِنْنِي تَلْتَفَتُ يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ يَعْلَمُ الْمُصَلِّيُّ مَنْ يَنَاجِي مَا انْفَتَلَ [وسائل الشيعة ، ج ٧ ، ص ٢٨٩] .

١٠_ توجه به هشدارها : فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ [ماعون/٥-٤] .

لا تَقْرُبُوا الصَّلَاةَ وَ أَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ [نساء/٤٣] .

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : لَا تَقُمْ إِلَى الصَّلَاةِ مُتَكَاسِلًا وَ لَا مُتَنَاعِسًا وَ لَا مُتَنَاقِلًا [كافي ، ج ٣ ، ص ٢٩٩] .

قَالَ عَلِيٌّ (ع) : إِنَّ أَسْرَقَ النَّاسِ مَنْ سَرَقَ صَلَاتَهُ [وسائل الشيعة ، ج ٤ ، ص ٣٦] .

قَالَ النَّبِيُّ (ص) : إِنَّ اللَّهَ

لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورِكُمْ وَ أَعْمَالِكُمْ وَإِنَّمَا يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ [بحار الانوار ، ج ٦٧ ، ص ٢٤٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ اشْتَعَلَ فِي صَلَاتِهِ بَغَيْرِي فَهُوَ مِنَ الْمُسْتَهْزِئِينَ بِنَفْسِهِ وَ مَكْتُوبٌ اسْمُهُ فِي دِيْوَانِ الْخَاسِرِينَ [مصباح الشريعه ، ص ٩١] .

خداوند تا سه بار التفات می فرماید : قَالَ عَلِيٌّ (ع) : الالتفات في الصلاة اختلاس من الشيطان فيا ياكم و الالتفات في الصلاة فإن الله تبارك و تعالى يقبل على العبد إذا قام في الصلاة فإذا التفت قال الله تبارك و تعالى يا ابن آدم عمن تلتفت ثلاثة فإذا التفت بالرابعه أعرض الله عنه [بحار الانوار ، ج ٨١ ، ص ٢٣٩] .

قَالَ عَلِيٌّ بِنُ الْحُسَيْنِ (ع) : الْمُنَافِقُ يَنْهَى وَ لَا يَنْتَهِي وَ يَأْمُرُ بِمَا لَا يَأْتِي إِذَا قَامَ فِي الصَّلَاةِ اعْتَرَضَ وَ إِذْ رَكَعَ رَبَضَ وَ إِذْ سَجَدَ نَقَرَ وَ إِذَا جَلَسَ شَغَرَ [بحار الانوار ، ج ٦٩ ، ص ٢٠٥] .

١١ _ استمداد از دعاهاى رسیده و آداب و مستحبات.

١٢ _ ابتدا به معنا توجه کند بعد کلمات را بگوید : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِسَانَ الْعَاقِلِ وَرَاءَ قَلْبِهِ [نهج البلاغه ، حکمت ٤٠] .

١٣ _ اسرار و رموز حرکات را یاد کند بعد حرکت کند.

قیام نشانه آماده به خدمت بودن است.

رکوع نشانه تسلیم.

سجود نشانه عبودیت. تکرار سجده ، رمز : مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَ فِيهَا نُعِيدُكُمْ وَ مِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى [طه / ٥٥] .

تشهد نشانه اظهار ایمان است. بر فرض هیچ کدام اعمالم قبول نشد ، من گواهی به یگانگی تو می دهم.

١٤ _ عجله نکردن : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَ لَكِنْ أَفْرَعُوا قُلُوبَكُمْ الْقَاسِيَةَ وَ لَا يَكُنْ هُمْ

أَحَدِكُمْ آخِرَ السُّورَةِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۱۴] .

همین که انسان عجله می کند ، خداوند به فرشتگان می فرماید : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَمَا تَرَوْنَ إِلَى عِبْدِي كَأَنَّهُ يَرَى أَنَّ قَضَاءَ حَوَائِجِهِ بِيَدِ غَيْرِي [کافی ، ج ۳ ، ص ۲۶۹] .

۱۵ _ احساس نیاز :

یادی از گذشته غافل و پر گناه و نیاز به عفو ، یادی از غرق شدن در انواع خطرات و احساس نیاز ، یادی از خطرات آینده قبر و قیامت ، می تواند زمینه حضور قلب باشد.

۶. موانع حضور قلب

۱ _ نگاه نابجا.

۲ _ مکان نابجا.

۳ _ مناظر.

۴ _ اصوات : رادیو ، تلویزیون ، گریه طفل...

۵ _ زمان خستگی ، پر خوری ، بی حالی ، هیجانانگ ، نگاه داشتن بول و...

۶ _ تهاون و استخفات و حب دنیا.

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : إِنَّ الْعَبْدَ لَا يَقْبَلُ مِنْ صِيْلَمَاتِهِ إِلَّا مَا أَقْبَلَ عَلَيْهِ مِنْهَا بِقَلْبِهِ فَقَالَ رَجُلٌ هَلَكْنَا فَقَالَ كَلَّا إِنَّ اللَّهَ مُتِمُّ ذَلِكَ بِالنَّوْافِلِ [وسائل الشیعه ، ج ۴ ، ص ۹۹] .

۷. راه های دستیابی

شناخت و معرفت : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَاللَّهِ إِنَّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ كَانَ يَعْرِفُ الَّذِي يَقُومُ بَيْنَ يَدَيْهِ [وسائل الشیعه ، ج ۵ ، ص ۴۷۴] .

هنگام وضو رنگ امام سجاد (ع) زرد می شد و می فرمود : أتدرون بین یدی من أريد أن أقوم [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۷۴] .

قال علی (ع) : سکنوا فی أنفسکم معرفه ما تعبدون حتی ینفعکم ما تحرکون من الجوارح بعباده من تعرفون [تحف العقول ، ص ۲۲۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَوْ تَعَلَّمُ مَنْ تَنَاجَى مَا انْفَلَتْ [ثواب الأعمال ، ص ۳۵] .

ياد قبر و قيامت و گناهان و قصورها : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا صَلَّيْتَ صِلْمَاءَ فَرِيضَةً فَصَلِّهَا لَوْ قَتَلَهَا صَلَاةً مُوَدَّعٍ يَخَافُ أَنْ لَا يَعُودَ إِلَيْهَا أَبَدًا [وسائل الشيعة ، ج ٤ ، ص ٣٤] .

او تو را می بیند : قَالَ النَّبِيُّ (ص) : فَانظُرْ بَيْنَ يَدَيْ مَنْ تَقِفُ وَمَعَ مَنْ تُتَاجَى وَمَنْ يَنْظُرُ إِلَيْكَ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ١٠٤] .

قَالَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ (ع) : أَنْتَ فِيهَا قَائِمٌ بَيْنَ يَدَيْ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٦١٨] .

قال الحسن (ع)

: يقول الله تعالى المصلی یناجینی [إرشاد القلوب ، ج ۱ ، ص ۷۸] .

اگر نماز از دست رفت همه خیر از دست رفته است : دعا ، ذکر ، قرآن ، استغفار ، تعظیم ، تکبیر ، تحمید ، تهلیل .

قال رسول الله (ص) : لا یور علی الصلاه عشاءً و لا غیره و کان إذا دخل وقتها كأنه لا یعرف أهلاً و لا حمیماً [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۷۸] .

قَالَ النَّبِيُّ (ص) يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ تَعَلَّمُ مَا لَكَ فِي صَلَاتِكَ وَ مَنْ تَنَاجَى مَا سَمِعَتْ وَ مَا التَّفَتُّ [بحار الانوار ، ج ۷۹ ، ص ۲۳۳] .

اگر می دانستی نماز چه سودهایی برایت دارد و با چه کسی مناجات می کنی ، نه خسته می شدی و نه روی دل به جای دیگران می گرداندی .

توجه به زمان ملاقات : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَعْنَى قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ فِي الْإِقَامَةِ أَيْ حَانَ وَقْتُ الزِّيَارَةِ وَ الْمُنَاجَاةِ [معانیا لأخبار ، ص ۴۰] .

توجه به نظاره گری او : الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ وَ تَقْلِبُكَ فِي السَّاجِدِينَ [شعراء / ۲۱۹-۲۱۸] .

قَالَ النَّبِيُّ (ص) : يَا أَبَا ذَرٍّ ، اَعْبُدِ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ ، فَإِنْ كُنْتَ لَا تَرَاهُ فَإِنَّهُ (عَزَّ وَ جَلَّ) يَرَاكَ [أمالی طوسی ، ص ۵۲۵] .

قَالَ النَّبِيُّ (ص) : إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورِكُمْ وَ أَعْمَالِكُمْ وَإِنَّمَا يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ [بحار الانوار ، ج ۶۷ ، ص ۲۴۸] .

به امام سجاده گفته شد چرا در حادثه تلخی که برای فرزندت پیش آمد و شما در نماز بودید ، توجه به فرزند نکردی؟! امام (ع) فرمود : لَوْ مِلْتُ بِوَجْهِ عَنَّهُ لَمَالَ بِوَجْهِهِ عَنِّي أَفَمَنْ

يَرَى رَاحِمًا بَعْدَهُ [بحار الانوار، ج ٨١، ص ٢٤٥].

توجه به معانی و مفاهیم الفاظ داشته باشد: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لِسَانَ الْعَاقِلِ وَرَاءَ قَلْبِهِ [نهج البلاغه، حکمت ٤٠].

توجه به رموز: قیام در صف هماهنگ با فرشتگان است. نشانه قیام به تکلیف و آماده به خدمت بودن است.

رکوع، رمز و ادب است و باید گردن در رکوع کشیده باشد؛ یعنی: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): آمَنْتُ بِاللَّهِ وَ لَوْ ضَرَبَتْ عُنُقِي [من لایحضره الفقیه، ج ١، ص ٣١١].

سجده، یعنی خاکسارم.

تکرار سجده، نشانه: مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَ فِيهَا نُعِيدُكُمْ وَ مِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى [طه/٥٥].

تشهد: اعترافات و اقرارات.

سلام: پیوند با رهبر و امت است.

یاد و عظمت او و ذلت خود: قَالَ النَّبِيُّ (ص): قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قُمْ بَيْنَ يَدَيِ وَ أَشَدُّ مَثْرَكَ قِيَامِ الْعَبْدِ الدَّلِيلِ بَيْنَ يَدَيِ الْمَلِكِ الْجَلِيلِ فَفَعَلَ ذَلِكَ مُوسَى (ع) [من لایحضره الفقیه، ج ٢، ص ٣٢٧].

حب خداوند: عَنِ الصَّادِقِ (ع): قَالَ كَانَ فِيمَا نَاجَى اللَّهُ بِهِ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ (ع) أَنْ قَالَ لَهُ: يَا ابْنَ عِمْرَانَ كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يَجْتَنِي فَإِذَا جَنَّهُ اللَّيْلُ نَامَ عَنِّي [وسائل الشيعة، ج ٧، ص ٧٧].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كَمَا أَنَّ الشَّمْسَ وَ اللَّيْلَ لَا يَجْتَمِعَانِ كَذَلِكَ حُبُّ اللَّهِ وَ حُبُّ الدُّنْيَا لَا يَجْتَمِعَانِ [غررالحکم، ص ١٤١].

فکر دنیا: قلیل، زهره، فانی، بی وفا، فریبکار است.

تا از حب دنیا خالی و از حب خدا پر و نماز خاشعانه باشد.

قَالَ الصَّادِقُ

(ع) : إِذَا اسْتَقْبَلْتَ الْقِبْلَةَ فَانْسِ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَ الْخَلْقَ وَمَا هُمْ فِيهِ (وَ اسْتَفْرِغْ قَلْبَكَ مِنْ كُلِّ شَاغِلٍ يَشْغَلُكَ عَنِ اللَّهِ) [بحار الانوار ، ج ٨١ ، ص ٢٣٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّمَا أَرَادُوا بِالزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا لِفُتْرُغِ قُلُوبِهِمْ لِلآخِرَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٩] .

توجه به انتقادهاى الهى : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِلْمُصَلِّيِّ ثَلَاثُ خِصَايَ إِذْ مَلَائِكَةُ حَافِينَ مِنْ قَدَمَيْهِ إِلَى أَعْنَانِ السَّمَاءِ وَ الْبِرُّ يَنْتَشِرُ عَلَيْهِ مِنْ رَأْسِهِ إِلَى قَدَمَيْهِ وَ مَلَمَكَ عَنْ يَمِينِهِ وَ عَنْ يَسَارِهِ فَإِنِ الْتَفَتَ قَالَ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِلَى خَيْرٍ مِنِّي تَلْتَفِتُ يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ يَعْلَمُ الْمُصَلِّيُّ مَنْ يَنَاجِي مَا انْقَتَلَ [وسائل الشيعة ، ج ٧ ، ص ٢٨٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْإِلْتِفَاتُ فِي الصَّلَاةِ اخْتِلَاسٌ مِنَ الشَّيْطَانِ فَإِيَاكُمْ وَ الْإِلْتِفَاتُ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّ اللَّهَ مُقْبِلٌ عَلَى الْعَبِيدِ إِذَا قَامَ فِي الصَّلَاةِ فَإِذَا الْتَفَتَ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَا ابْنَ آدَمَ عَمَّنْ تَلْتَفِتُ ثَلَاثَةَ فَإِذَا الْتَفَتَ الرَّابِعَةَ أَعْرَضَ اللَّهُ عَنْهُ [وسائل الشيعة ، ج ٧ ، ص ٢٨٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ اشْتَعَلَ فِي صَلَاتِهِ بَغَيْرِي فَهُوَ مِنَ الْمُسْتَهْزِئِينَ بِنَفْسِهِ وَ مَكْتُوبٌ اسْمُهُ فِي دِيْوَانِ الْخَاسِرِينَ [مصباح الشريعة ، ص ٩١] .

امام رضا (ع) : مى فرمايند : " نماز بى توجه مثل پارچه كهنه درهم پيچيده و پرتاب مى شود و گفته مى شود : ضَيَعْتَنِي ضَيَعَكَ اللَّهُ [فقه الرضا (ع) ، ص ١٠٣] .

٨. خطر بى توجهى

قَالَ النَّبِيُّ (ص) : مَنْ تَهَاوَنَ بِصَلَاتِهِ مِنَ الرِّجَالِ وَ النِّسَاءِ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِ [بحار الانوار ، ج ٨٠ ، ص ٢٢] .

قَالَ النَّبِيُّ (ص) : إِنَّ مِنَ الصَّلَاةِ لَمَا يَقْبَلُ نِصْفُهَا وَ

ثَلَاثَهَا وَرُبُعَهَا وَخُمُسِيَّهَا إِلَى الْعُشْرِ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَلْفُ كَمَا يَلْفُ الثُّوبُ الْخَلْقُ فَيَضْرِبُ بِهَا وَجْهَ صَاحِبِهَا وَإِنَّمَا لَكَ مِنْ صَلَاتِكَ مَا أَقْبَلْتَ عَلَيْهِ بِقَلْبِكَ [بحار الانوار ، ج ٨١ ، ص ٢٦٠] .

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : إِنَّ أَوَّلَ مَا يَحَاسِبُ بِهِ الْعَبْدُ الصَّلَاةَ فَإِنْ قُبِلَتْ قَبِلَ مَا سِوَاهَا وَإِنَّ الصَّلَاةَ إِذَا ارْتَفَعَتْ فِي وَقْتِهَا رَجَعَتْ إِلَى صَاحِبِهَا وَهِيَ بِيَضَاءٍ مُشْرِقَةٍ تَقُولُ حَفِظْتَنِي حَفِظَكَ اللَّهُ وَإِذَا ارْتَفَعَتْ فِي غَيْرِ وَقْتِهَا بِغَيْرِ حُدُودِهَا رَجَعَتْ إِلَى صَاحِبِهَا وَهِيَ سَوْدَاءٌ مُظْلَمَةٌ تَقُولُ ضَيَعْتَنِي ضَيَعَكَ اللَّهُ [تهذيب الأحكام ، ج ٢ ، ص ٢٣٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَا حَمَادُ لَا تُحْسِنُ أَنْ تُصَلِّيَ مَا أَقْبِحَ بِالرَّجُلِ أَنْ تَأْتِيَ عَلَيْهِ سِتُّونَ سَنَةً أَوْ سَبْعُونَ سَنَةً فَمَا يَقِيمُ صِلَاهُ وَاحِدَةً بِحُدُودِهَا تَامَةً [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٣٠٠] .

٩. عوامل بی توجهی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ [نساء/٤٣] .

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : لَا تَقُمْ إِلَى الصَّلَاةِ مُتَكَاسِلًا وَ لَا مُتَنَاعِسًا وَ لَا مُتَنَاقِلًا فَإِنَّهَا مِنْ خِلَالِ النِّفَاقِ [کافی ، ج ٣ ، ص ٢٩٩] .

در حال نگه داشتن بول و... در حال پر خوری. [سفینه البحار ، ج ١ ، ص ٢٥] .

دوری از مکان های نامناسب :

در مسیر راه ، سیل ، در برابر درب باز ، در برابر عکس و مجسمه و تلویزیون و نقش و نگار.

١٠. حضور قلب اولیای خدا

رنگ امیرالمؤمنین (ع) می پرید و می فرمود : "وقت ادای امانت فرا رسید. امانتی که خداوند بر آسمان ها و زمین عرضه کرد. عَنْ بِيَانِ التَّنْزِيلِ لِابْنِ شَهْرَآشُوبَ عَنْ تَفْسِيرِ الْقَشِيرِيِّ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) [كَانَ] إِذَا حَضَرَ وَقْتُ الصَّلَاةِ تَلَوْنَ وَ تَزَلُّزَ فَقِيلَ لَهُ مَا لَكَ فَقَالَ "جَاءَ وَقْتُ أَمَانِهِ عَرَضَ هَا اللَّهُ عَلَى السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْجِبَالِ فَأَيُّنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَ أَشْفَقْنَ مِنْهَا وَ حَمَلَهَا الْإِنْسَانُ وَ أَنَا فِي ضَعْفِي فَلَا أُدْرِي أَحْسِنُ أَدَاءَ مَا حُمِّلْتُ أَمْ لَا" [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٩٩] .

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) إِذَا قَامَ فِي الصَّلَاةِ كَأَنَّهُ سَاقٌ شَجَرَةٍ لَا يَتَحَرَّكُ مِنْهُ شَيْءٌ إِلَّا مَا حَرَكَهُ الرِّيحُ مِنْهُ [کافی ، ج ٣ ، ص ٣٠٠] .

عَنْ أَبِي أَيُوبَ قَالَ : "كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ وَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) إِذَا قَامَا إِلَى الصَّلَاةِ تَغَيَّرَتْ أَلْوَانُهُمَا حُمْرَةً وَ مَرَّةً صِفْرَةً وَ كَأَنَّمَا يَنَاجِيَانِ شَيْئًا يَرِيَانِهِ" [بحار الانوار ، ج ٨١ ، ص ٢٤٨] .

امام باقر (ع) سر نماز بود ، چیزی بر سر او افتاد بر نداشت

تا فرزندش امام صادق (ع) آمد و آن را برداشت. [بحار الانوار ، ج ۸۴ ، ص ۲۵۳] .

السَّيِّدُ عَلِيُّ بْنُ طَاوُسٍ فِي فَلَاحِ السَّائِلِ ، رُوِيَ " أَنَّ مَوْلَانَا جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ الصَّادِقَ (ع) كَانَ يَتْلُو الْقُرْآنَ فِي صَلَاتِهِ فَعُشِيَ عَلَيْهِ فَلَمَّا أَفْأَقَ سَيْلٌ مِأَا الَّذِي أَوْجَبَ مِأَا انْتَهَتْ حَالُكَ إِلَيْهِ فَصَالَ مَا مَعْنَاهُ مَا زَلْتُ أَكْرُرُ آيَاتِ الْقُرْآنِ حَتَّى بَلَغْتُ إِلَى حَالِ كَأَنِّي سَجَعْتُهَا مُشَافَهَةً مِمَّنْ أَنْزَلَهَا وَ لَقَدْ صَيَّلَى أَبُو جَعْفَرٍ (ع) ذَاتَ يَوْمٍ فَوَقَعَ عَلَى رَأْسِهِ شَيْءٌ فَلَمْ يَنْزِعْهُ مِنْ رَأْسِهِ حَتَّى قَامَ إِلَيْهِ جَعْفَرٌ عَفَنَزَعَهُ مِنْ رَأْسِهِ تَعْظِيمًا لِلَّهِ وَ إِقْبَالًا عَلَى صَلَاتِهِ " [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۱۰۶] .

أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ فَهَيْدٍ فِي عُيْدِهِ الدَّاعِي ، رُوِيَ " أَنَّ إِبْرَاهِيمَ (ع) كَانَ يَسْمَعُ تَأْوُوهَهُ عَلَى حَدِّ مِيلٍ حَتَّى مَدَحَهُ اللَّهُ بِقَوْلِهِ " إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ " (هود/۷۵) وَ كَانَ فِي صَلَاتِهِ يَسْمَعُ لَهُ أَزِيْرُ كَأَزِيْرِ الْمَرْجَلِ وَ كَذَلِكَ كَانَ يَسْمَعُ مِنْ صَدْرِ سَيِّدِنَا رَسُولِ اللَّهِ ص مِثْلُ ذَلِكَ وَ كَانَتْ فَاطِمَةُ س تَنْهَجُ فِي الصَّلَاةِ مِنْ خِيْفَةِ اللَّهِ " [بحار الانوار ، ج ۸۱ ، ص ۲۵۸] .

نالهِ ابراهيم (ع) در مناجات تا مسافت زيادی می رفت : أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ فَهَيْدٍ فِي عُيْدِهِ الدَّاعِي رُوِيَ " أَنَّ إِبْرَاهِيمَ (ع) كَانَ يَسْمَعُ تَأْوُوهَهُ عَلَى حَدِّ مِيلٍ حَتَّى مَدَحَهُ اللَّهُ بِقَوْلِهِ " إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ " (هود/۷۵) وَ كَانَ فِي صَلَاتِهِ يَسْمَعُ لَهُ أَزِيْرُ كَأَزِيْرِ الْمَرْجَلِ " [بحار الانوار ، ج ۸۱ ، ص ۲۵۸] .

تير از پای حضرت علی (ع) در نماز خارج شد.فانه لا يحس بما يجرى عليه [محجه البيضاء ، ج ۱ ، ص ۳۹۸] .

عبا از دوش مبارک امام

سجاد (ع) افتاد و حضرت اعتنا نکرد و فرمود :

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثَّمَالِيِّ قَالَ : رَأَيْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (ع) يَصِلُ فَيَسْقِطُ رِدَاهُ عَنْ مَنْكِبِهِ قَالَ فَلَمْ يَسُوهُ حَتَّى فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ قَالَ : فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ : " وَيَحْكُ أَ تَدْرِي بَيْنَ يَدَيِ مَنْ كُنْتُ إِنَّ الْعَبْدَ لَا تُقْبَلُ مِنْهُ صَلَاةٌ إِلَّا مَا أَقْبَلَ مِنْهَا فَقُلْتُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ هَلَكْنَا. فَقَالَ : كَلَّا إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَتَمَّمُ ذَلِكَ بِالتَّوَافُلِ " [تهذيب الأحكام ، ج ٢ ، ص ٣٤١] .

گرگ سراغ گوسفندان اباذر آمد و او اعتنا نکرد. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيُّ (ع) فِي تَفْسِيرِهِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : " يَا أَبَا ذَرٍّ! قَالَ : لَيْبِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ : مَا فَعَلَ غَنِيمَاتُكَ؟ قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لَهَا قِصَّةً عَجِيبَةً. قَالَ : وَمَا هِيَ؟ قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ بَيْنَا أَنَا فِي صَلَاتِي إِذْ عِدَا الدُّبِّ عَلَى غَنَمِي فَقُلْتُ يَا رَبِّ صَلَاتِي وَ يَا رَبِّ غَنَمِي فَأَثَرْتُ صَلَاتِي عَلَى غَنَمِي وَ " [بحار الانوار ، ج ٨١ ، ص ٢٣١] .

إِنَّ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ (ع) إِذَا قَامَ فِي صَلَاتِهِ تَزَعَّدَ فَرَائِضُهُ بَيْنَ يَدَيِ رَبِّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِذَا ذَكَرَ الْجَنَّةَ وَ النَّارَ اضْطَرَبَ اضْطِرَابَ السَّلِيمِ وَ سَأَلَ اللَّهَ الْجَنَّةَ وَ تَعَوَّذَ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ [بحار الانوار ، ج ٨١ ، ص ٢٥٨] .

امام زمانعجل الله تعالى فرجه الشريفه على بن مهزيار می فرماید : "خدا رحمت کند فلانی را نماز خوبی می خواند".

١. حق الناس

١. در آیات و روایات

١ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جَعَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ حَقُوقَ عِبَادِهِ مَقْدَمَهُ لِحَقُوقِهِ (على حقوقه) فمن قام بحقوق عباد الله كان ذلك مؤدياً إلى القيام بحقوق الله [غرر

الحكم ، ص ٤٨٠] .

٢_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا عُبِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنْ أَدَاءِ حَقِّ الْمُؤْمِنِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٧٠] .

٣_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ حَبَسَ حَقَّ الْمُؤْمِنِ أَقَامَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَمْسَ مِائَةٍ عَامٍ عَلَى رِجْلَيْهِ حَتَّى يَسِيلَ عَرْقُهُ أَوْ دَمُهُ وَ يَنَادِي مُنَادٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ هَذَا الظَّالِمُ الَّذِي حَبَسَ عَنِ اللَّهِ حَقَّهُ قَالَ فَيُؤَبَّخُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا ثُمَّ يَوْمَرُ بِهِ إِلَى النَّارِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٦٧] .

٤_ لَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ [اعراف/ ٨٥] .

٥_ وَيَلُ لِلْمُطَفِّفِينَ [مطففين/ ١] .

٦_ لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَى أَمْوَالِكُمْ [نساء/ ٢] .

٧_ السَّارِقُ وَ السَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا [مائدة/ ٣٨] .

٨_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَمَّا الدَّنْبُ الَّذِي لَمَّا يَعْفَرُ فَمَطَّالِمُ الْعِيَادِ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا بَرَزَ لِخَلْقِهِ أَقْسَمَ قَسَمًا عَلَى نَفْسِهِ فَقَالَ وَ عَزَّتِي وَ جَلَالِي لَا يَجُوزُنِي ظُلْمٌ ظَالِمٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٤٣] .

٩. رضایت آگاهانه شرط است. داستان راضی شدن پسر یهودی به مقدار کم از ارث

١٠. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ [نساء/ ٢٩] .

١١. وَلَا تَنْفُسُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ [هود/ ٨٤] .

وَا يَأْتُونَ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ [هود/ ٨٥] .

١٢. قَالَ صَاحِبُ الزَّمَانِ (ع) : لَا يَجِلُّ لِأَحَدٍ أَنْ يَتَصَرَّفَ فِي مَالٍ غَيْرِهِ بِغَيْرِ إِذْنِهِ [كمال الدين ، ج ٢ ، ص ٥٢٠] .

١٣_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَخَذَ أَرْضًا بِغَيْرِ حَقِّ كَلَّفَ أَنْ يَحْمِلَ تُرَابَهَا

إِلَى الْمُحْشَرِ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ٢٩٤] .

١٤ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ أَخَذَ شِبْرًا مِنَ الْأَرْضِ بِغَيْرِ حَقٍّ أَتَى بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي عُنُقِهِ مِنْ سَبْعِ أَرْضِينَ [تهذيب الأحكام ، ج ٧ ، ص ١٣٠] .

١٥ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَجَرُ الْعَصِيبُ فِي الدَّارِ رَهْنٌ عَلَى خَرَابِهَا [نهج البلاغه ، حكمت ٢٤٠] .

١٦. انواع غصب : گاهی غصب شخصی است مانند غصب اعیان و منافع.

گاهی غصب نوعی است مانند غصب مدارس و غصب خمس و زکات.

١٧. قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ حَبَسَ حَقَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَى أَنْ يُعْطِيَهُ إِيَّاهُ مَخَافَةَ مَنْ أَنَّهُ إِنْ خَرَجَ ذَلِكَ الْحَقُّ مِنْ يَدِهِ أَنْ يَفْتَقِرَ كَانَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَقْدَرَ عَلَى أَنْ يَفْقِرَهُ مِنْهُ عَلَى أَنْ يَغْنَى نَفْسَهُ بِحَبْسِهِ ذَلِكَ الْحَقَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ١٨٤] .

١٨. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : (بر بالای منبر فرمود) : يَا مَعْشَرَ التَّجَارِ الْفُقَهَ ثُمَّ الْمَتْجَرَ (سه مرتبه) [کافی ، ج ٥ ، ص ١٥٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : التَّاجِرُ فَاجِرٌ وَ الْفَاجِرُ فِي النَّارِ إِلَّا مَنْ أَخَذَ الْحَقَّ وَ أَعْطَى الْحَقَّ [کافی ، ج ٥ ، ص ١٥٠] .

١٩. قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أَوَّلُ قَطْرِهِ مِنْ دَمِ الشَّهِيدِ كَفَّارَةٌ لِذُنُوبِهِ إِلَّا الدَّيْنَ فَإِنَّ كَفَّارَتَهُ قَضَاؤُهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ١٨٣] .

٢. اهمیت حق الناس

١. ارزش تقوی در حق الناس

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ زَوَّجَهُ اللَّهُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ كَيْفَ شَاءَ

١. كَظْمُ الْغَيْظِ

٢. وَ الصَّبْرُ عَلَى السُّيُوفِ لِلَّهِ

٣. وَ رَجُلٌ أَشْرَفَ عَلَى مَالٍ حَرَامٍ فَتَرَكَهُ لِلَّهِ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٨٥]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ص): مَنْ خَافَ الْقِصَاصَ كَفَّ عَنِ ظُلْمِ النَّاسِ [كافی ، ج ۲ ، ص ۳۳۱] .

۲. حساسیت حق الناس

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا يَأْخُذَنَّ أَحَدُكُمْ مَتَاعَ أَخِيهِ جَادًّا وَلَا لَاعِبًا مَنْ أَخَذَ عَصَا أَخِيهِ فَلْيُرِدَّهَا إِلَيْهِ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۱۱] .

تاخیر در پرداخت بدهی معصیت است و اگر قدرت ندارد واجب است قصد ادای دین را داشته باشد.

امام حسین (ع) در شب عاشورا اعلام فرمودند: هر کس بدهکار به مردم است در لشکر ما نباشد.

لا یقاتلن معی رجل علیه دین (حتی شهادت مشکل بدهکاری به مردم را حل نمی کند و سبب نجات نمی شود). [احقاق الحق ، ج ۱۹ ، ص ۴۳۰]

اگر فرزندی قبل از بلوغ بیش از مخارج خود کار کند پدرش باید مازاد را حفظ و بعد از بلوغ تحویل دهد. (استفتاء از حضرت امامره)

۳. ضرورت پرداخت دین و مردم

با اینکه بدهکار واجب است بدهی خود را بدهد گرچه به قیمت شکستن نماز واجب باشد (مسئله ۱۱۶۱ توضیح المسائل) و هر گاه تصمیم بر ماجرای رسول اکرم (ص) بر بالای منبر که فرمودند:

فَالْقِصَاصُ فِي دَارِ الدُّنْيَا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الْقِصَاصِ فِي دَارِ الْآخِرَةِ عَلَى رُءُوسِ الْمَلَائِكَةِ وَالْأَنْبِيَاءِ (سپس شخصی به نام سواده بن قیس بلند شد و گفت: روزی سوار ناقه بودید و اشتباهی چوب دست شما به من خورد). فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ أَقْصَى الْقَوْمِ يُقَالُ لَهُ سَوَادَةُ بْنُ قَيْسٍ فَقَالَ لَهُ فِيمَا كُنْتَ أَبِي وَ أُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ لَمَّا أَقْبَلْتَ مِنَ الطَّائِفِ اسْتَقْبَلْتِكِ وَ أَنْتَ عَلَيَّ نَاقَتِكَ الْعَضْبَاءِ وَ بِيَدِكَ الْقِصَابُ الْمَمْشُوقُ فَرَفَعْتَ الْقِصَابَ وَ أَنْتَ

تُرِيدُ الرَّاحِلَةَ فَأَصِيبَ بَطْنِي فَلَمَّا أُذِرِي عَمِيداً أَوْ خَطأً فَقَالَ (ص) مَعِيَ اللَّهُ أَنْ أَكُونَ تَعَمَّدْتُ ثُمَّ قَالَ يَا بِلَالُ قُمْ إِلَى مَنْزِلِ فَاطِمَةَ فَاتْتِنِي بِالْقَضِيبِ الْمَمْسُوقِ فَخَرَجَ بِلَالٌ وَهُوَ ينادِي فِي سِكَكِ الْمَدِينَةِ مَعَاشِرَ النَّاسِ مَنْ ذَا الَّذِي يُعْطِي الْقِصَاصَ مِنْ نَفْسِهِ قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَهَذَا مُحَمَّدٌ (ص) يُعْطِي الْقِصَاصَ مِنْ نَفْسِهِ قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ سِيَاقَ الْحَدِيثِ إِلَى أَنْ قَالَ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَيْنَ الشَّيْخُ فَقَالَ الشَّيْخُ هَا أَنَا ذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ يَا أَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي فَقَالَ تَعَالَ فَاقْتَصَّ مِنِّي حَتَّى تَرْضَى فَقَالَ الشَّيْخُ فَاكشِفْ لِي عَنْ بَطْنِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَكشَفَ (ص) عَنْ بَطْنِهِ فَقَالَ الشَّيْخُ يَا أَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتَأْذُنُ لِي أَنْ أَضَعَ فَمِي عَلَى بَطْنِكَ فَأَذِنَ لَهُ فَقَالَ أَعُوذُ بِمَوْضِعِ الْقِصَاصِ مِنْ بَطْنِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) مِنَ النَّارِ يَوْمَ النَّارِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَا سَوَادَةُ بِنْتُ قَيْسٍ أ تَغْفُو أَمْ تَقْتَصُّ فَقَالَ بَلْ أَعْفُو يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) اللَّهُمَّ اغْفُ عَن سَوَادَةَ بِنْتِ قَيْسٍ كَمَا عَفَا عَن نَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ ص [أمالي صدوق ، ص ٦٣٣] .

هارون الرشيد اجناسی را برای امام کاظم (ع) فرستاد.

لَا حَاجَةَ لِي بِالْخَلْعِ وَ الْحُمْلَانِ وَ الْمَالِ إِذَا كَانَ فِيهِ حُقُوقُ الْأُمَّةِ [وسائل الشيعة ، ج ١٧ ، ص ٢١٦] .

البته روایاتی هم داریم که امام کاظم (ع) برای ازدواج سادات می پذیرفتند و می فرمودند : وَ اللَّهُ لَوْ لَا أَنِّي أَرَى مَنْ أُزَوِّجُهُ بِهَا مِنْ عُرَابِ بَنِي أَبِي طَالِبٍ لِنَلَّا يَنْقَطِعَ نَسْلُهُ مَا قَبِلْتُهَا أَبَداً [وسائل الشيعة ، ج ١٧ ، ص ٢١٦] .

٤. جزای عدم پرداخت حق مردم

٣. انواع حق الناس

١. ظلم

قَالَ الْبَاقِرُ (ع)

: الظلم ثلاثه (ظلم سه نوع است :

ظلم يغفره الله

و ظلم لا يغفره الله

و ظلم لا يدعه الله

فأما الظلم الذى لا يغفره الله عز و جل فالشرك بالله

و أما الظلم الذى يغفره الله عز و جل فظلم الرجل نفسه فيما بينه و بين الله عز و جل

و أما الظلم الذى لا يدعه الله عز و جل فالمداينه بين العباد [أمالى صدوق ، ص ٢٥٣] . و اما الظلم الذى لا يترك فظلم العباد بعضهم بعضا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ أَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي لَا يَتْرَكَ الْعِبَادِ بَعْضُهُمْ بَعْضًا الْقِصَاصُ هُنَاكَ (در قیامت) شَدِيدٌ لَيْسَ هُوَ جَزَاءً بِالْمِيَدَى (كارد) وَ لَا ضَرْبًا بِالسَّيَاطِ وَ لَكِنَّهُ مَا يَسْتَضِيءُ غُرَّ ذَلِكَ مَعَهُ (قصاص در قیامت كارد و شلاق نیست بلکه عذابى است كه این شلاق و كارد نزد آن خیرى نیست) [نهج البلاغه ، خطبه ١٧٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لَمَّا أُجِيبَ دَعْوَةَ مَظْلُومٍ دَعَايِي فِي مَظْلَمِهِ ظَلَمَهَا وَ لِأَجِدَ عِنْدَهُ مِثْلَ تِلْكَ الْمَظْلَمَةِ [أعلام الدين ، ص ٤٠٩] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : مِنَ الْعَصِيَةِ أَنْ يَعْينَ قَوْمَهُ عَلَى الظُّلْمِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٠٨] .

٢. غصب

انواع غصب : گاهى غصب شخصى است مانند غصب اعيان و منافع .

گاهى غصب نوعى است مانند غصب مدارس و غصب خمس و زكوه .

٣. خسارت

مَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَ دِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَّدَّقُوا [نساء/ ٩٢] .

مباحث دييات و قصاص مربوط به حق الناس است و اگر انسان خسارتى جاني يا مالى زد (مثل تصادفات) و فرار كرد ضامن است

و باید این حق را بپردازد.

۴. خمس وزکات

وَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلْسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ [ذاریات/ ۱۹].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَوْ أَنَّ النَّاسَ أَدَّوْا حُقُوقَهُمْ لَكَانُوا عَائِشِينَ بِخَيْرٍ [کافی، ج ۳، ص ۴۹۶].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ فَرَضَ فِي أَمْوَالِ الْأَغْنِيَاءِ أَقْوَاتَ الْفُقَرَاءِ فَمَا جَاعَ فَقِيرٌ إِلَّا بِمَا مُنِعَ بِهِ غَنَى وَاللَّهُ تَعَالَى سَائِلُهُمْ عَنْ ذَلِكَ [نهج البلاغه، حکمت ۳۲۸].

قَالَ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ (ع): أَعْنِيَاوَهُمْ يَسْرِقُونَ زَادَ الْفُقَرَاءِ [مستدرک الوسائل، ج ۱۱، ص ۳۸۰].

۵. حق همسر

۱. وَ آتُوا النِّسَاءَ صَدَقَاتِهِنَّ نِحْلَهُ [نساء/ ۴].

۲. امام صادق (ع): کسیکه مهریه زنش را نمی دهد بمنزله سارق است. [روضه المتقین، ج ۶، ص ۵۲۵]. سی دی؟؟

۳. عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي نَصِيرٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا (ع) قَالَ سُئِلَ أَبُو الْحَسَنِ الْمَأْوُلُ (ع) عَنِ الرَّجُلِ يَزُوجُ ابْنَتَهُ أَلَهُ أَنْ يَأْكَلَ مِنْ صَدَاقِهَا قَالَ لَيْسَ لَهُ ذَلِكَ [تهذيب الأحكام، ج ۷، ص ۳۷۵].

۶. حق کارگر و کارفرما

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ اللَّهَ غَافِرٌ كُلُّ ذَنْبٍ إِلَّا مَنْ أَخِيذَتْ دِينًا وَ مَنْ اغْتَصَبَ أَجِيرًا أَوْ رَجُلٍ بَاعَ حُرًّا [صحیفه الرضا (ع)، ص ۶۴].

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ انْتَقَصَ أَجِيرًا أَوْ فُلَيْتَبَوَّأَ مَقْعَدَهُ النَّارَ [تفسیر فرات کوفی، ص ۳۹۲].

۳. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): ظُلْمُ الْأَجِيرِ أَجْرَهُ مِنَ الْكِبَائِرِ [بحار الأنوار، ج ۱۰۰، ص ۱۷۰].

۴. البته کارگر هم در صورت کم کاری، بدکاری، ضرر رسانی و ... ضامن است.

۷. بدترین حق الناس

إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَخْبَارِ وَ

الرُّهْبَانِ لِيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ [توبه/ ۳۴] .

در تفسیر نمونه راه حرام خوری علمای یهود و نصاری کتمان حقایق ، خوردن رشوه و قضاوت ناحق شمرده شده است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا مِنْ مَظْلَمَةٍ أَشَدَّ مِنْ مَظْلَمَةِ لَا يَجِدُ صَاحِبَهَا عَلَيْهَا عَوْنًا إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۳۱] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): إِيَّاكَ وَظُلْمَ مَنْ لَا يَجِدُ عَلَيْكَ نَاصِرًا إِلَّا اللَّهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۳۱] .

۴. پیامدهای حق الناس

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ أَكَلَ مَالَ أَخِيهِ ظُلْمًا وَلَمْ يَرُدَّهُ إِلَيْهِ أَكَلَ جَذْوَةً مِنَ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۳۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ "إِنَّ رَبَّكَ لَبَلِْمُزَادٍ" (فجر- ۱۴) فَتَنَظَّرَهُ عَلَى الصِّرَاطِ لَا يَجُوزُهَا عَبْدٌ بِمَظْلَمَةٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۳۱] .

در قیامت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَمَّا الذَّنْبُ الَّذِي لَمَّا يَعْفُرْ فَمَطَّالِمِ الْعِبَادِ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا بَرَزَ لِخَلْقِهِ أَقْسَمَ قَسِيماً عَلَى نَفْسِهِ فَقَالَ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لَا يَجُوزُنِي ظُلْمٌ ظَالِمٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۴۴۳] .

در روایات می خوانیم ، شهید تمام گناهانش بخشیده می شود جز حق الناس.

با جابجا شدن حسنات و سیئات حق ها به حقدار خواهد رسید [بحار ، ج ۷ ، ص ۲۶۸] .

انتقام خداوند

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ ظَلَمَ مَظْلَمَةً أَخَذَ بِهَا فِي نَفْسِهِ أَوْ فِي مَالِهِ أَوْ فِي وُلْدِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۳۲] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ ارْتَكَبَ أَحْداً بِظُلْمٍ بَعَثَ اللَّهُ مَنْ ظَلَمَهُ مِثْلَهُ أَوْ عَلَى وُلْدِهِ أَوْ عَلَى عَقِبِهِ مِنْ بَعْدِهِ [ثواب الأعمال

۱. رُوِيَ عَنْ أَبِي ثُمَامَةَ قَالَ : "قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرِ الثَّانِي (ع) إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُلَازِمَ مَكَّةَ وَ الْمَدِينَةَ وَ عَلَيَّ دَيْنٌ فَمَا تَقُولُ قَالَ ارْجِعْ إِلَى مُوَدَّى دِينِكَ وَ انظُرْ أَنْ تَلْقَى اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَيْسَ عَلَيْكَ دَيْنٌ فَإِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يَخُونُ" [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۸۳] .

۲. در بیشتر عبادات اهمیت حق الناس به چشم می خورد (لباس نماز گزار ، مکان نماز گزار ، آب وضو و غسل ، قطع نماز برای بدهکار ، عبادت کسی که حبس حقوق کرده و...) .

نما با لباس غضبی یا در لباسی که هنج یا تکمه یا هر چیز دیگر آن غضبی باشد باطل است. (البته عمدی) [رساله] .

اگر در نماز یادش بیاید لباسش غضبی است اگر وقت دارد باید نماز را بشکند و اگر وقت ندارد بصورت برهنه نماز بخواند.

کسی که قصد دارد پول حمامی را ندهد یا بدون رضایت او نسیه بگذارد اگر چه بعداً راضی شود غسل او باطل است.

اگر بخواهد پول حرام یا پول خمس نداده به حمامی بدهد غسل باطل است مگر اینکه غافل باشد. [رساله]

کفن کردن با پارچه نجس و ابریشم خالص و پارچه پشمی حیوان حرام گوشت در حال ناچاری اشکال ندارد؛ اما کفن با پارچه غضبی اشکال دارد و در صورت دفن باید نبش قبر کنند. [مسئله ۵۸۵ - ۵۸۶ - ۵۸۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ اقْتَطَعَ مَيْالَ مُؤْمِنٍ غَضِبًا بِغَيْرِ حَقِّهِ لَمْ يَزَلِ اللَّهُ مُعْرِضًا عَنْهُ مَا قَتَا لِأَعْمَالِهِ الَّتِي يَعْمَلُهَا مِنَ الْبِرِّ وَالْخَيْرِ لَا يَثْبُتُهَا فِي حَسَنَاتِهِ حَتَّى يَتُوبَ وَ يَرُدَّ الْمَالَ

الَّذِي أَخَذَهُ إِلَىٰ صَاحِبِهِ [ثواب الأعمال ، ص ۲۷۳] .

۵. تذکراتی پیرامون حق الناس

۱. مدارا با بدهکار

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : أَمَّا حَقُّ غَرِيمِكَ الَّذِي يَطَالِبُكَ فَإِنْ كُنْتَ مُوسِرًا أَعْطَيْتَهُ وَإِنْ كُنْتَ مُعْسِرًا أَرْضَيْتَهُ بِحُسْنِ الْقَوْلِ وَرَدَدْتَهُ عَنْ نَفْسِكَ رَدًّا لَطِيفًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۲۳] .

۲. تخفیف در پرداختن دین

آری با آن همه تاکیدات بر پرداخت دین نمی توان بدهکار را مجبور به فروش خانه کرد و اگر او خود راضی به فروش خانه و پرداخت دین شد سزاوار نیست که بستانکار این عمل را قبول کند.

در اینجا شما را به دو حدیث شریف توجه می دهیم :

۱. یکی از یاران امام رضا (ع) پارچه فروشی بود به نام ابن ابی عمیر؛ این مرد دانشمند و با تقوی

به خاطر هواداری از مکتب امامت به زندان نظام طاغوتی افتاد و تمام اموال و کتابهایش از بین رفت. بعد از آزادی از زندان _ در حالی که در فقر به سر می برد _ چون به شخصی قبل از زندان رفتن ، ده هزار درهم بدهکار بود ، منزل مسکونی خود را فروخت و نزد این مرد بزرگوار آورد. او از بدهکار سوال کرد و فهمید که پول از فروش خانه مسکونی تهیه شده ، گفت که امام صادق (ع) فرموده است : نباید بدهکار به خاطر بدهکاری منزل خود را بفروشد؛ به خدا سوگند من به یک درهم این پول نیازمندم ، ولی به خاطر فرمان ونهی امام صادق (ع) از حق مسلم خود ، آن هم در این شرائط چشم پوشی می کنم. [بحار. ج ۱ ، ص ۳۱۴] .

۲. رهبر انقلاب در

کتاب تحریر این حدیث را نقل کرده که شخصی به امام صادق (ع) گفت: من از فلانی طلب دارم و او می خواهد منزل خود را بفروشد و قرض مرا بدهد، امام فرمود: **أُعِيدُكَ بِاللَّهِ أَنْ تُخْرِجَهُ مِنْ ظِلِّ رَأْسِهِ** [کافی، ج ۵، ص ۹۷].

من درباره این کار تو به خدا پناه می برم که بدهکاری را از سایه سرش (منزلش) محروم نمائی. [تحریر الوسیله، ج ۲، ۱۴۹]

البته تنها مسئله منزل نیست؛ بلکه تمام لباسها و فرشها و مرکبها و ظروف و سایر چیزهایی که مورد نیاز طبیعی اوست و فروش آنها یک نوع توهین به مقام این بدهکار است، نمی توان او را برای پرداخت قرض خود مجبور کرد تا آنها را بفروشد.

۳. پیشگیری

۱. کتابت: **إِذَا تَدَايَيْتُمْ بِدَيْنٍ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى فَاكْتُبُوهُ** [بقره/۲۸۲].

۲. شهادت (گواهی): **وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ** [بقره/۲۸۲].

۳. کفالت: **فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَمِلَّ هُوَ فَلْيَمِلْ وَلِيَهُ بِالْعَدْلِ** [بقره/۲۸۲].

۴. راه توبه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ ظَلَمَ أَحَدًا فَفَاتَهُ فَلْيَسْتَغْفِرِ اللَّهَ لَهُ فَإِنَّهُ كَفَّارَةٌ لَهُ [کافی، ج ۲، ص ۳۳۴].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنْ كَانَ قَدْ مَاتَ فَلْيَتَّصِلْ مِنَ الْمَالِ إِلَى وَرَثَتِهِ وَلْيُتْبِ إِلَى اللَّهِ [دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۴۸۵].

اگر می داند کدام جنس از کدام شخص است همان را باید رد کند؛ اگر نمی داند از طریق صل و اگر به هر نحو، امکان برگرداندن ندارد تصدق بها. [جوهر، ج ۲۲، ص ۱۷۷].

قَالَ

أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) وَالثَّالِثُ أَنْ تُودَى إِلَى الْمَخْلُوقِينَ حُقُوقَهُمْ حَتَّى تَلْقَى اللَّهَ أَمْلَسَ (بدون قید و بند) لَيْسَ عَلَيْكَ تَبِعَهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۱۷] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : يَأْخُذُ الْمَظْلُومُ مِنْ دِينِ الظَّالِمِ أَكْثَرَ مِمَّا يَأْخُذُ الظَّالِمُ مِنْ دُنْيَا الْمَظْلُومِ [ثواب الأعمال ، ص ۲۷۲] .

عَنْ شَيْخٍ مِنَ النَّحَّعِ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ (ع) إِنِّي لَمْ أَزَلْ وَالْيَا مُنْذُ زَمَنِ الْحَجَّاجِ إِلَى يَوْمِي هَذَا فَهَلْ لِي مِنْ تَوْبَةٍ قَالَ فَسَيِّئَتْ ثُمَّ أَعَدَّتْ عَلَيْهِ فَقَالَ لَا حَتَّى تُودَى إِلَى كُلِّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۳۱] .

۵. امکان تقاص

۱. در کتاب وسائل بابی است تحت عنوان استیفاء دین از مال غریم بدون اجازه و لو من الودیعه و ۱۳ حدیث آورده :

بَابُ جَوَازِ اسْتِيفَاءِ الدَّيْنِ مِنْ مَالِ الْغَرِيمِ الْمُتَمَتِّعِ مِنَ الْمَادَاءِ بِغَيْرِ إِذْنِهِ وَ لَوْ مِنَ الْوَدِيعَةِ إِذَا لَمْ يَسْتَحْلِفْهُ [وسائل الشیعه ، ج ۱۷ ، ص ۲۷۲] .

۱. شخصی خدمت امام صادق (ع) رسید و گفت : من از معلى بن خنيس طلبکارم. حضرت فرمود : حق تو را قاتل خورد (قتل باعث عدم پرداخت شد) و حضرت دستور دادند از بيت المال پرداخت شود" [وسایل ، ج ۱۳ ، ص ۹۱] .

۶. مواردی از حق الناس در فقه

۱. طهارت

استفاده از آب غصبی برای وضو و غسل و ظرف غصبی و مکان غصبی ممنوع است.

پول آب غسل را از مال غصبی دادن ممنوع است.

برای کفن غصبی ، حتی نبش قبر جایز است و دفن میت در زمین غصبی جایز نیست.

تیمم بر خاک یا سنگ غصبی باطل است.

لباس نماز گزار ، اگر غصبی باشد نماز باطل است.

نماز در مکان غصبی

، فرش غضبی و محل دیگران که شخص را بلند می کنند ، در مسجد باطل است.

۱. وضو با آب غضبی باطل است ، حتی اگر در مورد آبی شک دارد (واحد احتمال غضبی بودن آن هست) نباید با آن وضو بگیرد و اگر آب دیگری جز آن آب مشکوک وجود ندارد باید تیمم کند. و این ، شدت توجه شارع مقدس را به مساله حق الناس می رساند. [مساله ۵. (القول فی شرائط الوضوء) ج ۱ ، ص ۲۳] .

۲. ویژگی مساله حق الناس اقتضا می کند که فقهاء در دقیق ترین و ریزترین مسائل ، به بحث و کنکاش علمی بپردازند و اینجا یکی از آن مسائل دقیق را ملاحظه می فرمائید :

مساله : اگر از روی ناآگاهی با آب غضبی وضو بگیرد وضویش صحیح است و اگر در بین وضو از غضبی بودن آب مطلع شود ، بقیه وضو را باید با آب دیگری بگیرد. [مساله ۶ (القول فی شرائط الوضوء) ، ج ۱. ص ۲۳] .

نکته : اگر پس از شستن دست چپ ، از غضبی بودن آب مطلع شود آیا مسح او با رطوبت دستها جائز است یا خیر؟

فقهاء در این باره به بحث پرداخته اند. بعضی می فرمایند : مسح او صحیح است و بعضی دیگر فتوا به بطلان آن می دهند؛ زیرا مسح با رطوبت باقی مانده از آب غضبی ، خود نوعی تصرف در مال دیگران است. و بعضی دیگر می فرمایند : فقط در صورتی که رطوبت آنقدر کم باشد که نتوان برای آن مالیتی و قابلیت برای تملک در نظر گرفت ، مسح با آن صحیح است.

۳. علاوه بر آب وضو ، ظرف آن نیز بایستی مباح

(غیر غصبی) باشد. [مسالہ ۸ (القول فی شرائط الوضوء) ، ج ۱ ، ص ۲۳] .

۴. اگر بخواهد از حوضخانه مسجد یا مدرسه علوم دینی وضو بگیرد ، ابتدا باید بداند که آب آنجا برای همگان وقف شده نه برای ساکنین و نماز گزاران. و اگر این مطلب را نداند وضوی او دارای اشکال است و علامه بر این نوعی تجاوز به حقوق دیگران می باشد. [مسالہ ۱۰ ، (القول فی شرائط الوضوء) ، ج ۱ ، ص ۲۴] .

۵. غسل با آب غصبی باطل است و حتی بعضی از فقهاء می فرمایند : مکان غسل و محل ریختن آب و ظرف آب نیز بایستی مباح و غیر غصبی باشد. (بنابر احتیاط) [الرابع من الواجبات ، (واجبات الغسل) ج ۱ ، ص ۳۹] .

۶. اگر کسی در حمام غسل نمود و در نظر داشت که پول حمامی را ندهد و یا اینکه پول را از مال حرام بدهد غسل او باطل است.

حتی اگر بخواهد نسیه حساب کند باید قبل از رفتن به حمام با حمامی صحبت کند و او را راضی نماید. و اگر بدون کسب رضایت حمامی به حمام رفت و غسل نمود ، غسل او باطل است. (اگر چه بعد از رضایت حمامی را جلب کند) [مسالہ ۱۰ (فی واجبات الغسل) ، ج ۱ ، ص ۳۹] .

۷. اگر شخصی در زمان حیات خود کفنی را غصب کرده باشد و پس از فوت او بستگانش با همان کفن او را دفن کنند لازم است نبش قبر نموده و کفن را از او برگیرند ، حتی اگر باعث هتک حرمت شخص متوفی گردد. [مسالہ (فی کیفیہ غسل المیت) ، ج ۱ ، ص ۶۸] .

۸. یکی

از مستحبات غسل میت ، آن است که پیراهن متوفا از طرف پای او بیرون آورده شود ولو باعث پاره شدن پیراهن شود. در اینجا باز هم توجه به حق الناس خودنمایی می کند ، چرا که فرموده اند : اگر انجام این مستحب منجر به پاره شدن پیراهن خواهد شد بایستی از ورثه اجازه گرفت؛ زیرا پیراهن هم اکنون متعلق به ورثه است. [فی آداب الغسل ، ۱ ، ۹۶] .

۹. دفن کردن میت در زمین غضبی جائز نیست. [فی کیفیت دفن المیت) ، مساله ۸ ، ۱ ، ۸۶] .

۱۰. اگر زمین خود را اجاره داده باشد و سپس فوت نماید ، تا مادامی که مدت اجاره باقی است نمی توان او را در آن زمین دفن کرد زیرا نوعی تجاوز به حق مستاجر است و این تجاوز را از نوع غضب شمرده اند. [مساله ۸ (فی کیفیت دفن المیت) ، ج ۱ ، ص ۸۶] .

۱۱. تیمم بر روی خاک یا سنگ غضبی باطل است. و حتی از خاک و سنگ مشکوک (که غضبی بودن یا نبودن آن روشن نیست) نیز نباید برای تیمم استفاده کرد. [مساله ۴ (فیما یصح التیمم به) ج ۱ ، ص ۱۰۳] .

کتاب الصلوه

۱۲. لباس نماز گزار بایستی مباح (غیر غضبی) باشد. حتی اگر یک نخ غضبی در لباس باشد نماز با آن لباس باطل است. [مساله ۱۰ (فی شرائط لباس المصلی) ، ج ۱ ، ص ۱۴۰] .

۱۳. اگر لباسی با رنگ غضبی رنگ شود در صورتی که ذرات ماده رنگین روی لباس مانده باشد ، نماز با آن لباس باطل است. [مساله ، ۱۰ (فی شرائط لباس المصلی) ،

ج ۱، ص ۱۴۰].

۱۴. اگر لباس با آب و صابون غصبی شسته شود، در صورتی که ذرات صابون یا آب در آن مانده باشد نماز با آن لباس باطل است. (رطوبت تنها اشکالی ندارد) [مساله ۱۰، (فی شرائط لباس المصلی) ج ۱، ص ۱۴۰].

۱۵. الف: نماز در مکان غصبی باطل است.

ب: نماز بر فرش غصبی هم باطل است. (ولو زمین غصبی نباشد)

ج: اگر در مسجد جای کس دیگری را که زودتر جا گرفته است بگیرد، نمازش باطل است (بنا بر احتیاط) [۱۰، (المقدمه الرابعه فی المكان)، ج ۱، ص ۱۴۳].

اگر غصبی بودن مکانی را فراموش کند، نمازش صحیح است؛ ولی دریک مورد، سختگیری بیشتری وجود دارد و آن در صورتی است که نماز گزار، خود، غاصب آن مکان باشد (نماز او باطل است ولو غصبی بودن مکان را فراموش نموده باشد) [مساله، ج ۱، ص ۱۴۳].

۱۷. شخص مدیونی که قادر به پرداختن دیون خود می باشد، ولی با این حال به منظور نپرداختن دیونش به سفر می رود، سفر او حرام است و باید نمازش را در سفر تمام خوانده و روزه هایش را نیز بگیرد. [به شرطی که صاحبان دیون، دین خود را مطالبه کرده باشند و سفر او عملی متضاد بانجام واجب (اداء دین) به شمار رود. فی شرائط التقصیر (خامسها) ج ۱، ص ۲۳۷].

۲. حج

۱۸. اگر از لحاظ شرعی واجب شده باشد که از طرف شخص متوفی حج نیابتی انجام شود در صورتی که ورثه راضی نباشند یا در میان ورثه،

صغیر وجود داشته باشد لازم است مدتی جستجو نمایند و حتی المقدور شخصی را که اجرت کمتری مطالبه می کند برای حج اجیر کنند (تا مقدار کمتری از ارث مصرف شود و حق ورثه پایمال نگردد.) [مساله ۴ (فی شرائط وجوب حجه الاسلام)، ۱، ۳۷۶].

۱۹. هیچگونه استفاده ای از مال غضبی جائز نیست حتی برای انجام حج، عمره، جهاد و صدقه که از افضل اعمال هستند. [مضمون روایت امام صادق (ع): وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۳۱۲ و ر.ک: تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۳۸۵].

۲۰. لباس احرام باید مباح و غیر غضبی باشد. [مساله ۲۰. فی کیفیه الاحرام، ج ۱، ص ۴۰۰].

۲۱. در رمی جمرات باید از سنگهای غیر غضبی استفاده شود. حتی استفاده از سنگهایی که شخص دیگری جمع آوری نموده، بدون اجازه او ممنوع است. [القول فی واجبات منی، ص ۴۲۶].

بدهکاری که قدرت پرداخت دارد؛ ولی برای فرار از پرداخت، سفر کند، سفرش حرام و نمازش تمام است.

حج: در حج نیابتی اگر وارثان راضی نباشند یا صغیر باشند، باید شخصی که کمتر اجرت می گیرد پیدا کرد.

لباس احرام باید مباح و غیر غضبی باشد، حتی سنگریزه های رمی جمره.

۳. امر به معروف و نهی از منکر

امر به معروف: اگر ناهی از منکر، شیشه شراب را بشکند ضامن است، مگر آنکه نهی متوقف بر آن باشد.

۲۲. اگر شخص ناهی از منکر، شیشه شراب شخص گنهکار را بشکند کار حرامی مرتکب شده و باید خسارت آنرا پردازد. مگر اینکه نهی از منکر تنهابه شکستن شیشه شراب ممکن

باشد. [مساله ۶ (فی مراتب الامر بالمعروف و النهی عن المنکر)].

۴. جهاد

اگر شخصی یقین کند که فلانی دزد است یا قصد حمله دارد و به دفاع برخیزد و ضرر جانی یا مالی وارد کند ، سپس معلوم شود که اشتباه کرده ، باید جبران کند.

۵. مکاسب

مکاسب : غش ، غبن ، عیب مال ، معامله را قابل ابطال و باید ضرر وارده جبران شود.

احتکار در نیازهای ضروری حرام است.

اولیای طفل صغیر ، پدر ، جد پدری ، قیم و حاکم شرع در صورتی حق تصرف در مال صغیر دارند که به مصلحت صغیر باشد.

فروش جنس رهنی که امانت است بدون اجازه مالک جایز نیست.

ساختمانی که مزاحم عابرین یا همسایه باشد ممنوع است.

در خانه شریکی ، هرگونه استفاده باید با رضایت شرکاء باشد ، حتی کوبیدن میخ.

روزه گرفتن (مستحبی) اجیری که در کار او تاثیرگذار جایز نیست.

اگر وسیله ای را برای کار خاصی به امانت گرفتیم ، استفاده های دیگر ممنوع است؛ چنانکه استفاده بیش از حدی که اجازه گرفتیم جایز نیست.

۲۴. باینکه عین نجس (مانند خون ، بول و...) قابل خرید و فروش نیست ، با اینحال کسی حق ندارد بدون اجازه صاحبش در آن تصرف کند یا آنرا در اختیار خود بگیرد. [تحریر الوسيله ، مساله ۲ ، (مقدمه کتاب المکاسب و المتاجر) ، ج ۲ ، ص ۳] .

۲۵. مخلوط کردن کالای مرغوب با کالای غیر مرغوب به طوری که مشتری نفهمد ، غش در معامله می باشد واز آنجا که تجاوز به حقوق دیگران و نوعی کلاهبرداری است ، در شرع مقدس اسلام شدیداً تحریم شده است. [(مقدمه کتاب المکاسب و المتاجر) ، ج ۲ ،

۲۶. جمع آوری و انبار آذوقه عمومی به این منظور که در هنگام احتیاج مردم ، به قیمت بالاتر به فروش رسد احتکار است. و احتکار اخلال در نظم اقتصادی و در نتیجه تجاوز به حق عمومی جامعه در مورد استفاده از نعم الهی است و لذا در دین اسلام اکیدا ممنوع گردیده است. [(مقدمه کتاب المکاسب و المتاجر) ج ۲ ، ص ۱۱ ، مساله ۲۳] .

۲۷. اولیاء فرزند صغیر می توانند در اموال او تصرف نمایند؛ ولی قیود و شرایطی وجود دارد که در ذیل می آید (در مورد دوم و سوم به بیشتر شدن قیود و شرایط توجه شود) :

الف : پدر و جد پدری می توانند در اموال فرزند صغیر خود تصرف کنند با این شرط که ضرری متوجه این اموال نشود.

ب : قیم فقط در صورتی می تواند در مال صغیر تصرف کند که مصلحت یا منفعتی در کار باشد.

ج : حاکم شرع (در صورت فقدان پدر و جد پدری و قیم) بهتر است احتیاط نموده و فقط در صورتی می تواند در مال صغیر تصرف کند که ضرری متوجه مال صغیر شده باشد و اگر حاکم شرع دخالت ننماید اموال او تلف شود. [کتاب البیع ، (فی شرائط المتعاقدين) ج ۲ ، ص ۲۳ مساله ۱۸.۱۹.۲۰] .

۲۸. خرید و فروش رهن بدون اجازه گرفتن از صاحب ، باطل است. [کتاب البیع (فی شروط العوضین) ، ج ۲ ، ص ۲۵] .

۲۹. وقف ، حقی است مربوط به همگان و یا عده ای خاص. (در مورد فروختن موقوفه ، سختگیری زیادی شده است تا تجاوزی به حقوق آن عده صورت نگیرد :

الف : فروختن موقوفه

به طور کلی ممنوع است.

ب: مگر در صورتیکه موقوفه غیر قابل استفاده باشد.

ج: اگر موقوفه به طور موقتی از استفاده افتاده باشد باز هم فروختن آن جائز نیست و باید آنرا نگاه داشت تا دوباره قابل استفاده شود. [کتاب البیع ، (فی شروط العوضین) ، مساله ۵ ، ج ۲ ، ص ۲۶] .

۶. ودیعه

واجب است امانات را در حد متعارف حفظ کنیم. مثلا کتاب امانی را در معرض رطوبت یا خرابی قرار ندهیم. (ماجرای پسر حاج شیخ عباس)

برای حفظ ودیعه از دست سارقان ، در صورت ضرورت و انحصار ، قسم دروغ جایز است.

و در صورت مطالبه ، احتمال از بین رفتن و پیدا شدن نشانه های مرگ ، برگرداندن ودیعه واجب است.

مخلوط کردن مالی امانی با مال خود ، گرچه از یک جنس هم باشد ، جایز نیست.

در مضاربه ، عامل ، اگر خواست سفر برود ، باید با اجازه صاحب سرمایه باشد و در هزینه سفر اسراف نکند.

هیچ یک از شرکاء بدون اجازه یکدیگر حق تصرف در مال مشترک را ندارند.

پرداخت بدهی در وقت قرار داد واجب است و لو با فروش بعضی از وسایل غیر ضروری ، حتی می توان نماز را شکست؛ در صورتی که نتواند در حال نماز پرداخت کند.

۴۴. شخصی که ودیعه ای را می پذیرد واجب است در حد متعارف از آن نگهداری و حفاظت کند. مثلا کتاب را در معرض رطوبت و یا در دسترس اطفال قرار ندهد ، و یا جواهرات و اشیاء قیمتی را در صندوق محکمی قرار دهد.... و اگر کوتاهی کند و ضرری به امانت برسد ضامن است. [کتاب الودیعه ، مساله ۷ ، ج ۲ ، ص ۱۰۰] .

۴۵

در راه حفظ ودیعه از دست دزدان و ظالمان در صورت ضرورت دروغ و حتی قسم دروغ هم جائز ، بلکه واجب است. [کتاب الودیعه ، مساله ۱۰ ، ج ۲ ، ص ۱۰۱] .

۴۶. در سه مورد واجب است هر چه زودتر ، امانت را به صاحبش برگردانند :

الف : صاحب امانت ، آنرا مطالبه کند.

ب : شرائط به گونه ای باشد که احتمال دزدیده شدن ، از بین رفتن ، آتش گرفتن و.... در بین باشد.

ج : نشانه های مرگ در شخص امانت گیرنده بروز کند. [کتاب الودیعه ، مساله ۱۵ ، ۱۷ ، ۱۸ ، ج ۲ ، ص ۱۰۳ و ۱۰۴]

۴۷. امانت گیرنده حق ندارد شیئی ء امانت را با اموال خود مخلوط کند. لذا اگر برنج امانی را با برنج خود (ولو از یک نوع باشند) مخلوط نمود و یا پولی را که در نزد او امانت است با پولهای خود مخلوط کرد ، خیانت در امانت نموده است. [کتاب الودیعه ، مساله ۲۰ ، ج ۲ ، ص ۱۰۵] .

۷. دفاع

۲۳. اگر درباره شخصی ، یقین کند که او دزد است و قصد حمله به او یا خانه اش را دارد و بنا بر این اعتقاد به دفاع پرداخته ، ضرری به جان یا مال آن شخص وارد آید و سپس معلوم شود اشتباه کرده و آن شخص دزد نبوده است :

الف : گناهی بر مدافع نیست زیرا طبق اعتقاد خویش ، عمل درستی انجام داده است.

ب : ولی درعین حال ضامن است و باید خسارت جانی یا مالی آن شخص را جبران نماید. [مساله ۱۴ (فی الدفاع عن النفس..) ج ۱ ، ص ۴۶۹] .

۳۰. اگر در معامله ای ، شخصی به علت عدم اطلاع از قیمت بازار ، کالای خود را خیلی ارزان بفروشد وبعد بفهمد که متحمل ضرر سنگینی شده است می تواند معامله را به هم بزند (خيار غبن) و اگر مشتری آن کالا را پس ندهد به حق فروشنده تجاوز کرده است. (و همینطور در مورد خرید) [کتاب البيع ، (الرابع خيار الغبن) ، ج ۲ ، ص ۳۱] .

۳۱. در فقه متعالی اسلام به این نکته توجه شده که اگر شخص متضرر بخواهد معامله را به هم بزند حق ندارد در این کار آنقدر تعلل و سستی کند که طرف مقابل کارش کساد شده و یا ضرر دیگری به او برسد. (حق الناس مهم است حتی اگر مربوط به کسی باشد که باعث ضرر دیگران شده است) [کتاب البيع ، (الرابع خيار الغبن) مساله ۳ ، ج ۲ ، ص ۳۲] .

۳۲. اگر در موقع معامله عیب و ایرادی در کالا وجود داشته باشد و مشتری از آن بی اطلاع باشد و پس از خرید آنرا ببیند ، به خاطر اینکه حق او پایمال نشود می تواند معامله را به هم بزند. (خيار غبن)

۳۳. جامعیت فقه اسلامی آنقدر است که همواره توجه به طرفین معامله دارد ، لذا در مورد خيار عیب :

اگر خریدار ، آن کالا را برده و از آن استفاده کند (مانند خوردن مواد خوراکی و نوشتن در دفتر سفید)

دیگر دارای حق فسخ معامله نیست. (توجه به حقوق فروشنده)

البته در این جا می تواند تفاوت قیمت کالای صحیح و سالم و کالای معیوبی را که فروشنده به او داده است از فروشنده بگیرد. (توجه به حقوق خریدار) [کتاب البيع ، (السابع

خيار العيب) ج ۲، ۳۷].

۳۴. اگر میوه ای از بازار بخرد و بعد بفهمد که فروشنده میوه های فاسد و سالم را با هم مخلوط کرده و به او داده است ، نمی تواند میوه های فاسد را جدا نموده و به فروشنده برگرداند و به مقدار آن پولش را پس بگیرد. او تنها حق دارد همه میوه ها را به فروشنده پس داده و تمام پولش را بگیرد. (خيار غبن) [ر.ك كتاب البيع (السابع خيار العيب) ، مساله ۶ ، ج ۲ ، ص ۳۹].

۳۵. یکی از موارد تجاوز به حقوق مردم ، ربا است. رسول خدا (ص) می فرماید : و آنکس که ربا خورد خداوند شکمش را به اندازه آن مال حرام با آتش جهنم پر کند و اگر از این طریق مالی به دست آورد خداوند هیچ عملی را از او نپذیرد و تا زمانی که (ریالی از) آن مال در نزد او باقی است دائما در لعن و نفرین الهی و ملائکه قرار خواهد داشت. [ج ۲ ، ص ۴۵ (تحریر) در حدیث (قیراط)]

ذکر شده است.

۹. صلح

۳۶. نصب ناودان ، ساخت بالکن ، طاق یا هر بنای دیگری در جلوی خانه و روی معبر عمومی :

الف : اگر مقداری از بالکن به دیوار همسایه تکیه کند ، بدون اجازه همسایه جائز نیست.

ب : اگر برای عابرین مزاحمت دارد (ولو در این حد که کوچه را خیلی تاریک می کند) ، جائز نیست. [مساله ۲۱.۲۴.۲۵ کتاب الصلح ، ج ۲ ، ص ۷۳ و ۷۲].

۳۷. در کوچه بن بست بدون اجازه ساکنین آن حتی نصب ناودان بر روی کوچه نیز جائز نیست (ولو مزاحمتی ایجاد نکند) [مساله ۲۱.۲۴.۲۵

کتاب الصلح ، ج ۲ ، ص ۷۳ و ۷۲ .

۳۸. ساختن بنا و سقف زدن روی دیواری که متعلق به دو شریک است برای هیچ کدام جائز نیست مگر اینکه دیگری اجازه دهد. حتی برای میخ زدن ، فرو کردن چوبی در دیوار و... هم لازم است رضایت دیگری احراز شود. [کتاب الصلح ، مساله ۲۷ ، ج ۲ ، ص ۷۴]

۳۹. اگر شریک صریحا عدم رضایت خود را ابراز کند ، حتی کارهای ساده نظیر لباس پهن کردن ، تکیه دادن و دست گذاشتن روی دیوار هم حرام است. [کتاب الصلح ، مساله ۲۷ ، ج ۲ ، ص ۷۴] .

۱۰. اجاره

۴۰. اگر خود را برای کسی اجیر نموده که روز خاصی برایش کار کند (و مزد بگیرد) :

روزه گرفتن در آن روز اگر باعث شود که در کار ضعیف و سست شود و نتواند درست کار کند جائز نیست. [کتاب الاجاره ، مساله ۲۸ ، ج ۲ ، ص ۸۵] .

۱۱. جعاله

۴۱. حق العمل کاری (یا جعاله) آن است که کارفرما در قبال عملی خاص ، مزدی قرار دهد. در این نوع قرار داد ، قبل از پایان عمل ، هر یک از طرفین می توانند آنرا به هم بزنند.

ولی در اینجا نکته باریکی است که در فقه به آن توجه شده است چه اینکه فقهاء فرموده اند : اگر پس از شروع کار ، تعطیل کردن آن باعث وارد آمدن ضرری بر کارفرما باشد ، ادامه و تکمیل کار بر کارگر واجب می شود.

۱۲. عاریه

۴۲. از وسیله عاریه ای فقط همان استفاده ای را می توان نمود که مالک آن اجازه داده است و اگر استفاده های دیگر از آن نمود باید اجرت آن استفاده را

بپردازد. (مثلا از اتومبیلی که برای گردش خانوادگی عاریه گرفته شده برای حمل و نقل زباله های ساختمانی استفاده شود) [کتاب العاریه ، مساله ۱۰ ، ج ۲ ، ص ۹۶] .

۴۳. از وسیله عاریه ای (در محدوده همان استفاده مجاز) هم نباید بیش از حد معمول کار کشید (مثلا همان اتومبیل را شب و روز مورد استفاده قرار دهد). (مگر با رضایت مالک) [کتاب العاریه ، مساله ۱۰ ، ج ۲ ، ص ۹۶] .

۱۳. مضاربه

۴۸. در مضاربه ، سرمایه ، امانتی است در دست عامل و حق ندارد آنرا با مال دیگر مخلوط نماید (مگر با اجازه سرمایه گذار) . [کتبا المضاربه ، مساله ۱۷ ، ج ۲ ، ص ۱۱۳. سی دی؟؟] .

۴۹. (به شدت اهتمام دین اسلام در مال مردم و مصرف نکردن بیجای آن در مساله زیر توجه کنید :)

اگر عامل (در مضاربه) به سفر تجاری برود فقط با سه شرط می تواند هزینه روزانه خود را اعم از خورد و خوراک و مسکن و.... از سرمایه بپردازد :

۱. سفر با اجازه سرمایه گذار باشد.

۲. سرمایه گذار شرط نکرده باشد که هزینه روزانه بر عهده عامل باشد.

۳. در هزینه روزانه اسراف نکند. [کتاب المضاربه ، مساله ۲۰ ، ج ۲ ، ص ۱۱۴] .

۱۴. شرکت

۵۰. کالا- یا مالی که متعلق به چند نفر است (مانند ارث که قبل از تقسیم ، متعلق به تمام افراد ورثه است) دارای حرمتی ویژه است به طوری که هیچ یک از شرکاء بدون اجازه دیگران حق تصرف در مال مشترک را ندارند. [کتاب الشركه ، مساله ۲ ، ج ۲ ، ص ۱۲۴] .

۱۵. دین

۵۱. بر شخص مدیون واجب است

پس از رسیدن موعد پرداخت دین ، به هر وسیله ممکن و در اسرع وقت دین خود را بپردازد ولو با فروش بعضی از وسائل غیر ضروری (وسائل ضروری زندگی مانند : لوازم خانه ، لباس و... مستثنی هستند و ملاک آن است که با فروش آن وسائل به عسر و حرج نیافتد). خود و یا کار کردن. (به شرط اینکه کاری مناسب شان او وجود داشته باشد). [کتاب الدین ، مساله ۱۰ ، ج ۲ ، ص ۱۴۸] .

۵۲. اگر لازم باشد برای اداء دین ، وسائل خود را بفروشد واجب است هرچه زودتر این کار را بکند حتی اگر شرائط بازار به گونه ای باشد که آن وسائل را به نرخ پائینتر از قیمت واقعی بخرند ، حق دارد صبر کند تا نرخ بازار تغییر کند و بالا برود. [مساله ۱۵ ، کتاب الدین ، (مگر اینکه اختلاف قیمت بیش از حد باشد).]

۵۳. اگر مدیون قدرت بر ادای دین دارد ، به تعویق انداختن آن معصیت است و اگر قدرت ندارد بر او واجب است قصد ادای دین را در آینده داشته باشد. (توجه شریعت مطهره به حالت روانی و تحریم تجاوز به حق الناس حتی در سطوح روانی). [کتاب الدین ، مساله ۱۷ ، ج ۲ ، ص ۱۴۹] .

۱۶. موارد

۷۰. یکی از مسائل مهم مادی ، ارث است. در این مبحث به مسائلی برمی خوریم که دارای پیچیدگی و غموض می باشند. و حکم دادن و صدور فتوا در آنها برای مجتهد مشکل می شود. فقهاء در این گونه موارد می فرمایند : احتیاط در آن است که ورثه در بین خود مصالحه نمایند. (به این

معنی که همگی بر یک امر رضایت دهند و در این صورت نصیبی که به هر کدام از ارث می رسد با رضایت بقیه توأم است و لذا شکی نخواهد بود که این نصیب برای او حلال و خالی از حق الناس است) و این به جهت شان ویژه ای است که مسائل حق الناس در فقه محمدی (ص) داراست. از آن جمله :

درازدواج موقت ، زن و شوهر از هم ارثی نمی برند. حال اگر در عقد شرط کرده باشند که در صورت فوت یکی ، دیگری از او ارث ببرد مساله مشکل می شود و احتیاط واجب آنست که با ورثه مصالحه شود. [کتاب الموارث ، مساله ۲ ، ج ۲ ، ص ۵۲۸. سی دی؟؟]

ازدواج دائم ، زوجه شخص میت از خود اعیان زمین (ساختمان ، درختان و...) ارث نمی برد و فقط از قیمت آنها سهم می برد. حال اگر میان روز وفات و روز تقسیم ارث فاصله بیفتد و در این مدت قیمت اعیان تغییر کند مساله مشکل می شود و احتیاط (البته این احتیاط بنا بر فتوای امام خمینی (ره) احتیاط مستحب است) در مصالحه زوجه با ورثه است. (تا هیچ یک دچار تجاوز به حق دیگری نشود) [کتاب الوارث ، مساله ۷ ، ج ۲ ، ص ۵۳۰] .

۷۱. در ادامه مساله فوق الذکر (ارث بردن زوجه از قیمت اعیان) فرموده اند : زوجه بدون رضایت دیگر ورثه حق تصرف در اعیان را ندارد (نه می تواند آنرا بفروشد ، نه اجاره دهد ، نه خراب کند....) و دیگر ورثه نیز بنا بر احتیاط حق ندارند قبل از پرداخت سهم زوجه از قیمت اعیان ، تصرفی در آن نمایند. [کتاب الموارث

۷۲. اگر کسی بر علیه فردی دیگر شکایت نمود (و به عنوان مثال ادعا کرد که فلان مقدار به من بدهکار است) و ادعای خود را با دلیل و بینه اثبات نمود در صورتی که آن فرد به مسافرت رفته است با دستور قاضی می تواند از اموال او که در شهر موجود است برداشت و به مدعی داد (و لازم نیست منتظر آوردن متهم از سفر شد) این حکم شرطی دارد و آن، اطمینان از متضرر نشدن متهم است، (به این صورت که پس از بازگشت از سفر اگر با بینه و دلیل محکم تری بی گناهی خود را اثبات نماید و ادعای شاکی را رد کند، مدعی بتواند اموال او را به او برگرداند و لذا اگر ترس از آن هست که در چنین صورتی، مدعی نتواند اموال را برگرداند (به علت فقر یا...) باید منتظر آمدن متهم از سفر شد.) [کتاب القضاء، مساله ۵، ج ۲، ص ۵۴۴.]

۷۳. تقاص بدین معنا است که طبق ضوابطی، طلبکار می تواند بدون کسب اجازه، از اموال شخص بدهکار که به گونه ای در دسترس اوست به اندازه طلب خود بردارد (به این شرط که بدهکار، قصد دادن طلب او را نداشته باشد و یا به مدت طولانی کوتاهی کرده است).

اما در صورتی که اموال شخص بدهکار به گونه ای باشد که مردم در آن ذی حق باشند مثلا اموال شخص متوفائی که قرض هایش بیش از اموالش است، یا اموال شخصی که طلبکارانش زیاد بوده و اموال او را

بلوکه کرده اند (حجر) ، در اینجا تقاص ، نوعی دست اندازی به حق دیگران است. و لذا جائز نیست. [کتاب القضاء ، فی المقاصه) مساله ۱۳ ، ج ۲ ، ص ۵۶۹] .

۷۴. از آنجا که تقاص نوعی تصرف و تملک مال دیگری است که بدون اجازه انجام می گیرد (گرچه برای احقاق حق است و اشکالی ندارد) در مکتب نورانی اهل بیت (ع) به این نکته توجه شده که شخص از لحاظ روانی متوجه باطن و محتوای علم خویش باشد و بداند که این عمل با غضب و تصرف غاصبانه متفاوت است. لذا احتیاط (امام ره این احتیاط را مستحب می دانند و قول به وجوب هم داریم علی الظاهر) در آن است که در هنگام تقاص گفته شود: قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّهُمَّ إِنِّي أَخَذُ هَذَا الْمَالَ مَكَانَ مَالِي الَّذِي أَخَذَهُ مِنِّي وَإِنِّي لَمْ أَخْذُ مَا أَخَذْتُ مِنْهُ خِيَانَةً وَلَا ظُلْمًا [کافی ، ج ۵ ، ص ۹۸] .

خدایا من این مال را به جای مال خویش که او از من گرفته بود بر می دارم و نه به عنوان خیانت و ظلم. [کتاب القضاء ، فی المقاصه) مساله ۲۲ ، ج ۲ ، ص ۵۷۰] .

۱۸. دیات

۷۵. اگر کسی ، زباله هائی از قبیل پوست هندوانه یا موز را جلوی درب خانه یا درخیابان (در محل عبور و مرور) بریزد و پای یکی از عابرین روی آن رفته و به زمین بخورد شخص زباله ریز در برابر جان و مال او ضامن است. لذا اگر (فرضا) اشیاء شکستنی که در دست دارد با زمین خوردن او بشکند شخص زباله ریز باید قیمت آنراپردازد. کتاب الدیات

، (فی موجبات الضمان) مساله ۱۱ ، ج ۲ ، ص ۶۹۵. سی دی؟؟

۷۶. تجاوز به حق کافر ذمی (که در سایه دولت اسلامی و تحت قرار داد است) نیز جائز نیست. لذا اگر مسلمانی خوک او را کشت یا شراب او را ریخت..... ضامن است و باید قیمتش را بپردازد (با اینکه خوک و شراب در نزد مسلمانان فاقد مالیت و غیر قابل خرید و فروش است و لذا اگر مسلمانی ، شراب مسلمان دیگر را از بین ببرد ضامن نیست.) [کتاب الديات ، (فی الجنایه علی الحيوان) مساله ۷ ، ج ۲ ، ص ۷۳۲] .

۱۹. حجر

۵۴. اگر بدهیهای شخصی بیش از اموال او باشد و موعد پرداخت بدهیها نیز رسیده باشد ، اشخاص ذی حق می توانند به حاکم شرع رجوع کنند و از او بخواهند که اموال او را بلوکه (مسدود) کند. و در این صورت آن شخص حق ندارد در اموال خود تصرف کند (تصرفاتی از قبیل : وقف ، هدیه ، خرید و فروش و اجاره....) مگر با اجازه اشخاص ذی حق. (توجه دین اسلام به حقوق اشخاص) [کتاب الحجر ، (القول فی المفلس) مساله ۱ و ۲ و ۳ ، ص ۱۶۸] .

۲۰. وصیت

۵۵. اگر در کسی نشانه های مرگ ظاهر شود واجب است آنچه از اموال مردم در نزد اوست (مانند امانات ، سرمایه ، و...) به صاحبانش برگرداند و نیز آنچه از حق الناس بر ذمه دارد (مانند : قرض ، نسیه ، و...) ادا کند و اگر خود نمی تواند واجب است وصیت نموده به ورثه اعلام کند. [کتاب الوصیه ، مساله ۱ ، ج ۲ ، ص ۲۳۷] .

۲۱. اطعمه و اشربه

۵۶. استفاده از مواد غذایی متعلق به دیگران

پیش از اجاره یا علم به رضایت مالک حرام است. در حدیث آمده است :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): وَمَنْ أَكَلَ الرَّيَا مَلَأَ اللَّهُ بَطْنَهُ مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ بِقَدْرِ مَا أَكَلَ وَ إِنْ اكَتَسَبَ مِنْهُ مَالًا لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ مِنْهُ شَيْئًا مِنْ عَمَلِهِ وَ لَمْ يَزَلْ فِي لَعْنَةِ اللَّهِ وَ الْمَلَائِكَةِ مَا كَانَ عِنْدَهُ قَبْرًا ط [ثواب الأعمال ، ص ۲۸۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ أَكَلَ طَعَامًا لَمْ يَدْعُ إِلَيْهِ فَإِنَّمَا أَكَلَ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۷۰] .

آن کس که از طعامی بدون دعوت (و اجازه) بخورد گویاتکه ای از آتش خورده است.

۵۷. در مورد استفاده از مواد غذایی موجود در خانه پدر و مادر ، برادر ، خواهر ، عمو ، دایی ، خاله ، عمه و دوستان ، مقداری وسعت عمل وجود دارد به این صورت که لازم نیست قبل از استفاده ، اجازه بگیرد. اما مساله حق الناس آن چنان دارای اهمیت است که در تمام ابواب و مباحث فقهی مورد توجه و بررسی قرار می گیرد. از جمله در این مساله می فرمایند :

۱. اگر شخص ، بداند که صاحب خانه (پدر و مادر و...) راضی نیست نمی تواند از مواد غذایی استفاده کند.

۲. در مورد خوراکیهایی که برای میهمانیهای مخصوص کنار گذاشته شده یا برای مواقع ضرورت ذخیره شده ، حتما قبل از استفاده باید اجازه بگیرد.

۳. در مورد خوراکیهایی که در دکان و یا محل کسب (کلا- در غیر خانه) بستگان وجود دارد نیز کسب اجازه لازم است. [کتاب الاطعمه و الاشربه ، مساله ۲۹ ، ج ۲ ، ص ۳۰۹] .

۲۲. غصب

۵۸. در اختیار و

تحت تسلط در آوردن آنچه متعلق به دیگری است حرام است. (غضب) حضرت امیر المومنین (ع) می فرمایند : سنگ غضبی در خانه ، گرو (تضمین کننده ای) است بر خراب شدن آن. [کتاب الغضب ، ج ۲ ، ص ۳۱۲].

۵۹. انواع غضب :

۱. غضب اشیاء : مانند غضب خانه

۲. غضب حقوق : مانند غضب مکانی در مسجد یا زیارتگاه... که کسی زودتر در آن جا گرفته است. [کتاب الغضب ، مساله ۱ ، ج ۲ ، ص ۳۱۲ (حرمت غضبی بودن در این مورد بنا بر احتیاط است)]

۶۰. شخص غاصب در معرض ۳ حکم قرار دارد :

۱. کار حرامی مرتکب گشته است و لذا باید در اسرع وقت توبه نموده ، تصمیم بر ترک این گونه اعمال بگیرد.

۲. واجب است مال غضبی را سریعاً به صاحبش برگرداند.

۳. در برابر مال غضبی ضامن است یعنی اگر آسیبی به آن مال برسد یا از بین برود باید به صاحبش خسارت آنرا بپردازد. [کتاب الغضب ، مساله ۳۰ ، ج ۲ ، ص ۳۱۳].

۶۱. اگر چوب یا خشتی غضبی در بنا به کار رود ، در صورتی که صاحبش آنرا مطالبه کند واجب است چوب یا خشت غضبی از بنا بیرون آورده شود ولو موجب خراب شدن آن بنا گردد. و همینطور است اگر در لباسی نخ غضبی به کار رود. [کتاب الغضب ، مساله ۱۵ ، ج ۲ ، ص ۳۱۷].

۶۲. شخص غاصب علاوه بر اینکه لازم است آنچه را غضب نموده به صاحبش پس دهد ، باید در قبال منافع آن هم ، اجرتی پرداخت نماید ولو استفاده ای از آن منافع نکرده باشد. مثلاً در مورد خانه غضبی باید علاوه

بر برگرداندن خانه به صاحبش ، حق سکونت در خانه (در مدت غصب) را نیز پیردازد اگر چه شخص غاصب اصلا در آن خانه ساکن نشده باشد. [کتاب الغصب ، مساله ۱۷ ، ج ۲ ، ص ۳۱۸] .

۶۳. هر گونه تصرفی در مال دیگران حرام است. فرض کنیم شخصی ، مقداری طلای ساخته شده را دزدیده و سپس آنرا به صورت زیور آلات شکل دهد. اگر این شخص توبه نموده و بخواهد مال سرقت شده را به صاحبش پس بدهد ، باید همان زیور آلات را تحویل دهد و حق ندارد دوباره آنها را ذوب نموده به حالت اول (طلای ساخته شده) برگرداند زیرا این هم یک نوع تصرف دوباره در مال دیگران است. [کتاب الغصب ، مساله ۴۳ ، ج ۲ ، ص ۳۲۶] .

۲۳. احیای موات

(در حکومت غیر اسلامی زمینی که چیزی در آن نیست و انسان خودش آنرا سر سبز کند و استفاده نماید)

۶۴. اگر کسی چاهی حفر نماید تا محدوده خاصی ، حریم او شمرده می شود و اگر شخص دیگری در این حریم چاه دیگری بزند تجاوز به حق شخص اول نموده است.

اگر شخص دوم در بیرون این حریم ، چاهی حفر نماید و باعث کم شدن آب چاه اولی شود یا بایستی احتیاطا رضایت شخص اول را جلب کند و یا در فاصله ای دورتر چاه بزند. [کتاب احیاء الموات ، مساله ۸ ، ج ۲ ، ص ۳۳۹] (اگر چاه برای سیراب کردن دام باشد : ۴۰ ذراع و اگر چاه برای آبیاری زراعت باشد : ۶۰ ذراع)

۶۵. هر کسی حق دارد زمین بائر را آباد نموده و مالک آن شود.

حال اگر شخصی، قطعه ای از زمین بائر را سنگ چین نموده و با علائمی محدوده آنرا معین کند :

الف : چون هنوز آنرا آباد ننموده است : مالک آن نیست.

ب : ولی با مشخص کردن محدوده زمین ، در اولویت قرار گرفته و این حقی است محترم.

ج : لذا دیگران بدون اجازه او حق ندارند به آباد کردن آن پردازند. [کتاب احیاء الموات ، مساله ۱۸ ، ج ۲ ، ص ۳۴۴] .

۶۶. هر کسی حق دارد از املاح معدنی (همچون نمک) که بر روی سطح زمین قرار دارند به هر مقدار که می خواهد بردارد و مالک آن شود. اما حق ندارد آنقدر بردارد که باعث کمیاب شدن آن و در نتیجه ضرر و زحمت دیگران شود. (تجاوز به حق همگانی) [کتاب احیاء الموات و المشتراکات ، مساله ۳۲ ، ج ۲ ، ص ۳۶۰] .

۲۴. لقطه

۶۷. در فقه ، بابی مجزا به احکام مالی که انسان آنرا پیدا می کند ، اختصاص یافته است واز آنجا که این موضوع ، مرتبط با حق الناس است ، ریزه کاریهای آن نیز به تفصیل مورد بحث و امعان نظر قرار گرفته است. به مسائلی همچون نحوه اعلام ، مدت اعلام ، حکم اشیاء فاسد شدنی مانند میوه جات ، حکم همراه داشتن این مال در نماز... [کتاب اللقطه] .

اگر مال پیدا شده را از طرف صاحبش صدقه بدهد و پس از مدتی صاحب اصلی معلوم شود و به صدقه رضایت ندهد لازم است عوض آنرا به صاحب اصلی پردازد.

۲۵. نکاح

۶۹. اگر داماد با رضایت خاطر و طیب نفس ، شیر بها پردازد اشکالی وجود نخواهد داشت. اما

اگر با کراهت و از روی اجبار و از بین بردن مانع ازدواج باشد، گرفتن و استفاده از شیر بها برای خانواده عروس حرام است و داماد می تواند آنرا پس بگیرد. [مساله ۹، کتاب النکاح، ج ۲، ص ۴۳۵].

این حکم در صورتی است که شیربها چیزی اضافه بر مهر باشد که پدر و مادر یا دیگر بستگان عروس می گویند. ولی اگر جزئی از مهر باشد اشکالی ندارد ولی متعلق به خود عروس است و باید از مقدار مهر کسر شود.

۱. حق و باطل

۱. ماهیت حق

۱. یقین

إِنَّ الظَّنَّ لَا يَغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئاً [یونس/۳۶].

۲. هدایت

فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ [یونس/۳۲].

۳. راه مستقیم

مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ [مائده/۶۲].

۲. منشأ حق

۱. از سوی خدا

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ [بقره/۲۶].

۲. خود خدا

الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ [بقره/۱۴۷].

۳. هدایت خدا

قُلِ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ [یونس/۳۵].

۴. دعوت خدا

لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ [رعد/۱۴].

۵. خلقت خدا خلقت آسمانها و زمین

"أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ [ابراهيم/ ۱۹].

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ [حجر/ ۸۵].

وَلَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ [مومنون/ ۷۱].

رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا [آل عمران/ ۱۹۱].

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا [ص/ ۲۷].

۳. راه شناخت حق از باطل

۱. حق مطابق با وحی

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ [نجم/ ۳-۴].

امام رضا (ع) می فرمایند: "هر چه گفتیم اگر خواستید دلیل قرآنی آن را می گویم"

۲. از طریق امام

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْحَقُّ مَعَ عَلِيٍّ [الكافي، ج ۱، ص ۲۹۳].

مَنْ يَطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ [نساء/ ۸۰].

رسول خدا (ص) درباره امیرالمؤمنین صلوات الله علیهما فرمودند:

الحق لن يزال مع علي و علي مع الحق لن يختلفا و لن يفترقا [كشف الغمه، ج ۱، ص ۱۴۷].

۳. سنگینی حق

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَالْحَقُّ كُلُّهُ ثَقِيلٌ وَقَدْ يَخَفُّهُ اللَّهُ عَلَى أَقْوَامٍ طَلَبُوا الْعَاقِبَةَ [نهج البلاغه، نامه ۵۳].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): قُلِ الْحَقُّ وَإِنْ كَانَ مُرًّا [معاني الأخبار، ص ۳۳۵].

۴. وظایف ما در قبال حق

۱. قبول آن از هر سنی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَعْرِفُوا الْحَقَّ لِمَنْ عَرَفَهُ لَكُمْ صَغِيرًا كَانَ أَوْ كَثِيرًا وَضِعًا كَانَ أَوْ رَفِيعًا [غررالحكم ، ص ٤٣٦].

وَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ [زخرف/٢٦].

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا [مريم/٤٢].

٢. ممنوعیت کمک از باطل برای پیشرفت حق

وَ مَا كُنْتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّينَ عَضُدًا [كهف/٥١].

وَ لَا تَزْكُتُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا [هود/١١٣].

٣. در نيفتادن با حق

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ صَارَعَ الْحَقَّ صَرَغَهُ [نهج البلاغه ، حکمت ٤٠٨].

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): مَنْ مَنَعَ شَيْئًا فِي حَقِّ أُعْطِيَ فِي بَاطِلٍ مِثْلِيهِ [تحف العقول ، ص ٢٩٦].

٤.

گفتن حق در همه جا

۱. نزد سلطان جائز

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَخْسِرُ النَّاسَ مَنْ قَدَرَ عَلَى أَنْ يَقُولَ الْحَقَّ وَ لَمْ يَقُلْ [غررالحكم، ص ۷۰].

۲. در رضا و غضب

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَفْضَلُ الْجِهَادِ كَلِمَةٌ عَدَلَ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ [مجموعه ورام، ج ۲، ص ۱۲].

۳. علیه خود

قَالَ الصَّادِقُ (ع): قُلِ الْحَقَّ لَكَ وَ عَلَيْكَ [كشف الغمه، ج ۲، ص ۱۵۷].

قَالَ الصَّادِقُ (ع) إِنَّ مِنْ حَقِيقَةِ الْإِيمَانِ أَنْ تَوَرَّعَ الْحَقَّ وَ إِنْ ضَرَكَ عَلَى الْبَاطِلِ وَ إِنْ نَفَعَكَ وَ أَنْ لَا تَجُوزَ مِنْطِقَكَ عِلْمَكَ [خصال صدوق، ج ۱، ص ۵۳].

۴. هنگام نفع و ضرر

كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ [مائده/۸].

كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ [نساء/۱۳۵].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ "ع": مَنْ اسْتَحْيَا مِنْ قَوْلِ الْحَقِّ فَهُوَ أَحْمَقُ [غررالحكم، ص ۷۰].

بر دسته شمشیر رسول خدا (ص) نوشته بود:

صِلْ مَنْ قَطَعَكَ وَ قُلِ الْحَقَّ وَ لَوْ عَلَى نَفْسِكَ وَ أَحْسِنْ إِلَى مَنْ أَسَاءَ إِلَيْكَ [من لا يحضره الفقيه، ج ۴، ص ۱۷۷].

۵. منع از کتمان حق

تَكْتُمُوا الْحَقَّ وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ [بقره/۴۲].

لِيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَ هُمْ يَعْلَمُونَ [بقره/۱۴۶].

۶. منع سوء استفاده از حق

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كَلِمَةٌ حَقٌّ يَرَادُ بِهَا بَاطِلٌ [نهج البلاغه، حکمت ۱۹۸].

۷. منع از خلط حق و باطل

انتقاد از اکثریت : همه می گویند عیسی به صلیب کشیده شد ، ولی وحی می گوید : مَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ [نساء/ ۱۵۷] .

إِنَّ الظَّنَّ لَا يَغْنَىٰ مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا [یونس/ ۳۶] .

۵. مصادیق حق

۱. کتب آسمانی

ذٰلِكَ

بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ [بقره/ ١٧٦] .

وَ أَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ [بقره/ ٢١٣] .

تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ [بقره/ ٢٥٢] .

وَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ [مائده/ ٤٨] .

وَ بِالْحَقِّ أَنْزَلْنَاهُ وَ بِالْحَقِّ نَزَّلَ [اسراء/ ١٠٥] .

وَ لَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ [مومنون/ ٧١] .

ذَلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ [نبا/ ٣٩] .

نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ [آل عمران/ ٣] .

٢. ارسال پیامبران

قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ [نساء/ ١٧٠] .

خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ بِالْحَقِّ [انعام/ ٧٣] .

يَهْدُونَ بِالْحَقِّ [اعراف/ ١٥٩] .

كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ [انفال/ ٥] .

مَا نُنزِّلُ الْمَلَائِكَةَ إِلَّا بِالْحَقِّ [حجر/ ٨] .

بَشِّرْنَاكَ بِالْحَقِّ [حجر/ ٥٥] .

أَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ [حجر/ ٦٤] .

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَ نَذِيرًا [بقره/ ١١٩] .

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ [نساء/ ١٧٠] .

لَقَدْ جَاءَتْكُمْ رُسُلٌ مِنْ رَبِّنَا بِالْحَقِّ [اعراف/ ٤٣] .

٣. قيامت

۱. میزان

وَ الْوَزْنَ يُؤَمِّدُ الْحَقُّ [اعراف/ ۸].

۲. وقوف در قیامت

وَ لَوْ تَرَىٰ إِذِذْ وَقَفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ [انعام/ ۳۰].

۳. فرمانروایی در قیامت

الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ [فرقان/ ۲۶].

۴. پر کردن جهنم

قَالَ فَالْحَقُّ وَ الْحَقُّ أَقُولُ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَ مِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ [ص/ ۸۵-۸۴].

۵. قضاوت در قیامت

وَ قُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَ هُمْ لَا يظَلْمُونَ [زمر/ ۶۹].

۳. داستانهای قرآن

۱. پسران آدم

إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْقَصُّ الْحَقُّ [آل عمران/ ۶۲].

۲. اصحاب کهف

وَ اتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَىٰ آدَمَ بِالْحَقِّ [مائده/ ۲۷].

نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ [كهف/ ۱۳].

نَقُذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ [انبياء/ ۱۸].

۳. موسی و فرعون

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم

بِالْحَقِّ [كهف/ ۱۳] .

۵. امداد فرشتگان

قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ [نحل/ ۱۰۲] .

۶. میل حق

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ [توبه/ ۳۳] .

۷. وعده های حق

فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ [روم/ ۶۰] .

إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا [لقمان/ ۳۳] .

وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ [ابراهیم/ ۲۲] .

وَ اللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ [احزاب/ ۵۳] .

۸. قضاوت حق

يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ [ص/ ۲۶] .

۶. فرق حق و باطل

۱. حق مستقل و باطل طفیلی

۱. جنایات معاویه و یزید در سایه خدمات پیامبر

باطل به طفیل حق پیدا می شود ، اگر آبی نباشد کفی در کار نیست. معاویه و یزید هم در سایه خدمات پیامبر و در قالب و ماسک دین فعالیت می کنند ، وقتی یزید امام حسین را کشت گفت : قتل الحسین بسیف جده. [بحار ، ج ۴۴ ، ص ۲۹۸]

یعنی یزید از نیروی پیامبر استفاده کرد و امام را کشت و لشکر یزید می گفتند :

یا خیل الله ارکبی و أبشری. [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۸۹] .

یا خیل الله ارکبی و بالجنه البشری. [ارشاد ، ج ۲ ، ص ۹۲] .

امام باقر (ع): "سی هزار نفر جمع شدند که جد ما را بکشند و کل یتقرب الی الله بدمه"

۲. باطل انگلی در خون حق

باطل مثل انگلی است که از خون حق تغذیه می کند. به خاطر ارزش راستگویی است که دروغ جای خود را باز می کند. به خاطر ارزش عدالت است که گروهی دست به ظلم می زنند ظالم

و استعمار به اشعار خو می کند ، سازمانهای جهانی دم از صلح و حقوق بشر می زنند ، دم از آزادی می زنند.

۳. داستان عالمی از فارس

یکی از علمای فارس به تهران آمده پولهایش را می دزدند. به فکرش می رسد که فرمان حضرت امیر به مالک اشتر با خط خوش بنویسد و به صدر اعظم بدهد تا هم او را ارشاد کند ، هم خودش از گرفتاری رهایی یابد.

با زحمت زیاد فرمان را نوشته به دست صدر اعظم داد ، صدر اعظم به فرمان نگاه کرد و مشغول کارهایش شد ، اما عالم مدتی نشست و دید خبری نشد. از صدر اعظم پرسید : چرا به من رسیدگی نمی کنی؟ صدر اعظم گفت : صبر کن تا همه مردم حتی نوکرها بروند ، آقا صبر کرد تا خلوت شد صدر اعظم گفت : درها را ببندید ، آنگاه از عالم پرسید این نوشته چیست؟ آقا گفت : فرمان امیرالمؤمنین به مالک اشتر است ، دستور حکومتی است ، صدر اعظم گفت : آیا خود علی به این عمل می کرده؟ عالم گفت : بله ، صدر اعظم گفت : برای همین است که شکست خورد ، عالم گفت : چرا این حرف را در حضور مردم نگفتی ، معلوم می شود علی آنقدر عظمت دارد که پس از قرنهای تو می ترسی شکست او را اعلام کنی ، این خود پیروزی است. [مطهری] .

۲. اصالت حق و نمود باطل

حق مثل آب و باطل مثل کف است ، اما کف روی آب را می گیرد ، آدم جاهل چون از قضیه خبر ندارد فریب می خورد و فقط کف خروشان را می بیند و

توجهی به آب باران که زیر کف ها است ندارد.

۷. سیمای باطل

فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً [رعد/۱۷].

باطل جفاء است. جفاء: پرتاب شده و بیرون افتاده باطل موقت است مثل کف، باطل روی واقع را می پوشاند مثل کف. باطل جلوه دارد، ارزش ندارد مثل کف، ظاهری است که باطن ندارد، باطل در سایه حق جلوه می کند مثل کف، باطل بالانشین و پرسرو صدا است مثل کف، باطل سرچشمه اش ناخالصی هاست. باطل در هر شرائطی ممکن است جلوه کند، هم روی آب و هم روی فلزات ذوب شده کف می بندد، حق باطل را از بین می برد. بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ [انبیاء/۱۸].

۸. پیروزی حق

۱. شواهد قرآنی

فَوْقَ الْحَقِّ وَبَطْلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [اعراف/۱۱۸].

وَ يَرِيدُ اللَّهُ أَنْ يَحِقَّ الْحَقُّ بِكَلِمَاتِهِ وَ يَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ [انفال/۷].

لِيَحِقَّ الْحَقُّ وَ يَبْطُلَ الْبَاطِلُ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ [انفال/۸].

قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَ زَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا [اسراء/۸۱].

بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ [انبیاء/۱۸].

قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَ مَا يَبْدِئُ الْبَاطِلُ وَ مَا يَعِيدُ [سبأ/۴۹].

وَ يَمْحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ وَ يَحِقُّ الْحَقُّ بِكَلِمَاتِهِ [شوری/۲۴].

۲. عدم وابستگی به تعداد

۱- پیروزی حق منوط به تعداد نیست: كَمْ مِنْ فِتْنَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِيهَا كَثِيرَةٌ بِإِذْنِ اللَّهِ [بقره/۲۴۹].

۳. عدم حصر در جنگ

۲- پیروزی تنها در جنگ نیست: فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ [بقره/۲۵۸].

الآن حَصْحَصَ الْحَقُّ [یوسف/۵۱].

۴. زمینه عبادت برای اولیا

۳- پیروزی برای اولیای خدا زمینه عبادت است نه غرور و تجاوز: إذا

جاءَ نَصْرُ اللَّهِ [نصر/ ۱] .

در ادامه می فرماید : فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ [نصر/ ۳] .

۵. با دعا و تلاش

۴- برای رسیدن به پیروزی هم دعا هم تلاش : رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَ تَبَّتْ أَقْدَامَنَا [بقره/ ۲۵۰] .

فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ [بقره/ ۲۵۱] .

۶. وعده حتمی الهی

۵- پیروزی حق ، وعده حتمی الهی است. كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَ رُسُلِي [مجادله/ ۲۱] .

فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ [مائده/ ۵۶] .

لِيَحِقَّ الْحَقُّ وَ يَبْطُلَ الْبَاطِلَ [انفال/ ۸] .

۷. پیروزی حق پرستان

۷- آینده با پیروزی حق پرستان است : وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [اعراف/ ۱۲۸] .

وَ الْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى [طه/ ۱۳۲] .

وَ نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا فِي الْأَرْضِ [قصص/ ۵] .

أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ [انبياء/ ۱۰۵] .

إِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ [صافات/ ۱۷۳] .

فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ [مائده/ ۵۶] .

أَنْتُمْ وَ مَنْ اتَّبَعَكُمْ الْغَالِبُونَ [قصص/ ۳۵] .

كَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ [روم/ ۴۷] .

أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ [بقره/ ۲۱۴] .

لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ [توبه/ ۳۳] .

إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ [صافات/ ۱۷۲] .

۸. شرایط پیرزوی حق

۱. ایمان

۱- ایمان : اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ [اعراف/ ۱۲۸] .

۲. استقامت

۲- وَاصْبِرُوا [اعراف/ ۱۲۸] .

فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ [هود/ ۱۱۲] .

إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ [انفال/ ۶۵] .

۳. وحدت

وَ لَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَ تَذْهَبَ رِيحُكُمْ [انفال/ ۴۶] .

۴. تقوا

فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَ اٰخِشُوْنِ [مائده/ ۳] .

۵. اطاعت از رهبر

أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَ عَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَ إِنْ تَطِيعُوهُ تَهْتَدُوا [نور/ ۵۴] .

۶.

آمادگی

"وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ [انفال/ ۶۰].

۷. امداد الهی

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ [توبه/ ۲۵].

ولقد نصرکم الله بیدر [آل عمران_ ۱۲۳]

۸. دوری از غرور

وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ [انفال/ ۱۷].

وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ [آل عمران/ ۱۲۶].

وَإِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرُكُمْ مِنْ بَعْدِهِ [آل عمران/ ۱۶۰]

۹. شجاعت

وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ [بقره/ ۲۵۱].

۱۰. اخلاص

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا [عنكبوت/ ۶۹].

۹. شکست باطل

۱. همگی هیزم آتش

سَيَهْزِمُ الْجَمْعُ وَيُولُونَ الدُّبُرَ [قمر/ ۴۵].

۲. کافران مغلوب

قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سَتُغْلَبُونَ [آل عمران/ ۱۲].

۳. باطل نابود شدنی

إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا [اسراء/ ۸۱].

٤. كف از بين رفتنى

وَ الْبَاطِلَ فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً [رعد/١٧] .

٥. عقب نشينى و فرار

وَ إِذْ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا- غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌّ لَكُمْ فَلَمَّا تَرَأَتِ الْفِتْنَانَ نَكَصَ عَلَى عَقَبَيْهِ [انفال/٤٨] .

وَ إِذْ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا- غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌّ لَكُمْ فَلَمَّا تَرَأَتِ الْفِتْنَانَ نَكَصَ عَلَى عَقَبَيْهِ [انفال/٤٨] .

٦. مكر خدا

وَ اللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ [آل عمران/٥٤] .

٧. كيدى بى اساس

أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ [فيل/٢] .

٨. زيان بارترين كيد

وَ أَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ [انبياء/٧٠] .

٩. شكست نمرود

يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا [انبياء/٦٩] .

١٠. مكر كفار

وَ إِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا [انفال/٣٠] .

١١. حسرت كافر

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيُضِدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيَنْفِقُونَهَا ثُمَّ

تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ [انفال/ ٣٦].

١٢. سجده سحره

فَأُلْفِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ [شعراء/ ٤٦].

١٣. مبطلين

وَ خَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ [غافر/ ٧٨].

١٠. سيره تاريخي حق وناحق

١. گرايش به حق

وَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَ بِهِ يَعدُّونَ [اعراف/ ١٥٩].

وَ مِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَ بِهِ يَعدُّونَ [اعراف/ ١٨١].

٢. جاذبه حق

تَرَى أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ [مائده/ ٨٣].

٣. اعراض از حق

١. تكفير

وَ يَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَ هُوَ الْحَقُّ [بقره/ ٩١].

٢. تكذيب

فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ [انعام/ ٥].

٣. افترا

فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا إِنَّ هَذَا لَسِحْرٌ مُبِينٌ [يونس/ ٧٦].

٤. جهل

بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُمْ مُعْرِضُونَ [انبياء/ ٢٤].

۵. اکراه

وَ أَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ [مومنون/۷۰] .

۱۱. حق در عرصه قضاوت

۱. قضاوت خدا

وَ اللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ [غافر/۲۰] .

وَ قَضَى بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ [زمر/۶۹] .

يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ [سبأ/۲۶] .

يَقْتُلُونَ النَّبِيِّنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ [بقره/۶۱] .

رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ [انبياء/۱۱۲] .

۲. ظن نا حق

يُظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ [آل عمران/۱۵۴] .

۳. قرآن حق

قرآن حق استَعَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ [مائده/۴۸] .

۴. غلو ناحق

غلو ناحق است : عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ [مائده/۴۸] .

۵. خداوند مولای حق

خداوند مولای حق است : ثُمَّ رُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقِّ [انعام/۶۲] .

۶. تکبر ناحق

تکبر ناحق است : يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ [اعراف/۱۴۶] .

۷. دین حق

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ [توبه/۳۳].

۸. ضلالت ماورای حق

فَمَاذَا بَعَدَ الْحَقُّ إِلَّا الضَّلَالُ [یونس/۳۲].

۹. هادی به حق

أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ [یونس/۳۵].

۱۰. راههای دسترسی به حق

إِنَّ الظَّنَّ لَا يَغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا

[یونس/ ۳۶] .

لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ [رعد/ ۱۴] .

۱۲. سیمای اهل حق و باطل

۱. تفاوت اهل ایمان و نفاق در نماز

اهل ایمان در نماز خشوع دارند : قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ [مومنون/ ۲-۱] .

اهل نفاق در نماز کسالت دارند : وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كَسَالَى [توبه/ ۵۴] .

۲. تفاوت اهل ایمان و نفاق در امر به معروف و نهی از منکر

اهل ایمان مردم را امر به معروف و نهی از منکر می کنند : يَا مُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ [آل عمران/ ۱۱۴] . اهل نفاق مردم را امر به منکر و نهی از معروف می کنند : يَا مُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ [توبه/ ۶۷] .

۳. تفاوت اهل ایمان و نفاق در انفاق

اهل ایمان ، انفاق در راه خدا را باعث تقرب خود می دانند : وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرْبَاتٍ عِنْدَ اللَّهِ [توبه/ ۹۹] .

اهل نفاق ، انفاق را باعث غرامت خود می داند : وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ مَغْرَمًا [توبه/ ۹۸] .

۴. تفاوت اهل ایمان و نفاق در جهاد

اهل ایمان به استقبال جهاد می روند : تَوَلَّوْا وَأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ [توبه/ ۹۲] .

اهل نفاق از جهاد فرار می کنند : وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا وَلَوْ

دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُرِّبُوا الْفِتْنَةَ لَأَنْتَوَّهَا وَمَا تَلَبَّسُوا بِهَا إِلَّا يَسِيرًا وَلَقَدْ كَانُوا عَاهِدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُولُونَ الْأُدْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا [احزاب/ ۱۶-۱۲] .

۵. سبقت اهل ایمان در خوبی ها

اهل ایمان در خوبی ها سرعت می ورزند: يَسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ [مائده/ ۶۲] . اهل کفر در گناه و ظلم سرعت می ورزند: وَ تَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يَسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ [رعد/ ۲۸] .

۶. دل‌بستگی اهل ایمان به خدا

اهل ایمان به خداوند دل بسته اند: الَّذِينَ آمَنُوا وَ تَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ [رعد/ ۲۸] .

اهل کفر به دنیا دل بسته اند: إِنَّ الَّذِينَ لَا يُرْجُونَ لِقَاءَنَا وَ رَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ اطْمَأَنَّنُوا بِهَا [يونس/ ۷] .

۷. درجات مؤمنین و درکات منافقین

اهل ایمان در دنیا و آخرت از نعمت و عزت برخوردارند:

الف) در دنیا: وَ أَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [آل عمران/ ۱۳۹] .

ب) در آخرت: كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ [مطفین/ ۱۸] .

فَأُولَئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَى [طه/ ۷۵] .

اما اهل کفر و نفاق در دنیا و آخرت در انحطاط و سقوط هستند الف) در دنیا: فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ [صافات/ ۹۸] .

ب) در آخرت: إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ [نساء/ ۱۴۵] .

و این علو و برتری اهل ایمان و انحطاط اهل کفر به خاطر آن است که برنامه و هدف اهل ایمان در علو و برتری و برنامه و هدف اهل کفر در انحطاط است: وَ جَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ

الْعُلْيَا [توبه/ ۴۰] .

۷. قلب سالم برای خدا

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ [شعراء/ ۸۹-۸۸] .

قلب غیر مؤمن مریض: فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا [بقره/ ۱۰] .

۸. قلب مؤمن و متقی و پرهیزکار

أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِتَتَّقُوا [حجرات/ ۳] .

قلب غیر مؤمن معصیت کار: وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آتَمَّ قَلْبُهُ [بقره/ ۲۸۳] .

۹. طهارت قلب مؤمن

قلب مؤمن طاهر است: ذَلِكَمُ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ [احزاب/ ۵۳] .

اما قلب غیر مؤمن غیر طاهر و پلید و چرکین است:

كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ [انعام/ ۱۲۵] .

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ [مطففين/ ۱۴] .

۱۰. رأفت و مهربانی قلب مؤمن

قلب مؤمن رئوف و مهربان است: وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً [حدید/ ۲۷] .

قلب غیر مؤمن سخت است: فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ [زمر/ ۲۲] .

۱۱. آرامش قلب مؤمن

قلب مؤمن آرام است: أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ [رعد/ ۲۸] .

قلب غیر مؤمن مضطرب و ترسناک است: سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا بِاللَّهِ [آل عمران/ ۱۵۱] .

۱۲. شرح صدر برای مؤمن

قلب مؤمن باز است: أَمْ مَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ [زمر/ ۲۲] .

قلب غير مؤمن بسته است : أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا [محمد/ ٢٤] .

١٣. تواضع قلب مؤمن

قلب مؤمن متواضع است : فَيَوْمِنُوا بِهِ فَنَحْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ [حج/ ٥٤] .

قلب مؤمن با الفت و

اتحاد است : وَ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ [آل عمران/ ۱۰۳] .

قلب غیر مومن با تفرقه و اختلاف است : تَحَسَّبُهُمْ جَمِيعاً وَ قُلُوبُهُمْ شَتَّى [حشر/ ۱۴] .

۱۴. تذکر قلب مؤمن

قلب مؤمن متذکر است : إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرٍ لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ [ق/ ۳۷] .

قلب غیر مومن غافل است : وَ لَا تُطْعَمَنْ أَعْمَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا [كهف/ ۲۸] .

۱۵. بصیرت قلب مؤمن

قلب مؤمن بینا و بصیر است : إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ [اعراف/ ۲۰۱] .

قلب غیر مؤمن نابینا است : وَ لَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ [حج/ ۴۶] .

۱. حقوق حیوان

۱. حقوق حیوانات

۱. حمایت از حیوانات در روایات :

۱ _ قَالَ رَسُولَ اللَّهِ (ص) : إِنَّ السَّدَّابَةَ تَقْوُ...: اللَّهُمَّ ارزُقْنِي مَلِيكَ صِدْقٍ يَشْبِعُنِي وَ يَشْقِيَنِي وَ لَمَّا يَحْمِلُنِي مَرَا لَمَّا أُطِيقُ [من لايحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۲۸۹] .

۲ _ رسول اکرم (ص) : غفر لأمرأه مومسه مَرَّتْ بِكَلْبٍ عَلَى رَأْسِ رَكِيٍّ يَلْهَثُ كَادَ يَقْتُلُهُ الْعَطَشُ فَزَعَتْ خَفَّهَا فَوَثَّقَتْهُ بِخَمَارِهَا فَزَعَتْ لَهُ مِنَ الْمَاءِ فَغَفَرَ لَهَا بِذَلِكَ [كنز ، خ ۴۳۱۱۶]

۳ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِلدَّابَّةِ عَلَى صَاحِبِهَا خِصَالٌ يَبْدَأُ بِعَلْفِهَا إِذَا نَزَلَ وَ يَعْزِضُ عَلَيْهَا الْمَاءَ إِذَا مَرَّ بِهِ وَ لَا يَضْرِبُ وَجْهَهَا فَإِنَّهَا تُسَبِّحُ بِحَمْدِ رَبِّهَا وَ لَا يَقِفُ عَلَى ظَهْرِهَا إِلَّا فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَا يَحْمِلُهَا فَوْقَ طَاقَتِهَا وَ لَا يَكْلِفُهَا مِنَ الْمَشْيِ إِلَّا مَا تُطِيقُ [من لايحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۲۸۶] .

۴ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لِكُلِّ شَيْءٍ حُرْمَةٌ وَ حُرْمَةُ الْبَهَائِمِ

فِي وُجُوهِهَا [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٣٩] .

٥_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أَنَّ عَلِيًّا (ع) كَانَ يَشِيهِمُ لِلْفَارِسِ ثَلَاثَةَ أَسْيِهِمْ سَيِّئِهِمْ لِفَرَسِهِ وَ سَيِّئَهُمَا لَهُ وَ يَجْعَلُ لِلرَّاجِلِ سَيِّئَهُمَا [تَهذِيبِ الْأَحْكَامِ ، ج ٦ ، ص ١٤٧] .

٦_ قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : مِنْ مُرْوَةِ الرَّجُلِ أَنْ يَكُونَ دَوَابُّهُ سَمَانًا قَالَ : وَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ : ثَلَاثَةٌ مِنَ الْمُرْوَةِ فَرَاهَهُ الدَّابَّةَ وَ حُسْنُ وَجْهِ الْمَمْلُوكِ وَ الْفَرَشُ السَّرِي [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٧٩] .

٧_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَذْبَحِ الشَّاهَ عِنْدَ الشَّاهِ وَ لَا الْجَزُورَ عِنْدَ الْجَزُورِ وَ هُوَ يَنْظُرُ إِلَيْهِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٢٩] .

٨_ امام رضا (ع) : به کسی که حیوانی را یک سال نگهداری و بعد ذبح کرده بود در حالی که هنگام ذبح حیوان نگاه به صاحبش می کرد ، فرمود : مَا كُنْتُ أَحَبُّ لَكَ أَنْ تَفْعَلَ لَا تَرَيَنَّ شَيْئًا مِنْ هَذَا ثُمَّ تَذْبَحْهُ [كافي ، ج ٤ ، ص ٥٤٤] .

٩_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِذَا سَرَّتْ فِي أَرْضٍ خَصِيْبَةٍ فَارْفُقْ بِالسَّيْرِ وَ إِذَا سَرَّتْ فِي أَرْضٍ مُجْدِبَةٍ فَعَجِّلْ بِالسَّيْرِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٢٩٠] .

١٠_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الرَّفْقَ وَ يَعْينُ عَلَيْهِ فَمَاذَا رَكِبْتُمُ الدَّوَابَّ الْعُجْفَ فَأَنْزَلُوهَا مَنَازِلَهَا فَإِنْ كَانَتْ الْأَرْضُ مُجْدِبَةً فَأَنْجُوا عَنْهَا وَ إِنْ كَانَتْ مُخْصِبَةً فَأَنْزَلُوهَا مَنَازِلَهَا [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٠] .

١١_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ سَقَى كِبِدًا حَرَّى مِنْ بَهِيمَةٍ أَوْ غَيْرِهَا أَظَلَّهُ اللَّهُ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ [كافي ، ج ٤ ، ص ٥٨] .

٢. عذاب آزار

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تَتَّخِذُوا ظُهُورَ الدَّوَابِّ كِرَاسِي فَرَبَّ دَابَّةٍ مَرْكُوبَةٍ خَيْرٌ مِنْ رَاكِبِهَا وَأَطْوَعُ لِلَّهِ وَأَكْثَرُ ذِكْرًا [النوادر راوندى ، ص ۱۴] .

۲_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَلَا تَتَّقِي اللَّهَ فِي هَذِهِ الْبَهِيمَةِ الَّتِي مَلَكَكَ اللَّهُ إِيَّاهَا فَإِنَّهُ يَشْكُو إِلَيَّ أَنْكَ تَجِيعُهُ وَتُذْيِبُهُ [بحار الأنوار ، ج ۶۱ ، ص ۱۱۱] .

۳_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَعَنَ اللَّهُ مَنْ مَثَلَ بِالْحَيَوَانِ [بحار الأنوار ، ج ۶۱ ، ص ۲۸۲] .

۴_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) سَمِعَ رَجُلًا يَلْعَنُ بَعِيرًا فَقَالَ (ص): ازْجِعْ لَا تَضْحَبْنَا عَلَى بَعِيرٍ مَلْعُونٍ [مستدرک الوسائل ، ج ۸ ، ص ۲۶۱] .

۵_ فِي حَدِيثٍ وَفَاهٍ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) قَالَتْ أُمُّ كَلْثُومٍ: فَجَعَلْتُ أَرْقُبُ وَقَتَ الْمَأْذَانِ فَلَمَّا لَمَّاحَ الْوَقْتُ أَتَيْتُهُ وَمَعِيَ إِنَاءٌ فِيهِ مَاءٌ ثُمَّ أَيَقَطُّهُ (ع) فَأَسْبِغَ الْوُضُوءَ وَقَامَ وَلَبَسَ ثِيَابَهُ وَفَتِّحَ بَابَهُ ثُمَّ نَزَلَ إِلَى الدَّارِ وَكَانَ فِي الدَّارِ إِوْزٌ قَدْ أُهْدِيَ إِلَيَّ أَخِي الْحُسَيْنِ (ع) فَلَمَّا نَزَلَ خَرَجَنَ وَرَاءَهُ وَرَفْرَفَنَ وَصَحْنَ فِي وَجْهِهِ وَكَانَ قَبْلَ تِلْكَ اللَّيْلَةِ لَمْ يَصْحَنَ إِلَيَّ أَنْ قَالَ ثُمَّ قَالَ يَا بَنِيهِ بِحَقِّي عَلَيْكَ إِلَّا مَا أَطْلَقْتِيهِ فَقَدْ حَبَسْتَ مَا لَيْسَ لَهُ لِسَانٌ وَلَا يَقْدِرُ عَلَى الْكَلَامِ إِذَا جَاعَ أَوْ عَطَشَ فَأَطْعِمِيهِ وَاسْقِيهِ وَإِلَّا خَلَّى سَبِيلَهُ يَأْكُلُ مِنْ حَشَائِشِ الْأَرْضِ [بحار الأنوار ، ج ۴۲ ، ص ۲۷۷] .

۶_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تَضْرِبُوا الدَّوَابَّ عَلَى وُجُوهِهَا فَإِنَّهَا تُسَبِّحُ بِحَمْدِ اللَّهِ [كافي ، ج ۶ ، ص ۵۳۸] .

حَجَّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (ع) عَلَى نَاقِهِ لَهُ أَرْبَعِينَ حَاجَةً فَمَا قَرَعَهَا بِسَوْطٍ. [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٢٩٣] .

٨_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اضْرِبُوهَا عَلَى النَّفَارِ وَلَا تَضْرِبُوهَا عَلَى الْعِنَارِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٣٩] .

٩_ مَرَّ عَلَى النَّبِيِّ (ص) بِحِمَارٍ قَدْ وُسِمَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ : "أَمَا بَلَّغْتُمْ أَنِّي لَعْنَتٌ مَنْ وَسَمَ الْبُهَيْمَةَ فِي وَجْهِهَا أَوْ ضَرَبَهَا فِي وَجْهِهَا" [تا ، ج ٤ ، ص ٣٥١ رواه مسلم و ابوداود و ترمذی]

١٠_ رَسُولُ الْكَرِيمِ (ص) : عُيِّدَتْ امْرَأَةٌ فِي هَرَّزِ بَطْنِهِ حَتَّى مَاتَتْ وَ لَمْ تَرْسَلْهُ فَيَأْكُلُ مِنْ خَشَاشِ الْأَرْضِ فَوَجِبَتْ لَهَا النَّارُ بِذَلِكَ [كنز ، ج ٥ ، ص ٤٣٦٩ و مستدرک ، ج ٢ ، ص ٤٠٥٨]

١١_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : رَأَيْتُ فِي النَّارِ صِدَاحَ الْهَرَّةِ تَنْهَشُهَا مُقْبِلَةً وَ مُدْبِرَةً كَأَنَّهَا أَوْثَقَتْهَا وَ لَمْ تَكُنْ تُطْعَمُهَا وَ لَا تُرْسَلُهَا تَأْكُلُ مِنْ خَشَاشِهِ الْأَرْضِ [بحار الأنوار ، ج ٦١ ، ص ٢٦٨] .

١٢_ رَسُولُ الْكَرِيمِ (ص) : مَا مِنْ دَابَّةٍ وَ لَا غَيْرِهِ يَقْتُلُ بِغَيْرِ الْحَقِّ إِلَّا اسْتَخَاصَمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [كنز ، ص ٣٩٩٦٨]

١٣_ رَسُولُ الْكَرِيمِ (ص) : مَنْ قَتَلَ عَصْفُورًا بِغَيْرِ حَقٍّ سَأَلَهُ اللَّهُ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [كنز ، ص ٣٩٩٦٩]

١٤_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ قَتَلَ عُصْفُورًا عَبَثًا أَتَى اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَهُ صُرَاخٌ وَ يَقُولُ : يَا رَبِّ! سَلْ هَذَا فِيمَ قَتَلْتَنِي بِغَيْرِ ذَنْبٍ؟ فَلْيَحْذَرْ أَحَدُكُمْ مِنَ الْمُثَلِّهِ وَ لِيَحْدِثْ شَفْرَتَهُ لَا يَعْذِبُ الْبُهَيْمَةَ [دعائم الإسلام ، ج ٢ ، ص ١٧٥] .

١٥_ عَنْ النَّبِيِّ (ص) أَنَّهُ : " نَهَى عَنْ قَتْلِ

کَلْ ذِي رُوحٍ أَلَا إِنْ يُؤْذِي" [کنز ، ۳۹۹۸۱]

۱۶ _ عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عَنْ مَسْعُومِ بْنِ عَدِيٍّ قَالَ : "سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ التَّحْرِيشِ بَيْنَ الْبَهَائِمِ فَقَالَ : أَكْرَهُ ذَلِكَ إِلَّا الْكَلْبَ" [کافی ، ج ۶ ، ص ۵۵۴] .

۱۷ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَمَّا يَزِيدُ ثَلَاثَةً عَلَى ذَاتِهِ فَإِنْ أَحَدَهُمْ مَلْعُونٌ [کافی ، ج ۶ ، ص ۵۴۱] . سه نفری بر اسب سوار نشوید که سوی شما ملعون است .

۱۸ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَا تُقْبَلُ شَهَادَةٌ سَابِقِ الْحَاجِّ لِأَنَّهُ قَتَلَ رَاحِلَتَهُ [کافی ، ج ۷ ، ص ۳۹۶] .

۱۹ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَتَوَرَّكُوا عَلَى الدَّوَابِّ وَلَا تَتَّخِذُوا ظُهُورَهَا مَجَالِسَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۵۳۹] .

۲. حیوانات خاص در قرآن

۱. حیوان قربانی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ [مائده/۲] .

حیوانی که در مسیر هدف الهی قرار گیرد ، احترام دارد .

۲. سگ اصحاب کهف

_ سگ اصحاب کهف ۳۰۹ سال (به گفته مجمع از ظاهر آیه) زنده و لب در غار حافظ آنان بود .

وَ كَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ [كهف/۱۸] .

۳. عنكبوت

_ لَا تَمْسُوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ قَرِيبٌ [هود/۶۴] .

یک اُمت به خاطر یک حیوانی که منسوب به خدا است ، نابود می شوند .

۴. غراب

۵. هدهد

۶. اسب

فایده های اسب :

حموله : بهره برای حمل بار

وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا [انعام/ ۱۴۲] .

مسومه : اسب نشان دار که به خاطر زیبایی یا تعلیم و تربیت خاصی که دیده ، برجستگی دارد.

وَ الْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ [آل عمران/ ۱۴] .

رباط الخیل : وَ

أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَ مِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ [انفال/ ٦٠] .

قَالَ الزَّمْخَشَرِيُّ فِي الْحَدِيثِ : إِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَقْرُبُ صَاحِبَ فَرْسٍ عَتِيقٍ وَلَا دَاراً فِيهَا فَرْسٌ عَتِيقٌ [بحار الأنوار ، ج ٦١ ، ص ١٨٣] .

وَ الْعَادِيَاتِ ضَبْحًا فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا [عاديات/ ٢-١] .

زينت : وَ الْخَيْلَ وَ الْبِغَالَ وَ الْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَ زِينَهُ [نحل/ ٨] .

٣. نکاتی در باب حیوانات

١ _ پیامبر اکرم (ص) ١٩ اسب داشته که هر کدام نام خاصی داشته اند. [نهاییه الأدب]

٢ _ همیشه ، اسب مورد نیاز بوده و هست و خواهد بود.

٣ _ الخيل ثلاثة فرس للرحمن : برای جهاد

فرس للشيطان : برای قمار (اسبی که برای نیات شیطانی استفاده شود) .

فرس للإنسان : برای سواری [کشف الأسرار ، خواجه عبدالله ، ج ٤ ، ص ٣٧ / روح البیان ، ج ٣ ، ص ٣٦٥]

٤ _ كل شيء من لهو الدنيا باطل الا ثلاثة انتصالك بقوسك ، تأديبك فرسك ، ملاعبتك أهلك. [روح المعاني ، ذیل تفسیر آیه " و أعدوا لهم... "]

فرس : به خاطر فراست

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ [کافی ، ج ١ ، ص ٢١٨] .

جواد : به خاطر جودش در جنگ ها

خیل به خاطر ژست متکبرانه

مرکب

١ _ عَنْ ابْنِ طَيْفُورٍ الْمُتَطَبِّبِ قَالَ : " سَأَلَنِي أَبُو الْحَسَنِ (ع) أَي شَيْءٍ تَرَكَبُ؟ قُلْتُ : حِمَارًا فَقَالَ : بِكُمْ ابْتِغَاءَهُ قُلْتُ : بِثَلَاثَةِ عَشَرَ دِينَارًا. فَقَالَ : إِنَّ هَذَا هُوَ السَّرْفُ أَنْ تَشْتَرِيَ حِمَارًا بِثَلَاثَةِ عَشَرَ دِينَارًا وَ تَدَعَ بَرْدُونَ قُلْتُ : يَا سَيِّدِي ! إِنَّ مَثْوَنَةَ الْبَرْدُونَ أَكْثَرُ مِنْ مَثْوَنَةِ الْحِمَارِ قَالَ فَقَالَ : إِنَّ الَّذِي يُمُونُ الْحِمَارَ يُمُونُ الْبَرْدُونَ أ "

مَيَّا عَلِمْتِ أَنَّ مَنِ ارْتَبَطَ دَابَّةً مُتَوَقِّعًا بِهِ أَمْرُنَا وَ يَغِيظُ بِهِ عِدُونَنَا وَ هُوَ مَنْسُوبٌ إِلَيْنَا أَدَرَ اللَّهُ رِزْقَهُ وَ شَرَحَ صَدْرَهُ وَ بَلَغَهُ أَمَلَهُ وَ كَانَ عَزُونًا عَلَيَّ حَوَائِجِهِ" امام ابوالحسن (ع) از من پرسید سوار بر چیستی؟ گفتم: الاغ، پرسید: چند خریدی؟ ۱۳ درهم برای قاطر داده ام. حضرت فرمود: این اسراف است که الاغ را ۱۳ درهم خریدی، چرا قاطر نخریدی؟ خرجش زیاد است. نترس. ضمناً قاطر قوی است و شما باید منتظر یک حرکت اسلامی و انقلابی و حالت آماده باشی داشته باشی.

[کافی، ج ۶، ص ۵۳۵].

درس ها: الف: چگونه از مسائل زندگی و ساده و جزئی مردم احوال پرسى می کرده.

ب: تعویض مرکب ساده به مرکب قوی تر.

ج: هدف، تعویض آماده باش برای حرکت حق؛ نه خودنمایی.

۲_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): مِنْ سَعَادَةِ الْمُؤْمِنِ دَابَّةٌ يَرْكَبُهَا فِي حَوَائِجِهِ وَ يَقْضِي عَلَيْهَا حُقُوقَ إِخْوَانِهِ [کافی، ج ۶، ص ۵۳۶].

۳_ همراه با جنازه سوار آبولانس نشوید.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كَرِهَ أَنْ يَرْكَبَ الرَّجُلُ مَعَ الْجَنَازَةِ فِي يَدَيْهِ إِلَّا مِنْ عُذْرٍ وَقَالَ: يَرْكَبُ إِذَا رَجَعَ [تهذيب الأحكام، ج ۱، ص ۴۶۴].

۴_ بیش از اندازه سوار نشوید:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَأَ يَرْتَدِفُ ثَلَاثَةٌ عَلَى دَابَّةٍ فَإِنَّ أَحَدَهُمْ مُلْعُونٌ [کافی، ج ۶، ص ۵۴۱].

۱. حقوق زن (ارث و ديه)

۱. حل شبهه نقصان ارث زن نسبت به مرد

سؤال: چرا ارث و ديه زن نصف است؟

پاسخ: ۱_ ديه و ارث زن در همه موارد کمتر از مرد نیست، بلکه در مواردی کاملاً یکسان.

اولاً:

در مواردی ارث زن بیش از

مرد است. از جمله :

۱ _ دیه زن در کمتر از ثلث با مرد برابر است. (به قول مشهور فقهای امامیه)

۲ _ میراث پدر و مادر یا بستگان مادری بین زن و مرد یکسان است.

ثانیا :

اسلام در شرایطی به زن حق ارث بردن را داد که به کلی زن محروم بود و نه تنها از مرد ارث نمی برد بلکه خود زن هم چون کالایی به ارث برده می شد.

اسلام به زن استقلال اقتصادی داد و او را در تصرف دارائی های خود استقلال بخشید.

ثالثا :

_ نفقه زن بر عهده مرد است حتی اگر زن سرمایه دار باشد.

رابعا : انتخاب حق مهریه با زن است.

ولی در کشورهای غربی (فمینیستی) چیزی به نام نفقه وجود ندارد و زن مجبور است برابر امور معاش خود کار کند.

در جهان غرب شخص می تواند با وصیت خود شخص واحدی را وارث تمام دارائی های خود کند و اندکی از آن مال را به زن نهد و در موارد متعددی دیده شده که ثروتمندان بزرگی تمام دارائی های خود را برای گربه و سگ خود وصیت کردند و تمام اعضای خانواده را از ارث محروم کردند.

۲. حل شبهه نقصان دیه زن نسبت به مرد

به طور معمول ، مردان اقتصاد خانواده را به عهده دارند و لذا خسارتی را که با فقدان یک مرد متوجه خانواده می شود بیش از خسارتی است که با فقدان یک زن پیش می آید.

_ در دیه جایگاه اقتصادی و تولیدی قاتل و مقتول در نظر گرفته شده نه ارزش انسانی. تساوی دیه عالم و جاهل ، متقی و فاسق ، نه از مقام عالم و متقی کم می کند و نه بر مقام جاهل و فاسق می افزاید. هیچ

تلازمی عقلی یا نقلی بین دیه و کمالات معنوی نیست.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَأَضْرِبُوهُ ضَرْبَهُ بِضَرْبِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۴۷] .

— اگر فردی زنی را کشت می توانیم آن مرد را بکشیم به شرط آنکه نصف دیه ، به بازماندگان قاتل دهیم. (این نصف دیه حق قاتل نیست ، حق بازماندگان قاتل است. به تلافی ضربه اقتصادی که آنها می خورند.)

بنابراین تقابل بین زن و مرد نیست و دیه علامت ارزش انسانی یا درجه قرب به خدا نیست بلکه به خاطر جبران خسارتی است که به بازماندگان قاتل خورده به همین دلیل اگر شخصی عالم ، مؤمن ، مجاهد را بکشد با کسی که جاهل ، فاسق ، ترسو را بکشد تفاوتی ندارد. با اینکه در نظر عقل و وحی مقام مؤمن و عالم و مجاهد برتر از فاسق و جاهل و ترسو است. ولی در بحث دیه ، مسأله مقام و شخصیت مطرح نیست. بلکه مسأله جبران اقتصادی در نظر است.

کوتاه سخن آن که ارزش انسان به بهای بدن او نیست تا در مقدار دیه او ارزیابی کنیم.

اسلام برای بعضی از سگ ها دیه تعیین کرده است.

دیه یک مرجع تقلید و یک مبتکر متخصص با یک کارگر ساده یکی است. پس دیه نشانه ارزش نیست و تنها جبران خسارت اقتصادی است. ارزش انسان به صفات و مراتب علمی و عملی او است.

دیه به معنای قیمت نهادن به شخص و شخصیت نیست ، بلکه یک مجازاتی است که انسان حواس خود را جمع کند و دیگر از این اشتباهات نکند و خسارات اقتصادی جبران شود. دیه بهای خون نیست. قتل انسان هم وزن قتل

همه انسان ها است. مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا [مائده/ ۳۲] .

— عدالت اقتضا می کند که به خاطر ضرر اقتصادی بیشتری که با فقدان مرد بر خانواده و اجتماع وارد می شود ، دیه بیشتری برای او در نظر گرفته شود.

۱. حقوق زن و شوهر

۱. حقوق همسر

حقوق مادی

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ [آل عمران/ ۱۸۰] .

أَسِيكُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَيَكُنَّ مِنْكُمْ مِنْ وَجِدِكُمْ وَلَا تَضْرِبْنَ آرُوهُنَّ لِيُضَيِقُوا عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أُولَاتٍ حَمِيْلٍ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ وَاتَّمِرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ وَإِنْ تَعَايَرْتُمْ فَسْتَزْوِجْ لَهُ أُخْرَى لِيَنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيَنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يَكْلِفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا [طلاق/ ۷- ۶] .

حقوق همسر

۱) فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ [نساء/ ۳۴] .

۲) فَاعْتَرِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ [بقره/ ۲۲۲] .

۳) وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا [نساء/ ۳۵] .

۲. توقعات بجای طرفین (زن و شوهر)

احترام متقابل و ترک نیش و زخم زبان

وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّهِ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوْهَا [نساء/ ۸۶] .

هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ [الرحمن/ ۶۰] .

حُذِ الْعَفْوَ [اعراف/ ۱۹۹] .

وَ الْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ [آل عمران/ ۱۳۴] .

إِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفُرُونَ [شوری/ ۳۷] .

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ [همزه/١].

آرايش مرد :

قَالَ الرَّضَا (ع) : إِنَّ فِي الْخِضَابِ أَجْرًا وَالْخِضَابُ وَالتَّهْيِئَةُ مِمَّا يَزِيدُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِي عَفْوِ النِّسَاءِ وَ لَقَدْ تَرَكَ النِّسَاءُ الْعِفَّةَ بِتَرَكَ أَزْوَاجِهِنَّ لَهُنَّ التَّهْيِئَةُ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٨٠] .

وَ إِذْ أَسْرَ النَّبِيُّ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا تَبَيَّنَتْ بِهِ وَ أَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضَهُ وَ أَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ [تحريم/٣] .

وَ عَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ [نساء/١٩] .

٣. حفظ آبرو همدیگر

يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ [بقره/٢٧٣] .

لَا يَحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ [نساء/١٤٨] .

لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ [حجرات/١١] .

لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَ الْأَذَى [بقره/٢٦٤] .

يَا لَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَذَا وَ كُنْتُ نَسِيًّا مَنْسِيًّا [مریم/٢٣] .

وَ مَنْ يَكْسِبْ حَظِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَزِمْ بِهِ بَرِيئًا فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَ إِثْمًا مُبِينًا [نساء/١١٢] .

وَ الَّذِينَ يَزُمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَ لَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [نور/٤] .

إِنَّ الَّذِينَ يَجُوبُونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ اللَّهُ يَعْلَمُ وَ أَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ [نور/١٩] .

إِنَّ الَّذِينَ يَزُمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ

وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ [نور/ ۲۳].

رَبِّ السَّجْنِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ [يوسف/ ۳۳].

پیشنهاد ازدواج با افراد فاسد برای حفظ آبرو:

إِنَّ هَؤُلَاءِ ضَيْفِي فَلَا تَفْضَحُونِ [حجر/ ۶۸].

وَلَا تَجَسَّسُوا [حجرات/ ۱۲].

حتی مرده مسلمان احترام دارد:

(۱) زود دفن کنید.

(۲) به وصایای او عمل کنید.

(۳) دیون او را بپردازید.

(۴) او را کفن کنید.

(۵) جسد او را تشییع کنید.

(۶) روی قبر او آب دهان نباید انداخت.

(۷) نبش قبر نکنید.

۴. سازگاری با همسر

روزی حضرت علی (ع) از فاطمه زهرا (س) پرسید در منزل چه داریم؟

فرمود: هیچ. حضرت از خانه بیرون رفت و مقداری پول قرض گرفت تا غذایی به منزل آورد. ایشان مقدار را دید که بی موقع در کوچه هاست، پرسید: چرا این وقت بیرون آمده ای؟ گفت: فقر و گرسنگی خود و خانواده ام. حضرت مبلغ قرض را به مقدار داد تا غذایی تهیه کند که هم خانواده او مصرف کند و هم مقداری را به خانه حضرت علی (ع) آورد.

[تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۱۷۱].

۵. توقعات نابجا

چرا زن دختر به دنیا آورد؟

وَ إِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَ هُوَ كَظِيمٌ [نحل/ ۵۸] .

فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ [بقره/ ۲۳۴] .

إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ [مومنون/ ۶] .

(قرار دادن عروسی در مکان و زمان و شرایط خاص که اگر نبود سرزنش ها در پی دارد.)

۶. محرمات

اجْتَبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ [حجرات/ ۱۲] .

خود آرایی و جلوه برای غیر همسر

وَ لَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ [نور/ ۳۱] .

فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ [احزاب/ ۳۲] .

وَ لَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ [نور/ ۳۱] .

سحر و افسون

فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَ زَوْجِهِ [بقره/ ۱۰۲] .

۷. چند تذکر به مردها

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ ضَيَّعَ مَنْ يُعُولُ [کافی ، ج ۴ ، ص ۱۲] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْكَأَدُ عَلَىٰ عِيَالِهِ كَالْمَجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۸۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : رَحِمَ اللَّهُ عَجِداً أَحْسَنَ فِيمَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ زَوْجَتِهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ مَلَكَهُ نَاصِيَتَهَا وَ جَعَلَهُ الْقِيمَ عَلَيْهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۴۴۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَوْصِيَانِي جَبْرَيْلُ بِالْمَرْأَةِ حَيَّتِي ظَنَنْتُ أَنَّهَا لَمَّا يُتْبَعِي طَلَّاقُهَا إِلَّا مِنْ فَاحِشَةٍ مُبِينَةٍ [وسائل الشيعه ، ج ۲۰ ، ص ۱۷۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الْمَرْأَةَ رِيحَانَةٌ وَ لَيْسَتْ بِقَهْرْمَانَةٍ [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۱۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَصْنَافٌ لَا يَسْتَجَابُ دُعَاؤُهُمْ رَجُلٌ تُؤْذِيهِ امْرَأَتُهُ بِكُلِّ مَا تَقْدِرُ عَلَيْهِ وَ هُوَ فِي ذَلِكَ يَدْعُو اللَّهَ عَلَيْهَا وَ يَقُولُ :

اللَّهُمَّ! أَرِحْنِي مِنْهَا فَهَذَا يَقُولُ اللَّهُ لَهُ عَبْدِي أَوْ مَا قَلَّدْتُكَ أَمْرَهَا فَإِنْ شِئْتَ خَلَيْتَهَا وَإِنْ شِئْتَ أَمْسَكْتَهَا [قرب الإسناد ، ص ٣٨].

وَآتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا أَ تَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا [نساء/ ٢٠].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): قَوْلُ الرَّجُلِ لِلْمَرْأَةِ إِنِّي أُحِبُّكَ لَا

يَذْهَبُ مِنْ قَلْبِهَا أَبَدًا [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٦٩] .

إِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ [احزاب/٥٣] .

٨. تذکراتی به خانم ها

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تُودِي الْمَرْأَةَ حَقَّ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حَتَّى تُودِيَ حَقَّ زَوْجِهَا [مكارم الأخلاق ، ص ٢١٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَيَّمَا امْرَأَةٍ يَأْتَتْ وَ زَوْجُهَا عَلَيْهَا سَاخِطٌ فِي حَقِّ لَمْ تُقْبَلْ مِنْهَا صِلَاءٌ حَتَّى يَرْضَى عَنْهَا وَ أَيَّمَا امْرَأَةٍ تَطَيَّبَتْ لِغَيْرِ زَوْجِهَا لَمْ تُقْبَلْ مِنْهَا صِلَاءٌ حَتَّى تَغْتَسِلَ مِنْ طَيِّبِهَا كَغَسَلِهَا مِنْ جَنَابَتِهَا [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٠٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَبْغِي لِلْمَرْأَةِ أَنْ تُجَمَّرَ ثَوْبُهَا إِذَا خَرَجَتْ مِنْ بَيْتِهَا [كافي ، ج ٥ ، ص ٥١٩] .

پذیرفتن مدیریت مرد : الرَّجَالُ قَوْمُونَ عَلَى النِّسَاءِ [نساء/٣٤] .

وَ قَوْنٌ فِي بُيُوتِكُنَّ وَ لَا تَبْرَجْنَ تَبْرُجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى [احزاب/٣٣] .

یهودیان از پیامبر اسلام خواستند که فاطمه (س) در عروسی آنان شرکت کند _ فرمود : باید شوهرش اجازه دهد.

رَوَى أَنَّ الْيَهُودَ كَانَ لَهُمْ عُرْسٌ فَجَاءُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ قَالُوا : لَنَا حَقُّ الْجَوَارِ فَسَأَلْنَاكَ أَنْ تَبْعَثَ فَاطِمَةَ بِنْتَكَ إِلَى دَارِنَا حَتَّى يَزِدَادَ عُرْسِنَا بِهَا وَ أَلْحُوا عَلَيْهِ فَقَالَ : إِنَّهَا زَوْجُهُ عَلَى بِنِ أَبِي طَالِبٍ وَ هِيَ بِحُكْمِهِ وَ سَأَلُوهُ أَنْ يَشْفَعَ إِلَيْ عَالِي فِي ذَلِكَ وَ قَدْ جَمَعَ الْيَهُودُ الطَّمَّ وَ الرَّمَّ مِنَ الْحَلِيِّ وَ الْحَلَلِ وَ ظَنَّ الْيَهُودُ أَنَّ فَاطِمَةَ تَدْخُلُ فِي بَدَلَتِهَا وَ أَرَادُوا اسْتِهَانَةَ بِهَا فَجَاءَ جَبْرَائِيلُ بِشِيَابٍ مِنَ الْجَنَّةِ وَ حَلَى وَ حَلَلٍ لَمْ يَرَوْا مِثْلَهَا فَلَبِسَتْهَا فَاطِمَةُ وَ تَحَلَّتْ بِهَا فَتَعَجَّبَ النَّاسُ مِنْ زِينَتِهَا وَ أَلْوَانِهَا وَ طَيِّبِهَا فَلَمَّا

دَخَلَتْ فَاطِمَةُ دَارَ الْيَهُودِ سَجَدَ لَهَا نِسَاوَهُمْ يَقْبَلْنَ الْأَرْضَ بَيْنَ يَدَيْهَا وَ أَسْلَمَ بِسَبَبِ مَا رَأَوْا خَلَقَ كَثِيرٌ مِنَ الْيَهُودِ [الخرائج والجرائح ، ج ٢ ، ص ٥٣٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : جِهَادُ الْمَرْأَةِ حُسْنُ التَّبَعْلِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٤١٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَلَا وَ أَيَّمَا امْرَأَةٍ لَمْ تَزُفْ بِرُوجِهَا وَ حَمَلَتْهُ عَلَى مَا لَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ وَ مَا لَا يَطِيقُ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ مِنْهَا حَسَبَهُ وَ تَلْقَى اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هُوَ عَلَيْهَا غَضَبَانٌ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَبَّرَتْ عَلَى سُوءِ خُلُقِ زَوْجِهَا أَعْطَاهَا مِثْلَ ثَوَابِ (ثواب) آسِيَةِ بِنْتِ مُرَاحِمٍ [مكارم الأخلاق ، ص ٢١٣] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَقَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا حَقُّ الزَّوْجِ عَلَى الْمَرْأَةِ؟ فَقَالَ لَهَا تُطِيعُهُ وَ لَا تَعْصِيهِ وَ لَا تَتَصَدَّقُ مِنْ بَيْتِهِ بِشَيْءٍ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ لَا تَصُومُ تَطَوُّعًا إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ لَا تَمْنَعُهُ نَفْسَهَا وَ إِنْ كَانَتْ عَلَى ظَهْرٍ قَتَبٍ وَ لَا تَخْرُجُ مِنْ بَيْتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ فَإِنْ خَرَجَتْ بِغَيْرِ إِذْنِهِ لَعَنَتْهَا مَلَائِكَةُ السَّمَاءِ وَ مَلَائِكَةُ الْأَرْضِ وَ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ حَتَّى تَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهَا [عوالي اللئالی ، ج ٣ ، ص ٣١٠] .

زنی به پیامبر اکرم (ص) گفت : شوهرم نایبنا است آیا آرایش کردن من بیهوده نیست؟ فرمود : از عطر استفاده کن .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى امْرَأَةٍ ذَاتِ بَعْلِ مَلَأَتْ عَيْنَهَا مِنْ غَيْرِ زَوْجِهَا أَوْ غَيْرِ ذِي مَحْرَمٍ مِنْهَا فَإِنَّهَا إِنْ فَعَلَتْ ذَلِكَ أَحْبَطَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ كُلَّ عَمَلٍ عَمِلَتْهُ فَإِنْ أَوْطَأَتْ فِرَاشَهُ

غَيْرُهُ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَحْرِقَهَا بِالنَّارِ بَعْدَ أَنْ يَعَذِّبَهَا فِي قَبْرِهَا [أعلام الدين ، ص ٤١٧] .

نزد امام صادق (ع) از نماز و روزه و دعای زنی ستایش شد ، ولی گفتند : بد زبان است ، حضرت فرمود : " او خوبی ندارد ، او دوزخی است " . [آئین همسر داری ، ص ٤١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : خَيْرُ نِسَائِكُمُ الَّتِي إِذَا أُعْطِيَتْ شَكَرَتْ وَإِنْ مُنِعَتْ رَضِيَتْ [بحار الأنوار ، ج ١٠٠ ، ص ٢٣٩] .

٩. واسطه گری و اصلاح

حضرت علی (ع) در تابستان زنی را در کوچه مضطرب دید که شوهرش او را از خانه بیرون و تهدید به کتک کرده بود. حضرت همراه زن به خانه شوهر رفت و شوهر که آقا را نشناخت تهدیدش را زیاد کرد که حضرت شمشیر کشید و او کوتاه آمد و همین که مردم به آن مرد سرکش آقا را معرفی کردند شرمنده و عذر خواهی کرد.

١. حقوق قرآن

١.١ اهمیت قرآن

قُلْ آمَنُوا بِهِ أَوْ لَا- تُوْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا [اسراء / ١٠٩-١٠٧] .

__ در روایت است که یکی از اولین کارهای امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) بعد از ظهور ، تشکیل جلسات قرآنی است.

__ تذکر به انس با قرآن مخصوصا در ایام فراغت

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ فَإِذَا أَفَدْتَنَا الْمُعُونَةَ عَلَى تِلَاوَتِهِ ، وَ سَهَّلْتَ جَوَابِي أَلْسِنَتَنَا بِحُسْنِ عِبَارَتِهِ ، فَاجْعَلْنَا مِمَّنْ يَرْعَاهُ حَقَّ رِعَايَتِهِ ، وَ يَدِينُ لِمَكَ بِاعْتِقَادِ التَّسْلِيمِ لِمُحْكَمِ آيَاتِهِ ، وَ يَفْرُغُ إِلَى الْإِقْرَارِ بِمُتَشَابِهِهِ ، وَ مُؤَضِّحَاتِ بَيِّنَاتِهِ . [صحیفه سجادیه ، دعای ٤٢] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ ... وَ اجْعَلْنَا مِمَّنْ يَعْتَرِفُ بِأَنَّهُ مِنْ عِنْدِكَ حَتَّى لَا يِعَارِضَنَا الشَّكُّ فِي تَصَدِيقِهِ ، وَ لَا يَخْتَلِجَنَا الزَّيْغُ عَنْ قَصْدِ طَرِيقِهِ . [صحیفه سجادیه ، دعای ٤٢] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَيِّلٌ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ ، وَ اجْعَلْنَا مِمَّنْ يَعْتَصِمُ بِحَبْلِهِ ، وَ يَأْوِي مِنَ الْمُتَشَابِهَاتِ إِلَى حِزْرِ مَعْقَلِهِ [صحیفه سجادیه ، دعای ٤٢] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع)

: اللَّهُمَّ صِرْ لِي عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَاجْعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا فِي ظُلْمِ اللَّيَالِي مُونِسًا ، وَ مِنْ نَزَعَاتِ الشَّيْطَانِ وَ خَطَرَاتِ الْوَسَاوِسِ حَارِسًا ، وَ
لِأَقْدَامِنَا عَنْ نَقْلِهَا إِلَى الْمَعَاصِي حَائِسًا ، وَ لِأَلْسِنَتِنَا عَنِ الْخَوْضِ فِي الْبَاطِلِ مِنْ غَيْرِ مَا آفَهُ مُخْرِسًا ، وَ لِجَوَارِحِنَا عَنِ اقْتِرَافِ الْأَثَامِ
زَاجِرًا [صحیفه سجادیه ، دعای ۴۲] .

سخنان حضرت امام (ره) درباره قرآن ، صحیفه نور ، جلد ۲۰ ، صفحه ۲۰

این کتاب آسمانی _ الهی که صورت عینی و کتبی جمیع اسماء و صفات و آیات بینات است و از مقامات غیبی آن دست ما کوتاه است و جز وجود اقدس جامعمن حُوطِبَ بِهِ ، از اسرار آن کسی آگاه نیست و به برکت آن ذات مقدّس و به تعلیم او خلص اولیای عظام دریافت آن نموده اند و به برکت مجاهدات و ریاضت های قلبیه ، خلص اهل معرفت به پرتوی از آن به قدر استعداد و مراتب سیر بهره مند شده اند و اکنون صورت کتبی آن که به لسان وحی بعد از نزول از مراحل و مراتب ، بی کم و کاست و بدون یک حرف کم و زیاد به دست ما افتاده است ، خدای نخواستہ مباد که مهجور شود و گر چه ابعاد مختلفه آن و در هر بعد مراحل و مراتب آن از دسترس بشر عادی دور است ، لکن به اندازه علم و معرفت و استعدادهای اهل معرفت و تحقیق در رشته های مختلف ، به بیان ها و زبان های متفاوت نزدیک به فهم از این خزینه لایتنهای عرفان الهی و بحر مواج کشف محمدی (صلی الله علیه و آله و سلم)

بهره‌هایی بردارند و به دیگران بدهند و اهل فلسفه و برهان با بررسی رموزی که خاص این کتاب الهی است و با اشارات از آن مسایل عمیق گذشته، براهین فلسفه الهی را کشف و حل کرده، در دسترس اهلس قرار دهند. و وارستگان صاحب آداب قلبی و مراقبات باطنی رشحه و جرعه‌ای از آنچه قلب عوالم از اَدَبینی رَبِّدِرِیافت فرموده، برای تشنگان این کوثر به هدیه آورند و آنان را مودب به آداب الله تا حدّ میسور نمایند و متقیان تشنه هدایت بارقه‌ای از آنچه به نور تقوا از این سرچشمه جوشانهدی لِّلْمُتَّقِينَ [بقره/۲]

هدایت یافته‌اند، برای تشنگان این کوثر به هدیه آورند و بالاخره هر طایفه‌ای از علمای اعلام و دانشمندان معظّم به بعدی از ابعاد الهی این کتاب مقدّس دامن به کمر زده و قلم به دست گرفته و آرزوی عاشقان قرآن را برآورند و در ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، نظامی، فرهنگی و جنگ و صلح قرآن وقت صرف فرمایند تا معلوم شود این کتاب سرچشمه همه چیز است؛ از عرفان و فلسفه تا ادب و سیاست، تا بی‌خردان نگویند عرفان و فلسفه بافته‌ها و تخیلاتی بیش نیست و ریاضت و سیر و سلوک کار درویشان قلندر است، یا اسلام به سیاست و حکومت و اداره کشور چه کار دارد که این کار سلاطین و رؤسای جمهور و اهل دنیا است. یا اسلام دین صلح و سازش است و حتی از جنگ و جدال با ستمکاران بری است و به سر قرآن آن آورند که کلیسای جاهل و سیاستمداران بازیگر به سر دین

مسیح عظیم الشان آوردند.

هان ای حوزه های علمیه و دانشگاه های اهل تحقیق! بپا خیزید و قرآن کریم را از شر جاهلان متنسک و عالمان متهتک که از روی علم و عمد به قرآن و اسلام تاخته و می تازند، نجات دهید و این جانب از روی جد، نه تعارف معمولی، می گویم از عمر به باد رفته خود در راه اشتباه و جهالت تأسف دارم. و شما از فرزندان برومند اسلام! حوزه ها و دانشگاه ها را از توجه به شؤونات قرآن و ابعاد بسیار مختلف آن بیدار کنید. تدریس قرآن در هر رشته ای از آن را محط نظر و مقصد اعلائی خود قرار دهید. مبادا خدای ناخواسته در آخر ر عمر که ضعف پیری بر شما هجوم کرد از کرده ها پشیمان و تأسف بر ایام جوانی بخورید همچون نویسنده.

۳) باید بدانیم حکمت آن که این کتاب جاوید ابدی که برای راهنمایی بشر به هر رنگ و...

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إِنَّمَا يَعْرِفُ الْقُرْآنَ مَنْ خُوِطِبَ بِهِ [کافی، ج ۸، ص ۳۱۱].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَدَّبَنِي رَبِّي فَأَحْسَنَ تَأْدِيبِي [بحار الأنوار، ج ۶۸، ص ۳۸۲].

قرآن و کتب آسمانی

مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ [بقره/۹۷].

وَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ [مائده/۴۸].

قرآن و قیامت

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): إِنَّ دَرَجَاتِ الْجَنَّةِ عَلَى قَدْرِ آيَاتِ الْقُرْآنِ يُقَالُ لَهُ (لَشَيْعَتِنَا) لَا تَقْرَأُ وَ ارْتَقَ فَيَقْرَأُ [کافی، ج ۲، ص ۶۰۶].

انتهای فیش ۱۲ و پرونده حق قرآن ۱۹/۲/۸۴

۲. حقوق قرآن

۱. حقوق معنوی

(۱) تدبیر: أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ [نساء/۸۲].

لِيَذَكَّرُوا آيَاتِهِ

(۲) تفکر و تعقل: كَذَلِكَ يَبِينُ

اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ [نور/ ٦١] .

كذلك يبين الله لكم الآيات لعلكم تتفكرون [بقره/ ٢٦٦] .

٣) تشكر : كذلك يبين الله لكم آياته لعلكم تشكرون [مائده/ ٨٩] .

٤) تمسك : و الذين يمسكون بالكتاب و أقاموا الصلاة [اعراف/ ١٧٠] .

٥) تبعيت : و هذا كتاب أنزلناه مبارك فاتبعوه [انعام/ ١٥٥] .

٦) تدريس : و لكن كونوا ربانيين بما كنتم تعلمون الكتاب و بما كنتم تدرسون [آل عمران/ ٧٩] .

٧) جدى بودن : خذ الكتاب بقوة [مريم/ ١٢] .

٨) اقامه كتاب : و لو أنهم أقاموا التوراه و الإنجيل و ما أنزل إليهم من ربهم لأكلوا من فوقهم [مائده/ ٦٦] .

٩) حق تلاوت : يتلونه حق تلاوته [بقره/ ١٢١] .

إنما المؤمنون الذين إذا ذكر الله وجلت قلوبهم و إذا تليت عليهم آياته زادتهم إيماناً [انفال/ ٢] .

١٠) حرف زدن با قرآن : قال الصادق (ع) : القرآن بيان لشيئتنا [معاني الأخبار ، ص ٢٣] .

و ما تكون في شأن و ما تتلوا منه من قرآن و لا تعملون من عمل إلا كنا عليكم شهوداً [يونس/ ٦١] .

لو أنزلنا هذا القرآن على جبل لرأيته خاشعاً متصدعاً من خشية الله [حشر/ ٢١] .

٢. حقوق ظاهر قرآن

١١) عجله نكردن : لتقرأه على الناس على مكث [اسراء/ ١٠٦] .

١٢) غناء و صوت : قال رسول الله (ص) : ليس منا من لم يتغن بالقرآن [معاني الأخبار ، ص ٢٧٩] .

قال رسول الله (ص) : حسنوا القرآن بأصواتكم فإن الصوت الحسن يزيد القرآن حسناً [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ٦٩] .

قال الكاظم (ع) : إن

عَلَى بَنِ الْحُسَيْنِ (ع) كَانَ يَقْرَأُ فَرُبَّمَا مَرَّ بِهِ الْمَارُّ فَصَعِقَ مِنْ حُسْنِ صَوْتِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦١٥] .

(١٣) تكلم باقرآن :

(١٤) حفظ قرآن

(١٥) نگاه به قرآن : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : النَّظْرُ إِلَى الْمُصْحَفِ عِبَادَةٌ [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ٢٦٨] .

(١٦) همراه داشتن قرآن

(١٧) تلاوت در هر حال : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلَيْكَ بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ عَلَى كُلِّ حَالٍ [كافي ، ج ٨ ، ص ٧٩] .

(١٨) احترام قرآن : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ لَمْ يَوْقِرِ الْقُرْآنَ فَقَدْ اسْتَخَفَّ بِحُرْمَةِ اللَّهِ [جامع الأخبار ، ص ٤٠] .

(١٩) تدریس دائمی : وَ لَكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّينَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَ بِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ [آل عمران/٧٩] .

(٢٠) تعلیم به فرزندان

(٢١) خشوع : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ أَحَقَّ النَّاسِ بِالتَّخَشُّعِ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ لِحَامِلُ الْقُرْآنِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٠٤] .

(٢٢) در خانه بخوانید : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اجْعَلُوا لِيُيُوتِكُمْ نَصِيبًا مِنَ الْقُرْآنِ [صحيفه الرضا ، ص ٩١] .

(٢٣) رهبری : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْقُرْآنُ إِمَامُنَا وَ إِمَامُكُمْ [أمالی طوسی ، ص ٧٢٧] .

(٢٤) ملاک بودن : قَالَ الرَّضَا (ع) : إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِالتَّقَدُّمِ فِي الْجَمَاعَةِ أَقْرَاهُمْ لِلْقُرْآنِ [بحار الأنوار ، ج ٨٥ ، ص ١٠٣] .

(٢٥) محوریت قرآن : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللَّهُ اللَّهُ فِي الْقُرْآنِ [كافي ، ج ٧ ، ص ٥١] .

(٢٦) حوصله : قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مِنْ أَفْضَلِ مَا عُبِدَ اللَّهُ بِهِ... الصَّبْرُ عَلَى تِلَاوَةِ الْقُرْآنِ [بحار الأنوار ، ج ٤٠ ، ص ٦١] .

(٢٧) پناه بردن :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا التَّبَسَّتْ عَلَيْكُمُ الْفِتْنُ كَقِطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ فَعَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٩٨] .

(٢٨) استظهار: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): اقْرءُوا الْقُرْآنَ وَ اسْتَظْهِرُوهُ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَا يَعْذِبُ قَلْبًا وَعَى الْقُرْآنَ [جامع الأخبار ، ص ٤١] .

(٢٩) سنجش روایات با قرآن است: اعرضوه على الكتاب... فاضربوه على الجدار

ظاهر قرآن

(١) تماس: لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ [واقعه/٧٩] .

(٢) جدیت: يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ [مريم/١٢] .

(٣) تلاوت: إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ [فاطر/٢٩] .

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ [بقره/١٢١] .

(٤) با وضو

(٥) استعاذه: فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ [نحل/٩٨] .

(٦) ترتیل: وَ رَتَّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا [مزمل/٤] .

(٧) آهنگ حزین

(٨) مقدار تلاوت: فَأَقْرؤُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ [مزمل/٢٠] .

(٩) مساوك: قَالَ الصَّادِقُ (ع): قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَنَّفُوا طَرِيقَ الْقُرْآنِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا طَرِيقُ الْقُرْآنِ قَالَ أَفْوَاهِكُمْ قِيلَ بِمَاذَا قَالَ بِالسَّوَاكِ [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٥٥٨] .

(١٠) تعليم

٣. ظلم بر قرآن

(١) اختلاف: إِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ [بقره/١٧٦] .

(٢) كتمان: إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ [بقره/١٧٤] .

(٣) قطعه قطعه كردن: الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ [حجر/٩١] .

۴) مهجوریت : يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا [فرقان/ ۳۰].

۵) تدبّر نکردن

۶) ناسپاسی : اِنَّتِ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا [یونس/ ۱۵].

۷) تفسیر به رأی

۸) ظاهر گرایبی : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : سَيَأْتِي عَلَيَّ

النَّاسِ زَمَانٌ لَّا يَبْقَى مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا رَسْمُهُ [كافي ، ج ۸ ، ص ۳۰۷] .

(۹) أَفْتَوْمُونَ بَعْضِ الْكِتَابِ [بقره/۸۵] .

۴. قرآن وعترت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ كِتَابَ اللَّهِ وَعِترَتِي أَهْلَ بَيْتِي إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا [مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۳۷۲] .

۱. در قرآن

۱. خدا و رسول

۱. حق خدا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ أَنْ قَوْمٍ عَلَىٰ آلَا تَعْدِلُوا [مائده/۸] .

وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا [نحل/۹۱] .

۲. حق کتاب خدا

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّائِعُونَ [بقره/۱۵۹] .

وَمَنْ يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَنْ نَجِدَ لَهُ نَصِيرًا [نساء/۵۲] .

۳. حق خانه خدا

وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ قَوْمٍ أَنْ صَدُّواكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ [مائده/۲] .

وَلَا تَقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّىٰ يَقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ [بقره/۱۹۱] .

مساله : اگر کسی برای فرار از اداء حق مردم به حرم خدا پناه برده و من دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا [آل عمران/۹۷] . برای گرفتن حق می توان آنقدر آنرا در فشار نان و آب گذارده تا مجبور شود از حرم بیرون رود و شما حق خود را بگیرید.

کسانی که واسطه بعید در قتل هستند باید تعزیر شوند. مثلا شخصی چاهی حفر می کند و شخص دیگری مقتول را در او انداخته و می کشد ،

در اینجا حافر تعزیر می شود و پرتاب کننده قصاص می شود.

۴. حق نجوی با پیامبر

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا [نساء/ ۱۱۴]

۲. حقوق انسان

۱. چهار اصل (حقوق طبیعی بشر و ثبوت آن در دین اسلام)

۱. حق حیات

۲- حق زندگی و بهره گیری های طبیعی از منابع طبیعی

۳- حق آزادی کار، هنر، مسکن، بیان،

۴- حق تساوی با سایرین

اما حق حیات (دیگر کشی): لَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ [انعام/ ۱۵۱]

مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا [مائده/ ۳۲]

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا [نساء/ ۹۳]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَزَوَالِ الدُّنْيَا أَيْسَرُ عَلَى اللَّهِ مِنْ قَتْلِ الْمُؤْمِنِ [روضه الواعظین ، ج ۲ ، ص ۴۶۱]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَعَانَ عَلَى قَتْلِ مُسْلِمٍ وَلَوْ بِشَطْرِ كَلِمَةٍ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَهُوَ آيِسٌ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ [عوالی اللالی ، ج ۲ ، ص ۳۳۳]

رَوَى أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص): مَرَّ بِقَتِيلٍ فَقَالَ مَنْ لَهُ فَلَمْ يَذْكُرْ لَهُ أَحَدٌ فَعَضِبَ ثُمَّ قَالَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ اشْتَرَكْتُ فِي قَتْلِهِ أَهْلُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَأَكْبَهُمُ اللَّهُ فِي النَّارِ [عوالی اللالی ، ج ۲ ، ص ۳۵۹]

خود کشی :

لَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا [نساء/ ۲۹]

وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ عُذْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصَلِّيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا [نساء/ ۳۰]

فرزند کشی :

لَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ [انعام/ ۱۵۱].

وَ إِذَا الْمَوْودَةُ سُئِلَتْ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ [تکویر/ ۹-۸].

۲. حق زندگی

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ [ابراهیم/ ۳۲].

وَ هُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَ تَسِيَّخْرُجُوا مِنْهُ حَلِيَّةً تَلْبَسُونَهَا وَ تَرَى الْفُلْكَ مَوَاجِرَ فِيهِ وَ لِيَبْتَلُوكَ مِنْ فَضْلِهِ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [نحل/ ۱۴].

مساله : کسی حق ندارد منزل خودش را فرارگاه و به اصطلاح بست مجرمان قرار دهد تا بدینوسیله جلو اجراء حدود را بگیرد
این تنها مخصوص خانه خدا (مسجد الحرام) است که هم‌نم دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا [آل عمران/ ۹۷].

اما در آن هم می توان آنقدر طرف فراری را در مضيقه آب و نان قرار داد تا مجبور شود از آنجا کوچ کند و سپس او را قصاص کرد. البته همین مقدار احترام از حرم خدا برای متجاوزانی است که بیرون جنایت می کنند و بدانجا پناهنده می شوند اما کسانی که در داخل حرم مرتکب جرم می شوند باید قصاص شوند گرچه در حرم باشد.

۳. حق آزادی

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ إِنِّي أَعْتَدِرُ إِلَيْكَ مِنْ مَظْلُومٍ ظَلِمَ بِحَضْرَتِي فَلَمْ أَنْصُرْهُ ، وَ مِنْ مَعْرُوفٍ أُسِدِيَ إِلَيَّ فَلَمْ أَشْكُرْهُ ، وَ مِنْ مُسِيءٍ أَعْتَدَرَ إِلَيَّ فَلَمْ أَعِذْرْهُ ، وَ مِنْ ذِي فَاقِهِ سَأَلَنِي فَلَمْ أُؤِثِّرْهُ ، وَ مِنْ حَقِّ ذِي حَقِّ لَزِمَنِي لِمُؤْمِنٍ فَلَمْ أُؤْفِزْهُ ، وَ مِنْ عَيْبٍ مُؤْمِنٍ ظَهَرَ لِي فَلَمْ أَسْتُرْهُ ، وَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ عَرَضَ لِي فَلَمْ

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۲۳۳ .]

عَنِ الصَّادِقِ (ع) : فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلْمِرْصَادِ قَالَ فَنَطَرَهُ عَلَى الصِّرَاطِ لَمَا يَجُوزُهَا عَبِيدٌ بِمَظْلَمِهِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۳۱ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ظَلَمَ أَحَدًا فَفَاتَهُ فَلْيَسْتَغْفِرِ اللَّهَ لَهُ فَإِنَّهُ كَفَّارَةٌ لَهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۳۴ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ دَلَّ جَائِرًا عَلَى جُورٍ كَانَ قَرِينًا هَامَانًا فِي جَهَنَّمَ [أمالي صدوق ، ص ۴۲۶ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَحَبَّ بَقَاءَ الظَّالِمِينَ فَقَدْ أَحَبَّ أَنْ يَعْصِيَ اللَّهَ [كافي ، ج ۵ ، ص ۱۰۸ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا قُدِّسَتْ أُمَّهُ لَمْ يُوْخَذْ لِضَعْفِهَا مِنْ قَوِيهَا بِحَقِّهِ غَيْرَ مُتَمَتِّعٍ [كافي ، ج ۵ ، ص ۵۶ .]

از نظر حقوقی اسلام حق ندارد عقیده خود را بر دیگران تحمیل کند. تقلید عقائد صحیح نیست تا چه رسد به تحمیل عقائد به آیات ذیل توجه فرمائید :

۱- لا إكراه في الدين [بقره/۲۵۶ .]

۲- وَ لَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مَنْ فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا فَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ [يونس/۹۹ .]

۳- فَذَكَرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ [غاشيه/۲۲-۲۱ .]

۴- ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [نحل/۱۲۵ .]

۵- وَ لَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ [عنكبوت/۴۶ .]

جهاد استیلائی و کشور گشائی و استعمار کردن قوای نظامی و... را مردود می شمارد.

تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا

لِّلَّذِينَ لَا يَرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فُسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [قصص/ ۸۳]

۴. حق تساوی

شان نزول آیه ۱۰۵ سوره نساء

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا [نساء/ ۱۰۵]

زرهی از یکی از انصار در یکی از جنگها به سرقت رفت. آنها به یک نفر از طایفه بنی ابیرق ظنین شدند ، سارق هنگامیکه متوجه خطر شد زره را به خانه یک نفر یهودی انداخت و از قبیله خود خواست که نزد پیامبر (ص) گواهی به پاکی او دهند و وجود زره را در خانه یهودی دلیل بر برائت او بگیرند حضرت که چنین دید طبق ظاهر او را تبرئه فرمود. مرد یهودی محکوم شد. آیات فوق نازل شد و حقیقت را روشن ساخت [نمونه ، ج ۴ ، ص ۱۱۱]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلَكُمْ وَإِنَّمَا تَخْتَصِمُونَ إِلَيَّ وَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَن يَكُونَ الْحَنُّ بِحِجَّتِهِ مِنْ بَعْضٍ فَأَقْضِي لَهُ عَلَى نَحْوِ مَا أَسْمَعُ مِنْهُ فَمَنْ قَضَيْتَ لَهُ مِنْ شَيْءٍ مِنْ حَقِّ أَخِيهِ فَلَا يَأْخُذْهُ فَإِنَّمَا أَقْطَعُ لَهُ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۱۰]

۲. حقوق در اسلام

۱. حقوق در ازدواج

۱. حق زن

وَآتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَهُ فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِينًا مَرِيئًا [نساء/ ۴]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَجِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرَاهًا وَلَا تَغْضَبُوا لَهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَغْضٍ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبِينَةٍ وَ عَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ [نساء/ ۱۹]

وَإِنْ أَرَدْتُمْ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَكَانَ زَوْجٍ وَآتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا [نساء/ ۲۰]

لِلرِّجَالِ

نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ [نساء/۳۲]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ [نساء/۲۹]

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لَتَعْتَدُوا [بقره/۲۳۱]

وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمِيلِ فَتَدْرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ [نساء/۱۲۹]

أَشْيَكُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَيَّكْتُمُ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تَضْرِبُوا رُءُوسَهُنَّ لِتَضَعُوا عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أَوْلَاتٍ حَمِيلًا فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ [طلاق/۶]

باز در ایام طلاق می فرماید :

لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يُخْرِجَنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبِينَةٍ [طلاق/۱]

وَ عَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ [نساء/۱۹]

۲. حق مرد

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ [نساء/۳۴]

حق مرد بر زن

بخاطر صلاحدید شوهر از خانه بیرون نرود

مدیر خانه باشد همانگونه که پیامبر برای فاطمه وعلی تقسیم نمود

حق آمیزش.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تُودَى الْمَرْأَةُ حَقَّ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حَتَّىٰ تُؤَدَّى حَقَّ زَوْجِهَا [مکارم الأخلاق ، ص ۲۱۵]

لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ [نساء/۳۲]

فَأَنْكَحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَنَىٰ وَثَلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً [نساء/۳]

۳. حق نطفه

احترام نطفه : وَ الْمَطَّلَقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنَنَّ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ بُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَ لَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلِيهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَ لِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَ اللَّهُ

۴. حق فرزندان

وَالْوَالِدَاتُ يُرِضْنَ عَنْ أَوْلَادِهِنَّ حَوْلِينَ كَامِلِينَ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْتَمِ الرِّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَالِدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوهُمُ أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ [بقره/۲۳۳]

۵. حقوق والدین

وَقَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا [اسراء/۲۳]

وَ اخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا [اسراء/۲۴]

وَقَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا [اسراء/۲۳]

وَ اخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا [اسراء/۲۴]

وَالِدٍ وَمَا وَلَدٍ [بلد / ۳]

بعد از توحید ، احسان به والدین مطرح شده.

بخاطر والدین ، جهاد ممنوع است.

احسان ، برتر از نماز و روزه و حج و عمره است.

مقدم بر خواست خداوند ، مثلا کارهای مستحبی ممنوع بلکه باید اطاعت پدر و مادر شود.

به اسم صدا نزنند ، با آنها به حمام نرود.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى

أَهْلِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُوذَنَ لَكُمْ وَ إِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا]
نور/ ۲۸-۲۷.]

مساله : الابوان لهما منع ولدهما من الجهاد اذا لم يجب عليه عينا لتوقف معيشتها به او انسهما معه كما يدل عليه روايات.

۶. نحوه احقاق حق در هنگام اختلاف

وَ إِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَ حَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يَرِيدَا إِصْلَاحًا] نساء/ ۳۵.]

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ] نساء/ ۵۸.]

فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ الرَّسُولِ] نساء/ ۵۹.]

وَ لَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَ لَوْ حَرَضْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمِيلِ فَتَدْرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ] نساء/ ۱۲۹.]

۷. حکم زنا یا تهمت ناروا نسبت به زنا

۱. حکم

لِزَانِيَةٍ وَ الزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَ لَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ] نور/ ۲.]

الزَّانِيَةُ وَ الزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ] نور/ ۲.]

مساله : نسبت زنا و لواط دهنده باید ۸۰ ضربه شلاق بخورد بخاطر حفظ حقوق.

قصاص ، دیات ، تعزیر ، همه بخاطر حفظ حقوق است.

وَ الَّذِينَ يَزُمُونَ الْمُدْحَضَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَ لَا يَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ]
نور/ ۴.]

إِنَّ الَّذِينَ يَزُمُونَ الْمُدْحَضَاتِ الْغُفْلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ] نور/ ۲۳.]

۲. حقوق در ارث

۱. حق میت

فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ] بقره/ ۱۸۱.]

مساله : مقدار وصیت

ثلث است ، تا هم حق مورث و هم حق وارث مراعات شده باشد.

۲. حق یتیم

وَآتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا [نساء/۲]
وَابْتُلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا وَ مَنْ
كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَ مَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ فَأَشْهَدُوا عَلَيْهِمْ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا [نساء/۶]
وَ لَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَ أَوْفُوا الْكَيْلَ وَ الْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَ إِذَا قُلْتُمْ
فَاعْدِلُوا وَ لَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ [انعام/۱۵۲]

۳. حق دیوانه

وَ لَا تُوتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا وَ ارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَ اكْسُوهُمْ وَ قُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا [نساء/۵]

۴. حق طلبکار

وَ إِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ [بقره/۲۸۰]

۵. حق وارث

لِلذَّكَرِ مِثْلُ مَثَلِ الْأُنثِيَيْنِ [نساء/۱۱]

لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَ الْأَقْرَبُونَ وَ لِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ [نساء/۷]

۶. حق قاتل

ابْنُ مَجْجُوبٍ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَیْدٍ اللَّهَ (ع) عَنِ الرَّجُلِ يَقْدِفُ الرَّجُلَ بِالرَّيِّ فَيَغْفُو عَنْهُ وَ يَجْعَلُهُ مِنْ ذَلِكَ
فِي حِلٍّ ثُمَّ إِنَّهُ بَعْدَ يَبْدُو لَهُ فِي أَنْ يَقْدَمَهُ حَتَّىٰ يَجْلِدَهُ قَالَ فَقَالَ لَيْسَ لَهُ حَدٌّ بَعْدَ الْعَفْوِ [کافی ، ج ۷ ، ص ۲۵۲]

۷. شاهد برای وصیت

لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ [مائده/۳۳]

حفظ حقوق در ارث و وصیت

إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ حِينَ

الْوَصِيهِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنْكُمْ أَوْ آخِرَانِ مِّنْ غَيْرِكُمْ [مائده/۱۰۶] .

برای گرفتن شهادت بر وصیت‌جسوسونهما من بعد الصلاه [مائده/۱۰۶] .

برای دقت بیشتر: فَيَقْسِمَانِ بِاللَّهِ [مائده/۱۰۶] .

اگر فهمیدیم که شاهدها خلافکارند دو نفر دیگر علیه دو شاهد قبلی شهادت می دهند یقومان مقامهما من الذین استحق علیهم الأولیان [مائده/۱۰۷] .

مساله باطل کردن دو شاهد به شهادت دو نفر دیگر از ورثه به خاطر ایجاد رعب و خوف در شاهد است که خلاف نگوید :

ذَلِكَ أَذْنَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَىٰ وَجْهِهَا أَوْ يَخَافُوا أَنْ تُرَدَّ أَيْمَانٌ بَعْدَ أَيْمَانِهِمْ [مائده/۱۰۸] .

۳. حقوق در قضاوت

۱. شرایط قاضی

عادل ، شکمش سیر ، گرسنه و تشنه نباشد خودش بازار نرود ، حلال زاده باشد ، مجتهد باشد.

وَ أَنْ أَحْكَمَ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَ اخِذْهُمْ أَنْ يفتنوك عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمُوا أَنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ [مائده/۴۹] .

جمعی از بزرگان یهود تباری کردند که نزد پیامبر رفته شاید وی را از آیین خود منحرف کنند. آمدند گفتند ما دانشمندان یهودیم بین ما و گروهی نزاعی واقع شده. اگر به نفع ما داوری کنی و از ما پیروی کنی به تو ایمان می آوریم. پیامبر از چنین قضاوتی که غیر عادلانه بود خودداری کرد. [نمونه ، ج ۴ ، ص ۴۰۴] .

۲. قاضی حق ندارد خلاف حکم خدا داوری کند

وَ مَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ [مائده/۴۴] .

وَ مَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [مائده/۴۵] .

وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [مائده/۴۷]

قابل توجه اینکه در آیات فوق در یک مورد به این افراد اطلاق کافر شده و در مورد دیگر اطلاق (ظالم) شده و در جای دیگر اطلاق (فاسق) شده. ممکن است این تفاوت تعبیر بخاطر آن باشد

که هر حکم دارای سه جنبه است.

۱- از یک سو به قانونگذار (خداوند) منتهی می شود.

۲- از سوی دیگر به مجریان قانون (شخص قاضی و حاکم)

۳- از سوی سوم به شخص محکوم

گویا هر یک از سه تعبیر اشاره به یکی از این سه جنبه باشد. زیرا کسی که بر خلاف حکم خداوند داوری کند.

۱- از یک طرف قانون الهی را زیر پا گذاشته و کفر ورزیده

۲- از سور دیگر به انسان بی گناهی ستم و ظلم کرده.

۳- از طرف سوم از مرز وظیفه و مسوولیت خارج شده و فاسق گردیده است. [نمونه ، ج ۴ ، ص ۳۹۹]

۳. شهادت (کسی حق ندارد به نا حق شهادت دهد)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ [نساء/۱۳۵]

۴. تهمت زدن

حق آبرو

۱- تهمت قلب متهم را ذوب می کند

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا اتَّهَمَ الْمُؤْمِنُ أَحَاهُ انَّمَا الْإِيمَانُ مِنْ قَلْبِهِ كَمَا يَنْمَاتُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۶۱]

۲- متهم بر فراز تلی از آتش است :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ بَهَتَ مُؤْمِنًا أَوْ مُؤْمِنَةً أَوْ قَالَ فِيهِ مَا لَيْسَ فِيهِ أَقَامَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى تَلٍّ مِنْ نَارٍ حَتَّىٰ يَخْرُجَ

مِمَّا قَالَه [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۳۳]

۴. حقوق در جهاد

۱. حق جهاد

حفظ حقوق طبقه ضعیف بر طبقه قوی واجب است گرچه این حفاظت به قیمت جنگ و قتال تمام شود قرآن می گوید در
سوره نساء آیه ۷۵:

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ
أَهْلُهَا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا [نساء/۷۵]

جملهو الْمُسْتَضْعَفِينَ کریمه اشاره است به اینکه جهاد برای دفاع از حقوق مظلوم واجب است بنابراین فریاد رسی کشورهای
استعمار زده به خاطر حفظ حقوق طبیعی آنها واجب است.

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ
يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ [مائده/۳۳]

إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوْهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ
هُمُ الظَّالِمُونَ [ممتحنه/۹]

۲. حق منع جهاد

در چهار ماه رجب ، محرم ، ذی القعدة ، ذی الحجه در حرم خدا جهاد ممنوع است. اما اگر کسی احترام آن زمان (چهار ماه)
یا آن مکان را نگرفت و به شما تجاوز کرد شما هم برای حفظ حقوق خود در همان ماه و همان حرم دفاع کنید و حرمت
برداشته می شود.

مساله : لو كان مديونا بدين حال يجب عليه اداء دينه و للداين منعه من الجهاد حتى يستوفى دينه بشرط ان

مساله : الابوان لهما منع ولدهما من الجهاد اذا لم يجب عليه عينا لتوقف معيشتها به او انسهما معه كما يدل عليه روايات.

۳. حق دفاع

مساله : گرچه برای جهاد شروطی ذکر شده اما برای دفاع به هنگام حمله دشمن هیچ شرطی نیست دفاع واجب است خواه دفاع کننده مرد باشد یا زن.

وَ قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يقاتِلُونَكُمْ [بقره/۱۹۰]

فَإِنْ اتَّهَمُوا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ [بقره/۱۹۳]

فَإِنْ اعْتَرَلَوْكُمْ فَلَمْ يقاتِلُواكُمْ وَ أَلْقُوا إِلَيْكُمْ السَّلْمَ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا [نساء/۹۰]

وَ قَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يقاتِلُونَكُمْ كَافَّةً [توبه/۳۶]

أَلَا تقاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَ هُمْ بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَ هُمْ بِدَوَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ [توبه/۱۳]

أَذِنَ لِلَّذِينَ يقاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا وَ إِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَ لَوْ لَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهَادَمَتِ الصَّوَامِعُ وَ بِيَعُ وَ صِيَلَوَاتُ وَ مَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَ لَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ [حج/۳۹-۴۰]

۴. نمونه ای از دفاع

مساله : به هنگام لزوم دفاع از حریم اسلام یا حفظ حقوق مردم نباید ظلم های قبلی را به حساب حقوق فعلی بگذاریم ، شاهد ما اینکه بزرگترین ظلم ها به مقام رهبری صحیح و شخصیت حضرت علی (ع) شد ، باز گاه و بیگاه ابوبکر و عمر و عثمان را از فکر عالی خود بهره مند می ساخت و مشورت با آنان را به نفع مسلمانان پاسخ می داد و بعد از عثمان که برای بیعت با حضرت آمدند فرمود : تنها

بیعت را می پذیرم بخاطر دفاع از حق مظلوم و در عین حال تظلم هم می نمود.

۵. حق حفظ جان

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إِنَّمَا جَعَلَتِ التَّقِيهَ لِيَحْقِنَ بِهَا الدَّمَاءَ إِذَا بَلَغَ الدَّمُ فَلَا تَقِيهِ [المحاسن، ج ۱، ص ۲۵۹].

۶. حق وجوب هجرت برای حفظ کیان

برای حفظ حقوق و کیان، هجرت واجب است. إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا [نساء/۹۷].

۷. حقوق دشمن

مساله: حفظ حقوق دشمن در میدان جنگ

عن ابی حمزه الثمالی: قَالَ الصَّادِقُ (ع): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا أَرَادَ أَنْ يَبْعَثَ سِرِّيَّةً دَعَاهُمْ فَأَجْلَسَهُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ يَقُولُ سِيرُوا بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ عَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ لِمَا تَعَلُّوا (ای لا-تخونوا فی المغنم) وَ لَا تُمَثِّلُوا (یعنی مثله نکیند) وَ لَا تَعْدِرُوا (ای لا-تنقضوا العهد) وَ لَا تَقْتُلُوا شَيْخًا قَانِيًا وَ لَا صَبِيًّا وَ لَا امْرَأَةً وَ لَا تَقْطَعُوا شَجَرًا إِلَّا أَنْ تُضْطَرُّوا إِلَيْهَا [کافی، ج ۵، ص ۲۷].

مساله: در میدان جنگ اگر مسلمانی (اگرچه برده باشد) امانی به کافری داد بر تمام افراد مسلمان احترام به این امان نامه لازم است و این قانون به خاطر احترام به امضاء و حفظ شخصیت یک مسلمان است.

اگر دشمن به خیال آسوده و با غیر قصد تعرض وارد مملکت اسلامی شد کسی حق تعرض به او ندارد.

لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَ لَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَ تُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ [ممتحنه/۸].

۱-رفتار پیامبر

اسلام (ص) با فرستادگان مسیلمه کذاب با آنکه کلمات زشتی به پیامبر اکرم گفتند ، ... تا جائیکه حضرت فرمودند : به خدا قسم اگر حرمت کشتن فرستادگان و سفراء نبود گردنتان را می زدمازی رفتار حضرت بازگوی روش اوست.

۲- وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا [انفال/۶۱].

۳- شرایط و آداب انعقاد پیمان صلح از روی پیمانهاییکه پیامبر با دشمنان می بست روشن می شود از جمله صلح حدیبیه [حقوق بین الملل جلال الدین فارسی ، ص ۶۴]

۸. عهد و پیمان

۱. اقسام

۱- تعهد یک جانبه : قدرتی تعهداتی بر گردن می گیرد که مثلاً امنیت و استقلال دولت دیگر را حفظ کند. نمونه این عمل را پیامبر اسلام در خلال جنگ تبوک نسبت به اهالی سوریه نمود که از هر گونه آزادی برخوردار باشند تنها علیه مسلمانها فتنه انگیزی نکنند

۲- تعهد دوجانبه : نظیر پیمانیکه در سال دوم هجری میان مسلمانان و بنی ضمیره و سال ۶ هجری یمن ترک مخاصمه پیمان حضرت و قریش به مدت ده سال بسته شد.

۲. اهمیت

وفای به عهد و پیمان از حقوق انسانی است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ شَيْءٌ النَّاسُ أَشَدُّ عَلَيْهِ اجْتِمَاعاً مَعَ تَفَرُّقِ أَهْوَائِهِمْ وَ تَشَدُّتِ آرَائِهِمْ مِنْ تَعْظِيمِ الْوَفَاءِ بِالْعُهُودِ وَقَدْ لَزِمَ ذَلِكَ الْمُشْرِكُونَ فِيمَا بَيْنَهُمْ دُونَ الْمُسْلِمِينَ لِمَا اسْتَوْبَلُوا مِنْ عَوَاقِبِ الْعُدْرِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا أَمَانَةَ لَهُ وَ لَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ [جامع الأخبار ، ص ۷۴و.]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : ثَلَاثٌ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِأَحَدٍ فِيهِنَّ رُخْصَةً أَدَاءُ الْأَمَانَةِ إِلَى الْبَرِّ وَ الْفَاجِرِ وَ الْوَفَاءُ بِالْعَهْدِ

لِئْبَرٍ وَ الْفَاجِرِ وَ بُرِّ الْوَالِدَيْنِ بَرِّينِ كَانَا أَوْ فَاجِرِينَ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦٢ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا أَوْمَأَ أَحَدٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَوْ أَشَارَ بِالْأَمَانِ إِلَى أَحَدٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَتَزَلَّ عَلَى ذَلِكَ فَهُوَ فِي أَمَانٍ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ٣٧٨ .]

فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يَوْمُنُونَ حَتَّى يَحْكُمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجاً مِمَّا قَضَيْتَ وَ يَسْلُمُوا تَسْلِيماً [نساء / ٦٥ .]
أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ إِلَيْكَ وَ مَا نُزِّلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَ قَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَ يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالاً بَعِيداً [نساء / ٦٠ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْحُكْمُ حُكْمِي إِنْ حُكِمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ حُكْمُ أَهْلِ الْجَاهِلِيَّةِ فَمَنْ أَخْطَأَ حُكْمَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَكَمَ بِحُكْمِ أَهْلِ الْجَاهِلِيَّةِ وَ مَنْ حَكَمَ بِدِرْهَمِينَ بغيرِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَدْ كَفَرَ بِاللَّهِ تَعَالَى [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٤ .]

وَ مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [مائده / ٤٥ .]

وَ مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [مائده / ٤٧ .]

وَ مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ [مائده / ٤٤ .]

عن النبي (ص) : من جعل قاضيا فقد ذبح بغير سكينوسائل الشيعة ج ٢٧ ، ص ١٩

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فَأَمَّا الرَّشَا فِي الْحُكْمِ فَهُوَ الْكُفْرُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ [كافي ، ج ٥ ، ص ١٢٧ .]

٩. عدم جواز قبول خبر فاسق

إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ [حجرات / ٦ .]

٥. حقوق در مسائل قتل

اقسام قتل

قتل سه قسم است ۱- عمد ۲- شبه عمد

۳- خطا. در قرآن قتل عمد و خطا بیان شده و در سنت قتل شبه عمد.

اقسام قتل عمد :

۱- هم قصد قتل دارد و هم آلت ، قتاله است.

۲- قصد قتل دارد ولی آلت ، قتاله نیست.

۳- قصد قتل ندارد ولی آلت ، قتاله است.

در شبه عمد : قصد ندارد و آلت هم قتاله نیست...

قتل خطئی : مثل اینکه قصد حیوانی داشت اما عملاً آدمی را زد.

در عمد قصاص بالاصاله و الدیه بالتراضی و فی الخطا الدیه علی العاقله و فی شبه العمد علی القاتل.

قتل گاهی مباشری است ، گاهی سببی ، در مباشری قصاص ابتداء و دیه با تراضی است در سببی گاهی قصاص است مثل آنکه کسی دیگری را نزد حیوان درنده ای اندازد و حیوان آن را بکشد در این صورت آن شخص قصاص می شود و گاهی حبس ابد است مثل آنکه کسی فرزند یا بنده یا دیگری را بفرستد تا شخصی را بکشد در اینجا مباشر قصاص می شود و سبب حبس ابد می شود.

و گاهی دیه مثل آنکه پزشک در اثر عدم علم و یا بی مبالاتی و یا عدم لیاقت داروئی را برای مریض تجویز کند و مباشر خود مریض استلابعد جریان حکم شبه العمد علیه.

۲. جزای قتل

۱. جزای اخروی قاتل

آیا قتل نفس موجب مجازات جاودانی است. در اینجا سوالی پیش می آید که خلود یعنی مجازات جاودانی مخصوص کسانی است که بی ایمان از دنیا بروند در حالیکه قاتل عمدی ممکن است ایمان داشته باشد و حتی پشیمان گردد و از گناه بزرگی که انجام داده جدا توبه کند و گذشته را تا

آنجا که قدرت دارد جبران کند. در پاسخ این سوال می توان گفت :

۱- منظور از قتل مومن در آیه این است که انسانی را

بخاطر ایمان داشتن به قتل برسانند و یا کشتن او را مباح بشمرند روشن است که چنین قتلی نشانه کفر قاتل است و لازمه اش خلود در عذاب می باشد. حدیثی از امام صادق (ع) نیز به این مضمون نقل شده.

۲- این احتمال نیز هست که قتل افراد با ایمان و بی گناه سبب شود که انسان بی ایمان از دنیا برود و توفیق توبه نصیب وی نگردد و بخاطر همین موضوع گرفتار عذاب جاویدان شود

۳- این هم ممکن است که منظور از خلود در این آیه عذاب بسیار طولانی باشد نه عذاب جاویدان. [تفسیر نمونه ، ج ۴ ، ص ۶۸]

در روایات تعبیراتی لرزاننده ای درباره اهمیت قتل افراد با ایمان و بیگناه وارد شده

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَزَّوَالِ الدُّنْيَا أَيْسَرُ عَلَى اللَّهِ مِنْ قَتْلِ الْمُؤْمِنِ [روضه الواعظین ، ج ۲ ، ص ۴۶۱]

قَالَ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرِّضَا (ع) : لَوْ أَنَّ رَجُلًا قُتِلَ بِالمَشْرِقِ فَرَضَتِ بِقَتْلِهِ رَجُلٌ بِالمَغْرِبِ لَكَانَ الرَّاغِبِ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ شَرِيكَ الْقَاتِلِ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ۱ ، ص ۲۷۳]

۲. جزای دنیوی

وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ [بقره/۱۷۹]

شبهات ذیل آیه :

۱- مرض روانی

۲- انتقام بد است.

۳- از جانی کار بکشیم

۴- آیا خون مرد رنگین تر است

قصاص ، دیات ، تعزیر ، همه بخاطر حفظ حقوق است.

مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا [مائده/۳۲]

فَلَا يَسْرِفُ فِي الْقَتْلِ [اسراء/ ٣٣.]

وَ

مَنْ قَتَلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلْطَانًا فَلَا يَسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا [اسراء/ ۳۳]

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [مائده/ ۴۵]

مساله : حکم ديه به منزله مال ميت است لذا اول وصايا و ديون و سپس برای وارث است.

مساله : اگر مردی زنی را کشت اولياء زن با پرداخت نصف ديه می توانند مرد را قصاص کنند.

شاید رمز این باشد که خون بهای مرد دو برابر زن است. همان نقش اقتصادی مرد و به اصطلاح مقام نان آوری اوست و الله العالم.

مساله : اگر چند نفر یک نفر را بکشند می توان همه را کشت به شرط آنکه مازاد از مقدار تقصير آنان را اولياء مقتول پرداخت کنند.

مساله : اگر کسی اذن داد به اینکه به او جنایتی وارد سازد اولاً این اذن سبب جواز نمی شود و اگر طرف انجام داد در قصاص او دو قول است :

۱- عدم قصاص چون حق خود را اسقاط کرده است.

۲- قصاص : چون مصداق قتل عمدی موجب قصاص است.

قال الاستاد شریعتمداری : ادله القصاص غیر ناظره الی هذه الصورة و الحدود تدرء بالشبهات.

مساله : اگر کسی دیگری را نگه داشت و شخصی او را کشت قاتل قصاص می شود و نگهدارنده به حبس ابد مجازات می شود متن این مساله در روایات باب ۱۷ از ابواب القصاص آمده است.

مساله : اگر کسی دیگری را می کشد و دومی تماشا کند و اقدامی نکند ، روایت

می گوید: باید نور از چشم تماشاگری که می تواند دفاع کند و نکرد گرفته شود گرچه بعضی گفته اند که حد تماشاگر در صورتی است که تماشا و دیدن او برای آن باشد که کسی نرسد و مانع شود، به عبارت دیگر بنا بر توطئه باشد، یعنی به او بگویند تو بایست و نگاه کن کسی نیاید تا ما کار را انجام دهیم. چنین دیدبانی مستوجب حد است.

مساله: هر حفر چاهی یا عملی که معابر عمومی را خراب کند مثل آب ناودان ها، کثافات، یا چیزی در کنار راه گذارد که پای انسانی بلغزد، یا حیوانی را رم کند تا طفلی برسد، عامل ضامن است.

مساله: پوشاندن حوض منازل برای اطفال واجب است،

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَوْ أَنَّ رَجُلًا حَفَرَ بئْرًا فِي دَارِهِ ثُمَّ دَخَلَ رَجُلٌ فَوَقَعَ فِيهَا لَمْ يَكُنْ عَلَيْهِ شَيْءٌ وَلَا ضَمَانٌ وَ لَكِنْ لِيَغْطُهَا [كافی، ج ۷، ص ۳۵۰. چون امام صادق (ع) به زراره می فرماید: که مردی در منزلش چاهی حفر کرد و دیگری آمد و افتاد حضرت فرمود: ضامن نیست. اما (لیغظیها، باید بپوشاند) باب ۸ من ابواب الضمان.]

باید سواره ها از وسط، پیاده ها از کنار بروند به دلیل حدیث موسی بن جعفر (ع): قَالَ الْكَاطِمُ (ع): إِذَا قَامَ قَائِمُنَا (ع) قَالَ يَا مَعْشَرَ الْفُرْسَانِ سَبِّرُوا فِي وَسْطِ الطَّرِيقِ يَا مَعْشَرَ الرِّجَالِ سَبِّرُوا عَلَى جَنْبِي الطَّرِيقِ فَأَيُّمَا فَارِسٍ أَخَذَ عَلَيَّ جَنْبِي الطَّرِيقِ فَأَصَابَ رَجُلًا عَيْبَ الزَّمَانِ الدِّيَةِ وَ أَيُّمَا رَجُلٍ أَخَذَ فِي وَسْطِ الطَّرِيقِ فَأَصَابَهُ عَيْبٌ فَلَا دِيَةَ لَهُ [تهذيب الأحكام، ج ۱۰،

وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ [نحل/۱۲۶].

وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَأً وَ مَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَ دِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوًّا لَكُمْ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَ إِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ وَ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِنَ اللَّهِ وَ كَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا [نساء/۹۲].

در آیه فوق نکات متعددی است که باید به آن توجه نمود.

۱- در اینجا برای جبران قتل خطا سه موضوع بیان شده که هر کدام آن برای جبران یک نوع خسارت است که از این عمل به وجود می آید.

الف) آزاد کردن برده که در واقع یک نوع جبران خسارت اجتماعی کشته شدن یک نفر با ایمان محسوب می شود.

ب) پرداختن دیه که در واقع یک نوع جبران خسارت اقتصادی است که از کشته شدن

یک نفر به خانواده او وارد می شود

ج) دو ماه روزه پی در پی است که جبران خسارت اخلاقی و معنوی می باشد که دامن گیر قاتل خطائی می شود. [تفسیر نمونه، ج ۴، ص ۶۴]

و) ۱۰۰ شتر، ۲۰۰ گاو، ۱۰۰۰ گوسفند یا ۱۰۰۰ مثقال طلا، ده هزار درهم که هر درهم ۶/۱۲ نخود سکه را داراست.

عضوهای جفت، دیه انسان کامل را دارد و یکی از آنها قیمت نصف انسان کامل را دارد. این قاعده تا حدی کلیت دارد. بهای هر انگشت یک دهم دیه کامل است.

دیه سیلی که جای آن سرخ شود یک ونیم مثقال

طلا، و اگر کبود شود ۳ مثقال و اگر سیاه شود ۶ مثقال طلا است.

دیه هر یک از ناخن ها ده مثقال طلا و دیه دندان های جلو ۵۰ مثقال و دندانهای آسیا ۲۵ مثقال طلا.

در قتل عمد، دیه را تا یک سال باید بپردازد. در شبه عمد دو سال و در خطا تا سه سال.

سوال: چرا در قتل خطا دیه بر عاقله (پدر و فامیل‌های پدری) است در حالی که داریم: لَا تَرَزُّ وَارِزَةَ وَزَرَ أُخْرَى [انعام/۱۶۴].

پاسخ: اگر پدر و فامیل پدری که نوعاً نقش مهم تری دارند مواظب نباشند فساد زیاد می شود این حکم تبعیدی شاید به خاطر آن است که فامیل در حفظ و حراست اطرافیان خود کوشا باشد.

مثال: گاهی کسی اعلامیه سیاسی را به دیوار بازار می زند کلانتری مغازه دار را در فشار می گذارد با آنکه او نکرده. این بخاطر آن است که مغازه دار حوالی خود را مواظبت کند و امنیت عمومی برقرار باشد.

۳. قتل انبیاء

وَ ضَرَبَتْ عَلَيْهِمُ الدَّلَّةَ وَ الْمَشِيكَنَّهُ وَ باو بَعْضَبٍ مِّنَ اللّٰهِ ذَلِكِ بِاَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللّٰهِ وَ يُمْتَلُونَ النَّبِيْنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكِ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ [بقره/۶۱].

۶. حقوق کفار

۱. حق کافران در پذیرش اسلام

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [نساء/۹۴].

۲. ارتداد بعد از اسلام

با اینکه در ایمان قلبی اکراه راه ندارد لا إكراه في الدين [بقره/۲۵۶]. اما بعد از اسلام آوردن اگر کسی مرتد شد به اشد مجازات گرفتار می شود و این نه به خاطر عدم

ایمان اوست زیرا او اگر از اول مسلمان نبود این مجازاتها نبود بلکه مجازات کفر بعد از ایمان نقش بزرگی در متزلزل کردن قوای داخلی و پریشان ساختن افکار دارد و بازی کردن با نظام مسلمانان است و به همین دلیل گناه فرار از وسط جنگ از اصل شرکت نکردن بزرگتر است که تزلزل بیشتری می آورد و این یکی از سیاستهای ریشه دار یهود بود که گروهی را گماردند که طرف صبح مسلمان شوند غروب از اسلام برگردند تا بدین وسیله به سایر یهود اعلام کنند که در اسلام خبری نیست ما با اینکه مسلمان شدیم دوباره برگشتیم و نیز با این وسیله تازه مسلمانان را متزلزل نمایند. وَ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنُوا بِالَّذِي أُنزِلَ عَلَيَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَجَهَ النَّهَارِ وَ أَكْفَرُوا آخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ [آل عمران/۷۲]

۳. حقوق اهل ذمه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أذَى ذَمِيًّا فَقَدْ آذَانِي [الصراط المستقيم ، ج ۳ ، ص ۱۳]

من قذف ذمیا فقد حد له يوم القيامة بسياط من نار كثر العمال ج ۵ ، ص ۳۸۷ و تفسیر الوسی ج ۱۸ ، ص ۹۷

حضرت امیر در نامه ای به مالک می فرماید :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا تَكُونَنَّ عَلَيْهِمْ سَبْعًا ضَارِيًا تَعْتِنُ أَكْلَهُمْ فَإِنَّهُمْ صِنْفَانِ إِمَّا أَخْ لَكَ فِي الدِّينِ وَإِمَّا نَظِيرٌ لَكَ فِي الْخَلْقِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳]

حق بازنشستگی ، ماجرای پیرمرد مسیحی.

حضرت امیر (ع) خارج از کوفه بود به سوی کوفه با یک نفر اهل کتاب همراه شد به دو راهی که رسیدند کمی در مسیر او همراه او رفت و فرمود : این به خاطر حق سفری بود که تو بر من

داشتی. بعد که آن مرد به کوفه آمد و دید که او حضرت امیر (ع) رئیس حکومت بوده مسلمان شد.

۷. حقوق در معاملات

۱. اجرای معامله

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ [مائده/۱] .

عقود شامل: پیمان نظامی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، خانوادگی.

وفا از حقوق انسانی است.

هر پیمان و قرار دادی که دیوانه، سفیه، محجور بسته باشد صحیح نیست. هر پیمان و قراردادی که جنبه تولیدی و اقتصادی نداشته باشد مانند قمار دلال بازی حرام است.

هر پیمان و قراردادی که اجباری یا اشتباهی باشد بی اثر است.

هر پیمان و قراردادی که مقدار دو طرف معادله به طوری که در اجتماع معمول است تعیین نشود بی اثر است.

هر پیمان و قراردادی که روی چیزی شود که فعلاً در ملک و اختیار قرارداد کننده نیست بی اثر است

هر پیمان و قراردادی که قدرت بر تحویل نداشته باشیم بی اثر است.

خیار غبن، خیار شرط، خیار عیب، از جمله مسائل حقوقی اسلام است.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايْتُمْ بَدِينِ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُب بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ [بقره/۲۸۲] .

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ [بقره/۱۵۹] .

وَمَنْ يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَنْ نَجِدَ لَهُ نَصِيرًا [نساء/۵۲] .

فَأَنكحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَنَىٰ وَثَلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً [نساء/۳] .

۲. حرمت ربا

فَبِظُلْمٍ مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَن سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا وَأَخَذِهِمُ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالٌ

۳. حق مردم یا بیت المال

حدیث : حضرت علی (ع) گردن بند عاریه ای را برای چند روزی چون از بیت المال بود از گردن دخترش بیرون آورد و خزینه دار را تهدید کرد.

حدیث : حضرت امیر (ع) : پیشنهاد برادرش عقیل را برای کمی گندم با آهن سرخ کرده جواب می دهد چرا که بیت المال مربوط به همه است. الخ

حدیث : طلحه و زبیر که کاری به امیرالمؤمنین (ع) داشتند حضرت چراغی که از روغن بیت المال بود خاموش و چراغ دیگری را روشن کرد تا از حق مردم استفاده شخصی نشود.

۴. حق مشتری

أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ وَزِنُوا بِالْقِسْطِ الْمُسْتَقِيمِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ [شعراء/۱۸۳-۱۸۱]

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ [مطففین/۳-۱]

۵. خمس (حق خدا و رسول)

وَ آتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ وَ الْمَسْكِينِ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ لَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا [اسراء/۲۶]

۶. ضمان

مساله : گذاردن و انداختن چیزهائی که سبب سر خوردن مردم بشود مثل پوست میوه ها که گاهی سبب هزارها تومان خسارت و ضمان می شود مسلمانان نباید این چیزها را جلو راه مردم قرار ندهند.

مساله : ضرر حیوان چموش به عهده صاحبش است.

مساله : هر ضرری که در اثر صیحه و نعره وارد شود صیحه زننده ضامن است.

مساله : اگر کشته در جائی بود که آثار و شواهدی نبود دیه او بر عهده بیت المال است همانطوری که ارث اشخاصی که وارث ندارند نیز برای امام است.

رد مال مردم واجب است و اگر

گاه و بیگاه ایصال مستقیم مواعی دارد باید به عنوان هبه و هدیه انجام شود.

مساله : اگر شخصی وسط نماز است طلبکاری آمد و مطالبه دین نمود باید نماز را شکست و دین را پرداخت.

مساله : رد حقوق مردم واجب است گرچه اتلاف در سن کودکی صورت گرفته

مساله : بر گردن ، حق مردم واجب است گرچه به عنوان هدیه ، هبه یا سوغات باشد.

۷. حق صاحب خانه بر وارد

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتَسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا [نور/۲۸-۲۷].

۸. قاعده لاضرر

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ سَيْمَرَ بْنَ جُنْدَبٍ كَانَ لَهُ عِدْقٌ فِي حَائِطِ لِرَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ وَكَانَ مَنَزِلُ الْأَنْصَارِ بِنَابِ الْبَيْتَانِ وَكَانَ يَمُرُّ بِهِ إِلَى نَحْلَتِهِ وَ لَا يَسْتَأْذِنُفَكَلَّمَهُ الْأَنْصَارِيُّ أَنْ يَسْتَأْذِنَ إِذَا جَاءَ فَأَبَى سَيْمَرُهُ فَلَمَّا تَأَبَّى جَاءَ الْأَنْصَارِيُّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَشَكَا إِلَيْهِ وَ خَبَرَهُ الْخَبِيرَ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ خَبَرَهُ بِقَوْلِ الْأَنْصَارِيِّ وَ مَا شَكَا وَ قَالَ إِنْ أَرَدْتَ الدُّخُولَ فَاسْتَأْذِنْ فَأَبَى فَلَمَّا أَبَى سَأَوَّمَهُ حَتَّى بَلَغَ بِهِ مِنَ الثَّمَنِ مِائَةَ شَاءَ اللَّهُ فَأَبَى أَنْ يَبِيعَ فَقَالَ لِمَكَ بِهَذَا عِدْقٌ يَمُرُّ لِمَكَ فِي الْجَنَّةِ فَأَبَى أَنْ يَقْبَلَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِلْأَنْصَارِيِّ أَذْهَبَ فَأَقْلَعَهَا وَ أَرَمَ بِهَا إِلَيْهِ فَإِنَّهُ لَا ضَرَرَ وَ لَا ضِرَارَ [كافي ، ج ۵ ، ص ۲۹۲].

۹. حق برهم زدن نماز

مساله : اگر حفظ مال و جان خود یا کسانی که مال و جان آنان محترم است توقف بر شکستن نماز

داشت. باید نماز را بشکنند.

۱۰. غصب

۱. حکم غصب یا تجاوز به حقوق دیگران

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ [بقره/۱۸۸]

فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ [بقره/۱۹۴]

۲. دزدی

حدیث: زنی از اشراف دزدی کرد، هر چه کردند که پیغمبر حد جاری نکند پیامبر فرمودند: والله اگر دخترم فاطمه هم بود حد جاری می کردم

عاقل،

بالغ با اختیار،

عنوان مال باشد

ارزشش ربع دینار شرعی کمتر نباشد،

مساله را بداند.

پدر و اجیر و یا مهمان نباشد.

سرقت طعام و در سال قحطی نباشد.

سرباز و از غنائم جنگی نباشد

شریک مدعی حق نباشد

اگر کالا را بخرد حد جاری نمی شود

اگر احتمال بدهیم به قصد سرقت نبوده حد نیست.

مسروق از محرّمات نباشد،

قفلی بشکنند دیوار را خراب کند و... به طور مخفیانه بدزدد. شخصا دزدی کند نه اینکه با چارپا یا طفل ،

قبلا توبه نکند ،

بوسیله دو نفر عادل یا دو بار اقرار اثبات شود ،

صاحب مال قضیه را تعقیب کند ،

مجری طبق شرع باشد ،

فضیلت سارقی که با اقرار ثابت شده مراعات شود.

مردی نزد علی (ع) آمد و به دزدی خود اقرار کرد حضرت پرسید : آیا از قرآن چیزی می دانی؟ گفت بله سوره بقره را می دانم حضرت او را بخشید و دستش را قطع نکرد. مردی ایراد گرفت و گفت : یا علی چرا حد خدا را درباره دزد جاری نمی کنی؟ حضرت فرمودند : لزوم اجراء حد در صورتی است که دزدی

با مشاهده ثابت شود نه با اقرار خود طرف و در صورت اقرار امام مختار است بین عفو و حد. نتیجه اینکه: هدف از قطع دست، زهر چشم گرفتن از مردم و برانداختن ناامنی است که در اجتماع در اثر عمل مشهود دزد پیدا شده و دزدی علنی است که امنیت را به هم می زند و عده ای شاهد و به محکمه می رسد و جلوگیری آن با تنبیه شدید (قطع يد) است اما دزدی مخفی که شاهی در کار نبوده و به محکمه نرسیده و تنها اقرار خود دزد به طور خصوصی نزد امام روشنگر بود چندان ضربه ای به امنیت وارد نمی سازد که خبر یا عکس العمل یا هیچ چیز دیگر نتوان آنرا جبران کرد.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): حِيَاءُ رَجُلٍ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فَأَقْرَبَ بِالسَّرِقَةِ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَ تَقْرَأُ شَيْئًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ نَعَمْ سُورَةَ الْبَقَرَةِ فَقَالَ قَدْ وَهَبْتُ يَدَكَ لِسُورَةِ الْبَقَرَةِ فَقَالَ الْأَشْعَثُ أ تُعْطِلُ حَدًّا مِنْ حُدُودِ اللَّهِ تَعَالَى فَقَالَ وَ مَا يَدْرِيكَ مَا هَذَا إِذَا قَامَتِ الْبَيْتَةُ فَلَيْسَ لِلْإِمَامِ أَنْ يَعْفُوَ وَإِذَا أَقْرَبَ الرَّجُلُ عَلَى نَفْسِهِ فَذَاكَ إِلَى الْإِمَامِ أَنْ يَشَاءَ عَفَا وَإِنْ شَاءَ قَطَعَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۶۲]

۳. حقوق حیوانات و گیاهان

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تَعْقِرُوا مِنَ الْبَهَائِمِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۹]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّكُمْ مَسْئُولُونَ حَتَّى عَنِ الْبِقَاعِ وَ الْبَهَائِمِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۶۷]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تُحْرِقُوا النَّخْلَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۹]

۱. حکمت

۱. تفسیر الحکمه

يُوتَى الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَ

مَنْ يوتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا [بقره/٢٦٩] .

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِمَّنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ [آل عمران/١٦٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) الحكم [الحكمة] رياض النبلاء [غررالحكم ، ص ٥٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) العلوم نزهه الأدباء [غررالحكم ، ص ٤١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) الحكمة روضه العقلاء و نزهه النبلاء [غررالحكم ، ص ٥٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) الحكمة شجره تنبت في القلب و تثمر على اللسان [غررالحكم ، ص ٥٩]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) من عرف الحكمة لم يصبر على الإزدياد منها الجمال في اللسان و الكمال في العقل [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ٣٤٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لو أُلقيت الحكمة على الجبال لقلقلتها [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ١١] .

قَالَ عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ (عليها السلام) إن الحكمة نور كل قلب [تحف العقول ، ص ٥١١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) من خزائن الغيب تظهر الحكمة [غررالحكم ، ص ٥٨] .

قَالَ لُقْمَانُ لِأَبِيهِ : "تعلم الحكمة تشرف فإن الحكمة تدل على الدين و تشرف العبد على الحر و ترفع المسكين على الغنى و تقدم الصغير على الكبير" [كنز الفوائد ، ج ٢ ، ص ٦٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كلمة الحكمة يسمعها المون خير من عباده سنة [أعلام الدين ، ص ٢٩٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) مَنْ عُرِفَ بِالْحِكْمَةِ لَحِظَتْهُ الْعُيُونُ بِالْوَقَارِ وَ الْهَيْبَةِ [كافي ، ج ٨ ، ص ٢٢] .

يوتى الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَ

مَنْ يوتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا [بقره/٢٦٩] .

عن أبي بصير قال سمعت أبا جعفر (ع) وَ مَنْ يوتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا " (بقره/٢٦٩) قال : "المعرفة" [بحار الأنوار ، ج ١ ، ص ٢١٥] .

عن أبي بصير قال سألت أبا عبد الله ع عن قول الله تبارك و تعالى " وَ مَنْ يوتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا " (بقره/٢٦٩) فقال : " هي طاعة الله و معرفه الإمام " [المحاسن ، ج ١ ، ص ١٤٨] .

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ " وَ مَنْ يوتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا " (بقره/٢٦٩) قَالَ : "مَعْرِفَةُ الْإِمَامِ وَ اجْتِنَابُ الْكِبَائِرِ الَّتِي أَوْجَبَ اللَّهُ عَلَيْهَا النَّارَ " [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٨٤] .

عن سليمان بن خالد قال سألت أبا عبد الله (ع) عن قول الله " وَ مَنْ يوتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا " (بقره/٢٦٩) فقال : " إن الحكمة المعرفة و التفقه في الدين ، فمن فقه منكم فهو حكيم ، و ما من أحد يموت من المؤمنين أحب إلى إبليس من فقيه " [تفسير عياشى ، ج ١ ، ص ١٥١] .

قَالَ الْكَاظِمُ (عليه السلام) "ثُمَّ ذَكَرَ أَوْلَى الْأَلْبَابِ بِأَحْسَنِ الذِّكْرِ وَ حَلَاهُمْ بِأَحْسَنِ الْجَلِيهِ فَقَالَ "يوتى الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَ مَنْ يوتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَ مَا يَذَّكُرُ إِلَّا أَوْلُوا الْأَلْبَابِ " (بقره/٢٦٩) وَ قَالَ " وَ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَ مَا يَذَّكُرُ إِلَّا أَوْلُوا الْأَلْبَابِ " (آل عمران/٧) وَ قَالَ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ لَأَيَاتٍ لِلْأُولَى الْأَلْبَابِ " (آل عمران/١٩٠) وَ قَالَ "أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّمَا

أَنْزَلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ " (رعد/١٩) وَقَالَ "أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ " (زمر/٩) وَقَالَ "كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ " (ص/٢٩) وَقَالَ "وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْهُدَى وَأَوْزَنَّا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكُتَابَ هُدًى وَذِكْرَى لَأُولَى الْأَلْبَابِ " (غافر/٥٣/٥٤) وَقَالَ "وَذَكَرْنَا الذِّكْرَ تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ " (ذاريات/٥٥) يَا هِشَامُ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ فِي كِتَابِهِ "إِنَّ فِي ذَلِكَ لَمَذَكْرَى لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ " (ق/٣٧) يَعْنِي عَقْلٌ وَقَالَ "وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ " (لقمان/١٢) قَالَ الْفَهْمُ وَالْعَقْلُ " [كافي ، ج ١ ، ص ١٥] .

وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ [لقمان/١٢] .

قَالَ الْبَيْهَقِيُّ (عليه السلام) قِيلَ لِلْقَمَانِ مَا الَّذِي أَجْمَعْتَ عَلَيْهِ مِنْ حِكْمَتِكَ قَالَ لَا أَتَكَلَّفُ مَا قَدْ كَفَيْتَهُ وَلَا أَضِيعُ مَا وُلِيْتَهُ [قرب الإسناد ، ص ٣٥] .

قَالَ الْكَاطِمِيُّ : (عليه السلام) قِيلَ لِلْقَمَانِ (ع) مَا يَجْمَعُ مِنْ حِكْمَتِكَ قَالَ لَا أَسْأَلُ عَمَّا كَفَيْتَهُ وَلَا أَتَكَلَّفُ مَا لَا يَعْنِينِي [قصص الأنبياء راوندى ، ص ١٩٠] .

رَوَى أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى دَاوُدَ وَهُوَ يَسْرُدُ الدَّرْعَ وَقَدْ لَبَسَ لِنِ اللَّهِ لَهُ الْحَدِيدَ كَالطِّينِ فَأَرَادَ أَنْ يَسْأَلَهُ فَأَدْرَكَتَهُ الْحِكْمَةُ فَسَكَتَ فَلَمَّا أَتَمَّهَا لَبَسَهَا وَقَالَ "نَعَمْ لَبَسْتُ الْحَرْبَ أَنْتَ" فَقَالَ : "الصَّمْتُ حِكْمَةٌ وَقَلِيلٌ فَاعِلُهُ" فَقَالَ لَهُ دَاوُدُ : "بِحَقِّ مَا سَمِيتَ حَكِيمًا." [قصص الأنبياء جزائري ، ص ٣٢٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه

(السلام) أول الحكمة ترك اللذات و آخرها مقت الفانيات [غررالحكم ، ص ٥٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) حد الحكمة الإعراض عن دار الفناء و التوله بدار البقاء [غررالحكم ، ص ٥٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) من الحكمة أن لا تنازع من فوقك و لا تستدل من دونك و لا تتعاطى ما ليس في قدرتك و لا يخالف لسانك قلبك و لا قولك فعلك و لا تتكلم فيما لا تعلم و لا تترك الأمر عند الإقبال و تطلبه عند الإدبار [غررالحكم ، ص ٥٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) من حكمته (المرء) علمه بنفسه [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ٣٤٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) و أى كلمه حكم جامعها أن تحب للناس ما تحب لنفسك و تكره لهم ما تكره لها [تحف العقول ، ص ٧٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) كَانَتْ الْفُقَهَاءُ وَ الْحُكَمَاءُ إِذَا كَاتَبَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا كَتَبُوا بِثَلَاثِ لَيْسَ مَعَهُنَّ رَابِعَةٌ مَنْ كَانَتْ الْآخِرَةُ هَمَّهُ كَفَاهُ اللَّهُ هَمَّهُ مِنَ الدُّنْيَا وَ مَنْ أَصْلَحَ سَيْرِيَرَتَهُ أَصْلَحَ اللَّهُ عِلْمَانِيَتَهُ وَ مَنْ أَصْلَحَ فِيمَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ النَّاسِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٩٦] .

٢. حكمة نظري و عملي

١- معلم حكمة : الف- خداوند متعالو إِذْ عَلَّمْتِكَ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ [مائده/١١٠] .

ب : پیامبر اکرم (صلى الله عليه و آله) :

كما أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَ يَزَكِيكُمْ وَ يَعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ يَعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعَلَّمُونَ [بقره/١٥١] .

٢- قرآن كريم ، كتاب حكمة : يس و الْقُرْآنِ الْحَكِيمِ [يس/٢-١] .

٣- نمونه افرادى

که به آنها حکمت عطا شده است : ۱- حضرت داود (علیه السلام) : وَ قَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَ الْحِكْمَةَ وَ عَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ [بقره/ ۲۵۴] .

۲- آل ابراهیم : فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ آتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا [نساء/ ۵۴] .

۳- رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) : وَ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ [نساء/ ۱۱۳] .

۴- لقمان : وَ لَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ [لقمان/ ۱۲] .

۵- راه حکیم شدن : خداوند وقتی که حکیمان را معرفی می کند راه حکیم شدن را نیز به انسانها نشان می دهد ، لذا در سوره اسراء از آیه ۲۲ تا ۳۹ بیست و پنج دستور اعتقادی عملی و اخلاقی را ذکر می کند و در پایان به رسول خدا می فرماید ، تمام اینها حکمت است که خداوند به تو وحی نموده است و این دستورات اعتقادی و عملی و اخلاقی (حکمت عملی و نظری) نام دارد.

۱- عدم شرک :

لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَخْذُولًا [اسراء/ ۲۲] .

۲- تنها پرستش خدا ۳۱- احسان به والدین ۴- اف نگفتن به والدین ۵- فریاد نزدن بر آنها ۶- سخن کریمانه گفتن با آنها : وَ قَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَوْفٌ وَ لَا تَنْهَهِمَا وَ قُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا [اسراء/ ۲۳] .

۷- تواضع نسبت به والدین ۸- دعا برای آنها :

وَ اخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَ قُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْنِي صَغِيرًا [اسراء/ ۲۴] .

۹- ۱۰- ۱۱- ادا کردن حق خویشاوندان حق مسکین و حق در راه مانده.

۱۲- عدم تبذیر : وَ آتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ

وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَلَا تُبْدِرُوا تَابَ بَدْرًا [اسراء/ ۲۶].

۱۳- به نرمی سخن گفتن با آنها :

وَإِنَّمَا تُعْرَضُونَ عَنْهُمْ ابْتِغَاءَ رَحْمَةٍ مِنْ رَبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُلْ لَهُمْ قَوْلًا مَيْسُورًا [اسراء/ ۲۸].

۱۴-۱۵- عدم افراط و تفریط در انفاق :

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسِطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا خِسُورًا [اسراء/ ۲۹].

۱۶- نکشتن فرزندان :

وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا [اسراء/ ۳۱].

۱۷- نزدیکی نشدن به زنا : وَلَا تَقْرَبُوا الزَّوْنِي إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا [اسراء/ ۳۲].

۱۸- نکشتن نفس محترمه : وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ [اسراء/ ۳۳].

۱۹- عدم اسراف در قتل (در مورد قصاص) : فَلَا يَشْرَفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا [اسراء/ ۳۳].

۲۰- عدم نزدیکی به مال یتیم

۲۱- وفای به عهد :

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا [اسراء/ ۳۴].

۲۲- کامل کردن پیمان

۲۳- وزن نمودن اجناس به عدالت :

وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كَلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ [اسراء/ ۳۵].

۲۴- پیروی نکردن از ندانسته ها : وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصِيرَ وَالْأَفْئَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا [اسراء/ ۳۶].

۲۵- با تکبر راه نرفتن : وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا [اسراء/ ۳۷].

قال رسول الله (صلى الله عليه و آله) : كاد الحكيم ان يكون نبيا [كنز ، ٤٤١٢٣] .

قَالَ أَمِيرُ

الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) الحكيم [الحلیم] يشفى السائل و يوجد بالفضائل [غررالحكم ، ص ٥٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) الحكماء أشرف الناس أنفسا و أكثرهم صبورا و أسرعهم عفوا و أوسعهم أخلاقا [غررالحكم ، ص ٥٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لا حكيم إلا ذو عشره ، و لا سفيه إلا ذو تجربه . [أمالي طوسی ، ص ٥٨٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أعيما ما يكون الحكيم إذا خاطب سفيها [غررالحكم ، ص ٥٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إن كلام الحكيم إذا كان صوابا كان دواء و إذا كان خطاء كان داء [غررالحكم ، ص ٥٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) ليس بحكيم من ابتذل بانبساطه إلى غير حميم [غررالحكم ، ص ٤٣٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) ليس بحكيم من قصد بحاجته غير حكيم [غررالحكم ، ص ٤٣٦] .

قال رسول الله (صلى الله عليه و آله) : ليس بحكيم من لم يعاشر بالمعروف من لا بد له من معاشرته حتى يجعل الله له من ذلك مخرجا [كنز ، خ ٢٤٧٦١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أَيُّهَا النَّاسُ اعْلَمُوا أَنَّهُ لَيْسَ بِعَاقِلٍ مَنْ انزَعَجَ مِنْ قَوْلِ الزُّورِ فِيهِ وَ لَا بِحَكِيمٍ مَنْ رَضِيَ بِتَنَاءِ الْجَاهِلِ عَلَيْهِ [كافي ، ج ١ ، ص ٥٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) ليس الحكيم من لم يدار من لا يجد بدا من مداراته [تحف العقول ، ص ٢١٨] .

٤. الحكمة ضاله المؤمن

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) الحكمة ضاله المؤمن ، فاطلبوها و لو عند المشرك ، تكونوا أحق بها و أهلها . [أمالي طوسی ، ص ٦٢٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ

(عليه السلام) الْحِكْمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ فَخُذِ الْحِكْمَةَ وَ لَوْ مِنْ أَهْلِ النُّفَاقِ [نهج البلاغه ، حكمت ٨٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) الحكمة ضاله كل مؤمن فخذوها و لو من أفواه المنافقين [غررالحكم ، ص ٥٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) خُذِ الْحِكْمَةَ أَنْتَى كَانَتْ فَإِنَّ الْحِكْمَةَ تَكُونُ فِي صَدْرِ الْمُنَافِقِ فَتَلْجَأُ فِي صَدْرِهِ حَتَّى تَخْرُجَ فَتَسْكُنَ إِلَى صَوَاحِبِهَا فِي صَدْرِ الْمُؤْمِنِ [نهج البلاغه ، حكمت ٧٩] .

قَالَ عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ (عليها السلام) لو وجدتتم سراجا يتوقد بالقطران في ليله مظلمه لاستضأتتم به و لم يمنعكم منه ريح قطرانه كذلك ينبغي لكم أن تأخذوا الحكمة ممن وجدتموها معه و لا يمنعكم منه سوء رغبته فيها [تحف العقول ، ص ٥٠٨] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) لا تحقر اللووه النفيسه أن تجتلبها من الكبا الخسيسه ، فإن أبي حدثني قال سمعت أمير المؤمنين (عليه السلام) يقول إن الكلمه من الحكمة تلتجج في صدر المنافق نزوعا إلى مظانها حتى يلفظ بها ، فيسمعها المؤمن ، فيكون أحق بها و أهلها ، فيلقفها. [أمالي طوسی ، ص ٦٢٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الحكمة ضاله المون فحيث وجدها فهو أحق بها [منيه المرید ، ص ١٧٣] .

٥. رأس الحكمة

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) حفظ الدين ثمره المعرفه و رأس الحكمة [غررالحكم ، ص ٨٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) رأس الحكمة تجنب الخدع [غررالحكم ، ص ٢٩١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) رأس الحكمة لزوم الحق و طاعه المحق [غررالحكم ، ص ٥٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤]

، ص ٣٧٦] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) رَأْسَ الْحِكْمِ مَخَافَةُ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى [بحار الأنوار ، ج ١٣ ، ص ٢٩٤] .

فِي فَاتِحَةِ الزُّبُورِ رَأْسَ الْحِكْمِ خَشْيَةُ اللَّهِ تَعَالَى [منيه المريد ، ص ١٥٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ أَشْرَفَ الْحَدِيثِ ذِكْرُ اللَّهِ تَعَالَى وَرَأْسُ الْحِكْمِ طَاعَتُهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٤٠٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الرَّفْقُ رَأْسُ الْحِكْمِ [عوالي اللآلى ، ج ١ ، ص ٣٧١] .

٦. ما يورث الحكمة

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) مَنْ زَهَّدَ فِي الدُّنْيَا أَثْبَتَ اللَّهُ الْحِكْمَةَ فِي قَلْبِهِ وَأَنْطَقَ بِهَا لِسَانَهُ وَبَصَّرَهُ عُيُوبَ الدُّنْيَا دَاءَهَا وَدَوَاءَهَا وَ أَخْرَجَهُ مِنَ الدُّنْيَا سَالِمًا إِلَى دَارِ السَّلَامِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٨] .

فِي حَدِيثِ الْمِعْرَاجِ : قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : يَا أَحْمَدُ إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا أَجَاعَ بَطْنَهُ وَحَفِظَ لِسَانَهُ عَلِمَتَهُ الْحِكْمَةُ وَإِنْ كَانَ كَافِرًا تَكُونُ حِكْمَتُهُ حِجَّةً عَلَيْهِ وَوَبَالًا وَإِنْ كَانَ مُؤْمِنًا تَكُونُ حِكْمَتُهُ لَهُ نُورًا وَبِرْهَانًا وَشِفَاءً وَرَحْمَةً فَيَعْلَمُ مَا لَمْ يَكُنْ يَعْلَمُ وَيَبْصُرُ مَا لَمْ يَكُنْ يَبْصُرُ فَأُولَئِكَ مَا أَبْصَرَهُ عُيُوبَ نَفْسِهِ حَتَّى يَشْتَغَلَ عَنْ عُيُوبِ غَيْرِهِ وَابْصُرَهُ دَقَائِقَ الْعِلْمِ حَتَّى لَا يَدْخُلَ عَلَيْهِ الشَّيْطَانُ [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ٢٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أَغْلِبِ الشُّهُوَةَ تَكْمَلْ لَكَ الْحِكْمَةُ [غرر الحكم ، ص ٣٠٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) كَسْبُ الْحِكْمَةِ إِجْمَالُ النَّطْقِ وَاسْتِعْمَالُ الرَّفْقِ [غرر الحكم ، ص ٢١١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) كَسْبُ الْحِكْمَةِ إِجْمَالُ النَّطْقِ وَاسْتِعْمَالُ الرَّفْقِ [غرر الحكم ، ص ٢١١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لَا حِكْمَةَ إِلَّا

بعصمه [غررالحكم ، ص ٥٩] .

السَّيِّخُ وَرَّامُ بْنُ أَبِي فِرَاسٍ فِي تَنْبِيهِ الْخَاطِرِ ، قَالَ قِيلَ لِلْقَمَانِ : "أَلَسْتَ عَبْدَ آلِ فُلَانٍ" قَالَ : "بَلَى" قِيلَ : "فَمَا بَلَغَ بِكَ مَا تَرَى" قَالَ : "صِدْقُ الْجَدِيثِ وَ أَدَاءُ الْأَمَانَةِ وَ تَزَكُّ مَا لَا يَغْنِينِي وَ غَضِي بِصِيرِي وَ كَفِّي لِسَانِي وَ عَفَّتِي فِي طُعْمَتِي فَمَنْ نَقَصَ عَنْ هَذَا فَهُوَ دُونِي وَ مَنْ زَادَ عَلَيْهِ فَهُوَ فَوْقِي وَ مَنْ عَمِلَهُ فَهُوَ مِثْلِي" [مجموعہ ورام ، ج ٢ ، ص ٢٣٠] .

٧. ما يمنع الحكمة

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) التخمه تفسد الحكمة [غررالحكم ، ص ٣٦٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : القلب يتحمل الحكمة عند خلو البطن القلب يمج الحكمة عند امتلاء البطن [مجموعہ ورام ، ج ٢ ، ص ١١٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لا تجتمع الشهوه و الحكمة [غررالحكم ، ص ٦٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : من أكل طعاما للشهوه حرم الله على قلبه الحكمة [التحصين ، ابن فهد حلي ، ص ٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) الْغَضَبُ مَمْحَقَةٌ لِقَلْبِ الْحَكِيمِ وَقَالَ مَنْ لَمْ يَمْلِكْ غَضَبَهُ لَمْ يَمْلِكْ عَقْلَهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٠٥] .

قَالَ الْكَاظِمُ (عليه السلام) يَا هِشَامُ إِنَّ الزَّرْعَ يَبْتُ فِي السَّهْلِ وَ لَا يَبْتُ فِي الصَّفَا فَكَذَلِكَ الْحِكْمَةُ تَعْمُرُ فِي قَلْبِ الْمُتَوَاضِعِ وَ لَا تَعْمُرُ فِي قَلْبِ الْمُتَكَبِّرِ الْجَبَّارِ لِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى جَعَلَ التَّوَاضِعَ آلَةَ الْعَقْلِ [تحف العقول ، ص ٣٩٥] .

قَالَ الْمَسِيحُ (عليه السلام) إنه ليس على كل حال يصلح العسل في الزقاق و كذلك القلوب ليس على كل حال تعمر الحكمة فيها إن الزق ما لم ينخرق أو يقحل أو يتفل فسوف

يكون للعسل وعاء و كذلك القلوب ما لم تخرقها الشهوات و يدنسها الطمع و يقسها النعيم فسوف تكون أوعيه للحكمه [تحف العقول ، ص ٥٠٤] .

قَالَ الْهَادِي (عليه السلام) الحكمه لا تنجع في الطباع الفاسده [أعلام الدين ، ص ٣١١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) غير منتفع بالحكمه عقل معلول بالغضب و الشهوه [غررالحكم ، ص ٦٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) غَيْرُ مُنْتَفِعٍ بِالْعِظَاتِ قَلْبٌ مُتَعَلِّقٌ بِالشَّهَوَاتِ [غررالحكم ، ص ٦٥] .

٨. آثار الحكمه

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) كلما قويت الحكمه ضعفت الشهوه [غررالحكم ، ص ٥٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) من ثبت له الحكمه عرف العبره [غررالحكم ، ص ٥٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) كيف يصبر على مباينه الأضداد من لم تعنه الحكمه [غررالحكم ، ص ٥٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) كثره النظر في الحكمه تلقح العقل [تحف العقول ، ص ٣٦٤] .

٩. لاتمنع الحكمه غير اهلها

قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام) يا هشام لا تمنحوا الجهال الحكمه فتظلموها و لا تمنعوها أهلها فتظلموهم [تحف العقول ، ص ٣٨٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إن الحكماء ضيعوا الحكمه لما وضعوها عند غير أهلها [قصص الأنبياء راوندى ، ص ١٦٠] .

روى ابن ماجه عن أنس أن النبي (ص) قال : " طلب العلم فريضة على كل مسلم و واضح العلم فى غير أهله كمقلد الخنازير الجوهر و اللووو الدر " [بحار الأنوار ، ج ٦٢ ، ص ٧٠] .

١٠. طرائف الحكم

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إن هذه القلوب تمل كما تمل الأبدان فاهدوا إليها طرائف الحكم [عوالى اللآلى ، ج ١ ، ص ٢٩٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ تَمَلُّ كَمَا تَمَلُّ الْأَبْدَانُ فَابْتَغُوا لَهَا طَرَائِفَ الْحِكْمِ [نهج البلاغه ، حكمت ٩١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) كل شىء يمل ما خلا طرائف الحكم [غررالحكم ، ص ٥٨] .

١. حكومت اسلامى

١. لزوم حكومت

۱. اولین اقدام پیامبر (ص) در مدینه

— پیامبر اکرم (ص) به هنگام ورود به مدینه تشکیل حکومت دارد و اسلام همچون یهودیت و مسیحیت نیست که بگوید کار قیصر را به قیصر و دین تنها یک سری اخلاقیات خشک باشد و اسلام منحصر به زمان پیامبر اسلام (ص) نیست بلکه همان گونه که خودش حکومتی تشکیل داد و برای بعد از خودش وصی تعیین کرد در این زمان هم...

۲. انسجام و اتحاد جامعه

— اسلام در آیاتی مثل: **وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ** [انعام/ ۱۵۳].

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا [آل عمران/ ۱۰۳].

وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا [انفال/ ۴۶].

سفارش به وحدت کرده و جز با وجود رهبر و تشکیلات منظم و واحد و حساب شده این اصل عملی نیست.

۳. ضمانت اجرائی احکام

— احکام دفاعی اسلام و احکام مالی و جزایی و حقوقی جز با وجود نظام حکومتی و تشکیلات قابل اجراء نیست.

۴. ضرورت حکومت در کلام امام رضا (ع)

— **قَالَ الرَّضَاعُ: لَا نَجِدُ فِرْقَةَ مِنَ الْفِرْقِ وَلَا مَلَّةً مِنَ الْمَلَلِ بَقُوا وَعَاشُوا إِلَّا بِقِيمٍ وَرَيْسٍ لِمَا لَا بُدَّ لَهُمْ مِنْهُ فِي أَمْرِ الدِّينِ وَالدُّنْيَا فَلَمْ يَجْزُ فِي حِكْمِهِ الْحَكِيمِ أَنْ يَتْرُكَ**

الْخَلْقَ مِمَّا يَعْلَمُ أَنَّهُ لَمَّا يُدَّ لَهُمْ مِنْهُ وَ لَمَّا قَوَّامَ لَهُمْ إِلَّا بِهِ فَيَقَاتِلُونَ بِهِ عِدُوَّهُمْ وَ يَقْسِمُونَ بِهِ فَيَبْغُونَ وَ يَقِيمُونَ لَهُمْ جُمُعَتَهُمْ وَ جَمَاعَتَهُمْ وَ يَمْنَعُ ظَالِمَهُمْ مِنْ مَظْلُومِهِمْ [عِللُ الشَّرَائِعِ ، ج ١ ، ص ٢٥١] .

— امام رضا (ع) در لزوم رهبر فرمود : و لم يجعل لهم إماما قيما أمينا حافظا مستودعا لدرست المله و ذهب الدين و غيرت السنن و الأحكام و لزيد فيه المبتدعون و نقص منه الملحدون و شبهوا ذلك على المسلمين [عِللُ الشَّرَائِعِ ، ج ١ ، ص ٢٥٣] .

٥. احياء خمس

— راستی طرح بودجه به این مهمی شما برای برطرف کردن فقر است؟ خمس معادن و غواصی ها ، درآمدها و... به قول آقا خمس بازار بغداد برای مبارزه با فقر کافی است.

همین طرح بودجه با این

٢. اهداف حکومت

١. اقدامات حاکمان شایسته

الَّذِينَ إِنْ مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ آتَوْا الزَّكَاةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ [حج / ٤١] .

٢. تحولات اساسی حکومت

١. عزل و نصب ها

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : حَتَّى يُعُودَ أَسْفَلَكُمْ أَعْلَاكُمْ وَ أَعْلَاكُمْ أَسْفَلَكُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ١٦] .

أَلْ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : الدَّلِيلُ عِنْدِي عَزِيزٌ حَتَّى آخِذَ الْحَقِّ لَهُ وَ الْقَوِي عِنْدِي ضَعِيفٌ حَتَّى آخِذَ الْحَقِّ مِنْهُ [نهج البلاغه ، خطبه ٣٧] .

٢. رد اموال

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : وَ اللَّهُ لَوْ وَجَدْتُهُ قَدْ تَزَوَّجَ بِهِنَّ السَّاءِ وَ مَلَكَ بِهِنَّ الْإِمَاءَ لَرَدَدْتُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ١٥] .

٣. اقدام نه شعار

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : لَسْنَا نَزْعُدُ حَتَّى نُوقِعَ وَ لَا نُسِيلُ حَتَّى نُمَطِّرَ [نهج البلاغه ، خطبه ٩] .

٤. نهراسیدن از هیچ تهدیدی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : وَ

مَا أَهَدَدُ بِالْحَرْبِ وَلَا أَرْهَبُ بِالضَّرْبِ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : مَا ضَعُفْتُ وَلَا جَبُنْتُ [نهج البلاغه ، خطبه ١٠٤] .

٥. سازش ناپذیری

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : وَ لَعَمْرِي مَا عَلَيَّ مِنْ قِتَالٍ مَنْ خَالَفَ الْحَقَّ وَ خَابَطَ الْغَيَّ مِنْ إِذْهَانٍ وَ لَا إِيْهَانٍ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٤] .

٦. مسئولیت پذیری

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : اللَّهُ لَهِيَ (نعل) أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ إِمْرَتِكُمْ إِلَّا يَمُّهُ أَوْ أَدْفَعُ بَاطِلًا [نهج البلاغه ، خطبه ٣٣] .

٧. انتقاد پذیری و پذیرش پیشنهادات

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : وَ اعْلَمُوا أَنِّي إِنْ أَجَبْتِكُمْ رَكِبْتُ بِكُمْ مَا أَعْلَمُ وَ لَمْ أُضِغْ إِلَى قَوْلِ الْقَائِلِ وَ عَتَبِ الْعَاتِبِ [نهج البلاغه ، خطبه ٩٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : لَا تَنْظُنُوا بِي اسْتِثْقَالًا فِي حَقِّ قَيْلٍ لِي [نهج البلاغه ، خطبه ٢١٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : لَا تُخَالِطُونِي بِالْمُصَانَعَةِ [نهج البلاغه ، خطبه ٢١٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : لَا تُكَلِّمُونِي بِمَا تُكَلِّمُ بِهِ الْجَبَابِرَةَ [نهج البلاغه ، خطبه ٢١٦] .

٨. حق گرا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : أَ تَأْمُرُونِي أَنْ أَطْلُبَ النَّصِيرَ بِالْجَوْرِ فِيمَنْ وُلِّيتُ عَلَيْهِ وَ اللَّهُ لَمَّا أَطُورَ بِهِ مَا سَيَمَرُ سَيَمِيرٌ وَ مَا أَمَّ نَجْمٌ فِي السَّمَاءِ نَجْمًا لَوْ كَانَ الْمَالُ لِي لَسَوَّيْتُ بَيْنَهُمْ فَكَيْفَ وَ إِنَّمَا الْمَالُ مَالُ اللَّهِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٢٦] .

٩. مدافع مکتب و جای مظلوم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ الَّذِي كَانَ مِنَّا مُنَافَسَةً فِي سُلْطَانٍ وَ لَا التَّمَاسَ شَيْءٍ مِنْ فُضُولِ الْحُطَامِ وَ لَكِنْ لِنَرْدِ الْمَعَالِمِ مِنْ دِينِكَ وَ نُظْهِرِ الْإِصْلَاحَ فِي بِلَادِكَ فَيَأْمَنَ الْمَظْلُومُونَ مِنْ عِبَادِكَ وَ تُقَامَ الْمُعْطَلَةُ

مِنْ حُدُودِكَ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۳۱] .

۱۰. دشمن سوز

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : إِنَّ هَوْلَاءِ قَدْ تَمَالَّتُوا عَلَيَّ سَخَطَهُ إِمَارَتِي [نهج البلاغه ، خطبه ۱۶۹] .

۱۱. سیاست مدار نه سیاست باز

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : وَاللَّهِ مَا مَعَاوِيَةَ بِأَذَى مِنِّي وَ لَكِنَّهُ يَغْدِرُ وَ يَفْجُرُ وَ لَوْ لَمَّا كَرَاهِيَهُ الْغَدْرَ لَكُنْتُ مِنْ أَذَى النَّاسِ وَ لَكِنْ كُلُّ غَدْرِهِ فُجْرَةٌ وَ كُلُّ فُجْرَةٍ كَفْرَةٌ وَ لِكُلِّ غَادِرٍ لَوَاءٌ يَعْرِفُ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ اللَّهُ مَا أُسْتِغْفَلُ بِالْمَكِيدَةِ وَ لَا أُسْتِعْمَرُ بِالشَّدِيدَةِ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۰۰] .

۱۲. نظم اجتماعی

قوانین بشری طالب نظم ظاهر است. شما عربده نکشید و چاقو نکشید. شرابخواری طوری نیست. اما اسلام به فکر انسانیت و جسم و روح فرد و جامعه است نه تنها نظم ظاهری.

۱۳. شیوه برخورد و اجراء

عاطفه و خشونت در کانال عدالت باید باشد. حضرت علی (ع) دست دو نفر دزد را قطع کرد و بعد چنان با عاطفه مشغول پذیرایی شد که هر دو از مدافعان حضرت (ع) می شوند. هم مفسد را می کشد ، هم به هنگام شنیدن درآوردن خلخال از پای یک زن اهل ذمه می فرماید : اگر انسان بمیرد جا دارد.

۳. جامعیت در همه ابعاد

اسلام دین جامع برای فرد و جامعه ، تن و روح ، این جهان و آن جهان ، اقتصاد ، سیاست ، رهبری ، عبادات ، اجتماع و... طرح دارد ، حکم تبعید و نفی بلد و تعزیر و حدود و دیات و قضا و... دارد.

۳. اصولی در نظام اداری

۱. اهمیت

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : وَ اجْعَلْ لِرَأْسِ كُلِّ أَمْرٍ مِنْ أُمُورِكَ رَأْسًا مِنْهُمْ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۲. نظام دفاعی

— همه ارتشی

هستند و گروهی مرزبان.

۳. وزارت رسیدگی به تظلمات

۱. مؤسس

— وزارت رسیدگی به تظلمات : این نوع وزارت خانه در زمان حضرت علی (ع) تشکیل شد و حضرت (ع) خانه ای را برای این کار در نظر گرفتند به نام بیت المظالم.

۲. وظائف

و به گفته ابن خلدون در مقدمه ، صفحه ۲۴۶ تا مدتی خلفاء شخصا این منصب را عهده دار بودند و کارهای این وزارت خانه :

(الف) شکایات مردم از ولّات و حاکم ها

(ب) رسیدگی به تجاوز مأمورین جمع آوری مالیات ها

(ج) رسیدگی به گلایه مأمورین از کمی حقوق و یا تأخیر در پرداخت مزد و حقوق

(د) رسیدگی به غضب

(ه) رسیدگی به اوقاف

(و) بازرسی دفترهای خرج و دخل

(ز) نظارت بر اقامه شعائر مذهبی

(ح) تأدیب رجال بزرگ دولتی خلافکار

(ط) اجراء احکام صادره از قضات

(ی) بازداشت متهمان به جرم تا رسیدگی به وضعیت و روشن کردن ماجرا

۳. مسئولین

برای این منظور چند گروه بودند : محافظ ، قاضی ، فقیه ، منشی و شهود.

— در صدر اسلام مأمورین جرائم عادی به نام شرطه داشتند و مأمورین بررسی جرائم دینی محاسب نام داشتند.

— آیین دادرسی در اسلام از دادگاه های متعدّد نظامی ، عادی ، دادگاه کارمندان عالی رتبه خبر نیست.

بلکه همه و همه در برابر قانون در کنار هم و مساوی با حفظ سه اصل عدالت ، سرعت و دقّت و دیگر هیچ. نه این همه نق و نق و نه قبل از اثبات جرم ، تنبیه و توهین و نه نورچشمی و نه رشوه و نه پرونده سازی های دست و پاگیر و نه و نه.

— ارتش در این سیستم نه در اختیار ابرقدرت ها برای غارت و توسعه طلبی است و نه در اختیار استبداد فردی

است و نه ارتشی است بی خبر و نه اسیر و نه اجباری.

۵. امور اقتصادی

— ایمان به این که مالک اصلی خداست و شما مستحلفین در مال هستید و مال وسیله است نه هدف و این که همه مسئولیم و شما با آن آزمایش می شوید و کنترل درآمد و مصرف و مبارزه با تکاثر و کنز و اصل تکامل و تعاون و ولایت و لا ضرر و خطوط کلی اقتصاد اسلامی است.

۶. نسبت به منابع زیر زمینی

— نسبت به منابع زیرزمینی :

نه ظلم کردن و نه ظلم کشیدن ، نه استخراج بیهوده

نه احتکار ، نه رایگان ، نه حراج و کم ارزش فروختن

نه بودجه آن صرف نیازهای غیر اصیل ، نه صرف نور چشمی ها و...

بلکه به مقدار نیاز استخراج و عادلانه فروخته و بودجه آن صرف همه ، آن هم نیازهای اولیه

۴. برنامه

۱. اقامه نماز

نماز فردی نیاز بهمکناهم [حج/۴۱] .

ندارد.

باید برای آموزش نماز ، فیلم نماز ، سرود نماز ، تعمیر مساجد مخروبه ، تأسیس مساجد در شهرک های نوین ، تأسیس نمازخانه در ادارات ، جاده ها و...

شناسایی تارک الصلوه ها و موعظه و نشر فرهنگ و فلسفه نماز ایجاد تسهیلات برای اقامه نماز جمعه مثل وسیله ایاب و ذهاب ، ایجاد فضای معنوی بر ادارات و ارگان های حکومتی

أَقَامُوا تَفَاوُتًا دَارِدًا بَأَقَامُوا

۲. زکات

فقر زدایی و نماز با هم : أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ [بقره/۲۷۷] .

مقوسم و مقسوم علیہائِنا الصَّدَقَاتُ [توبه/۶۰] .

۳. امر به معروف

به دَلِيلَمَكَّنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ [حج/۴۱] .

می توانیم معروف را در دنیا مطرح کنیم.

الگوهای معروف

معیارهای معروف

تسهیلات برای انجام معروف نظیر ازدواج آسان ، برنامه ریزی برای روزه گرفتن نانوایان

نظیر حذف ورزش

در ماه رمضان در مدرسه

تغییر زمان امتحان

تغییر ساعات کار کارگران

ارسال کتاب برای مستضعفان و مسلمانان جهان

تهیه فیلم و ویدئو برای دل های آماده

بسیج افراد برای انجام معروف

آموزش شیوه ها

حل مشکلات منکرزا

۴. نهی از منکر

شناخت منکر

بستن مراکز منکرزا

بایکوت کردن مؤسّسین منکر

پر کردن ایام فراغت و کور کردن زمینه های منکر

تهیه فیلم هایی که معرّف سرنوشت افراد منکراتی است.

معرفی خطوات الشّیطان

توسعه کتاب و کتابخانه ها

فَعّال کردن مساجد

برخورد با افراد مغرض و لجوج

۵. وظائف

۱. حفظ دین از بدعتها و شبهات

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: إِنَّ النَّاسَ وَرَائِي وَقَدْ اسْتَسْفَرُونِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُمْ وَاللَّهِ مَا أَدْرِي مَا أَقُولُ لَكَ مَا أَعْرِفُ شَيْئًا تَجْهَلُهُ وَلَا أَدُلُّكَ عَلَى أَمْرٍ لَا تَعْرِفُهُ إِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نَعْلَمُ مَا سَبَقْنَاكَ إِلَى شَيْءٍ فَخَبِرَكَ عَنْهُ وَلَا خَلُونَا بِشَيْءٍ فُبَلَّغَكَهُ وَقَدْ رَأَيْتَ كَمَا رَأَيْنَا وَسَمِعْتَ كَمَا سَمِعْنَا وَسَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ ص كَمَا صَدَّحْنَا وَمَا ابْنُ أَبِي قَحِيْفَةَ وَلَا ابْنُ الْخَطَّابِ بِأَوْلَى بِعَمَلِ الْحَقِّ مِنْكَ وَأَنْتَ أَقْرَبُ إِلَيَّ أَبِي رَسُولِ اللَّهِ ص وَشَيْبَةَ رَجِمَ مِنْهُمْ يَا وَقَدْ نَلْتِ مِنْ صَهْرِهِ مَا لَمْ يَنَالَا فَاللَّهُ اللَّهُ فِي نَفْسِكَ فَإِنَّكَ وَاللَّهِ مَا تُبْصِرُ مِنْ عَمِّي وَلَا تُعْلَمُ مِنْ جَهْلٍ وَإِنَّ الطَّرِيقَ لَوَاضِعًا وَإِنَّ أَعْلَامَ الدِّينِ لَقَائِمَةٌ فَاعْلَمِ أَنَّ أَفْضَلَ عِبَادِ اللَّهِ عِنْدَ اللَّهِ إِمَامٌ عَادِلٌ هُدَى وَهَدَى فَأَقَامَ سُنَّةَ مَعْلُومَةٍ وَأَمَاتَ بَدْعَهُ مَجْهُولَةً وَإِنَّ السُّنَنَ لَنَبِيْرَةٍ لَهَا أَعْلَامٌ وَإِنَّ الْبِدْعَ لظَاهِرَةٌ لَهَا أَعْلَامٌ وَإِنَّ شَرَّ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ إِمَامٌ جَائِرٌ ضَلَّ وَضَلَّ بِهِ فَأَمَاتَ سُنَّةَ مَأْخُوذَةٍ وَأَحْيَا بَدْعَهُ مَثْرُوكَةً وَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ص يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِالْإِمَامِ الْجَائِرِ وَلَيْسَ

مَعَهُ نَصِيرٌ وَلَا عَازِرٌ فَيَلْقَى فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَيَدُورُ فِيهَا كَمَا تَدُورُ الرَّحَى ثُمَّ يَرْتَبُطُ فِي قَعْرِهَا وَإِنِّي أَنشُدُكَ اللَّهُ أَلَّا تَكُونَ إِمَامَ هَذِهِ الْأُمَّةِ الْمَقْتُولِ فَإِنَّهُ كَانَ يُقَالُ يُقْتَلُ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ إِمَامٌ يَفْتَبِحُ عَلَيْهَا الْقَتْلَ وَالْقِتَالَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَيَلْبَسُ أُمُورَهَا عَلَيْهَا وَيُبْتُ الْفِتْنَ فِيهَا فَلَا يَنْصِرُ رُونَ الْحَقَّ مِنَ الْبَاطِلِ يُمَوِّجُونَ فِيهَا مَوْجًا وَيَمْرُجُونَ فِيهَا مَرْجًا فَلَا تَكُونَنَّ لِمَرْوَانَ سَيْقَهُ يَسُوقُكَ حَيْثُ شَاءَ بَعِيدَ جَلَالِ السَّنِّ وَتَقْضَى الْعُمُرِ فَقَالَ لَهُ عُثْمَانُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَلِمَ النَّاسِ فِي أَنْ يُوَجَّلُونِي حَتَّى أَخْرُجَ إِلَيْهِمْ مِنْ مَظَالِمِهِمْ فَقَالَ ع مَا كَانَ بِالْمَدِينَةِ فَلَا أَجَلَ فِيهِ وَمَا غَابَ فَأَجَلُهُ وَصُورُ أَمْرِكَ إِلَيْهِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٦٤] .

٢. اجرای احکام

اجرای احکام ، فیصله بین نزاع ها

٣. تأمین امنیت در مرزها و جاده ها

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : أَيُّهَا النَّفُوسُ الْمُخْتَلِفَةُ وَالْقُلُوبُ الْمُتَشَدِّتَةُ الشَّاهِدَةُ أَبْدَانُهُمْ وَالْعَائِبَةُ عَنْهُمْ عُقُولُهُمْ أَظَارَكُمْ عَلَى الْحَقِّ وَأَنْتُمْ تَنْفَرُونَ عَنْهُ نُفُورَ الْمِعْزَى مِنْ وَعْوَةِ الْأَسِيدِ هَيْهَاتَ أَنْ أَطَّلَعَ بِكُمْ سِرَارَ الْعِيدِ أَوْ أُقِيمَ اعْوِجَاجَ الْحَقِّ لِلَّهِمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنِ الَّذِي كَانَ مِنَّا مُنَافَسَةً فِي سُلْطَانٍ وَلَا التَّمَّاسَ شَيْءٍ مِنْ فُضُولِ الْحَطَامِ وَلَكِنْ لِنَرْدِ الْمَعَالِمِ مِنْ دِينِكَ وَنُظْهِرِ الْأَضْيَاعَ فِي بِلَادِكَ فَيَأْمَنَ الْمَظْلُومُونَ مِنْ عِبَادِكَ وَتُقَامَ الْمُعْطَلَةُ مِنْ حُدُودِكَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَوَّلُ مَنْ أَنَابَ وَسَمِعَ وَأَجَابَ لَمْ يَسْبِقْنِي إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ ص بِالصَّلَاةِ وَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّهُ لَا يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ الْوَالِي عَلَى الْفُرُوجِ وَالِدُمَاءِ وَالْمَعَانِمِ وَالْأَحْكَامِ وَإِمَامَهُ الْمُسْلِمِينَ الْبَخِيلُ فَتَكُونَ فِي أَمْوَالِهِمْ نَهْمَتُهُ وَلَا الْجَاهِلُ فَيُضِلُّهُمْ بِجَهْلِهِ وَلَا الْجَافِي فَيَقْطَعُهُمْ بِجَفَائِهِ

وَلَمَّا الْحَائِفُ لِلدُّوْلِ فَيَتَّخِذُ قَوْمًا دُونَ قَوْمٍ وَ لَا الْمُزْتَشِي فِي الْحُكْمِ فَيَذْهَبُ بِالْحُقُوقِ وَيَقِفُ بِهَا دُونَ الْمُقَاتِعِ وَ لَا الْمُعْطَلُ لِلسُّنَّةِ فَيَهْلِكُ الْأُمَّةُ [نهج البلاغه ، خطبه ١٣١] .

٤. اقامه حدود

تأمين امنيت در مرزها ، جاده ها و اقامه حدود :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : أَيُّهَا النُّفُوسُ الْمُخْتَلِفَةُ وَ الْقُلُوبُ الْمُتَشَدِّتَةُ الشَّاهِدَةُ أَبْيَدَانُهُمْ وَ الْعَائِبَةُ عَنْهُمْ عُقُولُهُمْ أَظَارُكُمْ عَلَى الْحَقِّ وَ أَنْتُمْ تَنْفُرُونَ عَنْهُ نُفُورَ الْمِعْزَى مِنْ وَعْوَعِهِ الْأَسِيدِ هَيْهَاتَ أَنْ أَطَّلَعَ بِكُمْ سِرَارَ الْعَيْدِلِ أَوْ أُقِيمَ اعْوِجَاجُ الْحَقِّ اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنِ الَّذِي كَانَ مِنَّا مُنَافِسَةً فِي سُلْطَانٍ وَ لَا التَّمَّاسَ شَيْءٍ مِنْ فَضُولِ الحَطَامِ وَ لَكِنْ لِنَرْدِ الْمَعَالِمِ مِنْ دِينِكَ وَ نُظْهِرِ الْإِضْيَاعَ فِي بِلَادِكَ فَيَأْمَنَ الْمَظْلُومُونَ مِنْ عِبَادِكَ وَ تُقَامَ الْمُعْطَلَةُ مِنْ حُدُودِكَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَوَّلُ مَنْ أَنْابَ وَ سَمِعَ وَ أَجَابَ لَمْ يَسْبِقْنِي إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ ص بِالصَّلَاةِ وَ قَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّهُ لَا يَبْغِي أَنْ يَكُونَ الْوَالِي عَلَى الْفُرُوجِ وَ الدَّمَاءِ وَ الْمَغَانِمِ وَ الْأَحْكَامِ وَ إِمَامَهُ الْمُسْلِمِينَ الْبَخِيلُ فَتَكُونَ فِي أَمْوَالِهِمْ نَهْمَتُهُ وَ لَا الْجَاهِلُ فَيَضْمَلَهُمْ بِجَهْلِهِ وَ لَا الْجَافِي فَيَقْطَعَهُمْ بِجَفَائِهِ وَ لَا الْحَائِفُ لِلدُّوْلِ فَيَتَّخِذُ قَوْمًا دُونَ قَوْمٍ وَ لَا الْمُزْتَشِي فِي الْحُكْمِ فَيَذْهَبُ بِالْحُقُوقِ وَيَقِفُ بِهَا دُونَ الْمُقَاتِعِ وَ لَا الْمُعْطَلُ لِلسُّنَّةِ فَيَهْلِكُ الْأُمَّةُ [نهج البلاغه ، خطبه ١٣١] .

٥. تشكيل و حفظ و تقويت توده نظامی

تشكيل و حفظ و تقويت توده نظامی

٦. جهاد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : كَلِمَةُ حَقٍّ يَرَادُ بِهَا بَاطِلٌ نَعَمْ إِنَّهُ لَا حُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ وَ لَكِنَّ هَوْلَاءِ يَقُولُونَ لَا إِمْرَةَ إِلَّا لِلَّهِ وَ إِنَّهُ لَا بُدَّ لِلنَّاسِ مِنْ أَمِيرٍ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ يَعْمَلُ فِي إِمْرَتِهِ الْمُؤْمِنُ وَ يَشْتَمُّعُ

فِيهَا الْكَافِرُ وَيَبْلُغُ اللَّهُ فِيهَا الْأَجَلَ وَيَجْمَعُ بِهِ الْفَيْءَ وَيَقَاتِلُ بِهِ الْعِدُوَّ وَتَأْمَنُ بِهِ السُّبُلُ وَيُوْخَذُ بِهِ لِلضَّعِيفِ مِنَ الْقَوِي حَتَّى يَشْتَرِيحَ بَرًّا وَيَشْتَرِيحَ مِنْ فَاجِرٍ وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى أَنَّهُ عَ لَمَّا سَمِعَ تَحْكِيمَهُمْ قَالَ حُكْمَ اللَّهِ أَنْتَظِرُ فِيكُمْ وَقَالَ أَمَّا الْإِمْرَةُ الْبُرَّةُ فَيَعْمَلُ فِيهَا التَّقِيَّ وَ أَمَّا الْإِمْرَةُ الْفَاجِرَةُ فَيَتَمَتَّعُ فِيهَا الشَّقِيَّ إِلَى أَنْ تَنْقَطِعَ مُدَّتُهُ وَ تُدْرِكُهُ مَنِيَّتُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ٤٠] .

٧. جمع آوری مالیات و صدقات

فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : كَلِمَةُ حَقٍّ يَرَادُ بِهَا بَاطِلٌ نَعَمْ إِنَّهُ لَا حُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ وَ لَكِنَّ هَوْلَاءَ يَقُولُونَ لَا إِمْرَةَ إِلَّا لِلَّهِ وَ إِنَّهُ لَا بُدَّ لِلنَّاسِ مِنْ أَمِيرٍ بَرًّا أَوْ فَاجِرٍ يَعْمَلُ فِي إِمْرَتِهِ الْمُؤْمِنُ وَ يَشْتَمَتُّعُ فِيهَا الْكَافِرُ وَ يَبْلُغُ اللَّهُ فِيهَا الْأَجَلَ وَ يَجْمَعُ بِهِ الْفَيْءَ وَ يَقَاتِلُ بِهِ الْعِدُوَّ وَ تَأْمَنُ بِهِ السُّبُلُ وَ يُوْخَذُ بِهِ لِلضَّعِيفِ مِنَ الْقَوِي حَتَّى يَشْتَرِيحَ بَرًّا وَ يَشْتَرِيحَ مِنْ فَاجِرٍ وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى أَنَّهُ عَ لَمَّا سَمِعَ تَحْكِيمَهُمْ قَالَ حُكْمَ اللَّهِ أَنْتَظِرُ فِيكُمْ وَقَالَ أَمَّا الْإِمْرَةُ الْبُرَّةُ فَيَعْمَلُ فِيهَا التَّقِيَّ وَ أَمَّا الْإِمْرَةُ الْفَاجِرَةُ فَيَتَمَتَّعُ فِيهَا الشَّقِيَّ إِلَى أَنْ تَنْقَطِعَ مُدَّتُهُ وَ تُدْرِكُهُ مَنِيَّتُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ٤٠] .

٨. برنامه ریزی عادلانه برای توزیع

برنامه ریزی عادلانه برای توزیع

٩. نظارت و رسیدگب به شکایت و احراء برنامه هائی که رسول خدا (ص) داشت

نظارت بر امور ، اشخاص ، شکایات و اجرای تمام برنامه هایی که رسول خدا (ص) داشت.

با این بیان سیمای کسانی که به اسم حکومت اسلامی در بلاد ، حکومت می کنند ، معین می شود.

١٠. تعلیم تربیت

تعلیم مردم [غرر] .

١١. مهربان و نرمخو

حاکم اسلامی همچون

پدر مهربان است :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَمَّا تَصَلُّوا إِلَيَّ لِرَجُلٍ فِيهِ ثَلَاثُ خِصَالٍ وَرَعَّ يَحْجُزُهُ عَنِ مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَحِلْمٌ يَمْلِكُ بِهِ غَضَبَهُ وَحُسَيْنٌ الْوَلَايَةَ عَلَيَّ مَنْ يَلِي حَتَّى يَكُونَ لَهُمْ كَالْوَالِدِ الرَّحِيمِ [كافي ، ج ۱ ، ص ۴۰۷] .

قاضی و امیر تعیین می کرد. کفار را دعوت میکرد و هر گاه بر شهر کفری حاکم می شد به جای خشونت می گفت : فَأَعْتَقَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ قَالَ أَنْتُمْ الطُّلُقَاءُ [قرب الإسناد ، ص ۱۷۰] .

۱۲. محوریت اجراء احکام بر مبنای قوانین اسلامی

_ حکومت اسلامی سلطه بر مردم و شهرها و پیروزی از هوس ها نیست بلکه مراد اجرای احکام و اداره مملکت طبق قوانین عادلانه اسلام است.

حاکم خدا است. أَلَا لَهُ الْحُكْمُ [انعام/ ۶۲] .

و حکومت به دست امام عادل است و وظیفه برداشتن غل ها (عقائد و رسوم خرافی) و اجرای احکام

اول کسی که دولت اسلامی تشکیل داد رسول الله (ص) بود که در کنار رسالت ، سیاستگذار بود.

روش حکومت قوانین الهی بود و چه قانون و حکمی از حکم خدا بهتر و مَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا [مائده/ ۵۰] .

۱۳. تبیین وظائف حاکم در پرتو کلام رسول خدا (ص) به معاذ بن جبل

همین که پیامبر (ص) معاذ بن جبل را حاکم یمن قرار داد فرمود : وظائف تو این است : آموزش مردم به تعلیمات قرآنی و حسن ادب و رفاقت و اظهار برنامه های اسلام و برگزاری نماز و موعظه و ارسال مبلغ به اطراف و نترسیدن از ملامت ها و سفارش به تقوی و راستگویی ، وفای به عهد ، ادای امانت ، خوش گویی ، سلام کردن ، توجه کردن به

یتیم ها ، خوش رفتاری و کظم غیظ و دوری از بدزبانی ، اطاعت گنهکاران و لزوم توبه در برابر هر گناه ، (السیر و بالسیر و العلانیه بالعلانیه) و مدارا با مردم همراه با خوش رویی.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَدَّبْتُكُمْ عَلَى الْأَخْلَاقِ الصَّالِحَةِ وَأَنْزَلْتُ النَّاسَ مَنَازِلَهُمْ خَيْرُهُمْ وَشَرُّهُمْ وَأَنْفَذْتُ فِيهِمْ أَمْرَ اللَّهِ وَلَا تُحَاشِ فِي أَمْرِهِ وَلَا مَالَهُ أَحَدًا فَإِنَّهَا لَيْسَتْ بِوَلَايَتِكَ وَلَا مَالِكَ وَأَدِّ إِلَيْهِمُ الْأَمَانَةَ فِي كُلِّ قَلِيلٍ وَكَثِيرٍ وَعَلَيْكَ بِالرَّفْقِ وَالْعَفْوِ فِي غَيْرِ تَرْكٍ لِلْحَقِّ يَقُولُ الْجَاهِلُ قَدْ تَرَكْتُ مِنْ حَقِّ اللَّهِ وَاعْتَذِرْ إِلَى أَهْلِ عَمَلِكَ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ خَشِيتُ أَنْ يَقَعَ إِلَيْكَ مِنْهُ عَيْبٌ حَتَّى يَغْذِرُوكَ وَ أُمَّتٌ أَمَرَ الْجَاهِلِيَّةِ إِلَّا مَا سَنَّهُ الْإِسْلَامُ وَأَظْهَرَ أَمْرَ الْإِسْلَامِ كُلَّهُ صَغِيرَهُ وَكَبِيرَهُ وَ لِيَكُنْ أَكْثَرُ هَمِّكَ الصَّلَاةَ فَإِنَّهَا رَأْسُ الْإِسْلَامِ بَعْدَ الْإِقْرَارِ بِالدِّينِ وَ ذَكَرِ النَّاسَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمَ الْآخِرِ وَ اتَّبِعِ الْمُؤَعِظَةَ فَإِنَّهُ أَقْوَى لَهُمْ عَلَى الْعَمَلِ بِمَا يَحِبُّ اللَّهُ ثُمَّ بُثَّ فِيهِمُ الْمُعَلِّمِينَ وَ اعْبُدِ اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تَرْجِعُ وَ لَا تَخَفْ فِي اللَّهِ لَوْمَةً لَائِمَةً وَ أَوْصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ وَ صِدْقِ الْحَدِيثِ وَ الْوَفَاءِ بِالْعَهْدِ وَ آدَاءِ الْأَمَانَةِ وَ تَرْكِ الْخِيَانَةِ وَ لِينِ الْكَلَامِ وَ بَذْلِ السَّلَامِ وَ حِفْظِ الْجَارِ وَ رَحْمَةِ الْيَتِيمِ وَ حُسْنِ الْعَمَلِ وَ قَصْرِ الْأَمَلِ وَ حُبِّ الْآخِرَةِ وَ الْجَزَعِ مِنَ الْحِسَابِ وَ لُزُومِ الْإِيمَانِ وَ الْفِقْهِ فِي الْقُرْآنِ وَ كَظْمِ الْغَيْظِ وَ خَفْضِ الْجَنَاحِ وَ إِيَاكَ أَنْ تَشْتِمَ مُسْلِمًا أَوْ تُطِيعَ آثِمًا أَوْ تَعْصِيَ إِمَامًا عَادِلًا أَوْ تُكَذِّبَ صَادِقًا أَوْ

تُصَدِّقُ كَاذِبًا وَ اذْكَرُ رَبِّكَ عِنْدَ كُلِّ شَجَرٍ وَ حَجَرٍ وَ اُحْدِثْ لِكُلِّ ذَنْبٍ تَوْبَةً السِّرِّ بِالسِّرِّ وَ الْعَلَانِيَةَ بِالْعَلَانِيَةِ يَا مُعَاذُ لَوْ لَا اَنْنِي اَرَى اَلَا نَلْتَقِي اِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَقَصْرَتْ فِي الْوَصِيَّةِ وَ لَكُنْتِي اَرَى اَنْ لَمَا نَلْتَقِي اَيِّدًا ثُمَّ اَعْلَمُ يَا مُعَاذُ اَنْ اَحْبَبَّكُمْ اِلَى مَنْ يَلْقَانِي عَلَي مِثْلِ الْحَالِ الَّتِي فَارَقْتَنِي عَلَيْهَا [تحف العقول ، ص ۲۵] .

۶. امتیازات

۱. انگیزه ها

اطلاعت خدا ، امر به معروف ، خدمت به خلق ، کوبیدن ظالم ، برقراری عدالت ، برچیدن ظلم و... نه اقتصاد و شکم

۲. بینش و عقائد

اجل را به دست خدا دانستن ، دنیا را نهایت نمی داند.

۳. ابزار

قَالَ امِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : اَتَأْمُرُونِي اَنْ اَطْلُبَ النَّصْرَ بِالْجَوْرِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۲۶] .

ماجرای ماه گرفتن شب وفات ابراهیم فرزند رسول خدا (ص)

مهلت برای ترک نماز و بت پرستی خواستن رسول خدا (ص) اجازه نداد.

بنی عامر به پیامبر (ص) گفت هزار یار به شرط آن که بعد از تو رهبر ما نپذیرفت.

۴. زمینها

چون الهی است و با امداد الهی نوعا در شرایطی قیام می فرمودند که کسی احتمال پیروزی نمی داد.

۵. مصونیت از هر گونه خطاوشک و انحراف

مصونیت از هر گونه خطا و شک و انحراف

۶. جامعیت

سیاستش همراه با عبادت و عبادتش همراه با سیاست است. نمونه آن را در نماز جمعه و جماعات و حج مشاهده می فرمایید.

۷. قداست

از دیگر امتیازات حکومت اسلامی و قوانین آسمانی است زیرا فرمان از خداست نه از انسان هایی همچون خود ما ، دستور از

آفریدگار هستی است.

همین قداست و ایمان به قانون‌گزار و مصونیت بزرگترین عامل برای انجام و اجراء فرمان الهی است و حتی موارد خلوت همان قدرت

ایمان قوی ترین عامل برای انسان است.

۸. دستورات اسلامی برای همه زمانها

هر چه از عمر علم می گذرد حقایقش بازتر و احکامش و فلسفه آن روشن تر می شود.

۹. مصلحت محور

در قوانین اسلام مصلحت واقعی در نظر گرفته شده نه تمایلات فرد و اکثریت یا اقلیت

۱۰. غیر وابسته به افراد

از وابستگی های شخصی و گروهی و حزبی و از هر گونه عواملی که میتواند در کشش های مثبت و منفی اثرپذیر باشد دور است.

۱۱. مساوات

تمام مردم در برابر قانون یکسان و احدی حق و تو ندارد.

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: لَوْ كَانَ الْمَالُ لِي لَسَوَّيْتُ بَيْنَهُمْ فَكَيْفَ وَ إِنَّمَا الْمَالُ مِالُ اللَّهِ أَلَا وَ إِنَّ إِعْطَاءَ الْمَالِ فِي غَيْرِ حَقِّهِ تَبْذِيرٌ وَ إِسْرَافٌ وَ هُوَ يَرْفَعُ صَاحِبَهُ فِي الدُّنْيَا وَ يَضَعُهُ فِي الْآخِرَةِ وَ يَكْرِمُهُ فِي النَّاسِ وَ يَهِينُهُ عِنْدَ اللَّهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۲۶] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: أَمَّا بَعِيدُ فَإِنَّ اللَّهَ جَعَلَكَم فِي الْحَقِّ جَمِيعاً سَوَاءً أَسْوَدَكُمْ وَ أَحْمَرَكُمْ وَ جَعَلَكَم مِنَ الْوَالِي وَ جَعَلَ الْوَالِي مِنْكُمْ بِمَنْزِلَةِ الْوَلَدِ مِنَ الْوَالِدِ وَ الْوَالِدِ مِنَ الْوَلَدِ فَجَعَلَ لَكُمْ عَلَيْهِ إِنْصَافَكُمْ وَ التَّعْدِيلَ بَيْنَكُمْ وَ الْكِفَّ عَنْ فَيْئِكُمْ فَإِذَا فَعَلَ مَعَكُمْ ذَلِكَ وَ جَبَّتْ عَلَيْكُمْ طَاعَتُهُ فِيمَا وَافَقَ الْحَقَّ [وقعه صفین ، ص ۱۲۶] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ لَا يَتَّبِعِي أَنْ يَكُونَ الْمَخْلُوقُ حُبُّهُ لِمَعْصِيَةِ اللَّهِ فَلَا طَاعَةَ فِي مَعْصِيَتِهِ وَ لَا طَاعَةَ لِمَنْ عَصَى اللَّهَ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۳۹] .

— قَالَ الصَّادِقُ: مَا يَحْكُمُ لَهُ فَإِنَّمَا يَأْخُذُ سُحْتاً وَ إِنْ كَانَ حَقّاً ثَابِتاً لِأَنَّهُ أَخَذَهُ بِحُكْمِ الطَّاعُوتِ وَ قَدْ أَمَرَ اللَّهُ أَنْ يَكْفَرَ بِهِ [كافي

، ج ۱ ، ص ۶۷] .

— آیین دادرسی اسلامی از دادگاه های نظامی ، دادگاه های عادی ، دادگاه کارمندان عالیرتبه خبری نیست. همه یک نوع و با یک معیار خواهد بود.

۱۲. عدالت

— در حکومت من شما همه (بدون در نظر گرفتن طبقات و حسب و نسب و نژاد و...) آزمایش می شوید. لایق ها از نالایق ها غربال می شوند. یک انقلابی در نظام به وجود می آید همچون انقلاب در دیگ جوشان. چه عزیزانی ذلیل و بالعکس و چه عقب نگاه داشته شدگانی که به جلو و جلوافتاده های نالایقی که به عقب برگردانده خواهند شد.

۱۳. اصالت دادن به ارزشها

— حاکم اسلامی اگر گناه و خلافی کرد و از عدالت افتاد خود به خود منزل می شود بدون تشریفات و آحاد ملت حق نظارت و انتقاد از او دارند.

— در جنگ بدر پیامبر (ص) پیروز شد و اسیرانی از کفار گرفت. بعضی از اسراء با دادن پول و مال آزاد ، بعضی با دادن اسلحه آزاد شدند. ولی کسانی که سواد داشتند پیامبر (ص) به جای پول و اسلحه شرط آزادی آنان را آموزش خواندن و نوشتن به ده نفر کودک مسلمان قرار داد.

۱۴. سادگی و صداقت

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : لَا تُكَلِّمُونِي بِمَا تُكَلِّمُونَ بِهِ الْجَبَابِرَةَ وَلَا تَتَحَفَّظُوا مِنِّي بِمَا يَتَحَفَّظُ بِهِ عِنْدَ أَهْلِ الْبَادِرَةِ وَلَا تُخَالِطُونِي بِالْمُصَانَعَةِ وَلَا تَتَّظُّنُوا بِي اسْتِثْقَالًا فِي حَقِّ قِيلَ لِي [نهج البلاغه ، خطبه ۲۱۶] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : إِنَّ اللَّهَ جَعَلَنِي إِمَامًا لِحَلْقِهِ فَفَرَضَ عَلَيَّ التَّقْدِيرَ فِي نَفْسِي وَ مَطْعَمِي وَ مَشْرَبِي وَ مَلْبَسِي كَضِعْفَاءِ النَّاسِ كِي يَقْتَدِي الْفَقِيرُ بِفَقْرِي وَ لَا يَطْغَى الْغَنِيُّ غِنَاهُ [کافی ، ج ۱ ، ص ۴۱۰]

٧. مديران حكومت

١. كار گزاران

١. شايسته

(١) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: يَكْرِمُ كَرِيمٌ كُلَّ قَوْمٍ وَيُوَلِّيهِ عَلَيْهِمْ [مكارم الأخلاق، ص ١٣].

(٢) فَاصْطَفِ لَوْلَمَايِهِ أَعْمَالَكَ أَهْلَ الْوَرَعِ وَالْعِلْمِ وَالسِّيَاسَةِ وَتَوَخَّ مِنْهُمْ أَهْلَ التَّجْرِبَةِ وَالْحَيَاءِ مِنْ أَهْلِ الْبُيُوتَاتِ الصَّالِحَةِ وَالْقِدَمِ فِي الْإِسْلَامِ [تحف العقول، ص ١٣٧].

(٣) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: الرَّفْقُ رَأْسُ الْحِكْمَةِ اللَّهُمَّ مَنْ وَلى شَيْئاً مِنْ أُمُورِ أُمَّتِي فَارْفُقْ بِهِ وَمَنْ شَقَّ عَلَيْهِمْ فَاشْقُقْ عَلَيْهِ [عوالي اللآلي، ج ١، ص ٣٧١].

(٤) وَ كَانَ النَّبِيُّ (ص) وَ ينفذ الحق و ان عاد ذلك عليه بالضرر او على اصحابه [الميزان، ج ٦، ص ٣٢٩ فى سيره النبى (ص)].

(٧) قال رسول الله (ص): اذا اراد الله بقوم خيرا ولى عليهم حُلَمَاءَهُمْ وَ قضى بينهم علمائهم و جعل المال فى سِيَمَحَائِهِمْ و اذا اراد بقوم شراً ولى عليهم سفهائهم و قضى بينهم جُهَالَهُمْ وَ جَعَلَ المال فى بُخْلَائِهِمْ [نهج الفصاحه، ١٥٠].

٢. ناشايسته

(١) (به عثمان حنيف) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: مَا ظَنَنْتُ أَنَّكَ تُجِيبُ إِلَى طَعَامِ قَوْمِ عَائِلِهِمْ مَجْفُوقٍ وَ غَيْبِهِمْ مَدْعُوقٍ فَانْظُرْ إِلَى مَا تَقْضُمُهُ مِنْ هَذَا الْمَقْضَمِ فَمَا اشْتَبَهَ عَلَيْكَ عِلْمُهُ فَالْفِظْهُ وَ مَا أَيْقَنْتَ بِطِيبِ وُجُوهِهِ فَانْلُ مِنْهُ أَلَا وَ إِنَّ لِكُلِّ مَأْمُومٍ إِمَاماً يَقْتَدِي بِهِ وَ يَسْتَضِيءُ بِنُورِ عِلْمِهِ أَلَا وَ إِنَّ إِمَامَكُمْ قَدْ اكَتَمَى مِنْ دُنْيَاهُ بِطَمْرِيهِ (دو لباس كهنه) وَ مِنْ طُعْمِهِ بِقُرْصِيهِ أَلَا وَ إِنَّكُمْ لَا تَقْدِرُونَ عَلَى ذَلِكَ وَ لَكِنْ أَعْيُونِي بِوَرَعٍ وَ اجْتِهَادٍ وَ عِفَّةٍ وَ سَدَادٍ فَوَاللَّهِ مَا كُنْتُ مِنْ دُنْيَاكُمْ تَبْرَأُ وَ لَا ادَّخَرْتُ مِنْ غَنَائِمِهَا وَفَرَأُ وَ

لَمَّا أُعِيدَتْ لِي إِلَى ثَوْبِي طَمْرًا وَ لَا حُزْتُ مِنْ أَرْضِهَا شَبْرًا وَ لَا أَخَذْتُ مِنْهُ إِلَّا كَقُوتِ أَتَانٍ دَبْرِهِ وَ لَهِيَ فِي عَيْنِي أَوْهَى وَ أَوْهَنُ مِنْ عَفْصِهِ مَقْرَهُ بَلَى كَانَتْ فِي أَيْدِينَا فَدَكَ مِنْ كُلِّ مَا أَظَلَّتْهُ السَّمَاءُ فَشَدَّحَتْ عَلَيْهَا نُفُوسُ قَوْمٍ وَ سَيَّخَتْ عَنْهَا نُفُوسُ قَوْمٍ آخِرِينَ وَ نِعْمَ الْحَكْمُ اللَّهُ وَ مَا أَصْنَعُ بِفَدَاكَ وَ غَيْرِ فَدَاكَ وَ النَّفْسُ مَظَانُّهَا فِي غَدِّ جَدَّتْ تَنْقَطِعُ فِي ظُلْمَتِهِ آثَارُهَا وَ تَغِيْبُ أَخْبَارُهَا وَ حُفْرَةُ لَوْ زِيدَ فِي فُسَيْحَتِهَا وَ أَوْسِيَعَتْ يَدَا حَافِرِهَا لَأَضْغَطَهَا الْحَجْرُ وَ الْمَدْرُ وَ سَدَّ فُرْجَهَا التُّرَابُ الْمَتْرَاكُمُ وَ إِنَّمَا هِيَ نَفْسِي أَرُوضُهَا بِالتَّقْوَى لِتَأْتِي آمِنَهُ يَوْمَ الْخَوْفِ الْمَأْكِبِ وَ تَثْبُتَ عَلَى جَوَانِبِ الْمَرْزَلِقِ وَ لَوْ شِئْتُ لَأَهْتَدَيْتُ الطَّرِيقَ إِلَى مُصَيَّفِي هَذَا الْعَسَلِ وَ لُبَابِ هَذَا الْقَمِيحِ وَ نَسَائِحِ هَذَا الْقَزِّ وَ لَكِنْ هِيَ هَاتِ أَنْ يَغْلِبَنِي هَوَايَ [نهج البلاغه ، نامه ۴۵] .

(۲) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: أَمِيرُ الْقَوْمِ أضعفُهُمْ دَابَّةً [الجعفریات ، ص ۷۹] .

(۳) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ التَّمَارِ قَالَ: "أَتَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ سُوقَ الْكَرَابِيسِ فَاشْتَرَى ثَوْبَيْنِ أَحَدُهُمَا بِثَلَاثَةِ دَرَاهِمٍ وَ الْآخَرَ بِدِرْهَمَيْنِ فَقَالَ يَا قَتْبَرُ خُذِ الَّذِي بِثَلَاثَةِ" [المناقب ، ج ۲ ، ص ۹۷] .

(۴) سلمان روی پای پیامبر (ص) افتاد تا ببوسد. پیامبر (ص) او را نهی کرده و فرمود: یا سَلِمَانُ لَا تَصْبِغْ بِي مَا تَصْبِغُ الْأَعَاجِمُ بِمُلُوكِهَا أَنَا عَبْدٌ مِنَ عِبِيدِ اللَّهِ آكُلُ مِمَّا يَأْكُلُ الْعَبْدُ وَ أَفْعُدُ كَمَا يَقْعُدُ الْعَبْدُ [تأویل الآيات الظاهره ، ص ۴۷۲] .

(۵) امام صادق (ع) می فرماید: حضرت علی (ع) دید بعضی دنبالش راه می روند. حضرت (ع) فرمود: کاری دارید؟ گفتند نه. فرمود برگردید ، إِنَّ

مَشَى الْمَاشِي مَعَ الرَّكَبِ مَفْسَدَةً لِلرَّكَبِ وَ مَذَلَّةً لِلْمَاشِي [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٤٠] .

٦) رئیس دولت روی خاک می نشست وایکم رسول الله روز بیعت با حضرت علی (ع) جشنی و تاجگذاری نبود. قدرت خود را تحمیل نمی کرد.

عَنْ أَبِي تَمِيمَةَ الْهَجِيمِيِّ قَالَ : " وَفَدْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ص فَوَجِدْتُهُ قَاعِدًا فِي حَلْقِهِ فَقُلْتُ أَيَكُم رَسُولُ اللَّهِ فَلَمَّا أَدْرَى أَشَارَ إِلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ ص فَقَالَ أَنَا رَسُولُ اللَّهِ ص " [كنزالفوائد ، ج ١ ، ص ٢١٢] .

٢. شرائط حاکم

١. بایسته

١. اخلاقی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص : لَمَّا تَصَلَّحَ الْأَمِيرُ إِلَّا لِرَجُلٍ فِيهِ ثَلَاثُ خِصَالٍ وَرَعٌ يَحْجُزُهُ عَنْ مَعَاصِي اللَّهِ وَ حِلْمٌ يَمْلِكُ بِهِ غَضَبَهُ وَ حَسِينُ الْوَلِيَّيْهِ عَلَى مَنْ يَلِي حَتَّى يَكُونَ لَهُمْ كَالْوَالِدِ الرَّحِيمِ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٠٧] .

اگر حکومت طبق لیاقت ها و به طور طبیعی صورت گرفت ، حکومت خدایی و گرنه مصنوعی و زور است. قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكُ الْمُلْكِ تُوتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَ تَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ [آل عمران/ ٢٦] .

من تقدم على قوم من المسلمين و هو يرى ان فيهم من هو أفضل منه فقد خان الله و رسوله و المسلمين [مجمع الزوائد ، به نقل روحانی] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : لا- تقبلن في استعمال عمالك و أمرائك شفاعه إلا شفاعه الكفايه و الأمانه [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ٢٠ ، ص ٢٧٦] .

٢. علمی

من استعمل عاملا من المسلمين و هو يعلم ان فيهم من هو اولى بذالك منه و اعلم بكتاب الله و سنه نبيه فقد خان الله و رسوله و جميع المسلمين [سنن بيهقي ، ج ١٠ ، ص ١١ به نقل از حکومت روحانی] .

علاوه

بر بلوغ و عقل و رشد و علم :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَحَقَّ النَّاسِ بِهَذَا الْأَمْرِ أَقْوَاهُمْ عَلَيْهِ وَ أَعْلَمُهُمْ بِأَمْرِ اللَّهِ فِيهِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٧٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَا وَكَلْتُ أُمَّةً قَطُّ أَمْرَهَا رَجُلًا وَ فِيهِمْ مَنْ هُوَ أَعْلَمُ مِنْهُ إِلَّا لَمْ يَزَلْ يَذْهَبُ أَمْرُهُمْ سَيْفَالًا حَتَّى يَرْجِعُوا إِلَى مَا تَرَكَوا [كتاب سليم بن قيس ، ص ٦٥١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ أَمَّ قَوْمًا وَ فِيهِمْ أَعْلَمُ مِنْهُ أَوْ أَفْقَهُ مِنْهُ لَمْ يَزَلْ أَمْرُهُمْ فِي سَفَالٍ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٩٣] .

٣. اعتقادی

قَالَ الْحَسَنِ بْنُ عَلِيٍّ : فَلَعَمْرِي مَا الْإِمَامُ إِلَّا الْحَاكِمُ بِالْكِتَابِ الْقَائِمُ بِالْقِسْطِ الدَّائِنُ بِدِينِ الْحَقِّ الْحَابِسُ نَفْسَهُ عَلَى ذَاتِ اللَّهِ [إرشاد مفيد ، ج ٢ ، ص ٣٩] .

٢. نبايسته

١. اخلاقی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : قَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّهُ لِمَا يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ الْوَالِي عَلَى الْفُرُوجِ وَ الدَّمَاءِ وَ الْمَغَانِمِ وَ الْأَحْكَامِ وَ إِمَامِهِ الْمُسْلِمِينَ الْبَخِيلُ فَتَكُونَ فِي أَمْوَالِهِمْ نَهْمَتُهُ وَ لِمَا الْجَاهِلُ فِيضَةً لَمْ يَهْمُ بِجَهْلِهِ وَ لَا الْجَافِي فَيَقْطَعُهُمْ بِجَفَائِهِ وَ لَا الْحَائِفُ لِلدُّوَلِ فَيَتَّخِذُ قَوْمًا دُونَ قَوْمٍ وَ لَا الْمُرْتَشِي فِي الْحُكْمِ فَيَذْهَبَ بِالْحَقُوقِ وَ يَقِفَ بِهَا دُونَ الْمَقَاطِعِ وَ لَا الْمُعْطَلُ لِلسُّنَّةِ فَيَهْلِكُ الْأُمَّةَ [نهج البلاغه ، خطبه ١٣١] .

عبدالله بن عباس واسطه شد که امام استانداری بصره را به طلحه و زبیر بدهد. فرمود : ... لولا ما ظَهَرَ لِي مِنْ حِرْصِهِمَا عَلَى الْوَلَايَةِ لَكَانَ لِي فِيهِمَا رَأْيٌ [الامامه و السياسه ، ج ١ ، ص ٤٢ ، به نقل روحانی] .

قال رسول الله (ص) : اَمَّا وَاللَّهِ لَا تُؤَلَّى هَذَا الْعَمَلُ أَحَدًا سِوَهُ أَوْ أَحَدًا

حَرَصَ عَلَيْهِ. [نظام الحكم و الاداره فى الاسلام ، ص ۳۰۲ ، به نقل حكومت روحانى] .

۲. اجتماعى

لَا تَرْكُنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا [هود/ ۱۱۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: إِنَّ الرِّئَاسَةَ لَا تَصِيحُ إِلَّا لِأَهْلِهَا فَمَنْ دَعَا النَّاسَ إِلَى نَفْسِهِ وَفِيهِمْ مَنْ هُوَ أَعْلَمُ مِنْهُ لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [إختصاص مفيد ، ص ۲۵۱] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: مَنْ ضَرَبَ النَّاسَ بِسَيْفِهِ وَدَعَاهُمْ إِلَى نَفْسِهِ وَفِي الْمُسْلِمِينَ مَنْ هُوَ أَعْلَمُ مِنْهُ فَهُوَ ضَالٌّ مُتَكَلِّفٌ [كافي ، ج ۵ ، ص ۲۶] .

قَالَ الصَّادِقُ: اتَّقُوا الْحُكُومَةَ فَإِنَّ الْحُكُومَةَ إِنَّمَا هِيَ لِلْإِمَامِ الْعَالِمِ بِالْقَضَاءِ الْعَادِلِ فِي الْمُسْلِمِينَ لِنَبِيِّ أَوْ وَصِيِّ نَبِيِّ [كافي ، ج ۷ ، ص ۴۰۶] .

۳. فامیلی

گردنبند عاریه مضمونه را دید و انتقاد و به دخترش فرمود :

يَا بِنْتَ عَلِيٍّ بِنِ أَبِي طَالِبٍ لَا تَذْهَبِي بِنَفْسِكَ عَنِ الْحَقِّ أَكُلُّ نِسَاءِ الْمُهَاجِرِينَ تَتْرِكِينَ فِي هَذَا الْعِيدِ بِمِثْلِ هَذَا [تهذيب الأحكام ، ج ۱۰ ، ص ۱۵۱] .

(۶) با برادر :

عقيل تقاضایی كرد. امام (ع) فرمود : روز جمعه بيا. او آمد. امام (ع) مردم را به او در جمعه نشان داد و فرمود : مَا تَقُولُ فِي مَنْ خَانَ هَوْلَاءِ أَجْمَعِينَ [المناقب ، ج ۲ ، ص ۱۰۹] .

(و ماجرای آهن داغ کرده در خطبه ۲۲۴ معروف است که هر دو مطلب مجسم نمودن داشت.)

۳. وزیر

۱. شایسته

(۱) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: أَصْلِحْ وَزِيرَكَ فَإِنَّهُ الَّذِي يَقُودُكَ إِلَى الْجَنَّةِ وَ النَّارِ [عواليالکلی ، ج ۱ ، ص ۲۹۳] .

(۲) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: مَا مِنْ أَحَدٍ وَلِيَ شَيْئًا مِنْ أُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَأَرَادَ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا إِلَّا

جَعَلَ اللَّهُ لَهُ وَزِيْرًا صَالِحًا إِنَّ نَسِي ذِكْرَهُ وَإِنْ ذَكَرَ أَعَانَهُ وَإِنْ هَمَّ بِشَرٍّ كَفَّهُ وَزَجْرَهُ [أعلام الدين ، ص ٢٩٥].

٢. ناشایسته

٣) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: مَنْ خَانَهُ وَزِيْرَهُ فَسَدَ تَدْبِيْرُهُ [غررالحكم ، ص ٣٤٥].

١. حکومت بنی عباس در تاریخ

١. عوامل ظهور و پیدایش

به خاطر اوج فساد در حکومت اموی و شورشهای فراوان جامعه آمادگی کامل برای هر نوع حرکت جدید داشت. عباسیان در چنین شرایطی چند خط مشی را انتخاب کردند.

١- شعارهای فریبنده: نجات مردم از ظلم و ستم بنی امیه - نوید آزادی و رهایی - ایجاد حکومت عدل و صلح و برابری و برقراری امنیت و اینها وعده های انتخاباتی عباسیان بود.

٢- استفاده از غیر اعراب: شرائط به گونه ای بود که بین اعراب چند دستگی حاکم بود و ضمناً در زمان بنی امیه غیر اعراب مظلوم و مطرود بودند و به هر ندایی حاضر بودند لبیک بگویند.

حجاج دستور داده بود در کوفه جز عرب کسی حق امامت جماعت ندارد. [عقدالفرید ، ج ١ ، ص ٢٠٧].

غیرعربها (ایرانیان) را از بصره و شهرهای اطراف بیرون رانده در حالی که ناله وامحمدا و والحمدای آنان بلند بود ، به طوری که اهالی بصره هم با آنها هم ناله شدند. [السیاده العربیه ، ص ٥٦].

توهین و تحقیر ایرانی ها به جایی رسید که گفتند: نماز را نمی شکنند جز خری یا سگی یا یکی از موالی. [عقدالفرید ، ج ٢ ، ص ٢٧٠].

مردی از غیراعراب با دختری از اعراب ازدواج کرد ، محمدبن بشیر با سرعت خبر را به مدینه برده و به حاکم شکایت کرد. والی ، ازدواج را به هم زده و ٢٠٠ ضربه شلاق

به داماد بیچاره زد و موی سر و ریش و ابرویش را تراشید. [اغانی، ج ۱۴، ص ۱۵۰].

[زندگانی امام رضا (ع)، تألیف: جعفر مرتضی، ص ۱۹].

یکی از علل شکست قیام مختار این بود که او از غیر اعراب کمک گرفت و اعراب از دور او پراکنده شدند.

در زمان امویان رسم بود و هرگاه عربی از بازار می آمد و باری همراه داشت و مولایی را می دید آن بار را به او می سپرد و غیر عرب حق خودداری نداشت. [ضحی الاسلام، ج ۱، ص ۲۵].

حتی پسران خلیفه که از مادران غیر عرب زاده شده بودند حق خلافت نداشتند. [عقدالفرید، ج ۶، ص ۱۳۰].

[زندگانی امام رضا (ع)، تألیف: جعفر مرتضی].

۳- عباسیان در آغاز امر دعوت و انقلاب خود را به اهل بیت مربوط ساختند.

تاریخچه: چون علی (ع) در گذشت، محمد بن حنیفه از دو برادر خود حسن (ع) و حسین (ع) میراث علمی خود را طلب کرد. ایشان صحیفه ای به او دادند که علوم و اخباری در آن بود؛ از جمله حکومت عباسیان را پیش گویی کرده بود و محمد بن حنیفه این قضیه را فقط برای عبدالله بن عباس بیان کرده بود و صحیفه به دست ابوهاشم فرزند محمد بن حنیفه و سپس به دست بنی عباس افتاد تا اینکه در اثنای جنگ با مروان صحیفه را از دست دادند (مروان آخرین خلیفه اموی) و در سخنان خلفای بنی عباس بسیار از این صحیفه یاد شده از جمله در نامه مأمون به بنی عباس.

آغاز پیدایش عباسیان با دعوت ابوهاشم فرزند محمد بن حنیفه شروع شده و او کسانی مثل:

محمد بن علی بن عبدالله بن عباس و معاویه بن عبدالله بن جعفر بن ابی طالب

و عبدالله بن حارث و... را تشکیل داد و این ۳ نفر وقت مرگ بر بسترش حاضر شده و او این ۳ نفر را از داعیان خود مطلع کرد. محمد بن علی و معاویه بن عبدالله آن صحیفه را خواندند و هر کدام برای خود جداگانه تشکیلاتی به راه انداختند و ادعای وصایت ابوهاشم را کردند. پس از مرگ معاویه پسرش عبدالله بن معاویه ادعای وصایت ابوهاشم را کرده، پیروانی پیدا کرد که قائل به امامت او شدند تا بالاخره به قتل رسید. [زندگانی امام رضا (ع)، تألیف: جعفر مرتضی].

اما محمد بن علی زیرک و تیزهوش بود؛ تمام نیروها را به دور خود جمع کرد و خط مشی اش اینها بود:

۱- از علویانی که از نظر علمی از او بالاتر بودند پروا می کرد و حتی از نفوذ آنان به سود خویش استفاده می کرد.

۲- از گروه های سیاسی که در مسیر مصلحت دعوتش نبودند فاصله می گرفت.

۳- سعی می کرد با مخفی کاری و رد گم کردن حاکمان بنی امیه را اغفال کند، حتی فرزندانش از اهدافش بی خبر بودند.

او مرکز فعالیت خود را در خراسان قرار داد و سرزمین ها را به علوی عثمانی، عمری ابوبکری و عثمانی تقسیم کرد.

او به والیان خود دستور داد از فاطمیان دوری کنند و خودش به علویان وانمود می کرد علاقه مند است.

او به مبلغان خود شعارهای مبهمی که با چند گروه قابل انطباق است آموزش داد و فردی را برای رهبری نهضت معرفی نمی کرد مانند شعارالرضا من ال محمد (ص) و اهل بیت و امثال آن. (آغاز فعالیت او سال ۱۰۰ شروع کرد)

سقا و منصور ۲ فرزند

محمد بن علی بودند.

خلاصه ، بنیانگذار سلسله عباسیان تا حدود سی سال با کمال پنهان کاری پایه های حکومت خود را ریخت. [زندگانی امام رضا (ع) ، تألیف : جعفر مرتضی ، ص ۲۴] .

۲. وضع خلفای بنی عباس :

۱. مالی

۱- منصور :

هنگام مرگ ۶۰۰ میلیون درهم و ۱۴ میلیون دینار به جای گذاشت. [مروج الذهب ، ج ۳ ، ص ۳۰۸] .

۲- هارون :

فقط درآمد سالیانه مادرش خیزران ۱۶۰ میلیون درهم که معادل نصف مالیات مملکت اسلامی بود. با محاسبه ای می توان گفت مادر هارون از ثروتمندترین مرد جهان امروز پول دارتر بوده و بعد از مرگش همه به هارون رسید. [جرجی زیدان ، ج ۲ ، ص ۱۵۵] .

عایدات پزشک هارون حدود ۵ میلیون درهم در سال بود. هارون یک نگین یاقوت داشت که ۴۰ هزار دینار خریداری کرد.

۳- معتز :

مادر معتز ۲ میلیون دینار طلا و جواهرات در خانه داشت. [جرجی زیدان ، ج ۲ ، ص ۱۹۶] .

۴- محمد بن واثق :

مادرش سالیانه ۱۰ میلیون دینار از بیت المال بر می داشت. [طنطاوی ، ج ۲۱ ، ص ۱۴۴ - جرجی زیدان ، ج ۲ ، ص ۱۵۵] .

۵- المکتفی بالله : هنگام مرگش جمع اموالش حدود ۱۰۰ میلیون دینار بود. [جرجی زیدان ، ج ۵ ، ص ۱۳۸] .

المکتفی صد هزار دست لباس دوخته و ندوخته و هزاران فرش و ملافه و... داشت.

۶- عبدالرحمن ناصر خلیفه اموی در اندلس سالی ۲۰ میلیون دینار پس انداز می کرد و پس از مرگش حدود ۵ میلیارد دینار در خزانه داشت. [جرجی زیدان ، ج ۲ ، ص ۴۵] .

۷- مستنصر : وزیرش افضل ۵۰۰ صندوق لباس داشت و صد میخ

طلا که هر یک ۱۰۰ مثقال وزن داشت. هر ده عدد لباس یک میخ. [جرجی زیدان ، ج ۲ ، ص ۱۹۶] .

۸- المتقی ۸۰ شتر آب کش داشت که روزانه برای مطبخ و حرم سرا آب می آوردند.

۹- مستنصر : ۱۸ هزار تکه بلور که بهای هر یک ۱۰ تا هزار دینار بود ، ۲۳ هزار مجسمه و ۴ هزار فرش. [جرجی زیدان ، ج ۲ ، ص ۱۴۸] .

۱۰- مقاتل الطالین : در زمانی که خلفای عباسی هزاران دست لباس داشتند علویان تنها یک لباس برای نماز داشتند. [سفینه ، ج ۲ ، ص ۶۸۴] .

۲. اعتقادی

منصور : خداوند با اعطای خلافت به ما که میراث بر پیامبر هستیم ما را اکرام نمود. [طبری ، ج ۱۰ ، ص ۴۳۲] .

پس از منصور نیز استدلال خلفا بر میراث بود.

منصور در نامه ای به محمد بن عبدالله بن حسن نوشت که عباس از جمله چیزهایی که از پیامبر (ص) به ارث برد خلافت بود و این میراث بین فرزندان او منتقل شد. [طبری ، ج ۱۰ ، ص ۲۱۵] .

هارون : ما از پیامبر خدا ارث می بریم و خلافت خدا در میان ما باقی می ماند. [البدایه ، ج ۱۰ ، ص ۲۱۷] .

امین : هنگام بیعت با مردم گفت : خلافت خدا و میراث پیامبر به هارون الرشید منجر شد. [تاریخ یعقوبی ، ج ۳ ، ص ۱۶۳] .
زندگانی امام رضا (ع) ، تألیف : جعفر مرتضی ، ص ۵۲] .

۳. اهداف عباسیان در ارتباط با اهل بیت و علویان

۱. تشکیل حکومت

عباسیان ناگزیر بودند نهضت و دعوت خود را به اهل بیت پیوند دهند ، زیرا :

۱- نظر بنی

امیه را از خود منصرف کنند.

۲- اعتماد مردم و پشتیبانی آنان را به خود جلب کنند.

۳- دعوتشان با زشتی تلقی نشود، چون تا آن زمان عباسیان معروفیتی نداشتند؛ برخلاف علویان.

۴- اطمینان و اعتماد علویان را جلب کنند به شکلی که در مقابل اینها جبهه نگیرند تا اینها تضعیف شوند، حتی نامه نوشتند به امام صادق (ع) که نهضت را به اسم ایشان عنوان کنند. [تاریخ یعقوبی، ج ۳، ص ۸۷].

۵- استمداد از قسمت های بزرگی از کشور پهناور اسلام، مثل ایران که علاقه مند به اهل بیت بودند که همین طور هم شد و پایه های حکومت عباسی را مردم خراسان ریختند و بازو و شمشیر آنان بود که پیروزی را تضمین کرد.

توجه: محمد بن علی بنیان گذار عباسیان با سیاست خاصی به تدریج رابطه نهضت را با اهل بیت کمتر می کرد.

۱- دعوت در آغاز برای علویان.

۲- دعوت برای اهل بیت و خاندان پیامبر (ص) و عترت.

۳- دعوت برای آلِ الرَّضَا مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ (ص)

۴- طرح خلافت از راه ارث برای ابن عباس و ادعای خون خواهی علویان به عنوان پسرعمو.

[زندگانی امام رضا (ع)، تألیف: جعفر مرتضی، ص ۲۸].

منصور سه مرتبه (در راه مکه، در خود مکه و در مدینه) با محمد بن عبدالله علوی (از فرزندان امام حسن (ع)) بیعت کرد، ولی بالاخره همین محمد بن عبدالله به دست عباسیان به قتل رسیده و زمانی که شخصی به منصور گفت: وقتی در راه مکه با هم بودیم با او بیعت کردی، پس چرا بی وفایی کردی؟ منصور به او دشنام داده و

او هم پاسخ دشنام را داد؛ بالاخره اعدام شد. [کامل ابن اثیر، ج ۵، ص ۱۲].

وقتی سر محمد بن عبدالله را به مدینه آوردند؛ مطیر بن عبدالله به منصور گفت: شهادت می دهم تو به من گفتی محمد بهترین فرد بنی هاشم است و تو با او بیعت کردی. منصور دستور داد میخ در چشمانش کوفتند. [المحاسن و المساوی، ص ۴۸۲].

مردم از اهل بیت، علویان را می فهمیدند، ولی عباسیان به تدریج کلمه اهل بیت را تعمیم دادند ولی این مطلب را حتی نزدیکان عباسیان هم نمی دانستند، حتی ابومسلم خراسانی برپا دارنده حکومت عباسی به اشتباه افتاده به امام صادق (ع) نامه می نویسد که من مردم را به پیروی از اهل بیت فراخوانده ام، اگر رغبتی داری با شما بیعت می کنم که امام (ع) هم پاسخ می دهند: "تو از مردان من نیستی و زمانه نیز زمان من نیست". و به دنبال این نامه ابومسلم مؤاخذه می شود و بعد از اینکه متوجه شد منظور از اهل بیت عباسیان هستند عذرخواهی کرد. [زندگانی امام رضا (ع)، تألیف جعفر مرتضی، ص ۳۲].

پس از گسترش حرکت، عباسیان یکی از اهداف خود را رو کردند و سلسله وصایت را از علی بن ابیطالب به محمد بن حنیفه و از او به ابوهاشم و آنگاه به علی بن عبدالله بن عباس بعد محمد بن علی... رساندند که در واقع همان عقیده فرقه کیسانیه است.

این نیرنگ بر مردم اثر کرد و آنها موفق شدند به تدریج علویان را کنار بزنند و رازی که مدتها بود حتی از خواص

پوشیده بود کشف شد. [الامام الصادق (ع) و المذاهب الاربعه] .

از این تاریخ به بعد به تدریج موانع سر راه را برداشتند و کسانی را مثل ابومسلم و ابوسلمه و سلیمان بن کثیر... به قتل رساندند؛ اگرچه این افراد زحمات فراوانی برای حکومت آنها کشیده بودند. ضمناً در اینجا باید گفت : این افراد (ابومسلم و ابوسلمه...) در خط اهل بیت و ائمه هم نبوده اند و گرایش علوی خالص نداشته اند ، بلکه از اعوان و انصار عباسیان بوده اند و اگر هم نامه به امام می نوشتند غرضشان استحکام دولت عباسیان بوده؛ به همین دلیل همین ابومسلم تعدادی از قیام های علویان را سرکوب کرد و زیر هر سنگ و کلوخ و در هر بیابان در جستجوی علویان بود تا آنها را نابود کند و او عبد الله بن معاویه بن عبد الله جعفر و عبیدالله بن حسین بن علی بن الحسین را به قتل رساند. [خوارزمی] .

در آخرین مرحله ، ادعا کردند که خلافت ارثی از رسول الله (ص) است و به ایشان رسیده و رابطه شان را با علویان در همین اندازه حفظ کردند که ما به خون خواهی علویان قیام کرده ایم ، ولی خلافت حق ماست.؟؟

استدلالشان خویشاوندی نسبی با رسول الله (ص) بود و ترجیح آن بر خویشاوندی سببی.

عباسیان در مرحله قبل ، از ابوبکر و عمر و عثمان تبرّی جستند و خود را مرتبط با علی (ع) دانستند ، ولی در این مرحله آن ارتباط را پاره کرده و خلافت را حق عباس و پسرانش شمرده و نظر معاویه را در مورد خلفا پذیرفتند و بعد از پیامبر (ص) خلفا

به

ترتیب ابوبکر، عمر، عثمان و علی (ع) باشد.

و این مرحله آغاز پیدایش اهل سنت، با ویژگیها و مختصات مذهبی آنان در تاریخ اسلام است.

داود بن علی نخستین خطیب عباسیان در کوفه در حضور سفاح بر منبر گفت: به جهت چپاول حق ما و کینه توزی نسبت به پسر عموهای ما توسط بنی امیه، ما از عزت شایسته خود خارج شده بودیم. [طبری، ج ۱۰، ص ۳۱].

خود سفاح هم در اولین سخنرانی برای مردم گفت: سپاس خدا را که رشته ولایت و وراثت را به هم منتهی کرد و فضل ما را به مردم آموخت و دوستی ما را بر آنها واجب کرد.... [طبری، ج ۱۰، ص ۳۹].

۲. سوء استفاده از نام اهل بیت

سید امیر علی می گوید: کلمه اهل بیت آن کلمه سحرآمیزی بود که دلهای طبقات مختلف مردم را الفت داد و همه را زیر پرچم سیاه گرد می آورد. [الامام الصادق و المذاهب الاربعه، ج ۱، ص ۵۳۲].

در طول دعوت عباسیان، مردم بیچاره نمی دانستند با کی بیعت می کنند، چراکه شخص معینی در میان نبود؛ همین اندازه بِالرِّضَا مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ (ص)

بیعت می کردند و این دستورالعمل بود که نام کسی برده نشود. [کامل ابن اثیر، ج ۴، ص ۳۲۳].

محمد بن علی بنیان گذار سلسله عباسیان به ابو عکرمه می گوید: باید مردم را به پیرویاالرِّضَا مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ (ص)

فراخوانی، اگر از میزان عقل و بینش شخصی مطمئن شدی آنگاه قضیه را برای او تشریح کن و نام من باید مخفی باشد سپس به او دستور داد از فاطمیان فاصله بگیر.

و فی

رامش افزای آن ابا مسلم الخلال وزیر آل محمد عرض الخلافه علی الصادق (ع) قبل وصول الجند إليه فابی و أخبره أن إبراهيم الإمام لا يصل من الشام إلى العراق و هذا الأمر لأخويه الأصغر ثم الأكبر و يبقى في أولاد الأكبر و أن ابا مسلم بقي بلا مقصود فلما أقبلت الرايات كتب أيضا بقوله و أخبره أن سبعين ألف مقاتل وصل إلينا فننتظر أمرک. فقال : إن الجواب كما شافهتک فكان الأمر كما ذکر فبقی إبراهيم الإمام فی حبس مروان و خطب باسم السفاح و قرأت فی بعض التواریخ لما أتى کتاب أبی مسلم الخلال إلى الصادق (ع) باللیل قرأه ثم وضعه علی المصباح فحرقه فقال : له الرسول و ظن أن حرقه له تغطیه و ستر و صیانه للأمر هل من جواب؟ قال : الجواب ما قد رأیت [المناقب ، ج ۴ ، ص ۲۲۹] .

وقتی ابوسلمه به امام صادق (ع) نامه می نویسد که با ایشان بیعت کند و دعوت را به نام امام انجام دهد ، حضرت در نهایت هوشیاری نامه او را سوزانده و او را طرد کرد.

بار دیگر در حالی که هفتاد هزار جنگجو تحت فرماندهی اش بود به امام (ع) نامه نوشت و خواست بیعت کند ، اما امام پاسخ رد داد. (توجه می کنید که حتی خود فرماندهان و رهبران نهضت از اخبار پشت پرده بی اطلاع بوده اند)

یکی از حربه های پیشرفت عباسیان ادعای خون خواهی علویان بود و با این کار توانستند کسان زیادی را جلب کنند.

سَفّاح : من در مقابل قتل حسین و فرزندان علی ۲۰۰ نفر از بنی امیه را کشتم ، به ازای جسد زید جسد هشام را

سوزاندم و... :

قد قتلت بالحسين (ع) ألفا من بنى أميه و أحرقت شلو هشام بابن عمى زيد بن على كما أحرقوا شلوه. [شرح نهج البلاغه ، ج ٧ ، ص ١٢٨] .

١. حلم و بردبارى

١. تبين حلم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لِلْحَسَنِينِ (عليه السلام) يَا بَنِي مَيَا الْجِلْمِ؟ قَالَ كَظْمُ الْغَيْظِ وَ مَلْمَكُ النَّفْسِ [مشكاه الأنوار ، ص ٢١٦] .

رسول الله (ص) : ليس بحليم من لم يعاشر بالمعروف من لا بد له من معاشرته [كنز ، خ ٥٨١٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : ليس الحليم من عجز فهجم و إذا قدر انتقم إنما الحليم من إذا قدر عفا و كان الحلم غالبا على كل أمره [غررالحكم ، ص ٢٨٦] .

قَالَ الْجَوَادُ (عليه السلام) لَيْسَ الْحَلِيمُ الَّذِي لَا يَتَّقِي أَحَدًا فِي مَكَانِ التَّقْوَى [كافي ، ج ٨ ، ص ٥٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إنما الحلم كظم الغيظ و ملك النفس [غررالحكم ، ص ٢٨٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لَا حِلْمَ كَالصَّبْرِ وَ الصَّمْتِ [كافي ، ج ٨ ، ص ٢٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : الْحِلْمُ سِرَاجٌ اللَّهُ يَسْتَضِيءُ بِهِ صَاحِبُهُ إِلَى جَوَارِهِ وَ لَا يَكُونُ حَلِيمًا إِلَّا الْمُؤِيدُ بِأَنْوَارِ الْمَعْرِفَةِ وَ التَّوْحِيدِ وَ الْحِلْمُ يَدُورُ عَلَى خَمْسَةِ أَوْجِهٍ أَنْ يَكُونَ عَزِيزًا فَيَذَلُّ أَوْ يَكُونَ صَادِقًا فَيَتَّهَمُ أَوْ يَدْعُو إِلَى الْحَقِّ فَيَسْتَخَفُّ بِهِ أَوْ أَنْ يُوذَى بِمَا جَزَمَ أَوْ أَنْ يَطْلُبَ بِالْحَقِّ وَ يَخَالِفُوهُ فِيهِ فَإِذَا آتَيْتَ كَلًّا مِنْهُمَا حَقَّهُ فَقَدْ أَصَبْتَ وَ ٠٠٠٠٠٠ [مصباح الشريعه ، ص ١٥٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) كمال العلم الحلم و كمال الحلم كثره الاحتمال و الكظم [غررالحكم ، ص ٤٢٠] .

٢. فضل حلم

١. فضل حلم و بردبارى

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : بسط الوجه زينه الحلم [كنزالفوائد ، ج ١ ، ص ٢٩٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : الحلم سجيته فاضله [كنزالفوائد ، ج ١]

، ص ٣١٩] .

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (عليه السلام) : الْحِلْمُ زِينَةُ [معدن الجواهر ، ص ٦٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : الْحِلْمُ غِطَاءٌ سَاتِرٌ وَ الْعَقْلُ حُسَامٌ قَاطِعٌ فَاشْتَرَى خَلَلَ خُلُقِكَ بِحِلْمِكَ وَ قَاتَلَ هَوَاكَ بِعَقْلِكَ [نهج البلاغه ، حكمت ٤٢٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) [العلم] الحلم [حجاب من الآفات] غررالحكم ، ص ٦٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) [العلم] رأس الرئاسه [غررالحكم ، ص ٣٤٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) [العلم] عَشِيرَةٌ [نهج البلاغه ، حكمت ٤١٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) [العلم] فَدَامَ السَّيْفِيهِ [نهج البلاغه ، حكمت ٢١١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) [العلم] الحكمه [نور جوهره العقل] غررالحكم ، ص ٢٨٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) [العلم] تمام العقل [غررالحكم ، ص ٢٨٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) [العلم] نظام أمر المون [غررالحكم ، ص ٢٨٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لا عز أنفع من الحلم [تحف العقول ، ص ٩٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لَأَعَزُّ أَرْفَعُ مِنَ الْحِلْمِ [كافي ، ج ٨ ، ص ١٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) تعلموا الحلم فإن الحلم خليل المون و وزيره [تحف العقول ، ص ٢٢٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) كَفَى بِالْحِلْمِ نَاصِرًا [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٢] .

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) لَأَيُّكُمْ الرَّجُلُ عَابِدًا حَتَّى يَكُونَ حَلِيمًا [كافي ، ج ٢ ، ص ١١١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) العقل خليل المون و العلم وزيره [غررالحكم ، ص ٩٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) بُعِثْتُ لِلْحِلْمِ مَزَكْرًا وَ لِلْعَمَلِ

مَعْدِنًا وَ لِلصَّبْرِ مَسْكِنًا [مصباح الشريعة ، ص ١٥٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وجدت الحلم و الاحتمال انصر لى من شجعان الرجال [غررالحكم ، ص ٢٧٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إنك مقوم بأدبك فزينه بالحلم [غررالحكم ، ص ٢٤٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) جمال الرجل حلمه [غررالحكم ، ص ٢٨٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) من غاظك بقبح السفه عليك فغظه بحسن الحلم عنه [غررالحكم ، ص ٢٨٥] .

٢. حلم به هنگام غضب

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) لِيَعْجِنِي الرَّجُلُ أَنْ يَدْرِكُهُ حِلْمُهُ عِنْدَ غَضَبِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) الْحِلْمُ يَطْفِئُ نَارَ الْغَضَبِ وَ الْحِدَّةُ تُوجِّعُ إِخْرَاقَهُ [غررالحكم ، ص ٢٨٧] .

قَالَ لُقْمَانَ (عليه السلام) لا يعرف الحلیم إلا عند الغضب [إختصاص مفيد ، ص ٢٤٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أفضل الحلم كظم الغيظ و ملك النفس مع القدره [غررالحكم ، ص ٢٨٦] .

٣. فضل تحلم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إِنْ لَمْ تَكُنْ حَلِيمًا فَتَحَلَّمْ فَإِنَّهُ قَلَّ مَنْ تَشَبَهَ بِقَوْمٍ إِلَّا أَوْشَكَ أَنْ يَكُونَ مِنْهُمْ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٠٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) خير الحلم التحلم [غررالحكم ، ص ٢٨٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) إِذَا لَمْ تَكُنْ حَلِيمًا فَتَحَلَّمْ [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) من لم يتعلم لم يحلم [غررالحكم ، ص ٢٨٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) من تحلم حلم [غررالحكم ، ص ٢٨٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) قد يتزيا بالحلم غير الحلیم [غررالحكم ، ص ٢٨٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ

(عليه السلام) من أحسن أفعال القادر أن يغضب فيحلم [غررالحكم ، ص ٢٤٦] .

٣. موجبات حلم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) بوفور العقل يتوفر الحلم [غررالحكم ، ص ٥٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لا يكون حليماً حتى يكون وقوراً [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) عليك بالحلم فإنه ثمره العلم [غررالحكم ، ص ٢٨٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) الْحِلْمُ وَالْأَنَانَةُ تَوَاقِفَانِ يَتَّبِعُهُمَا عُلُوُّ الْهَمِّهِ [نهج البلاغه ، حكمت ٤٦٠] .

٤. ثمرات حلم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) من حلم ساد [تحف العقول ، ص ٧٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) السلم ثمره الحلم [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) يَظْفَرُ مَنْ يَحْلُمُ [كافي ، ج ١ ، ص ٢٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) الحلم حليه العلم وعله [عدّه] السلم [غررالحكم ، ص ٢٨٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) من حلم من عدوه ظفر به [بحار الأنوار ، ج ٦٨ ، ص ٤٢٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) الْحِلْمُ يَطْفِي نَارَ الْعُصْبِ وَالْحِدَّةُ تُوجِّعُ إِخْرَاقَهُ [غررالحكم ، ص ٢٨٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أَوَّلُ عَوَضِ الْحَلِيمِ مِنْ حِلْمِهِ أَنَّ النَّاسَ أَنْصَارُهُ عَلَى الْجَاهِلِ

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) من استعان بالحلم عليك غلبك و تفضل عليك [غررالحكم ، ص ٢٨٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) كَفَى بِالْحِلْمِ نَاصِراً [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) بالحلم تكثر الأنصار [غررالحكم ، ص ٢٨٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) بِالْحِلْمِ عَنِ السَّفِيهِ تَكْثُرُ الْأَنْصَارُ عَلَيْهِ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٢٤] .

قَالَ

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى : فأما الحلم فمنه ركوب الجميل و صحبه الأبرار و رفع من الضعه و رفع من الخساسة و تشهى الخير و تقرب صاحبه من معالى الدرجات و العفو و المهل و المعروف و الصمت فهذا ما يتشعب للعاقل بحلمه [تحف العقول ، ص ١٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) الْحِلْمُ عِنْدَ شِدَّةِ الْغَضَبِ يَوْمُنْ غَضَبَ الْجَبَّارِ [غررالحكم ، ص ٢٨٧] .

٥. آفت حلم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) آفَةُ الْحِلْمِ الذَّلْ [غررالحكم ، ص ٢٨٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إِذَا كَانَ الْحِلْمُ مَفْسُدًا كَانَ الْعَفْوُ مَعْجُزًا [غررالحكم ، ص ٢٤٥] .

٦. تلازم حلم با علم

وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ [نساء/ ١٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) عَلَيْكَ بِالْحِلْمِ فَإِنَّهُ رُكْنُ الْعِلْمِ [أمالى صدوق ، ص ٦١١] .

قَالَ الْجَوَادُ (عليه السلام) الْحِلْمُ لِبَاسُ الْعَالِمِ فَلَا تَغْرَيْنَنَّ مِنْهُ [كافي ، ج ٨ ، ص ٥٥] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) مَا شَيْبَ شَيْءٌ بِشَيْءٍ أَحْسَنَ مِنْ حِلْمٍ بِعِلْمٍ [إرشاد مفيد ، ج ٢ ، ص ١٦٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لَنْ يَثْمَرَ الْعِلْمُ حَتَّى يُقَارَنَهُ الْحِلْمُ [غررالحكم ، ص ٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) الْعِلْمُ أَصْلُ الْحِلْمِ [غررالحكم ، ص ٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) الْحِلْمُ زِينَةُ الْعِلْمِ [غررالحكم ، ص ٢٨٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى : مَا جُمِعَ شَيْءٌ إِلَى شَيْءٍ أَفْضَلَ مِنْ حِلْمٍ إِلَى عِلْمٍ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) الْمُؤْمِنُ لَهُ قُوَّةٌ فِي دِينٍ وَ حَزْمٌ فِي لَيْنٍ وَ إِيْمَانٌ فِي يَقِينٍ وَ حِرْصٌ فِي فِقْهِ وَ نَشَاطٌ فِي هَيْدَى وَ بَرٌّ فِي اسْتِقَامَةٍ وَ عِلْمٌ فِي حِلْمٍ

[كافي ، ج ٢ ، ص ٢٣١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا جُمِعَ شَيْءٌ إِلَى شَيْءٍ أَفْضَلَ مِنْ حِلْمٍ إِلَى عِلْمٍ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٤] .

٧. حلیم

١. اوصاف شخص حلیم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَام) حَسِبَ الْمَرْءَ ٠٠٠٠٠٠٠٠ مِنْ حِلْمِهِ تَرَكَهُ الْغَضَبُ عِنْدَ مَخَالَفَتِهِ [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ٣٤٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (عَلَيْهِ السَّلَام) لَا بَدَ لِلْحَلِيمِ مِنْ هَفْوِهِ [تحف العقول ، ص ٢٢٢] .

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ [هود/٧٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَام) الْحَلِيمُ مِنْ أَحْتَمَلِ إِخْوَانَهُ [غررالحكم ، ص ٤٢٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَام) الْحَلِيمُ الَّذِي لَا يَشْقُ [لَا تَشْقُ] عَلَيْهِ مَوْهَ الْحَلْمِ [غررالحكم ، ص ٢٨٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَام) اللَّئِيمُ [الْحَلِيمُ] يَعْلَى هِمَّتَهُ فِيمَا جَنَى عَلَيْهِ مِنْ طَلَبِ سُوءِ الْمَكَافَاهِ [غررالحكم ، ص ٢٦١] .

قَالَ زَيْدُ بْنُ صُوحَانَ الْعَبْدِيُّ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَيُّ الْخَلْقِ أَقْوَى قَالَ الْحَلِيمُ [مَنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيهَ ، ج ٤ ، ص ٣٨١] .

قَالَ الرَّضَا (عَلَيْهِ السَّلَام) لَا يَكُونُ الرَّجُلُ عَابِدًا حَتَّى يَكُونَ حَلِيمًا [كافي ، ج ٢ ، ص ١١١] .

٢. حلیم ترین مردم

سُئِلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَام) عَنْ أَحْلَمِ النَّاسِ قَالَ عَ الَّذِي لَا يَغْضَبُ [مَنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيهَ ، ج ٤ ، ص ٣٨١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَحْلَمُ النَّاسِ مَنْ فَرَّ مِنْ جَهَالِ النَّاسِ [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ١١٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَام) أَحْيَاكُمْ أَحْلَمَكُمْ [غررالحكم ، ص ٢٨٥] .

٣. حلم خدای سبحان

وَ اللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ [بقره/٢٢٥] .

وَ اللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ [بقره/٢٦٣] .

وَ اللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ [تغابن/١٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ

السلام) إن حلم الله تعالى على المعاصي [إن حلم الله سبحانه عنك] جرأك و بهلكه نفسك أغراك [غرالحكم ، ص ۱۸۷] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) الحمد لله الذي يحلم عني حتى كأني لا ذنب لي [مصباح المتعجب ، ص ۵۸۲] .

۱. حلیمه سعديه

۱ _ رسول خدا (ص) فرمود : "جبرئیل برای من پیغام آورد که خداوند می فرماید : "حرام کردم آتش را بر صلیبی که تو از آن فرود آمدی و رحمی که تو را حمل کرد و پستانی که تو را شیر داد." [ریاحین الشریعه]

۲ _ در استیعاب ، حلیمه (س) را از صحابیات شمرده و گفته در غزوه حنین خدمت رسول خدا (ص) مشرف شد و آن حضرت (ص) برخاست و ردای خود را زیر پای او پهن کرد. [ریاحین الشریعه]

۳ _ وقتی حلیمه (س) می خواست خدمت عبدالمطلب برسد ، غسل کرد و خود را معطر کرد و لباس فاخر پوشید. [ریاحین الشریعه]

۴ _ پستان چپ حلیمه (س) شیر داشت و پستان راستش خشک شده بود و تا به حال کسی را از این پستان شیر نداده بود. پیامبر (ص) همین پستان را مکید و برای اولین بار پرشیر شد. [ریاحین الشریعه]

۵ _ با آمدن این کودک ، منطقه ای را که سال ها قحطی زده بود ، سرسبز و پربرکت شد. حلیمه (س) می گوید : چنان وضع ما بد شده بود که علف صحرا می خوردیم. [ریاحین الشریعه ، مناقب]

۶ _ وقتی عبدالمطلب نام دایه را پرسید ، گفت : حلیمه سعديه. عبدالمطلب گفت : به

به از این دو خصلت ، نیکوسعدت و حلم. [ریاحین الشریعه]

۱. حماقت

۱. الحمق والحماقه

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الحمق أدوأ الداء [غررالحکم ، ص ۷۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الحمق داء لا یداوی و مرض لا یرأ [غررالحکم ، ص ۷۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : [الحمق أضر الأصباح] [غررالحکم ، ص ۷۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الحمق شقاء [غررالحکم ، ص ۷۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الحمق فی الوطن غربه [غررالحکم ، ص ۷۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الأحمق غریب فی بلدته مهان بین أعزته [غررالحکم ، ص ۷۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أضر شیء الحمق [غررالحکم ، ص ۷۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أفقر الفقر الحمق [غررالحکم ، ص ۷۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فقر الحمق [الأحمق] لا یغنیه المال [غررالحکم ، ص ۷۶] .

قال علی (ع) : ما العدو الی عدوّه اسو تضييعا من الأحمق الی نفسه [لسعا ، ج ۳ ، ص ۲۲۵]

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) : مَا أَعْرِفُ أَحَدًا إِلَّا وَهُوَ أَحْمَقُ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ رَبِّهِ [تحف العقول ، ص ۲۳۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : العاجله غرور الحمقى [غررالحکم ، ص ۱۴۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الآمال غرور الحمقى [غررالحکم ، ص ۳۱۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللهو قوت الحماقه [غررالحکم ، ص ۴۶۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الفرح بالدنيا حمق [غررالحکم ، ص ۱۴۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : التكبر عين الحماقه [غررالحکم ، ص ۳۰۹]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من الحمق الداله على السلطان [غررالحكم ، ص ٧٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مِنَ الْخُرْقِ الْمَعَاجِلَةِ قَبْلَ الْإِمْكَانِ وَ الْأَنَاةِ بَعْدَ الْفُرْصَةِ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٦٣] .

٢. صفات الاحمق

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمَاحِقُ إِنْ اسْتَيْتَبَهُ بِجَمِيلٍ غَفَلَ وَإِنْ اسْتَيْتَزَلَ عَنْ حُسْنٍ تَرَكَ وَإِنْ حَمَلَ عَلَى جَهْلٍ جَهْلٌ وَإِنْ حَادَتْ كَذَبٌ لَا يَفْقَهُهُ وَإِنْ فُقِّهَهُ لَمْ يَفْقَهُه [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١١٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أُعْجِبَ بِنَفْسِهِ هَلَاكَ وَ مَنْ أُعْجِبَ بِرَأْيِهِ هَلَاكَ وَإِنَّ عَيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ (ع) قَالَ : دَاوَيْتُ الْمَرْضَى فَشَفَيْتُهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ أَبْرَأْتُ الْأَكْمَهَ وَ الْأَبْرَصَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ عَالَجْتُ الْمَوْتَى فَأَخِيَّتُهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ عَالَجْتُ الْأَحْمَقَ فَلَمْ أَقْدِرْ عَلَى إِصْلَاحِهِ فَقِيلَ يَا رُوحَ اللَّهِ وَ مَا الْمَاحِقُ قَالَ الْمُعْجَبُ بِرَأْيِهِ وَ نَفْسِهِ...ЕЛЬΘИЙ... يَرَى الْفَضْلَ كُلَّهُ لَهُ لِمَا عَلَيْهِ وَ يَوْجِبُ الْحَقَّ كُلَّهُ لِنَفْسِهِ وَ لَا يَوْجِبُ عَلَيْهَا حَقًّا فَذَاكَ الْأَحْمَقُ الَّذِي لَا حِيلَةَ فِي مُدَاوَاتِهِ [إختصاص مفيد ، ص ٢٢١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ نَظَرَ فِي عُيُوبِ النَّاسِ فَأَنكَرَهَا ثُمَّ رَضِيَهَا لِنَفْسِهِ فَذَلِكَ الْأَحْمَقُ بَعِينِهِ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٤٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : تعرف حماقه الرجل بالأشر في النعمه و كثره الذل في المحنه [غررالحكم ، ص ٧٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : تعرف حماقه الرجل في ثلاث في كلامه فيما لا يعنيه و جوابه عما لا يسئل عنه و تهوره في الأمور [غررالحكم ، ص ٧٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من أمارات الأحمق كثره تلونه [غررالحكم ، ص ٧٧] .

قَالَ أَمِيرُ

الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من دلائل الحمق داله بغير آله و صلف بغير شرف [غررالحكم ، ص ٧٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : احذر الأحمق فإن مداراته تعنيك و موافقته ترديك و مخالفته تويك و مصاحبته وبال عليك [غررالحكم ، ص ٤٣٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الحمق يوجب الفضول [غررالحكم ، ص ٧٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الحمق الاستهتار بالفضول و مصاحبه الجهول [غررالحكم ، ص ٧٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الأحمق لا يحسن بالهوان [غررالحكم ، ص ٧٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ركوب المعاطب عنوان حماقه [غررالحكم ، ص ٣٢٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : للأحمق مع كل قول يمين [غررالحكم ، ص ٧٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من الحمق الاتكال على الأمل [غررالحكم ، ص ٣١٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لا يستخف بالعلم و أهله إلا أحمق جاهل [غررالحكم ، ص ٤١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لا ترد على الناس كلما حدثوك فكفى بذلك حمقا [غررالحكم ، ص ٤٣٨] .

٣. احمق الناس

سَأَلَ زَيْدُ بْنُ صُوحَانَ الْعَبْدِيُّ أَى النَّاسِ أَحْمَقُ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : " الْمُعْتَرِّ بِالدُّنْيَا وَ هُوَ يَرَى مَا فِيهَا مِنْ تَقَلُّبِ أَحْوَالِهَا " [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٨١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَحْمَقُ النَّاسِ مَنْ ظَنَ أَنَّهُ أَعْقَلُ النَّاسِ [غررالحكم ، ص ٧٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أحمق الناس من يمنع البر و يطلب الشكر و يفعل الشر و يتوقع ثواب الخير [غررالحكم ، ص ٧٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أحمق الناس من أنكر على غيره رذيله و هو مقيم

عليها [غررالحكم ، ص ٧٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَكْثَرُ النَّاسِ حَمَقًا الْفَقِيرُ الْمَتَكْبِرُ [غررالحكم ، ص ٧٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَحْمَقُ الْحَمَقِ الْفَجُورُ [كافي ، ج ٨ ، ص ٨١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَحْمَقُ الْحَمَقِ الْاِغْتِرَارُ [غررالحكم ، ص ٣١١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَكْبَرُ الْحَمَقِ الْاِغْرَاقُ فِي الْمَدْحِ وَالذَّمِّ [غررالحكم ، ص ٧٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مِنْ أَعْظَمِ الْحَمَقِ مَوْخَاهُ الْفَجَارُ [غررالحكم ، ص ٤١٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا حَمَقَ أَعْظَمَ مِنَ الْفَخْرِ [غررالحكم ، ص ٣١١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مِنْ كَمَالِ الْحَمَاقَةِ الْاِخْتِيَالُ فِي الْفَاقَةِ [غررالحكم ، ص ٣١٠] .

٤. مصاحبه الاحمق

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كُنْ عَلَى حَذَرٍ مِنَ الْأَحْمَقِ إِذَا صَاحَبْتَهُ وَ مِنَ الْفَاجِرِ إِذَا عَاشَرْتَهُ وَ مِنَ الظَّالِمِ إِذَا عَامَلْتَهُ [غررالحكم ، ص ٤٣٢] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أَرَدْتُ سَفَرًا فَأَوْصِيَنِي إِلَى أَبِي عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ (ع) فَقَالَ فِي وَصِيَّتِهِ إِيَّاكَ يَا بُنَيَّ أَنْ تُصَاحِبَ الْأَحْمَقَ أَوْ تُخَالِطَهُ وَ اهْجُرَهُ وَ لَا تُحَادِثْهُ فَإِنَّ الْأَحْمَقَ هُجْنٌ عَيَابٌ غَائِبٌ كَانَ أَوْ حَاضِرًا إِنْ تَكَلَّمْتَ فَضَحَهُ حُمَقُهُ وَ إِنْ سَكَتَ قَصَرَ بِهِ عِيَهُ وَ إِنْ عَمِلَ أَفْسَدَ وَ إِنْ اسْتُرِعِيَ أَضَاعَ لَا عِلْمَهُ مِنْ نَفْسِهِ يَغْنِيهِ وَ لَا عِلْمَ غَيْرِهِ يَنْفَعُهُ وَ لَا يَطِيعُ نَاصِحَهُ وَ لَا يَسْتَرِيحُ مُقَارِنُهُ تَوَدُّ أُمُّهُ أَنَّهَا تَكَلَّتْهُ وَ امْرَأَتُهُ أَنَّهَا فَقَدَتْهُ وَ جَارُهُ بُعِدَ دَارِهِ وَ جَلِيسَتُهُ الْوَحْدَهُ مِنْ مُجَالَسَتِهِ إِنْ كَانَ أَصِغَرَ مَنْ فِي الْمَجْلِسِ أَعْنَى مَنْ فَوْقَهُ وَ إِنْ كَانَ أَكْبَرَهُمْ أَفْسَدَ مَنْ دُونَهُ [أمالي طوسي ، ص ٤١٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع)

: مَنْ لَمْ يَجْتَنِبْ مُصَادَقَةَ الْأَحْمَقِ أَوْشَكَ أَنْ يَتَخَلَّقَ بِأَخْلَاقِهِ [أمالی صدوق ، ص ۲۶۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : عَدُوٌّ عَاقِلٌ خَيْرٌ مِنْ صَدِيقٍ أَحْمَقٍ [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۱۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بَعْدَ الْأَحْمَقِ خَيْرٌ مِنْ قَرْبِهِ وَ سَكْوَتِهِ خَيْرٌ مِنْ نَطْقِهِ [غررالحكم ، ص ۷۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : النَّظَرُ إِلَى الْأَحْمَقِ يَسْخُنُ الْعَيْنَ [تحف العقول ، ص ۲۱۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَقَاسَاهُ الْأَحْمَقُ عَذَابُ الرُّوحِ [غررالحكم ، ص ۴۳۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَحْذَرِ الْأَحْمَقَ فَإِنَّ مَدَارَاتِهِ تَعْنِيكَ وَ مَوَافَقَتُهُ تَرْدِيكَ وَ مَخَالَفَتُهُ تَوْبِيكَ وَ مَصَاحِبَتُهُ وَبَالَ عَلَيْكَ [غررالحكم ، ص ۴۳۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَوَدَّةُ الْأَحْمَقِ كَشَجَرَةِ النَّارِ يَأْكُلُ بَعْضُهَا بَعْضًا [غررالحكم ، ص ۷۷] .

۵. جواب الاحمق سكوت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا عُوقِبَ الْأَحْمَقُ بِمِثْلِ السُّكُوتِ عَنْهُ [أمالی مفید ، ص ۱۱۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : السُّكُوتُ عَلَى الْأَحْمَقِ أَفْضَلُ جَوَابِهِ [غررالحكم ، ص ۷۷] .

۶. معالجه الاحمق

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أُعْجِبَ بِنَفْسِهِ هَلَكَ وَ مَنْ أُعْجِبَ بِرَأْيِهِ هَلَكَ وَ إِنَّ عَيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ (ع) قَالَ دَاوَيْتُ الْمَرْضَى فَشَفَيْتُهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ أَتْرَأْتُ الْمَأْكَمَةَ وَ الْمَأْبْرَصَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ عَالَجْتُ الْمَوْتَى فَأَحْيَيْتُهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ عَالَجْتُ الْأَحْمَقَ فَلَمْ أَقْدِرْ عَلَى إِضْمَالِهِ فَقِيلَ يَا رُوحَ اللَّهِ وَ مَا الْأَحْمَقُ قَالَ الْمُعْجَبُ بِرَأْيِهِ وَ نَفْسِهِ الَّذِي يَرَى الْفَضْلَ كُلَّهُ لَهُ لَا عَلَيْهِ وَ يُوَجِّبُ الْحَقَّ كُلَّهُ لِنَفْسِهِ وَ لَا يُوجِبُ عَلَيْهَا حَقًّا فَذَاكَ الْأَحْمَقُ الَّذِي لَا حِيلَةَ فِي مُدَاوَاتِهِ [إختصاص مفید ، ص ۲۲۱]

۱. حوزه

۱. سوابق حوزه

۱. در عصر امام صادق (ع)

۱- حدود ۴ هزار نفر شاگرد داشته است : شیخ طوسی در رجال نام ۴ هزار نفر را اسم برده.

۲- فقیه ، محدث ، ادیب و شاعر ، متکلم ، ریاضی دان ، فیزیکدان .

۳- به خاطر کثرت کتب و شاگرد ، مکتب جعفری نام گذاری شد.

- شاگردانش کوفه ، قم ، حلب ، ری ، نیشابور.

- ابن ابی الحدید : مذهب جعفری مقدم است بر ۴ مذهب.

زیرا مالک و ابوحنیفه مستقیماً شاگرد امام صادق (ع) و شافعی و احمد حنبل با واسطه.

۲. بعد از امام صادق (ع) تاکنون

۱- اولین حوزه شیعه بلکه و حوزه دنیای اسلام ، حوزه کوفه (فقه و حدیث) است.

۲- اولین کسی که احادیث کوفه را در قم آورد پدر علی بن ابراهیم قمی که این پدر شاگرد یونس بن عبدالرحمن شاگرد امام صادق (ع) بود.

۳- حوزه دوم (قم)؛ لولا القمیین

۳- حوزه سوم (ری)؛ پدر کلینی و خود کلینی.

۴- حوزه چهارم در نیشابور؛ امالی صدوق یادگار آن است.

۶- حوزه پنجم در بلخ؛ شیخ صدوق در اول

من لایحضر می گوید: در بلخ من لایحضر را نوشتنم.

۷- حوزه ششم در بغداد، که توسط مفید، سید مرتضی، سید رضی و طوسی پایه ریزی شد.

۸- حوزه هفتم نجف، در ۴۴۸ هجری به خاطر حکومت سلجوقی ها و آتش زدن کتابخانه ها حوزه به نجف منتقل شد.

۹- حوزه هشتم حلب؛ مرکز شیعه که فقهای زیادی از شهرهای سوریه از حوزه حلب هستند.

۱۰- حوزه نهم حله؛ مرکز شیعه از شهر یا عراق ابن ادريس بعد محقق اول صاحب شرایع علامه حلی و فخر المحققین همه از حله

۱۱- حوزه دهم در اصفهان؛ زمان صفویه محقق کرکی از جبل عامل آمد به اصفهان، شیخ بهائی،

میرداماد، مجلسی اول و دوم، صدر المتألهین و انبوه علماء سنتی اصفهانی و کلباسی در احیاء آن نقش داشته اند.

۱۲- حوزه یازدهم کاشان؛ علماء از شهرستان ها جمع و تحت نظر ملامحسن فیض، حاج ملامهدی نراقی، ملا احمد نراقی، شاگردان وحید حوزه کاشان را احیاء کردند که شیخ انصاری ۴ سال در کاشان شاگرد بوده است.

۱۳- حوزه دوازدهم کربلا؛ شیخ یوسف بحرانی، وحید بهبهانی پایه گذار مکتب اجتهاد ۵۰ نفر از شاگردان وحید به تمام کشور پخش و اجتهاد را رونق دادند. جد علامه طباطبائی میرزا محمد تقی قاضی شاگرد وی حوزه تبریز را دائر کردند.

۱۴- حوزه سیزدهم نجف، به وسیله بحر العلوم احیاء شد.

۱۵- حوزه چهاردهم خراسان؛ میرزامهدی خراسانی (معروف به شهید) _ که در حرم شهید شد _ شاگرد معروف وحید بهبهانی موسس حوزه علمیه خراسان است. بعد از وحید بهبهانی حوزه های علمیه شهرستان ها به دست نسل یا شاگردان

وحید تاسیس شده است. در باختران حوزه های علمیه توسط فرزند وحید تاسیس شده است.

۲. مزایای حوزه

۱- مدرک رسمی چندانی لازم ندارد.

۲- برای شغل نیست.

۳- آزادی سنی (سن مجاز ، حد نصاب مطرح نیست).

به خاطر یک روز تاخیر شناسنامه ، یک سال عقب افتادگی تحصیلی.

سن عقلی اصل است نه سن شناسنامه ای چه علمائی که در کودکی و نوجوانی به درجات عالی رسیدند.

۴- هم کار و هم درس

۵- مدت تحصیل محدود نیست. نباید همه استعدادها را در یک قالب بریزیم ، مثل قالبهای ریخته گری.

۶- معلم پلیس نیست که شاگرد مقید به سرعت و حرکت خاصی باشد (یک سال ، یک کلاس) ، بلکه شاگرد باید زمینه را برای رشد باز ببیند و با هر سرعتی خواست پیش برود.

۷- در حوزه های نجف شاگردان قوی جزء اعضاء استفتاء در می آمدند و از این سواز مرجع هم استفاده های خصوصی می کردند و از سوی دیگر شاگردان قوی مقرر درس برای شاگردان معمولی وضعیف بودند و هم در جلسه استفتاء کار مردم راه می افتاد و وظیفه شرعی خود را از نامه ها دریافت می کردند

و هم مرجع با شاگردان قوی انس داشت.

هم شاگردی که از استاد مرجع تقلید خجالت می کشید از مقرر بی پرده سؤال می کرد و هم کسانی که احیاناً دیر به مدرس می آمدند از مطالب مقرر کمبود خود را جبران می کردند.

هم شاگرد قوی رشد می کرد و هم شاگرد ضعیف به جای ناراحتی و عقده ، به شاگرد قوی به چشم استاد دوم نگاه می کرد.

۸- مدرسه از مسجد منشعب شده (در کنار محراب ، منبر) .

۹- در مسجد پیامبر اکرم (ص) خانه پیامبر و فاطمه (یعنی خانه رهبر در کنار خانه

خدا و خانه خدا همان خانه مردم) ضمنا حلقه های درس ، هم چنین مهمان سرای مهاجران (اهل صفه) ، نیز قضاوت و عبادت و بسیج به جبهه ، ضمنا شورا و نظر خواهی و رسیدگی به شکایات انجام می شد.

۱۱- در مدارس قدیمه حجره طلاب فاضل و مبتدی یک جور بود و گاهی حجره مدرس و شاگرد یک جور بود (مساوات) ، حجره آیه الله اشرفی با شاگردانش یکجور بود (برخلاف جاهای دیگر)

۱۲- در مدارس قدیمه حجره ها در کنار امامزاده ها و حرم ها بود ، پیوند واقعی رؤسای مکتب با پیروان واقعی.

۱۳- گاهی موسس مدرسه در کنار مدرسه مدفون است. قبر اسماعیل کنار کعبه و پیامبر اکرم (ص) کنار مسجد و قبر شیخ طوسی در کنار مسجد طوسی و قبر مفید در کنار امام کاظم (ع) و علماء در کنار امامان همچون پاسبانان حرم و قبر بروجردی در کنار مسجد اعظم و آقای حجت در کنار مدرسه حجتیه و قبر آیه الله حکیم در کنار کتابخانه اش.

۱۴- پیراهن از پنبه و کرباس و کفش گیوه ، ولی جلد کتاب از چرم.

۱۵- علامه امینی در پشت کتابخانه اش قطعه زمینی را به عنوان خانه محققان خریداری نموده بود.

۱۶- کتابدار در کتابخانه ها هست ، ولی کتاب شناس و راهنما که چه کتابی را چه کسی در چه سن بخواند نیست.

۱۷- انتخاب استاد ، آزاد و انتخاب مدرس آزاد ، انتخاب ساعت آزاد و هیچ گونه نظام اداری ندارد.

۱۸- جو علم و قداست جوری است که ثقل بسیار کم است با اینکه بازرس ، ممتحن ، تنبیه ، کنترل ، اوراق بی اسم و لاک و

شده و... در کار نیست.

۱۹- در نظام حوزه هر که عالم تر، مقدس تر و نسبتاً پرکارتر است.

۳. نظام تربیتی حوزه

۱- توأم ساختن تقوا و علم

۲- انگیزه تحصیل برتر از تحصیل مدرک و کسب امتیازات مادی است

۳- عوامل یادگیری مورد توجه است.

۴- ایمان به آنچه فرا گرفته

۵- جامعیت و گسترده بودن هدف ها

۶- مواد برنامه با توجه به هدف ها انتخاب می شود.

۷- انعطاف پذیری

۸- یک سو بودن استاد و شاگرد.

۹- استقلال شاگرد در انتخاب، استاد، درس، کتاب، و ابراز عقیده،

۱۰- هماهنگی مواد با هدفهای آموزشی، تربیتی

۴. حوزه از دید شهید مطهری

۱ رابطه طلبه با استادش رابطه علم و تقوا است

۲- محیط سادگی و زهد

۳- صفا و صمیمیت

۴- شیوه اجتهاد تحقیق است نه تقلید و خود باختگی از تئوری و طوطی وار و حفظ و...

۵- هر کس که مستعد باشد استاد زیر دستش می شود

۶- هدف فهمیدن است، نمره نیست.

۷- تعیین استاد انتخابی است نه انتصابی ، انتخاب اصلح حاکم است.

۸- شاگرد هم با ذائقه خود استاد را رشد می دهد.

۹- مستقل است ، بند دولت نیست ، ولی رئیس الازهر منصوب رئیس جمهور مصر است!!؟

۱۰- آثار تخفیفی علماء شیعه بسیار عمیق تر از آثار اهل سنت است.

۱۱- هم قدرت دارد هم حریت (قدرت به خاطر اتصال به مردم ، حریت به خاطر ترک اتصال به دولت)

۵. نواقص حوزه

۱- کنکور ورودی ندارد

۲- در بالا رفتن از کتاب پایین به بالا آزادند.

۳- استعداد یابی نمی شوند.

۴- رشته ها از توسعه قدیم هیئت ، طب ، تفسیر و... به محدودیت گرائیده و به جای دانشگاه دانشکده شده

۵- لباسش بی حد و حصر

۶- عربی می خواند ولی عربی حرف نمی زند.

۷- افراط در بعضی مباحث و بی خبری از بعضی علوم.

۸- نظام مالی جالب نیست.

۹- وظیفه اصل باشد نه عنوان و ژست و زینت محافل و تشریفات و...

۱۰- زبان خارجی نمی دانند (موسس حوزه قم تصمیم گرفت ، ولی از طرف بعضی عوام تهدید شد و موقتا صرف نظر کرد)

۱۱- همینکه عالم شدند سخنرانی نمی کنند

۱۲- از غیر علوم فقه و اصول لب فرو می بندند.

۱۳- تشویق کم رنگ است.

۱۴- برای هر کشوری گروهی باید کار کنند و تاریخ و جغرافیا و جامعه و مردم و مشکلات و عقاید آنجا را بدانند.

، کلاسداری و نویسندگی را بداند.

۱۶- در تفسیر از ابتدای تحصیل رسمی شود.

۱۷- برای طلاب فارغ ، تابستان ها از مناطق سردسیر همراه با استاد رحله الشتاء و الصيف داشته باشند.

۱۸- میزان تحصیلات رسماً شناخته و تیتراً جهانی داشته باشد.

۱۹- هر سال چند هیئت از حوزه به کشورهای دنیا سفرها داشته باشند.

۶. راه کارها

۱. نکاتی از سخنرانی مقام معظم رهبری

۱- وظیفه فقهاء قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْفَقِيهُ كُلُّ الْفَقِيهِ مِمَّنْ لَمْ يَقْنَطِ النَّاسَ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ وَ لَمْ يُؤَيِّسْ لَهُمْ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ وَ لَمْ يُؤْمِنْهُمْ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۹۰] .

فهم دقیق شریعت و بیان آن برای مردم

۲- نقش حوزه ها در حفظ دین و نگه داشتن روحیه فکری و دینی مردم.

نقش علماء در قضایای مشروطیت

مردم باید از حقایقی که بر حوزه می گذرد مطلع شوند.

حوزه برای جامعه نقش حیاتی دارد

حوزه گنجینه ای است که اگر دیگران داشتند شبانه روز در حفظ آن می کوشیدند

۳- برنامه ریزی در ابعاد مختلف حوزه به واسطه گروه های متخصص در این فن

۴- اهمیت دادن بر فقه به معنای خاص

فقه باید مبنا رشته باشد.

حوزه باید از همه پیشرفت های جهانی در همه مسائلی که با علوم اسلامی ارتباط پیدا می کند مطلع بشود و خود را با آن هم آهنگ کند.

ما امروز به فقه عمیق تر از زمان شیخ انصاری (ره) احتیاج داریم.

تمام کتاب های فقهی باید مورد بحث قرار گیرد ، نه مثل سابق کتاب جهاد متروکه شده

فقه امروز باید شامل همه مسائل زندگی شود.

امروز بحث مضاربه می تواند نظام بانک داری را حل نماید

۵- وحدت دین و سیاست

فکر وحدت دین و سیاست را هم در تفقه و هم در عمل

باید دنبال کرد

۶- نوآوری و پیشرفت

۷- غافل نشدن از قرآن

انس با قرآن

قرآن در حوزه های ما منزوی شده ، به شکلی که بدون قرآن هم می شود مجتهد شود

۸- خلأ عظیم علم رجال

۹- تاریخ به عنوان یک علم مورد توجه قرار گیرد.

۱۰- فلسفه با اینکه کار شده ، ولی هنوز مهجور است.

بقای دین مدیون تلاش علمی حوزه هاست.

۱۱- علم کلام گذشته شبهات امروز را تغذیه نمی کند.

باید ما همیشه نسبت به دیگر القائات و گرایشها و مباحث؛ حالت برتری ، برندگی و تهاجمی داشته باشیم.

۱۲- همه ابواب علوم باید ریز و تخصصی شود.

۱۳- اطلاعات قوی و دقیق جهانی از افکار و مطالب جدید.

ما باید همیشه در احتیاجات علمی جهانی مربوط به علوم اسلامی بیشتر باشیم.

۱۴- تحقیق - آشنائی با سبک های نوین آن.

تحقیق گروهی مطمئن تر است

۱۵- دستگاه مخصوص برنامه ریزی دقیق در امر تبلیغ ، با این همه نیروی سرشار و جوان در حوزه.

۱۶- توجه به وحدت دین و سیاست در همه ادوار فقه.

۱۷- تربیت طلاب برای نیازهای مختلف اجتماعی.

۱۸- توجه به ارزش های اسلامی طلاب؛

از قبیل مجاهدات ، تبلیغات در نقاط محروم و دور و در ارگانها.

۱۹- رسیدگی به مسائل رفاهی طلاب

۲۰- پرهیز از مسائل جناحی

۲۱- برنامه ریزی برای زندگی آینده علمی ، فقهی بر اساس ذوق و سلیقه و توانها

۲۲- تهذیب اخلاق ، ساده زیستی و اعراض از زخارف و تجملات

۲۳- استفاده از روش صحیح در امتحانات

۲۴- استفاده از روش های نو در تدریس و کتاب.

۲. وظایف یک مدیر

۱- تشویق (تولید ، توزیع ، مصرف)

۲- کشف ، استخراج ، ذوب ، قطعه سازی ، مونتاژ

۳- تقویت انگیزه

۴- ارتباط خصوصی و عاطفی

۵- اخلاق قرآنی نه ضد قرآن

۶- تمرین اذان

-۷

سخنرانی چند دقیقه ای بعد از نماز

۸- ده دقیقه تفسیر در هر روز لَسْتُمْ عَلَى شَيْءٍ حَتَّى تُقِيمُوا التُّورَاهُ وَ الْإِنْجِيلَ وَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ

[مائده/۶۸] .

۹- احیاء رَحَلَهُ الشِّتَاءِ وَ الصَّيْفِ [قریش/۲] .

۱۰- احیاء عَشِيرَتِكَ الْأَقْرَبِينَ [شعراء/۲۱۴] .

۱۱- هم سنت پذیری و هم سنت شکنی

۱۲- هر روز یک سوال و یک جواب

۱۳- مساله حمد و سوره

۱۴- صندوق انتقادات

۱۵- صندوق خاطرات

۱۶- پدر بودن نه جناح بودن

۱۷- سفرهای دسته جمعی

۱۸- باطلاب ، در طلاب و از طلاب بودن

۱۹- نقل خاطرات علمای پیشین

۲۰- ارشاد نه تحمیل

۲۱- احیاء روحیه ایثار

۲۲- غربت قرآن را کنار زدن

۲۳- نامه ۲۵ نهج البلاغه را گوش زد کردن

۲۴- طلاب و برنامه نماز در مدارس

۲۵- أَضْحَكَ وَ أَبْكَى [نجم/۳۴] .

١. حيا در اسلام

١. ارزش حيا

- ١ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْحَيَاءُ نُورٌ جَوْهَرُهُ صَدْرُ الْإِيمَانِ وَ تَفْسِيرُهُ التَّدْوِيْبُ عِنْدَ كُلِّ شَيْءٍ يَنْكُرُهُ التَّوْحِيدُ وَ الْمَعْرِفَةُ [بحار الأنوار ، ج ٦٨ ، ص ٣٣٦] .
- ٢ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَيَاءُ سَبَبٌ إِلَى كُلِّ جَمِيلٍ [تحف العقول ، ص ٨٢] .
- ٣ _ رسول اکرم (ص) : الحياء لا يأتي الا بخير [كنز ، ص ٧٦٣] .
- ٤ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَحْسَنُ مَلَابِسِ الدِّينِ [الدنيا] الْحَيَاءُ [غررالحكم ، ص ٢٥٧] .
- ٥ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَيَاءُ [الخنى] مِفْتَاحُ كُلِّ خَيْرٍ [رأس العيوب] [غررالحكم ، ص ٢٥٧] .
- ٦ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْحَيَاءُ خَيْرٌ كُلُّهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٧٩] .
- ٧ _ رسول اکرم (ص) : ان الحياء من شرائع الاسلام [كنز ، ٥٧٧٢] .
- ٨ _ قَالَ

أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ كَسَاهُ الْحَيَاءُ ثَوْبَهُ لَمْ يَرَ النَّاسُ عَيْبَهُ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٢٣] .

٩_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا كَانَ الْفُحْشُ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا شَانَهُ وَ لَا كَانَ الْحَيَاءُ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا زَانَهُ [أمالي مفيد ، ص ١٦٧] .

١٠_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الْحَيَّ الْمُتَعَفِّفَ وَيَبْغِضُ الْفَاحِشَ الْبَذِيءَ السَّائِلَ الْمُلْحِفَ [أمالي طوسی ، ص ٣٩] .

١١_ قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ وَالْإِيمَانُ فِي الْجَنَّةِ وَالْبَدَاءُ مِنَ الْجَفَاءِ وَالْجَفَاءُ فِي النَّارِ [تحف العقول ، ص ٣٩٤] .

١٢_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ خِصَالَ الْمَكَارِمِ بَعْضُهَا مُقَيَّدٌ بِبَعْضٍ يَفْسِدُ بِهَا اللَّهُ حَيْثُ تَكُونُ فِي الرَّجُلِ وَ لَا تَكُونُ فِي ابْنِهِ وَ تَكُونُ فِي الْعَبْدِ وَ لَا تَكُونُ فِي سَيِّدِهِ صِدْقُ الْحَدِيثِ وَ صِدْقُ الْبُؤْسِ وَ إِعْطَاءُ السَّائِلِ وَ الْمُكَافَأَةُ عَلَى الصَّنَائِعِ وَ آدَاءُ الْأَمَانَةِ وَ صَلَهِ الرَّجْمِ وَ التَّوَدُّدُ إِلَى الْجَارِ وَ الصَّاحِبِ وَ قَرَى الضَّيْفِ وَ رَأْسُهُنَّ الْحَيَاءُ [أمالي طوسی ، ص ٣٠١] .

١٣_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْحَيَاءَ وَالْعَفَافَ وَالْعِيَّ أَعْنَى عَى اللِّسَانِ لَأَعْي الْقَلْبِ مِنَ الْإِيمَانِ وَالْفُحْشَ وَالْبِدَاءَ وَالسَّلَاطَةَ مِنَ النَّفَاقِ [الزهد ، ص ١٠] .

١٤_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ لِكُلِّ دِينٍ خُلُقًا وَ خُلُقُ الْإِسْلَامِ الْحَيَاءُ [مشكاة الأنوار ، ص ٢٣٤] .

١٥_ رَسُولُ أَكْرَمِ (ص) : الْحَيَاءُ هُوَ الدِّينُ كُلُّهُ [كنز ، ج ٣ ، ص ١٢١] .

١٦_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَثْرَةُ حَيَاءِ الرَّجُلِ دَلِيلٌ عَلَى إِيمَانِهِ [غررالحكم ، ص ٢٥٧] .

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع): لَا حَيَاءَ لِمَنْ لَا دِينَ لَهُ [كشف الغمه، ج ١، ص ٥٧١].

١٨_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا حَيَاءَ لَهُ [كافي، ج ٢، ص ١٠٦].

١٩_ قَالَ الرِّضَا (ع): مَا بَقِيَ مِنْ أَمْثَالِ الْأَنْبِيَاءِ إِلَّا كَلِمَةٌ إِذَا لَمْ تَسْتَحِ فَاصْنَعِ مَا شِئْتَ وَ إِنَّهَا فِي بَيْتِ أُمِّيَّةَ [خصال صدوق، ج ١، ص ٢٠].

٢٠_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَمَلُ إِيمَانِهِ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَزَنِهِ إِلَى قَدَمِهِ ذُنُوبًا لَمْ يَنْقُضْهُ ذَلِكَ قَالَ وَ هُوَ الصَّدْقُ وَ أَدَاءُ الْأَمَانَةِ وَ الْحَيَاءُ وَ حُسْنُ الْخُلُقِ [كافي، ج ٢، ص ٩٩].

سوء استفاده از حياى ديگران :

١_ فَإِذَا طَعَمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنَسِينَ لِجَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُوَدَى النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ [احزاب/ ٥٣].

٢_ المأخوذ حياء كالمأخوذ غصبا

٣_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا يَحِلُّ مَالُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِلَّا بِطَيْبٍ مِنْ نَفْسِهِ [عوالي اللئالى، ج ١، ص ٢٢٢].

٢. انواع حيا

١. حيا از خدا

١_ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): خَفَّ اللَّهُ تَعَالَى لِقَدْرَتِهِ عَلَيْكَ وَ اسْتَحَى مِنْهُ لِقَرْبِهِ مِنْكَ [أعلام الدين، ص ٢٩٩].

٢_ قَالَ الْكَاظمُ (ع): اسْتَحُوا مِنْ اللَّهِ فِي سِرَائِرِكُمْ كَمَا تَسْتَحُونَ مِنَ النَّاسِ فِي عِلَانِيَتِكُمْ [تحف العقول، ص ٣٩٢].

٣_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): اسْتَحِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى اسْتِحْيَاءُكَ مِنْ صَالِحِي جِيرَانِكَ فَإِنْ فِيهَا زِيَادَةٌ يَقِينٍ [مصباح الشريعة، ص ١٦٢].

٤_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): اسْتَحُوا مِنْ

اللَّهُ حَقَّ الْحَيَاءِ فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَمَنْ يَسْتَحِي مِنْ اللَّهِ حَقَّ الْحَيَاءِ فَقَالَ مَنْ اسْتَحَى مِنَ اللَّهِ حَقَّ الْحَيَاءِ فَلِيَكْتُبَ أَجَلَهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَ لِيُزْهَدَ فِي الدُّنْيَا وَ زِينَتِهَا وَ يَحْفَظَ الرَّأْسَ وَ مَا حَوَى وَ الْبَطْنَ وَ مَا طَوَى وَ لَا يَنْسَى الْمَقَابِرَ وَ الْبَلِي [الزهد ، ص ٤٥] .

٥ _ حياء من الله ثمره معرفته و من ذلك

حياء الامام زين العابدين (ع) فى صحيفه السجديه : قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : " يَا إِلَهِي ! لَوْ بَكَيْتُ إِلَيْكَ حَتَّى تَنْشَقُطَ أَشْفَارُ عَيْنِي ، وَ انْتَحَبْتُ حَتَّى يَنْقَطِعَ صَوْتِي ، وَ قُمْتُ لَكَ حَتَّى تَنْشَرَّ قَدَمَايَ ، وَ رَكَعْتُ لَكَ حَتَّى يَنْخَلَعَ صُلْبِي ، وَ سَجَدْتُ لَكَ حَتَّى تَنْفَقَّ حِدَقَتَايَ ، وَ أَكَلْتُ تُرَابَ الْمَارِضِ طُولَ عُمْرِي ، وَ شَرِبْتُ مَاءَ الرَّمَادِ آخِرَ دَهْرِي ، وَ ذَكَرْتُكَ فِي خِلْمَالِ ذَلِكَ حَتَّى يَكُلَّ لِسَانِي ، ثُمَّ لَمْ أَرْفَعْ طَرْفِي إِلَى آفَاقِ السَّمَاءِ اسْتِحْيَاءً مِنْكَ مَا اسْتَوْجِبْتُ بِذَلِكَ مَحْوَ سَيِّئِهِ وَاحِدَةٍ مِنْ سَيِّئَاتِي . " [صحيفه سجديه ، دعای ١٦] .

قصيده الفرزدق لعلی بن الحسين (ع) :

[إرشاد مفید ، ج ٢ ، ص ١٥١] .

٦ _ أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى [علق/ ١٤] .

٧ _ يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَ مَا تُخْفِي الصُّدُورُ [غافر/ ١٩] .

٨ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَفْضَلُ الْحَيَاءِ اسْتِحْيَاوُ مِنَ اللَّهِ [غررالحكم ، ص ٢٥٧] .

٩ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَيَاءُ مِنَ اللَّهِ يَمْحُو كَثِيرًا مِنَ الْخَطَايَا [غررالحكم ، ص ٢٥٧] .

٢ . حيا از فرشتگان

١ _ رسول اکرم (ص) : ليستح احدکم من مليکه اللذين معه كما يستحى من رجلين

صالحین من جیرانه و هما معه باللیل و النهار [کنز ، ۵۷۵۱] .

۲_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا أَبَا ذَرٍّ! اسْتَحْيِ مِنَ اللَّهِ فَإِنِّي وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَظْلُ حِينَ أَذْهَبُ إِلَى الْعَائِطِ مُتَّقِنًا بِنُوبِي اسْتِحْيَاءَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ الَّذِينَ مَعِيَ [مكارم الأخلاق ، ص ۴۶۵] .

۳. حیا از خود

۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من أفضل الورع أن لا- تبدى فى خلوتك ما تستحى من إظهاره فى علانيتك [غررالحكم ، ص ۲۷۴] .

۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أحسن الحياء استحياء من نفسك [غررالحكم ، ص ۲۵۷] .

۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حياء الرجل من نفسه ثمره الإيمان [غررالحكم ، ص ۱۸۹] .

۴_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : غايه الحياء أن يستحى المرء من نفسه [غررالحكم ، ص ۲۳۶] .

۴. حیا در چشم

۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَيَاءُ غَضُّ الطَّرْفِ [غررالحكم ، ص ۲۵۹] .

۲_ در روایت آمده است که فرزند نباید به والدین خیره نگاه کند ، بلکه باید با شرم و حیا چشم به چشم آنان اندازد.

۵. حیا در سخن

۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ كَثُرَ كَلَامُهُ كَثُرَ خَطْوُهُ وَ مَنْ كَثُرَ خَطْوُهُ قَلَّ حَيَاوُهُ وَ مَنْ قَلَّ حَيَاوُهُ قَلَّ وَرَعُهُ وَ مَنْ قَلَّ وَرَعُهُ مَاتَ قَلْبُهُ وَ مَنْ مَاتَ قَلْبُهُ دَخَلَ النَّارَ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۴۹] .

۲_ حضرت امیر (ع) بعضی از سؤالات را که از حضرت رسول الله (ص) حیا داشتند توسط بعضی از اصحاب می پرسیدند ، مثل مسئله مذی که توسط مقداد از حضرت رسول پرسیدند. [سفینه البحار]

۳_ لَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ [انعام/ ۱۰۸] .

۴_ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ [احزاب/ ۳۲] .

۵_ وَ اغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ [لقمان/ ۱۹] .

۶. حیا در مسائل جنسی

۱_ در توحید مفضل امام صادق (ع) می فرماید : " توجه کن به انسان که خداوند او را به عکس تمام حیوانات قرار داد به واسطه حیایی که به او داده و اگر حیا نبود وفای به عهد ، قضای حوائج ، احترام مهمان و... نبود و اگر حیا نبود بسیاری از حقوق پایمال می شد ."

۲_ وَ لَيْسَتَّعْفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ [نور/ ۳۳] .

۳_ وَ عَلَّقَتِ الْأَبْوَابَ وَ قَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ [يوسف/ ۲۳] .

۴_ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيْسَتْأَذْنُكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَ الَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ [نور/ ۵۸] .

۵_ فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَاءَهُ وَ قَصَّ عَلَيْهِ الْقِصَصَ قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتُ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [قصص/ ۲۵] .

۶_ وَ قَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَ لَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَةِ الْأُولَى [احزاب/ ۳۳] .

۷_ وَ لَا تَقْرَبُوا الرِّزْيَ [اسراء/ ۳۲] .

۸_ وَ لَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا [نور/ ۳۱] .

۷. حیا در مسائل مالی

۱_ حياء الفاطمه من امير المؤمنين ان تكلفه مالا يقدر عليه.

۲_ مَنْ كَانَ غَنِيًا فَلْيَسْتَعْفِفْ [نساء/ ۶] .

۳_ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعْفُفِ [بقره/ ۲۷۳] .

۸. حیا از

- ۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من لم يتق وجوه الرجال لم يتق الله سبحانه [غررالحكم ، ص ۲۵۷] .
- ۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من لم يستحى من الناس لم يستحى من الله سبحانه [غررالحكم ، ص ۲۵۷] .
- ۳_ رسول اکرم (ص) : من لم يستح من الله في العلانيه لم يستح من الله في السرّ [کنز ، ۵۷۸۹] .
- ۴_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شر الأشرار من لا يستحى من الناس ولا يخاف الله سبحانه [غررالحكم ، ص ۲۵۷] .

۳. آثار حیا

- ۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الحياء يصد عن فعل القبيح [غررالحكم ، ص ۲۵۷] .
- ۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سبب العفه الحياء [غررالحكم ، ص ۲۵۷] .
- ۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : على قدر الحياء تكون العفه [غررالحكم ، ص ۲۵۶] .
- ۴_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أما الحياء فيتشعب منه اللين و الرأفه و المراقبه لله في السر و العلانيه و السلامه و اجتناب الشر و البشاشه و السماحه و الظفر و حسن الثناء على المرء في الناس فهذا ما أصاب العاقل بالحياء فطوبى لمن قبل نصيحه الله و خاف فضيخته [تحف العقول ، ص ۱۵] .
- ۵_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : من لم يستحى من العيب و يرعوى عند الشيب و يخشى الله بظهر الغيب فلا خير فيه [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۲۰۵] .

۴. جاهایی که نباید حیا کرد

- ۱_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ رَقَّ وَجْهُهُ رَقَّ عِلْمُهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۰۶] .
- ۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قرن الحياء بالحرمان [غررالحكم ، ص ۲۵۷] .
- ۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الحياء يمنع الرزق [غررالحكم ، ص ۲۵۷] .
- ۴_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْحَيَاءُ حَيَاءٌ أَنْ حَيَاءٌ عَقْلٍ وَ حَيَاءٌ حُمْقٍ فَحَيَاءُ الْعَقْلِ هُوَ الْعِلْمُ وَ حَيَاءُ الْحُمْقِ هُوَ الْجَهْلُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۰۶] .
- ۵_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من استحيا من قول الحق فهو أحمق [غررالحكم ، ص ۷۰] .
- ۶_ حیا در تعلیم و تعلم.

٧_ إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةٌ فَمَا فَوْقَهَا [بقره ٢٦/

۸_ و در روایت آمده است : " کسی که یک ساعت ذلت تعلم را نپذیرد ، یک عمر در ننگ و ذلت جهل و نادانی خواهد ماند " .

۹_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَسْتَحِينُ أَحَدٌ إِذَا سئِلَ عَمَّا لَا يَعْلَمُ أَنْ يَقُولَ لَا أَعْلَمُ [غررالحکم ، ص ۴۸] .

۱. حیات

۱. اهمیت حیات

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ اعْلَمُوا أَنَّهُ لَيْسَ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا وَ يَكَادُ صَاحِبُهُ يَشْبَعُ مِنْهُ وَ يَمْلُهُ إِلَّا الْحَيَاةَ فَإِنَّهُ لَا يَجِدُ فِي الْمَوْتِ رَاحَةً وَ إِنَّمَا ذَلِكَ بِمَنْزِلِهِ الْحِكْمَةِ الَّتِي هِيَ حَيَاةٌ لِلْقَلْبِ الْمَيِّتِ وَ بَصَرٌ لِلْعَيْنِ الْعَمِيَاءِ وَ سَمْعٌ لِلْأُذُنِ الصَّمَاءِ وَ رِيٌّ لِلظَّمْثَانِ وَ فِيهَا الْغِنَى كُلُّهُ وَ السَّلَامَةُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۳۳] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ الْحَيَاةَ قَبْلَ الْمَوْتِ [کافی ، ج ۸ ، ص ۱۴۵] .

۲. حیات حقیقی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا حَيَاةَ إِلَّا بِالْإِيمَانِ وَ لَا مَوْتَ إِلَّا بِجُحُودِ الْيَقِينِ فَاشْرَبُوا مِنَ الْعَذْبِ الْفُرَاتِ يَبْهَكُمُ مِنْ نَوْمِهِ السُّبَاتِ وَ إِيَّاكُمْ وَ السَّمَائِمَ الْمُهْلِكَاتِ [إرشاد مفید ، ج ۱ ، ص ۲۹۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : التَّوْحِيدُ حَيَاةُ النَّفْسِ [غررالحکم ، ص ۸۴] .

۳. آب و حیات

وَ جَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ [انبیاء/ ۳۰] .

الحديث :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : طَعْمُ الْمَاءِ طَعْمُ الْحَيَاةِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۳۸۱] .

۴. چیزی بهتر از حیات نیست

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْعَسْكَرِيُّ (ع) : خَيْرٌ مِنَ الْحَيَاةِ مَا إِذَا فَقَدْتَهُ بَغَضْتَ [أَبْغَضْتَ] الْحَيَاةَ وَ شَرٌّ مِنَ الْمَوْتِ مَا إِذَا نَزَلَ بِكَ أَحْبَبْتَ الْمَوْتَ [تحف العقول ، ص ۴۸۹]

۵. موجبات حیات زیبا

- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الذکر الجمیل أحد العمرین [غررالحکم ، ص ۴۷۹] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الذکر الجمیل إحدى الحیاتین [غررالحکم ، ص ۴۷۹] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): العلم إحدى الحیاتین [غررالحکم ، ص ۶۳] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): السهر أحد الحیاتین [غررالحکم ، ص ۳۱۹] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): اکتسبوا العلم و یکسبکم الحیاه [غررالحکم ، ص ۶۳] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): بالعلم تكون الحیاه [غررالحکم ، ص ۶۳] .

خ

۱. خاتمیت

۱. قرآن و خاتمیت پیامبر (ص)

ما كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَ كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا [احزاب/ ۴۰] .

خاتم به فتح التاء به معنای چیزی که با آن نامه ، سند ، ظرف و غیره را مهر می زنند و در فارسی به معنای مهر است. هم در قدیم و هم در امروز رسم است.

اینکه به انگشتر ، خاتم می گویند به خاطر آن است که همان اسم و کنیه را روی نگین آن حکاکی می کردند و به دست کرده و در موارد لزوم با همان نگین مهر می کردند و در واقع هم انگشتر و هم زینت و هم مهر بود.

پیغمبر اسلام (ص) هم بر نگین انگشتر خود جمله محمد رسول الله را حکاکی کرده و با آن آخر نامه های دعوت را امضا می کرد.

وَ تَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ صِدْقًا وَ عَدْلًا لَا مُبَدَّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ [انعام/ ۱۱۵] .

یعنی با نزول قرآن ، کتابهای آسمانی و نبوت از مرحله تدرج به مرحله تحقق رسید ، لآن القرآن مهیمن علی سایر الکتب. تعبیر به صدق و عدل

اشاره به آن است که بعد از آن هر کتابی عرضه داده شود کذب است و ظلم

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ [فصلت/۴۲-۴۱] .

وَ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً وَ بُشْرَى لِّلْمُسْلِمِينَ [نحل/۸۹] .

در صورتی که درباره کتاب موسی (ع) می فرماید: وَ كَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَابِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ [اعراف/۱۴۵] .

در صورتی که درباره کتاب عیسی (ع) می فرماید: لِّيَبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يُخْتَلَفُونَ فِيهِ [نحل/۳۹] .

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا [فرقان/۱] .

لفظ عالمن اگر قرینه ای در کار نباشد برای همه مردم در همه زمانهاست.

وَ مَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ [سبأ/۲۸] .

۲. خاتمیت در روایت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَرْسَلَهُ عَلَيَّ حِينَ فَتَرَهُ مِنَ الرُّسُلِ وَ تَنَازَعِ مِنَ الْأَلْسِنِ فَقَفَى بِهِ الرُّسُلَ وَ خَتَمَ بِهِ الْوَحْيَ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۳۳] .

"إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ التَّقْلِينَ مَا إِن تَمَسَّكُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا كِتَابَ اللَّهِ وَ عَثَرَتِي أَهْلَ بَيْتِي وَ إِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ [أمالی صدوق ، ص ۴۱۵] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): ...إِنَّ الْقُرْآنَ حَى لَا يَمُوتُ [تفسیر عیاشی ، ج ۲ ، ص ۲۰۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ ذِكْرُهُ خَتَمَ بِنَبِيِّكُمْ النَّبِيِّينَ فَلَمَّا نَبَى بَعِيدَهُ أَيْدَاءً وَ خَتَمَ بِكِتَابِكُمُ الْكُتُبَ فَلَا كِتَابَ بَعِيدَهُ أَيْدَاءً وَ أَنْزَلَ فِيهِ تِبْيَانٌ كُلِّ شَيْءٍ [کافی ، ج ۱ ، ص ۲۶۹] .

قَالَ الرُّضَا (ع): شَرِيعَةُ مُحَمَّدٍ (ص) لَا تُسْحَخُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ

لَا نَبِيَّ بَعْدَهُ إِلَّا يَوْمَ الْقِيَامَةِ [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۱۲۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي [کافی ، ج ۸ ، ص ۱۰۶] .

این حدیث از ۱۷۰ طریق آمده که صد طریق از اهل سنت و هفتاد طریق از اهل بیت است. المراجعات نامه ۳۲ ، نمونه ، ج ۶ ، ۳۴۷.

در غایه المرام از صد و هفتاد طریق این حدیث را روایت کرده (نقل من از کتاب رهبر سعادت در اثبات نبوت از حاج آقا حسین خادمی است)

آقای سبحانی ۴۵ حدیث را از عامه و خاصه به طور دسته بندی شده در این باره نقل می کند به این ترتیب :

۳۱ حدیث از شخص رسول گرامی که ما بعضی از آنها را از مدارک دیگری اینجا آورده ایم.

۸ حدیث از علی بن ابیطالب غیر از آنچه را که ما از حضرت (ع) در اینجا آورده ایم. و همچنین جمله ای از امام حسن ، از امام سجّاد (ع) ، از امام باقر ، صادق ، کاظم و رضا (علیهم الصلوات الله) نقل کرده که ذکر آن سبب طول است.

۳. نیاز به پیامبر خاتم

الف) فرستادن پیغمبران پی در پی همیشه ضرورت ندارد. برای تقریب به ذهن به مثالهای ذیل توجه کنید تا به دلیل برسیم.

۱- کودکی که مرتباً کتاب را هر چند روز یکبار پاره می کند محتاج به کتاب دیگری است ، اما جوانی که کتاب را برای همیشه نگاهداری می کند تهیه کتاب دوم برای او لغو است.

۲- حوضی که آب آن کاسته و یا متعفن می شود باید آن را عوض و یا پُر کرد ، اما حوضی که هم

پُر است از آب و هم صاف ، ریختن آب روی آن عبث است.

۳- در راهنمائیهای جزئی ، هرچند یکبار باید رهبر دیگر آنرا تتمیم کند ، اما راهنمائی که نقشه کلی به دست انسان می دهد و خود انسان می تواند از روی آن نقشه برود و به منزل برسد در اینجا دیگر راهنمائی لازم نیست.

۴- در هر چهارراه یک پلیس برای امر و نهی لازم است ، اما اگر با نصب چراغ اتوماتیک سبز و سرخ به رانندگان اعلام حرکت و سکون داده شود دیگر محتاج به امر و نهی جدیدی از شخص دیگری نداریم. آری ، بودن پلیس برای متخلفین و حفظ خود چراغ از خاموشی و یا شکستن لازم است ، اما امر و نهی لازم نداریم.

بنابراین ما اصل ثابتی به نام اصل ضرورت پیغمبر در هر عصر نداریم ، بلکه آنچه را عقل و قاعده لطف لازم می داند اتمام حجت است ، به هر نحو که باشد.

"شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ [شوری/ ۱۳] .

تمام وصیتهای پیغمبران اولوالعزم را به تونیز وحی کردیم و شریعت تو جامع همه آنهاست ، پایداری کنید ، متفرق نشوید ، اختلاف از ناحیه وحی نیست ، بلکه در راه وصول به آن هست.

در سوره هود خداوند داستان عده ای از پیغمبران را نقل می کند که همه می گفتند و إِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ [هود/ ۵۰] .

تحول ، یک اصل ثابتی

نیست که در همه چیز جاری باشد.

تحوّل در اقتصاد ، در فکر ، در مردم ، در قانون هست ، اما این مستلزم نیست که در تمام قوانین تحوّل به وجود آید. اگر قانون بر اساس مسائل طبیعی و فطری نهاده شود تا انسان طبیعی هست باید قانون باشد.

توضیح آنکه تحول و انقلاب در قوانین به خاطر آن است که وضع آن قانون یا بر خواسته‌های مردم یا شرایط سیاسی ، اقتصادی ، استبدادی نباشد و خواسته‌ها و سیاستها و اقتصاد و افراد مستبد با گذشت زمان تغییر می یابند بنابراین قانون هم خواه و ناخواه باید تغییر یابد.

اما اگر موضوع قانون طبیعت و فطرت بود تا انسان ، انسان است قانون هم قانون خواهد بود. در بسیاری از نیازمندها تحوّل پیدا شده ، اما مسئله نیاز به علم و نیکی و پرستش ، عدالت ، تعاون ، معاشرت ، مساوات و آزادی قابل تحوّل نیست.

د) مقدمه دیگری که نباید از آن غافل شد آن است که خاتمیت به این معنا نیست که یک سری امور و قوانینی خشک بر مردم برای همیشه تحمیل شود ، بلکه به این معنا است که کلیاتی بر مردم عرضه داده شده که همه آنها مطابق با فطرت است و کارشناسانی نیز معرفی شده اند که آن کلیات را در هر لباسی که مفاسدی بار نمی آورد پیاده کنند و کارشناس (مجتهد عادل و بصیر) می تواند در راه پیاده کردن آن ، بلکه در استفاده از آن کلیات از عقل خود استمداد بگیرد و به عبارت دیگر مسئله اقتضای زمان و تحول افکار به طور کلی طرد نشده ، بلکه در بسیاری

از مسائل اخلاقی، اجتماعی، حقوقی، سیاسی و اقتصادی مجتهد بصیر به زمان با استفاده از کلیات دینی و استمداد از عقل در پیشرفت حقائق کوشش می کند.

همین اسلامی که خاتمیت را پذیرفته حکومت و ولایت فقیه را نیز پذیرفته، حتی سفارش کرده که باید به زمان خود بصیر باشد تا گول نخورد. بالاتر آنکه در روایت می فرماید: امام در خطبه نماز جمعه مردم را هم از آنچه در آفاق صورت می گیرد خبر دهد تا مردم نیز روشن باشند. مسئله مشورت بر اساس همین پیشرفت فکری است.

کوتاه سخن آنکه خاتمیت در اصل وحی با استمداد از عقلهای روشن مردم و مشورت و تحولات در امور (غیرعبادی) منافات ندارد و همچنین خاتمیت به معنای قطع شدن فیوضات عینی نیست. در هر زمان و برای هر شخصی فیض و امداد هست، منتهی به شرط آنکه ریاضات صحیح را خالصانه تحمل کند. روح را پرورش دهد. قرآن می فرماید: **إِنَّ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا** [انفال/ ۲۹].

إِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا لَيْسُوا بَانبياءَ وَلَا شُهَدَاءَ يَغْبِطُهُمُ الشَّهَادَةُ وَالنَّبِيُّونَ [مستدرک حاکم، ج ۴، ص ۱۷۰ و کنز العمال، ج ۹، ص ۱۴].

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا [طلاق/ ۲].

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا [عنکبوت/ ۶۹].

وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ [بقره/ ۴۵].

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كَفْلِينَ مِنْ رَحْمَتِهِ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ [حدید/ ۲۸].

۴. جانشینان پیامبر (ص)

سؤال:

پنج نفر اولوالعزم و باقی پیغمبران مبلغ بودند و رسالت پیغمبر اسلام کامل و جامع بود پس چرا رسول مبلغ نفرستاد؟

پاسخ

افکار در زمان محمد (ص) رشد علم پیشرفته بود ، لذا مسئله تبلیغ به دوش دانشمندان و مسلمانان مطلع گذاشته شد و به دلیل آیات :

فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ [توبه/۱۲۲] .

وَ لَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ [آل عمران/۱۰۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا ظَهَرَتِ الْبِدْعُ فِي أُمَّتِي فَلْيُظْهِرِ الْعَالِمُ عِلْمَهُ فَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۵۴] .

دلیل این رشد پیدا شدن مردان شریف و حفاظ قرآن بود. چقدر فرق است بین امتی که قرآن را حفظ کنند و میان امتی که کتابشان (تورات و انجیل) را تحریف کنند.

ثانیا امامان (ع) در نظر شیعه حافظ قرآن و وارث کمال و تمام در آیهایلوم اَکْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي [مائده/۳] . هستند و لزوم امام را حکمت خدا ، عقل و رحمت پیغمبر برای رشد دادن مردم ، حفظ قانون از تحریف و تأویل متشابه و حفظ مردم از الغای شبهات و ... ایجاب می کند.

سؤال :

گیرم قانون اسلام کامل و جامع ، اما همین قطع شدن ارتباط به عالم غیب خودش لطفی است که این امت محرومند.

پاسخ :

این ارتباط هرگز قطع نمی شود ، راه سیر و سلوک و مکاشفه و بندگی از طرف ما و معرفت و بینش از طرف خدا باز است. إِنَّ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا [انفال/۲۹] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ آمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كَفْلِينَ مِنْ رَحْمَتِهِ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ [حدید/۲۸] .

وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ

سُئِلْنَا [عنكبوت/ ۶۹] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَخْلَصَ لِلَّهِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا ظَهَرَتْ يَنَابِيعُ الْحِكْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ عَلَى لِسَانِهِ [جامع الأخبار ، ص ۹۴] .

۵. رابطه پیامبر خاتم با ادیان گذشته

کوتاه سخن آنکه اجمالاً در سوره شوری خداوند فرمود: مکتب تو همان مکتبهای سابق است. بررسی کوتاه نیز این مطلب را تأیید می کند که اساس دین و وحی بر همه پیغمبران یکی بوده.

۱- توحيداً اَعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ [مومنون/ ۳۲] .

۲- نَبِئَاتٍ اَعْبُدُوا اللَّهَ وَ اتَّقُوهُ وَ اطِيعُوا [نوح/ ۳] .

۳- معادِئِيْ اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ اَلِيْمٍ [هود/ ۲۶] .

۴- نماز اَوْصَانِيْ بِالصَّلَاةِ [مریم/ ۳۱] .

۵- زَكَاتٍ اَوْصَانِيْ بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا [مریم/ ۳۱] .

۶- حَجَّوْا اُذُنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ [حج/ ۲۷] .

۷- رُوْزِ هَكَيْتَ عَلَيْكُمْ الصِّيَامُ كَمَا كَتَبَ عَلَيَّ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ [بقره/ ۱۸۳] .

۸- جِهَادِ قَالُوا لَنْبِيْ لَهُمْ اَبْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُّقَاتِلُ فِي سَبِيْلِ اللَّهِ [بقره/ ۲۴۶] .

۹- يَا بَنِيَّ اَقِمِ الصَّلَاةَ وَ اْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ اَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ [لقمان/ ۱۷] .

بنابراین آمدن پیغمبران پی در پی ، نه اینکه به خاطر آوردن مطلب نوی باشد تا حس نوخواهی و تحول اقتضا کند؛ امروز هم پیغمبر نوی لازم است و دستورات تازه ای.

مطالب دین که تاریخ بر نمی دارد مثل مسائل ریاضی است. در هر تاریخ $۲ \times ۲ = ۴$ است ، زیرا دین می گوید خدا (هر اثر مؤثر دارد) ، پیغمبر (هر متحیر راهنما می خواهد) ، معاد (جزای خوبان و بدان فرق دارد) ، عبادات (از مُنعم تشکر کن و برای خدا کار کن) ، اخلاق (عفو ، امید ، اتحاد ، مبارزه ، انفاق ، حسن معاشرت) ، امر به معروف

و نهی از منکر و ... داشته باشد.

دنیا هر تحولی پیدا کند و علم به هر جا رود این حقائق که تاریخ بر نمی دارد. پیغمبر بعد بیاید چه بگوید؟ کسروی با بی ما و بهائی ها با بیانی دیگر از داخل هزار نوع مغالطه می کنند و فروید و طرفدارانش از سوی دیگر حمله ها می کنند. وقتی از آنها می پرسیم کدام حقائق دینی با دنیای علم و صنعت مخالفت دارد، جواب جز سکوت خبری نیست.

۶. خاتمیت در دین یهود و مسیح

۱- انجیل یوحنا باب ۱۶ آیه ۱۲ و ۱۳ (بسیار خبرهای دیگر نیز دارد که به شما بگویم لکن الآن طاقت آنرا ندارید و لیکن چون او؛ یعنی روح راستی آید شما را جمیع راستی هدایت خواهد کرد، زیرا که از خود تکلم نمی کند، بلکه به آنچه شنیده است سخن خواهد گفت).

۲- انجیل یوحنا فصل ۱۴ آیه ۱۶.

۳- برنابا فصل ۳۶ آیه ۶.

۴- برنابا فصل ۹۷ تمام فصل مربوط به همین مسئله خاتمیت است.

۷. شبهات پیرامون خاتمیت

۱- یا بَنِي آدَمَ إِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي فَمَنْ أَتَّقَى وَ أَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ [اعراف/ ۳۵].

این اشکال را از فوائد گلیگانی ص ۳۱۴ در یک کتابخانه دیدم.

می گوئید یا تینکم فعل مضارع دلالت دارد که در آینده نیز پیغمبرانی می آید.

پاسخ:

۱- فعل مضارع گاهی منسلخ از زمان مضارع است، مانند زید یکر الضیف، لا یغزبُ عنه مِثْقَالُ ذَرَّةٍ [سبأ/ ۳]. فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ [زلزال/ ۷]. همانطوری که فعل ماضی نیز منسلخ می شود. در همین آیه فعلا تقی وَ أَصْلَحَ [اعراف/ ۳۵]. منسلخ از زمان ماضی است. در آیه تنها مسئله لزوم پیروی در صورت وجود پیغمبر مطرح است و نظری به آینده ندارد، بلکه در مقام سنت جاریه الهی است و بس.

۲- مسئله تبعیت از رسل در این آیه در دنباله داستان حضرت آدم بیان شده و در سوره بقره ۳۸ و طه ۱۲۳ نیز دنبال داستان آدم (ع) همین مضمون به تبعیت از هدایت های انبیا (بدون توجه به پیغمبری در آن) مطرح شده.

قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبَعَ هُدَايَ فَلَا

خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [بقره/۳۸] .

قَالَ اهْبِطْ مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَأَمَّا يَا تِيبُكُم مِّنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى [طه/۱۲۳] .

۳- راستی اگر آیه در مقام اخبار بود ، چرا با لفظ (اَمَّا...إِنَّ مَا) آمد و چرا به جای این تغییر (اذا) به کار نرفت تا مسئله را روشن تر و از صورت تردید بیرون برد.

۴- بر فرض احتمال که آیه می گوید (اگر آمد پیغمبری چنین و چنان) آیه (و خاتم النبیین) از محکّمات است و این متشابه را حلّ می کند.

کوتاه سخن آنکه آیات متشابه در سوره های بقره و طه از یک سو ، انسلاخ افعال ماضی در آیه از یک سو وجود آیه روشن (و خاتم النبیین) از یکسو جایی برای این شبهه باقی نمی گذارد.

شبهه دوم

رَفِيعَ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يَلْقَى الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ [غافر/۱۵] .

از مضارع بودن (يلقى) در خاتمیت شبهه کرده اند. فواید گلیگانی البته اشکال نسبی است بر آنکه مراد از روح جبرئیل باشد کما هو الظاهر.

پاسخ :

آیه در مقام بیان صفات و قدرتهای الهی است و جایی برای زمان گذشته و آینده نیست ، بلکه در حدّی فوق زمان سخن می گوید و اگر به جای فعل مضارع ، ماضی هم بود تفاوتی نداشت و بر فرض استمداد از صیغه مضارع آیات داله صریحه این استمداد را از شما می گیرد.

شبهه سوم

و لِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ فَإِذَا جَاءَ رَسُولُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَ هُمْ لَا يَظْلَمُونَ [یونس/۴۷] .

و لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ إِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَلَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَ لَا يَسْتَقْدِمُونَ [یونس/۴۹] .

پاسخ :

آیه دوم دلالتی بر مدت رسالت ندارد و صریح در این است که برای هر امتی پیغمبری است تا آنکه مرگ آنها در رسد.

أَجَلُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [نور/۲۴].

پاسخ :

در آیه دو لفظاً جلا آمده و هر دو لفظ در مقام بیان یک معنا است و مسلماً لفظ دَوْمًا جلهم مدت عمر مردم است ، پس لفظ اَوَّلًا جلنیز در همان معنا است و آخر آیه نیز تأیید می کند که معنا چنین است.

برای هر دسته ای مهلت و مدتی است که وقتی این زمان سرآمد ساعتی کم و زیاد نمی شود.

بر فرض مفاد آیه این باشد که برای هر دینی مدتی است؛ از کجا مدت دین اسلام تا پایان عمر جهان نباشد؟ و به قانونالقرآن یفسر بعضه بعضا. با استمداد از آیاتی که دلالت بر خاتمیت می کند به این شبهات اعتنا نمی شود.

شبهه چهارم

يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ [نور/۲۵].

می گویند یوفیهم مضارع است و خدا دینی را کاملاً ایستا قرار نداده و وحی قطع نشده

پاسخ :

آیه می گوید : يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ [نور/۲۴].

معلوم می شود مراد روز قیامت است و مراد از استیفای دین استیفای جزا هست کما فی التفاسیر نه دین نو. از همه گذشته آیه در مقام تهدید اِنَّ الدِّينَ يَرْمُونَ الْمُحْصِنَاتِ الْغَافِلَاتِ [نور/۲۳] است که می فرماید در آینده خدا استیفا می کند ، جزای شما را.

شبهه پنجم

يَذُوبُ الْأَمْرُ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ [سجده/۵].

می گویند تدبیر امر ، انزال شریعت است و عروج ، تمام شدن مدت

شریعت است.

پاسخ :

از کجا تدبیر به معنای انزال و از کجا امر به معنای شریعت و از کجا عروج به معنای انتهای مدت شریعت و از کجا ابتدای هزارسال را زمان غیبت امام زمان (ع) می گیرید نه زمان بعثت یا صدور آیه یا فوت پیغمبر (ص).

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ [مائده/۳].

وگر نه ریشه لغوی خاتم همان وسیله امضا و مهر و یا هر چیزی که با آن خبری را امضا می کردند.

دسته های گمراه کننده و گمراه شده برای تراشیدن رهبران دروغین در معنای خاتم تصرفاتی کرده تا بتوانند در کار خود پیشرفت کنند. دو تصرف کرده اند.

۱- گفته اند خاتم به معنای انگشتر و زینت است و خاتم النبیین در قرآن به معنای زینت پیغمبران است نه آنکه آخرین آنان.

۲- خاتم به معنای مهر است ، اما هدف از توصیف محمد (ص) به خاتم پیغمبران نه آخرین آنها ، بلکه چون مهر در ذیل نامه و سند تصدیق کننده نوشته هائی است ، محمد (ص) هم تصدیق کننده پیغمبران است. خاتم النبیین یعنی مصدق النبیین

پاسخ :

در تفسیر قرآن و مفردات آن باید به کتب لغت مراجعه کنیم و هرگز لغت به ما اجازه نمی دهد خاتم را به معنای زینت معنا کنیم و به جای اینکه بگوئیم فلان چراغ زینت اطاق است بگوئیم خاتم اطاق است و نام خاتم بر انگشتر هم به همان ملاکی بود که گفتیم نه به خاطر جنبه تزین به علاوه تاج از انگشتر بیشتر سبب زینت می شود ، پس باید او را بیان کند.

اما پاسخ از تأویل دوم هم روشن است ، زیرا اگر به خاطر تصدیق پیغمبران قبلی به پیغمبر اسلام

خاتم گفته شده باید به حضرت مسیح هم خاتم اطلاق می شد، زیرا او هم پیغمبران قبلی را تصدیق کرده‌و اِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ [صف/ ۶].

و چرا با کنایه تصدیق پیغمبر را بیان می کند؟! خوب بود همان واژه تصدیق را بکار برد.

۱. خاطرات علماء

۱. شرف الدین

۱. خلاصه زندگی

۱ _ سید عبدالحسین شرف الدین از بزرگان عالم اسلام و از نوایغ شیعه به سال ۱۲۹۰ ه. ق در شهر کاظمین متولد شد و در سن ۸۰ سالگی وقتی که پدرش تحصیلات خود را در عراق به پایان رساند بهمراه پدر راهی زادگاه اجدادی خویش "جبل عامل" گشت و از آنجا برای آغاز تحصیلات به عامل رفت و تا سن ۱۷ سالگی در آنجا بزیست و دروس سطح را فراگرفت و در همان جوانی به فضل و معلومات نائل شد. سپس راهی نجف اشرف گشته و به تکمیل مراحل تحصیلی پرداخت و در محضر بزرگانی چون مرحوم آخوند ملا محمد کاظم خراسانی، آقا سید محمد کاظم یزدی، شیخ الشریعه اصفهانی و... تلمذ نمود. وی حدود ۱۵ سال در نجف ماند و در سن ۳۲ سالگی در حالی که صاحب چندین اجازه اجتهاد بود و اجتهاد مطلق او مورد قبول همگان قرار داشت روانه جبل عامل شد و در سال ۱۳۲۹ ه. ق در بحبوحه کوششهای استعمار برای ایجاد تفرقه و اختلاف میان مسلمین به دیار مصر رفته و در این سفر با عالمان اهل سنت و کسانی که نفوذ کلمه داشتند نزدیک شد و دردها و مصائبی که متوجه اسلام و مسلمین شده بود در میان

گذاشت و پس از مدتی با کسب موفقیت‌هایی در راه هدف خود که همان وحدت اسلامی بود به لبنان بازگشت و در حدود سالهای ۱۳۳۸ تا ۱۳۴۰ ه.ق که مسلمانان مظلوم در عراق با انگلیس ستمگر و مسلمانان لبنان با فرانسه استعمارگر روبرو بودند شرف‌الدین پرچمدار مبارزات ضد استعماری و ضد امپریالیستی در لبنان بود، کما اینکه مسلمین عراق را در این راه میرزا محمد تقی شیرازی رهبری می نمود.

شرف‌الدین دشمن حکام فرانسوی بود و در برابر استعمار فرانسویان مقاومت کرد و اعلام "جهاد مقدس" داد و با این اعلام سرتاسر جبل عامل شعله ور شد و فرانسویان در برابر ایستادگی و مقاومت‌های مستمر شرف‌الدین صدمات بسیار دیدند. وی در اثر فشار قوای فرانسه مجبور شد تا مدتی به فلسطین برود و سپس به لبنان باز گردد.

شرف‌الدین در مدت حیات پر برکت خویش خدمات ارزنده‌ای به اسلام و مسلمین ارائه نمود و تألیفات گرانقدری را به جامعه اسلامی تقدیم کرد که بعداً اشاراتی به آن خواهیم داشت.

سرانجام وی در روز دهم جمادی الثانی سال ۱۳۷۷ ه.ق در سن ۸۷ سالگی در یکی از بیمارستانهای بیروت به رحمت خدا پیوست. پیکر شریفش را پس از آنکه در بیروت مورد تشییع رسمی قرار گرفت به بغداد برده و از آنجا تا کاظمین بر سر دست حمل کردند و سپس جنازه او را به کربلا بردند و با تجلیل و احترام خاصی جنازه را روانه نجف اشرف و در جوار مرقد مولانا و مقتدانا علی بن ابیطالب علیه السلام در حجره مجاور آرامگاه سید محمد کاظم یزدی در سمت

جنوبی صحن مطهر علوی به خاک

نقش شرف الدین در هدایت و تربیت جامعه :

در لبنان که سالها محل تهاجمات و تغییرات سیاسی بود ، از نظر مذهبی نیز چندین جریان وجود داشت ، و نیز ضرورت وجود یک برنامه ریزی جهت تربیت و تعلیم جوانان و پرورش ماهیت شعوری ایشان بخوبی ملموس بود. به همین منظور شرف الدین که اهتمام و تلاش بسیار در راه حفظ فرهنگ دینی و اصیل مردمی بویژه جوانان داشت حرکت ریشه ای خود را با این رمز شروع می کند و می گوید : لا ینتشر الهدی الا من حیث انتشر الضالهدایت انتشار نخواهد یافت مگر از آنجاییکه گمراهی انتشار یافته. در نظری علت عمده و نقطه شروع فساد و گمراهی ، برنامه های آموزش و پرورش استعماری بود. استعمارگران مدارس جدیدی تأسیس کردند تا نسلی پرورند دور از دین و موضع گیرهای دینی تا بتوانند زمینه های تفکر مذهبی جوانان را نابود سازند ، علمای دین این خطر را حس کردند و برخی دست به مبارزه منفی با این سیاست زدند و از مردم خواستند تا فرزندان خود را به مدارس جدید نفرستند و لکن متأسفانه این مسئله به علت تبلیغات دشمن بد فهمیده شد و به صورت مخالفت با علم و تحصیلات و تمدن و تجدد معرفی شد.

ولی شرف الدین علاوه بر مبارزه منفی به مبارزه مثبت نیز دست زد ، و بر این اساس جامعه را به تشکیل مدارس نو سوق داد تا از نظر برنامه و اطلاعات علمی همسان مدارس جدید باشد. و بجای مبارزه با اعتقادات و سنت های مذهبی ، برنامه هایی جایگزین شود که حاوی تعالیم اسلامی باشد و روحیه

و دید مذهبی را در جوانان و نوجوانان حفظ و تقویت کند.

و در پی این دعوت اساسی ، خود او به این اقدام پرداخت و در شهر صور المدرسه الجعفریه را تأسیس کرد. در اینجا برای روشن شدن اهتمام و تلاش و اخلاص شرف الدین در راه تعلیم و تربیت ، ذکر داستانی از زبان یکی از نوادگان آن بزرگ مرد مناسب است ، وی چنین می گوید : وقتی پدر بزرگ (شرف الدین) المدرسه الجعفریه را ساخت مخالفان سیاسی او مدرسه ای را دایر کرده و اداره می کردند و من نیز که در ایام خردسالی بودم و تحت تأثیر درگیری های پدر بزرگ و مخالفان سیاسی قرار گرفته بودم یک روز عصر نزدیک آن مدرسه رفتم و چند سنگ پرتاب نمودم که خسارتهای اندکی به مدرسه وارد شد. شب هنگام پدر بزرگ به منزل ما آمد من باخوشحالی نزد وی رفتم و او از من چوب خواست همینکه آوردم گرفت و با آن چوب مرا زد و گفت : مشکلات سیاسی که من دارم همه در ارتباط با دین است ، من با مخالفان سیاسی خود برای خدا درگیر می شوم اما آنان برای منافع شخصی خود مشکل آفرینی می کنند وقتی من جعفریه را ساختم آنان برای رقابت با من مدرسه خیریه را افتتاح کردند اما اینان اشتباه می کنند ، مگر من مدرسه را برای چه ساختم برای اینکه فرزندان خود و مردم را از مدارس تبلیغی مسیحی (تبشیری) نجات دهم ، بویژه فرزندان بینوایان و ناتوانان را ، و به همین دلیل مدرسه را مجانی قرار دادم ، مخالفان من نیز همین کار را برای رقابت با من انجام دادند ، یعنی

مدرسه ای برپا کردند برای بینوایان شیعه. حالا اگر بتوانم آنان را به راه صواب بکشانم و برنامه مدرسه جعفریه را در آنجا هم به مورد عمل درآورم چه بهتر، و اگر نتوانم چون آنان می خواهند با من رقابت کنند ناچارند راه مرا در پیش گیرند و مدرسه خود را مانند جعفریه اداره کنند و در این صورت کاری که موجب رضای خداست انجام یافته چه بخواهند چه نخواهند (یعنی باسواد شدن و تربیت یافتن اطفال بینوایان در مدرسه ای رایگان، و مقصود همین است چه به دست من چه به دست مخالفان)

اصولاً خدمات فرهنگی و فکری او منحصر به نسل جوان نبود بلکه عموم مردم را در نظر داشت. وقتی این بزرگ مرد به شهر صور رفت شیعیان این شهر نه مسجدی داشتند برای ادای فرایض و نه محلی برای گردهمایی، شرف الدین خانه ای خرید و آن را به صورت حسینیه ای وقف کرد. او توانست از طریق این حسینیه مردمی که پراکنده بودند و از تربیت دینی بی بهره مانده بودند گردآورد و تربیت کند و سپس مسجدی ساخت با بنای مجلل در محلی مناسب که مردم برای ادای فرایض جمع شوند و شرف الدین در آنجا به وعظ و ارشاد می پرداخت.

۵_ شرف الدین مصلح اکبر :

چیزی که روح آن بزرگ مرد را می آزرده، تشتت و تفرقه مسلمین و در نتیجه تسلط بیگانگان بود، فلذا او سعی در ایجاد وحدت بین فرق مسلمین داشت به این معنا که اتحاد پیروان مذاهب مختلف در عین اختلاف مذهبی، در برا

بر بیگانگان او می گفت :

فرقتها السیاسه فلتجتمعهما السیاسه (شیعه و سنی

را سیاست و مطامع سیاسی از هم دور کرد و اکنون بایده‌سیاست و مصالح سیاسی اسلام و مسلمین آنان را کنار هم آورد. کوششها و تلاشهای او در رسیدن به این هدف از تألیفات، مسافرتها، رفتارها و برخوردهای او بخوبی روشن است که ذکر چندی از آنان گذشت و به دو نمونه اشاره می‌کنیم: شرف‌الدین روز میلاد رسول اکرم (ص) را ۱۲ ربیع الاول جشن می‌گرفت و پس از پایان مراسم درمسجد به جشن اهل سنت می‌رفت و با آنان در برگزاری این جشن بزرگ اسلامی مشارکت می‌نمود. [المرجعات مقدمه ص ۳۰ - النص و الاجتهاد مقدمه ص ۳۲ و ۵۸ - شرف‌الدین ص ۱۷۰]

نمونه دیگر از علاقه خالصانه او به اتحاد اسلامی و اقدامات آگاهانه او اینکه: در زمان او مسیحیان که اقلیتی درشهر صور بودند به مناسبت ورود مسطران (مقامی بالاتر از اسقف) جشن جدیدی در صور براه انداختند و دولت نیز جهت باشکوه جلوه دادن جشن امکانات خویش را در اختیار آنان گذارد. در همان ایام یک جوان سنی صوری که درجامع الازهر درس خوانده بود به صور بازمی‌گشت، شرف‌الدین از بازگشت او مطلع شد، مردم جبل عامل را دعوت کرد و جشن مفصلی برپا کرده و مردم را ۳۰ (سی) کیلومتر به استقبال آن جوان سنی برد و تامل‌های فلسطین به استقبال او رفت. [شرف‌الدین ص ۲۲۹]"

در پایان چون دراین مختصر تمام ابعاد وجودی این شخصیت بیان شد سخنی از عالم معاصر و دوست شرف‌الدین یعنی شیخ آقابزرگ تهرانی در بیان وصف شرف‌الدین نقل می‌کنیم:

فماذا يقول الواصف فيه؟

أهو مجتهد فاضل؟ أم متكلم بارع؟ أم فيلسوف محقق؟ أم اصولي ضليع؟ أم مفسر كبير؟ أم مُحدّث صدوق؟ أم مورخ ثبت؟ أم خطيب مصقّع؟ أم باحث ناقد؟ أم اديب كبير؟ نعم: هو كل ذلك، أضفّ إليه أنّه ذلك المجاهد الدائب على المناضله دون الدين و المكافح المتواصل دفاعه عن المذهب الحقّ، تشهد بذلك كلّ، المحابر و امزابر و الكتب و الدفاتر، الخطب و المنابر، و اعماله الناجعه و محاضراته البديعه، و حجاجه الدامغ. [نقباء البشر، ج ۳، ص ۱۰۸۳ و ۱۰۸۴ - شرف الدين، ص ۷۶ و ۷۷].

والسلام على من يخدم الحق لذات الحق.

۲. ویژگیها و خصلتهاى علمى

(۱) محدث متبحر _ شيخ آقا بزرگ تهرانى درباره اش مى نويسد: شرف الدين احاديثى كه از پيامبر و صحابه و اهل بيت روايت شده، همه را خواند چه از مآخذ سنى و چه شيعه، آنهم بصورتى دقيق توام با تحقيق تا جايى كه مى توان گفت: او همه احاديث را فراگرفت، و از اينجا بود كه به نشان دادن مسائلى و روشن كردن حقايقى توفيق يافت كه بسيارى از عالمان نيز، تا پيش از آنكه قلم آزاد و منزّه او آنها را بپراكند، اطلاعى از آن مسائل و حقايقى نداشتند. "ترجمه"

["نقباء البشر، ج ۳، ص ۱۰۸۳" شرف الدين ص ۵۸]

(۲) محقق تاريخ _ باز علامه بزرگوار شيخ آقا بزرگ تهرانى در اين باره چنين مى نگارد: شرف الدين كار خویش را تحقيق در مسائل شيعى قرار داد و روزگار و خانه خویش را وقف اين كار ساخت و بدین منظور اسناد و مدارك و نوشته های تاريخ اسلام

را بدقت خواند و غربال کرد تا معتبر را از نامعتبر باز شناخت و وقایع و حوادث را چه کوچک و چه بزرگ همه را در غربال بیخت تا سره از ناسره پاک ساخت و حقیقت مسلم را از اوهام و خیالات جدا کرد. "ترجمه" ["نقباء البشر، ج ۳، ص ۱۸۳" شرف الدین ص ۶۸]

(۳) متکلم زبردست _ با اینکه ویژگی ممتاز شرف الدین رجوع به اصول و متون است با این وصف در مقام عرضه و تبیین از مبانی کلامی نیز بخوبی بهره می گیرد بطوریکه خود او وقتی سخن از تألیفات تلف شده اش "که ذکر آن میآید" می گوید از دو کتاب به نامسبیل المؤمنیندر ۳ جلد پیرامون امامت دوازده امام و کتابالنصوص الجایه فی امامه العتره الزکیه یاد می کند و می گوید در این دو کتاب تاجایی که بخواهید دلیلهای عقلی و نقلی و استدلالهای حکمی عرضه شده بود. ["الفصول المهمه ص ۲۴۶، پاورقی _ شرف الدین ص ۷۰"]

(۴) شاعر و شعر شناس : شرف الدین خود می توانست شعر را در سطح بالا بسراید و در آغاز عمر از این گونه شعر می سرود ، لیکن با اشتغال به کارهای علمی و تحقیقی از پرداختن به شاعری دست کشید اما از تلطیف ذوق خویش غافل نماند و در کار شعر و شناخت آن تا آنجا وارد بود که به وقوع زحاف در بیت زود پی می برد. ["مقدمه النص و الاجتهاد به قلم سید محمد صادق صدر ص ۴۲ و ۱۱ _ شرف الدین ص ۷۳"]

(۵) خطیب توانا : گفته اند سید عبدالحسین شرف الدین در مقام سخنرانی و القاء خطابه به پایگاهی بلند رسید که خطبای

عرب بر آن غبطه می بردند و دین و علم و فرهنگ بدان عزت می یافت _ و دربارۀ تأثیر و تسلط وی بر سخن و خطابه آورده اند : هنگامی که سید به مصر رفت نخست با لباس اعراب کوچۀ و بازار ظاهر شد و روزی با همین لباس به یکی از مجامع بزرگ که جمع کثیری حضور داشتند رفت و پا بر منبر گذاشت و دو سخن آغاز کرد ، تسلط او بر ادای معانی و مسائل دقیق با الفاظی گزیده آن اجتماع را شیفته کرد و همه از هم می پرسیدند این گوینده توانا و خطیب دانا کیست؟

["المراجعات ، مقدمه ص ۱۴ و النص و الاجتهاد مقدمه ص ۱۶ و ۱۷ _ شرف الدین ص ۷۳ و ۷۴ "]

(۶) نویسنده بزرگ : از خدمات ارزنده شرف الدین تألیفات و آثار گرانقدر اوست که با سبکی ویژه ، محققانه و عالی نگارش یافته است. شیخ مرتضی آل یس دربارۀ تألیفات وی می گوید : نوشته او ، همه ، از این امتیازها برخوردار است : واریسی دقیق ، تتبع گسترده ، پی جویی دقیق و همه گیر ، نتیجه گیری درست ، بخوبی صیقل دادن به واژه ها و جمله ها ، درستی در نقل ، ارتباط و پیوستگی همه قسمتها به هم. "المرجعات مقدمه ص ۲۶ _ شرف الدین ص ۱۰۶"

۳. تألیفات

۳ _ و اینک شماری از نوشته های عالی و مقدس شرف الدین :

(۱) الفصول المهمه فی تألیف الامه _ حاوی فصلهای مهم در راه متحد ساختن امت اسلامی

(۲) الکلمه الغراء فی تفضیل الزهراء _ این کتاب در بیان مقام برترو فضیلت مسلم بانوی اکرم حضرت فاطمه زهراء سلام الله علیهاست.

(۳) المرجعات _ مجموعه ۱۱۲ نامه بین شرف

الدین و شیخ الاسلام سلیم بشری مفتی و رئیس اسبق جامع الازهر مبادله شده است. این دو عالم اسلامی، در این نامه ها حقایق بسیاری را مورد بحث و نظر قرار داده اند.

(۴) النص والاجتهاد _ این کتاب که در واقع به همان معنای اجتهاد در مقابل نص است کتابی است بسیار مهم و بیدارگر و در آنجا شرف الدین حدوداً ۹۹ مورد را بر اساس موثق ترین مأخذ اسلامی در نزد اهل سنت بر می شمارد که در آنها همه بر خلاف نص پیامبر صلی الله علیه و آله عمل شده است، چیزی که بسیار قابل توجه است این است که کتابی با این عمق و روح و هیجان و غنا و استناد را شرف الدین پس از سن ۸۰ سالگی نوشته است. ["النص و الاجتهاد مقدمه ص ۲۰ _ شرف الدین ص ۱۳۲ و ۱۳۷"]

(۵) ابوهریره _ در شرح حال ابوهریره و نشان دادن مقدار اعتبار احادیث اوست.

(۶) المجالس الفاخره _ شرحی بر حرکت عاشورا و فلسفه اقامه شعائر حسینی

(۷) فلسفه الميثاق و الولایه _ شرح آیهالست بر بکمو بیانی از ولایت، گفته اند در موضوع خود بی نظیر است.

(۸) اجوبه مسائل جارالله _ پاسخی است علمی و مستند به ۲۰ سؤال موسی جارالله که از علمای شیعه کرده است.

(۹) مسائل خلافیه _ کتابی است فقهی که در آن مسائلی بر اساس مذاهب خمس مطرح شده است.

(۱۰) کلمه حول الرؤیه _ رساله ایست اعتقادی شامل بحثی فلسفی و عمیق.

(۱۱) الی المجمع العلمی العربی بدمشق _ بحث در مورد تهمتهای مجمع علمی دمشق در آن ایام نسبت به شیعه و رد اتهامات و دعوت به وحدت

(۱۲) ثبت الاثبات فی سلسله عن رواه - ذکر استادان مؤلف و آنان که

به سلسله اسناد متصل تا پیامبر (ص) و امامانعلیهم السلام نقل حدیث کرده اند.

(۱۳) مؤلفوا الشیعه فی صدر الاسلام - تحقیقی پیرامون کتاب نویسان اسلامی از شیعه ، کتاب ناتمام است و معرفی ویژه ای است از مؤلفان شیعه در عصر نبوت تا عصر امام هادی (ع) ، بیشتر مطالب کتاب از مدارک اهل سنت است. ["مؤلفوا الشیعه - مقدمه ، ص ۹ - شرف الدین ، ص ۱۰۸ و ۱۰۹"]

(۱۴) "زینب الکبری" - پیرامون زندگانی صدیقه صغری زینب کبری [سلام الله علیها] .

(۱۵) "بغیه الراغبین" - کتابی است ادبی در شرح حال عالمان ، بزرگان خاندان شرف الدین و خاندان صدر. این کتاب خطی است.

اینها تألیفات بجا مانده از حضرت شرف الدین است و برخی از تألیفات دیگرش داستانی جدا دارد که به قرار ذیل است :

کار شرف الدین در مبارزات سیاسی بویژه در مقابل فرانسوی ها به جایی رسید که حکم اعدام او را صادر کردند و به خانه او هجوم بردند و خانه و کتابخانه او را به آتش کشیدند و هرچه بود را سوزاندند و ۱۹ کتاب خطی شرف الدین طعمه حریق شد و او مجبور شد با عائله خویش لبنان را ترک کند و مدتی به فلسطین برود ، خود شرف الدین این فاجعه غم بار را یاد کرده و فرموده : غم از دست دادن فرزند چه بسا از دل رخت بریندد اما غم از دست دادن فرزندان فکر و زاده های اندیشه ، تا روزگار باقی است ، باقی است.

برخی از تألیفات تلف شده عبارتند از :

۱- شرح التبصره ۲- تعلیقه علی الاستصحاب (حاشیه بر استصحاب رسائل) ۳- سیل المؤمنین (۳ جلد درباره امامت) ۴-

النصوص الجليه (امامت) ۵- نزيل الآيات الباهره (امامت) - صد آيه كه بناير اسناد اهل سنت در باره ائمه طاهرين عليهم السلامنازل شده) ۶- المجالس الفاخره (۴ جلد پيرامون زندگاني پيامبر و ائمه صلوات الله عليهم) - آنچه بجا مانده و چاپ شده است قسمت مقدمه آن است)

۴. نکات

۱- روايت امام موسى بن جعفر (ع) في قول الله عزوجل : انما حرّم ربي الفواحش ما ظهر منها و ما بطن فقال : انّ القرآن له ظهر و بطن ، جميع ما حرّم في الكتاب هو الظّهر الظاهر و باطن ذلك ائمه الجوار و جميع ما حلّ الله في الكتاب هو الظاهر و الباطن من ذلك ائمه الحققرآن را ظاهري است و باطني همه چيزهايي كه در قرآن حرام شده ظاهر امر است و باطن اين كارهاي زشت راهبران جائر بدكاره اند و آنچه در قرآن حلال شمرده شده ظاهر امر است و باطن (منشأ اصلي) اين كارهاي خوب رهبران درست كردار و برحقند. ["شرف الدين ، ص ۳۹-۴۰] .

۲- عن يونس بن عبدالرحمن عن بعض اصحابه عن خَيْثَمَةَ عن ابي عبدالله جعفر بن محمد (ع) قال : دخلت عليه اودّعه و أنا اريد الشخصوخ الى المدينة فقال : ابلغ موالينا السلام و اوصهم بتقوى الله و العمل الصالح و أن يعود صحيحهم مريضهم وليعد غنيهم على فقيرهم و أن يشهد حيهم جنازه ميتهم و أن يتلاقوا في بيوتهم و أن يتناوضوا علم الدين فان في ذلك حياه لامرنا ، رحم الله عبداً احبب امرنا و اعلمهم يا خيثمه انه لا يغني عنهم من الله شيئاً الا العمل الصالح فانّ ولايتنا لاتنال الا بالورع و أن اشد الناس عذاباً يوم القيامة من

وصف عدلاً ثم خالفه الى غيره [الفصول المختاره ، ص ۲۸۷ ، چاپ ۴ ، شرف الدين ، ص ۹۶] .

۳- مناظره و آداب آن

...قلت لابي عبدالله (ع) : بلغني أنك كرهت منّا مناظره الناس و كرهت الخصومه فقال : أما كلام مثلك فلانكره ، من اذا طار احسن عن يطع و ان وقع يحسن ان يطير فمن كان هكذا لانكره كلامه [رجال الكسى ، ص ۳۴۸ ، شرف الدين ، ص ۹۷] .

۱- اگر بحثها و مناظره ها بر پایه حسن روابط انسانی و رعایت آداب فنی و اصول اسلامی عملی نگردد پنج نتیجه زیانبار در پی خواهد داشت : ۱- حق روشن نمی شود. ۲- موضع حق تأیید نمی گردد. ۳- روح کینه و تنافر در طرفین زنده یا تقویت می شود. ۴- قلب کدر و آلوده می شود و نفس در جهت ضد پاکی و صفا و تهذیب قرار می گیرد. ۵- روابط اجتماعی رفته رفته به سستی و خلل پذیری رو می نهد. [شرف الدين ، ص ۱۰۲] .

۴- پیامبر اکرم (ص) : من أحب أن يحيى حياه تشبه حياه الانبياء و يموت ميتة تشبه ميتة الشهداء و يسكن الجنان التي غرسها الرحمن فليتولّ علياً وليوال وليه و ليقتمد بالأئمه من بعده [الكاخ ، ج ۱ ، ص ۲۰۸ - حليه الاولياء ، ج ۱ ، ص ۸۶ - شرف الدين ، ص ۱۱۹] .

عن علي (ع) : انّ ل لااله الا الله شروطاً و أنا و ذريتي من شروطها [غررالحكم ، ص ۱۰۴ - الحياه ، ج ۲ ، ص ۳۹۳ - شرف الدين ، ص ۱۱۹] .

امام محمّد باقر (ع) : كلّ من دان الله بعباده يجهّد فيها نفسه و لا الامام له من الله فسيقيه غير مقبول و

هو ضال متحیر [الکافی ، ج ۱ ، ص ۳۷۴ - شرف الدین ، ص ۱۲۰] .

امام صادق (ع) : لا یقبل الله من العباد الاعمال الصالحه التي يعملونها اذا تولوا الامام الجائر الذي ليس من الله تعالى... [امالی الشيخ الطوسی ، ج ۲ ، ص ۳۲ - شرف الدین ، ص ۱۲۱] .

امام صادق (ع) : فی بیان قوله تعالى و من يؤت الحكمة فقد اوتی خیراً كثيراً قال : هی طاعه الله و معرفه الامام [الکافی ، ج ۱ ، ص ۱۸۵ - شرف الدین ، ص ۱۲۲] .

۵- عن علی (ع) : یا نوف... شیعتی - فی اموالهم یتواسون و فی الله یتبذلون یا نوف درهم و درهم و ثوب و ثوب و آلا فلا : ای نوف (بکالی) شیعیان من ، اموال و دارایی خود را در اختیار یکدیگر قرار می دهند و برای خدا به یکدیگر بذل و بخشش می کنند ، یک درهم این دارد و یک درهم آن یک جامه این دارد و یک جامه آن . اگر رفتارشان غیر از این باشد شیعه نیستند . [بحار الانوار ، ج ۶۸ ، ص ۱۹۱ - الحیاه ، ج ۱ ، ص ۲۴۷ - شرف الدین ، ص ۲۳۵] .

والسلام علی من یرحمه الحق لذات الحق

۲. اسکندر

در زمان اسکندر ، حکیم یونان معروف به دیوژن کمترین توجهی به اسکندر نداشت تا اینکه اسکندر با جمعی به دیدن دیوژن آمدند اسکندر بعد از سلام گفت : اگر تقاضایی از من داری بگو . دیوژن گفت : یک تقاضا بیشتر ندارم ، من از آفتاب استفاده می کردم تو جلو آفتاب را گرفته ای کمی آنطرفتر بایست . اسکندر در فکر فرورفت و به اطرافیانش گفت : برستی اگر اسکندر نبودم دلم می خواست دیوژن باشم . [داستان

۳. ابوسعید ابوالخیر

۱ _ ابوسعید فضل بن الخیر از اعظم مشایخ صوفیه است پدرش ابو الخیر عطار بود و دوستار سلطان محمود غزنوی. ابوسعید طفل بود و از پدرش خواست که برای او اطاقی تهیه کند ابوسعید همه آن خانه را الله نوشت. پدرش گفت : تو چرا این کلمه را نوشتی؟ جواب داد تو نام سلطان خویش می نویسی و من هم نام سلطان خویش. پدر ابوسعید از کرده خود پشیمان شد و آن نقشها همه محو کرد. شیخ ابوالقاسم گرگانی درباره شیخ گفته که : اکنون که این فرزند را دیدم ایمن گشتم که عالم را از این کودک نصیب خواهد بود. [آخرین گفتارها ، ص ۴۲۶ تا ۴۲۹]

۴. مقدس اردبیلی

در جلسات عمومی گاهی در مقام بحث با ملا عبدالله تستری سکوت می کرد و می فرمود : باشد تا مراجعه کنم و بعداً خصوصی مطالب را بیان می کرد ، بخاطر اینکه بحثهای علمی در حضور توده مردم همراه با جدال خوشایند نیست. [حوزه ، ۹]

۵. ابن سیرین

۱ _ ابوبکر محمد بن سیرین از تابعین و فقهاء بصره در قرن اول هجری بود. گویند جوان زیبایی بود و به شغل بزازی می پرداخت از قضا زنی بر او عاشق شد و به بهانه خریدن جنس او را به خانه خود دعوت کرد تا از او کام بگیرد ولی ابن سیرین نپذیرفت و هرچه برای آن زن از مضرات زنا گفت فایده نکرد تا سرانجام ابن سیرین به بهانه قضاء حاجت بیرون رفت و خود را به نجاست آلوده کرد و همینکه آن زن او را به این وضع دید از او متنفر شد و او را از خانه خود بیرون کرد ، خداوند به پادشاه این عمل علم تعبیر خواب به او عنایت کرد و در این رابطه حکایت عجیب ذیل را از وی نقل کرده اند : گفته اند زنی پیش ابن سیرین آمد و گفت : در خواب دیده ام که تخم مرغ زیر چوب می گذارم جوجه می شود ابن سیرین گفت : وای از تو از خدا بترس و توبه کن. گفت : مگر من چه کرده ام گفت : تو زنان نامحرم را برای مردان می بری که زنا کنند. به ابن سیرین گفتند : تو این تعبیر را از کجا کردی گفت : من از این آیه قرآن استفاده کرده ام که خدا در باره زنان می فرماید : كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ [صافات/ ۴۹] . و درباره منافقین میگوید

: كَانَهُمْ خُشْبٌ مُسْنَدَةٌ [منافقون/ ۴] . پس تخم زنانند و چوب سمبل منافقان است و جوجه ها بیچه های حرام زاده اند. [آخرین گفتارهای ص ۲۳۸ تا ۲۴۰]

۶. مدرّس

شبى رضاخان ده هزار تومان برای مرحوم مدرّس فرستاد پیشخدمت رضاخان پول را زیر نمد سید گذاشت. مدرّس گفت : به رضاخان بگو بخدا قسم این ده هزار تومان را خرج نابودی خودت می کنم اگر راضی هستی فبها و گرنه پیشخدمت را بفرست تا پول را بردارد!

این ماجرا شبیه فرستادن ۱۰۰۰ سکه طلا از طرف معاویه برای ابوذر است که صبح فردا به بهانه اینکه اشتباهی رخ داده از ابوذر پس گرفت. [سیری در تاریخ محمود حکیمی]

مدرّس در نامه ای به سلطان وقت می نویسد : خداوند دو چیز را به من نداده ، یکی ترس و دیگری طمع. هر کس با مصالح ملى و امور مذهبی همراه باشد منم با او همراهم والّا فلا [کیهان فرهنگی ، ۹]

روزی رضاخان یقه مدرّس را گرفت و گفت : آخر سید تو از جان من چه می خواهی؟ مدرّس هم با آرامی گفت : می خواهم تونباشی. [کیهان فرهنگی ، ۹]

۷. میرداماد

در یکی از سفرها که شیخ بهایی و میرداماد با شاه عباس بودند شاه عباس به میرداماد که چاق بود و عقب می آمد گفت : بین شیخ چگونه جلو افتاده و مثل شما متین و مؤدب حرکت نمی کند. گفت : مگر نمی دانی اسب او چه شخصیتی را حمل می کند اسب از شوق و شادی با سرعت میرود. شاه عباس نزد شیخ بهایی رفت و گفت : بین چاقی میرداماد را عالم باید مثل شما لاغر و سبک باشد و اهل ریاضت باشد. شیخ گفت : نه ای پادشاه خستگی اسب او بخاطر این است که کسی را حمل می کند که کوههای سخت و استوار از تحمل آن ناتوانند. [حوزه

۸. شیخ محمد شوشتری

چند سالی که در عتبات بودم کفران نعمت زیاد می شد من از نانها که دور می ریختند برمی داشتم و نان نمی خریدم. [کیهان فرهنگی ، ۱]

۹. علامه طباطبائی

در نجف که بودیم کراراً بچه دار می شدیم ولی زود فوت می شد ، روزی مرحوم قاضی که از خویشان ما بود به منزل ما آمد و وقت رفتن به همسر من که حامله بود گفت : دختر عمو این بار فرزندت می ماند پسر است نامش هم عبدالباقی است علامه می گوید همینطور هم شد. [ناقل : استاد جعفر سبحانی (همراز عرشیان _ روزنامه رسالت)]

۱۰. علامه امینی

در تدوین الغدیر خیلی دوست داشتم کتاب صراط المستقیم (شیخ زین الدین عاملی بیاضی) را ببینم شنیدم شخصی دارد ، او را در حرم حضرت امیر (ع) دیدم از او خواستم به طور امانت بدهد یا بروم به خانه اش حتی در دالان خانه ، به هیچ وجه قبول نکرد مثل اینکه آسمان را به سرم زدند حال گریه عجیبی داشتم به کربلا آمدم یکی از دوستان به من رسید و گفت : از مرحوم والد کتابهایی مانده نفیس ولی قابل استفاده نیست شما به طور امانت استفاده کنید بخانه اش رفتم اولین کتاب همین صراط مستقیم بود. [ناقل ، آیت الله نجومی ، کیهان فرهنگی ، شماره ۲]

۱۱. میرزا جواد آقا تهرانی

- ۱ _ برای رفتن به طبقه دوم مدرسه پابرهنه می رفت تا صدای پای او حجره های کنار پله ها را آزار ندهد.
- ۲ _ از درخت توت خانه اجاره ای استفاده نمی کرد و میگفت : مادرخت را اجاره نکرده ایم و میوه ها را برای صاحبش میفرستاد.
- ۳ _ وصیت کرد بخاطر مراعات وقت مردم یک جلسه ختم برایم بگیرید.
- ۴ _ مخارج جبهه خود را می پرداخت و میگفت : من که سرباز نیستم.
- ۵ _ به فرزندانش عتاب که چرا در ساعات کار به خانه سر می زنید.
- ۶ _ نام آیه الله را پاک کنید.
- ۷ _ همینکه در دعوت ها از نام ایشان تجلیل می شد نمی پذیرفتند.

۸_ هنگام رسیدن وقت غروب کلام را قطع و می گفتند و سَبَّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلاً [احزاب/۴۲].

و سبحان الله می گفتند.

۹_ به مساجدی می رفت که او را شناسند.

۱۰_ همینکه متوجه شد مادرش در تهران ناراحت است نجف را رها کرد.

۱۱_ نیمه شب سرما پشت درنشست که مبادا همسرش را

بیدار کند ولی همسر خواب دید که شوهرش پشت در نشسته بیدار شد و درب را باز کرد.

۱۲ _ میگفت من عاشق دیدار خداوند هستم.

۱۳ _ سیدی در کتابی به او اهانت کرده بود برای عذرخواهی به منزلش آمد گفت: اگر اهانت بجابوده که عذر ندارد و اگر بیجا بوده درعوض ، جدّت از من شفاعت می کند.

۱۴ _ در برابر تهدید به قتل منافقین ذره ای نهراسید و گفت : شهادت افتخار من است.

۱۵ _ بارها به جبهه رفت و ۱۴ خمپاره را بادعایی به هدف انداخت.

۱۶ _ می گفت : دچار سردرد شدیدی شدم خالصانه استغفار کردم برای همیشه سردردم خوب شد.

۱۲. آیه الله جوادی آملی

_ در بحث نماز جمعه روزی جدال بین ما و دوستانمان پیش آمد و بجایی رسید که کلماتی که نباید گفته میشد گفته شد بعد از مباحثه پشیمان و نادم در حال بیداری ولی چشم بسته آیت الله اراکی را دیدم سلام کردم ، ایشان پس از جواب فرمودند : **إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ** [زمر/۳۰]. از آن پس با خدا عهد کردم مانند آن تعبیرات نگویم. [کیهان فرهنگی ، شماره ۹] .

۱۳. آقای ستوده

_ روزی کسی مرا به مجلس عقدی دعوت کرد گفتم من درمجلس عقد خودم هم شرکت نکردم چه رسد عقد دیگری. روز عقد خودم دوستان به مجلس عروسی ما میرفتند و من مباحثه میکردم. درشب ازدواج ۶۲ ریال بیشتر نداشتم.

_ آقای ستوده روزی در درس فرمود : دوستان ، فرزندم فوت کرده و جنازه اش در منزل است و من چون قول داده بودم سرساعت در درس حاضر شوم آمدم تا بعد از درس به تشییع جنازه بروم.

۱. خانه ومسکن

۱. خانه دنیا

۱. ویژگی ها

۱. ویژگی های خوب

۱. زمین

_ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : لَا تَسْئَلُونَا مَسَاكِنَ أَعْيَادِنِي فَتَكُونُوا أَعْيَادِنِي كَمَا كَانَ أَوْلِيكَ أَعْيَادِنِي [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۲۴۸] .

__ باید معماری ما طوری باشد که ارزش های فرهنگ ما زنده شود و عزت ما خدشه دار نشود.

__ باید جرأت شکستن اصول معماری غرب و تأسیس اصول اسلامی را داشته باشیم.

__ تقلید کورکورانه در اسلام مردود است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا تَطِيبُ السَّكْنَى إِلَّا بِثَلَاثِ الْهَوَاءِ الطَّيِّبِ وَ الْمَاءِ الْغَزِيرِ الْعَذْبِ وَ الْأَرْضِ الْخَوَارِهِ [تحف العقول ، ص ۳۱۹].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنْ لِلدَّارِ شَرَفًا وَ شَرَفَهَا السَّاحَةُ الْوَاسِعَةُ وَ الْخُلَطَاءُ الصَّالِحُونَ وَ إِنْ لَهَا بَرَكَهٌ وَ بَرَكَتُهَا جُودُهُ مَوْضِعُهَا وَ سَعَةُ سَاحَتِهَا وَ حَسَنُ جَوَارِ جِيرَانِهَا [مكارم الأخلاق ، ص ۱۲۵].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): اسْكُنِ الْأَمْصَارَ الْعِظَامَ فَإِنَّهَا جَمَاعُ الْمُسْلِمِينَ وَ احْذَرِ مَنَازِلَ الْغُفْلَةِ وَ الْجَفَاءِ [نهج البلاغه ، نامه ۶۹].

__ محل زندگی یک مسلمان باید در بین مسلمانان باشد و باید از اختلاط با غیرمسلمانان و امتزاج روحی با آنان پرهیز شود ،
چرا که چه بسا انگیزه های تخریبی داشته

باشد و اساس فرهنگ اسلام منهدم شود.

— لا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَ النَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ [مائده/ ۵۱] .

وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ حَتَّىٰ يَهَاجِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ [نساء/ ۸۹] .

— وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ [بقره/ ۱۰۹] .

— شاید یکی از رازهای نجس بودن اهل کتاب جلو گیری از اختلاط باشد.

— فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ [توبه/ ۲۸] .

حضور غیر مسلمانان در مجامع مسلمین ، ممنوع [توبه ، ۲۸]

— لا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ [آل عمران/ ۱۱۸] .

— قبل آن یسبق الیکم المرجئه

اختلاط زمینه مناسبی برای نفوذ منحرفین است.

— ابنیه مذهبی اهل کتاب نباید از مساجد مسلمین بلندتر باشد.

— پیامبر (ص) بازار مسلمین را از بازار مختلط بین آنها و یهود جدا کرد.

— کسانی که غیر خدا را ولی خود قرار دهند ، خانه هایشان بر بنیانی متزلزل استوار گردیده.

مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْعُيُوتِ لَمَبِيَّتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ [عنكبوت/ ۴۱] .

قطب راوندی :

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا أَبَا ذَرٍّ! أَوْصِيكَ فَاخْفِظْ لَعَلَّ اللَّهَ يُنْفَعَكَ بِهِ جَاوِرِ الْقُبُورِ تَذَكُرُ بِهَا الْآخِرَةَ [الدعوات ، ص ۲۷۷] .

عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مُحَمَّدٍ الدَّرَاوَرْدِيِّ قَالَ : "سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَمَّنْ أَخَذَ أَرْضًا بغيرِ حَقِّهَا وَ بَنَى فِيهَا قَالَ : يَرْفَعُ بِنَاءَهُ وَ يَسِيلُ التُّرْبَةَ إِلَى صَاحِبِهَا لَيْسَ لِعِزْقٍ ظَالِمٍ حَقٌّ" [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۲۹۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اتَّقُوا التُّبْيَانَ فِي الْحَرَامِ فَإِنَّهُ أَسَاسُ الْخَرَابِ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۴۷۲]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا عَمِلَ أَحَدُكُمْ عَمَلًا فَلْيَتَّقِنِ [كافي ، ج ۳ ، ص ۲۶۲] .

همانگونه که خداوندالذی أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ [سجده ۷/] .

ما نیز باید به بهترین وجه خانه را بسازیم.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْجَمَالَ وَ التَّجَمُّلَ وَ يَكْرَهُ الْبُؤْسَ وَ التَّيَّأُسَ فَإِنَّ اللَّهَ إِذَا أَنْعَمَ عَلَى عِبْدِهِ نِعْمَةً أَحَبَّ أَنْ يَرَى عَلَيْهِ أَثَرَهَا [أمالی طوسی ، ص ۲۵۷] .

__ معماری همراه با فرهنگ تقوا :

زنگ در خانه ها ، اتاق های برابر هم.

۱۱ __ اشراف بر همسایگان نداشتن و بالعکس.

__ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى : لَا تَسْهِكُوا مَسَاكِنَ أَعْيَادِنِي فَتَكُونُوا أَعْيَادِنِي كَمَا كَانَ أَوْلِيكَ أَعْيَادِنِي [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۲۴۸] .

__ باید معماری ما طوری باشد که ارزش های فرهنگ ما زنده شود و عزت ما خدشه دار نشود.

__ باید جرأت شکستن اصول معماری غرب و تأسیس اصول اسلامی را داشته باشیم.

__ تقلید کورکورانه در اسلام مردود است.

__ آفرینش این جهان بر نقشه و حساب مبتنی است :

الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى وَ الَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى [اعلیٰ ۳-۲] .

__ اجزاء خانه هر کدام به صورت منظم و مطلوب و با نقشه سر جای خود باشد. (اتاق ها ، سرویس ها)

__ باید مراقب بود که مستراح به طرف قبله نباشد.

دارای سبزه زار باشد.

قَالَ الْكَاظمِ (ع): ثَلَاثَةٌ يَجْلُونَ الْبَصِيرَةَ النَّظْرُ إِلَى الْخُضْرَةِ وَ النَّظْرُ إِلَى الْمَاءِ الْجَارِي وَ النَّظْرُ إِلَى الْوَجْهِ الْحَسَنِ [خصال صدوق ،

ج ۱، ص ۹۲].

— قرآن وقتی بهشت را توصیف می کند، بارها از نهرهای بهشتی نام می برد *تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ* [بقره/۲۵].

— ابعاد حوض سه وجب

و نیم در سه وجب و نیم در سه وجب و نیم اگر باشد ، طاهر و مطهر است.

_ آب حوض عامل نشاط ، طهارت _ همچون آینه ای در صحن حیاط منعکس کننده خوبی ها و بدی هاست.

_ فواره در وسط حوض و بیرون آمدن آب از شکاف سنگ پیام پیروزی را دارد.

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : ثَلَاثَةٌ يَجْلُونَ الْبَصِيرَ النَّظْرُ إِلَى الْخُضْرَةِ وَ النَّظْرُ إِلَى الْمَاءِ الْجَارِي وَ النَّظْرُ إِلَى الْوَجْهِ الْحَسَنِ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۹۲] .

_ اگر به گونه ای نقشه ساختمان را طراحی کنند که اطاق ها رو به قبله باشد ، خیلی مناسب است. در نتیجه در نقشه جغرافیایی شهرهای مسلمان نشین خواهیم دید که خود مسلمانان و خانه هایشان همه به طرف کعبه قرار گرفته اند و در نقشه شهرهای غیرمسلمان از خانه مسلمانان مشخص خواهد بود.

وَ اجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً [یونس / ۸۷] .

لَتَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا [کهف / ۲۱] .

عن عایشه قالت : امر رسول الله (ص) ببناء المساجد في الدور و ان تُنظف و تُطيب. [سنن ابی داود ، ج ۱ ، ص ۱۲۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَعَمْ صَوْمَعَهُ الْمُسْلِمِ بَيْتُهُ [کافی ، ج ۸ ، ص ۱۲۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اتَّخِذْ مَسْجِدًا فِي بَيْتِكَ [کافی ، ج ۳ ، ص ۴۸۰] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ لَعَلِي بَيْتٌ لَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ إِلَّا- فَرَّاشٌ وَ سَيْفٌ وَ مِصْحَفٌ وَ كَانَ يَصَلِي فِيهِ أَوْ قَالَ كَانَ يَقِيلُ فِيهِ [بحار الأنوار ، ج ۷۳ ، ص ۱۶۱] .

_ امام صادق (ع) به مسمع فرمود : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنِّي أَحَبُّ لَكَ أَنْ تَتَّخِذَ فِي دَارِكَ مَسْجِدًا فِي بَعْضِ بُيُوتِكَ [المحاسن ،

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ عَلِيٌّ (ع) قَدْ جَعَلَ بَيْتاً فِي دَارِهِ لَيْسَ بِالصَّغِيرِ وَلَا بِالْكَبِيرِ لِصَلَاتِهِ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۶۱۲] .

أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ [آل عمران / ۹۶] .

— اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكَاهٍ فِيهَا مِضْبَاحٌ الْمِضْبَاحُ فِي زُجَاجِهِ الزُّجَاجُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يوقَدُ مِنْ شَجَرِهِ مُبَارَكَةٌ زَيْتُونَهُ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يَضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ فِي بُيُوتِ أَذْنِ اللَّهِ أَنْ تُزْفَعَ وَيَذَكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ [نور / ۳۶-۳۵] .

— قَالَ الرِّضَا (ع) : أَسْرَجَ السَّرَاجَ قَبْلَ مَغِيبِ الشَّمْسِ كُلِّ ذَلِكَ يَنْفِي الْفَقْرَ وَيَزِيدُ فِي الرِّزْقِ [فقه الرضا (ع) ، ص ۳۵۴] .

— مرکز اسکان اصحاب کهف طوری بود که هم صبح و هم عصر از نور آفتاب استفاده می کردند.

و تَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَتْ تَتَرَاوَرُّ عَنِ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشَّمَالِ [كهف / ۱۷] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : اجْعَلُوا الْحَمَامَ فِي أَكْنَافِ الدَّارِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۵۲۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مِنْ حُسْنِ التَّقْدِيرِ فِي بِنَاءِ الدَّارِ أَنْ يَكُونَ الْخَلَاءُ فِي أَسْتَرٍ مَوْضِعٍ فِيهَا [توحيد المفضل ، ص ۷۰] .

فاصله ، میان چاه آب آشامیدنی و چاه فاضلاب در زمین نرم یا سفت باشد و اگر چاه فاضلاب بالاتر است ، فاصله زیادتر باشد.

[وسائل ، ج ۱ ، ص ۱۴۵] .

عَنْ قَدَامَةَ بْنِ أَبِي يَزِيدَ الْحَمَّارِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ

: سَأَلْتُهُ كَمْ أَذْنِي مَا يَكُونُ بَيْنَ الْبِرِّ بِئْرِ الْمَاءِ وَالْبَالُغَةِ " [كافی ، ج ۳ ، ص ۸].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كَرِهَ أَنْ يَبِيَّتَ الرَّجُلُ فِي بَيْتٍ لَيْسَ لَهُ بَابٌ وَلَا سِتْرٌ [قرب الإسناد ، ص ۶۸].

قال النَّبِيُّ (ص): لكل شيء زكوه و زكوه الدار بيت الضيافة [الفصاحه ، ص ۴۷۸ ، حديث ۲۲۵۷].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِذَا قَطَّعُوا الْأَرْحَامَ جُعِلَتِ الْأَمْوَالُ فِي أَيْدِي الْأَشْرَارِ [كافی ، ج ۲ ، ص ۳۴۸].

(با قطع ارتباطات امنيت اجتماعی مختل می شود.)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): صَلِّهِ الرَّحِمِ تَعْمُرُ الدِّيَارَ [أمالی طوسی ، ج ۱۷ ، ص ۴۸۰].

به دلیل اهمیت ارتباط و انس بین انسانها و وحدت و یکپارچگی مجتمع و سفارشات اسلام به نیکی به والدین ، صله رحم و همسایه ، باید وضع ساختمان ها طوری باشد که ارتباط آسان باشد و زمینه برای آزار و اذیت نباشد.

شاعر می گوید :

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَ اِخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ [آل عمران/۱۰۵].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّ يَدَ اللَّهِ مَعَ الْجَمَاعَةِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۲۷].

ضمنا نباید از برکات ارتباطات غافل بود : کمک رسانی ، تفقد ، اطلاع رسانی ، امر به معروف ، نهی از منکر و...

— إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَ أَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ [انبیاء/۹۲].

اگر مردم متحد باشند ، تنها خدای واحد را خواهند پرستید.

— شهر مدینه ، نمونه یک شهر متحد و منسجم است. با آمدن پیامبر (ص) قبیله های اوس و خزرج

متحد شدند. پس از مدتی پیامبر (ص) پیمان برادری و اخوت را بین مسلمین خواند. با مهاجرت مسلمین از مکه به مدینه یک صمیمیت و همدلی بین مسلمان مکی و مدنی در خانه های شهر مدینه پیدا شد. به طوری که شهر مدینه هم از نظر عقیدتی موحد بودند، هم رهبرشان یکی بود و هم قوانین یکی باعث وحدت مردم بود و عملاً مردم در استفاده از امکانات و ایثار جان و مال و حضور در جبهه و ساختن مسجد از یکپارچگی و همستگی برخوردار بودند.

__ باید توجه داشت شهرها دوقطبی نشود: بالا و پائین، پولدار و فقیر و...

__ تفرق مردم خواسته مستکبران است. وَ جَعَلَ أَهْلَهَا شِيْعًا [قصص/۴].

__ اگر بنا باشد هر خانه با ۴۰ خانه از چهار طرف رابطه داشته باشد، در مشکلات و غم و شادی ها شریک باشد، دیگر آن شهر مشکلی خواهد داشت؟

__ صرف زکات، انفاقات و صدقات در محله و به همسایه که از اولویت خاصی برخوردار است. شاید از این جهت باشد.

__ حضور اهل محل در مسجد محل و روزهای جمعه در مصالای جمعه حاکی از اهمیت دادن اسلام به مجتمع و ارتباطات است.

__ پیامبر (ص) تهدید کرد کسانی را که به جماعت حاضر نمی شوند به سوزاندن در خانه شان. [بحار].

__ کسانی که روابط انسانی را پاره می کنند، مورد نکوهش قرآن هستند.

وَ الَّذِينَ يَنْفُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَ لَهُمْ سُوءُ الدَّارِ [رعد/۲۵].

__ ارتباط و آگاهی رسیدگی با همسایگان دور

و نزدیک مورد توجه قرآن است.

وَ الْجَارِ ذِي الْقُرْبَى (همسایه خویشاوند) وَ الْجَارِ الْجُنْبِ (همسایه دور) وَ الصَّاحِبِ بِالْجُنْبِ [نساء/ ۳۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا آمَنَ بِي مَنْ بَاتَ شَبَعَانَ وَ جَارَهُ جَانِحًا [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۶۸] .

— در شهرهای صدر اسلام بعضی از محلات بر اساس اسکان شکل گرفته بود؛ در یک محله همه خویشاوند بودند.

— پیامبر (ص) شهر مدینه را به چند محله تقسیم کرده و برای هر محل رئیسی تعیین فرمودند [شهرنشینی در ایران ، ص ۹۶] .

۲. ویژگی های بد

۱. خانه مغرورانه باشد

الشَّيْخُ وَرَّامُ بْنُ أَبِي فِرَاسٍ فِي تَنْبِيهِ الْخَوَاطِرِ ، قَالَ : مَرَّ الْحُسَيْنُ (ع) بِبَدَارٍ بَعْضِ الْمَهَالِبِ فَقَالَ : "رَفَعَ الطِّينَ وَ وَضَعَ الدِّينَ" [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۴۶۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ كُلَّ بِنَاءٍ وَبَالَ عَلَى صَاحِبِهِ إِلَّا مَا لَأ بُدَّ مِنْهُ [مکارم الأخلاق ، ص ۱۲۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بَعْدَ هَوَانًا أَنْفَقَ مَالَهُ فِي الْبُنْيَانِ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۴۵۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بَعْدَ سُوءٍ أَهْلَكَ مَالَهُ فِي الْمَاءِ وَ الطِّينِ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۴۶۷] .

تجملات در خانه سازی :

قال النبي (ص) : ليس لنبی ان یدخل بیتا مزوفا (مزینا) [کنز العمال ، ج ۱۵ ، ص ۴۰۲] .

أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةٍ تَعْبَثُونَ [شعراء/ ۱۲۸] .

وَ تَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا [شعراء/ ۱۵۰-۱۴۹] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ بَنَى بُنْيَانًا رِيَاءً وَ سَمِعَهُ حَمَلَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْأَرْضِ السَّابِعَةِ

وَهُوَ نَارٌ تَشْتَعِلُ ثُمَّ تَطْوِقُ فِي عُنُقِهِ وَ يَلْقَى فِي النَّارِ فَلَمَّا يَحْبِسُهُ شَيْءٌ مِنْهَا دُونَ قَعْرِهَا إِلَّا أَنْ يُتُوبَ. قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ! كَيْفَ يَبْنِي رِيَاءً وَ سُمْعَةً؟ قَالَ: يَبْنِي فَضْلاً عَلَى مَا يَكْفِيهِ اسْتِطَالَهُ مِنْهُ عَلَى جِيرَانِهِ وَ مَبَاهَاهُ لِإِخْوَانِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۱] .

— عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ أَبِي شَيْخٍ يَرْفَعُهُ قَالَ: مَرَّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) بِبَابِ رَجُلٍ قَدْ بَنَاهُ مِنْ آجُرٍ فَقَالَ: "لِمَنْ هَذَا الْبَابُ؟" فَقِيلَ لِمَعْرُورِ الْفُلَانِي. ثُمَّ مَرَّ بِبَابٍ آخَرَ قَدْ بَنَاهُ صَاحِبُهُ بِالْآجُرِ فَقَالَ: "هَذَا مَعْرُورٌ آخَرٌ" [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۶۰۸] .

۲. کاخ سازی

۱ _ کاخ سبز معاویه با پول بیت المال ، اولین کاخ در تاریخ اسلام بود.

۲ _ قبه الصخره ، کاخ عبدالملک مروان شراب خوار.

۳ _ با روی کار آمدن عثمان رفاه طلبی و کاخ سازی رواج پیدا کرد. ارزش املاک عثمان ،

بعد از فوتش ۱۰۰ هزار دینار و ارزش اموالش یک میلیون و ۱۵۰ هزار دینار.

۴ _ زیبر مرد و ۵۰ هزار دینار و ۱۰۰۰ اسب و ۱۰۰۰ غلام و قطعات بسیاری زمین و باغ به جا گذاشت. سه طویله خانه معروف طلحه در کوفه صد اسب و هزار شتر داشت و در مدینه هم کاخی مجلل بنا کرد.

— جرجی زیدان می گوید : معاویه اولین خلیفه ایست که مقرّ حکومت خود را مثل قیصرهای روم و پادشاهان ایران قرار داد.

قابل مقایسه با معابد کفار و کلیسا نیست. (مسجد جامع دمشق به دست ولید بن عبد الملک بنا شد.) سال ۸۸ هجری.

— امویان برای فصل های بارانی قصرهایی همچون قصر الحیر ، قصر امره ،

خرابه المفجر و مُشْتَى و بر دیوارهای کاخ نقش هایی به ارتفاع ۵ متر و

عرض ۴۳ متر بر سنگ کردند. [هنر اسلامی ، ص ۲۸] .

— وقتی المكتفی بالله خلیفه عباسی مرد ، قیمت باغ و مستغلات او ۲۰ میلیون دینار بود. [تاریخ تمدن جرجی زیدان] .

ابوذر به معاویه گفت : اگر این پول ها را که کاخ ساخته ای از بیت المال است خیانت کرده ای و اگر از مال خودت است ، اسراف نموده ای .

۳. آپارتمان سازی

مفاسد آپارتمان

۱ _ اختلافات در آپارتمان ها بیشتر است ، آرامش کمتر است .

۲ _ مزاحمت در آپارتمان ها بیشتر است .

۳ _ تجسس در آپارتمان ها بیشتر است .

۴ _ سوء قصد در آپارتمان ها بیشتر است .

۵ _ رقابت در آپارتمان ها بیشتر است .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تُنْزِلُوا النِّسَاءَ الْغُرَفَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۳۷۴] .

۴. سد معبر باشد

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِذَا قَامَ : الْقَائِمُ (عج الله) سَارَ إِلَى الْكُوفَةِ وَ هَدَمَ بِهَا أَرْبَعَةَ مَسَاجِدَ وَ لَمْ يَبْقَ مَسْجِدٌ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ لَهُ شُرْفٌ إِلَّا هَدَمَهَا وَ جَعَلَهَا جَمَاءً وَ وَسَّعَ الطَّرِيقَ الْأَعْظَمَ وَ كَسَّرَ كُلَّ جَنَاحٍ خَارِجٍ فِي الطَّرِيقِ (تراس ، بالکن) وَ أَبْطَلَ الْكُنْفَ وَ الْمِيَازِيبَ إِلَى الطَّرِيقَاتِ فَلَا يَبْرُكُ بَدْعُهُ إِلَّا أزالَهَا وَ لَا سُنَّةٌ إِلَّا أَقَامَهَا [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۳۸۵] .

وَ أَلْقَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِي أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَ أَنْهَاراً وَ سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ [نحل / ۱۵] .

قال النبي (ص) : "مانع را از راه دور کن تا حسنات تو زیاد شود" [فصاحه ، ص ۲۰۹] .

قال النبي (ص) : "بدترین نشستن گاه ها بازارها و راه هاست" [فصاحه ، ص ۳۸۳] ،

حدیث ۱۸۰۹].

قال النبی (ص): "شاخه درختی در راه بود که مردم را آزار می داد، مردی آن را دور کرد و او را بهشت بردند." [فصاحه، ص ۴۸۰].

حضرت علی (ع): "مسلمانی را مترسان و بر زمین و باغ او گذر نکن در صورتی که کراهت دارد." [نهج البلاغه، حدیث ۱۸۸۰].

— تذکر: چقدر خوبست که در بافت یک شهر مسلمان نشین ضمن اینکه راه ها مردم را به مقاصدشان هدایت می کند، آنها را به مقاصد معنوی هم هدایت کند: مقبره یک شهید، مسجد، حسینیه، قبر یک عالم، مخترع، خدمتگزار و... بر مسیر راه ها و چهارراه ها عامل ذکر است و راه ساختگی بشر برای رسیدن به خدا است.

— امام زمان (ع) که تشریف بیاورند راه ها را وسیع و موانع را برخواهند داشت.

— امام صادق (ع): "باید سواره به پیاده و کسی که مرکب بهتر دارد به صاحب مرکب پست تر سلام کند."

(با توجه به معنای سلام)

(باید در شهر اسلامی ایمنی باشد).

— نصب ناودان افقی ممنوع چون خطر دارد و خلاف فرهنگ اسلام است.

— پیامبر (ص) پیاده می رفتند و آنگاه که سواره می رفتند پیادگان را سوار می کردند.

مانع راه نباشد

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [توبه/۲۴].

تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًا فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ وَلَا تَعْنُوا

فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ [اعراف/ ٧٤] .

الَّذِينَ جَاءُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ [فجر/ ٩] .

وَ كَانُوا يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا آمِنِينَ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُضْجِينَ [حجر/ ٨٣-٨٢] .

أَتَتُّونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ [شعراء/ ١٢٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الدنيا دار زوال و دار الآخرة دار قرار [تحف العقول ، ص ٣٧٧] .

٥. بیشتر از حد کفاف نباشد

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كُلُّ بِنَاءٍ لَيْسَ بِكَفَافٍ فَهُوَ وَبَالَ عَلَى صَاحِبِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [کافی ، ج ٦ ، ص ٥٣١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ بَنَى فَوْقَ مَا يَسْكُنُهُ كَلَّفَ حَمْلَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٦٠٨] .

قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ! كَيْفَ يَبْنِي رِيَاءً وَ سَمِعَهُ؟ قَالَ : " يَبْنِي فِضْلًا عَلَى مَا يَكْفِيهِ اسْتِطَالَهُ مِنْهُ عَلَى جِيرَانِهِ وَ مَبَاهَاةً لِإِخْوَانِهِ " [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَمَا إِنَّ كُلَّ بِنَاءٍ وَبَالَ عَلَى صَاحِبِهِ إِلَّا مَا لَأُ بُدَّ مِنْهُ [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٧١] .

رسول خدا (ص) عبور می کرد. به ساختمانی رسید که دارای قبه ای بود. پرسید : "از کیست؟" گفتند : از فلانی.

فمكث حتى اذا جاء صاحبها فسلم في الناس. أعرض (ص) عنه و صنع ذل به مرارا حتى عرف الرجل الغضب و الاعراض عنه فشكى ذلك الى أصحابه و قال : و الله اني لأنكر نظر رسول الله (ص) و ما ادري ما حدث في و ما صنعت؟ قالوا : خرج رسول الله (ص) فرأى قبتك و قال : لمن هذه؟ فأخبرناه. فرجع الى قبته فسواها بالأرض فخرج رسول الله (ص) ذات يوم فلم ير القبه فقال (ص) : " ان

لكل بناء بينى وبال على صاحبها يوم القيامة ألا ما لا بد منه" [مجمع البيان، ج ٧، ص ١٩٨ از الحيوه، ج ٤، ص ٢١٢].

عَنْ أَنَسٍ رَفَعَهُ قَالَ: رَأَى رَسُولَ اللَّهِ (ص) قُبَّهٌ مُشْرِفَهُ فَسَأَلَ عَنْهَا فَقِيلَ لِفُلَانٍ الْأَنْصَارِيُّ فَجَاءَ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَأَعْرَضَ عَنْهُ فَشَكَا ذَلِكَ إِلَى أَصْحَابِهِ فَقَالُوا خَرَجَ فَرَأَى قُبَّتَكَ فَهَدَمَهَا حَتَّى سَوَّاهَا بِالْأَرْضِ فَأَخْبَرَ بِذَلِكَ فَقَالَ: "أَمَا إِنَّ كُلَّ بِنَاءٍ وَبَالَ عَلَى صَاحِبِهِ إِلَّا مَا لَأ بُدَّ مِنْهُ" [مجموعه ورام، ج ١، ص ٧١].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تَبْنُوا مَا لَا تَشْكُونُونَ وَلَا تَجْمَعُوا مَا لَا تَأْكُلُونَ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ [كافی، ج ٢، ص ٥٢].

حضرت علی (ع) در عیادت علاء بن زیاد همین که دید خانه، بسیار بزرگ است، فرمود: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا كُنْتُ تَصِيَّبُ بِسَعَةِ هَذِهِ الدَّارِ فِي الدُّنْيَا وَأَنْتَ إِلَيْهَا فِي الْآخِرَةِ كُنْتُ أَحْوَجَ وَبَلَى إِنَّ شَيْئًا بَلَغَتْ بِهَا أَلْ آخِرَةَ تَقْرَى فِيهَا الضَّيْفَ وَ تَصِلُ فِيهَا الرَّحِمَ وَ تَطْلُعُ مِنْهَا الْحُقُوقَ مَطَالِعَهَا فَإِذَا أَنْتَ قَدْ بَلَغْتَ بِهَا أَلْ آخِرَةَ [نهج البلاغه، خطبه ٢٠٩].

٦. سقف خانه از ٨ ذراع بستر نباشد

کسانی که سقف را بالاتر از چهار متر می گیرند، مورد انتقادند. [بحار، ج ٧٦، ص ١٥٠].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَكَلَّ مَلَكًا بِالْبَيْتِ يَقُولُ لِمَنْ رَفَعَ سَيْقِفًا فَوْقَ ثَمَانِيهِ أُذْرِعُ أَيْنَ تُرِيدُ يَا فَاسِقُ [كافی، ج ٦، ص ٥٢٨].

٧. پشت بام حصار نداشته باشد

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ بَاتَ عَلَى سَطْحٍ غَيْرِ مُحَجَّجٍ فَأَصَابَهُ

شَيْءٌ فَلَا يُلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٣٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ يَبَاتَ عَلَى سَطْحٍ غَيْرِ مُحَجَّرٍ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٣٠] .

٨. خانه كثيف ومخروبه باشد

رسول الله (ص) : ثلاثة لا يجيبهم ربك عز وجل رجل نزل بيتا خربا [فصاحه ، ص ٢٤٩ ، حديث ١٢٢٥] .

نظافت خانه

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَظَّفُوا بُيُوتَكُمْ مِنْ حَوْكِ الْعَنْكَبُوتِ فَإِنَّ تَزَكُّهُ فِي الْبَيْتِ يورثُ الْفَقْرَ [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٦٢٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَجِيفُوا أَبْوَابَكُمْ (در خانه را ببندید) وَ خَمِّرُوا آيَاتِكُمْ وَ أَوْكُوا أَسْقِيَّتَكُمْ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَكْشِفُ غَطَاءً وَلَا يَجِلُّ وَ كَاءً وَ أَطْفِئُوا سُرُجَكُمْ فَإِنَّ الْفُؤَيْسِقَةَ تُضْرِمُ الْبَيْتَ عَلَى أَهْلِهِ وَ احْبِسُوا مَوَاشِيَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ مِنْ حِينَ تَجِبُ الشَّمْسُ إِلَى أَنْ تَذَهَبَ فَحَمَةُ الْعِشَاءِ [علل الشرائع ، ج ٢ ، ص ٥٨٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تُبَيِّتُوا الْقَمَامَةَ فِي بُيُوتِكُمْ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣] .

رسول اکرم (ص) : غسل الاناء و طهاره الفناء يورثان الغناء [فصاحه ، ٢٠٣١] .

نظافت داخل و خارج ساختمان

داخل خانه :

١_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اَكْسُوا أَفْنِيَّتَكُمْ وَ لَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٣١] .

و في حديث : كنس البيت ينفي الفقر

خارج خانه :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تُوُؤُوا التُّرَابَ خَلْفَ الْبَابِ فَإِنَّهُ مَأْوَى الشَّيَاطِينِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٣١] .

٩. تجملاتی نباشد

وَ لَوْ لَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِيُوتِيَهُمْ سُقْفًا مِنْ فِضَّةٍ وَ مَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ وَ لِيُوتِيَهُمْ

أَبْوَاباً وَ سُرُراً عَلَيْهَا يَتَّكُونَ [زخرف/ ٣٣-٣٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا ابْنَ مَسْعُودٍ! لَا تَزُخْرِفِ الْبُنْيَانَ [مكارم الأخلاق ، ص ٤٥١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تَرَكَ الْقَوْمُ الطَّرِيقَ وَ رَكَنُوا إِلَى الدُّنْيَا وَ رَفَضُوا الآخِرَةَ وَ أَكَلُوا الطَّيِّبَاتِ وَ لَبَسُوا الثِّيَابَ الْمُزِينَاتِ وَ خَدَمَهُمْ أَبْنَاءُ فَارِسٍ وَ الرُّومِ فَهُمْ يَعِيدُونَ فِي طَيْبِ الطَّعَامِ وَ لَذِيذِ الشَّرَابِ وَ ذَكَى الرِّيحِ وَ مُشِيدِ الثُّنْيَانِ وَ مُزَخْرَفِ الْعُيُوتِ وَ مُنْجِدِهِ الْمَجَالِسِ [التحصين ابن فهدحلي ، ص ٢١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : زَخَارِفِ الدُّنْيَا تَفْسِدُ الْعُقُولَ الضَّعِيفَةَ [غرر الحكم ، ص ٦٥] .

قال النَّبِيُّ (ص) : ليس لنبى ان يدخل بيتا مَزُوقًا (مزينا) [كنز العمال ، ج ١٥ ، ص ٤٠٢] .

أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ [شعراء/ ١٢٨] .

وَ تَتَّحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُونِ [شعراء/ ١٥٠-١٤٩] .

١٠. خانه ای که در آن سگ باشد

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَنْ رَسُولَ اللَّهِ (ص) رَخَّصَ لِأَهْلِ الْقَاصِيَةِ (مناطق دوردست) فِي كُلِّ يَتَّخِذُونَهُ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٥٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ جَبْرئِيلَ (ع) أَتَانِي فَقَالَ : إِنَّا مَعَشَرَ الْمَلَائِكَةِ لَا نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ [كافي ، ج ٣ ، ص ٣٩٣] .

١١. خانه ای که در آن تمثال باشد

— جاسازی کلمات جالب و حکم بر دیوارها و کلاس ها.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَتَانِي جَبْرئِيلُ فَقَالَ : يَا مُحَمَّدُ! إِنَّ رَبَّكَ يَنْهَى عَنِ التَّمَاثِيلِ [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٦١٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ مَثَلَ تَمَاثِيلَ كَلْفِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَنْ يَنْفَخَ فِيهَا الرُّوحَ [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٦١٥] .

قال النَّبِيُّ (ص) :

لاتدخل الملائكة بيتا فيه صورته تمثال و المصورون يعذبون يوم القيامة [كنز ، ج ١٥ ، ص ٣٩٥] .سی دی؟؟

قَالَ الصَّادِقُ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ "يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبٍ وَ تَمَاثِيلَ" (سبأ-١٣) : "وَاللَّهُ مَرَا هِيَ تَمَاثِيلَ الرِّجَالِ وَ النِّسَاءِ وَ لَكِنَّهَا الشَّجَرُ وَ شَبْهُهُ" [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٢٧] .

قال النَّبِيُّ (ص) : ... فَإِنَّهُ لَا يَزَالُ تَصَاوِيرُهُ تَعْرُضُ لِي فِي صَلَوَاتِي [كنز العمال ، ج ٥ ، ص ٤٠٤] .

١٢. از بقعه هایی که از مال حرام باشد

قَالَ الْهَادِي (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَ مِنْ أَرْضِهِ بَقَاعاً تُسَيَّمِي الْمُتَّقِمَاتِ فَإِذَا كَسَبَ الرَّجُلُ مَالاً مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ بُقْعَةً مِنْهَا فَأَنْفَقَهُ فِيهَا [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٣٢] .

١٣. از مال حرام باشد

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اتَّقُوا الْبُنْيَانَ فِي الْحَرَامِ فَإِنَّهُ أَسَاسُ الْخَرَابِ [مستدرک الوسائل ، ج ٣ ، ص ٤٧٢] .

إِنَّ الْمُؤْمِنَ يُوَجِّرُ فِي نَفَقَتِهِ كُلِّهَا إِلَّا شَيْئاً جَعَلَهُ فِي التُّرَابِ أَوْ الْبِنَاءِ [الفصاحه] .

انسان در مخارجی که می کند پاداش می برد مگر مقداری که به خاک بسپرد و ساختمان کند.

قَالَ رَجُلٌ لِلْحُسَيْنِ (ع) : بَنَيْتُ دَاراً أَحَبُّ أَنْ تَدْخُلَهَا وَ تَدْعُوَ اللَّهَ فَدَخَلَهَا فَنَظَرَ إِلَيْهَا فَقَالَ : "أُخْرِبَتْ دَارَكَ (خانه آخرت را خراب کردی) وَ عَمَزَتْ دَارَ غَيْرِكَ (خانه وارثت را آباد کردی) غَرَّكَ مَنْ فِي الْأَرْضِ وَ مَقَّتَكَ مَنْ فِي السَّمَاءِ" [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٧٠] .

١٤. امنیت نداشته باشد

_ القاء سلام رمز امنیت در جامعه است. یعنی دو طرف اعلام مصونیت می کنند (از طرف من به تو ضرری نخواهد رسید).

فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتاً

فَسَلِّمُوا عَلٰی اَنْفُسِكُمْ تَحِيَّهٖ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُبَارَكَةٌ طَيِّبَةٌ [نور/۶۱].

— حضرت علی (ع): "خداوند سلام را واجب گردانید برای ایمنی و آسودگی" [المیزان فارسی، ج ۳۷، ص ۱۸۸].

— علامه طباطبایی امنیت را نتیجه عدالت اجتماعی می داند. اگر در جامعه ۲ قطب باشد، تضاد پایان نخواهد پذیرفت.

وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَيَسِّرَنَّ لَّهُمْ فِى الْاَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَيَمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِيْنََهُمُ الَّذِيْ ارْتَضٰى لَهُمْ وَيَلْبَسُنَّهُمْ

مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ اَمْنًا يَعْبُدُوْنِيْ لَا يَشْرِكُوْنَ بِيْ شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفٰسِقُوْنَ [نور/۵۵].

— در روایات از امنیت و سلامتی به عنوان ۲ نعمت ویژه یاد شده است:

نعمتان مغبوتان الصّحّه و الأمان

— یکی از فلسفه های امر به معروف و نهی از منکر ایجاد امنیت است.

— حتّی اقلّیت های مذهبی باید در کشور اسلامی از امنیت برخوردار باشند.

— مکه به عنوان شهر نمونه اسلام شهر امن لقب گرفته.

— باید در مقابل اشرار داخلی و دشمن خارجی با همبستگی از ناموس مسلمین و امنیت حفاظت کرد.

وَ اَعِدُّوْا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ [انفال/۶۰].

— در اسلام اولین خندق دور شهر مدینه کشیده شد که برای حفظ شهر بود.

— در طول تاریخ اسلام به دلیل اختلافات فرقه ای شیعه و سنی و... سال های سال بعضی از شهرها روی امنیت را ندیده است.

— وَ ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ اٰمِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يّٰتِيْهَا رِزْقُهَا رَغَدًا [نحل/۱۱۲].

اگر امنیت باشد، آرامش خواهد بود و مردم با آرامش به کار و تولید خواهند پرداخت و در نتیجه وضع اقتصادی هم مطلوب خواهد بود.

[المیزان] .

— شهر اسلامی باید هم از خطر اشرار و هم از خطرات طبیعی مثل سیل و زلزله امن باشد و باید به استحکام شهر اهمیت داده شود تا مردم با آرامش به کار پردازند و رفاه مقصود حاصل شود. [المیزان] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ غَلَقَ بَابَهُ خَوْفًا مِنْ جَارِهِ عَلَى أَهْلِهِ وَ مَالِهِ فَلَيْسَ جَارُهُ بِمُؤْمِنٍ [مستدرک الوسائل ، ج ۸ ، ص ۴۲۷] .

قال النبي (ص): الدار حرم فمن دخل عليك حرمك فاقتله [فصاحه ، ۱۵۸۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شر الأوطان ما لم يأمن فيه القطان (ساکنین) [غرر الحکم ، ص ۴۴۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شر البلاد بلد لا أمن فيه ولا خصب (ارزانی) [غرر الحکم ، ص ۴۴۷] .

۲. آداب

۱. مراعات بیت المال بشود

— آفرینش این جهان بر نقشه و حساب مبتنی است :

الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّىٰ وَ الَّذِي قَدَّرَ فَهَدَىٰ [اعلیٰ / ۳-۲] .

— اجزاء خانه هر کدام به صورت منظم و مطلوب و با نقشه سر جای خود باشد. (اطاق ها ، سرویس ها)

۲. در شهر باشد

— در قرآن از ۲ سبک زندگی بحث شده : بادیه نشینی ، شهرنشینی .

الف : بادیه نشینی :

الْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَ نِفَاقًا [توبه / ۹۷] .

(چون از تمدن و معارف دورند.)

امام صادق (ع) فرمود : "دین را خوب بفهمید ، زیرا هر کس دین را نفهمد مانند بادیه نشین است" [کافی ، ج ۱ ، ص ۳۵] .

ب : شهرنشینی :

شهر زمینه مناسبی برای رشد یوسف (ع) :

ادْخُلُوا مِصْرَ إِن شَاءَ اللَّهُ آمِينَ [يوسف / ٩٩] .

أَلَمْ

تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَسِعَةً [نساء/ ٩٧] .

تَعْرُبُ بَعْدَ الْهَجْرَةِ

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ اسْكُنِ الْأَمْصَارَ الْعِظَامَ فَإِنَّهَا جَمَاعُ الْمُسْلِمِينَ [نهج البلاغه ، نامه ٦٩] .

٣. رعایت حقوق همسایه باشد

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : " مَنْ عَلَقَ بِيَابَهُ خَوْفًا مِنْ حِيَارِهِ عَلَى أَهْلِهِ وَ مَالِهِ فَلَيْسَ جَارُهُ بِمُؤْمِنٍ " . فَقِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَمَا حَقُّ الْجَارِ عَلَى الْجَارِ؟ فَقَالَ : مِنْ أَدْنَى حُقُوقِهِ عَلَيْهِ إِنْ اسْتَقْرَضَهُ أَقْرَضَهُ وَ إِنْ اسْتَعَانَهُ أَعَانَهُ وَ إِنْ اسْتَعَارَ مِنْهُ أَعَارَهُ وَ إِنْ اِحْتَجَّ إِلَيْهِ رَفَدَهُ وَ إِنْ دَعَاهُ أَجَابَهُ وَ إِنْ مَرِضَ عَادَهُ وَ إِنْ مَاتَ شَبِعَ جَنَازَتَهُ وَ إِنْ أَصَابَ خَيْرًا فَرِحَ بِهِ وَ لَمْ يَحْسُدْهُ عَلَيْهِ وَ إِنْ أَصَابَ مُصِيبَةً حَزَنَ لِحُزْنِهِ وَ لَا يَشْتَطِئُ عَلَيْهِ بِنَاءٍ سَكَنَهُ فَيُوذِيهِ بِإِشْرَافِهِ عَلَيْهِ وَ سَدُّهُ مَنَافِدَ الرِّيحِ عَنْهُ [مستدرک الوسائل ، ج ٨ ، ص ٤٢٧] .

قال رسول الله (ص) : حق الجار... و لا ترفع بنائك فوق بناءه فتسد عليه الريح [فصاحه ، ١٣٨٧] .

— رسول الله (ص) : اذا اراد احدكم ان يبيع عقاره فليعرضه على جاره [فصاحه ، ج ١٦٨]

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : جَارُ الدَّارِ أَحَقُّ بِدَارِ الْجَارِ وَ الْأَرْضِ [عوالى اللآلى ، ج ١ ، ص ٥٨] .

همسایه خانه در خرید خانه همسایه مقدم است.

٤. بزرگ باشد

عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَادٍ قَالَ : إِنَّ أَبَا الْحَسَنِ (ع) اشْتَرَى دَارًا وَ أَمَرَ مَيُولَى لَهُ أَنْ يَتَحَيَّوْلَ إِلَيْهَا وَ قَالَ : " إِنْ مَنَزَلَمَكَ ضَيْقٌ " فَقَالَ : قَدْ أَحَدَثَ هَذِهِ الدَّارَ أَبِي . فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ (ع) : " إِنْ كَانَ أَبُوكَ أَحْمَقَ يَتَّبِعِي أَنْ تَكُونَ مِثْلَهُ " [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٢٥]

یکی از انصار به رسول خدا (ص) گفت: "خانه ام تنگ است." فَقَالَ النَّبِيُّ (ص): اَرْفَعِ صَوْتَكَ مَا اسْمِعَتْ وَ سَلِّ اللَّهُ أَنْ يَوْسَعَ عَلَيْكَ [کافی، ج ۶، ص ۵۲۶].

عَنْ سَيِّعِيدٍ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ أَنَّ أَبَا الْحَسَنِ (ع) سُئِلَ عَنْ فَضْلِ عَيْشِ الدُّنْيَا قَالَ: "سَيِّعُهُ الْمُنْزِلَ وَ كَثْرَهُ الْمُحِجِّينَ" [کافی، ج ۶، ص ۵۲۶].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ الْمَسْكَنُ الْوَاسِعُ [کافی، ج ۶، ص ۵۲۶].

توضیح:

— خانه بزرگ اما:

— از حلال.

— برای جلسات مفید و اطعام و نشر فرهنگ اسلام.

— به شرطی که دیگران هم از نظر مسکن در حد مطلوبی باشند.

— نه عیاشی و فخرفروشی و نه اسراف و تبذیر. بزرگ، ولی ساده.

— برای دوری از مفاسدی که به خاطر تنگی مکان پیدا می شود، مثل خوابیدن در کنار هم و... خانه وسیع توصیه شده است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): ثَلَاثَةٌ لِلْمُؤْمِنِ فِيهَا رَاحَةٌ دَارٌ وَاسِعَةٌ تُوَارِي عَوْرَتَهُ وَ سُوءَ حَالِهِ مِنَ النَّاسِ وَ امْرَأَةٌ صَالِحَةٌ تُعِينُهُ عَلَى أَمْرِ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ ابْنَةٌ يَخْرِجُهَا إِذَا مَاتَ بِمَوْتٍ أَوْ بِتَرْوِيجٍ [کافی، ج ۵، ص ۳۲۷].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنْ لِلدَّارِ شَرَفًا وَ شَرَفَهَا السَّاحَةُ الْوَاسِعَةُ [مکارم الأخلاق، ص ۱۲۵].

رسول الله (ص): ثَلَاثَةٌ مِنَ السَّعَادَةِ... وَ الدَّارُ تَكُونُ وَاسِعَةً كَثِيرَةَ المَرَافِقِ [فضاحه، ۱۲۴۲].

وسعت خانه به حسب نفرات، مسئولیت ها، آمد و رفت ها و... تفاوت دارد.

۵. قبل از غروب چراغ روشن کنیم

رُوي: جَصِّصِ الدَّارَ وَ اكْسَحِ الْأَفْنِيَةَ وَ نَظِّفْهَا وَ أَسْرِجِ السَّرَاحَ قَبْلَ

مَغِيبِ الشَّمْسِ كُلِّ ذَلِكَ يَنْفِي الْفَقْرَ وَ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ [فقه الرضا (ع) ، ص ۳۵۴] .

و فی حدیث : ینفی الفقر و یزید فی الرزق

۶. رنگ آمیزی مناسب داشته باشد

۱ _ بهترین رنگ ، سفید است :

۲ _ رنگ سبز ، لباس اهل بهشت است :

۳ _ رنگ آبی آرام بخش است : برای چشم مفید است (توحید مفضل) ، دیدن فیروزه نور چشم را زیاد می کند.

۴ _ رنگ زرد شادی بخش است : إِنَّهَا بَقْرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاطِرِينَ [بقره/۶۹] .

۵ _ رنگ قرمز ، رنگ شیطان است.

۷. محل تلاوت قرآن و قرائت نماز باشد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : صَوْمَعَهُ الْمُسْلِمِ بَيْتُهُ يَكْفُ فِيهِ بَصْرَهُ وَ لِسَانَهُ وَ نَفْسَهُ وَ فَرْجَهُ [کافی ، ج ۸ ، ص ۱۲۸] .

_ محیط خانه یک مسلمان باید به گونه ای باشد که یاد خدا را زنده کند ، نه نمودهایی از شرک و الحاد به همین دلیل از مجسمه و نقاشی نهی شده. پیامبر خدا (ص) حتی برای حیوانات و اسلحه و ااثا خود اسم می گذاشت و این اسم تأثیر تربیتی داشت.

قال النَّبِيُّ (ص) : لَا تَتَّخِذُوا بُيُوتَكُمْ مَقَابِرَ وَ صَلُّوا فِيهَا فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لِيَفْرَ مِنَ الْبَيْتِ يَسْمَعُ بِهِ الْقُرْآنَ [كنز العمال ، ج ۱۵ ، ص ۳۹۴] .

وَ اجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ [یونس/۸۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : نَوِّرُوا بُيُوتَكُمْ بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۱۰] .

صلوه الرّجل فی بینه نور ، فنوروا بیوتکم [كنز العمال ، ج ۱۵ ، ص ۳۹۲] .

قال النَّبِيُّ (ص) : افقر البيوت بيت لا يقرء فيه كتاب الله [كنز العمال

، ج ۱۵ ، ص ۳۹۳] .

۸. درخانه ای که سقف بلند است آیه الکرسی بنویسیم؛

— راوی می گوید : امام صادق (ع) بر دورا دور حجره اش آیه الکرسی را نوشته بود :

عَنْ أَبِي خَدِيجَةَ قَالَ : رَأَيْتُ مَكْتُوبًا فِي بَيْتِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) آيَةَ الْكُرْسِيِّ قَدْ أُدِيرَتْ بِالْبَيْتِ وَ رَأَيْتُ فِي قِبْلِهِ مَسْجِدَهُ مَكْتُوبًا آيَةَ الْكُرْسِيِّ . [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۶۰۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا كَانَ الْبَيْتُ فَوْقَ ثَمَانِيهِ أَذْرُعٍ فَانْكُتُبْ فِي أَغْلَاهُ آيَةَ الْكُرْسِيِّ [کافی ، ج ۶ ، ص ۵۲۹] .

۹. زیبایی حقیقی داشته باشد

— قران مجید ، ۲ نوع زینت را مطرح کرده :

۱ — زینتی که وسیله رسیدن به خدا و آخرت باشد : قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ [اعراف/ ۳۲] .

۲- زینتی که وسیله غفلت و تصرف شیطان باشد : لَا زِينَةَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ [حجر/ ۳۹] .

— حضرت علی (ع) : " بر در خانه پیامبر (ص) پرده نقش داری بود ، پیامبر (ص) به همسرش فرمود : این پرده را بردار که وقتی من به آن نگاه می کنم به یاد دنیا و زینت های آن می افتم " [نهج البلاغه ، خطبه ۵۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : زِينَةُ الْبُؤَاتِنِ أَجْمَلُ مِنْ زِينَةِ الظَّوَاهِرِ [غرر الحکم ، ص ۲۵۴] .

حضرت علی (ع) فرمود : " زینت باطن زیباتر از زینت ظاهر است "

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ الْحَيَاءَ زِينَةُ الْإِسْلَامِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱ ، ص ۴۸۸] .

پیامبر (ص) فرمود : " حیا مایه زینت است "

— بنابراین سخن ، شهرسازی و معماری ما باید این زیبایی را دارا باشد.

— طوری طراحی شود که احکام اسلام

درباره محرمیت ، اشراف و تفاخر مراعات شود.

زیبایی خانه یک مسلمان به این است که از چشم نامحرمان محفوظ باشد و انسان هایی باحیا در آن تربیت شوند.

— در مقایسه زیبایی های معنوی و مادی ، زیبایی های معنوی به مراتب جالب تر است. مثل زیبایی ایمانوَ لَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَ زَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ [حجرات/ ۷] .

— قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نَفْصَلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّي الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَّنَ [اعراف/ ۳۳-۳۲] .

— امام خمینی (ره) : ما با هنر و سینما مخالف نیستیم ، با فحشاء مخالفیم.

— إِنَّا زَيْنَا السَّمَاءِ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ [صافات/ ۶] .

أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَ زَيَّنَّاهَا وَ مَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ [ق/ ۶] .

— وَ أَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ [ق/ ۷] .

— وَ أَنْزَلْنَا لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ [نمل/ ۶۰] .

۱۰. توصیه به نگهداری مرغ و کبوتر در خانه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَكْثَرُوا مِنَ الدَّوَابِّ فِي بُيُوتِكُمْ يَتَشَاغَلُ بِهَا الشَّيَاطِينُ عَنْ صِبْيَانِكُمْ [طب الأئمه (ع) ، ص ۱۱۲] .

۱۱. پول فروش منزل صرف خرید منزل شود

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لَتَكُنْ دَارَكَ أَوَّلَ مَا يَبْتَاعُ وَ آخِرَ مَا يَبْاعُ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۳۱۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ بَاعَ دَارًا فَلَمْ يَجْعَلْ ثَمَنَهَا فِي مِثْلِهَا لَمْ يَبَارِكْ لَهُ فِي ثَمَنِهَا أَوْ قَالَ لَمْ يَبَارِكْ لَهُ فِيهَا [عوالی اللثالی

، ج ۱، ص ۱۰۸].

رسول الله (ص): من باع عن دارٍ من غير ضروره سلط الله على ثمنها تالفا يتلفه [فصاحه، ص ۶۰۰، حدیث ۲۹۳۳].

امام صادق (ع) به بستانکاری که می خواست پول خود را از فروش خانه بدهکار دریافت کند ۳ مرتبه فرمود:

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أُعِيدُكَ بِاللَّهِ أَنْ تُخْرِجَهُ مِنْ ظِلِّ رَأْسِهِ (سرپناه) [کافی، ج ۵، ص ۹۷].

— رسول الله (ص): اللهم اغفر لي ذنبي ووسع لي في داري وبارك لي في رزقي [فصاحه، ص ۹۷]

۱۲. برای بدهکاری منزل را نفروشیم

۱_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا تَبَاعَ الدَّارُ وَلَا الْجَارِيَةُ فِي الدَّيْنِ وَذَلِكَ لِأَنَّهُ لَا بُدَّ لِلرَّجُلِ مِنْ ظِلِّ يَسْكُنُهُ وَخَادِمٍ يَخْدُمُهُ [کافی، ج ۵، ص ۹۶].

۲_ به امام صادق (ع) گفتم: از فلانی مبلغی طلب دارم که بنا دارد خانه اش را بفروشد و بدهکاری خود را بدهد.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أُعِيدُكَ بِاللَّهِ أَنْ تُخْرِجَهُ مِنْ ظِلِّ رَأْسِهِ [کافی، ج ۵، ص ۹۷].

محمد بن ابی عمیر، بزاز بود. تمام اموالش رفت و فقیر شد، لکن از شخصی ده هزار درهم طلب داشت. بدهکار منزلش به ده هزار درهم فروخت و پول ابن عمیر را آورد. پرسید: آیا ارث برده ای؟ گفت: نه. به تو بخشیده اند؟ نه. پس از کجا آوردی؟ گفت: منزلم را فروختم تا بدهی خود را بدهم. ابن عمیر گفت: باینکه به یک درهم آن نیز نیاز دارم، ولی چون اسلام اجاره نداده که انسان به خاطر

بدهکاری منزل خود را بفروشد هرگز این پول را از تو نمی گیرم. [وسائل، ج ۱۳، ص ۹۵].

۱۳. با اجازه وارد منزل شویم

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ [نور/ ۲۷].

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُوَدِّنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ [نور/ ۲۷-۲۹].

آیات استیذان با آیات پوشش یک جا آمده.

آیه ۲۷، ۲۸، ۲۹ نور.

پیامبر (ص) فرمود برای استعمال ذکر خدا را بگوئید، سبحان الله، الله اکبر.

در کتب فقه و احادیث:

در مجازات کسی که بدون اجازه به منزل مردم نگاه و به ناموس مردم چشم چرانی می کند.

مرحله اول: نهی.

مرحله دوم: دور کردن با سنگ.

مرحله سوم: حمله با آلت قتاله و اگر کشته شد، خونش هدر است. [تفسیر نمونه، ج ۱۴، ص ۴۳۳].

پیامبر (ص): "حتی برای ورود به خانه مادر و خواهر هم اجازه بگیرد".

در حدیث می خوانیم حتی اگر به اتاق مادرت می روی با اذن وارد شویدی. [نمونه، از نور الثقلین، ج ۳، ص ۵۸۶].

رسول خدا (ص) هر گاه منزل فاطمه (س) می رفتند و شخصی همراهشان بود، دو بار اجازه می گرفتند، یک بار برای خودشان و یک

بار برای مهمان و همراهان [نمونه ، ج ۱۴ ، ص ۴۳۱ از نورالثقلین ، ج ۳ ، ص ۵۸۷] .

__ پیامبر (ص) وقتی می خواستند وارد خانه کسی شوند ، پشت در می ایستادند و می فرمودند : السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْبَيْتِ

اگر اجازه می دادند وارد می شدند و اگر صدایی نمی آمد تکرار می کردند تا سه بار؛ و این روش را حتی در ورود به خانه حضرت زهرا (س) ، اجرا می کردند. [تفسیر آیه] .

__ وَ إِن قِيلَ لَكُمْ اَرْجِعُوا فَارْجِعُوا [نور/ ۲۸] .

رسول خدا (ص) هر گاه در خانه ای را می زدند ، روبروی در می ایستادند یا سمت راست یا سمت چپ قرار می گرفتند که نگاهشان به داخل منزل نیفتد. [نمونه ، ج ۱۴ ، ص ۴۳۱] .

[از فخر رازی ، جلد ۲۳ ، ص ۱۹۸] .

۱۴. برکت داشته باشد

رسول الله (ص) : بیت لا صبیان فیہ لا برکہ فیہ [فصاحه ۱۰۹۶] .

۱۵. ساده باشد

__ حضرت علی (ع) هنگام ازدواج با حضرت زهرا (س) ، اطاق را با شن پوشاند. [بحار ، ج ۷۹ ، ص ۳۳۲] .

۳. اثاث منزل در قرآن

در قرآن از بیش از ۵۰ چیزی که در خانه از آن استفاده می شود ، سخن به میان آمده است :

۱ _ آئینه : ظرف :

وَ يَطَافُ عَلَيْهِمْ بِآيَةٍ مِنْ فِضِّهِ وَ أَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرًا [دهر/ ۱۵] .

۲ _ اباریق :

بِأَكْوَابٍ وَ أَبَارِيقٍ وَ كَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ [واقعه/ ۱۸] .

۳ _ اثاث : کالای خانه :

جَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَ يَوْمَ إِقَامَتِكُمْ وَ مِنْ أَصْوَابِهَا وَ أَوْبَارِهَا وَ أَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَ مَتَاعًا إِلَى

حِينَ [نحل / ٨٠] .

٤ _ قفل :

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا [محمد / ٢٤] .

٥ _ اكواب : كاسه :

يَطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ [زخرف / ٧١] .

٦ _ اوتاد :

وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْتَادِ [ص / ١٢] .

٧ _ اوعيه : جوال :

فَبَدَأَ بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وِعَاءِ أَخِيهِ [يوسف / ٧٦] .

٨ _ ثياب : جامه :

عَالِيَهُمْ ثِيَابٌ سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ [دهر / ٢١] .

٩ _ جفان : كاسه بزرگ :

يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبٍ وَ تَمَاثِيلَ وَ جِفَانٍ كَالْجَوَابِ وَ قُدُورٍ رَاسِيَاتٍ [سبأ / ١٣] .

١٠ _ جلايب : چادر :

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَ بَنَاتِكَ وَ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ [احزاب / ٥٩] .

١١ _ جواب : آبگیر و حوض :

يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبٍ وَ تَمَاثِيلَ وَ جِفَانٍ كَالْجَوَابِ وَ قُدُورٍ رَاسِيَاتٍ [سبأ / ١٣] .

١٢ _ حرير : پرنيان :

وَ لِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ [حج / ٢٣] .

١٣ _ خياط : سوزن :

إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يُلَاقُوا فِي سَمِّ الْخِيَاطِ]
اعراف/ ٤٠].

١٤ _ دِفْء : پوشش گرم :

وَالْأَنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ] نحل/ ٥].

١٥ _ دَلُو : آبکش :

وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ فَأَدْلَى دَلْوَهُ قَالَ يَا بُشْرَى هَذَا غُلَامٌ] يوسف/ ١٩].

١٦ _ دِهَان : پوست چرم :

فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ]

الرحمن/ ۳۷].

۱۷ _ رُفِرَ : بالش ، فرش :

مُتَّكِنِينَ عَلَى رُفْرِ خُضْرٍ [الرحمن/ ۷۶].

۱۸ _ سراج : چراغ :

تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا [فرقان/ ۶۱].

۱۹ _ سرادق : پرده :

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا [كهف/ ۲۹].

۲۰ _ سرر : تخت :

عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ [حجر/ ۴۷].

۲۱ _ سَلَّمَ : نردبان :

أَوْ سَلَّمَ فِي السَّمَاءِ [انعام/ ۳۵].

۲۲ _ صحاف : كاسه پهن :

يَطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ [زخرف/ ۷۱].

۲۳ _ صواع : پیمانہ آب :

قَالُوا نَفَقْدُ صُوعِ الْمَلِكِ وَ لِمَنْ جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ [يوسف/ ۷۲].

۲۴ _ ظَلَّه : سایبان :

وَ إِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُ ظُلَّةٌ [اعراف/ ۱۷۱].

۲۵ _ عَبَقْرَى : فرش :

وَ عَبَقْرَى حِسَانٍ [الرحمن/ ۷۶].

۲۶ _ عصا : چوب دستی :

فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ [بقره/۶۰].

۲۷ _ غشاوه : پرده :

وَ عَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ [بقره/۷].

۲۸ _ غطاء : پرده :

الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَن ذِكْرِي [كهف/۱۰۱].

۲۹ _ فراش : بستر :

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا [بقره/۲۲].

۳۰ _ قدور : دیگ :

يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبٍ وَ تَمَاثِيلَ وَ جِفَانٍ كَالْجَوَابِ وَ قُدُورٍ رَاسِيَاتٍ [سبأ/۱۳].

۴. توجه مسئولین به موضوع مسکن

در سراسر عراق رعیت من در نعمتند. آبشان شیرین و گوارا، نانشان گندم و همه سرپناهی دارند و احدی نیست که چنین

نباشد. [مناقب شهر آشوب ، ج ۱ ، ص ۳۰۶ به نقل از مسلم بن عقیل ، کمره ای ، ص ۳۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بَنَى رَجُلٌ مِنْ عُمَّالِهِ بِنَاءً فَخْمًا فَقَالَ (ع) أَطْلَعَتِ الْوَرِقُ (سکه نقره) رُءُوسَهَا إِنَّ الْبِنَاءَ يَصِفُ لَكَ الْغِنَى]
نهج البلاغه ، حکمت ۳۵۵] .

سکه های طلا و نقره سر و کله خود را نشان داده اند. این ساختمان می گوید تو مرد ثروتمندی هستی. [نهج البلاغه ، حکمت ۳۵۵] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَقَدْ وُلِّيَ خَمْسَ سِنِينَ وَمَا وَضَعَ آجُرَهُ عَلَى آجُرِهِ وَلَا لَبَنَهُ عَلَى لَبَنِهِ وَلَا أَفْطَعَ قَطِيعًا وَلَا أَوْرَثَ بَيْضَاءَ وَلَا حَمْرَاءَ]
المناقب ، ج ۲ ، ص ۹۵] .

— تُوفِّي رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَمَا وَضَعَ لَبَنَهُ عَلَى لَبَنِهِ وَلَا قَصَبَهُ [التحصين ابن فهد حلی ، ص ۳۰] .

— خانه پیامبر (ص) و حضرت علی (ع) در کنار خانه های محرومان و به همان سادگی بود ، اما با کمال تأسف از زمان عثمان و معاویه به تقلید از شاهان جهان ، خانه ها تبدیل به کاخ ها و در نقاط خوش آب و هوا به دور از توده های مردم ساخته می شد و امکانات و مالیات ها هم به جای اینکه به طور مساوی بین مردم تقسیم شود ، بیشتر در شهرها و شهرهای بزرگ به خصوص اطراف کاخ ها صرف می شد و کم کم سیمای شهرهای بزرگ و محلات اعیان نشین ، با سیمای روستاها و شهرهای کوچک به کلی فرق کرد. مردم دیگر مسئولان را در کنار خود نمی دیدند و باید عدالت اجتماعی را دیگر در بین سطور کتابها ببینند.

۲. خانه آخرت

روی جماد

إنما هي كما نعت الله لعب و لهو و زينه و تفاخر بينكم و تكاثر في الأموال و الأولاد (حديد/ ۲۰) [تحف العقول ، ص ۱۸۰] .

— كم تر كوا من جنات و عيون و زروع و مقام كريم [دخان/ ۲۶-۲۵] .

— فأخذتهم الرجفة فأصبحوا في دارهم جائمين [اعراف/ ۷۸] .

— ألم تر كيف فعل ربك بعاد إرم ذات العماد التي لم يخلق مثلها في البلاد و ثمود الذين جابوا الصخر بالواد و فرعون ذى الأوتاد [فجر/ ۱۰-۶] .

— و دمنا ما كان يصنع فرعون و قومه و ما كانوا يعرشون [اعراف/ ۱۳۷] .

۱. خبرنگاری

۱. انواع خبرنگاری

— خبرگیری :

آشکار

مخفی : جاسوسی ، استراق سمع

۲. امپریالیزم خبری

— امپریالیزم خبری ، جریان یک طرفه خبری است. ریشه تأسیس خبرگزاری ها یک ریشه استعماری است.

خبرگزاری رویترا اولین خبرگزاری استعماری است. (رویترا اسم یک تاجر است (زمان ناصر الدین شاه) و صاحب یک کمپانی (بزرگ)

۳. بعد اقتصادی خبر

— بعد اقتصادی خبرگزاری ها بسیار قوی است.

رویترا ، آخرین خبرهای اقتصادی را به شما می دهد.

رویترا : انگلیس

آسوشیتدپرس و یونایتدپرس : آمریکا

۴. جاسوسی

۱. لزوم توجه خاص به خبرنگاری

__ خبرنگاران معمولاً یک وظیفه پنهانی دارند و ما باید با خبرنگاران رفتاری محتاط داشته باشیم.

۲. جاسوسی خطری مهم برای کشور است

__ شیوه های گسترده و متنوع از تکنیک های ساده گرفته (میکروفون در پاشنه کفش یک دیپلمات) تا فرستنده هایی به اندازه یک سوزن.

__ ماجرای واتر گیت : مقابل محل مرکز انتخاباتی (واتر گیت) اطای گرفتند و حرف ها را توسط گوشی تلفن ضبط کردند.

__ سفارت خانه های ما امن نیست و هر چند وقت یک بار چک می کنند که میکروفون و... نباشد.

__ بعد از انقلاب

موارد زیادی فرستنده های مخفی حتی در داخل کشف شده (وزارت خارجه و...)

— هدیه انگشتر و خودکار و... بعد مشخص می شود که فرستنده است.

خلاصه ، ابزار آلات استراق سمع بسیار پیچیده و یک توازن قدرتی در دنیا است.

۳. جاسوسی الکترونیک

— جاسوسی الکترونیک

— ایستگاه های استراق سمع زمینی

— زمان شاه ، آمریکا در ایران مراکزی داشت بر ضد شوروی که اطلاعات شوروی را جمع آوری می کرد.

— ماهواره از چیزی که ۳۰ متر در ۳۰ متر باشد ، عکس می گیرد و کارهای علمی یا سیاسی و نظامی را روی عکس ثبت می کند.

— ما هم ماهواره ای در کرج داریم که ارتباط با ماهواره آمریکا دارد و ارتباطات کشاورزی و زمین شناسی را منتقل می کند.

۴. جاسوسی علمی

— جاسوسی علمی رقابت شدیدی است در کشف اختراعات از کشورهای دیگر.

مغز انرژی اتمی پاکستان از اروپا آمده است.

— شوروی ها از ما خواستند که بعضی سلاح های آمریکایی را به آنها بدهیم؛ مشابه کار لیبی.

۵. اخلاق خبر رسانی

— علم : إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا [حجرات/ ۶] .

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ [اسراء/ ۳۶] .

— عدم جعل :

عدم صحنه سازی خبر : مفید ، مضر

— عدم وضاعت : امانت در خبر

— عدم کذاب در خبر

— کتمان اسرار و افشای ظلم در خبر رسانی

۱. خدمتگزاری

۱. اسلام و خدمتگزاری

— انسان موجودی اجتماعی است و در جمع ، استعدادش شکوفا می شود.

— انسان ها مانند حلقه های یک زنجیره اند که حیات و قوامشان در گرو پیوستگی و وابستگی است و نمی توانند از یکدیگر بی خبر و بی ارتباط باشند.

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَيْرُ النَّاسِ أَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۳۹۱] .

— مفهوم خدمتگزاری ، گذشت

، فداکاری ، ایثار ، تحمل سختی و ناگواری و احساس همبستگی به هموعان است.

_ در انسان های والا و نمونه روحیه خدمتگزاری بیشتر به چشم می خورد :

امام خمینی (ره) : به من خدمتگزار بگویند بهتر از این است که رهبر بگویند.

شهید بهشتی : ما شیفتگان خدمتیم نه تشنگان قدرت.

قال النَّبِيُّ (ص) : أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ مِنْ أَطْعَمَ مِنْ جُوعٍ أَوْ دَفَعَ عَنْهُ مَغْرَمًا أَوْ كَشَفَ عَنْهُ كَرْبَةً [نهج الفصاحه ، جمله ۷۵] .

قال النبي (ص) : كان على الطريق غصن شجره يؤذى الناس فاعاطها فأدخل الجنة [نهج الفصاحه ، ۲۱۱۸] .

من رفع حجراً عن الطريق كتبت له حسنة [نهج الفصاحه ، ۳۰۱۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ أَحَبُّ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ؟ قَالَ : أَنْفَعُ النَّاسِ لِلنَّاسِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۶۴] .

كافي ، باب اهتمام به امور مسلمين :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۶۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : تَنَافَسُوا فِي الْمَعْرُوفِ لِإِخْوَانِكُمْ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۹۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مِنْ كَفَّارَاتِ الذُّنُوبِ الْعِظَامِ إِغَاثَةُ الْمَلْهُوفِ وَالتَّنْفِيسُ عَنِ الْمَكْرُوبِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۴] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَرْبَعَةٌ يَنْظُرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ أَقَالَ نَادِمًا أَوْ أَعَاثَ لَهْفَانَ أَوْ أَعْتَقَ نَسِيمَةً أَوْ زَوَّجَ عَزَبًا [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۲۲۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ قَضَى لِأَخِيهِ الْمُؤْمِنِ حَاجَةً كَانَ كَمَنْ عَبَدَ اللَّهَ ذَهْرًا [بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۳۰۲] .

قَالَ

الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ لِلجَنَّةِ بَاباً يُقَالُ لَهُ المَعْرُوفُ لَا يَدْخُلُهُ إِلَّا أَهْلُ المَعْرُوفِ وَ أَهْلُ المَعْرُوفِ فِي الدُّنْيَا هُمُ أَهْلُ المَعْرُوفِ فِي الآخِرَةِ [كافي ، ج ٤ ، ص ٣٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ارْحَمُوا عَزِيزاً ذَلَّ وَ غَنِيّاً افْتَقَرَ وَ عَالِماً ضَاعَ فِي زَمَانٍ جُهَالٍ [كافي ، ج ٨ ، ص ١٥٠] .

ابان بن تغلب می گوید : با امام صادق (ع) طواف می کردم. یکی از بیرون طواف به من اشاره می کرد و کاری داشت. نخواستم طواف همراه امام را قطع کنم. امام متوجه شد و فرمود : چرا نمی روی؟ گفتم در حال طواف خدمت شما هستم.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَمَا إِنَّكَ أَنْ تُعِينَ أَحَاكَ المُسْلِمَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ طَوَافِ أُسْبُوعٍ بِالبَيْتِ مُبْتَدِئاً [كافي ، ج ٢ ، ص ١٩٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَعَى لِمَرِيضٍ فِي حَاجَةِ قَضَائِهَا أَوْ لَمْ يَقْضِهَا خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ [من لايحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٥] .

(١) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَصْلَتَانِ لَيْسَ فَوْقَهُمَا مِنَ البرِّ شَيْءٌ إِلَّا إِيمَانٌ بِاللَّهِ وَ النَّفْعُ لِعِبَادِ اللَّهِ [تحف العقول ، ص ٣٥] .

(٢) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : المَومِنُونَ خَدَمَ بَعْضُهُم لِبَعْضٍ قُلْتُ وَ كَيْفَ يَكُونُونَ خَدَمًا بَعْضُهُم لِبَعْضٍ قَالَ يَفِيدُ بَعْضُهُم بَعْضًا [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦٧] .

(٣) امام خمینی (ره) در نامه به فرزندش : پسرم!... آنچه گفتم بدان معنی نیست که خود را از خدمت به جامعه کنار کشی و گوشه گیر شوی و کلّ بر خلق الله باشی که این صفات جاهلان متنسک است یا درویشان دکاندار...

از زیر بار مسئولیت انسانی که خدمت به حق در صورت خدمت به خلق است

، شانه خالی مکن که تاخت و تاز شیطان در این میدان کمتر از تاخت و تاز در بین مسئولین و دست اندرکاران نیست.

۲. مصادیق خدمتگزاری

۱. خدمت مادی

(۱) نفع رسانی :

— نفع رسانی : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : سَيُثَلَّ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ أَحَبَّ النَّاسَ إِلَى اللَّهِ قَالَ أَنْفَعُ النَّاسِ لِلنَّاسِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۴]

— وصف مؤمن :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ مَثَلَ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ النَّحْلِ إِنْ صَاحَبْتَهُ نَفَعَكَ وَإِنْ شَاوَزْتَهُ نَفَعَكَ وَإِنْ جَالَسْتَهُ نَفَعَكَ وَ كُلُّ شَأْنِهِ مَنَافِعُ وَ كَذَلِكَ النَّحْلُ كُلُّ شَأْنِهَا مَنَافِعُ [بحار الأنوار ، ج ۶۱ ، ص ۲۳۸] .

— قرآن : وَ أَمَا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمُكُّ فِي الْأَرْضِ [رعد/ ۱۷] .

امام صادق (ع) در ذیل آیهو جعلنی مبارکاً آین ما کنت [(مریم-۳۱)] می فرماید : أی نفعاً

— بر آوردن حاجت ها :

قَالَ الْحَسِيُّ بْنُ بُنِ عَلِيٍّ (ع) : اَعْلَمُوا أَنَّ حَوَائِجَ النَّاسِ إِلَيْكُمْ مِنْ نِعَمِ اللَّهِ عَلَيْكُمْ فَلَا تَمَلُّوا النِّعَمَ فَتَتَحَوَّلَ إِلَى غَيْرِكُمْ [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۲۹] .

مفاهیم و عناوین دیگر

— قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : مَنْ أَتَاهُ أَخُوهُ الْمُؤْمِنُ فِي حَاجَةٍ فَإِنَّمَا هِيَ رَحْمَةٌ مِنَ اللَّهِ سَاقَهَا إِلَيْهِ فَإِنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَصَدَّ وَصَيْلَهُ بِوَلَايَتِنَا وَ هِيَ مَوْصُولَةٌ بِوَلَايَةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِنْ رَدَّ عَنْ حَاجَتِهِ وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهَا فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَ أَسَاءَ إِلَيْهَا [بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۳۱۳] .

یاری به دیگران و مواسات :

امام رضا (ع) در مورد سیره پیامبر اکرم (ص) می فرماید : أَعْظَمُهُمْ عِنْدَهُ مَنْزِلَهُ أَحْسَنُهُمْ مُوَاسِيَاءً وَ مُوَازِرَةً [معانی الأخبار ، ص ۸۲] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَحِقُّ

عَلَى الْمُسْلِمِينَ لِاجْتِهَادِ فِي التَّوَاصُلِ وَ التَّعَاوُنِ عَلَى التَّعَاطُفِ وَ الْمُوَاسَاةِ لِأَهْلِ الْحَاجَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٧٥] .

بِرِّ وَ احْسَانٍ : لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُؤْتُوا وَجُوهَكُمْ قَبْلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَ لَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ الْمَلَائِكَةِ وَ الْكِتَابِ وَ النَّبِيِّينَ وَ آتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّائِلِينَ وَ فِي الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَاةَ وَ آتَى الزَّكَاةَ وَ الْمُؤْفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَ الصِّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَ الضَّرَّاءِ وَ حِينَ الْيَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ [بقره/١٧٧] .

٢. خدمت معنوی

٣. عوامل مؤثر در روحیه خدمتگزارى

(١) تبلیغات :

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكَ وَ الْمَنَّ عَلَى رَعِيَّتِكَ بِإِحْسَانِكَ أَوْ التَّزْيِيدَ فِيهَا كَانَ مِنْ فِعْلِكَ أَوْ أَنْ تَعَدَّهُمْ فَتَتَّبِعَ مَوْءِدَكَ بِخُلْفِكَ فَإِنَّ الْمَنَّ يَبْطِلُ الْإِحْسَانَ وَ التَّزْيِيدَ يَذْهَبُ بِنُورِ الْحَقِّ وَ الْخُلْفَ يُوْجِبُ الْمَقْتَّ عِنْدَ اللَّهِ وَ النَّاسِ [نهج البلاغه ، نامه ٥٣] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِظْهَارُ الشَّيْءِ قَبْلَ أَنْ يَسْتَحْكَمَ مَفْسَدَةٌ لَهُ [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٦٠٣] .

عوامل مؤثر در روحیه خدمتگزارى :

ایجاد جو اعتماد و امنیت

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَلْيَكُنْ مِنْكَ فِي ذَلِكَ أَمْرٌ يَجْتَمِعُ لَكَ بِهِ حُسْنُ الظَّنِّ بِرَعِيَّتِكَ فَإِنَّ حُسْنَ الظَّنِّ يَقْطَعُ عَنْكَ نَصِيْبًا طَوِيلًا [نهج البلاغه ، نامه ٥٣] .

انتخاب صالحین

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ شَرَّ وُزَرَائِكَ مَنْ كَانَ لِلْأَشْرَارِ قَبْلَكَ وَ زِيْرًا وَ مَنْ شَرِكُهُمْ فِي الْأَثَامِ فَلَا يَكُونَنَّ لَكَ بِيَتَانَهُ فَإِنَّهُمْ أَعْوَانُ الْأَثَمَةِ وَ إِخْوَانُ الظُّلْمَةِ [نهج البلاغه ، نامه ٥٣] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَوْلَئِكَ

أَخْفَ عَلَيْكَ مُتُونَهُ وَ أَحْسَنُ لِمَكَ مَعُونَهُ وَ أَحْنَى عَلَيْكَ عَطْفًا وَ أَقْلَ لِعَيْرِكَ إِفْأَ فَاتِحِ ذُو أَوْلِيكَ خَاصَّهُ لِخَلَوَاتِكَ وَ حَفَلَاتِكَ]
نهج البلاغه ، نامه ۵۳ .

عوامل مؤثر در روحیه خدمتگزار :

تشویق و تنبیه

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لَا يَكُونَنَّ الْمُحْسِنُ وَ الْمُسِيءُ عِنْدَكَ بِمَنْزِلِهِ سَوَاءٍ فَإِنَّ فِي ذَلِكَ تَزْهِيدًا لِأَهْلِ الْإِحْسَانِ فِي الْإِحْسَانِ وَ تَدْرِيبًا لِأَهْلِ الْإِسَاءِ عَلَى الْإِسَاءِ] نهج البلاغه ، نامه ۵۳ .

۴. آفات خدمتگزاری

آفات خدمتگزاری

زیاده روی :

— وَ الَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يَسْرِفُوا وَ لَمْ يَقْتُرُوا وَ كَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا] فرقان/ ۶۷ .

ریا و شهرت طلبی :

— كَالَّذِي يَنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ] بقره/ ۲۶۴ .

منت و آزار :

— لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَ الْإِذْيِ] بقره/ ۲۶۴ .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكَ وَ الْمَنَّ عَلَى رَعِيَّتِكَ بِإِحْسَانِكَ أَوْ التَّزْيِيدَ فِيهَا كَانَ مِنْ فِعْلِكَ أَوْ أَنْ تَعِدَهُمْ فَتُتْبِعَ مَوْعِدَكَ بِخُلْفِكَ فَإِنَّ الْمَنَّ يَبْطِلُ الْإِحْسَانَ] نهج البلاغه ، نامه ۵۳ .

— قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ ، وَ أَجْرِ لِلنَّاسِ عَلَى يَدِي الْخَيْرِ وَ لَا تَمَحِّقْهُ بِالْمَنِّ] صحيفه سجاديه ،
دعاى ۲۰ .

۵_ روحانيان و خدمتگزارى

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : نِعْمَ الرَّجُلُ الْفَقِيهُ فِي الدِّينِ إِنْ اِخْتِجَ إِلَيْهِ نَفَعٌ وَ إِنْ لَمْ يَخْتِجْ إِلَيْهِ نَفَعٌ نَفَعَتْهُ] الدعوات راوندى ، ص ۲۱ .

— قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ (ع) : إِنْ أَحَقَّ النَّاسُ بِالْخِدْمَةِ الْعَالِمِ] كافي ، ج ۱ ، ص ۳۷ .

امام خمینی (ره): تا حیات دارم

خدمتگزار همه هستم ، خدمتگزار همه ملت های اسلامی ، خدمتگزار ملت بزرگ ایران ، خدمتگزار دانشگاهیان و روحانیون ، خدمتگزار همه قشرهای کشور ، همه قشرهای کشور اسلام و همه مستضعفین. [صحیفه نور] .

۶. ابعاد کار

(۱) کمک به مردم کمک به خداست. یَفْرِضُ اللَّهُ قَرْضًا حَسَنًا [بقره/۲۴۵] .

إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ [محمد/۷] .

(۲) کمک به مردم ، کمک به رسول الله (ص) .

(۳) سبب لطف خداوندی قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا نَوْفُ ارْحَمْ تَرْحَمَ [أمالی صدوق ، ص ۲۰۹] .

(با رحمت محدود خود به مردم رحمت بی نهایت خدا را دریافت کنید.)

(۴) خیررسانی به نسل خودمان است.

وَ كَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا [كهف/۸۲] .

(۵) رضای مردم ، استواری انقلاب است.

(۶) رضای مردم ، رحماء بینهم [فتح/۲۹] .

است.

(۷) آسان گرفتن امروز آسان رفتن فرداست.

يَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ [رعد/۲۱] .

(۸) خدمت ، برکت است : وَ جَعَلَنِي مُبَارَكًا [مریم/۳۱] .

امام صادق (ع) فرمود : ای نفاعا.

(۹) قضاء حاجت مؤمن بهتر از طواف و طواف و طواف...

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَضَاءُ حَاجَةِ الْمُؤْمِنِ أَفْضَلُ مِنْ طَوَافٍ وَ طَوَافٍ حَتَّىٰ عَدَّ عَشْرًا [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۹۴] .

(۱۰) دریافت بهشت است : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ رَدَّ عَنْ قَوْمٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ عَادِيَهُ مَاءٍ أَوْ نَارٍ وَجِبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ [کافی ، ج ۵ ،

ص ۵۵] .

(۱۱) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْخَلْقُ عِيَالِي فَأَحَبُّهُمْ إِلَيَّ أَلْفُفُهُمْ بِهِمْ وَأَسْيَعُهُمْ فِي حَوَائِجِهِمْ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۹۹]

(۱۲) سعی در صفا و مروه است : قَالَ الصَّادِقُ (ع)

: يا ابْنَ جُنْدَبِ الْمَاشِي فِي حَاجِهِ أُخِيهِ كَالسَّاعِي بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ [تحف العقول ، ص ۳۰۳] .

(۱۳) امنیت در قیامت است : قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : إِنَّ لِلَّهِ عِبَاداً فِي الْأَرْضِ يَشْعُرُونَ فِي حَوَائِجِ النَّاسِ هُمُ الْأَمْنُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۹۷] .

(۱) با تقوی ، بن بستی وجود ندارد.

(۲) با اخلاص عقده و قهری وجود ندارد :

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ [کوثر/ ۲] .

(۳) با تکلیف پیشمانی وجود ندارد.

(۴) با توجه به الطاف الهی متنی بر مردم نیست.

(۵) خدمت باید در کنار عبادت باشد. يَقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُوْتُونَ الزَّكَاةَ [توبه/ ۷۱] .

(۶) فرصت را از دست ندهید.

(۷) کارهای عام (زیر گذر یا مجسمه) گل یا کلمات زیبا.

(۸) کارهای چند منظوره

(۹) انقلاب در جایزه ها

(۱۰) فرهنگ سراها به مسجد ملحق شود.

۱. خرافات

۱. ریشه های خرافات

۱ _ تبلیغات و تلقین :

أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى [نازعات/ ۲۴]

می گفتند مردم هم سر تعظیم فرود می آوردند.

وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ أَلَمْ تَرَأَهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهيمُونَ وَ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ ذَكَرُوا اللَّهَ كَثيراً [شعراء/ ۲۲۷-۲۲۴] .

(یهیمنون ، از هیام : حرکت بی هدف است.)

۲_ حدس و خیال درونی :

إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ [انعام/ ۱۱۶].

خیال می کند کفر سبب ثروت می شود.

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِ آيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتِيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا [مریم/ ۷۷].

۳_ تقلید : وَجَدْنَا آبَاءَنَا [انبیاء/ ۵۳].

_ آداب و رسوم کهن.

۴_ توطئه دشمن و سادگی دشمن.

۵_ جهل.

جهل نسبت به علل و حوادث و دریافت صحیح نداشتن ، بی خدائی ، درست مانند کسی

که به جهت نداشتن غذای صحیح ، هر غذایی را می خورد.

۶_ از حادثه جزئی یک اصل کلی ساخته اند.

۷_ خواب دیدن ها.

۸_ خرافات در میان زنان بیشتر است ، چون ایام فراغت بیشتر ، ترس بیشتر و بیسواد در میان آنان بیشتر است.

۹_ ضعف اندیشه : کان النمله

۲. ابعاد خرافات

۱_ درباره خداوند :

__ إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَ نَحْنُ أَغْنِيَاءُ [آل عمران/ ۱۸۱] .

__ أَمْ لَهُ الثَّنَاتُ وَ لَكُمْ الْبُنُونَ [طور/ ۳۹] .

__ وَ جَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَ الْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِرَعْمِهِمْ وَ هَذَا لِشُرَكَائِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَ مَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ [انعام/ ۱۳۶] .

اگر بلا و آفتی کشت و حیوانات آنان را از بین می برد می گفتند : "خدا بی نیاز است" و از سهم خدا کم می کردند و در همه جا سهم بتها را مقدم داشته مثلاً- گوسفندهای چاق را صرف متولیان بتخانه می کردند و از سهم خدا به مهمانان و کودکان و از سهمیه بتها ، خودشان می خوردند. [نمونه ، ج ۵ ، ص ۴۵۰] .

۲_ درباره انبیا :

__ أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِنْ زُخْرِفٍ [اسراء/ ۹۳] .

__ قَالُوا أَطِيزَنَا بِكَ [نمل/ ۴۷] .

__ فَقَالُوا أَ بَشَرٌ يَهْدُونَنَا [تغابن/ ۶] .

__ قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ [يس/ ۱۸] .

۳_ درباره رهبری :

__ أَنِّي يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَ نَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَ لَمْ يَأْتِ بِسَعَةٍ مِنَ الْمَالِ [بقره/ ۲۴۷] .

(مسأله غلاه)

۴ _ درباره معاد :

- وَقَالُوا لَنْ نَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّاماً مَعْدُودَةً

۵_ درباره فرشتگان :

— إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيَسْمُونَ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةَ الْأُنثَى [نجم/ ۲۷] .

— وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنثًا [زخرف/ ۱۹] .

۶- در عبادت :

— وَ مَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَ تَصْدِيهً فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ [انفال/ ۳۵] .

تصدیه : صدو ، کف زدن.

۳. آثار واهداف خرافات

۱_ استحمار : أَلَيْسَ لِي مُلْكٌ مِصْرَ وَ هَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي [زخرف/ ۵۱] .

۲_ مشوه کردن چهره حقائق یا شخصیت ها.

— رسیدن به دنیا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا [بقره/ ۷۹] .

۳_ سرگرمی یا گمراه کردن مردم.

— وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ يَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ [لقمان/ ۶] .

— بعضی از مفسران می گویند : "نضر بن حارث تاجری که به ایران سفر می کرد و به قریش می گفت : "اگر محمد (ص) داستان قوم عاد و ثمود را برایتان می گویند ، من داستان رستم و اسفندیار را برایتان می گویم."

— بعضی مراد را غنا و روایات مغنیه که امام ذیل آیه آورده مؤید همین است.

۴_ بزرگ کردن برخی افراد.

۵_ توجیه ضعف ها و قوت ها.

آثار

۱_ اسیر کردن روح آزاد و متوکل به صد مسأله جانبی.

۲_ فراری دادن تحصیل کرده از اصول به خاطر خرافات.

۳_ گاهی سرنوشت انسان ها و عصرها و نسل ها بند به یک خرافه است و چه بسا زندگی ها فلج می شود.

۴_ محرومیت از بسیاری از نعمت ها.

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ

سَفَهَا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ حَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا وَ مَا كَانُوا مُهْتَدِينَ [انعام/ ۱۴۰] .

۵_ تحقیر انسان ها :

وَ الَّذِينَ يَتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَ يَذُرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَ عَشْرًا [بقره/ ۲۳۴] .

این آیه کجا و عقائدی که زن همیشه ممنوع یا مدتی کنار قبر شوهر زیر خیمه سیاه و چرکینی دور از هرگونه آرایش زندگی و ...

۴. مبارزه با خرافات

۱_ قال النبی (ص): من أتى ذا بدعه فوقه فقد سعى فى هدم الإسلام [بحار الأنوار ، ج ۶۹ ، ص ۲۶۵] .

۲_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) رَأَى قَاصًّا فِي الْمَسْجِدِ فَضَرَبَهُ بِالدَّرَّةِ وَ طَرَدَهُ [كافی ، ج ۷ ، ص ۲۶۳] .

۳- لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنافِقُونَ وَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَ الْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا مَلْعُونِينَ أَيْنَمَا تُقِفُوا أَخَذُوا وَ قَتَلُوا تَقْتِيلًا [احزاب/ ۶۱-۶۰] .

مرجفون ، از ارجاف و اراجیف _ اشاعه اباطیل به منظور غمگین کردن دیگران.

۴_ تمام عقائد حقّه و مسأله نبوت و جهاد و ... برای مبارزه با خرافات است. اصل شرک بزرگترین خرافه است.

۵_ ثُمَّ أَفِضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ [بقره/ ۱۹۹] .

۶_ يَحِلُّونَهُ عَامًا وَ يَحَرِّمُونَهُ عَامًا لِيُؤْطُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ [توبه/ ۳۷] .

۷_ لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ [احزاب/ ۳۷] .

۸_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كَفَّارَةُ الطَّيْرِهِ التَّوَكُّلُ [كافی ، ج ۸ ، ص ۱۹۸] .

۹_ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ [مائده/ ۴۱] .

۱۰_ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا

[مریم/۶۲] .

۱۱_ وَ كُنَّا نَحُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ [مدثر/۴۵] .

۱۲_ وَ إِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يُحُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يُحُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَ إِمَّا يَنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [انعام/۶۸] .

۱۳_ بی اعتنائی :

_ وَ إِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا [فرقان/۷۲] .

_ وَ الَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ [مومنون/۳] .

_ وَ الشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ [شعراء/۲۲۴] .

۱۴_ همینکه ابراهیم (ع) فرزند رسول الله (ص) از دنیا رفت ، خورشید گرفت. گروهی خیال کردند به خاطر فوت پسرش است. پیامبر (ص) فوری بالای منبر رفت و فرمود : إِنَّ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ آيَاتَانِ مِنَ اللَّهِ يَجْرِيَانِ بِأَمْرِهِ مُطِيعَانِ لَهُ لَا يَنْكَسِرَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَ لَا لِحَيَاتِهِ [کافی ، ج ۳ ، ص ۲۰۸] .

۵. نکاتی پیرامون خرافات

۱_ خرافه گو خود را حق به جانب می داند.

۲_ به نام خرافه اصول کوبیده نشود. اگر خداوند یا ولی او از چیزی خبر دادند و ما آن را نفهمیدیم ، خرافه نیست.

_ هر استبعادی خرافه نیست.

_ حساب فوق عقل با ضد عقل جداست.

۳_ بیشترین میدان رشد خرافات ، بت پرستی است.

۴_ هر چه از انبیاء و علما فاصله بیشتر بگیریم ، به خرافات نزدیکتر می شویم.

۵_ در اسلام طیره و فال بد ، تکیه بر گفته ساحر و کاهن و... ممنوع.

۶_ در نظام آفرینش همه چیز بر اساس علل و اسباب است :

الف_ طبیعی و مادی.

ب _ معنوی مثل تأثیر دعا یا نفرین یا...

عوامل طبیعی از طریق تجربه.

عوامل غیر طبیعی از طریق وحی

و پیامبر (ص) و امامان (علیهم السلام) که شناخت آن بزرگواران نیز از طریق تجربه و حس است. ما باید یقین کنیم به اعجاز و...

۷_ یکی از وظائف انبیاء مبارزه با خرافات بوده :

_ وَ الْأَعْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ [اعراف/ ۱۵۷] .

_ پیامبر اکرم (ص) به منبر رفت و فرمود : "خورشید و ماه به خاطر مرگ هیچ کس نمی گیرد."

۸_ خرافات گاهی عمومی است ، مثل عدد ۱۳ و گاهی در یک کشور ، گاهی در شهر ، گاهی در روستا ، گاهی در یک خانه و گاهی در یک فرد است.

۹_ دواى خرافات : توکل و دعا و صدقه است.

۱۰_ علامه طباطبایی در جلد ۱۹ المیزان به مناسبت نحوست ایام مطالبی و روایاتی در جمع بندی می فرماید : نحس بودن یا مبارک بودن روز و شب به خاطر حوادث خوب و بدی است که در آن زمان قرار می گیرد و گرنه خود زمان به خودی خود نه نحس است و نه مبارک و اگر روایاتی خلاف این می گوید یا بی اعتبار است و یا تقیه است. [المیزان ، ج ۱۹ ، ص ۸۳] .

۱. خسارت

۱. عوامل خسارت :

۱. هدف را نشناختن :

وَ مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ [ذاریات/ ۵۶] .

يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرْ لَهُ [هود/ ۶۱] .

لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا [ملک/ ۲] .

لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ [انعام/ ۱۶۵] .

۲. مشتری را نشناختن : وَ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ [نمل/ ۲۴] .

۳. نرخ را ندانستن : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَيْسَ

لِأَنْفُسِكُمْ تَمَنُّنٌ إِلَّا الْجَنَّةَ فَلَا تَتَّبِعُوهَا إِلَّا بِهَا [نهج البلاغه ، خطبه ۴۵۶].

۴. محل فروش : (مسجد و بیع) قیمت گرانتر می شود.

۵. زمان فروش : جوانی ، را از دست دادن

۶. حفظ نکردن سرمایه : در دستبرد دیگران گذاردن ، حصار نداشتن.

۲. درجات خسارت در قرآن

۱. أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَهَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ [بقره/۱۶].

۲. جهنم نرفتن مهم نیست کودک و دیوانه هم نمی روند ، بهشت نرفتن خسارت است.

۳. لِيَشْتَرُوا بِهِ تَمَنَّا قَلِيلًا [بقره/۷۹].

— همه دنیا هم قلیل ، چه برسد به ...

— در یک آیه ۳ بار ویل آمده برای این خسارت :

قَوْلٍ لِلَّذِينَ يَكْتُوبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ تَمَنَّا قَلِيلًا قَوْلٍ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ [بقره/۷۹].

۳. إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ [عصر/۳].

۴. خسران مبین است ، زیرا :

— سرمایه مال نیست جان و عمر و عقل و هدایت است.

— نه تنها سرمایه از دست و بی رنج ، بلکه دارای عذاب :

عَذَابٌ أَلِيمٌ [بقره/۱۰۴].

عَذَابٌ شَدِيدٌ [آل عمران/۴].

عَذَابٌ مُّهِينٌ [بقره/۹۰].

است.

— خسارتی است که قابل برگشت و جبران نیست.

۳. زیان کاران

۱. درعمل

۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمَغْبُونُ مَنْ بَاعَ جَنَّهُ عَلَيْهِ بِمَعْصِيَةِ دُنْيَاهُ [غرر الحکم ، ص ۱۸۵] .

۲. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَعْبَنَ مِمَّنْ بَاعَ اللَّهَ سَبْحَانَهُ بِغَيْرِهِ [غرر الحکم ، ص ۱۸۶] .

۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ بَاعَ نَفْسَهُ بِغَيْرِ نَعِيمِ الْجَنَّةِ فَقَدْ ظَلَمَهَا [غرر الحکم ، ص ۲۳۲] .

۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع)

: من أخسر ممن تعوض عن الآخرة بالدنيا [غرر الحكم ، ص ۱۴۱] .

۵. الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ [انعام/ ۱۲] .

۶. وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ [اعراف/ ۹] .

۷. قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ [زمر/ ۱۵] .

۸. وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ [آل عمران/ ۸۵] .

۹. وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْبِدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ [حج/ ۱۱] .

۱۰. کسانی که اعمالشان حبط می شود و با عجب و منت گذاردن...

۱۱. ریاکارها ، هباء شدگان :

هباء منثوراً [فرقان/ ۲۳] .

۲. در قیامت

۱. ان اشد الناس ندامه يوم القيامة رجل باع اخرته بدنیا غيره [کنز ، ج ۶ ، ص ۸۱] .

۱. يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذَلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ [تغابن/ ۹] .

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ما من عبد مون يدخل الجنة إلا أرى مقعده من النار لو أساء ليزداد شكرا و ما من عبد مون يدخل النار إلا أرى مقعده في الجنة لو أحسن ليزداد حسره [جامع الأخبار ، ص ۱۸۳] .

۳. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يوم التغابن يوم يغبن أهل الجنة أهل النار [معاني الأخبار ، ص ۱۵۶] .

۴. التغابن : از غبن خفا ، در کم گرفتن است که در قیامت آن مخفی آشکار می گردد.

"وَبَدَأَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ [زمر/ ۴۷] . [الميزان ، ج ۱۹ ، ص ۳۴۹] .

۵. تغابن : تفاعل

، کلاه سر یکدیگر گذاشتن. مستکبرین بر سر ضعفاء با تطمیع و تهدید و تحمیق و ضعفا بر سر مستکبرین بامدح و تملق و اطاعت. [المیزان، ج ۱۹، ص ۳۴۹].

۶. و انذرهم يوم الحساب

وَ أَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ [مریم/ ۳۹].

— قَالَ الصَّادِقُ (ع): يوم الحسره يوم يوى بالموت فيذبح [معانى الأخبار، ص ۱۵۶].

۷. قَالَ الصَّادِقُ (ع) فى معنى قوله جل و عز "كذلك يريهم الله أعمالهم حسرات عليهم" (بقره/ ۱۶۷): "الرجل يكسب مالا فيحرم أن يعمل فيه خيرا فيموت فيرثه غيره فيعمل فيه عملا صالحا فيرى الرجل ما كسب حسرات فى ميزان غيره" [أمالى مفيد، ص ۲۰۵].

۸. وَ أَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ [مریم/ ۳۹].

قال الطبرسى رحمه الله: فى قوله تعالى "وَ أَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ" (مریم/ ۳۹) الخطاب للنبي (ص) أى خوف كفار قريش يوم يتحسر المسىء هلا- أحسن العمل و المحسن هلا- ازداد من العمل و هو يوم القيامة و قيل إنما يتحسر من يستحق العقاب فأما المؤمن فلا يتحسر" [بحار الأنوار، ج ۸، ص ۳۴۳].

۹. أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ [زمر/ ۵۶].

۱۰. يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا [فرقان/ ۲۷].

۳. در عبادت

۲. وَ أَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ [انبیاء/ ۷۰].

۳. قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ هُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا [كهف/ ۱۰۳-۱۰۴].

۴. زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ [فاطر/ ۸].

خوارج كشتن حضرت على (ع) راعبادت مى دانستند.

— گروه فرقان شهيد كردن مطهرى را عبادت مى دانستند.

— بعضى از مقدسين، کنار كشيدن خود

را عبادت می دانستند.

— بعضی از روشنفکران تحلیل و تفسیرهای بی پشتوانه از حدیث را عبادت می دانند.

— بعضی پخش یک مقاله ، مجله ، نوار و افشاگری را عبادت می دانند.

— بعضی خشونت را قاطعیت و عبادت می دانند.

— بعضی سادگی را سالمی و عبادت می دانند.

— بعضی مسجد سازی را عبادت می دانند.

— بعضی نرسیدن به زن و فرزند و رها کردن و به کارهای اجتماعی رسیدن را عبادت می دانند.

— بعضی تقسیم سیگار را در مساجد و حسینیه عبادت می دانند.

— بعضی آهنگ نامناسب را روی عازاداری و نوحه خوانی گذاردن عبادت می دانند.

— بعضی نوار قرآن و مدح را روی بلندگو عبادت می دانند.

— بعضی نیش زدن را عبادت و بعضی سکوت نابجا را عبادت می دانند.

— بعضی چاپهای زیاد عکس را عبادت می دانند.

أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا [توبه/ ۴۹] .

۵. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَخْسَرُ النَّاسِ مَنْ قَدَرَ عَلَى أَنْ يَقُولَ الْحَقَّ وَلَمْ يَقُلْ [غرر الحكم ، ص ۷۰] .

۶. قال النبي (ص) : اشد الناس حسره يوم القيامة رجل امكنه طلب العلم في الدنيا فلم يطلبه و رجل علم علما فانتفع به من سمعه منه دونه [الفصاحه ، ۳۰۵] .

۴. در تجارت

۱. افراد مؤمن معاملات و قرار دادهای مهم و سندها را ثبت می کنند.

۲. إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَدًّا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [توبه/ ۱۱۱] .

۳. ثمن ها فرق دارد

: جَنَّاتِ عَدْنٍ [توبه/۷۲] .

الْفِرْدَوْسِ [كهف/۱۰۷] .

جَنَّاتٍ [الرحمن/۴۶] .

— جنتی : وَ اَدْخِلِيْ جَنَّتِيْ [فجر/۳۰] .

— فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ [سجده/۱۷] .

— لَهُمْ مَا يَشَاوَنَ فِيهَا وَ لَدَيْنَا مَزِيدٌ [ق/۳۵] .

— فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ [قمر/۵۵] .

— فِي مَقَامٍ أَمِيْنٍ [دخان/۵۱] .

— سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيْمٍ [يس/۵۸] .

— وَ رِضْوَانٌ مِنَ اللّٰهِ اَكْبَرُ [توبه/۷۲] .

۴. تجارت : مقطعی است ، اجباری است ، نه هر کجا را خواستی بفروشی و هر کجا را خواستی بگذاری ، تمام عمر تجارت است. (در هر لحظه حتی خواب در حال تجارت است.)

۵. اوصاف تجارت در قرآن :

— وَ اَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَ عَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّنْ تَبُوْرَ [فاطر/۲۹] .

— حَتّٰی نَسُوا الذِّكْرَ وَ كَانُوْا قَوْمًا بُورًا [فرقان/۱۸] .

— هَلْ اَدْرٰكُمْ عَلٰی تِجَارٰهٖ تُنٰجِيْكُمْ مِنْ عَذَابٍ اَلِيْمٍ [صف/۱۰] .

۵. قتله کربلا

اما شمر :

ابن ابی الکنود او را کشت و لاشه او را نزد سگان انداختند. [نفس المهموم ، ۴۷۷] .

اما خولی :

زیر سبیدی در مستراح پنهان شده بود ، او را بیرون آورده و جلو چشم زنش کشتند و سوزاندند و زن خولی دشمن شوهرش بود.

اما عمر سعد :

در همان اول کار به جای او فرمانداری معین و حکم فرمانداری را از او پس گرفتند. ابو عمره او را کشت و سرش را نزد مختار آورد. هم چنین حفص پسر عمر سعد را هم کشت. مختار گفت : او به

جای امام حسین (ع) و این به جای علی اکبر ، ولی اگر ۴۳ نفر از قریش را بکشم تلافی یک بند انگشت امام هم نیست.

سر آن دو را نزد برادر امام حسین (ع) محمد بن حنفیه فرستاد.

مردم هر که او را می دید از کنارش دور می شد که او قاتل امام حسین (ع) است. با اینکه پسر سعد وقاص فرمانده فتح ایران بود ، ولی مزدور شد.

اما طفیل طائی :

پیراهن ابی الفضل را در آورد و یک تیر به امام حسین (ع) رها کرد. مختار پیراهنش را بیرون و بدنش را تیر باران کرد.

اما ابن زیاد :

لشگرش سخت تعقیب شده به رودخانه افتاده و بسیاری از آنها غرق شدند. برادر زنش ، خواهرش که زن ابن زیاد بود را از او جدا کرد و او را با رسوایی کشت و سرش را کند و مختار سر را در ۱۱ محرم (چهار سال بعد از تاریخ کربلا) نزد امام سجاد (ع) فرستاد و امام شاد شد و سجده شکر بجا آوردند و آشپزخانه ها راه افتاد و عمه ها و خواهرها را دعوت کرده و جشنها گرفتند.

اما یزید :

در حال مستی مرد ، در حالی که رنگش برگشته بود.

اما حرمله :

اول بندهای انگشت وی ، بعد آرنج ، بعد کتف ، بعد پاها و گوشهای او را بریدند و در آتش انداختند.

مختار به منهال که از علماء و محدثین شیعه بود گله کرد که چرا حمایت ما را نمی کنی؟ منهال می گوید :

در این حال مرد بدقیافه ای (حرمله) را آوردند و چنین کردند ، گفتم : سبحان الله ، سبحان الله ، سبحان الله ، سبحان الله ، سبحان

الله ، مختار گفت : چرا تکرار می کنی؟ گفتم : امام سجاد ، را در مدینه دیدم (منهال در برگشت از حج بود که مختار را دید) پرسید : آیا حرمه گرفتار شده؟ گفتم : نمی دانم.

نفرین کرد که خدا مزه آهن و آتش را به او بچشانند.

ما بقى أحد ممن تابعه (عمر سعد) على قتله أو كان فى محاربتة إلا أصابه جنون أو جذام أو برص و صار ذلک وراثه فى نسلهم [کامل الزیارات ، ص ۶۱] .

۲. ماجرای طه حسین در بازار مصر که یخ فروشی التماس می کند بیائید از من بخرید.

۱. خشم

۱. پیش گیری

۱. عوامل درونی

با خود شرط کنیم که اگر تندی کردیم ، خود را جریمه کنیم.

انتظارات و توقعات خود را از دیگران کم کنیم.

۲. عوامل بیرونی

تفریحات سالم

مشورت با افراد عاقل و پخته و دوری از اقدامات عجولانه

رفاقت با افراد خوش اخلاق و غیرعصبی

دوری از صحنه هایی که انسان را هیجانی می کند؛ مثلاً گوش ندادن به صحبت کسانی که یاهو می گویند.

مطالعه تحمل مردان بزرگ :

لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ [اعراف/ ۶۱] .

لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ [اعراف/ ۶۷] .

۲. علاج

تغییر حالات فیزیکی

شستن صورت با آب سرد.

یاد خدا و توجه به این که ما در محضر خدا هستیم و دورین های هستی غضب ما را فیلم برداری می کنند.

توجه به پاداش کظم غیظ

۱. خسونت

۱. انواع خسونت مثبت

۱. در برابر ظلم

۱_ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ [هود/۴۶].

وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُعْرِضُونَ [هود/۳۷].

۲_ شنیده ام که خلخال از پای زن... قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَلَوْ أَنَّ امْرَأً مُسْلِمًا مَاتَ مِنْ بَعْدِ هَذَا أَسْفًا مَا كَانَ بِهٍ مَلُومًا بَلْ كَانَ بِهٍ عِنْدِي جَدِيرًا [نهج البلاغه، خطبه ۲۷].

۳_ امام رضا (ع) با شلاق تهدید می کند که چرا مسئول کارگران حق کارگر سیاه پوست را قبلاً تعیین نکرده است:

عَنْ سَيِّدِ الْمَنَانِ بْنِ جَعْفَرِ الْجَعْفَرِيِّ قَالَ: "كُنْتُ مَعَ الرَّضَا (ع) فِي بَعْضِ الْحَاجَةِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَنْصَرِفَ إِلَى مَنْزِلِي فَقَالَ لِي أَنْصَرِفْ مَعِيَ فَبِتُّ عِنْدِي اللَّيْلَةَ فَأَنْطَلَقْتُ مَعَهُ فَدَخَلَ إِلَى دَارِهِ مَعَ الْمُعْتَبِ فَنَظَرَ إِلَيَّ غِلْمَانِهِ يَعْملُونَ بِالطِّينِ أَوَارِي الدَّوَابِّ وَغَيْرَ ذَلِكَ وَإِذَا مَعَهُمْ أَسْوَدٌ لَيْسَ مِنْهُمْ فَقَالَ مَا هَذَا الرَّجُلُ مَعَكُمْ فَقَالُوا يَعْاؤُنَا وَنُعْطِيهِ شَيْئًا قَالَ قَاطَعْتُمُوهُ عَلَى أُجْرَتِهِ

فَقَالُوا لَا هُوَ يَرْضَىٰ مِنَّا بِمَا نُعْطِيهِ فَاقْبَلْ عَلَيْهِمْ يَضْرِبُهُم بِالسَّوِطِ وَ غَضِبَ لِدَلِيكَ غَضَبًا شَدِيدًا فَقُلْتُ جُعِلَتْ فِدَاكَ لِمَ تُدْخِلُ عَلَيَّ نَفْسَكَ فَقَالَ إِنِّي قَدْ نَهَيْتُهُمْ عَنْ مِثْلِ هَذَا غَيْرَ مَرَّةٍ أَنْ يَعْمَلَ مَعَهُمْ أَحَدٌ حَتَّى يَقَاطِعُوهُ أُجْرَتَهُ وَ اعْلَمْ أَنَّهُ مَا مِنْ أَحَدٍ يَعْمَلُ لَكَ شَيْئًا بِغَيْرِ مُقَاطَعِهِ ثُمَّ زِدْتَهُ لِدَلِيكَ الشَّيْءَ ثَلَاثَةَ أَضْعَافٍ عَلَيَّ أُجْرَتِهِ إِلَّا ظَنَّ أَنَّكَ قَدْ نَقَصْتَهُ أُجْرَتَهُ وَإِذَا قَاطَعْتَهُ ثُمَّ عَطَيْتَهُ أُجْرَتَهُ حَمِدَكَ عَلَيَّ الْوَفَاءِ فَإِنْ زِدْتَهُ حَبَّةً عَرَفَ ذَلِكَ لَكَ وَ رَأَى أَنَّكَ قَدْ زِدْتَهُ" [كافي ، ج ٥ ، ص ٢٨٨] .

در برابر تجاوز

١ _ ماجرای جنگ قینقاع بعد از جنگ بدر به خاطر غیرت بود؛ زیرا زرگر یهودی در بازار لباس زن مسلمانی را کنار زد. یهودیان به آن زن پاک خندیدند. زن شرمنده شد. مسلمانی به غیرت آمد ، به یهودی حمله و او را کشت. یهودیان به آن مسلمان حمله و او را شهید کردند. بستگان مرد مسلمان که شهید شده بود مسئله را مطرح و رسول اکرم در روز شنبه لشکری برای محاصره یهودیان تشکیل داد. [مغازی ، ج ١ ، ص ١٧٧] .

[سیره ابن اسحاق ، ج ١ ، ص ٥١. از پیامبر و جهاد] .

١ _ اللهم إن هذا يوم تنزل فيه اللعنه على آل زياد و آل أميه و ابن آكله الأكباده اللعين بن اللعين على لسان نبيك في كل موطن و موقف وقف فيه نبيك (ص) اللهم العن أبا سفيان و معاويه و علي يزيد بن معاويه اللعنه أبد الأبدین [بحار الأنوار ، ج ٩٨ ، ص ٢٩٢] .

٢. در برابر کفر

١ _ تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَ

تَبَّ [مسد/ ١] .

٢_ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ [فتح/ ٢٩] .

٣_ أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّي إِلهِينَ مِنْ دُونِ اللَّهِ [مائده/ ١١٦] .

_ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ [مائده/ ٧٣] .

٤_ إِنْ اسْتَجَبُوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ [توبه/ ٢٣] .

٥_ لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِي دِينِ [كافرون/ ٦] .

٦_ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤفَكُونَ [توبه/ ٣٠] .

٧_ ثُمَّ ذَرَهُمْ فِي حَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ [انعام/ ٩١] .

٨_ وَ اغْلُظْ عَلَيْهِمْ [توبه/ ٧٣] .

٩_ أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ [اعراف/ ١٧٩] .

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ [جمعه/ ٥] .

فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ [اعراف/ ١٧٦] .

١٠_ مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لَيْنِهِ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَ لِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ [حشر/ ٥] .

١١_ يَأْكُلُ كَمَا يَأْكُلُ الْإِنْعَامُ [طه ، ٩٧] .

٣. در برابر شرك

١_ شرك الهى : "لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ" (زمر/ ٦٥) وَ أَشَدُّ الْمُعَاقِبِينَ فِي مَوْضِعِ النِّكَالِ وَ النَّقْمَةِ [تهذيب الأحكام ، ج ٣ ، ص ١٠٨] .

٢_ مظاهر شرك ابراهيمى : وَ تَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ [انبياء/ ٥٧] .

فَجَعَلَهُمْ جُذَاذًا [انبياء/ ٥٨] .

موسوى : لَنَحْرَقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا [طه/ ٩٧] .

وَ أَلْقَى الْأَلْوَاحَ وَ أَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يُجْرُّهُ إِلَيْهِ [اعراف/ ١٥٠] .

محمدي : يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ [توبه/ ٢٨] .

بِرَاءةٍ مِنَ اللَّهِ [توبه/ ١] .

علوى : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا أَشْبَاهَ الرِّجَالِ وَ لَا رِجَالَ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٧] .

٢ _ قُلْ مُوتُوا بِغَيْظِكُمْ

[آل عمران/ ۱۱۹] .

۳ _ صُمُّ بِكُمْ عُمَى [بقره/ ۱۸] .

۴. در برابر انحراف

۱ _ يَحْرُفُونَ الْكَلِمَ [نساء/ ۴۶] .

۲ _ وَ لَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ [حاقه/ ۴۴] .

۳ _ وَ مَنْ أَظْلَمَ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ [انعام/ ۲۱] .

۴ _ کتمان.

در برابر بی تفاوتی و تن پروری

۱ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَشْبَحًا بِلَا أَرْوَاحٍ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۰۸] .

۲ _ قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : يَا أَهْلَ الْكُوفَةِ قَبِحا لَكُمْ [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۱۹] .

۳ _ قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : تبا لكم [احتجاج طبرسی ، ج ۲ ، ص ۳۰۰] .

۴ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَاتَلَكُمُ اللَّهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۷] .

۵ _ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا [توبه/ ۸۱] .

در برابر فساد

۱ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَمَرْنَا رَسُولَ اللَّهِ (ص) أَنْ نَلْقَى أَهْلَ الْمَعَاصِي بِوُجُوهِ مُكْفَهَرَةٍ [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۸] .

در برابر فساد داریم.

۲ _ من ترك الامر بالمعروف... بيده و لسانه و قلبه بين الاحبار

۳ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ قَدْ تَرَوْنَ عُهْدَ اللَّهِ مَنقُوضَةً فَلَا تَعْصِبُونَ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۰۶] .

۶. با منافقین

۱ _ لئن لم ينته المنافقون و الذين في قلوبهم مرض و المرجفون في المدينه لتغرینک بهم ثم لا- يجاورونک فيها إلا- قليلاً-

احزاب/۶۰].

۲_ قُلْ اَعْمَلُوا فَسِرَّی اللّٰهُ عَمَلْکُمْ [توبه/۱۰۵].

۳_ تمام آیات لعنت در مورد منافقین

۴_ خودشان : وَ اَغْلُظْ عَلَیْهِمْ [توبه/۷۳].

۵_ مرده شان : وَ لَا

تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَ لَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ [توبه/ ۸۴] .

۶_ ساختمان‌نشان : مَسْجِدًا ضِرَارًا [توبه/ ۱۰۷] .

۲. میانه روی در خشونت

۱_ خشونت هم مقدار دارد :

_ فَلَا يَشْرَفُ فِي الْقَتْلِ [اسراء/ ۳۳] .

_ وَ لَا تَعْتَدُوا [بقره/ ۱۹۰] .

_ ملامت زیاد لجبازی می آورد.

_ با هر کس بد شدی تمام بدیهای او را نگو؛ شاید فردا رفیق شدی.

_ حضرت علی (ع) سه ضربه شلاق اضافه را به قنبر پس زد :

قَالَ الْيَاقُوتُ (ع) : إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَمَرَ قَنْبِرَ أَنْ يَضْرِبَ رَجُلًا حَيْدًا فَعَلَّظَ قَنْبِرٌ فَزَادَهُ ثَلَاثَةَ أَسْوَاطٍ فَأَقَادَهُ عَلِيٌّ (ع) مِنْ قَنْبِرٍ ثَلَاثَةَ أَسْوَاطٍ [کافی ، ج ۷ ، ص ۲۶۰] .

_ برای تأدیب یک یا دو یا سه ضربه شلاق سبک.

_ قاضی هنگام عصبانیت قضاوت نکند.

_ مَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِنَّهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا [بقره/ ۲۱۹] .

_ ابوذر مأمور بود شمشیر دست نگیرد.

_ يُتَبَغَى لِمَنْ يَحِدُّ فِي الشِّتَاءِ أَنْ يَحِدَّ فِي حَرِّ النَّهَارِ وَ لِمَنْ حُدَّ فِي الصَّيْفِ أَنْ يَحِدَّ فِي بَرْدِ النَّهَارِ [وسائل الشیعه ، ج ۲۸ ، ص ۲۲] .

[ص ۳۱۵] .

امام کاظم (ع) : در زمستان گرمترین و در تابستان در خنک ترین ساعات حدّ الهی را جاری کنید :

۲_ تنبیه ساده برای نماز پسران و دخترانی که در آستانه بلوغ هستند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلْبِغُوا مُعَلِّمَكُمْ إِنْ ضَرَبَكُمْ فَوْقَ ثَلَاثِ ضَرْبَاتٍ فِي الْأَدَبِ اقْتَصَّ مِنْهُ [کافی ، ج ۷ ، ص ۲۶۸] .

۳. بر خورد قاطعانه با خواص

۱_ لِمَ أَذْنَتْ لَهُمْ [توبه/۴۳] .

۲_ عَبَسَ وَ تَوَلَّى [عبس/۱] .

۳_ لئنْ أَشْرَكَتْ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ [زمر/۶۵] .

۴_ وَ لئنْ شِئْنَا لَنذَهَبَنَّ بِالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِ عَلَيْنَا وَكَيْلًا [اسراء/۸۶] .

۵_ وَ لَوْ تَقَوَّلَ

عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقْوِيلِ لِأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ [حاقه/۴۶-۴۴] .

۶_ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ [نور/۲] .

۷_ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ [تحریم/۱] .

۱_ أَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ [اعراف/۱۵۰] .

۲_ نامه به عثمان بن حنیف .

۳_ احضارها و عزل های قاطعانه عمال .

۴_ داماد حضرت علی (ع) تقاضای اضافه حقوق کرد. فرمود : شب بیا تا با هم به دزدی برویم. او تعجب کرد. حضرت فرمود : اضافه حقوق دزدی است .

۵_ آهن داغ کردن حضرت امیر (ع) .

۶_ حضرت امیر (ع) نامه به عثمان بن حنیف که چرا در مجلسی حاضر شده ای که...

۷_ ابورافع از امام حسن (ع) می پرسد خاطره ای از کودکی خود با رسول الله بگو : امام می فرماید : چیزی از بیت المال در دهانم گذاردم و رسول الله با سرعت مرا گرفت الخ .

۸_ يَا بَنَ أُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِي وَلَا بِرَأْسِي [طه/۹۴] .

۹_ أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّي إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ [مائده/۱۱۶] .

۱. خطبه همام

۱. تقوی

۱. اهل فضائل

۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَالْمُتَّقُونَ فِيهَا هُمْ أَهْلُ الْفَضَائِلِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

فضائل ، تنها بر اساس تقوا است ، نه زبان و نژاد و مال ...

۲. گفتار صواب

۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْطِقُهُمُ الصَّوَابُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لِسَانُكَ سَبْعٌ إِنْ أَطْلَقْتَهُ أَكَلَكِ [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ١٠ ، ص ١٣٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا مِنْ شَيْءٍ أَحَقَّ بِطُولِ السَّجْنِ مِنَ اللُّسَانِ [خصال

صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ عَلِمَ أَنَّ كَلَامَهُ مِنْ عَمَلِهِ قَلَّ كَلَامُهُ إِلَّا فِيمَا يَغْنِيهِ [نهج البلاغه ، حكمت ۳۴۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ كَثَرَ كَلَامَهُ كَثُرَ سَقَطُهُ [غررالحكم ، ص ۲۱۲] .

۳. پوشش اقتصاد

۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ مَلْبَسُهُمُ الْاِقْتِصَادُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

كان رسول الله (ص) يلبس اللين تاره و الخشن أخرى. [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ۱۰ ، ص ۱۴۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْبَسْ مَا لَا تَشْتَهَرُ [تشهر] به و لا يَزُرِي بِكَ [غررالحكم ، ص ۴۳۵] .

۴. تواضع

۴_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ مَشِيهُمُ التَّوَّاضِعُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

وَ أَفْصِدْ فِي مَشِيكَ [لقمان/ ۱۹] .

وَ لَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا [اسراء/ ۳۷] .

الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هُونًَا [فرقان/ ۶۳] .

۵. حياء

۵_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : غَضُّوا أَبْصَارَهُمْ عَمَّا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كُلُّ عَيْنٍ يَأْكِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا ثَلَاثَةً عَيْنٌ غَضَّتْ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ وَ عَيْنٌ سَيَّهَرَتْ فِي طَاعَةِ اللَّهِ وَ عَيْنٌ بَكَتْ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ مِنْ حَسْبِهِ اللَّهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۴۸۲] .

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ [نور/ ۳۰] .

اسلام از اول زمينه گناه را منع می کند ، شراب را حرام ، بدمستی را بد ، فحشا و زنا را بد می داند.

۲. علم

۱. علم نافع

١_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ وَقَفُوا أَسْمَاعَهُمْ عَلَى الْعِلْمِ النَّافِعِ لَهُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

قَالَ أَمِيرُ

الْمُؤْمِنِينَ (ع): الفكر في غير الحكمة هوس [غررالحكم ، ص ٥٨] .

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ [مصباح المتعجب ، ص ٧٥] .

وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ [بقره/١٠٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): وجدت علم الناس في أربع أحدها أن تعرف ربك و الثاني أن تعرف ما أراد منك و الثالث أن تعرف ما صنع بك و الرابع أنتعرف ما يخرجك من دينك [أعلام الدين ، ص ٨٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): خَيْرَ الْعِلْمِ مَا نَفَعَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٤٠٢] .

٢. حال يكسان

٢_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): نُزِّلَتْ أَنْفُسُهُمْ مِنْهُمْ فِي الْبَلَاءِ كَالَّتِي نُزِّلَتْ فِي الرَّخَاءِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

به خاطر سعه صدر و دريا شدنش ، سختی و شادی برای او فرقی ندارد.

إذا كانوا في رخاء كانوا في بلاء و إذا كانوا في بلاء كانوا في رخاء

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لا يكمل إيمان المؤمن حتى يعد الرخاء فتنه و البلاء نعمه [غررالحكم ، ص ٨٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّ الْبَلَاءَ لِلظَّالِمِ أَدَبٌ وَ لِلْمُؤْمِنِ امْتِحَانٌ وَ لِلنَّبِيِّاءِ دَرَجَةٌ وَ لِلأَوْلِيَاءِ كَرَامَةٌ [بحار الأنوار ، ج ٧٨ ، ص ١٩٨] .

٣. عظمت خدا

٣_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): عَظَمَ الْخَالِقُ فِي أَنْفُسِهِمْ فَصَغُرَ مَا دُونَهُ فِي أَعْيُنِهِمْ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

٤. درك آخرت

٤_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَهُمْ وَ الْجَنَّةُ كَمَنْ قَدْ رَأَاهَا فَهُمْ فِيهَا مُنْعَمُونَ وَ هُمْ وَ النَّارُ كَمَنْ قَدْ رَأَاهَا فَهُمْ فِيهَا مُعَذَّبُونَ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

٣. بلند نظری

١. قلب محزون

قَالَ أَمِيرُ

الْمُؤْمِنِينَ (ع): قُلُوبُهُمْ مَخْزُونَةٌ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ طَالَ حَزَنُهُ عَلَى نَفْسِهِ فِي الدُّنْيَا أَقْرَبَ اللَّهُ عَيْنَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَحْلَاهُ دَارَ الْمَقَامَةِ [غررالحكم ، ص ۱۴۷] .

۲. بی آزاری

۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ شُرُورُهُمْ مَأْمُونَةٌ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۳۳] .

"اقلیم سبعة را برای گرفتن یک پوست جو از دهان مورچه ای نمی گیرم"

۳. نیاز اندک

۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ حَاجَاتُهُمْ خَفِيفَةٌ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

لقناعتهم و عدم طول املهم

۴. صبر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): صَبَرُوا أَيَّاماً قَصِيرَةً أَعْقَبَتْهُمْ رَاحَةً طَوِيلَةً [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): غَرَى غَيْرِي لَا حَاجَةَ لِي فِيكَ قَدْ طَلَقْتِكَ ثَلَاثًا لَا رَجْعَةَ فِيهَا فَعِشْكَ قَصِيرٌ [نهج البلاغه ، حکمت ۷۷] .

إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا [انشراح / ۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا خَيْرَ فِي لَذَّةِ بَعْدَهَا النَّارُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۹۲] .

کم من لقمه منعت اکلات

۵. دنیا گرائی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَرَادَتْهُمْ الدُّنْيَا فَلَمْ يَرِيدُواهَا وَ أَسْرَتْهُمْ فَفَدَوْا أَنْفُسَهُمْ مِنْهَا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

زهدهش به خاطر تن پروری و ناکامی نیست.

مثل سایه که اگر پشت کردی عقب تو می آید و اگر رو کردی هر چه بدوی او هم می دود.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَمَّا اللَّيْلَ فَصَافُونَ أَقْدَامَهُمْ تَالِينَ لِأَجْزَاءِ الْقُرْآنِ يَرْتَلُونَهَا تَرْتِيلًا يَحْزِنُونَ بِهِ أَنْفُسَهُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

فَصَافُونَ : تَتَجَافَى

جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ [سجده/١٦] .

وَ الَّذِينَ يَبْتَئُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا [فرقان/٦٤] .

" با تأمل قرآن می خوانند "

وَ مِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدُ بِهِ نَافِلَةً لَكَ [اسراء/٧٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَشْهَرُ عُيُونُهُمْ خَوْفُ مَعَادِهِمْ [نهج البلاغه ، نامه ٤٥] .

٧. اجساد نحيف

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ أَجْسَادُهُمْ نَحِيفَةٌ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

بالقناعه و الصيام و القيام

٤. عبوديت

١. تعبد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مُفْتَرِشُونَ لِجِبَاهِهِمْ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : طُولُ الْقَنُوتِ وَ السُّجُودِ يَنْجِي مِنَ عَذَابِ النَّارِ [غررالحكم ، ص ١٧٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا أَرَدْتَ أَنْ يَحْشُرَكَ اللَّهُ مَعِيَ فَأَطِلِ السُّجُودَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ [أعلام الدين ، ص ٢٦٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَكْثَرُ النَّاسِ مَعْرِفَهُ لِنَفْسِهِ أَخَوْفُهُمْ لِرَبِّهِ [غررالحكم ، ص ٢٣٢] .

٢. ميل به عبادت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَرْضَوْنَ مِنْ أَعْمَالِهِمُ الْقَلِيلَ وَ لَا يَسْتَكْتَرُونَ الْكَثِيرَ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

٣. دورى از نام

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا زُكِيَ أَحَدٌ مِنْهُمْ خَافَ مِمَّا يُقَالُ لَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

فَلَا تُزَكُوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى [نجم/٣٢] .

وَ يَحِبُّونَ أَنْ يَحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسِبْنَهُمْ بِمَفَازِهِ مِنَ الْعَذَابِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [آل عمران/١٨٨] .

۴. قوت در دین

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَمِنْ عِلْمِهِمْ أَنَّكَ تَرَى لَهُ قُوَّةً فِي دِينٍ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

وسواس در او اثر ندارد

إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ [اعراف/ ۲۰۱] .

۵. بزرگواری

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ حَزْمًا فِي لِينٍ [نهج البلاغه ،

خطبه ۱۹۳].

نرمی او بر اساس پستی نیست ، بلکه بر اساس بزرگواری است.

وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [شعراء/ ۲۱۵].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ إِيْمَانًا فِي يَقِينٍ وَ حِرْصًا فِي عِلْمٍ وَ عِلْمًا فِي حِلْمٍ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳].

۶. ایمان با یقین

۷. میانه روی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ قَصْدًا فِي غِنَى [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳].

این جمله دو معنا دارد ۱- در طلب مال حریص نیست. ۲- در حال غنا ولخرج نیست.

۸. فروتن در عبادت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حُشُوعًا فِي عِبَادَةِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳].

۵. قناعت

۱. آراستگی در تهیدستی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ تَجَمُّلاً فِي فَاقِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳].

يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ [بقره/ ۲۷۳].

لَا يَسْتُلُونَ النَّاسَ إِحْفَافًا [بقره/ ۲۷۳].

شکوی ندارد ، قانع است ، راضی است و همت بلند دارد.

۲. بردباری در سختی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ صَبْرًا فِي شِدَّةِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳].

وَ لَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [نحل/ ۹۶].

وَ بَشِّرِ الصَّابِرِينَ [بقره/ ۱۵۵].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ صَبْرَ الشَّاكِرِينَ لَكَ [مصباح المتهدج، ص ٨٠٢].

وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا [اعراف/١٣٧].

وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا [سجده/٢٤].

٣. كسب حلال

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ طَلَبًا فِي حَلَالٍ [نهج البلاغه، خطبه ١٩٣].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا يَحْمِلَنَّكُمْ اسْتِيطَاءُ شَيْءٍ مِنَ الرِّزْقِ أَنْ تَطْلُبُوهُ بِشَيْءٍ مِنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ [

كافي ، ج ٥ ، ص ٨٠] .

تَجَارَةً عَنْ تَرَاوِحٍ [نساء/ ٢٩] .

وَ ابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ [جمعه/ ١٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْعِبَادَةُ سَبْعُونَ جُزْءًا أَفْضَلُهَا طَلَبُ الْحَلَالِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٧٨] .

٤. نشاط در دين

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ نَشَاطًا فِي هُدًى [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

ريشه نشاط ، يقين است.

وَ لَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كَسَالَى [توبه/ ٥٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَفْضَلُ النَّاسِ مَنْ عَشِقَ الْعِبَادَةَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٨٣] .

علامت ریاکار : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثَلَاثُ عَلَامَاتٍ لِلْمُرَائِي يَنْشَطُ إِذَا رَأَى النَّاسَ وَ يَكْسَلُ إِذَا كَانَ وَخِيْدَهُ وَ يَحِبُّ أَنْ يَحْمَدَ فِي جَمِيعِ أُمُورِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٩٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ لِلْقُلُوبِ إِقْبَالَ وَ إِذْبَارًا فَإِذَا أَقْبَلَتْ فَاحْمِلُوهَا عَلَى النَّوَافِلِ وَ إِذَا أذْبَرَتْ فَاقْتَصِرُوا بِهَا عَلَى الْفَرَائِضِ [نهج البلاغه ، حكمت ٣١٢] .

٥. دوری از طمع

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ تَحَرُّجًا عَنْ طَمَعٍ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكُمْ وَ دَنَائِهِ الشَّرَّ وَ الطَّمَعُ فَإِنَّهُ رَأْسُ كُلِّ شَرٍّ وَ مَزْرَعَةُ الذُّلِّ وَ مَهِينُ النَّفْسِ وَ مَتَعِبُ الْجَسَدِ [غررالحكم ، ص ٢٩٦] .

قَالَ الْمَجْلِسِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ : الطَّمَعُ يورث الذل و الحقاره و الحسد و الحقد و العداوه و الغيبه و الوقيعه و ظهور الفضائح و الظلم و المداهنه و النفاق و الرياء و الصبر على باطل الخلق و الإعانه عليه و عدم التوكل على الله و التضرع إليه و الرضا بقسمه و التسليم لأمره إلى غير ذلك من المفسد

التي لا تحصى. [بحار الأنوار، ج ٧٠، ص ١٧١].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَكْثَرُ مَصَارِعِ (زَمِينِ خُورْدِنَهَا) الْعُقُولِ تَحْتَ بُرُوقِ الْمَطَامِعِ [نهج البلاغه، حكمت ٢١٩].

٦. ترس از خدا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَعْمَلُ الْأَعْمَالُ الصَّالِحَةَ وَهُوَ عَلَيَّ وَجَلٍ [نهج البلاغه، خطبه ١٩٣].

وَالَّذِينَ يَوْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ [مومنون/٦٠].

امام سجاد هنگام تلبیه غش کرد، و بعد به هوش آمد و فرمود: می ترسم خطاب آید لایبیک [شرح ابن میثم، ج ٣، ص ٤٢١].

وَيَطْعُمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مَشِيكِينًا وَبَيْمًا وَ أَسِيرًا إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَ لَا شُكُورًا إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا
عَبُوسًا قَمَطِرِيرًا [دهر/١٠-٨]. (قماطر = شدید)

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ [الرحمن/٤٦].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنًا حَتَّى يَكُونَ خَائِفًا رَاجِيًا [كافی، ج ٢، ص ٧١].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): الْمُؤْمِنُ بَيْنَ مَخَافَتَيْنِ ذَنْبٌ قَدْ مَضَى لَمَّا يَدْرِي مَا صَنَعَ اللَّهُ فِيهِ وَ عُمْرٌ قَدْ بَقِيَ لَمَّا يَدْرِي مَا يَكْتَسِبُ فِيهِ مِنَ
الْمَهَالِكِ فَهُوَ لَا يَضْبِحُ إِلَّا خَائِفًا وَ لَا يَضِلُّهُ إِلَّا الْخَوْفُ [كافی، ج ٢، ص ٧١].

٦. شکرانه

١. شکرانه در شب و روز

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَمْسِي وَ هُمُّهُ الشُّكْرُ وَ يَضْبِحُ وَ هُمُّهُ الذِّكْرُ [نهج البلاغه، خطبه ١٩٣].

لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ [ابراهيم/٧].

فَاذْكُرُونِي أَذْكَرْكُمْ وَ اشْكُرُوا لِي وَ لَا تَكْفُرُونِ [بقره/١٥٢].

مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَ آمَنْتُمْ [نساء/١٤٧].

وَ قَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّاكِرُونَ [سبأ/١٣].

قَالَ

رَسُولُ اللَّهِ (ص): الطَّاعِمُ الشَّاكِرُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ كَأَجْرِ الصَّائِمِ الْمُحْتَسِبِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٩٤] .

٢. یاد خدا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): من اشتغل بذكر الناس قطعته الله سبحانه عن ذكره [غررالحكم ١٩٠]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): من اشتغل بذكر الله طيب الله ذكره [غررالحكم ١٨٨]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): بَيْتٌ حَيْدِرًا وَ يَضِيحُ فَرِحًا حَيْدِرًا لِمَا حُدِّرَ مِنَ الْعُغْلَةِ وَ فَرِحًا بِمَا أَصَابَ مِنَ الْفَضْلِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

حذرا= من الغفله ، فرحا = بما اصاب من الفضل و الرحمه

٣. جاودانگی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): قُرَّةُ عَيْنِهِ فِيمَا لَا يَزُولُ وَ زَهَادَتُهُ فِيمَا لَا يَنْقَى [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

ما عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَ مَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ [نحل/ ٩٦] .

وَ الْآخِرَةُ خَيْرٌ وَ أَبْقَى [اعلى / ١٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا لِعَلِيٍّ وَ لِنَعِيمٍ يَفْنَى وَ لَذِهِ لَا تَبْقَى [نهج البلاغه ، خطبه ٢٢٤] .

٤. صبر و علم - قول و عمل

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَمْزُجُ الْحِلْمَ بِالْعِلْمِ وَ الْقَوْلَ بِالْعَمَلِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

كَبِيرٌ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ [صف/ ٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): حَقِيقَةُ الْحِلْمِ أَنْ تَعْفُوَ عَمَّنْ أَسَاءَ إِلَيْكَ وَ خَالَفَكَ وَ أَنْتَ الْقَادِرُ عَلَى الْإِتِّقَامِ مِنْهُ [مصباح الشريعه ، ص ١٥٤] .

امام صادق (ع) غلامی را به کاری فرستاد ، غلام دیر کرد ، امام به سراغش رفت ، دید خوابیده؛ او را باد زد تا کم کم بیدار شد. امام فرمود: " تو هم شب و هم روز می خوابی ، شبها کافی

است."

عَنْ حَفْصِ بْنِ أَبِي عَائِشَةَ قَالَ: "بَعَثَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) غُلَامًا لَهُ فِي حَاجِهِ فَأَبْطَأَ فَخَرَجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَلَى أَثَرِهِ لَمَّا أَبْطَأَ فَوَجَدَهُ نَائِمًا فَجَلَسَ عِنْدَ رَأْسِهِ يَرُوحُهُ حَتَّى انْتَبَهَ فَلَمَّا تَبَّهَ قَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَا فُلَانُ وَاللَّهِ مَا ذَلِكُ لَكَ تَنَامُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَكَ اللَّيْلُ وَ لَنَا مِنْكَ النَّهَارُ" [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۱۲] .

۷. ظرفیت

۱. آرزوی نزدیک

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): تَرَاهُ قَرِيبًا أَمَلُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

طول امل از حب دنیا و فراموشی آخرت است

۲. لغزش اندک

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): قَلِيلًا زَلُّهُ خَاشِعًا قَلْبُهُ قَانِعَةً نَفْسُهُ مَنْزُورًا أَكَلَهُ سَهْلًا أَمْرُهُ حَرِيزًا دِينُهُ مَيْتَةً شَهْوَتُهُ مَكْظُومًا غِيْظُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

چون عدالت دارد : قَلِيلًا زَلُّهُ

چون علم دارد : خَاشِعًا قَلْبُهُ

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ [فاطر / ۲۸] .

چون دنیا را عبور گاه می داند : قَانِعَةً نَفْسُهُ

چون می داند پر خوری عامل قساوت و کسالت است : مَنْزُورًا أَكَلَهُ (منزور = قلیل)

چون تلف را عامل رکود می داند. : سَهْلًا أَمْرُهُ

چون دین خود را ثمره خون شهداء و راه را راه خدا و عامل سعادت دنیا و آخرت و از علم و استدلال و فطرت می داند ، نمی گذارد تخلخل در او پیدا کند. کسی که دین خود را حرز قرار می دهد؛ آنرا به دنیا نمی فروشد.

۳. غلبه بر شهوت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَيْتَةً شَهْوَتُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

نَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى [نازعات / ۴۰] .

نرفتن در راه حرام

هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ [يوسف/ ۲۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ وُقِيَ شَرَّ ثَلَاثٍ

فَقَدْ وُقِيَ الشَّرَّ كُلَّهُ لَقَلَقَهُ وَ قَبِقَبَهُ وَ ذَبَذَبَهُ فَلَقَلَقَتْهُ لِسَانُهُ وَ قَبِقَبَتْهُ بَطْنُهُ وَ ذَبَذَبَتْهُ فَرْجُهُ [معدن الجواهر ، ص ۳۲] .

۴. کظم غیظ

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَكْظُومًا غَيْظُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

وَ الْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ [آل عمران/ ۱۳۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مِنْ أَحَبِّ السَّبِيلِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ جُرْعَتَانِ جُرْعَةُ غَيْظٍ تَرُدُّهَا بِحِلْمٍ وَ جُرْعَةُ مُصِيبَةٍ تَرُدُّهَا بِصَبْرٍ [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۱۰] .

حلم ، انسان راجوش نمی آورد.

و صبر ، انسان جوش آمده رانگاه می دارد [مستفاد از مراه العقول]

۵. دارای خیر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْخَيْرُ مِنْهُ مَأْمُولٌ وَ الشَّرُّ مِنْهُ مَأْمُونٌ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : شَرُّ النَّاسِ مَنْ أَكْرَمَهُ النَّاسُ اتِّقَاءَ فُحْشِهِ [من لايحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۵۲] .

۶. محیط اورا عوض نمی کند

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ كَانَ فِي الْغَافِلِينَ كِتَابٌ فِي الذَّاكِرِينَ وَ إِنْ كَانَ فِي الذَّاكِرِينَ لَمْ يَكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

لا يزال ذاكر الله تعالى سواء كان جالسا مع الغافلين أو مع الذاكرين [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحديد ، ج ۱۰ ، ص ۱۵۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الذَّاكِرُ لِلَّهِ فِي الْغَافِلِينَ كَالْمَقَاتِلِ عَنِ [الهاربين] فِي الْمَحَارِبِينَ [عده الداعی ، ص ۲۵۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ذَاكِرُ اللَّهِ فِي الْغَافِلِينَ كَالشَّجَرَةِ الْخَضِرَاءِ فِي وَسْطِ الْهَشِيمِ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحديد ، ج ۱۰ ، ص ۱۵۳] .

قال رسول الله (ص) : ذَاكِرُ اللَّهِ فِي الْغَافِلِينَ كَالْمَصْبَاحِ فِي الْبَيْتِ الْمَعْظَمِ [نهج الفصاحه ، ص ۳۳۸] .

۸. کرامت

۱. دارای عفو و بخشش

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَغْفُو

عَمَّنْ ظَلَمَهُ وَ يُعْطَى مَنْ حَرَمَهُ وَ يَصِلُ مَنْ قَطَعَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

وَ لِيُغْفِرُوا وَ لِيُصْفَحُوا أَلَا تُجِبُونَ أَنْ يُغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ [نور/۲۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بِالْعَفْوِ تَسْتَنْزِلُ [تنزل] الرَّحْمَةَ [غررالحكم ، ص ۲۴۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَتَدَمَّنْ عَلَى عَفْوٍ وَ لَا تَبْجَحَنَّ بِعُقُوبِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا عَفَا عَنِ الذَّنْبِ مِنْ قَرَعٍ بِهِ [من فزع] بِهِ [غررالحكم ، ص ۲۴۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَلَّ الْعَفْوُ أَقْبَحَ الْعُيُوبِ [غررالحكم ، ص ۴۶۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَوْلَى النَّاسِ بِالْعَفْوِ أَفْذَرُهُمْ عَلَى الْعُقُوبَةِ [نهج البلاغه ، حکمت ۵۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَحَقُّ النَّاسِ بِالْإِسْعَافِ طَالِبُ الْعَفْوِ [غررالحكم ، ص ۴۴۷] .

دعاء مكارم الاخلاق : قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ وَ أُثِيبَ مَنْ حَرَمَنِي بِالْيَدِّ ، وَ أَكْفِي مَنْ قَطَعَنِي بِالصَّلَةِ [صحيفه سجاده ، دعای ۲۰] .

قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا [بقره/۸۳] .

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَنَا [طه/۴۴] .

۲. زشتگو نیست

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بَعِيداً فُحْشُهُ لَنَا قَوْلُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

وَ لَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا [انعام/۱۰۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنِّي أَكْرَهُ لَكُمْ أَنْ تَكُونُوا سَبَّائِينَ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۰۶] .

امام صادق دوست ۳۰ ساله را که به مادر غلامش ناسزا گفت (با آنکه آن مادر مسلمان نبود) رها فرمود.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص)

: سِبَابُ الْمُؤْمِنِ فُسُوقٌ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٥٩] .

وَلَا تَنَابَرُوا بِاللِّقَابِ [حجرات / ١١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَسُبُّوا النَّاسَ فَتَكْتَسِبُوا الْعِدَاوَةَ بَيْنَهُمْ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٦٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا قَالَ الرَّجُلُ لِأَخِيهِ الْمُؤْمِنِ أَفْ خَرَجَ مِنْ وَلَايَتِهِ وَإِذَا قَالَ أَنْتَ عَيْدُوِي كَفَرَ أَحَدُهُمَا وَ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْ مُؤْمِنٍ عَمَلًا وَ هُوَ مُضْمِرٌ عَلَى أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ سُوءًا [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٦١] .

٣. خير دارد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : غَائِبًا مُنْكَرُهُ حَاضِرًا مَعْرُوفُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

٤. متجاهر به فسق نیست و حیا دارد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ قَلَّ حَيَاوُهُ قَلَّ وَرَعُهُ [نهج البلاغه ، حکمت ٣٤٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَثْرَةُ حَيَاءِ الرَّجُلِ دَلِيلُ إِيمَانِهِ [غررالحکم ، ص ٢٥٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ لَا حَيَاءَ لَهُ فَلَا خَيْرَ فِيهِ [غررالحکم ، ص ٢٥٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثَمَرَةُ الْحَيَاءِ الْعَفْوَ [غررالحکم ، ص ٢٥٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَحْسَنُ الْحَيَاءِ اسْتِحْيَاؤُ مِنْ نَفْسِكَ [غررالحکم ، ص ٢٥٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَفْضَلُ الْحَيَاءِ اسْتِحْيَاؤُ مِنَ اللَّهِ [غررالحکم ، ص ٢٥٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ قَلَّ حَيَاوُهُ قَلَّ وَرَعُهُ وَ مَنْ قَلَّ وَرَعُهُ مَاتَ قَلْبُهُ وَ مَنْ مَاتَ قَلْبُهُ دَخَلَ النَّارَ [نهج البلاغه ، حکمت ٣٤٩] .

حیاء ابی الحسن الثانی (امام رضا علیه السلام) حیث عرف وجهه حین سمع أنّ من شیعتہ من یشرب الخمر. [سفینه ، حیا] .

امام صادق (ع) : "اگر حیا نبود احترام به والدین وصله رحم

و عفو و قضای حوایج و مهمانداری انجام نمی شد".

قَالَ الصَّادِقُ (ع): انظر يا مفضل إلى ما خص به الإنسان دون جميع الحيوان من هذا الخلق الجليل قدره العظيم غناو أعنى الحياء فلولا له لم يقر ضيف و لم يوف بالعداه و لم تقض الحوائج و لم يتحر الجميل و لم يتكبح القبيح في شيء من الأشياء حتى إن كثيرا من الأمور المفترضة أيضا إنما يفعل للحياء فإن من الناس من لو لا الحياء لم يرع حق والديه و لم يصل ذا رحم و لم يو أمانه و لم يعف عن فاحشه أ فلا ترى كيف وفي الإنسان جميع الخلال التي فيها صلاحه و تمام أمره [توحيدالمفضل ، ص ٧٩]

٥. انسان خوبی است

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مُقْبَلًا خَيْرُهُ مِدْبِرًا شَرُّهُ فِي الزَّلَازِلِ وَقَوْرٌ وَ فِي الْمَكَارِهِ صَبُورٌ وَ فِي الرَّخَاءِ شَكُورٌ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

ظرفیت دارد؛ چون دید وسیع دارد و خودش را زیر نظر خدا و اجرش را در جلو می بیند.

٦. بر دشمن ستم روا نمی دارد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا يَحِيفُ عَلَى مَنْ يَبْغِضُ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ [توبه/٧] .

لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ قَوْمٍ عَلَى أَلَّا تَعْدِلُوا [مائده/٨] .

حتی غیبت متجاهر به فسق تنها در همان گناه علنی او است.

فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ [بقره/١٩٤] .

فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ [نحل/١٢٤] .

وَ لَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا [نساء/٩٤] .

فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ [بقره/١٩١] .

فَلَا يَسْرِفُ فِي الْقَتْلِ [اسراء/٣٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا

تَقْتُلُنَّ بِي إِلَّا قَاتِلِي أَنْظُرُوا إِذَا أَنَا مِتُّ مِنْ ضَرْبَتِهِ هَذِهِ فَاضْرِبُوهُ ضَرْبَهُ بِضَرْبِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۴۷] .

نمونه جنگ ما با صدام.

آیت الله سید ابوالحسن اصفهانی (قدس سره) فرمود : می خواهم نمایندگی خودم را پس بگیرم ، ولی می ترسم تمام آبروی او بریزد.

فی الحدیث : با هر که دشمن شدی هر چه می خواهی مگو ، شاید فردا دوست شدی.

همین که دشمن در جبهه شکست خورد قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَلَا تَقْتُلُوا مُدْبِرًا وَلَا تُصَيِّبُوا مُعَوَّرًا وَلَا تُجْهِزُوا عَلَيَّ جَرِيحًا وَلَا تَهَيِّجُوا النِّسَاءَ بِأَذَى وَإِنْ شَتَمْنَ أَعْرَاضَكُمْ وَ سَبَّيْنَ أُمَّرَاءَكُمْ [نهج البلاغه ، نامه ۱۴] .

۷. ظرفیت دارد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَلَا يَأْتُمْ فِيمَنْ يَحِبُّ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ [هود/۴۶] .

وَ إِذَا قُلْتُمْ فَأَعْدِلُوا وَ لَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى [انعام/۱۵۲] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَ لَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَ الْأَقْرَبِينَ [نساء/۱۳۵] .

لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَ لَا أَوْلَادُكُمْ [منافقون/۹] .

بِرِّ الْوَالِدِينَ ، اِدَاءِ الْإِمَانَةِ وَ الْوَفَاءِ ، از حقوق انسانی است.

۹. حق خواهی

۱. حق میگوید

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَعْتَرِفُ بِالْحَقِّ قَبْلَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

چنین شخصی از نظر روحی :

۱- محیط زده نیست.

۲- تکلف ندارد.

۳- حیا و حقم ندارد.

۴- حق را برای حق ، دوست دارد.

۵- قلبش صاف است.

۶- معتقد به نظام و استقرار قوانین است.

۷- نفس لوامه و وجدان او زنده است.

۸- شهادت دارد.

از نظر فقهی امام چنین کسی را می تواند عفو کند و حد جاری نکند.

إِلَّا الَّذِينَ

تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ [مائده/ ۳۴] .

۲. امانتدار است

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَضِيعُ أَمَانَاتُهُ وَلَا يَفْرُطُ فِيهَا اسْتِحْفَظَ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

الثانيه و الأربعون كونه لا- يضيع أماناته و لا- يفرط فيما استحفظه الله من دينه و كتابه و ذلك لورعه و لزوم حدود الله. [بحار الأنوار ، ج ۶۴ ، ص ۳۴۰] .

الَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ [مومنون/ ۸] .

اگر اهل حرفه و تدریس و صنعت هست ، کم کاری نمی کند.

اگر پزشک است و مرض را تشخیص نداد بامریض بازی نمی کند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مِنْ أَعْظَمِ الْفَجَائِعِ إِضَاعَةُ الصَّنَائِعِ [غررالحکم ، ص ۳۸۷] .

۳. نسیان ندارد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَنْسَى مَا ذُكِرَ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

وَذَكَرْ فَإِنَّ الذِّكْرَى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ [ذاریات/ ۵۵] .

نَسُوا اللَّهَ [توبه/ ۶۷] .

نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ [ص/ ۲۶] .

أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا [طه/ ۱۲۶] .

إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ [زمر/ ۹] .

وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَنْ يُنِيبُ [غافر/ ۱۳] .

۴. رعایت حقوق دیگران

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لَا يَنَابِزُ بِالْأَلْقَابِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

گاهی یک تعبیر سبک ، مایه فتنه ها می شود. رسول خدا نام شخصی که بغیض بود حبیب ، عبد الجان را عبد الله و عاصیه را جمیله نامید.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لَا يَضَارُّ بِالْجَارِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

وَ الْجَارِ ذِي الْقُرْبَى [نساء/٣٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَوْصَانِي رَبِّي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنْ يُوْرَثَهُ [شرح نهج البلاغه ابن ابي الحديد ، ج ١٠ ، ص ١٦٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع)

: ما عز من ذل جيرانه [غررالحکم ، ص ۴۳۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جَارُ السُّوءِ أَكْبَرُ الضَّرَّاءِ وَأَشَدُّ الْبَلَاءِ [غررالحکم ، ص ۴۳۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حُزْمَةُ الْجَارِ عَلَى الْجَارِ كَحُزْمَةِ أُمَّهِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۶۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ضَيَّعَ حَقَّ جَارِهِ فَلَيْسَ مِنَّا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ خَانَ جَارَهُ شَبْرًا مِنَ الْأَرْضِ جَعَلَهُ اللَّهُ طَوْقًا فِي عُنُقِهِ مِنْ تُخُومِ الْأَرْضِ السَّابِعَةِ حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُطَوَّقًا إِلَّا أَنْ يَتُوبَ وَيَرْجَعَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۱] .

۶. دوری از شماتت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لَا يَشْمَتُ بِالْمَصَائِبِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

مردم را به خاطر مصایب شماتت نمی کند این طور نمی گوید که حقش است ، من به او گفتم او باید چنین شود و...

۱- وَ لَا يَشْمَتُ بِالْمَصَائِبِ وَ ذَلِكَ لَعَلَّهُ بِأَسْرَارِ الْقَدْرِ

۲- وَ ملاحظته لأسباب المصائب [بحار الأنوار ، ج ۶۴ ، ص ۳۴۰] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تُبْدِي الشَّمَاتَةَ لِأَخِيكَ فَيَرْحَمَهُ اللَّهُ وَ يَصِيرَ بِرَهَا بِكَ وَ قَالَ مَنْ شَمِتَ بِمُصِيبَةٍ نَزَلَتْ بِأَخِيهِ لَمْ يَخْرُجْ مِنَ الدُّنْيَا حَتَّى يَفْتَنَنَّ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۵۹] .

سئل أيوب بعد ما عافاه الله أي شيء كان أشد عليك مما مر عليك؟ قال : شماتة الأعداء [تفسير القمي ، ج ۲ ، ص ۲۴۱] .

امام سجاد (ع) سه مرتبه فرمود : الشام ، الشام ، الشام

۷. دنباله روی حق

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لَا يَدْخُلُ فِي الْبَاطِلِ وَ لَا يَخْرُجُ مِنَ الْحَقِّ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

فَلا

تَقْعُدُ بَعْدَ الذِّكْرِ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [انعام/ ٦٨].

وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًا بِالْغَيْبِ [كهف/ ٢٢].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا يِعْزُ مِنْ لَجَأٍ إِلَى الْبَاطِلِ [غررالحكم، ص ٧١].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا تَكْرَهُوا سَخَطَ مَنْ يَرْضِيهِ الْبَاطِلُ [غررالحكم، ص ٤٣٨].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ شَهِدَ لَكَ بِالْبَاطِلِ شَهِدَ عَلَيْكَ بِمِثْلِهِ [غررالحكم، ص ٤٨٢].

١٠. صمت

١. خاموش است وبلند نمی خندد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنْ صَمَتَ لَمْ يُغْمَهُ صَمْتُهُ وَإِنْ ضَحِكَ لَمْ يَغْلُ صَوْتُهُ [نهج البلاغه، خطبه ١٩٣].

در لغت، صمت، صحیح است.

اللسان صغير الجرم عظيم الجرم. [شرح خوئی].

کارش کم و بارش زیاد است.

قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَا (ع): إِنْ الصَّمْتُ يَكْسِبُ الْمَحَبَّةَ إِنَّهُ دَلِيلٌ عَلَى كُلِّ خَيْرٍ [كافی، ج ٢، ص ١١٣].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَحْسَنُ الصَّمْتِ مَا كَانَ عَنِ الزَّلَلِ [غررالحكم، ص ٢١٥].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ لَزِمَ الصَّمْتَ أَمِنَ الْمَلَامَةَ [غررالحكم، ص ٢١٦].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ لَزِمَ الصَّمْتَ أَمِنَ الْمَقْتِ [غررالحكم، ص ٢١٦].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا عِبَدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنَ الصَّمْتِ [خصال صدوق، ج ١، ص ٣٥].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الصَّمْتُ رَوْضَةُ الْفِكْرِ [غررالحكم، ص ٢١٥].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الزَّمُ الصَّمْتِ يَسْتَرُ [يستر] فِكْرَكَ [غررالحكم، ص ٢١٦].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الصَّمْتُ آيَةُ النَّبْلِ وَ ثَمَرُهُ [ثمر] الْعَقْلُ [غررالحكم، ص ٢١٥].

قَالَ الصَّادِقُ (ع)

: إِنَّ الصَّمْتَ زَيْنٌ لَكَ عِنْدَ الْعُلَمَاءِ سُتْرَةٌ لَكَ عِنْدَ الْجُهَالِ [مستدرک الوسائل ، ج ۹ ، ص ۱۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : عَلَيْكَ بَطُولُ الصَّمْتِ فَإِنَّهُ مَطْرَدَةٌ لِلشَّيَاطِينِ وَ عَوْنٌ لَكَ عَلَى أَمْرِ دِينِكَ [معانى الأخبار ، ص ۳۳۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا يَسْتَحِقُّ اسْمَ الصَّمْتِ الْمُضْطَلَعُ بِالْإِجَابَةِ وَ إِلَّا فَالْعَى بِهِ أَوْلَى [غررالحكم ، ص ۲۱۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَانَ ضَحْكُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ [أمالي طوسی ، ص ۲۲۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَيْرُ الضَّحْكِ التَّبَسُّمُ [غررالحكم ، ص ۲۲۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَثْرَةُ ضَحْكِ الرَّجُلِ تَفْسُدُ وَ قَارَهُ [غررالحكم ، ص ۲۲۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ كَثُرَ ضَحْكُهُ قَلَّتْ هَيْبَتُهُ [غررالحكم ، ص ۲۲۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ كَثُرَ ضَحْكُهُ مَاتَ قَلْبُهُ [غررالحكم ، ص ۲۲۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ كَثُرَ ضَحْكُهُ اسْتَرْدَلَ [غررالحكم ، ص ۲۲۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَفْرَحَنَّ بِسُقْطِهِ غَيْرَكَ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا يَحْدُثُ بِكَ الزَّمَانَ [غررالحكم ، ص ۳۰۱] .

۱۱. صبر

۱. به هنگام ستم صبر نمی کند

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ بُغِيَ عَلَيْهِ صَبْرٌ حَتَّى يَكُونَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي يَنْتَقِمُ لَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

البته امید به انتقام خدا ، غیر از دفاع و تلاش و قصاص است.

۲. نفس اماره را مهار زده

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَفْسُهُ مِنْهُ فِي عَنَاءٍ وَ النَّاسُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ أَنْعَبَ نَفْسَهُ لِأَخْرَجَتْهُ وَ أَرَاخَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

نفس اماره او که وی را به شر

و تجاوز و وسوسه می کشد. با قهر مهار؛ ولی در عوض مردم از فساد و تجاوزش در رهاهند.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَيُّمَا مُسْلِمٍ خَدَمَ قَوْمًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ مِثْلَ عَدَدِهِمْ خُدَامًا فِي الْجَنَّةِ [كافی، ج ۲، ص ۲۰۷].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) لَمَّا يَسَافِرُ إِلَّا مَعَ رِفْقَةٍ لَا يَعْرِفُونَهُ وَ يَشْتَرِطُ عَلَيْهِمْ أَنْ يَكُونَ مِنْ خُدَامِ الرَّفْقَةِ [عيون أخبار الرضا، ج ۲، ص ۱۴۵].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ: الْخَلْقُ عِيَالِي فَأَحْبُّهُمْ إِلَيَّ أَلْطَفُهُمْ بِهِمْ وَ أَسْعَاهُمْ فِي حَوَائِجِهِمْ [كافی، ج ۲، ص ۱۹۹].

۱. خمس

۱. سیمای خمس

۱. خمس در قرآن

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةَ وَلَا شَفَاعَةَ وَ الْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ [بقره/۲۵۴]

وَ اعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَ مَا أَنْزَلْنَا عَلَى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقَى الْجَمْعَانِ وَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ [انفال/۴۱].

نکته ها :

۱- باید خمس دادن باورتان بشود. و اعلموا

۲- در خمس سهم امام مقدم بر سهم سادات استلله خُمُسَهُ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبَى ، زیرا سهم امام _ که سهم خدا و رسول و امام معصوم است _ مربوط به زندگی شخصی کسی نیست ، بلکه برای حفظ مکتب و پاسداران مکتب است.

۳- جانبازی.

شرکت در جبهه.

کنار پیامبر بودن.

اهل نماز و روزه بودن.

عقاید سالم داشتن.

و از مهاجرین ، انصار و سابقین بودن.

مادامی که خمس ندهند ایمان واقعی ندارند. **إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ**

بِاللَّهِ [انفال/ ۴۱] .

۴- با این که در شب جنگ بدر پیغمبر نخوایید ، دعا می کرد و می گفت : اللهم إنك إن تهلك هذه العصابة اليوم لا تعبد بعد اليوم [المناقب ، ج ۱ ، ص ۱۸۸] .

اگر مسلمانان خمس ندهند ایمان ندارند این کتبتم آمنتتم [انفال/ ۴۱] .

خمس نشانه ایمان است :

۱- فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِلَّذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَامَىٰ وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ [انفال/ ۴۱] .

۲- إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَ إِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ الَّذِينَ يَتَّقُونَ اللَّهَ وَ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا [انفال/ ۴-۲] .

۳- وَ لَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ الْمَلَائِكَةِ وَ الْكِتَابِ وَ النَّبِيِّينَ وَ آتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَامَىٰ وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ وَ السَّائِلِينَ وَ فِي الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَاةَ وَ آتَى الزَّكَاةَ وَ الْمُؤْفُونَ بَعْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَ الصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَ الضَّرَّاءِ وَ حِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ [بقره/ ۱۷۷] .

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ [آل عمران/ ۹۲] .

انسانی کهزین للناس حُب الشّهوات [آل عمران/ ۱۴] .

أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ [اعراف/ ۱۷۶] .

الْمَالِ وَ الْبُنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [كهف/ ۴۶] .

برای پیدایش انگیزه در دادن خمس :

۱- فَهَوَّ يَخْلِفُهُ [سبأ/ ۳۹] .

۲- مَا تَقَدَّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ وَأَعْظَمُ أَجْرًا [مزمل/ ۲۰] .

۳- وَ الْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَ خَيْرٌ أَمَلًا [كهف/ ۴۶] .

۴- نگاه به دیگران : وَ

يَطْعُمُونَ الطَّعَامَ [دهر/ ۸] .

۵- وَ اللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ [آل عمران/ ۱۴] .

أَنْزَلْنَا عَلَى عَبْدِنَا [انفال/ ۴۱] .

وَ لَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ [حاقه/ ۴۵-۴۴] .

نکته: در قرآن گاهی می فرماید "من" گاهی می گوید "ما" هر جا که سخن از توحید است می گوید "من": يَا مُوسَى إِنِّي أَنَا رَبُّكَ [طه/ ۱۲-۱۱] .

إِنِّي أَنَا اللَّهُ [طه/ ۱۴] .

أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي [طه/ ۱۴] .

۲- سخن از تهدید است.

ذَرْنِي وَ مَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا [مدثر/ ۱۱] .

وَ ذَرْنِي وَ الْمُكذِّبِينَ [مزمل/ ۱۱] .

۳- هر کجا سخن از ترحم است آنی أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ [حجر/ ۴۹] .

وَ إِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي [بقره/ ۱۸۶] .

أَنْزَلْنَا عَلَى عَبْدِنَا [انفال/ ۴۱] .

۴- در روایات معصومین می خوانیم که امام کاظم (ع) و امام جواد (ع) فرمودند: فِي كُلِّ مَيَا أَفْئَادَ النَّاسِ مِنْ قَلِيلٍ أَوْ كَثِيرٍ [کافی، ج ۱، ص ۵۴۵] .

فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَانِمٌ كَثِيرَةٌ [نساء/ ۹۴] .

مِنْ شَيْءٍ

۲. خمس در روایات

۱- حدیثی از امام جواد (ع) نقل شده:

عَلَى بَنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرِ الثَّانِي (ع) إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ صَالِحُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَهْلٍ وَ كَانَ يَتَوَلَّى لَهُ الْوَقْفَ بِقُمَّ

فَقَالَ : يَا سَيِّدِي اجْعَلْنِي مِنْ عَشْرَةِ آلَافٍ فِي حِلِّ فَإِنِّي أَنْفَقْتُهَا. فَقَالَ لَهُ : "أَنْتَ فِي حِلِّ فَلَمَّا خَرَجَ صَالِحٌ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) أَحَدُهُمْ
يَثْبُ عَلَى أَمْوَالِ حَقِّ آلِ مُحَمَّدٍ وَ آيَاتِمِهِمْ وَ مَسَاكِينِهِمْ وَ فُقَرَائِهِمْ وَ أَبْنَاءِ سَبِيلِهِمْ فَيَأْخُذُهُ ثُمَّ يَجِيءُ فَيَقُولُ اجْعَلْنِي فِي حِلِّ أَ تَرَاهُ ظَنَّ
أَنِّي أَقُولُ لَا أَفْعَلُ وَ اللَّهُ لَيَسْأَلَنَّهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

عَنْ ذَلِكَ سُؤَالًا حَثِيثًا" [كافي ، ج ١ ، ص ٥٤٨] .

٢- سِيَهْلُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْمُثَنَّى قَالَ : حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ زَيْدِ الطَّبْرِيِّ قَالَ : كَتَبَ رَجُلٌ مِنْ تَجَارِ فَارِسَ مِنْ بَعْضِ مَوَالِي أَبِي الْحَسَنِ الرُّضَا (ع) يَسْأَلُهُ الْبِإِذْنَ فِي الْخُمْسِ فَكَتَبَ إِلَيْهِ " بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ كَرِيمٌ ضَمِنَ عَلَيَّ الْعَمَلِ الثَّوَابَ وَ عَلَيَّ الصِّبْغِ الْهَمَّ لِمَا يَحِلُّ مَالًا مِنْ وَجْهِ أَحَلَّهُ اللَّهُ وَ إِنَّ الْخُمْسَ عَوْنًا عَلَيَّ دِينِنَا وَ عَلَيَّ عِيَالِنَا وَ عَلَيَّ مَوَالِينَا وَ مَا تَبَدَّلُهُ وَ نَشْتَرِي مِنْ أَعْرَاضِنَا مِمَّنْ نَخَافُ سَيْطَوْنَهُ فَلَمَّا تَزَوَّوهُ عَنَّا وَ لَمَّا تَحَرَّمُوا أَنْفُسَكُمْ دُعَاءَنَا مَا قَدَرْتُمْ عَلَيْهِ فَإِنَّ إِخْرَاجَهُ مِفْتَاحُ رِزْقِكُمْ وَ تَمْحِصُ ذُنُوبِكُمْ وَ مَا تَمْهَدُونَ لِأَنْفُسِكُمْ لِيَوْمِ فَاقَتِكُمْ وَ الْمُسْلِمُ مَنْ يَفِي لِلَّهِ بِمَا عَاهَدَ إِلَيْهِ وَ لَيْسَ الْمُسْلِمُ مَنْ أَجَابَ بِاللِّسَانِ وَ خَالَفَ بِالْقَلْبِ وَ السَّلَامُ" [كافي ، ج ١ ، ص ٥٤٧] .

٣- مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ قَالَ : قَدِمَ قَوْمٌ مِنْ خُرَاسَانَ عَلَيَّ أَبِي الْحَسَنِ الرُّضَا (ع) فَسَيَّأَلُوهُ أَنْ يَجْعَلَهُمْ فِي حِلٍّ مِنَ الْخُمْسِ فَقَالَ : " مَا أَمْحِلَ هَذَا تَمْحُصُونَا الْمَوَدَّةَ بِالْبَيْتِكُمْ وَ تَزُوونَ عَنَّا حَقًّا جَعَلَهُ اللَّهُ لَنَا وَ جَعَلْنَا لَهُ وَ هُوَ الْخُمْسُ لَا نَجْعَلُ أَحَدًا مِنْكُمْ فِي حِلٍّ" [إستهبار ، ج ٢ ، ص ٦٠] .

٤- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ اشْتَرَى شَيْئًا مِنَ الْخُمْسِ لَمْ يَعْذَرَهُ اللَّهُ اشْتَرَى مَا لَا يَحِلُّ لَهُ [تهذيب الأحكام ، ج ٤ ، ص ١٣٦] .

٥- عده ای توسط نایب خاص امام زمان (ع) راجع به کسانی که خمس را حلال می دانند پرسیدند جواب آمد : " هر که حلال بدانند اموال ما را و مثل اموال خودش تحت

تصرفش باشد او لعنت شده و ما خصم او هستیم". سپس امام زمان (عج) اضافه می کند "جدم حضرت رسول (ص) فرمودند: هر که حلال بداند از اهل بیت من آنچه را خدا حرام می داند لعنت شده به زبان من و به زبان هر پیغمبر آبرومندی، هر که به ما ظلم کند از ظالمین است و خدا می فرماید: أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ [هود/۱۸].

تا آنجا که می فرماید حق ندارد کسی بدون رضای کسی در مال او تصرف کند، پس چرا در مال ما تصرف می کنند". قَالَ صَاحِبُ الزَّمَانِ (ع): مَنْ أَكَلَ مِنْ مَالِنَا شَيْئًا فَإِنَّمَا يَأْكُلُ فِي بَطْنِهِ نَارًا وَ سَيُصَلَّى سَعِيرًا [کمال الدین، ج ۲، ص ۵۲۰].

۶- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع): هَلَاكَ النَّاسُ فِي بُطُونِهِمْ وَ فُرُوجِهِمْ لِأَنَّهُمْ لَمْ يُوَدُّوا إِلَيْنَا حَقًّا أَلَا وَ إِنِّ شَيْعَتَنَا مِنْ ذَلِكَ وَ آبَاءَهُمْ فِي حِلٍّ [علل الشرائع، ج ۲، ص ۳۷۷].

۷- تحلیل خمس در فرصتی بوده که رساندن پول به امام جرم و سخت تحت تعقیب سفاکان حکومتی قرار می گرفته اند نه اینکه معارضه با نص قرآن باشد.

۸- قَالَ صَاحِبُ الزَّمَانِ (ع): بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَ الْمَلَائِكَةِ وَ النَّاسِ أَجْمَعِينَ عَلَى مَنْ اشْتَحَلَ مِنْ مَالِنَا دِرْهَمًا [کمال الدین، ج ۲، ص ۵۲۲].

۹- قَالَ صَاحِبُ الزَّمَانِ (ع): مَنْ أَكَلَ مِنْ مَالِنَا شَيْئًا فَإِنَّمَا يَأْكُلُ فِي بَطْنِهِ نَارًا وَ سَيُصَلَّى سَعِيرًا [کمال الدین، ج ۲، ص ۵۲۰].

۱- قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ زَعَمَ أَنَّ الْإِمَامَ يَحْتَاجُ إِلَى مَا فِي أَيْدِي النَّاسِ

فَهُوَ كَافِرٌ إِنَّمَا النَّاسُ يَحْتَاجُونَ أَنْ يَقْبَلَ مِنْهُمْ الْإِمَامُ [كافی، ج ۱، ص ۵۳۷].

–وَيْلٌ لِلْمُطَفِّينَ

طبق برخی از روایات کسانی هستند که هنگام پرداخت خمس، کم می دهند.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ وَيْلٌ لِلْمُطَفِّينَ : يَعْنِي النَّاقِصِينَ لِخُمْسِكَ يَا مُحَمَّدُ [تأویل الآيات الظاهره، ص ۷۴۷].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع) : مَنْ تَيْقَنَ أَنَّ اللَّهَ مَخْلَفٌ مَا يَنْفِقُهُ لَمْ يَمْسِكْ عَنِ الْإِنْفَاقِ [إرشاد القلوب، ج ۱، ص ۱۳۸].

۳. ابعاد خمس

۱- بعد اقتصادی : تعدیل ثروت.

۲- بعد عبادی : قرب به خدا.

۳- بعد انسانی و تربیتی : شکوفائی روح سخاوت و کم کردن وابستگی به دنیا.

۴- بعد اجتماعی : پر کردن کمبودها و خلاءها.

۵- بعد سیاسی : رابطه مردم با مقام رهبری و تقویت فکر معصوم.

۶- بعد اعتقادی : نشانه ایمان به خداست : إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ [انفال/۴۱].

در پایان آیه خمس آمده است.

۷- بعد روانی : انسان خود را شریک و همراه و حامی حکومت حق و بدین وسیله در مدار توحید و از یک نورانیت مخصوص برخوردار است و برعکس مسلمانانی که خمس نمی دهند دهن کجی به حکومت می کنند و با مال محرومان کار می کند.

لطیفه : جَمَلَهْفَانٌ لِلَّهِ خُمْسُهُ [انفال/۴۱].

خداوند در کنار موارد مصرف قرار گرفته تا محرومان احساس حقارت نکنند.

۸- حسابرس بار آمدن مردم، یک نوع عقل معاش و محاسبه و تقدیر المعیشه است.

سعدی می گوید :

قَالَ الْبُقَيْرِيُّ (ع) : الْكَمَالُ كُلُّ الْكَمَالِ التَّفَقُّهُ فِي الدِّينِ وَ الصَّبْرُ عَلَى النَّائِبَةِ وَ تَقْدِيرُ الْمَعِيشَةِ [كافی، ج ۱، ص ۳۲].

٤. موارد خمس

١- غنائم

جنگی.

۲- منافع کسب.

۳- معادن.

۴- گنج.

۵- مال مخلوط به حرام.

۶- جواهرات غواصی.

۷- زمینی که کافر ذمی از مسلمان بخرد.

۵. شواهد تاریخی

۱- در جلد ۴۸ ، صفحه ۷۳ منتهی الامال احوال امام کاظم (ع) می خوانیم.

زنی به نام شطیطه یک درهم به عنوان حق امام از نیشابور خدمت امام کاظم (ع) فرستاد و گفت : **إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ** [المناقب ، ج ۴ ، ص ۲۹۱] .

با کلافه نخی با اینکه سی هزار دینار و پنجاه هزار درهم نیز از سایر مردم داشت ، ولی امام یک درهم شطیطه را پذیرفت و باقی را برگرداند. بعد معلوم شد همه صاحبان مال انحراف فکری پیدا کردند ، ولی آن زن مورد تفقد قرار گرفت و امام (ع) فرمود : **أَبْلَغُ شَطِيطَةَ سَلَامِي** [المناقب ، ج ۴ ، ص ۲۹۱] .

و سپس پارچه ای از کفن که برای خودش تهیه کرده بود را برای آن زن مومنه با پولی فرستاد و پیام داد تا چند روز دیگر از دنیا می رود و من خودم برای نماز او به نیشابور خواهم آمد ، ولی اگر تو مرا دیدی کتمان کن و لو نده ، چون مردم مرا نمی شناسند.

۱- شخصی از قم خدمت امام جواد (ع) رسید و عرض کرد : من متولی موقوفات قم هستم و ۱۰۰۰۰ درهم نزد من بود که خرج کرده ام ، لطفا حلال کنید. امام جواد (ع) انتقاد از این عمل کرده و فرمودند : **" چگونه اموال آل محمد و طبقه محروم را مصرف و توقع دارند من او را حلال کنم : وَ اللَّهُ لَيَسْأَلَنَّهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَنْ ذَلِكَ سُؤَالًا حَثِيثًا** [کافی ، ج ۱

۲- تاجری از فارس نامه به امام رضا (ع) نوشت که خمس را برای من حلال فرمائید. امام در جواب نوشتند : بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ كَرِيمٌ ضَمِنَ عَلَيَّ الْعَمَلَ الثَّوَابَ وَ عَلَيَّ الضَّيْقَ الْهَمَّ لَا يَحِلُّ مَالٌ إِلَّا مِنْ وَجْهِ أَحَلَّهُ اللَّهُ وَ إِنَّ الْخُمْسَ عَوْنَنَا عَلَيَّ دِينَنَا وَ عَلَيَّ عِيَالَتَنَا وَ عَلَيَّ مَوَالِينَا وَ مَا نَبْدُلُهُ وَ نَشْتَرِي مِنْ أَعْرَاضِنَا مِمَّنْ نَخَافُ سَطْوَتَهُ فَلَا تَزُؤُهُ عَنَّا وَ لَا تَحْرِمُوا أَنْفُسَكُمْ دُعَاءَنَا مَا قَدَرْتُمْ عَلَيْهِ فَإِنَّ إِخْرَاجَهُ مِفْتَاحُ رِزْقِكُمْ وَ تَمْحِصُ ذُنُوبِكُمْ وَ مَا تُمَهِّدُونَ لِأَنْفُسِكُمْ لِيَوْمِ فَاقَتِكُمْ وَ الْمُسْلِمُ مَنْ يَفِي لِلَّهِ بِمَا عَاهَدَ إِلَيْهِ وَ لَيْسَ الْمُسْلِمُ مَنْ أَجَابَ بِاللِّسَانِ وَ خَالَفَ بِالْقَلْبِ وَ السَّلَامُ [كافی ، ج ۱ ، ص ۵۴۷] .

۳- در مرتبه دیگری که از امام رضا (ع) خواستند خمس را عفو کند ، سه مرتبه فرمود : لَا نَجْعَلُ لَا نَجْعَلُ لَا نَجْعَلُ لِأَحَدٍ مِنْكُمْ فِي حِلٍّ [كافی ، ج ۱ ، ص ۵۴۸] .

۲. احکام خمس

۱- خمس بعد از مؤنه است : قال الامام فی تحريره : المراد بالمؤنه ما ينفق على نفسه و عياله و زياراته و صدقاته و جوائزه و هداياه و ضيافته ، نذر هو كفار و دابه او عبد او دار او فرش او اثاث او كتب و ما ينفقه في تزويج اولاده و...

نعم يعتبر في ما ذكر الاقتصاد على اللائق بحارله دون ما يعد سفها و سرفا فلوزاد على ذلك لا يحسب منها نعم التوسع المتعارفه من مثله من المؤنه و المراد من المؤنه ما يصرفه فعلا لامقذارها فلوقتر على نفسه او تبرع بها متبرع لم يحسب معداغره

منها [تحریر ، ج ۱ ، ص ۳۷۵] .

۲- اگر بخواهد پول حرام یا پولی که خمس نداده را به حمامی بدهد غسل او باطل است. [مساله ، ۳۸۳] .

۳- مالی که خمس داده نیست اگر بخشیده شود یک پنجم آن مال کسی که مورد هبه قرار گرفته (متهب) نمی شود. [مساله ۱۷۶۳] .

۴- اگر با عین پولی که خمس یا زکات آن را نداده لباس بخرد نماز او در آن لباس باطل است به احتیاط واجب. [توضیح المسائل ، مساله ۸۲۰] .

۵- بیش از مخارج یک سال نباید پرداخت و او هم نباید بگیرد [تحریر ، ج ۱ ، ص ۳۶۱] .

۶- تعیین مبداء سال : کسانی که درآمد روزانه دارند اول سالشان روز شروع به کار است و کسانی که اول ماه یا در فصلی درآمدی دارند مبداء سالشان روزی است که درآمد در اختیار شان قرار می گیرد. [استفتائات ، پاسدار اسلام] .

۷- پولی که برای زیارت مستحب سال بعد به حساب واریز کرده خمس دارد.

۸- کسی که خمس نمی داد و اکنون از دنیا رفته تا خمس پرداخت نشود وارثان حق تصرف ندارند. [استفتائات ، پاسدار اسلام] .

۹- کسی که سال دارد همین که اول سال شد حق تصرف ندارد مگر اجازه بگیرد یا دست گردان کند یا ادا کند و مجرد کنار گذاردن کافی نیست. [نقل از آقای راستی] .

۱۰- کسانی که خمس بدهکارند و یک دفعه قادر به پرداخت نیستند دست گردان کنند با مرجع یا نماینده رسمی او.

۱۱- اگر شخصی خانه ای را کم کم ساخت بعد می فروشد تا منزل دیگری

تهیه کند همین که فروخت باید خمس بدهد مگر اینکه خانه را با خانه ای تبدیل یا خانه اولی هبه ای یا مهریه باشد.

۱۲- بیش از شأن خرج نکند و گرنه باید خمس بدهد.

۱۳- هر چه خمس تاخیر افتد مشکل تر می شود، زیرا به طور تصاعدی بالامی رود، زیرا اگر امسال یک پنجم نداد سال بعد دو کار باید بکند داوول یک پنجم سال قبل و خمس سود چهار پنجم دیگر و اگر چند سال ندهد تا نصف مالش ممکن است بدهکار شود.

۱۴- عَنْ سَيِّمَاعَةَ قَالَتْ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ (ع) عَنِ الْخُمْسِ فَقَالَ: " فِي كُلِّ مَا أَفَادَ النَّاسُ مِنْ قَلِيلٍ أَوْ كَثِيرٍ " [كافي، ج ۱، ص ۵۴۵] .

۱۵- قَالَ الرَّضَا (ع): إِنَّ الْخُمْسَ بَعْدَ الْمُتُونَةِ [من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۴۲] .

۱۶- قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَتَى رَجُلٌ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ص) فَقَالَ إِنِّي كَسَيْتُ مَالًا أَغْمَضْتُ فِي مَطَالِيهِ حَلَالًا وَحَرَامًا وَقَدْ أَرَدْتُ التَّوْبَةَ وَلَمَّا أَدْرَى الْحَمَالَ مِنْهُ وَالْحَرَامَ وَقَدْ اخْتَلَمَطَ عَلَيَّ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) تَصَيَّدْتُ بِخُمْسِ مَا لَيْتُكَ فَإِنَّ اللَّهَ جَلَّ اسْمُهُ رَضِيَ مِنْ الْأَشْيَاءِ بِالْخُمْسِ وَ سَائِرِ الْأَمْوَالِ لَكَ حَلَالٌ [كافي، ج ۵، ص ۱۲۵] .

البته مشروط بر اینکه علم نداشته باشد که بیش از خمس حرام مخلوط دارد و صاحبش را هم نشناسد.

۱۷- جواز پرداخت خمس به دست خود، شاید به خاطر این بوده که رساندن به امام مسئولیت های سیاسی و شکنجه داشته.

۱۸- خمس برای مقام امامت نه ملک شخصی به دلیل حدیثی که در مستدرک، کتاب الخمس، باب ۲ آمده است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع):

الْخُمْسُ لَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ٣٨٦] .

امام فرمودند : همین که نیاز ما برطرف شد نمی توانیم خانه ها و قصرها بنا کنیم ، بلکه باید در مصارف عمومی خرج نمائیم " [مستدرک ، ج کتاب الخمس] ،

٣. آثار منع خمس

٢- قال الامام في تحريره : ... و من منع درهما منه كان من الظالمين لهم و الغاصبين لحقهم عفن مولانا الصادق (ع) :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ لَمَّا إِلَهٌ إِلَّا هُوَ لَمَّا حَرَّمَ عَلَيْنَا الصَّدَقَةَ أَنْزَلَ لَنَا الْخُمْسَ فَالصَّدَقَةُ عَلَيْنَا حَرَامٌ وَ الْخُمْسُ لَنَا فَرِيضَةٌ وَ الْكِرَامَةُ لَنَا حَلَالٌ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٤١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَعْذَرُ عَبْدٌ اشْتَرَى مِنَ الْخُمْسِ شَيْئاً أَنْ يَقُولَ يَا رَبِّ اشْتَرَيْتُهُ بِمَالِي حَتَّى يَأْذَنَ لَهُ أَهْلُ الْخُمْسِ [تفسير عياشى ، ج ٢ ، ص ٦٣] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَا يَحِلُّ لِأَحَدٍ أَنْ يَشْتَرِيَ مِنَ الْخُمْسِ شَيْئاً حَتَّى يَصِلَ إِلَيْنَا نَصِيبِنَا [المقنعه ، ص ٢٨٠] .

٣- وَيَلُّ لِلْمُطَفِّينَ

طبق برخی از روایات کسانی هستند که هنگام پرداخت خمس کم می دهند.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَيَلُّ لِلْمُطَفِّينَ : يَعْنِي النَّاقِصِينَ لِخُمْسِكَ يَا مُحَمَّدٌ [تأويل الآيات الظاهره ، ص ٧٤٧] .

٤- روایاتی که تحریم اموال یتیم کرده شامل خمس هم می شود : قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَا أَيْسَرُ مَا يَدْخُلُ بِهِ الْعَبْدُ النَّارَ قَالَ مَنْ أَكَلَ مِنْ مَالِ الْيَتِيمِ دَرَاهِمًا وَ نَحْنُ الْيَتِيمُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٤١] .

٥- رَوَى عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ (ع) أَضَلَّحَكَ اللَّهُ مَا أَيْسَرُ مَا يَدْخُلُ بِهِ الْعَبْدُ النَّارَ؟ قَالَ :

"مَنْ أَكَلَ مِنْ مَالِ الْيَتِيمِ دِرْهَمًا وَ نَحْنُ الْيَتِيمُ" [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۴۱] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَتَدْرِي مِنْ أَيْنَ دَخَلَ عَلَى النَّاسِ الزَّانَا فَقُلْتُ لَا أَدْرِي فَقَالَ مِنْ قَبْلِ خُمْسِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ إِلَّا لِشَيْعَتِنَا الْأَطْيَبِينَ فَإِنَّهُ مُحَلَّلٌ لَهُمْ وَ لِمِلاَدِهِمْ [كافي ، ج ۱ ، ص ۵۴۶] .

۶- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ أَشَدَّ مَا فِيهِ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنْ يَقُومَ صَاحِبُ الْخُمْسِ يَقُولُ يَا رَبِّ خُمْسِي وَ قَدْ طَيَّبْنَا ذَلِكَ لِشَيْعَتِنَا لِتَطْيِيبِ وَلَادَتُهُمْ وَ لَتَزَكْوِ وَلَادَتُهُمْ [كافي ، ج ۱ ، ص ۵۴۶] .

الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمْ الْفَقْرَ وَ يَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ وَ اللَّهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً مِنْهُ وَ فَضْلًا وَ اللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ [بقره/۲۶۸] .

۴. موارد مصرف خمس

۱. بررسی آیه خمس

وَ اعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِإِخْوَتِكُمُ الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ [انفال/۴۱] .

۱- جمله‌ها را آموختند

کلمه‌ها را

جمله آخر همه تاکید است.

۲- غنیمت به چیزهایی که بدون دردسر به دست می آید و مخصوص غنائم جنگی نیست. غنم یعنی رسیدن به گوسفند سپس رسیدن به هر چیز گفته شده.

فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَانِمٌ كَثِيرَةٌ [نساء/۹۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع) : اغْتَنِمَ الْمَهْلَ [نهج البلاغه ، خطبه ۷۶] .

سؤال : مورد آیه غنائم جنگی است؟

پاسخ : مورد آیه‌ها آتاکم الرسول [حشر/۷] .

هم فیء است ، ولی یک قانون کلی است.

لَا تُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا [بقره/۲۳۳] .

اجرت زنان شیرده است ، ولی یک قانون کلی است.

قرطبي ، ج ٤ ، ص ٢٨٤ وج ١٥ ، ص ١٦٤ و روح المعاني آلوسي ، ج ١٠ .

گفته اند که معنای لغوی غنیمت مخصوص غنائم جنگی نیست. از همه گذشته بر فرض آیه غنائم جنگی را بگویید، خمس سایر چیزها را از روایات می فهمیم، مثلاً نماز یومیه و طواف را در قرآن و نماز آیات را از حدیث می فهمیم.

مثلاً بعضی از غسل ها را در قرآن و بعضی دیگر را از حدیث می فهمیم.

نکته: وجود لام در سه مورد اولی و عدم آن در سه مورد دیگر اشاره به چیست؟

اشاره به این است که آن سه مورد مالک و متصدی هستند و سه مورد دیگر مصرف هستند نه مالک و متصدی.

در قرآن می فرماید: **وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ [آل عمران/۹۷]**.

اما مسائل میقات، لباس کندن، لیبک گفتن، تعداد طواف و سعی و رمی جمرات، در قرآن نیست. و ما از سنت پیامبر و اهل بیت اینها را می فهمیم **آتَاكُمْ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ [حشر/۷]**.

در آیه خمس نیز کیفیت آن را از روایات استفاده می کنیم. **قَالَ الرَّضَا (ع): إِنَّ الْخُمْسَ بَعْدَ الْمُنُونَةِ [من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۴۲]**.

۱- در قرآن در دو مورد **لِلْهَامِدَةِ ۱- حِج: وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ [آل عمران/۹۷]**.

۲- خمس: **فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ [انفال/۴۱]**.

سهم خدا باید در راه اهداف الهی صرف شود: ۱- قانون الهی ۲- شناخت خدا ۳- اجرای احکام

۲- **وَلِلرَّسُولِ [انفال/۴۱]**.

سهم پیامبر باید در راه حفظ مکتب و امت پیامبر صرف شود نه شخص پیغمبر (آری پیامبری که اجازه نداد پرده گل

دار در برابرش باشد چگونه حاضر است خمس صرف منافع شخصی اش شود).

كَلِمَهُوَ لِذِي الْقُرْبَى [انفال/ ۴۱] .

غیر از ذوی القربی استذی القربیشخص خاص است ولیدوی القربی [بقره/ ۱۷۷] .

همه بستگان هستند. روایات ذی القربی را امام معصوم معرفی کرده است. این سهم صرف زندگی شخصی امام نمی شود ، بلکه در راه اهداف امامت صرف می شود.

۴- وَ الْيَتَامَى : [انفال/ ۴۱] .

سه سهم دیگر مربوط به فقرای جامعه است.

۲. جایگاه خمس

در یک حرکت عمومی باید اقویا ضعفا را تقویت کنند و خلأها را پر کنند.

زندگی اجتماعی حکومت لازم دارد. حکومت خرج دارد. خرجش را باید خود مردم بدهند ، لکن از مردم گرفتن ها فرق دارد. از باب نمونه.

امتیازات خمس :

۱- به مردم اطمینان است تا خودشان حساب کنند.

۲- به محبوب ترین فرد و عالم ترین و باتقوا ترین انسانها می دهد.

۳- خطوط کلی مصرف را هم می دانند.

۴- با قصد قربت می دهند.

۵- پرداختن را غنیمت می دانند نه غرامت.

۶- تنها از طبقه ای که در رفاهند و از مخارج سالانه اضافه دارند گرفته نمی شود.

۷- هدف گیرنده نیز رشد دادن است : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنِّي لَأَخُذُ مِنْ أَحَدِكُمُ الدَّرْهَمَ وَإِنِّي لَمِنْ أَكْثَرِ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَا أُرِيدُ بِذَلِكَ إِلَّا أَنْ تُطَهَّرُوا [کافی ، ج ۱ ، ص ۵۳۸] .

۸- زمینه منت و تحقیر ندارد ، زیرا مردم به فقیه می دهند و مستحقان از او می گیرند.

٩- قَالَ الرِّضَا (ع) : فَعَلَى كُلِّ مَنْ غَنِمَ مِنْ هَيْدِهِ الْوُجُوهُ مَالًا فَعَلَيْهِ الْخُمْسُ فَإِنْ أَخْرَجَهُ فَقَدْ أَدَّى حَقَّ اللَّهِ مَا عَلَيْهِ وَتَعَرَّضَ لِلْمَزِيدِ وَحَلَّ لَهُ بَاقِي مَالِهِ وَطَابَ وَكَانَ اللَّهُ أَقْدَرَ عَلَى إِنْجَازِ مَا

وَعَدَهُ الْعِبَادَ مِنَ الْمَزِيدِ وَالتَّطَهِيرِ مِنَ الْبُخْلِ عَلَى أَنْ يَغْنَى نَفْسَهُ مِمَّا فِي يَدَيْهِ مِنَ الْحَرَامِ الَّذِي بَخِلَ فِيهِ بَلْ قَدْ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ وَذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَخْرِجُوا حَقَّ اللَّهِ مِمَّا فِي أَيْدِيكُمْ يَبَارِكُ اللَّهُ لَكُمْ فِي بَيْعِهِ وَ يَزُكُو فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ الْغَنَى وَ نَحْنُ الْفُقَرَاءُ وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ لِحُومِهَا وَ لَا دِمَاوِهَا وَ لَكُنْ يِنَالُهُ التَّقْوَى مِنْكُمْ [(حج/ ٣٧)] فَلَا تَدْعُوا التَّقَرُّبَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِالْقَلِيلِ وَ الْكَثِيرِ عَلَى حَسَبِ الْإِمْكَانِ وَ يَادِرُوا بِذَلِكَ الْحَوَادِثَ وَ احْدِرُوا عَوَاقِبَ التَّسْوِيفِ فِيهَا فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ هَلَكَ مِنَ الْأُمَّمِ السَّالِفَةِ بِذَلِكَ وَ بِاللَّهِ الْإِعْتِصَامُ [فقه الرضا (ع) ، ص ٢٩٣] .

١٠- در بینش ما که از روایات گرفته ایم این است که زمین و همه ذخائر آن برای خدا و خلیفه اوست اگر چه افراد و گروهها غصب کردند. فی الوافی کتاب الخمس... قَالَ الْكَلِينِي (ره) فَكَانَتْ الدُّنْيَا بِأَسْرِهَا لِأَدَمَ وَ صَارَتْ بَعْدَهُ لِأَبْرَارٍ وَ لِوَالِدِهِ وَ خُلَفَائِهِ فَمَا غَلَبَ عَلَيْهِ أَعْدَاؤُهُمْ ثُمَّ رَجَعَ إِلَيْهِمْ بِحَرْبٍ أَوْ غَلَبَهُ سُمِّيَ فَيْئًا (فیبی ء یعنی رجوع) [کافی ، ج ١ ، ص ٥٣٨] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : وَجَدْنَا فِي كِتَابِ عَلِيِّ (ع) " إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ " (اعراف/ ١٢٨) ثَنَا وَ أَهْلُ بَيْتِي الَّذِينَ أَوْرَثَنَا اللَّهُ الْأَرْضَ وَ نَحْنُ الْمُتَّقُونَ وَ الْأَرْضُ كُلُّهَا لَنَا " [کافی ، ج ١ ، ص ٤٠٧] .

٣. فلسفه سهم سادات

١- آیا پرداخت نصف خمس به سادات تبعیض خویشاوندی و امتیاز نژادی نیست؟

اولا : خمس به همه سادات داده نمی شود ، بلکه به فقراء سادات .

ثانیا :

تنها به مقدار نیاز یک سال نه بیشتر؛ بنابراین مخصوص از کارمانده ها ، کودکان و یتیمان و...

ثالثا : سادات از زکات محرومند.

رابعا : از نصف خمس می توانند استفاده کنند نه آنکه تمام خمس مال آنهاست ، بلکه به مقدار رفع نیاز و باقی به خزانه دولت ریخته می شود؛ همانگونه که اگر خمس کم بود باید از بیت المال و یا سهم زکات به آنها داد. بنابراین دو صندوق است؛ یکی خمس یکی زکات هر صندوقی یکنواخت (تامین نیاز یک سال برای کسانی که بالقوه و نه بالفعل درآمدی ندارند) سادات از خمس و بقیه از زکات سهم دارند فرق زکات و خمس از مالیات و جزء اموال عمومی ، ولی خمس از اموال هائی است که مربوط به حکومت است و پیامبر (ص) خواسته تا دست بستگان خود را از اموال عمومی دور نگهدارد تا نگویند پیامبر (ص) خواسته تا دست بستگان خود را بر اموال عمومی حاکم کند و اگر فقیری در سادات بود خود حکومت او را به مقدار سایر فقراء تامین کند.

۱- سادات از گرفتن زکات محرومند.

۲- جدا شدن دو صندوق (خمس - زکات) برای مشخص شدن سادات است. تا نسب پیغمبر از بین نرود و هر سیدی نشانه ای از پیغمبر باشد.

۳- تا محبت مردم به سادات سبب قرب آنها به رسول الله باشد. رسول الله (ص) فرمودند : "من شفیع چهارگروه هستم :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَرْبَعَةٌ أَنَا لَهُمْ شَفِيعٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ :

الف : الْمُكْرِمُ لِذُرِّيَّتِي مِنْ بَعْدِي

ب : وَ الْقَاضِي لَهُمْ حَوَائِجَهُمْ

ج : وَ السَّاعِي لَهُمْ فِي أُمُورِهِمْ عِنْدَ مَا اضْطُرُّوا إِلَيْهِ

د : وَ الْمُحِبُّ لَهُمْ بِقَلْبِهِ

وَلِسَانِهِ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ١ ، ص ٢٥٣] .

٤. پاسخ شبهه

حفظ حوزه ها :

سهام امام (ع) پشتوانه مرزبانان دین است.

قَالَ الْهَادِي (ع) : لَوْ لَا مِنْ يَبْقَى بَعْدَ غَيْبِهِ (قَائِمْنَا) الْإِمَامُ مِنَ الْعُلَمَاءِ الدَّاعِينَ إِلَيْهِ وَالدَّالِّينَ عَلَيْهِ وَالدَّابِّينَ (عَنْهُ) وَ عَنِ دِينِهِ بِحُجْجِ اللَّهِ وَ الْمُنْقِذِينَ لَضَعْفَاءِ عِبَادِ اللَّهِ مِنْ شِبَاكِ إِبْلِيسَ وَ مُرْدَتِهِ (وَ مِنْ فِخَاخِ النُّوَاصِبِ) لَمَا بَقِيَ أَحَدٌ إِلَّا ارْتَدَّ عَنِ دِينِ اللَّهِ وَ لَكُنْهُمْ الَّذِينَ يَمْسُكُونَ أَرْزَمَهُ قُلُوبَ ضَعْفَاءِ الشَّيْعَةِ كَمَا يَمْسُكُ صَاحِبُ السَّفِينَةِ سَكَانَهَا أَوْلَثُكَ هُمْ الْأَفْضَلُونَ عِنْدَ اللَّهِ عِزُّ وَ جَلُّ [عوَالِي اللَّالِكِيِّ ، ج ١ ، ص ١٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : عُلَمَاءُ شِيعَتِنَا مُرَابِطُونَ فِي الثَّغْرِ (مُرْز) الَّذِي يَلِي إِبْلِيسَ وَ عِفَارِيَّتَهُ يَمْنَعُوهُمْ عَنِ الْخُرُوجِ عَلَى ضَعْفَاءِ شِيعَتِنَا وَ عَنِ أَنْ يَتَسَلَطَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ وَ شِيعَتُهُ وَ النُّوَاصِبُ إِلَّا فَمَنْ انْتَصَبَ لِذَلِكَ مِنْ شِيعَتِنَا كَانَ أَفْضَلَ مِمَّنْ جَاهَدَ الرُّومَ وَ التُّرْكَ وَ الْخَزَرَ أَلْفَ أَلْفٍ مَرَّةٍ لِأَنَّهُ يَدْفَعُ عَنِ أَدْيَانٍ مُحِبِّينَا وَ ذَلِكَ يَدْفَعُ عَنْ أَبْدَانِهِمْ [اِحْتِجَاجٌ ، ج ١ ، ص ١٧] .

وَ لَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَ جَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ [مَلِكٌ / ٥] .

الأفضلون عند الله عز و جل [عوَالِي اللَّالِكِيِّ ، ج ١ ، ص ١٩] .

١. خنده

١.انواع خنده

١. خنده پسندیده

١- خنده های ناپیدا :

- هرگاه خاری را از پای شخصی بیرون می کشید گرچه دست شما خونی و مجروح می شود ، ولی روح شما می خندند و برعکس گاهی بر لب خنده ، ولی وجدان های بیدار گریانند.

- در اجرای عدالت روح خندان است.

٢- خنده سازنده :

خنده محبت ، خنده تشویق ، خنده مسالمت

، تبسم به کودک ، تبسم به مریض و به خدمتگذار ، هم دردی

۳- امام صادق (علیه السلام): " در گزینش همسر زنی را انتخاب کنی که متبسم و شاد باشد ". [وسایل ، ج ۱۴ ، ص ۳۷] .

۴- خنده با مردم : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَلْقَ أَخَاكَ بِوَجْهِ مُبْسِطٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۰۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : نَزَعَكَ الْقَدَاهُ عَنْ وَجْهِ أَخِيكَ عَشْرَ حَسَنَاتٍ وَ تَبَسُّمُكَ فِي وَجْهِهِ حَسَنَةٌ وَأَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَهْلُ الْمَعْرُوفِ [الدعوات ، ص ۱۰۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : حُسْنُ الْبَشْرِ لِلنَّاسِ نِصْفُ الْعَقْلِ [بحار الأنوار ، ج ۷۳ ، ص ۶۰] .

- قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَحِبُّ الْمِدَاعِبَ فِي الْجَمَاعَةِ بَلَا رَفِثِ الْمُتَوَحِّدِ بِالْفِكْرِ الْمُتَخَلِّي بِالْعَبْرِ السَّاهِرِ بِالصَّلَاةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۴۷۴] .

- قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَ فِيهِ دُعَابَةٌ قُلْتُ وَ مَا الدُّعَابَةُ قَالَ الْمِرْآحُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۶۳] .

- قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَدَاعِبُ الرَّجُلَ يَرِيدُ أَنْ يَشْرَهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۶۳] .

- كان النبي لا يحدث حديثا الا بتبسم [كنز ، ج ۷ ، ص ۱۴۰] .

۵- خنده تواض (عليه السلام) : قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : مَنْ ضَحِكَ فِي وَجْهِ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ تَوَاضَعًا لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ [فقه الرضا (عليه السلام) ، ص ۳۹۷] .

۶- خنده به خاطر رضای خدا : قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : وَ اجْتَهْدُ أَنْ لَا تَلْقَى أَخًا مِنْ إِخْوَانِكَ إِلَّا تَبَسَّمْتَ فِي

وَجْهٍ وَ ضَحِكْت مَعَهُ فِي مَرْضَاهِ اللَّهُ [فقه الرضا (عليه السلام) ، ص ٣٩٧] .

٧- خنده به خاطر رسیدن به درجات معنوی : شوخی اصحاب امام حسین (علیه السلام) در شب شهادت.

٢. خنده ناپسند

١-مقدار خنده :

قال الصادق (عليه السلام) : القهقهه من الشيطان [ميزان الحكمة ، ج ، ص] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : خَيْرُ الضَّحِكِ التَّبَسُّمُ [غررالحكم ، ص ٢٢٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : كَثْرَةُ الضَّحِكِ تُوْحِشُ الْجَلِيسَ وَ تَشِينُ الرَّئِيسَ [غررالحكم ، ص ٢٢٢] .

٢-جبران قهقهه : قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : إِذَا قَهَقَهْتَ فَقُلْ حِينَ تَفْرُغُ اللَّهُمَّ لَا تَمُقُّتَنِي [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٦٤] .

٣-خنده بی جا : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : كَفَى بِالْمَرْءِ جَهْلًا أَنْ يَضْحَكَ مِنْ غَيْرِ عَجَبٍ [غررالحكم ، ص ٢٢٢] .

٤-خنده سوزنده : خنده تحقیر آمیز.

٥-خنده زیاد : قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : كَمْ مِمَّنْ كَثُرَ ضَحِكُهُ لِأَغْيَا يَكْتُرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِكَاوِهِ [وسائل الشيعة ، ج ١٢ ، ص ١١٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كَثْرَةُ الضَّحِكِ يَمْحُو الْإِيمَانَ مَحْوًا [أمالي صدوق ، ص ٢٧٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ الضَّحِكَ يَمِيتُ الْقَلْبَ [وسائل الشيعة ، ج ٧ ، ص ٧٦] .

٦-جوک گوئی حرفه ای :

قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَبْغِضُ الضَّحَّاكَ مِنْ غَيْرِ عَجَبٍ [تحف العقول ، ص ٣٩٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي وَصِيَّتِهِ لِلْحَسَنِ (عليه السلام) : "إِيَّاكَ أَنْ تَذْكَرَ مِنَ الْكَلَامِ مَا كَانَ مُضْحِكًا وَإِنْ حَكَيْتَ ذَلِكَ مِنْ غَيْرِكَ" [أعلام الدين ، ص ٢٨٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا أَبَا ذَرٍّ! وَيْلٌ

لَلَّذِي يَحْدُثُ فَيَكْذِبُ لِيُضْحِكَ بِهِ الْقَوْمَ وَيَلُّ لَهُ وَيَلُّ لَهُ وَيَلُّ لَهُ [أمالی طوسی ، ص ۵۳۷] .

۷- خنده در تشییع جنازه :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ضَحِكَ عَلَى جِنَازِهِ أَهَانَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رُءُوسِ الْأَشْهَادِ وَلَا يَسْتَجَابُ دُعَاؤُهُ [إرشاد القلوب ، ج ۱ ، ص ۱۷۵] .

۸- خنده ، تأیید مکتب غلط نشود : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : مَنْ ضَحِكَ فِي وَجْهِ عَيْدٍ لَنَا مِنَ النَّوَاصِبِ وَالْمُعْتَرِلَةِ وَالْخَارِجِيَةِ وَالْقَدْرِيَةِ وَمُخَالَفِ مَذَهَبِ الْإِمَامِيَةِ وَمَنْ سِوَاهُمْ لَمَّا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ طَاعَةً أَرْبَعِينَ سَنَةً [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۳۲۲] .

۹- خنده در مسجد : قَالَ أَبُو بَصِيرٍ : قَالَ لِي مَوْلَايَ أَبُو جَعْفَرٍ (عليه السلام) : "إِذَا رَجَعْتَ إِلَى الْكُوفَةِ يَوْلَعُ لَكَ وَلَعْدٌ وَتَسْمِيَةٌ عَيْسِيٌّ وَيَوْلَعُ لَكَ وَلَدٌ وَتَسْمِيَةٌ مُحَمَّدًا وَهُمَا مِنْ شَيْعَتِنَا وَاسْمُهُمَا فِي صِيحِفَتِنَا وَمَا يَوْلَدُونَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ " قَالَ فَقُلْتُ : "وَشَيْعَتُكُمْ مَعَكُمْ " قَالَ : "نَعَمْ إِذَا خَافُوا اللَّهَ وَاتَّقَوْهُ " قَالَ وَرَوَى أَنَّهُ (ع) دَخَلَ الْمَسْجِدَ يَوْمًا فَرَأَى شَابًا يَضْحَكُ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ لَهُ : "تَضْحَكُ فِي الْمَسْجِدِ وَأَنْتَ بَعِيدٌ ثَلَاثَةً مِنْ أَهْلِ الْقُبُورِ فَمَاتَ الرَّجُلُ فِي أَوَّلِ الْيَوْمِ الثَّلَاثِ وَدُفِنَ فِي آخِرِهِ " [بحار الأنوار ، ج ۴۶ ، ص ۲۷۴] .

۱۰- خنده غفلت : قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : عَجِبْتُ مِنْ عَبْدٍ لَا يَدْرِي أَنِّي رَاضٍ عَنْهُ أَمْ سَاخِطٌ عَلَيْهِ وَهُوَ يَضْحَكُ [إرشاد القلوب ، ج ۱ ، ص ۲۰۰] .

فَلَمَّا جَاءَهُمْ بَايَاتِنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ [زخرف/ ۴۷] .

امام سجاد (عليه السلام) به کسی که با بطالی مردم را می خنداند

فرمود: إِنَّ لِلَّهِ يَوْمًا يُخَسِّرُ فِيهِ الْمُبْطِلُونَ [أمالی صدوق، ص ۲۲۰].

۱۱- خنده نیش دار:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ الْحَسَنِ (عليه السلام): "الْمِرَاحُ يورثُ الضَّعَائِنَ" [تحف العقول، ص ۸۵].

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): الْمِرَاحُ السَّبَابُ الْأَضْعَرُّ [كافی، ج ۲، ص ۶۶۵].

۱۲- خنده به خاطر فرار از مسئولیت و قانون شکنی: فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ [توبه/۸۱]. تا آیه نازل شد.

فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَ لْيَبْكُوا كَثِيرًا [توبه/۸۲].

برای استعدادهای به هدر رفته، رشدهای از دست داده، برای تاریکی و عقاب قیامت

۲. خنده در قیامت

إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامِرُونَ وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَؤُلَاءِ لَضَالُّونَ وَمَا أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ [مطففين/۳۴-۲۹].

سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَضْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ [شعراء/۱۳۶].

سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَمْ جَزَعْنَا أَمْ صَبَرْنَا [ابراهيم/۲۱].

وَجُودٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ [عبس/۳۹-۳۸].

۱- قال النبي (ص): اكثر الناس امانا يوم القيامة اكثرهم كرا في الدنيا و اكثر الناس ضحكا في الاخره اكثرهم بكاء في الدنيا [محجه، ج ۱، ص ۱۵۸].

۳. تذکرات

۱- وسیله خنده:

حماقت دیگران را برای خنده خود استثمار نکنیم.

حمایت از ناقص الخلقه و عصا دادن به او، نه خندیدن بر او.

بخندیم، ولی سرمایه خنده ما گریه دیگران نباشد.

بخندیم، ولی نه با صدایی که دیگر ناله مظلوم را نشنویم.

خنده خوب است به شرط آنکه هم چون خواب آرام بخش باشد ، نه همچون قرص مخدر سست کننده باشد.

۲- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : إِنَّ الزَّاهِدِينَ فِي الدُّنْيَا تَبْكِي قُلُوبُهُمْ وَإِنْ ضَحِكُوا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۱۳] .

۱. خواب

۱. انواع خواب در روایت پیامبر (ص)

۱. رسول اکرم (ص) : ۷ نوع خواب داریم :

نوم الغفله فهو الذى فى مجلس الذكر

نوم الشقاوه وقت الصبح

نوم العقوبه وقت الصلوه

نوم اللعنه بعد صلوه الفجر

نوم الراحة عند استواء النهار

نوم الرقضه بعد العشاء

نوم الحسره ليله الجمعه [اثنى عشره ، ص ۲۴۶] .

۲. اهميت خواب در قرآن

خواب از نعمت های الهی است :

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ اللَّيْلَ لِيَسَاءَ وَ النَّوْمَ سُبَاتًا [فرقان/ ۴۷] .

وَ جَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا (قطع و باز ایستادن [نبأ/ ۹] .

وَ مِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ [روم/ ۲۳] .

بعد از پایان جنگ احد ، رمقی نمانده بود که می فرماید : ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نُعَاسًا [آل عمران/ ۱۵۴] .

۳. نکاتی در مورد خواب

۱. اگر غذا خوردن در بیداری است ، غذا رسانی در خواب است.

۲. شیرین ترین و عمیق ترین بخش خواب ، نیمه اول شب است که در روایت هم آمده است.

۳. یک سوم عمر انسان را خواب تشکیل می دهد ، و هرچه بر عمرش اضافه شود از خوابش کم می شود.

۴. در

خواب ضربان قلب ، فشار خون ، حرارت بدن ، فعالیت کلیه ها کم و همه عضلات در استراحتند. (مگر عضلات پلک چشم و عضلات مثانه و مخرج)

۵. اولین عضله ای که شل می شود عضلات گردن است که سر را تحمل نمی کند و به این طرف و آن طرف می افتد.

۶. از شش ساعت خواب کمتر ضرر دارد.

۷. غلتیدن در خواب از اسرار حکمت الهی است و گر نه خون جریان خوبی نخواهد داشت. هفتاد کیلو بر یک عضله فاجعه است ، فشار قلب است ، اگر غلتیدن نبود خستگی بعد از خواب بیش از استراحت خواب به حساب می آمد. زیر آن عضله ای که زیر بار بود خرف می شد.

۱۰. صد نفر را در یک تاریک خانه مطلق ، ولی با آب و غذا و وسایل آسایش قرار دادند و گفتند : با صبر و مقاومت تحمل کنید و نخواهید و آخرین فرصت که دیگر تاب ندارید دکمه خطر را فشار دهید. سرسخت ترین و صبورترین آنان بعد از چهار شبانه روز مقاومتش تمام و میان این صد نفر بسیاری روانی شدند. *إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا* [قصص / ۷۱] .

این ماه و ستارگان از تاریکی مطلق می کاهد. آسمان نیل گون از سیاهی مطلق می کاهد. شفق در غروب و فجر در طلوع نقش حیاتی دارند.

نوزاد بیش از نصف خوابش را خواب می بیند و افراد بالغ بیست درصد.

مقدار خواب نباید زیاد باشد :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَبْغِضُ كَثْرَةَ النَّوْمِ وَ كَثْرَةَ الْفَرَاغِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۸۴] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : قَالَ مُوسَى (ع) : أَيُّ عِبَادِكَ! أَبْغَضُ إِلَيْكَ؟ قَالَ : جِيفَةٌ بِاللَّيْلِ ،

بطل بالنهار [قصص الأنبياء راوندی، ص ۱۶۳].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إياكم و كثره النوم ، فإن كثره النوم يدع صاحبه فقيراً يوم القيامة [إختصاص ، ص ۲۱۸].

۳. نکاتی در مورد خواب

۱. خواب به سراغ ما می آید نه اینکه ما به سراغ خواب برویم و اگر اختیاری بود انسان آنرا به قدری به تاخیر می انداخت تا تمام نیروهایش تحلیل برود.

۲. اگر در خواب به کلی بی هوش می شدیم ، خطرانی ما را تهدید می کرد.

۳. اگر خواب انسان فصلی بود ، کارها مختل می شد.

۴. اگر هر چند لحظه از خواب می پریدیم ، استراحت ما شکنجه بود.

۵. اگر در خواب غلطیدن نبود ، بخشی از بدن ما خرف می شد.

۶. اگر بعضی شب و بعضی روز خوابشان می گرفت ، بیدارها مزاحم خوابها می شدند.

۴. نقل چند خواب در قرآن و روایت

خواب دیدن در قرآن :

إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا [يوسف/ ۴].

إِنِّي أَرَانِي أَعْصِرُ خَمْرًا [يوسف/ ۳۶].

إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ [يوسف/ ۴۳].

إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ [صافات/ ۱۰۲].

لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤْسَكُمْ وَ مُقَصِّرِينَ [فتح/ ۲۷].

(پیامبر (ص) قبل از حدیبیه خواب دید که وارد مسجد الحرام می شوند ، ولی چون مانع شدند و کفار مکه جلو مسلمانان را گرفتند ، منافقان نق زدند که آیه مسئله را تثبیت فرمود.)

إِذْ يَرِيكُهُمُ اللَّهُ فِي مَنَامِكَ قَلِيلًا وَلَوْ أَرَاكَهُمْ كَثِيرًا لَفَشِلْتُمْ وَ لَتَنَازَعْتُمْ فِي الْأُمْرِ [انفال/ ۴۳].

پیامبر (ص) در خواب دشمنان مسلمانان را کم دید تا در جنگ بدر مسلمانان اقدام نمایند و اگر

زیاد می دید سستی پیش می آمد.

إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰ أَنْ أَقْدِفِيهِ فِي التَّائِبَاتِ [طه/۳۹-۳۸].

فی الروایات انه كان رویا [المیزان ، ج ۱۱ ، ص ۲۹۵].

امام حسین (ع) در خواب دیدند که قَالَ الْحَسَيْنُ (ع): أتانی رسول الله (ص) بعد ما فارقتک ، فقال : یا حسین (ع)! اخرج فإن الله قد شاء أن یراک قتیلاً [اللہوف ، ص ۶۳].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): رَأَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) فِي مَنَامِهِ بَنِي أُمِّيهِ يَضِيَعُونَ عَلَيَّ مِثْرَهُ مِنْ بَعْدِهِ وَيَضِلُّونَ النَّاسَ عَنِ الصِّرَاطِ الْقَهْقَرَى ، فَأَصْبَحَ كَثِيبًا حَزِينًا [کافی ، ج ۴ ، ص ۱۵۹].

۵. دستورالعمل ها

۱. دمر خوابیدن ، فشار بر معده و قلب و بسته شدن یکی از لوله های بینی و تحریک بی مورد جنسی است و طرف راست خوابیدن ، کمکی بر قلب و در روایات سفارش شده است. به علاوه عاملی برای خوابهای پریشان است.

۲. انسان فطرتاً سحر خیز است و کودکان معمولاً سحرها بیدارند.

۳. هنوز در جهان پدیده ای برای رفع خستگی؛ از خواب بهتر پیدا نشده است ، نه ورزش ، نه دارو ، نه حمام و....

۴. برخلاف تصور گروهی که خواب زیاد را راحتی می دانند ، خواب زیاد کسل آورتر است.

۵. آمار جنایات در بین الطلوعین بسیار کم است. بهترین وقت برای فکر کردن و نوشتن و تنفس و ورزش در بین الطلوعین است.

۶. یکی از عوامل آرامش خواب شستن صورت قبل از خواب است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ تَطَهَّرَ ثُمَّ أَوَىٰ إِلَىٰ فِرَاشِهِ بَاتَ وَفِرَاشُهُ كَمَسْجِدِهِ [کافی ، ج ۳ ، ص ۴۶۸].

۷. عامل دیگر برای آرامش ،

خاموشی است که در روایات آمده است.

۸. با دست چرب و کثیف خواب ممنوع است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا بَيْتَنَ أَحَدُكُمْ وَ يَدُهُ غَمْرَةٌ فَإِنْ فَعَلَ فَأَصَابَهُ لَمَمُ الشَّيْطَانِ فَلَا يُلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳] .

۹. گرسنه خوابیدن ممنوع است و کراهت دارد.

۱۰. خوابیدن در مسجد کراهت دارد.

۱۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كَرِهَ أَنْ يَبِيتَ الرَّجُلُ فِي بَيْتٍ لَيْسَ لَهُ بَابٌ وَ لَا سِتْرٌ [قرب الإسناد ، ص ۶۸] .

۱۲. بیدار کردن شخص خواب بسیار مضر است ، به خصوص ناگهانی (مگر کسی که دمر خوابیده او را بیدار کنید تا درست بخوابد). [قصار الجمل ، نوم]

۱۳. از بستر یکباره بلند شدن برای قلب ضرر دارد ، بلکه اندکی در رختخواب بنشین و بعد بلند شو.

رسول اکرم (ص) همینکه از خواب بیدار می شد می فرمود: باسمک اللهم موت و أحیا ، و إذا استيقظ قال: الحمد لله الذي أحيانا بعد ما أماتنا و إليه النشور و بعد به سجده و شکر الله بعد قیام می فرمود. [عوالی اللئالی ، ج ۱ ، ص ۱۰۴] .

۱۴. در آزمایشاتی که در آلمان شده روی چند پرستار جوان نتیجه این شد که خواب روز گرچه در اتاق تاریک و بی سر و صدا و بهداشتی باشد هرگز دارای مزایای خواب شب نیست.

۱۵. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا مِنْ أَحَدٍ يقرأُ آخِرَ الْكُھْفِ عِنْدَ النَّوْمِ إِلَّا تَقَطَّطَ فِي السَّاعَةِ الَّتِي يَرِيدُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۵۴۰] .

۱۶. تنهائی خوابیدن مکروه است.

۱۷. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ بَاتَ عَلَى طُهْرٍ فَكَأَنَّما أَحْيَا اللَّيْلَ كُلَّهُ [أمالی]

صدوق ، ص ۳۳] .

۶. خواب در حیوانات

۱. اسب و زرافه ایستاده می خوابند.

۲. خفاش آویزان می خوابد.

۳. لک لک روی یک پا می خوابد.

۴. جوجه تیغی چهار ماه می خوابد.

۵. گوسفند پر خواب است.

۶. گاو کم خواب است.

۷. خرس زمستان می خوابد.

۸. خزندگان هنگام سیر شدن می خوابند.

۹. زنبور عسل هماهنگ با باز شدن گل بیدار می شود.

۱۰. پرندگان هنگام تاریک شدن هوا می خوابند.

۱۱. ماهی ها در خواب مضطربند.

۱۲. حیوانات بچه دار یا بیدارند یا قبل از حادثه تلخ بیدار می شوند.

۱۳. خواب مادر کنار کودک نشانه پیوند معنوی است ، زیرا زود بیدار می شود.

۷. ترجمه ابن سیرین بزرگترین معبر خواب

۱. ابوبکر محمد بن سیرین البصری از تابعین و فقهای بصره در قرن اول هجری بود. می گویند جوان زیبایی بود و به شغل بزازی می پرداخت. از قضا زنی بر او عاشق شد و به بهانه خریدن جنس او را به خانه خود دعوت کرد. تا از او کام بگیرد. ولی ابن سیرین نپذیرفت و هر چه برای آن زن از مضرات زنا گفت ، فایده نکرد. تا سرانجام ابن سیرین به بهانه قضای حاجت بیرون رفت و خود را به نجاسات آلوده کرد و همین که آن زن او را به این وضع دید از او متنفر شد و او را از خانه خود بیرون کرد. خداوند به پاداش این عمل ، علم تعبیر خواب را به او عنایت کرد و در این رابطه حکایت عجیب ذیل را از وی نقل کرده اند :

گفته اند زنی پیش ابن سیرین آمد و گفت : در خواب دیده ام که تخم مرغ زیر چوب می گذارم جوجه می شود. ابن سیرین
گفت : وای بر تو از

خدا بترس و توبه کن. گفت: مگر من چه کرده ام. گفت: تو زنان نامحرم را برای مردان می بری که زنا کنند، به ابن سیرین گفتند: تو این تعبیر را از کجا آوردی؟ گفت: من از این آیه قرآن استفاده کرده ام که درباره زنان می فرماید: كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ [صافات/ ۴۹]. و درباره منافقین می گوید: كَأَنَّهُمْ خُشْبٌ مِّنْ دَرَّةٍ [منافقون/ ۴]. پس تخم مرغ زنانند و چوب سمبل منافقان است و جوجه ها بچه های حرام زاده اند. [آخرین گفتارهای ، ص ۲۳۸ تا ۲۴۰].

۱. خوارج

۱. سیمای خوارج

۱. نادانی و جهالت

منبع: [جاذبه و دافعه ، آقای مطهری. سی دی]؟؟

۱- جهالت و نادانی همراه با عبادت. ۲- شجاع بودند اما جاهل.

- مجاهدان زمان پیامبر به تعبیر امیرالمؤمنین (ع) حَمَلُوا بَصَائِرَهُمْ عَلَىٰ أَسْيَافِهِمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۵۰].

بودند.

اما خوارج به عکس شمشیرها بر عقل آنها غالب بود ، جاهل و احمق بودند لذا امیرالمؤمنین (ع) خوارج را چنین توصیف می کند.

-جَفَاءَ طَعَامٍ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۳۸].

(مردمی خشن و فاقد احساسات و عواطف)

-وَعَبِيدٌ أَقْرَامٌ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۳۸].

(پست و برده صفت)

-جُمِعُوا مِنْ كُلِّ أَوْبٍ وَتُلْقُوا مِنْ كُلِّ شَوْبٍ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۳۸].

(اوباش که از هر گوشه یا جمع شده اند)

-مِمَّنْ يُبْغِي أَنْ يَفْقَهُ وَيُؤَدِّبَ وَيَعْلَمَ وَيَدْرَبَ وَيُوَلِّي عَلَيْهِ وَيُوَحِّدَ عَلَىٰ يَدَيْهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۳۸].

(اینها باید ابتدا تعلیمات اسلامی ببینند ، ادب و فرهنگ اسلامی بیاموزند.)

- اینها والی و قیم می خواهند نه آن که آزاد

و رها باشند) [خطبه ۲۳۸].

به خاطر همین ویژگیها در مدت زمان کوتاهی سریع رشد کردند و این یک بیماری ساری شد که حضرت فرمود: تا ریشه کن نشود خطرش باقی است.

۲. مقدس مآبی

۱- ظاهر مذهبی و مقدس

ابن عباس می گوید: پیشانیهای خوارج پینه بسته و دستها از بس سجده رفته چون پای شتر و پیراهنهای پاره.

۲- آنها به اسرار، نقاط ضعف و قوت، نقش شخصیتها در پیشبرد نهضت، برنامه های دراز مدت و کوتاه مدت آگاه بودند.

۳. افراط در عقیده

- تعصب و پافشاری تا پای جان: شعارهای تند اسلامی.

ابن ابی الحدید اخبار خوارج را نقل می کند: [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۴، ص ۱۳۲ تا ۲۷۸].

خوارج به معنای شورشیان. شروع این شورش در اواخر جنگ صفین شد که قرآن را سر نیزه کردند. و دارای عقیده تند بودند ولی هیچ وقت حکومتی تشکیل ندادند.

۴. شقاوت

عروه بن اذنیه اولین کسی بود که در نهروان شمشیر زد، از سران خوارج بود. زیاد بن ابیه نظرش را در مورد ابوبکر و عمر و عثمان و علی پرسید. درباره ۲ نفر اول نیکو گفت. و درباره ۲ نفر دوم گفت نیمی از عمرشان مؤمن و نیم دیگر کافر بوده اند. درباره معاویه هم بسیار ناسزا گفت. درباره زیاد هم با صراحت گفت تو اولت زنا و آخرت وابستگی به ابوسفیان و در میان معصیت کار. زیاد هم دستور داد گردنش را زدند. سپس از غلامش پرسد: کارهای او را برای من گزارش کن. گفت: مفصل بگویم یا مختصر. زیاد گفت: مختصر. جواب داد؛ هیچ روزی برایش طعام

نیاوردم و هیچ شبی برایش رختخواب نیانداختم؛ یعنی همیشه روزه دار و شب زنده دار بود. [مسلم بن عقیل، ۱۶۵].

۵. در بیان حضرت امیر (ع)

۱- باطل خود را در شعار زیبا مطرح می کردند. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كَلِمَةُ حَقٍّ يَرَادُ بِهَا "بَاطِلٌ نَعَمَ إِنَّهُ لَا حُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ [نهج البلاغه، خطبه ۴۰].

۲- بی دلیل. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): عَلَى غَيْرِ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَ لَا سُلْطَانٍ مُبِينٍ مَعَكُمْ [نهج البلاغه، خطبه ۳۶].

۳- دنیا شما را به دره گمراهی پرتاب کرده. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): قَدْ طَوَّحَتْ بِكُمْ الدَّارُ [نهج البلاغه، خطبه ۳۶].

۴- شما سبک مغز هستید. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَنْتُمْ مَعَاشِرُ أَحِقْفَاءِ الْهَامِ سُفَهَاءِ الْأَحْلَامِ [نهج البلاغه، خطبه ۳۶].

۵- بعد از هلاک خوارج در نهرانلما قتل خوارج فقیل له یا امیر المومنین هلك القوم بأجمعهم قال امیر المومنین (ع) کلاً و الله إنهم نطف في أصيالب الرجال و قوارات النساء کلاً ما نرجم منهم قرن قطع حتی يكون آخرهم لوصاً سلبین (دزدان - غارتگر) [نهج البلاغه، خطبه ۶۰].

۶- انقلابی افراطی: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): سَيُؤْفِكُمْ عَلَى عَوَاتِقِكُمْ (دوش) تَصْعُونَهَا مَوَاضِعَ الْبُرْءِ وَ الشُّقْمِ وَ تَخْلِطُونَ مَنْ أَدْنَبَ بِمَنْ لَمْ يَدْنَبْ وَ قَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) رَجَمَ الزَّانِيَ الْمُحْضَنَ ثُمَّ صَلَّى عَلَيْهِ ثُمَّ وَرَّثَهُ أَهْلُهُ [نهج البلاغه، خطبه ۱۲۷].

سپس می فرماید: پیابر زانی را رجم می کرد ولی بر او نماز می خواند و اموالش را میان فرزندانش تقسیم می کرد.

۲. افکار خوارج

۱. عقاید باطل

منبع

: [جاذبه و دافعه ، آقای مطهری] .

- آنها نه تنها علی را کافر بلکه هر کس که علی را کافر نداند ، کافر می دانستند! - آنها نه مثل شیعه خلافت را الهی و نه مثل اهل سنت خلافت را در قریش می دانستند ، آنها ابتدا می گفتند حاکم نمی خواهیم سپس از این نظر عدول کرده و با عبدالله بن وهب راسبی بیعت کردند. [خلاصه از خطبه ۴۰ و شرح ابن ابی الحدید ت. ج ۲. ص ۳۰۸ ، کامل بن اثیر ، ج ۲ ، ص ۳۳۶]

۲. اعتراضات واهی

۱- حاکمیت خدا نه انسان (لَا حُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ) : خوارج امرحکیت را مخالف نص قرآن قلمداد نموده و در شعار خود می گفتند : الحکم لله لا- لک یا علی و لا لأصحابک (سخن ابن ملجم به هنگام ضربت زدن حضرت علی (ع)) [کشف الغمه ، ج ۱ ، ص ۴۳۰] .

شعار اقتباس از آیات ۴۰ و ۶۷ سوره یوسف. ۵۷ و ۶۲ سوره انعام و ۱۲ سوره غافر است :

إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ [یوسف / ۴۰] .

إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ [یوسف / ۶۷] .

إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ [انعام / ۵۷] .

أَلَا لَهُ الْحُكْمُ [انعام / ۶۲] .

فَالْحُكْمُ لِلَّهِ [غافر / ۱۲] .

و مفاد آن حاکمیت و فرمانروایی را به عنوان یک حق اصیل از آن خدا می داند. و می گوید هیچ انسانی چنین حقی بر انسان دیگر ندارد ، درحالی که انحصار حق حاکمیت به خدا مانع از آن نیست که گروهی با ضوابطی خاص (که اهم آن اذن خداست) در جهان حکومت کرده و تجلی گاه حق حاکمیت خداوند کردند.

امیر مؤمنان علی

(ع) در پاسخ این شعار فرمود: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كَلِمَةُ حَقٍّ يَرَادُ بِهَا "بَاطِلٌ نَعْمَ إِنَّهُ لَا حُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ وَ لَكِنَّ هَوْلَاءِ يَقُولُونَ لَا إِمْرَةَ إِلَّا لِلَّهِ وَ إِنَّهُ لَا بُدَّ لِلنَّاسِ مِنْ أَمِيرٍ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ يَعْمَلُ فِي إِمْرَتِهِ الْمُؤْمِنُ وَ يَسْتَمْتِعُ فِيهَا الْكَافِرُ" [نهج البلاغه ، خطبه ۴۰] .

اگر به راستی نفی تأسیس حکومت هدف نهائی است ، حکومت پیامبر (ص) و شیخین را چگونه می توان توجیه نموده؟

خواجه خود در عقیده و عمل در کشمکش بودند. از طرفی بر اثر کج فهمی اقامه هر نوع حکومتی را مخالف نص صریح قرآن دانسته و از سوی دیگر در آغاز حرکت امیری برای خود انتخاب می نمایند.

طبری می گوید: در ماه شوال سال ۳۷ هجری عده ای از خوارج در منزل عبدالله بن وهب گرد آمده و حمزه بن سنان در پایان صحبت خود گفت: فولوا امرکم رجلا فانه لا بد لكم من عماد و سناد و رایه تخفون بها و ترجعون اليها [تاریخ طبری ، ج ۴ ، ص ۵۵] .

۱- حاکمیت افراد بر دین خدا: خوارج می گفتند چرا امیرالمؤمنین (ع) دو نفر از دو گروه مخالف را حاکم بر سرنوشت مسلمانان قرارداد تا با عقول ناقص خود بر رای رهبر شناخته شده مسلمین حاکم شوند و می گفتند: حکم الرجال فی دین الله [المناقب ، ج ۱ ، ص ۲۶۸] .

اشکال حاکی از عدم آگاهی خوارج از شرایط پذیرش حکمیت و داوری حکمین است و فکر می کردند ، امیرالمؤمنین (ع) دست حکمین را درباره سرنوشت مسلمانان باز گذاشته است تا هر نوع بخواهند تصمیم بگیرند. امیرالمؤمنین (ع) در پاسخ این

اعتراض فرمود: **إِنَّا لَمْ نُحْكَمْ الرِّجَالَ وَ إِنَّمَا حَكَمْنَا الْقُرْآنَ هَذَا الْقُرْآنُ إِنَّمَا هُوَ خَطٌّ مَسْطُورٌ بَيْنَ الدَّفْتَيْنِ لَا يَنْطِقُ بِلِسَانٍ وَلَا يُدَّ لَهُ مِنْ تَرْجُمَانٍ وَ إِنَّمَا يَنْطِقُ عَنْهُ الرِّجَالُ وَ لَمَّا دَعَانَا الْقَوْمُ إِلَى أَنْ نُحْكَمَ بَيْنَنَا الْقُرْآنَ لَمْ نَكُنِ الْفَرِيقَ الْمُتَوَلَّى عَنْ كِتَابِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ "فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ الرَّسُولِ" (نساء/۵۹) فَرَدُّهُ إِلَى اللَّهِ أَنْ نُحْكَمَ بِكِتَابِهِ وَ رَدُّهُ إِلَى الرَّسُولِ أَنْ نَأْخُذَ بِسُنَّتِهِ فَإِذَا حُكِمَ بِالصِّدْقِ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَحُجِّنُ أَحَقُّ النَّاسِ بِهِ وَ إِنْ حُكِمَ بِسُنَّتِهِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَحُجِّنُ أَحَقُّ النَّاسِ وَ أَوْلَاهُمْ بِهَا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۲۵] .**

۳- چرا برای حکمیت مدت گذاشته شد؟

می گفتند چرا قرار شد دو داور در نقطه ای (دومه الجندل) تا پایان ماه رمضان نظر خود را درباره اختلاف دو گروه صادر کنند و چرا این کار در همان صحرای صفین در روز به نوزه کردن قرآنها انجام نشد؟

پاسخ : ۱- این قضاوت کار آسانی نبود که ظرف یک یا دو روز انجام گیرد. ۲- هرچه در این امر صبر و حوصله اعمال می شد امکان بیداری جهال بیشتر می شد. امام در پاسخ این اعتراض فرمود: **فَإِنَّمَا فَعَلْتُ ذَلِكَ لِيَتَّبِعِينَ الْجَاهِلُ وَ يَتَّبِعَتِ الْعَالِمُ وَ لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَصْلِحَ فِي هَذِهِ الْهُدُنِهِ أَمْرَ هَذِهِ الْأُمَّةِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۲۵] .**

۳. اعمال خوارج

وقتی به یک مسلمان و یک مسیحی برخوردند مسلمان را کشتند و مسیحی را با احترام رها کردند به عنوان اینکه در ذمه اسلام است.

خوکی که در اطرافشان بود بخاطر آنکه فساد در زمین نشود

نمی کشند و از خوردن خرماي خشکیده ای که در روی زمین افتاده خودداری می کنند اما عبد الله بن خباب را به جرم طرفداری از امیرالمؤمنین (ع) همانند گوسفندی در کنار جوی آب سر می برند. همسر باردارش را می کشند و فرزندش را از شکم بیرون آورده و ذبح می کنند امیرالمؤمنین (ع) با دیدن این جریان بسیار خشمگین می شود اما باز جنگ را شروع نمی کند.

× برای خنثی کردن خطبه های امیرالمؤمنین (ع) کارهای تبلیغاتی می کنند. عبد الله بن رهب سخنانیهای داغ می کند و درباره امر به معروف و نهی از منکر سخن می گوید. ابوموسی اشعری جریان را تقویت می کند و از فرمان امیرالمؤمنین (ع) سرپیچی می کند ، وقتی که عامل حضرت بود.

خوارج گماشته امیرالمؤمنین (ع) را تعقیب کردند تا لب نهر آبی او را گرفتند. گفتند : کیستی؟ گفت : عبدالله پسر خباب صحابی رسول خدا (ص) سرش را از تن جدا کردند سپس به سراغ همسرش رفتند حامله بود شکمش را شکافتند سر کودک را از تن جدا کردند و بعد سر مادر را نیز بردند.

مسلم جنّبی می گوید : همینکه گروهی از نیروهای سپاه علی که من هم در بین آنان بودم به خوارج رسیدیم. ما را تیر باران کردند. برای امیرالمؤمنین (ع) پیام فرستادند و بعد از دفعه سوم فرمان حمله دادند. [مسلم بن عقیل ، ۱۶۲] .

۴. دسته هاو شاخه ها

دسته های بزرگ خوارج شش تاست.

۱- فرقه نافع بن ازرق که بزرگترین فرقه است در اهواز ، فارس ، کرمان هستند. ۲- فرقه نجدات که رئیس آنها نجده بن عامر حنفی بود ۳- فرقه بیهیه رئیس آنها ابی بیهس در حجاز بود و در زمان ولید کشته شد. ۴- فرقه عجارده

رئیس اینها عبدالکریم بن عجرد

۵- فرقه اباضیه که رئیس آنها عبد الله بن اباض در عمان و مسقط مستقر هستند. ۶- فرقه ثعالبه که رئیس آنها ثعلبه بن عامر که خرافات زیادی در بین آنهاست.

ذوالخویصره یا ذوالثدیه

بیشتر مورخین ذوالخویصره را همان ذوالثدیه می دانند که نام اصلی او حرقوق بن زهیر از قبیله بنی تمیم است [الکامل مبرد، ج ۳، ص ۱۰۰۷ و الکشاف، ج ۲، ص ۲۸۱ و تنقیح المقال، ج ۳، ص ۶۳].

اما برخی مانند شهرستانی در جلد دوم ملل و نحل صفحه ۱۱۶ و دکتر نایف محمود در صفحه ۱۷ کتاب الخوارج فی العصر الاموی ذوالخویصره را غیر از حرقوق بن زهیر می دانند.

۵. سیر حرکت

۱. پیدایش

۱. آغاز حرکت

۲- امیرالمؤمنین (ع) را تحت فشار می گذارند که در حساسترین شرائط اعلام آتش بس کند.

۳- اول ماجرای حکمیت را بر امیرالمؤمنین (ع) تحمیل می کنند و بعد خود حکم را.

۴- در قضیه حکمیت شکست می خورند امیرالمؤمنین (ع) را مقصر اصلی می دانند در راه بازگشت به کوفه با زخم زبانهای مردم صورت حق به جانبی گرفتند و از امیرالمؤمنین (ع) جدا شدند.

۵- از امیرالمؤمنین (ع) می خواهند که توبه کنند. امیرالمؤمنین (ع) می فرمایند: توبه خوب است **أَسْتَأْذِنُكَ تَغْفِرُ اللَّهُ رَبِّي** می گویند: نه به خصوص در رابطه با حکمیت توبه کن و گرنه کافری!

۶- کسانی که تا دیروز سرباز امیرالمؤمنین (ع) بودند با کمال پروئی خود را در جبهه حق و امیرالمؤمنین (ع) را کافر و محارب اعلام کردند و به همین خاطر در نماز جماعت شرکت نمی کردند اما برای آزار رساندن به امیرالمؤمنین (ع) به مسجد می رفتند.

۷- افرادی مثل اشعث که امیرالمؤمنین (ع) درباره اش فرمودند: منافق بن کافر دست به شایعه

سازی زدند و وقتی امیرالمؤمنین (ع) انکار می کرد آنها در عقیده افراطی خود محکمتر می شدند.

۸- وقتی به یک مسلمان و یک مسیحی برخوردند مسلمان را کشتند و مسیحی را با احترام رها کردند به عنوان اینکه در ذمه اسلام است.

۱۳- از ۱۲ هزار لشگر خوارج ۴ هزار نفر در جنگ شرکت می کنند و ۸ هزار نفر به واسطه نصایح امیرالمؤمنین (ع) پشیمان می شوند و مورد عفو قرار می گیرند.

[از جاذبه و دافعه] .

خوارج یعنی شورشیان از خوارج به معنی سرکشی و طغیان.

- اواخر جنگ صفین و در آستانه سقوط معاویه ، با مشورت عمروعاص قرآنها بر سر نیزه شد.

- هر قدر امیرالمؤمنین (ع) فریاد زد این توطئه است سودی نبخشید.

- عده ای گفتند جنگ با قرآن ، منکر و ما با اهل آن می جنگیم.

- دور امیرالمؤمنین (ع) را گرفتند که دستور دهد مالک جنگ را متوقف کند.

- مالک پیام داد اگر ساعتی صبر کنید جنگ به نفع شما تمام است که امیرالمؤمنین (ع) فرمودند اگر می خواهی علی زنده بماند فوراً برگرد.

بنابر حکمیت شد ، لشگر معاویه عمروعاص را حکم قرار دادند.

- پیشنهاد امیرالمؤمنین (ع) ابن عباس یا مالک اشتر بود ولی مردم احمق ابوموسی اشعری که بی تدبیر بود و با امیرالمؤمنین (ع) میانه خوبی نداشت را پیشنهاد کردند.

۲. علل پیدایش

۱- مسلمین منهای رهبر معصوم : انحراف در عمل.

۲- قرآن منهای مفسر و مبین : انحراف در بینش و علم.

۳- جهالت در علم و عمل اصلی ترین ریشه پیدایش و رشد خوارج است. برداشتهای لفظی از قرآن و شعارهای تند نتیجه قرآن منهای عترت است.

۵- منحرف شدن مهره های درشت و شخصیت‌های تاریخ مثل طلحه و زبیر و عایشه در ریشه

اینها بسیار اثر داشت به طوری که به امیرالمؤمنین (ع) می گفتند: ایمن کن ان یجتمع زبیر و طلحه و عایشه علی باطل؟ (مثل بنی صدر. تهرانی ، ...). امیرالمؤمنین (ع) در جواب فرمود: اعرف الحق تعرف اهله و اعرف الباطل تعرف اهله [سی دی]؟؟

۶- حضور بعضی از عالمان لابالی: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): قَصَمَ ظَهْرِي عَالَمَ مَتَهْتِكٍ وَ جَاهِلَ مَتَنَسِكٍ فَالْجَاهِلُ يَغْشَى النَّاسَ بَتَنَسِكِهِ وَ الْعَالَمُ يَنْفَرُهُمْ بَتَهْتِكِهِ [منیه المرید ، ص ۱۸۱].

۷- نداشتن تفقه در دین و سطحی نگری: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا خَيْرَ فِي عِبَادِهِ لَيْسَ فِيهَا تَفَقُّهُ [معانی الأخبار ، ص ۲۲۶].

- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْمَتَعْبِدُ عَلِيٌّ غَيْرُ فَهْمٍ كَحِمَارِ الطَّاحُونِ يَدُورُ وَ لَا يَبْرَحُ [اختصاص مفید ، ص ۲۴۵].

- سَمِعَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) رَجُلًا مِنَ الْحَزْوَرِيِّهِ يَتَهَجَّدُ وَ يَقْرَأُ فَقَالَ نَوْمٌ عَلَيَّ يَقِينٌ خَيْرٌ مِنْ صَلَاةٍ فِي شَكٍّ [نهج البلاغه ، حکمت ۹۷].

۸- گول ظاهر را خوردن ماجرای سامری.

۹- به خاطر عبادات و ظاهر اسلامی خود را حق به جانب دید.

- عن إمام بن ربيع قال: "قام ابن الكواء إلى أمير المؤمنين (ع) فقال أخبرني عن قول الله "قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا الَّذِينَ ضَلَّ سَبِيلَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ هُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِبُونَ صُنْعًا" (كهف ۱۰۴- ۱۰۳) قال أولئك أهل الكتاب كفروا بربهم و ابتدعوا في دينهم فحبط أعمالهم و ما أهل النهر منهم ببعيد" [تفسير عياشي ، ج ۲ ، ص ۳۵۲].

امیرالمؤمنین (ع) فرمودند این آیه در مورد خوارج است.

مقدس به خاطر ظاهر مذهبی اش مردم را

جذب می کند و وقتی مردم دور او را گرفتند فکر می کند راستی کسی است و این آغاز انحراف است.

۲. حکمیت

منبع: [جاذبه دافعه، مرتضی مطهری].

عمرو عاص و ابوموسی ماهها مشورت کردند. عمرو عاص به ابوموسی گفت: نه علی، نه معاویه، شخص ثالثی و آنهم عبدالله بن عمر که داماد توست.

- ابوموسی در حضور مردم امیرالمؤمنین (ع) را از خلافت عزل کرد و گفت همانطور که انگشتر از انگشت خارج می کنم علی را از خلافت عزل کردم. سپس عمرو عاص بر منبر گفت من معاویه را به خلافت نصب کردم چنانکه انگشتر را به دست کردم.

- مجلس به هم ریخت و مردم با تازیانه به ابوموسی حمله کردند و او به مکه فرار کرد. و عمرو عاص به شام رفت.

- خوارج که به وجود آورنده این حکمیت بودند پی به اشتباه خود بردند و گفتند حاکم خداست ما چرا دیگران را حکم قرار دادیم.

- به امیرالمؤمنین (ع) گفتند: توبه کن!

- امیرالمؤمنین (ع) فرمودند: استغفار در هر حال خوب است اما من گناهی نکردم.

- خوارج کم کم به این نتیجه رسیدند که عثمان و علی و معاویه همه گنهکارند و باید با همه جنگید.

- خوارج نه بصیرت دینی داشتند نه بصیرت عملی.

بعد حزب خوارج و فکرشان به قدری تند بود که نام خود را شراه نهادند یعنی خود را به خدا فروخته، دیوانه وار خود را به صدد برهم زدن پایتخت کوفه و حکومت علی برآمدند. [مسلم بن عقیل، ص ۱۵۱].

بعد از جنگ صفین امام در کوفه منتظر می زیست تا مدت قرار داد بگذرد در این هنگام طائفه ای کم

کم با امام سرسنگین شدند و این طائفه از خواص اصحاب بودند ، عباد و نساک بودند.

این که چهار هزار نفر بودند علم مخالفت را بر افراشتند و با شعاراً حُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ شَهْر خارج شدند و حدود هشت هزار نفر به آنان پیوستند و در منطقه حروراء مستقر شدند و عبدالله بن کَوّا را به عنوان امیر خود قرار دادند. امام (ع) عبد اله بن عباس را به نمایندگی خود نزد آنان فرستاد تا گفتگو کند نپذیرفتند و گفتند خود علی باید بیاید. امیرالمؤمنین (ع) همراه با گروهی به میان آنان رفت. امام و یارانش یک طرف ، ابن کوا و یارانش طرف مقابل. امیرالمؤمنین (ع) فرمودند : ای ابن کَوّا سخن بسیار است بیا دو به دو با هم گفتگو کنیم. او گفت : در امانم ، امام (ع) فرمود : بله. ابن کَوّا همراه با ده نفر خدمت امام آمد. امام از اول قضیه جنگ صفین را توضیح داد. تا به آخر...

در پایان ابن کَوّا گفت : شما صدق فرمودی. اینک چرا بر نمی گردی جنگ را ادامه دهی؟ فرمود : منتظر مدت سر برسد و پس از اتمام مدت مصمم به جنگیدن هستم. در اینجا ابن کَوّا و ده نفر همراهش برگشتند و جزء یاران حضرت شدند و از دین خوارج توبه کردند. خوارج بعد از این قصه ۲ نفر دیگر را امیر خود قرار دادند و در منطقه نهروان مستقر شدند. مجدداً امیرالمؤمنین (ع) به سراغ آنان رفت و فرمود : چه دلتنگی از علی دارید. ۱۵ اعتراض داشتند مطرح کردند و امیرالمؤمنین (ع) به تک تک آنها پاسخ داد. بعد

فرمود: مطلب دیگری مانده؟ سکوت کردند و گروهی در حدود هشت هزار نفر صیحه زدند التوبه التوبه و به زیر بیرق ابویوب انصاری آمدند. امام مجبور شد با چهار هزار نفر باقیمانده بجنگد. جنگ به ظاهر تمام شد، ولی ریشه این حزب در اعماق خانواده ماند؛ البته در بین هشت هزار نفر هم کسانی بودند که از ترس جانشان توبه کرده بودند.

در نهج البلاغه آمده، بعد از جنگ، بعضی گفتند: این قوم به کل تمام شد. حضرت فرمود: هرگز؛ به خدا قسم نطفه هایی هستند در پشت پدران و رحم مادران. [مسلم بن عقیل. ۱۵۶].

۳. جنگ نهروان

۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) بِقِتَالِ النَّكَثِيِّينَ طَلْحَةَ وَالزُّبَيْرِ، وَالْقَاسِطِينَ مَعَاوِيَةَ وَ أَهْلَ الشَّامِ، وَ الْمَارِقِينَ وَ هُمُ أَهْلُ النَّهْرَوَانِ، وَ لَوْ أَمَرَنِي بِقِتَالِ الرَّابِعَةِ لَقَاتَلْتَهُمْ. [أَمَالِي طُوسِي، ج ۴۴، ص ۷۲۶].

۲- در مسند احمد از قول میروق آمده: عایشه از مخدج (رئیس خوارج = ذوالنديه) از من پرسید. گفتم در نهروان به دست امیرالمؤمنین (ع) کشته شد. شاهد خواست، افرادی را نام بردم و او را قسم به پیامبر دادم تا آنچه درباره او می داند بگوید. گفت: پیامبر فرمود: إِنْهُمْ شَرُّ الْخَلْقِ وَ الْخَلِيقَةِ يَقْتُلُهُمْ خَيْرُ الْخَلْقِ وَ الْخَلِيقَةِ وَ أَقْرَبُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَ سَبِيلُهُ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲، ص ۲۶۷].

امیرالمؤمنین (ع) برای آخرین بار پیکی را برای آنان می فرستد که دست از این کارها بردارند. اما آنها سفیر حضرت را می کشند.

جنگ آغاز

شد ، ابتدا خوارج شروع به حمله می کنند. امیرالمؤمنین (ع) لشکرش را آماده می کند برای مقابله و برای تقویت سربازانش یک خبر غیبی می دهد که از آنان بیش از ۱۰ نفر نمی ماند و از شما بیش از ده نفر شهید نمی شود.

۶. برخورد های حضرت امیر (ع)

۱. نصیحت

حضرت امیر (ع) به خوارج فرمود : **الزُّمُوا السَّوَادَ الْمَاعْظَمَ فَإِنَّ يَدَ اللَّهِ مَعَ الْجَمَاعَةِ وَ إِيَّاكُمْ وَ الْفُرْقَةَ فَإِنَّ الشَّاذَّ مِنَ النَّاسِ لِلشَّيْطَانِ كَمَا أَنَّ الشَّاذَّ مِنَ الْعُغْمِ لِلذُّبِّ أَلَا مَنْ دَعَا إِلَى هَذَا الشُّعَارِ (شعار خوارج) فَاقْتُلُوهُ وَ لَوْ كَانَ تَحْتَ عِمَامَتِي هَيْدِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۲۷] .**

۲. آزادی و گفتمان

۱- نصیحت و دلسوزی در میدان صفین.

۲- آزاد گذاشتن آنها ، بحث و مناظره کردن.

۳- تحت فشار نگذاشتن ، نه زندانی ، ، نه شکنجه ای حتی حقوقشان را از بیت المال قطع نکرد.

۴- مدارا : وقتی یکی از آنها نسبت به حضرت در مسجد گفتقَاتِلُهُ اللَّهُ كَافِرًا مَا أَفْقَهُهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۲۰] .

حضرت فرمود : معترض او نشوید او به من فحش می دهد.

۵- حتی بعد از ترورهای غم انگیز یارانش سعه صدر به خرج می دهد و نصیحت می کند.

۶- به میان خوارج می رفت و مناظراتی صورت می داد و حجت را تمام می کرد و به آنان آزادی می داد تا حرفشان را بزنند و سپس با گرمی و سوز پدرانانه جواب می داد.

۷- حضرت فرمود : ما شما را از صفوف خود جدا نمی کنیم اما اگر بجنگید ما هم با شما می جنگیم.

۳- امام (ع) برای هدایت خوارج ابن عباس را برای احتجاج پیش آنها فرستاد. گفتند : چون علی حکمیت را پذیرفت کافر شده است.

پاسخ داد : در مساله صید

در حال احرام قرآن گفته کفارہ ای عادل آن بدهد کھیحکمُ به ذوا عدلٍ منکم [(مائده/۹۵)] [المناقب ، ج ۱ ، ص ۲۶۸] .

بنابراین در مساله امامت نیز حکمیت کفر به شمار نمی رود.

گفتند : حال که حکمین رای داده اند چرا نمی پذیرید؟

پاسخ داد : اگر امام راه خلاف پیش گیرد ، امت اسلامی باید به مخالفت او برخیزد. حال داور (ابوموسی) راه خلاف رفته و باید امام با او مخالفت کند. خوارج وقتی محکوم شدند گفتند : احتجاج قریش به درد خودشان می خورد بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِيْمُونَ [(زخرف/۵۸)] .

۴- حضرت علی (ع) در مناظره خود از آیه ۳۵ سوره نساء استفاده می کند که فرموده : **وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يَرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا** [(نساء/۳۵)] [المناقب ، ج ۱ ، ص ۲۶۸] .

۵- امام (ع) با خوارج چون پدری مهربان بود لذا چون دید آنان به یزید بن قیس ارحبی بیشتر توجه دارند در حروراء حاضر و در مقابل خیمه یزید دو رکعت نماز خواند و بر کمان خود تکیه زده و فرمود : **هَذَا مَقَامٌ مِنْ فُلْجٍ فِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ** [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲ ، ص ۲۷۹] .

پس آنان را نصیحت و مساله پذیرش حکمیت که با اصرار آنان بود را مطرح کرد و در مقابل اصرار آنان به توبه گفت : **أنا أستغفر الله من كل ذنب [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲ ، ص ۲۷۹] .**

و با این برخورد شش هزار نفر از خوارج

با حضرت به کوفه برگشتند.

اما اشعث بن قیس شایع نمود که امام قصد بازگشت به جنگ را دارد تا جائی که حضرت علی (ع) مجبور شد دوباره عدم عدول خود را از پیمان تحکیم یادآور شود لذا مجدداً تائین به حروراء برگشتند. [شرح ابن ابی الحدید ، ج ۲ ، ص ۲۸۰] .

منبع : [از جاذبه و دافعه ، از ابن ابی الحدید ، ج ۲ ، ص ۳۱۱] .

عدالت علی (ع) : حضرتش با خوارج در منتهی درجه آزادی و دموکراسی رفتار می کرد. آنها را زندان نکرد ، شلاق نزد ، از بیت المال محروم نکرد.

-پای خطبه حضرت در مسجد ، اغتشاش ایجاد می کردند.

- روزی شخصی وارد مسجد شد و سوالی از حضرت کرد و حضرت جواب دادند. یکی از خوارج گفت : فَاتَلَّهُ اللَّهُ كَافِرًا مَا أَفْقَهُهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۲۰] .

- مردم خواستند متعرض او شوند. حضرت فرمود : او را آزاد بگذارید.

- خوارج به مسجد می آمدند اما به علی (ع) اقتدا نمی کردند.

- ابن کوّاء یکی از خوارج به هنگام نماز جماعت علی (ع) با صدای بلند گفت : وَ لَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ [زمر-۶۵] .

که علی (ع) به خاطر و إِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَ أَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ [اعراف-۲۰۴] .

سکوت کرد و سپس به نماز ادامه داد؛ اما او همان آیه را تکرار کرد و بالاخره امیرالمؤمنین (ع) در نماز این آیه را خواند : فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَ لَا يَسْتَحْفِنُكَ الَّذِينَ لَا يوقِنُونَ [روم/۶۰] [تهذیب الأحكام

۱- خوارج به عنوان اعتراض به امیرالمؤمنین (ع) در مسجد کوفه جمع شده و در نماز جماعت شرکت نمی کردند و گاهی با شعارهای تند و زننده مخالفت خود را علنی می کردند. روزی امیرالمؤمنین (ع) مشغول نماز بود که ابن کواء (از سران خوارج) در نماز فرادای خود به عنوان اعتراض این آیه را تلاوت کرد: **وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لِيَحْبِطَنَّ عَمَلُكَ وَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ** [(زمر-۶۵) تهذیب الأحکام ، ج ۳، ص ۳۵] .

امام به حکم قرآن: **وَ إِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَ أَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ** [(اعراف/۲۰۴)]

سکوت کرد تا آیه تمام شد و سپس به نماز ادامه داد. اما ابن کواء مجدداً آیه را تلاوت کرد تا چند بار. حضرت سرانجام با آیه ای از قرآن (که به نمازش هم آسیب نرسد) فرمود: **فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَ لَا يَسْتَخَفُّكَ الَّذِينَ لَا يوقِنُونَ** [(روم/۶۰)] .

۳. عدم مداهنه و سازش

۲- روزی هنگام سخنرانی امیرالمؤمنین (ع) در مسجد کوفه عده ای از خوارج یکی یکی و سپس گروهی برخاسته و شعاراً **حُكْمٌ إِلَّا لِلَّهِ**

سر دادند. امام فرمود: **كَلِمَةٌ حَقٌّ يَرَادُ بِهَا الْبَاطِلُ**

و فرمودند: تا وقتی دست به شمشیر نبرده اید از سه حق برخوردارید.

اولا: **لَا نَمْنَعُكُمْ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ تُصَلُّوا فِيهَا**

ثانیا: **وَ لَا نَمْنَعُكُمْ الْفِيءَ مَا كَانَتْ أَيْدِيكُمْ مَعَ أَيْدِينَا**

ثالثا: **وَ لَا نَبْدُوكُمْ بِحَرْبٍ حَتَّى تَبْدُوْنَا (بِهِ)** [دعائم الإسلام ، ج ۱، ص ۳۹۳] .

- خوارج در ابتدا مشغول انتقاد و بحث آزاد ولی کم دست به شورش زدنند.

- در منزل

یکی از هم مسلکان خود جمع شدند و با خطابه او به نام نهی از منکر طغیان کردند.

- امنیت راههارا سلب و غارتگری را پیشه خود کردند.

- امام (ع) آنها را تعقیب و در کنار نهروان با آنها برخورد کرد.

- پرچم امان را به دست ابویوب انصاری داد و فرمود هر کس در سایه او قرار گیرد در امان است. از ۱۲۰۰۰ نفر ۸۰۰۰ نفر توبه کردند و باقی شکست خوردند.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَّهُ حَظَبَ بِالْكُوفَةِ فَقَامَ رَجُلٌ مِنَ الْخَوَارِجِ فَقَالَ لَا حُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ فَسَيَكْتُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) ثُمَّ قَامَ آخَرٌ وَ آخَرٌ فَلَمَّا أَكْثَرُوا قَالَ كَلِمَةٌ حَقٌّ يَرَادُ بِهَا الْبَاطِلُ لَكُمْ عِنْدَنَا ثَلَاثُ خِصَالٍ (۱) لَا تَمْنَعُكُمْ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ تُصَلُّوا فِيهَا (۲) وَ لَا تَمْنَعُكُمْ الْفِيءَ مَا كَانَتْ أَيْدِيكُمْ مَعَ أَيْدِينَا (۳) وَ لَا تَبْدُوكُمْ بِحَرْبٍ حَتَّى تَبْدَعُوا نَا (بِهِ) وَ أَشْهَدُ لَقَدْ أَخْبَرَنِي النَّبِيُّ الصَّادِقُ (ص) عَنِ الرُّوحِ الْأَمِينِ عَنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ أَنَّهُ لَا يُخْرَجُ (عَلَيْنَا) مِنْكُمْ مِنْ فَتْنَةٍ قَلَّتْ أَوْ كَثُرَتْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ حَتْفَهَا (هَلَاكًا) عَلَى أَيْدِينَا وَ إِنَّ أَفْضَلَ الْجِهَادِ جِهَادُكُمْ وَ أَفْضَلَ الْمَجَاهِدِينَ مَنْ قَتَلَكُمْ وَ أَفْضَلَ الشُّهَدَاءِ مَنْ قَتَلْتُمُوهُ فَاعْمَلُوا مَا أَنْتُمْ عَامِلُونَ فَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَحْسُرُ الْمُبْطِلُونَ وَ لِكُلِّ نَبِيٍّ مُسْتَقَرٌّ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۳۹۳] .

۴. نفرین

۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا أَبَا لَكُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۳۶] .

۲- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَصَابَكُمْ حَاصِبٌ وَ لَا بَقِيَّ مِنْكُمْ آثَرٌ [نهج البلاغه ، خطبه ۵۸] .

(گرد بادی شما را فرا گیرد و انسانی از شما نماند)

۳- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ

(ع): فَأَوْبُوا شَرَّ مَثَابٍ [نهج البلاغه ، خطبه ۵۸] .

(خدا شما را به بدترین جایگاه برگرداند.)

۴- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَمَا إِنَّكُمْ سَتَلْقَوْنَ بَعْدِي ذُلًّا شَامِلًا [نهج البلاغه ، خطبه ۵۸] .

(خداوند بعد از من شما را ذلیل خواهد کرد.)

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): بُعْدًا لَهُمْ كَمَا بَعَدَتْ تُمُودُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۸۱] .

۷. نکته ها

۱. درسها

۱- ارزشها و ملاکها را فدای ظاهر مذهبی نکنیم.

۲- به هر کس به اندازه ظرفیتش اطلاعات بدهیم که اگر دشمن شد خطرش کمتر باشد.

۳- از تعصبهای نابجا بپرهیزیم و انسانهایی انتقادپذیر و متواضع باشیم.

۴- جامعه اسلامی ایده آل جامعه ای است که اول معیارها را بشناسد و تا وقتی که افراد این ارزشها را دارند بها دهد و هرگونه سقوط کردند رها کند.

۵- رمز رستگاری مسلمین رابطه با امام معصوم است ، هم در علم ، هم در عمل و رهبری.

۶- در مطالعات خود با افراد دین شناس و فقیه در ارتباط باشیم.

۲. ولایتمداری

منبع: [الغدير ، ج ۷ ، ص ۲۱۶] .

ثبات الخليفة على المبدأ

عن أبي سعيد الخدري : ان أبا بكر جاء الى رسول الله (ص) فقال : يا رسول الله! انى مررت بوادى كذا و كذا فاذا رجل متخشع حسن الهيئه يصلى ، فقال له رسول الله (ص) اذهب اليه فاقتله. قال : فذهب اليه ابوبكر فلما رآه على تلك الحال كره ان يقتله فجاء الى رسول الله (ص) فقال آلنبى (ص) لعمر : " اذهب اليه فاقتله. قال فذهب عمر فرآه على تلك الحال التى رآه ابوبكر فكره ان يقتله فرجع فقال : يا رسول الله! انى رأيت متخشعا

فكرهت ان اقتله قال : يا على! اذهب فاقتله. فذهب على فلم يره فرجع فقال : يا رسول الله انى لم راه ، فقال النبى (ص) : ان هذا واصحابه يقرؤن القرآن لا يجاوز تراقيهم يمرقون من الدين كما يمرق السهم من الرميّه ثم لا يعودون فيه حتى يعود السهم فى فوقه فاقتلوهم هم شر البريه.

و عن انس بن مالك قال : كان فى عهد رسول الله (ص) رجل يعجبنا تعبه و اجتهاده و قد ذكرنا ذلك لرسول الله (ص) باسمه فلم يعرفه فوصفناه بصفته فلم يعرفه فينا نحن نذكره و اذ طلع الرجل قلنا : هو هذا. قال : انك لتخبرونى عن رجل ان فى وجهه لسفحه من الشيطان فاقتل حتى وقف عليهم و لم يسلم فقال له رسول الله (ص) انشدك الله هل قلت حين وفّت على المجلس : ما فى القوم احد افضل من او خير منى؟ قال : اللهم نعم. ثم دخل يصلى فقال رسول الله : من يقتل الرجل؟ فقال ابوبكر انا ، فدخل عليه فوجده يصلى فقال : سبحان الله! اقتل رجلا يصلى؟ و قد نهى رسول الله (ص) عن قتل المصلين ، فخرج. فقال رسول الله (ص) ما فعلت؟ قال : كرهت ان اقتله و هو يصلى و انت قد نهيت عن قتل المصلين. فقال : من يقتل الرجل؟ قال عمر : انا. فدخل فوجده واضعا جبهته فقال عمر ابوبكر افضل منى فخرج فقال له النبى (ص) مه؟ قال : وجدته واضعا وجهه لله فكرهت ان اقتله. فقال : من يقتل الرجل؟ فقال على : انا. فقال : انت ان ادركته. فدخل عليه فوجده قد خرج فرجع

الى رسول الله (س) قال له : مه؟ قال : وجدته قد خرج. قال لو قتل ما اختلف من امتى رجلا كان اولهم و آخرهم.

صاحب القصة هو ذوالثديه رأس الفتنه يوم النهروان قتله امير المؤمنين الامام على يوم ذالك كما فى صحيح مسلم و سنن ابى داوود ، قال الثعالبي فى ثمار القلوب " ٢٣٢ : ذو الثديه شيخ الخوارج و كبيرهم الذى علمهم الضلال ، و كان النبى (ص) امر بقله و هو فى الصلاه ، فكع عنه ابوبكر و عمر رضى الله عنهما ، فلما قصده على رضى الله عنه لم يره ، فقال له النبى (ص) : اما انك لو قتلته لكان اول فتنه و آخرها ، و لما كان يوم النهروان وجد بين القتلى فقال على رضى الله عنه : ائتونى بيده المخدجه. فاتى بها فامر بنصبها.

قال الامينى : هلم معى نسائل الرجلين ممن اخذا ان الصلاه تحقن دم صاحبها؟ هل اخذاها عن شريعه غاب الصادع بها ، فارتبكا بين قوليه؟ أليست هى الشريعه المحمديه و صاحبها هو الذى امر بقتل الرجل؟ و هو ينظر اليه من كذب ، و يعلم انه يصلى و قد اخبرته الصحابه و فيهم الرجلان بخضوعه و خشوعه فى صلاته و اعجابهم بتعبده و اجتهاده و فى المخبرين ابوبكر نفسه ، غير ان رسول الله (ص) عرف بوسع علمه النبوى ان كل ذلك عن دهاء و تصنع يريد به اغراء الدهماء للحصول على امنيته الفاسده التى لم تتمكن منها الا على عهد الخوارج فاراد (ص) قمع بكل الجرثومه الخبيثه بقتله ، و لقد اراد (ص) تعريف الناس بالرجل و اغيقافهم على ما انطوت عليه اضالعه فاستحفاه عم

دارفی خلدہ حین وقف علی القوم و فیہم النبی (ص) و اراد ان یعلموا انہ یجد نفسہ خیرا او افضل منہم و منہ (ص) .

ای کافر هذا یجب قتله لاسیما بعد قوله (ص) : ان فی وجهه لسفعه من الشیطان؟ و ای شقی هذا یقف علی المتدی و قد ضم صدره نبی العظمه و لم یسلم؟ و ای صفیق یعربق عن سوء ما هجس فی ضمیره بكل صراحه. غر محتشم عن موقفه ، و لامکثرث

،

۱. خواستگاری

۱. قداست ازدواج

اسلام ازدواج را مقدس می داند.

مسیحیت ازدواج را خلاف تقدس می داند و لذا پاپ و بزرگان باید ازدواج نکرده باشند و اجازه ازدواج در مسیحیت به خاطر جلوگیری از فساد بیشتر و به اصطلاح دفع افسد به فاسد است. قداست ازدواج عللی دارد :

۱- کم شدن گناه :

۲- کانون نسل سازی : گروهی می گویند : بچه در زایشگاه متولد ، بعد کودکستان ، دبستان ، دبیرستان ، دانشگاه ، کارمند مربی همه حکومت و به جای حقوق پدر بر فرزند حق دولت بر مردم.

۲. فلسفه ازدواج

۱. آرامش روحی

وَ مِنْ آیاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً [روم/ ۲۱] .

یکی از خصایص و نیازهای بشر انس و الفت است. تنهایی برای انسان دشوار است و نیاز به کسی دارد که امین و غمخوار و مهربان و رازدار باشد تا با او انس بگیرد.

نیاز به کسی دارد که عشقش را و مودت خالصانه اش را ، نثار او کند. بهترین فردی که می تواند این نیاز را تامین کند همسر است؛ چه زن و چه شوهر. از میان فوائد بسیار ازدواج تنها این یک مورد را نام برده معلوم می شود مهم ترین فائده است.

قَالَ الرَّضَا (ع) : مَا أَفَادَ عَبِيدٌ فَائِدَةً خَيْرًا مِنْ زَوْجِهِ صَالِحِهِ إِذَا رَأَاهَا سَيْرَتَهُ وَ إِذَا غَابَ عَنْهَا حَفِظَتْهُ فِي نَفْسِهَا وَ مَالِهِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۲۷] .

سؤال : قرآن فلسفه ازدواج را چه می داند؟

جواب : آرامش روحی

وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا [اعراف/ ١٨٩] .

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً [روم/ ٢١]

۲. حفظ دین

ابوذر غفاری از رسول خدا (ص) پرسید آیا ممکن است لذت بردن از همسر هم ثواب داشته باشد؟ حضرت فرمود: "اگر این همسر نبود به صورت غیر مشروع انجام می دادی و گناهکار بودی، پس حتما پاداش خواهی برد".

در تاریخ اسلام افرادی بوده اند که فقط به خاطر اطاعت از خدا و سنت رسول ازدواج کرده اند.

اذا تزویج العبد فقد استكمل نصف الدین فلیتق الله فی النصف الباقی. [کنزالمعال ۴۴۴۰۳/۳]

۳. پیش گیری از گناه

۱- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ تَزَوَّجَ أَحْرَزَ نِصْفَ دِينِهِ [کافی، ج ۵، ص ۳۲۸].

۲- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَلْقَى اللَّهَ طَاهِرًا مُطَهَّرًا فَلْيُقِّهِ بِزَوْجِهِ [النوادر راوندی، ص ۱۲].

۳- رسول خدا (ص) به جوانان فرمود: "با ازدواج چشم و دامن خود را از گناه پاک بدارید" [مستدرک، ج ۲، ص ۵۳۱].

۴- رسول خدا (ص) فرمود: "هر کس که در جوانی ازدواج کند صدای ناله شیطان بلند می شود که او ایلا دو ثلث دینش از دستبرد من مصون می ماند" [مستدرک، ج ۲، ص ۵۳۰].

سؤال: آیا اسلام برای پیش گیری از گناه طرحی دارد؟

جواب: آری، ازدواج.

قَالَ يَا قَوْمِ هَوَلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطَهَّرُ لَكُمْ [هود/۷۸]

۴. عمل به سنت پیامبر (ص)

النکاح سستی فمن رغب عن سنت فلیس منی. [بحار، ج ۱۰۳/۱، ص ۲۲۰]

۵. تولید مثل

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): تَنَاقَحُوا تَنَاسَلُوا أَبَاهِي بِكُمْ الْأُمَّمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [عوالی اللئالی، ج ۲، ص ۲۶۱].

در روایات انتخاب همسر به صفاتی اشاره شده

که در نسل اثر می گذارد و معلوم است که یکی از هدفهای ازدواج تولدی نسلی سالم و صالح است.

اسلام به انتخاب همسر " و داشتن فرزند " تشویق کرده است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا يَمْنَعُ الْمُؤْمِنَ أَنْ يَتَّخِذَ أَهْلًا لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَهُ نَسِيمَةً تُثَقِّلُ الْأَرْضَ بِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۳۸۲] .

رسول خدا (ص) فرمودند : "چه مانع دارد همسری انتخاب کنید شاید خداوند فرزندی به شما عطا کند که با گفتن : لا اله الا اللهزمین را سنگین کند" [وسائل ، ج ۱۴ ، ص ۳] .

۳. فواید ازدواج

۱. سلامتی

دانشمندان می گویند : ارضای صحیح و به موقع غریزه جنسی برای سلامت جسم و جان یک ضرورت است و ترک آن باعث بیماری های روانی و امراضی از قبیل ضعف اعصاب ، اضطراب ، افسردگی ، یأس ، تشنج ، تندخویی ، بد بینی ، گوشه گیری و گاهی سوء هاضمه و سردرد می شود. / انتخاب همسر ، امینی ، ص ۲۶.

۲. استقلال

دختر و پسر قبل از ازدواج جزء خانواده و تابع محسوب می شوند ، در حالی که بعد از ازدواج مستقل ، مبتکر و تصمیم گیرند و مسئولیت می پذیرند و محصول کسب و کارشان به واحد نوبنیاد خانواده تعلق می گیرد.

۳. امنیت

اگر بنیاد خانواده ها مستحکم باشد؛ به طور محسوس از فسادها ، طغیان ها ، ولگردی ها ، قتل و سرقت ها ، جنایت ها و ناامنی ها ، تجاوز به عنف ها و اعتیادها و خودکشی ها کاسته می شود. چون اکثر این افراد از کسانی هستند که از کانون گرم خانواده محرومند. [انتخاب همسر ، ص ۲۹] .

۴. توسعه روحی

انسان مجرد می گوید :

خودم ، معیل می گوید : خودم و همسر و فرزندم.

۵. تلاش

کسی که مخارجش سنگین شد مجبور به فکر کار و تلاش است.

وَ اسْتَعْمَرَ كُمْ فِيهَا [هود/۶۱].

خانه سازی

ایجاد کار

بازار رقابت

۶. آینده نگری

کسی که ازدواج کرد و فرزند داشت برای تامین زندگی نسل خود آینده نگری هم دارد.

۷. نقش ازدواج

گسترده‌گی فامیل : انسان که فامیل نسبی دارد ، فامیل سببی نیز پیدا می کند.

پر کردن اوقات فراغت :

نجات از خود بینی به دیگران

تربیت نسل

انگیزه کار و تلاش

تقویت روحیه خدمت رسانی ، عاطفه ، استقلال در زندگی ، تحمل و کظم غیظ ، صبر ، اطعام ، امر به معروف ، ایثار ، آماده باش ، آینده نگری ، زندگی اجتماعی ، صرف نظر از خواسته های خود به خاطر خواسته های دیگران.

۴. موانع ازدواج

۱. تجملات

توقعات زاید و دست و پا گیر

مراسم سنگین عقد و عروسی

مهریه های سنگین و جهاز مفصل

توقع مسکن مستقل

بیکاری و یا حقوق کم داماد

نداشتن امکانات والدین و مخارج سنگین زندگی باعث تاخیر ازدواج می شود. خانواده ها دو دسته هستند : دسته اول که واقعا فقیرند یا اصلا کار ندارند یا بیمارند یا درآمدشان از حداقل زندگی کمتر است؛ عذر اینها قبول است و به کسی که قدرت نفقه ندارد نمی شود گفت : ازدواج کن ، بلکه باید به دنبال درآمد مشروع هم باشد.

۲. فقر

و صبر کنند قرآن می فرماید : **وَلَيْسَتَعْفِيفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ** [نور/ ۳۳] .

بهتر است تا زمان مناسب اینگونه جوانان عفت و پاکدامنی خود را حفظ کنند ، البته اولیای آنها و حکومت اسلامی و افراد خیر جامعه مسئول رسیدگی به چنین جوانهایی هستند.

دسته دوم

: کسانی هستند که واقعا فقیر نیستند ، بلکه توقعات و بلند پروازی های بی جا و تجمل پرستی مانع راه شده است.

این دسته با ساده گرفتن مراسم و حذف تشریفات می توانند به این سنت نبوی عمل کنند ، به جای منزل مستقل منزل اجاره ای یا منزل پدر و مادر؛ به جای یک خانه ، یک اتاق؛ به جای فرش ، موکت؛ به جای تشریفات ، قناعت و...چطور وقتی گرسنه ایم منتظر میز و صندلی و دسر سفره رنگین نمی نشینیم.

۳. ادامه تحصیلات

راه حل این مشکل :

۱- خانواده دختر به اندازه توان کمک کند؛ فرض کند دختر در حال تحصیل و مجرد است.

۲- خانواده پسر نیز نگوید پسرمان زن گرفته به ما ربطی ندارد؛ مخارج او را تامین کند.

۳- دختر و پسر هم توقعات خود را کم کنند تا فراغت از تحصیل و پیدا شدن شغل.

۴- تا خاتمه تحصیل در خانه پدر عروس بمانند.

۵- مسئولین کشور و مراکز آموزشی با دادن تحصیلات و امور خوابگاه کمک کنند.

۷- افراد خیر که اطاق دارند موقتاً در اختیار تازه عروس و داماد قرار دهند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَفْضَلُ الشَّفَاعَاتِ أَنْ تَشْفَعَ بَيْنَ اثْنَيْنِ فِي نِكَاحٍ حَتَّى يَجْمَعَ اللَّهُ بَيْنَهُمَا [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۳۱] .

ادامه تحصیلات

دنیای امروز دنیای علم است و اغلب پسران و دختران علاقه دارند حداقل دیپلم بگیرند. اما ازدواج را با درس خواندن ناسازگار می دانند ، زیرا برای پسر : ۱- ازدواج مسئولیت آفرین است. ۲- شغل و درآمدی ندارد تا اداره کند و نان خور پدر است. ۳- فکرش آزاد است و با ازدواج فرصت را از دست می دهد.

و برای دختر : ۱

باید شوهر داری کند و فراغتی برای درس خواندن ندارد.

۲- از هم ردیف های خود عقب می افتد.

در نتیجه : تحت شدیدترین فشارهای غریزه جنسی می سوزند و می سازند ، چون ادامه تحصیلات را لازم می دانند. اما غریزه جنسی از طریق غیر مجاز خود را آشکار می کند. مفسد اخلاقی ، انحرافات جنسی ، تجاوزات نامشروع ، چشم چرانی ، و ولگردی معلول تاخیر ازدواج است.

۴. تذکراتی به جوانان مجرد :

۱. نکات اخلاقی

سؤال : اگر مشکل مالی بود چه کنیم؟ اگر همسر پیدانشد چه کنیم؟

جواب : ۱ _ توکل : **إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ** [نور/۳۲] .

۲ _ تاخیر همراه با عفت : **وَلْيَسْتَغْفِرِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا** [نور/۳۳] .

۳ _ از بیت المال : جوانی که استمناء کرده بود ، حضرت پس از تعزیر ، از بیت المال او را داماد کرد.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَتَى بَرَجُلٍ عَبَثٌ بِذَكَرِهِ فَضْرَبَ يَدَهُ حَتَّى احْمَرَّتْ ثُمَّ زَوَّجَهُ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ [کافی ، ج ۷ ، ص ۲۶۵] .

تذکراتی به جوانان مجرد :

۱. عفت خود را نگهدارید.

۲. **قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَا مِنْ عِبَادَةٍ أَفْضَلَ مِنْ عِفَّةِ بَطْنٍ وَ فَرْجٍ** [کافی ، ج ۲ ، ص ۸۰] .

وَلَا تَقْرَبُوا الزَّانِيَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَ سَاءَ سَبِيلًا [اسراء/۳۲] .

زنا ، لواط و استمناء پایانش بدبختی دنیا و آخرت است.

۲- به نامحرم نگاه نکنید.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : النَّظَرُ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِيسَ مَسْمُومٌ وَ كَمْ مِنْ نَظَرَةٍ أَوْرَثَتْ حَسْرَةً طَوِيلَةً [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۵۹] .

۳- اگر صحنه گناه پیش آمد فوراً با کاری دیگر خودتان را

مشغول کنید؛ برخیزید وضو بگیرید و دو رکعت نماز بخوانید و از خدا استمداد بطلبید.

۴- اشتغال پیدا کنید. سرچشمه بسیاری از معاصی ایام فراغت است، با کار، ورزش، مطالعه و... اوقات خود را پر کنید.

۵- با نامحرم خلوت نکنید. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَبِيتُ فِي مَوْضِعٍ يَسْمَعُ نَفْسَهُ أَمْرًا لَيْسَتْ لَهُ بِمَحْرَمَةٍ [مجموعه ورام، ج ۲، ص ۹۱].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا يَخْلُو بِأَمْرَأَةٍ رَجُلٌ فَمَا مِنْ رَجُلٍ خَلَا بِأَمْرَأَةٍ إِلَّا كَانَ الشَّيْطَانُ ثَالِثَهُمَا [دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۲۱۴].

۶- با نامحرم شوخی نکنید. گرم گرفتن و شوخی و خندیدن زن و مرد نامحرم خطرناک است. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ فَآكَةَ أَمْرَأَةً لَا يَمْلِكُهَا (حَبَسَهُ اللَّهُ) بِكُلِّ كَلِمَةٍ كَلَّمَهَا فِي الدُّنْيَا أَلْفَ عَامٍ [وسائل الشيعة، ج ۲۰، ص ۱۹۸].

۷- در یک رختخواب نخوابید. پسر با پسر، دختر با پسر و لو محرم باشند نباید در یک بستر بخوابند.

۸- با نامحرم مصافحه نکنید. رسول خدا (ص) می فرمایند: "هر کس به صورت حرام با نامحرمی مصافحه کند در قیامت دست بسته محشور می شود" [وسائل، ج ۱۴، ص ۲۷۰].

عن الامام الباقر (ع): قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ صَافَحَ أَمْرَأَةً تَخْرُمُ عَلَيْهِ فَقَدْ بَاءَ بِسَيِّئٍ يَخْطِ مِنْ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ [من لا يحضره الفقيه، ج ۴، ص ۱۳].

۹- به فیلم های مبتذل نگاه نکنید.

۱۰- پوشش و حجاب اسلامی را رعایت کنید.

۱۱- در انتخاب دوست دقت کنید. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): قَارِنِ أَهْلَ الْخَيْرِ تَكُنْ مِنْهُمْ وَبَايِنِ أَهْلَ الشَّرِّ تَبْنُ عَنْهُمْ

[نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

۱۲- پرهیز از سیر شدن کامل (روزه گرفتن)

۱۳- پرهیز از دوست ناباب

۱۴- یاد خطرات گناه و کیفرهای الهی.

۲. استفاده از فرصت جوانی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا أَيُّدْرًا! اغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَ صِحَّتَكَ قَبْلَ سُقْمِكَ وَ غِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ وَ فَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ وَ حَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ [أمالی طوسی ، ص ۵۲۵] .

رسول خدا (ص) می فرماید : " قبل از اینکه جوانی را از دست بدهی قدرش را بدان ، دوران جوانی بهترین ایام عمر است "

صحت و سلامت فرصت و فراغت نیرو و قدرت عشق به علم و معرفت و... از ویژگیهای جوانی است.

۱- اگر به تحصیل اشتغال دارید؛ خوب درس بخوانید ، وقت را تلف نکنید ، نظم داشته باشید ، مشکلات را از استاد بپرسید و مطالعه زیاد داشته باشید.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لست أحب أن أرى الشاب منكم إلا غاديا في حالين إما عالما أو متعلما [أمالی طوسی ، ص ۳۰۳] .

۲- اگر مشغول کار هستید به کار خود دلگرم و جدی باشید ، تلاش کنید ، تجربه استاد را بیاموزید و از خدا بخواهید که شما را صنعتگری امین قرار دهد. از خدا طلب رزق حلال کنید و کارتان را بدون عیب انجام دهید.

۳- اگر حقوق دارید ، ول خرجی نکنید ، به فکر آینده و نیازهای آینده باشید ، درآمدها را بیهوده صرف نکنید ، وسایل منزل را آرام آرام تهیه کنید ، به امید پدر و مادر نباشید ، از توقع خود بکاهید و تقدیر المعیشه را از جوانی بکار ببرید.

۴- اگر بیکار هستید

، به هر طریقی شده شغلی پیدا کنید؛ آدم بیکار احترام و ارزش ندارد.

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): إِنَّ اللَّهَ جَلٌّ وَعَزٌّ يَنْغُضُ الْعَبْدَ النَّوَامَ الْفَارِغَ [کافی، ج ۵، ص ۸۴].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَمَّا خَيْرَ فِي مَنْ لَا يَحِبُّ جَمْعَ الْمَالِ مِنْ حَلَالٍ يَكْفُ بِهِ وَجْهَهُ وَيَقْضِي بِهِ دَيْنَهُ وَيَصِلُ بِهِ رَحْمَهُ [کافی، ج ۵، ص ۷۲].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ أَلْقَى كَلَّهُ عَلَى النَّاسِ [کافی، ج ۴، ص ۱۲].

حتی اگر وضع پدر و مادرتان خوب است و زندگی شما تأمین است به سراغ شغلی بروید.

۵. شرایط ازدواج

۱. سن ازدواج

طبیعت و آفرینش سن ازدواج را تعیین کرده و آن سن بلوغ است، لکن به تناسب شرایط جغرافیائی، محیط اجتماعی و خانوادگی و روحی نوسان پیدا می کند.

غریزه جنسی در سنین ۱۷ و ۱۸ در پسران و ۱۴ و ۱۵ در دختران کاملاً بیدار شده است. و جوان تحت فشار قرار می گیرد و مانند نیاز به آب و غذا است. و جز ارضای مشروع چاره ای نیست. فقط با ورزش و تفریح و... می شود ازدواج را مقداری به تاخیر انداخت.

۲. اجازه ولی

در ازدواج پسر اراده والدین شرط نیست و خود پسر باید تصمیم بگیرد و در حد امکان رضایت والدین را جلب نماید. اما در مورد دختر؛ او هم در امر ازدواج آزاد است و کسی حق ندارد بر او تحمیل کند، ولی علاوه بر اجازه و رضایت دختر اجازه ولی شرعی او هم لازم است. البته احادیث بین دختر باکره و بیوه فرق گذاشته، اسلام از دختر سلب

استقلال نکرده ، بلکه برای جلوگیری از خطا و اشتباه توصیه کرده از تجربیات پدر و جد استفاده کند ، چون دختر دوشیزه از یک نوع خوش بینی و زود باوری برخوردار است و از حيله و نیزنگ بعضی شیادان بی اطلاع است و لذا نیاز به مشاوره دارند و چه مشاوره دل سوزتر از پدر. البته اجازه ولی در ۲ مورد استثناء شده؛ ۱- دسترسی به پدر و جد پدری نیست. ۲- همسر مناسبی پیدا شده و پدر بی جهت مخالفت می کند.

تذکر : در صورت نبود پدر و جد پدری هیچ کس حق ولایت ندارد.

۳. دقت در انتخاب

قال الصادق (ع) : "زن به منزله گلوبندی است که بر گردن می افکنند ، پس مراقب باش "

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : انظرو أَيْنَ تَضَعُ نَفْسَكَ؟ وَمَنْ تُشْرِكُهُ فِي مَالِكَ وَ تَطْلِعُهُ عَلَى دِينِكَ وَ سِرِّكَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۲۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اللَّهُمَّ! إِنِّي أَعُوذُ بِكَ وَ مِنْ زَوْجِهِ تُشِيئِي قَبْلَ أَوَانِ مَشِيئِي [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۵۵۸] .

در انتخاب همسر احساسات غلبه نکند.

عجله نکنید؛ پس از فکر و مشورت و گفتگو اقدام کنید. بخش زیادی از اختلافات خانوادگی ریشه اش عدم تدبیر در انتخاب همسر است.

انتخاب همسر انتخاب لباس نیست؛ انتخاب شریک زندگی است و تاثیرش تا پایان عمر و تاقیامت هست.

ازدواج های سطحی که با یک تلفن یا برخوردی در اتوبوس و یا پارک و غیره صورت می گیرد عاقبت خوبی ندارد.

۴. توجه به اصالت خانوادگی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَيُّهَا النَّاسُ! إِيَّاكُمْ وَ خَضْرَاءَ الدِّمَنِ. قِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَ مَا خَضْرَاءُ الدِّمَنِ؟ قَالَ : الْمَرْأَةُ الْحَسَنَاءُ فِي

مَنْبِتِ السَّوْءِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٣٣٢] .

(خضراء الدمن = سبزه هائی که روی زباله می روید)

وَ وَرَثَ سُلَيْمَانَ دَاوُدَ [نمل / ١٦] .

يَا وَارِثَ آدَمَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٦٠٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَشْهَدُ أَنَّكَ كُنْتَ نُورًا فِي الْأَصْلَابِ الشَّامِخِهِ (زيارت اربعين) [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ١١٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَهْلُ الْبُيُوتَاتِ الصَّالِحَةِ [نهج البلاغه ، نامه ٥٣] .

وَ مَا كَانَتْ أُمُّكَ بَغِيًّا [مريم / ٢٨] .

مَا كَانَ أَبُوكَ أَمْرًا سَوْءًا [مريم / ٢٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَشْهَدُ أَنَّ الْأَيْمَةَ مِنْ وُلْدِكَ (زيارت اربعين) [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ١١٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا كَرَّمَ [أكرم] أَصْلَ الرَّجُلِ كَرَّمَ مَغِيْبَهُ وَ مُحَضَّرَهُ [غررالحكم ، ص ٤٠٩] .

قَالَ عَمْرٌ : انْظُرْ فِي أَيِّ نَصَابٍ تَضَعُ وَلَدَكَ فَإِنَّ الْعِرْقَ دَسَّاسٌ . [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحديد ، ج ١٢ ، ص ١١٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حَسَنُ الْأَخْلَاقِ بَرَهَانَ كَرَمِ الْأَعْرَاقِ [غررالحكم ، ص ٢٥٤] .

لَا يَلِدُوا إِلَّا فَاكِرًا كَفَّارًا [نوح / ٢٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : السَّعِيدُ مَنْ سَعِدَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ [توحيد صدوق ، ص ٣٥٦] .

٥. ازدواج های ممنوع

١- محارم نسبی ، مانند : پدر ، مادر ، فرزند ، خواهر ، برادر ، نوه ، عمو ، عمه ، دایی ، خاله ، فرزندان خواهر ، فرزندان برادر ، جد و جده .

٢- محارم سببی ، مانند : مادر زن ، پدر شوهر ، نامادری ، (زن پدر) ، ناپدری (شوهر مادر) ناپسری (پسر شوهر) نادختری (دختر زن) و خواهر همسر (البته خواهر همسر محرم

نیست).

۳- محارم رضاعی، اگر کودکی یک شبانه روز به طور کامل یا پانزده مرتبه به طور متوالی و کامل از زنی شیر بنوشد و در این فاصله غذای دیگری نخورد و از طریق پستان باشد به این افراد محرم می شود: ۱- خود زن، ۲- شوهر زن، ۳- فرزندان زن، ۴- خواهر و برادر زن، ۵- عمو و عمه زن، ۶- پدر و مادر زن، ۷- پدر و مادر شوهر، ۸- خواهر و برادر شوهر، ۹- عمو و عمه و دایی و خاله شوهر، ۱۰- دایی و خاله زن.

۴- کسی که با مردی یا پسری لواط کند نمی تواند با مادر یا خواهر یا دختر او ازدواج کند و اگر ازدواج کرده اگر بچه دار هم شده باید جدا شوند.

۵- بر مرد و زن مسلمان ازدواج با کافر، چه به صورت دائم و چه به صورت موقت حرام است. مرد مسلمان می تواند با زن اهل کتاب عقد موقت داشته باشد، اما زن مسلمان نمی تواند.

۶- آقای ابراهیم امینی درباره ازدواج فامیلی مطالب تحقیقی و علمی نوشته و در پایان نتیجه گرفته که آمار بچه های ناقص الخلقه در ازدواج های فامیلی به مراتب بیشتر است و توصیه کرده تا حد امکان از ازدواج فامیلی پرهیز کنید. البته اگر کسی مطمئن باشد که در پدرانشان و مادرانشان بیماری وجود نداشته می تواند ازدواج فامیلی کند، مثل ازدواج حضرت علی (ع) و حضرت فاطمه زهرا (س).

۶. وظیفه دیگران

۱. مسئولین حکومتی

- وظیفه مردم و مسئولین

امیرالمومنین (ع) به دختر فقیری فرمود: " آیا سرپرستی داری؟ برادرانش را نشان داد. حضرت

از برادرانش پرسید حرف مرا در مورد خواهرتان می پذیرید؟ گفتند: بله.

حضرت فرمود: خداوند و حاضرین را شاهد می گیرم که این زن را در برابر چهارصد درهم مهریه به این پسر تزویج نمودم و مهریه از مال من باشد". [وسای، ج ۱۴، ص ۱۹۶]

۲. عامه مردم

سؤال: وظیفه مردم نسبت به دختر و پسرها

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتُمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ [کافی، ج ۲، ص ۱۶۳].

حدیثی داریم که پیامبر اکرم (ص) به هر جوانی می رسید دو سؤال می کرد؛ کار داری؟ همسر داری؟

۲_ وساطت: مَنْ يَشْفَعُ [نساء/۸۵].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَفْضَلُ الشَّفَاعَاتِ أَنْ تَشْفَعَ بَيْنَ اثْنَيْنِ فِي نِكَاحٍ حَتَّى يَجْمَعَ اللَّهُ بَيْنَهُمَا [کافی، ج ۵، ص ۳۳۱].

۳_ اقدام: وَ أَنْكَحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ [نور/۳۲].

۷. مقدمات ازدواج

۱. انتخاب

۱. صفات همسر خوب

۱. ایمان

سؤال: قرآن ملاک انتخاب همسر رادر چه می داند؟ زیبایی، ثروت و یا ایمان؟

جواب: ایمان.

۱- وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يَوْمِنَّ وَلَا مَهْمَهُ مَوْمِنَهُ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكِهِ وَ لَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يَوْمِنُوا وَ لَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَ لَوْ أَعْجَبَكُمْ أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَ اللَّهُ يَدْعُوا إِلَى الْجَنَّةِ [بقره/۲۲۱].

۲- قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِذَا تَزَوَّجَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ لِجَمَالِهَا أَوْ مَالِهَا وَ كُلَّ إِلَى ذَلِكَ وَ إِذَا تَزَوَّجَهَا لِدِينِهَا رَزَقَهُ اللَّهُ الْجَمَالَ وَ الْمَالَ [کافی، ج ۵، ص ۳۳۳].

۳- قَالَ الْبَاقِرُ (ع): أَتَى رَجُلٌ النَّبِيَّ (ص) يَسْتَأْمِرُهُ فِي النِّكَاحِ فَقَالَ: لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) انْكَحْ وَ

عَلَيْكَ بِذَاتِ الدِّينِ تَرِبْتُ يَدَاكَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۳۲] .

۲. عقل و هوش

حضرت علی (ع) می فرماید : " با احمق ازدواج نکن ، زیرا معاشرت با او بلایی عظیم است "

برای تشخیص عقل و هوش از راههای زیر می توان استفاده کرد :

۱- معاشرت و گفتگو : دختر و پسر قبل از عقد مقداری با هم صحبت کنند بدون خجالت و از لابلائی صحبتها به عقل یکدیگر پی ببرند. از همدیگر بخواهند برنامه آینده ، آرزوها ، توقعات و انتظارات خود را بیان کنند. و برای برخورد با مشکلات چه اندیشیده اند؟

۲- سوال و تحقیق : تحقیق از خانواده ، از دوستان و آشنایان و همکلاسی ها....

۳- محل زندگی : از محل زندگی هم می شود به فهم افراد پی برد ، مقدار تحصیلات هم معیاری است.

۳. اخلاق

۱- عَنِ الْحَسَنِ بْنِ بَشَّارِ الْوَأَسَطِيِّ قَالَ : " كَتَبْتُ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ الرُّضَا (ع) أَنَّ لِي قَرَابَةً قَدْ خَطَبَ إِلَيَّ وَ فِي خُلُقِهِ شَيْءٌ فَقَالَ : لَا تَزُوجْهُ إِنْ كَانَ سَيِّئَ الْخُلُقِ " [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۶۳] .

اخلاق در زندگی باعث شیرینی ، رشد و نجات است. تقوا ، راستگویی ، امانتداری ، خوش زبانی ، خیر خواهی ، پاکیزگی ، گذشت ، بردباری ، وظیفه شناسی ، نجابت ، عفت ، کم توقعی ، نرم خویی ، رعایت اقتصاد ، شجاعت و ایثار و... امتیاز یک انسان است.

در اسلام که اینقدر به انتخاب دوست اهمیت داده شده و فرموده اند : حتما دوست را امتحان کنید با قرض ، سفر ، خشم و... چطور ممکن است نسبت به اخلاق بی توجه باشد؟!

۴. جمال

زیبایی فطری است و برای همسر یک مزیت است.

قَالَ

رَسُولُ اللَّهِ (ص): اَطْلُبُوا الْخَيْرَ عِنْدَ حِسَانِ الْوُجُوهِ فَإِنَّ فِعَالَهُمْ أُخْرَى أَنْ يَكُونَ حَسَنًا [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۷۴] .

رسول خدا (ص) می فرماید : " هنگامی که خواستید خواستگاری کنید در مورد زیبایی و صورت و مو سؤال کنید. به همین دلیل در فقه اسلامی اهمیت داده شده است که اگر توافق های دیگر صورت گرفت ، در مرحله آخر پسر به بدن و موهای دختر نظر کند؛ البته بدون ریه.

تذکرات : ۱-زیبائی و زشتی نسبی است.

۲- دین و اخلاق را فدای زیبایی نکنیم.

۳- اگر در شکل و ظاهر ایرادی هست با صداقت بگوئید.

۴- در مورد زیبایی افراط نکنید. مردم سه دسته اند :

بسیار زیبا : فتنه دارد.

بسیار زشت : کم پیدا می شود.

متوسط : اکثرا همین طور هستند.

۵. تحصیلات

علم و دانش برای انسان یک کمال و برای همسر یک مزیت است. با فرد باسواد زودتر می شود به تفاهم رسید و برنامه های بهتری برای آینده ریخت ، لکن هر فرد باسوادى با فهم و عاقل و باتدبير نیست؛ متأسفانه در کشور ما تحصیلات ، درس زندگی نمی دهند و تنها اطلاعاتی است غیر مفید که جوانان را پرتوقع می کند.

۶. سلامت جسم

سلامت جسم از نعمت های بزرگ الهی و از مزایای یک همسر است. در روایت است که با کسانی که بیماریهای مسری دارند مانند : جذام و سل و سفلیس.... ازدواج نکنید. البته شایسته است انسانهای ایثارگر با جانبازان انقلاب ازدواج کرده و آنها را از تنهایی نجات دهند. سلامتی از اعتیاد هم در انتخاب همسر مهم است.

در روایات از ازدواج با شرابخوار به شدت نهی شده است.

۷. شرافت خانوادگی

الْبُلْدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِأَذْنِ رَبِّهِ]

۱- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَيُّهَا النَّاسُ! إِيَّاكُمْ وَخَضِرَاءَ الدَّمَنِ قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَمَا خَضِرَاءُ الدَّمَنِ؟ قَالَ: الْمَرْأَةُ الْحَسِيْنَاءُ فِي مَنَبَتِ السَّوْءِ [من لايحضره الفقيه، ج ۳، ص ۳۹۱].

۲- در انتخاب همسر گفته اند: صفات دایی او را بررسی کنید.

۸. تناسب سنی

انسان در سنین مختلف حالات متفاوت دارد. تمایلات هم در هر سنی یکسان نیست، پس یک نوع تناسبی باید بین سن دختر و پسر باشد و بهتر است زن چندسالی از مرد کوچکتر باشد، اما نه تفاوت فاحش (چنانچه در بعضی شهرها رسم است) که زندگی را با مشکلات فراوان روبرو می کند. (الا ما شد و ندر).

۹. باکره بودن

در روایات توصیه شده که با دختر باکره ازدواج کنید. اما واقعیتی در جامعه ما وجود دارد و آن وجود دهها هزار دختر بیوه است که شوهرانشان را به خاطر اسلام و کشور از دست داده اند، لذا باید به پسران مجرد تفهیم کنیم که شرط باکره بودن امری بسیار کوچک است و باید با شرایط دیگر در نظر گرفت. اگر جوانان ما بپذیرند این مطلب را....، اگر خانواده های آنان دست از لجاجت بردارند و به فکر نوامیس جامعه اسلامی باشند، اگر مسئولین، به خصوص مسئولین بنیاد شهید امکاناتی فراهم کنند، و اگر بانوان همسر از دست داده ازدواج مجدد را قبیح ندانند؛ زمینه ازدواج صدها همسر شهید که نیز احتیاج به انس و مودت دارند فراهم خواهد شد.

۱۰. هم کفو بودن

در بحار و مناقب ابن شهر آشوب آمده است که عبد الله بن جعفر طیار دختری زیبا داشت. معاویه او را

برای یزید خواستگاری کرد و گفت: اگر دختری را برای پسر من عقد کنی من هم چند کار می‌کنم:

۱- اختیار مهر با شما هر چه می‌خواهید مهر کنید.

۲- رفاقت با بنی هاشم توسط این وصلت.

۳- همان طور که دختر تو خیلی خواستگار دارد، پسر من هم خیلی خواستار دارد.

عبدالله گفت: اختیار ما با حضرت امام حسن و امام حسین علیهما السلام است. بنا بر اختلافی که در بحار و مناقب است با مروان فرستاده معاویه شرفیاب خدمت امام شدند. حضرت فرمود: اما این اختیار زیادی مهر با شما، ما بنی هاشم دخترمان را به مهر نمی‌فروشیم، به انسانیت می‌فروشیم. اما رفاقت با بنی هاشم خیالی بیش نیست، چون هدف ما اخروی و سعادت ابدی است و هدف شما خیالی و غرور دنیوی، بین این دو هدف تبانی کلی است و قابل رفاقت نیست. اما اینکه گفتی یزید هم خیلی خواستار دارد مثل دختر شما درست، ولی باید ببینیم خواستاران یزید چه کسانی هستند و خواستگاران دختر ما چه افرادی.

۲. نحوه انتخاب دختر

سؤال: در انتخاب همسر، خود همسر ملاک است یا خانواده او؟

جواب: هر دو

وَ الْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ [اعراف/ ۵۸].

ما كَانَ أَبُوكَ أَمْرًا سَوِيًّا [مریم/ ۲۸].

زَوْجَةٌ مِنْ أَهْلِ الْبُيُوتِ الصَّالِحَةِ

۲. استخاره

۱- جای استخاره بعد از مرحله تحقیق و مشاوره است.

۲- در احادیث به ۳ نوع استخاره اشاره شده است.

نوع اول: هنگام تصمیم‌گیری که دو رکعت نماز بخواند و بعد از نماز دست به دعا بردارد و از خداوند طلب خیر کند.
حضرت علی (ع) برای استخاره دو

رکعت نماز می خواند و صد مرتبه استخیر الله [مکارم الأخلاق ، ص ۳۲۰] .

سپس این دعا را می خواند : اللَّهُمَّ ! إِنِّي قَدْ هَمَمْتُ بِأَمْرٍ قَدْ عَلِمْتُهُ فَإِنْ كُنْتُ تَعْلَمُ أَنَّهُ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَ دُنْيَايَ وَ آخِرَتِي فَيَسِّرْهُ لِي وَ إِنْ كُنْتُ تَعْلَمُ أَنَّهُ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَ دُنْيَايَ وَ آخِرَتِي فَاصْرِفْهُ عَنِّي كَرِهْتُ نَفْسِي ذَلِكُ أَمْ أَحَبُّ فَإِنَّكَ تَعْلَمُ وَ لَا أَعْلَمُ وَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ثُمَّ يَغْرُمُ

نوع دوم : استخاره ذات الرقا (ع) : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا أَرَدْتَ أَمْرًا فَخُذْ سِتَّ رِقَاعٍ فَكُتِبَ فِي ثَلَاثٍ مِنْهَا بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ خَيْرَهُ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ لِفُلَانِ بْنِ فُلَانَةَ لَا تَفْعَلْ ثُمَّ ضَعْهَا تَحْتَ مُصَيِّمًا كَ ثُمَّ صَلِّ رَكَعَتَيْنِ فَإِذَا فَرَعْتَ فَاسْجُدْ سَجْدَةً وَ قُلْ فِيهَا مِائَةَ مَرَّةٍ أَسْتَخِيرُ اللَّهَ بِرَحْمَتِهِ خَيْرَهُ فِي عَافِيهِ ثُمَّ اسْتَوِ جَالِسًا وَقُلْ : اللَّهُمَّ ! خِزْلِي وَ اخْتِزْ لِي فِي جَمِيعِ أُمُورِي فِي يَسِيرٍ مِنْكَ وَ عَافِيهِ ثُمَّ اضْرِبْ بِيَدِكَ إِلَى الرَّقَاعِ فَشَوِّشْهَا وَ أَخْرِجْ وَاحِدَةً فَإِنْ خَرَجَ ثَلَاثُ مُتَوَالِيَاتٍ أَفْعَلْ فَافْعَلِ الْأَمْرَ الَّذِي تُرِيدُهُ وَ إِنْ خَرَجَ ثَلَاثُ مُتَوَالِيَاتٍ لَا تَفْعَلْ فَلَا تَفْعَلْهُ وَ إِنْ خَرَجَتْ وَاحِدَةٌ أَفْعِلْ وَ الْآخَرَى لَا تَفْعَلْ فَأَخْرِجْ مِنَ الرَّقَاعِ إِلَى خَمْسٍ فَانظُرْ أَكْثَرَهَا فَاعْمَلْ بِهِ وَ دَعِ السَّادِسَةَ لَا تَحْتَاجُ إِلَيْهَا [كافي ، ج ۳ ، ص ۴۷۰] .

که حضرت صادق (ع) فرمودند : "در شش قطعه کاغذ بنویسبسم الله الرحمن الرحيم خيره من اللهدر سه تافعلو در سه تالاتفعلو زیر سجاده بگذار بعد از نماز درهم بریز اگر سه تا

مثل هم آمد که معلوم است و گرنه تا ۵ قطعه را بردار، هر طرف که اکثریت داشت عمل کن"

نوع سوم: استخاره با قرآن: حضرت صادق (ع) می فرمایند "شیطان در حال نماز از همه حالات به انسان دورتر است، بعد از نماز قرآن را بگشا و در اولین آیه ای که چشمت به آن رسید توجه کن و آن چه به قلبت القا شده انجام بده. [مکارم الاخلاق ، ۳۶۹]

۳. خواستگاری

۱. علت

۱- خواستگاری مرد از زن بر طبق ناموس آفرینش است و عکس آن مطلوب نیست؛ از مرد طلب و عشق مطلوب و از زن حیا و ناز و کرشمه.

۲- البته در موارد استثنائی اشکالی ندارد که دختر از پسر خواستگاری کند؛ مثل پیشنهاد خدیجه به رسول خدا (ص) یا خانواده دختر پیشنهاد کند مثل حضرت شعیب.

۳- در دوران نامزدی پسر و دختر به هم محرم نیستند تا زمان عقد و باید مسائل شرعی را مراعات کنند.

۴- درست است که مراسم نامزدی از استحکام برخوردار نیست و هنوز عقد صورت نگرفته، اما خانواده ها باید به تعهدات خود عمل کنند و بر عهد خود استوار و وفادار بمانند، مگر در صورتی که عذر موجه داشته باشند. در هر حال باید به هم زدن عقد به طور مسالمت آمیز باشد و با رعایت اخلاق اسلامی و از هتک آبرو و بدگویی، کینه توزی، اذیت و آزار جدا پرهیزید.

۲. مراسم بله برون

آیا پیشنهاد ازدواج از طرف خانواده دختر عیبی دارد؟

جواب: در موارد استثنایی خیر، اگر جوان دیندار و متعهدی پیدا شد، چه اشکالی دارد که خانواده دختر پیشنهاد دهد؟!

إِنِّي أُرِيدُ

أَنْ أَنْكَحَكَ إِحْدَى ابْنَتِي هَاتَيْنِ عَلَيَّ أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِي حَجَّجٍ [قصص/ ۲۷].

مراسم بله برون بر چه اساسی باشد؟

جواب: سهل گرفتن از طرف پدر دختر: وَ مَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ [قصص/ ۲۷].

تعهد دادن و جدی گرفتن داماد: سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ [قصص/ ۲۷].

سؤال: شرط روابط دختر و پسر چیست؟

جواب: باحفظ حیا و متانت

قَالَ مَا خَطْبُكُمْ قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّى يَصْدِرَ الرَّعَاءُ وَ أَبُوْنَا شَيْخٌ كَبِيرٌ [قصص/ ۲۳].

فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِخْيَاءٍ [قصص/ ۲۵].

۴. مهریه

۱. فلسفه مهریه

— پیامبر (ص) در مراسم عقدی که پیشنهاد ازدواج هم از طرف خانم بود و داماد فقیر بود، فرمود: قَدْ زَوَّجْتُكَهَا عَلَيَّ مَا تُحْسِنُ مِنَ الْقُرْآنِ فَعَلَّمَهَا إِيَّاهُ [کافی، ج ۵، ص ۳۸۰].

— مخارج زن به عهده شوهر است، گر چه زن ثروتمند باشد.

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ أَلْقَى كَلِمَةً عَلَى النَّاسِ مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ ضَبَعَ مَنْ يَعْوُلُ [کافی، ج ۴، ص ۱۲].

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يَضْبَعَ مَنْ يَعْوُلُهُ [کافی، ج ۴، ص ۱۲].

— قَالَ الصَّادِقُ (ع): السُّرَّاقُ ثَلَاثَةٌ مَانِعُ الزَّكَاةِ وَ مُسَيِّئُ حُلِّ مُهُورِ النِّسَاءِ وَ كَذَلِكَ مِنْ اسْتِدَانِ دِينًا وَ لَمْ يَنْوِ قَضَاءَهُ [خصال صدوق، ج ۱، ص ۱۵۳].

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ ظَلَمَ امْرَأَةً مَهْرَهَا فَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ زَانٍ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَنِي زَوْجَتُكَ أَمِيَّتِي عَلَيَّ عَهْدِي فَلَمْ تُوفِ بِعَهْدِي وَ ظَلَمْتَ أَمِيَّتِي فَيُوْحَدُ مِنْ حَسَنَاتِهِ فَيُدْفَعُ إِلَيْهَا بِقَدْرِ

حَقَّهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۳] .

__ البته عند المطالبه با توجه به آیهفَنظَرَهُ إِلَى مَيْسَرِهِ [بقره/ ۲۸۰] .

__ امام رضا (ع) در پاسخ فلسفه مهر فرمود : دلایل زیادی دارد ، از جمله این که معمولاً زن از تجارت و درآمد محروم است . [علل الشرائع ، ج ۲ ، ص ۵۰۱] .

__ امام صادق (ع) در فلسفه مهر فرمود : فَإِنَّ الرَّجُلَ إِذَا قَضَى حَاجَتَهُ مِنْهَا قَامَ عَنْهَا وَلَمْ يَنْتَظِرْ فَرَاغَهَا فَصَارَ الصَّدَاقُ عَلَيْهِ دُونَهَا لِذَلِكَ [علل الشرائع ، ج ۲ ، ص ۵۱۳] .

__ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ غَافِرٌ كُلُّ ذَنْبٍ إِلَّا مَنْ أَحْدَثَ دِينًا أَوْ اعْتَصَبَ أَجِيرًا أَوْ رَجُلٌ بَاعَ حُرًّا [عيون أخبارالرضا ، ج ۲ ، ص ۳۳] .

__ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تُغَالُوا بِمُهورِ النِّسَاءِ فَتَكُونَ عَدَاوَةً [وسائل الشيعه ، ج ۲۱ ، ص ۲۵۲] .

__ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قُدِّرَ الذُّنُوبُ ثَلَاثَةً قَتْلُ الْبُهَيْمَةِ وَحَبْسُ مَهْرِ الْمَرْأَةِ وَ مَنَعُ الْأَجِيرِ أَجْرَهُ [مكارم الأخلاق ، ص ۲۳۷] .

__ امام صادق (ع) ماجرای دامادی علی (ع) و فاطمه (سلام الله علیها) را این چنین بیان می کند :

" حضرت علی (ع) زره خود را فروخت و خدمت پیامبر (ص) آورد. پیامبر (ص) بلال و ابوبکر و عمار را صدا زد و دستور داد کمی اثاثیه خانه و جهیزیه برای زهرا (سلام الله علیها) بخرند. اینها بازار رفتند و جهیزیه فاطمه (سلام الله علیها) را خریدند؛ یک پیراهن ، یک روسری ، یک چادر ، یک تخت طناب پیچ ، یک جفت تشک ، چهار بالش ، یک پرده ، یک حصیر ، یک آسیاب دستی ،

یک طشت مس ، یک مشک آب ، یک ظرف شیردوشی ، یک سطل آبکشی (دولچه) و یک آفتابه"

_ امام رضا (ع) در بیان علت وجوب مهر بر مرد فرمود: "برای اینکه مخارج زندگی بر مرد است و زن کأنه خود را در معرض فروش گذاشته و مرد مشتری است با اینکه زن از معامله و تجارت محذور است."

[علل الشرائع ، ج ۲ ، ص ۵۰۱] .

وَ مَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ [قصص / ۲۷] .

السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ

۲. سؤال : آیامهریه قیمت و بهای زن است؟

جواب : خیر ، مهریه نشانه صداقت پسر است ، نشانه عشق و اعتقاد مرد به خانواده است .

وَ آتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً [نساء / ۴] .

ارکان عقد ازدواج دختر و پسر هستند نه مهریه لذا اگر مهریه فراموش شود عقد صحیح است و مهر المثل تعیین می شود در صورتی که در بیع اگر بها فراموش شود معامله باطل است.

۱- مرد برای اثبات صدق خویش مهریه را نثار زن می کند. (صداق) .

۲- یکی از فلسفه های مهر این است که زن نیازهای زمان بارداری خود را تامین کند و آرامش و سکونی داشته باشد ، چون بعد از آمیزش مرد به دنبال کارش می رود ، اما این زن است که باید ۹ ماه بارداری کند. (امام صادق علیه السلام)

۳- مهر می تواند پول ، ملک ، طلا و یا حتی کاری ارزشمند باشد.

۴- مقدار مهر در اسلام تعیین نشده ، اما در احادیث از مهریه های بسیار زیاد و بسیار کم بدگویی شده. مهر زیاد کینه آور و مهر کم یأس آور است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) :

لَا تُغَالُوا بِمُهورِ النِّسَاءِ فَتَكُونَ عَدَاوَةً [مکارم الأخلاق ، ص ۲۳۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنِّي أَكْرَهُ أَنْ يَكُونَ الْمَهْرُ أَقَلَّ مِنْ عَشْرَةِ دَرَاهِمٍ لِكِي لَا يَشْبَهَ مَهْرَ الْبُعْثِيِّ [علل الشرائع ، ج ۲ ، ص ۵۰۱] .

۵- اگر بقیه شرایط آماده است ، بخاطر مقدار مهر عروسی را به هم نزنید.

۶- با مهریه های بالا دل دختران فقیر را نسوزانید.

۷- با مهریه های بالا شعله کینه و چشم و هم چشمی را افزون نکنید.

۸- اگر انتظار دارید مهریه کم باشد ، پس انتظار جهیزیه زیاد هم نداشته باشید .

۹- تا آنجا که ممکن است مهریه را نقدی بپردازید؛ اصل در مهریه نقدی بودن است.

۱۰- رسول خدا (ص) به حضرت علی (ع) فرمودند : "از مال دنیا چه داری؟ عرض کرد : یک شمشیر ، یک شتر و یک زره .

فرمود : شمشیر را برای جنگ و شتر را هم برای کار لازم داری ، اما زره را بفروش . با اجازه حضرت علی (ع) و فاطمه (س) زره را فروخت و جهیزیه خریداری کرد.

نکات : ۱- از این داستان فهمیده می شود گویا مهر باید نقد باشد؛ می پرسد چه داری؟

۲- پدر عروس در تعیین مهر تمکن مالی داماد را ملاحظه کند.

۳- رسول خدا (ص) همان زره را می پذیرد و می گوید : فلان مبلغ بر ذمه .

۴- پدر عروس با پول مهریه جهیزیه تهیه می کند.

۳. مهر حضرت زهرا (س)

یک خم سبز رنگ و چند کوزه سفالی .

خرید بازار تمام شد . اجناس را خدمت پیامبر (ص) آوردند . پیامبر (ص) پس از بازدید فرمود : مبارک باشد . نه از بیت المال

مصرف کرد نه به داماد فشار آورد نه هزینه زندگی را

بالا برد و نه از کسی توقع داشت. صدور انقلاب یعنی معرفی این الگوها. [نقل از بحار].

شبی که فاطمه (سلام الله علیها) را به خانه حضرت علی (ع) می بردند، آهنگ تکبیر از فرشتگان و پیامبر (ص) و یاران بلند بود و بدین وسیله تکبیر گفتن یک سنت قرار گرفت. پیامبر (ص) به دختران و زنان اصحاب و یاران فرمود: شادی کنید و رجز و شعر بخوانید و الله اکبر بگویند الحمد لله بگویند، ولی حرف خلافی نزنند.

کتاب مؤلّد فاطمه عن ابن بابویه فی خبر: "أمر النبي (ص) بنات عبد المطلب و نساء المهاجرین و الأنصار أن یمضین فی صحبه فاطمه (همراه فاطمه (سلام الله علیها) به طرف خانه داماد حرکت کنند) و أن یفرحن (شادی کنند) و یزجن (رجز و شعر بخوانند) و یکنزن و یحمدن و لا یقلن ما لا یرضی الله" [المناقب، ج ۳، ص ۳۵۴].

و اکنون آهنگ ها لهو لعب و شب اول زندگی شب معصیت خدا است که چه بسا آمار گناه در آن شب از هر شبی بیشتر است.

۴. مقدار مهریه

قال رسول الله (ص): تياسروا فی الصداق فان الرجل ليعطى المرأة حتى يبقى ذلك فی نفسه علیها.... [کنز العمال/۴۴۷۳۱]

در مهریه آسان بگیرید، زیرا مهریه سنگین موجب عداوت و دشمنی می شود.

قال رسول الله (ص): افضل نساء امتی احسنهنّ وجهاً و اقلهنّ مهراً. [بحار ج ۱۰۳/ص ۲۳۷]

۵. احکام مهریه

— قال الصادق (ع): من تزوج المرأة و لا يجعل فی نفسه أن يعطيها مهراً فهو زنی [کافی، ج ۵، ص ۳۸۳].

— قال الصادق (ع): من أمهر مهراً

ثُمَّ لَا يَنْوِي قَضَاءُ كَانَ بِمَنْزِلِهِ السَّارِقِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٣٨٣] .

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ لَيَعْفِرُ كُلَّ ذَنْبٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا مَهْرَ امْرَأَةٍ وَمَنْ اغْتَصَبَ أُجِيرًا أُجْرُهُ وَمَنْ بَاعَ حُرًّا [وسائل الشيعة ، ج ٢١ ، ص ٢٦٦] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْإِمَامَ يَقْضِي عَنِ الْمُؤْمِنِينَ الدُّيُونَ مَا خَلَا مُهُورَ النِّسَاءِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٣٨٢] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ أَحَقَّ الشُّرُوطِ أَنْ يَوْفَى بِهَا مَا اسْتَحَلَّتُمْ بِهِ الْفُرُوجَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٣٩٩] .

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ظَلَمَ امْرَأَةً مَهْرَهَا فَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ زَانٍ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِبْدِي زَوَّجْتُكَ أَمَّتِي عَلَى عَهْدِي فَلَمْ تُوفِ بِعَهْدِي وَظَلَمْتَ أَمَّتِي فَيُؤَخِّدُ مِنْ حَسَنَاتِهِ فَيُدْفَعُ إِلَيْهَا بِقَدْرِ حَقِّهَا فَإِذَا لَمْ تَبْقَ لَهُ حَسَنَةٌ أَمَرَ بِهِ إِلَى النَّارِ بِنَكْتِهِ لِلْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٣] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّمَا صَارَ الصَّدَاقُ عَلَى الرَّجُلِ دُونَ الْمَرْأَةِ وَإِنْ كَانَ فِعْلُهُمَا وَاحِدًا لِأَنَّ الرَّجُلَ إِذَا قَضَى حَاجَتَهُ مِنْهَا قَامَ عَنْهَا وَ لَمْ يَنْتَظِرْ فَرَاغَهَا فَصَارَ الصَّدَاقُ عَلَيْهِ دُونَهَا لِذَلِكَ [علل الشرائع ، ج ٢ ، ص ٥١٣] .

سؤال : آیا عقد ازدواج تعهدآور است؟ شرایطی که امضاء می شود جدی است؟

جواب : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ [مائده/١] .

مهریه کی داد ، کی گرفت ، ضد قرآنی است.

۱۱- بعد از عقد مرد حق ندارد در مهر زن تصرف کند ، مگر با اجازه او.

۱۲- مرد باید سعی کند در اولین فرصت که تمکن پیدا کرد مهر

زن را بپردازد.

۱۳- زن مالک مهر است و هر کاری بخواهد می تواند با آن بکند ، ببخشد ، تجارت کند و...

۱۴- قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ تَزَوَّجَ الْمَرْأَةَ وَ لَا يَجْعَلُ فِي نَفْسِهِ أَنْ يُعْطِيَهَا مَهْرَهَا فَهُوَ زِنًا [وسائل الشيعه ، ج ۲۱ ، ص ۲۶۶].

حضرت صادق (ع) به مردی که از اول قصد دادن مهر را نداشته لفظ زناکار اطلاق کرد [وسائل ، ج ۱۵ ، ص ۲۱].

در حدیث دیگر لقب دزد به او داده اند. [وسائل ، ج ۱۵ ، ص ۲۱].

۱۵- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَيَّمَا امْرَأَةٍ تَصَيَّدَتْ عَلَى زَوْجِهَا بِمَهْرٍ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ بِهَا إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهَا بِكُلِّ دِينَارٍ عِنَقَ رَقَبَةٍ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَكَيْفَ بِالْهَبَةِ بَعْدَ الدُّخُولِ قَالَ: إِنَّمَا ذَلِكَ مِنَ الْمَوَدَّةِ وَالْأَلْفِ [كافي ، ج ۵ ، ص ۳۸۲].

در روایات نسبت به بخشیدن مهر به شوره (تمام یا بخشی از آن) تشویق شده ، چون رسول خدا (ص) فرمود : "بخشش بعد از عروسی سبب الفت می شود" [وسائل ، ج ۱۵ ، ص ۳۶].

۱۶- شیر بهاء اگر جزئی از مهر است که والدین برای تهیه جهیزیه می گیرند اشکال ندارد ، اما اگر اضافه بر مهر به عنوان حق الزحمه از داماد می گیرند تا در ازدواج کارشکنی نکنند غیر مشروع است.

قَالَ الرَّضَا (ع): لَوْ أَنَّ رَجُلًا تَزَوَّجَ امْرَأَةً وَ جَعَلَ مَهْرَهَا عِشْرِينَ أَلْفًا وَ جَعَلَ لِأَبِيهَا عَشْرَةَ آلَافٍ كَانَ الْمَهْرُ جَائِزًا وَ الَّذِي جَعَلَ لِأَبِيهَا فَاسِدًا [كافي ، ج ۵ ، ص ۳۸۴].

امام رضا (ع) فرمود : "اگر مردی با زنی ازدواج کند و مهر او را ۲۰ هزار درهم

قرار دهد و شرط کند ده هزار درهم هم به پدرش بدهد مهر جایز، ولی شرط فاسد است" [وسائل، ج ۱۵، ص ۱۹].

۴. جهیزیه

۱- گرچه داماد نه شرعا و نه قانونا حق مطالبه جهاز ندارد، ولی مرسوم است خانواده عروس اسباب و لوازم زندگی را خریداری می کنند و رسم خوبی هم هست.

۲- جهاز و اسباب زندگی برای تامین آسایش است نه به منظور تجمل و خودنمایی.

۳- درست نیست که همیشه به مهریه های زیاد انتقاد کنیم، بلکه درباره توقع جهیزیه زیاد هم صحبت کنیم.

گویا همه پذیرفته اند خانواده دختر به جرم دختر دار شدن باید جهاز کاملی تهیه کنند.

۴- دامادها چشمشان به جهاز همسر است تا ببینند چه چیزی کم است، آیا بی انصافی نیست؟

۵- لیست جهاز حضرت فاطمه:

۱- یک پیراهن سفید، ۲- یک روسری بزرگ، ۳- یک حله سیاه، ۴- دو عدد تشک، ۵- یک تختخواب از لیف خرما ۶- چهار عدد بالش ۷- یک حصیر ۸- یک آسیاب دستی ۹- یک کاسه مسی ۱۰- یک مشک چرمی ۱۱- یک طشت لباسشویی ۱۲- یک کاسه شیر ۱۳- یک ظرف آبخوری

۱۴- یک پرده ۱۵- یک آفتابه، ۱۶- یک کوزه ۱۷- یک عدد پوست برای فرش ۱۸- دو کوزه سفالین ۱۹- یک عبا

۵. مراسم عقد

در اسلام سفارش شده مراسم عقد با تشریفات و حضور مردم و همراه با شادی برگزار شود. رسول خدا (ص) عقد فاطمه زهرا (س) را در مسجد در حضور انصار و مهاجرین اجرا کردند و دستور دادند بین حاضرین خرما پخش کنند: رسول خدا (ص) فرمود: ازدواج را سند

دار کنید و شادی به پا کنید مراسم عقد از چند جهت سودمند است :

۱- احترام و بزرگداشتی است نسبت به عروس و داماد ۲- استحکام ازدواج را زیاد می کند ، عروس و داماد بخاطر حیثیت خودشان هم که شده تفاهم می کنند ۳- زن احساس می کند پشتوانه ای دارد ، چرا که مرد به او احترام گذاشته و این مراسم را به پا کرده است ۴- زمینه کمک فامیل به عروس و داماد فراهم می شود (کمک مالی و فکری) ۵- اقوام و خویشان احساس احترام می کنند.

۶. عروسی

۱- امر رسول الله (ص) أزواجه أن یزین فاطمه (ع) و یطینها و یفرشن لها بیتا لیدخلنها علی بعلها ففعلن ذلك [کشف الغمه ، ج ۱۰ ، ج ۳۶۰] .

هنگام عروسی حضرت زهرا (س) رسول خدا (ص) به همسرانش فرمود : "فاطمه را آرایش کنید و خوشبو سازید ، اطاقش را فرش کنید تا به خانه شوهر بفرستیم" [بحار ، ج ۴۳ ، ص ۱۳۱] .

۲- رسول خدا (ص) شب عروسی زهرا به دختران عبدالمطلب و زنان مهاجر و انصار فرمود : "فاطمه را تا خانه شوهر همراهی کنید و شعر بخوانید و شادانی کنید ، لیکن مواظب باشید. چیزی نگوئید که خدا بدان راضی نباشد"

در صورتی که داماد تمکن مالی دارد خوب است مجلس شام یا ناهاری در جمع خویشان و دوستان تشکیل شود. پیامبر (ص) به حضرت علی (ع) می فرماید : یا علی! در عروسی باید ولیمه داده شود. حضرت علی (ع) پول نداشت ، یکی از انصار داوطلب شد که گوسفندی قربانی کند چند تذکر :

۱- در جشن عروسی از اعتدال خارج نشوید ، از تشریفات زائد

و اسراف و تبذیر پرهیزید.

۲- در جشن عروسی عمل خلاف شرع انجام نشود ، شعر خواندن و کف زدن و خندیدن مانعی ندارد ، لیکن از موسیقی های غیر مشروع اجتناب کنید.

۳- از اختلاط زن و مرد و دختران و پسران جوان به شدت جلوگیری کنید.

۴- عروس خانم در طول زمان عروسی و رفتن به خانه داماد رضای خدا را ملاحظه کند و خود را از دید نامحرمان بیوشاند.

۵- با آمدن داماد به جمع خانم ها خودشان را بیوشانند.

۶- مواظب باشید با لباسهای بسیار فاخر و تشریفات زیاد دل خانواده های محروم را نسوزانید.

در حجه عروسی :

شب عروسی شب بسیار حساس و به یاد ماندنی است ، لذا باید سعی شود خاطره تلخی پیش نیاید. رسول خدا (ص) به علی (ع) فرمود : وقتی عروس وارد خانه ات می شود کفشهایش را بیرون آور و پاهایش را شست و شو بده و آب را اطراف منزل پاش .

مستحب است از عروس بخواهد که دو رکعت نماز بخواند و خودش هم دو رکعت نماز بخواند و بعد از نماز خوشبختی و انس و الفت را از خدا طلب کنند و سپس با گفتگوهای شیرین اظهار عشق و علاقه کنند.

عروسی متقین

۱- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْقِيَامَةُ عُرْسُ الْمُتَّقِينَ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۳] .

۲- عروسی :

سالن عروسی : قیامت

مدعوین : انبیاء و اولیاء ،

پذیرایی کنندگان : حوریان

فی تفسیر الامام الحسن العسکری (ع) : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : "فَأَمَّا فِي الْقِيَامَةِ ، فَإِنَّا وَ أَهْلُنَا نَجْزِي عَنْ شِيعَتِنَا كُلِّ جِزَاءٍ ، لِيَكُونَنَّ عَلَى الْأَعْرَافِ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَ النَّارِ " محمد و علی و فاطمه و الحسن و

الحسين (ع) و الطيبون من آلهم" فزرى بعض شيعتنا فى تلك العرصات ممن كان منهم مقصرا فى بعض شدائدها فنبعث عليهم خيار شيعتنا كسلمان و المقداد و أبى ذر و عمار و نظائرهم فى العصر الذى يليهم ، ثم فى كل عصر إلى يوم القيامة ، فينقضون عليهم كالبزاه و الصقور و يتناولونهم كما تتناول البزاه و الصقور صيدها ، فيزفونهم إلى الجنة زفا" [تفسير الإمام العسكرى ، ص ٢٤١] .

حجله :

قال رَسُولُ اللَّهِ (ص) : من مات على حب آل محمد يزف إلى الجنة كما تزف العروس إلى بيت زوجها [كشف الغمه ، ج ١ ، ص ١٠٧] .

مشابعين مومن به سوى بهشت : ملائكه .

خصوصيات حجله : در سوره الرحمن و سوره حواميم ذكر شده است : لكل شىء عروس و عروس القرآن الرحمن [جامع الصغير ، ج ٢ ، ص ٤١٣] . همچنين در تفسير ابوالفتوح . ج ١٧ جديد ، ص ٢ آمده : سعد بن ابراهيم گفت : حواميم را عرايس خوانده اند .

و از پيغمبر اكرم (ص) در همانجا نقل کرده است .

قال رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِكُلِّ شَيْءٍ عَرُوسٌ وَ عَرُوسُ الْقُرْآنِ سُورَةُ الرَّحْمَنِ جَلَّ ذِكْرُهُ [المصباح كفعمى ، ص ٤٤٦] .

عَنْ زُرِّ بْنِ حُبَيْشٍ قَالَ : قَرَأْتُ الْقُرْآنَ مِنْ أَوَّلِهِ إِلَى آخِرِهِ فِي الْمَسْجِدِ الْجَامِعِ بِالْكُوفَةِ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) قَالَ : فَلَمَّا بَلَغْتُ الْحَوَامِيمَ قَالَ لِي أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) قَدْ بَلَغْتَ عَرَائِسَ الْقُرْآنِ [بحار الأنوار ، ج ٨٩ ، ص ٢٠٦] .

قال رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِكُلِّ شَيْءٍ ثَمَرَةٌ وَ ثَمَرَةُ الْقُرْآنِ الْحَوَامِيمُ مِنْ رَوْضَاتِ حَسَنَاتِ مُحَصَّنَاتِ مُتَجَاوِرَاتِ فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَزْتَعَ فِي رِيَاضِ الْجَنَّةِ فَلْيَقْرَأِ الْحَوَامِيمَ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٢١٩] .

٨. خطرات ازدواج

مردسالاری ۲- زن سالاری ۳- ولخرجی ۴- بخل مرد ۵- تصرف مرد در مال یا حقوق زن ۶- دخالت فامیل ۷- تکیه به مدرک و مال ۸- جهل به وظایق و حقوق (مثلا از زن توقع کلفتی دارد می گوید: زن پیدا می شود مادر پیدا نمی شود) ۹- چشم و هم چشمی

۲. خیال می کند دیگران بی عیب اند و ضعفها را در کنار کمالات نمی بیند، در حالی که اگر ضعفی دیدیم باید در رفع آن بکوشیم و کظم غیظ کنیم.

۹. مسئله ازدواج در سنین پایین

۱. چالشها

بلوغ در معنای محدود آن؛ یعنی فعال شدن اندامهای تناسل، تقریباً در ۱۳ الی ۱۴ سالگی در پسران و در ۱۱ الی ۱۲ سالگی در دختران آغاز می شود. همزمان با پیدا شدن این تحول در نوجوانان، تمایلات عاطفی نسبت به جنس مخالف نیز بروز می کند، لذا به طور طبیعی این سن، زمان برآورده شدن امیال جنسی است. بدین معنی که اگر شرایط مساعد باشد و جوان در این سن ازدواج کند، بعداً راه غیر طبیعی ارضای خواسته و امیال جنسی را انتخاب نخواهد کرد. این سخن، سخنی سهل و ممتنع است. سهل از آن جهت که طبیعی ترین و عاقلانه ترین راه برای حل مشکل ارضای جنسی جوانان است. اما ممتنع از آن سو که تحقق آن به سادگی گفتن آن نیست، زیرا هر چه زندگی اجتماعی در جامعه ای ساده تر و از پیچیدگی هائی که مغز برای درک آنها آمادگی های خاصی را طلب می کند کمتر بهره برده باشد، هماهنگی رشد همه جانبه (جنسی، عاطفی، ذهنی، اجتماعی) فرد سریع تر رخ داده و به حد مطلوب آن جامعه

می رسد و لذا این راهکار طبیعی ترین و سالمترین روش می باشد. اما در شرایط اجتماعی امروز که جامعه از پیچیدگی های خاص برخوردار است، اجرای آن با مشکلاتی مواجه می باشد و همانگونه که اشاره شد لازم است.

۵- احتمالاً ازدواج دختران در سنین بلوغ مانع ادامه تحصیل آنان است.

۶- در مناطقی با سطح فرهنگی نازل، سوء تعبیر از "طرح ازدواج در سنین پائین" موجب کاهش غیر معقول سن ازدواج دختران می شود و احتمالاً مشکلاتی را برای این دختران و فرزندان آنان فراهم می آورد.

۷- احتمالاً، نسبت جدایی زوجینی که در سنین پائین ازدواج کرده اند و سپس به دلایلی چون تحصیل، تغییر طبقه اجتماعی - اقتصادی و... به رشد اجتماعی و بلوغ فکری دست یافته اند، بالا است.

۸- با عنایت به اینکه در حال حاضر حدوداً ۵ درصد جمعیت کشور (تقریباً ۳ میلیون نفر) را دختران مجرد و بالای ۲۵ سال تشکیل می دهند و امکان ازدواج آنان تنها با هم سالانشان منطقی به نظر می رسد، احتمالاً با مطرح شدن طرح ترغیب و تشویق ازدواج در سنین پائین آنان دچار نوعی احساس ناکامی و شکست خواهند شد که در شرایط فعلی چنین حالتی را ندارند.

۹- بسیاری از نوجوانان و جوانان بگونه ای تربیت شده اند که از طرح مساله ازدواج در سنین پائین خجالت می کشند و حجب و حیای آن به حدی است که از طرح این مساله به شدت گریزان هستند.

۱۰- پسران جوان باید پس از هیجده سالگی دو سال خدمت نظام وظیفه انجام دهند. شرط استخدام در موسسات دولتی و غیر دولتی مستلزم ارائه کارت پایان خدمت نظام است.

۱۱- به محض پائین آمدن سن ازدواج، میزان

زاد و ولد زیاد خواهد شد ، لذا دولت باید امکانات و خدمات بهداشتی لازم را برای زوجهای جوان و نوزادان آنان فراهم کند.

۱۲- حضور دختران دانش آموز متاهل در کنار دانش آموزان مجرد در مدارس سبب بروز مشکلات تربیتی و اخلاقی خواهد شد.

۲. راه کارها

۱- ضمن اینکه وزارتخانه یا نهادی متکفل برنامه ریزی اجرای طرح می شود لازم است همه دستگاه های تبلیغی کشور اعم از صدا و سیما ، مطبوعات ، تبلیغات شهرداری ها و امکانات فرهنگی و هنری در این امر جدی وارد شود و این فکر را در جامعه تجاری نمایند. اظهار نظر مثبت منابع مورد وثوق و قبول مردم مانند مقام معظم رهبری ، ریاست جمهوری ، ... علما ، دانشمندان علوم تربیتی ، روانشناسی ، جامعه شناسی ، پزشکی و... بسیار حائز اهمیت است. باید کنفرانس ها ، سمینارها ، و تبلیغات به نوعی گسترده باشد که جوانان که خود در فشار ارضاء غرائز جنسی هستند به عامل ترغیب کننده طرح در خانواده ها تبدیل شوند.

۲- ازدواج نیمه مستقل به عنوان یکی از راه حل ها می تواند کارساز باشد. بدین معنی که اگر امکانات زندگی کامل فراهم نیست ، جوانان در اوایل بلوغ همسری انتخاب نمایند و عقد ازدواج صورت گیرد و صرف داشتن ارتباط در این مرحله مد نظر باشد. با این روش فشار مالی از عهده مزدوجین جوان برداشته خواهد شد و تا مرحله ای که طرفین بتوانند تمکن مالی پیدا کنند و به زندگی مستقل دست یابند ادامه کمکهای خانواده و دولت ضروری است.

۳- نمونه ها و الگوهائی موفق از مدل ازدواج نیمه مستقل باید تبلیغ و تشویق شود.

۴- در توصیه های تبلیغی و ترویجی طرح ازدواج نیمه

مستقل لازم است تاکید شود که داشتن فرزند در دوران اولیه این چنین ازدواجها جایز نیست. زیرا وجود فرزند در این دوران مشکلات عدیده ای را فراهم می آورد.

۵- اهدای هدایائی از طرف نظام به عنوان هدیه رهبری و مانند آن به هر یک از اینگونه زوجین که می تواند حداقل شامل قرآنی نفیس و دو حلقه ازدواج باشد، توصیه می شود.

۶- پرداخت فوری کمک هزینه بیشتر به دانشجویانی که ازدواج می کنند.

۷- پرداخت کمک هزینه به دانش آموزانی که ازدواج می کنند.

۸- پرداخت مبلغ ۳۰۰ تا ۵۰۰ هزار تومان وام با کارمزد کم (مثلا ۲ درصد) بصورت ماهیانه و به مبلغ ۵ الی ۷ هزار تومان در طی مدت ۵ سال به افرادی که در این سنین ازدواج می کنند. ضمنا توصیه می شود که بازپرداخت این چنین وام هایی در طول پانزده سال پس از آخرین پرداخت، انجام پذیرد.

۹- آپارتمان سازی انبوه با متراژ ۳۰ تا ۵۰ متر توسط وزارت مسکن و نهادهای مسئول و نیز تشویق بخش خصوصی و بنیادهای خیریه در ای جهت با تصویب تسهیلاتی مانند: افزایش تراکم بدون اخذ عوارض شهرداری، پرداخت وام از تبصره ۵۲، اهدای زمین مجانی و... به منظور فروش ارزان قیمت و یا اجاره این آپارتمانها صرفا به متاهلین جوان توصیه می شود.

۱۰- فراهم سازی آپارتمان هائی مشابه بند ۹ برای هر دانشگاه صرفا به عنوان خوابگاه دانشجویان متاهل.

۱۱- لازم است نظام آموزش دبیرستانی به گونه ای تغییر یابد که نوجوان در خاتمه دبیرستان صاحب حرفه ای نیز باشد تا بدین وسیله زمینه استقلال اقتصادی وی فراهم آید.

ابن سینا نظام آموزش را از ده ساگی به بعد، از شامل آموزش نظری

و حرفه ای می داند، بدین معنی که در این دوران شاگرد تحت نظر معلم، حرفه ای را نیز برای کسب درآمد انتخاب می نماید و در نیمی از روز به آن می پردازند و پس از ۱۳ سالگی از محل درآمد همین حرفه توان اقتصادی لازم را برای ازدواج پیدا می کند. ضمناً بر اساس نظر وی شاگردان از آن پس نیز می توانند در صورت توان و تمایل به کسب آموزش های علمی ادامه دهند.

۱۲- توصیه می شود برای شاغلین و مزدوجین امکان تحصیل شبانه و یا پاره وقت فراهم آید. برای مثال، تاسیس دبیرستانهای شبانه، افزایش دوره تحصیلات کارشناسی و... پیشنهاد می شود.

۱۳- رشد اخلاق روانی - اجتماعی با ازدواجهای همزمان با بلوغ جنسی کمال می یابد. بدین معنی که افراد در حسرت های لذت طلبی جنسی و ناکامی های آن گرفتار نخواهند شد و لذا آرامش حاصل از آن بسیاری از مشکلات اخلاقی، روانی و اجتماعی آنان را می کاهد.

۱۴- تاسیس کانونهای ازدواج متشکل از نمایندگان همه اقشار محلی (به ویژه زنان) در شهرها و روستاها به منظور تشویق جوانان و والدین آنان برای زمینه سازی ازدواج توصیه می شود.

- پیشنهاد می شود در خصوص اجرای طرح ترغیب ازدواج در بین جوانان ایرانی نخست تحقیقاتی دقیق و گسترده در زمینه های زیر صورت پذیرد:

الف: بررسی آمار جرائم و تخلفات جنسی در گروههای سنی مختلف کشور.

ب: بررسی استحقاق عملی ازدواج گروه های مختلف نوجوانان و جوانان (دانش آموزان، دیپلمه ها و دانش آموزان).

ج: بررسی نظرات اندیشمندان حوزه و دانشگاه در خصوص ارائه طریق و نحوه برخورد با ارضای نیازهای جنسی نوجوانان و جوانان.

د: بررسی نظرات مسئولان دبیرستان ها در خصوص

ارائه طریق و نحوه برخورد با ارضای نیازهای جنسی نوجوانان و جوانان.

ه _ : بررسی نظرات خانواده ها از سطوح مختلف اجتماعی در خصوص ارائه طریق و نحوه برخورد با ارضای نیازهای جنسی نوجوانان و جوانان.

۱۰. نتیجه ازدواج

۱. تشکیل خانواده

۱. اساس و بنیان خانواده

سؤال : بنیان و اساس دوام و بقاء خانواده چیست؟

جواب : *مَحَبَّتَوُ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً* [روم/ ۲۱] .

وقتی امیرالمومنین ، همسر مظلومه اش رابه خاک سپرد این اشعارراخواند :

[دیوان امام علی (ع) ، ص ۸۶] .

۲. شایسته سالاری

پسر بهتر است یا دختر؟

جواب : گاهی دختر به مقامی می رسد که پسر نمی تواند.

وَ لَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَى [آل عمران/ ۳۶] .

يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنِثَاءً وَ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ [شوری/ ۴۹] .

۳. سرپرست خانواده

سؤال : قرآن سرپرستی خانه رابه چه کسی داده و چرا؟

جواب : خداوند به دلیل بعضی از شایستگی ها و به دلیل نان آوری سرپرستی رابه مرد داده است .

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَ بِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ [نساء/ ۳۴] .

۴. هدف داری غرایز

سؤال : آیا روابط جنسی زن و شوهر از دیدگاه قرآن فقط یک امر غریزی است؟

جواب : خیر ، قرآن آمیزش جنسی هدف دار را توصیه می کند.

نَسَاوَكُمْ حَزْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَزْثَكُمْ أَنِّي شِئْتُمْ وَقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ [بقره/ ۲۲۳] .

۵. آداب آمیزش

سؤال : آیا آمیزش هم آدابی دارد؟

جواب : بله.

فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ [بقره/ ۲۲۲] .

نکته : بعضی از احادیث آداب آمیزش در کتابهای تفسیری ذیل این آیه آمده است.

۲. وظایف

۱. آراستگی

سؤال : نظر اسلام درباره آرایش زن چیست ؟

جواب : زینت و آرایش امری فطری

است و اسلام زینت و آرایش برای همسر را سفارش فرموده است .

و لَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ [نور/ ۳۱] .

البته مردهم باید آرایش کند. رسول خدا علاوه بر زینتی که در مقابل مردم داشت زینت خاصی برای همسرش داشت .

قَالَ الطَّبْرِسِيُّ : وَ لَقَدْ كَانَ يَتَجَمَّلُ لِأَصْحَابِهِ فَضْلاً عَلَى تَجَمُّلِهِ لِأَهْلِهِ [مكارم الأخلاق ، ص ۳۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِيَتَهَيَّأَ أَحَدُكُمْ لِزَوْجَتِهِ كَمَا تَهَيَّأُ زَوْجَتُهُ لَهُ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۱۲۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَنْفِقُ فِي الطَّيِّبِ أَكْثَرَ مِمَّا يَنْفِقُ فِي الطَّعَامِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۵۱۲] .

۲. روابط زن و شوهر

هن لباس لكم وانتم لباس لهن. [بقره/ ۱۷۸]

رعایت کفویت در هنگام انتخاب

حفظ آبروی دیگران

ارتباط تنگاتنگ

گرم نگه داشتن کانون خانواده

۳. حجاب زن

سؤال : آیا مرد در قبال حجاب همسرش وظیفه ای دارد؟

جواب : بله. حتّی رسول الله (ص)

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَ بَنَاتِكَ وَ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُوراً رَحِيماً [احزاب/ ۵۹] .

۴. نشوز زن

واللاتی تخافون نشوزهم فغطوهن واهجروهن فی المضاجع واضربوهن. [نساء/ ۳۴]

-موعظه

-ترک هم بستری

-خشونت و شدت عمل

۵. زن و کار درخانه

سؤال : آیا زن وظیفه دارد در خانه مرد کار کند؟

جواب : بر زن واجب نیست ، ولی قرآن می گوید : زن شایسته زنی است که در غیاب مرد از خانه نگه داری و حراست کند.

فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ [نساء/ ۳۴] .

حضرت فاطمه زهرا (س) زن نمونه اسلام آنقدر درخانه کار کرد که دستهایش تاول زد و گاهی خون جاری می شد.

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : تَقَاضَى عَلِيٍّ وَ

فَاطِمَةُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فِي الْجِدْمَةِ فَقَضَى عَلَى فَاطِمَةَ عَ بِجِدْمَتِهَا مَا دُونَ الْبَابِ وَقَضَى عَلَى عَلِيٍّ (ع) بِمَا خَلَفَهُ [قرب الإسناد، ص ۲۵].

۶. مرد و کار در خانه

— از حضرت علی (ع) روایت شده که فرمود: "رسول خدا بر ما وارد شد در حالی که فاطمه زهرا نزدیک نشسته بودند و من عدس پاک می کردم. فرمودند: ابوالحسن، عرض کردم لبیک یا رسول الله (ص)! فرمود: از من بشو و من نمی گویم مگر از طرف پروردگارم، مردی نیست که در خانه کمک به همسرش کند مگر آنکه برای او باشد به عدد هر موئی که در بدنش هست عبادت یک سال که روزها روزه و شبها به عبادت ایستاده باشد و عطا کند او را از ثواب آنچه که به صابرین عطا کرده که داود نبی و یعقوب و عیسی (علیهم السلام) باشند. یا علی! کسی که در خانه در خدمت عیالش باشد و کراهت نداشته باشد خداوند اسمش را در دیوان شهدا بنویسد و به هر شب و روزی ثواب هزار شهید ثبت کند و بنویسد و برای هر قدمی ثواب یک حج و عمره خداوند عطا کند او را به هر رگی که در بدنش هست شهری در بهشت. یا علی! یک ساعت در خدمت خانه بهتر از عبادت هزار سال و هزار حج و هزار عمره و بهتر است از آزاد کردن هزار عبد و بنده و هزار جنگ در راه خدا و از عبادت هزار مریض و هزار نماز جمعه و تشییع هزار جنازه و از هزار گرسنه که ایشان را سیر کند و هزار برهنه که ایشان را بپوشاند. و هزار اسب که در راه

خدا بفرستد و بهتر است از هزار دینار که در راه خدا صدقه به مساکین بدهد و بهتر است از خواندن تورات و انجیل و زبور و قرآن و بهتر است از هزار اسیر که اسیر کرده و در راه خدا آزاد کند. و از هزار شتر قربانی که به مساکین بدهد و از دنیا خارج نشود مگر وقتی که جایش را در بهشت ببیند.

یا علی! کسی که از خدمت عیال کراهت نداشته باشد، پس آن کفاره گناهان بزرگ باشد و غضب خدا را فراموش کند و مهریه حور العین باشد و حسنات و درجاتش را زیاد کند.

یا علی! خدمت نکند عیال را مگر صدیق (راستگو) یا شهید یا مردی که خداوند خیر دنیا و آخرتش را خواسته باشد [بحار، ج ۱۰۳/ص ۱۳۲]

۷. مالکیت زن در خانه

سؤال: آیا در اسلام مالکیت زن پذیرفته شده؟

جواب: بله. زن و مرد مالک دستاوردهای خود هستند و مرد حق ندارد بازور و قلدری حقوق زن را بگیرد البته اگر خود زن داوطلبانه داد نشانه کمال و عشق او به خانواده است.

لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبُواْ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَ [نساء/ ۳۲].

۸. نزاع

و ان خفتم شقاق بينهما فابعثوا حكماً من اهله و حكماً مت اهلها يريدا اصلاحاً [نساء/ ۳۵]

۹. عدالت بین همسران

آیا عدالت بین چند همسر ممکن است؟

جواب: عدالت در نفقه آریوان خفتم ان لا تعدلوا فواحدة [نساء/ ۳] ولی عدالت در محبت خیرولن تستطیعوا ان تعدلوا بین النساء ولو حرصتم [نساء ۱۲۹]

ابن ابی العوجا (از منحرفین در دین) از هشام بن حکم سؤال کرد مگر خدا حکیم نیست؟ هشام گفت: بله. از

همه حکیمان هم حکیم تر است ابن ابی العوجاء گفت: پس بگو بدانم اینکه در سوره نساء آیه ۳ فرموده ۲ تا و ۳ تا و چهار تا زن بگیرد پس اگر از عدالت بین آنها می ترسیدید یک زن اختیار کنید، پس ۴ زن گرفتن حکم خداست. هشام فرمود: بله. ابن ابی العوجاء گفت: پس چگونه است که در سوره نساء آیه ۱۲۹ فرموده شما هرگز نمی توانید بین زنان عدالت ایجاد کنید هر چند که بخواهید (پس یعنی همسر بیشتر نمی توانید بگیرید چون شرط عدالت هیچ گاه محقق نمی شود) این چه سخن حکیمانه ای است. هشام گفت: جوابی نزد من نبود پس به مدینه مسافرت کردم و نزد امام صادق (ع) رسیدم. امامعلیه السلام فرمودند: هشام اینجا چه می کنی و حال آنکه نه وقت حج است و نه وقت عمره هشام گفت: بله به خاطر مسئله مهمی نزد شما آمده ام و قضیه ابن ابی العوجاء را بازگو کرد، حضرت فرمودند اما قول خداوند که فرموده: فانكحوا ما طاب لكم من النساء مثنى وثلاث و رباع فان...: یعنی فی النفقه (منظور از عدالت در نفقه است) و قول خداوند حکیم که فرموده: ولن تستطيعوا ان تعدلوا بين النساء ولو حرصتم فلا- تميلوا كل الميل فتذرها كالمعلمه یعنی فی الموده (منظور عدالت در محبت و مودت است) هشام می گوید: وقتی بازگشتم و ابن ابی العوجاء را خبر کردم که بین این دو آیه تعارضی نیست. گفت: خدا را قسم می دهم که این جواب از تو نیست. [کافی ج ۵ ص ۳۶۲- تهذیب ج ۷ ص ۴۲۰]

۳. بچه داری

۱. اهمیت فرزند

الْمَالُ وَالْبُنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ

الدُّنْيَا [كهف/ ٤٦] .

٢. انواع فرزند :

١. فرزند خوب

١ _ هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ [آل عمران/ ٣٨] .

٢ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ الْوَلَدَ الصَّالِحَ رِيحَانَةٌ مِنْ رِيَّاحِينَ الْجَنَّةِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣] .

٢. فرزند بد

_ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَرْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ [تغابن/ ١٤] .

٢ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَلَدُ السُّوءِ يَهْدِمُ الشَّرْفَ وَيَشِينُ السَّلْفَ [غررالحكم ، ص ٤٠٧] .

٣. تأثیرات

١. تأثیرات والدین بر فرزند

سؤال : آیا خوبی و صلاح پدر در نسل او اثر دارد؟

جواب : بله ، پیامبر خدا به دلیل صلاح پدر به فرزندانش خدمت کرد.

وَ أَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَ كَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا وَ كَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَنْ يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَ يَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ [كهف/ ٨٢] .

٢. تأثیرات فرزند بر والدین

١ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا زَالَ الزُّبَيْرُ مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ حَتَّى أَدْرَكَ فَوْحَهُ (کنایه عن ابنه عبدالله) فَفَأَهُ عَنْ رَأْيِهِ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٥٧] .

٤. فرزند دختر

١ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ عَالَ ثَلَاثَ بَنَاتٍ أَوْ ثَلَاثَ أَخَوَاتٍ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ [كافي ، ج ٦ ، ص ٦] .

٢ _ انتقاد از کسی که دختر را بد می دانند :

وَ إِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنْثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَ هُوَ كَظِيمٌ يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي

التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ [نحل/ ٥٩-٥٨] .

فرزند هديه الهی است؛

چه پسر و چه دختریهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاثًا وَ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذَّكَورَ [شوری/ ۴۹] .

نقش دعای والدین برای فرزند : إِنِّي أُعِيدُهَا بِكَ وَ ذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ [آل عمران/ ۳۶] .

(مثل مریمسلام الله علیها) و عیسی بن مریم (ع) .

درخواست فرزند صالح : فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا يَرِثُنِي وَ يَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ وَ اجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا [مریم/ ۶-۵] .

(مریم)

هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ [آل عمران/ ۳۸] .

فرزند چه بسا موجب طغیان است ، گر چه صالح باشد. فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَا اللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ آتَيْتَنَا صَالِحًا لَنُكَوِّنَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ [اعراف/ ۱۹۰-۱۸۹] .

وَ أَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنِينَ فَحَسَبْنَاهُ أَنْ يَرْهَقَهُمَا طُغْيَانًا وَ كُفْرًا [كهف/ ۸۰] .

فرزند بعد از اموال وسیله فتنه و آزمایش است : وَ اعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ [انفال/ ۲۸] .

به تفسیر نور ، ج ۵ ، ص ۳۱۵ تا ۳۱۸ مراجعه شود.

۵. اهمیت غذا

۱. غذای زنان حامله

سؤال : بهترین غذا برای زانو و حامله چیست؟

جواب : رطب

وَ هُزِّي إِلَيْكَ بِجِدْعِ النَّخْلِهِ تُسَاقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِيًّا [مریم/ ۲۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا تَأْكُلُ الْحَامِلُ مِنْ شَيْءٍ وَ لَا يَتَدَاوَى بِهِ أَفْضَلَ مِنَ الرُّطْبِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۳۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِيَكُنْ أَوَّلُ مَا تَأْكُلُ النُّفْسَاءُ الرُّطْبَ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَالَ لِمَرْيَمَ " وَ هُزِّي إِلَيْكَ بِجِدْعِ النَّخْلِهِ تُسَاقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِيًّا " (مریم-۲۵) قِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَإِنْ لَمْ يَكُنْ

أَوَأَنْ الرُّطْبِ قَالَ سَبَّحَ تَمْرَاتٍ مِنْ تَمْرِ الْمَدِينَةِ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فَسَبَّحَ تَمْرَاتٍ مِنْ تَمْرِ أُمِّصَيْارِكُمْ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: وَعِزَّتِي وَجَمَالِي وَعَظْمَتِي وَارْتِفَاعِ مَكَانِي لَمَا تَأْكُلُ نَفْسِيَاءَ يَوْمَ تَلَدُّ الرُّطْبَ فَيَكُونُ غُلَامًا إِلَّا كَانَ حَلِيمًا وَإِنْ كَانَتْ جَارِيَةً كَانَتْ حَلِيمَةً [كافی، ج ۶، ص ۲۲].

۲. غذای نوزادان

سؤال: تصمیم از شیر گرفتن بچه برعهده کیست؟

جواب: با مشورت پدر و مادر

۴. والدین

۱. مرز اطاعت و احترام والدین

سؤال: مرز اطاعت و احترام والدین تا کجاست؟

جواب: حفظ عقیده

وَإِنْ جَاهِدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا [لقمان/ ۱۵].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَطِيعُوا آبَاءَكُمْ فِيمَا أَمَرُوكُمْ وَلَا تُطِيعُوهُمْ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ [المحاسن، ج ۱، ص ۲۴۸].

۲. اطاعت از خدا و نیکی به پدر و مادر

۳. همکاری والدین با فرزندان

سؤال: درباره همکاری والدین و فرزندان مطلبی در قرآن آمده؟

جواب: بله. همکاری اسماعیل و پدرش ابراهیم در ساختن کعبه در حدیث می خوانیم

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): رَحِمَ اللَّهُ وَالِدًا أَعَانَ وَلَدَهُ عَلَى الْبِرِّ [فقه الرضا، ص ۳۳۶].

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ [بقره/ ۱۲۷].

۴. رابطه مکتبی (اعتقادی) مقدم بر روابط فامیلی

سؤال: روابط فامیلی یا روابط مکتبی، حاکمیت با کدام؟

جواب: روابط مکتبی (اعتقادی)

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ [توبه/ ٢٤] .

١. خودبيني و خدايني

١. خدايني انبياء

١ _ حضرت آدم (عليه السلام) :

رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِنْ

لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَ تَزَحَّمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ [اعراف/٢٣.]

٢ _ حضرت نوح (عليه السلام) :

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ لِيٰوَالِدَيَّ وَ لِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا وَ لِلْمُؤْمِنَاتِ وَ [نوح/٢٨.]

٣ _ حضرت ابراهيم (عليه السلام) :

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَ إِسْحَاقَ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ [ابراهيم/٣٩.]

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَ لِيٰوَالِدَيَّ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ [ابراهيم/٤١.]

٤ _ حضرت موسى (عليه السلام) :

رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ [قصص/٢٤.]

٥ _ حضرت عيسى (عليه السلام) :

أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَانْفُخْ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ [آل عمران/٤٩.]

٦ _ حضرت شعيب (عليه سلام) :

وَ مَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَ إِلَيْهِ أُنِيبُ [هود/٨٨.]

٧ _ حضرت هود (عليه السلام) :

إِنْ أُجْرِي إِلَّا عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي [هود/٥١.]

٨ _ حضرت يوسف (عليه السلام) :

وَ قَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السُّجْنِ [يوسف/١٠٠.]

رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَ عَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ [يوسف/١٠١.]

٩ _ حضرت سليمان (عليه السلام) :

هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَ أَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ [نمل/٤٠.]

١٠ _ حضرت پیامبر اکرم (ص) :

إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ [سبأ/۳۶].

قرآن کریم وقتی از انبیاء سخن می گوید ، آنها را به تواضع توصیف می کند. چون اعتراف به عجز و تقصیر خود می کردند و از طرفی تمام نعمت های مادی و معنوی را از ناحیه خداوند می دانستند.

۲. خودبینی مخالفان انبیاء

خداوند وقتی

از مخافان انبیاء سخن می گوید ، آنها را به تکبر و خودبینی توصیف می کند ، به خاطر اینکه آنها یا خود را برتر از دیگران می دانستند یا فضیلت ها را به خود نسبت می دادند و به طور کلی انبیاء را مسخره می کردند.

۱_ شیطان :

أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَ خَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ [اعراف/۱۲] .

۲_ برخی از اقوام حضرت نوح (علیه السلام) :

كَلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ [هود/۳۸] .

۳_ قارون :

إِنَّمَا أُوتِيْتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِي [قصص/۷۸] .

۴_ فرعون :

أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى [نازعات/۲۴] .

۵_ قوم حضرت شعیب (علیه السلام) :

مَا نَفَقَهُ كَثِيرًا مِمَّا تَقُولُ وَإِنَّا لَنَرَاكَ فِينَا ضَعِيفًا [هود/۹۱] .

۶_ قوم حضرت هود (علیه السلام) :

قَالُوا يَا هُوْدُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَ مَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَ مَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِيْنَ [هود/۵۳] .

۷_ قوم طالوت :

نَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ [بقره/۲۴۷] .

۸- اکثر مردم :

يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ [يس/۳۰] .

۱. خوردن و آشامیدن

۱. تغذیه در قرآن

قرآن کریم در نوع مواردی که دستور تغذیه داده ، بعد از آن یک دستور عملی می دهد؛ گاهی به عنوان امر و گاهی به عنوان نهی. بنابراین مسئله تغذیه جنبه مقدمی دارد و مقصود اصلی عمل صالح انجام دادن و پرهیز از معاصی است. به این آیات توجه کنید :

۱. بخورید و بیاشامید اما اسراف نکنید :

كُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوا [اعراف/ ۳۱] .

۲. بخورید و بیاشامید اما فساد نکنید :

كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ [بقره/ ۶۰] .

۳. بخورید اما از شیطان پیروی نکنید :

كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ وَلا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ [انعام/ ۱۴۲] .

۴. بخورید اما در خوردن طغیان نکنید :

كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلا تَطْغَوْا فِيهِ [طه/ ۸۱] .

۵. بخورید اما شکر خداوند کنید :

كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ [سبأ/ ۱۵] .

۶. بخورید اما در خوردن متقی باشید :

فَكُلُوا مِمَّا غَنَمْتُمْ حَلالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ [انفال/ ۶۹] .

۷. بخورید و به فقراء هم بدهید :

فَكُلُوا مِنْهَا وَاطْعَمُوا الْفَقِيرَ [حج/ ۲۸] .

۸. بخورید و عمل صالح انجام دهید :

يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا [مومنون/ ۵۱] .

۹. بخورید و به حیوان خود هم بدهید :

كُلُوا وَارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ [طه/ ۵۴] .

۱۰. بخورید اما از حلال بخورید :

كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلالًا طَيِّبًا [مائده/ ۸۸] .

۱. يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلالًا طَيِّبًا وَلا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ [بقره/ ۱۶۸] .

۲. وَ كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلالًا طَيِّبًا وَ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ [مائده/ ۸۸] .

۳. فَكُلُوا مِمَّا غَنَمْتُمْ حَلالًا طَيِّبًا وَ اتَّقُوا اللَّهَ [انفال/ ۶۹] .

۴. فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلالًا طَيِّبًا وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ [نحل/۱۱۴].

۵. كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا [اعراف/۳۱].

۶. فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِعُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ [حج/۲۸].

ملاحظه می کنید که هر جا خوردن و آشامیدن مطرح است در کنارش مسولیتی مثل تقوی ، اطعام ، شکر ، عدم اسراف و... بیان شده است.

۲. مواد غذایی

۱.

۱. نان جو : قَالَ الرَّضَا (ع) : فَضِّلْ خُبْزَ الشَّعِيرِ عَلَى الْبُرِّ كَفَضْلِنَا عَلَى النَّاسِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۳۰۴] .

۲. آرد با روغن _ سویق

قَالَ الرَّضَا (ع) : نِعْمَ الْقُوْتُ السَّوِيقُ إِنْ كُنْتَ جَائِعاً أَمْسَكَ وَإِنْ كُنْتَ شَبَعَاناً [شَبَعَانَ] هَضَمَ طَعَامَكَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۳۰۵] .

۳. عدس : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلَيْكُمْ بِالْعَدَسِ فَإِنَّهُ مُبَارَكٌ مُقَدَّسٌ يَرُقُّ الْقَلْبَ وَ يَكْثُرُ الدَّمْعَهُ وَقَدْ بَارَكَ فِيهِ سَبْعُونَ نَبِيّاً أَخْرَجَهُمْ عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ [عيون أخبار الرضا ، ج ۲ ، ص ۴۱] .

۴. گوشت :

اگر ۴۰ روز گوشت به بدن نرسد در اخلاق اثر می گذارد و جواز قرض برای خرید گوشت بعد از ۴۰ روز. [وسائل ، ج ۱۷ ، ص ۲۶ و ۲۷]

_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : سَيْدُ طَعَامِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ اللَّحْمُ [عيون أخبار الرضا ، ج ۲ ، ص ۳۵] .

_ در روایاتی که از خانه ای که در آن گوشت می خورند مذمت شده ، مراد خوردن گوشت برادران دینی است با غیبت کردن.

_ عَنْ إِدْرِيسَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فَذَكَرَ اللَّحْمَ فَقَالَ : " كُلْ يَوْمًا بِلَحْمٍ وَ يَوْمًا بِلَبَنٍ وَ يَوْمًا بِشَيْءٍ آخَرَ " [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۴۷۰] .

۵. تخم مرغ با پیاز : عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي حَسَنَةَ الْجَمَّالِ قَالَ : شَكَوْتُ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ (ع) قَلَّةَ الْوَلَدِ فَقَالَ لِي : " اسْتَتَغْفِرِ اللَّهَ وَ كُلِ الْبَيْضَ بِالْبَصْلِ " [کافی ، ج ۶ ، ص ۳۲۴] .

۶. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا ضَعُفَ الْمُسْلِمُ فَلْيَأْكُلِ اللَّحْمَ بِاللَّبَنِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۳۲۴] .

۷. قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَلْبَانُ الْبَقَرِ دَوَاءٌ وَ سُمُونُهَا شِفَاءٌ وَ لُحُومُهَا دَاءٌ [كافی ، ج ۶ ، ص ۳۱۱] .

۸. زيتون : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلَيْكُمْ بِالزَّيْتِ فَإِنَّهُ يَكْشِفُ الْمِرَّةَ وَ يَذْهَبُ بِالْبَلْغَمِ وَ يَشُدُّ الْعَصَبَ وَ يَذْهَبُ بِالضَّنَى وَ يَحْسِنُ الْخُلُقَ وَ يَطِيبُ النَّفْسَ وَ يَذْهَبُ بِالْغَمِّ [عيون أخبار الرضا ، ج ۲ ، ص ۳۵] .

۹. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا تَأْكُلُ الْحَامِلُ مِنْ شَيْءٍ وَ لَا تَتَدَاوَى بِهِ أَفْضَلَ مِنَ الرُّطْبِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِمَرْيَمَ (ع) وَ هَزَى إِلَيْكَ بِجِدْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِيًّا فَكُلِي وَ اشْرَبِي وَ قَرِّي عَيْنًا [(مريم/ ۲۶)] [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۳۶] .

۱۰. انار

۱۱. سرکه : لثه را محکم می کند.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : خُلُّ الْخَمْرِ يَشُدُّ اللَّتَّةَ وَ يَقْتُلُ دَوَابَّ الْبَطْنِ وَ يَشُدُّ الْعَقْلَ [كافی ، ج ۶ ، ص ۳۳۰] .

۱۲. عسل : ۱۵ حدیث در خوبی عسل و اینکه : قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : مَا اسْتَشْفَى مَرِيضٌ بِمِثْلِ الْعَسَلِ [كافی ، ج ۶ ، ص ۳۳۲] .

۱۳. خرما

۱۴. شیر

۱۵. گلابی : یحسن الولد

۱۶. کشمش سرخ

۱۷. کاسنی

۱۸. شروع غذا خوردن با نمک

۱۹. خربزه و رطب

۲۰. سیب : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : التُّفَّاحُ نَضُوحُ الْمَعِدَةِ [كافی ، ج ۶ ، ص ۳۵۵] .

۲۱. ترب : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْفُجْلُ أَصْلُهُ يَقْطَعُ الْبَلْغَمَ وَ ثُبُّهُ يَهْضِمُ وَ وَرْقُهُ يَحْدِرُ الْبَوْلَ حَدْرًا [كافی ، ج ۶ ، ص ۳۷۱] .

۲۲. از پنیر و گوشت خشک شده مذمت شده.

۲۳. کلم : عربی آن (گرنب) است و قاموس می گوید : مراد ، کلم پیچ است که همچون کاهو

برگهای زیادی دارد.

۲۴. از پرندگان گوشت کبک، باباقره و مرغ تعریف شده است. [کافی، ج ۶، ص ۳۱۲].

۲۵. امام صادق (ع): زردی تخم مرغ سبک و سفیده آن سنگین است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مُخُّ الْبَيْضِ خَفِيفٌ وَ الْبَيَاضُ ثَقِيلٌ [کافی، ج ۶، ص ۳۲۵].

و طبق چند روایت برای ازدیاد نسل موثر است.

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): كَثْرَةُ أَكْلِ الْبَيْضِ تَزِيدُ فِي الْوَلَدِ [کافی، ج ۶، ص ۳۲۵].

۲۶. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا تُدْمِنُوا أَكْلَ السَّمَكِ فَإِنَّهُ يَذِيبُ الْجَسَدَ [کافی، ج ۶، ص ۳۲۳].

۲۷. سه حدیث داریم که پیغمبر (ص) را عقرب زد و حضرت کمی نمک روی آن ریخت و فشار داد خوب شد و فرمود: با وجود نمک نیازی به پادزهر دیگری نیست.

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إِنَّ الْعُقْرَبَ لَدَغَتْ رَسُولَ اللَّهِ (ص) فَقَالَ: لَعْنَكَ اللَّهُ فَمَا تُبَالِيَنَ مُؤْمِنًا آذَيْتَ أَمْ كَافِرًا ثُمَّ دَعَا بِمِلْحٍ فَدَلَكَهُ فَهَدَأَتْ ثُمَّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع): لَوْ عَلِمَ النَّاسُ مَا فِي الْمِلْحِ مَا بَغَوْا مَعَهُ دِرْيَاقًا [المحاسن، ج ۲، ص ۵۹۱].

۲۸. تحف العقول عن الصادق (ع): در حبوبات، سبزی جات، میوه ها هر کدام را که در آن ضرری برای بدن و قوت انسان داشته باشد حرام است (ضمن حدیث مفصل)

قَالَ الصَّادِقُ (ع): وَ أَمَّا مَا يَحِلُّ لِلْإِنْسَانِ أَكْلُهُ مِمَّا أَخْرَجَتْ الْأَرْضُ فَثَلَاثَةٌ صُنُوفٍ مِنَ الْأَعْذِيَةِ صَنِفٌ مِنْهَا جَمِيعُ الْحَبِّ كُلِّهِ مِنَ الْحِنْطَةِ وَ الشَّعِيرِ وَ الْأُرْزِّ وَ الْحَمَّصِ وَ غَيْرِ ذَلِكَ مِنْ صُنُوفِ الْحَبِّ وَ صُنُوفِ السَّمَاسِمِ وَ غَيْرِهِمَا كُلُّ شَيْءٍ مِنَ الْحَبِّ مِمَّا

يكون فيه غذاء الإنسان في بدنه وقوته فحلال أكله وكل شيء يكون فيه المضره على الإنسان في بدنه فحرام أكله إلا في حال الضروره والصنف الثاني ما أخرجت الأرض من جميع صنوف الثمار كلها مما يكون فيه غذاء الإنسان و منفعه له وقوه به فحلال أكله وما كان فيه المضره على الإنسان في أكله فحرام أكله والصنف الثالث جميع صنوف البقول والنبات وكل شيء تثبت من البقول كلها مما فيه منافع الإنسان وغذاء له فحلال أكله وما كان من صنوف البقول مما فيه المضره على الإنسان في أكله نظير بقول السموم القاتله ونظير الدفلى وغير ذلك من صنوف السم القاتل فحرام أكله وأما ما يحل أكله من لحوم الحيوان فلحوم البقر والغنم والإبل وما يحل من لحوم الوحش وكل ما ليس فيه ناب ولما له مخلب وما يحل من أكل لحوم الطير كلها ما كانت له قانصه فحلال أكله وما لم يكن له قانصه فحرام أكله ولا بأس بأكل صنوف الجراد وأما ما يجوز أكله من البيض فكل ما اختلف طرفاه فحلال أكله وما استوى طرفاه فحرام أكله وما يجوز أكله من صيد البحر من صنوف السمك ما كان له قشور فحلال أكله وما لم يكن له قشور فحرام أكله وما يجوز من الأشربه من جميع صنوفها فما لم يغير العقل كثيره فلا بأس بشربه وكل شيء يغير منها العقل كثيره فالقليل منه حرام [تحف العقول ، ص ٣٣٧] .

نان

١. قال رسول الله (ص) : اللهم بارك لنا

فِي الْخُبْزِ وَ لَا تُفَرِّقُ بَيْنَنَا وَ بَيْنَهُ فَلَوْ لَا الْخُبْزُ مَا صُمْنَا وَ لَا صَلَّيْنَا وَ لَا أَدِينَا فَارْتَضَ رَبَّنَا عَزَّ وَ جَلَّ [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۸۷] .

شیر

شیر نقشی دارد که محرمیت می آورد ، گویا از یک مادر متولد شده اند.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّبَنُ مِنْ طَعَامِ الْمُرْسَلِينَ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۴۹۱] .

۲. خوردنی های حرام :

۱. گوشت خوک

خوردن گوشت خوک برای یهود و مسلمین منهی است.

عیسویان گوشت خوک را می خورند.

در کشورهایی که خوک می خورند مرض (لادری) فراوان و در کشورهای اسلامی برعکس .

اروپائیان هر که را می خواهند به بی غیرتی توصیف کنند او را به خوک تشبیه می کنند و یکی از فحش های آنها است.

خوک در امور زناشوئی هیچ حیائی از خود نشان نمی دهد ، مضافاً به اینکه تغذیه در روح اثرشایانی دارد.

و نتیجتاً در بی حیائی بی اثر نخواهد بود خوردن گوشت خوک.

خوک از خوردن هیچ کثافتی دوری نمی کند.

اروپائیان روده خوک را از خون و چربی خود آن پر کرده و با قیمت گرانی می خردند.

در انجیل برنابا خوک را مظهر شیطان معرفی می کند. در انجیل متی ، لوتا ، مرقس در ضمن داستانی می گوید : که عیسی

شیطان را در بدن خوک جا داد. سخن کوتاه آنکه در نزد عیسویان نیز خباثت دارد.

یکی از ضررهای گوشت خوک تریکین یا تیشین است. دیگری مرض کرم کدو تریکین حیوان کوچکی است در میان

گوشت خوک لانه می کند ، اولین مرتبه یک نفر انگلیسی و بعد شخصی آلمانی و بعد دیگران با بررسی ها به فساد آن

برخورددند. چندین سال قبل در قسمتی از کشور روسیه خوردن خوک از طرف دولت

قدغن شد.

تریکی کرم کوچکی است که نر و ماده دارد و در یک ماه تا ۱۵۰۰۰ تخم می ریزد.

دراثر فعالیت این کرم در بدن انسان دچار کم خونی می شود.

دراثر فعالیت این کرم در بدن انسان مبتلا به سر گیجه ، تب های مخصوص ، اسهال ، تب مزمن و... می شود.

در اثر فعالیت این کرم در بدن انسان مبتلا به دردهای رماتیسمی ، کشش اعصاب ، خارش داخل بدن ، تراکم پی ها ، کوفتگی و خستگی و گاهی پس از چند روز می میرد. سختی عمل مضغ و بلع و تنفس.

در بعضی دایره المعارف ها چنین می خوانیم : رهائی از خطرات این کرم تریکی نخوردن گوشت خوک است.

دوهای کرم کش حریف این کرم نمی شوند.

در یک کیلو گوشت خوک ممکن است ۴۰۰ میلیون نوزاد تریکی باشد.

مرض دیگری که از گوشت خوک تولید می شود کرم کدو است و داری چند قسم است که در معده خود را به دیوار معده می چسباند و تا چندین متر می تواند بشود. بدنش حلقه حلقه و در هر حلقه تخم های نر و ماده وجود دارد.

گوشت خوک ثقیل الهضم و سبب پیدایش یک نوع سمی هم می شود.

ضررهای گوشت خوک منحصر به دو کرم تریکی و کدو نیست. (نقل از مجموعه انتشارات انجمن تبلیغات اسلامی

۲. درندگان

اعضاء هضم استعداد دارند که غذا را از بیرون بگیرند و مبدل به خون تازه کنند. لذا بهترین غذا برای انسان سبزی جات و میوه جات و کمی گوشت است گوشت حیوانات علفخوار که یک واسطه بیشتر در کار نیست. علف بوده گوشت شده و گوشت خون انسان می شود. بنابراین حیوانات گوشت خوار که دارای چنگال و ناخن و نیش قوی هستند ،

چون برای انسان مضر هستند در اسلام حرام شده ، چون اول گوشت حیوانی صید شده بوده بعد گوشت و خون درنده شده و بعد این خون و بعد گوشت درنده می خواهد گوشت انسان شود و واضح است چنین گوشتی قابلیت تولید خون تازه و شفاف ندارد ، چون فاصله بین گوشت انسان و سبزی جات و میوه ها دور است و هرچه دور باشد خون فاسدتری تولید می کند.] اقتباس از آئین جاویدان ، ج ۲ [

۳. حیوانات زهردار

چون بعد از مرگ نیز سم آنها در بدن باقی است و انسان را مسموم می کند حرام هستند.

۴. لا شخور

مفاسد گوشت اینها نیز روشن است. این پشه است حامل میکروب مالاریا ، این کبک است حامل میکروب طاعون. این موش است حامل میکروب طاعون نیز و الخ.

۵. سایر

۱. امام صادق (ع) در فلسفه کلی خوردنی ها و نخوردنی ها فرمود : **إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى لَمْ يَحْرِمْ ذَلِكَ عَلَى عِبَادِهِ وَ أَحَلَّ لَهُمْ سِوَاهُ رَغْبَةٍ مِنْهُ فِيمَا حَرَّمَ عَلَيْهِمْ وَ لَا زُهَيْدًا فِيمَا أَحَلَّ لَهُمْ وَ لَكِنَّهُ خَلَقَ الْخَلْقَ وَ عَلَّمَ عَزَّ وَ جَلَّ مَا تَقَوْمُ بِهِ أَبْدَانُهُمْ وَ مَا يَضِلُّ لَهُمْ فَأَحَلَّهُ لَهُمْ وَ أَبَا حَهُ تَفْضُلًا مِنْهُ عَلَيْهِمْ بِهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لِمَضِي لِحَتِهِمْ وَ عَلَّمَ مَا يَضُرُّهُمْ فَهَاهُمْ عَنْهُ وَ حَرَّمَ عَلَيْهِمْ]** کافی ، ج ۶ ، ص ۲۴۲ .

۲. **قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَمَّا الْمَيْتَةُ فَإِنَّهُ لَا يَدْمِنُهَا أَحَدٌ إِلَّا ضَعُفَ بَدَنُهُ وَ نَحَلَ جِسْمُهُ وَ ذَهَبَتْ قُوَّتُهُ وَ انْقَطَعَ نَسِيلُهُ وَ لَا يَمُوتُ آكِلُ الْمَيْتَةِ إِلَّا فِجَاءً]** کافی ، ج ۶ ، ص ۲۴۲ .

۳. تخم حیواناتی که دو طرفش مساوی است حرام است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع)

: مَا يُجُوزُ أَكْلُهُ مِنَ الْبَيْضِ فَكُلْ مَا اخْتَلَفَ طَرَفَاهُ فَحَلَالٌ أَكْلُهُ وَ مَا اسْتَوَى طَرَفَاهُ فَحَرَامٌ أَكْلُهُ [تحف العقول ، ص ۳۳۸] .

۴. هر مشروبی که در عقل اثر سوء گذارد حرام است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا يُجُوزُ مِنَ الْأَشْرَبِ مِنْ جَمِيعِ صُنُوفِهَا فَمَا لَمْ يَغْيِرِ الْعَقْلَ كَثِيرُهُ فَلَا بَأْسَ بِشُرْبِهِ وَ كُلُّ شَيْءٍ يَغْيِرُ مِنْهَا الْعَقْلَ كَثِيرُهُ فَالْقَلِيلُ مِنْهُ حَرَامٌ [تحف العقول ، ص ۳۳۸] .

۵. هر ماهی که پولک داشته باشد حلال است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا يُجُوزُ أَكْلُهُ مِنْ صَيْدِ الْبَحْرِ مِنْ صَيْدِ السَّمَكِ مَا كَانَ لَهُ قُشُورٌ فَحَلَالٌ أَكْلُهُ وَ مَا لَمْ يَكُنْ لَهُ قُشُورٌ فَحَرَامٌ أَكْلُهُ [تحف العقول ، ص ۳۳۸] .

۳. تهیه غذا

۱. فَلْيَنْظُرْ أَيُّهَا أَزْكَى طَعَامًا فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِنْهُ [كهف/ ۱۹] .

۲. روز جمعه میوه و گوشت برای اهل خانه تهیه کنید ، که آنان به روز جمعه علاقه مند شوند.

۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَقُولُ مَنْ وَجَدَ مَاءً وَ تَرَابًا ثُمَّ افْتَقَرَ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ [قرب الإسناد ، ص ۵۵] .

۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَفْضَلُ مَا يَتَّخِذُهُ الرَّجُلُ فِي مَنْزِلِهِ لِعِيَالِهِ الشَّاهُ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۱۶] .

۵. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ مِنَ الذُّنُوبِ ذُنُوبًا لَا يَكْفُرُهَا صِيْلَمَةٌ وَ لَا صِدْقَةٌ قِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَمَا يَكْفُرُهَا قَالَ : الْهُمُومُ فِي طَلَبِ الْمَعِيشَةِ [الدعوات رواندی ، ص ۵۶] .

۴. پختن غذا

۱. ان اطيب طعامكم ما مسته النار [اولین دانشگاه ، ج ۳ ، ص ۳۰۹]

۲. قَالَ الرَّضَا (ع) : أَكَلُ اللَّحْمِ النَّيِّءِ يَوْلِدُ الدُّوْدَ فِي الْبَطْنِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۶ ، ص ۳۰۵] .

۳. روایات کباب و آبگوشت

۵. استفاده

۱. آثار پرخوری

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَثُرَ طَعْمُهُ سَقِمَ بَدَنُهُ وَ قَسَا قَلْبُهُ [الدعوات رواندی ، ص ۷۷] .

٢. قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَا مِنْ شَيْءٍ أَنْغَضَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ بَطْنٍ مَمْلُوءٍ [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٧٠] .

٣. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَمَا تُمِيتُوا الْقُلُوبَ بِكَثْرَةِ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ فَإِنَّ الْقُلُوبَ تَمُوتُ كَالزَّرْعِ إِذَا أَكْثَرَ عَلَيْهِ الْمَاءُ [مكارم الأخلاق ، ص ١٤٩] .

٤. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا كَمِيلُ! صِحَّةُ الْجَسَدِ مِنْ قَلَّةِ الطَّعَامِ [مستدرك الوسائل ، ج ١٦ ، ص ٢١٩] .

٥. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَكْثَرَ النَّاسِ فِي الدُّنْيَا شَبَعًا أَكْثَرَهُمْ جُوعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ٣٨] .

٦. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَثْرَةُ الْأَكْلِ وَالنُّوْمِ يَفْسِدَانِ النَّفْسَ وَيَجْلِبَانِ الْمَضْرَةَ [غررالحكم ، ص ٣٦٠] .

٧. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَثْرَةُ الْأَكْلِ يَذْفُرُ [مستدرك الوسائل ، ج ١٦ ، ص ٢١٤] .

٨. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ كَثُرَ أَكْلُهُ قَلَّتْ صِحَّتُهُ وَثَقُلَتْ عَلَى نَفْسِهِ مُتُونَتُهُ [غررالحكم ، ص ٣٦٠] .

٩. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَثْرَةُ الْأَكْلِ مِنَ الشَّرِّهِ وَالشَّرِّهِ مِنَ الْعُيُوبِ [غررالحكم ، ص ٣٦١] .

١٠. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَ لَيْسَ شَيْءٌ أَضَرَ لِقَلْبِ الْمُؤْمِنِ مِنْ كَثْرَةِ الْأَكْلِ وَ هِيَ مُورِثَةٌ لِشَيْئَيْنِ قَسَوَهُ الْقَلْبُ وَ هَيَجَانِ الشَّهْوَةِ [مصباح

الشریعه ، ص ٧٧

[.

١١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِيَّاكُمْ وَالبِطْنَةَ فَإِنَّهَا مَفْسَدَةٌ لِّلْبَدَنِ وَ مَوْرَثَةٌ لِّلسَّقَمِ وَ مَكْسَلَةٌ عَنِ العِبَادَةِ [الدعوات رواندى ، ص ٧٤] .

١٢. قال عيسى (ع) : يا بنى إسرائيل! لا تكثروا الأكل فإنه من أكثر من الأكل أكثر من النوم و من أكثر النوم أقل الصلاة و من أقل الصلاة كتب من الغافلين [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٤٧] .

١٣. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): القلب يتحمل الحكمة عند خلو البطن القلب يمح الحكمة عند امتلاء البطن [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ١١٨] .

١٤. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا مَلَأَ آدَمِيَّ وَعَاءٌ شَرًّا مِنْ بَطْنِي [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ١٠٠] .

١٥. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لا يدخل ملكوت السماوات و الأرض من ملأ بطنه [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ١٠٠] .

١٦. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): بِنَسِ العَوْنِ عَلَى الدِّينِ قَلْبٌ نَخِيبٌ وَ بَطْنٌ رَغِيبٌ وَ نَعْظٌ شَدِيدٌ [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٦٩] .

١٧. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِيَّاكُمْ وَ فُضَّ وَ لَ المَطْعِمِ فَإِنَّهُ يَسِيْمُ القَلْبَ بِالقَسْوَةِ وَ يبطئ بالجوارح عن الطاعة و يصم الهمم عن السماع الموعظه [أعلام الدين ، ص ٣٣٩] .

١٨. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ زَادَ شَتْبَعُهُ كَظْئُهُ البِطْنَةَ وَ مَنْ كَظْئُهُ البِطْنَةَ حَجَبَتْهُ عَنِ الفِطْنَةِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٦ ، ص ٢٢١] .

١٩. امام على (ع) : اياك و البطنه فمن لزمها كثرت اسقامه و فسدت احلامه [غرر]

٢٠. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِيَّاكُمْ وَ البِطْنَةَ فَإِنَّهَا مَقْسَاةٌ لِّلْقَلْبِ مَكْسَلَةٌ عَنِ الصَّلَاةِ مَفْسَدَةٌ لِّلجَسَدِ [غررالحكم ، ص ٣٦٠] .

٢١. قَالَ أَمِيرُ

المؤمنين (ع) : إذا ملئ البطن من المباح عمى القلب عن الصلاح [غررالحكم ، ص ٣٦٠] .

٢٢. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَشْبَعُوا فَيَطْفَأَ نُورَ الْمَعْرِفَةِ مِنْ قُلُوبِكُمْ [مكارم الأخلاق ، ص ١٥٠] .

٢٣. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الشَّبْعُ يَفْسِدُ الْوَرَعَ [غررالحكم ، ص ٣٦٠] .

٢٤. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الشَّبْعُ يورثُ الْأَشْرَ وَيَفْسِدُ الْوَرَعَ [غررالحكم ، ص ٣٦١] .

٢٥. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نِعْمَ عَوْنُ الْمَعَاصِي الشَّبْعُ [غررالحكم ، ص ٣٦١] .

٢٦. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّ الْبُطْنَ لَيَطْنِي مِنْ أَكْلِهِ وَ أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنَ اللَّهِ جَلًّا وَ عَزًّا إِذَا خَفَّ بَطْنُهُ وَ أَبْغَضُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ إِلَى اللَّهِ عَزًّا وَ جَلًّا إِذَا امْتَلَأَ بَطْنُهُ [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٦٩] .

٢٧. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَثْرَةُ الْأَكْلِ مَكْرُوهَةٌ [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٦٩] .

٢٨. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مِعَاءٍ وَاحِدَةٍ وَ الْمُنَافِقُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٣٥١] .

٢٩. قَالَ الْكَاظِمُ (ع) : لَوْ أَنَّ النَّاسَ قَصَدُوا فِي (الطُّعْمِ لَاعْتَدَلَتْ) أَبْدَانُهُمْ [وسائل الشيعة ، ج ٢٤ ، ص ٢٤١] .

٣٠. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ظَهَرَ إِبْلِيسُ لِيَحْيَى بْنِ زَكْرِيَا (ع) وَ إِذَا عَلَيْهِ مَعَالِيْقُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ فَقَالَ لَهُ يَحْيَى مَا هَذِهِ الْمَعَالِيْقُ؟ فَقَالَ : هَذِهِ الشَّهَوَاتُ الَّتِي (أَصَيْبُ بِهَا) ابْنُ آدَمَ فَقَالَ هَلْ لِي مِنْهَا شَيْءٌ؟ فَقَالَ : رَبَّمَا شَبِعْتَ (فَشَغَلْنَاكَ) عَنِ الصَّلَاةِ وَ الذِّكْرِ قَالَ لِلَّهِ عَلَيَّ أَنْ لَا أَمْلَأَ بَطْنِي مِنْ طَعَامٍ أَبَدًا وَ قَالَ إِبْلِيسُ لِلَّهِ عَلَيَّ أَنْ لَا أَنْصَحَ مُسْلِمًا أَبَدًا]

المحاسن ، ج ٢ ، ص ٤٣٩] .

٣١. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْأَكْلُ عَلَى الشُّبْعِ يورثُ البَرَصَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٦٩] .

٣٢. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) لِلْحَسَنِ (ع) : أَلَمَّا أَعْلَمْتُكَ أَرْبَعَ خِصَالٍ تَشْتَعْنِي بِهَا عَنِ الطَّبِّ قَالَ بَلَى قَالَ لَا تَجْلِسُ عَلَى الطَّعَامِ إِلَّا وَ أَنْتَ جَائِعٌ وَلَا تَقُمْ عَنِ الطَّعَامِ

إِلَّا وَ أَنْتَ تَشْتَهِيهِ وَ جُودِ الْمَضْغِ وَ إِذَا نِمْتَ فَأَعْرِضْ نَفْسَكَ عَلَى الْخَلَاءِ فَإِذَا اسْتَعْمَلْتَ هَذَا اسْتَعْنَيْتَ عَنِ الطَّبِّ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٢٢٨] .

٣٣. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ شَبَعًا فِي الدُّنْيَا أَكْثَرُهُمْ جُوعًا فِي الْآخِرَةِ يَا سَلْمَانَ إِنَّمَا الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَ جَنَّةُ الْكَافِرِ [أمالي طوسي ، ص ٣٤٦] .

٣٤. عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَلِيدٍ رَفَعَهُ قَالَ : قَامَ عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ خَطِيبًا فَقَالَ : يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ! لَا تَأْكُلُوا حَتَّى تَجُوعُوا وَ إِذَا جُعْتُمْ فَكُلُوا وَ لَا تَشْبَعُوا فَإِنَّكُمْ إِذَا شَبَعْتُمْ غَلِظَتْ رِقَابُكُمْ وَ سَمِنَتْ جُنُوبُكُمْ وَ نَسِيْتُمْ رَبَّكُمْ [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٤٤٧] .

٣٥. قَالَ لَقْمَانُ : لِابْنِهِ يَا بَنِي! إِذَا امْتَلَأَتِ الْمَعْدَةُ نَامَتِ الْفِكْرَةُ وَ خَرَسَتِ الْحِكْمَةُ وَ قَعَدَتِ الْأَعْضَاءُ عَنِ الْعِبَادَةِ [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ١٠٢] .

٢. آثار كم خورى

٥. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَلْبُ الْغِذَاءِ أَكْرَمُ لِلنَّفْسِ وَ أَدْوَمُ لِلصَّحَّةِ [غررالحكم ، ص ٣٢٠] .

٦. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ قَلَّ طَعَامُهُ قَلَّتْ آلامُهُ [غررالحكم ، ص ٣٢٠] .

٧. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ قَلَّ أَكَلُهُ قَلَّ حِسَابُهُ [طب النبي ، ص ٢١] .

٨. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ قَلَّ طَعْمُهُ صَحَّ بَدَنُهُ وَ صَفَا قَلْبُهُ

و من كثر طعمه سقم بدنه و قسا قلبه [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ٢٢٩] .

٩. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : البسوا و كلوا و اشربوا فى أنصاف البطن فإنه جزء من النبوه [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ١٠٠] .

١٠. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : من كثر تسيبته و تمجيده و قل طعامه و شرابه و منامه اشتاقته الملائكه [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ١١٥] .

١١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا أَرَادَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ صَلَاحَ عَبْدِهِ أَلْهَمَهُ قَلَّةَ الْكَلَامِ وَ قَلَّةَ الطَّعَامِ وَ قَلَّةَ الْمَنَامِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٦ ، ص ٢١٣] .

١٢. قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : لَوْ أَنَّ النَّاسَ قَصَدُوا فِي (الطُّعْمِ لَاعْتَدَلَتْ) أَبْدَانُهُمْ [وسائل الشيعة ، ج ٢٤ ، ص ٢٤١] .

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : لَوْ أَنَّ النَّاسَ قَصَرُوا فِي الطَّعَامِ لَأَسْتَقَامَتْ أَبْدَانُهُمْ [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٤٣٩] .

١٣. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَمْ مِنْ أَكَلِهِ تَمَنَعَ أَكَلَاتٍ [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ١٨ ، ص ٣٩٧] .

١٤. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكَ وَ الْبُطْنَةَ فَمَنْ لَزِمَهَا كَثُرَتْ أَشْقَامُهَا وَ فَسَدَتْ أَخْلَامُهَا [غررالحكم ، ص ٣٦٠] .

١٥. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَجْتَمِعُ الْجُوعُ وَ الْمَرَضُ [غررالحكم ، ص ٣٢٠] .

گرسنگی

١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : طُوبَى! لِمَنْ طَوَى وَ جَاعَ أَوْلِيكَ الَّذِينَ يَشْبَعُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٦ ، ص ٢٠٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : طُوبَى! لِمَنْ طَوَى وَ جَاعَ وَ صَبَرَ أَوْلِيكَ الَّذِينَ يَشْبَعُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [بحار الأنوار ، ج ٧٢ ، ص ٤٦٢] .

٢. قَالَ عَلِيُّ الْهَادِي (ع) : السهر أذ للمنام و الجوع يزيد فى طيب الطعام يريد

به الحث على قيام الليل و صيام النهار [أعلام الدين ، ص ٣١١] .

٣. قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : بطونهم خفيفه من أكل الحلال [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ٢١] .

٤. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يا رب! ما علامات أولئك قال : هم في الدنيا مسجونون قد سجنوا ألسنتهم من فضول الكلام و بطونهم من فضول الطعام [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ٢٣] .

٥. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : نور الحكمة الجوع و التباعد من الله الشيع و القربه إلى الله حب المساكين و الدنو منهم لا تشبعوا فيطفاً نور المعرفة من قلوبكم و من بات في خفه من الطعام بات حور العين حوله [جامع الأخبار ، ص ١٨٣] .

٦. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يا رَبِّ! مَا مِيرَاثُ الْجُوعِ؟ قَالَ : الْحِكْمَةُ وَ حِفْظُ الْقَلْبِ وَ التَّقَرُّبُ إِلَى وَ الْحُزْنُ الدَّائِمُ وَ خِفَّةُ الْمُؤَنَةِ بَيْنَ النَّاسِ وَ قَوْلُ الْحَقِّ وَ لَا يَبَالِي عَاشٍ بِبِشْرٍ أَوْ بَعْشِرٍ [إرشاد القلوب ، ج ١ ، ص ٢٠٠] .

٧. قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : يا احمد! إن العبد إذا أجاج بطنه و حفظ لسانه علمته الحكمة و إن كان كافراً تكون حكمته حجه عليه و وبالاً و إن كان مؤمناً تكون حكمته له نورا و برهانا و شفاء و رحمه [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ٢٨] .

٨. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : طُوبَى! لِمَنْ طَوَى وَ جَاعَ أَوْلِيكَ الَّذِينَ يَشْبَعُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [الجعفریات ، ص ١٦٥] .

٣. فوائد

١. فَلْيَنْظُرْ أَيُّهَا أَزْكَى طَعَامًا فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِنْهُ [كهف/ ١٩] .

٢. روز جمعه ميوه و گوشت برای اهل خانه تهیه کنید ، که آنان با جمعه

۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَقُولُ مَنْ وَجَدَ مَاءً وَتُرَابًا ثُمَّ افْتَقَرَ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ [قرب الإسناد، ص ۵۵].

۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَفْضَلُ مَا يَتَّخِذُهُ الرَّجُلُ فِي مَنْزِلِهِ لِإِيَالِهِ الشَّاهُ [خصال صدوق، ج ۲، ص ۶۱۶].

۵. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ مِنَ الذُّنُوبِ ذُنُوبًا لَا يَكْفُرُهَا صِيْلَاءٌ وَلَا صَدَقَةٌ قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَمَا يَكْفُرُهَا؟ قَالَ: الْهُمُومُ فِي طَلَبِ الْمَعِيشَةِ [الدعوات رواندى، ص ۵۶].

۴. اطعام به ديگران

غذا رسانی

۱. وَ لَمْ نَكْ نُطْعِمِ الْمَسْكِينَ [مدثر/ ۴۴].

۲. وَ لَا يَحْضُ عَلَى طَعَامِ الْمَسْكِينِ [حاقه/ ۳۴].

۳. درباره كفاره سوگند می فرماید:

فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينٍ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ [مائده/ ۸۹].

۴. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا (آمَنَ بِي) مَنْ بَاتَ شَبَعَانًا [شَبَعَانَ] وَ جَارُهُ الْمُسْلِمُ جَائِعٌ [وسائل الشيعه، ج ۹، ص ۵۲].

۵. ایتالیا کلم را زیر خاک و یا بعضی از کشورها گندم را به دریا می ریزند و در آفریقا یک استخوان را دست به دست می لیسند. مسئله گرسنگی در دنیا از یک سو و صدها مرض که از پرخوری دسته دیگر پیدا می شود از سوی دیگر.

۶. وَ لَا يَحْضُ عَلَى طَعَامِ الْمَسْكِينِ [ماعون/ ۳].

۷. وَ الَّذِي هُوَ يَطْعَمُنِي وَ يَسْقِينِي [شعراء/ ۷۹].

۸. الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ [قریش/ ۴].

۹. وَ لَا تَحَاضُّونَ عَلَى طَعَامِ الْمَسْكِينِ [فجر/ ۱۸].

۱۰. فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ وَ مَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ فَكَّرْ قَبَهُ أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ [بلد/ ۱۴-۱۱].

۱. وَ يَطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ [دهر/ ۸].

۲. أَوْ نُطْعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ

أَطْعَمَهُ [يس/ ٤٧].

٣. قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): مَنْ أَطْعَمَ مُؤْمِنًا مِنْ جُوعٍ أَطْعَمَهُ اللَّهُ مِنْ ثَمَارِ الْجَنَّةِ [كافي، ج ٢، ص ٢٠١].

٤. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَذَّةُ الْكِرَامِ فِي الْإِطْعَامِ وَ لَذَّةُ اللَّثَامِ فِي الطَّعَامِ [غررالحكم، ص ٣٧٧].

٥. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا (آمَنَ بِي) مَنْ بَاتَ شَبَعَانًا [شَبَعَانَ] وَ جَارُهُ الْمُسْلِمُ جَائِعٌ [وسائل الشيعة، ج ٩، ص ٥٢].

٥. نکاتی در باب خوردن و آشامیدن

١. تازہ خوری: کُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ [انعام/ ١٤١].

لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا [نحل/ ١٤].

وَ آتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ [انعام/ ١٤١].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): كُلُوا جَمِيعًا وَ لَا تَتَفَرَّقُوا فَإِنَّ الْبِرَّكَهَ فِي الْجَمَاعَةِ [طب النبي، ص ٢١].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): سَمُوا وَ كَلُوا [بحار الأنوار، ج ٢٢، ص ٣٦٦].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): كَثْرَةُ الْأَكْلِ سُؤْمٌ [بحار الأنوار، ج ٥٩، ص ٢٩١].

٦. آداب مصرف غذا

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): كُلُوا مِنْ كَدِّ أَيْدِيكُمْ [بحار الأنوار، ج ٦٣، ص ٣١٤].

لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَ مَا عَمَلَتْهُ أَيْدِيهِمْ [يس/ ٣٥].

كُلُوا وَ اشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ [حاقه/ ٢٤].

ریخت و پاش ممنوع

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كُلُوا مَا يَسْقُطُ مِنَ الْخِوَانِ فَإِنَّهُ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ يَأْذِنُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَسْتَشْفِيَ بِهِ [كافي، ج ٦، ص ٢٩٩].

خوردن و خوراندن

فَكُلُوا مِنْهَا وَ أَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَ الْمُعْتَرَّ [حج/ ٣٦].

وَلَا يُخْضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ [ماعون/ ٣] .

خوردن و

قال الجزری فی حدیث الأضحی : کلوا و ادخروا و اتجروا [بحار الأنوار ، ج ۷۸ ، ص ۳۲۹] .

خوردن غافلانه

الَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ [محمد/ ۱۲] .

ذَرَهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِيهِمُ الْأَمَلُ [حجر/ ۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْأَكْلُ مَعَ الْخُدَامِ مِنَ التَّوَاضُّعِ فَمَنْ أَكَلَ مَعَهُمْ اشْتَاقَتْ إِلَيْهِ الْجَنَّةُ [طب النبي ، ص ۲۰] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَرَّتْ امْرَأَةٌ بِيَدِيهِ بِرَسُولِ اللَّهِ (ص) وَهُوَ يَأْكُلُ وَهُوَ جَالِسٌ عَلَى الْحَضِيضِ فَقَالَتْ يَا مُحَمَّدُ إِنَّكَ لَتَأْكُلُ أَكْلَ الْعَبْدِ وَتَجْلِسُ جُلُوسَهُ [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۷۱] .

در غذای خود دقت کنید.

در این درس نکاتی درباره آیه

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ [عبس/ ۲۴] .

که از تفاسیر و محققان استفاده شده تقدیم می شود.

۱. نگاه کن : لقمه ای که می خوری حلال است یا حرام .

۲. نگاه کن : چه نیروهایی به کار افتاده تا این غذا سر سفره تو حاضر شود؟

۳. نگاه کن : چگونه این غذا در بدن تبدیل به گوشت و پوست و استخوان و مو و... می شود.

۴. نگاه کن : این غذا از چه به وجود آمده است؟ قدرت نمایی خدا را تماشا کن از آب و خاک صدها نوع....

۵. نگاه کن : غذائی که می خوری برای بدن تو مفید است یا مضر.

۶. نگاه کن : لابه لای غذا استخوانی ، سنگی ، یا چیزی که مزاحم دستگاه گوارش است نباشد.

۷. نگاه کن ، تا غذایت خوب هضم شود ، چون آرامش و نشاط هنگام خوردن در هضم غذا موثر است.

۸. نگاه کن ، تا مهمان ها سیر بخورند.

که آیا دیگران هم چنین غذایی دارند یا ندارند؟

۱۰. نگاه کن ، قدرتی که از این غذا به دست می آوری کجا مصرف می کنی؟

۱۱. نگاه کن ، هدف از این غذا چیست؟ لذت است ، رفع گرسنگی یا....

۱۲. نگاه کن این غذا از چه اجزائی ترکیب شده ،

۱۳. نگاه کن ، این غذا به نجاست تبدیل می شود ، اگر انسان هدفی عالی نداشته باشد با حیوانات چه تفاوتی دارد.

۱۴. نگاه کن که امام (ع) در تفسیر این آیه فرمود : "انسان باید توجه کند که علومش را از چه کسی می آموزد و نسبت به غذای روح حساس باشد".

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) : فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِيُنْظَرَ الْإِنْسَانَ إِلَىٰ طَعَامِهِ [(عبس/ ۲۴)] قَالَ قُلْتُ مَا طَعَامُهُ قَالَ عِلْمُهُ الَّذِي يَأْخُذُهُ عَمَّنْ يَأْخُذُهُ [کافی ، ج ۱ ، ص ۴۹] .

۶. آداب غذا خوردن

۱. قبل از غذا

۱. شستن دست قبل از غذا

۲. قبل از غذا که دست را شستشو دادید خشک نکنید ، ولی بعد از غذا بشوئید.

۳. میوه ها را بشوئید ، ولی با پوست بخورید.

۴. اول و آخر با نمک بخورید.

۵. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ غَسَلَ يَدَهُ قَبْلَ الطَّعَامِ وَ بَعْدَهُ عَاشَ فِي سَعَةٍ وَ عُوْفَى مِنْ بَلْوَى فِي جَسَدِهِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۹۰] .

— دست خود را که قبل از غذا می شویید با پارچه و حوله خشک نکنید. صفوان جمال می گوید : با امام صادق (ع) بودیم وقت غذا شد آب آوردند امام دست خود را شست. حوله دادند نگرفت و فرمود : "به خاطر تماس با همین پارچه ها و غیره دست را شستم ، دوباره به آنها

دست بزنم؟".

قهرا پارچه ای که برای خشک کردن با امام عرضه داده شده تمیز و پاک بوده درعین حال امام نپذیرفت و فرمود: آلوده می شود. آیا این عمل غیر از آن است که مراد حضرت تماس با میکربهای احتمالی در پارچه است؟

__ ابتدا کردن به نمک سفارش شده و نیز در خاتمه غذا، نمک برای مرض (پیوره) که یکی از مرض های دهان است و سبب پیدایش چرک در لثه می شود و همچنین برای جریان خون مفید است.

۲. هنگام غذا

__ از خوردن چیز داغ نهی شده. در طب کسانی که به سوء هاضمه مبتلا می شوند از خوردن چیز داغ نهی می کنند.

__ دمیدن در خوردن با نوشیدنی مکروه است. (چه آنکه کرین که ماده سم الودی است که خدا آنرا توسط تنفس از بدن خارج می کند و این ماده از سوخت و ساز سلولهای است که در بدن می میرند که اگر در غذا دمیده شود آن ماده سمی به غذا منتقل می شود و چیزی که باید از بدن دور شود به بدن روانه می شود.

__ در اسلام برای جنب غذا مکروه است. مگر بعد از غسل یا وضو یا شستن دست و صورت و مضمضه کردن و استنشاق، زیرا جنابت بر تمام بدن اثر می گذارد و از جمله جهاز عصبی که سر کار داشتن با آب آنرا بر طرف می کند. ورود غذا به معده جنب قبل از غسل و وضو... سبب اخلال به دستگاه هضم است.

__ در اسلام سفارش شده که از سفره آنچه نزد شماست بخورید، به اطراف دست دراز نکنید، به صورت دیگران نگاه نکنید، اگر سیر شدید،

اما رفیق شما می خورد کنار نروید ، شاید خجالت بکشد ، چیزی از دهان بیرون نیاورید و کنار غذائی که می خورید نگذارید ، حالت بد پدید می آورد ، با پدر و مادر هم غذا نشوید ، شاید دست شما سبقت گرفت به لقمه ای که آنها مایل بودند ، احترام نان را گرفته با کارد پاره نکنید ، وقتی نان سر سفره آمد احترام کنید و منتظر غذای دیگر ننشینید ، ظرفی روی آن نگذارید ، و پامال نکنید ، صاحب خانه اول دست خود را بشوید تا مهمانان توهم نکنند که دست شوئی به خاطر کثیف بودن آنهاست ، صاحب خانه اول شروع کند و آخر ختم کند.

__ در اسلام (با توجه به اینکه سفارش شده دست را بشوئید) سفارش شده که انگشت را و ظرف را بلیسید ، احترام به غذاست. لیسیدن تحریک غده های هضم و معرف تواضع است.

__ در اسلام آمده است که : با ۳ انگشت غذا بخورید ، در مقابل متکبرین که با دو انگشت غذا می خورند شاید وادار کردن قهری باشد برای اینکه لقمه را کوچک و قهرا جویدن آسان باشد و هضم سهل. و الله اعلم.

__ با اشتها سر سفره بنشینید ، و با اشتها بر خیزید ، (تا به معده فشار نیاورد و عمل هضم آسان و سبب پیدایش امراضی نشود)

__ بدون تشنگی آب نخورید ، مثل حیوانات صورت را به سوی آب دراز نکنید ، از آشامیدن با یک نفس (به خاطر دوری از اکسیژن هوا) دوری کنید ، در تنفس هوائی که بیرون می دهید نگذارید به آب برسد ، و نفس را از

آب دور دارید ، روی غذا آب بنوشید که مفید و وسیله و به چرخ افتادن معده است ، و شستشوی مری ، آب ته ظرف را نخورید ، و از جای دستگیره ظرف و جای شکستگی ظرف آب نیشامید ، (چون جای جمع شدن میکربها و به قول روایات شیطان است) در چاه آب آشامیدنی آب دهن نیاندازید.

فاصله چاه آب آشامیدنی از بالوعه نسبتا زیاد باشد و هر چه زمین نرم تر است فاصله بیشتر باشد.

آب را چون مکیدن نیشامید ، و قورت قورت خوردن ورم کبد و به هم زدن نظام گوارش به وجود می آورد. لیوان آب را پس از نوشیدن وارونه بگذار تا کثافت هوا یا غیره داخل آن نشود.

احترام نان را بگیری؛ یعنی همین که در سفره آمد منتظر چیز دیگر نشوید.

. هنگام راه رفتن غذا نخورید :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَأْكُلْ وَ أَنْتَ مَاشٍ إِلَّا أَنْ تَضَطَّرَّ إِلَى ذَلِكَ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۴۵۹] .

چون هنگام راه رفتن عضلات ، خون بیشتری جذب می کنند و به اندازه کافی خون به معده نمی رسد. [پاک نژاد ، ج ۳ ، ص ۲۸۲ اولین دانشگاه]

غذای داغ نخورید.

به غذا فوت نکنید.

. صبحانه مفصل ، ولی شام ساده باشد.

. پنیر را با گردو و تخم مرغ را با پیاز و با میوه آب نخورید.

با سه انگشت (تالقمه کوچک گرفته شود) زیاد جویدن و از یک طرف جویدن.

۱۴. در بازار و محل رفت و آمد و در مستراح غذا نخوریم.

۱۵. آرامش داشته باشید :

(اینکه می گویند فوت نکنید ، ساعت غذا را جزء عمر حساب نکنید ، لقمه را کوچک بگیرید ، غذا

را خوب بجوید ، با آمدن نان منتظر چیز دیگری نباشید ، در راه غذا نخورید ، حرف نزنید ، به غذا نگاه نکنید ، در همه این دستورات آرامش نهفته است.)

۱۶. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كُلُوا مَا يَشْقُطُ مِنَ الْخَوَانِ فَإِنَّهُ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ يَأْذِنُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَشْتَفِيَ بِهِ [كافی ، ج ۶ ، ص ۲۹۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ يَأْكُلُ أَكْلَ الْعَبْدِ وَ يَجْلِسُ جِلْسَةَ الْعَبْدِ وَ يَعْلَمُ أَنَّهُ عَبْدٌ [كافی ، ج ۶ ، ص ۲۷۱] .

. کراهت غذا خوردن به تنهائی

۱۹. خیر الطعام ما کثر الیه الایدی

۲۰. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا قَعِدَ عَلَى الْمَائِدَةِ يَقْعِدُ قَعِيدَ الْعَبْدِ وَ كَانَ يَتَكَبَّرُ عَلَى فَيْدِهِ الْأَيْسِرِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۶ ، ص ۲۲۸] .

۲۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا أَكَلْتُمْ فَأَخْلَعُوا نِعَالَكُمْ فَإِنَّهُ أَرْوْحٌ لَأَقْدَامِكُمْ [أمالی طوسی ، ص ۳۱۱] .

۳. بعد از غذا

— شستشوی دست بعد از غذا مثل شستن قبل از غذا با این تفاوت که در اول غذا نباید دست شسته را به چیزی بمالید شاید آلوده و غذا آلوده شود ، اما بعد از غذا با پارچه دست را خشک کند. (شاید با آب آلودگی غذا از بین نرفته و در پاک کردن با پارچه پاک شود)

با چوب انار و ریحان و... خلال نکنید.

— یکی از دستورات طبی جالب اسلام در غذا آن است که بعد از غذا به پشت بخوابید و پای راست را روی پای چپ بیاورید ، اما استراحت به خاطر آن که هرگونه حرکت و فعالیت روی غذا فشار

به معده هست کراهت دارد. به خاطر آن که رشته هایی که به معده آویخته است وقتی خوابیدیم آنها زحمت خود را از معده بر می دارند و انداختن پای راست روی پای چپ وسیله است برای جمع شدن و تنگ شدن روده کور ، (آپاندیسیت)

__ مسواک کردن در هضم غذا مفید و در اسلام همین بس که فرمود : اگر مردم به زحمت نمی افتادند مسواک را واجب می کردم. کثیف بودن دندان در امراض مختلف به خصوص مربوط به معده تاثیر زیادی دارد.

__ خوب جویدن ، طول دادن ، لقمه را کوچک گرفتن در روایات سفارش شده و علت آن هم معلوم است؛ کار معده را آسان می کند.

__ در اسلام مستحب است بعد از غذا مضمضه شود و آب آن را فرو برند. (چون در اثر جویدن غذا در دهان لعابی پیدا می شود که مضمضه ، آن لعاب را __ که مفید است __ برای هضم ، به معده می رساند.

__ شستشوی دست بعد از غذا مثل شستن دست قبل از غذا با این تفاوت که در اول غذا نباید دست شسته را به چیزی بمالید شاید آلوده و غذا آلوده شود ، اما بعد از غذا با پارچه دست را خشک کند. (شاید با آب ، آلودگی غذا از بین نرفته و در پاک کردن با پارچه پاک شود)

خلال کنید. پیغمبر فرمود : "ملائکه از کسی که لای دندانش غذا باشد نفرت دارند".

پیغمبر (ص) فرمود : "آنچه به وسیله خلال از لای دندای بیرون می آید دور افکنید شاید با چیزی که مضر است در میان دندانها آلوده و فرو بردن آن سبب سوء هاضمه

شود. اما آنچه با گردش زبان به دور دهان جمع می شود فرو ببرید."

امام کاظم (ع) فرمود: "چوب خلال تیز نباشد تا لثه رابه خون بیاندازد."

امام صادق (ع) فرمود: "با چوب نی خلال نکنید."

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ تَخَلَّلَ بِالْقَصَبِ لَمْ تُقْضَ لَهُ حَاجَةُ سِنَّةِ أَيَّامٍ [کافی، ج ۶، ص ۳۷۷].

پیغمبر (ص) فرمود: "خلال با چوب انار و ریحان رگ خوره را تحریک می کند." از حقوق مهمان تهیه کردن خلال است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنِ التَّخَلُّلِ بِاللُّزْمَانِ وَالْمَاسِ وَالْقَصَبِ وَقَالَ (ص) إِنَّهُمْ يَحْرُكْنَ عِرْقَ الْمَآكَلِهِ [کافی، ج ۶، ص ۳۷۷].

— اگر وقت نماز غذا حاضر شد نماز را مقدم انداخته، مگر آنکه دیگران منتظر باشند یا خودش خیلی اشتها داشته باشد.

— از خوردن غذا روی غذا نهی شده و ضررش روشن است.

— پرخوری در ۱۳ حدیث جدا نهی شده، در حال تکیه دادن، در حال راه رفتن، به غذا و مهمانی کافر و منافق رفتن، همه و همه جلوگیری شده،

— از پست شمردن غذا — چه نزد خود و چه برای مهمان — جداً نهی شده است.

۴. آداب مهمانی

۱. صاحب خانه قبل از مهمان شروع و بعد از همه دست بکشد.

۲. صاحب خانه اول دست خود را بشوید بعد مهمان واز دست راست مهمان شروع، ولی بعد از غذا از دست چپ و لو عبد باشد.

۳. قَالَ الْكَاطِمُ (ع): إِنَّ قُمْتُ عَلَى رُءُوسِكُمْ وَأَنْتُمْ تَأْكُلُونَ فَلَا تَقُومُوا حَتَّى تَفْرُغُوا وَلِرُبَّمَا دَعَا بَعْضَنَا فَيَقَالُ لَهُ هُمْ يَأْكُلُونَ فَيَقُولُ دَعَهُمْ حَتَّى يَفْرُغُوا

[کافی ، ج ۶ ، ص ۲۹۸] .

اگر دست از غذا کشیدن شما سبب می شود دیگران نیمه سیرکنار روند ، این کار را نکنید.

۴. شاید دلیلاً فاسحُوا [مجادله/ ۱۱] .

۵. قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ مِنَ التَّضَعِيفِ تَرْكُ الْمُكَافَأَةِ وَمِنَ الْجَفَاءِ اسْتِخْدَامُ الضَّيْفِ فَإِذَا نَزَلَ بِكُمْ الضَّيْفُ فَأَعِينُوهُ وَإِذَا ارْتَحَلَ فَلَا تَعِينُوهُ فَإِنَّهُ مِنَ النَّذَالَةِ وَزُودُوهُ وَطَيَّبُوا زَادَهُ فَإِنَّهُ مِنَ السَّخَاءِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۸۳] .

۱. خیال

۱. بیهوده بودن آفرینش انسان ها

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا [مومنون/ ۱۱۵] .

وَهُمْ يَلْعَبُونَ [اعراف/ ۹۸] .

لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ [انبیاء/ ۳] .

اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا [اعراف/ ۵۱] .

وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ [زمر/ ۴۵] .

۲. ندیدن خدا

أَيَحْسَبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ [بلد/ ۷] .

فَأَنسَاهُمْ أَنفُسَهُمْ [حشر/ ۱۹] .

۳. عدم قدرت الهی

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ [عنكبوت/ ۴] .

فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ [انبیاء/ ۸۷] .

وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ [حشر/ ۲] .

يُظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ [آل عمران/ ۱۵۴] .

۴. آزمایش نشدن در دنیا

أَحْسَبَ النَّاسُ أَنْ يَتَّكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ [عنكبوت/۲] .

۵. خلود در دنیا

يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ [همزه/۳] .

وَ إِذَا تَتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ [انفال/۳۱] .

بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ [نمل/۶۶] .

اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ [انبیاء/۱] .

۶. افشا نشدن

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَانَهُمْ

۷. تساوی خوبان با بدان

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ [جائیه/ ۲۱] .

۸. وحدت منافقان

تَحْسِبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّى [حشر/ ۱۴] .

۹. خوب دیدن اعمال خود

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَّهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا [كهف/ ۱۰۴-۱۰۳] .

قَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ [آل عمران/ ۲۴] .

زَيْنَ لِلْمُتَسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [یونس/ ۱۲] .

زَيْنَ لَهُمْ سُوءَ أَعْمَالِهِمْ [توبه/ ۳۷] .

۱۰. گمان خیر بودن مهلت الهی

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمَلِّئُهُمْ خَيْرًا لِّأَنفُسِهِمْ [آل عمران/ ۱۷۸] .

۱۱. پیروی از شیطان و هدایت

إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ [اعراف/ ۳۰] .

الَّذِي يَوْسُوسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ [ناس/ ۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : السُّكْرُ أَرْبَعُ سَيِّئَاتٍ سَيِّئَةُ الشَّرَابِ وَ سَيِّئَةُ الْمَالِ وَ سَيِّئَةُ النَّوْمِ وَ سَيِّئَةُ الْمُلْكِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۳۶] .

در حدیثی دیگر : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَنْبَغِي لِلْعَاقِلِ أَنْ يَحْتَرِسَ مِنْ سَيِّئَةِ الْمَالِ وَ سَيِّئَةِ الْقُدْرَةِ وَ سَيِّئَةِ الْعِلْمِ وَ سَيِّئَةِ الْمَدْحِ وَ سَيِّئَةِ الشَّبَابِ فَإِنَّ لِكُلِّ ذَلِكَ رِيحًا خَبِيثَةً تَسْلُبُ الْعَقْلَ وَ تَسْتَحْفُفُ الْوَقَارَ [غررالحکم ، ص ۶۶] .

۱۲. زنده نبودن شهدا

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا [آل عمران/ ۱۶۹] .

۱۳. مصلح دیدن خویش

وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْ [عنكبوت/ ۱۲] .

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِن لَّا يَشْعُرُونَ [بقره/ ۱۲- ۱۱] .

۱۴. سفيه دیدن اهل ایمان

أَتُومِنُ كَمَا آمَنَ

السَّهَاءُ إِلَّا إِنَّهُمْ هُمُ السَّهَاءُ وَ لَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ [بقره/ ۱۳] .

۱۵. خون ریز بودن بشر

أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَ نَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَ نُقَدِّسُ لَكَ [بقره/ ۳۰] .

۱۶. گمان باطل درباره مرگ

وَ لَقَدْ كُنْتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَلْفَوْهُ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ وَ أَنْتُمْ تَنْظُرُونَ [آل عمران/ ۱۴۳] .

سأوى إلى جبل يعصمني من الماء [هود/ ۴۳] .

۱۷. مؤمن دیدن خود

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ إِلَيْكَ وَ مَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَ قَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَ يَرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا [نساء/ ۶۰] .

هُم يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يَحْسِنُونَ صُنْعًا [كهف/ ۱۰۴] .

أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ [اعراف/ ۱۷۹] .

۱۸. خیال شخصیت

إِنْ زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [جمعه/ ۶] .

قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَ خَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ [اعراف/ ۱۲] .

خیال شخصیت وادار می کرد که پیشنهاد طرد فقرا را به رسول الله (ص) بدهند که آیهو لا تطرد الذين يدعون ربهم بالغداه و العشي يريدون وجهه ما عليك من حسابهم من شيء و ما من حسابك عليهم من شيء فتطردهم فتكون من الظالمين [انعام/ ۵۲] .

نازل شد.

یعنی محاسبات دیپلماسی ، که فعلاً صلاح نیست اینها باشند. شاید اگر اینها بروند رجال بیایند و... همه خیال است که قرآن می کوبد.

أَيْتَنَعُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ [نساء/ ۱۳۹] .

انسان سرمایه عمر خود را یا در منقل آتش گذشته می ریزد و می سوزاند که ای کاش دیروز...

و یا دقائق

و ساعات را در آتش عدم آینده ریخته و می سوزاند

که باید در آینده چنین و چنان کنم ، و گاهی سال ها سرمایه زمان را به دیار عدم می فرستیم و در حال زندگی نمی کنیم. در شعر منسوب به حضرت علی (ع) می خوانیم : مافات مضی و ما سیأتیک فاین قم فاعتنم الفرصته بین العدمین.

افسوس گذشته ، غم آینده مخور / کآینده نیامده است و بگذشته گذشت.

۲۰. آرزوی لذت طولانی دنیا

أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَالٍ وَبَنِينَ نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ [مومنون/ ۵۶-۵۵] .

يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ [قصص/ ۷۹] .

يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ [همزه/ ۳] .

۲۱. آرزوی زندگی دوباره پس از مرگ

رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ [فاطر/ ۳۷] .

رَبِّ ارْجِعُونِ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا [مومنون/ ۱۰۰-۹۹] .

مَا أَظُنُّ أَنْ تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا وَ مَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَ لَنْ رُدُّدْتُ إِلَى رَبِّي لِأَجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا [كهف/ ۳۶-۳۵] .

۲۲. سنگین دیدن عبادت و بندگی

وَ إِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ [بقره/ ۴۵] .

إِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَى [نساء/ ۱۴۲] .

نَادُوا شُرَكَائِيَ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ [كهف/ ۵۲] .

وَ إِذَا تُلْتَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ [انفال/ ۳۱] .

۲۳. خیر دیدن بخل

وَ لَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ [آل عمران/ ۱۸۰] .

۲۴. پیروی از گمان به جای علم

مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعِ الظَّنِّ]

إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ [انعام/ ١١٦] .

وَ مَا يَتَّبِعْ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لَا يَغْنَى مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا [يونس/ ٣٦] .

تَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَ تَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَ هُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ [نور/ ١٥] .

وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ يَتَّخِذَهَا هُزُوًا [لقمان/ ٦] .

٢٥. برحق ديدن خویش

وَ لَنُحْمِلَ خَطَايَاكُمْ [عنكبوت/ ١٢] .

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَانَهُمْ [محمد/ ٢٩] .

وَ كَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا [كهف/ ٥٤] .

وَ كُنَّا نَحُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ [مدثر/ ٤٥] .

الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ [ناس/ ٥] .

سَوَّلْتُ لِي نَفْسِي [طه/ ٩٦] .

أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ وَ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ [شعراء/ ٢٢٦- ٢٢٥] .

١. خيانت

١. سيمای خیانت و خائن در قرآن و سنت

١. خیانت چیست؟ خائن کیست؟

١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِفْشَاوَك سِرَّ أَخِيكَ خِيَانَةٌ فَاجْتَنِبْ ذَلِكَ [أمالي طوسی ، ج ١٩ ، ص ٥٣٧] .

٢. قَالَ الْجَوَادُ (ع): كَفَى بِالْمَرْءِ خِيَانَةً أَنْ يَكُونَ أَمِينًا لِلْخَوْنَةِ [بحار الأنوار ، ج ٧٢ ، ص ٣٨٠] .

٣. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْخَائِنُ مَنْ شَغَلَ نَفْسَهُ بِغَيْرِ نَفْسِهِ وَ كَانَ يَوْمَهُ شَرًا مِنْ أَمْسِهِ [غرر الحكم ، ص ٤٦٠] .

٤. قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَيَّمَا رَجُلٍ مِنْ أَصْيَحَابِنَا اسْتَعَانَ بِهِ رَجُلٌ مِنْ إِخْوَانِهِ فِي حَاجَةٍ فَلَمْ يَبَالِغْ فِيهَا بِكُلِّ جُهِدٍ فَقَدْ خَانَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ

وَالْمُؤْمِنِينَ [كافی ، ج ۲ ، ص ۳۶۲] .

خائن کیست؟

توصیف خائن :

۱. خائن به خود خیانت می کند : وَ لَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنفُسَهُمْ

إِنَّ اللَّهَ لَا يَحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَّانًا أَثِيمًا [نساء/ ۱۰۷] .

عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ [بقره/ ۱۸۷] .

۲. خائن اصرار بر خیانت می کند. (یختانون _ خوانا)

۳. خداوند خائنین را دوست ندارد : إِنَّ اللَّهَ لَا يَحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَّانًا أَثِيمًا [نساء/ ۱۰۷] .

۴. خائن از مردم شرم می کند ، ولی از خدا شرم نمی کند.

يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ [نساء/ ۱۰۸] .

_ دفاع از خائن اگر فایده ای داشته باشد در دنیا است.

۵. خائن در روز قیامت مدافعی ندارد.

هَا أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [نساء/ ۱۰۹] .

فَمَنْ يَجَادِلُ اللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكَيْلًا [نساء/ ۱۰۹] .

۶. خائن جهت تبرئه خود و تحریک عواطف دیگران تلاش می کند.

وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ [نساء/ ۱۱۳] .

۷. نسبت دادن خیانت به دیگری اثری ندارد.

وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرِمْ بِهِ بَرِيئًا [نساء/ ۱۱۲] .

فَقَدْ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا [نساء/ ۱۱۲] .

[با استفاده از تفسیر المیزان ، ج ۵ ، ص ۱۱۸ و نمونه ، ج ۴ ، ص ۱۱۸ و سوره نساء ، ۱۰۵ تا ۱۰۷] .

۱. بدترین معصیت :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكَ وَ الْخِيَانَةَ فَإِنَّهَا شَرُّ مَعْصِيَةٍ فَإِنَّ الْخَائِنَ لَمُعَذَّبٌ بِالنَّارِ عَلَى خِيَانَتِهِ [غرر الحكم ، ص ۴۶۰] .

۲. زشتی دین :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثَلَاثُ شَيْنٍ الدِّينِ الْفُجُورُ وَ الْعَدْرُ وَ الْخِيَانَةُ [غرر الحكم ، ص ۴۶۲]

٨. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَيْسَ مِنَّا مَنْ خَانَ مُسْلِمًا فِي أَهْلِهِ وَ مَالِهِ [الاختصاص ، ص ٢٤٨

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رَأْسُ النَّفَاقِ الْخِيَانَةُ [غرر الحكم ، ص ٤٦٠] .

١٠. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رَأْسُ الْكُفْرِ الْخِيَانَةُ [غرر الحكم ، ص ٤٦٠] .

٣. خائن در واقع به خودش خیانت کرده : وَ لَا - تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا - يَحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَانًا أَثِيمًا [نساء/ ١٠٧] .

٤. خدا خائن را دوست ندارد : إِنَّ اللَّهَ لَا يَحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَانًا أَثِيمًا [نساء/ ١٠٧] .

٦. انتقاد از بینش خائن : يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَ لَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ [نساء/ ١٠٨] .

٢. نشانه های خائن :

رسول الله (ص) :

علايم خائن چهار چیز است :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : علامه الخائن فأربعة : عصيان الرحمن و أذى الجيران و بغض الأقران و القرب إلى الطغيان [تحف العقول ، ص ٢١] .

توصیف خیانت و خیانت کار

علی (ع) : به یکی از کار گزارانش که مرتکب خیانتی شده بود فرمود :

١. با عجله به جان بیت المال افتادی .

٢. آنچه در قدرت داشتی از اموالشان که برای بیوه زنان و ایتام بود ربودی .

٣. همانند گرگ گرسنه ای که گوسفند زخمی و استخوان شکسته ای را برباید .

٤. سپس آن را با سینه ای گشاده و دلی خوش (به سوی حجاز) حمل نمودی بدون هیچ احساس گناهی .

٥. گویا میراث پدر و مادر را به سرعت به خانه خود حمل می کردی . [نهج البلاغه ، نامه ٤١] .

خائن از مانیست .

١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ خَانَ مُسْلِمًا فِي أَهْلِهِ وَ مَالِهِ [الاختصاص ، ص ٢٤٨] .

٢. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَيْسَ مِنَّا مَنْ خَانَ بِالْأَمَانَةِ [مشكاة]

الأنوار ، ص ۵۲] .

خائن فاجر است.

قال أمير المؤمنين (ع) : الرجال ثلاثة عاقل و أحمق و فاجر فالعاقل الدين شريعته و الحلم طبيعته و الرأي سجيته إن سئل أجاب و إن تكلم أصاب و إن سمع وعى و إن حدث صدق و إن اطمأن إليه أحد وفي و الأحمق إن استنبه جميل غفل و إن استنزل عن حسن نزل و إن حمل على جهل جهل و إن حدث كذب لا يفقه و إن فقه لا يتفقه و الفاجر إن ائتمنته خانك و إن صاحبتة شانك و إن وثقت به لم ينصحك [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۱۶] .

خیانتکار منافق است.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : إِنَّ الْمُنَافِقَ يَنْهَى وَ لَا يَنْتَهَى وَ يَأْمُرُ بِمَا لَا يَأْتِي وَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ اعْتَرَضَ قُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَ مَا الْإِعْتِرَاضُ قَالَ الْإِلْتِفَاتُ وَ إِذَا رَكَعَ رَبَضَ يَمْسِي وَ هُمُّهُ الْعِشَاءُ وَ هُوَ مُفْطِرٌ وَ يَصْبِحُ وَ هُمُّهُ النَّوْمُ وَ لَمْ يَشْهَرْ إِنْ حَدَّثَكَ كَذَبَكَ وَ إِنْ ائْتَمَّنْتَهُ خَانَكَ وَ إِنْ غِبْتَ اغْتَابَكَ وَ إِنْ وَعَدَكَ أَخْلَفَكَ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۹۶] .

هشدار قرآن در مورد خیانت

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَ تَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ [انفال/ ۲۷] .

امانت خدا : آئین او

امانت رسول : سنت او

امانت مومنان : اموال و اسرار آنها

امانت در منطق قرآن : تمام شئون زندگی اجتماعی ، سیاسی و اخلاقی را در بر می گیرد. [نمونه ، ج ۷ ، ص ۱۳۷]

وصیت پیامبر (ص) :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ فِي وَصِيهِ النَّبِيِّ (ص) لِعَلِيٍّ (ع) أَنْ قَالَ يَا عَلِيُّ!

أَوْصِيكَ فِي نَفْسِكَ بِخِيَاةٍ فَاحْفَظْهَا عَنِّي ثُمَّ قَالَ : اللَّهُمَّ أَعِنِّي أَمَّا الْمَأُولَى فَالْصِّدْقُ وَ لَا تَخْرُجَنَّ مِنْ فَيْكِ كَذِبُهُ أَبَدًا وَ الثَّانِيهِ
الْوَرَعُ وَ لَا تَجْتَرِي عَلَى خِيَانِهِ أَبَدًا [كافي ، ج ٨ ، ص ٧٩] .

سفارش امام باقر (ع) :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : يَا مَعْشَرَ شَيْعَتِنَا اسْمَعُوا وَ أَفْهَمُوا. إِلَى أَنْ قَالَ : وَ اجْتَمِعُوا عَلَى أُمُورِكُمْ وَ لَا تُدْخِلُوا غِشًّا وَ لَا خِيَانَةً عَلَى أَحَدٍ. إِلَى
أَنْ قَالَ : وَ لَا عَمَلَكُمْ لِغَيْرِ رَبِّكُمْ وَ لَا إِيمَانَكُمْ وَ قَصْدَكُمْ لِغَيْرِ نَيْبِكُمْ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ٦٤] .

مشخص کننده ماهیت افراد است

کم رکعه طویله فیها بکاء بخشیه قد صلاها صاحبها لا تساوی عندی فتیلا حین (حیث) نظرت فی قلبه فوجدته إن سلم من
الصلاه و برزت له امرأه و عرضت علیه نفسها أجابها و إن عامله مون خاتله (خانه) . [عدہ الداعی ، ص ٣٨] .

پرتگاه کفر است

به امام صادق (ع) عرض شد : مردی است که دروغ می گوید ، خلف وعده می نماید ، خیانت هم می کند ، حکم او چیست؟

عَنْ يَزِيدَ الصَّائِغِ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) رَجُلٌ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ إِنْ حَدَّثَ كَذَبًا وَ إِنْ وَعَدَ أَخْلَفَ وَ إِنْ اتَّيَمَّنَ خَانَ مَا مَنَزَلَتْهُ؟
قَالَ : " هِيَ أَدْنَى الْمَنَازِلِ مِنَ الْكُفْرِ وَ لَيْسَ بِكَافِرٍ " [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٩٠] .

خیانت از نشانه های جاهل است

قال شمعون : فأخبرني عن أعلام الجاهل. فقال رسول الله (ص) : " إن صحبته عناك و إن اعتزلته شتمك و إن أعطاك من
عليك و إن أعطيته كفرک و إن أسرت إليه خانک و إن أسر إليك

اتهمك" [تحف العقول ، ص ۱۸] .

خیانت بدترین تجارت است

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): شَرُّ النَّاسِ التُّجَّارُ الْخَوْنَةُ [بحار الأنوار ، ج ۱۰۰ ، ص ۱۰۳] .

(کیفر اخروی)

انگشت نما شدن :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَنْصَبُ لِكُلِّ غَادِرٍ لُؤَاءٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَعْرِفُ بِهِ [العدد القويہ ، ص ۱۵۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا مِنْ ذَنْبٍ أَجْدَرُ أَنْ يَعَجِّلَ اللَّهُ لِصَاحِبِهِ الْعُقُوبَةَ فِي الدُّنْيَا مَعَ مَا ادَّخَرَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْبُغْيِ وَقَطِيعَةِ الرَّحِمِ [مشكاه الأنوار ، ص ۱۶۵] .

کیفر خیانت سریع است.

خیانت کار سریعاً کیفر می بیند.

خیانت کار سریعاً به سزای اعمال خود می رسد.

۲. انواع خیانت

۱. اعتقادی

— انکار دین حق :

ان الله يدافع عن الذين امنوا ان الله لا يحب كل خوان كفور [حج ، ۳۸]

إِنَّ اللَّهَ يَدْفَعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ [حج/ ۳۸]

[الميزان ، ۲۸ ، ص ۲۶۳] .

مشاوره و راهنمایی غلط

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): و منها أن يستشار فيشير بخلاف الصواب تعمدًا [معاني الأخبار ، ص ۲۰۸] .

خیانت در داوری

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): وَ مِنْهَا أَنْ يَوْمَنْ عَلَى حَكْمٍ بَيْنَ اثْنَيْنِ أَوْ فَوْقَهَا فَلَا يَعْدِلُ [معاني الأخبار ، ص ٢٠٨] .

زيان كار بودن خائن

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْخَائِنُ مَنْ شَغَلَ نَفْسَهُ بِغَيْرِ نَفْسِهِ وَ كَانَ يَوْمَهُ شَرًّا مِنْ أَمْسِهِ [غرر الحكم ، ص ٤٦٠] .

زشت ترين خيانت در امانت است

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ أَفْحَشَ الْخِيَانَةَ الْخِيَانَةَ الْوَدَائِعِ [غرر الحكم ، ، ص ٢٥٣] .

نپرداختن زكات (خيانت بزرگ)

عَنْ عَلِيٍّ (ع) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) أَنَّ رَجُلًا سَأَلَهُ فَقَالَ

: يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ "وَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ" (فصلت ۷/۶) قَالَ: "لَا يَعْاقِبُ اللَّهُ الْمُشْرِكِينَ أَمْ يَا سَمِيعَتَ قَوْلُهُ" "فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ الَّذِينَ هُمْ يُرَاوُونَ وَ يَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ" (ماعون ۷/۴-۷) أَلَا إِنَّ الْمَاعُونَ الزَّكَاةُ ثُمَّ قَالَ: "وَ الَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ مَا خَانَ اللَّهُ أَحَدٌ شَيْئًا مِنْ زَكَاةٍ مَالِهِ إِلَّا مُشْرِكٌ بِاللَّهِ" [دعائم الإسلام، ج ۱، ص ۲۴۷].

۲. اجتماعی

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): "أَمَّا حَقُّ الشَّرِيكِ فَإِنْ غَابَ كَفَيْتَهُ وَ إِنْ حَضَرَ سَاوَيْتَهُ وَ لَا تَعْزِمُ عَلَيَّ حُكْمِكَ دُونَ حُكْمِهِ وَ لَا تَعْمَلْ بِرَأْيِكَ دُونَ مُنَاطَرَتِهِ وَ تَحْفَظْ عَلَيْهِ مَالَهُ وَ تَنْفِي عَنْهُ خِيَانَتَهُ فِيمَا عَزَّ أَوْ هَانَ [تحف العقول، ص ۲۶۶].

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): "فَإِنَّهُ بَلَّغَنَا أَنَّ يَدَ اللَّهِ عَلَى الشَّرِيكِينَ مَا لَمْ يَتَخَاوَنَا [تحف العقول، ص ۲۶۶].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): "لَرُبَّمَا خَانَ النَّصِيحَ الْمُؤْمِنَ وَ نَصَحَ الْمُسْتَخَانَ [غرر الحكم، ص ۴۲۵].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): "لَيْسَ مِنَّا مَنْ خَانَ بِالْأَمَانَةِ [مشكاة الأنوار، ص ۵۲].

مصقله بن هبیره کارگزار امیر مومنان بود، مال خراج را صرف کرد. از ترس این که علی (ع) او را مواخذه نماید به معاویه ملحق شد.

وقتی خبر به علی (ع) رسید فرمود:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): "مَا لَهُ تَرَحُّهُ اللَّهُ فَعَلَّ اللَّهُ فَعَلَّ السَّيِّدِ وَ فَرَّ فِرَارَ الْعَبِيدِ وَ خَانَ خِيَانَةَ الْفَاجِرِ [الغارات، ج ۱، ص ۲۴۶].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): "مَنْ صَلَّى بِقَوْمٍ فَاخْتَصَّ

نَفْسَهُ بِالِدُّعَاءِ دُونَهُمْ فَقَدْ خَانَهُمْ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۴۰۰] .

قَالَ الْجَوَادُ (ع) : كَفَى بِالْمَرْءِ خِيَانَهُ أَنْ يَكُونَ أَمِينًا لِلخَوْنِ [بحار الأنوار ، ج ۷۲ ، ص ۳۸۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَعَى فِي حَاجِهِ لِأَخِيهِ فَلَمْ يَنْصَحْهُ فَقَدْ خَانَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۶۲] .

خائن در پناه و جوار خدا نیست.

عن منذر بن يزيد قال : حدثني أبو هارون المكفوف قال : قال لي أبو عبد الله (ع) : " يا أبا هارون إن الله تبارك و تعالی آلی علی نفسه أن لا- يجاوره خائن قال قلت و ما الخائن قال من ادخر عن موم درهما أو حبس عنه شيئاً من أمر الدنيا قال أعوذ بالله من غضب الله " [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۵۱] .

عدم راه اندازی کار مردم خیانت است

امام صادق (ع) : چنانچه کسی از یکی از یاران ما کمک بخواهد

و او نهایت تلاش خود را نماید :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَيُّمَا مُؤْمِنٍ مَشَى فِي حَاجِهِ أَخِيهِ فَلَمْ يَنصَحْهُ فَقَدْ خَانَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۶۲] .

ارتکاب گناه

أَجَلٌ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفْتُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ [بقره/ ۱۸۷] .

امر به معروف و نهی از منکر بدون عمل خیانت است.

امام صادق (ع) : کسی که از هواهی نفسانی خلاصی نیافته و امر به معروف بکند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ لَمْ يَنْسَلِخْ عَنْ هَوَاجِسِهِ وَ لَمْ يَتَخَلَّصْ مِنْ آفَاتِ نَفْسِهِ وَ شَهَوَاتِهَا وَ لَمْ يَهْزِمِ الشَّيْطَانَ وَ لَمْ يَدْخُلْ

فِي كَنْفِ اللَّهِ وَ أَمَانِ عِصْمَتِهِ لَا يَضِلُّحُ لَهُ الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ "لِأَنَّهُ إِذَا لَمْ يَكُنْ بِهَذِهِ الصِّفَةِ فَكَلَّمَا أَظْهَرَ أَمْرًا كَانَ حُجَّهً عَلَيْهِ وَ لَمَّا يَنْتَفِعُ النَّاسُ بِهِ قَالِ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أ تَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَ تَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَ يُقَالُ لَهُ يَا خَائِنُ أ تَطَالِبُ خَلْقِي بِمَا خُنْتُ بِهِ نَفْسَكَ وَ أَرْخَيْتَ عَنْهُ عِنَانَكَ" [مصباح الشريعة ، ص ١٨] .

صلاحیت امر به معروف و نهی از منکر را ندارد : لِأَنَّهُ إِذَا لَمْ يَكُنْ بِهَذِهِ الصِّفَةِ فَكَلَّمَا أَظْهَرَ أَمْرًا كَانَ حُجَّهً عَلَيْهِ وَ لَمَّا يَنْتَفِعُ النَّاسُ بِهِ قَالِ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أ تَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَ تَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَ يُقَالُ لَهُ يَا خَائِنُ أ تَطَالِبُ خَلْقِي بِمَا خُنْتُ بِهِ نَفْسَكَ وَ أَرْخَيْتَ عَنْهُ عِنَانَكَ [مصباح الشريعة ، ص ١٨] .

درخواست کمک برای پیروزی باطل

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : طلب التعاون على نصره الباطل جناية و خيانه [غرر الحكم ، ص ٤٦٠] .

کتمان رسالت پیامبر (ص) خیانت دانشمندان یهود است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَيُّمَا مُؤْمِنٍ مَنَعَ مُؤْمِنًا شَيْئًا مِمَّا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهِ مِنْ عِنْدِهِ أَوْ مِنْ عِنْدِ غَيْرِهِ أَقَامَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُسَوِّدًا وَجْهَهُ مُرَّرَقَةً عَيْنَاهُ مَغْلُولَةً يَدَاهُ إِلَى عُنُقِهِ فَيَقَالُ هَذَا الْخَائِنُ الَّذِي خَانَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ ثُمَّ يَوْمَرُ بِهِ إِلَى النَّارِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٦٧] .

الأصبع بن نباته قال على (ع) : دخلت بلادكم بأشمالى هذه و رحلتى و راحلتى ها هى فإن أنا خرجت من بلادكم بغير ما دخلت فإننى من الخائنين و فى روايه يا أهل البصره! ما تنقمون منى أن هذا لمن غزل أهلى و أشار

إلى قميصه [المناقب ، ج ٢ ، ص ٩٨] .

توضيح : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا أَهْلَ الْكُوفَةِ! إِذَا أَنَا خَرَجْتُ مِنْ عِنْدِكُمْ بِغَيْرِ رَحْلِي وَرَاحِلَتِي وَغَلَامِي فَأَنَا خَائِنٌ وَكَانَتْ نَفَقَتُهُ تَأْتِيهِ مِنْ غَلْتِهِ بِالْمَدِينَةِ مِنْ يَنْبَعٍ وَكَانَ يَطْعَمُ النَّاسَ الْخُبْزَ وَاللَّحْمَ وَيَأْكُلُ هُوَ الشَّرِيدَ بِالزَّيْتِ [الغارات ، ج ١ ، ص ٤٤] .

پیامبر (ص) : هر کس از شخص ذمی ، جزیه واجب الهی را دریافت نکند و یا واسطه عدم دریافت گردد خیانت کار است :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنِ وَضَعَ عَنْ ذِمِّي جَزِيَّةً أَوْ جَبَّهَا اللَّهُ عَلَيْهِ أَوْ يَشْفَعُ لَهُ فِي وَضْعِهَا عَنْهُ فَقَدْ خَانَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَجَمِيعَ الْمُؤْمِنِينَ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ٣٨٠] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : وَ الْعُلَمَاءُ فِي أَنْفُسِهِمْ خَانَةٌ إِنْ كَتَمُوا النَّصِيحَةَ [كافي ، ج ٨ ، ص ٥٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تناصحوا في العلم ، فإن خيانه أحدكم في علمه أشد من خيانه في ماله ، و إن الله سائلكم يوم القيامة . [أمالي طوسی ، ج ٥ ، ص ١٢٦] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : أَمَا حَقُّ رَعِيَّتِكَ بِالْعِلْمِ فَإِنَّ تَعَلَّمَ أَنَّ اللَّهَ قَدْ جَعَلَكَ لَهُمْ فِيْمَا آتَاكَ مِنَ الْعِلْمِ وَوَلَّاكَ مِنْ خِزَانَةِ الْحِكْمَةِ فَإِنْ أَحْسَنْتَ فِيْمَا وَوَلَّاكَ اللَّهُ مِنْ ذَلِكَ وَقُمْتَ بِهِ لَهُمْ مَقَامَ الْخَازِنِ الشَّفِيقِ النَّاصِحِ لِمَوْلَاهُ فِي عِبِيدِهِ الصَّابِرِ الْمُحْتَسِبِ الَّذِي إِذَا رَأَى ذَا حَاجَةٍ أَخْرَجَ لَهُ مِنَ الْأَمْوَالِ الَّتِي فِي يَدَيْهِ [كُنْتَ] رَاشِدًا وَ كُنْتَ لِذَلِكَ أَمَلًا مُعْتَقِدًا وَإِلَّا كُنْتَ لَهُ خَائِنًا وَ لِخَلْقِهِ ظَالِمًا [تحف العقول ، ص ٢٦١] .

١. يَفْتَرُونَ

عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ [مائده/۱۰۳] .

۲. تَكْتُمُونَ الْحَقَّ [آل عمران/۷۱] .

۳. فَفَبَضْتُ فَبِضَةً مِنْ أَثَرِ الرَّسُولِ [طه/۹۶] .

۴. وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [بقره/۲۰۴] .

۵. وَ اتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ [اعراف/۱۷۵] .

خیانت علماء یهود

پیامبر (ص) در حضور عوام یهود ، خیانت علمای آنها را نسبت به اموال ضعفاثات می کند. (در ضمن یک حدیث نسبتاً مفصل) [بحار. ج ۹ ، ص ۳۱۰] .

وَ لَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي [بقره ، ۴۱] :

المنزله بنبوه محمد (ص) و إمامه علی (ع) و الطيبين من عترته [بحار الأنوار ، ج ۹ ، ص ۱۷۸] .

— غزوه بنی نضیر — طرح ترور پیامبر (ص) [فروغ ، ج ۲ ، ص ۹۱] .

وَ لَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ [مائده/۱۳] .

— نقض پیمان :

— تحریف آیات.

— به فراموشی سپردن آیات.

خیانت نویسندگان و مورخین

تحریف تاریخ :

وارونه نشان دادن حقایق ، سرپوش گذاشتن روی واقعیات ، مصداق روشن خیانت. [فروغ ابدیت ، ج ۱ ، ص ۲۵۹] .

۱. طبری در تفسیری حدیث یوم الانذار را از قول پیامبر (ص) چنین نقل کرده است :

علی ان یکون اخي و کذا و کذا (بجای وصی و خلیفتی) [همان بنقل از تفسیر طبری ج ۱۹ ، ص ۷۴] .

۲. [ابن اثیر در البدایه و النهایه. ج ۳، ص ۴۰ و تفسیر خود، ج ۳، ص ۳۵۱] همان راه را پیموده است.

۳ محمد حسین هیکل در کتاب حیات محمد.

در چاپ اول : فقط قسمت اول را بیان کرده و

قسمت دوم که این جوان برادر و وصی و جانشین من است را نقل نکرده و در چاپ دوم و سوم همه را حذف نموده است. [فروغ، ج ۱، ص ۲۵۹].

خیانت نفس :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ نَفْسَكَ لَخَدُوعٌ إِنْ تَثِقَ بِهَا يُقْتَدَكَ الشَّيْطَانُ إِلَىٰ أَرْكَابِ الْمَحَارِمِ إِنَّ النَّفْسَ لِأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ فَمَنْ أَيْتَمَنَهَا خَانَتْهُ [مستدرک الوسائل، ج ۱۱، ص ۱۴۰].

خیانت چشم

۱. فردی از مخالفان اسلام از محضر پیامبر (ص) امان گرفت و خارج شد. یکی از یاران پیامبر (ص) گفت : چرا اشاره ای نفرمودید تا گردنش را بزنیم؟

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ النَّبِيَّ لَا يَكُونُ لَهُ خَائِنَةٌ الْأَعْيُنُ [شرح نهج البلاغه، ج ۱۸، ص ۱۲].

۳. اقتصادی

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَخَفِيَ اللَّهُ فِي مُوَافَقِهِ هَوَىٰ الْمُسْتَشِيرِ فَإِنَّ التَّمَّاسَ مُوَافَقَتِهِ لَوْمٌ وَسُوءَ الْإِسْتِمَاعِ مِنْهُ خِيَانَةٌ [بحار الأنوار، ج ۷۲، ص ۱۰۴].

سرانجام خیانت :

داستان خیانت عطار در زمان عضد الدوله و به دار آویخته شدن او. [گفتار، فلسفی، اخلاق، ۱۴۳].

(غش در معامله) :

پیامبر (ص) خطاب به فروشنده ای فرمودند : چه خوراکی پاکیزه است؟

آنگاه پیامبر آنرا زیر و رو کرد، از داخل آن مواد پست تری بیرون آورد، فرمود :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَرَّ النَّبِيُّ (ص) فِي سُوقِ الْمَيْدِينَةِ بِطَعَامٍ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ : مَا أَرَىٰ طَعَامَكَ إِلَّا طَيِّبًا وَ سَأَلَهُ عَنْ سِعْرِهِ فَأَوْحَىٰ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِ أَنْ يَدُسَّ يَدِيهِ فِي الطَّعَامِ فَفَعَلَ فَأَخْرَجَ طَعَامًا رَدِيًّا فَقَالَ لِصَاحِبِهِ : مَا أَرَاكَ إِلَّا وَقَدْ جَمَعْتَ خِيَانَةً وَ غَشًّا لِلْمُسْلِمِينَ

[کافی ، ج ۵ ، ص ۱۶۱] .

وَ إِلَى مَدِينِ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيْنَهُ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا
النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [اعراف/ ۸۵] .

نکته :

__ اطمینان و اعتماد عمومی بزرگ ترین پشتوانه اقتصادی ملت ها

__ خیانت و تقلب در معامله این اعتماد و اطمینان را متزلزل و ویران می سازد. [نمونه ، ج ۶ ، ص ۲۵۰]

خواری دنیا و آخرت

علی (ع) خطاب به ماموران وصول زکات :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ بُوْسَى لِمَنْ حَضَمَهُ عِنْدَ اللَّهِ الْفُقَرَاءُ وَ الْمَسَاكِينُ وَ السَّائِلُونَ وَ الْمَدْفُوعُونَ وَ الْغَارِمُونَ وَ ابْنُ السَّبِيلِ وَ مَنْ
اسْتَيْهَانَ بِالْأَمْيَانَةِ وَ رَتَعَ فِي الْخِيَانَةِ وَ لَمْ يَنْزِهِ نَفْسَهُ وَ دِينَهُ عَنْهَا فَصَدَّ أَحْلَ بِنَفْسِهِ الذُّلَّ وَ الْخِزْيَ فِي الدُّنْيَا وَ هُوَ فِي الْآخِرَةِ أَذْلٌ وَ
أَخْزَى وَ إِنَّ أَعْظَمَ الْخِيَانَةِ خِيَانَةُ الْأُمِّهِ وَ أَفْظَعَ الْغِيْشِ غِيْشُ الْأُمِّهِ وَ السَّلَامُ [نهج البلاغه ، نامه ۲۶] .

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ خَانَ أَمْيَانَةَ فِي الدُّنْيَا وَ لَمْ يَرْدِّهَا إِلَى أَهْلِهَا ثُمَّ أَدْرَكَهُ الْمَوْتُ مَاتَ عَلَى غَيْرِ مِلَّتِي وَ يَلْقَى اللَّهَ وَ هُوَ
عَلَيْهِ غَضَبَانُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۵] .

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ اشْتَرَى خِيَانَةً وَ هُوَ يَعْلَمُ فَهُوَ كَالَّذِي خَانَهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۵] .

۳. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ خَانَ بِالْأَمَانَةِ [مشكاة الأنوار ، ص ۵۲] .

کسی که بنا

دارد مهریه همسر را ندهد خائن است.

کسی که قول به کودک بدهد باید وفا کند.

ماجرای اصحاب سبت و خیانت کردن آنها که در قرآن آمده است.

عدم پرداخت دیون

ابی اثامه :

به امام باقر (ع) عرض کردم :

می خواهم (همراه شما در سفر) مکه شوم در حالی که به مرجئه بدهکارم ، چه کنم؟ فرمود :

رَوَى عَنْ أَبِي ثُمَامَةَ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرِ الثَّانِي (ع) : إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَلْزِمَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةَ وَعَلَى دَيْنٍ فَمَا تَقُولُ؟ قَالَ (ع) : " ارْجِعْ إِلَى مُوَدَّى دِينِكَ وَانظُرْ أَنْ تَلْقَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَ لَيْسَ عَلَيْكَ دَيْنٌ فَإِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يُخُونُ " [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۸۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : غَشَاكَ مِنْ أَرْضَاكَ بِالْبَاطِلِ وَأَغْرَاكَ بِالْمَلَاهِي وَالْهَزْلِ [غرر الحكم ، ص ۴۶۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ مِنْهَا أَنْ يَكْتُمَ شَهَادَةَ [معانى الأخبار ، ص ۲۰۸] .

خیانت مالی و اقتصادی (مال یتیم)

وَ آتُوا الْيَتَامَى أَمْوَالَهُمْ وَ لَا تَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَ لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَى أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا [نساء / ۲] .

[تفسیر نمونه ، ج ۳ ، ص ۲۴۹] .

عقیل خواهش کمک از بیت المال نمود . حضرت علی (ع) :

صبر کن تا روز جمعه.

پس از نماز جمعه امام فرمودند : " نظرت درباره کسی که به این مردم خیانت کند چیست؟ "

عقیل : آدم بدی است.

امام : فإنک أمرتنی أن أخونهم و أعطیک [شرح نهج البلاغه ، ج ۴ ، ص ۹۲] .

خیانت به آیندگان

عدم حفظ سابقه خوب (دست آوردها):

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ

لم يود قديمه بحديثه شأن سلفه و خان خلفه [غرر الحكم ، ص ۳۸۳] .

خیانت قضائی (کتمان شهادت)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ مِنْهَا أَنْ يَكْتُمَ شَهَادَةَ [معانى الأخبار ، ص ۲۰۸] .

خرید مالی مه از خیانت حاصل آمده است خیانتی :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ اشْتَرَى خِيَانَةً وَ هُوَ يَعْلَمُ أَنَّهَا خِيَانَةٌ فَهُوَ كَمَنْ خَانَ فِي عَارِهَا وَ إِثْمِهَا [ثواب الأعمال ، ص ۲۸۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ مِنْهَا أَنْ يَغْلَ مِنَ الْمَغْنَمِ شَيْئًا [معانى الأخبار ، ص ۲۰۸] .

افزایش قیمت برای بازار گرمی :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَنَاجَشُوا وَ لَا تَدَابَرُوا [معانى الأخبار ، ص ۲۸۴] .

مَعْنَاهُ أَنْ يَزِيدَ الرَّجُلُ فِي ثَمَنِ السَّلْعَةِ وَ هُوَ لَا يَرِيدُ شِرَاءَهَا لَيْسَ مَعَهُ غَيْرُهُ فَيَزِيدُ بِزِيَادَتِهِ وَ النَّاجِشُ خَائِنٌ وَ التَّدَابُرُ الْهَجْرَانُ [وسائل الشيعه ، ج ۱۷ ، ص ۴۵۹] .

معنا : کسی قیمت کالائی را افزایش دهد در حالی که قصد خرید ندارد ، لکن می خواهد دیگری بشنود و او قیمت بالاتری را پیشنهاد دهد. و الناجش خائن [بحار. ج ۷۶ ، ص ۳۴۸] .

جواب خیانت خیانت نیست :

سليمان بن خالد به امام صادق (ع) عرض کرد : مالی از من پیش کسی بود ، او به من خیانت کرد ، اکنون مالی از او پیش من است می توانم همانند او عمل کنم؟ امام فرمود :

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ رَجُلٍ وَقَعَ لِي عِنْدَهُ مَالٌ فَكَابَرَنِي عَلَيْهِ وَ حَلَفَ ثُمَّ وَقَعَ لَهُ عِنْدِي مَالٌ فَأَخَذَهُ مَكَانَ مَالِي الَّذِي أَخَذَهُ وَ أَجْحَدُهُ وَ أَحْلِفُ عَلَيْهِ كَمَا صَنَعَ فَقَالَ إِنَّ خَانَكَ

فَلَا تَخُنْهُ وَ لَا تَدْخُلْ فِيْمَا عَيْتَهُ عَلَيْهِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٩٨] .

٢. مشابه همین سؤال را زنی از امام صادق (ع) سوال می کند. می فرمایند :

فَقَالَ : لَأَ أَدُّ الْأَمَانَةَ إِلَى مَنْ ائْتَمَنَكَ وَ لَا تَخُنْ مَنْ خَانَكَ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ٣٤٨] .

٣. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَخُنْ مَنْ خَانَكَ فَتَكُونَ مِثْلَهُ [بحار الأنوار ، ج ١٠٠ ، ص ١٧٥] .

توجه : احادیث مخالف هم وجود دارد.

١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَانَ مُسْلِمًا فَلَا يَمُكِرُ وَ لَا يَخْدَعُ فَإِنِّي سَمِعْتُ جِبْرِيلَ يَقُولُ : إِنَّ الْمَكَرَ وَ الْخَدِيعَةَ فِي النَّارِ ثُمَّ قَالَ :

لَيْسَ مِنَّا مَنْ عَشَّ مُسْلِمًا وَ لَيْسَ مِنَّا مَنْ خَانَ مُؤْمِنًا [وسائل الشيعه ، ج ١٩ ، ص ٧٧] .

٢. عَنْ أَحْمَدَ بْنِ حَمَّادٍ قَالَ : أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مُرَازِمٍ عَنْ أَبِيهِ أَوْ عَمِّهِ قَالَ شَهِدْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) وَ هُوَ يَحِاسِبُ وَ كَيْلًا لَهُ وَ

الْوَكِيلُ يَكْتُمُ أَنْ يَقُولَ وَ اللَّهُ مَا خُنْتُ وَ اللَّهُ مَا خُنْتُ؟ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : " يَا هَذَا خِيَانَتُكَ وَ تَضْيِيعُكَ عَلَى مَالِي سَوَاءٌ لَأَنَّ

الْخِيَانَةَ شَرُّهَا عَلَيْكَ " ثُمَّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : " لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ هَرَبَ مِنْ رِزْقِهِ لَتَبِعَهُ حَتَّى يَدْرِكَهُ كَمَا أَنَّهَ إِذَا هَرَبَ مِنْ أَجْلِهِ

تَبِعَهُ حَتَّى يَدْرِكَهُ مَنْ خَانَ خِيَانَةً حُسِبَتْ عَلَيْهِ مِنْ رِزْقِهِ وَ كَتِبَ عَلَيْهِ وَزْرُهَا " [كافي ، ج ٥ ، ص ٣٠٤] .

٤. اخلاقی

وجدان مؤمن مانع خیانت (اتهام زدن)

رفع اتهام از انسان : ذَلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّي لَمْ أَخُنْهُ بِالْغَيْبِ وَ أَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِنِينَ [يوسف / ٥٢ ، ص ٤٣٢]

علی

(ع) : مسلمانی که از خیانت به دور باشد :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَذَلِكَ الْمَرْءُ الْمُسْلِمُ الْبَرِيُّ مِنَ الْخِيَانَةِ يَنْتَظِرُ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى إِحْدَى الْحُسَيْنَيْنِ إِمَّا دَاعِيَ اللَّهِ فَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لَهُ (دعوت الهی فرا رسد...) وَ إِمَّا رِزْقَ اللَّهِ فَإِذَا هُوَ ذُو أَهْلِ وَ مَالٍ وَ مَعَهُ دِينُهُ وَ حَسْبُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۳] .

مومن هرگز خیانت نمی کند :

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَكُونُ الْمُؤْمِنُ بَخِيلًا؟ قَالَ نَعَمْ " قَالَ : قُلْتُ فَيَكُونُ جَبَانًا؟ قَالَ : " نَعَمْ " قُلْتُ : فَيَكُونُ كَذَابًا؟ قَالَ : " لَا وَ لَا جَافِيًا " ثُمَّ قَالَ : " جِبِلُّ الْمُؤْمِنِ عَلَى كُلِّ طَبِيعَةٍ إِلَّا الْخِيَانَةَ وَ الْكُذْبَ " [الاختصاص ، ص ۲۳۱] .

پیامبران از خیانت منزّه هستند :

وَ مَا كَانَ لِنَبِيِّ أَنْ يُغْلُ وَ مَنْ يُغْلُ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [آل عمران / ۱۶۱] .

(خیانت اعم از امانت مردم ، گرفتن و رسانیدن وحی ، تقسیم غنائم و...)

خیانت در ناموس

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَمَا الْخِيَانَةُ فَإِنَّهَا تَدْخُلُ فِي أَشْيَاءَ كَثِيرَةٍ سَوَى الْخِيَانَةِ فِي الْمَالِ مِنْهَا أَنْ يَوْمَنَ عَلَى فَرْجِ فُلَانٍ فِيهَا الْأَمَانَةُ [معانی الأخبار ، ص ۲۰۸] .

۲. قَالَ الْبُقَيْرِيُّ (ع) : لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) رَجُلًا يَنْظُرُ إِلَى فَرْجِ امْرَأَةٍ لَا تَحِلُّ لَهُ وَ رَجُلًا حَانَ أَخَاهُ فِي امْرَأَتِهِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۵۹] .

۳. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ حَانَ امْرَأَةً فِي زَوْجَتِهِ فَلَيْسَ مِنَّا وَ عَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۴ ، ص ۳۳۱] .

نهایت در خیانت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : غَايَةُ الْخِيَانَةِ خِيَانَةُ

الخل الودود و نقض العهود [غرر الحكم ، ص ٤١٩] .

افشاء سر

١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : و منها أن يستودع سرا يكون إن أفشاء فيه عطب المستودع أو فيه شينه [معانى الأخبار ، ص ٢٠٨] .

٢. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا أَبَا ذَرٍّ! الْمَجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ وَ إِفْشَاؤُكَ سِدْرَ أَخِيكَ خِيَانَةٌ فَاجْتَنِبْ ذَلِكَ [أمالي طوسی ، ج ١٩ ، ص ٥٣٧] .

جاسوسى خيانت است (اطلاع اخبار به سايرين)

فخانتاهما :

قال ابن عباس : كانت امرأه نوح كافره تقول للناس إنه مجنون و إذا آمن بنوح أحد أخبرت الجابره من قوم نوح به و كانت امرأه لوط تدل على أضيافه و كان ذلك خيانتهم لهما و ما بغت امرأه نبى قط و إنما كانت خيانتهم فى الدين و قال السدى : كانت خيانتهم أنهما كانتا كافرتين و قيل : كانتا منافقتين و قال الضحاك : خيانتهم النميمه إذا أوحى الله إليهما أفشته إلى المشركين . [بحار الأنوار ، ج ١١ ، ص ٣٠٧] .

فكم خاننى خل وثقت بعهدہ [شرح نهج البلاغه ، ج ١٩ ، ص ٢٢٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمَائِنَةُ الْخُونُ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَمِنَ الزَّمَانَ خَانَهُ [نهج البلاغه ، نامه ٣١] .

شاعر :

اخائنه الاعين :

قال الطبرسى رحمه الله : خَائِنَةُ الْأَعْيُنِ [غافر ، ١٩] :

أى خيانتها و هى مسارقه النظر إلى ما لا- يحل النظر إليه و قيل تقديره يعلم الأعين الخائنه و قيل هو الرمز بالعين و قيل هو قول الإنسان ما رأيت و قد رأى و رأيت ما رأى . [بحار

۲. عن عبد الرحمن بن مسلمه الجریری قال : سألت أبا عبد الله (ع) عن قوله عز و جلیعلمُ خائنه الأعین [غافر ، ۱۹] :

فقال : أ لم تر إلى الرجل ينظر إلى الشيء و كأنه لا ينظر إليه فذلك خائنه الأعین [معانی الأخبار ، ص ۱۴۷] .

آن کس که مراقب اعضاء و جوارح خود و وظایف الهی آنها باشد با ایمان کامل خدا را ملاقات می کند :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ لَقِيَ اللَّهَ حَافِظًا لِحَوَارِجِهِ مُوقِياً كُلَّ جَارِحِهِ مِنْ جَوَارِحِهِ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهَا لَقِيَ اللَّهَ كَامِلَ الْإِيمَانِ وَ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَ مَنْ خَانَ [اللَّهُ] شَيْئاً مِنْهَا وَ تَعَدَّى مَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ لَقِيَ اللَّهَ نَاقِصَ الْإِيمَانِ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۸] .

۳. زمینه های خیانت

از بین رفتن حیا

عَنْ سَيِّدِ الْمَنَانِ رَحِمَهُ اللَّهُ قَمَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ إِذَا أَرَادَ هَلَاكَ عَبْدٍ نَزَعَ مِنْهُ الْحَيَاءَ فَإِذَا نَزَعَ مِنْهُ الْحَيَاءَ لَمْ تَلْقَهُ إِلَّا خَائِفاً مَخُوفاً فَإِذَا كَانَ خَائِفاً مَخُوفاً نَزَعَتْ مِنْهُ الْأَمَانَةَ فَإِذَا نَزَعَتْ مِنْهُ الْأَمَانَةَ لَمْ تَلْقَهُ إِلَّا شَيْطَاناً مَلْعُوناً فَلَعْنَاهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۲۹۱] .

دشمنی

نهج البلاغه : زن هنگامی که تو را دوست بدارد اذیت می کند و هنگامی که تو را دشمن بدارد ، خیانت به تو می کند ، پس محبتش موجب اذیت است و دشمنیش درد بی امان . [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ۲۰ ، ص ۲۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَفَارَقْتُهُ مَعَ الْمُفَارِقِينَ وَ حَذَلْتُهُ مَعَ الْخَاذِلِينَ وَ خُنْتُهُ مَعَ الْخَائِنِينَ [نهج

تظاهر به عبادت

۱. علی (ع) در نامه ای به یکی از کارگزارانش که مرتکب خیانتی شده بود :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ كَأَنَّكَ لَمْ تَكُنِ اللَّهُ تُرِيدُ بِجَهَادِكَ وَ كَأَنَّكَ لَمْ تَكُنْ عَلَيَّ بَيْنَهُ مِنْ رَبِّكَ وَ كَأَنَّكَ إِنَّمَا كُنْتَ تَكِيدُ هَذِهِ الْأُمَّةَ عَنْ دُنْيَاهُمْ وَ تَتَوَى غِرَّتَهُمْ عَنْ فَيْئِهِمْ [نهج البلاغه ، نامه ۴۱] .

فرصت یافتن

علی (ع) در نامه به یکی از کارگزارانش که به او خیانت کرده بود :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَلَمَّا أَمْكَنَّاكَ الشُّدَّةَ فِي خِيَانَةِ الْأُمَّةِ أَسْرَعْتَ الْكُرَّةَ [نهج البلاغه ، نامه ۴۱] .

با عجله به جان بیت المال آنها افتادی.

هم رنگی با جماعت و جو نامطلوب عینی

علی (ع) یکی از کارگزارانش را که علیرغم اعتمادی که به او داشت به حضرت خیانت نمود سرزنش می کند و از هم سوئی او با زمانه و سایر خیانت کاران یاد می نماید.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَلَمَّا رَأَيْتَ الزَّمَانَ عَلَيَّ ابْنَ عَمِّكَ قَدْ كَلَبَ وَ الْعَدُوَّ قَدْ حَرَبَ وَ أَمَانَةَ النَّاسِ قَدْ خَزَيْتَ (خوار) وَ هَذِهِ الْأُمَّةَ قَدْ فَنَكْتُ وَ شَغَرْتُ قَلْبَتَ لِابْنِ عَمِّكَ ظَهَرَ الْمِجَنُّ [نهج البلاغه ، نامه ۴۱] .

از بین بردن زمینه ها

علی (ع) خطاب به مالک اشتر :

۱. حقوق کافی : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثُمَّ أَسْبِغْ عَلَيْهِمُ الْأَرْزَاقَ فَإِنَّ ذَلِكَ قُوَّةٌ لَهُمْ عَلَى اسْتِصْلَاحِ أَنْفُسِهِمْ وَ غِنَى لَهُمْ عَنْ تَنَاوُلِ مَا تَحْتَ أَيْدِيهِمْ وَ حُجَّةٌ عَلَيْهِمْ إِنْ خَالَفُوا أَمْرَكَ أَوْ تَلَمَّوْا أَمَانَتَكَ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

/ پیش گیری از خیانت

علی (ع) ، به ماموران وصول زکات :

۲. نهی از تظاهر به عملی که در خفا انجام نمی دهند.

۳. وعده سهمیه بودن در زکات :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ لَكَ فِي هَذِهِ الصَّدَقَةِ نَصِيبًا مَفْرُوضًا [نهج البلاغه ، نامه ۲۶] .

۴. یادآوری ضعیف و فقیر بودن شرکاء او در زکات.

۵. تاکید مجدد برای پرداخت حق مامور : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّا مُؤَفُّوكَ حَقَّكَ فَوْفَهُمْ حُقُوقَهُمْ وَإِلَّا تَفَعَّلْ فَإِنَّكَ مِنْ أَكْثَرِ النَّاسِ خُصُومًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ [نهج البلاغه ، نامه ۲۶] .

۶. درخواست مراعات حقوق دیگران : فَوْفَهُمْ حُقُوقَهُمْ [نهج البلاغه ، نامه ۲۶] .

۷. هشدار و اخطار : وَإِلَّا تَفَعَّلْ فَإِنَّكَ مِنْ أَكْثَرِ النَّاسِ خُصُومًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ [نهج البلاغه ، نامه ۲۶] .

علی (ع) در نامه ای به زیاد بن ابیه که جانشین عبد الله بن عباس فرماندار بصره بود نوشت :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ إِنِّي أُقْسِمُ بِاللَّهِ قَسِيمًا صَادِقًا لئن بَلَغَنِي أَنَّكَ خُنْتَ مِنْ فِئَةِ الْمُسْلِمِينَ شَيْئًا صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا لَأَشُدَّنَّ عَلَيْكَ شِدَّةً تَدْعُكَ قَلِيلَ الْوَفْرِ تَقِيلَ الظَّهْرَ ضَيْلَ الْأَمْرِ وَالسَّلَامِ [نهج البلاغه ، نامه ۲۰] .

پیش گیری و لطف و رحمت خدا

وَ مَا أَتْرَأُ نَفْسِي إِذَا نَفَسَ لِأَمَارَةٍ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ [یوسف/۵۳] .

اشاره به : ذَلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّي لَمْ أَخُنْهُ بِالْغَيْبِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِنِينَ [یوسف/۵۲] .

[المیزان ، ج ۲۲ ، ص ۳۰] .

۴. مجازات خائن

لغو پیمان با او

وَ إِنَّمَا تَخَافَنَ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةٌ فَانْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ [انفال/۵۸] .

۱. آشکار شدن علائم خیانت

از طرف دشمنان.

۲. اعلام لغو پیمان از طرف مسلمانان.

۳. هشدار به مسلمانان که مورد حمله واقع نشوند.

۴. رعایت اصول انسانی تعهدات از طرف مسلمانان [نمونه، ج ۷، ص ۲۱۸]، پرهیز از خائن

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَحْذَرُ مِنَ النَّاسِ ثَلَاثَةَ الْخَائِنِ وَالظُّلُومِ وَالنَّمَامِ لِأَنَّ مِنْ خَانَ لَكَ خَائِنَكَ وَمَنْ ظَلَمَ لَكَ سَيُظْلَمُكَ وَمَنْ نَمَّ إِلَيْكَ سَيَنْمُو عَلَيْكَ [تحف العقول، ص ۳۱۵].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي وَصِيَّتِهِ لِكَمِيلِ بْنِ زِيَادٍ: يَا كَمِيلُ! جَانِبِ الْمُتَنَافِقِينَ وَلَا تُصَاحِبِ الْخَائِنِينَ [بشاره المصطفى، ص ۲۶].

شهادت خائن مورد قبول نیست

قال النبي (ص): لا يجوز شهادة خائن ولا خائنه [بحار الأنوار، ج ۹۶، ص ۲۸۷].

عدم فراگرفتن معارف دین از خیانتکاران

معالم دین را از خائنین نیاموزید.

یکی از شیعیان از امام هفتم (ع) در حالی که در زندان بود سوال کرد: معالم دینم را از چه شخصی بیاموزم؟

امام نوشت:

لَا تَأْخُذَنَّ مَعَالِمَ دِينِكَ عَنْ غَيْرِ شِيعَتِنَا فَإِنَّكَ إِنْ تَعَدَّيْتَهُمْ أَخَذْتَ دِينَكَ عَنِ الْخَائِنِينَ الَّذِينَ خَانُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَخَانُوا أَمَانَاتِهِمْ إِنَّهُمْ أَوْثَمُوا عَلَى كِتَابِ اللَّهِ فَحَرَّفُوهُ وَبَدَّلُوهُ فَعَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَ لَعْنَةُ رَسُولِهِ وَ لَعْنَةُ مَلَائِكَتِهِ وَ لَعْنَةُ آبَائِهِ الْكِرَامِ الْبُرَرَةِ وَ لَعْنَتِي وَ لَعْنَةُ شِيعَتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [رجال الكشي، ص ۳].

برکنار کردن شخص خائن

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا يَزِيلُ الْوَصِيَّ عَنِ الْوَصِيَّةِ إِلَّا زَوَالُ الْعَقْلِ أَوْ اِرْتِدَادُ أَوْ تَبْدِيرٌ أَوْ خِيَانَةٌ أَوْ تَرْكُ سُنَّتِهِ [دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۳۶۳].

عدم اعتماد به خائن

قَالَ الصَّادِقُ (ع): سَبْعَةٌ يَفْسُدُونَ أَعْمَالَهُمُ الرَّجُلُ الْحَلِيمُ ذُو

العلم الكثير لا يعرف بذلك ولا يذكر به والحكيم الذى يدبر ماله كل كاذب منكر لما يوى إليه والرجل الذى يأمن ذا المكر والخيانة والسيد الفظ الذى لا رحمه له والأم التى لا تكتم عن الولد السر وتفشى عليه والسريع إلى لائمه إخوانه والذى يجادل أخاه مخاصماً له [بحار الأنوار، ج ٢، ص ٥٠].

إيضاح قوله لا يعرف بذلك أى لا ينشر علمه ليعرف به وقوله منكر لما يوى إليه صفه للكاذب أى كلما يعطيه ينكره ولا يقر به أو لا يعرف ما أحسن إليه. قال الفيروزآبادى: أتى إليه الشيء ساقه إليه وقوله يأمن ذا المكر أى يكون آمناً منه لا يحترز من مكره وخيانتة.

پیامبر و حاکم اسلامی نباید حمایت از خائن کند: وَ لَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ خَوَّانًا أَثِيمًا [نساء/١٠٧].

طوقى از آتش:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ خَانَ حِيزَهُ شَبْرًا مِنَ الْأَرْضِ طَوَّفَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى سَبْعِ أَرْضِينَ نَارًا حَتَّى يَدْخُلَهُ نَارَ جَهَنَّمَ [ثواب الأعمال، ص ٢٨٠].

اعتماد به خائن

١. قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ ائْتَمَنَ خَائِنًا عَلَى أَمَانِهِ لَمْ يَكُنْ لَهُ عَلَى اللَّهِ ضَمَانٌ [تحف العقول، ص ٣٦٠].

٢. قَالَ الْبَاقِرُ (ع): مَنْ عَرَفَ مِنْ عَيْدٍ مِنْ عَيْدِ اللَّهِ كَذِبًا إِذَا حَدَّثَ وَ خُلِفًا إِذَا وَعَدَ وَ خِيَانَةً إِذَا اؤْتِمِنَ ثُمَّ ائْتَمَنَهُ عَلَى أَمَانِهِ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ تَعَالَى أَنْ يَبْتَلِيَهُ فِيهَا ثُمَّ لَا يَخْلِفَ عَلَيْهِ وَ لَا يَأْجُرُهُ [كافى، ج ٥، ص ٢٩٩].

به کار

علی (ع) : به رفاعه ، قاضی خود در اهواز نوشت.

بدان ای رفاعه... :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ اسْتَعْمَلَ خَائِنًا فَإِنَّ مُحَمَّدًا (ص) مِنْهُ بَرِيءٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۵۳۱] .

توبیخ و سرزنش

علی (ع) به یکی از کارگزارانش که مرتکب خیانت :

۱. آیا به معاد ایمان نداری؟

۲. از حساب در روز قیامت نمی ترسی؟

۳. چگونه خوردنی و آشامیدنی را در دهان فرو می بری در حالی که می دانی حرام است.

۴. چگونه با اموال ایتام ، مساکین ، مومنان و مجاهدان در راه خدا (خرید می کنی) کنیزی می خری و زنان را به همسری می گیری.

در حالی که می دانی ، این اموال را خدا به آنها اختصاص داده است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ أَحْرَزَ بِهِمْ هَذِهِ الْبِلَادَ [نهج البلاغه ، نامه ۴۱] .

نصیحت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) :

۱. فَاتَّقِ اللَّهَ

۲. وَ ارْزُقْ إِلَى هَوْلَاءِ الْقَوْمِ أَمْوَالَهُمْ [نهج البلاغه ، نامه ۴۱] .

۳. اگر این کار را نکنی ، و خداوند به من امکان دهد وظیفه ام را نسبت به تو انجام خواهم داد.

۴. اگر حسن و حسینم این کار را کرده بودند هیچ پشتیبانی از من دریافت نمی کردند.

۵. پس اندیشه نما ، فکر کن به مرحله آخر زندگی رسیده ای و در زیر خاک ها مدفون شده ای.

و اعمالت به تو عرضه شده

در جائی که ستمگر حسرت می خورد

و تباہ کننده عمر، آرزوی بازگشت،

ولی راه چاره و فرار مسدود است.

نامه علی (ع) به فرماندار خیانت کار

علی (ع) خطاب به منذر بن الجارود :

۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَمَا بَعْدُ فَإِنَّ صَلَاحَ أَبِيكَ عَزَّنِي مِنْكَ وَ ظَنَنْتُ أَنَّكَ

تَتَّبِعْ هَدْيَهُ وَ تَسْلُكِ سَبِيلَهُ فَإِذَا أَنْتَ فِيمَا رُفِّيَ إِلَيَّ عَنكَ لَا تَدْعُ لِهَوَاكَ انْقِياداً

گمان کردم تو هم پیرو او هستی.

۲. ناگهان به من خبر رسید که در پیروی از هوا و هوس فرو گذار نمی کنی

۳. وَ لَا تُبْقِي لِآخِرَتِكَ عَنَاداً

۴. تَعْمُرُ دُنْيَاكَ بِخَرَابِ آخِرَتِكَ

۵. وَ تَصِلُ عَشِيرَتَكَ بِقَطِيعِهِ دِينِكَ [نهج البلاغه ، نامه ۷۱] .

۶. اگر این مطالب درست باشد شتر بارکش خانواده ات و بند کفشت از تو بهتر است.

۷. همانند توئی شایستگی حفظ مرزداری را ندارد.

۸. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لَئِنْ كَانَ مَا بَلَغَنِي عَنْكَ حَقًّا لَجَمَلُ أَهْلِكَ وَ شِئْءٌ نَعْلِكَ خَيْرٌ مِنْكَ وَ مَنْ كَانَ بِصِفَتِكَ فَلَيْسَ بِأَهْلٍ أَنْ يَسِيِدَ بِهِ ثَغْرٌ أَوْ يَنْفَذَ بِهِ أَمْرٌ أَوْ يَغْلِي لَهُ قَدْرٌ أَوْ يَشْرَكَ فِي أَمَانِهِ أَوْ يَوْمَنَ عَلَيَّ جَبَايَهُ فَأَقْبِلْ إِلَيَّ حِينَ يَصِلُ إِلَيْكَ كِتَابِي هَذَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ [نهج البلاغه ، نامه ۷۱] .

۹. یا در امانتی شریکش نمایند.

۱۰. یا در بیت المال به او اعتماد کنند.

۱۱. به مجرد رسیدن این نامه به سوی من حرکت کن.

برخورد با خائن

علی (ع) از خیانت ابن هرمة که بازرس (یا مسئولیتی داشته) بازار بود مطلع گشت ، دستورات زیر را جهت اجراء برای رفاعه نوشت :

عَنْ عَلِيٍّ (ع) أَنَّهُ اسْتَدْرَكَ عَلِيَّ ابْنَ هَرْمَةَ خِيَانَةً وَ كَانَ عَلِيٌّ سَوْقِ الْأَهْوَاذِ فَكَتَبَ إِلَيْهِ رِفَاعَةَ : " فَإِذَا قَرَأْتَ كِتَابِي هَذَا :

۱. فَتَحَّ ابْنُ هَرْمَةَ عَنِ السُّوقِ

۲. وَ أَوْقَفَهُ لِلنَّاسِ

۳. وَ اسْجَنَهُ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۵۳۲] .

٤. وَ نَادِ عَلَيْهِ

٥. وَ اَكْتُبْ إِلَى أَهْلِ عَمَلِكَ لِتُعَلِّمَهُمْ رَأْيِي فِيهِ

٦. وَ لَا تَأْخُذْكَ فِيهِ غَفْلَةٌ وَ لَا تَفْرِيطٌ فَتَهْلِكَ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ ذَلِكَ وَ

أَعَزُّكَ أَخْبَثَ عَزْلَهُ وَ أَعِيدُكَ بِاللَّهِ مِنْ ذَلِكَ

۷. فَإِذَا كَانَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَأُخْرِجُهُ مِنَ السِّجْنِ

۸. وَ اضْرِبْهُ خَمْسَةً وَ ثَلَاثِينَ سَوْطًا

۹. وَ طُفَّ بِهِ فِي الْأَسْوَاقِ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۵۳۲] .

۱۰. (پرداخت حقوق دیگران از اموال او) : فَمَنْ أَتَى عَلَيْهِ بِشَاهِدٍ فَحَلْفُهُ مَعَ شَاهِدِهِ وَ ادْفَعْ إِلَيْهِ مِنْ مَكْسَبِهِ مَا شُهِدَ بِهِ عَلَيْهِ

۱۱. وَ مُرِّ بِهِ إِلَى السِّجْنِ مِهَانًا مَقْبُوضًا

۱۲. وَ اخْرِمْ رِجْلَيْهِ بِحِرَامٍ وَ أَخْرِجْهُ وَقْتَ الصَّلَاةِ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۵۳۲] .

علی (ع) :

(ارتکاب جرم) :

الف : چنانچه فردی از کار گزارانت خیانتی کرد.

ب : بازرسان اطلاع دادند. (داد رسی) .

ج : گزارش بازرسان در حکم شهادت شهود است.

(برای صدور کافی است)

۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَبَسَطَتْ عَلَيْهِ الْعُقُوبَةَ فِي بَدَنِهِ

۲. وَ أَخَذَتْهُ بِمَا أَصَابَ مِنْ عَمَلِهِ

۳. ثُمَّ نَصَبَتْهُ بِمَقَامِ الْمَدْلِيِّ

۴. وَ سَمَّتهُ بِالْخِيَانَةِ

۵. وَ قَلَّدَتْهُ عَارَ التُّهْمَةِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

یاد آوری اعتماد به او

علی (ع) :

١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَمَا بَعْدُ فَإِنِّي كُنْتُ أَشْرَكَتُكَ فِي أَمَانَتِي

٢. تورا صاحب اسرار خود ساختم : وَ جَعَلْتُكَ شِعَارِي وَ بَطَانَتِي [نهج البلاغه ، نامه ٤١] .

برخورد با خائن

١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَإِنْ أَحَدٌ مِنْهُمْ بَسَطَ يَدَهُ إِلَى خِيَانِهِ اجْتَمَعَتْ بِهَا عَلَيْهِ عِنْدَكَ أَخْبَارُ عُيُونِكَ اكَتَفَيْتَ بِذَلِكَ شَاهِدًا فَبَسَّطْتَ عَلَيْهِ الْعُقُوبَةَ فِي يَدِنِهِ وَ أَخَذْتَهُ بِمَا أَصَابَ مِنْ عَمَلِهِ ثُمَّ نَصَبْتَهُ بِمَقَامِ الْمَذَلِّهِ وَ وَسَّيْتَهُ بِالْخِيَانَةِ وَ قَلَّدْتَهُ عَارَ التُّهْمَةِ [نهج البلاغه ، نامه ٥٣] .

٢. قال النبي (ص) : و لا تخن من خانك.... [نهج الفصاحه ، جمله ١١٧ . ٣] . قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْوَفَاءُ

لِأَهْلِ الْغَدْرِ غَدْرٌ عِنْدَ اللَّهِ وَالْغَدْرُ بِأَهْلِ الْغَدْرِ وَفَاءٌ عِنْدَ اللَّهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۵۹] .

۱. امام خیانت کار را به حضور نمی پذیرد.

۲. هدیه خیانت شده را رد می کند.

پادشاه هند هدایا و کنیزی را توسط یکی از اطرافیان خود برای امام صادق (ع) فرستاد ، فرستاده در طول راه (نسبت به کنیز) خیانت کرد.

امام به او اجازه ورود نداد و فرمود : لا تأذن للنجس الخائن [الخرائج و الجرائح ، ج ۱ ، ص ۲۹۹] .

پس از مدتی معطلی و اصرار و التماس.... و حضور امام : ارجع أيها الخائن ما كنت بالذی أقبلها لأنک خائن فیما اومنت علیه [الخرائج و الجرائح ، ج ۱ ، ص ۲۹۹] .

طرفدار خائن نباشید

وَ لَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا [نساء/ ۱۰۵] .

فهرست

۱. خیانت چیست؟ خائن کیست؟

۲. انواع خیانت (اعتقادی ، اقتصادی ، اجتماعی ، قضائی...)

۳. اقسام خیانت کاران (نفس ، دنیا ، کاسب ، دانشمندان ، ...)

۴. زمینه های خیانت (زمینه ها و ریشه ها) .

۵. آثار خیانت (دنیوی ، اخروی) .

۶. برخورد با خیانت کار.

۷. توبه ، جبران لغزش ها.

۸. پیش گیری از خیانت.

خیانت ار دید خدا پنهان نیست

فصل علی محمد و آله و أعطنی سوی و بلغنی أملی و اجبر فقری و ارحم عصیانی و اعف عنی ذنوبی [البلد الأمين ، ص ۳۹۹]

ولا تخفى عليك من أعمالهم خافيه ولا يذهب عنك من أعمالهم خائنه و أنت علام الغيوب عالم ما فى الضمائر و القلوب]
بحار الأنوار ، ج ٩٢ ، ص ٢٧٦ .

٥. آثار خيانت

١. دنيوى

١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْأَمَانَةُ تَجْلِبُ الرِّزْقَ وَ الْخِيَانَةُ تَجْلِبُ الْفَقْرَ [كافي ،

ج ۵، ص ۱۳۳].

۲. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنِ الْخِيَانَةِ وَقَالَ مَنْ خَانَ أَمَانَةَ فِي الدُّنْيَا وَلَمْ يَرُدَّهَا إِلَى أَهْلِهَا ثُمَّ أَدْرَكَهُ الْمَيُوتُ مَاتَ عَلَى غَيْرِ مِلَّتِي وَ يَلْقَى اللَّهَ وَ هُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ وَقَالَ (ع) مَنْ شَهِدَ شَهَادَةَ زُورٍ عَلَى أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ عُلِقَ بِلسَانِهِ مَعَ الْمُتَنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَ مَنْ اشْتَرَى خِيَانَةً وَ هُوَ يَعْلَمُ فَهُوَ كَالَّذِي خَانَهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۵].

۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَرْبَعٌ لَا تَدْخُلُ وَاحِدَةً مِنْهُنَّ بَيْتًا إِلَّا خَرِبَ وَ لَمْ يَعْمَرْ بِالْبِرِّكَه :

الف : الْخِيَانَةُ

ب : وَ السَّرْقَةُ

ج : وَ شُرْبُ الْخَمْرِ

د : وَ الزَّوْنَا [أمالی صدوق ، ص ۳۹۸].

۴. گیرم دوستانی در دنیا خائن را تبرئه کردند. در آخرت چه؟

ها أَنْتُمْ هَوْلَاءِ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يَجَادِلُ اللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَ كَيْلًا [نساء/ ۱۰۹].

۵. ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَ امْرَأَتَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحِينَ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يَغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاخِلِينَ [تحریم/ ۱۰].

__ قال الراغب : الخيانة و النفاق واحد الا ان الخيانة تقل اعتبارا بالعهد و الامانه و النفاق يقال اعتبارا بالدين يتداخلان

۶. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا ظَهَرَتِ الْجَنَائِيَاتُ ارْتَفَعَتِ الْبَرَكَاتُ [غرر الحكم ، ص ۴۵۸].

خائن محکوم به شکست است.

وَ إِنْ يَرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ [انفال/ ۷۱].

۱. ممکن است برخی به قصد خیانت اظهار اسلام کنند.

۲.

۴. باز هم گرفتار شکست خواهند شد. [نمونه، ج ۷، ص ۲۵۲]

علی (ع) پس از اطلاع از حمله بسر به یمن

در توصیف و مقایسه لشکریان معاویه و خود:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ بِأَدَائِهِمُ الْأَمَانَةَ إِلَى صَاحِبِهِمْ وَ خِيَانَتِكُمْ [نهج البلاغه، خطبه ۲۵].

کمر شکن است. (خیانت زن به شوهر)

قال رسول الله (ص): خمس هن من قواصم الظهر... و المراه ياتمنها زوجها تخونه [نهج الفصاحه، حدیث ۱۴۶۴]

ارتباط و خویشاوندی در خیانت سودی ندارد.

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتِ نُوحٍ وَ امْرَأَتِ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحِينَ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يَغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّٰخِلِينَ [تحریم/۱۰].

خرابی بدون آبادانی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَرْبَعَةٌ لَا تَدْخُلُ وَاحِدَةً مِنْهُنَّ بَيْتًا إِلَّا خَرِبَ وَ لَمْ يَعْمَرَ بِالْبَرْكَهِ الْخِيَانَةُ وَ السَّرِقَةُ وَ شُرْبُ الْخَمْرِ وَ الزُّنَا [خصال صدوق، ج ۱، ص ۲۳۰].

ناکامی

ذَلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّي لَمْ أَخُنْهُ بِالْغَيْبِ وَ أَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِنِينَ [يوسف/۵۲].

خائن هیچ وقت (بطور مطلق) به نتیجه دلخواه خود نمی رسد. [المیزان، ج ۲۲، ص ۲۸]

(خیانت زنان مصر)

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْخِيَانَةُ تَجْرُ الْفَقْرَ [تحف العقول، ص ۲۲۱].

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْأَمَانَةُ تَجْلِبُ الرِّزْقَ وَ الْخِيَانَةُ تَجْلِبُ الْفَقْرَ [كافی، ج ۵، ص ۱۳۳].

از امیر مومنان سوال شد از آیه شریف :

ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ [(غافر/ ٦٠)] فَمَا بَالُنَا نَدْعُو فَلَّا يَجَابُ قَالَ إِنَّ قُلُوبَكُمْ خَائِتٌ بِثَمَانٍ

خَصِيَالٍ أَوْلِيَّهَا أَنْكُمْ عَرَفْتُمْ اللَّهَ فَلَمْ تُؤَدُّوا حَقَّهُ كَمَا أَوْجَبَ عَلَيْكُمْ فَمَا أَغْنَتْ عَنْكُمْ مَعْرِفَتَكُمْ شَيْئاً وَالثَّانِيهِ أَنْكُمْ آمَنْتُمْ بِرَسُولِهِ ثُمَّ خَالَفْتُمْ سَيِّئَتَهُ وَآمَنْتُمْ شَرِيْعَتَهُ فَأَيْنَ ثَمَرُهُ إِيمَانِكُمْ وَالثَّالِثُهُ أَنْكُمْ قَرَأْتُمْ كِتَابَهُ الْمُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ فَلَمْ تَعْمَلُوا بِهِ وَقُلْتُمْ سَيِّئَةً وَأَطَعْنَا ثُمَّ خَالَفْتُمْ وَالرَّابِعُهُ (أَنْكُمْ) قُلْتُمْ إِنَّكُمْ تَخَافُونَ مِنَ النَّارِ وَأَنْتُمْ فِي كُلِّ وَقْتٍ تَقْدَمُونَ إِلَيْهَا بِمَعَاصِيِكُمْ فَأَيْنَ خَوْفِكُمْ وَالخَامِسُهُ أَنْكُمْ قُلْتُمْ إِنَّكُمْ تَزْعُبُونَ فِي الْجَنَّةِ وَأَنْتُمْ فِي كُلِّ وَقْتٍ تَفْعَلُونَ مَا يَبْعِدُكُمْ مِنْهَا فَأَيْنَ رَغْبَتِكُمْ فِيهَا وَالسَّادِسُهُ أَنْكُمْ أَكَلْتُمْ نِعْمَةَ الْمَوْلَى وَ لَمْ تَشْكُرُوا عَلَيْهَا وَالسَّابِعُهُ أَنَّ اللَّهَ أَمَرَكُمْ بِعِدَاوَةِ الشَّيْطَانِ وَقَالَ إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا فَعَادَيْتُمُوهُ بِمَا قَوْلٍ وَ الْيَتْمُوهُ بِمَا مَخَافَةٍ وَ الثَّامِنُهُ أَنْكُمْ جَعَلْتُمْ عُيُوبَ النَّاسِ نُصَبَ عُيُوبِكُمْ وَ عُيُوبِكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ تَلُومُونَ مَنْ أَنْتُمْ أَحَقُّ بِاللُّومِ مِنْهُ فَأَيَّ دُعَاءٍ يَسْتَجَابُ لَكُمْ مَعَ هَذَا وَقَدْ سَدَدْتُمْ أَبْوَابَهُ وَ طَرَفَهُ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَصْلِحُوا أَعْمَالَكُمْ وَ أَخْلِصُوا سِرَائِرَكُمْ وَ أَمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ انْهَوُوا عَنِ الْمُنْكَرِ فَيَسْتَجِيبَ اللَّهُ لَكُمْ دُعَاءَكُمْ [أعلام الدين ، ص ٢٦٩] .

١. شناختيد خدا را و حق معرفت او را اداء نكرديد.

٢. ايمان به رسول آورديد ، و لى با روش او مخالفت كرديد.

٣. كتاب خدا را خوانديد ، و لى عمل نكرديد.

٤. گفتيد از آتش مى ترسيم ، و لى با گناهانتان به سوى او نزديك شديد.

٥. گفتيد خواستار بهشتيد ، و لى كارهاى مى كنيد كه از آن دور مى شويد.

٦. نعمت خدا را استفاده كرديد ، و لى شكر ننموديد.

٧. خدا شما را امر به دشمنى با شيطان كرد ، و لى عملا از او پيروي كرديد و او را

دوست داشتید.

۸. عیوب مردم را پیش چشم خود قرار دادید و عیوب خود را پشت سر انداختید. و ملامت کردید کسانی را که خود به ملامت سزاوار ترید.

پس کدام دعا با چنین حالتی برای شما مستجاب شود درحالی که شما درهای استجاب دعا را بسته اید...
روزی را کم می کند.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ خَانَ خِيَانَةً حُسِبَتْ عَلَيْهِ مِنْ رِزْقِهِ وَ كَتِبَ عَلَيْهِ وَزْرُهَا [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۰۴] .

قطع مائده آسمانی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): نَزَلَتْ الْمَائِدَةُ خُبْرًا وَ لَحْمًا وَ ذَلِكَ أَنَّهُمْ سَأَلُوا عِيسَى طَعَامًا لَا يَنْفَدُ يَأْكُلُونَ مِنْهَا قَالَ فَقِيلَ لَهُمْ إِنَّهَا مُقِيمَةٌ لَكُمْ مَا لَمْ تَخُونُوا أَوْ تَخْبُتُوا أَوْ تَرْفَعُوا فَيَأْنُ فَعَلْتُمْ ذَلِكَ عَيْدُكُمْ قَالَ فَمَا مَضَى يَوْمُهُمْ حَتَّى خَبُتُوا وَ رَفَعُوا وَ خَانُوا [بحار الأنوار ، ج ۱۴ ، ص ۲۶۲] .

خروج خدا از شرکت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى أَنَا ثَالِثُ الشَّرِيكِينَ مَا لَمْ يَخُنْ أَحَدُهُمَا صِدَاحِبَهُ فَإِذَا خَانَ أَحَدُهُمَا صَاحِبُهُ خَرَجْتُ مِنْ بَيْنِهِمَا [عوالم اللالی ، ج ۳ ، ص ۲۴۵] .

برکت برداشته می شود.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا التَّاجِرَانِ صَدَقَا بُورِكَ لَهُمَا فَإِذَا كَذَبَا وَ خَانَا لَمْ يَبَارَكَ لَهُمَا وَ هُمَا بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَفْتَرِقَا فَإِنْ اِخْتَلَفَا فَالْقَوْلُ قَوْلُ رَبِّ السَّلْعَةِ أَوْ يَتَّارِكَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۷۴] .

از میان رفتن برکات

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِذَا ظَهَرَتِ الْجَنَائِيَاتُ ارْتَفَعَتِ الْبَرَكَاتُ [غرر الحکم ، ص ۴۵۸] .

دشمنی علی (ع) نشانه خیانت مادرشان است :

آیا شنیده ای سخن پیامبر (ص) را که فرمود :

إِنْ مِنْ كَانَ مَبْغُضًا لِعَلِيٍّ (؟؟) فَهُوَ لَا شَكَّ خَائِنُ الْأُمَمَاتِ [بحار الأنوار ، ج ۴۵ ، ص ۲۶۷] .

بر غیر ملت

پیامبر می میرد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ خَانَ أَمَانَةَ فِي الدُّنْيَا وَلَمْ يَرُدَّهَا إِلَى أَهْلِهَا ثُمَّ أَدْرَكَهُ الْمَوْتُ مَاتَ عَلَى غَيْرِ مِلَّتِي وَيَلْقَى اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۵] .

مردود شدن اعمال

عن الباقر (ع): [وسائل ، ج ۱۱ ، ص ۱۴۵ حدیث ۱۴۴۸۲]

عذاب الهی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِيَّاكَ وَالْخِيَانَةَ فَإِنَّهَا شَرُّ مَعْصِيَةٍ فَإِنَّ الْخَائِنَ لَمُعَذَّبٌ بِالنَّارِ عَلَى خِيَانَتِهِ [غرر الحكم ، ص ۴۶۰] .

سرانجام خیانت هلاکت و شقاوت است

(همسران حضرت نوح و لوط :)

وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاخِلِينَ [تحریم / ۱۰] .

محشور شدن به همراه خیانت

وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ وَ مَنْ يَغُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ تُوْفَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَ هُمْ لَا يُظْلَمُونَ [آل عمران / ۱۶۱] .

آیه تاثیر عجیبی در تربیت مسلمانان گذاشت و چنان بود که غنائم گرانبها را کاملا دست نخورده به خدمت پیامبر و یا زمامداران بعدی می آوردند... [تفسیر نمونه ، ج ۳ ، ص ۱۵۳] .

غضب الهی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ خَانَ أَمَانَةَ فِي الدُّنْيَا وَلَمْ يَرُدَّهَا إِلَى أَهْلِهَا ثُمَّ أَدْرَكَهُ الْمَوْتُ مَاتَ عَلَى غَيْرِ مِلَّتِي وَيَلْقَى اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ [من لا يحضره الفقيه ، ص ۴ ، ص ۱۵] .

__ عشق و علاقه به مال و فرزند : وَ اعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَ أَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ [انفال / ۲۸] .

__ حفظ منافع شخصی :

علی (ع) به رفاعه قاضی اهواز نوشت :

عَنْ عَلِيٍّ (ع) أَنَّهُ كَتَبَ إِلَى رِفَاعَةَ قَاضِيهِ عَلَى الْأَهْوَازِ : اعْلَمْ يَا رِفَاعَةُ

أَنْ هَيِّدِ الْإِمَارَةَ أَمَانَهُ فَمَنْ جَعَلَهَا خِيَانَةً فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ اسْتَعْمَلَ خَائِنًا فَإِنَّ مُحَمَّدًا (ص) مِنْهُ بَرِيءٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [دعائم الإسلام، ج ٢، ٥٣١].

٦. توبه جبران لغزش ها

راه توبه باز است. (ترغیب به استغفار)

وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا [نساء/ ١١٠].

__ ماموریت ابولبابه :

__ افشاء اسرار جنگی اسلام : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ [انفال/ ٢٧].

__ پشیمانی و توبه : وَ آخِرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا [توبه/ ١٠٢].

[نمونه ، ج ٧، ص ١٣٦ و ج ٨، ص ١٣٤، و فروغ ابدیت ، ج ٢، ص ١٥١].

د

١. دختر

١. اهمیت دختر در اسلام

کوثر است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَكْثَرُ الْخَيْرِ فِي النِّسَاءِ [من لا يحضره الفقيه، ج ٣، ص ٣٨٥].

٢. جاهلیت عرب نسبت به دختر

وَ إِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْمَأْثَمِ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَ هُوَ كَظِيمٌ يَتَوَارَى مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَى هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ [نحل/ ٥٩-٥٨].

٣. دختر نعمت است

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : نِعْمَ وَلَدُ الْبَنَاتِ مُلْطَفَاتٌ مُجَهَّزَاتٌ مُونِسَاتٌ مُبَارَكَاتٌ مُفْلِيَاتٌ [كافی، ج ٦، ص ٥].

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْبَنَاتُ حَسَنَاتٌ وَ الْبُنُونَ نِعْمَةٌ فَإِنَّمَا يَنَابُ عَلَى الْحَسَنَاتِ وَيَسْأَلُ عَنِ النُّعْمَةِ [كافی، ج ٦، ص ٦].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَانَتْ لَهُ ابْنَةٌ وَاحِدَةٌ كَانَتْ خَيْرًا لَهُ [مستدرک الوسائل، ج ١٥، ص ١١٥].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا مِنْ بَيْتٍ

فِيهِ الْبَنَاتُ إِلَّا نَزَلَتْ كُلُّ يَوْمٍ عَلَيْهِ اثْنَتَا عَشْرَةَ بَرَكَةً وَرَحْمَةً مِنَ السَّمَاءِ وَلَا يَنْقَطِعُ زِيَارَةُ الْمَلَائِكَةِ مِنْ ذَلِكَ الْبَيْتِ يَكْتُبُونَ لِأَبِيهِمْ كُلَّ يَوْمٍ وَ لَيْلَةٍ عِبَادَةَ سَنَةٍ [جامع الأخبار ، ص ۱۰۵] .

۴. استحباب طلب دختر از خدا

بَابُ اسْتِحْبَابِ طَلْبِ الْبَنَاتِ وَ إِكْرَامِهِنَّ [وسائل الشيعه ، ج ۲۱ ، ص ۳۶۱] .

۵. کراهت بد دانستن دختر

بَابُ كِرَاهَةِ كِرَاهَةِ الْبَنَاتِ [وسائل الشيعه ، ج ۲۱ ، ص ۳۶۳] .

۶. دختر ، نشانه خوش قدمی زن است

فرزند اول اگر دختر است ، نشانه خوش قدمی زن است.

۷. اکرام دختر در اسلام

اسلام مهربانی بیشتر و اکرام به دختران را سفارش کرده. [وسائل الشيعه ، ج ۲۱ ، ص ۳۶۳] .

تحفه را اول به دختر بدهید.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ مَنْ فَرَّحَ ابْنَهُ فَكَأَنَّمَا أَعْتَقَ رَقَبَةً مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ [أمالی صدوق ، ص ۵۷۷] .

۸. توجه خداوند به دختران

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَلَى الْبَنَاتِ أَرْقُ مِنْهُ عَلَى الذُّكُورِ [وسائل الشيعه ، ج ۲۱ ، ص ۳۶۷] .

۱. درد انسان از دیدگاههای مختلف

۱. درد مثل عقربه ای میزان سنج

- درد ، مثل عقربه های میزان سنج (آب و برق و باطری ماشین و دینام و کارخانجات و ...)

هر که او بیدارتر پردردتر - هر که او آگاه تر زردتر

منشأ درد بد است ولی درد در عین حالی که انسان را ناراحت می کند ولی موجب آگاهی می شود [انسان کامل ، شهید مطهری.]

مثل : انسان اگر سقراطی باشد نحیف و لاغر بهتر است از اینکه خوکی باشد فربه.

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) صَدِيقُ كُلِّ امْرِئٍ عَقْلُهُ وَ عَدُوُّهُ جَهْلُهُ [كافي ، ج ١ ، ص ١١ .]

بشنو از نی

چون حکایت می کند

از جدائیها شکایت می کند

کز نیستان تا مرا ببریده اند

از نفیرم مرد و زن نالیده اند

سینه خواهم شرحه شرحه از فراق

تا بگویم شرح درد اشتیاق

۲. درد بدن در دنیا و درد روح در عرش

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) صَحِبُوا الدُّنْيَا بِأَبْدَانٍ أَرْوَاحُهَا مُعَلَّقَةٌ بِالْمَحَلِّ الْأَعْلَى [نهج البلاغه ، حکمت ۱۴۷]

۳. دعا از خدا ، جواب از خدا

تمثیل : مردی مشغول ذکر خدا و دعای زیاد بود ولی جواب نشنید ، هاتفی از جانب خدا ندا داد کهالله ، الله ، گفتن تو جواب ماست.

نی که آن الله تو لیبیک ماست

آن نیاز و سوز و دردت بیک ماست

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَخْبِسُ الدُّعَاءَ [مصباح المتعجد ، ص ۸۴۴]

گویند : دعا هم مطلوب است و هم وسیله ، یعنی همیشه برای استجابت نیست.

جائی صفات حیوانات از آنها نشاید ولی جدائی انسانیت از انسان شاید [انسان کامل شهید مطهری.]

لزوم همراهی گرایشهای درونی و بیرونی.

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ [فتح/۲۹]

التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ [توبه/۱۱۲]

۴. داستان جوانی به یقین رسیده

كَيْفَ أَصِيبُكَ يَا فُلَانُ قَالَ أَصِيبُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مُوقِنًا فَعَجِبَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مِنْ قَوْلِهِ وَقَالَ إِنَّ لِكُلِّ يَاقِينٍ حَقِيقَةً فَمَا حَقِيقَةُ
يَقِينِكَ فَقَالَ إِنَّ يَاقِينِي يَا رَسُولَ اللَّهِ هُوَ الَّذِي أَحْزَنَنِي وَاسْتَهَرَ لَيْلِي وَأَظْمَأَ هَوَا جَرِي فَعَزَفْتُ نَفْسِي عَنِ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا حَتَّى كَأَنِّي
أَنْظُرُ إِلَى عَرْشِ رَبِّي وَقَدْ نُسِبَ لِلْحَسَابِ وَحُشِرَ الْخَلَائِقُ لِذَلِكَ وَأَنَا فِيهِمْ وَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ الْجَنَّةِ

يَتَنَعَّمُونَ فِي الْجَنَّةِ وَيَتَعَارَفُونَ وَعَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكئونَ وَكَأَنِّي أَنْظِرُ إِلَى أَهْلِ النَّارِ وَهُمْ فِيهَا مُعَذَّبُونَ مُضِي طِرْحُونَ وَكَأَنِّي الْآنَ
أَسْمَعُ زَفِيرَ النَّارِ يَدُورُ فِي مَسَامِعِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لِأَصْحَابِهِ هَذَا عَبْدٌ نَوَّرَ اللَّهُ قَلْبَهُ بِالْإِيمَانِ ثُمَّ قَالَ لَهُ الزَّمْ مَا أَنْتَ عَلَيْهِ فَقَالَ
الشَّابُّ اذْعُ اللَّهُ لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْ أُرْزَقَ الشَّهَادَةَ مَعَكُمْ فَمَدَعَا لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ خَرَجَ فِي بَعْضِ غَزَوَاتِ النَّبِيِّ
(ص) فَاسْتَشْهَدَ بَعْدَ تِسْعَةِ نَفَرٍ وَكَانَ هُوَ الْعَاشِرَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٣ .]

رسول خدا (ص) جوانی از اصحاب صفه را دید بسیار لاغر و ضعیف فرمود : کیف اصبحت؟ گفت : اصبحت موقنا یا رسول
الله (ص) . حضرت فرمود : ما علامه یقینک؟

گفت : ... هو الذی احزنتی و اسهر لیلی و اضمأ هو اجرى و...

فرمود : آرزویت چیست؟

گفت : شهادت در راه خدا [انسان کامل شهید مطهری .]

سری که درد نمی کند دستمال نبندید.

١- الَّذِينَ آمَنُوا يقاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ نساء ، ٧٦

٢- وَالَّذِينَ كَفَرُوا يقاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ [نساء/٧٦ .]

مُذَبَّذِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَى هَوَاءٍ وَلَا إِلَى هَوَاءٍ [نساء/١٤٣ .]

٥. شعر

حسرت و زاری که در بیماری است

وقت بیماری همه بیداری است

هر که او بیدارتر پر دردتر

هر که او آگاه تر رخ زردتر

از درد سخن گفتن و از درد شنیدن

با مردم بی درد ندانی که چه دردی است

از مردم افتاده درد جو که این قوم

با بی پرو بالی پروبال دیگرانند

انسان از فرشته بهتر است زیرا فرشته درد ندارد

عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ [توبه/۱۲۸]

بَاخِعٌ نَفْسَكَ [كهف/۶]

ای موسی در تو

سوزی بود که در دیگران نبود

من از بی نوایی نیم روی زرد

غم بی نوایان رخم زرد کرد

۲. شاخه ها و ابعاد در وتعهد

۱. نسبت به مردم

وَ أَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ [كهف/۸۲]

۲. نسبت به محروم

مَشْكِينًا وَ يَتِيمًا وَ أَسِيرًا [دهر/۸]

۳. نسبت به خانواده

إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ [طور/۲۶]

۴. نسبت به یتیم

فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ [ضحی/۹]

۵. نسبت به زن

وَ جَدَّ مِنْ دُونِهِمْ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا [قصص/۲۳]

۶. نسبت به غیر مسلمان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لَقَدْ بَلَغَنِي أَنَّ الرَّجُلَ مِنْهُمْ كَانَ يَدْخُلُ عَلَى الْمَرْأَةِ الْمُسْلِمَةِ وَالْأُخْرَى الْمُعَاهِدَةَ فَيَنْتَزِعُ حِجْلَهَا وَ قَلْبَهَا وَ قَلَائِدَهَا وَ رُعْثَهَا مَا تَمْتَنِعُ مِنْهُ إِلَّا بِالِاسْتِرْجَاعِ وَ الْاسْتِرْحَامِ ثُمَّ انْصَبَ رَفُوعًا وَافْرِينَ مَا نَالَ رَجُلًا مِنْهُمْ كَلِمًا وَ لَا أَرِيقَ لَهُمْ دَمٌ فَلَوْ أَنَّ امْرَأًا مُسْلِمًا مَاتَ مِنْ بَعْدِ هَذَا أَسْفًا مَا كَانَ بِهِ مَلُومًا بَلْ كَانَ بِهِ عِنْدِي جَدِيرًا [نهج البلاغه ، خطبه ۲۷]

۷. نسبت به انحراف

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَ قَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ [صافات/۸۵]

أَأَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ [يوسف/۳۹]

فَقُلْ هَلْ لَكُمْ إِلَىٰ أَنْ تَزَكَّىٰ [نازعات/۱۸] .

قَالَ مُوسَىٰ لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي [اعراف/۱۴۲] .

۸. نسبت به مستضعفان

وَ مَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الْمُسْتَضْعَفِينَ [نساء/۷۵] .

۹. نسبت به انقلاب

باید نسبت به ارزشها و مقدسات و دست آوردها دردمند بود.

۱۰. نسبت به خلق خدا

۱. نزول قرآن برای هدایت خلق

طه ما أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَىٰ إِلَّا تَذَكَّرَ لِمَنْ يَخْشَىٰ [طه/۳-۱] .

۲. پیامبر خدا رئوف

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ [توبه/١٢٨].

٣. گلايه اميرالمؤمنين (عليه السلام) از بي دردى عثمان بن حنيف

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَام) مَا ظَنَنْتُ أَنَّكَ تُجِيبُ إِلَى طَعَامِ قَوْمِ عَائِلِهِمْ مَجْفُوفٍ وَغَنِيهِمْ مَدْعُوٌّ فَاَنْظُرْ إِلَى مَا تَقْضَاهُ مِنْ هَذَا الْمَقْضَمِ فَمَا اشْتَبَهَ عَلَيْكَ عِلْمُهُ فَالْفِظَةُ وَمَا أَيْقَنْتَ بِطِيبِ وُجُوهِهِ فَنَلُّ مِنْهُ أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَأْمُومٍ إِمَامًا يَقْتَدِي بِهِ وَيَسْتَضِيءُ بِنُورِ عِلْمِهِ أَلَا وَإِنَّ إِمَامَكُمْ قَدِ اكْتَفَى مِنْ دُنْيَاهُ بِطَمْرِيهِ وَمِنْ طَعْمِهِ بِقُرْصِيهِ أَلَا وَإِنَّكُمْ لَا تَقْدِرُونَ عَلَى ذَلِكَ وَلَكِنْ أَعْيُنُونِي بِوَرَعٍ وَاجْتِهَادٍ وَعِفَةٍ وَسَيَادِ فَوَاللَّهِ مَا كَنْزْتُ مِنْ دُنْيَاكُمْ تَبْرًا وَلَا ادْخَرْتُ مِنْ غَنَائِمِهَا وَفَرًّا وَلَا أَعْيَدْتُ لِيَالِي ثَوْبِي طَمْرًا وَلَا حُرْتُ مِنْ أَرْضِهَا شَبْرًا وَلَا أَخَذْتُ مِنْهُ إِلَّا كَقُوتِ أَتَانٍ دَبْرِهِ وَلَهِي فِي عَيْنِي أَوْهَى وَأَوْهَنُ مِنْ عَفْصِهِ مَقْرَهٍ بَلَى كَانَتْ فِي أَيْدِينَا فَدَكَ مِنْ كُلِّ مَا أَظْلَمَتْهُ السَّمَاءُ فَشَحَّتْ عَلَيْهَا نُفُوسُ قَوْمٍ وَسَخَتْ عَنْهَا نُفُوسُ قَوْمٍ آخِرِينَ وَنِعْمَ الْحَكْمُ اللَّهُ وَمَا أَصْنَعُ بِفَدَاكَ وَغَيْرِ فَدَاكَ وَالنَّفْسُ مَظَانُّهَا فِي غَدِ جَدَّتْ تَنْقَطِعُ فِي ظِلْمَتِهِ آثَارُهَا وَتَغِيبُ أَخْبَارُهَا وَحُفْرَةٌ لَوْ زِيدَ فِي فُسَيْحَتِهَا وَأَوْسَعَتْ يَدَا حَافِرِهَا لَأَضْغَطَهَا الْحَجَرُ وَالْمِيدَرُ وَسَيَدُّ فَرْجَهَا السُّرَابُ الْمُتْرَاكِمُ وَإِنَّمَا هِيَ نَفْسِي أَرُوضُهَا بِالتَّقْوَى لِتَيَأْتِي آمَنَهُ يَوْمَ الْخَوْفِ الْمَأْكِبِ وَتَثْبِتَ عَلَى جَوَانِبِ الْمَرْقِ وَلَوْ شِئْتُ لَاهْتَدَيْتُ الطَّرِيقَ إِلَى مُصَيِّمِي هَذَا الْعَسَلِ وَلُبَابِ هَذَا الْقَمْحِ وَنَسَائِحِ هَذَا الْقَرْزِ وَلَكِنْ هِيَ هَاتِ أَنْ يَغْلِبَنِي هَوَايَ وَيَقُودَنِي جَشَعِي إِلَى تَخِيرِ

الْأَطْعَمَهُ وَ لَعَلَّ بِالْحِجَازِ أَوْ الْيَمَامَةِ مَنْ لَا طَمَعَ لَهُ فِي الْقُرْصِ وَ لَا عَهْدَ لَهُ بِالشَّيْبِ أَوْ أُبَيْتَ مِطْنَانًا وَ حَوْلِي بُطُونٌ غَزَوْنِي وَ أَكْبَادُ حَرَى أَوْ أَكُونَ كَمَا قَالَ الْقَائِلُ وَ حَسْبُكَ دَاءٌ أَنْ تَبَيْتَ بِيْطْنَهُ وَ حَوْلَكَ أَكْبَادٌ تَحْنُ إِلَى الْقِدَا أَقْنَعُ مِنْ نَفْسِي بِأَنْ يَقَالَ هَذَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ لَا أَشَارِ كُهُمْ فِي مَكَارِهِ الدَّهْرِ أَوْ أَكُونَ أَسْوَأَ لَهُمْ فِي جُشُوبِهِ الْعَيْشِ [نهج البلاغه ، نامه ۴۵]

۴. عدم اهتمام به امور مسلمین ، خروج از مسلمانی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتُمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۳]

۱۲. نسبت به دشمن

۱. نبستن آب بر لشگر معاویه توسط مولا علی (علیه السلام)

- لشگر معاویه در مقابل امیرالمؤمنین (علیه السلام) و سپاهش آب فرات را بر روی وی بستند حضرت پیشنهاد صلح و دوستی کرد. معاویه نپذیرفت و مقاومت کرد و شکست خوردند معاویه فردی را فرستاده که سربازان من تشنه هستند سپاه امیرالمؤمنین (علیه السلام) گفتند آب ندهیم حضرت فرمودند : خیر این اخلاق نیست.

۲. پناه دادن به کردهای عراق در ایران

۳. پذیرفتن کویتهای توسط ایران

۴. کمک به شوروی توسط ایران

۵. برخورد خوب ایران با اسیران عراقی

۳. آثار درد

۱. کمک رسانی ، خمس و زکات ، غیرت ، محبت ، مدارا ، تولی ، انصاف ، امر به معروف و نهی از منکر ، انفاق ، ایثار ، قرض الحسنه ، هجرت ، عفو ، تعاون ، موعظه و انتقاد ، یاد شهیدان عزاداری ، گریه

۴. راههای ایجاد درد

۱. رفتن به روضه

۲. نشستن با یتیمان و مسکینان

يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ [بلد/۱۵]

أَوْ مِسْكِينًا ذَا

مَثْرَبِهِ [بلد / ۱۶] .

۳. فکر عاقبت کار

سَيَطُوفُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ [آل عمران / ۱۸۰] .

۴. روزه گرفتن

روزه بگیرید تا بدانید گرسنگان چه می کشند.

۵. درد پسندیده

۵. دردمندان نمونه

انسان را به مجلس ذکر مصیبت اهل بیت علیهم السلام دعوت می کنند با رغبت هم می رود اشک می ریزد صفا هم می کند....

۵. دردمندان نمونه

۱. کمک امام علی (علیه السلام) به پیرزن

۲. لباس ۱۲ درهمی

۳. امام حسین (علیه السلام)

قَالَ الْخُسَيْنُ عَلَا تَرُونَ أَنَّ الْحَقَّ لَا يَعْمَلُ بِهِ وَ الْبَاطِلَ لَا يَتَنَاهَى عَنْهُ [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۳۲] .

۴. آب نخوردن حضرت عباس

۵. ليله المبیت

۶. تقسیم ارث امام خمینی

امام خمینی ارث خود را در خمین تقسیم می کند

۷. موضع بزرگان و تهمت به شیعه

شیخ آقا بزرگ تهرانی و آیت الله صدر و سید محسن امین در مقابل یک تهمت به شیعه احساس درد کردند.

۸. قطع اعتکاف امام حسین (علیه السلام)

امام حسن (علیه السلام) اعتکاف را رها کرد و به دنبال گره گشایی رفت.

۶. آثار بی دردی

۱. ضرر رسانی ، قساوت ، بغض و کینه ، انحصار طلبی ، افشاگری ، اغفال ، انزوا ، فرار از جبهه ، احتکار و کم فروشی ، بیکاری ، اختلاص ، بی حجابی ، دیوثنی ، غش و بدکاری ، بیکاری قمار.

۷. هشدار به بی دردان جامعه

۱. عذاب استدراجی

الَّذِينَ كَذَّبُوا بآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ وَأُمْلَى لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ [اعراف/۱۸۳-۱۸۲] .

۲. گمراهی

الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَّهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا [كهف/۱۰۴] .

۳. عذاب درد دنیا

فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [توبه/۵۵] .

۴. عذاب ناگهانی

حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا بِمَا

أَوْتُوا أَخَذْنَا هُمْ بَعْتَهُ [انعام/۴۴]

۵. گناه روی گناه

إِنَّمَا نُمَلِّئُ لَهُمْ لِيَزِدُوا إِثْمًا [آل عمران/۱۷۸]

۶. فهم نادرست

أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَالٍ وَبَيْنَ نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ [مومنون/۵۶-۵۵]

۷. رهایی در رفاه

قال الصادق (عليه السلام) : خداوند دوستانش را با تلخی هشدار می دهد و نا اهل را در رفاه رها می کند

۸. ویل بر بی دردان

تفسیر نمونه به نقل از تفسیر برهان ذیل آیه اِن كَيْدِي مَتِينٌ [اعراف/۱۸۳]

کسانی که هر لحظه خودشان را با رئیسی تطبیق می دهند تا راحت باشند مشمول سنسستدرجهم من حیث لا یعلمون هستند. اعراف ۱۸۲ و قلم ۴۴ [تفسیر نمونه به نقل از نورالثقلین امیرالمؤمنین ذیل آیه ان کیدی متین.]

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ [همزه/۱]

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ [مطفین/۱]

وَلَا يَخْضُّ عَلَى طَعَامِ الْمَشْكِينِ [حاقه/۳۴]

۱. درد و درمان

۱. از نگاه قرآن و سنت

به او

به وعده های او

به تاریخ اولیاء او

به سنت های او

به جبران های؟؟؟ او

دردها و درمان ها

۱ _ به هدف نرسیدیم

لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى [نجم/۳۹].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: نَبِيُّ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ [کافی، ج ۲، ص ۸۴].

۲ _ تحقیر شدیم.

ساحر _ کاهن _ ... قَالَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ: هَوَّنَ عَلَيَّ مَا نَزَلَ بِي أَنَّهُ بَعَيْنِ اللَّهِ [التهوف، ص ۱۱۵].

۳ _ خودی ها رفتند.

غریبه ها می آیند. جَاءَتْ سَيَّارَةٌ [یوسف/۱۹].

۴ _ بن بست ها

خاطرات قرآن از: جوشیدن آب از سنگ، رطب از درخت خشک، باز شدن درب بسته

۵ _ گناهان

توبه

۶ _ دلهره

یاد خدا

۷ _ خوشی فاسدان

إِنَّمَا نُمَلَى لَهُمْ [آل عمران/۱۷۸].

۸ _ خلاف های خود

إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ [هود/۱۱۴].

تائبوا و

أَصْلَحُوا [بقره/ ۱۶۰] .

۹ _ سختی ها

إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا [انشراح/ ۶] .

۱۰ _ باختن ها

مخلص باخت ندارد. إِحْدَى الْحُسْنَيْنِ [توبه/ ۵۲] .

۱۱ _ رزق فرزندان

نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ [اسراء/ ۳۱] .

۱۲ _ هدر رفتن این همه زحمات

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ [زلزال/ ۷] .

نَكُتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ [يس/ ۱۲] .

_ تهمت ها و تکبرها

إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [اعراف/ ۶۰] .

إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ [اعراف/ ۶۶] .

إِنَّا لَنَرَاكَ فِينَا ضَعِيفًا [هود/ ۹۱] .

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا [شوری/ ۴۸] .

_ توقعات

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا [شوری/ ۴۸] .

وَ قَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّاكِرِينَ [سبأ/ ۱۳] .

_ انحراف و کج فهمی

خداوند مردم را آزاد آفرید هَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ [شعراء/ ۳] .

— فکر بیهودگی

رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا [آل عمران/ ۱۹۱] .

— نگرانی از آینده

إِنَّ اللَّهَ لَا يَضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ [توبه/ ۱۲۰] .

عبرت از تاریخ و سنت های الهی

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ وَ دَوَاءُ الذُّنُوبِ الْإِسْتِغْفَارُ [ثواب الأعمال ، ص ۱۶۴] .

۲_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّكَ قَدْ جُعِلْتَ طَيِّبَ نَفْسِكَ وَ بَيْنَ لَمَكِ الدَّاءِ وَ عُرْفَتِ آيَةِ الصَّحَّةِ وَ دَلَّتْ عَلَى الدَّوَاءِ فَانظُرْ كَيْفَ قِيَامُكَ عَلَى نَفْسِكَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۴۵۴] .

۳_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا أَبَا ذَرٍّ مَا زَهَّدَ عَبْدٌ فِي الدُّنْيَا إِلَّا أَثْبَتَ اللَّهُ الْحِكْمَةَ فِي قَلْبِهِ وَ أَنْطَقَ بِهَا لِسَانَهُ وَ بَصَّرَهُ عُيُوبَ الدُّنْيَا وَ دَاءَهَا وَ دَوَاءَهَا وَ أَخْرَجَهُ مِنْهَا سَالِمًا إِلَى دَارِ السَّلَامِ [أمالی طوسی ، ص ۵۳۱] .

۲. درد ها

۱_ جلوه ها : زَيْنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا

كَانُوا يَعْمَلُونَ [يونس/ ۱۲].

۲_ ثروت ها : يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ [قصص/ ۷۹].

۳_ فرزنداها : أَيْحَسِبُونَ أَنَّمَا نُنَادُهُمْ بِهِ مِنْ مَالٍ وَبَنِينَ [مومنون/ ۵۵].

۴_ عزت ها : أَيْبْتَغُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ [نساء/ ۱۳۹].

۵_ تکیه گاه ها : سَأَوَى إِلَى جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ [هود/ ۴۳].

۶_ رهائی ها : أَيْحَسِبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ [بلد/ ۷].

۷_ برج ها : وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ [حشر/ ۲].

۸_ الهام ها : إِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ [انعام/ ۱۲۱].

۹_ مهلت ها : وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمَلِّى لَهُمْ خَيْرٌ لَأَنْفُسِهِمْ [آل عمران/ ۱۷۸].

۱. درس های کربلا

۱. اعتقادی

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : هِيَهَاتَ مَنَا الذَّلَّةَ [احتجاج طبرسی ، ج ۲ ، ص ۳۰۰].

اتمام حجت و پاسخ دعوت کوفیان.

ارزش دین به قدری است که باید همه چیز فدا شود. دین بی خون نمی شود.

تفکیک دین داران واقعی و دین داران سطحی.

در هر حال از خدا راضی بود :

الهی رضا برضاک

مهم عمل به وظیفه است خواه پیروزی خواه شهادت.

علم کافی نیست ، اراده و ایمان نیز لازم است. بسیاری علم داشتند ولی ایمان و اراده نداشتند.

ایمان به حضور خدا مشکلات را آسان می کند :

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع): هون على ما نزل بي أنه بعين الله. [اللهوف ، ص ۱۱۵]

امان از ارتداد و بد عاقبت شدن.

۲. اخلاقی

از کسی نترسید حتی اگر امام حسین تنها بماند.

همیشه دین ارزان به دست نمی آید.

همه دعوت کنندگان و بیعت کنندگان و طومار نویسان وفادار نیستند و ایمان همه یکسان نیست.

هرگز برای توبه دیر نیست : حر ، سعد و ابو الهتوف.

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع): يا شيعة آل أبي سفيان إن لم يكن لكم دين و كنتم لا تخافون المعاد [اللهوف ، ص ۱۱۹].

آخرین مناجات امام :

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع): أدعوك محتاجا و أرغب إليك فقيرا و أفزع إليك خائفا و أبكي إليك مكروبا و أستعين بك ضعيفا و أتوكل عليك كافيا [مصباح المتهجد ، ص ۸۲۷].

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع): فقد ملئت بطونكم من الحرام [بحار الأنوار ، ج ۴۵ ، ص ۷].

جان نثاری ۷۲ نفر برای چند لحظه ادامه عمر امام (اسلام).

وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [اعراف/ ۱۲۸].

۳. سیاسی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): من رأى سلطانا جائرا مستحلا لحرم الله ناكثا لعهد الله مخالفا لسنه رسول الله يعمل في عباد الله بالإثم و العدوان ثم لم يغير بقول و لا فعل كان حقا على الله أن يدخله مدخله [بحار الأنوار ، ج ۴۴ ، ص ۳۸۱].

افشاگری بنی امیه و درس به تاریخ.

خون بر شمشیر پیروز است.

برنامه ریزی جووری باشد که هم مقدمات مفید باشد و هم ذی مقدمه (از مدینه رفتن ، از مکه رفتن ، نامه های دعوت کنندگان ، سخنرانی ها و ...) در جنگ ها پیشگام نباشیم.

قَالَ أَبُو الْفَضْلِ الْعَبَّاسِ (ع) : وَ اللَّهِ إِنْ قَطَعْتُمَا يَمِينِي إِنْني أَحَامِي أَبْدَا عَنْ دِينِي [المناقب ، ج ٤ ، ص ١٠٨] .

ضربه خوردگان سیاسی زمان حضرت

علی (ع) در کوفه نیرو برای کربلا فرستادند و عاشقان سیاسی حکومت ری و شام و جایزه ها به کشتن امام قیام کردند.

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع): مثلی لا یبایع مثله [بحار الأنوار، ج ۴۴، ص ۳۲۴].

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع): إنا لله و إنا إليه راجعون و علی الإسلام السلام إذ قد بليت الأمة براع مثل یزید و لقد سمعت جدی رسول الله (ص) یقول الخلفه محرمه علی آل أبي سفیان [اللهورف، ص ۲۴].

هیچ گاه تبلیغ را رها نکنید: من ده سخنرانی در نصف روز عاشورا داشتم.

۴. اجتماعی

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع): إني لم أخرج بطرا و لا أشرا و لا مفسدا و لا ظالما و إنما خرجت لطلب الاصلاح فی أمة جدی محمد (ص) أريد ان آمر بالمعروف و أنهي عن المنکر و أسير بسيره جدی و سيره أبي علی بن أبي طالب [المناقب، ج ۴، ص ۸۹].

احیاء امر به معروف.

احیاء مکتب شهادت و این که اسلام تنها نماز و روزه و حج نیست.

کار فرهنگی همراه با شجاعت، ایثار و اخلاص نجات بخش است.

در حرکت ها همه با هم (پیر و جوان و زن و مرد و سیاه و سفید و...) منتظر نتیجه برای امروز نباشید.

از نقش زن غافل نشویم (در کنار همه حرکت ها زن بوده است).

حمایت از حقوق مردم: امام سرزمین کربلا را از مالکین خریداری و وقف کرد.

روز عاشورا فرمود هر که بدهکار است با من نباشد.

قاتلان به هدف نرسیدند.

۵. نظامی

نهراسیدن از محاصره نظامی و اقتصادی.

مقاومت تا آخرین نفر و آخرین نفس و آخرین فشنگ.

۱. دروغ

۱. سیمای دروغ از نظر قرآن و روایات

۱. سیمای دروغ

۱. تمام انبیاء دروغ را تحریم کردند. دروغ غیر از دروغگو است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَبْعَثْ نَبِيًّا إِلَّا بِصِدْقِ الْحَدِيثِ وَ أَذَاءِ الْأَمَانَةِ إِلَى الْبِرِّ وَالْفَاجِرِ [کافی، ج ۲، ص ۱۰۴].

۲. فطرت مخالف آن است حتی کودک در مراحل اول دروغ را به صورت راست نقل می کند:

(می آید دم رو می گوید مادرم گفت که بگو نیستم)

۳. دروغگو هم دست و پا می زند که سخنش راست جلوه کند.

۴. ساده ترین گناه که نیاز به قدرت، پول، زمان و مکان ندارد.

۵. دروغ گناه کلیدی است، زیرا:

الف: با دروغ غُفِّلُوا لَكُمْ الْأُمُورَ [توبه/۴۸].

دیدها انحرافی و همه تصمیمات و اعمال از مدار حق خارج می شود.

ب: با دروغ همه جنایات توجیه می شود تا جائی که یوسف (ع) به زندان و امام حسین (ع) خارجی معرفی می کنند و شهید می شود.

ج: با دروغ نااهل ها اهل و بر مردم حاکم و سبب هزاران جنایت می شوند.

د: با دروغ پیوندها گسسته، انسانها بی اعتبار، بدبینی زیاد و مریم (س) پاک، متهم می شود. خواجه نصیر طوسی متهم به کفر شد و فخر المحققین فرزند علامه حلی از شهر به نقطه ای رفت که معلوم نشد کجارت و کجا ماند و کجا مرد و قبرش کجاست.

۶. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّ الْكُذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ [أمالی صدوق، ص ۴۱۹].

۷. قَالَ الْحَسَنُ الْعَشْكَرِيُّ (ع): جَعَلَتِ الْخَبَائِثُ كُلَّهَا فِي بَيْتٍ وَ جَعَلَ

مفتاحها الكذب [جامع الأخبار ، ص ۱۴۸] .

۸. حتی خطرناک تر از زنا شمرده شده است.

۹. با دروغشجره الخلد آدم از بهشت خارج شد.

۱۰. اگر حضرت علی (ع) یک قول دروغ در شورای ۶ نفری می داد ۱۲ سال حکومتش جلو بود.

۱۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَرْبَى الرَّبَا الْكُذِبُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۷۷] .

(ربا خوار مالی دارد و آن را زیاد می کند و دروغ گو از هیچ ، چیزی درست می کند)

۱۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَلَمَّا أُتِبْتُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكِبَائِرِ قُلْنَا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالِ الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ وَ عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَ كَانَ مُتَّكِنًا فَجَلَسَ ثُمَّ قَالَ أَلَا وَ قَوْلُ الزُّورِ فَمَا زَالَ يَكْرُرُهَا حَتَّى قُلْنَا لَيْتَهُ سَكَتَ [إرشاد القلوب ، ج ۱ ، ص ۱۸۵] .

۱۳. مومن ترسو ، بخیل می شود؛ اما دروغگو نمی شود. (دروغ سازی انسان را از حقیقت خالی و قهرا هیچ حقیقتی را جذب نمی کند حتی ایمان به خدا)

۱۴. شخصی به پیامبر (ص) گفت : معتاد به آلودگی ها هستم ، چه کنم؟ فرمود : "پیمان ببند که دروغ نگویی" . بعد دید همه کارهای دیگر او در بردارنده دروغ است ، به خاطر پیمان با پیامبر (ص) دروغ را ترک و همه کارهایش اصلاح شد.

۱۵. به عباداتش گول نخورید.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَغْتَرُّوا بِصَلَاتِهِمْ وَ لَا بِصِيَامِهِمْ فَإِنَّ الرَّجُلَ رُبَّمَا لَهَجَ بِالصَّلَاةِ وَ الصَّوْمِ حَتَّى لَوْ تَرَكَهُ اسْتَوْحَشَ وَ لَكِنْ اخْتَبِرُوهُمْ عِنْدَ صِدْقِ الْحَدِيثِ وَ آدَاءِ الْأَمَانَةِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۰۴] .

۱۶. دروغ از پستی انسان است :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا يَكْذِبُ الْكَاذِبُ إِلَّا مِنْ

مَهَانَهُ نَفْسِهِ [اختصاص مفید ، ص ۲۳۲] .

۱۷. دروغ مادر گناه است : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الكذب فساد كل شيء [غرر الحكم ، ص ۲۲۰] .

— راهنمایی ناآگاهانه در طب و... ، کلاه برداری ها ، اغراء به جهل ها ، مدح یا مذمت خلاف از انسان یا چیز دیگر ، وارونه جلوه دادن سبب وارونه فکر کردن و وارونه فکر کردن سبب وارونه عمل کردن است .

۱۸. زمان ، عقربه شخصیت است ؛ کج که رفت نشانه عدم سلامت خود انسان است .

۱۹. هر چه در جامعه دروغ بیشتر از بهشت دورتر ، زیرا در بهشتلا يَشْمَعُونَ فِيهَا لَغَوًا وَ لَا كَذَابًا [نبأ/ ۳۵] .

۲۰. دروغ هم گناه است و هم مقدمه فتنه ها .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الْكُذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَالْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ [أمالی صدوق ، ص ۴۱۹] .

۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اغْتِيَاذُ الْكُذِبِ يورثُ الْفَقْرَ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۵۰۴] .

شاید چون بیشتر معاملات جهان وعده ای و نسیه ای است و آدم دروغگو اعتبار ندارد و کسی با او داد و ستد نمی کند .

۲. هفتاد هزار فرشته بر دروغ گو لعنت می فرستند . [معراج السعاده]

۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الكذب يوي إلى النفاق [غرر الحكم ، ص ۲۲۰] .

۴. چون به او اعتبار نیست تنها می ماند : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لا خير في علم الكذابين [غرر الحكم ، ص ۲۲۰] .

۵. چون آبرویش ریخته مایوس و بی حیا می شود : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لا حياء للكذاب [غرر الحكم ، ص ۲۲۱] .

۶. دیگران را هم مثل خود

دروغگو می بیند و به همه بدبین است.

۷. گاهی برای تفریح او را مسخره می کنند و می گویند دروغی بساز.

۸. گاهی برای توجیه دروغ های خود صدها دروغ دیگر می بافتد و دروغ پردازی کارش می شود.

۹. در دادگاه وجدان شرمنده است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كَفَاكَ مَوْبِخًا عَلَى الْكُذْبِ عِلْمُكَ بِأَنَّكَ كَاذِبٌ [غرر الحکم، ص ۲۲۱].

۱۰. از نماز شب محروم می شود.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ الرَّجُلَ لِيَكْذِبُ الْكُذْبَ فَيَحْرِمُ بِهَا صِيْلَمَةَ اللَّيْلِ فَإِذَا حُرِمَ صِيْلَمَةُ اللَّيْلِ حُرِمَ بِهَا الرِّزْقُ [تهذيب الأحكام، ج ۲، ص ۱۲۲].

۲. آثار دروغ

۱۱. بی آبرویی است. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْكُذْبُ يَزِرُ بِالْإِنْسَانِ [غرر الحکم، ص ۲۲۰].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): كَثْرَةُ الْكُذْبِ تَذْهَبُ بِالْبَهَاءِ [أمالی صدوق، ص ۲۷۰].

۱۲. رسوائی: وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ [بقره/۷۲].

الآن حَضَّحَصَ الْحَقُّ أَنَا رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ [يوسف/۵۱].

— به قول علامه طباطبائی هر جزء نظام هستی با اجزاء دیگر و لوازمش مرتبط است. دروغگو اگر چیزی را پنهان کند لوازمش را چه کند لذا زود رسوا می شود. بر فرض گرگ یوسف (ع) را پاره کرد پیراهنش چرا سالم است؟ بر فرض گندم کاشتی پس چرا جو سبز شد همین است که قرآن می فرماید:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ [زمر/۳].

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ [غافر/۲۸].

۱۳. دروغ گو در اضطراب است:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الصِّدْقُ طَمَأْنِينَةٌ وَالْكَذْبُ رَيْبَةٌ [كشف الغمه، ج ۱، ص ۵۳۵].

(در هیجان است که

مبادا حرف امروزش با فردا تضاد داشته باشد.)

۱۴. دروغ گو مطرود است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَتَّبِعِي لِلرَّجُلِ الْمُسْلِمِ أَنْ يَجْتَنِبَ مُوَاحَاةَ الْكُذَّابِ فَإِنَّهُ يَكْذِبُ حَتَّىٰ يَجِيءَ بِالصُّدْقِ فَلَا يَصِدُّ [كافي، ج ۲، ص ۳۴۱].

۱۵. دروغ گو کم حافظه است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ مِمَّا أَعَانَ اللَّهُ بِهِ عَلَى الْكُذَّابِينَ النَّشْيَانَ [كافي، ج ۲، ص ۳۴۱].

۱۶. دروغ گو بی اعتبار و گویا مرده است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْكُذَّابُ وَالْمَيْتُ سَوَاءٌ فَإِنْ (لَأَنْ) فَضِيلَهُ الْحَيُّ عَلَى الْمَيْتِ الثَّقَفُ بِهِ فَإِذَا لَمْ يُوَثَّقْ بِكَلَامِهِ [فقد] بَطَلَتْ حَيَاتُهُ [غرر الحكم، ص ۲۲۰].

۱۷. بعد از رسوائی ناراحت است:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): عَاقِبَةُ الْكُذْبِ مَلَامَةٌ وَنَدَامَةٌ [غرر الحكم، ص ۲۲۱].

۱۸. دانش دروغگو ارزشی ندارد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا خَيْرَ فِي عِلْمِ الْكُذَّابِينَ [غرر الحكم، ص ۲۲۰].

۱۹. سوء ظن دارد خیال می کند همه مردم هم مثل خودش هستند.

۲۰. چاپلوس است، چون می خواهد خلاف را خورد بدهد باید تملق شنونده را...

۲۱. تنهاست، فریادش را لیبک نمی گویند، چون آبرو ندارد و اطمینان به او نیست.

۲. عوامل دروغ گوئی:

۱. ضعف ایمان که انسان خدا را شاهد نمی داند.

— أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرِي [علق/ ۱۴].

— وَرُسُلْنَا لَهُمْ يَكْتُبُونَ [زخرف/ ۸۰].

— مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ [ق/ ۱۸].

۲. تیرئه خود :

"قدرتم کم نبود ، دشمن زیاد بود. درسم خوب بود ، معلم صفر داد. امتحان کنکور سخت است نه اینکه من کم مطالعه ام
و..."

۳. به قصد

تفریح و شوخی :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَيْلٌ لِلَّذِي يَحْدُثُ فَيَكْذِبُ لِيُضْحِكَ بِهِ الْقَوْمَ وَيْلٌ لَهُ وَيْلٌ لَهُ وَيْلٌ لَهُ [أمالی طوسی ، ج ۱۹ ، ص ۵۳۷] .

۴. تلقین :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَلْقَنُوا الْكَذِبَ فَتَكْذِبُوا فَإِنَّ بَنِي يَعْقُوبَ لَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ الذُّبَّ يَأْكُلُ الْإِنْسَانَ حَتَّى لَقْنَهُمْ أَبُوهُمْ [قصص الأنبياء جزائری ، ص ۱۵۹] .

۵. احساس کمبود :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا يَكْذِبُ الْكَاذِبُ إِلَّا مِنْ مَهَانَةِ نَفْسِهِ [اختصاص مفید ، ص ۲۳۲] .

(آری عطر نیاز به ستایش عطار ندارد)

افرادی که اهل چاپلوسی و تملق هستند و از گاه کوه می سازند فرومایگان هستند. متکبر هم از ذلت درونی تکبر می کنند.

۶. نجات یافتن : با اینکه در حدیث آمده است که رَسُولُ اللَّهِ (ص) فرمود : مَنْ صَدَقَ اللَّهُ نَجَا [کافی ، ج ۲ ، ص ۹۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنْجَحَكُمْ أَصْدَقَكُمْ [غرر الحکم ، ص ۲۱۸] .

۷. خجالت نابجا : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْحَيَاءُ حَيَاءٌ إِنْ حَيَاءٌ عَقْلٌ وَ حَيَاءٌ حُمْقٌ فَحَيَاءُ الْعَقْلِ هُوَ الْعِلْمُ وَ حَيَاءُ الْحُمْقِ هُوَ الْجَهْلُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۰۶] .

۸. دشمنی و حسد.

۹. انکار حق درباره رقیب ، شهادت باطل علیه رقیب ، خنثی کردن کمالات رقیب ، عیب تراشی برای رقیب.

۹. طمع در مال و مقام :

- به دروغ چاپلوسی تا به مقام برسد ، به دروغ اظهار فقر یا غنا تا به اهداف خود برسد.

_ سمره ۴۰۰ هزار درهم گرفته تا دو حدیث جعل کند.

یکی : وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَ هُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ

(که بر علیه حضرت علی (ع) ساخت). [بقره/۲۰۴].

و دوم آیه : وَ مَنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَ اللَّهُ رَؤْفٌ بِالْعَبَادِ (را در مورد ابن ملجم و مدح او قرار داد) [بقره/۲۰۷].

۱۰. تکیه بر افراد غیر موثق :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَحْدُثْ مِنْ غَيْرِ ثِقَةٍ فَتَكُونَ كَذَابًا [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۱۰].

۱۱. نقل همه چیز :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حَسْبُكَ مِنَ الْكُذْبِ أَنْ تَحْدُثَ بِكُلِّ مَا سَمِعْتَ [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۱۲۱].

وَ إِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ [نساء/۸۳].

۱۲. دروغ شوخی ، دروغ کوچک ، دروغ به طفل ، مبالغه های بیش از حد ، رفیق دروغ گو.

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَجِدُ عَبْدٌ طَعْمَ الْإِيمَانِ حَتَّى يَتْرُكَ الْكُذْبَ هَزْلَهُ وَ جِدَّهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۴۰].

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَيْلٌ لِلَّذِي يَحْدُثُ فِيكَذِبٍ فَيُضْحِكُ بِهِ الْقُلُوبَ وَيَلْهُ وَ يَلْهُ لَهُ [مشكاة الأنوار ، ص ۱۷۵].

۱۳. پیش گوئی ها : من حدثك انه يعلم مافی غد فقد كذب [معجم احاديث النبوی ، ج ۵ ، ص ۵۴۹].

۳. موارد مجاز دروغ گفتن

۱. لزوم کتمان : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَكُ صَادِقًا حَتَّى تَكْتُمَ بَعْضَ مَا تَعْلَمُ [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۸].

۲. اصلاح : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَحَبُّ الْكُذِبِ فِي الصَّلَاحِ وَ أَبْغَضُ الصِّدْقِ فِي الْفُسَادِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۵۲].

۳. در جنگ :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كُلُّ الْكُذْبِ

مکتوب کذباً لا محاله إلا أن يكذب الرجل في الحرب فإن الحرب خدعه أو يكون بين رجلين شحنا فيصلح بينهما أو يحدث امرأته يرضيها [بحار الأنوار، ج ۶۹، ص ۲۵۴].

۴. بازن: والرجل يكذب المرثه فيرضيها و ليصلح بين اثنين

۵. حفظ آبروی دیگران:

— هر گاه به خاطر دروغی جان، مال، آبروی مومنی حفظ می شود. جایز است. [معراج السعاده].

— قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَيَّمَا مُسْلِمٍ سُئِلَ عَنْ مُسْلِمٍ فَصَدَّقَ فَأَدْخَلَ عَلَى ذَلِكَ الْمُسْلِمِ مَضْرَّةً كَتَبَ مِنَ الْكَاذِبِينَ وَ مَنْ سُئِلَ عَنْ مُسْلِمٍ فَكَذَّبَ فَأَدْخَلَ عَلَى ذَلِكَ الْمُسْلِمِ مَنَفَعَةً كَتَبَ عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الصَّادِقِينَ [اختصاص مفید، ص ۲۲۴].

۶. حفظ آبروی خود:

هر گاه از گناه انسان سوال شد، می شود دروغ گفت (البته گناهان بین خود و خدا نه حق الناس)

۷. خلاف وعده عمل کردن به خاطر بعضی از تهدیدات مانعی ندارد.

۸. نقل به معنا کذب نیست

۹. حدیث امامی را به امام دیگر نسبت دادن کذب نیست.

۱۰. گناه در روزنامه، مجلس، تلویزیون، رادیو، آمار دروغ، به تعداد شنونده است نه گوینده.

۱۱. دروغ دیگران را با گفتن دروغ خود انتقام نگیرید.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا تُكَذِّبَنَّ مَنْ كَذَّبَكَ وَلَا تُخْنَنَّ مَنْ خَانَكَ [غرر الحکم، ص ۲۵۱].

۱۲. دروغ در ایمان و تشیع:

— قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَ لَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَ لَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَ إِنَّ تُطِيعُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئاً إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ [حجرات/ ۱۴].

در حالی که خود قرآن می فرماید: إِنَّمَّا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَزْتَابُوا

وَ جَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ [حجرات/ ۱۵].

— دروغ در تشیع که امام رضا (ع) ۲ ماه مدعیان تشیع را به منزل راه نداد. قَالَ الصَّادِقُ (ع): كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ مِنْ شِيعَتِنَا وَ هُوَ مُتَمَسِّكٌ بِعُرْوَةِ غَيْرِنَا [صفات الشیعه، ص ۳].

— دروغ در انتظار فرج:

در عمر خود اشک فراغ، ولی همین که نایب و سفیر حضرت آمد و جمهوری اسلامی را تشکیل داد خود را کنار کشیده و یا به جای تکمیل تضعیف کردند.

۱۳. مبالغه: مبالغه مانعی ندارد، مثلاً من صد دفعه آمدم شما نبودید.

۱. توریه جایز است.

روایات توریه در جلد ۶۸ بحار ۱۴ چاپ بیروت به بعد نمونه هائی نقل شده از اصحاب ائمه که مورد تایید امامان معصوم بوده است.

قَالَ الرَّضَا (ع): إِنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ تَعَالَى جَعَلَ هَذِهِ التَّوْرِيَةَ مِمَّا رَحِمَ بِهَا شِيعَتَنَا وَ مَحْبِبِينَا [بحار الأنوار، ج ۶۸، ص ۱۵]

۴. انواع تکذیب:

۱. تکذیب بعد از تکفیر

۱. كَذَّبُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ [انعام/ ۲۴].

۲. يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ [مجادله/ ۱۸].

۳. كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ [يونس/ ۳۹].

۴. كَذَّبُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ [انفال/ ۵۴].

۵. كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ [فرقان/ ۱۱].

۶. كَذَّبُوا الرُّسُلَ [فرقان/ ۳۷].

۷. كَذَّبُوا بِالْحَقِّ [انعام/ ۵].

۸. كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ [غافر/ ۷۰].

٩. فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا [قمر/٩] .

١٠. كَذَّبُواكُمْ بِمَا تَقُولُونَ [فرقان/١٩] .

١١. كَلَّا بَلْ تُكذِّبُونَ بِالذِّينِ [انفطار/٩] .

١٢. فَذَرْنِي وَ مَنْ يَكْذِبُ بِهَذَا الْحَدِيثِ [قلم/٤٤] .

١٣. وَ جَاوِ عَلٰى قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٍ [يوسف/١٨] .

١٤. تكذيب ، بعد از تكفير است : وَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ كَذَّبُوا

بِ آيَاتِنَا أَوْلَيْكَ أَصْحَابُ النَّارِ [بقره/۳۹].

۲. دروغ برخدا

۱. فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ [زمر/۳۲].

۲. وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ [زمر/۶۰].

۳. يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ [بقره/۷۹].

۴. وَ يَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ وَ هُمْ يَعْلَمُونَ [آل عمران/۷۵].

۵. قَالَ الصَّادِقُ (ع): الْكُذِبُ عَلَى اللَّهِ وَ عَلَى رَسُولِهِ (ص) مِنَ الْكِبَائِرِ [كافی، ج ۲، ص ۳۳۹].

۶. کذب بر خدا و رسول و ائمه سبب بطلان روزه است:

قَالَ الشَّيْخُ رَحِمَهُ اللَّهُ الْكُذِبُ عَلَى اللَّهِ وَ عَلَى رَسُولِهِ وَ الْأَيْمَةُ (ع) يَفْسِدُ الصِّيَامَ [تهذيب الأحكام، ج ۴، ص ۲۰۲].

۳. دروغ های مشهور

۱. سازمان های جهانی با این عناوین دروغ می گویند: عدالت اجتماعی، حمایت حقوق بشر، تامین اجتماعی، دموکراسی، آزادی خواهی، عدم مداخله در امور یکدیگر، عدم مسابقه تسلیحاتی و ادعای صلح

۲. سازمان های انقلابی با این عناوین دروغ می گویند: مجاهدین خلق، فدائی، زحمت کشان.

۳. دروغ گفتن با بوق؛ با آژیر میگوید مریض دارم، در حالی که دروغ می گوید.

__ با اشاره سر

__ با دکور سازی و قفسه بندی کتابخانه

__ با کارت و گواهینامه

__ با تدلیس

__ با اعلام اتمام جنس

__ با تفاوت رو و زیر صندوقهای میوه

۴. می گوید سیرم ، دل تنگ شما هستم ، به دختر می گوید عاشقم ، سن خود را کم یا سواد را زیاد می گوید.

۵. شهادت دروغ هم دروغ است.

۶. نسخه پزشک بدون تشخیص هم دروغ است.

۷. تکذیب راست هم دروغ است.

۸. انکار حق دروغ است.

۹. تحریف مطالب (کم کردن

یا زیاد کردن) دروغ است.

۱۰. ریاکار، دروغگوی عملی است.

۱۱. خلف وعده، دروغ عملی است.

۱۲. آمار سازمان ها و ادارات، اختصاص بودجه دروغ در مورد گزارش کار به زن، شوهر، همکار، مدیر، گزارش خرج، قدرت و اعتبار، سابقه، دولت، هنر....

۵. نکاتی پیرامون دروغ

۱. دروغ به بچه :

پیامبر (ص) مهمان بودند زن صاحب خانه به کودک گفت : تعال اعطیک. فقال (ص) : ان لم تفعلی کتبت علیک کذبہ [محجه ، ج ۵ ، ص ۲۴۱] .

۲. دروغ های نامرئی :

الف : نفاق

ب : ژست های خلاف واقع (کتاب خانه های بزرگ ، قیافه های مقدس مابانه یا روشنفکرانه یا هدف ما خداست...)

ج : جملهلیس منادر روایات متعدد آمده است (لیس شیعتنا) :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ مِنْ شِيعَتِنَا وَهُوَ مُتَمَسِّكٌ بِعُرْوَةِ غَيْرِنَا [صفات الشیعه ، ص ۳] .

يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ وَ مَا أَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ [نساء/ ۶۰] .

۳. دروغ های عملی :

— ریاکار دروغ گو است.

— تکذیب حرف راست هم دروغ است.

— نوشتن دروغ هم دروغ است.

— اشاره دروغ هم دروغ است.

— تدلیس هم — که جنس را زیبا نشان دادن است — دروغ است.

۴. ستایش های دروغ :

— زَيْنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ [فاطر/ ۸] .

— هُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يَحْسِنُونَ صُنْعًا [كهف/ ۱۰۴] .

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اخْتُوا فِي وُجُوهِ الْمَدَّاحِينَ التُّرَابَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۸۱] .

— المادح بما ليس له مستهزء

۵. گاهی با خدا دروغ می گوئیم :

— در روایات آمده بعضی وقت ها در آغاز نماز که تکبیر می گوید

، فرشته ای می آید و به او می گوید :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى إِذَا اطَّلَعَ عَلَى قَلْبِ الْعَبِيدِ وَهُوَ يَكْبُرُ وَ فِي قَلْبِهِ عَارِضٌ عَنْ حَقِيقَةِ تَكْبِيرِهِ قَالَ يَا كَاذِبُ أَتَخْدَعُنِي وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لِأَخْرِمَنَّكَ حَلَاوَةَ ذِكْرِي وَ لَأَحْبَبَنَّكَ عَنْ قُرْبِي وَ الْمُسَارَةَ بِمَنَاجَاتِي وَ اعْلَمْ أَنَّهُ غَيْرُ مُحْتَاجٍ إِلَيَّ خِدْمَتِكَ وَ هُوَ غَنِي عَنْ عِبَادَتِكَ وَ دُعَائِكَ وَ إِنَّمَا دَعَاكَ بِفَضْلِهِ لِيَرْحَمَكَ وَ يَبْعِدَكَ مِنْ عِقُوبَتِهِ وَ يَنْشُرَ عَلَيْكَ مِنْ بَرَكَاتِ حَنَانِيَّتِهِ وَ يَهْدِيكَ إِلَى سَبِيلِ رِضَاةٍ وَ يَفْتِيحَ عَلَيْكَ بَابَ مَغْفِرَتِهِ فَلَوْ خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى ضِعْفِ مَا خَلَقَ مِنَ الْعَوَالِمِ أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً عَلَى سِرِّمَدِ الْأَيْدِ لَكَانَ عِنْدَهُ سِوَاءٌ كَفَرُوا بِأَجْمَعِهِمْ بِهِ أَوْ وَحَدُوهُ فَلَيْسَ لَهُ مِنْ عِبَادَةِ الْخَلْقِ إِلَّا إِظْهَارُ الْكُرْمِ وَ الْقُدْرَةُ فَاجْعَلِ الْحَيَاءَ رِذَاءً وَ الْعَجْزَ إِزَارًا وَ ادْخُلْ تَحْتَ سِتْرِ سُلْطَانِ اللَّهِ تَعْنَمُ فَوَائِدَ رُبُوبِيَّتِهِ مُسْتَعِينًا بِهِ وَ مُسْتَعِينًا إِلَيْهِ [بحار الأنوار ، ج ۸۱ ، ص ۲۳۰] .

— شُبْحَانَ اللَّهِ هُولَى او را متهم به...

— اللَّهُ أَكْبَرُ هُولَى او در نظر ما...

— إِيَّاكَ نَعْبُدُ هُولَى...

و خلاصه کارهای خدا را به نام خود نسبت می دهیم.

— در حدیث آمده که انسان گاهی به دروغ می گوید : خدا می داند ، خدا شاهد است ، خطاب می فرماید : از خدا ضعیفتر پیدا نکردی که این عمل بفرموده حضرت عیسی (ع) از اعظم گناهان است. [معراج السعاده] .

۶. وعده دروغ :

— وَ اذْكَرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَ كَانَ رَسُولًا نَبِيًّا [مریم/ ۵۴] .

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ [جامع الأخبار ، ص ۷۴] .

—

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ عَامَلَ النَّاسَ فَلَمْ يَظْلِمْهُمْ وَحَدَّثَهُمْ فَلَمْ يَكْذِبْهُمْ وَعَايَدَهُمْ فَلَمْ يَخْلِفْهُمْ كَانَ مِمَّنْ حُرِّمَتْ غَيْبَتُهُ وَكَمَلَتْ مُرُوءَتُهُ وَظَهَرَ عَدْلُهُ وَوَجِبَتْ أُخُوَّتُهُ [كافی، ج ۲، ص ۲۳۹].

۷. در ستایش ها مبالغه نکنید.

— وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا [مریم/۵۰].

— قال العلامة فی المیزان: جعلنا لهم ثناء جميلا صادقا رفيع القدر.

۸. گوش دادن به دروغ:

— وَ لَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ [مائده/۲].

— سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ [مائده/۴۱].

— لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَ لَا كَذَابًا [نبا/۳۵].

— قَالَ الْبَاقِرُ (ع): مَنْ أَصْبَحَ إِلَى نَاطِقٍ فَقَدْ عَيَّدَهُ فَإِنْ كَانَ النَّاطِقُ يُوَدِّي عَنِ الشَّيْطَانِ فَقَدْ عَبَدَ الشَّيْطَانَ [كافی، ج ۶، ص ۴۳۴].

۹. برخورد با دروغ گو:

— إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْحِحُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ [حجرات/۶].

— قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): إِيَّاكَ وَ مُصَاحِبَةَ الْكُذَّابِ فَإِنَّهُ بِمَنْزِلَةِ السَّرَابِ يَقْرَبُ لَكَ الْبَعِيدَ وَ يَبْعُدُ لَكَ الْقَرِيبَ [كافی، ج ۲، ص ۶۴۱].

— در زمان قدیم یکی از علما به خاطر نقل حدیث ضعیف از قم اخراج شد.

۱۰. سوگند دروغ:

شخصی به دروغ از امام صادق (ع) نزد منصور سعایت کرد و امام از مدینه به عراق فراخوانده شد و در جلسه ای منصور به آن شخص گفت: سوگند یاد کن. او هم سوگندی یاد کرد: امام صادق (ع) فرمود: این چنین سوگند یاد کن او هم با

کمال بی حیائی صیغه سوگند دروغ را برای گرفتار کردن امام جاری و فوری مرد.

۱. دروغ های عادی و معمولی : تعارفات ، دروغ به کودک به همسر ، تعریف خواب (با کم و زیاد)

۲. دروغ های شوخی

۳. دروغ های عمدی

۴. دروغهای مکتبی : تحریف ، کج فهمی ، داغی منبر ، کتمان

۵. وعده دروغ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ثَلَاثٌ مَنْ كَنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا وَ إِنْ صَامَ وَ صَلَّى وَ زَعَمَ أَنَّهُ مُسْلِمٌ مَنْ إِذَا اتَّيَمَنَ حَانَ وَ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَ إِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۹۰] .

۶. قسم دروغ : لا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَ لَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كَسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَّةً يَوْمَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَ احْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [مائده/ ۸۹] .

وَ لَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ [بقره/ ۲۲۴] .

امام صادق (ع) : به خدا سوگند نخوريد ، نه راست و نه دروغ" . [کافی] .

امام صادق (ع) : "حواریون به عیسی عرض کردند ما را ارشاد کن ، فرمود : موسی شما را امر کرد که به خداوند قسم دروغ نخوريد من به شما می گویم به خدا قسم نخوريد نه راست نه دروغ" .

محقق در شرایع : قسمهای راست همه اش مکروه است .

امام صادق (ع) : "اگر کسی مالی را بر شما ادعا کرد و از شما سوگند خواست اگر تا حدود ۳۰ درهم بود آنرا بده و سوگند نخور" .

امام صادق (ع) : "قسم خورنده دروغ محارب با خداست" .

رسول خدا (ص) :

"قسم دروغ مملکت را ویران می کند".

رسول خدا (ص): "قسم دروغ اعقاب شما را مبتلا به فقر می کند".

رسول خدا (ص): "قسم دروغ و قطع رحم شهرها را خالی و نسل ها را قطع می کند". [وسائل].

إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يَكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [آل عمران/ ۷۷].

نقض قسم: وَلَا تَنْفُضُوا الْإِيمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا [نحل/ ۹۱].

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا [نحل/ ۹۲].

وَلَا تَتَّخِذُوا أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَرِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا السُّوَاءَ بِمَا صَدَدْتُمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ [نحل/ ۹۴].

شهادت دروغ:

وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثَمُ قَلْبُهُ [بقره/ ۲۸۳].

وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ [طلاق/ ۲].

وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ [فرقان/ ۷۲].

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ [اسراء/ ۳۶].

دروغ به جز آثار سوء اخلاقی که در شاکله خود انسان دارد بنیان و شالوده جامعه را ویران می کند، مثل موش هایی که سد سبا را با آن استحکام ویران کردند. دروغ درخانه، دروغ در مدرسه، دروغ در بازار، دروغ در محله، دروغ در اداره، نظام خانواده و مدرسه و بازار و اداره.... را از هم می پاشد.

دروغ آثار زیانباری از جهت فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی، به دنبال دارد.

کوئووا

مَعَ الصَّادِقِينَ [توبه/ ۱۱۹] .

أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَ أُمِّي إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعَلَّمَ مَا فِي نَفْسِي وَ لَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَ رَبَّكُمْ وَ كُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيداً مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَ أَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عَبَادُكَ وَ إِنْ تُعْفِرَ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ [مائده/ ۱۱۹-۱۱۶] .

فَمَنْ أَفْتَرَى عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [آل عمران/ ۹۴] .

وَ مَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ أَفْتَرَى عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ وَ هُوَ يُدْعَى إِلَى الْإِسْلَامِ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [صف/ ۷] .

إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكُذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ [نحل/ ۱۰۵] .

در این آیات خداوند دروغ گفتن را ستم و نتیجه بی ایمانی و باعث پیدا شدن گمراهی و محرومیت دروغ گو از سعادت شمرده است.

پیامبر (ص): "هر خصلتی ممکن است در مسلمان یافت شود به جز خیانت و دروغ".

پیامبر (ص): " نیکوترین مردم اصحاب من هستند بعد کسانی که بعد از آنها خواهند آمد ، بعد دروغ رائج می شود تا حدی که مردم قسم دروغ می خورند بی آن که کسی آنها را سوگند دهد و شهادت دهند بی آن که کسی از آنها شهادت بخواهد".

پس معلوم می شود سر وحدت و شوکت و عزت مسلمین صادق بودن آنها بوده.

از موسای کلیم نقل شده که

به خدا عرض کرد: کدام یک از بندگان از همه بهترند؟ فرمود: "آنکه زبانش دروغ نگوید و دلش گناه نکند و دامنش زنا ندهد".

پیامبر (ص): "چهار خصلت اگر در شما باشد آنچه از دنیا از دست شما برود ضرر نخواهد کرد. راستی، امانت، حسن خلق، عفت".

عبد الله بن عامر می گوید: پیامبر (ص) به خانه آمد، من کودک بودم، رفتم بازی کنم. مادرم گفت: بیا که به تو چیزی بدهم. پیامبر (ص) فرمود: "چه چیزی می خواستی به او بدهی". مادرم گفت: خرما. پیامبر (ص) فرمود: "اما بدان اگر ندهی برای همین سخن، دروغی بر تو نوشته می شود".

اسماء بنت عمیس می گوید: شبی که عایشه را به خانه پیامبر (ص) بردیم، پیامبر (ص) غذایی تهیه نکرده بود و فقط یک ظرف شیر در کنارش بود. اول خودش مقداری میل فرمود، بعد داد به عایشه. او نگرفت و خجالت کشید. من گرفتم و به او دادم. آن گاه پیامبر (ص) فرمود: "به همراهانت بده تا بنوشند. زنها گفتند: ما میل نداریم. رسول خدا (ص) فرمود: "گرسنگی و دروغ را با هم جمع نکنند". من گفتم: یا رسول الله (ص) اگر کسی چیزی بخواند و بگوید نمی خواهم این دروغ است. فرمود: "آری، دروغ نوشته می شود".

پیامبر (ص) فرمود: "از بزرگترین گناهان این است که کسی خودش را به غیر پدرش نسبت دهد یا آنچه در خواب ندیده بگوید دیده ام یا سخنی به من نسبت دهد".

۱. دریا

۱. در قرآن و روایات

۱_ وَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا

وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ لِتَسْبِتُوا عَلَى ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ [زخرف/ ۱۴-۱۲] .

۲ _ مَرَجَ الْبُحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ فَبَأَى آلَاءِ رَبِّكَمَا تَكْذِبَانِ يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللَّوْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ [الرحمن/ ۲۲-۱۹] .

۳ _ وَمِنْ آيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ إِنَّ يَسَاءَ يَسْكُنِ الرِّيحَ فَيَظْلَنَنَّ رَوَاكِدَ عَلَى ظَهْرِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ [شوری/ ۳۳-۳۲] .

(۲ مرتبه آیات آمده.)

۴ _ وَ لَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ فَبَأَى آلَاءِ رَبِّكَمَا تَكْذِبَانِ [ارحمن/ ۲۵-۲۴] .

۵ _ بیش از ۴۰ بار در قرآن کلمه دریا آمده است. در عالم بالا ستارگان در فلک شناور و در زمین کشتی ها در اقیانوسها در حال حرکت هستند.

۶ _ وَ لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَ حَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ [اسراء/ ۷۰] .

۷ _ فَالْجَارِيَاتِ يُسْرًا [ذاریات/ ۳] .

(سوگند به کشتی ها که به آسانی در حرکتند)

۸ _ قَالَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع) : إِنَّ الدُّنْيَا بَحْرٌ عَمِيقٌ قَدْ غَرِقَ فِيهَا عَالَمٌ كَثِيرٌ فَلْتَكُنْ سَفِيئَتِكَ فِيهَا تَقْوَى اللَّهِ وَ حَشْوُهَا الْإِيْمَانَ [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۵] .

۹ _ ظَهَرَ الْفُسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ [روم/ ۴۱] .

قال الصادق (ع) : حياه دواب البحر بالمطر فإذا كف المطر ظهر الفساد في البر والبحر وذلك إذا كثرت الذنوب والمعاصي [تفسير القمي ، ج ۲ ، ص ۱۶۰] .

— قُلْ مَنْ يَنْجِيكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لِيُنْجِيَكُمْ مِنْ هَذِهِ لَنْكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ [انعام/۶۳].

۱۱— وَ إِذَا مَسَّكُمْ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ فَلَمَّا نَجَّكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَ كَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا [اسراء/۶۷].

۱۲— أَمْ مَنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ [نمل/۶۳].

۲. اطلاعاتی پیرامون دریا

۱— یک نوع ماهی به نام دلفین که قابل تعلیم بود را برای کارهای نظامی تربیت کرده اند که غرق شده را نجات می دهد ، از انسان دستور می گیرد ، مین کار می گذارد ، پیام می برد ، در کارهای تفریحی از او استفاده می کنند ، دیدند او صدایی تولید می کند ، ضبط کردند و مشابه آن صدا را ساختند و به او پیام دادند ، دستور را عمل می کند.

۲— حدود ۵۰۰۰۰۰ کشتی ماهیگیری ماهی صید می کند.

۳— در سال ۱۹۵۷ حدود سی میلیون تن ماهی صید شده.

۴— از بعضی از انواع ماهی ها خوراک مرغ و طیور و کود شیمیایی درست می کنند.

۵— بعضی از گیاهان دریایی خوراک انسان قرار می گیرند.

۶— از مواد دریایی مواد دارویی و شیمیایی تهیه می کنند. منیزیم (فلز بسیار سبک) از دریا استخراج می شود.

۷— هیتلر در زمان جنگ از آب دریا طلا استخراج کرد.

۸— در ایتالیا و هلند شهرک هایی روی آب ساخته شده که به جای تاکسی قایق و به جای کوچه رودخانه دارند.

۹— بیش از ۱۴۰۰۰۰ نوع حیوان دریایی شناخته شده است.

۱۰— ۱۵ نوع ماهی خوراکی در دریاها شناخته شده است.

۱۱— تا عمق ۵۰۰۰ تا ۶۰۰۰ متری دریا حدود ۷۰۰ نوع

آن بیشتر دیده نمی شود.

۱۲ _ ماهی پرنده تا ۶۰ متر از آب بیرون و پرواز می کند. (البته پرواز روی آب است)

۱۳ _ ماهی برقی که سر دم آن برق دارد که دشمن را با آن دفع می کند.

۱۴ _ حیواناتی در دریاست که جگرش یک تن ، زبانش سه تن و قلبش ۵۰۰ کیلو.

۱۵ _ در عمق دریا غوغاست؛ حیوانات مواد غذایی مورد نیاز خود را از عمق دریا تامین می کنند.

۱۶ _ اندام حیوانات دریایی چنان ساخته شده که فشار آب را تحمل می کنند.

۱۷ _ گاهی رودخانه های بزرگی از وسط اقیانوسها در حرکتند که از مناطق گرمسیر شروع و به سوی سردسیر می روند.

۳. نعمت های دریا

۱ _ وَ هُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِيَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَ تَسِيَّ تَخْرُجُوا مِنْهُ حَلِيَّةً يَلْبَسُونَهَا وَ تَرَى الْفُلُكَ مَوَاجِرَ فِيهِ وَ لِيَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [نحل / ۱۴] .

۲ _ يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللَّوْلُؤُ وَ الْمَرْجَانُ [الرحمن / ۲۲] .

از آب آسمان و آب دریا (بحار) _ وقتی باران می بارد صدف ها باز می شوند.

۳ _ تجارت : قَالَ عَلِي (ع) : مَا أَجْمَلَ فِي الطَّلَبِ مَنْ رَكِبَ الْبَحْرَ لِتِجَارَتِهِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۵۶] .

۴ _ قَالَ عَلِي (ع) : سَخَّرَ لَكُمْ الْمَاءَ يَغْدُو عَلَيْكُمْ وَ يَرُوحُ صَاحِلًا لِمَعَاشِكُمْ وَ الْبَحْرُ سَبِيحًا لِكَثْرَةِ أَمْوَالِكُمْ [بحار الأنوار ، ج ۵۷ ، ص ۳۹] .

یغدو و یروح : جذر و مد که یکی از خواصش آبیاری مزارع اطراف است.

۵ _ أَجَلٌ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَ طَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَ لِلسِّيَارَةِ [مائده / ۹۶] .

۶ _ دریا بخار و ابر و باران ، عامل پاک سازی هوا ، دریا عامل باد

است ، دریا سرزمین عجائب است؛ بهترین درخت و حیوان در دریاست.

۷_ گوشت تازه ، مفید ، سالم ، مجانی ، بدون اینکه زحمت پرورش کشیده باشید.

تَشْتَرِجُونَ حِلِيَهُ [فاطر/ ۱۲] .

۸_ مواد معدنی از قبیل الکل صنعتی ، ید ، تولید برق از جزر و مد دریا است.

۹_ مسئله نفت با دریا رابطه دارد.

۱۰_ مروارید ، صدف ، مرجان و دُر زینت آلات دریایی هستند.

۴. راههای دریائی

۱_ وَ لَقَدْ أَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي فَاصْرَبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا لَا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَى [طه/ ۷۷] .

۲_ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلُوكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ [حج/ ۶۵] .

تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ : توحید : به تکنیک متکی نباشید ، همیشه به یاد خدا باشید.

اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلُوكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَ لِيَتَّبِعُوا مِنْ فَضْلِهِ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [جائیه/ ۱۲] .

وَ الْفُلُوكَ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ [بقره/ ۱۶۴] .

۳_ امام باقر (ع) فرمود : وقتی می خواهی سوار کشتی شوی بگو : بِسْمِ اللَّهِ مَجْرَاهَا وَ مُرْسَاهَا إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ [هود/ ۴۱] .

و اگر دریا طوفانی شد بگو : فَإِنْ اضْطَرَبَ بِكَ الْبَحْرُ فَاتَّكِ عَلَى جَانِبِكَ الْأَيْمَنِ وَ قُلْ بِسْمِ اللَّهِ اسْكُنْ بِسَكِينَةِ اللَّهِ وَ قِرْ بِوَقَارِ اللَّهِ وَ اهْدَأْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۴۵۹] .

۴_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنْ رُكُوبِ الْبَحْرِ فِي هَيْجَانِهِ [من لا

یحضره الفقیه ، ج ۱ ، ص ۴۶۰] .

۵_ راه هایی صاف ، ارزان ، وسیع ، عمومی ، آماده حمل کالاهایی که از طریق دریا حمل و نقل می شود و قابل مقایسه با هیچ وسیله نقلیه نیست.

۶_ وَ تَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاحِرَ [فاطر/ ۱۲] .

مواخر جمع ماخره از ماده مخر بر وزن فخر.

شکافتن آب از چپ و راست. اگر همه چیز از آب سنگین تر بود هرگز نمی توانستیم از کشتی بهره مند شویم.

۷_ وَ لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَ حَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ [اسراء ، ۷۰] .

۸_ فَالْجَارِيَاتِ يُسْرًا [ذاریات/ ۳] .

سوگند به کشتی ها که به آسانی در حرکتند.

۹_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ إِيَّاكُمْ وَ تَعَلَّمِ النُّجُومَ إِلَّا مَا يَهْتَدِي بِهِ فِي بَرٍّ أَوْ بَحْرٍ [نهج البلاغه ، خطبه ۷۹] .

۵. جنگ های دریائی

۱_ قَالَ النَّبِيُّ (ص) : غَزَوْهُ فِي الْبَحْرِ مِثْلَ عَشْرِ غَزَوَاتٍ فِي الْبَرِّ [سنن ابن ماجه ، ج ۲ ، ص ۹۲۸ ، باب جهاد] .

۲_ قَالَ النَّبِيُّ (ص) : شَهِدَ الْبَحْرَ مِثْلَ شَهِيدٍ فِي الْبَرِّ [سنن ابن ماجه ، ج ۲ ، ص ۹۲۸ ، باب جهاد] .

۳_ ویژگی های شهدای دریا. [اصول کافی ، ج ۲ ، ص ۵۹۶] .

۴_ قَالَ النَّبِيُّ (ص) : ان الله عز و جل و كل ملك الموت يقبض الارواح الا شهيد البحر فانه يتولى (توفيه رسلنا _ يتوفاه الملك الموت _ الله يتوفى الانفس) قبض ارواحهم و يغفر الشهيد البر الذنوب كلها الا الدين و شهيد البحر الذنوب و الدين [ابن ماجه ، ج ۲ ، ص ۹۲۸] .

۶. خاطرات

۱_ تشبیه اهل بیت به سفینه نوح.

۲_ کشتی سازی نوح.

۳_ کشتی سواری موسی (ع) و خضر که کشتی را سوراخ کرد.

۴_ حضرت یونس (ع) را از کشتی پرتاب و خوراک ماهی بزرگ شد.

۵_ لایشه ای که در کنار دریا و خوراک پرندگان و حیوانات صحرایی و دریایی شد و ابراهیم (ع) فرمود: رَبُّ أَرْنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى [بقره/۲۶۰].

۱. دشمن

۱.۱. با تأثیر در افکار

۱. از طریق تبلیغات و جوسازی :

إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ [آل عمران/۱۷۳].

۲. از طریق تحقیر رهبر ، مکتب ، مردم و کشور

۳. از طریق قرارداد

(تنباکو)

(کاپیتولاسیون)

۴. از طریق قهرمان تراشی :

وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ [بقره/۱۱].

۵. از طریق نظم نوین جهانی و یک دست شدن :

وَ كَذَلِكَ نُؤَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ [انعام/۱۲۹].

۶. ایجاد شبکه داخلی :

إِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ [انعام/۱۲۱].

۷. از طریق ارباب :

يَقْتُلُونَ النَّبِيِّنَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَ يَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ [آل عمران/۲۱].

۸. از طریق آموزش مسائل مضر :

وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ [بقره/۱۰۲].

۹. از طریق تفرقه :

وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيْعًا [قصص/۴].

۱۰. از طریق تطمیع :

وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ [انفال/۴۸].

۱۱. از طریق اغفال :

وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ [نساء/۱۰۲].

۱۲. از طریق ایجاد دردسر :

وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ [آل عمران/۱۱۸].

۱۳. پیشنهاد سازش :

وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ [قلم/۹].

۲. با استفاده از ابزار مادی

۱. از طریق مال :

مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ [توبه/۱۷].

۲. از طریق وام دادن :

قُلْ أَنْفِقُوا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَنْ يَقْبَلَ مِنْكُمْ إِنَّكُمْ كُنْتُمْ قَوْمًا فَاسِقِينَ وَ مَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ [توبه/۵۴-۵۳].

۳. از طریق ساختمان :

أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ [شعراء/۱۲۸].

الَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضَرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِزْصَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَكَانُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ [توبه/۱۰۷] .

۴. از طریق ورزش :

۵. از طریق پست و مقام :

أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ [توبه/۱۹] .

۶. از طریق ایجاد مانع :

الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ [هود/۱۹]

۷. از طریق تبعید رادمردان :

أَخْرَجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْ [اعراف/۸۲] . (مانند اخراج فلسطینی ها از سرزمینشان توسط رژیم اشغالگر قدس)

۸. از طریق مسافرت ها :

إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا [نمل/۳۴] .

۹. از طریق توطئه :

لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا [آل عمران/۱۲۰] .

۱۰. از طریق عامل نفوذی :

لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ [آل عمران/۱۱۸] .

۱۱. معکوس کردن واقعیت ها :

مَا جَزَاءُ مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوءًا [يوسف/۲۵] .

۱۲. از طریق زرق و برق و لذات :

زَيْنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ [آل عمران/۱۴] .

۱. دعا

۱. حقیقت دعا

۱. تعریف دعا

۱. لغوی

در لغت ، به معنای ندا و صدا زدن است دعوتُ فلاناً ؛ یعنی او را صدا زدم.

۲. اصطلاحی

در اصطلاح ، فردی پست و پائین از فردی بالاتر از خود با حالت خضوع و سرافکنندگی چیزی طلب کند .

۲. حقیقت دعا از منظر روایات

۱. دعا سرّ مؤمن است

علی (ع) : تُرْسُ الْمُؤْمِنِ وَ مَتَى تَكْثَرَ قَرَعِ الْبَابِ يَفْتَحُ لَكَ [عده الداعی ، ۲۵]

۲. دعا از سر نیزه آهنین برنده تر و نافذتر است.

الدعا انفذ من السنان الحديد. [عده الداعی ، ۲۵]

۳. دعا سلاح مؤمن است

عن رسول الله (ص): "الا ادلكم على سلاح ينجيكم من اعدتكم ويدرر ارزاقكم؟" قالوا: بلى، يا رسول الله. قال: "تدعون ربكم بالليل و النهار فان سلاح المؤمن الدعاء". [عده الداعي، ۲۴]

۲. ادب و آداب نیایش گر

۱. آداب و چگونگی دعا

۱. دعا همراه ستایش خداوند باشد

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنْ كَلَّ دَعَاءُ لَا يَكُونُ قَبْلَهُ تَمَجِيدٌ فَهُوَ أَيْبَرُ [مكارم الأخلاق، ص ۳۰۸].

۲. دعا همراه اعتراف به گناهان باشد

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّمَا هِيَ الْمِدْحَةُ ثُمَّ الثَّنَاءُ ثُمَّ الْإِقْرَارُ بِالذَّنْبِ ثُمَّ الْمَسْأَلَةُ [كافی، ج ۲، ص ۴۸۴].

۳. در دعا اصرار ورزیده شود

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ كَرِهَ الْإِحْاحَ النَّاسِ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الْمَسْأَلَةِ وَ أَحَبَّ ذَلِكَ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَحِبُّ أَنْ يُسْأَلَ وَ يُطْلَبَ مَا عِنْدَهُ [كافی، ج ۲، ص ۴۷۵].

۴. تمام نیازهای خود را از خداوند بخواهیم

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لِيَسْأَلَ أَحَدُكُمْ رَبَّهُ حَاجَتَهُ كُلَّهَا حَتَّى يَسْأَلَهُ شَيْئًا نَعْلَهُ إِذَا انْقَطَعَ [مكارم الأخلاق، ص ۲۷۰].

۵. دعا به وسیله اسماء الهی باشد

معرفت و تمجید: فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى [اسراء/ ۱۱۰].

۲. آداب نیایش گر و دعا کننده

۱. اهمیت دعا را بداند و آن را کم نشمارد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَلَا تَسْتَصْرِغَنَّ شَيْئًا مِنْ دُعَائِهِ فَرُبَّمَا وَافَقَ إِجَابَتَهُ وَ أَنْتَ لَا تَعْلَمُ وَ أَخْفَى وَ لِيَهُ فِي عِبَادِهِ [خصال صدوق، ج ۱، ص ۲۰۹].

۲. به اجابت دعا خوش گمان باشد

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِذَا دَعَوْتَ فَظَنَّ أَنَّ حَاجَتَكَ بِالْبَابِ [كافی، ج ۲

، ص ۴۷۳] .

۳. در دعا تضرع و ابتهاج داشته باشد

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا ابْتَهَلَ وَ دَعَا كَمَنْ يَشْتَطِعُ [أمالی طوسی ، ص ۵۸۵] .

۴. با خوف و طمع دعا کنند

وَ ادْعُوهُ خَوْفًا وَ طَمَعًا [اعراف/ ۵۶] .

۵. یقین به اجابت دعا داشته باشد

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ادْعُوا اللَّهَ وَ أَنْتُمْ مُوقِنُونَ بِالْإِجَابَةِ [عده الداعی ، ص ۱۴۴] .

۶. هنگام دعا امید به غیر خدا نداشته باشد

وَ يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ [شوری/ ۲۶] .

۷. با اخلاص دعا نماید و حضور قلب داشته باشد

مُخْلِصِينَ [اعراف/ ۲۹] .

۸. در دعا بلند نظر باشد

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اللَّهُمَّ اغْنِ كَلَّ فَقِيرٍ اللَّهُمَّ أَشْبِعْ كَلَّ جَائِعٍ [المصباح کفعمی ، ص ۶۱۷] .

۳. آداب زمان دعا

۱. روز عرفه

این روز ، روز دعا به درگاه الهی است. به همین خاطر هرچند روزه اش مستحب است ، ولی اگر موجب ضعف دعا شود روزه نگرفتن و دعا خواندن بهتر است. [عده الداعی ، ۸۸]

۲. شب قدر

۳. شب های احیا

چهار شب در آن احیا و بیداری مستحب است ۱- شب اول ماه رجب ۲- شب نیمه شعبان ۳- شب عید فطر ۴- شب عید قربان

٤. روز جمعه

امام صادق (ع) ما طلعت الشمس من يوم الجمعة [عده الداعي ، ٧٥]

٥. شب جمعه

ان الله تعالى لينادي كل ليلة جمعه من فوق عرشه من اول الليل الى اخره الا عبد مؤمن يدعوني لدينه او دنياه قبل طلوع فجر فاجيبه؟.... [عده الداعي ٧٦]

٦. هنگام وزش باد ، بارش باران ، اذان ظهر

و ريختن اولين قطره خون شهيد.

امام صادق (ع) : اطلبوا الدعاء في اربعة ساعات : عند هبوب الرياح ، وزوال الاقياء ، و نزول المطر ، و اول من دم القتل المؤمن .

٧. بين الطلوعين

امام باقر (ع) : ان الله عزوجل يحب من عباده كل الدعاء ، فعليكم بالدعاء في السحر الى طلوع الشمس فانها ساعه تفتح فيها ابواب السماء و تُقسم فيها الارزاق ، و تقضى فيها الحوائج العظام .

٨. وقت نماز عشاء

پيامبر اکرم (ص) : من كان له حاجه فليطلبها في العشاء الاخره فانها لم يطعها احدٌ من التم قبلكم [عدہ الداعی ، ٨٠]

٩. يك سوم آخر شب

پيامبر اکرم (ص) : اذا كان اخر الليل يقول الله سبحانه و تعالى هل من داعٍ فاحبيبه ؟ هل من سائل فاعطيه سئواله ؟ هل من مستغفر فاغفر له ؟ هل من تائب فاتوب عليه ؟

٤. آداب مكان دعا

١. سرزمين عرفات

من الذنوب مالا يغفر الا بعرفه و المشعر الحرام. قال الله تعالى " فاذا افضتم من عرفات فاذكروا الله عند المشعر الحرام " و ليله من ليالى الاحياء. [عدہ الداعی ، ٩١/]

٢. مسجد الحرام و كعبه

ما وقف احد تلك الجبال الا استجيب له فاما المؤمنون مستجاب لهم في اخراهم و اما الكفار فيستجاب لهم في دنياهم. [كافي/ ج ٤ ، ص ٢٥٦] .

٣. مساجد

الف) در حديث قدسى آمده است كه : الا ان بيوتى فى الارض المساجد ، فطوبى لعبد تطهر فى بيته ثم زارنى فى بيتى [عدہ الداعی ، ٩٢]

ب) اقيموا وجوهكم عند كل مسجد وادعوه مخلصين له الدين [اعراف/ ٢٩]

٤. تحت قبه شريفه سيد الشهداء

(ع)

انّ الله سبحانه و تعالى عوّض الحسين من قتله باربع خصال؛ جعل الشفاء فى تربته ، و اجابه الدعاء تحت قبته ، و الائمة من ذريته ، و ان لا تُعد ايام زائريه من اعمارهم. [عده الداعى ، ٩٣]

٥. رو به قبله دعا كردن

رو به قبله دعا كنيد و دست هاى خود را به طرف آسمان بلند كنيد.

٣. استجاب دعا

١. عوامل استجاب دعا

١. عوامل نظرى و اعتقادى

١. ارزش دعای خود را کم نداند و کوچک نشمارد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَلَا تَسْتَصْرِغَنَّ شَيْئاً مِنْ دُعَائِهِ قُرْبَمَا وَافَقَ إِجَابَتَهُ وَ أَنْتَ لَا تَعْلَمُ وَ أَخْفَى وَلِيَهُ فِي عِبَادِهِ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٢٠٩] .

٢. حسن ظن به اجابت خدا داشته باشد

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا دَعَوْتَ فَظَنَّ أَنَّ حَاجَتَكَ بِالْبَابِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٧٣] .

حسن ظن : فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ [بقره/١٨٦] .

٣. حضور قلب در دعا داشته باشد

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَا يَسْتَجِيبُ دُعَاءَ بَظْهَرِ قَلْبٍ سَاهٍ فَإِذَا دَعَوْتَ فَأَقْبِلْ بِقَلْبِكَ ثُمَّ اسْتَيْقِنْ بِالْإِجَابَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٧٣] .

٤. ايمان داشته باشد

وَ يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ [شورى/٢٦] .

از روى ترس و طمع دعا كنيد : وَ اذْعُوهُ خَوْفًا وَ طَمَعًا [اعراف/٥٦] .

٥. فقط خداوند خوانده شود

برای اجابت دعا فقط خداوند را بخوانید : اَدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ [غافر/ ۶۰] .

۲. عوامل عملی و رفتاری

۱. بانام خدا شروع شود

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا يَرُدُّ دُعَاءَ أَوْلَاهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ [الدعوات راوندی ، ص ۵۲] .

۲. باصلوات بر پیامبر واهل بیت شروع

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا يَزَالُ الدُّعَاءُ مَحْجُوبًا حَتَّىٰ يَصَلَّىٰ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ [كافی، ج ۲، ص ۴۹۱].

۳. پس از نماز

قَالَ الصَّادِقُ (ع): حَيَاءٌ رَجُلٌ إِلَى الْمَسْجِدِ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ أَتَى عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَصَلَّى عَلَى النَّبِيِّ وَآلِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) سَلْ تُعْطَ [كافی، ج ۲، ص ۴۸۵].

بعد از عمل واجب دعا کنید: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَدَّى فَرِيضَةً فَلَهُ عِنْدَ اللَّهِ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ [أمالی مفید، ص ۱۱۷].

۴. وفای به عهد الهی نماید

وَ أَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ [بقره/۴۰].

۵. حلال بودن غذا و طهارت بطن

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لِمَنْ قَالَ لَهُ أَحَبُّ أَنْ يَسْتَجَابَ دُعَائِي قَالَ لَهُ طَهَّرْ مَا أَكَلْتَ لَا تَدْخُلْ بَطْنَكَ الْحَرَامَ [عده الداعی، ص ۱۳۹].

لقمه حلال: أَيُّهَا أَزْكَى طَعَامًا [كهف/۱۹].

۶. انجام عمل صالح و نیک

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا أَبَا ذَرٍّ يَكْفِي مِنَ الدُّعَاءِ مَعَ الْبِرِّ مَا يَكْفِي الطَّعَامَ مِنَ الْمِلْحِ [أمالی طوسی، ص ۵۳۳].

وَ يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ [شوری/۲۶].

۷. دعا برای دیگران

برای دیگران نیز دعا کنید: قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ قَدَّمَ فِي دُعَائِهِ أَرْبَعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ثُمَّ دَعَا لِنَفْسِهِ اسْتَجِيبَ لَهُ [أمالی صدوق، ص ۴۵۶].

۸. توبه

توبه: قُولُوا حِطَّةً [بقره/۵۸]

۲. عوامل عدم استجابت دعا

١. عوامل نفى استجابة دعا

١. معصية الهى وذنبا

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ الْعَبْدَ يَسْأَلُ اللَّهَ الْحَاجَةَ فَيَكُونُ مِنْ شَأْنِهِ قَضَاوَهَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ أَوْ إِلَى وَقْتٍ بَطِيءٍ فَيَذْنِبُ الْعَبْدُ ذَنْبًا فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ

تَعَالَى لِلْمَلِكِ لَا تَقْضِ حَاجَتَهُ وَ اِحْرَامُهُ اِيَّاهَا فَإِنَّهُ تَعَرَّضَ لِسَخَطِي وَ سَتَوْجِبَ الْحِزْمَانَ مِنِّي [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٧١] .

٢. عدم معرفت و شناخت به خداوند

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : قَالَ قَوْمٌ لِلصَّادِقِ (ع) نَدْعُو فَلَا يَسْتَجَابُ لَنَا قَالَ أَنْكُمْ تَدْعُونَ مَنْ لَا تَعْرِفُونَهُ [توحيد صدوق ، ص ٢٨٨] .

٣. دعا با خير و شر انسان تطابق نداشته باشد

عَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَ عَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَ هُوَ شَرٌّ لَكُمْ [بقره/٢١٦] .

٤. استجاب دعا خلاف حکمت الهی باشد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ كَرَّمَ اللَّهُ سَبْحَانَهُ لَا يَنْقُضُ حِكْمَتَهُ فَلِذَلِكَ لَا يَقَعُ [لا- تقع] لِإِجَابِهِ فِي كُلِّ دَعْوَةٍ [غررالحکم ، ص ١٩٣] .

٥. کفر به خدا و رسول خدا

اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [توبه/٨٠] .

٢. عوامل تأخیر استجاب دعا

١. عدم سلامت نیت

گاهی نیت انسان سالم نیست و باید نیت را اصلاح کرد : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَقْنَطَنَّكَ تَأْخِيرُ إِجَابَةِ الدَّعَاءِ فَإِنَّ الْعَطِيئَةَ عَلَى قَدْرِ النِّيَّةِ [غررالحکم ، ص ١٩٣] .

٢. خداوند دوست دارد صدای دعای بنده خویش را بشنود

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْعَبْدَ لِيَدْعُو فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِلْمَلَائِكَةِ قَدْ اسْتَجَبْتُ لَهُ وَ لَكِنْ احْسِبُوهُ بِحَاجَتِهِ فَإِنِّي أَحِبُّ أَنْ أَسْمَعَ صَوْتَهُ وَ إِنَّ الْعَبْدَ لِيَدْعُو فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى عَجَّلُوا لَهُ حَاجَتَهُ فَإِنِّي أُبْغِضُ صَوْتَهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٨٩] .

٤. نمونه های قرآنی دعا

١. دعا کننده و نیایش گر

١. حضرت ابراهیم (ع) ان

ابراهيم لحليم

۲. پیامبر اکرم (ص)

وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمُ الرَّسُولُ [نساء/ ۶۴] .

۳. حضرت زکریا (ع)

هنا لك دعا زكريا ربه قال رب هب لي من لدنك ذرية طيبة إنك سميع الدعاء - فنادته الملائكة وهو قائم يصلي في المحراب
ان الله يبشرك [آل عمران ۳۸ و ۳۹]

۲. موضوع دعا

۱. امنيت

رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا [بقره] /

۲. رسول و امام

رَبَّنَا وَ ابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَ يَعْلَمُهُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ يَزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ [ابراهيم/ ۴۰]

۳. اقامه صلاه

رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَ تَقَبَّلْ دُعَاءِ [بقره/ ۱۲۹] .

۴. ذريه طيبه

۵. حسن عافيت

۱. فوت در حال اسلام

رَبَّنَا لَا تُرِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَ هَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ [آل عمران/ ۸] .

۲. عدم تمايل به باطل پس از هدايت

رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ [اسراء/ ۸۰] .

۶. والدين

رب اغفر لی ولوالدی [نوح/ ۲۸]

۷. ثبات قدم

رَبِّتْ أَفْئَامَنَا [آل عمران/ ۱۴۷] .

۸. قبولی عمل

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا [بقره/ ۱۲۷] .

۹. علم

رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا [طه/ ۱۱۴] .

۱۰. سعه صدر

رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي [طه/ ۲۵] .

۱. دعای ندبه

۱. نیاز به دعا

دعا غذای روح است.

دعا تیرگی دل را برطرف می کند.

دعا روح عبودیت است ، چون احساس و بیان فقر و نیاز را با منبع همه قدرت ها مطرح می کند.

دعا روزنه امید و نجات بخش از بن بست ها است.

دعا فشار مصائب را کم می کند. خستگی را برطرف می کند. انسان را بالا می برد.

دعا یکی از منابع معارف است از مسائل اعتقادی و تربیتی ، وظایف و مسؤولیتها ، توجه به کارهای خلافی که باید جبران شود ،
یادی

از کارها و وظایفی که باید انجام گیرد، شمارش نعمتهایی که باید هدر نرود، هشدار خطرهایی که باید پیش گیری شود، توجه به حقوقی که باید مراعات شود، سوز و شوری که باید در جان و جامعه باشد و...

۲. سند دعای ندبه

اولا: اطمینان به صدور که از مضامین عالیہ پیدا شود در دعا و مستحبات کافی است.

ثانیا: عموما دعا که در قرآن و حدیث آمده شامل هر دعایی می شود و نیازی به صدور قطعی از معصوم نیست.

ثالثا: روایات من بلغ.

رابعا: سید بن طاووس در قرن هفتم درباره سند این دعا می فرماید بعض اصحابناو با آن همه ورع به همه کس اصحاب نمی گوید. در قرن ششم نیز یکی از اعلام شیعه این دعا را در کتاب مزارش نقل کرده و علامه مجلسی از او بازگو کرده.

در قرن پنجم نیز یکی از اعلام شیعه نقل کرده (ابوالفرج محمد بن علی بن یعقوب بن اسحاق بن ابی قره قنانی)

علامه مجلسی در زادالمعاد درباره دعای ندبه (به سند معتبر) می فرماید: "سید علامه صدرالدین طباطبائی (متوفی ۱۱۵۴) در ابتدای شرحی که به دعای ندبه نوشته روایت را مستند به امام صادق (ع) دانسته.

از همه گذشته متن دعا شاهد زنده صدور آن از امام است به هر حال این دعا را در قرن های اول در همان زمان غیبت صغری در مجامع شیعه در حضور اعلام علماء نسلا بعد نسل می خوانده اند.

۳. اهمیت دعای ندبه

سید بن طاووس متولد ۶۴۴ در اقبال ص ۲۶۰ ندبه بر امام را از وظایف شیعه دانسته و می فرماید اگر فراق پدر مهربتان و برادر پشتیبان، سوز دارد؛ امام از هر دو مهربانتر و پشتیبان تر است.

پیامبر اسلام و امامان معصوم علیهم السلامی که به یاد فتنه های آخر الزمان می افتادند اظهار نگرانی و تأسف می کردند. مفضل، سدید صیرفی، ابان بن تغلب و ابوبصیر خدمت امام صادق (ع) رسیدند و دیدند امام (ع) ندبه می کند و می فرماید

: "سیدی غیبتک نفت رقادی [دوری تو خوابم را گرفته] و ضیقت علی مهدی [و خوابگاهم را بر من تنگ کرده]" [بحار الانوار، ج ۵۱، ص ۲۱۹].

ماجرای آه و سوز امام مفصلا در کمال الدین از صفحه ۳۵۲ تا ۳۵۷ آمده است. همه یاران از ندبه امام متحیر شدند و سبب را پرسیدند. امام صادق (ع) فرمود: امروز یاد زمان مهدی کردم که چه غیبت طولانی خواهد داشت و چگونه مردم در فتنه و شک می افتند و از دین برخواهند گشت.

۴. مفاد دعای ندبه

۱. کلی و عمومی

۱- اقتصادی و عاطفی ۲- نعره و فریاد در قالب ناله ۳- تفرز از اهل طاغوت در قالب تأسف ۴- اعتراض در قالب انتظار ۵- شور در قالب سوز ۶- نفرین در قالب اشک.

دعای ندبه دعای عشق است.

آه فراق است. روشن کردن امید است.

ناله فراق؛ أَيْنَ الْحَسَنِ أَيْنَ الْحُسَيْنِ [مفاتیح الجنان، ص ۵۳۵].

دعای ندبه: اظهار نگرانی از وضع موجود. شوق لقاء امام (عج)، تأسف بر نظام های طاغوتی و انتظار به حکومت آینده حق و در واقع انکار منکرات و اعلام پشتیبانی از حق است.

۲. فرازا

۱. تاریخ انبیا

۱- حضرت آدم: فَبَعْضُ أَسْكَنَتْهُ جَنَّتِكَ [مفاتیح الجنان، ص ۵۳۲].

۲- حضرت نوح: وَ بَعْضٌ حَمَلَتْهُ فِي فُلْكَكَ [مفاتیح الجنان، ص ۵۳۲].

۳- حضرت ابراهیم: وَ بَعْضٌ اتَّخَذَتْهُ لِنَفْسِكَ خَلِيلًا [مفاتیح الجنان، ص ۵۳۳].

۴- حضرت موسی: وَ بَعْضٌ كَلَّمَتْهُ مِنْ شَجَرِهِ [مفاتیح الجنان، ص ۵۳۳].

۵- حضرت عیسی: وَ بَعْضٌ أَوْلَدَتْهُ مِنْ غَيْرِ أَبِي [مفاتیح الجنان، ص ۵۳۳].

۶_ فلسفه بعثت انبیا: وَ

لا يَقُولُ أَحَدٌ لَوْ لَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا مُنْذِرًا [الإقبال بالأعمال الحسنة ، ص ٥٠٥] .

٧_ اسلام و پیامبر اسلام

الف : ختم نبوت : إِلَى أَنْ أَنْتَهَيْتَ بِالْأَمْرِ إِلَيَّ حَبِيبَكَ وَ نَجِيبَكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ [مفاتيح الجنان ، ص ٥٣٣] .

ب : اهل بيت : وَ قُلْتَ إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يَطَهِّرَ كُمْ تَطْهِيرًا [مفاتيح الجنان ، ص ٥٣٣] .

ج : ولایت و امامت : فَلَمَّا انْقَضَتْ أَيَّامُهُ ، أَقَامَ وَلِيُّهُ [الإقبال بالأعمال الحسنة ، ص ٥٠٦] .

د : داستان غدیر (بیعت عمومی) فَقَالَ وَ الْمَلَأَ أَمَامَهُ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ [مفاتيح الجنان ، ص ٥٣٤] .

٢. یادى از امیر المؤمنین علیه السلام

أَنَا وَ عَلِيٌّ مِنْ شَجَرَةٍ وَاحِدَةٍ [مفاتيح الجنان ، ص ٥٣٤] .

أَحَلَّهُ مَحَلَّ هَارُونَ مِنْ مُوسَى [مفاتيح الجنان ، ص ٥٣٤] .

زَوْجُهُ ابْنَتُهُ [مفاتيح الجنان ، ص ٥٣٤] .

أَحَلَّ لَهُ مِنْ مَسْجِدِهِ مَا حَلَّ لَهُ [مفاتيح الجنان ، ص ٥٣٤] .

أَحَلَّ لَهُ مِنْ مَسْجِدِهِ مَا حَلَّ لَهُ [مفاتيح الجنان ، ص ٥٣٤] .

سَدَّ الْأَبْوَابَ إِلَّا بَابَهُ [مفاتيح الجنان ، ص ٥٣٤] .

أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَ عَلِيٌّ بَابُهَا [مفاتيح الجنان ، ص ٥٣٤] .

أَنْتَ أَخِي وَ وَصِيٌّ وَ وَارِثِي [مفاتيح الجنان ، ص ٥٣٤] .

لَوْ لَا أَنْتَ يَا عَلِيُّ لَمْ يَعْرِفِ الْمُؤْمِنُونَ بَعْدِي [مفاتيح الجنان ، ص ٥٣٤] .

خَطَّ شِيعَهُ : وَ شِيعَتُكَ عَلَى مَنْابِرٍ مِنْ نُورٍ [مفاتيح الجنان ، ص ٥٣٤] .

وَ هُمْ جِيرَانِي [مفاتيح الجنان ، ص ٥٣٤] .

حضرت علی در جنگ ها : قَدْ وَتَرَ فِيهِ صَنَادِيدَ الْعَرَبِ [مفاتيح الجنان ، ص ٥٣٤] .

ريشه اختلافات : أَحْقَادًا بَدْرِيَّةً وَ حَبِيبِيَّةً وَ حُجَيْنِيَّةً [مفاتيح الجنان

، ص ۵۳۴] .

دشمنی با علی : فَأَضَبْتُ عَلَى عَدَاوَتِهِ [مفاتیح الجنان ، ص ۵۳۴] .

جنگ های داخلی : حَتَّى قَتَلَ النَّاكِثِينَ وَ الْقَاسِطِينَ وَ الْمَارِقِينَ [مفاتیح الجنان ، ص ۵۳۴] .

شهادت : وَ قَتَلَهُ أَشَقَى الْأَشْقِيَاءِ مِنَ الْأَوْلِيَيْنِ وَ الْأَخْرِيَيْنِ [مفاتیح الجنان ، ص ۵۳۴] .

۳. شکوایه و درد دل با امام (ع)

انتقام خون حسین یک اصل است : أَيْنَ الطَّالِبِ بِدَمِ الْمَقْتُولِ بِكَرْبَلَاءَ [مفاتیح الجنان ، ص ۵۳۵] .

رابطه با امام زمان (عج) : عَزِيزٌ عَلَى أَنْ أَرَى الْخَلْقَ وَ لَا تُرَى [مفاتیح الجنان ، ص ۵۳۶] .

وَ لَا أَسْمَعُ لَكَ حَسِيسًا وَ لَا نَجْوَى [مفاتیح الجنان ، ص ۵۳۶] .

درد فراق : إِلَيَّ مَتَى أَحَارُ فَيْكَ يَا مَوْلَايَ [مفاتیح الجنان ، ص ۵۳۶] .

مَتَى نَرِدُ مَنَاهِلَكَ الرَّوِيَهَ فَزَوَى [مفاتیح الجنان ، ص ۵۳۶] .

مَتَى نَعَادِيكَ وَ نَرَاوِحَكَ فَفَقِرَ عَيْنَا [مفاتیح الجنان ، ص ۵۳۶] .

نالهِ فِرَاقُ؛ أَيْنَ الْحَسَنِ أَيْنَ الْحُسَيْنِ [مفاتیح الجنان ، ص ۵۳۵] .

پیام عشق؛ يَا ابْنَ السَّادَةِ الْمُقَرَّبِينَ [مفاتیح الجنان ، ص ۵۳۶] .

تاریخ مظلومیت؛ فَقُتِلَ مَنْ قُتِلَ [مفاتیح الجنان ، ص ۵۳۵] .

نامسلمانی حکام جور؛ لَمْ يَمْتَثِلْ أَمْرُ رَسُولِ اللَّهِ [مفاتیح الجنان ، ص ۵۳۴] .

انتظار؛ مَتَى نَرِدُ مَنَاهِلَكَ الرَّوِيَهَ [مفاتیح الجنان ، ص ۵۳۶] .

انتقام؛ أَيْنَ هَادِمِ أَيْبِنِهِ الشُّرْكَ [مفاتیح الجنان ، ص ۵۳۵] .

امید؛ أَيْنَ مُعِزِّ الْأَوْلِيَاءِ [مفاتیح الجنان ، ص ۵۳۵] .

أَيْنَ الطَّالِبِ بِدَمِ الْمَقْتُولِ بِكَرْبَلَاءَ [مفاتیح الجنان ، ص ۵۳۵] .

۴. مهدی کیست؟ و کجاست؟

أَبْرَضَوَى أَوْ غَيْرَهَا أُمُّ ذِي طُوًى [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۶] .

برخی از فرق کیسانیه عقیده دارند محمد بن حنفیه نمرده و غیبت کرده و در کوههای رَضَوَى مقیم شده (البته بعضی فرقه های دیگر کیسانیه می گویند مرده

است).

رضوی: کوه مقدس و مبارکی از کوههای مدینه در نزدیکی ینبع ابتدای کوههای تهامه است که روایاتی در قداست آن محل آمده است.

ذوطوی: منطقه حرم در کنار مکه است که رسول اکرم (ص) قبل از ورود به مکه در آن جا فرود آمده و شب را توقف نمودند و نماز صبح را آنجا می خواندند.

بیان این دو محل یا اشاره به مکه و مدینه است، لکن چون در مقام ندبه است به مقتضای حال به جای شهر مکه و مدینه کوههای آن دو منطقه را بیان کرده، که مناسبت با غربت و آوارگی و ندبه داشته باشد. اما عقیده شیعه:

عقیده شیعه

شیعه به دلایل زیر هرگز عقیده ندارد که مکان امام (ع) یکی از دو مکان است؛

۱- عبارتاًو غیرها

۲- جمله بِنَفْسِي أَنْتَ مِنْ مُعَيَّبٍ لَمْ يَخُلْ مِنَّا [مفاتيح الجنان، ص ۵۳۶].

۳- جمله زیارت: الغائب عن الأبصار الحاضر في الأمصار [البلد الأمين، ص ۳۳۶].

۴- جمله لَيْتَ شِعْرِي أَيْنَ اسْتَقَرَّتْ بِكَ النَّوَى بَلْ أَى أَرْضٍ تُقْلُكُ أَوْ تَرَى [مفاتيح الجنان، ص ۵۳۶].

بنابراین هرگز عقیده ما که می گوئیم ائین الحسن و ائین الحسين که راه حکومت ائمه اطهار علیهم السلام است با راه طرفداران محمد حنفیه (کیسانیه) که کاری به ائمه اطهار علیهم السلام ندارند قابل تطبیق نیست. [تلخیص از کتاب امامت و مهدویت آیه الله صافی، بحث دعای ندبه]

انحراف در جامعه اسلامی: لَمْ يَمْتَلِ أَمْرَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله [مفاتيح الجنان، ص ۵۳۴].

مظلومیت اهل بیت: فَقُتِلَ مَنْ قُتِلَ وَ سُبِيَ مَنْ سُبِيَ وَ أَقْصَى مَنْ أَقْصَى [مفاتيح الجنان، ص ۵۳۵].

پایان امیدبخش

: إِذْ كَانَتْ الْأَرْضُ لِلَّهِ يورثها مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۵] .

هم دردی : فليبيك الباكون [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۵] .

فليندب النادبون [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۵] .

وَ يَضِجُ الضَّاجُونَ [الإقبال بالأعمال الحسنة ، ص ۵۰۸] .

وَ يَعِجُ الْعَاجُونَ [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۵] .

انتظار : أَيْنَ الْحَسَنِ أَيْنَ الْحُسَيْنِ أَيْنَ أَبْنَاءِ الْحُسَيْنِ [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۵] .

صَالِحٌ بَعْدَ صَالِحٍ وَ صَادِقٌ بَعْدَ صَادِقٍ [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۵] .

سیمای رهبری که مسلمین در انتظار او هستند : أَيْنَ بَقِيَهُ اللَّهُ [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۵] .

أَيْنَ الْمُعَدُّ لِقَطْعِ دَابِرِ الظُّلْمَةِ [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۵] .

أَيْنَ الْمُنتَظَرُ لِإِقَامَةِ الْأَمْتِ وَ الْعِوَجِ [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۵] .

أَيْنَ الْمُدْخَرُ لِتَجْدِيدِ الْفَرَائِضِ وَ الشَّنَنِ [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۵] .

أَيْنَ الْمُتَّخِرُ لِإِعَادَةِ الْمَلَّةِ وَ الشَّرِيعَةِ [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۵] .

أَيْنَ هَادِمِ أُنْبِيَةِ الشُّرُكِ وَ النَّفَاقِ [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۵] .

أَيْنَ مُعْزِ الْأَوْلِيَاءِ وَ مُدِلِّ الْأَعْدَاءِ [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۵] .

۵. دعاها

ستایش خدا : الحمد لله رب العالمين

گزينش خدا : اسْتَخْلَصْتَهُمْ لِنَفْسِكَ وَ دِينِكَ إِذْ اخْتَرْتَ لَهُمْ [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۲] .

نماينده خدا : جَعَلْتَهُمُ الذَّرِيعَةَ إِلَيْكَ وَ الْوَسِيلَةَ إِلَيَّ رِضْوَانِكَ [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۲] .

قبولی عبادات به برکت امام است : وَ اجْعَلْ صَلَاتَنَا بِهِ مَقْبُولَةً [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۸] .

وَ ذُنُوبَنَا بِهِ مَغْفُورَةً [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۸] .

و دُعَانَا بِهِ مُسْتَجَابًا [الإقبال بالأعمال الحسنه ، ص ٥١٣] .

وَ اجْعَلْ أَرْزَاقَنَا بِهِ مَبْسُوطَةً [مفاتيح الجنان ، ص ٥٣٨] .

وَ هُمُومَنَا بِهِ مَكْفِيَةً [مفاتيح الجنان ، ص ٥٣٨] .

وَ حَوَائِجَنَا بِهِ

مَقْضِيَةً [مفاتيح الجنان ، ص ۵۳۸] .

۱. دل آرام

۱. نعمت قلب مطمئن

وَ رَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ [كهف/ ۱۴] .

أَنْ رَبَطْنَا عَلَى قَلْبِهَا [قصص/ ۱۰] .

فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ [طه/ ۷۲] .

می گویند بیش از ۲۰۰ نوع بیماری روانی طبقه بندی شده است.

افسردگی و اضطراب بیماری شایعی است. یأس، در خود فرورفتگی، انزواگزینی و خود کم انگاری در زمان ما بسیار است.

۲. اسباب اطمینان قلب

وَ لَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَ هَمَّ بِهَا لَوْلَا أَنْ رَأَى بُرْهَانَ رَبِّهِ [یوسف/ ۲۴] .

امام سجّاد (ع) می فرماید: با داشتن قرآن اگر شرق و غرب نباشند، نگران نیستیم.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): لَوْ مَاتَ مَنْ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَمَا اسْتَوْحِشْتُ بَعْدَ أَنْ يَكُونَ الْقُرْآنُ مَعِيَ [کافی، ج ۲، ص ۶۰۲] .

مؤمن تنها خداوند را وکیل می کند: عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ [توبه/ ۱۲۹] .

و او را وکیل خوبی می داند: حَسْبُنَا اللَّهُ وَ نِعْمَ الْوَكِيلُ [آل عمران/ ۱۷۳] .

او علاوه بر وکیل، مولای من است: نِعْمَ الْمَوْلَى وَ نِعْمَ النَّصِيرُ [انفال/ ۴۰] .

او معتقد است وکیل بودن خداوند کافی است: أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ [زمر/ ۳۶] .

مؤمن در مرحله ای می گوید: پسندم آنچه را جانان پسندد.

در مرحله بالاتر می گوید: من کیستم که پسندم و من چه کاره ام.

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ [فتح/ ۴] .

۳. فرق اضطراب و خوف

در قرآن دو آیه هست ، چگونه میان آنها جمع کنیم؟

۱_ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ [انفال/ ۲] .

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ [رعد/ ۲۸]

چند نوع تفسیر می توان نمود :

۱_ با عدل و قهر او و جلتبا لطف و عفو او اطمینت [مجمع البیان]

۲_ در آغاز قلبش می طپد ، ولی بعد از اُنس آرام می گیرد. [آیه الله جوادی آملی]

تَشَعَّرُ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ [زمر/ ۲۳] .

هنگام وضو رنگش می پرد.

هنگام تکبیره الاحرام رنگش زرد است.

هنگام گفتن لبیک صدا در گلوی امام گیر می کند ، بعد

اشک خوف و اشک شوق می شود.

مثل کسی که به ملاقات بزرگی می رود ، در آغاز قلبش می طپد ، بعد احساس آرامش می کند.

در قرآن غم و خوف به انبیاء نسبت داده شده ، ولی اضطراب نه.

مؤمن حزن دارد ، اشک می ریزد ، ولی مضطرب نیست.

۱. دنیا

۱. توصیف دنیا

قالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَيَّا أَصِيفُ مِنْ دَارِ أَوْلِيَّيَا عَنَاءٍ وَ آخِرُهَا فَنَاءٌ فِي حَلَالِهَا حِسَابٌ وَ فِي حَرَامِهَا عِقَابٌ مَنْ اسْتَعْنَى فِيهَا فُتِنَ وَ مَنْ افْتَقَرَ فِيهَا حَزِنَ وَ مَنْ سَاعَاَهَا فَاتَتْهُ وَ مَنْ قَعَدَ عَنْهَا وَاتَتْهُ وَ مَنْ أَبْصَرَ بِهَا بَصَرَتَهُ وَ مَنْ أَبْصَرَ إِلَيْهَا أَعْمَتْهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۸۲] .

قالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ما لكم و الدنيا فمتاعها إلى انقطاع و فخرها إلى وبال و زينتها إلى زوال و نعيمها إلى بو و صحتها إلى سقم [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۱۹] .

قالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من ساعى الدنيا فانتته [للدنيا فاتته] [غررالحكم ، ص ۱۲۹] .

۲. نگاه به دنیا

۱. عبرت

قالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا الدُّنْيَا مُتْتَهَى بَصِيرِ الْأَعْمَى لَا يَبْصِرُ مِمَّا وَرَاءَهَا شَيْئاً وَ الْبَصِيرُ يُنْفِذُهَا بَصِيرُهُ وَ يَغْلَمُ أَنَّ الدَّارَ وَرَاءَهَا فَالْبَصِيرُ مِنْهَا شَاحِصٌ وَ الْأَعْمَى إِلَيْهَا شَاحِصٌ وَ الْبَصِيرُ مِنْهَا مُتَزَوِّدٌ وَ الْأَعْمَى لَهَا مُتَزَوِّدٌ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۳۳] .

روى أن النبي (ص) : لما مات عثمان بن مظعون كشف الثوب عن وجهه ثم قبل ما بين عينيه ثم بكى طويلاً فلما رفع السرير قال : طوباك يا عثمان! لمتلبسك الدنيا و لم تلبسها [مسكن الفؤاد ، ص ۱۰۵] .

۲. غفلت

قالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّهُمَّ! لَا تَشْغَلْنِي فِي الدُّنْيَا عَنْ شُكْرِ نِعْمَتِكَ وَ لَا يَكْثُرْ فِيهَا فَتُلْهِينِي عَجَائِبُ بَهْجَتِهَا وَ تَفْتِنَنِي زَهْرَتُهَا وَ لَا يَاقِلَالٍ يَضِرُّ بِعَمَلِي ضُرُّهُ وَ يَنْلَأُ صِدْرِي هَمُّهُ أَعْطِنِي مِنْ ذَلِكَ غِنًى عَنْ شَرَارِ خَلْقِكَ وَ بَلَاغاً أَنَالُ بِهِ رِضَاكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۵۹۷] .

۳. نحوه ارتباط دنیا و

١. دنيا مزرعه آخرت

عن الباقِرِّ (ع) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى : " وَ لَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ " (نحل - ٣٠) قَالَ : الدُّنْيَا " [تفسير عياشى ، ج ٢ ، ص ٢٥٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : نِعْمَ الْعَوْنُ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٧٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الدُّنْيَا ذُخْرٌ [غررالحكم ، ص ٨٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بِالْدُّنْيَا تُحْرَزُ الْآخِرَةُ [نهج البلاغه ، خطبه ١٥٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : فليأخذ العبد المؤمن من نفسه لنفسه و من دنياه لآخرته [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فلتكن حظك من الدنيا قوام صلبك و إمساك نفسك و تزود لمعادك [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٢٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَمَا تَسْتَبُوا الدُّنْيَا فَنِعْمَ الْمَطِيئَةُ الدُّنْيَا لِلْمُؤْمِنِ عَلَيْهَا يَبْلُغُ الْخَيْرَ وَ بِهَا يَنْجُو مِنَ الشَّرِّ [إرشاد القلوب ، ج ١ ، ص ١٧٦] .

قَالَ الْهَادِي (ع) : الدنيا سوق ربح فيها قوم و خسر آخرون [تحف العقول ، ص ٤٨٣] .

٢. هدف خلقت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الدُّنْيَا خُلِقَتْ لِغَيْرِهَا وَ لَمْ تُخْلَقْ لِنَفْسِهَا [نهج البلاغه ، حكمت ٤٦٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إن الدنيا خلقت لكم و أنتم خلقتم للآخرة [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ١٣١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللَّهَ سَبَّحَانَهُ قَدْ جَعَلَ الدُّنْيَا لِمَا بَعْدَهَا وَ ابْتَلَى فِيهَا أَهْلَهَا لِيَعْلَمَ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَ لَسْنَا لِلدُّنْيَا خُلُقْنَا وَ لَا بِالسَّعْيِ فِيهَا أَمْرًا [نهج البلاغه ، نامه ٥٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إنكم إن رغبتم في الدنيا أفنيتم أعماركم في ما لا تبقون له و لا يبقى

لکم [غررالحکم ، ص ۱۴۲] .

۴. خطر دنیا گرائی

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَذَا الْأُذُنَى [اعراف/ ۱۶۹] .

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسُوفَ يَلْقَوْنَ غِيَا [مریم/ ۵۹] .

۵. مظاهر دنیا

حب الثناء من الناس يعمى و يصم [كنز ، ج ۳ ، ص ۴۵۹] .

وَ مَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ [انعام/ ۳۲] .

اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ زِينَةٌ وَ تَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَ تَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ [حديد/ ۲۰] .

امام باقرعه جابر بن عبدالله فرمود : " لذات دنیا خلاصه می شود در هفت چیز؛ خوردنی ، نوشیدنی ، پوشیدنی ، همسر ، مرکب ، شنیدنی ، بوییدنی .

بهترین خوردنی عسل است که بزاق حشره ای است

بهترین نوشیدنی آب است که همه جا فراوان است .

بهترین پوشیدنی ابریشم است که ترشح یک کرم است .

بهترین منکوح همسر است که نکاح خلاصه می شود در دخول آلتی در آلتی . بهترین مرکب اسب است که قاتل انسان است .

بهترین بوییدنی مشک است که از ناف یک حیوان است .

بهترین شنیدنی غنا و ترانه است که گناه است .

نمی ارزد که انسان به چنین دنیایی دل ببندد .

ملاذ الدنيا سبعة المأكول و المشروب و الملبوس و المنكوح و المركوب و المشموم و المسموع فألذ المأكولات العسل و هو بصق من ذبابه و أحلى المشروبات الماء و كفى بإباحته و سباحته على وجه الأرض و أعلى الملبوسات الديباج و هو من لعاب دوده و أعلى المنكوحات النساء و هو مبال في مبال و مثال لمثال و إنما يراد أحسن ما في المرأه لأقبح ما فيها و أعلى المركوبات الخيل و هو قواتل و أجل

المشمومات المسك و هو دم من سره دابه و أجل المسموعات الغناء و الترتم و هو إثم فما هذه صفته لم يتنفس عليه عاقل قال : جابر بن عبد الله فو الله ما خطرت الدنيا بعدها على قلبى [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ١١] .

زَيْنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَ الْبَنِينَ وَ الْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَ الْفِضَّةِ وَ الْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَ الْأَنْعَامِ وَ الْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ اللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ [آل عمران/ ١٤] .

الْمَالُ وَ الْبُنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ الْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَ خَيْرٌ أَمَلًا [كهف/ ٤٦] .

٦. تشبيهات دربارہ دنیا

نكوهش دنیا

١ _ دنیا امر ناپایدار :

تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَانِمٌ كَثِيرَةٌ [نساء/ ٩٤] .

تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَ اللَّهُ يَرِيدُ الْآخِرَةَ [انفال/ ٦٧] .

٢ _ دنیا مایه غرور و فریب :

وَ مَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْعُرُورِ [حدید/ ٢٠] .

٣ _ دنیا ابزار سرگرمی و بازی :

وَ مَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَ لَعِبٌ [عنكبوت/ ٦٤] .

قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ [نساء/ ٧٧] .

٤ _ خیره نشدن به بهره های دنیوی :

وَ لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [طه/ ١٣١] .

٥ _ علاقه به دنیا و رها کردن آخرت :

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَ تَذَرُونَ الْآخِرَةَ [قیامت/ ٢١-٢٠] .

٦ _ خشنودی به دنیا و اعتماد به آن :

إِنَّ الدِّينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَ رَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ اطْمَأَنَّنُوا بِهَا [یونس/ ٧] .

٧_ تفاجر و تكاثر به دنيا :

اعلموا انما الحياه

الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ زِينَةٌ وَ تَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَ تَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ [حديد/ ۲۰].

ستایش دنیا :

۱ _ دنیا ابزار خیر و برکت :

كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ وَ الْأَقْرَبِينَ [بقره/ ۱۸۰].

۲ _ دنیا فضل الهی :

وَ ابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ [جمعه/ ۱۰].

۳ _ نباید بهره های مادی را فراموش کرد :

وَ لَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا [قصص/ ۷۷].

۴ _ استفاده از زینتها و روزیهای پاکیزه ی دنیا :

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ [اعراف/ ۳۲].

۵ _ رحمت بودن نعمت های دنیا :

وَ إِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِنْ بَعْدِ ضَرَاءٍ مَسَّئُهُمْ إِذَا لَهُمْ مَكْرٌ فِي آيَاتِنَا [یونس/ ۲۱].

۶ _ حسنه بودن نعمت های دنیا :

وَ اَكْتُبْ لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ [اعراف/ ۱۵۶].

۷ _ نعمت های دنیوی برای استفاده انسان ها آفریده شده است :

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا [بقره/ ۲۹].

۸ _ دعوت به تحصیل از نعمت های دنیوی :

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَأَمْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَ كُلُوا مِنْ رِزْقِهِ [ملک/ ۱۵].

سؤال :

در اکثر آیات قرآن از دنیا نکوهش شده و در برخی از آن ستایش گردیده است. جمع بین این دو دسته از آیات چگونه

است؟

پاسخ آن را می توان از خود قرآن دریافت کرد و آن اینکه اگر دنیا ابزار و وسیله رسیدن به آخرت باشد از آن ستایش و اگر هدف و مطلوب حقیقی خود دنیا باشد از آن

نکوهش شده است :

وَ ابْتِغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَ لَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا [قصص/ ۷۷] .

حضرت علی (ع) می فرماید :

مَنْ أَبْصَرَ بِهَا بَصَرَتَهُ وَ مَنْ أَبْصَرَ إِلَيْهَا أَعْمَتَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۸۲] .

آنکس که به دنیا از دید وسیله بنگرد به او درس آگاهی و بینایی می دهد و آنکس که به عنوان هدف بنگرد چشم و دل او را نابینا می سازد.

و به تعبیر دیگر استفاده از دنیا ذاتا مورد نکوهش واقع نشده بلکه آن قسمت از دنیا مذموم است که انسان را از آخرت باز دارد. لذا قرآن کریم در توصیف مردانی که دنیا آنان را از توجه به آخرت باز نمی دارد ، می فرماید :

رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَ لَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ إِقَامِ الصَّلَاةِ [نور/ ۳۷] .

و اصولا نکوهش قرآن نسبت به کسانی است که جز بندگی دنیا به هیچ چیز نمی اندیشند :

وَ لَمْ يَرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا [نجم/ ۲۹] .

۷. نکوهش و مذمت دنیا

۱. امر ناپایدار

تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَانِمٌ كَثِيرَةٌ [نساء/ ۹۴] .

تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَ اللَّهُ يَرِيدُ الْآخِرَةَ [انفال/ ۶۷] .

۲. مایه غرور و فریب

دنیا مایه غرور و فریب :

وَ مَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ [حدید/ ۲۰] .

۳. ابزار بازی و سرگرمی

وَ مَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌّ وَ لَعِبٌ [عنکبوت/ ۶۴] .

قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ [نساء/ ۷۷] .

۴. خیره نشدن به بهره های دنیوی

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [طه/۱۳۱] .

۵. علاقه به دنیا و رها کردن آخرت

کلا

بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَ تَذَرُونَ الْآخِرَةَ [قیامت / ۲۱-۲۰] .

۶. خشنودی به دنیا و اعتماد به آنها

إِنَّ الدِّينَ لَا يَزُجُونَ لِقَاءَنَا وَ رَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ اطْمَأَنَّنُوا بِهَا [یونس / ۷] .

۷. تفاخر و تکاثر به دنیا

اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهُوَ وَ زِينَةٌ وَ تَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَ تَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ [حدید / ۲۰] .

۸. ستایش و مدح دنیا

۱. ابزار خیر و برکت

كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ وَ الْأَقْرَبِينَ [بقره / ۱۸۰] .

۲. فضل الهی

وَ ابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ [جمعه / ۱۰] .

۳. استفاده از بهره های مادی

وَ لَا تَتَسَّ نَصِيْبَكَ مِنَ الدُّنْيَا [قصص / ۷۷] .

۴. استفاده از روزیهای پاکیزه

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ [اعراف / ۳۲] .

۵. رحمت بودن نعم الهی

وَ إِذَا أَدَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِنْ بَعْدِ ضَرَاءٍ مَسَّتْهُمْ إِذَا لَهُمْ مَكْرٌ فِي آيَاتِنَا [یونس / ۲۱] .

۶. حسنه بودن نعم الهی

وَ اَكْتُبْ لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ [اعراف / ۱۵۶] .

۷. استفاده همه انسانها

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا [بقره / ۲۹] .

۸. دعوت به تحصیل نعم الهی

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَأَمْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ [ملك/ ۱۵].

۹. توشه ای برای آخرت

شخصی به امام صادق (ع) عرض کرد، من دنیا را دوست دارم. حضرت فرمود: چه نوع استفاده ای از دنیا می کنی؟ عرض کرد: أَتَزَوَّجُ مِنْهَا وَأُنْفِقُ عَلَى عِيَالِي وَأُنِيلُ إِخْوَانِي وَ أَتَصِيدُ قَالَ: لِي لَيْسَ هَذَا مِنَ الدُّنْيَا هَذَا مِنَ الْآخِرَةِ [بحار الأنوار، ج ۷۰، ص ۱۰۶].

۹.

نتیجہ حب دنیا

۱. آثار دنیوی :

۱. فکری

قالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ حُبَّ الدُّنْيَا يَغْمِي وَ يَصْمُمُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۳۶] .

قالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حُبُّ الدُّنْيَا يَفْسِدُ الْعَقْلَ وَ يَصْمُمُ الْقَلْبَ عَنْ سَمَاعِ الْحِكْمَةِ وَ يُوْجِبُ أَلِيمَ الْعِقَابِ [غررالحکم ، ص ۶۵] .

۲. اخلاقی

قالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ تَعَلَّقَ قَلْبُهُ بِالدُّنْيَا تَعَلَّقَ قَلْبُهُ بِثَلَاثِ خِصَالٍ هُمْ لَا يَفْنَى وَ أَمَلٍ لَا يَدْرِكُ وَ رَجَاءٍ لَا يَنَالُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۲۰] .

قالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَحَبَّهَا أَوْرَثَتْهُ الْكِبْرَ وَ مَنْ اسْتَحْسَبَ نَهَا أَوْرَثَتْهُ الْحِرْصَ وَ مَنْ طَلَبَهَا (أَوْرَدَتْهُ إِلَى) الطَّمَعِ وَ مَنْ مَدَحَهَا أَلْبَسَتْهُ الرِّيَاءَ وَ مَنْ أَرَادَهَا مَكَّنَتْهُ مِنَ الْعَجَبِ [مصباح الشريعة ، ص ۱۳۹] .

۱ _ مردم را به بردگی می کشاند : أَلَيْسَ لِي مُلْكٌ مِصْرَ [زخرف/۵۱] .

۲ _ مسخره : وَيَلُّ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ [همزه/۱] .

۳ _ توق (ع) : لَوْ لَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ [زخرف/۳۱] .

۴ _ غفلت : لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [منافقون/۹] .

۵ _ طغيان : فَأَمَّا مَنْ طَغَى وَ آتَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا [نازعات/۳۸-۳۷] .

۶ _ انکار : أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَ بَيِّنَ إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ [قلم/۱۵-۱۴] .

۷ _ نیش حتی به بزرگان : وَ مِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَشِيخُطُونَ [توبه/۵۸] .

۸ _ غرور : غَرَّتْهُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا [انعام/۷۰] .

۹ _ کتمان : تَمَنَّأَ قَلِيلًا

[بقره/ ٤١] .

١٠ _ جلوه : زَيْنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا [بقره/ ٢١٢] .

١١ _ بخل : وَلَمْ نَكُ نُطْعِمِ الْمِسْكِينَ [مدثر/ ٤٤] .

هذا ما كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ [توبه/ ٣٥] .

وَ يَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ [ماعون/ ٧] .

١٢ _ در حصار قرار گرفتن : رَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ اطْمَأَنَّنُوا بِهَا [يونس/ ٧] .

فَرِحُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا [رعد/ ٢٤] .

٢. آثار اخروی

فَتَكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَ جُنُوبُهُمْ وَ ظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ [توبه/ ٣٥] .

وَ أَمْيَا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيهِ وَ لَمْ أُدْرِ مَا حِسَابِيهِ يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ مَا أَعْنَى عَنِّي مَالِيهِ [حاقه/ ٢٨-٢٥] .

مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ وَ لَمْ نَكُ نُطْعِمِ الْمِسْكِينَ [مدثر/ ٤٢-٤٤] .

كَلَّا- إِنَّهَا لَظَى نَزَاعَهُ لِلشَّوَى تَدْعُوا مَنْ أَدْبَرَ وَ تَوَلَّى وَ جَمَعَ فَأَوْعَى إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعاً إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعاً وَ إِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعاً [معارج/ ٢١-١٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَمَّنْ كَانَتِ الدُّنْيَا هِمَّتُهُ اسْتَدَّتْ حَشْرَتُهُ عِنْدَ فِرَاقِهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٨١] .

بی توجهی به آخرت :

قَالَ الْكَاطِمِيُّ عَمَّنْ أَحَبَّ الدُّنْيَا ذَهَبَ خَوْفُ الْآخِرَةِ مِنْ قَلْبِهِ [تحف العقول ، ص ٣٩٩] .

٣. ریشه تمام خطاها

وَ إِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ [عادیات/ ٨] .

وَ تَأْكُلُونَ الثَّرَاتِ أَكْلًا لَمًّا وَ تُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا [فجر/ ٢٠-١٩] .

قَالَ الصَّادِقُ عَرَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ حُبُّ الدُّنْيَا [کافی ، ج ٢ ، ص ٣١٥] .

١٠. صفات دنيائى ها

قال الله تعالى هل الدنيا من كثر أكله وضحكه و نومه و غضبه قليل الرضا لا يعتذر إلى من

أساء إليه و لا يقبل عذر من اعتذر إليه كسلان عند الطاعة شجاع عند المعصية أمله بعيد و أجله قريب لا يحاسب نفسه قليل المنفعة كثير الكلام قليل الخوف كثير الفرح عند الطعام و إن أهل الدنيا لا يشكرون عند الرخاء و لا يصبرون عند البلاء كثير الناس عندهم قليل يحمدون أنفسهم بما لا يفعلون و يدعون بما ليس لهم و يتكلمون بما يتمنون و يذكرون مساويئ الناس و يخفون حسناتهم [إرشادالقلوب ، ج ١ ، ص ٢٠٠] .

١١. مواعظ در باب دنبا

قال أمير المؤمنين علموا أنكم ميتون و مبعوثون من بعد الموت و موقوفون على أعمالكم و مجزون بها فلا تغرّنكم الحياة الدنيا فإنها دار بالبلاء محفوفة و بالعناء معروفة و بالغدر موصوفة و كل ما فيها إلى زوال [بحار الأنوار ، ج ٧٠ ، ص ١١٧] .

قال لقمان ع " يا بني إن الناس قد جمعوا قبلك لأولادهم فلم يبق ما جمعوا و لم يبق من جمعوا له و إنما أنت عبيد مسد تأجر قد أمرت بعميل و وعدت عليه أجراً فأوف عمالك و استوف أجرك و لما تكن في هذه الدنيا بمنزله شاه وقعت في زرع أخضر فأكلت حتى سمنت فكان حثفها عند سمنها" [كافي ، ج ٢ ، ص ١٣٤] .

قال لقمان لابنه يا بني بع دنياك ب آخرتك تربحهما جميعا و لا تبع آخرتك بدنياك تخسرهما جميعا [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ١٣٧] .

قال أمير المؤمنين علموا أن الدنيا أنت المتجرم عليها أم هي المتجرم عليك فقال قائل من الحاضرين بل أنا المتجرم عليها يا أمير المؤمنين فقال له فلم ذممتها أ ليست دار صدق لمن صدقها و دار غنى لمن تزود منها و

دار عافیه لمن فهم عنها مسجد أحبائه و مصلى أنبيائه و مهبط الملائكة و متجر أوليائه اكتسبوا فيها الطاعة و ربحوا فيها الجنة فمن ذا يذمها و قد آذنت بانتهاؤها و نادت بانقضائها و أنذرت ببلائها فإن راحت بفجيعة فقد غدت بمبتغى و إن أعصرت بمكروه فقد أسفرت بمشتهى ذمها رجال يوم الندامة و مدحها آخرون حدثهم فصدقوا و ذكرتهم فتذكروا يا أيها الدائم للدنيا المغمتر بغرورها المخذوع بأباطيلها أ تغتر بالدنيا ثم تدممها أنت المتجرم عليها أم هي المتجرمة عليك متى استهوتك أم متى غرتك أ بمصارع آباتك من البلى أم بمصاحج أمهاتك تحت الثرى كم عللت بيديك و مرضت و أذقتك شهدا و صبرا فإن ذممتها لصبرها فامدحها لشهدا و إلا فاطرحها لا مدح و لا ذم [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ١٧] .

قال أمير المؤمنين علم أن كل شيء تصيبه من الدنيا فوق قوتك فإنما أنت فيه خازن لغيرك [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٦] .

قال لقمان ع "لإینه خذ من الدنيا بلاغا" [تفسير القمى ، ج ٢ ، ص ١٦٤] .

١٢. درمان دنیا گرائی

قال أمير المؤمنين كرمت نفسه صغرت الدنيا فى عينه [غرر الحكم ، ص ٢٣١] .

قال الصادق كان الدنيا فانية فالطمأنينه إليها لما ذا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٩٣] .

تنها عامل تهذيب نفس و مؤثرترین عامل تهذيب اخلاق ، یاد قبر و قیامت است :

إننا أخلصناهم بخالصه ذكرى الدار [ص ٤٦] .

و تنها عامل انحراف و گناه و فراموشی قیامت است :

خداوند می فرماید : یا داؤد انا جعلناك خليفه فى الارض فاحكم بين الناس بالحق و لا تتبع الهوى فيضلك عن سبيل الله

إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ [ص ۲۶] .

قَالَ الصَّادِقُ كُرِّ الْمَوْتِ يَمِيتُ الشَّهَوَاتِ فِي النَّفْسِ وَ يَقَطَعُ مَنَابِتَ الْغَفْلَةِ وَ يَقْوِي النَّفْسَ بِمَوَاعِدِ اللَّهِ وَ يَرِقُّ الطَّبَعُ وَ يَكْسِرُ أَعْلَامَ الْهَوَى وَ يَطْفِئُ نَارَ الْحِرْصِ وَ يَحَقِّقُ الدُّنْيَا [مصباح الشريعة ، ص ۱۷۱] .

این دنیا آنقدر ارزش ندارد که ما به آن دل بستیم.

۱۳. دنیا در دعاها

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنَا عَذَابَ النَّارِ [بقره/۲۰۱] .

قَالَ الْبَاقِرُ عَالِلَهُمْ لَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا عَلَيَّ سِجْنًا وَ لَا تَجْعَلْ فِرَاقَهَا عَلَيَّ حُزْنًا [کافی ، ج ۲ ، ص ۵۸۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا أَكْبَرَ هَمِّمَا وَ لَا مَبْلَغَ عِلْمِنَا [إقبال الأعمال ، ص ۶۹۹] .

۱. دوستی و برادری

۱. اهمیت دوستی و برادری

۱- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ لَمْ تَبَارِكْ وَ تَعَالَى حُرْمَاتِ حَرَمِهِ كِتَابَ اللَّهِ وَ حَرَمِهِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ حَرَمِهِ بَيْتِ الْمَقْدِسِ وَ حَرَمِهِ الْمُؤْمِنِ [بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۲۳۲] .

۲- ابان بن تغلب در کنار امام طواف می کرد و یکی بیرون طواف با ابان کار داشت ، امام به او فرمود : آیا با تو کار دارد؟ گفت : بله. فرمود : برو. گفت : در طوافم. فرمود : طواف را قطع کن (البته در طواف واجب نیاز به بررسی فقهی دارد) [بحار ج ۷۴ ، ص ۴۸] .

۳- إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ [حجرات/۱۰] .

۴- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَوَدَّةُ يَوْمِ صَلَهِ وَ مَوَدَّةُ شَهْرِ قَرَابَةِ وَ مَوَدَّةُ سَنَةِ رَحِمِ مَاسِهِ مِنْ قَطْعِهَا قَطَعَهُ اللَّهُ [محججه البيضاء ، ص ۳۳۸] .

۵- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْغَرِيبُ مِنْ لَيْسَ لَهُ

حبيب [غرر الحكم ، ص ۴۱۴] .

۶- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْأَخُ الْمَكْتَسِبُ فِي اللَّهِ أَقْرَبُ الْأَقْرَبَاءِ وَأَحْمُ (أَرْحَمُ) مِنَ الْأَمْهَاتِ وَالْآبَاءِ [غرر الحكم ، ص ۴۲۳] .

۷- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ فَقَدَ أَخًا فِي اللَّهِ فَكَأَنَّمَا فَقَدَ أَشْرَفَ أَعْضَائِهِ [غرر الحكم ، ص ۴۱۴] .

۸- يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فَلَانًا خَلِيلًا [فرقان/ ۲۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : انظُرُوا مَنْ تُحَادِثُونَ فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَحَدٍ يَنْزِلُ بِهِ الْمَوْتُ إِلَّا مَثَلٌ لَهُ أَضِيحَابُهُ إِلَى اللَّهِ إِنْ كَانُوا خِيَارًا فَخِيَارًا وَإِنْ كَانُوا شِرَارًا فَشِرَارًا وَ لَيْسَ أَحَدٌ يَمُوتُ إِلَّا تَمَثَّلَتْ لَهُ عِنْدَ مَوْتِهِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۳۸] .

۱۰- من اراد الله به خيرا رزقه الله خليلا صالحا

۱۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رَبُّ أَخٍ لَمْ تَلِدْهُ أَمَكَ [غرر الحكم ، ص ۴۲۴] .

۱۲- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ تَتَكَافَأُ دِمَاؤُهُمْ وَهُمْ يَدُّ عَلَى مَنْ سِوَاهُمْ يَسْعَى بِذِمَّتِهِمْ أَذْنَاهُمْ [كافي ، ج ۱ ، ص ۴۰۳] .

۱۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ جَدَّدَ أَخًا فِي الْإِسْلَامِ بَنَى اللَّهُ لَهُ بُرْجًا فِي الْجَنَّةِ مِنْ جَوْهَرِهِ [اختصاص ، ص ۲۲۷] .

۱۴- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَقْلُ مَا يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ أَخٌ يُوَثِّقُ بِهِ أَوْ دَرَاهِمٌ مِنْ حَلَالٍ [تحف العقول ، ص ۵۴] .

۱۵ _ پیامبر (ص) یک مرتبه در مکه میان اصحاب اخوت قرار داد. ابوبکر را که از عشیره تیم است با عمر که از عشیره عدی بود برادر قرار داد. عثمان از بنی امیه را با عبدالرحمن عوف از بنی زهره برادر قرار داد و خودش را

با علی (ع) برادر قرار داد. [بحار ، ج ۳۸ ، ص ۳۴۷ و ۳۳۰ به بعد] .

در مدینه هم میان مهاجرین و انصار هر یک از مهاجرین را با فردی از انصار برادر قرار داد. نتیجه : این کار جایگزین کردن معیارهای اسلامی به جای تعصب های فامیلی و... بود.

۱۶- نیاز انسان به دوست مثل نیاز گرسنه به غذا و نیاز بیمار به دارو است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الإخوان ثلاثة فواحد كالغذاء الذي يحتاج إليه كل وقت فهو العاقل و الثاني في معنى الداء و هو الأحمق و الثالث في معنى الدواء فهو اللبيب [تحف العقول ، ص ۳۲۲] .

۱۷- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمُؤْمِنُ مَأْلُوفٌ وَ لَا خَيْرَ فِيمَنْ لَا يَأْلَفُ وَ لَا يُولَفُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۰۲] .

۱۸- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لكل شيء شيء يستريح إليه و إن المؤمن يستريح إلى أخيه كما يستريح الطير إلى شكله [مشكاه الأنوار ، ص ۱۰۴] .

۱۹- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيْسَكُنْ إِلَى الْمُؤْمِنِ كَمَا يَسْكُنُ الظَّمُّ أَنْ إِلَى الْمَاءِ الْبَارِدِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۴۷] .

۲۰- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : من لم يرغب في الاستكثار من الإخوان ابتلى بالخسران [تحف العقول ، ص ۳۱۹] .

۲. روش دوست یابی

۱- سقراط حکیم می گوید : "برای انتخاب رفیق توجه کن که این شخص : الف) نسبت به پدر و مادر خود چگونه عمل میکند اگر نسبت به آن ها وفا ندارد به تو نخواهد داشت.

ب) اینکه نسبت به رفقای که قبل از شما را انتخاب کرده ، چگونه رفتار کرده است.

ج) ذوق او به چه کاری است که

در تو اثر می کند ، به ورزش است ، به مطالعه است ، به شعر خواندن است.

۲- خوش رویی : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْبَشَاشَةُ حِبَالُهُ الْمَوَدَّةِ [نهج البلاغه ، حکمت ۶] .

۳- عن النبي (ص) : إذا احببت احدا فساله عن اسمه واسم اليه و عن منزله فان كان مريضا عدته و ان كان مشغولا اعنته

امتحان دوست

۱- نماز :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اخْتَبِرُوا إِخْوَانَكُمْ بِخَصْلَتَيْنِ فَإِنْ كَانَتْمَا فِيهِمْ وَإِلَّا فَاغْزُبْ ثُمَّ اغْزُبْ ثُمَّ اغْزُبْ مُحَافِظَةً عَلَى الصَّلَوَاتِ فِي مَوَاقِيتِهَا [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۷۲] .

۲- نیکی در عسر و یسر :

وَ الْبِرُّ بِالْإِخْوَانِ فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۷۲] .

۳- مسافرت :

و حتی تسافر معه. [أمالی طوسی ، ج ۳۳ ، ص ۶۴۶] .

۴- قرض

۵- کظم غیظ :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : تَسْمُ الرَّجُلَ صَدِيقًا سَمَهُ مَعْرِفَهُ حَتَّى تَخْتَبِرَهُ بِثَلَاثٍ تَغْضِبُهُ فَتَنْظُرُ غَضْبَهُ يَخْرُجُهُ مِنَ الْحَقِّ إِلَى الْبَاطِلِ ، وَ عِنْدَ الدِّينَارِ وَ الدَّرْهَمِ ، وَ حَتَّى تَسَافِرَ مَعَهُ [أمالی طوسی ، ج ۳۳ ، ص ۶۴۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ غَضِبَ عَلَيْكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَلَمْ يَقُلْ فِيكَ شَرًّا فَاتَّخِذْهُ لِنَفْسِكَ صَدِيقًا [وسائل الشيعه ، ج ۱۲ ، ص ۱۴۷] .

۶- پول : و عند الدينار و الدرهم. [أمالی طوسی ، ج ۳۳ ، ص ۶۴۶] .

امتحان دوست :

۷- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ اتَّخَذَ أَخًا بَعْدَ حَسَنِ الْاِخْتِبَارِ دَامَتْ صَحْبَتُهُ وَ تَأَكَّدَتْ مَوَدَّتُهُ [غرر الحكم ، ص ۴۱۶] .

۸- إذا رايت من اخيک ثلاث خصال فارجه : الحياء و الامانه و الصدق و اذا لم ترها فلا ترجمه

۹- عَنْ شَهَابِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ قَالَ : " قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَدْ عَرَفْتُ حَالِي وَ سَعَى يَدِي وَ تَوَسَّعِي عَلَى إِخْوَانِي فَأَصْحَبُ النَّفَرِ مِنْهُمْ فِي طَرِيقِ مَكَّةَ فَأَتَوَسَّعُ عَلَيْهِمْ قَالَ لَا تَفْعَلْ يَا شَهَابُ إِنَّ بَسِيْطَةً وَ بَسْطُوا أَجْحَفَتْ بِهِمْ وَ إِنْ أَمْسَكُوا أَذَلَّتْهُمْ فَأَصْحَبْ نُظْرَاءَكَ " [كافي ، ج ۴ ، ص ۲۸۷] .

۱۰- عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : " قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَخْرُجُ الرَّجُلُ مَعَ قَوْمٍ مَيَاسِيْرٍ (ثروتمند) وَ هُوَ أَقْلُهُمْ شَيْئًا فَيَخْرِجُ الْقَوْمَ النَّفَقَةَ وَ لَا يَقْدِرُ هُوَ أَنْ يَخْرِجَ مِثْلَ مَا أَخْرَجُوا فَقَالَ مَا أُحِبُّ أَنْ يَدُلَّ نَفْسُهُ لِيَخْرِجَ مَعَ مَنْ هُوَ مِثْلُهُ " [كافي ، ج ۴ ، ص ۲۸۷] .

۱۱- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِذَا صَحَبْتَ فَاصْحَبْ نَحْوَكَ وَ لَا تَصْحَبَنَّ مَنْ يَكْفِيكَ فَإِنَّ ذَلِكَ مَذَلَّةٌ لِلْمُؤْمِنِ [كافي ، ج ۴ ، ص ۲۸۶] .

۱۲- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَلْبِيِّ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (ع) عَنِ الْقَوْمِ يَضِيْطُجُونَ فِيهِمُ الْمُؤَسِّرُ وَ غَيْرُهُ فَيَنْفِقُ عَلَيْهِمُ الْمُؤَسِّرُ قَالَ إِنْ طَابَتْ بِذَلِكَ أَنْفُسُهُمْ فَلَا بَأْسَ بِهِ قُلْتُ فَإِنْ لَمْ تَطِبْ بِذَلِكَ أَنْفُسُهُمْ قَالَ يَضْبِرُ مَعَهُمْ يَأْكُلُ مِنَ الْخُبْزِ وَ يَدْعُ أَنْ يَسْتَتِنِي مِنْ ذَلِكَ الْهَرَاتِ " [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۳۵۷] .

آثار تربیتی :

۱۳- یکی از بزرگان گفته : الاخ الصالح خیر من نفسک لان النفس لاماره بالسوء و الاخ الصالح لا یامر الا بالخیر

۳. عوامل استحکام دوستی

۱- مشایعت ، مشورت ، جادادن در مجلس ، پند شنیدن ، عذر پذیری ، باادب حرف زدن و جستجو نکردن.

۲- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لِلْمَوَدَّةِ بَيْنَكُمَا [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۴۴] .

۳- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا أَحْبَبْتَ رَجُلًا فَأَخْبِرْهُ

بَذَلِكِ فَإِنَّهُ أُثْبِتُ لِلْمَوَدَّةِ بَيْنَكُمَا [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٤٤] .

٤- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من جانب (حاسب) الإخوان على كل ذنب قل أصدقوا [غرر الحكم ، ص ٤٢٢] .

٥- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَعْجَزُ النَّاسِ مَنْ عَجَزَ عَنِ اِكْتِسَابِ الْإِخْوَانِ وَ أَعْجَزُ مِنْهُ مَنْ ضَيَّعَ مَنْ ظَفَرَ بِهِ مِنْهُمْ [نهج البلاغه ، حكمت ١٢] .

٦- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إن أردت أن يصفو لك ود أخيك فلا- تمازحه و لا- تمارينه و لا تباهينه و لا تشارنه [تحف العقول ، ص ٣١٢] .

٧- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : تحتاج الإخوه فيما بينهم إلى ثلاثة أشياء فإن استعملوها و إلا تباينوا و تباغضوا و هي التناصف و التراحم و نفى الحسد [تحف العقول ، ص ٣٢٢] .

٨- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا أَحَبَّ أَحَدُكُمْ صَاحِبَهُ أَوْ أَخَاهُ فَلْيُعَلِّمُهُ [وسائل الشيعة ، ج ١٢ ، ص ٥٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا أَحَبَّ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيُعَلِّمُهُ فَإِنَّهُ أَصْلَحُ لِدَاتِ الْبَيْنِ [الجعفریات ، ص ١٩٥] .

و در روایت دیگر : عَنْ يَحْيَى بْنِ إِبرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبَلَاءِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَيْدِهِ أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِأَبِي جَعْفَرٍ (ع) : " إِنِّي لِأَحِبُّ هَذَا الرَّجُلَ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : فَأَعَلِّمُهُ فَإِنَّهُ أَبْقَى لِلْمَوَدَّةِ وَ خَيْرٌ فِي الْأُلْفَةِ " [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٦٦] .

٩- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من اتخذ أخا بعد حسن الاختبار دامت صحبته و تأكدت مودته [غرر الحكم ، ص ٤١٦] .

٤. انواع دوستی ها

١. درستی

١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْإِخْوَانُ صِنْفَانِ إِخْوَانُ الثَّقَةِ وَ إِخْوَانُ الْمُكَاشَرَةِ فَأَمَّا إِخْوَانُ الثَّقَةِ فَهُمْ الْكُفُّ

وَالْجَنَاحُ وَالْأَهْلِيلُ وَالْمِيَالُ فَإِذَا كُنْتَ مِنْ أَخِيكَ عَلَى حَيْدِ الثَّقَةِ فَإِذْ لَكَ مَالُكَ وَبَيْدُكَ وَصَافٍ مَنْ صَافَاهُ وَعَادٍ مَنْ عَادَاهُ وَ
اَكْتَمَ سِرَّهُ وَعَيْبَهُ وَأَظْهَرَ مِنْهُ الْحَسَنَ وَاعْلَمْ أَيُّهَا السَّائِلُ أَنَّهُمْ أَقَلُّ مِنَ الْكَبِيرِيتِ الْأَحْمَرِ وَأَمَّا إِخْوَانُ الْمُكَاشَرَةِ (كسيكه با لبخند
برخورد می کند و عمقی ندارد) فَإِنَّكَ تُصَيِّبُ لَدَّتْكَ مِنْهُمْ فَلَا تَقْطَعَنَّ ذَلِكَ مِنْهُمْ وَ لَا تَطْلُبَنَّ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ مِنْ ضَمِيرِهِمْ وَ ابْذُلْ
لَهُمْ مَا بَدَلُوا لَكَ مِنْ طَلَاقِهِ الْوَجْهِ وَ حَلَاوَةِ اللِّسَانِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۲۴۸] .

۲- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الإِخْوَانُ ثَلَاثَةٌ مَوَاسٍ بِنَفْسِهِ وَ آخِرُ مَوَاسٍ بِمَالِهِ وَ هُمَا الصَّادِقَانِ فِي الإِخَاءِ وَ آخِرُ يَأْخُذُ مِنْكَ الْبَلْغَةُ وَ
يُرِيدُكَ لِبَعْضِ اللَّذَةِ فَلَا تَعُدَّهُ مِنْ أَهْلِ الثَّقَةِ [تحف العقول ، ص ۳۲۲] .

۳- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الإِخْوَانُ أَرْبَعَةٌ فَأَخٌ لَكَ وَ لَهُ وَ أَخٌ لَكَ وَ أَخٌ عَلَيْكَ وَ أَخٌ لَكَ وَ لَا لَهُ [تحف العقول ، ص ۲۴۷] .

۲. انگیزه

۱- پیامبر (ص) از مردم پرسید : " کدام یک از رشته های ایمان محکم تر است؟ هر کس چیزی گفت ، تا خودش فرمود :
علاقه و محبت در راه خدا ، غضب و ناراحتی در راه خدا " [محجه البيضاء] .

۲- لكل اخاء منقطع الا اخاء كان على غير الطمع [كنز ، ۴۴۲۱۹] .

۳- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَوَدَّةُ أَبْنَاءِ الدُّنْيَا تَزُولُ لِأَدْنَى عَارِضٍ يُعْرَضُ [غرر الحكم ، ص ۱۳۷] .

۴- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ وَاذَكَ لِأَمْرِ وُلِيَّ عِنْدَ انْقِضَائِهِ [غرر الحكم ، ص ۴۱۸] .

۳. دوستی های

۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الإخوان في الله تعالى تدوم مودتهم لدوام سببها [غرر الحكم ، ص ٤٢٢] .

٢- الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ [زخرف/٦٧] .

٣- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ود أبناء الآخرة يدوم لدوام سببه [غرر الحكم ، ص ٤١٧] .

٤. دوستی خدائی

١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَقُولُ اللَّهُ أَلَا وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلَّذِينَ يَتَحَابُّونَ مِنْ أَجْلِي [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ٢٢٥] .

٢- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من فقد أخا في الله فكأنما فقد أشرف أعضائه [غرر الحكم ، ص ٤١٤] .

٣- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَدُّ الْمُؤْمِنِ لِلْمُؤْمِنِ فِي اللَّهِ مِنْ أَعْظَمِ شُعَبِ الْإِيمَانِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٥] .

٤- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : من استفاد أخا في الله على إيمان بالله و وفاء بإخائه طلبا لمرضاه الله فقد استفاد شعاعا من نور الله [تحف العقول ، ص ٢٩٥] .

٥- قَالَ الرِّضَا (ع) : مَنْ اسْتَفَادَ أَخًا فِي اللَّهِ اسْتَفَادَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ [وسائل الشيعة ، ج ١٢ ، ص ١٦] .

٦- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا اسْتَفَادَ امْرُؤٌ مُسْلِمًا فَايَّدَهُ بَعْدَ الْإِسْلَامِ مِثْلَ أَخٍ يَسْتَفِيدُهُ فِي اللَّهِ [أمالي طوسی ، ج ٢ ، ص ٤٦] .

٧- من فقد اخا في الله فكانهما فقد اشرف اعضاءه [غرر] .

٨- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بالتواخي في الله تثمر الأخوه [غرر الحكم ، ص ٤٢٣] .

٩- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الأخ المكتسب في الله أقرب الأقرباء و أحرم [أرحم] من الأمهات و الآباء [غرر الحكم ، ص ٤٢٣] .

٥. بعد مکتبی

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا قَالَ الرَّجُلُ لِأَخِيهِ أَفْ أَنْقَطَعَ مَا بَيْنَهُمَا مِنَ الْوَلَايَةِ وَإِذَا قَالَ أَنْتَ عِدُوِّي كَفَرَ أَحَدُهُمَا فَإِذَا اتَّهَمَهُ انَّمَا اتَّهَمَ فِي قَلْبِهِ كَمَا يَنْمِثُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٧٠] .

٦. دوستی ممنوع

١- لَا يَتَّخِذُ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ [آل عمران/ ٢٨] .

٢- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عِدُوِّي وَعِدُوَكُمْ أَوْلِيَاءَ [ممتحنه/ ١] .

٣- الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَبِئْتَعُونَ عَنْهُمْ الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعاً [نساء/ ١٣٩] .

٤- لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنْ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ [توبه/ ٢٣] .

٥- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ مَنْ لَمْ تَنْتَفِعْ بِدِينِهِ وَ لَمْ دُنْيَاهُ فَلَا خَيْرَ لَكَ فِي مُجَالَسَتِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٥٢] .

٦- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَصْحَبُوا أَهْلَ الْبِدْعِ وَ لَا تُجَالِسُوهُمْ فَتَصِيرُوا عِنْدَ النَّاسِ كَوَاحِدٍ مِنْهُمْ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٤٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ثَلَاثَةٌ مُجَالَسَتُهُمْ تُمِيتُ الْقَلْبَ الْجُلُوسُ مَعَ الْأَنْدَالِ وَ الْحَدِيثُ مَعَ النِّسَاءِ وَ الْجُلُوسُ مَعَ الْأَغْنِيَاءِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٤١] .

٧- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : افْرَزْ كُلَّ الْفِرَارِ مِنَ اللَّئِيمِ الْأَحْمَقِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٣٨] .

٨- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِيَّاكَ وَ كُلَّ مُحَدِّثٍ لَا عَهْدَ لَهُ وَ لَا أَمَانَ وَ لَا ذِمَّةَ وَ لَا مِيثَاقَ وَ كُنْ عَلَى حَيْدَرٍ مِنْ أَوْثَقِ النَّاسِ عِنْدَكَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٣٨] .

٩- قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ص) : يَا بَنِي أَنْظِرْ خَمْسَةَ فَلَا تُصَاحِبُهُمْ وَ لَا تُحَادِثُهُمْ وَ لَا تُرَافِقُهُمْ فِي طَرِيقٍ فَقُلْتُ يَا

أَبَهُ مَنْ هُمْ؟ قَالَ :

إِيَّاكَ وَ مُصَاحِبَهُ الْكُذَّابِ فَإِنَّهُ بِمَنْزِلَةِ السَّرَابِ يَقْرَبُ لَكَ الْبُعِيدَ وَ يَبَاعِدُ لَكَ الْقَرِيبَ

وَ إِيَّاكَ وَ مُصَاحِبَهُ الْفَاسِقِ فَإِنَّهُ بِإِثْمِكَ بِأَكْلِهِ أَوْ أَقْلٍ مِنْ ذَلِكَ

وَ إِيَّاكَ وَ مُصَاحِبَهُ الْبَخِيلِ فَإِنَّهُ يَخْذُلُكَ فِي مَالِهِ أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ

وَ إِيَّاكَ وَ مُصَاحِبَهُ الْأَخْمَقِ فَإِنَّهُ يَرِيدُ أَنْ يَنْفَعَكَ فَيُضُرُّكَ

وَ إِيَّاكَ وَ مُصَاحِبَهُ الْقَاطِعِ لِرَحِمِهِ فَإِنِّي وَجَدْتُهُ مَلْعُونًا فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي ثَلَاثَةِ مَوَاضِعَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٧٦] .

١٠- يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعُدُوُّ فَاحْذَرُهُمْ [منافقون/٤] .

١١- إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يَكْفُرُ بِهَا وَ يَسْتَهْزِئُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ [نساء/١٤٠] .

١٢- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَ إِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَ مَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [توبه/٢٣] .

١٣- لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ [مجادله/٢٢] .

١٤- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : احذر من الناس ثلاثة الخائن و الظلوم و النمام لأن من خان لك خانك و من ظلم لك سيظلمك و من نم إليك سينم عليك [تحف العقول ، ص ٣١٥] .

١٥- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَتَّخِذَنَّ عَدُوَّ صَدِيقِكَ صَدِيقًا فَتَعَادِيَ صَدِيقَكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٨٨] .

١٦- كَسَى كَهْ بِهِ أَوْلِيَايَ خِذَا فحش مي دهد.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَا ابْنَ النُّعْمَانِ مَنْ قَعَدَ إِلَى سَابِّ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ [تحف العقول ، ص ٣١٣] .

١٧- كَسَى كَهْ بَادَتِ مِي كَنْد :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع)

: إياك و صحبه من ألهاك و أغراك فإنه يخذلك و يوبقك [غرر الحكم ، ص ٤٣٣] .

١٨- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : احذر أن توخى من أَرادك الطمع أو خوف أو ميل أو مال أو أكل أو شرب و اطلب موخاه الأتقياء و لو في ظلمات الأرض وإن أفنيت عمرك في طلبهم [مصباح الشريعه ، ص ١٥٠] .

١٩- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لا تواخ من يستر مناقبك و ينشر مثالبك [غرر الحكم ، ص ٤١٨] .

٥. انواع دوست

١. دوست خوب

١. ویژگیهای دوست خوب

سوال : یک دوست خوب باید چه ویژگی هایی داشته باشد؟

پاسخ : ١- در آیات و روایات برای دوست بسیار سفارش شده است ، از جمله :

١- تمام دوستان در قیامت دشمنانند ، جز متقین .

٢- دوزخیان می گویند : ای کاش با فلانی دوست نمی شدی ، ما و مرا از یاد خدا گمراه کرد .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : اتَّبِعْ مَنْ يَبْكِيكَ وَ هُوَ لَكَ نَاصِحٌ [کافی ، ج ٢ ، ص ٦٣٨] .

قَالَ عَيْسَى (ع) : جَالِسُوا مَنْ يَذْكُرُكُمْ اللَّهُ رُوِيَتْهُ يَزِيدُ فِي عِلْمِكُمْ مِنْطِقُهُ [کافی ، ج ١ ، ص ٣٩] .

٣- عاقل باشد .

٤- از خیانت و ستم و سخن چینی دور باشد .

٥- الطاف خدا را نادیده نگیرد .

٦- الطاف والدین را نادیده نگیرد .

٧- الطاف دوستان قبل از تو را نادیده نگیرد .

٨- دنیا او را عوض نکند .

٩- در شادی و غم ، در فقر و غنا ، در رفاه و سختی تو را فراموش نکند .

١- تربيت : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصديق من كان ناهيا عن الظلم و العدو ان معينا على البر و الإحسان [غرر الحكم ، ص ٤١٥

[

٢- قال رسول الله (ص): مثل الاخوين اذا التقيا مثل اليدين يغسل احدهما الاخرى [محجه ، ج ٣ ، ص ٣١٩].

وما التقيا المومنان قط الا افاد الله احدهما من صاحبه خيرا [محجه ج ٣ ، ص ٣١٩]

٣- استكثروا من الاخوان فان لكل مومن شفاعه يوم القيامه [كنز ٢٤٦٤٢ و ٢٤٦٤٣].

٤- رشد اعتقادي : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَجْلِسُوا إِلَّا عِنْدَ كُلِّ عَالِمٍ يَدْعُوكُمْ مِنْ خَمْسٍ إِلَى خَمْسٍ مِنَ الشُّكِّ إِلَى الْيَقِينِ [مصباح الشريعه ، ص ٢٠] .

٥- رشد اخلاقي : وَمِنَ الْكَبِيرِ إِلَى التَّوَّاضِعِ وَمِنَ الرَّيَاءِ إِلَى الْإِخْلَاصِ وَمِنَ الرَّغْبَةِ إِلَى الرَّهْبَةِ وَمِنَ الْغِشِّ إِلَى النَّصِيحَةِ [مصباح الشريعه ، ص ٢٠] .

٦- رشد علمي و عقلي : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : التَّوَدُّدُ نِصْفُ الْعَقْلِ [نهج البلاغه ، حكمت ١٤٢] .

٧- تلقين . ٨- مشورت . ٩- شفيح .

١٠- روابط : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَوَدَّةُ الْأَبَاءِ قَرَابَةٌ بَيْنَ الْأَبْنَاءِ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٠٨] .

٢. بهترین دوست

١ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : المعين على الطاعة خير الأصحاب [غرر الحكم ، ص ٤١٦] .

٢ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصاحب كالرقعه فاتخذه مشاكلا [غرر الحكم ، ص ٤٢٣] .

٣ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اختر من كل شيء جديده و من الإخوان أقدمهم [غرر الحكم ، ص ٤١٦] .

٤ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إن أخاك حقا من غفر زلتك و سد خلتك [غرر الحكم ، ص ٤٢١] .

٥ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خير إخوانك من كثر إغضابه لك في الحق

[غرر الحكم ، ص ٤١٧] .

٦- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَيْرُ إِخْوَانِكَ أَنْصَحُهُمْ [مستدرك الوسائل ، ج ١٢ ، ص ٤٣٠] .

٧- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَيْرُ الْإِخْوَانِ مَنْ لَمْ تَكُنْ عَلَى الدُّنْيَا أَخُوهُ [غرر الحكم ، ص ٤١٧] .

٨- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَيْرُ الْإِخْوَانِ مَنْ لَمْ يَكُنْ عَلَى إِخْوَانِهِ مُسْتَقْصِيًّا [غرر الحكم ، ص ٤١٧] .

٩- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَيْرُ الْإِخْوَانِ مَنْ كَانَتْ فِي اللَّهِ مَوَدَّتُهُ [غرر الحكم ، ص ٤٢٣] .

١٠- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَيْرُ الْإِخْوَانِ أَقْلَهُمْ مَصَانِعَهُ فِي النَّصِيحَةِ [غرر الحكم ، ص ٤١٦] .

١١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَيْرُ الْإِخْوَانِ مَنْ لَا يَحُوجُ إِخْوَانَهُ إِلَى سِوَاهُ [غرر الحكم ، ص ٤١٧] .

١٢- قَالَ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ (ع) : خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ نَسَبَ ذَنْبَكَ إِلَيْهِ [بحار الأنوار ، ج ٧١ ، ص ١٨٨] .

١٣- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَيْرُ إِخْوَانِكُمْ مَنْ أَهْدَى إِلَيْكُمْ عَيْبَكُمْ [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ١٢٣] .

١٤- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَحَبُّ إِخْوَانِي إِلَيَّ مَنْ أَهْدَى إِلَيَّ عَيْبِي [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٣٩] .

١٥- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ عَنَفَكَ فِي طَاعَةِ اللَّهِ سَبْحَانَهُ [غرر الحكم ، ص ٤١٦] .

١٦- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ وَاسَاكَ وَخَيْرٌ مِنْهُ مَنْ كَفَاكَ [غرر الحكم ، ص ٤١٥] .

١٧- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ إِذَا احْتَجْتَ إِلَيْهِ كَفَاكَ وَإِذَا احْتَجَّ إِلَيْكَ أَعْفَاكَ [غرر الحكم ، ص ٤١٥] .

١٨- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع)

: خير إخوانك من سارع إلى الخير و جذبك إليه و أمرك بالبر و أعانك عليه [غرر الحكم ، ص ٤١٧] .

١٩- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خير إخوانك من أعانك على طاعة الله و صدك عن معاصيه و أمرك برضاه [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ١٢٣] .

٢٠- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خير الإخوان المساعد على أعمال الآخرة [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ١٢٣] .

٣. دوست نمونه

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَانَ لِي فِيمَا مَضَى أَخٌ فِي اللَّهِ :

١- وَ كَانَ يَعْظُمُهُ فِي عَيْنِي صِعْرُ الدُّنْيَا فِي عَيْنِهِ

٢- وَ كَانَ خَارِجاً مِنْ سُلْطَانِ بَطْنِهِ

٣- فَلَا يَشْتَهِي مَا لَا يَجِدُ

٤- وَ لَا يَكْتُمُ إِذَا وَجَدَ

٥- وَ كَانَ أَكْثَرَ دَهْرِهِ صَامِتاً

٦- فَإِنْ قَالَ بَدَّ الْقَائِلِينَ وَ نَقَعَ غَلِيلَ السَّائِلِينَ

٧- وَ كَانَ ضَعِيفاً مُسْتَضْعَفاً

٨- فَإِنْ جَاءَ الْجِدُّ فَهُوَ لَيْثٌ عَابٍ وَ صِلٌّ وَادٍ

٩- لَا يَدْلِي بِحُجَّتِهِ حَتَّى يَأْتِيَ قَاضِياً

١٠- وَ كَانَ لَا يُلُومُ أَحَدًا عَلَى مَا يَجِدُ الْعُذْرَ فِي مِثْلِهِ حَتَّى يَسْمَعَ اعْتِذَارَهُ

١١- وَ كَانَ لَا يَشْكُو وَجَعاً إِلَّا عِنْدَ بُرْئِهِ

١٢- وَ كَانَ يَقُولُ مَا يَفْعَلُ وَ لَا يَقُولُ مَا لَا يَفْعَلُ

١٣- وَ كَانَ إِذَا غَلِبَ عَلَى الْكَلَامِ لَمْ يَغْلِبْ عَلَى السُّكُوتِ

١٤- وَ كَانَ عَلَى مَا يَسْمَعُ أَحْرَصَ مِنْهُ عَلَى أَنْ يَتَكَلَّمَ

۱۵_ وَ كَانَ إِذَا بِيَدِهِ أَمْرَانِ يَنْظُرُ أَيُّهُمَا أَقْرَبُ إِلَى الْهَوَىٰ فَيَخَالِفُهُ فَعَلَيْكُمْ بِهِذِهِ الْخَلَائِقِ فَالزُّمُوهَا وَ تَنَافَسُوا فِيهَا فَإِنْ لَمْ تَسِدْ تَطِيعُوهَا فَاعْلَمُوا أَنَّ أَخَذَ الْقَلِيلِ خَيْرٌ مِنْ تَرْكِ الْكَثِيرِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۸۹] .

۶. حقوق و حدود

۱- امام صادق (ع) می فرمایند : " به

رفیق خود زیاد تکیه نکن ، گاهی در اثر تکیه بی جا افتادنی است که قابل جبران نیست "

۲- اخباری را با دوست در میان بگذار که اگر دشمن فهمید نتواند ضرری برساند شاید دوست امروز دشمن فردای شما شود.

۳- امیر المومنین (ع) می فرماید : "در مورد دوستان صمیمی از هرگونه فداکاری کوتاهی نکن ، لکن در رفاقتهای ظاهری همان مقدار که آنها با لبخند و تعریف و تعارف برگزار می کنند تو هم همان مقدار بیشتر اظهار دوستی و اطمینان نکن "

۴- با هر که دوست شدی زیاد خودمانی نشو ، زیرا از بین بردن حشمت و وقار ، مثل از بین بردن حیا است.

۱- أَرْوَى عَنِ الْكَاطِمِ (ع) : أَنَّهُ وَقَفَ حِيَالَ الْكُعْبَةِ ثُمَّ قَالَ : مَا أَعْظَمَ حَقَّكَ يَا كَعْبَةُ وَاللَّهِ إِنَّ حَقَّ الْمُؤْمِنِ لَأَعْظَمُ مِنْ حَقِّكَ [بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۲۲۷] .

۲- قَالَ الْكَاطِمِ (ع) : مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ غَشَّ أَخَاهُ ، مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ لَمَّ يَنْصِيحَ أَخَاهُ ، مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ اِخْتَجَبَ عَنْ أَخِيهِ ، مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ اِغْتَابَ أَخَاهُ [عده الداعی ، ص ۱۸۷] .

۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حَقُّ عَلَى الْمُسْلِمِ إِذَا أَرَادَ سَفَرًا أَنْ يَعْلَمَ إِخْوَانَهُ وَحَقُّ عَلَى إِخْوَانِهِ إِذَا قَدِمَ أَنْ يَأْتُوهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۷۴] .

۴- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللَّهَ فَرَضَ عَلَيْكُمْ زَكَاةَ جَاهِكُمْ كَمَا فَرَضَ عَلَيْكُمْ زَكَاةَ مَا مَلَكَتْ أَيْدِيكُمْ [تفسیر القمی ، ج ۱ ، ص ۱۵۲] .

۵- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَلْزِمُ الْحَقُّ لِأُمَّتِي فِي أَرْبَعٍ :

يحبون التائب

و يرحمون الضعيف

و يعينون المحسن

و يستغفرون للمذنب [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۲۳۹]

٦- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا عُبِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنْ أَدَاءِ حَقِّ الْمُؤْمِنِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٧٠] .

٧- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ صَحِبَ أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ فِي طَرِيقٍ فَتَقَدَّمَ بِقَدْرٍ مَا يَغِيبُ عَنْهُ بَصِيرُهُ فَقَدْ أَشَاطَ بِدَمِهِ وَ أَعَانَ عَلَيْهِ [أمالي طوسی ، ج ١٤ ، ص ٤١٣] .

٨- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مِنَ الْمَرُوءِ اِحْتِمَالُ جَنَايَاتِ الْإِخْوَانِ [غرر الحكم ، ص ٤٢٠] .

٩- یکی از یاران امام صادق (ع) حق مومن را بر مومن پرسید. امام فرمود ، می ترسم عمل نکنی تا بالاخره با اصرار فرمود :

١- أَيْسَرُ حَقٍّ مِنْهَا أَنْ تُحِبَّ لَهُ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ وَ تَكْرَهُ لَهُ مَا تَكْرَهُ لِنَفْسِكَ

٢- وَ الْحَقُّ الثَّانِي أَنْ تَجْتَنِبَ سَخَطَهُ وَ تَتَّبِعَ مَرْضَاتَهُ وَ تُطِيعَ أَمْرَهُ

٣- وَ الْحَقُّ الثَّلَاثُ أَنْ تُعِينَهُ بِنَفْسِكَ وَ مَالِكَ وَ لِسَانِكَ وَ يَدِكَ وَ رِجْلِكَ

٤- وَ الْحَقُّ الرَّابِعُ أَنْ تَكُونَ عَيْنُهُ وَ دَلِيلُهُ وَ مِرَاتَهُ

٥- وَ الْحَقُّ الْخَامِسُ أَنْ لَا تَشْبَعُ وَ يَجُوعُ وَ لَا تَزُورَ وَ يَظْمَأُ وَ لَا تَلْبَسَ وَ يَغْرَى

٦- وَ الْحَقُّ السَّادِسُ أَنْ يَكُونَ لِمَكَ خَادِمٌ وَ لَيْسَ لِأَخِيكَ خَادِمٌ فَوَاجِبٌ أَنْ تَبْعَثَ خَادِمَكَ فَيَغْسِلَ ثِيَابَهُ وَ يَصْنَعَ طَعَامَهُ وَ يَمَهِّدَ فِرَاشَهُ

٧- وَ الْحَقُّ السَّابِعُ أَنْ تُبْرَّ قَسَمَهُ وَ تُجِيبَ دَعْوَتَهُ وَ تَعُودَ مَرِيضَهُ وَ تَشْهَدَ جَنَازَتَهُ. [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦٩] .

١٠- قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : وَ أَمَّا حَقُّ أَخِيكَ فَإِنْ تَعَلَّمَ أَنَّهُ يَدُكَ وَ عِزُّكَ وَ قُوَّتُكَ فَلَا تَتَّخِذْهُ سِلَاحًا عَلَى مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَ لَا عُدَّةً لِلظُّلْمِ لِخَلْقِ اللَّهِ وَ لَا تَدْعُ نُصْرَتَهُ عَلَى عَدُوِّهِ وَ

النَّصِيحَةَ لَهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٦٢١] .

١١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ سَبْعَةٌ حُقُوقٌ وَاجِبَةٌ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ :

١- احترام : الْأَجْلَالُ لَهُ فِي عَيْنِهِ

٢- محبت : وَالْوُدُّ لَهُ فِي صَدْرِهِ

٣- مواسات : وَالْمَوَاسَاةُ لَهُ فِي مَالِهِ

٤- حمايت : وَ أَنْ يَحْرَمَ غَيْبَتَهُ

٥- عيادت : وَ أَنْ يَعُودَهُ فِي مَرَضِهِ

٦- تشيع : وَ أَنْ يَشِيعَ جَنَازَتَهُ

٧- ياد خير : وَ أَنْ لَا يَقُولَ فِيهِ بَعْدَ مَوْتِهِ إِلَّا خَيْرًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٩٨] .

١٢- رسول خدا (ص) با یکی از یاران خویش وارد نیزیاری شدند و دو قطعه مسواک از آن گرفتند ، یکی صاف و دیگری کج سپس مسواک صاف را به یارش عطا فرمود.فقال : " یا رسول الله کنت احق بالمستقیم منی.فقال (ص) : ما من صاحب یصحب صاحباً و لو ساعه من نهار الـ- یسئل عن صحبته هل اقام فيه حق الله ام اضاعه؟" فقال الفيض الكاشاني : فاشار (ص) الى ان الايثار هو القيام بحق الله في الصحبه. [محجه البيضاء ، ج ٣ ، ص ٣٢٠] .

١٣- ايثار : قال رسول الله (ص) : ليس من المروه الريح على الاخوان [نهج الفصاحه ، ص ٥٠٩] .

١٤- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مِنْ حَقِّ الْمُؤْمِنِ عَلَى أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ أَنْ يَشِيعَ جَوْعَتَهُ وَ يُوَارِيَ عَوْرَتَهُ وَ يَفْرِجَ عَنْهُ كَرْبَتَهُ وَ يَقْضِيَ دَيْنَهُ فَإِذَا مَاتَ خَلَفَهُ فِي أَهْلِهِ وَ وُلْدِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦٩] .

١٥- امام سجاد (ع) در رساله حقوق می فرماید : "الف- با دوست ، خوش انصاف و اهل

گذشت باش و در احترام گرفتن همان طوری که او احترام می کند احترامش کن. نگو که من بالا-ترم باید او احترام از من بگیرد. ب- اگر دوست شما در احسان سبقت گرفت شما تلافی کنید. ج- با دوست خود طوری باش که شما همیشه وسیله خوشی او باشی و برای او رحمت باشی نه عذاب.

د- در برآوردن حاجات او کوتاهی نکنند ، بادوست خود با ادب سخن گوید ، در کارها از او مشورت کند ، راهنمایی های مفید بنماید.

ه- در غفلتها ، بیچارگی ها ، ترس ها ، ورشکستگی ها ، محرومیت ها ، مسافرت ها ، تربیت ها ، اولادها و تجارت ها از هرگونه فداکاری دریغ نکند.

و- راهنمایی او ازراه دلسوزی باشد ، نه مسخره کردن.

ز- رفیق نباید عیبهای رفیق را به خاطر بسپارد تا روزی که دشمن او شد آنرا ظاهر کند ، چنین شخصی مورد غضب خداوند است.

ح- اگر رفیقش خطائی کرد و عذرآورد عذرش را بپذیرد.

ط- اگر لغزشهای رفیق را دید به رو نیاورد و به طور عاقلانه او را نهی کند

ی- از تهمت زدن به او ، غیبت کردن او ، اهانت و خوار شمردن او دوری کند ."

۱۶ _ قَمَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ مِنْ حَقِّ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ أَنْ لَمَّا يَقُولَ لَهُ أَفٌّ وَإِذَا قَالَ لَهُ أَفٌّ فَلَيْسَ بَيْنَهُمَا وَلَايَةٌ وَإِذَا قَالَ لَهُ أَنْتَ عَدُوٌّ فَقَدْ كَفَرَ أَحَدُهُمَا وَإِذَا اتَّهَمَهُ أَنْمَاتُ الْإِيمَانِ فِي قَلْبِهِ كَمَا يَنْمَاتُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۷۱] .

۷. آفات دوستی

۱- افسردگی : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمَلَلُ (الْمَلَكُ) يَفْسِدُ الْأَخُوهُ [غرر الحکم ، ص ۴۱۹] .

۲- بی توجهی : قَالَ

أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكَ أَنْ تَغْفَلَ عَنْ حَقِّ أَخِيكَ اتِّكَالًا عَلَى وَاجِبِ حَقِّكَ عَلَيْهِ فَإِنَّ لِأَخِيكَ عَلَيْكَ مِنَ الْحَقِّ مِثْلَ الَّذِي لَكَ عَلَيْهِ [غرر الحكم ، ص ٤٢١] .

٣- طمع : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ آخَى فِي الدُّنْيَا (لِلدُّنْيَا) حَرَمَ [غرر الحكم ، ص ٤٢٣] .

٤- خودبيني : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ نَاقَشَ الْإِخْوَانَ قَلَّ صَدِيقُهُ [غرر الحكم ، ص ٤١٩] .

٥- انگيزه غير خدائي : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : احْذَرِ أَنْ تُوَخِّيَ مِنْ أَرَادِكَ الطَّمَعُ أَوْ خَوْفٌ أَوْ مِيلٌ أَوْ مَالٌ أَوْ أَكْلٌ أَوْ شَرِبٌ [مصباح الشريعة ، ص ١٥٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا تُوَاخَى قَوْمَ عَلَى غَيْرِ ذَاتِ اللَّهِ سَبَّحَانَهُ إِلَّا - كَانَتْ أَخَوْتُهُمْ عَلَيْهِمْ تَرَهُ (تَرَهُ عَلَيْهِمْ) يَوْمَ الْعَرْضِ عَلَى اللَّهِ سَبَّحَانَهُ [غرر الحكم ، ص ٤٢٣] .

٧- خجالت دادن : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا اخْتَشَمَ الْمُؤْمِنُ أَخَاهُ فَقَدْ فَارَقَهُ [نهج البلاغه ، حكمت ٤٨٠] .

٧- سخن چینی : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَطَاعَ الْوَأَشَى ضَيَعَ الصَّدِيقَ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٣٩] .

٨- حسد : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حَسَدُ الصَّدِيقِ مِنْ سُقْمِ الْمَوَدَّةِ [نهج البلاغه ، حكمت ٢١٨] .

٩- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ وَضَعَ حُبَّهُ فِي غَيْرِ مَوْضِعٍ فَقَدْ تَعَرَّضَ لِلْقَطِيعَةِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٦٦] .

١٠- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَفْتَشِ النَّاسَ عَنْ أَدْيَانِهِمْ فَتَبْقَى بِلَا صَدِيقٍ [تحف العقول ، ص ٣٦٩] .

١١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : احْتَمَلْ أَحَاكَ عَلَى مَا فِيهِ وَلَا تَكْثُرِ الْعِتَابَ فَإِنَّهُ يورث الضغينه و يجر إلى

البغضه و استعجب من رجوت إعتابه [تحف العقول ، ص ۸۲] .

۸. نوع رفتار با دوست از نظر قرآن و سنت

اسلام عزیز دستوراتی برای زیاد کردن رفیق از نظر کمیت و کیفیت دارد که به اجمالی از آن اشاره می کنیم ، ولی برای تفصیل آن به روایات کتاب العشره مراجعه شود.

۱- جواب سلام رابتر بگوئیم إِذَا حَيُّتُمْ بِتَحِيَّهِ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوْهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَسِيْبًا [نساء/ ۸۶] .

۲- در سلام پیشی بگیریم ، اجر سلام کننده بیشتر است.

۳- مصافحه کنیم : چندین حدیث داریم که گناهان را مثل برگ درختان خشک می کند.

۴- دست را از دست رفیق بردارد ، تا او اول بردارد.

۵- برخورد با مردم با لبخند : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَلْقَ أَخَاكَ بِوَجْهِ مُنْبَسِطٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۰۳] .

۶- مهربانی کردن با مردم : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : التَّوَدُّدُ إِلَى النَّاسِ نِصْفُ الْعَقْلِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۴۳] .

۷- احترام به عقیده و حرف مردم گذاشتن (در بین حرفشان حرف نزنیم ، یک دفعه مخالف عقیده آنها چیزی نگوئیم) ، چه هر شخصی به حرف و عقیده خود علاقه دارد.

۸- با نام نیک صدا زدن : وَلَا تَنَابَرُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْإِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ [حجرات/ ۱۱] .

و لایسخر قوم من قوم

۹- در برخورد با مردم از اسم و شهرت او سوال کنیم و الا جفا کرده ایم (گویند از نظر روانی هر شخصی علاقه به معرفت دارد)

۱۰- دیدار رفیق (در حدیثی است که رفیق به منزل دوست خود که آید ملک ندا می کند تو زائر خدایی)

۱۱- عفو و اغماض : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلَيْكُمْ

بِالْعَفْوِ فَإِنَّ الْعَفْوَ لَا يَزِيدُ الْعَبْدَ إِلَّا عِزًّا فَتَعَاوَا يَعِزَّكُمْ اللَّهُ [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۰۸] .

۱۲- رو آوردن به کسانی که از تو اعراض می کنند: قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : ثَلَاثٌ لَا يَزِيدُ اللَّهُ بِهِنَّ الْمَرْءَ الْمُسْلِمَ إِلَّا عِزًّا الصَّنْحُ عَمَّنْ ظَلَمَهُ وَ إِعْطَاءٌ مَنْ حَرَمَهُ وَ الصَّلَاةُ لِمَنْ قَطَعَهُ [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۰۸] .

۱۳- تواضع: قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ مِنَ التَّوَاضِعِ أَنْ يَجْلِسَ الرَّجُلُ دُونَ شَرَفِهِ [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۲۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مِنْ التَّوَاضِعِ أَنْ تُسَلِّمَ عَلَيَّ مَنْ لَقِيْتِ [كافی ، ج ۲ ، ص ۶۴۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۲۲] .

۱۴- انصاف ، گرچه به ضررش باشد: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي كَلَامٍ لَهُ : أَلَا إِنَّهُ مَنْ يُنْصِفِ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ لَمْ يَزِدْهُ اللَّهُ إِلَّا عِزًّا [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۴۴] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَنْصَفَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ رُضِيَ بِهِ حَكْمًا لغيره [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۴۶] .

بیست حدیث در کافی راجع به انصاف داریم.

۱۵- ادخال سرور مومن :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِدْخَالَ السُّرُورِ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۸۹] .

۱۶- مهمانی کردن یکی از بهترین وسائل دوست یابی است ، البته باید مهمان نوازی برای رضای خدا باشد و دوست یابی از آثار قهری آن است.

۱۷- هدیه: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْهَدِيَّةُ تَوْرَثُ الْمَوْدَةَ وَ تَجِدُّدُ الْإِخْوَةَ وَ تَذْهَبُ الضَّغِينَةَ [عوالی اللثالی ،

هدیه دوستی را زیاد می کند ، بهترین هدیه چیست؟

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : نِعْمَ الشَّيْءُ الْهَدِيَّةُ أَمَامَ الْحَاجِّهِ وَ قَالَ تَهَادَوْا تَحَابُّوا فَإِنَّ الْهَدِيَّةَ تَذْهَبُ بِالضَّعَائِنِ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۲۷] .

۱۸- وفای به عهد از موجبات باقی داشتن رفاقت و خلف وعده از اسباب به هم خوردن رفاقت است.

۱۹- راستی و صداقت علاقه را زیاد می کند ، هم چنان که دورویی و نفاق دوستی را متلاشی می کند.

۲۰- مراعات حیا در کلام و تمام کارها : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ كَسَاهُ الْحَيَاءُ ثَوْبَهُ لَمْ يَرِ النَّاسُ عَيْبَهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۲۳] .

۲۱- قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : أَيْتَى أَحَدَكُمْ إِلَى دُكَّانِ أَخِيهِ أَوْ مَنْزِلِهِ عِنْدَ الضَّائِقَةِ فَيَسْتَخْرِجُ كَيْسَهُ وَيَأْخُذُ مَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ فَلَا يَنْكُرُ عَلَيْهِ قَالَ لَا قَالَ فَلَسْتُمْ عَلَى مَا أَحَبَّ فِي التَّوَاصُلِ [بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۲۳۱] .

۲۲- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ابْدِلْ لِأَخِيكَ دَمَكَ وَ مَالَكَ وَ لَعْدُوكَ عَدْلَكَ وَ إِنْصَافَكَ [تحف العقول ، ص ۲۱۲] .

۲۳- عَنْ حَبِيبِ الْجُعْفِيِّ قَالَ : "تَقَبَّضْتُ بَيْنَ يَدَيِ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِتْدَاكَ رَبِّمَا حَزِنْتُ مِنْ غَيْرِ مُصِيبَةٍ تُصِيبُنِي أَوْ أَمْرٍ يَنْزِلُ بِي حَتَّى يَعْرِفَ ذَلِكَ أَهْلِي فِي وَجْهِهِ وَ صِدِيقِي فَقَالَ نَعَمْ يَا حَبِيبُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ طِينَةِ الْجَنَانِ وَ أَجْرَى فِيهِمْ مِنْ رِيحِ رُوحِهِ فَلِذَلِكَ الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ لِأَبِيهِ وَ أُمِّهِ فَإِذَا أَصَابَ رُوحًا مِنْ تِلْكَ الْأَرْوَاحِ فِي بَلَدٍ مِنَ الْبُلْدَانِ حُزْنٌ حَزِنْتَ هَذِهِ لِأَنَّهَا مِنْهَا" [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۶] .

" بعضی اوقات ناراحتی ، نمی دانم چرا

بی جهت به طوری که اهل و عیال می فهمند ، فرمود : بله! خداوند مومنین را از یک طینت خلق کرده و از یک روح ، از یک پدر و مادر و چون گاهی بعضی از مومنین در بعضی از نقاط ناراحت می شوند ، روح شما هم در شهر خود ناراحت است "

۲۴- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ بَنُو أَبِي وَأُمِّمْ وَإِذَا ضَرَبَ عَلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ عِزْقٌ سَهِرَ لَهُ الْآخِرُونَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۵] .

۲۵ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ كَالْجَسَدِ الْوَاحِدِ إِنْ أَشْتَكَى شَيْئًا مِنْهُ وَجَدَ أَلَمَ ذَلِكَ فِي سَائِرِ جَسَدِهِ وَأَزْوَاجُهَا مِنْ رُوحٍ وَاحِدَةٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۶] .

۲۶- عن صالح بن الحكم قال : "سمعت رجلا- يسأل أبا عبد الله (ع) عن الرجل يقول إني أودك فكيف أعلم أنه يودني قال امتحن قلبك فإن كنت توده فإنه يودك" [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۲۶۶] .

۲۷- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا دَامَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ [عوَالِي اللَّالِكِيِّ ، ج ۱ ، ص ۱۰۷] .

۲۸- علی (ع) : لعشرون درهما اعطيها اخي في الله احب الي من مائة درهم أتصدق بها على المساكين

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِمَا عَلَيْكَ أَنْ تَصِيحَبَ ذَا الْعَقْلِ وَإِنْ لَمْ تَحْمِدْ كَرَمَهُ وَ لَكِنْ ائْتَفِعْ بِعَقْلِهِ وَ احْتَرِسْ مِنْ سَيِّئِ أَخْلَاقِهِ وَ لَا تَدَعَنَّ صُحْبَةَ الْكَرِيمِ وَإِنْ لَمْ تَتَفَعَّ بِعَقْلِهِ وَ لَكِنْ ائْتَفِعْ بِكَرَمِهِ بِعَقْلِكَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۳۸] .

۲۹- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ عَرَفَ مِنْ أَخِيهِ وَثِيقَةَ دِينٍ وَ سَدَادَ طَرِيقِي

فَلَا يَسْمَعَنَّ فِيهِ أَقْوَابِلَ الرَّجَالِ. [نهج البلاغه ، خطبه ١٤١] .

٣٠- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اسْتَكْتَرُوا مِنَ الْإِخْوَانِ فَإِنَّ لِكُلِّ مُؤْمِنٍ شَفَاعَةً [وسائل الشيعة ، ج ١٢ ، ص ١٧] .

٣١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْمُؤْمِنُ مِرْآةٌ لِأَخِيهِ الْمُؤْمِنِ [الجعفریات ، ص ١٩٧] .

٣٢- مثل الاخوين مثل اليدين تغسل احدهما الاخرى [نهج الفصاحه ، ص ٥٦٦] .

٣٣- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مثل المؤمن في توادهم و تراحمهم كمثل الجسد إذا اشتكى بعضه تداعى سائرُه بالسهر و الحمى [بحار الأنوار ، ج ٥٨ ، ص ١٥٠] .

٣٤- قال رسول الله (ص) : مثل الاخوين التقيا مثل اليدين يغسل احدهما الاخرى و ما التقى المومنان قط الا افاد الله احدهما من صاحبه خيرا [محجبه البيضاء ، ج ص ، ص ٣١٩] .

٣٤- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ صَحِبَ مُؤْمِنًا أَرَبَعِينَ خُطْوَةً سَأَلَهُ اللَّهُ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [أمالي طوسی ، ج ١٤ ، ص ٤١٣] .

١- وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ [انعام/ ٥٢] .

٢- سرشناسان قریش دیدند که بلال و خباب و عمار گرد رسول خدا (ص) جمع شدند گفتند : آیا با اینها راضی و قانعی؟ آنان را طرد کن تا ما به سوی تو بیایم ، ولی قرآن با این آیه دست رد بر سینه آنان زد. [بحار. ج ٧٤ ، ص ١٨٣]

٣- وَ اصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ [كهف/ ٢٨] .

٤- عَبَسَ وَ تَوَلَّى أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى وَ مَا يَدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزْكِي [عبس/ ٣-١] .

١. دید سالم و دید انحرافی

١. دید سالم و اهمیت آن در قرآن

١. يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ [طارق / ٩] .

٢....فَبَصَّرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدًا [ق

۳. اصولاً دید حضرت آدم با سوگند ابلیس (قاسمها) این شد که گندم... شَجَرَهُ الْخُلْدِ وَ مُلْكُ لَا يَبْلَى [طه / ۱۲۰] .
است و او را گرفتار کرد.

۴. نقش دید در عمل :

... إِذْ يَرِيكُهُمُ اللَّهُ فِي مَنَامِكَ قَلِيلًا [انفال / ۴۳] .

۵. آیات : وَ إِذْ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ... [انفال / ۴۸] .

حسبو و يحسبون و...

وَ لَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَ أَوْلَادُهُمْ... [توبه / ۸۵] .

كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ [مومنون / ۵۳ و روم / ۳۲] .

...عَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَ عَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَ هُوَ شَرٌّ لَكُمْ... [بقره / ۲۱۶] .

و امثال آن همه و همه برای این است که : دید انسان اگر منهای راهنمایی وحی و اولیای معصوم باشد ، به انحراف کشیده می شود.

۲. دید انحرافی و اهمیت آن در قرآن

۱. قل لا يستوى الخبيث و الطيب ولو اعجبك كثره الخبيث [مائده ، ۱۰۱] .

۲. فلم يغنيا من الله شيئا [تحریم ، ۱۰] .

۳. و ما اموالكم و لا اولادكم بالتى تقربكم عندنا زلفى [سبا ، ۳۷] .

۴. و ما هذه الحيوه الدنيا الا لهو و لعب و ان الدار الاخره لهي الحيوان [عنكبوت ، ۶۴] .

۵. قالوا بل نتبع ما وجدنا عليه آباءنا [لقمان ، ۲۱] .

۶. لا يستوى من انفق من قبل الفتح و قاتل اولئك اعظم درجه [حديد ، ۱۰] .

۷. ان ابني من اهلى انه ليس من اهلك [هود ، ۴۶] .

٨. انومن لك واتبعك الارذلون [شعراء ، ١١١] .

٩. افمنيهدي الى الحق احق ان يتبع امن لا يهدي الا

ان يهدى فما لكم كيف تحكمون [يونس ، ٣٥] .

١٠. و ما يتبع اكثرهم الا ظنا ان الظن لا يغنى من الحق شيئا [يونس ، ٣٩] .

١١. اجعلتم سقايه الحاج و عماره المسجد الحرام كمن امن بالله... [توبه ، ١٩] .

١٢. اتخشونهم والله احق ان تخشونه ان كنتم مومنين [توبه ، ١٣] .

١٣. و قالوا لولا نزل هذا القران على رجل من القريرتين عظيم [زخرف ، ٣١] .

١٤. انى يكون له الملك و لم يوت سعه من المال [بقره ، ٢٤٨] .

٣. انواع انحراف درقرآن

١. توحيد

١. سيقول الذين اشركوا لو شاء الله ما اشركنا و لو اباؤنا و لاحرمانا من شىء ء كذلك كذب الذين من قبلهم حتى ذاقوا باسنا [انعام ، ١٤٨] .

٢. قال الذين اشركوا لو شاء الله ما عبدنا من دونه من شىء ء [نحل ، ٣٥] .

٣. احسب الذين يعملون السيئات ان يسبقونها [عنكبوت ، ٤] .

٤. و ما كنتم تستترون ان يشهد عليكم سمعكم و لا ابصاركم و لا جلودكم ولكن ظننتم ان الله لا يعلم كثيرا مما تعملون (خيال مى كردند خدا نمى داند.) [فصلت ، ٢٢] .

٥. و قالوا اتخذ الله و ولدا سبحانه [بقره ، ١١٥]

٦. افامنوا مكر الله [اعراف ، ٩٨]

٧. اجعل لنا الها كما لهم الهه [اعراف ، ١٤٠]

٨. رب ارنى انظر اليك قال لن ترانى [اعراف ، ١٤٠]

٩. يا صاحبي السجن ء ارباب متفرقون خير ام الله الواحد القهار [يوسف ، ٣٨]

١٠. اسباب السموات فاطلع الى اله موسى [غافر ، ٣٨]

١١. فظن الن نقدر عليه (آرى ، يك لحظه توجه غلط او را

به درون ماهی انداخت)

۱۲. ام حسب ان اصحاب الكهف و الرقيم كانوا من اياتنا عجا [كهف ، ۹] .سى دی؟؟

۱۳. افحسبتم انما خلقناكم عبثا [مومنون ، ۱۱۵] .

۱۴. و لا تحسبن الله غافلا عما يعمل الظالمون [ابراهيم ، ۴۲] .

۱۵. فلا تحسبن الله فحلف وعده رسله [ابراهيم ، ۴۷] .

۱۶. ايحسب ان لن يقدر عليه احد [بلد ، ۵] .

۱۷. ايحسب ان لم يره احد [بلد ، ۷] .

۱۸. ام يحسبون انا لا نسمع سرهم ونجويهم [زخرف ، ۸۰] .

۲. پیامبران

۱. وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ [نحل / ۲۴] .

۲. وَ قَالُوا لَوْ لَا نُنزَّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ [زخرف / ۳۱] .

۳. ما كان إبراهيم يهوديا ولا نصرانيا ولكن كان حنيفا مسلما و ما كان من المشركين [آل عمران / ۶۷] .

۴. أَوْ عَجِبْتُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَ لِتَتَّقُوا وَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ [اعراف / ۶۳] .

۵. فَقَالُوا أَبَشِّرْ يَهُودُنَا... [تغابن / ۶] .

۶.وَ إِنْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسَى وَ مَنْ مَعَهُ... [اعراف / ۱۳۱] .

۷.وَ يَقُولُونَ هُوَ أَذُنٌ... [توبه / ۶۱] .

۸.وَ إِذَا تَتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يُصَدِّقَكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاكُمْ وَ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا إِفْكٌ مُفْتَرَى...

[سبأ / ۴۳] .

۹. وَ إِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا وَ يَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ [قمر / ۲] .

۱۰. وَ يَصْنَعُ الْفُلُكُ وَ كَلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ... [هود / ۳۸] .

يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَ يَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ ... [فرقان / ٧] .

١٢. وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ لَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً ... [فرقان / ٣٢] .

١٣. قَالُوا أَوْ نُؤْمِنُ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ [شعراء / ١١١] .

١٤. قَالَ أَجِئْنَا لِنُخْرِجَنَّا مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسَى [طه / ٥٧] .

٣. انسان

١. أَمْ حَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ [عنكبوت / ٢] .

٢. أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا [عنكبوت / ٤] .

٣. أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَ مَمَاتُهُمْ ... [جاثية / ٢١] .

٤. أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَانَهُمْ [محمد / ٢٩] .

٥. أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخَلُوا الْجَنَّةَ وَ لَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ ... [بقره / ٢١٤] .

٦. أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخَلُوا الْجَنَّةَ وَ لَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ ... [آل عمران / ١٤٢] .

٧. أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَ لَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ ... [توبه / ١٦] .

٨. وَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْ أَنْ مَاءً [نور / ٣٩] .

٩. يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ ... [بقره / ٢٧٣] .

٤. نعمت

١. يَحْسَبُ أَنْ مَالَهُ أَخْلَدَهُ [همزه / ٣] .

٢. وَ لَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ ... [آل عمران / ١٨٠] .

٣. أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَالٍ وَ بَيْنِيْنَ سَارِعٍ لَّهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ [مومنون / ٥٥ و ٥٦]

٤. وَ مَا آتَيْتُمْ مِنْ رَبًّا لِيُزْبُوا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَزْبُوا عِنْدَ اللَّهِ وَ مَا آتَيْتُمْ مِنْ زَكَاهِ

تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ [روم / ٣٩] .

٥. قَالَ إِنَّمَا أُوتِيْتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي [قصص / ٧٨] .

٦. فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَ نَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ

وَ أَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ

كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ [فجر / ١٥-١٧] .

٧. قَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً أَوْ لَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً... [فصلت / ١٥] .

٥. طَبِيعَت

١. وَ تَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَ هِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ... [نمل / ٨٨] .

٢. وَ تَحْسَبُهُمْ آيْقَاطًا وَ هُمْ رُقُودٌ [كهف / ١٨] .

٦. جِهَان

١. وَ مَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَ الْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ذَلِكُمْ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا... [ص / ٢٧] .

٧. جامعہ

١. أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ... [فرقان / ٤٤] .

٢. لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا وَ يَحْتَبُونَ أَن يَحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازِهِ مِنَ الْعَذَابِ... [آل عمران / ١٨٨] .

٣. لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ... [نور / ٥٧] .

٤. تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَ قُلُوبُهُمْ شَتَّى... [حشر / ١٤] .

٥. وَ لَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمَلِي لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ... [آل عمران / ١٧٨] .

٦. يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ... [منافقون / ٤] .

٧. وَ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ... [مجادلة / ١٨] .

٨. عَلَيْكُمْ أَنفُسِكُمْ لَا يُضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ... [مائدة / ١٠٥] .

١. وَإِنْ تُصِيبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَإِنْ تُصِيبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ... [نساء / ٧٨] .

٢. فَإِذَا جَاءَتْهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ وَإِنْ تُصِيبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ... [اعراف / ١٣١] .

٣. لَيْسَ الْبِرَّ

أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ ... [بقره / ١٧٧] .

٤. ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلَ الرِّبَا [بقره / ٢٧٥] .

٥. مَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَ لَكِنَّ اللَّهَ رَمَى ... [انفال / ١٧] .

٦. وَ مَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مَكَاءً وَ تَصَدِيهً ... [انفال / ٣٥] .

٧. إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ ... [اعراف / ٨١] .

٨. وَ إِذَا جَاوَزْتُمُوهَا فَسَبِّحُوا بِحَمْدِ اللَّهِ ... [مجادله / ٨] .

٩. وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ نُنْطَعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطْعَمَهُ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ [يس / ٤٧] .

١٠. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ ... [حجرات / ١١] .

١١. قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصَلَاتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ نَتْرَكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ ... [هود / ٨٧] .

١٢. وَ مَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ [غافر / ٢٥] .

١٣. لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومَهَا وَ لَا دِمَاوَهَا وَ لَكِنَّ يَنَالُهُ التَّقْوَى ... [حج / ٣٧] .

١٤. وَ مِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ مَغْرَمًا وَ يَتَرَبَّصُّ بِكُمْ الدَّوَائِرُ ... [توبه / ٩٨] .

٩. دشمنان

١. وَ دَّتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّوكُمْ وَ مَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ ... [آل عمران / ٦٩] .

٢. بَلْ يَرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُوتَى صُحُفًا مَسْشُورَةً

كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ أَلْ آخِرَةَ

كَلَّا إِنَّهُ تَذَكَّرَةٌ [مدثر / ٥٢-٥٤] .

٣. وَ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنُوا بِالَّذِي أُنزِلَ عَلَيَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ جَهَّ النَّهَارِ وَ أَكْفَرُوا آخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ [آل عمران / ٧٢] .

٤. وَ دَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَ آمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً [

۴. آثار دید انحرافی در قرآن

۱. انحصار طلبی

وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ [نحل / ۲۴] .

ذلك بانهم قالوا لن تمسنا النار الا اياما معدودات [آل عمران ، ۲۳] .

۲. شعار منهای عمل

قل ان كنتم تحبون الله فاتبعوني [آل عمران ، ۳۹] .

ان اولى الناس بابراهيم للذين اتبعوه [آل عمران ، ۶۸] .

۳. ایمان بی تسلیم

فلا وربك لا يؤمنون حتى يحكموك فيما شجر بينهم [نساء ، ۶۴] .

۴. ایمان بی دردرس

الم تر الى الذين يزعمون انهم امنوا اليك و ما انزل من قبلك يريدون ان يتحاكموا الى الطاغوت و قد امروا ان يكفروا به [نساء ، ۵۹] .

۵. امید به دشمن

و لن ترضى عنك اليهود و لا النصارى حتى تتبع ملتهم [بقره ، ۱۱۹] .

و قالوا كونوا هودا او نصارى تهتدوا [بقره ، ۱۳۴] .

۱. دین و سیاست

۱. رابطه دین و سیاست

سوره اعراف آیات ۱۷۵ و ۱۷۶ ، داستان بلعم كهآتيناہ آیاتنا فأنسلخ منها فأتبعه الشيطان فكان من الغاوين [اعراف / ۱۷۵] .

بلعم از علمای بنی اسرائیل ، مبلغ رسمی موسی و مستجاب الدعوه بود ، ولی با وعده و وعید فرعون گول خورد و در زمره مخالفان موسی قرار گرفت.

الف : آتیناه آیاتنا فأنسلخ منها [اعراف/ ۱۷۵] .

در اول ، آیات و علوم الهی همچون پوست او را پوشانیده بود ، لکن از پوست جدا شد .

ب : فَأَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ [اعراف/ ۱۷۵] .

اول شیطان از او مأیوس شد ، ولی او قدم اول انحراف را که برداشت ، شیطان هم او را تعقیب کرد .

ج : وَ لَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا [اعراف/ ۱۷۶] .

اگر می خواستیم

می توانستیم او را در مسیر حق اجبارا به مقام رفیع رسانیم ، لکن برنامه و سنت خدا آزادی است.

د : فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ [اعراف/ ۱۷۶] .

مثل او (در دنیاپرستی و سیر نشدن از دنیا) مثل سگی است که اگر به او حمله کنی ، دهانش باز و زبان بیرون می آورد و اگر به حال خودش بگذاری باز همین کار را می کند.

ه : امام باقر (ع) می فرماید : موضوع آیه مربوط به بلعم است ، لیکن هر کسی که از اهل قبله هوای خود را بر هدی غلبه دهد ، این چنین خواهد بود.

عَنْ سُلَيْمَانَ اللَّبَّانِ قَالَ : " قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ : أ تَدْرِي مَا مَثَلُ الْمُغِيرَةِ بْنِ سَعِيدٍ؟ قَالَ قُلْتُ : لَا. قَالَ : مَثَلُهُ مَثَلُ بَلْعَمَ الَّذِي أُوتِيَ الْإِسْمَ الْأَعْظَمَ الَّذِي قَالَ اللَّهُ " آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَأَنسَى لَخٍ مِنْهَا فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ " (اعراف/ ۱۷۵) [تفسیر عیاشی ، ج ۲ ، ص ۴۲] .

۲. دلایل سیاست در دین

۱. آیات و روایات بامحور سیاست

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَكُونُ السَّفِيهُ إِمَامَ التَّقَى [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۷۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ الْإِمَامُ الْمُسْتَحِقُّ لِلْإِمَامَةِ لَهُ عَلَامَاتٌ فَمِنْهَا أَنْ يَعْلَمَ أَنَّه مَعْصُومٌ مِنَ الذُّنُوبِ كُلِّهَا صَغِيرِهَا وَ كَبِيرِهَا لَا يَزِلُّ فِي الْفُتْيَا وَ لَا يَخْطِئُ فِي الْجَوَابِ وَ لَا يَشِيهُوَ وَ لَا يَنْسِي وَ لَا يَلْهُو بِشَيْءٍ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَ الثَّانِي أَنْ يَكُونَ أَعْلَمَ النَّاسِ بِحَلَالِ اللَّهِ وَ حَرَامِهِ وَ ضُرُوبِ أَحْكَامِهِ وَ أَمْرِهِ وَ نَهْيِهِ جَمِيعِ مَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ النَّاسُ فَيَحْتَاجُ النَّاسُ إِلَيْهِ وَ يَشْتِغِي عَنْهُمْ وَ الثَّلَاثُ يَجِبُ أَنْ يَكُونَ أَشْجَعَ النَّاسِ لِأَنَّهُ فَتَاهُ الْمُؤْمِنِينَ الَّتِي يَرْجِعُونَ إِلَيْهَا إِنْ انْهَزَمَ مِنْ

الرَّحْفِ انْهَزَمَ النَّاسُ لَانْهَزَامِهِ وَ الرَّايُ يَجِبُ أَنْ يَكُونَ أَسِيحَى النَّاسِ وَ إِن بَخَلَ أَهْلُ الْأَرْضِ كُلُّهُمْ لِأَنَّهُ إِنْ اسْتَوْلَى الشُّحُّ عَلَيْهِ شَحَّ بِمَا فِي يَدَيْهِ مِنْ أَمْوَالِ الْمُسْلِمِينَ الْخَامِسُ الْعِصْمَةُ مِنْ جَمِيعِ الذُّنُوبِ وَ بِذَلِكَ يَتَمَيَّزُ عَنِ الْمَأْمُومِينَ الَّذِينَ هُمْ غَيْرُ مَعْصُومِينَ لِأَنَّهُ لَوْ لَمْ يَكُنْ مَعْصُومًا لَمْ يَوْمَنْ عَلَيْهِ أَنْ يَدْخُلَ فِيمَا يَدْخُلُ النَّاسُ فِيهِ مِنْ مَوْبِقَاتِ الذُّنُوبِ الْمُهْلِكَاتِ وَ الشَّهَوَاتِ وَ اللَّذَاتِ وَ لَوْ دَخَلَ فِي هَذِهِ الْأَشْيَاءِ لَخْتَّاجَ إِلَى مَنْ يَقِيمُ عَلَيْهِ الْحُدُودَ فَيَكُونُ حِينَئِذٍ إِمَامًا مَأْمُومًا وَ لَا يَجُوزُ أَنْ يَكُونَ إِمَامًا بِهَذِهِ الصِّفَةِ وَ أَمَّا وَجُوبُ كَوْنِهِ أَعْلَمَ النَّاسِ فَإِنَّهُ لَوْ لَمْ يَكُنْ عَالِمًا لَمْ يَوْمَنْ أَنْ يَقْلِبَ الْأَحْكَامَ وَ الْحُدُودَ وَ تَخْتَلِفَ عَلَيْهِ الْقَضَايَا الْمُشْكَلَةُ فَلَا يَجِبُ عَنْهَا أَوْ يَجِبُ عَنْهَا ثُمَّ يَجِبُ بِخِلَافِهَا وَ أَمَّا وَجُوبُ كَوْنِهِ أَشْجَعِ النَّاسِ فِيمَا قَدَّمْنَاهُ لِأَنَّهُ لَا يَصِحُّ أَنْ يَنْهَزِمَ فَيَبُوءُ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَ هَذِهِ لَمَّا يَصِحُّ أَنْ تَكُونَ صِفَةً لِلْإِمَامِ وَ أَمَّا وَجُوبُ كَوْنِهِ أَسِيحَى النَّاسِ فِيمَا قَدَّمْنَاهُ وَ ذَلِكَ لَا يَلِيقُ بِالْإِمَامِ وَ سَأَفُهُ بِطُولِهِ إِلَى أَنْ قَالَ رَدًّا عَلَى مُسَدِّحِ الْقِيَّاسِ وَ الرَّأْيِ وَ ذَلِكَ أَنَّهُمْ لَمَّا عَجَزُوا عَنْ إِقَامَةِ الْأَحْكَامِ عَلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ وَ عَدَلُوا عَنْ أَخْذِهَا مِنْ أَهْلِهَا مِمَّنْ فَرَضَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ طَاعَتَهُمْ عَلَى عِبَادِهِ مِمَّنْ لَا يَزِلُّ وَ لَا يَخْطِئُ وَ لَا يَنْسِي الَّذِينَ أَنْزَلَ اللَّهُ كِتَابَهُ عَلَيْهِمْ وَ أَمَرَ الْأُمَّةَ بِرَدِّ مَا اشْتَبَهَ عَلَيْهِمْ مِنَ الْأَحْكَامِ إِلَيْهِمْ وَ طَلَبُوا الرَّئِيسَةَ رَغْبَةً فِي حُطَامِ الدُّنْيَا وَ رَكِبُوا طَرِيقَ أَسْمَافِهِمْ مِمَّنْ ادَّعَى مَنْزِلَةَ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ لَزِمَهُمُ الْمُعْجِزُ فَادَّعَوْا أَنْ الرَّأْيَ وَ الْقِيَّاسَ وَاجِبٌ [بحار الأنوار ، ج ٢٥ ، ص ١٦٤] .

قَالَ

الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْإِمَامَةَ لَمَا تَصْلُحُ إِلَّا لِرَجُلٍ فِيهِ ثَلَاثُ خِصَالٍ وَرَعٌّ يَحْجُزُهُ عَنِ الْمَحَارِمِ وَحِلْمٌ يَمْلِكُ بِهِ غَضَبَهُ وَحُسْنُ الْخِلَافَةِ عَلَى مَنْ وُلِيَ [وُلِيَ] عَلَيْهِ حَتَّى يَكُونَ لَهُ كَالْوَالِدِ الرَّحِيمِ [خصال صدوق، ج ۱، ص ۱۱۶].

عَنْ مَعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ قَالَ : "قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ (ع) مَا عَلَامَةُ الْإِمَامِ الَّذِي بَعْدَ الْإِمَامِ؟ فَقَالَ : طَهَارَةُ الْوَالِدَةِ وَحُسْنُ الْمَنْشَأِ وَ لَا يَلْهُو وَ لَا يَلْعَبُ" كافي، ج ۱، ص ۲۸۴.

۲. سیره رسول الله (ص)

— علاوه بر ده ها آیه و صدها حدیث که مربوط به مسایل سیاسی است، در سیره پیامبر (ص) و اهل بیت (علیهم السلام) جلوه هایی از سیاست را می بینیم، از جمله :

۱ — پیامبر اسلام (ص) در آغاز دعوت جانشین خود را معین کرده است.

۲ — پیامبر (ص) قبل از بعثت حتی با مشرکین برای امنیت زائران مکه هم پیمان شدند.

۳ — بیعت ها، پیمان ها، قراردادها، عهدنامه ها، صلح نامه ها، نامه ها، برنامه ریزی ها، زمان بندی در اوامر و نواهی، فرستادن پیک ها، عزل و نصب فرمانده، نمونه هایی از برنامه های سیاسی پیامبر اکرم (ص) است.

الف — قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلَى مَعَ الْحَقِّ وَالْحَقُّ مَعَ عَلِيٍّ [إحتجاج طبرسی، ج ۱، ص ۷۵].

ب — قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : فَاطِمَةُ بَضْعَةٌ مِنِّي مَنْ آذَاهَا فَقَدْ آذَانِي [أمالی صدوق، ص ۱۰۲].

ج — قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حُسَيْنٌ مِنِّي وَ أَنَا مِنْ حُسَيْنٍ [إرشاد مفید، ج ۲، ص ۱۲۷].

د — قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَمَّارُ تَقْتُلُكَ الْفِئَةُ الْبَاغِيَةُ [دعائم الإسلام

، ج ۱، ص ۳۹۲].

ه _ توبیخ کسانی که از فرمانده منصوب او سر باز زنند: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَعِنَ اللَّهُ مَنِ تَخَلَّفَ عَنِ جَيْشِ أُسَيَامَةَ [بحار الأنوار، ج ۳۰، ص ۴۳۲].

۴ _ عصبانی بودن بنی أمیه و بنی عتّاس از اهل بیت (علیهم السّلام) و طّراحی برای به شهادت رساندن آنها، بهترین نمونه سیاسی بودن آنها است.

۵ _ نیاز به حاکمبَرّاً كَانَ أَوْ فَاجِرّاً.

۶ _ اطاعت بی قید و شرط از اولوا الأمر

۷ _ تسلیم امت نسبت به پیامبر (ص): وَ يَسْلَمُوا تَسْلِيماً [نساء/۶۵].

۳. سیره اهل بیت (ع)

عملکرد پیامبر (ص) و علی ابن ابیطالب (علیهما السّلام)

_ ناله اهل بیت (علیهم السّلام) از اینکه حق حاکمیت آنان غصب شده است.

۴. عقل

_ اجرای بسیاری از احکام بدون قدرت و حاکمیت امکان ندارد.

د

۱. روحانیت

۱. وظیفه روحانیت

۱. توجه به قرآن و نماز

وَ مَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ [یونس/۶۱].

مداراه [الحياء]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَمْرُنِي رَبِّي بِمُدَارَاهِ النَّاسِ كَمَا أَمَرَنِي بِأَدَاءِ الْفَرَائِضِ [كافی، ج ۲، ص ۱۱۷].

قَوْلًا سَدِيداً [نساء/۹].

يَسْرُنَا الْقُرْآنَ [قمر/ ۱۷] .

ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ [نحل/ ۱۲۵] .

۲. آباد کردن

طَهَّرَا بَيْتِي [بقره/ ۱۲۵] .

اینکه مستحب است مسجد سقف نداشته باشد شاید به خاطر هوای سالم و نور کافی باشد.

اگر سیر و پیاز خوردید به مسجد نروید :

رَوَى جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ : " نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنْ أَكْلِ الْكُرَاثِ فَلَمْ يَنْتَهُوا وَلَمْ يَجِدُوا مِنْ ذَلِكَ بُدًّا فَوَجَدَ رِيحَهَا فَقَالَ أَلَمْ أَنْهَكُمُ عَنْ أَكْلِ هَذِهِ الْبُقْلَةِ الْخَبِيثَةِ مَنْ

أَكَلَهَا فَلَا يَغْشَانَا فِي مَسْجِدِنَا فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَتَأَذَى بِمَا يَتَأَذَى مِنْهُ الْإِنْسَانُ" [مستدرک الوسائل ، ج ٣ ، ص ٣٧٧] .

زنان دسته جمعی مسئول آراستگی مساجد شوند.

نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا [آل عمران/ ٣٥] .

حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ [آل عمران/ ٩٢] .

کتاب پاره و فرش کهنه را وقف نکنید.

احترام خادم مسجد : پیامبر (ص) فرمود : " چرا مردن پیر زن خادم رابه من نگفتید "

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : أَنْ الْجَنَّةَ وَالْحُورَ لَشَتَاقٍ إِلَى مَنْ يَكْسَحُ الْمَسَاجِدَ وَيَأْخُذُ مِنْهَا الْقَذَى [بحار الأنوار ، ج ٨٠ ، ص ٣٨٢] .

٣. عمل

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ [صف/ ٢] .

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ [بقره/ ٤٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ وَهُوَ الْعِلْمُ الَّذِي يَضَادُ الْعَمَلَ [مصباح الشريعة ، ص ١٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : آفَهُ الْعِلْمُ تَرَكَ الْعَمَلَ بِهِ [غرر الحكم ، ص ٤٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَرَادَ فِي الْعِلْمِ رَشْدًا فَلَمْ يَزِدْ فِي الدُّنْيَا زَهْدًا لَمْ يَزِدْ مِنَ اللَّهِ إِلَّا بَعْدًا [كنز الفوائد ، ج ٢ ، ص ١٠٨] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : إِنَّ الْعِلْمَ إِذَا لَمْ يَعْمَلْ بِهِ لَمْ يَزِدْ صَاحِبَهُ إِلَّا كُفْرًا وَ لَمْ يَزِدْ مِنَ اللَّهِ إِلَّا بُعْدًا [كافي ، ج ١ ، ص ٤٤] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : وَ الْعُلَمَاءُ فِي أَنْفُسِهِمْ خَانَةٌ إِنْ كَتَمُوا النَّصِيحَةَ إِنْ رَأَوْا تَائِبًا ضَالًّا لَا يَهْدُونَهُ أَوْ مَيِّتًا لَا يَحْيَوْنَهُ [كافي ، ج ٨ ، ص ٥٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَمَا لِيَحْمِلَنَّ ذُنُوبَ سَفَهَائِكُمْ عَلَى عِلْمَائِكُمْ ثُمَّ مَضَى

قال ثم أتيتهُ فاستأذنت عليه فقلت جعلت فداك لم قلت ليحملن ذنوب سفهائكم على علمائكم فقد دخلني من ذلك أمر عظيم فقال لي نعم ما يمنعكم إذا بلغكم عن الرجل منكم ما تكرهونه مما يدخل به علينا الأذى والعيب عند الناس أن تأتوه فتوبوه و تعظوه و تقولوا له قولاً بليغاً [بحار الأنوار ، ج ٩٧ ، ص ٨٥] .

طيار به امام صادق (ع) گفت : شنیده ام که شما از مناظره ما ناراحت هستید؟

امام فرمود : أما كلام مثلك للناس فلا نكرهه ، من إذا طار أحسن أن يقع و إن وقع يحسن أن يطير ، فمن كان هكذا فلا نكره كلامه. [رجال الكشي ، ص ٣٤٨] .

٤. تفقد

تفقد از محرومان و مسافران و....

٥. سعه صدر

رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي [طه/٢٥] .

لَوْ كُنْتَ فَطًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ [آل عمران/١٥٩] .

محور باید عاطفه و محبت باشد.

٦. توجه به نسل نو

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : عَلَيْكَ بِالْأَحْدَاثِ فَإِنَّهُمْ أَسْرَعُ إِلَى كُلِّ خَيْرٍ [کافی ، ج ٨ ، ص ٩٣] .

وَ أُمِّرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَ اصْطَبِرْ عَلَيْهَا [طه/١٣٢] .

يا بُنَيَّ [يوسف/٥] .

يا بُنَيَّ [لقمان/١٣] .

يا بُنَيَّ [صافات/١٠٢] .

٧. خشیت و تقوی

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ [فاطر/٢٨] .

٨. شجاعت

الَّذِينَ يَبْلُغُونَ رَسُولَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ [احزاب/ ٣٩].

٩. مساوات

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ آسٍ بَيْنَهُمْ فِي اللَّحْظَةِ وَالنَّظَرِ وَالْإِشَارَةِ وَالتَّحِيهِ [نهج البلاغه ، نامه ٤٦].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): من العلماء من يرى أن يضع العلم عند ذوى الثروه و الشرف

و لا يرى له فى المساكين وضعا فذاك فى الدرک الثالث من النار [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٣٥٢] .

١٠. هجرت

فَلَوْ لَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَ لِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ [توبه/١٢٢] .

شناخت عميق

هجرت

مسئولیت ناآگاهان منطقه

هشدار

١١. توجه به کنش مردم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَالِطُوا النَّاسَ بِمَا يَعْرِفُونَ وَ دَعُوهُمْ مِمَّا يَنْكُرُونَ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦٢٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا اجْتَرَّ مَوَدَّةَ النَّاسِ إِلَى نَفْسِهِ حَدُّهُمْ بِمَا يَعْرِفُونَ وَ اسْتُرُوا عَنْهُمْ مَا يَنْكُرُونَ [كافي ، ج ٢] ،

٢. شیوه کار

١. یاد آوری نعمت ها و سلب نعمت ها

مِنْ آيَاتِهِ [روم/٢٢] .

لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أَجَاجًا فَلَوْ لَا تَشْكُرُونَ [واقعه/٧٠] .

لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكُهُونَ [واقعه/٦٥] .

٢. امید دادن و هشدار دادن : تَبَيَّنَ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْعَفُورُ الرَّحِيمُ [حجر/٤٩] .

إِنَّهَا تَزْمِي بِشَرِّ كَالْقَصْرِ [مرسلات/٣٢] .

٣. استفاده از عواطف :

يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ [بلد/١٥] .

أَوْ مَسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ [بلد/١٦] .

أَيُّوُدُ أَحَدُكُمْ [بقره/۲۶۶] .

۴. استفاده از تاریخ :

وَ اذْكَرُ فِي الْكِتَابِ [مریم/۴۱] .

وَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ [تحریم/۱۱] .

۵. استفاده از تشویق و تهدید :

صَلِّ عَلَيْهِمْ [توبه/۱۰۳] .

لَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ [توبه/۸۴] .

۶. استفاده از فطرت :

وَ لَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَ زَيَّنَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَ كَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَ الْفُسُوقَ وَ الْعِصْيَانَ [حجرات/۷] .

۷. استفاده از عقل .

۸. استفاده از تمثیل : مشک دوغ ، چاقو در چشم ، ثابت بودن

ابرو ، مَكَانًا ضَيِّقًاو...

۹. استفاده از قصه : یعقوب (ع) به یوسف (ع) گفت : يَا بَنِي لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ [یوسف/۵] .

۱۰. استفاده از هنر (نمایش)

۱۱. استفاده از کمکهای مالی ، علمی

۱۲. آزادی دادن به بچه ها

۱۳. خودمانی بودن

۱۴. ساده گویی

۱۵. مطالب مورد نیاز

۱۶. مشورت با بچه ها

۱۷. مطالب دسته بندی

۱۸. خلاصه گویی

۱۹. مستند گویی

۲۰. نوشتن سرفصلها

۲۱. آگاهی از آگاهی های مخاطب

اسکلت و محور قرآن باشد.

مواد کار

فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ [ق/۴۵] .

نه هر خوابی .

نه هر شعری .

نه هر داستانی .

نه هر حدیثی.

نه هر تاریخی.

قرآن کتاب نعمتها، امید، عاطفه، تاریخ، تشویق، تهدید، عقل، فطرت، تمثیل و داستان است.

فلسفه نماز از قرآن.

سیمای نفاق در قرآن.

حدیث.

سیره.

در مرحله آخر؛ سخنان حکما، شعرا، نمونه های تاریخی و....

۱. اخلاص ۱۱ مورد: لا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا

ما أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ

(نه در آینده از شما مزدی می خواهم).

قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ (در گذشته نیز... [سبأ/۴۷].

نه تنها به زبان، در دل هم اراده نکند: إِنَّمَا نَطْعِمُكُمْ لِرُؤْفَةِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا [دهر/۹].

۲. سادگی و بی تکلفی: وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ [ص/۸۶].

۳. دعوت عملی: وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا [فصلت/۳۳].

۴. آمادگی برای پاسخ به سوالات مغرضانه: سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ [بقره/۱۴۲].

يَسْأَلُونَكَ [بقره/۱۸۹].

۵. هجرت: لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَ لِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ [توبه/۱۲۲].

برای شکر نعمت

برای صله رحم

اتمام حجت

الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ

رسالت داشتن.

الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ

معرفی از منابع ...

يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ

وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ

وَيَحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ

وَيَحْرَمُ

عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثُ

وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ

بار سنگين

وَ الْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ

٣. وظيفه مردم

فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ

وَ عَزَّوْهُ

وَ نَصَّوْهُ

وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ

أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [اعراف/ ١٥٧] .

بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ [يونس/ ٣٩] .

توقع نابجا.

سوء استفاده از روحانيت.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : أَمَا حَقٌّ سَائِسُكَ بِالْعِلْمِ فَالتَّعْظِيمُ لَهُ وَ التَّوْقِيرُ لِمَجْلِسِهِ وَ حُسْنُ الْإِسْتِمَاعِ إِلَيْهِ وَ الْإِقْبَالُ عَلَيْهِ وَ الْمُعُونَةُ لَهُ عَلَى نَفْسِكَ فِيمَا لَا غِنَى بِكَ عَنْهُ مِنَ الْعِلْمِ بِأَنْ تُفَرِّغَ لَهُ عَقْلَكَ وَ تُحَضِّرَهُ فَهَمَّكَ وَ تُدَكِّي لَهُ [قَلْبَكَ] وَ تُجَلِّي لَهُ بَصِيرَةَ بَرَكِ اللَّذَاتِ وَ نَقْصِ الشَّهَوَاتِ [تحف العقول ، ص ٢٦٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا جَلَسْتَ إِلَى عَالِمٍ فَكُنْ عَلَى أَنْ تَسْمَعَ أَحْرَصَ مِنْكَ عَلَى أَنْ تَقُولَ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٣٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : زياره العلماء أحب إلى الله تعالى من سبعين طوافا حول البيت [عده الداعي ، ص ٧٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يَفْعُدُ سَاعَةً عِنْدَ الْعَالِمِ إِلَّا نَادَاهُ رَبُّهُ عَزَّ وَ جَلَّ جَلَسْتَ إِلَى حَبِيبِي فَوَعِزَّتِي وَ جَلَالِي لِأَشْكُتْكَ الْجَنَّةَ مَعَهُ وَ لَا أَبَالِي [أمالي صدوق ، ص ٣٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْجُلُوسُ سَاعَةً عِنْدَ مُذَاكِرَةِ الْعِلْمِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ قِيَامِ أَلْفِ لَيْلَةٍ يَصِيَّ لِي فِي كُلِّ لَيْلَةٍ أَلْفَ رَكَعَةٍ [جامع الأخبار ، ص ٣٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا بَا ذَرَّ الْجُلُوسُ سَاعَةً عِنْدَ مِذَاكَرِهِ الْعِلْمِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ كُلِّهِ اثْنَا عَشَرَ أَلْفَ مَرَّةٍ]
جامع الأخبار ، ص ٣٧ .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): النَّظَرُ إِلَيَّ وَجْهِ الْوَالِدِينَ عِبَادَةٌ]

عوالی اللآلی ، ج ۴ ، ص ۷۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : النَّظْرُ إِلَى وَجْهِ الْعَالِمِ خَيْرٌ لَكَ مِنْ عِتْقِ أَلْفِ رَقَبَةٍ [جامع الأخبار ، ص ۳۷] .

۱. شناخت عالم وارسته.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ وَقَرَّ عَالِمًا فَقَدَ وَقَرَ رَبَّهُ [غرر الحكم ، ص ۴۷] .

فَسْتَلُّوا أَهْلَ الذِّكْرِ [نحل / ۴۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ مِنْ حَقِّ الْعَالِمِ أَنْ لَا تُكْثِرَ عَلَيْهِ السُّؤَالَ وَ لَا تَأْخُذَ بِثَوْبِهِ وَ إِذَا دَخَلَتْ عَلَيْهِ وَ عِنْدَهُ قَوْمٌ فَسَلِّمْ عَلَيْهِمْ جَمِيعًا وَ خُصَّهُ بِالتَّحِيهِ دُونَهُمْ وَ اجْلِسْ بَيْنَ يَدَيْهِ وَ لَا تَجْلِسْ خَلْفَهُ وَ لَا تَغْمِزْ بِعَيْنِكَ وَ لَا تُشِيرُ بِيَدِكَ وَ لَا تُكْثِرُ مِنَ الْقَوْلِ [كافي ، ج ۱ ، ص ۳۷] .

۱. ترك سوالاتی که در فهم آن رشد نیست.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سَلْ تَفْقَهَا وَ لَا تَسْأَلْ تَعْتَنَّا [نهج البلاغه ، حکمت ۳۲۰] .

۱. رهبری

۱. اهمیت پیشوا و رهبر از منظر قرآن

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ [مائده / ۶۷] .

مَنْ يَطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ [نساء / ۸۰] .

وَ مَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنُعَلِّمَ مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ وَ إِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُضَيِّعَ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُؤُوفٌ رَحِيمٌ [بقره / ۱۴۳] .

۲. ویژگی های رهبر از منظر قرآن

۱. ایمان به هدف و مکتب : آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ [بقره / ۲۸۵] .

۲. استقامت : فَاسْتَقِمُّوا كَمَا أُمِرْتُمْ [هود / ۱۱۲] .

۳. همراه با مستضعفان : وَ اصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ

بِالْغَدَاهِ وَالْعَشِيِّ [كهف/ ۲۸] .

۴. قاطعیت در اصول : لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِي دِينِ [کافرون/ ۶] .

۵. مصالحه در مسائل جزئی : فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ [آل عمران/ ۱۵۹] .

۶. تواضع : وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ [حجر/ ۸۸] .

۷. سوز : عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ [توبه/ ۱۲۸] .

۸. سعه صدر : أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ [انشراح/ ۱] .

۹. عدالت : لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ [بقره/ ۱۲۴] .

۱۰. تربیت و تعلیم : يَزَكِيهِمْ وَيَعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ [جمعه/ ۲] .

۱۱. پیشگام بودن : وَ أُمِرْتُ لِأَن أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ [زمر/ ۱۲] .

۱۲. سادگی : أ هَذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا [فرقان/ ۴۱] .

۱۳. برداشتن قید و بندها و خرافات : وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ [اعراف/ ۱۵۷] .

۳. وظایف رهبر

۱. درمقابل مردم

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ
يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ [اعراف/ ۱۵۷] .

يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَ يَزَكِيهِمْ وَ يَعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ [آل عمران/ ۱۶۴] .

۲. تکیه گاه مردم

قَالَ الْهَادِي (ع) وَ بِكُمْ يَنْفُسُ الْهَمَّ وَ يَكْشِفُ الضَّرَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۱۵] .

۳. کشورداری

۱. سیاسی

قَالَ الْهَادِي (ع) : قَادَةَ الْأَمَمِ وَ أَوْلِيَاءَ النَّعْمِ وَ عَنَاصِرَ الْأَبْرَارِ وَ دَعَائِمَ الْأَخْيَارِ وَ سَاسَةَ الْعِبَادِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٦٠٩] .

أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ [نساء/٥٩] .

النَّبِيِّ أُولَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ [احزاب/٦] .

٢. نظامي

وَ كَأَيُّنَ مِنْ نَبِيٍّ

قَاتَلَ مَعَهُ رِيِّونَ [آل عمران/ ١٤٦] .

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرٌ عَظِيمٌ [آل عمران/ ١٧٢] .

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ [نساء/ ٨٣] .

٤. وظائف مردم در مقابل رهبر

قَالَ الْهَادِي (ع) : مُوَالٍ لَكُمْ وَ لِأَوْلِيَائِكُمْ مُبْغِضٌ لِأَعْدَائِكُمْ وَ مُعَادٍ لَهُمْ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٦١٣] .

قَالَ الْهَادِي (ع) : مَنْ وَالَاكُمْ فَقَدْ وَالَى اللَّهَ وَ مَنْ عَادَاكُمْ فَقَدْ عَادَى اللَّهَ وَ مَنْ أَحْبَبَكُمْ فَقَدْ أَحَبَّ اللَّهَ وَ مَنْ أَبْغَضَكُمْ فَقَدْ أَبْغَضَ اللَّهَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٦١٣] .

تبرک الصحابهتقل لا استلکم علیہ اجراً إلا المودہ فی القربی [شوری/ ٢٣] .

الْعَبَّاسُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) : وَ اللَّهُ إِنْ قَطَعْتُمْ يَمِينِي إِنْ أِحَامِي أَبْدَا عَنْ دِينِي [المناقب ، ج ٤ ، ص ١٠٨] .

١. ایمان و اطاعت :

قَالُوا سَمِعْنَا وَ أَطَعْنَا [بقره/ ٢٨٥] .

مَنْ يَطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ [نساء/ ٨٠] .

مَا آتَاكُمْ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ [حشر/ ٧] .

وَ إِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَى أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّى يَسْتَأْذِنُوهُ [نور/ ٦٢] .

٢. ادب :

لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضاً [نور/ ٦٣] .

٣. پیش مرگ شدن : وَ لَا يَزْعُبُوا بِأَنْفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِهِ [توبه/ ١٢٠] .

فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَ عَزَّوهُ وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [اعراف/ ١٥٧] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ [انفال/ ٢٤] .

٤. وحدت : وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا [انفال/ ٤٦] .

۵. ریشه تبعیت از رهبری

تقوا

ریشه تبعیت :

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا أَمْرَ الْمُرْسَلِينَ [شعراء/ ۱۵۱-۱۵۰] .

وَ جِئْتَكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا [آل عمران/ ۵۰] .

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا [شعراء/ ۱۰۸-۱۰۶] .

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا [شعراء/ ۱۲۶-۱۲۴] .

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا [شعراء/ ۱۴۴-۱۴۲] .

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا [شعراء/ ۱۶۳-۱۶۱] .

إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا [شعراء/ ۱۷۹-۱۷۷] .

لَمَّا جَاءَ عِيسَى بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتَكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَ لِلَّيْنِ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ فِيهِ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا [زخرف/ ۶۳] .

إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ اتَّقُوهُ وَ أَطِيعُوا [نوح/ ۱-۳] .

۶. آثار تبعیت از رهبری

عمل صالح :

مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَ مَنْ حَوْلَهُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ وَ لَا يَرْعَبُوا بِأَنْفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يَصِحُّ بِهِمْ ظَمًا وَ لَا نَصَبٌ وَ لَا مَحْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا يَطُونَ مَوْطِنًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَ لَا يَنَالُونَ مِنْ عِدُوِّ نِيْلًا إِلَّا كَتَبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ [توبه/ ۱۲۰] .

رهبری / ۱۶ ●●●

تبعیت از رهبری / آثار

آرامش : لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْ

الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يَبْعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا [فتح/ ١٨].

رضوان ،

پیروزی

١. هدايت : وَ إِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا [نور/ ٥٤].

٢. بهشت : مَنْ يَطِيعِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ يَدْخُلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ [نساء/ ١٣].

٣. پیروزی بر دشمن : إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ إِنِّي فَتَوَفِّيكَ وَ رَافِعُكَ إِلَى وَ مُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا [آل عمران/ ٥٥].

٧. قرآن و مذمت طاغیان در مقابل رهبری

وَ يَوْمَ يَعْصِي الظَّالِمِ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا [فرقان/ ٢٧].

وَ مِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ [توبه/ ٥٨].

لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ مَا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا [توبه/ ٤٧].

سَمِعْنَا وَ عَصَيْنَا [بقره/ ٩٣].

أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِ [اعراف/ ٧٥].

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ مِنْ شِيعَتِنَا وَ هُوَ مَتَمَسِّكَ بِعُرْوَةِ غَيْرِنَا [صفات الشيعة ، ص ٣].

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ما لَكُمْ إِذا قِيلَ لَكُمْ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ اثَّاقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرْضَةً يَتَم بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ فما مَتاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ [توبه/ ٣٨].

١. رياء

١. سيمای رياء

١. در قرآن

قَوْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ الَّذِينَ هُمْ يَرَاوْنَ وَ يَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ [ماعون/ ٧-٤].

— وَ ما أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ [بينه/ ٥].

فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا [كهف/ ١١٠].

— إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ [شعراء- ٨٩) كافي ، ج ٢ ، ص ١٦].

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْقَلْبُ السَّلِيمُ الَّذِي يَلْقَى رَبَّهُ وَ لَيْسَ فِيهِ أَحَدٌ سِوَاهُ

قَالَ وَ كُلِّ قَلْبٍ فِيهِ شِرْكٌ أَوْ شَكٌّ فَهُوَ سَاقِطٌ

— قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ هُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا [كهف/ ١٠٣-١٠٤] .

— مَنْ كَانَ يَرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَدْمُومًا مَدْحُورًا (يعنى : مردود [اسراء/ ١٨] .

٢. درروايات

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كُلُّ رِيَاءٍ شِرْكٌ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٩٣] .

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ كَانَ ظَاهِرُهُ أَرْجَحَ مِنْ بَاطِنِهِ خَفَّ مِيزَانُهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٤٠٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا أَبَا ذَرٍّ اتَّقِ اللَّهَ وَ لَا تُرِ النَّاسَ أَنَّكَ تَخْشَى اللَّهَ فَيَكْرَهُوكَ وَ قَلْبُكَ فَاجِرٌ [أمالي طوسی ، ج ١٩ ، ص ٥٣١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ تُحَسِّنَ فِي لَامِعَةِ الْعُيُونِ عَلَانِيَتِي وَ تُتَبِّحَ فِيمَا أُبْطِنُ لَكَ سِرِّي رِيَّتِي مُحَافِظًا عَلَى رِثَاءِ النَّاسِ مِنْ نَفْسِي بِجَمِيعِ مَا أَنْتَ مُطَّلِعٌ عَلَيْهِ مِنِّي فَأُيْدِي لِلنَّاسِ حُسْنَ ظَاهِرِي وَ أَفْضِي إِلَيْكَ بِسُوءِ عَمَلِي تَقَرُّبًا إِلَى عِبَادِكَ وَ تَبَاعُدًا مِنْ مَرْضَاتِكَ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٧٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا ابْنَ مَسْعُودٍ إِيَّاكَ أَنْ تَظْهَرَ مِنْ نَفْسِكَ الْخُشُوعَ وَ التَّوَاضِعَ لِلْأَدَمِيِّينَ وَ أَنْتَ فِيمَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَ رَبِّكَ مَصْرَ عَلَى الْمَعَاصِي وَ الذُّنُوبِ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى يَغْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَ مَا تُخْفِي الصُّدُورُ [مكارم الأخلاق ، ص ٤٥٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَيْلٌ لِلَّذِينَ يَجْتَلِبُونَ الدُّنْيَا بِالذِّينِ يَلْبَسُونَ لِلنَّاسِ جُلُودَ الضَّأْنِ مِنْ لِينِ أَلْسِنَتِهِمْ كَلَامَهُمْ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ وَ قُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الذَّنَابِ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى أَبِي

يغترون أم على يجتروا فو عزتى و جلالى لأبعثن عليهم فتنه تذر الحليم منهم حيران [أعلام الدين ، ص ٢٩٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مِنْهُمْ مَنْ يَطْلُبُ الدُّنْيَا بِعَمَلِ الْآخِرَةِ وَ لَا يَطْلُبُ الْآخِرَةَ بِعَمَلِ الدُّنْيَا قَدْ طَامَنَ مِنْ شَخْصِهِ وَ قَارَبَ مِنْ حَطْوِهِ وَ شَمَّرَ مِنْ تَوْبِهِ وَ زَحَرَفَ مِنْ نَفْسِهِ لِلْأَمَانَةِ وَ اتَّخَذَ سِتْرَ اللَّهِ ذَرِيعَةً إِلَى الْمَعْصِيَةِ [نهج البلاغه ، خطبه ٣٢] .

من الأخبار النبويه قوله (ص) و قد سأله رجل يا رسول الله فيم النجاه فقال ألا تعمل بطاعه الله و تريد بها الناس [شرح نهج البلاغه ، ج ٢ ، ص ١٧٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ أَخَوْفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ الشُّرْكَ الْأَصْغَرَ قَالُوا وَ مَا الشُّرْكَ الْأَصْغَرُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) هُوَ الرِّيَاءُ [منيه المرید ، ص ٣١٧] .

في الحديث : ان للريا سبعون بابا

في الحديث : تعودوا بالله من خشوع النفاق

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَحْشُرُ النَّاسَ عَلَى نِيَاتِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٢٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَخْلَصَ إِلَيْهِ تَنَزَّهُ عَنِ الدُّنْيَا [غرر الحكم ، ص ١٩٨] .

عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ قَالَ : " دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَرَأَيْتُ فِي وَجْهِهِ مِثْلَ سَيِّئَاتِي فَقُلْتُ مِمَّا الَّذِي أَرَى بِكَ فَقَالَ أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي الشُّرْكَ فَقُلْتُ أَيْشْرِكُونَ مِنْ بَعْدِكَ فَقَالَ أَمَا إِنَّهُمْ لَا يَعْبُدُونَ شَمْسًا وَ لَا قَمَرًا وَ لَا وَثَنًا وَ لَا حَجْرًا وَ لَكِنَّهُمْ يَرَاءُونَ بِأَعْمَالِهِمْ وَ الرِّيَاءُ هُوَ الشُّرْكَ " فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَ لَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا " (كهف-١١٠)

" [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ٢٣٣] .

٢. سيمای ریاکار

١. درقرآن

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ [بقره/٢٦٤] .

٢. درروایات

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : المرائى ظاهره جميل و باطنه عليل [غرر الحكم ، ص ٣١١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يا ابن مسعود إذا عملت عملا من البر و أنت تريد بذلك غير الله فلا ترج بذلك منه ثوبا فإنه يقول فلا نُقِيمَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزَنًا [(كهف-١٠٥)] [مكارم الأخلاق ، ص ٤٥٣] .

عَنْ ابْنِ جُبَيْرٍ قَالَ : "جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (ص) فَقَالَ إِنِّي أَتَصَدَّقُ وَأَصِلُ الرَّجِيمَ وَلَا أَضِيْعُ ذَلِكَ إِلَّا لِلَّهِ فَيَذَكُرُ مِنِّي وَ أَحْمَدُ عَلَيْهِ فَيَسْرِزُنِي ذَلِكَ وَ أَعْجَبُ بِهِ فَسَيَّكَتَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ لَمْ يَقُلْ شَيْئًا فَنَزَلَ قَوْلُهُ تَعَالَى " قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَ لَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا " (كهف-١١٠) " [عدده الداعي ، ص ٢٢٣] .

عَنِ الْعَلَمَاءِ بْنِ الْفَضِيلِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : "سَأَلْتُهُ عَنْ تَفْسِيرِ هَيْدِهِ الْآيَةَ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَ لَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا قَالَ مَنْ صَامَ أَوْ صَامَ أَوْ صَامَ أَوْ حَجَّ يَرِيدُ مَحَمَدَةَ النَّاسِ فَقَدْ أَشْرَكَ فِي عَمَلِهِ وَ هُوَ شِرْكٌ مَغْفُورٌ" [تفسير عياشى ، ج ٢ ، ص ٣٥٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : من قرأ القرآن يريد به السمعه و التماس شىء لقي الله تعالى يوم القيامة [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٦]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): وَ وَجْهُهُ عَظْمٌ لَيْسَ عَلَيْهِ لَحْمٌ وَ زَجَّ الْقُرْآنُ فِي قَفَاهُ حَتَّى يَدْخِلُهُ النَّارَ وَ يَهْوِي فِيهَا مَعَ مَنْ هَوَى [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يور برجال إلى النار فيقول الله عز و جل لمالك قل للنار لا تحرقى لهم أقداما فقد كانوا يمشون بها إلى المساجد و لا تحرقى لهم وجوها فقد كانوا يسبغون الوضوء و لا تحرقى لهم أيديا فقد كانوا يرفعونها بالدعاء و لا تحرقى لهم ألسنه فقد كانوا يكثرون تلاوه القرآن قال فيقول لهم خازن النار يا أشقياء ما كان حالكم قالوا كنا نعمل لغير الله عز و جل فقليل لنا خذوا ثوابكم ممن عملتم لهم [ثواب الأعمال ، ص ٢٢٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): يجاء بعبد يوم القيامة قد صلى فيقول يا رب صليت ابتغاء وجهك فيقال له بل صليت ليقال ما أحسن صلاه اذهبوا به إلى النار [الزهد ، ص ٦٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ أَوَّلَ مَنْ يَدْعَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ جَمَعَ الْقُرْآنَ وَ رَجُلٌ قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ رَجُلٌ كَثِيرُ الْمَالِ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِلْقَارِي أَلَمْ أُعَلِّمَكَ مَا أَنْزَلْتُ عَلَى رَسُولِي فَيَقُولُ بَلَى يَا رَبِّ فَيَقُولُ مَا عَمِلْتَ فِيمَا عَلَّمْتَ فَيَقُولُ يَا رَبِّ قُمْتُ بِهِ فِي آثَاءِ اللَّيْلِ وَ أَطْرَافِ النَّهَارِ فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى كَذَبْتَ وَ تَقُولُ الْمَلَائِكَةُ كَذَبْتَ وَ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى إِنَّمَا أَرَدْتُ أَنْ يَقَالَ فُلَانٌ قَارِيٌّ فَقَدْ قِيلَ ذَلِكَ وَ يوتى بصياحِبِ الْمَالِ فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى أَلَمْ أُوسِّعْ عَلَيْكَ حَتَّى لَمْ أَدْعُكَ تَحْتَاجُ إِلَى أَحَدٍ فَيَقُولُ بَلَى يَا رَبِّ فَيَقُولُ فَمَا عَمِلْتَ فِيمَا آتَيْتَكَ قَالَ

كُنْتُ أَصِلُ الرَّحِمَ وَتَصَدَّقُ فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى كَذَبْتَ وَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ كَذَبْتَ وَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يَقَالَ فُلَانٌ جَوَادٌ وَقَدْ قِيلَ ذَلِكَ وَ يوتى بِالَّذِي قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى مَا فَعَلْتَ فَيَقُولُ أُمِرْتُ بِالْجِهَادِ فِي سَبِيلِكَ فَقَاتَلْتُ حَتَّى قُتِلْتُ فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى كَذَبْتَ وَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ ذَبْتَ وَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يَقَالَ فُلَانٌ شَجَاعٌ جَرِيءٌ فَقَدْ قِيلَ ذَلِكَ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَوْلَيْكَ تَسَعَّرَ لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ [بحار لأنوار، ج ٦٩، ص ٣٠٥].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنْ أَوْلَى النَّاسُ أَنْ يَقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتَشْهَدَ فَأَتَى بِهِ فَعَرَفَهُ نَعْمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتَشْهَدْتَ قَالَ كَذَبْتَ وَ لَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِيَقَالَ جَرِيءٌ فَقَدْ قِيلَ ذَلِكَ ثُمَّ أَمَرَ بِهِ فَسَحَبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أَلْقَى فِي النَّارِ [بحار لأنوار، ج ٦٧، ص ٢٤٩].

. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): ثَلَاثُ عَلَامَاتٍ لِلْمُرَائِي يَنْشَطُ إِذَا رَأَى النَّاسَ وَ يَكْسَلُ إِذَا كَانَ وَحْدَهُ وَ يَحِبُّ أَنْ يَحْمَدَ فِي جَمِيعِ أُمُورِهِ [كافي، ج ٢، ص ٢٩٥].

عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ: "سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَعْمَلُ الشَّيْءَ مِنَ الْخَيْرِ فَيَرَاهُ إِنْسَانٌ فَيَسِيرُهُ ذَلِكَ فَقَالَ لَا بَأْسَ مَا مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَهُوَ يَحِبُّ أَنْ يَظْهَرَ لَهُ فِي النَّاسِ الْخَيْرُ إِذَا لَمْ يَكُنْ صَنَعَ ذَلِكَ لِذَلِكَ" [كافي، ج ٢، ص ٢٩٧].

٣. نشانه های ریاکار

١. در عبادت

١. قَالَ الصَّادِقُ (ع): الْعَمَلُ الْخَالِصُ الَّذِي لَا تُرِيدُ أَنْ يَحْمَدَكَ عَلَيْهِ أَحَدٌ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ [كافي، ج ٢، ص ١٦].

٢. گاهی ریا با

مقدس‌سی توام می شود ، گاهی روزه نیست ولی نمی گوید روزه نیستم تا دروغ شود. می گوید ، از غذا خوردن معذورم در اینجا دو ریا شده :

الف : ظاهرش را روزه دار جلوه داده است.

ب : ظاهرش را مخلص نشان داده است.

۳. گاهی کاری را قلبا میل دارد ولی در ظاهر می گوید برای اینکه فلانی قلبش نشکند این کار را کردم.

۴. گاهی ترک عبادت می کند تا مردم نگویند ریاکار است ، غافل از آنکه این ترک برای مردم خود ریا است ، آری اگر خوف ریا هست انجام ندهد ، ولی اگر می داند که برای خداست ولی می ترسد که مردم او را ریاکار بدانند این ترک هم برای حب نفس و شرک و ریا است.

۵. گاهی اصل کار ریائی است ، اما گاهی اصل کار خدائی است ولی بخاطر ریا کار را آسان و با نشاط انجام میدهد ، مثلا هر شب نماز شب برای خدا می خواند ولی با کسالت ولی امشب که ریا و دیدن مردم مطرح است با نشاط انجام می دهد.

۶. گاهی نفس زدن و اظهار خستگی ، چرت و قیافه گریه؟ لباس خاکی به مردم می فهماند که من در فلان کار خیر خودم را خسته و خاکی یا بیدار و در حال مناجات و....

۷. گاهی عبادت را دور از ریا انجام میدهد ولی در درون از مردم توقع احترام ، فروش جنس بهتر یا قیمت ارزانتر ، بلند شدن ، رای دادن و... دارد که اگر آن عبادت را نداشت این توقعات را هم نداشت گویا عجب او را از خداوند طلبکار و اگر نشد گله مند می کند آریاخفی من و بیب النمل

فی ليله...

ان الله عز و جل يقول للقراء يوم القيامة الم يكن يرخص عليكم السعير؟

بخاطر موقعیت شما قیمتها بریا شما ارزان شد.

الم تكونوا تبدون بالسلام؟ الم تكن تقضى لكم الحوائج؟

و فی الحدیث الاخر : لا اجر لكم قد استوفیتم اجوركم.

همه نافله می خوانند او هم می خواند تا نگویند کسل است. همه انفاق می کنند او هم می کند تا نگویند فلانی بخیل است.

۲. در جامعه

گاهی لباس گران قیمت ولی از نظر برق و جلوه ساده برای خود تهیه می کند که هم میل خود به دنیا را اشباع کند و هم جلو دهن مردم را به سادگی آن بگیرد.

اسم گناه که میرد چنان نستجیر بالله میگوید که مردم به چه جراتی گناه می کنند که گویا فکر گناه به ذهنش خطور نمی کند.

. سعی می کند با مقامات مملکتی یا علماء و مقدسین آمد و شد کند تا بگویند فلانی مردم دار و در میان همه طبقات محترم است.

گاهی میگوید چه بزرگانی را زیارت کرده ایم یعنی من هم...

گاهی از جامعه کنار می رود ولی دل خوش است که قضاوت مردم درباره او این است که فلانی اهل دنیا و ریاست نیست. او طمع به مال و ریاست بر مردم ندارد ولی طمع به عقیده خوب مردم نسبت به او دارد.

شوخی می کند می بیند جلسه بد شد. فوری بخاطر مردم (نه خدا) می گوید : استغفر الله در صورتی که اگر بد نمی شد و مردم نبودند نمی گفت : اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ

میل دارد در مجالس علما و روسا مسئله علمی را حل کند و هر چه اهل مجلس بیشتر ناظرند شادتر می شود و اگر حرفش را تصدیق کنند بیشتر شاد می شود.

۳. فردی

با اینکه گاهی به ضرورتی باید بدود با

فشار و تحمیل بر خود آهسته راه می رود.

ساعت ها در خلوت یاد خدا نیست ولی در میان مردم فوری یاد خدا می کند.

۴. آثار ربیاء

۱. دنیوی

رسول اکرم (ص): ابغض العباد الى الله تعالى من كان ثوباه خيرا من عمله : ان تكون ثيابه ثياب الانبياء و عمله عمل الجبارين [كنز ، ۷۴۸۳] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : سِئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنْ تَفْسِيرِ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا [كهف - ۱۱۰] فَقَالَ مَنْ صِلَى مُرَاءَاهِ النَّاسِ فَهُوَ مُشْرِكٌ إِلَيَّ أَنْ قَالَ وَ مَنْ عَمَلَ عَمَلًا مِمَّا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ مُرَاءَاهِ النَّاسِ فَهُوَ مُشْرِكٌ وَ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ عَمَلَ مُرَاءٍ [تفسير القمی ، ج ۲ ، ص ۴۷] .

قَالَ لُقْمَانُ (ع) لِابْنِهِ : أَخْلَصِ الْعَمَلَ فَإِنَّ النَّاقدَ بَصِيرٌ [اختصاص مفید ، ص ۳۴۱] .

یکی از مروجین دین را بعد از مرگش در خواب دیدند و از احوال او پرسیدند. گفت : من در دنیا مروج دین بودم. گفتند : هدف این بود که دین ترویج شود یا ترویج کنی.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : سَيَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ تَحُبُّ فِيهِ سَرَائِرُهُمْ وَ تَحْسُنُ فِيهِ عَلَانِيَتُهُمْ طَمَعًا فِي الدُّنْيَا لَا يَرِيدُونَ بِهِ مَا عِنْدَ رَبِّهِمْ يَكُونُ دِينُهُمْ رِيَاءً لَا يَخَالِطُهُمْ خَوْفٌ يَعْمُهُمُ اللَّهُ بِعِقَابٍ فَيَدْعُوهُ دُعَاءَ الْغَرِيقِ فَلَا يَسْتَجِيبُ لَهُمْ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۹۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنَا خَيْرُ شَرِيكَ مَنْ أَشْرَكَ مَعِيَ غَيْرِي فِي عَمَلٍ عَمَلَهُ لَمْ أَقْبَلْهُ إِلَّا مَا كَانَ لِي خَالِصًا [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۹۵]

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِالْقَلِيلِ مِنْ عَمَلِهِ أَنْ يَظْهَرَ اللَّهُ لَهُ أَكْثَرَ مِمَّا أَرَادَ وَ مِنْ أَرَادَ النَّاسُ بِالكَثِيرِ مِنْ عَمَلِهِ فِي تَعَبٍ مِنْ بَدَنِهِ وَ سَهْرٍ مِنْ لَيْلِهِ أَبَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا أَنْ يَقْلَلَهُ فِي عَيْنِ مَنْ سَمِعَهُ [بحار الأنوار، ج ٦٩، ص ٢٩٠].

قال رسول (ص): لا يقبل الله عملا فيه مقدار ذره من رياء [محججه، ج ٦، ص ١٤١].

٢. اخروی

رسول اکرم (ص): اشد الناس عذابا يوم القيامة من يرى الناس ان فيه خيرا و لا خیر فيه [کنز، ٧٤٨٥].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ الْمَلِكَ لَيُضَيِّعُ عَدْبِعَمَلِ الْعَبْدِ مُبْتَهَجًا بِهِ فَإِذَا صَيَّعَدَّ بِحَسَنَاتِهِ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ اجْعَلُوهَا فِي سَجِّينٍ إِنَّهُ لَيْسَ إِيَّايَ أَرَادَ بِهَا [كافي، ج ٢، ص ٢٩٤].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ رَأَى بِعَمَلِهِ سَاعَهُ حَبَطَ عَمَلُهُ الَّذِي كَانَ قَبْلَهُ [بحار الأنوار، ج ٦٩، ص ٢٧٤].

٥. درمان رياء

١. توجه به اراده خدا

١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنَا أَغْنِي الشُّرَكَاءَ عَنِ الشُّرْكِ فَمَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ غَيْرِي فَأَنَا مِنْهُ بَرِيءٌ فَهُوَ لِلَّذِي أَشْرَكَ [بحار الأنوار، ج ٦٧، ص ٢٢١].

٢. پرده ها کنار میرود و انسان به آرزوی خود که محبوبیت در دنیا است نمی رسد و اگر برسد فوری خشتی می شود زیرا قلب انسان دست خداست جز از راه خدا و اراده خدا احدی حق تصرف در قلوب ندارد: خَتَمَ عَلَى قُلُوبِكُمْ [انعام/ ٤٦].

طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ [توبه/ ٩٣].

یا

۳. آبرو نزد مردم بدست خداست او باید دل مردم را به فردی مهربان و خوش بین کند.

سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا [مریم/۹۶].

وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ [انشراح/۴].

وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ [شعراء/۸۴].

إِنَّ اللَّهَ يَدْفَعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا [حج/۳۸].

فکر در اینکه انسان و قلب او از نوامیس الهیه است و خداوند غیور اجازه نمی دهد که انسان به ناموس او آنقدر پرده دری شود.

۲. توجه به عاقبت کار

عاقبت ریا و سالوس رسوائی است.

وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ [بقره/۷۲].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا مِنْ عَبْدٍ أَسْرَرَ خَيْرًا فَذَهَبَتِ الْأَيَّامُ أَبَدًا حَتَّى يَظْهَرَ اللَّهُ لَهُ شَرًّا [کافی، ج ۲، ص ۲۹۳].

۵. در آخرت دست خالی است:

وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ [بینه/۵].

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ [شعراء/۸۸].

فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى [بقره/۱۹۷].

۶. توجه به اینکه شهرت و محبوبیت بر فرض در دنیا پیدا شد رسوائی قیامت چطور؟

خسارت ها چطور؟

اینهمه آیات داریم کهفَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ [بقره/۱۶].

۷. توجه به سرنوشت محبوبان دنیوی و مشهورانی که پس از چندی گمنام شدند:

كَمْ تَرَكَوْا مِنْ جَنَاتٍ وَ عُيُونٍ وَ زُرُوعٍ [دخان/۲۶-۲۵] .

۸. فکر اینکه وجود ما ، آفرینش ما ، شیر مادر و مهر والدین و اکسیژن و آب و غذا و سلامتی و امکانات ما همه و همه از اوست ، خود ما از او هستیم ، آیا سزاوار است

برای غیر او کار کنیم.

۹. خدا که نیازی به عبادت ما ندارد :

إِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ [آل عمران/ ۹۷].

ما هم حق منت بر رهبران نداریمقُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُمْ [حجرات/ ۱۷].

۱۰. فکر اینکه چرا در دل من غیر خداست؟ مبدا من مومن هستم؟ در حدیث قدسی آمده.

۳. توجه به ضعف خلق

لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا [حج/ ۷۳].

فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ [ملک/ ۳۰].

مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِضِيَاءٍ [قصص/ ۷۱].

أَمْ مَنْ يَجِيبُ الْمُضْطَرَّ [نمل/ ۶۲].

أَيُّتَّبِعُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ [نساء/ ۱۳۹].

لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَ لَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ [فاطر/ ۱۴].

فَمَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ عَصَيْتُهُ [هود/ ۶۳].

فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا [مائده/ ۱۷].

لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ [غافر/ ۱۶].

مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ [بقره/ ۲۵۵].

۴. سایر

سوال : چه کنیم که از ریا دور باشیم؟

پاسخ : ۱. فکر کنیم که رضای خدا، لذت ابدی را در پی دارد. و رضای مردم اگر تحصیل شود، اگر واقعی باشد نه خیالی اگر تغییر نکند، موقتی است.

۲. بدانیم که غیر خدا نیز محتاج است و توجه محتاج به محتاج ، خسارت است.

۳. بدانیم معامله ابدی به فانی بی عقلی است. وَ الدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَ فَلَآ تَعْقِلُونَ [اعراف/۱۶۹] . وَ الدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَ فَلَآ تَعْقِلُونَ [اعراف/۱۶۹] .

۴. عبادتهای خود را پنهانی انجام دهیم.

در خاتمه باید بدانیم دوری از ریا این نیست که خود را هرزه و گنهکار جلوه دهیم و یا از ترس ریا عبادات را ترک کنیم.

۶. اخلاص

اگر ما اخلاص داریم چرا چشمه های حکمت روی قلب و زبان ما جاری نمی شود؟

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَخْلَصَ لِلَّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا فَجَرَّ اللَّهُ يَنْبِيعَ الْحِكْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ عَلَى لِسَانِهِ [عده الداعی ، ص ۲۳۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ أَخْلَصَ إِلَيْهِ تَنَزَّهَ عَنِ الدُّنْيَا [غرر الحکم ، ص ۱۹۸] .

عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ قَالَ: "دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَرَأَيْتُ فِي وَجْهِهِ مِثْلَ سَيِّئَاتِي فَقُلْتُ مَا الَّذِي أَرَى بِكَ فَقَالَ أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي الشُّرُوكَ فَقُلْتُ أَيْشْرِكُونَ مِنْ بَعْدِكَ فَقَالَ أَمَا إِنَّهُمْ لَا يَعْبُدُونَ شَمْسًا وَلَا قَمَرًا وَلَا وَثَنًا وَلَا حَجْرًا وَلَكِنَّهُمْ يَرَاءُونَ بِأَعْمَالِهِمْ وَالرِّيَاءَ هُوَ الشُّرُوكُ" فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا " (كهف-۱۱۰) [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۲۳۳] .

۱. ریاست

۱. عدم پذیرش ریاست به خاطر ضعف

در صحیح مسلم ، جلد ۳ ، صفحه ۱۴۵۷ دو حدیث می خوانیم که در یکی آمده ابی ذر به پیامبر اکرم (ص) گفت : به من مسئولیتی واگذار کنید. یا رسول الله! الا تستعملنی؟ فضرِبَ بِيَدِيهِ عَلَى مَنْكَبِي ثُمَّ قَالَ: يَا أَبَا ذَرٍّ! أَنْتَ ضَعِيفٌ وَأَنْتَ أَمَانَةٌ وَأَنْتَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ خَزِيٌّ وَنَدَامَةٌ أَلَا مِنْ أَخَذَهَا بِحَقِّهَا وَأَدَّى الَّذِي عَلِيْفَهَا

در حدیث دیگری می خوانیم :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا أَبَا ذَرٍّ! إِنِّي أَحِبُّ لَكَ مَا أَحِبُّ لِنَفْسِي إِنِّي أَرَاكَ ضَعِيفًا فَلَا تَأْمُرَنَّ عَلَيَّ أَثْنِينَ وَلَا تَوَلَّيَنَّ مَالَ يَتِيمٍ [أمالی طوسی ، ص ۳۸۴] .

۲. ریاست و ستایش

۱_ تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فُسَادًا وَالْعَاقِبَةُ

لِلْمُتَّقِينَ [قصص / ۸۳] .

يَجُوبُونَ أَنْ يَحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا [آل عمران / ۱۸۸] .

مذمت ریاست :

۳_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَلْعُونٌ مَنْ تَرَأَسَ مَلْعُونٌ مِنْ هَمِّ بِهَا مَلْعُونٌ مَنْ حَدَّثَ بِهَا نَفْسَهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۹۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَرَادَ الرِّئَاسَةَ هَلَكَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۹۸] .

۴. ریاست و حب مقام

__ تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فِسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [قصص / ۸۳] .

__ مَنْ كَانَ يَرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا تُوفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا [هود / ۱۶- ۱۵] .

__ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حُبُّ الْجَاهِ وَالْمَالِ يَنْبِتَانِ النِّفَاقَ فِي الْقَلْبِ كَمَا يَنْبِتُ الْمَاءُ الْبَقْلَ [كشف الریبه ، ص ۵۱] .

۵. ریاست و حق کشی

در جنگ صفین مردی از دوستان که ریگی در کفش داشت یا پالانش کج بود یا آدم بی پروایی بود ، مرتب نظر امام را درباره خلفا می پرسید. امام هم خودداری می کرد تا اینکه در یک جمله کوتاه جوابش را داد. فرمود : خلافت اثره است و کسی نمی تواند جز من آن را بگیرد. در عین حال غارتی بوده گذشته ، فعلاً غارت بزرگتری رخ داده.

چند مثال برای اثره :

۱_ موقع ازدحام مردم در سوار شدن به اتوبوس هر کسی بی توجه به حق دیگران می خواهد سوار شود ، دستش را جلو دیگران می گیرد و به بهانه اینکه جلوی درب اتوبوس را گرفته خود سوار می شود و دیگران را پس می زند.

قال امیرالمومنین (ع) :

فَإِنَّهَا كَانَتْ أَثْرَةً شَحَّتْ عَلَيْهَا نُفُوسُ قَوْمٍ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۶۲] . (شح تبی است که همراه با بی تابی است) .

۲_ روزهای شلوغ نانوايي یا حمام تا نوبت به یکی از مشتری ها می رسد؛ اگر چه نوبت دیگران باشد ، چشم از حق دیگران می پوشد و خود جلو می افتد. همچنین وقت گرفتن گذرنامه و...

ز

۱. زکات

۱. تاریخچه زکات

۱. در اسلام

در سوره های مکی مثل اعراف ، آیه ۱۵۶ _ نمل ، آیه ۳ _ لقمان ، آیه ۴ _ فصلت ، آیه ۷ ، حکم زکات آمده است که مسلمانان باید بدهند ، اما در مدینه قانون آمد که باید زکات را از مردم بگیری : **خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَه** [توبه ، ۱۰۳] .

به هر حال بعضی دانشمندان درباره زکاتی که در آیات مکی آمده ، می گویند پرداخت زکات در مکه واجب بوده که باید مسلمانان خودشان بدهند ، زیرا در روایات می خوانیم نماز و زکات با هم واجب شدند :

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ وَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : **قَالَ فَرَضَ اللَّهُ الزَّكَاةَ مَعَ الصَّلَاةِ** [کافی ، ج ۳ ، ص ۴۹۷] .

اما در مدینه فرمان دادن زکات نبود ، بلکه فرمان گرفتن بود همراه با تعیین نصاب و فرستادن مأمور و... [نمونه ، ج ۱۴ ، ص ۱۹۷] .

بعضی می گویند که زکات مکه زکات مستحب و زکات مدینه ، زکات واجب بوده است. [نمونه ، ج ۱۴ ، ص ۱۹۷] . ضمناً **آيَهُخُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَه** [توبه ، ۱۰۳] . در ماه رمضان نازل شد. [میزان الحکمه] .

۲. در ادیان سابق

وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ

وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ [انبياء ، ٧٣] .

٢. معنای عمومی زکات

١_ و لكل شىء زكوه [حكمت ١٣٦] .

٢_ عَلَى كُلِّ جُزْءٍ مِنْ أَجْزَائِكَ زَكَاةٌ وَاجِبَةٌ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بَلْ عَلَى كُلِّ مَنْبِتٍ شَعْرٍ مِنْ شَعْرِكَ بَلْ عَلَى كُلِّ لَحْظَةٍ مِنْ لَحْظَاتِكَ زَكَاةٌ فَزَكَاةُ الْعَيْنِ النَّظْرَةُ بِالْعَبْرَةِ وَالْعُضُّ عَنِ الشَّهَوَاتِ وَمَا يَضَاهِيهَا وَزَكَاةُ الْأُذُنِ اسْتِمَاعُ الْعِلْمِ وَالْحِكْمَةِ وَالْقُرْآنِ وَفَوَائِدِ الدِّينِ مِنَ الْمَوْعِظَةِ وَالنَّصِيحَةِ وَمَا فِيهِ نَجَاتُكَ وَالْإِعْرَاضُ عَمَّا هُوَ ضِدُّهُ مِنَ الْكُذْبِ وَالْغَيْبِ وَأَشْبَاهِهَا وَزَكَاةُ اللِّسَانِ التُّصْحُّ لِلْمُسْلِمِينَ وَالتَّقِيظُ لِلْغَافِلِينَ وَكَثْرَةُ التَّسْبِيحِ وَالدُّكْرِ وَغَيْرِهَا وَزَكَاةُ الْيَدِ الْبُذْلُ وَالْعَطَاءُ وَالسَّخَاءُ بِمَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْكَ بِهِ وَتَحْرِيكُهَا بِكِتَابِهِ الْعِلْمِ وَمَنَافِعِ يَنْتَفِعُ بِهَا الْمُسْلِمُونَ فِي طَاعَةِ اللَّهِ وَالْقَبْضُ عَنِ الشُّرُورِ وَزَكَاةُ الرَّجُلِ السَّعْيُ فِي حُقُوقِ اللَّهِ تَعَالَى مِنْ زِيَارَةِ الصَّالِحِينَ وَمَجَالِسِ الذِّكْرِ وَإِضْلَاحِ النَّاسِ وَصَلْمِهِ الرَّجْمِ وَالْجِهَادِ وَمَا فِيهِ صَلَاحٌ قَلْبِكَ وَسَلَامَةٌ دِينِكَ هَذَا مِمَّا يَحْتَمِلُ الْقُلُوبُ فَهَمَّهُ وَالنُّفُوسُ اسْتِعْمَالَهُ وَمَا لَا يَشْرَفُ عَلَيْهِ إِلَّا عِبَادَةُ الْمُخْلِصُونَ وَالْمُقَرَّبُونَ أَكْثَرَ مِنْ أَنْ يَحْصَى وَهُمْ أَرْبَابُهُ وَهُوَ شِعَارُهُمْ دُونَ غَيْرِهِمْ [بحار الأنوار ، ج ٩٣ ، ص ٧] .

٣_ تَفْسِيرُ الْإِمَامِ الْعَسْكَرِيِّ (ع) وَفِي قَوْلِهِ "آتُوا الزَّكَاةَ" (بقره-٤٣) مِنَ الْمَالِ وَالْجَاهِ وَقُوَّةِ الْيَدِ وَمِنَ الْمَالِ مَوَاسَاهُ إِخْوَانِكُمُ الْمُؤْمِنِينَ وَمِنَ الْجَاهِ إِيْصَالُهُمْ إِلَى مَا يَتَقَاعَسُونَ عَنْهُ لِيُغْفِرَهُمْ مِنْ حَوَائِجِهِمُ الْمُتَرَدِّدَةِ فِي صُدُورِهِمْ وَبِالْقُوَّةِ مَعُونَهُ أَخْ لَكَ قَدْ سَقَطَ حِمَارُهُ أَوْ

حَمَلُهُ فِي صَحْرَاءٍ أَوْ طَرِيقٍ وَ هُوَ يَسْتَغِيثُ فَلَا يَغَاثُ [بحار الأنوار ، ج ٩٣ ، ص ٩] .

٤ _ عن الامير (ع) : ان الله ليستل الرجل عن جاهه و ما بذله كما يستله عن ماله فيما انفقه [كنز ، ج ٦ ، ص ٥٩٧] .

٥ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : زَكَاهُ الْعِلْمِ نَشْرُهُ زَكَاهُ الْجَاهِ يَذُلُّهُ زَكَاهُ الْجِلْمِ الْإِخْتِمَالُ زَكَاهُ الْمَالِ الْإِفْضَالُ زَكَاهُ الْقُدْرَةِ الْإِنْصَافُ زَكَاهُ الْجَمَالِ الْعَفَافُ زَكَاهُ الظَّفَرِ الْإِحْسَانُ زَكَاهُ الْبَدَنِ الْجِهَادُ وَ الصِّيَامُ زَكَاهُ الْيَسَارِ بُرِّ الْجِيرَانِ وَ صَمَلُهُ الْأَرْحَامِ زَكَاهُ الصَّحَّةِ السَّعْيُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ زَكَاهُ الشَّجَاعَةِ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ زَكَاهُ السُّلْطَانِ إِعَاثَةُ الْمَلْهُوفِ زَكَاهُ النَّعْمِ اضْطِنَاعُ الْمَعْرُوفِ زَكَاهُ الْعِلْمِ... [مستدرک الوسائل ، ج ٧ ، ص ٤٦] .

٦ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : جَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) الصَّدَقَةَ فِي كُلِّ شَيْءٍ أَنْبَتِ الْأَرْضُ إِلَّا مَا كَانَ فِي الْخَضِرِ وَ الْبُقُولِ وَ كُلِّ شَيْءٍ يَفْسُدُ مِنْ يَوْمِهِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٥١٠] .

٧ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَفْوُ زَكَاهُ الظَّفَرِ [نهج البلاغه ، حكمت ٢١١] .

٨ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِكُلِّ شَيْءٍ زَكَاهٌ وَ زَكَاهُ الْبَدَنِ الصِّيَامُ [نهج البلاغه ، حكمت ١٣٦] .

٩ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لِكُلِّ شَيْءٍ زَكَاهٌ وَ زَكَاهُ الْعِلْمِ أَنْ يَعْلَمَهُ أَهْلُهُ [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ٢٥] .

١٠ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمَعْرُوفُ زَكَاهُ النَّعْمِ [غرر الحكم ، ٣٨٢] ..

قال الصادق (ع) : الشفاعة زكاه الجاه [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٢٦٨] .

١١ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فَرَزَكَاهُ الْعَيْنِ النَّظَرُ بِالْعَبْرَةِ وَ الْغَضُّ

عَنِ الشَّهَوَاتِ وَ مَا يَضَاهِيهَا [بحار الانوار ، ج ٩٣ ، ص ٧] .

١٢ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : زَكَاهُ اللِّسَانِ التُّضِيحُ لِلْمُسْلِمِينَ وَ التِّيَقُّظُ لِلْغَافِلِينَ وَ كَثْرَةُ التَّسْبِيحِ وَ الذِّكْرِ وَ غَيْرِهَا [بحار الانوار ، ج ٩٣ ، ص ٧] .

١٣ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَ زَكَاهُ الْيَدِ الْبَدْلُ وَ الْعَطَاءُ [بحار الانوار ، ج ٩٣ ، ص ٧] .

١٤ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : زَكَاهُ الرَّجْلِ السَّعْيُ فِي حُقُوقِ اللَّهِ تَعَالَى [بحار الانوار ، ج ٩٣ ، ص ٧] .

١٥ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : زَكَاهُ الْأُذُنِ اسْتِمَاعُ الْعِلْمِ وَ الْحِكْمَةِ وَ الْقُرْآنِ [بحار الانوار ، ج ٩٣ ، ص ٧] .

١٦ _ امام صادق (ع) فرمود : زكات باطنی آن است که آن گاه که برادرت به چیزی بیشتر محتاج است ، آن را انتخاب نکنی :

عَنِ الْمُفَضَّلِ قَال : كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فَسَأَلَهُ رَجُلٌ فِي كَمْ تَجِبُ الزَّكَاةُ مِنَ الْمَالِ فَقَالَ لَهُ : " الزَّكَاةُ الظَّاهِرَةُ أَمَ الْبَاطِنَةُ تُرِيدُ؟ فَقَالَ : أُرِيدُهُمَا جَمِيعًا . فَقَالَ : أَمَّا الظَّاهِرَةُ فَفِي كُلِّ أَلْفٍ خَمْسَةٌ وَ عِشْرُونَ وَ أَمَّا الْبَاطِنَةُ فَلَا تَسْتَأْثِرُ عَلَيَّ أَخِيكَ بِمَا هُوَ أَحْوَجُ إِلَيْهِ مِنْكَ " [كافي ، ج ٣ ، ص ٥٠٠] .

دردها ، زكات بدنها است :

١٧ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : زَكَاهُ الْبَدَنِ الْجِهَادُ وَ الصِّيَامُ [غرر الحكم ، ص ٦١١] .

١٨ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ " وَ يَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ " (ماعون / ٧) " هُوَ الْقَرْضُ يَقْرِضُهُ وَ الْمَعْرُوفُ يَضِي طَنْعُهُ وَ مَتَاعُ الْبَيْتِ يَعِيرُهُ وَ مِنْهُ الزَّكَاةُ " [كافي ، ج ٣ ، ص ٤٩٩] .

٣. سفارش به زكات

_ گاهی قبل

از نماز، مثل عید فطر: قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى وَ ذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى [اعلی، ۱۵-۱۴].

— گاهی داخل نماز: الَّذِينَ يَقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ [مائده، ۵۵].

گاهی (۲۷) بار عدل نماز.

— گاهی با نام زکات.

— گاهی در قالب نحر: فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَ انْحَرْ [کوثر، ۲].

— گاهی در قالب اطعام: قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ وَ لَمْ نَكُ نُطْعِمِ الْمِسْكِينَ [مدثر، ۴۴-۴۳].

— گاهی در قالب صدقه: فَلَا صَدَقَ وَ لَا صَلَّى [قیامه، ۳۱].

۴. فلسفه زکات

۱. تشکر از رازق

قَالَ الرَّضَا (ع): عَلَّةُ الزَّكَاةِ مِنْ أَجْلِ قُوَّةِ الْفُقَرَاءِ وَ تَحْصِينِ أَمْوَالِ الْأَغْنِيَاءِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ كَلَّفَ أَهْلَ الصَّحَّةِ الْقِيَامَ بِشَأْنِ أَهْلِ الزَّمَانِهِ وَ الْبُلُوَى كَمَا قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى "لَتَبْلُوَنَّ فِي أَمْوَالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ" (آل عمران / ۱۸۶) فِي أَمْوَالِكُمْ إِخْرَاجَ الزَّكَاةِ وَ فِي أَنْفُسِكُمْ تَوْطِينَ الْأَنْفُسِ عَلَى الصَّبْرِ مَعَ مَا فِي ذَلِكَ مِنْ آدَاءِ شُكْرِ نِعْمِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [من لايحضره الفقيه، ج ۲، ص ۸].

۲. ازدياد مال

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا أَدَّى أَحَدُ الزَّكَاةِ فَفَقَصَتْ مِنْ مَالِهِ وَ لَا مَنَعَهَا أَحَدٌ فَرَادَتْ فِي مَالِهِ [من لايحضره الفقيه، ج ۲، ص ۱۱].

— قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ مَنَعَ حَقًّا لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْفَقَ فِي بَاطِلٍ مِثْلِيهِ [كافي، ج ۳، ص ۵۰۶].

قال الباقر (ع): الزكاة تزيد في الرزق [بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۱۴].

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الصَّدَقَةُ لَا تَزِيدُ

الْمَالِ إِلَّا كَثْرَةً فَتَصَدَّقُوا يَرْحَمَكُمُ اللَّهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۷ ، ص ۱۶۰] .

— قال الباقر (ع) : الزكاه تزيد في الرزق [بحار الانوار ، ج ۹۳ ، ص ۱۴] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَرَضَ اللَّهُ الْإِيْمَةَ أَنْ تَطْهِيْرًا مِنَ الشُّرْكِ وَالصَّلَاةَ تَنْزِيْهًا عَنِ الْكِبْرِ وَالزَّكَاةَ تَنْزِيْهًا لِلرِّزْقِ [نهج البلاغه ، حكمت ۲۵۲] .

— قال الحسن بن علي (ع) : مَا نَقَصَتْ زَكَاةٌ مِنْ مَالٍ قَطُّ [بحار الانوار ، ج ۹۳ ، ص ۲۳] .

— قال ابو عبد الله (ع) : يا مفضل قل لأصحابك يضعون الزكاه في أهلها و إني ضامن لما ذهب لهم [بحار الانوار ، ج ۷۵ ، ص ۳۸۰] .

۳. تطهير مال و جان

وَ مَا آتَيْتُمْ مِنْ زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ [روم ، ۳۹] .

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَ تُزَكِّيهِمْ بِهَا [توبه ، ۱۰۳] .

— عبرتی برای اغنيا از فقر قیامت :

قَالَ الرَّضَا (ع) : هُوَ عِظَةٌ لِأَهْلِ الْغِنَى وَ عِبْرَةٌ لَهُمْ لِيَسْتَنْدِلُوا عَلَي فَقْرِ الْآخِرَةِ بِهِمْ [وسائل الشيعه ، ج ۹ ، ص ۱۲] .

زکات نشان دهنده برخی از صفات بر جسته انسانی مثل :

سخاوت ، عطوفت ، ایثار ، نوع دوستی ، مبارزه عملی با فقر در جهت تعادل و ایجاد وحدت و هماهنگی است .

قَالَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (ع) : حَصِّنُوا أَمْوَالَكُمْ بِالزَّكَاةِ [کافی ، ج ۴ ، ص ۶۱] .

در روایات و آیات از زکات به عنوان :

پاک کننده گناه ، وسیله آزمایش ، نشانه عابد ، زیاد کننده روزی ، سبب رحمت خدا ، عامل حفظ مال و جان و بدن و

برائت از آتش یاد شده است.

و از مانع زکات به عنوان :

کافر ، سارف ، ملعون ، معذب در آخرت ، مقتول به دست امام زمان علیه السلام ، و پذیرفته نشدن نماز و... یاد شده است.

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيَطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ [توبه ، ۷۱] .

وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ [مائده ، ۱۲] .

وسائل الشيعه ، ج ۶ ، میزان الحکمه ، ماده زکات؛ بحار ، ج ۹۶ و سفینه البحار ، ماده زکات.

— جمع ثروت ها موجب طغيان و هلاکت است.

وَ أَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ [بقره ، ۱۹۵] .

۴. فقر زدائی

— در روایات آمده : به فقیر به مقداری زکات دهید تا بی نیاز شود ، تا مانند دیگر مردم شود.

— اسحاق بن عمار ، به امام صادق (ع) می گوید :

آیا صد دینار یا درهم بدهم؟ فرمود : بله.

گفتم : دو بیست چطور؟ فرمود : بله.

گفتم : سیصد چطور؟ فرمود : بله.

گفتم : چهار صد چطور؟ فرمود : بله.

فرمود : تا وقتی که بی نیاز شود. (فقیر حق دارد تا وقتی بی نیاز شود ، بگیرد.)

بنابراین ، ملاک پرداخت

زکات ، یک زندگی عادی در سطح سایر مردم است.

— نکته مهم آن است که این توازن دور از اسراف و تبذیر و تجمل و زیر نظر حاکم اسلامی که یا معصوم است و یا عادل انجام می گیرد.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّمَا وَضِعَتِ الزَّكَاةُ اخْتِبَارًا لِلأَغْنِيَاءِ وَ مَعُونَةً لِلْفُقَرَاءِ وَ لَوْ أَنَّ النَّاسَ أَدَوْا زَكَاةَ أَمْوَالِهِمْ مَا بَقِيَ مُسْلِمٌ فَقِيرًا مُحْتَاجًا وَ لَأَسْتَتَعْنَى بِمَا فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ وَ إِنَّ النَّاسَ مَا افْتَقَرُوا وَ لَا اجْتَأَجُوا وَ لَا جَاعُوا وَ لَا عَرُوا إِلَّا بِعُدُوبِ الأَغْنِيَاءِ وَ حَقِيقٌ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يَمْنَعَ رَحْمَتَهُ مَنْ مَنَعَ حَقَّ اللَّهِ فِي مَالِهِ وَ أَفْسِمُ بِالَّذِي خَلَقَ الخُلُقَ وَ بَسِطَ الرِّزْقَ أَنَّهُ مَيَا ضَاعَ مَالٌ فِي بَرٍّ وَ لَا بَحْرٍ إِلَّا بِتَوَكُّرِ الزَّكَاةِ وَ مَا صِيدَ صَيْدٌ فِي بَرٍّ وَ لَا بَحْرٍ إِلَّا بِتَوَكُّرِهِ التَّسْبِيحِ فِي ذَلِكَ اليَوْمِ وَ إِنَّ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَشْخَاهُمْ كَفَاءً وَ أَشْيَخَى النَّاسِ مَنْ أَدَّى زَكَاةَ مَالِهِ وَ لَمْ يَبْخُلْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ بِمَا افْتَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُمْ فِي مَالِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۷] .

قَالَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَضَعَ الزَّكَاةَ قُوْتًا لِلْفُقَرَاءِ وَ تَوْفِيرًا لِأَمْوَالِكُمْ [كافي ، ج ۳ ، ص ۴۹۸] .

۵. در کلام امام رضا (ع)

كَتَبَ الرِّضَا عَلَى بَنِي مُوسَى (ع) إِلَى مُحَمَّدِ بْنِ سَتَانَ فِيمَا كَتَبَ إِلَيْهِ مِنْ خِيَوَابِ مَسَائِلِهِ أَنَّ عَلَيْهِ الزَّكَاةَ مِنْ أَجْلِ قُوْتِ الْفُقَرَاءِ وَ تَحْصِينِ أَمْوَالِ الأَغْنِيَاءِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ كَلَّفَ أَهْلَ الصُّحَّةِ الْقِيَامَ بِشَأْنِ أَهْلِ الزَّمَانَةِ وَ الْبَلْوَى كَمَا قَالَ

اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَتَبْلُوَنَّ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي أَمْوَالِكُمْ إِخْرَاجَ الزَّكَاةِ وَفِي أَنْفُسِكُمْ تَوَطُّبُنُ الْأَنْفُسِ عَلَى الصَّبْرِ مَعَ مَا فِي ذَلِكَ مِنْ أَدَاءِ شُكْرِ نِعْمِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالطَّمَعِ فِي الزِّيَادَةِ مَعَ مَا فِيهِ مِنَ الزِّيَادَةِ وَالرَّأْفَةِ وَالرَّحْمَةِ لِأَهْلِ الضَّعْفِ وَالْعَطْفِ عَلَى أَهْلِ الْمَسْكِينِ وَالْحَثُّ لَهُمْ عَلَى الْمُوَاسَاةِ وَتَقْوِيَةِ الْفُقَرَاءِ وَالْمَعُونَةَ لَهُمْ عَلَى أَمْرِ الدِّينِ وَهُوَ عِظَةُ لِأَهْلِ الْغِنَى وَعِبْرَةٌ لَهُمْ لِيَسْتَدِلُّوا عَلَى فُقَرَاءِ آلِ آخِرِهِ بِهِمْ وَمَا لَهُمْ مِنَ الْحَثِّ فِي ذَلِكَ عَلَى الشُّكْرِ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِمَا خَوَّلَهُمْ وَأَعْطَاهُمْ وَالِدُعَاءِ وَالتَّضَرُّعِ وَالْخَوْفِ مِنْ أَنْ يَصِيرُوا مِثْلَهُمْ فِي أُمُورٍ كَثِيرَةٍ فِي أَدَاءِ الزَّكَاةِ وَالصَّدَقَاتِ وَصِلَةِ الْأَرْحَامِ وَاصْطِنَاعِ الْمَعْرُوفِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٨] .

٦. در طرح یک واقعه

— داستان بسیار جالب از مصطفی منفلوطی در النظرات

شبی به هنگام عبور به مردی برخورد کردم؛ دیدم به خود می نالد در حالی که دست روی شکم گذاشته است. علت پرسیدم ، گفت : از گرسنگی است. به اندازه توان به او کمک کردم. به خانه دوستم که ثروتمند بود آدمم ، دیدم او هم دست به روی شکم ، می نالد. گفتم برای چه درد می بری؟ گفت : از پر خوری. گفتم : شگفتا اگر این زیادی طعامش را به او می داد ، هیچ کدام دردمند نمی شدند. [شرح رساله حقوق؟؟ امام سجاد علیه السلام] .

٥. راه حل برای اختلاف طبقاتی در جامعه

١. راه مکاتب غیر اسلامی

اختلاف طبقات که یک عده برای ضروریات معطل و یک عده شاهانه و... مردم را به سر و صدا انداخته و از دیر زمانی

تولید مکتب هائی کرده ، ولی همه این مکتب ها راه هایی برای رفع این اختلاف طبقاتی پیموده اند که خالی از ایراد نیست و تنها راهی که می تواند حل اشکال کند نظر مبارک اسلام است. برای اثبات این مدعا اول فکر این مکاتب را می گوئیم ، سپس نظر اسلام را :

۱ _ مارکسیسم یا سوسیالیزم علمی می گوید : راه حل این است که ابزار تولید را از دست طبقه سرمایه دار بگیریم و آن را ملی و عمومی کنیم و تنها موجب این اختلاف اختصاص مالکیت طبقه سرمایه دار است نسبت به ابزار تولید.

_ اشکال : علت این شکاف تنها این عامل نیست. با گرفتن شرکت ها ، کارخانه ها ، از مالکین آن ها حل مسئله نمی شود؛ به دلیل اینکه در کشورهای سوسیالیستی نیز با برگزاری این قانون اختلافات عجیبی بین طبقات مختلف موجود است. محیط های بزرگی داریم که اصلا کارخانه نیست. ابزار تولیدی نیست ، اما باز اختلاف طبقاتی بسیار است.

۲ _ کشورهای مترقی سرمایه داری برای حل این موضوع یک سلسله اقداماتی کرده اند. مقدار اقل وسایل زندگی را برای طبقه محروم (به عنوان شیر و خورشید ، بیمه کارمندان و... قرار داده اند).

اشکال :

این مقدار برای جلوگیری از مرگ خوب است ، ولی رفع اختلافات را نمی کند. اما اسلام ، با نظر واقع بینی این اختلاف را ملاحظه فرموده است.

۲. راه اسلام

... خمس و زکات را از واجبات قرار داده.

خمس و زکات تقسیم می شود. بیشتر آن برای ضعفا و فقرا است.

خمس ، ۶ قسمت می شود :

اعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ

السَّبِيلِ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ [انفال ، ۴۱] .

زکوه ، ۸ قسمت می شود :

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَ الْمَسْكِينِ وَ الْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَ الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَ فِي الرِّقَابِ وَ الْغَارِمِينَ وَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ [توبه ، ۶۰] .

در حدیثی معتبر زراره و محمد بن مسلم از امام صادق (ع) نقل می کنند که خداوند در اموال اغنیا حقی به مقدار کفاف برای آنها قرار داده و اگر می دانست که کفاف نمی دهد ، زیادتر قرار می داد.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : إِنَّ اللَّهَ جَلَّ وَ عَزَّ جَعَلَ لِلْفُقَرَاءِ فِي أَمْوَالِ الْأَغْنِيَاءِ مَا يَكْفِيهِمْ وَ لَوْ لَأَ ذَلِكَ لَزَادَهُمْ وَ إِنَّمَا يُوْتُونَ مِنْ مَنَعٍ مِّنْ مَّنْعُهُمْ [کافی ، ج ۳ ، ص ۴۹۷] .

ملاحظه می کنید که در مصرف خمس؛ یتیم ، فقیر و ابن سبیل ذکر شده و همچنین در زکات؛ فقرا ، مساکین ، برده ، بدهکار و ابن السبیل ذکر شده. این ها ، برای رفع شکاف مهم اختلاف طبقاتی است و سهم مؤلفه قلوبهمیکسهم سیاسی است.

با گفتار ما ثابت شد که مالیات بر خمس و زکات اطلاق می شود ، زیرا حکومت ها بودجه را که به اسم مالیات می گیرند ، بودجه برای سازمان های دولتی است ، ولی خمس و زکات برای طبقه زیر دست است نه سازمان های حکومتی.

در صورت لزوم حاکم شرع و ولی مسلمین می تواند بر چیزهایی مالیات ببندد ، مثل اینکه حضرت امیر (ع) در زمان خلافت خود بر هر اسبی ۲ دینار و بر هر الاغی ۱ دینار مالیات قرار داد و تعبیر حدیث این است :

عَلَى بَنِي إِبْرَاهِيمَ

عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيْزِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ وَ زُرَّارَةَ عَنْهُمَا جَمِيعاً (ع) قَالَ وَضَعَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ص) عَلَيَّ الْخَيْلَ الْعِتَاقَ الرَّاعِيَةَ فِي كُلِّ فَرَسٍ فِي كُلِّ عَامٍ دِينَارَيْنِ وَ جَعَلَ عَلَيَّ الْبَرَّادِينَ دِينَاراً [كافي ، ج ٣ ، ص ٥٣٠] .

این تعبیر یک حکم شرعی ثابت نیست؛ بلکه حکم موقتی است که طبق مصلحت روز قرار داده شده. گرچه عده ای این حدیث را دلیل بر استحباب دائمی گرفته ، ولی لحن این حدیث ظهور در این ندارد :

الف : در زکات فقر و احتیاج به حب شأن است و ممکن است شأن شخصی ، مرکب عالی ، منزل بزرگ و... باشد.

ب : مستحب است زکات را مثل هدیه بدهد و در قلب نیت زکات کند. اگر گیرنده از اشخاص آبرومند است که خجالت می کشد از گرفتن زکات در حدیث من لا یحضر حضرت فرمود : مؤمنین را ذلیل نکن!

ج : الْمُؤَلَّفَهُ قُلُوبُهُمْ شامل کفار می شود که با مسلمین کمک جنگی کنند یا مسلمان شوند یا مسلمین ضعیف الایمان و در این زمان ساقط نشده است.

د : وَ الْغَارِ مُوْتَابِید غارم به واسطه خرج کردن مال مردم در معصیت و اسراف مصرف نکرده باشد.

ه : ابن سبیل اگر به وطن رسید و چیزی زیاد آورد ، ولو برای تنگ گرفتن به خود باید زیادی را رد کند به هر وسیله که هست به دافع و یا وکیل آن رد کند.

قانون اسلام می گوید به محرومین باید آن قدر عطا شود که مثل سایر مردم عادی زندگی خود را اداره کنند و تنها به ساختن یک بیمارستان و یک داروی مجانی

اکتفا نکرد. به حدیث ذیل توجه کنید :

در کتاب مستطاب من لا یحضر ، حدیث شریفی دیدم که ابی بصیر از امام صادق (ع) می پرسد که مردی کفاش عیالمنند است و ۸۰۰ درهم سرمایه دارد. آیا می تواند از زکات استفاده کند؟

حضرت می فرماید : آیا از این سرمایه استفاده می کند به مقدار قوت زن و بچه خود؟ بله ، آقا.

آیا زیادی بر قوت پیدا می کند؟ نمی دانم. حضرت فرمود : اگر کم تر از نصف برای قوت استفاده می کند ، می تواند از زکات استفاده کند و بر عیال خود توسعه دهد تا مثل مردم عادی شود در زندگی.

سَأَلَ أَبُو بَصِيرٍ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الرَّجُلِ يَكُونُ لَهُ تَمَائِمَاتُهُ دَرَاهِمٌ وَهُوَ رَجُلٌ خَفَافٌ وَ لَهُ عِيَالٌ كَثِيرٌ أَلَهُ أَنْ يَأْخُذَ مِنَ الزَّكَاةِ فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ أَيْزِيحُ فِي دَرَاهِمِهِ مَا يَقُوتُ بِهِ عِيَالَهُ وَ يُفْضَلُ قَالَ نَعَمْ قَالَ كَمْ يُفْضَلُ قَالَ لَا أَدْرِي قَالَ إِنْ كَانَ يُفْضَلُ عَنِ الْقُوتِ مَقْدَارُ نِصْفِ الْقُوتِ فَلَا يَأْخُذُ الزَّكَاةَ وَ إِنْ كَانَ أَقَلَّ مِنْ نِصْفِ الْقُوتِ أَخَذَ الزَّكَاةَ قَالَ قُلْتُ فَعَلَيْهِ فِي مَالِهِ زَكَاةٌ تَلْزِمُهُ قَالَ بَلَى قَالَ قُلْتُ كَيْفَ يَضِيحُ قَالَ يَوْسَعُ بِهَا عَلَى عِيَالِهِ فِي طَعَامِهِمْ وَ كَسْوَتِهِمْ وَ يَبْقَى مِنْهَا شَيْئًا يَنَاولُهُ غَيْرَهُمْ وَ مَا أَخَذَ مِنَ الزَّكَاةِ فَضَّهُ عَلَى عِيَالِهِ حَتَّى يَلْحَقَهُمْ بِالنَّاسِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۳۴] .

در حدیث دیگر فرمود : اگر پدر یا عمو کفیل خرج هستند ، اما تمام لوازم زندگی با کمک آنها تأمین نمی شود ، می تواند از زکات بگیرد و به زندگی خود توسعه بدهد.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ

(ع) قَالَ: " سَيَأْتِيهِ عَنِ الرَّجُلِ يَكُونُ أَبُوهُ أَوْ عَمُّهُ أَوْ أُخُوهُ يَكْفِيهِ مَثُونَتَهُ أَوْ يَأْخُذُ مِنَ الزَّكَاةِ فَيَتَوَسَّعَ بِهِ إِنْ كَانُوا لَا يَوْسَعُونَ عَلَيْهِ فِي كُلِّ مَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ فَقَالَ لَا بَأْسَ " [كافي ، ج ۳ ، ص ۵۶۱] .

حدیث دیگری حضرت می فرماید : نوکر و خانه و شتر مانع از گرفتن زکات نیست؛ اگر در خرج باقی کار شود و داشتن خانه و خادم از شأن او باشد معنای فقر در هر زمان فرق می کند. سابقا همه مردم یا بیشتر پیاده مسافرت می کردند ، ولی امروز اگر پیاده مسافرت کنیم از فقر است و هم چنین پابرهنگی و

مخفی نماند که زکات باید به دست رئیس مسلمین باشد تا او به هر مصلحتی که می خواهد برساند تا اشکال زندگی

در کار نباشد و اصولا پیدایش این اختلافات طبقاتی برای عمل نکردن به قوانین اسلام است ، چه آن که در اسلام از بسیاری چیزها که مهم ترین موجد اختلاف است جلوگیری شده. ربا ، بانک داری ، احتکار ، معاملات جزاف و غری ، قمار ، لزوم تقسیم ارث و تبدیل کردن به چند سرمایه کوچک ، ممنوعیت از تظاهر به سرمایه داری و ثروتمندی در مقابل دیگران ، ممنوعیت از اسراف و تبذیر ، به قول یکی دوری از لباس شهرت ، چون سبب تظاهر به تجمل است؛ حرام شده. این در مورد راه حل اختلاف طبقاتی از نظر مال.

اما اختلاف طبقاتی از نظر قوای فکری و بدنی و ذوقی این خود نه بد است ، بلکه موجب رحمت است. چه آن که زندگی همگانی احتیاجاتی مختلف دارد که هر که بر حسب

استعداد یک گوشه آن را که مناسب می‌داند، می‌گیرد و زندگی اداره می‌شود. بلکه ممکن است سوء تفاهمی، عزت و ذلتی در پاره‌ای از جاها و شغل‌ها دیده شود و این را اسلام با دادن دستورات واجب و مستحبی اکیدا از سوء تفاهم جلوگیری کرده است و دستورات اخلاقی اسلام برای گرم کردن جامعه و برای گرم کردن محیط خانه، شهر و کشور است. گفتنی است در مورد آداب معاشرت آن قدر حدیث داریم که تا حال کسی احصاء دقیق نکرده و کسانی که سوء استفاده از اختلاف ذوق‌ها و استعدادها می‌کنند، خود مریض هستند. مناسب است به پاره‌ای از دستورات دقیق اخلاقی اشاره شود. مثل:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ [حجرات، ۱۰].

لَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا [حجرات، ۱۲].

لَا تَجَسَّسُوا [حجرات، ۱۲].

وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا [اسراء، ۳۷].

۶. ارتباط زکات با سایر عبادات و احکام

۱. نماز

ماه رمضان، قانون زکات آمد. منادی به امر پیامبر فریاد زد:

أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَدْ فَرَضَ عَلَيْكُمُ الزَّكَاةَ كَمَا فَرَضَ عَلَيْكُمُ الصَّلَاةَ [من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۱۳].

أَيُّهَا الْمُسْلِمُونَ زَكُوا أَمْوَالَكُمْ تُقْبَلُ صَلَاتُكُمْ [من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۱۳].

بعد از یک سال مهلت، مأمور وصول به اطراف فرستاد.

قال النبي (ص): لا يقبل الله الايمان و الصلوه الا بالزكاه [کنز، ج ۶، ص ۲۹۸].

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فِي خُطْبِهِ الْوَدَاعِ: أَيُّهَا النَّاسُ أَدُّوا زَكَاةَ أَمْوَالِكُمْ فَمَنْ لَمْ يَزَكِ لَمْ يَصَلِّ لَهُ وَ مَنْ لَمْ يَصَلِّ لَهُ لَمْ يَدِينْ لَهُ

وَمَنْ لَا دِينَ لَهُ لَا حَجَّ وَلَا جِهَادَ لَهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۷ ، ص ۱۱] .

۲. ایمان

— منکر زکات کافر است. [تحریر الوسیله امام (ره)] .

پیامبر (ص) روزی در مسجد افرادی را با جمله قم یا فلان (که زکات نمی دادند) از مسجد بیرون کرد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) فِي الْمَسْجِدِ إِذْ قَالَ قُمْ يَا فُلَانُ قُمْ يَا فُلَانُ قُمْ يَا فُلَانُ حَتَّى أَخْرَجَ خَمْسَهُ نَفْرًا فَقَالَ أَخْرُجُوا مِنْ مَسْجِدِنَا لَا تُصَلُّوا فِيهِ وَأَنْتُمْ لَا تُزْكَوْنَ [کافی ، ج ۳ ، ص ۵۰۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ مَنَعَ قَبْرًا مِنْ الزَّكَاةِ فَلَيْسَ بِمُؤْمِنٍ وَلَا مُسْلِمٍ [کافی ، ج ۳ ، ص ۵۰۳] .

فی وصیه النبی (ص) لعلی (ع) : یا علی کفر بالله العظیم من هذه الأمة عشرة الفئات و الساجر و الدیوث و ناکح المراه حراماً فی دبرها و ناکح البهیمه و من نکح ذات محرّم و الساعی فی الفتنه و بائع السلاح من أهل الحرب و مانع الزکاه [من لا یحضره الفقیه ، ج ۴ ، ص ۳۵۶] .

عَنْ عَلِيٍّ (ع) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) أَنَّ رَجُلًا سَأَلَهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ قَالَ لَا يَعَاقِبُ اللَّهُ الْمُشْرِكِينَ أَمَا سَمِعْتَ قَوْلَهُ قَوْلِي لِلْمُضَيِّعِينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صِيْلَتِهِمْ سَاهُونَ الَّذِينَ هُمْ يَرَاوْنَ وَ يَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ أَلَا إِنَّ الْمَاعُونَ الزَّكَاةُ ثُمَّ قَالَ وَ الَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ مَا خَانَ اللَّهُ أَحَدٌ شَيْئًا مِنْ زَكَاةٍ مَالِهِ إِلَّا مُشْرِكٌ بِاللَّهِ [بحار الانوار ، ج ۹۳ ، ص ۲۹]

قال الامام فى تحريره : ... الزكوه فى الجملة من ضروريات الدين و منكرها ، مندرج فى الكفار. [ج ١ ، ص ٣١١] .

قال الصادق (ع) فى قوله تعالى : " إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ أَزْدَادُوا كُفْرًا " (نساء/١٣٧) مَنْ زَعَمَ أَنَّ الْخَمْرَ حَرَامٌ ثُمَّ شَرِبَهَا وَمَنْ زَعَمَ أَنَّ الزَّانَا حَرَامٌ ثُمَّ زَنَى وَمَنْ زَعَمَ أَنَّ الزَّكَاةَ حَقٌّ وَلَمْ يُوَدِّهَا [بحار الانوار ، ج ٧٠ ، ص ٣٦٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَوْمًا لِأَصْحَابِهِ : مَلْعُونٌ كُلُّ مَالٍ لَا يَزْكِي مَلْعُونٌ كُلُّ جَسَدٍ لَا يَزْكِي وَ لَوْ فِى كُلِّ أَرْبَعِينَ يَوْمًا مَرَّةً [كافى ، ج ٢ ، ص ٢٥٨] .

٧. آثار منع پرداخت زکات

١. در دنیا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللَّهُ فِي الزَّكَاةِ فَإِنَّهَا تُطْفِئُ غَضَبَ رَبِّكَمُ اللَّهُ [كافى ، ج ٧ ، ص ٥١] .

عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ : " رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) وَهُوَ جَالِسٌ فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ وَهُوَ يَقُولُ هُمُ الْأَخْسَرُونَ وَ رَبِّ الْكَعْبَةِ فَقُلْتُ مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ مَا مِنْ صِيَّاحٍ إِبِلٍ أَوْ غَنَمٍ لَا يُوَدِّي زَكَاتَهُ إِلَّا جَاءَتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْظَمَ مَا كَانَتْ وَ أَسَدِمَنَّهُ تَنْطَحُهُ بِقُرُونِهَا وَ تَطْوُهُ بِأَخْفَافِهَا كَلَّمَا نَفَدَتْ عَلَيْهِ آخِرُهَا أُعِيدَتْ أَوْلَاهَا " [مستدرک الوسائل ، ج ٧ ، ص ٢٠] .

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " سَيَطُوقُونَ مَا بَخَلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ " (آل عمران - ١٨٠) فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ مَا مِنْ أَحَدٍ يَمْنَعُ مِنْ زَكَاهِ مَالِهِ شَيْئًا إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ ذَلِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ نُعْبَانًا مِنْ نَارٍ مُطَوَّقًا فِي عُنُقِهِ يَنْهَشُ مِنْ لَحْمِهِ حَتَّى

يَفْرُغَ مِنَ الْحِسَابِ" [كافي ، ج ٣ ، ص ٥٠٢] .

ابوذر از لقمان : دنیا دریائی است که بسیاری در آن غرق می شوند. باید سوار کشتی نجات شوی. کشتی ، ایمان است و ارکان کشتی زکات و نماز و روزه است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تَمَانِيَةٌ لَا تُقْبَلُ لَهُمْ صِيْلَمَةُ الْعَبْدِ إِلَّا آبِقُ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى مَوْلَاهُ وَ النَّاشِئُ عَنْ زَوْجِهَا وَ هُوَ عَلَيْهَا سَاخِطٌ وَ مَانِعُ الزَّكَاةِ وَ... [بحار الانوار ، ج ٧٧ ، ص ٢٣٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ النَّارَ ثَلَاثَةٌ أَمِيرٌ مُتَسَلِّطٌ لَمْ يَعِدْ وَ صَاحِبٌ مَالٍ لَا يُعْطَى زَكَاةَ مَالِهِ وَ فَقِيرٌ مُتَكَبِّرٌ [مستدرک الوسائل ، ج ٧ ، ص ٢٣] .

ما سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ وَ لَمْ نَكُ نُطْعِمِ الْمَسْكِينِ [مدثر ، ٤٢-٤٤] .

وَ أَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتِ كِتَابِيهِ وَ لَمْ أُدْرِ مَا حِسَابِيهِ يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ مَا أَغْنَى عَنِّي مَالِيهِ هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيهِ خُدُوهُ فَغُلُوهُ ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلَّى لَهُ ثُمَّ فِي سَلْسَلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ وَ لَا يُحْضُّ عَلَى طَعَامِ الْمَسْكِينِ [حاقه ، ٣٤-٢٥] .

وَ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَ الْفِضَّةَ وَ لَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ [توبه ، ٣٤] .

٢. در آخرت

قال النبي (ص) : اذا اديت زكات مالک فقد اذھبت عنک شره [کنز ، ج ٦ ، ص ٢٩٣ . و مستدرک ، ج ١ ، ص ٥٠٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَدَّى زَكَاةَ مَالِهِ وَ قَرَى الضَّيْفَ وَ أَعْطَى فِي النَّائِبَةِ فَقَدْ بَرِيَ مِنَ الشُّحِّ [مستدرک الوسائل ، ج ١٦ ، ص ٢٤٢] .

قَالَ أَبُو عَبْدِ

اللَّهِ (ع): إِذَا قَامَ الْقَائِمُ أَخَذَ مَانِعَ الزَّكَاةِ فَضَرَبَ عُنُقَهُ [بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۲۱].

۸. تفاوت خمس با زکات

۱_ زکات مالیات بر مال است، خمس مالیات بر پس انداز.

۲_ زکات برای جامعه است، خمس برای حکومت.

۳_ زکات مصرف خاص دارد، خمس، زیر نظر حاکم اسلامی، مصرف عام تری دارد.

۴_ زکات برای غیر سادات است، از خمس سادات فقیر می توانند به قدر کفاف بردارند.

۹. معیار تشخیص مؤمن از منافق

يَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ [توبه، ۶۷].

الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمْ الْفَاسِقُونَ [توبه، ۶۷].

وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ [توبه، ۶۷].

يُوتُونَ الزَّكَاةَ [توبه، ۷۱].

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيَطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ [توبه، ۷۱].

يُوتُونَ الزَّكَاةَ وَيَطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ [توبه، ۷۱].

چند نکته مهم:

۱_ نماز معیار تشخیص مؤمن از منافق نیست. (ممکن است منافق نماز بخواند. در آیه سخنی از نخواندن نماز در کار نیست.)

۲_ معیار پول دادن و ندادن است. یقبضون.... یوتون، یطیعون الله

۳_ فراموش کردن فقرا، فراموش کردن خدا است. یقبضون... نسوا الله

۱۰. به چه چیزهایی زکات واجب است؟

_ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: وَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) الزَّكَاةَ عَلَى تِسْعَةِ أَشْيَاءَ الْحِنْطَةِ وَالشَّعِيرِ وَالتَّمْرِ وَالزَّيْبِ وَالذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ

وَ الْإِبِلِ وَ الْبَقَرِ وَ الْغَنَمِ وَ عَفَا عَمَّا سِوَى ذَلِكَ قَالِ يُونُسُ مَعْنَى قَوْلِهِ إِنَّ الزَّكَاةَ فِي تِسْعَةِ أَشْيَاءَ وَ عَفَا عَمَّا سِوَى ذَلِكَ إِنَّمَا كَانَ ذَلِكَ فِي أَوَّلِ النَّبُوَّةِ كَمَا كَانَتِ الصَّلَاةُ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ زَادَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فِيهَا سَبْعَ رَكَعَاتٍ وَ كَذَلِكَ الزَّكَاةُ وَضَعَهَا وَ سَنَّهَا فِي أَوَّلِ نُبُوَّتِهِ عَلَى تِسْعَةِ أَشْيَاءَ ثُمَّ وَضَعَهَا عَلَى جَمِيعِ الْحُبُوبِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٥٠٩] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : جَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) الصَّدَقَةَ فِي كُلِّ

شَيْءٍ أَنْبَتِ الْأَرْضُ إِلَّا الْخُضْرَ وَالْبُقُولَ وَكُلَّ شَيْءٍ يَفْسُدُ مِنْ يَوْمِهِ [تهذيب الاحكام، ج ۴، ص ۶۵].

۱_ نه چیز :

گندم ، جو ، خرما ، کشمش ، طلا ، نقره ، شتر ، گاو و گوسفند.

ولی از بعض روایات معتبره استفاده می شود که زکات بنا به اصل تشریح برای تمام محصولات زمینی بوده نه منحصر به ۹ چیز و نبی اکرم از غیر ۹ چیز که بخشیده قهرا بخشش او بخشش حکومتی است و دولت اسلامی هر زمان به حسب صلاح دید و نیاز مجتمع اسلامی می تواند بخشش را بردارد و از روئیدنی های دیگر هم زکات بگیرد. [مالکیت اسلام ، علی تهرانی]

۲_ دسته ای دیگر از روایات می گویند زکات بر هر چیز غیر از سبزی و امثال آن است. از آن طرف در آخر روایات که زکات را بر ۹ چیز می داند ، جمله : عفی رسول اللہآآمده. جمع این دو دسته به این است که بگوئیم :

زکوه و مقدار و تعیین آن به دست حکومت اسلامی است و شخص پیامبر چون در زمان حکومتش زکوه ۹ چیز برای مصرف اهدافش کافی بود ، از بقیه عفو کرد. شاهدش این که :

الف : علی (ع) بر اسبان عربی ، دو دینار و غیر عربی ، ۱ دینار مالیات بست. از متن حدیث استفاده می شود که قبل از حضرت در زمان پیامبر (ص) بر اسب مالیات نبوده و بر حسب صلاح دید مقام حکومت ، مالیات اضافه شده.

علی بن مهزیار ، گوید : عبد الله بن محمد ، به امام رضا (ع) نوشت که

امام صادق (ع) فرموده که زکات بر ۹ چیز است و زکات باقی اموال را عفو فرمود. کسی از امام صادق (ع) پرسید که در مناطق ما برنج چند برابر گندم موجود است. آیا زکات ندهند؟ فرمود: عجا من به تو می گویم پیامبر از باقی اموال عفو فرمود ، تو می گوئی برنج داریم؟ هر چه داری ، ...داشته باش. پیامبر می دانست که بعضی مناطق ، برنج دارند ، ولی در عین حال عفو فرمود. آری این ماجرا را به امام رضا (ع) می نویسد. امام رضا (ع) بعد از تصدیق سخنان و نقل و بیان کار پیامبر و امام صادق (ع) می فرماید: ولی زکات بر هر چیزی است که با صاع کیل شود. اشاره به اینکه کار پیامبر (ص) و امام صادق در زمان حکومت آن دو بزرگوار ، صحیح است ، ولی در زمان حکومت من برنج و هر چیزی که با صاع کیل شود ، باید زکاتش داده شود :

عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارٍ قَالَ : "قَرَأْتُ فِي كِتَابِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ (ع) جُعِلَتْ فِتْدَاكَ رُوي عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) أَنَّهُ قَالَ وَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) الزَّكَاةَ عَلَى تِسْعَةِ أَشْيَاءَ عَلَى الْحِنْطَةِ وَالشَّعِيرِ وَالْتَّمْرِ وَالزَّبِيبِ وَالذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْغَنَمِ وَالْبَقَرِ وَالْأَبْجَلِ وَعَفَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَمَّا سِوَى ذَلِكَ فَقَالَ لَهُ الْقَائِلُ عِنْدَنَا شَيْءٌ كَثِيرٌ يَكُونُ بِأَضْعَافٍ ذَلِكَ فَقَالَ لَهُ مَا هُوَ فَقَالَ لَهُ الْأَرَزُّ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) أَقُولُ لَكَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) وَضَعَ الصَّدَقَةَ عَلَى تِسْعَةِ أَشْيَاءَ وَعَفَا عَمَّا سِوَى ذَلِكَ وَتَقُولُ إِنَّ

عِنْدَنَا أَرْزَأًا وَعِنْدَنَا ذُرَّةً قَدْ كَانَتْ الذَّرَّةُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ فَوَقَّعَ كَذَلِكَ هُوَ وَالزَّكَاةُ فِي كُلِّ مَا كَيْلٌ بِالصَّاعِ" [تهذيب الاحكام ج ۴، ص ۵] .

ولی اکثر فقها عموم زکات را حمل بر استحباب کرده اند ، نظیر اینکه روایاتی آمده در تحلیل خمس . با اینکه متن و صریح قرآن است و مصارفش در هر زمانی هست . پس تحلیل موسمی و حکومتی بوده تا شیعیانش که پول به امام می رساندند شناخته نشوند و خطری برای امام و خودشان پیش نیاید؛ زیرا در آن روایات آمده که اگر ما در این زمان شما را به دادن خمس وادار کنیم ، با انصاف با شما عمل نکرده ایم . زیرا از یک سو پرداخت مشکل است و از سوی دیگر اگر تحلیل نکنیم ، مال مخلوط و سبب عدم طهارت ولد می شود . (و روایاتی که تحلیل کلی را در تمام سال ها می داند ، ضعیف السند است .)

— گر چه طبق فتاوای مراجع ، زکات به ۹ چیز تعلق می گیرد ، ولی به گفته علامه محمد تقی جعفری ، چون دلیل زکات ، در آیات و روایات آمده ، (فقر زدایی) تا آنجا که می خوانیم : اگر زکات پرداخت شود ، فقیری باقی نمی ماند و اگر خدا می دانست این مقدار کافی نیست ، مقدار زکات را بیشتر می کرد .

این دلیل می تواند با محوریت و اصل فقر زدایی ، دست فقیه را بازگذارد که به مقدار نیاز بگیرد و بپردازد .

— در اصطلاح اصولی ، آن جا که حکمی همراه با علت است و به اصطلاح منصوص العله است ، تا محقق شدن معلول ، قدرت مانور هست .

۱۱. آداب پرداخت زکات

— زکات دهنده

نمی تواند احساس برتری و گیرنده احساس خواری داشته باشد ، چون :

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يَتَّبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَذًى لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [بقره ، ۲۶۲] .

— برای جلوگیری از تن پروری و بی کاری ، اسلام از افراط و تفریط در امر زکات خود داری کرده. [الفردوس الاعلی علامه کاشف الغطاء ، ص ۱۸۰] .

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : نَهَى أَنْ يَخْفِيَ الْمَرْءُ زَكَاتَهُ عَنْ إِمَامِهِ وَقَالَ إِخْفَاءُ ذَلِكَ مِنَ النَّفَاقِ [بحار الانوار ، ج ۹۳ ، ص ۲۸] .

۲_ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : " قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَا إِسْحَاقُ كَيْفَ تَصْنَعُ بِزَكَاتِهِ مَالِكَ إِذَا حَضَرَتْ قَالَ يَا تُونِي إِلَى الْمَنْزِلِ فَأَعْطِيهِمْ فَقَالَ لِي مَا أَرَاكَ يَا إِسْحَاقُ إِلَّا قَدْ أَذَلَّتِ الْمُؤْمِنِينَ فَأَيَاكَ إِيَّاكَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ مَنْ أَذَلَّ لِي وَلِيًّا فَقَدْ أَرْضَيْدَ لِي بِالْمَحَارَبَةِ " [أمالی مفید ، ص ۱۷۷] .

۳_ از محمد حنفیه ، هنگامی که حضرت علی (ع) را غسل می داد ، پرسیدند که این کبودی و تورم روی شانه امام چیست؟ گفت : اثر غذارسانی و حمل خواروبار به فقراست.

عن محمد بن علی : " أنه لما غسل أباه عليا (ع) نظروا إلى مواضع المساجد من ركبتيه و ظاهر قدميه كأنها مبارك البعير و نظروا إلى عاتقه و فيه مثل ذلك فقالوا لمحمد يا ابن رسول الله (ص) قد عرفنا أن هذا من إدمان السجود فما هذا الذي ترى على عاتقه قال أما لو لا أنه مات ما حدثكم عنه كان

لا يمر به يوم إلا أشيع فيه مسكيناً فصاعداً ما أمكنه و إذا كان الليل نظر إلى ما فضل عن قوت عياله فجعله في جراب فإذا هدأ الناس وضعه على عاتقه و تخلل المدينة و قصد قوماً "لا يسئلون الناس إلهافاً" (بقره/۲۷۳) و فرغه فيهم من حيث لا يعلمون من هو و لا يعلم بذلك أحد من أهله غيري فإني كنت اطلعت على ذلك منه يرجو بذلك فضل إعطاء الصدقه بيده و دفعها سرا و كان يقول إن صدقه السر تطفى غضب الرب كما يطفى الماء النار فإذا تصدق أحدكم فأعطى يمينه فليخفها عن شماله" [بحار الانوار ، ج ۹۳ ، ص ۲۳] .

۴ _ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (ع) أَنَّهُ قَالَ : "مَا كَانَ مِنَ الصَّدَقَةِ وَالصَّلَاةِ وَالصَّوْمِ وَأَعْمَالِ الْبِرِّ كُلِّهَا تَطَوُّعاً فَأَفْضَلُهَا مَا كَانَ سِرّاً وَ مَا كَانَ مِنْ ذَلِكَ وَاجِباً مَفْرُوضاً فَأَفْضَلُهُ أَنْ يَعلَنَ بِهِ" [بحار الانوار ، ج ۹۳ ، ص ۲۴] .

۵ _ يستحب دفع لها على وجه الصلحه ظاهراً و الزكاه واقعا (في القصد و النيه) اذا كان ممن يترفع و يدخله الحياء منها (زكوه) [تحرير الوسيله ، ج ۱ ، ص ۳۱۹] .

۶ _ تعجيل در پرداخت :

اظهاراً للرغبه في الامتثال [محجه ، ج ۲ ، ص ۷۷ تا ۹۳] .

۱ _ فوری تا :

_ شیطان او را وسوسه و پشیمان نکند.

_ فقرا از اضطراب راحت شوند.

_ فقرا آبروی خود را با سؤال نزد این و آن نریزند.

۲ _ حفظ آبرو :

امام باقر علیه السلام ، فرمود : اگر از کلمه زکات خجالت می کشد به او نگو زکات است. [جامع السعادات نراقی؟؟]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأُذَى [بقره ، ۲۶۴] .

۳_ کار خود را بزرگ نپندارد ، خودش را نیز برتر نداند ، زیرا که از مال آن چه ممدوح است ، (کفاف) برای فقیر هست

۴_ مال مرغوب بدهد :

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ [آل عمران ، ۹۲] .

وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ [نحل ، ۶۲] .

۵_ بستگان اولویت دارند.

۶_ به کمک مالی اکتفا نکند ، از علم و آبروی خود نیز انفاق کند.

۷_ پنهان داشتن :

حفظاً عن الريا (در صدقات مستحب) [محجه ، ج ۲ ، ص ۷۷ تا ۹۳] .

۸_ اظهار علنی ، اگر در ترغیب مردم مؤثر باشد. [محجه ، ج ۲ ، ص ۷۷ تا ۹۳] .

۹_ عدم افساد آن با منت گذاشتن. [محجه ، ج ۲ ، ص ۷۷ تا ۹۳] .

۱۰_ کوچک شمردن عطیه خود. [محجه ، ج ۲ ، ص ۷۷ تا ۹۳] .

۱۱_ بهترین را انتخاب کردن : [محجه ، ج ۲ ، ص ۷۷ تا ۹۳] .

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ [آل عمران ، ۹۲] .

۱۲_ به بهترین اشخاص دادن. [محجه ، ج ۲ ، ص ۷۷ تا ۹۳] .

۱۳_ پس از پرداخت دست را بوسیدن. [محجه ، ج ۲ ، ص ۷۷ تا ۹۳] .

۱۲. متصدی زکات و آداب زکات گرفتن

۱_ شخص پیامبر (ص) ، متصدی مقام ریاست :

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً [توبه ، ۱۰۳] .

و یکی از مصارف زکات و عاملین علیها و عامل از طرف

مقام حکومت است.

همین که آیه خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صِدَقَةً نَزَّلَ شَدَّ ، به مردم اعلام کردند و پس از یک سال عاملان صدقات برای جمع آوری از طرف پیامبر اکرم (ص) به اطراف فرستاده شد و به دلیل نامه علی (ع) به مالک اشتر و روایاتی که برای تخمین مقدار بار درخت های انگور و خرما آمده ، همه دلیل آن است که متصدی مقام جمع و توزیع مقام رهبر اسلامی مانند پیامبر و امام و نایب آنها... بوده اند.

در نهج البلاغه ، حدود ۲۰ دستور برای عاملان زکات بیان فرموده.

جواهر از اکثر فقهای عامه نقل می کند که مردم واجب است زکات را به حکام خود (گر چه حکام جور باشد) ، بپردازند. روایاتی که می گویند خود زکوه دهنده متصدی پرداخت به طبقه ضعیف است همه و همه محمول بر زمان تقیه است که رساندن زکات به امام درد سر داشته و لذا دستور می دادند که مسلمانان با دست خود بپردازند. [ص ۷۶] .

راوی به امام رضا (ع) می نویسد : زکات فطره و قیمت آن نزد من جمع شده. چه کنم؟ فرمود : آن چه به شهرت می انجامد ، صدایش را در نیاور. هر کس داده به اهلش برسان و هر که نداد ، ساکت بمان. امثال این روایات دلیل بر این است که اگر مخاطره نبود ، باید به دست امام برسد و گر نه خود طرف بپردازد. [وسایل الشیعه] .

الْعَامِلِينَ عَلَيْهِمْ [توبه ، ۶۰] .

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صِدَقَةً [توبه ، ۱۰۳] .

۱ _ تشویق و محبت از زکات ده :

وَ صَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ [توبه ،

۲_ با اربعاب و ژست هرگز.

مهمان آنان شدن ، هرگز.

با سلام و متانت و وقار می روی و می گوئی من فرستاده ولی خدا... :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثُمَّ امْضِ إِلَيْهِمْ بِالسَّكِينَةِ وَالْوَقَارِ حَتَّى تَقُومَ بَيْنَهُمْ فَتَسَلِّمْ عَلَيْهِمْ وَ لَا تُخَدِّجْ بِالتَّحِيهِ لَهُمْ ثُمَّ تَقُولَ عِبَادَ اللَّهِ أَرْسَلَنِي إِلَيْكُمْ وَلِيَ اللَّهُ وَ خَلِيفَتُهُ لِي أَخَذَ مِنْكُمْ حَقَّ اللَّهِ فِي أَمْوَالِكُمْ فَهَلْ لِلَّهِ فِي أَمْوَالِكُمْ مِنْ حَقٍّ فَتَوَدُّوهُ إِلَيَّ وَ لِيهِ [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : انْطَلِقْ عَلَى تَقْوَى اللَّهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تُرَوِّعَنَّ مُسْلِمًا [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

۴_ فی تحریر الوسيله : لا يؤخذ المريضة من نصاب السليم و لا الهرمه من نصاب الشاب و لا ذات العوار من نصاب الصحيح...
اما لو النصاب جميعه مريضا... اجزأت "

۵_ همراه با تقوا :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : انْطَلِقْ عَلَى تَقْوَى اللَّهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ لَا تُرَوِّعَنَّ مُسْلِمًا [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

۶_ احدى را نترسان :

وَ لَا تُرَوِّعَنَّ مُسْلِمًا [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

۷_ وارد منزل کسی نشوی ، بلکه کنار آب آنها منزل کن :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَإِذَا قَدِمْتَ عَلَى الْحَى فَانْزِلْ بِمَائِهِمْ مِنْ غَيْرِ أَنْ تُخَالِطَ آبِيَاءَهُمْ [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

۸_ با وقار وارد شو و سلام کن :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثُمَّ امْضِ إِلَيْهِمْ بِالسَّكِينَةِ وَالْوَقَارِ حَتَّى تَقُومَ بَيْنَهُمْ فَتَسَلِّمْ عَلَيْهِمْ [نهج

۹_ مأموریت خود را برای وصول اعلام کن و اگر گفتند زکات نداریم ، ... :

فَتَوَدُّهُ إِلَىٰ وَٰلِيهِ فَاِنْ قَالَ قَائِلٌ لَّا فَلَآ تُرَاجِعْهُ [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

۱۰_ اگر مهمان کسی شوی ، او را نترسان و وعده هم به او نده :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَإِنْ أَنْعَمَ لَكَ مُنْعِمٌ فَأَنْطَلِقْ مَعَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ تُخِيفَهُ أَوْ تُوعِدَهُ [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

۱۱_ هر گاه چهار پا دارد ، بدون اجازه او وارد بر حصار آنها نشو :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَإِنْ كَانَ لَهُ مَاشِيَةٌ أَوْ إِبِلٌ فَلَا تَدْخُلْهَا إِلَّا بِإِذْنِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

۱۲_ اگر اجازه داد با تسلط و عنف وارد نشو و چهار پایان را... :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَإِذَا أَتَيْتَهَا فَلَمَّا تَدَخَّلَ عَلَيْهَا دُخُولَ مُتَسَلِّطٍ عَلَيْهِ وَ لَا عَنِيْفٍ بِهِ وَ لَا تُنْفِرَنَّ بِهَيْمَةٍ وَ لَا تُفْرِعَنَّهَا وَ لَا تَسْوَأَنَّ صَاحِبَهَا فِيهَا [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

۱۳_ حیوانات را دو قسمت کن. هر کدام را صاحبش قبول کرد ، طرف دیگر را تو بردار و همین طور تا سهم زکات را با رفیق او دریافت کنی :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ اصْطِدْعِ الْمَالَ صَيْدَعَيْنِ ثُمَّ خَيْرُهُ فَإِذَا اخْتَارَ فَلَا تَغْرِضَنَّ لِمَا اخْتَارَهُ ثُمَّ اصْطِدْعِ الْبَاقِيَ صَدْعَيْنِ ثُمَّ خَيْرُهُ فَإِذَا اخْتَارَ فَلَا تَغْرِضَنَّ لِمَا اخْتَارَهُ فَلَا تَرَأُلْ كَذَلِكَ حَتَّى يَبْقَى مَا فِيهِ وَفَاءٌ لِحَقِّ اللَّهِ فِي مَالِهِ فَاقْبِضْ حَقَّ اللَّهِ مِنْهُ [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

۱۴_ اگر تقاضای اقاله کرد

و خواست دوباره تقسیمات شروع شود ، قبول کن :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَإِنْ اسْتَقَالَكَ فَأَقْلَهُ ثُمَّ اخْلِطْهُمَا ثُمَّ اصْنَعْ مِثْلَ الَّذِي صَنَعْتَ أَوْ لَا حَتَّى تَأْخُذَ حَقَّ اللَّهِ فِي مَالِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

۱۵ _ حیوانات پیر و شاخ شکسته را قبول نکن :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَأْخُذَنَّ عَوْدًا وَ لَا هَرِمَةً وَ لَا مَكْسُورَةً وَ لَا مَهْلُوسَةً وَ لَا ذَاتَ عَوَارٍ [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

۱۶ _ در راهی که آنها را می آوری ، آزار نده :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لَا يَجْهَدْنَهَا رُكُوبًا وَ لِيُعْدِلَ بَيْنَ صَوَاحِبَاتِهَا فِي ذَلِكَ وَ بَيْنَهَا [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

۱۷ _ هنگامی که چهار پایان را می آوری نزد من ، میان راه بین آن ها و اطفالشان جدائی نینداز و از شیر خوردن آن ها از مادرشان جلوگیری نکن :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَإِذَا أَخَذَهَا أَمِينُكَ فَأَوْعِزْ إِلَيْهِ أَلَّا يَحُولَ بَيْنَ نَاقِهِ وَ بَيْنَ فَصِّ يَلِهَا وَ لَا يَمْصُرَ لَبَنَهَا فَيُضَرَّ [فَيُضَرَّ] ذَلِكَ بَوْلِدِهَا [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

۱۸ _ به هنگام خوردن از سبزی های زمین آن ها را باز ندار .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يُعْدِلُ بِهَا عَنْ نَبْتِ الْأَرْضِ إِلَى جَوَادِّ الطَّرِيقِ [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

۱۹ _ اگر خواستی آن ها را توسط کسی بفرستی آن شخص مورد اطمینان باشد و سفارشات لازم را به او بنما . به هنگامی که مال زکات به دست ما رسید ، طبق قانون خدا و سنت پیامبر (ص) عمل می کنیم .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَأْمَنَنَّ عَلَيْهَا إِلَّا مَنْ تَثِقُ بِدِينِهِ رَافِقًا

بِمَالِ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى يُوَصَّلَهُ إِلَىٰ وَلِيهِمْ فَيَقْسِمَهُ بَيْنَهُمْ وَلَا تُوَكَّلُ بِهَا إِلَّا نَاصِحًا شَفِيقًا وَ أَمِينًا حَفِيظًا غَيْرَ مُعْنِفٍ وَلَا مُجْحِفٍ وَلَا مُلْغِبٍ وَلَا مُتَعَبٍ ثُمَّ اخَذُوا مِنَّا مَا اجْتَمَعَ عِنْدَكَ نُصَيْرُهُ حَيْثُ أَمَرَ اللَّهُ بِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

۱۳. رعایت احترام زکات دهنده

۱ _ تخمین از خود انسان است.

۲ _؟؟ مصرف با نظارت خود انسان است.

۳ _ هدف خداوند است.

۴ _ با اراده پرداخت می شود.

جامعه محتاج به هزینه است. (هر گونه که باشد).

جوامع غیر دینی به عنوان باج سرانه یا به اسم مالیات یا خراج یا عشریه؛ اما اسلام ، خمس و زکات را بر اساس :

ایمان دهنده.

اختیار دهنده.

اعتماد بر دهنده (بدون بازرس)

و از طریق افراد عالم زاهد متقی می گیرد.

گاهی به خود فرد اجازه داده می شود که به افرادی که می شناسند ، بپردازد.

ایجاد تعادل و توازن.

یا تثبیت تعادل و توازن همراه با اعتماد ، اخلاص ، انتخاب.

ممکن است در هشت گروه گیرنده زکات ، نام هر کس مقدم است ، رمز اولویت باشد.

۱۴. مصرف

۱. مصارف زکات

۱ _ إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَ الْمَسَاكِينِ وَ الْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَ الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَ فِي الرِّقَابِ وَ الْغَارِمِينَ وَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ [توبه ، ۶۰] .

— فقرا به حسب روایات نادارانی هستند که چندان در تنگنا قرار نگرفته اند تا سؤال کنند ، ولی مساکین به نادارانی که سائلند می گویند.

— امام باقر (ع) فرمود : زکات بر صاحب حرفه و کسی که قوه کار و اعضای سالم دارند ، حلال نیست. [وسائل؟؟]

— از امام کاظم (ع) پرسیدند : مخارج شخصی را دیگری از فامیل می دهد. آیا او می تواند برای توسعه زکات بگیرد؟ فرمود : عیبی ندارد.

— زکات بر کسی که خرج سال را دارد نباید داد و زکات فطره دادن بر چنین شخصی واجب است. [وسائل ، ص ۱۸۴] .

۲ — فی تحریر

الوسيله امام خمينى : و الثانى (المسكين) اسوء حالا- من الاول و هم الذين لا يملكون مؤنه سنتهم اللائقه بحالهم لهم و لمن يقومون به لا فعلا و لا قوه.

_ به فقرائى كه در اثر تن پرورى فقيرند ، هرگز :

قال فى التحرير : لو كان قادر على الاكتساب لكن لم يفعل تكاسلا فلا يترك الاحتياط بالاجتناب عن اخذها و اعطاءها اياه بل عدم الجواز لا يخلوا من قوه. كسانى كه مى توانند بدون مشقت حرفه اى را فرا گيرند و از آن امرار معاش كنند ، لازم است آن حرفه را فرا گيرند... [تحرير] .

...در شناسائى فقير گمانى كه از ظاهر حال به دست آيد ، كافى است و لباس و منزل و مركب مانع فقر و دادن زكات نيست. [تحرير] .

۳_ وَ الْعَامِلِينَ عَلَيْهَا

و ان كانوا اغنياء لاجل عملهم [تحرير]

۴_ وَ الْمُؤَلَّفَةَ قُلُوبَهُمْ

الكفار و المسلمون الذين عقائدهم ضعيفه [تحرير]

۵_ وَ فِي الرِّقَابِ

المكاتب العاجز عن اداء مال الكتابه و غيرهم [تحرير]

۶_ وَ الْغَارِمِينَ

الذين علمتهم الذيون فى غير معصيه و لا اسراف [تحرير]

۷_ وَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

المصالح العامه كايجاد القنطره و الشوارع و دفع الفتن و تعظيم شعائر و علو كلمه الاسلام لا- مطلق القربيات كالاصلاح بين الزوجين و الولد و الوالد [تحرير]

۸_ وَ ابْنِ السَّبِيلِ

اذا كان سفره مباحا [تحرير؟؟]

رَوَى عَنْ عَلِي بْنِ مُحَمَّدٍ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِي الرِّضَا (ع) أَنَّهُمَا قَالَا : " مَنْ قَالَ بِإِلْجَسَمٍ فَلَمَّا تُعْطُوهُ مِنَ الرِّكَاهِ وَ لَمَّا تُصَيِّمُوا وَرَاءَهُ "]

قال الرضا (ع) : مَنْ قَالَ بِالْجَبْرِ فَلَا تُعْطَوْهُ مِنَ الزَّكَاةِ شَيْئًا وَلَا تَقْبَلُوا لَهُ شَهَادَةً أَبَدًا [بحار الانوار ، ج ۱۰۱ ، ص ۳۱۵] .

۲. حرمت مصرف در غیر مورد خودش

رَوَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ وَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الرِّضَا (ع) أَنَّهُمَا قَالَا : " مَنْ قَالَّ بِالْجِسْمِ فَلَا تُعْطَوْهُ مِنَ الزَّكَاةِ وَلَا تُصَيَّلُوا وَرَاءَهُ " [تهذيب الاحكام ، ج ۳ ، ص ۲۸۳] .

قال الرضا (ع) : مَنْ قَالَ بِالْجَبْرِ فَلَا تُعْطَوْهُ مِنَ الزَّكَاةِ شَيْئًا وَلَا تَقْبَلُوا لَهُ شَهَادَةً أَبَدًا [بحار الانوار ، ج ۱۰۱ ، ص ۳۱۵] .

۱_ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : تُعْطِيهِ مِنَ الزَّكَاةِ حَتَّى تُغْنِيَهُ [كافي ، ج ۳ ، ص ۵۴۸] .

۲_ يَتَزَوَّجُ بِهَا وَيُحْجُّ مِنْهَا [كافي ، ج ۳ ، ص ۵۵۶] .

۳_ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى (ع) قَالَ : أَعْنِيهِ إِنْ قَدَرْتَ أَنْ تُغْنِيَهُ [كافي ، ج ۳ ، ص ۵۴۸]

_ لا تجوز الصدقه على غنى و لا على ذى مره سوى

صدقه بر توانگر و توانای درست اندام ، جایز نیست.

_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَلْعُونٌ مَنْ أَلْقَى كُلَّهُ عَلَى النَّاسِ [كافي ، ج ۵ ، ص ۷۲] .

_ گدایی نزد پیامبر آمد. حضرت يك درهم به او داد و فرمود : ريسمانی بخر و هيزم كشی كن و فرمود : لئن يحتطب الرجل على ظهره فيبيعه و يستغنى به و يتصدق بفضله خير من أن يسأل رجلا آتاه الله من فضله فيعطيه أو يمنعه إن اليد العليا خير من اليد السفلى [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۲۲۹] .

۱۴. چند سؤال درباره زكات

دلایل اهمیت

زکات ،

هیچ کتاب دینی و غیر دینی ، مردم را دعوت به انفاق و کمک به محرومان نکرده است.

أَنْفِقُوا ، ۱۹ بار.

يُنْفِقُونَ ، ۲۲ بار.

و حدود ۷۰ مرتبه از انفاق صحبت شده است.

و عدد ۷۰ علامت کثرت است.

ائمه ، گاهی هم مال و گاهی نصف مال را می دادند.

از نظر انسانی چه چیز بهتر از انفاق موجب

تعادل ، اشتغال ، دعای مردم و جلوگیری از مفاسد می شود؟

امنیت و آرامش اجتماعی در سایه انفاق ایجاد می شود

زکات : رابطه با خدا در کنار رابطه با مردم است.

سؤال :

چگونه مردم را به زکات ترغیب کنیم؟

— بیان احکام و اسرار و آثار و خطر ترک آن.

— بیان آیات و روایات زکات و تبلیغ.

— تشویق مردم.

سؤال :

آیا زکات مردمی است یا دولتی و حکومتی؟

— ولی مسلمین مأمور می فرستد ، اما حکم جلب ندارد و باید حرف مردم را قبول کرد و اساس بر تربیت این است.

سؤال :

آیا رسیدگی به فقرا جدای از زکات است که در سوره بقره چنین آمده :

آتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ [بقره ، ۱۷۷].

— در آیه بر ، آتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ [بقره ، ۱۷۷].

سیمای ابرار است.

سؤال :

آیا مالیات جای خمس و زکات را می گیرد؟

از نظر فقهی نه.

اولا در دولت های قبلی ، عشریه و خراج بود ، ولی فقها زکات را واجب می دانستند.

اگر جایگزین بود ، ائمه می گفتند با وجود خراج دیگر خمس ندهید.

ثانیا ، مالیات ها هزینه زندگی شماست ، ولی زکات جبران کمبودهاست.

(با توجه

به مصارف زکات)

ثالثا، در مالیات قصد قربت نیست؛ مالیات را می گیرند، ولی زکات را با اخلاص می دهند.

رابعا، در مالیات تفاوت بین ضعیف و قوی نیست، از همه مالیات می گیرند؛ فقیر و غنی.

خامسا، بر فرض که مالیات دولت، همان خمس و زکات باشد، دوبار دادنش چه اشکالی دارد؟

سادسا، در تمام کشورهای پیشرفته، غیر از مالیات، جا برای مؤسسات خیریه هست.

سؤال:

آیا صدقه و انفاق و زکات یکی است؟

انفاق اعم است و شامل کمک های غیر مالی، واجب و مستحب و... است.

سؤال:

آیا زکات منحصر در ۹ چیز است؟

فقها منحصر دانسته اند، ولی بعضی از آن ها، مال التجاره را مشمول زکات دانسته، مانند آیت الله سیستانی و دیگر فقها در غیر از این مورد، احتیاط مستحب دانسته اند.

این همه گرسنه با وضع زکات فعلی چه می شود؛ با توجه به این که طلا و نقره و انعام قابل زکات نیست؟

پاسخ: خمس جانشین زکات است.

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ [توبه، ۱۰۳].

— بعضی از متعصبان اهل سنت، صلوات بر آل پیامبر را مستقلا جایز نمی دانند؛ یعنی اگر کسی بگوید اللهم صل علی علی امیر المؤمنین اللهم صل علی فاطمه او را منع می کنند. در حالی که منع دلیل می خواهد، نه جواز.

قرآن به افراد عادی که بخشی از مال را داده اند صلوات پیامبر را جایز می داند، به اهل بیتی که همه چیز خود را در راه خدا داده اند، صلوات جایز نیست.

۱. زلزله

۱. آیات در مضمون زلزله

وَيَمْسِكِ السَّمَاءَ

أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ [حج/ ٦٥] .

إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أُمْسَكْتَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا [فاطر/ ٤١] .

أَفَأَمِنْتُمْ أَنْ يُخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ [اسراء/ ٦٨] .

(در خشکی با زلزله شما فرو روید)

أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا [اسراء/ ٦٨] .

(طوفانی از سنگریزه)

وَمَا نُزِيلُ بِالآيَاتِ إِلَّا تَخْوِيفًا [اسراء/ ٥٩] .

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلُوكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُؤُوفٌ رَحِيمٌ [جاثیه/ ١٤]

أَفَأَمِنْتُمْ أَنْ يُخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلاً [اسراء ، ٦٨]

وَمَا مَنَعَنَا أَنْ نُزِيلَ بِالآيَاتِ إِلَّا أَنْ كَذَّبَ بِهَا الْأُولُونَ وَآتَيْنَا ثُمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا بِهَا وَمَا نُزِيلُ بِالآيَاتِ إِلَّا تَخْوِيفًا [اسراء ، ٥٩]

٢. عوامل (فراموشی یاد خدا ، پرداخت نکردن زکات ، گسترش فساد و فحشا)

٣. راههای جلوگیری از بالاهاى طبیعى مخصوصاً زلزله

١ _ سَيَأْتِي سُلَيْمَانَ الدَّيْلَمِي : "أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الزَّلْزَلَةِ مَا هِيَ؟ فَقَالَ : آيَةٌ فَقَالَ وَمَا سَيَبِيهَا؟ قَالَ : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَكَلَّ بِعُرُوقِ الْمَارِضِ مَلَكًا فَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَزْلَزِلَ أَرْضًا أَوْحَى إِلَى ذَلِكَ الْمَلَكِ أَنْ حَرِّكَ عِرْقَ كَذَا وَكَذَا قَالَ : فَيَحْرِّكَ ذَلِكَ الْمَلَكُ عِرْقَ تِلْكَ الْأَرْضِ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَتَتَحَرَّكَ بِأَهْلِهَا قَالَ ، قُلْتُ : فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ فَمَا أَصْنَعُ؟ قَالَ : صَلِّ صِلْمَةً الْكُشُوفِ فَإِذَا فَرَعْتَ حَرَزْتَ لِلَّهِ عِزًّا وَجَلَّ سَاجِدًا وَتَقُولُ :

فِي سُجُودِكَ يَا مَنْ يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا! وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أُمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا يَا مَنْ يُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ أُمْسِكْ عَنَّا السُّوءَ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ" [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٥٤٣]

٢_ علی بن مهزیار به امام جواد (ع) نوشت که در اهواز زلزله های زیادی می شود. اجازه می فرمائید کوچ کنیم به منطقه دیگر؟ امام در نامه نوشت: "اهواز را رها نکن. چهارشنبه و پنج شنبه و جمعه روزه بگیر و روز جمعه غسل کن و لباس خوب بپوشید و به نماز جمعه بروید و دسته جمعی دعا کنید ، خطر برطرف می شود".

رَوَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارٍ قَالَ : كَتَبْتُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ (ع) وَ شَكَوْتُ إِلَيْهِ كَثْرَةَ الزَّلَازِلِ فِي الْأَهْوَازِ وَ قُلْتُ : تَرَى لِي التَّخْوِيلَ عَنْهَا فَكَتَبَ (ع) : لَمَّا تَتَحَوَّلُوا عَنْهَا وَ صُومُوا الْأَرْبَعِيَاءَ وَ الْخَمِيسَ وَ الْجُمُعَةَ وَ اغْتَسَلُوا وَ طَهَّرُوا ثِيَابَكُمْ وَ ابْرُزُوا يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَ ادْعُوا اللَّهَ فَإِنَّهُ يَرْفَعُ عَنْكُمْ قَالَ : فَفَعَلْنَا فَسَكَنَتِ الزَّلَازِلُ

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ الزَّلَازِلَ وَ الْكُسُوفِينَ وَ الرِّيَّاحَ الْهَائِلَةَ مِنْ عَلَامَاتِ السَّاعَةِ فَإِذَا رَأَيْتُمْ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَتَذَكَّرُوا قِيَامَ السَّاعَةِ وَ افْزَعُوا إِلَى مَسَاجِدِكُمْ [أمالی صدوق ، ص ٤٦٥] .

٤. وظیفه مردم در موقع حوادث طبیعی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي وَصْفِ الْمُتَّقِينَ : فِي الزَّلَازِلِ وَقُورٍ وَ فِي الْمَكَارِهِ صَبُورٌ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

زلزله ، وسیله تهدید و دعوت به تقوا : يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ [حج/١] .

٥. زلزله وسیله ای در دست اولیای خدا

وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ [بقره/۶۳] .

معتصم ، وزرا را دعوت کرد که علیه امام جواد (ع) گواهی دهید. همه قبول کردند. امام (ع) را احضار و گفتند : تو سوء قصد داری. فرمود : نه. گفتند : وزرا شاهدند. همه آمدند و طبق توطئه پیش بینی شده گواهی دادند. امام جواد (ع) دست به آسمان بلند نمود و نفرین کرد. چنان آن ایوان و صفه لرزید که هر کدام قیام کردند ، به زمین خوردند. معتصم توبه کرد و عذرخواهی نمود.

إِنَّ الْمُعْتَصِمَ دَعَا جَمَاعَةً مِنْ وَرَرَائِهِ فَقَالَ : اشْهَدُوا لِي عَلَى مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ مُوسَى زُوراً وَ اَكْتَبُوا أَنَّهُ أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ ثُمَّ دَعَاهُ فَقَالَ : إِنَّكَ أَرَدْتَ أَنْ تَخْرُجَ عَلَيَّ . فَقَالَ : وَ اللَّهُ مَا فَعَلْتُ شَيْئاً مِنْ ذَلِكَ . قَالَ : إِنَّ فُلاناً وَ فُلاناً شَهِدُوا عَلَيْكَ فَأَخْضِرُوا فَقَالُوا : نَعَمْ . هَيْدِهِ الْكُتُبَ أَخَذْنَاهَا مِنْ بَعْضِ غِلْمَانِكَ قَالَ وَ كَانَ جَالِساً فِي بَيْتِهِ فَرَفَعَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) يَدَهُ وَقَالَ : اللَّهُمَّ ! إِنْ كَانُوا كَذَبُوا عَلَيَّ فَخُذْهُمْ قَالَ : فَنَظَرْنَا إِلَى ذَلِكَ الْبَيْتِ كَيْفَ يَزْجِفُ وَيَذْهَبُ وَيَجِيءُ وَ كَلَّمَا قَامَ وَاحِدٌ وَقَعَ فَقَالَ الْمُعْتَصِمُ : يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ ! إِنِّي تَائِبٌ مِمَّا قُلْتُ فَادْعُ رَبِّكَ أَنْ يَسِّكَنَهُ فَقَالَ اللَّهُمَّ سَيِّكُنْهُ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّهُمْ أَعِيدَاوَكِ وَ أَعِيدَايَ فَسَيَكُنُ [الخرائج والجرائح ، ج ۲ ، ص ۶۷۱] .

۱. زمین و آسمان

۱. خلقت زمین و آسمان

۱. درقرآن

در قرآن ۱۹۰ مورد از زمین و آسمان سخن به میان آمده [دکترصادقی]

و ۱۷ مرتبه لفظاً بَيْنَهُمَا هم هست.

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَ كَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ [هود/۷] .

قال رسول الله (ص) : یعنی و

كان عرشه على الماء قبل أن يخلق السماوات و الأرض [بحار الأنوار ، ج ٥٤ ، ص ٨٧] .

تفسير على بن إبراهيم : " وَ هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَ كَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ " (هود-٧) و ذلك في مبدأ الخلق [بحار الأنوار ، ج ٥٤ ، ص ٧٠] .

عرش كناية از سلطنت است. [مفردات]

٢. درروایات

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَطِيَّةَ قَالَ : " جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ (ع) مِنْ أَهْلِ الشَّامِ مِنْ عُلَمَائِهِمْ فَقَالَ : يَا أَبَا جَعْفَرٍ! جِئْتُ أَسْأَلُكَ عَنْ مَسْأَلَةٍ قَدْ أُعِيثَ عَلَيَّ أَنْ أَجِدَ أَحَدًا يَفْسِّرُهَا وَ قَدْ سَأَلْتُ عَنْهَا ثَلَاثَةَ أَصْيَانٍ مِنَ النَّاسِ : فَقَالَ كُلُّ صِنْفٍ مِنْهُمْ شَيْئًا غَيْرَ الَّذِي قَالَ الصَّنْفُ الْآخِرُ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : مَا ذَاكَ؟ قَالَ فَإِنِّي أَسْأَلُكَ عَنْ أَوَّلِ مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ خَلْقِهِ؛ فَإِنَّ بَعْضَ مَنْ سَأَلْتُهُ قَالَ : الْقَدْرُ وَ قَالَ بَعْضُ هُمْ : الْقَلَمُ وَ قَالَ بَعْضُ هُمْ الرُّوحَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : مَا قَالُوا شَيْئًا أُخْبِرُكَ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى كَانَ وَ لَا شَيْءَ غَيْرَهُ وَ كَانَ عَزِيزًا وَ لَا أَحَدَ كَانَ قَبْلَ عِزِّهِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ. سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ " (صافات/١٨٠) وَ كَانَ الْخَالِقُ قَبْلَ الْمَخْلُوقِ وَ لَوْ كَانَ أَوَّلُ مَا خَلَقَ مِنْ خَلْقِهِ الشَّيْءُ مِنَ الشَّيْءِ إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ انْقِطَاعٌ أَبَدًا وَ لَمْ يَزَلِ اللَّهُ إِذَا وَ مَعَهُ شَيْءٌ لَيْسَ هُوَ يَتَقَدَّمُهُ وَ لَكِنَّهُ كَانَ إِذَا لَا شَيْءَ غَيْرَهُ وَ خَلَقَ الشَّيْءَ الَّذِي جَمِيعُ الْأَشْيَاءِ مِنْهُ وَ هُوَ الْمَاءُ الَّذِي خَلَقَ الْأَشْيَاءَ مِنْهُ فَجَعَلَ نَسَبَ كُلِّ شَيْءٍ إِلَى الْمَاءِ وَ لَمْ يَجْعَلْ لِلْمَاءِ نَسَبًا يَضَافُ إِلَيْهِ وَ

خَلَقَ الرِّيحَ مِنَ الْمَاءِ ثُمَّ سَلَطَ الرِّيحَ عَلَى الْمَاءِ فَشَقَّقَتِ الرِّيحُ مَثَنَ الْمَاءِ حَتَّى ثَارَ مِنَ الْمَاءِ زَبَدٌ عَلَى قَدْرِ مَا شَاءَ أَنْ يَثُورَ فَخَلَقَ مِنْ ذَلِكَ الزَّبَدِ أَرْضًا بَيْضَاءَ نَقِيَّةً لَيْسَ فِيهَا صَدْعٌ وَ لَا ثَقْبٌ وَ لَا صُعُودٌ وَ لَا هُبُوطٌ وَ لَا شَجَرَةٌ ثُمَّ طَوَّاهَا فَوَضَعَهَا فَوْقَ الْمَاءِ ثُمَّ خَلَقَ اللَّهُ النَّارَ مِنَ الْمَاءِ فَشَقَّقَتِ النَّارُ مَثَنَ الْمَاءِ حَتَّى ثَارَ مِنَ الْمَاءِ دُخَانٌ عَلَى قَدْرِ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَثُورَ فَخَلَقَ مِنْ ذَلِكَ الدُّخَانِ سَيِّمَاءً صَافِيَةً نَقِيَّةً لَيْسَ فِيهَا صَدْعٌ وَ لَا ثَقْبٌ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ " السَّمَاءُ بَنَاهَا رَفَعَ سَمَكَهَا فَسَوَّاهَا وَ أَغَطَّشَ لِيلَهَا وَ أَخْرَجَ ضُحَاهَا " (نازعات/ ۲۹-۲۶) " [كافي ، ج ۸ ، ص ۹۴] .

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : كَانَ كُلُّ شَيْءٍ مَاءً وَ كَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ فَأَمَرَ اللَّهُ عَزَّ ذِكْرُهُ الْمَاءَ فَاضْطَرَمَّ نَارًا ثُمَّ أَمَرَ النَّارَ فَخَمِدَتْ فَارْتَفَعَ مِنْ خُمُودِهَا دُخَانٌ فَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ مِنْ ذَلِكَ الدُّخَانِ وَ خَلَقَ الْأَرْضَ مِنَ الرَّمَادِ ثُمَّ اخْتَصَمَ الْمَاءُ وَ النَّارُ وَ الرِّيحُ فَقَالَ الْمَاءُ : أَنَا جُنْدُ اللَّهِ الْأَكْبَرُ وَ قَالَتِ الرِّيحُ : أَنَا جُنْدُ اللَّهِ الْأَكْبَرُ وَ قَالَتِ النَّارُ : أَنَا جُنْدُ اللَّهِ الْأَكْبَرُ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى الرِّيحِ أَنْتِ جُنْدِي الْأَكْبَرُ [كافي ، ج ۸ ، ص ۹۵] .

از تعبیر (دخان) و دو حدیث فوق که با لفظ (نار) بیان شده چنین استفاده می شود که ماده اولیه زمین و آسمان آب بوده و آب به صورت آتش و دود بوده و آسمان از آن دود آفریده شده ، اما در خطبه اول نهج البلاغه آمده ، ماده نخستین آب بوده ، آن آب مثل مشک دوغ

توسط بادهای عجیب و پر صدا چنان به هم خورد که کف تولید شد و آسمان از همان کف آفریده شد. کوتاه سخن اینکه خلقت آسمان از کدام است دود یا کف؟

شارح بحرانی جمع بین دو قول کرده به حدیثی که امام باقر (ع) فرمود از همان کف دود برخاست و آسمان شد و چنین می گوید که مراد ازدخان بخار است و کف و بخار در حقیقت یکی است اگر ذرات هوا بیشتر باشد بخار و اگر ذرات آب بیشتر باشد کف است و می توان هر یکی را کنایه از دیگری آورد و وجه مشابهت از دو جهت در کار هست هستی و معنوی. انتهی کلامه. [به نقل خوئی ، ج ۱ ، ص ۳۹۸. فی شرح نهج البلاغه] .

ثم قال الخوئی فی هذا الجمع نظر لوجوه

۱- قرآن : ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَ لِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ [فصلت/ ۱۱] .

۲- حدیثان نقلناهما فی صفحه قبل

۳- عقل : لم یکن الدخان من الماء.

سپس خوئی در جلد ۱ ، صفحه ۴۰۱ یک وجه جمعی را خودش نقل می کند که تا جملات خطبه نقل نشود آن وجه جمع روشن نمی شود. لذا آن گوشه از خطبه را نقل می کنیم :

قال علیه السلام فی ضمن خطبه الاولى : ثُمَّ أَنْشَأَ سُبْحَانَهُ فَتَقَى الْأَجْوَاءَ وَ شَقَّ الْأَرْجَاءَ وَ سَكَائِكَ الْهُوَاءِ فَأَجْرَى فِيهَا مَاءً مُتَلَاطِمًا تَيَارُهُ مُتْرَاكِمًا زَخَّارُهُ حَمَلُهُ عَلَى مَتْنِ الرِّيحِ الْعَاصِفَةِ فِيهِ وَ الزَّرْعُ الْقَاصِفِ فَأَمْرَهَا بِرِدِّهِ وَ سَلَطَهَا عَلَى شِدِّهِ وَ قَرْنَهَا إِلَى حُدِّهِ الْهُوَاءِ مِنْ تَحْتِهَا فَتَيْقُ وَ الْمَاءُ مِنْ فَوْقِهَا دَفِيقُ ثُمَّ أَنْشَأَ سُبْحَانَهُ رِيحًا اغْتَقَمَ مَهَبَّهَا وَ أَدَامَ

مُرَبَّهَا وَ أَعْصَفَ مَجْرَاهَا وَ أَبْعَدَ مَنَشَاهَا فَأَمْرَهَا بِتَضْيِيقِ الْمَاءِ الزَّخَارِ وَ إِثَارِهِ مَوْجِ الْبِحَارِ فَمَخَضَتْهُ مَخْضَ السَّقَاءِ وَ عَصَيْتْ بِهِ عَصِي مَهَا بِالْفَضَاءِ تَرُدُّ أَوْلَهُ إِلَى آخِرِهِ وَ سِيَاجِيَهُ إِلَى مِيَائِهِ حَتَّى عَبَّ عِبَابُهُ وَ رَمَى بِالزَّبِيدِ رُكَامَهُ فَرَفَعَهُ فِي هَوَاءٍ مُنْفَيْقٍ وَ جَوٍّ مُنْفَهَقٍ فَسَوَى مِنْهُ سَبْعَ سَمَوَاتٍ جَعَلَ سُفْلَاهُنَّ مَوْجًا مَكْفُوفًا وَ عَلِيَاهُنَّ سَقْفًا مَحْفُوظًا وَ سَمَكًا مَرْفُوعًا بِغَيْرِ عَمَدٍ يَدْعُمُهَا وَ لَا دِسَارٍ يَنْظُمُهَا ثُمَّ زَيْنَهَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ وَ ضِيَاءِ الثَّوَابِقِ وَ أَجْرَى فِيهَا سِرَاجًا مُسْتَطِيرًا وَ قَمَرًا مُنِيرًا فِي فَلَكِ دَائِرٍ وَ سَقْفٍ سَائِرٍ وَ رَقِيمٍ مَائِرٍ. [نهج البلاغه ، خطبه ۱] .

سپس باد را مجبور کرد تا همچون مشک ، آب را به طور عجیبی زیر و رو کند.

در عبارت تَرُدُّ (ای الريح) أَوْلَهُ (ای الماء) إِلَى آخِرِهِ (ای الماء) وَ سِيَاجِيَهُ (ساکنه) إِلَى مِيَائِهِ (متحرکه) حَتَّى عَبَّ (ارتفع) عِبَابُهُ (معظم الماء و طغيانه) وَ رَمَى (در اثر حرکت قوی) بِالزَّبِيدِ رُكَامَهُ (تراکم آب) فَرَفَعَهُ (الزبد) فِي هَوَاءٍ مُنْفَيْقٍ وَ جَوٍّ مُنْفَهَقٍ فَسَوَى مِنْهُ (یافتن مرجع این ضمیر مهم است) سَبْعَ سَمَوَاتٍ.

اختلاف میان قرآن و نهج البلاغه در صورتی است که ضمیر به (زیر) بر گردد. مرحوم خوئی می فرماید : ممکن است ضمیر به (ماء) بر گردد؛ یعنی ساخت از آب هفت آسمان را و این نسبت به واسطه دور است ، چون آب اضطرب ثم صار دخانا تم صار سماء و مانعی ندارد که عملی منسوب به وسیله بعید باشد. ثم کلامه رفع مقامه.

در اینکه ماده نخستین آب بوده و از همان آب آتش و دود و سپس آسمان به وجود آمده روایات نقل شد ، اما یکدسته روایات

دیگر داریم که می فرماید : آسمان از بخار است. ناگفته پیداست که بخار و دود و گاز تقریباً بیان کننده یک حقیقت هستند همه فرزندان اشیاء آتشگیر هستند؛ اگر آتشگیر آب بود همراهش بخار و اگر ذغال و سنگ و هیزم بود همراهش دود است و اگر فولاد و آهن و اتم بود همراهش گاز است دلیل این جمع این است که مراد از دخان بخار غلیظ است.

ورد فی الخبر " أن الله تعالى لما أراد خلق السماء والأرض خلق جوهرًا أخضر ثم ذوبه فصار ماء مضطرباً ثم أخرج منه بخاراً كالدخان فخلق منه السماء " [بحار الأنوار ، ج ۵۴ ، ص ۲۹] .

باز جای این احتمال هست که آیا مراد از آب در ماده نخستین همین آب معمولی و آشامیدنی است یا مطلق مایع است یا آب است ، اما جور دیگر و یا خاصیت دیگر به هر حال آنچه در قرآن و حدیث و نهج البلاغه آمده کلمه (ماء) است و این لفظ تاب هر یک از احتمالات فوق را دارد.

۳. تقدم وتأخر در آفرینش زمین و آسمان

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ [بقره/۲۹] .

قُلْ أَإِنكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَندَادًا ذَلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيًا مِنْ فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِلنَّاسِ لِيُنْزَلُوا فِيهَا مِنْ سَوَاءٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ [فصلت/۱۱-۹] .

ظاهر این دو آیه آن است که خلقت آسمان بعد از زمین بوده ، اما در سوره نازعات می فرماید : أَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ السَّمَاءُ بَنَاهَا رَفَعَهَا فَمَكَّهَا فَسَوَّاهَا وَ

أَغَطَّسَ لَيْلَهَا وَ أَخْرَجَ ضُحَاهَا وَ الْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا [نازعات/ ۳۰-۲۷] .

این آیه دحو زمین را بعد از آسمان می داند. گفته شده میان این دو تناقض است و در مقام جواب مطالبی گفته اند :

۱- لفظُتَّمَبَّرَای تراخی زمانی نیست.

۲- لفظُتَّبَعَدَ ذَلِكُبرای تراخی زمانی نیست.

۳- لفظُتَّبَعَدَ ذَلِكُبه معنای مع ذلك است. به نظر عَتَلٌ بَعْدَ ذَلِكَ زَنِيمٌ [قلم/ ۱۳] . زَنِيمٌ زنا زاده است.

بد اخلاق است؟؟؟

۴- خلقت زمین قبل از آسمان بوده ، امدحو الارضبعد است. ویویده الروایه

أَنْ دَحُو الْأَرْضِ كَانَ بَعْدَ خَلْقِهَا بِالْفِي سَنَةِ [بحار الأنوار ، ج ۵۴ ، ص ۳۱۱] .

۵- دحی به معنای گسترش خلقی نیست ، بلکه مراد گسترشی است ، که مقدمه برای زراعت باشد به دلیل جملها أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَ مَرْعَاهَا [نازعات/ ۳۱] . که بعد از دحایها آمده.

۴. مراد از ۶روز

قرآن در هشت مورد مساله خلقت شش روزه آفرینش زمین و آسمان را فرموده است :

إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ [اعراف/ ۵۴] .

إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ [یونس/ ۳] .

وَ هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَ كَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ [هود/ ۷] .

الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ [فرقان/ ۵۹] .

وَ لَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَ مَا مَسَّنَا مِنْ لُجُوبٍ [ق/ ۳۸] .

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ [سجده/ ۴] .

قُلْ أَ إِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَ تَجْعَلُونَ لَهُ أَنْدَاداً ذَلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ وَ

جَعَلَ فِيهَا رِوَاْسِي مِّنْ فَوْقِهَا وَ بَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَمْوَاطَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سِوَاءٍ لِّلسَّائِلِينَ ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَ هِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَ لِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا لَمَّا مَنَعْنَا فَمَنْعَتِنِ لَمَّا كَانَتَا سِجِّينَ فَفَضَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا وَ زِينَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَ حِفْظًا ذَلِكُمْ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ [فصلت/ ۱۲-۹] .

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ [حديد/ ۴] .

می فرماید که ما زمین و آسمان یا زمین و آسمان و مافیها را در شش روز آفریدیم. در این موارد تنها در دو موردی که در سوره فرقان است لفظو ما فیهانیز آمده است.

مساله آفرینش در شش روز اول تورات باب یک نیز آمده ، اما در باب دو می گوید خداوند روز هفتم آرام گرفت و فارغ شد و آن روز را تقدیس نمود و استراحت نمود. برای رد این تفکر غلط در سوره ق ، آیه ۳۸ بعد از ذکر شش روز می فرماید : ما مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ [ق/ ۳۸] .

علامه در ج ۱۷ ، ص ۳۸۵ در بحث از همین آفرینش می فرماید : ما لفظه و المراد بالیوم فی قوله خلق الارض فی یومین برهه من الزمان دون الیوم الذی نعده و هو مقدار حرکه الکره الارضیه حول نفسها واحده فانه ظاهر الفساد و اطلاق الیوم علی قطعه من الزمان تحوی حادثه من الحوادث کثیر الورد شایع الاستعمال و من ذلك قولهم یَنْتَظِرُونَ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِهِمْ [یونس/ ۱۰۲] .

فالیومان الذان خلق الله فیهما الارض قطعتان من الزمان ثم فیهما تكون الارض ارضا تامه و فی عدهما یومین لایوما

واحد دلیل علی ان الارض لاقت... تکونها الاولى مرحلتين متغايرتين كمرحلة النبی ء و النضج او الزوبان و الانقطاع او نحو ذلك تم کلامه.

دکتر صادق در کتاب زمین و آسمان ، ص ۸۹ می گوید : در ۴۴۹ مرتبه که نام یوم و ایام در قرآن به کار رفته تنها حدود بیست مورد از آن مراد روز معمولی و باقی همه در مطلق زمان است که دارای کم و زیاد به حسب حوادثی که در آن است می باشد.

در عرف نیز بسیار می شود که لفظ روز گفته می شود و مراد برهه ای از زمان است مثلاً :

دیروز کودک بودی ، امروز جوانی و فردا پیر می شوی.

دنیا دو روز است؛ روزی به نفع تو و روزی به ضرر تو

امروز قناعت ، فردا عزت و... در قرآن نیز آیات زیادی است.

بنابراین معنای روز ، نه ۲۴ ساعت است

نه ۱۲ ساعت

نه ۱۰۰۰ سال به دلیلُو إِنَّ یَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ [حج/۴۷] . (ذهب الیه المجلسی فی بحاره ، ج ۵۷ ، ص ۲۱۸ و سماه بالیوم الربانی و استحسنة بان خلق الانسان يحتاج الی سته اشهر کیف یكون خلق السموات فی سته ایام و قد قال الله لخلق السموات و الارض ؟؟؟ الناس و فیه نظر) .

و نه ۵۰ هزار سال به دلیل : تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَ الرُّوحُ إِلَیْهِ فِی یَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِینَ أَلْفَ سَنَةٍ [معارج/۴] . که (سماه المجلسی بیوم الله)

زیرا معنای ۱ و ۲ در اثر حرکت زمین و پیدایش شب و روز است و قبل از خلقت زمین معنا ندارد و به همین جهت علامه نیز در کلامشان فرمودندفانه ظاهر الفسادو

معنای ۴ با روایات زیاد که در دست است مراد روز قیامت است و معنای سوم نیز مربوط به تدبیر امر از آسمان به زمین است بعد از خلقت آنها و کلام ما در قبل از خلقت است.

گفتیم که در قرآن چندین مورد می فرماید: زمین و آسمان را در شش روز آفریدیم؛ یعنی در شش برهه، شش مرحله، شش دفعه، شش حادثه و نظر و این تعبیرات همه صحیح است. در سوره فصلت این شش روز تقسیم شده قُلْ أَإِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَ تَجْعَلُونَ لَهُ أَنْدَاداً ذَٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ وَ جَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا وَ بَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِلنَّاسِ لِئَيْلِينَ ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَ هِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَ لِلْأَرْضِ انثَبَا طَوْعاً أَوْ كَرْهاً قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَ أَوْحَى فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا وَ زِينَا السَّمَاءِ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَ حِفْظاً ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ [فصلت/۱۲-۹].

همان طوری که ملاحظه می فرمایید در همین آیه برای آفریش زمین دو دوران و برای آسمان دو دوران؛ روی هم رفته دو به اضافه دو می شود چهار، وقتی چهار را از شش کم کنیم می شود دو، یعنی دو دوران دیگر برای آنچه ما بین زمین و آسمان است که در سوره فرقان می فرماید خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ [فرقان/۵۹].

سوال: در آیه مورد بحث (فصلت) هشت دوران ذکر شده و این با چندین مورد از قرآن که سته ایام دارد تناقض دارد؟

پاسخ: آن چهار دوران که میان شکل

بیضی است در آیه مربوط به چهار فصل استکما فی تفسیر القمی و مال الیه العلامه فی المیزانکه این ایام و دورانها برای ایجاد اقوات است نه مربوط به ایامی که خلقت اولیه را بیان می کند و به عبارت روشن تر دو لفظ یومین که آفرینش زمین و آسمان را بیان می کند از سنخ همان ۶ روز است ، اما این چهار روز در آیه در مسائل و چگونگی های بعدی برای ساکنین زمین است.

شاید نظر ایشان این بوده که قرآن می فرماید : سَعِ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَسْفَلَ سَافِلَاتٍ فِي الْيَوْمِ الْقَائِلِ ، اما در آیه قبل از آنکه خدا آسمان را به هفت قسمت تقسیم کند می فرماید : ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ [فصلت/ ۱۱] .

و مربوط به آن ۶ روزی که اساس آفرینش را می گوید نیست. مفسران تلاشهای دیگری کرده اند که مخدوش است.

دکتر صادقی با تفصیلی که داده عاقبت بحث را به اینجا کشانده که چهار روز غیر از سنخ ۶ روز است و اما آن ۶ روز را اینطور تقسیم کرده : ۲ روز برای زمین ، ۲ روز برای طبقات آسمان ، ۱ روز برای گاز و دخان (ماده نخستین آسمان) ، ۱ روز برای ستارگان و برای این نظریه ای که داده تلاشها کرده ، ولی برای اینکه یک روز را به گاز و دخان نسبت داده هیچ گونه دلیلی از قرآن و حدیث نمی آورد و برای ستارگان هم تلاش نابجایی دارند. گمان می کنم طبق قانون (الجواد لا یبخل) ایشان از وَ مَا بَيْنَهُمَا که در دو مورد سوره فرقان است غافل شده و به جای اینکه بگوید.

دو روز برای آسمان ، دو

روز برای زمین ، دو روز برای ما بَيْنَهُمَا ، راه را کج کرده و مثل کسی که دو روز زیادی دارد و می خواهد برای آن کار درست کند یکی را به گاز و یکی را به ستاره داده و الله الهادی.

مرحوم مجلسی در ج ۵۷ ، بحار ص ۳۰۹ تحت عنوان فائده جلیله [بحار الأنوار ، ج ۵۴ ، ص ۳۰۹] . می فرماید که اشکال شده بین دو دسته آیات؛ یک دسته که می فرماید آفریش در ۶ روز واقع شد ، دسته دیگر که سوره فصلت است و آفرینش را در ۸ روز می داند ، سپس برای جمع ، چهار وجه نقل می کند بدین قرار :

۱- وجهی که مشهور مفسران انتخاب کرده اند که اربعه ایام در تقدیر تتمه اربعه ایام است که دو روز آن خلقت زمین و در تتمه آن رواسی و اقوات و دو روز هم برای آسمان ، سپس اضافه می کند که : یوده کثیر من الأخبار المتقدمه.

۲- که اربعه ایام مربوط به رواسی و اقوات و غیره و دو روزی که زمین را آفرید با دو روزی که آسمان را آفرید یکی بوده؛ یعنی در همان دو روزی که آسمان را آفرید زمین را نیز آفرید ، پس عدد ایام از شش تجاوز نمی کند.

۳- وجه سوم آن که دو روزی که آسمان را آفرید داخل در همان چهار روز باشد.

۴- همان وجهی که قبلا- در صفحه پشت گفتیم که این چهار روز مربوط به خصوصیات زمین است و ارتباطی به آن شش روزی که اصل آفرینش را می گوید ندارد.

۵. خلقت زمین در ۲ روز

دو روز زمین چگونه بوده؟

طبق صریح قرآن قُلْ أَإِنكُمْ

لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ [فصلت/ ۹]. زمین در دو دوره خلق شده ، حال این دوره ها چگونه بوده چند احتمال است :

۱- دوره اول انفجار آن مایع اولیه ، بعد دوره دوم به صورت کره خاکی درآمدن.

۲- آن هنگامی که قابل سکونت نبوده و بعد هنگامی که رام شده‌و الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ ذُلُولًا [ملک/ ۱۵]. این زمین چموش بود.

۳- دوره اول مذاب و جامد ، بعد دوره دوم دحو الارض و غلطان و متحرک شدن که ثمره این غلطیدن روئیدن گیاه و... وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا [نازعات/ ۳۱-۳۰].

۶. عدد آسمانها وزمین

در ده مورد از قرآن اعلام شده که عدد آسمانها هفت است که آنها محکمسیباً شداداً [نبا/ ۳]. و فوق یکدیگر طباقاً [ملک/ ۳]. و دارای قطرها أقطارِ السَّمَاوَاتِ [الرحمن/ ۳۳]. و دارای سنگینی سِكِّ السَّمَاءِ [حج/ ۶۵]. هست.

بعضی گمان کرده اند که مراد از هفت عدد معین بیش از ۶ و کمتر از ۸ نیست ، بلکه برای کثرت است ، مانند آیه وَ لَوْ أَنَّ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ [لقمان/ ۲۷]. نظریه فوق قابل قبول نیست و اگر قرینه ای در کار نباشد این عدد را برای تکثیر گرفتن خلاف ظاهر است و در آیه قرینه داریم و در مقام بیان علم بی نهایت خداوند هستیم.

در باره شش آسمان دیگر وصف دیگری جز کلمه شداداً و کلمه طباقاً نیست و علم بشر نیز از آنها خبری ندارد.

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ

قال في معجم البيان مثلهن في العدد لا في الكيفية ثم نقل روايه عن العياشي عن ابي الحسن ما مضمونه : ان كل ارض له سماء و فوق هذا السماء ارض آخر و له سماء و فوق هذا السماء ارض آخر و له سماء و هكذا فعلى هذا يكون الارضين كالسموات طباقا و فوق كل ارض سماء و هكذا نقل في الصافي عن القمي عن الرضا (ع)

۲- مساله تعدد زمين در دعاها زياد است.

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَالْأَرْضِينَ السَّبْعِ وَمَا فِيهِنَّ وَمَا بَيْنَهُنَّ وَرَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ [كافي ، ج ۴ ، ص ۷۲]

از تعبير ما بينهن معلوم می شود میان هر زمینی با زمين ديگر فاصله ها موجود است.

۳- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَا تُوَارِي عَنْهُ سَمَاءٌ سَمَاءٌ وَلَا أَرْضٌ أَرْضًا [نهج البلاغه خطبه ۱۷۲] .

۴- قال الحسين (ع) : تسبح لك السماوات السبع والأرضون و من فيهن [بلد الأمين ، ص ۲۵۸] .

قرآن همین حقیقت را با جمله تَسْبِحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ [اسراء/ ۴۴] .

فرموده : از مجموع استفاده می شود که مراد از ارض در قرآن جنس ارض است. و ممکن است از کلمه (من) در سوره طلاق نیز استفاده شود که زمینهای دیگری از جنس زمین ما هست و به اصطلاح کلمه (من) برای بیان جنس است.

۴- تفسیر الامام ذیل آیه الذی جعل لکم الارض فراشا... ۱- قال رسول الله (ص) : " فی قول الله عز و جل " الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ فِرَاشًا " (بقره/ ۲۲) إن الله تعالى لما خلق الماء فجعل عرشه

عليه قبل أن يخلق السماوات والأرض ، و ذلك قوله عز و جل " هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَ كَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ " (هود/ ٧) [یعنی و كان عرشه على الماء] قبل أن يخلق السماوات والأرض. [قال] فأرسل الرياح على الماء ، فيخر الماء من أمواجه ، و ارتفع عنه الدخان و علا فوقه الزبد ، فخلق من دخانه السماوات السبع ، و خلق من زبده الأرضين السبع " [بحار الأنوار ، ج ٥٤ ، ص ٨٧] .

ممکن است که آیه خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ [فصلت/ ٩] . مربوط به تمام این هفت زمین باشد ، احتمالی هم که درباره هفت آسمان داده شده که شاید مراد از عدد هفت کثرت باشد درباره زمین نیز هست و الجواب الجواب .

٧. دحو الارض

وَ الْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا [نازعات/ ٣٠] .

٢. صفات

١. صفات آسمان

سنگهای آسمان ،

عیسی در آسمان

قسم به آسمان

نگاه به آسمان

لَا تُفْتَحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ [اعراف/ ٤٠] .

رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا [رعد/ ٢] .

وَ لَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا [حجر/ ١٦] .

خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ [انعام/ ٧٣] .

وَ السَّمَاوَاتِ الْعُلَى [طه/ ٤] .

وَ جَعَلْنَا السَّمَاءَ سَفْهًُا مَحْفُوظًا [انبياء/ ٣٢] .

يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ [انبياء/ ١٠٤] .

يَمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ [حج/٦٥] .

وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَائِقَ [مومنون/١٧] .

وَالسَّمَاءِ بِنَاءً [بقره/٢٢] .

ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ [فصلت/١١] .

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُوكِ [ذاريات/٧] .

وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ [ذاريات/٢٢]

وَ السَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ [ذاریات/ ۴۷] .

فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ [الرحمن/ ۳۷] .

الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا [ملک/ ۳] .

وَ بَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا [نبأ/ ۱۲] .

يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ [معارج/ ۸] .

أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ [الرحمن/ ۳۳] .

۲. صفات زمین

۱- أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا [مرسلات/ ۲۵] .

۲- الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ فِرَاشًا [بقره/ ۲۲] .

۳- هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ ذُلُولًا [ملک/ ۱۵] .

۴- اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ قَرَارًا [غافر/ ۶۴] .

۵- أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا [نبأ/ ۶] .

کفت قبض و جمع ای جامع للناس احيائهم و امواتهم يسهل للركوب من غير اضطراب.

علامه در المیزان در تفسیر این آیات مطلبی ندارند. دکتر صادقی در صفحات ۱۴۳ به بعد این صفات را جرقه ها و روزنه هایی برای حقائق می داند، مثلاً- صفتکفاتاً را در مفردات راغب می گوید به معنای قبض و جمع و باز مفردات نقل می کند که کفات به معنای طیران سریع و سوق شدید است.

از مجموعه این معانی قبض، جمع، سوق شدید، طیران سریع روزنه ای به سوی حرکت سریعی است که با فضای صد کیلومتر دارد. اگر جاذبه و فضای دور زمین با زمین نبود نمی توانست کفات باشد؛ یعنی ساکنین خود را حفظ کند، همانطور که هواپیما در فضای خودش حرکت می کند نه با فضای دور خود و اگر سقف نداشته باشد مسافران خود را به فضا پرتاب می کند، اما زمین چون هم خود و هم فضای دور خود با حفظ جاذبه مجموعاً در حرکت است بدون ناراحتی گردش خود را ادامه می دهد و از صفات ذلول

و قرار نیز استشمام می شود که قبلا رام نبوده.

۳. اوضاع زمین

۴. رتق و فتق

أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ [انبیاء/ ۳۰].

از مباحث گذشته معنای رتق و فتق معلوم شد.

رتق : الف) وَ كَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ [هود/۷]. قبل از زمین و آسمان ماده نخستین تنها آب بوده.

ب) آسمان از دخان و قابل باران نبود و زمین هم قابل زراعت نبود.

ج) آسمانها یک دخان بودند.

فتق : الف) ماء دو قسم است؛ دخان و بخار و کف و خاکستر

ب) فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ [فصلت/ ۱۲].

تایید معنای دوم روایات تا سر حد تواتر است.

۳. ناگفته ها

۱. زمین روی شاخ گاو

روایاتی که به این مضامین است و در توحید صدوق و بحار باید تاویل و توجیه یا رد شود.

مرحوم شهرستانی در اسلام و هیئت صفحه ۱۷۰ به بعد برای حل این که زمین روی شاخ گاو است دست و پا می زند و توجیهی دارد که به سختی می توان آن را پذیرفت ، ولی خودش شکر می کند که موفق به حل آن شده. در پاورقی آن از علامه کاشف الغطاء نقل شده که این اخبار ، ضعیف و مردود و از اسرائیلیات است.

۱. زمین

۱. ویژگیهای زمین در قرآن

رام است :

جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا [ملک ، ۱۵].

مهین است :

الْأَرْضَ بِسَاطًا [نوح ، ۱۹] .

کلاس درس است :

وَ فِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُؤْمِنِينَ [ذاریات ، ۲۰] .

محل زندگی است :

جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا [نمل ، ۱۶]

[.

گهواره است :

جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ مَهْدًا [طه ، ۵۳] .

مواد غذایی خود را در اختیار ما می گذارد :

تُنْبِتُ الْأَرْضُ [بقره ، ۶۱] .

خودش را برای ما آرایش می کند :

وَ أَزَيَّنَّتْ [یونس ، ۲۴] .

آب و بذر ما را می پذیرد :

تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً [فصلت ، ۳۹] .

به ما راه می دهد :

جَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا [زخرف ، ۱۰] .

زنده ما را حمل و مرده ما را بایگانی می کند :

أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا (جامعا جایگاه مرده و زنده [مرسلات ، ۲۵] .

آرام و بی سر و صدا در حرکت است :

تَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً [حج ، ۵] .

آب زلال را بایگانی و به ما می دهد :

فَجَزَّوْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا [قمر ، ۱۲] .

آب آلوده ما را در خود محو می کند.

رنگش برای دید ، وسعتش برای سیر ، حرکتش برای رشد و تواضعش برای کار مناسب است.

گنج ها و معادن را برای ما حفظ می کند :

خَزَائِنِ الْأَرْضِ [یوسف ، ۵۵] .

نجاسات ما را پاک می کند.

زمین بسیار سخی است؛ یک دانه می گیرد ، یک خوشه می دهد.

اگر سفت بود کشاورزی و دفن محال می شد و اگر نرم بود ، ساختمان غیر ممکن می شد.

زمین وجود با برکتی است :

بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ [اعراف ، ۹۶] .

حوادث ما را می گیرد و ضبط می کند :

تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا [زلزله ، ۴] .

تسبیح خدا دارد :

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ [اسراء ، ۴۴] .

و بالاخره در انتظار صالحان است

:

أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ [انبیاء ، ۱۰۵] .

و حالا ما مسئولیم ، حتی :

فَأَنتُمْ مَسْئُولُونَ حَتَّىٰ عَنِ الْبِقَاعِ وَ الْبِهَائِمِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۶۷ ، ۲۴۲] .

و دولت مسئول است ولیکن :

وَ لَيْكُنْ نَظْرُكَ فِي عِمَارَةِ الْأَرْضِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳ ، ۴۳۶] .

و حق نداریم :

وَ يَهْلِكُ الْحَزْتُ [بقره ، ۲۰۵] .

احیاء کنیم که خودش مزد همان احیای ما است :

كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَقُولُ : مَنْ أَحْيَا أَرْضًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَهِيَ لَهُ

آباد کنیم :

أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَ اسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا [هود ، ۶۱] .

بندگی خدا نمائیم که :

قَالَ النَّبِيُّ (ص) ... : جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَ طَهُورًا [من لايحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۴۰] .

با سیر و هجرت رشد کنیم و رشد دهیم که :

إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ [عنكبوت ، ۵۶] .

با همه حرکاتش آرام است :

اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ قَرَارًا [غافر ، ۶۴] .

۲. آماری پیرامون زمین

سرعت سیر زمین به قدری منظم است که اختلاف یک لحظه در یک قرن موجب به هم خوردن ریاضیات فلکی می شود. مثل

ساعتی بسیار دقیق

چند نوع حرکت دارد؛ وضعی ، انتقالی و تبعی.

این سفینه که ۵ میلیارد مسافر را با خود حمل می کند و با سرعت سرسام آور؛ یعنی ۱۴۴۰ کیلومتر ، بدور خود و در ساعت ۷۰۰۰۰ کیلومتر به سوی کهکشان و ساعتی ۱۰۷۲۲۸۰ کیلومتر به دور خورشید می چرخد بدون این که احتیاج به تعمیر و اصلاح و تعویض قطعات و... داشته باشد.

الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ مَهْدًا [طه

أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا [نبا ، ۶] .

فاصله زمین تا خورشید بسیار دقیق است. اگر کمتر بود از گرما و اگر بیشتر بود از سرما همه نابود می شدیم.

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا [بقره ، ۲۲] .

بَوَّأَكُمْ فِي الْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَ تَنْحِتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًا فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ [اعراف ، ۷۴] .

هُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ وَ جَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ (کوه ها) وَ أَنْهَارًا [رعد ، ۳] .

وَ تَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَ رَبَّتْ وَ أَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ [حج ، ۵] .

إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ [عنكبوت ، ۵۶] .

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَ جَعَلَ فِيهَا سُبُلًا [زخرف ، ۱۰] .

وَ إِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ [غاشیه ، ۲۰] .

۴۶۱ بار در قرآن نام زمین آمده است.

۱ _ کره زمین چند نوع حرکت دارد ، هم به دور خودش می چرخد و هم به دور خورشید و هم به سوی کهکشان در حرکت است.

۲ _ زلزله تکان کوچکی است تا لغت آرامش زمین برای ما مفهوم باشد.

۳. کوه

۱. آمار و نمونه آیات پیرامون کوه

۳۹ بار در قرآن از کوه ها به عنوان جبل و جبال و ۹ بار به عنوان رواسی یاد شده.

وَ أَلْقَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَ أَنْهَارًا وَ سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ [نحل ، ۱۵] .

وَ جَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِهِمْ وَ جَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا (دره ها) سُبُلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ [انبیاء ، ۳۱] .

وَ تَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَ هِيَ تَمُرُّ مَرًّا

السَّحَابِ [نمل، ۸۸].

وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيَضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ [فاطر، ۲۷].

وَالْجِبَالِ أَوْتَادًا [نبا، ۷].

۲. ویژگیهای کوه در قرآن

۱ _ کوه ها از آیات الهی هستند :

وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ [غاشیه، ۱۹].

۲ _ کوه ها عامل آرامش زمین هستند :

وَ جَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِهِمْ [انبیاء، ۳۱].

۳ _ کوه ها از ما حفاظت می کنند :

وَ جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا (حافظ و نگهدار [نحل، ۸۱].

۴ _ امام صادق (ع) در مورد فواید کوه ها می فرماید :

۱ _ نگه داری برف ها برای موارد احتیاج.

۲ _ رویش انواع گیاهان دارویی.

۳ _ جایگاه حیوانات وحشی.

۴ _ جای بسیار مناسبی برای سنگرسازی.

۵ _ مخزن سنگ های معدنی و قیمتی.

۶ _ ستون زمین است

[بحار، ج ۳، ص ۱۲۷].

۴. خاک

خاک دنیایی از شگفتی ها است.

وقتی شهر نشینان از کنار روستایی عبور می کنند و مزارع سر سبز را می بینند ، می دانند که این همه محصول از خاک است ، اما توجهی به اهمیت خاک ندارند.

تمام مواد از نباتات و نباتات از خاک گرفته می شود.

خاک دربردارنده انواع و اقسام معادن و فلزات گران بها است.

رشد اعجاب انگیز صنعت رهن فلزات است و فلزات از خاک است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فَكِّرْ يَا مُفَضَّلُ فِي هَذِهِ الْمَعَادِنِ وَ مَا يَخْرُجُ مِنَ الْجَوَاهِرِ الْمُخْتَلِفَةِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۱۸۵] .

فَهَلْ يَخْفَى عَلَى ذِي عَقْلٍ أَنَّ هَذِهِ كُلَّهَا ذَخَائِرٌ ذَخِرَتْ لِلْإِنْسَانِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۱۸۵] .

قال الصادق (ع) :

ففي هذا دلالة واضحة على أن العالم مخلوق بتقدير و حكمه [توحيد المفضل ، ، ص ٤٧] .

١ _ بیش از ٤٦٠ مرتبه در قرآن نامش آمده.

١٧ _ عمر مشخصی دارد : **يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ** [ابراهيم ، ٤٨] .

٥. وظیفه ما

از زمین حفاظت کنیم :

فَإِنَّكُمْ مَسْئُولُونَ حَتَّىٰ عَنِ الْبِقَاعِ وَ الْبِهَائِمِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٦٧ ، ج ٢٤٢] .

زمین را آباد کنیم :

وَ اسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا [هود ، ٦١] .

وَ لِيَكُنْ نَظْرُكَ فِي عِمَارَةِ الْأَرْضِ [نهج البلاغه ، نامه ٥٣ ، ج ٤٣٦] .

زمین را احیا کنیم :

مَنْ أَحْيَا أَرْضًا [تهذيب الأحكام ، ج ٤ ، ص ١٤٥] .

بندگی خدا را بنمائیم :

جَعَلْتُ لِي الْأَرْضَ مَسْجِدًا وَ طَهُورًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٤٠] .

با سیر و هجرت رشد کنیم :

إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ [عنكبوت ، ٥٦] .

١. زمین بهشت

١. عربستان

١. زندگی در عربستان

٦١ درصد مردم عربستان شهرنشین و بقیه صحرانشین بودند. تنها سه شهر داشتند : مکه ، مدینه ، طائف.

دلخوشی های عرب ، شتر ، شمشیر و شعر بود.

عربستان منطقه ای بود که مورد طمع غارتگران بین المللی قرار نگرفت ، چون نه محصول قابلی و نه مردم تسلیم پذیری داشت.

تابع حکومتی نبودند جز شیخ قبیله که همه کاره آنها بود و رسیدگی به کارهای اجتماعی را بر عهده داشت.

تعصب کاملاً حکومت می کرد. سایر قبیله ها از نظر این قبیله احترام و حقوقی نداشتند مگر با پیمان.

جنگ های قبائل دائمی بود یا به خاطر تعصب و یا بر سر چراگاه ها.

بزرگ ترین مصیبت آن بود که شخصی را از قبیله طرد کنند.

غارت ، راه رسمی معاش آنان بود.

تعدد زوجات

بدون قید و شرطی انجام می شد. دختر دادن به قبیله دیگر ممنوع بود جز قریش که حق داشتند دختر از هر فامیل دیگری بگیرند.

برای اینکه بتوانند تجارتی کنند و آرامشی موقت داشته باشند، جنگ در ۴ ماه سال را ممنوع کرده بودند. (ذیقعه، ذی الحجه، محرم و رجب) از آنجا که این ماه ها در فصول سال تغییر می کرد و با تجارت مناسب نبود در محاسبه این ۴ ماه تغییراتی می دادند که قرآن به عنوان نسیء از آن منع کرده است.

بازارهایی داشتند به نام عکاظ، صنعاء، عدن که معمولاً جنگ در آنها ممنوع و از همه مهمتر بازار عکاظ بود که در ماه های حرام نزدیک طائف تشکیل و کالاهای قریش عرضه می شد.

شعر عرب عالی بود ولی عالم و فیلسوف نداشتند. در بازار عکاظ بهترین شعر سال انتخاب و روی ابریشم مصری با خط طلائی نوشته و به کعبه نصب می شد.

یعقوبی ۱۰ شاعر را در ایام بعثت نام می برد که سالار آنان (امرو القیس) بود اهمیت اشعار در الفاظ و اصوات بود نه در محتوا و معانی.

۲. دین در عربستان

دین در عربستان :

از حضرت ابراهیم (ع) آئین خداپرستی با یک سری فضائل اخلاقی و سنن مذهبی و آداب اجتماعی میان ملت عرب متداول شد که از جمله مراسم باشکوه حج بود. ولی با گذشت زمان خرافاتی نیز اضافه شد.

ابن هشام گوید: عمرو بن لحي خزاعی بعد از آنکه دشمن خود را از مکه راند و ریاست آن شهر را به دست گرفت به شام رفت. عمالقه را دید که مجسمه های زیبایی را می پرستند. پرسید اینها چیست؟

گفتند: اینها بر ما

باران می فرستند و مشکلات ما را حل می کنند.

عمر و گفت بتی را به من ده تا به مکه برم.

هبل را که بتی قیمتی و از عقیق سرخ و به شکل انسان بود به او دادند به مکه آورد و برای او قربانی کرد ، مردم هم تحت تأثیر او قرار گرفتند. زیرا هم رئیس مکه بود و هم سفره ای گسترده داشت. دست این بت شکسته بود ، قریش دستی از طلا برای او ساختند. این بت در درون کعبه جای گرفت.

ابوسفیان در جنگ احد برای تحریک مردم شعراعل هبل ، اعل هبلرا ساخت.

در فتح مکه به دست امیرالمؤمنین (ع) شکسته شد و آن را در چاهی ریختند.

دامنه بت پرستی توسعه پیدا کرد تا آنجا که بت هایی به شکل حیوان و گیاه و انسان ، جن و فرشته و... ساختند و حتی سنگ های تراشیده گاهی مورد پرستش قرار می گرفت. به تراشیده ها صنم و وثن و به تراشیده ها انصاف می گفتند.

لایت : در طائف بود. از بزرگترین بت های عرب بود ، به صورت سنگی چهار گوش بود. مردم مکه برای زیارتش به طائف می رفتند. دور آن طواف می کردند. هنگامی که مغیره بن شعبه تیر بر سر لات زد ، زنان طائف گریه می کردند. [سیره ابن هشام]

ولی پس از چندی که با معارف عالیة اسلام آشنا شدند ، بر آن گریه ها می خندیدند.

عزّی : خدای بسیار عزیز آنها بود. معادل ستاره زهره بود. در محلی به نام نخله که در شرق مکه بود ، نصب بود. قبیله بنی شیبان پاسدار آن بودند ، در اطرافش سه درخت بود. قربانی هایی برای آن انجام می شد.

و گوشت آن تقسیم حاضران می شد.

منات :

خدای قضا و قدر و معبد اصلی آن سنگی سیاه بر سر راه مکه و مدینه بود و خدای دو قبیله اوس و خزرج بود.

(این سه بت ، لات ، عزی و منات ، خدایان مؤنث و تماثیل ملائکه بودند و حتی در موقع طواف به دور کعبه چنین می گفتند : اللات و العزی و مناه الثالثه الاخری ، فانت غرائق (سفینه) العلی ، و ان شفاعتهن لکرتجی)

قرآن مجید این عقیده را در سوره نجم ، ۲۰ _ ۱۸ رد می کند. لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَى [نجم/۲۰-۱۸].

بت های دیگر هم بود به نام یغوث ، یعوق ، نسر ، فلس ، بعل ، ود ، سواع که نام آنها در قرآن آمده است.

طایفه بنی ملیح ، جن را پرستش می کردند.

طایفه حمیه ، خورشید را پرستش می کردند.

طایفه کنانه ، ماه را پرستش می کردند.

طایفه لحم و جذام ، مشتری را پرستش می کردند.

طایفه طیّ ، سهیل را پرستش می کردند.

طایفه قیس ، شعری را پرستش می کردند.

طایفه اسد ، عطارد را پرستش می کردند. [طبق نقل فروغ ابدیت از تاریخ کلبی ، متوفی ۲۰۶ هجری]

۳. شهرت بت پرستی

نام های عبدالشمس ، عبدالشارق ، عبدالنجم ، عبدالثریا بازگوی همین پرستش هاست. پرستش منات که از واژه منیه و منات که به معنای مقام عالی و ود که از واژه مودت است. نمودار پرستش مفاهیم معنوی و نیروهای نادیدنی است.

کار بت پرستی به جایی رسیده بود که گاهی مسافر بت پرست در هر منزلی که می رسید ، چهار سنگ برمی داشت ، و زیباترین آنها را نصب و پرستش می کرد.

ازلام : چوبه های تیری

بود که در برابر بت هبل قرار داشت و توسط کاهنی فال می زدند و قرعه می کشیدند. روزی امروالقیس برای انتقام خون پدرش با ازلام فال گرفت و سه بار نفی آمد. چوبه ها را به صورت هبل پرتاب کرد و گفت ای لعنتی! اگر پدر خودت را کشته بودند، مرا از خون خواهی پدرم منع نمی کردی. آلوسی در بلوغ العرب می گوید: مجموعاً ۲۲ نفر در آن محیط بت پرست نبودند، اعم از کسانی که مسیحی بودند یا غیر آن.

چون مکه حاصلخیز نبود، مردم آنجا زمستان به یمن و تابستان به شام می رفتند تا تجارتی کنند. ۳۶۰ بت در کعبه بود و همه قبایل بدان سو کشیده می شدند و جمعیتی و تجارتی پدید می آمد و امرار معاش می کردند.

از قبائل هر که به کعبه منزلش نزدیک تر بود مهمتر بود.

قصی بن کلاب جد پنجم حضرت محمد (ص) در قرن ۵ میلادی پرده دار و حاکم مطلق مکه گردید و تا ظهور اسلام این منصب در دودمانش می گشت.

جنگ بسوس که بین دو قبیله بکر و تعلق در گرفت و ۴۰ سال طول کشید بدان سبب بود که شتر قبیله بسوس از خانه بساس بن مُرد شیبانی به چراگاهی از کلیب بن وائل وارد شده بود و تخم شترمرغی را که کلیب به آن پناه برده بود، بشکست. [محمد (ص) خاتم پیامبران]

وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ [زخرف/۹]

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى [زمر/۳]

قال أمير المؤمنين (ع): وَ أَهْلُ الْأَرْضِ يَوْمَئِذٍ مِلَّةٌ مُتَّفَقَةٌ وَ

أَهْوَاءٌ مُتَشَبِّهَةٌ وَطَرَائِقُ مُتَشَابِهَةٌ بَيْنَ مُشَبَّهِ لِّلَّهِ بِخَلْقِهِ (برای خدا اعضاء پذیرفته بودند) أَوْ مُلْحِدٍ فِي اسْمِهِ (مثلاً لات را الله و عزى را از عزیز گرفته بودند). أَوْ مُشِيرٍ إِلَىٰ غَيْرِهِ فَهَدَاهُمْ بِهِ مِنَ الضَّلَالَةِ وَ أَنْقَذَهُمْ بِمَكَانِهِ مِنَ الْجَهَالَةِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱.]

روشنفکران آنها ستاره پرست بودند و طبقه منحط که اکثریت بودند علاوه بر بت های قبيله ای به تعداد روزهای سال ۳۶۰ بت می پرستیدند و حوادث هر روز را به یکی از آنها نسبت می دادند.

بتهایی که دور کعبه چیده شده بود ، مورد قبول همه ، اما بتهای فامیلی نه.

بتها در معابد نگهداری و کلیددار داشت و مقام کلیددار ارثی بود.

بتهای خانگی در خانه ها هرروز و شب مورد احترام بود و حتی هنگام مسافرت خود را به آن می مالیدند تا از خطرات محفوظ باشند و در بیابان ها سنگی را انتخاب می کردند و می پرستیدند.

انصاب اوئان اصنام بود. انصاب شاید همان سنگ های صاف و بی شکلی بود که به هنگام سفراز حرم (که مورد تقدس آنها بود) با خود می بردند. اوئان سنگ های پرنقش و نگار تراشیده. اصنام بت های چوبی و طلائی و نقره ای تراشیده.

قربانی می کردند و خونشان را به بت ها می مالیدند.

۴. وضع اعراب

وَ كُنْتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرِهِ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا [آل عمران/۱۰۳.]

قال أمير المؤمنين (ع) : إِنَّ اللَّهَ بَعَثَ مُحَمَّدًا (ص) نَذِيرًا لِلْعَالَمِينَ وَ أَمِينًا عَلَىٰ التَّنْزِيلِ وَ أَنْتُمْ مَعْشَرَ الْعَرَبِ عَلَىٰ شَرِّ دِينٍ وَ فِي شَرِّ دَارٍ مُنِيحُونَ (اقامت) بَيْنَ حِجَارِهِ حُشْنٍ وَ حَيَاتٍ صُمِّ (مارهایی که از هیچ صدائی نمی هراسیدند) تَشْرَبُونَ الْكِدْرَ (آب لجن) وَ تَأْكُلُونَ الْجِشْبَ (خشن مثل آرد هسته خرما و سوسمار و...) وَ تَشْفِكُونَ

دِمَاءَكُمْ وَتَقَطُّونَ أَرْحَامَكُمْ الْأَصْنَامُ فِيكُمْ مَنْصُوبَةٌ وَاللَّثَامُ بِكُمْ مَعْصُوبَةٌ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۶] .

اسعد بن زراره از سران خزرج بر امداد گرفتن از قریش به مکه آمد تا قبیله اوس (دشمن صد ساله) را بکوبد. وارد منزل عتبه بن ربعه شد و ماجرا را نقل کرد. او گفت الآن ما خود گرفتار مسأله داخلی هستیم؛ از امداد به شما معذوریم. محمد (ص) ادعای نبوت می کند. بیان شیرینی دارد. جوانان ما را جذب کرده. در حجر اسماعیل قرآن می خواند. اگر رفتی پنبه ای در گوشت کن تا تو دیگر مسحور نشوی...

او رفت و صحنه را دید و کم کم جلو رفت و سلام کرد و پرسید هدف تو چیست؟ پیامبر (ص) آیات ۱۵۲ و ۱۵۳ سوره انعام را تلاوت فرمود. او ایمان آورد و مبلغی از پیامبر (ص) خواست تا به مدینه برود. انتخاب این آیات می تواند راهنمای وضع اعراب آن زمان باشد. قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّي عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ لَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَزَّلْنَاكُمْ وَ إِيَّاهُمْ وَ لَا- تَقْرُبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَّنَ وَ لَا- تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا- بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَ صَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ وَ لَا- تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا- بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَ أَوْفُوا الْكَيْلَ وَ الْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا- نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَ إِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَ لَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى وَ بَعِّهْدِ اللَّهُ أَوْفُوا ذَلِكُمْ وَ صَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ [انعام/۱۵۲-۱۵۱] .

۵. رمز تعدد الهه

آنها معتقد بودند که هر موجود و پدیده ای باید علت مستقلی داشته باشد و خدای

یکتا قادر بر آفریدن تمام آنها نیست و توجه نداشتند که همه جهان یک مخلوق واحد است و همه اجزاء آن به هم مربوط و هر کدام در دیگری تأثیر متقابل دارد.

اهمیت و نقش تاریخ سازنده مردان آسمانی و سرنوشت پیشینیان نیازی به گفتگو ندارد.

قرآن می گوید: لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ [یوسف/۱۱۱].

أَوْ لَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا ۖ [روم/۹].

حضرت علی (ع) می فرماید: أَيُّ بَنِي إِيْنِي وَ إِنْ لَمْ أَكُنْ عُمَرْتُ عُمَرَ مَنْ كَانَ قَبْلِي فَقَدْ نَظَرْتُ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱].

قال أمير المؤمنين (ع): فِي أَعْمَالِهِمْ وَ فِكْرَتُهُ فِي أَعْبَارِهِمْ وَ سِرَّتُهُ فِي آثَارِهِمْ حَتَّى عُدْتُ كَأَحَدِهِمْ بَلْ كَأَنِّي بِمَا انْتَهَى إِلَيَّ مِنْ أُمُورِهِمْ قَدْ عُمَرْتُ مَعَ أَوْلَاهِمُ إِلَى آخِرِهِمْ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱].

در جمله بالا حضرت می فرماید: نظر و فکر و سیر در اعمال و رفتار آنها گویا در میان آنهایم و از اولین نفر تا آخرین نفر آنها را درک کرده ام.

۶. وضع جغرافیائی

مساحت سه میلیون کیلومتر مربع که مقدار زیادی از آن ریگزار است. دارای معادن طلا- و نقره و نفت و سنگ های قیمتی است. مرکز نفت آن در شهر طهران است.

از اطراف به خلیج و بحر احمر و فلسطین پیوسته است. هوائی خشک و گرم دارد. در قدیم معمولاً شترچران بودند.

مکه از زمان ابراهیم (ع) و اسماعیل (ع) بنا شده است. قابل زراعت نیست و ۳۰۰ متر از دریا بالاتر است.

۲. ایران

۱. دین ایرانیان

سلاطین ایران ، بسیار مستبد بودند تا جائی که خسرو پرویز به رئیس زندان فرمان می دهد که ۳۷ هزار زندانی را هلاک

کند. مذهب رسمی آنها زرتشتی بوده.

گرچه ممکن است و بعید نیست که زرتشتیان همان (مجوس) و اهل کتاب و مکتب توحیدی داشته اند، ولی به هر حال تصرفاتی شد و به صورت ثنویت یا بیشتر درآمده است.

یزدگرد دوم به هنگام سوگند می گوید: قسم به آفتاب، خدای بزرگ که از پرتو خویش جهان را منور کرد و در اوستای فعلی علاوه بر جنبه الوهیت آتش، فرزند اهورامزدا معرفی شده است.

هنگام ظهور اسلام دین رسمی ایران زرتشتی بود ولی نصرانیت و یهود و مانوی و مزدکی نیز هر یک پیروانی داشتند.

زرتشت حدود ۷ قرن قبل از میلاد در غرب ایران به دنیا آمد و پس از تحصیلاتی چند انزوا را برگزید و سپس بنا بر تواریخ زرتشتیان حالت مکاشفه ای پیدا کرد و با فرشته ای تماس یافت و به معراج رفت و در آنجا به مقام پیامبری رسید و به زمین برگشت و نزد گشتاسب که شاه بود رفت و او نیز به زرتشت ایمان آورد و کم کم مذهب رسمی ایران شد.

اوستا به قولی در ابتداء روی ۱۲ هزار پوست گاو نوشته و تا حمله اسکندر (۳۲۶ قبل از میلاد) موجود بود ولی در اثر حمله مفقود شد. اشکانیان و سپس اردشیر و شاهپور اول و دوم مطالبی را از سینه ها و افکار پیشوایان زرتشتی جمع کردند تا اوستای جدیدی به دست شاهپور دوم در شورای بزرگ موبدان تنظیم شد و مطالب علمی آن روز نیز به آن اضافه کردند و دوباره اوستا تجدید شد.

پس از نفوذ اسلام اوستا سبب سرشکستگی شد، لذا توسط خود زرتشتیان جمع و با تغییراتی بار دیگر تنظیم شد.

ممکن است

از آیه ۱۷ سوره حجابِ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ وَالنَّصَارَى وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ [حج/۱۷.] مجوس ، زرتشتیان و اهل کتاب و اصل آن بر اساس توحید ولی کم کم تحریف و شرک عارض شد. برخی روایات نیز اهل کتاب بودن آنان را تأیید می کند.

۲. اوضاع ایرانیان

آنچه مهم است ، بینیم وضع ایران در زمان بعثت چه جور بوده و اسلام چه خدمتی کرده چون ما همیشه می گوئیم عربها دختر را زنده به گور می کردند و جنگها و مثل اینکه وضع ما جور دیگری بود ، در حالی که وضع ایران قدیم کمتر از عربها نبوده است. [(به کتاب ایران در زمان ساسانیان مراجعه شود).]

روزی که سلطان ساسانی دوا می خورد یا حجامت می کرد ، احدی حق دوا خوردن و حجامت نداشت ، زیر ممکن است اثر دواى او کم شود.

به هر کجا که سلطان ساسانی می رفت مالیات از صاحب آنجا برداشته می شد.

حدود ۳۰ نوع عوارض در دوره ساسانیان از مردم گرفته می شد و حتی طبقه بالا از طبقه پائین

جزیه می گرفت.

حق تحصیل علوم و فنون جز برای اشراف زادگان ممنوع بود.

۷ فیلسوف یونانی به خیال اینکه انوشیروان عادل و علم دوست است ، به ایران پناه بردند ، ولی تبعیضات وحشیانه سبب شد از ایران بروند.

خسرو پرویز ۱۲ هزار نفر را مسئول خواندن دعا در آتشکده هائی که ساخته بود قرار داد. [تاریخ طبری ، ۴۱]

یک مرد می توانست چندین زن بگیرد. (بدون حساب)

ازدواج با محارم (دختر ، خواهر و...) جایز بود گرچه

زرتشتیان امروز سعی دارند ، منکر شوند. ولی شواهد و براهین مانع انکار آنان است ، زیرا در منابع اصیل زرتشتیان ازدواج با محارم عبادت شمرده شده و با وعده ثواب و اجر عالی و آثار عالی بیان شده است.

۳. علم ایرانیان

تعلیم و تربیت و منابع علمی در دست پیشوایان مذهبی بود و حتی گاهی با خط مرموزی تدوین و تدریس می شد که جنبه سری داشته باشد و علم آن انحصاری باشد.

قسمتی از پیشرفت های علمی و از جمله دانشگاه جندی شاپور که مایه افتخار ایران ساسانی است ، در واقع به خاطر مهاجران مسیحی بود که از روم آمده بودند و به حکومت انوشیروان عادل پناه برده بودند. بعد که تبعیضات غیرقابل تحمل را دیدند ، برگشتند. می گویند آثار علمی ایرانیان را نابود

کردند. ولی این افراد خام یا مغرض نمی توانند نام چند کتاب یا مرکز علمی را که به دست مسلمانان عرب نابود شده ببرند. تنها سوزاندن اوستا و بخش های کتب مذهبی را به رخ می کشند غافل از آنکه همان مسلمانان عرب مجوسی را اهل کتاب و هرگز کتب مذهبی او را ولو احتمالاً باشد نمی سوزانند.

کریستین سن دانمارکی ایران شناس معروف _ که اکثر آنهایی که اخیراً درباره ایران چیزی نوشته اند به گفته های او اعتماد و استنباط کرده اند می گوید _ پس از شکست ایران از مسلمین و رواج معارف بلند اسلام طبعاً اوستا مایه سرشکستگی پیروان زرتشت و روحانیون زرتشتی بود. لذا توسط خود زرتشتیان جمع آوری شد و در قرن ۹ میلادی پس از تغییرات کلی دوباره اوستا را تنظیم کردند.

اگر عربها مخالف علم و کتاب سوز بودند ، پس چرا علوم و فنون شرق و غرب

را به زبان عربی برگرداندند چرا کتاب تورات و انجیل را نسوزاندند.

مخفی نماند ماجرای کتاب سوزی عربها در ایران تهمتی دیگر است بر مسلمانان و همان گونه که آقای مطهری در خدمات متقابل فرموده ، اسلام به ایران علم و تمدن داد و وطن پرستی و ناسیونالیسم نباید ما را منکر واقعیات کند و نام تبعیضات و تجاوزات ساسانیان و ظلم انوشیروان را به عدل و قاجاق بودن تحصیل را به فرهنگ پیشرفته و یک سری بازی با الفاظ و تغییر وقایع ، خدمت اسلام را

به ایران نادیده بگیریم.

اگر گروهی منصف می گویند مسلمانها فرهنگی قوی و نیرومند و پرمایه تحویل ایران دادند ، کاری که یک هزارم آن را دانشگاه جندی شاپور نکرده است.

۳. هند

۱. دین در هند

از قدیم مرکز ادیان بوده است که اساسی ترین آن هندوئیسم می باشد که قبل از میلاد نفوذ زیادی داشت.

کم کم فساد و انحراف در جامعه هندوئیسم پیدا شد. پیشوایان مذهبی در اواسط قرن ۶ (که زمان تقریبی ظهور اسلام بود) تغییر و انقلابی در هندوئیسم دادند و به رهبری بودا مکتب جدیدی به وجود آوردند.

معارف بودا پس از خودش توسط یکی از شاگردانش تنظیم و تحریر شد و گفته های بودا در سه جلد کتاب _ که مهمترین کتاب مقدس بودائیان است _ آمده است. سپس کتاب های دیگری تصنیف و مورد تقدیس قرار گرفت که یکی از آنها «جاکارتا» مخصوص شرح دوره های مختلف زندگی بوداست. این کتاب می گوید :

بودا ۵۳۰ بار به این جهان آمده (با تناسخ) ۴۲ بار خدا بوده ، ۸۵ بار سلطان ، ۲۴ بار شاهزاده ، ۲۲ بار دانشمند ، ۲ بار راهزن و یاغی ،

۱ بار برده ، ۱ بار قمارباز ، بارها به صورت اسب و غزال و عقاب و گاومیش و مار و قورباغه و سایر حیوانات بوده است. [نقل از دین های بزرگ.]

بعد از بودا اختلافاتی رخ داد و ۱۸ فرقه شدند.

یکی از مذهب های هند قبل از ظهور اسلام به بعد (که گاندی هم آن را پذیرفته بود) جینیسم است که او قهرمان بزرگ و شاهزاده بود. او نیز برای اصلاح هندوئیسم تغییراتی در آن داد.

همچون بودا که برای اصلاح هندوئیسم تغییراتی داد اگر چه نوع تغییرات این دو نفر فرق داشت.

این قهرمان بزرگ و شاهزاده می گفت : شخم زدن ، کشاورزی ، جوشاندن آب ، بریدن درخت و استفاده از کوره تنور ممنوع است. زیرا ممکن است حشره ای کشته شود و روی چراغ را با توری پوشانید تا مبادا پروانه ای مثلاً کشته شود. می گفت : باید برای درندگان و گزندگان بیمارستان بسازند. به نظر او تنها انسان ارزش ندارد و انتحار با گرسنگی عملی مقدس است.

ولی با تغییراتی که بودا و رفیقش در هندوئیسم دادند ، ارزش او را از بین نبرد و لذا بار دیگر هندوئیسم رونق گرفت و تقریباً مذهب رسمی حاکم بر اکثریت هندوستان همان هندوئیسم شد. (البته با تحولاتی در اصول و فروع ، غیر آنچه که آن دو نفر دادند)

۲. اوضاع هند

زمان ظهور اسلام : در هند یک نوع تثلیث بود ، نه به صورت تثلیث نصارا بلکه بدین صورت که خدای آفریدگار (برهما) خدای اداره کننده (ویشنو) خدای نابودکننده (شیوا) .

ویل دورانت نام ۵ خدا را می برد و می گویند این ۵ خدا از ۳۰ میلیون خدای هند

است.

نویسنده کتاب جامع ادیان از قول یک هندی نقل می کند که تعداد خدایان آنها سیصد و سی میلیون است.

هندی ها بر اساس مسأله تناسخ و حلول عقیده دارند که روح خدا در بسیاری از موجودات حتی

حیوانات و حشرات می رود و خدائی می کند ، مثلاً فیل ، میمون ، افعی ، مار ، مخصوصاً مار خطرناک

ناگاه در میان هندوان به مرتبه خدایی می رسند.

به افتخار افعی ها معابد زیادی ساخته اند که در آن معابد از خزندگان با موز و شیر توسط روحانیون پذیرائی می شوند.

به افتخار افعی ها جشن های مذهبی می گیرند.

نهنگ ها ، شیرها ، طوطی ها ، موشها و به خصوص گاوها نیز بهره زیادی از خدائی دارند.

۳. تبعیض درهند

هندوئیسم عقیده دارد برهما (خدای آفریدگار) اولین مرد و زن را که آفرید :

برهمنان را از انسان اولی (مَنُو) ، پادشاهان و پهلوانان را از دست انسان اولی (منو) صنعتگران و پیشه وران را از ران انسان اولی و بقیه مردم را از پاهای او آفرید.

طبق این عقیده تبعیضات حتمی و جبری بر هر طبقه ای حاکم خواهد بود به نحوی که کسی قدرت تکامل و خروج از وضع سابق خود را ندارد.

طبقه اول از مالیات معاف و اموال جهان در درجه اول مال آنهاست. هرگز محکوم به اعدام نمی شدند. در برابر این قبیل امتیازات ، باید دوران تحصیل را بگذرانند. هر روز غسل کنند. اهل ریاضت باشند. خوابگاه خود را با تپاله گاو تمیز کنند. غذاهای حیوانی ، تخم مرغ ، مشروبات ، سیر ، قارچ و تره نخورند.

اگر از طبقه پائین به کتاب های مقدس گوش می دادند باید گوشش از مواد مذاب پر شود و اگر خواند زبانش بریده شود و اگر حفظ

کند ، بدنش دو نیم شود. نباید از چاه های عمومی آب بردارند. در معابد طبقه بالا نباید وارد شوند و ۲۴ قدمی طبقه متوسط و ۷۰ قدمی طبقه بالا حق نزدیک شدن ندارند.

درباره زن می گویند : زن باید وقت خواب پای شوهر را ببوسد. زن سرچشمه بی آبرویی است. غیر از زنان طبقه بالا بقیه از تحصیل محروم ، زن بیوه با شوهرش سوزانده شود.

اگر پدری محکوم به مصلوب شدن یا سوختن می شد فرزندان بالغ او نیز در سرنوشت پدر باید شریک باشند و فرزندان غیربالغ هم بعد از بلوغ نفی بلد می شوند.

مرد حق داشت فرزند خود را به خاطر بی عفتی به قتل رساند و حق داشت فرزند خود را به عنوان بردگی بفروشد. خواندن و نوشتن از سرگرمی های اشراف بود.

۴. ژاپن

ژاپنی ها تمام دنیا را در جزایر ژاپن خلاصه می دیدند و برای آفرینش آن افسانه کودکانه ای بافته بودند. تمام فامیلهای و عشائر ژاپن از نسل خدا هستند.

مذهب آن بودیسم بود و تحت حمایت زمامداران ژاپن موجودیت خود را حفظ کرده است.

پادشاه کره که پیرو بودا بود ، اوائل قرن ۶ تمثال بودا را که از زر ناب ساخته شده بود ، با چند جلد کتاب از کتاب های مقدس بودا به عنوان هدیه نزد امپراتور ژاپن فرستاد. هدایا توجه و علاقه امپراتور را به خود جلب کرد و بدین وسیله در سال ۵۲۲ پای بودیسم به ژاپن باز و کم کم مذهب رسمی شد.

۵. فرانسه

۱ _ پس از مرگ سلطان فرزندان خزانه مملکت را همچون مال شخصی تقسیم می کردند.

۲ _ پدر کشی ، ازدواج با محارم ، شکنجه ، مثله ، خیانت و برادر کشی معمول بود.

۳ _ اگر مدرکی دال بر ثبوت اتهام نبود ، متهم باید دست خود را در آب جوش فرو برده و یا آهن سرخ را در دست گرفته و چند قدم برود. اگر بعد از سه روز اثری بر دستش بود ، گناهکار و اگر نه ، بی تقصیر است.

۴ _ در قضاوت میان متخاصمین باید جنگ شود و حق برای کسی است که پیروز شود.

۵ _ علم مخصوص طبقه روحانیون بود.

۶_ سحر و جادو حلال مشکلات بود.

۷_ گاهی مقام اسقفی با پول واگذار می شد.

۶. چین

۱. افتخارات

به نظر بسیاری از مورخان رویهم رفته کشور چین افتخارآمیزترین افتخارات را دارد. در آستانه طلوع اسلام، رئیس حکومتش، حکومت را به فرزند ۲۱ ساله ولی لایق واگذار کرد. او به جای تجمل، به سراغ حقیقت رفت. ۳ هزار زن را از حرمسرا مرخص کرد. ۲۹۰ زندانی اعدامی را با تعهد اخلاقی به مزارع فرستاد تا کشاورزی کنند و بعد به زندان برگردند و رفتند و برگشتند.

برای کنترل قاضی از قضاوت سریع، فرماندار و هر قاضی که خواست حکم اعدامی را امضاء کند قبلاً باید سه روز بگردد، عقیده را آزاد گذارد. حکومت در آنجا دموکراسی بود. حکم آخرین برای او بود ولی مقید. دستگاه تفتیش داشت که حتی حق داشت به شخص اول مصالح را بگوید یا انتقاد کند. مقامات و مشاغل دولتی ارثی نبود. برای هر پست و مقامی مقررات

و شرائطی بود. هر سه سال یکبار مأمورین امتحان می دادند.

قطب نما را یک قرن قبل از بعثت اختراع کردند. کاغذسازی، استفاده از ذغال سنگ و باروت از آنهاست. یک قرن بعد از بعثت چاپ را اختراع کردند.

تحصیل مخصوص دسته خاصی نبود و با آنکه زبان چینی مشکل است، تقریباً ۴۰ هزار شکل و علامت اصلی و ۱۵۰۰ شکل فرعی دارد. آموزش برای همه آزاد بود.

۲. انحرافات

با این وضع تا قبل از سرایت اسلام، انحرافات عقیده ای را که از مذهب بودا تبلیغ شده بود، داشتند.

و مخصوصاً نسبت به زن ظلم می شد، به نحوی که اگر در خانه، نوزاد دختری بر دختران افزوده می شد ممکن بود نوزاد بیگناه را دور اندازند تا در سرمای شب بمیرد یا خوراک گراز قرار گیرد.

به کارگر ظلم می شد. تعدد زوجات به طور نامحدود جایز بود. اولیاء اطفال را به ازدواج در می آوردند. قبل از آنکه بگذارند بزرگ شده و اختیار همسری با عشق صورت گیرد.

طبقات چهارگانه دانشمندان، کشاورزان، صنعتگران، بازرگانان، همچنان باقی بود و استثمار به صورت کم رنگ تر از مناطق دیگر وجود داشت.

یتیمان و دختران را در مواقع قحطی همچون بردگان می فروختند.

۷. روم شرقی

۱ _ دو دسته در مسابقه بر سر یک مسأله جزیی (که فلانی کمک فلانی کرده یا نکرده) نزاع و تماشاچیان بسیار بودند. رئیس حکومت استبدادی ۳۰۰۰۰ جنازه در میدان به زمین ریخت تا سر و صدا تمام شود.

۲ _ در اثر کثرت فحشاء بعضی از مورخان همه زنان آن منطقه را فاسد می دانستند.

۳ _ بردگان و کارگران برای فرار از گرسنگی جبراً تن به کار با مزد کم می دادند.

— پیرو حرف های انجیل بودند که نمونه آن را در بحثی جداگانه می خوانید.

۸. یهودیان

۱. مطالب تورات

۱ — تورات دارای ۴ سفر است :

الف : سفر تکوین (پیدایش) که از تاریخ اول خلقت تا وفات یعقوب بحث می کند و ۵۰ باب دارد.

ب : سفر خروج ، که درباره تأسیس احکام در سینا است و ۳۴ باب دارد.

ج : سفر احبار یا لاویان ، در تنظیم احکام دین و شرایع و قواعد و حدود ۲۷ باب است.

د : سفر اعداد ، که از مسافرت های بنی اسرائیل در بیابان تیه و فتح کنعان سخن می گوید و ۳۶ باب است.

ه : سفر تثبیه ، درباره شرایع و احکام عمومی در ۳۴ باب است.

۲. تحریف تورات

قرآن تورات اصلی را هدایت و نور و موعظه می داند. ولی تورات کنونی را تحریف شده.

دلیل تحریف :

آدم و حوا (علیهما السلام) وقتی در بهشت از درختان معرفت نیک و بد خوردند صدای خدا را شنیدند که در بهشت قدم می زد ، آنان خود را در بین درختان بهشت مخفی کردند. خدا آدم (ع) را صدا زد و به او گفت : کجا هستی؟ گفت : صدایت را در بهشت شنیدم و چون برهنه بودم ، ترسیدم و پنهان شدم. خدا گفت : چه کسی به تو یاد داد که برهنه هستی؟ آیا از درختی که سفارش کرده بودم نخوری ، خوردی؟ خدا گفت : این انسان هم مثل ما به خیر و شر معرفت پیدا کرد و ممکن است به درخت حیات دست دراز کند و بخورد و همیشه زنده بماند و از این رو او را از بهشت عدل بیرون کرد. [سفر تکوین ، فصل

خدا دید شر آدمی روی زمین زیاد شد ، غمگین و متأسف شد و تصمیم گرفت تا همه انسانها و جانوران را هلاک کند. [سفر تکوین ، فصل ۷ ، بند ۲]

خدا وبائی در بین بنی اسرائیل فرستاد از کسانی که نزد بشر سبع بودند ، هفتاد هزار مردند و فرشته غضب دست به اورشلیم دراز کرد تا او را خراب کند. خدا از شری که کرده بود پشیمان شد و به وی گفت : بس است [کتاب دوم ، سموئیل ، فصل ۲۴ ، بند ۱۵ و ۱۶]

در این نمونه ها دیدید که خدا را حسود ، غمگین ، نادان و پشیمان ، راه رو و... معرفی کرده است.

۳. تلمود

تحولاتی که در یهود پیدا شد ، ۱۵۰ عالم یهودی در مقام تفسیری برای تورات برآمده و میشنا را که مشتمل بر ۴۰۰۰ مسأله بود ، به وجود آوردند. کم کم برای توضیح و شرح میشنا مجموعه ای به نام گمارا ساختند. از مجموع میشنا و گمارا تلمود را تألیف کردند که در واقع مشتمل بر تمام معارف دین یهود و مهم ترین وسیله وحدت و مایه دل بستگی یهود است. در آستانه بعثت تلمود ، نماینده کلیه آراء و خرافات قوم یهود بود و اینک سخنانی از تلمود :

خدای تلمود مانند انسان محبت و تنفر ، خشم و خنده ، گریه و پشیمانی دارد ، تعویذ می بندد بر آریکه تکیه و اطرافش فرشتگان حلقه زدند و هر روز سه بار تورات می خواند.

زن تا ۴۰ روز پس از زائیدن یک پسر و تا ۸۰ روز پس از زائیدن یک دختر ، نجس

است و مقاربت با او حرام.

اعتدال در باده نوشی ، بهتر از امساک است.

شهادت ۱۰۰ زن به پای شهادت یک مرد نمی رسد.

عوائد و درآمد زنان از هر راه به شوهرانشان تعلق دارد.

تا ۴۰ سالگی خوردن و بعد نوشیدن سودبخش است.

۹. مسیحیان

۱. مطالب انجیل

۱ _ مرغان هوا را نظر کنید که نه می کارند و نه درو می کنند و نه در انبارها ذخیره می کنند و پدر آسمانی آنها را پرواز می دهد. [متی ، باب ۶ ، آیه ۲۶]

۲ _ با شریر مقاومت نکنید. بلکه هر که به رخساره راستت طپانچه زند ، طرف دیگر را سوی او بگردان. [متی ، باب ۵ ، بند ۲۹]

۳ _ هر کس به زنی نظر شهوت اندازد ، همان دم در دل خود با او زنا کرده است. [متی ، باب ۵ ، بند ۲۸]

۴ _ مال قیصر را به قیصر ادا کنید و مال خدا را به خدا. (دین از سیاست جداست.) [متی ، باب ۲۲ ، بند ۲۱]

۵ _ هیچ چیز در ذات خود نجس نیست ، مگر برای کسی که نجس پندارد. [رومیان ، باب ۱۴ ، بند ۱۴]

۶ _ خدا محبت است. هر کس در محبت ساکن است ، در خدا ساکن است. [یوحنا ، باب ۴ ، بند ۱۶]

۷ _ نزد یکدیگر به گناهان اقرار و برای یکدیگر دعا کنید تا شفا یابید. [رساله یعقوب ، باب ۵ ، بند ۱۶]

۸ _ مزد گناه ، مرگ است. [رومیان ، باب ۲۳]

۹ _ خدا را

نظر به ظاهر نیست. [اعمال رسولان ، باب ۱۰ ، آیه ۳۴]

۱۰_ اگر دشمن تو گرسنه بود او را سیر و اگر تشنه بود سیرایش کن ، زیرا اگر چنین کاری کنی اخگرهای آتش بر سرش خواهی انباشت. [رومیان ، باب ۱۲]

۱۱_ دشمنان خود را دوست دارید و با کسانی که از شما نفرت دارند ، احسان کنید. [لوتا ، باب ۶ ، بند ۲۷]

۲. زمینه های تثلیث

گروهی او را موجودی فوق بشر و (فرزند انسان) دانستند.

گروهی او را آب ، ابن ، روح القدس و صورتهای گوناگون دانستند که خدا بدانها خود را آشکار کرده است.

گروهی گفتند : آب ، ازلی و عیسی (ع) اول مخلوق است و مقامش از پدر پائین تر و در برابر آب خاضع است.

گروهی گفتند : ابن زائیده ازلی از پدر و روح القدس پرتو پدر و فروغی است که از پدر جلوه گر شده است.

گروهی گفتند : ابن از آب جدا شده و روح القدس از ابن.

گروهی گفتند : مریم (س) هم خداست ، همانگونه که عیسی (ع) خداست.

آری این زمینه ها بود که قرآن را وادار کرد ، تثلیث را بگوید و عیسی (ع) را دائماً یک انسان و زائیده مریم (س) و با صفات انسانی ذکر کند.

۱. زمینه ها

۱. زمینه های خیر

۱_ وَ لَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَ الْإِنْجِيلَ وَ مَا أُنزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ [مائده ، ۶۶] .

۲_ وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ [اعراف ، ۹۶] .

فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ

فَتَحْنَا عَلَيْهِمُ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ [انعام ، ٤٤].

عمل خیر در مرحله ایمان فتح برکات است ، ولی در مرحله امهال فتح ابواب است منهای برکت.

٣_ فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَيَبِينُ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا [نوح ، ١٢-١٠].

٤_ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ [يونس ، ٩].

٥_ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ [توبه ، ١٢٤].

٦_ وَ أَنْ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا حَسَنًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَ يُوْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ [هود ، ٣].

یک فایده عمومی : یمتعمیک فایده خصوصی : یؤت کل ذی فضل فضله

٧_ وَ يَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَ يَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ [هود ، ٥٢].

٨_ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَ لَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ شَاكِرًا لِأَنْعَمِهِ اجْتَبَاهُ وَ هَدَاهُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ [نحل ، ١٢٠ و ١٢١].

٩_ موسی می گوید :

فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَ جَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ [شعراء ، ٢١].

٢. زمینه های شر

١_ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا [بقره ، ١٠].

٢_ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَ يَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ [بقره ، ١٤ و ١٥].

٣_ أَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ وَ

ماتوا وَ هُمْ كَافِرُونَ [توبه ، ١٢٥] .

٤ _ فَكَفَرْتَ بِأَنْعَمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَ الْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ [نحل ، ١١٢] .

ثُمَّ أَنْتُمْ هَوْلَاءٍ تُقْتَلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَ تُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِثْمِ وَ الْعُدْوَانِ وَ إِنْ يَأْتُواكُمْ أُسَارَى تُفَادُواهُمْ وَ هُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجَهُمْ أَ فَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَ تَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ وَ مَا لِلَّهِ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ [بقره ، ٨٥] .

فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الرِّجْزَ إِلَى أَجَلٍ هُمْ بِالْغُوءِ إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ [اعراف ، ١٣٥] .

فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنْجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ وَ أَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ [اعراف ، ١٦٥] .

فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ [اعراف ، ١٦٦] .

صُمُّ بُكْمٌ عُمَى فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ [بقره ، ١٧١] .

قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ [ص ، ٧٧] .

٣. زمينه های تعقل و تدبر

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ [مائده ، ١٠٥] .

وَ هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَ يُمِيتُ وَ لَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ أَ فَلَا تَعْقِلُونَ [مومنون ، ٨٠] .

ثُمَّ كَلَى مِنْ كُلِّ الشَّجَرَاتِ فَاسْتَلَمَى سُبُلَ رَبِّكَ ذُلًّا يُخْرُجُ مِنْ بَطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ [نحل ، ٦٩] .

أَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ فِي جَوْ السَّمَاءِ مَا يَمْسِكُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ [نحل]

۴. زمینه سازی ها

زمینه سازی گناه : وَ رَاوَدْتُهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ [يوسف ، ۲۳] .

نا فرمانی آل فرعون : فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَ الْجُرَادَ وَ الْقُمَّلَ وَ الضَّفَادِعَ وَ الدَّمَ آيَاتٍ مُفَصَّلَاتٍ فَاسْتَكْبَرُوا وَ كَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ [اعراف ، ۱۳۳] .

زمینه سستی : وَ لَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَ تَذْهَبَ رِيحُكُمْ [انفال ، ۴۶] .

زمینه صلح : وَ إِنْ جَاحُوا لِلْسَّلَامِ فَاجْنَحْ لَهَا وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ [انفال ، ۶۱] .

وَ لَا تَزْكُنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ [هود ، ۱۱۳] .

حسد : داستان حضرت یوسف و برادرانش .

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [نحل ، ۹۷] .

وَ إِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا [اسراء ، ۱۶] .

إِنْ كُلُّ الْكَاذِبِ الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ [ص ، ۱۴] .

وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ وَ قَوْمِ بُيُوتٍ كُلُّ كَاذِبٍ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيدِ [ق ، ۱۴] .

وَ يَدْعُ الْإِنْسَانَ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَ كَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا [اسراء ، ۱۱] .

نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [توبه ، ۶۷] .

اختلاف زمینه آزمایش :

وَ هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَ رَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيُبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ [انعام ، ۱۶۵] .

بر اثر صبر نوبت ظفر می آید :

وَ لَقَدْ كَذَّبْتَ رَسُولٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَى مَا كَذَّبُوا وَ أُوذُوا حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا [انعام ، ۳۴]

٥٠ زمينه عبرت

أَوْ لَمْ يَعْلَمِ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَ أَكْثَرَ جَمْعًا [قصص ، ٧٨] .

فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَ ابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ [آل عمران ، ٧] .

وَ لَئِنْ أَذَقْنَاهُ نِعْمَاءَ بَعْدَ ضِرَاءٍ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحَ فَخُورًا [هود ، ١٠] .

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخِلُوا الْجَنَّةَ وَ لَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَ الضَّرَاءُ وَ زُلْزَلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرَ اللَّهُ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ [بقره ، ٢١٤] .

فَأَرَادَ أَنْ يَنْتَفِزَهُمْ مِنَ الْأَرْضِ فَأَعْرَفْنَاهُ وَ مَنْ مَعَهُ جَمِيعًا [اسراء ، ١٠٣] .

وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَ لَأَدْخَلْنَاَهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ [مائده ، ٦٥] .

وَ لَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [انعام ، ٨٨] .

وَ لَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَ لَكِنْ يَنْزِلُ بِقَدَرٍ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ [شورى ، ٢٧] .

وَ إِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ وَ لَبِئْسَ الْمِهَادُ [بقره ، ٢٠٦] .

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَشْيَرِ إِنْ يَعْلَمِ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُوْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا أُخِذَ مِنْكُمْ وَ يَغْفِرَ لَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ [انفال ، ٧٠] .

كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ [غافر ، ٣٥] .

وَ تِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا بِ آيَاتِ رَبِّهِمْ وَ عَصَوْا رُسُلَهُ وَ اتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ

عَبِيدٍ وَ اتَّبِعُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعَنَهُ وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا إِنَّ عَادًا كَفَرُوا رَبَّهُمْ أَلَا بُعْدًا لِعَادِ قَوْمِ هُودٍ [هود ، ٥٩-٦٠] .

يَقْلُبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ [نور ، ٤٤] .

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَ مَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنْ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَ جُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللَّهِ كَمْ مِنْ فِتْنَةٍ قَلِيلًا عَلَبْتَ فَتَهُ كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَ اللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ [بقره ، ٢٤٩] .

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَ إِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَ هُمْ يَعْلَمُونَ [بقره ، ١٤٦] .

٦. زمينه گناه

وَ الْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَ الَّذِي خَبَثَ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا [اعراف ، ٥٨] .

فَوَسَّوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدْرَمْتَ هَلْ أَتَىكَ عَلَى شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَ تُلْكُ لَا يَبْلَى [طه ، ١٢٠] .

وَ سَكَنْتُمْ فِي مَسَاكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ وَ تَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَ ضَرَبْنَا لَكُمْ الْأَمْثَالَ [ابراهيم ، ٤٥] .

وَ يَدْعُ الْإِنْسَانَ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَ كَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا [اسراء ، ١١] .

٧. زمينه نابودی

وَ لَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَى قَالُوا إِنَّا مُهْلِكُوا أَهْلَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ [عنكبوت ، ٣١] .

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ [روم ، ٤١] .

٨. زمينه مقاومت

تهدید دشمن ، زمينه مقاومت است :

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَ قَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَ نِعْمَ الْوَكِيلُ [آل عمران ، ١٧٣] .

به دست آوردن گمراهی در قبال از دست دادن هدایت ، زمينه ضرر است :

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَهَ بِالْهُدَى فَمَا رَبَحَتِ تِجَارَتُهُمْ وَ مَا كَانُوا مُهْتَدِينَ [بقره ، ١٦] .

٩. از بین بردن زمينه های گناه

أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ [بقره ، ١٨٧] .

فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ [آل عمران ، ۷] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ [انفال ، ۲۹] .

وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ [انفال ، ۳۹] .

الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمْ الْفَاسِقُونَ [توبه ، ۶۷] .

۱. زنان نمونه

۱. رمز سیادت چند زن

''' [بحار ، ج ۲ ، ص ۵۴]

''' [آل عمران / ۱۵]

۱- مریم بخاطر مادر عیسی بودنش سختی ها کشید.

يَا لَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَذَا وَكُنْتُ نَسِيًّا مَنْسِيًّا [مریم / ۲۳] .

ما كَانَ أَبُوكَ امْرَأًا سَوْءًا [مریم / ۲۸] .

۲- آسیه : وَقَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرْتُ عَيْنٍ لِي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَىٰ أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ [قصص / ۹] .

۳- خدیجه تمام اموالش را در راه رهبری حق داد و وصیت کرد که مار در عبای رسول الله کفن کنید

۴- فاطمه زهرا که در راه رهبری حق با شکنجه خود و نوزادش را قربانی کرد.

۲. مادر و خواهر موسی (ع)

وَ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكَ وَ جَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ [قصص / ۷] .

وَ أَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَارِعًا [قصص / ۱۰] .

فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ كَىٰ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَ لَتَعْلَمَنَّ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ [قصص / ۱۳] .

با اینکه دستگاه فرعون دستور ذبح بچه ها را داده بود و ماموران محفی در همه جا حاضر بودند و تفتیش می کردند و ده ها

هزار کودک را کشتند. امدادها غیبی شامل حال نبی اسرائیل شکد و آثار حمل مادر موسی دیده نشد و قابله ای هم ه موسی را متولد کرد نوری در پیشانی موسی دید و محبت او در دلش قرار گرفت و به کسی نگفت. [مجمع البیان ، ج ۷ ، ص ۲۴۳]

برای به آب انداختن مادر سراغ جرییل نجار رفت و دستور داد صندوقی بسازد و با کمال احتیاط به

خانه آورد و کودک را در آن نهاد و به رود نیل انداخت.

وقتی کودک به دست فرعون افتاد خواهر موسی که صندوق را تعقیب می کرد به شکلی خود را به کاخ رسانید و دید دنبال دایه می گردند. پیشنهاد کرد زنی را و رفت مادر موسی را آورد. فرعون از مادر پرسید چطور فقط از پستان تو شیر می خورد؟ گفت: من خوشبو هستم و شیرم خوش طعم است. [مجمع البیان، ج ۷، ص ۲۴۳].

۳. آسیه زن فرعون

وَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَ نَجِّنِي مِنْ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [تحریم/۱۱].

وَ قَالَتْ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرْتُ عَيْنٍ لِي وَ لَكَ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَى أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَ هُمْ لَا يَشْعُرُونَ [قصص/۹].

رسول خدا فرمود آسیه در یک چشم به هم زدن به وحی الهی کافر نشد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: ثلاثه لم يكفروا بالوحي طرفه عين مون آل يس و على بن أبي طالب ع و آسیه امراه فرعون [خصال صدوق، ج ۱، ص ۱۷۴].

رسول خدا: افضل الناس اربع: خديجه بنت خويلد، فاطمه بنت محمد، مريم بنت عمران و آسیه بنت مزاحم.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: أفضل نساء الجنة أربع خديجه بنت خويلد و فاطمه بنت محمد و مريم بنت عمران و آسیه بنت مزاحم امراه فرعون [قصص الأنبياء جزائري، ص ۲۵۹].

"همسر فرعون مخفیانه به انقلاب موسی خیلی کمک می کرد و ایمان خود را مخفی نگه میداشت تا زمانیکه همسر و فرزندان جریبل (مومن آل

فرعون)

را فرعون به آتش کشید در اینجا بود که آسیه رو کرد به فرعون و گفت ای فرعون تا به کی در خواب غفلت فرو رفته ای و بندگان خدا را می سوزانی؟ فرعون گفت مگر تو هم در مورد خدائی من شک داری؟ آسیه گفت: مگر من به خدائتی تو اعتقاد داشتم که امروز شک کنم؟ من از روزی که موسی (ع) را از آب گرفتم به پیامبری او ایمان آوردم و به همین دلیل از او محافظت کردم. فرعون بشدت ناراحت شد و گفت: به گونه ای تو را بکشم که هیچ کس را نکشته ام. آنگاه دستور داد او را به زمین خوابانند و دست و پایش را به چهار میخ آهنین به زمین کوبیدند سنگ بزرگی بر روی سینه او گذاشتند تا به شهادت رسید. " [بحار الأنوار، ج ۱۳، ص ۱۶۴].

جالب اینجاست که وقتی او را در برابر خورشید شکنجه می دادند فرشتگان صف کشیده و برای او سایه قرار دادند. [بحار ج ۱۳، ص ۱۶۵ و مجمع البیان، ج ۱۰، ص ۳۱۹].

۴. مریم مادر عیسی (ع)

۳۴ مرتبه نامش در قرآن آمده است: بانوی الگو: وَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَ نَجِّنِي مِنَ فِرْعَوْنَ وَ عَمَلِهِ وَ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ وَ مَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَيْنَتْ فَرْجَهَا فَنفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَ صَدَقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَ كَتَبْنَا فِيهَا وَ كَانَتْ مِنَ الْقَائِمِينَ [تحريم/۱۲-۱۱].

مادر مریم بچه دار نمی شد تا روزی زیر درختی غذا دادن پرنده ای را به بچه اش دید و این منظره او را

تکان داد که کاش من هم فرزندی داشتم. دعا کرد و مستجاب شد.

مادر مریم می خواست فرزندش پسر باشد و خادم بیت المقدس شود اما تاین صفا و صمیمیت مریم را به او داد (الفبد یفکر و الله یقدر)

مادر مریم از تولد تدختر غمناک شد رَبِّ إِنِّي وَصَّعْتُهَا أُنْثَى [آل عمران/۳۶].

اما خدا این دختر را از برگزیدگان قرار قرار داد. عَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا [بقره/۲۱۶].

مادر مریم بعد از تولد دختر او را در خدمت مسجد (بیت المقدس) قرار داد و نام آن ار مریم که در لغت به معنی زن عبادت کننده است (یا زن خادمه) قرار داد و إِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ [آل عمران/۳۶].

(نامگذاری همراه با انگیزه ، اسم با مسمی)

مریم بانوئی که قبل از تولد کاندید خدمت شد : إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا [آل عمران/۳۵].

بانوئی که فرشتگان با او سخن گفتند : إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يَبْشُرُكَ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ [آل عمران/۴۵].

مریم بانوی برگزیده خدا : يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ [آل عمران/۴۲].

تحت تکفل پیامبر خدا بزرگ شد : وَ كَفَّلَهَا زَكَرِيَّا [آل عمران/۳۷].

مریم مهمان خاص خدا : أَنِّي لَكَ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ [آل عمران/۳۷].

مریم بانوئی که هنگام زایمان خدا او را تنسلی می دهد : فَنَادَاهَا مِنْ تَحْتِهَا أَلَّا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا (نهر جاری)
مریم/۲۴].

وَ هُزِّي (تکان بده)

إِلَيْكَ بِجُدْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِينًا [مریم/۲۵].

مریم بانوئی پاکدامن : أَحْصَنْتُ فَرْجَهَا [تحریم/۱۲].

قرآن انتقاد می کند از یهود : وَ بَكَفْرِهِمْ وَ قَوْلِهِمْ عَلَى مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا [نساء/۱۵۶].

احترام به مریم از افتخارات عیسی است : وَ بَرًّا بِوَالِدَتِي [مریم/۳۲].

مریم و عیسی از آیات الهی هستند : وَ جَعَلْنَاهَا وَ ابْنَهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ [انبیاء/۹۱].

مریم یکی از چهار زن نمونه تاریخ

طبق روایات اوئی در شکم مادر سخن گفت و در بیت المقدس متولد شد. [ریاحین الشریعه ، ج ۲ ص ۲۷۹].

بانوئی معصوم و مصون از شیطان : إِنِّي أُعِيدُهَا بِكَ وَ ذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ [آل عمران/۳۶].

آنقدر در محراب عبادت کرد که پاهایش ورم کرد و در سن ۹ سالگی در عبادت و روزه و نماز از تمام زنان سبقت گرفت و در برابر رتبهت ها نیش زبانها صبر کرد. [ریاحین ، ج ۲ ، ص ۲۸۰].

او مستجاب الدعوه بود چون معصومه بود و عیسی او را غسل داد چون معصوم را معصوم باید غسل دهد. [ریاحین ، ج ۲ ، ص ۲۸۰]

در کتاب لئالی الاخبار ص ۴۸۸ روایت شده که :

عیسی بن مریم به مادرش گفت این دنیا فانی است و باید توشه ای بر گیریم. با هم به طرف تکوه لبنان رفتند تو روزها روزه وت شبها را به عبادت می گذراندند تا این که روزی عیسی (ع) برای تحصیل قوتی از کوه پائین آمد و در این وقت ملک الموت بر مریم نازل شد در حالیکه در حال عبادت

بود و مریم با دیدن ملک لموت از هوش رفت و به هوش آمد تا

مرتبه فرشته قبض روح گفت : من مامور خدایم و مریم گفت : منم تسلیم خدا. جانم را بگیر. شب هنگام وقتی عیسی آمد و برای مادرش مقداری افطاری آورد بود مادر را در حال خواب دید. با خود گفت : کثرت عبادت او را به خواب برده مقداری استراحت کند. افطاری را کناری گذاشت و مشغول عبادت شد تا ثلثی از شب گذشت با قلب شکسته کنار مادر آمد و گفت : السلام علیک یا اماه قد هجم الليل و افط الرصائمون و قام القائمون ما لک لا تقومین لعباده الرحمن. باز باز با خود گفت :

شاید در خواب شیرین باشد بگذار بخوابد من بجای او نماز می خوانم و تا طلوع فجر افطار نکرد اما وحشت او را گرفت که مادر من هرگز اینقدر نمی خوابید بر سر مادر آمد تو دید از دنیا رفته است. [ریاحین ، ج ۲ ، ص ۲۸۰].

۵. هاجر مادر اسماعیل (ع)

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ [ابراهیم/۳۷].

ماجرای سعی صفا و مروه

قبر هاجر در حجر اسماعیل

صبر تو شکیبائی هاجر در ذبح اسماعیل

امام صادق (ع) چون شیطان خبر ذبح را برای هاجر آورد که او را فریب دهد هاجر اول گفت : ابراهیم رحیم ترین افراد است و اینکار را نمی کند و اگر اینکار را بکند اطاعت از خدا کرده و من هم تسلیم حکم خدا هستم. [حیوه القلوب]

۶. خدیجه همسر پیامبر (ص)

اول زنی که به رسول اله ایمان آورد.

قال ابن عباس : أول من آمن برسول الله (صلى الله عليه وآله) من الرجال علي ، و من النساء خديجه (رضى الله عنهما) . [أمالی طوسی ، ص ۲۵۹].

پیامبر فرمود : او افضل زنان بهشت است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: أَفْضَلُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ أَرْبَعٌ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَ فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ وَ مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَ آسِيَةُ بِنْتُ مَرْحَمٍ امْرَأَةُ فِرْعَوْنَ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۲۰۵].

زنی که خداوند از طریق جبریل و پیامبر به او سلام می رساند.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: إِنَّ جِبْرِيْلَ قَالَ لِي لَيْلَةَ أُسْرِي بِي وَ حِينَ رَجَعْتُ فَقُلْتُ يَا جِبْرِيْلُ هَلْ لَكَ مِنْ حَاجَةٍ فَقَالَ حَاجَتِي أَنْ تَقْرَأَ

علی خدیجه من الله و منی السلام [تفسیر عیاشی ، ج ۲ ، ص ۲۷۹].

همسری که بعد از وفاتش پیامبر بارها یاد او می کند و گاهی برایش اشک می ریخت و به زنان خود می فرمود: " زمانی که شما کافر بودید او به من ایمان آورد".

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : ذَكَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَدِيجَةَ يَوْمَآ وَهُوَ عِنْدَ نِسَائِهِ فَبَكَى فَقَالَتْ

عائشه ما بيكيك على عجوز حمراء من عجائز بنى أسد فقال ص صدقتني إذ كذبتم و آمنت بي إذ كفرتم و ولدت لي إذ عقمتم قالت عائشه فما زلت أتقرب إلى رسول الله بذكرها [كشف الغمه ، ج ١ ، ص ٥٠٨] .

خديجه تنها يك همسر نبود بلکه در حقيقت يا رو همراه و بازوی پیامبر بود. خداوند بسیاری از ناگواریهای پیامبر را از طریق خديجه آسان می نمود". [اعيان الشيعه] .

اموال این بانو در پیشبرد اهداف پیامبر اکرم نقش مهمی داشت بخصوص در شعب ابی طالب .

بعد از وفات خديجه پیامبر گوسفندی ذبح و بين دوستان خديجه پخش کرد و بدینوسیله یادش را گرمی میداشت. [اعيان الشيعه]

بر خلاف تبلیغات سوئی که تنها عايشه را تنها همسر باکره معرفی کرده اند خديجه بگفته بسیاری باکره بوده و شوهران و فرزندانى که برایش نقل شده جای بحث است [الصحيح من السيره ، ج ١ ، ص ١٢١] .

او خاستگاران زر و زور را در کرد و تنها بخاطر امانت و شرافت و صداقت و کمال پیامبر با او ازدواج کرد.

خديجه زنی بود که روی کره زمین تا مدتها تنها زن نماز گزار بود و در برابر هزاران زخم زبان و تمسخر استوار ایستاد.

پیامبر ٢٠ شتر جوان مهر خديجه کردند و ابوطالب خطبه عقد را خواند.

خديجه ٢٥ سال خدمت رسول خدا بود

هنگام دفن ، رسول خدا وارد قبر او شد و به یاد او گریست. [سفینه]

٧. سمیه اولین زن شهید در اسلام

او کنیز ابو حذیفه بود. یاسر با او ازدواج کرد اولین کسیکه از این خانواده اسلام آورد عمار جوان بود. عمار پس از

چندی پدرش یاسر و بعد از آن مادرش سمیه و برادرش عبدالله را به اسلام دعوت کرد و آنها مسلمان شدند و این خانواده در سخت ترین شرایط به رسول خدا لبیک گفتند و از سابقین در اسلامند.

مشرکین تلاش زیادی کردند تا این ها را برگردانند اما این زن با ایمان مقاومت کرد و با چشمان خود دید شوهرش یاسر در زیر شکنجه به شهادت رسید .

صاحب اعیان الشیعه می فرماید : "چون مشرکین می خواستند زهر چشمی بگیرند و مردم محروم جرات نکنند به اسلام گرایش پیدا کنند لذا اولین کسان را با فجیع ترین وضعی شکنجه می کردند و تاریخها در مورد شکنجه سمیه و یاسر بسیار حرفها نوشته اند

نوشته اند پاهای سمیه را به ۲ شتر و آن ها را از یکدیگر جدا کردند و سپس با شمشیر او را شقه کردند [یعقوبی ، اعیان الشیعه ، پیامبر و یاران]

یاسر و سمیه اولین شهیدان تاریخ پر خون اسلام هستند و اولین برگهای این کتاب با خون این زن و مرد رنگین شد [اعیان الشیعه ، عمار]

وقتی شکنجه عمار را به اوج خود رساندند و این خبر به رسول خدا رسید ایشان فرمودند : صبرا یا أبا یقظان اللهم لا تعذب أحدا من آل یاسر بالنار [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۳۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى : صبرا آل یاسر موعدهم الجنة ، [رجال الکشی ، ص ۳۰] .

آثار شکنجه تا آخر عمر عمار بر پشتش پیدا بود. [اعیان الشیعه ، عمار] .

۸. لبابه (ام الفضل) همسر عباس عموی پیامبر (ص)

اول زنی بود که بعد از خدیجه ایمان آورد. رسول خدا به زیارت او می رفت او بانویی نجیب و

مومن بود رسول خدا فرمود: "الاخوات الاربع مومنات ام الفضل و ميمونه و اسماء و سلمى. شيخ توسى او را از صحابه رسول خدا شمرده

قَالَ الْبُقَيْرِيُّ: رَحِمَ اللَّهُ الْأَخَوَاتِ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فِسْمَاهُنَّ أَسْمَاءُ بِنْتُ عَمِيْسِ الْخَثْعَمِيَّةِ وَ كَانَتْ تَحْتَ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ سَلْمَى بِنْتُ عَمِيْسِ الْخَثْعَمِيَّةِ وَ كَانَتْ تَحْتَ حَمْزَةَ وَ خَمْسٌ مِنْ بَنِي هَلَالٍ مِيْمُونَةَ بِنْتَ الْحَارِثِ كَانَتْ تَحْتَ النَّبِيِّ ص وَ أُمُّ الْفَضْلِ عِنْدَ الْعَبَّاسِ اسْمُهَا هِنْدٌ وَ الْغَمِيصَاءُ أُمُّ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ وَ عَزَّةٌ كَانَتْ فِي ثَقِيفٍ عِنْدَ الْحِجَاجِ بْنِ غَلَاظٍ وَ حَمِيدَةُ وَ لَمْ يَكُنْ لَهَا عَقْبٌ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۳۶۳] .

فرزند بزرگش فضل از خواص امير المومنين (ع) بود و در فتح مکه و غزوه حنين با رسول خدا بود. در حجه الوداع ردیف رسول خدا بود و با امير المومنين (ع) در غسل دادن و دفن کردن پیامبر شریک بود.

فرزند دیگرش قثم خیلی شبیه رسول خدا بتد و عامل امير المومنين در مکه بود و حضرت نامه ای به او نوشتند که د رنهج البلاعه هست و از این نامه شخصیت او معلوم است. بالاخره برای جهاد به سمرقند رفت و شهید شد.

فرزند سومش معبد در افریقا به شهادت رسید.

فرزند دیگرش عبد الله بن عباس فقیه بنی هاشم (ابن عباس) که از دوستان امیرالمومنین و شاگردان آن حضرت بود

سابقه اسلام ام الفضل زیاد است. شوهرش عباس وقتی مسلمان شد ابراز نیم کرد اما او اسلامش علنی بود و دفالع می کرد. ابو رافع می گوید وقتی ابوسفیان از جنگ بدر برگشت گفت: وقتی با لشکر محمد مواجه شدیم من مردان سفید پوش دیدم که

بر اسبان سوار و در میان زمین و آسمان بودند. ابورافع می گوید: من گفتم آنها ملائکه بوده اند. وقتی ابولهب این را شنید برخاست و سیلی سختی به صورت من زد و مرا گرفت که بزند. در این حال ام الفضل همسر عباس ستون خیمه را گرفت و چنان بر فرق ابولهب زد که سرش شکافت و خون جاری شد.

شیخ مفید در ارشاد می گوید که ام الفضل پرستاری امام حسین (ع) را به عهده داشته و روزی در حالیکه این کودکش به بغلش بود رسول خدا او را دید و گریست و خبر شهادت حضرت را به آن بانو داد. [ریاحین الشریعه ج ۳، ص ۴۲۹].

۹. سلمی همسر ابورافع

خادم رسول خدا بود و به دست پیامبر آزاد گشت

او در چند جنگ از جمله خیبر در خدمت رسول خدا بود

چون به امور مامائی و پرستاری وارد بود مامائی فاطمه زهرا (س) و پرستاری فرزندانش را به عهده داشت

هنگامی که فاطمه (ع) به بستر بیماری افتاد سلمی آن بانو را پرستاری می کرد و تا آخرین لحظات حیات همواره همراه دختر گرامی رسول خدا بود.

آن قدر مورد اعتماد حضرت زهرا (س) بود که حضرت وظیت خود را به او سپرد. [فضیلت زنان، ص ۱۴۳]

۱۰. جمیله همسر حنظله

فردای شبی که مراسم زفاف این عروس و داماد بود جنگ احد بد. حنظله در تردید بود که چه کند جنگ را رها کند که مورد خشم خدا و رسول قرار می گیرد، مراسم را رها کند ۲ فامیل ناراحت می شوند بهتر دید خدمت رسول خدا برسد. رسول خدا (ص) اجازه فرمود آن شب را بروود و صبح در جبهه حاضر شود. به خانه آمد و صحبت آم اده رفتن به جبهه شد. جمیله در آن شب خواب دیده بود که درهای آسمان باز شد و حنظله به آسمان رفت. تعبیر کرد که او شهید می شود. لحظه خداحافظی مانع او نشد خناش کرد که کمی صبر کند و ۴ نفر از انصار را آورد و شاهد گرفت که دیشب عروسی کرده اند اگر فرزندی...

حنظله به جبهه رفت و این عروس یکشنبه تنها ماند تا تاینکه کودکی متولد شد نامش را عبد الله گذاشت و در تربیت او کوشش بسیار کرد. عبد الله رهبری مردم را در ماجرای حره که مردم مدینه با سپاه یزید در گیر شدند بر عهده داشت و در

این جنگ با افراد کمی در حالیکه علمدار بود مقاومت کرد هشت پسر داشت یکی را پس از دیگری به میدان فرستاد و همه به شهادت رسیدند و سرانجام خودش قهرمانانه در خون خویش غلطید. " [بحارالأنوار، ج ۲۰، ص ۵۷].

۱۱. ام سلیم

ام سلیم زمانی که دختر بود مسلمان شد. ابوطلحه جوان خوش سیما و از خانواده شریفی بود و دوست داشت با او ازدواج کند. اما ام سلیم در پاسخ او گفت همسر تو می شوم به شرطی که مسلمان شوی و سرانجام با صحبت کردن با او مسلمان شد و با هم ازدواج کردند و همان اسلام را مهریه قرار داد

پس از مدتی دارای پسری شدند. روزی این پسر مریض شد و سپس مرد ام سلیم کودک را در پارچه ای پیچید و در کناری گذاشت غذای مطبوعی پخته و از شوهرش استقبال کرد و به او لبخند زد و شوهر را فرق شادی کرد و با صبر و سعه صدر داستان مردن کودک را برای او تعریف کرد که اگر کسی امانتی به تو داده باشد و بخواهد پس بگیر چه کار می کنی گفت: پس می دهم گفت: فرزند ما هم امانت خدا بود ابو طلحه خدمت رسول خدا رسید و ماجرای برخورد همسرش را تعریف کرد پیامبر (ص) فرمودند: الحمد لله الذی جعل فی أمتی مثل صابره بنی اسرائیل رسیدند: صابره بنی اسرائیل کی بوده است؟ فرمودند: زنی بود که وقتی میهمان برای او رسیده بود ۲ فرزندش در چاه افتادند آن ها را بیرون آ، رد دید مرده اند بدون اینکه بگذارد میهمانان بفهمند آن ها را در اطای گذارد تا

آن ه آل رفتند شوهرش از فرزندان پرسید. ماجرا را تعریف کرد و به سوی بیچه ها رفتند دیدند بیچه ها بلند شدند و خداوند مزد صبر این زن ، دوباره بیچه هایش را زنده کرد." [بحارالأنوار ، ج ۷۹ ، ص ۱۵۱] .

پس از این فرزند خداوند فرزند دیگری به این زن و شوهر داد که برای نامگذاری و کام برداری خدمت رسول خدا ، (ص) آوردند. پیامبر کاهش راباخرما برداشت و نامش را عبد الله گذاشت و به او دعا کرد. این فرزند از مردان بزرگ صدر اسلام شد. ۷ پسر داشت که همه قاری قرآن بودند.

ام سلیم پس از اسلام آوردن در بیعت مسلمین با پیامبر شرکت داشت به فرزندش عبد الله باردار بود که در جنگ حنین شرکت کرد. قبلا هم دجنگ احد و نخیر شرکت جسته بود و او عهده دار سیراب کردن تشنگان و پانسمان کردن مجروحان بود. شوهرش روز جنگ به رسول خدا عرض کرد : ام سلیم خنجری به دنبال خود آورد. فرمود برای حفاظت از جان من آورده." [سیره ابن هشام ، ج ۳ ، ص ۳۵۴ و اسد الغایه ، ج ۵ ، ص ۵۹۱] .

۱۲. بانوئی که مسجد را تمیز می کرد

پیرزنی فثیر که مردم چندان ارزشی برای او قائل نبودند نگهداری و نظافت مسجد را به عهده داشت و روز و شب را با جارو کردن و تمیز کردن مسجد می گذرانند. روزی پیامبر وارد مسجد شدند ولی پیرزن را ندیدند ساعش را گرفتند مردم پاسخ دادند شب گذشته مرده و چون مردم فکر نمی کردند شخص ممی باشد لذا به شما اطلاع ندادند. پیامبر بسیار رنجیده خاطر و ناراحت شدند و فرمودند :

چرا از پیرزنی که مدتها به نگاهداری از این مکان مقدس پرداخته بود به نیکی یاد نمی کنید؟ سپس نشانی قبرش را گرفت و با جمعیت بر سر قبر او رفتند و بر او نماز خواندند." [فضیلت زنان ، ص ۱۴۵].

۱۳. حلیمه سعیدیه

رسول خدا (ص) فرمود: جبرئیل برای من پیغام آورد که خداتوند می فرمایند حرام کردم آتش را بر ضلبی که تو از او فرود آمدی و رحمی که تو را حمل کرد و پستانی که تو را شیر داد." [ریاحین الشریعه].

در استیفاء حلیمه را ناز صحابیات شمرده و گفته د رغزوه حنین خدمت رسول خدا مشرف شد و ان حضرت برخواست و ردای خود را زیر پای او پهن کرد." [ریاحین الشریعه].

وقتی حلیمه می خواست خدمت عبدالمطلب برسد غسل کرد و خود را معطر کرد و لباسهای فاخر پوشید [سند قبل]

پستان چپ حلیمه شیر داشت و پستان راستش خشک بود و ا به حال از این پستان کسی را شیر نداده بود پیامبر همین پستان را مکید و برای اولین بار پر شیر شد [سند قبل]

با آم دن این کودک منطقه که سالها قحطی زده بود سر سبز و پربرکت شد. حلیمه می گوید چنان وضع ما بد شده بود که علف صحرا می خوردیم. [سند قبل و مناقب و ضرائح]

وقتی عبدالمطلب نام دایه را پرسید گفت حلیمه سمعیدیه عبدالمطلب گفت به به از این دو حلت نیکو سعادت و حل [سند قبل]

۱۴. سراقه

حارثه فرزندش در جنگ بدر شهید شد وقتی به او خبر دادند گفت بخدا قسم تا پیامبر را پیدا نکنم و از او نپرسم که پسر من در بهشت است یا دوزخ دست ردار نیستم. اگر فرمود که در بهشت است هیچن گریه نمی کنم بلکه خوشحالم و اگر فرمود در دوزخ آن قدر گریه می کنم که با اشکهایم آتش دوزخ را خاموش کنم وقتی رسول خدا

به مدینه آمد ماد رحارثه خدمت حضرت رسید و گفت فرزندم نور دیده بود او را خیل یدوست داشتم و شهید شد. اما گریه نکردم تا از شما سوال کنم پیامبر (ص) فرمودند بهشت دارای درات است و پسر ت در فردوس اعلی است" [بحار الأنوار، ج ۱۹، ص ۳۴۱].

۱۵. رفیده

در زمان رسول خدا (ص) در کنار مسجد خیمه ای زد و اورژانسی برپا کرد و مجروحان را مداوا می کرد. و کان رسول الله قد قال لقمه حین اصابه السهم بالخذق اجعلوه فی خیمه رفیده حتی اعوده من قریب. [تاریخ طبری، ج، ص ۵۸۴].

۱۶. فاطمه خواهر عمر

هنگامی که مسلمان شد عمر فهمید که تخواهرش مسلمان شده خشمگین شد و او را مورد ضرب و شتم قرار داد و وی را تهدید کرد که چنین و چنان می کنم و بالاخره سرش را شکست اما فاطمه د برابر این تهدیدات به عمر گفت: من مسلمان شده ام و به خدا و پیامبر ایمان آورده ام تو ه رچه می خواهی بکن من دست بر نمی دارم. [فضیلت زنان، ص ۲۵].

۱۷. خناه

همراه چهار فرزندش در چنگ قادسه شرکت کرده بود هنگام غروب آفتاب هر کدام سخنی گفتند. مادر نیز سخنی گفت و آنها را برای رزم و شهادت بسیار تشویق کرد و مژده بهشت به آنان داد و آیهها الذین آمنوا صبروا و صابروا و رابطوا و اتقوا الله لعلکم تفلحون [آل عمران/ ۲۰۰].

را برایشان خواند و گفت:

فرزندانم وقتی شعله های جنگ به آسمانها شکشیده شد در راه حمایت از دین و عقده جان فشانی کنید. این سخنان ه از قلب پر ایمان ماد ربرخواست فرزندان را متحول کرد و فردای آنروز هر یک به مصاف دشمن رفتند و خبر شهادت را برای مادر آ، ردند تا اینکه خبر شهادت چهارمین پسر را آوردند گفت: الحمد لله الذی شرفنی بقتلهم و ارجوا من ربی ان یجمعنی فی مسبق رحمته [فضیلت زنان، ص ۱۵۷].

۱۸. عمره بنت علقمه حارثی پرچمدار

جنگ احد وقتی که به مرحله حساسی رسید تمام پرچمداران اسلام یکی پس از دیگری به شهادت رسیدند و برای مدتی پرچم اسلام بر زمین افتاده بود و احدی چرات نمی کرد بلند کند تا اینکه زنی از اهل مکه بنام عمره با کمال شهامت جلو رفت و پرچم اسلام را تا آخرین مرحله جنگ برافراشته داشت. حسان بن ثابت با مشاهده این صحنه اشعاری گفت از جمله:

اگر آن حارثی نبود مردها به بردگی در بازار فروخته می شدند. [فضیلت زنان، ص ۲۸].

۱۹. ام زیاد

زنی بود که با یک گروه ۶ نفری از زنان به خیبر آمده بود تا لشکر اسلام را یاری دهند. این زن مهمات اسلام را نگهداری می‌کرد و در گرما نگرم جنگ سلاح لازم را به آنها می‌رساند. " [فضیلت زنان ، ص ۲۳] .

۲۰. ام عطیه وام سلمه

امام باقر ع می‌فرماید : در جنگ احد شصت مورد از بدن حضرت علی (ع) مجروح شد. پیامبر دو زن را به نامهای ام عطیه وام سلیم مامور مداوای حضرت کرد و آنها مشغول زخم بندی شدند. دیدند از بس حراحت زیاد بود و هز زخمی را می‌بستند زخمی دیر می‌شکافت تا اینکه رسول خدا (ص) آمدند و دستشان را بر زخم بزرگ گذاشتند و خون بند آمد. " [المیزان ، ج ۴ ، ص ۶۹] .

ام عطیه در ۷ جنگ شرکت داشت و برای رزمندگان نان می‌پخت و آن‌ها را مداوا می‌کرد. " [فضیلت زنان ، ص ۲۲] .

۲۱. ام رعله (بانوی آرایشگر)

او زنی سخنور و خوش صحبت بود. روزی خدمت رسول خدا رسید و گفت : یا رسول الله چه کنم تا به خدا نزدیک شویم؟ حضرت فرمود : همیشه به یاد خدا باش و از نامحرم اجتناب کن و صدایب را از حد معمول بلندتر نکن. ام رعله گفت من آرایشگر زنان هستم و آنان را برای شوهرانشان آرایش می‌کنم. پیامبر فرمود : یک زن باید خود را برای شوهرش بیاراید پس چنین کاری را ادامه بده چون در اثر آراستگی زنان مردان به همسران خود دل خوش می‌کنند و فساد و حرام در جامعه شیوع پیدا نمی‌کند. هنگامی که رسول خدا (ص) از دنیا رفت این زن مرثیه‌هایی سروده بد و در جلسات می‌خواند و مردم گریه می‌کردند. " [زنان ، ج ۱ ، ص ۲۱۸] .

۲۲. همسر سعید بن عبدالرحمن

وقتی چنگی پیش می‌آمد رسول خدا بین ۲ نفر از مسلمانان پیمان می‌بست که یکی چپه رود و دیگری در شهر بماند و عهده دار برادر رزمنده خود باشد. در چنگی این پیمان را بین ثعلبه و سعید بست. ثقلبه هر روز به خانه سعید می‌رفت و مایحتاجش را فراهم می‌کرد. روزی شیطان بر او غلبه کرد و پرده را کنار زد و نگاهش به همسر سعید افتاد جلو رفت تا او را در آغوش بگیرد اما این زن عقیف بانگ زد که برادرت سعید به یاری خدا و رولش شتافته و تو خیانت مه او می‌کنی؟ این سخنان چون صاعقه ای تمام وود ثعلبه را سوزاند و سر به بیابان گذاشت تا سعید آمد و ماجرا را شنیداً به جستجوی او رفت. او را در بیابان بر تخته سنگی

دید که به استغفار مشغول است سعید گفت : بیا برویم نزد پیامبر تا بر تو حکم کند اُ ثعلبه گفت : مگر ای که بر دست و پایم بند بندی و مرا بیری. بالا-خره با همین وضع و حال ثعلبه را نزد پیامبر آورد. پیامبر هم که ماجرا را شنید فرمود : خطای بزرگی از او سرزده است بگذارید همانجا که بوده برگردد تا ببینیم خداونهد چه جکمی می کند. در راه دختر ثعلبه او را دید و دلش به حال او سوخت و گفت ای پدر دلم به حالت می سوزد اما چه کنم که رسول خدا (ص) تو را از خود رانده است من چگونه تو را پناه دهم؟

ثعلبه دوباره به کوه پناه برد و با خدا راز و نیاز می کرد تا اینه جبرئیل نازل شد و گفت یا رسول الله چرا بنده ما را از خود راندی. از ما بخواه تا او را یامرزیم. پیامبر (ص) حضرت علی و سلمان را فرستاد تا ثعلبه را بیاورند. این دو نفر رفتند و ثعلبه را آوردند.

وقتی رسیدند نماز جماعت بر پاشده بد و پیامبر سوره تکاثر را می خواند. هنگامی که پیامبر به آیه کَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ [تکاثر/۳] .

رسید ثعلبه نعره ای کشید و افتاد و از دنیا رفت. " [فضیلت زنان ، ص ۵۳] .

۲۳. سعوی

مادر شهی ، وقتی خبر شهادت فرزندانش رد احد را شنیده هیچ اعتنائی نکرد و فقط نگران حال پیامبر بود تا اینکه خبر سلامت حضرت را شنید پرسید : کجاست؟ فوراً خود را به رسول خدا (ص) رسانید و گفت دیگر همه صیبه‌هایم آسان است شما سالم باشی دیگر غم ندارم.

با روحیه قوی فرزندان

شهیدش را در میدان جنگ بر بار شتر بست و به طرف مدینه رهسپار شد. " [شرح ابن ابی الحدید ، ج ۳ ، ص ۳۹۵] .

روزی معاویه در جای خوش آب و هوایی نشسته بود که دید مردی اعرابی از دور با شتاب می آید دستورد داد او را اجاره دهید تا حرفش را بزند. اعرابی وارد شد. معاویه گفت ت کیستی؟ اعرابی گفت از قبیله بنی تمیم هستم و در شدت گرما راه دارژزی پیموده ام و از عامل تو مروان بن حکم شکایت دارم شکایتش این بود. من با زنی بنام سعدی زندگی می کردم و او را خیلی دوست می داشتم و زندگی گرمی داشتیم و وضع مالی منتت خوب بود. ناگاه روزگار بر من سخت شد و قحطی شتران و چهار پایان مرا از بین برد و من فقیر شدم و وقتی اینطور شد دوست دشمن شد و پدر زن من بخانه من آمد و دخترش را برد و مرا منع کرد. ناچار به عامل تو مروان رفتم و فسخه را گفتم ، او پدر زن مرا و پس همسرم را احضار کرد. وقتی نگاهش به سعدی افتاد فریفته او شد و بدون یک کلمه پرسش از آن دستور داد تا مرا زندان کنند و رو کرد به پدر زن من و گفت اگر این زن را به عقد من در آوری ده هزار دینار به تو میدهم او هم موافقت کرد. حاکم رو به من کرد و دستور داد او را طلاق بده گفتم نمی دهم دستور داد مرا شکنجه کنند. آن قدر مرا شکنجه کردند تا اجبارا حاضر شدم او را طلاق دهم و مرا در زندان کرد تا عده

تمام شود. حالا من به تو پناهنده شده امعاهویه ۲ نفر را فرستاد و نامه ای برای مروان نوشت که سعدی را بیاورند. وقتی سعدی را آوردند و نگاه معاویه به او افتاد فریفته او شد و به اعرابی گفت :

حاضری ۳ کنیز که به هر یک ۱۰۰۰ دینار دهم به تو ببخشم و و هزار دینار هم به خود تو و یک مقری از بیت المال که این زن از آن من باشد؟ اعرابی صیحه ای زد و گفت من از جور عامل تو به نزد تو استغاثه می کنم ، حالا شکایت ترا کجا ببرم؟ اعرابی گفت : قسم به خدا اگر خلافت خود را به من دهی دست از همسرم بر نمیدارم معاویه گفت پیشنهاد می دهی از خود سعدی بپرسیم. به سعدی گفت : چه کسی رامی خواهی امیر المومنین را با آن عز و شرف و حشمت و سلطنت و قصر هاو... اژیا این اعرابی فقیر و گرسنهر؟

سعدی این زن با شرف و با وفا جواب دندان شکنی داد و گفت من بخاطر حوادث روزگار دست از شوهرم بر نمی دارم و او را خوار نمی کنم. وقتی معاویه این جواب را شنید زن و شوهر را رها کرد." [ریاحین الشریعه ، ج ۴ ، ص ۳۲۱].

۲۴. صفیه خواهر حمزه سید الشهداء

در شرائط سخت و شکنجه همراه برادرش حمزه دعوت پیامبر را پذیرفت در متن مشلات بد هماره فاطمه بنت اسد و فاطمه زهرا با علی بن ابیطالب از مکه به سوی مدینه هجرت کرد

در نگ بدر یا خند) قوت قلب و دلیری صفیه زبانزد شده بود زنان رسولخدا در قلعه حسان بن ثابت بودند وتی یک اسوس یهودی

به منطقه داشت نزدیک می شد صفیه او را دید و به حسان گفت : خطر نزدیک است او را به قتل رسان. حسان ترسید با او روبرو شود صفیه عصبانی شده و سلاح را گرفت و به جتنگ او رفته و او را کشت

در چنگ بدر احد در قلعه بود تا اینکه شست مسلمین را شنید بیرون آمد منقلب شد و به مردم تخت و ت نبت باد بر شما. از کنار رسول خدا فرار می کنید و او را تنها می گذارید نیزه اش را در دست گرفته بود و نگاهش به پیامبر بود که دمه نبیند.

وقتی جنگ پایان یافت و خبر شهادت برادرش حمزه را به او دادند خواست بر بالین او حاضر شود مسلمانان نداشتند که بد پاره پاره برادر را ببینند تا این زن دلیر گفت چرا به جسد برادرم نزدیک نشوم در حالیکه آن چه به او رسیده در راه خدا است و ما در این راه صبر می کنیم رسول خدا اجازه فرمود یکبار دیگر برادر را ببیند. او دو جامه آورده بد که برادر را در ان کفن کند اما نوقتی بدن مطهر یکی از انظار را در کنار برادر دید گفت شایسته نیست این بدن تنها بماند یکی را کفن حمزه و دیگر یر را کفن آن انصاری کرد.

۲۵. رمله (ام حبیبه) دختر ابوسفیان

رملة دختر ابوسفیان رهبر دشمنان پیامبر اکر مبد. او با علائق خانوادگی و سنن ریشه دار قبیلگی و وابستگی های طبقاتی قیغ رابطه کرد و بهاسلام رو آورد. در همان شرائط سخت به اسلام گرایش پیدا کرد. با عبید الله بن جحش ازدواج کرد و در هجرت حبشه جزء مهاجرین بود اما شوهرش در سال

هفتم هجری از اسلام دست برداشت و در حبشه مسیحی شد و رمله به همین دلیل از او جدا شد و به عقد رسول خدا (ص) درآمد. [ابن اثیر ، ج ۲ ، ص ۲۱۳] .

بیش از ۶۰ حدیث در کتب صحیحین از او نقل شده [دهخدا زا الاصابه]

وقتی که ابو سفیان فهمید دخترش با رسول خدا ازدواج کرده به منزل پیامبر آمد و به دخترش فت آیا من را بیشتر دوست داری یا محمد را؟ ام حبیبه گفت : او رسول خدا سات و تو مشرک نجسی هستی. [ابن اثیر ، ج ۲ ، ص ۲۴۱] .

اعیان الشیعه می گوید : نامش ام حبیبه است و شیخ در رجالش او را از اصحاب رسول خدا شمرده

۲۶. نسبه مادر دو شهید

در تمام جنگهای پیامبر برای آب دادن به سپاهیان و مداوای مجروحین حضور داشت در جنگ احد مشکی بدوش داشت و به تشنگان آب میداد پس از شست مسلمین مش را کنار انداخت و خود را سپر رسول خدا (ص) کرد و از هر سو دفاع می کرد که پیامبر (ص) فرمودند : به هر طرف نگاه می کردم نسبه از من دفاع می کرد تا آنکه سزده زخم برداشت که یکی به شانه اوست رسید و تا آخر عمر اثرش بود. پیامبر دید یکی از مسلمینی با سپر در حال فرار است با او فرمود صپر را ببنداز. او سپر را انداخت نسبه آن را برداشت کافری رسید شمشیری بر او فرود آ ، رد و او با سپر دفاع کرد و با کمک پسرش او را کشتند. نسبه دید فرزندش عبد الله می خواهد فرار کند جلو او را گرفت و

گفت کجا فرار می کنی؟ از پیامبر خدا فرار می کنی و او را برگداند تا اینکه زخمی شد مادر زخمهای پسر پانسمان کرد و گفت برخیز و جنگ را ادامه بده و خودش هم به سواری حمل کرد و او را زخمی کرد. رسول خدا (ص) از چابکی این زن آنچنان خندید که دندانهای آسیایش اشکار شد و فرمود: آفرین بر تو که خوب انتقام گرفتی

فرزندش عبدالله به شهادت رسید ولی با شهادت او هم با شمشیر از جان پیامبر داع می کرد به طوری که پیامبر فرمود مقام نسبیّه از فلان و فلان بهتر است نسبه به رسل خدا عرض کرد: از خدا بخواه تا ما را در بهشت همراه شما قرار دهد پیامبر هم دعا کرد

فرزند دیگر نسبیّه حبیب بود که پیامبر توسط او پیامی به مسیلمه کذاب فرستاد که وقتی رسید به دست او شهید شد و بعدا که خودش در جنگ یمانمه با مسیلمه (خود نسبیّه) شرکت کرد و مسیلمه را کشتند ولی در عین حال نسبیّه هم مجروح شد و یک دستش قطع شد" [بحار الأنوار ، ج ۲۰ ، ص ۱۳۲] .

سابقه اسلام نسبیّه زاد است و قتی ۶۲ مرد و ۲ زن از مدینه برای بیعت با رسولخدا به مکه آم دهند آن ۲ زن نسبیّه و خواهرش بودند و همین ها در بیعت رضوان هم بودند. ریاحین الشیعه و پیامبر با گذاردن دست خود در آب با آنها بیعت کرد

نسبیّه در جنگهای حنین ، حدیبیه ، خیبر ، احد ، فتح مکن حضور داشت. [فضیلت زنان ، ۱۵۳]

۲۷. فاطمه بنت اسد

او یازدهمین کسی بود که به رسول خدا ایمان آورد

مادر

علی (ع) و همسر ابوطالب است مدتی سرپرستی پیامبر را به عهده داشت و برای آن حضرت مادری مهربان بود او افتخار داشت که در خانه خدا فرزندش را به دنیا آورده است و سه شبانه روز در خانه خدا بود. همراه امام علی (ع) به شوی مدین هجرت کرد پیامبر هر وقت خسته می شد به خانه خدا بود. همراه امام علی (ع) به سوی مدینه هجرت کرد پیامبر هر وقت خسته می شد به خانه فاطمه بنت اسد می رفت و استراحت می کرد این زن تا آنجا که توان داشت به اسلام خدمت کرد و فرزندان او چون علی (ع) و جعفر طیار پرورش داد.

وقتی فاطمه از دنیا رفت پیامبر با چشم گریان نزد جسد او آمد و فرمود خدا او را بیامزد تنها مادر علی نبود مادر من نیز بود. عمامه و پیراهن خود را کفن او کرد و در نمازش چهل تکبیر گفت و سپس وارد قبر شد و در ققبر خوابید و به علی (ع) و امام حسن (ع) فرمود شما نیز وارد قبر شوید سپس تلقین داد و در حق او دعا کرد دعا پرسید چطور این همه تعظیم؟ فرمود: سزاوار بود او نیز فرزند خود را سیر نمی کرد و مرا سر می کرد کودکانش را برهنه میداشت و مرا می پوشاند. عمار پرسید: چرا عمامه و لباس خود را کفن او کردی؟ فرمود: روزی درباره برهنه بودن و رسوائی قیامت صحبت می کردم او فریادی کشید و گریست به ای دلیل این کار را کردم. [اُمالی صدوق، ص ۳۱۴].

او یازدهمین کسی بود که به رسو خدا ایمان آورد.

۲۸. ام سلمه

در ماجزای مواخات

، رسولخدا بین زنها هم عقد اخوت بست از جمله بین فاطمه زهرا و ام سلمه [الغدير ، ج ۳ ، ص ۱۱۲]

زنی پاک ازداده بود که در بخش تعمیرات سپاه اهسلام خدمت می کرد و لوازم جنگی رزمندگان را تعمیر می کرد. شوهرش در جنگ احد مجروح شد و پس از ۸ ماه به شهادت رسید .

او در ۷ جنگ پیامبر شرکت داشت.

قبل از ازدواج با رسول خدا همسر ابوسلمه بود و چهار فرزند داشت از مهاجرین به حبشه بود و زینت یک از دختران او از زنان دانشمند اسلام است

وقتی شوهرش در بستر خوابیده بود ام سلمه چون در طول زندگی بسیار زنج کشیده بود ناراحت از دست دادن شوهر بود اما شوهرش با این جمله او را تسلی می داد :

قال رسول الله : اذا اصاب احدكم مصيبه فليقل انا لله و انا اليه راجعون اللهم عندك احتسب مصيبي فاحرني بها وابدلني خيرا منها

ام سلمه می گوید بعد از شهادت شوهرم این دعا را خواندم و در فکر بودم که آیا بهتر از او کیست؟ که ابوبکر و عمر به خواستگاریم آمدند نپذیرفتمتا اینکه رسولخدا برایم خواستگار فرستاد جواب دادم من زنی بچه دار هستم و ضمنا خویشان و اقوامم هیچکدام اینجا نیستند و زنی حسود هستم. حضرت فرمود : اما

حضرت فرمود : اما فرزندان را خودت سرپرستی خواهی کرد و نبودن فامیلت هم مهم نیست در مورد حسادت هم دعا می کنم ریشه کن شود. بعد از این جواب ازدواج صورت گرفت. " [اسدالغابه ، ج ۵ ، ص ۵۸۹-۲۱۸] .

از امام رضا نقل شده که ام سلمه گفت : آیه تطهیر

در خانه من و روزی که پیامبر در خانه بد نازل شد در آن روز پیامبر فاطمه و علی و حسن و حسی را هم آورد و کساء خبیبری را بر آنها پوشید و عرضه داشت : خدایا اینان اهل بیت من هستند." [بحارالأنوار ، ج ۳۵ ، ص ۲۰۸] .

او از کسانی بود که بعد از خطبه حضرت زهرا بلند شد و به ابوبکر اعتراض کرد و ابوبکر بخاطر این اعتراض حقوق یکسال او را از بیت المال قطع کرد. [سفینه ، سلم]

وقتی طلحه نو زبیر نزد عایشه رفتند عایشه گفت اگر ام سلمه موافقت کرد من هم موافقت می کنم. بدیدن ام سلمه آمد. ام سلمه به شدت او را نهی کرد و خاطرات رسول خدا را به یادش آورد و سفارشات آن حضرت را درباره حضرت علی (ع) عایشه ابتدا موافقت نکرد اما وقتی قافله حرکت کرد او هم پیوست. [بحارالأنوار ، ج ۳۲ ، ص ۱۶۷] .

بعد از حرکت عایشه نامه ای به او نوشت و شمنا نامه ای به حضرت علی (ع) نوشت و ایشان را از تصمیمات طلحه زیر مطلع ساخت. [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۶ ، ص ۲۱۸] .

حضرت علی (ع) نامه ها و وصیت نامه خود را از عراق برای ام سلمه فرستاد تا نزد او امانت باشد

حضرت امام حسین (ع) وقتی به سئ کربلا می رفت وصیت نامه خود را به ام سلمه سپرد

۲۹. اسماء بنت یزید

بانویی با کفایت و شجاعت و فصاحت در شمار صحابه رسول خدا او را خطیبه النساء می گفتند. روزی از طرف جماعتی از زنان صحابه بخ خدمت رسول خدا مشرف شد و عرض کرد : بابی انت و امی یا رسول

الله انا وافده النساء اليك ان الله عزوجل بعثك الى الرجال و النساء كافه فامنا بك و بالهك و انا معشر النساء محصورات مقصورات فواعديوتكم و مقضى شهواتكم و حاملات اولادكم وانكم معشر الرجال فضلتم علينا بالجمع والجماعات و فياهه المرضي و شهود الجنائز و الحج بعد الحج و افضل من ذلك الجهاد في سبيل الله عزو جل و ان الرجل اذا خرج حاجا او معتما او مجاهدا حفظنا لكم اموالكم و غزلنا اثوابكم و ربينا لكم اولادكم افما نشارككم في هذا الاجر و الخير....

رسول خدا فرمود به اصحاب : گمان نمی کنم هیچ زنی باین نیکویی صحبت کند بعد فرمود یا اسماء تو خود بدان و به دیگر زنان هم بگ اگر بانوان با شوهرن خود خوشرفتاری کنند و آنها را از خود خشنود نمایند همین عمل آنها باتمام اعمال خیری که برای مردان ذکر کردی متعادل است [ریاحین الشریعه نقل از الصابه]

این زن در جنگ یرموک با عمود خیمه ۹ نفر از دشمنان را کشت.

پدرش در جنگ احد به شهادت رسید [ریاحین]

۳۰. فضه شاگرد حضرت زهرا (سلام الله)

فاطمه زهرا (س) به دلیل مشکلات زیاد در خانه چند مرتبه خدمت رسول خدا رسید و درخواست خادمه ای کرد و هر بار رسول خدا جوابی می فرمود تا این که فضه را برای آن حضرت فرستاد (و این نام را نخود رسول خدا بر او نهاد .

او در خانه زهراء (س) کمک کاری مهربان و مطیع و پرستاری کودکان را بر عهده داشت .

از افتخارات بسیار بزرگ او شریک بودن او در ماجرای آیات سوره هل اتی و خوردن از طعام بهشتی است

حضرت امیر (ع) فرمود :

الهم بارک لنا فی فضتنا و با این دعا فضا را در شمار اهل بیت قرار داد. [ریاحین، ج ۱، ص ۳۱۷]

روزی عمر درباره اش گفت: شعره من آل ابي طالب أفضه من عدی [المناقب، ج ۲، ص ۳۶۱].

(یک موی علی از قبیله عدی فقیه تر است)

در عبادت و اطاعت پروردگار اهتمام بسیار داشت

وقتی عمر خواست در خانه زهرا (س) را بسوزاند فضا آمد و احتجاج کرد و بعد از اینکه در به پهلوی حضرت خورد فرمود:
یا فضُّ خذینی. [ریاحین، ج ۲، ص ۳۱۷].

فضا تا آخر عمر در خط اهل بیت بود و در کربلا در کنا رزنان خدمت می کرد [ریاحین، ج ۲، ص ۳۲۶]

ابوالقاسم قشیری نقل می کند که روزی رد بیابان از قافله باز ماندم زن یرا دیدم پرسدم تو کیستی؟ گفت: و قل سلام فسوف تعلمون

سلام کردم و گفتم در این بیابان چه می کنی؟ گفت: مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ

گفتم: آیا از آدمیانی؟ یا از پری؟ گفت: یا بِنِي آدَمَ خُذُوا زَيْتَنَكُمْ [اعراف-۳۱].

گفتم از کجا می آیی؟ گفت: يِنَادُونَ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ [فصلت-۴۴]

گفتم: اراده کجا داری؟ گفت: وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا [آل عمران-۹۷]

گفتم: چند روز است از خانه بیرون آمدی؟ گفت: وَ لَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ [ق-۳۸]

گفتم: غذا و طعامی میل داری؟ گفت: وَ مَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ

آنچه که داشتم به او دادم تناول کرد و خواهش کردم عجله کن در راه رفتن گفت : لا- يَكْلِفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا وَسَّعَ بِهَا [(بقره-۲۸۶)]

گفتم بیا به ردیف من سوار شو. گفت : لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا [(انبیاء-۲۲)]

پیاده شدم او را سوار کردم گفت : سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا [(زخرف-۱۳)] [بحارالأنوار ، ج ۴۳ ، ص ۸۶] .

وَ مَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ [(آل عمران-۱۴۴)]

يا يحيى خذ الكتاب بقوة [(مریم-۱۲)]

يا موسى إني أنا الله رب العالمين [(قصص-۳۰)]

وقتی به قافله رسیدیم پرسیدم : آیا در این قافله کسی راداری گفت : يا داوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ [(ص-۲۶)] به میان قافله آمد و این اسامی را صدا زد چهار جوان آمدند به سوی زن. پرسیدم این نوجوانان کیانند؟ گفت : الْمَالُ وَالْبُنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [(کهف-۴۶)] . پس رو کرد به جوانان و گفت : يا أَيَّتِ اسْتَأْجِرُهُ إِنَّ خَيْرَ مَنْ اسْتَأْجَرَتِ الْقَوِي الْأَمِينُ [(قصص-۲۶)]

پس آن ها مرا اکرام کردند پس گفت : وَاللَّهُ يَضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ [(بقره-۲۶۱)]

گفتند این زن مادر ما فضا جاریه حضرت زهرا (س) است. [بحارالأنوار ، ج ۴۳ ، ص ۸۷] .

۳۱. ام حکیم

در فتح مکه مسلمان شد شوهرش عکرمه از مکه فرار کرد و به سوی یمن گریخت. ام حکیم او را تعقیب کرد تا در ساحل یمن او را یافت وقتی که می خواست سوار کشتی شود به او گفت کجا میری؟

که من از حلیم ترین و کریم ترین مردم برایت امان نامه گرفته ام عکرمه هم برگشت و حضور رسول خدا رسید و مسلمان شد و در جنگ یرموک شهید شد.

بعدا با خالد بن العاص نامزد شد که جنگ پیش آمد و هر دو به طرف جبهه رفتند در بین راه خالد گفت به قلب من گذشته که در این جنگ شهید می شوم اگر مایلی شب زفاف را در همین بین راه قرار دهیم أم حکیم گفت : خوب است شب زفاف گذشت فردای آن روز جنگ شروع شد و خالد کشته شد و به دنبالش همسرش با عمود خیمه به چنگ دشمن رفت و ۷ نفر را شت و بالاخره خودش هم کشته شد [ریاحین الشریعه]

شوهر ام حکیم خالد بن العاص از یاران وفادار حضرت امیر بوده و از کسانی است که به ابوبکر اعتراض و احتجاج کرد و سخنان پیامبر را درباره حضرت علی (ع) به یادش آورد و وقتی عمر خواست او را خاموش کند به او گفت : ساکت باش مردخ تو را می شناسند تو لثیم ترین مردمی ، ترسو و بخیل و بدنهاد و بدسیرتی [ریاحین از مامقانی]

۱۰۳۲ ام ایمن

کنیز رسول خدا بود پیمبر او را آزاد کرد و به همسری عبید خزرجی و پس از مر او به همسری زید بن حارثه در آورد از همسر اولش پسری بنام ایمن داشت و از شوهر دوم پسری به نام اسامه

فرزند اولش در جنگ حنین به شهادت رسید و فرزند دومش اسامه را رسول خدا در حالیکه ۹ سال بیش نداشت بر مسلمین فرمانده قرار داد.

ام ایمن در جنگ احد در

کنار رزمندگان تلاش می کرد و بقدری شجاع بود که وقتی مسلمانان فرار کردند ناراحت شد و مشتی خاک برداشت و به صورت آنها پاشید و فریاد زد: شما زن هستید بروید پشت چرخ نخ ریسی بنشینید وای بر شما. [شرح ابن ابی الحدید ، ج ۳ ، ص ۳۹۰]

ام ایمن پس از رسل خدا تغییر جهت نداد و همواره با فاطمه بود و با اهل بیت او از کسانی است که حضرت زهرا (س) اجازه داد در تشییع آن حضرت شرکت کند.

وقتی حضرت علی (ع) را برای بیعت به مسجد آوردند ام ایمن به ابوبکر پرنخاش کرد و گفت: یا ابا بکر ما أسرع ما أبدیتم حسدکم و نفاقکم عمر دستور داد او ورا از مسجد بیرون کردند. [بحار الأنوار ، ج ۲۸ ، ص ۲۷۶] .

پس از شهادت زهرا (س) ام ایمن قسم خرد که دیگر مدینه نماند زیرا طاقت ندارد صحه ها را ببیند و به مکه رفت [سفینه]

ام ایمن از زنان شجاعی است ه در ایراد خطبه فرک فاطمه را همراهی کردند و از حکومت وقت نترسیدند [زنان قهرمان]

در محاجه فاطمه زهرا و ابوبکر وقتی ابوبکر شاهد خواست بر ادعای حضرت زهرا او علی و ام ایمن را معرفی کرد. ابوبکر به ام ایمن گفت: از پیامبر چه شنیدی؟ او گفت شنیدم فرمود: فاطمه سیده نساء اهل الجنة و کسیکه سده زنان بهشت باشد ادعای بیمورد نمی کند. عم رگفت این داستانها را کنار بگذار چگونه گواهی بر فدک میدهی؟ ام ایمن گفت در خانه فاطمه نشسته بودم و رسول خدا هم بود که جبرئیل نازل

شد و عرض کرد یا محمد خدا مرا مامور کرده تا حدود فدک را علامت گذاری کنم. پیامبر بیرون رفتند و برگشتند و فدک را به فاطمه بخشیدند و فرمودند من علی و تو را شاهد می گیرم. [إختصاص مفید، ص ۱۸۳].

۳۳. ام الخیر پیرزن سخنران

او زنی بود عابد و اهل نماز و عبادت و رزمنده و سخنران

در کوفه زندگی می کرد

در جنگ صفین شرکت داشت و با اشعار و سخنرانی های آتشین و کوبنده خود سپاهیان اسلام را تقویت می کرد معاویه دستور داد او را دستگیر کنند به فرماندار کوفه دستور داد او را احضار و به شام بفرستد. فرماندار او را خواست و به او گفت به شام که می روی اگر معاویه راجع به من سوال کرد اگر چیزی بگوئی حرف تو سند و مدرک است. استدعا دارم گزارش بد ندهی. ام الخیر در جواب گفت تو فکر کرده ای با ای حرفها میتوانی مرا از راه حق منحرف کنی؟ زهی خیال باطل. من هم خدمتهایت را خواهم گفت یادت هست سخنانی که در صفین در موقع کشته شدن عمار یاسر گفتم؟ ام الخیر جواب داد آن سخنان را از پیش تهیه کرده بدم که بیاد داشته باشم. معاویه به اطرافیان گفت کدامیک از شما بیاد دارد؟ مردی برخاست و سخنان تکان دهنده او را گفت.

آنگاه معاویه گفت: تو از این سخنان جز کشتن من هدفی نداشتی و اکنون سزای تو ای است که کشته شوی

ام الخیر جواب داد: به خدا قسم این کمال سعادت من است که مرگ من به دست کسی واقع شد که خداوند او را شقی و تیره روز قرار داده است [ریاحین

۳۴. اسماء بنت عمیس

عمیس چهار دختر داشت : یکی سلمی همسر حمزه سید الشهداء ، دومی اسماء همسر جعفر بن ابیطالب سومی لبابه همسر عباس عموی پیامبر و چهارمی میمونه همسر رسول خدا

پیامبر به عمیس و همسرش فرمود : شما دارای بهترین دامادهای روی زمین هستید و نیز فرمود : خداوند رحمت کند این چهار خواهر را که اهل بهشتند.

در بحرانی ترین شرائط اسلام همواره همسرش به حبشه هجرت کرد و فرزندانش (عبدالله ، محمد و عون) در آن جا به دنیا آم دنداً سالها در حبشه بود تا اینکه در سال هفتم هجری به مکه بازگشت و در سال هشتم تهجری شوهرش در چنگک موته که فرماندهی لشکر اسلام بتود ۲ دستش قطع شد و به شهادت رسید از آن به بعد سرپرستی کودکش را به عدهده گرفت. خبر شهادت شوهرش را رسول خدا شخصا برای اسماء آورد و او را دلداری داد و فرمود در بهشت خداوند ۲ بال به او مید هد که با فرشتگان بر فراز بهشت پرواز کند.

در همان روزی که جعفر طیار شهید شد اسماء چهل پوست گوسفند دباغی کرده بود تا فرشی تهیه کند و فرزندانش را تمیز کرده بود و شسبشود داده بود که رسول خدا وارد شد و خبر آورد. [اعیان الشیعه]

صاحب اعیان الشیعه می گوید : براستی این دلالت می کند بر مدیریت اسماء در خانه و سرپرستی فرزندان

زنی که سه فرزند کوچک دارد و شوهرش جبهه است تا قبل از ظهر ۴۰ پوست دباغی کمند و فرزندانش را شستشو دهد بسیار مهم است.

از ویژگی های اسماء این بود که به حضرت زهراء بسیار عشق می ورزید و تا آخرین

لحات در کنار او بد در روزهای بیماری زهرا (س) روزی حضرتبه اسماء فرمود من دوست ندارم بر جسد زن جامه ای بپفکنند و اندام او از زیر جامه نمایان باشد ا اسماء گفت من در حبشه چیزی دیدم صورتش را برایت می سازم اگر پسندیدی شا را در آن می گذاریم و اسماء تابوت را ساخت فاطمه (س) با خوشحالی خندید و فرمود : چه چیز خوبی بعد وصیت فرمود مرا در این بگذارید [اعیان الشیعه]

فاطمه زهرا (س) وصیت کمرد اسماء و علی او را غسل دهند. [اعیان الشیعه]

از اسماء روایاتی نقل شده از جمله حدیث رد الشمس. " [بحار الأنوار ، ج ۴۱ ، ص ۱۷۱] .

روزی عمر به اسماء گفت ما از تو بهتر هستیم چون که ما در هجرت شرکت داشتیم و شما نبودید. اسماء این حرف را به رسول خدا گفت پیامر فرمود : چنین نیست بلکه شما از نظر هجرت هم بر آنان مقدم هستید زیرا شما ۲ هجرت کرده اید به حبشه و مدینه. [اسد الغابه]

اسماء بعد از جعفر با ابوبکر ازدواج کرد که محمد بن ابی بکر از او به دنیا آمد که حضرت علی بسیار او را دوست داشت و بعد از مرگ ابوبکر با حضرت علی ازدواج کرد که یحیی را به دنیا آورد [اسد الغابه]

۳۵. زنان مسلح

در صدر اسلام زنان در تمام صحنه ها حضور داشتند امام علی (ع) پس از جنگ جمل چهل زن اسلح دار را محافظ عایشه کرد که او را به مدینه برسانند و در راه دشمنان به او آسیب نرسانند و سوء استفاده کنند. [مروج

۱.۳۶. ام مسلم مشاجعی

اهل مدائن است وقتی عثمان کشته شد حضرت علی (ع) نامه ای به حذیفه نوشت که بر منبر رود و از مردم بیعت بگیرد و حذیفه بر منبر رفت و از مناقب حضرت بر شمرد و گفت: الحمد لله که احیاء حق شد و اقامه باطل. و عدل و داد ظاهر شد و گفت: إنما ولیکم الله و رسوله و أمير المومنین حقا حقا [إرشاد القلوب، ج ۲، ص ۳۲۱].

فرزند ام مسلم که جوانی بود بلند شد و در حالیکه شمشیری حمایل کرده بود و فریاد زد که چرا با کنایه حرف میزنی؟ با صراحت بگو خلفای قبلی بر حق نبودند و حق را کتمان نکن. حذیفه آن جوان را به منزل برد و قصه روز غدیر را برایش تعریف کرد و داستان رم دادن شتر پیامبر و مشاجرات سقیفه را و سایر مصائب اهل بیت را برایش گفت تا اینکه این جوان قسم یاد کرد که از حق طرفداری کند و از باطل راثت جوید و آرزوی شهادت کند.

در جنگ جمل وقتی که ۲ لشکر روبروی هم بودند حضرت فرمود کیست از شما که این قرآن را در مقابل این قوم ببرد و آنها را به کلام خدا دعوت کرد؟ همین مسلم که تازه خط عارضش دمیده بود از جا برخاست و عرض کرد من حاضرم ا حضرت فرمود: دستهایت را قطع می کنند عرض کرد: در راه خدا سهل است تا ۳ مرتبه حضرت ندا داد و هر سه مرتبه این جوان سبقت جست و به سنوین میدان رفت در حالیکه مادرش او

را تماشا می کرد. قرآن را بر سر دست گرفت و مردم را دعوت کرد. ظالمی ضربت به دست راستش زد و قطع شد. قرآن را به دست چپ گرفت.

دست چپش را تیر قطع کردند. با دوبازوی بریده قرآن را به سیه خود چسباند. زخم دیگری بر او زدند و او را به شهادت رساندند. مادرش در کنار میدان فرزند آغشته به خون را میدید و این اشعار را می خواند

[ریاحین الشریعه ، ج ۳ ، ص ۴۳۹]

۳۷. ام فروه

سلمان فارسی می وید : زنی از انصار که او را ام فروه می گفتند تا آنجا هتوان داشت مردم را از بیعت با ابوبکر باز میداشت و به آنها می فرمود : بیعت کنید با علی بن ابیطالب (ع) که او امام متقین است. این خیر به ابوبکر رسید او را احضر رکد و به او عتاب کدر و گفت این حرفها چیست که میزنی؟ و مردم را بر من می شورانی از یان کار توبه کن. ام فروه گفت : گناهی نکرده ام که توبه کنم. ابوبکر گفت : تو حاکم را تضعیف کرده و تفرقه انداخته ای تو درباره امامت من چه میگوئی؟ امر فروه گفت : تو امام نیستی ، بلکه خلافت مختص کسی است که منوب خدا و رسول است و او عالم است به آنه حادث می شود از مشرق تا مغرب و محیط است به جمیع علوم و جائز نیست امامت بر کسی که سالها بت پرست بوده سپس مسلمان شده پرسید : ای ابوبکر تو از کدام ائمه هستی؟ جواب داد خدا مرا برگزیده گفت بر خدا دروغ بستی اگر تو امامی پس بگو اسمهای آسمانهای هفتگانه را؟

ابوبکر گفت: کسی که مخلوق کرده نامهایش را می داند. ام فروه گفت: دروغ گفتم من که یک زن بیش نیستم نامهایش را بلدم و اگر میشد ترا تعلیم مدام ابوبکر با کمال خشونت گفت: ای دشمن خدا بگو چیست آن نامها؟ و گرنه تو را به قتل می رسانم. ام فروه گفت: مرا به قتل تهدید می کنی که من هیچ باکی از آن ندارم که خونم به دست تو ریخته شود و بعد اسمای آسمانها را برایش گفت و حاضرین از دانش این زن تعجب کردند.

ابوبکر گفت: چه می گوئی در حق علی بن ابیطالب؟ گفت چه بگویم در حق امام الائمه و وصی الاوصیاء که آسمانها به نور او روشن است و کسیکه معرفت ه ولایت و امامت او نداشته باشد خداپرست نمی شود ای پسر ابوقحافه تو بیعت او شکستی که در روز عید غدیر با او بیعت کردی و دین خود را به دنیا فروختی. ابوبکر گفت: این زن مرتد شده است باید او را به قتل رسانید و به هر وسیله بود ام فروه را شهید کرد چون دید وجود او برای خلافت خطرناک است. در این وقت امیر المومنین (ع) در خارج شهر مشغول زراعت بود وقتی وارد شهر شد و خبر شهادت این بانو را شنید بر سر قبر او آمد و... [بحار الأنوار، ج ۴۱، ص ۱۹۹].

۳۸. آمنه همسر عمرو بن حمق

عمرو بن حمق از یاران مخلص حضرت علی (ع) است پس از شهادت ع لی (ع) در هر فرصتی افشاگری کرده و مردم را بر ضد معاویه می شوراند. ماجرای او به گوش معاویه رسید. معاویه به فرماندار کوفه (زیاد) نوشت

که او را دستگیر و بکشد. عمرو مخفی شد. همسرش را زندان کردند تا ۲ سال و در این مدت عمرو کارهای چریکی می کرد و سرانجام عمرو توسط ماموران معنویه د رموصل دستگیر شد. معاویه به فرماندار موصل نوشت یا بیزاری از علی (ع) بجوید یا کشته شود. عمرو در پاسخ گفت: بیزاری از علی (ع) محال است چون معاویه بر باطل است و آماده ایم برای کشته شدن. دیگر عمرو را مهلت ندادند حتی ۲ رکعت نماز بخواند و سر از بدنش خدا برای معاویه فرستادند و سرش را در شام و وفه در شهر گرداندند (اولین سری که در اسلام مسر نیزه کردند) از جمله شخصیت هائی که به معاویه اعتراض کرد یکی حسین بن علی (ع) بود.

اما همسرش: چون بارها برای دستیری او به سراع همسرش رفته بودند و او جواب سر بالاداده بود و معاویه از رشادتهای این زن ناداحت بود، دستور داد سر عمرو را برای همسرش در زندان ببرند و در دامش بیندازند. آم ن ه وقتی این صحنه را دید شروع کرد به گریه کردن و یاد سلحشوری های عمرو افتاد و گفت به معاویه بگوئید بزودی انتقام او را از تو خواهم گرفت. سپس سر را به سینه چسباند و شروع کرد با آن صحبت کردن مامور سخن آمنة را به معاویه رساند. معاویه او را احضار کرد.

آمنة با جرات حرفهایش را تکرار کرد و گفت غذاب الهی در انتظار تو است. معاویه در برابر سخنان آتشین آمنة طاقت نیاورد و دستور داد او را اخراج کنند. آمنة گفت: تعجب می کنم معاویه قدرت سخن گفتن با ما

را ندارد. دوباره معاویه دستور داد او را برگردانند و گفت رویت سیاه باد ای معاویه ، همسرم را کشتی حالا به من جایزه می دهی؟

فسم به خدا حاضر نیستم صد برابر اینها را با یک ناخن شوهرم عوض کنم. معاویه گفت : از علی بیزاری بجوی تا آزادت کنم. اشک در چشمان آمنه حلقه زد و با گریه فریاد زد خدایا بدان که معاویه سزاوار لعن است نه علی (ع) .

معاویه شرمسار شد و دستور داد دوباره آمنه را به زندان بردند و پس از مدتی برای پیشگیری از شورش مردم دستور داد او را آزاد کنند. [الغدير ، ج ۱۱ ، ص ۴۴ و ریحین الشریعه ، ج ۳ ، ص ۳۲۷ ، و الغدير ، ج ۹]

۳۹. حبابه والیه

شیخ طوسی و ارباب رجا نام او را ذکر کرده اند.

مرحوم کلینی در باب ما یفصلُ به بین دَعْوَى الْمُحِقِّ وَ الْمُبْطِلِ فِي أَمْرِ الْإِمَامَةِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۳۴۳] .

روایت کرده که حبابه از علی بن ابیطالب خواست که او را راهنمایی کند در تشخیص امامان بعدی امام فرمودند : سنگ ریزه ای به من بده و حضرت خاتم بر او نهاد و نقش برداشت و فرمود هر کس بعد از من ادعای امامت کمرد اگر توانست چنین کند او امام امت حبابه ۷ امام را با این محک شناخت و در زمانی که مردم گروه گروه راه باطل را میرفتند و به سوی کاخ معاویه و منصور و... رفتند حبابه از خانه اهلیت قدم بیرون نگذاشت.

امامان شیعه به او احترام میگذاشتند. امام حسین (ع) مریض شد این ۲ امام برایش دعا کردند

شفا پیدا کرد و بالاخره امام هشتم فرمودند: پیراهن ما به این بانو دهید تا کفن خود قرار دهد.

او بانوئی باتقوی و اهل زهد و عبادت بود. پیشانی اش سیاه و پینه بسته بود.

او یک یا زشاگردان امام باقر (ع) بو و او در مکه هزار مساله مشکل را از امام باقر (ع) پرسید و برای مردم نقل کرد. بدین ترتیب او توانست یک عمر طولانی پر برکت و در خط اهل بیت داشته باشد و از لحاظ تقوی و ایمان و دانش و مبارزه با دستگاہهای ستمگری نمونه بود. [سفینه ، حبیب و ریاحین الشریعه ، ج ۴ ، ص ۱۳۹]

۴۰. پیرزنی که بر شهادت حضرت علی علیه السلام گریست

روزی معاویه از یکی ز دهات مدینه می گذشت اطلاع یافت که یکی از زنان شیعه در آنجا زندگی می کند از حالش جويا شد. گفتند: پیره زنی است که کارش گریه و زاری بر شهادت علی بن ابیطالب است و پیوسته حکومت وقت را لعن و نفرین می کند دستور داد او را احضر کردند. وقتی پیره زن وارد شد معاویه به او گفت: تو زنی هستی که خاطه های علی (ع) را یاد آ، ری می کنی؟ زن با کمال غرور و شجاعت پاسخ داد: بلی خودم هستم از من چه میخواهید؟ معاویه گفت: از تو چیزی نمی خواتهم آمده ام تو را کمک کنم. پیرزن گفت: اولاین اطایانت را مگذار که چون سگان پارس کنند و مردم را بترسانند و ثانیاً من به تو هیچ احتیاجی ندارم زیرا خدایی یگانه و بی نیاز دارم.

آری او زافقدان مردان حق ناراحت بود و از آنان تجلیل می کرد و بر حکام

ظالم نفرین می کرد و او گرچه بسیار درمانه بود ولی هدیه ظالم را نپذیرفت و به خدا توکل داشت. [فضیلت زنان ، ۱۴۸]

۴۱. ام البنین مادر شهید

بعد از وفات زهرای اطهر (س) امیر المومنین به عقیل فرمود : همسری برای من پیدا کن که فرزندی شجاع بزاید عقیل از نسابه بود ام البنین را برگزید زنی شجاع و امام با او ازدواج کرد و فرزندی بنام عباس ، عبدالله ، جعفر و عثمان که هر چهار فرزندش در کربلا در رکاب اباعبدالله (ع) به شهادت رسیدند به دنیا آورد.

ام البنین شاعره ای فصیح بود و هر روز با نوه اش (فرزند ابوالفضل (ع)) به بقیع می آمد و مرثیه خوانی می کرد. مردم گرد او جمع می شدند و حتی دشمن به گریه می افتاد (مثل مروان قسی القلب)

وقتی که خبر شهادت چهار فرزندش به او رسید گریست و اشعاری درباره ابوالفضل گفت. وقتی بشیر به مدینه آمد و اخبار کربلا را در مسجد به مردم گفت ام البنین جلو آمد و پرسد از امام حسین ما خبر بده فرزندانم همه فدای حسین.

وقتی خبر شهادت امام (ع) را شنید ناله اشد بلند شد و گفت رگهای دلم را پاره کردی. [ریاحین ، ج ۳ ، ص ۲۹۲].

۴۲. عمره همسر مختار

دختر نعمان بن بشیر بود که با مختار ثقفی ازدواج کرد پس از شهادت مختار مصعب بن زبیر کسی را فرستاد به منزل عمره نثرتا نظر او را درباره مخترا پرسد او با کمال شهامت پاسخ داد ، همسر من مختار از بندگان شایسته و آزاده خداوند بود. وقتی این پاسخ به گوش مصعب رسید دستور داد او را به زندان افکندند و بعد از اینکه به او تهمت زد که تو مخترا را پیامبر میدانی ، در زندان او را به شهادت رساند. [زنان قهرمان ،

۴۳. حضرت سکینه

زنی ادیب ، فصیح و شاعر بود. در کربلا ۲۰ ساله بود. مادرش رباب دختر امر ، الفیس بود و شوهرش عبدالله فرزند امام حسن (ع) بود. ابن خلکان می گوید : کانت سیده نساء عصره و من اجمل النساء و اظرفهن و احسنهن اخلاقا. [اعیان الشیعه]

سید شبلنتجی می گوید : سکینه کانت من الجملا و الادب و الفصاحه به منزله عظیمه و کان منزلها مالف الادباء و الشعراء

ابو لافرج اصفهانی : سکینه در غریزه بلاغت و ملکه فصاحت نصیبی عظیم داشت و در سخن سنجی و شعرشناسی از اساتید زمان خود بود. شعراء اشعار خود از خدمت ایشان عرضه می کردند تا نقد کند. حتب روزی فرزدق و جریر و کثیر و نصیب و جمیل اجازه گرفتند و اشعار خود را خواندند و حضرت نقد کرد. [ریاحین الشریعه]

در مجلسی دختر عثمان خلیفه سوم گت : من دختر شهیدم. حضرت سکینه سکوت کرد تا موذن اذان گت و رسید بهاشهد ان محمدا رسول الله

در این وقت فرمود : این پدر من است یا پدر تو؟ دختر عثمان شرمنده شد و گت : لا فخر علیکم ابا. [ریاحین الشریعه]

حضرت سکینه جماعتی از مردم کوفه آم دند بر ان مخدره سلام کنند فمودالله یعلم انی ابغضکم قتلتم جدی علیا و قتلتما اب الحسین و اخی علیا و زوجی مصعبا بای وجه انام تلقونی ایتمونی و ارملتمونی [ریاحین الشریعه]

ابن مطیر خالد بن عبدالملک هنگامی ه حاکم مدینه شد در روز جمعه بالای منبر سب و شتم امیرالمومنین می نمود خبر به حضرت سکینه رسید هر جمعه می آمد و

در مقابل ابن مطیر می ایستاد. هرگاه او حضرت امیر (ع) را سب می کرد حضرت سکینه با کنیزان خود ابن مطیر را سبمی کردند و چون ابن مطیر به آن حضرت دست نداشت دستور میداد کنیزان را بزنند و اذیت کنند ریاحین الشریعه

ابوالفرج می گوید: برای گزینش بهترین شاعر در مدینه حضرت سکینه را داور قرار دادند.

امام حسین _ (ع) خیلی حضرت سکینه را دوست داشت و در حق او و مادرش فرمود:

در ماجرای کربلا و کاروان اسرا سهم بزرگی در اداره حرم و کودکان داشت و امام او را توصیه به صبر می فرمودند.

۴۴. صفیه دختر عبد الله بن عقیف

عبدالله بن عقیف از دوستان امام علی (ع) بود. در جنگ جمل یک چشم و در جنگ صفین چشم دیگرش را ازد دست داد تا اینکه ماجرای کربال پیش آمد از شنیدن ظلمهائی که بر امام حسین (ع) شد بسیار ریج می برد. وقتی ابن زیاد در مسجد کوفه جن پیروزی می گرفت او در گوشه ای از مسجد جای گرفت و در بین سخنان ابن زیاد بلند شد و فریاد زد و پرخاش کرد. ابن زیاد دستور داد او را دستگیر کنند اما او فرار کرد و به خانه آمد. دخترش صفیه به پدر گفت ماموران می آیند. عبدالله شمشیر به دست گرفت و گفتک دخترم تو مرا راهنمائی کن که کجا بزنم ا درگیری شدید بود تا اینکه دستگیر شد و به زندان افتاد و سرش را قطع کردند. پس از قتل او دخترش صفیه را دستگیر و زندان کردند و مدتها زندان بود تا اینکه پس از مرگ یزید زندانیان سرپرستی سلیمان بن صرد شورش کردند و بیرون آمدند. [خوهرا ن قهرمان اشتها ردی]

عبدالله بن عقیف

وقتی دستگیر شد او را به کاخ ابن زیاد آوردند. او وانمود کرد که میخواهد مطلبی خصوصی به ابن زیاد بگوید و وقتی ابن زیاد سرس را جلو آورد عبد الله گوش او را با دندانهای خند مجروح ساخت. [فضیلت زنان، ص ۶۰]. صفیه نامزد محمد بن سلیمان سرد بود و محمد بخاطر پیش آمدن حادثه کربلا بطرف کربلا رفته بود.

ابن زیاد صفیه را در منزل پزشک مسیحی خود زندانی کرده بود که نامش یوحنا بود تا بعدا با او ازدواج کند. صفیه زنی پارسا و با ایمان بود و در این مدت توانست این پزشک را با حقانیت اسلام آشنا کند. بالاخره پزشک مسلمان شد و با صفیه با مهم به سوی قادسیه فرار کردند. در راه باری رفع خستگی ایستادند. و به نوبت کشیک میدادند وقتی که نوبت به صفیه رسید ناگهان فریاد زنی را شنید که کمک می طلبد به طرف صدا براه افتاد. به خرابه ای رسید ۲ کودک در خون غلطیده را دید کمی جلوتر رفت، زنی را در چنگال مردی دید. صفیه که لباس مردانه پوشیده بود جلو رفت و با یک ضربه شمشیر مرد را به هلاکت رساند و بعد فهمید آن زن از دوستان و دوستداران علی بن ابیطالب (ع) بوه و به سوی قادسه میرفته تا به شوهرش ملحق شود. همگی به طرف قادسیه رفتند.

صفیه بالاخره به شوهرش رسید و با هم عروسی کردند و از آن به بعد هر دو فعالانه در قیام تواین شرکت داشتند. [فضیلت زنان، ص ۶۲]

او در زندان ظالم از خود عجز و ضعف

او به ازدواج با ظالم گرچه حاکم بود و صاحب مقام راضی نشد و گریخت

او با استدلال و برهان اسلام را برای بیگانه ای اثبات کرد و او را به قبول اسلام واداشت

او با اینکه خود در خیر بود باز به کمک زنی درمانده شتافت

او با بدکاره ای در آویخت و او را سرکوب کرد.

او شیفته حق بود و می خواست خود را به سپاه حق برساند و در کنار همسر خود که فردی سپاهی بود بجنگد

او مردم را بر علیه ستمگران شوراند و ضربات مهلکی به رژیم زد.

۴۵. همسر کمیت اسدی شاعر معروف

کمیت اسدی قصیده ای هاشمیات را در ۵۷۸ بیت سروده بود د رمدح بنی هاشم و مذت بنی امیه. وقتی اشعار او منتشر شد و خبر به هشام بن عبد الملک رسید نامه ای نوشت برای خالد بن عبدالله فرماندار کوفه که کمیت را دستگیر کرده ، دست و پا و زبانش را قطع کن سپس گردنش را بزن و خانه او را خراب کن و بدنش را در همان خابه به دار بزن. وقتی نامه به خالد رسید او را گرفته و در زندان کرد. این خبر به ابان بن ولید که عامل واسط بود رسی و او دوست کمیت بود غلامش را گفت : به سرعت خودت را به کمیت برسان و بگو به همسرت بگو یکدست لباس زنانه برایت بیاورد زندان ، آن ها را بپوش و از زندان فرار کن. کمیت این پیشنهاد ا به همسرش داد و این زن شجاع و شیعه خلص امیر المومنین این کار پر خطر را پذیرفت. به ملاقات کمیت آمد و کمیت با لباس زنانه فرا کرد و این زن در زنان مان د. مامور زن

آن وقتی فهمید او را نزد حاکم بردند. خالد خواست او را محاکمه کند که قبیله بنی اسد اجتماع کردند و گفتند او زنی بوده و فکر می کرده تو حق نداری به جرم شوهرش او را اذیت کنی و خالد از ترس او را آزاد کرد. [الغدیر، ج ۲] علامه امینی در شرح حال کمیت می نویسد که او موصوف به ۱۰ خصلت بود و امام سجاد (ع) و امام باقر (ع) و امام صادق (ع) از سی هزار تا پنجاه هزار برای او انعام فرستادند. اما او قبول نکرد و بالاخره در سال ۱۲۶ بعد از شهادت زید بن علی (ع) به شهادت رسید.

۴۶. حره دختر حلیمه سعدیه

روزی حره بر حجاج وارد شد. حجاج گفت: شنیده ام تو علی (ع) را بر ابوبکر و عمر و عثمان ترجیح می دهی؟ حره جواب داد بر غیر ایشان هم ترجیح می دهم. من علی (ع) را بر آدم و نوح و ابراهیم و لوط و داود و سلیمان و موسی و عیسی ترجیح و تفضیل می دهم حجاج گفت: وای بر تو اگر این سخنت را؟ نیاوری من تا خواهم زد. حره گفت من ترجیح نمیدهم بلکه خدا ترجیح می دهد. اما در حق آدم می فرماید: وَ عَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى [طه-۱۲۱] اما درباره علی (ع) می فرماید: و کان سعیه مشکورا و یرضی الله تعالی لرضاهها و یسخط لسخطها

و اما درباره نوح می فرماید (و لوط): ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا- لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَ امْرَأَتَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحِينَ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يَغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّٰخِلِينَ [تحریم-۱۰]

درباره داوود و

سليمان مى فرمايد : يا داوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَ لَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ [(ص-٢٦)]

درباره ابراهيم : وَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أَوْ لَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلَى وَ لَكِن لِيُطَمِّنَنَّ قَلْبِي [(بقره-٢٦٠)]

اما عليع : لَوْ كَشَفَ الْغِطَاءُ مَا ازْدَدْتُ يَقِينًا

درباره موسى : فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ [(قصص-٢١)]

درباره على ع : وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ [(بقره-٢٠٧)]

درباره سليمان : فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَ كَلَّا آتَيْنَا حُكْمًا وَ عِلْمًا وَ سَخَّرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَ الطَّيْرَ وَ كُنَّا فَاعِلِينَ [(انبيا-٧٩)]

اما عليع : سَلُونِي عَمَّا فَوْقَ الْعَرْشِ سَلُونِي عَمَّا تَحْتِ الْعَرْشِ سَلُونِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي

درباره سليمان : رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ هَبْ لِي مُلْكًا لَا يَبْتَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ [(ص-٣٥)]

اما على (ع) : طَلَّقْتُكَ يَا دُنْيَا ثَلَاثًا لَا حَاجَةَ لِي فِيكَ.

رَوَى عَنْ جَمَاعَةٍ ثِقَاتٍ أَنَّهُ : "لَمَّا وَرَدَتْ حُرَّةُ بِنْتُ حَلِيمَةَ السَّعْدِيَّةِ عَلَى الْحَجَّاجِ بْنِ يَوْسُفَ الثَّقَفِيِّ فَمَثَلَتْ بَيْنَ يَدَيْهِ قَالَ لَهَا أَنْتِ حُرَّةُ بِنْتُ حَلِيمَةَ السَّعْدِيَّةِ قَالَتْ لَهُ فِرَاسَةٌ مِنْ غ...مُومِنٍ فَقَالَ لَهَا اللَّهُ جَاءَ بِكَ فَقَدْ قِيلَ عَنْكَ إِنَّكَ تُفَضِّلِينَ عَلِيًّا عَلَى أَبِي بَكْرٍ وَ عُمَرَ وَ عُثْمَانَ فَقَالَتْ لَقَدْ كَذَبَ الَّذِي قَالَ إِنَّي أُفْضِلُهُ عَلَى هَوْلَاءِ خَاصَّةٍ قَالَ وَ عَلَى مَنْ غَيْرِ هَوْلَاءِ قَالَتْ أُفْضِلُهُ عَلَى آدَمَ وَ نُوحَ وَ لُوطٍ وَ إِبْرَاهِيمَ وَ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ وَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ع فَقَالَ

لَهَا وَيَلِكُ إِنَّكَ تُفْضِلُنِي عَلَى الصَّحَابَةِ وَتَزِيدُنِي عَلَيْهِمْ سَبْعَةً مِنَ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ أَوْلَى الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ إِنْ لَمْ تَأْتِنِي بَيَانِ مَا قُلْتَ
ضَرَبْتُ عُنُقَكَ فَقَالَتْ مَا أَنَا مُفْضَلْتُهُ عَلَى هَؤُلَاءِ الْأَنْبِيَاءِ وَ لَكِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فَضَّلَهُ عَلَيْهِمْ فِي الْقُرْآنِ بِقَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي حَقِّ آدَمَ وَ
عَصَى آدَمَ رَبُّهُ فَغَوَى وَقَالَ فِي حَقِّ عَلِيٍّ وَ كَانَ سَيِّعِيكُمْ مَشْكُورًا فَقَالَ أَحْسِنْتِ يَا حُرَّةُ فِيمَا تُفْضِلِينِي عَلَى نُوحٍ وَ لُوطٍ فَقَالَتْ اللَّهُ
عَزَّ وَجَلَّ فَضَّلَهُ عَلَيْهِمَا بِقَوْلِهِ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَ امْرَأَتَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَيْدِينَ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحِينَ
فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يَغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاخِلِينَ وَ عَلِيٌّ بِنُ أَبِي طَالِبٍ كَانَ مَلَائِكَةً تَحْتَ سِدْرِهِ الْمُنتَهَى زَوْجَتُهُ
بِنْتُ مُحَمَّدٍ فَاطِمَةُ الزَّهْرَاءُ الَّتِي يَرْضَى اللَّهُ تَعَالَى لِرِضَاهَا وَ يَسْخَطُ لِسَخَطِهَا فَقَالَ الْحَجَّاجُ أَحْسِنْتِ يَا حُرَّةُ فِيمَا تُفْضِلِينِي عَلَى أَبِي
الْأَنْبِيَاءِ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ اللَّهِ فَقَالَتْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَضَّلَهُ بِقَوْلِهِ وَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أَوْ لَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلَى
وَ لَكِنْ لِيُطَمِّنَنَّ قَلْبِي وَ مَوْلَايَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ قَوْلًا لَمَّا يَخْتَلِفُ فِيهِ أَحَدٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ لَوْ كَشَفَ الْغَطَاءُ مَا ازْدَدْتُ يَقِينًا وَ هَيْدِهِ
كَلِمَةٌ مِمَّا قَالَهَا أَحَدٌ قَبْلَهُ وَ لَا بَعْدَهُ فَقَالَ أَحْسِنْتِ يَا حُرَّةُ فِيمَا تُفْضِلِينِي عَلَى مُوسَى كَلِيمِ اللَّهِ قَالَتْ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَخَرَجَ مِنْهَا
خَائِفًا يَتَرَقَّبُ وَ عَلِيٌّ بِنُ أَبِي طَالِبٍ عَ يَا تَ عَلَى فِرَاشِ رَسُولِ اللَّهِ ص لَمْ يَخْفُ حَتَّى أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِي حَقِّهِ وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ
يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ قَالَ الْحَجَّاجُ أَحْسِنْتِ يَا حُرَّةُ

فَبِمَا تَفَضَّلِينَهُ عَلَى دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ عَ قَالَتْ اللَّهُ تَعَالَى فَضَّلَهُ عَلَيْهِمَا بِقَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَ لَا تَتَّبِعِ الْهَوِيَ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ لَهَا فِي أَى شَىءٍ كَانَتْ حُكْمَتُهُ قَالَتْ فِي رَجُلَيْنِ رَجُلٍ كَانَ لَهُ كَرَمٌ وَ الْآخَرَ لَهُ غَنَمٌ فَفَنَفَسَتِ الْغَنَمُ بِالْكَرَمِ فَارْتَعَتْهُ فَاحْتَكَمَا إِلَى دَاوُدَ عَ فَقَالَ تَبَاعُ الْغَنَمُ وَ يَنْفَقُ ثَمَنُهَا عَلَى الْكَرَمِ حَتَّى يَعودَ إِلَى مَا كَانَ عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ وَلَدُهُ لَا يَا أَبَهَ بَلْ يُوْخِذُ مِنْ لَبِئْهَا وَ صُوفِيهَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَفَهَمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَ إِنَّ مَوْلَانَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيًّا عَ قَالَ سَلُونِي عَمَّا فَوْقَ الْعَرْشِ سَلُونِي عَمَّا تَحْتَ الْعَرْشِ سَلُونِي قَبِيلَ أَنْ تَفْقِدُونِي وَ إِنَّهُ عَ دَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَ يَوْمَ فَتْحِ خَيْبَرَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَ لِلْحَاضِرِينَ أَفْضَلُكُمْ وَ أَعْلَمُكُمْ وَ أَقْضَاكُمْ عَلَى فَقَالَ لَهَا أَحْسِنْتَ فَبِمَا تَفَضَّلِينَهُ عَلَى سُلَيْمَانَ فَقَالَتْ اللَّهُ تَعَالَى فَضَّلَهُ عَلَيْهِ بِقَوْلِهِ تَعَالَى رَبِّ... هَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعِيدٍ وَ مَوْلَانَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيًّا عَ قَالَ طَلَّقْتِكَ يَا دُنْيَا ثَلَاثًا لَا حَاجَةَ لِي فَيْكَ فَعِنْدَ ذَلِكَ أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِ تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَ لَا فَسَادًا فَقَالَ أَحْسَنْتِ يَا حُرَّةُ فَبِمَا تَفَضَّلِينَهُ عَلَى عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ عَ قَالَتْ اللَّهُ تَعَالَى عَزَّ وَ جَلَّ فَضَّلَهُ بِقَوْلِهِ تَعَالَى إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّجِدُونِي وَ أُمِّي إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعَلَّمَ مَا فِي نَفْسِي وَ لَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ

عَلَّامُ الْغُيُوبِ مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ الْآيَةَ فَأَخَّرَ الْحُكُومَةَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ لَمَّا ادَّعَوْا النَّصِيرِيَّةَ فِيهِ مَا ادَّعَوْهُ قَتَلَهُمْ وَ لَمْ يُوَخَّرْ حُكُومَتَهُمْ فَهَذِهِ كَانَتْ فَضَائِلُهُ لَمْ تُعَدَّ بِفَضَائِلٍ غَيْرِهِ قَالَ أَحْسِنْتِ يَا حُرَّةُ خَرَجْتِ مِنْ جَوَابِكَ وَ لَوْ لَا ذَلِكَ لَكَانَ ذَلِكَ ثُمَّ أَجَارَهَا وَ أَعْطَاهَا وَ سَرَّحَهَا سَرَّاحًا حَسَنًا رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهَا" [الفضائل ، ص ۱۳۶].

۴۷. زینب دختر عبد الله محض

بانویی متقی پرهزگار و زاهد بود در طول حیاتش رنجهای بسیرا کشید

پدرش عبد الله محض و برادرانش محمد و ابراهیم بدست منصور دوانیقی به شهادت رسیدند.

شوهرش ابوالحسن علی بن حسن مثلث مردی عابد بود که در زندان منصور دوانیقی زیر غل و زنجیر به شهادت رسید (و در حال سجده) فرزندش حسین رهبر قیام فخر بود که در سال ۱۶۹ به امر موسی الهادی به شهادت رسید حسین به همراه صد نفر از یارانش شهید شد و ۳ شبانه روز اجساد پاکشان در بیابان افتاده بود. اما او پیوسته صبر می کرد و این دعا را میخواند: یا فاطر السموات و الارض یا عالم الغیب و الشهاده و الحاکم بین العباده احکم بیننا و بین قومنا بالحق و انت خیر الحاکمین [ریاحین الشریعه]

شیعیان نیشابوری سهم مبارک امام را جمع آوری کردند طبق عادت هر ساله و گردهم جمع شدند و گفتند مدعیان امامت زاید هستند باید پولها به دست امام راستین برسد. ابوجعفر را انتخاب کردند که اموال را به مدینه ببرد و اوراقی به او دادند همسائلی در آنها نوشته شده بود و به او گفتند اگر این اوراق را کسی یکشبه جواب داد و

مهر زد او امام است. پولها را به او بده. مقدار سی هزار دینار و پنجاه هزار درهم و دو هزار قطعه لباس بود. وقتی می خناست حرکت کند زنی به نام شیطیه که از زنان نفاضله شیعه بود یک درهم صحیح و یک پارچه ای که به دست خنثد بافته بود و چهار درهم ارزش داشت به ابوجعفر داد. ابوجعفر گفت: من خجالت می کشم این ها را به دست امام برسانم شیطیه گفت: **إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ نَجْهٌ** بر ذمه من است همین است میخواهم خدا را ملاقات نکن مدر حالیکه از حق ام چیزی بر گردن من باشد تو رسولی اینها را برسان.

ابوجعفر به مدینه آمد. اول به سراغ عبدالله افطح آمد و او را امتحان کرد و فهمید که او امام نیست تا اینکه بالاخره امام موسی بن جعفر (ع) را پیدا کرد. امام به او فرمود جواب مسائل را دادم. حالا- بیاور درهم شیطیه را که وزنش یک درهم و ۲ دانق است و آن پارچه او را.

ابوجعفر می گوید متحیر شدم آنها را حاضر کردم. آنحضرت دست برد درهم شیطیه را با پارچه خامش گرفت و همه آن اموال را رد کرد و فرمود همان سخن شیطیه را که گفت: **إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ**

۴۸. شیطیه نیشابوری

و فرمود: سلام مرا به شیطیه برسان و این چهل درهم را به او بده و پارچه ای داد که به شیطیه بدهم تا کفن خود کند و فرمود به او بگو که پنبه این پارچه از مزرعه خود ما است و خواهرم آن را رشته و بافته است. به اوئی بگو بعد از رسیدن ابو

جعفر تا ۱۹ روز زنده خاهی بود. ۱۶ درهم این پول را خرج کن و ۲۴ درهم را بگذار برای خرج کفن و دفن و به او بگو من برای نماز بر جنازه تو خواهم آمد. سپس امام به ابوجعفر فرمود تو پولها را به صاحبانش برگردان و اگر مرا در نیشابور دیدی کتمان کن. [بحار الأنوار، ج ۴۸، ص ۷۳].

۴۹. ام کلثوم دختر محمد بن عثمان بن سعید عمری

زنی بسیار فاضله بود. روایاتی از پدرش نقل می کند. بانویی بود از زنان نامی روزگار خویش در فضل و علم و دانش و زهد و عبادت و تقوی .

شیخ طوسی در کتاب غیبت از این مخدره نقل می کند که ام کلثوم حدیث کند که در بعضی اوقات اموالی از قم و نواحی قم برای ابوجعفر محمد بن عثمان حمل می نمودند. ابوجعفر گفت یک چیز باقی مانده که ندادی. مسوول اوال گفت: یاسیدی چیزی در دست من باقی نمانده ابوجعفر فرمود آن ۲ جامه سردانی که فلانی و فلانی به شما داد که بیاوردی چکار کردی؟ مرد فت عفلا در خاطر نیست و برگشت و هر چه گشت پیدا نکرد. ابوجعفر گفت: برو دکان پنبه فروش عدل پنبه را باز کن در میان آن است. مرد رفت و آورد و عذر خواست و گفت در میان عدل گذاشته بودم که محفوظ بماند. [ریاحین الشریعه، ج ۳، ص ۴۳۷]

۵۰. ام الاسمود خواهر زاراه

او اولین کسیکه از خاندان اعین شیعه شد و او بود که سبب شیعه شدن زاراه شد و زاراه با آنهمه خدماتش مدیون این خواهر است.

خاندان اعین خاندانی پر برکت برای تشیع بودند و در طول قرنهای فقهاء و محدثان و ادباء و رواه و قراء فراوانی داشتند که اعیان الشیعه ۱۴ نفر آنان را می شمرد که از جمله زاراه است. [اعیان الشیعه]

صاحب اعیان الشیعه می گوید از شح درایه شهید معلوم می شود که این زن از علماء و رواه بوده و از امام صادق (ع) روایت نقل کرده [اعیان الشیعه]

۵۱. فاطمه مادر سید رضی و سید مرتضی

او از نسل امام سجاد (ع) بود زنی پاکدامن و عقیف بود او توانست با تربیت فرزندان به عالم انسانیت ختزدمت کند. شیخ مفید شبی خواب دید فاطمه زهرا (س) دست حسن و حسین را گرفته وارد مسجد شد و فرمود: فرزندانم را بپذیر و به آنها فقه بیاموز. فردای آن روز شیخ مفید در محل درس بود که مادر این ۲ سید آمد و گفت: فرزندانم را بپذیر و به آنها فقه بیاموز

وقتی شیخ این را شنید شروع به گریه کرد و خوابش را تعریف کرد.

سید رضی در سوگ مادر چنین سرود:

شیخ مفید بسیار از او تجلیل می کرد و هرگاه بر او وارد می شد به تمام قامت از پیش پای او بلند می شد و کتاب احکام النساء را برای او تالیف کرد (که شامل همسر داری ، تربیت کودک ، مسائل خاص بانوان بود) [ریاحین الشریعه ، الذریعه]

۵۲. شریفه دختر سید بن طاووس

ریاض العلماء : کانت عالمه فاضله کامله کاتبه حافظه للقرآن

سید بن طاووس در سن دازده سالگی به او اجازه داد و فرمود این قرآن را وقف کردم بر دخترم شریفه که حافظه قرآن اس وذلک فضلُ اللّٰهِ یوتیه من یشاء [مائده/۵۴] . [ریاحین الشریعه] .

۵۳. آمنه دختر مجلسی بزرگ

ملا صالح مازندرانی از خانواده بسیار فقیر زامازندارن به خوزه اصفهان آمد و در کمال فقر زندگی و تحصیل می کرد. حتی شبها برای مطالعه کنار چراغ توالت می ایستاد و درس می خواند. استادش علامه مجلسی او را طلبه ای درس خوانده و خوب تشخیص داد. روزی به او گفت : بعد از درس بماندو پیشنهاد ازدواج بادخترش را داد. علامه به دخترش آمنه که دختری درس خنده و باکمال بود گفت می خاهم ترا به شخصی که ثروتی ندارد ولی فاضل و عالم است شوهر دهم این منوط به رضایت تو است. آمنه گفت : فقر عیب نیست و علامه رضایت را فهمید و این ازدواج صورت گرفت.

این زن بقدری باکمال بود که گاهی شوهرش در مشکلات علمی می ماند او را کمک می کرد و مساله را حل می کرد.

مشکلات قواعد علامه را این مخدره با کمال سهولت حل می نمود. [ریاحین الشریعه]

روزی در همان آغاز ازدواج وقتی ملا صالح از منزل بیرون رفتو برگشت دید مساله اش را همسرش با کملا صحت تنظیم کرده به سجده افتاد و صبح به عبادت پرداخت و این جریان تا ۳ روز ادامه داشت وقتب علامه فهمید به ناو گفت مگر به زن علاقه نداری؟ جواب داد چرا؟ بلکه از این موهبت الهی ه به من داده شده هر چه شکر می کنم می بینم نمی توانم

شکر کنم.. [سفینه ، ج ۲ ، ص ۴۱]

جالب اینجا سات که ملاصالح خود از علما و فقهای درجه اول است.

۵۴. حمیده دختر محمد شریف اصفهانی

متولد ۱۰۶۵۶ و متوفی ۱۱۳۰

قال : فی الرياض إنها كانت فاضله عالمه عارفة معلمه لثناء عصرنا بصيره بعلم الرجال نقيه الکلام بقیه الفضلاء الأعلام تقيه من بين الأنام [بحار الأنوار ، ج ۱۰۲ ، ص ۷۷] .

بعد می گوید : از برای حمیده حواشب بر کتب حدیثه مثل استبصار شیخ طوسی است که آن حواشی دلالت بر فضل و فهم سرشار و اطلاع بر علم رجال دارد و من یک نسخه از استبصار شیخ توسی است که آن حواشی دلالت بر فضل و فهم سرشار و اطلاع او بر علم رجال دارد و من یک نسخه از استبصار با حاشیه ایشان را بادستخط خودش دیدم. [ریاحین الشریعه ، ج ۴ ، ص ۱۸۵]

۵۵. بانوی اصفهانی

سال ۱۲۷۴ شمسی رد اصفهان به دنیا آمد و در سن ۱۵ سالگی با پسر عموی خود ازدواج کرد. از دوران کودکی علاقه فراوان به فراگیری علوم اسلامی داشت. یکی از استاتیدش مرحوم آیه الله میر سید علی نجف آبادی بود که به منزل این مخدره می آمد و از پشت پرده برایش درس می گفت روزی شنید فرزند بانوی اصفهانی فوت کرده و ۲ روز درس را تعطیل کرد بعد از دو روز پیغام فرستاد به استاد که چرا نمی آیی و گفت هزگر سزاوار نیست برای این مطالب درس تعطیل شود.

صاحب ریاحین الشریه از ایت الله نجف مرعشی نقل می کند که فرمود ایشان (بانو) به منزل من آمدند و من از او اجازه گرفتم و به او اجازه دادم سپس مائلی را بیان کرد که دلالت بر سطح بالای علمی او داشت. [ریاحین الشریعه ، ج ۳ ، ص

اما تالیفاتی دارد از جمله :

۱- معاد یا آخرین سیر بشر

۲- تفسیر مخزن العرفان (۱۵ جلد)

۳- مخزن اللئالی فی مناقب مولی الموالی امیر المومنین (ع)

۴- روش خوشبختی

۵- سیر و سلوک که چهل حدیث در این کتاب شرح شده

۶- اخلاق و راه سعادت

۷- نفحات الرحمانیه

۸- جامع الشتات

از کارهای دیگر او تاسیس مدارس علمیه دخترانه و تدریس در آن ها بود و پرورش شاگردانی عالمه بود. [خواهران قهرمان اشتهاردی ، ص ۱۸۷]

۵۶. نقش زنان در انقلاب مهدی (عج)

مفضل گوید : امام صادق (ع) فرمودند : همراه حضرت مهدی (ع) ۱۳ زن هستند عرض کردم برای چه فرمود : یداوین الجرحی و یقمن علی المرضی کما کان مع رسول الله چنانچه در عصر رسول خدا چنین می کردند. [محمدی اشتهاردی نقل از اثباه الهداه]

۱. زندان

۱. زندان در قرآن

— إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ [مائده/ ۳۳] .

عن الرضا (ع) : "کسی که در جاده ای ایجاد ترس می کند (گرچه سرقت و قتلی صورت نگیرد) باید به زندان برود فَإِنَّ ذَلِكَ مَعْنَى نَفْيِهِمْ مِنَ الْأَرْضِ بِإِحَافَتِهِمُ السَّبِيلَ [تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۳۱۴] .

وَ اللَّاتِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهَدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ [نساء/ ١٥] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَأَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ تَحْسِبُونَهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ [مائده/ ١٠٦] .

هنگام وصیت یا دو مسلمان

را به گواهی بگیرید و یا اگر در مسافرت بودید و مسلمانی نبود دو نفر غیر مسلمان را گواه بگیرید ، لکن اگر در گواهی این دو غیر مسلمان شک داشتید آنان را حبس کنید برای مدت کمی تا وقت نماز عصر (یا وقت عبادت خودشان) فرارسد و بعد از نماز که انسان در مدار تقوا قرار می گیرد اقرار و اعتراف بگیرید.

- آیاتی که می فرماید : خُذُوهُمْ وَ احْضُرُوهُمْ [توبه/ ۵] .

زندان در قرآن

۱- سجنگاه ۹ بار در قرآن آمده است.

۲- حبس : تَحْبِسُونَهُمَا [مائده/ ۱۰۶] .

۳- وقف : وَ قِفُّوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ [صافات/ ۲۴] .

۴- امساک : فَأَمْسِكُوهُمْ فِي الْيُبُوتِ [نساء/ ۱۵] .

۵- حصر : فَإِنْ أَحْصِرْتُمْ [بقره/ ۱۹۶] .

وَ خُذُوهُمْ وَ احْضُرُوهُمْ [توبه/ ۵] .

لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أَحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ [بقره/ ۲۷۳] .

۷- نفی : إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ [مائده/ ۳۳] .

۸- اثبات : وَ إِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يَخْرِجُوكَ [انفال/ ۳۰] .

۲. زندان در روایات

۱- شخصی خدمت رسول الله (ص) رسید و گفت : هر برنامه ای انجام می دهم تا مادرم گناه نکند نمی توانم. حضرت فرمود : فَقِيدْهَا فَإِنَّكَ لَا تَبْرُهَا بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنْ أَنْ تَمْنَعَهَا مِنْ مَحَارِمِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۷۲] .

از این حدیث استفاده می شود آنجا که نهی از منکر زبانی بی اثر است ، حبس لازم است.

۲- در حدیث می خوانیم حضرت علی بدهکاران

متهم را به زندان می انداخت و وقتی فقر و نداری آنها روشن شد آنها را آزاد می کرد تا جبران کنند.

عَنْ غِيَاثِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ : "أَنَّ عَلِيًّا (ع) كَانَ يَحْبِسُ فِي الدِّينِ فَإِذَا تَبَيَّنَ لَهُ حَاجَةٌ وَ إِفْلَاسٌ خَلَّى سَبِيلَهُ حَتَّى يَسْتَفِيدَ مَالًا" [وسائل الشيعه ، ج ۱۸ ، ص ۴۱۸] .

۳- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَجِبُ عَلَى الْإِمَامِ أَنْ يَحْبِسَ الْفُسَّاقَ مِنَ الْعُلَمَاءِ وَ الْجُهَّالَ مِنَ الْأَطِبَّاءِ وَ الْمَفَالِيسَ مِنَ الْأَكْرِيَاءِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۳۱] .

در زمان رسول خدا (ص) زندانیان را در قسمتی از مسجد جا می دادند. با توجه به نهی پیامبر از اقامه حدود در مسجد معلوم می شود حبس از تعزیرات است و تعزیرات قابل عفو و تخفیف حاکم است. [احکام زندان ، ص ۱۳۴] .

ولی امر مسلمین تمام تعزیرات و بعضی از حدود را می تواند عفو کند.

مردی در حضور علی (ع) به سرقت اعتراف کرد؛ حضرت فرمود : آیا از قرآن چیزی می توانی بخوانی؟ گفت : سوره بقره را بلد هستم. حضرت فرمود : تو را بخشیدم. مردی به نام اشعث اعتراض کرد که شما حق نداری حد خدا را عفو کنی حضرت فرمود : توجه می فهمی؟ حرف تو مربوط به وقتی است که بینه باشد ، اما اگر با اقرار ثابت شود ، امام می تواند عفو کند. [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۶۲] .

۳. حصارهای نامریی

۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمَرَضُ أَحَدُ الْحَبْسِينَ [غررالحکم ، ص ۴۸۴] .

۲- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْمَسْجُونُ مَنْ سَجَنَتْهُ دُنْيَاهُ عَنْ آخِرَتِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۴۵۵] .

۴. هدف زندان

زندان باید برای اصلاح فرد یا حفظ نظام و مصالح مردم باشد. نه برای انتقام و نابودی و شکستن شخصیت.

زندانبانان باید مثل طیب باشند.

حفظ نظام و حفظ امنیت و حفظ حقوق مردم.

مقدم داشتن مصلحت عامه بر مصلحت فرد.

حبس برای جلوگیری از گناه

۱- سارق در مرحله سوم (بعد از اجراء حد درباره دست در مرحله اول و پا در مرحله دوم)

حبس ابد می شود (شاید از دسته اول محسوب شود) "

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا يَخْلُدُ فِي السُّجْنِ إِلَّا ثَلَاثَةٌ الَّذِي يُمْسِكُ عَلَى الْمَوْتِ يَحْفَظُهُ حَتَّى يَمُوتَ وَ الْمَرْأَةُ الْمُزْتَدَّةُ عَنِ الْإِسْلَامِ وَ السَّارِقُ بَعْدَ قَطْعِ الْيَدِ وَ الرَّجُلُ [من لايحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۳۱] .

۲- حبس مادر برای حفظ او از زنا [وسائل ، ج ۱۸ ، ص ۴۱۴] .

حبس برای پرداخت حق مردم

۱- قَالَ الصَّادِقُ (ع): أُتِيَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) بِرَجُلٍ قَدْ تَكْفَلَتْ بِنَفْسِ رَجُلٍ فَحَبَسَهُ وَقَالَ اطَّلَبْ صَاحِبَكَ [وسائل الشيعه ، ج ۱۸ ، ص ۴۳۰] .

۲- قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِذَا تَحَمَّلَ الرَّجُلُ بِوَجْهِ الرَّجُلِ إِلَى أَحَدٍ فَجَاءَ الْأَجَلَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ بِهِ حُبْسٍ إِلَّا أَنْ يُوَدَّى عَنْهُ مَا وَجَبَ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ الَّذِي يَطْلُبُ بِهِ مَعْلُومًا وَ لَهُ أَنْ يُرْجَعَ بِهِ عَلَيْهِ وَ إِنْ كَانَ الَّذِي قَدْ طُلِبَ بِهِ مَجْهُولًا مَا لَا بُدَّ فِيهِ مِنْ إِخْصَارِ الْوَجْهِ كَانَ عَلَيْهِ إِخْصَارُهُ إِلَّا أَنْ يَمُوتَ فَإِنْ مَاتَ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۶۴] .

۳- حبس کسی که پول دارد و مال مردم را نمی دهد.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَّهُ قَضَى أَنْ يَحْجَرَ عَلَى الْغُلَامِ حَتَّى يَعْقِلَ وَ قَضَى (ع) فِي

الدِّينِ أَنَّهُ يَحْبَسُ صَاحِبَهُ فَإِنْ تَبَيَّنَ إِفْلَاسُهُ وَالْحِاجَةُ فَيَخْلَى سَبِيلَهُ حَتَّى يَسْتَفِيدَ مَالًا وَ قَضَى ع فِي الرَّجُلِ يَلْتَوِي عَلَى غُرْمَائِهِ أَنَّهُ يَحْبَسُ ثُمَّ يَوْمَرُ بِهِ فَيَقْسِمَ مَالَهُ بَيْنَ غُرْمَائِهِ بِالْحِصَصِ فَإِنْ أَبِي بَاعَهُ فَقَسَمَهُ بَيْنَهُمْ [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ٢٤٨] .

٤- کسی که قاتل را از دست مقتول فرار دهد ، حبس می شود تا قاتل را بیاورد.

عَنْ حَرِيْزٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ قَتَلَ رَجُلًا عَمْدًا فَرَفَعَ إِلَى الْوَالِي فَدَفَعَهُ الْوَالِي إِلَى أَوْلِيَاءِ الْمَقْتُولِ لِيَقْتُلُوهُ فَوَثَبَ عَلَيْهِمْ قَوْمٌ فَخَلَصُوا الْقَاتِلَ مِنْ أَيْدِي الْأَوْلِيَاءِ فَقَالَ : "أَرَى أَنْ يَحْبَسَ الَّذِينَ خَلَصُوا الْقَاتِلَ مِنْ أَيْدِي الْأَوْلِيَاءِ حَتَّى يَأْتُوا بِالْقَاتِلِ" قِيلَ : "فَإِنْ مَاتَ الْقَاتِلُ وَهُمْ فِي السَّجْنِ" قَالَ : "فَإِنْ مَاتَ فَعَلَيْهِمُ الدِّيَةُ يُوَدُّونَهَا جَمِيعًا إِلَى أَوْلِيَاءِ الْمَقْتُولِ" [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٨٦] .

٥. حبس

١. حبس به عنوان مجازات

١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَجِبُ عَلَى الْإِمَامِ أَنْ يَحْبِسَ الْفَسَّاقَ مِنَ الْعُلَمَاءِ وَ الْجُهَّالَ مِنَ الْمَاطِبَاءِ وَ الْمَفَالِيسَ مِنَ الْأَكْرِيَاءِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٣١] .

٢- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَنْ عَلِيًّا (ع) كَانَ إِذَا أَخَذَ شَاهِدَ زُورٍ فَإِنْ كَانَ غَرِيْبًا بَعَثَ بِهِ إِلَى حَيْهِ وَ إِنْ كَانَ سُوقِيًّا بَعَثَ بِهِ إِلَى سُوقِهِ فَطِيفَ بِهِ ثُمَّ يَحْبِسُهُ أَيَّامًا ثُمَّ يَخْلَى سَبِيلَهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٥٩] .

٣- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْمُرْتَدُّ يَسْتَتَابُ فَإِنْ تَابَ وَ إِلَّا قَتَلَ قَالَ وَ الْمَرْأَةُ تُسْتَتَابُ فَإِنْ تَابَتْ وَ إِلَّا حُبِسَتْ فِي السَّجْنِ وَ أُضْرَبَ بِهَا [تهذيب الأحكام ، ج ١٠ ، ص ١٤٤] .

٤- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) :

إِذَا ارْتَدَّتِ الْمَرْأَةُ عَنِ الْإِسْلَامِ لَمْ تُقْتَلْ وَ لَكِنْ تُحْبَسُ أَبَدًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ١٥٠] .

٥- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ رَفَعَهُ : " أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) كَانَ لَا يَرَى الْحَبْسَ إِلَّا فِي ثَلَاثِ رَجُلٍ أَكَلَ مَالَ الْيَتِيمِ أَوْ غَضَبَهُ أَوْ رَجُلٍ أَوْثَمَنَ عَلَى أَمَانِهِ فَذَهَبَ بِهَا " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٦٣] .

٦- أمير به قتل (حبس ابد)

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) فِي رَجُلٍ أَمَرَ رَجُلًا بِقَتْلِ رَجُلٍ فَقَتَلَهُ فَقَالَ : " يَقْتُلُ بِهِ الَّذِي قَتَلَهُ وَ يَحْبَسُ الْأَمْرَ بِقَتْلِهِ فِي السَّجْنِ حَتَّى يَمُوتَ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٨٥] .

٧- کسی را نگاه دارد تا دیگری او را بکشد (حبس ابد و ضربت تازیانه هر سال ٥٠ تازیانه) [وسائل ، ج ١٩ ، ص ٣٥] .

عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمَقْدَامِ : " أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِأَبِي جَعْفَرٍ الْمَنْصُورِ وَ هُوَ يَطُوفُ : " يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ هَيْدِينَ الرَّجُلَيْنِ طَرَقَا أَخِي لَيْلًا فَأَخْرَجَاهُ مِنْ مَنْزِلِهِ فَلَمْ يَرْجِعْ إِلَيَّ وَ وَاللَّهِ مَا أَدْرِي مَا صَيَّرْنَا بِهِ " فَقَالَ لَهُمَا : " مَا صَيَّرْنَا بِهِ " فَقَالَ : " يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ كَلَّمْنَا " ثُمَّ رَجَعَ إِلَى مَنْزِلِهِ إِلَى أَنْ قَالَ فَقَالَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (ع) : " أَقْضِ بَيْنَهُمْ " إِلَى أَنْ قَالَ فَقَالَ : " يَا غُلَامُ اكْتُبْ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) كُلُّ مَنْ طَرَقَ رَجُلًا بِاللَّيْلِ فَأَخْرَجَهُ مِنْ مَنْزِلِهِ فَهُوَ ضَامِنٌ إِلَّا أَنْ يَقِيمَ عَلَيْهِ الْبَيِّنَةَ أَنَّهُ قَدْ رَدَّهٗ إِلَى مَنْزِلِهِ يَا غُلَامُ نَحْ هَذَا فَاصْرِبْ عُقْبَهُ " فَقَالَ : " يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَ اللَّهِ مَا أَنَا قَتَلْتَهُ وَ لَكِنِّي أَمْسَكْتُهُ "

ثُمَّ جَاءَ هَذَا فَوَجَّاهُ فَقَتَلَهُ فَقَالَ: "أَنَا ابْنُ رَسُولِ اللَّهِ يَا عَلَّامُ نَحْ هَذَا فَاضْرِبْ (عُنُقَهُ لِلْآخِرِ) " فَقَالَ: "يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا عَدَّبْتُهُ وَ لَكِنِّي قَتَلْتُهُ بِضَرْبِهِ وَاحِدِهِ" فَأَمَرَ أَخَاهُ فَضْرَبَ عُنُقَهُ ثُمَّ أَمَرَ بِالْآخِرِ فَضْرَبَ جَنْبِيهِ وَ حَبَسَهُ فِي السَّجْنِ وَ وَقَعَ عَلَى رَأْسِهِ يَحْبَسُ عُمُرَهُ وَ يَضْرِبُ فِي كُلِّ سَنَةٍ خَمْسِينَ جَلْدَةً" [وسائل الشيعة ، ج ٢٩ ، ص ٥١] .

٨- زن مرتده از اسلام بعد از آنکه توبه نکند (محکوم به حبس ابد همراه با تازیانه در اوقات نماز می شود و محکوم تنگ گرفتن در وقت احتیاجات)

قَالَ الصَّادِقُ (ع) فِي الْمُرْتِدِّ عَنِ الْإِسْلَامِ قَالَ: "لَا تُقْتَلُ وَ تُسَيِّئُ خِدْمَةً شَدِيدَةً وَ تُمْنَعُ عَنِ الطَّعَامِ وَ الشَّرَابِ إِلَّا مَا تُمَسِّكُ بِهِ نَفْسَهَا وَ تُلْبَسُ أَحْسَنَ الثِّيَابِ وَ تُضْرَبُ عَلَى الصَّلَوَاتِ" [من لايحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ١٥٠] .

٩- عَنْ حَرِيزٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ سَيَأْتِيهِ عَنْ رَجُلٍ قَتَلَ رَجُلًا عَمِيدًا فَرَفَعَ إِلَى الْوَالِي فَدَفَعَهُ الْوَالِي إِلَى أَوْلِيَاءِ الْمَقْتُولِ لِيَقْتُلُوهُ فَوَثَبَ عَلَيْهِمْ قَوْمٌ فَخَلَّصُوا الْقَاتِلَ مِنْ أَيْدِي الْأَوْلِيَاءِ فَقَالَ: "أَرَى أَنْ يَحْبَسَ الَّذِينَ خَلَّصُوا الْقَاتِلَ مِنْ أَيْدِي الْأَوْلِيَاءِ حَتَّى يَأْتُوا بِالْقَاتِلِ" قِيلَ: "فَإِنْ مَاتَ الْقَاتِلُ وَ هُمْ فِي السَّجْنِ؟" قَالَ: "فَإِنْ مَاتَ فَعَلَيْهِمُ الدِّيَةُ يَوْمَئِذٍ جَمِيعًا إِلَى أَوْلِيَاءِ الْمَقْتُولِ" [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٨٦] .

١٠- حبس علمای فساق و پزشکان جاهل و اجاره نشینان مفلس (شاید از قبیل تعزیر باشد که مقدارش به دست حاکم است) "

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَجِبُ عَلَى الْإِمَامِ أَنْ يَحْبَسَ الْفُسَّاقَ مِنَ الْعُلَمَاءِ وَ الْجُهَّالَ مِنَ الْأَطِبَّاءِ وَ الْمَفَالِيسَ مِنَ الْأَكْرِيَاءِ وَ قَالَ

ع حَبْسُ الْإِمَامِ بَعْدَ الْحَدِّ ظُلْمٌ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۳۱] .

۱۱- دو مورد دیگر که در فقه قائل ندارد (کسی عبدش را بکشد ، یک سال حبس که صاحب جواهر احتمال تعزیر داده است. و دیگر کسی که زنا با محرم بکند که با شمشیر زده می شود و اگر زنده بماند حبس ابد که این قول ضعیف است. "

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) رُفِعَ إِلَيْهِ رَجُلٌ عَذَّبَ عَيْدَهُ حَتَّى مَاتَ فَضَرَبَهُ مِائَةً نِكَالًا وَ حَبَسَهُ سِنَةً وَ أَعْرَمَهُ قِيَمَةَ الْعَبْدِ فَتَصَدَّقَ بِهَا عَنْهُ [كافي ، ج ۷ ، ص ۳۰۳] .

۲. حبس متهم

۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا حَبْسَ فِي تَهْمَةٍ إِلَّا فِي دَمٍ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۵۳۹] .

۲- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ النَّبِيُّ (ص) كَانَ يَحْبِسُ فِي تَهْمَةِ الدَّمِ سِتَّةَ أَيَّامٍ فَإِنْ جَاءَ أَوْلِيَاءُ الْمَقْتُولِ بَيْنَهُ وَ إِلَّا خَلَّى سَبِيلَهُ [كافي ، ج ۷ ، ص ۳۷۰] .

۳۲۵۱ عن بهز بن حكيم ، عن ابيه ، عن جده ، انَّ النبي (ص) حبس رجلا في تهمة. [سنن ، خ ۳۶۳۰] .

۳. حبس ابد

۱- عن مولانا امير المؤمنين (ع) لمنجم : " ... لئن بلغني انك تنظر في النجوم لاخلدنك في الحبس مادام لي سلطان ، فوالله ما كان محمد منجما ولا كاهنا " [ميزان الحكم ، حبس] .

۲- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَمَا يَخْلُدُ فِي السِّجْنِ إِلَّا ثَلَاثَةٌ الَّذِي يُمْسِكُ عَلَى الْمَوْتِ وَ الْمَرْأَةُ تَوْتَدُّ حَتَّى تُتَوَّبَ وَ السَّارِقُ بَعِيدَ قَطْعِ الْيَدِ وَ الرَّجُلُ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۸ ، ص ۱۹۳] .

۳- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَخْلُدُ فِي

السَّجْنِ إِلَّا ثَلَاثَهُ الَّذِي يَمْسِكُ عَلَى الْمَوْتِ يَحْفَظُهُ حَتَّى يَقْتُلَ وَالْمَرْأَةُ الْمُؤْتَدَةُ عَنِ الْإِسْلَامِ وَالسَّارِقُ بَعِيدَ قَطْعِ الْيَدِ وَالرَّجُلُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٣١] .

٤- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) فِي رَجُلٍ أَمَرَ رَجُلًا بِقَتْلِ رَجُلٍ فَقَتَلَهُ فَقَالَ : " يَقْتُلُ بِهِ الَّذِي قَتَلَهُ وَ يَحْبَسُ الْأَمْرُ بِقَتْلِهِ فِي السَّجْنِ حَتَّى يَمُوتَ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٨٥] .

٥- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَضَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي رَجُلَيْنِ أَمْسَكَ أَحَدُهُمَا وَقَتَلَ الْآخَرَ قَالَ يَقْتُلُ الْقَاتِلُ وَ يَحْبَسُ الْآخَرَ حَتَّى يَمُوتَ عَمَّا كَمَا كَانَ حَبَسَهُ عَلَيْهِ حَتَّى مَاتَ عَمَّا [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٨٧] .

٦. تعزير

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَإِنْ رَأَيْتَ لَهُ طَاقَةً أَوْ اسْتِطَاعَةً فَاضْرِبْهُ بَعِيدَ ثَلَاثِينَ يَوْمًا خَمْسَةً وَ ثَلَاثِينَ سَوْطًا بَعْدَ الْخَمْسَةِ وَ ثَلَاثِينَ سَوْطًا الْأُولَى [دعائم الإسلام ، ج ٢ ، ص ٥٣٢] .

٧. در انتظار اجرای حکم

١- عَنْ عَلِيٍّ (ع) : أَنَّهُ اسْتَدْرَكَ عَلَى ابْنِ هَرَمَةَ خِيَانَةً وَ كَانَ عَلَى سُوقِ الْأَهْوَازِ فَكَتَبَ إِلَيْ رِفَاعَةَ فَإِذَا قَرَأَتْ كِتَابِي هَذَا فَتَنَحَّ ابْنَ هَرَمَةَ عَنِ السُّوقِ وَ أَوْقَفَهُ لِلنَّاسِ وَ اسْتِجْنَهُ وَ نَادَى عَلَيْهِ وَ اكْتُبْ إِلَيَّ أَهْلِي عَمَلِكَ لِتُعَلِّمَهُمْ رَأْيِي فِيهِ وَ لَا تَأْخُذْكَ فِيهِ فَلَهُ وَ لَا تَفْرِيطْ فَتَهْلِكَ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ ذَلِكَ وَ أَعْزَلْكَ أَخْبَثَ عَزْلُهُ وَ أُعِيدُكَ بِاللَّهِ مِنْ ذَلِكَ فَإِذَا كَانَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَأَخْرِجْهُ مِنَ السَّجْنِ وَ اضْرِبْهُ خَمْسَةً وَ ثَلَاثِينَ سَوْطًا وَ طُفْ بِهِ فِي الْأَسْوَاقِ فَمَنْ أَتَى عَلَيْهِ بِشَاهِدٍ فَحَلْفُهُ مَعَ شَاهِدِهِ وَ اذْفَعْ إِلَيْهِ مِنْ مَكْسَبِهِ مَا شُهِدَ بِهِ عَلَيْهِ وَ مُزِّ بِهِ إِلَى السَّجْنِ مَهَانًا مَقْبُوضًا وَ اخْزِمِ رَجُلِيهِ بِحِزَامٍ وَ أَخْرِجْهُ وَقْتَ الصَّلَاةِ وَ لَمَّا تَحَلَّى بَيْنَهُ وَ بَيْنَ مَنْ يَأْتِيهِ بِمَطْعَمٍ أَوْ مَشْرَبٍ أَوْ مَلْبَسٍ أَوْ مَفْرَشٍ وَ لَا تَدْعُ أَحَدًا يَدْخُلُ إِلَيْهِ مِمَّنْ يَلْقَاهُ اللَّدْدَ وَ يَرْجِيهِ الْخُلَاصَ فَإِنَّ صِيْحَ عِنْدَكَ أَنَّ أَحَدًا لَقْنَهُ مَا يَضُرُّ بِهِ مُسْلِمًا فَاضْرِبْهُ بِاللِّدْرَةِ وَ احْبِسْهُ حَتَّى يَتُوبَ وَ مُزِّ بِإِخْرَاجِ أَهْلِ السَّجْنِ إِلَى صِيْحِنِ السَّجْنِ فِي اللَّيْلِ لِيَتَفَرَّجُوا غَيْرَ ابْنِ هَرَمَةَ إِلَّا أَنْ تَخَافَ مَوْتَهُ فَتَخْرِجْهُ مَعَ أَهْلِ السَّجْنِ إِلَى الصَّحْنِ فَإِنْ رَأَيْتَ لَهُ طَاقَةً أَوْ اسْتِطَاعَةً فَاضْرِبْهُ بَعِيدَ ثَلَاثِينَ يَوْمًا خَمْسَةً وَ ثَلَاثِينَ سَوْطًا بَعْدَ الْخَمْسَةِ وَ ثَلَاثِينَ سَوْطًا الْأُولَى وَ اكْتُبْ إِلَيَّ بِمَا فَعَلْتَ فِي السُّوقِ وَ مَنْ اخْتَرَتْ بَعْدَ الْخَائِنِ وَ أَقْطَعْ عَنِ الْخَائِنِ

رِزْقَهُ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۵۳۲] .

۲- حبس زانیه تا وضع حمل کند. [وسائل ، ج ۱۸ ، ص ۳۸۰] .

حبس فقط یک شب : در مورد کسی که شرب خمر در ماه رمضان کرده است که بعد از اجرای حد ۸۰ تازیانه تا فردا ۲۰ تازیانه برای هتک احترام ماه رمضان (روایت ضعیفی است) . [وسائل ، ج ۱۸ ، ص ۴۷۴] .

۸. عوارض منفی زندان

۱- بیکار شدن نیروهای فعال کشور

۲- هزینه سنگین ساختن و اداره زندان

۳- فاسد شدن زندانیان

۴- فاسد شدن خانواده های زندانیان

۵- پیدا شدن روحیه بی تفاوتی

۶- به وجود آمدن امراض جسمی و روانی در زندان با توجه به دوری مردان از همسرانشان

۷- پیدا شدن روحیه انتقام

۹. پیشنهادات

۱- پر کردن اوقات فراغت با کار و هنر

۲- استفاده از فرصت زندان برای اصلاح و ارشاد و آموزش

۳- جدا کردن زندانیان بر اساس جرم و انگیزه

۴- تلاش برای آزادی و ارائه راه حل و کمک از مردم

۵- ایجاد فضای معنویت و اقامه نماز

۱۰. حقوق زندانی

۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مُؤِ بِأَخْرَاجِ أَهْلِ السُّجْنِ إِلَى صَحْنِ السُّجْنِ فِي اللَّيْلِ لِيَتَفَرَّجُوا غَيْرَ ابْنِ هَرَمَةَ إِلَّا أَنْ تَخَافَ مَوْتَهُ فَتُخْرِجُهُ مَعَ أَهْلِ السُّجْنِ إِلَى الصَّحْنِ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۵۳۲] .

۲- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حَبَسُ الْإِمَامَ بَعْدَ الْحَدِّ ظُلْمٌ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۳۱] .

۳- عن اميرالمؤمنين (ع) : حبس الامام بعد الحد ظلم [وسائل ، ج ۱۸ ، ص ۲۲۰] .

۴- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْحَبْسُ بَعْدَ مَعْرِفَةِ الْحَقِّ ظُلْمٌ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۵۳۹] .

۵- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ عَلَى الْإِمَامِ أَنْ يَخْرِجَ الْمُحْبَسِينَ فِي الدَّيْنِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ إِلَى الْجُمُعَةِ وَيَوْمَ الْعِيدِ إِلَى الْعِيدِ وَيُرْسِلَ مَعَهُمْ فَإِذَا قَضَوْا الصَّلَاةَ وَالْعِيدَ رَدَّهُمْ إِلَى السَّجْنِ [تهذيب الأحكام ، ج ۳ ، ص ۲۸۵] .

۶- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أَنْ عَلِيًّا كَانَ يَخْرِجُ أَهْلَ السُّجُونِ مِنَ الْحَبْسِ فِي دَيْنٍ أَوْ تَهَمَةٍ إِلَى الْجُمُعَةِ فَيَشْهَدُونَهَا وَيَضْمَنُهُمُ الْأَوْلِيَاءُ حَتَّى يَرُدُّوهُمْ [الجعفریات ، ص ۴۴] .

۷- عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنَّهُ كَانَ يَعْزِضُ السُّجُونَ كُلَّ جُمُعَةٍ فَمَنْ كَانَ عَلَيْهِ حَدٌّ أَقَامَهُ وَمَنْ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهِ حَدٌّ خَلَّى سَبِيلَهُ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۴۴۳] .

۱۱. انواع زندانیان

(۱) زندان در نظام های مختلف

الف) در نظام طاغوت :

۱- زندانی بی گناه

۲- زندانی مجرم

ب) در نظام الهی :

۱- زندان بی گناه

۲- مجرم

(۲) نوع جرم نسبت به :

- سیاسی

- کیفری

- حقوقی

اخلاقی

زنان

مردان

غیر مکلفین (زیر شانزده سال)

بیشترین زندانی در زمان حجاج بن یوسف ثقفی ۱۲۰۰۰۰ نفر بود که ۲۰۰۰۰ نفر از آنها زن بودند.

امامان پنجم

، ششم ، هفتم ، دهم ، یازدهم (علیهم السلام) به زندان رفتند.

۱۲. زندان یوسف (ع)

۱- قَالَ رَبِّ السَّجُنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ [يوسف/۳۳].

۲- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): السجّن أحد القبرين [غررالحکم ، ص ۴۷۹].

۳- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى " إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ " (يوسف/۳۶) قَالَ : "كَانَ يَقُومُ عَلَى الْمَرِيضِ وَيَلْتَمِسُ الْمُحْتَاجَ وَيُوسِّعُ عَلَى الْمَحْبُوسِ " [تفسير القمی ، ج ۱ ، ص ۳۴۴].

۴- قَالَ الصَّادِقُ (ع): دخل يوسف السجن و هو ابن اثنتي عشره سنه و مكث فيه ثمان عشره سنه و بقي بعد خروجه ثمانين سنه فذلك

مائه سنه و عشر سنين [أمالی صدوق ، ص ۲۵۰].

۱۳. اولین زندان در اسلام

منب (ع): [احکام زندان ، در اسلام ، محمد حسن بکائی ، ص ۲۷۳].

اولین کسی که در اسلام زندان ساخت حضرت علی (ع) بود. آن حضرت در کوفه دو زندان یکی بنام نافع و دیگر بنام فحیس ساخت. چنانکه از نام زندان ها فهمیده می شود زندان اصلاحی و عامل نفع رسانی و تمرین دادن بوده است. در زندان های امام علی (ع) عبادت های شرعی و آموزش قرآن و آموزش سواد خواندن و نوشتن اجرا می شد و گاهی از برنامه های اجباری بود. حضرت زندانیان را در صورت ترک شعائر دینی تأدیب می کرد.

در عین حال با رأفت به اصلاح آنان می کوشید.

به زندانیان اجازه می داد برای نماز عید و نماز جمعه و تشییع جنازه بستگان یا به خاطر بیماری مرخصی بگیرند و زندانیان بد حال را عفو می فرمود. حضرت به حاکم اهواز نوشت اجازه بده زندانیان شبها برای هواخوری به حیاط زندان بیایند. حضرت مکرر از زندانها بازدید می کرد.

منب (ع): [احکام زندان در اسلام ،

و برای لباس و خوراک زندانیان مقرراتی وضع فرمود. حضرت اجازه می داد بدهکار آزاد شده و کار کند و بدهی خود را بپردازد.

۱. زهد

۱. جایگاه

۱. اهمیت

۱) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا اتَّخَذَ اللَّهُ نَبِيًّا إِلَّا زَاهِدًا [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۵۱] .

۲) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَفْضَلُ الزُّهْدِ إِخْفَاءُ الزُّهْدِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۸] .

۳) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الزهد شيمه المتقين و سجيّه الأوّابین [غررالحکم ، ص ۲۷۵] .

۴) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الزهد متجر رابح [غررالحکم ، ص ۲۷۶] .

۵) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الزُّهْدُ تَزْوَةٌ [نهج البلاغه ، حکمت ۴] .

۶) قَالَ الصَّادِقُ (ع): جُعِلَ الْخَيْرُ كُلُّهُ فِي بَيْتٍ وَ جُعِلَ مِفْتَاحُهُ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۲۸] .

۷) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّ عَلَامَةَ الرَّاغِبِ فِي ثَوَابِ الْآخِرَةِ زُهْدُهُ فِي عَاجِلِ زَهْرِهِ الدُّنْيَا [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۲۹] .

۸) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا ابْنَ مَسْعُودِ النَّارُ لِمَنْ رَكِبَ مُحْرَمًا وَ الْجَنَّةُ لِمَنْ تَرَكَ الْحَلَالَ فَعَلَيْكَ بِالزُّهْدِ فَإِنَّ ذَلِكَ مِمَّا يَبَاهِي اللَّهُ بِهِ الْمَلَائِكَةَ وَ بِهِ يَقْبَلُ اللَّهُ عَلَيْكَ بِوَجْهِهِ وَ يَصَلِّيُ عَلَيْكَ الْجَبَّارُ [مكارم الأخلاق ، ص ۴۴۸] .

۹) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا عَلِيُّ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى زِينَتُكَ بَزِينَتِهِ لَمْ يَزِينَ الْعِبَادَ بَزِينَتِهِ هِيَ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْهَا زَهْدُكَ فِيهَا وَ بَغْضُهَا إِلَيْكَ وَ حُبُّ إِلَيْكَ الْفُقَرَاءَ فَرَضِيَتْ بِهِمْ أَتْبَاعًا وَ رَضُوا بِكَ إِمَامًا [كشف اليقين ، ص ۸۵] .

۱۰) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الزهد أصل الدين [غررالحکم

، ص ٢٧٥] .

(١١) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الزهد ثمره الدين [غررالحكم ، ص ٢٧٥] .

(١٢) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الزهد أساس اليقين [الدين] [غررالحكم ، ص ٢٧٥] .

(١٣) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : عليك بالزهد فإنه عون الدين [غررالحكم ، ص ٢٧٥] .

(١٤) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ مِنْ أَعْوَنِ الْأَخْلَاقِ عَلَى الدِّينِ الزُّهْدَ فِي الدُّنْيَا [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٨] .

(١٥) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : فعليك بالزهد فإن ذلك مما يباهى الله به الملائكة [مكارم الأخلاق ، ص ٤٤٨] .

(١٦) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : حَرَامٌ عَلَى قُلُوبِكُمْ أَنْ تَعْرِفَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ حَتَّى تَزْهَدَ فِي الدُّنْيَا [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٨] .

٢. فلسفه و حقیقت زهد

داشتن با زهد منافات ندارد ، حضرت سلیمان داشت ولی زاهد بود.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَصْلُ الزُّهْدِ حُسْنُ الرَّغْبَةِ فِيمَا عِنْدَ اللَّهِ [غررالحكم ، ص ٢٧٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا لُبْسُ الْحَشِينِ وَ أَكْلُ الْجَشِبِ وَ لَكِنَّ الزُّهْدَ فِي الدُّنْيَا قَضِيرُ الْأَمَلِ [مشكاة الأنوار ، ص ١١٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَيْسَ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا بِإِضَاعَةِ الْمَالِ وَ لَا بِتَحْرِيمِ الْحَلَالِ بَلِ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا أَنْ لَا تَكُونَ بِمَا فِي يَدِكَ أَوْ تَقَّ مِنْكَ بِمَا فِي يَدِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [معانى الأخبار ، ص ٢٥١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الزهد كله فى كلمتين من القرآن قال الله تعالى " لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَ لَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ " (حديث/٢٣) فمن لم يأس على الماضى و لم يفرح بالآتى فهو الزاهد [بحار الأنوار ، ج ٧٥

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَاجْعَلْ ثَنَائِي عَلَيْكَ ، وَمَدْحِي إِيَّاكَ ، وَحَمْدِي لَكَ فِي كُلِّ حَالَاتِي حَتَّى لَا أَفْرَحَ بِمَا آتَيْتَنِي مِنَ الدُّنْيَا ، وَلَا أُحْزَنَ عَلَيَّ مَا مَنَعْتَنِي فِيهَا [صحيفه سجاديه ، دعای ۲۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا النَّاسُ ثَلَاثَةٌ زَاهِدٌ وَرَاغِبٌ وَصَابِرٌ فَأَمَّا الزَّاهِدُ فَلَا يَفْرَحُ بِشَيْءٍ مِنَ الدُّنْيَا أَتَاهُ وَلَا يَحْزَنُ عَلَيَّ شَيْءٍ مِنْهَا فَاتَهُ وَأَمَّا الصَّابِرُ فَيَتَمَنَّاها بِقَلْبِهِ فَإِنْ أَدْرَكَ مِنْهَا شَيْئاً صَبَرَ عَنْهَا نَفْسَهُ لِمَا يَعْلَمُ مِنْ سُوءِ عَاقِبَتِهَا وَأَمَّا الرَّاغِبُ فَلَا يَبَالِي مِنْ (حِلِّ أَصَابِهَا أَمْ) مِنْ حَرَامٍ [أمالی صدوق ، ص ۳۴۳] .

قِيلَ لِلْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) : " ما الزهد؟ " قال : " الرغبة في التقوى و الزهادة في الدنيا " [تحف العقول ، ص ۲۲۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الزُّهْدُ مِفْتَاحُ بَابِ الْآخِرَةِ وَ الْبِرَاءَةُ مِنَ النَّارِ وَ هُوَ تَرْكُ كُلِّ شَيْءٍ يَشْغَلُكَ عَنِ اللَّهِ تَعَالَى مِنْ غَيْرِ تَأْسُفٍ عَلَيَّ فَوْتِهَا وَ لَا إِعْجَابٍ فِي تَرْكِهَا وَ لَا انْتِظَارِ فَوْجٍ مِنْهَا وَ لَا طَلَبِ مَحَمَدٍ عَلَيْهِ وَ لَا عِوَضٍ لَهَا بَلْ تَرَى فَوْتَهَا رَاحَةً وَ كَوْنَهَا آفَةً وَ تَكُونُ أَبَدًا هَارِبًا مِنَ الْآفَةِ مُعْتَصِمًا بِالرَّاحَةِ [مصباح الشريعة ، ص ۱۳۷] .

زهد اسلامي؛ يعنى ترك تجمل براى رسيدن به درد جامعه ، رهبانيت؛ يعنى ترك جامعه براى رسيدن به خود. زاهد به معنای فقير نيست ، زاهد يعنى؛ اسير ماده نيست.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ الزَّهَادَةُ قِصْرُ الْأَمَلِ وَ الشُّكْرُ عِنْدَ النَّعْمِ وَ التَّوَرُّعُ عِنْدَ الْمَحَارِمِ

آرزوی دراز انسان را از آنچه بر او و جامعه اش می گذرد دور نگه می دارد.

در خطبه ۲۰۹ می خوانیم که حضرت علی (ع) به عیادت علاء ابن زیاد رفت. ابتدا به خانه وسیع او ایراد گرفتند و سپس فرمودند: اگر در این منزل از مردم مهمانی کنی ، به فامیل رسیدگی کنی و حقوق آن را ادا کنیفاذا أَنْتَ قَدْ بَلَغْتَ بِهَا الْآخِرَةَ.

سپس علاء به امام گفت که برادرم عاصم ، دنیا را رها کرده و لباس خشن می پوشد و به اصطلاح زاهد شده. امام او را احضار و توبیخ شدید نمود که شیطان بر تو سوار شده ، چرا به زن و فرزندت رحم نمی کنی؟ أَحَلَّ لَكَ الطَّيِّبَاتِ وَ هُوَ يَكْرَهُ أَنْ تَأْخُذَهَا أَنْتَ أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ ذَلِكْ. قَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ هَيْدَا أَنْتَ فِي خُشُونِهِ مَلْبَسِكِ وَ جُشُونِهِ مَا كَلِكِ. قَالَ : وَيَحْكُ إِنِّي لَسِيْتُ كَأَنْتَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى فَرَضَ عَلَى أُمَّةِ الْعَدْلِ أَنْ يَقْدَرُوا أَنْفُسَهُمْ بِضَعْفِهِ النَّاسِ كَيْلًا يَتَّبِعَ بِالْفَقِيرِ فَقْرَهُ.

قَالَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا قَصْرُ الْأَمَلِ وَ شُكْرُ كُلِّ نِعْمَةٍ وَ الْوَرَعُ عَنْ كُلِّ مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ [کافی ، ج ۵ ، ص ۷۱] .

۳. عوامل تقویت زهد

(۱) ایمان : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَالَ اللَّهُ تَعَالَى يَا مُوسَى إِنَّ عِبَادِي الصَّالِحِينَ زَهَدُوا فِي الدُّنْيَا بِقَدْرِ عِلْمِهِمْ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۱۷] .

ایمان انسانی را که می گفت : أَيْنَ لَنَا لِأَجْرًا [شعراء/ ۴۱] می برد به جائی که به فرعون می گوید : فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ [طه/ ۷۲] .

وَ الَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ [بقره/ ۱۶۵]

(۲) شناخت حقیقت دنیا ، که به قول قرآن :

مَتَاعٌ قَلِيلٌ [آل عمران/ ۱۹۴] .

عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [نساء/ ۹۴] .

زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [طه/ ۱۳۱] .

مَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ [آل عمران/ ۱۸۵] .

(۳) توجه به تاریخ دنیا طلبان :

إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ [فجر/ ۸-۷] .

أَلَيْسَ لِي مُلْكٌ مِصْرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي [زخرف/ ۵۱] .

(۴) توجه به آثار سوء دنیا طلبی :

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَ عَدَدَهُ [همزه/ ۲-۱] .

فَمَا رِبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ [بقره/ ۱۶] .

يَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا [بقره/ ۱۷۴] .

(۵) توجه به ارزش انسان که نباید مبدا آن دنیا و حیوان و فرش و طلا باشد.

إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ [زمر/ ۱۵] .

(۶) هدف زهد : ترك دنیا برای قیامت است نه تن پروری

قَالَ الْكَاسِمِيُّ (ع) : سَيَلَّ الصَّادِقُ (ع) عَنِ الزَّاهِدِ فِي الدُّنْيَا قَالَ الَّذِي يَتْرُكُ حَلَالَهَا مَخَافَةَ حِسَابِهِ وَ يَتْرُكُ حَرَامَهَا مَخَافَةَ عِيَابِهِ [أمالی صدوق ، ص ۳۵۸] .

(۷) راه رسیدن به زهد :

قَالَ الْبُقَيْرِيُّ (ع) : أَكْثَرُ ذِكْرِ الْمَوْتِ فَإِنَّهُ لَمْ يَكْثُرْ إِنْسَانٌ ذَكَرَ الْمَوْتَ إِلَّا زَهَدَ فِي الدُّنْيَا [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۳۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : التَّزْهَدُ [التَّزْهَدُ] يُوِي إِلَى الزَّهْدِ [غُرَرِ الْحَكْمِ ، ص ٢٧٦] .

نبود دنیا را در کنار بدهای معنوی قرار ده ، به نبود دنیا دلگرم می شوی. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا طَلَبْتَ شَيْئًا مِنَ الدُّنْيَا فَزَوِّ عُنْكَ فَذَكَرَ مَا خَصَّكَ اللَّهُ بِهِ مِنْ دِينِكَ وَصَرَفَهُ عَنْ غَيْرِكَ فَإِنَّ ذَلِكَ أُخْرَى

أن تستحق نفسك بما فاتك [بحار الأنوار ، ج ٧٠ ، ص ٨١] .

٨. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فِي مُنَاجَاةِ مُوسَى (ع) يَا مُوسَى إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ عُقُوبَةٍ عَاقَبْتُ فِيهَا آدَمَ عِنْدَ خَطِيئَتِهِ وَ جَعَلْتَهَا مَلْعُونَةً مَلْعُونٌ مَا فِيهَا إِلَّا مَا كَانَ فِيهَا لِي يَا مُوسَى إِنَّ عِبَادِي الصَّالِحِينَ زَهَدُوا فِي الدُّنْيَا بِقَدْرِ عِلْمِهِمْ وَ سَائِرِ الْخَلْقِ رَغَبُوا فِيهَا بِقَدْرِ جَهْلِهِمْ وَ مَا مِنْ أَحَدٍ عَظَّمَهَا فَفَقَرَتْ عَيْنَاهُ فِيهَا وَ لَمْ يَحَقِّقْهَا أَحَدٌ إِلَّا انْتَفَعَ بِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣١٧] .

٩) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مِنْ صُورِ الْمَوْتِ بَيْنَ عَيْنَيْهِ هَانَ أَمْرُ الدُّنْيَا عَلَيْهِ [غررالحكم ، ص ١٤٦] .

١٠) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَكْثَرَ ذِكْرِ الْآخِرَةِ وَ مَا فِيهَا مِنَ النِّعَمِ وَ الْعَذَابِ الْأَلِيمِ فَإِنَّ ذَلِكَ يَزْهَدُكَ فِي الدُّنْيَا وَ يَصْغُرُهَا عِنْدَكَ وَ قَدْ نَبَأَكَ اللَّهُ عَنْهَا وَ نَعْتَ لَكَ نَفْسَهَا [تحف العقول ، ص ٧٦] .

١١) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَيْفَ يَزْهَدُ فِي الدُّنْيَا مَنْ لَا يَعْرِفُ قَدْرَ الْآخِرَةِ [غررالحكم ، ص ١٤٦] .

١٢) قَالَ الْكَاظِمُ (ع) : إِنَّ الْعُقَلَاءَ زَهَدُوا فِي الدُّنْيَا وَ رَغَبُوا فِي الْآخِرَةِ لِأَنَّهُمْ عَلِمُوا أَنَّ الدُّنْيَا طَالِبَةٌ مَطْلُوبَةٌ وَ الْآخِرَةُ طَالِبَةٌ وَ مَطْلُوبَةٌ فَمَنْ طَلَبَ الْآخِرَةَ طَلَبَتْهُ الدُّنْيَا حَتَّى يَسْتَوْفِيَ مِنْهَا رِزْقَهُ وَ مَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا طَلَبَتْهُ الْآخِرَةُ فَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ فَيَفْسِدُ عَلَيْهِ دُنْيَاهُ وَ آخِرَتُهُ [كافي ، ج ١ ، ص ١٧] .

١٣) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ فِي لَيْلَةِ الْإِسْرَاءِ يَا أَحْمَدُ إِنَّ أَحْبَبْتَ أَنْ تَكُونَ أَوْرَعَ النَّاسِ فَازْهَيْدُ فِي الدُّنْيَا وَ ارْغَبْ فِي الْآخِرَةِ فَقَالَ إِلَهِي وَ كَيْفَ أَزْهَدُ فِي الدُّنْيَا (وَ ارْغَبْ فِي الْآخِرَةِ) فَقَالَ

خُذْ مِنَ الدُّنْيَا خِيفًا مِنَ الطَّعَامِ وَ الشَّرَابِ وَ اللِّبَاسِ وَ لَا تَدْخِرْ شَيْئًا لِغَدٍ وَ دُمَّ عَلَى ذِكْرِي [إرشاد القلوب ، ج ١ ، ص ١٩٩] .

٤. موانع زهد

١) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَيْفَ يَزْهَدُ فِي الدُّنْيَا مَنْ لَا يَعْرِفُ قَدْرَ الْآخِرَةِ [غررالحكم ، ص ١٤٦] .

٢) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَيْفَ يَصِلُ إِلَى حَقِيقَةِ الزَّهْدِ مَنْ لَمْ تَمُتْ شَهْوَتَهُ [غررالحكم ، ص ٢٧٦] .

٣) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كَيْفَ يَعْمَلُ لِلْآخِرَةِ مَنْ لَا يَنْقَطِعُ مِنَ الدُّنْيَا رَغْبَتَهُ وَ لَا تَنْقُضِي فِيهَا شَهْوَتَهُ [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ١٨٤] .

٥. ثمرات و پیامدهای زهد

بهره گیری های مادی تنها تأمین کننده خوشی و سعادت نیست.

سرنوشت سعادت فرد از سعادت جامعه جدا نیست.

بین روح و بدن ارتباط تنگاتنگ است و غرق شدن جسم در مادیات راه را برای پیشرفت روح می گیرد. _ روح هم مثل بدن نیاز به تغذیه و تقویت دارد. روح هم مثل بدن لذت هایی دارد.

چون دل را از دنیا آزاد کرده ، فراغت برای معارف دارد :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بِالزَّهْدِ تَثْمُرُ الْحِكْمَةُ [غررالحكم ، ص ٢٧٦] .

چون از دنیا گذشته سخاوت و انفاق برای او آسان است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رَأْسُ السَّخَاءِ الزَّهْدُ فِي الدُّنْيَا [غررالحكم ، ص ٢٧٥] .

چون دل نبسته ، کمبودها در وی بی اثر است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ زَهَدَ هَانَتْ عَلَيْهِ الْمَحَنُ [غررالحكم ، ص ٢٧٧] .

چون علاقه مفرط به دنیا ندارد ، حرص نمی ورزد :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الزَّهْدُ فِي الدُّنْيَا رَاحَةُ الْقَلْبِ وَ الْبَدَنِ [تحف العقول ، ص ٣٥٨] .

چون عاشق

دنیا نیست ، از درآمدهای حرام دوری می کند :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا حَصَنَ دِينَهُ [غررالحکم ، ص ۲۷۷] .

چون چشمی به مال مردم ندارد ، محبوب است :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَزْهَدُ فِيمَا فِي أَيْدِي النَّاسِ يَجِبُكَ النَّاسُ [أمالی طوسی ، ص ۲۰۱] .

زاهد قانع و از خدا راضی است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا أَعْتَقَ نَفْسَهُ وَأَرْضَى رَبَّهُ [غررالحکم ، ص ۲۷۷] .

زاهد آزاد است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا أَعْتَقَ نَفْسَهُ وَأَرْضَى رَبَّهُ [غررالحکم ، ص ۲۷۷] .

چون از دنیا کنار است ، عیوب را بهتر می فهمد :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَزْهَدُ فِي الدُّنْيَا يَبْصُرُكَ اللَّهُ عُيُوبَهَا [غررالحکم ، ص ۲۷۶] .

زاهد فوق دنیا است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الزَّاهِدُ فِي الدِّينَارِ وَالدِّرْهَمِ أَعَزُّ مِنَ الدِّينَارِ وَالدِّرْهَمِ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۳۰۱] .

لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ [حدید/۲۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّكُمْ إِنْ زَهَدْتُمْ خَلَصْتُمْ مِنْ شَقَاءِ الدُّنْيَا وَفُرْتُمْ بِدَارِ الْبَقَاءِ [غررالحکم ، ص ۲۷۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا أَبَاذَرٍّ! مَا زَهَدَ عَبْدٌ فِي الدُّنْيَا إِلَّا أَثْبَتَ اللَّهُ الْحِكْمَةَ فِي قَلْبِهِ وَأَنْطَقَ بِهَا لِسَانَهُ وَبَصَّرَهُ عُيُوبَ الدُّنْيَا وَدَاءَهَا وَدَوَاءَهَا وَأَخْرَجَهُ مِنْهَا سَالِمًا إِلَى دَارِ السَّلَامِ [أمالی طوسی ، ص ۵۳۱] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ يَرِغَبُ فِي الدُّنْيَا فَطَالَ فِيهَا أَمَلُهُ أَعْمَى اللَّهُ قَلْبَهُ عَلَى قَدَرِ رَغْبَتِهِ فِيهَا

و من زهد فيها فقصر فيها أمله أعطاه الله علما بغير تعلم و هدى بغير هدايه و أذهب عنه العمى و جعله بصيرا [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ١٦٥] .

خرج رسول الله (ص) ذات يوم فقال : " هل منكم من يريد ان يوتيه الله علما بغير تعلم و هديا بغير هدايه؟! هل منكم من يريد ان يذهب عنه العمى و يجعله بصيراً

الا انه من زهد فى الدنيا و قصر امله فيها اعطاه الله علما بغير تعلم و هديا بغير هدايه " [منشور ، ج ١ ، ص ٦٧]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا أَيُّهَا ذُرِّيُّ إِذَا رَأَيْتَ أَخَاكَ قَدْ زَهَّدَ فِي الدُّنْيَا فَاسْتَمِعْ مِنْهُ فَإِنَّهُ يَلْقَى [إِلَيْكَ] الْحِكْمَةَ [أمالى طوسى ، ص ٥٣١] .

در دعای ندبه می خوانیم : اللهم لك الحمد على ما جرى به قضاو فى أوليائك الذين استخلصتهم لنفسك و دينك إذا اخترت لهم جزيل ما عندك من النعيم المقيم الذى لا زوال له و لا اضمحلال بعد أن شرطت عليهم الزهد فى درجات هذه الدنيا الدنيه و زخرفها و زبرجها فشرطوا لك ذلك و علمت منهم الوفاء به فقبلتهم و قربتهم و قدمت [و قدرت] لهم الذكر العلى و الثناء الجلى و أهبطت عليهم ملائكتك و أكرمتهم [كرمتهم] بوحيك و رفدتهم بعلمك [إقبال الأعمال ، ص ٢٩٥] .

روى أن النبى (ص) قرأ "أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ" (زمر/٢٢) فقال إن النور إذا وقع فى القلب انفسح له و انشرح فقالوا : يا رسول الله! فهل لذلك علامه يعرف بها؟ قال : "التجافى عن دار الغرور و

الإنابه إلى دار الخلود و الاستعداد للموت قبل نزول الموت" [مشكاه الأنوار ، ص ٢٦٨] .

عن حنظله بن كالب الاسيدى و كان من كتاب النبى (ص) قال : " كنا عند النبى فذكرنا الجنة و النار حتى كانا راى عين ، فقامت الى اهلى و ولدى فضحكت و لعبت فذكرت الذى كنا فيه ، فخرجت فلقيت ابابكر فقلت نافقت يا ابابكر ، قال : و ما ذلك؟ قلت : نكون عند النبى (ص) يذكرنا الجنة و النار كانا راى عين فاذا خرجنا من عنده عافسنا الارواح و الازواج و الاولاد و الضيعات فنسينا. فقال ابوبكر : انا لنفعل ذلك فاتيت النبى (ص) فذكرت له ذلك فقال : يا حنظله! لو كنتم عند اهليكم كما تكونون عندى لصافحتكم الملائكة على فرشكم و فى الطريق يا حنظله ساعه و ساعه" [كتر ، ١٦٩٦]

قال الحواريون ليعسى (ع) : " ما لك تمشى على الماء و نحن لا- نقدر على ذلك؟ فقال لهم : و ما منزله الدينار و الدرهم عندكم؟ قالوا : حسن. قال : لكنهما عندى و المدر سواء" . [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ١٥٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الزهد ثروه و الورع جنة و أفضل الزهد إخفاء الزهد الزهد يخلق الأبدان و يجدد الآمال و يقرب المنية و يباعد الأمانيه من ظفر به نصب و من فاته تعب [مشكاه الأنوار ، ص ١١٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : العلم يرشدك إلى ما أمرك الله به و الزهد يسهل لك الطريق إليه [غررالحكم ، ص ٦٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ازهد في الدنيا يبصرك الله عوراتها و لا

تَغْفُلُ فَلَسْتَ بِمَعْفُولٍ عَنْكَ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٩١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ازهد في الدنيا تنزل عليك الرحمة [غررالحكم ، ص ٢٧٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّكُمْ إِنْ زَهَدْتُمْ خَلَصْتُمْ مِنْ شَقَاءِ الدُّنْيَا وَفُرْتُمْ بِدَارِ الْبَقَاءِ [غررالحكم ، ص ٢٧٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّمَا أَرَادُوا الزُّهْدَ فِي الدُّنْيَا لِتَفْرِغَ قُلُوبُهُمْ لِلْآخِرَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا أَعْتَقَ نَفْسَهُ وَأَرْضَى رَبَّهُ [غررالحكم ، ص ٢٧٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أفلح الزاهد في الدنيا حظي بعز العاجله و بثواب الآخرة [شرح نهج البلاغه ابن ابي الحديد ، ج ٦ ، ص ٢٣١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : حَرَامٌ عَلَى قُلُوبِكُمْ أَنْ تَعْرِفَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ حَتَّى تَزْهَدَ فِي الدُّنْيَا [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا هَانَتْ عَلَيْهِ الْمُصِيبَاتُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٠] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : من زهد في الدنيا هانت عليه مصائبها [تحف العقول ، ص ٢٨١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا اسْتَهَانَ بِالْمُصِيبَاتِ [نهج البلاغه ، حكمت ٣١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا الرَّاحَةُ الْعُظْمَى [غررالحكم ، ص ٢٧٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : السَّلَامَةُ فِي التَّفَرُّدِ الرَّاحَةُ فِي التَّزْهُدِ [مستدرک الوسائل ، ج ١١ ، ص ٣٩٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لن يفتقر من زهد [غررالحكم ، ص ٢٧٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الرغبة في الدنيا تكثر الهم و الحزن و الزهد في الدنيا يريح القلب و البدن [خصال

صدوق ، ج ۱ ، ص ۷۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ خَلْقًا ضَيِّقَ عَلَيْهِمُ الدُّنْيَا نَظَرًا لَهُمْ فَرَّهَدَهُمْ فِيهَا وَ فِي حَطَامِهَا فَرَّغَبُوا فِي دَارِ السَّلَامِ [مشكاه الأنوار ، ص ۱۱۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَخَى قَلْبِكَ بِالْمَوْعِظَةِ وَ أُمَّتُهُ بِالزَّهَادَةِ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ رَغِبَ فِيهَا أَتَعَبَتْهُ وَ أَشَقَّتْهُ [غررالحكم ، ص ۱۲۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا لَمْ تَفْتَهُ [غررالحكم ، ص ۲۷۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ كَانَتِ الدُّنْيَا هَمَّهُ كَثُرَ فِي الْقِيَامَةِ غَمُّهُ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۳۱۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّكُمْ إِنْ زَهَدْتُمْ خَلَصْتُمْ مِنْ شَقَاءِ الدُّنْيَا وَ فُرْتُمْ بِدَارِ الْبَقَاءِ [غررالحكم ، ص ۲۷۶] .

۶. آثار ترک زهد

(۱) حسادت :

چون می دود و به هر چه می خواهد نمی رسد ، واکنش نشان می دهد ، از داشتن دیگران ناراحت است ، حسادت غیر از غبطه است .

حسادت نگذاشت واقعیات را بگویند و حقانیت رسول اکرم (ص) را کتمان کردند إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَ الْهُدَى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَ يَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ [بقره/ ۱۵۹] .

حسادت نگذاشت متحد شوند ، ما پیامبران را برای رفع اختلافات ناشی از جهل و تحیر فرستادیم ، لکن اختلافات ناشی از حسد نگذاشت متحد شوند .

وَ مَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعِيًّا بَيْنَهُمْ [شوری/ ۱۴] .

حسادت مایه تلاش برای کفر و ارتجاع استود کثیر من أهل الكتاب لو يردونكم من بعد إيمانكم كفاراً حسداً [بقره/ ۱۰۹] .

حسادت

مایه برادر کشی است : إِذْ قَالُوا لِيُوسُفُ وَ أَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنَّا وَ نَحْنُ عُصْبَةٌ [یوسف / ۸] .

(۲) ذلت و تملق :

حرص و طمع او را ذلیل می کند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الطَّمَعُ رِقٌّ مُؤَبَّدٌ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۸۰] .

(۳) دین فروشی و شخصیت فروشی :

برای یک لقمه نان همچون لنگ هر ساعتی دور پای شخصی است. عمر سعد اگر دل از ملک ری می کند قاتل امام حسین (ع) نمی شد.

افرادی که با پول خریداری می شوند ، زهد ندارند ، مخالفان را ه حق همیشه مهره ها را با پول می خریدند.

(۴) بد عاقبت مردن :

کسی که به دنیا دل بسته ، وقتی هنگام مرگ می خواهد از دلبنده خود جدا شود ناراحت است و با بغض خدا و دریائی از حسرت از دنیا می رود. (مثال چسب که به مو می چسبد)

(۵) قدرت شناخت را از دست می دهد :

اصولا هر نوع علاقه سبب می شود که انسان واقعیت ها را آن چنان که هست ، نبیند. (علامه حلی در چاه را بست و بعد فکر کرد).

(۶) جامعه بدون زهد تجمل پرست بار می آید و بودجه مملکت صرف اشیاء بی فایده و دکوری و مصرفی می شود. ملتی که زهد را یک اصل می داند ، هرگز در محاصره اقتصادی قرار نمی گیرد. او کم می خورد ، ساده می خورد ، روزه می گیرد ، اما زیر بار ظلم نمی رود. پیروان مکتب مارکس که زهد را کج معنا می کنند ، و آن را یک اصل تحذیری می دانند ، در مقام مدح رهبران خود زندگی ساده آنان را به رخ می کشند.

(۷) نداشتن زهد و تجمل پرستی

گروهی سبب می شود که محرومان جامعه با احساس تفاوت ها بسوزند و گرفتار عقده ها شوند و میان خود و دیگران احساس بیگانگی کنند.

۸) رفتن زهد مساوی است با آمدن حرص که منشاء رشوه ، ربا ، کم فروشی ، دروغ ، تقلب ، و... بشود.

۲. سیمای زهد

۱. زاهد حقیقی

۱) قال علی (ع): لو ان رجلا- اخذ جميع ما في الارض و اراد به وجه الله فهو زاهد و لو انه ترك الجميع و لم يرد به وجه الله فليس بزاهد [محجه البيضاء ، ج ۶ ، ص ۹۰]

۲) قَالَ الْكَاطِمُ (ع): سئِلَ الصَّادِقُ (ع) عَنِ الزَّاهِدِ فِي الدُّنْيَا قَالَ: الَّذِي يَتْرُكُ حَلَالَهَا مَخَافَةَ حِسَابِهِ وَ يَتْرُكُ حَرَامَهَا مَخَافَةَ عَذَابِهِ [أمالی صدوق ، ص ۳۵۸] .

۳) قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): إن علامة الزاهدين في الدنيا الراغبين في الآخرة تركهم كل خلیل و خلیل و رفضهم كل صاحب لا يريد ما يريدون ألا و إن العامل لثواب الآخرة هو الزاهد في عاجل زهره الدنيا [تحف العقول ، ص ۲۷۲] .

۴) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الزاهد في الدنيا من لم يغلب الحرام صبره و لم يشغل الحلال شكره [تحف العقول ، ص ۲۰۰] .

۵) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الزاهد في الدنيا كلما ازدادت له تحليا ازداد عنها تولىا [إرشاد مفید ، ج ۱ ، ص ۲۹۸] .

۶) قَالَ الرَّضَا (ع) فِي صِفَةِ الزَّاهِدِ: متبلغ بدون قوته مستعد ليوم موته متبرم بحياته [العدد القويہ ، ص ۲۹۸] .

۷) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الزَّاهِدُونَ فِي الدُّنْيَا قَوْمٌ وَعُظُوا فَاتَّعَظُوا وَ أَيْقَنُوا فَحَذَرُوا وَ عَلِمُوا فَعَمِلُوا إِنَّ أَصَابَهُمْ يَسْرٌ شَكَرُوا

وَإِنْ أَصَابَهُمْ عُسْرٌ صَبَرُوا [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۲۱۳] .

(۸) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قُلْتُ يَا جَبْرَيْلُ فَمَا تَفْسِيرُ الزُّهْدِ؟ قَالَ : يَحِبُّ مَنْ يَحِبُّ خَالِقَهُ وَ يَبْغِضُ مَنْ يَبْغِضُ خَالِقَهُ وَ يَتَحَرَّجُ مِنْ حَمَالِ الدُّنْيَا وَ لَمَّا يَلْتَفِتُ إِلَى حَرَامِهَا فَإِنَّ حَالَهَا حِسَابٌ وَ حَرَامِهَا عِقَابٌ وَ يَرْحَمُ جَمِيعَ الْمُسْلِمِينَ كَمَا يَرْحَمُ نَفْسَهُ وَ يَتَحَرَّجُ مِنَ الْكَلَامِ كَمَا يَتَحَرَّجُ مِنَ الْمَيْتَةِ الَّتِي قَدِ اشْتَدَّ نَتْنُهَا وَ يَتَحَرَّجُ عَنِ حُطَامِ الدُّنْيَا وَ زِينَتِهَا كَمَا يَتَجَنَّبُ النَّارَ أَنْ يَعْشَاهَا وَ أَنْ يَقْصُرَ أَمَلَهُ وَ كَانَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ أَجَلُهُ [معانى الأخبار ، ص ۲۶۰] .

(۹) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الزَّاهِدُ الَّذِي يَخْتَارُ الْآخِرَةَ عَلَى الدُّنْيَا وَ الدَّلَّ عَلَى الْعِزِّ وَ الْجَهْدَ عَلَى الرَّاحَةِ وَ الْجُوعَ عَلَى الشَّبَعِ وَ عَافِيَةَ الْآجَلِ عَلَى مِخْنَةِ الْعَاجِلِ وَ الدُّكْرَ عَلَى الْغُفْلَةِ وَ تَكُونُ نَفْسُهُ فِي الدُّنْيَا وَ قَلْبُهُ فِي الْآخِرَةِ [مصباح الشريعة ، ص ۱۳۷] .

(۱۰) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَكُونُ زَاهِدًا حَتَّى يَكُونَ مُتَوَاضِعًا [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۸] .

(۱۱) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَانُوا قَوْمًا مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا وَ لَيْسُوا مِنْ أَهْلِهَا فَكَانُوا فِيهَا كَمَنْ لَيْسَ مِنْهَا عَمِلُوا فِيهَا بِمَا يَبْصِرُونَ وَ بَادَرُوا فِيهَا مَا يَخْذِرُونَ تَقَلَّبَ أَيْدَانِهِمْ بَيْنَ ظَهْرَانِي أَهْلِ الْآخِرَةِ وَ يَرُونَ أَهْلَ الدُّنْيَا يَعْظُمُونَ مَوْتَ أَجْسَادِهِمْ وَ هُمْ أَشَدُّ إِعْظَامًا لِمَوْتِ قُلُوبِ أَحْيَائِهِمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۳۰] .

(۱۲) زهد او وسیله رشد است نه دکان داری. بعضی علاقه شدید به دنیا دارند ، ولی حیجئون أَنْ یَحْمَدُوا بِمَا لَمْ یَفْعَلُوا [آل عمران/ ۱۸۸] .

و لذا سادگی را وسیله محبوبیت قرار داده اند.

(۱۳) ریشه

زهد زاهد ناشی از ایمان به آیات : مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ [نساء/ ۷۷] .

وَ الْآخِرَةُ خَيْرٌ وَ أَبْقَى [اعلی/ ۱۷] . می باشد ، بنابراین زهد اسلامی براساس یک جهان بینی عمیق اسلامی است .

۱۴) زهد او برای رضای خداست ، او با کم زندگی می کند و از خدا راضی است تا خدا هم به اعمال کم او راضی باشد ، زیرا در فرهنگ اسلامی باور کرده است سخن امام صادق (ع) را كَهَمَنْ رَضِيَ مِنَ اللَّهِ بِالْقَلِيلِ مِنَ الرِّزْقِ قَبْلَ اللَّهِ مِنْهُ الْيَسِيرَ مِنَ الْعَمَلِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۳۸] .

۱۵) زاهد کسی است که قلبا دنیا را نخواهد ، و گرنه بعضی که می دوند و نمی رسند و مجبورند ساده زندگی کنند اینها زاهد نیستند .

۱۶) زاهد واقعی کسی است که اگر روزی وظیفه شرعی او کنار گذاردن سادگی شد به راحتی در رفاه زندگی می کند و اگر روزی وظیفه او ایجاب کرد تمام وسایل رفاه را برای خدا می دهد و سادگی یک عادت خشک برای او نشده باشد .

۱۷) زاهد واقعی سادگی را برای نجات از عذاب خدا و بازرسی روز قیامت انتخاب کرده (فرق است میان کسی که پول ندارد سوغات بخرد ، با کسی که سخاوت خرید سوغات ندارد یا حال آوردن آن را ندارد .

یا به خاطر اینکه در گمرک معطل نشود و زودتر عبور کند و به جوار اولیای خدا برسد بار بر نمی دارد .

۱۸) زاهد واقعی کسی است که تاسف بر نداشتن نخورد .

۱۹) زهد او را به عجب نکشاند .

۲۰) منتظر رفاه در آینده نباشد .

۲۱) زاهد کسی است که نه بر از دست رفته ها تاسف خورد و نه نسبت به داده شده ها شاد شود .

همان

گونه که قرآن می فرماید: لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ [حدید/۲۳] .

به قدری رشد کرده باشد و آگاهانه انتخاب کرده باشد که این مسائل او را تغییر ندهد.

۲۲) بعضی در مال زاهد هستند ، ولی نسبت به مدح و انتقاد حساسیت دارند. زاهد واقعی کسی است که زهد در جاه و مقام هم داشته باشد. اگر کاندیدا نشد قهر نکند. زاهد دنیا را رها می کند تا آزاد شود ، ولی گاه خودش اسیر مقام می شود.

گاهی می گویند دنیا ارزش ندارد ، یعنی آن را دور بیاندازید تا من بردارم. در این رابطه در قرآن داریم: زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ [فاطر/۸] .

۲۳) نشانه زاهد واقعی ایثار مال است نه بدبینی به مال و تنبلی.

۲۴) زاهد کسی است که دلی دارد که از مهر دنیا و مقام خالی شده و از مهر خدا پر گشته است :

وَ الَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ [بقره/۱۶۵] .

و گرنه اگر دنیا را رها کرد و مزه معنویت را نچشید که خسارت است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّمَا أَرَادُوا الزُّهْدَ فِي الدُّنْيَا لِتَفْرَغَ قُلُوبُهُمْ لِلْآخِرَةِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶] .

۲. زاهد نما

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِذَا طَلَبَ الزَّاهِدُ النَّاسَ فَاهْرَبْ مِنْهُ [غررالحکم ، ص ۲۷۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا تَكُنْ مِمَّنْ يَرْجُو الْآخِرَةَ بغيرِ عَمَلٍ وَ يُوْرُ التَّوْبَةَ لَطَوِيلِ الْأَمَلِ وَ يَقُولُ فِي الدُّنْيَا قَوْلَ الزَّاهِدِينَ وَ يَعْمَلُ فِيهَا عَمَلِ الرَّاعِبِينَ [آمالی مفید ، ص ۳۲۹] .

سفیان ثوری محضر امام صادق (ع) رسید. لباس سفید امام را دید و گفت: این لباس برای شما خوب

نیست لباس ساده تری بپوشید. امام صادق (ع) فرمود: "پیامبر (ص) که لباس بسیار ساده می پوشید در زمانی بود که مردم در بدبختی بودند. اما اگر وضع مردم خوب شد ابرار و مومنان سزاوارترند که از مال حلال بهره مند شوند.

ثانیا: ای سفیان هیچ حقی را از حقوق الهی رها نکرده ام. سپس امام صادق (ع) داستانی را برای ثوری نقل کرد، که گروهی زاهد نما مردم را به ترک دنیا و ایثار دعوت می کردند. همین که با آنان برخورد کردم گفتم: دلیل شما چیست؟ زاهد نماها گفتند: قرآنَ یُوَثِّرُونَ عَلٰی اَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ [حشر/۹] کافی، ج ۵، ص ۶۷].

و نیز آیه: وَ یَطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلٰی حُبِّهِ مِسْکِیْنًا وَ یَتِیْمًا وَ اَسِیْرًا [دهر/۸]

یک نفر از جلسه خواست جواب دهد که هدف شما از این زهد نمایی این است که مردم از مال خود بگذرند و شما آن را تصاحب کنید، ولی امام (ع) وی را ساکت و خودش به بحث پرداخت و گفت: قرآن و سخنان پیامبر (ص) دارای ناسخ و منسوخ است، هر کلامی در موردی است که در غیر آن مورد معنا نمی دهد (آری اگر چشم را از محل خود خارج کنی دیگر نمی بیند) و تمام افرادی که گمراه می شوند به خاطر بی اطلاعی آنان نسبت به محکم و متشابه و ناسخ و منسوخ است.

سپس امام صادق (ع) فرمود: مگر خبر نداری که یکی از اصحاب تمام اموالش را انفاق کرد و چیزی برای اطفال خود نگذاشته بود. پیامبر (ص) فرمود: اگر به من خبر می دادید نمی گذاشتم در قبرستان مسلمانان او را

دفن کنید. مگر در قرآن نیامده: **وَ الَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يَسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَ كَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا** [(فرقان/۶۷)]

مگر در اسلام در جزو کسانی که دعایشان مستجاب نمی شود ، نیامده که یکی از آنها رَجُلٌ رَزَقَهُ اللَّهُ مَالًا كَثِيرًا فَأَنْفَقَهُ ثُمَّ أُقْبِلَ يَدْعُو مِغْرًا مِغْرًا : **وَ لَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَ لَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَحْسُورًا** [(اسراء/۲۹)]

سپس امام صادق (ع) به این زاهدنمایان مطالبی از سلمان و ابوذر نقل کرد که سلمان خوراک سال خود را تهیه می کرد ، گفتند : شاید فردا مردی. سلمان گفت : وجود غذا در خانه (در حالی که غذا زیاد و در دسترس همه است) سبب آرامش خاطر است. چرا شما از زمان و مکان و نقش آن غافلید. مگر نمی دانید که در ابتدای جنگ یک مسلمان حق فرار نداشت. مگر نمی دانید که اگر عدد کفار از ده برابر بیشتر باشد چون روحیه قوی دارند و مسلمانان کم بودند ، باید هر مسلمانی با ده کافر بجنگند ، سپس که روحیه و عدد آنان تغییر کرد هر مسلمانی با ۲ کافر می جنگید و حق ترک نداشت. اما اگر بیشتر از ۲ نفر می شدند می توانستند. سپس امام صادق (ع) به این زاهد نمایان از وضع یوسف و سلیمان و داود سخن فرمود و در پایان کمی آنان را نصیحت کرد ، که از پیش خود چیزی را نتراشید تنها به قاضی نروید. زهد حد و مرز دارد. شرط و حساب داد. زمان و مکان دارد. "ظرفیتها فرق می کند و شما این قدر سطحی نگر

نباشید و به خاطر فرا گرفتن یک آیه و حدیث از سایر آیات و روایات و سیره پیامبران غافل نشوید". [محجه البیضاء، ج ۷، ص ۳۷۰ الی ۳۷۵ و کافی، ج ۵، ص ۶۸].

یادم آمد که در سمیناری به من گفتند **اللَّهُ اللَّهُ فِي نَظْمِ أَمْرِكُمْ؛** شما هم بروید در صف، ولی غافل از آن که :
اولا : من میهمان آنان بودم.

ثانیا : ساعتها آنان نشسته و من ایستاده بودم و با گرد گچ خوردن مجانی درس دادم.

ثالثا : گویند **هَاللَّهُ اللَّهُ فِي نَظْمِ أَمْرِكُمْ** مود : من علمنی حرفا فقد صیرنی عبداً

۳. ازهد الناس

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : **أَزْهَدُ النَّاسِ مَنْ اجْتَنَبَ الْحَرَامَ** [من لایحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۹۴].

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : يقول الله يا ابن آدم ارض بما آتيتك تكن من أزهد الناس ابن آدم اعمل بما افترضت عليك تكن من أعبد الناس ابن آدم اجتنب مما حرمت عليك تكن من أروع الناس [تحف العقول، ص ۲۸۱].

قَالَ أَبُو ذَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ : "قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَنْ أَزْهَدُ النَّاسِ؟ قَالَ : مَنْ لَمْ يَنْسَ الْمَقَابِرَ وَالْبَلَى وَتَرَكَ مَا يَفْنَى لِمَا يَبْقَى وَ مَنْ لَمْ يَعْذَّ غَدًا مِنْ أَيَامِهِ وَ عَدَّ نَفْسَهُ فِي الْمَوْتَى" [أمالی طوسی، ص ۵۳۱].

۴. اهداف زاهد

از جمله اهداف زاهد آرامش دادن و تسکین به فقرا و شریک شدن در غم دیگران است، نه بی تفاوتی.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : **أَأَقْنَعُ مِنْ نَفْسِي بِأَنْ يَقَالَ هَذَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ لَا أُشَارِكُهُمْ فِي مَكَارِهِ الدَّهْرِ** [نهج البلاغه، نامه ۴۵].

هدف دیگرش اثر معنوی و اجتماعی و روانی سادگی است.

امام علی (ع) در فلسفه لباس کهنه می فرماید : علت پوشیدنم قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَخْشَعُ لَهُ الْقَلْبُ وَ تَذِلُّ بِهِ النَّفْسُ وَ يَقْتَدِي بِهِ الْمُؤْمِنُونَ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۰۳] .

زهد نباید به لباس شهرت و زندگی بکشد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الزَّاهِدِينَ فِي الدُّنْيَا تَبْكِي قُلُوبُهُمْ وَ إِنَّ صَاحِبَهُمْ وَ يَشْتَدُّ حُزْنُهُمْ وَ إِنَّ فَرِحُوا وَ يَكْثُرُ مَقْتُهُمْ أَنْفُسُهُمْ وَ إِنَّ اغْتَبَطُوا بِمَا رَزَقُوا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۱۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إن الزهاد في الدنيا نور الجلال عليهم و أثر الخدمه بين أعينهم و كيف لا يكونون كذلك و إن الرجل لينقطع إلى بعض ملوك الدنيا فيرى عليه أثره فكيف بمن ينقطع إلى الله تعالى لا يرى أثره عليه [أعلام الدين ، ص ۳۰۴] .

(۱) وَ شَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمٍ مَعْدُودَةٍ وَ كَانُوا فِيهِ مِنَ الزَّاهِدِينَ [يوسف / ۲۰] .

(۲) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لا ترهدن في شيء حتى تعرفه [غررالحكم ، ص ۲۷۶] .

(۳) قال رجل في دعائه : اللهم ارني الدنيا كما تراها فقال (ص) : لا تقل هكذا و لكن قل : ارني الدنيا كما اريتها الصالحين من عبادك [محجبه البيضاء] .

۳. تفاوت زهد اسلامي و رهبانيت مسيحي

(۱) آیا اسلام از فقر تعريف كرد؟ خير.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كَفْرًا [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۰۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الفقر سواد الوجه في الدارين [عواليالآلى ، ج ۱ ، ص ۴۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْفَقْرُ الْمَوْتُ الْأَكْبَرُ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۶۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) لِأَبْنِهِ مُحَمَّدِ ابْنِ

الْحَنَفِيهِ : يَا بُنَيَّ! إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكَ الْفَقْرَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنْهُ فَإِنَّ الْفَقْرَ مَنْقَصَةٌ لِلدِّينِ مِدْهَشَةٌ لِلْعَقْلِ دَاعِيَةٌ لِلْمَقْتِ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۱۹] .

(۲) پس مدح از فقر و مذمت دنیا؛ یعنی چه؟

پاسخ : الف : منظور از فقر مورد ستایش سادگی است.

ب : فقر انتخابی است : لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُخْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ [بقره/۲۷۳] .

مواردی که طرفداران حق به خاطر حمایت از مکتب از طرف ستمگران در محاصره قرار می گیرند ، نظیر ظلمی که به پیروان مکتب اهل بیت می شده که فرمودند : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من أحبنا أهل البيت فليعد للفقير جلبابا [بحار الأنوار ، ج ۲۵ ، ص ۱۵] .

امروز ایران ، فقر و محاصره اقتصادی را انتخاب کرده و به این فقر افتخار می کند. انتقاد از فقر تحمیلی است ، نه فقر انتخابی.

ج : آن فقری که مورد ستایش است ، فقر الی الله است که انسان هیچ گاه خود را مستغنی نداند ، مال خود و خود را زیر نظر و محتاج به او ببیند.

۴. سیمای زاهد و راهب :

سیمای زاهد :

(۱) از لذت گرایی دوری می کند ، به مسئولیت های اجتماعی رو می آورد و آن را از آخرت جدا نمی داند.

(۲) آخرتگرایی جامعه گرا

(۳) حفظ سلامت و نظافت و همسر داری و تولید نسل را وظیفه می شمارد.

(۴) دنیا و آخرت را به هم پیوند خورده می بیند.

سیمای راهب :

(۱) از لذت گرایی دوری می کند ، اما از مسئولیت های اجتماعی می گریزد و آن را پست و دنیایی می شمرد.

(۲) آخرتگرایی جامعه گریز

(۳) سلامت و نظافت و انتخاب همسر و تولید فرزند را تحقیر می کند.

مجزا می داند.

۱. زیارت عاشورا

۱. فلسفه زیارت عاشورا

۱_ تقرب :

أَتَيْتُكُمْ يَا أَهْلَ التَّوْحِيدِ زَائِرًا وَبِحَقِّكُمْ عَارِفًا وَبِزِيَارَتِكُمْ إِلَى اللَّهِ مُتَّقِرًا [مفاتيح الجنان ، ج ۱ ، ص ۳۳۴] .

۲_ شناخت :

اللَّهُمَّ انْفَعِنِي بِزِيَارَتِهِمْ وَتَبْنِنِي عَلَى قَصْدِهِمْ وَتَوَفَّنِي عَلَى مَا تَوَفَّيْتَهُمْ عَلَيْهِ [مفاتيح الجنان ، ج ۱ ، ص ۳۳۴] .

۳_ قدرشناسی .

۴_ الگوگیری .

۵_ طلب شفاعت .

۶_ توسل .

۷_ زنده نگه داشتن نام قهرمانان .

۸_ ابراز هم دردی .

۹_ اعلام موضع .

۲. مراحل زیارت عاشورا

۱_ حمایت _ مخالفت :

يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ إِنِّي سَلَمْتُ لِمَنْ سَأَلَكُمْ وَحَزَبٌ لِمَنْ حَارَبَكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [مفاتيح الجنان ، ج ۱ ، ص ۴۵۶] .

۲_ اقامه عزا :

يَا بَابِي أَنْتَ وَ أُمِّي لَقَدْ عَظُمَ مُصَابِي بِكَ [مفاتيح الجنان ، ج ۱ ، ص ۴۵۶] .

۳_ اعلام برائت :

بَرُّتْ إِلَى اللَّهِ وَ إِلَيْكُمْ مِنْهُمْ.... بِالْبِرَاءِ مِنْ أَعْدَائِكُمْ وَ النَّاصِحِينَ لَكُمْ الْحَرْبَ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٧] .

٤ _ اعلام ولايت :

أَتَقَرَّبُ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ إِلَيْكُمْ بِمُؤَالَاتِكُمْ وَ مَوَالَاهِ وَ لِيَكُمْ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٧] .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَتَقَرَّبُ إِلَيْكَ فِي هَذَا الْيَوْمِ وَ فِي مَوْفِي هَذَا وَ أَيَّامِ حَيَاتِي بِالْبِرَاءِ مِنْهُمْ وَ اللَّعْنَةِ عَلَيْهِمْ وَ بِالْمَوَالَاهِ لِنَبِيِّكَ وَ آلِ نَبِيِّكَ [عَلَيْهِ وَ] عَلَيْهِمْ لِسَلَامٍ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٧] .

٥ _ سپاسگزاری :

اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ حَمْدَ الشَّاكِرِينَ لَكَ عَلَى مُصَابِهِمُ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى عَظِيمِ رَزِيَّتِي [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٨] .

٦ _ پایان دعا ، سجده به پیشگاه خدا است تا اعلام کنیم خدایا عشق ما به حسین به خاطر این است که او بنده تو و فدایی

توست. ما در حالی که در پیشگاه تو خضوع می کنیم ، نام حسین و انصارش را گرامی می داریم.

۳. موارد لعن و سلام

۱. حقیقت سلام

سلام ، نشانه ادب و احترام است.

سلام ، نشانه عشق و محبت است.

سلام ، نشانه هم خطی و هم فکری است.

سلام ، نشانه صلح و مسالمت است.

سلام ، اعلام حضور و اجازه ورود است.

سلام ، تحیت اهل بهشت است.

سلام ، اولین حق هر مسلمان بر مسلمان دیگر است.

سلام ، نشانه تواضع و فروتنی است.

سلام ، کلید شروع است. (ما زیارت را با سلام شروع می کنیم)

سلام ، وسیله ادخال سرور و جلب رضایت است.

سلام بر شهیدان ، یک شعار سیاسی _ اجتماعی مهم است.

سلام ها ، نشانه ولایت است ، در مقابل لعن ها که نشانه براءت است.

۲. سلام های قرآنی

الف : در قرآن به اولیای خدا سلام داده شده :

۱ _ سلام بر پیامبر اسلام : ... و سلموا تسلیما

۲ _ سلام به عیسی : وَ سَلَامٌ عَلَیْهِ یَوْمَ وُلِدَ وَ یَوْمَ یَمُوتُ وَ یَوْمَ یُبْعَثُ حَیَا [مریم ۱۵۷] .

۳ _ سلام به نوح : سَلَامٌ عَلَی نُوْحٍ فِی الْعَالَمِیْنَ [صافات ، ۷۹] .

- ٤_ سلام به ابراهيم : سَلَامٌ عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ [صافات ، ١٠٩] .
- ٥_ سلام به موسى و هارون : سَلَامٌ عَلٰى مُوسٰى وَ هَارُوْنَ [صافات ، ١٢٠] .
- ٦_ سلام بر آل يس : سَلَامٌ عَلٰى اٰلِ يٰسِيْنَ [صافات ، ١٣٠] .
- ٧_ سلام بر پيامبران : سَلَامٌ عَلٰى الْمُرْسَلِيْنَ [صافات ، ١٨١] .
- ٨_ سلام به صابران : سَلَامٌ عَلَیْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبٰى الدَّارِ [رعد ، ٢٤] .

ب : در هر نمازی به پیامبر و صالحان و نماز گزاران ، سلام می دهیم.

السلام عليك ايها النبي و رحمه الله و برکاته

السلام علينا و على عباد الله الصالحين

السلام عليكم و رحمه الله و برکاته

۳. سلام های زیارت عاشورا

در زیارت عاشورا ۳۱۰ مرتبه سلام می دهیم. سلام بر امام شهیدان و انصارش. سلام ها مثل لعن ها باید تکرار شوند. شعارها مثل لعن ها باید تکرار شوند. شعارها احتیاج به تکرار دارند تا فضای جامعه را معطر کنند. تکرارها عامل ثبات و دوام است. هیچ وقت جامعه نباید از شور انقلابی بیفتد.

دو فراز صد مرتبه ای در زیارت عاشورا است. یکی همین سلام ها است که معلوم می شود اصلی ترین رکن زیارت ، همین سلام ها و لعن هاست.

۴. حقیقت لعن

__ لعنت ، نشانه براءت است.

__ لعنت ، نشانه نهی از منکر است.

__ لعنت ، نشانه بغض فی الله است.

__ لعنت ، نشانه موضع گیری نسبت به ستمگران امروز است.

__ لعنت ، جدایی خط حق از خط باطل است.

__ امامان ما بعد از هر نماز به چند نفر و یا چند گروه لعنت می کرده اند.

__ لعن ها ، نفرین و طلب افزایش عذاب برای تبه کاران است.

__ لعن ها باید تکرار شود و به صورت شعار همیشگی مسلمانان در آید.

__ بسیاری از صفات ملعونین قرآنی در قاتلین امام حسین (ع) هست.

— در زیارت عاشورا ۳۲۰ مرتبه لعن و بارها تعبیر براءت آمده است.

۵. لعن های قرآنی

الف : در قرآن اقوامی مورد لعن قرار گرفته اند. بیش از چهل مرتبه واژه لعن در قرآن آمده.

۱ — کافرین : فَلَعْنَهُ اللَّهُ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ [بقره ، ۸۹] .

۲ — کاذبین : ثُمَّ نَبِّئْهُمْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ

عَلَى الْكَافِرِينَ [آل عمران ، ٦١] .

٣ _ ظالمين : أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ [هود ، ١٨] .

٤ _ مفسدين : يَفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَ لَهُمْ سُوءُ الدَّارِ [رعد ، ٢٥] .

٥ _ كتمان كندگان : إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَ يَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ [بقره ، ١٥٩] .

٦ _ يهود : وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَ لُعِنُوا بِمَا قَالُوا [مائده ، ٦٤] .

٧ _ تهمت زندگان : إِنَّ الَّذِينَ يَزُمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ [نور ، ٢٣] .

٨ _ اصحاب سبت : كَمَا لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ [نساء ، ٤٧] .

٩ _ پیمان کنندگان : فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَ جَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً [مائده ، ١٣] .

١٠ _ منافقين : وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَ الْمُنَافِقَاتِ وَ الْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ [توبه ٦٨٧] .

١١ _ اذیت کنندگان به پیامبر (ص) : إِنَّ الَّذِينَ يُوذُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ [احزاب ، ٥٧] .

١٢ _ قاتل : وَ مَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ لَعَنَهُ وَ أَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا [نساء ، ٩٣] .

١٣ _ شيطان : إِنَّ يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَانًا مَرِيدًا لَعَنَهُ اللَّهُ [نساء ، ١١٧ و ١١٨] .

١٤ _ پیروان طاغوت : قُلْ هَلْ أُتْبِعُكُمْ بِشَرِّ مَنْ ذَلِكَ مَثُوبَةٌ عِنْدَ

اللَّهِ مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ وَ غَضِبَ عَلَيْهِ وَ جَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرَدَةَ وَ الْخَنَازِيرَ وَ عَبَدَ الطَّاغُوتَ [مائده ، ٦٠] .

١٥ _ لجوج ها : وَ قَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ [بقره ، ٨٨] .

١٦ _ قاطعين رحم : فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَ تَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ [محمد ، ٢٢ و ٢٣] .

١٧ _ شايعه افكنان : لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَ الْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا مَلْعُونِينَ أَيْنَمَا تُفْقُوا أَخِذُوا وَ قَتَلُوا تَقْتِيلًا [احزاب ، ٦٠ و ٦١] .

١٨ _ بنى اميه : وَ الشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ [اسراء ، ٦٠] .

٦. لعن های زیارت عاشورا

مشمولين لعن در زیارت عاشورا :

١ _ پيشتازان و جلو داران :

فَلَعَنَ اللَّهُ أُمَّهُ أَصَسَّتْ أَسَاسَ الظُّلْمِ وَ الْجَوْرِ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٦] .

٢ _ غاصبين :

وَ لَعَنَ اللَّهُ أُمَّهُ دَفَعَتْكُمْ عَنْ مَقَامِكُمْ وَ أزالَتْكُمْ عَنْ مَرَاتِبِكُمْ الَّتِي رَبَّبَكُمُ اللَّهُ فِيهَا [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٦] .

٣ _ قاتلين :

وَ لَعَنَ اللَّهُ أُمَّهُ قَتَلَتْكُمْ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٦] .

٤ _ زمينه سازان :

وَ لَعَنَ اللَّهُ الْمُمَهِّدِينَ لَهُمْ بِالْتَّمُكِينَ مِنْ قِتَالِكُمْ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٦] .

٥ _ عاملان :

وَ لَعَنَ اللَّهُ أُمَّهُ أَسْرَجَتْ وَ أَلْجَمَتْ وَ تَنَفَّبَتْ لِقِتَالِكَ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٦] .

٦ _ بيعت کنندگان _ پيروان _ راضيان :

اللهم العن العصابة التي [الذين] جاهدت الحسين

وَ شَايَعَتْ وَ بَايَعَتْ وَ تَابَعَتْ [تَابَعَتْ] عَلَى قَتْلِهِ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٨] .

٧_ دودمان زياد و مروان و بنی امیه :

وَ لَعَنَ اللَّهُ آلَ زِيَادٍ وَ آلَ مَرْوَانَ وَ لَعَنَ اللَّهُ بَيْنِي أُمِّيَةَ قَاطِبَةً [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٦] .

٨_ ابن زياد و عمر سعد و شمر :

وَ لَعَنَ اللَّهُ ابْنَ مَرْجَانَةَ وَ لَعَنَ اللَّهُ عُمَرَ بْنَ سَعْدٍ وَ لَعَنَ اللَّهُ شَمْرًا [شَمْرًا] [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٦] .

٩_ ابوسفیان و معاویه و يزيد :

اللَّهُمَّ الْعَنْ أَبَا سُفْيَانَ وَ مُعَاوِيَةَ وَ يَزِيدَ بْنَ مُعَاوِيَةَ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٧] .

١٠_ خلفای سه گانه :

اللَّهُمَّ خُصَّ أَنْتَ أَوْلَ ظَالِمٍ بِاللَّعْنِ مِنِّي وَ ابْدَأْ بِهِ أَوْلَا تُمَّ [الْعِنِ] [الثَّانِي وَ الثَّلَاثَ] [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٨] .

٤. درخواست های زیارت عاشورا

١. دنیوی

١. مقام محمود

وَ أَسْأَلُهُ أَنْ يَبْلُغَنِي الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ لَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٧] .

٢. نزول رحمت

اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي فِي مَقَامِي هَذَا مِمَّنْ تَنَالُهُ مِنْكَ صَلَوَاتٌ وَ رَحْمَةٌ وَ مَغْفِرَةٌ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٧] .

٣. معیت با ائمه (ع)

فَأَسْأَلُ اللَّهَ الَّذِي أَكْرَمَنِي بِمَعْرِفَتِكُمْ وَ مَعْرِفَةِ أَوْلِيَائِكُمْ وَ رَزَقَنِي الْبِرَاءَةَ مِنْ أَعْدَائِكُمْ أَنْ يَجْعَلَنِي مَعَكُمْ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ [مفاتيح

الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٧] .

٤. خونخواهی

فَأَسْأَلُ اللَّهَ الَّذِي أَكْرَمَ مَقَامِيكَ وَ أَكْرَمَنِي [بِحُكِّ] أَنْ يَرْزُقَنِي طَلَبَ تَارِكٍ مَعَ إِمَامٍ مَنْصُورٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ

آلِهِ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٦] .

اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي عِنْدَكَ وَجِيهاً بِالْحُسَيْنِ عَلَيْهِ

السلام في الدنيا والآخرة [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٦] .

٦. ثواب عزاداری

وَ أَشْيَا أَلَّ اللَّهُ بِحَقِّكُمْ وَ بِالشَّانِ الَّذِي لَكُمْ عِنْدَهُ أَنْ يُعْطِنِي بِمُصَابِي بِكُمْ أَفْضَلَ مَا يُعْطَى مُصَابَا بِمُصَابِيَّتِهِ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٧] .

٧. استمرار

لَا جَعَلَهُ اللَّهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنِّي لِزِيَارَتِكُمْ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٨] .

٨. زندگی محمدی (ص)

اللَّهُمَّ اجْعَلْ مَحْيَايَ مَحْيَا مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ مَمَاتِي مَمَاتِ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٧] .

٢. اخروی

١. طلب شفاعت

اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي شَفَاعَةَ الْحُسَيْنِ يَوْمَ الْوُرُودِ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٨] .

٢. مرگ محمدی (ص)

اللَّهُمَّ اجْعَلْ مَحْيَايَ مَحْيَا مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ مَمَاتِي مَمَاتِ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٧] .

٣. معیت با ائمه (ع) در آخرت

وَ أَنْ يَنْبِتَ لِي عِنْدَكُمْ قَدَمَ صِدْقٍ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٧] .

٤. لعن و عذاب برای ظالمین

اللَّهُمَّ الْعَنْ أَوَّلَ ظَالِمٍ ظَلَمَ حَقَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٧] .

اللَّهُمَّ فَضَاعِفْ عَلَيْهِمُ اللَّعْنَ مِنْكَ وَ الْعَذَابَ [الْأَلِيمَ] [مفاتيح الجنان ، ج ١ ، ص ٤٥٧] .

١. زیارت قبور

١. اهمیت و فضیلت

١. قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : مَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَزُورَ قُبُورَنَا فَلْيَزُرْ قُبُورَ صُلَحَاءِ إِخْوَانِنَا [كافي ، ج ٤ ، ص ٥٩] .

١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اذْكُرُوا مَحَاسِنَ أَمْوَاتِكُمْ وَكَفُوا عَن مَسَاوِيهِمْ [عوالي اللآلى ، ج ١ ، ص ١٥٩] .

٢. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : سَابِ الْمَوْتَى كَالْمَشْرِفِ عَلَى الْهَلِكَةِ [فصاحه ، ١٧٢٢]

٣. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَسْبُوا الْأَمْوَاتَ

فتوا الأحياء [الدعوات ، ص ۲۷۸] .

۲. زیارت قبور والدين

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ زَارَ قَبْرَ أَبِيهِ أَوْ أَحَدِهِمَا فِي كُلِّ جُمُعَةٍ غُفِرَ لَهُ وَ كَتِبَ بَرًّا [بحار الأنوار ، ج ۸۶ ، ص ۳۵۹] .

۲. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): زُورُوا مَوْتَاكُمْ فَإِنَّهُمْ يَفْرَحُونَ بِزِيَارَتِكُمْ وَ لِيَطْلُبَ أَحَدُكُمْ حَاجَتَهُ عِنْدَ قَبْرِ أَبِيهِ وَ عِنْدَ قَبْرِ أُمِّهِ بِمَا يَدْعُو لَهُمَا [كافي ، ج ۳ ، ص ۲۲۹] .

۳. آداب زیارت قبور

۱. طهارت

۲. از طرف پا به سوی قبر برود نه سر

۳. وقت زیارت رویش به طرف میت باشد.

۴. بایستد و دعا کند.

۵. مقداری قرآن بخواند. مستحب است یس و توحید را بنشیند و بخواند.

۶. به طرف قبله بایستد و برای میت دعا کند.

۷. آب تمیز بر روی قبر بریزد.

۸. صدقه برای میت بدهد.

آداب زائر قبور

۱. عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص): تَهَّ نَهَى عَنِ ادِّخَارِ لُحُومِ الْأَضَاحِيِّ فَوْقَ ثَلَاثٍ وَ عَنِ زِيَارَةِ الْقُبُورِ " ثُمَّ قَالَ بَعِيدَ ذَلِكَ : إِنَّ النَّاسَ يَتَحَفُّونَ ضَيْفَهُمْ وَ يَحْبُونَ لِغَائِبِهِمْ فَكُلُوا وَ أَمْسِكُوا مَا شِئْتُمْ وَ كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنِ زِيَارَةِ الْقُبُورِ إِلَّا فَزُورُوهَا وَ لَا تَقُولُوا هُجْرًا فَإِنَّهُ يَدَا لِي أَنْ يَرِقَّ الْقَلْبُ [عوالي اللآلی ، ج ۱ ، ص ۴۵] .

۲. رَوَى الزُّبَيْرُ بْنُ بَكَّارٍ : " أَنَّ النَّبِيَّ (ص) لَمَّا خَرَجَ بِإِبْرَاهِيمَ خَرَجَ يَمْشِي ثُمَّ جَلَسَ عَلَى قَبْرِهِ ثُمَّ وَلَّى فَلَمَّا رَأَاهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) قَدَ وَضَعَ فِي الْقَبْرِ دَمْعَتَ عَيْنَاهُ فَلَمَّا رَأَى الصَّحَابَةَ ذَلِكَ بَكَوْا حَتَّى ارْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهُمْ فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ تَبْكِي وَ أَنْتَ تَنْهَى عَنِ الْبُكَاءِ. فَقَالَ النَّبِيُّ (ص) : تَدْمَعُ الْعَيْنُ وَ يَوْجَعُ الْقَلْبُ وَ لَا نَقُولُ مَا يَسْخِطُ الرَّبَّ "

٣. قال رسول الله (ص) : من اراد ان يزور قبراً فليزره و لا- يقول الا-خيراً فان الميت يتاذى مما يتاذى منه الحي [الغدير ، ج ٥ ، ص ١٦٨]

امير المؤمنين (ع) چگونه به قبرستان مى رفت؟

١. قد مر أمير المؤمنين (ع) على المقابر و قَالَ : " السلام عليكم يا أهل القبور! أنتم لنا سلف و نحن لكم خلف و إنا إن شاء الله بكم لاحقون أما المساكن فسكنت و أما الأزواج فنكحت و أما الأموال ، فقسمت هذا خبر ما عندنا فليت شعري ما خبر عندكم؟ ثم قال : أما إنهم إن نطقوا لقالوا وجدنا التقوى خير زاد " [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٧١] .

٢. عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُنْدَبٍ قَالَ : " لَمَّا رَجَعَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مِنْ صِفِّينَ وَ جازَ دُورَ بِنَى عَوْفٍ وَ كُنَّا مَعَهُ إِذَا نَحْنُ عَنْ أَيْمَانِنَا بِقُبُورِ سَبْعَةٍ أَوْ ثَمَانِيَةٍ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا هَذِهِ الْقُبُورُ فَقَالَ لَهُ قُصْدَامَةُ بْنُ عَجَلَانَ الْأَزْدِيُّ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! إِنَّ خَبَابَ بْنِ الْأَرْتِ تُوْفِيَ بَعْدَ مَخْرَجِكَ فَأَوْصِي أَنْ يَدْفَنَ فِي الظَّهْرِ وَ كَانَ النَّاسُ يَدْفِنُونَ فِي دُورِهِمْ وَ أَفْنَيْتِهِمْ فَدْفِنَ النَّاسُ إِلَيَّ جَنْبَهُ فَقَالَ (ع) : رَحِمَ اللَّهُ خَبَاباً فَقَدْ أَسْلَمَ رَاغِباً وَ هَاجَرَ طَائِعاً وَ عَاشَ مُجَاهِداً وَ ابْتُلِيَ فِي جِسْمِهِ أَحْوَالاً وَ لَنْ يَضِيعَ اللَّهُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا فَجَاءَ حَيْتَى وَقَفَ عَلَيْهِمْ ثُمَّ قَالَ : عَلَيْكُمُ السَّلَامُ يَا أَهْلَ الدِّيَارِ الْمُوحِشَةِ! وَ الْمَخَالِ الْمُقْفَرَةِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ وَ الْمُسْلِمِينَ وَ الْمُسْلِمَاتِ أَنْتُمْ لَنَا سَلَفٌ وَ فَرَطٌ وَ نَحْنُ لَكُمْ تَبِعٌ وَ بِكُمْ عَمَّا قَلِيلٍ لَاحِقُونَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَ لَهُمْ

وَتَجَاوَزْ عَنَّا وَ عَنْهُمْ ثُمَّ قَالَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ الْأَرْضَ كِفَاتًا أَحْيَاءَ وَ أَمْوَاتًا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي مِنْهَا خَلَقْنَا وَ فِيهَا يَعِيدُنَا وَ عَلَيْهَا يَحْشُرُنَا طُوبَى لِمَنْ ذَكَرَ الْمَعَادَ وَ عَمِلَ لِلْحَسَابِ وَ قَفَعَ بِالْكَفَافِ وَ رَضِيَ عَنِ اللَّهِ بِذَلِكَ" [وقعه صفين ، ص ۵۳۱] .

۴. اثرات زیارت قبور

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : زِرَ الْقُبُورِ تَذَكُّرُ بِهَا الْآخِرَةِ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۲۸۸] .

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : زُورُوا مَوْتَاكُمْ وَ صَلُّوا عَلَيْهِمْ وَ سَلِّمُوا عَلَيْهِمْ فَإِنَّ لَكُمْ فِيهِمْ عِبْرَةً [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۲۸۸] .

۳. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ لَمْ يَفِدْرِ عَلَى زِيَارَتِنَا فَلْيُزِرْ صَالِحِي مَوَالِينَا يَكْتَبُ لَهُ ثَوَابُ زِيَارَتِنَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۷۳] .

۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : زُورُوا مَوْتَاكُمْ فَإِنَّهُمْ يَفْرَحُونَ بِزِيَارَتِكُمْ [کافی ، ج ۳ ، ص ۲۲۹] .

روشنایی قبر

۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَاجْعَلُوا طَاعَةَ اللَّهِ مَصَابِيحَ لِطُورِ قُبُورِكُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۸] .

تابلویی زیبا برای قبرستان

۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ضَعُ فَخْرَكَ وَ احْطُطْ كَبْرَكَ وَ اذْكُرْ قَبْرَكَ فَإِنَّ عَلَيْهِ مَمْرَكَ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۵۳] .

۵. باخبر بودن اموات از اوضاع ما

اطلاعات مرده ها از این عالم

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ أَلَمِتَ إِذَا دُفِنَ سَمِعَ خَفِقَ نَعَالِهِمْ إِذَا لَوُوا عَنْهُ مِنْصَرِفِينَ [فصاحه ، ۸۳۱]

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ أَلَمِتَ يَعْرِفُ مَنْ يَحْمِلُهُ وَ مَنْ يَغْسِلُهُ وَ مَنْ يَدْلِيهِ فِي قَبْرِهِ [فصاحه ، ۸۳۲]

قال البراء بن عازب : خرجنا مع رسول الله (ص) على جنازه رجل

من الأنصار فجلس رسول الله (ص) على قبره منكسا رأسه ثم قال : اللهم إني أعوذ بك من عذاب القبر ثلاثا ثم قال : إن المؤمن إذا كان في إقبال من الآخرة بعث الله له ملائكة كان وجوههم الشمس معهم حنوطه و كفته فيجلسون مد بصره فإذا خرجت روحه صلى عليه كل ملك بين السماء والأرض و كل ملك في السماء و فتحت له أبواب السماء فليس منها باب إلا يحب أن تدخل روحه منه فإذا صعد بروحه قيل : أى رب عبدك فلان فيقول : أرجعوه فأروه ما أعددت له من النعيم فإنى وعدته منها خلقناكم و فيها نعیدكم و منها نخرجكم تاره أخرى و أنه لیسع خفق نعالهم إذا ولوا مدبرین حتی یقال : یا هذا من ربك و من نبيك و من إمامك؟ فيقول : ربى الله و نبيى محمد و إمامى على و يعد الأئمة واحدا ، واحدا [مجموعته ورام ، ج ١ ، ص ٢٩٠] .

٦. گزارشی از بهشت زهرا توسط آقای افشار مسئول بهشت زهرا

١. فروش قبر در اماکن متبرکه ، تبدیل منازل به مقابر

٢. خروج اجساد از تهران ، خرید و فروش مواد مخدر در بهشت زهرا ، حمل سلاح و مسائل جنایی (قتلی واقع شده) ، قساوت قلب.

٣. حمل یک بچه برای گدایی ، (قساوت)

٤. آمار ، ١٠٠ تا ١٤٠ نفر مرده در روز ، که ٢٠ تا ٤٠ نفر بچه هستند.

٥. تقریبا ٢٠٠٠٠٠ دستگاه در سطح تهران داریم ، ٥ ماشین پزشک قانونی برای حمل جسد و ترمینال اینها مرکز شهر است.

٦. راننده آمبولانس ، اوراقی به خانواده مرده می دهد : نقشه رنگی بهشت

زهرا، مشخصات و اطلاعات از حمل تا نصب.

۷. کمبود غسل (سفارش دستگاه شستشو)،

۸. غسله ۲۰۰ تومان به خاطر در آوردن گوشواره گرفته. به فرزندش گفته شد: چرا خودت در نیاوردی؟ گفت: می ترسم.

۹. به دلیل اینکه اکثر مرگ و میرها در اثر بیماری است، ارتباط مرده و غسل را با مردم قطع کردیم. تا عوارض ضد بهداشتی نداشته باشد و به خاطر مسائل تربیتی از پشت شیشه می بینند.

۱۰. غسل هم بعد از اتمام کار ضد عفونی می شود.

۱۱. ۴ میلیون متر، مساحت بهشت زهرا است.

۱۲. برای رفاه و راحتی مردم تمام امور بهشت زهرا را در یک سالن متمرکز کردیم.

۱۳. مسائل رفاهی، مجلس تذکر، حتی باجه آگهی تسلیت به روزنامه ها، تلفن راه دور.

۱۴. باجه فروش مشکی جات برای کسانی که عجولانه آمده اند و لباس مشکی ندارند، گل فروشی، غذاخوری.

۱۵. اتوبوس برای حمل خانواده ها.

۱۶. ۵ غسلخانه حلقه چاه آب دارد. ۸۰ درصد آلوده است. سال اول آب آنجا را از شبکه آب خوراکی قطع کردیم. ۳ تا چاه در خارج از بهشت زهرا زدیم که ۱۰

درصد آلوده است و این هم ضد عفونی می شود. شبکه آب خوردن جدای از بقیه است. منتهی مردم رعایت نمی کنند و آب سرد خوراکی را روی قبر می ریزند.

۱۷. مسائل منکرات فراوان است و الان کم شده است. (ارتباط نامشروع روی قبر در حضور بچه)

۱۸. به قطعه ۲۴ رسیدم صدای گریه مردم، به آسمان می رفت. جلو رفتم، دیدم روضه خوان دختر چهار ساله ای است که که با پدر شهیدش صحبت می کند.

۱۹. مسئله تابلو: تابلوهای گران قیمت، تابلوی ۲۵

هزار تومانی ، این مسئله عامل جذب دزدها است.

ماهم دستمان بسته است برای دستگیری ، می گوید : من خودم خانواده شهیدم.

۲۰. وکیل مجلس به خود من گفت : بیکار بودی مرده شور شدی؟ (برخوردهای عاطفی)

۲۱. بهترین جا برای تبادل ارتباط منافقین ، قبرستان منافقین است. سال گذشته ، ۲ اتوبوس روز عید فطر دستگیر شدند. که اعلام نماز عید فطر کرده بودند.

۲۲. قبرستانی است که برای مرتدین گرفتاری سیاسی دارد.

۲۳. رئیس بخش خاور میانه سازمان ملل (پاکستانی) آنچنان می گریست و بعد خود شروع به نوحه خوانی کرد.

۲۴. ترکیب بچه بسیجی و سرهنگ ارتش و فرمانده و... (اثرات تبلیغات خارجی)

۲۵. بودجه سال گذشته ۱۳۰ میلیون تومان

۲۶. ماشین قبرکنی از ژاپن وارد کردیم.

۲۷. مطالعاتی داریم که چه نوع درختی بکاریم که بیشترین اکسیژن را پخش کند و بیشترین سموم را بگیرد و تولید پشه و مگس هم نکند.

۲۸. مطالعاتی روانی می شود که چه نوع افرادی می توانند در یک گورستان کارکنند و چه امکاناتی

باید در اختیارشان گذاشته شود. (اثرات روانی محیط کار)

۲۹. پدری ۹ روز از شهادت فرزندش گذشته بود آمد و صورت به قبر گذاشت و از دنیا رفت.

۳۰. تلفن زدند به ترمینال ، راننده می رود درب خانه ، کسی در را باز نمی کند. بعد راننده تلفن می زند به خانه ، گوشی را بر می دارند ، می گوید : مگر کسی نمرده؟ می گویند : چرا مرده و طبقه زیر است ، ولی ما می ترسیم. بعد کلید خانه را از طبقه دوم پرت می کنند و راننده به تنهایی مرده را به داخل ماشین می برد.

۳۱. تلفن زدند به ترمینال بهشت زهرا راننده رفت. گفتند : چرا زود آمدی

، هنوز نمرده است. گفت: شما که گواهی دفن گرفته اید. گفتند: چون نزدیک مردن است فرزندش که پزشک است گواهی را زودتر نوشته است

۱. زیارت وارث

۱. مقدمه

مقدمه: تقابل بین خط حق و خط باطل یک سنت است، جریان است، از آدم تا خاتم.

وحدت در افکار، انگیزه و هدفها، حرکت، دین، رسالت، فریاد و عصمت.

در قرآن آنچه آمده است، کلمه «دین» است، نه «ادیان».

لکلّ موسی فرعون، لکلّ ابراهیم نمرود، لکلّ ارض کربلا و لکلّ یوم عاشورا

۲. بعضی از فرازهای دعا

۱. امام حسین (ع) وارث آدم صفی (ع)

السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا وَارِثَ آدَمَ صَفْوَهُ اللَّهِ [إقبال الأعمال ، ص ۳۳۳ .]

خلیفه خدا بودن: إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً [بقره/۳۰ .]

مسجود فرشتگان: قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ [بقره/۳۴ .]

علم بی نهایت داشتن: وَ عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا [بقره/۳۱ .]

روح الهی داشتن: وَ نَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي [حجر/۲۹ .]

۲. امام حسین (ع) وارث نوح نبی (ع)

السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا وَارِثَ نُوحٍ نَبِيِّ اللَّهِ [إقبال الأعمال ، ص ۳۳۳ .]

۱- کشتی سازی او را مسخره می کردند: حرکت امام نیز مورد انتقاد بود.

۲- کشتی نوح مؤمنان را نجات داد: قیام امام حسین (ع) وظیفه مؤمنان را روشن کرد.

۳- نوح گفت: لَا يَنْفَعُكُمْ نُصْحِي [هود/۳۴ .]

امام حسین (ع): لَقَدْ اسْتَحْوَذَ عَلَيْكُمُ الشَّيْطَانُ [المناقب ، ج ۴ ، ص ۱۰۰ .]

۴- در برابر نوح : أَصْرُوا وَاسْتَكْبِرُوا اسْتِكْبَاراً [نوح/۷] .

در برابر امام نیز...

۵- به نوح گفته شد : وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا [هود/۳۷] .

امام حسین (ع) : هَوِّنْ عَلَيَّ مَا نَزَلَ بِي أَنَّهُ بِعَيْنِ اللَّهِ [اللهوف ، ص ۱۱۵] .

۶- پسر نوح در فکر ، آرزوی نجات داشت : سَأْوِي

إِلَى جَبَلٍ [هود/۴۳] .

پسر سعد در فکر ، آرزوی حکومت ری داشت .

۷- نوح گفت : إِنْ كَانَ كَبِيرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَ تَذَكِيرِي بِآيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَ شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرَكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً [يونس/۷۱] .

همین آیه را امام حسین (ع) تلاوت نمود .

۳. امام حسین (ع) وارث ابراهیم خلیل (ع)

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَارِثَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ اللَّهِ [إقبال الأعمال ، ص ۳۳۳] .

۱- در اطمینان : وَ لَكِنْ لِيُطْمَئِنَّ قَلْبِي [بقره/۲۶۰] .

يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ [فجر/۲۷] .

۲- در یقین : لِيَكُونَ مِنَ الْمُؤَقِنِينَ [انعام/۷۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : عَبَدْتَ اللَّهَ حَتَّى أَتَاكَ الْيَقِينُ بِالْحِكْمَةِ وَ الْمُؤَظَّةِ الْحَسَنَةِ [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۵] .

۳- در به خطر انداختن اهل بیت خود : رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ [ابراهیم/۳۷] .

۴- در تحقیر دشمنان : أَفْ لَكُمْ وَ لِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ [انبیاء/۶۷] .

۵- در جنایت دشمن : قَالُوا حَرِّقُوهُ وَ انصُرُوا آلِهَتَكُمْ [انبیاء/۶۸] .

آتش زدن خیمه ها ، سرقت و فتنه کردن .

۶- در محبوبیت : فَاجْعَلْ أَفئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ [ابراهیم/۳۷] .

۷- در نام نیک : وَ اجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ [شعراء/۸۴] .

۸- در فدا کردن فرزند و تسلیم هر دو : يَا بَنِيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ [صافات/۱۰۲] .

۹- در الگو بودن : قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ [ممتحنه/۴] .

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ [احزاب/۲۱] .

۱۰- در اخلاص و تسلیم و رضا: اِنِّیْ وَجَّهْتُ

وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا [انعام/۷۹].

۴. امام حسین (ع) وارث موسی کلیم (ع)

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَارِثَ مُوسَى كَلِيمِ اللَّهِ [إقبال الأعمال ، ص ۳۳۳]

۱- در اینکه به سراغ فرعون زمان رفت : اذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى [طه/۲۴]

۲- در اینکه مدینه را به انتظار سرنوشت گذاشت : فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ [قصص/۲۱]

۳- در اینکه یاری نداشت : رَبِّ إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي [مائده/۲۵]

۴- در اینکه شهادت به خاطر حق : وَ مَا تَنْقِمُ مِنَّا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِآيَاتِ رَبِّنَا [اعراف/۱۲۶]

۵- در اینکه مردان را شهید و زنان را اسیر کردند : يَقْتُلُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ [اعراف/۱۴۱]

۶- در اینکه امت اسلام امام را تنها گذاشتند : إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَعُّونِي [اعراف/۱۵۰]

۷- در مقاومت یاران : فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ [طه/۷۲]

۸- در اینکه موسی گفت : وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [اعراف/۱۲۸]

۹- در اینکه طرفداران سامری و یزید به نکبت گرفتار شدند : إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَ ذَلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ

الدُّنْيَا وَ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ [اعراف/۱۵۲]

۵. امام حسین (ع) وارث عیسی روح الله (ع)

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَارِثَ عِيسَى رُوحِ اللَّهِ [إقبال الأعمال ، ص ۳۳۳]

۱- قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ [آل عمران/۵۱]

هَلْ مِنْ نَاصِرٍ يَنْصُرُنِي

قَالَ الْحَسِينُ (ع) : مَنْ كَانَ فِينَا بَادِلًا مُهْجَتَهُ مُوْطِنًا عَلَى لِقَاءِ اللَّهِ نَفْسَهُ فَلْيُرْحَلْ مَعَنَا فَإِنِّي رَاحِلٌ مُضِيحًا إِنَّ شَاءَ اللَّهُ [كشف الغمه ،

ج ۲ ، ص ۲۹]

۲- وَ مَا قَتَلُوهُ وَ مَا صَلَبُوهُ وَ لَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ وَ إِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا

اتَّبَاعِ الظَّنِّ وَ مَا قَتَلُوهُ يَقِينًا بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَ كَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا [نساء/ ۱۵۸- ۱۵۷] .

۳- وَ أُمُّهُ صِدِّيقَةٌ [مائده/ ۷۵] .

فَاطِمَةُ سَيِّدَةُ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ

۶. امام حسین (ع) وارث محمد حبیب الله (ص)

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَارِثَ مُحَمَّدٍ حَبِيبِ اللَّهِ [إقبال الأعمال ، ص ۳۳۳] .

۱- در قَمُّ فَأَنْذِرْ [مدثر/ ۲] .

۲- در لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ [احزاب/ ۴۳] .

۳- در يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ [اعراف/ ۱۵۷] .

۴- در قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَ مَنِ اتَّبَعَنِي [يوسف/ ۱۰۸] .

۵- در يَعْرفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبْنَاءَهُمْ [بقره/ ۱۴۶] .

۶- در وَ رَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ [انشراح/ ۴] .

۷- در إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ [كوثر/ ۳] .

۸- در وَ لَسَوْفَ يَعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى [ضحى/ ۵] .

۷. امام حسین (ع) فرزند علی مرتضی (ع)

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ عَلِيٍّ الْمُرْتَضَى [إقبال الأعمال ، ص ۳۳۳] .

۱- در صبر و مظلومیت.

۲- در ارتداد مردم.

۳- در فراموش کردن غدیر و المودَّة فی القُرْبَى [شوری/ ۲۳] .

۴- در شهادت و مناجات و نماز.

۵- در تربیت فرزند و رسیدگی به محرومان.

۸. امام حسین (ع) فرزند فاطمه زهرا (س)

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ [إقبال الأعمال ، ص ۳۳۳]

۱- در بقاء نبوت و حفظ خط رهبری معصوم.

۲- در ایثار فرزندان در راه خدا.

۳- در مشاهده بزرگترین ظلمها در برابر چشمان او به علی و به فرزندان امام حسین (ع) در کربلا.

۱. زیارت

۱. آداب زیارت

۱. توجه به شخصیت مزور

توجه به اینکه ائمه حیات و ممت ندارند ، لذا باید ادب را در حضورشان رعایت کرد.

۲. شرایط و صفات زائر

۱_ صالح و متقی باشد :

زیارت حضرت علی (ع) : اللَّهُمَّ! أَنْتَ وَلِيَّ نِعْمَتِي وَ الْقَادِرُ عَلَى طَلْبَتِي تَغْلَمُ حِيَاجَتِي وَ مَا تُضْمِرُهُ هَوَاجِسُ الصُّدُورِ وَ خَوَاطِرُ النُّفُوسِ فَأَسْأَلُكَ بِمُحَمَّدٍ الْمُضِيِّ طَفَى الَّذِي قَطَعْتَ بِهِ حُجْرَةَ الْمُحْتَجِّينَ وَ عَيْدَرَ الْمُعْتَذِرِينَ وَ جَعَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ أَنْ لَا تَحْرِمَنِي زِيَارَةَ وَلِيِّكَ وَ أَخِي نَبِيِّكَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ قَضِيْدَهُ وَ تَجْعَلَنِي مِنْ وَفْدِهِ الصَّالِحِينَ وَ شَيْعَتِهِ الْمُتَّقِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ [بحار الأنوار ، ج ۹۷ ، ص ۲۸۱] .

۲_ در زیارت حضرت امیر (ع) آمده : قَصِيْدَتُكَ يَا مَوْلَايَ! يَا أَمِينَ اللَّهِ! وَ حُجَّتَهُ زَائِرًا عَارِفًا بِحَقِّكَ مُوَالِيًا لِأَوْلِيَائِكَ مُعَادِيًا لِأَعْدَائِكَ مُتَقَرِّبًا إِلَى اللَّهِ بِزِيَارَتِكَ فَاشْفَعْ لِي عِنْدَ اللَّهِ رَبِّي وَ رَبِّكَ فِي خَلَاصِ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ وَ قَضَاءِ حَوَائِجِي حَوَائِجِ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ [بحار الأنوار ، ج ۹۷ ، ص ۳۰۵] .

مجلسی (ره) از شهید (ره) در مورد آداب زیارت نقل می کند :

۱_ غسل

۲_ خشوع و رقت

۳_ دعا لب درب حرم

۴_ ایستادن کنار ضریح و بوسیدن ضریح و گونه ها را گذاشتن

۵_ نماز زیارت

۶_ دعا و درخواست شفاعت از خدا

۷_ تلاوت قرآن و هدیه ثواب آن به روح مزور

۸_ بعد

از زیارت خوبتر شود.

۹_ نماز را بر زیارت ترجیح دهد. اگر اول وقت است به نماز بشتابد و مکروه است اول وقت نماز زیارت کردن.

زیارت عهد امام بر گردن مردم :

قَالَ الرَّضَا (ع) : إِنَّ لِكُلِّ إِمَامٍ عَهْدًا فِي عُنُقِ أَوْلِيَائِهِ وَ شِيَعَتِهِ وَ إِنَّ مِنْ تَمَامِ الْوَفَاءِ بِالْعَهْدِ وَ حُسْنِ الْأَدَاءِ زِيَارَةَ قُبُورِهِمْ فَ مَنْ زَارَهُمْ رَغْبَةً فِي زِيَارَتِهِمْ وَ تَصَدِيقًا بِمَا رَغِبُوا فِيهِ كَانَ أَثْمَتُهُمْ شَفَعَاءَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [كافي ، ج ۴ ، ص ۵۶۷] .

_ باید زائر سعی الی الله داشته باشد :

در زیارت أميرالمؤمنين (ع) آمده وقتی قبه شریفه آن حضرت را مشاهده کردی ، این چنین بگو : اللَّهُمَّ! فَتَقَبَّلْ سَعْيِي إِلَيْكَ وَ تَضَرَّعِي بَيْنَ يَدَيْكَ [بحار الأنوار ، ج ۹۷ ، ص ۲۸۱] .

باید قبل از زیارت معرفت باشد :

در همان زیارت آمده است که : اللَّهُمَّ! كَمَا مَنَنْتَ عَلَيَّ بِمَعْرِفَتِهِ فَاجْعَلْنِي مِنْ شِيَعَتِهِ وَ أَدْخِلْنِي الْجَنَّةَ بِشَفَاعَتِهِ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ! [بحار الأنوار ، ج ۹۷ ، ص ۲۸۳] .

در جای دیگری از آن زیارت : وَ الطَّالِبِ بِكَ عَنْ مَعْرِفِهِ غَيْرُ مَزْدُودٍ إِلَّا بِقَضَاءِ حَوَائِجِهِ [بحار الأنوار ، ج ۹۷ ، ص ۲۸۶] .

باید با شوق و محبت به سوی زیارت شتافت :

اللَّهُمَّ! اجْعَلْ لِي قَدَمَ صِدْقٍ فِي أَوْلِيَائِكَ وَ حَبِّبْ إِلَيَّ مَشَاهِدَهُمْ وَ مُسَيِّفَرَهُمْ حَتَّى تُلْحِقَنِي بِهِمْ وَ تَجْعَلَنِي لَهُمْ تَبَعًا فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ! [بحار الأنوار ، ج ۹۷ ، ص ۲۸۶] .

۳. توجه به محتویات زیارت

عبد بودن معصومین (علیهم السلام) :

یعنی اینکه بزرگترین مقام را برای آنها همان عبد الله بودنشان ذکر شده است. در زیارت أميرالمؤمنين (ع) آمده : الْحَمْدُ

لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَنِي مِنْ زُورِ قَبْرِ وَصِيِّ رَسُولِهِ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ جَاءَ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَأَشْهَدُ أَنَّ عَلِيًّا عَبْدُ اللَّهِ وَأَخُو رَسُولِ اللَّهِ [بحار الأنوار، ج ٩٧، ص ٢٨٣].

اعتقاد به یگانگی خداوند در زیارت :

که نمونه های فراوانی را می توان برایش ذکر کرد. به عنوان نمونه در دعایی که بعد از نماز زیارت امیرالمؤمنین (ع) وارد شده ، آمده است : اللَّهُمَّ! لَكَ صَلَّيْتُ وَ لَكَ رَكَعْتُ وَ لَكَ سَجَدْتُ وَحَدِّدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لِأَنَّهُ لَا تَكُونُ الصَّلَاةُ وَ الرُّكُوعُ وَ السُّجُودُ إِلَّا لَكَ لِأَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ [بحار الأنوار، ج ٩٧، ص ٢٨٧].

٢. زیارت مقبول چگونه زیارتی است؟

زیارت باید این نتایج را داشته باشد و الا زیارت واقعی نیست :

در زیارت حضرت امیر (ع) : فَأَسْأَلُكَ يَا اللَّهُ يَا رَحْمَانُ يَا رَحِيمُ يَا جَوَادُ يَا مَاجِدُ يَا أَحِيدُ يَا صَمَدُ يَا مَنْ لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحِيدُ وَ لَمْ يَتَّخِذْ صِهَابَهُ وَ لَمَّا وَ لَمَّا أَنْ تُصَلِّىَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَنْ تَجْعَلَ تَخَفَتِكَ إِيَّايَ مِنْ زِيَارَتِي أَخَا رَسُولِكَ فَكَأَنَّكَ رَقِيبِي مِنَ النَّارِ وَ أَنْ تَجْعَلَ مِنِّي مِمَّنْ يَسِيرُ فِي الْخَيْرَاتِ وَ يَدْعُوكَ رَغْبًا وَ رَهْبًا وَ تَجْعَلَ لِي مِنَ الْخَاشِعِينَ اللَّهُمَّ! إِنَّكَ مَنَّتَ عَلَيَّ بِزِيَارَةِ مَوْلَايَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ وَلَايَتِهِ وَ مَعْرِفَتِهِ فَاجْعَلْنِي مِمَّنْ يَنْصِرُهُ وَ يَنْصِرُهُ بِهِ وَ مَنْ عَلَى بِنَصِيرِكَ لِدِينِكَ اللَّهُمَّ! وَ اجْعَلْنِي مِنْ شِيعَتِهِ وَ تَوَفَّنِي عَلَى دِينِهِ اللَّهُمَّ! أَوْجِبْ لِي مِنَ الرَّحْمَةِ وَ الرِّضْوَانِ وَ الْمَغْفِرَةِ وَ الْإِحْسَانِ وَ

الرِّزْقِ الْوَاسِعِ الْحَلَالِ الطَّيِّبِ مَا أَنْتَ أَهْلُهُ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [بحار الأنوار، ج ۹۷، ص ۳۸۱].

۳. هدف از زیارت ائمه (علیهم السلام) چیست؟

۱ _ تقرب به خدا به وسیله آنها :

أَتَيْتُكُمْ يَا أَهْلَ التَّوْحِيدِ! زَائِرًا وَبِحَقِّكُمْ عَارِفًا وَبِزِيَارَتِكُمْ إِلَى اللَّهِ مُتَقَرِّبًا [بحار الأنوار، ج ۹۷، ص ۲۲۱].

۲ _ شناخت و هم پیمانی و تجدید پیمان با هدف های آنها :

اللَّهُمَّ! انْفَعْنِي بِزِيَارَتِهِمْ وَتَبْنِي عَلَي قَصِيدِهِمْ وَتَوَفَّنِي عَلَى مَا تَوَفَّيْتَهُمْ عَلَيْهِ وَاجْمَعْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فِي مُسَدِّتَقَرُّ دَارِ رَحْمَتِكَ أَشْهَدُ أَنَّكُمْ لَنَا فَرَطٌ وَنَحْنُ بِكُمْ لَاحِقُونَ [بحار الأنوار، ج ۹۷، ص ۲۲۱].

هدف ها و آرمان های آنها نیز در همان زیارت ها به خوبی بیان شده است.

۳ _ سعی به سوی زیارت ، سعی به سوی خدا است :

در زیارت حضرت علی (ع) آمده است وقتی قبه مبارکش نمایان شود ، اینچنین بگو : اللَّهُمَّ! فَتَقَبَّلْ سَعْيِي إِلَيْكَ وَتَصْرُعِي بَيْنَ يَدَيْكَ وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي لَا تَخْفَى عَلَيْكَ إِنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ الْمَلِكُ الْعَفَّارُ [بحار الأنوار، ج ۹۷، ص ۲۸۱].

باز در همان زیارت آمده است که : اللَّهُمَّ! لِبَابِكَ وَقَفْتُ وَبِفَنَائِكَ نَزَلْتُ وَبِحَبْلِكَ اعْتَصِمْتُ وَبِرَحْمَتِكَ تَعَرَّضْتُ وَبَوْلِيكَ صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِ تَوَسَّلْتُ فَاجْعَلْهَا زِيَارَةً مَقْبُولَةً وَدُعَاءً مُسْتَجَابًا [بحار الأنوار، ج ۹۷، ص ۲۸۳].

باز در همان زیارت : اللَّهُمَّ! إِنَّ هَذَا الْحَرَمَ حَرَمُكَ وَالْمَقَامَ مَقَامُكَ وَأَنَا أَدْخُلُ إِلَيْهِ أَنَا جِيكَ بِمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي وَمِنْ سِرِّي وَنَجْوَايَ [بحار الأنوار، ج ۹۷، ص ۲۸۳].

زیارت آنها ، زیارت خدا است :

در قسمتی از زیارت مخصوصه

حضرت امیر (ع) آمده: اللَّهُمَّ! وَإِنِّي عَبْدُكَ وَ زَائِرُكَ مُتَقَرِّبًا إِلَيْكَ بِزِيَارَةِ أُخِي رَسُولِكَ [بحار الأنوار، ج ۹۷، ص ۳۸۱].

۴_ برای شاهد گرفتن بقعه ها در قیامت که من در چه صفی بودم:

در زیارت حضرت امیر (ع): الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَدْخَلَنِي هَذِهِ الْبُقْعَةَ الْمُبَارَكَةَ الَّتِي يَبَارِكُ اللَّهُ فِيهَا وَ اخْتَارَهَا لَوْصِي نَبِيِّهِ اللَّهُمَّ! فَاجْعَلْهَا شَاهِدَةً لِي [بحار الأنوار، ج ۹۷، ص ۲۸۳].

۴. آیا زیارت مخصوص زمان حیات زائر است؟

زیارت در حیات و ممات از طرف او مورد قبول است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: مَنْ زَارَنِي حَيًّا أَوْ مَيِّتًا كُنْتُ لَهُ شَفِيعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ [قرب الإسناد، ص ۳۱].

۵. آیا زیارت سیره ائمه (علیهم السلام) است؟

امامان ما هم به زیارت امام قبلی می رفتند:

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ (ع) كَانَ يَزُورُ قَبْرَ الْحَسَنِ (ع) فِي كُلِّ عَشِيَةِ جُمُعَةٍ [قرب الإسناد، ص ۶۵].

در بین امامان زیارت امام حسین (ع) بیشتر از همه سفارش شده و فرموده اند: حداقل سالی یک بار به زیارت امام حسین (ع) برویم.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): اتُّتُوا قَبْرَ الْحُسَيْنِ (ع) فِي كُلِّ سَنَةٍ مَرَّةً [کامل الزیارات، ص ۲۹۴].

۶. اهمیت زیارت امام علی (ع)

از زیارت بسیاری از ائمه (علیهم السلام) همراه زیارت آن حضرات، زیارت آقا امام حسین (ع) نیز آورده شده است. [مفاتیح / ۳۴۵، ۳۵۴، ۳۵۷].

۳_ اگر بخواهیم، بدانیم کدام آیات در رابطه با حضرت علی (ع) است، زیارت حضرت امیر (ع) در روز عید غدیر را باید مطالعه کرد. [مفاتیح / ۳۶۳ تا ۳۳۷]

۴_ اگر کسی بخواهد خدمات حضرت به اسلام را بداند، زیارت آن حضرت در روز عید غدیر و دعای ندبه را بخواند.

۵_ در روز ولادت پیامبر اکرم (ص) و روز مبعث آن حضرت زیارات مخصوصه ای برای حضرت امیر (ع) وارد شده، اما برای خود پیامبر گرامی نه. در حالی که مناسب دومی بود و این شاید به خاطر این باشد که حضرت علی (ع) نفس پیامبر است به نص قرآن شریف. [مفاتیح / ۳۷۹]

شاید علت علت کننده ترش این باشد که عظمت و مقام پیامبر (ص) در میان همه مسلمین آشکار و معلوم است و کسی را یارای انکار مقام آن حضرت و یا جسارت به او نیست، اما حضرت علی (ع) علی رغم آن مقامات بلند به جهت وجود دشمنان و حسدِ زیادش سال ها مورد غضب آنها قرار گرفته و مدت زیادی مورد لعن آن پلیدان و ناهلان بود. شاید این کار برای توجه دادن مسلمین به مقام و منزلت آن حضرت باشد.

۱. زبان

۱. اهمیت زبان

زبان معرف شخصیت انسان است. حضرت علی (ع) فرمود: **تَكَلَّمُوا تُعْرَفُوا فَإِنَّ الْمَرْءَ مَحْبُوءٌ تَحْتَ لِسَانِهِ** [نهج البلاغه، حکمت ۳۹۲] .

حضرت علی (ع) فرمود: زبان عضوی است کوچک، اما جرائم و گناهانش بزرگ است.

قال الصادق (ع): **إِنَّ رِضَا النَّاسِ لَا يَمْلِكُ وَ أَلْسِنَتَهُمْ لَا تُضْبِطُ وَ كَيْفَ تَسَلُّونَ مِمَّا لَمْ يَسَلَمَ مِنْهُ أَنْبِيَاءُ اللَّهِ وَ رُسُلُهُ** [أمالی صدوق، ص ۱۰۲] .

أَلَمْ يَنْسُبُوا يَوْسُفَ (ع) إِلَى أَنَّهُ هَمَّ بِالزَّانَا

أَلَمْ يَنْسُبُوا أَيُّوبَ (ع) إِلَى أَنَّهُ ابْتُلِيَ بِذُنُوبِهِ.

أَلَمْ يَنْسُبُوا دَاوُدَ (ع) إِلَى أَنَّهُ تَبَعَ الطَّيْرَ

حَتَّى نَظَرَ إِلَى امْرَأَةٍ أَوْرِيَا فَهَوَّاهَا وَ أَنَّهُ قَدَّمَ زَوْجَهَا أَمَامَ التَّابُوتِ حَتَّى قُتِلَ ثُمَّ تَزَوَّجَ بِهَا.
 أَلَمْ يَنْسُبُوا مُوسَى (ع) إِلَى أَنَّهُ عَيْنٌ وَ آذُوهُ حَتَّى بَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا
 أَلَمْ يَنْسُبُوا جَمِيعَ أَنْبِيَاءِ اللَّهِ إِلَى أَنَّهُمْ سَحَرَهُ طَلَبُهُ الدُّنْيَا

أَلَمْ يَنْسُبُوا مَرْيَمَ بِنْتَ عِمْرَانَ (ع) إِلَى أَنَّهَا حَمَلَتْ بِعِيسَى مِنْ رَجُلٍ نَجَّارٍ اسْمُهُ يُوسُفُ أَلَمْ يَنْسُبُوا نَبِيَّنَا مُحَمَّدًا (ص) إِلَى أَنَّهُ شَاعِرٌ
 مَجْنُونٌ.

سایر اعضای انسان از نظر گناه و معصیت محدود است؛ مگر زبان که گناهان مختلفی انجام می دهد، لذا پیامبر اکرم (ص)
 می فرماید :

إِنْ أَكْثَرَ خَطَايَا ابْنِ آدَمَ فِي لِسَانِهِ [مشكاة الأنوار ، ص ۱۷۴] .

۲. وظایف زبان

۱- قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا [بقره/۸۳] .

۲- قُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا [احزاب/۷۰] .

۳- قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَ مَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتَّبِعُهَا أَذَى [بقره/۲۶۳] .

۴- قال امير المومنين (ع) : لِسَانُ الْعَاقِلِ وَرَاءَ قَلْبِهِ وَ قَلْبُ الْأَحْمَقِ وَرَاءَ لِسَانِهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۰] .

آثار سکوت

۱- راحتی در دنیا

۲- رضای خدا

۳- پوشش جاهل

۴- ریاضت

۵- عزت و کسب محبت. قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الرَّضَا (ع) : أَحْفَظْ لِسَانَكَ تُعْزَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۱۳] .

قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الرَّضَا (ع) : إِنَّ الصَّمْتَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْحِكْمَةِ إِنَّ الصَّمْتَ يَكْسِبُ الْمَحَبَّةَ إِنَّهُ دَلِيلٌ عَلَى كُلِّ خَيْرٍ [کافی ، ج ۲ ،
 ص ۱۱۳] .

۳. برکات زبان

- ۱- با زبان خدا را عبادت می کنیم.
- ۲- با زبان کتاب خدا را تلاوت می کنیم.
- ۳- با زبان امر به معروف و نهی از منکر می کنیم.
- ۴- با زبان از دین و ناموس و وطن خود دفاع می کنیم.
- ۵- با زبان بر سر ظالم فریاد می زنیم و از مظلوم حمایت می کنیم.
- ۶- با زبان بین دلها پیوند می زنیم، صفا و صمیمیت را برقرار می کنیم.
- ۷- با زبان مردم را هدایت و رهبری می کنیم.
- ۸- با زبان اذان می گوئیم، شعار می دهیم و از دین خدا حفاظت می کنیم.
- ۹- با زبان دلی را به دست می آوریم و خاطری را شاد می کنیم.

۴. گناهان زبان

- ۱- با زبان اشعار و سخنان باطل و بیهوده می گوئیم.
 - ۲- با زبان امر به منکر و نهی از معروف می کنیم.
 - ۳- با زبان برای اجانب و بیگانگان و کفار تبلیغ می کنیم.
 - ۴- با زبان مظلوم را تحقیر و ظالم را تشویق می کنیم.
 - ۵- با زبان سخن چینی و فحاشی کرده، بذر کینه را در دلها می کاریم.
 - ۶- با زبان جوانان پاک را منحرف می کنیم.
 - ۷- با زبان شایعه می سازیم، غیبت و تهمت و بهتان می زنیم.
 - ۸- با زبان نیشی به دلها فرو می کنیم و خاطر مردم را رنجیده می کنیم.
- مرحوم فیض کاشانی حدود ۲۰ گناه را برای زبان شمرده است.

١- غيبت :

وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا [حجات/١٢] .

٢- كتمان شهادت :

وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ [بقره/٢٨٣] .

٣- سخن چینی :

وَهَمَّازٍ مَشَاءٍ بِنَمِيمٍ [قلم/١١] .

٤- همراهی با باطل :

وَ كُنَّا نَحُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ [مدثر/٤٥] .

٥- بدعت :

وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلَالٌ وَ هَذَا حَرَامٌ لِيَتَفَتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ [نحل/١١٦] .

٦- نفاق :

يَقُولُونَ بِاللَّسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ

[فتح/ ۱۱] .

۷- استهزا :

لا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ [حجرات/ ۱۱] .

۸- دروغ گویی :

إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ [نحل/ ۱۰۵] .

۹- عیب جویی :

وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ [همزه/ ۱] .

۱۰- غنا ۱۱- مرأ و مجادله ۱۳- فحش ۱۴- افشای سر ۱۵- مدح بیجا ۱۶- ذم بیجا ۱۷- مزاح خارج از حد شرعی ۱۸- سخنان بیجا ۱۹- سخنان بیش از حد و اندازه ۲۰- سخنان خصومت آفرین. [محجه البيضاء ، ج ۵ ، ص ۱۹۸] .

۵. آداب سخن گفتن

۱- حسن نیت نه استکبار و مباهات و تحقیر و...

۲- دلپسندو هُذُوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ وَ هُذُوا إِلَى صِرَاطِ الْحَمِيدِ [حج/ ۲۴] .

۳- نیکو و قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا [بقره/ ۸۳] .

۴- رشد دهند هیهدی إِلَى الرُّشْدِ [جن/ ۲] .

۵- ساده‌و ما أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ [ص/ ۸۶] .

۶- نرم‌قولا لَهُ قَوْلًا لَنَا [طه/ ۴۴] .

۷- گاهی تکرار باشدو لَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ [قصص/ ۵۱] .

۸- گام به گام لَتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مَكَّةَ [اسراء/ ۱۰۶] .

۹- نه تحقیر دیگران و رسوا کردن

۱۰- نه برتری جویی

۱۱ _ نه روبروی مردم

۱۲ _ نه خشونت نه لجاجت

جدال احسن چیست؟

جدال آن است که انسان طبق معتقدات طرف حرف می زند. ممکن است؛ انسان مطلبی را قبول نداشته باشد ، ولی چون او قبول دارد طبق عقیده او مشغول بحث می شود.

۱- او احساس تحمیل عقیده نکند.

۲- او احساس حقارت نکند.

۳- بداند که شما انگیزه شخصی ندارید.

۴- در دعوت توکل بر خدا کنید و از سرپیچی مردم دلسرد نشوید.

هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ [نحل/ ۱۲۵]

۶. سخن نیکو

۱- آگاهانه سخن بگوئیم :

لَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ [اسراء/ ۳۶] .

۲- نرم و ملایم سخن بگوئیم :

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيْنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى [طه/ ۴۴] .

۳- گفتار خود را با عمل همراه کنیم :

لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ [صف/ ۲] .

۴- منصفانه سخن بگوئیم :

وَ إِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا [انعام/ ۱۵۲] .

۵- مستدل و محکم سخن بگوئیم :

قُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا [احزاب/ ۷۰] .

۶- ساده و آسان سخن بگوئیم :

فَقُلْ لَهُمْ قَوْلًا مَيْسُورًا [اسراء/ ۲۸] .

۷- بلیغ سخن بگوئیم :

قُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا [نساء/ ۶۳] .

۸- فصیح سخن بگوئیم :

وَ أَخِي هَارُونَ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا فَأَرْسَلَهُ مَعِيَ [قصص/ ۳۴] .

۹- به طرز نیکو و خوب سخن بگوئیم :

وَ قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا [بقره/ ۸۳] .

۱۰- بلکه به طرز نیکوتر و خوبتر سخن بگوئیم :

قُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [اسراء/ ۵۳] .

۱۱- به طرز شایسته سخن بگوئیم :

وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا [نساء/ ۸] .

۱۲- کریمانه سخن بگوئیم :

وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا [اسراء/ ۲۳] .

۱۳- پاکیزه و دلپسند سخن بگوئیم :

وَهُدُوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ [حج/ ۲۴] .

۱۴- سعی کنیم در سخنان خود مردم را به سوی خداوند دعوت کنیم :

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا [فصلت/ ۳۳] .

۱. زیبایی

۱. التَّجَمُّلُ

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : التَّجَمُّلُ مَرُوءَةٌ ظَاهِرَةٌ [غررالحکم ، ص ۴۳۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : التَّجَمُّلُ مِنْ أَخْلَاقِ الْمُؤْمِنِينَ [غررالحکم ، ص ۴۳۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا قَلَّ أَهْلُ الْفَضْلِ هَلَكَ أَهْلُ

التجمل [غررالحکم ، ص ۳۸۰] .

۲. زینت

۱_ اسناد زینت به خداوند متعال :

كذَلِكَ زَيْنًا لِّكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ [انعام/ ۱۰۸] .

۲_ اسناد زینت به شیطان :

وَ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [انعام/ ۴۳] .

۳_ عدم حرمت استفاده از زینت الهی :

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ [اعراف/ ۳۲] .

۴_ ایمان ، زینت انسان :

وَ لَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَ زَيْنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ [حجرات/ ۷] .

۵_ اشیاء مادی و طبیعی ، زینت زمین :

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا [كهف/ ۷] .

۶_ ستارگان ، زینت آسمان :

إِنَّا زَيْنًا السَّمَاءِ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ [صافات/ ۶] .

۷_ عدم اظهار زینت جز برای همسر :

وَ لَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ [نور/ ۳۱] .

۸_ زینت عمل زشت فرزند کشی برای مشرکان :

كذَلِكَ زَيْنَ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتَلَ أَوْلَادِهِمْ [انعام/ ۱۳۷] .

۹_ زینت عمل زشت برای مسرفان :

كذَلِكَ زَيْنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [یونس/ ۱۲] .

۱۰_ استفاده از زینت ، هنگام رفتن به مسجد :

يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعراف/۳۱].

۱۱_ ثروت و فرزندان ، زینت زندگی دنیا است :

الْمَالُ وَالْبُنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [كهف/۴۶].

۳. زیبایی درون

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : عُقُولُ النِّسَاءِ فِي جَمَالِهِنَّ وَ جَمَالُ الرِّجَالِ فِي عُقُولِهِمْ [معانیا لأخبار ، ص ۲۳۴].

قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيُّ (ع) : حُسْنُ الصُّورَةِ جَمَالٌ ظَاهِرٌ وَ حُسْنُ الْعَقْلِ جَمَالٌ بَاطِنٌ [أعلام الدين ، ص ۳۱۳].

قَالَ أَمِيرُ

الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَ صُورَةَ الْمَرْأَةِ فِي وَجْهِهَا وَ صُورَةَ الرَّجُلِ فِي مَنْطِقِهِ [كنز الفوائد ، ج ٢ ، ص ١٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْجَمَالُ فِي اللِّسَانِ [تحف العقول ، ص ٣٧] .

قال رسول الله (ص): أجمال في الرجل اللسان [كنز ، ج ٢ ، ص ١٠] .

قَالَ الْعَبَّاسُ لِلنَّبِيِّ (ص): يَا جَمَالُ بِالرَّجُلِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: "صَوَابُ الْقَوْلِ بِالْحَقِّ قَالَ: فَمَا الْكَمَالُ؟ قَالَ: تَقْوَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ حُسْنُ الْخُلُقِ" [أمالي طوسی ، ص ٤٩٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): حَسَنَ الْعَقْلِ جَمَالُ الظَّوَاهِرِ وَ الْبَوَاطِنِ [غررالحكم ، ص ٥٢] .

قال رسول الله (ص): جمال الرجال فصاحه لسانه [كنز ، خ ٢٨٧٧٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْجَمَالُ صَوَابُ الْقَوْلِ بِالْحَقِّ [أمالي طوسی ، ص ٤٩٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْجَمَالُ الظَّاهِرُ حَسَنُ الصُّورَةِ الْجَمَالُ الْبَاطِنُ حَسَنُ السَّرِيرَةِ [غررالحكم ، ص ٢٥٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): جَمَالُ الرَّجُلِ حِلْمُهُ [غررالحكم ، ص ٢٨٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): جَمَالُ الرَّجُلِ الْوَقَارُ [غررالحكم ، ص ٢٥٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): جَمَالُ الْمُؤْمِنِ وَرَعُهُ [غررالحكم ، ص ٢٦٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): جَمَالُ الْعَبْدِ الطَّاعَةِ [غررالحكم ، ص ١٨١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): جَمَالُ الْحُرِّ تَجَنُّبُ الْعَارِ [غررالحكم ، ص ٣٢٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): جَمَالُ الْعَيْشِ الْقِنَاعَةُ [غررالحكم ، ص ٣٩١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): جَمَالُ الْإِحْسَانِ تَرْكُ الْاِمْتِنَانِ [غررالحكم ، ص ٣٩٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): جَمَالُ الْقُرْآنِ الْبَقْرَةُ

و آل عمران [غررالحكم ، ص ١١٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جمال المعروف إتمامه [غررالحكم ، ص ٣٨٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جمال العالم عمله بعلمه [غررالحكم ، ص ٤٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جمال العلم نشره [غررالحكم ، ص ٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَّا جَمَالَ أَحْسَنُ مِنَ الْعَقْلِ [تحف العقول ، ص ٩٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَّا لِبَاسٍ أَجْمَلُ مِنَ الْعَافِيَةِ [كافي ، ج ٨ ، ص ١٨] .

٤. زيبايى صورت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصورة الجميله أول السعادتين [غررالحكم ، ص ٣٢٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حسن الصورة أقل [أول] السعاده [غررالحكم ، ص ٣٢٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حسن وجه المؤمن [المرء] من حسن عناية الله به [غررالحكم ، ص ٩١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : آفَةُ الْجَمَالِ الْخِيَلَاءُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٧١] .

قَالَ السَّيِّدُ قَدَّسَ اللَّهُ رُوحَهُ : رَأَيْتُ فِي الزُّبُورِ فِي السُّورَةِ الثَّلَاثَةِ وَ الثَّلَاثِينَ مَنْ أَجْرَمَ الذُّنُوبَ وَ أَعْجَبَهُ حُسْنُهُ فَلْيَنْظُرِ الْأَرْضَ كَيْفَ لَعِبَتْ بِالْوُجُوهِ فِي الْقُبُورِ وَ تَجَعَّلَهَا رَمِيمًا إِنَّمَا الْجَمَالُ جَمَالُ مَنْ عُوْفِي مِنَ النَّارِ [سعد السعود ، ص ٥٢] .

قال رسول الله (ص) : خير ما أُعْطِيَ الرَّجُلُ الْمُؤْمِنُ خَلْقٌ حَسَنٌ وَ شَرٌّ مَا أُعْطِيَ الرَّجُلُ قَلْبٌ سَوْءٌ فِي صُورِهِ حَسَنُهُ [كنز ، خ ٥١٧٠]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَنْفَعُ الْحَسَنَ بغيرِ نِجَابِهِ [نِجَابِهِ] [غررالحكم ، ص ٤٠٩] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أَيَّمَا عِبَادٍ كَانَ لَهُ صُورَةٌ حَسَنَةٌ مَعَ مَوْضِعٍ لَّا يَشِيئُهُ ثُمَّ تَوَاضَعَ لِلَّهِ كَانَ مِنْ خَالِصِهِ

اللَّهِ قَالَ قُلْتُ مَا مَوْضِعُ لَا يَشِينُهُ قَالَ لَا يَكُونُ ضُرِبَ فِيهِ سِفَاحٌ [الزهد ، ص ٦٨] .

٥. اكرام الشعر

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الشَّعْرُ الْحَسَنُ مِنْ كَشْوِهِ اللَّهُ تَعَالَى فَأَكْرَمُوهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ١٢٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ اتَّخَذَ شَعْرًا فَلْيَحْسِنْ وَلَا يَتَّهْ أَوْ لِيُجْزَّهُ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٨٥] .

٦. ان الله جميل ويحب الجمال

الكتاب :

يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُورَى سَوَاتِكُمْ وَ رِيشًا وَ لِبَاسُ التَّقْوَى ذَلِك خَيْرٌ [اعراف/ ٢٦] .

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ [اعراف/ ٣٢] .

الحديث :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِيَسْتَرِينَ أَحَدُكُمْ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ كَمَا يَتَرِينَ لِلْغَرِيبِ الَّذِي يَحِبُّ أَنْ يَرَاهُ فِي أَحْسَنِ الْهَيْئَةِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٣٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْبُسُّ وَ تَجَمُّلُ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَحِبُّ الْجَمَالَ مَا كَانَ مِنْ حَلَالٍ [دعائم الإسلام ، ج ٢ ، ص ١٥٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ إِذَا أَنْعَمَ عَلَى عَبْدِهِ أَنْ يَرَى أَثَرَ نِعْمَتِهِ عَلَيْهِ وَ يَبْغِضُ الْبُوسَ وَ التَّبُوسَ [تحف العقول ، ص ٥٦] .

قال رسول الله (ص) : ان الله جميل يحب الجمال و يحب معالي الأخلاق و يكره سفاسفها [كنز ، خ ١٧١٦٨]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الْجَمَالَ وَ التَّجَمُّلَ وَ يَكْرَهُ الْبُوسَ وَ التَّبَاوُسَ فَإِنَّ اللَّهَ إِذَا أَنْعَمَ عَلَى عَبْدِهِ نِعْمَةً أَحَبَّ أَنْ يَرَى عَلَيْهِ أَثَرَهَا قِيلَ كَيْفَ ذَلِكَ قَالَ يَنْظِفُ ثَوْبَهُ وَ يَطِيبُ رِيحَهُ وَ يَجْصُصُ دَارَهُ وَ يَكْنُسُ أَفْنِيَّتَهُ حَتَّى إِنَّ السَّرَاحَ

قَبْلَ مَغِيبِ الشَّمْسِ يَنْفِي الْفَقْرَ وَ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ [أمالي طوسي ، ص ٢٧٥] .

قَالَ الرِّضَا (ع) : أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَحِبُّ الْجَمَالَ وَ النَّجْمَلَ وَ يَبْغِضُ الْبُوسَ وَ النَّبَاسَ وَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَبْغِضُ مِنَ الرِّجَالِ الْقَاذُورَةَ وَ أَنَّهُ إِذَا أَنْعَمَ عَلَى عَبْدِهِ نِعْمَةً أَحَبَّ أَنْ يَرَى أَثَرَ تِلْكَ النِّعْمَةِ [فقه الرضا ، ص ٣٥٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَبْصَرَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) رَجُلًا شَجِنًا شَعْرُ رَأْسِهِ وَسِخَةٌ ثِيَابُهُ سَيِّئَةٌ حَالُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مِنَ الدِّينِ الْمُتَعَهُ وَ إِظْهَارُ النِّعْمَةِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٣٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ مَنْ عَبْدَهُ إِذَا خَرَجَ إِلَى إِخْوَانِهِ أَنْ يَتَهَيَّأَ لَهُمْ وَ يَتَجَمَّلَ [مكارم الأخلاق ، ص ٣٤] .

قال رسول الله (ص) : أحسنوا لباسكم و أصلحوا رحالكم حتى تكونوا كأنكم شامه في الناس [كنز ، خ ١٧١٦٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) لِيَأْخُذَ أَحَدُكُمْ مِنْ شَارِبِهِ وَ يَنْتِفِفُ شَعْرَ أَنْفِهِ فَإِنَّ ذَلِكَ يَزِيدُ فِي جَمَالِهِ [الجعفریات ، ص ١٥٦] .

٧. اطلبوا الخير عند حسان الوجوه

قال رسول الله (ص) : إبتغوا الخير عند حسان الوجوه [كنز ، خ ١٦٧٩٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اطلبوا الخير عند حسان الوجوه [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٣٩٤] .

قال رسول الله (ص) : إلتمسوا الخير عند حسان الوجوه [كنز ، خ ١٦٧٩٦] .

قال رسول الله (ص) : اطلبوا حوائجكم عند حسان الوجوه ، فإن قضى حاجتك قضاها بوجه طليق و إن ردك ، ردك بوجه طليق فرب حسن الوجه دميئه عند طلب الحاجه و رب دميم الوجه

حسنة عند طلب الحاجه [كنز ، خ ١٦٨١٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اَطْلُبُوا الْخَيْرَ عِنْدَ حَسَنِ الْوُجُوهِ فَإِنَّ فِعَالَهُمْ أُخْرَى أَنْ تَكُونَ حَسَنًا [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ٧٤] .

١. زيد بن علي (ع)

١. ولادت

١. تأويل رؤيای صادقانه امام (عليه السلام)

ابو حمزه ثمالی گوید : در حج بودم ، خدمت امام سجاد (عليه السلام) رسیدم. به من فرمود از خوابی که دیده ام میل داری بگویم؟

من (امام سجاد (عليه السلام)) در خواب دیدم که :

"عن أبي حمزة الثمالي قال حججت فأتيت علي بن الحسين (عليه السلام) فقال لي يا أبا حمزة ألا أحدثك عن رؤيا رأيتها رأيت كأنني أدخلت الجنة فأتيت بحوراء لم أر أحسن منها فبينما أنا متكى على أريكتي إذ سمعت قائلا يقول يا علي بن الحسين ليهنئك زيد يا علي بن الحسين ليهنئك زيد فيهنئك زيد".

ابو حمزه سال بعد که به مکه رفت ، در خانه امام سجاد (عليه السلام) را زد. امام در حالی که طفلی به نام زيد در دست داشت ، به ابو حمزه فرمود :

قال أبو حمزة : ثم حججت بعده فأتيت علي بن الحسين (عليه السلام) ففرعت الباب ففتح لي و دخلت فإذا هو حامل زيدا علي يده أو قال حامل غلاما علي يده فقال لي : " يا أبا حمزة هذه تأويل رؤيای من قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا "

٢. مادر زيد

جالب این که نام این کنیز (مادر زيد) نیز حوراء بوده است و مختار که این کنیز را به امام سجاد (عليه السلام) داد ، گفت این کنیز در شعور والائی است و برای من زیاد است.

٣. بشارت رسول الله (ص) به ولادت

این همان کودکی است که رسول الله (ص) به او بشارت داده است.

شیخ مفید می گوید: بعد از امام باقر (علیه السلام) بهترین فرزند امام چهارم است.

عابد، فقیه، سخی، شجاع و به خون خواهی امام حسین (علیه السلام) قیام کرد.

۴. بشارت امیرالمؤمنین (علیه السلام) به ظهور او

این همان کودکی است که امیرالمؤمنین (علیه السلام) بشارت ظهور و قیام او را داده و مردم را به یاری او تشویق فرموده و با اشک از او یاد فرموده است.

۵. نام گذاری

این همان فرزندی است که بارها پدرش امام سجاد (علیه السلام) از او یاد کرده و فرموده:

علی بن الحسین قال: "إی و الذی بعث محمدا بالحق إن عشت بعدی لترین هذا الغلام فی ناحیه من نواحی الکوفه مقتولا مدفونا منبوشا (نیش قبر) مسلوبا (لباس های او کنده) مسحوبا (جره علی وجه الارض) مصلوبا فی الکناسه" [بحارالأنوار، ج ۴۶، ص ۱۸۳].

۲. بررسی شخصیت و فضیلت زید

۱. بهترین فرزند

شیخ مفید می گوید: بعد از امام باقر (علیه السلام) بهترین فرزند امام چهارم است.

عابد، فقیه، سخی، شجاع و به خونخواهی امام حسین (علیه السلام) قیام کرد.

۲. القاب وی

دو لقب داشته: حلیف القرآن، به خاطر تلاوت زیاد قرآن و گریه های طولانی.

ستون مسجد، به خاطر قیام به نماز.

۳. زید مصداق آیه (وجاهدوا.....)

امام رضا (علیه السلام) فرمود: زید مصداق این آیه است:

وَ جَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ [حج ، ٧٨] .

٤. بهشت بی حساب برای زید

قال رسول الله (ص) للحسين : يا حسين يخرج من صلبك رجل يقال له زيد يتخطى هو و أصحابه

يوم القيامة رقاب الناس غرا محجلين يدخلون الجنة بلا حساب [بحار الأنوار، ج ٤٦، ص ١٧٠].

جابر جعفی از امام باقر (علیه السلام) روایت می کند که جدم رسول الله (ص) به امام حسین (علیه السلام) فرمود :

عن جابر بن یزید الجعفی عن أبی جعفر محمد بن علی الباقر عن آباءه قال : " قال رسول الله (ص) للحسین (علیه السلام) یا حسین یرج من صلبک رجل یقال له زید یتخطی هو و أصحابه یوم القیامه رقاب الناس غرا محجلین یدخلون الجنة بلا حساب " [الأمالی للصدوق ، ٣٣٠] ..

٥. زید مصداق آیه قوامین بالقسط

امام باقر (علیه السلام) این آیه را هنگام ورود زید به خانه اش تلاوت کرد :

یا أیها الذین آمنوا کونوا قوامین بالقسط شهداء لله [نساء ، ١٣٥].

و سپس فرمود :

انت والله یا زید من اهل ذلك

٧. نعم العم از زبان امام

دخلنا علی الصادق (علیه السلام) فدفعنا إلیه الکتابه فقرأه و بکی ثم قال إنا لله و إنا إلیه راجعون عند الله تعالی أحتسب عمی إنه کان نعم العم إن عمی کان رجلا لدنیانا و آخرتنا مضی و الله عمی شهیدا [عیون أخبار الرضا (علیه السلام) ، ج ١ ، ص ٢٥٢].

٨. بهشت برای گریه کنان برزید

قال الصادق (علیه السلام) لأبى ولاد الکاهلی : " رأیت عمی زیدا؟ قال : نعم رأیته مصلوبا و رأیت الناس بین شامت حنق و بین محزون محترق فقال : أما الباکى فمعه فى الجنة و أما الشامت فشریک فى دمه " [بحار الأنوار ، ج ٤٦ ، ص ١٩٣].

٩. زید عالم آل محمد

فقال الرضا (علیه السلام) : یا أمیر المؤمنین لا تقس أخى

زیدا إلى زید بن علی (علیه السلام) فإنه كان من علماء آل محمد غضب لله عز وجل فجاهد أعداءه حتى قتل [بحار الأنوار، ج ۴۶، ص ۱۷۴].

کان من کبار علماء الاسلام

۱۰. روایات مستفیض در مقام زید

آیه الله خوئی در جلد ۷ معجم رجال الحدیث از ص ۳۴۵ تا ص ۳۵۶ درباره زید، روایات مقام والای او را مستفیضه و سپس روایات انتقاد از زید را یکی یکی نقل و همه را ضعیف می داند و در پایان می گوید: ان زید جلیل ممدوح لیس شیء یدل علی قدح فیه او انحراف

۱۱. عابد و شجاع

کان زید بن علی بن الحسین عین إخوته بعد أبی جعفر (علیه السلام) و أفضلهم و کان عابدا ورعا فقیها سخیا شجاعا و ظهر بالسيف يأمر بالمعروف و ینهی عن المنکر و يطالب بثارات الحسین (ع)... قدمت المدینه فجعلت کلما سألت عن زید بن علی قیل لی ذلك حلیف القرآن... بیکی من خشیه الله حتی تختلط دموعه بمخاطه [الإرشاد، ج ۲، ص ۱۷۰].

۱۲. متصف به صفات امام (علیه السلام)

یحیی بن زید قال: رحم الله أبی زیدا کان و الله أحد المتعبدين قائم ليله صائم نهاره یجاهد فی سبیل الله عز و جل حق جهاده فقلت یا ابن رسول الله هكذا یكون الإمام بهذه الصفه؟ فقال: یا عبد الله إن أبی لم یکن یامام و لکن من سادات الکرام و زهادهم و کان من المجاهدين فی سبیل الله. [بحار الأنوار، ج ۴۶، ص ۱۹۹].

۱۳. سید اهل بیت

امام باقر (علیه السلام) به زید اشاره کرد و فرمود:

عن أبی الجارود قال: "إنی

لجالس عند أبي جعفر محمد بن علي الباقر (عليه السلام) إذا أقبل زيد بن علي (عليه السلام) فلما نظر إليه أبو جعفر (عليه السلام) و هو مقبل قال هذا سيد من أهل بيته و الطالب بأوتارهم (انتقام خون) لقد أنجبت أم ولدتك يا زيد" [بحار الأنوار ، ج ٤٦ ، ص ١٧٠] .

١٤. صاحب كرامت

شبی یا سحری با زید بن علی بیرون رفتیم و دست او خالی بود ، همین که دید گرسنه ام ، گلابی بزرگی به من داد که نفهمیدم از کجا آورد.

١٥. عصمت زید

ان زید ابن علی لم تهیک لله محرما منذ عرف یمینه من شماله من اطاع الله اطاعه ما خلق. [قاموس الرجال ، ج ٤ ، ص ٢٧١] .؟؟

١٦. شهید نورانی

در قیامت میان شهدا می درخشد :

قائد الغر المحجلین [بحار الأنوار ، ج ٦ ، ص ٢٣٨] .

١٧. تأکید امام (علیه السلام) بر ادامه راه زید

امام سجاد (علیه السلام) درباره زید و سرمشق شدن او فرمود :

لا یدرکه الاخرون الا من عمل بمثله [مقاتل الطالبین فارسی ، ص ١٣١] .؟؟

١٨. محبوب رسول الله (ص)

عن حذیفه بن الیمان قال : نظر رسول الله (ص) إلى زید بن حارثه فقال : " المقتول فی الله و المصلوب فی أمتی و المظلوم من أهل بیتی سمی هذا و أشار بیده إلى زید بن حارثه فقال ادن منی یا زید زادک اسمک عندی حبا فأنت سمی الحبيب من أهل بیتی " [بحار الأنوار ، ج ٤٦ ، ص ١٩٢] .

١٩. وجوب احترام به نام زید

نزد امام حسین (علیه السلام) به زید پارچه فروشی که دروغ گو بود ، اشاره شد. امام فرمود ، چون نام یکی از اولیای

خدا زید است و او در راه خدا قیام می کند ، لذا بر هم نام او جسارتی نشود. [کتاب زید ، ص ۳۳ ، از وقایع الایام شهر صیام ، ص ۶۴] .؟؟

۳. فرزندان زید

۱. عیسی بن زید

۱. داستان ولادت عیسی

حضرت زید با همسرش به دربار طاغوت احضار شد. در مسیر راه همسر درد زایمان گرفت. در مسیر نزدیک دیر و کلیسایی بودند و تصادفاً شب میلاد حضرت عیسی بود. این همسر که کنیز بود ، از ناچاری به کلیسا رفته و در آن جا وضع حمل نمود. پدرش به خاطر این مکان و زمان نام عیسی روی آن گذاشت. [بحار ، ج ۴۶ ، ص ۱۵۸] .؟؟

۲. بهترین شخص خاندان

عیسی بهترین شخص خاندان از نظر علم ، دین ، زهد و طبع شعر بود. از راویان و عاشقان حدیث که روایاتش زیاد است.

۳. دختر عیسی

عیسی دختری داشت در کوفه مخفی. تا سن ازدواج زنده بود. بعد از دنیا رفت ، عیسی گریه می کرد که این دختر از ترس نسبت خود را به رسول الله (ص) مخفی می کرد. [مقاتل الطالین ، ص ۴۰۸] .

۲. یحیی ابن زید

۱. یحیی شهید از سنای شهید

یحیی شهید ، پدرش زید شهید ، امام سجاد (علیه السلام) که جد او است. شهید ، امیر المؤمنین ، علی (علیه السلام) شهید... شهید در چند نسل.

۲. راوی صحیفه سجادیه

یحیی از راویان صحیفه سجادیه است. امام صادق (علیه السلام) از طریق اخبار به شخصی (متوکل بن هارون بلخی) به یحیی خبر می دهد که تو مثل پدرت شهید می شوی. یحیی صحیفه سجادیه را به حامل پیام می دهد.

۳. شهادتی مشابه شهادت پدر

او بعد از شهادت پدر

به ایران آمد. در جوانی مثل پدرش :

در این که سر بریده اش را برای مادرش فرستادند ، در تیر خوردن ، در به پیشانی خوردن تیر ، در شهادت روز جمعه ، در به دار آویختن ، در پیش گوئی نسبت به شهادت او از طرف امام صادق (علیه السلام) ، در گریه امام معصوم بر شهادت یحیی ، در قیام کردن علیه طاغوت ، در این که روز سوم قیام شهید شد.

۴. یحیی در زندان طاغوت

یحیی مدتی به زندان طاغوت افتاد. زنجیری که یحیی را با آن بسته بودند ، به قیمت بیست هزار درهم توسط شیعیان خریداری شده و قطعه قطعه شد و نگین انگشترش کردند. [مقاتل الطالبین] ،

۵. تعداد یاران یحیی

تعداد یاران یحیی هنگام قیام مانند تعداد یاران امام حسین (علیه السلام) با هفتاد نفر شروع شد.

۶. محل قیام یحیی

محل قیام نیشابور.

۷. محبوبیت در مردم

در سال شهادت یحیی ، مردم خراسان نام پسرانی که به دنیا می آمدند یحیی می گذارند.

۸. خون خواهی یحیی علت قیام ابو مسلم خراسانی

قیام ابو مسلم خراسانی به خاطر خون خواهی یحیی بود و از کتابی که نام افراد حکومت در آن بود ، یک یک را پیدا و به سزای اعمالشان رساند.

۹. سوگواری مردم در شهادتش

بعد از شهادت زید و یحیی مردم به سوگ نشستند و لباس سیاه پوشیدند. ابو مسلم خراسانی و بنی العباس نیز برای حفظ موقعیت ، لباس سیاه پوشیده و اظهار هم دردی با مردم کردند. کم کم بنی العباس لباس سیاه را کنار گذاشته و لباس و عمامه سیاه رمز تشیع شد. در سفینه (عمامه) می خوانیم در جنگ جمل عمامه

سیاهی دور سر مبارک حضرت علی (علیه السلام) بود و فرشتگان در جنگ بدر با عمامه سفید به کمک مسلمانان آمدند.

۴. مقام علمی

۱. اهمیت نظر علمی زید

ابو حمزه ثمالی واسطی با هم رساله ای نوشتند و خدمت امام باقر (علیه السلام) آوردند. امام تشکر کرد و پرسید: آیا زید دیده است؟ گفتند نه. فرمود: به او ارائه دهید و نظرش را بگیرید. نزد زید آمدند و رساله را خواندند. ایشان تشکر کرد و سپس مطالب را رد کرد و شیوه نوی ارائه داد که نویسندگان تعجب کردند، بعد خدمت امام باقر رسیده و نظرهای جالب زید را گفتند.

۲. تربیت شاگردان

محمد بن مسلم، ابو حمزه ثمالی، محمد بن بکیر، زهری، یحیی بن زید، ابو حنیفه، تا ۲۳ نفر را در کتاب زید آورده اند.

۳. تسلط به آیات

امام باقر (علیه السلام) فرمود: "روزی پدرم زید را خواست و دستور داد تا قرآن بخواند. او خواند پدرم آیات مشکل را پرسید. او یکی یکی جواب صحیح می داد. پدرم به قدری تحت تأثیر زید و استعداد فوق العاده او قرار گرفت که بلند شد و میان دو چشم زید را بوسید". [کتاب زید، ص ۵۱].

زید ۵ ماه زندانی بود و زندان را تبدیل به کلاس کرد و تفسیر سوره حمد و بقره را در این مدت برای زندانیان گفت. [زید، ص ۴۶].

۴. راوی امام سجاد (علیه السلام)

۶۱ حدیث از کتب اربعه از طریق زید از امام سجاد (علیه السلام) در کتاب شریف زید ص ۵۱ نقل شده است.

۵. تألیفات جامع

بعد از امام باقر (علیه السلام)

اعلم و افضل مردم بود. ده کتاب نوشته یکی به نام الصفوه که با استناد ۱۵۰ آیه مسئله امامت را ثابت کرده که در کتابخانه انگلستان موجود است.

کتابهای دیگرش عبارتند از: تفسیر، مناسک حج، المجموع الحدیثی، المجموع الفقہی، اثبات الوصیہ، قلت و کثرت که شامل احتجاجات او است.

۵. عبادت

۱. شب زنده دار

عن المتوکل بن هارون قال: لقیته یحیی بن زید... فسألته عن أبيه فقال... أنه كان (عليه السلام) يصلي في نهاره ما شاء الله فإذا جن الليل عليه نام نومه خفيفه ثم يقوم فيصلی فی جوف الليل ما شاء الله ثم يقوم قائماً على قدميه يدعو الله تبارك و تعالی و يتضرع له و يبکی بدموع جاریه حتی یطلع الفجر. [بحار الأنوار، ج ۴۶، ص ۱۹۹].

۲. محو ذکر خدا

عاصم بن عمر: زید را در نوجوانی دیدم که وقتی ذکر خدا را می شنید از هوش می رفت. گویا دیگر به دنیا باز نمی گردد. [اعیان الشیعه] ۴۴.

سالی سه ماه روزه می گرفت. [اعیان الشیعه] ۴۴.

۳. حلیف القرآن

زید می گوید خلوت بالقرآن ثلاثه عشره اقرءه و اتدبره. [زید، ص ۴۵] ۴۴.

در مدینه از هر کس سراغ زید گرفته می شد، می گفتند حلیف قرآن است و قرائت خاصی دارد که کشف نقل کرده است.

۶. سیاست

۱. خشتی کردن توطئه بنی امیه

میان زید و نوه عمویش بر سر موقوفات مشاجراتی شد. خالد (فرماندار مدینه) مشاجره را به مسجد کشید و از مردم دعوت کرد تا گفتگوی این خاندان را مشاهده و بد بین شوند. مدینه مثل دیگ می جوشید و مردم مدینه همه با هم گفتگومی کردند که آیا بنی الحسن در دادگاه فردا برنده می شود. یا بنی الحسین. فردا که خالد علاقه مند به درگیری و مشاجره بود، صبح اول وقت به مسجد آمد و مردم را جمع کرد. زید که از سوء نیت و توطئه و نشان دادن اختلافات فامیلی و داخلی به جامعه متوجه شد. یک سره بحث را عوض کرد و

به طرف خود (بنی الحسن) گفت : تمام بردگانم آزاد اگر حرفی بزنم. (من امروز هیچ نمی گویم و مسئله مختومه باشد). سپس شروع به گفتگو و رسوا کردن خالد حاکم مدینه نمود و توطئه را خنثی کرد. [ابن ابی الحدید ، ج ۳ ، ص ۲۸۵] .؟؟

۲. چهره انقلابی

۲. ترس بنی امیه از زید

۱. به دلیل اخلاق و بیان خوش

وقتی وارد شام شد ، چون خوش بیان و خوش برخورد بود ، خبر آمدنش به هشام رسید. عصبانی شد و در مجلس به او جا نداد و جواب سلامش را نداد و او را تحقیر کرد. [اعیان الشیعه] .

بعد از جلسه هشام به زید گفت : حوائج را از من بخواه. زید گفت : تو خودت ناظر امور مسلمین هستی.

۲. به دلیل منطق و استدلال

هشام وقتی معرفت و استدلالات زید را شنید ، ترسید که او مردم شام را عوض کند به همین دلیل دستور داد زید حتی یک شب در بین سربازان نباشد. [اعیان الشیعه] .؟؟

۳. قیام زید

۱. اعلام و دعوت مردم

زید روز خروج به مردم اعلام و دعوت کرد که :

عن الفضیل قال : انتهیت إلی زید بن علی (علیه السلام) صبیحه خرج بالكوفه فسمعته یقول من یعیننی منکم علی قتال أنباط أهل الشام فوالذی بعث محمداً بالحق بشیراً لا یعیننی منکم علی قتالهم أحد إلا أخذت بیده یوم القیامه فأدخلته الجنة بإذن الله. [بحار الأنوار ، ج ۴۶ ، ص ۱۷۱] .

۲. ۴۰۰۰۰ بیعت کننده

وقتی زید به کوفه آمد ، ۱۵۰۰۰ نفر با او بیعت کردند و به جز کوفه مردم مدائن ، بصره ، واسط ، موصل

، خراسان ، ری ، جرجان و جزیره با او بیعت کردند که گفته اند تعداد بیعت کنندگان به ۴۰۰۰۰ نفر می رسد. [اعیان الشیعه] ؟؟.

۳. صورت بیعت

انا ندعوکم الی کتاب الله و سنه نبیه و جهاد الظالمین و الدفع عن المستضعفین و اعطاء المحرومین و قسم هذا الفیء بین اهلہ بالسواء و رد المظالم و نصره اهل البیت اتبایعون علی ذلك فاذا قالوا نعم وضع یدہ علی ایدیہم و... [اعیان الشیعه ، ج ۷ ص ۱۱۸]

۴. فلسفه و علت قیام

۱. مبنای قیام

و الله ما خرجت و لا - قمت مقامی هذا حتی قرأت القرآن و اتقنت الفرائض و احکمت السنه و الآداب و عرفت التأویل كما عرفت التزیل و فهمت الناسخ و المنسوخ و المحکم و المتشابه و انصاص و العام و ما یحتاج الیه الامه فی دینها مما لا بد لها منه و لا غنی عنه و... [زید ، ص ۳۸] .

۲. کسب رضای اهل بیت

قال الصادق (علیه السلام) : رحم الله عمی زیدا لو ظفر لوفی انما دعی الرضا من آل محمد و انا الرضا [الغدیر ، ج ۳ ، ص ۷۱] ؟؟. ، [سفینه البحار ، زید] ؟؟.

۳. انتقام خون اما م حسین (علیه السلام)

انما خرجت علی الذین قاتلوا جدی الحسین.

۴. انتقام حرّه و رمی کعبه

_ انما خرجت علی الذین اغارو علی المدینه یوم الحره ثم رموا بیت الله لحجر المنجیق. [زید ، ص ۱۱۴] ؟؟.

۵. مبارزه با سلطان جور

أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَام) قَالَ : ... إِنَّمَا خَرَجَ إِلَى سُلْطَانٍ مُّجْتَمِعٍ لِيَنْقُضَهُ [كافي ، ج ۸ ، ص ۲۶۴] .

۶. اصلاح امت رسول الله (ص)

عبد الله بن

مسلم می گوید : با زید به مکه می رفتیم ، در شبی ستاره ای را به من نشان داد و فرمود : این ستاره ثریا را می بینی ؟ گفتم :
بله. زید فرمود : لوددت ان یدی ملصقه بها فاقع علی الارض او حیث اقع فانقطع قطعه قطعه و ان الله اصلح بین امه محمد. [فارسی مقاتل الطالین ، ج ۱۳۱] .؟؟ ، . [زید ، ص ۱۱۶] .؟؟

۷. امر به معروف ونهی از منکر

شیخ مفید ، مجلسی و راوندی می گویند : فلسفه قیام زید امر به معروف ، نهی از منکر و خون خواهی امام حسین (علیه السلام). [ارشاد مفید فارسی ، ص ۱۶۸] .؟؟ ، . [زید ، ص ۱۱۸] .؟؟

۸. یاری اهل بیت

عن أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) ... لَوَدِدْتُ أَنَّ الْخَارِجِيَّ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ خَرَجَ وَ عَلَى نَفَقَةٍ عِيَالِهِ [وسائل الشيعة ، ج ۱۵ ، ص ۵۴] .

۵. صحنه جنگ

۱. محل جنگ

کوفه.

۲. رمز عملیات

يا مَنْصُورُ أُمَّتْ ، يا لثَّارَاتِ الْحُسَيْنِ

۳. زمان جنگ

چهار شنبه.

۴. خلیفه مخالف

هشام بن عبد الملک.

۵. قاتل زید

فرماندار کوفه : یوسف بن عمرو که قاتل زید هم هست. شعارشان الله اکبر بود.

۶. محاصره یاران در مسجد

یوسف فرماندار کوفه حکومت نظامی اعلام کرد و مردم را در مسجد دعوت کرد. همین که جمع شدند ، مسجد را محاصره

کرد و بیعت کنندگان زید در مسجد ماندند و خیلی تأسف خوردند و زید با ۲۰۰ نفر در بیرون مشغول جنگ و حدود ۲۰۰ نفر را روز اول به درک فرستادند. روز دوم ۲۰۰ نفر و هر چه خواستند محاصره مسجد را بشکنند نشد، تا نیروی تازه نفس از شام آمد

و طرفداران زید تار و مار شدند. اگر حکومت نظامی شکسته می شد و مردم در مسجد محاصره نمی شدند. زید موفق می شد. (مانند شکستن حکومت نظامی توسط حضرت امام).

۷. سفارشات زید

هنگام حمله سفارشات حضرت امیر (علیه السلام) را زید با مردم داشت که درخت را قطع نکنید ، به زخمی و خردسال و آب آشامیدنی و فراری و... کار نداشته باشید ، درهای بسته را باز نکنید...

۸. شجاعتی مثال زدنی

شجاعت زید ضرب المثل است. (مسعودی ، طبری ، مفید ، زمخشری ، کمیت ، بلاذری و...) گفته اند :

فلما رأى الناس فارسا اشجع منه ، ما ولدت النساء افضل و اشجع من زید بن علی. [زید ، ص ۱]

۹. غربت زید

چون یاران بیرون مسجد کم بودند ، زید هر چند نفر را به محله ای از کوفه فرستاد. زید به در خانه ای رسید. (انس بن عمرو) که بیعت کرده ، ولی از ترس حکومت نظامی در خانه نشسته بود. او را صدا زد ، ولی حمایت نکرد و زید ناراحت شد و فرمود : چرا شما...؟

۱۰. غیرت فاطمی (س)

در وسط جنگ ، مرد هتاکی به فاطمه زهرا (س) جسارت کرد. یک مرتبه زید قهرمان با صدای بلند گریه مفصلی کرد و فریاد کرد : آیا کسی نیست برای خدا و رسول خدا و فاطمه زهرا غضب کند؟ سعید بن خثیم که از یاران زید بود ، آن مرد را زیر نظر گرفت. با لباس مبدل (چادر زنانه) وارد دشمن شد و سرش را جدا کرد و مرکبش را به غنیمت گرفت و زید را شاد کرد به نحوی که زید میان دو چشمش را

۷. سرنوشت

۱. خبر شهادت از زبان پدر

این همان فرزندی است که بارها پدرش امام سجاد (علیه السلام) از او یاد کرده و فرموده :

علی بن الحسین قال : "إی و الذی بعث محمدا بالحق إن عشت بعدی لترین هذا الغلام فی ناحیه من نواحی الکوفه مقتولا مدفونا منبوشا (نیش قبر) مسلوبا (لباس های او کنده) مسحوبا (جره علی وجه الارض) مصلوبا فی الکناسه" [بحار الأنوار ، ج ۴۶ ، ص ۱۸۳] .

امام سجاد (علیه السلام) از طلوع فجر بعد از نماز تا آفتاب مشغول دعا بود و سخنی نمی گفت. روزی در آن ساعت خبر تولد زید به او رسید. امام از مردم درباره نام گذاری او سئوالاتی کرد. هر که نام او را چیزی گفت. امام سجاد (علیه السلام) فرمود قرآن آوردند. آن را باز کرد. آیه آمد :

فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ [نساء ۹۵۷] .

قرآن را هم گذاشت و بار دیگر باز کرد. آیه آمد :

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعِندَهُمْ حَقٌّ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بَبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [توبه ، ۱۱۱] .

فرمود : باید نام او را زید بگذارم ، چون جدم از فرزند مجاهدی که شهید شود ، به من خبر داده.

۳. رؤیای صادق

سعید بن جبیر از نازلی نقل می کند که در سفر مکه با زید بودم. شبانه روز نماز می خواند و گریه و تضرع می کرد و نیمه شب آیات قرآن می خواند. پرسیدم : یابن رسول الله خیلی گریه می کنی؟ زید

گفت : در سجده خوابم برد و خواب دیدم جماعتی را با لباس های بسیار زیبا که رئیس آن ان فرمود :

عن سعيد بن جبیر قال : قلت لمحمد بن خالد : كيف زيد بن علي في قلوب أهل العراق؟ فقال : لا أحدثك عن أهل العراق و لكن أحدثك عن رجل يقال له النازلي بالمدينه قال : صحبت زيدا ما بين مكه و المدينه و كان يصلي الفريضة ثم يصلي ما بين الصلاه إلى الصلاه و يصلي الليل كله و يكثر التسبيح و يردد و جاءت سكره الموت بالحق ذلك ما كنت منه تحيد فصلي بنا ليله ثم ردد هذه الآيه إلى قريب من نصف الليل فانتبهت و هو رافع يده إلى السماء و يقول : إلهي عذاب الدنيا أيسر من عذاب الآخرة ثم انتحب فقامت إليه و قلت : يا ابن رسول الله لقد جزعت في ليلتك هذه جزعا ما كنت أعرفه؟ قال : ويحك يا نازلي إني رأيت الليله و أنا في سجودي إذ رفع لي زمره من الناس عليهم ثياب ما رأته الأبصار حتى أحاطوا بي و أنا ساجد فقال كبيرهم الذي يسعون منه : أ هو ذلك؟ قالوا : نعم. قال : أبشر يا زيد فإنك مقتول في الله و مصلوب و محروق بالنار و لا تمسك النار بعدها أبدا.

می گوید : بیدار شدم و گریه می کردم؛

فانتبهت و أنا فزع و الله يا نازلي لوددت أني أحرقت بالنار ثم أحرقت بالنار و أن الله أصلح لهذه الأمة أمرها. [بحار الأنوار ، ج ٤٦ ، ص ٢٠٨].

٤. تیر خوردن زید

بالاخره تیری به پیشانی مبارک زید خورد. او را به مخفی گاهی بردند. روز

جمعه شهید شد و به فرزندش یحیی گفت : تو نهضت را ادامه بده.

۵. بالای چوبه دار

فرید در دائره المعارف می گوید : خفقان و دیکتاتوری بنی امیه همین بس که بهترین نواده رسول الله (ص) بالای چوبه دار است و کسی حق حرف زدن ندارد.

۶. ماجرای سر شهید

۱. فرستادن سر به شام

سر زید را یوسف بن عمرو (فرماندار کوفه) برای هشام در شام فرستاد. ۱۰۰۰۰ درهم جایزه داد و دستور داد بر بلندی دروازه جلو مردم قرار دهند. بعد سر را از شام به مدینه فرستادند نزد زینب خواهر زید و در دامن خواهر قرار دادند.

۲. سر زید در دامن خواهر

یک شبانه روز سر فرزند پیامبر (ص) را نزد قبر پیامبر (ص) آویختند؛ مردم مدینه عصبانی شده و جلسات سوگواری تشکیل دادند. والی مدینه به وحشت افتاد. افرادی را گرفت و زندان کرد. مدینه متشنج شد. سر را روی نیزه ای در مسجد نصب و مردم اجباراً به دیدن سر و گفتن ناسزا به اهل بیت و انقلابیون وادار شدند.

۳. فرستادن سر به مصر

سپس سر را از مدینه به مصر فرستادند ، مردم رشید مصر سر را دزدیده و در محراب مسجد دفن کردند و الآن زیارت گاه است.

۴. کرامات متعدد

کرامات متعددی در هنگام دار آویخته شدن نقل شده است.

۷. ماجرای دفن شهید

۱. دفن بدن در مسیر آب

آخرین نظر این بود : مسیر جوی آبی را موقتاً تغییر و بدن را دفن و سپس دوباره آب را در مسیر خود قرار دادند. کسی فهمید و به حکومت خبر داد. آن ها آمدند. قبر را نبش کرده و بدن را با طنابی به شتری بسته و حمل کردند. بعد

پیاده و بعد به دار آویختند. مدت ۴ سال بر دار آویخته بود ، سپس از دار پائین آورده و آتش زدند و خاکسترش را بر آب دادند.

۸. پیش گوئی ها

۱. به دار آویخته ای در کوفه

عن النبی (ص) : ...رجل یقال له زید یقتل بالكوفه و یصلب بالکناسه یخرج من قبره نبشا تفتح لروحه أبواب السماء یتهيج به أهل السماوات [الأمالی للصدوق ، ۴۰] .

۲. گریه امیر المؤمنین (علیه السلام) برای زید

قد وقف امیر المؤمنین (علیه السلام) علی موضع صلیه بالكوفه فبکی و بکی اصحابه و سئل عن بكائه فقال (علیه السلام) : " ان رجلا من ولدی یصلب فی هذا الموضع من رضی ان ینظر الی عورته اکبه الله علی وجهه فی النار " .

۳. معرض قاتل زید

در پیش گوئی امیر المؤمنین آمده که قاتل زید یوسف بن عمرو است :

قال علی علیه السلام : ...رجل یقال له یوسف بن عمر ، و یقوم عند ذلك رجل منا أهل البيت فانصروه ، فانه داع إلى الحق [بحار الأنوار ، ج ۳۴ ، ص ۳۴] ؟؟

۴. خبر جبرئیل از شهادت زید

ضمن حرکت حضرت امیر (علیه السلام) به مسجد کوفه به منطقه ای خیره شد و گریه کرد و فرمود : " پدرم فدایت ، پدرم فدایت. اصبع بن نباته علت پرسید؟ فقال (علیه السلام) : رسول اکرم از جبرئیل از خداوند به من خبر داد که :

یولد لی ولد ما ولد ابواه بعد یلقى الله غضبان فی الله و راضیا عنه و انه یمثل به فی هذا الموضع مثله ما مثل با حد قبله و لا بعده صلوات الله علی روحه و الارواح التي تتوفی منه .

۸. شعرا و زید

۱. شعر کمیت برای زید : و کان شهادته (ع) مصدر وحی للشعراء.

کمیت برای زید شعر گفته و امام به خاطر شعر هائی که در مرثیه اهل بیت گفته فرمود :

عن الکمیت بن أبی المستهل قال : " دخلت علی سیدی أبی جعفر محمد بن علی الباقر (علیه السلام) فقلت یا ابن رسول الله إنی قد قلت فیکم آیاتاً أفتأذن لی فی إنشادها؟ فبکی (علیه السلام) و بکی أبو عبد الله (علیه السلام) ثم أخذ بیدي ثم قال : اللهم اغفر للکمیت ما تقدم من ذنبه و ما تأخر. [بحارالانوار ، ج ۳۶ ، ص ۳۸۷]

۹. زید از دیدگاه اهل سنت

۱. مدح زید از دیدگاه ابوحنیفه

شاهدت زید بن علی (علیه السلام) کما شاهدت اهله (اهل بیت) فما رأیت فی زمانه افقه منه و لا اسرع جواباً و لا ابین قولاً. [زید ، ص ۴۱]؟؟

۲. اتصاف به صفات ممدوحه

ابو طالب که از علمای اهل تسنن است می گوید : اگر سخن از متکلمین است ، زید از آن هاست.

اگر سخن از زهاد است ، زید از آنان است.

اگر سخن از شجاعان است ، زید از آنان است.

اگر سخن از اهل معرفت و حفظ و سیاست است ، زید از آنان است. [زید ، ص ۴۲]؟؟

۳. تهمت فسق

این تیمیه و الوسی به شیعه حمله کرده اند که چرا زید بن علی (علیه السلام) را فاسق و کافر می دانید با این که در علم و رده در مقام بالائی است. [الغدیر ، ج ۳ ، ص ۷۴]؟؟

و علامه امینی مفصل این تهمت را رد کرده و مقام زید را در چند صفحه از روایات و

سخنان اعلام نموده و در همان جلد ۳ آورده است.

۱۰. زید و اهل بیت

۱. مورد تأیید اهل بیت

۱. دعوت ائمه به یاری زید

قال جعفر بن محمد (علیه السلام): ویل لمن سمع واعيته فلم يجبه [بحار الأنوار، ج ۴۶، ص ۱۷۴].

۲. گریه امام بر زید

عن الفضیل بن یسار قال: وجهت نحو المدینه فدخلت علی الصادق جعفر بن محمد (علیه السلام)... فأقبل بیکی و دموعه تنحدر علی دبیاجتی خده... و هو یقول: "أشركنی الله فی تلك الدماء مضي و الله عمی و أصحابه شهداء مثل ما مضی علی بن أبی طالب (علیه السلام) و أصحابه" [الأمالی للصدوق، ۳۴۹]..

۳. زید داعی به حق

قال علیعلیه السلام...: و یقوم عند ذلك رجل منّا أهل البيت فانصروه، فانه داع إلى الحق [قاموس الرجال، ج ۴، ص ۲۶۵].؟؟

۴. کمک مالی امام به قیام زید

امام صادق (علیه السلام) ۱۰۰۰ دینار به خانواده های شهدا و قیام زید داد. [منتهی الآمال، سی دی]؟؟.

۵. قیام زید به اذن امام

شهید در قواعد در باب امر به معروف قضیه زید را نقل کرده و گفته که به اذن امام بوده است.

۲. رابطه با امام

۱. مدح ائمه از زید

۱ _ مأمون گلایه کرد به امام رضا (علیه السلام) که زید (برادر امام رضا (علیه السلام)) مثل زید بن علی است. امام فرمود:

عن الرضا (علیه السلام) فی حدیث أنه قال للمأمون: " لا تقس أخی زیداً إلی زید بن علی فإنه کان من علماء آل محمد (ص) غضب لله فجاهد أعداءه حتى قتل فی سبيله و لقد حدثنی أبی موسی

بُنُ جَعْفَرٍ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَاهُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ (عليه السلام) يَقُولُ: رَحِمَ اللَّهُ عَمِّي زَيْدًا إِنَّهُ دَعَا إِلَى الرِّضَا مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ وَ لَوْ ظَفَرَ لَوْفِي بِمَا دَعَا إِلَيْهِ لَقَدِ اسْتَشَارَنِي فِي خُرُوجِهِ" [وسائل الشيعة ، ج ١٥ ، ص ٥٣] .

٢ _ جعفر و زيد (عليه السلام) فما كان بينهما خلاف و الدليل على صحه قولنا قول زيد بن علي (عليه السلام) من أراد الجهاد فإلى و من أراد العلم فإلى ابن أخي جعفر. [بحار الأنوار ، ج ٤٦ ، ص ١٩٨] .

قال زيد : جعفر إمامنا في الحلال و الحرام. [بحار الأنوار ، ج ٤٦ ، ص ١٩٦] .

٣. امامان شيعه و زنده نگه داشتن نام زيد

١. كثرت ياد زيد و طلب رحمت برای او

امامان ما بسيار نام زيد را می بردند. گريه ها می کردند. از کسانی که از کوفه می آمدند ، سؤال می فرمودند که آیا کناسه و محل دار زيد را دیده ای؟

شخصی از کوفه خدمت امام صادق (عليه السلام) شرفیاب شد و خواست وضع زيد را بگوید ، امام فرمود : " صبر کن تا پرده ها را بالا بزنی و زنان هم بشنوند " . سپس او مصائب را گفت و امام و زنان با صدای بلند گريه ها کردند. [زيد] .؟؟

قال الصادق (عليه السلام) : رحم الله عمي زيدا خرج علي ما خرج آبائه و وددت اني استطعت ان اصنع فاكون مثل عمي و اقل (عليه السلام) من قتل مع زيد بن علي كمن قتل مع حسين بن علي .

١. زينت

١. ارزش واهميت زينت

١. انسان فطرتاً زيبائى را دوست دارد.

٢. كار انسان تعديل غرائز و توجه به تمام ابعاد و جلوگيرى از افراط و تفریط هاست.

٣. اگر به هر غريزه اى پاسخ كامل

داده شود. غرائز دیگر هدر می رود.

۴. روان شناسان می گویند: انسان دارای چند نوع حس است. حس نیکی، حس دانائی، حس مذهبی، حس زیبایی، که تمام هنر و صنایع ظریف و... مولود آن است.

۵. یا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعراف/۳۱].

۶. امام حسن (ع) به استناد همین آیه هنگام نماز بهترین لباس را می پوشد و می فرماید: إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يَحِبُّ الْجَمَالَ فَاتَّجَمَّلُ لِرَبِّي [عوالی اللثالی، ج ۱، ص ۳۲۱].

۷. زینت، کار خداست. وَ زَيْنَا السَّمَاءِ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ [فصلت/۱۲].

۸. زینت، می تواند دعوت به خدا پرستی باشد.

۹. زینت وسیله امتحان مردم است.

۱۰. قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَنْعَمَ عَلَيَّ عَبْدٍ نِعْمَةً أَحَبَّ أَنْ يَرَى عَلَيْهِ أَثَرَهَا [أمالی طوسی، ص ۲۷۵].

۱۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الدُّهْنُ يَظْهَرُ الْغِنَى وَ الثِّيَابُ تُظْهِرُ الْجَمَالَ [خصال صدوق، ج ۱، ص ۹۱].

۱۲. قَالَ الصَّادِقُ (ع): التَّوْبُ النَّقِيُّ يَكْبِتُ الْعَدُوَّ [کافی، ج ۶، ص ۴۴۱].

۱۳. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ اتَّخَذَ تَوْبًا فَلْيَنْظِفْهُ [کافی، ج ۶، ص ۴۴۱].

۱۴. عباد بن کثیر به امام صادق (ع) به خاطر لباس خوب اعتراض کرد. امام فرمود: وَيَلُوكَ يَا عَبَّادُ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ در مورد دیگر به وضع اقتصادی توده مردم اشاره فرمود که اگر وضعشان خوب باشد چنین و اگر بد چنان خواهد شد. [کافی، ج ۶، ص ۴۴۳].

۱۵. عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَشْبَاطٍ قَالَ: قَالَ: سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ لِأَبِي

عَبِيدِ اللَّهِ (ع) إِنَّهُ يَزُورِي أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (ع) كَانَ يَلْبَسُ الْخَشَنَ مِنَ الثِّيَابِ وَ أَنْتَ تَلْبَسُ الْقُوْهِى الْمَزُورِي قَالَ : " وَيَحْكُ إِنَّ عَلِيًّا (ع) كَانَ فِي زَمَانٍ ضَيْقٍ فَإِذَا اتَّسَعَ الزَّمَانُ فَأَبْرَارُ الزَّمَانِ أَوْلَى بِهِ " [رجال الكشي ، ص ٣٩٢] .

١٦. زينت ها در دیدگاه یک مومن ، راه خداشناسی است. أَ فَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَ زَيَّنَّاها وَ مَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ [ق/٦] .

١٧. زينت ها در دیدگاه یک مومن ، وسيله آزمايشند. إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا [كهف/٧] .

٢. آفرينش زينت ، يك لطف الهی است.

١. قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ [اعراف/٣٢] .

٢. وَ الْخَيْلَ وَ الْبِغَالَ وَ الْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَ زِينَةً وَ يَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ [نحل/٨] .

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا [كهف/٧] .

الْمَالِ وَ الْبُنُونَ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [كهف/٤٦] .

إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكُوكَبِ [صافات/٦] .

٣. زينت های معنوی

١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْخُشُوعُ زِينَةُ الصَّلَاةِ [كتر الفوائد ، ج ١ ، ص ٢٩٩] .

٢. قَالَ النَّبِيُّ (ص) : زِينَةُ الْآخِرَةِ الْعِلْمُ وَ الْوَرَعُ وَ الصَّدَقَةُ [مواظب عدديه ، ص ٨١]

٣. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْقُرْآنُ سَيِّدُ الْكَلَامِ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٣٣٦] .

٤. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِكُلِّ شَيْءٍ حِلْيَةٌ وَ حِلْيَةُ الْقُرْآنِ الصَّوْتُ الْحَسَنُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦١٥] .

٥. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ الْإِسْلَامُ عُرْيَانٌ فَلْبَاسُهُ الْحَيَاءُ وَ زِينَتُهُ الْوَفَاءُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٦٢]

۶. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): زَيْنُ الْمَلِكِ الْعَدْلُ [غررالحکم ، ص ۳۳۹] .

۷. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): زَيْنُ الْإِيمَانِ الْوَرَعُ [غررالحکم ، ص ۲۶۹] .

۸. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): زَيْنُ الدِّينِ الصَّبْرُ وَ الرِّضَا [غررالحکم ، ص ۲۸۱] .

۹. وَ لَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَ زَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ [حجرات/۷] .

۱۰. از ادیبی نقل شده که یک شعر حافظ دو بار او را بی هوش کرده.

۱۱. خواجه نصیر الدین طوسی همین که مسئله ای را حل می کرد ، می گفت : این الملوک.

۱۲. دانشمندی شب زفاف احساس می کند یک ساعتی وقت دارد ، وارد کتابخانه می شود و یادش می رود. صبح عروس ناراحت که داماد مرا نمی خواهد. (سید محمد باقر حجه الاسلام) سوگند می خورد که من چنان غرق در مطالعه شدم که همه چیز یادم رفت. [فلسفه اخلاق ، ص ۴۷]

۱۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): جَمَالُ الْإِحْسَانِ تَرْكُ الْاِمْتِنَانِ [غررالحکم ، ص ۳۹۰] .

۱۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): جَمَالُ الْمَعْرُوفِ اِتِّمَامُهُ [غررالحکم ، ص ۳۸۳] .

۱۵. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): تَرْكُ الْمَنْ زَيْنُهُ الْمَعْرُوفُ [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۳۴۷] .

۱۶. الْمَالُ وَ الْبُنُونُ زَيْنُهُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا [كهف/۴۶] .

۱۷. زينه البدن ثلاثه : قله الكلام ، قله النوم ، قله الاكل [المواعظ العدديه]

۱۸. إِنَّا زَيْنَا السَّمَاءِ الدُّنْيَا بِزَيْنِهِ الْكَوَاكِبِ [صفات/۶] .

۱۹. قَالَ الصَّادِقُ (ع): كُونُوا لَنَا زَيْنًا [أمالی صدوق ، ص ۴۰۰] .

۲۰. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): زَيْنُوا مَجَالِسِكُمْ بِذِكْرِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) [بشاره المصطفى ، ص ۶۰] .

۲۱. زينوا العيدين بالتكبير

و التحميد و التقديس [ميزان الحكمة ، ج ٣ ، ص ٢١٩٨] . زينوا اعيادكم بالتكبير [كنز العمال ، ج ٨ ، ص ٥٤٦] .

٢٢. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : حَلِيَّةُ الْخَوَانِ الْبَقْلُ [أمالي طوسی ، ص ٣٠٣] .

٢٣. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : زَيْنُوا مَوَائِدَكُمْ بِالْبَقْلِ [طب النبي (ص) ، ص ٣٠] .

٢٤. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جمال العلم نشره [غررالحكم ، ص ٤٤] .

٢٥. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خفض الجناح زينه العلم [كنز الفوائد ، ج ١ ، ص ٢٩٩] .

٢٦. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اَطْلُبُوا الْعِلْمَ وَ تَزَيْنُوا مَعَهُ بِالْحِلْمِ وَ الْوَقَارِ [كافي ، ج ١ ، ص ٣٦] .

٢٧. حسن الادب زينه العقل [بحار الانوار ، ج ٧٤ ، ص ١٣١] .

٢٨. جمال العلم نشره [ميزان الحكمة ، ج ١ ، ص ٤١٦] و جمال العلم عمله بعلمه [ميزان الحكمة ، ج ١ ، ص ٤١٦] .

٢٩. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : السكينة زينه العباده [كنز الفوائد ، ج ١ ، ص ٢٩٩] .

٣٠. جمال الرجل فصاحه لسانه و الوقار و انصافه [ميزان الحكمة]

٣١. العفاف زينه النساء [الفصحاء ، ٢٠٠٨]

٣٢. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْجُنُودُ يَأْذِنُ اللَّهُ حُصُونُ الرَّعِيَةِ وَ زَيْنُ الْوَلَاةِ وَ عِزُّ الدِّينِ وَ سُبُلُ الْأَمْنِ [نهج البلاغه ، نامه ٥٣] .

٣٣. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الشُّكْرُ زَيْنُهُ الْغِنَى [نهج البلاغه ، حكمت ٣٤٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصبر زينه البلاء [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ٣٤٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الإيثار زينه الزهد [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ٣٤٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الفصاحه

زینہ الکلام [کشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۳۴۷] .

۴. زیبائی های طبیعی

۱. وَ لَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ (اراحه برگشت به آغل) وَ حِينَ تَسْرَحُونَ (سروح بیرون آمدن از آغل [نحل/ ۶] .

۲. وَ الْخَيْلَ وَ الْبِغَالَ وَ الْحَمِيرَ لِيَتْرَكِبُوهَا وَ زِينَةً وَ يَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ [نحل/ ۸] .

۵. عطریات

۱. فاطمه (س) بوی خوش بهشت داشت که رسول الله (ص) او را می بوئید.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كلما اشتقت إلى رائحة الجنة شممت رائحة ابنتي فاطمه [أمالی صدوق ، ص ۴۶۰] .

عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ قُلْتُ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : " مَا مَنَعَكَ مِنَ الْخِضَابِ وَ قَدْ اخْتَصَبَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) " قَالَ : " أَنْتَظِرُ أَشَقَاهَا أَنْ يَخْضِبَ لِخِيَّتِي مِنْ دَمِ رَأْسِي بَعْدَ مَعْهُودٍ أَخْبَرَنِي بِهِ حَبِيبِي رَسُولُ اللَّهِ (ص) " [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۱۷۳] .

۲. حضرت علی (ع) می فرمود : خضاب از سنت است ، لکن من در ماتم فقدان رسول الله (ص) هستم و لذا خضاب نمی کنم ، به علاوه منتظرم روز موعود که ریش صورتم با خون سرم خضاب شود.

۳ رسول اکرم (ص) با عطر و مشک چنان معطر بود که حتی بعد از فراق حضرت ، مخاطب احساس بوی خوش می کرد. در تاریکی که در کوچه عبور می کرد ، از بوی خوش او می گفتند : او رسول الله (ص) است.

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَعْرِفُ فِي اللَّيْلَةِ الْمَظْلَمَةَ قَبْلَ أَنْ يَرَى بِالطَّيْبِ فَيَقَالُ هَذَا النَّبِيُّ (ص) [مكارم الأخلاق ، ص ۳۳] .

قَالَ الْبُقَيْرِيُّ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لَا يُمُرُّ فِي طَرِيقٍ فَيَمُرُّ فِيهِ بَعْدَ يَوْمَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةٍ إِلَّا عَرَفَ أَنَّهُ قَدْ مَرَّ فِيهِ لِطِيبٍ عَرَفَهُ [كافي ، ج ۱ ، ص ۴۴۲] .

۴. قَالَ رَسُولُ

اللَّهِ (ص): إن ماء الورد يزيد في ماء الوجه و ينفي الفقر [مكارم الأخلاق ، ص ٤٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): من مسح وجهه بماء الورد لم يصبه في ذلك اليوم بو ولا فقر و من أراد التمسح بماء الورد فليمسح به وجهه و يديه و ليحمد ربه و ليصل على النبي (ص) [مكارم الأخلاق ، ص ٤٤] .

٥. سفارش به زینت ولباس بهتر و گرفتن ناخن و شارب و غسل جمعه در روز جمعه.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَيَتَرَيْنَ أَحَدَكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَغْتَسِلُ وَيَتَطَيَّبُ وَيَسْرُحُ لِحْيَتَهُ وَيَلْبَسُ أَنْظَفَ ثِيَابِهِ وَ لَيَتَهَيَّأُ لِلْجُمُعَةِ وَ لَيَكُنْ عَلَيْهِ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ السَّكِينَةُ وَ الْوَقَارُ وَ لِيَحْسِنَ عِيَادَةَ رَبِّهِ وَ لِيَفْعَلَ الْخَيْرَ مَا اسْتَطَاعَ فَإِنَّ اللَّهَ يَطَّلِعُ عَلَى أَهْلِ الْأَرْضِ لِيَضَاعِفَ الْحَسَنَاتِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤١٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ أَخَذَ مِنْ شَارِبِهِ وَ قَلَمَ مِنْ أَظْفَارِهِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ ثُمَّ قَالَ بِسْمِ اللَّهِ عَلَى سُنَّةِ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ وَ كُلِّ قَلَامَةٍ عِتْقَ رَقَبَةٍ وَ لَمْ يَمْرُضْ مَرَضًا يَصِيبُهُ إِلَّا مَرَضَ الْمَوْتِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤١٧] .

٦. قَالَ الصَّادِقُ (ع): الْعِطْرُ مِنْ سُنَنِ الْمُرْسَلِينَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥١٠] .

٧. قَالَ الْكَاظمُ (ع): لَا يَتَّبِعِي لِلرَّجُلِ أَنْ يَدَعَ الطَّيْبَ فِي كُلِّ يَوْمٍ فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَيْهِ فَيَوْمٌ وَ يَوْمٌ لَا فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ وَ لَا يَدْعُ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥١٠] .

٨. قَالَ الرَّضَا (ع): الطَّيْبُ مِنْ أَخْلَاقِ الْأَنْبِيَاءِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥١٠] .

٩. قَالَ رَسُولُ

اللَّهِ (ص) : الطَّيِّبُ يَشُدُّ الْقَلْبَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥١٠] .

١٠. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الطَّيِّبُ فِي الشَّارِبِ مِنْ أَخْلَاقِ النَّبِيِّينَ (ع) وَ كَرَامَةِ لِكَاثِبِينَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥١٠] .

١١. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَنْفِقُ فِي الطَّيِّبِ أَكْثَرَ مِمَّا يَنْفِقُ فِي الطَّعَامِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥١٢] .

١٢. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : طِيبُ النَّسَاءِ مِمَّا ظَهَرَ لَمُونُهُ وَ خَفِيَ رِيحُهُ وَ طِيبُ الرِّجَالِ مِمَّا ظَهَرَ رِيحُهُ وَ خَفِيَ لَمُونُهُ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥١٢] .

١٣. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أُتِيَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) بِدُهْنٍ وَ قَدْ كَانَ آدَهْنَ فَادَهْنَ فَقَالَ إِنَّا لَا نَزُدُّ الطَّيِّبَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥١٢] .

١٤. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنَّ النَّبِيَّ (ص) كَانَ لَا يَرُدُّ الطَّيِّبَ وَ الْحُلُوءَاءَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥١٣] .

٦. تزيين برای مردم

١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِيَتَزَيَّنَ أَحَدُكُمْ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ كَمَا يَتَزَيَّنُ لِلْغَرِيبِ الَّذِي يَحِبُّ أَنْ يَرَاهُ فِي أَحْسَنِ الْهَيْئَةِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٣٩] .

٢. عَنْ ابْنِ أَبِي عَبَّادٍ قَالَ : كَانَ جُلُوسُ الرِّضَا (ع) فِي الصَّيْفِ عَلَى حَصِيْرٍ وَ فِي الشِّتَاءِ عَلَى مِشِيْحٍ (عبای ضسخیم - پلاس) وَ لُبْسُهُ الْغَلِيْظُ مِنَ الثِّيَابِ حَتَّى إِذَا بَرَزَ لِلنَّاسِ تَزَيَّنَ لَهُمْ. [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ١٧٨] .

٣. سفیان ثوری در مسجد الحرام به امام صادق (ع) گفت : جد شما این لباسهای شما را تن نمی کرد. امام فرمود : كَانَ يَأْخُذُ لِقَتْرَهُ وَ اقْتَدَارِهِ بَعْدَ لِبَاسِ كَهْنِهِ وَ سَادِهِ وَ خَشَنَ زِيْرَ رَا نِشَانَ دَادِ وَ فَرْمُودَ : "لباس زیر را

برای خود سازی و لباس رو را برای مردم می پوشم؛

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فِي زَمَانٍ قَتَرَ مُقْتَرٍ وَ كَانَ يَأْخُذُ لِقَتْرِهِ وَ اقْتِدَارِهِ وَ إِنَّ الدُّنْيَا بَعْدَ ذَلِكَ أَرْحَتْ عَزَالِيهَا فَأَحَقُّ أَهْلِهَا بِهَا أَبْرَارُهَا ثُمَّ تَلَمَّا قُلُ "مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ" (اعراف/۳۲) وَ نَحْنُ أَحَقُّ مَنْ أَخَذَ مِنْهَا مَا أَعْطَاهُ اللَّهُ غَيْرَ أَنِّي يَا ثَوْرِي مَا تَرَى عَلَيَّ مِنْ ثَوْبٍ إِنَّمَا أَلْبَسُهُ لِلنَّاسِ ثُمَّ اجْتَذَبَ يَدَ سَفِيَانٍ فَجَرَّهَا إِلَيْهِ [كافی، ج ۶، ص ۴۴۲].

۷. زینت زن

۱. برای شوهر

۱. رها کردن سر و وضع جایز نیست.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَحِبُّ الْجَمَالَ وَ التَّجَمُّلَ وَ يَبْغِضُ الْبُوسَ وَ التَّبَاوُسَ [كافی، ج ۶، ص ۴۴۰].

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): اِ يَنْبَغِي لِلْمَرْأَةِ أَنْ تُعْطَلَ نَفْسَهَا وَ لَوْ تَعَلَّقَتْ فِي عُنُقِهَا قِلَادَةً [كافی، ج ۵، ص ۵۰۹].

۲. قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَوَضَّ إِلَى الْمُؤْمِنِ كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا إِذْ لَالَ نَفْسِهِ [كافی، ج ۵، ص ۶۳].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا حَقُّ الزَّوْجِ عَلَيَّ الْمَرْأَةِ؟ قَالَ: أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ. فَقَالَتْ فَحَبَّرْنِي عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ. فَقَالَ: لَيْسَ لَهَا أَنْ تَصُومَ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْنِي تَطَوُّعًا وَ لَا تَخْرُجَ مِنْ بَيْتِهَا إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ عَلَيْهَا أَنْ تَطِيبَ بِأَطْيَبِ طِيْبِهَا وَ تَلْبَسَ أَحْسَنَ ثِيَابِهَا وَ تَزِينَ بِأَحْسَنِ زِينَتِهَا وَ تَعْرِضَ نَفْسَهَا عَلَيْهِ عُدْوَةً وَ عَشِيَّةً وَ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ حُقُوقُهُ عَلَيْهَا [كافی، ج ۵، ص ۵۰۸].

۲. برای غیر شوهر

۱. زینت زن برای

غیر شوهر فساد است؛ چون :

مال شوهر را برای بیگانه مصرف کردن ، خود زن را فاسد می کند. زنان دیگر را به رقابت و حسادت وا می دارد. مردان را وسوسه می کند. ولخرجی است.

۲. وَلَا يَدِينُ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ [نور/۳۱].

۳. وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ [نور/۳۱].

۴. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَيُّ امْرَأَةٍ تَطَيَّبَتْ ثُمَّ خَرَجَتْ مِنْ بَيْتِهَا فَهِيَ تُلَعْنُ حَتَّى تَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهَا مِثِّي مَا رَجَعْتُ [كافی، ج ۵، ص ۵۱۸].

۵. قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَيُّ امْرَأَةٍ تَطَيَّبَتْ لِغَيْرِ زَوْجِهَا لَمْ تُقْبَلْ مِنْهَا صِلَاءٌ حَتَّى تَغْتَسِلَ مِنْ طَيِّبِهَا كَغُسْلِهَا مِنْ جَنَابَتِهَا [كافی، ج ۵، ص ۵۰۷].

۶. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): رَأَيْتِ امْرَأَةً تَأْكُلُ لَحْمَ جَسَدِهَا وَ النَّارَ تَوْقِدُ مِنْ تَحْتِهَا... وَ أَمَا الَّتِي كَانَتْ تَأْكُلُ لَحْمَ جَسَدِهَا فَإِنَّهَا كَانَتْ تَزِينُ بَدَنَهَا لِلنَّاسِ [عيون أخبار الرضا (ع)، ج ۲، ص ۱۰].

۷. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تَطَيَّبِي وَ زَوْجُكَ غَائِبٌ يَا حَوْلَاءُ مَنْ كَانَتْ مِنْكَ تَوْمِنْ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ لَا تَجْعَلُ زِينَتَهَا لِغَيْرِ زَوْجِهَا وَ لَا تُبَدِي خِمَارَهَا وَ مَعْصِيَمَهَا وَ أَيُّ امْرَأَةٍ جَعَلَتْ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ لِغَيْرِ زَوْجِهَا فَقَدْ أَفْسَدَتْ دِينَهَا وَ أَشْخَطَتْ رَبَّهَا عَلَيْهَا [مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۲۴۳].

۸. (نايينا) قَالَ الصَّادِقُ (ع): "سُئِلَ النَّبِيُّ (ص) مَا زِينَةُ الْمَرْأَةِ لِلْأَعْمَى؟" قَالَ: "الطَّيِّبُ" [كافی، ج ۵، ص ۵۶۴].

۸. زینت شوهر برای زن

۱. قَالَ الْكَاطِمُ (ع): تَهْيِئَةَ الرَّجُلِ لِلْمَرْأَةِ مِمَّا يَزِيدُ فِي عَفْثِهَا [بحار الأنوار، ج ۷۶، ص ۳۰۷].

۲. سه نفر

زن ، شکایت شوهران خود را به رسول الله (ص) این چنین گزارش دادند. یکی گفت : شوهرم گوشت نمی خورد. دومی گفت : شوهرم عطر نمی زند. سومی : شوهرم نزدیکی نمی کند. فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَجُزُّ رِدَاءَهُ حَتَّىٰ صَدَّ الْمُنْبَرِ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَنْتَىٰ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ : "مَا بَالُ أَقْوَامٍ مِنْ أَصْحَابِي لَا يَأْكُلُونَ اللَّحْمَ وَلَا يَشْمُونَ الطِّيبَ وَلَا يَأْتُونَ النِّسَاءَ أَمَا إِنِّي آكُلُ اللَّحْمَ وَأَشْمُ الطِّيبَ وَآتَى النِّسَاءَ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي" [کافی ، ج ۵ ، ص ۴۹۶] .

۹. تزینات شیطانی

۱. قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لِأَزِينَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَا أَغْوِيَهُمْ أَجْمَعِينَ [حجر/۳۹] .

۲. كَذَلِكَ زِينٌ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [انعام/۱۲۲] .

۳. زِينٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَيَسْحَرُونَ مِنَ الدِّينِ آمَنُوا وَالدِّينَ اتَّقُوا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [بقره/۲۱۲] .

۴. كَذَلِكَ زِينٌ لِلْمُشْرِكِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [یونس/۱۲] .

۵. وَكَذَلِكَ زِينٌ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتَلَ أَوْلَادِهِمْ شُرَكَاهُمْ لِيَرُدُّوهُمْ وَ لِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ وَ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرُهُمْ وَ مَا يَفْتَرُونَ [انعام/۱۳۷] .

۱۰. تجمل پرستی

۱. كَانَ يَرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَ زِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَ هُمْ فِيهَا لَا يَبْتَخِشُونَ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ [هود/۱۶-۱۵] .

۲. زِينٌ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَ النَّبِينِ وَ الْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَ الْفِضَّةِ وَ الْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَ الْأَنْعَامِ وَ الْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ اللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمِآبِ [آل عمران/۱۴] .

۳. يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ إِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَ زِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَ أُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا [احزاب/۲۸] .

۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : غِيْبِيهِ عَنِّي فَإِنِّي إِذَا نَظَرْتُ إِلَيْهِ ذَكَرْتُ الدُّنْيَا وَ زَخَّارِفَهَا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۶۰] .

۵. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ لَبَسَ ثِيَابَ شَهْرِهِ فِي الدُّنْيَا أَلْبَسَهُ اللَّهُ ثِيَابَ الذَّلِيلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، [رجال الكشي ، ص ۳۹۲] .

۶. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا أَيُّهَا ذُرِّي النَّبِيِّ مِنَ الْبَسِ الْخَشِينَ مِنَ الْبِئْسِ وَ الصَّفِيقَ مِنَ الثِّيَابِ لِنَلَّا يَجِدَ الْفَخْرُ فِيكَ مَسْلِكًا [أمالی طوسی ، ص ۵۳۷] .

۱۱. زینت های ممنوع

۱. برای تکبر : فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ [قصص/۷۹] .

۲. برای ذلت : يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ [قصص/ ۷۹].

۳. برای اسراف

۴. برای غفلت

۵. زینت در حال احرام ممنوع است.

۶. زینت مرد با طلا، حرام. [وسائل، ج ۳، ص ۲۹۹ رساله امام]

۷. زینت مسجد با طلا.

۱۲. سوء استفاده از زینت ها

وَقَالَ مُوسَى رَبَّنَا إِنَّكَ آتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُ زِينَةً [يونس/ ۸۸].

فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ [قصص/ ۷۹].

إِغْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُمْ زِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ [حديد/ ۲۰].

وَلَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ [نور/ ۳۱].

وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ [نور/ ۳۱].

۱۳. باید از زینت ها استفاده خوب کرد

يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ [اعراف/ ۳۱].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ [كافی، ج ۶، ص ۴۳۸].

ان الله يبغض الوسخ (چرکین) الشعث (ژولیدگی) [الفصاحه، ۷۴۱]

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا أَنْعَمَ عَلَى عَبْدٍ نَعَمَهُ أَحَبَّ أَنْ يَرَاهَا عَلَيْهِ [وسائل الشيعه، ج ۵، ص ۱۶].

۱۴. مرزهای زینت

از نظر جنس: الذهب و الحریر حل لاناث امتی و حرام علی ذکورها [کنز الحدیث، ۱۷۳۵۷]

از نظر مورد: وَلَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ [نور/ ۳۱].

از نظر مقدار: یا بِنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ [اعراف/ ۳۱].
(اسراف شامل زینت نیز می شود)

زمان: در زمانی که مردم تحمل ندارند و مشکلات و حوادث آنان را بیچاره کرده است. از نظر سن: حضرت امیر (ع) لباس بهتر را به قنبر داد و فرمود: تو جوان هستی.

امام حسین (ع) می فرماید: شهادت برای انسان مثل گردن بند به گردن دختران جوان است.

۱۵. سیره رهبران معصوم علیهم السلام

امام رضا (ع) روی حصیر می نشست و لباس خشن می پوشید.

عَنْ ابْنِ أَبِي عَبَّادٍ قَالَ: كَانَ جُلُوسُ الرَّضَا (ع) فِي الصَّيْفِ عَلَى حَصِيرٍ وَفِي الشَّتَاءِ عَلَى مِسْحٍ وَ لُبْسُهُ الْعَلِيظَ مِنَ الثِّيَابِ حَتَّى إِذَا بَرَزَ لِلنَّاسِ تَزَيَّنَ لَهُمْ. [عیون أخبار الرضا (ع)، ج ۲، ص ۱۷۸].

در برابر امتحان

امام کاظم (ع) یکی از یاران خود را دید که چیز پستی در دست دارد فرمود: "دور انداز، شما شریف هستی و مخالفان ما زیادند".

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ قَالَ اشْتَبَلَنِي أَبُو الْحَسَنِ (ع) وَقَدْ عَلَّقْتُ سَمَكَةً فِي يَدِي فَقَالَ: "أَقْدِفْهَا إِنِّي لَأَكْرَهُ لِلرَّجُلِ السَّرِي أَنْ يَحْمِلَ الشَّيْءَ الدَّنِي بِنَفْسِهِ" ثُمَّ قَالَ: "إِنَّكُمْ قَوْمٌ أَعْدَاؤُكُمْ كَثِيرٌ عَادَاكُمْ الْخُلُقُ يَا مَعْشَرَ الشَّيْعَةِ إِنَّكُمْ قَدْ عَادَاكُمْ الْخُلُقُ فَتَرَيْنُوا لَهُمْ بِمَا قَدَرْتُمْ عَلَيْهِ" [صفات الشيعه، ص ۱۶].

۱۶. توصیه ها

۱. مرز خود آرائی باید حفظ شود و گرنه:

تجمل پرستی که مانع حق پرستی است و مد پرستی که مانع استقلال فکری است و چشم و هم چشمی که مانع آرامش روانی است و اسراف که مانع صفا و یک پارچگی است

پیدا می شود.

۲. طبق تحقیقات دانشمندان مواد شیمیائی و سمی آرایشی آثار سوئی در پوست بدن می گذارد. [آئین بهزیستی، ج ۱، ص ۸۲ دکتر صبورا دوبادی].

۳. از حلال باشد.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): اَلْبَسْ وَ تَجَمَّلْ فَإِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يَحِبُّ الْجَمَالَ وَ لِيَكُنْ مِنْ حَلَالٍ [وسائل الشيعة ، ج ٥ ، ص ٦] .

٤. توجه اصلی به آرایش باطن باشد.

يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَارِي سَوْآتِكُمْ وَ رِيشًا وَ لِبَاسُ التَّقْوَى ذَلِكَ خَيْرٌ [اعراف/٢٦] .

لباس زیبا ،

پرهای پرندگان ، نمونه.

۵. در زینت اسراف نکنید.

يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا [اعراف/۳۱].

اسراف در خوردن و آشامیدن و زینت کردن نشود.

قرآن بیش از ۲۰ مرتبه نهی از اسراف کرده است.

س

۱. سادگی

سادگی : قَالَ أَبُو تَمِيمَةَ الْهُجَيْمِيُّ : وَفَدْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَوَجِدْتُهُ قَاعِدًا فِي حَلْفِهِ فَقُلْتُ أَيَكُمُ رَسُولُ اللَّهِ فَلَا أُدْرِي أَشَارَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَقَالَ أَنَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَوْ أَشَارَ إِلَى بَعْضِ الْقَوْمِ فَقَالُوا هَذَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) فَإِذَا عَلَيْهِ بُرْدَةٌ حَمْرَاءُ تَتَنَاطَرُ هَدْبُهَا عَلَى قَدَمَيْهِ [كنزالفوائد ، ج ۱ ، ص ۲۱۲ .]

تجمل : فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ [قصص / ۷۹]

۱ _ عبای خود را زیر پای مهمان پهن می کند.

۲ _ ابوتراب روی خاک می نشیند.

۳ _ پرده زینتی را از لب در برمی دارد.

۴ _ بند کفش امام صادق (ع) که پاره می شود پابرهنه می رود.

۵ _ امام سجاد (ع) ناشناس به حج می رود تا کار کند.

۶ _ حضرت علی (ع) لباس گرانتر را به قبر می دهد.

۷ _ امام سجاد (ع) اجازه نمی دهد حمام را قرق کنند.

۸ _ امام رضا (ع) در حمام کیسه می کشد.

۹ _ جهیزیه حضرت زهرا (سلام الله علیها)

۱۰ _ مقایسه حسینیہ جماران و کاخ نیاوران

۱. سجده

۱. سیمای سجده

۱. در قرآن

- ۱- زیاد سجده کردن: فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَ كُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ [حجر ، ۹۸] .
 - ۲- هماهنگی با ملائکه: فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ [حجر ، ۳۰] .
 - ۳- فارق بین مؤمن و شیطان: فَسَجُدُوا لِلَّهِ إِبْرَاهِيمَ أَبِي [طه ، ۱۱۶] .
 - ۴- هم گامی با مخلوقات: وَ لِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ طَوْعاً وَ كَرْهاً [رعد ، ۱۵] .
 - ۶- علامت مؤمن: لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَ هُمْ يَسْجُدُونَ [آل عمران ، ۱۱۳] .
- فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ

لا يسجدون [انشقاق ، ۲۰-۲۱] .

۷- از کردار مقربین است : إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْبُحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ [اعراف ، ۲۰۶] .

۸- سجده در شب از ویژگی خاص برخوردار است : وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا [انسان ، ۲۶] .

أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ [زمر ، ۹] .

۹- موجب تقرب است... كَلَّا لَا تَطِعُهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ [علق ، ۱۹] .

۱۰- سیمای پیروان راستین پیامبر : مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكْعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ [فتح ، ۲۹] .

۱۱- روش صالحان و انبیا در طول تاریخ :

(بعد از نام انبیاء) ...أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًا [مریم ، ۵۸] .

يا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ [آل عمران ، ۴۳] .

۱۲- پاک کردن بیت برای اینان :

وَ طَهَّرْ بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ [حج ، ۲۶] .

۱۳- از علائم عباد الرحمن :

وَالَّذِينَ يَبْتُغُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا [فرقان ، ۶۴] .

۱۴- از افعال عبادی که مورد عنایت است :

الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ وَتَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ [شعرا ، ۲۱۸-۲۱۹] .

۱۵- سجده هنگام تذکر آیات الهی نشانه ایمان

است :

إِنَّمَا يَوْمٌ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ [سجده ، ۱۵] .

۱۶- سجده مخصوص خدا است :

وَ أَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا [جن ، ۱۸] .

۲. در روایات

۱- نزدیک ترین حالت عبد به خدا :

قال الرضا (عليه السلام) : أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَهُوَ سَاجِدٌ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ " وَ اسْجُدْ وَ اقْتَرِبْ " . (علق- ۱۹) [کافی ، ج ۳ ، ص ۲۶۴] .

۲- نهایت درجه عبادت است :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : السُّجُودُ مُنْتَهَى الْعِبَادَةِ مِنْ بَيْنِ آدَمَ [بحار الأنوار ، ج ۸۲ ، ص ۱۶۴] .

۳- زیبایی نماز به تمامیت رکوع و سجود است :

عن الصادق (عليه السلام) : إِذَا أَحْسَنَ الْمُؤْمِنُ عَمَلَهُ ضَاعَفَ اللَّهُ عَمَلَهُ لِكُلِّ عَمَلٍ سَبْعِمِائَةٍ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى " وَ اللَّهُ يضاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ " (بقره/۲۶۱) فَأَحْسِنُوا أَعْمَالَكُمْ الَّتِي تَعْمَلُونَهَا لِثَوَابِ اللَّهِ فَقُلْتُ لَهُ : وَ مَا الْإِحْسَانُ؟ قَالَ : فَقَالَ : إِذَا صَلَّيْتَ فَأَحْسِنِ رُكُوعَكَ وَ سُجُودَكَ [بحار الأنوار ، ج ۶۸ ، ص ۲۴۷] .

۴- سجده رمز است :

سُئِلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) عَنْ مَعْنَى السُّجُودِ فَقَالَ : " مَعْنَاهُ اللَّهُمَّ مِنْهَا خَلَقْتَنِي يَعْنِي مِنَ التُّرَابِ وَ رَفَعَ رَأْسَكَ مِنَ السُّجُودِ مَعْنَاهُ مِنْهَا أَخْرَجْتَنِي وَ السَّجْدَةَ الثَّانِيَةَ وَ إِلَيْهَا تُعِيدُنِي وَ رَفَعَ رَأْسَكَ مِنَ السَّجْدَةِ الثَّانِيَةِ وَ مِنْهَا تُخْرِجُنِي تَارَةً أُخْرَى " [بحار الأنوار ، ج ۸۲ ، ص ۱۳۹] .

۵- هماهنگی با ملائکه :

قال علي (عليه السلام) : لَيْسَ فِي أَطْبَاقِ السَّمَاءِ مَوْضِعٌ إِهَابٍ إِلَّا وَ عَلَيْهِ مَلَكٌ سَاجِدٌ [نهج البلاغه ، خطبه ۹۱] .

عن علي (عليه)

السلام): ثُمَّ فَتَقَ مَا بَيْنَ السَّمَوَاتِ الْعُلَمَاءَ فَمَلَأَهُنَّ أَطْوَارًا مِنْ مَلَائِكَتِهِ مِنْهُنَّ سُبُحُودًا لَا يَرْكَعُونَ وَرُكُوعًا لَا يَنْتَصِبُونَ [نهج البلاغه ، خطبه ١] ..

٦- همانگی با خلقت :

عَنِ النَّبِيِّ (ص) : قَالَ خُلِقْتُمْ مِنْ سَبْعٍ وَرُزِقْتُمْ مِنْ سَبْعٍ فَاسْجُدُوا لِلَّهِ عَلَى سَبْعٍ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٤٥٥] .

- عبادت عظمی است :

قال الرضا (عليه السلام) : أَنَّ الْعِبَادَةَ الْعُظْمَى إِنَّمَا هِيَ الرُّكُوعُ وَالسُّجُودُ [بحار الأنوار ، ج ٦ ، ص ٦٥] .

كان رسول الله يمكث في ركوعه و سجوده قدر ما يقول سبحان الله و بحمده ثلاثا. [مسند احمد ، ج ٥ ، ص ٢٧١] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) إِذَا قَامَ فِي الصَّلَاةِ تَغَيَّرَ لَوْنُهُ فَإِذَا سَجَدَ لَمْ يَرْفَعْ رَأْسَهُ حَتَّى يَرْفُضَ عَرَقًا [كافي ، ج ٣ ، ص ٣٠٠] .

هزار بار ذکر در سجده :

عَلِيُّ بْنُ مُوسَى بْنِ طَاوُسٍ فِي كِتَابِ الْمَلْهُوفِ عَلَى قَتْلَى الطُّفُوفِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) : أَنَّهُ بَرَزَ إِلَى الصَّحْرَاءِ فَتَبِعَهُ مَوْلَى لَهُ فَوَجَدَهُ سَاجِدًا عَلَى حِجَارِهِ خَشِيئَتِهِ فَأَخْصِي عَلَى أَلْفِ مَرَّةٍ لَمَّا إِلَهُ إِلَّا اللَّهُ حَقًّا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَعْبُدًا وَرِقًّا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِيْمَانًا وَصِدْقًا ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ. [بحار الأنوار ، ج ٨٢ ، ص ١٦٦] .

مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ قَالَ كَانَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (عليه السلام) يَسْجُدُ بَعِيدًا مَا يَصِلُ فَمَا يَرْفَعُ رَأْسَهُ حَتَّى يَتَعَالَى النَّهَارُ. [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٣٣١] .

عَنْ رَجَاءِ بْنِ أَبِي الضَّحَّاكِ فِي حَدِيثٍ قَالَ : كَانَ الرُّضَا (عليه السلام) إِذَا أَصْبَحَ صَلَّى الْغَدَاةَ فَإِذَا

سَلَّمَ جَلَسَ فِي مُصَلَّاهُ يَسْبِيحُ اللَّهَ وَ يَحْمَدُهُ وَ يَكْبِرُهُ وَ يَهْلِلُهُ وَ يَصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ وَ آلِهِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ ثُمَّ يَسْجُدُ سَجْدَةً يَنْقَى فِيهَا حَتَّى يَتَعَالَى النَّهَارُ. [بحار الأنوار ، ج ٤٩ ، ص ٩١] .

٢. انواع سجده

١. سجده بر خاک

- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) فِي حَدِيثٍ قَالَ : السُّجُودُ عَلَى الْأَرْضِ أَفْضَلُ لِأَنَّهُ أُبْلَغَ فِي التَّوَضُّعِ وَ الْخُضُوعِ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٧٢] .

- عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليه السلام) أَنَّهُ قَالَ : يَنْبَغِي لِلْمُصَلِّي أَنْ يَبَاشِرَ بِجَبْهَتِهِ الْأَرْضَ وَ يَعْفَرَ وَجْهَهُ فِي التُّرَابِ لِأَنَّهُ مِنَ التَّذَلُّلِ لِلَّهِ [بحار الأنوار ، ج ٨٢ ، ص ١٥٦] .

- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَفْضَلُ مَا يَسْجُدُ عَلَيْهِ الْمُصَلِّي الْأَرْضَ النَّقِيَّةَ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٧٨] .

- عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ الْفُضْلِ أَنَّهُ : " سَأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنِ السُّجُودِ عَلَى الْخُضْرِ وَ الْبُورِي . فَقَالَ : لَا بَأْسَ وَ أَنْ يَسْجُدَ عَلَى الْأَرْضِ أَحَبُّ إِلَيَّ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ يَحِبُّ ذَلِكَ أَنْ يَمَكْنَ جَبْهَتَهُ مِنَ الْأَرْضِ فَأَنَا أَحَبُّ لَكَ مَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَحِبُّهُ " [تهذيب الأحكام ، ج ٢ ، ص ٣١١] .

- قَالَ عَلِيٌّ (عليه السلام) : إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ صِدْقٍ لِمَنْ صَدَقَهَا وَ.... مَسْجِدٌ أَحْبَبَ اللَّهُ وَ مُصَيِّمٌ لِمَنْ مَلَأَتْهُ اللَّهُ [نهج البلاغه ، حكمت ١٣١] :

٢. سجده شكر

أَنَّهُ (عليه السلام) كَانَ إِذَا سَجَدَ سَجْدَةَ الشُّكْرِ غُشِيَ عَلَيْهِ . [إرشاد القلوب ، ج ١ ، ص ١٠٥] .

عَنْ صَاحِبِ الزَّمَانِ (عليه السلام) : " سَجْدَةُ الشُّكْرِ مِنْ أَلْزَمِ الشُّنَنِ وَ أَوْجَبِهِ " [الاحتجاج ، ج ٢ ، ص ٤٨٧] .

عَنِ الصَّادِقِ (عليه السلام) قَالَ :

إِذَا قَامَ الْعَبِيدُ نِصْفَ اللَّيْلِ بَيْنَ يَدَي رَّبِّهِ فَصَلَّى لَهُ أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَةَ الشُّكْرِ بَعْدَ فَرَاغِهِ فَقَالَ مَا شَاءَ اللَّهُ مَا شَاءَ اللَّهُ مِائَةَ مَرَّةٍ نَادَاهُ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ مِنْ (فَوْقِ عَرْشِهِ) عَبِيدِي إِلَى كَمْ تَقُولُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنَا رَبُّكَ وَإِلَى الْمَشِيئَةِ وَقَدْ شِئْتُ قَضَاءَ حَاجَتِكَ فَسَلِّنِي مَا شِئْتُ [أمالى صدوق ، ص ٢٣٩] .

عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ الْعَسْكَرِيِّ (عليه السلام) أَنَّهُ قَالَ : عَلَامَاتُ الْمُؤْمِنِ خَمْسٌ صِلَاءُ الْخَمْسِينَ وَ زِيَارَةُ الْأَرْبَعِينَ وَ التَّخْتُمُ فِي الْيَمِينِ وَ تَغْفِيرُ الْجَبِينِ وَ الْجَهْرُ بِبِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ٥٢] .

١-اعضا و جوارح را به زمین بچسباند :

عَبِيدِ الرَّحْمَنِ بْنِ خَاقَانَ قَالَ : " رَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ الثَّلَاثَ (عليه السلام) سَجَدَ سَجْدَةَ الشُّكْرِ فَافْتَرَشَ ذِرَاعِيهِ فَأَلْصَقَ جُوجُوهُهُ وَ بَطْنَهُ بِالْأَرْضِ فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ : كَذَا نُحِبُّ " [كافى ، ج ٣ ، ص ٣٢٤] .

٢-گونه را بر خاک گذاردن :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِذَا ذَكَرْتَ نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكَ وَ كُنْتَ فِي مَوْضِعٍ لَا يِرَاكُ أَحَدٌ فَأَلْصِقْ خَدَّكَ بِالْأَرْضِ وَ إِذَا كُنْتَ فِي مَلَأٍ مِنَ النَّاسِ فَضَعْ يَدَكَ عَلَى أَشْفَلِ بَطْنِكَ وَ احْنِ ظَهْرَكَ وَ لِيَكُنْ تَوَاضِعًا لِلَّهِ [تهذيب الأحكام ، ج ٢ ، ص ١١٢] .

- عَنْ أَبِي عَبِيدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : إِذَا ذَكَرَ أَحَدُكُمْ نِعْمَةَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى التُّرَابِ شُكْرًا لِلَّهِ فَإِنْ كَانَ رَاكِبًا فَلْيَنْزِلْ فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى التُّرَابِ وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ يَقْدِرُ عَلَى التُّزُولِ لِلشُّهْرَةِ فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى قَرْبُوسِهِ وَ إِنْ لَمْ يَقْدِرْ فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى كَفِّهِ ثُمَّ لِيَحْمِدِ اللَّهُ عَلَى مَا

أَنْعَمَ عَلَيْهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٩٨] .

٣- دست کشیدن بر موضع سجده و مسح کردن صورت و غيره :

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : أَوْحَى اللَّهُ إِلَيَّ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ (عليه السلام) أ تَدْرِي يَا مُوسَى لِمَ انْتَجَبْتِكَ مِنْ خَلْقِي وَ... فَحَرَّ مُوسَى سَاجِدًا وَ عَفَّرَ خَدَيْهِ فِي التُّرَابِ تَذَلُّلاً مِنْهُ لِرَبِّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ اِرْفَعْ رَأْسَكَ يَا مُوسَى وَ أَمِّرْ يَدَكَ عَلَى مَوْضِعِ سُجُودِكَ وَ امْسُحْ بِهَا وَجْهَكَ وَ مَا نَالَتَهُ مِنْ بَدَنِكَ فَإِنَّهُ أَمَانٌ مِنْ كُلِّ سُقْمٍ وَ دَاءٍ وَ آفَةٍ وَ عَاهَةٍ [أمالي طوسي ، ص ١٦٥] .

٤- دعا کردن و حمد کردن :

مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ فِي الْمَضِيحِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) أَنَّهُ : كَانَ يَقُولُ فِي سَجْدَةِ الشُّكْرِ مِائَةَ مَرَّةٍ الْحَمْدُ لِلَّهِ شُكْرًا . [بحار الأنوار ، ج ٨٣ ، ص ٢١٤] .

عن الامام الرضا (عليه السلام) : "رَوَى عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ حَفْصِ الْمَرْزُوقِيِّ أَنَّهُ قَالَ : كَتَبَ إِلَيَّ أَبُو الْحَسَنِ الرَّضَا (عليه السلام) قُلُوبًا فِي سَجْدَةِ الشُّكْرِ مِائَةَ مَرَّةٍ شُكْرًا شُكْرًا وَ إِنْ شِئْتَ عَفْوًا عَفْوًا" [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٣٣٢] .

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرَّضَا (عليه السلام) قَالَ : السَّجْدَةُ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ شُكْرًا لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى مَا وَفَّقَ لَهُ الْعَبْدَ مِنْ آدَاءِ فَرِيضِهِ وَ أَذْنَى مَا يَجْزِي فِيهَا مِنَ الْقَوْلِ أَنْ يَقَالَ شُكْرًا لِلَّهِ شُكْرًا لِلَّهِ شُكْرًا لِلَّهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ قُلْتُ فَمَا مَعْنَى قَوْلِهِ شُكْرًا لِلَّهِ قَالَ يَقُولُ هَذِهِ السَّجْدَةُ مِنِّي شُكْرًا لِلَّهِ عَلَى مَا وَفَّقَنِي لَهُ مِنْ خِدْمَتِهِ وَ آدَاءِ فَرِيضِهِ وَ الشُّكْرُ مُوجِبٌ لِلزِّيَادَةِ فَإِنْ كَانَ فِي الصَّلَاةِ تَقْصِيرٌ لَمْ يَتَمَّ بِالتَّوَابِلِ تَمَّ بِهِذِهِ السَّجْدَةِ

قَالَ الرَّضَا (عَلَيْهِ السَّلَام) : إِنَّمَا الشُّكْرُ إِذَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَى عَبْدِهِ أَنْ يَقُولَ سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٣٣٢] .

عَنِ الرَّضَا (عَلَيْهِ السَّلَام) أَنَّهُ قَالَ : مَنْ دَعَا فِي سَجْدَةِ الشُّكْرِ بِهَذَا [الدُّعَاءِ] كَانَ كَالرَّامِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) يَوْمَ يَدْرٍ قَالَا قُلْنَا فَكَتَبْتُهُ قَالَ اكْتُبَا إِذَا (أَنْتَ سَجَدْتَ) سَجَدَةَ الشُّكْرِ فَقُلِ اللَّهُمَّ الْعِنِ الَّذِينَ يَدُلُّونَ دِينَكَ وَغَيْرَا نِعْمَتِكَ وَاتَّهَمَا رَسُولَكَ (ص) وَخَالَفَا مَلَّتِيكَ وَصَيَّدَا عَنْ سَبِيلِكَ وَكَفَرَا أَلْمَاءَكَ وَرَدَّا عَلَيْكَ كَلَامَكَ وَاسْتَهْزَءَا بِرَسُولِكَ وَقَتَلَا ابْنَ نَبِيِّكَ وَحَرَّفَا كِتَابَكَ وَجَحَّيْدَا آيَاتِكَ وَسَخَّرَا آيَاتِكَ وَاسْتَكْبَرَا عَنْ عِبَادَتِكَ وَقَتَلَا أَوْلِيَاءَكَ وَجَلَسَا فِي مَجْلِسٍ لَمْ يَكُنْ لَهُمَا بِحَقٍّ وَحَمَلَا النَّاسَ عَلَى أَكْتِافِ آلِ مُحَمَّدٍ (عَلَيْهِ السَّلَام) اللَّهُمَّ الْعَنْهُمَا لَعْنًا يَتْلُو بَعْضُهُمَا بَعْضًا وَاحْشُرْهُمَا وَاتَّبَعَهُمَا إِلَى جَهَنَّمَ زُرْقًا اللَّهُمَّ إِنَّا نَتَقَرَّبُ إِلَيْكَ بِاللُّعْنَةِ عَلَيْهِمَا وَابْتِرَاءِهِ مِنْهُمَا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ اللَّهُمَّ الْعَنْ قَتْلَهُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَقَتْلَهُ الْخُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ ابْنِ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) اللَّهُمَّ زِدْهُمَا عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ وَهَوَانًا فَوْقَ هَوَانٍ وَذُلًّا فَوْقَ ذُلٍّ وَخِزْيًا فَوْقَ خِزْيٍ [بحار الأنوار ، ج ٨٣ ، ص ٢٢٣] .

٣. سجده مخفيانه

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) : يَا أَبَا ذَرٍّ مَا يَتَقَرَّبُ الْعَبْدُ إِلَى اللَّهِ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنَ السُّجُودِ الْخَفِيِّ [وسائل الشيعة ، ج ٥ ، ص ٢٩٦] :

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَام) وَهُوَ يَقُولُ : إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا أَطَالَ السُّجُودَ حَيْثُ

لَا يَرَاهُ أَحَدٌ قَالَ الشَّيْطَانُ يَا وَيْلَاهُ أَطَاعُوا وَ عَصَيْتُ وَ سَجَدُوا وَ أُبَيْتُ [وسائل الشيعة ، ج ٦ ، ص ٣٨٠] .

٤. سجده تلاوت

١-در هر حال باید انجام داد :

قَالَ : " إِذَا قُرِئَ شَيْءٌ مِنَ الْعَزَائِمِ الْأَرْبَعِ فَسَجَّعْتَهَا فَاسْجُدْ وَ إِن كُنْتَ عَلَى غَيْرِ وُضوءٍ وَ إِن كُنْتَ جُنْبًا وَ إِن كَانَتْ الْمَرْأَةُ لَا تُصَلِّي " [كافي ، ج ٣ ، ص ٣١٨] .

٢-تکرار تلاوت ولو برای تعلیم سجده باید تکرار پیدا کند.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام) قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَعْلَمُ السُّورَةَ مِنَ الْعَزَائِمِ فَتَعَبَّادُ عَلَيْهِ مِرَارًا فِي الْمَقْعِدِ الْوَاحِدِ قَالَ : عَلَيْهِ أَنْ يَسْجُدَ كُلَّمَا سَمِعَهَا وَ عَلَى الَّذِي يَعْلَمُهَا أَيْضًا أَنْ يَسْجُدَ [تهذيب الأحكام ، ج ٢ ، ص ٢٩٣] .

٣-دعای پیامبر (ص) در سجده تلاوت :

رُوي فِي الْحَدِيثِ : " أَنَّهُ لَمَّا نَزَلَ قَوْلُهُ تَعَالَى " وَ اسْجُدْ وَ اقْتَرِبْ " (علق/١٩) سَجَدَ النَّبِيُّ (ص) فَقَالَ فِي سُجُودِهِ أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخِطِكَ وَ بِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَ أَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ " [بحار الأنوار ، ج ٨٢ ، ص ١٦٩] .

٥. سجده بر آدم (عليه السلام)

سجده بر آدم عبادت آدم نبوده ، بلکه آدم قبله آنها بوده است. [مستدرک سفینه البحار ، ج ٤ ، ص ٤١٦] .

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الثَّالِثِ (عليه السلام) قَالَ : إِنَّ السُّجُودَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ لَمْ يَكُنْ لِآدَمَ وَ إِنَّمَا كَانَ ذَلِكَ طَاعَةً لِلَّهِ وَ مَحَبَّةً مِنْهُمْ لِآدَمَ (عليه السلام) [بحار الأنوار ، ج ١٠ ، ص ٣٨٨] .

قال رسول الله : إن الله تبارك و تعالی خلق آدم...و أمر الملائكة بالسجود له تعظيما لنا و إكراما و كان سجودهم لله عز و

جل عبوديه و لآدم إكراما و طاعه لكوننا في صلبه [بحار الأنوار ، ج ١١ ، ص ١٣٩] .

قال رسول الله (ص) : أَمَرَ الْمَلَائِكَةَ بِالسُّجُودِ لَهُ تَعْظِيمًا لَنَا وَ إِكْرَامًا [بحار الأنوار ، ج ١٨ ، ص ٣٤٥] .

قال علي (عليه السلام) : إنما كان سجودهم طاعه لأمر الله عز و جل و تكرمه و تحيه مثل السلام [بحار الأنوار ، ج ١٦ ، ص ٣٤١] .

قَالَ عَلِيٌّ (عليه السلام) : وَ لَكِنْ أَسْبَجَدَ اللَّهُ لِأَدَمَ مَلَائِكَتَهُ فَإِنَّ سِيْجُودَهُمْ لَمْ يَكُنْ سِيْجُودَ طَاعَةٍ إِنَّهُمْ عَبَدُوا آدَمَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَكِنْ اعْتَرَفُوا لِأَدَمَ بِالْفَضِيلَةِ وَ رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لَهُ [بحار الأنوار ، ج ١١ ، ص ١٣٩] .

عن امير المؤمنين (عليه السلام) : جعل الله آدم محرابا و كعبه و قبله أسجد إليها الأنوار و الروحانيين و الأبرار [بحار الأنوار ، ج ٥٤ ، ص ٢١٢] .

عَنِ النَّبِيِّ (ص) : قَالَ لَمْ يَكُنْ سِيْجُودُهُمْ يَعْنِي الْمَلَائِكَةَ لِأَدَمَ إِنَّمَا كَانَ آدَمُ قَبْلَهُ لَهُمْ يَسْجُدُونَ نَحْوَهُ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ كَانَ بِمِثْلِكَ مُعْظَمًا مُبْجَلًا [بحار الأنوار ، ج ١١ ، ص ١٣٦] .

قال رسول الله (ص) : كَانَ سِيْجُودُهُمْ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عُبُودِيَّةً وَ لِأَدَمَ (عليه السلام) إِكْرَامًا وَ طَاعَةً لِكُونِنَا فِي صُلْبِهِ [بحار الأنوار ، ج ١١ ، ص ١٤٠] .

٦. سجده بر نعمت ها

رسول الله (ص) را دیدند از شتر پیاده و پنج سجده انجام داد و فرمود : " جبرئیل پنج بشارت به من داد که من پنج سجده کردم " [محجه ، ج ١ ، ص ٣٤٦] .؟؟

عَنْ هِشَامِ بْنِ أَحْمَرَ قَالَ : " كُنْتُ أَسِيرُ مَعَ أَبِي الْحَسَنِ (عليه السلام) فِي بَعْضِ أَطْرَافِ الْمَدِينَةِ

إِذْ ثَنَى رِجْلَهُ عَنِ دَائِيَّتِهِ فَخَرَّ سَاجِدًا فَأَطَالَ وَ أَطَالَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَ رَكِبَ دَائِيَّتَهُ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَدْ أَطَلْتُ السُّجُودَ فَقَالَ : إِنِّي ذَكَرْتُ نِعْمَةَ اللَّهِ بِهَا عَلَيَّ فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَشْكُرَ رَبِّي " [كافي ، ج ٢ ، ص ٩٨] .

امام کاظم (علیه السلام) در اطراف مدینه از مرکب پیاده شد و سجده طولانی کرد و فرمود یاد نعمتی افتادم فاحسبت ان اشکر له [بحار ، ج ٤٨ ، ص ١١٦] .

علی بن مهزیار در سجده به هزار نفر از دوستانش دعا می کرد. [جامع الاحادیث ، ج ٥ ، ص ٤٧٠] .

٣. اهمیت و فضیلت سجده

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَجَدَ سَجْدَةً حُطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ وَ رُفِعَ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ [بحار الأنوار ، ج ٨٢ ، ص ١٦٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَكْثَرُ السُّجُودِ فَإِنَّهُ يُحُطُّ الذُّنُوبَ كَمَا تَحُطُّ الرِّيحُ وَرَقَ الشَّجَرِ [بحار الأنوار ، ج ٨٢ ، ص ١٦٢] .

عن رسول الله (ص) : من سجد سجده كتب الله له بها حسنه و حط بها عنه خطيئته و رفع له بها درجه [مسند احمد ، ج ٤ ، ص ١٤٨] .

قال النبي (ص) : مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْجُدُ لِلَّهِ سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٤٧٥] ؛

- مورد مباحات الهی قرار می گیرد :

قال النبي (ص) : مَا مِنْ عَبْدٍ سَجَدَ لِلَّهِ سَجْدَةً إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا حَسَنَةً وَ مَحَا عَنْهُ بِهَا سَيِّئَةً وَ رَفَعَ لَهُ بِهَا دَرَجَةً وَ بَاهَى بِهِ مَلَائِكَتَهُ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٤٧٦] .

- نور افشانی مکان سجده :

قال النبي (ص) : إِنَّ الْأَرْضَ الَّتِي يَسْجُدُ عَلَيْهَا الْمُؤْمِنُ يَضِيءُ نُورُهَا إِلَى السَّمَاءِ

[مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٤٨٥] .

عن الصادق (عليه السلام) : وجدت النور في البكاء والسجده . [اسرار الصلاة ميرزا ، ص ٢٦٩] .

عن النبي (ص) : اذا سجد العبد طهر سجوده ما تحت جبهته الى سبع ارضين [كنز ، ج ٧ ، ح ١٩٧٦٢] .

قال النبي (ص) : يا اباذر! ما من رجل يجعل جبهته في بقعه من بقاع الارض الا شهدت له بها يوم القيامة [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ٨٦] .

عن النبي (ص) : ما من حاله يكون عليها العبد احب الى الله تعالى من ان يراه ساجدا يعفر وجهه في التراب . [كنز ، ج ٧ ، ح ٢٩٠] .

قال الرضا (عليه السلام) : اذا نام العبد وهو ساجد قال الله تعالى عبدي قبضت روحه وهو في طاعتي [بحار الأنوار ، ج ٨٢ ، ص ١٦٢] .

قال رسول الله (ص) : يا اباذر! ان ربك عز وجل يباهي الملائكة بثلاثه نفر الى ان قال ورجل قام من الليل يصلي وحده فسجد ونام وهو ساجد فيقول الله تعالى انظروا الى عبدي روحه عندي وجسده في طاعتي [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٤٧١] .

قال النبي (ص) : يا اسامه! عليك بالسجود فانه اقرب ما يكون العبد من ربه اذا كان ساجداً وما من عبد سجد لله سجده الا كتبه الله له بها حسنة و محا عنه بها سيئة و رفع له بها درجة و باهى به ملائكته [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٤٧٥] .

عن ابي عبد الله (عليه السلام) : ان العبد اذا صلى ثم سجد سجده الشكر فتح الرب تبارك و تعالى

الْحَجَابَ بَيْنَ الْعَبْدِ وَبَيْنَ الْمَلَائِكَةِ فَيَقُولُ يَا مَلَائِكَتِي انظُرُوا إِلَى عَبْدِي أَدَى فَرَضِي وَآتَمَّ عَهْدِي ثُمَّ سَجَدَ لِي شُكْرًا عَلَيَّ مَا أَنْعَمْتُ بِهِ عَلَيْهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٣٣٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا سَجَدَ فَقَالَ يَا رَبِّ يَا رَبِّ حَتَّى يَنْقَطِعَ نَفْسُهُ قَالَ لَهُ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَتَبِيكَ مَا حَاجَتُكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٣٣٣] .

عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليه السلام) قَالَ : إِذَا قَالَ الْعَبْدُ وَهُوَ سَاجِدٌ يَا اللَّهُ يَا رَبَّاهُ يَا سَيِّدَاهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ أَجَابَهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَتَبِيكَ عَبْدِي سَلْ حَاجَتَكَ [وسائل الشيعة ، ج ٧ ، ص ٨٦] .

رَبَّاهُ يَا سَيِّدَاهُ ثَلَاثًا قِيلَ لَهُ : لَتَبِيكَ عَبْدِي سَلْ حَاجَتَكَ تَعط [جامع الاحاديث ، ج ٥ ، ص ٤٧٩] .

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) : يَا أَبَا ذَرٍّ! مَا يَتَقَرَّبُ الْعَبْدُ إِلَى اللَّهِ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنَ السُّجُودِ الْخَفِيِّ [وسائل الشيعة ، ج ٥ ، ص ٢٩٦] .
[بحار الأنوار ، ج ٨٢ ، ص ١٦٣] .

قال الصادق (عليه السلام) : إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا أَطَالَ السُّجُودَ حَيْثُ لَا يَرَاهُ أَحَدٌ قَالَ الشَّيْطَانُ يَا وَيْلَاهُ أَطَاعُوا وَعَصَيْتُ وَسَجَدُوا وَأَبَيْتُ .

١. اهميت سجده برخاك

- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) فِي حَدِيثٍ قَالَ : السُّجُودُ عَلَى الْأَرْضِ أَفْضَلُ لِأَنَّهُ أَبْلَغُ فِي التَّوَاضُّعِ وَالْخُضُوعِ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٧٢] .

- عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليه السلام) أَنَّهُ قَالَ : يَتَّبِعِي لِلْمُصَلِّي أَنْ يَبَاشَرَ بِجَبْهَتِهِ الْأَرْضَ وَيَعْفَرَ وَجْهَهُ فِي التُّرَابِ لِأَنَّهُ مِنَ التَّذَلُّلِ لِلَّهِ [بحار الأنوار ، ج ٨٢ ، ص ١٥٦] .

- قال رسول الله (ص) : أفضل

ما يسجد عليه المصلى الأرض النقيه [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٧٨] .

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ الْفُضْلِ أَنَّهُ : " سَأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنِ السُّجُودِ عَلَى الْخُصْرِ وَ الْبُورِي فَقَالَ : لَا بَأْسَ وَ أَنْ يَسْجُدَ عَلَى الْمَأْرُضِ أَحَبُّ إِلَيَّ فَمَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ يَحِبُّ ذَلِكَ أَنْ يَمَكْنَ جَبْهَتَهُ مِنَ الْمَأْرُضِ فَأَنَا أَحَبُّ لَكَ مَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَحِبُّهُ " [تهذيب الأحكام ، ج ٢ ، ص ٣١١] .

- قال علي (عليه السلام) : إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ صِدْقٍ لِمَنْ صَدَقَهَا وَ... مَسَّ جِدَّ أَحْبَّاءِ اللَّهِ وَ مُصَّ لِي مَلَأَكِهِ اللَّهُ [نهج البلاغه ، حكمت ١٣١] .

٤. آثار سجده

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) : يَا أَبَا ذَرٍّ! مَا يَتَقَرَّبُ الْعَبْدُ إِلَى اللَّهِ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنَ السُّجُودِ الْخَفِيِّ [وسائل الشيعه ، ج ٥ ، ص ٢٩٦] .
[بحار الأنوار ، ج ٨٢ ، ص ١٦٣] .

قال الصادق (عليه السلام) : إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا أَطَالَ السُّجُودَ حَيْثُ لَا يَرَاهُ أَحَدٌ قَالَ الشَّيْطَانُ يَا وَيْلَاهُ أَطَاعُوا وَ عَصَيْتُ وَ سَجَدُوا وَ أَبَيْتُ

قال علي (عليه السلام) : لو يعلم المصلى ما يغشاه من الرحمه لما رفع رأسه من السجود [غرر الحكم ، ص ١٧٥]

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : مَا خَسِرَ وَ اللَّهُ مَنْ أَتَى بِحَقِيقَةِ السُّجُودِ وَ لَوْ كَانَ فِي الْعُمْرِ مَرَّةً وَاحِدَةً [بحار الأنوار ، ج ٨٢ ، ص ١٣٦] .

قال سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : لَوْ لَا السُّجُودُ لِلَّهِ وَ مُجَالَسَهُ قَوْمٌ يَتَلَفَّظُونَ طَيْبَ الْكَلَامِ كَمَا يَتَلَفَّظُ طَيْبُ الثَّمَرِ لَتَمَّتِ الْمَوْتُ . [بحار الأنوار ، ج ٦ ، ص ١٣٠] .

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عليه السلام) : السَّاجِدُ بِمَكَهَ كَالْمُتَشَحِّطِ بِدَمِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٢٢٨] .

قَالَ

أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَوْ يَعْلَمُ الْمُصَلِّي مَا يَغْشَاهُ مِنْ جَلَالِ اللَّهِ مَا سَرَّهُ أَنْ يَرْفَعَ رَأْسَهُ مِنْ سُجُودِهِ [بحار الأنوار، ج ٧٩، ص ٢٠٧].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ سَجَدَ سَجْدَةً حُطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَتُهُ وَرُفِعَ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ [بحار الأنوار، ج ٨٢، ص ١٦٣].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَكْثَرُ السُّجُودِ فَإِنَّهُ يُحُطُّ الدُّنُوبَ كَمَا تَحُطُّ الرِّيحُ وَرَقَ الشَّجَرِ [بحار الأنوار، ج ٨٢، ص ١٦٢].

عن رسول الله (ص): من سجد لله سجده كتب الله له بها عنه خطيئته و رفع له بها درجه [سند احمد، ج ٤، ص ١٤٨].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْجُدُ لِلَّهِ سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً [مستدرک الوسائل، ج ٤، ص ٤٧٥].

ركوع و سجود طولانی سبب بقای نعمت و طول عمر است :

عن ابی عبد الله (عليه السلام): ثَلَاثَةٌ إِنْ يَعْلَمَهُنَّ الْمُؤْمِنُ كَانَتْ زِيَادَةً فِي عُمُرِهِ وَ بَقَاءَ النِّعَمِ عَلَيْهِ فَقُلْتُ وَ مَا هُنَّ قَالَ تَطْوِيلُهُ فِي رُكُوعِهِ وَ سُجُودِهِ فِي صَلَاتِهِ وَ... [كافي، ج ٤، ص ٤٩].

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص): يَا أَبَا ذَرٍّ! عَفَّرْ وَجْهَهُ فَقَدْ بَرِيَ مِنَ الْكِبَرِ [وسائل الشيعة، ج ٥، ص ٥٤].

رسول الله (ص) می فرماید: "من در قیامت اتمم را از آثار سجده بر پیشانی می شناسم". [مسند احمد، ج ٤، ص ١٨٩].

١- سِيْمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ [فتح، ٢٩].

٢- قَالِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): يَسْتَحَبُّ لِلْمُصَلِّي أَنْ يَكُونَ بَعْضُ مَسَاجِدِهِ شَيْءٌ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ [بحار الأنوار، ج ٧٩، ص ١٣].

۳- عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لَقَدْ رَأَيْتُ أَضْيَحَابَ مُحَمَّدٍ ص... كَأَنَّ بَيْنَ أَعْيُنِهِمْ رُكْبَ الْمِعْزَى مِنْ طُولِ سُجُودِهِمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۹۷] :

۴- قَالَ عَلِيٌّ (عليه السلام) : إِنِّي لَأَكْرَهُ لِلرَّجُلِ أَنْ أَرَى جَبْهَتَهُ جَلْحَاءَ لَيْسَ فِيهَا أَثَرُ السُّجُودِ [تهذيب الأحكام ، ج ۲ ، ص ۳۱۳] .

۵- عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام) : قَالَ إِنَّ أَبِي عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) كَانَ أَثَرُ السُّجُودِ فِي جَمِيعِ مَوَاضِعِ سُجُودِهِ فَسَيِّئِي السَّجَادَ لِذَلِكَ [بحار الأنوار ، ج ۸۳ ، ص ۲۰۱] .

۶- عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام) : فِي حَدِيثٍ أَنَّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) لَقَدْ كَانَ يَشِقُّطُ مِنْهُ كُلَّ سَيِّئَةٍ سَبَّعَ تَفْنَاتٍ مِنْ مَوَاضِعِ سُجُودِهِ لِكَثْرَةِ صَلَاتِهِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۵۱۷] .

۷- عَنْ رَسُولِ اللَّهِ : حَرَّمَ اللَّهُ عَلَى النَّارِ أَنْ تَأْكُلَ مِنْ ابْنِ آدَمَ إِثْرَ السُّجُودِ [مسند احمد حنبل ، ج ۲ ، ص ۲۷۶] . سی دی؟؟

۸- عده ای به درب خانه امام سجاد (عليه السلام) مراجعه نموده و خود را شیعیان آن حضرت معرفی کردند ، حضرت به عجله به درب خانه آمده. فَلَمَّا فَتَحَ الْبَابَ وَنَظَرَ إِلَيْهِمْ رَجِعَ وَقَالَ : " كَذَبُوا فَأَيْنَ السَّمْتُ فِي الْوُجُوهِ؟ أَيْنَ أَثَرُ الْعِبَادَةِ؟ أَيْنَ سَيِّمَاءُ السُّجُودِ؟ إِنَّمَا شَيِّعَتُنَا يَعْرِفُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَشَعَثِهِمْ قَدْ قَرَحَتْ [الْعِبَادَةُ] مِنْهُمْ اللَّائِنُفَ وَذَثَرَتِ الْجِبَابُ وَالْمَسَاجِدُ " [بحار الأنوار ، ج ۶۵ ، ص ۱۶۹] .

السَّمْتُ : حالت سکینه و وقار و حسن سیرت که از ظاهر حال شخص نمایان است. شعث : الامر.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) : سَجْدَةُ الشُّكْرِ وَاجِبَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ [۱] تُتِمُّ بِهَا صَلَاتَكَ

[٢] وَ تَرْضَى بِهَا رَبُّكَ [٣] وَ تَعَجُّبُ الْمَلَائِكَةُ مِنْكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٣٣٣] .

دعاى مستجاب :

وَ رَوَى جَهْمُ بْنُ أَبِي جَهْمٍ قَالَ : " رَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ (عليه السلام) وَ قَدْ سَجَدَ بَعْدَ الثَّلَاثِ الرَّكَعَاتِ مِنَ الْمَغْرِبِ فَقُلْتُ لَهُ جِئْتُ فِدَاكَ رَأَيْتُكَ سَجَدْتَ بَعْدَ الثَّلَاثِ فَقَالَ : وَ رَأَيْتَنِي؟ فَقُلْتُ : نَعَمْ قَالَ : فَلَا تَدْعُهَا فَإِنَّ الدُّعَاءَ فِيهَا مُسْتَجَابٌ " [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٣٣١] .

ذهاب غم :

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : إِذَا أَصَابَكَ هَمٌّ فَأَمْسِخْ يَدَكَ عَلَى مَوْضِعِ سُجُودِكَ ثُمَّ أَمْرِ يَدِكَ عَلَى وَجْهِكَ يَعْنِي مِنْ جَانِبِ خَدِّكَ الْأَيْسَرِ وَ عَلَى جَبْهَتِكَ إِلَى جَانِبِ خَدِّكَ الْأَيْمَنِ [تهذيب الأحكام ، ج ٢ ، ص ١١٢] .

درود خداوند و محو گناهان :

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) أَنَّهُ قَالَ : مَنْ سَجَدَ سَجْدَةَ الشُّكْرِ وَ هُوَ مُتَوَضِّئٌ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا عَشْرَ صَلَوَاتٍ وَ مَحَا عَنْهُ عَشْرَ خَطَايَا عِظَامٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٣٣٢] .

٧- كشف حجاب بين او و ملائكه :

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) : إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا صَلَّى ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَةَ الشُّكْرِ فَتَحَ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى الْحِجَابَ بَيْنَ الْعَبْدِ وَ بَيْنَ الْمَلَائِكَةِ فَيَقُولُ يَا مَلَائِكَتِي انظُرُوا إِلَى عَبْدِي أَدَّى فُرْضَتِي وَ أَتَمَّ عَهْدِي ثُمَّ سَجَدَ لِي شُكْرًا عَلَى مَا أَنْعَمْتُ بِهِ عَلَيْهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٣٣٣] .

٨- مباهات الهى بين او و ملائكه : ...انظروا الى عبدى ادى فرضى و تم عهدى ثم سجد لى شكرا على ما انعمت به عليه

٩- اجر سجده شكر از زبان ملائكه

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ... مَلَائِكَتِي مَاذَا لَهُ عِنْدِي قَالَتْ قَوْلُ الْمَلَائِكَةِ يَا رَبَّنَا رَحِمْتُكَ ثُمَّ يَقُولُ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ثُمَّ مَاذَا لَهُ فَنَقُولُ الْمَلَائِكَةُ يَا رَبَّنَا جَنَّتْكَ ثُمَّ يَقُولُ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ثُمَّ مَاذَا قَالَ وَ لَا يَبْقَى شَيْءٌ مِنَ الْخَيْرِ إِلَّا قَالَتْهُ الْمَلَائِكَةُ فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَا مَلَائِكَتِي ثُمَّ مَاذَا فَنَقُولُ الْمَلَائِكَةُ رَبَّنَا لَا عِلْمَ لَنَا قَالَتْ فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَشْكُرُ لَهُ كَمَا شَكَرَ لِي وَأُقْبِلُ إِلَيْهِ بِفَضْلِي وَأُرِيهِ وَجْهِي [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٣٣٤] .

١٠- مرتفع شدن نقص در نماز :

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرُّضَا (عليه السلام) قَالَ : السَّجْدَةُ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ شُكْرًا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى مَا وَفَّقَ لَهُ الْعَبْدَ مِنْ آدَاءِ فَرِيضِهِ وَ أَذْنَى مَا يَجْزِي فِيهَا مِنَ الْقَوْلِ أَنْ يَقَالَ شُكْرًا لِلَّهِ شُكْرًا لِلَّهِ شُكْرًا لِلَّهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ قُلْتُ : فَمَا مَعْنَى قَوْلِهِ شُكْرًا لِلَّهِ؟ قَالَ : يَقُولُ هَذِهِ السَّجْدَةُ مِنِّي شُكْرًا لِلَّهِ عَلَى مَا وَفَّقَنِي لَهُ مِنْ خِدْمَتِهِ وَ آدَاءِ فَرِيضِهِ وَ الشُّكْرُ مُوجِبٌ لِلزِّيَادَةِ فَإِنْ كَانَ فِي الصَّلَاةِ تَقْصِيرٌ لَمْ يَتِمَّ بِالنَّوَافِلِ تَمَّ بِهِذِهِ السَّجْدَةَ [بحار الأنوار ، ج ٨٣ ، ص ١٩٨] .

١١- بیمه شدن از مرض ها و بلاها :

عن الصادق (عليه السلام) : أوحى الله إليه ارفع رأسك يا موسى و أمرر يدك في موضع سجودك و امسح بها وجهك و ما نالته من بدنك فإنه أمان من كل سقم و داء و آفة و عاهة [بحار الأنوار ، ج ٨٣ ، ص ١٩٩]

۱۲- ازدیاد نعمت : عن أبي عبد الله (عليه السلام) : ما أنعم الله على عبده بنعمه فشكرها بسجده يحمد الله فيها ففرغ منها حتى يون له بالمزيد من الدارين [مكارم الأخلاق ، ص ۲۶۵] .

۵. آداب سجده

۱- دست ها قبل از زانو به زمین برسد :

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عليه السلام) قَالَ : إِذَا هَوَيْتَ إِلَى السُّجُودِ فَقَدِّمْ يَدَيْكَ إِلَى الْأَرْضِ قَبْلَ رُكْبَتَيْكَ بِشَيْءٍ [بحار الأنوار ، ج ۸۲ ، ص ۱۳۸] .

عَنْ طَلْحَةَ السَّلَمِيِّ أَنَّهُ : " سَأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) لِمَا لِي عَلَيْهِ تُوَضَّعُ الْيَدَانِ عَلَى الْأَرْضِ فِي السُّجُودِ قَبْلَ الرُّكْبَتَيْنِ؟ قَالَ : لِأَنَّ الْيَدَيْنِ هُمَا مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ " [وسائل الشيعه ، ج ۶ ، ص ۳۳۸] .

۲- در سجده دست ها مقابل گوش باشد :

عن الباقر (عليه السلام) قال : إذا سجدت فلتكن كفاك على الأرض مبسوطتين و أطراف أصابعك حذاء أذنيك [بحار الأنوار ، ج ۸۲ ، ص ۱۳۸] .

۳- مرفق را بالا نگاه داریم :

عَنِ الصَّادِقِ (عليه السلام) قَالَ : إِذَا سَجَدْتَ فَلَا تَبْشُطْ ذِرَاعَيْكَ كَمَا يَبْشُطُ السَّيِّعُ ذِرَاعِيهِ وَ لَكِنْ اجْنَحْ بِهِمَا فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ يَجْنَحُ بِهِمَا حَتَّى يَرَى بَيَاضَ إِبْطَيْهِ [بحار الأنوار ، ج ۸۲ ، ص ۱۳۷] .

۴- تماس بیشتر پیشانی با مهر :

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام) قَالَ : الْجَبْهَةُ إِلَى الْأَنْفِ أَى ذَلِكَ أَصَبَتْ بِهِ الْأَرْضَ فِي السُّجُودِ أَجْزَأُكَ وَ السُّجُودُ عَلَيْهِ كُلُّهُ أَفْضَلُ [تهذيب الأحكام ، ج ۲ ، ص ۲۹۸] .

۵- بعد از هر سجده بنشینید :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : إِنَّ هَذَا مِنْ تَوْقِيرِ الصَّلَاةِ [تهذيب الأحكام ، ج ۲ ، ص ۳۱۴] .

۶- به محل سجده فوت نکند :

عَنِ الصَّادِقِ (عليه السلام) أَنَّهُ قَالَ : إِنَّمَا يَكْرَهُ ذَلِكَ خَشْيَهُ أَنْ يُوذَى مِنْ إِلَى جَانِبِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٧١] .

شاید به همین ملاک بوی جوراب و صدای بلند نیز مکروه باشد ، چون سبب ایدای افراد کنار ما هست .

٧- بینی بر مهر :

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (عليه السلام) : الْإِرْغَامُ بِالْأَنْفِ سُنَّةٌ مِنَ النَّبِيِّ (ص) [وسائل الشیعه ، ج ٦ ، ص ٣٤٣] .

٨- دعا : اذا سجدتم فاجتهدوا فى الدعاء [معجم احاديث نبوی ، ج ٢ ، ص ٤١٦] .

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي (عليه السلام) : لَا بَأْسَ أَنْ يَتَكَلَّمَ الرَّجُلُ فِي صَلَاةِ الْفَرِيضَةِ بِكُلِّ شَيْءٍ يَنَاجِي بِهِ رَبَّهُ عَزَّ وَجَلَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٣١٦] .

٩- دست ها بلند و تكبير گفتن :

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام) : فَإِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَسْجُدَ فَارْفَعْ يَدَيْكَ بِالتَّكْبِيرِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٣٣٤] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : فِي الرَّجُلِ يَرْفَعُ يَدَهُ كُلَّمَا أَهْوَى لِلرُّكُوعِ وَ السُّجُودِ وَ كُلَّمَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ رُكُوعٍ أَوْ سُجُودٍ قَالَ : هِيَ الْعُبُودِيَّةُ [تهذيب الأحكام ، ج ٢ ، ص ٧٥] .

١٠- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : إِذَا جَلَسْتَ فِي الصَّلَاةِ فَلَا تَجْلِسْ عَلَى يَمِينِكَ وَ اجْلِسْ عَلَى يَسَارِكَ [تهذيب الأحكام ، ج ٢ ، ص ٨٣] .

قَالَ رَجُلٌ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : يَا ابْنَ عَمِّ خَيْرِ خَلْقِ اللَّهِ مَا مَعْنَى رَفْعِ رِجْلِكَ الْيُمْنَى وَ طَرْحِكَ الْيُسْرَى فِي التَّشَهُدِ؟ قَالَ : تَأْوِيلُهُ اللَّهُمَّ أُمَّتِ الْبَاطِلِ وَ أَقِمِ الْحَقَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٣٢٠] .

١١- لِقَوْلِهِ (ص) : أَمَّا الرُّكُوعُ فَعَظُمُوا فِيهِ الرَّبِّ وَ أَمَّا السُّجُودُ

فَاجْتَهِدُوا فِي الدُّعَاءِ فَقَمِنُ أَنْ يَسْتَجَابَ لَكُمْ [بحار الأنوار، ج ٩٠، ص ٣٥٠].

١٢- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ: أَدْنَى التَّسْبِيحِ ثَلَاثُ مَرَّاتٍ وَأَنْتَ سَاجِدٌ لَا تَعْجَلُ بِهِنَّ [تهذيب الأحكام، ج ٢، ص ٧٩]

١٣- عَنْ النَّبِيِّ (ص) أَنَّهُ قَالَ: إِذَا سَجَدْتَ فَمَكَنْ جِبْهَتَكَ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَنْفُرْ نَفْرًا [مستدرک الوسائل، ج ٤، ص ٤٦٩].

١٤- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): "إِنْ أَخْبَثَ النَّاسُ سِرْقَهُ مِنْ يَسْرِقَ مِنْ صَلَاتِهِ. فَقَالَ عَلِيٌّ (عليه السلام): فَكَيْفَ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: الَّذِي لَا يَتِمُّ رُكُوعُهُ وَلَا سُجُودُهُ وَهُوَ سَارِقٌ صَلَاتِهِ مَمْحُوقٌ عِنْدَ اللَّهِ فِي دِينِهِ" [جامع الأخبار، ص ٧٤].

١٥- فضيلت سجده برترت سيد الشهداء (عليه السلام)

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): السُّجُودُ عَلَى طِينِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) يَنْوِّرُ إِلَى الْأَرْضِ السَّابِعَةِ [من لا يحضره الفقيه، ج ١، ص ٢٦٨].

عن أبي عبد الله (عليه السلام) السجود على ترابه الحسين (عليه السلام) يخرق الحجب السبع (خرق الحجب كناية عن قبول الصلاة و رفعها إلى السماء). [بحار الأنوار، ج ٨٥، ؟؟]

الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدَّيْلَمِيُّ فِي الْإِرْشَادِ قَالَ: كَانَ الصَّادِقُ (عليه السلام) لَا يَشِيْءُ جِدًّا إِلَّا عَلَى تُرْبَةِ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) تَذَلُّا لِلَّهِ وَاسْتِكَانَةً إِلَيْهِ. [بحار الأنوار، ج ٨٢، ص ١٥٨]

عَنِ الشَّهِيدِ رَحِمَهُ اللَّهُ: أَنَّ السُّجُودَ عَلَى التُّرْبَةِ الْحُسَيْنِيَّةِ تُقْبَلُ بِهِ الصَّلَاةُ وَإِنْ كَانَتْ غَيْرَ مَقْبُولَةٍ لَوْ لَا السُّجُودُ عَلَيْهَا. [مستدرک الوسائل، ج ٤، ص ١٢].

١٦- طول دادن سجده

١- عكس العمل به شیطان:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): إِنَّ

الْعَبْدُ إِذَا سَجَدَ فَأَطَالَ السُّجُودَ نَادَى إِبْلِيسَ يَا وَيْلَاهُ أَطَاعَ وَ عَصَيْتُ وَ سَجَدَ وَ أَبَيْتُ [كافي ، ج ٣ ، ص ٢٦٤] .

٢- سخت ترین حالت بر شیطان :

عَنْ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : أَطِيلُوا السُّجُودَ فَمَا مِنْ عَمَلٍ أَشَدَّ عَلَيَّ إِبْلِيسَ مِنْ أَنْ يَرَى ابْنَ آدَمَ سَاجِدًا لِأَنَّهُ أُمِرَ بِالسُّجُودِ فَعَصَى وَ هَذَا أُمِرَ بِالسُّجُودِ فَأَطَاعَ فَجَحَّ [بحار الأنوار ، ج ١٠ ، ص ٩٥] .

٣- راه دست یابی به بهشت :

شخصی پیامبر (ص) را کمی کمک کرد ، بعد حضرت به او فرمودند : ما حاجتک؟ قَالَ الْجَنَّةُ. فَأَطْرَقَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) ثُمَّ قَالَ : نَعَمْ. فَلَمَّا وَلَّى قَالَ لَهُ : يَا عَبْدَ اللَّهِ! أَعِنَّا بِطُولِ السُّجُودِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٢٦٦] .

٤- روش توبه کنندگان :

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : يَا أَبَا مُحَمَّدٍ عَلَيْكَ بِطُولِ السُّجُودِ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ سُنَنِ الْأَوَّابِينَ [بحار الأنوار ، ج ٨٢ ، ص ١٦٢] .

٥- روش ائمه عليهم السلام :

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) قَالَ : كَانَ أَبِي يَصِلُنِي فِي جَوْفِ النَّهَارِ فَيَسْجُدُ السَّجْدَةَ فَيَطِيلُ السُّجُودَ حَتَّى يَقَالَ إِنَّهُ رَاقِدٌ [وسائل الشيعة ، ج ٦ ، ص ٣٨١] .

عَنِ الرَّضَا (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : فِيمَا كَتَبَهُ لِلْمَأْمُونِ قَالَ وَ مِنْ دِينِ الْأَيْمَةِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) الْوَرَعُ وَ الْعِفَّةُ وَ الصَّدَقُ وَ الصَّلَاحُ وَ طُولُ السُّجُودِ [بحار الأنوار ، ج ٨٢ ، ص ١٦٢] .

٦- حشر با رسول الله (ص) :

عَنِ النَّبِيِّ (ص) قَالَ : وَ إِذَا أَرَدْتَ أَنْ يَحْشُرَكَ اللَّهُ مَعِيَ فَأَطِلِ السُّجُودَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ [بحار الأنوار ، ج ٨٢ ، ص ١٦٤] .

١٠- فریاد شیطان :

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)

: عَلَيْكُمْ بِطُولِ الرُّكُوعِ وَ الشُّجُودِ فَإِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا أَطَالَ الرُّكُوعَ وَ الشُّجُودَ هَتَفَ إبْلِيسُ مِنْ خَلْفِهِ وَقَالَ يَا وَيْلَهُ أَطَاعَ وَ عَصَيْتُ وَ سَجَدَ وَ أَبَيْتُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٧] .

۱۱- نجات از عذاب جهنم :

قال علي (عليه السلام) : طول القنوت و السجود ينجي من عذاب النار [غررالحكم ، ج ، ص ١٧٥] .

۱۲- سجده طولانی هم استحقاق نمی آورد :

امام سجاد (عليه السلام) : يَا إِلَهِي لَوْ بَكَيْتُ إِلَيْكَ حَتَّى تَشِقُّطَ أَشْفَاؤُ عَيْنِي ، وَ انْتَحَبْتُ حَتَّى يَنْقَطِعَ صَوْتِي ، وَ قُمْتُ لَكَ حَتَّى تَنْشُرَ قَدَمَايَ ، وَ رَكَعْتُ لِمَكَ حَتَّى يَنْخَلِعَ صَيْلِي ، وَ سَجَدْتُ لِمَكَ حَتَّى تَتَفَقَّأَ حِدَقَتَايَ ، وَ أَكَلْتُ تَرَابَ الْأَرْضِ طُولَ عُمُرِي ، وَ شَرِبْتُ مِيَاءَ الرَّمَادِ آخِرَ دَهْرِي ، وَ ذَكَرْتُكَ فِي خِلَالِ ذَلِكَ حَتَّى يَكُلَّ لِسَانِي ، ثُمَّ لَمْ أَرْفَعْ طَرْفِي إِلَى آفَاقِ السَّمَاءِ اسْتِجَاءً مِنْكَ مَا اسْتَوْجَبْتُ بِذَلِكَ مَحْوَ سَيِّئِهِ وَاحِدَةٍ مِنْ سَيِّئَاتِي . [صحيفه سجديه ، ص ٧٨ ، دعاء ١٦] .

۱۳- اصحاب رسول الله (ص) اين چنين بودند :

قال علي (عليه السلام) : لَقَدْ رَأَيْتُ أَصْحَابَ مُحَمَّدٍ (ص) فَمَا أَرَى أَحَدًا يَشْبِهُهُمْ مِنْكُمْ لَقَدْ كَانُوا يَصْدُبُحُونَ شُغْنًا غُبْرًا وَ قَدْ بَاتُوا سُجْدًا وَ قِيَامًا يَرَاوِحُونَ بَيْنَ جِبَاهِهِمْ وَ خُدُودِهِمْ [نهج البلاغه ، خطبه ٩٧] .

يراوحون : يضعوا الحدود مره و الجباه اخرى على الارض خضوعا لله.

۱۴- از یکی از علمای و ارسته سؤال کردند از علل مجرب و مؤثر در اصلاح قلب ، فقال قدس الله سره : ما رأيت عملا مؤثرا في ذلك مثل المداومه على سجده طويله في كل يوم و ليله مره

واحدہ یقال فیہا : "لا الہ الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین"

(یقولہ و هو یرى نفسه مسبوحة فی سجن الدنیا مقیدہ بقیود الاخلاق الرذیلہ مقرا بان اللہ لم تظلمہ بل هو الذی ظلم نفسه) . [اسرار الصلاہ میرزا جواد آقا ملکی تبریزی ، ص ۲۷۰] .

۱۵- عَنْ ابْنِ فَضَالٍ قَالَ : رَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ (عليه السلام) وَهُوَ يَرِيدُ أَنْ يُوَدَّعَ لِلْخُرُوجِ إِلَى الْعُمْرَةِ فَأَتَى الْقَبْرَ مِنْ مَوْضِعِ رَأْسِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) بَعْدَ الْمَغْرَبِ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ (ص) وَ لَزِقَ بِالْقَبْرِ ثُمَّ أَتَى الْمِنْبَرَ وَ انْصَرَفَ حَتَّى أَتَى الْقَبْرَ فَقَامَ إِلَى جَانِبِهِ يَصَلِّي وَ الْأَصَقَ مِنْكَبُهُ الْأَيْسَرَ بِالْقَبْرِ قَرِيبًا مِنَ الْأَشْيْطَانِ الَّتِي دُونَ الْأَشْيْطَانِ الْمُخَلَّقَةِ الَّتِي عِنْدَ رَأْسِ النَّبِيِّ (ص) فَصَلَّى سِتَّ رَكَعَاتٍ أَوْ ثَمَانِي رَكَعَاتٍ فِي نَعْلَيْهِ قَالَ : فَكَانَ مِقْدَارُ رُكُوعِهِ وَ سُجُودِهِ ثَلَاثَ تَشْيِيحَاتٍ أَوْ أَكْثَرَ فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ ذَلِكَ سَجَدَ سَجْدَةً أَطَالَ فِيهَا السُّجُودَ حَتَّى بَلَ عَرَفَهُ الْحُصَى . [عيون أخبار الرضا (عليه السلام) ، ج ۲ ، ص ۱۷] .

۱۶- عَنْ زُرْعَةَ عَنْ سَيِّمَاعَةَ قَالَتْ : " سَأَلْتُهُ عَنِ الرُّكُوعِ وَ السُّجُودِ..... مَنْ كَانَ يَقْضَى عَلَى أَنْ يَطُولَ الرُّكُوعَ وَ السُّجُودَ فَلْيَطُولْ مَا اسْتَطَاعَ " [تهذيب الأحكام ، ج ۲ ، ص ۷۷] .

۱۷ _ كثر سجده

۱- مانند برگ درختان گناہان می ریزد :

عَنِ الصَّادِقِ (عليه السلام) قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! كَثُرَتْ ذُنُوبِي وَ ضَعُفَ عَمَلِي . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَكْثِرِ السُّجُودَ فَإِنَّهُ يَحُطُّ الذُّنُوبَ كَمَا تَحُطُّ الرِّيحُ وَرَقَ الشَّجَرِ [أماليللصدوق ، ص ۴۹۹] .

۲- موجب تقرب است :

قال علي (عليه السلام) : لا يقرب من الله سبحانه إلا كثره

السجود و الركوع [غررالحكم ، ص ١٧٥] .

٣- موجب خلت است :

عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ قَالَ : " قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) لِمَ اتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا قَالَ لِكَثْرَةِ سُجُودِهِ عَلَى الْأَرْضِ " [بحار الأنوار ، ج ٨٢ ، ص ١٦٣] .

٤- ضمانت بهشت است :

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (ص) فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : سَيْلٌ مَا شِئْتَ . قَالَ : تَحَمَّلُ لِي عَلَى رَبِّكَ الْجَنَّةَ . قَالَ : تَحَمَّلْتُ لَكَ وَ لَكِنْ أَعِنِّي عَلَى ذَلِكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ [بحار الأنوار ، ج ٨٢ ، ص ١٦٤] .

٥- سيره ائمه (عليه السلام) :

كان ابوالحسن الكاظم (عليه السلام) كثير السجود حليف السجديات الطويلة. [مستدرک سفینه ، ج ٤ ، ص ٤٢٢] .

٦- شفاعت و هم جواری رسول الله (ص) :

...رجال- قال لرسول الله (ص) : ادع الله ان يجعلني من اهل شفاعتك و يرزقني مرافقتك في الجنة. قال : اعنني بكثرة السجود [محججه ، ج ١ ، ص ٣٤٥] .

أَنَّه (عليه السلام) كَانَ إِذَا سَجَدَ سَجْدَةَ الشُّكْرِ غُشِيَ عَلَيْهِ [إرشادالقلوب ، ج ١ ، ص ١٠٥] .

عَنْ صَاحِبِ الزَّمَانِ (عليه السلام) : سَجْدَةُ الشُّكْرِ مِنْ أَلْزَمِ السُّنَنِ وَ أَوْجِبَةٍ [الاحتجاج ، ج ٢ ، ص ٤٨٧] .

عَنِ الصَّادِقِ (عليه السلام) : قَالَ إِذَا قَامَ الْعَبْدُ نِصْفَ اللَّيْلِ بَيْنَ يَدَيْ رَبِّهِ فَصَلَّى لَهُ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الْمُظْلَمِ ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَةَ الشُّكْرِ بَعْدَ فَوَاحِهِ فَقَالَ مَا شَاءَ اللَّهُ مَا شَاءَ اللَّهُ مِائَةَ مَرَّةٍ نَادَاهُ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ مِنْ (فَوْقِ عَرْشِهِ) عَبْدِي إِلَى كَمْ تَقُولُ مَا شَاءَ

اللَّهُ أَنَا رَبُّكَ وَإِلَى الْمَشِيءِ وَقَدْ شِئْتُ قَضَاءَ حَاجَتِكَ فَسَلْنِي مَا شِئْتُ [أمالى صدوق ، ص ۲۳۹].

عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ الْعَسْكَرِيِّ (عليه السلام) أَنَّهُ قَالَ : عَلَامَاتُ الْمُؤْمِنِ خَمْسٌ صِلَاهُ الْخَمْسِينَ وَ زِيَارَةُ الْأَرْبَعِينَ وَ التَّخْتُمُ فِي الْيَمِينِ وَ تَغْفِيرُ الْجَبِينِ وَ الْجَهْرُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۵۲].

۱۸ _ نهی از سجده بر ما کول و ملبوس

قَالَ هِشَامُ بْنُ الْحَكَمِ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) : " أَخْبَرَنِي عَمَّا يَجُوزُ السُّجُودَ عَلَيْهِ وَ عَمَّا لَا يَجُوزُ؟ قَالَ : السُّجُودُ لَا يَجُوزُ إِلَّا عَلَى الْأَرْضِ أَوْ عَلَى مَا أُتْبِتِ الْأَرْضُ إِلَّا مَا أَكَلَ أَوْ لَبَسَ فَقَالَ لَهُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا الْعِلَّةُ فِي ذَلِكَ؟ قَالَ : لِأَنَّ السُّجُودَ خُضُوعٌ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَلَا يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ عَلَى مَا يُوَكَّلُ أَوْ يَلْبَسُ لِأَنَّ أَبْنَاءَ الدُّنْيَا عَبِيدُ مَا يَأْكُلُونَ وَ يَلْبَسُونَ وَ السَّاجِدُ فِي سُجُودِهِ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَلَا يَنْبَغِي أَنْ يَضَعَ جَبْهَتَهُ فِي سُجُودِهِ عَلَى مَعْبُودِ أَبْنَاءِ الدُّنْيَا الَّذِينَ اعْتَرَّوْا بِغُرُورِهَا وَ السُّجُودُ عَلَى الْأَرْضِ أَفْضَلُ لِأَنَّهُ أَبْلَغُ فِي التَّوَاضُعِ وَ الْخُضُوعِ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۷۲].

۶. موارد سجده

۱- هنگام دفع بلا و کید کاید؛ ۲- سجده تلاوت؛ ۳- بعد از انجام فریضه؛ ۴- بعد از توفیق برای عمل صالح و ۵- سجده سهو.

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْبَاقِرِ (عليه السلام) : إِنَّ أَبِي عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) : مِمَّا ذَكَرَ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ نِعْمَةً عَلَيْهِ إِلَّا سَجَدَ وَ لَا قَرَأَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهَا سُجُودٌ إِلَّا سَجَدَ وَ لَا دَفَعَ اللَّهُ

عَنْهُ سُوءٌ يُخْشَاهُ أَوْ كَيْدٌ كَاذِبٌ إِلَّا سَجَدَ وَ لَمَّا فَرَّغَ مِنْ صِيَامِهِ مَفْرُوضِهِ إِلَّا سَجَدَ وَ لَمَّا وَفَّقَ لِإِضْيَاعِ بَيْنَ اثْنَيْنِ إِلَّا سَجَدَ وَ كَانَ أَثَرُ السُّجُودِ فِي جَمِيعِ مَوَاضِعِ سُجُودِهِ فَسُمِّيَ السَّجَّادَ لِذَلِكَ [بحار الأنوار ، ج ٨٣ ، ص ٢٠١] .

عن النبي (ص) : لكل سهو سجدة بعد ما يسلم [مسند احمد ، ج ٥ ، ص ٨٠] .

عن النبي (ص) : من نسي شيئاً من الصلوة فليسجد سجدة و هو جالس [كنز ، ح ١٩٨٢٦] .

قَالَ : صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) هُمَا الْمُرْغَمَتَانِ تَزْعَمَانِ الشَّيْطَانُ . [كافي ، ج ٣ ، ص ٣٥٧] .

عَنْ مِنْهَالِ الْقَصَابِ قَالَ : " قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) أَسِيهُوَ فِي الصَّلَاةِ وَ أَنَا حَلَفَ الْإِمَامُ . قَالَ : فَقَالَ : إِذَا سَلَّمَ فَاسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ وَ لَا تَهَبَّ " [تهذيب الأحكام ، ج ٢ ، ص ٣٥٣] .

بینی شیطان را به خاک می مالد (خوار می کند او را) .

٧- بین اذان و اقامه :

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) يَقُولُ لِأَصْحَابِهِ مَنْ سَجَدَ بَيْنَ الْأَذَانِ وَ الْإِقَامَةِ فَقَالَ فِي سُجُودِهِ سَجَدْتُ لِمَكَ خَاضِعَةً خَاشِعَةً ذَلِيلًا يَقُولُ اللَّهُ مَلَأْكَتِي وَ عَزَّتِي وَ جَلَالِي لِأَجْعَلَنَّ مَحَبَّتَهُ فِي قُلُوبِ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ وَ هَيَّبْتُهُ فِي قُلُوبِ الْمُنَافِقِينَ [بحار الأنوار ، ج ٨١ ، ص ١٥٢] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : مَنْ أَدَانَ ثُمَّ سَجَدَ فَقَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ رَبِّي سَجَدْتُ لَكَ خَاضِعَةً خَاشِعَةً غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَهُ [بحار الأنوار ، ج ٨١ ، ص ١٥٣] .

٨- بعد از نماز مغرب

رَوَى جَهْمُ بْنُ أَبِي جَهْمٍ قَالَ : رَأَيْتُ أَبَا

الْحَسَنُ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (عليه السلام) وَقَدْ سَجَدَ بَعْدَ الثَّلَاثِ الرَّكَعَاتِ مِنَ الْمَغْرِبِ فَقُلْتُ لَهُ: جُعِلَتْ فِدَاكَ رَأَيْتُكَ سَجَدْتَ بَعْدَ الثَّلَاثِ. فَقَالَ: وَرَأَيْتَنِي؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: فَلَا تَدْعُهَا فَإِنَّ الدُّعَاءَ فِيهَا مُسْتَجَابٌ. [من لا يحضره الفقيه، ج ١، ص ٣٣١].

٩- دعا بر دشمن در حال سجده :

ادْعُ اللَّهَ عَلَيْهِ إِذَا كُنْتَ فِي صِيَامِهِ اللَّيْلِ وَأَنْتَ سَاجِدٌ فِي السَّجْدَةِ الْآخِرَةِ مِنَ الرَّكَعَتَيْنِ الْأُولَتَيْنِ فَاحْمَدِ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَمَجِّدْهُ وَقُلِ اللَّهُمَّ إِنَّ فُلَانًا بَنَ فُلَانًا قَدْ شَهَرَنِي وَنَوَّهَ بِي وَغَاطَنِي وَعَرَّضَنِي لِلْمَكَارِهِ. اللَّهُمَّ اضْرِبْهُ بِسَهْمٍ عَاجِلٍ تَشْغَلُهُ بِهِ عَنِّي. اللَّهُمَّ قَرِّبْ أَجَلَهُ وَاقْطَعْ أَثَرَهُ وَعَجِّلْ ذَلِكَ يَا رَبَّ السَّاعَةِ السَّاعَةَ ثُمَّ ذَكَرَ أَنَّهُ فَعَلَ ذَلِكَ وَدَعَا عَلَيْهِ فَهَلَكَ [بحار الأنوار، ج ٤٧، ص ٣٦١].

١٠- هنگام حصول نعمت :

الْفَضْلُ بْنُ الْحَسَنِ الطَّبْرِسِيُّ فِي مَجْمَعِ الْبَيَانِ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى " وَخَرُّوا لَهُ سُجَّدًا " (يوسف/١٠٠) قَالَ: قِيلَ: إِنَّ السُّجُودَ كَانَ لِلَّهِ شُكْرًا لَهُ كَمَا يَفْعَلُ الصَّالِحُونَ عِنْدَ تَجَدُّدِ النِّعَمِ. [وسائل الشيعة، ج ٦، ص ٣٨٧].

٧. دعای سجده

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): أَحَبُّ الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَنْ يَقُولَ الْعَبْدُ وَهُوَ سَاجِدٌ " إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي " (قصص/١٦) ثَلَاثًا [بحار الأنوار، ج ٨٣، ص ٢١٧].

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام) قَالَ: ادْعُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ فِي الْمَكْتُوبَةِ وَأَنْتَ سَاجِدٌ يَا خَيْرَ الْمَسْئُولِينَ وَيَا خَيْرَ الْمُعْطِينَ ارْزُقْنِي وَارْزُقْ عِيَالِي مِنْ فَضْلِكَ الْوَاسِعِ فَإِنَّكَ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ [كافي، ج ٢، ص ٥٥١].

حَدَّثَنِي جَعْفَرٌ عَنْ أَبِيهِ (عليه السلام) قَالَ

: كَانَ عَلِيَّ (عليه السلام) يَقُولُ فِي دُعَائِهِ وَهُوَ سَاجِدٌ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ تَبْتَلِيَنِي بِبَيْلِيهِ تَدْعُونِي ضَرُورَتُهَا (عَلَى أَنْ أَتَعَوَّثَ بِشَيْءٍ مِنْ مَعَاصِيكَ) اللَّهُمَّ وَ لَا تَجْعَلْ لِي حَاجَةً إِلَى أَحَدٍ مِنْ شَرَارِ خَلْقِكَ وَ لِئَامِهِمْ فَإِنْ جَعَلْتَ لِي حَاجَةً إِلَى أَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ فَاجْعَلْهَا إِلَى أَحْسَنِ نِيهِمْ وَجْهًا وَ خُلُقًا وَ خُلُقًا وَ أَسِيخَاهُمْ بِهَا نَفْسًا وَ أَطْلِقِهِمْ بِهَا لِسَانًا وَ أَسِيحِهِمْ بِهَا كَفًّا وَ أَقْلِهِمْ بِهَا عَلَى امْتِنَانًا] مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۴۴۹ .

۸. خاطرات

۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ هِلَالٍ قَالَ : " شَكَّوْتُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) تَفَرَّقَ أَمْوَالِنَا وَ مَا دَخَلَ عَلَيْنَا فَقَالَ عَلَيْكَ بِالْدُعَاءِ وَ أَنْتَ سَاجِدٌ فَإِنْ أَقْرَبَ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ " [الكافي ، ج ۳ ، ص ۳۲۴] .

۲- کشی نقل می کند از فضل بن شاذان که در عراق دیده است کسی دوستش را ملامت می کند و می گوید تو عیالمند هستی ، می ترسم چشم هایت را از دست بدهی ، به خاطر طول دادن سجده هایت. آن مرد جواب می دهد : لو ذهب عين احد من طول السجود لذهبت عين ابن ابی عمیر ما ظننک برجل تستجد سجده الشکر بعد صلاه الفجر فما رفع رأسه الا عند الزوال. همین شخص می گوید : به ابن ابی عمیر طول دادن سجده هایش را گفتم ، گفت : کیف لو رأیت جمیل بن دراج ، ثم حدثه أنه دخل علی جمیل فوجده ساجدا فأطال السجود جدا ، فلما رفع رأسه قال له محمد بن أبی عمیر أطلت السجود فقال کیف لو رأیت معروف بن خربوذ. [رجال الکشی ، ص ۲۵۲] .

۳- عَنْ

أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَام) قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ فِي سَفَرٍ يَسِيرُ عَلَى نَاقِهِ لَهُ إِذَا نَزَلَ فَسَجَدَ خَمْسَ سَجَدَاتٍ فَلَمَّا أَنْ رَكِبَ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّا رَأَيْنَاكَ صَيَّعْتَ شَيْئًا لَمْ تَصْنَعْهُ؟ فَقَالَ: نَعَمْ اسْتَقْبَلَنِي جِبْرِئِيلُ (عَلَيْهِ السَّلَام) فَبَشَّرَنِي بِبَشَارَاتٍ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَسَجَدْتُ لِلَّهِ شُكْرًا لِكُلِّ بُشْرَى سَجَدَهُ [كافي، ج ٢، ص ٩٨]. [محبته، ج ١، ص ٣٤٦].

٤-عَنْ هِشَامِ بْنِ أَحْمَرَ قَالَ: "كُنْتُ أَسِيرُ مَعَ أَبِي الْحَسَنِ (عَلَيْهِ السَّلَام) فِي بَعْضِ أَطْرَافِ الْمَدِينَةِ إِذْ تَنَى رِجْلُهُ عَن دَابَّتِهِ فَخَرَّ سَاجِدًا فَأَطَالَ وَ أَطَالَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَ رَكِبَ دَابَّتَهُ فَقُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ قَدْ أَطَلْتَ السُّجُودَ؟ فَقَالَ: إِنِّي ذَكَرْتُ نِعْمَةَ اللَّهِ بِهَا عَلَيَّ فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَشْكُرَ رَبِّي" [كافي، ج ٢، ص ٩٨].

٥-كان علي بن مهزيار نصرانيا فهداه الله الله كان إذا طلعت الشمس سجد فكان لا يرفع رأسه حتى يدعوا لألف من إخوانه بمثل ما دعا لنفسه و كان على جبهته سجادة مثل رُكبه البعير. [رجال كشي، ص ٥٤٨].

امام باقر (عليه السلام) می فرماید: " روزی رسول الله (ص) با اصحابش سواره در حرکت بود، آن حضرت پیاده شد و سجده کرد عرض کردند: صَيَّعْتَ شَيْئًا لَمْ تَصْنَعْهُ قَبْلَ الْيَوْمِ. فَقَالَ: أَتَانِي مَلِكٌ مِنْ عِنْدِ رَبِّي فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! إِنَّ رَبَّكَ يَقْرئُكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ: يَا مُحَمَّدُ! إِنِّي أَسِيرُكَ فِي أُمَّتِكَ فَلَمْ يَكُنْ عِنْدِي مَالٌ أَصَدِّقُ وَ لَا عَبْدٌ أُعْتِقُهُ فَسَجَدْتُ لِلَّهِ شُكْرًا" [بحار الأنوار، ج ٨٣، ص ٢٢٢].

٦-عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ قَالَ

" سَيَسْجُدُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فَأَطَالَ السُّجُودَ فَقُلْنَا لَهُ سَيَسْجُدُ فَأَطَلَّتِ السُّجُودُ؟ فَقَالَ: نَعَمْ أَتَانِي جِبْرِئِيلُ فَقَالَ: مَنْ صَلَّى عَلَيْكَ مَرَّةً صَلَّى اللَّهُ بِهَا عَلَيْهَا عَشْرًا فَسَجَدْتُ لِلَّهِ شُكْرًا". [مستدرک الوسائل ، ج ۵ ، ص ۱۵۴].

۷- عَنْ النَّبِيِّ (ص): لَمَّا أَتَى بِرَأْسِ أَبِي جَهْلٍ سَجَدَ شُكْرًا لِلَّهِ [مستدرک الوسائل ، ج ۵ ، ص ۱۵۴].

۸- در ليله المبيت موقعی که حضرت رسول (ص) به حضرت امير (عليه السلام) فرمودند: " جای من بخواب. حضرت علی (عليه السلام) عرضه داشت: آیا شما سالم می مانی؟ یا نبی الله! حضرت فرمودند: آری. فَتَبَسَّمَ عَلِيٌّ (عليه السلام) ضَاحِكًا وَ أَهْوَى إِلَى الْأَرْضِ سَاجِدًا (شاکراً لَمَّا أَنْبَأَهُ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ) (ص) مِنْ سَلَامَتِهِ فَكَانَ عَلِيٌّ (عليه السلام) أَوَّلَ مَنْ سَجَدَ لِلَّهِ شُكْرًا وَ أَوَّلَ مَنْ وَضَعَ وَجْهَهُ عَلَى الْأَرْضِ بَعْدَ سَجْدَتِهِ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) " [بحار الأنوار ، ج ۱۹ ، ص ۶۰].

۱. سخاوت

۱. عظمت سخاوت

رسول خدا (ص): السَّخَاءُ خَلَقَ اللَّهُ الْأَعْظَمَ [کنز ، ۱۵۹۲۶].

۲. سخاوت از اخلاق انبیا است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): السَّخَاءُ مِنْ أَخْلَاقِ الْأَنْبِيَاءِ وَ هُوَ عِمَادُ الْإِيمَانِ وَ لَا يَكُونُ مُؤْمِنًا إِلَّا سَخِيٌّ وَ لَا يَكُونُ سَخِيًّا إِلَّا ذُو يَقِينٍ وَ هَمِّهِ عَالِيهِ لِأَنَّ السَّخَاءَ شُعَاعُ نُورِ الْيَقِينِ وَ مَنْ عَرَفَ مَا قَصَدَ هَانَ عَلَيْهِ مَا بَدَّلَ [مصباح الشريعة ، ص ۸۲].

۳. اهمیت سخاوت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): السَّخَاءُ يَزْرَعُ الْمَحَبَّةَ [غررالحکم ، ص ۳۷۸].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): السَّخَاءُ يَثْمُرُ الصَّفَاءَ [غررالحکم ، ص ۳۷۸].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): السَّخَاءُ يَكْسِبُ الْمَحَبَّةَ وَ يَزِينُ الْأَخْلَاقَ

[غررالحکم ، ص ۳۷۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : السَّخَاءُ يَمَحُّصُ الذُّنُوبَ [غررالحکم ، ص ۳۷۸] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : السَّخِيُّ قَرِيبٌ مِنَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْجَنَّةِ قَرِيبٌ مِنَ النَّاسِ [کافی ، ج ۴ ، ص ۴۰] .

۴. ثمره سخاوت حاتم در آخرت

پیامبر (ص) به عدی بن حاتم فرمود : "عذاب جهنم از پدرت برداشته شد ، چون سخاوتمند بود." [بحار ، ج ۷۱ ، ص ۳۵۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِعَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ إِنَّ اللَّهَ دَفَعَ عَنْ أَبِيكَ الْعَذَابَ الشَّدِيدَ لِسَخَاءِ نَفْسِهِ [إختصاص مفید ، ص ۲۵۳] .

۵. مقام انسان سخی نزد خدا

عده ای از اسراء را خدمت پیامبر (ص) آوردند. حضرت (ص) دستور دادند همه را بکشند ، به جز یک نفر ، او پرسید : "چطور همه را دستور قتل دادید ، به جز من؟" فرمود : "چون تو سخاوتمند هستی ، او هم اسلام آورد." [بحار ، ج ۷۱ ، ص ۳۵۴] .

رَوَى أَنَّ جَمَاعَةً مِنَ الْأَسَارَى جَاءُوا بِهِمْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَأَمَرَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) بِضَرْبِ أَعْنَاقِهِمْ ثُمَّ أَمَرَ بِأَفْرَادٍ وَاحِدٍ لَا يَقْتُلُهُ فَقَالَ الرَّجُلُ لِمَ أَفْرَدْتَنِي مِنْ أَصْحَابِي وَالْجَنَابِ وَاحِدَةً فَقَالَ لَهُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَوْحَى إِلَيَّ أَنَّكَ سَخِي قَوْمِكَ وَلَا أَقْتُلُكَ فَقَالَ الرَّجُلُ فَإِنِّي أَشْهَدُ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّكَ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ قَالَ فَقَادَهُ السَّخَاءُ إِلَى الْجَنَّةِ [فقه الرضا ، ص ۳۶۲] .

۶. فضل انسان سخی

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : جَاهِلٌ سَخِيٌّ أَفْضَلُ مِنْ نَاسِكٍ بَخِيلٍ [بحارالأنوار ، ج ۶۸ ، ص ۳۵۷] .

۷. مرام انسان سخی

قَالَ الرَّضَا (ع) : السَّخِيُّ يَأْكُلُ مِنْ طَعَامِ النَّاسِ لِيَأْكَلَ النَّاسُ مِنْ

طَعَامِهِ وَ الْبَخِيلُ لَا يَأْكُلُ مِنْ طَعَامِ النَّاسِ لِيَلَّا يَأْكُلُوا مِنْ طَعَامِهِ [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ١٢] .

٨. مذمت خساست

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : طَعَامُ السَّخِيِّ دَوَاءٌ وَ طَعَامُ الشَّحِيحِ دَاءٌ [بحار الأنوار ، ج ٦٨ ، ص ٣٥٧] .

١. سکولاریسم

١. آیا دین کشف شدنی و فهم پذیر است

آیا دین فهمیدنی است؟ آیا دین کشف شدنی است؟

بله؛ زیرا :

(١) کلماتی از قبیل :

بَيْنَهُ [انعام / ١٥٧] .

بَصِيرَةٍ [يوسف / ١٠٨] .

بَصَائِرُ [جاثیه / ٢٠] .

لَا رَيْبَ فِيهِ [بقره / ٢] .

نُورٌ [مائده / ١٥] .

يَقِينِ [نمل ، ١٥]

أَفِي اللَّهِ شَكَّ [ابراهیم / ١٠] .

إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ [بقره / ٢٣] .

(٢) دستور تفقه : فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَ لِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ [توبه / ١٢٢] .

دستور تدبّر : أَمْ فَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ [نساء / ٨٢] .

دستور سؤال : فَسَأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ [نحل / ٤٣] .

دستور هجرت : أَمْ فَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ دَمَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَ لِلْكَافِرِينَ أَمْثَالُهَا [محمد / ١٠]

دستور مراجعه به اهل استنباط : لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ [نساء/ ۸۳] .

دستور مراجعه به پیامبر (ص) : فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ [نساء/ ۵۹] .

انتقاد از بی دین ها : وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ [توبه/ ۲۹] .

انتقاد از ناباورها : فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى [قیامت/ ۳۱] .

انتقاد از کسانی که نمی فهمند : لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا [اعراف/ ۱۷۹] .

بگذریم که افرادی علاوه بر فهمیدن ، به یقین رسیدند و هستی و جان خود را در راه آن نثار کردند.

و بگذریم که این

نوع سؤال ها ما را به یاد تشکیک اقوام قبل می اندازد که می گفتند: أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُرْسَلٌ [اعراف/۷۵].

يَا شُعَيْبُ مَا نَفَقَهُ كَثِيرًا مِّمَّا تَقُولُ [هود/۹۱].

۲. آیا تمام حقایق دینی قابل دسترسی است ؟

نه؛ زیرا :

قُلْ إِنَّمَا عَلَّمَهَا عِنْدَ رَبِّي [اعراف/۱۸۷].

قُلْ إِنْ أَدْرَى [جن/۲۵].

ما أَدْرَى [احقاف/۹].

لَا أُجِدُ فِي مَا أُوْحِيَ إِلَيَّ [انعام/۱۴۵].

وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ [يوسف/۷۶].

فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ [بروج/۲۲].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ أَوْ تَسَمَّيْتَ بِهِ لِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ أَوْ اسْمٍ تَأَثَّرَتْ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ [كافی، ج ۴، ص ۴۵۲].

و بحق علمک الذی استأثرت به لنفسک

قَالَ الصَّادِقُ (ع): بِحَقِّ هَذِهِ الْأَسْمَاءِ الَّتِي لَا يَعْلَمُ تَفْسِيرَهَا وَلَا تَأْوِيلَهَا [بحار الأنوار، ج ۸۷، ص ۱۰۰].

بعضی از اصحاب ائمه اطهار (علیهم السلام)، مثل جابر جعفی هزاران حدیث می دانستند که دیگران نمی دانستند.

بگذریم که :

فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ [آل عمران/۷].

بگذریم که دین در غدیر خم کامل شد و سال ها مردم درباره هر بخشی که وحی می رسید، به آن عمل می کردند و هیچ نیازی نبود که سال اول همه دین را بفهمند، زیرا دین در مدت ۲۳ سال تکمیل شد.

۳. منابع فهم دین چیست ؟

منابع فهم دین چیست؟

(١) قرآن و وحى : لا أَجِدُ فى ما أَوْحى إِلى [انعام/١٤٥] .

(٢) كلام رسول اكرم (ص) : وَ ما يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ نَجْم/٣.

(٣) كلام اهل بيت (عليهم السّلام) : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنِّى تَارِكٌ فِىكُمْ التَّقْلِينَ مَا إِن تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا كِتَابَ اللَّهِ وَ عَثَرْتِى أَهْلَ بَيْتِى وَ إِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَى الْحَوْضِ [معانى الأخبار ، ص ٩١] .

(٤) عقل : أَفَلَا تَعْقِلُونَ]

ما لکم کیف تَحْکُمُونَ [صافات/۱۵۴].

۴. آیا فهم دین روشمند است؟

آیا فهم صحیح دین دارای منطق مشخصی است؟ (فهم دین روشمند است؟)

بله :

عقل و فطرت (نه سلیقه و عادت) یک میزان است.

آیاتی که از بت پرستی انتقاد می کند بر اساس همین عقل انتقاد می کند.

فهمیدن هر مطلبی روش دارد. روش همان مقدمات و علوم پایه مقدماتی آن مطلب است.

۵. علل تنوع و تطور فهم دین چیست؟

اولاً بسیاری از مسائل دینی، مشمول قانون تنوع و تطور نیست. (شما رساله مراجع را بررسی کنید. بیشتر عمل به احتیاط است و شاید ۰/۰۵٪ تفاوت رسمی داشته باشد).

مثلاً مسأله توجه به خداوند و ستایش او ثابت است.

مثل توجه به غذا و لباس

نیاز انسان ناآگاه و متحیر و محکوم غرائز به رهبری عالم و معصوم همیشه ثابت است.

نیاز به کیفر و پاداش در برابر خلاف و صلاح، ثابت است.

تشکر از ولی نعمت، مثل توجه انسان به لباس و دارو ثابت است.

اما تطور و تنوع گاهی در مصداق است: برای هدیه قند ببریم یا گل؟

گاهی در ابزار است: با اسب مکه برویم یا هواپیما؟

گاهی در مقدمات است: وسیله ادب کردن تنبیه بدنی است یا چیز دیگر؟

گاهی در افراد است: آدم (ع) که گندم خورد عفو شد، ولی ابلیس که سجده نکرد عفو نشد به خاطر حالات دو موجود است.

۶. رابطه قضا و قدر با اراده ما چیست ؟

سؤال : رابطه قضا و قدر با اراده ما چیست؟

پاسخ : مقدرات در جای خود و انتخاب ما در جای خود است.

مثال : منبع آب دور از انتخاب ما ساخته شده ، ولی باز کردن شیر آب در منزل که با اراده ماست.

سؤال : آیا زمینه هایی مثل جبن و ترس و فقر و دین نوعی جبر نیست؟ این زمینه علت نیست. ممکن است ترس زمینه رو به خدا رفتن باشد ، ولی رو به خدا رفتن غیر از اصل خداست.

سؤال : گاهی اراده انسان با اراده خداوند تعارض دارد.

پاسخ : خداوند انسان را آزاد آفریده ، مثل این که شما فرزند خودتان را در خرید چیزی آزاد می گذارید ولی هر

لحظه بخواهید می توانید او را ممنوع کنید.

۷. فلسفه شرور

سؤال: اگر خداوند عالم قادر خیرخواه است، پس فلسفه شرور چیست؟ وجود شر یا به خاطر آن است که خداوند علم ندارد یا قدرت نفی آن را ندارد پس خدا نیست.

پاسخ: خداوند عالم است و قادر، ولی خیرخواهی یا شرخواهی او مربوط به انتخاب ماست.

لَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ [صف/ ۵].

إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ [اسراء/ ۷].

۸. ثبات و تغییر درونی

ثبات و تغییر معرفت دینی

آیا فهم و برداشت های عالمان از کتاب و سنت ثابت است یا متغیر؟

آیا فهم ثابت از متون دینی داریم؟

معايب تغيير:

تغيير كمی: (عدم ثبات در مقدار و كمیت برداشت های دینی)

تغيير کیفی: (عدم ثبات قضایا و گذاره های دینی، در سلب و ایجاب و یا ابطال و قبول)

تعمیق: فهم ما از اجتماع نقیض عمیق تر می شود.

علت تغییر معرفت های دینی:

ترابط معارف دینی با معارف غیردینی و تحوّل معارف غیردینی

نظریه قبض و بسط، و قرائت های مختلف از دین و خاص بودن متون

تغییر موضوع، خطای در قواعد رجالی، اصولی، فقهی

تغییر و ثبات دین یا پارادوکس ثبات دین و تغییر دنیا

آیا تمام آموزه های دین اسلام اعم از آموزه های توصیفی و توصیه ای ثابت اند یا متغیر؟

اگر ثابتند چگونه به نیازهای متغیر پاسخ می دهند؟

__ پاسخ : همه آموزه های توصیفی مانند عقاید ثابت اند. زیرا واقعیت ثابت ، توصیف و گزارش ثابت می طلبد.

آموزه های توصیه ای مانند احکام و اخلاق به دو دسته ثابت و متغیر تقسیم پذیرند ، زیرا تابع مصالح و مفساد واقعی اند و مصالح و مفساد واقعی نیز تابع نیازهای واقعی انسان اند که در صورت تغییر ، مصلحت و مفسده نیز تغییر پیدا می کند

و احکام نیز چنین است و این سیستم در اسلام در غالب احکام ثانوی و حکومتی موجود است.

۹. آیا تغییر احکام نشانه جهل است؟

پاسخ: پدر برای سنین مختلف فرزند خود، کفش های مختلف می خرد. آیا این تغییر خرید، نشانه جهل است؟!

۱۰. آیا علم با دین تعارض دارد؟

پاسخ: هرگز؛ به شرط آن که علم واقعا علم باشد نه حدس و نظریه و به شرط آن که دین واقعا دین باشد نه استنباط همراه با اوهام و خیال و تحت تأثیر غرائز درونی و شرائط بیرونی.

سؤال: اختلاف عقلا و علما نشانه آن است که حقیقت ثابتی نداریم.

پاسخ: اولاً، همه جا و در همه چیز اختلاف نیست.

ثانیا، برای حل اختلاف میزان و مرجع تشخیص قرار دارد.

۱۱. اختلاف علما و عقلا

همه علوم به هم ارتباط دارد و ما زمانی دین را می پذیریم که همه اسرار هستی روشن باشد.

پاسخ: شما در هیچ عمل و فکری اینگونه عمل نمی کنید که بگویید ما زمانی به پزشک مراجعه می کنیم که در تمام بیماری ها متخصص باشد، یا زمانی به صاحب این حرفه مراجعه می کنیم که در تمام حرفه ها متخصص باشد.

سؤال: تا ما راز خیر بودن موضوعی را نفهمیم، عمل نمی کنیم.

پاسخ: طبق این عقیده، باید همه بیماران بمیرند، چون می گویند تا ما راز دارو را نفهمیم مصرف نمی کنیم.

۱۲. علت اختلاف فتوا

اختلاف فتوا چرا؟

مثلاً مرحوم نائینی موافق مشروطه و شیخ فضل الله نوری مخالف شد.

پاسخ:

۱) گاهی مراد از مشروطه آزادی در چهارچوب شرع است که هر مجتهدی آن را حلال می داند.

گاهی مراد از مشروطه آزادی به معنای بی بند و باری است که هر مجتهدی آن را حرام می داند.

۲) گاهی در مواردی بلامانع است که فقیه حلال می داند ، ولی فقیه دیگر به خاطر عوارض دیگر آن را حرام می داند. (مثلاً خانمی برای آمپول...)

۳) گاهی فقیه به راوی اعتماد و به گفته اش فتوا می دهد. دیگری بی اعتماد و احتیاط می کند.

۴) در قواعد فقهی اختلاف نیست. در تطبیق اختلاف است. (مثلاً در حج لباس دوخته ممنوع است.) فقیهی کفش را جزء لباس می داند ، ولی فقیه دیگر کفش را جزء لباس نمی داند. یا مثلاً خوردن و آشامیدن برای روزه دار حرام است. فقیهی سیگار را جزء آشامیدنی ها می داند و دیگری نمی داند.

۱۳. آیا ادیان همه می توانند حق باشند؟

پاسخ : اگر بگوییم همه حق برابر دارند (پلورالیسم دینی یا کثرت گرایی)

پس باید تضاد و تناقض را بپذیریم. (توحید و تثلیث) (تناسخ و معاد)

پس باید نظریات ضد شما و رقیب شما هم حق باشد.

پس آیات و روایاتی که در رد عقاید دیگران است ، یا احتجاجات ائمه معصومین (علیهم السلام) چیست؟

وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا [مائده/۶۴] .

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ [مائده/۷۳] .

ذَلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ [نجم/۳۰] .

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ [آل عمران/۱۹] .

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ [آل عمران/۸۵] .

۱۴. آیا پیروان ادیان دیگر همه دوزخی هستند؟

پاسخ : کثرت گرایی دینی می گوید همه بهشتی هستند.

انحصار گرایی می گوید تنها یک گروه که دینی حق دارند اهل بهشتند.

ولی پاسخ آن است که اگر حق را بفهمد و عمل کند ، بهشتی است ، اما اگر از روی تفصیر نفهمد یا لجوجانه عمل نکند دوزخی است. اما مستضعفان از آنان دوزخی نیستند زیرا :

فَلِلَّهِ الْحُجْبَةُ الْبَالِغَةُ [انعام/۱۴۹] .

وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا [اسراء/ ۱۵] .

۱۵. با طرفداران سایر ادیان چگونه رفتار کنیم؟

چند نظریه است :

(۱) تساهل و تسامح (تولرانس) یعنی نفی برخورد نظری و عملی.

(۲) برخورد نظری باشد ، عملی نباشد.

(۳) برخورد نظری و عملی (خشونت)

پاسخ : برخورد نظری با حفظ ادب لازم است. در قرآن بسیار می خوانیم :

إِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًىٰ أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [سبأ/ ۲۴] .

قالوا... قُلْ

قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ [بقره/ ۱۱۱] .

برخورد عملی : اگر او تقاضا کرد شما بپذیرید :

تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ أَنْفُسَكُمْ [آل عمران/ ۶۱] .

وَ هُمْ بِدَوِّكُمْ أَوْلَىٰ مَرَّةٍ [توبه/ ۱۳] .

لكن با حفظ عدالت : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَاضْرِبُوهُ ضَرْبَةً بِضَرْبِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۴۷] .

و اگر عملکردشان سبب تضعیف عقاید ، اخلاق و امنیت است ، حتی اگر مسلمان باشد ، باید او را نابود کرد :

فَإِنْ بَعَثَ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ [حجرات/ ۹] .

پلورالیسم دینی

آیا ادیان موجود و در عرض هم ، حق اند یا برخی حق و برخی باطل اند؟

کثرت گرایی دینی

شمول گرایی دینی

انحصارگرایی دینی

آیا متدینان به ادیان مختلف ، اهل سعادت و نجات اند؟

کثرت گرایی

شمول گرایی

انحصارگرایی

نظریه اسلام

متدینان با یکدیگر چه برخوردی

باید داشته باشند؟ (رفتار حکومت ، رفتار فرد)

تولرانس

مدارا

خشونت

۱۶. دلایل واهی سکولاریزم

دلایل واهی سکولاریزم

دلیل ۱: احکام سیاسی و اجتماعی تغییرپذیرند در حالی که دین ثابت است.

پاسخ:

اولاً، نه همه دین ثابت است و نه همه احکام سیاسی و اجتماعی متغیر.

الآن خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا [انفال/۶۶].

ثانیا، تغییرات دینی بر اساس روش تربیت است که باید تدریجی باشد، مثلاً شراب و ربا در چند مرحله حرام شد.

مثلاً آیاتی که با جان و مال سر و کار دارند در سال پانزدهم بعثت (یعنی دوم هجری) نازل شد. مثل قانون زکات، روزه، جهاد و خمس.

ثالثاً، در خود دین ناسخ و منسوخ نیز وجود دارد، اما ناسخ و تغییر باید از طرف همان کسی باشد که قانون را آورده، نه مردم.

دلیل ۲: سیاست نامقدس و دین مقدس است، پس باید از هم جدا باشند.

پاسخ:

اگر مراد از قداست آن است که هیچ کس سؤال و نقدی نداشته باشد، ما قبول نداریم. راه بحث و نقد و احتجاج همیشه باز بوده و هست.

اگر مراد از قداست شیطنت است، که حرف شما درست است.

ولی اگر مراد از قداست آن است که دستورات خداوند محدود است و تنها مربوط به مسائل روحی و شخصی و قیامت است، با صدها آیه و هزاران حدیث تضاد دارد.

سیاست یعنی تدبیر امور که خداوند بَدَبَّرَ الْأُمْرَ [یونس/۳] .

فرشتگان فَعَالُمَدَّبَّرَاتٍ أَمْرًا [نازعات/۵] .

انبیا و اولیا (علیهم السّلام) وَ سَاسَهُ الْعِبَادَ [من لا یحضره الفقیه ، ج ۲ ، ص ۶۰۹] .

دلیل ۳: ائمه معصومین (علیهم السّلام) رفتار

غیرسیاسی داشتند و این رمز آن است که حساب دین از مسائل زندگی و سیاسی و اجتماعی جدا است.

پاسخ: سراسر زندگی ائمه ما (علیهم السّلام) سیاست و تدبیر بوده و امام شناسی و تدبیرشناسی لازم است تا به بررسی بنشینند.

— بهترین نمونه آن شرط امام رضا (ع) با مأمون است که فرمود: "من ولیعهدی تو را می پذیریم به شرط آن که در هیچ کاری از امور دنیا دخالت نکنم."

در حالی که مأمون حدود ده نقشه سیاسی داشت که امام رضا (ع) با همین شرط عدم دخالت، تمام نقشه های او را بر باد داد. (شرح آن را در رواق نور نوشته ام.)

دلیل ۴: احکام سیاسی و اجتماعی دین شأن نزول هایی دارد که نشانه آن است که آن احکام مربوط به آن زمان و قبیله و مکان بوده است.

پاسخ: بسیاری از آیات شأن نزول دارد و هرگز شأن نزول نشانه محدودیت نیست و گرنه دستور به تدبیر لغو است. تدبیر در آیات یعنی از جرّقه های گذشته درس جریان امروز را بگیر. در سراسر قرآن کلمه سنت الله، فطرت الله و مشابه آن زیاد است: سُنَّهَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَ لَنْ تَجِدَ لِسُنَّهِ اللَّهِ تَبْدِيلًا [فتح/۲۳].

فَطَرَتَ اللَّهُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ [روم/۳۰].

که همه نشان از یک نظام قانون مند دارد که مثلاً مسأله یوسف (ع) یک حادثه تاریخی و منحصر به فرد نیست: وَ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [انعام/۸۴].

وَ كَذَلِكَ نُنَجِّي الْمُؤْمِنِينَ [انبیاء/۸۸].

فرمان مطالعه تاریخ و سیر در زمین به خاطر آن است که مسائل

منحصر به زمان و زمین نیست. قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ [نمل/۶۹].

و گرنه سیر کردن و فرمان :

فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ [حشر/۲]. لغو است.

دلیل ۵: مسائل سیاسی و اجتماعی را فقها به خاطر پیش فرض هایی بر آیات و روایات تحمیل کرده اند.

پاسخ: صدها آیه و هزاران حدیث داریم که اگر به دیوار هر کشوری به عنوان شعار نوشته شود، پیام سیاسی و اجتماعی دارد. گرچه در آن کشور، مسلمان و فقیهی نباشد. مثلاً آیات :

وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا [آل عمران/۱۰۳].

وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ [بقره/۱۷۹].

لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا [نساء/۱۴۱].

لَا تَظْلِمُونَ وَ لَا تُظْلَمُونَ [بقره/۲۷۹].

لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَ عَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ [ممتحنه/۱].

فَقَاتِلُوا أُمَّةَ الْكُفْرِ [توبه/۱۲].

وَ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ [انفال/۶۰].

شما را به خدا، فهم این آیات نیازی به پیش فرض دارد؟

دلیل ۶: احکام ثانوی، نشانه غروب دین است.

پاسخ: مثال احکام ثانوی مثل ابر است که موقتاً روی خورشید است و ابر نشانه غروب نیست.

به علاوه احکام ثانوی خود متن دینی و قرآنی است نه ناسخ آن :

مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ [حج/۷۸].

إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ [انعام/۱۶۹].

إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَ قَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ [نحل/۱۰۶].

إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاهُ [آل عمران/ ٢٨] .

إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ [انفال/ ١٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا ضَرَرَ وَ لَا ضِرَارَ فِي الْإِسْلَامِ [معانى الأخبار ،

یا مثل نماز خوف.

دلیل ۷: ولایت مطلقه فقیه نشانه آن است که فقیه می تواند مصلحت سنجی نظام کند و مصلحت سنجی نشانه غروب دین اصلی است.

پاسخ: ولایت فقیه به معنای آن است که فقیه از متن آیات و روایاتی که خداوند و پیامبر آورده مرهمی برای درد امروز جامعه می سازد که موارد این مرهم همان متون اصلی دین است. فقیه از نزد خودش نه حرف تازه ای می زند و نه شیوه جدیدی ارائه می دهد، بلکه همین که مسائل جدید و مستحدثه ای رخ داد، از اصول مسلم دین بر این حکم استنباط می کند. مثلاً اگر هرج و مرج در جامعه اسلامی، حرام است، فقیه می گوید شما در چهارراه که چراغ قرمز است، واجب است توقف کنی. وجوب توقف برگرفته از حرمت هرج و مرج است که در متن دین است.

۱۷. جدول مقایسه علوم دین پژوهی

تذکر: با توجه به ظهور دانش های جدید در قلمرو دین پژوهی، لازم است با بازآرایی علوم سنتی، به طور جدی به منقح سازی تعریف، موضوع، غایت، روش شناسی شاخه ها و تعیین نسبت و مناسبات هر یک با دیگری پرداخته شود.

(۱) عنوان: دانش فهم دین

تعریف: دانش کشف و کاربرد رهیافت شناخت دین و فهم گزاره ها و آموزه های دینی و ساز و کارهای سنجش و آسیب شناسی معرفت دینی

موضوع: روش و ساز و کارهای عام شناخت دین و گزاره ها و آموزه های دینی

غایت: شناخت دین و کشف گزاره ها و آموزه های دینی

روشگان: امتزاجی در پروسه تعامل متناوب و متداخل راه ها و ابزارهای شناخت

(۲) عنوان: دین پژوهی

تعریف: هرگونه بحث و پژوهش در دین و درباره دین و

دینداری و دینداران

موضوع: برحسب مورد: دین و گزاره‌ها و آموزه‌های دینی، متن دینی، دانش‌های دینی، رفتار دینداران و...

غایت: برحسب مورد: شناخت دین، منطق فهم، دینداری و رفتار دینداران

غایت: برحسب مورد: شناخت دین، منطق فهم، دینداری و رفتار دینداران

روشگان: چند روشگانی: به حسب شاخه‌های علمی مربوط

(۳) عنوان: فلسفه دینی

تعریف: هستی‌پژوهی و هست‌مدشناسی عقلانی با رویکردی سازوار با دین

موضوع: هستی و اقسام هست‌مندان

غایت: شناخت هستی و هست‌مندان

روشگان: عقلانی و برهانی

(۴) عنوان: فلسفه دین (شامل همه دانش‌های درجه ۲ متعلق بر دین)

تعریف: دانش مطالعه فرادینی عقلانی درباره دین و گزاره‌ها و آموزه‌های دینی

موضوع: دین و گزاره‌ها و آموزه‌های دینی

غایت: شناخت منشأ و ماهیت دین و گزاره‌ها و آموزه‌های آن

روشگان: برون دینی عقلانی

(۵) عنوان: کلام

تعریف: دانش اثبات و تبیین گزاره‌های دینی و دفاع از مدعیات دینی

موضوع: گزاره‌های دینی

غایت: اثبات و دفاع

روشگان: چندروشگانی: بسته به رویکرد مخاطب و مسأله مورد بحث

۶) عنوان : اصول فقه

تعریف : منطق استنباط احکام شرعی (تنجیزی) و تعیین تکالیف عملی (تعذیری)

موضوع : ادله عام استنباط و همچنین اصول عملی

غایت : استخراج احکام شرعی و تحدید تکلیف عملی مکلف

روشگان : چندروشگانی (چند ابزاری)

نسبت و مناسبات با دانش فهم دین : مایبخت فیہ عملاً یقع فی طریق تعیین تکلیف المکلفین ، ترکاً أو فعلاً ، تنجیزاً و تعذیراً

۷) عنوان : قواعد فقه

تعریف : دانش قواعد عام (احکام شرعی کلی) قابل تعمیم بر جزئیات فقهی

موضوع : قواعد کلی

غایت : کشف احکام و

روشگان : چندروشگانی (چندافزاری)

۸) عنوان : تفسیر

تعریف : دانش فهم کلام الهی

موضوع : کلام الهی

غایت : فهم کلام الهی

روشگان : انواع رویکردها ، اسلوب های تفسیری

۱. انواع تفسیر (به لحاظ نحوه پی جویی و بررسی مفاهیم) : ۱/۱. ترتیبی ۱/۲. تنزیلی ۱/۳. موضوعی ۱/۴. مفرداتی و بیانی

۲. رویکردهای تفسیر (به لحاظ گرایش فکری مفسّر) : ۲/۱. عقلانی فلسفی ۲/۲. ذوقی عرفانی ۲/۳. سیاسی اجتماعی ۲/۴. علمی ۲/۵. ادله لغوی

۳. اسلوب های تفسیری (به لحاظ منطق و اسلوب فهم) : ۳/۱. استنادی و نقلی (تصلب و اکتفاء بر آیات ، سنّت و روایات / اقوال صحابه و تابعین / و...) ۳/۲. اجتهادی و تحقیقی (اعمال منطق فهم دین برای کشف مقاصد آیات) ۳/۳. اصطیادی و مشربی (تعویل و تأویل معانی آیات بر ذوق و ذهنیت شخصی)

۹) عنوان : علم الحدیث

تعریف : دانش قوانین شناخت احوال سند و متن و اصول فهم کلام معصوم (ع) (روایه الحدیث / درایه الحدیث)

موضوع : قوانین شناخت حدیث و فهم کلام معصوم (ع)

غایت : شناخت و فهم کلام معصوم (ع)

روشگان : چندروشگانی

۱. سلام

۱. سیمای سلام

۱. سلام نام خدا

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيَّمِنُ [حشر/ ٢٣].

السلام : معناه ذو السلام و السلام فى صفته تعالى هو الذى سلم من كل عيب و برأ من كل آفه و نقص [عده الداعى ، ص ٣٢٤].

سلام؛ يعنى : خلق از ظلم او در سلامتى هستند.

سلام؛ يك پارچه لطف و تحيت بر بندگان است. سلامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ [يس/ ٥٨].

سلام يعنى : معطى السلامه نظير الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ [سجده/ ٧]. و

نظیر: صُنِعَ اللَّهُ الَّذِي أَتَقَنَّ كُلَّ شَيْءٍ [نمل/ ۸۸]. و نظیر: مَا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِنْ تَفَاوُتٍ [ملک/ ۳].

قَالَ الْهَادِي (ع): اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمَنْكَ السَّلَامُ وَ لَكَ السَّلَامُ وَ إِلَيْكَ يُعُودُ السَّلَامُ [المصباح كفعمی ، ص ۴۰۳].

۲. سلام نام بهشت

لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ [انعام/ ۱۲۷].

مرض ، مرگ ، پیری ، فحش ، نفرین ، لغو و گناه و عیب در بهشت نیست.

۳. جایگاه سلام در قرآن

۱- در سلام تسلیم است: وَ يَسْلُمُوا تَسْلِيمًا [نساء/ ۶۵].

۲- در سلام حسن ظن است: وَ لَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْفَىٰ إِلَيْكُمْ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا [نساء/ ۹۴].

۳- در سلام تواضع است: فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ [انعام/ ۵۴].

۴- در سلام هم آهنگی با فرشتگان است: سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ [رعد/ ۲۴].

سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ [زمر/ ۷۳].

۵- شعار اهل بهشت است: تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ [ابراهیم/ ۲۳].

۶- نجات از خطر است: قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَ بَرَكَاتٍ [هود/ ۴۸].

ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ آمِنِينَ [حجر/ ۴۶].

یا ناز کونی بَرْدًا وَ سَلَامًا [انبیاء/ ۶۹].

۷- پاسخی به یاوه گویان است: وَ إِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا [فرقان/ ۶۳].

۸- تحیت الهی است: سَلَامٌ عَلٰی اِبْرَاهِيمَ [صافات/ ۱۰۹].

۹- رمز برکت است: سَلَامٌ عَلٰی مُوسٰی وَ هَارُونَ [صافات/ ۱۲۰].

سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ [قدر/ ۵].

فِي لَيْلِهِ مُبَارَكَةٌ [دخان/ ۳].

۱۰- در فضای سلام لغوی نیست : لا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَ لا تَأْتِيَمًا إِلَّا قِيلاً سَلَاماً سَلَاماً [واقعه/ ۲۶-۲۵] .

۱۱- سلام اذن

ورود است : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا [نور/ ۲۷] .

۴. جایگاه سلام در جامعه

۱- عامل زیادی محبت و پیوند بین دلهاست و تسخیر قلوب است.

۲- سلام ارزانترین احسان است. هدیه و تحفه است.

۳- احترام به شخصیت افراد است.

۴- سلام آرام بخش دلهاست.

۵. جایگاه سلام در اخلاق

۱- سلام دعوت به خیر همراه با لطف است.

۲- تفال به خیر است.

۳- نشانه نشاط است.

۴- عامل عفو و صفح و ستر است.

۵- سلام از بین برنده بخل و تکبر است.

۶- سلام کلید هر سخن است ، سفیر خیر است. آغاز هر نوشته است.

۶. اهمیت سلام

۱- شعار مخصوص اسلام است.

۲- در ۴۶ مورد در قرآن به کار رفته است.

۳- ۳۰۰ حدیث از پیامبر و اهل بیت درباره سلام آمده است.

۴- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : السَّلَامُ تَحِيَّةٌ لِمَلَّتِنَا وَ أَمَانٌ لِدِمَّتِنَا [جامع ال.....، ص ۸] .

۵- اول سلام ، آخر سلام ، شعاع سلام در همه هستی پرتو افکنده است.

توحید : مبدء سلام : (نام خدا) ، درود خدا ، هدیه خدا ، تسلیم خدا.

معاد : مقصد سلام : دارُ السَّلامِ [انعام/ ۱۲۷] .

وَ تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ [يونس/ ۱۰] .

ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ [حجر/ ۴۶] .

نبوت : راه سالم ، قلب سليم ، عقل سالم ، سُبُلَ السَّلامِ [مائده/ ۱۶] .

دعوت به سلام ، تسليم پیامبر ،

۲. آداب سلام

۱. تقدم در سلام

۱- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَوْلَى النَّاسِ بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ مَنْ بَدَأَ بِالسَّلَامِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۴۴] .

۲- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَ إِنَّ الْبُخِيلَ مَنْ يَبْخُلُ بِالسَّلَامِ [كافي

، ج ۲ ، ص ۶۴۵] .

۳- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْبَادِي بِالسَّلَامِ أَوْلَى بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۴۵] .

۴- اطوعكم لله الذي يبدء صاحبه بالسلام [كنز العمال ، ج ۹ ، ص ۱۱۶] .

۵- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِكُلِّ دَاخِلٍ دَهْشَةٌ فَابْدُئُوا بِالسَّلَامِ [غررالحكم ، ج ۴۳۵ ، ص ۴۳۵] .

۶- سلام ۷۰ ثواب دارد ۶۹ ثواب از سلام کننده و یک ثواب از جواب دهنده و در حدیثی صد ثواب که تنها یکی برای جواب دهنده : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِلْسَّلَامِ سَبْعُونَ حَسَنَةً تَسَعُ وَ سِتُونَ لِلْمَبْتَدِي وَ وَاحِدَةٌ لِلرَّادِ [مشکاه الأنوار ، ص ۱۹۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : بَيْنَ الْمَسْلَمِ وَالْمُجِيبِ مِائَةٌ حَسَنَةٍ تَسْبِعُهُ وَ تَسْبِعُونَ مِنْهَا لِمَنْ يَسْلَمُ وَ حَسَنَةٌ وَاحِدَةٌ لِمَنْ يَجِيبُ [مستدرک الوسائل ، ج ۸ ، ص ۳۵۷] .

۲. سلام قبل از کلام

۱- يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ [نحل / ۳۲] .

۲- قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي [مریم / ۴۷] .

۳- فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ [انعام / ۵۴] .

۴- فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ إِنَّا مِنْكُمْ وَجِلُونَ [حجر / ۵۲] .

۵- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ بَدَأَ بِالْكَلامِ قَبْلَ السَّلَامِ فَلَا تُجِيبُوهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۴۴] .

۶- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَدْعُ إِلَى طَعَامِكَ أَحَدًا حَتَّى يَسْلَمَ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۹] .

۷- شخصی به حضرت حسین (ع) رسید و پرسید : كَيْفَ أَنْتَ عَافَاكَ اللَّهُ [تحف العقول ، ص ۲۴۶] .

قال (ع) : السَّلَامُ قَبْلَ الْكَلَامِ عَافَاكَ اللَّهُ ثُمَّ قَالَ : لَا تَأْذُنُوا لِأَحَدٍ حَتَّى يَسْلَمَ .

۳. کیفیت سلام

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ قَالَ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ فَهِيَ

عَشْرُ حَسَنَاتٍ وَ مَنْ قَالَ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ وَ رَحِمَهُ اللَّهُ فَهِيَ عِشْرُونَ حَسَنَةً وَ مَنْ قَالَ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ وَ رَحِمَهُ اللَّهُ وَ بَرَكَاتُهُ فَهِيَ ثَلَاثُونَ حَسَنَةً [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٤٥] .

امام باقر (ع) می فرمایند : حضرت امیر از کنار مؤمنین عبور می کرد ، سلام کرد و پاسخ دادند : عَلَيْكَ السَّلَامُ وَ رَحِمَهُ اللَّهُ وَ بَرَكَاتُهُ وَ مَغْفِرَتُهُ وَ رِضْوَانُهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٤٦] . حضرت فرمود : پاسخ شما از پاسخ فرشتگان به ابراهیم تجاوز نکند؛ زیرا ملائکه به ابراهیم گفتند : رَحِمَهُ اللَّهُ وَ بَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَسَلُّمُ الصَّغِيرُ عَلَى الْكَبِيرِ وَ الْمَارُّ عَلَى الْقَاعِدِ وَ الْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٤٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْقَلِيلُ يَبْدُؤُنَ الْكَثِيرَ بِالسَّلَامِ وَ الرََّاكِبُ يَبْدَأُ الْمَاشِيَّ وَ أَصْحَابُ الْبِغَالِ يَبْدُؤُنَ أَصْحَابَ الْحَمِيرِ وَ أَصْحَابُ الْخَيْلِ يَبْدُؤُنَ أَصْحَابَ الْبِغَالِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٤٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا كَانَ قَوْمٌ فِي مَجْلِسٍ ثُمَّ سَبَقَ قَوْمٌ فَدَخَلُوا فَعَلَى الدَّاخِلِ أَخِيرًا إِذَا دَخَلَ أَنْ يَسَلِّمَ عَلَيْهِمْ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٤٧] .

قَالَ الرِّضَا (ع) : مَنْ لَقِيَ فَقِيرًا مُسْتَلِمًا فَسَلِّمَ عَلَيْهِ خِلَافَ سَلَامِهِ عَلَى الْغَنِيِّ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ هُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ [أمالی صدوق ، ص ٤٤٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ مِنْ تَمَامِ التَّحِيَةِ لِلْمُقِيمِ الْمُصَافِحَةَ وَ تَمَامِ التَّسْلِيمِ عَلَى الْمُسَافِرِ الْمُعَانِقَةَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٤٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا سَلَّمَ أَحَدُكُمْ فَلْيَجْهَرْ بِسَلَامِهِ لَا يَقُولُ سَلَّمْتُ فَلَمْ يَرُدُّوا عَلَيَّ وَ لَعَلَّهُ يَكُونُ قَدْ سَلَّمَ وَ لَمْ يَسْمِعْهُمْ فَإِذَا

رَدُّ أَحَدِكُمْ فَلْيَجْهَرْ بِرَدِّهِ وَ لَا يَقُولُ الْمُسْلِمُ سَلَّمْتُ فَلَمْ يَرُدُّوا عَلَيَّ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٤٥] .

٤. افشای سلام

١- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : كَانَ سَلَامًا رَحِمَهُ اللَّهُ يَقُولُ : أَفْشُوا سَلَامَ اللَّهِ فَإِنَّ سَلَامَ اللَّهِ لَا يَنَالُ الظَّالِمِينَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٤٤] .

٢- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَحِبُّ إِفْشَاءَ السَّلَامِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٤٥] .

٣- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَفْشِ السَّلَامَ يَكْثُرُ خَيْرٌ بَيْتِكَ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٨٠] .

٤- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ ثَلَاثُ كَفَارَاتٍ إِفْشَاءُ السَّلَامِ وَ إِطْعَامُ الطَّعَامِ وَ الصَّلَاةُ بِاللَّيْلِ وَ النَّاسُ نِيَامٌ [وسائل الشيعة ، ج ١٢ ، ص ٥٩] .

٥- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَفْشُوا السَّلَامَ تَسَلَّمُوا [جامع الأخبار ، ص ٨٩] .

٦- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : افشو السلام كي تعلوا [كنز ، ح ٢٥٢٤٩] .

٥. جواب سلام

وَ إِذَا حُيِّئْتُمْ بِتَحِيَّهِ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوها إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيَّ كُلِّ شَيْءٍ حَسِيْبًا [نساء/ ٨٦] .

ابن عباس می گوید : برای مومنین احسن منها و برای کفار : ردوها.

سه نفر خدمت رسول الله رسیدند ، اولی گفت : السلام عليك يا نبي الله؛ پاسخ شنید : و عليك و رحمه الله. [بحار الأنوار ، ج ٧٣ ، ص ١٢] . دومی گفت : السلام عليك يا نبي الله و رحمه الله؛ پاسخ شنید : و عليك و رحمه الله و برکاته. سومی گفت : السلام عليك يا نبي الله و رحمه الله و برکاته؛ پاسخ شنید : و عليك. پرسیدند : برای دو نفر اول زیاد کردی

، ولی سومی زیاد نکردی. فرمود: چیزی باقی نگذاشت که من زیاد کنم.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا سَلِمَ عَلَيْكُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ فَقُولُوا: وَ عَلَيْكُمْ [بحار الأنوار، ج ۸۱، ص ۲۷۴].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا تَبَدُّوْا أَهْلَ الْكِتَابِ بِالتَّسْلِيمِ وَإِذَا سَلَّمُوا عَلَيْكُمْ فَقُولُوا وَ عَلَيْكُمْ [كافی، ج ۲، ص ۶۴۸].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): السَّلَامُ تَطَوُّعٌ وَ الرَّدُّ فَرِيضَةٌ [كافی، ج ۲، ص ۶۴۴].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): رَدُّ جَوَابِ الْكِتَابِ وَاجِبٌ كَوُجُوبِ رَدِّ السَّلَامِ وَ الْبَادِي بِالسَّلَامِ أَوْلَى بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ [كافی، ج ۲، ص ۶۷۰].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ الرَّجُلَ الْمُسْلِمَ إِذَا مَرَّ بِالْقَوْمِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ فَإِنْ لَمْ يُرَدُّوا عَلَيْهِ يَرُدُّ عَلَيْهِ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْهُمْ وَ أَطْيَبُ [مشكاة الأنوار، ص ۱۹۹].

در روایات وارده در [وسائل ج ۱۲، ص ۷۲] می خوانیم که جواب سلام در نماز هم واجب است، لکن صیغه جواب باید مثل همان صیغه سلام باشد، اگر گفت: سلام علیکم، شما هم بگویید: سلام علیکم.

۶. ابلاغ سلام

یوسف از طریق افرادی سلام یعقوب را می رساند. [کمال الدین، ج ۱، ص ۱۴۱].

خداوند از طریق جبرئیل سلام محمد (ص) را می رساند. [بحار، ج ۱۸، ص ۳۱۳].

جابر بن عبدالله انصاری سلام پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را به امام باقر علیه السلام می رساند. [کمال الدین، ج ۱، ص ۲۵۴].

امام کاظم (ع) سلام یک زن مؤمنه ای که ۴ درهم برای حضرت فرستاده بود به نام شیطیه را پاسخ داد، با اینکه

بیش از سی هزار دینار از دیگران برای امام برده بودند. [بحار، ج ۴۸، ص ۷۳، ۷۵].

ابی کهمس به امام صادق (ع) گفت: عبدالله ابی یعفر به سلام شما رساند. حضرت فرمود: عَلَيْكَ وَعَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا أَتَيْتَ عَبْدَ اللَّهِ فَأَقْرِئْهُ السَّلَامَ وَقُلْ لَهُ إِنَّ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ يَقُولُ: لَكَ انْظُرْ مَا بَلَغَ بِهِ عَلِيٌّ (ع) عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَالْزَمْهُ فَإِنَّ عَلِيًّا (ع) إِنَّمَا بَلَغَ مَا بَلَغَ بِهِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) بِصِدْقِ الْحَدِيثِ وَ آدَاءِ الْأَمَانَةِ [کافی، ج ۲، ص ۱۰۴].

در دعای ندبه می خوانیم: فبلغه منا تحیه و سلاما [إقبال الأعمال، ص ۲۹۸]. سلمان فارسی به دو نفر گفت: برای من امانتی نزد شماست، گفتند: هرگز، فقط مردم به شما سلام رساندند. فرمود: همین سلام مردم امانت است که باید به من برسانید. [امالی طوسی، ج ۱، ص ۳۵۶-۳۵۷].

در زیارت اولیاء خدا می خوانیم که سلام ما را به اولیاء خود برسانند، نظیر آنچه در کامل الزیارات صفحه ۱۸ از خداوند می خواهیم: بلغ روح نبیک محمد (ص) منی السلام [کامل الزیارات ص ۱۷].

همین که رسول خدا صلی الله علیه و آله از معراج بر می گشت، به جبرئیل گفت: حاجتی در زمین داری؟ گفت: سلام خداوند و مرا به خدیجه برسان. خدیجه هم بعد از شنیدن این پیام گفت: هُوَ السَّلَامُ وَ مِنْهُ السَّلَامُ وَ إِلَيْهِ يَعُودُ السَّلَامُ [کشف الغمه، ج ۱، ص ۵۱۲].

۷. موارد منع سلام

۱- شرابخور ۲- رباخور ۳- یهودی و نصرانی و

مجوسی ۴- قمار باز ۵- شاعر هرزه گو ۷- نماز گزار ۸- کسی که در توالت است ۸- کسی که در حمام است ۹- قمار باز ۱۰- فاسق علنی ۱۱- کسی که تشییع جنازه می کند ۱۲- مرد به زن جوان ۱۳- بد دهن و فحاش ۱۴- قاذف المحصنات ۱۵- مجسمه ساز.

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): لَمَا تُسَلِّمُوا عَلَى الْيَهُودِ وَ لَمَا النَّصِيرَى وَ لَمَا عَلَى الْمَجُوسِ وَ لَمَا عَلَى عَيْدِهِ الْأَوْثَانِ وَ لَمَا عَلَى شُرَابِ الْخَمْرِ وَ لَمَا عَلَى صِيَابِ الشُّطْرُنِجِ وَ النَّزْدِ وَ لَمَا عَلَى الْمُخَنَّثِ وَ لَمَا عَلَى الشَّاعِرِ الَّذِي يَقْذِفُ الْمُحْصِنَاتِ وَ لَمَا عَلَى الْمُصَيِّلِي وَ ذَلِكَ أَنَّ الْمُصَيِّلِي لَأَ يَشِيءُ تَطِيْعٌ أَنْ يَرُدَّ السَّلَامَ لِأَنَّ التَّسْلِيمَ مِنَ الْمُسْلِمِ تَطَوُّعٌ وَ الرَّدُّ فَرِيضَةٌ وَ لَمَا عَلَى آكِلِ الرِّبَا وَ لَمَا عَلَى رَجُلِجَالِسٍ عَلَى غَائِطٍ وَ لَمَا عَلَى الَّذِي فِي الْحَمَامِ لَأَ عَلَى الْفَاسِقِ الْمُعْلِنِ بِفِشْقِهِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۴۸۴] .

نهی از سلام به کفار نشانه نهی از ولایت آنهاست. لا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَ النَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ [مائده/ ۵۱] .

نهی از سلام به کفار نشانه نهی از تعاون بر اثم است. وَ لَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَ الْعُدْوَانِ [مائده/ ۲] .

نهی از سلام به کفار نشانه نهی از رکون به ظالم است. وَ لَا تَوَكَّلُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا [هود/ ۱۱۳] .

نهی از سلام به کفار نشانه نهی از دوستی با آنان است. تُلَقُّونَ إِلَيْهِمْ بِالْمُؤَدَّةِ [ممتحنه/ ۱]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَمَا تَبَدُّتُوا الْيَهُودَ وَ النَّصِيرَى بِالسَّلَامِ وَ إِنْ سَلِمُوا عَلَيْكُمْ فَقُولُوا عَلَيْكُمْ وَ لَا تُصَافِحُوهُمْ وَ لَا تُكْتَبُوا لَهُمْ إِلَّا أَنْ تُضْطَرُّوا إِلَى ذَلِكَ [وسائل الشيعه ، ج ۱۲ ، ص ۸۰]

اما مصلحت و ضرورت گاهی ایجاب سلام می کند که می فرماید الا ان تضطروا. از امام کاظم پرسیدند ، به پزشک مسیحی نیازمند ، سلام بکنم؟ فرمودند : نَعَمْ إِنَّهُ لَا يَنْفَعُهُ دُعَاوُكَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۵۰] .

سلام به عنوان تَحِيَّةٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةٌ طَيِّبَةٌ [نور/ ۶۱] . برای جلب قلوب و تبلیغ و ارشاد مانعی ندارد به خصوص سلام در نامه اشکال ندارد. رسول اکرم در نامه به کسری و قیصر برای دعوت به نحوی سلام نوشتند. [کتاب السلام ، ص ۱۶۴] .

۱- فَأَتِيَاهُ فَقُولَا إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ قَدْ جِئْنَاكَ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكَ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى [طه/ ۴۷] .

۲- امام باقر (ع) می فرمایند کفار نزد ابوطالب از حضرت محمد شکایت کردند ، همین که حضرت وارد شد و قیافه ها را دید گفت : السَّلَامُ عَلَيَّ مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۴۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَبَدُّوْا أَهْلَ الْكِتَابِ بِالتَّسْلِيمِ وَإِذَا سَلَّمُوا عَلَيْكُمْ فَقُولُوا وَعَلَيْكُمْ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۴۸] .

۸. سلام استیدان

۱- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا [نور/ ۲۷] .

۲- رسول خدا (ص) فرمودند : الاستیناس یعنی يتكلم الرجل بتسبيحه و تحميده و تكبيره و بتنحیح علی اهل البيت [مجمع] .

۳- امام صادق (ع) می فرمایند : سه مرتبه باید اجازه گرفت : الْأَسْتِذَانُ ثَلَاثَةٌ أَوْلَاهُنَّ يَسْمَعُونَ وَ الثَّانِيَةُ يَحْذَرُونَ وَ الثَّلَاثَةُ إِنْ شَاءُوا أَذْنُوا وَ إِنْ شَاءُوا لَمْ يَفْعَلُوا فَيَرْجِعُ الْمُسْتَأْذِنُ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۹۱]

۴- در زمان جاهلیت سر زده وارد خانه مردم می شدند و یا جمله ای می گفتند و سریع وارد می شدند و چه بسا زن و شوهر در حالتی بودند که دوست نداشتند کسی آنها را ببیند؛ این آیه نازل شد.

۵- برای ورود به اعتبار مقدسه هم اذن لازم است.

۶- وارد خانه های خویشاوندان هم که می شوید سلام اذن بدهید : إِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلٰی أَنْفُسِكُمْ [نور/۶۱].

امام باقر (ع) حتی اگر کسی در منزلتان نیست سلام بدهید : السَّلَامُ عَلَيْنَا مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةٌ طَيِّبَةٌ [نور/۶۱] [تفسیر القمی ، ج ۲ ، ص ۱۰۹] .

وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ [نور/۲۸] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ [احزاب/۵۳] .

بزرگترین شخصیت هم باید سلام استیذان داشته باشد.

۷- لباس رسول الله کهنه شده بود ، ۱۲ درهم به حضرت علی (ع) داد که لباس خریداری کند ، همین که لباس را آورد حضرت نگاهی کرد و فرمود : برای من لباس ارزان تر بهتر است ، اگر ممکن است معامله را اقاله و لباس دیگری خریداری کنید. خود حضرت همراه علی با هم به بازار رفتند ، در راه کنیزی را گریان دیدند و احوال پرسى کردند ، او گفت : ۴ درهم برای خرید به من داده اند که آنرا گم کردم ، حضرت ۴ درهم به او داد به راه ادامه دادند؛ پیراهنی به مبلغ ۴ درهم خرید و پوشید و حمد خدا کرد. در راه برگشت برهنه ای را دیدند که

دعا می کند ، پیراهن را از تن بیرون و به او دادند ، دوباره به بازار برگشت و پیراهنی از ۴ درهم باقیمانده خریداری کرده و پوشیدند و حمد خدا کرد. این دفعه همان کنیز را گریان دیدند که گفت می ترسم کتکم بزنند که چرا دیر کردی؟ خود حضرت همراه کنیز تا در خانه رفت و فرمود : السَّلَامُ عَلَیْكُمْ يَا أَهْلَ الدَّارِ [آمالی صدوق ، ص ۲۳۸] .

سه مرتبه تکرار کرد ، از درون خانه پاسخ آمد. عَلَیْكَ السَّلَامُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

فرمود : چرا جواب سلام را در مرحله اول ندادید گفتند : دوست داشتیم بیشتر نظر تو را به خود جلب کنیم و صدای سلام شما را بشنویم. حضرت برای تاخیر کنیز شفاعت کرد؛ صاحب کنیز گفت : به افتخار قدوم شما به در خانه ما من او را برای همیشه آزاد می کنم. حضرت رسول (ص) به حضرت علی (ع) فرمودند : چه ۱۲ درهم با برکتی بود ، دو برهنه را پوشاند و یک کنیز را آزاد کرد.

۷- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا دَخَلْتَ مَنْزِلَكَ فَقُلْ بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَبِالسَّلَامِ عَلَى أَهْلِكَ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ أَحَدٌ فَقُلْ بِسْمِ اللَّهِ وَبِالسَّلَامِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ وَ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ فَإِذَا قُلْتَ ذَلِكَ فَزَلَّ الشَّيْطَانُ مِنْ مَنْزِلِكَ [جامع الأخبار ، ص ۸۹] .

۸- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ مِنْ مَجْلِسِهِ فَلْيُودِّعْهُمْ بِالسَّلَامِ [جامع الأخبار ، ص ۸۸] .

۹- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ [

خداوند نهی فرموده که در این اوقات بدون اجازه وارد اطاق پدر، مادر، خواهر و خادم نشوید، مگر با اجازه و اجازه هم باسلام است. [تفسیر قمی].

۱۰- قَالَ الْبَاقِرُ (ع): مَنْ بَلَغَ الْحُلُمَ مِنْكُمْ فَلَا يَلْجُ عَلَى أُمِّهِ وَلَا عَلَى أُخْتِهِ وَلَا عَلَى ابْنَتِهِ وَلَا عَلَى مَنْ سِوَى ذَلِكَ إِلَّا بِإِذْنٍ وَلَا يَأْذُنُ لِأَحَدٍ حَتَّى يَسَلَّمَ فَإِنَّ السَّلَامَ طَاعَةُ الرَّحْمَنِ [کافی، ج ۵، ص ۵۳۰].

۱۱- صاحب مجمع می فرماید: اگر اوقاتی دیگر هم چنین شرائطی داشته باشد (مثل اوقات ثلاثه) حکمش همین است و باید اجازه گرفت، چون مقصود مراعات ستر و خلوت است.

۱۲- جابر می گوید: با پیامبر (ص) به خانه حضرت فاطمه (س) می رفتیم به در خانه که رسیدیم رسول الله (ص) در زد و سپس فرمود: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَقَالَتْ فَاطِمَةُ عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَدْخُلْ قَالَتْ ادْخُلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَدْخُلْ أَنَا وَمَنْ مَعِيَ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَيْسَ عَلَيَّ قِنَاعٌ [کافی، ج ۵، ص ۵۲۸].

حضرت رسول (ص) فرمودند: مقنعه سرت کن. مجددا حضرت اجازه خواستند و وارد شدند. رسول الله (ص) پرسیدند: دخترم چرا رنگت پریده؟ حضرت فاطمه (س) فرمودند: الْجُوعُ حضرت دعا کرد: اللَّهُمَّ مُشِّعَ الْجُوعِ وَدَافِعَ الضَّيْعَةِ أَشْبِعَ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ [کافی، ج ۵، ص ۵۲۸].

۱۳- وقتی آیه وَ أَمْرُ أَهْلِكَ بِالصَّلَاةِ وَ اصْبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسِيئُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَ الْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى [طه-۱۳۲] [تفسیرالقمی، ج ۲، ص ۶۷]. نازل شد، رسول الله

(ص) هر روز وقت نماز صبح می آمدند در خانه فاطمه زهرا (س) و می فرمودند: السلام علیکم و رحمه الله و برکاتها هالی خانه جواب می دادند. و علیک السلام یا رسول الله و رحمه الله و برکاتها سپس حلقه در را می گرفتند و می فرمودند: الصلاة الصلاة یرحمکم اللہ انما یرید اللہ لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیراً [(احزاب/ ۳۳)]

این عمل را انجام می دادند تا زمانی که از دنیا رفتند.

۹. سلام وداع

۱- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ مِنْ مَجْلِسِهِ مُنْصَرِفًا فَلْيَسَلِّمْ لَيْسَتِ الْأُولَى بِأُولَى مِنَ الْآخِرَى [مکارم الأخلاق ، ص ۲۶] .

سلام آخر قبل از سلام اول است و سلام اول برتر از سلام آخر نیست.

۲- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ مِنْ مَجْلِسِهِ فَلْيُودِّعْهُمْ بِالسَّلَامِ [جامع الأخبار ، ص ۸۸] .

۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا جِئْتُمْ فَسَلِّمُوا وَإِذَا قُئْتُمْ فَسَلِّمُوا [مستدرک الوسائل ، ج ۸ ، ص ۳۷۸] .

امام سجاد (ع) سلام وداع با ماه رمضان دارند. [صحیفه سجادیه ، دعای ۴۵] .

در روایات برای وداع قبر رسول الله (ص) سفارشات می خوانیم. [کامل الزیاده ، ص ۲۶] .

در روایات برای وداع قبر حضرت امیر و امام حسین و سایر ائمه جملاتی است. [بحار ، ج ۹۹ ، ص ۱۳] .

در روایات می خوانیم: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقُ (ع): إِذَا صَلَّيْتَ صَلَاةً فَرِيضَةً فَصَلِّ لَهَا لَوْ قَتَلَهَا صَلَاةً مُودِّعٍ يَخَافُ أَنْ لَا يَعُودَ إِلَيْهَا أَبَدًا [أمالی صدوق ، ص ۲۵۶] .

امام حسین (ع) در آخرین ساعات عمر که ۷۲ نفر یاران خویش را شهید دید: التفت إلى الخيمة و نادى: يا سكينه يا

فاطمه یا زینب یا أم کلثوم علیکن منی السلام [بحار الأنوار ، ج ۴۵ ، ص ۴۷] .

سلام نماز ، تحیت به دو فرشته مامور انسان است.

امام صادق (ع) می فرمایند : سلام نماز رمز سلامتی از آتش است. [علل الشرایع ، ج ۲ ، ص ۳۵۹] .

چون قطع رابطه با مخلوق از طریق الله اکبر می شود اتصال نماز گزار با مخلوق از طریق سلام است. [وسائل ، ج ۴ ، ص ۱۰۰۵] .

۳. سلام خداوند به حضرت زهرا (سلام الله علیها)

فاطمه زهراء بعد از رحلت مادرش افسرده و جایگاه مادرش را از حضرت خواست ، جبرئیل نازل شد و به حضرت رسول گفت : خداوند به فاطمه سلام می رساند و می فرماید : جایگاه مادرت در جایگاه بسیار عالی است. [امالی طوسی ، ص ۱۷۵] .

در حدیث کساء خداوند سلام ابلاغ کرده و این جمله زیاد است : الْعَلِيُّ الْأَعْلَى يَقْرُئُكَ السَّلَامَ [المناقب ، ج ۴ ، ص ۲۵] .

۴. نکات تربیتی

۱- معلم و دبیر وقتی وارد کلاس می شود سلام کند ، اساتید دانشگاه هم سلام کنند.

۲- نظامی ها ضمن مراعات نظم باید به زیردستان سلام کنند.

۳- روحانیون توقع نداشته باشند همه به آنها سلام کنند ، بلکه آنها هم سلام کنند.

۴- سلام در تلفن ها به جای الو ، مرسی ...

۵- مسافرین قطار ، هواپیما ، اتوبوس و تاکسی موقع ورود سلام کنند.

۶- مشتری در ورود به فروشگاه سلام کند.

۵. معرفی چند کتاب

۱- دارالسلام رساله ای که ۱۰۰۰ مساله درباره سلام دارد ، سید میرزا عبدالهادی شیرازی متوفای ۱۳۸۲.

۲- رساله فی السلام ، اثر محقق کرکی ،

۳- شیخ طوسی و فیض کاشانی ، کتابهایی درباره سلام نوشته اند.

۱. سلمان رشدی

۱. سلمان رشدی در یک نگاه

۱. زندگینامه (بیوگرافی)

۲. محتوای کتاب :

۱. در سال ۱۳۲۶ در بمبئی در خانواده ای تحصیل کرده به دنیا آمد.

۲. در سیزده سالگی برای تحصیل به انگلستان رفت.

۳. ابتدا با زنی انگلیسی ازدواج کرده.

۴. همسرش هم کتابهایی علیه مذهب و تمسخر و استهزاء مسیحیت نوشته.

۵. کتاب آیات شیطانی را در ۵۴۷ صفحه نوشت.

۶. سازمان جاسوسی اسرائیل برای حمایت از جان رشدی اعلام حمایت کرد.

۷. از همان ابتدای نگارش از گارد محافظ برخوردار بود.

افسانه غرانیق ،

توهین به سلمان و بلال ،

توهین به حضرت ابراهیم (ع) ،

توهین به جبرئیل ،

توهین به پیامبر (ص) و همسرانش ،

توهین به حضرت موسی و عیسی (علیهما السلام) .

۹. بعد از نگارش بنا بود فیلم بر اساس کتاب تهیه شود در انگلیس.

۱۰. برای حفاظت او انگلیس سالیانه ۲۰۰ هزار خرج می کند.

۱۱. شش نفر محافظ غذایش را بررسی می کنند که مسموم نباشد.

۱۲. قبل از تاریک شدن هوا حتی برای هواخوری حق ندارد به حیاط منزل بیاید

بباید ضاقتٌ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ [توبه ، ۱۱۸] .

لا يَمُوتُ فِيهَا وَلا يَحْيَى [اعلی ، ۱۳] .

۱۳. مجبورم وقتم را صرف فیلمهای بد تلویزیون و ویدئو کنم به تلویزیون معتاد شده ام.

۲. اعترافات عجیب سلمان رشدی بعد از نوشتن کتاب.

۱. تعجب می کنم که چرا دیوانه نشده ام.

[روزنامه جمهوری اسلامی ، ۳۱/۶/۷۰] .

۲. در حال گریه گفتم من در کشور آزاد نیستم.

[روزنامه جمهوری اسلامی ، ۲۶/۶/۷۰]

۳. سلمان رشدی کتاب جدیدی نوشت و موقع دریافت جایزه خود گریست و گفت آزاد نیستم.

[روزنامه جمهوری اسلامی ، ۳۱/۶/۷۰] .

۴. من فکر می کنم که دیگر به آخر خط رسیده ام.

[روزنامه جمهوری اسلامی ، ۳۱/۶/۷۰] .

۵. از بس دنیا برایم تنگ شده قفسه های سینه ام را فشار می دهم

رابطه من تنها با تلفن است. وضع من سبب شد زخم نیز از من جدا شود. کار روزمره من آشپزی و شستشوی ظرف و خانه است.

[روزنامه جمهوری اسلامی ، ۱۴/۱۰/۷۰] .

۶. حالا- که مترجم ایتالیایی کتاب من کشته شد و مترجم ژاپنی مجروح شد و دو میلیون دلار جایزه برای قتل معین شد کار مشکل تر شد. من می خواستم بگویم مسلمانم ولی غربی ها نگذاشتند.

[روزنامه جمهوری اسلامی ، ۱۴/۱۰/۷۰] .

۲. توهین به رسول الله (ص)

۱. از نظر آیات و روایات

۱. حکم اذیت به پیامبر

و مِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ [توبه / ۶۱] .

إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا [احزاب / ۵۷] .

يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ [صف / ۸] .

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى [نجم / ۳] .

وَمَنْ يَزِدْكَ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ [بقره / ۲۱۷] .

۲. وجوب احترام به پیامبر (ص)

۱. در قرآن

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ [حجرات / ۱].

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ [حجرات / ۲].

۲. در روایات

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ شَتَمَ رَسُولَ اللَّهِ (ص) فَقَالَ: "يَقْتُلُهُ الْأَذَى فَالْأَذَى قَبْلَ

أَنْ يَرْفَعَ إِلَى الْإِمَامِ" [تهذيب الأحكام، ج ١٠، ص ١٤١].

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ تَنَقَّصَ نَبِيًّا فَلَا تُنَاطِزُهُ [مستدرک الوسائل، ج ١٨، ص ١٠٦].

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص): مَنْ سَبَّ نَبِيًّا قُتِلَ [أمالی طوسی، ص ٣٦٥].

لا فرق بين في الساب بين المسلم و الكافر [جواهر، ج ٤١، ص ٦٠٥].

لا يقبل توبه المرتد و يتحتّم لاقتل و تقسيم امواله [جواهر الكلام، ج ٤١، ص ٦٠٥].

احاديثی که در آن تعبیر تغییر لونه‌ها سوّد وجهه‌هاست.

٢. سابقه توهين به رسول الله (ص)

وَ قَالَ الْكَاْفِرُونَ هَذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ [ص / ٤].

لِسَاحِرٍ مُّبِينٍ [يونس / ٢].

لِشَاعِرٍ مَجْنُونٍ [صافات / ٣٦].

شَاعِرٌ نَتَرَبِّصُ بِهِ رَيْبَ الْمُنُونِ [طور / ٣٠].

مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ [دخان / ١٤].

يُدُّ اللَّهُ مَغْلُوبَهُ [مائده / ٦٤].

لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ [انفال / ٣١].

٣. نمونه های اعدام در تاریخ

١- مردی از قبیله هذیل

١- مردی از قبیله هذیل به رسول الله (ص) دشنام می داد. خبر به حضرت رسید ، فرمود : چه کسی حاضر است شر او را کم کند؟ دو نفر از انصار به صحرا رفتند؛ اسم و رسمش را پرسیده ، وقتی مطمئن شدند او را کشتند. عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : إِنَّ رَجُلًا مِنْ هَذِيلٍ كَانَ يَسُبُّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ (ص) فَقَالَ مَنْ لِهَذَا؟ فَقَامَ رَجُلَانِ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَا نَحْنُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَإِنَّا نَطْلُقُكَ حَتَّى آتِيَا عَرَبَهُ فَسَأَلْمَا عَنْهُ فَإِذَا هُوَ يَتَلَقَّى غَنَمَهُ فَلِحِقَاهُ بَيْنَ أَهْلِهِ وَ غَنَمِهِ فَلَمْ يَسَلِّمَا عَلَيْهِ فَقَالَ مَنْ أَنْتُمَا وَ مَا أَشْرِكُمَا فَقَالَا لَهُ أَنْتَ فُلَانُ

بُنْ فُلَانٍ فَقَالَ نَعَمْ فَتَرَلَا وَضَرَبَا عُنُقَهُ [کافی ، ج ۷ ، ص ۲۶۷] .

۲- زن کافره ای به حضرت رسول اکرم (ص) دشنام می داد

زن کافره ای به حضرت رسول اکرم (ص) دشنام می داد. مردی او را خفه کرد و حضرت رسول (ص) خونس را هدر نامید. [جواهر ، ج ۴۱ ، ص ۴۳۹] .

۳- شخصی کنیزش را به خاطر بدگوئی به رسول الله (ص) کشت.

شخصی کنیزش را به خاطر بدگوئی به رسول الله (ص) کشت. مساله را با حضرت در میان گذاشت. حضرت در میان اصحاب فرمود: "اشهدوا انّ دمها هدر" [صحیح مسلم کتاب حدود ، ج ۳ ، ص] .

۴. عابد و زاهد

عابد و زاهدی که در خارج شهر مشغول عبادت بود گرفتار غرور شد و گفت. من باتقوا تر از پیامبر (ص) هستم و نسبت عیاشی به حضرت داد. قضاة مذاهب اربعه ، شهاب الدین مالکی ، ناصر الدین عذیم حنفی ، تقی الدین شافعی و عز الدین حنبلی به قتل او فتوا دادند.

۵. ابو رافع یهودی با هجو خود مشرکین را تحریک می کرد که حضرت ، دستور اعدامش را دادند.

[فروغ ابدیت ، ج ۲ ، ص ۳۱ و کامل ابن اثیر ، ج ۲ ،]

۶. روز فتح مکه

فرمان رسول الله (ص) این بود که کسی کشته نشود غیر از چند نفری که حضرت را هجو می کردند. اقتلوههم و إن وجدتموهم متعلقین بأستار الکعبه [بحار الأنوار ، ج ۹ ، ص ۱۳۶] .

۴. حکم فقهی مرتد

۱. از نظر فقهای شیعه

۱. کشته شود

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ شَتَمَ رَسُولَ اللَّهِ (ص) فَقَالَ: " يَقْتُلُهُ الْأَذْنَىٰ فَالْأَذْنَىٰ قَبْلَ أَنْ يَرْفَعَ إِلَى الْإِمَامِ " [

تهذيب الأحكام، ج ۱۰، ص ۱۴۱].

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص): مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ [مستدرک الوسائل، ج ۱۸، ص ۱۶۳].

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) فِي حَدِيثٍ قَالَ: "وَمَنْ جَحَدَ نَبِيًّا مُرْسَلًا نُبُوَّتُهُ وَكَذَّبَهُ فَدَمَهُ مُبَاحٌ" [بحار الأنوار، ج ۷۶، ص ۲۲۵].

۲. اسلام مرتد فطرى قبول نيست

فالفطرى لا يقبل اسلامه ظاهرا و يقتل ان كان رجلا. [تحرير، ج ۲، ص ۴۴۵].

۳. توبه او قبول نيست

قال الباقر (ع): مَنْ رَغِبَ عَنِ الْإِسْلَامِ وَكَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ (ص) بَعْدَ إِسْلَامِهِ فَلَا تَوْبَةَ لَهُ وَقَدْ وَجِبَ قَتْلُهُ وَبَانَ مِنْهُ أَمْرُهُ وَ يَتَقَسَّمُ مَا تَرَكَ عَلَى وُلْدِهِ [كافي، ج ۶، ص ۱۷۴].

۴. نجاست او

دهم از نجاسات كسانى هستند كه ضروريات دين را منكر شوند به نحوى كه هيرجج جحوده الى انكار الرساله ، تكذيب الرساله ، تنيض شريعته المطهره. [تحرير الوسيله، ج ۱، ص ۱۰۶].

۲. از دیدگاه علمای اهل سنت

۱. احمد حنبل:

فمن سبَّ النبي ورسوله كفر.

۲. ابن تيميه:

انَّ السَّابَّ إِنْ كَانَ مُسْلِمًا فَإِنَّهُ يَكْفُرُ وَيُقْتَلُ بِغَيْرِ خِلَافٍ.

۳. شافعى:

من سبَّ الانبياء قتل. [مستدرک حاکم، ج ۴، ص ۳۵۴].

الوده هي قطع الاسلام نبيه او قول كفر او فعل سوء قاله استهزاء او عناد او اعتقادا [السراج الوهاج].

۴. ابوحنيفه

من سب النبي او عابه و كان مسلما فقد صار مرتدا. [انتصار سيد مرتضى، ص ۲۳۴].

۵. مالک :

ان سبّ مکلف نیا.. او لعنه او عابه قتل [شرح کبیر ، ۳۰۹] .

۵. احترام به مقدسات در اروپا

۱. در کشور سوئیس :

مجازات

ناسزاگویی به قوای کشور و حکومت از نظر قانونی و کیفری اعدام است.

۲. ویل دورانت :

خورشید دین هرگز غروب نمی کند. [امدادهای غیبی ، مرتضی مطهری ، ص ۱۹] .

اگر بزرگی مربوط به تأثیر کلام است. محمد (ص) بزرگترین بزرگان تاریخ است.

[ص ۱۰۱] .

۶. فتوای امام خمینی (قدس سره)

۱. متن فتوای امام خمینی (قدس سره)

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ [بقره ، ۱۵۶] .

به اطلاع مسلمانان غیور سراسر جهان می رسانم؛ مؤلف کتاب آیات شیطانی _ که علیه اسلام و پیامبر و قرآن تنظیم و چاپ و منتشر شده است _ و همچنین ناشرین مطلع از محتوای آن محکوم به اعدام می باشند. از مسلمانان غیور می خواهم تا در هر نقطه که آنان را یافتند سریعاً اعدام کنند تا دیگر کسی جرأت نکند به مقدسات مسلمین توهین کند و هر کس در این راه کشته شود شهید است انشاء الله. ضمناً اگر کسی دسترسی به مؤلف کتاب دارد ، ولی قدرت اعدام آنرا ندارد او را به مردم معرفی نماید تا به جزای اعمالش برسانند.

والسلام علیکم ورحمه الله. / روح الله الموسوی الخمینی.

آیه الله خامنه ای : حکم حضرت امام درباره سلمان رشدی تغییرناپذیر است و با ادامه مقاومت مسلمانان دیگر کسی جرأت اهانت به مقدسات اسلامی را نخواهد یافت.

۲. ابعاد فتوی :

۱. قدرت اسلام ،

۲. صدور انقلاب

۳. موقعیت رهبری

۴. مقابله با تحریفات

۵. فرو ریختن ابهت غرب

۶. آشکار شدن ماهیت سران سازشکار

۷. ضعف غرب در تحلیل انقلاب و شناخت مردم

۳. بازتاب فتوای امام (ره)

۱. انگلیس

هزار مسجد در انگلیس در یک روز در حمایت از فتوای امام سخن گفتند که در هر کدام حداقل سیصد نفر بودند.]

کلیم صدیقی] .

۲. آمریکا :

بعد از فتوای امام ۱۷۸ مورد تهدید به انفجار داشته ایم.

۳. جامعه اقتصادی اروپا و بازار مشرک

کتابی انتشار یافت که سیصد واقعه را که بعد از فتوای امام حادث شد بانام ذکر می کند و اینکه دوازده عضو جامعه اقتصادی اروپا و بازار مشرک که اول دفاع کردند در مدت کوتاهی عقب نشینی کردند.

۴. شوروی

بعد از فتوای امام (ره) شوروی اجازه چاپ کتاب را نداد.

وقتی سفیر شوروی برای پاسخ دعوت به اسلام امام به گورباچف به ایران می آید سفیر انگلیس نامه ای می دهد که آنرا به امام (ره) دهد ، ولی سفیر شوروی از وحشت سلمان رشدی نامه سفیر انگلیس را تحویل نمی گیرد.

گروهی از دانشمندان شوروی نیز بعد از فتوای امام می گویند : ما به ادیان آسمانی احترام می گذاریم. ناشر کتاب به خاطر جبران ، کتابی در عظمت قرآن و محمد چاپ می کند. (ولی چه سود) بنا بود فیلمی در انگلیس بر اساس این کتاب تهیه شود که بعد از فتوای امام متوقف شد.

۴. حمایت دیگران از فتوای امام (ره)

۱. خلیفه ارامنه

۲. خلیفه گری آشوری و کلدانی مرجع دینی کلیمیان از رشدی متنفر شدند.

۷. سخنی چند با حامیان سلمان رشدی

۱. انگلستان علیه شاه زاده فیلمی ساخت روابط آن کشور قطع شد ولی نسبت به توهین به رسول الله (ص) حساسیتی نداشتند.

۲. غربی ها در کشتن ۵ هزار نفر در حلبچه ، خفه شدند ولی در کشتن یک نفر این همه شعار آزادی .

۳. اگر شما می گوئید آزادی چرا از مطرح شدن اسلام در کشورتان می ترسید.

۴. اگر شما می گوئید آزادی چرا مانع حجاب می شوید.

۵. ترحم بر پلنگ تیز دندان.

۶. اعدام يك نفر مساوی است با سلامت فكر مليون ها انسان.

۷. غرب از رسول اکرم

(ص) که میلوں ها انسان را هدایت کرد حمایت نمی کند. ولی از سلمان رشدی حمایت می کند.

۸. آمریکا هواپیمای مسافری را در هوا هدف و مردم را به آب می ریزد ولی در اعدام یک نفر اینهمه حساس می شود استدلال آری توطئه و فحش هرگز.

۹. دفاع از حریم اسلام کمتر از دفاع از مرز خاکی نیست

۱۰. عن النبی (ص) "ان عرض بلاء فاجعل مالک و دمک دون دینک"

۱۱. کسی نباید بگوید من جای صندلی خودم را در کشتی سوراخ می کنم به باقی ربطی ندارد.

۱۲. مساله سلمان رشدی فتنه بود

وَ قَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً [بقره ، ۱۹۳] .

الْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ [بقره ، ۱۹۱] .

۱۳. مساله سلمان رشدی آزمایش بیگانه بود از غیرت اسلامی.

۱۴. آقای رفسنجانی :

کتاب سلمان رشدی شروع یک هجوم فرهنگی و جنگ صلیبی بود لکن از روزنه آزادی و فاقد هرگونه استدلال .

۱۵. اگر جلو ارتداد گرفته شود زمینه برای فریبکاران زیاد می شود مصلحت جمع بر فرد اولویت دارد. در همه دنیا آزادی تولید میکرب ممنوع است.

۱۶. از چند زاویه مطرح است

۱. مرتد است

۲. سَابَّ النَّبِيَّ است

۳. محارب فرهنگی است

۱۷. انقلاب ایران از یک اهانت به امام شروع شد.

در روزنامه ۱۷/۱۰/۵۶ جسارتی به امام شد که طلاب و مردم قم حرکت کردند و ماجرای ۱۹ دی پیش آمد و در چهلیم آن تبریز حرکت کرد و....

۱. سلمان فارسی

۱. سیما و شخصیت

۱. نام و کنیه

۱) از اصحاب رسول خدا (ص) و امیرالمؤمنین (ع) است. کنیه اش ابو عبدالله ، سلمان محمدی ، سلمان الخیر و افضل صحابه است.

۲. مقام و منزلت

۱. از ارکان اربعه بود

او یکی از ارکان اربعه است : [بحرالعلوم]

۲. فقیه ترین مردم بود

قَالَ الْفَضْلُ بْنُ شَادَانَ : مَا نَشَأَ فِي الْإِسْلَامِ رَجُلٌ مِنْ سَائِرِ النَّاسِ كَانَ أَفْقَهَ مِنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ . [رجال الکشی ، ص ۴۸۴] .

۳. جزء جمع آورندگان قرآن بود

ابن شهر آشوب : بعد از علی (ع) به جمع و تصنیف قرآن پرداخت.

۴. سعی وافر داشت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَوْ كَانَ الدِّينُ فِي الثَّرِيَا لَنَالَهُ رَجُلٌ مِنْ فَارِسٍ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۸ ، ص ۳۶] .

قَالَتْ عَائِشَةُ : كَانَ لِسَلْمَانَ مَجْلِسٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) يَنْفَرُ بِهِ بِاللَّيْلِ حَتَّى كَادَ يَغْلِبُنَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) . [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۸ ، ص ۳۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَدْرَكَ سَلْمَانُ الْعِلْمَ الْأَوَّلَ وَالْعِلْمَ الْآخِرَ وَهُوَ بَحْرٌ لَا يَنْزُحُ وَهُوَ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ [رجال الکشی ، ص ۱۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سَلْمَانٌ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ مِنْ لَكُمْ بِمِثْلِ لُقْمَانَ الْحَكِيمِ [احتجاج طبرسی ، ج ۱ ، ص ۲۵۹] .

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : " كَانَ عَلِيٌّ مُجِدِّدًا وَ كَانَ سَلْمَانٌ مُجِدِّدًا قَالَ قُلْتُ فَمَا آيَةُ الْمُجِدِّدِ قَالَ يَا تَبَّ مَلِكُ فَيَنْكُتُ فِي قَلْبِهِ كَيْتٌ وَ كَيْتٌ " [أمالی طوسی ، ص ۷۰۴] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ سَلْمَانَ عَلِمَ الْإِسْمَ الْأَعْظَمَ [رجال الکشی ، ص ۱۳] .

۵. از اصحاب سرّ بود

صحبت تقيه بود خدمت امام سجاد (ع) که فرمود :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ذُكِرَتْ

التَّيِّبَةُ يَوْمًا عِنْدَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (ع) فَقَالَ وَاللَّهِ لَوْ عَلِمَ أَبُو ذَرٍّ مَا فِي قَلْبِ سَلْمَانَ لَقَتَلَهُ وَ لَقَدْ آخَى رَسُولُ اللَّهِ ص بَيْنَهُمَا فَمَا ظَنُّكُمْ بِسَائِرِ الْخَلْقِ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٠١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا أَبَا ذَرٍّ إِنَّ سَلْمَانَ لَوْ حَدَّثَكَ بِمَا يَعْلَمُ لَقُتِلْتَ رَحِمَ اللَّهُ قَاتِلَ سَلْمَانَ يَا أَبَا ذَرٍّ إِنَّ سَلْمَانَ بَابُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ مَنْ عَرَفَهُ كَانَ مُؤْمِنًا وَمَنْ أَنْكَرَهُ كَانَ كَافِرًا وَإِنَّ سَلْمَانَ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ [رجال الكشي ، ص ١٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا سَلْمَانَ لَوْ عَرَضَ عَلَيْكَ عَلَى مَقْدَادٍ لَكَفَرْتَ يَا مَقْدَادُ لَوْ عَرَضَ عَلَيْكَ عَلَى سَلْمَانَ لَكَفَرَ [رجال الكشي ، ص ١١] .

از وصيت حضرت زهرا (س) : "احدى بر جنازه ام حاضر نشود الا ام سمله ، ام ايمن ، سلمان ، ابوذر ، مقداد ، عمار و حذيفه."

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَلَمَّا انْتَبَهْتُ مِنْ مَرَقِدِهَا صَاحَتْ بِي فَأَتَيْتُهَا فَقُلْتُ لَهَا مَا تَشْتَكِينَ فَخَبَّرْتَنِي بِخَبْرِ الرُّوْيَا ثُمَّ أَخَذَتْ عَلَيَّ عَهْدَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ أَنْهَا إِذَا تَوَفَّتْ لَا أُعْلِمُ أَحَدًا إِلَّا أُمَّ سَلَمَةَ زَوْجَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ أُمَّ أَيْمَنَ وَ فِضَّةَ وَ مِنَ الرِّجَالِ ابْنَيْهَا وَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ وَ سَلْمَانَ الْفَارِسِيَّ وَ عَمَّارَ بْنَ يَاسِرٍ وَ الْمَقْدَادَ وَ أَبُو [أَب] ذَرٍّ وَ حُذَيْفَةَ وَ قَالَتْ إِنِّي أَحْلَلْتُكَ مِنْ أَنْ تَرَانِي بَعْدَ مَوْتِي فَكُنْ مَعَ النَّسْوَةِ فَيَمُنَّ يَغْسِلُنِي وَ لَا تَدْفِنُنِي إِلَّا لَيْلًا [دلائل الإمامه ، ص ٤٣] .

٦. محبوب خدا و پیغمبر بود

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَمَرَنِي رَبِّي بِحُبِّ أَرْبَعَةٍ وَ أَخْبَرَنِي أَنَّهُ يُحِبُّهُمْ عَلَيَّ وَ أَبُو ذَرٍّ وَ الْمَقْدَادُ وَ سَلْمَانُ [شرح نهج البلاغه

ابن ابی الحدید، ج ۱۸، ص ۳۶].

امام باقر (ع) فرمود: "نگوید سلمان فارسی، بگوید سلمان محمدی".

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا تَقُلْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ وَ لَكِنْ قُلْ سَلْمَانَ الْمُحَمَّدِيِّ [أمالی طوسی، ص ۳۳۱].

امیرالمؤمنین (ع) فرمود: "من و سلمان خدمت پیامبر (ص) بودیم. عربی آمد و سلمان را کنار زد و جای او نشست، پیامبر (ص) آنقدر ناراحت شد که عرق از پیشانی‌اش جاری گردید و چهره‌اش افروخته شده و فرمود: "ای اعرابی! آیا کسی را که خدا در آسمان‌ها و پیامبرش در زمین دوست دارد دور می‌سازی. تو مردی را کنار زدی که هر گاه جبرئیل بر ما نازل شود از طرف خدا مرا امر می‌کند سلام کنم. سلمان از من است و هر کس بر او ستم کند، بر من ستم کرده. هر که او را بیازارد، مرا آزرده است. ای اعرابی تو اشتباه کردی. خدا مرا فرمان داده تا علم تعبیر خواب و قضاوت و انساب و حوادث را به او بیاموزم." [إختصاص مفید، ص ۲۲۱].

۷. بهشت مشتاق او بود

انس می‌گوید: پیامبر (ص) فرمود: إِنَّ الْجَنَّةَ تَشْتَاقُ إِلَيَّ مِنْ أُمَّتِي [اليقين، ص ۱۴۷].

دلم می‌خواست بدانم کیانند، به سراغ ابوبکر رفتم و گفتم تو از پیامبر (ص) پرس. او گفت می‌ترسم من از آنان نباشم و قبیله ام مرا سرزنش کنند. به سراغ عمر رفتم و سپس عثمان. آنان هم همین را گفتند. به سراغ علی (ع) رفتم. فرمود من می‌پرسم. اگر جزء آنان بودم خدا را شکر و اگر نبودم از خدا می‌خواهم

مرا از آنان قرار دهد. وارد بر پیامبر (ص) شدیم و پیامبر (ص) به علی (ع) فرمود: تو اول آنان هستی و سه بار این جمله را تکرار کرد. سپس فرمود: سلمان، ابوذر، مقداد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ الْجَنَّةَ تَشْتَاقُ إِلَيَّ ثَلَاثَةً عَلِيٌّ وَعَمَّارٌ وَسَلْمَانٌ [رجال الكشي، ص ۳۰].

۸. روزی دیگران به برکت او بود

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): ضَاقتِ الْأَرْضُ بِسَبْعِهِ بِهِمْ يَرْزُقُونَ وَبِهِمْ يَنْصُرُونَ وَبِهِمْ يَمْطَرُونَ مِنْهُمْ سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ وَالْمِقْدَادُ وَأَبُو ذَرٍّ وَعَمَّارٌ وَحُدَيْفَةُ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ عَلِيٌّ (ع) يَقُولُ وَأَنَا إِمَامُهُمْ وَهُمْ الَّذِينَ صَلَّوْا عَلَيَّ فَاطِمَةَ ع [رجال الكشي، ص ۶].

۹. قدرت بدنی و شرکت در جنگ ها

اولین جنگی که شرکت کرد جنگ احزاب بود. آن جنگ استثنایی و پرخطر بود. رسول خدا (ص) مشورت کرد با اصحاب. سلمان طرح خندق را داد و به دلیل اینکه اعراب چنین تاکتیک جنگی را ندیده بودند شکست خوردند.

ابوسفیان با دیدن خندق گفت: إن هذه مكيدة ما كانت العرب تكيدة [إرشاد مفيد، ج ۱، ص ۹۴].

بعد از خندق در تمام جنگ ها شرکت کرد [اسد الغابه].

سلمان مردی قدرتمند بود. مهاجرین می گفتند او از ما است. انصار می گفتند از ما است. و این ماجرا وقتی بود که پیامبر (ص) حفر خندق را قسمت بندی کرده بود. قسمت هایی برای انصار و بخش هایی دیگر برای مهاجرین و برای هر ده نفر چهل ذراع تعیین کرده بود. [اسد الغابه].

در جنگ طائف

هنگامی که قلعه در محاصره مسلمانان قرار گرفت و نمی توانستند

فتح کنند با پیشنهاد سلمان منجیقی ساخته شد و بدان وسیله پیروزی حاصل شد.

۳. سرآمد ولایت مداران

(۱) پس از رحلت رسول خدا (ص) در کنار امیرالمؤمنین (ع) بود و بیعت نکرد تا روزی که الزاما و اکراها از او بیعت گرفتند. [بحر العلوم] .

(۲) بعد از اجبار علی (ع) به بیعت ، مهاجر و انصار نزد حضرت رسیدند و گفتند : و الله تو امیر المؤمنین هستی و احق الناس به بیعتی و ما پیش مرگ تو هستیم. حضرت فرمود : اگر در گفته های خود صادق هستید فردا صبح با سرهای تراشیده بیرون بیاید. فردای آن روز تنها ۴ نفر جرأت کردند با سر تراشیده بیرون بیایند و آنها سلمان ، مقداد ، ابوذر و خود امیرالمؤمنین (ع) بود : قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : جَاءَ الْمُهَاجِرُونَ وَالْأَنْصَارُ وَغَيْرُهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ إِلَى عَلِيٍّ (ع) فَقَالُوا لَهُ : أَنْتَ وَاللَّهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْتَ وَاللَّهِ أَحَقُّ النَّاسِ وَأَوْلَاهُمْ بِالنَّبِيِّ ص هَلُمَّ يَدَكَ تُبَايِعُكَ فَوَاللَّهِ لَنَمُوتَنَّ قَدَّمَكَ فَقَالَ عَلِيٌّ (ع) : إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ فَأَعِدُّوا عَلَيَّ عِدًّا مُحَلِّقِينَ فَحَلَقَ عَلِيٌّ (ع) وَحَلَقَ سَلْمَانُ وَحَلَقَ مِقْدَادٌ وَحَلَقَ أَبُو ذَرٍّ وَ لَمْ يَحْلِقْ غَيْرُهُمْ ثُمَّ انْصَبَرُوا فَجَاءُوا مَرَّةً أُخْرَى بَعِيدَ ذَلِكَ فَقَالُوا لَهُ : أَنْتَ وَاللَّهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْتَ أَحَقُّ النَّاسِ وَأَوْلَاهُمْ بِالنَّبِيِّ (ص) هَلُمَّ يَدَكَ تُبَايِعُكَ وَحَلَفُوا فَقَالَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ فَأَعِدُّوا عَلَيَّ مُحَلِّقِينَ فَمَا حَلَقَ إِلَّا هَوْلَاءِ الثَّلَاثَةِ قُلْتُ فَمَا كَانَ مِنْهُمْ عَمَّارٌ قَالَ لَا قُلْتُ فَعَمَّارٌ مِنْ أَهْلِ النَّارِ؟ فَقَالَ : إِنْ عَمَّاراً قَدْ قَاتَلَ مَعَ عَلِيٍّ (ع) [رجال الكشي ، ص ۸] .

مجددا

انقلابیون آمدند و با قسم و تأکید ابراز علاقه کردند. حضرت باز همان سخن را گفت تا سه مرتبه کسی حاضر نشد با سر تراشیده در اجتماع حاضر شود مگر همان سه نفر.

(۳) مشهور است که بعد از سقیفه سلمان گفت: (به فارسی) کردید و نکردید و ندانید چه کردید؛ یعنی خلیفه تعیین کردید و کار شایسته ای بود، اما عدول از علی (ع) کار نادرستی بود و به قول علامه سید محن این علامت تشیع سلمان است.

(۴) در نهج البلاغه نامه ای از امیر المؤمنین به سلمان آمده قبل از خلافت حضرت:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّمَا مَثَلُ الدُّنْيَا مَثَلُ الْحَيَّةِ لَئِنْ مَسَّهَا قَاتِلٌ سَمَّهَا فَأَعْرِضْ عَمَّا يَعْجِبُكَ فِيهَا لِقَلَّهَ مَا يَصْحَبُكَ مِنْهَا وَضَعَّ عَنْكَ هُمُومَهَا لِمَا أَيْقَنَتْ بِهِ مِنْ فِرَاقِهَا وَتَصَيَّرُفِ حَالَاتِهَا وَ كُنْ آتِسَ مَا تَكُونُ بِهَا أَخِذَرِ مَا تَكُونُ مِنْهَا فَإِنَّ صَاحِبَهَا كَلَّمَا أطمأنَّ فِيهَا إِلَى سُورٍ أَشْخَصْتَهُ عَنْهُ إِلَى مَحْذُورٍ أَوْ إِلَى إِيْنَسٍ أزالته عَنْهُ إِلَى إِيْحَاشٍ وَ السَّلَامُ [نهج البلاغه ، نامه ۶۸] .

۴. استانداری مدائن

(۱) در زمان عمر و به امر علی (ع) استانداری مدائن را پذیرفت.

(۲) حقوق خود را که ۵۰۰۰ درهم بود ، تماما انفاق می کرد و خارج از وقت اداری حصیربافی می کرد.

گروهی به سلمان گفتند : شما استاندار هستی؛ حصیربافی زینده شما نیست. سلمان فرمود :

عَنْ أَبِي عُمَرَ قَالَ : كَانَ سَلْمَانُ يَسْفُ الْخُوصَ وَ هُوَ أَمِيرٌ عَلَى الْمَدَائِنِ وَ يَبِيعُهُ وَ يَأْكُلُ مِنْهُ وَ يَقُولُ : لَأَأْكُلَ إِلَّا مِنْ عَمَلِ يَدِي وَ قَدْ كَانَ تَعَلَّمَ سَفَّ الْخُوصِ مِنَ الْمَدِينَةِ. [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۸ ،

۳) تمام دارایی سلمان عبائی بود که شب ها به عنوان فرش از آن استفاده می کرد و آفتابه ای و خانه نداشت. چیزی هم از کسی قبول نمی کرد. در سایه درختی یا دیواری استراحت می کرد و مردی به او گفت : نمی خواهی خانه ای برایت بسازیم. گفت نیازی نیست ، آن مرد آنقدر اصرار کرد تا اینکه خانه ای را پیشنهاد کرد که مورد قبول سلمان قرار گرفت. خانه ای که اگر بایستد سرش به سقف برسد و اگر بخوابد پایش به دیوار بخورد.

۵. داستان اسلام آوردن سلمان

و به سوی کاروان حرکت کردم تا به شام رسیده و به سراغ اسقف رفتم و به او گفتم من می خواهم خدمتگزار تو باشم. با تو نماز بخوانم. مقداری که با او بودم فهمیدم مرد حقه بازی است. صدقات را از مردم می گیرد و برای خود ذخیره می کند و ظرف هایی از طلا- و... پر کرده. وقتی که مرد این کارها را به مردم گفتم. ابتدا ناراحت شده و خواستند مرا تنبیه کنند ، اما وقتی محل طلاها را به آنان نشان دادم او را سنگسار کردند.

بعد از او اسقف دیگری بر مسند نشست که مردی دانشمند و زاهد و مشتاق آخرت بود و محبتش در قلبم جا گرفت. با او بودم تا این که لحظات مرگش فرا رسید. از او خواستم مرا به کسی رهنمون کند. عالمی در موصل را معرفی کرد. به طرف موصل رفته او را پیدا کردم. با او بودم تا وفاتش رسید. از او ادامه راه مستقیم را خواستم. عالمی را معرفی کرد. به سراغ او رفتم و در صومعه او با او عبادت می کردم. (این صومعه الآن هم هست)

تا زمان وفاتش رسید از او خواهش کردم عالمی را به من معرفی کند. گفت: کسی را نمی‌شناسم مگر شخصیتی در عمّوریه در روم. به عمّوریه رفتم. او را پیدا کردم. خدمتش کردم و در کنارش عبادت خدا کردم تا لحظات وفاتش رسید از او راهنمایی خواستم. او گفت:

۶. سلمان از اهل بیت سخن می‌گوید

(۱) سلمان می‌گوید: در محضر فاطمه (س) بودیم و امام حسین (ع) از شدت گرسنگی گریه می‌کرد و حضرت (س) مشغول تهیه غذا بود. به او گفتم این فضا است. او را به کمک بگیر. گفت:

أَوْصَانِي رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ تَكُونَ الْخِدْمَةَ لَهَا يَوْمًا فَكَانَ أَمْسِ يَوْمِ خِدْمَتِهَا [الخراج والجراح، ج ۲، ص ۵۳۰].

(۲) دعای نور را فاطمه (س) به سلمان آموخت و سلمان می‌گوید به بیش از هزار نفر در مکه و مدینه آموختم و همه تب داشتند و شفا یافتند. [مکارم الأخلاق، ص ۴۱۸].

(۳) عَنْ سَلْمَانَ قَالَ: قَرَأْتُ فِي التَّوْرَةِ أَنَّ بَرَكَهَ الطَّعَامِ الْوُضُوءَ بَعْدَهُ فَذَكَّرْتُ لِلنَّبِيِّ (ص) وَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَرَأْتُ فِي التَّوْرَةِ فَقَالَ (ص) بَرَكَهَ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ قَبْلَهُ وَالْوُضُوءُ بَعْدَهُ. [بحار الأنوار، ج ۶۳، ص ۳۵۷].

(۴) سلمان می‌گوید بر پیامبر (ص) وارد شدم. برایم متکایی گذاشت و فرمود: ما من مسلم يدخل على أخيه المسلم فيلقى له وساده أكراماً له إلا غفر الله له [اعيان الشيعة].

۷. مواعظی از سلمان

(۱) شخصی از سلمان پرسید فرزند کی هستی؟ جواب داد: أنا سلمان ابن الإسلام أنا من بنی آدم. [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۱۸، ص ۳۴].

(۲) در ماجرای عقد اخوت، سلمان و ابودرداء برادر شدند. بعدا سلمان به عراق رفت و ابودرداء به شام. ابودرداء نامه ای نوشت برای سلمان: سلام عليك، أما بعد فان الله رزقني بعدك مالاً و ولداً و نزلت الأرض المقدسه. سلمان در جوابش نوشت: سلام عليك فاعلم انّ الخير ليس بكثره المال و الولد و لكن الخير ان يكثر حلمك و

ان ینفعک علمک و کتبت الی انک نزلت الأرض المقدسه و ان الأرض لاتعمل لأحد اعلم کأنک تری و اعدد نفسک من الموتی.

۳) روزی سلمان به خانه ابودرداء رفت. دید همسرش با لباس ساده و بدون آرایش است. علت را پرسید. ام درداء گفت: این برادر تو نیازی به دنیا در خود نمی بیند. وقتی شب شد ابودرداء بلند شد تا نماز شب بخواند. سلمان دست او را گرفته و نگذاشت و گفت: یا ابا الدرداء ان لربک علیک حقاً ان لجسدک علیک حقاً و لأهلک علیک حقاً فصم و افطر و صل و نم و أعط کل ذی حق حقه. [مجموعه ورام، ج ۱، ص ۲].

و بالاخره او را به رختخواب فرستاد. صبح که شد فرمود حالا وقت نماز است؛ بلند شو. پس از نماز نافله خدمت پیامبر (ص) رسیدند، و ابودرداء قصه را برای حضرت تعریف کرد. پیامبر (ص) هم نظر سلمان را تأیید کرد.

امام صادق (ع): "پیامبر به ابودرداء فرمود: سلمان آفته منک [بخاری]."

۴) حضرت سلمان از بازار آهنگران کوفه می گذشت. دید جوانی افتاده و غش کرده و مردم دور او جمع شده اند سلمان نشست. جوان به هوش آمد و داستان را اینگونه تعریف کرد: از بازار آهنگران عبور می کردم. آنها را دیدم پتک می زنند به یاد این آیه افتادم: و لهم مقام من حدیدمحببت جوان در قلب سلمان قرار گرفت و او را به عنوان برادرانتخاب کرد و پیوسته با هم بودند تا زمان مرگ جوان رسید. بالای سرش نشست و گفت: یا مَلِکِ الْمَوْتِ ارْفُقْ بِأَخِي قَالَ: یا

أَبَا عَبْدِ اللَّهِ إِنِّي بِكُلِّ مُؤْمِنٍ رَفِيقٌ. [رجال الكشي، ص ۱۸].

(۵) وقتی سلمان وارد عراق شد به منطقه کربلا که رسید فرمود: "هَذِهِ مَصَارِعُ إِخْوَانِي هَذَا مَوْضِعُ رِحَالِهِمْ وَ هَذَا مُنَاحُ رِكَابِهِمْ وَ هَذَا مَهْرَاقُ دِمَائِهِمْ يَقْتُلُ بِهَا خَيْرُ الْأَوْلِيَيْنِ وَ يَقْتُلُ بِهَا خَيْرُ الْأَخْرِيَيْنِ (و وقتی به حرورا رسید گفت) ثُمَّ سَارَ حَتَّى انْتَهَى إِلَى حَرُورَا [حَرُورَاءَ] فَتَقَالَ مَيَا تَسِيْمُونَ هَذِهِ الْأَرْضَ قَالُوا حَرُورَا [حَرُورَاءَ] فَتَقَالَ حَرُورَا [حَرُورَاءَ] خَرَجَ بِهَا شَرُّ الْأَوْلِيَيْنِ وَ يَخْرُجُ بِهَا شَرُّ الْأَخْرِيَيْنِ" [رجال الكشي، ص ۱۹].

(۶) در جلسه ای مسلمین برای همدیگر سوابق و افتخارات و نَسَبِ خود را می گفتند. عمر بن خطاب از سلمان پرسید نسبت تو چیست؟ گفت: أَنَا سَلِمَانُ بْنُ عَبِيدِ اللَّهِ كُنْتُ ضَالًّا فَهَدَانِي اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِمُحَمَّدٍ (ص) وَ كُنْتُ غَائِلًا فَأَغَانِي اللَّهُ بِمُحَمَّدٍ (ص) وَ كُنْتُ مَمْلُوكًا فَأَعْتَقَنِي اللَّهُ بِمُحَمَّدٍ ص هَذَا نَسَبِي وَ هَذَا حَسَبِي. [كافي، ج ۸، ص ۱۸۱].

بعدا سلمان به پیامبر گله کرد. حضرت برای مردم فرمود:

يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ إِنَّ حَسَبَ الرَّجُلِ دِينُهُ وَ مَرْوَتَهُ خُلُقُهُ وَ أَصْلُهُ عَقْلُهُ [كافي، ج ۸، ص ۱۸۱].

۸. کتاب نامه

(۱) نفس الرحمن في أحوال سلمان اثر ميرزا حسين نوري

۱. سمره بن جندب

۱. جایگاه او

۱. در جنگ احد

سمره بن جندب در جنگ احد هنوز بالغ نشده بود و در جنگ شرکت کرد.

۲. در زمان معاویه (لعنت الله عليه)

معاویه با او چهارصد هزار دینار مقاطعه کرد که شأن نزول ۲ آیه را تطبیق کند. گفت: کم است، پانصد هزار، سپس روایت کرد که آیهو من الناس من یشری نفسه ابتغاء مرضات الله و الله روف بالعباد [(بقره/۲۰۷)] در شأن ابن ملجم و آیهو من الناس من یحببک قوله فی الحیاه الدنیا و یشهد الله علی ما فی قلبه و هو ألد الخصام و إذا تولى سعى فی الأرض لیفسد فیها و یهاتک الحرث و النسل و الله لا یحب الفساد [(بقره/۲۰۵-۲۰۴)] در شأن حضرت علی (ع) است. [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۴، ص ۷۲].

۳. نقش او در واقعه کربلا

سمره رئیس شهربانی کوفه در زمان ابن زیاد و هنگام آمدن حسین بن علی (علیهما السلام) به کربلا بود و مردم را برای جنگ تشویق و تهییج می کرد. روز عاشورا در کربلا حضور داشت. [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۴ ، ص ۷۸] .

از شرطه های ابن زیاد بود و مردم را بر خروج بر امام (ع) تشویق می کرد.

۲. لجاجت او

حاضر نشد درختش را بفروشد و دست از مردم آزاری بردارد. بالاخره پیامبر (ص) را غضب ناک کرد.

۳. سیمای او

در زمان حکومت موقت خود در بصره ، در غیاب زیاد بن ابیه هشت هزار نفر را کشت.

۴. عاقبت او

گرفتار تب و لرز شدید شد و با بدترین وضعی مرد.

۱. سنن الهی

۱. قوانین وضع شده از طرف خدا

سنت های الهی عبارت است از قوانینی که خداوند متعال در جهان برقرار

نموده که دارای ویژگی هایی است.

۲. ویژگی ها

۱. کلی و عمومی

۲. تغییر ناپذیر

لَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا [فتح/ ۲۳] .

فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا [فاطر/ ۴۳] .

۳. راجع به انسان

۱. هدایت

۱. خاصه و عامه

إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَى [لیل/ ۱۲] .

وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُمْ مَا يَتَّقُونَ [توبه/ ۱۱۵] .

وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُمْ مَا يَتَّقُونَ [توبه/ ۱۱۵] .

۲. در پرتو جهاد

وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا [عنكبوت/ ۶۹] .

۳. پیامبران

وَ لَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ [صافات/ ۱۷۱-۱۷۲] .

۲. رحمت

كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ [انعام/ ۵۴] .

۳. ادامه فیض

مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا [بقره/ ۱۰۶] .

۱. نعمت

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَ لَكِنْ لِيُنْزِلُكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ [مائده/۴۸] .

أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ وَ لَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ [عنكبوت/۳-۲] .

۲. اهل ایمان

وَ لِيَمِخَّصَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ يَمْحَقَ الْكَافِرِينَ [آل عمران/۱۴۱] .

۳. جهاد و صبر

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَ لَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَ يَعْلَمِ الصَّابِرِينَ [آل عمران/۱۴۲] .

۴. خوف و جوع

وَ لَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ [بقره/۱۵۵] .

۵. امداد و کمک رسانی به اهل دنیا و آخرت

كَلَّا نُمَدُّ هَؤُلَاءِ وَ هَؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا [اسراء/۲۰] .

۶. امداد خاص در پرتو صبر و تقوا

بَلَىٰ إِنْ تَصْبِرُوا وَ تَتَّقُوا وَ يَأْتُوكُمْ مِنْ فَوْرِهِمْ هَذَا يَمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ [

۷. مبارزه حق و باطل

۱. ضرورت تضاد بین حق و باطل

وَ لَوْ لَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ [بقره/ ۲۵۱] .

۸. پیروزی حق بر باطل

بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ [انبیاء/ ۱۸] .

قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَ مَا يَبْدِئُ الْبَاطِلُ وَ مَا يَعِيدُ [سبأ/ ۴۹] .

۱. كَتَبَ اللَّهُ لَأَعْلَبَنَّ أَنَا وَ رُسُلِي [مجادله/ ۲۱] .

۲. كَذَلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنَاجِ الْمُؤْمِنِينَ [یونس/ ۱۰۳] .

۹. دشمنی شیاطین با رهبران الهی

وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَ الْجِنِّ [انعام/ ۱۱۲] .

وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَ الْجِنِّ [انعام/ ۱۱۲] .

۱۰. پیروزی رهبران الهی

۱. غلبه

كَتَبَ اللَّهُ لَأَعْلَبَنَّ أَنَا وَ رُسُلِي [مجادله/ ۲۱] .

۲. نصرت

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا [غافر/ ۵۱] .

وَ لَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ وَ إِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ [صافات/ ۱۷۳-۱۷۱] .

۱۱. نابودی طغیانگران و ستمکاران

۱. قوم ثمود

فَأَمَّا ثَمُودُ فَأَهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ [حاقه/ ٥] .

٢. ظلم

وَ لَقَدْ أَهْلَكْنَا الْقُرُونََ مِنْ قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا [يونس/ ١٣] .

٣. خوش گذرانی

وَ كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِ بَطَرْتِ مَعِيشَتَهَا [قصص/ ٥٨] .

١٢. نجات اهل ایمان

١. پیامبران

ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنَجِّ الْمُؤْمِنِينَ [يونس/ ١٠٣] .

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَ نَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَ كَذَلِكَ نُنَجِّي الْمُؤْمِنِينَ [انبياء/ ٨٨] .

١. ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنَجِّ الْمُؤْمِنِينَ [يونس/ ١٠٣] .

٢. إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ [غافر/ ٥١] .

٣. وَ أَوْذُوا حَتَّى آتَاهُمْ نَصْرُنَا وَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ [انعام/ ٣٤] .

٤. وَ كَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ [روم/ ٤٧]

۵. كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي [مجادلہ/ ۲۱] .

۲. مؤمنین

ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنَجِّ الْمُؤْمِنِينَ [یونس/ ۱۰۳] .

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْعَمِّ وَكَذَلِكَ نُنَجِّي الْمُؤْمِنِينَ [انبیاء/ ۸۸] .

۱. ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنَجِّ الْمُؤْمِنِينَ [یونس/ ۱۰۳] .

۲. إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ [غافر/ ۵۱] .

۳. وَ أَوْذُوا حَتَّىٰ أَتَاهُمْ نَصْرُنَا وَلَا مَبْدَلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ [انعام/ ۳۴] .

۴. وَ كَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ [روم/ ۴۷] .

۵. كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي [مجادلہ/ ۲۱] .

۱۳. رفاه اجتماعی در پرتو تقوا و ایمان

۱. نزول برکات

وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ [اعراف/ ۹۶] .

۲. آب گوارا

وَ أَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُم مَّاءً غَدَقًا [جن/ ۱۶] .

۱۴. اعراض از یاد خدا موجب تنگدستی

وَ مَن أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا [طه/ ۱۲۴] .

۱۵. تغییر نعمت به خاطر تغییر روش

۱. ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكْ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يَغْيُرُوا مَا بَأَنفُسِهِمْ [انفال/ ۵۳] .

۲. يريدُ اللهُ أَنْ يَحِقَّ الْحَقُّ بِكَلِمَاتِهِ وَ يَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ [انفال/ ۷] .

۱۶. تغییر سرنوشت

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بَقِيَ حَتَّىٰ يَغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ [رعد/۱۱].

۱۷. امدادهای غیبی

۱. بَلَىٰ إِنَّ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ [آل عمران/۱۲۵].

۱۸. رشد و افزایش

۱. احسان

لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ [يونس/۲۶].

۲. عمل صالح

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا

يَجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا [انعام/ ١٦٠] .

١٩. آزادی

١. عقیده

وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ حَتَّىٰ يَبَيِّنَ لَهُمْ مَا يَتَّقُونَ [توبه/ ١١٥] .

٢. عمل

وَ اتَّبِعْ هَوَاهُ فَتَرْدَى [طه/ ١٦] .

٣. آزادی قومی

وَ لَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَ لَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ [مائده/ ٤٨] .

٢٠. تذکر

١. وَ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَوْمٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ هَلْ مِنْ مَحِيصٍ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرٍ لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَ هُوَ شَهِيدٌ [ق/ ٣٧-٣٦] .

٢١. اراده

١. إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يَغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ [رعد/ ١١] .

٢. وَ إِنْ عُدْتُمْ عَدْنَا [اسراء/ ٨] .

٢٢. آرامش فقط با ارتباط با خدا

١. أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ [رعد/ ٢٨] .

٢٣. رابطه متقابل با خدا

١. ذکر خدا

١. فَادْكُرُونِي أذكركم [بقره/ ١٥٢] .

٢. نصرت خدا

إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يَثِّبْ أقدامَكُمْ [محمد/۷] .

۳. وفای به عهد

أَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ [بقره/۴۰] .

۴. فراموشی یاد خدا

نَسُوا اللَّهَ فَنَسَاهُمْ أَنْفُسُهُمْ [حشر/۱۹] .

فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ [صف/۵] .

۵. مکر خدا

وَ مَكَرُوا وَ مَكَرَ اللَّهُ وَ اللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ [آل عمران/۵۴] .

۶. دعا

ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ [غافر/۶۰] .

۲۴. محرومیت فاسق از ایمان

۱. كَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ فَسَقُوا أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ [يونس/۳۳] .

۲۵. تحریکات شیطانی

۱. أَلَمْ تَرَ أَنَا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَوَزُّهُمْ أَزًّا [مریم/۸۳] .

(از به هم زدن و زیر و رو شدن همچون جوشش آب _ مفردات) شیطان آشفته و تحریک می کند.

۲۶. اصالت حقیقت نه مصلحت

۱. وَ لَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ [مومنون/۷۱]

۲۷. محبوبیت الہی

۱. إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا [مريم/ ۹۶].

۲۸. روشن بینی نتیجه تقوا

۱. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كَفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ [حديد/ ۲۸].

۲۹. مسئولیت

۱. فَلَنَسْئَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْئَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ [اعراف/ ۶].

۳۰. نتیجه عمل

۱. خیر

۱. مکت و دولت

وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَتَّبِعُوا مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ نُصِيبُ بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَشَاءُ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ [يوسف/ ۵۶].

۲. عدم تضييع اجر

إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا [كهف/ ۳۰].

۳. عدل خدا

لَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا [كهف/ ۴۹].

۴. ازدياد نعمت در شكر

لئن شكرتم لأزيدنكم ولئن كفرتم إن عذابي لشديد [ابراهيم/ ۷].

۵. امنیت و هدایت

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ [انعام/ ۸۲].

۲. شر

١. عذاب سخت

وَ كَأَيْنَ مِنْ قَوْمِهِ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَ رُسُلِهِ فَحَاسِبْنَاهَا حِسَاباً شَدِيداً وَ عَذَّبْنَاهَا عَذَاباً نُكْرًا [طلاق/ ٨] .

٢. طبع قلوب

كَذَلِكَ نَطْبَعُ عَلَى قُلُوبِ الْمُعْتَدِينَ [يونس/ ٧٤] .

٣. ذلت دنيا و آخرت

وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ لَا هُدًى وَ لَا كِتَابٍ مُبِينٍ ثَانِي عَطْفِهِ لِيَضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَ نُذِيقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَذَابَ الْحَرِيقِ ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتَ يَدَاكَ وَ أَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَامٍ لِلْعَبِيدِ [حج/ ١٠-٨] .

وَ ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَ الْمَسْكَنَةُ وَ بَاوِعَظَبٍ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَ يَقْتُلُونَ النَّبِيْنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ [بقره/ ٦١] .

در حدیث آمده است كه هَوَ يَقْتُلُونَ

النَّبِيِّنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ

با كشف اسرار بوده نه با شمشیر :

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) وَ تَلَا هَذِهِ آيَةَ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ قَالَ وَ اللَّهُ مَا قَتَلُوهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَ لَا ضَرَبُوا رُءُوسَهُمْ بِأَشْيَاءِ فِيهِمْ وَ لَكِنَّهُمْ سَجَعُوا أَحَادِيثَهُمْ فَأَذَاعُوهَا فَأُخِذُوا عَلَيْهَا فَاقْتُلُوا فَصَارَ قَتْلًا وَ اغْتِدَاءً وَ مَعْصِيَةً [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٧١] .

٤. جهنم

إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا [كهف/١٠٢] .

٥. هلاکت

وَ مَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ إِلَّا وَ أَهْلِهَا ظَالِمُونَ [قصص/٥٩] .

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَ اتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسُوفَ يَلْقَوْنَ غِيَا [مريم/٥٩] .

٦. گمراهی

كَذَلِكَ يَضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ ذَلِكَ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَ بِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ [غافر/٧٥-٧٤] .

٧. غفلت قلب

"فَبِمَا نَقَضْتُمْ مِيثَاقَهُمْ وَ كَفَرْتُمْ بِآيَاتِ اللَّهِ وَ قَتَلْتُمُ النَّبِيَّاءِ بِغَيْرِ حَقٍّ وَ قَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا [نساء/١٥٥] .

٨. رعب

سَنَلْقَىٰ فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا [آل عمران/١٥١] .

٩. بازگشت عمل به خود انسان

وَ لَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ [فاطر/٤٣] .

١٠. مصیبت

وَ مَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ [شوری/٣٠] .

١١. حبط عمل

أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ [كهف/١٠٥].

١٢. غفلت و نسيان

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ [حشر/١٩].

١٣. انحراف

فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ [صف/٥].

١٤. محروميت

فَبِظُلْمٍ مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ

كثيراً و أخذهم الربوا و قد نهوا عنه و أكلهم أموال الناس بالباطل [نساء/ ۱۶۱-۱۶۰] .

۱۵. قساوت

فبما نفضهم ميثاقهم لعناهم و جعلنا قلوبهم قاسية يحرفون الكلم عن مواضعه و نسوا حظاً مما ذكروا به [مائده/ ۱۳] .

۱۶. تازیانه ای از آتش

فأكثرُوا فِيهَا الفسادَ فصَبَّ عَلَيْهِمُ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ [فجر/ ۱۳-۱۲] .

۳۱. استدراج

۱. فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمُ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ فَقَطَّعَ دَابِرَ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [انعام/ ۴۵-۴۴] .

۲. وَ تِلْكَ الْقُرَىٰ أَهْلَكْنَاهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَ جَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِم مَّوْعِدًا [كهف/ ۵۹] .

۳۲. کیفر پس از حجت

۱. وَ مَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا [اسراء/ ۱۵] .

۳۳. بقای عمل

۱. وَ أَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى [نجم/ ۳۹] .

۳۴. اراده خدا مربوط به انتخاب ما

۱. فَمَنْ يَرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صِدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَ مَنْ يَرِدْ أَنْ يَضِلَّهُ يَجْعَلْ صِدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرُّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ [انعام/ ۱۲۵] .

۳۵. تبیین و سپس قهر و عذاب

۱. ظالمین

وَ كَذَلِكَ نُؤَلِّيُ بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ [انعام/ ۱۲۹] .

۲. اقوام سلف

ذَلِكَ أَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَ أَهْلِهَا غَافِلُونَ [انعام/ ۱۳۱] .

٣٦. رحمت عام

١. كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ [انعام/٥٤] .

٢. وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ [اعراف/١٥٦] .

٣٧. ضابطه

١. رسالت

١. لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ [بقره/١٢٤] .

٢. اطاعت

وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَ مَا أُنزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكُلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ [مائده/٦٦] .

٤. سنن الهی راجع به مکتب

١. ادامه

ما تَسْخُ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا [بقره/ ۱۰۶] .

۲. توجه به ظرفیت انسان

يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا [نساء/ ۲۸] .

۳. مسئله هدایت

إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَى [لیل/ ۱۲] .

۴. آسان گیری و نفی حرج

ما يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَ لَكِنْ يَرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَ لِيَتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [مائده/ ۶] .

۵. قوانین ثابت خدا

لَا مُبَدَّلَ لِكَلِمَاتِهِ [انعام/ ۱۱۵] .

۶. نابودی ارتجاع و حفظ مکتب

۱ أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَ يُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَ اللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ [مائده/ ۵۴] .

۲. حفظ قرآن :

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَ إِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ [حجر/ ۹] .

۵. سنن الهی راجع به جامعه و تاریخ

۱. مهلت

۱. مهلت یک نعمت خدایی

كَلَّا نُمِدُّ هَوْلًا وَ هَوْلًا مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا [اسراء/ ۲۰] .

۲. نعمت زیاد موجب طغیان انسان

وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرٍّ لَلَّجُوا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ [مومنون/ ۷۵].

۳. استدراج

سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ [اعراف/ ۱۸۲].

۲. نابودی تمدنها به خاطر ظلم

۱. عذاب بعد از اتمام حجت

وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا الْقُرُونََ مِنْ قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَ مَا كَانُوا لِيَوْمِنَا كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ [يونس/ ۱۴-۱۳].

۲. شیوه خدا در عذاب

وَ إِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا

تَدْمِيرًا [اسراء/ ۱۶] .

۳. قضا و قدر الهی

وَ إِنْ مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا [اسراء/ ۵۸] .

۴. عذاب پشت سر نعمت فراوان

أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَكَّانُهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ نُمْكِنْ لَكُمْ وَ أَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِطْرَارًا وَ جَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَ أُنشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ [انعام/ ۶] .

۵. موعد عذاب

وَ تِلْكَ الْقُرَى أَهْلَكْنَاهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَ جَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِمْ مَوْعِدًا [كهف/ ۵۹] .

۶. عذاب فراگیر

وَ اتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً [انفال/ ۲۵] .

وقتی بنی اسرائیل سرگردان بیابانها شدند قهرا موسای پاک و پاک باخته هم درین آنان بود. (اگر گروهی ظلم کنند چوبش را همه خواهند خورد.)

۷. کوری قلب و دل

فَكَأَيُّنَ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَ هِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا وَ بُنِيَ مَعْظَلَةٌ وَ قَصِيرٌ مَشِيدٌ أَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَ لَكِن تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ [حج/ ۴۶-۴۵] .

۳. ثبت عملکرد های امت ها

۱. احضار فردی

۱. امت ها هم کارنامه دارند و عملکرد آنها ثبت می شود :

وَ تَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَائِئَةٍ كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَى إِلَى كِتَابِهَا الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ هَذَا كِتَابُنَا يُنطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ [جائیه/ ۲۹-۲۸] .

۲. آری ۲ کارنامه است. کارنامه فردی و کارنامه اجتماعی و دو احضار. احضار فردی و احضار اجتماعی.

احضار فردی : وَ كَلَّمَهُمْ آتِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَرْدًا [مريم/۹۵] .

۲. احضار اجتماعی

وَ

تَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَائِيَةً كُلَّ أُمَّةٍ تُدْعَى إِلَى كِتَابِهَا [جاثیه/۲۸].

در آنروز است که مسئولان نالایق شاغل و مسئولان لایق منزوی روشن خواهد شد. علمکردهای غرض ورزانه ، رشوه خواری ، ارتباطات و...

۴. پیروزی حق

۱. كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي [مجادله/۲۱].

۲. كَذَلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنَجِّ الْمُؤْمِنِينَ [یونس/۱۰۳].

۵. برتری ایمان

وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [آل عمران/۱۳۹].

۶. ضرورت تضاد حق و باطل

وَلَوْ لَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفُتَّتِ صَوَامِعُ وَبِيَعُ [حج/۴۰].

۷. مخالفت با راه حق

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ [انعام/۱۱۲].

۸. خود محوری

كَذَلِكَ زَيْنًا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [انعام/۱۰۸].

(نظیر كل جزب بما لديهم فرحون) [مومنون/۵۳].

۹. تغییر نعمت به خاطر تغییر روش

۱. ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ [انفال/۵۳].

۲. يريدُ اللهُ أَنْ يَحِقَّ الْحَقُّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ [انفال/۷].

۱۰. اراده خدا بر تأیید حق

۱. يريدُ اللهُ أَنْ يَحِقَّ الْحَقُّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ [انفال/۷].

١١. نجات مؤمنين

١. ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنَجِّ الْمُؤْمِنِينَ [يونس/١٠٣] .

٢. إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ [غافر/٥١] .

٣. وَأُذُوا حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا وَلَا مَبْدَلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ [انعام/٣٤] .

٤. وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ [روم/٤٧] .

٥. كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي [مجادله/٢١] .

١٢. هدايت همگانی

١. وَ لِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ

[یونس/ ۴۷] .

۲. إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَىٰ [لیل/ ۱۲] .

۱۳. حکمت کیفرهای خدا

۱. وَ مَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلِهَا مُصْلِحُونَ [هود/ ۱۱۷] .

۱۴. آینده جهان

۱. مؤمنین خلفاء فی الارض

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ [نور/ ۵۵] .

۲. عاقبت از آن مؤمنین

وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [اعراف/ ۱۲۸] .

۱۵. طغیان

۱. بدترین جایگاه

إِنَّ لِلطَّاغِينَ لَشَرَّ مَأْبٍ [ص/ ۵۵] .

۲. قوم ثمود

فَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا بِالطَّاغِيَةِ [حاقه/ ۵] .

۱۶. روزگاران باطل بر آب

۱. وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكْبَرًا مُجْرِمِيهَا لِيُمْكِرُوا فِيهَا وَ مَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ وَ مَا يَشْعُرُونَ [انعام/ ۱۲۳] .

۱۷. نابودی باطل

۱. إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا [اسراء/ ۸۱] .

۲. بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ [انبياء/ ۱۸] .

۱۸. شکست و پیروزی

۱. پیروزی نتیجه مقاومت

إِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِثْلُهُ وَ تِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَ لِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا [آل عمران/ ۱۴۰] .

۲. پیروزی در سایه صبر

وَ لَقَدْ كَذَّبْتَ رَسُولٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبْرُوا عَلَى مَا كَذَّبُوا وَ أَوْذُوا حَتَّى أَتَاهُمْ نَصِيرُنَا وَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ وَ لَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَبِيِّ الْمُرْسَلِينَ [انعام/ ۳۴] .

۳. اراده خدا قطعی

وَ إِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا [اسراء/ ۱۶] .

۱۹. عدم حضور در صحنه

۱. عذاب دردناک

إِلَّا تَتَفَرُّوا يَعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَ يَسْتَبَدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَ لَا تَصُرُّوهُ شَيْئًا [توبه/ ۳۹] .

۲. خداوند بی نیاز از مخلوق

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنِ يَزِدْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِيَ اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَ يُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ
يَجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ

فَضَّلَ اللَّهُ يَوْمَئِذٍ مَنِ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ [مائده/ ۵۴].

۲۰. تغییر ناپذیری سنت الهی

۱. عبرت گیری

قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ [آل عمران/ ۱۳۷].

۲. تداوم سنت

وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا [اسراء/ ۷۷].

تداوم سنت خود یک سنت است.

۳. امتحان الهی برای همه

إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمْ سُنَّةٌ الْأَوَّلِينَ [كهف/ ۵۵].

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخَلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَاءُ وَزُلُّوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرَ اللَّهُ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ [بقره/ ۲۱۴].

از لحن آیه بر می آید که مخاطبان، انتظار استشنا داشتند، اما باید گفتوگو کنند تا ببینند که خداوند چگونه خواهد بود. [احزاب/ ۶۲].

وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا [اسراء/ ۷۷].

لَا مُبَدَّلَ لِكَلِمَاتِهِ [انعام/ ۱۱۵].

۲۱. رابطه ایمان و رفاه اجتماعی

۱. وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ [اعراف/ ۹۶].

۲. وَ أَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا [جن/ ۱۶].

۱. سوء استفاده

۱. از قوانین

۱. از قانون حرج: فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَ لَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ [بقره/ ۱۷۳].

۲_ از خون : فَلَا يَسْرِفُ فِي الْقَتْلِ [اسراء/ ۳۳] .

۳_ از مقام : مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُوتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ [آل عمران/ ۷۹] .

۴_ از سوگند : يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا [نساء/ ۶۲] .

۵_ از غیرت دینی

: لا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا [نساء/ ۹۴] .

از حق مرخصی : با اینکه پیامبر اکرم (ص) حق مرخصی دادن داشت ، فَأَذْنُ لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ [نور/ ۶۲] .

ولی چون منافقان سوء استفاده کردند ، عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذِنْتَ لَهُمْ [توبه/ ۴۳] .

۲. از امور معنوی

۱_ از عبادت و علم : إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَخْبَارِ وَ الرَّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ [توبه/ ۳۴] .

۲_ از زست و تظاهر به تقوا : وَ مِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَذْنُ لِي وَ لَا تَفْتِنِّي [توبه/ ۴۹] .

۳_ از مسجد : وَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا [توبه/ ۱۰۷] .

۴_ از لطف خداوند و نجات : فَلَمَّا أَنْجَاهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ [یونس/ ۲۳] .

از شب و گریه : وَ جَاوَأْبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ [یوسف/ ۱۶] .

۳. از ادبیات

از شعار حق : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَلِمَةُ حَقٍّ يَرَادُ بِهَا بَاطِلٌ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۹۸] .

۱_ از سکوت : يَقُولُونَ هُوَ أَذْنٌ [توبه/ ۶۱] .

۲_ از تشبیه : قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا [بقره/ ۲۷۵] .

۳_ از قلم : فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا [بقره/ ۷۹] .

۴_ از بیان : وَ إِنْ يَقُولُوا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِمْ [منافقون/ ۴] .

وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَ هُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ [بقره/ ۲۰۴] .

۴. از امور ظاهری

از صحنه سازی : بَدِمَ كَذِبٍ [یوسف/ ۱۸]

۱_ از ورزش : أَرْسَلَهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعُ وَيَلْعَبُ [يوسف/ ۱۲] .

۲_ از مسائل داخلی : إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ [احزاب/ ۱۳] .

۳_ از هوا : لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ [توبه/ ۸۱] .

۱. سیاست

۱. ریشه لغوی کلمه سیاست

سیاست از واژه "سوس" به معنای تصدّی شئون و تدبیر امور مملکت است.

۲. نظر مکاتب در مورد رابطه دین و سیاست

دنیا از سیاست جدا نیست ، برخلاف بهائی ها و مسیحیان که دین را جدا از سیاست می دانند.

حکومت اسلامی بر اساس ایمان و عقیده است نه کودتا و سلطه ، لذا در حکومت های دیگر یک دفعه رژیم عوض می شود ، اما حکومت پیغمبر (ص) تدریجا و بر اثر فکر و شعور و ایمان و... است.

رهبر از خود مردم باشد نه بیگانه و سوز داشته باشد.

وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ [اعراف/ ۶۵] .

خودداری از چیزهایی که دشمن را حساس و به فکر می اندازد :

يَا بَنِي لَا تَقْضُصْ رُؤْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا [يوسف/ ۵] .

امتیازات سیاست اسلامی : آزادی کار و فکر ، مساوات در عمل به قانون و اجرای حدود ، اخلاق و عاطفه ، حيله ممنوع ، خلف وعده ممنوع ، صراحت لازم.

مکتب اسلام پیرو هیچ یک از مکتب های سیاسی نیست ، بلکه خود سیاست مستقل و هماهنگی گاه و بیگاه در پاره ای از امور با بعضی از مکتب ها جنبه استثنایی دارد.

تحریم فروش اسلحه به دشمنان اسلام ، ففي الحدیث : أنه كفر بالله العظيم [وسائل ، ج ۱۲ ، ص ۷۱]

قانون تنها برای خدا :

وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [مائده/۴۷] .

وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ [مائده/۴۴] .

وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [مائده/۴۵] .

سیاست اسلام درباره اقلیت های مذهبی صلح و صفا است تا مادامی که فتنه و فساد نکنند و جزیه

در برابر وظیفه حکومت در برابر آنان و بهره بردن از مزایای حکومت است.

خطبه مفصل و پراج حضرت علی (علیه السلام) به مالک در نهج البلاغه پیرامون حکومت داری مطالعه شود.

نقشه استعمار برای متزلزل کردن مسلمانان: آمِنُوا بِاللّٰدِي اُنزِلَ عَلٰی الَّذِيْنَ آمَنُوْا وَجَهَ النَّهَارِ وَ اَكْفُرُوْا آخِرُهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ [آل عمران/ ۷۲].

رفتار رئیس: به عامل آذربایجان می نویسد:

قَالَ اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ (عليه السلام): وَ اِنَّ عَمَلَك لَيْسَ لَكَ بِطَعْمِهِ وَ لَكِنَّهُ فِيْ عُنُقِكَ اَمَانَةٌ وَ اَنْتَ مُسْتَرْعِيْ لِمَنْ فَوْقَكَ لَيْسَ لَكَ اَنْ تَقْتَاتَ فِيْ رَعِيَّتِهِ (به دلخواه عمل کنی) [نهج البلاغه، نامه ۵].

به مأمور مالیات می گوید:

قَالَ اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ (عليه السلام): فَاتَّكُمُ خَزَانُ الرَّعِيَةِ وَ وُكَلَاءُ اُمَّةٍ وَ سَفَرَاءُ اَلْاَئِمَّةِ [نهج البلاغه، نامه ۵۱].

در فرمان معروف به مالک اشتر می فرماید:

قَالَ اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ (عليه السلام): وَ اَشْعِرْ قَلْبَكَ الرَّحْمَةَ لِلرَّعِيَةِ وَ الْمَحَبَّةَ لَهُمْ وَ اللُّطْفَ بِهِمْ وَ لَا تَكُوْنَنَّ عَلَيْهِمْ سَبِيْعًا ضَارِيًا تَغْتَنِمُ اَكْلَهُمْ فَاِنَّهُمْ صَدَقَاتُ اِيْمَانِكَ اَخْلُوكَ فِي الدِّيْنِ وَ اِمَّا نَظِيْرُ لَكَ فِي الْخَلْقِ يَفْرُطُ مِنْهُمْ الزَّلْلُ وَ تَعْرِضُ لَهُمُ الْعِلْلُ وَ يُوْتِيْ عَلٰى اَيْدِيْهِمْ فِي الْعَمِيْدِ وَ الْخَطَا فَاَعْطِهِمْ مِنْ عَفْوِكَ وَ صِيْفِحِكَ مِثْلَ الَّذِي تُحِبُّ وَ تَرْضٰى اَنْ يَعْطِيَكَ اللّٰهُ مِنْ عَفْوِهِ وَ صِيْفِحِهِ فَاِنَّكَ فَوْقَهُمْ وَ اِلٰى الْاَمْرِ عَلَيْكَ فَوْقَكَ وَ اللّٰهُ فَوْقَ مَنْ وَّلَاكَ وَ قَدْ اسْتَكْفَاكَ اَمْرُهُمْ وَ ابْتَلَاكَ بِهِمْ وَ لَا تَنْصِبَنَّ نَفْسَكَ لِحَرْبِ اللّٰهِ فَاِنَّهُ لَا يَدُ لَكَ بِنِقْمَتِهِ وَ لَا غِنٰى بِكَ عَنْ عَفْوِهِ وَ رَحْمَتِهِ وَ لَا تَنْدَمَنَّ عَلٰى عَفْوٍ وَ لَا تَبْجَحَنَّ بِعُقُوْبِهِ وَ لَا تُسْرِعَنَّ اِلٰى بَادِرِهِ

وَجَدْتِ مِنْهَا مُنْدُوحَةً وَ لَا تَقُولَنَّ إِنِّي مُؤَمَّرَةٌ أَمْرٌ فَأَطَاعُ فَإِنَّ ذَلِكَ إِدْغَالٌ فِي الْقَلْبِ وَ مِنْهَكَهُ لِلدِّينِ وَ تَقَرَّبُ مِنَ الْغَيْبِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

در بخشنامه دیگر (نامه ۵۰) می نویسد :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : فَإِنَّ حَقًّا عَلَى الْوَالِي (به مقامی نائل شدی) أَلَّا يَغْيِرَهُ عَلَى رَعِيَّتِهِ فَضْلٌ نَالَهُ وَ لَا طَوْلٌ خُصَّ بِهِ وَ أَنْ يَزِيدَهُ مَا قَسَمَ اللَّهُ لَهُ مِنْ نِعَمِهِ دُنُوًّا مِنْ عِبَادِهِ وَ عَطْفًا عَلَى إِخْوَانِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۰] .

۳. مبانی روابط سیاسی در اسلام

(۱) قطع رابطه با بیگانگان : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَ النَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَ مَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [مائده/۵۱] .

(مرز سیاست اسلام از یک سو قرآن ، از سوی دیگر سنت و از طرف دیگر آن عدالت و از سوی چهارم شورا است.)

(۲) لزوم وحدت :

وَ لَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَ تَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَ اصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ [انفال/۴۶] .

وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَ لَا تَفَرَّقُوا [آل عمران/۱۰۳] .

در سیاست اسلامی و تدبیر ، امور فامیلی ، تملق ، خواهش ، کمک به ظلم و ظالم ، شایعه و دروغ سازی ، دل سوزی بیجا و بخشش بیجا ممنوع است.

کمک به ظلم و ظالم : وَ لَا تَزْكُنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا [هود/۱۱۳] .

دل سوزی بیجا : وَ لَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ [نور/۲] .

بخشش بیجا : إِنَّ الْمُبَدِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ [اسراء/۲۷] .

(۳) داشتن نظام کافی و تشکیلات : وَ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ

وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ [انفال/۶۰] .

عملاً پیروی نکنید تا کم کم فکرتان پیرو اغیار نشود و آنها طمع نورزند :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ تَطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ [آل عمران/۱۰۰] .

اجتماع سالم :

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ [آل عمران/۱۰۴] .

بیگانگان را محرم اسرار قرار ندهید :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً (لباس زیرین کنایه از اسرار محرمانه) مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفَى صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ [آل عمران/۱۱۸] .

آگاهی :

هَا أَنْتُمْ أَوْلَاءُ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يَحِبُّونَكُمْ [آل عمران/۱۱۹] .

تشخیص اردوگاه زیر نظر کارشناس :

وَإِذْ عَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ (پایگاه) لِلْقِتَالِ [آل عمران/۱۲۱] .

دشمن چه می کند؟ :

وقتی مشرکان در جنگ بدر شکست خوردند و با دادن ۷۰ کشته و ۷۰ اسیر وارد مکه شدند ، ابوسفیان اخطار کرد نگذارید زنان بر کشته های خود گریه کنند زیرا گریه آتش بغض و اندوه را کم می کند. [تفسیر نمونه ، ج ۳ ، ص ۷۰]

إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا إِيَّانَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [آل عمران/۱۷۵] .

مرزدارى و پایداری در برابر دشمن :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [آل عمران/۲۰۰] .

۴. ارکان سیاست در اسلام

۱. رهبر

أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ [نساء/۵۹] .

از پیغمبر (ص) روایت شده که محبوب ترین

افراد در قیامت زمامدار عادل و مبعوض ترین آنان زمامدار ستمگر است.

لزوم هجرت و تلاش برای استقلال :

قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ [نساء/ ۹۷] .

۲. ملت

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا [نساء/ ۵۸] .

قال الباقر (عليه السلام) في ذيل اين آيه كه ولات امر بايد صدقات و غنائم و آنچه به حقوق رعيت بستگي دارد را تقسيم نمايند.

دنباله اين آيه كه در سوره نساء ، آيه ۵۹ آمده است آيه زير است كه با آيه بالا قرينه است. آيه اول حق رعيت بر حكمران و آيه دوم عكس آن را مي گويد :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ [نساء/ ۵۹] .

اسلام جباري را براي رهبر ممنوع مي كند :

وَ لَمْ يَكُنْ جَبَّارًا عَصِيًّا [مريم/ ۱۴] .

وَ مَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ [ق/ ۴۵] .

لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ [غاشيه/ ۲۲] .

وَ مَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ وَ كَيْلًا [اسراء/ ۵۴] .

حكومت اسلامي براساس ايمان و عقیده است نه كودتا و سلطه ، لذا در حكومت هاي ديگر يك دفعه رژيم عوض مي شود ، اما حكومت پيغمبر (ص) تدريجا بر اثر فكر و شعور و ايمان و... است.

رهبر از خود مردم باشد نه بيگانه و سوز داشته باشد.

وَ إِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ [اعراف/ اعراف/ ۶۵] .

خودداري از چيزهايي كه دشمن را حساس و به فكر مي اندازد :

يَا بَنِي لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا [يوسف/ ۵] .

۵. ریشه وحدت در جامعه اسلامی

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ [نساء/ ۱].

۶. شرایط مجریان حکومت اسلامی

به افراد قاصر و ناتوان پست و مقام واگذار نکنید (به عنوان اینکه کمکی به او باشد تا اعاشه زندگی کند). و کمک را از راه دیگر بکنید. معمولاً فردی را ترجیحاً به مقامی وامی دارند در آمدی برایش باشد. حتی گاهی رهبری و امام جماعتی را ترجیحاً در مرکزی وامی دارند.

وَلَا تُوتُوا الشُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا [نساء/ ۵].

قاعده کلی در هر کار اجتماعی: إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا [نساء/ ۵۸].

با توجه به اینکه امانت معنای وسیعی دارد؛ از جمله هر مقام و پستی را به اهلش باید داد، مراجعان به طاغوت در واقع ایمان ندارند:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ إِلَيْكَ وَمَا نُزِّلَ مِنْ قَبْلِكَ يَرِيدُونَ أَنْ يُتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا [نساء/ ۶۰].

افرادی که در دستگاه حکومت اسلامی باید نصب یا طرد شوند:

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام): الْبِرَاءَةُ مِمَّنْ نَفَى الْأَخْيَارَ وَشَرَّدَهُمْ وَآوَى الطُّرْدَاءَ اللَّعْنَاءَ وَجَعَلَ الْأَمْوَالَ دَوْلَةً بَيْنَ الْأَعْنِيَاءِ وَاسْتَعْمَلَ الشُّفَهَاءَ [عيون أخبار الرضا، ج ۲، ص ۱۲۶].

حفظ مرز:

دعای امام سجاد (علیه السلام) برای مرزبانان، رمز توجه و عنایت عموم است، راجع به حافظان مرز، فرا گرفتن تیراندازی، اقسام شنا، اسب سواری و رانندگی و اجتماع در مسجد جمعه و آگاهی از اوضاع جهان ضروری است.

قَالَ

رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا عَلِيُّ كَفَرَ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ عَشْرَةَ الْقَتَاتِ إِلَى أَنْ قَالَ وَبَائِعِ السَّلَاحِ مِنْ أَهْلِ الْحَرْبِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۴۵۰] .

کوتاه سخن آنکه اسلام تمام مسلمانان را در مواقع لزوم ارتشی می داند.

لزوم استقلال :

تشبه به کفار ممنوع

ماجرای تغییر قبله

۱. سیره معصومین (ع)

۱. نکات تربیتی

۱. تحقیر و توهین

امام صادق (علیه السلام) به شخصی فرمود: "چرا به ما اهانت کردی؟" گفت: معاذالله. فرمود: "در فلان سفر مومنی از تو خواست به قدر یک میل او را سوار کنی که خسته شده بود ولی تو... وَاللَّهِ مَا رَفَعْتَ بِهِ رَأْسًا وَ لَقَدْ اسْتَخَفَّتْ بِهِ وَ مَنْ اسْتَخَفَّ بِمُؤْمِنٍ فِينَا اسْتَخَفَّ وَ ضَمِيعَ حُرْمَةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ". عَنْ أَبِي هَارُونَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (علیه السلام) قَالَ قَالَ لِنَفَرٍ عِنْدَهُ وَ أَنَا حَاضِرٌ: " مَا لَكُمْ تَسْتَخِفُّونَ بِنَا". قَالَ: فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ خُرَّاسَانَ. فَقَالَ: مَعَاذُ لَوْجِهِ اللَّهُ أَنْ نَسْتَخِفَّ بِكَ أَوْ بِشَيْءٍ مِنْ أَمْرِكَ. فَقَالَ: " بَلَى إِنَّكَ أَحَدٌ مِنْ اسْتَخَفَّ بِى". فَقَالَ: مَعَاذُ لَوْجِهِ اللَّهُ أَنْ اسْتَخِفَّ بِكَ. فَقَالَ لَهُ: " وَيْحَكَ أَوْ لَمْ تَسْمَعْ فُلَانًا وَ نَحْنُ بِقُرْبِ الْجُحْفَةِ وَ هُوَ يَقُولُ لَكَ اْحْمِلْنِي قَدْرَ مِيلٍ فَقَدْ وَ اللَّهُ أَعْيَيْتُ وَ اللَّهُ مَا رَفَعْتَ بِهِ رَأْسًا وَ لَقَدْ اسْتَخَفَّتْ بِهِ وَ مَنْ اسْتَخَفَّ بِمُؤْمِنٍ فِينَا اسْتَخَفَّ وَ ضَمِيعَ حُرْمَةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ" [کافی ، ج ۸ ، ص ۱۰۲] .

۲. تشویق و تنبیه

تشویق نباید تنها جنبه مالی داشته باشد ، گر چه گاهی رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به برندگان مسابقات درخت خرماى باردار می دادند؛ اما

بیشتر جنبه معنوی داشت. همین که وارد مسجد شدند گروهی را دیدند که مشغول نماز مستحبی و گروه دیگر در حال مذاکره علم بودند. حضرت هر دو را تشویق کردند اما به گروه مذاکره علمی ملحق شدند.

برادر و خواهر رضاعی حضرت به نوبت مهمان وی شدند. پیامبر به خواهر رضاعی خویش بیشتر احترام گذاشت. مردم علت را پرسیدند. فرمودند: "این خواهر به پدر و مادرش بیشتر ادب می کند".

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) أَتَتْهُ أُخْتُ لَهُ مِنَ الرِّضَاعَةِ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيْهَا سَيَّرَ بِهَا وَبَسَطَ مَلْحَفَتَهُ لَهَا فَأَجْلَسَهَا عَلَيْهَا ثُمَّ أَقْبَلَ يَحْدِثُهَا وَيُضْحِكُ فِي وَجْهِهَا ثُمَّ قَامَتْ وَذَهَبَتْ وَجَاءَ أُخُوها فَلَمْ يَضْمَعْ بِهَا مَا صَنَعَ بِهَا. فَقِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ صَنَعْتَ بِأُخْتِهِ مَا لَمْ تَصْنَعْ بِهِ وَهُوَ رَجُلٌ فَقَالَ: لِأَنَّهَا كَانَتْ أَبْرَ بَوَالِدَيْهَا مِنْهُ [كافی، ج ۲، ص ۱۶۱].

امام باقر (عليه السلام): "رسول خدا (صلى الله عليه و آله) با اینکه خودش سه روز پی در پی از غذا و نان سیر نبود، لکن برای تشویق گاهی به یک نفر صد شتر جایزه می داد. وَاللَّهِ مَا شَبِعَ مِنْ خُبْزِ الْبُرِّ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مُتَوَالِيَةً مُنْذُ بَعَثَهُ اللَّهُ إِلَيَّ أَنْ قَبَضَهُ أَمَا إِنِّي لَا أَقُولُ إِنَّهُ كَانَ لَا يَجِدُ لَقَدْ كَانَ يَجِيزُ الرَّجُلَ الْوَاحِدَ بِالْمَائَةِ مِنَ الْإِبِلِ [كافی، ج ۸، ص ۱۲۹].

گروهی خدمت پیامبر اکرم (صلى الله عليه و آله) ایمان آوردند. حضرت در ستایش آنها فرمود: أَعَذَّبَهَا أَفْوَاهُ أَصْحَابِ مَعْنَى جمله را پرسیدند. حضرت فرمود: این قوم متشکاک فی الجاهلیه در جاهلیت نیز

مسواک می کردند.

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): لَمَّا دَخَلَ النَّاسُ فِي الدِّينِ أَفْوَاجًا أَتَتْهُمْ الْأَزْدُ أَرْقَفَهَا قُلُوبًا وَ أَعَذَّبَهَا أَفْوَاحًا فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا أَرْقَفَهَا قُلُوبًا عَرَفْنَاهُ فَلَمْ صَارَتْ أَعَذَّبَهَا أَفْوَاحًا فَقَالَ إِنَّهَا كَانَتْ تَسْتَاكُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٥٣] .

هرگاه هشام وارد می شد با اینکه نوجوان بود امام صادق (علیه السلام) از او تجلیل کرده و می فرمود: هَذَا نَاصِرُنَا بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ [الفصول المختاره ، ص ٥٢] .

به امام صادق (علیه السلام) گفتند: غلامی دارم ، گاهی بدی می کند؛ او رامی زرم. فرمود: "چقدر؟" گفتم: صد شلاق. امام دوبار با تعجب فرمود: "صد ضربه؟" ثم قال: "حد زنا؟" گفتم: پس چقدر؟ فرمود: "یک ضربه". گفتم: اگر بداند من یک ضربه می زرم افسادمی کند. امام گفت: "دوبار". همین طور چانه زدم تا فرمود:

" ٥ ضربه "

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) زُبَيْمًا ضَرَبْتُ الْغُلَامَ فِي بَعْضِ مَا يَحْرُمُ فَقَالَ: " وَ كَمْ تَضْرِبُهُ " فَقُلْتُ زُبَيْمًا ضَرَبْتُهُ مِائَةً. فَقَالَ: " مِائَةٌ مِائَةٌ " فَأَعَادَ ذَلِكَ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ قَالَ: " حَدِّ الزُّنَى اتَّقِ اللَّهَ " . فَقُلْتُ: جَعَلْتُ فِدَاكَ فَكَمْ يَتَّبِعُنِي لِي أَنْ أَضْرِبَهُ فَقَالَ: " وَاحِدًا " فَقُلْتُ وَ اللَّهُ لَوْ عَلِمَ أَنِّي لَا أَضْرِبُهُ إِلَّا وَاحِدًا مَا تَرَكَ لِي شَيْئًا إِلَّا أَفْسَدَهُ. فَقَالَ: " فَائْتِنِي " فَقُلْتُ جَعَلْتُ فِدَاكَ هَذَا هُوَ هَلَاكِي إِذَا. قَالَ: فَلَمْ أَزَلْ أُمَاكِسُهُ حَتَّى بَلَغَ خَمْسَةَ ثُمَّ غَضِبَ فَقَالَ: " يَا إِسْحَاقُ إِنْ كُنْتَ تَدْرِي حَدَّ مَا أُجْرَمُ فَأَقِمِ الْحَدَّ فِيهِ وَ لَا

تَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٦٧] .

٣. تفريح

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ : إِنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وآله) أَدْرَكَهُ أَعْرَابِيٌّ فَأَخَذَ بَرِدَانَهُ فَجَبَذَهُ جَبَذَةً شَدِيدَةً حَتَّى نَظَرْتُ إِلَى صَيْفِهِ عُنُقِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) وَ قَدْ أَثَرْتُ بِهِ حَاشِيَتَهُ الرَّدَاءِ مِنْ شِدَّةِ جَبَذَتِهِ ثُمَّ قَالَ لَهُ يَا مُحَمَّدُ! مُرِّ لِي مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي عِنْدَكَ فَأَلْتَفَتَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فَضَحِكَ وَ أَمَرَ لَهُ بِعَطَاءٍ. [مكارم الأخلاق ، ص ١٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : "كَيْفَ مِيدَاعِبُهُ بَعْضَ كَمِّ بَعْضًا" قُلْتُ : قَلِيلٌ. قَالَ : " فَلَا تَفْعَلُوا فَإِنَّ الْمِيدَاعِبَةَ مِنْ حُسْنِ الْخُلُقِ وَ إِنَّكَ لَتَتَدَخَلُ بِهَا السُّرُورَ عَلَى أَخِيكَ وَ لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) يَدَاعِبُ الرَّجُلَ يَرِيدُ أَنْ يَسِيرَهُ " [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٦٣] .

كَانَ النَّبِيُّ ص يَمْزُحُ وَ لَا يَقُولُ إِلَّا حَقًّا [المناقب ، ج ١ ، ص ١٤٥] .

قال أبو الدرداء : "كان رسول الله (صلى الله عليه وآله) في بعض الأوقات يمشى مع الأصحاب فيأمرهم بالتقدم و يمشى في غمارهم" [بحار الأنوار ، ج ٧٠ ، ص ٢٨٥] .

جمعی از مشرکان به قصد دستبرد گوسفندان مردم به اطراف مدینه می آمدند. پیامبر و جمعی از اصحاب برای سرکوبی آنان از مدینه خارج شدند. مشرکان فرار کردند؛ در راه برگشت قتاده عرض کرد : یا رسول الله ما یلید مسابقه بدهیم. پیامبر فرمود : "بله". مسابقه انجام و پیامبر برنده شدند.

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : قَالَ أَعَارَ الْمُشْرِكُونَ عَلَى سَيْرِحِ الْمَدِينَةِ فَنَادَى فِيهَا مُنَادٍ يَا سُوءَ صَبَاحَاهُ فَسَمِعَهَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) فِي الْخَيْلِ فَكَبَّ فَرَسَهُ فِي طَلَبِ الْعُدُوِّ وَ كَانَ

أَوَّلَ أَصْحَابِهِ لِحَقِّهِ أَبُو قَتَادَةَ عَلَى فَرَسٍ لَهُ وَكَانَ تَحْتَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) سَيَرَجٌ دَفَّتَاهُ لَيْسَ فِيهِ أَشْرٌ وَ لَا بَطْرٌ فَطَلَبَ الْعِدُوُّ فَلَمْ يَلْقُوا أَحَدًا وَ تَتَابَعَتِ الْخَيْلُ. فَقَالَ أَبُو قَتَادَةَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ الْعِدُوَّ قَدْ انْصَرَفَ فَإِنْ رَأَيْتَ أَنْ نَسْتَبِقَ؟ فَقَالَ نَعَمْ فَاسْتَبَقُوا فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) سَابِقًا عَلَيْهِمْ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْهِمْ فَقَالَ أَنَا ابْنُ الْعَوَاتِكِ مِنْ قُرَيْشٍ إِنَّهُ لَهَوُ الْجَوَادِ الْبَحْرُ يَعْنِي فَرَسَهُ [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٠] .

پیامبر اکرم (صلى الله عليه و آله) اسب دوانی می کرد و در مسابقات اسب دوانی چند مثقال نقره به عنوان جایزه انتخاب می فرمود.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) أَجْرَى الْخَيْلَ وَ جَعَلَ سَبَقَهَا أَوْاقِي مِنْ فِضَّةٍ [كافي ، ج ٥ ، ص ٤٩] .

٤. تکبیر

در فتح مکه در حالی که پیامبر لباس نظامی به تن داشتند وارد مسجد الحرام شدند؛ به حجر الاسود اشاره نمودند و تکبیر گفتند. [فراهایی از تاریخ اسلام]

رسول اکرم در نماز دفن فاطمه بنت اسد چهل تکبیر گفتند.

قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ : فَصَلَّى عَلَيَّهَا النَّبِيُّ (ص) صِلَاءً لَمْ يَصَلِّ عَلَى أَحَدٍ قَبْلَهَا مِثْلَ تِلْكَ الصَّلَاةِ ثُمَّ كَبَّرَ عَلَيْهَا أَرْبَعِينَ تَكْبِيرَةً. [أمالی صدوق ، ص ٣١٤] .

هنگامی که پیامبر اکرم (صلى الله عليه و آله) متولد شدند ، گفتند : اللَّهُ أَكْبَرُ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا سُبْحَانَ اللَّهِ بُكْرَةً وَ أَصِيلاً [فراهایی از تاریخ اسلام ، ٥٩ و بحار ، ج ١٥ ، ص ٢٨٤]

در صلح حدیبیه پیامبر با گفتن بسم الله الله اکبر با صدای بلند شتر قربانی

خود را نحر می کردند. [الغازی، ج ۲، ص ۶۱۲]

هنگامی که جسد سعد بن معاذ (که در جنگ خندق مجروح شده بود و بعداً به شهادت رسید) را وارد قبر می کنند. پیامبر سه بار الله کبر می گوید و بانگ تکبیر، مسلمانان بقیع را می لرزاند. [پیامبری و جهاد، ص ۵۰۷ ترجمه: جلال الدین فارسی]

در جنگ خندق مسلمانان به سنگ سختی برخوردند. کلنگ شکست، ولی سنگ نشکست. پیامبر آمدند و کلنگ زد.

فَكَبَّرَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) تَكْبِيرَةً فَتَوَجَّهَ وَ كَبَّرَ الْمُسْلِمُونَ ثُمَّ ضَرَبَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) ثَانِيَةً فَبَرَقَ مِنْهَا بَرَقٌ أَضَاءَ مَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا حَتَّى لَكَأَنَّ مِصْبَاحاً فِي جَوْفِ بَيْتِ مُظْلِمٍ فَكَبَّرَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) تَكْبِيرَةً فَتَوَجَّهَ وَ كَبَّرَ الْمُسْلِمُونَ

حضرت فرمودند: از لابه لای برقهها شکست، قصرهای روم و ایران را دیدم. [بحار الأنوار، ج ۱۷، ص ۱۶۹].

رسول خدا در رأس لشکر اسلام به سوی مکه حرکت کردند. ابوسفیان مخفیانه خود را به سپاه اسلام رسانید. عموی پیامبر ابوسفیان را شناخت. لشکر، به دستور پیامبر در شب، همه جا آتش روشن کرده بود. ابوسفیان دید تا چشم کار می کند بیابان با آتش مسلمانان روشن است. فردای آن روز ابوسفیان به صلح حاضر شد. حضرت رسول (صلى الله عليه و آله) اجازه ندادند. ابوسفیان به مکه باز گردد تا توطئه کند و حضرت دستور دادند سپاه اسلام گردان به گردان، جلوی هر کدام یک نفر با پرچم حرکت کند و هر گروه وقتی مقابل جایگاه رسید، فریاد تکبیر شان بلند بود و دل ابوسفیان

می لرزید و از عباس می پرسید : اینها چه قبیله ای هستند. عباس هم یک به یک تو ضیح می داد. [بحار ، ج ۲۱ ، ص ۱۰۷]

هنگام خواستگاری علی (علیه السلام) از فاطمه (س) پیامبر فرمودند : شما مقداری صبر کنید ، موضوع را با دخترم در میان بگذارم. وقتی موضوع مطرح شد سکوت سراپای زهرا را فراگرفت. پیامبر برخاست و فرمود : **اللَّهُ أَكْبَرُ سَكُوتُهَا إِفْرَارُهَا** [آمالی طوسی ، ص ۳۹] .

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در احد بر جنازه حضرت حمزه هفتاد تکبیر گفتند.

قَالَ الْبَاقِرُ (علیه السلام) : صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَلَى حَمَزَةَ سَبْعِينَ صَلَاةً [کافی ، ج ۳ ، ص ۱۸۶] .

۵. گریه

ام سلمه می گوید : یاد خدیجه کردیم پیامبر (صلی الله علیه و آله) گریه کردند و فرمودند :

خدیجه و این مثل خدیجه صدقتی حین کذبنی الناس و آزرتنی علی دین الله و أعانتنی علیه بمالها إن الله عز و جل أمرنی أن أبشر خدیجه بیت فی الجنة من قصب الزمرد لا صخب فيه و لا نصب [کشف الغمه ، ج ۱ ، ص ۳۶۰] .

پیامبر خودشان با اسامه مسابقه اسب دوانی می دادند.

قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام) : سَابَقَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ وَ أَجْرَى الْخَيْلَ [من لایحضره الفقیه ، ج ۳ ، ص ۴۸] .

علماء و فقهاء سوء : فی حدیث یدکر فیہ ما یقبلی الامه من فساد العلماء قال الراوی : ... فَبَكَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ بَكَيْنَا لِبُكَائِهِ وَ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا يَبْكِيكَ؟ قَالَ : " رَحْمَةُ لِلْأَشْقِيَاءِ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى " وَ لَوْ تَرَى إِذْ فَرَعُوا فَلَا قُوَّةَ وَ أُخِذُوا مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ " (سبأ/ ۵۱) یعنی العلماء

و الفقهاء " [مكارم الأخلاق ، ص ٤٥٠] .

عَنْ أَنَسٍ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه و آله) وَ هُوَ نَائِمٌ عَلَى حَصِيرٍ قَدْ أَثَّرَ فِي جَنْبِهِ قَالَ : " أَمَعَكَ أَحَدٌ غَيْرُكَ؟ " قُلْتُ : لِمَا . قَالَ : " اَعْلَمْ أَنَّهُ قَدْ اقْتَرَبَ أَجْلِي وَ طَالَ شَوْقِي إِلَى لِقَاءِ رَبِّي وَ إِلَى لِقَاءِ إِخْوَانِي الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي " . ثُمَّ قَالَ : " لَيْسَ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنَ الْمَوْتِ وَ لَيْسَ لِلْمُؤْمِنِ رَاحَةٌ دُونَ لِقَاءِ اللَّهِ " ثُمَّ بَكَى . قُلْتُ : لِمَ تَبْكِي؟ قَالَ : " وَ كَيْفَ لَأَبْكِي وَ أَنَا أَعْلَمُ مَا يَنْزِلُ بِأُمَّتِي مِنْ بَعْدِي " . قُلْتُ : وَ مَا يَنْزِلُ مِنْ بَعْدِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ : " الْأَهْوَاءُ الْمُخْتَلِفَةُ وَ قَطِيعَةُ الرَّحِمِ وَ حُبُّ الْمَالِ وَ الشَّرْفِ وَ إِظْهَارُ الْبِدْعَةِ " [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ٦٤] .

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ : رَأَيْتُ إِبْرَاهِيمَ بْنَ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) وَ هُوَ يَجُودُ بِنَفْسِهِ فَدَمَعَتْ عَيْنَاهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : " تَدْمَعُ الْعَيْنُ وَ يَخْزَنُ الْقَلْبُ وَ لَمَّا أَقُولُ إِلَّا مَا يَرْضَى رَبَّنَا وَ إِنَّا بِسُكِّ يَا إِبْرَاهِيمَ لَمَخْزُونُونَ " [مكارم الأخلاق ، ص ٢٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : " خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) وَ عَلَيْهِ قَمِيصَةٌ قَدْ اشْتَمَلَ بِهَا " . فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ كَسَاكَ هَذِهِ الْقَمِيصَةَ فَقَالَ : " كَسَانِي حَبِيبِي وَ صَفِيحِي وَ خَالِصَتِي وَ خَالِصَتِي وَ الْمُودِي عَنِّي وَ وَصِيحِي وَ وَارِثِي وَ أَخِي وَ أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ إِسْلَامًا وَ أَخْلَصُهُمْ إِيمَانًا وَ أَسْمَحَ النَّاسِ كَفًّا سَيِّدِ النَّاسِ بَعْدِي قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ إِمَامُ أَهْلِ الْأَرْضِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ فَلَمْ

يَزَلُ يَبْكِي حَتَّى ابْتُلَّ الْحَصَى مِنْ دُمُوعِهِ شَوْقًا إِلَيْهِ" [امالی صدوق ، ص ۱۸۳].

۶. رحم وعاطفه

از او پرسیدم چه کسی دست تو را قطع کرد؟ قال : قطعنی خیر الناس.

ما هشت نفر بودیم که نزد علی (علیه السلام) اقرار به دزدی کردیم. او پرسید : "آیا حکم خداوند را می دانستید؟" گفتیم : بله. فرمان قطع صادر فرمود.

ثُمَّ أَمَرَ بِنَا فُحْبِسْنَا فِي بَيْتٍ يَطْعَمُنَا فِيهِ السَّمْنُ وَالْعَسَلُ حَتَّى بَرَأَتْ أَيْدِينَا ثُمَّ أَمَرَ بِنَا فَأُخْرِجْنَا وَكَسَانَا فَأَحْسَنَ كَسْوَتَنَا ثُمَّ قَالَ لَنَا : " إِنْ تَتُوبُوا وَتَصْلُحُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ يُلْحِقُكُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ فِي الْجَنَّةِ وَإِنْ لَا تَفْعَلُوا يُلْحِقُكُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ فِي النَّارِ "

عَنِ الْحَارِثِ بْنِ حَصَبَةَ قَالَ : مَرَرْتُ بِحَبِشَةَ وَهُوَ يَسْتَشِيرُنِي بِالْمِ يَدِينَهُ وَإِذَا هُوَ أَقْطَعُ. فَقُلْتُ لَهُ : مَنْ فَطَعَكَ؟ فَقَالَ : فَطَعَنِي خَيْرُ النَّاسِ؛ إِنَّا أَخَذْنَا فِي سَيْرِهِ وَنَحْنُ ثَمَانِيَةُ نَفَرٍ فَذَهَبَ بِنَا إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فَأَقْرَزَنَا بِالسَّرِقَةِ فَقَالَ لَنَا : " تَعْرِفُونَ أَنَّهَا حَرَامٌ؟ " قُلْنَا : نَعَمْ. فَأَمَرَ بِنَا فَفُطِعَتْ أَصَابِعُنَا مِنَ الرَّاحَةِ وَخُلِيَتْ الْأَبْهَامُ ثُمَّ أَمَرَ بِنَا فُحْبِسْنَا فِي بَيْتٍ يَطْعَمُنَا فِيهِ السَّمْنُ وَالْعَسَلُ حَتَّى بَرَأَتْ أَيْدِينَا ثُمَّ أَمَرَ بِنَا فَأُخْرِجْنَا وَكَسَانَا فَأَحْسَنَ كَسْوَتَنَا ثُمَّ قَالَ لَنَا : " إِنْ تَتُوبُوا وَتَصْلُحُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ يُلْحِقُكُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ فِي الْجَنَّةِ وَإِنْ لَا تَفْعَلُوا يُلْحِقُكُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ فِي النَّارِ " [كافی ، ج ۷ ، ص ۲۶۴].

امیر المومنین (علیه السلام) به دختر فقیری می فرمود : "سرپرستی داری؟" برادرانش را نشان داد. حضرت از برادرانش پرسید : "حرف مرا در مورد خواهرتان می پذیرید؟" گفتند : بله. حضرت فرمود :

"خداوند و حاضرین را شاهد می گیرم که این زن را در برابر چهارصد درهم مهریه به این پسر تزویج نمودم و مهریه از مال من می باشد". [وسائل ، ج ۱۴ ، ص ۱۹۶]

مردی در حضور حضرت علی (علیه السلام) به سرقت اعتراف کرد. حضرت فرمود: " آیا از قرآن چیزی می توانی بخوانی؟ " گفت: سوره بقره را بلد هستم. حضرت فرمود: " تو را بخشیدم ". مردی به نام اشعث اعتراض کرد که شما حق نداری حد خدا را عفو کنی. حضرت فرمود: " تو چه می فهمی؟ این حرف تو مربوط به زمانی است که بینه باشد؛ اگر با اقرار ثابت شود، امام می تواند عفو کند ". [احکام زندان از صاحب جواهر]

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): كَانَ عَلِيٌّ (ع) يَغْلَمُ الْخَيْرَ الْحَلَالَ وَالْحَرَامَ وَيَعْلَمُ الْقُرْآنَ وَ لِكُلِّ شَيْءٍ مِنْهُمَا حَدٌّ [بحار الأنوار ، ج ۲ ، ص ۱۷۰] .

مردی خدمت حضرت علی (علیه السلام) آمد و گفت: طهرنی؛ من با یک نوجوان لواط کرده ام. علی (علیه السلام) گفت: " برو منزل، مثل اینکه حالت خوب نیست ". رفت و فردا آمد و گفت: طهرنی. باز علی (علیه السلام) همان حرف را تکرار کرد. رفت و روز سوم آمد و همان حرف را تکرار کرد. بار چهارم فرمود: " سه عذاب و حد برای تو هست، شمشیر، سقوط از کوه، احراق ". پرسید: کدام سخت تر است؟ فرمود: " احراق ". گفت: من او را انتخاب کردم. حضرت فرمود: " آماده باش ". دو رکعت نماز به جا آورد و این دعا را بعد از تشهد

خواند : خداوندا گناهی کردم ، نزد علی (علیه السلام) آمدم تا حد بخورم ، دیگر مرا به آتش دوزخ نسوزان. در حالی که گریه می کرد به گودالی که برای آتش زدن آماده شده بود رفت. آتش افروخته شد ، نزدیکش آوردند. علی (علیه السلام) و اصحاب همه به گریه افتادند. علی (علیه السلام) فرمودند : " ملائکه به این حال گریان شدند ، بیرون بیا ، خدا تو را بخشید ". [وسائل ، ج ۲ ، ص ۴۷۰]

قَالَ الصَّادِقُ (عَلِيهِ السَّلَامُ) : بَيْنَمَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلِيهِ السَّلَامُ) فِي مَلَأٍ مِنْ أَصْحَابِهِ إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عَلِيهِ السَّلَامُ) إِنِّي أَوْقَبْتُ عَلَى غُلَامٍ فَطَهَّرْتَنِي فَقَالَ لَهُ : يَا هَذَا امْضِ إِلَى مَنْزِلِكَ لَعَلَّ مِرَاراً هَاجَ بِكَ ، فَلَمَّا كَانَ مِنْ غَدٍ عَادَ إِلَيْهِ. فَقَالَ لَهُ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي أَوْقَبْتُ عَلَى غُلَامٍ فَطَهَّرْتَنِي. فَقَالَ لَهُ اذْهَبْ إِلَى مَنْزِلِكَ لَعَلَّ مِرَاراً هَاجَ بِكَ حَتَّى فَعَلَ ذَلِكَ ثَلَاثًا بَعِيدَ مَرَّتِهِ الْأُولَى ، فَلَمَّا كَانَ فِي الرَّابِعَةِ قَالَ لَهُ يَا هَذَا إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) حَكَمَ فِي مِثْلِكَ بِثَلَاثَةِ أَحْكَامٍ فَاخْتَرْتُ أَيُّهُنَّ شِئْتُمْ ، قَالَ وَ مَا هُنَّ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ قَالَ ضَرْبُهُ بِالسَّيْفِ فِي عُنُقِكَ بِالْغَةِ مَا بَلَغَتْ أَوْ إِهْدَابٌ مِنْ جَبَلٍ مَشْدُودِ الْيَدَيْنِ وَ الرَّجْلَيْنِ أَوْ إِحْرَاقٌ بِالنَّارِ. قَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! أَيُّهُنَّ أَشَدُّ عَلَيَّ؟ قَالَ : الْإِحْرَاقُ بِالنَّارِ. قَالَ : فَإِنِّي قَدِ اخْتَرْتُهَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ. فَقَالَ : خُذْ لِتَدْلِكَ أَهْبَتَكَ. فَقَالَ : نَعَمْ. قَالَ : فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ جَلَسَ فِي تَشْهُدِهِ فَقَالَ : اللَّهُمَّ إِنِّي قَدْ أَتَيْتُ مِنَ الذَّنْبِ مَا قَدْ عَلِمْتَهُ وَ إِنِّي تَخَوَّفْتُ مِنْ

ذَلِكَ فَأَتَيْتُ إِلَى وَصِي رَسُولِكَ وَابْنِ عَمِّ نَبِيِّكَ فَسَأَلْتُهُ أَنْ يَطَهِّرَنِي فَخَيَّرَنِي ثَلَاثَةَ أَصْنَافٍ مِنَ الْعَذَابِ اللَّهُمَّ فَإِنِّي اخْتَرْتُ أَشَدَّهُنَّ اللَّهُمَّ فَإِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ ذَلِكَ كَفَّارَةً لِذُنُوبِي وَأَنْ لَا تُحْرِقَنِي بِنَارِكَ فِي آخِرَتِي ثُمَّ قَامَ وَهُوَ بَاكٍ حَتَّى دَخَلَ الْحَفِيرَةَ الَّتِي حَفَرَهَا لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَهُوَ يَرَى النَّارَ تَتَأَجَّجُ حَوْلَهُ. قَالَ: فَبَكَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَبَكَى أَصْحَابُهُ جَمِيعًا. فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): قُمْ يَا هَذَا فَقَدْ أَبْكَيتَ مَلَائِكَةَ السَّمَاءِ وَ مَلَائِكَةَ الْأَرْضِ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ تَابَ عَلَيْكَ فَقُمْ وَ لَا تُعَاوِدَنَّ شَيْئًا مِمَّا فَعَلْتَ [وسائل الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ١٦٢] .

عصام بن مصطلق می گوید : داخل مدینه شدم فریادت حسین بن علی (علیه السلام) فاعجبنی سمتہ و رواؤہ. و آثار من الحسد ما كان يخفيه صدرى لأبيه من البغض. فقلت له : انت ابن ابى تراب. فقال (عليه السلام) : نعم ، فبالغت فى شتمه و شتم ابيه. فنظر الى نظره عاطف رثوف.

ثم قال (عليه السلام) : اعوذ بالله من الشيطان الرجيم. بسم الله الرحمن الرحيم. خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ وَ إِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ [اعراف/٢٠٠-١٩٩] .

ثم قال (عليه السلام) لى : " خفض عليك ، استغفر الله لى و لك...اگر يارى مى خواهى تو را نصرت دهم اگر انتظار عطائى دارى به تو عطا نمايم ، اگر احتياجى به هدايت دارى تو راهدايت نمايم." "

_ از گفته هاى خود پشيمان شدم : امام فرمود : لا تَتْرِبْ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ [يوسف/٩٢] .

خداوند شما را مى آمرزد. هر حاجتى دارى بدون خجالت از

من بخواه که برآورده خواهد شد؟ عصام گفت: از خوش رفتاری آن حضرت در مقابل آن همه جسارت و دشنام، آنچنان عرصه بر من تنگ شد که دوست داشتم به زمین فرو روم.

به ناچار از حضور آن حضرت به آهستگی خارج شدم. در میان مردم به نوعی راه می رفتم که امام حسین (علیه السلام) مرا نبیند.

بعد از این جریان کسی از امام حسین (ع) و پدرش علی (ع) نزد من محبوبتر نبود. [موسوعه کلمات امام حسین (علیه السلام)، ص ۶۹۶ و کتاب ستارگان درخشان، ج ۵، ص ۵۴]

امام باقر (علیه السلام) فرمود: " پدرم شتری داشت که با او ۲۳ سفر حج رفت و یک تازیانه به او نزد".

۷. شکر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) مُكْفَرًا لَا يَشْكُرُ مَعْرُوفُهُ وَ لَقَدْ كَانَ مَعْرُوفُهُ عَلَى الْقُرَشِيِّ وَ الْعَرَبِيِّ وَ الْعَجَمِيِّ وَ مَنْ كَانَ أَغْظَمَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) مَعْرُوفًا عَلَى هَذَا الْخَلْقِ وَ كَذَلِكَ نَحْنُ أَهْلُ الْبَيْتِ مُكْفَرُونَ لَمَّا يَشْكُرُ مَعْرُوفًا وَ خِيَارُ الْمُؤْمِنِينَ مُكْفَرُونَ لَا يَشْكُرُ مَعْرُوفُهُمْ [علل الشرائع، ج ۲، ص ۵۶۰].

در جنگ احد پیامبر خبر شهادت امیر المؤمنین (علیه السلام) را داد و پرسید: فکیف صبرک إذا حضرت عرض کرد: لیس هذا من مواطن الصبر و لكن من مواطن البشرى و الشکر [نهج البلاغه، خطبه ۱۵۶].

گفتگوی مختار با منهال که از محدثین و علمای شیعه بود.

منهال در برگشت از حج، مختار را دید گله کرد که چرا حمایت ما را نمی کنی؟ منهال می گوید: در این حال مرد بد قیافه ای (حرمه) را آوردند و

اول بندهای انگشت وی ، بعد آرنج ، بعد کتف ، بعد پاها و گوشت های او را بریدند و در آتش انداختند. گفتیم : سبحان الله! سبحان الله! سبحان الله...مختار گفت : چرا تکرار می کنی؟ گفتیم : امام سجاد (علیه السلام) را در مدینه دیدم. پرسید آیا حرمه گرفتار شده؟ گفتیم : نمی دانم. نفرین کرد که خدا مزه آهن و آتش را به او بچشاند.

اصل حدیث چنین است : مِنْ كِتَابِ الدَّلَائِلِ لِلْحَمِيرِيِّ عَنِ الْمُنْهَالِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ : حَجَجْتُ فَدَخَلْتُ عَلَى بَنِي الْحُسَيْنِ فَقَالَ لِي : " يَا مِنْهَالُ مَا فَعَلَ حَزْمَلَةُ بْنُ كَاهِلٍ الْأَسَدِيُّ؟ قُلْتُ : تَرَكَتُهُ حَيًّا بِالْكُوفَةِ. قَالَ : فَرَفَعَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ : " اللَّهُمَّ أَذِقْهُ حَرَّ الْحَدِيدِ اللَّهُمَّ أَذِقْهُ حَرَّ النَّارِ ". قَالَ : فَأَنْصَرَفْتُ إِلَى الْكُوفَةِ وَقَدْ خَرَجَ بِهَا الْمُخْتَارُ بْنُ أَبِي عُبَيْدٍ وَكَانَ لِي صَدِيقًا فَرَكِبْتُ لِأُسَيْلَمَ عَلَيْهِ فَوَجَدْتُهُ قَدْ دَعَا بِعَدَائَتِهِ فَرَكِبَ وَرَكِبْتُ مَعَهُ حَتَّى أَتَى الْكِنَاسَةَ فَوَقَفَ وَقُوفَ مُنْتَظِرٍ لِشَيْءٍ وَقَدْ كَانَ وَجْهٌ فِي طَلَبِ حَزْمَلَةَ بْنِ كَاهِلٍ فَأَخْضَرَ فَقَالَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي مَكَّنَنِي مِنْكَ ثُمَّ دَعَا بِالْجَزَارِ فَقَالَ اقْطَعُوا يَدَيْهِ فَقَطِّعْنَا ثُمَّ قَالَ اقْطَعُوا رِجْلَيْهِ فَقَطِّعْنَا ثُمَّ قَالَ النَّارَ النَّارَ فَأَتَى بَطْنٌ قَصَبٍ ثُمَّ جُعِلَ فِيهَا ثُمَّ أُلْهِبَتْ فِيهِ النَّارُ حَتَّى احْتَرَقَ فَقُلْتُ : سُبْحَانَ اللَّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ فَالْتَفَتَ إِلَيَّ الْمُخْتَارُ فَقَالَ : مِمَّ سَبَّحْتَ؟ فَقُلْتُ لَهُ : دَخَلْتُ عَلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ فَسَأَلَنِي عَنْ حَزْمَلَةَ فَأَخْبَرْتُهُ أَنِّي تَرَكَتُهُ بِالْكُوفَةِ حَيًّا فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَقَالَ : اللَّهُمَّ أَذِقْهُ حَرَّ الْحَدِيدِ اللَّهُمَّ أَذِقْهُ حَرَّ النَّارِ فَقَالَ الْمُخْتَارُ : اللَّهُ اللَّهُ أَسَمِعْتَ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) يَقُولُ هَذَا؟

فَقُلْتُ اللَّهُ اللَّهُ لَقَدْ سَمِعْتُهُ يَقُولُ هَذَا فَنَزَلَ الْمُخْتَارُ وَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ أَطَالَ ثُمَّ سَجَدَ وَأَطَالَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَذَهَبَ وَ مَضَى مَعَهُ حَتَّى انْتَهَى إِلَى بَابِ دَارِي. فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّ رَأَيْتَ أَنْ تُكْرِمَنِي بِأَنْ تَنْزِلَ وَتَتَعَدَّى عِنْدِي فَقَالَ: يَا مِنْهَالُ تُخْبِرُنِي أَنَّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ دَعَا اللَّهَ بِثَلَاثِ دَعَوَاتٍ فَأَجَابَهُ اللَّهُ فِيهَا عَلَى يَدِي ثُمَّ تَسَأَلُنِي الْأَكْلَ عِنْدَكَ هَذَا يَوْمَ صَوْمِ شُكْرًا لِلَّهِ عَلَيَّ مَا وَفَّقَنِي لَهُ. [كشف الغمه، ج ۲، ص ۱۱۲].

مختار لشکر ابن زیاد را سخت تحت تعقیب قرار داد تا به رودخانه افتادند و بسیاری از آنها غرق شدند، برادر زن ابن زیاد را از آب گرفت و او را با رسوائی کشته و سرش را جدا کرد و سر را در ۱۱ محرم (چهار سال بعد از تاریخ کربلا) نزد امام سجاد (علیه السلام) فرستاد، امام (علیه السلام) شاد شدند و سجده شکر بجا آوردند و آشپزخانه ها راه افتاد و عمه ها و خواهرها را دعوت کردند و جشنها برپا شد. [بحار، ج ۴۵]

۸. موارد مذموم

۱. طلب کاری از ندار

امام صادق (علیه السلام) به بستانکاری که می خواست پول خود را از فروش خانه بدهکار دریافت کند ۳ مرتبه فرمود: **أُعِيدُكَ بِاللَّهِ أَنْ تُخْرِجَهُ مِنْ ظِلِّ رَأْسِهِ**

عَنْ عَثْمَانَ بْنِ زِيَادٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) إِنَّ لِي عَلَى رَجُلٍ دَيْنًا وَقَدْ أَرَادَ أَنْ يَبِيعَ دَارَهُ فَيَقْضِيَنِي. قَالَ: فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): "أُعِيدُكَ بِاللَّهِ أَنْ تُخْرِجَهُ مِنْ ظِلِّ رَأْسِهِ" [كافي، ج ۵، ص ۹۷].

۲. گران فروشی

به دلیل بالا

رفتن مخارج امام صادق (علیه السلام) ایشان برای گذراندن امورات ، تجارت را انتخاب کرد حضرت ۱۰۰۰ درهم تهیه کرد و به مصادف داد تا تجارت کند. مصادف متاعی خرید و به مصر برد. قبل از ورود به مصر از تجاری که بیرون می آمدند خریدار شد که این متاع نایاب شده است. مصادف با رفقا هم عهد شد که متاع را به کمتر از دو برابر نفروشدند. مردم مسلمان محتاج مصر ، مجبور به خرید شدند. بعد دو کیسه هر کدام هزار درهم نزد امام آورد. حضرت از زیادی سود تعجب کرد و سوال کرد : از کجاست؟ مصادف گفت : چون متاع ما نایاب بود ما هم عهد کردیم کمتر از دو برابر نفروشیم حضرت عصبانی شد فرمود : من این استفاده را نمی خواهم.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ النَّزَارِيِّ قَالَ : دَعَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) مَوْلَى لَهُ يَقَالُ لَهُ مُصَيِّدٌ فَأَعْطَاهُ أَلْفَ دِينَارٍ وَقَالَ لَهُ تَجَهَّزْ حَتَّى تَخْرُجَ إِلَى مِصْرَ فَإِنَّ عِيَالِي قَدْ كَثُرُوا قَالَ فَتَجَهَّزَ بِمَتَاعٍ وَخَرَجَ مَعَ التُّجَّارِ إِلَى مِصْرَ فَلَمَّا دَنَوْا مِنْ مِصْرَ اسْتَقْبَلَتْهُمْ قَافِلَةٌ خَارِجَةٌ مِنْ مِصْرَ فَسَأَلُوهُمْ عَنِ الْمَتَاعِ الَّذِي مَعَهُمْ مَا حَالُهُ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ مَتَاعَ الْعَامَّةِ فَأَخْبَرُوهُمْ أَنَّهُ لَيْسَ بِمِصْرَ مِنْهُ شَيْءٌ فَتَحَالَفُوا وَتَعَاقَدُوا عَلَى أَنْ لَا يَنْتَقِصُوا مَتَاعَهُمْ مِنْ رِبْحِ الدِّينَارِ دِينَارًا فَلَمَّا قَبِضُوا أَمْوَالَهُمْ وَانْصَرَفُوا إِلَى الْمَدِينَةِ فَدَخَلَ مُصَادِفٌ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) وَ مَعَهُ كَيْسَانِ فِي كُلِّ وَاحِدٍ أَلْفُ دِينَارٍ فَقَالَ : جُعِلَتْ فِدَاكَ هَذَا رَأْسُ الْمَالِ وَهَذَا الْآخِرُ رِبْحٌ. فَقَالَ : " إِنَّ هَذَا الرَّبْحَ كَثِيرٌ وَ لَكِنْ مَا صَنَعْتَهُ فِي الْمَتَاعِ " فَحَدَّثَهُ كَيْفَ صَنَعُوا وَ

كَيْفَ تَحَالَفُوا فَقَالَ : " سُبْحَانَ اللَّهِ تَحْلِفُونَ عَلَيَّ قَوْمٌ مُسْلِمِينَ أَلَّا تَبِيعُوهُمْ إِلَّا رِيحَ الدِّينَارِ دِينَارًا". ثُمَّ أَخَذَ أَحَدَ الْكَيْسِينَ فَقَالَ : " هَذَا رَأْسٌ مَائِي وَ لَمَّا حَاجَهُ لَنَا فِي هَذَا الرِّيحِ " ثُمَّ قَالَ : " يَا مُصَادِفُ مُجَادَلَهُ السُّيُوفِ أَهْوَنُ مِنْ طَلَبِ الْحَلَالِ " [كافي ، ج ٥ ، ص ١٦١] .

٣. ضرر رساني

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) : " فِي رَجُلٍ أَتَى جَبَلًا فَشَقَّ فِيهِ فَنَاءً فَدَهَبَتْ فَنَاءَهُ الأُخْرَى بِمَاءِ فَنَاءِ الأُولَى قَالَ : فَقَالَ : " يَتَقَاسِمَانِ بِحَقَائِبِ البُرِّ لَيْلَةً لَيْلَةً فَيَنْظُرُ أَيُّهُمَا أَضْرَّتْ بِصَاحِبَتِهَا فَإِنْ رُئِيَ الأَخِيرُهُ أَضْرَّتْ بِالأُولَى فَلْتَعَوَّزْ " [كافي ، ج ٥ ، ص ٢٩٤] .

از امام صادق (عليه السلام) در مورد انداختن اشیاء در کوچه و خیابان سوال شد (اشیائی که موجب لغزنده شدن راه می شوند) امام فرمود : كُلُّ شَيْءٍ يَضُرُّ بِطَرِيقِ المُسْلِمِينَ فَصَاحِبُهُ ضَامِنٌ لِمَا يَصِيبُهُ

عَنْ الحَلْبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنِ الشَّيْءِ يَوْضَعُ عَلَى الطَّرِيقِ فَتَمُرُّ الدَّابَّةُ فَتَنْفِرُ بِصَاحِبِهَا فَتَعَقِرُهُ فَقَالَ : " كُلُّ شَيْءٍ يَضُرُّ بِطَرِيقِ المُسْلِمِينَ فَصَاحِبُهُ ضَامِنٌ لِمَا يَصِيبُهُ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٣٤٩] .

٤. احتكار

مر النبي (صلى الله عليه و آله) برجل بسوق يبيع طعاما بسعر هو ارخص من سعر السوق فقال لم؟ قال صبرا و احتسابا. قال (صلى الله عليه و آله) : " ابشر فان الجالب الى سوقنا كالمجاهد في سبيل الله و المحتكر في سوقنا كالمجاهد في كتاب الله. [مستدرک الوسيله ، ج ٢ ، ص ١٢]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) يَسْأَلُ النَّاسَ عَمَّا فِي النَّاسِ

۵. کفران نعمت

شخصی بر امام صادق (علیه السلام) وارد شد. حضرت مشغول خوردن خرما بودند و او را نیز به خوردن خرما دعوت کردند. مرد هسته های خرما را دور می ریخت. حضرت فرمود: "چرا جمع نمی کنی تا اینکه برای آتش استفاده کنی و یا آنها را بکوبی و غذای شتر کنی." [شکر گوهری از منهاج السرور، ج ۳، ص ۲۵۳]

شخصی می گوید: خدمت امام صادق (علیه السلام) مشغول صرف غذا بودم. حضرت خیلی دقیق کاسه را با انگشت پاک می کرد و فرمود: "می ترسم غذایی در ظرف بماند و دور بریزند و خداوند سلب نعمت کند."

۶. غش در معامله

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) عَنِ أَنْ يَشَابَ اللَّبْنُ بِالْمَاءِ لِلْبَيْعِ [كافي، ج ۵، ص ۱۶۰].

۹. عفو

عَنْ مُعْتَبٍ قَالَ: كَانَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى (عليه السلام) فِي حَائِطٍ لَهُ يَضْرِمُ فَنَظَرْتُ إِلَى غُلامٍ لَهُ فَذَ أَخَذَ كَارَةً مِنْ تَمْرٍ فَرَمَى بِهَا وَرَاءَ الْحَائِطِ فَأَتَيْتُهُ وَ أَخَذْتُهُ وَ ذَهَبْتُ بِهِ إِلَيْهِ فَقُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي وَجَدْتُ هَذَا وَ هَذِهِ الْكَارَةَ. فَقَالَ لِلْغُلامِ: "يَا فُلَانُ" قَالَ: لَبَّيْكَ. قَالَ: "أَتَجُوعُ" قَالَ: لَا يَا سَيِّدِي. قَالَ: "فَتَعْرَى" قَالَ: لَا يَا سَيِّدِي. قَالَ: "فَلْيَأْ شَيْءٌ أَخَذْتَ هَذِهِ" قَالَ: اشْتَهَيْتُ ذَلِكَ. قَالَ: "أَذْهَبُ فَهِيَ لَكَ" وَقَالَ: "خَلُّوا عَنْهُ" [كافي، ج ۲، ص ۱۰۸].

قال المجلسي (ره): صرم النخل جزه و الفعل كضرب و في القاموس الكاره مقدار معلوم

من الطعام و يدل على استحباب العفو عن السارق و ترك ما سرقه له. [بحار الأنوار، ج ٦٨، ص ٤٠٢].

١٠. شرط قبولی عمل

حجب علی بن یقطین ابراهیم الجمال فحجبه موسی بن جعفر (علیه السلام) و قال له: "ابی الله ان یشکر سعیک الا ان یغفر لک ابراهیم الجمال". فسار علی بن یقطین من المدینة الی الکوفه فی لیلہ بمعجزه موسی بن جعفر (علیه السلام). ففرع باب ابراهیم و دعاه و امره ان یطأخذه. ما مسع ابراهیم فالی علیه علی ففعل، فلم یزل ابراهیم یطاء خده و علی یقول: اللهم اشهدت، ثم انصرف من لیلہ الی المدینة فاذن له المولی. [سفینه البحار، (باب العین بعده، ص ٤٤٠، اللام)]

١١. زاهد نمایان

سفیان ثوری محضر امام صادق (علیه السلام) رسید؛ لباس سفید امام را دید و گفت: این لباس برای شما خوب نیست، لباس ساده تری بپوشید. امام صادق (علیه السلام) فرمود: "پیامبر (صلی الله علیه و آله) که لباس بسیار ساده می پوشید در زمانی بود که مردم در بدبختی بودند؛ اما اگر وضع مردم خوب باشد ابرار و مؤمنان از کفار و منافقان سزاوارترند که از مال حلال بهره مند شوند. ثانیاً، ای سفیان هیچ حقی را از حقوق الهی رها نکرده ام". سپس گروهی زاهد نما که مردم را به ترک دنیا و ایثار دعوت می کردند وارد شدند حضرت فرمودند: "دلیل شما چیست؟" زاهد نمایان گفتند: قرآنو یوثرؤن علی انفسهم و لو کان بهم خصاصه و من یوق شح نفسه فأولئک هم المفلحون [حشر/٩] و نیز آیہو

يُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مَشَكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسْتِيرًا [(دهر/۸)] . یک نفر از جلسه خواست جواب دهد که هدف شما از این زهدنمایی این است که مردم از مال خود بگذرند و شما آنرا تصاحب کنید؟ ولی امام (علیه السلام) وی را ساکت و خودش به بحث پرداخت و گفت: "قرآن و سخنان پیامبر (صلی الله علیه و آله) دارای ناسخ و منسوخ است، هر کلام در موردی است که در غیر آن مورد معنا نمی دهد. (آری اگر چشم را از محل خود خارج کنی دیگر نمی بینی) و تمام افرادی که گمراه می شوند به خاطر بی اطلاعی آنان نسبت به محکم و متشابه و ناسخ و منسوخ است." سپس امام صادق (علیه السلام) فرمود: " مگر خبر نداری که یکی از اصحاب قبل از مرگ تمام اموالش را انفاق و چیزی برای اطفال خود نگذاشته بود، پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود: اگر به من خبر می دادید نمی گذاشتم او را در قبرستان مسلمانان دفن کنید. مگر در قرآن نیامده: وَ الَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يَسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَ كَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا [(فرقان/۶۷)] مگر در اسلام جزو کسانی که دعایشان مستجاب نمی شود کسی که تمام مالش را انفاق می کند و از خداوند طلب روزی دوباره دارد نیامده و لا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَ لَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا [(اسراء/۲۹)] سپس امام صادق (علیه السلام) به این زاهد نمایان مطالبی از سلمان و ابوذر نقل کرد که سلمان خوراک سال خود را تهیه می کرد گفتند:

شاید فردا مردی. سلمان گفت: وجود غذا در خانه (در حالی که غذا زیاد و در دسترس همه است.) سبب آرامش خاطر است. چرا شما از زمان و مکان و نقش آن غافلید سپس امام صادق (علیه السلام) به این زاهد نمایان از وضع یوسف و سلیمان و داود سخن فرمود و در پایان کمی آنان را نصیحت کرد که از پیش خود چیزی را نتراشید و تنها به قاضی نروید. زهد حد و مرز دارد. شرط و حساب دارد. زمان و مکان دارد. ظرفیتها

فرق می کند و شما این قدر سطحی نگر نباشید و به خاطر فراگرفتن یک آیه و حدیث از سایر آیات و روایات و سیره پیامبران غافل نشوید.

عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ قَالَ : دَخَلَ سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) فَرَأَى عَلَيْهِ ثِيَابَ بَيْضٍ كَأَنَّهَا غَزَقِي الْبَيْضِ فَقَالَ لَهُ : إِنَّ هَذَا اللَّبَاسَ لَيْسَ مِنْ لِبَاسِكَ؟ فَقَالَ لَهُ : " اِسْمِعْ مِنِّي وَ (ع) مَا أَقُولُ لَكَ فَإِنَّهُ خَيْرٌ لَكَ عَاجِلًا وَ آجِلًا إِنَّ أَنْتَ مِتَّ عَلَى السُّنَّةِ وَ الْحَقُّ وَ لَمْ تَمُتْ عَلَى بَدْعِهِ أُخْبِرُكَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) كَانَ فِي زَمَانٍ مُقْفِرٍ حَيْدِبٍ فَأَمَّا إِذَا أَقْبَلَتِ الدُّنْيَا فَاحْتَقُّ أَهْلِهَا بِهَا أَبْرَارُهَا لَا فُجَارُهَا وَ مُؤْمِنُهَا لَا مُنَافِقُوهَا وَ مُسْلِمُهَا لَا كَفَّارُهَا فَمَا أَنْكَرْتَ يَا ثَوْرِي فَوَ اللَّهُ إِنَّنِي لَمَعَ مَا تَرَى مَا أَتَى عَلَى مُدِّ عَقَلْتِ صَبَاحٌ وَ لَا مَسَاءٌ وَ لِلَّهِ فِي مَالِي حَقٌّ أَمَرَنِي أَنْ أَضَعَهُ مَوْضِعًا إِلَّا وَضَعْتُهُ " . قَالَ : فَأَتَاهُ قَوْمٌ مِمَّنْ يَظْهَرُونَ الزُّهْدَ وَ يَدْعُونَ النَّاسَ أَنْ يَكُونُوا مَعَهُمْ عَلَى مِثْلِ الَّذِي هُمْ عَلَيْهِ مِنَ التَّقَشُّفِ فَقَالُوا لَهُ إِنَّ صَاحِبَنَا

حَصَرَ عَنْ كَلَامِكَ وَ لَمْ تَحْضُرْهُ حُجَّجُهُ فَقَالَ لَهُمْ : " فَهَاتُوا حُجَجَكُمْ " فَقَالُوا لَهُ : إِنْ حُجَّجَنَا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ ، فَقَالَ لَهُمْ : " فَأَذُّلُوا بِهَا فَإِنَّهَا أَحَقُّ مَا أُتْبِعَ وَ عَمَلٌ بِهِ " فَقَالُوا : يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى مُخْبِرًا عَنْ قَوْمٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (ص) " وَ يُوَثِّرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَ مَنْ يُوَقِّ شَحَّ نَفْسِهِ فَأَوْلِيكَ هُمْ الْمُفْلِحُونَ " (حشر/٩) فَمَدَحَ فِعْلَهُمْ وَ قَالَ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ " وَ يَطْعُمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَ يَتِيمًا وَ أَسِيرًا " (دهر/٨) فَخُنَّ نَكَتِنِي بِهِذَا. فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْجُلَسَاءِ : إِنَّا رَأَيْنَاكُمْ تَزْهَدُونَ فِي الْمَأْطِعِمَةِ الطَّيِّبَةِ وَ مَعَ ذَلِكَ تَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْخُرُوجِ مِنْ أَمْوَالِهِمْ حَتَّى تَمْتَعُوا أَنْتُمْ مِنْهَا. فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : " دَعُوا عَنْكُمْ مَا لَا تَتَنَفَعُونَ بِهِ أَخْبِرُونِي أَيُّهَا النَّفَرُ أَلَكُمْ عِلْمٌ بِنَاسِخِ الْقُرْآنِ مِنْ مَنْسُوحِهِ وَ مُحْكَمِهِ مِنْ مُتَشَابِهِهِ الَّذِي فِي مِثْلِهِ ضَلَّ مَنْ ضَلَّ وَ هَلَكَ مَنْ هَلَكَ مِنْ هَلَاكٍ مِنْ هَيْدِهِ الْأُمَّه " فَقَالُوا لَهُ أَوْ بَعْضِهِ فَأَمَّا كُلُّهُ فَلَا. فَقَالَ لَهُمْ : " فَمَنْ هُنَا أُتَيْتُمْ وَ كَذَلِكَ أَحَادِيثُ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَأَمَّا مَا ذَكَرْتُمْ مِنْ إِخْتِيَارِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِيَانَا فِي كِتَابِهِ عَنِ الْقَوْمِ الَّذِينَ أَخْبَرَ عَنْهُمْ بِحَسَنِ فِعَالِهِمْ فَقَدْ كَانَ مُبَاحًا جَائِزًا وَ لَمْ يَكُونُوا نُهَوَا عَنْهُ وَ ثَوَابُهُمْ مِنْهُ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ ذَلِكَ أَنْ اللَّهَ جَلَّ وَ تَعَدَّسَ أَمْرَ بِخِلَافِ مَا عَمِلُوا بِهِ فَصَارَ أَمْرُهُ نَاسِخًا لِفِعْلِهِمْ وَ كَانَ نَهَى اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى رَحْمَةً مِنْهُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ نَظْرًا لِكَيْلَا يَضْرَبُوا بِأَنْفُسِهِمْ وَ عِيَالَتِهِمْ مِنْهُمْ الضَّعْفَةَ الصَّغَارُ وَ الْوِلْدَانَ وَ الشَّيْخُ الْفَانِي وَ الْعُجُوزُ الْكَبِيرَةُ الَّذِينَ لَا يَضْبِرُونَ

عَلَى الْجُوعِ فَإِنْ تَصَدَّقْتَ بِرَغِيْفِي وَ لَا رَغِيْفَ لِي غَيْرُهُ ضَاعُوا وَ هَلَكُوا جُوعاً فَمِنْ ثَمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) خَمْسُ تَمَرَاتٍ أَوْ خَمْسُ قُرْصٍ أَوْ دَنَانِيرٌ أَوْ دَرَاهِمٌ يَمْلِكُهَا الْإِنْسَانُ وَ هُوَ يَرِيدُ أَنْ يَمْضِيَ بِهَا فَأَفْضَلُهَا مَا أَنْفَقَهُ الْإِنْسَانُ عَلَى وَالِدَيْهِ ثُمَّ الثَّانِيَهُ عَلَى نَفْسِهِ وَ عِيَالِهِ ثُمَّ الثَّلَاثَةَ عَلَى قَرَابَتِهِ الْفُقَرَاءِ ثُمَّ الرَّابِعَةَ عَلَى جِيرَانِهِ الْفُقَرَاءِ ثُمَّ الْخَامِسَةَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ هُوَ أَحْسَنُهَا أَجْراً وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) لِلْأَنْصَةِ إِرَى حِينَ أُعْتِقَ عِنْدَ مَوْتِهِ خَمْسَهُ أَوْ سِتَّةَ مِنَ الرَّقِيقِ وَ لَمْ يَكُنْ يَمْلِكُ غَيْرَهُمْ وَ لَهُ أَوْلَادٌ صِغَارٌ: لَوْ أَعْلَمْتُمُونِي أَمْرَهُ مَا تَرَكْتُمْ تَدْفِنُونَهُ مَعَ الْمُسْلِمِينَ يَتْرُكُ صَبِيَّهُ صِغَاراً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ ثُمَّ قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) قَالَ ابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ الْأَذْنَى فَالْأَذْنَى ثُمَّ هَذَا مَا نَطَقَ بِهِ الْكِتَابُ رَدّاً لِقَوْلِكُمْ وَ نَهياً عَنْهُ مَفْرُوضاً مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ قَالَ "وَ الَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَ لَمْ يَقْتُرُوا وَ كَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَاماً" (فرقان/٦٧) أَ فَلَا تَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَالَ غَيْرَ مَا أَرَاكُمْ تَدْعُونَ النَّاسَ إِلَيْهِ مِنَ الْأَثَرِ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ سَمِي مَنْ فَعَلَ مَا تَدْعُونَ النَّاسَ إِلَيْهِ مُسْرِفاً وَ فِي غَيْرِ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ يَقُولُ إِنَّهُ لَا يَحِبُّ الْمُسْرِفِينَ فَنَهَاهُمْ عَنِ الْإِسْرَافِ وَ نَهَاهُمْ عَنِ التَّقْتِيرِ وَ لَكِنْ أَمْرٌ بَيْنَ أَمْرَيْنِ لَا يُعْطَى جَمِيعَ مَا عِنْدَهُ ثُمَّ يَدْعُو اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَهُ فَلَا يَسْتَجِيبُ لَهُ لِلْحَدِيثِ الَّذِي جَاءَ عَنِ النَّبِيِّ (صلى الله عليه و آله) إِنَّ أَضْيَافاً مِنْ أُمَّتِي لَا يَسْتَجِيبُ لَهُمْ دُعَاؤُهُمْ رَجُلٌ يَدْعُو عَلَى وَالِدَيْهِ وَ رَجُلٌ يَدْعُو عَلَى غَرِيمٍ

ذَهَبَ لَهُ بِمَالٍ فَلَمْ يَكْتُبْ عَلَيْهِ وَ لَمْ يَشْهَدْ عَلَيْهِ وَ رَجُلٌ يَدْعُو عَلَى امْرَأَتِهِ وَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ تَخْلِيَةً سَبِيلَهَا بِيَدِهِ وَ رَجُلٌ يَقْعُدُ فِي بَيْتِهِ وَ يَقْعُولُ رَبِّ ارْزُقْنِي وَ لَمَّا يَخْرُجُ وَ لَمَّا يَطْلُبُ الرِّزْقَ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ عِنْدِي أَلَمْ أَجْعَلْ لَكَ السَّبِيلَ إِلَى الطَّلَبِ وَ الضَّرْبِ فِي الْأَرْضِ بِجَوَارِحِ صَحِيحِهِ فَتَكُونَ قَدْ أُعْذِرْتَ فِيمَا بَيْنِي وَ بَيْنَكَ فِي الطَّلَبِ لِاتِّبَاعِ أَمْرِي وَ لِكَيْلَمَا تَكُونَ كَلًّا عَلَى أَهْلِكَ فَإِنْ شِئْتُمْ رَزَقْتُكَ وَ إِنْ شِئْتُمْ فَتَزَتْ عَلَيْكَ وَ أَنْتَ غَيْرُ مَعْدُورٍ عِنْدِي وَ رَجُلٌ رَزَقَهُ اللَّهُ مَالًا كَثِيرًا فَأَنْفَقَهُ ثُمَّ أَقْبَلَ يَدْعُو يَا رَبِّ ارْزُقْنِي يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَلَمْ أَرْزُقْكَ رِزْقًا وَاسِعًا فَهَلَّا اقْتَصَدْتَ فِيهِ كَمَا أَمَرْتُكَ وَ لِمَ تُسْرِفُ وَ قَدْ نَهَيْتُكَ عَنِ الْإِسْرَافِ وَ رَجُلٌ يَدْعُو فِي قَطِيعِهِ رَحِمَ ثُمَّ عَلَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ نَبِيَّهُ (صلى الله عليه و آله) كَيْفَ يَنْفِقُ وَ ذَلِكَ أَنَّهُ كَانَتْ عِنْدَهُ أُوقِيَةٌ مِنَ الذَّهَبِ فَكَّرَهُ أَنْ يَبِيتَ عِنْدَهُ فَتَصِدَّقَ بِهَا فَأَصْبَحَ وَ لَيْسَ عِنْدَهُ شَيْءٌ وَ جَاءَهُ مَنْ يَسْأَلُهُ فَلَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ مَا يَعْطِيهِ فَلَامَهُ السَّائِلُ وَ اغْتَمَّ هُوَ حَيْثُ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ مَا يَعْطِيهِ وَ كَانَ رَحِيمًا رَقِيقًا فَأَدَّبَ اللَّهُ تَعَالَى نَبِيَّهُ (صلى الله عليه و آله) بِأَمْرِهِ فَقَالَ "وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنُقِكَ وَ لَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَحْسُورًا" (اسراء/٢٩) يَقُولُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ يَسْأَلُونَكَ وَ لَا يَعْدُرُونَكَ فَإِذَا أُعْطِيَْتَ جَمِيعَ مَا عِنْدَكَ مِنَ الْمَالِ كُنْتَ قَدْ حَسَرْتَ مِنَ الْمَالِ فَهَذِهِ أَحَادِيثُ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) يَصَدِّقُهَا الْكِتَابُ وَ الْكِتَابُ يَصَدِّقُهَا أَهْلُهُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ قَالَ

أَبُو بَكْرٍ عِنْدَ مَوْتِهِ حَيْثُ قِيلَ لَهُ أَوْصِ فَقَالَ أَوْصِي بِالْخُمْسِ وَالْخُمْسُ كَثِيرٌ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدْ رَضِيَ بِالْخُمْسِ فَأَوْصِي بِالْخُمْسِ وَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ الثُّلْثَ عِنْدَ مَوْتِهِ وَ لَوْ عَلِمَ أَنَّ الثُّلْثَ خَيْرٌ لَهُ أَوْصِي بِهِ ثُمَّ مَنْ قَدْ عَلِمْتُمْ بَعْدَهُ فِي فَضْلِهِ وَ زُهْدِهِ سَلَمَانَ وَ أَبُو ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فَأَمَّا سَلَمَانُ فَكَانَ إِذَا أَخَذَ عَطَاةً رَفَعَ مِنْهُ قُوَّةَ لِسَنَّتِهِ حَتَّى يَحْضُرَ عَطَاوَهُ مِنْ قَابِلٍ فَقِيلَ لَهُ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَنْتَ فِي زُهْدِكَ تَضَعُ هَذَا وَ أَنْتَ لَا تَدْرِي لَعَلَّكَ تَمُوتُ الْيَوْمَ أَوْ غَدًا فَكَانَ جَوَابَهُ أَنْ قَالَ مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِي الْبَقَاءَ كَمَا خِفْتُمْ عَلَيَّ الْفَنَاءَ أَمْ يَا عَلِمْتُمْ يَا جَهْلَهُ أَنَّ النَّفْسَ قَدْ تَلْتَأَتْ عَلَيَّ صَاحِبَهَا إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهَا مِنَ الْعَيْشِ مَا يَعْتَمِدُ عَلَيْهِ فَإِذَا هِيَ أَحْرَزَتْ مَعِيشَتَهَا أَطْمَأْنَنْتَ وَ أَمَّا أَبُو ذَرٍّ فَكَانَتْ لَهُ نَوَيْقَاتٌ وَ شَوِيهَاتٌ يَحْلُبُهَا وَ يَذْبَحُ مِنْهَا إِذَا اشْتَهَى أَهْلُهُ اللَّحْمَ أَوْ نَزَلَ بِهِ ضَيْفٌ أَوْ رَأَى بِأَهْلِ الْمَاءِ الَّذِينَ هُمْ مَعَهُ خَصِيصَةٌ نَحَرَ لَهُمُ الْجُرُورَ أَوْ مِنَ الشَّيْءِ عَلَى قَدَرٍ مَا يَذْهَبُ عَنْهُمْ بِقَرَمِ اللَّحْمِ فَيَقْسِمُهُ بَيْنَهُمْ وَ يَأْخُذُ هُوَ كَنْصَتِيبٍ وَاحِدٍ مِنْهُمْ لَا يَتَفَضَّلُ عَلَيْهِمْ وَ مَنْ أَزْهَدُ مِنْ هَوْلَاءِ وَ قَدْ قَالَ فِيهِمْ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) مَا قَالَ وَ لَمْ يَبْلُغْ مِنْ أَمْرِهِمَا أَنْ صَارَا لَا يَمْلِكَانِ شَيْئًا الْبَتَّةَ كَمَا تَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْقَاءِ أُمَّتِهِمْ وَ شَيْئِهِمْ وَ يُوَثِّرُونَ بِهِ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ عِيَالَتِهِمْ" [كافي ، ج ٥ ، ص ٦٥]

٢. نکات بهداشتی

١. مسواک

كَانَ النَّبِيُّ (ص) لَا يَنَامُ إِلَّا وَ السَّوَاكَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَإِذَا نَهَضَ بَدَأَ بِالسَّوَاكِ. [مكارم الأخلاق ، ص ٣٩].

رسول الله

(صلی الله علیه و آله) در هر شب سه بار مسواک می کردند: كَانَ النَّبِيُّ (ص) يَسْتَاكُ كُلَّ لَيْلَةٍ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مَرَّةً قَبْلَ نَوْمِهِ وَ مَرَّةً إِذَا قَامَ مِنْ نَوْمِهِ إِلَى وَرْدِهِ وَ مَرَّةً قَبْلَ خُرُوجِهِ إِلَى صَلَاةِ الصُّبْحِ. [مکارم الأخلاق ، ص ۳۹] .

عَنْ أَبِي يَحْيَى الْوَاسِطِيِّ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ: قِيلَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): " أ تَرَى هَذَا الْخَلْقَ كُلَّهُمْ مِنَ النَّاسِ فَقَالَ أَلْتَمِ مِنْهُمْ التَّارِكُ لِلْمَسْوَاكِ " [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۱۱] .

گروهی خدمت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ایمان آوردند. حضرت در ستایش آنها فرمود: أَعَذَّبَهَا أَفْوَاهًا اصْحَابَ مَعْنَى جَمَلَهُ رَا پَرَسِيدَنَد. حضرت فرمود: این قوم تَشْتَاكُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ در جاهلیت نیز مسواک می کردند.

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): لَمَّا دَخَلَ النَّاسُ فِي الدِّينِ أَفْوَجًا أَتَتْهُمْ الْأَزْدُ أَرْقَهَا قُلُوبًا وَ أَعَذَّبَهَا أَفْوَاهًا فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا أَرْقَهَا قُلُوبًا عَرَفْنَا فَلَمَّ صَارَتْ أَعَذَّبَهَا أَفْوَاهًا فَقَالَ إِنَّهَا كَانَتْ تَشْتَاكُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۵۳] .

گروهی خدمت حضرت رسول ص رسیدند. ایشان فرمودند: مَا لِي أَرَاكُمْ قُلْحًا مَا لَكُمْ لَا تَشْتَاكُونَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۹۶] .

۲. اهمیت آب

پیامبر روی ظرف آب را می پوشانند.

در جنگ احد رسول الله (صلی الله علیه و آله) تشنه می شود. آبی می آورند. حضرت از بوی او کراهت پیدا کرده و میل نمی فرماید. تا می روند از قنات های اطراف منطقه با مشکى آب می آورند و میل می فرماید و دعا می کند.

۳. نحوه غذا خوردن

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): أُنْبِي النَّبِيُّ (ص) بِطَعَامٍ حَارٍّ فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمْ يَطْعَمْنَا النَّارَ نَحْوَهُ حَتَّى يَبْرُدَ فُتْرِكَ

حَتَّى بَرَدَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٢٢] .

عَنِ النَّبِيِّ (ص) : " أَنَّهُ نَهَى أَنْ يَتَنَفَّسَ فِي الْإِنَاءِ أَوْ يَنْفَخَ فِيهِ " [عوالي اللئالی ، ج ١ ، ص ١٧٠] .

برای امام صادق (علیه السلام) غذای گرمی آوردند. حضرت به دلیل داغ بودن غذا دست خود را کنار کشید و فرمود: **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ هَذَا لَا نَقْوَى عَلَيْهِ فَكَيْفَ النَّارُ**

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ : حَضَرْتُ عِشَاءَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) فِي الصَّيْفِ فَأُتِيَ بِخَوَانٍ عَلَيْهِ خُبْزٌ وَأُتِيَ بِجُفْنَةٍ تَرِيدٍ وَ لَحْمٍ فَقَالَ : " هَلُمَّ إِلَيَّ هَذَا الطَّعَامَ " فَدَنَوْتُ فَوَضَعَ يَدَهُ فِيهِ فَرَفَعَهَا وَ هُوَ يَقُولُ : " أَسْتَجِيرُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ هَذَا لَمَا نَقْوَى عَلَيْهِ فَكَيْفَ النَّارُ هَذَا لَمَا نَصْبِرُ عَلَيْهِ فَكَيْفَ النَّارُ " قَال : فَكَانَ يَكْرُرُ ذَلِكَ حَتَّى أَمْكَنَ الطَّعَامُ فَأَكَلَ وَ أَكَلْنَا مَعَهُ . [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٤٠٧] .

٤. قضای حاجت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) أَنْ يَتَغَوَّطَ عَلَى شَفِيرِ بَيْتِ مَاءٍ يَشْتَعْدَبُ مِنْهَا أَوْ نَهْرٍ يَشْتَعْدَبُ أَوْ تَحْتَ شَجَرَةٍ فِيهَا ثَمَرَتُهَا [تهذيب الأحكام ، ج ١ ، ص ٣٥٣] .

٥. نحوه آشامیدن

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) عَنْ أَنْ يَشْرَبَ الْمَاءُ كَمَا تَشْرَبُ الْبُهَائِمُ وَ قَالَ اشْرَبُوا بِأَيْدِيكُمْ فَإِنَّهَا (مِنْ خَيْرِ أَوْانِكُمْ) وَ نَهَى عَنِ الْبِرَاقِ فِي الْبَيْتِ الَّتِي يَشْرَبُ مِنْهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : كَانَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله) يَعْجِبُهُ أَنْ يَشْرَبَ فِي الْقَدَحِ الشَّامِي وَ

كَانَ يَقُولُ هِيَ أَنْظَفُ آئِنَتِكُمْ [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٥٧٧] .

رسول الله (صلى الله عليه و آله) آب را از ظرف شیشه ای که از شام می آوردند میل می فرمود و می فرمودند : هُوَ أَنْظَفُ آئِنَتِكُمْ [کافی ، ج ٦ ، ص ٣٨٦] .

٦. گرفتن ناخن با دندان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) عَنْ تَقْلِيمِ الْأَظْفَارِ بِالْأَسْنَانِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣] .

٧. بوی خوش

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : كَانَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) مَمْسَكَةٌ إِذَا هُوَ تَوَضَّأَ أَخَذَهَا بِيَدِهِ وَ هِيَ رَطْبَةٌ فَكَانَ إِذَا خَرَجَ عَرَفُوا أَنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ ص بَرَائِحَتِهِ [کافی ، ج ٦ ، ص ٥١٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) يَنْفِقُ فِي الطَّيِّبِ أَكْثَرَ مِمَّا يَنْفِقُ فِي الطَّعَامِ [کافی ، ج ٦ ، ص ٥١٢] .

قَالَ الرضا (ع) : لَمَّا عُرِجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ أَخَذَ بِيَدِي جِبْرَائِيلُ فَأَدْخَلَنِي الْجَنَّةَ فَنَاولَنِي مِنْ رُطْبِهَا فَأَكَلْتُهُ فَتَحَوَّلَ ذَلِكَ نُطْفَةً فِي صُلبِي فَلَمَّا هَبَطْتُ إِلَى الْأَرْضِ وَاقَعْتُ حَدِيدَجَهَ فَحَمَلْتُ بِفَاطِمَةَ فَفَاطِمَةُ حَوْرَاءُ إِنْسِيَّةٌ فَكَلَّمَا اشْتَقَّتْ إِلَى رَائِحَةِ الْجَنَّةِ شَمِمْتُ رَائِحَةَ ابْنَتِي فَاطِمَةَ [أمالی صدوق ، ص ٤٦٠] .

٨. نظافت

پیامبر (صلى الله عليه و آله) شخصی را دید که موهای پریشان و لباس های کثیفی دارد ، فرمود : مِنَ الدِّينِ الْمُتَعَهُ وَ إِظْهَارُ النُّعْمَةِ

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : أَبْصَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) رَجُلًا شَجِثًا شَعْرُ رَأْسِهِ وَسِخَةٌ ثِيَابُهُ سَيِّئَةٌ حَالُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) مِنَ الدِّينِ الْمُتَعَهُ وَ إِظْهَارُ النُّعْمَةِ [کافی ، ج ٦]

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) لباسش را به عایشه داد و فرمود : " آن را بشوی ". گفت : دیروز شستم. فرمود : " کثیف شده " اما علمت ان الثوب یسبحن فاذا التسخ انقطع تسبیحه ، آیا نمی دانی لباس تسبیح خدا می کند و همین که چرک شد تسبیح او قطع می شود. [المیزان از حلیه الاولیاء]

كَانَ النَّبِيُّ (ص) يَحِبُّ الدُّهْنَ وَ يَكْرَهُ الشَّعْثَ (پراکندگی موی سر) وَ يَقُولُ إِنَّ الدُّهْنَ يَذْهَبُ الْبُوسَ [وسائل الشیعه ، ج ۲ ، ص ۱۵۷] .

۹. زینت

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : كَانَ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) يَتَطَيَّبُ بِالْمِسْكِ حَتَّى يَرَى وَبِيضُهُ فِي مَفْرَقِهِ وَ كَانَ (ص) يَتَطَيَّبُ بِذُكُورِ الطَّيِّبِ وَ هُوَ الْمِسْكِكَ وَ الْعَبْرُ وَ كَانَ (ص) يَتَطَيَّبُ بِالْغَالِيَةِ تُطَيَّبُ بِهَا نِسَاؤُهُ بِأَيْدِيهِنَّ وَ كَانَ (ص) يَشْتَجِمُ بِالْعُودِ الْقَمَارِيِّ وَ كَانَ يَعْرِفُ فِي اللَّيْلَةِ الْمُظْلَمَةِ قَبْلَ أَنْ يَرَى بِالطَّيِّبِ فَيَقَالُ هَذَا النَّبِيُّ (ص) [مكارم الأخلاق ، ص ۳۳] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : كَانَ فِي رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) ثَلَاثُ خِصَالٍ لَمْ يَكُنْ فِي أَحَدٍ غَيْرِهِ لَمْ يَكُنْ لَهُ فِيَّ وَ كَانَ لَا يَمُرُّ فِي طَرِيقٍ فَيَمُرُّ فِيهِ بِعَيْدٍ يَوْمَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةٍ إِلَّا عَرَفَ أَنَّهُ قَدْ مَرَّ فِيهِ لِطِيبِ عَرْفِهِ وَ كَانَ لَا يَمُرُّ بِحَجَرٍ وَ لَا بِشَجَرٍ إِلَّا سَجَدَ لَهُ وَ كَانَ (ص) لَمَّا يَغْرُضُ عَلَيْهِ طِيبٌ إِلَّا تَطَيَّبَ بِهِ وَ يَقُولُ هُوَ طِيبٌ رِيحُهُ خَفِيفٌ مَحْمَلُهُ وَ إِنْ لَمْ يَتَطَيَّبْ وَضَعِ إِصْبَعَهُ فِي ذَاتِكَ الطَّيِّبِ ثُمَّ لَعِقَ مِنْهُ وَ كَانَ (ص) يَقُولُ جُعِلَ لَدَّتِي فِي النِّسَاءِ وَ الطَّيِّبِ وَ جُعِلَ قُرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ وَ الصَّوْمِ [

مکارم الأخلاق ، ص ۳۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : كَانَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) كَانَ لَا يَرُدُّ الطَّيْبَ وَالْحُلُوءَ [كافي ، ج ۶ ، ص ۵۱۳] .

كَانَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله) يَكْتَحِلُ فِي عَيْنِهِ الْيَمْنَى ثَلَاثًا وَفِي الْيُسْرَى ثِنْتَيْنِ وَقَالَ مَنْ شَاءَ اِكْتَحَلَ ثَلَاثًا (فِي كُلِّ عَيْنٍ) وَمَنْ فَعَلَ دُونَ ذَلِكَ أَوْ فَوْقَهُ فَلَا حَرَجَ وَرُبَّمَا اِكْتَحَلَ وَهُوَ صَائِمٌ وَكَانَ لَهُ مُكْحَلُهُ يَكْتَحِلُ بِهَا (فِي اللَّيْلِ) وَكَانَ كَحُلِّهِ الْإِثْمَدَ . [وسائل الشيعة ، ج ۲ ، ص ۱۰۲] .

الْحَسَنُ بْنُ الْفَضْلِ الطُّبْرِسِيُّ فِي مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ : عَنِ النَّبِيِّ (ص) أَنَّهُ كَانَ يُنْظَرُ فِي الْمَرْأَةِ وَيَرْجُلُ جُمَّتَهُ وَيَمْتَشِطُ وَرُبَّمَا نَظَرَ فِي الْمَاءِ وَسَوَى جُمَّتِهِ فِيهِ وَ لَقَدْ كَانَ يَتَجَمَّلُ لِأَصْحَابِهِ فَضْلًا عَلَى تَجَمُّلِهِ لِأَهْلِهِ وَقَالَ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ مَنْ عَبَدَهُ إِذَا خَرَجَ إِلَى إِخْوَانِهِ أَنْ يَتَهَيَّأَ لَهُمْ وَيَتَجَمَّلَ . [وسائل الشيعة ، ج ۵ ، ص ۱۱] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) يَزُجُّ الرَّجُلَ أَنْ يَتَشَبَّهَ بِالنِّسَاءِ وَيَنْهَى الْمَرْأَةَ أَنْ تَتَشَبَّهَ بِالرِّجَالِ فِي لِبَاسِهَا [وسائل الشيعة ، ج ۵ ، ص ۲۵] .

رسول خدا (صلى الله عليه وآله) علاوه بر زینتی که در مقابل مردم داشت زینت خاصی برای همسرش داشت.

وَ لَقَدْ كَانَ يَتَجَمَّلُ لِأَصْحَابِهِ فَضْلًا عَلَى تَجَمُّلِهِ لِأَهْلِهِ . [مکارم الأخلاق ، ص ۳۴] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) يَنْفِقُ فِي الطَّيْبِ أَكْثَرَ مِمَّا يَنْفِقُ فِي الطَّعَامِ [كافي ، ج ۶ ، ص ۵۱۲] .

قال : خرجنا مع رسول الله (صلى الله عليه و

آله) فی سفر فرأی (صلی الله علیه و آله) علی ارواحنا و علی ابلنا اکسیه فیها خطوط عهن حمد. فقال رسول الله (صلی الله علیه و آله) : " الا أرى هذه الحرمه قد علتکم " فقمنا سراعا لقول رسول الله (صلی الله علیه و آله) حتی نفریعض ابلنا ، فاخذنا الاکسیه فترعناها عنها. [سنن ابی داود ، ج ۴ ، ص ۵۳]

قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام) : أُنْتَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) بِدُهْنٍ وَقَدْ كَانَ آدَهْنَ فَآدَهْنَ فَقَالَ إِنَّا لَا نَرُدُّ الطَّيْبَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۵۱۲] .

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) مشغول خطبه بود؛ حسنین (علیهما السلام) با لباس سرخ درحالی که کودک بودند وارد شدند.

گاهی ائمه لباس زرد می پوشیدند. [ابن ماجه ، ج ۲ ، ص ۱۱۹۰]

لباس خوب بپوشید :

عن خيثمه بن أبي خيثمه قال : كان الحسن بن علي (عليه السلام) إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ لَبَسَ أَجْوَدَ ثِيَابِهِ فَقِيلَ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ لِمَ تَلْبَسُ أَجْوَدَ ثِيَابِكَ فَقَالَ : " إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يَحِبُّ الْجَمَالَ فَاتَّجَمَّلُ لِرَبِّي وَهُوَ يَقُولُ "خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ" (اعراف/۳۱) فَأُجِبُ أَنْ أَلْبَسَ أَجْمَلَ ثِيَابِي "

از امام ، شخصی سوال کرد که شخصی مال دارد و چند نوع لباس می خرد ، آیا اسراف است؟ امام صادق (علیه السلام) فرمود : لِيَنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ

عَنْ نُوحِ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ الْمُوسِرِ يَتَّخِذُ الثِّيَابَ الْكَثِيرَةَ الْجِيَادَ وَ الطَّيَالِسَةَ وَ الْقُمُصَّ الْكَثِيرَةَ يَصُونُ بَعْضَهَا بَعْضًا يَتَّجَمَّلُ بِهَا أَيْ يَكُونُ مُسْرِفًا؟ قَالَ : " لَا لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ "لِيَنْفِقَ

دُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ " (طلاق/۷) " [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۴۳. تفسیر عیاشی ، ج ۲ ، ص ۱۴] .

عباد بن کثیر به امام صادق (علیه السلام) به خاطر لباس خوب اعتراض کرد. امام فرمود: مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ [(اعراف/۳۲)] و در مورد دیگر به وضع اقتصادی توده مردم اشاره فرمود که اگر وضعشان خوب باشد چنین و اگر بد باشد چنان.

عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ قَالَ: كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) مُتَّكِنًا عَلَى أَوْ قَالَ عَلَى أَبِي فَلَقِيَهُ عَبْدُ بَنٍ كَثِيرِ الْبُضَيْرِ وَ عَلَيْهِ ثِيَابٌ مَرْوِيَةٌ حِسَانٌ فَقَالَ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ! إِنَّكَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِ النَّبِيِّ وَ كَانَ أَبُوكَ وَ كَانَ فَمَا هَذِهِ الثِّيَابُ الْمَرْوِيَةُ عَلَيْكَ؟ فَلَوْ لَبَسْتَ دُونَ هَذِهِ الثِّيَابِ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): " وَيَلْحَكَ يَا عَبْدًا مَيْنَ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ " (اعراف/۳۲) إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ إِذَا أَنْعَمَ عَلَى عَبْدٍ نِعْمَةً أَحَبَّ أَنْ يَرَاهَا عَلَيْهِ لَيْسَ بِهَا بَأْسٌ وَيَلْحَكَ يَا عَبْدًا إِنَّمَا أَنَا بَضْعَةٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) فَلَا تُؤْذِنِي وَ كَانَ عَبْدًا يَلْبَسُ ثَوْبَيْنِ قَطْرِيَيْنِ " [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۴۳] .

امام کاظم (علیه السلام) یکی از یاران خود را دید که چیز پستی در دست دارد. حضرت فرمود: " دور انداز ، شما شریف هستی و مخالفان ما زیادند "

يَا مَعْشَرَ الشِّيْعَةِ إِنَّكُمْ قَدْ عَادَاكُمْ الْخَلْقُ فَتَرْتَبُوا لَهُمْ بِمَا قَدَرْتُمْ عَلَيْهِ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ جَبَلَةَ الْكِنَانِيِّ قَالَ: اسْتَقْبَلَنِي أَبُو الْحَسَنِ (عليه السلام) وَ قَدْ عَلَّقَتْ سَمَكَةً فِي يَدِي فَقَالَ: " اقْذِفْهَا

إِنِّي لَمَأْكْرُهُ لِلرَّجُلِ السَّرِيِّ أَنْ يَحْمِلَ الشَّيْءَ الدَّنِيَّ بِنَفْسِهِ " ثُمَّ قَالَ : " إِنَّكُمْ قَوْمٌ أَعِيدَاؤُكُمْ كَثِيرَةٌ عَادَاكُمْ الْخَلْقُ يَا مَعْشَرَ الشَّيْعَةِ
إِنَّكُمْ قَدْ عَادَاكُمْ الْخَلْقُ فَتَزَيُّنُوا لَهُمْ بِمَا قَدَرْتُمْ عَلَيْهِ ". [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٨٠] .

١٠. شرب خمر

يكي از افسران ارتش منصور دوانیقی به مناسبت ختنه فرزند خود مهمانی برپا کرد. عده ای را دعوت کرد؛ از جمله امام صادق (علیه السلام) در کنار سفره یکی از مهمانها آب خواست. ولی عوض آب به او شراب داده شد. امام صادق (علیه السلام) فوراً از وسط مجلس برخاست. علت را پرسیدند ، فرمود : " جدم پیغمبر اکرم (صلی الله علیه و آله) فرمود : مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ جَلَسَ طَائِعاً عَلَى مَائِدَةٍ يَشْرَبُ عَلَيْهَا الْخَمْرُ

عَنْ هَارُونَ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ : كُنَّا مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) بِالْحِيرَةِ حِينَ قَدِمَ عَلَيَّ أَبِي جَعْفَرِ الْمَنْصُورِ فَخَتَنَ بَعْضُ الْقَوَادِ ابْنًا لَهُ وَصَيَّعَ طَعَامًا وَدَعَا النَّاسَ وَكَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) فِيْمَنْ دُعِيَ فَبَيْنَا هُوَ عَلَى الْمَائِدَةِ يَأْكُلُ وَمَعَهُ عِدَّةٌ عَلَى الْمَائِدَةِ فَاسْتَسْقَى رَجُلٌ مِنْهُمْ مَاءً فَأَتَى بِقَدَحٍ فِيهِ شَرَابٌ لَهُمْ فَلَمَّا أَنْ صَارَ الْقَدْحُ فِي يَدِ الرَّجُلِ قَامَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنِ الْمَائِدَةِ فَسَيْئِلٌ عَنْ قِيَامِهِ فَقَالَ : " قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) مَلْعُونٌ مَنْ جَلَسَ عَلَى مَائِدَةٍ يَشْرَبُ عَلَيْهَا الْخَمْرُ وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ جَلَسَ طَائِعاً عَلَى مَائِدَةٍ يَشْرَبُ عَلَيْهَا الْخَمْرُ " [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٦٨] .

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ رَفَعَهُ قَالَ : قِيلَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إِنَّكَ تَزْعُمُ أَنَّ شُرْبَ الْخَمْرِ أَشَدُّ مِنَ الزَّوْنِ وَ

السَّرِقَةَ فَقَالَ (ع): " نَعَمْ إِنَّ صَاحِبَ الزَّنَا لَعَلَّهُ لَا يَعِدُوهُ إِلَّا غَيْرِهِ وَإِنْ شَارِبَ الْخَمْرِ إِذَا شَرِبَ الْخَمْرَ زَنَى وَ سَرَقَ وَقَتَلَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَ تَرَكَ الصَّلَاةَ " [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٠٣] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام): لَعَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) فِي الْخَمْرِ عَشْرَةَ غَارِسَهَا (كسى كه از اول درخت را برای شراب سازی می كارد.) وَ حَارِسِيهَا وَ بَائِعِيهَا وَ مُشْتَرِيهَا وَ شَارِبَهَا وَ الْأَكْلَ ثَمْنَهَا وَ عَاصِرَهَا وَ حَامِلَهَا وَ الْمَحْمُولَةَ إِلَيْهِ وَ سَاقِيَهَا [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٢٩] .

٣. صوم و صلوات

١. نماز

١. طهارت

امام حسن (عليه السلام) فرمودند: " گروهی از یهودیان از رسول اکرم از علت وضو پرسیدند؟ حضرت فرمود: چون آدم به شجره منبیه نگاه کرد شستن صورت لازم شد و چون به سوی آن رفت مسح پا و چون دست دراز کرد شستن دست لازم شد "

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (عليه السلام): جَاءَ نَفَرٌ مِنَ الْيَهُودِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) فَسَأَلُوهُ عَنْ مَسَائِلَ فَكَانَ فِيهَا سَأَلُوهُ أَحْبَبْنَا يَا مُحَمَّدُ لَأَيِّ عِلَّةٍ تُؤْضَأُ هَذِهِ الْجَوَارِحُ الْأَرْبَعُ وَ هِيَ أَنْظَفُ الْمَوَاضِعِ فِي الْجَسَدِ؟ قَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله): لَمَّا أَنْ وَسَّوَسَ الشَّيْطَانُ إِلَى آدَمَ (عليه السلام) دَنَا مِنَ الشَّجَرَةِ فَنَظَرَ إِلَيْهَا فَذَهَبَ مَاءٌ وَجْهَهُ ثُمَّ قَامَ وَ مَشَى إِلَيْهَا وَ هِيَ أَوَّلُ قَدَمٍ مَشَتْ إِلَى الْخَطِيئَةِ ثُمَّ تَنَاوَلَ بِيَدِهِ مِنْهَا مَا عَلَيْهَا فَأَكَلَ فَطَارَ الْحُلَى وَ الْخُلُلُ مِنْ جَسَدِهِ فَوَضَعَ آدَمُ يَدَهُ عَلَى أُمِّ رَأْسِهِ وَ بَكَى فَلَمَّا تَابَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ عَلَى

دُرَيْتِهِ تَطْهِيرَ هَذِهِ الْجَوَارِحِ الْأَرْبَعِ فَأَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِغَسْلِ الْوَجْهِ لِمَا نَظَرَ إِلَى الشَّجَرَةِ وَأَمَرَهُ بِغَسْلِ الْيَدَيْنِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ لِمَا تَنَاوَلَ بِهِمَا وَأَمَرَهُ بِمَسْحِ الرَّأْسِ لِمَا وَضَعَ يَدَهُ عَلَى أُمَّ رَأْسِهِ وَأَمَرَهُ بِمَسْحِ الْقَدَمَيْنِ لِمَا مَشَى بِهِمَا إِلَى الْخَطِيئَةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٥٥] .

عَنْ زُرْعَةَ عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنِ الَّذِي يَجْزِي مِنَ الْمَاءِ لِلْغُسْلِ فَقَالَ : " اغْتَسَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) بِصَاعٍ وَتَوَضَّأَ بِمُدٍّ " [تهذيب الأحكام ، ج ١ ، ص ١٣٦] .

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : اغْتَسَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) وَبَعْضُ نِسَائِهِ بِصَاعٍ مِنْ مَاءٍ [فقه الرضا ، ص ٨١] .

٢. اهميت نماز

پيامبر اکرم (صلى الله عليه وآله) به فرماندار يمن فرمودند :

وَ لَيْكُنْ أَكْثَرَ هَمِّكَ الصَّلَاةَ [تحف العقول ، ص ٣٥] .

وظیفه امام : هم کوتاه ، هم کامل :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : كَانَتْ صَلَاةُ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) أَخْفَفَ صَلَاةٍ فِي تَمَامٍ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٥٢] .

رسول خدا (صلى الله عليه وآله) با سرعت نمازی را به آخر رساند؛ علت پرسیدند : فرمود : " مگر صدای گریه بچه را نشنیدید " .

كان النبي (صلى الله عليه وآله) إذا أصبح مسح على رءوس ولده و ولد ولده و صلى بالناس يوماً فخفف في الركعتين الأخيرتين فلما انصرف قال له الناس يا رسول الله رأيناك خففت هل حدث في الصلاة أمر؟ فقال : " و ما ذاك " قالوا : خففت في الركعتين الأخيرتين فقال (ص) : " أ و ما سمعتم صراخ الصبي "

و فی حدیث آخر "خَشِيتُ أَنْ يَشْتَغَلَ بِهِ خَاطِرُ أَبِيهِ" [عده الداعی ، ص ۸۹] .

قَالَ النَّعْمَانُ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) يَسْوَى صُفُوفَنَا كَأَنَّمَا يَسْوَى بِهَا الْقِدَاحَ (تیرهای ناتمام که کاملاً تراشیده نشده.) حَتَّى رَأَى أَنَا قَدْ أَغْفَلْنَا عَنْهُ ثُمَّ خَرَجَ يَوْمًا فَتَقَامَ حَتَّى كَادَ أَنْ يَكْبُرَ فَرَأَى رَجُلًا بَادِنًا صَدْرُهُ فَقَالَ : " عِبَادَ اللَّهِ لَتَسُوْنَ صُفُوفَكُمْ أَوْ لِيَخَالِفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ وُجُوْهِكُمْ " [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۲۶۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : عَلَيْكَ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ وَ طُولِ الْقُنُوتِ [مستدرک الوسائل ، ج ۹ ، ص ۳۶۳] .

پیامبر اکرم (صلى الله عليه و آله) در احد بر جنازه حضرت حمزه هفتاد تکبیر گفت.

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَلَى حَمْزَةَ سَبْعِينَ صَلَاةً [کافی ، ج ۳ ، ص ۱۸۶] .

طبرانی در کتاب آورده است : مردی به خاطر حاجتی که به عثمان بن عفان داشت به دستگاه حکومتی وی چند بار مراجعه کرد اما وی توجهی به او نمود تا اینکه روزی به عثمان بن حنیف (از اصحاب پیامبر) برخورد و از بی مهری عثمان به او شکایت کرد. ابن حنیف گفت : به محل وضو برو و وضو بساز و آنگاه در مسجد دو رکعت نماز گزار و سپس بگو : اللهم انی اسئلك و اتوجه الیک بنینا محمد (صلى الله عليه و آله) نبی الرحمه یا محمد (صلى الله عليه و آله) انی اتوجه بک الی ربک ان تقشی حاجتی. او رفت و چنان عمل نمود و تا به در خانه عثمان رسید دربان دستش را گرفت و نزد عثمان برد و و

در کنار عثمان نشاند. عثمان نه تنها حاجتش را برآورد، بلکه گفت: از این به بعد هر حاجتی داشتی نزد ما بیا. مرد با تعجب خارج شد و به نزد ابن حنیف رفت و به او گفت: خدا به تو جزای نیک بدهد. نزد عثمان شفاعتم کردی. ابن حنیف گفت: به خدا قسم من حرفی نزد عثمان ندم، ولی رمز کار این است که روزی نزد پیامبر بودم مرد ناینایی وارد شد و از ناینایی شکایت کرد. پیامبر فرمود: "اگر بخواهی دعا می‌کنم و گرنه صبر کن". گفت: ای رسول خدا کسی را ندارم که دستم را بگیرد و راهم ببرد، لذا کار بر من دشوار شده است. پیامبر فرمود: "به محل وضو برو و وضو بگیر و دو رکعت نماز بخوان و پس از آن بگو: اللهم انی اسئلك و اتوجه الیک بنیك محمد...". ابن حنیف گفت: به خدا قسم هنوز مشغول سخن گفتن بودیم که همان مرد وارد مجلس شد در حالی که بینا شده بود و گویی اصلاً کور نبوده. [کشف الارتیاب، ص ۳۱۱ و وفاء الوفاء، ج ۴، ص ۱۳۷۳]

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا رَكَعَ لَوْ صُبَّ عَلَى ظَهْرِهِ مَاءٌ لَأَسْتَقَرَّ [معانی الأخبار، ص ۲۸۰].

۳. لباس نماز

۱. لباس نماز پیامبر

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) لباسش را به عایشه داد و فرمود: "آن را بشوی". گفت: دیروز شستم. فرمود: "کشیف شده، اما علمت ان الثوب یسبحن فاذا التسخ انقطع تسبیحه؛ آیا نمی‌دانی لباس

تسبیح خدا می کند و همین که چرک شد تسبیح او طع می شود". [المیزان از حلیه الاولیاء]

كَانَ لَهُ (صلى الله عليه و آله) تَوْبَانِ لِلْجُمُعَةِ خَاصَّةً سِوَى ثِيَابِهِ فِي غَيْرِ الْجُمُعَةِ. [مكارم الأخلاق ، ص ۳۶].

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص): أَنَّهُ كَانَ لَهُ بُرْدَانِ مَعْرُودَانِ لِلصَّلَاةِ لَا يَلْبَسُهُمَا إِلَّا فِيهَا. [كنزالفوائد ، ج ۲ ، ص ۱۸۵].

۲. لباس نماز گزار

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): "أَنَّ نَهْيَ الرَّجَالِ عَنْ حَلِيهِ الذَّهَبِ قَالَهُ هِيَ حَرَامٌ فِي الدُّنْيَا" [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۱۶۴].

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): "أَنَّ نَهْيَ عَنِ الصَّلَاةِ فِي ثِيَابِ الْيَهُودِ وَ النَّصَارَى وَ الْمَجْرُوسِ يَعْنِي الَّتِي لَبَسُوهَا" [بحار الأنوار ، ج ۸۰ ، ص ۲۶۲].

پیامبر اکرم (صلى الله عليه و آله) با انگشتر عقیق یمانی نمازشان را تمام سپس انگشتر را به علی (علیه السلام) داد و فرمود: " با انگشتر نماز بخوان که نماز در آن هفتاد نماز است. انگشتر تسبیح و استغفار می کند و ثوابش برای صاحبش است."

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) وَ فِي يَدِهِ خَاتَمٌ فَضَّعَهُ جَزَعٌ يَمَانِي فَصَلَّيْنَا فَلَمَّا فَضَّي صَلَاتَهُ دَفَعَهُ إِلَيَّ وَ قَالَ لِي يَا عَلِيُّ تَخَتَّمْ بِهِ فِي يَمِينِكَ وَ صَلِّ فِيهِ أَوْ مَا عَلِمْتَ أَنَّ الصَّلَاةَ فِي الْجَزَعِ سَبْعُونَ صَلَاةً وَ أَنَّهُ يَسْبُحُ وَ يَسْتَغْفِرُ وَ أَجْرُهُ لِصَاحِبِهِ [عيون أخبار الرضا ، ج ۲ ، ص ۱۳۲].

۴. قنوت

الشَّهِيدُ فِي الذُّكْرِى : يَجُوزُ الدُّعَاءُ فِيهِ لِلْمُؤْمِنِينَ بِأَسْمَائِهِمْ وَ الدُّعَاءُ عَلَى الْكُفْرَةِ وَ الْمُنَافِقِينَ لِأَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه و آله)

دَعَا فِي قُنُوتِهِ لِقَوْمٍ بِأَعْيَانِهِمْ وَعَلَى آخَرِينَ بِأَعْيَانِهِمْ. [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۴۱۱] .

شخصی از امام صادق (علیه السلام) پرسید : آیا می شود حاجات دنیوی و اخروی را در قنوت به زبان آورد. فرمودند : " بله ، رسول خدا گروهی را با نام و مشخصات در قنوت نمازش نفرین می کرد؛ بعد از پیغمبر حضرت علی (علیه السلام) هم همین کار را کرد ". [بحار ، ج ۸۲ ، ص ۲۰۲]

حضرت رسول در قنوت نماز وتر هفتاد مرتبه استغفار می کرد و هفت مرتبه می فرمود : هَذَا مَقَامُ الْعَائِدِ بِكَ مِنَ النَّارِ

قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) يَسْتَتَغْفِرُ اللَّهَ فِي الْوَتْرِ سَبْعِينَ مَرَّةً وَيَقُولُ هَذَا مَقَامُ الْعَائِدِ بِكَ مِنَ النَّارِ سَبْعَ مَرَّاتٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۴۸۹] .

[ص ۲۶۷]

۵. مسجد

" وَ إِزْصَاداً لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَ رَسُوْلَهُ مِنْ قَبْلِ " (توبه/۱۰۷) و هو أبو عامر الراهب و كان من قصته أنه كان قد ترهب في الجاهلية و لبس المسوح فلما قدم النبي (ص) المدينة حزب عليه الأحزاب ثم هرب بعد فتح مكة إلى الطائف فلما أسلم أهل الطائف لحق بالشام و خرج إلى الروم و تنصر و هو أبو حنظلة غسيل الملائكة الذي قتل مع النبي (ص) يوم أحد و كان جنبا فغسلته الملائكة و سمى رسول الله أبا عامر الفاسق و كان قد أرسل إلى المنافقين أن استعدوا و ابنا مسجدا فيأني أذهب إلى قيصر و آتى من عنده بجنود و أخرج محمدا من المدينة فكان هواء المنافقون يتوقعون أن يجيئهم أبو عامر فمات قبل أن يبلغ ملك الروم "

وَ لِيُخْلِفَنَّ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا أَلْحُسَيْنِي " (توبه/۱۰۷) أى يحلفون كاذبين ما أردنا ببناء هذا المسجد إلا الفعله الحسنى من التوسعه على أهل الضعف و العله من المسلمين فاطلع الله نبيه على خبث سريرتهم فقال " وَ اللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ " (توبه/۱۰۷) فوجه رسول الله (صلى الله عليه و آله) عند قدمه من تيوك عاصم بن عوف العجلانى و مالك بن الدخشم و كان مالك من بنى عمرو بن عوف فقال لهما : انطلقا إلى هذا المسجد الظالم أهله فاهدماه و حرقاه و روى أنه بعث عمار بن ياسر و وحشيا فحرقاه و أمر بأن يتخذ كناسه تلقى فيه الجيف. [بحار الأنوار ، ج ۲۱ ، ص ۲۵۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) عَنِ التَّنُّعِ فِي الْمَسَاجِدِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳] .

عن عايشه قالت : امر رسول الله (صلى الله عليه و آله) ببناء المساجد فى الدور و ان تنظف و تطيب. [سنن ابى داوود ، ج ۱ ، ص ۱۲۴]

پیامبر (صلى الله عليه و آله) اصرار داشت که مسجد در کمال سادگی ساخته شود و مسجد النبى را با خشت و سقفش را با چوب خرما پوشانید حتى نسبت به پیشنهاد وسعت مسجد به دليل افزایش مسلمين روى خوشی نشان نداد و فرمود : " لا ، عرش كعرش موسى " [تاريخ يعقوبى ، ج ۱ ، ص ۴۰۱]

زمین ، مسجد پیامبر بود؛ هرکس دامنى از شن مى برد و برای خودجایی درست مى کرد و پیامبر (صلى الله عليه و آله) فرمود : " همه مسجد را از شن فرش کنید " و تا آخر

عمر پیامبر (صلی الله علیه و آله) هم زینت مسجد همین بود.

مردم مدینه مقداری پول جمع کردند برای تعمیر و زینت مسجد و گفتند: تا کی زیر این حصیرها نماز بخوانیم. فرمود: " در آینده مسلمانانی خواهند آمد که به زینت مساجد تفاخر خواهند کرد."

پیامبر (صلی الله علیه و آله) خانه خدا را طوری بنا کرد که بندگان خدا و محرومان برایشان آشنا بود. [نهج الفصاحه ، ص ۴۶ و ۴۷]

اولین اقدام پیامبر اکرم در مدینه ساختن مسجد بود.

حضرت علی (علیه السلام) به مسجدی در کوفه رسیدند که کنگره داشت. فرمود: "گویا کنیه یهود است ، مساجد را ساده بسازید". [وسائل ، ج ۳ ، ص ۴۹۴]

قَالَ الْبَاقِرُ (علیه السلام): أَنْ عَلِيًّا (علیه السلام) مَرَّ عَلَى مَنَارِهِ طَوِيلَهُ فَأَمَرَ بِهَدْمِهَا ثُمَّ قَالَ: لَا تُرْفَعِ الْمَنَارَةُ إِلَّا مَعَ سَيْطِحِ الْمَسْجِدِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۳۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام): كَانَ لِعَلِيٍّ (علیه السلام) بَيْتٌ لَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ إِلَّا فِرَاشٌ وَ سَيْفٌ وَ مُضِيحٌ وَ كَانَ يَصَلِّي فِيهِ أَوْ قَالَ كَانَ يَقِيلُ فِيهِ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۶۱۲] .

قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام): كَانَ عَلِيٌّ (علیه السلام) قَدْ جَعَلَ بَيْتًا فِي دَارِهِ لَيْسَ بِالصَّغِيرِ وَ لَا بِالْكَبِيرِ ، لِصَلَاتِهِ وَ كَانَ إِذَا كَانَ اللَّيْلُ ذَهَبَ مَعَهُ بِصَبِيٍّ لَا بَيْتَ مَعَهُ فَيَصَلِّي فِيهِ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۶۱۲] .

قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام): رُفِعَ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام) بِالْكُوفَةِ أَنَّ قَوْمًا مِنْ جِيرَانِ الْمَسْجِدِ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ جَمَاعَةً فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ (علیه السلام) لِيَحْضُرُنَّ مَعَنَا صَلَاتَنَا جَمَاعَةً أَوْ لِيَتَحَوَّلُنَّ عَنَّا وَ لَا يَجَاوِرُونَا

وَلَا نُجَاوِرُهُمْ [آمالی طوسی ، ص ۶۹۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) رَأَى قَاصًّا فِي الْمَسْجِدِ فَضَرَبَهُ بِالذَّرَّةِ وَ طَرَدَهُ [كافی ، ج ۷ ، ص ۲۶۳] .

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) از غائبین سوال می کرد و درباره مسافران دعا می فرمود و با نماز گزاران به عیادت مریض می رفت.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) آب دهانی در مسجد دیدند با سرعت لیف خرمایی آورده و تمیز کردند ، بعد به سراغ نماز رفتند. [من لا یحضر ، ج ۱ ، ص ۱۸۰]

۶. قبله

تا مادامی که روی کعبه بت بود پیامبر و مسلمانان رو به کعبه نماز نخواندند.

پیامبر به قدری با ادب بود که سخنی نگفت ، بلکه با نگاه خود تقاضای قبله کرد.

قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ [بقره/۱۴۴] .

قبله : (عمل ، متناسب با زمان و مکان)

تا پیامبر در مکه بود رو به بیت المقدس نماز می خواند. بعد از هجرت _ که سوژه دست یهود آمد _ قبله عوض شد.

۲. اهمیت استغفار

رَبِّ اغْفِرْ وَ ارْحَمْ وَ تَجَاوَزْ عَمَّا تَعَلَّمَ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَجَلُّ الْأَكْرَمُ. [بحار الأنوار ، ج ۸۲ ، ص ۳۲] .

قَالَ الْكَاظِمُ (عليه السلام) : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الرَّاحَةَ عِنْدَ الْمَوْتِ وَ الْعَفْوَ عِنْدَ الْحِسَابِ يَرُدُّهَا [كافی ، ج ۳ ، ص ۳۲۳] .

قَالَ الْكَاظِمُ (عليه السلام) : عَظَمَ الذَّنْبُ مِنْ عَبْدِكَ فَلْيُحْسِنِ الْعَفْوَ مِنْ عِنْدِكَ [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۲۳۱] .

الْفَضْلُ بْنُ الْحَسَنِ الطَّبْرِسِيُّ فِي مَجْمَعِ الثَّبَائِنِ عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ صَبِيحٍ أَنَّ رَجُلًا أَتَى الْحَسَنَ (عليه السلام) فَشَكَا إِلَيْهِ الْجُدُوبَةَ فَقَالَ لَهُ الْحَسَنُ : "

اسْتَغْفِرِ اللَّهَ" وَ أَتَاهُ آخِرُ فَشَكَا إِلَيْهِ الْفَقْرَ فَقَالَ لَهُ : " اسْتَغْفِرِ اللَّهَ " وَ أَتَاهُ آخِرُ فَقَالَ لَهُ اذْعُ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنِي ابْنًا فَقَالَ : " اسْتَغْفِرِ اللَّهَ " فَقُلْنَا لَهُ أَتَاكَ رِجَالٌ يَشْكُونَ أَبْوَابًا وَ يَسْأَلُونَ أَنْوَاعًا فَأَمَرْتَهُمْ كُلَّهُمْ بِالِاسْتِغْفَارِ فَقَالَ : " مَا قُلْتُ ذَلِكَ مِنْ ذَاتِ نَفْسِي إِنَّمَا اعْتَبَرْتُ فِيهِ قَوْلَ اللَّهِ " اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا " (نوح/١٠) [وسائل الشيعة ، ج ٧ ، ص ١٧٧] .

شخصی از رسول خدا پرسید : کفارہ گناه غیبت چیست؟

فرمود : تَسْتَغْفِرُ لِمَنْ اعْتَبْتَهُ

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : " كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كُلِّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً وَ يُتَوَّبُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ سَبْعِينَ مَرَّةً " . قَالَ : قُلْتُ : كَانَ يَقُولُ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَ أَتَوَّبُ إِلَيْهِ . قَالَ : " كَانَ يَقُولُ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ سَبْعِينَ مَرَّةً وَ يَقُولُ وَ أَتَوَّبُ إِلَى اللَّهِ وَ أَتَوَّبُ إِلَى اللَّهِ سَبْعِينَ مَرَّةً " [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٠٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كُلِّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٠٤] .

٣. اهمیت جوشن کبیر

زره ، رسول اکرم را در جنگ خسته کرد و جبرئیل دعای جوشن را آورد و گفت : " آن لباس را از تن در آور و این دعا را بخوان " سپس جبرئیل گفت : " مَنْ كَتَبَهُ عَلَى كَفَنِهِ اسْتَحْيَى اللَّهُ أَنْ يَعَذَّبَهُ بِالنَّارِ " إِلَى أَنْ قَالَ : قَالَ الْحَسَيْنُ (ع) : " أَوْصَانِي أَبِي (عليه السلام) بِحِفْظِ هَذَا الدُّعَاءِ وَ تَعْظِيمِهِ وَ أَنْ أَكْتُبَهُ عَلَى كَفَنِهِ وَ أَنْ

أَعْلَمَهُ أَهْلِي وَ أَحْتَهُمْ عَلَيْهِ ثُمَّ ذَكَرَ الْجَوْشَنَ الْكَبِيرَ [بحار الأنوار ، ج ٧٨ ، ص ٣٣١] .

قال الحسين (عليه السلام) : اوصاني ابي بحفظ هذا الدعا و تعظيمه و ان اكتبه على كفته و ان اعلمه اهلي و احتهم عليه بم ذكر الجوشن الكبير. [جامع الاحاديث ، ج ٣ ، ص ٢٥١]

٤. اهميت روزه

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : سَمِعَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) امْرَأَةً تَسُبُّ جَارِيَةَ لَهَا وَ هِيَ صَائِمَةٌ فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) بِطَعَامٍ فَقَالَ لَهَا : كَلِي فَقَالَتْ : إِنِّي صَائِمَةٌ. فَقَالَ : كَيْفَ تَكُونِينَ صَائِمَةً وَ قَدْ سَبَبْتِ جَارِيَتَكَ إِنَّ الصَّوْمَ لَيْسَ مِنَ الطَّعَامِ وَ الشَّرَابِ [كافي ، ج ٤ ، ص ٨٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِنَّا نَأْمُرُ صَبِيَانَنَا بِالصِّيَامِ إِذَا كَانُوا بَيْنَ سَبْعِ سِنِينَ بِمَا أَطَاقُوا مِنْ صِيَامِ الْيَوْمِ فَإِنْ كَانَ إِلَى نِصْفِ النَّهَارِ وَ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ أَوْ أَقَلَّ فَإِذَا غَلَبَهُمُ الْعَطَشُ وَ الْعَرْتُ أَفْطَرُوا حَتَّى يَتَعَوَّدُوا الصَّوْمَ وَ يَطِيقُوهُ فَمُرُوا صَبِيَانَكُمْ إِذَا كَانُوا أَبْنَاءَ تِسْعِ سِنِينَ بِمَا أَطَاقُوا مِنْ صِيَامٍ فَإِذَا غَلَبَهُمُ الْعَطَشُ أَفْطَرُوا [كافي ، ج ٤ ، ص ١٢٤] .

٥. اهميت حج

اسحاق بن عمار به امام صادق (عليه السلام) گفت : قرار دارم هر سال به حج بروم يا يكي از فاميلم را به حج بفرستم. امام فرمود : " يقين بدان كه مالت بسيار مي شود "

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) إِنِّي قَدْ وَطَّئْتُ نَفْسِي عَلَى لُزُومِ الْحَجِّ كُلِّ عَامٍ بِنَفْسِي أَوْ بِرَجُلٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي بِمَالِي فَقَالَ : " وَ قَدْ عَزَمْتُ عَلَى ذَلِكَ " قَالَ : قُلْتُ : نَعَمْ. قَالَ :

"إِنْ فَعَلْتَ فَأَيْشُرُ بِكَتْرَهُ الْمَالِ" [کافی ، ج ۴ ، ص ۲۵۳] .

سیره امام رضا (علیه السلام) ؛ کسانی که کمک به حج رفتن دیگران می کنند :

امام رضا (علیه السلام) فرمودند : " هر کس سه نفر مومن را حج بفرستد ، خود را از خداوند خریده است و خدا از او سوال نمی کند که مالش را از کجا آورده است ."

قَالَ الرَّضَا (عَلَيْهِ السَّلَام) : مَنْ حَجَّ بِثَلَاثَةٍ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَدْ اشْتَرَى نَفْسَهُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بِالثَّمَنِ وَ لَمْ يَسْأَلْهُ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَ مَالَهُ مِنْ حَلَالٍ أَوْ حَرَامٍ [من لايحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۲۱۶] .

امام صادق (علیه السلام) خیمه می زد و راه مبارزه فرهنگی را به دشمنان تعلیم می داد.

امام ششم (علیه السلام) به کسی که مواظب اثاثیه بود و بقیه به زیارت رفته بودند فرمودند : " اجر بزرگتر را تو برده ای ."

آن سال سود زیاد بردم. تصمیم گرفتم به حج بروم. مادرم گفت : اول قرضت را بده ، با باقیمانده پولت برو. همین کار را کردم. در سفر حج وقتی داستان را برای امام صادق (علیه السلام) تعریف کردم ، وسط صحبت کردن من امام پرسیدند :

" هزار درهم قرض چه شد؟" عرض کردم : پرداختم. حضرت تشویقم کردند. [سفینه البحار لفظ عبدالرحمن]

شخصی می گوید : در طواف دستم در دست امام صادق بود. مردی مرا صدا زد. حضرت فرمود : " قضیه چیست؟" عرض کردم : مردی با من کاری دارد. فرمود : " برو و حاجت او را برآور." گفتم : در طواف هستم. فرمود : " طواف را قطع کن ."

عَنْ سُكَيْنِ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ

رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِنَا يَكْنَى أَبُو أَحْمَدَ قَالَ : كُنْتُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) فِي الطَّوَافِ يَدُهُ فِي يَدِي إِذْ عَرَّضَ لِي رَجُلٌ لَهُ إِلَى حَاجَةٍ فَأَوْمَأْتُ إِلَيْهِ بِيَدِي فَقُلْتُ لَهُ كَمَا أَنْتَ حَتَّى أَفْرُغَ مِنْ طَوَافِي فَقَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) : " مَا هَذَا " قُلْتُ : أَصْلَحَكَ اللَّهُ رَجُلٌ حَيَّائِي فِي حَاجَةٍ فَقَالَ لِي : " مُسْلِمٌ هُوَ " قُلْتُ : نَعَمْ. فَقَالَ لِي : " اذْهَبْ مَعَهُ فِي حَاجَتِهِ " فَقُلْتُ لَهُ أَصْلَحَكَ اللَّهُ فَأَقْطَعِ الطَّوَافَ؟ فَقَالَ : " نَعَمْ " قُلْتُ : وَ إِنْ كُنْتُ فِي الْمَفْرُوضِ؟ قَالَ : " نَعَمْ وَ إِنْ كُنْتُ فِي الْمَفْرُوضِ " قَالَ : وَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) : " مَنْ مَشَى مَعَ أَحِيهِ الْمُسْلِمِ فِي حَاجَتِهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَلْفَ حَسَنَةٍ وَ مَحَا عَنْهُ أَلْفَ أَلْفِ سَيِّئَةٍ وَ رَفَعَ لَهُ أَلْفَ أَلْفِ دَرَجَةٍ " [كافي ، ج ٤ ، ص ٤١٤] .

٦. اهميت تولا و تبرا

امام رضا (عليه السلام) فرمود : كلمه لا- إله إلا- الله حصني فمن دخل حصني أمن من عذابي قال فلما مرت الراحله نادانا : " بشروطها و أنا من شروطها "

مردم یا تند می روند یا کند ، یا کج می روند یا نمی روند. امام الکوی حرکت است.

عن إسحاق بن راهويه قال : لما وافى أبو الحسن الرضا (عليه السلام) بنيسابور و أراد أن يخرج منها إلى المأمون اجتمع إليه أصحاب الحديث فقالوا له يا ابن رسول الله ترحل عنا و لا تحدثنا بحديث فنستفيده منك و كان قد قعد في العماريه فأطلع رأسه و قال : " سمعت أبي موسى بن جعفر يقول : سمعت أبي جعفر بن محمد يقول : سمعت

أبي محمد بن علي يقول : سمعت أبي علي بن الحسين يقول : سمعت أبي الحسين بن علي بن أبي طالب يقول : سمعت أبي أمير المؤمنين علي بن أبي طالب يقول : سمعت رسول الله (صلى الله عليه و آله) يقول : سمعت جبرئيل يقول : سمعت الله جل جلاله يقول : لا- إله إلا- الله حصني فمن دخل حصني أمن من عذابي " قال : فلما مرت الراحله نادانا " بشروطها و أنا من شروطها " . قال مصنف هذا الكتاب من شروطها الإقرار للرضا (ع) بأنه إمام من قبل الله عز و جل على العباد مفترض الطاعة عليهم . [توحيد صدوق ، ص ٢٥] .

شخصی در حضور امام باقر (علیه السلام) خود را به کعبه چسبانده بود و فقط صلوات بر محمد می فرستاد ، حضرت فرمود : " این صلوات ابتر است و ظلم به ماست ، ... " .

عَنْ ابْنِ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : " سَمِعَ أَبِي رَجُلًا مُتَعَلِّقًا بِالْبَيْتِ وَ هُوَ يَقُولُ : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ فَقَالَ لَهُ أَبِي : يَا عَبْدَ اللَّهِ لِمَا تَبْتُزُّهَا لِمَا تَظْلِمُنَا حَقَّنَا قُلِ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ " [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٩٥ . وسائل الشيعة ج ٧ ، ص ٢٠٢]

امیرالمؤمنین روزهای آخر عمرش در حال سجده گریه می کرد ، آن هم با صدای بلند . مردم گفتند : تاکنون این طوری ندیده بودیم . فرمود : " در سجده خوابم برد ، رسول خدا را دیدم که فرمود : یا أبا الحسن طالت غيبتك عنى . عرض کردم : یا رسول خدا شیعیان ما چه می شوند؟ فرمود : با ما هستند . جان دادن برای شیعه عاشق مثل

نوشیدن آب سرد در تابستان است." قال الحارث الهمداني : دخلت على أمير المؤمنين علي بن أبي طالب (عليه السلام) و هو ساجد يبكي حتى علا نحيبه و ارتفع صوته بالبكاء فقلنا يا أمير المؤمنين لقد أمرضنا بكاءك و أمضنا و شجانا و ما رأيناك قد فعلت مثل هذا الفعل قط فقال : " كنت ساجدا أدعو ربي بدعاء الخيرات في سجدي فغلبني عيني فرأيت رؤيا هالتي و اقلقتني رأيت رسول الله (صلى الله عليه و آله) قائما و هو يقول : يا أبا الحسن طالت غيبتك عني و قد اشتقت إلى رؤياك و قد أنجز لي ربي ما وعدني فيك فقلت : يا رسول الله و ما الذي أنجز لك في؟ قال : أنجز لي فيك و في زوجتك و ابنيك و ذريتك في الدرجات العلى في عليين و قلت : بأبي أنت و أمي يا رسول الله فشيئتنا؟ قال شيئتنا معنا و قصورهم بحدأ قصورنا و منازلهم مقابل منازلنا فقلت : يا رسول الله فما لشيئتنا في الدنيا؟ قال : الأمن و العافية. قلت : فما لهم عند الموت؟ قال : يحكم الرجل في نفسه و يؤمر ملك الموت بطاعته قلت فما لذلك حد يعرف؟ قال : بلى إن أشد شيئتنا لنا حبا يكون خروج نفسه كسرب أحدكم في اليوم الصيف الماء البارد الذي ينتفع منه القلوب و إن سائرهم ليموت كما يغبط أحدكم على فراشه كأقر ما كانت عينه بموته" [تأويل الآيات الظاهرة ، ص ٧٥١] .

يزيد بن حجه نماينده و والى حضرت امير درى بود.

خراج را از ميزان مقرر اضافه و برای خود برداشت. همین که حضرت متوجه شد او را عزل و

حبس کرد و یک نفر را محافظ او قرار داد. محافظ خوابش برد. او فرار و به معاویه ملحق شد و از آنجا اعلام دشمنی با حضرت کرد و اشعاری را در مذمت حضرت سرود. امام (علیه السلام) بعد از نمازهای جماعت همراه با اصحاب به او نفرین می کرد و می فرمود: دستها را به دعا بلند و بر او نفرین کنند و می فرمود: "خدایا یزید بن حجه مال مردم را برداشت و فرار کرد و به فاسقین پیوست ما را از کید و مکر او کفایت کن و جزای او را جزای ظالم قرار بده". [قاموس الرجال (یزید بن حجه)]

۴. احکام جزایی

۱. اجرای عدالت

زندگی ساده دولتمردان :

ماجرای عثمان بن حنیف ، لباس و خوراک حضرت علی (علیه السلام)

روزی طلحه و زبیر پیش امیر المومنین (علیه السلام) آمدند :

قَالَ لَيْسَ كَذَلِكَ كَانَ يُعْطِينَا عُمَرُ. قَالَ (علیه السلام) : فَمَا كَانَ يُعْطِيكُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله) ؟ فَسَيَكُنَّا فَقَالَ (علیه السلام) : " أَلَيْسَ كَانَ النَّبِيُّ (صلی الله علیه و آله) يُقْسِمُ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ بِالسَّوِيَةِ " قَالَ : نَعَمْ. قَالَ : فَسُنَّةُ رَسُولِ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله) أَوْلَى بِالِاتِّبَاعِ عِنْدَكُمْ أَمْ سُنَّةُ عُمَرَ؟ " قَالَ : سُنَّةُ رَسُولِ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله) وَ لَكُنْ لَنَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ سَابِقَةٌ وَ عَنَاءٌ وَ قَرَابَةٌ فَإِنْ رَأَيْتَ أَنْ لَا تُسَوِّينَا بِالنَّاسِ فَافْعَلْ. قَالَ : سَابِقَتُكُمْ أَسْبَقُ أَمْ سَابِقَتِي؟ " قَالَ : سَابِقَتُكُمْ. قَالَ : " فَقَرَابَتُكُمْ أَقْرَبُ أَمْ قَرَابَتِي؟ " قَالَ : قَرَابَتُكُمْ. قَالَ : " فَعَنَاوَكُمْ أَعْظَمُ أَمْ عَنَائِي؟ " قَالَ : بَلْ أَنْتَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَعْظَمُ عَنَاءً. قَالَ :

"فَوَاللَّهِ مَا أَنَا وَ أَجِيرِي هَذَا فِي الْمَالِ إِلَّا بِمَنْزِلِهِ وَاحِدِهِ" وَ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى الْأَجِيرِ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ. [بحار الأنوار ، ج ٤١ ، ص ١١٦].

حضور حضرت علی (علیه السلام) در زمان خلافت در دادگاه در کنار مرد نصرانی.

اشعث بن قیس برای پیروزی بر طرف دعوی خود در محکمه عدل علی (علیه السلام) متوسل به رشوه شد و شبانه ظرفی پر از حلوائ لذیذ به درخانه علی (علیه السلام) آورد و نام آن را هدیه گذاشت. علی (علیه السلام) بر آشفت و فرمود: هَبْلَتَكَ الْهَبُولُ أَعَنْ دِينَ اللَّهِ أَتَيْتَنِي لِتُخَدَعَنِي أَمْ مُخْتَبِطٌ أَنْتَ أَمْ ذُو جِنَّهٍ أَمْ تَهْجُرُ وَاللَّهِ لَوْ أُعْطِيتُ الْأَقَالِيمَ السَّبْعَةَ بِمَا تَحْتَ أَفْلَاكَهَا عَلَيَّ أَنْ أُعْصِيَ اللَّهَ فِي نَمْلِهِ أَشْلُبَهَا جُلْبَ شَعِيرِهِ مَا فَعَلْتُهُ وَ إِنَّ دُنْيَاكُمْ عِنْدِي لَأَهْوَنُ مِنْ وَرَقِهِ فِي فَمِ جَزَاةٍ تَقْضُمُهَا مَا لِعَلِيٍّ وَ لِنَعِيمٍ يَفْنَى وَ لَذَّةٍ لَا تَبْقَى نَعُودُ بِاللَّهِ مِنْ سُبَاتِ الْعُقْلِ وَ قُبْحِ الزَّلَالِ وَ بِهِ نَسْتَعِينُ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٢٤].

علی (علیه السلام) مامور فرستاد که لبید بن عطار را دستگیر کنند. در بین راه که او را خدمت حضرت می بردند نعیم بن دجاجه که از شرطه الخمیس بود و همشهری متهم بود بلند شد و دست متهم را از مامورین جدا کرد. امام امر کرد نعیم را بیاورند و دستور داد تا او را سخت تازیانه بزنند. بعد از شلاق ها وقتی بیرون می رفت گفت: یا امیر المومنین اقامت با تو ذلت و مفارقت از تو کفر است. [مسلم بن عقیل کمره ای ، ص ١٤٣]

اولین قضاوت امام علی (علیه السلام) بعد از رسول اکرم (صلی

الله علیه و آله) و حاکم شدن ابوبکر درباره شارب خمری بود که مدعی بود خبر از حکم نداشته و ابوبکر و عمر مسئله را نمی دانستند. از علی (علیه السلام) پرسیدند؛ حضرت دستور داد او را در میان مردم بگردانید که اگر کسی آیه را برای او نخوانده و در ادعای خود صادق است حکم جاری نشود.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَّهُ : أَخَذَ رَجُلًا مِنْ بَنِي أَسَدٍ فِي حَدِّ وَجَبَ عَلَيْهِ لِيَقِيمَهُ عَلَيْهِ فَذَهَبَ بَنُو أَسَدٍ إِلَى الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) يَشْتَشِفُونَهُ فَأَبَى عَلَيْهِمْ فَأَنْطَلَقُوا إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فَسَأَلُوهُ فَقَالَ : " لَا تَسْأَلُونَنِي شَيْئًا أَمْلِكُهُ إِلَّا أَعْطَيْتُكُمْوَهُ " فَخَرَجُوا مَسِيرُورِينَ فَمَرُّوا بِالْحُسَيْنِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فَأَخْبَرُوهُ بِمَا قَالَ فَقَالَ : " إِنْ كَانَ لَكُمْ بِصَاحِبِكُمْ حَاجَةٌ فَأَنْصِرِفُوا فَلَعَلَّ أَمْرَهُ قَدْ قُضِيَ فَأَنْصِرِفُوا إِلَيْهِ فَوَجِدُوهُ (ص) قَدْ أَقَامَ عَلَيْهِ الْحَدَّ " . فَقَالُوا : أَوْ لَمْ تَعِدْنَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ . قَالَ : " قَدْ وَعَدْتُكُمْ بِمَا أَمْلِكُ وَ هَذَا شَيْءٌ لِلَّهِ لَسْتُ أَمْلِكُهُ " [دعائم الإسلام ، ج ٢ ، ص ٤٤٣] .

٢. حدود

عَنْ هِشَامِ بْنِ أَحْمَرَ عَنِ الْعَبْدِ الصَّالِحِ (ع) قَالَ : كَانَ جَالِسًا فِي الْمَسْجِدِ وَ أَنَا مَعَهُ فَسَمِعَ صَوْتَ رَجُلٍ يَضْرِبُ صَلَاةَ الْغَدَاةِ فِي يَوْمٍ شَدِيدِ الْبُرْدِ قَالَ : فَقَالَ : مَا هَذَا؟ فَقَالُوا : رَجُلٌ يَضْرِبُ . فَقَالَ : " سُبْحَانَ اللَّهِ فِي مِثْلِ هَذِهِ السَّاعَةِ إِنَّهُ لَا يَضْرِبُ أَحَدٌ فِي شَيْءٍ مِنَ الْحُدُودِ فِي الشِّتَاءِ إِلَّا فِي آخِرِ سَاعَةٍ مِنَ النَّهَارِ وَ لَا فِي الصَّيْفِ إِلَّا فِي أَوَّلِ مَا يَكُونُ مِنَ النَّهَارِ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢١٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : كَانَ أَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ يَشْفَعُ فِي الشَّيْءِ الَّذِي لَا حَدَّ

فِيهِ فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) بِإِنْسَانٍ قَدْ وَجِبَ عَلَيْهِ حَيْدٌ فَشَفَعَ لَهُ أَسَامَةُ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لَا يَشْفَعُ فِي حَدٍّ [كافى ، ج ٧ ، ص ٢٥٤] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : كَانَ لِأُمِّ سَيْلَمَةَ زَوْجَهُ النَّبِيِّ (صلى الله عليه و آله) أُمَةٌ فَسَيَّرَقَتْ مِنْ قَوْمٍ فَأَتَى بِهَا النَّبِيُّ (ص) فَكَلَّمَتْهُ أُمٌّ سَلِمَةَ فِيهَا فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله) : يَا أُمَّ سَيْلَمَةَ هَذَا حَدٌّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَضِيْعُ فَتَقَطَّعَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) [كافى ، ج ٧ ، ص ٢٥٤] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي قُلْتُ لِأُمَّتِي يَا زَانِيَهُ فَقَالَ : هَلْ رَأَيْتِ عَلَيْهَا زِينًا؟ فَقَالَتْ : لَا فَقَالَ : أَمَا إِنَّهَا سَتَقَادُ مِنْكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَرَجَعْتِ إِلَى أُمَّتِهَا فَأَعْطَتْهَا سَوْطًا ثُمَّ قَالَتْ : اجْلِدِينِي فَأَبَتِ الْأُمَّةُ فَأَعْطَتْهَا ثُمَّ أَتَتْ إِلَى النَّبِيِّ (ص) فَأُخْبِرَتْهُ فَقَالَ : عَسَى أَنْ يَكُونَ بِهِ [وسائل الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ١٧٤] .

مسلمانی در جنگ احد ، خورده حسابهای جاهلیت خود را تصفیه کرد ، به این صورت که قاتل پدرش را که فعلاً مسلمان و در صف پیامبر بود را به انتقام کشت. حضرت رسول از طریق غیب (وحی) مطلع شد و فرمان اعدام قاتل انتقام جو را نمود. آری ، در هدف الهی بعد از گذشت جاهلیت و عفو و توبه و حاضر شدن به دادن خون بهاء نباید مسیر فکری چیز دیگری باشد.

أَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) بَرَجُلٍ كَبِيرٍ الْبَطْنِ عَلِيلٍ قَدْ زَنَى

فَأَتَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) بِعُرْجُونٍ فِيهِ مِائَةٌ شِمْرَاخٍ فَضَرَبَهُ ضَرْبَةً وَاحِدَةً مَكَانَ الْحَدِّ وَ كَرِهَ أَنْ يَبْطَلَ حَدًّا مِنْ حُدُودِ اللَّهِ تَعَالَى. [مستدرک الوسائل ، ج ١٨ ، ص ٩] .

شَكَا رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) خَدَمَهُ فَقَالَ لَهُ : " اعْفُ عَنْهُمْ تَسْتَصْرِخُ بِهِ قُلُوبُهُمْ " . فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُمْ يَتَفَاوَتُونَ فِي سُوءِ الْأَدَبِ . فَقَالَ : " اعْفُ عَنْهُمْ فَفَعَلَ " [مستدرک الوسائل ، ج ٩ ، ص ٧] .

٣. زندان

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) فَقَالَ إِنَّ أُمَّي لَا تَدْفَعُ يَدَ لَامِسٍ قَالَ : فَاحْسِبْهَا قَالَ قَدْ فَعَلْتُ قَالَ فَاثْمَعْ مَنْ يَدْخُلُ عَلَيْهَا قَالَ قَدْ فَعَلْتُ قَالَ فَقَيْدُهَا فَإِنَّكَ لَا تَبْرُهَا بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنْ أَنْ تَمْنَعَهَا مِنْ مَحَارِمِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٧٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه و آله) كَانَ يَحْبِسُ فِي تَهْمَةِ الدَّمِ سِتَّةَ أَيَّامٍ فَإِنْ جَاءَ أَوْلِيَاءُ الْمَقْتُولِ بِبَيْتٍ وَ إِلَّا خَلَّى سَبِيلَهُ [تهذيب الأحكام ، ج ١٠ ، ص ١٧٤] .

رَوَى حَمَّادٌ عَنِ الْحَلْبِيِّ عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) فِي الْمُرْتَدِّ عَنِ الْإِسْلَامِ قَالَ : "لَا تُقْتَلُ وَ تُسْتَحْدَمُ خِدْمَةٌ شَدِيدَةٌ وَ تُمْنَعُ عَنِ الطَّعَامِ وَ الشَّرَابِ إِلَّا مَا تُمْسِكُ بِهِ نَفْسَهَا وَ تُلْبَسُ أَحْسَنَ الثِّيَابِ وَ تُضْرَبُ عَلَى الصَّلَوَاتِ " [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ١٥٠] .

عَنْ حَرِيزٍ عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ قَتَلَ رَجُلًا عَمِيدًا فَرَفَعَ إِلَى الْوَالِي فَدَفَعَهُ الْوَالِي إِلَى أَوْلِيَاءِ الْمَقْتُولِ لِيَقْتُلُوهُ فَوَثَبَ عَلَيْهِمْ قَوْمٌ فَخَلَّصُوا الْقَاتِلَ مِنْ أَيْدِي الْأَوْلِيَاءِ فَقَالَ :

"أَرَى أَنْ يَحْبَسَ الَّذِينَ خَلَّصُوا الْقَاتِلَ مِنْ أَيْدِي الْأَوْلِيَاءِ حَتَّى يَأْتُوا بِالْقَاتِلِ". قِيلَ فَإِنْ مَاتَ الْقَاتِلُ وَهُمْ فِي السَّجْنِ؟ قَالَ: "فَإِنْ مَاتَ فَعَلَيْهِمُ الدِّيَةُ يُوَدُّونَهَا جَمِيعاً إِلَى أَوْلِيَاءِ الْمَقْتُولِ" [كافي، ج ٧، ص ٢٨٦].

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام): كَانَ عَلِيٌّ (عليه السلام) لَا يَحْبِسُ فِي الدِّينِ إِلَّا ثَلَاثَةَ الْغَاصِبِ وَمَنْ أَكَلَ مَالَ الْيَتِيمِ ظُلْماً وَمَنْ أَوْثَمَنَ عَلِيَّ أَمَانَتِهِ فَذَهَبَ بِهَا وَإِنْ وَجَدَ لَهُ شَيْئاً بَاعَهُ غَائِباً كَانَ أَوْ شَاهِداً [وسائل الشيعة، ج ٢٧، ص ٢٤٨].

اولین کسی که در اسلام زندان ساخت حضرت علی (علیه السلام) بود. آن حضرت در کوفه دو زندان به نام نافع و مخیس ساخت. این زندان ها اصلاحی و عامل نفع رسانی و تمرین دادن بود. در زندان های حضرت عبادت های شرعی و آموزش قرآن و سواد خواندن و نوشتن اجرا می شد. حضرت زندانیان را در صورت ترک شعائر دینی تأدیب می کرد. و در عین حال با رأفت به اصلاح آنان می کوشید به زندانیان اجازه می داد برای نماز عید و جمعه و تشییع جنازه بستگان یا به خاطر بیماری مرخصی بگیرند. زندانیان بدحال را عفو می فرمود. حضرت به حاکم اهواز نوشت: به زندانیان اجازه بده شب ها برای هواخوری به حیاط زندان بیایند و حضرت مکرر از زندانها بازدید می کرد. [احکام زندان در اسلام، ص ٢٧٣، محمد حسن بکائی].

علی (علیه السلام) عامل السوق اهواز را در اثر خیانت دستور داد زندانی با اعمال شاقه نمودند. [دعائم الاسلام، ج ٢، ص ٥٣٠]

عَنْ عَلِيٍّ (عليه السلام) أَنَّهُ: اسْتَدْرَكَ عَلِيَّ ابْنَ هِرْمَةَ خِيَانَةً وَ

كَانَ عَلَى سُوقِ الْأَهْوَازِ فَكَتَبَ إِلَى رِفَاعَةَ : " فَإِذَا قَرَأْتَ كِتَابِي هَذَا فَحَيِّبِ ابْنَ هَرَمَةَ عَنِ السُّوقِ وَ أَوْقِفْهُ لِلنَّاسِ وَ اسْتِجِبْهُ وَ نَادِ عَلَيْهِ وَ اَكْتُبْ إِلَى أَهْلِ عَمَلِكَ لِتُعَلِّمَهُمْ رَأْيِي فِيهِ وَ لَا تَأْخُذْكَ فِيهِ غَفْلَةٌ وَ لَا تَفْرِيطُ فَتَهْلِكَ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ ذَلِكَ وَ أَعْرِضْكَ أَخْبَثَ عَزْلَهُ وَ أَعِيدْكَ بِإِلَّهِ مِنْ ذَلِكَ فَإِذَا كَانَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَأَخْرِجْهُ مِنَ السَّجْنِ وَ اضْرِبْهُ خَمْسَةَ وَ ثَلَاثِينَ سَوْطًا وَ طُفْ بِهِ فِي الْأَسْوَاقِ فَمَنْ أَتَى عَلَيْهِ بِشَاهِدٍ فَحَلْفُهُ مَعَ شَاهِدِهِ وَ اذْفَعْ إِلَيْهِ مِنْ مَكْسَبِهِ مَا شَهِدَ بِهِ عَلَيْهِ وَ مُزِّبِهِ إِلَى السَّجْنِ مَهَانًا مَقْبُوضًا وَ اخْزِمِ رِجْلَيْهِ بِحِزَامٍ وَ أَخْرِجْهُ وَقْتُ الصَّلَاةِ وَ لَا تَحُلْ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ مَنْ يَأْتِيهِ بِمَطْعَمٍ أَوْ مَشْرَبٍ أَوْ مَلْبَسٍ أَوْ مَفْرَشٍ وَ لَا تَدْعُ أَحَدًا يَدْخُلُ إِلَيْهِ مِمَّنْ يَلْقَاهُ اللَّدْدَ وَ يَرْجِيهِ الْخَلَّاصَ فَإِنْ صَحَّ عِنْدَكَ أَنْ أَحَدًا لَقَّنَهُ مَا يَضُرُّ بِهِ مُسَلِّمًا فَاضْرِبْهُ بِالدَّرَّةِ وَ احْبِسْهُ حَتَّى يَتُوبَ وَ مُزِّبًا خَرَجَ أَهْلِي السَّجْنِ إِلَى صِيْحَنِ السَّجْنِ فِي اللَّيْلِ لِيَتَفَرَّجُوا غَيْرَ ابْنِ هَرَمَةَ إِلَّا أَنْ تَخَافَ مَوْتَهُ فَتُخْرِجْهُ مَعَ أَهْلِ السَّجْنِ إِلَى الصَّحْنِ فَإِنْ رَأَيْتَ لَهُ طَاقَةً أَوْ اسْتِطَاعَةً فَاضْرِبْهُ بَعْدَ ثَلَاثِينَ يَوْمًا خَمْسَةَ وَ ثَلَاثِينَ سَوْطًا بَعْدَ الْخَمْسَةِ وَ ثَلَاثِينَ سَوْطًا الْأُولَى وَ اكْتُبْ إِلَيَّ بِمَا فَعَلْتَ فِي السُّوقِ وَ مَنْ اخْتَزَتْ بَعْدَ الْخَائِنِ وَ اقْطَعْ عَنِ الْخَائِنِ رِزْقَهُ " [دعائم الإسلام ، ج ٢ ، ص ٥٣٢] .

قَالَ أَبُو مَرْيَمَ : أُنِي أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) بِالنَّجَاشِيِّ الشَّاعِرِ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَضْرَبَهُ ثَمَانِينَ ثُمَّ حَبَسَهُ لَيْلَةً ثُمَّ دَعَا بِهِ مِنَ الْغَدِ فَضْرَبَهُ عِشْرِينَ سَوْطًا فَقَالَ لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَدْ ضَرَبْتَنِي

فِي شُرْبِ الْخَمْرِ وَهَذِهِ الْعِشْرُونَ مَا هِيَ؟ فَقَالَ: " هَذَا لِتَجْرِيكَ عَلَى شُرْبِ الْخَمْرِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٢١٦] .

زنداد (توجه به زندانيان)

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): أَنْ عَلِيًّا (عليه السلام) كَانَ يُحْبَسُ فِي الدِّينِ ثُمَّ يَنْظَرُ فَإِنْ كَانَ لَهُ مَالٌ أُعْطِيَ الْغُرْمَاءَ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ دَفَعَهُ إِلَى الْغُرْمَاءِ فَيَقُولُ لَهُمْ اصْنَعُوا بِهِ مَا شِئْتُمْ إِنْ شِئْتُمْ آجِرُوهُ وَإِنْ شِئْتُمْ اسْتَعْمِلُوهُ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ٣٠٠] .

برای لباس و خوراک زندانيان مقرراتی وضع فرمود.

حضرت اجازه می داد زندانيان بدهکار آزاد شده و کار کنند و بدهی خود را پردازند. [احکام زندان در اسلام ، محمد حسن بکائی ، ص ٢٧٣]

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): قَضَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فِي رَجُلَيْنِ أَمْسَكَ أَحَدُهُمَا وَقَتَلَ الْآخَرَ قَالَ يَقْتُلُ الْقَاتِلُ وَيُحْبَسُ الْآخَرُ حَتَّى يَمُوتَ عَمَّا كَمَا كَانَ حَبَسَهُ عَلَيْهِ حَتَّى مَاتَ عَمًّا [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٨٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): أَنْ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ رُفِعُوا إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) وَاحِدٌ مِنْهُمْ أَمْسَكَ رَجُلًا وَأَقْبَلَ آخَرَ فَقَتَلَهُ وَ الْآخَرَ يَرَاهُمْ فَقَضَى فِي الرُّوِيَةِ أَنْ تُسْمَلَ عَيْنَاهُ وَ فِي الْوَدِيِّ أَمْسَكَ أَنْ يَشِيخَنَ حَتَّى يَمُوتَ كَمَا أَمْسَكَهُ وَ قَضَى فِي الْوَدِيِّ قَتْلَ أَنْ يَقْتُلَ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٨٨] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام): أَتَتْ امْرَأَةٌ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فَقَالَتْ إِنَّي قَدْ فَجَرْتُ فَأَعْرَضَ بِوَجْهِهِ عَنْهَا فَتَحَوَّلَتْ حَتَّى اسْتَقْبَلَتْ وَجْهَهُ فَقَالَتْ إِنَّي قَدْ فَجَرْتُ فَأَعْرَضَ عَنْهَا بِوَجْهِهِ ثُمَّ اسْتَقْبَلْتَهُ فَقَالَتْ إِنَّي قَدْ فَجَرْتُ فَأَمَرَ بِهَا فَحُبِسَتْ

وَكَانَتْ حَامِلًا فَتَرَبَّصَ بِهَا حَتَّى وَضَعَتْ ثُمَّ أَمَرَ بِهَا بَعِيدَ ذَلِكَ فَحُفِرَ لَهَا حَفِيرَةٌ فِي الرَّحْبَةِ وَخَاطَ عَلَيْهَا ثَوْبًا جَدِيدًا وَأَدْخَلَهَا
الْحُفْرَةَ إِلَى الْحَقْوِ وَمَوْضِعِ الثَّدْيَيْنِ وَأَغْلَقَ بَابَ الرَّحْبَةِ وَرَمَاهَا بِحَجَرٍ وَقَالَ بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ عَلَى تَضْيِيقِ كِتَابِكَ وَسَيْنَةِ نَبِيِّكَ ثُمَّ
أَمَرَ قَتْبَرَ فَرَمَاهَا بِحَجَرٍ ثُمَّ دَخَلَ مَنْزِلَهُ وَقَالَ يَا قَتْبَرُ انْذَنْ لِأَصِيحَابِ مُحَمَّدٍ ص فَدَخَلُوا فَرَمَوْهَا بِحَجَرٍ حَجَرٍ ثُمَّ قَامُوا لَا يَدْرُونَ أ
يَعِيدُونَ حِجَارَتَهُمْ أَوْ يَزْمُونَ بِحِجَارِهِ غَيْرَهَا وَبِهَا رَمَقُ فَقَالُوا يَا قَتْبَرُ أَخْبِرْهُ أَنَّا قَدْ رَمَيْنَاهَا بِحِجَارَتِنَا وَبِهَا رَمَقُ فَكَيْفَ نَضِيغُ فَقَالَ
عُودُوا فِي حِجَارَتِكُمْ فَعَادُوا حَتَّى قُضِيَتْ فَقَالُوا لَهُ فَقَدْ مَاتَتْ فَكَيْفَ نَضِيغُ بِهَا قَالَ فَادْفَعُوهَا إِلَى أَوْلِيائِهَا وَمُرُوهُمْ أَنْ يَضْنَعُوا بِهَا
كَمَا يَضْنَعُونَ بِمَوْتَاهُمْ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٠] .

٤. برخورد با خلاف کاران

عائشه : ما رايت رسول الله (صلى الله عليه و آله) منتصرا من مظلمه ظلمها قط ما لم ينتهك صرمة من محارم الله فاذا انتهك من
محارم الله شىء كان اشدهم فى ذلك غضبا و ما خير بين الامرين الا اختار السير هما مما لم يكن مأثما. [المحججه البيضاء ، ج ٥
، ص ٣١٨]

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : كَانَ عَلِيٌّ (عليه السلام) كُلَّ بُكْرَةٍ يَطُوفُ فِي أَسْوَاقِ الْكُوفَةِ سُوقًا سُوقًا وَمَعَهُ الدَّرَّةُ عَلَى عَاتِقِهِ وَكَانَ
لَهَا طَرَفَانِ وَكَانَتْ تُسَمَّى السَّبِيَّةَ فَيَقِفُ عَلَى سُوقِ سُوقِ فَيَنَادِي يَا مَعْشَرَ التُّجَّارِ هَدِّمُوا الْإِسْتِخَارَةَ وَتَبَرَّكُوا بِالشُّهُولِ وَ
اقْتَرِبُوا مِنَ الْمُتَبَاعِينَ وَتَرَبَّنُوا بِالْحِلْمِ وَتَنَاهَوْا عَنِ الْكُذِبِ وَالْيَمِينِ وَتَجَافَوْا عَنِ الظُّلْمِ وَأَنْصِفُوا الْمَظْلُومِينَ وَ لَا تَقْرَبُوا

الرَّبِيَا "وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ" (هود/۸۵) يَطُوفُ فِي جَمِيعِ أَسْوَاقِ الْكُوفَةِ فَيَقُولُ هَذَا [امالی صدوق ، ص ۴۹۷].

چون علی (علیه السلام) مشاهده کرد که جمعی در بازار ، از محوطه ای که برای خود داشتند تجاوز کرده اند. دستور داد جایگاهی که درست کرده بودند خراب کنند. [کنز ، ج ۵ ، ص ۴۸۸ و سنن بیهقی ، ج ۵ ، ص ۱۵۰]

علی (علیه السلام) ، علی بن اصمغ را که والی بارجاه بود؛ چون آشکار شد که خیانت کرده دستش را قطع کرد. [اشتقاق ، ج ۲ ، ص ۲۷۲]

امام علی (علیه السلام) دستور داد تا ریختن فاضلاب پشت بام ها و حوض ها در کوچه ها و همچنین آب کنیف ها (توالت ها) قطع گردد. [کنز ، ج ۵ ، ص ۴۸۸]

۵. معجزات و کرامات

۱. معجزات و کرامات حضرت رسول (صلی الله علیه و آله)

بخاری در صحیح خود آورده است که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) در مکانی بود. عربی گفت : چرا وعده ای را که داده ای عمل نمی کنی؟ پیامبر فرمود :

"بشارت" عرب گفت : این سخن را بسیار گفته اید. حضرت خشمگین شد و رو به بلال و ابوموسی کرد و فرمود : "عرب بشارت را رد کرد ، شما قبول کنید". گفتند پذیرفتیم. سپس حضرت ظرف آبی طلبیدند و دست و صورت خود را در آن آب شستند و مقداری از آب دهان خود در آن ریختند و فرمودند : "بنوشید و به صورت و سینه خود پاشید". آن دو نفر این کار را کردند. ام سلمه از

پشت پرده گفت: قدری هم برای مادر تان بگذارید. [صحیح بخاری ، باب ۲۸ ، حدیث ۱۴]

مسلم در صحیح می گوید: پیامبر در حال سر تراشیدن بودند ، هر تاری از موی ایشان در دست یکی از اصحاب بود ، همین طور زره و عصا و شمشیر و ظروف ، مهر ، انگشتر ، کفش رسول خدا در زمان حیات و پس از آن مورد تبرک قرار می گرفت. [صحیح مسلم ، ج ۴ ، ۱۸۱۲]

در فتح خیر آب دهان به چشم علی مالید ، دردش منتفی شد.

رَوَى ابْنُ بَطَّةَ أَنَّ: "تَفَلَّ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فِي عَيْنِ عَلِيٍّ (ع) وَ هُوَ أَرْمَدُ يَوْمَ خَيْبَرَ فَصَحَّ مِنْ وَقْتِهِ" [بحار الأنوار ، ج ۱۸ ، ص ۴۰] .

زنی کودکش را که کچل بود نزد حضرت آورد و دست بر سرش کشید و مو بر آن روئید .

زنی دیگر کودککی آورد که موی سرش می ریخت. رسول خدا بر سر او دست کشید و سر کودک خوب شد و موها دیگر نریخت.

رَوَى عَنِ الْفَائِقِ: إِنَّ النَّبِيَّ (ص) مَسَحَ عَلَى رَأْسِ غُلَامٍ وَقَالَ عِشْ قَوْلًا فَعَاشَ مِائَةً وَ إِنَّ امْرَأَةً أَتَتْهُ (صَلَى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ) بِصَبِيٍّ لَهَا لِلتَّبْرُكِ وَ كَانَتْ بِهِ عَاهَةٌ فَمَسَحَ يَدَهُ عَلَى رَأْسِ الصَّبِيِّ فَاسْتَوَى شَعْرُهُ وَ بَرَأَ دَاوُهُ" [بحار الأنوار ، ج ۱۸ ، ص ۳۹] .

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَال: "سَيَأْتُ النَّبِيَّ (صَلَى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ) عَنِ الْكَلِمَاتِ الَّتِي تَلَقَّاهَا آدَمُ مِنْ رَبِّهِ فَتَابَ عَلَيْهِ قَالَ سَأَلَهُ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ إِلَّا تُبَّتْ عَلَى فَتَابَ عَلَيْهِ" [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۲۷۰]

عده زیادی در یاری پیامبر (صلی الله علیه و آله) در جنگ شهید شدند پیامبر (صلی الله علیه و آله) آنان را به خاک سپرد اما سنگ بزرگی را روی قبر عثمان بن مظعون نصب کرد و فرمود: چون او افسر شهیدان است می خواهم قبرش معلوم باشد.

فَعَلَ النَّبِيُّ (ص) حَيْثُ أَمَرَ رَجُلًا يَحْمِلُ صَخْرَةً لِيَعْلَمَ بِهَا قَبْرَ عَثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ فَعَجَزَ الرَّجُلُ فَحَسَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) عَنْ ذِرَاعِيهِ فَوَضَعَهَا عِنْدَ رَأْسِهِ وَقَالَ: "أَعْلِمُ بِهَا قَبْرَ أَخِي وَأَذْفِنُ إِلَيْهِ مَنْ مَاتَ مِنْ أَهْلِهِ" [بحار الأنوار، ج ٧٩، ص ٤٧].

شخصی اعرابی خدمت پیامبر (صلی الله علیه و آله) آمد و گفت: یا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَمَّا فِي بَطْنِ نَاقَتِنَا بِفَهْمِ كَلَامَتِ حَقِّ اسْتِ وَ بَهْ پَرورد گارت ایمان بیاورم. پیامبر (صلی الله علیه و آله): "علی (علیه السلام) تو را یاری می کند". علی (علیه السلام) آمد و سر به سوی آسمان فرمود: "اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَأَهْلِ بَيْتِهِ وَبِأَسْمَائِكَ الْحُسَيْنِي وَبِكَلِمَاتِكَ التَّامَّاتِ، اَيْنَ نَاقَهُ صَحَبَتْ كُنْتُ وَ خَبِرَ مِنْ مَافِي بَطْنِشَ بَدَهْتُ". در آن هنگام ناقه رو به علی (علیه السلام) گفت: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّهُ رَكِبَنِي يَوْمًا وَ هُوَ يَرِيدُ زِيَارَةَ ابْنِ عَمِّ لَهْ وَ وَقَعَنِي فَأَنَا حَامِلٌ مِنْهُ فَقَالَ الْأَعْرَابِيُّ: وَيَحْكُمُ! النَّبِيُّ هَيْذَا أُمُّ هَيْذَا؟ فَقِيلَ: هَذَا النَّبِيُّ وَ هَذَا أَخُوهُ وَ ابْنُ عَمِّهِ. فَقَالَ الْأَعْرَابِيُّ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ.

قَالَ سَلْمَانُ الْفَارَسِيُّ رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَيْهِ: كُنْتُ ذَاتَ يَوْمٍ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) إِذْ

أَقْبَلَ أَعْرَابِي عَلَى نَاقِهِ لَهُ فَسَلِمَ ثُمَّ قَالَ : أَيُّكُمْ مُحَمَّدٌ؟ فَأَوْمَى إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) فَقَالَ : يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَمَّا فِي بَطْنِ نَاقَتِي حَتَّى أَعْلَمَ أَنَّ الَّذِي جِئْتُ بِهِ حَقٌّ وَأَوْمِنَ بِالْهَيْكِ وَأَتَّبِعَكَ فَالْتَفَتَ النَّبِيُّ (ص) فَقَالَ : " حَبِيبِي عَلَى يَدُكَ " فَأَخَذَ عَلَى بِيخْطَامِ النَّاقَةِ ثُمَّ مَسَّحَ يَدَهُ عَلَى نَحْرِهَا ثُمَّ رَفَعَ طَرْفَهُ إِلَى السَّمَاءِ وَقَالَ : " اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ بِأَسْمَائِكَ الْحُسَيْنِي وَ بِكَلِمَاتِكَ الثَّامَاتِ لَمَّا أَنْطَقْتَ هَذِهِ النَّاقَةَ حَتَّى تُخْبِرَنَا بِمَا فِي بَطْنِهَا " فَإِذَا النَّاقَةُ قَدِ التَفَتَتْ إِلَى عَلِي (عليه السلام) وَ هِيَ تَقُولُ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ! إِنَّهُ رَكِبَنِي يَوْمًا وَ هُوَ يَرِيدُ زِيَارَةَ ابْنِ عَمِّ لَهُ وَ وَقَعَنِي فَأَنَا حَامِلَةٌ مِنْهُ فَقَالَ الْمَاعْرَابِيُّ : وَيَحْكُمُ ! النَّبِيُّ هَذَا أَمْ هَذَا؟ فَقِيلَ هَذَا النَّبِيُّ وَ هَذَا أَخُوهُ وَ ابْنُ عَمِّهِ فَقَالَ الْمَاعْرَابِيُّ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ . [قصص الأنبياء راوندی ، ص ۲۹۵] .

رسول خدا (صلى الله عليه و آله) بالای چاه بدر با کشتگان گفتگو می کرد. همینکه پرسیدند مگر می شنوند. فرمود : انهم لأسمع منكم [صحیح مسلم ، ج ۸ ، ص ۱۳۶]

پس از اینکه در جنگ بدر اجساد کفار را در چاه انداختند. پیامبر سر چاه آمد و فرمود : یا فلان یا فلان ، قد وجدت ما وعدنی ربی حقا فهل وجدتم ما وعد ربکم حقا. گفتند : یا رسول الله اتنادیهم و هم اموات؟ حضرت فرمود : والذی نفسی بیده انهم لاسمع هذا الکلام منکم الا انهم لا یقدرون علی الجواب [المحججه ، ج ۸ ، ص ۲۹۶ و صحیح مسلم ،

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): يَا أَبَا الْحَسَنِ! إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ قَبْرَكَ وَقَبْرَ وُلْدِكَ بِقَاعِ الْجَنَّةِ وَعَرَصَهُ مِنْ عَرَصَاتِهَا وَإِنَّ اللَّهَ جَعَلَ قُلُوبَ نَجَبَاءَ مِنْ خَلْقِهِ وَصِفْوَتِهِ مِنْ عِبَادِهِ تَحِنُّ إِلَيْكُمْ وَتَحْتَمِلُ الْمِذْلَةَ وَالْأَذَى فِيكُمْ فَيَعْمُرُونَ قُبُورَكُمْ وَيَكْتُمُونَ زِيَارَتَهَا تَقَرُّبًا مِنْهُمْ إِلَى اللَّهِ مَوَدَّةً مِنْهُمْ لِرَسُولِهِ أَوْلِيَّتِكَ يَا عَلِيُّ! الْمَخْصُوصُونَ بِشَفَاعَتِي وَالْوَارِدُونَ حَوْضِي وَهُمْ زُورِي غَدَاً فِي الْجَنَّةِ يَا عَلِيُّ مَنْ عَمَرَ قُبُورَكُمْ وَتَعَاهَدَهَا فَكَأَنَّمَا أَعَانَ سُلَيْمَانَ بْنَ دَاوُدَ عَلَى بِنَاءِ بَيْتِ الْمَقْدِسِ وَمَنْ زَارَ قُبُورَكُمْ عِدَلَ ذَلِكَ لَهُ ثَوَابَ سَبْعِينَ حَجَّةً بَعْدَ حَجَّةِ الْإِسْلَامِ وَخَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ حَتَّى يَرْجِعَ مِنْ زِيَارَتِكُمْ كَيَوْمَ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ فَأَبْشِرْ وَبَشِّرْ أَوْلِيَاءَكَ وَ مُحِبِّيكَ مِنَ النَّعِيمِ وَقُرَّةِ الْعَيْنِ بِمَا لَمَّا عَيْنٌ رَأَتْ وَ لَمَّا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَ لَمَّا خَطَرَ عَلَى قَلْبٍ بَشِيرٌ وَ لَكِنَّ حُثَالَهُ مِنَ النَّاسِ يَعِيرُونَ زُورَ قُبُورِكُمْ بِزِيَارَتِكُمْ كَمَا تُعِيرُ الزَّانِيَةُ بِزَنَاهَا أَوْلِيَّتَكَ شِرَارُ أُمَّتِي لَا نَالَتْهُمْ شَفَاعَتِي وَلَا يَرُدُّونَ حَوْضِي [تهذيب الأحكام، ج ۶، ص ۲۲] .

صبر: جابر بن عبد اله انصاری در زمان حفر خندق پیامبر را به مهمانی دعوت کرد و گوسفندی ذبح کرد. دو فرزند داشت، یکی از دیگری پرسید: بابا چگونه گوسفند را ذبح کرد؟ او هم کاردی برداشت و برادر را برد به پشت بام و عملاً نشان داد. وقتی خون فواره زد وحشت کرد و عقب عقب رفت و از پشت بام افتاد و مرد. مادرشان که مشغول پخت غذا بود صدای بیچه را شنید، به کوچه آمد،

دید خون از ناودان جاری است. به پشت بام رفت ، دید فرزندش مرده است. بچه ها را پنهان کرد و مشغول پخت نان شد. پیامبر با اصحاب وارد شد و مشغول صرف غذا شد که جبرئیل نازل شد و عرض کرد تا بچه های جابر نیامدند شروع نکن. حضرت به جابر گفت : بچه ها را بیاور. جابر آنها را پیدا نکرد تا اینکه جبرئیل قضیه را به پیامبر گفت و پیامبر دعا کرد و علی (علیه السلام) آمین گفت و بچه ها زنده شدند. [کافی باب ابتلاء] .

مشرکین نزد پیامبر (صلی الله علیه و آله) آمدند و گفتند : که اگر راست می گویی برای ما ماه را پاره کن. فرمود : " اگر چنین کنم اسلام را قبول می کنید ". گفتند : بلی. از خدا خواست ماه دو نیم شد. پیامبر صدا زد : " ای فلان شهادت دهید و ببینید ".

ماه طوری دو نیم شد که نیمی در روی این کوه و نصف دیگر روی کوه مقابل. گفتند : این سحر است. فرمود : " اگر شما را سحر کرده ام همه مردم را که سحر نکرده ام ، از آنها پرسید ". این مسئله مورد اتفاق مسلمین از نظر روایات است. اما قرآن : اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَ انْشَقَّ الْقَمَرُ [قمر / ۱] .

جبرئیل نزد رسول خدا (صلی الله علیه و آله) آمد و دست او را گرفت و او را به بقیع برد. در کنار قبر ، صاحب قبر را صدا زد و گفت : به اذن خدا برخیز. او که از صالحان بود با چهره درخشان برخواست و خاک ها را پاک کرد و گفت : الحمد لله و الله اکبر. سپس

به کنار قبر دیگری آمد که از افراد بد بود. او با صورت سیاه برخواست و فریاد می زد: یا حسرتنا یا لثبورا. بعد هر دو به جای خود باز گشتند.

سپس حضرت جبرئیل فرمود: "یا محمد (صلی الله علیه و آله)! در قیامت هم همین طور مبعوث خواهند شد". [تفسیر علی بن ابراهیم قمی، ص ۱۱۵]

خدیجه از رسول اکرم تقاضای کفن کرد و حضرت آن بزرگوار را در عباى خود دفن کرد.

۲. مقام اهل بیت

قَالَ الرضا: لَمَّا عُرِجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ أَخَذَ بِيَدِي جِبْرَائِيلُ فَأَدْخَلَنِي الْجَنَّةَ فَنَاوَلَنِي مِنْ رُطْبِهَا فَأَكَلْتُهُ فَتَحَوَّلَ ذَلِكَ نُطْفَةً فِي صُلْبِي فَلَمَّا هَبَطْتُ إِلَى الْأَرْضِ وَقَعْتُ خَدِيجَةَ فَحَمَلْتُ بِفَاطِمَةَ فَفَاطِمَةُ حَوْرَاءُ إِنَّسِيَّةٌ فَكَلَّمَا اشْتَقْتُ إِلَيَّ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ شَمِمْتُ رَائِحَةَ ابْنَتِي فَاطِمَةَ [أمالی صدوق، ص ۴۶۰].

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ (صلى الله عليه و آله) عَنِ الْكَلِمَاتِ الَّتِي تَلَقَّاها آدَمُ مِنْ رَبِّهِ فَتَابَ عَلَيْهِ قَالَ: "سَأَلَهُ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَعَلِيٍّ وَفَاطِمَةَ وَالْحُسَيْنِ وَالْحَسَنِ إِلَّا تُبَّتْ عَلَى فَتَابَ عَلَيْهِ" [خصال صدوق، ج ۱، ص ۲۷۰].

مردی صحرانشین محضر پیامبر آمد، پرسید: وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا [آل عمران/۱۰۳].

یعنی چه؟ سپس پیامبر دست روی شانه علی گذاشت و فرمود: يَا أَغْرَابِي! هَذَا حَبْلُ اللَّهِ فَاعْتَصِمِ بِهِ [المناقب، ج ۳، ص ۷۶].

وقتی آیها نَمَّا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَهُنَّ نازل شد پیامبر (صلی الله علیه و آله) بین مسلمین عقد اخوت خواند و در پایان حضرت، با علی (علیه السلام) عقد برادری خواند و فرمود: أَنْتَ أَخِي وَوَصِيِّي وَوَارِثِي

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي

أَوْفَى قَالَ : آخَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) بَيْنَ أَضْيَحَاهِ وَ تَرَكَ عَلِيًّا (عليه السلام) فَقَالَ لَهُ : " آخَيْتَ بَيْنَ أَضْيَحَايِكَ وَ تَرَكَتَنِي " فَقَالَ : " وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا أَخَزْتُكَ إِلَّا لِنَفْسِي أَنْتَ أَخِي وَ وَصِيِّي وَ وَارِثِي " قَالَ : " مَا أَرِثُ مِنْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ " قَالَ : مَا أَوْرَثَ النَّبِيُّونَ قَبْلِي أَوْرَثُوا كِتَابَ رَبِّهِمْ وَ سُنَّةَ نَبِيِّهِمْ وَ أَنْتَ وَ ابْنَاكَ مَعِي فِي قَضْرِي فِي الْجَنَّةِ " [أمالي صدوق ، ص ٣٤٦] .

قَالَ عَلِي (عليه السلام) : طَلَبَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) فَوَجَدَنِي فِي حَائِطٍ نَائِمًا فَضَرَبَنِي بِرِجْلِهِ وَ قَالَ قُمْ وَ اللَّهُ لِلْأَرْضَيْنِكَ أَنْتَ أَخِي وَ أَبُو وَ أُبْدَى تُقَابِلُ عَلَي سَيْتِي مَنْ مَاتَ عَلَي عَهْدِي فَهُوَ فِي كَنْزِ كَنْفِ اللَّهِ وَ مَنْ مَاتَ عَلَي عَهْدِكَ فَقَدْ قَضَى نَحْبَهُ وَ مَنْ مَاتَ يَجِبُكَ بَعْدَ مَوْتِكَ يَخْتِمُ اللَّهُ لَهُ بِالْإِيمَانِ وَ الْإِيمَانِ مَا طَلَعَتْ شَمْسٌ أَوْ غَرَبَتْ [كشف الغمه ، ج ١ ، ص ٣٢٧] .

نه تنها در داستان مواخات ، بلکه بارها در موارد مختلف مثل ماجرای انذار یا مباحله یا... پیامبر ، علی (عليه السلام) را به عنوان برادر خطاب کرد.

قَالَ عَلِي (عليه السلام) : جَمَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) بَيْنِي عَبِيدَ الْمُطَلَبِ فِيهِمْ رَهْطٌ يَأْكُلُ الْحَيْدَعَةَ وَ يَشْرَبُ الْفَرْقَ قَالَ فَصَيَّرَ لَهُمْ مُدًّا مِنْ طَعَامٍ فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا قَالَ وَ بَقِيَ الطَّعَامُ كَمَا هُوَ كَأَنَّهُ لَمْ يَمَسَّ ثُمَّ دَعَا بِغَمْرِ فَشَرِبُوا حَتَّى رَوُوا وَ بَقِيَ الشَّرَابُ كَأَنَّهُ لَمْ يَشْرَبْ مِنْهُ وَ لَمْ يَمَسَّ فَقَالَ يَا بَنِي عَبِيدِ الْمُطَلَبِ إِنِّي بُعِثْتُ إِلَيْكُمْ خَاصَّةً وَ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً وَ قَدْ رَأَيْتُمْ مِنْ

هَذِهِ آيَةٌ مَا رَأَيْتُمْ فَأَيُّكُمْ يَبِئْسَ عَلَى أَنْ يَكُونَ أَخِي وَصَاحِبِي قَالَ فَلَمْ يَقُمْ إِلَيْهِ أَحَدٌ فَلَمَّا كَانَ فِي الثَّلَاثَةِ ضَرَبَ بِيَدِهِ عَلَى يَدِي]
كشف الغمه ، ج ١ ، ص ٣٢٧ .

وقتی در ماجرای برادری حضرت علی (علیه السلام) تنها ماند شروع کرد به گریه کردن و نزد فاطمه (س) آمد و فرمود : من تنهایم.

مِنْ مَنَاقِبِ الْفَقِيهِ أَبِي الْحَسَنِ بْنِ الْمَغَازِلِيِّ عَنْ أَنَسٍ قَالَ : لَمَّا كَانَ يَوْمَ الْمُبَاهَلَةِ آخَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) بَيْنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ وَ عَلِيٍّ وَ أَقِيفُ يَرَاهُ وَ يَعْرِفُ مَكَانَهُ وَ لَمْ يُوَاحِ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ أَحَدٍ فَانْصَرَفَ عَلِيُّ بَاكِي الْعَيْنِ فَافْتَقَدَهُ النَّبِيُّ (ص) فَقَالَ : " مَا فَعَلَ أَبُو الْحَسَنِ ؟ " قَالُوا : انْصَرَفَ بَاكِي الْعَيْنِ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ : " يَا بَلَالُ أَذْهَبَ فَأْتِنِي بِهِ " فَمَضَى بَلَالٌ إِلَى عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَ قَدْ دَخَلَ مَنْزِلَهُ يَا كِي الْعَيْنِ فَقَالَتْ فَاطِمَةُ (س) : " مَا يَبْكِيكَ ؟ لَا أَبْكِي اللَّهُ عَيْنِكَ " . قَالَ : " يَا فَاطِمَةُ آخَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) بَيْنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ وَ أَنَا وَ أَقِيفُ يَرَانِي وَ يَعْرِفُ مَكَانِي وَ لَمْ يُوَاحِ بَيْنِي وَ بَيْنَ أَحَدٍ " قَالَتْ (س) : " لَا يَخْزُنُكَ اللَّهُ لَعَلَّهُ إِنَّمَا دَخَرَكَ لِنَفْسِهِ " فَقَالَ بَلَالٌ : يَا عَلِيُّ أَجِبِ النَّبِيَّ . فَأَتَى عَلِيُّ النَّبِيَّ فَقَالَ النَّبِيُّ : " مَا يَبْكِيكَ يَا أَبَا الْحَسَنِ ؟ فَقَالَ : " وَ أَحْيَتْ بَيْنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ أَنَا وَ أَقِيفُ تَرَانِي وَ تَعْرِفُ مَكَانِي وَ لَمْ تُوَاحِ بَيْنِي وَ بَيْنَ أَحَدٍ " قَالَ : " إِنَّمَا دَخَرَكَ لِنَفْسِي أَلَا يَسُرُّكَ أَنْ تَكُونَ أَخَا نَبِيِّكَ " . قَالَ : " بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنِّي

لى بِعَدْلِكَ " فَأَخَذَ بِيَدِهِ فَأَرْقَاهُ الْمُنْبَرِ فَقَالَ : " اللَّهُمَّ هَذَا مِنِّي وَ أَنَا مِنْهُ أَلَا إِنَّهُ مِنِّي بِمَنْزِلِهِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى أَلَا مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا عَلَى مَوْلَاهُ " قَالَ : فَانصَرَفَ عَلَى قَرِيرِ الْعَيْنِ فَاتَّبَعَهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ : بَخْ بَخْ يَا أَبَا الْحَسَنِ أَصْبَحْتَ مَوْلَاىَ وَ مَوْلَى كُلِّ مُسْلِمٍ . [كشف الغمه ، ج ١ ، ص ٣٢٨] .

٣. بعضى كرامات اهل بيت

عَنْ أَبِي حَسَّانِ الْعِجْلِيِّ قَالَ : لَقِيتُ أُمَّهُ اللَّهَ بِنْتِ رَاشِدِ الْهَجْرِي فَقُلْتُ لَهَا : أَخْبِرِينِي بِمَا سَمِعْتِ مِنْ أَبِيكَ . قَالَتْ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : قَالَ لِي حَبِيبِي أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : " يَا رَاشِدُ كَيْفَ صَبْرُكَ إِذَا أُرْسِلَ إِلَيْكَ دَعَى بِنْتِي أُمِّيهِ فَقَطَّعَ يَدَيْكَ وَ رِجْلَيْكَ وَ لِسَانَكَ؟ " فَقُلْتُ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَيْكُنْ آخِرُ ذَلِكَ إِلَى الْجَنَّةِ؟ قَالَ : " نَعَمْ يَا رَاشِدُ وَ أَنْتَ مَعِيَ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ " قَالَتْ : فَوَاللَّهِ مَا ذَهَبَتِ الْأَيَّامُ حَتَّى أُرْسَلَ إِلَيْهِ الدَّعَى عُمَيْدُ اللَّهِ بْنِ زِيَادٍ فَدَعَاهُ إِلَى الْبِرَاءَةِ مِنْهُ . فَقَالَ لَهُ ابْنُ زِيَادٍ : فَبَأَى مِيتَهُ قَالَ لَكَ صَاحِبُكَ تَمُوتُ؟ قَالَ : حَبَّرَنِي خَلِيلِي صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ أَنَّكَ تَدْعُونِي إِلَى الْبِرَاءَةِ مِنْهُ فَلَا أَتَبَرَّأُ فَتَقْدُمُنِي فَتَقْطَعُ يَدِي وَ رِجْلِي وَ لِسَانِي . فَقَالَ : وَ اللَّهُ لَأُكْذِبَنَّ صَاحِبُكَ فَدَمُوهُ وَ أَفْطَعُوا يَدَهُ وَ رِجْلَهُ وَ أَتْرَكُوا لِسَانَهُ فَفَطَعُوهُ ثُمَّ حَمَلُوهُ إِلَى مَنْزِلِنَا فَقُلْتُ لَهُ : يَا أَبَتِ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَيْلُ تَجِدُ لِي مَا أَصَابَكَ أَلَمْأَ قَالَ : لَا وَ اللَّهُ يَا بُنِيهِ إِلَّا كَالزَّحَامِ بَيْنَ النَّاسِ ثُمَّ دَخَلَ عَلَيْهِ جِيرَانُهُ وَ مَعَارِفُهُ يَتَوَجَّعُونَ لَهُ فَقَالَ : آتُونِي بِصَحِيفَةٍ وَ دَوَاهٍ أَذْكَرُ لَكُمْ مَا يَكُونُ مِمَّا أَعْلَمَنِيهِ مَوْلَاىَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فَآتَوْهُ

بَصِيحِيهِ وَ دَوَاهِ فَجَعَلَ يَذُكُرُ وَيَمْلِي عَلَيْهِمْ أَخْبَارَ الْمَلَا حِمِ وَالْكَائِنَاتِ وَ يَشِينُهَا إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فَبَلَغَ ذَلِكَ ابْنَ زِيَادٍ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ الْحَجَّامَ حَتَّى قَطَعَ لِسَانَهُ فَمَاتَ مِنْ لَيْلَتِهِ تِلْكَ وَ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَسْمِيهِ رَاشِدَ الْمُبْتَلَى وَ كَانَ قَدْ أَلْقَى إِلَيْهِ عِلْمَ الْبَلَايَا وَ الْمَنَابِيَا فَكَانَ يَلْقَى الرَّجُلَ وَ يَقُولُ لَهُ يَا فُلَانُ بِنَ فُلَانٍ تَمُوتُ مِيتَةً كَذَا وَ أَنْتَ يَا فُلَانُ تُقْتَلُ قِتْلَةً كَذَا فَيَكُونُ الْأَمْرُ كَمَا قَالَهُ رَاشِدٌ رَحِمَهُ اللَّهُ. [بحار الأنوار ، ج ٤٢ ، ص ١٢١] .

حضرت علی (عليه السلام) گاهی به وادی السلام می رفت و با اهل آنجا گفتگو می کرد و به افرادی می فرمود: وَ لَوْ كَشِفَ لَكَ لَرَأَيْتَهُمْ حَلَقًا حَلَقًا

قَالَ حَبَّهَ الْعُرْنِي: حَرَجْتُ مَعَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إِلَى الظَّهْرِ فَوَقَفَ بِوَادِي السَّلَامِ كَأَنَّهُ مُخَاطَبٌ لِأَقْوَامٍ قُمْتُ بِقِيَامِهِ حَتَّى أَعْيَيْتُ ثُمَّ جَلَسْتُ حَتَّى مَلَيْتُ ثُمَّ قُمْتُ حَتَّى نَالَني مِثْلُ مَا نَالَني أَوَّلًا ثُمَّ جَلَسْتُ حَتَّى مَلَيْتُ ثُمَّ قُمْتُ وَ جَمَعْتُ رِدَائِي فَقُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! إِنِّي قَدْ أَشْفَقْتُ عَلَيْكَ مِنْ طُولِ الْقِيَامِ فَرَا حَهُ سَاعَهُ ثُمَّ طَرَحْتُ الرِّدَاءَ لِيَجْلِسَ عَلَيْهِ فَقَالَ لِي: " يَا حَبَّهَ إِنَّ هُوَ إِلَّا مُحَادَثَةٌ مَيُومِنٍ أَوْ مُوَانِسِيَّتُهُ " قَالَ: قُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! وَ إِنَّهُمْ لَكَذَلِكُ؟ قَالَ: " نَعَمْ وَ لَوْ كَشِفَ لَمَكَ لَرَأَيْتَهُمْ حَلَقًا حَلَقًا مُخْتَبِينَ يَتَحَادَثُونَ " فَقُلْتُ: أَجْسَامٌ أَمْ أَرْوَاحٌ؟ فَقَالَ: " أَرْوَاحٌ وَ مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يَمُوتُ فِي بُقْعَةٍ مِنْ بَقَاعِ الْأَرْضِ إِلَّا قِيلَ لِرُوحِهِ الْحَقِي بِوَادِي السَّلَامِ وَ إِنَّهَا لِبُقْعَةٍ مِنْ جَنَّةِ عَدْنٍ " [كافي ، ج ٣ ، ص ٢٤٣] .

النَّظْرِي فِي الْخَصَائِصِ: لَمَّا جَاءُوا بِرَأْسِ الْحُسَيْنِ وَ

نَزَلُوا مِنْزِلًا يُقَالُ لَهُ قِنْدَرِينَ اَطَّلَعَ رَاهِبٌ مِنْ صَوْمَعْتِهِ إِلَى الرَّأْسِ فَرَأَى نُورًا ساطِعًا يَخْرُجُ مِنْ فِيهِ وَيَضِيءُ عُدَّ إِلَى السَّمَاءِ فَأَتَاهُمْ بِعَشْرَةِ
 آلَافٍ دِرْهَمٍ وَ أَخَذَ الرَّأْسَ وَ أَدْخَلَهُ صَوْمَعْتَهُ فَسَدَّ جَمْعَ صَوْتًا وَ لَمْ يَرَ شَخْصًا قَالَ : طُوبَى لَكَ وَ طُوبَى لِمَنْ عَرَفَ حُرْمَتَهُ فَرَفَعَ الرَّاهِبُ
 رَأْسَهُ وَقَالَ : يَا رَبِّ بِحَقِّ عَيْسَى تَأْمُرُ هَذَا الرَّأْسَ بِالتَّكَلُّمِ مَعِيَ فَتَكَلَّمِ الرَّأْسُ وَقَالَ : " يَا رَاهِبُ أَي شَيْءٍ تُرِيدُ؟ " قَالَ : مَنْ أَنْتَ؟
 قَالَ : " أَنَا ابْنُ مُحَمَّدٍ الْمُصْطَفَى وَ أَنَا ابْنُ عَلِيِّ الْمُرْتَضَى وَ أَنَا ابْنُ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ أَنَا الْمُقْتُولُ بِكَرْبَلَاءِ أَنَا الْمَظْلُومُ أَنَا الْعَطْشَانُ " وَ
 سَكَتَ فَوَضَعَ الرَّاهِبُ وَجْهَهُ عَلَى وَجْهِهِ فَقَالَ : لَا أَرْفَعُ وَجْهِي عَنْ وَجْهِكَ حَتَّى تَقُولَ أَنَا شَفِيعُكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَتَكَلَّمِ الرَّأْسُ وَقَالَ
 : " ارْجِعْ إِلَى دِينَ حَيْدَى مُحَمَّدٍ " فَقَالَ الرَّاهِبُ : أَشْهَدُ أَنْ لَمَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ فَقَبِلَ لَهُ الشَّفَاعَةَ فَلَمَّا
 أَصْبَحُوا أَخَذُوا مِنْهُ الرَّأْسَ وَ الدَّرَاهِمَ فَلَمَّا بَلَغُوا الْوَادِي نَظَرُوا الدَّرَاهِمَ قَدْ صَارَتْ حِجَارَةً " [المناقب ، ج ٤ ، ص ٦٠] .

در زمان امام سجاد (علیه السلام) در مکه خشک سالی شد. جمعی از معروفین بصره در حج بودند. مردم از آنها درخواست
 دعای باران کردند. آنان دعا کردند ، ولی مستجاب نشد. همین که ایستاده بودند جوانی وارد مسجد الحرام شد و شروع به
 طواف کرد و فرمود : " آیا از میان شما کسی نیست که خدا او را دوست داشته باشد تا دعایش را مستجاب کند؟ "

شما دور شوید تا من دعا کنم. زاهدان و عارفان بصره دور شدند. این جوان آمد و در کنار کعبه

سجده کرد و گفت :

سَيِّدِي بِحُبِّكَ لِي إِلَّا سَقَيْتَهُمُ الْغَيْثَارَانَ هَمَّحُونَ دِهَانَهُ مَشَكَّ سِرَازِيرِ شَدَّ. پرسیدیم : این جوان کیست؟ گفتند : علی بن الحسین (علیه السلام) .

در مکه قحطی شد ابوطالب با نوجوانی بیرون آمد و کمر این نوجوان را به کعبه چسباند. و این بچه با دستهای خود دعا کرد که ناگهان ابرها ظاهر و باران آمد و ابوطالب این سرود را خواند :

عَنْ ثَابِتِ الْبُنَانِيِّ قَالَ : كُنْتُ حَاجًّا وَ جَمَاعَةً عُبَادِ الْبَصِيرَةِ مِثْلَ أَيُّوبَ السَّجِسْتَانِيِّ وَ صَالِحِ الْمُرِّي وَ عُتْبَةَ الْعَلَّامِ وَ حَبِيبِ الْفَارِسِيِّ وَ مَالِكِ بْنِ دِينَارٍ فَلَمَّا أَنْ دَخَلْنَا مَكَّةَ رَأَيْنَا الْمَاءَ ضَيْقًا وَ قَعِدَ اشْتَدَّ بِالنَّاسِ الْعَطَشُ لِقَلْبِهِ الْغَيْثِ فَفَرَعَ إِلَيْنَا أَهْلَ مَكَّةَ وَ الْحُجَّاجُ يَسْأَلُونَا أَنْ نَسْتَسْقِيَ لَهُمْ فَأَتَيْنَا الْكَعْبَةَ وَ طُفْنَا بِهَا ثُمَّ سَأَلْنَا اللَّهَ خَاصَّةً عَيْنَ مُتَضَرِّعِينَ بِهَا فَمِنْغَنَا الْإِجَابَةَ فَبَيْنَمَا نَحْنُ كَذَلِكَ إِذَا نَحْنُ بِفَتَى قَدْ أَقْبَلَ وَ قَدْ أَكْرَبَتْهُ أَحْزَانُهُ وَ أَفْلَقَتْهُ أَشْجَانُهُ فَطَافَ بِالْكَعْبَةِ أَشْوَاطًا ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَقَالَ يَا مَالِكُ بْنُ دِينَارٍ يَا ثَابِتُ الْبُنَانِيِّ يَا أَيُّوبَ السَّجِسْتَانِيِّ يَا صَالِحِ الْمُرِّي يَا عُتْبَةَ الْعَلَّامِ يَا حَبِيبَ الْفَارِسِيِّ يَا سَعْدُ يَا سَعْدُ يَا عَمْرُو يَا صَالِحِ الْأَعْمَى يَا رَابِعَهُ يَا سَعْدَانَهُ يَا جَعْفَرَ بْنَ سُلَيْمَانَ فَقُلْنَا لَبَّيْكَ وَ سَعْدَيْكَ يَا فَتَى فَقَالَ أَمَا فِيكُمْ أَحَدٌ يَحِبُّهُ الرَّحْمَنُ فَقُلْنَا يَا فَتَى عَلَيْنَا الدُّعَاءُ وَ عَلَيْهِ الْإِجَابَةُ فَقَالَ : " ابْعُدُوا عَنِ الْكَعْبَةِ فَلَوْ كَانَ فِيكُمْ أَحَدٌ يَحِبُّهُ الرَّحْمَنُ لَأَجَابَهُ " ثُمَّ أَتَى الْكَعْبَةَ فَحَزَّ سَاجِدًا فَسَدَّ مَعْتَهُ يَقُولُ فِي سُدُودِهِ : " سَيِّدِي بِحُبِّكَ لِي إِلَّا سَقَيْتَهُمُ الْغَيْثَ قَالَ فَمَا اسْتَمَّ الْكَلَامَ حَتَّى أَتَاهُمُ الْغَيْثُ

كَأَفْوَاهِ الْقُرْبِ " فَقُلْتُ يَا فَتَى مِنْ أَيْنَ عَلِمْتَ أَنَّهُ يَجُوبُكَ؟ قَالَ: لَوْ لَمْ يَحِينِي لَمْ يَسْتَرِرْنِي فَلَمَّا اسْتَرَارَنِي عَلِمْتُ أَنَّهُ يَحِينِي فَسَأَلْتُهُ بِحُبِّهِ لِي فَأَجَابَنِي " ثُمَّ وَلَّى عَنَّا وَ أَنْشَأَ يَقُولُ :

فَقُلْتُ : يَا أَهْلَ مَكَّةَ مَنْ هَذَا الْفَتَى؟ قَالُوا : عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام). [احتجاج طبرسی ، ج ۲ ، ص ۳۱۶] .

[کافی ، ج ۱ ، ص ۴۴۹] .

مَجْمُوعَةُ الشَّهِيدِ : قِيلَ لَمَّا كَانَ الْعَبَّاسُ وَ زَيْنَبُ وَ لَدَى عَلِيٍّ (عليه السلام) صَغِيرِينَ قَالَ عَلِيٌّ (عليه السلام) لِلْعَبَّاسِ : " قُلْ وَاحِدٌ " فَقَالَ : وَاحِدٌ. فَقَالَ : " قُلْ اثْنَانِ " قَالَ أَسَدِي تَحِيَّ أَنْ أَقُولَ بِاللِّسَانِ الَّذِي قُلْتُ وَاحِدًا اثْنَانِ فَقَبَّلَ عَلِيٌّ (عليه السلام) عَيْنَيْهِ " [مستدرک الوسائل ، ج ۱۵ ، ص ۲۱۵] .

(چشمهای او را بوسید.) "

در زمان حضرت علی (عليه السلام) خشک سالی شد. امام علی (عليه السلام) از امام حسن و امام حسین (علیهما السلام) تقاضای دعا کردند.

قَالَ الْحَسَنُ (عليه السلام) : اللَّهُمَّ هَيِّجْ لَنَا السَّحَابَ بِفَتْحِ الْأَبْوَابِ بِمَاءِ عُبَابٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۵۳۵] .

قَالَ الْحُسَيْنُ (عليه السلام) : اللَّهُمَّ مُعْطَى الْخَيْرَاتِ مِنْ مَطَانِنِهَا وَ مُنْزِلَ الرَّحْمَاتِ مِنْ مَعَادِنِهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۵۳۵] .

از دعا فارغ نشده بودند که باران نازل شد.

مردم از سلمان فارسی پرسیدند : آیا خطبه های امام حسن و امام حسین (علیهما السلام) برای استسقاء را کسی به آنها آموخته بود؟

قَالَ سَلْمَانُ رَه : وَيَحْكُمُ أَلَمْ تَسْمَعُوا قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) حَيْثُ يَقُولُ : " أُجْرِيَتِ الْحِكْمَةُ عَلَى لِسَانِ أَهْلِ بَيْتِي " [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۵۳۵] .

عَنْ أَبِي هَاشِمٍ الْجَعْفَرِيِّ عَنْ

دَاوُدُ بْنُ الْأَسْوَدِ قَالَ : دَعَانِي سَيِّدِي أَبُو مُحَمَّدٍ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فَدَفَعَ إِلَيَّ خَشَبَةً كَأَنَّهَا رِجْلُ بَابٍ مُدَوَّرَةٍ طَوِيلَةٍ مِلْءِ الْكَفِّ فَقَالَ : " صِرْ بِهِذِهِ الْخَشَبَةَ إِلَى الْعَمْرِي " فَمَضَيْتُ فَلَمَّا صِرْتُ فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ عَرَّضَ لِي سَقَاءٌ مَعَهُ بَغْلٌ زَاخَمَنِي الْبَغْلُ عَلَى الطَّرِيقِ فَنَادَانِي السَّقَاءُ : ضَحَّ عَلَى الْبَغْلِ فَرَفَعْتُ الْخَشَبَةَ الَّتِي كَانَتْ مَعِيَ فَضَرَبْتُ بِهَا الْبَغْلَ فَاَنْشَقَّتْ فَنَظَرْتُ إِلَى كَشِيرِهَا فَإِذَا فِيهَا كُتُبٌ فَبَادَرْتُ سَرِيعاً فَرَدَدْتُ الْخَشَبَةَ إِلَى كَمِّي فَجَعَلَ السَّقَاءُ يَنَادِينِي وَ يَشْتُمُنِي وَ يَشْتِمُ صَاحِبِي فَلَمَّا دَنَوْتُ مِنَ الدَّارِ رَاجِعاً اسْتَقْبَلَنِي عَيْسَى الْخَادِمُ عِنْدَ الْبَابِ الثَّانِي فَقَالَ : يَقُولُ لَكَ مَوْلَايَ أَعَزَّهُ اللَّهُ لِمَ ضَرَبْتَ الْبَغْلَ وَ كَسَرْتَ رِجْلَ الْبَابِ فَقُلْتُ لَهُ يَا سَيِّدِي لِمَ أَعْلَمُ مَا فِي رِجْلِ الْبَابِ فَقَالَ وَ لِمَ اخْتَجْتِ أَنْ تَعْمَلَ عَمَلًا تَحْتَاجُ أَنْ تَعْتِيدَ مِنْهُ إِيَّاكَ بَعْدَهَا أَنْ تَعُودَ إِلَيَّ مِثْلَهَا وَ إِذَا سَجَعْتَ لَنَا شَاتِمًا فَاَمْضِ لِسَبِيلِكَ الَّتِي أُمِرْتَ بِهَا وَ إِيَّاكَ أَنْ تُجَاوِبَ مَنْ يَشْتُمُنَا أَوْ تُعَرِّفَهُ مَنْ أَنْتَ فَإِنَّا بِلَعْدِ سَوْءٍ وَ مِضْرٍ سَوْءٍ وَ اَمْضِ فِي طَرِيقِكَ فَإِنَّ أَحْبَابَكَ وَ أَحْوَالَكَ تُرَدُّ إِلَيْنَا فَاَعْلَمْ ذَلِكَ. [المناقب ، ج ٤ ، ص ٤٢٧] .

٤. اخبار در مورد حضرت قائم (عج)

امام صادق (عليه السلام): امام زمان پيراهنی را كه رسول اكرم در جنگ احد پوشيده بودند و دندان مباركشان شكست و خون روی آن پيراهن ريخت و آثارش مانده است بر تن خواهد كرد. [بحار ، ج ٥٢ ، ص ٣٥]

امام زمان (عليه السلام) با عمامه سبز رنگ دیده شده اند. [مستدرک سفینه ، ج ٣ ، ص ٢٣٧]

قَالَ الصَّادِقُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : الْعِلْمُ سَبْعَةٌ وَ عَشْرُونَ جِزَاءً فَجَمِيعُ مَا جَاءَتْ

به الرسل جزاءان فلم يعرف الناس حتى اليوم غير الجزئين فإذا قام القائم أخرج الخمسه و العشرين جزءا فبثها في الناس و ضم إليها الجزئين حتى يبثها سبعة و عشرين جزءا [الخرائج و الجرائح ، ج ٢ ، ص ٨٤١] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : أول ما ينطق به هذه الآية " بَقِيَتْ لِلَّهِ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ " (هود/٨٤) ثم يقول أنا بقيه الله في أرضه و خليفته و حجته عليكم فلا يسلم عليه مسلم إلا قال السلام عليك يا بقيه الله في أرضه [كمال الدين ، ج ١ ، ص ٣٣٠] .

٦. جهاد و زكات

١. اطلاعات

رسول الله (صلى الله عليه و آله) قبل از هجرت در ليله العقبه هنگامی که انصار با آن حضرت ملاقات کردند و بیعت نمودند حضرت برای آنان نقيب تعیین فرمودند و برای هر طایفه ای از طوائف انصار یک یا دو نفر را از خودشان به عنوان نقابت نصب کردند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَسْأَلُ النَّاسَ عَمَّا فِي النَّاسِ [عيون أخبار الرضا ، ج ١ ، ص ٣١٨] .

به فرمان پیامبر زید بن ثابت مأمور شد زبان یهودیان را فرا گیرد تا بتواند گزارش تهیه کند.

شبكة اطلاعاتی پیامبر درمکه عباس عموی پیامبر بود که پیامبر را از نقشه جنگی قریش آماده می کرد. [فروغ ابدیت ، ج ٢ ، ص ٤٤٧]

رسول خدا جمعی را به نام (عاصم) برای کسب خبر به مکه فرستاد. [پیامبر و یاران ، ج ٤ ، ص ٤٥]

هم چنین حضرت نشستن در معابر عمومی را ممنوع کرد و جایی را که جوانان و اشخاص هرزه تجمع می کردند خراب کرد. [البيان و التبيين ، ج ٢ ، ص ٤٥]

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) إِذَا بَعَثَ جَيْشًا فَآتَاهُمْ أَمِيرًا بَعَثَ مَعَهُ مِنْ ثِقَاتِهِ مَنْ يَتَجَسَّسُ لَهُ خَبْرَهُ [وسائل الشيعة، ج ۱۵، ص ۶۰].

قال رسول الله (صلى الله عليه وآله): إن المؤمن لا يلدغ من جحر مرتين [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد، ج ۱۵، ص ۴۵].

علی (علیه السلام) نیز از سیره پیامبر اکرم (صلى الله عليه وآله) تبعیت کرده و در طول چهار سالی که روی کار آمده بود عریفهائی داشت و اموال و عطایا را به وسیله آنان تقسیم و اوضاع و احوال را قهرا به واسطه آنان تحقیق و گاهی مجرمین را به وسیله آنان تنبیه می کرد.

حضرت علی (علیه السلام) در شهرها به وسیله عیون و جاسوسان مخفی و مورد اعتماد خود، کارمندان حکومت را مراقبت شدید نموده و حتی در دستور العمل ها (مخصوصاً در نامه به مالک بن الحارث الاشری) دستور تعیین چنین افرادی را صادر می کند.

امیر المومنین برای جلوگیری از خطرات مخالفین داخلی، طلحه و زبیر و هواخواهان بنی امیه و جاسوسان معاویه که در دوران خلافت چند ساله گرفتار کار شکنی و توطئه های آنان بود مراقبت کامل می کرد. و به قیس بن سعد بن عباده در مصر و دیگر عمال و کارگزاران حکومتی دستور می داد که در مورد افراد مشکوک (مریب) شدیداً مراقبت کنند.

در شب ششم جنگ خیبر، یک یهودی جاسوس را دستگیر و نزد پیامبر آوردند؛ او تأمین خواست، به او تأمین دادند. مرکز مهمات و زاغه های دشمن را فاش کرد.]

۲۱. عن حنظله بن كالب الاسیدی و كان من كتاب النبي (صلى الله عليه و آله) قال : كنا عند النبي فذكرنا الجنة و النار حتى كانا راى عين ، فقمتم الى اهلى و ولدى فضحك و لعبت فذكرت الذى كنا فيه ، فخرجت فلقيت ابابكر . فقلت : نافقت يا ابابكر . قال : و ما كذلك؟ قلت : نكون عند النبي (صلى الله عليه و آله) يذكرنا الجنة و النار كانا راى عين فاذا خرجنا من عندى عافسنا الارواح و الازواج و الاولاد و الضيعات فنسينا . فقال ابوبكر : انا لنفعل ذلك فاتيت النبي (صلى الله عليه و آله) فذكرت له ذلك فقال : يا حنظله! لو كنتم عند اهليكم كما تكونون عندى لصاغتكم الملائكة على فرشكم و فى الطريق يا حنظله ساعه و ساعه . [كتر ، ۱۶۹۶]

در جنگ بدر يك گروه گشتی به سرپرستی علی (علیه السلام) سر چاه بدر آمدند و دو غلام که مربوط به دشمن بود را دستگیر کردند و نزد پیامبر (صلى الله عليه و آله) بردند و اطلاعاتی از آن دو کسب کردند. پیامبر (صلى الله عليه و آله) پرسید : " عدد شما چند نفر است؟ " گفتند : نمی دانیم. پرسید : " روزی چند شتر می کشید؟ " گفتند : يك روز دو شتر و يك روز ۹ شتر. پیامبر (صلى الله عليه و آله) فرمود : " جمعیت دشمن بین ۹۰۰ تا ۱۰۰۰ نفر است ". از سران قریش پرسید و استنباط فرمودند که از همه سران و ابر قدرتها هستند. [فروغ ابدیت ، ج ۱ ، ص ۴۰۹]

قال محمد بن كعب :

قال حذيفه اليماني و الله لقد رأينا يوم الخندق و بنا من الجهد و الجوع و الخوف ما لا يعلمه إلا الله و قام رسول الله (صلى الله عليه و آله) فصلى ما شاء الله من الليل ثم قال : " أ لا رجل يأتينا بخبر القوم يجعله الله رفيقاً في الجنة " . قال حذيفه : فوالله ما قام منا أحد مما بنا من الخوف و الجهد و الجوع فلما لم يقم أحد دعاني فلم أجد بدا من إجابته . قلت : لبيك . قال : " اذهب فجنني بخبر القوم و لا تحدثن شيئاً حتى ترجع " قال : و أتيت القوم فإذا ریح الله و جنوده يفعل بهم ما يفعل ما يستمسك لهم بناء و لا يثبت لهم نار و لا يطمئن لهم قدر فإني لكذلك إذ خرج أبو سفيان من رحله ثم قال : يا معشر قريش ! لينظر أحدكم من جلسه . قال حذيفه : فبدأت بالذي عن يميني فقلت من أنت ؟ قال : أنا فلان . قال : ثم عاد أبو سفيان براحلته . فقال يا معشر قريش ! و الله ما أنتم بدار مقام هلك الخف و الحافر و أخلفتنا بنو قريظه و هذه الريح لا يستمسك لنا معها شيء ثم عجل فركب راحلته و إنها لمعقوله ما حل عقالها إلا بعد ما ركبها . قال : قلت في نفسي لو رميت عدو الله فقتلته كنت قد صنعت شيئاً فوترت قوسى ثم وضعت السهم في كبد القوس و أنا أريد أن أرميه فأقتله فذكرت قول رسول الله (صلى الله عليه و آله) لا تحدثن شيئاً حتى ترجع . قال : فحطت القوس ثم رجعت إلى رسول الله (صلى الله عليه و

آله) و هو يصلى فلما سمع حسى فرج بين رجله فدخلت تحته و أرسل على طائفه من مرطه فركع و سجد. ثم قال : " ما الخبر " فأخبرته. [بحار الأنوار ، ج ٢٠ ، ص ٢٠٦] .

فى روايه حذيفه و تسيف على رجله بالسيف من أسفل فوقع على قفاه و ثارت بينهما عجاجه فسمع على يكبر فقال رسول الله (صلى الله عليه و آله) : " قتله و الذى نفسى بيده " فكان أول من ابتدر العجاج عمر بن الخطاب فإذا على (عليه السلام) يمسح سيفه بدرع عمرو فكر عمر بن الخطاب و قال : يا رسول الله قتله فجز على رأسه و أقبل نحو رسول الله (صلى الله عليه و آله) و وجهه يتهلل فقال عمر بن الخطاب : هلا استلبته درعه فإنه ليس للعرب درع خيرا منها فقال : " ضربته فاتقانى بسوأته فاستحييت من ابن عمى أن أستلبه. " [شواهد التنزيل ، ج ٢ ، ص ١٠] .

عبيد الله بن ابى رافع قال سمعت عليا (عليه السلام) يقول : " بعثنى رسول الله (صلى الله عليه و آله) انا و الزبير و المقداد. فقال : انطلقوا حتى تاتوا روضه خاخ فان بها ظعينه معها كتاب فخذوه منها ، فانطلقا تتعادي بنا خليلنا حتى اتينا الروضه فاذا نحن بالظعينه ، فقلنا : هلمى الكتاب ، فقالت ما عندى كتاب. فقلت : لتخرجن الكتاب او لنلقين الثياب. فاخرجه من عقاصها فاتينا بها النبى (صلى الله عليه و آله) فاذا هم من حاطب بن ابى بلته الى ناس من المشركين يخبرهم ببعض امر رسول الله (صلى الله عليه و آله) . فقال : ما هذا يا حاطب؟ فقال : يا

رسول الله (صلى الله عليه و آله) لا تعجل على فاني كنت امرا ملصقا في قريش و لم اكن من انفسها ، و ان قريشا لهم بها قرابات يحمون بها اهليهم بمكة ، فاحببت اذ فاتني ذلك ان اتخذ فيهم يدا يحمون قرابتي بها و الله ما كان بي من كفر و لا ارتداد. فقال رسول الله (صلى الله عليه و آله) : (صدقكم) . فقال عمر : دعني اضرب عنق هذا المنافق. فقال رسول الله (صلى الله عليه و آله) : شهد بدرا و ما يدريك لعل الله اطلع على اهل بدر. فقال : اعملوا ما شئتم فقد غفرت لكم. [سنن ابي داود ، ج ٣ ، ص ٤٧]

٢. توجه به اسراء

گروهی اسیر را خدمت پیامبر اکرم (صلى الله عليه و آله) آوردند به یکی از آنان لطف خاصی کرد. اسیر علت را پرسید؟ فرمود : " خداوند به من خبر داد در تو چند کمال هست؛ صداقت ، شجاعت ، سخاوت ، حسن خلق و غیرت نسبت به خانواده ". آن اسیر مسلمان شد و در جبهه شهید شد. [وسائل ، ج ١٤ ، ص ١٠٩]

٣. حقوق کفار

گویندها إله إلا اللّٰهُدرا امان است.

یکی از سربازان اسلام فردی از دشمنان را در جنگ تعقیب نموده و او را می کشد. پیامبر او را سرزنش می کند و می فرماید چرا با اینکه می گفتلإله إلا الله" اوراکشتی؟

سرباز عرضه می دارد : برای در امان ماندن می گفت.

پیامبر : چرا قلبش را نشکافتی تا بدانی راست می گوید یادروغ؟!

قَالَ أَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ : بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) فِي سَرِيهِ فَصَبَّحْنَا الْحُرَقَاتِ مِنْ جُهَيْنَةَ فَأَذْرَكْتُ رَجُلًا فَقَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

فَطَعَنَتْهُ فَوَقَعَ فِي نَفْسِي مِنْ ذَلِكَ فَذَكَرْتُهُ لِلنَّبِيِّ (صلى الله عليه و آله) فَقَالَ: "أَقَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ قَتَلْتُهُ" قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّمَا قَالَهَا خَوْفًا مِنَ السَّلَاحِ. قَالَ: "أَفَلَمَّا شَقَقْتَ قَلْبَهُ حَتَّى تَعْلَمَ أَقَالَهَا أَمْ لَمْ" فَمَا زَالَ يَكْرُرُهَا حَتَّى تَمَنَيْتُ أَنِّي أُسِيلَمْتُ يَوْمَئِذٍ" [المناقب، ج ٢، ص ١٨].

کفار قریش در حضور ابو طالب خطاب به پیامبر: دست از ما و خدایان ما بردار، ما هم دست از تو بر می داریم.

پیامبر: حاضرید پیشنهاد مرا بپذیرید: وَ لَكِنْ يَعْطُونِي كَلِمَةً يَمْلِكُونَ بِهَا الْعَرَبَ وَ يَدِينُ لَهُمْ بِهَا الْعَجَمُ وَ يَكُونُونَ مُلُوكًا فِي الْجَنَّةِ ابوجهل: ما حاضریم ده کلمه بگویم.

پیامبر: تَشْهَدُونَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ

گفتار پیامبر مانند آب سردی بود...

ابوجهل: نَدْعُ ثَلَاثِمَائِهِ وَ سِتِّينَ إِلَهًا وَ نَعْبُدُ إِلَهًا وَاحِدًا.

لَمَّا أَظْهَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) الدَّعْوَةَ بِمَكَّةَ اجْتَمَعَتْ قُرَيْشٌ إِلَى أَبِي طَالِبٍ فَقَالُوا: يَا أَبَا طَالِبٍ إِنَّ ابْنَ أَخِيكَ قَدْ سَفِهَ أَخْلَامَنَا وَ سَبَّ آلِهَتَنَا وَ أَفْسَدَ شَبَابَنَا وَ فَرَّقَ جَمَاعَتَنَا فَإِنْ كَانَ الَّذِي يَحْمِلُهُ عَلَى ذَلِكَ الْعِيدِمْ جَمَعْنَا لَهُ مَالًا حَتَّى يَكُونَ أَغْنَى رَجُلٍ فِي قُرَيْشٍ وَ نُمَلِّكُهُ عَلَيْنَا فَأَخْبَرَ أَبُو طَالِبٍ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) بِذَلِكَ فَقَالَ لَوْ وَضَعُوا الشَّمْسَ فِي يَمِينِي وَ الْقَمَرَ فِي سِيَارِي مِآ أَرَدْتُهُ وَ لَكِنْ يَعْطُونِي كَلِمَةً يَمْلِكُونَ بِهَا الْعَرَبَ وَ يَدِينُ لَهُمْ بِهَا الْعَجَمُ وَ يَكُونُونَ مُلُوكًا فِي الْجَنَّةِ فَقَالَ لَهُمْ أَبُو طَالِبٍ ذَلِكَ فَقَالُوا: نَعَمْ وَ عَشْرَ كَلِمَاتٍ. فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله)

: " تَشْهَدُونَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّي رَسُولُ اللَّهِ " فَقَالُوا : نَدْعُ ثَلَاثِمَائِهِ وَ سِتِّينَ إِلَهًا وَ نَعْبُدُ إِلَهًا وَاحِدًا. [تفسیر القمی ، ج ۲ ، ص ۲۲۸] .

۴. فرماندهی قوی

در جنگ احد انصار پیشنهاد کردند که از یهود هم کمک گرفته شود. پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود: در جنگ با مشرک از مشرک کمک نخواهید.

روزی که اوسیان و خزرجیان دوستانه در کنار هم نشسته بودند یهودیان جوانی را تحریک کردند که برود جنگ بغاث را که اوسیان پیروز شدند نقل کند تا خزرجیان به دفاع برخیزند تا شاید کشمکش های دیرینه تازه شود. رفت و نقشه را عملی و صحنه تفاخر را زنده کرد و نزدیک بود که آشوب و فتنه درگیرد که پیامبر (صلی الله علیه و آله) مطلع شد و آمد و به قدری موعظه کرد که گریه کردند و آرام شدند و نقشه یهود نقش بر آب شد.

وقتی ابو سلمه به امام صادق (علیه السلام) نامه می نویسد که با ایشان بیعت کند و دعوت را به نام امام انجام دهد حضرت در نهایت هشجاری نامه او را سوزاند و او را طرد کرد. بار دیگر در حالی که هفتاد هزار جنگجو تحت فرماندهی اش بود به امام نامه نوشت و خواست بیعت کند؛ اما امام پاسخ را منفی داد (توجه می کنید حتی فرماندهان و رهبران نهضت از اخبار پشت پرده بی اطلاع بوده اند). [بحار ، ج ۴۷ ، ص ۱۳۳]

۵. مقام فرمانده

عده زیادی در یاری پیامبر (صلی الله علیه و آله) در جنگ شهید شدند. پیامبر (صلی الله علیه و آله) آنان را به

خاک سپرد ، اما سنگ بزرگی را روی قبر عثمان بن مظعون نصب کرد و فرمود : چون او افسر شهیدان است می خواهم قبرش معلوم باشد.

فَعَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) حَيْثُ أَمَرَ رَجُلًا يَحْمِلُ صَخْرَةً لِيَعْلَمَ بِهَا قَبْرَ عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ فَعَجَزَ الرَّجُلُ فَحَسَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) عَنْ ذِرَاعَيْهِ فَوَضَعَ مَعَهَا عِنْدَ رَأْسِهِ وَقَالَ : " أَعْلِمُ بِهَا قَبْرَ أَخِي وَ أَدْفِنُ إِلَيْهِ مَنْ مَاتَ مِنْ أَهْلِهِ " [بحار الأنوار ، ج ٧٩ ، ص ٤٧] .

٦. جهاد برای غیر خدا

جوانی در جنگ عالی می جنگید. به رسول الله (صلی الله علیه و آله) از چگونگی جنگ وی خبر دادند که حضرت اعتنایی نکرد و فرمود : " نزد خدا مقامی ندارد ". همین که از اسب افتاد به او گفتند انگیزه ات چیست؟ گفت : در مدینه زنان به من گفتند : تنبل و ترسو ، من ناراحت شدم و به جبهه آمدم. [جنگ از دیدگاه قرآن ، ٢٠]

جوانی در جبهه شرکت کرده و فعال بود. رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) فرمود : " او منافق است ". تیر خورد. باز فرمود : " منافق است ". می گویند او را تحت نظر گرفتند ، دیدند در لحظات آخر با اسلحه ، خود کشی کرد. پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود : " سعادت و شقاوت انسان موقع مردن معلوم می شود ". [پیامبر و یاران ، ج ١ ، ص ٢٥]

شخصی در جبهه پارچه ای از غنائم را قبل از تقسیم تصاحب کرد و همین که مشغول انداختن سجاده پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود تیری آمد و

کشته شد. مسلمانان گفتند: بهشت بر او گوارا باد. پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود: "چنین نیست، بلکه الان پارچه ای که از غنائم برداشته بر تنش آتشی است که او را می سوزاند". [پیامبر و یاران، ج ۵، ص ۲۴۵]

شخصی (بشیر بن یزید) نزد رسول اکرم خواست ایمان بیاورد. حضرت فرمود: "ایمان، نماز و روزه و حج و زکات و جهاد دارد". او همه را قبول کرد جز زکات و جهاد. حضرت فرمود: لا- صدقه و جهاد فیما تدخل الجنة؟ [پیامبر و یاران، ج ۵، ص ۲۱۱]

۷. مقام شهادت

هرچه به ظهر عاشورا نزدیک می شدند رنگشان برافروخته تر می شد.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام): تُشْرِقُ أَلْوَانُهُمْ وَ تَهْدَأُ جَوَارِحُهُمْ وَ تَسْكُنُ نَفُوسُهُمْ [معانی الأخبار، ص ۲۸۸].

۸. تکبر ممدوح

ابودجانه پارچه سرخی را به پیشانی بسته و با تکبر در احد قدم می زد. پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود: "تکبر و این نحوه راه رفتن در همه جا بد است، مگر در جنگ".

۹. عوامل پیشرفت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

۱. خوش رفتاری نسبت به اهل کتاب

عدی بن حاتم وقتی رفتار پیامبر را دید گفت: والله ما هذا بملكك. [الاعلام من الصحابه التابعين، ج ۹، ص ۱۵].

۲. استقلال

در جنگ احد ۳۰۰ نفر از یهودیان به عنوان همکاری با مسلمانان علیه مشرکان اعلام آمادگی کردند. پیامبر آنان را از نیمه راه باز گرداند و کمک آنها را نپذیرفت. درحالی که این تعداد در جنگ احد می توانستند نقش موثری داشته باشند. چرا؟

زیرا بعید نبود که

آنها در لحظات حساس جنگ علیه مسلمانان با دشمنان همکاری کنند. [نمونه ، ج ۴ ، ص ۴۱۴]

۳. یقین پیامبر (صلی الله علیه و آله)

اگر خورشید را در دست راست و ماه را در دست دیگرم بگذارند هرگز بر نمی گردم.

۴. غیرت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

ماجرای جنگ ینقاع بعد از جنگ بدر به خاطر غیرت بود؛ زیرا زرگر یهودی در بازار لباس زن مسلمانی را کنار زد و یهودیان به آن زن پاک خندیدند. زن شرمنده شد. مسلمانی به غیرت آمد ، به یهودی حمله کرد و او را کشت. یهودیان هم به آن مسلمان هجوم آوردند و او را شهید کردند. بستگان مرد مسلمان که شهید شده بود مسئله را مطرح و رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) در روز شنبه لشکری برای محاصره یهودیان تشکیل داد. [مغازی (سیره ابن اسحاق ، ج ۱ ، ص ۵۱) ، ج ۱ ، ص ۱۷۷]

۵. توجه به جاسوسان

به پیامبر (صلی الله علیه و آله) گفتند : خانه سویلم یهودی مرکز جنبش های ضد اسلامی است و منافقان دور هم جمع شده و نقشه می کشند. پیامبر گروهی را فرستاد تا خانه را محاصره و در حال جلسه ، آن را به آتش کشیدند. توطئه گران غافل گیر ، همه از میان شعله ها فرار کردند و یکی پایش شکست و بدین وسیله اربابی در دل توطئه گران افتاد. [فروغ ابدیت و سیره ابن هشام ، ج ۳ و ۲ ، ص ۷۷۴ و ۵۱۷]

۶. سیاست بحران

پیامبر در احد مجروح شدند. مسلمانی برای شاد کردن گفت : " محمد (صلی الله علیه و آله) زنده است ". حضرت با

نهادن انگشت به دهان (رمز سکوت) اشاره فرمود: "این بشارت دشمن را حساس می کند و مرا می کشند". [مغازی، ج ۱، ص ۲۳۶]

۷. حفاظت اطلاعات

پیامبر اکرم در خندق، احد و... به مامور اطلاعات فرمود: "حتی کلمه از گزارشات خود را در حضور مردم به من مگو". [مغازی، ج ۱، ص ۲۰۸]

۸. احترام به شهیدان

فاطمه زهرا (س) هفته ای دوبار سر قبر حضرت حمزه و شهیدان احد می رفت و پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) دستور به زیارت شهداء می دادند.

در احد رسول الله (صلی الله علیه و آله) تشنه می شود. آبی می آورند. حضرت از بوی او کراهت پیدا کرده و میل نمی فرماید. تا می روند از قنات های اطراف منطقه با مشکی آب می آورند، میل می فرماید و دعا می کند.

۹. ذکاوت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

قال رسول الله (ص): إن المؤمن لا يلدغ من جحر مرتين [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۱۵، ص ۴۵].

یکی از کفار که شاعر بود در بدر اسیر مسلمانان شد و رسول اکرم او را آزاد کرد مشروط بر اینکه بار دیگر علیه مسلمانان حرکتی نکند. لکن در سال بعد همراه کفار در احد شرکت کرد و بار دیگر اسیر شد. باز التماس کرد، لکن پیامبر فرمود: "مومن از یک سوراخ دوبار گزیده نمی شود؛ تو می خواهی به مکه باز گردی و بگویی من محمد (صلی الله علیه و آله) را مسخره کردم".

۱۰. اهمیت جهاد و زکات

شخصی (بشیر بن یزید) نزد رسول اکرم خواست ایمان بیاورد. حضرت فرمود: "ایمان، نماز و روزه و حج

و زکات و جهاد دارد. او همه را قبول کرد جز زکات و جهاد. حضرت فرمود: لا صدقه و جهاد فیما تدخل الجنة؟ [پیامبر و یاران، ج ۵، ص ۲۱۱]

رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) شنید که شخصی در دعا می گوید: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا تَسْأَلُ فَأَعْطِنِي أَفْضَلَ مَا تُعْطِي فَقَالَ صَإِنِ اسْتُجِيبَ لَكَ أَهْرِيْقَ دَمُكَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ. [مستدرک الوسائل، ج ۱۱، ص ۱۳].

۱. إِنْ تُقْتَلُ كُنْتَ حَيًّا عِنْدَ اللَّهِ تُرْزَقُ (از بقره و آل عمران که: وَ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْزُقُونَ [آل عمران/۱۶۹].

۲. وَ إِنْ مِتَّ (در راه یا در بازگشت) فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُكَ عَلَى اللَّهِ (از نساء که: وَ مَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ يَدْرِكُهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا [نساء/۱۰۰].

همین که آیهان الله اشترى من المؤمنين أنفسهم و أموالهم بأن لهم الجنة يقاتلون في سبيل الله فيقتلون و يقتلون و عيدا عليه حقا في التوراه و الإنجيل و القرآن و من أوفى بعهد من الله فاستبشروا ببيعكم الذي بايعتم به و ذلك هو الفوز العظيم [توبه/۱۱۱].

نازل شد؛ پیامبر در مسجد بودند، با صدای بلند تلاوت کردند، مردم تکبیر گفتند. یکی از انصار پیش آمد و با تعجب پرسید: آیا این وحی است؟ فرمود: " بله ". گفت: بیه لا نقیل و لا نستقیل. [نمونه، ج ۸، ص ۴۷]

در حدیثی آمده که: قَالَ الصَّادِقُ (علیه

السلام): لَقِيَ عَبَّادُ الْبُصْرِيِّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (ع) فِي طَرِيقِ مَكَّةَ فَقَالَ لَهُ يَا عَلِيُّ بْنَ الْحُسَيْنِ تَرَكَتَ الْجِهَادَ وَصُعُوبَتَهُ وَاقْبَلْتَ عَلِيَّ الْحَجَّ وَ لَيْتَنِي إِِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ " إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَ أَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَ يُقْتَلُونَ وَ عِدًّا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَ الْإِنْجِيلِ وَ الْقُرْآنِ وَ مَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبِشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ " (توبه/۱۱۱) فَقَالَ لَهُ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) أَتَمَّ الْآيَةَ فَقَالَ " التَّيَّابُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ الْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَ بَشَّرَ الْمُؤْمِنِينَ " (توبه/۱۱۲) فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) إِذَا رَأَيْنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ هَذِهِ صِفَتُهُمْ فَالْجِهَادُ مَعَهُمْ أَفْضَلُ مِنَ الْحَجِّ [كافي ، ج ۵ ، ص ۲۲] .

۱۰. اهمیت زکات مال

یزید بن حجه نماینده و والی حضرت امیر در ری بود.

خراج را از میزان مقرر اضافه و برای خود برداشت؛ همین که حضرت متوجه شد او را عزل و حبس کرد و یک نفر را محافظ او قرار داد. محافظ خوابش برد. او فرار کرد و به معاویه ملحق شد و از آنجا اعلام دشمنی با حضرت کرد و اشعاری را در مذمت حضرت سرود. امام (علیه السلام) بعد از نمازهای جماعت همراه با اصحاب به او نفرین می کرد و می فرمود: " دستها را به دعا بلند کنید و بر او نفرین کنید ". و می فرمود: " خدایا یزید بن حجه مال مردم را برداشت و فرار کرد و به فاسقین پیوست ، مارا از کید و مکر او

کفایت کن و جزای او را جزای ظالم قرار بده". [قاموس الرجال (یزید بن حجه)]

بازرگانان خراسانی خدمت امام رضا (علیه السلام) آمدند و درخواست نمودند که خمس را برای آنها ببخشد. امام (علیه السلام) فرمود: " که خمس قدرت مالی خط امامت است. پشتوانه تبلیغات و نشر فکر ماست. ما با این خمس شرها را از خود دور و هواداران را کمک می کنیم ، به علاوه شما با کناره گیری از پرداخت خمس خود را از دعای ما و سعادت آخرت محروم می کنید".

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ: قَدِمَ قَوْمٌ مِنْ خُرَاسَانَ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ الرَّضَا (عَلَيْهِ السَّلَام) فَسَأَلُوهُ أَنْ يَجْعَلَهُمْ فِي حِلٍّ مِنَ الْخُمْسِ فَقَالَ: "مَا أَمَحَلَّ هَذَا تَمَحُّضُونَا بِالْمَوَدَّةِ بِالسِّنِّيَّةِمْ وَ تَزُؤُونَ عَنَّا حَقًّا جَعَلَهُ اللَّهُ لَنَا وَ جَعَلْنَا لَهُ وَ هُوَ الْخُمْسُ لَا نَجْعَلُ لَا نَجْعَلُ لِأَحَدٍ مِنْكُمْ فِي حِلٍّ" [کافی ، ج ۱ ، ص ۵۴۸].

تاجری از فارس نامه به امام رضا (علیه السلام) نوشت که خمس را برای من حلال فرمائید : امام در جواب نوشت :

" اموال زیادی خدمت امام کاظم (علیه السلام) آوردند ، لکن امام توجهش به چند درهمی بود که خانمی به نام شیطیه برای حضرت فرستاده بود. امام همان مبلغ کم را از نماینده گرفت و فرمود : سلام مرا به شیطیه برسان و این کفن و چهل درهم را به او بده و بگو پنبه ی این کفن در مزرعه مادرم فاطمه کاشته شده. پارچه را برای کفن به او بده و بافتن این کفن را خواهرم حکیمه انجام داده. شما ۱۹ روز بیشتر زنده نیستی. خودم برای

نماز جنازه تو به نیشابور می آیم."

عَنْ عُمَيْرَانَ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ أَبِي عَلِيِّ بْنِ رَاشِدٍ: فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ فِي اجْتِمَاعِ الشُّعْبَةِ بِنَيْسَابُورَ وَبَعْنِهِمْ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ إِلَى الْمَدِينَةِ مَعَ أَمْوَالٍ كَثِيرَةٍ وَفِيهَا هَدِيَّةٌ لِأَمْرَأَةٍ يُقَالُ لَهَا شَطِيطَةٌ وَرَدَّ الْكَاطِمُ (ع) الْأَمْوَالَ إِلَّا مَا بَعَثَتْهُ شَطِيطَةٌ وَإِخْبَارِهِ الرَّسُولَ بِمَوْتِ شَطِيطَةَ بَعْدَ تِسْعِ عَشْرَةَ لَيْلَةً مِنْ يَوْمِ وُرُودِهِ وَ أَنَّه (ع) يَحْضُرُ جِنَازَتَهَا إِلَى أَنْ قَالَ فَمَاتَتْ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهَا فَتَزَا حَمَتِ الشُّعْبَةِ عَلَى الصَّلَاةِ عَلَيْهَا فَرَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ (عليه السلام) عَلَى نَجِيبٍ فَنَزَلَ عَنْهُ وَهُوَ آخِذٌ بِخَطَامِهِ وَ وَقَفَ يَصِلُّ عَلَيْهَا مَعَ الْقَوْمِ وَ حَضَرَ نُزُولَهَا إِلَى قَبْرِهَا وَ شَهِدَهَا وَ طَرَحَ فِي قَبْرِهَا مِنْ تُرَابِ قَبْرِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام). [مستدرک الوسائل ، ج ۲ ، ص ۲۱۶] .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ كَرِيمٌ ضَمِنَ عَلَى الْعَمَلِ الثَّوَابَ وَ عَلَى الضَّيْقِ اللَّهْمَّ لَا يَحِلُّ مَالٌ إِلَّا مِنْ وَجْهِ أَحَلَّهُ اللَّهُ وَ إِنَّ الْخُمْسَ عَوْنُنَا عَلَى دِينِنَا وَ عَلَى عِيَالَتِنَا وَ عَلَى مَوَالِينَا وَ مَا نَبْذُلُهُ وَ نَشْتَرِي مِنْ أَعْرَاضِنَا مِمَّنْ نَخَافُ سَطْوَتَهُ [كافي ، ج ۱ ، ص ۵۴۷] .

در مرتبه دیگری که از امام رضا (علیه السلام) خواستند خمس را عفو کند سه مرتبه فرمود: لَا نَجْعَلُ لَّا نَجْعَلُ لَّا نَجْعَلُ لَّا نَجْعَلُ لِأَحَدٍ مِنْكُمْ فِي حِلٍّ [كافي ، ج ۱ ، ص ۵۴۸] .

در شرایطی حضرت جواد (علیه السلام) مقداری از مالیات را می بخشد و فرمود: تَخْفِيفاً مِّنِّيَايِن كَم كَرْدَن مَالِيَات قَانُون دَائِمِي نِيَسْت ، بَلَكه در این شرایط خاص که شما گرفتار طاغوتیان هستید و آنها مقداری از اموالتان را به ناحق و

با زور می گیرند. من کمی از مالیات و خمس را برای شما تخفیف می دهم.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارٍ قَالَ : كَتَبَ إِلَيْهِ أَبُو جَعْفَرٍ (عليه السلام) وَ قَرَأْتُ أَنَا كِتَابَهُ إِلَيْهِ فِي طَرِيقِ مَكَّةَ قَالَ : " الَّذِي أَوْجَبْتُ فِي سَيِّئِي هَيْدِهِ وَ هَيْدِهِ سِنَةٌ عِشْرِينَ وَ مِائَتِينَ فَقَطُّ لِمَعْنَى مِنَ الْمَعَانِي أَكْرَهُ تَفْسِيرَ الْمَعْنَى كُلِّهِ خَوْفًا مِنَ الْإِنْتِشَارِ وَ سَأْفَسُرُ لَكَ بَعْضَهُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى إِنَّ مَوَالِيَّ أَسْأَلُ اللَّهَ صَلَاحَهُمْ أَوْ بَعْضَهُمْ قَصَّرُوا فِيمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ فَعَلِمْتُ ذَلِكَ فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَطَهِّرَهُمْ وَ أَزَكِّيَهُمْ بِمَا فَعَلْتُ فِي عَامِي هَذَا مِنْ أَمْرِ الْخُمْسِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى " خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَ تُزَكِّيَهُمْ بِهَا وَ صَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ. أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَ يَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ. وَ قُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَ رَسُولُهُ وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ سَتَرْدُونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَ الشَّهَادَةِ فَيَبْئُتْكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ " (توبه/۱۰۵-۱۰۳) وَ لَمْ أُوجِبْ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ فِي كُلِّ عِيَامٍ وَ لَمَّا أُوجِبَ عَلَيْهِمْ إِلَّا الزَّكَاةَ الَّتِي فَرَضَهَا اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَ إِنَّمَا أَوْجَبْتُ عَلَيْهِمُ الْخُمْسَ فِي سَيِّئِي هَيْدِهِ فِي الذَّهَبِ وَ الْفِضَّةِ الَّتِي قَدَّ حَالَ عَلَيْهَا الْحَوْلُ وَ لَمْ أُوجِبْ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ فِي مَتَاعٍ وَ لَا آنِيهِ وَ لَا دَوَابٍّ وَ لَا خَدَمٍ وَ لَا رِبْحٍ رَبِحَهُ فِي تَجَارِهِ وَ لَا ضَيْعِهِ إِلَّا ضَيْعَهُ سَأْفَسُرُ لَكَ أَمْرَهَا تَخْفِيفًا مِنِّي عَنْ مَوَالِيَّ وَ مَنَّا مِنِّي عَلَيْهِمْ لِمَا يَعْتَالُ السُّلْطَانُ مِنْ أَمْوَالِهِمْ وَ لِمَا يُنُوبُهُمْ فِي ذَاتِهِمْ فَأَمَّا الْغَنَائِمُ وَ الْفَوَائِدُ فَهِيَ وَاجِبَةٌ عَلَيْهِمْ فِي كُلِّ عَامٍ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى " وَ اعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ

مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَ مَا أَنْزَلْنَا عَلَى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقَى الْجَمْعَانِ وَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ " (انفال/ ٤١) وَ الْغَنَائِمُ وَ الْفَوَائِدُ يَرْحُمُكَ اللَّهُ فَهِيَ الْغَنِيمَةُ يَغْنُمُهَا الْمَرْءُ وَ الْفَائِدَةُ يَفِيدُهَا وَ الْحَزَائِرَةُ مِنَ الْإِنْسَانِ لِلْإِنْسَانِ الَّتِي لَهَا خَطَرٌ عَظِيمٌ وَ الْمِيرَاثُ الَّذِي لَمَّا يَحْتَسِبُ مِنْ غَيْرِ أَبِي وَ لَا ابْنٍ وَ مِثْلُ عَدُوٍّ يَضِي طَلْمٌ فَيُوَخِّدُ مَالَهُ وَ مِثْلُ مَالٍ يُوَخِّدُ لَا يَعْرِفُ لَهُ صَاحِبُهُ وَ مِنْ ضَرْبٍ مَا صَارَ إِلَى قَوْمٍ مِنْ مَوَالِي مِنْ أَمْوَالِ الْخُرَيْمِيَةِ الْفَسَادِ فَقَدْ عَلِمْتُ أَنَّ أَمْوَالًا عَظِيمًا صَارَتْ إِلَى قَوْمٍ مِنْ مَوَالِي فَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ شَيْءٌ مِنْ ذَلِكَ فَلْيُوصِلْ إِلَى وَكَيْلِي وَ مَنْ كَانَ نَائِبًا بَعِيدَ الشُّقَّةِ فَلْيَتَعَمَّدْ لِإِيصِهِ إِلَيْهِ وَ لَوْ بَعِيدَ حِينٍ فَإِنَّ نِيَّةَ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ فَأَمَّا الَّذِي أُوجِبُ مِنَ الْغَلَاتِ وَ الضِّيَاعِ فِي كُلِّ عَامٍ فَهُوَ نِصْفُ السُّدُسِ مِمَّنْ كَانَتْ ضَاعَتْهُ تَقْوَمُ بِمَوْنَتِهِ وَ مَنْ كَانَتْ ضَاعَتْهُ لَا تَقْوَمُ بِمَوْنَتِهِ فَلَيْسَ عَلَيْهِ نِصْفُ سُدُسٍ وَ لَا غَيْرُ ذَلِكَ " [تهذيب الأحكام ، ج ٤ ، ص ١٤١] .

شخصی از قم خدمت امام جواد (علیه السلام) رسید و عرض کرد : من متولی موقوفات قم هستم و ۱۰۰۰۰ درهم نزد من جمع شد و خرج کرده ام؛ لطفا حلال کنید.

امام (علیه السلام) فرمود : " أَنْتَ فِي حِلٍّ " . فَلَمَّا خَرَجَ صَالِحٌ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : " أَحَدُهُمْ يَثْبُ عَلَى أَمْوَالِ حَقِّ آلِ مُحَمَّدٍ وَ أَيْتَامِهِمْ وَ مَسَاكِينِهِمْ وَ فَقَرَائِهِمْ وَ أَنْبَاءِ سَبِيلِهِمْ فَيَأْخُذُهُ ثُمَّ يَجِيءُ فَيَقُولُ اجْعَلْنِي فِي حِلٍّ أَتَرَاهُ ظَنَّ أَنِّي أَقُولُ لَا أَفْعَلُ وَ اللَّهُ لَيْسَاءَلْتُهُمْ

اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَنْ ذَلِكَ سُؤَالًا حَيْثُ أَنْتَ "امام جواد (عليه السلام) انتقاد از این عمل کرد و فرمود: " چگونه اموال آل محمد (صلی الله علیه و آله) و طبقه محروم را مصرف و توقع دارند من او را حلال کنم ".

عَلَى بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ : كُنْتُ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرِ الثَّانِي (عليه السلام) إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ صَالِحُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَيْهَلٍ وَ كَانَ يَتَوَلَّى لَهُ الْوَقْفَ بِقَمٍّ فَقَالَ يَا سَيِّدِي اجْعَلْنِي مِنْ عَشْرَةِ آلَافٍ فِي حِلٍّ فَإِنِّي أَنْفَقْتُهَا فَقَالَ لَهُ : " أَنْتَ فِي حِلٍّ ". فَلَمَّا خَرَجَ صَالِحٌ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : " أَحَدُهُمْ يَثْبُ عَلَى أَمْوَالِ حَقِّ آلِ مُحَمَّدٍ وَ آيَاتِهِمْ وَ مَسَاكِينِهِمْ وَ فَقَرَائِهِمْ وَ أَبْنَاءِ سَبِيلِهِمْ فَيَأْخُذُهُ ثُمَّ يَجِيءُ فَيَقُولُ اجْعَلْنِي فِي حِلٍّ أَوْ تَرَاهُ ظَنَّ أَنِّي أَقُولُ لَا أَفْعَلُ وَ اللَّهُ لَيْسَأَلْتَهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَنْ ذَلِكَ سُؤَالًا حَيْثُ أَنْتَ " [كافي ، ج ١ ، ص ٥٤٨] .

٧. اخلاق خانواده

١. توجه به کودکان

پیامبر (صلی الله علیه و آله) در نماز جماعت دو رکعت آخر نماز را سریع خواندند.

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : صَيَّلَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) بِالنَّاسِ الظُّهْرَ فَخَفَّفَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأَخِيرَتَيْنِ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ لَهُ النَّاسُ هَلْ حَدَّثَ فِي الصَّلَاةِ حَدِيثٌ قَالَ وَ مَا ذَاكَ قَالُوا خَفَّفْتَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأَخِيرَتَيْنِ فَقَالَ لَهُمْ أَمَا سَمِعْتُمْ صِيْرَاحَ الصَّبِيِّ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٨] .

عبد الله بن عامر : پیامبر (صلی الله علیه و آله) در خانه مابود. مادرم گفت : (صداد زد) عبدالله بیا تا چیزی به تو بدهم ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود : ام انک لو لم تعطيه شيئا كتبت عليك كذبتة.

رسول خدا فرمودند

: من قال لصبي : تعال هاك ثم لم يعطه فهي كذبه [اسلام و تربيت كودكان ، ج ۲ ، ص ۳۴]

قَبَّلَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ (عليه السلام) فَقَالَ : "الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ إِنَّ لِي عَشْرَةَ مِنْ الْأَوْلَادِ مَا قَبَّلْتُ وَاحِدًا مِنْهُمْ فَقَالَ مَا عَلَيَّ إِنْ نَزَعَ اللَّهُ الرَّحْمَةَ مِنْكَ أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا" [مكارم الأخلاق ، ص ۲۲۰] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه و آله) فَقَالَ مَا قَبَّلْتُ صَبِيًّا قَطُّ فَلَمَّا وَلَّى قَالَ رَسُولُ اللَّهِ هَذَا رَجُلٌ عِنْدِي أَنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ [كافي ، ج ۶ ، ص ۵۰] .

پیامبر (صلى الله عليه و آله) مشغول خطبه بودند. حسنین (عليه السلام) که کودک بودند وارد شدند و به زمین خوردند. حضرت از منبر پائین آمدند و هر دو را با خود به بالای منبر برد ، و جلو خود نشانند.

حسنین (عليه السلام) را روی دو کتف خود سوار کرده بودند. ابوبکر خواست یکی از آنها را بگیرد. فرمود : " این دو خوب راکبهائی هستند " و آن دو را با خود تا مسجد برد. [فضائل الخمسه ، ص ۱۸۷]

قال أنس : كانت الوليدة من ولائد المدينة تأخذ بيد رسول الله (ص) و لا ينزع منها يده حتى تذهب به حيث شئت. [بحار الأنوار ، ج ۷۰ ، ص ۲۰۶] .

۲. توجه به همسر

رسول خدا (صلى الله عليه و آله) علاوه بر زینتی که در مقابل مردم داشت زینت خاصی برای همسرش داشت.

وَ لَقَدْ كَانَ يَتَجَمَّلُ لِأَصْحَابِهِ فَضُلًّا عَلَيَّ تَجَمُّلُهُ لِأَهْلِيهِ. [مكارم الأخلاق ، ص ۳۴] .

۳. اهمیت فرزندان

عَنِ السَّكُونِيِّ قَالَ

: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) وَ أَنَا مَعْمُومٌ مَكْرُوبٌ فَقَالَ لِي : " يَا سَيِّدِي كُونِي مِمَّا عَمُّكَ؟ " قُلْتُ : وَوُلِدْتُ لِي ابْنُهُ. فَقَالَ :
" يَا سَيِّدِي كُونِي عَلَى الْأَرْضِ ثِقُلَهَا وَ عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا تَعِيشُ فِي غَيْرِ أَجْلِكَ وَ تَأْكُلُ مِنْ غَيْرِ رِزْقِكَ " . فَسَرَرْتُ وَ اللَّهُ عَنِّي . فَقَالَ لِي : "
مَا سَمَّيْتَهَا " قُلْتُ : فَاطِمَةَ . قَالَ : " آه آه " ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ فَقَالَ : " قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى
وَالِدِهِ إِذَا كَانَ ذَكَرًا أَنْ يَسْتَفْرِهُ أُمُّهُ وَ يَسْتَحْسِنَ اسْمَهُ وَ يَعْلَمُهُ كِتَابَ اللَّهِ وَ يَطَهِّرَهُ وَ يَعْلَمُهُ السَّبَّاحَةَ وَ إِذَا كَانَتْ أُنْثَى أَنْ يَسْتَفْرِهُ أُمُّهَا
وَ يَسْتَحْسِنَ اسْمَهَا وَ يَعْلَمَهَا سُورَةَ النُّورِ وَ لَمَّا يَعْلَمَهَا سُورَةَ يُوسُفَ وَ لَمَّا يَنْزِلُهَا الْعُرْفَ وَ يَعَجَّلَ سِرَّاحَهَا إِلَى بَيْتِ زَوْجِهَا أُمَّا إِذَا
سَمَّيْتَهَا فَاطِمَةَ فَلَا تَسْبِّهَا وَ لَا تَلْعَنُهَا وَ لَا تَضْرِبُهَا " [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٨] .

عَنْ أَبِي هَارُونَ مَوْلَى آلِ جَعِيدَةَ قَالَ : كُنْتُ جَلِيسًا لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) بِالْمَدِينَةِ فَفَقَدَنِي أَيَّامًا ثُمَّ إِنِّي جِئْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ لِي :
" لَمْ أَرَكَ مُنْذُ أَيَّامٍ يَا أَبَا هَارُونَ؟ " فَقُلْتُ : وَوُلِدْتُ لِي غُلَامًا . فَقَالَ : بَارَكَ اللَّهُ فِيهِ فَمَا سَمَّيْتَهُ " قُلْتُ : سَمَّيْتُهُ مُحَمَّدًا . قَالَ : فَأَقْبَلَ بِخَدِّهِ
نَحْوَ الْأَرْضِ وَ هُوَ يَقُولُ : " مُحَمَّدٌ مُحَمَّدٌ مُحَمَّدٌ " حَتَّى كَادَ يَلْصِقُ خَدَّهُ بِالْأَرْضِ ثُمَّ قَالَ : " بِنَفْسِي وَ بُوْلَدِي وَ بِأَهْلِي وَ بِأَبَوِي وَ
بِأَهْلِ الْأَرْضِ كُلِّهِمْ جَمِيعًا الْفِدَاءُ لِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) لَا تَسْبُّهُ وَ لَا تَضْرِبُهُ وَ لَا تُسَيِّئْ إِلَيْهِ وَ اعْلَمْ أَنَّهُ لَيْسَ

فِي الْأَرْضِ دَارٌ فِيهَا اسْمٌ مُحَمَّدٍ إِلَّا وَهِيَ تُقَدَّسُ كُلَّ يَوْمٍ" [كافی، ج ۶، ص ۳۹].

قال جابر: من عاده الرسول (صلى الله عليه وآله) التلطف بالصبيان. [محججه، ج ۲، ص ۳۶۹]

كَانَ النَّبِيُّ (ص) إِذَا أَصْبَحَ مَسَّحَ عَلَى رُءُوسِ وُلْدِهِ وَ وُلْدِ وُلْدِهِ. [عده الداعی، ص ۸۹].

۴. چگونگی امر به صلوات

عَنْ يَوْسُفَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ: أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وآله) كَانَ إِذَا نَزَلَ بِأَهْلِهِ شَدَّهَ أَمْرَهُمْ بِالصَّلَاةِ ثُمَّ قَرَأَ " وَ أَمْرُ أَهْلِكَ بِالصَّلَاةِ وَ اصْطَبِرْ عَلَيْهَا (طه/۱۳۲) " [مسكن الفؤاد، ص ۵۰].

۵. تعلیم و تربیت

پیامبر سرزنش می کند پدران آخر الزمان را به دلیل بی اعتنائی آنان نسبت به تربیت فرزندان و آموزش واجبات دینی آنان و می فرماید: " بهترین عطیه پدر برای فرزند، ادب نیکو است ". [مستدرک الوسيله، ج ۱۵، ص ۱۶۴]

۶. احترام مادر

حادثه _ همان جوانی که به یقین رسیده بود _ بعد از شهادت مادرش از جایگاهش سوال کرد. حضرت رسول (صلى الله عليه وآله) فرمود: " در فردوس است و من در شب معراج صدای قرآن او را شنیدم و این مقام به خاطر نیکویی به مادرش بود ". [پیامبر و یاران، ج ۲، ص ۲۰۵]

برادر و خواهر رضاعی حضرت به نوبت مهمان وی شدند. پیامبر به خواهر رضاعی خویش بیشتر احترام کرد. مردم علت را پرسیدند. فرمودند: " این خواهر به پدر و مادرش بیشتر ادب می کند ".

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) أَتَتْهُ أُخْتُ لَهُ مِنَ الرَّضَاعَةِ فَلَمَّا

نَظَرَ إِلَيْهَا سِرًّا بِهَا وَ بَسِطَ مِلْحَفَتَهُ لَهَا فَأَجْلَسَهَا عَلَيْهَا ثُمَّ أَقْبَلَ يَحْدِثُهَا وَيَضْحَكُ فِي وَجْهِهَا ثُمَّ قَامَتْ وَ ذَهَبَتْ وَ جَاءَ أَخُوهَا فَلَمْ يَصْنَعْ بِهِ مَا صَنَعَ بِهَا فَقِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ صَنَعْتَ بِأُخْتِهِ مَا لَمْ تَصْنَعْ بِهِ وَ هُوَ رَجُلٌ فَقَالَ لِأَنَّهَا كَانَتْ أَبْرًا بِوَالِدَيْهَا مِنْهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦١] .

قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ الْكُوفِيُّ : قَالَ رَجُلٌ لِرَسُولِ اللَّهِ (ص) إِنَّ وَالِدَتِي بَلَغَهَا الْكِبْرَ وَ هِيَ عِنْدِي الْآنَ أَحْمِلُهَا عَلَى ظَهْرِي وَ أُطْعِمُهَا مِنْ كَسْبِي وَ أَمِيطُ عَنْهَا الْأَذَى بِيَدِي وَ أَصِيرُفُ عَنْهَا مَعَ ذَلِكَ وَ جَهِي اسْتِجْيَاءً مِنْهَا وَ إِعْظَامًا لَهَا فَهَلْ كَافَأْتُهَا قَالَ : " لَا لِأَنَّ بَطْنَهَا كَانَ لَكَ وَ عَاءٌ وَ ثُدْيُهَا كَانَ لَكَ سِقَاءً وَ قَدَمُهَا لَكَ حِذَاءً وَ يَدَاهَا لَكَ وَقَاءً وَ حِجْرُهَا لَكَ حِوَاءً وَ كَانَتْ تَصْنَعُ ذَلِكَ لَكَ وَ هِيَ تَمْنَى حَيَاتِكَ وَ أَنْتَ تَصْنَعُ هَذَا بِهَا وَ تُحِبُّ مَمَاتَهَا " [مستدرک الوسائل ، ج ١٥ ، ص ١٨٠] .

جوانی مادرش را به دوش گرفته طواف می داد. از رسول خدا پرسید : آیا حق مادر را ادا کردم؟ حضرت فرمود : " به اندازه یکی از ناله های وضع حمل او هم جبران نکرده ای " . [نمونه ، ج ١٢ ، ص ٦٠]

رَوَى أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ (صلى الله عليه و آله) يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْوَالِدَيْنِ أَعْظَمُ قَالَ : " الْبُيْتِ حَمَلْتُهُ بَيْنَ الْجَبِينِ وَ أَرْضَ عُنْتَهُ بَيْنَ الثَّدْيَيْنِ وَ حَضَنْتُهُ عَلَى الْفَخْذَيْنِ وَ فَدْتُهُ بِالْوَالِدَيْنِ " [مستدرک الوسائل ، ج ١٥ ، ص ١٨٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه و آله) فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَبْرٌ؟ قَالَ : أُمَّكَ قَالَ

: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ : أُمَّكَ . قَالَ : ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ : أُمَّكَ . قَالَ : ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ أَبَاكَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۵۹] .

جوانی خدمت پیامبر برای جهاد آمد. پیامبر فرمود : آیا مادر داری؟ گفت : بله ، فرمود : الزمها فان الجنة تحت قدمها

امام صادق (علیه السلام) : جوانی به پیامبر عرض کرد : یا رسول الله من جهاد را دوست دارم ، ولی مادرم از این موضوع ناراحت است. پیامبر فرمود :

ارْجِعْ فَكُنْ مَعَ وَالِدَتِكَ فَوَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ نَبِيًّا لَأُنْسِيهَا بِكَ لَيْلَةَ خَيْرٍ مِنْ جِهَادِكَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ سَنَهُ

عَمْرُو بْنُ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ قَالَ : أَتَى رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) فَقَالَ إِنِّي رَجُلٌ شَابُّ نَشِيطٌ وَأُحِبُّ الْجِهَادَ وَ لِي وَالِدَةٌ تَكْرَهُ ذَلِكَ فَصَالَ لَهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله) : " ارْجِعْ فَكُنْ مَعَ وَالِدَتِكَ فَوَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ نَبِيًّا لَأُنْسِيهَا بِكَ لَيْلَةَ خَيْرٍ مِنْ جِهَادِكَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ سَنَهُ " [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۳] .

لال شدن فرزند هنگام احتضار و خواهش پیامبر از مادرش برای رضایت از او و کلمه شهادت گفتن فرزند. [پرونده والدین]

اوئیس قرنی از مادرش اجازه گرفت به مدینه برود ، و به زیارت رسول خدا (صلى الله عليه و آله) برسد. مادرش گفت : به شرط آنکه بیش از نصف روز توقف نکنی. به مدینه رفت؛ امّا حضرت خارج شهر بودند. نصف روز که گذشت به یمن برگشت. پیامبر وقتی وارد شهر شد ، فرمود : " نوری می بینم که اوئیس در خانه مابه هدیه گذاشته است " و فرمود : تَفْوُحُ رَوَائِحِ الْجَنَّةِ مِنْ قَبْلِ

قَرَنٍ وَاشْتَوَاةَ إِلَيْكَ يَا أُوَيْسُ الْقُرْنِي [الفضائل ، ص ۱۰۷] .

شخصی به رسول خدا (صلی الله علیه و آله) عرض کرد : گناهان زیادی کرده ام ، آیا راهی برای بخشش هست؟ حضرت فرمود : " آیا پدر و مادر داری؟ "

گفت : پدر دارم. فرمود : " برو به او نیکی کن ". وقتی رفت حضرت فرمود : " ای کاش مادر داشت "

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه و آله) فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ : مَا مِنْ عَمَلٍ قَبِيحٍ إِلَّا قَدْ عَمِلْتُهُ فَهَلْ لِي مِنْ تَوْبَةٍ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : " فَهَلْ مِنْ وَالِدَيْكَ أَحَدٌ حَيٌّ " قَالَ : أَبِي. قَالَ : " فَادْهَبْ فَبِرَّةً " قَالَ : فَلَمَّا وُلِيَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : " لَوْ كَانَتْ أُمُّهُ " [الزهد ، ص ۳۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) الْجِهَادَ فَقَالَتْ امْرَأَةٌ لِرَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا لِلنِّسَاءِ مِنْ هَذَا شَيْءٌ؟ فَقَالَ : بَلَى لِلْمَرْأَةِ مَا بَيْنَ حَمْلِهَا إِلَى وَضْعِهَا إِلَى فِطَامِهَا مِنَ الْأَجْرِ كَالْمُرَابِطِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنْ هَلَكَتْ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ كَانَ لَهَا مِثْلُ مَنْزِلَةِ الشَّهِيدِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۵۶۱] .

قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا حَقُّ الْوَالِدِ؟ قَالَ : " أَنْ تُطِيعَهُ مَا عَاشَ " . فَقِيلَ : وَ مَا حَقُّ الْوَالِدِ؟ فَقَالَ : " هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لَوْ أَنَّهُ عَدَدَ رَمْلِ عَالِجٍ وَ قَطْرِ الْمَطْرِ أَيَّامَ الدُّنْيَا قَامَ بَيْنَ يَدَيْهَا مَا عَدَلَ ذَلِكَ يَوْمَ حَمَلْتُهُ فِي بَطْنِهَا " [عوالي اللئالی ، ج ۱ ، ص ۲۶۹]

ام سلمه خدمت پیامبر رسید و عرض کرد : همه افتخارات نصیب مردان شده زنان چه سهمی از این افتخارات دارند؟

پیامبر فرمود : " بلی "

بَلَى إِذَا حَمَلَتِ الْمَرْأَةُ كَانَتْ بِمَنْزِلَةِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ الْمُجَاهِدِ بِنَفْسِهِ وَ مَالِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [أمالی صدوق ، ص ۴۱۱] .

همراه مادرم دیر وقت در تاریکی شب از خانه امام صادق (علیه السلام) خارج شدیم. در بین راه با مادرم بحث می کردم تا اینکه به تندی کشیده شد. فردا صبح که به خدمت امام صادق (علیه السلام) رسیدم حضرت به من عتاب کرد : " چرا با مادرت این گونه سخن گفتی؟ آیا نمی دانی که شکم او مسکن تو ، دامن او گهواره تو و سینه او محل تغذیه تو بود "

عَنْ ابْنِ مِهْزَمٍ قَالَ : خَرَجْتُ مِنْ عِنْدِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) لَيْلَةَ مُمَسِّيَا فَأَتَيْتُ مَنْزِلِي بِالْمَدِينَةِ وَ كَانَتْ أُمِّي مَعِيَ فَوَقَعَ بَيْنِي وَ بَيْنَهَا كَلَامٌ فَأَغْلَظْتُ لَهَا فَلَمَّا أَنْ كَانَ مِنَ الْغَدِ صَيَّيْتُ الْغَدَاةَ وَ أَتَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) فَلَمَّا دَخَلْتُ عَلَيْهِ قَالَ لِي مُبْتَدِئًا : " يَا أَبَا مِهْزَمٍ! مَا لَكَ وَ لِحَالِإِمْدَةٍ أَغْلَظْتَ فِي كَلَامِهَا الْبَارِحَةَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ بَطْنَهَا مَنْزِلٌ قَدْ سَيَّكُنْتَهُ وَ أَنَّ حِجْرَهَا مَهْدٌ قَدْ عَمَرْتَهُ وَ نَدِيهَا وَعَاءٌ قَدْ شَرِبْتَهُ " قَالَ : قُلْتُ بَلَى . قَالَ : " فَلَا تُغْلِظْ لَهَا " [بصائر الدرجات ، ص ۲۴۳] .

۷. احترام به بزرگ و مسن

قال أنس : جاء شيخ إلى رسول الله (صلى الله عليه و آله) في حاحه فابطئوا عن الشيخ أن يوسعوا له. فقال (ص) : " ليس منا من لم يرحم صغيرنا و لم يوقر كبيرنا " [مجموعه ورام ، ج ۱

عَنْ عَلِيِّ بْنِ مِثْمٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ : سَمِعْتُ أُمَّيْ تَقُولُ سَمِعْتُ نَجْمَةَ أُمِّ الرِّضَا (عليه السلام) تَقُولُ فِي حَدِيثٍ لَمَّا وَصَّعْتُ ابْنِي عَلِيًّا دَخَلَ إِلَى أَبِيهِ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (عليه السلام) فَنَاقَلْتُهُ إِيَّاهُ فِي خِرْقَةٍ بَيْضَاءَ فَأَذَّنَ فِي أُذُنِهِ الْيَمْنَى وَ أَهَامَ فِي الشِّيرَى وَ دَعَا بِمَاءِ الْفَرَاتِ فَحَنَكُهُ بِهِ ثُمَّ رَدَّهُ إِلَيَّ فَقَالَ : " خُذِيهِ فَإِنَّهُ بَقِيَهُ اللَّهُ فِي أَرْضِهِ " [عيون أخبار الرضا ، ج ۱ ، ص ۲۰] .

در تفسیر آیهوَ إِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا [نور/۲۸] .

پیامبر (صلی الله علیه و آله) وقتی می خواستند وارد خانه کسی شوند پشت در می ایستادند و می فرمودند : السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْبَيْتِ

اگر اهل خانه اجازه می دادند وارد می شدند و اگر صدائی نمی آمد تکرار می کردند تا سه بار و این را حتی در ورود به خانه حضرت زهرا (س) اجرا می کردند.

۹. اهمیت پدر و مادر

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله) فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي رَاغِبٌ فِي الْجِهَادِ نَشِيطٌ قَالَ : فَجَاهِدْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنَّكَ إِنْ تُقْتِلَ كُنْتَ حَيًّا عِنْدَ اللَّهِ تُرْزَقُ وَإِنْ مِتَّ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُكَ عَلَى اللَّهِ وَإِنْ رَجَعْتَ خَرَجْتَ مِنَ الدُّنُوبِ كَمَا وُلِدْتَ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ لِي وَالِإِمْدِينَ كَبِيرِينَ يَزْعَمَانِ أَنَّهُمَا يَأْنَسَانِ بِي وَ يَكْرَهُانِ خُرُوجِي . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله) : أَقِمْ مَعَ وَالِدَيْكَ فَوَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَنْسُهُمَا بِكَ يَوْمًا وَ لَيْلَةً خَيْرٌ مِنْ جِهَادِ سَنَةٍ [أمالی صدوق ، ص ۴۶۱] .

۱۰. مهمان

عربی که مسلمان نبود مهمان رسول خدا (صلی الله علیه و آله) شد. شب رختخواب

را آلوده کرد. از خجالت فرار کرد. اصحاب خواستند رختخواب را بشویند. حضرت فرمود: "مهمان خودم بوده، خودم می شویم". عرب فراری عصای خودش را جا گذاشته بود، برگشت بردارد دید رسول خدا (صلی الله علیه و آله) رختخواب می شوید؛ مسلمان شد. [اخلاق محتشمی چاپ حسینه ارشاد، ص ۱۹۳]

۱۱. آداب عیادت

در عیادت مریضی که از ترس مرگ گریه می کرد، فرمود: انک لا تعرفه، الموت الحما ماگر انواع آلودگی ها را داشته باشی میل نداری به حمام بروی و پاک و راحت شوی. آری کودکان از حمام وحشت دارند. [میزان الحکمه، ترجمه باب الموت]

۸. توجهات

۱. توجه به بردگان

پیامبر (صلی الله علیه و آله) از مسیری می گذشت. فردی برده خود را می زد. و برده مرتب می گفت: أَعُوذُ بِاللَّهِ؛ ولی هم چنان کتک می خورد. همین که نگاه برده به پیامبر (صلی الله علیه و آله) افتاد، گفت: أَعُوذُ بِمُحَمَّدٍ. مولا دیگر او را کتک نزد، پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود:

يَتَعَوَّذُ بِاللَّهِ فَلَا تُعِيدُهُ وَ يَتَعَوَّذُ بِمُحَمَّدٍ فَتُعِيدُهُ وَ اللَّهُ أَحَقُّ أَنْ يَجَارَ عَائِدُهُ مِنْ مُحَمَّدٍ أَنْ يَجَارَ عَائِدُهُ مِنْ مُحَمَّدٍ

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): أَنْ رَجُلًا مِنْ بَنِي فَهَيْدٍ كَانَ يَضْرِبُ عَبْدًا لَهُ وَ الْعَبْدُ يَقُولُ أَعُوذُ بِاللَّهِ فَلَمْ يَقْلَعْ عَنْهُ فَقَالَ أَعُوذُ بِمُحَمَّدٍ فَأَقْلَعَ الرَّجُلُ عَنْهُ الضَّرْبَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَتَعَوَّذُ بِاللَّهِ فَلَا تُعِيدُهُ وَ يَتَعَوَّذُ بِمُحَمَّدٍ فَتُعِيدُهُ وَ اللَّهُ أَحَقُّ أَنْ يَجَارَ عَائِدُهُ مِنْ مُحَمَّدٍ فَقَالَ الرَّجُلُ هُوَ حُرٌّ لَوْ جِهَ اللَّهُ فَقَالَ وَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ نَبِيًّا لَوْ لَمْ تَفْعَلْ لَوَاقِعَ وَجْهَكَ حَرَّ النَّارِ

[الزهد ، ص ۴۴] .

۲. توجه به جوانان

فردی از طرف امام صادق (علیه السلام) به بصره اعزام شد جهت تبلیغ؛ در موقع بازگشت امام (علیه السلام) نتیجه کار را پرسید؟ عرض کرد: عده ی کمی استقبال کردند و نتیجه کم بود. حضرت فرمودند: " بر تو باد توجه به جوانان ، چون آنان در حرکت به سوی خیر سرعت بیشتری دارند ". عَلَيْكَ بِالْأَحْدَاثِ فَإِنَّهُمْ أَسْرَعُ إِلَى كُلِّ خَيْرٍ

عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ الْخَالِقِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) يَقُولُ لِأَبِي جَعْفَرٍ الْأَخْوَلِ وَ أَنَا أَسْمَعُ : " أَتَيْتَ الْبَصْرَةَ؟ " فَقَالَ : نَعَمْ . قَالَ : " كَيْفَ رَأَيْتَ مُسَارَعَةَ النَّاسِ إِلَى هَذَا الْأَمْرِ وَ دُخُولَهُمْ فِيهِ " قَالَ : وَ اللَّهُ إِنَّهُمْ لَقَلِيلٌ وَ لَقَدْ فَعَلُوا وَ إِنَّ ذَلِكَ لَقَلِيلٌ فَقَالَ : " عَلَيْكَ بِالْأَحْدَاثِ فَإِنَّهُمْ أَسْرَعُ إِلَى كُلِّ خَيْرٍ " [كافي ، ج ۸ ، ص ۹۳] .

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) جوانی ۲۱ ساله با نام عتاب را فرماندار مکه قرار داده بود و فرمود: " من بهتر از تو سراغ ندارم " و در پاسخ اعترافات مردم می فرمود: " کمال با سن نیست ، او با کمی سن افضل است ". [جوان فلسفی ، ج ۱ ، ص ۱۹]

ابن عمر: عرضنی رسول الله (صلی الله علیه و آله) یوم احد و انا ابن اربع عشره سنه فلم یجزنیو در روز خندق که ۱۵ ساله بودم فاجازنی. [احکام الطفل ، ص ۴۹۱]

۳. توجه به کودکان

قال جابر: من عاده الرسول (صلی الله علیه و آله) التلطف بالصبيان. [محججه ، ج ۲ ، ص ۳۶۹]

كَانَ النَّبِيُّ

(صلی الله علیه و آله) إِذَا أَصْبَحَ مَسَحَ عَلَى رُءُوسِ وُلْدِهِ وَ وُلْدِ وُلْدِهِ. [عده الداعی ، ص ۱۸۹].

۴. توجه به کار

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) وقتی به مردی می رسید می پرسید: هل له حرفهاگر می گفتند نه می فرمود: سقط من عینی. سپس فرمود: لأن المؤمن إذا لم یکن له حرفه یعیش بدینه

پایان بیکاری بی دینی

روی ابن عباس قال: کان رسول الله إذا نظر الرجل فأعجبه قال: هل له حرفه "فإن قالوا: لا قال: "سقط من عینی" قیل و کیف ذاک یا رسول الله؟ قال: "لأن المؤمن إذا لم یکن له حرفه یعیش بدینه" [جامع الأخبار، ص ۱۳۹].

پیامبر تعریف جوانی را شنید، پرسید: "کارش چیست؟" گفتند: بیکار است. فرمود: "از چشم من افتاد".

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به هر جوانی می رسید در سوال می پرسید، ازدواج کرده ای یا نه؟ کار می کنی یا نه؟

حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) با یارانش از مرکب پیاده شدند و بارها را بر زمین نهادند، تصمیم بر آن شد، برای غذا گوسفندی را ذبح کنند. اولی گفت: سر بریدن از من. دومی گفت: کندن پوست آن از من. سومی گفت: پختن از من. حضرت رسول فرمود: "جمع هیزم از من". اصحاب هر چه خواستند این کار را انجام دهند، حضرت قبول نفرمود. و حاضر نشدند برای خود، نسبت به دیگران امتیازی قائل باشد، سپس به صحرا رفته و به مقدار لازم هیزم آوردند.

قافله مدتی راه رفته و خسته بودند.

برای آب خوردن پیاده شدند. حضرت رسول همین که قدری نزدیک آب آمد برگشت. اصحاب خیال کردند حضرت محل آب را برای استراحت نپسندیدند. حضرت زانوی شتر را بست و بعد برگشت. اصحاب گفتند: باید به ما دستور دهید. حضرت فرمودند: "در کارها به دیگران اتکا نکنید و دستور ندهید ولو برای چوب مسواک".

بند کفش امام صادق (علیه السلام) پاره شد. اصحاب کفش تقدیم کردند و حضرت پذیرفت و فرمود: "در مورد بلا اولی به هر کس خود صاحب بلا است".

رَوَى أَنَّهُ ، يَعْنِي أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) لَمَّا كَانَ يَفْرُغُ مِنَ الْجِهَادِ يَتَفَرَّغُ لِتَعْلِيمِ النَّاسِ وَالْقَضَاءِ بَيْنَهُمْ فَإِذَا فَرَّغَ مِنْ ذَلِكَ اشْتَعَلَ فِي حَائِطٍ لَهُ يَعْمَلُ فِيهِ بِيَدَيْهِ وَهُوَ مَعَ ذَلِكَ ذَاكِرٌ لِلَّهِ تَعَالَى. [إرشادالقلوب ، ج ۲ ، ص ۲۱۸].

عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَابِرٍ قَالَ : أَتَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) وَإِذَا هُوَ فِي حَائِطٍ لَهُ بِيَدِهِ مَسْحَاهُ وَهُوَ يَفْتُحُ بِهَا الْمَاءَ وَ عَلَيْهِ قَمِيصٌ شِبْهُ الْكِرَائِسِ كَأَنَّهُ مَخِيطٌ عَلَيْهِ مِنْ ضِيقِهِ. [كافي ، ج ۵ ، ص ۷۶].

ماجرای امام و خادمش سراج. [وافی ، ج ۴ ، ص ۱۳۰]

امام صادق (علیه السلام) بیلی در دست داشت و کشاورزی می کرد. [وسائل ، ج ۱۲ ، ص ۲۳]

عَنْ صَالِحِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ رَجُلٍ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : مَرَّ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) بِنَاسٍ مِنَ الْأَنْصَارِ وَ هُمْ يَحْرُثُونَ فَقَالَ لَهُمْ : " اَحْرُثُوا فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) قَالَ : يَنْبُتُ اللَّهُ بِالرَّيْحِ كَمَا يَنْبُتُ بِالْمَطَرِ قَالَ فَحَرُّثُوا فَبَدَأَتْ زُرُوعُهُمْ ". [كافي ،

ج ۵، ص ۲۶۲].

مردی از امام صادق (علیه السلام) پرسید: شنیده ام زراعت مکروه است؟ امام صادق (علیه السلام) فرمودند: "زراعت کنید، درختکاری کنید، به خدا قسم کاری از آن پاکتر و حلالتر نیست؟".

عَنْ سَيَابَهَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ: سَأَلَهُ رَجُلٌ فَقَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَسْمَعُ قَوْمًا يَقُولُونَ إِنَّ الزَّرَاعَةَ مَكْرُوهَةٌ فَقَالَ لَهُ: "ازْرَعُوا وَاغْرِسُوا فَلَا وَاللَّهِ مَا عَمِلَ النَّاسُ عَمَلًا أَحَلَّ وَلَا أَطْيَبَ مِنْهُ وَاللَّهِ لَيَزْرَعَنَّ الزَّرْعَ وَ لَيَغْرِسَنَّ النَّخْلَ بَعِيدَ خُرُوجِ الدَّجَالِ" [كافی، ج ۵، ص ۲۶۰].

۵. توجه به حیوانات

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام): نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) عَنْ ضَرْبِ وُجُوهِ الْبَهَائِمِ وَ نَهَى عَنْ قَتْلِ النَّخْلِ وَ نَهَى عَنِ الْوَسْمِ فِي وُجُوهِ الْبَهَائِمِ [وسائل الشيعة، ج ۱۱، ص ۴۸۳].

۶. توجه به آبرو

كان رسول الله (صلى الله عليه وآله) اذا بلغه عن الرجل شىء لم يقل ما بال فلان و لكن يقول ما بال اقوام يقولون حتى لا يفضح احدا. [اخلاق فلسفى، ۳۷۶ و المستطرف، ج ۱، ص ۱۱۶]

۷. توجه به روزها

پیامبر اکرم (صلى الله عليه وآله) در روز عاشورا، دایه های امام حسین (علیه السلام) را فرا می خواند و به آنان می فرمود که چیز تلخی بنوشند.

فِي رَوَايِهِ السَّكُونِي: أَنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وآله) كَانَ إِذَا خَرَجَ إِلَى الْعِيدِ لَمْ يَزْجِعْ فِي الطَّرِيقِ الَّذِي يَدَأُ فِيهِ يَأْخُذُ فِي طَرِيقِ غَيْرِهِ" [من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۵۱۰].

۸. توجه به آخرت

رسول خدا (صلى الله عليه وآله)

عبور می کرد. رسید به ساختمانی؛ پرسید از کیست؟ گفتند از فلانی. فمکث حتی اذا جاء صاحبها فسلم فی الناس ، اعرض (صلی الله علیه و آله) عنه و صنع ذلك به مرارا حتی عرف الرجل الغضب و الاعراض عنه ، فشكا ذلك الی اصحابه و قال : والله انی لانکر نظر رسول الله (صلی الله علیه و آله) ، مادری ما حدث فی و ما صنعت؟

قالوا : خرج رسول الله (صلی الله علیه و آله) فرای قبتک فقال : "لمن هذه"؟ فاخبرناه. فرجع الی قبته فسواها بالارض ، فخرج رسول الله (صلی الله علیه و آله) ذات یوم فلم یر القبه ، فقال : " فعلت القبه التي كانت ههنا؟" قالوا : شكا الینا صاحبها اعراضک عنه فخبناه فهدمها. فقال : "ان لكل بناء یبني و بال علی صاحبها یوم القیامه الا مالا بد منه." [الحیاه (مجمع البیان ، ج ۷ ، ص ۱۹۸) ، تغییر نور الثقلین ، ج ۴ ، ص ۶۳] .

۹. توجه به بلا

ماجرای پیامبر (صلی الله علیه و آله) که به دعوت شخصی برای طعام به منزلش رفته بودند. مرغی بر روی دیوار تخمی گذاشت و افتاد پایین و روی میخی قرار گرفت. رسول خدا (صلی الله علیه و آله) تعجب کرد. صاحب خانه گفت : چرا تعجب می کنید؟ هرگز بلائی به من نرسیده. پیامبر (صلی الله علیه و آله) بلند شدند و از خانه بیرون رفتند و فرمودند : مَنْ لَمْ یَزَأْ فَمَا لِلَّهِ فِيهِ مِنْ حَاجَةٍ

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : دَعِيَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله) إِلَى طَعَامٍ فَلَمَّا دَخَلَ مَنْزِلَ الرَّجُلِ نَظَرَ إِلَى دَجَاجِهِ فَوَقَّ حَائِطًا قَدْ بَاضَتْ فَتَفَعَّ الْبَيْضُ عَلَى

وَرَدَّ فِي حَائِطٍ فَتَبَّتْ عَلَيْهِ وَ لَمْ تَسْقُطْ وَ لَمْ تَنْكَسِرْ فَتَعَجَّبَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله) مِنْهَا فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ : أَعْجَبْتَ مِنْ هَيْدِهِ
الْبَيْضِ فَوَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا رُزِئْتُ شَيْئاً قَطُّ قَالَ : فَنَهَضَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ لَمْ يَأْكُلْ مِنْ طَعَامِهِ شَيْئاً وَ قَالَ مَنْ لَمْ يَزْزَأْ فَمَا لِلَّهِ
فِيهِ مِنْ حَاجَةٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٥٦] .

١٠. توجه به محیط زیست

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَا بَأْسَ بِالرَّجُلِ يَمُرُّ عَلَى الثَّمَرِ وَ يَأْكُلُ مِنْهَا وَ لَا يَفْسِدُ قَدْ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) أَنْ
تُبْنَى الْحِيطَانُ بِالْمَدِينَةِ لِمَكَانِ الْمَارِّهِ قَالَ وَ كَانَ إِذَا بَلَغَ نَحْلَهُ أَمَرَ بِالْحِيطَانِ فَخَرَقَتْ لِمَكَانِ الْمَارِّهِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٥٦٩] .

١١. توجه به فقرا

زنی خدمت پیامبر (صلى الله عليه و آله) رسید و پارچه ای آورد و گفت : با دست خودم برای شما بافته ام. حضرت پذیرفت و
پوشید و از خانه بیرون آمد. شخصی گفت : یا رسول الله چه لباس خوبی داری؟ آن را به ما عطا فرما. حضرت به خانه برگشت
و لباس را از تن بیرون آورد و برای او فرستاد. مردم به او گفتند : چرا این تقاضا را کردی؟ رسول خدا (صلى الله عليه و آله) به
آن لباس نیاز داشت. گفت : سنلته اياه لتكون كفنى. [ابن ماجه ، ج ٢ ، ص ١١٧٧]

در شب ششم جنگ خیبر اصحاب یک یهودی جاسوس را دستگیر کردند و نزد پیامبر آوردند ، از خدمت پیامبر تامین
خواست به او تامین دادند. مرکز مهمات و زاغه های دشمن را فاش کرد. [فروغ ابدیت

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به علی (علیه السلام) دستور داد لباسی برای حضرت بخرد. امام به بازار رفته و لباسی را ۱۲ درهم خرید و پیامبر فرمود: اگر ارزان تر بود بهتر بود؛ اگر صاحبش معامله را اقاله می کند لباس را عوض کن. امیرالمؤمنین بعد از پس دادن پیراهن ۱۲درهمی با حضرت برگشت که لباس دیگری را به چهار درهم بخرد، پیامبر در وسط راه کنیزی که پولش را گم کرده و گریه می کرد را دید. ۴ درهم به او داد. به بازار رفت و لباس چهار درهمی خرید و برگشت. برهنه ای را دید در کوچه، لباس را به او داد و دوباره به بازار برگشت. از آخرین چهار درهمی که داشت پیراهنی خرید. باز همان کنیز را دید که گریه می کند و می گوید: می ترسم به من بگوید: چرا دیر آمدی؟ حضرت همراه کنیز به در خانه مولای او رفت. مولا- به احترام رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) کنیز را آزاد کرد. رسول خدا (صلی الله علیه و آله) بسیار خوشحال شد و فرمود: "چه ۱۲ درهم با برکتی بود. ۲ برهنه را پوشاند و یک برده را آزاد کرد و این همه از برکات صرفه جویی در یک پیراهن بود."

قَالَ الصَّادِقُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) وَ قَدْ بَلَى ثَوْبُهُ فَحَمَلَ إِلَيْهِ اثْنَى عَشَرَ دِرْهَمًا فَقَالَ: يَا عَلِيُّ! خُذْ هَذِهِ الدَّرَاهِمَ فَاشْتَرِ لِي ثَوْبًا أَلْبَسُهُ قَالَ عَلِيُّ (ع): فَجِئْتُ إِلَى السُّوقِ فَاشْتَرَيْتُ لَهُ قَمِيصًا بِأَثْنَى عَشَرَ دِرْهَمًا

وَجِئْتُ بِهِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) فَنَظَرَ إِلَيْهِ فَقَالَ يَا عَلِيُّ غَيْرُ هَذَا أَحَبُّ إِلَيَّ أَمْ تَرَى صَاحِبَهُ يَقِيلُنَا؟ فَقُلْتُ: لَا أَدْرِي.
فَقَالَ: انْظُرْ فِجِئْتُ إِلَى صَاحِبِهِ فَقُلْتُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) قَدْ كَرِهَ هَذَا يَرِيدُ ثَوْبًا دُونَهُ فَأَقْلُنَا فِيهِ فَرَدَّ عَلَيَّ الدَّرَاهِمَ وَجِئْتُ بِهِ إِلَى
رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) فَمَشَى مَعِيَ إِلَى السُّوقِ لِيَتَّبِعَ قَمِيصًا فَنَظَرَ إِلَيَّ جَارِيَهُ فَأَعَدَّهُ عَلَيَّ الطَّرِيقَ تَبْكِي فَقَالَ لَهَا رَسُولُ
اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): مَا شَأْنُكَ؟ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَهْلَ بَيْتِي أَعْطَوْنِي أَرْبَعَةَ دَرَاهِمَ لِأَشْتَرِيَ لَهُمْ بِهَا حَاجَةً فَصَاعَتْ فَلَا
أَجْسُرُ أَنْ أَرْجِعَ إِلَيْهِمْ فَأَعْطَاهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) أَرْبَعَةَ دَرَاهِمَ وَقَالَ: ارْجِعِي إِلَى أَهْلِكَ وَمَضَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى
الله عليه وآله) إِلَى السُّوقِ فَاشْتَرَى قَمِيصًا بِأَرْبَعَةِ دَرَاهِمَ وَلَبِسَهُ وَحَمِدَ اللَّهَ وَخَرَجَ فَرَأَى رَجُلًا عُرْيَانًا يَقُولُ: مَنْ كَسَانِي كِسَاءَ اللَّهِ
مِنْ ثِيَابِ الْجَنَّةِ. فَخَلَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) قَمِيصَهُ الَّذِي اشْتَرَاهُ وَكَسَاهُ السَّائِلَ ثُمَّ رَجَعَ إِلَى السُّوقِ فَاشْتَرَى بِالْأَرْبَعَةِ
الَّتِي بَقِيَتْ قَمِيصًا آخَرَ فَلَبِسَهُ وَحَمِدَ اللَّهَ وَرَجَعَ إِلَى مَنْزِلِهِ وَإِذَا الْجَارِيَةُ فَأَعَدَّهُ عَلَيَّ الطَّرِيقَ فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله)
وَأَلَّهُ: مَا لَكَ لَا تَأْتِينَ أَهْلَكَ؟ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّي قَدْ أَبْطَأْتُ عَلَيْهِمْ وَأَخَافُ أَنْ يَضْرِبُونِي. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله)
وَأَلَّهُ: مَرَى بَيْنَ يَدَيَّ وَدُلِّيْنِي عَلَيَّ أَهْلِكَ فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) حَتَّى وَقَفَ عَلَيَّ بَابِ دَارِهِمْ ثُمَّ قَالَ

: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الدَّارِ فَلَمْ يَجِئُوهُ فَأَعَادَ السَّلَامَ فَلَمْ يَجِئُوهُ فَأَعَادَ السَّلَامَ فَقَالُوا : عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ. فَقَالَ لَهُمْ : مَا لَكُمْ تَرَكْتُمْ إِجَابَتِي فِي أَوَّلِ السَّلَامِ وَالثَّانِي؟ قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ سَمِعْنَا سَلَامَكَ فَأَحْبَبْنَا أَنْ تَشْتَكِرَ مِنْهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : إِنَّ هَذِهِ الْجَارِيَةَ أَبْطَأَتْ عَلَيْكُمْ فَلَمَّا تَوَاحَدُوا فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ هِيَ حُرَّةٌ لِمَمَشَاك. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْحَمْدُ لِلَّهِ مَا رَأَيْتُ اثْنِي عَشَرَ دَرَهْمًا أَكْبَرَتْ مِنْ هَذِهِ كَسِيَا اللَّهُ بِهَا عَزِيَانِينَ وَاعْتَقَ بِهَا نَسِيمَةً [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٤٩٠] .

رسول خدا (صلى الله عليه و آله) در شب معراج بر در جهنم دید نوشته شده است : مَنْ أَرَادَ أَنْ لَمَّا يَكُونَ عَزِيَانًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَلْيَكُسِ الْجُلُودَ الْعَارِيَةَ فِي الدُّنْيَا. [الفضائل ، ص ١٥٢] .

٩. موارد قابل تأمل

١. فکر

عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَادٍ قَالَ : إِنَّ أَيْمَانَ الْحَسَنِ (عليه السلام) اشْتَرَى دَارًا وَ أَمَرَ مَوْلَى لَهُ أَنْ يَتَحَوَّلَ إِلَيْهَا وَ قَالَ إِنَّ مَنَزِلَكَ ضَيْقٌ فَقَالَ قَدْ أَحَدَتْ هَذِهِ الدَّارَ أَبِي فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ (عليه السلام) : " إِنْ كَانَ أَبُوكَ أَحْمَقَ يَتَّبِعِي أَنْ تَكُونَ مِثْلَهُ " [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٢٥] .

امیر المومنین (علیه السلام) در حین سفر ناگهان از مرکب پیاده و سجده طولانی کردند. علت را پرسیدند فرمود : " نعمت های خدا به یادم آمد و هنگام ذکر نعمت سجده شکر را دوست دارم " . [کافي ، ج ٢ ، ص ٨٠]

امیر المومنین (علیه السلام) دستور داد به نیابت از ابوطالب حج به جا آورند. [الغدير ، ج ٧ ،

پیامبر (صلی الله علیه و آله) از اصحاب درباره نعمت ها سوال فرمود ، هر که جوابی داد. بعد ، از امیر المومنین (علیه السلام) سوال کرد. او عرض کرد : اولین نعمت " أَنْ خَلَقَنِي جَلَّ ثَنَاوُهُ وَ لَمْ أَكُ شَيْئاً مِذْ كُوراً " . قَالَ : " صِدَقْتَ فَمَا الثَّانِيَةُ؟ " قَالَ : " أَنْ أَحْسَنَ بِي إِذْ خَلَقَنِي فَجَعَلَنِي حَيًّا لَّا مَوَاتًا " قَالَ : " صِدَقْتَ فَمَا الثَّلَاثَةُ؟ " قَالَ : " أَنْ أَنْشَأَنِي فَلَهُ الْحَمِيدُ فِي أَحْسَنِ صُورِهِ وَ أَعْدَلَ تَرْكِيبٍ " قَالَ : " صَدَقْتَ فَمَا الرَّابِعَةُ؟ " قَالَ : " أَنْ جَعَلَنِي مُتَّفَكراً وَاعِيًّا لَّا يَلْهَأُ سَاهِيًّا " . [المناقب ، ج ۲ ، ص ۳۵۵] .

۲. غیرت

۳. زهد

۴. غضب

كِتَابُ الرِّوَاضِ ، أَنَّهُ : دَخَلَ سَيْفِيَانُ الثَّوْرِيَّ عَلَى الصَّادِقِ (عَلَيْهِ السَّلَام) فَرَأَاهُ مُتَّغَيِّرَ اللَّوْنِ فَسَيَّأَلُهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ كُنْتُ نَهَيْتُ أَنْ يَضِعُوا عِدْوًا فَوْقَ الْبَيْتِ فَدَخَلْتُ فَإِذَا جَارِيَةٌ مِنْ جَوَارِي مِمَّنْ تُرَبِّي بَعْضُ وُلْدِي قَدْ صَدَعَتْ فِي سَيْلِمٍ وَ الصَّبِي مَعَهَا فَلَمَّا بَصُرْتُ بِي اِرْتَعَدَتْ وَ تَحَيَّرَتْ وَ سَقَطَ الصَّبِي إِلَى الْأَرْضِ فَمَاتَ فَمَا تَغَيَّرَ لَوْنِي لِمَوْتِ الصَّبِي وَ إِنَّمَا تَغَيَّرَ لَوْنِي لِمَا أَدْخَلْتُ عَلَيْهَا مِنَ الرُّعْبِ وَ كَانَ (ع) قَالَ لَهَا : أَنْتِ حُرَّةٌ لَوْ جِهَ اللَّهُ لَأَبَأَسَ عَلَيْكَ مَرَّتَيْنِ . [المناقب ، ج ۴ ، ص ۲۷۴] .

یکی از کینزان امام علی بن الحسین (علیه السلام) برای وضو ، آب روی دست امام می ریخت ، ظرف آب از دستش افتاد و بدن امام را مجروح ساخت ، امام (علیه السلام) از روی خشم سر بلند کرد. کینز بلا فاصله گفت : خداوند در قرآن می فرماید : وَ الْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ [آل عمران/۱۳۴] امام فرمود : " خشم خود

رافرو بردم". عرض كرد: وَ الْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ [(آل عمران/۱۳۴)] فرمود: "تورا بخشیدم، خدا تورا ببخشد". او مجدداً گفت: وَ اللَّهُ يَحِبُّ الْمُحْسِنِينَ [(آل عمران/۱۳۴)]. امام فرمود: "تورا در راه خدا آزاد کردم".

عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ قَالَ: جَعَلْتُ جَارِيَهُ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) تَسْكِبُ الْمَاءَ عَلَيْهِ وَ هُوَ يَتَوَضَّأُ لِلصَّلَاةِ فَسَقَطَ الْإِبْرِيْقُ مِنْ يَدِ الْجَارِيَةِ عَلَيَّ وَجْهِي فَشَجَّهَ فَرَفَعَ عَلَيَّ بِنُ الْحُسَيْنِ (ع) رَأْسَهُ إِلَيْهَا فَقَالَتْ الْجَارِيَةُ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ "وَ الْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ" (آل عمران/۱۳۴) فَقَالَ (عليه السلام) لَهَا: "قَدْ كَظُمْتُ غَيْظِي" قَالَتْ "وَ الْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ" (آل عمران/۱۳۴) قَالَ (عليه السلام) لَهَا: "قَدْ عَفَى اللَّهُ عَنْكَ" قَالَتْ "وَ اللَّهُ يَحِبُّ الْمُحْسِنِينَ" (آل عمران/۱۳۴) قَالَ (عليه السلام): "أَذْهَبِي فَأَنْتِ حُرَّةٌ" [أمالي صدوق، ص ۲۰۱].

۵. حبط عمل

عَنْ سَمَاعِهِ بْنِ مَهْرَانَ قَالَ: سَأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجِبَالِ عَنْ رَجُلٍ أَصَابَ مَالًا مِنْ أَعْمَالِ السُّلْطَانِ فَهُوَ يَصَدِّقُ مِنْهُ وَ يَصِلُ قَرَابَتُهُ أَوْ يَحِيْجُ لِيَغْفَرَ لَهُ مِمَّا اكْتَسَبَ وَ هُوَ يَقُولُ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يَذْهَبْنَ السَّيِّئَاتِ قَالَ: فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): "إِنَّ الْخَطِيئَةَ لَا تُكْفَرُ الْخَطِيئَةَ وَ لَكِنَّ الْحَسَنَةَ تَحُطُّ الْخَطِيئَةَ" ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): "إِنَّ كَانَ خَلَطَ الْحَرَامَ حَلَالًا فَاخْتَلَطَا جَمِيعًا فَلَمْ يَعْرِفِ الْحَرَامَ مِنَ الْحَلَالِ فَلَا بَأْسَ". [تفسير عياشي، ج ۲، ص ۱۶۲].

مردی روزی گفت: وَ اللَّهُ لَا يَغْفِرُ اللَّهُ لِفُلَانٍ

قَالَ جُنْدُبُ الْغِفَارِيُّ: أَنْ رَسُولَ اللَّهِ (صلى

الله عليه و آله) إِنَّ رَجُلًا قَالَ يَوْمًا وَ اللَّهُ لَمَا يَغْفِرُ اللَّهُ لِفُلَانٍ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَنْ ذَا الَّذِي تَأَلَّى عَلَيَّ أَنْ لَمَا أُغْفِرَ لِفُلَانٍ فَإِنِّي قَدْ غَفَرْتُ لِفُلَانٍ وَ أَحْبَبْتُ عَمَلَ الثَّانِي بِقَوْلِهِ لَا يَغْفِرُ اللَّهُ لِفُلَانٍ. [وسائل الشيعة ، ج ١٥ ، ص ٣٣٦].

٦. حياء

در حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) جوان گناه کاری مورد انتقاد قرار گرفت. حضرت فرمود: " همه گناهان و عیوب او جبران و بخشیده شد؛ زیرا مومنی خوابیده و عورتش پیدا شده بود. این جوان همین که عبور می کرد با پارچه ای او را پوشاند و به کسی نگفت.

مومن همین که بیدار شد فهمید شخصی او را حفظ کرده دعا کرد. آن دعا مستجاب شد و این تبه کار نجات یافت". خبر نجات جوان تبه کار به خود جوان رسید. او منقلب شد و توبه کرد و در جبهه شرکت کرد و پس از ٧ روز به مقام شهادت رسید.

حضرت امیر بعضی از سوالات را که از حضرت رسول حیا داشتند توسط بعضی از اصحاب می پرسیدند. مثل مسئله مذی را که توسط مقداد از حضرت رسول پرسیدند. [سفینه البحار]

حیاء الفاطمه من امیر المومنین ان تکلفه ما لا یقدر علیه.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لِأَيِّهِ الْحَسَنِ (عليه السلام): لَا تَدْعُونَ إِلَيَّ مُبَارَزَهُ وَ إِن دُعِيَ إِلَيْهَا فَأَجِبْ فَإِنَّ الدَّاعِيَ إِلَيْهَا بَاغٍ وَ الْبَاغِي مَضْرُوعٌ [نهج البلاغه ، حکمت ٢٣٣].

با مادرش غذا نمی خورد و می فرمود:

اخاف ان اكل شيئاً سبق اليه نظرك فاكون عاقلاً لك

حضرت قبل از ابراز نیاز عطا می کرد.

ماجرای سوره هل اتی... و نذر سه روزه حضرت علی و فاطمه

کان علی (علیه السلام) یکرّم الحسن اکراما زائدا و يعظمه....

و قد قال له يوما لا تخطب؟ قال انى استحيى ان اخطب و اراك فذهب على (عليه السلام) مجلس حيث لا يراه الحسن ثم قام الحسن خطيبا و على يسمع فادى خطبه بليغه ، فصيحه فلما انصرف جعل على (عليه السلام) .

به علی (علیه السلام) طعن می زدند که امام حسن قدرت سخنرانی ندارد. حضرت به فرزندش فرمود : سخنرانی کن. گفت در حضور شما نمی توانم. حضرت دور شد. امام حسن مردم را دعوت و روی منبر سخنرانی مهمی کرد و به طوری که صدای گریه مردم بلند شد. حضرت علی از پشت سر مردم آمد و بالای منبر رفت و میان دو چشم امام حسن را بوسید.

قِيلَ طَعَنَ أَقْوَامٌ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ فِي الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ (عليه السلام) فَقَالُوا إِنَّهُ عَى لَا يَقُومُ بِحُجَّتِهِ فَبَلَغَ ذَلِكَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فَدَعَا الْحَسَنَ فَقَالَ : " يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنَّ أَهْلَ الْكُوفَةِ قَدِ قَالُوا فِيكَ مَقَالَهَ أَكْرَهَهَا " قَالَ : " وَ مَا يَقُولُونَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ " قَالَ : " يَقُولُونَ إِنَّ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ عَى اللِّسَانِ لَا يَقُومُ بِحُجَّتِهِ وَ إِنَّ هَذِهِ الْأَعْوَادُ فَأَخْبِرِ النَّاسَ " فَقَالَ : " يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ لَا أَسْتَطِيعُ الْكَلَامَ وَ أَنَا أَنْظُرُ إِلَيْكَ " فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : " إِنِّي مُتَخَلِّفٌ عَنْكَ فَنادِ أَنْ لَصَلَاةَ جَامِعِهِ " . فَاجْتَمَعَ الْمُسْلِمُونَ فَصَدَعَ الْمُبْتَرِ فَخَطَبَ خُطْبَةً بَلِيغَةً وَ جِيزَةً فَصَبَّحَ الْمُسْلِمُونَ بِالْبُكَاءِ ثُمَّ قَالَ : " أَيُّهَا النَّاسُ اعْقُلُوا عَنْ رَبِّكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ اصْطَفَى آدَمَ وَ نُوحًا وَ آلَ إِبْرَاهِيمَ وَ آلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ "

(آل عمران/۳۴ و ۳۳) فَنَحْنُ الذَّرِيَّةُ مِنْ آدَمَ وَ الْأَسِيرَةُ مِنْ نُوحٍ وَ الصَّفْوَةُ مِنْ إِبْرَاهِيمَ وَ السَّلْمَالَةُ مِنْ إِسْمَاعِيلَ وَ آلٌ مِنْ مُحَمَّدٍ ص
 نَحْنُ فِيكُمْ كَالسَّمَاءِ الْمَرْفُوعَةِ وَ الْأَرْضِ الْمِيدْحُورَةِ وَ الشَّمْسِ الضَّاحِيَةِ وَ كَالشَّجَرَةِ الزَّيْتُونَةِ " لَا شَرْقِيَّةٍ وَ لَا غَرْبِيَّةٍ " (نور/۳۵) الَّتِي
 بُورِكَ زَيْتُهَا النَّبِيُّ أَصْلُهَا وَ عَلَى فَرْعِهَا وَ نَحْنُ وَ اللَّهُ ثَمَرَةُ تِلْكَ الشَّجَرَةِ فَمَنْ تَعَلَّقَ بِغَضَنِ مِنْ أَغْصَانِهَا نَجَا وَ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا فَإِلَى
 النَّارِ هَوَى " فَقَامَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَقْصَى النَّاسِ يَسْحَبُ رِدَاءَهُ مِنْ خَلْفِهِ حَتَّى عَلَا الْمُنْتَبِرَ مَعَ الْحَسَنِ (ع) فَقَبَّلَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ ثُمَّ قَالَ : "
 يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَثَبَّتَ عَلَى الْقَوْمِ حُجَّتَكَ أَوْجَبَتْ عَلَيْهِمْ طَاعَتَكَ فَوَيْلٌ لِمَنْ خَالَفَكَ " . [العدد القويہ ، ص ۳۱] .

۷. صبر

عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ : أَمَرَنِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) أَنْ آتِيَ الْمُفَضَّلَ وَ أَعَزِّيَهُ بِإِسْمَاعِيلَ وَ قَالَ : " أَفْرِي الْمُفَضَّلَ السَّلَامَ
 وَ قُلْ لَهُ إِنَّا قَدْ أَصَبْنَا بِإِسْمَاعِيلَ فَصَبْرُنَا فَاصْبِرْ كَمَا صَبْرُنَا إِنَّا أَرَدْنَا أَمْرًا وَ أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَمْرًا فَسَلَّمْنَا لِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " [كافي
 ، ج ۲ ، ص ۹۲] .

زنی خدمت حضرت صادق (علیه السلام) رسید و گفت : فرزندم به مسافرت رفته و سفرش طول کشیده و من ناراحتم.
 حضرت فرمود : " صبر کن " . مدتی گذشت مجددا آمد حضرت فرمود : " صبر کن " . عرض کرد چقدر صبر کنم. فَوَاللَّهِ لَقَدْ
 فَانِي الصَّبْرُ حضرت فرمود : " به خانه برو پسرت از سفر برگشته " . زن پرسید از کجا فهمیدی؟ حضرت فرمود : عِنْدَ فَنَاءِ الصَّبْرِ
 يَأْتِي الْفَرَجُ

أَنَّهُ جَاءَتْ إِلَيْهِ امْرَأَةٌ فَقَالَتْ إِنَّ ابْنِي سَافَرَ عَنِّي وَ قَدْ طَالَتْ غَيْبَتُهُ عَنِّي

وَ اشْتَدَّ شَوْقِي إِلَيْهِ فَادْعُ اللَّهَ لِي فَقَالَ لَهَا : " عَلَيْكَ بِالصَّبْرِ " فَاسِيَّ تَعَمَّلْتُهُ ثُمَّ جَاءَتْ بَعْدَ ذَلِكَ فَشَكَتْ إِلَيْهِ طُولَ غَيْبِهِ ابْنَهَا فَقَالَ لَهَا : " أَلَمْ أَقُلْ لَمَكَ عَلَيْكَ بِالصَّبْرِ " فَقَالَتْ : يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ كَمْ الصَّبْرُ فَوَ اللَّهُ لَقَدْ فَنِي الصَّبْرُ فَقَالَ : " ارْجِعِي إِلَيَّ مِنْزِلَكَ تَجِدِي وَلَدَكَ قَدْ قَدِمَ مِنْ سِيفِرِهِ " فَتَهَضَّتْ فَوَجَدَتْهُ قَدْ قَدِمَ فَاتَتْ بِهِ إِلَيْهِ فَقَالَتْ أَوْحَى بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) قَالَ : " لَا وَ لَكِنْ عِنْدَ فَنَاءِ الصَّبْرِ يَأْتِي الْفَرْجُ فَلَمَّا قُلْتِ فَنِي الصَّبْرُ عَرَفْتُ أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَزَّجَ عَنْكَ بِقُدُومِ وَلَدِكَ " [إرشادالقلوب ، ج ١ ، ص ١٥٠] .

در نامه ای از امام ابوالحسن از فقر شکایت کردم. حضرت فرمود : " اصبر تور فانک إن لم تصبر لم تور و لم ترد قضاء الله عز و جل " عن مهران قال : کتبت إلى ابن الحسن (عليه السلام) أشکو إليه الدين و تغير الحال فکتب لی : " اصبر تور فانک إن لم تصبر لم تور و لم ترد قضاء الله عز و جل " . [مشکاه الأنوار ، ص ٢١] .

٨. وقف

امام صادق (عليه السلام) می فرمایند : " در یکی از جنگها پیامبر (صلی الله علیه و آله) زمینهایی را که از دشمن گرفته شده بود تقسیم کرد. پس قسمتی از آن به علی (عليه السلام) رسید. آن حضرت در آن زمین چاهی حفر نمود که آب آن فواره می کرد و به آسمان می رفت. علی (عليه السلام) زمین را وقف نمود برای حجاج و عابرین و سپس فرمود : این چاه نه فروخته می شود و نه هدیه داده می شود و نه به ارث می رسد " .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : قَسَمَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) الْفَيْءَ فَأَصَابَ عَلِيًّا أَرْضٌ فَأَخْتَفَرَ فِيهَا عَيْنًا فَخَرَجَ مِنْهَا مَاءٌ يَنْبُعُ فِي السَّمَاءِ كَهَيْئَةِ عُنُقِ الْبَعِيرِ فَسَمَّاهَا عَيْنَ يَنْبُعِ فَجَاءَ الْبَشِيرُ لِيَبَشِّرَهُ فَقَالَ : بَشَّرِ الْوَارِثَ هِيَ صِدْقَةٌ بَتًّا بَتْلًا فِي حَجِيجِ بَيْتِ اللَّهِ وَ عَابِرِ سَبِيلِهِ لَا تُبَاعُ وَ لَا تُوهَبُ وَ لَا تُورَثُ فَمَنْ بَاعَهَا أَوْ وَهَبَهَا فَعَلِيهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَ الْمَلَائِكَةِ وَ النَّاسِ أَجْمَعِينَ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ صَرْفًا وَ لَا عَدْلًا] تهذيب الأحكام ، ج ۹ ، ص ۱۴۸ .

امام صادق (عليه السلام) فرمود : حضرت علي (عليه السلام) خانه خود را در مدینه وقف نمود.

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : تَصَدَّقَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) بِدَارٍ لَهُ فِي الْمَدِينَةِ فِي بَنِي زُرَيْقٍ فَكَتَبَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ هَذَا مَا تَصَدَّقَ بِهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَ هُوَ حَى سَوَى تَصَدَّقَ بِدَارِهِ الَّتِي فِي بَنِي زُرَيْقٍ صِدْقَةً لَا تُبَاعُ وَ لَا تُوهَبُ حَتَّى يَرِثَهَا اللَّهُ الَّذِي يَرِثُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ أَسْكَنَ هَذِهِ الصَّدَقَةَ خَالَاتِهِ مَا عَشَنَ وَ عَاشَ عَقِبُهُنَّ فَإِذَا انْقَرَضُوا فَهِيَ لِذِي الْحَاجَةِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۳۴۳] .

مجلسی در بحار جلد ۲۲ صفحه ۲۹۷ چندین حدیث در مورد موقوفات پیامبر (صلى الله عليه و آله) نقل می کند ، از جمله : موقوفات پیامبر (صلى الله عليه و آله) عبارت بودند از ۷ زمین حصار دار (باغ و قلعه) که حضرت برای فاطمه (س) وقف کرده بودند که یکی از آنها فدک است.

۹. اخلاق عملی ائمه

قافله ای از مسلمین عازم حج بود؛ در مدینه مقداری توقف کرد. در بین

راه مکه و مدینه کسی که با آن قافله آشنا بود مصادف شد. آن شخص دید در بین قافله شخصی با چابکی هر چه تمام حوائج اهل قافله را انجام می دهد. او را شناخت به اهل قافله گفت : این شخص را می شناسید؟ گفتند : در مدینه به قافله ما ملحق شده است. مرد صالح و متقی است ما او را به کار امر نکرده ایم ، خودش خدمت می کند. آن شخص مصادف گفت : معلوم است که او را نمی شناسید والا اینقدر بی ادب نبودید. گفتند : مگر کیست؟

گفت : علی بن الحسین زین العابدین است. همه جمعیت ناراحت از مجلس بلند شدند تا دست و پای او را ببوسند و شکایت کردند که چرا چنین کردی ، شاید ما به شما جسارتی می کردیم. امام فرمود : عمداً در قافله ای شرکت کردم که مرا شناسند تا خدمت آنها را کنم؛ زیرا قافله هایی که مرا می شناسند از خدمت آنها محروم هستم ، لذا همسفر ناشناس انتخاب می کنم و خودداری می کنم تا خود را بتوانم معرفی کنم.

ماجرای وضوی حسنین

امام حسن (علیه السلام) با داشتن مرکب پیاده به حج می رفتند.

مردی نزد امام حسن (علیه السلام) آمد و عرض کرد : پدر و مادرم قربانت ، مرا به برآوردن حاجتی کمک کن. آن حضرت نعلین به پا کرد و با او برخاست. بر حسین (علیه السلام) گذر کرد که ایستاده بود و نماز می خواند. به آن مرد فرمود : کجا بودی که ابی عبدالله الحسین (علیه السلام) را برای حاجت خود به یاری طلبی؟ گفت : همین کار را کردم. پدر و مادرم به قربانت ، در پاسخ فرمود که معتکف است.

به آن مرد فرمود: راستش این است که اگر به تو کمک کرده بود برای او بهتر بود از اعتکاف یک ماه.

قَالَ صَيْفُوَانُ الْجَمَّالُ : إِنَّ رَجُلًا أَتَى الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ (عليه السلام) فَقَالَ يَا أَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي أَعَنِّي عَلَى قَضَاءِ حَاجَتِي فَأَنْتَعَلَ وَ قَامَ مَعَهُ فَمَرَّ عَلَى الْحُسَيْنِ (صلى الله عليه و آله) وَ هُوَ قَائِمٌ يَصَلِّي فَقَالَ لَهُ أَيْنَ كُنْتَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ تَسْتَعِينُهُ عَلَى حَاجَتِكَ قَالَ قَدْ فَعَلْتُ يَا أَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي فَذَكَرَ أَنَّهُ مُعْتَكِفٌ فَقَالَ لَهُ أَمَا إِنَّهُ لَوْ أَعَانَكَ كَانَ خَيْرًا لَهُ مِنْ اِعْتِكَافِهِ شَهْرًا" [كافي ، ج ٢ ، ص ١٩٨] .

داستان کیسه کشیدن در حمام توسط حضرت رضا (علیه السلام) معروف است.

عدس پاک کردن حضرت امیر در خانه برای کمک به حضرت زهرا (س).

مردی از سفر حج برگشت و سرگذشت خود را برای امام صادق (علیه السلام) تعریف کرد و از جمله شروع کرد به تعریف مردی که بسیار خوب است.

و می گفت: ما افتخار خدمت او را داشتیم. چون به محلی می رسید فوری مشغول عبادت می شد. حضرت فرمود: " کارهای او را چه کسی انجام می داد؟" عرض کرد: ما افتخار خدمت و کارهای او را داشتیم. حضرت فرمود: " پس همه شما از او بهترید."

امام موسی بن جعفر مشغول اصلاح زمینی که متعلق به خودشان بود ، بودند. عرق از بدنشان جاری بود. شخصی گفت: این کار را به عهده دیگران بگذارید. حضرت فرمود: " از من بهترها این کارها را می کردند". گفت: چه کسانی؟ فرمودند: " حضرت رسول ، امیر المومنین ، پیغمبران".

شخصی به طعامی دعوت

شد ، عذر خواهی نمود : اَعْفِنِي .

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ (عليه السلام) أَنَّهُ : رَأَى رَجُلًا دُعِيَ إِلَى طَعَامٍ فَقَالَ لِلَّذِي دَعَاهُ اءَعْفِنِي فَقَالَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ (عليه السلام) : " قُمْ فَلَيْسَ فِي الدَّعْوَةِ عَفْوٌ إِنْ كُنْتَ مُفْطِرًا فَكُلْ وَ إِنْ كُنْتَ صَائِمًا فَبَارِكْ " . [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۱۰۷] .

مردی از اهل شام می گوید : وارد مدینه شدم . مردی را دیدم با لباس های پاکیزه و زیبا ، که بر موکب خوبی نیز سوار شده . پرسیدم او کیست؟ گفتند : حسن بن علی (علیه السلام) . به علی رشک و حسد ورزیدم که چنین فرزندی دارد . و کینه این فرزند در دلم پر شد و شروع کردم به دشنام دادن به او و پدرش . چون سختم تمام شد . حضرت فرمود (سلام کرد و خندید) : " به گمانم غریبی؛ اگر نیازی به خانه داری به تو منزل می دهم ، اگر نیاز به مال داری به تو مال می دهم و اگر حاجتی داری برآورده می کنم " . مرد شامی می گوید :

فانصرفت و ما علی الارض احد احب الی منه . [ملحقات احقاق ، ج ۱۱ ، ص ۱۱۷]

غلام را دید که یک لقمه می خورد و لقمه ای به سگ می داد ، فرمود : انگیزه ات چیست؟ گفت : انی استحیی ان اكل و لا اطعمه . سپس امام فرمود : " از جای بلند نشو تا برگردم . سپس نزد مولای غلام رفت و او را و باغی که در آن کار می کرد خریداری کرد . آنگاه غلام را آزاد کرد و باغ را به او بخشید " . [البدایه و نهایه ، ج ۸ ، ص ۳۸]

مردی اظهار نیاز

کرد ، حضرت فرمود : " حاجتت را در کاغذی بنویس و برای ما بفرست " او هم نوشت و حضرت دو برابر مقدار نوشته شده به او بخشید. شخصی گفت : عجب نامه پربرکتی. امام فرمود : " برکتش برای ما بیشتر بود تا او ، چون او ما را لایق معروف دانست. آیا نمی دانی معروف آن است که بدون سوال باشد و در صورت سوال بذل و بخشش به ازاء آبروی طرف است ". [المحاسن ، ص ۵۵]

عَنْ شَهَابِ بْنِ أَبِي عَامِرٍ : أَنَّ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ (عليه السلام) قَاسَمَ اللَّهَ مَالَهُ مَرَّتَيْنِ حَتَّى تَصَدَّقَ بِفَرْدٍ نَعْلِهِ. [المناقب ، ج ۴ ، ص ۱۴] .

دوبار اموال خود را نصف کرد ، نصفی برای خود و نصفی برای فقراء.

امام حسن (علیه السلام) گوسفندی داشت که بدان علاقه داشت ، روزی مشاهده کرد پای گوسفندش شکسته؛ به غلامش فرمود : " چه کسی پایش را شکسته ". گفت : من. فرمود : " چرا؟ " گفت : می خواستم شما را غمگین کنم. حضرت فرمود : " من هم غمگین می کنم کسی را که به تو این دستور را داده؛ یعنی شیطان را و او را آزاد کرد ". [ملحقات احقاق ، ج ۱۱ ، ص ۱۱۷]

در کودکی آیات را از جدش شنیده و در خانه برای مادرش می خواند و هرگاه علی (علیه السلام) از فاطمه می پرسید : " چگونه این آیات را شنیده ای؟ " می فرمود : " از حسن (علیه السلام) ".

هیچگاه سائلی را رد نمی کرد و می فرمود : انی لله سائل و فیه راغب و انا استحیی ان اکون سائلا و ارد سائلا و ان الله عودنی عاده ان

یفیض نعمه علی و عودته ان افیض نعمه علی الناس فاخشی ان قطعت العاده ان یمعنی ماده. [بحار، ج ۴۳، ص ۱۲۱]

هنگام وضو رنگش می پرید و تنش می لرزید.

وقتی به درب مسجد می رسید سرش را بلند می کرد. می گفت: **كَانَ (علیه السلام) إِذَا بَلَغَ بَابَ الْمَسْجِدِ رَفَعَ رَأْسَهُ وَيَقُولُ: "إِلَهِي ضَيْفُكَ بِبَابِكَ يَا مُحْسِنٌ قَدْ أَتَاكَ الْمُسَىءُ فَتَجَاوَزَ عَنْ قَبِيحِ مَا عِنْدِي بِجَمِيلِ مَا عِنْدَكَ يَا كَرِيمٍ"**. [المناقب، ج ۴، ص ۱۴].

رسم امام این بود که هر شب وقت خواب سوره کهف را تلاوت می کرد. [ملحقات احقاق، ج ۱۱، ص ۱۱۴]

۱۰. آداب اسلامی

۱. عقد اخوت

پیامبر در منطقه نخيله به سر می برد و ۷۴۰ مرد با حضرت بودند. جبرئیل نازل شد و گفت: **"خداوند بین فرشتگان عقد اخوت بسته"** بعد از شنیدن این خبر پیامبر هم بین اصحابش عقد اخوت بست و این حادثه مقارن با نزول آیه **إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ** بود.

۲. دعا

امام صادق (علیه السلام): **"پدرم امام باقر (علیه السلام) وقتی مشکلی برایش پیش می آمد زنان و بچه ها را دستور می دادند جمع شوند و دعا می کردند و آنها آمین می گفتند"**.

قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام): كَانِ أَبِي (ع) إِذَا حَزَنَهُ أَمْرٌ جَمَعَ النِّسَاءَ وَ الصَّبِيَّانَ ثُمَّ دَعَا وَ أَمَّنُوا [کافی، ج ۲، ص ۴۸۷].

قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام): اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ دُنْيَا تَمْنَعُ خَيْرَ الْآخِرَةِ وَ عَاجِلٍ يَمْنَعُ خَيْرَ الْآجِلِ وَ حَيَاةٍ تَمْنَعُ خَيْرَ الْمَمَاتِ وَ أَمَلٍ يَمْنَعُ خَيْرَ الْعَمَلِ [مصباح المتعجد، ص ۶۳].

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (علیه السلام): اللَّهُمَّ إِنِّي أُشْهِدُكَ وَ كَفَى بِكَ شَهِيداً، وَ

أَشْهَدُ سَمَاءَكَ وَ أَرْضَكَ وَ مَنْ أَسْكَنْتَهُمَا مِنْ مَلَائِكَتِكَ وَ سَائِرِ خَلْقِكَ فِي يَوْمِي هَذَا وَ سَاعَتِي هَذِهِ وَ لَيْلَتِي هَذِهِ وَ مُسْتَقَرِّي هَذَا ، أَنِّي أَشْهَدُ أَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ ، قَائِمٌ بِالْقِسْطِ ، عَدْلٌ فِي الْحُكْمِ ، رَتُوفٌ بِالْعِبَادِ ، مَالِكُ الْمُلْكِ ، رَحِيمٌ بِالْخَلْقِ] صحيفه سجاده ، دعای ۶] .

امام حسن عسگری (علیه السلام) برای کسی که به شدت گرفتار شده بود دستور دعایی دادند همراه بانماز شب و در پایان فرمودند : تُطِيلُ الْقُنُوتَ بِخُشُوعٍ وَ تَضْرِعُ وَ اسْتِكَانِهِ [بحار الأنوار ، ج ۹۹ ، ص ۲۴۰] .

۳. تسبیحات حضرت زهرا (س)

امام صادق (علیه السلام) ما بچه ها را از کودکی به تسبیحات فاطمه (س) سفارش می کنیم.

قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام) : يَا أَبَا هَارُونَ إِنَّا نَأْمُرُ صَبِيَانَنَا بِتَسْبِيحِ فَاطِمَةَ (ع) كَمَا نَأْمُرُهُمْ بِالصَّلَاةِ فَأَلْزِمُهُ فَإِنَّهُ لَمْ يَلْزِمُهُ عَبْدٌ فَشَقِيَ] کافی ، ج ۳ ، ص ۳۴۳] .

قَالَ بَعْضُ أَصْحَابِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (علیه السلام) : شَكُوْتُ إِلَيْهِ ثِقَلًا فِي أُذُنِي فَقَالَ (علیه السلام) : " عَلَيْكَ بِتَسْبِيحِ فَاطِمَةَ (س) " [الدعوات ، ص ۱۹۷] .

۴. اهمیت قرآن

اول کسی که سه روز در خانه نشست و تمام قرآن را جمع آوری کرد ، حضرت علی (علیه السلام) بود. [اوائل ، ص ۱۰۴]

امام حسین (علیه السلام) هنگام تلاوت آیات عذاب گریه می کرد.

وَجَدْنَاهُ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ. [بحار الأنوار ، ج ۵۰ ، ص ۲۱۱] .

امام رضا (علیه السلام) هنگام تلاوت آیات قرآن هر گاه به آیه های آیه الَّذِينَ آمَنُوا می رسیدند ، می فرمودند : لَيْبِكَ اللَّهُمَّ لَيْبِكَ رَجَاءِ بْنِ أَبِي الصَّحَّاحِ عَنِ الرُّضَا (ع) فِي حَدِيثٍ أَنَّهُ : كَانَ

إِذَا قَرَأَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَالَ لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ. [عيون أخبار الرضا، ج ٢، ص ١٨٢].

عَنْ أَبِي خَدِيجَةَ قَالَ: رَأَيْتُ مَكْتُوبًا فِي بَيْتِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) آيَةَ الْكُرْسِيِّ قَدْ أُدِيرَتْ بِالْبَيْتِ وَرَأَيْتُ فِي قَبْلِهِ مَسْجِدَهُ مَكْتُوبًا آيَةَ الْكُرْسِيِّ. [المحاسن، ج ٢، ص ٦٠٩].

٥. مبارزه با خرافه و علم بی ثمر

یکی از وظایف انبیا مبارزه با خرافات بود: وَ الْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ [اعراف/١٥٧].

پیامبر (صلی الله علیه و آله) به منبر رفت و فرمود: " خورشید و ماه به خاطر مرگ هیچ کس نمی گیرد ". همین که ابراهیم فرزند رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) از دنیا رفت خورشید گرفت. گروهی خیال کردند به خاطر فوت پسرش است. پیامبر فوری به بالای منبر رفت و فرمود: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ يَجْرِيَانِ بِأَمْرِهِ مُطِيعَانِ لَهُ لَا يَنْكَسِرَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ [کافی، ج ٣، ص ٢٠٨].

رسول خدا وارد مسجد شد و جمعی را دید که گرد مردی را گرفته اند. فرمود: " این چیست؟ " گفتند: علامه است؟ فرمود: " علامه یعنی چه؟ " گفتند: داناترین مردم است به انساب عرب و نبردهای عرب و ایام جاهلیت و اشعار عرب و علوم عربیت، فرمود: " این علمی است که ندانستن آن زیانی ندارد و دانستنش سودی ندهد ". سپس پیغمبر (صلی الله علیه و آله) فرمود: " همانا علم سه است: آیه محکم، فریضه عادلانه، سنت زنده و برجا و جز اینها فضل است ".

قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام):

دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) الْمَسْجِدَ فَإِذَا جَمَاعَةٌ قَدْ أَطَافُوا بِرَجُلٍ فَقَالَ مَا هَذَا فَقِيلَ عَلَّامَةٌ فَقَالَ وَمَا الْعَلَّامَةُ فَقَالُوا لَهُ أَعَلِمَ النَّاسَ بِأَنْسَابِ الْعَرَبِ وَ وَقَائِعِهَا وَ أَيَّامِ الْجَاهِلِيَّةِ وَ الْأَشْعَارِ الْعَرَبِيَّةِ قَالَ فَقَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله) ذَاكَ عِلْمٌ لَا يُضُرُّ مَنْ جَهَلَهُ وَ لَا يَنْفَعُ مَنْ عِلِمَهُ ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله) إِنَّمَا الْعِلْمُ ثَلَاثَةٌ آيَةٌ مُحْكَمَةٌ أَوْ فَرِيضَةٌ عَادِلَةٌ أَوْ سُنَّةٌ قَائِمَةٌ وَ مَا خَلَاهُنَّ فَهُوَ فَضْلٌ [كافي ، ج ١ ، ص ٣٢] .

٦. زهد ائمه

مَرَّ الْحُسَيْنُ (ع) بِدَارِ بَعْضِ الْمَهَالِبِيِّهِ فَقَالَ : " رَفَعَ الطِّينَ وَ وَضَعَ الدِّينَ " [مستدرک الوسائل ، ج ٣ ، ص ٤٦٧] .

امام سجاد (عليه السلام) در زمستان لباس خز ولی در تابستان آن را فروخته و پولش را صدقه می دادند.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) : يَا إِلَهِي لَوْ بَكَيْتُ إِلَيْكَ حَتَّى تَشِقُّطَ أَشْفَارُ عَيْنِي ، وَ انْتَجَبْتُ حَتَّى يَنْقَطِعَ صَوْتِي ، وَ قُمْتُ لَكَ حَتَّى تَنْشُرَ قَدَمَيَّ ، وَ رَكَعْتُ لَكَ حَتَّى يَنْخَلِعَ صُلْبِي ، وَ سَجَدْتُ لَكَ حَتَّى تَنْفَقَ حِدَقَتَايَ ، وَ أَكَلْتُ تُرَابَ الْأَرْضِ طُولَ عُمْرِي ، وَ شَرَبْتُ مِيَاءَ الرِّمَادِ آخِرَ دَهْرِي ، وَ ذَكَرْتُكَ فِي خِلْمَالِ ذَلِكِ حَتَّى يَكُلَّ لِسَانِي ، ثُمَّ لَمْ أَرْفَعْ طَرْفِي إِلَى آفَاقِ السَّمَاءِ اسْتِخْيَاءً مِنْكَ مَا اسْتَوْجَبْتُ بِذَلِكَ مَحْوَ سَيِّئِهِ وَاحِدِهِ مِنْ سَيِّئَاتِي . [صحيفه سجاديه ، دعای ١٦] .

قال الفرزدق : يَغْضِي حَيَاءً وَ يَغْضِي مِنْ مَهَابَتِهِ . [المناقب ، ج ٤ ، ص ١٧٠] .

امام باقر می فرماید : " در محل سجده پدرم آثار سجده آنقدر بود که سالی دوبار آن را می بریدو

۵ جای پینه درشت داشت؛ به همین دلیل به ذوالثغفات مشهور بود."

امام سجاد (علیه السلام) در محوطه حیاط دید پوست میوه ای افتاده که خوب گوشت آن تراشیده نشده بود. غلام خود را طلبید و فرمود: "از فردا میوه کمتری برای منزل خریداری کن؛ زیرا پوست میوه ای دیدم کهلم یشتهی اکلها". سپس وارد اندرون شدند و باتندی با اهل بیت خود فرمود: "اگر درخانه میوه زیاد دارید، هستند افرادی که قادر به خریدن میوه نیستند". [شکر گوهری]

گریه:

امام سجاد (علیه السلام) سی و پنج سال برای امام حسین (علیه السلام) گریه کرد.

زهد امام:

قَالَ الْبَاقِرُ (علیه السلام): إِنَّ أَبِي ضَرَبَ غُلَامًا لَهُ وَاحِدَةً بِسَوْطٍ وَ كَانَ بَعَثَهُ فِي حَاجَةٍ فَأَبْطَأَ عَلَيْهِ فَبَكَى الْغُلَامُ وَ قَالَ اللَّهُ تَبَعْتَنِي فِي حَاجَتِكَ ثُمَّ تَضَرَّبْتَنِي قَالَ فَبَكَى أَبِي وَ قَالَ يَا بَنِي أَذْهَبَ إِلَى قَبْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) فَصَلِّ رَكَعَتَيْنِ وَ قُلِ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ حَطِيئَتَهُ ثُمَّ قَالَ لِلْغُلَامِ أَذْهَبَ فَأَنْتَ حُرٌّ فَقُلْتُ كَانَ الْعِتْقُ كَفَّارَةً لِلذَّنْبِ فَسَكَتَ [الزهد، ص ۴۳].

عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ بُنْدَارٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ رَفَعَهُ قَالَ: مَرَّ سَيْفِيَانُ الثَّوْرِي فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَرَأَى أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (علیه السلام) وَ عَلَيْهِ ثِيَابٌ كَثِيرَةٌ الْقِيمَةِ حَسِيَانٌ فَقَالَ: "وَ اللَّهُ لَا تَيْنَهُ وَ لَا وَبَّخْنَهُ فَدَنَا مِنْهُ فَقَالَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا لِبَسِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) مِثْلَ هَذَا اللَّبَاسِ وَ لَا عَلِيٍّ (علیه السلام) وَ لَا أَحَدٌ مِنْ آبَائِكَ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (علیه السلام):

" كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) فِي زَمَانٍ قَتَرَ مُقْتَرٍ وَ كَانَ يَأْخُذُ لِقَتْرِهِ وَ اقْتِدَارِهِ وَ إِنَّ الدُّنْيَا بَعْدَ ذَلِكَ أَرْخَتْ عَزَالِيهَا فَأَحَقُّ أَهْلِهَا بِهَا أَبْرَارُهَا ثُمَّ تَلَا " قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ " (اعراف/ ٣٢) وَ نَحْنُ أَحَقُّ مَنْ أَخَذَ مِنْهَا مَا أَعْطَاهُ اللَّهُ غَيْرَ أَنِّي يَا ثَوْرِي مَيَّا تَرَى عَلَيَّ مِنْ ثَوْبٍ إِنَّمَا أَلْبَسُهُ لِلنَّاسِ " ثُمَّ اجْتَدَبَ يَدَ سُفْيَانَ فَجَرَّهَا إِلَيْهِ ثُمَّ رَفَعَ الثَّوْبَ الْأَعْلَى وَ أَخْرَجَ ثَوْبًا تَحْتَ ذَلِكَ عَلَيَّ جِلْدِهِ غَلِيظًا فَقَالَ : " هَذَا أَلْبَسُهُ لِنَفْسِي وَ مَا رَأَيْتَهُ لِلنَّاسِ " ثُمَّ جَذَبَ ثَوْبًا عَلَيَّ سُفْيَانُ أَعْلَاهُ غَلِيظٌ خَشِنٌ وَ دَاخِلُ ذَلِكَ ثَوْبٌ لَيْنٌ فَقَالَ : " لَبِستَ هَذَا الْأَعْلَى لِلنَّاسِ وَ لَبِستَ هَذَا لِنَفْسِكَ تَسْرُّهَا " [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٤٢] .

به امام صادق (عليه السلام) گفتند : شنیده ایم که شما دارایی بسیار داری. فرمود : "از این سخن بدم نمی آید". سپس فرمود : " روزی حضرت علی (عليه السلام) از محلی می گذشت. پیراهنش شکاف خورده بود. بعضی با مسخره گفتند : روزگار است ، علی ندارد. حضرت علی (عليه السلام) به والی صدقات خود دستور داد امسال محصولات نخلستان شخصی خود را جمع و تبدیل به پول کند و دراهم را در انبار جمع کند. مسخره کنندگان را دعوت کرد سپس پولها را نشان داد و فرمود : این اموال از آن کسی است که شما او را ندار خیال می کردید. سپس دستور داد همه را صدقه بدهند". [مسلم بن عقیل ، ص ٤١]

پیامبر اکرم (صلى الله عليه و آله) برای زدودن غبار روح در اثر معاشرت با مردم در

هیچ مجلسی نمی نشست مگر آنکه ۲۵ مرتبه استغفار می کرد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّهُ لَيَعَانُ عَلَى قَلْبِي وَ إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ فِي كُلِّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً [مفتاح الفلاح، ص ۱۵۰].

از حضرت امیر سوال شد چرا لباس وصله دار می پوشی؟ فرمود:

الف: يَقْتَدِي بِهِ الْمُؤْمِنُونَ جَمَاعِي، سِيَاسِي، تَرْبِيَتِي

ب: يَخْشَعُ لَهُ الْقُلُوبَ وَإِنِّي

ج: يَقْصِدُ بِهِ الْمُبَالِغَاتِ اقْتِصَادِي

د: احصن لفرجیجسی چون وسیله تحریک قرار نمی گیرد.

حضرت امیر (علیه السلام) در احد ۲۶ ساله بود. جراحاتی فراوان داشت، لکن گریان بود که چرا شهید نشده. رسول اکرم فرمود: "در آینده شهید می شوی لکن صبر تو چگونه خواهد بود؟" حضرت امیر (علیه السلام) عرض کرد: "مقام شکر است نه صبر". [میزان الحکمه، ج ۵، ص ۱۹۰]

رُئِيَ عَلَيْهِ إِزَارٌ مَرْقُوعٌ فَقِيلَ لَهُ فِي ذَلِكَ فَقَالَ: "يَقْتَدِي بِهِ الْمُؤْمِنُونَ وَيَخْشَعُ لَهُ الْقَلْبُ وَ تَذِلُّ بِهِ النَّفْسُ وَ يَقْصِدُ بِهِ الْمُبَالِغُ" [المناقب، ج ۲، ص ۹۶]. و فی روایه اشبه بشعارالصالحین و فی روایه احصن لفرجی. [بحار الانوار، ج ۴، ص ۳۲۳].

حضرت امیر (علیه السلام) دو لباس خرید یکی سه درهم و دیگری دو درهم. لباس بهتر را به قنبر داد و او گفت: "تو خطیب و امام هستی لباس تو باید بهتر باشد". امام فرمود:

أَنْتَ شَابٌ وَ لَكَ شَرُّ الشَّبَابِ

قَالَ الْبَاقِرُ (علیه السلام): أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام) أَتَى الْبُرَّازِينَ فَقَالَ لِرَجُلٍ بَعْنِي تُؤَيِّنُ فَقَالَ الرَّجُلُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عِنْدِي حَاجَتُكَ فَلَمَّا عَرَفَهُ مَضَى عَنْهُ فَوَقَفَ عَلَى غُلَامٍ فَأَخَذَ تُؤَيِّنَ أَحَدُهُمَا بِثَلَاثَةِ دَرَاهِمٍ وَ الْآخَرَ بِدَرَاهِمِينَ فَقَالَ يَا قَتْبَرُ خُذِ الَّذِي

بِثَلَاثِهِ فَقَالَ أَنْتَ أَوْلَىٰ بِهِ تَضِيْعُ عَدُوِّ الْمُنْبِرِ وَ تَخْطُبُ النَّاسَ فَقَالَ وَ أَنْتَ شَابٌّ وَ لَكَ شَرُّهُ الشَّبَابِ وَ أَنَا أَسْتَحْيِ مِنْ رَبِّي أَنْ أَتَفَضَّلَ عَلَيْكَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ص يَقُولُ أَلَسُوهُمْ مِمَّا تَلْبَسُونَ وَ أَطْعُمُوهُمْ مِمَّا تَأْكُلُونَ فَلَمَّا لَيْسَ الْقَمِيصَ مُيَدِّ كُمْ الْقَمِيصَ فَأَمَرَ بِقَطْعِهِ وَ اتَّخَذَهُ قَلَانِسَ لِلْفُقَرَاءِ فَقَالَ الْغُلَامُ هَلُمَّ أَكْفَهُ قَالَ دَعُوهُ كَمَا هُوَ فَإِنَّ الْأَمْرَ أَسْرَعُ مِنْ ذَلِكَ [الغارات ، ج ١ ، ص ٦٥] .

حضرت امیر (علیه السلام) همین که دید آستین بلند است از خیاط قیچی گرفت و تا میج کوتاه کرد.

قَالَ الْبَاقِرُ (علیه السلام) : إِنَّ عَلِيًّا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام) اشْتَرَى بِالْعِرَاقِ قَمِيصًا سَيْبِلَانِيًّا غَلِيظًا بِأَرْبَعَةِ دَرَاهِمٍ فَقَطَعَ كَمِيهِ إِلَىٰ حَيْثُ يَبْلُغُ أَصَابِعُهُ مُشْمَرًا إِلَىٰ نِصْفِ سَاقِهِ فَلَمَّا لَبَسَهُ حَمِدَ اللَّهُ وَ أَثْنَىٰ عَلَيْهِ [مكارم الأخلاق ، ص ١١١] .

در خطبه ٢٠٩ می خوانیم که حضرت علی (علیه السلام) به عیادت علاء بن زیاد رفت. ابتداء به خانه وسیع او ایراد گرفت و سپس فرمود: " اگر در این منزل از مردم مهمانی کنی ، به فامیل رسیدگی کنی و حقوق آن را ادا کنی. فَإِذَا أَنْتَ قَدْ بَلَغْتَ بِهَا الْآخِرَةَ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٠٩] .

(داشتن خانه در یک صورت دنیا پرستی است و در صورت دیگر زهد و آخرت) از دریچه فردی دنیا پرستی و از دریچه کمک رسانی به مردم آخرت است. در دنباله خطبه ، علاء بن زیاد به امام گفت که برادرم عاصم دنیا را رها و لباس خشن و به اصطلاح زاهد شده. امام او را احضار و توبیخ شدید نمود که شیطان بر تو سوار شده ، چرا به

زن و فرزندت رحم نمی کنی. اَللّٰهُ اَحِلُّ لَكَ الطَّيِّبَاتِ وَ هُوَ يَكْرَهُ اَنْ تَاْخُذَهَا اَنْتَ اَهْوَنُ عَلٰى اللّٰهِ مِنْ ذَلِكْ قَالَ يَا اَمِيْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ هٰذَا اَنْتَ فِيْ خُسُوْنِهِ مَلْبَسِكَ وَ جُسُوْبِهِ مَا كَلِمَتِكَ قَالَ وَيَحْكُ اِنِّيْ لَسْتُ كَاَنْتَ اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى فَرَضَ عَلٰى اٰئِمَّهِ الْعِدْلِ اَنْ يَقْدَرُوْا اَنْفُسَهُمْ بِضَعْفِهِ النَّاسِ كَيْلًا يَتَّبِعَ بِالْفَقِيْرِ فَقْرُهُ

۷. اهمیت عبادت

حضرت علی (علیه السلام) در هنگام وضو توجه به نعمت آب داشت :

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ جَعَلَ الْمَاءَ طَهُوْرًا

و هم توجه به قیامت داشت : اَللّٰهُمَّ بَيِّضْ وَجْهِيْ يَوْمَ تَسْوَدُّ فِيْهِ الْوُجُوْهُ وَ لَا تُسْوَدُّ وَجْهِيْ يَوْمَ تَبْيِضُ فِيْهِ الْوُجُوْهُ

هنگام شستن دست راست : اَللّٰهُمَّ اَعْطِنِيْ كِتَابِيْ بِيَمِيْنِيْ وَ الْخُلْدَ بِيَسَارِيْ

به هنگام دست چپ :

اَللّٰهُمَّ لَا تُعْطِنِيْ كِتَابِيْ بِشِمَالِيْ وَ لَا تَجْعَلْهَا مَعْلُوْلَةً اِلٰى عُنُقِيْ وَ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ مُّقَطَّعَاتِ النَّيْرَانِ

به هنگام مسح پا :

اَللّٰهُمَّ ثَبِّتْ قَدَمِيْ عَلٰى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَزُلُّ فِيْهِ الْاَفْدَاْمُ وَ اجْعَلْ سَعْيِيْ فِيْمَا يَرْضِيْكَ عَنِّيْ

قَالَ الصَّادِقُ (عَلِيْهِ السَّلَامُ) : بَيْنَا اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ (عَلِيْهِ السَّلَامُ) قَاعِدٌ وَ مَعَهُ ابْنُهُ مُحَمَّدٌ اِذْ قَالَ يَا مُحَمَّدُ اَتَيْتَنِيْ بِاِنَاءٍ مِنْ مَّاءٍ فَاَتَاَهُ بِهٖ فَصَبَّهٖ بِيَدِيْهِ الْيَمٰنِيْ عَلٰى يَدِيْهِ الْاَيْسَرِيْ ثُمَّ قَالَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ جَعَلَ الْمَاءَ طَهُوْرًا وَ لَمْ يَجْعَلْهُ نَجِسًا ثُمَّ اسْتَنْجَى فَقَالَ اَللّٰهُمَّ حَصِّنْ فَرْجِيْ وَ اَعْفَهِ وَ اسْتُرْ عَوْرَتِيْ وَ حَرِّمْهَا عَلٰى النَّارِ ثُمَّ اسْتَشَقَّ فَقَالَ اَللّٰهُمَّ لَا تُحَرِّمْ عَلٰى رِيْحِ الْجَنَّةِ وَ اجْعَلْنِيْ مِمَّنْ يَشْمُ رِيْحَهَا وَ طِيْبَهَا وَ رِيْحَانَهَا ثُمَّ تَمَضَّمْ فَقَالَ اَللّٰهُمَّ اَنْطِقْ لِسَانِيْ بِحَدِّكَ وَ اجْعَلْنِيْ مِمَّنْ تَرْضٰى عَنْهُ ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ فَقَالَ اَللّٰهُمَّ بَيِّضْ وَجْهِيْ يَوْمَ تَسْوَدُّ فِيْهِ الْوُجُوْهُ وَ لَا تُسْوَدُّ وَجْهِيْ يَوْمَ تَبْيِضُ فِيْهِ الْوُجُوْهُ ثُمَّ غَسَلَ يَمِيْنَهُ

فَقَالَ اللَّهُمَّ أَعْطِنِي كِتَابِي بِيَمِينِي وَ الْخُلْدَ بِيَسَارِي ثُمَّ غَسَلَ شِمَالَهُ فَقَالَ اللَّهُمَّ لَا تُعْطِنِي كِتَابِي بِشِمَالِي وَ لَا تَجْعَلَهَا مَغْلُولَةً إِلَيَّ عُنُقِي وَ أَعُوذُ بِكَ مِنْ مُقَطَّعَاتِ النَّبِرَانِ ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ فَقَالَ اللَّهُمَّ غَشِّنِي بِرَحْمَتِكَ وَ بَرَكَاتِكَ وَ عَفْوِكَ ثُمَّ مَسَحَ عَلَى رِجْلَيْهِ فَقَالَ اللَّهُمَّ ثَبَّتْ قَدَمِي عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَزُلُّ فِيهِ الْأَقْدَامُ وَ اجْعَلْ سَعْيِي فِيمَا يَرْضِيكَ عَنِّي ثُمَّ التَفَّتْ إِلَى مُحَمَّدٍ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ مَنْ تَوَضَّأَ بِمِثْلِ مَاءِ تَوَضَّأْتُ وَ قَالَ مِثْلَ مَا قُلْتُ خَلَقَ اللَّهُ لَهُ مِنْ كُلِّ فَطْرَةٍ مَلَكًا يَقَدِّسُهُ وَ يَسَبِّحُهُ وَ يَكْبِّرُهُ وَ يَهْلَلُهُ وَ يَكْتُبُ لَهُ ثَوَابَ ذَلِكَ [كافي ، ج ٣ ، ص ٧٠] .

و هم چنین به هنگام شستن دهان و بینی دعاهاى مناسب مى خواندند و سپس حضرت على (عليه السلام) به فرزندش محمد بن حنفیه فرمود :

يا محمد توضا مثل وضوئى

قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَرِي (عليه السلام) : رَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ (ع) يَرْكَعُ رُكُوعًا أَخْفَضَ مِنْ رُكُوعِ كُلِّ مَنْ رَأَيْتُهُ يَرْكَعُ وَ كَانَ إِذَا رَكَعَ جَنَحَ بِيَدَيْهِ. [كافي ، ج ٣ ، ص ٣٢٠] .

در تاریخ زندگانی امام حسن (عليه السلام) می خوانیم که هنگامی که به نماز برمی خواست بهترین لباسهای خود را می پوشید. سوال کردند : چرا بهترین لباسهای خود را می پوشید؟ فرمود : إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يَحِبُّ الْجَمَالَ فَأَتَجَمَّلُ لِرَبِّي وَ هُوَ يَقُولُ " خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ " (اعراف/٣١) " رَوَى الْعِيشِيُّ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِي (ع) أَنَّهُ : كَانَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ لَبَسَ أَجْوَدَ ثِيَابِهِ فَقِيلَ لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ لِمَ تَلْبَسُ أَجْوَدَ ثِيَابِكَ؟ فَقَالَ : " إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يَحِبُّ الْجَمَالَ فَأَتَجَمَّلُ لِرَبِّي وَ "

هُوَ يَقُولُ " خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ " (اعراف/۳۱) فَأَحِبُّ أَنْ أَلْبَسَ أَجْمَلَ ثِيَابِي " [وسائل الشيعة ، ج ۴ ، ص ۴۵۵] .

امام حسین (علیه السلام) چند لحظه قبل از شهادت به ابو ثمامه صیداوی فرمود : " اذان بگو تا نماز بخوانیم " . [الاذان و المودن]

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ قَالَ : " كَانَتْ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) قَارُورَةٌ مِسْكَ فِي مَسْجِدِهِ فَإِذَا دَخَلَ لِلصَّلَاةِ أَخَذَ مِنْهُ فَتَمَسَّحَ بِهِ " [كافي ، ج ۶ ، ص ۵۱۵] .

حضرت امام زین العابدین در قنوت نماز وتر سیصد مرتبه العفومی فرمود .

كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) سَيِّدُ الْعَابِدِينَ يَقُولُ الْعَفْوُ الْعَفْوُ ثَلَاثِمِائَةٍ مَرَّةً فِي الْوُتْرِ فِي السَّحْرِ . [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۴۸۹] .

از امام شخصی سوال کرد که : شخصی مال دارد چند نوع لباس می خرد آیا اسراف است؟ امام صادق (علیه السلام) فرمود :
لِيَنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ

عَنْ نُوحِ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) قَالَ : " سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ الْمُوسِرِ يَتَّخِذُ الثِّيَابَ الْكَثِيرَةَ الْجِيَادَ وَالطَّيَالِسَةَ وَالْقُمُصَّ الْكَثِيرَةَ يَصُونُ بَعْضَهَا بَعْضًا يَتَجَمَّلُ بِهَا أَيْ يَكُونُ مُسْرِفًا؟ قَالَ : " لَا لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ " لِيَنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ " (طلاق-۷) " [كافي ، ج ۶ ، ص ۴۴۳] .

لباس مخصوص دعا :

أَنَّهُ كَانَ لِجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (ع) ثَوْبَانِ خَشِيتَانِ يَصَلِّي فِيهِمَا فِي بَيْتِهِ وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَسْأَلَ اللَّهَ الْحَاجَةَ لِبِسَهُمَا . [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۲۲۷] .

عَنْ ابْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) قَالَ : " كَانَ لِأَبِي ثَوْبَانِ خَشِيتَانِ يَصَلِّي فِيهِمَا صَلَاتَهُ وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَسْأَلَ اللَّهَ الْحَاجَةَ لِبِسَهُمَا وَ سَأَلَ اللَّهَ

حَاجَّتُهُ" [مکارم الأخلاق ، ص ۱۱۳].

ضرر رسانی :

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ فِي رَجُلٍ أَتَى جَبَلًا فَشَقَّ فِيهِ قَنَاءً فَذَهَبَتْ قَنَاءُ الْأُخْرَى بِمَاءِ قَنَاءِ الْأُولَى قَالَ : فَقَالَ : " يَتَفَاسِي مَانٍ بِحَقَائِبِ الْبُرِّ لَيْلَهُ لَيْلَهُ فَيَنْظُرُ أَيُّهُمَا أَضْرَتْ بِصَاحِبَتِهَا فَإِنْ رُئِيَ الْأَخِيرَةُ أَضْرَتْ بِالْأُولَى فَلْتَعَوَّزْ " [كافي ، ج ۵ ، ص ۲۹۴].

از امام صادق (علیه السلام) در مورد انداختن اشیاء در کوچه و خیابان سوال شد (اشیائی که موجب لغزنده شدن می شوند " امام فرمود : كُلُّ شَيْءٍ يَضُرُّ بِطَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ فَصَاحِبُهُ ضَامِنٌ لِمَا يَصِيبُهُ

عَنِ الْحَلْبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنِ الشَّيْءِ يَوْضَعُ عَلَى الطَّرِيقِ فَتَمُرُّ الدَّابَّةُ فَتَنْفِرُ بِصَاحِبِهَا فَتَعْقِرُهُ فَقَالَ كُلُّ شَيْءٍ يَضُرُّ بِطَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ فَصَاحِبُهُ ضَامِنٌ لِمَا يَصِيبُهُ [كافي ، ج ۷ ، ص ۳۴۹].

سجده گاه امام صادق (علیه السلام) از بوی معطر آن قابل شناسایی بود.

قَالَ الْكَاظِمُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : كَانَ يَعْرِفُ مَوْضِعَ سُجُودِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) بِطِيبِ رِيحِهِ [كافي ، ج ۶ ، ص ۵۱۱].

امام صادق (علیه السلام) مریض بودند؛ دستور دادند که شب ۲۳ رمضان او را به مسجد پیامبر (صلی الله علیه و آله) حمل و تا صبح بیتوته فرمودند.

عَنْ يَحْيَى بْنِ الْعَلَاءِ قَالَ : كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) مَرِيضًا مُدْنِفًا فَأَمَرَ فَأُخْرِجَ إِلَى مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) فَكَانَ فِيهِ حَتَّى أَصْبَحَ لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَ عِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ " [مستدرک الوسائل ، ج ۷ ، ص ۴۷۴].

امام کاظم (علیه السلام) بعد از نماز صبح سر به سجده می گذاشتند تا طلوع آفتاب.

سجده های طولانی امام کاظم (علیه السلام) هر عیادت کننده ای را "حتی مامون"

بهت زده می کرد. مامون می گوید: بر پدرم پیر مردی وارد شد که صورتش از بیداری شب و کثرت عبادت زرد و ورم کرده بود. و زیادی سجده صورت و بینی او را زخمی کرده بود. [منتهی الامال] ،

شخصی می گوید: در سفر خراسان همراه امام رضا (علیه السلام) بودم تمام نوافل و فرائض را با قنوت می خواند.

عَنْ ابْنِ أَبِي عَبَّادٍ قَالَ: "كَانَ جُلُوسُ الرَّضَا (عليه السلام) فِي الصَّيْفِ عَلَى حَصِيرٍ وَفِي الشِّتَاءِ عَلَى مِسْحٍ (عبای ضخیم) وَ لُبْسُهُ الْغَلِيظُ مِنَ الثِّيَابِ حَتَّى إِذَا بَرَزَ لِلنَّاسِ تَزَيَّنَ لَهُمْ" [عیون أخبارالرضا، ج ۲، ص ۱۷۸].

امام رضا (علیه السلام) وقت نماز شانه می زدند و لباس تمیز می پوشیدند. [تفسیر صافی، ج ۱، ص ۵۷۲]

قداست لباس:

امام رضا (علیه السلام) لباس خود را به دعبل داد و فرمود: هزار شب نماز خواندم و در هر شبی هزار رکعت. "یعنی
"۱۰۰۰۰۰"

عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ أَخِي دَعْبِلِ بْنِ عَلِيٍّ عَنِ الرَّضَا (عليه السلام) فِي حَدِيثٍ أَنَّهُ: "خَلَعَ عَلَى دَعْبِلٍ قَمِيصًا مِنْ خَزٍّ وَقَالَ لَهُ اخْتَفِظْ بِهَذَا الْقَمِيصِ فَقَدْ صَلَّيْتُ فِيهِ أَلْفَ لَيْلَةٍ وَأَلْفَ رَكْعَةٍ وَخَتَمْتُ فِيهِ الْقُرْآنَ أَلْفَ خَتْمَةٍ" [وسائل الشيعة، ج ۴، ص ۹۹].

۸. شرط قبولی عمل

حجب علی بن یقطین ابراهیم الجمال فحجبه موسی بن جعفر (علیه السلام) و قال له: ابی الله ان یشکر سعیک الا ان یغفر لک ابراهیم الجمال، فسار علی بن یقطین من المدینة الی الکوفة فی لیلہ بمعجزه موسی بن جعفر (علیه السلام). فقرع باب ابراهیم و دعاه و امره ان یطأخذه. ما

مسح ابراهيم فالى عليه على ففعل ، فلم يزل ابراهيم يطاء خده وعلى يقول : اللهم اشهدت ، ثم انصرف من ليله الى المدينة فاذن له المولى. [سفينه البحار ، (باب العين بعده ، ص ٤٤٠ ، اللام)]

ش

١. شاد کردن ديگران

١. اهميت

١. موجب خلق ملك مى شود

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : مَا مِنْ مُؤْمِنٍ أَدْخَلَ عَلَى قَوْمٍ سِرُورًا إِلَّا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ ذَلِكَ الشُّرُورَ مَلَكًا يَعْبُدُ اللَّهَ تَعَالَى وَ يَمَجِّدُهُ وَ يُوَحِّدُهُ [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ١٦٣] .

٢. كفاره گناهان است

٤_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مِنْ كَفَّارَاتِ الذُّنُوبِ الْعِظَامِ إِغَاثَةُ الْمَلْهُوفِ وَ التَّنْفِيسُ عَنِ الْمَكْرُوبِ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٤] .

٣. موجب حسنه است

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) لِعَلِيِّ بْنِ يَفِطِينَ : إِنَّ لِلَّهِ حَسَنَةً أَدَّخَرَهَا لِثَلَاثَةِ لِمَامٍ عَادِلٍ وَ مُؤْمِنٍ حَكَمَ أَخَاهُ فِي مَالِهِ وَ مَنْ سَعَى لِأَخِيهِ الْمُؤْمِنِ فِي حَاجَتِهِ [بحار الأنوار ، ج ٧١ ، ص ٣١٤] .

٤. برترین عمل بعد از نماز

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ بَعْدَ الصَّلَاةِ إِدْخَالُ الشُّرُورِ فِي قَلْبِ الْمُؤْمِنِ بِمَا لَا إِثْمَ فِيهِ [المناقب ، ج ٤ ، ص ٧٥] .

٥. سنت رسول الله است

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَيْفَ مُدَاعَبُهُ بَعْضَكُمْ بَعْضًا؟ قُلْتُ : قَلِيلٌ قَالَ : فَلَا تَفْعَلُوا فَإِنَّ الْمُدَاعَبَةَ مِنْ حُسْنِ الْخُلُقِ وَ إِنَّكَ لَتَدْخُلُ بِهَا الشُّرُورَ عَلَى أَخِيكَ وَ لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَدَاعِبُ الرَّجُلَ يَرِيدُ أَنْ يَسْرَهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٦٣] .

٢. موارد ادخال السرور

١. در برادران دينی

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أَلْقَ أَخَاكَ بِوَجْهِ مُتَبَسِّطٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٠٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ : الْخُلُقُ عِيَالِي فَأَحْبَبُهُمْ إِلَيَّ أَلْطَفُهُمْ بِهِمْ وَ أَسْعَاهُمْ فِي حَوَائِجِهِمْ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٩٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمُؤْمِنُ مَأْلُوفٌ وَلَا خَيْرَ فِي مَنْ لَا يَأْلَفُ وَلَا يُولَفُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٠٢] .

قَالَ الْكَاظِمُ (ع) لِعَلِيِّ بْنِ يَقُطِينٍ

: مَنْ سَرَّ مُؤْمِنًا فَبِاللَّهِ بَدَأَ وَ بِالنَّبِيِّ ص تَنَّى وَ بِنَا ثَلَّثَ [بحار الأنوار ، ج ٧١ ، ص ٣١٤] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : مَنْ قَالَ لِأَخِيهِ مَرْحَبًا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ مَرْحَبًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [مصادقه الإخوان ، ص ٧٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا بَنِي عَمِيدِ الْمُطَلَبِ ! إِنَّكُمْ لَنْ تَسِعُوا النَّاسَ بِأَمْوَالِكُمْ فَالْقَوْهُمْ بِطَلْفِهِ الْوَجْهِ وَ حُسْنِ الْبِشْرِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٠٣] .

٢. در کودکان

قال رسول الله (ص) ان في الجنة دارا يقال له دار الفرح لا يدخلها الا من فرح الصبيان.

لطافت و محبت و عاطفه و اخلاق رسول الله (ص) :

_ قال أنس : كانت الوليدة من ولائد المدينة تأخذ بيد رسول الله (ص) و لا- ينزع منها يده حتى تذهب به حيث شاءت. [بحار الأنوار ، ج ٧٠ ، ص ٢٠٦] .

_ قال أبو الدرداء : لا يزال العبد يزداد من الله بعدا ما مشى خلفه و كان رسول الله (ص) في بعض الأوقات يمشى مع الأصحاب فيأمرهم بالتقدم و يمشى في غمارهم. [بحار الأنوار ، ج ٧٠ ، ص]

٣. در يتيم ها

١ _ حضرت علي (ع) و بچه های شهيد

٤. در بيمار

١ _ قال أنس : " دخل رجل على رسول الله (ص) و عليه جدرى (آبله) قد يقشر (پوست می انداخت) و عنده أصحابه يأكلون فما جلس عند أحد إلا قام من جنبه فأجلسه النبي (ص) بجنبه. " [بحار الأنوار ، ج ٧٠ ، ص ٢٠٦] .

٥. در اهل و عيال

شاد کردن خانواده

١ _ با توسعه

٢ _ با سوغات

٣ _ بوسیدن بچه

۱. دنیوی

۱. خدا او را مسرور می کند

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَيَّمَا مُسْلِمٍ لَقِيَ مُسْلِمًا فَسَرَّهُ

سَرَّهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۹۲] .

۲. حوایج او بر آورده می شود

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَيَّمَا مُؤْمِنٍ نَفْسٍ عَنْ مُؤْمِنٍ كَرَبَهُ وَهُوَ مُعْسِرٌ يَسِّرَ اللَّهُ لَهُ حَوَائِجَهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [كافی ، ج ۲ ، ص ۲۰۰] .

۳. موجب رفع شداید می شود

جبران سرور با لطف :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا مِنْ أَحَدٍ أَوْدَعَ قَلْبًا سِرُّورًا إِلَّا وَخَلَقَ اللَّهُ لَهُ مِنْ ذَلِكَ السُّرُورِ لُطْفًا فَإِذَا نَزَلَتْ بِهِ نَائِبُهُ جَرَى إِلَيْهَا كَالْمَاءِ فِي أَنْحَادِهِ حَتَّى يَطْرُدَهَا عَنْهُ كَمَا تُطْرُدُ غَرِيبَهُ الْأَيْلِيلُ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۵۷] .

۲. اخروی

۱. بهشت براو واجب می شود

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ثَلَاثٌ مَنْ أَتَى اللَّهُ بِوَاحِدِهِ مِنْهُنَّ أَوْجَبَ اللَّهُ لَهُ الْجَنَّةَ الْإِنْفَاقُ مِنْ إِفْتَارٍ وَ الْبِشْرُ لِكُلِّ عَالِمٍ وَ الْإِنْصَافُ مِنْ نَفْسِهِ [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۰۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ رَدَّ عَنْ قَوْمٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ عَادِيَهُ مَاءٍ أَوْ نَارٍ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ [كافی ، ج ۵ ، ص ۵۵] .

۲. آتش براو حرام می شود

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِأَخْبِرْكُمْ عَلَى مَنْ تَحْرَمُ النَّارُ عَلَيْهِ غَدَا عَلَى كُلِّ هَيْنٍ لَيْنٍ قَرِيبٍ سَهْلٍ [إرشادالقلوب ، ج ۱ ، ص ۱۹۵] .

۳. بر طرف کردن سختی در آخرت

قَالَ الرَّضَا (ع) : مَنْ فَرَّجَ عَنْ مُؤْمِنٍ فَرَّجَ اللَّهُ عَنْ قَلْبِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [كافی ، ج ۲ ، ص ۲۰۰] .

۴. بشارت به بهشت می دهد

سرور در قیامت مجسم می شود و می گوید : أَنَا السُّرُورُ الَّذِي كُنْتُ أَدْخَلْتُ عَلَى أَخِيكَ الْمُؤْمِنِ فِي الدُّنْيَا خَلَقَنِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْهُ لِابْتِشْرِكَ [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۹۰]

۵. در امان بودن در روز قیامت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَدْخَلَ عَلَى مُؤْمِنٍ فَرَحًا فَقَدْ أَدْخَلَ عَلَى فَرَحًا وَمَنْ أَدْخَلَ عَلَى فَرَحًا فَقَدْ اتَّخَذَ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا وَمَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا جَاءَ مِنَ الْأَمْنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [فقه الرضا ، ص ۳۷۳] .

۱. شادی

۱. اقسام شادی

۱. شادی برای خدا

۱_ ابن شهر آشوب فِي الْمَنَاقِبِ : كَانَ النَّبِيُّ (ص) يَمْزُحُ وَلَا يَقُولُ إِلَّا حَقًّا. [بحار الأنوار ، ج ۶۹ ، ص ۲۳۶] .

شادی های بجا :

۲_ شادی مؤمنان به فضل الهی و لطف او :

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ [يونس ، ۵۸] .

۳_ شادی مؤمنان به نصر الهی :

يَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ بِنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ [روم ، ۴-۵] .

۴_ شادی شهیدان به فضل الهی :

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ [آل عمران ، ۱۶۹-۱۷۰]

۲. شادی برای آخرت

قال السجّاد (ع) : أَوْجِدُنِي بَرْدَ عَفْوِكَ ، وَ حَلَاوَةَ رَحْمَتِكَ [صحيفه سجّاديه ، ص ۲۳۰ ، دعای ۴۷] .

قال علی (ع) : كُلُّ يَوْمٍ لَا يَعْصِي اللَّهُ فِيهِ فَهُوَ عِيدٌ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۲۸] .

قال السجّاد (ع) : أَدْقِنِي حَلَاوَةَ الْمَغْفِرَةِ [صحيفه سجّاديه ، ص ۸۴ ، دعای ۱۶] .

قال السجّاد (ع) : أَوْجِدُنِي حَلَاوَةَ الْعَافِيَةِ [صحيفه سجّاديه ، ص ۷۶ ، دعای ۱۵] .

قال السجاد (ع): أَبْدَلْنِي مِنْ مَرَارِهِ خَوْفِ الظَّالِمِينَ حَلَاوَةَ الأَمْنَةِ. [صحيفه سجاده ، ص ٩٤]

قال علی (ع): سرور المؤمن بطاعه ربه و حزنه على ذنبه [غررالحکم ، ص ۱۸۱] .

قال النبی (ص): يا علی ثَلَمَاتُ فَرَحَاتٍ لِلْمُؤْمِنِ فِي الدُّنْيَا لِقَاءِ الْإِخْوَانِ وَ تَفْطِيرِ الصَّائِمِ وَ التَّهَجُّدِ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۶۰] .

۳. شادی برای نعمت ها

۱_ قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَ بِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ [يونس ، ۵۸] .

۴. شادی برای پیروزی

۱_ غُلِبَتِ الرُّومُ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَ هُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ فِي بَضْعِ سِنِينَ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَ مِنْ بَعْدِ وَ يَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ [روم ، ۴-۲] .

۵. شادیهای تلخ

۱_ قال النبی (ص): وَيْلٌ لِلَّذِي يَحَدِّثُ فَيَكْذِبُ لِيَضْحِكَ بِهِ الْقَوْمَ وَيْلٌ لَهُ وَيْلٌ لَهُ وَيْلٌ لَهُ [امالی للطوسی ، ص ۵۳۷] .

۲_ شادی به شرکت نکردن در جنگ :

فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ [توبه ، ۸۱] .

۳_ شادی منافقان در رسیدن مصیبت به رهبر اسلام (پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله) :

إِنْ تُصِيبَكَ حَسَنَةٌ تَسُوهُمْ وَ إِنْ تُصِيبَكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا قَدْ أَخَذْنَا أَمْرًا مِنْ قَبْلُ وَ يَتَوَلَّوْا وَ هُمْ فَرِحُونَ [توبه ، ۵۰] .

۴_ شادی به رفتن راه باطل :

فَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبْرًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ [مومنون ، ۵۳] .

وَ لَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَ كَانُوا شِيعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ [روم ، ۳۱-۳۲] .

۵_ شادی به امکانات مادی و دنیوی :

اللَّهُ يَبْشُرُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَ يَقْدِرُ وَ فَرِحُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ

مَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَاعٌ [رعد ، ۲۶] .

لا- تَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا وَيَجُوبُونَ أَنَّ يَحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسِبَنَّ لَهُمْ بِمَفَازِهِ مِنَ الْعَذَابِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [آل عمران ، ۱۸۸] .

۶_ شادی به علم و دانش :

فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَ حَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ [غافر ، ۸۳] .

۷_ شادی به هنگام رسیدن مصیبت به مسلمان ها :

إِنْ تَمَسَسَكُمْ حَسَنَةٌ تَسُوهُمْ وَإِنْ تُصِيبَكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا [آل عمران ، ۱۲۰] .

۸_ شادی عذاب آور :

ذَلِكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَ بِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ [غافر ، ۷۵] .

قال أمير المؤمنين (ع) : لَا خَيْرَ فِي لَذَّةِ بَعْدَهَا النَّارُ [من لايحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۹۲] .

قال علي (ع) : حلاوه المعصية يفسدها أليم العقوبة [غررالحكم ، ج ، ص ۱۸۶] .

قال علي بن الحسين (ع) : إياك و الابتهاج بالذنب فإن الابتهاج به أعظم من ركوبه [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۱۵۹] .

قال علي (ع) : رب طرب يعود بالحرب [كالحرب] [غررالحكم ، ص ۱۰۲] .

قال علي (ع) : مَا بِالْكُمْ تَفْرَحُونَ بِالْيَسِيرِ مِنَ الدُّنْيَا تُدْرِكُونَهُ وَ لَا يَحْزُنْكُمْ الْكَثِيرُ مِنَ الْآخِرَةِ تُحْرَمُونَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۱۳] .

كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ [روم ، ۳۲] .

قال علي (ع) : من تلذذ بمعاصي الله أورثه الله ذلا [غررالحكم ، ص ۱۸۶] .

۲. انگیزه های شادی

۱_ باید قرب به خدا و بر اساس علاقه باشد.

— نه بر اساس بزرگ دیدن خود و تحقیر دیگران و مسخره و استهزا.

۳_ قال امیر المومنین (ع) : يَفْرَحُونَ لِفَرَحِنَا وَ يَحْزَنُونَ لِحُزْنِنَا [بحار الأنوار ، ج ۴۴ ، ص ۲۸۷] .

۱. شأن در اسلام

۱. همسران پیامبر (ص)

— يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنْ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا [احزاب ۳۲]

۲. نزدیکیان اهل بیت

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَا شَقْرَانِي إِنْ أَحْسَنَ مِنْ كُلِّ أَحَدٍ حَسَنٌ وَإِنَّهُ مِنْكَ أَحْسَنُ لِمَكَانِكَ مِنَّا وَإِنَّ الْقَبِيحَ مِنْ كُلِّ أَحَدٍ قَبِيحٌ وَإِنَّهُ مِنْكَ أَقْبَحُ وَعَظُهُ عَلَى جِهَةِ التَّعْرِيزِ لِأَنَّهُ كَانَ يَشْرَبُ [المناقب ، ج ۴ ، ص ۲۳۶] .

۳. شأن شیعه

— امام کاظم (ع) یکی از هواداران خود را دید که ماهی به دست به منزل می رود. فرمود : إِنِّي لَأَكْرَهُ لِلرَّجُلِ أَنْ يَحْمِلَ الشَّيْءَ الدُّنْيَى بِنَفْسِهِ ثُمَّ قَالَ : إِنَّكُمْ قَوْمٌ أَعْدَاؤُكُمْ كَثِيرٌ يَا مَعْشَرَ الشَّيْعَةِ إِنَّكُمْ قَوْمٌ عَادَاكُمْ الْخَلْقُ فَتَزِينُوا لَهُمْ مَا قَدَرْتُمْ عَلَيْهِ [صفات الشيعة ، ص ۱۶] .

(معلوم می شود ماهی را به صورتی در دست گرفته بوده که در عرف سبک به حساب می آمده است).

۴. شأن مرد

— عَنْ مَعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ قَالَ : "رَأَيْتُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) وَ أَنَا أَحْمِلُ بَقْلًا فَقَالَ : يَكْرَهُ لِلرَّجُلِ السَّرِي أَنْ يَحْمِلَ الشَّيْءَ الدُّنْيَى فَيَجْتَرَأَ عَلَيْهِ" [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۳۹] .

۵. شأن دختر دار

— روایاتی می گوید : هر کس چند دختر دارد ، به او قرض بدهید و به او کمک کنید.

۶. شأن فقیر

— إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ [توبه/۱۰۳] . نه (ان الصلوه سکن لهم)

لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أَحْصَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ [بقره/۲۷۳] .

۷. شأن بدهکار

— جایز نیست بدهکار خانه واثاثیه اش را بفروشد.

۸. شأن درخور موقعیت زمانه

ملاک جرأت مردم است. گاهی انسان جوری است که هر کاری بکند، مردم به او احترام می گذارند. آنجا است که رسول خدا (ص) هم شیر می دوشد و سوار الاغ بی جهاز می شود و...، امّا گاهی موقعیت انسان آن چنان نیست؛ که قهرا باید مراعات افکار عمومی را بکند.

۱. شاه ایران

۱ — ۲۵ میلیارد دلار ارزش از کشور خارج کرده. اگر او ۱۰۰۰ سال عمر می کرد می توانست روزی ۶۸ هزار دلار (۵۵۰ هزار تومان) خرج کند.

۱. شایعه

۱. حرمت شایعه

— وَ إِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَ لَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولَى الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَ لَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا [نساء/۸۳] . —

۲. شایعه سازان

۱. دشمن

— شایعه را منتشر می کنند، گرچه بدانند تکذیب می شود.

— شایعه، کار دشمن است.

— إِنَّمَا يَرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَ الْبَغْضَاءَ [مائده/۹۱] .

۲. نَمَام

— لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ مَا زَادُواكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَ لَأَوْضَعُوا خِلَالَكُمْ يَبْغُونَكُمْ الْفِتْنَةَ وَ فِيكُمْ سَمَاعُونَ لَهُمْ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ [توبه/۴۷]

— لَيْسَ لَكُمْ يَتَّةَ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِبَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا — [احزاب/ ۶۰].

۴. مروجین فحشا

— إِنَّ الَّذِينَ يَحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ [نور/ ۱۹].

۵. بهانه جویان

— وَ إِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا [احزاب/ ۱۳].

۳. وظیفه دیگران درقبال شایعه

۱. اطلاع رسانی

— در برابر شایعات ، وظیفه آگاهان جامعه ، اطلاع رسانی است.

— إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا [حجرات/ ۶].

۲. حق گرائی

تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ [عصر/ ۳].

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَمَا

إِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ إِلَّا أَرْبَعُ أَصَابِعَ [نهج البلاغه ، خطبه ١٤١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْبَاطِلُ أَنْ تَقُولَ سَمِعْتُ وَالْحَقُّ أَنْ تَقُولَ رَأَيْتُ [نهج البلاغه ، خطبه ١٤١] .

٣. نگفتن کل شنیده ها

__ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كَفَى بِالْمَرْءِ كَذِبًا أَنْ يَحْدُثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ [أمالی طوسی ، ص ٥٣٥] .

٤. از روی علم سخن گفتن

__ بَابُ النَّهْيِ عَنِ الْقَوْلِ بِغَيْرِ عِلْمٍ [کافی ، ج ١ ، ص ٤٢] .

__ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا [اسراء/ ٣٦] .

٥. جهاد و مقابله

__ اسلام برای حفظ امنیت جامعه ، کسانی را که با جنگ سرد امنیت را به مخاطره می اندازند ، به شدیدترین وجهی پاسخ می دهد و اتمام حجت می کند.

__ سعه صدر اندازه دارد. لَيْتُنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا [احزاب/ ٦٠] .

__ جهاد علیه فتنه گران ، یک سنت الهی است.

١. شب قدر

١. سیمای شب قدر

١. شبی بهتر از هزار ماه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ... أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ هَذَا الشَّهْرَ قَدْ خَصَّكُمْ اللَّهُ بِهِ وَخَصَّكُمْ اللَّهُ بِهِ وَخَصَّكُمْ اللَّهُ بِهِ وَهُوَ سَيِّدُ الشُّهُورِ لَيْلَهُ فِيهِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ تُغْلَقُ فِيهِ أَبْوَابُ النَّارِ وَتُفْتَحُ فِيهِ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ فَمَنْ أَدْرَكَهُ وَ لَمْ يَغْفَرْ لَهُ فَأَبْعِدَهُ اللَّهُ وَ مَنْ أَدْرَكَهُ وَالْإِثْمَ وَ لَمْ يَغْفَرْ لَهُ فَأَبْعِدَهُ اللَّهُ [الكافي ، ج ٤ ، ص ٦٧] .

٢. شب عبادت و بیداری

__ رسول الله (ص) در ده شب آخر ماه رمضان رختخوابشان را جمع و

اهلش را در شب ۲۳ بیدار می کرد و حتی آب به صورتشان می پاشید تا نخوابند و فاطمه (ع) با کم غذا دادن در آن شب و فرصت خوابیدن در روز بستگانشان را آماده احیا می کردند و می فرمود: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): وَ تَقُولُ مَحْرُومٌ مَنْ حُرِمَ خَيْرَهَا [مستدرک الوسائل ، ج ۷ ، ص ۴۷۰] .

۳. شب تقدیر مقدرات

در نظام هستی حساب دقیق در کار است :

... وَ كُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ [رعد/ ۸] .

... قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا [طلاق/ ۳] .

— وَ إِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَ مَا نُنزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ [حجر/ ۲۱] .

— إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ [قمر/ ۴۹] .

بنابر این انسان هم در عالم اجل دارد : وَ لَنْ يُوَخَّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجْلُهَا... [منافقون/ ۱۱] .

رزق دارد : لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَ يَقْدِرُ... [شوری/ ۱۲] .

این اجل و رزق باید در زمانی معین شود.

— این زمان شب قدر است : فِيهَا يَفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ [دخان/ ۴] .

— هر کار محکمی در آن شب فیصله داده می شود.

— در آن شب برنامه های کلی الهی تجربه و تقسیم می شود. المیزان.

— در آن شب هر امری با حکمت معین و ممتاز می گردد. (قمشه ای) .

— و کم من فتی یمسی و یصبح آمانا و قد نسجت أكفانه و هو لا یدری [دیوان الإمام علی (ع) ، ص ۱۹۶]

— و کم من عروس زینوها لزوجها و قد قبضت ارواحهم ليله القدر [روح البیان ، ج ۱۰ ، ص ۴۸۲]

شب قدر مقدرات يك سال تحكيم ميشود : فوق السند.

۴. شبی مبارک و خجسته

_ شب بسیار مبارکی است :

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلِهِ مُبَارَكَةٍ... [دخان/۳] .

۵. شب نزول ملائکه

۱۶_ و ما ادراك ما ليله القدر [قدر/۲] .

۱۷_ لَيْلَةُ الْقَدْرِ حَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ [قدر/۳] .

احیا و عبادت آن شب از هزار ماه بیشتر است.

۱۸_ تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ... [قدر/۴] .

علامه طباطبایی می فرماید : ... قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي... [اسراء/۸۵] .

صافی از امام صادق (ع) : ... قَالَ الرُّوحُ هُوَ أَعْظَمُ مِنْ جَبْرَائِيلَ إِنَّ جَبْرَائِيلَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَإِنَّ الرُّوحَ هُوَ خَلْقٌ أَعْظَمُ مِنَ الْمَلَائِكَةِ... [الکافی ، ج ۱ ، ص ۳۸۵] .

۱۹_ سَلَامٌ هِيَ... [قدر/۵] .

سلامتی و عنایت و رحمت خدا در آن شب تا صبح شامل متعبدين می شود.

شبی که ملائکه بر امام زمان نازل میشود ، چون همان گونه که در زمان رسول خدا (ص) بر رسول نازل می شدند ، در زمان امام بر امام نازل می شود.

۶. روز قدر مثل شب قدر

_ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : لَيْلَةُ الْقَدْرِ فِي كُلِّ سَنَةٍ وَ يَوْمُهَا مِثْلُ لَيْلَتِهَا [تهذيب الأحكام ، ج ۴ ، ص ۳۳۱] .

۷. شبی مجهول بین شب ها

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : لَيْلَةُ الْقَدْرِ هِيَ أَوَّلُ السَّنَةِ وَ هِيَ آخِرُهَا [الکافی ، ج ۴ ، ص ۱۶۰] .

آن شب در ماه رمضان است :

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ... [بقره/ ۱۸۵] .

زراره از امام صادق (ع) نقل می کند که : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ

(ع) : التَّقْدِيرُ فِي لَيْلِهِ تِسْعَ عَشْرَةَ وَ الْإِبْرَامُ فِي لَيْلِهِ إِحْدَى وَ عَشْرِينَ وَ الْإِمْرَاءُ فِي لَيْلِهِ ثَلَاثَ وَ شَرِينَ [الكافي ، ج ٤ ، ص ١٥٩] .

قيل إمرؤ القيس : يا أمير المؤمنين! قال هو قيل : فأخبرنا عن ليله القدر. قال : ما أخلو من أن أكون أعلمها فأستر علمها و لست أشك أن الله إنما يسترها عنكم نظرا لكم لأنه لو أعلمكموها عملتم فيها و تركتم غيرها [شرح نهج البلاغه ، ج ٢٠ ، ص ١٥٤] .

٣ _ عَنْ حُمْرَانَ أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا جَعْفَرٍ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلِهِ مُبَارَكَةٍ " (دخان/٣) قَالَ : نَعَمْ لَيْلَةُ الْقَدْرِ وَ هِيَ فِي كُلِّ سَنَةٍ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فِي الْعَشْرِ الْآخِرِ فَلَمْ يَنْزَلِ الْقُرْآنُ إِلَّا فِي لَيْلِهِ الْقَدْرِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ " فِيهَا يَفْرُقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ " (دخان/٤) " [الكافي ، ج ٤ ، ص ١٥٧] .

... يَقْدَرُ فِي لَيْلِهِ الْقَدْرِ كُلُّ شَيْءٍ يَكُونُ فِي تِلْكَ السَّنَةِ إِلَى مِثْلِهَا مِنْ قَابِلٍ خَيْرٍ وَ شَرٍّ وَ طَاعَةٍ وَ مَعْصِيَةٍ وَ مَوْلُودٍ وَ أَجَلٍ أَوْ رِزْقٍ فَمَا قُدِّرَ فِي تِلْكَ السَّنَةِ وَ قُضِيَ فَهُوَ الْمَحْتُومُ وَ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهِ الْمَشِيئَةُ قَالَ قُلْتُ " لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ " (قدر/٣) أَى شَيْءٍ عُنِيَ بِذَلِكَ فَقَالَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ فِيهَا مِنَ الصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ أَنْوَاعِ الْخَيْرِ خَيْرٌ مِنَ الْعَمَلِ فِي أَلْفِ شَهْرٍ لَيْسَ فِيهَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ... [الكافي ، ج ٤ ، ص ١٥٧] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : إِنَّ لَيْلَةَ الْقَدْرِ يَكْتُبُ مَا يَكُونُ مِنْهَا فِي السَّنَةِ إِلَى مِثْلِهَا مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ أَوْ مَوْتٍ أَوْ

حَيَاهِ أَوْ مَطَرٍ وَ يَكْتَبُ فِيهَا وَفْدَ الْحَاجِّ... [مستدرک الوسائل ، ج ۷ ، ص ۴۶۲] .

۸. شب غنیمتی برای اموات

قَالَ (ص) : إِنَّ لَيْلَةَ الْقَدْرِ تَكْرِمُهُ الْأَحْيَاءِ وَ غَنِيمَةُ الْأَمْوَاتِ [مستدرک الوسائل ، ج ۷ ، ص ۴۵۸] .

۲. مناسبت های شب قدر

۱. نزول سوره قدر

پیامبر (ص) در خواب دید که بنی امیه روی منبرش بالا می روند و مردم را گمراه می کنند. صبح بسیار ناراحت بود. جبرئیل نازل شد و سبب را پرسید ، پیامبر (ص) ماجرا را بیان کرد. جبرئیل بالا رفت و برگشت و این آیات را آورد : أَفَرَأَيْتَ إِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ

ما أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَمْتَعُونَ [شعراء/ ۲۰۵- ۲۰۷] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : ... وَ أَنْزَلَ عَلَيْهِ "إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَ مَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ" (قدر/ ۱- ۳) جَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَيْلَةَ الْقَدْرِ لِنَبِيِّهِ (ص) خَيْرًا مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ مُلْكِ بَنِي أُمَيَّةَ [الكافی ، ج ۴ ، ص ۱۵۹] .

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ [قدر/ ۱] .

[علامه در المیزان ، ج ۲۰ ، ص ۴۶۹ به بعد] می فرماید تمام قرآن یک مرتبه و یک جا بر قلب پیامبر نازل شد و بعد در ۲۳ سال تدریجیو قُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَ نَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا [اسراء/ ۱۰۶] .

۲. شب شهادت امیرالمؤمنین (ع)

امشب شب موعود است که ۳۰ سال پیش رسول اکرم (ص) برای امشب گریست. هنگامی که رسول الله درباره ماه رمضان خطبه می خواند و علی (ع) پا شد و پرسید :

عن الرضا عن آبائه عن أمير المؤمنين (ع) في خطبه النبي (ص) في فضل شهر رمضان فقال (ع): فقلت: يا رسول الله ما أفضل الأعمال في هذا الشهر؟ فقال: يا أبا الحسن أفضل الأعمال في هذا الشهر الورع عن محارم الله عز وجل ثم بكى فقلت يا رسول الله ما يبكيك؟ [بحار الأنوار، ج ٤٢، ص ١٩٠].

آخرین سخن ها عصاره عمر انسان است: و لما ضربه ابن ملجم قال فزت و رب الكعبه [الطرائف، ج ٢، ص ٥١٩].

٣. اعمال شب قدر

١ _ شب قدر شب دعا است:

استمداد از خدایی که با یک عصا... أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَأَنْفَلَقَ [شعراء/٦٣].

... فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانفَجَرَتْ [بقره/٦٠].

چوبی است و جماد، اما همین که اراده خداوند در کنار این چوب قرار گرفت فرعون از او ترسید. آبها خشک میشود. خشکی ها آب میشود.

٢ _ بیاید از یکدیگر عفو کنیم:

_ ... وَ لِيَغْفُوا وَ لِيُصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ... [نور/٢٢]

_ فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا [معارج/٥].

_ ... فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ [حجر/٨٥].

_ ... وَ اهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا [مزل/١٠].

٣ _ غسل توبه.

٤ _ درباره زیارت امام حسین (ع)، در شب قدر روایاتی وارد شده. [بحار، ج ٩٨، ص ١٦٦].

٥ _ امام صادق (ع) مریض بودند. دستور دادند که شب ٢٣ او را به مسجد پیامبر (ص) حمل و تا صبح بیتوته فرمودند. [مستدرک، ج ١، ص ٥٨٥].

[بحار، ج ٩٨،

ص ۱۶۹].

۶_ در روایات می خوانیم که شب قدر هم چون خورشید است که بر همه می تابد ، پس برای همه دعا کنید. [بحار ، ج ۹۸ ، ص ۱۶۷].

_ قیل للنبی (ص) : ما اسئل ربی فی لیلہ القدر؟ قال (ص) : العافیہ [مستدرک ، ج ۱ ، ص ۵۸۲].

_ در دعاهاى این شب سفارش شده که بخوانیم : اللهم انی اسئلك ان تصلى علی محمد (ص) ...

... و آل محمد و ان تجعل اسمی فی هذه اللیله فی السعداء و روحی مع الشهداء [بحار ، ج ۹۸ ، ص ۱۵۴]. [مستدرک ، ج ۱ ، ص ۵۸۴].

۷_ از معصومین نقل شده که همیشه و در هر زمان از ماه رمضان در هر حال و در شب ۲۳ بعد از حمد و صلوه بگو :

اللَّهُمَّ كُنْ لَوْلِيكَ فُلَانِ بْنِ فُلَانٍ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَ فِي كُلِّ سَاعَةٍ :

عَنِ الصَّالِحِينَ (ع) قَالَ : تَكَرَّرُ فِي لَيْلِهِ ثَلَاثٌ وَعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ هَذَا الدُّعَاءَ سَاجِدًا وَقَائِمًا وَقَاعِدًا وَعَلَى كُلِّ حَالٍ وَ فِي الشَّهْرِ كُلِّهِ وَ كَيْفَ أَمَكَّنَكَ وَ مَتَى حَضَرَكَ مِنْ دَهْرِكَ تَقُولُ بَعْدَ تَحْمِيدِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ الصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ (ص) اللَّهُمَّ كُنْ لَوْلِيكَ فُلَانِ بْنِ فُلَانٍ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَ فِي كُلِّ سَاعَةٍ [الكافی ، ج ۴ ، ص ۱۶۲].

۸_ برای صد رکعت نماز در شب ۲۳ پاداش های دنیوی و اخروی زیادی نقل شده است " [بحار ، ج ۹۸ ، ص ۱۶۸].

۹_ احیا :

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الرَّضَا (ع) عَنْ

آيَائِهِ عَنْ عَلِيٍّ (ع) قَالَ : " قَالَ النَّبِيُّ (ص) مَنْ أَحْيَا لَيْلَةَ الْقَدْرِ غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُهُ وَ لَوْ كَانَتْ عِدَدَ نُجُومِ السَّمَاءِ وَ مَثَائِلِ الْجِبَالِ وَ مَكَايِلِ الْبَحَارِ " [وسائل الشيعة ، ج ٨ ، ص ٢١] .

١. شباهت های امام حسین (ع) و قرآن

١. هر دو مبارک هستند :

اللهم فبارك لي في قتله [مقتل خوارزمي ، ج ١ ، ص ١٦٤] .

كِتَابًا مُبَارَكًا

٢. هر دو نور هستند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كُنْتُ فِيهَا نُورًا ساطِعًا لَا يَطْفِئُ [كامل الزيارات ، ص ٢٣٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْكِتَابَ نُورًا لَا تُطْفَأُ مَصَابِيحُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كُنْتُ نُورًا فِي الْأَصْلَابِ الشَّامِخَةِ وَ نُورًا فِي ظِلْمَاتِ الْأَرْضِ وَ نُورًا فِي الْهَوَاءِ وَ نُورًا فِي السَّمَاوَاتِ الْعُلَى كُنْتُ فِيهَا نُورًا ساطِعًا لَا يَطْفِئُ [كامل الزيارات ، ص ٢٣٠] .

وَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا [نساء/ ١٧٤] .

إمام شهيد [بحار الأنوار ، ج ٩٨ ، ص ٣٢٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِلْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَاتَّخِذُوهُ إِمَامًا [كشف الغممه ، ج ٢ ، ص ١٦٤] .

٣. هر دو کریم هستند :

وَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ أَكْرَمَ الْمُسْتَشْهِدِينَ (زيارت ناحیه) [بحار الأنوار ، ج ٩٧ ، ص ٣٣٣] .

إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ [واقعه/ ٧٧] .

٤. هر دو عزیز هستند :

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : هِيَهَاتَ مَنَا الذَّلَّةِ [احتجاج طبرسی ، ج ٢ ، ص ٣٠٠] .

إِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ [فصلت/ ٤١] .

٥. هر دو شفا هستند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع): فِي طِينِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ (ع) شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَهُوَ الدَّوَاءُ الْأَكْبَرُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٥٩٩] .

وَنُزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ

ما هُوَ شِفَاءٌ [اسراء/ ٨٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ عِنْدَ رَأْسِ الْحُسَيْنِ (ع) لَتُزْبَهُ حَمْرَاءَ فِيهَا شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا السَّامَ [كافي ، ج ٤ ، ص ٥٨٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : فَاتِحَةُ الْكِتَابِ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ سَمٍّ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٣٠١] .

٦. هر دو شریک هستند :

السلام عليك يا شريك القرآن (فرازی از زیارتنامه امام حسین ع) [إقبال الأعمال ، ص ٧١٢] .

السلام عليكم أئمة المؤمنين و سادة المتقين و كبراء الصديقين و أمراء الصالحين و قادة المحسنين و أعلام المهتدين و أنوار العارفين و ورثة الأنبياء و صفوة الأوصياء و شمس الأتقياء و بدور الخلفاء و عباد الرحمن و شركاء القرآن و منهج الإيمان و معادن الحقائق و شفعاء الخلائق و رحمه الله و بركاته [بحار الأنوار ، ج ٩٩ ، ص ١٦٢] .

٧. هر دو امام هستند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَمْ تَمَلْ مِنْ حَقِّ إِيَّايَ بَاطِلٌ [كامل الزيارات ، ص ٢٣٣] .

و لَمْ يَجْعَلْ لَهُ عَوْجًا [كهف/ ١] .

٨. هر دو مطهر هستند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَشْهَدُ أَنَّكَ طَهَّرْتَ طَاهِرًا [كامل الزيارات ، ص ١٩٤] .

لَا يَمْسُهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ [واقعه/ ٧٩] .

٩. هر دو هادی هستند :

هُدًى وَ بُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ [بقره/ ٧٩] .

وَ يَذَلُّ مُهْجَتَهُ فِيكَ لَيْسَ يَنْتَقِدَ عِبَادَكَ مِنَ الضَّلَالَةِ وَ الْجَهَالَةِ وَ الْعَمَى وَ الشُّكِّ وَ الْإِزْتِيَابِ إِيَّايَ الْهُدَى وَ الرَّشَادِ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ٥٩] .

كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ [ابراهيم/ ١] .

١٠. هر دو عظیم هستند :

عظیم السوابق [بحار الأنوار ، ج ٩٨ ، ص ٣٢٠]

وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمُنَافِي وَ الْقُرْآنَ الْعَظِيمَ [حجر/ ٧٨]

١١. هر دو آقترین هستند :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ (ع) سَيِّدَ الشُّهَدَاءِ. [كامل الزيارات ، ص ٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ الْقُرْآنُ سَيِّدُ الْكَلِمَاتِ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٣٣٦] .

١٢. هر دو ناطق و صادق هستند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَنْتَ النَّاطِقُ [كامل الزيارات ، ص ٢٣٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَنْتَ الصَّادِقُ الْمُصَدِّقُ [كامل الزيارات ، ص ٢٣٧] .

قرآن کتاب ناطق و صادق است. [كلمه الله ، ص ٨٣] .

١٣. هر دو یقینی هستند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَ عَبْدَتُهُ صَادِقًا حَتَّى أَتَاكَ الْيَقِينُ [کافی ، ج ٤ ، ص ٥٧٢] .

وَ إِنَّهُ لِحَقِّ الْيَقِينِ [حاقه/ ٥١] .

١٤. هر دو موعظه هستند :

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ اسْمَعُوا قَوْلِي وَ لَا تَعْجَلُوا حَتَّى أَعْظِمَ [إرشاد مفید ، ج ٢ ، ص ٩٧] .

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ [يونس/ ٥٧] .

١٥. هر دو بینه هستند :

أَشْهَدُ أَنَّكَ كُنْتَ عَلَيَّ بَيْنَهُ مِنْ رَبِّكَ [كامل الزيارات ، ص ٢٠٩] .

فَقَدْ جَاءَكُمْ بَيْنَهُ مِنْ رَبِّكُمْ [انعام/ ١٥٧] .

١٦. هر دو شفاعت کننده هستند :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ثَلَاثَةٌ يَشْفَعُونَ إِلَيَّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَيَشْفَعُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٥٦]

نعم الشفيع القرآن لصاحبه يوم القيامة [نهج الفصاحه] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي شَفَاعَةَ الْحُسَيْنِ يَوْمَ الْوُرُودِ [مصباح المتعجد ، ص ٧٧٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَاعْلَمُوا

أَنَّهُ شَافِعٌ مُشَفِّعٌ [نهج البلاغه ، خطبه ١٧٦] .

١٧. هر دو رشد دهنده هستند :

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : إِنَّمَا أَدْعُوكُمْ إِلَى سَبِيلِ الرَّشَادِ [بحار الأنوار ، ج ٤٥ ، ص ٧] .

١٨. هر دو امر به معروف هستند :

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : أُرِيدُ آمَرَ بِالْمَعْرُوفِ [المناقب ، ج ٤ ، ص ٨٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَالْقُرْآنُ أَمْرٌ زَاجِرٌ [نهج البلاغه ، خطبه ١٨٣]

١٩. هر دو کشتی نجات هستند.

٢٠. هر دو حق هستند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَنَّ الْحَقَّ مَعَكَ وَ إِلَيْكَ وَ أَنْتَ أَهْلُهُ وَ مَعْدِنُهُ [کافی ، ج ٤ ، ص ٥٧٤] .

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ [يونس / ١٠٨] .

٢١. هر دو دلیل هستند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِينَ اللَّهِ وَ حُجَّجَهُ اللَّهُ وَ بَابَ اللَّهِ وَ الدَّلِيلَ عَلَى اللَّهِ وَ الدَّاعِيَ إِلَى اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ حَلَلْتَ حَلَالَ اللَّهِ وَ... [كامل الزيارات ، ص ٢١٢] .

٢٢. هر دو میزان حق هستند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَ أَشْهَدُ أَنَّكَ أَمَرْتَ بِالْقِسْطِ [أمرت بالقسط و دعوت إليه] و العدل [كامل الزيارات ، ص ٢٣٥] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : وَ مِيزَانَ قِسْطٍ لَا يَحِيفُ عَنِ الْحَقِّ لِسَانُهُ [صحيفه سجاديه ، دعای ٤٢] .

٢٣. هر دو مرز حق و باطل هستند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَ أَشْهَدُ أَنَّ الْأَيْمَةَ مِنْ وَدِّكَ كَلِمَةُ التَّقْوَى وَ أَعْلَامُ الْهُدَى وَ الْعُرْوَةُ الْوُثْقَى [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ١١٣] .

٢٤. هر دو باب حکمت هستند :

السلام عليك يا باب حكمه رب العالمين [إقبال الأعمال ،

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : فِيهِ مَصَابِيحُ الْهُدَى وَ مَنَارُ الْحِكْمَةِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۵۹۸] .

۲۵. هر دو سپر آتش هستند :

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَنْتَ لِي جُنَّةٌ مِنَ الْعَذَابِ [كامل الزيارات ، ص ۲۵۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا يَعْذِبُ اللَّهُ قَلْبًا وَعَى الْقُرْآنَ [أمالی طوسی ، ص ۶] .

۲۶. هر دو قابل تحدى هستند :

— قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : فَإِنْ كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِنْ هَذَا أَفْتَشْكُونَ أَنِي ابْنُ بِنْتِ نَبِيِّكُمْ [إرشاد مفيد ، ج ۲ ، ص ۹۷] .

وَ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ [بقره/۲۳] .

۲۷. هر دو در معرض تحريف هستند :

تلاش دشمن برای تحريف عاشورا (تحريف های عاشورا ، شهيد مطهری و لؤلؤمرجان)

تلاش دشمن برای تحريف قرآن

۲۸. هر دو از تحريف مصون هستند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَمْ تَمَلْ مِنْ حَقِّ إِيَّايَ بَاطِلٍ [كامل الزيارات ، ص ۲۳۳] .

وَ لَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا [كهف/۱] .

۲۹. هر دو از مندرس شدن به دور هستند :

سخن حضرت زينب (س) به امام سجاد (ع) : و ينصبون لهذا الطف علما لقبر أبيك سيد الشهداء لا يدرس أثره و لا يعفو رسمه على كرور الليالي و الأيام [كامل الزيارات ، ص ۲۶۰] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : إِنْ اللَّهُ لَمْ يَنْزِلْهُ لَزِمَانَ دُونَ زَمَانٍ وَ لَا لِنَاسٍ دُونَ نَاسٍ فَهُوَ فِي كُلِّ زَمَانٍ جَدِيدٌ وَ عِنْدَ كُلِّ قَوْمٍ غَضٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۸۷] .

۳۰. هر دو وارث كتب آسمانی قبلی هستند :

السلام عليك يا وارث التوراه و الانجيل و الزبور (فرازی از زیارتنامه امام حسین (ع)) [إقبال الأعمال ، ص ۷۱۲] .

قرآن وارث و جامع تورات و انجیل و زبور است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أُعْطِيَتْ السُّورَةُ الطُّوَالُ مَكَانَ التَّوْرَةِ وَ أُعْطِيَتْ الْمِثْرَةُ مَكَانَ الْإِنْجِيلِ وَ أُعْطِيَتْ الْمَثَانِي مَكَانَ الزَّبُورِ وَ فَضِّلَتْ بِأَلْمُفْصَلِ ثَمَانًا وَ سِتُّونَ سُورَةً وَ هُوَ مُهَيِّمٌ عَلَى سَائِرِ الْكُتُبِ وَ التَّوْرَةُ لِمُوسَى وَ الْإِنْجِيلُ لِعِيسَى وَ الزَّبُورُ لِدَاوُدَ [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۰۱] .

۳۱. کلام هر دو مورد قبول است :

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : فَتَسْمَعُوا قَوْلِي [بحار الأنوار ، ج ۴۵ ، ص ۷] .

وَ إِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَ أَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ [اعراف / ۲۰۴]

۳۲. هر دو مورد هجوم هستند :

امام حسین (ع) به دشمنان فرمود : انکم زخفتم (هجوم کردید) الی ذریه رسول الله [لواعج الاشجان ، ص ۱۲۵] .

الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ [حجر / ۹۱] .

۳۳. هر دو مورد تکذیب قرار گرفتند :

ابن زیاد در مسجد کوفه گفت : الحمد لله الذي أظهر الحق و أهله و نصر أمير المؤمنين يزيد و حزبه و قتل الكذاب ابن الكذاب و شيعته [إرشاد مفيد ، ج ۲ ، ص ۱۱۶] .

وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا إِفْكُ افْتَرَاهُ [فرقان / ۴] .

فأبوا أن ينصتوا [بحار الأنوار ، ج ۴۵ ، ص ۷] .

وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَ الْغَوَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ [فصلت / ۲۶] .

۳۴. هر دو مورد حسنه و محوسينه هستند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا يَمْنَعُ التَّاجِرَ مِنْكُمْ الْمَشْغُولَ فِي سُوقِهِ إِذَا رَجَعَ إِلَى مَنْزِلِهِ أَنْ

لَمَّا يَنَامَ حَتَّى يَقْرَأَ سُورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ فَتُكْتَبَ لَهُ مَكَانَ كُلِّ آيَةٍ يَقْرُوهَا عَشْرُ حَسَنَاتٍ وَ يَمْحَى عَنْهُ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦١١] .

٣٥. گریه برای امام حسین (ع) موجب بهشت است ، مثل حاملان قرآن :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ بَكَى أَوْ أَبَكَى غَيْرَهُ وَ لَوْ وَاحِدًا ضَمْنَا لَهُ عَلَى اللَّهِ الْجَنَّةَ وَ مَنْ لَمْ يَتَأْتِ لَهُ الْبُكَاءُ فَتَبَاكَى فَلَهُ الْجَنَّةُ [مشيرالأحزان ، ص ١٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حَمَلَهُ الْقُرْآنُ عُرْفَاءَ أَهْلِ الْجَنَّةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٠٦] .

٣٦. زیارت حزین مانند قرائت حزین است :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا أَرَدْتَ زِيَارَةَ الْحُسَيْنِ (ع) فَزُرْهُ وَ أَنْتَ حَزِينٌ [كافي ، ج ٤ ، ص ٥٨٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْقُرْآنَ نَزَلَ بِالْحُزْنِ فَاقْرَءُوهُ بِالْحُزْنِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦١٤] .

٣٧. زیارت با تانی مانند قرائت با تانی است :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) وَ امْسِ حَافِيًا وَ امْسِ مَشَى الْعَبْدِ الدَّلِيلِ [كامل الزيارات ، ص ١٣٣] .

رَتَّلَ الْقُرْآنَ تَوْتِيلاً [زممل / ٤] .

٣٨. زیارت امام حسین (ع) مانند قرائت قرآن از افضل اعمال است :

سُئِلَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) : أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ قَالَ قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ [جامع الأخبار ، ص ٤١] .

عَنْ أَبِي خَدِيجَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : " قَالَ سَيَأْتِيهِ عَنْ زِيَارَةِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ (ع) فَفَمَالَ إِنَّهُ أَفْضَلُ مَا يَكُونُ مِنَ الْأَعْمَالِ " [كامل الزيارات ، ص ١٤٧] .

٣٩. کوهها در برابر هر دو خاشع هستند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْجِبَالَ تَقَطَّعَتْ وَ انْتَثَرَتْ وَ إِنَّ الْبِحَارَ تَفَجَّرَتْ وَ إِنَّ الْمَلَائِكَةَ بَكَتْ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا عَلَى

الْحُسَيْنِ (ع) [كامل الزيارات ، ص ۸۰] .

لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعاً مُتَصَدِّعاً مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ [حشر/ ۲۱] .

۴۰. در مورد هر دو باید از شیطان به خدا پناه برد :

__ به هنگام زیارت امام حسین (ع) : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَسْوَسه الشَّيْطَانِ [كامل الزيارات ، ص ۲۲۲] .

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ [نحل/ ۹۸] .

۴۱. هر دو از دست امت شکایت می کنند :

امام حسین (ع) در روز عاشورا هنگامی که خون از بدنش جاری بود فرمود : اللَّهُمَّ إِنِّي أَشْكُو إِلَيْكَ مَا يَفْعَلُ بَابِنِ بِنْتِ نَبِيِّكَ [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۱۰۸] .

وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا [فرقان/ ۳۰] .

۴۲. هر دو از حقوق فرزندان هستند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : حَنَّكُوا أَوْلَادَكُمْ بِتَرْبِيَةِ الْحُسَيْنِ (ع) فَإِنَّهَا أَمَانٌ [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۷۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يَحْسِنَ اسْمَهُ وَيَحْسِنَ أَدَبَهُ وَيَعْلَمَهُ الْقُرْآنَ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۹۹] .

۴۳. به هر دو رجوع مکرر باید کرد :

__ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَنْ تَزُورَ قَبْرَ الْحُسَيْنِ (ع) فِي الْجُمُعَةِ خَمْسَ مَرَّاتٍ وَفِي كُلِّ يَوْمٍ مَرَّةً [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۱۱۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْقُرْآنُ عَهْدُ اللَّهِ إِلَى خَلْقِهِ فَقَدْ يَبْغِي لِلْمَرْءِ الْمُسْلِمِ أَنْ يَنْظُرَ فِي عَهْدِهِ وَأَنْ يَقْرَأَ مِنْهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ خَمْسِينَ آيَةً [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۰۹] .

۴۴. عدم فهم هر دو دلیل قفل قلب است :

امام حسین

(ع) به دشمنان فرمود: **فَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِكُمْ [مقتل خوارزمی]**. **أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا [محمد/۲۴]**.

۴۵. ائمه از هر دو به یک شکل سخن می گویند:

— بیان عظمت قرآن و امام حسین (ع) از زبان معصومین علیهم السلام مشابه است.

برداشت دانشمندان ملل دیگر در رابطه با قرآن و امام حسین (ع) و عاشورا مشابه است. رجوع شود به: حسین (ع) پیشوای انسان ها، درسی که حسین (ع) به انسان ها آموخت، تمدن و علوم اسلامی، عذر تقصیر به پیشگاه محمد و قرآن.

۱. شر

۱. تعریف شر

تعریف شر: بدی، زیان، ضرر مقابل خیر و جمع آن شرور.

شر اسمی است جامع همه رذائل و خطایا (اقرّب الموارد) آنچه همه از آن دوری می کنند (مفردات راغب)

عمل شر:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا ظَفَرَ مَنْ ظَفَرَ الْإِثْمَ بِهِ وَ الْغَالِبُ بِالشَّرِّ مَغْلُوبٌ [نهج البلاغه، حکمت ۳۲۷].

پیروزی به وسیله گناه، پیروزی نیست.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الشَّرُّ نِدَامَةٌ [غررالحکم، ص ۱۰۵].

نتیجه شر، ندامت و پشیمانی است.

۲. اسباب شر

۱. بدترین مال

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَرُّ الْأَمْوَالِ مَا لَمْ يَخْرُجْ مِنْهُ حَقُّ اللَّهِ سُبْحَانَهُ [غررالحکم، ص ۳۶۹].

بدترین مال آن است که حقوق واجبه آن داده نشده است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَرُّ الْأَمْوَالِ مَا اكْتَسَبَ الْمَذَامَ [غررالحکم، ص ۳۶۹].

بدترین مال ها، مالی است که نکوهش به بار آورد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَرُّ الْأَمْوَالِ مَا لَمْ يَغْنِ عَنْ صَاحِبِهِ [غُررُ الْحِكْمِ ، ص ٣٦٩] .

بدترین مال ها ، مالی است که دارنده خود را

بی نیاز نکند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَرُّ الْمَالِ مَا لَمْ يَنْفِقْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مِنْهُ وَ لَمْ تَوْتِ زَكَاتَهُ [غررالحکم ، ص ۳۶۹].

بدترین مال ها ، مالی که در راه خدا انفاق شود و زکات آن داده شود.

۲. اطرافیان شر

۱. شر به دیگران

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا أَمِنَ عَذَابَ اللَّهِ مِنْ لَمْ يَأْمَنْ النَّاسَ شَرَّهُ [غررالحکم ، ص ۴۶۵].

از عذاب خدا ایمن نیست کسی که مردم از شر او امان نداشته باشند.

۲. بدترین دوست

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَرُّ الْأَخْوَانِ مَنْ تَكَلَّفَ لَهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۷۹].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَرُّ أَصْدِقَائِكَ مَنْ تَتَكَلَّفَ لَهُ [غررالحکم ، ص ۴۱۹].

بدترین برادر آن است که تو را به زحمت و رنج اندازد.

۳. خوار کردن دوست

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَرُّ الْأَخْوَانِ الْخَاذِلِ [غررالحکم ، ص ۴۱۸].

برادر خوارکننده ، بدترین برادر است.

۴. بدترین یار

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَرُّ الْأَصْحَابِ الْجَاهِلِ [غررالحکم ، ص ۴۳۲].

بدترین یاران ، یار نادان است.

۵. زمان همراهی و جدایی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَرُّ الْأَخْوَانِ الْمَوَاصِلِ عِنْدَ الرِّخَاءِ وَ الْمَفَاصِلِ عِنْدَ الْبَلَاءِ [غررالحکم ، ص ۴۱۹].

بدترین برادر آن است که روز نعمت ، همراه و روز نقت جدا می شود.

۶. برادران چاپلوس

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ دَاهَنَكَ فِي نَفْسِكَ وَ سَاوَرَكَ عَيْبِكَ [غررالحكم ، ص ۴۱۸] .

بدترین برادران ، چاپلوس عیب پوش است .

۷. نیرنگ به برادران

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَرُّ إِخْوَانِكَ الْغَاشِ الْمِدَاهِنَ [غررالحكم ، ص ۴۱۹] .

بدترین برادران آن است که به تو نیرنگ زند .

۸. مانعان از خیر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ تَثَبَطَ عَنِ الْخَيْرِ وَ تَبَطَّكَ مَعَهُ

[غررالحکم ، ص ۴۱۹] .

بدترین برادرانت کسی است که خود در کار خیر کندی می کند ، و تو را نیز بازمی دارد.

۹.علاقه مند کردن به دنیا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَرُّ إِخْوَانِكَ وَ أَعْشَمُ لَكَ مِنْ أَعْرَاقِكَ بِالْعَاجِلَةِ وَ أَلْهَاكَ عَنِ الْآجِلَةِ [غررالحکم ، ص ۴۱۹] .

بدترین برادرانت کسی است که علاقه تو را به دنیا تشدید و از آخرت بازت دارد.

۱۰.بدترین اصحاب

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَرُّ الْأَصْحَابِ السَّرِيعِ الْإِنْقِلَابِ [غررالحکم ، ص ۴۳۳] .

بدترین اصحابت کسی است که در مقابل هر سخنی دگرگون شود.

۱۱.بدترین همسر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَرُّ الزَّوْجَاتِ مَنْ لَا تُؤَاتِي [غررالحکم ، ص ۴۰۵] .

بدترین همسران زنی است که با شوی خود همخوابی نکند.

۱۲.بدترین اولاد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَرُّ الْأَوْلَادِ الْعَاقِ [غررالحکم ، ص ۴۰۷] .

بدترین اولاد کسی است که عاق والدین باشد.

۱۳.خوشنود کردن باطل

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَرُّ إِخْوَانِكَ مِنْ أَرْضَاكَ بِالْبَاطِلِ [غررالحکم ، ص ۴۱۸] .

بدترین برادران آن است که به باطل خوشنودت کند.

۳.صفات شر

۱.حسد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَرُّ مَا صَحِبَ الْمَرْءَ الْحَسَدُ [غررالحکم ، ص ۳۰۰] .

حسد ، بدترین مصاحب و رفیق انسان است.

۲. کینه

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شر ما سكن القلب الحقد [غررالحکم ، ص ۲۹۹] .

بدترین چیزی که در دل قرار می گیرد کینه است.

۳. عجب

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شر الأمور الرضا عن النفس [غررالحکم ، ص ۳۰۷] .

بدترین کارها از خود راضی بودن است.

۴. دروغ

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شر الشيم الكذب [غررالحکم ، ص ۲۱۹] .

بدترین خوی ها دروغ است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شر الروايات أكثرها إفكا [غررالحکم ، ص ۲۱۹]

بدترین گفتارها آن است که بهتان و دروغ داشته باشد.

۵. منت گذاری

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شر النوال ما تقدمه المطل و تعقبه المن [غررالحکم ، ص ۳۸۹].

بدترین احسان آن است که اول آن طفره و آخرش منت باشد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شر المحسنين الممتن بإحسانه [غررالحکم ، ص ۳۸۹].

بدترین احسان کنندگان منت گزاران بعد از احسان اند.

۶. علم فاسد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شر العلم ما أفسدت به رشادك [غررالحکم ، ص ۴۸].

بدترین علم ، دانشی است که رشد و هدایت آدمی را تباه کند.

۷. ستمگری

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شر أخلاف النفوس الجور [غررالحکم ، ص ۴۵۵].

بدترین خوی ، ستمگری است.

۸. فقر نفس

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شر الفقر فقر النفس [غررالحکم ، ص ۲۳۲].

بدترین فقر ، تنگ دستی نفس است.

۹. شک و تردید

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شر الإيمان ما دخله الشك [غررالحکم ، ص ۷۲].

ایمان توأم با شک ، بدترین ایمان است.

۱۰. نادانی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شر المصائب الجهل [غررالحكم ، ص ٧٣] .

نادانی ، بدترین مصیبت ها است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شر من صاحبت الجاهل [غررالحكم ، ص ٤٣٢] .

نادان ، بدترین کسی است که با او همنشین می شوی.

٣. عاملان شر

١. سلطان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شر الأمراء من ظلم رعيته [غررالحكم ، ص ٣٤٧] .

بدترین فرمانروایان ، آن است که به رعیت ظلم کند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شر الملوك من خالف العدل [غررالحكم ، ص ٣٤٧] .

بدترین سلطان آن است که برخلاف عدالت کار کند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شر الأمراء من كان الهوى عليه (عليه الهوى) أميرا [غررالحكم

، ص ۳۴۷] .

بدترین فرماندهان کسی است که مطیع هوا و هوس باشد.

۲. وزیر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شر الوزراء من كان للأشرار وزيرا [غررالحکم ، ص ۳۴۵] .

بدترین وزیران کسی است که وزیر اشرار باشد.

۳. قاضی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شر القضاة من جارت أفضيته [غررالحکم ، ص ۳۳۵] .

بدترین قاضی آن است که در داوری ستم کند.

۴. اعمال شر

۱. بدترین چیز

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شر ما شغل به المرء وقته الفضول [غررالحکم ، ص ۴۷۶] .

۲. خرابی آخرت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شر العمل ما أفسدت به معادك [غررالحکم ، ص ۱۵۸] .

بدترین کردارها آن است که آخرت خود را با آن خراب کنی

۳. جلب گناه

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شر الأفعال ما جلب الآثام [غررالحکم ، ص ۱۵۸] .

بدترین کارها کاری است که جلب گناه کند.

۴. خشمگین بر قضا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شر الأمور السخط [التسخط] للقضاء [غررالحکم ، ص ۱۰۳] .

بدترین کارها ، خشمگین شدن بر قضا است.

۵. بازی ، ضایع کننده عمر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَرُّ مَا ضَيَعَ فِيهِ الْعَمْرُ اللَّعِبُ [غررالحکم ، ص ۴۶۱] .

بدترین چیزی که عمر را ضایع می کند ، لهو است.

۶. از بین برنده دوستی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَرُّ الْأَفْعَالِ مَا هَدَمَ الصَّنِيعَةَ [غررالحکم ، ص ۳۸۷] .

بدترین کارها کاری است که دوستی را از بین ببرد.

۷. مخالفت شریعت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَرُّ الْأَرْأَاءِ مَا خَالَفَ الشَّرِيعَةَ [غررالحکم ، ص ۴۴۳] .

بدترین رأی ها ، رأی مخالف شریعت است.

۸. پیروزی گناه

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا ظَفِرَ مَنْ ظَفِرَ الْإِثْمِ بِهِ وَ الْغَالِبُ بِالشَّرِّ مَغْلُوبٌ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۲۷] .

پیروزی به

وسيله گناه ، پیروزی نیست.

۹. تأخیر گناه

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَخَّرِ الشَّرَّ فَإِنَّكَ إِذَا شِئْتَ تَعَجَّلْتَهُ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱].

بدی و شر را تأخیر بینداز ، که هر زمان خواهی ، میسور است.

۱۰. اطاعت شر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): طَاعَهُ دَوَاعِيَ الشُّرُورِ تَفْسِدُ عَوَاقِبَ الْأُمُورِ [غررالحکم ، ص ۱۰۵].

اطاعت از انگیره های بد ، بدی عاقبت دارد.

۵. مکان شر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَرُّ الْأَوْطَانِ مَا لَمْ يَأْمَنْ فِيهِ الْقَطَانَ [غررالحکم ، ص ۴۴۷].

بدترین وطن جائی است که ایمنی نباشد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَرُّ الْبِلَادِ بِلَدٌ لَا أَمْنَ فِيهِ وَلَا خَصْبَ [غررالحکم ، ص ۴۴۷].

بدترین شهر ، شهری است که ایمنی و ارزانی در آن نباشد.

۱. شراب

۱. حکم شراب

۱. حرمت شراب در قرآن

۱. ابتدا شراب به عنوان یک نوشیدنی نامطلوب و نقطه مقابلرزقا حسنا.

وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَ الْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَ رِزْقًا حَسَنًا [نحل/ ۶۷]. (در مکه)

۲. سپس مقایسه کهماثمهما أكبر [بقره/ ۲۱۹].

۳. سپس ترک نماز در حال مستی. لا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَ أَنْتُمْ سُكَارَى [نساء/ ۴۳].

۴. سپس آیاها الذين آمنوا إنما الخمر و الميسر و الأنصاب و الأزلام رجس من عمل الشيطان فاجتنبوه لعلكم تفلحون [مائده/ ۹۰]

لطائف :

۱. خطاب بهیا أَيَّهَا الَّذِيْنَ آمَنُوا تا بگوید مخالفت با آن با روح ایمان سازگار نیست.

۲. اِنَّمَا برای حصر و تاکید است.

۳. شراب و قمار را در کنار انصاب ذکر کرده است و انصاب جمع نصب است؛ یعنی سنگهایی که در اطرف کعبه نصب شده بودند و صورت و شکل خاصی نداشت. [نمونه ، ج ۴ ، ص ۲۶۰]

۴. اَزْلا مجمع ازلم

چوبه های تیری بود که به عنوان قرعه وارد کیسه کرده و هر کسی دست کرده ، بخت آزمائی می کرد و یکی را در می آورد. (چوبها ده قطعه بود ۷ برنده و ۳ بازنده ، حیوانی را خریده و می کشتند و ده نفر دور آن را می گرفتند و دست در کیسه میکردند ۷ نفر برنده و هر یک ، یک هفتم گوشت را مجانی می بردند و ۳ نفر بازنده هر یک ، یک سوم پول گوسفند را بدون آنکه سهمی از گوشت داشته باشند می دادند. [تفسیر نمونه ، ج ۴ ، ص ۲۶۰]

۵. اجتناب رساتر از خوردن است. لَعَلَّكُمْ تَفْلِحُونَ گویا با شرابخواری فلاحی در کار نیست. به علاوه آیه بعد می فرماید : إِنَّمَا يَرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمْ الْعِدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيُؤَدِّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ [مائده/ ۹۱] .

۲. حرمت شراب در روایات

نوشیدن شراب حرام است ، گرچه خیلی کم باشد :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حَرَّمَ الْخَمْرَ بِعَيْنِهَا فَقَلِيلُهَا وَكَثِيرُهَا حَرَامٌ كَمَا حَرَّمَ الْمَيْتَةَ وَالِدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۰۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ شَرِبَ جُزْءَهُ مِنْ خَمْرٍ لَعَنَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَ مَلَائِكَتُهُ وَ رُسُلُهُ وَ الْمُؤْمِنُونَ فَإِنْ شَرِبَهَا حَتَّى يَسْكُرَ مِنْهَا نَزَعَ رُوحَ الْإِيمَانِ مِنْ جَسَدِهِ وَ رَكِبَتْ فِيهِ رُوحُ سَخِيفَةٍ حَبِيثَةٍ مَلْعُونَةٍ [کافی ، ج ۶ ، ص ۳۹۹] .

هر کس یک جرعه ای از شراب بنوشد مورد لعنت خدا و فرشتگان و مومنان قرار می گیرد. (گرچه مست هم نشود) . و هرگاه آنقدر بخورد تا مست شود روح ایمان

از او گرفته و روح پست براو حاکم می شود.

در روایات متعدد می خوانیم: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): كُلُّ مَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ [کافی، ج ۶، ص ۴۰۹].

امام باقر (ع) فرمود: "کسی که شراب بخورد تا مست شود، نمازش تا چهل روز پذیرفته نمی شود و هرگاه در این مدت نماز نخواند عذابش دو برابر می شود".

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَسَيَكُرُ مِنْهَا لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صِيَامُهُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا فَإِنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ فِي هَذِهِ الْأَيَّامِ ضُوعِفَ عَلَيْهِ الْعَذَابُ لِتَرْكِهِ الصَّلَاةَ [من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۵۷۰].

۱. قَالَ الرُّضَا (ع): كُلُّ شَرَابٍ يَتَغَيَّرُ الْعَقْلُ مِنْهُ كَثِيرُهُ وَ قَلِيلُهُ حَرَامٌ [فقه الرضا (ع)، ص ۲۵۴].

۲. عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ قَالَ: "قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) إِنَّ رَجُلًا مِنْ بَنِي عَمِّي وَ هُوَ رَجُلٌ مِنْ صُلَحَاءِ مَوَالِيكَ أَمَرَنِي أَنْ أَسْأَلَكَ عَنِ النَّبِيذِ فَأَصَبْتُهُ لَكَ. فَقَالَ (ع) لَهُ: أَنَا أَصَبْتُهُ لَكَ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): كُلُّ مُسِيكِرٍ حَرَامٌ فَمَا أَسِيكِرٌ كَثِيرُهُ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ قَالَ: قُلْتُ فَقَلِيلُ الْحَرَامِ يَجْلُهُ كَثِيرُ الْمَاءِ فَرَدَّ عَلَيْهِ بِكَفِّهِ مَرَّتَيْنِ: لَا لَأَنَّ" [کافی، ج ۶، ص ۴۰۸].

۳. حرمت شراب در تمام ادیان

خمر به معنای پوشش و خمار روسری را گویند، چون شراب عقل را می پوشاند به آن خمر می گویند.

در تمام ادیان خمر حرام است، از جمله: قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ نَبِيًّا قَطُّ إِلَّا وَ فِي عِلْمِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَنَّهُ إِذَا أَكْمَلَ لَهُ دِينَهُ كَانَ فِيهِ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ وَ لَمْ تَزَلِ الْخَمْرُ حَرَامًا إِنَّ

الدِّينَ أُنْمَا يَحْوُلُ مِنْ خَصْلِهِ إِلَى أُخْرَى فَلَوْ كَانَ ذَلِكَ جُمْلَةً قُطِعَ بِهِمْ دُونَ الدِّينِ [كافی ، ج ۶ ، ص ۳۹۵] .

انجیل لوقا باب ۱ بند ۱۵

امثال سلیمان باب ۲۰ بند ۱

کتاب اشعیا باب ۵ بند ۲۲ و باب ۲۸ بند ۱ .

کتاب یوشع باب ۴ بند ۱۱ . [نقل از قاموس قرآن (خمر)]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَقَاهَا يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا أَوْ صَابِئًا أَوْ مَنْ كَانَ مِنَ النَّاسِ فَعَلِيهِ كَوْزَرٌ مَنْ شَرِبَهَا [ثواب الأعمال ، ص ۲۸۵] .

۴. حرمت نشستن در مجلس شراب

یکی از افسران ارتش منصور دوانیقی به مناسبت ختنه فرزند خود مهمانی گرفت عده ای را دعوت کرد و از جمله مهمانها امام صادق (ع) بود ، در کنار سفره یکی از مهمانها آب خواست. پیش خدمت عوض آب شراب به او داد. امام صادق (ع) فوراً از وسط مجلس پاشد. علت را پرسیدند ، فرمود : جدم پیغمبر اکرم (ص) فرمود :

— نشستن در مجلسی که خمر است حرام است.

— قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فِي الْخَمْرِ عَشْرَةَ غَارِسَهَا وَ حَارِسَهَا وَ بَائِعَهَا وَ مُشْتَرِيَهَا وَ شَارِبَهَا وَ الْأَكْلَ ثَمَنَهَا وَ عَاصِرَهَا وَ حَامِلَهَا وَ الْمَحْمُولَةَ إِلَيْهِ وَ سَاقِيَهَا [كافی ، ج ۶ ، ص ۴۲۹] . (البته کسی که از اول درخت را برای قصد شراب سازی می کارد)

— از برکات جمهوری اسلامی بر انداختن این سم مهلك بود.

۵. برخورد با شرابخوار در اسلام

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ " وَ لَا تَوْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ " (نساء/۵) فَأَيُّ سَفِيهِ أَسْفَهُ مِنْ شَارِبِ الْخَمْرِ إِنَّ شَارِبَ الْخَمْرِ لَا

يَزُوجُ إِذَا خَطَبَ وَ لَا يَشْفَعُ إِذَا شَفَعَ وَ لَا يَوْمَنُ عَلَى أَمَانِهِ فَمَنْ ائْتَمَنَهُ عَلَى أَمَانِهِ فَاسْتَهْلَكَهَا لَمْ يَكُنْ لِلذِّي ائْتَمَنَهُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يَأْجُرَهُ وَ لَا يَخْلِفَ عَلَيْهِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٢٩٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : شَارِبُ الْخَمْرِ لَا يَعَادُ إِذَا مَرِضَ وَ لَا يَشْهَدُ لَهُ جَنَازَةً وَ لَا تَزُكُوهُ إِذَا شَهِدَ وَ لَا تَزُوجُوهُ إِذَا خَطَبَ وَ لَا تَأْتَمِنُوهُ عَلَى أَمَانِهِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٩٦] .

عَنْ عَمَّارِ بْنِ مُوسَى سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الرَّجُلِ يَكُونُ مُسْلِمًا عَارِفًا إِلَّا أَنَّهُ يَشْرَبُ الْمُسِيكَرَ هَذَا النَّبِيذَ فَقَالَ : " يَا عَمَّارُ إِنْ مَاتَ فَلَا تُصَلِّ عَلَيْهِ " [تهذيب الأحكام ، ج ٩ ، ص ١١٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تُجَالِسُوا شَارِبَ الْخَمْرِ [أمالي صدوق ، ص ٤١٦] . (باو نشست و برخاست نکند)

قَالَ الرُّضَا (ع) : إِيَّاكَ أَنْ تُزَوِّجَ شَارِبَ الْخَمْرِ فَإِنْ زَوَّجْتَهُ فَكَأَنَّمَا قُمَدْتَ إِلَى الزَّيْنَى وَ لَا تُصَيِّدْهُ إِذَا حَدَّثَكَ وَ لَا تَقْبَلْ شَفَاعَتَهُ وَ لَا تَأْمَنَّهُ عَلَى شَيْءٍ مِنْ مَالِكَ فَإِنْ ائْتَمَنْتَهُ فَلَيْسَ لَكَ عَلَى اللَّهِ ضَمَانٌ وَ لَا تَوَاكُلُهُ وَ لَا تُصَاحِبْهُ وَ لَا تُضْحِكْ فِي وَجْهِهِ وَ لَا تُصَافِحْهُ وَ لَا تُعَانِقْهُ [فقه الرضا (ع) ، ص ٢٨٠] .

٦. پاداش ترک شراب

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ مَنْ تَرَكَ الْخَمْرَ لِغَيْرِ اللَّهِ سَقَاهُ اللَّهُ مِنَ الرَّحِيقِ الْمُخْتُومِ فَقَالَ عَلِيُّ (ع) لِغَيْرِ اللَّهِ فَقَالَ نَعَمْ وَ اللَّهُ صِيَانَهُ لِنَفْسِهِ فَيَشْكُرُهُ اللَّهُ عَلَى ذَلِكَ [وسائل الشيعة ، ج ٢٥ ، ص ٣٠٣] .

پیامبر (ص) فرمود : " هر کس شراب را رها کند ، گرچه برای غیر خدا ، خداوند

از شرابهای دست نخورده بهشتی به او می نوشاند. حضرت علی (ع): با تعجب پرسید: گرچه برای غیر خدا باشد؟ پیامبر (ص) پاسخ داد: آری گرچه برای حفظ جان و سلامتی او باشد".

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ تَرَكَ الْخَمْرَ لِلنَّاسِ لَا لِلَّهِ صِيَانَهُ لِنَفْسِهِ أَذْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ [أمالی طوسی ، ص ۶۹۵].

در روایاتی می خوانیم که اگر انسان به کودک خود شراب دهد ، گرچه خدا او را ببخشد و اهل بهشت شود به خاطر این عمل از آب جوشان جهنم به او خورانده خواهد شد.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ شَرِبَ مُسْكراً أَوْ سَقَاهُ صَبِيّاً لَا يَعْقِلُ سَقَيْتُهُ مِنْ مَاءِ الْحَمِيمِ مُعَذَّباً أَوْ مَغْفُوراً لَهُ وَ مَنْ تَرَكَ الْمُسْكِرَ ابْتِغَاءً مَرْضَاتِي أَذْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ وَ سَقَيْتُهُ مِنَ الرَّحِيقِ الْمَخْتُومِ وَ فَعَلْتُ بِهِ مِنَ الْكِرَامَةِ مَا أَفْعَلُ بِأَوْلِيَائِي [کافی ، ج ۶ ، ص ۳۹۷].

۷. احکام مسکرات

الکل صنعتی که برای رنگ کردن درب و میز و صندلی و تزریق آمپول و مانند اینها به کار می برند ، اگر انسان نداند از چیزی که مست کننده و روان است درست کرده اند پاک می باشد. [مسئله ، ۱۱۲]

خرما و مویز و کشمش و آب آنها اگر جوش بیایند پاک و خوردن آنها حلال است ، اگر چه مستحب آن است که از آنها اجتناب کند. [مسئله ، ۱۱۴]

فقع که از جو گرفته می شود و به آن آب جو می گویند نجس است ، ولی آبی که به دستور طبیب از جو می گیرند و به آن ماء الشعیر می گویند پاک می باشد. [مسئله ، ۱۱۵]

شواهد تاریخی

متجاوز از صدها آیه و حدیث در تحریم و فساد شراب وجود دارد. و پیغمبر اسلام (ص) مسلمانهایی را که شراب می خوردند تادیب می کرد.

ابن حجر در کتاب فتح الباری ، ص ۳۰ می نویسد : روزی ابی بکر و عمر و ۸ نفر دیگر در منزل ابوظلحه زید بن سهل جمع شدند و شراب خوردند. ابی بکر در حال مستی اشعاری در مرثیه شهدای بدر سرود. پیغمبر (ص) مطلع شد و با تازیانه خواست او را بزند ، ابی بکر به التماس افتاد که به خدا دیگر شراب نمی خورم.

۲. مفاسد شراب

۱. فردی

۱. اثرات مغزی و عصبی :

اثر الکل در مغز بسیار محسوس است و غالبا موجب پاره شدن شریان و ریختن خون به دماغ می شود. و در نتیجه عارضه سکته و یا فلج به وجود می آید.

۲. مرض کلیه :

طبق آمار مبتلایان به مرض کلیه ۸۷ درصد به واسطه مشروبات الکلی است.

۳. دستگاه گوارش :

دانشمندان پزشکی معتقدند که الکل زبان را ضخیم و آنرا می ترکاند ، گلو و حلق را متورم و در معده موثر و آن را خراب می کند ، دلدردهای دائمی ، گشاد شدن معده و اسهالهای سخت تولید می کند.

۴. امراض جلد :

پوست اشخاص الکلی قرمز و اکثرا مبتلا به مرض (اکزما) و جوش صورت و پیه کردن که گاهی محتاج به عمل جراحی است ، می گردد.

۵. چشم :

اعصاب چشم را ضعیف می کند.

۶. گوش :

سامعه را از کار انداخته و موجب حدوث صداهای مختلف هولناکی در گوش می شود.

۷. اعضای تناسلی :

دانشمندان معتقدند که شیوع مسکرات سبب نقض در بقای نسل بشر می شود. اولاد الکلی در معرض

امراض بسیاری واقع می گردند.

مشروبات الکلی و امراض :

گلبولهای سفید را ضعیف می کند و بدن را مهیای برای امراض می کند.

۸. جنون و اقسام آن که ۹۰ درصد در اثر مسکرات است. وقتی آیت الله بروجردی با دکتر آرشه تونک دبیرکل سازمان بین المللی مبارزه با الکل ملاقات کردند ، آقا فرمودند : انسان به خاطر دارا بودن عقل اشرف مخلوقات است. و غرض از خلقت وی پیمودن راه تکامل است. در راه خداشناسی و برای حفظ این ودیعه الهی دستوراتی داده شده و لذا شرب مسکرات حرام شده است.

۹. سرطان گلو :

روزنامه اطلاعات شماره ۱۱۷۷۳ ، در تاریخ ۱۴/۶/۴۴ می نویسد : استاد طب در نیویورک اعلام کرد که بررسی آمار نشان می دهد نوشیدن مشروبات الکلی باعث پیدا شدن سرطان دهان و گلو می شود. بعد به بیان خود ادامه داد تا آنجا که می فرماید مشروب خوردن تقریباً به اندازه سیگار کشیدن در ایجاد سرطان موثر است.

۱۰. مرض الکلیس :

۱۱. امراض قلبی :

دانشمندان ثابت کرده اند که الکل و سیفلیس در خرابی قلب نقش موثری دارد.

۱۲. فساد خون :

الکل چون در خون اثر می بخشد کم کم آنرا فاسد می کند.

۱۳. جهاز تنفس و سل :

حنجره و قصبه الریه در اثر خوردن مشروبات الکلی متورم و صدا را خشن و سرفه های سخت و در نتیجه انسان مهیا برای پذیرفتن سل می گردد.

قَالَ الرَّضَا (ع) : الْخَمْرُ تُورِثُ انْفِسَادَ الْقَلْبِ وَ يَسْوُدُّ الْأَسْنَانَ وَ يَنْخِرُ الْفَمَ وَ يَبْعُدُ مِنَ اللَّهِ وَ يَقْرَبُ مِنْ سَخَطِهِ وَ هُوَ مِنْ شَرَابِ إِبْلِيسَ [بحار الأنوار ، ج ۷۶ ، ص ۱۴۱] .

۲. اجتماعی

اصولاً کسانی که خمر می خورند : مردم آزار ، قاتل و

جنایتکارند. لذا در ممالکی که از خمر جلوگیری شده طبق آمار ۵۰ درصد قتل و ضرب و دعوا کاهش پیدا کرده است.

۳. دینی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا يَنَالُ شَفَاعَتِي مَنْ شَرِبَ الْمُسْكَرَ وَلَا يَرِدُ عَلَيَّ الْحَوْضَ لَا وَاللَّهِ [كافی، ج ۶، ص ۴۰۰].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): شَارِبُ الْمُسْكَرِ لَا عِصْمَةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ [كافی، ج ۶، ص ۳۹۸].

۴. خانوادگی

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ زَوَّجَ كَرِيمَتَهُ مِنْ شَارِبِ الْخَمْرِ فَقَدْ قَطَعَ رَحِمَهَا [كافی، ج ۵، ص ۳۴۷].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ زَوَّجَ كَرِيمَتَهُ مِنْ شَارِبِ الْخَمْرِ فَكَأَنَّمَا سَاقَهَا إِلَى الزَّنى [عوالی اللالی، ج ۱، ص ۲۷۲].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَيُّمَا امْرَأَةٍ أَطَاعَتْ زَوْجَهَا وَهُوَ شَارِبُ الْخَمْرِ كَانَ لَهَا مِنَ الْخَطَايَا بَعْدَ نَجْمِ السَّمَاءِ وَكُلِّ مَوْلُودٍ يَلِدُ مِنْهُ فَهُوَ نَجَسٌ [إرشاد القلوب، ج ۱، ص ۱۷۵].

۵. مفسد اخلاقی

حیا نقش بزرگی برای جلوگیری از مفسد دارد، امام صادق (ع) به مفضل می فرماید:

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مِنَ النَّاسِ مَنْ لَوْ لَا الْحَيَاءَ لَمْ يَرِعْ حَقَّ وَالِدِيهِ وَ لَمْ يَصِلْ ذَا رَحْمٍ وَ لَمْ يُوَدِّ أَمَانَهُ وَ لَمْ يَعْفُ عَن فَاخِشِهِ [توحيد المفضل، ص ۷۹].

خمر و قمار پرده حیائی را که اینقدر اهمیت دارد پاره می کند و کسی که حیا نداشته باشد، چه خیانتها را که نمی کند.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): الذُّنُوبُ الَّتِي تَهْتِكُ الْعِصْمَ شُرْبُ الْخَمْرِ وَاللَّعِبُ بِالْقَمَارِ [وسائل الشیعه، ج ۱۶، ص ۲۸۱].

کارگر ۳۹ ساله مزد یک هفته خود را باخت. به هیجان آمد چاقوی

خود را بیرون کشید و در قلب کسی که جزء بازیکنان نبود فرو کرد.

قَالَ الرَّضَا (ع): إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى حَرَّمَ الْخَمْرَ لِمَا فِيهَا مِنَ الْفُسَادِ وَبُطْلَانِ الْعُقُولِ فِي الْحَقَائِقِ وَذَهَابِ الْحَيَاءِ مِنَ الْوَجْهِ [فقه الرضا (ع) ، ص ۲۸۲] .

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ رَفَعَهُ قَالَ: "قِيلَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) إِنَّكَ تَزْعُمُ أَنَّ شُرْبَ الْخَمْرِ أَشَدُّ مِنَ الزَّانَا وَالسَّرِقَةِ" فَقَالَ (ع): "نَعَمْ إِنَّ صَاحِبَ الزَّانَا لَعَلَّهُ لَا يَعِدُّوهُ إِلَى غَيْرِهِ وَإِنَّ شَارِبَ الْخَمْرِ إِذَا شَرِبَ الْخَمْرَ زَنَى وَسَرَقَ وَقَتَلَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَ تَرَكَ الصَّلَاةَ" [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۰۳] .

۶. اقتصادی

ضررهای مستقیم خمر که چقدر پول می دهد معلوم است.

ضررهای غیرمستقیم که ممکن است مستی چه یاوه خرجیهائی کند بماند.

۳. شراب در کشورهای کنونی

در ایالات متحده آمریکا در شهر شیکاگو ۲۵۰ نفر از پزشکان و دانشمندان معروف اروپا و آمریکا در یک شورای پزشکی قرار داد طبی بین المللی متضمن ۱۰ ماده بر تحریم مشروبات الکلی صادر کرده و آنرا به ممالک اروپا و آمریکا اعلام کردند.

در ایران قانون می گوید: هر کس علنا استعمال تریاک، شیر، هروئین، کوکائین، بنگ و مشروبات کند به حبس تادیبی از ۳ تا ۶ ماه محکوم است.

دولت بلژیک به طور کلی استعمال مشروبات، حتی خرید و فروش آنرا برای دارو و استعمالات لازم ممنوع کرد.

دولت دانمارک برای آنکه مردم کمتر بتوانند از مشروبات الکلی استفاده کنند، مالیات های سنگینی بر آن بسته که در نتیجه مردم از آن دست کشیدند.

در آلمان خبرگزاری عمومی اعلام کرد، زمامدار

آلمان (هیتلر) در اثر توجه پیدا کردن به ضررهای شراب از استعمال آن خودداری می کند.

در شوروی اعلام شد که افراد این مملکت به طور کلی از خرید و فروش مسکرات باید خودداری کنند و ۲۵ مغازه آبجو فروشی در اثر تخلف این اعلامیه از طرف دولت بسته شد.

در هند پیشنهادات دولت هند راجع به جلوگیری از مسکرات را درجریده الاهیام نقل کرده است.

در کویت منع مسکرات به مردم اعلام شد.

۱. شرطه الخمیس

۱. تعریف

ارتش را به زبان عربی شرطه الخمیس می گویند ، چون پنج قسمت است : مقدمه ، قلب ، میمنه ، میسره و ساق.

شرطه؛ یعنی پیش مرگان که شرط می کردند تا جان در تن دارند بدون پیروزی برنگردند. ابن مسعود : یشرط المسلمون شرطه للموت فلا ترجع إلا غلبه. [العمده ، ص ۴۲۵] .

۲. ویژگیها

۱. جانباز

جانبازی ، پیش مرگی

۲. خط شکنی

خط شکنی ، خط اول : اول کتیبه شهید الحرب

۳. داوطلبی

داوطلبی

۴. نشان داری

نشان داری : شرطه نشانه ای داشته که از بقیه متمایز بوده است.

۳. شرطه الخمیس حضرت علی (ع)

۱. تعداد

شرطه الخمیس حضرت علی (ع) شش هزار نفر بودند که از بهترین شیعیان حضرت (ع) بودند.

اصبغ بن نباته می گوید : ما برای علی (ع) ضامن ذبح شدیم و او برای ما ضامن فتح.

۲. مقام والای شرطه الخمیس

حضرت (ع) می فرمود : وارد این شرطه شوید. این شرطه برای طلا و نقره نیست ، بلکه برای تعهد مرگ است. قومی از بنی اسرائیل این کار را کردند و هیچ کدام نمردند مگر اینکه پیغمبری شدند بر امتی یا قریه ای یا بر نفس خویشتن. اکنون شما در آن سرمنزل هستید جز آنکه پیغمبری نیست. [مسلم بن عقیل ، ص ۳۵۱] .

[معانی بالا از قاموس و نهاییه و احادیث گرفته شد] .

به نظر می رسد تأسیس چنین پادگانی و نیرویی با این نام و ویژگی ها از ابتکارات حضرت (ع) بوده و سپاه شام و... چنین واحدی نداشته اند.

در کتاب اختصاص دارد که حضرت (ع) فرمود: " من به غیر بهشت شرط بندی نمی کنم "

۳. اسامی گروهی از شرطه الخمیس

گروهی از شرطه الخمیس :

۱ _ سلمان فارسی

۲ _ مقداد

۳ _ عمّار یاسر

۴ _ ابوسنان انصاری

۵ _ سهل بن حنیف

۶ _ عثمان بن حنیف

۷ _ جابر بن عبدالله

۸ _ عمرو بن حمق

۹ _ میثم تمار

۱۰ _ رشید هجری

۱۱ _ حبیب بن مظاهر

۱۲ _ محمد بن ابی بکر

۱۳ _ ابو عمرو انصاری

۱۴ _ علم ازدی

۱۵ _ سوید بن غفله

۱۶ _ سُلیم بن قیس

۱۷ _ قنبر

۱۸ _ ابوفاخته

۱۹ _ عبیدالله بن ابورافع

۲۰ _ اصیغ بن نباته

۴. ارکان حرب و علم

۱. پیش قدمان در علم (کتاب شیعه)

اولین کسی که تفسیر نوشت.

اولین کسی که حدیث نوشت.

اولین کسی که تاریخ نگاشت.

اولین کسی که سیره نوشت.

در باب سایر اختراعات هم مخترع اول شیعه بوده است.

در تاریخ اسلام

۲. میثم تمار صاحب تألیف

شیعه و فنون اسلام می گوید: میثم تمار، آن رزمنده مخلص، صاحب سرّ امیرالمؤمنین کتاب جلیل در حدیث دارد. شیخ طوسی و شیخ کشی و طبری در بشاره المصطفی هم آورده اند.

۳. سلیم بن قیس صاحب تألیف

سلیم بن قیس هلالی، یار حضرت (ع)، کتاب بزرگ و مهمی دارد. او هنگام وصیت کردن حضرت (ع) حضور داشت.

اهل تهجد و عبادت بود و در زمان حجّاج متواری بود.

۴. جعدہ بن ہبید صاحب شجاعتی مثال زدنی

جعدہ بن ہبیر پسر اُمّ ہانی از سرداران

ارتش حضرت علی (ع) بود ، از بس شجاع بود به او می گفتند این شجاعت را از دائی ات علی (ع) داری. محمد عبده می گوید : کان فارسا فقیها.

۵. کامل ترین اهل قبیله شرطه الخمیس

حضرت باقر (ع) فرمود : " شیعیان علی (ع) اگر مردی از آنها در قبیله ای بود ، امانت داریش زینت آن قبیله بود".

۶. شیعیان علی ، حکما و فقها

از همه بهتر ، ادای حقوقش از همه بیشتر ، حدیثش از همه صادق تر ، وصایا ، ودایع و امانت مردم متوجه او بود.

قَالَ الْإِقْرَعُ : أَنَّ الرَّجُلَ كَانَ يَكُونُ فِي الْقَبِيلَةِ مِنْ شَيْعَةِ عَلِيٍّ (ع) فَيَكُونُ زَيْنَهَا آدَاهُمْ لِلْأَمَانَةِ وَ أَفْضَاهُمْ لِلْحُقُوقِ وَ أَصْدَقَهُمْ لِلْحَدِيثِ إِلَيْهِ وَ صَايَاهُمْ وَ وَدَائِعُهُمْ تُسْأَلُ الْعَشِيرَةُ عَنْهُ فَتَقُولُ مَنْ مِثْلُ فُلَانٍ إِنَّهُ لَأَدَانَا لِلْأَمَانَةِ وَ أَصْدَقُنَا لِلْحَدِيثِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۳۶] .

آری ، سربازان حضرت علی (ع) حکیم شدند ، اما نه حکمایی عاجز از اعمال اسلحه و غرق در وادی تصور؛ فقهایی بودند نه فقط فقیه استنباط ، بلکه فقیه اجرای حکم و فقیه در پیراهن زره سلحشوری.

۷. اصبغ بن نباته صاحب مقتل الحسين (ع)

اصبغ بن نباته رئیس قبیله ، پارسا ، عبادت پیشه ، شمشیرزن از نویسندگان مهم است. عمری طولانی کرد تا کتاب مقتل حسین (ع) را نوشت. عهدنامه مالک اشتر از او روایت شده و وصیت امام حسین (ع) به محمد بن حنفیه از اصبغ رسیده است.

شیخ طوسی در فهرست می نویسد اصبغ کتابی به نام "کتاب خون" در مقتل حضرت حسین (ع) نوشت و اگر خودش در کربلا نبود ، پیغام شهدا را برای ابد رساند. اصبغ خطیب و سخنور بود. فرمانده امیرالمؤمنین

(ع) بود.

اصبغ می گوید: من برای خطابه آنقدر سخنان علی (ع) را حفظ کرده ام که هر چه از آن انفاق کنم، بر وسعت و کثرت آن افزوده می شود. یک صد فصل از مواعظ حضرت (ع) را حفظ کرده ام. [مسلم بن عقیل، ص ۳۶۲].

۸. اول مصنفین اسلام

سپاه مخصوص حضرت علی (ع) هم ارکان حرب بودند و هم ارکان علم.

معالم العلماء گوید: صحیح این است که اولین مصنفین اسلام، امیرالمؤمنین (ع) و سلمان فارسی و ابوذر غفاری. سپس اصبغ بن نباته، سپس عبیدالله بن ابورافع، سپس صحیفه سجّادیه است؛ نه آنچه غزالی گفته است که اول کتاب ابن جریح، سپس معمر بن راشد، سپس الموطا، سپس جامع سفیان ثوری است.

۱. شعار

۱. اصول شعار

اصولی که در شعار باید مراعات شود:

۱_ کوتاه باشد.

۲_ روشن باشد.

۳_ جهت گیری داشته باشد.

۱_ مَنْ يَعِظُكُمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ [حج/۳۲].

۲. نقش شعار

۱_ معرّفی مکتب و ترسیم خط:

قُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَفْلِحُوا

۲_ تشویق مؤمنین:

حَرِّضَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ [انفال/۶۵].

۳_ ارعاب دشمن:

اللَّهُ أَكْبَرُ رَسُولُ أَكْرَم (ص) و اصحاب در تخلف بنی نضیر

۴_ انرژی زا :

در کندن خندق شعار زمزمه می کردند.

۵_ شعائر جمع شعیره به معنای علامت ها :

۳. اهداف مقدس شعار

۱. شعار ائمه علیهم السلام

۱_ قطیفه حمراء

۲_ زیارت کربلا

۳_ نقش انگشتر ائمه (علیهم السلام) در زمان خفقان شعار بود.

۲. در حج

۱_ إِنَّ الصَّفاَ وَ المَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ [بقره/ ۱۵۸] .

۲_ وَ البُئْدَنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ

اللَّهُ [حج/ ۳۶] .

۳_ وَ مَنْ يَعْظُمُ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ [حج/ ۳۲] .

۴_ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ [مائده/ ۲] .

۵_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَرَضَ عَلَيْكُمْ حَجَّ بَيْتِهِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلَهُ قِبْلَةً لِلْأَنَامِ جَعَلَهُ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى لِلِإِسْلَامِ عِلْمًا [نهج البلاغه ، خطبه ۱] .

۳. در اذان

۴. در دعا

۱_ بِكَ يَا اللَّهُ (شب قدر ، ۱۰ مرتبه)

۲_ اللَّهُمَّ الْعَنُ قَتْلَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (شب قدر ، ۱۰۰ مرتبه)

۳_ زیارت عاشورا (صد مرتبه لعن ، صد مرتبه سلام)

۵. در جنگ

۱_ اَعْلُ هُبَلُ ، اَعْلُ هُبَلُ ، رَجْزُهَا

۶. در انقلاب

۱_ شَبِّ هَايَالَهُ أَكْبَرُ

۲_ عزاداری های امام حسین (ع)

۴. اهداف نا مقدس شعار

۱_ لَا حُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ

۱_ پیراهن عثمان

۱. شعور هستی

۱. سلام امام به موجودات

امام سجاد (ع) در دعای وداع ماه رمضان بیست (نوزده) مرتبه ، السلام علیکم فرماید.

قَالَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ (ع) : السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَكْرَمَ مَصِيحُوبٍ مِنَ الْأَوْقَاتِ ، وَ يَا خَيْرَ شَهْرٍ فِي الْأَيَّامِ وَالسَّاعَاتِ . السَّلَامُ عَلَيْكَ مِنْ شَهْرِ قَرُبَتْ فِيهِ الْأَمَالُ ، وَنُشِرَتْ فِيهِ الْأَعْمَالُ . السَّلَامُ عَلَيْكَ مِنْ قَرِينِ جَلِّ قَدْرُهُ مَوْجُودًا ، وَ أَفْجَعِ فَقْدُهُ مَفْقُودًا ، وَ مَرْجُوِّ أَلَمِ فِرَاقِهِ . السَّلَامُ عَلَيْكَ مِنْ أَلَيْفِ آنَسٍ مُقْبِلًا فَسِرًّا ، وَ أَوْحَشٍ مُنْقَضِيًا فَمَضَّ السَّلَامُ عَلَيْكَ مِنْ مُجَاوِرٍ رَقَّتْ فِيهِ الْقُلُوبُ ، وَ قَلَّتْ فِيهِ الذُّنُوبُ . السَّلَامُ عَلَيْكَ مِنْ نَاصِرٍ أَعَانَ عَلَى الشَّيْطَانِ ، وَ صَاحِبِ سَهْلٍ سُبُلَ الْإِحْسَانِ السَّلَامُ عَلَيْكَ مَا أَكْثَرَ عِتْقَاءَ اللَّهِ فِيكَ ، وَ مَا أَسْعَدَ مَنْ رَعَى حُرْمَتَكَ بِكَ السَّلَامُ عَلَيْكَ مَا كَانَ أَمْحَاكَ

لِلذُّنُوبِ ، وَأَسْتَرْكَ لِأَنْوَاعِ الْعُيُوبِ السَّلَامُ عَلَيْكَ مَا كَانَ أَطْوَلَكَ عَلَى الْمُجْرِمِينَ ، وَ أَهْيَبَكَ فِي صُدُورِ الْمُؤْمِنِينَ السَّلَامُ عَلَيْكَ مِنْ شَهْرٍ لَا تَنَافِسُهُ الْأَيَّامُ. السَّلَامُ عَلَيْكَ مِنْ شَهْرٍ هُوَ مِنْ كُلِّ أَمْرِ سَلَامٌ السَّلَامُ عَلَيْكَ غَيْرَ كَرِيهِهِ الْمُصَاحِبِهِ ، وَلَدَائِمِ الْمُلَابَسَةِ السَّلَامُ عَلَيْكَ كَمَا وَفَدْتَ عَلَيْنَا بِالْبَرَكَاتِ ، وَ غَسَلْتَ عَنَّا دَنَسَ الْخَطِيئَاتِ السَّلَامُ عَلَيْكَ غَيْرَ مُودِعٍ بَرَمًا وَ لَا مَثْرُوكٍ صِيَامُهُ سَأَمًا. السَّلَامُ عَلَيْكَ مِنْ مَطْلُوبٍ قَبِيلٍ وَقْتِهِ ، وَ مَحْزُونٍ عَلَيْهِ قَبِيلٍ فَوْتِهِ. السَّلَامُ عَلَيْكَ كَمْ مِنْ سُوءٍ صُرِفَ بِكَ عَنَّا ، وَ كَمْ مِنْ خَيْرٍ أُفِيضَ بِكَ عَلَيْنَا السَّلَامُ عَلَيْكَ وَ عَلَى لَيْلِهِ الْقَدْرِ الَّتِي هِيَ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرِ السَّلَامِ عَلَيْكَ مَا كَانَ أَحْرَصَ نَا بِالْأَمْسِ عَلَيْكَ ، وَ أَشَدَّ شَوْقَنَا غَدًا إِلَيْكَ. السَّلَامُ عَلَيْكَ وَ عَلَى فَضْلِكَ الَّذِي حُرْمَنَاهُ ، وَ عَلَى مَا ضُيِّعَ مِنْ بَرَكَاتِكَ سُلْبِنَاهُ. [صحيفه سجاديه ، دعای ۴۵] .

در دعای رؤیت هلال ، ماه را مخاطب ساخته و می فرماید :

قَالَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ (ع) : أَيُّهَا الْخَلْقُ الْمُطِيعُ ، الدَّائِبُ السَّرِيعُ ، الْمُتَرَدِّدُ فِي مَنَازِلِ التَّقْدِيرِ ، الْمُتَصَيَّرُ فِي فَلَكَ التَّدْبِيرِ . [صحيفه سجاديه ، دعای ۴۳] .

۲. شعور در هستی

أَوْ لَمْ يَرَوْا إِلَى مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ يَتَفَيَّوْا ظِلَالُهُ عَنِ الْيَمِينِ وَالشَّمَائِلِ سُجَّدًا لِلَّهِ وَ هُمْ دَاخِرُونَ [نحل / ۴۸] .

وَ لِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَ الْمَلَائِكَةُ وَ هُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ [نحل / ۴۹] .

يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَ يَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ [نحل / ۵۰] .

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَ أشفقنَ مِنْهَا وَ حَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا]

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا مِنْ شَيْءٍ وَلَا مِنْ آدَمِيٍّ وَلَا إِنْسِيٍّ وَلَا جَنِيٍّ وَلَا مَلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ إِلَّا وَنَحْنُ الْحَجَجُ عَلَيْهِمْ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ خَلْقًا إِلَّا وَقَدْ عَرَضَ وَلَا يَتَنَا عَلَيْهِ وَاحْتَجَّ بِنَا عَلَيْهِ فَمُؤْمِنٌ بِنَا وَكَافِرٌ وَجَاهِدَ حَتَّى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ آيَةٌ [بحار الأنوار، ج ۲۷، ص ۴۶].

ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَا تَيْنَكَ سَغِيًّا [بقره/ ۲۶۰].

ذرات خرد شده و مخلوط شده، با ندای تو سرعاً حاضر می شوند.

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبُحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا [اسراء/ ۴۴].

ضمیر هم در این آیه نشانه شعور است و گرنه از تسبیحها استفاده می کرد سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ [حدید/ ۱].

۲- يَسْبُحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ [جمعه/ ۱].

۳- يَسْبُحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ [رعد/ ۱۳].

۴- أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْبُحُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرِ صَافَاتٍ كُلُّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ كُلُّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ [نور/ ۴۱].

وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجِبَالَ يَسْبُحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ [انبیاء/ ۷۹].

إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعُشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ [ص/ ۱۸].

يَسْبُحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ [انبیاء/ ۲۰].

تعداد ۱۵ حدیث در صفحه ۲۳۰ به بعد از جلد ۴۱ بحار درباره شعور و نطق حیوانات آمده است و ۳۰ حدیث در شعور جمادات آورده

است.

مرحوم مجلسی در جلد ۲۷ بحار صفحه ۲۶۱ به بعد بابی دارند که ائمه‌علیهم‌السلامنطق پرندگان و چهارپایان را می‌دانند و آنها امام را دوست دارند سپس ۲۵ حدیث نقل می‌کند

سپس می‌فرماید: رد اخبار مستفیضه در این باب به خاطر استبعادلا یلیق بالأفاضل الأعلام [بحار الأنوار، ج ۲۷، ص ۲۷۳].

به خصوص که در قرآن آیاتی از قبیل ماجرای نمله و هدهد مطرح است

۳. جماد و حیوان عبادت خدا می‌کنند

۱- یَسْبِغُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ [جمعه/۱].

۲- فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ [دخان/۲۹].

۳- وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَلُكُمْ مَا قَرَأْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ [انعام/۳۸].

۴- ماجرای هدهد

۵- ماجرای مورچه

۶- ابابیل

۷- ماجرای ستون حنانه در تمام کتب شیعه و سنی آمده است.

۸- تسبیح سنگ ریزه

۹- ضامن آهو

۱۰- ماهیان روز شنبه روی آب می‌آمدند.

ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَ هِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَ لِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ [فصلت/۱۱].

۴. تسبیح موجودات

وَ تَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [زمر/۷۵].

فَإِنْ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَ هُمْ لَا يَسْأَمُونَ [فصلت/۳۸].

إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسَبِّحُونَهُ وَ لَهُ يَسْجُدُونَ [اعراف/ ٢٠٦].

هیجده دستور تسبیح به انسان داده شده است

قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ [انبیاء/ ٦٩].

وَ قِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكَ وَ يَا سَمَاءُ أَقْلَعِي

[هود/٤٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ما من طير يصاد في بر ولا بحر ، ولا شئ يصاد من الوحش إلا بتضييعه التسبيح [تفسير عياشى ، ج ٢ ، ص ٢٩٤] .

٥. خشوع موجودات

وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَالُهُمْ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ [رعد/١٥] .

وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَالْمَلَائِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ [نحل/٤٩] .

وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ [الرحمن/٦] .

وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَهٍ قَانِتُونَ [روم/٢٦] .

وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ [بقره/٧٤] .

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ [فاطر/٢٨] .

ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَ لِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ [فصلت/١١] .

حَتَّى إِذَا مَا جَاوَاهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [فصلت/٢٠] .

شكايت مسجد و قرآن متروك

شهادت زمين

٦. غفلت انسان

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالْدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يَهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ [حج/١٨] .

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنِ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ [احقاف/٥] .

وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ [احقاف/٦] .

در آن روز تمام معبودها

از بت ها و سنگ تا انسان ها دشمن مشرکان خواهند بود اگر سنگ علم و شعور نداشته باشد چگونه دشمن خواهد شد.

طبقات مردم

۱- بعضی نه می فهمند نه باور دارند

۲- بعضی نمی فهمند ولی باور دارند به خاطر خبر صادق و وحی

۳- بعضی هم می فهمند عُلْمُنَا مَنطِقَ الطَّيْرِ [نمل/۱۶]. و هم باور دارند

۴- بعضی می فهمند ولی باور ندارند وَ جَحَدُوا بِهَا وَ اسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَ عُلوًّا فَاَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ [نمل/۱۴]

۷. نمونه هایی از شعور در هستی

۱. کعبه

کعبه از طواف مشرکین به خداوند شکایت می کند. قوله تعالی طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَ الْعَاكِفِينَ وَ الرُّكَّعِ السُّجُودِ [بقره/۱۲۵] قال الصادق (ع) یعنی نحی عن المشرکین و قال لما بنی ابراهیم البیت و حج الناس شکت الکعبه اِلی الله تبارک و تعالی ما تلقی من ایدی المشرکین و انفاستهم فأوحی الله اِلیها قری کعبه فإنی أبعث فی آخر الزمان قوما یتنظفون بقضبان الشجر و یتخللون [تفسیر قمی ، ج ۱ ، ص ۵۹].

۲. ماه

قَالَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ (ع) : السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا شَهْرَ اللَّهِ الْأَكْبَرَ [صحیفه سجادیه ، دعای ۴۵].

۳. مار

قَالَ الْبُقَيْرُ (ع) إِنْ جَمِيعَ دَوَابِ الْأَرْضِ لِتَصَلِيَ عَلَى طَالِبِ الْعِلْمِ حَتَّى الْحَيْتَانَ فِي الْبَحْرِ [بحار الأنوار ، ج ۱ ، ص ۱۷۳].

۴. مکانها

سراسر ابواب فقه مطالبی به چشم می خورد که نمی توان همه را مجاز و کنایه دانست از جمله :

۱- روایاتی که می فرماید نمازهای نافله را در مکان های متعدد بخوانید تا مکان ها به نفع شما گواهی دهند ولی نماز فریضه را یک جای ثابت بخوانید ، روایات شهادت زمین و مسجد متروکه نیز مؤید همین مطلب است.

۵. انگشتان

می کند تسبیح را با انگشتان بشمارید ، تا به نفع شما گواه باشند

۶. عصای موسی

زدن عصا به کوه و دریا و نیمه کردن ماه یک کار فیزیکی و کهربایی نیست

زیرا ایجاد برق کار هر بر و فاجر است

۷. سنگریزه

گواهی سنگ ریزه معجزه نیست؛ شنوا کردن گوش مردم معجزه است و گرنه سنگ ریزه که هر لحظه در حال تسبیح هستند.

۸. زمین

روایاتی که زمین می گوید : انا بیت الوحشها می گوید من خوشحالم که مومن روی من راه می رود.

زمین از برهنگی انسان شکایت می کند. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَوْحَى اللَّهُ إِلَيَّ إِبْرَاهِيمَ أَنَّ الْأَرْضَ قَدْ شَكَتْ إِلَيَّ الْحَيَاءِ مِنْ رُويهِ عَوْرَتِكَ فَاجْعَلْ بَيْنَكَ وَبَيْنَهَا حِجَابًا فَجَعَلَ شَيْئًا هُوَ أَكْبَرُ مِنَ الثِّيَابِ مِنْ دُونِ السَّرَاوِيلِ فَلَبِسَهُ فَكَانَ إِلَيَّ رُكْبَتِيهِ [علل الشرائع ، ج ۲ ، ص ۵۸۵] .

زمین به خاطر میلاد رسول الله (ص) خنده کرد. و الله لقد ضحكت الأرض يوم ولدت فهي ضاحكة إلى يوم القيامة فرحا بك [کمال الدین ، ج ۱ ، ص ۱۸۵] .

زمین به خاطر خون حرام روی آن یا زنا یا خواب قبل از طلوع خورشید ناله می کند.

۹. لباس

رسول اکرم (ص) لباسش را به عایشه دادند و فرمودند : آنرا بشوی. گفت دیروز شستم. فرمود : باز کثیف شده و فرمودند آیا نمی دانی لباس تسبیح خدا می کند و همینکه کثیف شود تسبیح او قطع می شود اما علمت ان الثوب يسبحن فاذا الشخ انقطع

۱۰. حقوق چهارپا

قَالَ الصَّادِقُ (ع) لِلدَّابَّةِ عَلَى صَاحِبِهَا سِتَّةُ حُقُوقٍ

۱- لَا يَحْمِلُهَا فَوْقَ طَاقَتِهَا

۲- لَا يَتَّخِذُ ظَهْرَهَا مَجَالِسَ يَتَحَدَّثُ عَلَيْهَا

٣- وَيَدَّ بِعَلْفِهَا إِذَا نَزَلَ

٤- وَلَا يَسْمُهَا

٥- وَلَا يَضْرِبُهَا فِي وَجْهِهَا فَإِنَّهَا تُسْبِحُ

٦- وَيَعْرِضُ عَلَيْهَا الْمَاءَ إِذَا مَرَّ بِهِ [كافي ، ج ٦ ،

۸. داستانهای واقعی

۱. ماجرای حجر الاسود

ماجرای فرشته ای که گواه بود بعد جماد شد (حجر الاسود) همانگونه که جماد حیوان می شود (عصا ازدها می شود)

عن بکیر بن أعین قال سألت أبا عبد الله (ع) لأی عله وضع الله الحجر فی الرکن الذی هو فیہ و لم یوضع فی غیره و لأی عله یقبل و لأی عله أخرج من الجنة و لأی عله وضع فیہ میثاق العباد و العهد و لم یوضع فی غیره و کیف السبب فی ذلك تخبرنی جعلت فداک فإن تفکر فیہ لعجب قال فقال سألت و أعطلت فی المسأله و استقصیت فافهم و فرغ قلبک و أصغ سمعک أخبرک إن شاء الله إن الله تبارک و تعالی وضع الحجر الأسود و هو جوهره أخرجت من الجنة إلى آدم فوضعت فی ذلك الرکن لعله الميثاق و ذلك أنه لما أخذ من بنی آدم من ظهورهم ذریتهم حین أخذ الله علیهم الميثاق فی ذلك المكان و فی ذلك المكان تراءى لهم ربهم و من ذلك الرکن یهبط الطیر علی القائم فأول من بیایعه ذلك الطیر و هو و الله جبرئیل (ع) و إلى ذلك المقام یسند ظهره و هو الحجج و الدلیل علی القائم و هو الشاهد لمن وافی ذلك المكان و الشاهد لمن أدى إليه الميثاق و العهد الذی أخذ الله به علی العباد و أما القبله و الالتماس فلعله العهد تجديدا لذلك العهد و الميثاق و تجديدا للبیعه و لیووا إليه فی ذلك العهد الذی أخذ علیهم فی الميثاق فیأتونه فی کل سنه و لیووا إليه ذلك العهد ألا ترى أنك تقول أمانتی أدیتها و ميثاقی تعاهدته لتشهد لی بالموافاه

و الله ما يوى ذلك أحد غير شيعتنا و لا حفظ ذلك العهد و الميثاق أحد غير شيعتنا و إنهم ليأتونه فيعرفهم و يصدقهم و يأتيه غيرهم فينكرهم و يكذبهم و ذلك أنه لم يحفظ ذلك غيركم فلکم و الله يشهد و عليهم و الله يشهد بالخفر و الجحود و الكفر و هو الحجة البالغه من الله عليهم يوم القيامة يجيء و له لسان ناطق و عينان في صورته الأولى يعرفه الخلق و لا ينكرونه يشهد لمن وافاه و جدد العهد و الميثاق عنده بحفظ الميثاق و العهد و أداء الأمانه و يشهد على كل من أنكر و جحد و نسى الميثاق بالكفر و الإنكار و أما عله ما أخرجه الله من الجنة فهل تدرى ما كان الحجر قال قلت لا قال كان ملكا عظيما من عظماء الملائكة عند الله تعالى فلما أخذ الله من الملائكة الميثاق كان أول من آمن به و أقر ذلك الملك فاتخذه الله أمينا على جميع خلقه فألقمه الميثاق و أودعه عنده و استعبد الخلق أن يجددوا عنده في كل سنه الإقرار بالميثاق و العهد الذى أخذ الله به عليهم ثم جعله الله مع آدم فى الجنة يذكره الميثاق و يجدد عنده الإقرار فى كل سنه فلما عصى آدم فأخرج من الجنة أنساه الله العهد و الميثاق الذى أخذ الله عليه و على ولده لمحمد و وصيه و جعله باهتا حيران فلما تاب على آدم حول ذلك الملك فى صورته دره بيضاء فرماه من الجنة إلى آدم و هو بأرض الهند فلما رآه أنس إليه و هو لا يعرفه بأكثر من أنه جوهره فأنطقها الله عز و جل فقال يا

آدم أ تعرفني قال لا- قال أجل استحوذ عليك الشيطان فأنساك ذكر ربك و تحول إلى الصورة التي كان بها في الجنة مع آدم فقال لآدم أين العهد و الميثاق فوثب إليه آدم و ذكر الميثاق و بكى و خضع له و قبله و جدد [علل الشرائع ، ج ٢ ، ص ٤٢٩] .

٢. ماجرای هدهد در سوره نمل

از ماجرای هدهد در سوره نمل چند نکته استفاده می شود

١- اگر هدهد شعور نداشت تهدید سلیمان چرا؟ لَأَعَذَّبْتَهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ أَوْ لِيَأْتِنِي بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ [نمل/ ٢١] .

٢- هدهد می تواند احاطه علمی به خبری پیدا کند که انبیاء ندارند.

٣- هدهد نام منطقه را می داند جِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ [نمل/ ٢٢] .

٤- تشخیص خبر می دهد بِنَبَأٍ يَقِينٍ [نمل/ ٢٢] .

٥- زن و مرد را می شناسد إِنِّي وَجَدْتُ امْرَأَهُ [نمل/ ٢٣] .

٦- حکومت را می فهمد تَمْلِكُهُمْ [نمل/ ٢٣] .

٧- مالکیت را می فهمد وَ أُوتِيَتْ [نمل/ ٢٣] .

٨- تخت و تاج را می فهمد عَرْشٌ [نمل/ ٢٣] .

٩- بزرگ و کوچک را می فهمد عَظِيمٌ [نمل/ ٢٣] .

١٠- خورشید را می شناسد

١١- خورشید پرستی را می فهمد

١٢- عیب بودن شرک را می فهمد

١٣- مسوولیت گزارش این عیب به سلیمان را می داند

١٤- دشمن انسان را می شناسد

١٥- راه حق را و انحراف از آنرا می فهمد فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ [نمل/ ٢٤] .

١٦- نامه می برد و گیرنده نامه را می شناسد

۱۷- ماموریت کنترل اوضاع را به عهده می گیرد ثُمَّ تَوَلَّى عَنْهُمْ فَانظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ [نمل/۲۸].

۱۸- هدهد می تواند راستگو یا دروغگو باشد اَصْدَقًا صَدَقَتْ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ [نمل/۲۷].

۳. ماجرای حضرت ابراهیم (ع) و آتش

همین که ابراهیم (ع) را به آتش انداختند :

قَالَ الصَّادِقُ

(ع) خَالَفَ إِبرَاهِيمُ (ع) قَوْمَهُ وَ عَابَ آلِهَتَهُمْ حَتَّى أَدْخَلَ عَلَى نُمْرُودَ فَخَاصَمَهُ فَقَالَ إِبرَاهِيمُ (ع) "رَبِّي الَّذِي يُحْيِي وَ يُمِيتُ قَالَ أَنَا أَحْيِي وَ أُمِيتُ قَالَ إِبرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ " (بقره/۲۵۸) وَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) عَابَ آلِهَتَهُمْ "فَنَظَرَ نَظْرَهُ فِي النُّجُومِ فَقَالَ إِنِّي سَيِّئِيمٌ" (صافات/۸۸) قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) وَ اللَّهُ مَا كَانَ سَيِّئِيماً وَ مَا كَذَبَ فَلَمَّا تَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ إِلَى عِيْدِ لَهُمْ دَخَلَ إِبرَاهِيمُ (ع) إِلَى آلِهَتِهِمْ بِقُدُومِ فَكَسَرَهَا إِلَّا كَبِيراً لَهُمْ وَ وَضَعَ الْقُدُومَ فِي عُنُقِهِ فَرَجَعُوا إِلَى آلِهَتِهِمْ فَنَظَرُوا إِلَى مَا صُنِعَ بِهَا فَقَالُوا لَا وَ اللَّهُ مَا اجْتَرَأَ عَلَيْهَا وَ لَا كَسَّرَهَا إِلَّا الْفَتَى الَّذِي كَانَ يَعْيبُهَا وَ يَبْرَأُ مِنْهَا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُ قِتْلَةً أَعْظَمَ مِنَ النَّارِ فَجُمِعَ لَهُ الْحَطَبُ وَ اسْتِجَادُوهُ حَتَّى إِذَا كَانَ الْيَوْمَ الَّذِي يَحْرَقُ فِيهِ بَرَزَ لَهُ نُمْرُودُ وَ جُنُودُهُ وَ قَدِ بُنِيَ لَهُ بِنَاءٌ لِيَنْظُرَ إِلَيْهِ كَيْفَ تَأْخُذُهُ النَّارُ وَ وُضِعَ إِبرَاهِيمُ (ع) فِي مَنْجَنِيْقٍ وَ قَالَتِ الْمَأْرُضُ يَا رَبِّ لَيْسَ عَلَى ظَهْرِي أَحَدٌ يَعْْبُدُكَ غَيْرُهُ يَحْرَقُ بِالنَّارِ قَالَ الرَّبُّ إِنَّ دَعَائِي كَفَيْتُهُ فَذَكَرَ أَبَانُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) أَنْ دُعَاءَ إِبرَاهِيمَ (ع) يَوْمَئِذٍ كَانَ يَا أَحَدُ يَا صَمَدُ يَا مَنْ لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ثُمَّ قَالَ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ فَقَالَ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى كَفَيْتُ فَقَالَ لِلنَّارِ "كوني بَرْدًا" (انبيا/۶۹) قَالَ فَاضْطَرَبَتْ أَسْنَانُ إِبرَاهِيمَ (ع) مِنَ الْبُرْدِ حَتَّى قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ "سَلَامًا عَلَى إِبرَاهِيمَ" (انبيا/۶۹) وَ انْحَطَّ جَبْرَيْلُ

(ع) وَإِذَا هُوَ جَالِسٌ مَعَ إِبْرَاهِيمَ (ع) يَحَدِّثُهُ فِي النَّارِ قَالَ نُمْرُودٌ مَنِ اتَّخَذَ إِلَيْهَا فَلْيَتَّخِذْ مِثْلَ إِلِهِ إِبْرَاهِيمَ قَالَ فَقَالَ عَظِيمٌ مِنْ عَظَمَائِهِمْ إِنِّي عَزَمْتُ عَلَى النَّارِ أَنْ لَا تُحْرِقَهُ قَالَ فَأَخَذَ عُنُقُ مِنَ النَّارِ نَحْوَهُ حَتَّى أَحْرَقَهُ قَالَ فَأَمَّنَ لَهُ لُوطٌ وَخَرَجَ مُهَاجِرًا إِلَى الشَّامِ هُوَ وَسَارَهُ وَ لُوطٌ " [كافي ، ج ۸ ، ص ۳۶۸] .

۴. ماجرای رد شمس حضرت علی (ع)

در روایات رد شمس در جلد ۴۱ بحار صفحه ۱۶۹ رسول اکرم (ص) به حضرت علی (ع) فرمودیا أبا الحسن کلم الشمس فإنها تکلمک [بحار الأنوار ، ج ۴۱ ، ص ۱۶۹] .

۵. ماجرای منحنی شدن دیوار

همین که جنازه مطهر حضرت امیر (ع) را از کوفه به سمت نجف می بردند دیواری بود که منحنی أسفا و حزنا علی امیر المؤمنین (علیه السلام)

عن عبد الله بن مسكان ، عن جعفر بن محمد (عليهما السلام) ، قال سألته عن القائم المائل في طريق الغرى. فقال نعم ، إنه لما جاوز سرير أمير المؤمنين علي (عليه السلام) انحنى أسفا و حزنا علی أمير المؤمنين (عليه السلام) ، و كذلك سرير أبرهه لما دخل عليه عبد المطلب انحنى و مال. " [أمالی طوسی ، ص ۶۸۲] .

الان هم در همان مکان مسجدی است که دو رکعت نماز در آن انجام می دهند.

۶. ماجرای امام باقر (ع) و گنجشکان

حضرت امام باقر (ع) صدای گنجشکان را شنید؛ به ابو حمزه ثمالی فرمودند آیا می دانی اینها چه می گویند؟ گفت : نه. امام (ع) فرمودند :

يسبحن ربهن و يهللن و يسألنه قوت يومهن ثم قال يا ابا حمزه " عَلَّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَ أُوتِينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ " (نمل-۱۶) [بحار الأنوار

قَالَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ (ع) : فَلَقَد بَكَتِ السَّبْعُ الشَّدَادُ لِقَتْلِهِ وَبَكَتِ الْبِحَارُ وَ السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ وَ الْأَشْجَارُ وَ الْحَيْتَانُ وَ الْمَلَائِكَةُ الْمُقْرَبُونَ وَ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ أَجْمَعُونَ [مشيرالأحزان ، ص ۱۱۳] .

همه خلق بر امام حسین (ع) گریست مگر بصره و دمشق و آل عثمان و در زیارت آن داریم :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَشْهَدُ أَنَّ دَمَكَ سَكَنَ فِي الْخُلْدِ وَ أَفْشَعَتْ لَهُ أَظْلَهُ الْعَرْشِ وَ بَكَى لَهُ جَمِيعُ الْخَلَائِقِ وَ بَكَتْ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَ الْأَرْضُونَ السَّبْعُ وَ مَا فِيهِنَّ وَ مَا بَيْنَهُنَّ وَ مَنْ يَتَقَلَّبُ فِي الْجَنَّةِ وَ النَّارِ مِنْ خَلْقِ رَبَّنَا وَ مَا يَرَى وَ مَا لَا يَرَى [کافی ، ج ۴ ص ۵۷۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا أَبَا ذَرٍّ ، إِنَّ الْأَرْضَ لَتَبْكِي عَلَى الْمُؤْمِنِ إِذَا مَاتَ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا . [أمالی طوسی ، ص ۵۳۵] .

فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَ الْأَرْضُ وَ مَا كَانُوا مُنْظَرِينَ [دخان/ ۲۹] .

در جلد هجدهم تفسیر المیزان ص ۱۵۱ می خوانیم : نیازی نداریم که حمل بر کنایه کنیم. زراره از امام صادق (ع) : بکت السماء علی یحیی بن زکریا و علی الحسین بن علی (ع) أربعین صباحا و لم تبک إلا علیهما قلت فما بکاوا قال كانت الشمس تطلع حمراء و تغیب حمراء [المناقب ، ج ۴ ، ص ۵۴] .

قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ (ع) : إِذَا مَاتَ الْمُؤْمِنُ بَكَتْ عَلَيْهِ بِقَاعُ الْأَرْضِ الَّتِي كَانَ يَعْْبُدُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهَا وَ الْبَابُ الَّذِي كَانَ يَصْعَدُ مِنْهُ عَمَلُهُ وَ مَوْضِعُ سُجُودِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۱۳۹] .

در جلد ۱۷ بحار ص ۳۸۰ از جابر بن عبد الله انصاری ، ابن عباس و امام سجاد (ع) آمده است که رسول اکرم به تنه درختی تکیه می داد و خطبه می خواند ، جمعیت زیاد شد؛ منبری ساختند. همین که رسول الله (ص) به آن تکیه نکرد همچون ناقه ناله زد؛ همینکه حضرت نزد او آمد آرام شد.

۹. شعور در هستی از منظر بزرگان

۱. علامه طباطبائی

صاحب المیزان از آیاتو لکن لا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ [اسراء/ ۴۴] .

يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا [زلزال/ ۴] .

أَتَيْنَا طَائِعِينَ [فصلت/ ۱۱] .

وَ قَالُوا لَجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَ هُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ [فصلت/ ۲۱] .

می فرماید ظاهر آیات آن است که علم و شعور در کل هستی جریان دارد لکن درجات آن فرق دارد. [المیزان ، ج ۱۷ ، ص ۴۰۵] .

صاحب المیزان در جلد ۱۳ ، ص ۱۱۶ در ذیل آیه ۴۴ اسراء که می فرماید : وَ لَكُنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ [اسراء/ ۴۴] .

مطالبی دارند که در اینجا می آید :

العلم سارّ في الموجودات گرچه درجاتش فرق کند و گرچه ما آن را نفهمیمو الحق ان التسييح في الجميع حقيقي قالی (لاحالتی)

سپس در صفحه ۱۱۸ ، ذیل آیه ده سوره سباء که می فرماید : يَا جِبَالُ أَوْبِي مَعَهُ وَ الطَّيْرُ [سبأ/ ۱۰] .

آمده است : لامعنى لحملها على لسان الحال

سپس در صفحه ۱۳۰ آمده : و الروایات فی تسبیح الاشیاء علی اختلاف انواعها کثیره جدا ثم قال .. ان لها کلاما بحقیقته معنی الکلامو به همین دلیل سنگ ریزه ها شهادت به نبوت و رسالت حضرت محمد (ص) دادند

و مردم شنیدند.

۲. امام خمینی

۱- دخترم! عجب و خودپسندی از غایت جهل به حقارت خود و عظمت خالق است. دخترم! اگر اندکی به عظمت خود... تفکر شود حقارت خود و همه منظومه شمسی و کهکشان ها درک می شود و از عجب و خودپسندی خجالت می کشد.

نمله ، سلیمان و همراهانش را به لایشعرون توصیف می کند لا یحِطَنَّکُمْ سُلَیْمَانُ وَ جُنُودُهُ وَ هُمْ لَا یَشْعُرُونَ [نمل/ ۱۸].

هدهد به او می گوید : أَحَطُّ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ [نمل/ ۲۲].

کوردلانی که نطق نمل و طیر را نمی توانند تحمل کنند چه رسد به نطق ذرات وجود و آنچه در آسمان ها و زمین است که خالق آنان می فرماید : وَ إِنِّ مِنْ شَیْءٍ إِلَّا یَسْبِیحُ بِحَمْدِهِ وَ لَکِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِیحَهُمْ [اسراء/ ۴۴].

۲- امام خمینی در صفحه اول ره عشق شعر مثنوی را آورده که

۳. مثنوی مولوی

در جلد ۶ شرح مثنوی آقای جعفری اشعاری آمده است درباره مارگیری که ازدهایی را در کوهسار مرده دید آنرا به بغداد آورد تا معرکه ای بگیرد همینکه آفتاب گرم عراق به او خورد بیدار شد و مارگیر را بلعید. مثنوی می گوید ازدها در نظر مارگیر مرده بود ولی در حقیقت زنده بود سپس می گوید همه هستی نزد ما مرده است ولی در واقع زنده هستند

۱. شفاعت

۱. اثبات شفاعت در قرآن

۱-الایات المثبتة : ما مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ [یونس/ ۳].

وَ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ [سبأ/ ۲۲]. و غیره.

۲-الایات النافیة : تَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ [بقره/ ۱۶۶].

یَوْمَ لَا یَبِغُ فِیهِ وَ لَا خُلَّةٌ وَ لَا شَفَاعَةٌ [بقره/ ۲۵۴].

۳_ وجه الجمع ان

الاصل فى هذا اليوم عدم الشفاعة الا ان يأذن الله لاحد فى احد كوجه الجمع فى الايات المثبتة و النافيه لعلم الغيب لغير الله

اصل شفاعة قابل تردید نیست نزد شیعه و سنی

قال العلامة قدس الله روحه فى شرحه على التجريد : اتفقت العلماء على ثبوت الشفاعة للنبي (ص). [بحار الأنوار ، ج ٨ ، ص ٦١]
[٥- فخر رازی می گوید : امت اسلامی اجماع دارند بر اینکه در قیامت مقام شفاعة برای حضرت رسول است.

محمد بن عبد الوهاب رئیس وهابى ها نیز شفاعة را برای پیغمبر و ملائکه و اولیا و اطفال قبول دارد. [آیه الكرسي فلسفى] .

٢. شفاعة کنندگان

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ثَلَاثَةٌ يَشْفَعُونَ إِلَيَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَيَشْفَعُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٥٦]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَنَا شَفَاعَةٌ وَلِأَهْلِ مَوَدَّتِنَا شَفَاعَةٌ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦٢٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ جَمَعَ اللَّهُ الْأُولَى وَالْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَتَغْشَاهُمْ ظِلْمُهُ شَدِيدٌ فَيُضْجُونَ إِلَى رَبِّهِمْ وَيَقُولُونَ يَا رَبِّ اكشِفْ عَنَّا هَذِهِ الظلمة قال فيقبل قوم يمشى النور بين أيديهم قد أضاء أرض القيامة فيقول أهل الجمع هواء أنبياء الله فيجيئهم النداء من عند الله ما هواء بأنبياء فيقول أهل الجمع فهواء ملائكة فيجيئهم النداء من عند الله ما هواء بملائكة فيقول أهل الجمع هواء شهداء فيجيئهم النداء من عند الله ما هواء بشهداء فيقولون من هم فيجيئهم النداء يا أهل الجمع سلوهم من أنتم فيقول أهل الجمع من أنتم فيقولون نحن العلويون نحن ذرية محمد رسول الله (ص) نحن أولاد على

ولى الله نحن المخصوصون بكرامه الله نحن الآمنون المطمئنون فيجيئهم النداء من عند الله عز و جل اشفَعُوا فِي مُحِبِّكُمْ وَ أَهْلِ مَوَدَّتِكُمْ وَ شِيعَتِكُمْ فَيَشْفَعُونَ فَيَشْفَعُونَ [أَمَالِي صَدُوق ، ص ٢٨٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : شِيعَتُنَا مِنْ نُورِ اللَّهِ خَلَقُوا وَ إِلَيْهِ يَعُودُونَ وَ اللَّهُ إِنَّكُمْ لَمُلْحَقُونَ بِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ إِنَّا لَنَشْفَعُ فَنَشْفَعُ وَ اللَّهُ إِنَّكُمْ لَتَشْفَعُونَ فَتَشْفَعُونَ وَ مَا مِنْ رَجُلٍ مِنْكُمْ إِلَّا وَ سَتْرَفَعَ لَهُ نَارٌ عَنْ شِمَالِهِ وَ جَنَّهُ عَنْ يَمِينِهِ فَيَدْخُلُ أَحْبَاءَهُ الْجَنَّةَ وَ أَعْدَاءَهُ النَّارَ [عِلَلُ الشَّرَائِعِ ، ج ١ ، ص ٩٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْمُؤْمِنَ مِنْكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَيَمُرُّ بِهِ الرَّجُلُ لَهُ الْمَعْرِفَةُ بِهِ فِي الدُّنْيَا وَ قَدْ أُمِرَ بِهِ إِلَى النَّارِ وَ الْمَلَكُ يَنْطَلِقُ بِهِ فَيَقُولُ لَهُ يَا فُلَانُ أَغْنَيْتَنِي فَقَدْ كُنْتَ أَضْيَعُ إِلَيْكَ الْمَعْرُوفَ فِي الدُّنْيَا وَ أَشِعِعُكَ بِالْحَاجَةِ تَطْلُبُهَا مِنِّي فَهَلْ عِنْدَكَ الْيَوْمَ مُكَافَأَةٌ قَالَ فَيَقُولُ الْمُؤْمِنُ لِلْمَلَكِ الْمُوَكَّلِ بِهِ خَلِّ سَبِيلَهُ قَالَ فَيَسْمَعُ اللَّهُ قَوْلَ الْمُؤْمِنِ فَيَأْمُرُ الْمَلَكَ (الْمُوَكَّلَ بِهِ) أَنْ يَجِيزَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِ فَيَخْلِي سَبِيلَهُ [ثَوَابُ الْأَعْمَالِ ، ص ١٧٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الشُّفَعَاءُ خَمْسَةٌ الْقُرْآنُ وَ الرَّحْمَ وَ الْأَمَانَةُ وَ نَبِيِّكُمْ وَ أَهْلُ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ [الْمَنَاقِبِ ، ج ٢ ، ص ١٦٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَعَثَ اللَّهُ عِزَّ وَ جَلَّ الْعَالَمِ وَ الْعَابِدِ فَإِذَا وَقَفَا بَيْنَ يَدَيْ اللَّهِ عِزَّ وَ جَلَّ قِيلَ لِلْعَابِدِ انْطَلِقْ إِلَى الْجَنَّةِ وَ قِيلَ لِلْعَالِمِ قِفْ تَشْفَعُ لِلنَّاسِ بِحَسَنِ تَأْدِيبِكَ لَهُمْ [عِلَلُ الشَّرَائِعِ ، ج ٢ ، ص ٣٩٤] .

وَ كُمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئاً إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ

توبه ، اعمال حسنه و... نیز شفيع هستند ، يعنى از مجازات ها رهائى مى دهند : إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ [هود/ ١١٤] .

البته مراتب شفاعت کنندگان فرق دارد.

٣. مشمولين شفاعت

١. محبين اهل بيت (ع)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَرْبَعَةٌ أَنَا لَهُمْ شَفِيعٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمُكْرِمُ لِذُرِّيَّتِي مِنْ بَعْدِي وَ الْقَاضِي لَّهُمْ حَوَائِجَهُمْ وَ السَّاعِي لَهُمْ فِي أُمُورِهِمْ عِنْدَ مَا اضْطُرُّوا إِلَيْهِ وَ الْمُحِبُّ لَهُمْ بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ [أمالى طوسى ، ص ٣٦٦] .

البته شفاعت شوندگان گاهی بعد از آنکه مدتها در آتش مى سوزد مورد شفاعت قرار مى گیرند و در وحشت ها ، عذاب قبر و قبض روح بهره ندارند.

وَ نَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَى جَهَنَّمَ وَرِدًّا لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا [مريم/ ٨٧-٨٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ جَمَعَ اللَّهُ الْأُولِينَ وَ الْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَتَغْشَاهُمْ ظَلْمَةٌ شَدِيدَةٌ فَيُضْجُونَ إِلَى رَبِّهِمْ وَ يَقُولُونَ يَا رَبِّ اكشِفْ عَنَّا هَذِهِ الظلمة قال فيقبل قوم يمشى النور بين أيديهم قد أضاء أرض القيامة فيقول أهل الجمع هؤلاء أنبياء الله فيجيئهم النداء من عند الله ما هواء بأنبياء فيقول أهل الجمع هواء ملائكة فيجيئهم النداء من عند الله ما هواء بملائكة فيقول أهل الجمع هواء شهداء فيجيئهم النداء من عند الله ما هواء بشهداء فيقولون من هم فيجيئهم النداء يا أهل الجمع سلوهم من أنتم فيقول أهل الجمع من أنتم فيقولون نحن العلويون نحن ذرية محمد رسول الله (ص) نحن أولاد على ولى الله نحن المخصوصون بكرامه الله نحن الآمنون مطمئنون فيجيئهم النداء من عند الله عز و جل اشفعوا فى محبيكم و أهل مودتكم

و شیعتکم فیشفعون فیشفعون [آمالی صدوق ، ص ۲۸۴] .

۲- اصحاب کبائر.

قرآن می فرماید : **إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ [نساء/ ۳۱]** . پس گناهان صغیره در همین دنیا مورد عفو می شود در صورت اجتناب از کبائر پس گناهی که در قیامت دامن گیر انسان می شود کبیره است و لذا پیغمبر فرمود : **إِنَّمَا شَفَاعَتِي لِأَهْلِ الْكَبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي فَأَمَّا الْمُحْسِنُونَ فَمَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ [آمالی صدوق ، ص ۷** . شیعه و سنی این حدیث را نقل کرده . [

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : فِي جَوَابِ نَفَرٍ مِنَ الْيَهُودِ سَأَلُوهُ عَنْ مَسَائِلَ وَ أَمَّا شَفَاعَتِي فَبِي أَصْحَابِ الْكَبَائِرِ مَا خَلَا أَهْلَ الشُّرْكَ وَالظُّلْمِ [بحار الأنوار ، ج ۸ ، ص ۳۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا قَمْتُ الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ تَشَفَعْتُ فِي أَصْحَابِ الْكَبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي فَيُشْفَعُنِي اللَّهُ فِيهِمْ وَ اللَّهُ لَا تَشْفَعُ فِي مَنْ آذَى ذَرِيَّتِي [آمالی صدوق ، ص ۲۹۴] .

۳- مؤمنین

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِحُوضِي فَلَا أُرِدُهُ اللَّهُ حُوضِي وَ مَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِشَفَاعَتِي فَلَا أَنَالَهُ اللَّهُ شَفَاعَتِي [آمالی صدوق ، ص ۷] .

۴- همسایگان و فامیل مومنان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةَ أَبْوَابٍ يَدْخُلُ مِنْهَا النَّبِيُّونَ وَ الصَّادِقُونَ وَ بَابٌ يَدْخُلُ مِنْهَا الشُّهَدَاءُ وَ الصَّالِحُونَ وَ خَمْسَةٌ أَبْوَابٌ يَدْخُلُ مِنْهَا شِيعَتُنَا وَ مَحَبُّونَا فَلَا أَزَالُ وَاقِفًا عَلَى الصَّرَاطِ أَدْعُو وَ أَقُولُ رَبِّ سَلِّمْ شِيعَتِي وَ مَحَبِّي وَ أَنْصَارِي وَ مَنْ تَوَلَّانِي فِي دَارِ الدُّنْيَا فَإِذَا النَّدَاءُ مِنْ بَطْنِ الْعَرْشِ قَدْ أَجِيبَتْ دَعْوَتَكَ وَ شَفَعْتَ فِي شِيعَتِكَ وَ يَشْفَعُ كُلُّ رَجُلٍ مِنْ شِيعَتِي وَ مَنْ تَوَلَّانِي وَ نَصَرَنِي وَ حَارَبَ مِنْ

حاربنى بفعل أو قول فى سبعين ألف من جيرانه و أقربائه و باب يدخل منه سائر المسلمين ممن شهد أن لا إله إلا الله و لم يكن فى قلبه مقدار ذره من بغضنا أهل البيت [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٤٠٧] .

٥- فساق

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أصحاب الحدود مسلمون لا مؤمنون و لا كفرون فإن الله تبارك و تعالى لا يدخل النار مؤمنا و قد وعده الجنة و لا يخرج من النار كافرا و قد أوعده النار و الخلود فيها و يغفر ما دون ذلك لمن يشاء و أصحاب الحدود فساق لا مؤمنون و لا كفرون و لا يخلدون فى النار و يخرجون منها يوما و الشفاعة جائزه لهم و للمستضعفين إذا ارتضى الله عز و جل دينهم [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦٠٨] .

٦- جن

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أن أناسا من بنى هاشم أتوا رسول الله ص فسألوه أن يستعملهم على صدقات المواشى و قالوا يكون لنا هذا السهم الذى جعله للعالمين عليها فنحن أولى به فقال رسول الله ص يا بنى عبد المطلب إن الصدقه لا تحل لى و لا لكم و لكنى وعدت الشفاعة ثم قال و الله أشهد أنه قد وعدها فما ظنكم يا بنى عبد المطلب إذا أخذت بحلقه الباب أ ترونى مورا عليكم غيركم ثم قال إن الجن و الإنس يجلسون يوم القيامة فى صعيد واحد فإذا طال بهم الموقف طلبوا الشفاعة فيقولون إلى من فيأتون نوحا فيسألونه الشفاعة فقال هيهات قد رفعت حاجتى فيقولون إلى من فيقال إلى إبراهيم فيأتون إلى إبراهيم فيسألونه الشفاعة فيقول هيهات قد رفعت حاجتى فيقولون إلى من فيقال اتوا

موسى فيأتونه فيسألونه الشفاعة فيقول هيهات قد رفعت حاجتي فيقولون إلى من فيقال اتوا محمدا فيأتونه فيسألونه الشفاعة فيقوم مدلا حتى يأتي باب الجنة فيأخذ بحلقه الباب ثم يقرعه فيقال من هذا فيقول أحمد فيرحبون و يفتحون الباب فإذا نظر إلى الجنة خر ساجدا يمجده ربه بالعظمه فيأتيه ملك فيقول ارفع رأسك و سل تعط و اشفع تشفع فيرفع رأسه فيدخل من باب الجنة فيخر ساجدا و يمجده ربه و يعظمه فيأتيه ملك فيقول ارفع رأسك و سل تعط و اشفع تشفع فيقوم فما يسأل شيئا إلا أعطاه إياه [بحار الأنوار ، ج ٨ ، ص ٤٧] .

٤. محرومين شفاعة

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : من لم يؤمن بشفاعتي فلا أنا له الله شفاعتي [أمالي صدوق ، ص ٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : و الله لا تشفعت فيمن آذى ذريتي [أمالي صدوق ، ص ٢٩٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إن المؤمن ليشفع لحميمه إلا أن يكون ناصبا و لو أن ناصبا شفع له كل نبي مرسل و ملك مقرب ما شفعاوا [المحاسن ، ج ١ ، ص ١٨٦] .

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : إِنَّهُ لَمَّا حَضَرَ أَبِي الْوَفَاءُ قَالَ لِي يَا بُنَيَّ إِنَّهُ لَا يَنَالُ شَفَاعَتَنَا مَنْ اسْتَخَفَّ بِالصَّلَاةِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٢٧٠] .

مخفى نماند كه حديث ٣٦ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : يا جابر لا تستعن بعدونا في حاجه و لا تستطعمه و لا تسأله شربه ماء إنه ليمر به المؤمن في النار فيقول يا مؤمن أ لست فعلت بك كذا و كذا فيستحي منه فيستنقذه من النار و إنما سمي المؤمن مؤمنا لأنه يون على الله فيؤمن أمانه [المحاسن ، ج ١

وحدیث ۴۴ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللَّهُ رَحِيمٌ بَعْبَادِهِ وَ مِنْ رَحْمَتِهِ أَنَّهُ خَلَقَ مَائِهِ رَحْمَةً جَعَلَ مِنْهَا رَحْمَةً وَاحِدَةً فِي الْخَلْقِ كُلِّهِمْ فَبِهَا يَتَرَأَمُ النَّاسُ وَ تَرَحَّمُ الْوَالِدَةُ وَلِدَهَا وَ تَحْنُ الْأُمَهَاتُ مِنَ الْحَيَوَانَاتِ عَلَى أَوْلَادِهَا فَإِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أُضِيفَ هَذِهِ الرَّحْمَةُ الْوَاحِدَةُ إِلَى تِسْعٍ وَ تِسْعِينَ رَحْمَةً فَيُرَحَّمُ بِهَا أُمُّهُ مُحَمَّدٌ ثُمَّ يَشْفَعُهُمْ فَيَمُنُّ يَحْبُونَ لَهُ الشَّفَاعَةَ مِنْ أَهْلِ الْمَلَةِ حَتَّىٰ إِنْ الْوَاحِدُ لِيَجِيءَ إِلَىٰ مُؤْمِنٍ مِنَ الشَّيْعَةِ يَقُولُ اشْفَعْ لِي يَقُولُ وَ أَيْ حَقَّ لَكَ عَلَىٰ يَقُولُ سَقَيْتَكَ يَوْمًا مَاءً فَيَذُكِرُ ذَلِكَ فَيَشْفَعُ لَهُ فَيَشْفَعُ فِيهِ وَ يَجِيئُهُ آخِرٌ يَقُولُ إِنْ لِي عَلَيْكَ حَقًّا فَاشْفَعْ لِي يَقُولُ وَ مَا حَقَّكَ عَلَىٰ يَقُولُ اسْتَظَلَلْتُ بِظِلِّ جِدَارِي سَاعَةً فِي يَوْمٍ حَارٍّ فَيَشْفَعُ لَهُ فَيَشْفَعُ فِيهِ وَ لَا يَزَالُ يَشْفَعُ حَتَّىٰ يَشْفَعَ فِي جِيرَانِهِ وَ خَلَطَائِهِ وَ مَعَارِفِهِ فَإِنَّ الْمُؤْمِنَ أَكْرَمَ عَلَىٰ اللَّهِ مِمَّا تَظُنُّونَ [بحار الأنوار ، ج ۸ ، ص ۴۴] .

در جلد هشتم بحار باب الشفاعة ، دلالت دارد بر اینکه دشمن اهل بیت (ع) اگر خدمتی به مؤمن کرده باشد از دوزخ رهائی می یابد ، چون مومنی که به او خدمت کرده منت می گذارد و او را شفیع می کند.

البته این شفاعت بعد از آن است که مدت ها در آتش دوزخ می سوزد و شاید مراد از دشمن غیر ناصبی باشد؛ یعنی کسانی که طرفدار مکتب اهل بیت (ع) نیستند نه آنکه عناد و بغض خاصی داشته باشد ، مضافا به اینکه این حدیث در برابر احادیثی که نفی شهادت می کند کم است.

۵. فرق شفاعت در دنیا و آخرت

در دنیا شفیع از طرف مجرم انتخاب و برانگیخته می شود

، در آخرت از طرف مشفوع عنه (خدا).

در دنیا ممکن است گناهکار در هر وضعی که باشد مشمول شفاعت شود ، ولی در آخرت مشمولان شفاعت شرائطی دارند.

شفاعت ها در دنیا گاهی بر اساس ظلم صورت می گیرد ، اما در آخرت نه.

۶. پرسش و پاسخ

۱- مقتضای قانون آن است که مجرم به دوزخ رود ، در حالی که شفاعت آن را بر می دارد. حال یا قانون اول ظلم استفتعالی الله عن وضعهو یا شفاعت ظلم است.

پاسخ : در معنای شفاعت گفتیم که شفاعت ضدیت با قانون اولی ندارد ، بلکه اثر شفاعت به حکومت است یعنی مصداق مجرم را عوض می کند. توضیح اینکه مقررات می گوید باید مجرم به دوزخ رود ، اما مقررات نیز می گوید کسی که چون علی (ع) عمری را در راه حق داد مقام دارد و پاداشی دارد و یکی از مقام ها و پاداشهای او مقام شفاعت است که از مقام خود برای گروهی که لایق درک آن شفاعت باشند استفاده می کند. شفاعت در حقیقت جزائی است که خداوند به اولیای خود داده و یکی از مقررات الهی است و دوزخ رفتن گروهی نیز از مقررات است و هر دو مطابق عدل است و حاکم شدن جزای اولیای خدا بر جزای گناهکار حاکم شدن عدل است بر عدل.

۲- خداوند راهی را برای مردم معین کرده است و به نام صراط مستقیم توسط انبیا معرفی فرموده است و سیر در این راه به کمال و بهشت و تخلفش انسان را به دوزخ می کشاند و این سنت الهی است وَ لَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا [احزاب/ ۶۲] . بنابراین شفاعت نسبت به همه مردم

نقض غرض و نسبت به بعضی تغییر سنت خواهد بود.

پاسخ : خداوند صفاتی دارد که هر یک اقتضائی دارد ، مثلاً خدا قادر است ، اما از این قدرت سوء استفاده نمی کند ، زیرا غیر از صفت قدرت ، صفت عدل نیز دارد ، صفت حکمت نیز دارد و... . در مورد بحث که گفته می شود تخلف از قانون اقتضای دوزخ رفتن دارد ، صحیح است ، ولی خدا صفات دیگری دارد که اقتضای عفو و نجات دارند ، مانند رحیم ، غفار و...

و همان طور که اقتضای جهت عدل آن است که متخلف به دوزخ برود مقتضای جهت مغفرت آن است که مورد عفو قرار گیرد و معنای جملَهَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا [احزاب/۶۲] . آن است که هر چیزی در نظام تکوین و تشریح سنت و راهی دارد ، اما نه اینکه تنها علت یکی است و نمی تواند جهات و علل دیگر نقشی داشته باشد ، بلکه در شفاعت صفات دیگر الهی نقش دارد.

۳- قبول شفاعت مستلزم آن است که بگوئیم خدا دست از اراده خود برداشته است و این عمل در حق ظالم و اشتباه کار صحیح است نه خدا.

پاسخ : اراده خدا ثابت است ، بلکه مراد حالاتی به خود می گیرد و الا- خدا از اول می داند وضع بنده چگونه است و بعد چگونه می شود و اشتباه نیست ، جواب ظلم نیز از سخنان سابق معلوم شد که شفاعت عمل خرافی نیست بلکه با استمداد از صفات الهی است و یا جزء پادشاهی اولیای شفاعت کننده است.

و یا به قول آقای فلسفی : شفاعت نیز از اراده ازلی خدا

است که به تعبیر مقام محمود به مردم اعلام

شده و در این صورت هیچ تغییری تصور نمی شود.

۴- عقیده به شفاعت باعث تجری مردم است ، پس باید آیات شفاعت را حمل برمعنای دیگری کرد.

پاسخ : جرئت در صورتی است که شخص گک.....کار یا نوع گناه معین باشد و ثانيا آیات توبه را چه جواب می دهید.

۵- آیات شفاعت میان مثبت و نافی و از متشابهات است.

پاسخ : بر فرض مشابه با رجوع به محکومات قابل حل است. [اشکالات و پاسخ ها از المیزان ، ج ۱]

۶- اصلا شفاعت یک نوع شرک و توجه به غیر خدا است (این اشکال از وهابی ها در عدل الهی نقل شده است) .

پاسخ : در قرآن آنچه به عنوان شرک معرفی شده با کلمه من دو گونه ذکر شده اما اولیای خدا که به اذن خدا شفاعت می کنند *مِنْ شَفِيعٍ اِلَّا مِنْ بَعْدِ اِذْنِهٖ* [یونس/۳] . از شرک دور است.

به علاوه شفاعت خواهی از غیر خدا به هر صورت شرک نیست ، بلکه ممکن است شرک باشد اگر برای شفیع استقلال قائل شویم و ممکن است شرک نباشد ، اگر شفیع را پرتوی از لطف خدا با اذن و امر خدا بدانیم.

۷- لازمه شفاعت آن است که رحمت شفیع بیش از خدا باشد

پاسخ : رحمت شفیع وقتی مفید قرار می گیرد که با اذن خدا باشد *مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ اِلَّا بِاِذْنِهٖ* [بقره/۲۵۵] بنابراین رحمت شفیع پرتوی است از لطف خدا که شفیع را نصب کرده و اذن به شفاعت داده است.

۸- قرآن در آیاتی شفاعت را باطل می داد.

پاسخ : شفاعت دو نوع است : واقعی

و موهومی ، قرآن شفاعت موهوم را رد می کند و یَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَ يَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ [یونس/ ۱۸] بت ها را شفیع می دانستند ، آن هم با صفتِ مَنْ دُونِ اللَّهِ

۹- اصل شفاعت با اصلی که قرآن دارد و أَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى [نجم/ ۳۹] منافات دارد.

پاسخ : بهره برداری از شفاعت مرهون همان سعی و عمل انسان است ، یعنی باید عملی و ایمانی باشد و شفاعت کمبود آن را جبران کند و به عبارت دیگر شفاعت اثر عمل است و تا عمل نباشد شفاعت نیست و در حقیقت شفاعت شعاع عمل است.

۱۰- شفاعت مستلزم آن است که بگوئیم خدا تحت تاثیر شفیع قرار می گیرد و انفعال می پذیرد.

پاسخ : تاثیر و تغییر در ذات خدا راه ندارد و آن چه هست تغییر در موضوع خارج است

۱. شفاعت

۱. اثبات شفاعت در قرآن

۱-الایات المثبتة : ما مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ [یونس/ ۳] .

وَ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ [سبأ/ ۲۲] . و غیره .

۲-الایات النافیة : تَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ [بقره/ ۱۶۶] .

يَوْمَ لَا يَبِغُ فِيهِ وَلَا حُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ [بقره/ ۲۵۴] .

۳- وجه الجمع ان الاصل في هذا اليوم عدم الشفاعة الا ان يأذن الله لاحد في احد كوجه الجمع في الايات المثبتة و النافية لعلم الغيب لغير الله

اصل شفاعت قابل تردید نیست نزد شیعه و سنی

قال العلامة قدس الله روحه في شرحه على التجريد : اتفقت العلماء على ثبوت الشفاعة للنبي (ص) . [بحار الأنوار ، ج ۸ ، ص ۶۱] .
۵- فخر رازی می گوید : امت

اسلامی اجماع دارند بر اینکه در قیامت مقام شفاعت برای حضرت رسول است.

محمد بن عبد الوهاب رئیس وهابی ها نیز شفاعت را برای پیغمبر و ملائکه و اولیا و اطفال قبول دارد. [آیه الکرسی فلسفی] .

۲. شفاعت کنندگان

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): ثَلَاثَةٌ يَشْفَعُونَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَيَشْفَعُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۵۶]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَنَا شَفَاعَةٌ وَأَهْلُ مَوَدَّتِنَا شَفَاعَةٌ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۲۴] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ جَمَعَ اللَّهُ الْأَوْلِينَ وَالْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَتَغْشَاهُمْ ظِلْمَةٌ شَدِيدَةٌ فَيُضْجُونَ إِلَى رَبِّهِمْ وَيَقُولُونَ يَا رَبِّ اكشِفْ عَنَّا هَذِهِ الظلمة قال فيقبل قوم يمشى النور بين أيديهم قد أضاء أرض القيامة فيقول أهل الجمع هواء أنبياء الله فيجيئهم النداء من عند الله ما هواء بأنبياء فيقول أهل الجمع فهواء ملائكة فيجيئهم النداء من عند الله ما هواء بملائكة فيقول أهل الجمع هواء شهداء فيجيئهم النداء من عند الله ما هواء بشهداء فيقولون من هم فيجيئهم النداء يا أهل الجمع سلوهم من أنتم فيقول أهل الجمع من أنتم فيقولون نحن العلويون نحن ذرية محمد رسول الله (ص) نحن أولاد علي ولي الله نحن المخصوصون بكرامه الله نحن الآمنون المطمئنون فيجيئهم النداء من عند الله عز و جل اشفَعُوا فِي مُحْيِيكُمْ وَأَهْلَ مَوَدَّتِكُمْ وَشَيْعَتِكُمْ فَيَشْفَعُونَ فَيَشْفَعُونَ [أمالي صدوق ، ص ۲۸۴] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): شَيْعَتُنَا مِنْ نُورِ اللَّهِ خَلَقُوا وَإِلَيْهِ يَعُودُونَ وَاللَّهُ إِنَّكُمْ لَمَلْحَقُونَ بِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَإِنَّا لَنَشْفَعُ فَنَشْفَعُ وَوَاللَّهُ إِنَّكُمْ لَتَشْفَعُونَ فَتَشْفَعُونَ وَ

ما من رجل منكم إلا و سترفع له نار عن شماله و جنبه عن يمينه فيدخل أحياءه الجنة و أعداءه النار [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٩٣]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْمُؤْمِنَ مِنْكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَيَمُرُّ بِهِ الرَّجُلُ لَهُ الْمَعْرِفَةُ بِهِ فِي الدُّنْيَا وَقَدْ أَمَرَ بِهِ إِلَى النَّارِ وَالْمَلَكُ يَنْطَلِقُ بِهِ فَيَقُولُ لَهُ يَا فُلَانُ أَغْنَيْتَنِي فَقَدْ كُنْتُ أَصِغُّعُ إِلَيْكَ الْمَعْرُوفَ فِي الدُّنْيَا وَ أُسَيِّعُكَ بِالْحَاجَةِ تَطْلُبُهَا مِنِّي فَهَلْ عِنْدَكَ الْيَوْمَ مُكَافَأَةٌ قَالَ فَيَقُولُ الْمُؤْمِنُ لِلْمَلَكِ الْمُوَكَّلِ بِهِ خَلِّ سَبِيلَهُ قَالَ فَيَسْمَعُ اللَّهُ قَوْلَ الْمُؤْمِنِ فَيَأْمُرُ الْمَلَكَ (الْمُوَكَّلَ بِهِ) أَنْ يَجِيزَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِ فَيَخْلِي سَبِيلَهُ [ثواب الأعمال ، ص ١٧٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الشفعاء خمسة القرآن و الرحم و الأمانة و نبيكم و أهل بيت نبيكم [المناقب ، ج ٢ ، ص ١٦٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَعَثَ اللَّهُ عِزَّ وَ جَلَّ الْعَالَمِ وَ الْعَابِدِ فَإِذَا وَقَفَا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عِزَّ وَ جَلَّ قِيلَ لِلْعَابِدِ انْطَلِقْ إِلَى الْجَنَّةِ وَ قِيلَ لِلْعَالَمِ قِفْ تَشْفَعُ لِلنَّاسِ بِحَسَنِ تَأْدِيبِكَ لَهُمْ [علل الشرائع ، ج ٢ ، ص ٣٩٤] .

وَ كَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَ يَرْضَى [نجم/٢٦] .

توبه ، اعمال حسنه و... نیز شفيع هستند ، يعنى از مجازات ها رهائی می دهند : إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ [هود/١١٤] .

البتة مراتب شفاعت کنندگان فرق دارد.

٣. مشمولین شفاعت

١. محبین اهل بیت (ع)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَرْبَعَةٌ أَنَا لَهُمْ شَفِيعٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمُكْرِمُ لِذُرِّيَّتِي مِنْ بَعْدِي وَ الْقَاضِي لَهُمْ حَوَائِجَهُمْ وَ السَّاعِي لَهُمْ فِي

أُمُورِهِمْ عِنْدَ مَا اضْطُرُّوا إِلَيْهِ وَ الْمُحِبُّ لَهُمْ بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ [أمالی طوسی ، ص ۳۶۶] .

البته شفاعت شوندگان گاهی بعد از آنکه مدتها در آتش می سوزد مورد شفاعت قرار می گیرند و در وحشت ها ، عذاب قبر و قبض روح بهره ندارند.

وَ نَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَى جَهَنَّمَ وَرِدًّا لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا [مریم/۸۷-۸۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إذا كان يوم القيامة جمع الله الأولين و الآخرين في صعيد واحد فتغشاهم ظلمه شديده فيضجون إلى ربهم و يقولون يا رب اكشف عنا هذه الظلمه قال فيقبل قوم يمشى النور بين أيديهم قد أضاء أرض القيامة فيقول أهل الجمع هؤلاء أنبياء الله فيجيئهم النداء من عند الله ما هواء بأنبيا فيقول أهل الجمع فهواء ملائكه فيجيئهم النداء من عند الله ما هواء بملائكه فيقول أهل الجمع هواء شهداء فيجيئهم النداء من عند الله ما هواء بشهداء فيقولون من هم فيجيئهم النداء يا أهل الجمع سلوهم من أنتم فيقول أهل الجمع من أنتم فيقولون نحن العلويون نحن ذريه محمد رسول الله (ص) نحن أولاد علي ولي الله نحن المخصوصون بكرامه الله نحن الآمنون المطمئنون فيجيئهم النداء من عند الله عز و جل اشفعوا في محبيكم و أهل مودتكم و شيعتكم فيشفعون فيشفعون [أمالی صدوق ، ص ۲۸۴] .

۲- اصحاب كبائر.

قرآن می فرماید : **إِنْ تَجْتَبُوا كِبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكْفِرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ** [نساء/۳۱] . پس گناهان صغیره در همین دنیا مورد عفو می شود در صورت اجتناب از كبائر پس گناهی که در قیامت دامن گیر انسان می شود کبیره است و لذا پیغمبر فرمود : **إِنَّمَا شَفَاعَتِي لِأَهْلِ الْكِبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي**

فَأَمَّا الْمُحْسِنُونَ فَمَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ [أمالي صدوق ، ص ٧. شيعه و سنى اين حديث را نقل کرده] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : فِي جَوَابِ نَفَرٍ مِنَ الْيَهُودِ سَأَلُوهُ عَنْ مَسَائِلَ وَ أَمَّا شَفَاعَتِي فَبِي أَصْحَابِ الْكِبَائِرِ مَا خَلَا أَهْلَ الشُّرُكِ وَالظُّلْمِ [بحار الأنوار ، ج ٨ ، ص ٣٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا قَمَتِ الْمَقَامِ الْمَحْمُودِ تَشَفَعْتُ فِي أَصْحَابِ الْكِبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي فَيُشْفَعُنِي اللَّهُ فِيهِمْ وَ اللَّهُ لَا تَشْفَعُ فِي مَنْ آذَى ذَرِيَّتِي [أمالي صدوق ، ص ٢٩٤] .

٣- مؤمنين

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِحُضْرِي فَلَا أُورِدُهُ اللَّهُ حُضْرِي وَ مَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِشَفَاعَتِي فَلَا أَنَالَهُ اللَّهُ شَفَاعَتِي [أمالي صدوق ، ص ٧] .

٤- همسايگان و فاميل مومنان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةَ أَبْوَابٍ يَدْخُلُ مِنْهَا النَّبِيُّونَ وَ الصَّادِقُونَ وَ بَابٌ يَدْخُلُ مِنْهُ الشُّهَدَاءُ وَ الصَّالِحُونَ وَ خَمْسَةَ أَبْوَابٍ يَدْخُلُ مِنْهَا شِيعَتُنَا وَ مَحْبُونَا فَلَا أَزَالُ وَاقِفًا عَلَى الصِّرَاطِ أَدْعُو وَ أَقُولُ رَبِّ سَلِّمْ شِيعَتِي وَ مَحْبِي وَ أَنْصَارِي وَ مَنْ تَوَلَّانِي فِي دَارِ الدُّنْيَا فَإِذَا النَّدَاءُ مِنْ بَطْنِ الْعَرْشِ قَدْ أُجِيبَتْ دَعْوَتُكَ وَ شَفَعْتَ فِي شِيعَتِكَ وَ يَشْفَعُ كُلُّ رَجُلٍ مِنْ شِيعَتِي وَ مَنْ تَوَلَّانِي وَ نَصَرَنِي وَ حَارَبَ مِنْ حَارِبِي بِفِعْلٍ أَوْ قَوْلٍ فِي سَبْعِينَ أَلْفَ مِنْ جِيرَانِهِ وَ أَقْرَبَائِهِ وَ بَابٌ يَدْخُلُ مِنْهُ سَائِرُ الْمُسْلِمِينَ مِمَّنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ لَمْ يَكُنْ فِي قَلْبِهِ مَقْدَارُ ذَرَّةٍ مِنْ بَغْضَانِ أَهْلِ الْبَيْتِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٤٠٧] .

٥- فساق

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَصْحَابُ الْحُدُودِ مُسْلِمُونَ لَا مُؤْمِنُونَ وَ لَا كَافِرُونَ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَا يَدْخُلُ

النار مؤمنا وقد وعده الجنة ولا يخرج من النار كافرا وقد أوعده النار والخلود فيها ويغفر ما دون ذلك لمن يشاء وأصحاب الحدود فساق لا مؤمنون ولا كافرون ولا يخلدون في النار ويخرجون منها يوما والشفاعة جائزه لهم وللمستضعفين إذا ارتضى الله عز وجل دينهم [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦٠٨] .

٦- جن

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أن أناسا من بنى هاشم أتوا رسول الله ص فسألوه أن يستعملهم على صدقات المواشى و قالوا يكون لنا هذا السهم الذى جعله للعالمين عليها فنحن أولى به فقال رسول الله ص يا بنى عبد المطلب إن الصدقه لا تحل لى و لا لكم و لكنى وعدت الشفاعة ثم قال و الله أشهد أنه قد وعدها فما ظنكم يا بنى عبد المطلب إذا أخذت بحلقه الباب أ ترونى مورا عليكم غيركم ثم قال إن الجن و الإنس يجلسون يوم القيامة فى صعيد واحد فإذا طال بهم الموقف طلبوا الشفاعة فيقولون إلى من يأتون نوحا فيسألونه الشفاعة فقال هيهات قد رفعت حاجتى فيقولون إلى من يقال إلى إبراهيم فيأتون إلى إبراهيم فيسألونه الشفاعة فيقول هيهات قد رفعت حاجتى فيقولون إلى من يقال اتوا موسى فيأتونه فيسألونه الشفاعة فيقول هيهات قد رفعت حاجتى فيقولون إلى من يقال اتوا محمدا فيأتونه فيسألونه الشفاعة فيقوم مدلا حتى يأتى باب الجنة فيأخذ بحلقه الباب ثم يقرعه فيقال من هذا فيقول أحمد فيرحبون و يفتحون الباب فإذا نظر إلى الجنة خر ساجدا يمجد ربه بالعظمه فيأتيه ملك فيقول ارفع رأسك و سل تعط و اشفع تشفع فيرفع رأسه فيدخل من باب

الجنة فيخر ساجدا و يمجده ربه و يعظمه فيأتيه ملك فيقول ارفع رأسك و سل تعط و اشفع تشفع فيقوم فما يسأل شيئا إلا أعطاه إياه [بحار الأنوار ، ج ٨ ، ص ٤٧] .

٤. محرومين شفاعت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : من لم يؤمن بشفاعتي فلا أناله الله شفاعتي [أمالي صدوق ، ص ٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : و الله لا تشفعت فيمن آذى ذريتي [أمالي صدوق ، ص ٢٩٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إن المؤمن ليشفع لحميمه إلا أن يكون ناصبا و لو أن ناصبا شفع له كل نبي مرسل و ملك مقرب ما شفعاوا [المحاسن ، ج ١ ، ص ١٨٦] .

قَالَ الْكَاظِمُ (ع) : إِنَّهُ لَمَّا حَضَرَ أَبِي الْوَفَاءُ قَالَ لِي يَا بُنَيَّ إِنَّهُ لَا يَنَالُ شَفَاعَتَنَا مَنِ اسْتَخَفَّ بِالصَّلَاةِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٢٧٠] .

مخفى نماند كه حديث ٣٦ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : يا جابر لا تستعن بعدونا في حاجه و لا تستطعمه و لا تسأله شربه ماء إنه ليمر به المؤمن في النار فيقول يا مؤمن أ لست فعلت بك كذا و كذا فيستحي منه فيستنقذه من النار و إنما سمى المؤمن مؤمنا لأنه يون على الله فيؤمن أمانه [المحاسن ، ج ١ ، ص ١٨٥] .

و حديث ٤٤ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الله رحيم بعباده و من رحمته أنه خلق مائه رحمه جعل منها رحمه واحده في الخلق كلهم فبها يتراحم الناس و ترحم الوالده ولدها و تحن الأمهات من الحيوانات على أولادها فإذا كان يوم القيامة أضاف هذه الرحمه الواحده إلى تسع و تسعين رحمه فيرحم بها أمه محمد ثم يشفعهم فيمن يحبون له

الشفاعة من أهل المله حتى إن الواحد ليحيى إلى مؤمن من الشيعة فيقول اشفع لي فيقول و أي حق لك على فيقول سقيتك يوما ماء فيذكر ذلك فيشفع له فيشفع فيه و يجيئه آخر فيقول إن لي عليك حقا فاشفع لي فيقول و ما حقك على فيقول استظلت بظل جداری ساعه فی يوم حار فيشفع له فيشفع فيه و لا- يزال يشفع حتى يشفع في جيرانه و خلطائه و معارفه فإن المؤمن أكرم على الله مما تظنون [بحار الأنوار ، ج ۸ ، ص ۴۴] . در جلد هشتم بحار باب الشفاعة ، دلالت دارد بر اینکه دشمن اهل بیت (ع) اگر خدمتی به مؤمن کرده باشد از دوزخ رهائی می یابد ، چون مومنی که به او خدمت کرده منت می گذارد و او را شفیع می کند.

البته این شفاعت بعد از آن است که مدت ها در آتش دوزخ می سوزد و شاید مراد از دشمن غیر ناصبی باشد؛ یعنی کسانی که طرفدار مکتب اهل بیت (ع) نیستند نه آنکه عناد و بغض خاصی داشته باشد ، مضافا به اینکه این حدیث در برابر احادیثی که نفی شهادت می کند کم است.

۵. فرق شفاعت در دنیا و آخرت

در دنیا شفیع از طرف مجرم انتخاب و برانگیخته می شود ، در آخرت از طرف مشفوع عنه (خدا) .

در دنیا ممکن است گناهکار در هر وضعی که باشد مشمول شفاعت شود ، ولی در آخرت مشمولان شفاعت شرایطی دارند.

شفاعت ها در دنیا گاهی بر اساس ظلم صورت می گیرد ، اما در آخرت نه.

۶. پرسش و پاسخ

۱- مقتضای قانون آن است که مجرم به دوزخ رود ، در حالی که شفاعت آن را بر می دارد.

حال یا قانون اول ظلم استفتعالی الله عن وضعهو یا شفاعت ظلم است.

پاسخ: در معنای شفاعت گفتیم که شفاعت ضدیت با قانون اولی ندارد، بلکه اثر شفاعت به حکومت است یعنی مصداق مجرم را عوض می کند. توضیح اینکه مقررات می گوید باید مجرم به دوزخ رود، اما مقررات نیز می گوید کسی که چون علی (ع) عمری را در راه حق داد مقام دارد و پاداشی دارد و یکی از مقام ها و پاداشهای او مقام شفاعت است که از مقام خود برای گروهی که لایق درک آن شفاعت باشند استفاده می کند. شفاعت در حقیقت جزائی است که خداوند به اولیای خود داده و یکی از مقررات الهی است و دوزخ رفتن گروهی نیز از مقررات است و هر دو مطابق عدل است و حاکم شدن جزای اولیای خدا بر جزای گناهکار حاکم شدن عدل است بر عدل.

۲- خداوند راهی را برای مردم معین کرده است و به نام صراط مستقیم توسط انبیا معرفی فرموده است و سیر در این راه به کمال و بهشت و تخلفش انسان را به دوزخ می کشاند و این سنت الهی است وَ لَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا [احزاب/ ۶۲]. بنابراین شفاعت نسبت به همه مردم نقض غرض و نسبت به بعضی تغییر سنت خواهد بود.

پاسخ: خداوند صفاتی دارد که هر یک اقتضائی دارد، مثلاً خدا قادر است، اما از این قدرت سوء استفاده نمی کند، زیرا غیر از صفت قدرت، صفت عدل نیز دارد، صفت حکمت نیز دارد و... در مورد بحث که گفته می شود تخلف از قانون اقتضای دوزخ رفتن

دارد ، صحیح است ، ولی خدا صفات دیگری دارد که اقتضای عفو و نجات دارند ، مانند رحیم ، غفار و...

و همان طور که اقتضای جهت عدل آن است که متخلف به دوزخ برود مقتضای جهت مغفرت آن است که مورد عفو قرار گیرد و معنای جمله لَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا [احزاب/۶۲] . آن است که هر چیزی در نظام تکوین و تشریح سنت و راهی دارد ، اما نه اینکه تنها علت یکی است و نمی تواند جهات و علل دیگر نقشی داشته باشد ، بلکه در شفاعت صفات دیگر الهی نقش دارد .

۳- قبول شفاعت مستلزم آن است که بگوئیم خدا دست از اراده خود برداشته است و این عمل در حق ظالم و اشتباه کار صحیح است نه خدا .

پاسخ : اراده خدا ثابت است ، بلکه مراد حالاتی به خود می گیرد و الا- خدا از اول می داند وضع بنده چگونه است و بعد چگونه می شود و اشتباه نیست ، جواب ظلم نیز از سخنان سابق معلوم شد که شفاعت عمل خرافی نیست بلکه با استمداد از صفات الهی است و یا جزء پادشاهی اولیای شفاعت کننده است .

و یا به قول آقای فلسفی : شفاعت نیز از اراده ازلی خدا است که به تعبیر مقام محمود به مردم اعلام

شده و در این صورت هیچ تغییری تصور نمی شود .

۴- عقیده به شفاعت باعث تجری مردم است ، پس باید آیات شفاعت را حمل بر معنای دیگری کرد .

پاسخ : جرئت در صورتی است که شخص گناه کار یا نوع گناه معین باشد و ثانیاً آیات توبه را چه جواب می دهید .

۵- آیات شفاعت میان مثبت و نافی و

از متشابهات است.

پاسخ: بر فرض مشابه با رجوع به محکّمات قابل حل است. [اشکالات و پاسخ ها از المیزان، ج ۱]

۶- اصلاً شفاعت یک نوع شرک و توجه به غیر خدا است (این اشکال از وهابی ها در عدل الهی نقل شده است).

پاسخ: در قرآن آنچه به عنوان شرک معرفی شده با کلمه من دو گونه ذکر شده اما اولیای خدا که به اذن خدا شفاعت می کنند ما مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ [یونس/۳]. از شرک دور است.

به علاوه شفاعت خواهی از غیر خدا به هر صورت شرک نیست، بلکه ممکن است شرک باشد اگر برای شفیع استقلال قائل شویم و ممکن است شرک نباشد، اگر شفیع را پرتوی از لطف خدا با اذن و امر خدا بدانیم.

۷- لازمه شفاعت آن است که رحمت شفیع بیش از خدا باشد

پاسخ: رحمت شفیع وقتی مفید قرار می گیرد که با اذن خدا باشد مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ [بقره/۲۵۵] بنابراین رحمت شفیع پرتوی است از لطف خدا که شفیع را نصب کرده و اذن به شفاعت داده است.

۸- قرآن در آیاتی شفاعت را باطل می داد.

پاسخ: شفاعت دو نوع است: واقعی و موهومی، قرآن شفاعت موهوم را رد می کند وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَوَاءِ شَفَاعُونَا عِنْدَ اللَّهِ [یونس/۱۸] بت ها را شفیع می دانستند، آن هم با صفتِ مَنْ دُونِ اللَّهِ

۹- اصل شفاعت با اصلی که قرآن دارد و أَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى [نجم/۳۹] منافات دارد.

پاسخ: بهره برداری از شفاعت

مرهون همان سعی و عمل انسان است ، یعنی باید عملی و ایمانی باشد و شفاعت کمبود آن را جبران کند و به عبارت دیگر شفاعت اثر عمل است و تا عمل نباشد شفاعت نیست و در حقیقت شفاعت شعاع عمل است.

۱۰- شفاعت مستلزم آن است که بگوئیم خدا تحت تاثیر شفیع قرار می گیرد و انفعال می پذیرد.

پاسخ : تاثیر و تغییر در ذات خدا راه ندارد و آن چه هست تغییر در موضوع خارج است

۱. شک

۱. علل

۱. فتنه

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكُمْ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ [حج/ ۱۱] .

۲. ستمگری

كَذَلِكَ يَضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُشْرِفٌ مُّرْتَابٌ [غافر/ ۳۴] .

۳. استهرا

بَلْ هُمْ فِي شَكِّ يَلْعَبُونَ [دخان/ ۹] .

۴. بی ایمانی

عَنِ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي قَوْلِهِ "كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرَّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ" (انعام-۱۲۵) قَالَ : " هُوَ الشَّكُّ " [تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۳۷۷] .

۵. دشمنی با انبیا

وَإِنَّا لَفِي شَكِّ مِمَّا تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ [ابراهیم/ ۹] .

وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكِّ مِنْهُ مُرِيبٍ [هود/ ۱۱۰] .

قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ [ابراهیم/ ۱۰] .

بَلْ هُمْ فِي شَكِّ مِنْهَا بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ [نمل/ ۶۶] .

إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَوْمُنُ بِالْآخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍ [سبأ/ ٢١].

إِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكٍ مُّريبٍ [سبأ/ ٥٤].

أُنزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُمْ فِي شَكٍ مِنْ ذِكْرِي [ص/ ٨].

فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ [غافر/ ٣٤].

وَإِنَّ

الَّذِينَ أَوْرَثُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِيَ شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٌ [شوری / ۱۴] .

۲. صفات

۱. صفات مشکوکین در قرآن

مَنَاعٌ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُرِيبٌ [ق / ۲۵] .

كَذَلِكَ يَضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُشْرِفٌ مُرْتَابٌ [غافر / ۳۴] .

إِنَّمَا يَشْتَاذُنِكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَازْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ [توبه / ۴۵] .

وَ لَكُمْ فِتْنَةٌ أَنْفُسِكُمْ وَ تَرَبَّصْتُمْ وَ ارْتَبْتُمْ [حديد / ۱۴] .

۲. صفات مؤمنان

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَزْتَابُوا [حجرات / ۱۵] .

وَ أَرَوِي فِي قَوْلِهِ "الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ" (انعام / ۸۲) قَالَ : "الشَّكُّ الشَّاكُّ فِي الْآخِرَةِ مِثْلُ الشَّاكِّ فِي الْأُولَى نَسْأَلُ الثَّبَاتَ وَ حُسْنَ الْيَقِينِ" [فقه الرضا ، ص ۳۸۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَتَعَوَّذُ فِي كُلِّ يَوْمٍ مِنْ سِتِّ مِنَ الشَّكِّ وَ الشُّرُوكِ وَ الْحَمِيهِ وَ الْغَضَبِ وَ الْبَغْيِ وَ الْحَسِيْدِ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۳۲۹] .

وَ لَا يَزْتَابُ الَّذِينَ أَوْثَرُوا الْكِتَابَ وَ الْمُؤْمِنُونَ [مدثر / ۳۱] .

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَزْتَابُوا [حجرات / ۱۵] .

۳. موضوعات (در قرآن)

۱. در مورد حضرت عیسی (ع)

وَ إِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِيَ شَكٍّ مِنْهُ [نساء / ۱۵۷] .

۲. در مورد کتاب خداوند و دین اسلام

فَإِنْ كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ فَسْئَلِ الَّذِينَ يَقْرَأُونَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ [يونس / ۹۴] .

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِنْ دِينِي فَلَا أَعْبُدُ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ [يونس / ۱۰۴] .

وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ [يونس/٣٧].

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ

فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ [سجده/٢].

ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ [بقره/٢].

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا [بقره/٢٣].

أَفِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَمْ ارْتَابُوا [نور/٥٠].

٣. دشمنان انبیا

وَإِنَّا لَفِي شَكِّ مِمَّا تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ [ابراهيم/٩].

وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكِّ مِنْهُ مُرِيبٍ [هود/١١٠].

قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ [ابراهيم/١٠].

بَلْ هُمْ فِي شَكِّ مِنْهَا بَلَّ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ [نمل/٦٦].

إِلَّا لِنُعَلِّمَ مَنْ يَوْمِنُ بِالْآخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكِّ [سبأ/٢١].

إِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكِّ مُرِيبٍ [سبأ/٥٤].

أَنْزَلْنَا عَلَيْهِ الذِّكْرَ مِنْ بَيْنِنَا بَلَّ هُمْ فِي شَكِّ مِنْ ذِكْرِي [ص/٨].

فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكِّ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ [غافر/٣٤].

وَإِنَّ الَّذِينَ أَوْرَثُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شَكِّ مِنْهُ مُرِيبٍ [شورى/١٤].

٤. در مورد مرگ و قیامت و محشر و روز جزا

وَاجْعَلْ لَهُمْ أَجْلاً لَا رَيْبَ فِيهِ [اسراء/٩٩].

لِيَعْلَمُوا أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَأَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَا [كهف/٢١].

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبُعْثِ [حج/٥].

وَإِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا [حج/٧].

إِنَّ السَّاعَةَ لَأْتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ [غافر/٥٩].

وَتُنذِرَ يَوْمَ الْجُمُعِ لَا رَيْبَ فِيهِ [شورى/٧].

ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ [جاثية/٢٦].

وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُمْ مَا نَدْرِي مَا السَّاعَةُ [جاثية/٣٢].

مورد حضرت رسول اکرم (ص)

أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمُنُونِ [طور/۳۰].

إِذَا لَازَتْكَ الْمُبْتَطِلُونَ [عنكبوت/۴۸].

۴. نتیجه شرک ارتداد

۱. کسانی که بعد از ایمان مرتد شدند

وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَّارًا حَسَدًا [بقره/۱۰۹].

وَنُرَدُّ عَلَى أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَانَا اللَّهُ [انعام/۷۱].

وَمَنْ يَزِدْكُمْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ [بقره/۲۱۷].

۲. هشدار

وَلَا تَوَتَّدُوا عَلَى أَذْبَارِكُمْ [مائده/۲۱].

۵. راهی برای رفع شک

ذَلِكُمْ أَفْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَزْتَابُوا [بقره/۲۸۲].

۱. شکر

۱. سیمای شکر

۱. وجوب شکر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الشُّكْرُ مَفْرُوضٌ [غرر الحکم، ص ۲۷۷].

۲. حرزی برای نعمت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الشُّكْرُ حَصَنُ النِّعَمِ [غرر الحکم، ص ۲۷۸].

۳. زینت نعمت ها

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الشُّكْرُ زِينَةُ النِّعَمِ زِينَةُ النِّعَمِ [غرر الحکم، ص ۲۷۷].

٤. صفت كريم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْكَرِيمُ يَشْكُرُ الْقَلِيلَ وَاللَّيِّمُ يَكْفُرُ الْجَزِيلَ [غرر الحكم ، ص ٢٧٧.]

٥. كليلد نيكي ها

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْمَعْرُوفُ غُلٌّ لَا يَفْكُهُ إِلَّا شُكْرٌ أَوْ مُكَافَأَةٌ [غرر الحكم ، ص ٣٨٥.]

٦. اصلاح قضا و قدر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْمُؤْمِنُ بَيْنَ نِعْمَةٍ وَخَطِيئَةٍ لَا يَضِلُّهُمَا إِلَّا الشُّكْرُ وَالِاسْتِغْفَارُ [غرر الحكم ، ص ٩٠.]

٧. كلام اهل بهشت

قَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقْنَا وَعَدَّهُ [زمر/٧٤.]

٢. آثار شكر

١. عامل افزايش

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الشُّكْرُ زِيَادَةٌ [غرر الحكم ، ص ٢٧٩.]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): ثَمَرُهُ الشُّكْرُ زِيَادَةُ النِّعَمِ [غرر الحكم ، ص ٢٧٩.]

لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ [ابراهيم/٧.]

٢. دوام نعمت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الشُّكْرُ يَدُومُ بِذَرِ النِّعَمِ [غرر الحكم ، ص ٢٧٨.]

رسول الله (ص): ان للنعم أوابد كأوابد الوحش فقيدها بكثره الشكر [جامع السعادات ج ٣ ، ص ١٩٢]

٣. موجب جلب رزق

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الشُّكْرُ عَلَى النِّعْمَةِ جَزَاءٌ لِمَاضِيهَا وَاجْتِلَابٌ لِآتِيهَا [غرر الحكم ، ص ٢٧٨.]

٤. عامل رشد و كمال

شَاكِرًا لِأَنْعُمِهِ اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [نحل/١٢١.]

٥. موجب برکت زياد

وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنزِلَ

إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكْلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ [مائده/٦٦].

٣. موارد شكر در قرآن

١. یاری خدا

وَ اذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَمُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ أَنْ يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَ آوَاكُمْ وَ أَيْدِكُمْ بِنَضِيرِهِ وَ رَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [انفال/٢٦].

٢. رزق خدا

فَاجْعَلْ أَفْنِدَهُ مِّنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَ ارزُقَهُمْ مِّنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ [ابراهيم/٣٧].

فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلالًا طَيِّبًا وَ اشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ إِنَّ كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ [نحل/١١٤].

٣. نعمت خدا

وَ هُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِنَا أَلْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَ تَسِيَّ تَخْرُجُوا مِنْهُ حَلِيَّةً تَلْبَسُونَهَا وَ تَرَى الْفُلْكَ مَوَاحِرَ فِيهِ وَ لِيَتَّبِعُوا مِنْ فَضْلِهِ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [نحل/١٤].

٤. ولادت

وَ اللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَ جَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَ الْأَبْصَارَ وَ الْأَفْنِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [نحل/٧٨].

٥. تعالیم خدا

وَ عَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ لِيُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ [انبياء/٨٠].

٦. نعمت حیوانات

وَ الْيَدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ فَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافٍ فَإِذَا وَجِبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَ أَطْعَمُوا الْقَانِعَ وَ الْمُعْتَرَّ كَذَلِكَ سَخَّرْنَاهَا (حیوانات) لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [حج/٣٦].

٧. آب

لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ [واقعه/٧٠].

أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنزِلُونَ [واقعه/٦٩-٦٨].

۸. دوری از اندوه ها

وَ قَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ [فاطر/۳۴.]

۹. عفو

ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [بقره/۵۲.]

۱۰. حیات مجدد

ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [بقره/۵۶.]

۱۱. برنامه های الهی

شَهْرٌ

رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَ مَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَ لِتَكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَ لِتَكْبُرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [بقره/١٨٥]

١٢. پیروزی

وَ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَ أَنْتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [آل عمران/١٢٣]

١٣. تسهیل در دین

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَ امْسِجُوا بِرُءُوسِكُمْ وَ أَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَ إِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَ إِنْ كُنْتُمْ مَرَضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسِجُوا بِوُجُوهِكُمْ وَ أَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَ لَكِن يَرِيدُ لِيُطَهَّرَكُمْ وَ لِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [مائده/٦]

١٤. نباتات

وَ الْبَلَدُ الطَّيِّبُ يُخْرَجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَ الَّذِي خَبثَ لَا يُخْرَجُ إِلَّا نَكِدًا كَذَلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُشْكُرُونَ [اعراف/٥٨]

١٥. مسئولیت های الهی

قَالَ يَا مُوسَىٰ إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِي وَ بِكَلَامِي فَخُذْ مَا آتَيْتُكَ وَ كُن مِّنَ الشَّاكِرِينَ [اعراف/١٤٤]

١٦. استقرار در زمین

وَ لَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ وَ جَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ [اعراف/١٠]

الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ آتَوْا الزَّكَاةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ [حج/٤١]

١٧. رسالت انبیاء

قَالَ يَا مُوسَىٰ إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِي وَ بِكَلَامِي فَخُذْ مَا آتَيْتُكَ وَ كُن مِّنَ الشَّاكِرِينَ [اعراف/١٤٤]

قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رآه مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَ أَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ [نمل/ ۴۰].

۴. مصادیق شکر

۱. قناعت

کن قنعاً تکن اشکر الناس [مستدرک الوسائل ج ۱۱ ، ص ۱۷۵]

۲. بیان نعمت

التحدث بنعمه الله شکر و ترکہ کفر [بحار الأنوار ، ج ۶۸ ، ص ۲۸].

۳. شکر در قلیل

من لم يشکر القليل لم يشکر الكثير [کنز العمال ج ۳ ، ص ۲۶۶]

۴. شکر قلبی

لسان ذاکر و قلب شاکر [درالمنثور ج ۳ ، ص ۲۳۲]

۵. اظهار عجز از شکر

فانکم لن تقوموا بشکره [البدايه و النهايه ج ۲ ، ص ۱۰۵]

۶. روزه

فصام موسى شکراً لله [عمده القاری ج ۱۵ ، ص ۲۹۳]

۷. اظهار نعمت

گاهی اظهار نعمت و شکر سر پوشی برای گناه می شود :

فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَ نَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ [فجر/ ۱۵].

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَ عَدَّدَهُ [همزه/ ۲-۱].

وَ نَادَى فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَ هَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي أَ فَلَآ تُبْصِرُونَ [زخرف/ ٥١] .

٨. عدم غفلت از الطاف الهی

قبل اظهار نعمت از الطاف خداوند غافل نشوید.

٩. بخشش و إعطا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَحْسَنُ شُكْرِ النِّعَمِ الْإِنْعَامُ بِهَا [غرر الحكم ، ص ٢٧٩] .

١٠. برخوردار خوب با مردم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شُكْرٌ مِنْ فَوْقِكَ بِصَدَقِ الْوَلَاءِ [غرر الحكم ، ص ٢٧٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) :

شکر نظیرک بحسن الإخاء [غرر الحکم ، ص ۴۱۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَكَرَ مِنْ دُونَكَ بِسَبَبِ الْعَطَاءِ [غرر الحکم ، ص ۲۷۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَكَرَ الْمُؤْمِنُ يَظْهَرُ فِي عَمَلِهِ [غرر الحکم ، ص ۲۷۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَكَرَ الْمُنَافِقُ لَا يَتَجَاوَزُ لِسَانَهُ [غرر الحکم ، ص ۴۵۹] .

۱۱. عمل به علم و انتشار آن

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَكَرَ الْعَالَمُ عَلَى عِلْمِهِ عَمَلُهُ بِهِ وَ بَذَلَهُ لِمَسْتَحِقِّهِ [غرر الحکم ، ص ۴۴] .

من نظر فی دنیا الی من هو دونه و نظر فی الدین الی من هو فوقه کتبه الله صابرا شاکرا [محججه ، ج ۷ ، ص ۲۲۰] .

۱۲. نگاه به زیر دست خود در دنیا و به بهتر از خود در دین

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَكَرَ الْعَالَمُ عَلَى عِلْمِهِ عَمَلُهُ بِهِ وَ بَذَلَهُ لِمَسْتَحِقِّهِ [غرر الحکم ، ص ۴۴] .

من نظر فی دنیا الی من هو دونه و نظر فی الدین الی من هو فوقه کتبه الله صابرا شاکرا [محججه ، ج ۷ ، ص ۲۲۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَكْثَرُ أَنْ تَنْظُرَ إِلَى مَنْ فَضَّلْتَ عَلَيْهِ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ أَبْوَابِ الشُّكْرِ [نهج البلاغه ، نامه ۶۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِظْهَارُ الْغِنَى مِنَ الشُّكْرِ [غرر الحکم ، ص ۲۷۹] .

۱۳. بدیهای خود را زیاد و خوبیهای خود را کم دانستن

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى وَ وَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى وَ وَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَى فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ [ضحی / ۱۰-۶] .

۱۴. عمل به خوبی ها

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى وَ

وَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ [ضحىٰ/١٠-٦].

١٥. خدمت به مردم

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَيْتُمْ بِدِينٍ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُب بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْب كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيَمْلِكِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَمِلَّ هُوَ فَلْيَمْلِكْ وَلِيَهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَىٰ وَلَا يَأْبُ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسِيءُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَاحِبًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰ أَجَلِهِ ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفَلَّحُوا فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ [بقره/٢٨٢].

١٦. عبادت

بَلِ اللَّهِ فَاغْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ [زمر/٦٦].

إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ [عنكبوت/١٧].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ قَوْمًا عَبَدُوا اللَّهَ شُكْرًا فَتَلَّكَ عِبَادَةُ الْأَحْرَارِ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٣٧].

١٧. ايمان

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ نَجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍ نِعْمَةً مِنْ عِنْدِنَا كَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ شَكَرَ [قمر/٣٤-٣٥].

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا [انسان/۳.]

۱۸. دوری از گناه

قَالَ الصَّادِقُ (ع): شُكْرُ النِّعْمَةِ اجْتِنَابُ الْمَحَارِمِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۹۵.]

افضل انواع الشکر ترک المحرمات و فی طلیعتها کف الاذی عن الناس [مجمع الانوار ، ص ۶۷.]

۱۹. پرداخت حق

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) هَلْ لِلشُّكْرِ حَدٌّ إِذَا فَعَلَهُ الْعَبْدُ كَانَ شَاكِرًا قَالَ نَعَمْ قُلْتُ مَا هُوَ؟ (امام در پاسخ شکر چیست فرمود:) قَالَ يَحْمَدُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ نِعْمَةٍ عَلَيْهِ فِي أَهْلٍ وَ مَالٍ وَ إِن كَانَ فِيمَا أَنْعَمَ عَلَيْهِ فِي مَالِهِ حَقٌّ أَدَّاهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۹۵.]

۲۰. رضایت به کم

حقیقه الشکر الرضا بالیسیر یقولون: فرس شکور اذا کفاه لسمنه العلف القلیل [معجم مقایس اللغه ج ۳ ، ص ۲۰۷]

در ضرب المثل عربی است: أشکر من بروقهگیاهی است که از ابر بدون باران سبز می شود. [معجم مقایس اللغه ج ۳ ، ص ۲۰۷]

۲۱. عفو هنگام قدرت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِذَا قَدَرْتَ عَلَى عَدُوِّكَ فَاجْعَلِ الْعُفْوَ عَنْهُ شُكْرًا لِلْقُدْرَةِ عَلَيْهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۱.]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا عَلِيُّ مَنْ تَرَكَ الْحَمْرَ لِغَيْرِ اللَّهِ سَقَاهُ اللَّهُ مِنَ الرَّحِيقِ الْمُخْتَوِّمِ فَقَالَ عَلِيُّ (ع) لِيُغَيِّرَ اللَّهُ قَالَ نَعَمْ وَ اللَّهُ صِيَانَهُ لِنَفْسِهِ يَشْكُرُهُ اللَّهُ عَلَى ذَلِكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۵۲.]

۲۲. اظهار بی نیازی از مردم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَكْثَرُ أَنْ تَنْظُرَ إِلَى مَنْ فَضَّلْتَ عَلَيْهِ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ أَبْوَابِ الشُّكْرِ [نهج البلاغه ، نامه ۶۹.]

قَالَ

أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إظهار الغنى من الشكر [غرر الحكم ، ص ٢٧٩ .]

٥. شكوريت خدا

١. در اعمال حج

إِنَّ الصَّافِيَ وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ [بقره/١٥٨ .]

٢. پاداش برای شاكرين

نكته :

دو بار در قرآن :

سَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ [آل عمران/١٤٤ .]

وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ [آل عمران/١٤٥ .]

و هر دو پشت سر هم.

در آیه ١٥٤ _ ١٥٥ مربوط به جنگ احد و به فرموده امام باقر (ع) در مجمع البيان مربوط به عدم فرار علی (ع) است.

٣. آخرت طلبان

وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا [اسراء/١٩ .]

٤. عيد روزه

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فِي بَعْضِ الْأَعْيَادِ إِنَّمَا هُوَ عِيدٌ لِمَنْ قَبَلَ اللَّهُ صِيَامَهُ وَشَكَرَ قِيَامَهُ وَكُلُّ يَوْمٍ لَا يَعْصِي اللَّهَ فِيهِ فَهُوَ عِيدٌ [نهج البلاغه ، حكمت ٤٢٨]

٥. ازدياد حسن

مَنْ يَفْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ [شوری/٢٣ .]

٦. اجري مضاعف

إِنَّ تَقْرِيضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يضاعفه لكم وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ [تغابن/١٧ .]

۷. اجر زیاد در قبال عمل کم

قَالَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : يَا مَنْ يَجْتَبِي صِغِيرَ مَا يَتَّحِفُ بِهِ ، وَ يَشْكُرُ يَسِيرَ مَا يَعْمَلُ لَهُ وَ يَا مَنْ يَشْكُرُ عَلَى الْقَلِيلِ وَ يَجَازِي بِالْجَلِيلِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۴۶] .

۸. بهشت برای دو رکعت نماز

(خداوند در قبال دو رکعت نماز بهشت می دهد.)

۹. دعا از او اجابت از

إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيَكُمْ مَشْكُورًا [انسان/۲۲.]

الميزان : يشكر بحسن قبوله و شكره تفضل على تفضل

دعا از او توفيق از او اجابت از او سرمایه از او سود از او.

۱۰. صاحب فضل عظیم

وَ اللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ [آل عمران/۷۴.] [الميزان ، ج ۳ ، ص ۶۹.]

۱۱. خداوند متولی امور اطاعت کنندگان

قَالَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : تَشْكُرُ لِلْمُطِيعِ مَا أَنْتَ تَوَلَّيْتَهُ لَهُ [صحيفه سجاديه ، دعای ۴۶.]

۱۲. طول عمر ابليس

زراره از امام صادق پرسید : چرا خداوند به ابليس آن لطف را کرد؟ (شاید همان طول عمر باشد). فرمود :

عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي حَدِيثٍ أَنَّهُ سَأَلَهُ عَنْ إِبْلِيسَ بِمَا اسْتَوْجَبَ مِنَ اللَّهِ أَنْ أُعْطَاهُ مِمَّا أُعْطَاهُ فَقَالَ بِشَيْءٍ كَانَ مِنْهُ شَكَرُهُ اللَّهُ عَلَيْهِ قُلْتُ وَ مَا كَانَ مِنْهُ قَالَ رَكَعَتَيْنِ رَكَعَهُمَا فِي السَّمَاءِ فِي أَرْبَعَةِ آلَافِ سَنَةٍ [تفسير قمی ، ج ۱ ، ص ۴۲.]

۶. حدّ شکر در قبال مردم

۱. تملّق ، شکر زیاد از استحقاق

قَالَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : أَنْ أَشْكُرَ الْحُسَنَةَ ، وَ أُغْضِي عَنِ السَّيِّئَةِ [صحيفه سجاديه ، دعای ۲۰.]

۲. عجز یا حسادت ریشه ناسپاسی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : النَّشَاءُ بِأَكْثَرِ مِنَ الْإِسْتِحْقَاقِ مَلَقٌ وَ التَّقْصِيرُ عَنِ الْإِسْتِحْقَاقِ عِيٌّ أَوْ حَسَدٌ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۴۷.]

۳. ناشکری و برگشت به حیوانیت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْإِنْعَامَ فَلْيَعُدْ مِنَ الْإِنْعَامِ [غرر الحکم ، ص ۲۸۰.]

۴. منت ، مسقط شکر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ مَنَّ بِمَعْرُوفِهِ أَسْقَطَ شُكْرَهُ [غرر الحكم ، ص ٣٩٠ .

۵. شکر ، نوعی درخواست تکرار

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ شَكَرَ إِلَيْكَ مَعْرُوفَكَ فَقَدْ سَأَلَكَ [غرر الحكم ، ص ۳۹۰]

۶. عدم اطمینان به دشمن شاکر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَأْمَنَ عَدَاوًا وَإِنْ شَكَرَ [غرر الحكم ، ص ۴۸۳]

۷. منع از معروف ، کفر از معروف

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَعَنَ اللَّهُ قَاطِعِي سَبِيلِ الْمَعْرُوفِ قِيلَ وَ مَا قَاطِعِي سَبِيلِ الْمَعْرُوفِ قَالَ الرَّجُلُ يَضِيغُ إِلَيْهِ الْمَعْرُوفُ فَيَكْفُرُهُ فَيَمْنَعُ صَاحِبَهُ مِنْ أَنْ يَضْمَعَ ذَلِكَ إِلَى غَيْرِهِمْ [لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۵۷]

۸. شاکرترین به مردم ، شاکرترین به خدا

قَالَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : أَشْكُرُكُمْ لِلَّهِ أَشْكُرُكُمْ لِلنَّاسِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۹۹]

۹. سلامی نیکوتر درقبال سلامی نیکو

وَ إِذَا حُيْتُمْ بِتَحِيَةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا [نساء/ ۸۶]

۱۰. صلوات پیامبر ، تسکین قلوب

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَ تُزَكِّيهِمْ بِهَا وَ صَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ [توبه/ ۱۰۳] .

۱۱. شکر شعیب از موسی (ع)

فَجَاءَتْهُ إِخِدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِيحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَاءَهُ وَ قَصَّ عَلَيْهِ الْقِصَصَ قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [قصص/ ۲۵]

۱۲. احسان ، جزاء احسان

هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ [الرحمن/ ۶۰]

۱۳. ترک شکر ، منع از خیر

مَنَاعٌ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُرِيبٌ [ق/ ۲۵]

بخاطر ترك شكر مردم را پشيمان كرد.

۱۴. وصیت به حق ، نوعی شكر

تَوَاصَّوْا بِالْحَقِّ [عصر/۳]

۱۵. ذكر نام افراد ، نوعی شكر

۱۶. زیارت ، نوعی

سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ [صافات/ ۷۹] .

۷. شیوه و روش شکر گذاری از زبان اهل بیت

۱. در حال سجده

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا ذَكَرَ أَحَدُكُمْ نِعْمَةَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى التُّرَابِ شُكْرًا لِلَّهِ فَإِنْ كَانَ رَاكِبًا فَلْيُنْزِلْ فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى التُّرَابِ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ يَقْدِرُ عَلَى التُّرُوبِ لِلشُّهْرَةِ فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى قَرْبُوسِهِ (بلندی زین اسب) وَ إِنْ لَمْ يَقْدِرْ فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى كَفِّهِ ثُمَّ لِيُحْمَدِ اللَّهَ عَلَى مَا أَنْعَمَ عَلَيْهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۹۸] .

۲. بعد از نماز صبح و مغرب

بعد از نماز صبح و مغرب این دعا را که برای دنیا و آخرت مفید است بخوان :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْكَ صَبْرًا عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ اجْعَلِ النُّورَ فِي بَصِيرَتِي وَ الْبَصِيرَةَ فِي دِينِي وَ الْيَقِينَ فِي قَلْبِي وَ الْإِخْلَاصَ فِي عَمَلِي وَ السَّلَامَةَ فِي نَفْسِي وَ السَّعَةَ فِي رِزْقِي وَ الشُّكْرَ لَكَ أَيَّدًا مَا أَبْقَيْتَنِي [کافی ، ج ۲ ، ص ۵۴۹] .

۳. شکر در هر حال

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَحْمَدُهُ عَلَى مَا أَخَذَ وَ أَعْطَى وَ عَلَى مَا أْبَلَى وَ ابْتَلَى [نهج البلاغه ، خطبه ۱۳۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى مَا تَأْخُذُ وَ تُعْطِي وَ عَلَى مَا تُعَافِي وَ تَبْتَلِي حَمْدًا يَكُونُ أَرْضَى [نهج البلاغه ، خطبه ۱۶۰] .

۸. انتقاد از ناشکری در قرآن

أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنزِلُونَ لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أَجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ [واقعه/ ۷۰-۶۸] .

قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ [اعراف/ ۱۰] .

أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ [بقره/ ۲۴۳] .

قَلِيلٌ مِنَ عِبَادِي الشَّاكِرُونَ [سبأ/ ۱۳] .

۵. خدا بی نیاز از شکر ما

فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ [نمل/۴۰].

مَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ [لقمان/۱۲].

إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ [زمر/۷].

۹. صحنه ها وزمینه های شکر

۱. هنگام دیدن شخص مبتلا

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا رَأَيْتَ الرَّجُلَ وَقَدِ ابْتُلِيَ وَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْكَ فَقُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي لَا أَسِيحُزُّ وَلَا أَفَحُزُّ وَ لَكِنِّ أَحْمَدُكَ عَلَى عَظِيمِ نِعْمَاتِكَ عَلَى [كافی ، ج ۲ ، ص ۹۸].

۲. هنگام دیدن اهل بلا

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا رَأَيْتُمْ أَهْلَ الْبَلَاءِ فَاحْمَدُوا اللَّهَ وَ لَا تُسْمِعُوهُمْ فَإِنَّ ذَلِكَ يَحْزُنُهُمْ [كافی ، ج ۲ ، ص ۹۸].

۳. هنگام دیدن بالا دست

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَكْثَرَ النَّظَرِ إِلَى مَنْ فَضَلَتْ عَلَيْهِ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ أَبْوَابِ الشُّكْرِ [غرر الحکم ، ص ۲۷۹].

۱۰. عجز از شکر خدا

۱. سخن امام حسین (ع) در دعای عرفه

لو عمرتها أن أوى شکر واحده من أنعمک ما استطعت ذلك إلا بمنک الموجب علی به شکرک [البلد الأمين ، ص ۲۵۱].

بنده همان به که ز تقصیر خویش عذر به درگاه خدای آورد

ور نه سزاوار خداوندیش کس نتواند که به جای آورد

۲. از زبان امیرالمؤمنین

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَعْجُزُ عَنْ شُكْرِ مَا أُوتِيَ وَ يَتَّبِعِي الزِّيَادَةَ فِيمَا بَقِيَ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۵۰].

۳. اعتراف به عجز ، تمام الشکر

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : تمام الشکر اعتراف لسان السر خاضعا لله تعالی بالعجز عن بلوغ أدنی شکره لأن التوفيق للشکر نعمه حادثه یجب الشکر علیها [بحار الأنوار ، ج ۶۸ ص ۵۲].

۴. هزار شکر برای یک نفس

قَالَ الصَّادِقُ (ع): فِي كُلِّ نَفْسٍ مِنْ أَنْفَاسِكَ شُكْرٌ لَازِمٌ لَكَ بِلِ أَلْفٍ أَوْ أَكْثَرَ [مصباح الشريعة ، ص ۲۴].

۵. شکر برای شکر

قَالَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) (فِي مَنَاجَاتِ الشَّاكِرِينَ): كَيْفَ لِي بِتَحْصِيلِ الشُّكْرِ وَشُكْرِي

ایاک یفتقر إلى شکر فکلما قلتک الحمد وجب علی لذلک أن أقول لک الحمد [بحار الأنوار ، ج ۹۱ ، ص ۱۴۶] .

۶. وحی خدا به موسی

قَالَ الصَّادِقُ (ع) فِيمَا أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى مُوسَى (ع) : يَا مُوسَى اشْكُرْنِي حَقَّ شُكْرِي فَقَالَ يَا رَبِّ وَكَيْفَ أَشْكُرُكَ حَقَّ شُكْرِكَ وَ لَيْسَ مِنْ شُكْرٍ أَشْكُرُكَ بِهِ إِلَّا وَ أَنْتَ أَنْعَمْتَ بِهِ عَلَيَّ قَالَ يَا مُوسَى الْآنَ شَكَرْتَنِي حِينَ عَلِمْتَ أَنَّ ذَلِكَ مِنِّي [كافي ، ج ۲ ، ص ۹۸] .

۱۱. شکر نعمت ها ، ایجاد روحیه شکر

۱. یاد گذشته ها

۱. وجودی از خاک

تُرَابٍ [فاطر/۱۱] .

۲. آبی گوارا

ماءٍ مَّهِينٍ [سجده/۸] .

۳. ظلمت های سه گانه

ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ [زمر/۶] .

۴. در شکم مادر

وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَ جَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَ الْأَبْصَارَ وَ الْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [نحل/۷۸] .

۵. پیامبری یتیم

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى [ضحی/۶] .

۶. قلت مسلمانان

وَ اذْكُرُوا إِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا [اعراف/۸۶] .

۷. دشمنی با یکدیگر

إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً [آل عمران/۱۰۳] .

۲. توجه به الآن

در فضای اسلام _ خط اهل بیت _ والدین _ خورشید و آب و گیاه و استعداد _ اختراعات _ وسائل هجرت _ تحصیل _ عبادت _ امنیت و ...

۳. توجه به نعمت های مخفی

وَ اسْبَغْ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَ بَاطِنَةً [لقمان/ ۲۰]

(معرفت ، ستر عیوب ، عشق به حق ، فطرت ، الطاف خفیه.)

۴. فرض نابودی

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاوَكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ [ملک/ ۳۰]

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ

۵. سیر در زمین

انسان ها ، مریض ها ، ناقص الخلقه ، کمبودهای دیگران ، مردگان و ...

۶. نگاهی به دعای معصومین

۷. دوستی و آشنایی با شاکرین

۱۲. آثار شکر در بلا

۱. گرفتار نشدن در بلای بزرگتر

کسی که از کشتی می ترسید به دریا انداختند بعد او را گرفتند ، آرام شد.

۲. گرفتار نشدن در مصیبت در دین

عَنْ أَحَدِهِمَا (ع) : لَا تَجْعَلْ مُصِيبَتَنَا فِي دِينِنَا [تهذيب الأحكام ، ج ۳ ، ص ۹۲]

۳. كفاره گناهان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الْبَلَاءَ لِلظَّالِمِ أَذْبُ [بحار الأنوار ، ج ۷۸ ، ص ۱۹۸]

۴. درجات اخروی

و لِلْأَوْلِيَاءِ كَرَامَةٌ

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَ لَمَّا يَأْتِكُمْ [بقره / ۲۱۴]

۵. وسیله رشد و تکاپو

و لِلْمُؤْمِنِ امْتِحَانٌ

۶. کم کردن حب دنیا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : دَارٌ بِالْبَلَاءِ مَحْفُوفَةٌ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۲۶]

۷. عامل قدر دانی از نعمت

قال المجلسی ره : إن الأشياء إنما تعرف بأضدادها [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ٣٣] .

٨. مانع غرور انسان

قال رسول الله (ص) : لو لا ثلاث فى ابن آدم ما طأطأ رأسه شىء المرض و الفقر و الموت كلهم فيه و إنه معهن لوثاب [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١١٣] .

فَرَجَعُوا إِلَىٰ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ [انبياء/٦٤] .

٩. یاد آور گرفتاران و دردمندان

یاد سایر گرفتاران افتاده و درد آشنا و از بی تفاوتی خارج می شود.

١٠. هشدار سختیهای قیامت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ اذْكُرُوا بِجُوعِكُمْ وَ عَطَشِكُمْ فِيهِ جُوعَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ عَطَشَهُ [أمالی صدوق ، ص ٩٣] .

١١. محك صبر

هم خودش را می شناسد که چقدر

صبور است و هم دوستان واقعی و خیالی را که در وقت گرفتاری او را رها کردند یا نکردند.

۱۲. موجب رشد

عواطف انسان ها را تحریک می کند و در این مهربانی رشد می کنند و پیوندها محکم می شود.

۱۳. موجب انکسار و تواضع

امام سجاد در دعای ۱۵ صحیفه هنگام مرض :

فَمَا أَدْرِي ، يَا إِلَهِي ، أَيَّ الْيَمِينِ أَحَقُّ بِالشُّكْرِ لِمَكَ ، وَ أَيَّ الْوَقْتَيْنِ أَوْلَى بِالْحَمْدِ لِمَكَ أَوْ قَتَّ الصَّحَّةِ الَّتِي هَنَأْتَنِي فِيهَا طَيِّبَاتِ رِزْقِكَ ، وَ نَشَطْتَنِي بِهَا لِابْتِغَاءِ مَرْضَاتِكَ وَ فَضْلِكَ ، وَ قَوَّيْتَنِي مَعَهَا عَلَى مَا وَفَّقْتَنِي لَهُ مِنْ طَاعَتِكَ أَمْ وَقَتَّ الْعِلَّةِ الَّتِي مَحَّضْتَنِي بِهَا ، وَ النِّعَمِ الَّتِي أَتَحَفَّتَنِي بِهَا ، تَخْفِيفًا لِمَا ثَقُلَ بِهِ عَلَى ظَهْرِي مِنَ الْخَطِيئَاتِ ، وَ تَطْهِيرًا لِمَا انْغَمَسْتُ فِيهِ مِنَ السَّيِّئَاتِ ، وَ تَنْبِيهًا لِتَنَاوُلِ التَّوْبَةِ ، وَ تَذْكَيرًا لِمَحْوِ الْحَوْبَةِ بِقَدِيمِ النُّعْمَةِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۱۵]

۱۴. امام علی (ع) مصداق شکر در بلا

حضرت علی (ع) در جنگ احد در جواب پیغمبر (ص) فرمود :

لَيْسَ هَذَا مِنْ مَوَاطِنِ الصَّبْرِ وَ لَكِنْ مِنْ مَوَاطِنِ الْبُشْرَى وَ الشُّكْرِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۵۶]

۱۳. شاکران نمونه

۱. حضرت نوح (ع)

ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا [اسراء/۳]

آن همسرش ، آن فرزندش ، آن امتش ، آن موفقیتش هر نه سال ، آن همه شکنجه ، آن همه مسخره تازه شکور است.

۲. مردی در زمان عیسی روح الله (ع)

قال المجلسی (ره) : قد نقل أن عیسی (ع) مر علی رجل أعمی مجذوم مبروص مفلوج فسمع منه یشکر و یقول الحمد لله الذی عافانی

من بلاء ابتلی به أكثر الخلق فقال (ع) ما بقی من بلاء لم یصبک قال عافانی من بلاء هو أعظم البلیا و هو الکفر فَمَسَه (ع) فشفاه الله من تلك الأمراض و حسن وجهه فصاحبه و هو یعبد معه. [بحار الأنوار، ج ۶۸، ص ۳۳.]

۳. عابدی کریم

سائلی در زد، عابد او را دعوت کرد و نصف پول ها را به او داد عیالش گفت: سبحان الله یک باره نصف مالت را به سائل دادی؟! طولی نکشید که سائل برگشت و کیسه زر را گذاشت و گفت بخور، گوارا باد! من فرشته ای از فرشتگان بودم، خدا مرا فرستاد تا تو را امتحان کنم که آیا چگونه شکر نعمت را به جا می آوری. [شکر گوهری، ص ۳۷۶.]

۴. ایوب پیامبر

شیطان به خدا گفت: اگر ایوب را شاکر می بینی چون در رفاه است. اگر نبود شکر نمی کرد خداوند برای این که اخلاص ایوب را در شکر به شیطان ثابت کند و نمونه جهانیان باشد به شیطان اجازه داد تا در دنیای او مسلط باشد. شیطان خواست اموال _ زراعت، دامداری و فرزندان ایوب از بین برونند. آفات همه را از بین برد ولی او هم چنان شکر می کرد. شیطان خواست ایوب سخت مریض شود. او سال ها مریض و در بستر بود ولی شاکر بود، جز همسرش تمام بستگانش او را رها کردند، مردم به او نیش می زدند که تو اگر رسول خدا هستی پس چرا این چنین دچار شدی؟! ۷ سال و به روایتی ۱۸ سال در ناراحتی بود

سپس که امتحان خود را در شکر و رضا داد فرمان خدا آمد :

از كُضِّ بِرِجْلِكَ هَذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَ شَرَابٌ [ص / ۴۲] پای خود را به زمین بزن ، چشمه آب گوارا و خنکی پیدا می شود که هم برای شستشو و هم آشامیدن باشد و بدینوسیله سالم می شوی.

وَ وَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَ ذِكْرَى لِأُولَى الْأُبَابِ [ص / ۴۳]

اهل ایوب هم همین که دیدند او سالم شد به سوی او برگشتند و مثل تعداد قبلی بر فرزندان او اضافه شد ، این رحمت ما بر او بود تا صاحبان عقل به فکر و توجه آیند. [تلخیص از تفسیر نمونه ، ج ۱۹ ، ص ۲۹۳ به بعد.]

۵. همسری شاکر در بنی اسرائیل

قال الرضا (ع) : اتقوا الله و عليكم بالتواضع و الشكر و الحمد إنه كان في بني إسرائيل رجل فأتاه في منامه من قال له إن لك نصف عمرک سعه فاختر أي النصفین شئت فقال إن لی شریکا فلما أصبح الرجل قال لزوجه قد أتانی فی هذه اللیله رجل فأخبرنی أن نصف عمری لی سعه فاختر أي النصفین شئت فقالت له زوجته اختر النصف الأول فقال لك ذاك فأقبلت عليه الدنيا فكان كلما كانت نعمه قالت زوجته جارک فلان محتاج فصله و تقول قرابتک فلان فتعطيه و كانوا كذلك كلما جاءتهم نعمه أعطوا و صدقوا و شكروا فلما كان ليله من اللیالی أتاه رجل فقال یا هذا إن النصف قد انقضی فما رأیک قال لی شریک فلما أصبح الصبح قال لزوجه أتانی الرجل فأعلمنی أن النصف قد انقضی فقالت له زوجته قد أنعم الله

علینا فشرکنا و الله اولی بالوفاء قال فان لک تمام عمرک [مشکاه الأنوار ، ص ۳۰]

حضرت رضا (ع) فرمود : در بنی اسرائیل مردی بود. شبی خواب دید که کسی گفت : نصف عمرت در رفاه هستی و تو انتخاب کن. نصف اول را یا نصف آخر را. مرد در خواب گفت : من شریکی دارم باید با او مشورت کنم. صبح از خواب بلند شد و با همسرش صحبت کرد و بالاخره نصف اول را انتخاب کرد. دنیا به او رو آورد. او هم مفصل به محرومان رسیدگی می کرد تا این که شبی شخصی به او گفت : نصف اول تمام شد. زنش به او گفت : خداوند به ما نعمت داد ، ما هم شکر نعمت کردیم و خدا وعده داده :

لئن شکرتم لازیدنکم

شب پیام رسید به او که نصف دیگر عمرت هم در رفاه خواهی بود.

۵_ جویر مسلمان کوتاه ، سیاه و فقیر از اصحاب صفه بود. پیامبر از او پرسید : داماد شده ای؟ گفت : کدام زن رغبت می کند با من ازدواج کند؟! حضرت او را فرستاد به خانه زیاد بن لیید انصاری تا از دخترش ذلفا خواستگاری کند. زیاد شگفت زده شد و بالاخره با وساطت پیامبر (ص) و تمایل دختر ، عقد صورت گرفت و پدر زن جهیزیه و لباس داماد در خانه برای جویر تهیه کرد. جویر هم به شکرانه این همه نعمت تا سه روز روزه می گرفت و شب ها تا به صبح عبادت می کرد تا این که پیامبر (ص) ... [داستان راستان.]

۶. ملا صالح

ملا صالح مازندارانی طلبه ای بود بسیار فقیر در اصفهان ، در درس مجلسی بزرگ شرکت می کرد. علاقه مجلسی دختری داشت ، درس خوانده. به او گفت : ملا صالح طلبه خوبی است اما فقیر است. حاضری با او ازدواج کنی؟ آمنه گفت : فقر که عیب نیست. ازدواج به پیشنهاد مجلسی صورت گرفت. عروس که به خانه داماد آمد ، دید مشکلی فقهی بلا جواب در اطاق ملا صالح مانده ، جوابش را نوشت. داماد که آمد و با جواب مسئله ای که مدت ها تحقیق کرده بود و به جایی نمی رسید روبه رو شد ، تا صبح به سجده افتاد مجلسی فردای آن روز به داماد گفت : چرا پیش عروس نرفتی؟ او گفت شکر این نعمت را می کردم. [ریاحین الشریفه.]

۷. حضرت زهرا (س) و نزول آیه " ولسوف يعطيك..."

جابر بن عبد الله انصاری می گوید : هنگامی که رسول خدا (ص) فاطمه را دید لباسی از پشم شتر پوشیده و با دست؛ آسیا می گرداند و فرزند خود را شیر می دهد ، اشکش روان شد و فاطمه عرض کرد :

تفسیر الثعلبی عن جعفر بن محمد (ع) و تفسیر القشیری عن جابر الأنصاری أنه رأى النبی (ص) فاطمه و علیها کساء من أجله الإبل و هی تطحن بیديها و ترضع ولدها فدمعت عینا رسول الله (ص) فقال یا بنتاه تعجلی مراره الدنیا بحلاوه الآخره فقالت یا رسول الله الحمد لله علی نعمائه و الشکر لله علی آلائه فأنزل اللہو لَسَوْفَ يعطیک رَبُّک فَتَرْضَى [(ضحی-۵)] [المناقب ، ج ۳ ، ص ۳۴۲.]

۸. امام صادق

(ع) و ظرف غذا

شخصی می گوید : در خدمت امام صادق (ع) مشغول صرف غذا بودم ، حضرت خیلی دقیق کاسه را با انگشت پاک می کرد و فرمود می ترسم غذایی در ظرف بماند و دور بریزند و خداوند نعمت را سلب کند.

۹. امام سجاد (ع) و پوست میوه

امام سجاد (ع) در محوطه حیاط دید پوست میوه ای افتاده که خوب گوشت آن تراشیده نشده. غلام خود را طلبید و فرمود : از فردا میوه کمتری برای منزل خریداری کن ، زیرا پوست میوه ای دیدم کهلم یشتهی اکلها سپس وارد اندرون شدند و با تندی با اهل بیت خود فرمود : اگر در خانه میوه زیاد دارید ، هستند افرادی که قادر به خریدن میوه نیستند. [شکر گوهری.]

۱۰. امام صادق (ع) و هسته خرما

شخصی بر امام صادق (ع) وارد شد ، حضرت مشغول خوردن خرما بودند ، تعارف کردند مرد هسته های خرما را دور می ریخت. حضرت فرمود : چرا جمع نمی کنی تا این که برای آتش استفاده کنی و یا آن ها را بکوبی و غذای شتر کنی؟ [شکر گوهری از منهاج السرور ، ج ۳ ، ص ۲۵۳.]

۱۱. داستان عابد و ماهی فاسد

امام باقر (ع) : مرد عابدی به هر کار دست می زد شکست می خورد و ضرر می کرد و مدتی زنش نفقه او را می داد تا این که اموال خانم هم تمام شد ، آمد لب دریا وضو بگیرد ، ماهی گیری را دید که تنها یک ماهی فاسد دارد ، عابد ریسمانی داشته به صیاد داد و ماهی را گرفت ، شکمش

را شکافت ، اتفاقاً مرواریدی پیدا کرد و فروخت به ۲۰ هزار درهم کیسه های پول را به منزل آورد...

۱۴. شکرهای نابجا

۱. شکر بدون عمل

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ شَكَرَكَ مِنْ غَيْرِ صَنْعِهِ فَلَا تَأْمَنُ ذِمَّةُ مَنْ غَيْرِ قَطِيعِهِ [غرر الحکم ، ص ۴۶۷]

۲. شکر بر بدی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ شَكَرَ عَلَى الْإِسَاءَةِ سَخِرَ بِهِ [غرر الحکم ، ص ۳۴۴]

۱۵. کلمات دانشمندان درباره شکر

۱. شکر برطرف کننده تلخی انتقاد

تشکر تلخی انتقاد را برطرف می کند. [دلیل کارنگی.]

۲. شکر زمینه ساز عمل دوباره

شکر از حاجت اول ، زمینه ساز بر آورده شدن حاجت دوم است.

۱۶. سجده

۱. سجده آنچه در زمین و آسمان

وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَالْمَلَائِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ [نحل/۴۹]

۲. سجده خورشید و ماه و ستارگان

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالْدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يَهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ [حج/۱۸]

۳. سجده تمام موجودات عالم

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [حج/۷۷]

۴. سجده ، موجب رستگاری

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [حج/۷۷]

٥. سجده ، علامت ايمان

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكْعًا سَاجِدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سَيِّمَاهُمْ فِي
وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ [فتح / ٢٩]

الزَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْآمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ [توبه / ١١٢]

٦. سجده امام سجاد (ع) در بارش باران

عَنْ ثَابِتِ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ : كُنْتُ حَاجِبًا وَجَمَاعَةٌ عِبَادِ الْبَصِيرَةِ مِثْلَ أَيُّوبَ السَّجِسْتَانِيِّ وَصَالِحِ الْمُرِّي وَعُتْبَةَ الْعَلَّامِ وَحَبِيبِ الْفَارِسِيِّ وَ
مَالِكِ بْنِ دِينَارٍ فَلَمَّا أَنْ دَخَلْنَا مَكَّةَ رَأَيْنَا الْمَاءَ ضَيْقًا وَ

قَدْ اشْتَدَّ بِالنَّاسِ الْعَطَشُ لِقَلْبِهِ الْغَيْثِ فَفَرَعَ إِلَيْنَا أَهْلُ مَكَّةَ وَالْحُجَّاجُ يَسْأَلُونَا أَنْ نَسْتَسْقِيَهُمْ فَاتَيْنَا الْكَعْبَةَ وَطُفْنَا بِهَا ثُمَّ سَأَلْنَا اللَّهَ خَاصَّةً مِمَّنْ مَتَّضَ رِعِينٌ بِهَا فَمُنِعْنَا الْإِحْيَاءَ فَبَيْنَمَا نَحْنُ كَذَلِكَ إِذَا نَحْنُ بِفَتَى قَدْ أَقْبَلَ وَقَدْ أَكْرَبَتْهُ أَحْزَانُهُ وَأَقْلَقَتْهُ أَشْجَانُهُ فَطَافَ بِالْكَعْبَةِ أَشْوَاطًا ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَقَالَ يَا مَالِكُ بْنُ دِينَارٍ وَيَا ثَابِتُ الْبُنَانِي وَيَا أَيُّوبُ السَّجِسْتَانِي وَيَا صَالِحَ الْمُرِّي وَيَا عُثْبَةَ الْعَلَّامُ وَيَا حَبِيبُ الْفَارِسِي وَيَا سَعْدُ وَيَا عَمْرُو وَيَا صَالِحَ الْأَعْمَى وَيَا رَابِعَهُ وَيَا سَعْدَانَهُ وَيَا جَعْفَرَ بْنَ سَلِيمَانَ فَقُلْنَا لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ يَا فَتَى فَقَالَ أَمَا فِيكُمْ أَحَدٌ يَحِبُّهُ الرَّحْمَنُ فَقُلْنَا يَا فَتَى عَلَيْنَا الدُّعَاءُ وَعَلَيْهِ الْإِجَابَةُ فَقَالَ ابْعُدُوا عَنِ الْكَعْبَةِ فَلَوْ كَانَ فِيكُمْ أَحَدٌ يَحِبُّهُ الرَّحْمَنُ لِأَجَابَهُ ثُمَّ أَتَى الْكَعْبَةَ فَخَرَّ سَاجِدًا فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ فِي سُجُودِهِ سَيِّدِي بِحُبِّكَ لِي إِلَّا سَقَيْتَهُمُ الْغَيْثَ قَالَ فَمَا اسْتَمَّ الْكَلَامَ حَتَّى أَتَاهُمُ الْغَيْثُ كَأَفْوَاهِ الْقَرَبِ فَقُلْتُ يَا فَتَى مِنْ أَيْنَ عَلِمْتَ أَنَّهُ يَحِبُّكَ قَالَ لَوْ لَمْ يَحِبَّنِي لَمْ يَسْتَرِنِي فَلَمَّا اسْتَرَانِي عَلِمْتُ أَنَّهُ يَحِبُّنِي فَسَأَلْتُهُ بِحُبِّهِ لِي فَأَجَابَنِي ثُمَّ وَلَّى عَنَّا وَانْشَأَ يَقُولُ [الاحتجاج ، ج ٢ ، ص ٣١٦]

حاجیان با قحطی مواجه شدند به جوانی رسیدند. جوان به سجده افتاد و گفت : سیدی بحبک لی الا- سقیتهم الغیثا برهای آسمان مکه را پر کردند و باران بارید. پرسیدند شما کی هستی؟ فرمود : علی بن الحسین (ع) . پرسیدند از کجا دانستی خدا تو را دوست دارد؟ فرمود : اگر دوست نمی داشت ، مرا به خانه اش دعوت نمی کرد.

٧. سجده امام سجاد (ع) بر

امام سجاده به صحرا رفت. در حال سجده بر سنگ های زبر و خشن شروع کرد به ذکر :

عَلَى بْنِ مُوسَى بْنِ طَاوُسٍ فِي كِتَابِ الْمَلْهُوفِ عَلَى فَتْلَى الطُّفُوفِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (ع) أَنَّهُ بَرَزَ إِلَى الصَّخْرَاءِ فَتَبِعَهُ مَوْلَى لَهُ فَوَجَدَهُ سَاجِدًا عَلَى حِجَارِهِ خَشِينَةٍ فَأَخْصِي عَلَيْهِ أَلْفَ مَرَّةٍ لَمَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حَقًّا حَقًّا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَعْبُدًا وَرِقًّا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِيْمَانًا وَصِدْقًا ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ [وسائل الشيعه ، ج ۶ ، ص ۳۸۲]

۸. امام سجاده ، ذوالثغفات

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : كَانَ لِأَبِي (ع) فِي مَوْضِعِ سُجُودِهِ آثَارٌ نَاتِيَةٌ وَكَانَ يَقْطَعُهَا فِي السَّنَةِ مَرَّتَيْنِ فِي كُلِّ مَرَّةٍ خَمْسَ ثَغَفَاتٍ فَسُمِّيَ ذَا الثَّغَفَاتِ لِذَلِكَ [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۲۳۳]

امام باقر (ع) می فرماید در محل سجده پدرم آثار سجده آن قدر بود که سالی دوبار آن را می برید و ۵ جای پینه داشت. به همین دلیل به ذوالثغفات مشهور بود.

۹. ضمانت بهشت بطول السجود

عده ای به رسول خدا (ص) عرض کردند بهشت را برای ما ضمانت کن :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ قَوْمًا أَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ (ص) فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ اضْمَنْ لَنَا عَلَى رَبِّكَ الْجَنَّةَ قَالَ فَقَالَ عَلِيٌّ أَنْ تُعِينُونِي بِطَوْلِ السُّجُودِ [أمالی طوسی ، ص ۶۶۴]

در خطبه شعبان :

۱۰. طول سجده موجب سبکی بار گناه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ظُهُورَكُمْ ثَقِيلَةٌ مِنْ أَوْزَارِكُمْ فَخَفُّوْا عَنْهَا بِطَوْلِ سُجُودِكُمْ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ۱ ، ص ۲۹۶]

۱۱. سجده های طولانی امام کاظم (ع)

سجده های طولانی امام کاظم هر عبادت کننده ای

(حتی مأمون) را بهت زده می کرد. مأمون می گوید بر پدرم پیر مردی وارد شد که صورت او از بیداری شب و کثرت عبادت زرد و ورم کرده بود و زیادی سجده صورت و بینی او را مجروح کرده بود. [منتهی الآمال].

۱۲. حالات او ایس قرنی

در حالات او ایس قرن نوشته اند یک شب را به رکوع و شب دیگر را به سجده و یک شب را به قیام اختصاص می داد.

۱۳. علی بن مهزیار

علی بن مهزیار به سجده می رفت و در حال سجده برای هزار نفر از برادران خود دعا می کرد. [شکر گوهری].

۱۴. کثرت سجده و مقام خلیل الله

عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ قَالَ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) لِمَ اتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا قَالَ لِكَثْرَةِ سُجُودِهِ عَلَى الْأَرْضِ [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۳۴].

۱۵. سجده شکر

۱. اکمال نماز با سجده شکر

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : سَجْدَةُ الشُّكْرِ وَاجِبَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ تُتِمُّ بِهَا صَلَاتُكَ وَ تُرْضِي بِهَا رَبِّكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۳۳۳].

۲. سجده شکر مولا علی (ع)

عَنْ هِشَامِ بْنِ أَحْمَرَ قَالَ : كُنْتُ أَسِيرُ مَعَ أَبِي الْحَسَنِ (ع) فِي بَعْضِ أَطْرَافِ الْمَدِينَةِ إِذْ ثَنَى رِجْلُهُ عَنْ دَائِبَتِهِ فَخَرَّ سَاجِدًا فَأَطَالَ وَ أَطَالَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَ رَكَبَ دَائِبَتَهُ فَقُلْتُ جَعَلَتْ فِدَاكَ قَدْ أَطَلْتَ السُّجُودَ فَقَالَ إِنِّي ذَكَرْتُ نِعْمَةَ اللَّهِ بِهَا عَلَيَّ فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَشْكُرَ رَبِّي [كافی ، ج ۲ ، ص ۹۸].

امیر المومنین در حین سفر ناگهان از مرکب پیاده و سجده طولانی کردند. علت پرسیدند ، فرمودند : نعمت های خدا به

یادم آمد و هنگام ذکر نعمت سجده شکر را دوست دارم.

۳. بایاد نعمت خدا

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِذَا ذَكَرَ أَحَدُكُمْ نِعْمَةَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى التُّرَابِ شُكْرًا لِلَّهِ [کافی، ج ۲، ص ۹۸].

۴. پنج سجده رسول خدا (ص)

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ فِي سَفَرٍ يَسِيرُ عَلَى نَاقِهِ لَهُ إِذَا نَزَلَ فَسَجَدَ خَمْسَ سَجَدَاتٍ فَلَمَّا أَنْ رَكِبَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا رَأَيْنَاكَ صَدِغْتَ شَيْئًا لَمْ تَصْنَعْهُ فَقَالَ نَعَمْ اسْتَقْبَلَنِي جِبْرَائِيلُ (ع) فَبَشَّرَنِي بِبَشَارَاتٍ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَسَجَدْتُ لِلَّهِ شُكْرًا لِكُلِّ بُشْرَى سَجْدَةً [کافی، ج ۲، ص ۹۸].

رسول خدا (ص) در سفری ناگهان پیاده شدند و پنج مرتبه سجده کردند. علت پرسیدند، جبرئیل آمد و پنج بشارت داد. برای هر بشارت یک سجده کردم.

۵. سجده ای از نماز صبح تا طلوع آفتاب

امام کاظم (ع) بعد از نماز صبح سر به سجده می گذاشتند تا طلوع آفتاب.

۱. شگفتی ها

۱. غفلت انسان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنِّي لَمْ أَرْ مِثْلَ الْجَنَّةِ نَامَ طَالِبُهَا وَ لَأْ كَالنَّارِ نَامَ هَارِبُهَا وَ لَأْ أَكْثَرَ مُكْتَسَبًا مِمَّنْ كَسَبَهُ لِيَوْمٍ تُدْخَرُ فِيهِ الذَّخَائِرُ وَ تُبْلَى فِيهِ السَّرَائِرُ [تحف العقول، ص ۱۵۲].

عَنِ الرَّضَا عَنْ آبَائِهِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ (ع) قَالَ: "وُجِدَ لَوْحٌ تَحْتَ حَائِطِ مَدِينَةِ مَدَائِنٍ مَكْتُوبٌ فِيهِ أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَ مُحَمَّدٌ نَبِيِّ عَجِبْتُ لِمَنْ أَيْقَنَ بِالمَوْتِ كَيْفَ يَفْرَحُ! وَ عَجِبْتُ لِمَنْ أَيْقَنَ بِالقَدَرِ كَيْفَ يَحْزَنُ! وَ عَجِبْتُ لِمَنْ اخْتَبَرَ الدُّنْيَا كَيْفَ يَطْمَئِنُّ إِلَيْهَا! وَ عَجِبْتُ لِمَنْ أَيْقَنَ بِالحِسَابِ كَيْفَ يَذْنِبُ!" [صحيفة الرضا، ص ۸۱].

۲. تکبر انسان

قَالَ رَسُولُ

اللَّهِ (ص) : الْعَجَبُ كُلُّ الْعَجَبِ لِلْمُخْتَالِ الْفُخُورِ الَّذِي خُلِقَ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ يَصِيرُ جِيفَةً وَهُوَ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَ لَا يَدْرِي كَيْفَ يَصْنَعُ بِهِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٤٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : عَجِبْتُ لِابْنِ آدَمَ أَوْلَهُ نُطْفَةٌ وَ آخِرُهُ جِيفَةٌ وَ هُوَ قَمَائِمٌ بَيْنَهُمَا وَعَاءٌ لِلْغَائِطِ ثُمَّ يَتَكَبَّرُ [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٢٧٥] .

٣. نشاخن خدا

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا أَقْبَحَ بِالرَّجُلِ يَأْتِي عَلَيْهِ سَبْعُونَ سَنَةً أَوْ ثَمَانُونَ سَنَةً يَعِيشُ فِي مُلْكِ اللَّهِ وَ يَأْكُلُ مِنْ نِعَمِهِ ثُمَّ لَا يَعْرِفُ اللَّهَ حَقَّ مَعْرِفَتِهِ [كفايه الأثر ، ص ٢٦٠] .

٤. يك عمر نماز غلط

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَا حَمَادُ! لَا تُحْسِنُ أَنْ تُصَلِّيَ مَا أَقْبَحَ بِالرَّجُلِ مِنْكُمْ يَأْتِي عَلَيْهِ سِتُّونَ سَنَةً أَوْ سَبْعُونَ سَنَةً فَلَا يَقِيمُ صَلَاةً وَاحِدَةً بِحُدُودِهَا تَامَةً [كافي ، ج ٣ ، ص ٣١١] .

٥. غفلت حسود

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَجَبُ لِغَفْلَةِ الْحُسَّادِ عَنْ سَلَامَةِ الْأَجْسَادِ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٢٥] .

٦. غضب

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : لَيَعْجِبُنِي الرَّجُلُ أَنْ يَدْرِكَهُ حِلْمُهُ عِنْدَ غَضَبِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٢] .

٧. قرائت قرآن

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنِّي لَأَعْجَبُ كَيْفَ لَا أَشِيبُ إِذَا قَرَأْتُ الْقُرْآنَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٣٢] .

١. شناخت

١. ارزش واهمیت

رَوَى فِي بَعْضِ الْأَخْبَارِ "أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) رَجُلٌ اسْمُهُ مُجَاشِعٌ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! كَيْفَ الطَّرِيقُ إِلَى مَعْرِفَةِ الْحَقِّ؟ فَقَالَ (ص) : مَعْرِفَةُ النَّفْسِ. فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَكَيْفَ الطَّرِيقُ إِلَى مَوْافَقَةِ الْحَقِّ؟ قَالَ : مُخَالَفَةُ النَّفْسِ. فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَكَيْفَ الطَّرِيقُ إِلَى رِضَاءِ الْحَقِّ؟ قَالَ (ص) : سَخَطُ النَّفْسِ.

فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَكَيْفَ الطَّرِيقُ إِلَى طَاعَةِ
الْحَقِّ؟ قَالَ: عِضِّيَانِ النَّفْسِ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَكَيْفَ الطَّرِيقُ إِلَى ذِكْرِ الْحَقِّ؟ قَالَ (ص): نَسِيَانِ النَّفْسِ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ!
فَكَيْفَ الطَّرِيقُ إِلَى قُرْبِ الْحَقِّ؟ قَالَ (ص): التَّبَاعُ مِنْ النَّفْسِ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَكَيْفَ الطَّرِيقُ إِلَى أَنْسِ الْحَقِّ؟ قَالَ (ص):
الْوَحْشَةُ مِنَ النَّفْسِ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَكَيْفَ الطَّرِيقُ إِلَى ذَلِكَ؟ قَالَ (ص): الْإِسْتِعَانَةُ بِالْحَقِّ عَلَى النَّفْسِ". [عوالي اللئالي،
ج ١، ص ٢٤٦].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى نَفْسِي بِمَا تُعِينُ بِهِ الصَّالِحِينَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ [كافي، ج ٢، ص ٥٨٥].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): اللَّهُمَّ جَنِّبْنِي أَتْبَاعَ الْهَوَى [بحار الأنوار، ج ٩٩، ص ١٦٧].

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): اللَّهُمَّ خُذْ لِنَفْسِكَ مِنْ نَفْسِي مَا يَخْلُصُ بِهَا، وَ أْتِ لِنَفْسِي مِنْ نَفْسِي مَا يَضِيءُ بِهَا، فَإِنَّ نَفْسِي هَالِكَةٌ أَوْ
تَعْصِمُهَا [صحيفة سجادية، دعاء ٢٠].

يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ [ص ٢٦].

٢. امکان

با اینکه گاهی انسان اشتباه می کند و با اینکه افراد شناخت های متفاوتی دارند، اما نمی توان انکار کرد که انسان قدرت
شناخت دارد و بالوجدان می فهمد که می فهمد و به خاطر اشتباه در دیدها نمی توان منکر اصل شناخت شد. چون معلومات و
شناخت های بدیهی داریم که قابل تردید و اشتباه برای کسی نیست و آنچه از اشتباه و تفاوت رخ می دهد در

مسائل نظری است نه بدیهی و بر فرض با تفصیل نتوانیم نسبت به چیزی شناخت پیدا کنیم ، اجمالاً می توانیم شناخت پیدا کنیم. بنابراین نه اشتباه انسان نه تفاوت شناخت ها و نه عدم امکان شناخت بعضی چیزها ، هیچ یک دلیل انکار اصل شناخت به طور کلی نمی شود.

۳. محدودیت

البته مراد ما این نیست که همه مردم در هر وقت و هر مکان و با هر نوع وسیله ، هر چیزی را می توانند بشناسند ، زیرا دانش انسان محدود است. مثلاً حقیقت روح را که از همه چیز به انسان نزدیک تر است و گوهر انسانیت است را نمی شناسد تا چه رسد به حوادث آینده ، نزول باران ، مدت عمر ، استعدادهای جنین ، زشتی و زیبایی و انواع بیماری های آن ،

در جهان بینی و دید الهی جهان پر از غلغله تسیح و حمد ذرات هستی است که از شنیدن تسیح آنان محرومیم. بسیار می شود که ما خیر خودمان را در رفاه و ناگواری ها را شر می دانیم. با اینکه ممکن است برعکس باشد. خداوند که در قرآن به پیامبرش می گوید تو خبر نداری ، تکلیف دیگران روشن است.

در قرآن آیات زیادی دلالت بر محدودیت علم انسان دارد.

وَمَا أوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا [اسراء/ ۸۵] .

إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيَنْزِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ [لقمان/ ۳۴] .

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبُحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا

كَتَبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالَ وَهُوَ كَرِهٌ لَكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ [بقره/ ۲۱۶] .

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا [طلاق/ ۱] .

قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتَ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْتَرْتُمْ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ [اعراف/ ۱۸۸] .

مَنْ بَغَيْدٍ وَصِيَّهِ يَوْصِي بِهَا أَوْ دِينَ آبَاؤِكُمْ وَأَبْنَاؤِكُمْ لَا تَذَرُونَّ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ إِنْ اللَّهُ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا [نساء/ ۱۱] .

امام حسین (ع) در دعای عرفه می گوید: إِلَهِي أَنَا الْجَاهِلُ فِي عِلْمِي فَكَيْفَ لَا أَكُونُ جَهُولًا فِي جَهْلِي [إقبال الأعمال ، ص ۳۴۸] .

مگر ما تا چند کیلومتر را می توانیم ببینیم و مگر وسایل علمی تا چه مقدار آخرین مرحله را به ما نشان می دهد ، چه بسیار رنگ ها که دیدنی و صداهایی که شنیدنی نیستند. (بالا تر از رنگ بنفش و مادون قرمز رنگ های فراوانی است که قابل دیدن نیست.)

اساسا تمام عالم همچون رشته زنجیری است که از ازل کشیده شده و تا ابد پیش رفته و ما تنها در کنار یکی از حلقه ها به سر می بریم و انسان با داشتن کتابخانه هایی که

قفسه های آن از صد کیلومتر و یا تعداد کتاب هایش از بیست و پنج میلیون جلد می گذرد ، ولی مگر همه را فهمیده؟ اقرار دانشمندان به ناچیزی علوم انسان مؤید این مطلب است که نمونه آن انیشتن ، آلکس کارل ، موريسن ، فلاماریون و... است. اثر توجه به محدودیت ها و کوتاهی علم انسان ، او را از غرور علمی باز می دارد و به خداوندی که هستی از علم بی نهایت او سرچشمه می گیرد راهنمایی می کند.

۴. راههای شناخت

۱ _ حسّ و تجربه :

برخلاف مادیون که تجربه را یگانه راه شناخت می دانند و بر خلاف افرادی همچون دکارت که اساس علم و شناخت را عقل می دانند و هر کدام علیه دیگری اشتباهات یکدیگر را به رخ هم می کشند. عقلیون می گویند : گاهی حواس خطا می روند و حسیون می گویند : گاهی عقل خطا می رود. اسلام راه های شناخت را متعدد می داند. هم به حواس و تجربه توجه دارد و هم به عقل ، زیرا در قرآن ده ها آیه انسان را دعوت به مطالعه در طبیعت کرده و هم برای اثبات خداوند و هم برای امکان معاد ، فرمان به مطالعه و مشاهده طبیعت و آفریده ها داده است.

مهم ترین راه خداشناسی که دلیل نظم است از مطالعه در پدیده ها به دست می آید و برای معاد که دومین اصل اساسی اسلام است ما را به مطالعه شکوفه هایی که در اثر بارندگی بر زمین مرده ، سر از خاک بیرون می آورند ، دعوت می کند و می فرماید : **وَ نَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَ حَبَّ الْحَصِيدِ وَ النَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ رِزْقًا لِلْعِبَادِ وَ أَحْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً**

حس تنها کافی نیست ، ولی نباید فراموش کرد که حس تنها راه نیست ، زیرا ما اگر هیچ حسّی هم نداشتیم با قدرت عقل می توانستیم بفهمیم که مثلاً جمع میان دو نقیض محال است و از طرفی حسّ و تجربه موارد جزئی را مشاهده می کند که مثلاً چند ظرف آب در فلان درجه بخار شدند ، ولی ایمان به یک قاعده کلی و استنباط آن کار عقل است و از سوی دیگر حسّ ظاهر و سطح اشیاء را درک می کند و این عقل است که از دیدن ظاهر اشیاء ، حقیقت آنها را برای ما روشن می کند.

به هر حال مقام تجربه و حسّ بالای سر ، ولی تنها کافی نیست. شما قطعه گچی که استاد در کلاس به دست دارد را حسّ می کنید. اما هر چه بگوئید ، آثار گچ است ، نه حقیقت گچ. مثلاً می گویند من رنگ گچ را حسّ می کنم ، وزن آن را حسّ می کنم ، شکل آن را حسّ می کنم ، تأثیر آن را روی تابلو حسّ می کنم ، ولی همه می دانیم که رنگ و وزن و شکل و تأثیرات گچ همه از نشانه ها و آثار گچ است؛ یعنی گچ چیزی است که دارای فلان رنگ و وزن و تأثیر باشد. پس شما حتی در شناخت محسوس مانند گچ ، نیازمند به پادرمیانی عقل دارید که از جمع بندی آثار و خواص آن حقیقت گچ را برای شما بیان کند.

۵. موانع شناخت

۱. خودبینی و هوای نفس

أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ

غشاوَه [جاٲه/٣٥] .

الَّذِينَ يَجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ كَبْرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَ عِنْدَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ [غافر/٣٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : آفَةُ الْعَقْلِ الْهُوَى [غررالحكم ، ص ٦٤] .

٢. حَبِّ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حُبُّكَ لِلشَّيْءِ يَغْمِي وَ يَصْمُ [عوالى اللئالى ، ج ١ ، ص ٢٩٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الشُّكْرُ أَرْبَعُ سُّكْرَاتٍ سُّكْرُ الشَّرَابِ وَ سُّكْرُ الْمَالِ وَ سُّكْرُ النَّوْمِ وَ سُّكْرُ الْمُلْكِ [معانى الأخبار ، ص ٣٦٥] .

امام على (ع) : صاحب الحاجه اعمى لا يرى الا حاجته [خطبه ، ١٠٩] .

حضرت على (ع) : من عشق شيئا اعمى بصره [تفسير مراعى ، ج ٢٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَتَّبِعِي لِلْعَاقِلِ أَنْ يَحْتَرِسَ مِنْ سِيْكَرِ الْمَالِ وَ سِيْكَرِ الْقُدْرَةِ وَ سِيْكَرِ الْعِلْمِ وَ سُّكْرِ الْمَدْحِ وَ سُّكْرِ الشَّبَابِ فَإِنَّ لِكُلِّ ذَلِكَ رِيحاً خَبِيثَةً تَسْلُبُ الْعَقْلَ وَ تَسْتَخِفُّ الْوَقَارَ [غررالحكم ، ص ٦٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ حُبَّ الدُّنْيَا يَغْمِي وَ يَصْمُ وَ يَبْكُمُ وَ يَذُلُّ الرِّقَابَ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٣٦] .

٣. غرور

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَ الْمَوْعِظَةِ حِجَابٌ مِنَ الْغَرِّهِ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٨٢] .

وَ إِنْ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا [انعام/٢٥] .

٤. لجاجت

وَ قَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكْثِهِ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَ فِي آذَانِنَا وَقْرٌ وَ مِنْ بَيْنِنَا وَ بَيْنَكَ حِجَابٌ [فصلت/٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَيْسَ سَجُوجٌ تَدْبِيرٌ [غررالحكم ، ص ٤٦٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللجوج لا رأى له [غررالحكم]

، ص ٦٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللجاج يفسد الرأي [غررالحكم ، ص ٦٥] .

٥. تقليد

رَبَّنَا هَوَّلَاءِ أَضَلُّونَا [اعراف/ ٣٨] .

مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا [مائده/ ١٠٤] .

إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكِبْرَاءَنَا [احزاب/ ٦٧] .

لَوْ لَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ [سبأ/ ٣١] .

٦. شخصيت زدگي

٧. عشق به نياكان

٨. تعصب و گروه گراني

٩. آرزوها

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْأَمَانِي تُعْمِي أَعْيُنَ الْبَصَائِرِ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٧٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اَعْلَمُوا أَنَّ الْأَمَلَ يَسْهِي الْعَقْلَ وَ يَنْسِي الذِّكْرَ [نهج البلاغه ، خطبه ٨٦] .

١٠. ظلم و گناه

تُمْ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ أَصَاوَا السُّوَايَ أَنْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَ كَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ [روم/ ١٠] .

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ [مطففين/ ١٤] .

وَ مَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ [عنكبوت/ ٤٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا مِنْ شَيْءٍ أَفْسَدَ لِلْقَلْبِ مِنْ خَطِيئَةٍ إِلَّا الْقَلْبُ لِيَوَاقِعِ الْخَطِيئَةَ فَمَا تَزَالُ بِهِ حَتَّى تَغْلِبَ عَلَيْهِ فَيَصِيرَ أَعْلَاهُ أَشَقَّهُ]

كافي ، ج ٢ ، ص ٢٦٨] .

يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ [غافر/ ٣٥] .

نَطْبَعُ عَلَى قُلُوبِ الْمُعْتَدِينَ [يونس/ ٧٤].

يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الْكَافِرِينَ [اعراف/ ١٠١].

١١. تجاوز و عدوان

كذالك نَطْبَعُ عَلَى قُلُوبِ الْمُعْتَدِينَ [يونس/ ٧٤].

١٢. محيط و نظام

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : النَّاسُ بِأُمَّرَائِهِمْ أَشْبَهُ مِنْهُمْ بِآبَائِهِمْ [تحف العقول ، ص ٢٠٨].

فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ [زخرف/ ٥٤].

وَ نَادَى فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَ هَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي أَ فَلَا تُبْصِرُونَ [زخرف/ ٥١].

١٣. دوست

لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ [فرقان/ ٢٩].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ

(ع) : إِيَاكَ وَ مُصَادَقَهُ الْأَحْمَقَ فَإِنَّهُ يَرِيدُ أَنْ يَنْفَعَكَ فَيُضِرُّكَ وَ إِيَاكَ وَ مُصَادَقَهُ الْبَخِيلَ فَإِنَّهُ يَقْعُدُ عَنْكَ أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ وَ إِيَاكَ وَ مُصَادَقَهُ الْفَاجِرَ فَإِنَّهُ يَبِيعُكَ بِالتَّافِهِ وَ إِيَاكَ وَ مُصَادَقَهُ الْكَذَّابَ فَإِنَّهُ كَالسَّرَابِ يَقْرُبُ عَلَيْكَ الْبَعِيدَ وَ يَبْعُدُ عَلَيْكَ الْقَرِيبَ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تُدْخِلَنَّ فِي مَشُورَتِكَ بَخِيلًا يَعِدُ بِكَ عَنِ الْفَضْلِ وَ يَعِدُكَ الْفَقْرَ وَ لَا جَبَانًا يَضْعِفُكَ عَنِ الْأُمُورِ وَ لَا حَرِيصًا يَزِينُ لَكَ الشَّرَّ بِالْجَوْرِ فَإِنَّ الْبُخْلَ وَ الْجُبْنَ وَ الْحِرْصَ غَرَائِزُ شَتَّى يَجْمَعُهَا سُوءُ الظَّنِّ بِاللَّهِ [نهج البلاغه ، نامه ٥٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مُجَالَسَةُ الْأَشْرَارِ تُورِثُ سُوءَ الظَّنِّ بِالْأَخْيَارِ [صفات الشيعة ، ص ٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ وَ قَرِينِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٧٥] .

١٤. زرق و برق

فَأَخْرَجَ لَهُمْ عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خُورٍ [طه/٨٨] .

فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ [قصص/٧٩] .

فَلَوْلَا أَلْقَى عَلَيْهِ أُسُورَةً مِنْ ذَهَبٍ [زخرف/٥٣] .

وَ نَادَى فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَ هَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِي أَ فَلَا تُبْصِرُونَ [زخرف/٥١] .

لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ [حجر/٨٨] .

اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهُوَ وَ زِينَةٌ وَ تَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَ تَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ [حديد/٢٠] .

١٥. وسوسه ها

زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ [نمل/٢٤] .

الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَ أَمَلَى لَهُمْ [محمد/٢٥] .

وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَ الْجِنِّ يُوْحَىٰ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا

[انعام/ ۱۱۲] .

۱۶. غفلت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سَكَرَ الْغَفْلَةَ وَ الْغُرُورَ أَبْعَدَ إِفَاقَهُ مِنْ سَكَرِ الْخَمُورِ [غررالحكم ، ص ۲۶۶] .

۱۷. معاشرت های بی حساب

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَجِيعُوا أَكْبَادَكُمْ وَ أَعْرُوا صُورَكُمْ وَ أَشْعَثُوا رِءُوسَكُمْ وَ صَبُوا عَلَيْكُمْ جَلْبَابَ الْحُزَنِ وَ جَالَسُوا النَّاسَ قَلِيلًا وَ مَعَ اللَّهِ كَثِيرًا الْعَلْمُ تَرُونَ الْحَقَّ بِقُلُوبِكُمْ [مشكاه الأنوار ، ص ۲۵۶] .

۱. شهادت

۱. شهادت

۱. معنی

— قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي أَمْرِي مَا كُنْتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّى تَشْهَدُونِ [نمل/ ۳۲] .

— شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَ بَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَ الْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ [بقره/ ۱۸۵] .

— لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ [حج/ ۲۸] .

— عَالِمُ الْغَيْبِ وَ الشَّهَادَةِ [انعام/ ۷۳] .

— گواهی

— کشته شدن در راه خدا

— شهادت

— دیدن با چشم و سپس اظهار آن

— اقراری است که از شاهد در پیشگاه محکمه و قاضی گرفته می شود. [فلسفه الصلوه کورانی ، ۱۶۹]

۲. تشهد

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : التَّشَهُدُ ثَنَاءٌ عَلَى اللَّهِ فَكُنْ عَبْدًا لَهُ بِالسَّرِّ خَاضِعًا لَهُ بِالْفِعْلِ كَمَا أَنَّكَ عَبْدٌ لَهُ بِالْقَوْلِ وَ الدَّعْوَى [مصباح الشریعه ، ص ۹۳] .

— جهان آفرینش محکمه ای است که نماز گزاران در آن به وحدانیت خدا شهادت می دهند. و همه را به شنیدن و گواهی دادن دعوت می کنند. وَ اَشْهَدُ بِاَنَّا مُسْلِمُونَ [آل عمران/ ۵۲].

۳. شهدا

اطلاق شهید که از ماده شهود است ، بر کشته شدگان در راه خدا به خاطر :

یا ۱. حضورشان در میدان نبرد

یا ۲. مشاهده فرشتگان رحمت هنگام شهادت

یا ۳. مشاهده نعمتهای بزرگی که برای آنها آماده شده است.

یا ۴.

حضورشان در پیشگاه خداوند.

_ سَمِي بِذَلِكَ لَانَ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ تَشْهَدُهُ فَهُوَ شَهِيدٌ ، بِمَعْنَى الشُّهُودِ .

_ لَانَ اللَّهُ وَ مَلَائِكَتُهُ شُهُودٌ لَهُ فِي الْجَنَّةِ .

_ لِأَنَّهُ مِمَّنْ اسْتَشْهَدَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ النَّبِيِّ عَلَى الْأُمَّمِ الْخَالِيَةِ .

_ لِأَنَّهُ لَمْ يَمُتْ كَمَا كَانَ شَاهِدًا أَيَّ حَاضِرًا .

_ لِقِيَامِهِ بِشَهَادَةِ الْحَقِّ فِي اللَّهِ حَتَّى قَتَلَ .

_ لِأَنَّهُ شَهِدَ مَا أَعَدَّ اللَّهُ لَهُ مِنَ الْكِرَامَةِ وَ غَيْرِهِ لَا يَشْهَدُهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ . [حَيَاتِ شَهِيدٍ ، ص ١٨ لِسَانِ الْعَرَبِ الْمَحِيطِ ، ج ٢ ، ص ٣٧٤]

٢. شهادت دادن

١. شرایط شاهد

١. قَالَ صِدَاحِبُ وَسَائِلِ الشَّيْخَةِ : وَ الَّذِي يَفْهَمُ مِنَ الْأَحَادِيثِ الْكَثِيرَةِ عَدَمَ وَجُوبِ التَّفَحُّصِ وَ أَنَّ الْأَصْلَ الْعِدَالَةَ لَكِنْ بَعِيدَ ظُهُورِ الْمُواظَبَةِ عَلَى الصَّلَوَاتِ وَ عَدَمِ ظُهُورِ الْفِسْقِ . [وَسَائِلُ الشَّيْخَةِ ، ج ٢٧ ، ص ٣٩٣] .

٢. رَوَى عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ سَيَّابَةَ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ شَهَادَةِ مَنْ يَلْعَبُ بِالْحَمَامِ قَالَ : لَا بَأْسَ إِذَا كَانَ لَا يَعْرِفُ بِفِسْقٍ . [مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيهَ ، ج ٣ ، ص ٤٨] .

٣. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا بَأْسَ بِشَهَادَةِ الضَّيْفِ إِذَا كَانَ عَفِيفًا صَائِنًا [مِنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيهَ ، ج ٣ ، ص ٤٤] .

٤. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ عَامَلَ النَّاسَ فَلَمْ يَظْلِمْنَهُمْ وَ حَيَّدْتَهُمْ فَلَمْ يَكْذِبْنَهُمْ وَ وَعَدَهُمْ فَلَمْ يَخْلِفْنَهُمْ كَانَ مِمَّنْ حُرِّمَتْ غَيْبَتُهُ وَ كَمَلَتْ مُرُوءَتُهُ وَ ظَهَرَ عَدْلُهُ وَ وَجِبَتْ أُخُوَّتُهُ [كَافِي ، ج ٢ ، ص ٢٣٩] .

٥. قَالَ الْيَاقُوتُ (ع) : تُقْبَلُ شَهَادَةُ الْمَرْأَةِ وَ النَّسْوَةِ إِذَا كُنَّ مَسْتُورَاتٍ مِنْ أَهْلِ الْبُيُوتَاتِ مَعْرُوفَاتٍ بِالسُّتْرِ وَ الْعَفَافِ مُطِيعَاتٍ لِلْأَزْوَاجِ تَارِكَاتِ الْبَدَاءِ وَ التَّبَرُّجِ إِلَى الرِّجَالِ فِي أُنْدِيَتِهِمْ [تَهْذِيبُ الْأَحْكَامِ ، ج ٦ ، ص ٢٤٢] .

٦. عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي قَوْلِهِ " مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ " قَالَ :

مِمَّنْ تَرْضَوْنَ دِينَهُ وَ أَمَانَتَهُ وَ صِيْلَمَاحَهُ وَ عِفَّتَهُ وَ تَيْقِظُهُ فِيمَا يَشْهَدُ بِهِ وَ تَحْصِيْلَهُ وَ تَمْيِيْزَهُ فَمَا كُلُّ صَالِحٍ مُّمَيِّزًا وَ لَا مُحْصَلًا وَ لَا كُلُّ مُحْصَلٍ مُّمَيِّزٍ صَالِحٍ" [تفسير الإمام العسكرى ، ص ٦٧٢] .

٧. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيْعَلْمُ أَنَّ الْمُسْلِمِينَ عُدُولٌ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ إِلَّا مَجْلُودًا فِي حَدٍّ لَمْ يَتَّبِ مِنْهُ أَوْ مَعْرُوفٌ بِشَهَادَةِ زُورٍ أَوْ ظَنِينٍ [كافي ، ج ٧ ، ص ٤١٢] .

٢. تحمل شهادت

١. قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : حِيَاءُ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ إِلَى النَّبِيِّ (ص) فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَحِبُّ أَنْ تَشْهَدَ لِي عَلَى نَخْلٍ نَحَلْتَهَا ابْنِي قَالَ : مَا لَكَ وَ لَدَّ سِوَاهُ؟ قَالَ : نَعَمْ. قَالَ : فَتَحَلَّتْهُمْ كَمَا نَحَلْتُهُ قَالَ : لَا. قَالَ : فَإِنَّا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ لَا نَشْهَدُ عَلَى الْجَنَفِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٦٩] .

٢. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَشْهَدُ عَلَى مَنْ يَطْلُقُ لِغَيْرِ السُّنَّةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٦٩] .

٣. قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : تَبْطُلُ الشَّهَادَةُ فِي الرَّبَا وَ الْجَنَفِ وَ إِذَا قَالَ الشُّهُودُ إِنَّا لَا نَعْلَمُ حَلَّ سَبِيلِهِمْ وَ إِذَا عَلِمُوا عَزَّزَهُمْ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٦٨] .

٤. قِيلَ لِلصَّادِقِ (ع) : إِنَّ شَرِيكَاً يَرُدُّ شَهَادَتَنَا فَقَالَ : لَا تُدِلُّوْا أَنْفُسَكُمْ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٧٥] .

قَالَ الصَّدُوقُ رَحِمَهُ اللَّهُ : لَيْسَ يَرِيدُ (ع) بِحَدِّكَ النَّهْيَ عَنْ إِقَامَتِهَا لِأَنَّ إِقَامَةَ الشَّهَادَةِ وَاجِبَةٌ إِنَّمَا يَعْنِي بِهَا تَحْمُلَهَا يَقُولُ لَا تَحْمَلُوا الشَّهَادَاتِ فَتَدِلُّوْا أَنْفُسَكُمْ بِإِقَامَتِهَا عِنْدَ مَنْ يَرُدُّهَا .

٣. كتمان شهادت

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ عَلِمَ عِلْمًا وَ كَتَمَهُ أَلْجَمَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلِجَامٍ مِنَ النَّارِ [نهج الحق ، ص ٣٧] .

وَ لَا تَلْسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَ تَكْتُمُوا الْحَقَّ وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ [بقره/٤٢] .

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَ الْهُدَى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَ يَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ [بقره/١٥٩] .

وَ إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَ لَا تَكْتُمُونَهُ [آل عمران/١٨٧] .

گاهی سرگرم کردن خلق خدا به مسائل جزئی و فرعی که سبب شود مسائل اصلی و حیاتی را فراموش

کند نوعی کتمان حق است. [تفسیر نمونه ، ج ۱ ، ص ۵۵۰]

— وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آتَمَ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ [بقره/۲۸۳] .

لعن و نفرین خدا و... إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ [بقره/۱۵۹] .

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتُرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا [بقره/۱۷۴] .

۴. موارد شهادت

۱. فلسفه نیاز به چهار شاهد درزنا و دو شاهد در قتل :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لِأَنَّ الْقَتْلَ فِعْلٌ وَاحِدٌ وَالزَّيْنَىٰ فِعْلَانِ [کافی ، ج ۷ ، ص ۴۰۴] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لِأَنَّ الرَّجُلَ وَالْمَرْأَةَ جَمِيعاً عَلَيْهِمَا الْحَيْدُ وَالْقَتْلُ إِنَّمَا يَقَامُ عَلَى الْقَاتِلِ وَيُدْفَعُ عَنِ الْمَقْتُولِ [کافی ، ج ۷ ، ص ۴۰۴] .

۳. برخی از گواهان روز قیامت

۱. خدا

وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ [یونس/۱۶] .

— ثُمَّ اللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ [یونس/۴۶] .

— وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ [سبأ/۴۷] .

قُلْ أَىٰ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ [انعام/۱۹] .

۲. پیامبر

وَيَكُونُ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا [بقره/۱۴۳] .

إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَهِيدًا عَلَيْكُمْ [مزمل/۱۵] .

لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ [حج/۷۸] .

أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا [احزاب/ ٤٥].

وَ جِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ هَوْلَاءِ [نحل/ ٨٩].

٣. ملائکه

وَ جَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَ شَهِيدٌ [ق/ ٢١]. (ظاهر آیه و به نظر غالب مفسران ۲ فرشته اند)

سائق فرشته ای است که انسان را به دادگاه الهی سوق می دهد. و شهید بر اعمال او گواهی می دهد. فرشته اول مانع از فرار و فرشته دوم مانع از انکار است.

٤. اعضا

٨. شهادت اعضای بدن :

يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَ أَيْدِيهِمْ وَ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [نور/ ٢٤].

الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَ تَكَلَّمْنَا أَيْدِيهِمْ وَ تَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ [يس/ ٦٥].

حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاوَاهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَ أَبْصَارُهُمْ وَ جُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [فصلت/ ٢٠].

وَ قَالُوا لِيُجْلِدُوا لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَ هُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ [فصلت/ ٢١].

٥. شهدا

— رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَ اتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ [آل عمران/ ٥٣].

— وَ مَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَ الرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصَّادِقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ وَ حَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا [نساء/ ٦٩].

شهدا: کشته شدگان در راه خدا، و یا افراد برجسته که روز قیامت شاهد و گواه اعمال انسانها هستند. [تفسیر نمونه، ج ٣، ص ٤٦١]

وَ إِذَا سَمِعُوا مَا أَنْزَلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ [مائده/ ٨٣].

يَوْمَ يَقُومُ الشَّاهِدُ [غافر/ ٥١].

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا

مِنْ مَشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ [مريم/ ٣٧] .

١. شهرت

١. سیمای شهرت

١. در آیات

تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [قصص/ ٨٣] .

— مردم سه دسته هستند :

الف : کار می کنند و میل دارند کسی نفهمد. لا تُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا [دهر/ ٩] .

ب : کار می کنند و میل دارند مردم بفهمند. الَّذِينَ هُمْ يَرَاوْنَ وَ يَمْتَعُونَ الْمَاعُونَ [ماعون/ ٧-٦] .

ج : کار نکرده پز می دهند. يَحِبُّونَ أَنْ يَحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا [آل عمران/ ١٨٨] .

٢. در روایات

١ - رسول الله (ص) : ما ذئبان ضاريان أرسلنا في زربيه غنم بأكثر فسادا من حب المال و الجاه في دين المسلم [نبه / ص ١٢٦] .

٢ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا ذِئْبَانِ ضَارِيَانِ فِي غَنَمٍ قَدْ فَارَقَهَا رِعَاوَهَا أَحَدُهُمَا فِي أَوْلِيهَا وَ الْآخَرُ فِي آخِرِهَا بِأَفْسَدَ فِيهَا مِنْ حُبِّ الْمَالِ وَ الشَّرَفِ فِي دِينِ الْمُسْلِمِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣١٥] .

٣ _ رسول الله (ص) : الزَّهْدُ فِي زَمَانِنَا فِي الدَّنَانِيرِ وَ الدَّرَاهِمِ وَ لِيَأْتِيَنَّ عَلَى النَّاسِ زَمَانُ الزَّهْدِ فِي النَّاسِ أَنْفَعُ لَهُمْ مِنَ الزَّهْدِ فِي الدَّنَانِيرِ وَ الدَّرَاهِمِ [كنز ، ٣١٠٠٢] .

٤ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَحْسِبُ الْمَرْءُ مِنَ الشَّرِّ إِلَّا مِنْ عَصَمِهِ اللَّهُ مِنَ السُّوءِ أَنْ يَشِيرَ النَّاسُ إِلَيْهِ بِالْأَصَابِعِ فِي دِينِهِ وَ دُنْيَاهُ إِنْ اللَّهُ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورِكُمْ وَ لَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَ أَعْمَالِكُمْ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحديد ، ج ٢ ، ص ١٨١] .

٥ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) (فِي أَوْصَافِ الْمُؤْمِنِ) : يَكْرَهُ الرِّفْعَةَ وَ يَشْتَأُ السُّمْعَةَ [كافي ، ج ٢] .

، ص ٢٢٦] .

٦_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا أَرَى شَيْئًا أَضْرِبُ قُلُوبَ الرِّجَالِ مِنْ خَفَقِ النِّعَالِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ [مجموعته ورام ، ج ١ ، ص ٦٥] .

٢. انواع شهرت

١. منفى

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَشْهَرُ وَوَارِ شَخْصَكَ [إختصاص مفيد ، ص ٢٣٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كَفَى بِالرَّجُلِ بَلَاءً أَنْ يَشَارَ إِلَيْهِ بِالْأَصَابِعِ فِي دِينٍ أَوْ دُنْيَا [مشكاة الأنوار ، ص ٣٢٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ أَوَّلَ مَا عَصَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ سِتُّ حُبِّ الدُّنْيَا وَحُبِّ الرَّئَاسَةِ وَحُبِّ الطَّعَامِ وَحُبِّ النَّوْمِ وَحُبِّ الرَّاحَةِ وَحُبِّ النِّسَاءِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٨٩] .

٢. مثبت

١_ اگر شهرت و محبوبیت الهی بود ، بدون دست و پا زدن ما یا علاقه و دل بستگی ما خوب است و نعمت الهی است.

وَ رَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ [انشراح / ٤] .

سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا [مريم / ٩٦] .

وَ اجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ [شعراء / ٨٤] .

٢_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تَفَرَّغُوا مِنْ هُمُومِ الدُّنْيَا مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنَّهُ مَنْ أَقْبَلَ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى بِقَلْبِهِ جَعَلَ اللَّهُ قُلُوبَ الْعِبَادِ مُنْفَادَةً إِلَيْهِ بِالْوُدِّ وَ الرَّحْمَةِ وَ كَانَ اللَّهُ إِلَيْهِ بِكُلِّ خَيْرٍ أَسْرَعَ [بحار الانوار ، ج ٧٤ ، ص ١٦٨] .

٣_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ تَعَالَى عَبْدًا نَادَى مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ أَلَا إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدْ أَحَبَّ فُلَانًا فَأَحْبُوهُ فَتَعْبِهِ الْقُلُوبُ وَ لَا يَلْقَى إِلَّا حَبِيبًا مُحَبَّبًا مَذَاقًا عِنْدَ النَّاسِ [الجعفریات ، ص ١٩٦] .

٤_ فِي الدَّعَاءِ : اللَّهُمَّ أَقْذِفْ فِي قُلُوبِ الْعِبَادِ مَحَبَّتِي [

۵_ قَالَ أَبُو ذَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ : " قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ الرَّجُلُ يَعْمَلُ لِنَفْسِهِ وَ يَحِبُّهُ النَّاسُ . قَالَ : تَلَمَّكَ عَاجِلُ بُشْرَى الْمُؤْمِنِ " [معانى الأخبار ، ص ۳۲۲] .

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَيْسَ أَلُ الْعَبْدِ فِي حِيَائِهِ كَمَا يَسْأَلُ فِي مَالِهِ فَيَقُولُ يَا عَبْدِي رَزَقْتِكَ جَاهًا فَهَلْ أَعْنَتَ بِهِ مَظْلُومًا أَوْ أَعْنَتَ بِهِ مَلْهُوفًا [عوالى الآلى ، ج ۱ ، ص ۳۷۲] .

۲_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ مَنْ سَأَلَ النَّاسَ عَاشَ وَمَنْ سَيَّكَتَ مَاتَ قُلْتُ : فَمَا أَصْنَعُ إِنْ أَدْرَكَتُ ذَلِكَ الزَّمَانَ؟ قَالَ : تُعِينُهُمْ بِمَا عِنْدَكَ فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فَتُجَاهِدْ [كفى ، ج ۴ ، ص ۴۶] .

۳. مواردی از شهرت

۱. لباس

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ لَبَسَ ثِيَابَ شَهْرِهِ فِي الدُّنْيَا أَلْبَسَهُ اللَّهُ ثِيَابَ الذُّلِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [مكارم الأخلاق ، ص ۱۱۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ يَبْغِضُ الشُّهْرَتَيْنِ شَهْرَةَ اللَّبَاسِ وَ شَهْرَةَ الصَّلَاةِ [مشكاة الأنوار ، ص ۳۲۰] .

۲. اسكورت

اياكم ان توطأ اعقابكم [سنن دارمی ، ج ۱ ، ص ۱۳۳] .

رأى عمر ناسا يتبعون أبى بن كعب فرجع عليه الدرهم فقال يا أمير المؤمنين اتق الله قال فما هذه الجموع خلفك يا ابن كعب أما علمت أنها فتنة للمتبع مذللة للتابع [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ۱۲ ، ص ۶۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أ تَرَى لَأَ أَعْرِفُ خِيَارَكُمْ مِنْ شَرَارِكُمْ بَلَى وَ اللَّهُ وَ إِنَّ شَرَارَكُمْ مِنْ أَحَبِّ أَنْ يُوْطَأَ عَقْبُهُ إِنَّهُ لَا بُدَّ مِنْ كَذَابٍ أَوْ عَاجِزٍ الرَّأى [كفى ، ج ۲ ، ص ۲۹۹] .

در سنن دارمی از بزرگان نقل

می کند که هرگاه افرادی دنبال آنان به راه می افتاند ، می ایستادند و می گفتند : أَلَمْ يَكُنْ حَاجَةً؟.... [سنن دارمی ، ج ۱ ، ص ۱۳۳] .

۴. نمونه ای از بزرگان گمنام

گمنام ها و فقرائی که به درجات عالی رسیدند :

۱- إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا [بقره/۲۴۷] .

طالوت مردی چوپان بود که گوسفندان پدر را به چراگاه می برد. بعضی از چهارپایان او فرار کردند و او آنها را تعقیب کرد تا به شهر رسید. دوستش گفت : خدمت اشموئیل برسیم ، شاید خبر از گوسفندان فراری داشته باشد. (او ولی خداست و از غیب خبر دارد.) همین که چشم های اشموئیل به طالوت افتاد ، حضرت (ع) فهمید این جوان همان کسی است که باید رهبر شود و بعد از بشارت به گوسفندهای فراری مسأله رهبری بنی اسرائیل را با او طرح و او هم پذیرفت.

۲- عبدالله بن مکتوب اعمی مؤذن پیامبر (ص) و مورد ستایش قرآن و از صحابه بزرگ است.

۱. شهید بهشتی

۱. زندگی علمی

۱. ۱۳۲۹ عزیمت به تهران کرد در حالی که سال آخر دانشکده بود ، و علت عزیمتش جهت استفاده بیشتر از دروس جدید و کامل تر کردن زبان انگلیسی بود و تدریس جهت تأمین هزینه را شروع کرد.

۲. هم گامی با مبارزات نهضت ملی نفت

۳. ۱۳۳۰ اخذ درجه ، لیسانس فلسفه ، قبول در بورس خارج از کشور ، بازگشت به قم برای ادامه تحصیل و شروع جلسات درس با علامه طباطبائی (ره)

۴. ورود به آموزش و پرورش و تدریس زبان انگلیسی در دبیرستان حکیم نظامی

۵. ۱۳۳۱ تابستان ، رفتن به اصفهان و فعالیت در اعتصابات ۲۶

تا ۳۰ تیر

۶. سخنرانی برای اعتصابیون در ساختمان تلگراف خانه اصفهان

۷. ۱۳۳۱ ازدواج با یکی از بستگان

۸. ۱۳۳۳ تأسیس مدرسه دین و دانش ، به سبک جدید ، دائر کردن کلاس زبان برای طلاب

۹. ۱۳۳۵ شروع دوره دکترا

۱۰. ۱۳۳۸ اخذ درجه دکترا _ شروع جلسات "گفتار ماه" در تهران در هر ماه ، در کوچه قائن

۱۱. ۱۳۳۹ اقدام به تشکیل کانون اسلامی دانش آموزان و فرهنگیان قم _ تشکیل جلسات متعدد جهت برنامه ریزی نظم حوزه و سازمان دهی به آن. با شرکت آقایان : ربانی شیرازی ، سعیدی ، مشکینی.

۱۲. ۱۳۴۰ اقدام به تأسیس مدارس برنامه ریزی شده برای طلاب ، همراه با عده ای از مدرسین مبارز حوزه.

۱۳. ۱۳۴۱ سخنرانی در جشن مبعث در غذاخوری کوی دانشگاه تهران ، شروع کار تحقیقاتی بر روی مسأله حکومت در اسلام ، تدوین اعلامیه ها و ایفاء نقش فعال در تجمع ها

۱۴. ۱۳۴۲ تأسیس مدرسه حقانی یا منتظریه.

۱۵. زمستان ، منتظر خدمت شدن ایشان از کارهای آموزش و پرورش.

۱۶. ترک اجباری قم و عزیمت به تهران به فشار ساواک.

۱۷. شرکت در شورای فقهی جمعیت هیأت های مؤتلفه به همراه آقایان : مطهری ، انواری و مولایی

۱۸. شرکت در برنامه ریزی کتب تعلیمات دینی به همراه آقایان : باهنر ، غفوری ، برقی ، رضی شیرازی و مرحوم روزبه

۱۹. ۱۳۴۳ دستگیری توسط ساواک اصفهان به دنبال سخنرانی در مدرسه چهار باغ (امام جعفر صادق (ع)) اصفهان در ۱۷ ربیع الأول

۲. ویژگی های بهشتی

۱. قانون کشورهای پیشرفته دنیا را دیده و به چهار زبان مسلط بود.

۲. نماز اول وقت او ، نظم او

— نقش او در کتاب های دینی و قبول نقطه ضعف

۳. عقیده به تشکیلات

نقش

۷۲ تن که مدت ها تلگراف نزدند که دیگر جمهوری اسلامی در کار نیست.

هم مقننه ، هم مجریه ، هم قضائیه ، هم بیان ، هم قلم

۴. جدیت و نظم در کارها

۵ _ اعتقاد به کارهای دراز مدت و پرثمر علمی و عملی ، می گفت : این طور نوعی خودخواهی است که مأمور هستیم نتیجه کار خودمان را حتما در زمان حیات خودمان ببینیم ، عمل صالح باید انجام داد و عمل صالح جای خود را باز می کند. اگر امروز نکرد فردا و اگر فردا نشد ، فرداهای دیگر.

۶ _ شنیدن سخنان دیگران.

۷. احترام به نظرات دیگران

۸. تعهد ، تخصص و تلاش

۱. چند دقیقه از تحویل سال نگذشته بود که فرمود ما باید به سراغ کار برویم.

۲. آیت الله خامنه ای (حفظه الله تعالی) :

در سال ۳۹ بهشتی حدود ۳۰ نفر از فضلا را جمع کرد که باید یک زبان خارجی بیاموزند و برای آنان کلاس گذاشت.

_ در سال ۳۷ بهشتی قصد مسافرت تبلیغی به ژاپن داشت که نشد. باهنر رفتند و خودشان به آلمان رفتند.

۳. آقا میرزا جواد تهرانی به آقای خزعلی در خبرگان فرمود

باید لب های بهشتی را بوسید.

۴ _ بهشتی می فرمود؛ رفتن من منوط به اجازه یکی از مراجع است که به دستور آیه الله العظمی میلانی رفتند.

۵ _ بهشتی در سال ۲۵ قبل از رمضان با ۱۷ نفر از فضلا در حجره آیت الله ایزدی امام جمعه نجف آباد قرار می گذاشتند که به روستاهائی بروند که هیچ کس برای تبلیغ به آنجا نمی رود بعضی از ۱۸ نفر عبارتند از مطهری ، منتظری ، ایزدی ، بهشتی

[صحیفه شماره / ۲۷]

(گاهی به فکر ژاپن

، گاهی به فکر هامبورک ، گاهی به فکر یاسوج و فریدن)

۶_ بهشتی از من دعوت کرد که در خیابان دکتر فاطمی کلاس سمینار گونه ای است برای دبیران تعلیمات دینی

۷_ اولین کسی که در خبرگان تسخیر لانه جاسوسی را تأیید کرد ، بهشتی بود.

۸_ علاوه بر چند زبان و اجتهاد که امام او را مجتهد جامع الشرائط دانسته ، مدتی در رصدخانه خارج تحصیل کرد ، و معیارهای هیأت را فرا گرفت.

۹_ متانت در خارج ، هنگام عبور از قبرستانی که ضمناً رهبر یکی از مکاتب الحادی دفن است سگی است که یکی از همکاران می گوید قبر فلانی آنجاست.

۱۰_ کتاب نماز به زبان ساده می نویسد ، همچون داستان راستان نویسی مطهری ، نقد فلسفه هگل و حاشیه بر سرمایه مارکس را هم نوشته است.

۱۱_ نقش ایشان در کتاب های درسی

۱۲_ پیوند دین و دانش ، حوزه و دانشگاه

۱۳_ در ۱۶ سالگی با هواداران حزب توده در اصفهان درگیر می شود.

[کتاب ترور فکر ، ص ۲۱]

۱۴_ مدیریت ایشان در چند جا تبلور کرد :

خبرگان

روحانیت مبارز

_ تشکیلات قضایی

_ حزب جمهوری

بهشت زهرا

فرودگاه امام

نیروگاه امت

میعادگاه رزمندگان

خوابگاه برندگان

۳. بهشتی در کلام دوست و دشمن

۱. امام قدس سره

ملت عزیز! این کوردلان مدعی مجاهدت برای خلق گروهی را از خلق گرفتند که از خدمتگزاران فعال و صدیق خلق بودند. گیرم که شما به شهید بهشتی که مظلوم زیست و مظلوم مرد و خار در چشم دشمنان اسلام و خصوص شما بود دشمنی سرسختانه داشتید ، با بیش از ۷۰ نفر بی گناه که بسیاری از ایشان از بهترین خدمت گزاران خلق و مخالف سرسخت

با دشمنان کشور و ملت بودند چه دشمنی داشتید.

ما گر چه برادران بسیار متعهدی را از دست دادیم کَهْأَشِدَاءَ عَلَی الْکُفَّارِ رُحَمَاءَ بَيْنَهُمْ [فتح/۲۹]. بودند و برای ملت مظلوم و نهادهای انقلاب سدی استوار و شجره ای ثمربخش به شمار می رفتند. ۹/۴/۶۰

— ضمن عیادت امام در بیمارستان قلب تقاضای استعفا و کار فرهنگی کردند که امام فرمود: اگر شما کنار روید، من چه کنم؟

۲. فرزند بهشتی در روزنامه جمهوری

— روزی که بهشتی شهید شد، به خاطر انتقال اثاثیه منزل قلّهک به خیابان ایران منزل خالی قلّهک بود که دوباره آن را فرش کردیم، و مردم دسته دسته گریان می آمدند و می گفتند ما پشت سر ایشان تهمت ها زده ایم که نوید می دادند که ایشان در آخرین سخنرانی ها گفته من هر کس را که نسبت به من ناحقی روا داشته، از خطای نادانسته و یا دانسته او می گذرم.

۳. آیت الله مشکینی

دکتر بهشتی در مدرسه حجّتیّه اذان می گفت.

۴. در شرکت واحد

گفتگو شد که بهشتی منزل عَلم یا کاخ فلان و یا... زندگی می کند. راننده که اهل محله بهشتی بود گفته. من الان شما را به در خانه او می برم. همه مسافران را تا در خانه برد. مردم که دیدند شرمند شدند.

۵. مسئول تعمیر تلفن

سه روز تأخیر خود را توجیه می کند که من طبق آدرس می آمدم، ولی فکر نمی کردم خانه بهشتی این است.

۶. زنی که فرزند قاتلش محاکمه و محکوم به اعدام شده

وارد دادگستری شده و با صدای بلند به بهشتی فحش می دهد. به بهشتی خبر دادند. گفت تا مادامی که به من ناسزا می گوید بگوید؛ ولی اگر کارهای دادگستری

را مختل می کند ، او را بیرون کنید.

۷. یکی از منافقان

تیر روزنامه مجاهد را با صدای بلند پشت چهارراه کریم خان زند در مسیر بهشتی می خواند و ایشان گوش می داد.

۸. _ خودم بودم که چند مصاحبه گر از خارج مشغول مصاحبه بودند که اذان مغرب شد فوری ایشان پا شد ، مغرب را خواند و بعد ادامه داد.

۴. ثمرات خون بهشتی

۱. _ تحلیل دنیا از بهشت زهراء _ پیام خون شهدا : پیش به سوی جبهه ها

۲. _ خون بهشتی معرفت داد.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لِيَسْتَنْفِذَ عِبَادَكَ مِنَ الْجَهَالَةِ وَ حَيْرَةِ الضَّلَالَةِ [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۱۱۳] .

إِلَّا لِيَعْبُدُونِ [ذاریات/ ۵۶] .

وَ جَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ [مریم/ ۳۱] .

أُمَّةٌ وَاحِدَةٌ (شعاع شخصیت ، معلم انسانیت ، سرچشمه پیدایش امت ، یک تشکیلات بود)

۳. مؤسس انقلاب مکرر

وَ لَتَسْتَبِينَ سَبِيلَ الْمُجْرِمِينَ [انعام/ ۵۵] .

رَبِّ الْعَالَمِينَ

إِنَّ اللَّهَ يَدْفَعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا [حج/ ۳۸] .

وَ اللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ [بقره/ ۷۲] .

لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ [انفال/ ۳۷] .

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَ تَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ [بقره/ ۱۷] .

لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ [مائده/ ۵۴] .

وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ [توبه/۱۰۳]. (وجود ایشان سَكَنٌ بود)

۴. نگاهی به ترکیب شهیدان (نمونه شهیدان کربلا)

— مسئولان، رئیس جمهور، نخست وزیر، وزراء، نمایندگان، فرماندهان، چمران، نامجو، فلاحتی، فکوری، بسیجی، سرباز و کودک.

۱. شیر

۱. شیر مادر

۱. ویژگیهای شیر مادر

۱ _ محبت :

مادر با محبت شیر می دهد و کودک

همراه شیر محبت و عاطفه می گیرد. در ضرب المثل آمده که از شیر مادر حلال تر؛ یعنی من صد در صد راضی هستم.

ضربان قلب مادر، نگاه مادر و بوی مادر برای نوزاد آرام بخش است.

معمولا سر نوزاد در شکم مادر در کنار قلب و مآنوس با صدای قلب بوده و بعد از تولد نیز آن صدا وسیله آرام بخش بدن است.

در هر نژاد و نسل نر و ماده های پستان دار، راه تغذیه از طریق مکیدن است. هم تولید شیر طبیعی است و هم مصرف آن بدون تشریفات است، همیشه تازه است، هیچ تقلب در آن راه ندارد و هضم آن سریع است.

شیر خشک سبب تشنج، نزدیکی به اسهال، مرگ ناگهانی و کم عاطفگی است.

۲_ کامل ترین است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا مِنْ لَبَنٍ يَرْضَعُ بِهِ الصَّبِيُّ أَكْبَرَ بَرَكَهَ عَلَيْهِ مِنْ لَبَنِ أُمِّهِ [کافی، ج ۶، ص ۴۰].

۲. احکام فقهی

چنانچه روزه در ماه رمضان موجب ضرر به مادر یا شیر دادن او شود روزه گرفتن واجب نیست. [تحریر، ج ۱، ص ۲۶۹].

شیر، افراد را با هم محرم می کند و باید افراد در ازدواج دقت نمایند که با محارم ازدواج ننمایند.

فقها می گویند: اگر کودکی از زنی به مقداری شیر بخورد که استخوانش محکم گردد و گوشتش برآید، این کودک به آن زن محرم می شود. (و هم چنین نسبت به شوهر آن زن و بعضی دیگر از کسان آنها)، اما از سوی دیگر می گویند ۱۵ بار شیر نوشیدن متوالی و حتی یک شبانه روز

پی در پی نوشیدن شیر سبب این محرمیت می گردد. آیا اگر این دو سخن را به یکدیگر ضمیمه کنیم ، مفهومش این نمی شود که حتی تغذیه از شیر در یک شبانه روز اثر در تقویت استخوانها و رویاندن گوشت را دارد؟ [تفسیر نمونه ، ج ۱۱ ، ص ۲۹۴] .

۳. آداب شیردهی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَيْسَ لِلصَّبِيِّ لَبَنٌ خَيْرٌ مِنْ لَبَنِ أُمِّهِ [صحیفه الرضا (ع) ، ص ۵۰] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): الرِّضَاعُ وَاحِدٌ وَ عَشْرُونَ شَهْرًا فَمَا نَقَصَ فَهُوَ جَوْرٌ عَلَى الصَّبِيِّ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۰] .

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَ عَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَ كَسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تَضَارُّ وَالِدَةً وَبَوْلُودًا وَ لَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ وَ عَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَ تَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَ إِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تُنْتِزِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُم بِالْمَعْرُوفِ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ [بقره/۲۳۳] .

مدت لازم نیست حتما دو سال باشد :

حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ [بقره/۲۳۳] .

و طبق روایات اهل بیت ، می توان مدت را تا ۲۱ ماه کم کرد که از آیه ۱۵ سوره احقاف نیز می توان استفاده کرد که می فرماید :

وَ حَمْلُهُ وَ فِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا [احقاف/۱۵] .

هزینه زندگی مادر ، حتی اگر طلاق داده شود در ایام شیر دادن به عهده پدر است :

وَ عَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَ كَسْوَتُهُنَّ [بقره/۲۳۳]

در اختلافات زن و شوهر کودک نباید مال المصالحه و متضرر شود :

لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَالِدِهِ [بقره/۲۳۳].

اگر در ایام شیر دادن پدر مرد ، وارثان باید هزینه مادر را تأمین نمایند :

وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ [بقره/۲۳۳].

با این که مدت شیر دادن معلوم است لکن پدر و مادر با مشورت و با توجه به صلاح جسمی می توانند در هر فرصتی کودک را از شیر باز دارند :

فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا [بقره/۲۳۳].

هرگز مادر را از شیر دادن منع نکنید ، مگر آن که خود مادر امتناع ورزد یا مانعی پیش آید که در آن صورت دایه بگیرید :

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ [بقره/۲۳۳].

در دستورات اسلامی به شیر آغوز که در لغت عرب به آن لباء می گویند اهمیت فوق العاده ای داده شده است ، تا آنجا که در کتب فقهی اسلامی می خوانیم حیات کودک بستگی به آن دارد و به همین دلیل دادن شیر آغوز را به کودک از واجبات شمرده اند. [شرح لمعه ، کتاب نکاح احکام الاولاد و منها الرضاع].

و نیز شاید به همین جهت است که درباره موسی (ع) در سوره قصص آیه ۷ چنین می خوانیم :

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خِفَتْ عَلَيْهِ فَالْقِيهِ فِي الْيَمِّ [قصص/۷].

شیر دادن مادر باید بر اساس رضایت باشد :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تُجْبَرُ الْمَرْأَةُ عَلَى رِضَاعِ وَلَدِهَا [دعائم الإسلام ، ج ۲ ،

هنگام بیماری های خاص شیر ندهید.

از دو پستان شیر دهید و نگذارید شیر در پستان جمع شود :

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا تُزْضِعِيهِ مِنْ ثَدْيٍ وَاحِدٍ وَ أَرْضِعِيهِ مِنْ كِلَيْهِمَا يَكُونُ أَحَدُهُمَا طَعَاماً وَ الْآخَرُ شَرَاباً [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۰].

اگر کمتر از ۲۱ ماه شیر دهید نوزاد دچار کمبود عاطفه خواهد شد.

در محیط آرام و در حالت آرام شیر دهید.

پستان را از دهان کودک نکشید ، بلکه چانه او را کشیده به طرف پائین تا خودش پستان را رها کند.

۱ بعد از شیر دادن کودک را به پهلوئی راست بخوابانید.

۴. خواص غذایی شیر مادر

ترکیب آغوز شیر با شیر متفاوت است. مواد پروتئین بسیار و چربی کم دارد ، نیازهای اولیه کودک در آن بسیار است.

شیر آغوز بیمه کننده کودک از بعضی امراض است. در آغوز مواد ضد تمام میکرو بهایی است که در بدن مادر و در مجرای زایمان طفل وجود دارد.

تمام انواع گلبول های سفید نیز هست.

بخصوص در خانواده مستضعف این آغوز و شیر مادر یک پزشک سر خانه است. [دکتر عمید زنجانی در خصوص وجوب دادن آغوز].

شیر مادر از زبان دکتر صبور اردو بادی در کتاب غذای انسان ، ص ۱۹۲ به بعد :

مصرف شیر تازه مادر در برابر میکروب مقاومت بیشتر دارد. مصرف شیر کهنه خشک در اطفال سبب ضعف و زود رنجی و لجاجت است.

در بیست و پنجمین سال سازمان بهداشت جهانی در نشریه ای به تقلیل ارزش غذایی و کمی مقاومت در برابر مرگ و میر نوزادان شیر خشک اعتراف شد.

پروتئین شیر مادر از شیر گاو بیشتر است.

برای هضم نوزاد آسان تر است و با چربی شیر گاو فرق دارد.

ویتامین ها به همان مقداری است که نوزاد نیاز دارد ، ولی مادر باید در آفتاب زندگی کند که شیرش سبب نرمی استخوان نشود.

تمام فلزات و آهن و املاح مورد نیاز نوزاد در شیر مادر هست.

دنیای علم هنوز نتوانسته است نیاز واقعی نوزاد را درک کند و شیر خشک را از روی شیر مادر تنظیم می کنند.

تا کنون هفتاد نوع مواد مختلف که امروز به آنها آنزیم می گوئیم در شیر مادر کشف شده است.

از آغاز روز تا آخر شب و در هر فصلی و در هر نوبتی و در هر مرتبه ای اول شیر با آخر آن ترکیب متفاوت دارد. (اولش اشتهای آور است و کم کم مواد چربی اضافه می شود).

۵. آثار شیردهی

۱. برای کودکان

دندان نوزادی که از پستان شیر می خورد سالم تر از دندانی است که از پستانک می خورد و در مقابل امراض مقاوم تر است.

کودکانی که شیر مادر می خورند به عفونت گوش ، تنفس و گوارش کمتر مبتلا نمی شوند ، اگر هم پیدا شد خفیف تر و قهرا مرگ و میر کمتر است. [دکتر عمید زنجانی] .

کودکانی که شیر مادر را می مکند ، کمتر دچار امراض آلرژی و حساسیت می شوند.

۲. برای مادر

شیر دادن چربی ذخیره شده در بدن مادر را که به طور طبیعی در طول حاملگی ایجاد شده می سوزاند و برای تناسب اندام مادر شیر دادن مفید است.

مکیدن طفل موادی در بدن مادر ترشح می کند که موجب می شود سریع تر وضع رحم مادر به حال عادی

برگردد. شکم کوچک و خون ریزی قطع شود.

سرطان پستان در مادرانی که شیر می دهند کمتر است.

۳. هماهنگی در شیردهی

— خود مکیدن شیر را زیاد می کند.

— همراه با رشد کودک ترکیب شیر مادر متفاوت می شود.

۶. وظیفه مرد در دوران شیردهی

۱ — در تغذیه :

اگر گوشت کم است یا غذای بهتری که در سفره است کم است ، مرد مردانه کنار رود.

۲ — در خواب :

شیر دادن نیاز به خواب کافی دارد ، پدران حمایت کنند.

۳ — در اخلاق :

شیر دادن نیاز به آرامش دارد. مرد با اخلاق خود به زن آرامش بدهد ، در کار منزل کمک کند و از او تشکر کند.

۴ — در تشویق :

مرد بگوید اجر داری و در هر کار خیری که کودک انجام دهد تو شریک هستی.

۵ — شوهر از زن بخواهد و امکانات رفاهی و غذایی در اختیار خانم قرار دهد و کار زیاد به دوش زن نگذارد.

۷. دایه

۱. شرایط دایه

۱ — إِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ [بقره/۲۳۳] .

۲ — قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَبْنُ الْيَهُودِيَّةِ وَالنَّضْرَانِيَّةِ وَالْمَجُوسِيَّةِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ لَبْنِ وَلَدِ الزَّوْنَا [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۳] .

۳ — قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَسْتَرْضِعُوا الْحَمَقَاءَ فَإِنَّ اللَّبْنَ يَغْدِي وَإِنَّ الْعُلَامَ يَنْزِعُ إِلَى اللَّبَنِ يَعْنِي إِلَى الظُّنْرِ فِي الرَّعُونِ وَالْحُمَقِ]

کافی، ج ۶، ص ۴۳].

۴_ از امام صادق (ع) پرسید آیا زن زنا زاده ای را دایه فرزندم بگیرم؟

قالعليه السلام: لَا تَشْتَرِضِغَهَا وَ لَا ابْنَتَهَا [کافی، ج ۶، ص ۴۲].

— ۵

اگر مجبور شدید از زن غیر مسلمان به عنوان دایه استفاده کنید :

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : "سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) هَلْ يَضْلُحُ لِلرَّجُلِ أَنْ تُرَضِعَ لَهُ الْيَهُودِيَّةُ وَالنَّصْرَانِيَّةُ وَالْمُشْرِكَةُ قَالَ لَا بَأْسَ وَقَالَ امْنَعُوهُنَّ مِنْ شُرْبِ الْخَمْرِ" [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٣] .

٦ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : تَوَقَّوْا عَلَيَّ أَوْلَادِكُمْ مِنْ لَبَنِ الْبَغِيِّ مِنَ النِّسَاءِ وَالْمَجْنُونَةِ فَإِنَّ اللَّبْنَ يَغْدِي [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦١٤] .

٧ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الرِّضَاعَ يَغَيِّرُ الطَّبَاعَ [قرب الإسناد ، ٤٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : تَخَيَّرُوا لِلرِّضَاعِ كَمَا تَخَيَّرُونَ لِلنِّكَاحِ فَإِنَّ الرِّضَاعَ يَغَيِّرُ الطَّبَاعَ [قرب الإسناد ، ٤٥] .

٨ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : اسْتَرْضِعْ لَوْلَدِكَ بِلَبَنِ الْحَسَانِ وَإِيَّاكَ وَالْقَبِيحَ فَإِنَّ اللَّبْنَ قَدْ يَغْدِي [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٤] .

٩ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : رَضَاعُ الْيَهُودِيَّةِ وَالنَّصْرَانِيَّةِ خَيْرٌ مِنْ رَضَاعِ النَّاصِبِيَّةِ [دعائم الإسلام ، ج ٢ ، ص ٢٤٣] .

شیخ فضل الله نوری قبل از اعدام در زندان گفت : من می دانستم پسرم لا ابالی می شود ، زیرا مادرش شیر نداشت و او را به دایه ای دادم که بعد فهمیدم ناصبی است. [خانواده در اسلام ، آقای مظاهری.]

٢. دایه نمونه

١ _ رسول خدا (ص) فرمود : جبرئیل برای من پیغام آورد که خداوند می فرماید حرام کردم آتش را بر صلبی که تو از آن فرود آمدی و رحمی که تو را حمل کرد و پستانی که تو را شیر داد. [

ریاحین الشریعه] .

۲_ در استیعاب حلیمه را از صحابیات شمرده و گفته در غزوه حنین خدمت رسول خدا (ص) مشرف شد و آن حضرت بر خواست و ردای خود را زیر پای او پهن کرد. [ریاحین الشریعه] .

۳_ وقتی حلیمه می خواست خدمت عبدالمطلب برسد غسل کرد و خود را عطر کرد و لباس های فاخر پوشید. [ریاحین الشریعه] .

۴_ پستان چپ حلیمه شیر داشت و پستان راستش خشک بود و تا بحال از این پستان کسی را شیر نداده بود. پیامبر (ص) همین پستان را مکید و برای اولین بار پر شیر شد. [ریاحین الشریعه] .

۵_ با آمدن این کودک منطقه ای که سال ها قحطی زده بود سر سبز شد و پر برکت شد. حلیمه می گوید چنان وضع ما بد شده بود که علف صحرا می خوردیم. [ریاحین الشریعه ، مناقب] ،

۶_ وقتی عبدالمطلب نام دایه را پرسید : گفت : حلیمه سعديه. عبدالمطلب گفت : به به از این ۲ خصلت نیکو : سعادت و حلم. [ریاحین الشریعه ، مناقب] ،

۸. آمار تغذیه شیر مادر در جهان

در آمریکا در زایشگاه نوزاد را در کنار مادر قرار می دهند تا اولین برخورد اثر مثبت داشته باشد.

بی خود به زنان زائو می گویند آب نخورید.

ایران با ۴۰ میلیون جمعیت سالی ۶۰ میلیون قوطی و در ترکیه با جمعیت ۸۰ میلیون نفر سالی ۲ میلیون قوطی شیر خشک مصرف می شود.

در اروپا تلاش برای شیر مادر است ، در جهان سوم تبلیغ برای

شیر خشک تا بازار فروش کالای غرب باشد.

در آمریکا با تبلیغات، ۳ درصد استعمال سیگار کم شد، ولی در جهان سوم ۵۰ درصد استعمال سیگار خارجی را با تبلیغ بالا بردند.

سه اشتباه:

الف: گاهی به سینه نگاه می کنند و می گویند شیر مادر کم است. اندازه سینه اصلاً ملاک نیست.

ب: گاهی شیر را در دست ریخته می گویند رقیق است.

ج: گاهی به گریه کودک نگاه کرده و می گویند شیر مادر کم است و لابد گرسنه است و سیر نشده پس شیر خشک بدهید.

صد میلیون دلار در سال پول شیر خشک می شود.

بیش از ۵۱٪ از مادران بیش از یک سال شیر خودشان را می دهند، با این که ۹۸٪ مادران می توانند شیر خودشان را تا دو سال بدهند.

زنان غربی شیر خودشان را به کودک می دهند.

۹. یک مقاله پیرامون تغذیه کودک با شیر مادر

بسمه تعالی

سخنی با ناشران فرهنگ وحی و پاسداران حریم ولایت

درباره:

تغذیه کودکان با شیر مادر:

به مناسبت روز جهانی تغذیه با شیر مادر

مرداد ۱۳۷۳

نویسنده: محمد مهدی اصفهانی

عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران.

انتشارات: دفتر آموزش بهداشت.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَيْسَ لِلصَّبِيِّ لَبَنٌ خَيْرٌ مِنْ لَبَنِ أُمِّهِ [عيون أخبار الرضا (ع)، ج ۲، ص ۳۴].

برای کودک شیری بهتر از شیر مادرش نیست.

پیش گفتار:

یکی از نعمت های بزرگ پروردگار مهربان و نمونه آشکار از لطف و عنایت عام او و جلوه ای از رحمانیت، حکمت و قیومیت او نسبت به انسان به ویژه در آغاز زندگی او، نعمت گران

قدر شیر مادر بر مائده بخشش و کرم خداوندی است. شیر مادر به دلیل ترکیب مخصوص و متناسب با نیاز طفل، بهره مندی از مواد ایمنی بخش که هم چون سپر و جنگ افزاری کودک را در برابر عوامل بیماری زای محیطی مقاوم و پر توان نگهداری می کند و با صدها خصوصیت استثنائی ضامن تأمین و حفظ سلامت جسمی و روانی کودک است و در عین حال در تأمین تندرستی مادر نیز مؤثر می باشد، و نهایتاً به صورت مستقیم و غیر مستقیم در سلامت و نیک بختی جامعه نیز نقش دارد. یک غذای بی نظیر، یک داروی شفا بخش و یک اکسیر بی مانند است.

خداوند، حکیم است ۱ و اقتضای حکمت کامله او همه چیز را در جای خود قرار دادن، و آفرینش را بر مبنای انتظام عالمانه و همه سو نگر **Holistic** صورت دادن است، نگاهی به ترکیب شیر مادر از آغاز ترشح تا پایان دوره شیر دهی و بررسی اثرات آن بر تأمین عوامل غذائی مورد نیاز کودک و آثار بی مانند آن در پاسداری از سلامت کودک و اثرات استثنایی آن در تأمین تندرستی مادر، نمونه خوبی برای یک بررسی آسان در حکمت خداوندی است و چه بسیار که در کلام معصومین علیهم السلام همین نکته مورد اشاره واقع شده است. ۲

جالب توجه این که شیر مادر فقط زمینه ساز سلامت کودک در دوره شیر خواری نیست، بلکه برخی مطالعات کاملاً تازه نشان می دهد که حتی به هنگام سالمندی، آنان که در دوران شیر خواری از شیر مادر بهره مند بوده اند به

مراتب بیش از آنان که از این نعمت خداداد محروم بوده اند از سلامت دستگاه قلب و عروق برخوردار خواهند بود و افزایش چربی و کلسترول در خون آنها کمتر از کسانی است که طفولیت آنها با محرومیت از شیر مادر سپری شده است.

در دنیای ما تا کنون داروئی که ضریب هوشی کودکان (I.Q) را افزایش دهد ساخته نشده است ، اما شیر مادر تنها دارویی است که این ضریب را تا ۸ واحد افزایش می دهد.

نیازهای کودکان در هر روز از زندگی به گونه ای است که تأمین آنها با توجه به اطلاعات امروزی ما ، به طور دقیق میسر نیست ، اما در شیر مادر به تناسب نیازهای خاص و عمومی کودک تغییرات مداومی پیدا می شود که بسیار آموزنده و شگفت انگیز است ، چنان که در حدیث نبوی (ص) نیز مورد اشاره واقع شده است :

...حَتَّى إِذَا رَضَعَ آتَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ كُلَّ يَوْمٍ بِمَا قَدَّرَ لَهُ فِيهِ مِنْ رِزْقٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۴۱۳] .

اگر چه در هیچ نوع از حیوانات سابقه نداشته که نوزاد خود را با شیر حیوان دیگری تغذیه کنند ، مع الوصف استثناء نزد انسان این اشتباه بزرگ اتفاق افتاده که برخی به جای استفاده از شیر مادر ، کودکان خود را با شیر حیوانات پرورش می دهند.

در دو قرن گذشته باورهای نادرست ، تبلیغات گمراه کننده کمپانی های فروشنده شیر خشک ، کم اطلاعی کسانی که می بایست به عنوان راهنما ، خانواده ها را به استفاده از شیر مادر ترغیب کنند ، نا آگاهی مادران از نحوه

صحیح شیر دادن ، دور بودن مادر از کودک حتی برای چندین ساعت در روز ، استفاده از شیشه شیر و پستانک ، استفاده نادرست و بی موقع از غذاهای کمکی ، جدا سازی مادر و کودک پس از زایمان و نکاتی از این قبیل ، سبب شد که بسیاری از کودکان از این حق مشروع و قطعی خود محروم شوند ، و به همین دلیل میلیون ها مورد مرگ اطفال اتفاق افتاد که اگر محرومیت از نعمت شیر مادر نبود ، این اطفال نمی مردند.

یونیسف که یک سازمان بین المللی است و در زمینه مسائل تغذیه و مراقبت های بهداشتی کودکان و بطور کلی مسائل مربوط به زندگی کودکان فعالیت دارد ، بر اساس یک بررسی قابل استناد اعلام کرده که اگر همه کودکان در زمان ما ، از شیر مادر استفاده کنند ، سالیانه از بیش از یک میلیون مرگ کودکان در جهان پیش گیری خواهد شد ، این رقم بیانگر اهمیت بی مانند شیر مادر در بقاء و رشد کودک است.

در سال های اخیر در سایه پیشرفت های علمی ، بیش از هر زمان دیگر ارزش واقعی شیر مادر برای تأمین تندرستی و حفظ حیات کودکان مورد توجه قرار گرفته است ، لذا یک نهضت جهانی برای بازگشت به شیر مادر و عدم استفاده از شیر خشک برای کودکان در ۲ سال اول زندگی آغاز شده است و در کشورهای توسعه یافته و پیشرفته به سرعت مادران به شیر دادن از پستان روی آورده اند ، مثلاً در طی ده سال تعداد مادرانی که شخصا کودک خود را از پستان شیر می دهند در

سه کشور سوئد، نروژ و فنلاند از کمتر از ۳۰ درصد به بیش از ۹۰ درصد افزایش یافته است، در آمریکا، استرالیا، انگلستان، فرانسه، ژاپن و... نیز کم و بیش چنین وضعیتی وجود دارد، به عبارت دیگر دنیای پیشرفته با سرعت در حال جبران اشتباهات گذشته و ظلم بد فرجامی نا آگاهی ها نسبت به کودکان است. سازمان جهانی بهداشت و یونسف یک حرکت علمی، آموزشی و عملی را به کلیه کشورهای جهان گسترش داده اند، دنیا با اطمینان درصدد ترویج مجدد تغذیه کودکان با شیر مادر است تا میلیون ها کودک در سراسر جهان از حق مسلم خود برخوردار شوند و همان گونه که اشاره شد از مرگ بی موقع میلیون ها کودک امروز و سرمایه های فردای اجتماع پیش گیری شود. امت سرافراز اسلامی، با استظهار به منبع فیاض وحی و گنجینه گرانقدر روایات، بهترین پشتوانه را برای ترویج تغذیه کودکان با شیر مادر در اختیار دارد؛ در قرآن کریم چندین آیه و در مجموعه های روایی تعداد بسیار زیادی از احادیث به مسأله شیر مادر پرداخته است، نکات آموزنده و نوآوری در این مجموعه بی مانند وجود دارد که نه تنها در زمینه شیر مادر، بلکه حتی در زمینه مسائل دیگری نیز به انسان تعلیماتی می دهد و پژوهش گران پویا را به فراگیری، نوآفرینی و راه گشائی در اندیشه و علم و عمل فرا می خواند.

تمسک به این مجموعه به همه کودکان امروز و نسل فردا و فردها و وعده می دهد که دوران حرمان کودکان از شیر مادر

، به پایان می‌رسد و مادران نیز با شیر دادن به کودکان خود ، علاوه بر لذت داشتن فرزند سالم ، در پیشگاه پروردگار اجر مجاهد در راه خدا ، و پاسدار حریم کشور اسلام خواهند داشت. ۳ و در جامعه اسلامی شیر دادن از پستان به عنوان یک ارزش مورد تکریم و بزرگداشت خواهد بود.

اینک در آستانه این تحول بزرگ و بازگشت مجدد به شیر مادر و سپاس‌گزاری خاضعانه از پروردگار مهربان و حکیم ، فرصتی است که از روحانیت معظم برای مشارکت در ترویج تغذیه با شیر مادر برای پاسداری از سرمایه‌های فردای انقلاب اسلامی استمداد شود.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ نَشَرَ عِلْمًا فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهِ ۴ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۷ ، ص ۳۰۱] .

و نیز از همان حضرت (ص) نقل شد که :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ رَدَّ عَنْ قَوْمٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ عَادِيَهُ مَاءٍ أَوْ نَارٍ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ ۵ [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۵] .

با توجه به این که ترویج تغذیه کودکان با شیرمادر ، ترویج یک آموزش خالص اسلامی بر مبنای قرآن و سنت است و مصداق روشنی از دفع بلا- از جامعه اسلامی می‌باشد ، لیبک گفتن به یک خیر اندیشی ، خیر خواهی و خدمت به امت اسلامی و حفظ جان و سلامت سربازان فردای اسلام و در حقیقت یاری دین خدا و یاوران دین او و دفاع از ارزش‌های الهی در دنیای ظلمانی و پریاهوی ما است و از قرآن آموخته ایم که اگر در امر دین از شما یاری طلبیده شود ، یاری کردن

بر عهده شما است :

وَإِنِ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ [انفال/ ۷۲] .

شیر مادر در قرآن کریم :

قرآن کریم به عنوان مهمترین منبع معارف اسلامی و کتاب سعادت دو سرای ، طی چند آیه مسأله شیر مادر را مطرح فرموده است و تقریباً می توان دریافت که در هر یک از آیات کریمه به جنبه خاصی تأکید شده است.

معمولاً- در قوانین اساسی و کلی به ذکر موضوع اکتفا می شود و به جزئیات پرداخته نمی شود ، قرآن نیز که در حقیقت قانون اساسی اسلام است مع الوصف ، اهمیت شیر مادر به پایه ای است که قرآن کریم ، گاهی به جزئیات مسأله تغذیه با شیر مادر اشاره دارد.

اینک با ذکر آیات مذکور و ترجمه اجمالی آن ، در نهایت اختصار به نکات عمده ای که مفسرین و محققین از آن ها در زمینه اهمیت و ویژگی های تغذیه کودک با شیر مادر استنباط نموده اند اشاره ای خواهیم داشت.

الف _ وَ الْوَالِدَاتُ يَرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلِينَ كَامِلِينَ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَ عَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَ كَسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ وَ ابْنٌ بِوَلَدِهِمَا وَ لَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ وَ عَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَ تَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَ إِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ [بقره/ ۲۳۳] .

مادرانی که می خواهند به نحو کامل به فرزندان خود شیر دهند لازم است ۲ سال تمام آن ها را از پستان خود

شیر دهند و در این مدت بر پدران است که خوراک و پوشاک آنان را به اندازه متعارف فراهم سازند و بیش از توان، بر آن ها تکلیف نیست و نه پدر و نه مادر نباید به واسطه فرزند خود ضرری ببینند و (اگر پدر از دنیا رفت) بر عهده وارث است که بر همین منوال خوراک و پوشاک بانوی شیرده را فراهم سازد، اگر پدر و مادر خواستند کودک را از شیر بگیرند، با رضایت و مشاوره طرفین، مانعی ندارد و هر گاه خواستید برای شیر دادن دایه بگیرید در صورتی که خوراک و پوشاک او را در حدود متعارف و نیکو تأمین کنید مانعی نیست، (در این مسأله بسیار مهم و سرنوشت ساز) تقوای خدا را پیشه سازید و از خداوند پروا کنید و بدانید خداوند بر آنچه که می کنید بینا است.

ب _ وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كَرْهًا وَ وَضَعَتْهُ كَرْهًا وَ حَمَلُهُ وَ فَصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا [احقاف/ ۱۵] .

به انسان نیکی کردن به پدر و مادرش را سفارش کردیم، مادرش او را با ناراحتی حمل کرده و با ناراحتی زائید و دوران حمل و از شیر باز گرفتنش سی ماه است.

ج _ وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَ فَصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَ لِيُؤَدِّكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ [لقمان/ ۱۴] .

و ما به انسان درباره پدر و مادرش سفارش کردیم، مادرش او را با زحمت حمل کرد و دوران شیر خواری او در دو سال پایان می یابد.

د _ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ

وَ أَتَمَّرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ وَإِنْ تَعَاَسَؤْتُمْ فَسْتُرْضِعْ لَهُ أُخْرَى [طلاق/ ۶] .

اگر زنان مطلقه برای شما فرزند را شیر دهند ، پاداش آن ها را پردازید و (درباره فرزندان ، کار را) با مشاوره شایسته انجام دهید و اگر به توافق نرسیدید ، زن دیگری شیر دادن آن بچه را بر عهده گیرد.

ه _ آیات دیگر :

در آیات دیگر ، از جمله آیه ۲۳ سوره النساء مسأله خویشاوندی رضاعی ، آیه ۲ سوره حج پیوستگی وانس مادر شیر ده و طفل شیر خوار و آیه ۱۲ سوره القصص شرح وقایع به آب افکندن موسی و از آب گرفتن او توسط دربار فرعون و توجه پروردگار به مسأله تغذیه این کودک با شیر مادر خودش عنوان شده است.

از آیات کریمه مورد اشاره نکات جالبی استنباط شده است که با توجه به موضوع این کتاب و مسأله ترویج تغذیه کودکان با شیر مادران مواردی از آن ها را بازگو می کنیم. ۶

۱ _ حق شیر دادن در درجه اول با مادر (والده یا بانوئی که کودک را زائیده است) می باشد و متقابلاً کودک نیز در درجه اول حق بهره مندی از شیر مادر خود را خواهد داشت.

۲ _ حق حضانت کودک در دوران شیر خواری با مادر است.

۳ _ مادر می تواند برای شیر دادن طلب هزینه کند.

۴ _ پدر و سرپرست کودک برای بهره مند ساختن کودک از شیر مادر مسئولیت دارند.

۵ _ طول مدت شیر دادن کامل ۲۴ ماه هلالی (۲ سال کامل) است.

۶ _ حد اقل مدت شیر دادن برای کودکی که دوران ۹ ماه زندگی جنینی را به پایان برده اند

۷_ هنگام از شیر گرفتن ، مشاوره و گفتگو برای چگونگی انجام این کار به نحوی که زیانی متوجه کودک و سلامت او نگردد ضروری است.

۸_ مسأله شیر دادن به کودک مسأله بسیار مهمی است و لازم است در چنین امر مهمی تقوای خدا پیشه کنند و امر و نهی او را مراعات نمایند.

۹_ مناسب ترین غذا برای کودک شیر مادر خود اوست ، حتی اگر نوزاد نارس متولد شده باشد.

۱۰_ یکی از دلایل ضرورت رعایت حقوق مادر ، حقی است که مادر به دلیل شیر دادن به کودک دارد.

۱۱_ شیر دایه با شرایط ویژه ، موجب پیوند خویشاوندی رضاعی میان شیر دهنده و نیز همسر شیر دهنده و شیر خوار و بستگان آنها می گردد.

۱۲_ در دوران شیر خوارگی ، جایگاه مناسب کودک شیر خوار ، آغوش مادر یا کنار او است.

شیر مادر در روایات معصومینعلیهم السلامو کتب فقهی :

طبیعی است مسأله ای به اهمیت تغذیه کودک با شیر مادر ، وقتی در قرآن کریم با ظرایف و دقایقی که به برخی از آن ها اشاره کرده ایم مطرح شده باشد ، در کلام پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومینعلیهم السلامو به دنبال آنها در کتب فقهی کرارا مورد بحث قرار گرفته باشد. و در این جا به قصد تبرک جستن به رهنمودهای اسلامی و فرا گرفتن نکات دیگری از این منبع فیاض و دنباله رو و هماهنگ با قرآن کریم تنها به قطره ای از دریا و خوشه ای از خرمن ، اکتفا می کنیم.

الف _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ لِلصَّبِيِّ لَبَنٌ خَيْرٌ

مِنْ لَبَنِ أُمَّهِ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ٣٤] .

برای کودک هیچ شیری بهتر از شیر مادرش نیست.

ب _ قال امير المؤمنين (ع) : ما من لبن رضع به الصبي اعظم برکه عليه من لبن امه [وسایل الشيعه ، ج ٢١ ، ص ٤٥٢] .

کودک با هیچ شیری تغذیه نمی شود که به اندازه شیر مادر خویش مبارک و با برکت باشد.

ج _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْفَرْضُ فِي الرِّضَاعِ أَحَدٌ وَ عِشْرُونَ شَهْرًا فَمَا نَقَصَ عَنْ أَحَدٍ وَ عِشْرِينَ شَهْرًا فَقَدْ نَقَصَ الْمُرْضِعُ وَ إِنْ أَرَادَ أَنْ يَتِمَّ الرِّضَاعُ فَحَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ [تهذيب الأحكام ، ج ٨ ، ص ١٠٦] .

حد واجب شیر دادن ٢١ ماه است و به هر میزان که از ٢١ ماه کمتر به کودک شیر داده شود ، شیر دهنده کمتر از حد لازم شیر داده است و اگر بخواهد دوره شیر دهی را کامل و تمام کند ، پس لازم است ٢ سال تمام شیر بدهد.

د _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الرِّضَاعُ وَاحِدٌ وَ عِشْرُونَ شَهْرًا فَمَا نَقَصَ فَهُوَ جَوْرٌ عَلَى الصَّبِيِّ [کافی ، ج ٦ ، ص ٤٠] .

حد ضروری شیر دادن ٢١ ماه است و آن چه که کمتر از این مدت شیر داده شود ستمی است که بر کودک رفته است.

ه _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : جعل الله تعالى ذكره رزقه في ثدي أمه في إحداهما طعامه و في الأخرى شرابه حتى إذا رضع آتاه الله في كل يوم بما قدر له فيه من الرزق [بحار الأنوار ، ج ٥٧ ، ص ٣٥٢] .

خداوند متعال روزی کودک را در دو پستان مادر

قرار داده ، در بخشی از آن آب و در بخش دیگر غذای او را و از هنگامی که مادر فرزند را به دنیا می آورد به تناسب نیاز هر روز بچه ، روزی متناسب آن روز او را مقدر فرموده است.

و_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تُرْضِعِيهِ مِنْ تَدْيٍ وَاحِدٍ وَ أَرْضِعِيهِ مِنْ كَلِيهِمَا يَكُونُ أَحَدُهُمَا طَعَاماً وَ الْآخَرُ شَرَاباً [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۰] .

(ای ام اسحق) ، فقط از یک پستان شیر مده ، بلکه از هر دو پستان شیر بده تا بخشی از آن تأمین کننده غذا و بخشی تأمین کننده آب مورد نیاز کودک باشد.

ز_ قال رسول الله (ص) : اما ترضی احدیکن انہا اذا کانت حاملاً من زوجہا و هو عنہا راض ان لہا مثل اجر الصائم القائم فی سبیل اللہ فاذا وضعت لم یخرج من لبنہا جرعه و لم یمص من ثدیہا مصہ الاکان لکل جرعه و لکل مصہ حسنہ فان اسهر ہالیلہ کان لہا مثل اجر سبعین رقبہ تعقیہم فی سبیل اللہ [نہج الفصاحہ] .

آیا شما بانوان خوشنود نمی شوید که وقتی یکی از شما از همسر خود در حالی که او از شما راضی است باردار شود ، ثواب کسی را دارد که روزها روزه بگیرد و شب ها برای عبادت خدا به پا خیزد و هنگامی که زایمان کند هر جرعه ای که از شیر او درآید و هر بار که پستان او مکیده شود برای هر جرعه و هر مکیده شدن پستان ثوابی است و اگر برای شیر دادن و مراقبت از کودک شیر خوار ، شبی بیدار

گردد ، پاداشی برای او معادل آزاد کردن هفتاد بنده در راه خدا است.

ح _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ لِلْمَرْأَةِ فِي حَمْلِهَا إِلَى وَضْعِهَا إِلَى فَصَالِهَا مِنَ الْأَجْرِ كَالْمُرَابِطِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنْ هَلَكَتْ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ فَلَهَا أَجْرُ شَهِيدٍ [مكارم الأخلاق ، ۲۳۸] .

زن در دوران بارداری ، زایمان و شیر دادن اجر مجاهد در راه خدا را دارد و اگر در این میان بمیرد برای او اجر شهید است.

ط _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا حَمَلَتِ الْمَرْأَةُ كَانَتْ بِمَنْزِلَةِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ الْمُجَاهِدِ بِنَفْسِهِ وَ مَالِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِذَا وَضَعَتْ كَانَ لَهَا مِنَ الْأَجْرِ مَا لَا يَدْرِي أَحَدٌ مَا هُوَ لِعِظَمِهِ فَإِذَا أَرْضَعَتْ كَانَ لَهَا بِكُلِّ مَصَّةٍ كَعَدْلِ عَتَقِ مُحَرَّرٍ مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ فَإِذَا فَرَغَتْ مِنْ رَضَاعِهِ ضَرَبَ مَلَكٌ كَرِيمٌ عَلَى جَنْبِهَا وَقَالَ اسْتَأْنَفِي الْعَمَلَ فَقَدْ غُفِرَ لَكَ [أمالی صدوق ، ۴۱۱] .

وقتی زنی باردارد ، در ثواب مانند سرباز روزه داری است که جان و مال بر کف گرفته و در راه خدا جانبازی می کند ، وقتی زایمان کرد اجر او آن چنان زیاد است که به حساب نمی آید و هنگامی که کودک را شیر می دهد هر مرتبه مکیده شدن پستان او معادل با آزاد کردن بنده ای از نسل حضرت اسماعیل (ع) پاداش دارد و آنگاه که از شیر دادن فراغت حاصل می کند فرشته ای به پهلوی او می زند و می گوید : عملت را بگیر که خدای گناہانت را آمرزید.

ی _ در تمام کتب فقهی کم و بیش موضوع شیر مادر ، آغوز (لبأ ، clostrum یا

شیر روزهای نخستین پس از زایمان که غلیظ تر از سایر ایام شیر دهی است)، ضرورت صیانت و پاسداری از سلامت کودک شیر خوار و تأکید بر شیر دادن یا دادن آغوز به کودک به عنوان صیانت از سلامت او ۷ مورد بحث قرار گرفته است. به هر حال اگر بخواهیم اجمالاً نظری به چند حدیث نمونه که در این مبحث آورده ایم داشته باشیم؛ برخی از نکاتی که در وهله اول جلب توجه می کند عبارتند از :

۱_ شیر مادر بی نظیر است :

مناسب ترین شیر برای هر کودک در درجه اول شیر مادر خود او است و در درجه دوم شیر مادران دیگر.

توضیح این نکته که تغییرات تدریجی شیر مادر به تناسب تغییرات تدریجی نیازهای طفل و داشتن مواد ایمنی بخش (آنتی کورها و ایمونوگلوبولین ها) متناسب با نوع بیماری ها و عوامل بیماری زای محیطی است می تواند شاهد خوبی بر بی رقیب بودن شیر مادر به طور کلی و شیر مادر خود کودک به طور اخص باشد.

۲_ حق لباً یا آغوز :

کودک در صورتی که از شیر مادر خودش محروم نباشد، در چند روز اول زندگی از آغوز یا کلاستروم که حاوی مقادیر زیادی آنتی کور و ایمونوگلوبولین است و او را در برابر عوامل بیماری زای محیط خارج از رحم پشتیبانی و سلامت او را بیمه می کند، بهره مند خواهد شد. ۸ اهمیت آغوز برای کودک به اندازه ای زیاد است که در گذشته بسیاری از فقهای عظام به وجوب دادن آغوز به نوزاد حکم می کردند، ۹ زیرا در شرایط آن روزگارها

، ندرتا ممکن بود کودکی علی رغم محرومیت از آغوز و شیر مادر زنده بماند.

۳_ ترکیب شیر مادر متناسب با نیاز کودک است ، حتی اگر کودک نارس متولد شده باشد.

۴_ در هر بار شیر دادن باید از هر دو پستان استفاده کرد. (در این صورت علاوه بر بهره مندی طفل از شیر با کیفیت بهتر ، هر دو پستان تخلیه و تحریک لازم برای شیر سازی مجدد بیشتر در هر دو پستان ایجاد می شود.)

۵_ حد اقل مدت لازم برای شیر دادن به کودکی که ۹ ماهه متولد شده ۲۱ ماه است و شیر دادن کمتر از این مدت سستی است که به کودک تحمیل می گردد.

۶_ حد مطلوب شیر دادن ۲۴ ماه هلالی است.

۷_ ۲۱ ماه یا ۲ سال شیر دادن به طفل به معنای انحصار تغذیه کودک با شیر مادر نیست ، بلکه لازم است پس از ۴ تا ۶ ماهگی از غذاهای تکمیلی مناسب استفاده شود.

۸_ تغذیه انحصاری طفل با شیر مادر ، نه تنها غذا ، بلکه آب مورد نیاز او را نیز تأمین می کند. (تغذیه انحصاری با شیر مادر مربوط به ۴ تا ۶ ماه اول زندگی است و همان گونه که اشاره شد ، هم بر مبنای رهنمودهای معصومین علیهم السلام و هم بر اساس دست یافته های علمی پس از ۴ تا ۶ ماهگی لازم است کودک از غذاهای تکمیلی و مناسب استفاده نماید) .

۹_ کودک پس از تولد باید در کنار مادر باشد ، حتی در رهنمودهای اسلامی کنار پهلوی چپ مادر توصیه شده است.

امروزه اصطلاح هم

اتاقی Rooming in برای همین منظور توسط سازمان جهانی بهداشت و یونیسف به کار گرفته می شود و توصیه می شود کودک به فاصله نیم ساعت پس از ولادت به پستان مادر گذاشته شود.

در رهنمودهای اسلامی چیزی فراتر از هم اتاقی؛ یعنی در واقع هم آغوشی مادر و نوزاد مطرح شده است ، هم از طریق مکیده شدن پستان مادر به کرات و هم از طریق تماس بدن و حتی استشمام بوی کودک موجب تحریک سیستم شیر ساز در بدن و موجب افزایش شیر مادر و تضمینی برای تداوم شیر دهی است.

۱۰_ شیر دادن به هنگام شب پر فایده است.

شیر دادن در شب از عوامل عمده افزایش سطح ترشح هرمون پرولاکتین و موجبی برای افزایش شیر مادر و تداوم شیر دهی است. ۱۰

۱۱_ مکیده شدن مکرر پستان راز تداوم و فزونی شیر مادر است. و در حقیقت هیچ عاملی به اندازه آن نمی تواند تداوم شیر دهی و کفایت شیر را تأمین کند ، لذا در زمان ما عدم توفیق بسیاری از مادران در یک شیر دهی موفق مربوط به جدا سازی کودکان آنها پس از زایمان و نگهداری نوزادان در اطاق دیگر و عدم مکیده شدن پستان آنها به دفعات و استفاده از شیرها و غذاهای کمکی که خود موجبی برای کاهش تمایل کودک به مکیدن پستان مادر می شود و استفاده از وسایل بسیار زیان بخشی مانند پستانک (گول زنک) و شیشه شیر و... است. در واقع رمز موفقیت مادر در شیر دهی عزم او به انجام این رسالت ، به پستان گذاشتن به هنگام نوزاد در کوتاه ترین فاصله پس از

زایمان ، مکرر به پستان گذاشتن به هنگام تمایل کودک ، خود داری از مصرف غذاهای کمکی بی موقع و اجتناب از به کار گیری شیشه شیر و پستانک و پس از همه این ها داشتن یک شیوه مناسب تغذیه است ، زیرا با هر بار مکیده شدن پستان ، یک موج عصبی که از نوک پستان آغاز می شود پس از رسیدن به هیپوتالاموس از آن جا به غده هیپوفیز می رود و از تحریک قسمت خلفی هورمون اکسیتوسین ترشح می گردد و هورمون پرولاکتین موجب شیر سازی می گردد و هورمون اکسیتوسین که انقباض دهنده است به تخلیه شیر کمک می کند.

چنان که ملاحظه می شود نقش پرولاکتین نقش بسیار مهمی است و تحریک مکرر ترشح پرولاکتین از طریق مکیدن پستان انجام می شود.

۱۲ _ شیر دادن از پستان جهاد در راه خدا و مایه خوشنودی پروردگار است ، لذا باید شیر دادن به عنوان یک ارزش والا مایه سربلندی و افتخار بانوان با اعتقاد باشد.

شیر مادر در منابع علمی روز :

کم و بیش قبلا- توضیح داده ایم که امروزه ارزش شیر مادر به دلیل بالا رفتن میزان آگاهی های علمی بشر بیش از هر زمان دیگر است. حتی اگر چه از زمان های گذشته می دانستند شیر مادر بهترین غذا برای کودک است و کارخانجات سازنده شیر خشک با تقلید از نسبت برخی ترکیبات مواد در شیر مادر ادعا و تبلیغ می کردند که این شیر به بشیر مادر شبیه است و اصطلاحاتی مانند شیر ماترنیزه ، ۱۱ شیر همومنیزه ۱۲ و شیر آدپته ۱۳ در واقع بیانگر همین اعتراف بود ، مع

الوصف تدريجا با شناخت بیشتری که از شیر مادر در اثر پژوهش های علمی به وجود آمده این حقیقت روشن شده است که :

۱_ شیر مادر بهترین و مناسب ترین غذا برای کودک شیر خوار است.

۲_ ترکیب آن هر روز اندکی به تناسب نیاز کودک تغییر می کند.

۳_ ترکیب آن در هر بار شیر دادن هم کمی تغییر می کند؛ یعنی شیری که ابتدا از پستان ترشح می شود با شیری که در پایان هر بار شیر خوردن ، طفل دریافت می کند تفاوت هائی دارد.

۴_ مواد ایمنی بخش موجود در شیر مادر قابل تقلید نیست.

۵_ سلول های زنده موجود در شیر مادر (گلبول های سفید) نمی تواند در شیر خشک وجود داشته باشد.

۶_ ترکیبات کم یاب و احیانا ناشناخته ای در شیر مادر وجود دارد که شیر مادر را بی مانند می کند.

و در نتیجه می توان گفت دنیای علم امروزه به خوبی می داند شیر مادر بی نظیر و بی رقیب است و همانند سازی آن غیر ممکن است.

در زمان ما مجموعه ای عظیم از مقالات علمی درباره شیر مادر منتشر شده و اگر نگوئیم هر روز ، می توانیم بگوئیم لا اقل هر ماه خبرهای علمی تازه ای درباره شیر مادر در معتبرترین مجلات علمی مربوط به طب اطفال انتشار می یابد که همه حاکی از ارزش فوق العاده زیاد شیر مادر است.

اصولا منافع شیر مادر را می توانیم در سه بخش طبقه بندی کنیم :

بخش اول _ منابع شیر مادر برای کودک

که این بخش مهم ترین قسمت منافع شیر مادر را تشکیل می دهد.

برای انسان های موحد ، باور این نکته آسان است که وقتی خدای حکیم برای کودک غذایی را بر اساس علم و حکمت بی پایان خود مقدر می کند چیزی را برای او فراهم و به او اعطا می فرماید که هرگز با آن چه بندگان او با محدودیت علم و آگاهی فراهم می کنند قابل قیاس نیست.

نمونه هایی از مزایای شیر مادر را برای کودکان در لابلای این بحث ها ارائه کرده ایم ۱۴ و موارد دیگری را نیز به یاری خدا در این کتاب بیان خواهیم داشت.

بخش دوم _ منافع شیر دادن برای مادر :

مادر نیز منافع فراوانی از شیردادن به کودک می برد ، داشتن فرزند سالم ، احساس رضایت از پرورش طفل با شیره جان خود ، کاهش چربی ذخیره ای دوره بارداری ، پیش گیری از بارداری ناخواسته ، بازگشت سریعتر رحم و ضمائم آن به جای خود پس از زایمان و ایمنی بیشتر در برابر سرطان پستان از آن جمله است.

بخش سوم _ منافع شیر مادر برای جامعه :

جامعه با داشتن افراد سالم ، با عاطفه به خوشبختی نزدیک تر خواهد بود ، شیر مادر بدون اتکا به منابع خارجی با هزینه بسیار کمتر ، به صورت کاملا سالم در اختیار کودکان یک جامعه قرار می گیرد و با خود وابستگی سیاسی ، اقتصادی و فرهنگی به همراه ندارد. موقعیت مادر در خانواده و تحکیم نظام خانواده از منافع نهفته ، اما بسیار پر ارزش شیر مادر برای جامعه است.

برخی از مزایای بی پایان شیر مادر :

۱ _ ترکیب شیر مادر کاملا با نیازهای طفل هماهنگ

است و همان گونه که قبلاً اشاره کرده ایم به تناسب تغییر نیازهای طفل ، این ترکیب نیز تغییر می یابد. این یک مزیت استثنایی و غیر قابل تقلید است.

۲_ آغوز یک غذای استثنایی و تکرار نشدنی برای آغاز زندگی کودک در دنیای خارج رحم است. این غذای استثنایی شیری است که در چند روز اول زندگی ترشح می شود و سرشار از انواع آنتی کورها و ایمونوگلوبولین های لازم برای مبارزه موفق کودک با عوامل بیماری زای محیطی است و به عبارت دیگر آغوز سلاح لازم را برای کودک تازه متولد شده به همراه دارد تا او را در رویارویی با عوامل بیماری زای محیطی یاری کند.

۳_ ترکیب شیر مادر در ابتدا و انتهای شیر دادن اندکی تغییر می کند ، شیر اول رقیق و اشتها آور است و پروتئین بیشتر دارد ، شیر انتها غلیظ تر و پر چربی و سیر کننده است ، وقتی کودک در هر بار شیر خوردن از هر دو پستان استفاده می کند شیری با کیفیت برتر دریافت می کند. به علاوه اگر شیر غذای منحصر به فرد کودک باشد (از بدو تولد تا حدود ۴ تا ۶ ماهگی) در این صورت نیازی به مصرف آب آشامیدنی نخواهد داشت ، حتی اگر هوا گرم باشد!

۴_ شیر مادر آلودگی میکروبی ندارد ، لذا نه به جوشاندن نیاز دارد و نه به دلیل آلودگی شیشه ، پستانک و ظروفی که برای تغذیه با شیر خشک به کار می رود مشکلی به بار می آورد.

۵_ درجه حرارت شیر مادر در طول شیر دادن ثابت و مناسب است

، در حالی که شیری که با شیشه پستانک به کودک داده می شود ، درجه حرارتش در ابتدا و انتها یکسان نیست.

۶_ شیر مادر همیشه و در همه جا می تواند در دسترس کودک باشد ، چه در سفر ، چه در خانه ، چه در زمان جنگ و حصر اقتصادی و چه در شرایط بحرانی مثل سیل ، زلزله و حوادث دیگر ، آن هم به صورتی که هیچ یک از مزایای آن در این شرایط از بین نرفته و هزینه ای هم به خانواده تحمیل نمی شود.

۷_ از مظاهر لطف عمومی و عنایات جهان شمول الهی این است که وقتی مادران از یک تغذیه کافی (نه عالی) برخوردار باشند ترکیب شیر آن ها در تمام نقاط جهان یکسان است؛ یعنی شیر فلان ملکه هرگز بر شیر فلان خانم روستایی مزیت و برتری ندارد. ۱۵.

۸_ بندرت ممکن است مسأله ای به نام حساسیت به شیر مطرح شود ، در حالی که حساسیت به شیر گاو و شیر خشک های مختلف بسیار اتفاق می افتد.

۹_ شیر مادر حتی برای کودکان مبتلا به کم کاری تیروئید و فنیل کتونوری و ... بهتر از هر شیر دیگر است.

۱۰_ شیر مادر سهل الهضم است.

۱۱_ اختلالات تغذیه و سوء تغذیه و چاقی های زیان بخش نزد اطفالی که از شیر خشک و شیر گاو استفاده می کنند فراوان است ، اما این گرفتاری ها ، در تغذیه از شیر مادر وجود ندارد.

۱۲_ احساس آرامش کودک در آغوش مادر به خصوص هنگام نوشیدن شیر از پستان مادر و اثرات عاطفی متقابل آن

، یک مزیت انحصاری مربوط به شیر مادر است.

۱۳ _ شیر مادر تنها ماده غذایی یا داروئی شناخته شده است که ضریب هوشی طفل (IQ) را تا ۸ واحد افزایش دهد.

۱۴ _ میزان مرگ و میر در شرایط یکسان میان دو گروه از کودکان (گروهی که از شیر مادر تغذیه می کنند و گروهی که محروم از شیر مادرند و از انواع شیر خشک استفاده می کنند) به نحو چشم گیری متفاوت است. در یک بررسی نشان داده اند که مرگ و میر کودکان محروم از شیر مادر، اما برخوردار از شیر خشک ۱۸ برابر مرگ و میر کودکان بهره مند از شیر مادر است.

۱۵ _ مشکلات ناشی از اشتباه در برنامه غذایی کودکانی که از شیر مادر تغذیه می کنند به مراتب کم تر از کودکانی است که از شیر های دیگر استفاده می کنند.

۱۶ _ مدفوع کودکانی که از شیر مادر تغذیه می کنند دارای حالت شل تر و رنگ آن زرد طلائی است. نوع میکروب هایی که در مدفوع این گونه اطفال دیده می شود از دسته میکروب هایی است که محیط را برای فعالیت میکروب های بیماری نامساعد می کند ۱۶، در حالی که اطفال محروم از شیر مادر وضعیت دیگری دارند.

۱۷ _ در شیر مادر نوعی پروتئین به نام لاکتوفرین وجود دارد که سبب می شود تقریباً تمام آهن موجود در شیر مادر جذب شود. در این صورت هم کودک بهره بیشتری می برد و هم به دلیل نبودن آهن جذب نشده در مدفوع، میکروب های بیماری زای موجود در روده نمی تواند تکثیر و رشد پیدا کنند.

— وجود مقدار کافی قند از نوع لاکتوز در شیر مادر، علاوه بر این که موجب جذب مقدار بیشتر کلسیم می شود، از حالت یبوست نیز جلوگیری می کند.

۱۹ — شیر خوارانی که شیر مادر می خورند خیلی کمتر از کودکان محروم از شیر مادر به بیماری های عفونی و اسهال دچار می شوند.

۲۰ — میزان مواد معدنی و ترکیبات موجود در شیر مادر به گونه ای است که هیچ گاه موجب صدمه به کلیه های کامل نشده نوزاد نمی گردد.

۲۱ — در شیر مادر به خصوص در دو هفته اول تعداد زیادی گلبول سفید وجود دارد و نقش گلبول های سفید در مبارزه با میکروب ها بسیار مهم است.

۲۲ — شیر مادر برای کودکان نارس نیز بهترین و مناسب ترین غذا است، کودکان نارس به دلیل از دست دادن برخی فرصت ها برای تکمیل در رحم مادر، بیشتر از سایر کودکان به مراقبت و ایمنی در برابر عوامل بیماری زای محیطی نیاز دارند. در نظام سراسر حکمت آفرینش در شیر مادرانی که فرزندان نارس متولد کرده اند به تناسب این نیاز فوق العاده تغییراتی حادث می شود، مثلاً- آغوز که شیر چند روز اول در زایمان های طبیعی و به موقع است، در زایمان کودکان نارس تا چند هفته ترشح آن از پستان تداوم پیدا می کند، هم چنین در مورد برخی مواد معدنی موجود در شیر مادر به تناسب نیازهای استثنائی کودکان نارس تغییراتی پیدا می شود.

۲۳ — شیر مادر یک سرمایه ملی است و ترویج تغذیه با شیر مادر گامی در جهت استقلال و خود

کفایی میهن اسلامی مان است.

۲۴_ پروردگار مهربان ، ساختمان پستان را طوری قرار داده است که مکیدن شیر از آن ایجاد گوش درد ، ناراحتی های تنفسی ، خفگی و دل درد برای طفل نخواهد کرد. در حالی که این عوارض به دلیل مکیدن از پستانک ، نزد اطفال محروم از شیر مادر فراوان است.

۲۵_ مکیده شدن سینه مادر توسط طفل شیر خوار موجب ترشح هورمون اکسیتوسین از قسمت پسین غده هیپوفیز می شود و این هورمون سبب تسریع در جمع شدن رحم مادر و بازگشت آن به وضع طبیعی بعد از زایمان می گردد.

۲۶_ میزان موارد ابتلا به سرطان پستان ، نزد مادرانی که به کودکان خود از پستان شیر می دهند به مراتب کمتر از موارد ابتلا نزد سایر مادران می باشد.

۲۷_ وقتی مادر از پستان شیر می دهد امکان تخمک گذاری و در نتیجه بارداری زود رس به تعویق می افتد ، لذا با فاصله گذاری مناسب بین بارداری ها و تولد فرزندان هم اثر مثبت روی سلامت مادر و هم فرزندان آینده او خواهد داشت.

۲۸_ علاوه بر مزایای بی شمار دیگر ، ۱۷ در یک جمله باید گفت غذایی را که دست قدرت و حکمت و علم بی انتهای خدا برای کودک ساخته و به او هدیه کرده است ، نمی توان با غذائی که کارخانجات شیر خشک با انگیزه های اقتصادی و جلب منافع مادی می سازند مقایسه کرد.

پاسخ به چند ابهام و چند سؤال :

گاهی که درباره شیر مادر صحبت می شود بعضی ها سئوالاتی مطرح می کنند که بد نیست به نمونه هائی از

آن‌ها بپردازیم.

۱_ آیا شما به دلیل مشکلات ارزی به ترویج تغذیه با شیر مادر اهمیت می‌دهید؟

اگر چه اکثریت قریب به اتفاق مردم، هم بر اساس اعتقادات درونی و هم بر اساس آنچه که آموخته‌اند به اهمیت شیر مادر آگاهی دارند، اما بعضی‌ها این سؤال را مطرح می‌کنند؛ در پاسخ باید گفت:

ترویج تغذیه با شیر مادر یک حرکت مقطعی نیست، شروع این حرکت در سال‌های اخیر از کشورهایی بوده که نه تنها مشکلات ارزی نداشته‌اند، بلکه خودشان، غالباً صادرکننده شیر خشک هم می‌باشند.

ترویج تغذیه با شیر مادر یک نهضت عالم‌گیر است که پشتوانه‌های مطمئن علمی دارد و سازمان‌های علمی بین‌المللی مثل سازمان جهانی بهداشت و یونسف نیز در این حرکت سهم به‌سزائی دارند.

آموزش‌های اسلامی چهارده قرن قبل از این نهضت، اهمیت شیر مادر را به مردم آموخته است، آن‌چه که ما در این کتاب آوردیم گوشه‌ای از مزایای بی‌شمار شیر مادر را توضیح می‌دهد. وانگهی چنان‌چه مشکلات ارزی و دشواری‌های روابط اقتصادی و مانند این‌ها هم اگر نباشد آیا استفاده از شیر مادر عاقلانه‌تر نیست؟

۲_ آیا شیر مادر در پستان فاسد می‌شود؟

این سؤال یک پاسخ روشن دارد: نه، شیر مادر در پستان خراب نمی‌شود.

۳_ چگونه باید به کودک شیر داد؟

روش درست شیردادن از پستان این است که نوک پستان داخل دهان طفل باشد و لب طفل روی هاله اطراف نوک پستان (آروئول یا قسمت قهوه‌ای رنگ)

اطراف نوک پستان) فشار بیاورد و صورت طفل باید مقابل پستان مادر قرار گیرد.

۴_ آیا در موقع اسهال شیر مادر را قطع کنیم؟

سابقاً گفته می شد در موقع بروز اسهال شیر مادر را قطع کنید و محلول آب و الکترولیت بدهید ، اما امروزه با تأکید فراوان گفته می شود شیر مادر را به هنگام اسهال ، هرگز قطع نکنید ، حتی اگر بچه از شیر مادر محروم است و شیر خشک یا شیر گاو می خورد آن ها را هم نباید قطع کرد ، فقط توصیه می شود ، شیر گاو و شیر خشک را کمی رقیق کنید.

۵_ مگر می شود در این زمانه شیر کافی داشت؟

ما در این کتاب به اختصار چگونگی ترشح شیر و نقش مکرر به پستان گذاشتن طفل را در زیاد شدن و تداوم شیرمادر ذکر کرده ایم و نیازی به تکرار آن ها نیست. ممکن است برخی مشکلات اجتماعی ، عصبانیت ها و کمبود تحمل نزد بعضی ها سبب کاهش ترشح اکسیتوسین (هورمون انقباض دهنده) شود ، اما خوش بختانه روی هورمون پرولاکتین (هورمون سازنده شیر) اثر ندارد.

همین تغذیه معمولی خانواده ها حتی خانواده های کم درآمد برای ترشح شیر کافی ، کفایت می کند ، البته تغذیه بهتر (نه تغذیه پر هزینه) برای دوران شیردهی لازم است ، لیکن درنظام سراسر حکمت آمیز آفرینش پیش بینی های لازم برای یک شیر دهی موفقیت آمیز به دنبال زایمان صورت گرفته و ذخائر چربی موجود در بدن مادر به همین منظور در دوره شیر دهی مورد استفاده قرار می گیرد.

۶_ شیر من کافی نیست ، چه کنم؟

خیلی از

مادران گمان می کنند شیر آن ها کافی نیست ، به همین جهت به سرعت به مصرف شیر خشک رو می آورند ، بچه وقتی از شیر خشک و شیشه شیر استفاده کرد کمتر به پستان مادر علاقه نشان خواهد داد و همین موضوع سبب کاهش شیر مادر خواهد گردید.

۷_ شیر من رقیق است ، چه کنم تا شیر خوب داشته باشم؟

ما در این کتاب توضیح داده ایم که شیر مادر در ابتدا رقیق تر و در انتها غلیظ تر است ، علت این که شیر مادر می تواند احساس تشنگی کودک را نیز بر طرف کند همین است.

البته شیر مادر در انتها غلیظ تر می شود ، اما نباید فراموش کرد که شیر انسان مشابه شیر حیوانات نیست ، شیر انسان ترکیب خاص خود را دارد.

۸_ آیا کودکانی که از شیر خشک استفاده می کنند رشد بهتری دارند؟

گفتیم شیر مادر ترکیب ویژه ای دارد که بچه انسان در عرض مدت ۵ ماه از هنگام تولد ، با تغذیه کافی وزنش دو برابر می شود ، اما بچه گاو در کمتر از ۲ ماه وزنش با شیر گاو دو برابر می شود.

افزایش سریع وزن بچه با زیاد خوری به معنای سلامت بیشتر نیست ، شیر مادر مناسب ترین میزان رشد را برای کودک تأمین می کند.

۹_ من از ابتدا شیر نداشتم ، حالا چه کنم؟

بحثی درباره هم اتاقی مادر و نوزاد **Rooming in** داشتیم و گفتیم این هم اتاقی در رهنمودهای اسلامی هم آغوشی مادر و نوزاد است. هر چه زمان به پستان گذاشتن طفل با زمان زایمان نزدیک تر باشد احتمال موفقیت

مادر بیشتر خواهد بود.

بهتر است در همان نیم ساعت اول بعد از تولد بچه را به پستان بگذارند و بعد از آن هم بچه را پیش مادر نگهداری کنند و از مادر جدا ننمایند.

۱۰ _ چگونه غذای تکمیلی بدهیم؟

غذای تکمیلی مثل حریره، فرنی، آب میوه و سوپ صاف کرده را باید پس از ماه چهارم و حتی بعد از ماه ششم بعد از تولد به بچه داد، دادن غذای تکمیلی به کودکی که از شیر مادر استفاده می کند قبل از پایان چهار ماهگی درست نیست. ضمناً از دادن غذای تکمیلی با شیشه شیر و پستانک باید خود داری نمود، بلکه آن را با قاشق و استکان باید به کودک داد.

۱۱ _ آیا دادن آب قند به کودک کار درستی است؟

اگر چه در گذشته برای روز اول و دوم که مقدار شیر مادر کم به نظر می رسد یا ظاهراً ترشح نشده است تجویز آب قند معمول بود، اما امروزه با تأکید فراوان گفته می شود هرگز این کار را نباید کرد. همان قطرات اندکی که در یکی دو روز اول تولد از طریق پستان وارد دهان طفل می شود کافی است.

۱۲ _ آیا استفاده پستانک (گول زنک) ضرری دارد؟

بله، پستانک علاوه بر بد آموزی، خطر آلودگی های ثانوی فراوانی را دارد، استفاده کودک از پستانک باعث کاهش میل کودک به مکیدن پستان مادر و در نتیجه کاهش ترشح شیر او می شود.

۱۳ _ آیا شیر خوار به آب احتیاج ندارد؟

گفتیم وقتی تغذیه شیر خوار در ۴ ماه اول زندگی منحصر به شیر مادر باشد، در این

صورت آب مورد نیاز بدن او تأمین می شود و نیازی به دادن آب اضافی نیست ، حتی سازمان جهانی بهداشت به خاطر حفظ سلامت کودکان توصیه می کند در چنین شرایطی به کودک آب ندهید ، حتی اگر هوا گرم باشد.

۱۴ _ برای ترویج تغذیه کودک با شیر مادر چه کسانی مسئولیت دارند؟

با در نظر گرفتن اهمیت موضوع و توضیحاتی که در این کتاب داده ایم حقیقتاً باید گفت ترویج تغذیه کودکان با شیر مادران یک مسئولیت فردی و اجتماعی برای همه کسانی است که نسبت به جامعه ، کودکان و آینده کشور احساس مسئولیت می کنند.

۱۵ _ برای موفقیت در شیر دادن چه باید کرد؟

کم و بیش توضیحات این کتاب به طور کلی ، این اطلاعات را در بر دارد ، مع الوصف لازم است متذکر شویم خوشبختانه یک کتابچه مصور ۲۰ برگی به زبان ساده ، تحت عنوان "چه کنم تا در شیر دادن به کودک موفق شوم" توسط کمیته کشوری ترویج تغذیه با شیر مادر تهیه و توسط وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی در تیراژ بالا انتشار یافته است و به صورت رایگان توسط مراکز بهداشت و مراکز بهداشتی درمانی در اختیار علاقه مندان قرار می گیرد ، مطالعه کتابچه مذکور اطلاعات سودمندی در اختیار مادران قرار می دهد.

سخن پایانی :

تضمین سلامت کودکان ، بدون بهره گیری آنان از شیر مادر یک تصور دور از واقعیت است ، این که جهان علم با تکیه به دستاوردهای دانش بشری ، بیش از هر زمان دیگر به اهمیت تغذیه با شیر مادر پی برده و با سرعت فزاینده ای در صدد جبران غفلت های گذشته

است و اینک که یک نهضت جهانی برای بازگشت به شیر مادر آغاز شده است برای امت سرفراز اسلام که افتخار دارد ظرایف و دقایق مربوط به تغذیه کودک را چهارده قرن قبل از شروع این نهضت از رهنمودهای اسلامی فرا گیرد و برای میهن اسلامی ما به طور اخص که در میان بد اندیشی ها و نابکاری های دنیای کفر سر بلند و استوار پرچم نهضت جهانی اسلام را به دوش دارد. احیاء ارزش های اسلامی از جمله در مسأله بسیار مهم تغذیه با شیرمادر که زمینه ساز سلامت نسل فردای انقلاب است معنا و اهمیت ویژه ای دارد.

ما بر اساس آن چه که در فرهنگ متعالی اسلامی آموخته ایم به مسئولیت های فردی، اجتماعی و مشترک خود می اندیشیم، امر به معروف و نهی از منکر را در دامنه وسیع آن که خیر اندیشی فراگیر برای امروز و فردای امت اسلامی است و ضامنی برای گسترش خیر در جامعه و کلید باب خوشبختی است وظیفه عمومی به ویژه وظیفه برگزیدگان جامعه اسلامی می شناسیم. ۱۸

اینک فرصتی است که از روحانیت همیشه پیش تاز جامعه اسلامی برای احیای این شیوه پسندیده اسلامی و این سرمایه گذاری سود بخش برای تأمین تندرستی نسل نو و مدیران فردای کشور؛ یعنی ترویج تغذیه کودکان با شیر مادران استمداد کنیم و انتظار داشته باشیم که از پایگاه های نشر و فرهنگ اسلامی برای توان مندی بیشتر امت اسلامی توصیه به بهره مند ساختن کودکان از این نعمت برگزیده مائده الهی شود.

باشد که در میهن ما، به برکت تعالیم قرآن و عترت کمتر کودکی از این حق

ویژه محروم بماند :

وَإِنْ اسْتَنْصَرُواكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمْ النَّصْرُ [انفال/ ۷۲] .

۲. شیر حیوان

۱. آیت الهی

وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَوْثٍ وَ دَمٍ لَبْنًا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ [نحل/ ۶۶] .

۲. سفارش به مصرف شیر

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اسقوا نساءكم الحوامل الألبان فإنها تزيد في عقل الصبي [طب النبي (ص) ، ص ۲۴] .

— عن شرحبیل بن ابي سعید قال : "لما كان صبيحه عرس فاطمه جاء النبي بعس فيه لبن فقال لفاطمه : اشربي فداك أبوك و قال لعلی (ع) : اشرب فداك ابن عمك [إعلام الوری ، ص ۱۵۱] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَنْ عَلِيًّا (ع) كَانَ يَشْتَحِبُّ أَنْ يَفْطِرَ عَلَى اللَّبَنِ [تهذيب الأحكام ، ج ۴ ، ص ۱۹۹] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : شَرِبُ اللَّبَنِ مِنَ الْإِيمَانِ [طب النبي ، ص ۲۵] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ النَّبِيُّ (ص) إِذَا شَرِبَ اللَّبْنَ قَالَ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَزِدْنَا مِنْهُ [كافي ، ج ۶ ، ص ۳۳۶] .

۳. شیر عصاره و معجون است

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلَيْكُمْ بِالْبَانِ الْبَقَرِ فَإِنَّهَا تُخْلَطُ مِنَ الشَّجَرِ [وسائل الشيعة ، ج ۲۵ ، ص ۱۱۲] .

۴. بهترین نوشیدنی

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ النَّبِيُّ (ص) يَحِبُّ مِنَ الشَّرَابِ اللَّبْنَ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۴۹۰] .

پیامبر اکرم (ص) در معراج با شیر پذیرائی شد. [صحیح بخاری ، ج ۲ ، ص ۲۳۱] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّبْنُ طَعَامُ الْمُؤَسِّلِينَ [كافي ، ج ۶ ، ص ۳۳۶] .

۵. درمان دردها

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَصْبَهَانِيِّ قَالَ : "كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ

(ع) فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ وَ أَنَا أَسْمِعُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي أَجِدُ الضَّعْفَ فِي بَدَنِي فَقَالَ لَهُ : عَلَيْكَ بِاللَّبَنِ فَإِنَّهُ يَنْبِتُ اللَّحْمَ وَ يَشُدُّ الْعَظْمَ " [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٣٦] .

عَنْ يَحْيَى بْنِ إِسْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبَلَادِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ : " شَكَوْتُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ (ع) ذَرْبًا وَجِدْتُهُ فَقَالَ لِي مَا يَمْنَعُكَ مِنْ شُرْبِ أَلْبَانِ الْبَقْرِ فَقَالَ لِي : أَ شَرِبْتَهَا قَطُّ ؟ فَقُلْتُ لَهُ : نَعَمْ مَرَارًا فَقَالَ : كَيْفَ وَجَدْتَهَا فَقُلْتُ : وَجَدْتُهَا تَدْبُعُ الْمَعِدَةَ وَ تَكْسُو الْكَلَيْتَيْنِ الشَّحْمَ وَ تَشْهِي الطَّعَامَ فَقَالَ لِي : لَوْ كَانَتْ أَيَّامُهُ لَخَرَجْتُ أَنَا وَ أَنْتَ إِلَى يَنْبُعِ حَتَّى تَشْرَبَهُ " [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٣٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حَسْبُ اللَّبَنِ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا الْمَوْتَ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦٣٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَلْبَانُ الْبَقْرِ دَوَاءٌ وَ سُمُونُهَا شِفَاءٌ وَ لُحُومُهَا دَاءٌ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣١١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلَيْكُمْ بِاللَّبَانِ فَإِنَّهُ يَمْسَحُ الْحَرَّ مِنَ الْقَلْبِ كَمَا يَمْسَحُ الْإِصْبَعُ الْعِرْقَ عَنِ الْجَبِينِ وَ يَشُدُّ الظَّهْرَ وَ يَزِيدُ فِي الْعَقْلِ وَ يَذْكِي الذَّهْنَ وَ يَجْلُو الْبَصَرَ وَ يَذْهَبُ النِّسْيَانَ [بحار الأنوار ، ج ٥٩ ، ص ٢٩٤] .

برای بیماری های کم خونی ، سردرد ، اعصاب ، زخم معده ، ریزش مو ، بیماری های رحم ، سودا ، رماتیسم ، سوء هاضمه ، اسهال مزمن ، بواسیر ، آپاندیس ، نارسائی کبد ، نارسائی جنسی ، مرض قند ، ادرار ، حصبه ، صرع و سل مفید است.

٦. ارزش غذائی شیر

نیم لیتر شیر مساوی با ٣ کیلو گوشت کلسیم

دارد که برای استخوان مفید است.

در تمام حیوانات از موش تا فیل در شیرشان مواد و ویتامین هائی قرار داده شده است که مورد نیاز نوزاد همان حیوان است. [دکتر مرندی ، وزیر بهداشت و بهداری] .

شیر گاو مولد خون و مقوی قلب و دماغ است. شیر خالص و سالم خاصیت خون را دارد.

مواد معدنی شیر عبارت است از سدیم ، پتاسیم ، کلسیم ، منیزیم ، روی ، مس و کمی آهن و همچنین فسفر و کلر و گوگرد و ید.

در شیر گازهای اکسیژن و ازت و اسید کربنیک نیز وجود دارد.

مواد قندی شیر به قدر کافی و به صورت لاکتوز می باشد.

ویتامین های محلول در شیر ویتامین ب ، پ ، آ و د می باشد. امروز ثابت شده است که اگر حیوان خوب چرا شده باشد تمام اقسام ویتامین ها در شیر آن وجود دارد که شرح همه آنها در این مختصر نمی گنجد و این مسئله نیز تقریباً مورد اتفاق است که شیر تازه یک غذای کامل محسوب می شود و شاید به همین دلیل است که در حدیثی از پیامبر (ص) می خوانیم :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ يَجْزِي مَكَانَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ إِلَّا اللَّبَنُ [طب النبى (ص) ، ۲۵] .

تنها چیزی که می تواند جای آب و غذا را کاملاً بگیرد شیر است.

و نیز در روایات می خوانیم شیر عقل انسان را زیاد می کند و ذهن انسان را صفا می بخشد. روشنایی چشم را می افزاید و نسیان و فراموشی را بر طرف می کند. قلب را تقویت می کند و پشت را

محکم می گرداند و می دانیم هر یک از این آثار ارتباط نزدیکی با مواد حیاتی موجود در شیر دارد.

[تفسیر نمونه ، ج ۱۱ ، ص ۲۹۳ ، به نقل از اولین دانشگاه و آخرین پیامبر (ص) ، ج ۶] .

۱. شیعه

۱. معرفی شیعه

۱. معنای شیعه

۱. در لغت

۲. در قرآن و روایات

کلیات / معنی و مفهوم

شیعه در "لغت" به معنای پیروان و یاران و انصار امت ، و به مفرد و تشبیه و جمع و مذکر و مؤنث اطلاق می شود و به تدریج در تاریخ اسلام ، شیعه اختصاصاً به دوستان و علاقه مندان علی (ع) و فرزندان او گفته شد. [ابن خلدون (العبر)]

و الشَّيْعَةُ: القوم الذين يجتمعون على الأمر و كلُّ قوم اجتمعوا على أمر ، فهم شَيْعَةُ و كلُّ قوم أمرهم واحد يَتَّبِعُ بعضَهُم رَأْيَ بعض ، فهم شَيْعٌ

قال الأزهري : و معنى الشيعة الذين يتبع بعضهم بعضاً و ليس كلهم متفقين ، قال الله عز و جل : "الذين فرَّقوا دينهم و كانوا شيعاً" كلُّ فِرْقَةٍ تكفِّرُ الفرقة المخالفة لها؛ یعنی به اليهود و النصارى ، لأنَّ النصارى بعضُهُم يكفِّرُ بعضاً ، و كذلك اليهود ، و النصارى تكفِّرُ اليهود و اليهودُ تكفِّرهم و كانوا أمروا بشيء واحد.

و فی حدیث جابر لما نزلت : أَوْ يَلْبَسَ كُمْ شَيْعاً و يَذِيقَ بعضَكم بأس بعض ، قال رسول الله ، صلى الله عليه و سلم : هاتان أهونُ و أيسرُ؛ الشَّيْعُ الفِرْقُ ، أَى يجعلكم فرقا مختلفين

و أما قوله تعالى : " و إنَّ من شيعته لإبراهيم " ، فإن ابن الأعرابي قال : الهاء لمحمد ، صلى الله عليه و سلم ، أَى إبراهيم خَبَرَ نَحْبَرَهُ ،

فَاتَّبَعَهُ وَدَعَا لَهُ ، وَكَذَلِكَ قَالَ الْفَرَاءُ : يَقُولُ هُوَ عَلَى مَنَاجِهِ وَدِينِهِ وَإِنْ كَانَ إِبْرَاهِيمَ سَابِقًا لَهُ ، وَقِيلَ : مَعْنَاهُ أَيْ مِنْ شَيْعِهِ نُوحٌ وَ مِنْ أَهْلِ مِلَّتِهِ ، قَالَ الْأَزْهَرِيُّ : وَ هَذَا الْقَوْلُ أَقْرَبُ لِأَنَّهُ مَعْطُوفٌ عَلَى قِصَّةِ نُوحٍ ، وَ هُوَ قَوْلُ الزَّجَّاجِ

عَنْهُ : أَتْبَاعُ الرَّجُلِ وَ أَنْصَارُهُ ، وَ جَمْعُهَا شَيْعٌ ، وَ أَشْيَاعٌ جَمْعُ الْجَمْعِ

وَ يُقَالُ : شَايَعَهُ كَمَا يُقَالُ وَالَاهُ مِنَ الْوَالِي؛ وَ حَكَى فِي تَفْسِيرِ قَوْلِ الْأَعْمَشِيِّ : "يَشَوُّعُ عُونًا وَ يَجْتَابُهَا"

يَشَوُّعٌ : يَجْمَعُ ، وَ مِنْهُ شَيْعَةُ الرَّجُلِ ، فَإِنْ صَحَّ هَذَا التَّفْسِيرُ فَعَيْنُ الشَّيْعَةِ وَاو ، وَ هُوَ مَذْكُورٌ فِي بَابِهِ

وَ فِي الْحَدِيثِ : الْقَدَرِيُّهُ شَيْعَةُ الدَّجَالِ أَيْ أَوْلِيَاوَهُ وَ أَنْصَارُهُ ، وَ أَصْلُ الشَّيْعَةِ الْفِرْقَةُ مِنَ النَّاسِ ، وَ يَقَعُ عَلَى الْوَاحِدِ وَ الْاِثْنَيْنِ وَ الْجَمْعِ وَ الْمَذْكُورِ وَ الْمُؤَنَّثِ بِلَفْظِ وَاحِدٍ وَ مَعْنَى وَاحِدٍ ، وَ قَدْ غَلَبَ هَذَا الْاسْمُ عَلَى مَنْ يَتَوَالَى عَلَيْهِمْ وَ أَهْلَ بَيْتِهِ ، رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ ، حَتَّى صَارَ لَهُمْ اسْمًا خَاصًّا فَإِذَا قِيلَ : فَلَانٌ مِنَ الشَّيْعَةِ عُرِفَ أَنَّهُ مِنْهُمْ

وَ فِي مَذْهَبِ الشَّيْعَةِ كَذَا أَيْ عِنْدَهُمْ

وَ أَصْلُ ذَلِكَ مِنَ الْمُشَايَعَةِ ، وَ هِيَ الْمُتَابَعَةُ وَ الْمُطَاوَعَةُ؛ قَالَ الْأَزْهَرِيُّ : وَ الشَّيْعَةُ قَوْمٌ يَهْوُونَ هَوَى عِثْرَةِ النَّبِيِّ ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ ، وَ يُوَالُونَهُمْ

وَ الْأَشْيَاعُ أَيْضًا : الْأَمْثَالُ

وَ فِي التَّنْزِيلِ : كَمَا فَعَلَ بِأَشْيَاعِهِمْ مِنْ قَبْلِ ؛ أَيْ بِأَمْثَالِهِمْ مِنَ الْأُمَّمِ الْمَاضِيَةِ وَ مَنْ كَانَ مَذْهَبُهُ مَذْهَبَهُمْ؛ قَالَ ذُو الرِّمَّةِ : أَسَدٌ تَحَدَّثَ الرَّكْبُ عَنْ أَشْيَاعِهِمْ خَبْرًا ، أَمْ رَاجَعَ الْقَلْبَ مِنْ أَطْرَابِهِ طَرْبُ؟

يَعْنَى عَنْ أَصْحَابِهِمْ

يُقَالُ : هَذَا شَيْعٌ هَذَا أَيْ

و الشَّيْعَةُ: الفِرْقَةُ، و به فَسَّرَ "الزجاج" قوله تعالى: "و لقد أرسلنا من قبلك في شِيعِ الْأَوَّلِينَ"

و الشَّيْعَةُ: قوم يَرَوْنَ رأَى غيرهم

و تَشَايَعَ القَوْمُ: صاروا شِيعاً

و شِيعَ الرَّجُلُ إِذَا ادَّعَى دَعْوَى الشَّيْعَةِ

و شَايَعَهُ شِيعاً و شَيْعَهُ: تَابَعَهُ. [لسان العرب ج: ٨ ص: ١٨٨]

و الشُّيُوعُ الشَّيْعَةُ: الفرقه إذا اختلفوا في مذهب و طريقه

قوله تعالى: و لقد أهلكنا أشياعكم (حجر، ٥٤) أى أشباهكم و نظراءكم في الكفر

قوله تعالى: كما فعل بأشياعهم من قبل (قمر، ٣٤) أى بأمثالهم من الشيع الماضيه

قوله تعالى: الذين يحبون أن تشيع الفاحشه في الذين آمنوا (مريم، ٢٤) أى يشيعونها عن قصد الإشاعه و محبه لها

و روى فيما صحيحه عن هشام عن أبي عبد الله ع قال: من قال في مون ما رأت عيناه و سمعت أذناه كان من الذين قال الله فيهم إن الذين يحبون أن تشيع الفاحشه الآيه

و قال أبو علي: في الآيه دلالة على أن العزم على الفسق، فسق

قوله تعالى: و إن من شيعته لإبراهيم (مطففين، ٣٧) قيل: أى و إن من شيعه نوح إبراهيم؛ يعنى أنه على منهاجه و سنته في التوحيد و العدل و اتباع الحق

قيل: و إن من شيعه محمد (ص) إبراهيم كما قال تعالى "إنا حملنا ذريتهم أى من هو أب لهم فجعلهم ذريه و قد سبقوهم"

و روى أن النبي (ص) جلس ليلا يحدث أصحابه في المسجد فقال: يا قوم إذا ذكرتم الأنبياء الأولين فصلوا عليهم، و إذا ذكرتم أبى إبراهيم فصلوا عليه ثم صلوا على. قالوا: يا رسول الله

بما نال إبراهيم ذلك؟ قال : اعلموا أن ليله عرج بى إلى السماء ، فرقيت السماء الثالثة نصب لى منبر من نور ، فجلست على رأس المنبر ، و جلس إبراهيم تحتى بدرجه و جلس جميع الأنبياء الأولين حول المنبر ، فإذا بعلى (ع) قد أقبل و هو راكب ناقه من نور ، و وجهه كالقمر ، و أصحابه حوله كالنجوم ، فقال إبراهيم : يا محمد هذا أى نبى معظم و أى ملك مقرب؟ قلت : لا نبى معظم و لا- ملك مقرب ، هذا أخى و ابن عمى و صهرى و وارث علمى ، على بن أبى طالب. قال : و ما هواء الذين حوله كالنجوم؟ قلت : شيعته. فقال إبراهيم : اللهم اجعلنى من شيعه على ، فأتى جبرئيل بهذه و إن من شيعته لإبراهيم

و الشيعة : الأتباع و الأعوان و الأنصار مأخوذ من الشيع ، و هو الحطب الصغار التى تشتعل بالنار ، و تعين الحطب الكبار على إيقاد النار ، و كل قوم اجتمعوا على أمر فهم شيعه ، ثم صارت الشيعة جماعه مخصوصه ، و الجمع شيع؛ مثل سدره و سدر

و فى "النهايه" : أصل الشيعة الفرقة من الناس ، و تقع على الواحد و الاثنين و الجمع و المذكر و المؤنث بلفظ واحد و معنى واحد ، و غلب هذا الاسم على كل من يزعم أنه يوالى علياً و أهل بيته (عليهم السلام) حتى صار لهم اسما خاصا

فإذا قيل فلان من الشيعة عرف أنه منهم ، و فى مذهب الشيعة [كذا أى عندهم] و أصلها من المشايعة و هى المتابعه و المطاوعه - " انتهى كلامه "

و فى "الحديث"

طالما اتكئوا على الأرائك و قالوا نحن من شيعة على (ع)

و لعل هذا الحديث و غيره ، مما يقتضى بظاهرة نفي الاسم عن ليس فيهم أوصاف مخصوصه زياده على المذكور المتعارف مخصوص بنفى الكمال من الشيع. و تشيع الرجل : إذا ادعى دعوى الشيعة. ["مجمع البحرين" ، ج ٤ ، ص ٣٥٥]

٢. مباني شيعة

١. ولایت اهل بیت (علیهم السلام)

١. ولایت ائمه معصومین

وَ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) أَنَّهُ قَالَ : أَهْلُ بَيْتِي كَسَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَا وَ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ٣٤] .

١- کشتی به امر خدا ساخته شد.

فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَ وَحِينَا فَإِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَ فَارَ التُّنُورُ فَاسْلُكْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَ أَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ وَ لَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُعْرَقُونَ [هود/٣٧] .

٢- ساختن کشتی را مسخره می کردند : وَ يَصْنَعُ الْفُلْكَ وَ كَلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَيِّخْرًا مِنْهُ قَالَ إِنْ تَسِيخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسِيخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسِيخَرُونَ [هود/٣٨] .

٣- کشتی برای آینده تاریخ و بقاء نسل ها بود.

٤- هر کس به غیر اهل بیت (ع) تمسک کند (مانند) پسر نوح است که می گفت : قَالَ سَأُوِي إِلَى جَبَلٍ يَعْصِي لِي مِنْ الْمَاءِ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَحِمَ وَ حَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ [هود/٤٣] .

من ركبها نجى و الظلمات و من ركبها غرق فى الكفر و الشرك و الجهل.

مبانی تشیع :

عَنْ عَمَارِ بْنِ مُوسَى السَّابَاطِيِّ قَالَ : " قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) إِنَّ أَبَا أُمِيَّةَ يَوْسُفَ بْنَ ثَابِتٍ حَدَّثَ عَنْكَ

أَنَّكَ قُلْتَ لَا يَضُرُّ مَعَ الْإِيمَانِ عَمَلٌ وَلَا يَنْفَعُ مَعَ الْكُفْرِ عَمَلٌ فَقَالَ (ع) إِنَّهُ لَمْ يَسْأَلْنِي أَبُو أُمِيَّةَ عَنْ تَفْسِيرِهَا إِنَّمَا عَنَيْتُ بِهِذَا أَنَّهُ مَنْ عَرَفَ الْإِمَامَ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ (ص) وَتَوَلَّاهُ ثُمَّ عَمِلَ لِنَفْسِهِ بِمَا شَاءَ مِنْ عَمَلِ الْخَيْرِ قَبْلَ مِنْهُ ذَلِكَ وَضُوعِفَ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً فَانْتَفَعَ بِأَعْمَالِ الْخَيْرِ مَعَ الْمَعْرِفَةِ فَهَذَا مَا عَنَيْتُ بِذَلِكَ وَكَذَلِكَ لَمَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنَ الْعِبَادِ الْأَعْمَالِ الصَّالِحَةِ الَّتِي يَعْمَلُونَهَا إِذَا تَوَلَّوْا الْإِمَامَ الْجَائِرَ الَّذِي لَيْسَ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي يَغْفُورٍ أَلَيْسَ اللَّهُ تَعَالَى قَالَ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فِرْعَ يَوْمَئِذٍ آمِنُونَ فَكَيْفَ لَا يَنْفَعُ الْعَمَلُ الصَّالِحُ مِمَّنْ تَوَلَّى أَيْمَةَ الْجَوْرِ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) وَهَلْ تَدْرِي مَا الْحَسَنُ الَّتِي عَنَاهَا اللَّهُ تَعَالَى فِي هَذِهِ الْآيَةِ هِيَ وَاللَّهُ مَعْرِفَةُ الْإِمَامِ وَطَاعَتُهُ وَقَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكَبَتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ وَإِنَّمَا أَرَادَ بِالسَّيِّئَةِ إِنْكَارَ الْإِمَامِ الْخَبِيرِ" [مستدرک الوسائل، ج ١، ص ١٥٤].

سَمِعْتُ أَبِي جَعْفَرَ (ع) يَقُولُ إِنَّمَا يَعْرِفُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَيَعْبُدُهُ مَنْ عَرَفَ اللَّهَ وَعَرَفَ إِمَامَهُ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ وَمَنْ لَا يَعْرِفُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَلَا يَعْرِفُ الْإِمَامَ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ فَإِنَّمَا يَعْرِفُ وَيَعْبُدُ غَيْرَ اللَّهِ هَكَذَا وَاللَّهُ ضَلَالًا"

[الكافي، ج ١، ص ١٨١].

عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ (ع) فِي الْخَبْرِ الَّذِي رَوَى عَنْ آبَائِهِ (ع) أَنَّ الْأَرْضَ لَا تَخْلُو مِنْ حُجَّةٍ لِلَّهِ عَلَى خَلْقِهِ وَأَنَّ مَنْ مَاتَ وَ لَمْ

يَعْرِفُ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مِثَّهُ جَاهِلِيَّهُ فَقَالَ إِنَّ هَذَا حَقٌّ كَمَا أَنَّ النَّهَارَ حَقٌّ فَقِيلَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَمَنْ الْحُجَّةُ وَالْإِمَامُ بَعْدَكَ فَقَالَ
ابْنِي مُحَمَّدٌ هُوَ الْإِمَامُ وَالْحُجَّةُ بَعْدِي فَمَنْ مَيَاتٌ وَلَمْ يَعْرِفْهُ مَيَاتٌ مِثَّهُ حَرَاهِلِيَّهُ [وسائل الشيعة ، ج ١٦ ، ص ٢٤٦ ، نهج الحق ،
ص ٢٦٠] .

حضرت رسول (ص) امير المؤمنين (ع) را در غدیر معین کرد :

بیعت کردند ، تبریک گفتند ، طرح امامت در کنار توحید و معاد و نبوت مطرح شد. نصب همراه با عملیات بود نه سخنرانی
(خداوند فرمود وان لم تفعلن فرمودند و ان لم تبلغ بعد از نماز ظهر ، خطبه طولانی ، چند روز معطلی ، سال آخر عمر به فرمان
وحي نه چیز دیگر زیرا...)

روایات أحمد بن حنبل فی مسنده لحديث يوم الغدير فمنها ما اتفق على معناه الثعلبي في تفسير قوله تعالى يا أيها الرسول بلغ ما
أنزل إليك الآيه بإسنادهما إلى البراء بن عازب قال أقبلنا مع رسول الله (ص) في حجة التي حج فنزلنا بغدير خم فنودي فينا
الصلاة جامعة و كسح لرسول الله (ص) بين شجرتين فصلى بنا الظهر و أخذ بيد علي (ع) و قال أ لست أولى بالمؤمنين من
أنفسهم قالوا بلى يا رسول الله قال أ لست أولى بكل مؤمن من نفسه قالوا بلى قال من كنت مولاه فعلى مولاه اللهم وال من والاه
و عاد من عاداه قال فلقية عمر بن الخطاب فقال هنيئا لك يا ابن أبي طالب أصبحت مولاي و مولى كل مؤمن و مؤمنة [الطوائف
، ج ١ ، ص ١٥٠] .

فَلَمَّا رَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مِنْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ نَزَلَ عَلَيْهِ جِبْرَائِيلُ (ع) فَقَالَ

يَا أَيُّهَا الرُّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الْكَافِرِينَ فَنادى النَّاسَ فَاجْتَمَعُوا وَآمَرَ بِسَيِّمَرَاتٍ فَقَمَّ شَوْكُهُنَّ ثُمَّ قَالَ ص يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ وَلِيكُمْ وَأَوْلَى بِكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ فَقَالُوا
اللَّهُ وَرَسُولُهُ فَقَالَ مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَى مَوْلَاهُ اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ وَعَادِ مَنْ عَادَاهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَوَقَعَتْ حَسَكُهُ النَّفَاقَ فِي قُلُوبِ الْقَوْمِ
وَقَالُوا مَا أُنزَلَ اللَّهُ حَيْلَ ذِكْرُهُ هَذَا عَلَى مُحَمَّدٍ قَطُّ وَمَا يَرِيدُ إِلَّا أَنْ يَرْفَعَ بِضَمِّعِ ابْنِ عَمِّهِ فَلَمَّا قَدِمَ الْمَدِينَةَ أَتَتْهُ الْأَنْصَارُ فَقَالُوا يَا
رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ جَلَّ ذِكْرُهُ قَدْ أَحْسَنَ إِلَيْنَا وَشَرَّفَنَا بِكَ وَبَنَزَلَ لَكَ بَيْنَ ظَهْرَانِنَا فَقَدْ فَرَّحَ اللَّهُ صَدِيقَنَا وَكَبَّتْ عَدُوَّنَا وَقَدْ يَأْتِيكَ
وُفُودٌ فَلَا تَجِدُ مَا تُعْطِيهِمْ فَيَشْمَتُ بِكَ الْعَدُوُّ فَنَجِبْ أَنْ تَأْخُذَ ثُلْثَ أَمْوَالِنَا حَتَّى إِذَا قَدِمَ عَلَيْكَ وَفَدَّ مَكَّةَ وَجَدْتَ مَا تُعْطِيهِمْ فَلَمْ يَرُدَّ
رَسُولُ اللَّهِ ص عَلَيْهِمْ شَيْئًا وَكَانَ يَنْتَظِرُ مَا يَأْتِيهِ مِنْ رَبِّهِ فَنَزَلَ جِبْرِئِيلُ (ع) وَقَالَ قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى وَ لَمْ
يَقْبَلْ أَمْوَالَهُمْ فَقَالَ الْمُتَنَافِقُونَ مَا أُنزَلَ اللَّهُ هَذَا عَلَى مُحَمَّدٍ وَمَا يَرِيدُ إِلَّا أَنْ يَرْفَعَ بِضَمِّعِ ابْنِ عَمِّهِ وَيَحْمِلَ عَلَيْنَا أَهْلَ بَيْتِهِ يَقُولُ أَمْسِ
مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَى مَوْلَاهُ وَالْيَوْمَ قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى ثُمَّ نَزَلَ عَلَيْهِ آيَةُ الْخُمْسِ فَقَالُوا يَرِيدُ أَنْ يُعْطِيَهُمْ
أَمْوَالِنَا وَفَيْتِنَا ثُمَّ أَتَاهُ جِبْرِئِيلُ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّكَ قَدْ قَضَيْتَ نُبُوتَكَ وَاسْتَيْكَمَلْتَ أَيَّامَكَ فَاجْعَلِ الْإِسْمَ الْأَكْبَرَ وَمِيرَاثَ الْعِلْمِ وَ
آثَارَ عِلْمِ

النُّبُوَّةَ عِنْدَ عَلِيٍّ (ع) فَإِنِّي لَمْ أَتْرُكِ الْمَارِضَ إِلَّا وَ لِي فِيهَا عَالِمٌ تُعْرَفُ بِهِ طَاعَتِي وَ تُعْرَفُ بِهِ وَ لَاتِي وَ يَكُونُ حُجَّةً لِمَنْ يَوْلَهُ بَيْنَ قَبْضِ النَّبِيِّ إِلَى خُرُوجِ النَّبِيِّ الِ آخَرَ قَالَ فَأَوْصِي إِلَيْهِ بِالْإِسْمِ الْأَكْبَرِ وَ مِيرَاثِ الْعِلْمِ وَ آثَارِ عِلْمِ النَّبُوَّةِ وَ أَوْصِي إِلَيْهِ بِالْأَلْفِ كَلِمَةٍ وَ أَلْفِ بَابٍ يَفْتَحُ كُلَّ كَلِمَةٍ وَ كُلُّ بَابٍ أَلْفٌ كَلِمَةٍ وَ أَلْفٌ بَابٌ [الكافي ، ج ١ ، ص ٢٩٥] .

پیامبر از هر جهت معصوم است

دل او ما کذب الفوادو چشم او ما زاغ البصرو زبان او ما ينطق عن الهوى

عَنْ صَيْفَوَانَ بْنِ يَحْيَى قَالَ سَأَلَنِي أَبُو قُرَّةَ الْمُحَدِّثُ أَنْ أُدْخِلَهُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا (ع) فَاسْتَأْذَنَتْهُ فِي ذَلِكَ فَأَذِنَ لِي فَدَخَلَ عَلَيْهِ فَسَأَلَهُ عَنِ الْحَلَمَالِ وَ الْحَرَامِ وَ الْأَحْكَامِ حَتَّى بَلَغَ سُؤَالَهُ إِلَى التَّوْحِيدِ فَقَالَ أَبُو قُرَّةَ إِنَّا رَوَيْنَا أَنَّ اللَّهَ قَسَمَ الرُّوْيَةَ وَ الْكَلِمَامَ بَيْنَ نَبِيِّنَ فَقَسَمَ الْكَلِمَامَ لِمُوسَى وَ لِمُحَمَّدٍ الرُّوْيَةَ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ (ع) فَمَنْ الْمُبَلِّغُ عَنِ اللَّهِ إِلَى الثَّقَلَيْنِ مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَ لَمَّا يَحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا وَ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ أَلَيْسَ مُحَمَّدٌ قَالَ بَلَى قَالَ كَيْفَ يَجِيءُ رَجُلٌ إِلَى الْخَلْقِ جَمِيعًا فَيُخْبِرُهُمْ أَنَّهُ جَاءَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ أَنَّهُ يَدْعُوهُمْ إِلَى اللَّهِ بِأَمْرِ اللَّهِ فَيَقُولُ لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَ لَمَّا يَحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا وَ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ثُمَّ يَقُولُ أَنَا رَأَيْتُهُ بِعَيْنِي وَ أَحْطَتْ بِهِ عِلْمًا وَ هُوَ عَلَى صُورَةِ الْبَشَرِ أَمَا تَسْتَحْتَوْنَ مَا قَدَرْتِ الزَّنَادِقَةُ أَنْ تَزْمِيَهُ بِهَذَا أَنْ يَكُونَ يَأْتِي مِنْ عِنْدِ اللَّهِ بِشَيْءٍ ثُمَّ يَأْتِي بِخِلَافِهِ مِنْ وَجْهِ آخَرَ قَالَ أَبُو قُرَّةَ فَإِنَّهُ يَقُولُ وَ لَقَدْ رَأَاهُ نَزَلَهُ أُخْرَى فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ (ع)

إِنَّ بَعْدَ هَذِهِ الْآيَةِ مَا يُدَلُّ عَلَى مَا رَأَى حَيْثُ قَالَ مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى يَقُولُ مَا كَذَبَ فُؤَادُ مُحَمَّدٍ مَا رَأَتْ عَيْنَاهُ ثُمَّ أَخْبَرَ بِمَا رَأَى فَقَالَ لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى فَآيَاتُ اللَّهِ غَيْرُ اللَّهِ وَقَدْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَلَا يَحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا فَإِذَا رَأَتْهُ الْأَبْصَارُ فَقَدْ أَحَاطَتْ بِهِ الْعِلْمُ وَقَعَتِ الْمَعْرِفَةُ فَقَالَ أَبُو قُرَّةٍ فَتَكْذِبُ بِالرُّوَايَاتِ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ (ع) إِذَا كَانَتِ الرُّوَايَاتُ مُخَالَفَةً لِلْقُرْآنِ كَذَّبَتْهَا وَمَا أَجْمَعَ الْمُسْلِمُونَ عَلَيْهِ أَنَّهُ لَا يَحَاطُ بِهِ عِلْمًا وَلَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ [الكافي، ج ١، ص ٩٥].

إلى أبي الحسن موسى بن جعفر عن أبيه عن جده عن علي (عليهم السلام) في قوله عز وجل إِذْ يَغْشَى السُّدْرَةَ مَا يَغْشَى قَالَ فَإِنَّ النَّبِيَّ (ص) لَمَّا أُسْرِيَ بِهِ إِلَى رَبِّهِ قَالَ وَقَفَ بِي جِبْرَائِيلُ عِنْدَ شَجَرَةٍ عَظِيمَةٍ لَمْ أَرِ مِثْلَهَا عَلَى كُلِّ غَصْنٍ مِنْهَا مَلَكٌ وَعَلَى كُلِّ وَرْقَةٍ مِنْهَا مَلَكٌ وَعَلَى كُلِّ ثَمَرَةٍ مِنْهَا مَلَكٌ وَقَدْ تَجَلَّلَهَا نُورٌ مِنْ نُورِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَقَالَ جِبْرَائِيلُ (ع) هَذِهِ سِدْرَةُ الْمُنْتَهَى كَانَ يَنْتَهَى الْأَنْبِيَاءُ قَبْلَكَ إِلَيْهَا ثُمَّ لَمْ يَتَجَاوَزُوهَا وَأَنْتَ تَجَاوَزُهَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ لِيُرِيَنَّكَ مِنْ آيَاتِهِ الْكُبْرَى فَاطْمَئِنِّ أَيْدِيكَ بِاللَّهِ بِالثَّبَاتِ حَتَّى تَسْتَكْمَلَ كِرَامَاتِ اللَّهِ وَتَصِيرَ إِلَى جِوَارِهِ ثُمَّ صَعِدَ بِي إِلَى تَحْتِ الْعَرْشِ فَدَنَى إِلَيَّ رَفْرَفٌ أَخْضَرَ مَا أَحْسَنَ أَصْفَهُ فَرَفَعَنِي الرَّفْرَفُ بِإِذْنِ اللَّهِ رَبِّي فَصُرْتُ عِنْدَهُ وَانْقَطَعَ عَنِّي أَصْوَاتُ الْمَلَائِكَةِ وَدَوِيهِمْ وَذَهَبَتِ الْمَخَافُوفُ وَالرُّوعَاتُ وَهَدَّتْ نَفْسِي وَاسْتَبَشَّرْتُ وَجَعَلَتْ أَمْتًا وَأَنْقَبَضَتْ وَوَقَعَ عَلَيَّ السَّرُورُ وَالِاسْتَبْشَارُ وَظَنَنْتُ أَنْ

جميع الخلق قد ماتوا و لم أر غيري أحدا من خلقه فتركني ما شاء الله ثم رد على روجي فأفقت و كان توفيقا من ربي أن غمضت عيني فكل بصرى و غشى عن النظر فجعلت أبصر بقلبي كما أبصر بعيني بل أبعد و أبلغ فذلك قوله تعالى ما زاع البصير و ما طغى لقد رأى من آيات ربه الكبرى و إنما كنت أبصر مثل خيط الإبر نورا بيني و بين ربي و نور ربي لا تطيقه الأبصار [تأويل الآيات الظاهره ، ص ٦٠٥] .

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى يَقُولُ مَا يَتَكَلَّمُ بِفَضْلِ أَهْلِ بَيْتِهِ بِهِوَاهُ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيُ يُوْحَى [الكافي ، ج ٨ ، ص ٣٧٩] .

گرایش شیعه به اهل بیت نه از تعصب است نه عاطفه نه حزب ، بلکه با دلیل :

١- احدی در تاریخ نگفته که ائمه اربعه (ابوحنیفه ، مالک ، شافعی و حنبل) اعلم از اهل بیت هستند.

٢- احدی در تاریخ نگفته که ائمه اهل بیت (علیهم السلام) نزد شخصی درس خوانده اند.

٣- شیخ الازهر شیخ سلیم می گوید : تمام اهل بیت یک سخن دارند ولی چهار فقیه مذاهب تناقض و تضادها دارند و کلامی که دوازده طرفدار دارد محکم تر از کلامی است که ابوحنیفه چیزی بگوید و شافعی ضد آن را بگوید.

٤- رهبران شیعه (اهل بیت با طرفدارانشان سخت شکنجه ، قتل ، مسموم شدن ، اسارت و...

قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى وَ مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ [شوری/ ٢١] .

تحلیل

مهم : شکر منعم واجب است. شعار تمام انبیاء است.

يَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي أَفَلَا تَعْقِلُونَ [هود/۵۱].

مراد اجر مادی است زیرا اجر معنوی می خواستند فاتقوا الله و اطیعون

و مُصَيِّدًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْ مِنَ التَّوْرَةِ وَ لِأَحْلِلَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ وَ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا أَوْلِيَاءَ اللَّهِ وَ اطِيعُوا أَوْلِيَاءَ النَّبِيِّ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا [آل عمران/۵۰].

اجر معنوی رسول اکرم (ص) در دو قالب آمد :

۱- قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا [فرقان/۵۷].

۲- قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَ مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ [شوری/۲۳].

کلمه الا یا دروغ است یا انحصار در یکی است. دروغ که نیست پس منحصر به همان مورد است.

نکات :

۱- پاداش یک مومنروضات الجناتولهم ما یشاؤوناست پس کسی که صدها میلیون را بهروضاتویشاؤونرسانده چیست؟

تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا وَ هُوَ واقعٌ بِهِمْ وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ لَهُمْ مَا يَشَاوَنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ [شوری/۲۲].

لَهُمْ مَا يَشَاوَنَ فِيهَا وَ لَدَيْنَا مَزِيدٌ [ق/۳۵].

۲- پاداش معصوم مودت فاسق هرگز نیست ، پس ذوالقربی معصوم است.

۳- اجر دادن به منعم ، مخصوص زمان خاصی نیست ، پس الان نیز باید قربائی باشد تا ما مزد رسالت را بدهیم.

پس امروز حضرت مهدی (عج) است.

۴- مودت مقدمه ای دارد به نام معرفت و موخره ای به نام اطاعت ، پس مزد رسالت سه چیز شد

الف) معرفت قربی

ب) مودت قربی

ج) اطاعت قربی

فرمان خود او اطاعت از مجتهد عادل بی هوا است.

۶- اتخذ الی ربه سیلادر کریمه ذیل فقط راه اهل بیت است نه فقهای غیر اهل بیت نه قرائت مختلف از دین نه سلیقه ها نه شعر و عرفان و موسیقی و خانقاه و نماز با فارسی خواندن یا قمه زدن در عزاداری و پیدایش بدعت ها و خرافات.

قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا [فرقان/ ۵۷].

فَمَنْ حَيَّجَكَ فِيهِ مِنْ بَعِيدٍ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ [آل عمران/ ۶۱].

و عن الشعبي عن مسروق عن عائشه قالت أسر النبي (ص) إلى فاطمه شيئا فضحكت فسألتها قالت قال لي ألا ترضين أن تكوني سيده نساء هذه الأمة أو نساء المؤمنين فضحكت لذلك وآ نساءكم أي من شئتم من نسائكم و أنفسنا؛ یعنی علیا (ع) خاصه و لا يجوز أن يكون المعنى به النبي (ص) لأنه هو الداعي و لا يجوز أن يدعوا الإنسان نفسه و إنما يصح أن يدعو غيره و إذا كان قوله و أنفسنا لا- بد أن يكون إشاره إلى غير الرسول و جب أن يكون إشاره إلى علی (ع) لأنه لا أحد يدعى دخول غير أمير المؤمنين و زوجته و ولديه (ع) في المباهله و هذا يدل على غايه الفضل و علو الدرجه و البلوغ منه إلى حيث لا يبلغه أحد إذ جعله الله سبحانه نفس الرسول و هذا ما لا يدانيه فيه أحد و لا يقاربه و مما يعضده في الروايات. ما يصح عن النبي (ص)

أنه سئل عن بعض أصحابه فقال له قائل فعلى فقال إنما سألتني عن الناس و لم تسألني عن نفسي. و قوله (ص) لبريده لا تبغض عليا فإنه منى و أنا منه و إن الناس خلقوا من شجر شتى و خلقت أنا و علي من شجرة واحده

و قوله (ص) بأحد و قد ظهر من نكايته فى المشركين و وقايته إياه بنفسه حتى قال جبرئيل يا محمد إن هذه لهى المواساه فقال يا جبرئيل إنه لمنى و أنا منه فقال جبرئيل و أنا منكما و أَنفُسِيْكُمْ يعنى من شئتم من رجالكم ثُمَّ نَبَّهْتُ أَي تتضرع فى الدعاء عن ابن عباس و قيل نلتعن فنقول لعن الله الكاذب فَنَجْعَلُ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ منا [بحار الأنوار ، ج ٢١ ، ص ٢٨٠] .

نقل مالك بن أنس أخبارا جمه فى فضائل على (ع) و كان يفضل على أولى العزم من الأنبياء فرمى بالغلو لذلك و كان الجعارتى و أبو الأزهر الهروى و غيرهم يرون الحق فرموهم بالرفض و أكثر شيوخنا يفضلونه على أولى العزم لعموم رئاسته و انتفاع جميع أهل الدنيا بخلافته لكونه خليفه لنبوه عامه بخلاف نبوتهم و لقول النبى (ص) فى خبر الطائر المشوى ائتنى بأحب خلقك إليك و لم يستثن الأنبياء و لأنه مساو للنبى الذى هو أفضل فى قوله وَ أَنفُسَنَا وَ أَنفُسَكُمْ و المراد المماثله لامتناع الاتحاد و لأنه أفضل من الحسنين (عليهما السلام) فى قوله (ص) أبوهما خير منهما و قد جعلهما جدما سيدين لأهل الجنه فى الحديث المشهور فيهما.

و قد أسند الأعمش إلى جابر الأنصارى قول النبى (ص) له أى الإخوان أفضل قلت النبيون فقال أنا أفضلهم و أحب الإخوانه إلى على بن أبى طالب فهو

عندى أفضل من الأنبياء فمن قال إنهم خير منه فقد جعلنى أقلهم لأنى اتخذته أخوا لما علمت من فضله و أمرنى ربي به [الصراط المستقيم ، ج ١ ، ص ٢١١] .

و أسند ابن أبى عمير إلى الصادق (ع) أن الله قال لموسى (ع) وَ كَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَابِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ و لم يقل كل شىء و فى عيسى وَ لِأَبِينَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ فِيهِ و قال فى على بن أبى طالب وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ و قال وَ لَا رَطْبٍ وَ لَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ فعند على (ع) علم كل رطب و يابس

إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يَطَهِّرَ كُمْ تَطْهِيراً [احزاب/ ٣٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فِي آخِرِ خُطْبَتِهِ يَوْمَ قَبْضِهِ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِ : " إِنِّي قَدْ تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللَّهِ وَ عَثْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي فَإِنَّ اللَّطِيفَ الْخَبِيرَ قَدْ عَاهَدَ إِلَيَّ أَنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَى الْحَوْضِ كَهَاتَيْنِ وَ جَمَعَ بَيْنَ مُسَبِّحَتَيْهِ وَ لَا أَقُولُ كَهَاتَيْنِ وَ جَمَعَ بَيْنَ الْمُسَبِّحَةِ وَ الْوَسْطَى فَتَسْبِقُ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى فَتَمَسَّكُوا بِهِمَا لَا تَزُلُّوا وَ لَا تَضِلُّوا وَ لَا تَقْدَمُوهُمْ فَتَضِلُّوا " [الكافى ، ج ٢ ، ص ٤١٤] .

حدثنا يوسف بن عقيل عن إسحاق بن راهويه قال لما وافى أبو الحسن الرضا (ع) نيشابور و أراد أن يخرج منها إلى المأمون اجتمع عليه أصحاب الحديث فقالوا له يا ابن رسول الله ترحل عنا و لا تحدثنا بحديث فنستفيده منك و كان قد قعد فى العماريه فأطلع رأسه و قال سمعت أبى موسى بن جعفر يقول سمعت أبى جعفر

بن محمد يقول سمعت أبي محمد بن علي يقول سمعت أبي علي بن الحسين يقول : سمعت أبي الحسين بن علي يقول سمعت أبي أمير المؤمنين علي بن أبي طالب (ع) يقول سمعت النبي (ص) يقول سمعت الله عز وجل يقول لا إله إلا الله حصني فمن دخل حصني أمن من عذابي قال فلما مرت الراحلة نادانا بشروطها و أنا من شروطها [عيون أخبارالرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ١٣٥] .

قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا [فرقان/ ٥٧] .

قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ [شوری/ ٢٣] .

مودت چیست؟

قربى کیست؟ قربای امروز که زمان غیبت است چه کسی است؟

تا فلسفه احکام را ندانیم عمل نمی کنیم ، پس مثل این است که هر مریضی باید بمیرد ، چون کمتر کسی از خواص و ترکیب داروها خبر دارد.

٢. ویژگی های امام علی (ع)

١- علم و قضاوتتا آنجا که عمر گفتلو لا علی لهلك العمر

عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْحَاقَ الْأَحْمَرِ قَالَ حَدَّثَنِي أَبُو عَيْسَى يَوْسُفُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَرَابَةَ لِسُوَيْدِ بْنِ سَعِيدِ الْأَمْرَانِيِّ قَالَ حَدَّثَنِي سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَحْمَدَ الْفَارِسِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي لَيْلَى عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ جَمِيلٍ عَنْ زُهَيْرٍ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ السَّيِّعِيِّ عَنْ عِيَّاصِمِ بْنِ حَمَزَةَ السَّلُولِيِّ قَالَ سَمِعْتُ غُلَامًا بِالْمَدِينَةِ وَهُوَ يَقُولُ يَا أَحْكَمَ الْحَاكِمِينَ أَحْكَمَ بَيْنِي وَبَيْنَ أُمِّي فَقَالَ لَهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ يَا غُلَامُ لِمَ تَدْعُو عَلِيَّ أُمَّكَ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّهَا حَمَلْتَنِي فِي بَطْنِهَا تِسْعَةَ أَشْهُرٍ

وَ أَرْضَ عَتْنِي حَوْلَيْنِ فَلَمَّا تَرَعَرَعْتُ وَ عَرَفْتُ الْخَيْرَ مِنَ الشَّرِّ وَ يَمِينِي عَنْ شِمَالِي طَرَدْتَنِي وَ انْتَفَتُّ مِنِّي وَ زَعَمْتُ أَنَّهَا لَا تُعْرِفُنِي فَقَالَ
عُمَرُ أَيْنَ تَكُونُ الْوَالِدَةُ قَالَ فِي سَيْقِيهِ بَنِي فُلَانٍ فَقَالَ عُمَرُ عَلَى بَأْسِ الْغُلَامِ قَالَ فَأَتَوْا بِهَا مَعَ أَرْبَعَةِ إِخْوَةٍ لَهَا وَ أَرْبَعِينَ قَسَامَةً يَشْهَدُونَ
لَهَا أَنَّهَا لَا تُعْرِفُ الصَّبِيَّ وَ أَنَّ هَذَا الْغُلَامَ غُلَامٌ مُدَّعٍ ظُلْمٍ غَشُومٍ يَرِيدُ أَنْ يَفْضَحَهَا فِي عَشِيرَتِهَا وَ أَنَّ هَيْدَةَ جَارِيَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ لَمْ
تَتَزَوَّجْ قَطُّ وَ أَنَّهَا بِخَاتَمِ رَبِّهَا فَقَالَ عُمَرُ يَا غُلَامُ مَا تَقُولُ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ هَيْدَةَ وَ اللَّهُ أُمِّي حَمَلْتَنِي فِي بَطْنِهَا تِسْعَةَ أَشْهُرٍ وَ
أَرْضَ عَتْنِي حَوْلَيْنِ فَلَمَّا تَرَعَرَعْتُ وَ عَرَفْتُ الْخَيْرَ مِنَ الشَّرِّ وَ يَمِينِي مِنْ شِمَالِي طَرَدْتَنِي وَ انْتَفَتُّ مِنِّي وَ زَعَمْتُ أَنَّهَا لَمَّا تُعْرِفُنِي فَقَالَ
عُمَرُ يَا هَيْدَةَ مَا يَقُولُ الْغُلَامُ فَقَالَتْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الَّذِي احْتَجَبَ بِالنُّورِ فَلَا عَيْنَ تَرَاهُ وَ حَقُّ مُحَمَّدٍ وَ مَا وَلَدَ مَا أَعْرَفُهُ وَ لَا أُدْرِي
مِنْ أَى النَّاسِ هُوَ وَ إِنَّهُ غُلَامٌ مُدَّعٍ يَرِيدُ أَنْ يَفْضَحَنِي فِي عَشِيرَتِي وَ إِنِّي جَارِيَةٌ مِنْ قُرَيْشٍ لَمْ أَتَزَوَّجْ قَطُّ وَ إِنِّي بِخَاتَمِ رَبِّي فَقَالَ
عُمَرُ أَلَيْسَ لَكَ شُهُودٌ فَقَالَتْ نَعَمْ هُوَ لَاءِ فَتَقَدَّمَ الْأَرْبَعُونَ الْقَسَامَةَ فَشَهِدُوا عِنْدَ عُمَرَ أَنَّ الْغُلَامَ مُدَّعٍ يَرِيدُ أَنْ يَفْضَحَهَا فِي عَشِيرَتِهَا وَ أَنَّ
هَيْدَةَ جَارِيَةٌ مِنْ قُرَيْشٍ لَمْ تَتَزَوَّجْ قَطُّ وَ أَنَّهَا بِخَاتَمِ رَبِّهَا فَقَالَ عُمَرُ خُذُوا هَذَا الْغُلَامَ وَ انْطَلِقُوا بِهِ إِلَى السِّجْنِ حَتَّى نَسْأَلَ عَنِ الشُّهُودِ
فَإِنْ عَمِدْتُمْ شَهَادَتَهُمْ جَلَدْتُهُ حَيْدَ الْمُفْتَرِي فَأَخَذُوا الْغُلَامَ يَنْطَلِقُ بِهِ إِلَى السِّجْنِ فَتَلَقَّاهُمْ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ فَنَادَى
الْغُلَامُ يَا ابْنَ عَمِّ رَسُولِ اللَّهِ (ص) إِنِّي غُلَامٌ مَظْلُومٌ

وَ أَعْيَادَ عَلَيْهِ الْكَلَامَ الَّذِي كَلَّمَ بِهِ عُمَرَ ثُمَّ قَالَ وَ هَذَا عُمَرُ قَدْ أَمَرَ بِي إِلَى الْحَبْسِ فَقَالَ عَلِي (ع) رُدُّوهُ إِلَيَّ عُمَرَ فَلَمَّا رَدُّوهُ قَالَ لَهُمْ
عُمَرُ أَمَرْتُ بِهِ إِلَى السَّجْنِ فَزِدْ دُثْمُوهُ إِلَيَّ فَقَالُوا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَمَرْنَا عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (ع) أَنْ نَرُدَّهُ إِلَيْكَ وَ سَمِعْنَاكَ وَ أَنْتَ
تَقُولُ لَّا تَعْصُوا لِعَلِي (ع) أَمْرًا فَبَيْنَا هُمْ كَذَلِكَ إِذْ أَقْبَلَ عَلِي (ع) فَقَالَ عَلِي بِأَمِّ الْغُلَامِ فَأَتَوْا بِهَا فَقَالَ عَلِي (ع) يَا غُلَامُ مَا تَقُولُ فَأَعَادَ
الْكَلَامَ فَقَالَ عَلِي (ع) لِعُمَرَ أَ تَأْذُنُ لِي أَنْ أَقْضِيَ بَيْنَهُمْ فَقَالَ عُمَرُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَ كَيْفَ لَنَا وَ قَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ
أَعَلَّمَكُمْ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ثُمَّ قَالَ لِلْمَرْأَةِ يَا هَذِهِ أَلَيْكَ شُهُودٌ قَالَتْ نَعَمْ فَتَقَدَّمَ الْأَرْبَعُونَ فَسَامَهُ فَشَهِدُوا بِالشَّهَادَةِ الْأُولَى فَقَالَ عَلِي
(ع) لَأَقْضِيَنَّ الْيَوْمَ بِقَضِيَّتِهِ بَيْنَكُمْ يَا هِيَ مَرْضَاهُ الرَّبِّ مِنْ فَوْقِ عَرْشِهِ عَلَّمْنِيهَا حَبِيبِي رَسُولُ اللَّهِ ص ثُمَّ قَالَ لَهَا أَلَيْكَ وَ لِي قَالَتْ نَعَمْ
هُوَ لِمَاءِ إِخْوَتِي فَقَالَ لِإِخْوَتَيْهَا أَمْرِي فِيكُمْ وَ فِي أُخْتِكُمْ حَيَّاؤُكُمْ فَقَالُوا نَعَمْ يَا ابْنَ عَمِّ مُحَمَّدٍ (ص) أَمْرُكَ فَبَيْنَا وَ فِي أُخْتِنَا حَيَّاؤُكُمْ فَقَالَ
عَلِي (ع) أَشْهَدُ اللَّهَ وَ أَشْهَدُ مَنْ حَضَرَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَنِّي قَدْ زَوَّجْتُ هَذَا الْغُلَامَ مِنْ هَذِهِ الْجَارِيَةِ بِأَرْبَعِمِائَةِ دِرْهَمٍ وَ النَّقْدُ مِنْ مَالِي يَا
قَتْبَرُ عَلِي بِالْدَّرَاهِمِ فَأَتَاهُ قَتْبَرٌ بِهَا فَصَبَّهَا فِي يَدِ الْغُلَامِ قَالَ خُذْهَا فَصَبَّهَا فِي حَجْرِ امْرَأَتِكَ وَ لَّا تَأْتِنَا إِلَّا وَ بِكَ أَثَرُ الْعُرْسِ يَعْنِي الْغُسْلَ
فَقَامَ الْغُلَامُ فَصَبَّ الدَّرَاهِمَ فِي حَجْرِ الْمَرْأَةِ ثُمَّ تَلَبَّيْهَا فَقَالَ لَهَا قَوْمِي فَنَادَتْ الْمَرْأَةُ النَّارَ النَّارَ يَا ابْنَ عَمِّ مُحَمَّدٍ تُرِيدُ أَنْ تُزَوِّجَنِي مِنْ
وَلَدِي هَذَا وَ اللَّهُ وَلَدِي

زَوَّجَنِي إِخْوَتِي هَجِينًا فَوَلَدْتُ مِنْهُ هَذَا الْغُلَامَ فَلَمَّا تَرَعَرَعَ وَشَبَّ أَمْرُونِي أَنْ أَنْتَفِي مِنْهُ وَأَطْرُدَهُ وَهَذَا وَاللَّهِ وَلَدِي وَفُؤَادِي يَتَقَلَّى
أَسْفًا عَلَيَّ وَلَدِي قَالَ ثُمَّ أَخَذْتُ بِيَدِ الْغُلَامِ وَانْطَلَقْتُ وَنَادَى عُمَرُ وَاعْمَرَاهُ لَوْ لَا عَلَيَّ لَهْلَكَ عُمَرُ [الكافي، ج ٧، ص ٤٢٣].

٢-ساده زيستی و زهد :

أَمَّا بَعْدُ يَا ابْنَ حَنِيفٍ! فَقَدْ بَلَغَنِي أَنَّ رَجُلًا مِنْ فِتْيَةِ أَهْلِ الْبَصْرَةِ دَعَاكَ إِلَى مَا دُبِيهِ فَأَسْرَعْتَ إِلَيْهَا تُسْتَطَابُ لَكَ الْأَلْوَانُ وَتُنْقَلُ إِلَيْكَ
الْجِفَانُ وَ مَا ظَنَنْتُ أَنَّكَ تُجِيبُ إِلَى طَعَامِ قَوْمِ عَائِلِهِمْ مَجْفُوفٍ وَ غَنِيهِمْ مَدْعُوٌّ فَانْظُرْ إِلَى مَا تَقْضِيهِ مِنْ هَذَا الْمَقْضَمِ فَمَا اشْتَبَهَ عَلَيْكَ
عِلْمُهُ فَالْفِطْهُ وَ مَا أَيْقَنْتَ بِطِيبِ وَجْهِهِ فَفَلَّ مِنْهُ أَلَا وَ إِنَّ لِكُلِّ مَيِّمٍ أَمَامًا يَقْتَدِي بِهِ وَ يَشْتَضِيءُ بِنُورِ عِلْمِهِ أَلَا - إِنَّ إِمَامَكُمْ قَدْ
اكَتَفَى مِنْ دُنْيَاهُ بِطَمْرِيهِ وَ مِنْ طُعْمِهِ بِقُرْصِيهِ أَلَا وَ إِنَّكُمْ لَا تَقْدِرُونَ عَلَى ذَلِكَ وَ لَكِنْ أَعِينُونِي بِوَرَعٍ وَ اجْتِهَادٍ وَ عِفَّةٍ وَ سَدَادٍ فَوَاللَّهِ
مَا كُنْتُ مِنْ دُنْيَاكُمْ تَبْرًا وَ لَا اذْخَرْتُ مِنْ غَنَائِمِهَا وَفَرًّا وَ لَا أَعِيدْتُ لِبَالِي تَوْبِي طِمْرًا وَ لَا حَزْتُ مِنْ أَرْضِهَا شَيْبَرًا وَ لَا أَخَذْتُ مِنْهُ
إِلَّا كَقُوتِ أَتَانٍ دَبْرِهِ وَ لَهِي فِي عَيْنِي أَوْهَى وَ أَوْهَنُ مِنْ عَفْصِهِ مَقْرَهُ بَلَى كَانَتْ فِي أَيْدِينَا فَدَكَ مِنْ كُلِّ مَا أَظَلَّتْهُ السَّمَاءُ فَشَحَّتْ
عَلَيْهَا نُفُوسُ قَوْمٍ وَ سَخَتْ عَنْهَا نُفُوسُ قَوْمٍ آخَرِينَ وَ نِعْمَ الْحَكْمُ اللَّهُ وَ مَا أَضْنَعُ بِفَدَاكَ وَ غَيْرِ فَدَاكَ وَ النَّفْسُ مَطَانُهَا فِي عَدِّ جَدَّتْ
تَنْقَطِعُ فِي ظُلْمَتِهِ آثَارُهَا وَ تَغِيْبُ أَحْبَابُهَا وَ حُفْرَةُ لَوْ زِيدَ فِي فُشْحَتِهَا وَ أَوْسَعَتْ يَدَا حَافِرِهَا لَأَضْغَطَهَا الْحَجْرُ وَ

الْمَدْرُ وَ سَدَّ فَرْجَهَا التُّرَابُ الْمُتْرَاكُمُ وَ إِنَّمَا هِيَ نَفْسِي أَرْضُهَا بِالتَّقْوَى لِتَأْتِي آمِنَهُ يَوْمَ الْخَوْفِ الْأَكْبَرِ وَ تَثَبَّتْ عَلَى جَوَانِبِ الْمَرْلِقِ وَ لَوْ شِئْتُ لَاهْتَدَيْتُ الطَّرِيقَ إِلَى مُصَيِّمِي هَذَا الْعَسَلِ وَ لُبَابِ هَذَا الْقَمْحِ وَ نَسَائِجِ ذَا الْقَرِّ وَ لَكِنْ هَيْهَاتَ أَنْ يَغْلِبَنِي هَوَايَ وَ يَقُودَنِي جَشَعِي إِلَى تَخْيِيرِ الْمَأْطَعَمِهِ وَ لَعَلَّ بِالْحِجَازِ أَوْ الْيَمَامَةِ مَنْ لَا طَمَعَ لَهُ فِي الْقُرْصِ وَ لَا عَهْدَ لَهُ بِالشَّبَعِ أَوْ أَبِيتَ مِبْطَانًا وَ حَوْلِي بَطُونٌ غَزَنِي وَ أَكْبَادُ حَرِّي أَوْ أَكُونَ كَمَا قَالَ الْقَائِلُ [نهج البلاغه ، خطبه ص ٤١٦] .

٣-حق گرایي :

عن النبي (ص) على مع الحق و الحق معه لا يفترقان حتى يردا على الحوض [الأمالى لصدوق ، ص ٨٩] .

٤-سياست :

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ هَذَا مَا أَمَرَ بِهِ عَبْدُ اللَّهِ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ مَالِكِ بْنِ الْحَارِثِ الْأَشْتَرِ فِي عَهْدِهِ إِلَيْهِ حِينَ وَلَّاهُ مِصْرَ جَبَايَه خَرَاجَهَا وَ جِهَادَ عِيدُوهَا وَ اسْتِصْلَاحَ أَهْلِهَا وَ عِمَارَةَ بِلَادِهَا أَمْرَهُ بِتَقْوَى اللَّهِ وَ إِثَارِ طَاعَتِهِ وَ اتِّبَاعِ مَا أَمَرَ بِهِ فِي كِتَابِهِ مِنْ فَرَائِضِهِ وَ سُنَنِهِ الَّتِي لَا يَشْعُدُ أَحَدٌ إِلَّا بِاتِّبَاعِهَا وَ لَا يَشْقَى إِلَّا مَعَ جُحُودِهَا وَ إِضَاعَتِهَا وَ أَنْ يَنْصُرَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ بِقَلْبِهِ وَ يَدِهِ وَ لِسَانِهِ فَإِنَّهُ جَلَّ اسْمُهُ قَدْ تَكْفَلَ بِنَصْرِ مَنْ نَصَرَهُ وَ إِعْزَازِ مَنْ أَعَزَّهُ وَ أَمْرَهُ أَنْ يَكْسِرَ نَفْسَهُ مِنَ الشَّهَوَاتِ وَ يَزْعَمَهَا عِنْدَ الْجَمْعَاتِ فَإِنَّ النَّفْسَ أَمَارَةً بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ اللَّهُ ثُمَّ اعْلَمْ يَا مَالِكُ أَنَّ قَدْ وَجَّهْتُكَ إِلَى بِلَادٍ قَدْ جَرَتْ عَلَيْهَا دُولٌ قَبْلَكَ مِنْ عَدْلِ وَ جَوْرِ وَ أَنَّ النَّاسَ يَنْظُرُونَ مِنْ أُمُورِكَ فِي مِثْلِ مَا كُنْتَ تَنْظُرُ فِيهِ مِنْ أُمُورِ الْوُلَاهِ قَبْلَكَ وَ

يَقُولُونَ فِيكَ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِيهِمْ [نهج البلاغه ، ص ٤٢٦] .

عبادت :

و من المعلوم عند كل أحد أن عليا (ع) كان أعبد أهل زمانه و منه تعلم الناس صلاحه الليل و الأذعيه المأثوره فيها و المناجاه و الأذعيه في الأوقات الشريفه و الأماكن المقدسه. و بلغ في العباده إلى أنه إذا توجه إلى الله تعالى في صلاته توجه بكليته و ينقطع نظره عن الدنيا حتى أنه لا يدرك الألم لأن النشاط إذا أريد إخراجة من جسده الشريف يترك حتى يصلى فإذا اشتغل بالصلاح و أقبل على الله تعالى أخرجوا الحديد من جسده [كشف اليقين ، ص ١١٨] .

شجاعت : در احد ، خير ، احزاب ، بدر و...

أَنَا وَصَعْتُ فِي الصَّغَرِ بِكُلِّ كَلِمَةٍ الْعَرَبِ وَ كَسَرْتُ نَوَاجِمَ قُرُونِ رَبِيعَةٍ وَ مُضَرَ [نهج البلاغه ، ص ٣٠٠] .

سابقه و اخلاص :

إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَوَسَّلَ بِهِ الْمُتَوَسِّلُونَ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى إِلَيْمَانُ بِهِ وَ بَرَسُولِهِ وَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِهِ فَإِنَّهُ ذُرْوَةُ الْإِسْلَامِ وَ كَلِمَةُ الْإِخْلَاصِ فَإِنَّهَا الْفِطْرَةُ [نهج البلاغه ، ص ١٦٣] .

قال أمير المؤمنين (ع) : إلهي ما عبدتك شوقا إلى جنتك و لا خوفا من نارك بل وجدتك أهلا للعباده فعبدتك [الألفين ، ص ١٢٨]

يَا أَشْبَاهَ الرِّجَالِ وَ لِمَا رَجِيَ حُلُومُ الأَطْفَالِ وَ عُقُولُ رَبَّاتِ الحِجَالِ لَوَدِدْتُ أَنِّي لَمْ أَرْكَمْ وَ لَمْ أَعْرِفْكُمْ مَعْرِفَةً وَ اللَّهُ جَزَتْ نَدْمًا وَ أَعْقَبَتْ سِدْمًا فَمَا تَلَكُمُ اللَّهُ لَقَدْ مَلَأْتُمْ قَلْبِي قَيْحًا وَ شَحْنَةً صِدْرِي غَيْظًا وَ جَرَعْتُمُونِي نَعْبَ التَّهْمَامِ أَنْفَاسًا وَ أَفْسَدْتُمْ عَلَيَّ رَأْيِي بِالعُضْيَانِ وَ الخِذْلَانِ حَتَّى لَقَدْ قَالَتْ قُرَيْشٌ إِنَّ ابْنَ أَبِي طَالِبٍ رَجُلٌ شَجَاعٌ وَ لَكِنْ لَا عِلْمَ لَهُ بِالحِزْبِ

لِلَّهِ أَبُوهُمُ وَ هَلْ أَحَدٌ مِنْهُمْ أَشَدُّ لَهَا مِرَاسًا وَ أَقْدَمُ فِيهَا مَقَامًا مِنِّي لَقَدْ نَهَضْتُ فِيهَا وَ مَا بَلَغْتُ الْعِشْرِينَ وَ هَا أَنَا ذَا قَدْ دَرَفْتُ عَلَى السَّيِّئِينَ وَ لَكُنْ لَأَرَى لِمَنْ لَأَ يَطَاعُ [نهج البلاغه ، ص ۷۰] .

۲. مخالفت با سقیفه

حضرت رسول (ص) که از دنیا رفت صحنه عوض شد.

وَ مَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَ فَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَ مَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَ سَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ [آل عمران/ ۱۴۴] .

خطرناک ترین حادثه تاریخ ، سقیفه بود. انصار در سقیفه جمع شدند که اگر مهاجرین حاکم شوند انتقام بستگان کفار مکه خود را از ما خواهند گرفت (این حرف درست بود زیرا معاویه و یزید در واقعه حره و تسلط لشگر بر مردم مدینه انتقام جنگها را گرفتند) . کار داشت به پایان می رسید که سعد بن عباده از انصار حاکم شود که به ابوبکر خبر دادند او و عمر و... به سقیفه وارد شدند و بگو مگو در گرفت عمر تصمیم ارباب گرفت که ابوبکر او را ساکت و سخنرانی کرد و گفت : ما مهاجران سابقه اسلام و رابطه با حضرت رسول و وزنه اجتماعی و ریشه خانوادگی بیشتری داریم ولی شما انصار هم برادران ما هستید و یاوران اسلامید و... به هر حال به گفته ابن ابی الحدید (ج ۲ ، ص ۸) ابوبکر را مثل عروس به مسجد بردند. فنحن الامراء و انتم الوزراء

الله اکبر که بدن پیامبر اسلام (ص) هنوز دفن نشده بود کما تزف العروس

الله اکبر که عدل قرآن اهل بیت (علیهم السلام) حضور نداشتند.

الله اکبر که تمام سفارشات

و نصب ها و معرفی ها هدر رفت

سید شرف الدین می گوید : بر فرض اهل بیت در اسلام ، شجاعت ، ایمان ، اخلاص ، نصوص ، علم و عمل و هیچ امتیازی نداشتند آیا نباید صبر کنند بدن رسول الله دفن شود و تا دفن حضرت مهلت دهند.

قال أبو بكر في آخر كلامه للأَنْصارِ إنما أدعوكم إلى أبي عبيده بن الجراح أو عمر و كلاهما قد رضيت لهذا الأمر و كلاهما أراهما له أهلاً فقال عمر و أبو عبيده ما ينبغي لنا أن نتقدمك يا أبا بكر و أنت أقدمنا إسلاماً و أنت صاحب الغار و ثاني اثنين فأنت أحق بهذا الأمر و أولى به فقال الأنصار نحذر أن يغلب على هذا الأمر من ليس منا و لا منكم فنجعل منا أميراً و منكم أميراً و نرضى به على أنه إن هلك اخترنا آخر من الأنصار فقال أبو بكر بعد أن مدح المهاجرين : و أنتم يا معاشر الأنصار ممن لا ينكر فضلهم و لا - نعمتهم العظيمة في الإسلام رضيتكم الله أنصاراً لدينه و كهفنا لرسوله و جعل إليكم مهاجرته و فيكم محل أزواجه فليس أحد من الناس بعد المهاجرين الأولين بمنزلتكم فهم الأمراء و أنتم الوزراء. [الاحتجاج ، ج ١ ، ص ٧١] .

٣. جواز لعن بر معاندين

لا- تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَ أَيْدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ وَ يَدْخُلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [مجادلہ/٢٢]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنَ آلِ آخِرِهِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَابِ الْقُبُورِ [ممتحنه/ ١٣].

لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ [مائده/ ٧٨].

إِنَّ الَّذِينَ يُوذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا [احزاب/ ٥٧].

یکی از راه های شناخت؛ لعنت است

لَ سَيِّئِلَ أَبُو عَازِبٍ اللّٰهُ (ع) عَنْ قَوْلِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ : " وَ الَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنفُسُهُمْ قَالَ هُوَ الْقَاضِي الَّذِي يَقْضِي أَمْرًا ثُمَّ قَدْ فَذَفَهَا ثُمَّ أَقْرَبَ بَأَنَّهُ كَذَبَ عَلَيْهَا جَلَدَ الْحَدِّ وَ رُدَّتْ إِلَيْهِ امْرَأَتُهُ وَ إِنَّ أَبِي إِلَّا أَنْ يَمْضِيَ فَيَشْهَدُ عَلَيْهَا أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللّٰهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصّٰدِقِينَ وَ الْخَامِسَهُ أَنْ لَعَنَهُ اللّٰهُ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَٰذِبِينَ وَ إِنْ أَرَادَتْ أَنْ تَدْرَأَ عَنْ نَفْسِهَا الْعَذَابَ وَ الْعَذَابُ هُوَ الرَّجْمُ شَهِدَتْ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللّٰهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَٰذِبِينَ وَ الْخَامِسَهُ أَنْ غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصّٰدِقِينَ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ رُجِمَتْ وَ إِنْ فَعَلَتْ دَرَأَتْ عَنْ نَفْسِهَا الْحَدَّ ثُمَّ لَمَّا تَحَلَّلَ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ قُلْتُ إِنْ فُرِّقَ بَيْنَهُمَا وَ لَهَا وَ لَمَدَّ فَمَاتَ فَقَالَ تَرْتُهُ أُمُّهُ وَ إِنْ مَاتَتْ أُمُّهُ وَ رْتُهُ أَخْوَالُهُ وَ مَنْ قَالَ إِنَّهُ وَ لَمَدَّ الزَّوْجِي جَلَدَ الْحَدِّ قُلْتُ يَرُدُّ إِلَيْهِ الْوَلَدُ إِذَا أَقْرَبَ بِهِ قَالَ لَا وَ لَا كِرَامَهُ وَ لَا يَرِثُ الْإِبْنُ وَ يَرِثُهُ الْإِبْنُ " [تهذيب الأحكام، ج ٨، ص ١٨٤].

فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ

نِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ أَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتِهَلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ [آل عمران/ ٦١] .

٤. عدم عدالت كل صحابه پیامبر

گروهی خوب بودند :

لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يَبَايَعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا [فتح/ ١٨] .

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكْعًا سَاجِدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سَيِّمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكُمْ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَ مَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا [فتح/ ٢٩] .

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ وَ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ وَ أَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [توبه/ ١٠٠] .

و اما گروه دیگر بد بودند : وَ مِمَّنْ حَوْلَكُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ مُنَافِقُونَ وَ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُوا عَلَى النَّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ سَعَدُّبُهُمْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ يَرُدُّونَ إِلَى عَذَابٍ عَظِيمٍ [توبه/ ١٠١] .

وَ مِنْهُمْ الَّذِينَ يَوَدُّونَ النَّبِيَّ وَ يَقُولُونَ هُوَ أَذُنٌ قُلُّ أَذُنٌ خَيْرٌ لَكُمْ يَوْمَئِذٍ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ يَوْمَئِذٍ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ رَحْمَةٌ لِلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ الَّذِينَ يَوَدُّونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [توبه/ ٦١] .

إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَ اللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَ اللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ [منافقون/ ١] .

اصحاب بد عاقبت :

اصحاب موسى :

وَ إِذْ وَعَدْنَا مُوسَى أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَ أَنْتُمْ

ظالمُونَ [بقره/ ٥١] .

وَ اَثَلُ عَلَيْهِمْ نَبَأُ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ [اعراف/ ١٧٥] .

امكان لغزش :

وَ لَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَ إِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَ تَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ [زمر/ ٦٥] .

قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ [انعام/ ١٥] .

يا داوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَ لَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ [ص/ ٢٦] .

سئل الرضا (ع) عن قول النبي (ص)؛ " أصحابي كالنجوم بأيهم اقتديتم اهتديتم و عن قوله (ع) دعوا لى أصحابى فقال (ع) هذا صحيح يريد من لم يغير بعده و لم يبدل قيل و كيف يعلم أنهم قد غيروا أو بدلوا قال لما يروونه من أنه (ص) قال ليزادن برجال من أصحابى يوم القيامة عن حوضى كما تزداد غرائب الإبل عن الماء فأقول يا رب أصحابى أصحابى فيقال لى إنك لا تدري ما أحدثوا بعدك فيوذ بهم ذات الشمال فأقول بعدا لهم و سحقا لهم أفترى هذا لمن لم يغير و لم يبدل " [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ٨٧] .

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ [حجرات/ ٦] .

وَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضَرَارًا وَ كَفْرًا وَ تَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ إِزْصَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَ لِيُخَلِّفُوا إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَى وَ اللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ [توبه/ ١٠٧] .

ابو العديه از اصحاب پیامبر بود ولى

قاتل عمار بود که پیغمبر فرمودند : یا عمار قتلک الفئه الباغیه.

و عن أبی ایوب الأنصاری قال سمعت النبی (ص) یقول لعمار بن یاسر : تقتلک الفئه الباغیه و أنت مع الحق و الحق معک یا عمار إذا رأیت علیا سلک وادیا و سلک الناس وادیا غیره فاسلک مع علی و دع الناس فإنه لن یدلک علی ردی و لن یخرجک من هدی یا عمار إنه من تقلد سیفا أعان به علیا علی عدوه قلده الله یوم القیامه و شاحا من در و من تقلد سیفا أعان به عدو علی (ع) علیه قلده الله تعالی یوم القیامه و شاحا من نار [کشف الیقین ، ص ۲۳۴] .

۵. حکومت اسلامی

اهمیت : حراست از مکتب و برخورد با منحرفین

عمل به احکام دینی نظیر دفاع ، نصرت مظلوم ، نهی از منکر و اجراء حدود.

نظام ، امنیت ، مدیریت و سیاست در جنگ و صلح و قرارداد و تعهد.

همه موارد فوق بدون امامت و رهبری ممکن نیست.

عنایت رسول اسلام (ص) :

از همان روز اول برای جامعه ، رهبر بعد از خودش را تعیین کرد.

هذا اخی و وزیری و خلیفتی من بعدی فاسمعوا له و اطیعوا

مردم باید او را بشناسد من مات و لم یعرف امام زمانه مات میتة جاهلیة

در هیچ مساله ای به اندازه رهبری مردم تنازع نیست؛ چه جنگهایی که شده ، چه زنانی بیوه شدند ، چه یتیمانی بر جا مانده ، چه خانه هایی خراب شده ، چه فتنه ها ، توطئه ها و...

آیا رسول الله (ص) (رحمه للعالمین) این مساله مهم را مهمل گذاشت و رفت

۳. سیمای شیعه

۱- یگانه فلسفه این همه زجر و شکنجه در تاریخ به خاطر این

بود که شیعه زیر بار ظلم و سلاطین نمی رفت و مدح آنها را نمی گفت و عقائدش در رهبری مخالف نظام های موجود بود.

۴. فرهنگ شیعه

۱- فقه شیعه در "الازهر" تدریس و عده ای آن را بر فقه مذاهب دیگر ترجیح می دهند.

۲- شرح نهج البلاغه حتی خطبه شقشقیه می نویسند.

۳- علی (ع) را نقطه آغاز فلسفه اسلامی معرفی می کنند.

۴- نخستین متکلم و صاحب نظر و عالم به ایدئولوژی اسلامی را علی (ع) می دانند. (دکتر عبدالرحمن بدوی)

۵- امام سجاد (ع) را فوق حدّ وصف می دانند. (دکتر علی سامی النثار مصری)

۶- امام صادق و باقر (علیها السلام) را استادان ائمه مذاهب اربعه می شناسند. (الامام الصادق و المذاهب الاربعه)

۷- می گویند اگر ما مبدأ مذاهب اربعه اهل سنت... و حتی تفسیر و نحو را جستجو کنیم باز هم ریشه آن به علم علی (ع) می رسد. [فجر الاسلام ، احمد امین]

۸- در شب عاشورا در جامع الازهر به تجلیل و تحلیل فلسفه قیام حسینی می پردازند و کتاب "سموالمعنی فی سموالذات" را به عنوان خاطره یک شب عاشورای الازهر می نگارند. (تألیف استاد علانی)

۹- مذهب جعفری را رسمی و به پیروی از آن فتوا می دهند.

۱۰- با صراحت می گویند: دست یافتن به فقه آل محمد (ص) دست یافتن به عدالت و هدایت و ایمنی از گمراهی و فقهی است که هماهنگ با قرآن است. [معجم فقه ابن خرم]

۱۱- وزیر اوقاف مصر که از علما و رئیس مجله الازهر ، از علما شیعه تقاضای مقاله برای انتشار می کند. [حماسه غدیر]

۱۲- می گویند سیاست اموی و عباسی در نشر مذاهب اربعه دست داشته اند.

۱۳- استاد ابوالوفا مراغی رئیس کتابخانه جامع

الازهر دعوت از علمای شیعه به مصر و در کنفرانس هایی شرکت و سخنرانی و انتشارات خود را به وسیله ما به دنیا عرضه کنید.

۱۴- می گویند کتاب و مقاله نوشتن پیرامون آل محمد (ص) عبادت است. [مدیر مجله المسلم از شخصیت های برجسته استاد شیخ محمد زکی]

[حماسه غدیر]

۵. فرقه ناجیه

۱- روایات متعدد که پیامبر (ص) فرمود یهود به ۷۱ فرقه و مسیحیت به ۷۲ فرقه و امت من به ۷۳ فرقه قسمت خواهند شد که همه آنها در نارند مگر یک فرقه.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَ رَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا قَالَ أَمَّا الَّذِي فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ فَلَأَنَّ الْأَوَّلَ يَجْمَعُ الْمُتَفَرِّقُونَ وَ لَأَيَّتُهُ وَ هُمْ فِي ذَلِكَ يَلْعَنُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا وَ يَبْرَأُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ فَأَمَّا رَجُلٌ سَلَمٌ لِرَجُلٍ فَإِنَّهُ الْأَوَّلُ حَقًّا وَ شَيْعَتُهُ ثُمَّ قَالَ إِنَّ الْيَهُودَ تَفَرَّقُوا مِنْ بَعْدِ مُوسَى (ع) عَلَى إِحْدَى وَ سَبْعِينَ فِرْقَةً مِنْهَا فِرْقَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَ سَبْعُونَ فِرْقَةً فِي النَّارِ وَ تَفَرَّقَتِ النَّصَارَى بَعْدَ عِيسَى (ع) عَلَى اثْنَتَيْنِ وَ سَبْعِينَ فِرْقَةً مِنْهَا فِي الْجَنَّةِ وَ إِحْدَى وَ سَبْعُونَ فِي النَّارِ وَ تَفَرَّقَتْ هَذِهِ الْأُمَّةُ بَعْدَ نَبِيِّهَا (ص) عَلَى ثَلَاثٍ وَ سَبْعِينَ فِرْقَةً اثْنَتَانِ وَ سَبْعُونَ فِرْقَةً فِي النَّارِ وَ فِرْقَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَ مِنَ الثَّلَاثِ وَ سَبْعِينَ فِرْقَةً ثَلَاثَ عَشْرَةَ فِرْقَةً تَنْتَحِلُ وَ لَأَيَّتِنَا وَ مَوَدَّتِنَا اثْنَتَا عَشْرَةَ فِرْقَةً مِنْهَا فِي النَّارِ وَ فِرْقَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَ سِتُّونَ فِرْقَةً مِنْ سَائِرِ النَّاسِ فِي النَّارِ [الكافي ، ج ۸ ، ص ۲۲۴] .

عن علي (ع) قال : تفترق هذه الأمة على ثلاث و سبعين فرقه

اثنان و سبعون فى النار و واحده فى الجنة و هم الذين قال الله عزوجل وَ مِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَ بِهِ يَعدُّونَ وَ هم أنا و شيعتى [تأويل الآيات الظاهره ، ص ١٩٥] .

و أسند سليم بن قيس الهلالى إلى على قول النبى ص افترت اليهود أحدا و سبعين فرقه واحده ناجيه و هى التى اتبعت وصى موسى (ع) و افترت النصارى اثنتين و سبعين فرقه واحده ناجيه و هى التى اتبعت وصى عيسى (ع) و ستفترق أمتى ثلاثه و سبعين فرقه واحده ناجيه و هى من اتبعت وصى و ضرب بيده على منكب على [الصراط المستقيم ، ج ٢ ، ص ٣٧] .

٢- فرقه ناجيه كيست؟

الامام الحافظ حسن بن محمد الصغاني متوفى ٦٥٠ در كتاب المنيره مى گويد مردم همين كه حديث فوق را از پیامبر شنيدند ناراحت و سروصدا و گريه كردند و پرسيدند راه نجات بعد از تو چيست؟ فرمود : انى تارك فيكم... و عترتى ما ان تمسكنم به لن تضلوا...

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ قَالَ : " حَجَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) حَجَّةَ الْوَدَاعِ فَأَخَذَ بِحَلْقِهِ بَابَ الْكَعْبَةِ وَ أَقْبَلَ بِوَجْهِهِ عَلَيْنَا فَقَالَ مَعَاشِرَ النَّاسِ أَلَمْ أُخْبِرْكُمْ بِأَشْرَاطِ السَّاعَةِ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ إِضَاعَةُ الصَّلَوَاتِ وَ اتِّبَاعُ الشَّهَوَاتِ وَ الْمِيلُ مَعَ الْأَهْوَاءِ وَ تَعْظِيمُ الْمَالِ وَ بَيْعُ الدِّينِ بِالْدُّنْيَا فَعِنْدَهَا يَذُوبُ قَلْبُ الْمُؤْمِنِ فِي جَوْفِهِ كَمَا يَذُوبُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ مِمَّا يَرَى مِنَ الْمُنْكَرِ فَلَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَغْيِرَهُ فَعِنْدَهَا يَلِيهِمْ أُمَرَاءُ جَوْرَةٌ وَ وُزَرَاءُ فَسِيقَةٌ وَ عُرَفَاءُ ظَلَمَةٌ وَ أَمَنَاءُ خَوْنَةٌ فَيَكُونُ عِنْدَهُمُ الْمُنْكَرُ مَعْرُوفًا وَ الْمَعْرُوفُ مُنْكَرًا وَ يُوْتَمَنُّ الْحَايِنُ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ وَ

يَصِدُّكَ الْكَاذِبُ وَ يَكْذِبُ الصَّادِقُ وَ تَتَأَمَّرُ النِّسَاءُ وَ تُشَاوِرُ الْإِمَاءُ وَ يَغْلُو الصَّبِيَانُ عَلَى الْمَنَابِرِ وَ يَكُونُ الْكَذِبُ عِنْدَهُمْ ظَرَافَةً فَلَعْنَهُ
اللَّهُ عَلَى الْكَاذِبِ وَ إِنْ كَانَ مَازِحًا وَ أَدَاءُ الزَّكَاةِ أَشَدُّ التَّعَبِ عَلَيْهِمْ حُسْرَانًا وَ مَغْرَمًا عَظِيمًا وَ يَحْقُرُ الرَّجُلُ وَالِدِيهِ وَ يَسُبُّهُمَا وَ يَبْرَأُ]
مِنْ [صِدِّيقِهِ وَ يَجَالِسُ عِدُوَّهُ وَ تُشَارِكُ الرَّجُلُ زَوْجَهَا فِي التِّجَارَةِ وَ يَكْتَفِي الرَّجَالُ بِالرِّجَالِ وَ النِّسَاءُ بِالنِّسَاءِ وَ يَغَارُ عَلَى الْعِلْمَانِ
كَمَا يَغَارُ عَلَى الْحَيَارِيهِ فِي بَيْتِ أَهْلِهَا وَ تَشَبَّهُ الرَّجَالُ بِالنِّسَاءِ وَ النِّسَاءُ بِالرِّجَالِ وَ تَرْكِبَنَّ ذَوَاتُ الْفُرُوجِ عَلَى الشُّرُوجِ وَ تُزَخَرُ
الْمَسَاجِدُ كَمَا تُزَخَرُ الْبَيْعُ وَ الْكِنَائِسُ وَ تُحَلَّى الْمَصِيحُ وَ تُطَوَّلُ الْمَنَارَاتُ وَ تَكْتُرُ الصُّفُوفُ وَ يَقْتُلُ الْإِخْلَاصُ وَ يَوْمُهُمْ قَوْمٌ
يَمِيلُونَ إِلَى الدُّنْيَا وَ يَحْتَبُونَ الرَّئِيسَةَ الَّتِي أَطَلَّهَا فَعِنْدَهَا قُلُوبُ الْمُؤْمِنِينَ مَتِيًّا غَضَّةً وَ أَلْسِنَتُهُمْ مُخْتَلِفَةٌ وَ تَحَلَّى ذُكُورُ أُمَّتِي بِالذَّهَبِ وَ
يَلْبَسُونَ الْحَرِيرَ وَ الدِّيْبَاجَ وَ جُلُودَ السَّمُورِ وَ يَتَعَامَلُونَ بِالرِّشْوَةِ وَ الرِّبَا وَ يَضَعُونَ الدِّينَ وَ يَزْفَعُونَ الدُّنْيَا وَ يَكْتُرُ الطَّلَاقُ وَ الْفِرَاقُ وَ
الشَّكُّ وَ النِّفَاقُ وَ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَ تَظْهَرُ الْكُوبَةُ وَ الْقَيْنَاتُ وَ الْمَعَازِفُ وَ الْمِيلُ إِلَى أَصْحَابِ الطَّنَائِيرِ وَ الدُّفُوفِ وَ الْمَزَامِيرِ وَ
سَائِرِ آلَاتِ اللّٰهُوْ أَلَا وَ مَنْ أَعَانَ أَحَدًا مِنْهُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الدِّينَارِ وَ الدَّرْهَمِ وَ الْأَلْبَسَةِ وَ الْأَطْعَمَةِ وَ غَيْرِهَا فَكَأَنَّمَا زَنَى مَعَ أُمَّهِ سَبْعِينَ مَرَّةً
فِي حَيْوَةِ الْكَعْبَةِ فَعِنْدَهَا يَلِيهِمْ أَشْرَارُ أُمَّتِي وَ تُنْتَهَكُ الْمَحَارِمُ وَ تُكْتَسَبُ الْمَآثِمُ وَ تُسَلِّطُ الْأَشْرَارُ عَلَى الْأَخْيَارِ وَ يَتِيَّهُونَ فِي
الْبَّاسِ وَ يَسْتَحْسِنُونَ أَصْحَابَ الْمَلَاهِي وَ الزَّانِيَاتِ فَيَكُونُ الْمَطْرُ قَيْظًا وَ يَغِيظُ الْكِرَامُ غَيْظًا وَ يَفْشُو الْكَذِبُ وَ تَظْهَرُ الْحَاجَةُ وَ تَفْشُو
الْفُفَاةُ فَعِنْدَهَا يَكُونُ

أَقْوَامٌ يَتَعَلَّمُونَ الْقُرْآنَ لِغَيْرِ اللَّهِ فَيَتَّبِعُونَ مَرَامِيرَ وَ يَكُونُ أَقْوَامٌ يَتَفَقَّهُونَ لِغَيْرِ اللَّهِ وَ يَكْثُرُ أَوْلَادُ الزَّانِي وَ يَتَغَنَّوْنَ بِالْقُرْآنِ فَعَلَيْهِمْ مِنْ أُمَّتِي لَعْنَةُ اللَّهِ وَ يَنْكُرُونَ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ حَتَّى يَكُونَ الْمُؤْمِنُ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ أَذَلَّ مِنَ الْأَمَةِ وَ يَظْهَرُ قُرَاؤُهُمْ وَ أَيْمَتُهُمْ فِيمَا بَيْنَهُمُ التَّلَاوُؤُ وَ الْعِدَاوَةُ فَأُولَئِكَ يَدْعُونَ فِي مَلَكَوَاتِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ الْأَرْجَاسِ وَ الْأَنْجَاسِ وَ عِنْدَهَا يَخْشَى الْغَنَى مِنَ الْفَقِيرِ أَنْ يَسْأَلَهُ وَ يَسْأَلَ النَّاسَ فِي مَحَافِلِهِمْ فَلَا يَضَعُ أَحَدٌ فِي يَدِهِ شَيْئًا وَ عِنْدَهَا يَتَكَلَّمُ مَنْ لَمْ يَكُنْ مُتَعَلِّمًا فَعِنْدَهَا تُرْفَعُ الْبَرَكَهُ وَ يَمْطَرُونَ فِي غَيْرِ أَوَانِ الْمَطَرِ وَ إِذَا دَخَلَ الرَّجُلُ السُّوقَ فَلَمَّا يَرَى أَهْلَهُ إِلَّا ذَامِيًا لِرَبِّهِمْ هَذَا يَقُولُ لَمْ أَبْعَ وَ هَذَا يَقُولُ لَمْ أُرْبِحْ شَيْئًا فَعِنْدَهَا يَمْلِكُهُمْ قَوْمٌ إِنْ تَكَلَّمُوا قَتَلُوهُمْ وَ إِنْ سَكَتُوا اسْتَبَاحُوهُمْ يَسْفِكُونَ دِمَاءَهُمْ وَ يَمْلئون قُلُوبَهُمْ رُغْبًا فَلَا يَرَاهُمْ أَحَدٌ إِلَّا خَائِفِينَ مَرْغُوبِينَ فَعِنْدَهَا يَأْتِي قَوْمٌ مِنَ الْمَشْرِقِ وَ قَوْمٌ مِنَ الْمَغْرِبِ فَالْوَيْلُ لِمَنْ لَصَّ عَفَاءُ أُمَّتِي مِنْهُمْ وَ الْوَيْلُ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ لَا يَرْحَمُونَ صَاحِبًا وَ لَا يَوْقِرُونَ كِبِيرًا وَ لَمَّا يَتَخَيَّرُونَ عَنْ شَيْءٍ جُتَّتْهُمْ جُثَّةُ الْمَادِمِينَ وَ قُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الشَّيَاطِينِ فَلَمْ يَلْبَثُوا هُنَاكَ إِلَّا قَلِيلًا حَتَّى تُخَوَّرَ الْأَرْضُ خَوْرَةً حَتَّى يَظُنَّ كُلُّ قَوْمٍ أَنَّهَا خَارَتْ فِي نَاحِيَتِهِمْ فَيَمْكُثُونَ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ يَمْكُثُونَ فِي مَكْتَبِهِمْ فَتَلْقَى لَهُمُ الْأَرْضُ أَفْلاذَ كِبِدِهَا قَالَ ذَهَبًا وَ فِضَّةً ثُمَّ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى الْأَسَاطِينِ قَالَ فَمِثْلُ هَذَا فَيَوْمِئِذٍ لَا يَنْفَعُ ذَهَبٌ وَ لَا فِضَّةٌ ثُمَّ تَطَلَّعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا مَعَاشِرَةَ النَّاسِ إِنْى رَاحِلٌ عَنْ قَرِيبٍ وَ مُنْطَلِقٌ إِلَى الْمَغِيبِ فَأُودِّعْكُمْ وَ أُوصِيكُمْ بِوَصِيَّةٍ بِهٍ فَاحْفَظُوهَا إِنْى تَارَكَ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ كِتَابَ اللَّهِ وَ عِتْرَتِي أَهْلَ

بَيْتِي

إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا أَبَداً مَعَاشِرَ النَّاسِ إِنِّي مُنذِرٌ وَعَلَى هَيَادٍ وَالْعِاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ " [مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۳۷۲] .

۳- در بعضی روایات می گوید : ان الناجیه هم علی و شیعتہ و اتباعه و اصحابه و محبیه

۴- و استفاد من بعضها (و هو ما رواه الحاكم في المستدرک ، ج ۴ ، ص ۴۳۰) ان الهالكه قوم يقيسون الامور برأيهم

۵- الفرقة الناجیه هم الشيعهبدليل : قال رسول الله (ص) مثل أهل بيتي كمثل سفينه نوح من ركبها نجا و من تخلف عنها غرق [الطرائف ، ج ۱ ، ص ۱۳۲] .

۶- الفرقة الناجیه هم الشيعهبدليل : عَنِ النَّبِيِّ (ص) أَنَّهُ قَالَ : إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا كِتَابَ اللَّهِ وَ عَثَرْتِي أَهْلَ بَيْتِي وَ إِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضُ [وسائل الشيعة ، ج ۲۷ ، ص ۳۳] .

۷- الفرقة الناجیه هم الشيعهبدليل : مَوْلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (ع) قَالَ دَخَلْتُ عَلَيَّ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) فَقُلْتُ لَهُ إِنِّي وَجَدْتُ فِي كِتَابِ أَبِي أَنْ عَلِيًّا (ع) قَالَ لِأَبِي يَا مِثْمُ أَحِبِّ حَبِيبَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ إِنْ كَانَ فَاسِقًا زَانِيًا وَ أَبْغِضْ مُبْغِضَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ إِنْ كَانَ صَوَامًا قَوَامًا فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) وَ هُوَ يَقُولُ إِنْ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَوْلَيْكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ثُمَّ التَفَتَ إِلَيَّ وَ قَالَ هُمْ وَ اللَّهُ أَنْتَ وَ شِيعَتُكَ وَ مِيعَادُكَ وَ مِيعَادُهُمُ الْحَوْضُ غَدًا غَرًّا مُحَجَّلِينَ مُتَوَجِّحِينَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) هَكَذَا هُوَ عِنْدَنَا فِي كِتَابِ عَلِيِّ (ع) [وسائل الشيعة ، ج ۱۶ ، ص ۱۸۲] .

۸- الفرقة الناجیه هم الشيعهبدليل : روایات و عن أم سلمه قالت سمعت النبي

ص يقول على مع القرآن و القرآن معه لا يفترقان حتى يردا على الحوض [كشف اليقين ، ص ٢٣٦] .

٩-الفرقه الناجيه هم الشيعهبدليل : قال رسول الله (ص) : من أراد أن يحيا حياتي و يموت مماتي و يدخل الجنه التي وعدني ربي و هو قضيب من قضبانه غرسه بيده و هي جنه الخلد فليتول عليا و ذريته من بعده فإنهم لن يخرجوه من باب هدى و لن يدخلوه في باب ضلال [بصائرالدرجات ، ص ٥١] .

٢. تاريخ شيعه

١. زمان پيدائش

عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ مَيْثَمِ التَّمَّارِ مَوْلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (ع) قَالَ : " دَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ (ع) فَقُلْتُ لَهُ إِنِّي وَجَدْتُ فِي كِتَابِ أَبِي أَنَّ عَلِيًّا قَالَ لِأَبِي يَا مَيْثَمُ أَحِبَّ حَبِيبَ آلِ مُحَمَّدٍ وَإِنْ كَانَ فَاسِقًا زَانِيًا وَابْتِغِضْ مُبْغِضَ آلِ مُحَمَّدٍ وَإِنْ كَانَ صَوَامًا قَوَامًا فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) وَهُوَ يَقُولُ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ثُمَّ التَفَتَ إِلَيَّ وَقَالَ هُمْ وَاللَّهِ أَنْتَ وَشِيعَتُكَ وَمِيعَادُكَ وَمِيعَادُهُمُ الْحَوْضُ غَدًا غُرًّا مُحَجَّلِينَ مُتَوَجِّينَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ هَكَذَا هُوَ عِنْدَنَا فِي كِتَابِ عَلِيٍّ (ع) " [وسائل الشيعة ، ج ١٦ ، ص ١٨٢] .

قال رسول الله : يا على انك ستقدم على الله و شيعتك راضون مرضون.

عن النبي (ص) : يا فاطمه على يعينني على مفاتيح الجنه و شيعته هم الفائزون يوم القيامة غدا في الجنه [لأمالى الصدوق ، ص ٤٣٩] .

عن محمد بن علي الباقر (ع) قال : سئلت أم سلمه زوج النبي (ص) عن علي بن أبي طالب (ع) فقالت سمعت رسول الله ص يقول إن

عليا و شيعته هم الفائزون [الإرشاد ، ج ١ ، ص ٤١] .

قال قال رسول الله (ص) : يا على إن الله تعالى قد غفر لك و لأهلك و لشيعتك و لمحبي شيعتك و لمحبي شيعتك فابشر فإنك الأنزع البطين منزوع من الشرك مبطون من العلم [صحيفه الرضا (ع) ، ص ٦٣] .

عن جابر بن عبد الله ، قال : " كنا عند النبي (صلى الله عليه و آله) فأقبل على بن أبي طالب (عليه السلام) فقال النبي (صلى الله عليه و آله) قد أتاكم أخي ، ثم التفت إلى الكعبة فضربها بيده ، ثم قال و الذي نفسى بيده ، إن هذا و شيعته لهم الفائزون يوم القيامة ، ثم قال إنه أولكم إيماننا معي ، و أوفاكم بعهد الله ، و أقومكم بأمر الله ، و أعدلكم فى الرعيه ، و أقسمكم بالسويه ، و أعظمكم عند الله مزيه ، قال فنزلت " إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ " قال و كان أصحاب محمد رسول الله (صلى الله عليه و آله) إذا أقبل على (عليه السلام) قالوا قد جاء خير البريه " [الأمالى الطوسى ، ص ٢٥١] .

با وجود اين احاديث ، قول اينكه شيعه بعد از قتل عثمان يا شهادت امام حسين (ع) يا... پيدا شده است مردود است

٢. شيعه در زمان رسول الله (ص)

١- ياسناده قال : قال رسول الله (ص) : يا على إذا كان يوم القيامة أخذت بحجزه الله عز و جل و أخذت أنت بحجزتى و أخذ ولدك بحجزتك و أخذت شيعه ولدك بحجزهم أفتري أين يور بنا [صحيفه الرضا (ع) ،

٢- عن أبي جعفر عن النبي (ص) قال : " يا علي إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ أَنْتَ وَشِيعَتِكَ تَرِدُ عَلَيَّ أَنْتَ وَشِيعَتِكَ رَاضِينَ مَرْضِيينَ " [تفسير فرات الكوفى ، ص ٥٨٣] .

٣- قوله تعالى إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ روى الجمهور عن ابن عباس قال لما نزلت هذه الآية قال رسول الله (ص) : " هم أنت يا علي و شيعتك تأتي أنت و شيعتك راضين مرضيين و يأتي أعداؤ غضابا مقمحين " [نهج الحق ، ص ١٩٠] .

٤- پس از نزول این آیه : وَ لَسَوْفَ يَعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى [ضحى / ٥] .

پیامبر (ص) به علی (ع) فرمود : أما ترضى أنك معى فى الجنة و الحسن و الحسين و شيعتنا عن ايماننا و عن شمانلنا [ابن حجر به نقل از المناقب]

قال رسول الله (ص) : يا علي إن الله تعالى قد غفر لك و لأهلك و لشيعتك و محبى شيعتك و محبى شيعتك فأبشر فإنك الأنزع البطين منزوع من الشرك بطين من العلم [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ٤٧] .

قال له رسول الله (ص) : يا علي أبشر أنت و أصحابك فى الجنة أبشر يا علي أنت و شيعتك فى الجنة تمام الخبر [بشاره المصطفى ، ص ١٥٣] .

٧- پیامبر (ص) با دیدن علی (ع) فرمود : و الذى نفسى بيده انّ هذا و شيعته لهم الفائزون يوم القيامة و نزلت : ان الذين آمنوا... (سوره بينه)

قال النبي (صلى الله عليه و آله) : قد أتاكم أخى ، ثم التفت إلى الكعبة فضربها بيده ،

ثم قال و الذی نفسی بیده ، إن هذا و شیعته لهم الفائزون یوم القیامه ، ثم قال إنه أولکم إیماناً معی ، و أوفاکم بعهد الله ، و أقومکم بأمر الله ، و أعدلکم فی الرعیه ، و أقسمکم بالسویه ، و أعظمکم عند الله مزیه ، قال فنزلت "إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ" قال و كان أصحاب محمد رسول الله (صلى الله عليه و آله) إذا أقبل علی (عليه السلام) قالوا قد جاء خير البریه. [الأمالی الطوسی ، ص ۲۵۱] .

۸- قال رسول الله (ص) : یدخل من أمتی الجنة سبعون ألفاً لا حساب علیهم ثم التفت إلى علی فقال هم من شیعتك و أنت إمامهم [العمده ، ابن بطریق ص ۳۷۱] .

۹- در ماجرای انذار ، پیامبر (ص) فرمود : ایکم یوازرنی لیکون اخی و وارثی و وزیری و وصیی و خلیفتی فیکم بعدی بعد از لیبیک علی (ع) حضرت رسول فرمود : هذا اخی و... فاسمعوا له و اطیعوا

می توان گفت تاریخ شیعه از اینجا شروع شد و گروهی از صحابه در زمان پیامبر (ص) به دوستی و ولایت علی مشهور بوده اند مانند سلمان فارسی که می گفت با رسول خدا بیعت کردیم مبنی بر اینکه از نصیحت و ارشاد مسلمین دریغ نورزیم و دوستدار علی باشیم.

و ابوسعید خدری می گفت : مردم به ۵ امر موظف بودند؛ به چهار تا عمل کردند و یکی را ترک کردند ، نماز ، زکات ، روزه ، حج و ولایت علی بن ابیطالب.

ابوذر ، عمّار ، حدیفه (ذوالشهادتین) ، ابو ایوب انصاری ، خالد بن سعید و قیس بن سعد همه اینها

در زمان پیامبر مشهور به ولایت و شیعه علی بوده اند. [استیعاب]

[تاریخ شیعه، مظفر].

أن رجلاً قال لعلی (ع): "یا أمیر المؤمنین بما ورثت ابن عمک دون عمک فقال یا معشر الناس فافتحوا آذانکم و استمعوا فقال (ع) جمعنا رسول الله (ص) بنی عبد المطلب فی بیت رجل منا أو قال أكبرنا فدعا بمد و نصف من طعام و قدح له یقال له الغمر فأکلنا و شربنا و بقی الطعام كما هو و الشراب كما هو و فینا من یأکل الجذعه و یشرب الفرق فقال رسول الله (ص) إن قد ترون هذه فأیکم بیایعنی علی أنه أخی و وارثی و وصیی فقامت إلیه و کنت أصغر القوم و قلت أنا قال اجلس ثم قال ذلك ثلاث مرات کل ذلك أقوم إلیه فیقول اجلس حتی کان فی الثالثه فضرب بیده علی یدی فبذلک ورثت ابن عمی دون عمی" [علل الشرائع، ج ۱، ص ۱۶۹].

۱۰- ماجرای غدیر اوج دعوت پیامبر (ص) از مسلمین برای حمایت از علی است گروه زیادی از علمای سنی این ماجرا را در ذیل آیها ایها الرسول...نقل کرده اند. در المنثور، اسباب النزول، تفسیر کشف ثعلبی، حلیه الاولیاء، فخر رازی و... نقل کردند که سخنان پیامبر (ص) در آن روز از ساعات نخستین تا ظهر طول کشید و در پایان آیها یوم اکملت...نازل شد. [تاریخ شیعه، مظفر]

فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِلَى حَجَّةِ الْوَدَاعِ ثُمَّ صَارَ إِلَى غَدِيرِ حُمٍّ فَأَمَرَ فَأُصْلِحَ لَهُ شِبْهُ الْمَنْبَرِ ثُمَّ عَلَاهُ وَ أَحْذَ بَعْضِي حَتَّى رُئِيَ بِيَاضُ إِبْطِيهِ رَافِعًا صَوْتَهُ قَائِلًا فِي مَحْفَلِهِ مَنْ كُنْتُ

مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ وَ عَادِ مَنْ عَادَاهُ فَكَانَتْ عَلَيَّ وَلَايَتِي وَ لَآيَةُ اللَّهِ وَ عَلَيَّ عِدَاوَتِي عِدَاوَةُ اللَّهِ وَ أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي ذَلِكَ الْيَوْمَ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا فَكَانَتْ وَلَايَتِي كَمَالَ الدِّينِ وَ رِضَا الرَّبِّ حَيْلَ ذِكْرِهِ وَ أَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى اخْتِصَاصًا لِي وَ تَكْرُمًا نَحْلِنِيهِ وَ إِعْظَامًا وَ تَفْصِيلاً مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ص مَنْحِنِيهِ وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى ثُمَّ رُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقُّ أَلَا لَهُ الْحُكْمُ وَ هُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ [الكافي ، ج ۸ ، ص ۲۷] .

۳. شیعه در زمان امامان معصوم (علیهم السلام)

۱. حضرت علی (ع)

۱- بیعت با علی (ع) زیباترین صحنه برای شیعه بود اما دیری نپائید که مخالفت ها شروع شد. ناکثین ، قاسطین ، مارقین عایشه ، طلحه ، زبیر و پسرش و مروان حکم جنگ جمل را به راه انداختند و حالات درونی و کینه های گذشته را برملا کردند جالب اینکه پیامبر (ص) پیش بینی این وضعیت را کرده بود و از ناکثین و عهدشکنان زمان علی (ع) سخن گفته بود. مردم بصره موافق علی بودند و این چهار نفر عایشه را ابزار کار خود قرار دادند و مهاجرین و انصار و کوفیان را بسیج کردند. سپاه علی هم همگی از عربهای خالص بودند (قحطانی و عدنانی) و هیچکدام ایرانی نبودند.

فرماندهان حضرت عمار ، هاشم مرقال ، مالک اشتر ، صعصعه بن صوحان و زید برادرش ، قیس بن سعد ، ابن عباس ، محمد بن ابی بکر ، حجر بن عدی و عدی بن حاتم؛ تمام عرب بودند.

امام

بصره را فتح کرد و در معیت همین مردم با معاویه جنگید و به دنبالش با خوارج در آن جنگ هم ایرانیان شرکت نداشتند.

پس: تزی که می گوید شیعه دست پخت ایرانیان است و سنگ زیربنای شیعه را مردم ایران گذاشتند و از سرزمین وحی بیگانه است غلط است زیرا شیعه در سالهای آینده حتی بعد از تفکرهای دیگر اسلامی وارد ایران شد و ایرانیان در هیچ کدام از جنگهای علی (ع) شرکت نداشتند و باید گفت: بنیانگذاران فرق اهل سنت و نویسندگان کتب صحاح (اهل تسنن) غالباً ایرانی بوده اند. [تاریخ شیعه، مظفر].

۲. امام حسین (ع)

۱- آخرین تیر معاویه سپردن خلافت به پسرش بود تا کاملاً شریعت اهل بیت را نابود کند اما خون شهیدان کربلا شیعه را زنده کرد و بنی امیه را رسوا کرد و زمینه انقراض فراهم شد.

۲- از فریادهای عاشورا یکی این بود که شیعه آل محمد باید از شیعه ابوسفیان شناخته شود. خانواده حضرت و کاروان اسرا هم نقش زیادی در تبیین راه علی (ع) و رسوایی معاویه و یزید (پلید) داشتند چه زیبا گفته اند: انّ الاسلام علوی و التشیع حسینی

۳- اهداف حرکت امام: برچیدن فساد و خون ریزی و منکرات و هتک حرمتها و تجاوز به ناموس مردم و...

جاحظ می گوید: بنی هاشم از این جهت بر بنی امیه می بالند چون کعبه را ویران نکردند، به پیامبر (ص) توهین نکردند، روی منبر پیامبر شراب نوشیدند، حرم خدا را غارت نکردند و...

۴- شهیدان توانستند این جنایات را افشاء کنند: ابن زیاد نامه ای به عمر سعد نوشت که امام حسین و یارانش

را بکشد عمر سعد گفت فرمان را اجرا کردم اما نامه گم شد ابن زیاد خشمگین شده و گفت به خدا قسم نامه را باید بیاوری عمر سعد گفت نامه دیگر به دست مردم رسیده برادر ابن زیاد گفت : به خدا قسم دوست می داشتم از فرزندان زیاد کسی وجود نمی داشت که تا روز قیامت با ارتکاب این فاجعه خوار و ذلیل شود و باید بگویم حسین کشته نشده است. ابن زیاد سکوت کرد. [ابن اثیر ، ج ۴ ، ص ۴۰ و تاریخ طبری ، ج ۶ ، ص ۲۸۶] .

۵- با استقرار ابن زیاد بر کوفه در حالی که نماینده امام مسلم بن عقیل مردم را دعوت می کرد ابن زیاد تمام دوستداران علی را شناسائی و به قتل رسانید حتی هر کس متهم به ولای علی (ع) بود به زندان می انداخت زندانها پر شده بود و یکی از دلائل کمی یاران امام حسین (ع) همین بود.

دلیلش این بود که پس از آزادی از زندان تنها ۴۰۰۰ نفر به سرپرستی سلیمان بن صرد قیام کردند و در کنار مزار شهیدان حاضر شدند و مراسم عزاداری برپا کردند و مبارزه را آغاز کردند.

۶- ابن زیاد تعداد زیادی از شیعیان را به قتل رسانید از جمله میثم تمار که دست و پای او را قطع کرد. امام باقر (ع) فرمود : " شیعیان در هر شهر و آبادی به قتل می رسیدند هر کس به عنوان دوستدار ما بود به زندان می افتاد دست و پاها قطع می شد خانه اش را ویران می کردند و در زمان ابن زیاد بلا و مصیبت بر ما اهل بیت خیلی زیاد شد "

۷- بعد از حادثه کربلا

امامان شیعه با سفارشات و دستورالعمل‌ها نهضت حسینی را با شیعه درهم آمیختند هر جا شعر و اشک و سوز و مجلس عزای حسین (ع) بود معلوم بود شیعیان جمع هستند.

۸- بعد از حادثه عاشورا یکی از نهضت‌های شیعی قیام مختار بود که مختار فرزند مالک اشتر را به فرماندهی پذیرفت و در مصاف با سپاه شام پیروز شدند و سر ابن زیاد را جدا کرده خدمت امام

سجاد (ع) فرستادند. امام سجده شکر کردند و زنهای هاشمی جامه عزا و حزن بیرون کردند و شیعیان شوکتی پیدا کردند و ریشه قاتلان را یکی یکی کردند و به همین خاطر گروهی از هواداران بنی امیه شخصیت مختار را زیر سؤال و ابهام بردند تا این قطعه تاریخ مخدوش شود.

صاحب عقدالفرید می گوید: در زمان مختار، شیعه تمام کوفه را جستجو کردند و فریادها لثارات الحسین (ع) می زدند. [ج ۲، ص ۲۰۳].

و بعث ابن الأشر برأس ابن زیاد إلى المختار و أعيان من كان معه ، فقدم بالراءوس و المختار يتغدى ، فألقیت بین یدیه ، فقال الحمد لله رب العالمین ، وضع رأس الحسین بن علی (علیه السلام) بین یدی ابن زیاد (لعنہاالله) و هو يتغدى ، و أتیت برأس ابن زیاد و أنا أتغدى. قال رأینا حیه بیضاء تخلل الرءوس حتی دخلت فی أنف ابن زیاد و خرجت من أذنه ، و دخلت فی أذنه و خرجت من أنفه ، فلما فرغ المختار من الغداء قام فوطی وجه ابن زیاد بنعله ثم رمی بها إلى مولی له و قال اغسلها فإنی وضعتها علی وجه نجس کافر. و خرج المختار إلى الکوفه ،

و بعث برأس ابن زياد و رأس حصين بن نمير و رأس شرحبيل بن ذى الكلاع مع عبد الرحمن بن أبى عمير الثقفى و عبد الله بن شداد الجشمى و السائب بن مالك الأشعرى إلى محمد بن الحنفية بمكة و على بن الحسين (عليه السلام) يومئذ بمكة ، و كتب إليه معهم أما بعد : فإنى بعثت أنصارك و شيعتك إلى عدوك يطلبونه بدم أخيك المظلوم الشهيد ، فخرجوا محتسبين محنقين آسفين ، فلقوهم دون نصيبين فقتلهم رب العباد ، و الحمد لله رب العالمين الذى طلب لكم الثأر ، و أدرك لكم لواء أعدائكم ، فقتلهم فى كل فج و غرقهم فى كل بحر ، فشفى بذلك صدور قوم مؤمنين ، و أذهب غيظ قلوبهم . و قدموا بالكتاب و الرؤوس عليه ، فبعث برأس ابن زياد إلى على بن الحسين (عليهما السلام) فأدخل عليه و هو يتغدى ، فقال على بن الحسين (عليهما السلام) أدخلت على ابن زياد و هو يتغدى و رأس أبى بين يديه ، فقلت اللهم لا تمتنى حتى ترينى رأس ابن زياد و أنا أتغدى ، فالحمد لله الذى أجاب دعوتى . ثم أمر فرمى به ، فحمل إلى ابن الزبير ، فوضعه ابن الزبير على قصبه ، فحركتها الريح فسقط ، فخرجت حيه من تحت الستار فأخذت بأنفه ، فأعادوا القصبه فحركتها الريح فسقط ، فخرجت الحيه فأزمت بأنفه ، فعل ذلك ثلاث مرات ، فأمر ابن الزبير فألقى فى بعض شعاب مكة . قال و كان المختار (رحمه الله) قد سئل فى أمان عمر بن سعد بن أبى وقاص ، فأمنه على أن لا يخرج من الكوفه فإن خرج منها

فدمه هدر. قال فأتى عمر بن سعد رجل فقال إني سمعت المختار يحلف ليقتلن رجلا ، و الله ما أحسبه غيرك. قال فخرج عمر حتى أتى الحمام فقيل له أ ترى هذا يخفى على المختار فرجع ليلا فدخل داره ، فلما كان الغد غدوت فدخلت على المختار ، و جاء الهيثم بن الأسود فقعد ، فجاء حفص بن عمر بن سعد ، فقال للمختار يقول لك أبو حفص أنزلنا بالذى كان بيننا و بينك. قال اجلس ، فدعا المختار أبا عمره ، فجاء رجل قصير يتخشخش فى الحديد فساره ، و دعا برجلين فقال اذهبا معه ، فذهب فو الله ما أحسبه بلغ دار عمر بن سعد حتى جاء برأسه ، فقال المختار لحفص أ تعرف هذا فقال إنا لله و إنا إليه راجعون ، نعم. قال يا أبا عمره ألحقه به ، فقتله. فقال المختار (رحمه الله) عمر بالحسين ، و حفص بعلى بن الحسين ، و لا سواء. قال و اشتد أمر المختار بعد قتل ابن زياد و أخاف الوجوه و قال لا يسوغ لى طعام و لا شراب حتى أقتل قتله الحسين بن على (عليه السلام) و أهل بيته ، و ما من دينى أترك أحدا منهم حيا. و قال أعلمونى من شرك فى دم الحسين و أهل بيته ، فلم يكن يوونه برجل فيقولون هذا من قتله الحسين أو ممن أعان عليه إلا قتله ، و بلغه أن شمر [الأمالى الطوسى ، ص ٢٤٢] .

٣. امام زين العابدين (ع)

١- عبد الله بن زبير حكومت حجاز را به دست گرفت و در مدت ٩ سال حكومتش با بنى اميه گيرودار

داشت. امام سجّاد (ع) در این درگیری ها هیچ داخل نمی شد مردم هم چند دسته شدند گروهی رفتند دنبال مسائل سیاسی و گروهی دنبال مسائل علمی و دینی و احتجاجات و مناظرات در همین زمان بود که در مدینه فقهای هفت گانه فتوا می دادند که ۲ تن از آنان شیعه و از تربیت شدگان ائمه بودند ، ولی تقيه می کردند :

الف : قاسم بن محمد ابی بکر که از حواریون امام سجّاد (ع) بود.

ب : سعید بن مسیب

۲- امام سجّاد از فرصت درگیری خطوط سیاسی استفاده کرد و تا می توانست مظلومیت سیدالشهداء را به مردم خاطر نشان کرد دائماً می گریست و از گریه به عنوان شعار استفاده می کرد.

۳- حادثه عاشورا مردم را از خواب بیدار کرده بود لذا گروه زیادی از لشکرا بن زیاد پشیمان شده بودند و توّابین را تشکیل دادند و از امام سجّاد خواستند رهبری آنان را به عهده بگیرد ولی حضرت تشخیص دادند دخالت نکنند و اندوه عجیبی بر دل مردم نشست.

۴- واقعه حرّه؛ یعنی شورش مردم مدینه یکی از آثار موضع گیری امام سجّاد است. در این فرصت شیعه در بصره و کوفه و مکه و مدینه محیط آرامی پیدا کرد تا تشکیلات خود را سامان دهد و کاری به دعوای سیاسی ابن زبیر و امویها نداشته باشد.

۵- بعد از حکومت ابن زبیر؛ آل مروان سرکار آمدند عبدالملک مروان به محض روی کار آمدن شروع کرد به شیعه تاختن حضرت سجّاد (ع) را به شام برد تا تحقیر شود. او می خواست کلاً کوفه را از روی محو کند ، لذا حجاج را به آنجا فرستاد.

امام باقر (ع) مشاهدات خود را از حجاج نقل می کند

: " آنگاه حجاج رسید؛ شیعه را با بدترین وضع می کشت و با کمترین سوءظن دستگیر می کرد و اگر به حجاج می گفتند فلان کس زندق یا کافر است از نظر او بهتر بود که بگویند شیعه علی (ع) است ". [شرح ابن حدید ، ج ۳ ، ص ۱۵] .

مردم برای اینکه خود را به حجاج نزدیک کنند برای خوشایند او تا می توانستند به علی (ع) دشنام می دادند. [سند فوق] .
[تاریخ شیعه ، مظفر] .

۴. امام باقر و امام صادق (علیهما السلام)

۱- در این زمان که فشاری و تضییقاتی نبود و شیعه بسیج علمی و فرهنگی خود را انجام داد فقه شیعه و فرهنگ شیعه در این زمان تدوین و تدریس و منتشر شد.

فقط جابر جعفی ۷۰۰۰ حدیث از امام باقر (ع) نقل کرده در حالی که خودش مدعی است که ۵۰ هزار حدیث می داند و سینه ای برای دریافت آنها پیدا نمی کند.

محمد بن مسلم ۳۰۰۰۰ حدیث از امام باقر (ع) نقل کرده است.

۲- در زمان امام صادق (ع) به تدریج فشار زیاد شد بارها بدون جهت امام را از مدینه به سوی بغداد بردند یکبار هر دو امام را. چندین بار منصور حضرت را به کوفه و بغداد می برد و آزار می داد.

۳- روایت از امام صادق (ع) تنها از طریق شیعه نیست بلکه سایر فرق اسلامی روایت نقل کرده اند.

۴- چهار هزار شاگرد با نام و نشان برای حضرت نقل کرده اند.

۵- اکثر اصول اربعمائه از امام صادق (ع) است که کتب اربعه از همین اصول اربعمائه گرفته شده.

۶- شمار شیعیان در این زمان به صد هزار نفر می رسد.

۷- متأسفانه حکومت عباسی از محبوبیت

اهل بیت و شیعه استفاده کرد و مردم را گول زد و وقتی به حکومت رسید شروع به جنایت کرد. بالاخره منصور امام صادق (ع) را شهید و مسموم کرد و زمین را از خون علویان سیراب کرد و ناگزیر شیعیان دوباره خانه نشین شدند. [تاریخ شیعه، مظفر، ص ۹۳].

۵. امام کاظم (ع)

دورانی است که غالباً امام (۱۴ سال) در زندان بودند و شیعیان حتی جرأت نمی کردند نام امام کاظم (ع) را ببرند و ناگزیر بودند ابی ابراهیم، ابی الحسن، عبدصالح، عالم، رجل بگویند و تقیه در زمان حضرت شدت یافت و محیط رعب و وحشت برای علویان به وجود آمد.

هارون بالاخره حضرت را مسموم کرده و حتی اجازه نداد آن حضرت را تشییع کنند بلکه چند نفر حمال تابوت حضرت را روی جسر بغداد گذاشتند و فریاد زدند هذا الامام الرفضها ما شیعیان پس از اطلاع تشییع جنازه باشکوهی کردند و بغض بنی عباس را به دل گرفتند.

در این زمان شیعیان کوفه و بصره و مکه و مدینه و یمن دست به شورش زدند بر علیه بنی عباس.

۶. امام رضا (ع)

تشییع گسترش پیدا کرده بود محمد بن ابراهیم از اولاد حسن (ع) در کوفه قیام کرد و مردم بصره و مکه از او حمایت کردند بعد از فوتش مردم با محمد بن جعفر الصادق (ع) بیعت کردند و هر جا یک علوی پیدا می شد مردم دور او جمع می شدند و نهضتی به پا می کردند حتی تشییع تا دربار مأمون نفوذ کرد. فضل بن سهل وزیر مأمون و طاهر بن حسین فرمانده سپاه مأمون که بغداد را برای مأمون فتح کرد

و برادرش را کشت از شیعیان بودند.

و وقتی مأمون فهمید ترسید فضل را کشته و طاهر را از دربار بیرون کرد که بعداً سلسله طاهریان به دست او بنیانگذاری شد که شیعی بودند.

در این ایام امامت حضرت رضا (ع) شروع شد مأمون دعوت کرد و حضرت پس از مراحل طی به سوی طوس حرکت کرد و سفر خود را چند ماه طولانی کرد تا با مردم تماس گرفته و شناخت مردم از حضرت بیشتر شود. مأمون گفت می خواهم از حکومت کناره گیری کنم و شما سزاوارتر هستید امام (ع) فرمود: "اگر خلافت حق تو است حق واگذاری نداری و اگر حق تو نیست چگونه می خواهی ببخشی مأمون متوسل به زور شد و..".

مأمون با این کار می خواست دل شیعیان را به دست آورد و جلو شورشهای علویان گرفته شود.

در زمان امام رضا (ع) شیعه نشاط و جنبشی کسب کرده و علناً حُب و ولای اهل بیت را اظهار می کردند.

۷. امام نهم ، دهم و یازدهم (علیهم السلام)

۱- مأمون امام جواد را از مدینه به بغداد فراخواند تا او را به ولایت عهدی خود منصوب کند و ام الفضل دختر خود را به عقد امام جواد در آورده و بالاخره همین زن به دستور معتصم امام را مسموم کرد. بنی عباس اصرار زیاد داشتند که مأمون از این کارها دست بردارد ، اما او اعتنایی نمی کرد و علماً را به سوی امام می فرستاد تا مناظره کنند ، مثلاً یحیی بن اکثم.

امام جواد (ع) به بغداد برگشت تا توسط معتصم مجدداً به بغداد فراخوانده شد. گاهی امام را زندان می کرد و گاهی آزاد می گذاشت. از روی نیرنگ نامه ای به حضرت

نوشت که می خواهد مردم را برای بیعت با حضرت دعوت کند و این طرح به قیمت محبوبیت امام تمام شد ، ولی کینه خلیفه زیادتر شد و حضرت را به زندان انداخت و پس از آزادی آن حضرت را مسموم کرد.

همسر بی وفا پیکر امام را در حالی که زهر نوشیده بود تنها گذاشت. شیعیان بر گرد خانه جمع شده و تشییع جنازه کردند و پیمان مرگ بستند به هر قیمت شده و حتی اگر معتصم ممانعت کرد ایستادگی کنند.

۲- امام هادی (ع) در مدینه مرجع شیعیان بود؛ زمام امور در این زمان به دست متوکل بود. او شدیداً کینه علی (ع) و اهل بیت را داشت. مجدداً دشنام به علی را علنی و رسمی کرد.

جنایات متوکل در تاریخ شیعه شگفت آور است؛ به آب بستن قبر امام حسین (ع) ، شخم زدن و ممانعت از زیارت و سه مردم بغداد بر دیوارهای شهر بر ضد متوکل شعار می نوشتند.

متوکل علویان را زندان می کرد امام هادی را به سامرا آورد تا ارتباطش قطع شود ، به امام اسائه ادب می کرد؛ شبانه به خانه امام شیعیان حمله می کرد تا آنجا که فرزند متوکل پدر را به خاطر جنایاتش به قتل رساند و بالاخره امام هادی با اسم معتز مسموم شد.

۳- امام عسگری هم به همراه پدر به سامرا احضار شده بود وضع شیعه در این زمان بسیار سخت بود.

در زمان این امام قم وضع خوبی داشت از مراکز مهم علمی شیعه به شمار می رفت ، مؤلفین فراوانی از شیعه در قم ، مدائن ، بغداد و سامراء هم شیعیان بسیاری بودند که با امام رابطه مخفی داشتند.

۸. در زمان غیبت

رابطه امام و شیعیان در غیبت صغری توسط ۴ نایب بود عثمان بن سعید و فرزندش ، حسین بن روح و علی بن محمد سمري. همه این سفراء در بغداد سکونت داشتند و مدفن همه بغداد است که اکنون مزار عاشقان است.

۲- در زمان غیبت صغری تشیع به خصوص در عراق و ایران مشعل دار علم و دانش بوده و بغداد و قم از مراکز علمی آن زمان بوده که دانشجویان و اندیشمندان و نویسندگان زیادی داشته است.

۴. شیعه در زمان خلفا

۱. خلفای ثلاثه

با انزوای علی (ع) از خلافت عملاً شیعه در زمان خلفا منزوی شد و به تدریج امنیت هم از اجتماعات شیعی برداشته شد و در هرجا تهدید می شدند. در عین حال تلاشهایی هم می شد.

۱- با همه مخالفت‌های عثمان ابوذر در مدینه با صدای بلند فریاد می زد: ادبوا اولادکم علی حبّ علی و من ابی فانظروا فی شأن امّه.

۲- جابر ابن عبدالله انصاری هم چون ابوذر در محیط خفقان مردم را به ولای علی (ع) دعوت می کند.

بالاخره ابوذر را تبعید به شام و در آنجا هم دست از کار خود؛ یعنی تبلیغ شیعه برنداشت به طوری که معاویه از ترس شورش مردم او را به مدینه بازگرداند و از مدینه تبعید به ربه شد و از گرسنگی از دنیا رفت. [ابن حدید ، ج ۲ ، ص ۳۷۶] .

(از ابی ذر نقل شده به میثم تمار)

کان دخلنی یوم خبرنی سیدی و مولای علی بن ابی طالب قال و ما قال لک قال أتیت الباب فقیل لی نائم فنایت انتبه أیها النائم فوالله لتخضین لحیتک من رأسک فقال صدقت و أنت و الله ليقطعن

يديك ورجليك ولسانك و لتصلبن فقلت و من يفعل ذلك يا أمير المؤمنين فقال ليأخذنك العتل الزنيم ابن الأمه الفاجره عبيد الله بن زياد قال فامتلاً غيظاً رجع إلى الحديث الأول قال فدعاني فقال ما يقول هذا قال قلت بل أنا الصادق و مولى الصادق و هو الكذاب الأشرف قال ابن زياد لأقتلنك قتله ما قتل أحد مثلها في الإسلام قال فقلت و الله لقد أخبرني مولاي أن يقتلني العتل الزنيم فيقطع يدي ورجلي ولساني ثم يصلبني قال فقال و ما العتل الزنيم فإني أجده في كتاب الله قال قلت أخبرني مولاي أنه ابن المرأه الفاجره قال فقال و الله لأكذبنك و لأكذبين مولاك فقال لصاحب حرسه : أخرج فاقطع يديه ورجليه و دع لسانه حتى يعلم أنه كذاب مولى الكذاب قال فأخرجه ففعل ذلك به.

قال صالح فأتيت أبي متشحطاً بدمه ثم استوى جالساً فنادى بأعلى صوته من أراد الحديث المكتوم عن علي بن أبي طالب أمير المؤمنين (ع) فليستمع فاجتمع الناس فأقبل يحدثهم بالعجائب قال و خرج الأشقي على نعتة ذلك فلما رأى الناس حوله يكتبون رجع إلى ابن زياد فقال أصلح الله الأمير تركت أخبث شيء منه قال و ما هو قال لسانه إنه ليحدث بالعجب قال فبادروه فاقطعوا لسانه قال فبادر الحرسى فقال أخرج لسانك قال فقال ميثم ألا زعم ابن الفاجره أنه يكذبني و يكذب مولاي هللك فأخرج لسانه فقطعه فقال صالح بن ميثم فأرسل إلى جذع من تلك النخله فصلب أبي عليه قال و قد كان أخبره علي (ع) على أي ربع يصلب قال فأخذ أبي مسماراً و كتب عليه اسمه فسمره في الجذع

الذی أخبره به بلا علم النجار فلما أتى بالخشب رأيت المسمار على قامه منه عليه اسمه رحم الله میثم [الاختصاص ، ص ۷۳].

۳- عثمان ، عمّار یاسر را به خاطر تبلیغاتش مجازات کرد و استخوانهای پهلویش را شکست.

۲. معاویه

۱- فرمان معاویه به عمّال :

انظروا من قامت علیه البینه أنّه یحبّ علیاً و اهل بیته فامحوه من الدیوان و اسقطوا عطائه. [اسد حیدر ، ص ۳۱].

برئت الذمه ممن روی شیئا فی فضل ابی تراب و اهل بیته

۲- تختم مجالس الوعظ فی الشام بستم علی (ع) و یقتل کل من اتهمه بحبّ علی (ع) و هدم داره و قطع الایدی و اللسن.

۳- گاهی جنازه شهیدی در راه ولایت را در راهها می انداختند و تا مدتی دفن نمی کردند. [اسد حیدر ، ص ۳۳].

۴- از مردم بیعت می گرفتند که همه عبد یزید باشند. [اسد حیدر ، ص ۳۴].

۵-...و منع معاویه من الروایه عن علی (ع) .

خلافت علی (ع) طولی نپائید و وضع شیعه وارد مرحله جدیدی شد فشار ، اختناق ، تبعید ، شکنجه و قتل وضع شیعه در زمان معاویه است.

۱- در زمان معاویه ، امام مظلوم شیعه ، حضرت مجتبی (ع) مجبور به صلح شد.

۲- امام باقر (ع) : " چه ظلم و ستم هائی که از قریش بر شیعیان که محبوب مردم بودند وارد شد قریش برای غضب خلافت از ما متحد شدند و با ما جنگیدند و ما را به شهادت رساندند به ما نیرنگ زدند پیمان صلح را شکستند و در زمان غربت امام حسن (ع) عده قلیلی دور او بودند و... ". [شرح ابن حدید

، ج ۳، ص ۱۵].

۳- از بندهای صلح نامه، یکی تعطیل سبّ به علی بود و تعطیل آزاررسانی به شیعیان.

اما معاویه به هیچ کدام عمل نکرد و بر منبر کوفه صلحنامه را در حضور مردم زیر دو پایش گذاشت. [طبری، ج ۶، ص ۹۳ - ابن حدید، ج ۴، ص ۶].

۴- پس از قرارداد صلح معاویه شخصاً دشنام به علی (ع) می داد و به کارگزاران خود دستور داد در منابر و تعقیبات نماز دشنام بگویند وقتی به او انتقاد کردند گفت به خدا قسم دست از این کار بر نمی دارم تا وقتی کودکان با دشنام به علی رشد کنند.

۵- معاویه به کارگزارانش بخشنامه کرد: من مصونیت کسی که در فضیلت ابوتراب روایت کند سلب کردم. [شرح ابن حدید، ج ۳، ص ۱۵].

[تاریخ شیعه، مظفر، ص ۵۸].

۶- ابن ابی الحدید می گوید مردم کوفه بیش از هر جا مورد آزار و اذیت معاویه قرار گرفتند چون شیعه بودند معاویه کوفه و بصره را به دست زیاد بن ابیه داد چون او قبلاً از شیعیان بود و کاملاً آنان را می شناخت تعداد زیادی را دستگیر کرد و به قتل رساند و دست و پاها را می برید. چشمان شیعیان را از حدقه در می آورد و بر درخت خرما به دار می کشید و گروهی را تبعید می کرد تا جایی که هیچ فرد نامور شیعه در کوفه باقی نمانده بود. [ابن حدید، ج ۳، ص ۱۵].

۷- هیچ کس جرأت نمی کرد آشکارا ولاء علی و آل محمد (ص) را ابراز کند و گرنه باید گردنش را برای شمشیر معاویه آماده کند و

افرادی هم که جرأت می کردند مانند حجر بن عدی و یارانش با وضع اسفباری به شهادت رسیدند. [مروج الذهب ، ج ۲ ، ص ۳۶ - تاریخ ابوالفداء ، ج ۱ ، ص ۱۸۳] .

۸- حتی معاویه به اینها اکتفا نکرد و درصدد قتل امام حسن (ع) برآمد و با دسیسه و توطئه ، آن حضرت را با سم به دست جعده دختر اشعث همسر امام مسموم کرد و وقتی خبر شهادت امام را شنید به سجده افتاد ، چنانچه طبری ، ابن قتیبه ، ابوالفداء و... نوشته اند.

خلاصه روزگار معاویه اوج زمان شیعه کشی و شیعه ستیزی بوده است و این فرهنگ تا سالهای سال در نسلهای آینده ماند به طوری که باید ساعتها پدرها با فرزندان شان حرف بزنند تا آنها را قانع کنند که علی (ع) بر حق است.

۳. منصور

۱- منصور دوانیقی یک پزشک مسیحی استخدام کرده بود تا افرادی که میل نداشت تظاهر به قتلش شود با سم او را بکشند. [اسد حیدر ، ص ۴۲] .

۲- یکی از علویین را که به امر منصور گرفتند آنقدر زدند که خونس جاری و لباسش را پاره کردند و تشنگی بر او فشار آورده بود ولی از ترس منصور کسی جرأت آب دادن به او را نمی کرد ، مگر یک نفر ...

۳- طرفداران حکومت حق در زندان منصور بودند. زندانی که شب و روزش شناخته نمی شد و بعد هم سقف زندان بر آنها خراب گردید.

۴- معلی بن خنیس از اصحاب امام صادق (ع) بود. والی جور او را کشت و اموالش را مصادره کرد. [اسد حیدر ، ص ۷۶] .

۵-...والمنصور اول من اوقع الفتنة بين العباسيين و العلويين و كانوا شيئاً واحداً.

۶-قد

حاول عدّه مرات ان يفتك بالامام جعفر بن محمد الصادق (ع) و ارسل اليه من يحضره عنده مرّات و قد غرم على الحج سنه ١٤٧ لاجل القبض على الامام فلم يتم له ذلك.

٧- أنّ بعض المؤرخين قد ذكر أنّ المنصور قد حبس الامام الصادق.

٨-...و كان المنصور كلّما دَخَلَ المدينة فلا يهّمه امر الّا الوقيعه بابى عبدالله... [الامام الصادق ، اسد حيدر] .

٩- و ارسل المنصور محمد بن ربيع و امره أنّ يأتي بالامام الصادق (ع) على الحاله التي هو عليها و ان لا يدخل من الباب بل من الجدار ليلاً فوجده قائماً يصلّي و قال (ع) بعد صلاته دَعْنِي البس ثيابي فلم يأذن له... الى أنّ قال الصادق (ع) فصيرني الى بعض حبوسك حتّى يأتيني الموت فهو منّي قريب.

١٠- قال المنصور لنديمه : لقد قتلت من اولاد فاطمه مائه و بقى سيدهم و امامهم مع أنّ المنصور كان من اكبر دعاه للعلويين!!
نعم المُلْك عقيم.

١١- ما ، عن الأمالى للشيخ الطوسى المفيد عن ابن قولويه عن محمد بن همام عن أحمد بن موسى النوفلى عن محمد بن عبد الله بن مهران عن معاويه بن حكيم عن عبد الله بن سليمان التميمى قال لما قتل محمد و إبراهيم ابنا عبد الله بن الحسن بن الحسن (ع) صار إلى المدينة رجل يقال له شيبه بن غفال و لاه المنصور على أهلها فلما قدمها و حضرت الجمعة صار إلى مسجد النبى (ص) فرقى المنبر و حمد الله و أثنى عليه ثم قال أما بعد فإن على بن أبى طالب شق عصا المسلمين و حارب المؤمنين و أراد الأمر لنفسه و منعه أهله فحرمه الله عليه و أماته بغصته و هواء ولده يتبعون أثره فى الفساد و طلب الأمر

بغير اس... له فهم فى نواحى الأرض مقتولون و بالدماء مضرجون قال فعظم هذا الكلام منه على الناس و لم يجسر أحد منهم ينطق بحرف فقام إليه رجل عليه إزار قومسى سخين فقال و نحن نحمد الله و نصلى على محمد خاتم النبیین و سيد المرسلین و على رسل الله و أنبيائه أجمعين أما ما قلت من خير فنحن أهله و ما قلت من سوء فأنت و صاحبك به أولى فاختر يا من ركب غير راحلته و أكل غير زاده ارجع مأزورا ثم أقبل على الناس فقال أ لا أنبئكم بأخلى الناس ميزانا يوم القيامة و أبينهم خسرانا من باع آخرته بدنیا غيره و هو هذا الفاسق فأسكت الناس و خرج الوالى من المسجد لم ينطق بحرف فسألت عن الرجل فقيل لى هذا جعفر بن محمد بن على بن الحسين بن على بن أبى طالب صلوات الله عليهم [بحار الأنوار ، ج ٤٧ ، ص ١٦٥] .

١٢- و كان المعلى من شيعة اهل البيت فطلب منه داود ان يذله على المخلصين من شيعة اهل البيت فامتنع و هدده بالقتل و أمر على امتناعه... فأمر داود بقتله.

١٣- و عن سفيان أيضا و قد قال الصادق (ع) له : " أنت رجل يطلبك السلطان إلى آخره و قد تقدم " [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ٢٠١] .

١٤- منصور اموالى را به مأمورين خود داد تا به عنوان ناشناس و به اسم زكات به علويين و از جمله امام صادق (ع) بدهند و رسيد كتيبى بگيرند امام تا مأمور راديد بدون آنكه مأمور حرفى بزند فرمود : اتق الله و لاتعزّن اهل بيت [الامام الصادق ، اسديدر] .

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ

مُحَمَّدُ بْنُ الْأَشْعَثِ قَالَ قَالَ لِي أْتَدْرِي مَا كَانَ سَبَبُ دُخُولِنَا فِي هَذَا الْأَمْرِ وَمَعْرِفَتِنَا بِهِ وَمَا كَانَ عِنْدَنَا مِنْهُ ذِكْرٌ وَلَا مَعْرِفَةٌ شَيْءٍ مِمَّا
عِنْدَ النَّاسِ قَالَ قُلْتُ لَهُ مَا ذَاكَ قَالَ إِنَّ أَبَا جَعْفَرٍ يَعْنِي أَبَا الدَّوَانِيقِ قَالَ لِأَبِي مُحَمَّدٍ بْنُ الْأَشْعَثِ يَا مُحَمَّدُ انْعِ لِي رَجُلًا لَهُ عَقْلٌ يُوَدِّي
عَنِّي فَقَالَ لَهُ : أَبِي قَدْ أَصَابْتَهُ لَكَ هَذَا فُلَانُ بْنُ مُهَاجِرٍ خَالِي قَالَ فَأَتَيْتَنِي بِهِ قَالَ فَأَتَيْتُهُ بِخَالِي فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ يَا ابْنَ مُهَاجِرٍ خُذْ هَذَا
الْمَيْالَ وَ أُمَّتِ الْمَدِينَةَ وَ أُمَّتِ عَبِيدَ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحَسَنِ وَ عَمَّةً مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ فِيهِمْ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ فَقُلْ لَهُمْ : إِنِّي رَجُلٌ غَرِيبٌ
مِنْ أَهْلِ خُرَاسَانَ وَ بِهَا شَيْعَةٌ مِنْ شَيْعَتِكُمْ وَ جَهُّوا إِلَيْكُمْ بِهَذَا الْمَالِ وَ ادْفَعْ إِلَيَّ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ عَلَى شَرْطِ كَذَا وَ كَذَا فَإِذَا قَبَضُوا
الْمَالَ فَقُلْ إِنِّي رَسُولٌ وَ أَحِبُّ أَنْ يَكُونَ مَعِيَ خُطُوطُكُمْ بِقَبْضِكُمْ مَا قَبَضْتُمْ فَأَخَذَ الْمَالَ وَ أَتَى الْمَدِينَةَ فَرَجَعَ إِلَيَّ إِلَى أَبِي الدَّوَانِيقِ وَ
مُحَمَّدُ بْنُ الْأَشْعَثِ عِنْدَهُ فَقَالَ لَهُ أَبُو الدَّوَانِيقِ مَا وَرَاءَكَ قَالَ أَتَيْتُ الْقَوْمَ وَ هَذِهِ خُطُوطُهُمْ بِقَبْضِهِمْ الْمَالَ خَلَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ فَإِنِّي
أَتَيْتُهُ وَ هُوَ يَصِلُ لِي فِي مَسْجِدِ الرَّسُولِ ص فَجَلَسْتُ خَلْفَهُ وَ قُلْتُ حَتَّى يَنْصِيرَ فَمَا ذَكَرَ لَهُ مَا ذَكَرْتُ لِأَصِيحَابِهِ فَعَجَلَ وَ انْصِيرَ ثُمَّ
الْتَفَتَ إِلَيَّ فَقَالَ يَا هَذَا أَتَى اللَّهَ وَ لَمَّا تَعَرَّ أَهْلَ بَيْتِ مُحَمَّدٍ فَأَيُّهُمْ قَرِيبُ الْعَهْدِ بِجَدْوَلِهِ بَيْنِي مَرَوَانَ وَ كُلُّهُمْ مُحْتَاجٌ فَقُلْتُ وَ مَا ذَاكَ
أَصْلَحَكَ اللَّهُ قَالَ فَأَذِنِي رَأْسَهُ مِنِّي وَ أَخْبَرَنِي بِجَمِيعِ مَا جَزَى بَيْنِي وَ بَيْنَكَ حَتَّى كَانَهُ كَانَ ثَالِثَنَا قَالَ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ يَا

ابْنُ مُهَاجِرٍ اَعْلَمَ أَنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِ نُبُوِّهِ إِلَّا وَفِيهِ مُحَدِّثٌ وَإِنَّ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ مُحَدِّثُنَا الْيَوْمَ وَكَانَتْ هَذِهِ الدَّلَالَةُ سَبَبَ قَوْلِنَا بِهِذِهِ الْمَقَالَةِ [الكافي، ج ١، ص ٤٧٥].

١٥- جمعی از پیروان اهل بیت را در "ربذه" جمع و به آهن بستند و شلاق زدند و به زندان تنگ و تاریک انداختند.

١٦- فرزند پدری را در زندان کشتند و سر فرزند را به پدر دادند. پدر در زندان مشغول نماز بود. همین که فارغ شد سر بریده فرزند را دید که در راه دفاع از اهل بیت داده، گفتاهلاً و سهلاً تو مصداق آیه‌الدین یوفون بعهد الله ولا ینقضون الميثاق [رعد/٢٠].

هستی.

١٧- طرفداران اهل بیت را زنده لای دیوار می گذاشتند و جمعیت هائی در زندان منصور زیر شکنجه و بعضی مرده و... تا عاقبت فرمان صادر شد که سقف زندان را بر سر آنها خراب کنند.

٤. هارون

١- هارون الرشید به فرماندار مدینه دستور داد که هر روز علویین را حاضر و غائب کند تا مبادا یکی از آنها بیرون رود.

٢- هارون الرشید حتی ناراحت بود که چرا علی (ع) خلیفه چهارم است و چنان مالک بن انس را بزرگ می کرد تا مردم را از مسیر اهل بیت (ع) منحرف کند.

٥. متوکل

١- نزد متوکل عباسی در شعری ذمّ شیعه شد ٣ هزار دینار بر سر شاعر نثار و فرمانداری بحرین و یمامه را به او دادند. [اسدحیدر، ص ١٤٦].

٢- با اینکه متوکل به احمد حنبل (به خاطر آنکه احمد حکومتش را تصویب و لازم الاطاعه اش می دانست) عشق می ورزید، همین که به متوکل گفتند

احمد حنبل در خانه خود مهمان شیعه و علوی دارد خانه اش را کنترل کردند و وارد شدند. احمد، سوگند یاد کرد که علوی اینجا نیست؛ باور نکردند همه منزل را جستجو کردند حتی در منزل چاهی بود شمع روشن و چاه را جستجو کردند. [اسد حیدر، ج ۴، ص ۵۰۲].

۳- متوکل عباسی شیعه را مهدورالدم و المال می دانست.

۴- در زمان متوکل کسی حدیثی در فضیلت امام حسن و حسین (علیهماالسلام) خواند امر کرد ۱۰۰۰ شلاق بزنند بعد به او گفتند ناقل حدیث سنی است، ۵۰۰ ضربه تخفیف داد.

۵- متوکل به عامل خود در مصر دستور داد که پیروان اهل بیت را در فشار قرار دهد و آنها را طرد کند او هم بزرگان شیعه را در مصر کشت و عده ای را بر مرکب خشن سوار و به بغداد تبعید کرد.

۳. جغرافیای شیعه و شهرهای شیعه نشین

۱. عراق

۱- سپاه فاتح اسلام در مقابل کسری کوفه را به صورت شهر درآورد، لذا کوفه الجند می گفتند.

۲- امیرالمؤمنین کوفه را پایتخت حکومت اسلامی قرار داد.

۳- مردم کوفه قبل از ورود علی (ع) شیعه و علاقه مند به حضرت بودند بدین جهت حضرت این نقطه را انتخاب کرد.

۴- معاویه بیشترین تلاشش محو و نابودی عراق و به خصوص شهر کوفه بود.

۵- دعوت کنندگان از حضرت حسین (ع) در دنیای اختناق اسلام مردم کوفه بودند و به جز جوانان بنی هاشم اکثریت شهیدان دشت کربلا از کوفه هستند و گروه بسیاری در زندان بودند که نتوانستند کربلا بیایند.

۶- رمز موفقیت عباسیان در عراق شعار حمایت و خونخواهی اهل بیت بود.

۷- جنبش ها و قیامهای متعددی توسط علویان در کوفه

انجام شد؛ توابین ، مختار ، زید بن علی و...

۸- خلفای عباسی وقتی دیدند نمی توانند با مردم عراق به هیچ وجه در بیفتند شروع کردند به امتیاز دادن به شیعه شهرهای زیارتی را آباد کردند ، مراسم عزاداری را آزاد گذاشتند و...

۹- حکومت های شیعی در عراق مثل آل بویه ، بنی مزید ، بنی شاهین و حکومت مغول و... به پیشرفت شیعه در این سرزمین کمک زیادی کرد.

۱۰- در سال ۳۶۲ در یک محله شیعه نشین بغداد (کرخ) آتش سوزی به راه انداختند که ۱۷۰۰۰ نفر شیعه کشته و ۳۰۰۰ دکان و ۳۳ مسجد و اموال زیادی آتش گرفت. [تاریخ ابوالوفاء]

۱۱- در سال ۴۴۸ شیعه بغداد را خیلی اذیت کردند بعضی را بر در دکانشان به دار می آویختند و شیخ طوسی از بغداد گریخت و خانه و کتابخانه اش غارت شد. [المنتظم فی تاریخ الملوک ، ص ۱۷۲] .

۱۲- در سال ۱۰۴۷ عثمانی ها یورش آورده و به شیعیان عراق هجوم بردند. قتل ، تجاوز ، غارت ، آتش سوزی ، کتاب سوزی و... نمونه کارهای آنها بود.

۱۳- با آمدن آل بویه شیعه نزع گرفت بارگاهها و ضریح های ائمه ساخته شد شهرهای زیارتی آباد و شلوغ شد و مراسم عزای شکوه بی سابقه ای پیدا کرد.

۱۴- موضع مغولها در مورد تشیع مختلف بود. هلاکوخان به صراحت حمایت می کرد و ترویج می نمود. سلطان محمد خدابنده و پسرش ابوسعید بهادرخان خیلی تلاش کرد در ترویج شیعه بعضی دیگر مانند غازان خان و محمودخان اظهار نمی کردند. ایلخانان اعلام حکومت شیعی در عراق کردند و بناهای بزرگی ساختند. صفوی ها هم با نام تشیع بر عراق و ایران حکومت کردند.

سلطه عثمانی ها وضع شیعه در عراق عوض شد مذهب خلفای عثمانی حنفی بود سیاست های تضییق و اختناق خیلی به شیعه فشار آوردند.

۱۶- پس از پایان حکومت عثمانی های ترک در عراق و آغاز حکومت های شرفاء مکه شیعه گشایشی یافت و در اداره مملکت سهم شد.

۱۷- از شهرهای عراق یکی حله است شهری است دانش پرور و منطقه ای شیعه نشین و حوزه علمیه بزرگی دارد. ابن ادریس حلی، ابن نما، آل طاوس، آل سعید، محقق حلی، علامه حلی و پدر و پسرش از این خطه برخاستند و قبورشان در آنجا است. تا سال ۱۰۰۰ هجری حوزه فعالی داشت و شاعران بسیار زبردستی پرورش و تربیت کرد.

۱۸- کاظمین شهر دیگر عراق مدفن مبارک ۲ امام شیعه است اوائل به عنوان گورستان بغداد محسوب می شد پس از دفن این ۲ امام به صورت شهر درآمد و شیعیان به این نقطه هجوم آوردند. در زمان خلفای عباسی مردم کاظمین از آزادی بیشتری در انجام مراسم دینی برخوردار بودند.

۱۹- شهر دیگر سامراء است که معتصم در سال ۳۲۰ تأسیس کرده و پایتخت خود قرار داد و در اوائل فقط نیروهای نظامی و اداری مردم این شهر را تشکیل می دادند اما بعد از ورود دو امام هادی و عسگری شیعه به تدریج به این شهر رو آوردند [تاریخ شیعه، مظفر. یعقوبی می نویسد:]

وقتی امام هادی (ع) وفات یافت مردم در شارع ابی احمد بر بدنش نماز خواندند و جمعیت رو به فزونی و در حال گریه و ناله شدید بودند، لذا نعش را به خانه آن حضرت بازگردانده و در همان جا دفن

کردند. تا زمان ایوبی ها تشیع در سامراء بود و از این زمان رکود داشت تا زمان میرزای شیرازی. [تاریخ یعقوبی، ج ۳، ص ۲۲۵].

۲۰- شمال عراق و شهر موصل مرکز تشیع بوده. هم اکنون در موزه عراق محرابی است با نام ۱۲ امام که از این ناحیه است. در موصل و نصیبین ۲ حکومت شیعه وجود داشت، حکومت آل حمدان و آل مسیب. لکن صلاح الدین ایوبی با حمله به این منطقه شیعه را تارومار کرد و به دنبال او عثمانی ها ضربه زدند. هم اکنون مردم موصل چاه هائی می شناسند که با کشته های شیعه پر شده و زیارتگاه شده است.

۲۱- بصره پس از پیروزی مسلمین بر ایران تأسیس شد. محل جنگ صفین بود. گروهی از مردم بصره به عایشه جواب مثبت دادند و گروه دیگر به معارضه با آنان پرداختند که در زمان بنی امیه شیعه بصره در اکثریت نبود به همین دلیل در طول تاریخ ضرباتی که کوفه خورده بصره نخورده تنها در زمان معاویه سمره بن جندب در غیاب زیاد بن ابیه ۸۰۰۰ نفر را از بصره کشت ابوالسوار عددی می گوید: سمره از اقوام من ۷۴ مرد را در یک روز کشت که همه آنها حافظ قرآن بودند. [طبری، ج ۶، ص ۱۳۲].

البته در بصره شخصیت های شیعی بزرگی هم بودند مثل یزید بن مسعود نهشلی که داماد و شیعه حضرت علی بود و حدود ده هزار نفر جنگجو داشت و دست تقدیر یاری نکرد که به کمک امام حسین (ع) بیاید بعد از زمان بنی امیه شیعه در بصره در اکثریت بودند تا زمان حال.]

تاریخ شیعه ، مظفر] .

بغداد

۱- منصور ، بغداد را پایتخت قرار داد و به سرعت آباد شد. کاخهای بلند ساخته شد. شیعیان هم به سرعت مناطقی از این شهر را پر کردند. در اواخر قرن چهارم ، علیرغم مخالفت عباسیان ، شیعه با قدرت پرچم خود را در بغداد بالا برد و با آمدن آل بویه استحکام پیدا کرد.

۲- در حکومت آل بویه دانش و شمشیر دست به دست هم داده به کمک مذهب اهل بیت آورده اند حوزه درسی وسیعی در بغداد تشکیل شد و دانشمندان بزرگی از شیعه پرورش یافتند.

۳- فقه جعفری به طور رسمی گسترش پیدا کرد. ابن قولویه ، شیخ مفید ، شریف رضی ، شریف مرتضی و شیخ طوسی رضوان الله علیهم دستاورد این سالها بودند در این منطقه.

۴- نواب اربعه ، شیخ کلینی و ...

۵- شیعه در بغداد مراسم عزاداری خامس آل عبا و جشن غدیر خم را با شکوه هرچه تمامتر برگزار می کرد.

۶- بعد از آل بویه بین شیعه و سنی در بغداد درگیری شد و حوزه علمیه از بغداد منتقل شد.

[تاریخ شیعه ، مظفر] .

کربلا

۱- محل اقامت طایفه بنی اسد از پیروان خاندان علی (ع) بود.

۲- حادثه عاشورا با ابعاد وسیعش در آنجا رخ داد.

۳- در زمان اموی ها ابنیه ای ساختند ، ولی هارون الرشید ویران کرد و درخت سدری را که کنار قبر (مطهر سیدالشهداء) بود و راهنمای خوبی برای زائران بود قطع کرد و قبر امام را شخم زد. روایتی هم از پیامبر (ص) رسیده که ۳ مرتبه فرمود : قَالَ كُنْتُ عِنْدَ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ فَسَأَلَهُ جَرِيرٌ عَنْ خَبَرِ النَّاسِ فَقَالَ

تَرَكَتُ الرَّشِيدَ وَقَدْ كَرَبَ قَبْرَ الْحُسَيْنِ (ع) وَ أَمَرَ أَنْ تُقَطَعَ السُّدْرَةُ الَّتِي فِيهِ فَقَطَعَتْ قَالَ فَرَفَعَ جَرِيرٌ يَدَهُ وَقَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ جَاءَنَا فِيهِ حَدِيثٌ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) أَنَّهُ قَالَ لَعَنَ اللَّهُ قَاطِعَ السُّدْرَةِ ثَلَاثًا فَلَمْ نَقِفْ عَلَى مَعْنَاهُ حَتَّى الْآنَ لِأَنَّ الْقَصِيدَ بِقَطْعِهِ تَغْيِيرٌ مَضِرٌّ عِ الْحُسَيْنِ (ع) حَتَّى لَا يَقِفَ النَّاسُ عَلَى قَبْرِهِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۴۶۴] .

که مردم تا آن زمان نمی فهمیدند. امالی طوسی ، مجلس یازدهم.

۴- در زمان مأمون مرقد امام تجدید بنا شد ، مجدداً به دست متوکل ویران گردید.

۵- در زمان منتصر پسر متوکل تجدید بنا شد. [کامل ابن اثیر ، ۷/۳۶] .

۶- محمد بن زید علوی ، داعی صاحب طبرستان ، قبور شهداء را تجدید بنا کرد.

۷- ال بویه در بازسازی مشاهد مشرفه و مرقد امام حسین (ع) و شهدا خیلی نقش داشتند و همواره در حال تعمیر و بازسازی بوده.

۸- در سال ۱۲۱۶ (ه ق) وهابی ها کشتار عظیمی در کربلا راه انداختند. بر هیچ سال خورده و کودکی رحم نکردند طی یک شب ده هزار نفر را کشتند و خزانه های مرقد شریف را که جواهرات نفیسی در آن بود غارت کردند.

۹- در سال ۱۲۴۱ قمری به کربلا یورش بردند و از رساندن آذوقه به اهالی شهر جلوگیری و...

شهر را محاصره کردند. [تاریخ شیعه ، مظفر] .

۱۰- در سال ۱۲۸۵ قمری به دلیل اینکه مردم کربلا- به حکومت عثمانی مالیات نمی دادند ، حمله کردند و شهر را به توپ بستند و با سپاه ، سواره وارد صحن عباس (ع) شدند و هر کس به قبر پناه برد کشتند.

۱۱- در سال ۱۳۳۵

عثمانی ها واقعه ای آفریدند که کمتر از وقایع قبل نبود.

۱۲- کربلا- تا اوائل قرن ۱۲ کانون علم و دانش مکتب اهل بیت بود شیخ یوسف بحرانی (صاحب حدائق)، میرسید علی طباطبائی (صاحب ریاض) و پسرش سید محمد مجاهد و... از علمای کربلا هستند پس از آن حوزه به نجف اشرف منتقل شد.

[تاریخ شیعه ، مظفر] .

نجف اشرف

۱- محل دفن امیرالمؤمنین (ع) که فرزندانش شبانه و مخفیانه به خاک سپردند چون می دانستند حکومت در آینده به دست بنی امیه خواهد افتاد و خوارج هم ممکن است اسائه ادب بکنند.

فقط فرزندان حضرت ، محل قبر را می دانستند و امام صادق (ع) عده ای از اصحاب ویژه خود را به آن قبر رهنمون کرد و هر بار به زیارت حضرت امیر (ع) می رفت چند نفر را با خود می برد. قبر به صورت دکه ای بود که سیل خراب کرد. حضرت صادق (ع) به صفوان جمال دستور داد دوباره بنا کند.

۲- اولین کسی که گنبد برافراشت هارون بود!! همین کسی که بارگاه حضرت سیدالشهداء را ویران کرد سپس محمد بن زید علوی و بعد ال بویه...

۳- به تدریج نجف به صورت شهر درآمد و حوزه علمیه بزرگی تشکیل شد. نجف به عنوان یک مرکز شیعی تأسیس شد.

۴- سعودی ها ۲ بار به نجف یورش بردند. یک بار ۱۲۱۶ (ه ق) ، پس از حمله به کربلا- ، ولی در حمله به نجف شکست خوردند. دفعه دوم ۱۲۲۱ شب نهم صفر یک ساعت قبل از بامداد در حالی که مردم خواب بودند حمله کردند مردم به محض بیداری مقاومت کردند و راه های ورودی را بستند و آنان را محاصره کردند

و بالاخره با دادن کشته های زیادی فرار کردند.

۵- در سال ۱۳۳۳ (ه ق) نجف در مقابل عثمانیها و تجاوزات آنها مقاومت کرد و نگذاشت وارد شهر شوند و جنایاتی انجام دهند.

[تاریخ شیعه ، مظفر] .

۶- انگلیسی ها در سال ۱۳۳۶ (ه ق) چهل روز نجف را محاصره کردند و بالاخره یازده نفر از رجال نجف را دستگیر کرده و به دار آویختند و بقیه را تبعید کردند که حدود ۸۰ نفر بودند.

۷- نجف حدود ۵/۱ قرن مرکز مراجع تقلید شیعه بود.

[تاریخ شیعه ، مظفر] .

کوفه

۱- در سال ۱۷ هجری تأسیس شد. از بزرگترین شهرهای مملکت اسلامی بود. چند سال پایتخت بود.

۲- حاکمانی چون زیاد بن ابیه ، ابن زیاد و حجاج را به خود دیده با زندانهای مخوف و کشتارهای فجیع.

۳- از بزرگترین شهرهای شیعه نشین بوده ، در طول قرن های تاریخ اسلام.

۴- در قرون سوم و چهارم هجری تشیع در این شهر استقلال داشت با اینکه خلیفه از بنی عباس بود.

۵- تاریخ کوفه فراز و نشیب های زیادی داشته و باید قضاوت عادلانه ای درباره اش داشت.

[تاریخ شیعه ، مظفر] .

۲. ایران

قم از همان قرن اول شیعه بوده.

۱- پس از فتح ایران به صورت یکی از اقطار اسلامی درآمد.

۲- تا ایام خلافت حضرت علی (ع) ایران ، با تشیع آشنائی نداشت و در جنگ های حضرت ایرانیان حضور نداشتند.

۳- در کربلا تنها یک ایرانی حضور داشت. (غلام ترک)

۴- تشیع در ایران بعد از قرن اول در زمان امام پنجم و ششم ظهور کرد این دو امام شیعیانی در ایران داشته و از طریق مکاتبه

رابطه داشتند و حقوق مالی خود را

برای امام می فرستادند.

۵- نخستین مرکز تشیع در ایران خراسان و نهضت ایرانیان را یحیی بن زید رهبری می کرد. نه چون او علوی و حسینی بود ، بلکه چون هاشمی بود و ایرانیان دوست دار اهل بیت به معنای وسیع بودند اما تشیع با مفهوم خاصش پس از آمدن امام رضا (ع) به ایران ظهور کرد.

۶- مناظرات امام رضا (ع) فرهنگ شیعه را در ایران تثبیت کرد.

۷- در زمان امام رضا (ع) ، قم به صورت مرکزی شیعی درآمد و به سرعت پرورش گاه عالمان و محدثان شد.

۸- امام رضا (ع) اقامتش در ایران ۲ سال طول کشید؛ در طول این ۲ سال گرایش گسترده ای پیش آمد.

۹- در طول تاریخ حکومت های شیعی متعددی بوده ، مثل طاهریان ، ال بویه ، حسن بن زید (دیلیمان)

[تاریخ شیعه ، مظفر] .

۱۰- در زمان ال بویه اکثر مردم ایران و عراق اهل سنت بودند و ال بویه با خوشرفتاری و بدون تعصب رفتار می کرد. ال بویه در عید غدیر جشن باشکوهی برگزار می کردند و چراغانی می کردند. آل بویه به ترویج شیعه کمک زیادی کردند. عضدالدوله با وضع شکوه مندی به زیارت شیخ مفید می رفت.

آل بویه بناهای باشکوهی در مشهد مشرفه ساختند و قریب یک سال سپاهیان عضدالدوله برای ساختن مرقد علوی و توسعه آن اقامت نمودند.

۱۱- از پادشاهان مغول چهارتن اسلام آوردند. هلاکو خان (احمد) ، غازان خان (محمود) ، سلطان محمد خدابنده و بهادرخان خدمات فراوانی به اسلام و شیعه کردند.

۱۲- صفویه هم آثار مهمی به جای گذاشتند.

[تاریخ شیعه ، مظفر] .

۳. سوریه

۱- شیعه در سوریه و لبنان مرهون خدمات و زحمات ابوذر غفاری

است.

و پیامبر (ص) فرمود: من اراد ان ينظر الى المسيح بن مريم، الى بَرّه و صدقه و جدّه فلينظر الى ابي ذر [کنز، ج ۶، ص ۱۶۹].

قال رسول الله (ص): من اراد أن ينظر إلى زهد عيسى ابن مريم (ع) فلينظر إلى أبي ذر [بحار الأنوار، ج ۲۲، ص ۳۴۳].

سئل علي (ع) عن أبي ذر فقال: "ذلك رجل وعى علما عجز عنه الناس ثم أوكأ عليه و لم يخرج شيئا منه". و روى عن النبي (ص) أنه قال: "أبو ذر في أمتي شبيه عيسى ابن مريم في زهده". و بعضهم يرويه "من سره أن ينظر إلى تواضع عيسى ابن مريم فلينظر إلى أبي ذر" [بحار الأنوار، ج ۲۲، ص ۴۲۱].

او با امر به معروف و نهی از منکر گرچه خودش به زحمت افتاد اما نام خود را تا قیامت زنده گذاشت او را از شام تا مدینه در راه ناهموار بر شتری لاغر و بدون پوشش فرستادند که کشاله های رانش (گوشتهایش) از هم پاشیده بود. عثمان برای معاویه می فرستد معاویه احساس خطر کرده برمی گرداند. مسعودی می نویسد درون رانش کنده شده بود و خطر مرگ نزدیک بود. [مروج الذهب، ج ۱، ص ۳۴۰].

تبلیغات او در شام اثر گذاشت و تعداد زیادی به دعوت او لیبیک گفتند و در زمان خلفا تقیه می کردند. و امروز هم علاقه مندان بسیاری در این کشور نسبت به علی ابن ابی طالب (ع) وجود دارد و عهده دار مناصب دولتی و رشته های پزشکی و... هستند.

۲- در مقاطعی از تاریخ حاکمان حکومت شام شیعی بوده اند، مثل حمدانی ها و فرهنگ شیعی

رواج داشته.

۳- از حوادث سوریه یکی فتوای شیخ نوح حنفی به کفر شیعه است؛ او می گفت: شیعیان یا باید توبه کنند یا اموالشان به غارت خواهد رفت و خودشان هم تبعید و اعدام و همین کار را هم کرد، به طوری که گروه کثیری به جبل عامل رفتند. [الفصول المهمه، ص ۱۴۰].

[تاریخ شیعه، مظفر].

۴. لبنان

۱- لبنان سرزمینی است حاصل خیز و شیعه پرور، شهید اول و ثانی، محقق ثانی، شیخ بهائی و شیخ حر عاملی از ثمرات این کشور زرخیر است.

۲- شیعیان این منطقه در طول تاریخ تحت فشار دشمنان بودند به خصوص در قرون اخیر، مثلاً در زمان جزّار؛ به طوری که دانشمندان لبنان در کشورهای دیگر پراکنده شدند و در حالی که اموالشان مصادره می شد مثلاً شیخ علی حانوتی فقیه و طبیب به شام پناهنده شد، کتابخانه ای داشت که پنج هزار نسخه خطی کمیاب داشت که همه را به آتش کشیدند.

۳- در زمان سید شرف الدین هم درگیری های شدیدی بود؛ او می خواست سلطه فرانسوی ها را بردارد. انقلابی در لبنان به راه انداخت دشمن به شدت عمل متوسل شد و قوای فرانسه تقویت شد. تا اینکه منزل سید شرف الدین را محاصره کردند اما او قبل از محاصره گریخته بود، ولی خانه اش را غارت کردند. کتابخانه پربهایش را سوزاندند که تنها ۲۰ کتاب از مؤلفات چاپ نشده سید در آن آتش سوخت که خودش با تأسف نام این کتابها را گفته او از لبنان به دمشق و از آنجا به مصر رفت چون اجازه نمی دادند به لبنان بازگردد.

۴- شیخ حرعاملی کتابی

نوشته به نام الاقل فی علماء جبل عامل که بیوگرافی تعداد کثیری از علمای لبنان را نوشته.

[تاریخ شیعه ، مظفر] .

۵- بعلبک شهری است که مسلمین در سال ۱۴ هجری فتح کردند و چون تعداد کثیری از مسلمانانی که وارد شهر شدند از قبیله خزاعه و از محبان علی (ع) بودند از همان روز اول شیعه در آنجا مستقر شد.

[تاریخ شیعه ، مظفر] .

۵. حجاز

۱- مولود و موطن امیرالمؤمنین (ع) در حجاز است و جای جای حجاز شاهد سفارشات پیامبر (ص) در مورد ولای علی است. اما پس از پیامبر (ص) با همه اصرار و پافشاری حضرت عده بسیار قلبی از مردم حجاز لیبیک گفتند و پس از بیعت ، این مردم پیمان شکنی کردند. به همین جهت امام کوفه را پایتخت خود قرار داد و عده کمی از مردم حجاز که شیعه بودند به کوفه آمدند و دیگر برنگشتند.

آمار شیعیان حجازی در مقابل بیش از شهرها بود و در شهرها در مدینه بیشتر بود.

۲- حمله و یورش بی رحمانه عثمانی ها به شیعیان مدینه معروف است.

۳- پس از عثمانی ها در زمان حکومت ملک حسین بن علی ، شیعه در گشایش قرار گرفت اما پس از مدّت کوتاهی حمله ابن سعود به حرمین شریفین آغاز شد و وضع سابق برگشت.

سعودی ها به جنایات بزرگی دست زدند؛ خود را دانشمند وانمود کردند و فتوایی صادر کردند مبنی بر اینکه همه فرق اسلامی جز خود آنها کافر هستند و جان و مال آنها مباح است. با این فتوا دیگر صدای کسی درنیامد و صداهای خفیف را هم خفه کردند.

۴- ابن سعود در سال ۱۳۴۴ (ه ق) وارد

مکه شدند و گنبد و بارگاهها را ویران کردند و ضریح ها را با خاک یکسان کرد و شیعه این روز را روز عزا اعلام کرد. آری شیعه حجاز در تمام نقاط این کشور مظلوم بوده و هست.

[تاریخ شیعه ، مظفر] .

۶. یمن

۱- مردم یمن عرب قحطانی هستند که ریشه عربیت است.

۲- اهل یمن بدون جنگ به دست علی (ع) اسلام آوردند. براء بن عازب می گوید رسول خدا (ص) خالد بن ولید را به یمن فرستاد و من هم با او بودم. شش ماه در یمن ماند لکن هیچ کسی به دعوت او پاسخ مثبت نداد ، لذا پیامبر (ص) علی (ع) را فرستاد و حکم داد خالد برگردد و همراهانش آزادند. پیامبر (ص) فرمود : اللهم اهد قوله و ثبت لسانه

فمما جاءت به الروایه فی قضایاه و النبی ص حی موجود أنه لما أراد رسول الله (ص) تقلیده قضاء الیمن و إنفاذه إلیهم لیعلمهم الأحکام و یعرفهم الحلال من الحرام و یحکم فیهم بأحکام القرآن قال له أمير المؤمنین (ع) تنفذنی یا رسول الله للقضاء و أنا شاب و لا- علم لی بكل القضاء فقال له ادن منی فدنا منه فضرب علی صدره بیده و قال اللهم اهد قلبه و ثبت لسانه قال أمير المؤمنین (ع) فما شککت فی قضاء بین اثین بعد ذلك المقام. و لما استقرت به الدار بالیمن و نظر فیما ندبه إلیه رسول الله (ص) من القضاء و الحکم بین المسلمین رفع إلیه رجلا بینهما جاریه یملکان رقها علی السواء قد جهلا حظر و طئها فوطئها فی طهر واحد علی ظن منهما جواز ذلك لقرب عهدهما بالإسلام و قله معرفتهما بما

تضمنته الشريعة من الأحكام فحملت الجارية و وضعت غلاما فاخصما إليه فيه فقرع على الغلام باسميهما فخرجت القرعه لأحدهما فألحق الغلام به و ألزمه نصف قيمته لأنه كان عبدا لشريكه و قال لو علمت أنكما أقدمتما على ما فعلتماه بعد الحجه عليكما بحظره لبالغت في عقوبتكما و بلغ رسول الله (ص) هذه القضية فأمضاها و أقر الحكم بها في الإسلام [الإرشاد ، ج ١ ، ص ١٩٤] .

من در کنار علی (ع) ماندم مردم یمن وقتی خبر ورود حضرت را شنیدند جمع شدند و نماز جماعت صبح را خواندند و حضرت نامه پیامبر را خواند. به دنبال آن مردم قبیله همدان همه در یک روز اسلام آوردند و حضرت این خبر را برای پیامبر در نامه نوشت و پیامبر با اطلاع از این نامه به سجده افتاد و فرمود : السلام علی همدان. السلام علی همدان

و من ذلك ما أجمع عليه أهل السير أن النبي (ص) بعث خالد بن الوليد إلى أهل اليمن يدعوهم إلى الإسلام و أنفذ معه جماعه من المسلمين فيهم البراء بن عازب رحمه الله فأقام خالد على القوم سته أشهر يدعوهم فلم يجبه أحد منهم فساء ذلك رسول الله (ص) فدعا أمير المؤمنين علي بن أبي طالب (ع) و أمره أن يقفل خالدا و من معه و قال له إن أراد أحد ممن مع خالد أن يعقب معك فاتركه. قال البراء فكنت فيمن عقب معه فلما انتهينا إلى أوائل أهل اليمن و بلغ القوم الخبر فتجمعوا له فصلى بنا علي بن أبي طالب (ع) الفجر ثم تقدم بين أيدينا فحمد الله و أثنى عليه ثم قرأ على القوم كتاب رسول الله

(ص) فأسلمت همدان كلها في يوم واحد و كتب بذلك أمير المؤمنين (ع) إلى رسول الله (ص) فلما قرأ كتابه استبشر و ابتهج و خر ساجدا شكرا لله تعالى ثم رفع رأسه و جلس و قال السلام على همدان السلام على همدان و تتابع بعد إسلام همدان أهل اليمن على الإسلام. و هذه أيضا منقبة لأمر المؤمنين (ع) ليس لأحد من الصحابه مثلها و لا مقاربتها و ذلك أنه لما وقف الأمر فيما بعث له خالد و خيف الفساد به لم يوجد من يتلافى ذلك سوى أمير المؤمنين (ع) فندب له فقام به أحسن قيام و جرى على عادته الله عنده في التوفيق لما يلائم إثارة النبي (ص) و كان بيمينه و رفقته و حسن تدبيره و خلوص نيته في طاعه الله هدايه من اهتدى بهداه من الناس و إجابته من أجاب إلى الإسلام و عماره الدين و قوه الإيمان و بلوغ النبي (ص) مما آثره من المراد و انتظام الأمر فيه على ما قرت به عينه و ظهر استبشاره به و سروره بتمامه لكافه أهل الإسلام. و قد ثبت أن الطاعه تتعاضم بتعاضم النفع بها كما تعظم المعصيه بتعاضم الضرر بها و لذلك صارت الأنبياء (ع) أعظم الخلق ثوابا لتعاضم النفع بدعوتهم على سائر المنافع بأعمال من سواهم [الإرشاد ، ج ١ ، ص ٦١] .

در کتب تاریخ طبری ، ج ٣ ، ص ١٥٩ و کامل ابن اثیر ، ج ٢ ، ص ١١٥ نیز آمده است.

٣- نخستین کسی که از اهل یمن به دست مولا-اسلام آورد امّ سعید برزخیه بود که حضرت به منزل او وارد شد و این زن قرآن را از حضرت فرا

گرفت و خانه اش را مسجد قرار داد برای نماز گزاران و نامش را مسجد علی (ع) گذاشت که تاکنون هم بر سرپا و مشهور است. [تاریخ یمن].

۴- پس اسلام اهل یمن با تشیع آنها هم زمان بود و یمنی ها همیشه در کنار علی (ع) بوده اند و فداکاری آنان در صفین فراموش شدنی نیست. [تاریخ شیعه ، مظفر].

۵- جابر می گوید : " گروهی از مردم یمن (نمایندگان قبایل) بر رسول خدا (ص) وارد شدند. حضرت فرمود : قومی بر من وارد شدند که دل‌های ظریف و ایمان‌های سخت را سخی دارند و منصور از جمله آنهاست. و اینها با هفتاد هزار نفر به یاری جانشین من بر می‌خیزند عرض کردند وصی تو کیست؟ فرمود : همان کسی که خدا فرمان داد به او تمسک بجوئید : و اعتصموا بحبل اللہ گفتند : حبل اللہ چیست؟ فرمود : الا بحبل من اللہ و حبل من الناس حبل اللہ : قرآن و حبل من الناس وصی من است.

گفتند : او کیست؟ فرمود : همان کسی که خدا فرموده‌ان تقول نفس یا حسرتی علی ما فرطت فی جنب اللہ پرسیدند : جنب اللہ چیست؟ فرمود همان که خدا فرموده یوم یعض الظالم علی یدیه یقول یا لیتنی اتخذت مع الرسول سیلا پرسیدند قسم به خدائی که ترا مبعوث کرده او را به ما نشان بده که سخت مشتاق دیدار او هستیم فرمود : در میان جمعیت نگاه کنید؛ آن که دل‌های شما به سوی او مشتاق می‌گردد فاجعل افئده الناس تهوی الیهمسران قبائل بلند شدند و چهره ها را نگاه کردند و دست علی بن ابیطالب را گرفتند و گفتند دل‌های ما

به این مرد شائق است فرمود : شما به حمدالله وصیّ مرا شناختید. برایم بگوئید از کجا او را شناختید؟ شروع کردند به گریستن و گفتند یا رسول الله بمردم نگاه کردیم ، در دل های ما نسبت به آنان اشتیاقی پدید نیامد اما با دیدن او آرام گرفتیم و جگرهای ما بلرزه درآمد و اشک شوق جاری شد. [تاریخ شیعه ، مظفر] .

وفد علی رسول الله (ص) أهل اليمن فقال النبي (ص) : " جاءكم أهل اليمن يبسون بسيسا فلما دخلوا على رسول الله ص قال قوم رقيقه قلوبهم راسخ إيمانهم و منهم المنصور يخرج في سبعين ألفا ينصر خلفي و خلف وصيي حمائل سيوفهم المسك فقالوا يا رسول الله و من وصيك فقال هو الذي أمركم الله بالاعتصام به فقال جل و عز : وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَ لَا تَفَرَّقُوا فَمَا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ بَيْنَ لَنَا مَا هَذَا الْجَبَلِ فَقَالَ هُوَ قَوْلَ اللَّهِ تَعَالَى إِنْ يَحْبِلِ مِنَ اللَّهِ وَ حَبْلٌ مِنَ النَّاسِ فَالْحَبْلُ مِنَ اللَّهِ كِتَابُهُ وَ الْحَبْلُ مِنَ النَّاسِ وَصِيٌّ فَقَالُوا تَعَالَى يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ وَصِيكَ فَقَالَ هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْبَ رَبِّي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا جَنبَ اللَّهِ هَذَا فَقَالَ هُوَ الَّذِي يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِ وَ يَوْمَ يَعِضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلاً هُوَ وَصِيٌّ وَ السَّبِيلُ إِلَى مَنْ بَعْدِي فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ بِالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ نَبِيًّا أَرَنَا فَقَدْ اشْتَقْنَا إِلَيْهِ فَقَالَ هُوَ الَّذِي جَعَلَهُ اللَّهُ آيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ الْمُتَوَسِّمِينَ فَإِنْ نَظَرْتُمْ إِلَيْهِ نَظَرَ مَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ

ألقى السمع و هو شهيد عرفتم أنه وصيبي كما عرفتم أني نبيكم فتخللوا الصفوف و تصفحوا الوجوه فمن أهوت إليه قلوبكم فإنه هو لأن الله عز و جل يقول في كتابه فَاجْعَلْ أَفْتِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ أَى إِلِيهِ و إِلَى ذرئته (ع) ثم قال : فقام أبو عامر الأشعري في الأشعريين و أبو غره الخولاني في الخولانيين و ظبيان و عثمان بن قيس في بني قيس و عرنه الدوسى في الدوسيين و لاحق بن علاقته فتخللوا الصفوف و تصفحوا الوجوه و أخذوا بيد الأنزع الأصلع البطين و قالوا إلى هذا أهوت أفئدتنا يا رسول الله فقال النبي (ص) أنتم نجبه الله حين عرفتم وصي رسول الله قبل أن تعرفوه فيم عرفتم أنه هو فرفعوا أصواتهم يبيكون و يقولون يا رسول الله نظرنا إلى القوم فلم تحن لهم قلوبنا و لما رأينا رجفت قلوبنا ثم اطمأنت نفوسنا و انجاشت أكبادنا و هملت أعيننا و انثلجت صدورنا حتى كأنه لنا أب و نحن له بنون فقال النبي (ص) وَ مَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ أَنْتُمْ بِالْمَنْزِلَةِ الَّتِي سَبَقَتْ لَكُمْ بِهَا الْحُسْنَى وَ أَنْتُمْ عَنِ النَّارِ مَبْعُدُونَ قَالَ فَبَقِيَ هَوَاءَ الْقَوْمِ الْمَسْمُومِ حَتَّى شَهِدُوا مَعَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) الجمل و صفين فقتلوا بصفين رحمهم الله و كان النبي (ص) بشرهم بالجنة و أخبرهم أنهم يستشهدون مع علي بن أبي طالب (ع) [الغيبة للنعماني ، ص ٣٩] .

حضرت فرمود : و ما يعلم تأويله الا الله و الراسخون في العلمآنگاه فرمود : منزلت شما در بهشت است و از آتش دور هستيد جابر مي گويد اين گروه زنده ماندند تا جنگ جمل و صفين

که به شهادت رسیدند. [الغیبه ، ص ۱۵] .

۶- امام باقر (ع) : " در یمن قتلی صورت گرفت ، نزد حضرت بردند و ایشان قضاوت کرد. آنها از قضاوت ناراحت شده خدمت پیامبر (ص) رسیدند پیامبر فرمود علی ظلم نمی کند و ولایت پس از من ، از آن او و حکم ، حکم او است و مخالفش کافر است اهل یمن گفتند ما به قول و حکم او راضی هستیم. حضرت فرمود : همین رضایت توبه شما است ". [امالی ؟؟؟ صدوق ، مجلس ۵۸] .

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَلِيًّا (ع) إِلَى الْيَمَنِ فَأَقْلَتَ فَرَسٌ لِرَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ وَ مَرَّ يَعِيدُ وَ فَمَرَّ بِرَجُلٍ فَانْفَحَهُ بِرَجْلِهِ فَفَتَلَهُ فَجَاءَ أَوْلِيَاءَ الْمَقْتُولِ إِلَى الرَّجُلِ فَأَخَذُوهُ وَ رَفَعُوهُ إِلَى عَلِيٍّ (ع) فَأَقَامَ صَاحِبُ الْفَرَسِ الْبَيْنَةَ عِنْدَ عَلِيٍّ (ع) أَنْ فَرَسَهُ أَقْلَتَ مِنْ دَارِهِ وَ نَفَّحَ الرَّجُلَ فَأَبْطَلَ عَلِيٌّ (ع) دَمَ صِيحِهِمْ فَجَاءَ أَوْلِيَاءَ الْمَقْتُولِ مِنَ الْيَمَنِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ عَلِيًّا (ع) ظَلَمَنَا وَ أَبْطَلَ صَاحِبَنَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِنَّ عَلِيًّا (ع) لَيْسَ بِظَلَّامٍ وَ لَمْ يَخْلُقْ لِلظُّلْمِ إِنَّ الْوَلَايَةَ لِعَلِيٍّ (ع) مِنْ بَعْدِي وَ الْحُكْمَ حُكْمُهُ وَ الْقَوْلَ قَوْلُهُ وَ لَا يَرُدُّ وَلَا يَتُّهُ وَ قَوْلُهُ وَ حُكْمُهُ إِلَّا كَافِرٌ وَ لَا يَرْضَى وَلَا يَتُّهُ وَ قَوْلُهُ وَ حُكْمُهُ إِلَّا مُؤْمِنٌ فَلَمَّا سَمِعَ الْيَمَانِيُّونَ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فِي عَلِيٍّ (ع) قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ رَضِينَا بِحُكْمِ عَلِيٍّ (ع) وَ قَوْلِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) هُوَ تَوْبَتِكُمْ مِمَّا قُلْتُمْ [الكافي ، ج ۷ ، ص ۳۵۲] .

۷- اهل یمن با ابابکر بیعت نکردند و

امتناع کردند و در آخر با اجبار و جنگ از آنها بیعت گرفته شد.

۸- معاویه بُسربن ارطاه جنایتکار تاریخ را با سه هزار نفر در سال چهارم هجری به سوی یمن فرستاد.

عبید الله بن عباسی والی یمن فرار کرد بُسر هزاران نفر از مرد و زن و بزرگ و کوچک شیعه را در یمن به وضع فجیعی کشت حدود سی هزار نفر را کشت و گروهی را به آتش سوزاند. زنان را در بازار به معرض فروش گذاشت و پاهای آنان را برهنه کرد. هر کدام ساق پایش بزرگتر و ستبرتر بود با قیمت گرانتر می فروخت. این زنان اولین زنانی بودند که پس از اسارت زنان بنی حنیفه (که توسط خالد بن ولید روی داد) اسیر شدند.

[تاریخ شیعه ، مظفر] .

۹- بُسر بن ارطاه ۲ پسر عبیدالله بن عباس استاندار علی (ع) را که در مخفیگاه بودند پیدا کرد و پیرمردی که حفاظت آنان را برعهده داشت کشت ، سر این دو طفل را از بدنشان جدا کرد در حالی که قرآن در جلوشان بود. بعد از دفن این ۲ کودک شهید در برابر قبر آن دو کودک مسجدی ساختند به نام مسجد الشهیدین که هم اکنون هم موجود است و آن قرآنی که جلو دو کودک بوده و به خط کوفی و دست نویس علی بن ابیطالب بود در همان مسجد باقی است و ابیاتی که مادر این دو طفل سروده بر ضریح نگارش شده [تاریخ یمن ، ص ۱۳] .

وقتی این اخبار به امیرالمؤمنین رسید شدیداً گریه کرد و بُسر را نفرین کرد و فرمود خدایا عقل و خرد را از او بگیر همینطور

هم شد بُسر دچار و سواس شد و همواره به دنبال شمشیر می گشت شمشیری از چوب به دست او می دادند و خیکی باد کرده یا متکایی جلویش می گذاشتند، آن قدر می زد تا از هوش می رفت و در همین حال مرگ به سراغ او آمد. [طبری، ج ۶، ص ۸۰ و ابن اثیر، ج ۳، ص ۱۶۶-۱۲۱].

۱۰- مردم یمن هم چنان در راه علی (ع) استوار ماندند و آنگاه که مردم کوفه به حسین بن علی (ع) نامه نوشتند ابن عباس پیشنهاد کرد حال که تصمیم حرکت داری لااقل به یمن برو، زیرا پایگاه خوبی است و شیعیان بسیاری در آنجا هستند. [کامل ابن اثیر، ج ۴، ص ۱۶].

[تاریخ شیعه، مظفر].

۱۱- تشیع تا امروز هم در یمن باقی مانده و آنجا پایگاه بنی علی و فرزندان ائمه است و در طول تاریخ وفای خود را نشان داده البته آنان اکثراً زیدی هستند و اولین کسی که مردم را به مذهب زیدی دعوت کرد یحیی بن حسین رسی علوی در قرن سوم بود و دیگر قاسم بن محمد که نسب او به رسی می رسد.

۱۲- اهل یمنحی علی خیرالعملرا در اذان با صدای بلند می گویند.

[تاریخ شیعه، مظفری].

۷. امریکا

به نقل از اسدحیدر الآن حدود ۵۰۰۰۰ شیعه از بلاد اسلامی در آمریکا زندگی می کنند.

۸. مصر

۱- مقداد، ابوذر، ابورافع و ابویوب انصاری از فتح کنندگان مصرند و با خود محبت علی (ع) را به مصر بردند.

۲- قیس بن سعد، محمد بن ابی بکر و مالک اشتر استانداران علی (ع) در مصرند.

۳- انقلابیون مصر

طراح و مجری قتل عثمانند. [کامل ابن اثیر ، ج ۳ ، ص ۱۶۱] .

۴- وقتی حضرت علی (ع) به خلافت می رسد با اشتیاق کامل بیعت می کنند. [کامل ، ج ۳ ، ص ۱۶۰] .

مقزیری می گوید وقتی قیس به مصر آمد ، مردم مصر از سپاه و لشگر علی (ع) بودند. [خطط ، ج ۴ ، ص ۱۴۹] .

۵- عمروعاص با نبردی سخت بر مصر پیروز شد و محمد بن ابی بکر را کشته و در میان مرداری از الاغ جا داده و سوزاند. [خطط ، ج ۴ ، ص ۱۵۱ . عمروعاص قلبش مملو از بغض علی (ع) بود] .

۶- با وجود دادن کشته های فراوان و اختناق شدید تشیع تا قرنها در مصر باقی ماند در زمان شهادت علی (ع) ارتشیها و کارگزاران مصر عثمانی بودند اما توده مردم علوی. [خطط ، ج ۴ ، ص ۱۵۱] .

۷- بنی امیه و بنی مروان دشنام به علی (ع) را الزامی و همگانی کردند اما محبت علی در دلها مانده بود و با سقوط مروانین همه از ترس از مصر فرار کردند.

۸- با ظهور بنی عباس شیعه (یا به خاطر سلامت نفس و یا به خاطر ساده لوحی و یا...) فریب خورد و زمانی نگذشت که بیدار شد و از گوشه و کنار کشور اسلامی نهضت های علوی بر علیه بنی عباس شروع شد. [تاریخ شیعه ، مظفر] .

در مصر علی بن محمد بن عبدالله بن حسن بن حسن بن علی بن ابیطالب؛ یعنی نخستین علوی که وارد مصر شد قیام کرد و مردم با او بیعت کردند ، اما قیامش ناکام ماند و شکست خورد.

با روی کار آمدن متوکل به والی مصر نامه نوشت که آل ابی طالب را از مصر اخراج کن و به عراق بفرست او هم همین کار را در سال ۲۳۶ کرد و هر کسی که در مصر به مذهب علی (ع) بود در استتار و خفا به سر می برد.

۱۰- امیر مصر سربازی را داشت تنبیه می کرد سرباز زیر شلاق او را به حسن و حسین قسم داد که او را عفو کند امیر دستور داد سی تازیانه دیگر هم به او بزنند قاصدی این خبر را به متوکل گزارش داد متوکل نامه ای برای امیر نوشت که صد تازیانه دیگر به این سرباز بزند و از مصر او را خارج کنند.

۱۱- والی مصر وقتی از محل اقامت علی بن محمد علوی مطلع شد و فهمید در آن نقطه مردم با او بیعت می کنند آن منطقه را به آتش کشید و او را دستگیر کرد و بیعت کنندگان را شلاق زد و همه شیعیان مصر را به عراق تبعید نمود. [خطط، ج ۴، ص ۱۵۳].

۱۲- منتصر به والی خود نوشت هیچ علوی نباید پیشه و صنعتی را قبول کند و یا بر اسب سوار شود و بیش از یک عبد داشته باشد اگر میان یکی از مردم و طالبین دعوا شد سخن خصم ال ابی طالب پذیرفته است و نباید از او شاهد و بینه مطالبه کرد. [خطط، ج ۴، ص ۱۵۴].

۱۳- در قرن سوم قیامهای شیعی متعددی در مصر شد، ولی ناکام ماند مانند قیام عبدالله بن احمد از فرزندان امام حسین (ع) و جابرین ولید در سال ۲۵۲ و احمد

بن ابراهیم و احمد بن محمد و ابن صوفی که همه از فرزندان علی (ع) بودند. مجموعه این قیام‌ها آتش عشق به اهل بیت را در مصر روشن و پرحرارت نگه می‌داشت.

۱۴- در سال ۳۵۸ هجری حکومت فاطمیون در مصر حاکمیت را به دست گرفت. [کامل ابن اثیر]

و تشیع را علنی ساخت، گفتن‌های علی خیرالعملدر مساجد، اعلان افضلیت علی (ع) بر دیگران، جهر به صلوات به محمد و آل محمد، جهر به بسم الله در نماز و افزودن قنوت در نماز را رسمی کردند.

در سال ۳۶۲ پس از مجادله ای در بازار صرافان بر سر ارجحیت معاویه بر علی (ع) حاکم فاطمی بازار را به آتش کشید. [خطط، ج ۴، ص ۱۵۶].

حاکم دستور داد بر دیوارهای شهر بنویسند خیر الناس بعد رسول الله (ص) علی ابن ابیطالب [سند فوق]

المغراین الله فرمان داد در جامع الازهر کتاب "مختصر" پدرش را که در فقه اهل بیت بود تدریس کنند.

۱۵- قوانین حکومت فاطمی: یهود و نصارا باید به صورت مشخص در جامعه ظاهر شوند.

ساختن و خرید و فروش آب جو ممنوع است.

[تاریخ شیعه، مظفر].

کسی بدون لنگ بر حمام وارد نشود و گرنه تازیانه. [خطط، ج ۵، ص ۱۵۷].

۱۶- وقتی الحاکم بالله به خلافت رسید آثار تشیع را زیاد کرد او فرق اسلامی را آزاد گذاشت که هر کس بر طبق فتوای مکتب خودش رفتار کند.

الحاکم دانشکده ای تأسیس کرد و مدرسین فقه و لغت و طب و نجوم و صرف و نحو و... تدریس می‌کردند. کتاب‌ها را از کاخها به دانشگاه آورد

کتابخانه بی نظیری ایجاد کرد و بودجه ای برای آن قرار داد. [خطط، ج ۴، ص ۱۵۸].

زنهارا از حضور در تشییع جنازه و حضور در گورستان منع کرد.

موسیقی و نوازندگی و لهو و لعب را ممنوع کرد.

اجازه نمی داد که نصارا مستخدم مسلمان بگیرد.

در زمان او مناطق موصل، مدائن، کوفه، انبار و... به نام او خطبه می خواندند. [تاریخ ابوالفداء]

روز عاشورا را با مراسم بسیار باشکوهی برگزار می کرد. بازارها تعطیل می شد نوحه گران و شاعران و... خلیفه هم با پای برهنه در عزاداری شرکت می کرد و در پایان اطعام می کرد ولی نه مانند سفره های اعیاد بلکه حصیر پهن می کردند و نان با پنیر و لبنیات ساده. [خطط، ج ۲، ص ۲۸۹].

۱۷- فاطمیون روز عید غدیر را با شکوه هرچه تمام تر جشن می گرفتند لباس زیبا می پوشیدند و داستان غدیر را برای مردم شرح می دادند بیشتر عروسی ها را در این روز قرار می دادند عیدی می دادند و قربانی می کردند.

[تاریخ شیعه، مظفر].

هم چنین ایام میلاد نبی اکرم و فاطمه (س) و ائمه را جشن می گرفتند و غذا و شیرینی می دادند.

۱۸- فقهای را منصوب کردند تا فقه اهل بیت را برای مردم تعلیم دهند.

۱۹- با آمدن صلاح الدین ایوبی به این منطقه کینه توزی شروع شد و مذهب شافعیه حاکم و قضات شیعه عزل شدند.

روز عاشورا را جشن می گرفتند و حمام می رفتند و این کار را حجاج بنیان گذارد.

[تاریخ شیعه، مظفر].

۴. اوصاف شیعه

۱. مظلومیت

۱- در برابر عید غدیر غار در ۲۶ ذی الحجه، ۸ روز بعد از عید غدیر درست کردند. [اسد حیدر]

۲- آنقدر حجاج نماینده عبدالملک مروان ظلم می کرد که یک نفر رسید به سگی که زیر سایه ای آرمیده بود. گفت کاش من سگ بودم و از ظلم او راحت بودم.

۳- در زندان حجاج ۳۰ هزار مرد و ۳۰ هزار زن بیگناه بود. [ابن عساکر به نقل اسدحیدر ، ص ۱۱۵] .

۴- هشام بن عبدالملک برای توهین به امام باقر (ع) و صادق (ع) این دو بزرگوار را از مدینه به شام آورد و سه روز اجازه ملاقات نداد تا خوب این دو امام مورد توهین قرار گیرند و روز چهارم اجازه داد.

۵- ولید به حج رفت ، در مدینه خانه ای دید که درش به مسجد باز است پرسید؛ گفتند خانه علی (ع) است که به امر پیامبر تمام درها را بسته اند جز او. دستور داد خراب کردند و به اسم توسعه مسجد این فضیلت عینی را از بین برد. کارگر برای خراب کردن خانه علی از مدینه حاضر نشد که خراب کند. لذا از روم و قبط کارگر آورد تا این اثر را نابود کند. [طبری به نقل الامام الصادق اسدحیدر] .

۶- فرمانی صادر شد که علویین نباید باغ داشته باشند ، سوار اسب شوند ، مسافرت روند ، بیش از یک برده داشته باشند و اگر نزاعی میان او و دیگری پیدا شد قول غیرعلوی بدون بینه پذیرفته شود.

۷- به شاعری که ۱۰۰ شعر گفته و اهل بیت را کوبیده بود ۱۰۰ هزار درهم جایزه دادند. [اسدحیدر ، ص ۱۴۵] .

۸- کار شیعه به جایی رسیده بود که اگر عالمی از اهل سنت فضیلتی برای اهل بیت نقل

می کرد متهم به شیعه و تحت شکنجه قرار می گرفت. از جمله :

- امام شافعی به اتهام تشیع گرفتار شد و تحت تعقیب و محاسبه قرار گرفت.

- حاکم ، صاحب مستدرک به خاطر طعن بر معاویه و نقل حدیث موالاه علی (ع) .

- حافظ الدار قطنی بخاطر نقل دیوان سید حمیری.

- حافظ نسائی به اتهام تشیع مورد غضب واقع شد و به همین خاطر مُرد به خاطر اینکه فضیلتی برای معاویه نقل نکرده تخم او را مالیدند و به مکه حمل کردند و در آنجا مرد و قبرش میان مروه و صفا است.

۹- ابن تیمیه می گوید : من ذبیحه یهودی را می خورم ، ولی ذبیحه شیعه را نمی خورم. [اسدحیدر ، ص ۵۶۶] .

۱۰- ابن خَرَم مدینه را بد توصیف کرده ، به خاطر آنکه در این شهر مقدس چند شیعه زندگی می کنند. [اسد حیدر ، ص ۲۴۱] .

۱۱-فتی شیخ نوح حنفی بکفر شیعه و استباحه دمائهم تابوا او لم یتوبوا فقتل بسبب هذا الفتوی. ۴۰ هزار شیعه.

۱۲- امر سلطان سلیم بقتل کل من یدخل فی هذه الشیعه فقتلوا نحو اربعین الف رجل واخرج فتوی شیخ الاسلام بآنه یوجز علی قتل شیعه و اشهار الحرب ضدهم.

۱۳- در آفریقا شیعه را در فشار گذاشتند و آنها را سوزاندند گروهی فرار و به منزل منصور نامی پناه بردند. آب و نان را بر آنها بستند ، مجبور شدند بیرون آیند و در لحظه بیرون آمدن کشته می شدند و خانه های شیعه را خراب می کردند. [اسد حیدر ، ص ۲۴۲] .

۱۴- حسن بصری به جای قال علی می گفت : قال ابوزینب تا دستگاه ناراحت نشود.

۱۵- تشبه به شیعه حرام

است. [اسدحیدر ، ص ۲۰۵] .

۱۶- کسی حضرت علی (ع) را در خواب دید ، جرأت نکرد نزدیک حضرت رود و در جواب سائل گفت ترسیدم متهم به تشیع شوم.

۱۷- مذهب اهل بیت اقدم لانّ غارسها الاول شخص نبی (ص) فی اول یوم الدّعوه یوم الانذار خلافاً لابن خلدون حیث قال... و شدّ اهل بیت فی مذاهب ابتدعوها و فقه انفرادوا به. [مقدمه ابن خلدون بنقل اسدحیدر ، ص ۲۲۰] .

۱۸- باتمام ایجاد رقیب ها در زمان مأمون ، مذهب جعفری جلوه خاصی کرد؛ به نحوی که مأمون مجبور شد کمی موقعیت حضرت رضا (ع) را ظاهراً گرامی بدارد و ولیعهدی را به او واگذارد.

۱۹- در زمان معتصم باز شیعه قاچاق بود.

۲۰- امام عسگری (ع) را در اسائه ادب و زندان و توهین و آنهم در پادگان نگاه داشتند تا مکتبش جلوه نکند.

۲۱- شکنجه برای شیعه جوری بود که فرار مردم از تهمت به تشیع از تهمت به زندقه خطرناکتر بود.

۲۲- فرزند فضل بن دکین اشک ریزان نزد پدر آمد که مردم به من گفته اند : تو شیعه هستی!

۲۳- یکی از علویین وارد به کسی شد و سلام کرد. او گفت زود از من دور شو و خونم را به هدر نده. [تاریخ بغداد به نقل اسدحیدر ، ص ۲۵۴] .

۲۴- ابن قریا شعری در فضیلت اهل بیت خواند ، زبانش قطع شد؛ البته این کار ساده نبود. اوّل با سنگباران او را تعقیب کردند و او فرار کرد تا خود را به دجله انداخت و غرق شد. جسد او را گرفتند و نزد قاضی آوردند ، زبان را از جسد بی جان قطع کردند و سپس آتش زدند.

[سنه ۷۴۴ هجری ، اسدحیدر ، ص ۲۵۴] .

۲۶- از بغض نسبت به شیعه ، اهل سنت پاره ای از مستحبات را ترک کرده اند به خاطر آنکه شعار شیعه شده مثل تسطیح قبور و تختم بالیمین و... ابن تیمیه : قال ابوحنیفه التسنیم اولی لآن التسطیح صار شعارا للشیعه.

۲۷- برای درد آوردن دل شیعه مدتها در ایام عاشورا شادی می کردند غافل از اینکه عاشورا روزی است که پیامبر (ص) قبل از حادثه برایش گریه می کردند.

۲۸- یک شاعر با اینکه از بنی امیه بود به خاطر حبّ علی (ع) تبعیدش کردند. [اسدحیدر ، ج ۴ ، ص ۲۷۸] .

۲۹- طبری مورخ معروف قرن ۳ به خیال اینکه شیعه است سنگبارانش کردند و هنگامی که مُرد نگذاشتند زود دفن شود و لذا شبانه او را به خاک سپردند.

۲. تهمت

۱- گروهی می گویند شیعه از نوآوری های عبدالله بن سبا است. اگر کسی اندک اطلاعی از این شخصیت ساختگی داشته باشد و اگر وجود خارجی داشته باشد که مورد طعن و لعن شیعه هم هست می فهمد که این از جنایات تاریخی است. [به کتاب عبدالله بن سبا علامه عسگری مراجعه کنید] .

۱- گفتند شیعه اهل بیت را خدا می دانند.

بااینکه روایات متعدد از ائمه اهل بیت که برائت جسته اند از این گونه فکر و به غلو کنندگان فرموده اند : کفّار ، فسّاق ، مشرکون ، لعنهم الله ، فوالله ما نحن الا عبید... و فلعن الله من ازالنا عن العبودیه لله.

دَحَل بشار الشعیری علی الصادق (ع) فقال له : " اخرج عنی لعنک الله فلما خرج قال وُیله ما صغرا لله احداً تصغیر هذا الفاجر انه شیطان بن شیطان لیغوی اصحابی و شیعتی فاحذروه

و لیبلغ الشاهد الغالب أنّي عبد الله و ابن امته ضمّنتی الاصلاب و الارحام و أنّی طیت و مبعوث ثم مسؤل" [اسدحیدر ، ص ۲۳۰ به بعد] .

درباره غلات فرمودند : لاتقاعدوهم ، لاتواكلوهم ، لاتشاربوهم ، لاتصافحوهم و لاتوارثوهمیچه تهمت بزرگی به شیعه در حالی که فقها شیعه غلات را نجس می دانند لهذا جواهر ، تبصره ، قواعد ، تهذیب ، تذکره ، دروس ، مختصرالنافع و... تنصّ باجماع علی کفر الغلات

۲- یک قیاس جعل کردند برای کوبیدن شیعه و آن اینکه : من فضّل علیا فقد طعن علی الصحابه و من طعن علی الصحابه طعن علی رسول الله و من طعن علی رسول الله فهو زندق. [اسدحیدر ، ج ۲ ، ص ۵۷۰] .

۳- من یقدّم علیاً علی عثمان فهو من اهل البدع. [اسدحیدر ، ج ۲ ، ص ۵۸۶] .

۴- تهمت دیگر مؤسس شیعه را یک نفر وهمی (که وجود خارجی نداشته است) به نام عبدالله بن سبا یهودی الاصل معرفی کردند تا از عظمت شیعه بکاهند و تنها مصدر این حرف طبری است و همه از او نقل کرده اند و طبری هم از سیف بن عمر نقل کرده با سند مجهولی وقد اجمع علماء الرجال علی أنّ السیف کذاب. [اسدحیدر ، ص ۲۴۰] .

۵- برای عوام فریبی به شیعه تهمت زدند که شیعه صحابه را کافر می دانند تا مردم را علیه شیعه بشورانند.

۶- علامه امینی (ره) حدود ۱۰۰ نمونه از تهمت هائی که به شیعه زده اند یاد کرده (بنا بر آنچه در ذهنم است)

۷- الآن در کتاب تاریخ مدارس جوانان که در مدرسه حجاز خوانده می شود که شیعه از طرف یهود آب می خورد و دشمنان

۸- رشید رضا تشیع مبدء تفرقه دینی و سیاسی مسلمانان است.

۹- احمد امین در فجرالاسلام می گوید فکر ابی ذر در سایه ای از فکر مزدک است. [اسدحیدر ، ج ۴ ، ص ۴۰۱] .

۱۰- روایاتی جعل تا مکتب اهل بیت را بکوبند از جمله حدیث اذا عرفت فاعمل ماشئت؛ یعنی همین که ما اهل بیت را شناختی دیگر هر عملی (گرچه زنا و شرب خمر و سرقت) می خواهی انجام دهی. راوی می پرسد : آیا شما این حدیث را فرموده اید؟

عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَّارَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَارِدٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) حَدِيثُ رُوِيَ لَنَا أَنَّكَ قُلْتَ إِذَا عَرَفْتَ فاعْمَلْ مَا شِئْتَ فَقَالَ قَدْ قُلْتَ ذَلِكَ قَالَ قُلْتُ وَ إِن زَنَوْنَا أَوْ سَرَقْنَا أَوْ شَرِبْنَا الخمرَ فَقَالَ لِي إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ راجِعُونَ وَ اللَّهُ مِمَّا أَنْصَبَ لَنَا أَنْ نَكُونَ أُخِدْنَا بِالْعَمَلِ وَ وُضِعَ عَنْهُمْ إِنَّمَا قُلْتَ إِذَا عَرَفْتَ فاعْمَلْ مَا شِئْتَ مِنْ قَلِيلِ الْخَيْرِ وَ كَثِيرِهِ فَإِنَّهُ يَقْبَلُ مِنْكَ [الكافي ، ج ۲ ، ص ۴۶۴] .

۱۱- تهمتی به شیعه زدند که شیعه تمام صحابه را کافر می داند و طعن بر صحابه طعن به رسول الله و کفر است. در صورتی که شیعه میان صحابه تفکیک قائل است؛ هم عادل و هم فاسق و منافق و این عقیده براساس قرآن است ، زیرا قرآن می گوید :

وَ مِنْهُمْ الَّذِينَ يُوذُونَ النَّبِيَّ وَ يَقُولُونَ هُوَ أَذُنٌ قُلْ أَذُنٌ خَيْرٌ لَكُمْ يَوْمِنَ بِاللَّهِ وَ يَوْمِنَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ رَحْمَةٌ لِلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ الَّذِينَ يُوذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [توبه/۶۱] .

وَ مِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهُ لئن آتانا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَ لَنَكُونَنَّ مِنَ

- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ [حجرات/ ۶] .

- وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِزْوَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَلَيَحْلِفْنَ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ [توبه/ ۱۰۷] .

مگر پیامبر حکم بن عاص را طرد و تبعید نکرد؟

- در مسند احمد ، ج ۵ ، ص ۲۳۱ و ج ۶ ، ص ۵۱ و صحیح ترمذی ، ج ۲ ، ص ۶۷ و صحیح مسلم ، ج ۴ ، ص ۶۵ و ص ۶۷ روایاتی که مضمونش این است که پیامبر (ص) در قیامت می گوید : خدایا اصحابم. خطاب می رسد ، نمی دانی که این اصحاب بعد از تو چه کردند؟

قال رسول الله (ص) : أنا فرطكم على الحوض من مر على شرب و من شرب لم يظماً أبدا و ليردن على أقوام أعرفهم و يعرفونني ثم يحال بيني و بينهم فأقول إنهم أمتي فيقال إنك لا تدري ما أحدثوا بعدك فأقول سحقا سحقا لمن غير بعدى [نهج الحق ، ص ۳۱۷] .

- تمام آیات مربوط به منافقین ووَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يُصِدُّونَ عَنكَ صِيدُودًا [نساء/ ۶۱] .

وَ قَدْ نَزَلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَن إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يَكْفُرُ بِهَا وَيَسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مِثْلُهُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَ الْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا [نساء/ ۱۴۰] .

وَ قَدْ نَزَلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَن إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يَكْفُرُ بِهَا وَيَسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا

مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذًا مِثْلُهُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا [نساء/ ۱۴۰].

دلالت دارد که همه صحابه عادل نبودند.

راستی چگونه شیعه همه را فاسق می داند ، درحالی که بذر تشیع از عدّه ای از صحابه مثل ابوذر و سلمان بوده؟

راستی چگونه شیعه همه را فاسق می داند در حالی که رئیس شیعه امام سجّاد در صحیفه مفصل به اصحاب محمّد (ص) دعا می کند؟

- شیعه چگونه همه صحابه را عادل بدانند در حالی که میان خود صحابه تفسیق و حدّ جاری می شد. این عمر است که به قدامه بن مضعون شلاق زد. [اسدحیدر ، ج ۲ ، ص ۶۰۴].

و به ابوهریره جوری زد که خون جاری شد.

- شیعه چگونه به مثل ابوهریره عقیده داشته باشد در حالی که ۲ سال بیشتر با پیامبر (ص) نبوده و ۵۳۷۴ حدیث نقل کرده. با اینکه او امّی بود ، نه قادر بر نوشتن و نه خواندن بوده می گوید : علّت این کثرت نقل این بود که من کاری نداشتم و مهاجر و انصار گرفتار کشاورزی و تجارت بودند و من از اصحاب صغه فارغ بودم.

اسدحیدر در ص ۶۹۸ ج ۲ نام ۱۸ نفر از اصحاب صغه را برده که از یک تا ۵۵ حدیث بیشتر نقل نکرده اند.

۱۲- برای کوبیدن شیعه یک قاعده علمی (و در واقع سفسطه) طرح کرده و آن اینکه پیامبر و قرآن و سنت حق است و این حق از طریق صحابه به ما رسیده و شیعه این طریق را (با تکفیر صحابه) از بین می برد پس زندیق است. [اسدحیدر ، ج ۲ ، ص ۶۱۶].

- گفتند متهم به

سبّ شیخین کافر است و مرده او غسل و نماز ندارد و شهادتش قبول نیست و واجب القتل است و توبه اش مردود است. [اسدحیدر، ج ۲، ص ۶۱۶].

- سید شرف الدین می گوید: اولاً: رأی تمام شیعه سبّ شیخین نیست.

ثانیاً: سب سبب کفر و قتل نمی شود.

ثالثاً: اگر ریشه سبّ اعتقاد از روی اجتهاد باشد مانعی ندارد مگر اجتهاد طلحه و زبیر و معاویه که این همه کشته داد به نظر شما بی مانع نیست؟

با اینکه سید شرف الدین ۱۰۰ نفر از رجال شیعه را در المراجعات شمرده که اصحاب صحاح روایاتش را نقل کرده اند و مرحوم علامه امینی گروهی افزوده و اسدحیدر می گوید آماری دارم که رجال شیعه که راوی روایات صحاح هستند عددشان به ۳۰۰ نفر می رسد. اسدحیدر، ج ۲، ص ۶۱۸. باز می بینیم که می گویند: هر که شک در کفر شیعه کند کافر است. [اسدحیدر، ج ۲، ص ۶۲۰].

- ابوالغادیه خودش صحابی و خودش راوی حدیث پیامبر (ص) است که به عمّار فرمود: یا عمّار تقتلک الفئه الباغیهو خودش هم در صفین قاتل عمّار و خودش اقرار کرد که من از اهل نارم و خودش سوگند خورد که والله اگر همه زمین و اهل آن عمّار را بکشند همه به دوزخ می روند.

قال سمعت النبی (ع) يقول إن ابني هذا یعنی الحسین (ع) یقتل بأرض من العراق فمن أدركه منکم فلینصره قال فقتل أنس مع الحسین (ع) و فیه حدیث القاروره التي أعطی أم سلمه و حدیث الحسن بن علی أنه سیصلح الله به ففتین و حدیث فاطمه الزهراء (ع) و بکائها و ضحکها عند وفاه

النبي (ص) و حديث كلاب الحوآب و حديث عمار تقتلك الفئة الباغية [المناقب ، ج ١ ، ص ١٤٠] .

حالا ما با اين صحابى چه كنيم؟ [اسدحيدر ، ج ٢ ، ص ٦٢١] .

١٣- ابن تيميه مى گويد كه علامه حلى كه آيهذلك الذى يبشر الله عباده الذين آمنوا و عملوا الصالحات قل لا أسئلكم عليه أجراً إلا المودة فى القربى و من يقترف حسنة نزد له فيها حسناً إن الله غفور شكور [شورى/ ٢٣] .

را درباره على (ع) و فاطمه (س) و حسين (ع) مى داند و علامه دروغ گفته ، زيرا آيه مكى است و ازدواج على و فاطمه و تولد حسين در مدينه و سال ها بعد بوده است. الى ان قال : و هذا كذب باتفاق اهل المعرفة .

قال الامينى (ره) : لم يصرح احد بان الايه مكيهو از ٤٥ نفر از جمله احمد حنبل ، فخر رازى ، طبرى ، ابن ابى الحديد ، سيوطى ، زمخشرى و ٤٠ نفر ديگر نقل کرده كه آيه مربوط به على و فاطمه و حسين است .

١٤- ابن تيميه گويد : اصلاً حديث مواخات دروغ است .

امينى ٥٠ مدرک قوى و معتبر پيرامون مواخاه آورده؛ بخوانيد و دريدگى و بى حياءى ابن تيميه را بدانيد .

١٥- ابن تيميه مى گويد : عن النبي : على مع الحق و الحق مع على يدور معه حيثما دار [الفصول المختاره ، ص ١٣٥] .

و لن يفترقا حتى يردا على الحوضى گويد : من اعظم الكلام كذباً و جهلاً. امينى (ره) در چند صفحه سندهاى قوى از مدارك زياد و راويان صحابى و غيره و علما نقل مى فرمايد. [الغدير ، ج ٣ ، ص ١٧٧ به بعد] .

١٦- ابن تيميه مى گويد : حديث رسول الله (ص)

یا فاطمه انّ الله يغضب بغضبک و یرضی لرضاک

در کتب حدیث معروف نیست ، نه حدیث صحیح و نه حدیث حسن.

عن علی بن ابی طالب (ع) عن رسول الله (ص) أنه قال : " یا فاطمه إن الله تبارک و تعالی لیغضب لغضبک و یرضی لرضاک قال فجاء صندل فقال لجعفر بن محمد (ع) یا أبا عبد الله إن هولاء الشباب یجیئوننا عنک بأحادیث منکره فقال له جعفر (ع) و ما ذاک یا صندل قال جاءنا عنک أنك حدثهم أن الله یغضب لغضب فاطمه و یرضی لرضاها قال فقال جعفر (ع) یا صندل أ لستم رویتم فیما تروون إن الله تبارک و تعالی لیغضب لغضب عبده المون و یرضی لرضاه قال بلی قال فما تنکرون أن تكون فاطمه (ع) مؤمنه یغضب الله لغضبها و یرضی لرضاها قال فقال الله أعلم حیث یجعل رسالت. [الأمالی الصدوق ، ص ۳۸۳] .

نقل الامینی (ره) فی جوابه بعد التأسف الشدید عن ۱۶ کتاب و مدارک معتبر و کشف عن بعضه لعلی (ع) . [الغدیر ، ج ۳ ، ص ۱۸۱] .

۱۷- ابن تیمیه می گوید : حدیثی که مؤمن علی (ع) را دوست و منافق او را دشمن دارد ، دروغ است.

امینی حدیث را در چند صورت که همه یک مضمون دارد نقل و سپس از صفحه ۱۸۲ تا ۱۸۸ از حدود ۵۰ مصدر معتبر از اهل سنت نقل می کند که مسلمانان صدر اسلام طبق سخن پیامبر (ص) مؤمن با علاقه به علی و منافق را با بغض علی می شناختند.

۱۸- این تیمیه اکتفا به تهمت های فوق نکرده؛ در برابر دهها حدیث معتبر و با سند از مدارک معتبر چشم بسته

و همه حقائق را انکار می کند. آنچه ما نوشتیم نمونه ای بیش نبود، ولی خوشبختانه چهره ابن تیمیه حتی از نظر اهل سنت روشن است.

امینی در ج ۳ الغدیر ص ۲۱۷ سخنان تمام فرقه های اهل سنت را پیرامون جنایات علمی و اخلاقی و ایمانی ابن تیمیه نقل می فرماید و سپس می فرماید: **وَيْلٌ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ** [جائیه/۷].

۱۹- شهرستانی در ملل و نحل نیز تهمت‌هایی به شیعه زده از جمله:

خداوند نزد شیعه جسم است و اعضائی دارد.

شیعه علی (ع) را خدا می داند.

خداوند قبل از خلق صفات، علم و حیاه و... نداشته است.

بخشی از تهمت هایی که ابن تیمیه به شیعه زده:

۲۰- ابن تیمیه می گوید: شیعه عدد عشر را بد می داند و می گوید ۱+۹ از بغض عشره مبشره مگر علی (ع).

۲۱- می گوید: بعضی شیعه ها نماز نمی خوانند که مبادا امام زمان ظهور کند و او مشغول نماز باشد.

۲۲- می گوید: شیعی اسبی لب در سرداب سامرا بسته تا امام زمان سوارش شود و خروج کند.

۲۳- می گوید: شیعه نام سگان خود را ابابکر و عمر می گذارد.

۲۴- می گوید: شیعه معاد را از اصول دین نمی داند.

۲۵- می گوید: شیعه نماز جمعه و جماعت در مسجد نمی خواند و اگر نمازی بخوانند فرادا می خوانند.

۲۶- می گوید: شیخ طوسی و علمای شیعه در ماه رمضان شراب می خورند و شرک را بر توحید ترجیح می دهند.

۲۷- می گوید: شیعه مسیلمه کذاب را دوست دارند.

۲۸- ابن تیمیه می گوید: اجماع اهل علم است که **آيِهَانِمَا وَلِيكُمُ اللّٰهُ وَرَسُوْلُهُ وَ الَّذِيْنَ آمَنُوا الَّذِيْنَ يَقِيْمُوْنَ الصَّلَاةَ وَ يُوْتُوْنَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُوْنَ** [مائده/۵۵].

درباره علی (ع) نیست در حالی

که مرحوم امینی (ره) ۶۶ حدیث از اهل سنت نقل نموده که آیه مربوط به علی (ع) است و سند این روایات می رسد به افرادی مثل علی (ع) ، ابن عباس ، ابی ذر ، عمار ، انس ، ابی رافع ، جابر و...

الغدیر از ص ۱۴۸ الی ۱۶۲ جلد سوم و در پاسخ اینکه جمله‌الذین یقیمون الصلاه و یؤتون الزکاه و هم را کعونصیغه جمع است و نباید فرد مراد باشد. امینی (ره) ۲۰ مورد نقل می کند که صیغه جمع است و مراد فرد.

۲۹- ابن تیمیه می گوید : جنگ جمل و صفین به امر خدا نبود ، بلکه رأی علی بود (قال الامینی... تا بدین وسیله با رأی معاویه هم دوش بداند) پاسخ : نقل الامینی (ره) روایات متعدده عن قوله (ص) لنسائه کیف باحدا کن اذا نبج علیها کلاب الحوآب و قوله (ص) لزبیر انک تقاتل علیا و انت ظالم نقل هذا عن ۲۱ مدرک معتبر ص ۱۹۱ از جلد سوم الغدیر و نقل ره ۱۸ حدیث عن امره (ص) یا علی تقاتل الناکثین و القاسطین و المارقین ص ۱۹۳ و ص ۱۹۵.

قال رسول الله (ص) لنسائه لیت شعری أیتکن صاحبه الجمل الأدب تخرج حتی تنبجها کلاب الحوآب یقتل عن یمینها و شمالها خلق کثیر کلهم فی النار و تنجو بعد ما کادت [الکافئه ، ص ۳۷] .

قال النبی (ص) لطلحه : " إنک ستقاتل علیا و أنت ظالم " و قوله (ص) المشهور للزبیر إنک تقاتل علیا و أنت ظالم و قوله لعائشه ستنبج علیک کلاب الحوآب [المناقب ، ج ۱ ، ص ۱۰۹] .

مَوْلى عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ (ع) قَالَ : دَخَلْتُ عَلَیْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) فَقُلْتُ لَهُ إِنَّی

وَحَدَّثْتُ فِي كُتُبِ أَبِي أَنْ عَلِيًّا (ع) قَالَ: لِأَبِي يَا مِثْمَ أَحِبَّ حَبِيبَ آلِ مُحَمَّدٍ وَإِنْ كَانَ فَاسِقًا زَانِيًا وَابْغِضْ مُبْغِضَ آلِ مُحَمَّدٍ وَإِنْ كَانَ صَوَامًا قَوَامًا فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ص وَهُوَ يَقُولُ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ثُمَّ التَّفَتَ إِلَى وَقَالَ هُمْ وَاللَّهِ أَنْتَ وَشَيْعَتُكَ وَمِعَادُكَ وَمِعَادُهُمُ الْحَوْضُ غَدًا غَزًّا مُحَجَّلِينَ مُتَّوَجِّينَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع): هَكَذَا هُوَ عِنْدَنَا فِي كِتَابِ عَلِيٍّ (ع) [وسائل الشيعة، ج ١٦، ص ١٨٢].

٣٠- عبدالقاهر بغدادی (متوفی سنه ٤٢٩) می گوید: شیعه، فقیه، مورخ، محدث، مفسر و لغوی ندارند.

پاسخ: کاش در همدان بغداد نگاه می کرد در همان زمان های خود و امثال سید رضی، شیخ مفید، علم الهدی، سید رضی و... را می دید.

٣١- علامه امینی نام ٩٣ نفر که همه شیعه هستند و صحاح سته از این گروه روایت نقل می کند را ج ٣، ص ٩٣ نقل کرده است.

٣٢- ابن خرم در ملل و نحل می گوید شیعه خارج از اسلام است؛ پس قیمت و ارزش صحاح که از جمعیتی خارج از اسلام حدیث نقل می کند چیست؟

٣٣- می گوید: اخوه علی لاتصح الا مع سهل بن حنیف. [ابن خرم در ملل و نحل].

مرحوم امینی ٥٠ حدیث پیرامون مواخات نقل می کند که تنها سند حدیث اول آن به ١٤ نفر و از ٢٧ منبع می باشد و ٤٩ حدیث دیگر را هم از ص ١١٥ الی ص ١٢٤ ج ٣ الغدير نقل می فرمایند.

٣٤- الرافضه يهود هذه الأمة يبغضون الاسلام كما يبغض اليهود النصرانية.

مرحوم امینی جملاتی درباره فضائل شیعه

از شخص پیامبر نقل می کند ، یکی از آنها اینکه پیامبر ذیل آیهان الذین امنوا و عملوا الصالحات اولئک هم خیر البریه قال (ص) لعلی (ع) هم انت و شیعتک [الغدیر ، ج ۲ ، ص ۵۷]؟؟؟ (مشابه آن در ذیل آمد)

۳۵- محبه الرافضه محبه اليهود. قالت اليهود : لا یملک الملک الا فی ال داود و قالت الرافضه لا یكون الملک الا فی آل علی بن ابیطالب.

پاسخ : با داشتن سفارشاتى از شخص پیامبر از جملهانى تارك فیکم الثقلین...و مثلاًهل بیتى کسفینه النوح و اهل بیتى امان لامتى...چگونه آل علی را رها و به چه دلیل گرد دیگری باشیم؟ [ج ۳ ، ص ۱۸۱] .

۳۶- تهمت دیگر ، می گوید : شیعه نماز مغرب را تأخیر می اندازد تا ستارگان پیدا شوند.

پاسخ : روایات متعددی داریم که هر که چنین کند ملعون است و ما از او مبرّا هستیم و سفارشات پی گیر که نماز مغرب را اول وقت بخوانید.

۳۷- شیعه ، هم چون یهود برای زنان مطلقه عده قائل نیست.

۳۸- شیعه ، هم چون یهود خون هر مسلمانی را حلال می داند.

۳۹- شیعه ، هم چون یهود قرآن را تحریف می کند.

۴۰- شیعه ، هم چون یهود با جبرئیل بد است.

۴۱- شیعه ، هم چون یهود گوشت جزور را حرام می داند.

۴۲- رافضه ، خدا را دارای شکل و حرکت و سکون و...می داند.

۴۳- رافضه می گوید : ۱۰۰ مرد با ۱ زن وطی می کند بدون عده.

۴۴- می گویند : شیعه بد است ، زیرا اولش "ش" است ، مانند : شر و شیطان ، شتم ، شوک.

شکوی و پاسخ : پس سنی هم بد است ، زیرا اولش "س" است ، مانند سرقت ،

سفه ، سهو ، سقط ، سلیطه ، سرطان ، سبی ، سقم ، سخط و...

۴۵- شیعه ، فرقه سیاسی است نه اصیل و اسلامی و قرآنی.

۴۶- شیعه ، پیرو معتزله است.

۴۷- شیعه ، قائل به تحریف است.

۴۸- شیعه ، تحت تأثیر فکر مسیحیت قائل به قربانی فرد مقدس (امام حسین (ع)) برای نجات امت از گناهان است.

۴۹- شیعه ، یک نوع فرقه صوفی منش تخیلاتی است. آری ، در دائره المعارف اسلامی چنین معرفی می کند.

[امینی ، ص ۴۳۶ و ص ۴۳۷] .

۵۰- ابن کثیر می گوید :

- مسئله اخوت میان علی (ع) و پیامبر (ص) در روایاتی آمده است که یکی از آنها معتبر نیست.

پاسخ : ۵۰ حدیث امینی در ج ۳ از ص ۱۱۲ به بعد آورده. روایاتی معتبر و قوی که سندش به مثل علی (ع) و سلمان و ابی ذر می رسد و ناقلین آن عده کثیری از مورخان و محدثان و سیره نویسان هستند.

- با اینکه مسئله حدیث طیرمشوی متواتر است ، او می گوید : فی قلبی شیبی ء قال الامینی (ره) : قلب طبع الله علیه.

- با اینکه مسئله ساقی بودن علی (ع) بر کوثر از طریق معتبر اهل سنت نقل شده و هم می داند.

- درباره حدیث اول مسلمان بودن علی (ع) می گوید : ... و هذا لایصح من ایّ وجه کان روی.

پاسخ : مرحوم امینی ۱۰ حدیث از شخص پیامبر نقل می کند که علی (ع) اول کسی است که ایمان آورد.

مرحوم امینی ۲۳ حدیث از شخص علی (ع) نقل می کند که من اول کسی بودم که اسلام آوردم.

مرحوم امینی ۲ حدیث از امام حسن (ع) نقل می کند که پدرم اول کسی بود که اسلام

آورد.

مرحوم امینی از ۶۶ نفر از صحابه و تابعین که علی (ع) اول کسی است که...

-ان قلت : اسلام علی (ع) در کودکی ارزش نداشت :

قلت : هذا نصدر برابر اجتهاد است ، چون خود پیامبر (ص) علی (ع) را دعوت و اسلامش را پذیرفت و پذیرش پیامبر نص و عدم لیاقت پذیرش اجتهاد شما است.

البدایه و النهایه ، ابن کثیر.

- ابن کثیر می گوید : لم ينزل في علي شيىء من القرآن.

پاسخ : اما خودش ذیل آیهائما ولیکم اللهبا سندی که خودش گفته معتبر است ، می گوید : آیه درباره علی (ع) است آیاتی که در شأن علی (ع) است از طریق اهل سنت زیاد است و سر و صدای ابن کثیر به جایی نمی رسد.

[البدایه و النهایه ، ابن کثیر] .

- ابن کثیر می گوید : شیعه غالب مذهب و مکتب خود را از رقعہ ها می گیرد.

قال الامینی (ره) در کتب اربعه نیست و تنها چند فرع مانند حرمت فقاع ، تحلیل خمس ، ثمن المغنیه ، توقیعی است آن هم نه از امام زمان (عج) بلکه از امام رضا (ع) و امام جواد (ع) . سپس امینی (ره) شکایت می کند که در کدام کتاب و به چه مدرک؟ از کی شنیده اید که شیعه اغلب مذهب خود را از رقعہ ها می گیرد. آن هم به نحوی که سئوالات دینی خود را بنویسد و در سوراخ دیوار و درخت و فردا جوابش را بردارد؟ (آن هم به خاطر شدت جور و ستم از طرف حکومت) .

[تفسیر المنار ، رشید رضا] .

۵۱- رشید رضا می گوید :

- شیعه قرآن را تحریف شده می داند.

- قائل به خدائی ائمه هستند.

- سوره ای در اهل

بیت که خطبای شیعه روز جمعه بالای منبر می خوانند.

- بابیه و بهائیه که قائل به الوهیت بها هستند ، جزء شیعیان هستند.

- روافض مثل یهودیونون بعض و یکفرون ببعضهستند.

أَفْتَوْمُنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَ تَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا - خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَرُدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ وَ مَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ [بقره/ ۸۵] .

- شیعه ، بسیاری از اولادهای ائمه را بد و علاقه و مودت را منحصر در گروه خاصی می دانند که مرحوم امینی (ره) یک یک افرادی که رشید رضا نام برده و دروغ او را روشن می کند [ر.ک : ص ۲۶۹ _ ص ۲۷۶ الغدير ، ج ۳] .

- شیعه ۴ کتاب را بزرگ و عمل به آنها را واجب می داند.

قال الاميني (ره) : بهترین کتب است ، اما احدی عمل به تمام آنچه در آنها است را واجب نمی دانند و بلکه سند بعضی از آنها را ضعیف می دانند.

- شیعه عقیده دارد که نام مهدی (عج) که برده شد حضرت در جلسه حاضر و همه بلند می شوند.

- شیعه عقیده دارد که به ائمه وحی می شود.

[تفسیر المنار ، رشید رضا] .

شیوه دشمن

۱- برای عقوبت حتی لفظ علی به کار نمی بردند مثلاً نمی گفتند شیعه علی ، می گفتند : مخالف شیخین مثل امروز که نمی گویند پیرو خمینی ، بلکه می گویند ضد ملی و میهنی تا عوام فریبانه تر باشد.

۲- برای کوبیدن شیعه زیربناهائی فکری داشتند تا عمل خود را توجیه کنند.

الف : همه صحابه عادل و در درجه بعد از پیامبرند ، پس شیعه که انتقاد از بعضی صحابه می کند باید ناپود شود.

ب : تحریف

احادیث ، مثلاً در حدیث ثقلین تحریف کردند... و عترتی را برداشتند و سنتی گذاشتند و مثلاً جملاتی اضافه کردند به حدیث پیامبر (ص) : یا علی انت و اصحابک فی الجنه انت و شیعتک فی الجنه ولی فضل بن غانم (که مشهور به فساد اخلاق و متهم در دین و حفاظ حدیث ، حدیث او را رد کرده اند و...) جمله ای به حدیث اضافه کرده که سپس پیامبر (ص) فرمود یا علی از دوستان تو گروهی پیدا می شوند مسلمان ظاهری به نام رافضی که اینها در واقع مشرکند و هر کجا یافتی او را بکشید. خوشبختانه این تحریف ها از طرف کسانی است که بسیار بی آبرو بوده اند. [فراجع اسدحیدر ، ص ۲۵۸ به بعد علامه امینی در جلد ۵ الغدیر ۶۲۰ و ضاع حدیث و ۳۲۴ / ۴۰۸ حدیث جعلی و تحریفی نقل می کند] .

عن أم سلمه قالت : " كانت ليلتي من رسول الله و هو عندي فجاءت فاطمه و تبعها علي (ع) فقال له رسول الله (ص) يا علي أبشر أنت و أصحابك في الجنة أبشر يا علي أنت و شیعتک في الجنة " تمام الخبر. [بشاره المصطفى ، ص ۱۵۳] .

۳. حدیث بافی

۱- ابوهریره احادیثی نقل کرده که از قبل از اسلام آوردنش مطالبی نقل کرده است.

۲- چگونه در میان تمام زنان پیامبر (ص) عایشه این همه حدیث نقل کرده است. اسد حیدر نام هریک از زنان پیامبر (ص) را برده که از ۱ تا ۳۷۸ حدیث بیشتر نقل نکرده اند. (ج ۲ ، ص ۶۱۲) ، ولی عایشه ۲۲۱۰ حدیث نقل کرده که در بعضی از روایات جملاتی است که واضح البطلان است. از جمله

روایات عایشه در صحیح مسلم ، ج ۴ ، ص ۲۴.

انّ النبی (ص) کان مسحورا یخیل الیه انه یفعل الشیء و ما یفعله. [اسدحیدر ، ج ۲ ، ص ۶۱۴] .؟؟؟

۴. پیش گامان شیعه

۱- هشام بن عبدالملک زندان ها را از شیعه پر کرد و به عاملش یوسف بن عمر ثقفی امر کرد که زبان و دست کمیت که در شهاده زید بن علی مرثیه خوانده را قطع کند.

۲- زید بن علی (ع) را کشتند در کوفه جسد او را برهنه و وارونه مدت ها به دار آویختند و سر او را جدا و حاکم کوفه نزد هشام بن عبدالملک فرستاد و او سر را در دروازه شام آویخت. سپس سر را از شام به مدینه فرستاد و آنجا آویختند و والی مدینه خطبای بنی امیه را دعوت نموده که پای سر جمع شده و به اهل بیت ناسزا گویند. [اسدحیدر ، ص ۱۲۴] .

۳- یحیی بن زید بن علی بن الحسین را بعد از شهادت پدرش کشتند و جسد او را مدت ها به دار آویختند.

۴- ابوذر در پایتخت معاویه یک تنه بلندگوی شیعه بود و نصیبتش تبعید و زجر و شکنجه شد.

به خاطر قدرت و لیاقت و نفوذ شیعه از آغاز حکومت عباسیان تا سالهای طولانی شیعه پستهای حساسی مثل وزارت را به عهده داشتند. (یا مخفی و با تقیه یا آشکارا)

- ابوسلمه خلال کوفه ، وزیر سفاح اولین خلیفه عباسی و بالاخره به خاطر تشیع به قتل رسید.

- ابن اشعث خزاعی ، وزیر منصور عباسی

- ابو عبدالله یعقوب بن داود ، وزیر مهدی عباسی که به خاطر تشیع زندان شد.

- علی بن یقطین و

جعفر بن اشعث ، وزیر هارون عباسی

- فضل بن سهل ، وزیر مأمون عباسی اهل قلم و شمشیر ، ملقب به ذوالریاستین و کشته شد.

- ابوالفضل جعفر بن محمود اسکافی ، وزیر معتز و مهدی عباسی

- ابو شجاع ظهیر الدین ، وزیر مقتدی عباسی ، سپس به خاطر تشیع عزل شد.

- ابو المعالی ، وزیر مستظهر عباسی ، سپس به خاطر تشیع عزل شد.

- مؤید الدین از نواده های مقداد (رضی الله عنه) وزیر ناصر و طاهر و مستنصر عباسی

- ابوطالب محمد بن احمد علقمی ، وزیر مستعصم ، آخرین خلیفه عباسی

اینها مناصب وزارت بود ، اما مناصب فرماندهی و فرمانداری و منشی گری و خزانه داری که در عهده رجال شیعه بود در تاریخ فراوان است.

مناصب حکومتی

مناصب فرمانروایی و فرماندهی :

۱- فرمانروائی آل قشتمر ، آل ابی فراس ، آل دبیس.

۲- فرماندهی طاهر بن حسین خزاعی و فرزندانش بر هرات.

۳- خزانه داری عبدالله بن سنان در حکومت منصور ، هادی ، مهدی عباسی (ضمناً او از روات موثق امام ششم است)

۴- طالبین در عراق به مقام نقابت (مهتری و ریاست) رسیدند ، مانند شریف رضی و پدر و پسر و برادرش و ال طاوس که سرپرست اوقاف و...خواجه نصیر طوسی و پسرش فخرالدین.

قال رسول الله (ص) لنسائه : لیت شعری أیتکن صاحبه الجمل الأذبب تخرج حتی تنبجها کلاب الحوآب یقتل عن یمینها و شمالها خلق کثیر کلهم فی النار و تنجو بعد ما کادت [الکافئه ، ص ۳۷] .

قال النبی (ص) لطلحه : إنک ستقاتل علیا و أنت ظالم و قوله (ص) المشهور للزبیر إنک تقاتل علیا و أنت ظالم و قوله لعائشه (ص) ستبج

عليك كلاب الحوآب [المناقب ، ج ١ ، ص ١٠٩] .

ابوأيوب انصاری

ابوأيوب انصاری در برابر ابوبکر گفت :

ثم قام أبو أيوب الأنصاري فقال اتقوا الله عباد الله في أهل بيت نبيكم و ردوا إليهم حقهم الذي جعله الله لهم فقد سمعتم مثل ما سمع إخواننا في مقام بعد مقام لنبينا (ص) و مجلس بعد مجلس يقول أهل بيتي أئمتكم بعدى و يومئ إلى على (ع) و يقول هذا أمير البرره و قاتل الكفره مخذول من خذله منصور من نصره فتوبوا إلى الله من ظلمكم إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ و لا- تتولوا عنه مدبرين و لا تتولوا عنه معرضين. [بحار الأنوار ، ج ٢٨ ، ص ٢٠١] .

سلمان فارسی

ثم قال ثم قام سلمان الفارسی رحمه الله فقال : يا أبا بكر إلى من تستند أمرک إذا نزل بك القضاء و إلى من تفرع إذا سئلت عما لا- تعلم و فى القوم من هو أعلم منك و أكثر فى الخير أعلاما و مناقب منك و أقرب من رسول الله (ص) قرابه و قدمه فى حياته قد أوعز إليکم فترکتتم قوله و تناسیتتم وصيته فعما قليل يصفوا لكم الأمر حين تزوروا القبور و قد أثقلت ظهرک من الأوزار لو حملت إلى قبرک لقدمت على ما قدمت فلو راجعت إلى الحق و أنصفت أهله لكان ذلك نجاه لك يوم تحتاج إلى عملک و تفرد فى حفرتك بذنوبک عما أنت له فاعل و قد سمعت كما سمعنا و رأيت كما رأينا فلم يروعک ذلك عما أنت له فاعل فالله الله فى نفسك فقد أعذر من أنذر. [الخصال ، ج ٢ ، ص ٤٦٣] .

عمار یاسر

ثم قام عمار بن یاسر

فقال يا أبا بكر لا تجعل لنفسك حق غيرك فقد أول من عصا رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم ، و أنت تجازى بعملك ، فانصح لنفسك أو دع ، فكل نفس بما كسبت رهينه. [رجال البرقي ، ج ٦٤] .

و إنكم جميعا مضطرون فيما أشكل عليكم من أمور دينكم إليه و هو مستغن عن كل أحد منكم إلى ما له من السوابق التي ليست لأفضلكم عند نفسه فما بالكم تحيدون عنه و تبتزون عليا حقه و تورون الحياه الدنيا على الآخره بئس للظالمين بدلا أعطوه ما جعله الله له و لا تتولوا عنه مدبرين و لا ترتدوا على أعقابكم فتنقلبوا خاسرين. [الاحتجاج ، ج ١ ، ص ٧٨] .

ابوذر

ثم قام أبوذر الغفاري فقال يا معشر قريش أصبتم قباحه و تركتم قرابه و الله ليرتدن جماعه من العرب و لتشكن في هذا الدين و لو جعلتم الأمر في أهل بيت نبيكم ما اختلف عليكم سيفان و الله لقد صارت لمن غلب و لتطمحن إليها عين من ليس من أهلها و ليسفكن في طلبها دماء كثيره فكان كما قال أبوذر ثم قال لقد علمتم و علم خياركم أن رسول الله (ص) قال : الأمر بعدى لعلى ثم لابنى الحسن و الحسين ثم للطاهرين من ذريتي فأطرحتم قول نبيكم و تناسيتم ما عهد به إليكم فأطعتم الدنيا الفانيه و نسيتم الآخره الباقيه التي لا يهرم شابها و لا يزول نعيمها و لا يحزن أهلها و لا يموت سكانها بالحقير التافه الفانى الزائل فكذلك الأمم من قبلكم كفرت بعد أنبيائها و نكصت على أعقابها و غيرت و بدلت و اختلفت فساو يتموهم حذو النعل بالنعل و

القدّه بالقده و عما قليل تذوقون وبال أمركم و تجزون بما قدمت أيديكم و ما الله بظلام للعبيد. [الاحتجاج ، ج ١ ، ص ٧٧] .

مقداد

ثم قام المقداد بن الأسود فقال : يا أبا بكر ارجع عن ظلمك و تب إلى ربك و الزم بيتك و ابك على خطيئتك و سلم الأمر لصاحبه الذي هو أولى به منك فقد علمت ما عقده رسول الله (ص) في عنقك من بيعته و ألزمك من النفوذ تحت رايه أسامه بن زيد و هو مولاه و نبه على بطلان وجوب هذا الأمر لك و لمن عضدك عليه بضمه لكما إلى علم النفاق و معدن الشنثان و الشقاق عمرو بن العاص الذي أنزل الله على نبيه (ص) إِنَّ شَأْنَكَ هُوَ الْأَثْبَرُ فلا اختلاف بين أهل العلم أنها نزلت في عمرو و هو كان أميرا عليكما و على سائر المنافقين في الوقت الذي أنفذه رسول الله (ص) في غزاه ذات السلاسل و أن عمرا قلد كما حرس عسكره فأين الحرس إلى الخلفه اتق الله و بادر بالاستقاله قبل فوتها فإن ذلك أسلم لك في حياتك و بعد وفاتك و لا تركز إلى دنياك و لا- تغرنك قريش و غيرها فعن قليل تضمحل عنك دنياك ثم تصير إلى ربك فيجزيك بعملك و قد علمت و تيقنت أن على بن أبي طالب (ع) هو صاحب الأمر بعد رسول الله فسلمه إليه بما جعله الله له فإنه أتم لسترك و أخف لوزرك فقد و الله نصحت لك إن قبلت نصحي و إلى الله ترجع الأمور. [الاحتجاج ، ج ١ ، ص ٧٧] .

بريده الاسلمى

ثم قام إليه بريده الأسلمى فقال إنا لله و إنا إليه راجعون

ما ذا لقي الحق من الباطل يا أبا بكر أ نسيت أم تناسيت و خدعت أم خدعتك نفسك أم سولت لك الأباطيل أ و لم تذكر ما أمرنا به رسول الله (ص) من تسميه على (ع) بإمره المؤمنين و النبي (ص) بين أظهرنا و قوله في عده أوقات هذا على أمير المؤمنين و قاتل القاسطين اتق الله و تدارك نفسك قبل أن لا تدركها و أنقذها مما يهلكها و اردد الأمر إلى من هو أحق به منك و لا تتماد في اغتصابه و راجع و أنت تستطيع أن تراجع فقد محضتك النصح و دللتك على طريق النجاه فلا تكونن ظهيرا للمجرمين

ابى ابن كعب

ثم قام أبى بن كعب فقال : يا أبا بكر لا تجحد حقا جعله الله لغيرك و لا تكن أول من عصى رسول الله (ص) في وصيه و صفيه و صدف عن أمره اردد الحق إلى أهله تسلم و لا تتماد في غيك فتندم و بادر الإنابه يخف وزرك و لا تخصص بهذا الأمر الذى لم يجعله الله لك نفسك فتلقى وبال عملك فعن قليل تفارق ما أنت فيه و تصير إلى ربك فيسألك عما جنيت و ما ربك بظلام للعبيد. [الاحتجاج ، ج ١ ، ص ٧٨] .

خزيمه ابن ثابت

ثم قام خزيمه بن ثابت فقال أيها الناس أ لستم تعلمون أن رسول الله (ص) قبل شهادتى وحدى و لم يرد معى غيرى قالوا بلى قال فأشهد أنى سمعت رسول الله (ص) يقول أهل بيتى يفرقون بين الحق و الباطل و هم الأئمه الذين يقتدى بهم و قد قلت ما علمت و ما على الرسول إلا البلاغ المبين. [الاحتجاج ، ج ١ ،

ابو هيثم

ثم قام أبو الهيثم بن التيهان فقال و أنا أشهد على نبينا (ص) أنه أقام عليا (ع) ؛ يعنى فى يوم غدير خم فقالت الأنصار ما أقامه للخلافه و قال بعضهم ما أقامه إلا ليعلم الناس أنه مولى من كان رسول الله (ص) مولاه و كثر الخوض فى ذلك فبعثنا رجالا منا إلى رسول الله (ص) فسألوه عن ذلك فقال قولوا لهم على ولى المؤمنين بعدى و أنصح الناس لأمتى و قد شهدت بما حضرنى فمن شاء فليؤمن و من شاء فليكفر إن يوم الفصل كان ميقاتا [الاحتجاج ، ج ١ ، ص ٧٨] .

سهل بن حنيف

ثم قام سهل بن حنيف فحمد الله و أثنى عليه و صلى على النبى محمد و آله ثم قال يا معاشر قريش اشهدوا على أنى أشهد على رسول الله و قد رأيتة فى هذا المكان؛ يعنى الروضه و قد أخذ بيد على بن أبى طالب (ع) و هو يقول أيها الناس هذا على إمامكم من بعدى و وصيى فى حياتى و بعد وفاتى و قاضى دينى و منجز وعدى و أول من يضافحنى على حوضى فطوبى لمن اتبعه و نصره و الويل لمن تخلف عنه و خذله. [الاحتجاج ، ج ١ ، ص ٧٨] .

عثمان ابن حنيف

و قام معه أخوه عثمان بن حنيف و قال سمعنا رسول الله ص يقول أهل بيتى نجوم الأرض فلا تتقدموهم و قدموهم فهم الولاه من بعدى فقام إليه رجل فقال يا رسول الله و أى أهل بيتك فقال على و الطاهرون من ولده و قد بين ص فلا تكن يا أبا بكر أول كافر به و لا تخونوا الله و الرسول

و تخونوا أماناتكم و أنتم تعلمون. [الاحتجاج ، ج ١ ، ص ٧٩] .

٥. غصه های شیعه

و قال عبد الحميد بن أبي الحديد في شرح نهج البلاغه روى أن أبا جعفر بن محمد بن علي الباقر (ع) قال لبعض أصحابه : " ا فلائن ما لقينا من ظلم قريش إيانا و تظاهرهم علينا و ما لقي شيعتنا و محبوبنا من الناس إن رسول الله (ص) قبض و قد أخبر أنا أولى الناس بالناس فتمالأت علينا قريش حتى أخرجت الأمر عن معدنه و احتجت على الأنصار بحقنا و حجتنا تداولتها قريش واحد بعد واحد حتى رجعت إلينا فنكثت بيعتنا و نصبت الحرب لنا و لم يزل صاحب الأمر في صعود كئود حتى قتل فبويع الحسن ابنه و عوهد ثم غدر به و أسلم و وثب عليه أهل العراق حتى طعن بخنجر في جنبه و انتهب عسكره و عولجت خلاخيل أمهات أولاده فوادع معاويه و حقن دمه و دماء أهل بيته و هم قليل حق قليل ثم بايع الحسين (ع) من أهل العراق عشرون ألفا ثم غدروا به و خرجوا عليه و بيعته في أعناقهم فقتلوه ثم لم نزل أهل البيت نستذل و نستضام و نقصى و نمتهن و نحرمت و نقتل و نخاف و لا نأمن على دمائنا و دماء أوليائنا و وجد الكاذبون الجاحدون لكذبهم و جحودهم موضعا يتقربون به إلى أوليائهم و قضاه السوء و عمال السوء في كل بلده فحدثوهم بالأحاديث الموضوعه المكذوبه و رووا عنا ما لم نقله و لم نفعله ليبغضونا إلى الناس و كان عظم ذلك و كبره زمن معاويه بعد موت الحسن (ع) فقتلت شيعتنا بكل بلده و قطعت الأيدي و

الأرجل على الظنه و كان من ذكر بحبنا و الانقطاع إلينا سجن أو نهب ماله أو هدمت داره ثم لم يزل البلاء يشتد و يزداد إلى زمان عبيد الله بن زياد قاتل الحسين (ع) ثم جاء الحجاج فقتلهم كل قتله و أخذهم بكل ظنه و تهمه حتى أن الرجل ليقال له زنديق أو كافر أحب إليه من أن يقال شيعة علي و حتى صار الرجل الذي يذكر بالخير و لعله يكون ورعا صدوقا يحدث بأحاديث عظيمة عجيبة من تفضيل من قد سلف من الولاة و لم يخلق الله تعالى شيئا منها و لا كانت و لا وقعت و هو يحسب أنها حق لكثرة من قد رواها ممن لم يعرف بكذب و لا بقله ورع" [بحار الأنوار ، ج ٤٤ ، ص ٦٨] .

غصه های شیعه

طغرابی شاعر می گوید :

غصه های شیعه

شاعر می گوید

غصه های شیعه

هر کس نام فرزندش را علی (ع) می گذاشت او را می کشتند.

علی بن ریاح از ترس قتل گفت : اگر کسی اسم من را علی بگوید حلال نمی کنملا اجعل فی حل من سمنی علیا فان اسمی علیاسم مرا علی بگویند. [تهذیب التهذیب ، ج ٧ ، ص ٣١٩] .

به نقل باقر شریف قریشی از کتاب هذه هي الشيعة.

غصه های شیعه

شرف الدین صاحب المراجعات می گوید : شیخ نوح حنفی فتوا به کفر شیعه داد و وجوب قتل آنها ، دهها هزار شیعه از حلب و غیر آن کشته شد و باقی فرار کردند.

٦. چرا شیعه شدم ؟

دو نفر سنی نزد سید حسن نصر الله شیعه شدند. در مقام استدلال گفتند :

در آیه ذیل آمده :

لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ

مَوَدَّةَ لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى ذَلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قَسِيصِينَ وَرُهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ [مائده / ۸۲] .

دیدیم یهود بیشترین عداوت را نسبت به شما دارند فهمیدیمالَّذِينَ آمَنُواشمائید.

شخصی تحصیل کرده در مکه (در بعثه آمد و گفت در تاریخ نقص و ابهامی است که مرا به تشیع وا داشت و آن اینکه فاطمه زهرا (سلام الله علیها) که سیده النساء العالمین است چرا یکی و دو حدیث بیشتر از او نقل نشده ، ولی از عایشه این همه حدیث؟! نقل شده؟

۱. شیوه های تربیت کودک در نهج البلاغه

۱. نحوه بیان

۱. تحریک عاطفه

(۱) مِنَ الْوَالِدِ الْفَانِ

(۲) الْمُدْبِرِ الْعُمَرِ

(۳) السَّاكِنِ مَسَاكِنِ الْمَوْتَى

(۴) وَجَدْتِكِ بَعْضِي بَلْ وَجَدْتِكِ كُلِّي

(۵) حَتَّى كَأَنَّ شَيْئًا لَوْ أَصَابَكَ أَصَابَنِي وَكَأَنَّ الْمَوْتَ لَوْ أَتَاكَ أَتَانِي

(۶) ثُمَّ أَشْفَقْتُ أَنْ يَلْتَبَسَ عَلَيْكَ مَا اخْتَلَفَ النَّاسُ فِيهِ مِنْ أَهْوَائِهِمْ مَنِيعٌ : [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

۲. ازدلی دردمند

(۱) عَرَضِ الْأَسْقَامِ

(۲) رَهِينِهِ الْأَيَّامِ

(۳) رَمِيهِ الْمَصَائِبِ

(۴) حَلِيفِ الْهُمُومِ

(۵) قَرِينِ الْأَخْرَانِ

(۶) نُصْبِ الْأَفَاتِ

(٧) صَرِيحِ الشَّهَوَاتِ

(٨) خَلِيفَةِ الْأَمْوَاتِ

(٩) إِذْ بَارِ الدُّنْيَا عَنِّي

(١٠) جُمُوحِ الدَّهْرِ عَلَيَّ

منبع [: نهج البلاغه ، نامه ٣١ .]

٣. تجليل مخاطب

(١) وَجَدْتُكَ بَعْضِي بَلْ وَجَدْتُكَ كَلِّي

(٢) إِنَّمَا قَلْبُ الْوَحْدِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَةِ

(٣) انت...ذو نبيه سليمان و نفس صافيه

(٤) لَا أُجَاوِزُ ذَلِكَ بِكَ إِلَّا إِلَى غَيْرِهِ

(٥) إِنَّمَا خُلِقْتَ لِلْآخِرَةِ لَا لِلدُّنْيَا وَ لِلْفَنَاءِ لَا لِلْبَقَاءِ منبع [: نهج البلاغه ، نامه ٣١ .]

٤. مواد موعظه

(١) أَوْصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ أَيُّ بَنِي

(٢) وَ عَمَارَةَ قَلْبِكَ بِذِكْرِهِ

(٣) وَ الْإِعْتِصَامَ بِحَبْلِهِ

(٤) أَخِي قَلْبِكَ بِالْمَوْعِظَةِ وَ أَمْتَهُ بِالزَّهَادَةِ وَ قَوِّهِ بِالْيَقِينِ وَ نَوِّزْهُ بِالْحِكْمَةِ وَ ذَلِّلْهُ بِذِكْرِ الْمَوْتِ

(٥) وَ اعْرِضْ عَلَيْهِ أَخْبَارَ الْمَاضِينَ... وَ سِرِّ فِي دِيَارِهِمْ وَ آثَارِهِمْ

(٦) وَ لَا تَبِعْ آخِرَتَكَ بِدُنْيَاكَ

(٧) وَ دَعِ الْقَوْلَ

فِيمَا لَا تَعْرِفُ

(۸) وَ أَمْسِكْ عَنْ طَرِيقِي إِذَا خِفْتُ ضَلَالَتَهُ

(۹) وَ أَمُرٌ بِالْمَعْرُوفِ تَكُنْ مِنْ أَهْلِهِ وَ أَنْكَرِ الْمُنْكَرِ بِيَدِكَ وَ لِسَانِكَ وَ بَايِنُ مَنْ فَعَلَهُ بِجُهْدِ كَمْنَبِعِ [: نهج البلاغه ، نامه ۳۱]

(۱۰) وَ جَاهِدْ فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ

(۱۱) وَ لَا تَأْخُذْكَ فِي اللَّهِ لَوْمَةٌ لَائِمٌ

(۱۲) تَفَقَّهُ فِي الدِّينِ مَنبِعِ [: نهج البلاغه ، نامه ۳۱]

۵. زمان موعظه

فَبَادِرْتُكَ بِالْأَدَبِ قَبْلَ أَنْ يَفْسُقَ قَلْبُكَ وَ يَشْتَغَلَ بُبْكَمْنَبِعِ [: نهج البلاغه ، نامه ۳۱]

۶. از مردی پر تجربه و هوشمند و بصیر

أَيُّ بُنَىٰ إِيَّيْ وَ إِنْ لَمْ أَكُنْ عُمُرْتُ عُمُرٌ مَنْ كَانَ قَبْلِي فَقَدْ نَظَرْتُ فِي أَعْيَالِهِمْ وَ فَكَّرْتُ فِي أَخْبَارِهِمْ وَ سَبَرْتُ فِي آثَارِهِمْ حَيْثِي
عُدْتُ كَأَحَدِهِمْ

آموزش پنج مطلب اساسی به پدران و معلمین تاریخ از سخنان حضرت علی (ع) : [الحدیث ، ج ۳ ، ص ۱۰۰]

(۱) آگاهی و اطلاع از تاریخ ملل و امم گذشته.

(۲) تشخیص علل و وقایع

(۳) تدریس قسمتهای آموزنده به نوجوانان.

(۴) انتخاب پاره ای از قسمت های بسیار مفید تاریخ و خاطر نشان کردن آنها برای جوانان بطور اختصاصی.

(۵) حافظه نوجوانان را با ضبط مطالب بی اثر غیر مفید تاریخ خسته نکنند. منبع : [نهج البلاغه ، نامه ۳۱]

۲. مفاد

۱. لحاظ داشتن

۱. محوریت قرآن

أَبْدَيْتُكَ بِتَعْلِيمِ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَتَأْوِيلِهِ وَشَرَائِعِ الْإِسْلَامِ وَأَحْكَامِهِ وَحَلَالِهِ وَحَرَامِهِ

منبع: [نهج البلاغه ، نامه ۳۱]

۲. انجام واجبات

وَاعْلَمَ يَا بَنِيَّ أَنَّ أَحَبَّ مَا أَنْتَ آخِذٌ بِهِ إِلَيَّ مِنْ وَصِيَّتِي تَقْوَى اللَّهِ وَالْإِقْتِصَارُ عَلَى مَا فَرَضَهُ اللَّهُ عَلَيْكُمْ: [نهج البلاغه ، نامه ۳۱]

۳. دوری از شبهات

۱ فليكن طلبك ذلك بتفهم

وَتَعْلَمُ لَا بِتَوَرُّطِ الشُّبُهَاتِ وَ عُلُقِ الْخُصُومَاتِ

٢ تَزُكُّ كُلُّ شَائِبَةٍ أَوْ لَجْنَةٍ فِي شُبُهَةٍ أَوْ أَسْلَمْتِكَ إِلَى ضَلَالِهِمْ نَبِيٌّ : [نهج البلاغه ، نامه ٣١ .]

٤. تمرکز

وَ كَانَ هُمَّكَ فِي ذَلِكَ هَمًّا وَاحِدًا مَنِعٌ : [نهج البلاغه ، نامه ٣١ .]

٥. جهالت انسان

فَإِنْ أَشْكَلَ عَلَيْكَ شَيْءٌ مِنْ ذَلِكَ فَاحْمِلْهُ عَلَى جَهَالَتِكَ فَإِنَّكَ أَوَّلُ مَا خُلِقْتَ بِهِ جَاهِلًا ثُمَّ عَلِمْتَ وَ مَا أَكْثَرَ مَا تَجْهَلُ مِنَ الْأَمْرِ وَ يَتَحَيَّرُ فِيهِ رَأْيُكَ وَ يَضِلُّ فِيهِ بَصَرُكَ ثُمَّ تُبْصِرُهُ بَعْدَ ذَلِكَ مَنِعٌ : [نهج البلاغه ، نامه ٣١ .]

٦. انسانیت و وجدان

(١) يَا بَنِيَّ اجْعَلْ نَفْسَكَ مِيزَانًا فِيمَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَ غَيْرِكَ فَأَحْبِبْ لِغَيْرِكَ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ وَ اَكْرَهُ لَهُ مَا تَكْرَهُ لَهَا

(٢) لَا تَقُلْ مَا لَا تُحِبُّ أَنْ يُقَالَ لَكَ مَنِعٌ : [نهج البلاغه ، نامه ٣١ .]

٧. ظرفیت

فَلَا تَحْمِلَنَّ عَلَى ظَهْرِكَ فَوْقَ طَاقَتِكَ مَنِعٌ : [نهج البلاغه ، نامه ٣١ .]

٨. اغتنام فرصتها

وَ اغْتَنِمَنَّ مِنَ اسْتَفْرَظِكَ فِي حَالِ غِنَاكَ لِجَعَلِ قَضَاءَهُ لَكَ فِي يَوْمِ عَشْرَتِكَ مَنِعٌ : [نهج البلاغه ، نامه ٣١ .]

٩. عشق به خدا

وَ اعْلَمْ أَنَّ الَّذِي بِيَدِهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ قَدْ أَدِنَ لَكَ فِي الدُّعَاءِ وَ تَكْفَلُ لَكَ بِالْإِجَابَةِ وَ أَمَرَكَ أَنْ تَسْأَلَهُ لِيعْطِيكَ وَ تَسْتَرْحِمَهُ لِيرْحَمَكَ وَ لَمْ يَجْعَلْ بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ مَنْ يَحْجُبُكَ عَنْهُ وَ لَمْ يَلْجَأْكَ إِلَى مَنْ يَشْفَعُ لَكَ إِلَيْهِ وَ لَمْ يَمْنَعَكَ أَنْ تَسْأَلَ مِنْ التَّوْبَةِ وَ لَمْ يَعْاجِلْكَ بِالنَّقْمَةِ وَ لَمْ يَعْزِزْكَ بِالْإِنَابَةِ وَ لَمْ يَفْضَحْكَ حَيْثُ الْفَضِيحَةُ بِكَ أَوْلَى وَ لَمْ يَشَدِّدْ عَلَيْكَ فِي قَبُولِ الْإِنَابَةِ وَ لَمْ يَنَاقِشْكَ بِالْجَرِيمَةِ وَ لَمْ يُوَيْسِكَ مِنَ الرَّحْمَةِ بَلْ جَعَلَ نَزْوَعَكَ عَنِ الذَّنْبِ حَسَنَةً وَ حَسَبَ سَيِّئَتِكَ وَاحِدَةً وَ

حَسَبَ حَسَبِيَّتِكَ عَشْرًا وَفَتِّحْ لَكَ بَابَ الْمَتَابِ وَبَابَ الْإِسْتِغْتَابِ فَإِذَا نَادَيْتَهُ سَمِعَ نِدَاكَ وَإِذَا نَاجَيْتَهُ عَلِمَ نَجْوَاكَ فَأَفْضَيْتَ إِلَيْهِ بِحَاجَتِكَ وَابْتَشْتَهُ ذَاتَ نَفْسِكَ وَشَكْوَتَ إِلَيْهِ هُمُومَكَ وَاسْتَكْشَفْتَهُ كُرُوبَكَ وَاسْتَعْنَتَهُ عَلَى أُمُورِكَ وَسَأَلْتَهُ مِنْ خَزَائِنِ رَحْمَتِهِ مَا لَا يَقْدِرُ عَلَى إِعْطَائِهِ غَيْرُهُ مِنْ زِيَادَةِ الْأَعْمَارِ وَصِحْحَةِ الْأَبْدَانِ وَسَعَةِ الْأَرْزَاقِ ثُمَّ جَعَلَ فِي يَدَيْكَ مَفَاتِيحَ خَزَائِنِهِ بِمَا أَدْنَى لَكَ فِيهِ مِنْ مَسْأَلَتِهِ فَمَتَى شِئْتَ اسْتَفْتَحْتَ بِالِدُّعَاءِ أَبْوَابَ نِعْمَتِهِ وَاسْتَمَطَرْتَ شِئَ آيِبِ رَحْمَتِهِ فَلَا يَقْنَطَنَّكَ إِبْطَاءُ إِجَابَتِهِ فَإِنَّ الْعَطِيَةَ عَلَى قَدْرِ النَّيِّهِ وَرُبَّمَا أُخْرَتْ عَنْكَ الْإِحْيَاءُ لِيَكُونَ ذَلِكَ أَكْبَرَ الْأَجْرِ السَّائِلِ وَأَجْزَلَ لِعَطَاءِ الْآمِلِ وَرُبَّمَا سَأَلْتَ الشَّيْءَ فَلَا تُؤْتَاهُ وَ أُوتِيَتْ خَيْرًا مِنْهُ مَنَعُ: [نهج البلاغه ، نامه ٣١]

٢. توجه به

١. ابدی بودن آخرت

(١) إِنَّمَا خُلِقْتَ لِلْآخِرَةِ لَا لِلدُّنْيَا

(٢) ...وَلِلْمَوْتِ لَا لِلْحَيَاةِ مَنَعُ: [نهج البلاغه ، نامه ٣١]

٢. فرصتها

(١) قَدْ كُنْتَ تُحَدِّثُ نَفْسَكَ مِنْهَا بِالتَّوْبَةِ

(٢) بَادِرِ الْفُرْصَةَ قَبْلَ أَنْ تَكُونَ غُصَّهً مَنَعُ: [نهج البلاغه ، نامه ٣١]

٣. معاد

يا بُنَيَّ أَكْثَرُ مِنْ ذِكْرِ الْمَوْتِ مَنَعُ: [نهج البلاغه ، نامه ٣١]

٤. فريب دنیا

(١) وَإِيَّاكَ أَنْ تَعْتَرَّ بِمَا تَرَى مِنْ إِخْلَادِ أَهْلِ الدُّنْيَا إِلَيْهَا وَتَكَالِبُهُمْ عَلَيْهَا

(٢) فَإِنَّمَا أَهْلُهَا كِلَابٌ عَاوِيَةٌ وَسِبَاعٌ ضَارِيَةٌ يَهْرُ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ وَيَأْكُلُ عَزِيْرُهَا ذَلِيْلَهَا وَيَقْهَرُ كَبِيْرُهَا صَغِيْرَهَا نَعْمَ مَعْقَلَةٌ وَأُخْرَى مُهْمَلَةٌ قَدْ أَضَلَّتْ عُقُولَهَا

(٣) فَلَعِبَتْ (الدنيا) بِهِمْ وَلَعِبُوا بِهَا وَنَسُوا مَا وَرَاءَهَا

منع: [نهج البلاغه ، نامه ٣١]

٥. کرامت نفس

(١) أَجْمَلُ فِي الْمَكْتَسَبِ فَإِنَّهُ رَبُّ طَلَبٍ قَدْ جَرَّ إِلَى حَرْبٍ وَ لَيْسَ كُلُّ طَالِبٍ بِمَرْزُوقٍ

أَكْرَمَ نَفْسِكَ عَنْ كُلِّ دِينِهِ

(۳) وَلَا تَكُنْ عَبْدَ غَيْرِكَ وَقَدْ جَعَلَكَ اللَّهُ حُرًّا

(۴) وَمَا خَيْرٌ خَيْرٍ لَا يَنَالُ إِلَّا بِشَرٍّ

(۵) إِنْ اسْتِطَعْتَ أَلَّا يَكُونَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ اللَّهِ ذُو نِعْمَةٍ فَافْعَلْ فَإِنَّكَ مُدْرِكٌ قَسِيمِكَ وَآخِذٌ سَيِّئِهِمْ مِنَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ
أَعْظَمُ وَأَكْرَمُ مِنَ الْكَثِيرِ مِنْ خَلْقِهِ وَإِنْ كَانَ كُلُّ مِنْهُ

(۶) مَرَارَةُ الْيَأْسِ خَيْرٌ مِنَ الطَّلَبِ إِلَى النَّاسِ

(۷) وَالْحِرْفَةُ مَعَ الْعِفَّةِ خَيْرٌ مِنَ الْغِنَى مَعَ الْفُجُورِ مَنِعٌ : [نهج البلاغه ، نامه ۳۱]

شیوه های تربیت کودکان در نهج البلاغه ، صفحه ۴

۶. الطاف خفی خدا

(۱) رَبِّ سَاعٍ فِيمَا يَضُرُّهُ

(۲) رَبِّمَا نَصَحَ غَيْرُ النَّاصِحِ

(۳) لَيْسَ كُلُّ طَالِبٍ يَصِيبُ وَلَا كُلُّ غَائِبٍ يُثُوبُ

(۴) رَبِّ يَسِيرٍ أَنْتَمَى مِنْ كَثِيرٍ

(۵) رَبِّ بَعِيدٍ أَقْرَبُ مِنْ قَرِيبٍ

(۶) قَدْ يَكُونُ الْيَأْسُ إِذْرَاكًا

(۷) رَبِّمَا أَخْطَأَ الْبَصِيرُ قَصْدَهُ وَأَصَابَ الْأَعْمَى رُشْدَهُ

(۸) لَيْسَ كُلُّ طَالِبٍ بِمَرْزُوقٍ وَلَا كُلُّ مُجْمَلٍ بِمَحْرُومٍ

سعدی :

منبع : [نهج البلاغه ، نامه ۳۱]

۷. دوستی خوبان

(۱) قَارِنُ أَهْلِ الْخَيْرِ تَكُنْ مِنْهُمْ

(۲) بَايِنُ أَهْلِ الشَّرِّ تَبَيَّنْ عَنْهُمْ

(۳) الْغَرِيبُ مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ حَيِّبٌ مَنِيعٌ : [نهج البلاغه ، نامه ۳۱ .]

۸. طعام حلال

(۱) بِئْسَ الطَّعَامُ الْحَرَامُ

(۲) رَبَّمَا كَانَ الدَّوَاءُ دَاءً وَ الدَّاءُ دَوَاءً مَنِيعٌ : [نهج البلاغه ، نامه ۳۱ .]

۹. عزت نفس

(۱) لَا خَيْرَ فِي مُعِينٍ مَهِينٍ

(۲) مَا أَقْبَحَ الْخُضُوعَ عِنْدَ الْحَاجَةِ مَنِيعٌ : [نهج البلاغه ، نامه ۳۱ .]

۱۰. تأثیر رفتار دیگران

(۱) إِذَا تَغَيَّرَ السُّلْطَانُ تَغَيَّرَ الزَّمَانُ

(۲) سَلَّ عَنِ الرَّفِيقِ قَبْلَ الطَّرِيقِ وَ عَنِ الْجَارِ قَبْلَ الدَّارِ

سعدی :

ص

۱. صبر

۱. مفهوم صبر

۱ _ حلم در جائی است که در درون ناراحتی نباشد ، ولی صبر تحمل ناراحتی

است.

۲_ حلم در برابر غضب است ، ولی صبر خودداری است ، مثلاً- در نعمت ها و شادی ها صبر لازم است که انسان دست به تجاوز و فرح نزند ، غافل و مغرور نشود ، رقیب را نکوبد ، ولی به آن حلم گفته نمی شود.

۳_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ثَلَاثَةٌ لَا تَعْرِفُ إِلَّا فِي ثَلَاثَةٍ مَوَاطِنَ لَا يَعْرِفُ الْحَلِيمُ إِلَّا عِنْدَ الْغَضَبِ وَ لَا الشُّجَاعُ إِلَّا عِنْدَ الْحَرْبِ وَ لَا أَخٍ إِلَّا عِنْدَ الْحَاجَةِ [تحف العقول ، ص ۳۱۵] .

۴_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِذَا وَجَّهْتُ إِلَيَّ عَبْدًا مِنْ عِبِيدِي مُصِيبًا فِي بَدَنِهِ أَوْ مَالِهِ أَوْ وَلَدِهِ ثُمَّ اسْتَقْبَلَ ذَلِكَ بِصَبْرٍ جَمِيلٍ اسْتَحْيَيْتُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنْ أَنْصِبَ لَهُ مِيزَانًا أَوْ أَنْشُرَ لَهُ دِيوَانًا [الدعوات ، ص ۱۷۲] .

۵_ صبر در برابر حوادثی است که دست انسان به رفع آن نرسد ، مثل زلزله ، مرگ ، مرض ، و... ، ولی در برابر اعمال اختیاری مثل دفع ظالم باید صبر و استقامت داشت. [المیزان ، ج ۱۹ ، ص ۳۰۴]

۶_ البته صبر به معنای ذلت و قبول آن نیست. به قول آیت الله خامنه ای صبر؛ یعنی مقاومت در برابر عوامل شر آفرین ، فساد آفرین ، انحطاط آفرین.

(ضد صبر : "جزع و گله و شکایت") .

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا جَبْرَائِيلُ فَمَا تَفْسِيرُ الصَّبْرِ قَالَ تَصَبَّرُ فِي الضَّرَاءِ كَمَا تَصَبِّرُ فِي السَّرَّاءِ وَ فِي الْفَاقَةِ كَمَا تَصَبِّرُ فِي الْغِنَى وَ فِي الْبَلَاءِ كَمَا تَصَبِّرُ فِي الْعَافِيَةِ فَلَا يَشْكُو حَالَهُ عِنْدَ الْمَخْلُوقِ بِمَا يَصِيبُهُ مِنَ الْبَلَاءِ [معانی

الأخبار، ص ۲۶۰].

۲_ قَالَ الْهَادِي (ع) : الْمُصِيبَةُ لِلصَّابِرِ وَاحِدَةٌ وَ لِلجَّازِعِ اثْنَانِ [تحف العقول ، ص ۴۱۴].

۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْجَزَعُ أَنْعَبُ مِنَ الصَّبْرِ [الدعوات ، ص ۱۶۷].

۴_ الْجَازِعُ يَدْخُلُ عَلَيْهِ بِجَزَعِهِ ثَلَاثَ آفَاتٍ يَحْبُطُ أَجْرَهُ وَيَشْمَتُ عَدُوَّهُ وَ دَخَلَ الضَّرْرَ عَلَى نَفْسِهِ بِمَا يَلْحَقُهُ مِنَ الْأَلَمِ [إرشاد القلوب ، ج ۱ ، ص ۱۲۶].

۵_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الصَّبْرَ وَ الْبَلَاءَ يَسْتَبِقَانِ إِلَى الْكَافِرِ فَيَأْتِيهِ الْبَلَاءُ وَ هُوَ جَزُوعٌ [التمهيص ، ص ۶۳].

۲. صبر در قرآن

در قرآن کریم مطالب مختلفی درباره صبر از جمله موارد و آثار صبر بیان شده است که به نمونه ای از آن اشاره می شود :

۱_ صبر در برابر اهل دنیا :

قَالَ الَّذِينَ يَرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَمَذُومٌ عَظِيمٌ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ اللَّهُ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يَلْقَاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ [قصص ۸۰-۷۹].

۲_ نعمت صبر از خداوند :

۳_ صبر برای خدا :

وَ اصْبِرْ وَ مَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ [نحل/ ۱۲۷].

وَ لِرَبِّكَ فَاصْبِرْ [مدثر/ ۷].

۵_ تصمیم گرفتن بر صبر :

وَ إِنْ تَصَبَّرُوا وَ تَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ [آل عمران/ ۱۸۶].

۶_ صبر صفت برجسته انبیاء الهی :

وَ إِسْمَاعِيلَ وَ إِدْرِيسَ وَ ذَا الْكُفْلِ كُلٌّ مِنَ الصَّابِرِينَ [انبیاء/ ۸۵].

۷_ صبر عامل اساسی برای رسیدن به مقام امامت :

وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا [سجده/ ۲۴].

تقاضای صبر از خداوند متعال :

رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَ تَبَّتْ أقدامنا وَ انصُرنا عَلَى الْقَوْمِ الْكافِرِينَ [بقره/ ۲۵۰] .

۹ _ صابر نمونه (حضرت ایوب (ع)) :

إِنَّا وَجَدناه صابراً نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّه أَوَّابٌ [ص/ ۴۴] .

وَ اصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا [طور/ ۴۸] .

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَ لا تَكُنْ كصاحبِ الْخُوتِ إِذْ نادى وَ هُوَ مَكْظُومٌ [قلم/ ۴۸] .

لئن صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ وَ اصْبِرْ وَ ما صَبْرُكَ إِلا بِاللَّهِ [نحل/ ۱۲۷-۱۲۶] .

ثُمَّ كانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَ تَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ أُولئِكَ أَصْحابُ الْمِمْبَرِ [بلد/ ۱۸-۱۷] .

امام صادق (ع) در ذیل سوره و الفجر فرمودند : تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ [عصر/ ۳] ذریاتهم و من خلفوا بالولایه و تَوَاصَوْا بِهَا وَ صَبَرُوا علیها [تفسیر القمی ، ج ۲ ، ص ۴۴۱] .

(سفارش نه تنها به مردم بلکه به نسل آینده)

۳. اهمیت صبر

قالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْخُرَّ حُرٌّ عَلَى جَمِيعِ أَحْوالِهِ إِذْ نَابَتْهُ نائِبُهُ صَبَرَ لَهَا وَ إِذْ تَدَاكَتْ عَلَيْهِ الْمَصائِبُ لَمْ تَكْسِرْهُ وَ إِذْ أُسِرَ وَ قُهِرَ وَ اسْتَبْدِلَ بِالْيَسْرِ عُسراً كَمَا كانَ يوسُفُ وَ الصَّديقُ الْأَمِينُ ص لَمْ يَضْرُرْ حُرِّيَّتَهُ [كافی ، ج ۲ ، ص ۸۹] .

قالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ فِي الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لا يُلْغُها عَبْدٌ إِلا بِالْإِيتاءِ فِي جَسَدِهِ [كافی ، ج ۲ ، ص ۲۵۵] .

قالَ أميرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصبر على المصيبة مصيبه على الشامت بها [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۳۴۹] .

قالَ الْباقِرُ (ع) : مَنْ صَبَرَ عَلَى مُصِيبَةٍ زادَهُ اللَّهُ عِزًّا إِلى عِزِّهِ وَ أَذْخَلَهُ الْجَنَّةَ مَعَ مُحَمَّدٍ ص وَ أَهْلِ بَيْتِهِ [

ثواب الأعمال ، ص ١٩٨] .

و الصَّابِرِينَ فِي الْبُؤْسِ وَالصَّرَاءِ وَ حِينَ الْبُؤْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ [بقره/١٧٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بَنَى الْإِيمَانَ عَلَى أَرْبَعِ دَعَائِمٍ الْيَقِينَ وَ الصَّبْرَ وَ الْجِهَادَ وَ الْعَدْلَ [بحار الأنوار ، ج ٧٩ ، ص ١٣٧] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ وَ لَا إِيْمَانَ لِمَنْ لَا صَبْرَ لَهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٨٩] .

سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : هَلْ مِنْ رَجُلٍ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ قَالَ ص نَعَمْ كُلُّ رَجِيمٍ صَبُورٍ [مسكن الفؤاد ، ص ٤٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ صَبَرَ سَاعَةً حُمِدَ سَاعَاتٍ [كنز الفوائد ، ج ١ ، ص ١٣٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الصَّبْرُ نِصْفُ الْإِيمَانِ [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٤٠] .

سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا الْإِيمَانُ قَالَ الصَّبْرُ [مستدرک الوسائل ، ج ٢ ، ص ٤٢٥] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : الْمُؤْمِنُ أَصْلَبُ مِنَ الْجَبَلِ الْجَبَلُ يَسْتَقَلُّ مِنْهُ وَ الْمُؤْمِنُ لَا يَسْتَقَلُّ مِنْ دِينِهِ شَيْءٌ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٤١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ الْمُؤْمِنُ أَشَدَّ مِنْ زَبْرِ الْحَدِيدِ إِنْ الْحَدِيدُ إِذَا دَخَلَ النَّارَ لَانَ وَ إِنْ الْمُؤْمِنُ لَوْ قُتِلَ وَ نَشْرُ ثُمَّ قُتِلَ وَ نَشْرُ لَمْ يَتَغَيَّرْ قَلْبُهُ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٥١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْقَلْبُ الْمَحْبُ لِلَّهِ يَحِبُّ كَثِيرًا النَّصْبَ لِلَّهِ وَ الْقَلْبُ اللَّاهِي عَنْ اللَّهِ يَحِبُّ الرَّاحَةَ فَلَا تَظُنُّ يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ تَدْرِكُ رَفْعَهُ الْبِرِّ بِغَيْرِ مَشَقَّةٍ فَإِنَّ الْحَقَّ ثَقِيلٌ مَرَّ [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ٨٧] .

قَالَ

- الصَّادِقُ (ع) : كَمْ مِنْ صَبْرٍ سَاعَهُ قَدْ أُورِثَتْ فَرَحًا طَوِيلًا [مستدرک الوسائل ، ج ١١ ، ص ٢٤٣] .
- قال النبي (ص) : الصبر و الاحتساب افضل من عتق الرقاب [الفصاحه ، ١٨٤١]
- وَ اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلَاةِ وَ إِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ [بقره/٤٥] .
- فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَ لَا تُطِعْ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا [دهر/٢٤] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصبر مرفعه [غررالحكم ، ص ٢٨٤] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الجزع منقصه [غررالحكم ، ص ٢٤٢] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فى الصبر ظفر [غررالحكم ، ص ٢٨٣] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصبر يرغم الأعداء [غررالحكم ، ص ٢٨٤] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصبر أَدْفَعُ لِلضَّرَرِ [غررالحكم ، ص ٢٨٤] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصبر عون على كل أمر [غررالحكم ، ص ٢٨٠] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصبر أقوى [أوقى] لباس [غررالحكم ، ص ٢٨٠] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصبر أعون شىء على الدهر [غررالحكم ، ص ٢٨٠] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصبر ينزل على قدر المصيبة [غررالحكم ، ص ٢٨٢] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصبر أول لوازم الإتيقان [الإيقان] [غررالحكم ، ص ٢٨١] .
- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الصَّبْرُ رَأْسُ الْإِيمَانِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٨٧] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصَّبْرُ جُنَّةٌ مِنَ الْفَاقِهِ [كافي ، ج ٨ ، ص ٢٢] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصبر ثمره اليقين [غررالحكم ، ص ٢٨٠] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصبر يهون الفجيعه [

غررالحکم ، ص ۲۸۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصبر عده للبلاء [البلاء] [غررالحکم ، ص ۲۸۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصبر عنوان النصر [غررالحکم ، ص ۲۸۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا دَاوَمَ عَلَيْهِ الْعَبْدُ وَإِنْ قَلَّ [کافی ، ج ۲ ، ص ۸۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصَّبْرُ شَجَاعَةٌ [نهج البلاغه ، حکمت ۴] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّا صَبْرٌ وَشَيْعَتُنَا أَصْبَرُ مِنَّا قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ كَيْفَ صَارَ شَيْعَتُكُمْ أَصْبَرَ مِنْكُمْ قَالَ إِنَّا نَصْبِرُ عَلَى مَا نَعْلَمُ وَشَيْعَتُنَا يَصْبِرُونَ عَلَى مَا لَا يَعْلَمُونَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۹۳] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا صَبْرَ لَهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۸۹] .

ثُمَّ جَاهِدُوا وَصَبِرُوا [نحل/ ۱۱۰] .

در چند مورد قرآن صفات و کمالات زیادی را نقل و بعد همه آنها را وابسته به صبر دانسته ، از جمله سوره فرقان و عباد الرحمن بعد از صفات زیاد می فرماید : أُولَئِكَ يَجْزُونَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا [فرقان/ ۷۵] .

و در سوره رعد از ۱۹ تا ۲۴ در وصف اولوالامر و ذکر صفات زیاد می فرماید : سَيَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ [رعد/ ۲۴] .

فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَ مَنْ تَابَ مَعَكَ [هود/ ۱۱۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : شَيْبَتِي هُوْدٌ وَ الْوَأَقِعَهُ وَ الْمُرْسَلَاتُ وَ عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۹۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ اسْتَقَامَ فَإِلَى الْجَنَّةِ وَ مَنْ زَلَّ فَإِلَى النَّارِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۱۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الاستقامه سلامه [غررالحكم ، ص ٢٨٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): عليك بمنهج الاستقامه فإنه يكسبك الكرامه و يكفيك الملامه [غررالحكم ، ص ٩٣] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): الْكَمَالُ كُلُّ الْكَمَالِ التَّفَقُّهُ فِي الدِّينِ وَ الصَّبْرُ عَلَى النَّائِبَةِ وَ تَقْدِيرُ الْمَعِيشَةِ [كافي ، ج ١ ، ص ٣٢] .

قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ: " يَا بُنَيَّ إِنَّ الدُّنْيَا بَحْرٌ عَمِيقٌ قَدْ غَرِقَ فِيهَا عَالَمٌ كَثِيرٌ فَلْتَكُنْ سَيْفِيَّتِكَ فِيهَا تَقْوَى اللَّهِ وَ حَشْوُهَا الْإِيمَانَ وَ شِرَاعُهَا التَّوَكُّلَ وَ قِيمُهَا الْعُقْلَ وَ دَلِيلُهَا الْعِلْمَ وَ سُكَّانُهَا الصَّبْرَ " [كافي ، ج ١ ، ص ١٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): رَأْسُ طَاعَةِ اللَّهِ الصَّبْرُ وَ الرِّضَا عَنِ اللَّهِ فِيمَا أَحَبَّ الْعَبْدُ أَوْ كَرِهَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِذَا دَخَلَ الْمُؤْمِنُ فِي قَبْرِهِ كَانَتْ الصَّلَاةُ عَنْ يَمِينِهِ وَ الزَّكَاةُ عَنْ يَسَارِهِ وَ الْبُرُّ مُطْلَقٌ عَلَيْهِ وَ يَتَنَحَّى الصَّبْرُ نَاحِيَةَ فَإِذَا دَخَلَ عَلَيْهِ الْمَلَكَانِ اللَّذَانِ يَلِيَانِ مُسَاءَلَتَهُ قَالَ الصَّبْرُ لِلصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الْبُرِّ دُونَكُمْ صَاحِبِكُمْ فَإِنْ عَجَزْتُمْ عَنْهُ فَأَنَا دُونَهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٩٠] .

قَالَ الرِّضَا (ع): لَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنًا حَتَّى يَكُونَ فِيهِ ثَلَاثُ خِصَالٍ سُنَّةٌ مِنْ رَبِّهِ وَ سُنَّةٌ مِنْ نَبِيِّهِ وَ سُنَّةٌ مِنْ وَلِيِّهِ فَأَمَّا السُّنَّةُ مِنْ رَبِّهِ فَكَتْمَانُ سِرِّهِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ " عَالِمِ الْغَيْبِ فَلَا يَظْهَرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا إِلَّا مَنْ ارْتَضَى مِنْ رَسُولٍ " (جن-٢٧-٢٦) وَ أَمَّا السُّنَّةُ مِنْ نَبِيِّهِ فَمُيَدَارَاهُ النَّاسِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَمَرَ نَبِيَّهُ ص بِمُيَدَارَاهِ النَّاسِ فَقَالَ " خُذِ الْعَفْوَ وَ أْمُرْ بِالْعُرْفِ " (اعراف-١٩٩) وَ أَمَّا السُّنَّةُ مِنْ وَلِيِّهِ فَالصَّبْرُ فِي

الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٤١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَنْعَمُ بِنَعِيمِ الْآخِرَةِ إِلَّا مَنْ صَبَرَ عَلَى بَلَاءِ الدُّنْيَا [غررالحكم ، ص ٢٨٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَمَلُ الْعَمَلُ ثُمَّ النَّهْيَةُ النَّهْيَةُ وَالْإِسْتِقَامَةُ الْإِسْتِقَامَةُ ثُمَّ الصَّبْرُ الصَّبْرُ وَالْوَرَعُ الْوَرَعُ [نهج البلاغه ، خطبه ١٧٦] .

أَوْحَى اللَّهُ إِلَيَّ دَاوُدَ تَخَلَّقُ بِأَخْلَاقِي إِنِّي أَنَا الصَّبُورُ وَالصَّابِرُ إِنْ مَاتَ مَعَ الصَّبْرِ مَاتَ شَهِيدًا وَإِنْ عَاشَ عَاشَ عَزِيزًا وَاعْلَمُوا أَنَّ الصَّبْرَ عَلَى الْمَطْلُوبِ عِنْدَ الظَّفَرِ وَالصَّبْرَ عَلَى الْمَحْنِ عِنْدَ الْفَرْجِ [إرشاد القلوب ، ج ١ ، ص ١٢٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَنْ اللَّهُ تَعَالَى قَالَ أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا مَنْ لَمْ يَصْبِرْ عَلَى بَلَاءِي وَ لَمْ يَرْضَ بِقَضَائِي فَلْيَتَّخِذْ رَبًّا سِوَايَ [مسكن الفؤاد ، ص ٨٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِكُلِّ نَعْمَةٍ مِفْتَاحٌ وَ مِغْلَاقٌ فَمِفْتَاحُهَا الصَّبْرُ وَ مِغْلَاقُهَا الْكَسَلُ [شرح نهج البلاغه ابن أبي الحديد ، ج ٢٠ ، ص ٣٢٢] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ ضَعْفِ الصَّبْرِ [صحيفه سجاديه ، دعای ٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ ضَرَبَ يَدَهُ عَلَى فِخْذِهِ عِنْدَ مُصِيبِهِ حَبَطَ أَجْرُهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٤١٦] .

٤. آثار صبر

١ _ امنیت از مکر و حيله دشمنان :

وَ إِنْ تَصَبَّرُوا وَ تَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا [آل عمران/١٢٠] .

٢ _ امداد غیبی الهی :

بَلَى إِنْ تَصَبَّرُوا وَ تَتَّقُوا وَ يَأْتُوكُمْ مِنْ فُورِهِمْ هَذَا يَمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ [آل عمران/١٢٥] .

٣ _ قطعی بودن پیروزی :

تَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا [اعراف/ ۱۳۷].

۴_ سلام و تحیت فرشتگان در بهشت :

سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ [رعد/ ۲۴].

۵_ دریافت پاداش نیکوتر :

وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [نحل/ ۹۶].

۶_ بشارت و رحمت الهی :

وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابْتَهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ [بقره/ ۱۵۷-۱۵۵].

۷_ محبوب الهی شدن :

وَاللَّهُ يَحِبُّ الصَّابِرِينَ [آل عمران/ ۱۴۶].

۸_ از معیت خاصه الهی بهره مند بودن :

وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ [انفال/ ۴۶].

مصونیت : إِنَّ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئاً [آل عمران/ ۱۲۰].

فوز : إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَائِزُونَ [مومنون/ ۱۱۱].

لطف خدا : وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا [اعراف/ ۱۳۷].

رهبری : وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ [سجده/ ۲۴].

بهشت : وَ مَا يَلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَ مَا يَلْقَاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ [فصلت/ ۳۵].

رشد و کمال : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بالتعب الشديد تدرك الدرجات الرفيعة و الراحة الدائمة [غررالحكم ، ص ۹۹].

پیروزی : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِعْلَمَنَّ أَنَّ النَّصِيرَ مَعَ الصَّابِرِ وَ أَنَّ الْفَرْجَ مَعَ الْكُرْبِ وَ أَنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۴۱۲].

امداد ویژه الهی :

ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَنْزِلَ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ [فصلت/ ۳۰].

سلام فرشتگان و خوش آمد گویی آنان: سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ [رعد/ ۲۴].

جایگاه بهشتی: وَ الَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرُونَ بِالْحَسَنَةِ الَّتِي لَهُمْ عَقِبَى الدَّارِ [رعد/ ۲۲].

درود خدا: وَ بَشِّرِ الصَّابِرِينَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابْتَهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ [بقره/ ۱۵۷-۱۵۵].

رمز پیروزی در جنگ: فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مَائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ [انفال/ ۶۶].

إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ [انفال/ ۶۵].

فلاح: قَالَ النَّبِيُّ (ص): إِنْ تَسْتَقِيمُوا تَفْلَحُوا [کنز، ص ۵۸].

موفقیت: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا يَغْدَمُ الصَّبُورُ الظَّفَرَ وَإِنْ طَالَ بِهِ الزَّمَانُ [نهج البلاغه، حکمت ۱۵۳].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ لَمْ يَنْجِهِ الصَّبْرُ أَهْلَكَهُ الْجَزَعُ [نهج البلاغه، حکمت ۱۸۹].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ رَكِبَ مَرْكَبَ الصَّبْرِ اهْتَدَى إِلَى مَضْمَارِ النُّصْرِ [كشف الغمه، ج ۲، ص ۳۴۶].

مصونیت از بلاء: قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَهُوَ مُتَبَلِّغٌ مِنَ الْبَلَاءِ مُنْتَظِرٌ بِهِ مَا هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ فَإِنْ صَبَرَ عَلَى الْبَلِيَّةِ الَّتِي هُوَ فِيهَا عَافَاهُ اللَّهُ مِنَ الْبَلَاءِ الَّتِي يَنْتَظِرُ بِهَا وَإِنْ لَمْ يَصْبِرْ وَجَزَعَ نَزَلَ بِهِ مِنَ الْبَلَاءِ الْمُنْتَظَرِ أَيْدًا حَتَّى يَحْسِنَ صَبْرَهُ وَعِزَّهُ [التمحيص،

قدرت و پیروزی : در موردی که پشت کار قوی و زیاد یک بر ده برابر و در موردی که پشت کار قوی نباشد یک بر دو : الْآنَ حَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ [انفال/ ۶۶] .

صبر در یاوه ها : عامل حلم.

صبر در شهود : عامل عفت.

صبر در غضب و غیظ : عامل کظم و بزرگواری است.

صبر در انفاق : عامل سخاوت است.

صبر در آزمایشات الهی

صبر در گناه : عامل تقوا و ورع.

صبر در قانون : عامل نظم

صبر در معصیت : عامل رضا و تسلیم

صبر در عبادت : عامل اطاعت

صبر در جنگ : عامل پیروزی و استقامت

صبر در اخلاق های مردم : عامل محبوبیت

صبر در تحصیل ، نتیجه ، اجتهاد و ابتکار و...

رفاه دنیوی : وَ أَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا [جن/ ۱۶] .

آرامش : إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [احقاف/ ۱۳] .

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ [فصلت/ ۳۰] .

راحتی آخرت : قَالَ عَلَى بْنِ الْحُسَيْنِ (ص) : إِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا صَبَرُوا أَيَّامًا قَلِيلَةً فَصَارُوا بِعُقبِي رَاحَةً طَوِيلَةً [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۳۱] .

صفای باطن : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الصَّبْرُ يَظْهَرُ مَا فِي بَوَاطِنِ الْعِبَادِ مِنَ النُّورِ وَ الصَّفَاءِ [مصباح الشریعه ، ص ۱۸۵] .

پیروزی : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حَلَاوَةُ الظَّفْرِ تَمَحُّو مَرَارَهُ الصَّبْرِ

[غررالحكم ، ص ٢٨٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : صَبْرُكَ عَلَى تَجَرُّعِ الْغَضِّصِ يَظْفِرُكَ بِالْفِرْصِ [غررالحكم ، ص ٢٨٤] .

شِيرِينِي إِيمَانٌ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : صَابِرُوا أَنْفُسَكُمْ عَلَى فِعْلِ الطَّاعَاتِ وَصَوْنِهَا عَنْ دَنَسِ السَّيِّئَاتِ تَجِدُوا حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ [غررالحكم ، ص ٢٨٣] .

قَالَ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ (ع) : إِلَهِي فَمَا جَزَاءُ مَنْ صَبَرَ عَلَى أَذَى النَّاسِ وَشَتَمَهُمْ فِيكَ قَالَ أَعْيَنَهُ عَلَى أَهْوَالِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ [أمالي صدوق ، ص ٢٠٧] .

٥. پاداش صبر

١_ وَ جَزَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَ حَرِيرًا [دهر/١٢] .

٢_ أُولَئِكَ يَجْزُونَ الْعُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَ يَلْقَوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَ سَلَامًا خَالِدِينَ فِيهَا حَسُنْتَ مُسْتَقْرًّا وَ مُقَامًا [فرقان/٧٥-٧٦] .

٣_ إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ [زمر/١٠] .

٤_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ بُلِيَ مِنْ شَيْعَتِنَا بِنَاءٍ فَصَبَرَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَجْرَ أَلْفِ شَهِيدٍ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ٢٢١] .

٥_ إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا [مومنون/١١١] .

٦_ وَ تَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسَيْنِي عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَ دَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَ مَا كَانُوا يَعْرِشُونَ [اعراف/١٣٧] .

٧_ إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَ أَجْرٌ كَبِيرٌ [هود/١١] .

٨_ وَ لَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [نحل/٩٦] .

٩_ أُولَئِكَ يُوتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا [قصص/٥٤] .

١٠_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا نَشَرْتَ الدَّوَابَّ وَ نَصَبْتَ الْمَوَازِينَ لَمْ يَنْصَبْ لِأَهْلِ الْبَلَاءِ مِيزَانَ وَ لَمْ يَنْشُرْ لَهُمْ دِيوَانَ وَ تَلَا هَذِهِ

الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمْ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَ أَرْضُ اللَّهِ وَسِعَتْهُ إِنَّمَا يُؤْفَى الصَّابِرُونَ أَجْرُهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ " (زمر- ١٠) [مشكاة الأنوار ، ص ٣٠٠] .

١١ _ رُوي إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ نَادَى مُنَادٍ : "أَيْنَ الصَّابِرُونَ" فَيَقُومُ عَنْقُ مِنَ النَّاسِ فَيَقَالُ لَهُمْ : "اذْهَبُوا إِلَى الْجَنَّةِ بِغَيْرِ حِسَابٍ" فَتَلْقَاهُمْ الْمَلَائِكَةُ فَيَقُولُونَ لَهُمْ : "أَي شَيْءٍ كَانَتْ أَعْمَالُكُمْ" فَيَقُولُونَ : "كُنَّا نَصْبِرُ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ وَ نَصْبِرُ عَنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ" فَيَقُولُونَ : "نِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ" وَ نَزِي وَ أَنْ وَ صَايَا الْأَنْبِيَاءِ (ص) : "اصْبِرُوا عَلَى الْحَقِّ وَ إِنْ كَانَ مُرًّا" [فقه الرضا (ع) ، ص ٣٦٨] .

١٢ _ فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَ لَقَاهُمْ نَضْرَةً وَ سُرُورًا وَ جَزَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَ حَرِيرًا [دهر/١٢-١١] .

١٣ _ إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَ لَا تَحْزَنُوا وَ أَبْسِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ فِي الْآخِرَةِ [فصلت/٣١-٣٠] .

١٤ _ عن بريد العجلي قال : "سألت أبا عبد الله (ع) عن قول الله عز و جل "وَ أَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ" (جن/١٦) " قال : "يعنى على الولاية" "لَأَسْقِيَنَّهُمْ مَاءً غَدَقًا" (جن-١٦) قال : "لأذقناهم علما كثيرا يتعلمونه من الأئمة (ع) " [تأويل الآيات الظاهرة ، ص ٧٠٣] .

١٥ _ پیامبر (ص) : پاداش صبر بر معصیت ٣٠٠ درجه و پاداش صبر بر طاعت ٦٠٠ درجه

و پاداش صبر بر معصیت ٩٠٠ درجه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الصبر نصف الإيمان و اليقين الإيمان كله و من صبر على المصيبة حتى يردها بحسن العزاء

كتب الله له بكل صبره ثلاثمائة درجة ما بين كل درجة إلى درجة كما بين تخوم الأرض إلى علو العرش و من صبر على الطاعة كتب الله له ستمائة درجة ما بين الدرجة إلى الدرجة كما بين تخوم الأرض إلى علو العرش و من صبر عن المعصية كتب الله له تسعمائة درجة ما بين الدرجة إلى الدرجة كما بين تخوم الأرض إلى العرش [إرشاد القلوب ، ج ١ ، ص ١٢٧] .

٦. راه پیدا کردن صبر

دید ما درباره دنیا : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : دَارٌ بِالْبَلَاءِ مَخْفُوفَةٌ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٢٤] .

دید ما درباره شدائد : وَ لَقَدْ أَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ بِالسِّنِينَ وَ نَقَصِ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَذَكَّرُونَ [اعراف / ١٣٠] .

فَأَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَ الضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ [انعام / ٤٢] .

وَ لَنَذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَذْنَى دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ [سجده / ٢١] .

مشکلات الطاف خفیه هستند : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ اللَّهُ لِيَغْذِي عَبْدَهُ الْمُؤْمِنَ بِالْبَلَاءِ كَمَا تَغْذِي الْوَالِدَهُ وَلَدَهَا بِاللَّبَنِ [أعلام الدين ، ص ٢٧٧] .

سنت امهال ، املاء و استدراج از عقاید ماست .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ اللَّهُ إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ خَيْرًا فَأَذْنَبَ ذَنْبًا أَتْبَعَهُ بِقَمَمِهِ وَ يَذَكِّرُهُ الْإِسْمَ تَغْفَارًا وَ إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ شَرًّا فَأَذْنَبَ ذَنْبًا أَتْبَعَهُ بِنِعْمِهِ لِيُنْسِيَهُ الْإِسْمَ تَغْفَارًا وَ يَتِمَّ أَدَى بِهَا وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ سَنَسِي تَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ بِالنَّعَمِ عِنْدَ الْمَعَاصِي [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٥٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَوْ لَا ثَلَاثٌ فِي ابْنِ آدَمَ مَا طَأْطَأَ رَأْسُهُ شَيْءَ الْمَرَضِ وَ الْفَقْرِ وَ الْمَوْتِ كُلِّهِمْ فِيهِ وَ إِنَّهُ مَعَهُنَ لَوْثَابٌ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١١٣]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلَا- أَخْبَرَكُمْ بِأَفْضَلِ آيَةٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حَدَّثَنَا بِهِ رَسُولُ اللَّهِ ص " مَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ " (شورى / ٣٠) [الدعوات ، ص ١٦٧] .

لَعَلَّهُمْ يَضُرَّعُونَ [اعراف / ٩٤] .

لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ [اعراف / ١٦٨] .

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : لَنْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ حَتَّى تَعِدُّوا الْبَلَاءَ نِعْمَةً وَالرَّخَاءَ مُصِيبَةً وَ ذَلِكَ أَنَّ الصَّبْرَ عَلَى الْبَلَاءِ أَفْضَلُ مِنَ الْغَفْلَةِ عِنْدَ الرَّخَاءِ [مشكاة الأنوار ، ص ٢٩٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ لَيَتَعَهَّدُ عَبْدَهُ الْمُؤْمِنَ بِأَنْوَاعِ الْبَلَاءِ كَمَا يَتَعَهَّدُ أَهْلَ الْبَيْتِ سَيِّدُهُمْ بِطَرْفِ الطَّعَامِ [التمحيص ، ص ٣٣]

همانگونه که پزشک غذاهائی را منع می کند ، خداوند هم اعمالی را منع می کند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : دَارٌ بِالْبَلَاءِ مَحْفُوفَةٌ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٢٦] .

١ _ ایمان به حکمت خدا که هَلَقَدُ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَيْدٍ [بلد / ٤] . رب العالمین است و برای تربیت ، حوادث تلخ و شیرین آفریده است. دار بالبلاء

٢ _ ایمان به سنت خدا درباره رشد همه اولیاء دین : به مریم پاک باید تهمت زنا زده شود و به امام علی (ع) که شبی هزار رکعت نماز می خواند باید متهم شود که مگر نماز می خوانده و یوسف معصوم هم باید مجرم شود و به زندان بیفتد و ...

٣ _ بدانند مشکلات پایان دارد : إِنَّمَا تَقْضَى هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا [طه / ٧٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمُتَّقُونَ صَبَرُوا أَيَّامًا قَصِيرَةً أَعْقَبَتْهُمْ رَاحَةٌ طَوِيلَةٌ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] .

٤ _ مقایسه میان مشکلات و آتش : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص)

: كل بلاء دون النار يسير. [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٦٦].

٥_ بدانند كه صبر و جزع ما اثر ندارد : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ صَبَرْتَ جَرَّتْ عَلَيْكَ الْمَقَادِيرُ وَ أَنْتَ مَأْجُورٌ وَإِنْ جَزَعْتَ جَرَّتْ عَلَيْكَ الْمَقَادِيرُ وَ أَنْتَ مَأْزُورٌ [مسكن الفود ، ص ٤٣].

٦_ بدانند كهائاً مَعَ الْعُسْرِ يَسْرًا [انشراح/٦].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ تَصَبَّرَ فِي اللَّهِ مِنْ كُلِّ مُصِيبَةٍ خَلَفَ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٩١].

٧_ در محضر خدا : قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : هُونِ عَلَى مَا نَزَلَ بِى أَنَّهُ بَعِينِ اللَّهِ. [اللهوف ، ص ١١٥].

٨_ وَ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا [هود/٣٧].

وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ [بقره/٤٥].

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا يَمْنَعُ أَحَدَكُمْ إِذَا دَخَلَ عَلَيْهِ غَمٌّ مِنْ غُمُومِ الدُّنْيَا أَنْ يَتَوَضَّأَ ثُمَّ يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ فَيُرْكَعَ رَكَعَتَيْنِ يَدْعُو اللَّهَ فِيهِمَا أَمَا سَمِعْتَ اللَّهَ يَقُولُ " وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ " [بقره/٤٥] [وسائل الشيعة ، ج ٨ ، ص ١٣٨].

٩_ انتظار فرج

١٠_ توجه به پاداش ها و آثار وضعى :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَكُونُ مُؤْمِنًا حَتَّى تَعُدَّ الْبَلَاءَ نِعْمَةً وَ الرِّخَاءَ مِحْنَةً لِأَنَّ بَلَاءَ الدُّنْيَا نِعْمَةٌ فِي الْآخِرَةِ وَ رِخَاءَ الدُّنْيَا مِحْنَةٌ فِي الْآخِرَةِ [جامع الأخبار ، ص ١١٥].

لأن بلاء الدنيا نعمه فى الاخره و رخاء الدنيا محنه فى الاخره [ميزان الحكمه ، ج ١ ، ص ٤٨٧]

١١_ آگاهى از نتايج آينده : وَ كَيْفَ تَصْبِرُ عَلَى مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا [كهف/٦٨].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) :

إِنْ ابْتَلَيْتُمْ فَاصْبِرُوا فَإِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ [نهج البلاغه ، خطبه ۹۸] .

۱۲ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حَلَاوَهُ الظَّفَرِ تَمَحُّو مَرَارَهُ الصَّبْرِ [غررالحكم ، ص ۲۸۴] .

۱۳ _ (نماز) : إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعاً وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنْوَعاً إِلَّا الْمُصَلِّينَ [معارج/۲۲-۲۰] .

۱۴ _ إيمان به علم خدا : قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : هُونٌ عَلَى مَا نَزَلَ بِي أَنَّهُ بَعِينُ اللَّهِ . [اللهوف ، ص ۱۱۵] .

وَ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا [هود/۳۷] .

۱۵ _ صبر پیشینیان : فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أَوْلُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ [احقاف/۳۵] .

۱۶ _ در قیافه حلم قرار گرفتن : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ لَمْ تَكُنْ حَلِيمًا فَتَحَلَّمْ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۰۷] .

اگر حلیم نیستی ، خود را به حلم و بردباری بزن .

۱۷ _ مقایسه : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ فَإِنَّ الصَّبْرَ عَلَى التَّقْوَى أَهْوَنُ مِنَ الصَّبْرِ عَلَى عَذَابِ اللَّهِ [تحف العقول ، ص ۲۲۰] .

۱۸ همسر ایوب از او خواست دعا کند که بلا رفع شود ، حضرت فرمود : ۷۰ سال است که از نعمتهای خدا استفاده می کنیم و حالا بلایی آمده سزاوار است صبر پیشه کنیم . [إرشاد القلوب ، ج ۱ ، ص ۱۲۷] .

۱۹ _ سختی ها ، زمینه بازگشت به خدا است و رفاه دائم وسیله غفلت و غرور است .

لَعَلَّهُمْ يَضُرَّعُونَ [اعراف/۹۴] .

لَعَلَّهُمْ يَنْصَرَّعُونَ [انعام/۴۲] .

لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ [اعراف/۱۶۸] .

۲۰ _ سختی ها زمینه ابتکارات است .

۲۱ _ سختی ها را خودم برای خودم درست کرده ام . وَ مَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ [شوری/۳۰]

۲۲ _ سختی ها کفاره لغزشها است.

۲۳ _ توصیه دیگران مؤثر است : وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ [عصر/۳].

تواصی به نسل آینده و فرزندان و...

۲۴ _ آشنائی با تاریخ : فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ [احقاف/۳۵].

۲۵ _ سختی ها تمام می شود : فَاصْبِرُوا حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَنَا [اعراف/۸۷].

إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا [انشراح/۶].

۲۶ _ استمداد از خداوند برای صبر : اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَ اصْبِرُوا [اعراف/۱۲۸].

۲۷ _ صبر ما حتما نتیجه دارد : فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ [روم/۶۰].

فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ [هود/۴۹].

وَ اصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ [هود/۱۱۵].

۲۹ _ بدانیم او ما را نمی بیند : وَ اصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا [طور/۴۸].

۳۰ _ بی صبری همراه با قهر او است : فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَ لَا تَكُنْ كصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَى وَ هُوَ مَكْظُومٌ [قلم/۴۸].

۳۱ _ آگاهی از پایان کار : وَ كَيْفَ تَصْبِرُ عَلَى مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا [كهف/۶۸].

سَأُتْبِئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا [كهف/۷۸].

۷. مقاومت بیجا و مضر

۱ _ أَجْعَلِ الْآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ وَ انْطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنْ امشُوا وَ اصْبِرُوا عَلَى آلِهَتِكُمْ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ [ص/۵-۶].

۲ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَمَا صَبَرَكَ عَلَى دَائِكَ وَ جَلَدَكَ عَلَى مُصَابِحِكَ وَ عَزَاكَ عَنِ الْبُكَاءِ عَلَى نَفْسِكَ [نهج البلاغه، خطبه ۲۲۳].

١_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصَّبْرُ صَبْرَانِ صَبْرٌ عَلَى مَا تَكْرَهُ

وَ صَبْرٌ عَمَّا تُحِبُّ [نهج البلاغه ، حکمت ۵۵] .

۲_ مرحوم فیض صبر را به چهار قسم تقسیم کرده :

صبر واجب : در مقابل محرمات

صبر حرام : سکوت در مقابل ظالم

صبر مستحب : در مقابل سختی ها و مکاره

صبر مکروه : تحمل آزار و اذیت که شرعا پسندیده نیست.

۳_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الصَّبْرُ ثَلَاثَةٌ صَبْرٌ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ وَ صَبْرٌ عَلَى الطَّاعَةِ وَ صَبْرٌ عَنِ الْمَعْصِيَةِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۹۱] .

۹. موارد صبر

۱. صبر بر طاعت

سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ [صافات/ ۱۰۲] .

فَاعْبُدْهُ وَ اصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ [مریم/ ۶۵] .

صبر و شکر :

۱_ وَ لَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَ ذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ [ابراهیم/ ۵] .

انسان از دو حال خارج نیست :

یا مواجه با نعمت است که باید شکر کند.

یا مواجه با محنت است که باید صبر کند. [مجمع البحرین ، ج ۳ ، ۳۰۴]

۲_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الإِيمَانُ نِصْفَانِ نِصْفَانِ نِصْفٌ فِي الصَّبْرِ وَ نِصْفٌ فِي الشُّكْرِ [تحف العقول ، ص ۴۸] .

۳_ پیامبر (ص) در جنگ احد خبر شهادت مولا را داد و پرسید فکیف صَبْرُکَ إِذَا حَضَرْتَ عَرَضَ کَرْد : یا رَسُولَ اللَّهِ لَيْسَ هَذَا مِنْ مَوَاطِنِ الصَّبْرِ وَ لَكِنْ مِنْ مَوَاطِنِ البُشْرَى وَ الشُّكْرِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۵۶] .

صبر و روزه :

١ _ عن عبد الله بن طلحه عن أبي عبد الله ع [فى قوله تعالى] وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ (بقره/٤٥) قال : "الصبر هو الصوم"

[تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۴۳] .

امام صادق (ع) : الصبر هو الصوم [نور الثقلین]

۲ _ هرگاه مشکلات به شما هجوم آورد روزه بگیرد

عن سلیمان الفراء عن أبي الحسن (ع) في قول الله " وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ " (بقره/۴۵) قال : "الصبر الصوم إذا نزلت بالرجل الشده أو النازله فليصم قال الله يقول "اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ" (بقره/۴۵) الصبر الصوم" [تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۴۳] .

۳ _ پیامبر (ص) در فضیلت ماه مبارک رمضان فرمود : هُوَ شَهْرُ الصَّبْرِ وَ إِنَّ الصَّبْرَ ثَوَابُهُ الْجَنَّةُ [کافی ، ج ۴ ، ص ۶۶] .

۴ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ كُلُّ أَعْمَالِ ابْنِ آدَمَ بِعَشْرَةِ أَضْعَافِهَا إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ إِلَّا الصَّبْرَ فَإِنَّهُ لِي وَ أَنَا أَجْزَى بِهِ فَتَوَاتَبَ الصَّبْرُ مَحْزُونٌ فِي عِلْمِ اللَّهِ وَ الصَّبْرُ الصَّوْمُ [وسائل الشیعه ، ج ۱۰ ، ص ۴۰۴] .

صبر و توکل :

۱ _ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَ اللَّهُ الْمُشْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ [یوسف/۱۸] .

۲ _ وَ مَا لَنَا إِلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَ قَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا وَ لَنَصْبِرَنَّ عَلَى مَا آذَيْتُمُونَا وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ [ابراهیم/۱۲] .

۳ _ الَّذِينَ صَبَرُوا وَ عَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ [نحل/۴۲] .

۴ _ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ لَا طَاقَةَ لِي بِالْجَهْدِ ، وَ لَا صَبْرَ لِي عَلَى الْبَلَاءِ ، وَ لَا قُوَّةَ لِي عَلَى الْفَقْرِ ، فَلَا تَحْظُرْ عَلَيَّ رِزْقِي ، وَ لَا تَكْنِي إِلَى خَلْقِكَ ، بَلْ تَفَرِّدْ بِحَاجَتِي ، وَ تَوَلَّ كَفَايَتِي . [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۲] .

صبر

و نماز :

۱_ وَ اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ [بقره/ ۴۵] .

۲_ وَ أَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَى النَّهَارِ وَ زُلْفَاً مِنْ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُدْهِنُ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذَّاكِرِينَ وَ اصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ [هود/ ۱۱۵-۱۱۴] .

۳_ وَ الَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَ أَقَامُوا الصَّلَاةَ [رعد/ ۲۲] .

۴_ وَ أُمِرَ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَ اضْطَبِرْ عَلَيْهَا [طه/ ۱۳۲] .

۵_ وَ الصَّابِرِينَ عَلَى مَا أَصَابَهُمْ وَ الْمُقِيمِي الصَّلَاةِ [حج/ ۳۵] .

۶_ يَا بَنِي آدَمَ اقِمِ الصَّلَاةَ وَ أَمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ انْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ اصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ [لقمان/ ۱۷] .

صبر بر حق :

۱_ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : يَا بَنِي آدَمَ عَلَى الْحَقِّ وَ إِنْ كَانَ مُرّاً [كافي ، ج ۲ ، ص ۹۱] .

(پس صبر؛ یعنی عدم جزع و دستپاچگی و تحمل و بردباری و عدم ضعف نفس) این حدیث زیبا را امام سجاد (ع) به فرزندش وصیت کرد و فرمود : پدرم به من وصیت کرد. [کافي ، باب الصبر]

۱_ أبا بصیر عن أبي عبد الله (ع) في قول الله تعالى "إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا" (فصلت/ ۳۰) قال : "هم الأئمة و يجرى فيمن استقام من شيعتنا و سلم لأمرنا و كتم حديثنا عند عدونا فتستقبلهم الملائكة بالبشرى من الله بالجنه و قد و الله مضي أقوام كانوا على مثل ما أنتم عليه من الدين فاستقاموا و سلموا لأمرنا و كتموا حديثنا و لم يذيعوه عند عدونا

و لم يشكوا كما شكتم فاستقبلهم الملائكة بالبشرى من الله بالجنة" [بصائر الدرجات ، ص ۵۲۴].

۲_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْحُرَّ حُرٌّ عَلَى جَمِيعِ أَحْوَالِهِ إِنْ نَابَتْهُ نَائِبَةٌ صَبَرَ لَهَا وَإِنْ تَدَاكَتْ عَلَيْهِ الْمَصَائِبُ لَمْ تَكْسِرْهُ وَإِنْ أُسِرَ وَ قُهِرَ وَ اسْتَبْدَلَ بِالْيَسِيرِ عُسْرًا كَمَا كَانَ يَوْسُفُ الصِّدِّيقُ الْأَمِينُ ص لَمْ يَضْرُرْ حُرِّيَّتَهُ أَنْ اسْتُعِيدَ وَ قُهِرَ وَ أُسِرَ وَ لَمْ تَضْرُرْهُ ظُلْمَةُ الْجُبِّ وَ وَحْشَتُهُ وَ مَا نَالَهُ أَنْ مَنْ اللَّهُ عَلَيْهِ فَجَعَلَ الْجَبَّارَ الْعَاتِي لَهُ عَبْدًا بَعْدَ إِذْ كَانَ لَهُ مَالِكًا فَأَرْسَلَهُ وَ رَحِمَ بِهِ أُمَّهُ وَ كَذَلِكَ الصَّبْرُ يَعْقِبُ خَيْرًا فَاصْبِرُوا وَ وَطِنُوا أَنْفُسَكُمْ عَلَى الصَّبْرِ تَوَجَّرُوا [كافي ، ج ۲ ، ص ۸۹] .

۲_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مِنْ جَهْدِ الْبَلَاءِ أَنْ يَقْدَمَ الرَّجُلُ فَيُقْتَلَ صَبْرًا وَ الْأَسِيرُ مَا دَامَ فِي وَثَاقٍ وَ الرَّجُلُ يَجِدُ عَلَى بَطْنِ امْرَأَتِهِ رَجُلًا [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۳۷] .

صبر در انجام فرائض :

۱_ وَ أَمْرٌ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَ اصْطَبِرْ عَلَيْهَا [طه / ۱۳۲] .

۲_ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَ اصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ [مريم / ۶۵] .

هر چه دشمن صبرش بیشتر بود ، شما هم بیشتر صبر کنید.

۳_ عَنْ أَبِي السَّفَايْحِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " اصْبِرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا " (آل عمران / ۲۰۰) قَالَ : " اصْبِرُوا عَلَى الْفَرَائِضِ وَ صَابِرُوا عَلَى الْمَصَائِبِ وَ رَابِطُوا عَلَى الْأَيْمَةِ (ع) " [كافي ، ج ۲ ، ص ۸۱] .

۲. صبر در برابر حفظ دین

۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّهُ سَيَكُونُ زَمَانٌ لَا

يستقيم لهم الملك إلا بالقتل و الجور و لا يستقيم لهم الغنى إلا بالبخل و لا يستقيم لهم الصحبه إلا باتباع أهوائهم و الاستخراج من الدين فمن أدرك ذاك الزمان فصبر على الفقر و هو يقدر على الغنى و صبر على الذل و هو يقدر على العز و صبر على بغضه الناس و هو يقدر على المحبه أعطاه الله تعالى ثواب خمسين صديقا [جامع الأخبار ، ص ١١٦] .

٢_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا تَبِي عَلَى النَّاسِ زَمَانُ الصَّابِرِ عَلَى دِينِهِ مِثْلُ الْقَابِضِ عَلَى الْجَمْرَةِ بِكَفِّهِ [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ٩٩]

٣. صبر در برابر شکنجه و اذیت

وَ لَنْصَبِرَنَّ عَلَى مَا آذَيْتُمُونَا [ابراهيم/١٢] .

١_ فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ [ق/٣٩] .

٢_ وَ لَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَ مِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيرًا وَ إِنْ تَصْبِرُوا وَ تَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ [آل عمران/١٨٦] .

٣_ فَاتَّخِذْ تُمُوهُمْ سَخْرِيَا حَتَّىٰ أَنْسِيَّوَكُمْ ذِكْرِي وَ كُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَائِزُونَ [مومنون/١١١-١١٠] .

مراد صبر بر مسخره و آزار است. [مجمع البحرين]

٤_ وَ اصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَ اهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا [مزمل/١٠] .

٥_ چندین حدیث درباره صبر بر آزار همسایه داریم که از جمله امام کاظم (ع) فرمودند : لَيْسَ حُسْنُ الْجَوَارِ كَفَّ الْأَذَى وَ لَكِنَّ حُسْنَ الْجَوَارِ صَبْرُكَ عَلَى الْأَذَى [کافی ، ج ٢ ، ص ٦٦٧] .

٦- شخصی از آزار همسایه اش خدمت پیامبر شکایت برد ، حضرت فرمود : صبر کن. تا سه مرتبه خدمت حضرت رسید. دفعه

سوم

پیامبر (ص) فرمود: روز جمعه وقتی که مردم به نماز جمعه می روند اثاثیه ات را بگذار وسط کوچه ، اگر مردم پرسیدند ، چرا؟ بگو: از دست این همسایه؛ همین کار را کرد و همسایه هم پشیمان شد. [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۶۸] .

۱_ وَ لَنْصَبِرَنَّ عَلَىٰ مَا آذَيْتُمُونَا [ابراهیم/ ۱۲] .

۲_ ۱۳ سال در مکه در فشار شکنجه : ابوذر مسلمان شد و گفت : اجازه بده که من خفقان را بشکنم و نزد کعبه شعار لا اله الا اللهدهم. فرمود (ص) : ترا کتک می زنند. گفت : حاضرم ، فرمود : برو ، رفت و به تنهایی شعار داد. ریختند و آنقدر ابوذر را زدند که اگر عباس نبود او را می کشتند.

۳_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْمُؤْمِنُ الَّذِي يَخَالِطُ النَّاسَ وَيَصْبِرُ عَلَىٰ أَذَاهُمْ أَكْبَرُ أَجْرًا مِنَ الْمُؤْمِنِ الَّذِي لَا يَخَالِطُهُمْ وَلَا يَصْبِرُ عَلَىٰ أَذَاهُمْ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۹] .

۴_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بِالتَّعَبِ الشَّدِيدِ تَدْرِكُ الدَّرَجَاتِ الرَّفِيعَةَ وَالرَّاحَةَ الدَّائِمَةَ [غررالحکم ، ص ۹۹] .

۵_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْمُؤْمِنُ الَّذِي يَخَالِطُ النَّاسَ وَيَصْبِرُ عَلَىٰ أَذَاهُمْ أَكْبَرُ أَجْرًا مِنَ الْمُؤْمِنِ الَّذِي لَا يَخَالِطُهُمْ وَلَا يَصْبِرُ عَلَىٰ أَذَاهُمْ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۹] .

(برای کسانی که استعفا می دهند)

۶_ عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ لَأَبِي جَعْفَرٍ (ع) يَوْحَمُكَ اللَّهُ مَا الصَّبْرُ الْجَمِيلُ؟ قَالَ : "ذَلِكَ صَبْرٌ لَيْسَ فِيهِ شَكْوَىٰ إِلَى النَّاسِ" [کافی ، ج ۲ ، ص ۹۳] .

۷_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا أَوْذَىٰ نَبِيٍّ مِثْلَ

ما أوذيت [المناقب ، ج ٣ ، ص ٢٤٧] .

٨ _ كان يضربه قومه حتى يغشى عليه فإذا أفاق قال اللهم اهد قومي فإنهم لا يعلمون [قصص الأنبياء للجزائري ، ص ٧١] .

٩ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : صَبَرْتُ وَ فِي الْعَيْنِ قَدَى وَ فِي الْحَلْقِ شَجَا [نهج البلاغه ، خطبه ٣] .

١ _ قَالَ سَنُقْتَلُ أَبْنَاءَهُمْ وَ نَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ وَ إِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَ اصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [اعراف/١٢٨-١٢٧] .

٢ _ پیامبر (ص) فرمود : صبر در زمان خفقان ثواب ٥٠ صديق را دارد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : سَيَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَنَالُ الْمُلْكَ فِيهِ إِلَّا بِالْقَتْلِ وَ التَّجْبُرِ وَ لَا الْغِنَى إِلَّا بِالْغَضَبِ وَ الْبُخْلِ وَ لَا الْمَحَبَّةَ إِلَّا بِاسْتِخْرَاجِ الدِّينِ وَ اتِّبَاعِ الْهَوَى فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ الزَّمَانَ فَصَبَرَ عَلَى الْفَقْرِ وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَى الْغِنَى وَ صَبَرَ عَلَى الْبِغْضِ وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَى الْمَحَبَّةِ وَ صَبَرَ عَلَى الذُّلِّ وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَى الْعِزِّ آتَاهُ اللَّهُ ثَوَابَ خَمْسِينَ صَدِيقًا مِمَّنْ صَدَّقَ بِي [كافي ، ج ٢ ، ص ٩١] .

٣ _ امام صادق (ع) ضمن نامه ای به اصحابشان نوشتند... لَا يَتِمُّ الْأَمْرُ حَتَّى يَدْخُلَ عَلَيْكُمْ مِثْلُ الَّذِي دَخَلَ عَلَى الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ وَ حَتَّى تُبْتَلُوا فِي أَنْفُسِكُمْ وَ أَمْوَالِكُمْ وَ حَتَّى تَسْمَعُوا مِنْ أَعْدَاءِ اللَّهِ أذَى كَثِيرًا فَتَصْبِرُوا وَ تَعْرُكُوا بِجُنُوبِكُمْ وَ حَتَّى يَسْتَدِلُّوكُمْ وَ يَبْغِضُوكُمْ وَ حَتَّى يَحْمَلُوا عَلَيْكُمْ الضَّيْمَ [كافي ، ج ٨ ، ص ٥] .

٤ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لو تعلمون ما لكم في مقامكم بين عدوكم و صبركم على

ما تسمعون من الأذى لقرت أعينكم و لو فقدتموني لرأيتم من بعدى أمورا يتمنى أحدكم الموت مما يرى من أهل الجحود و العدوان من أهل الأثره و الاستخفاف بحق الله تعالى ذكره و الخوف على نفسه فإذا كان ذلك فاعتصموا بحبل الله جميعا و لا تفرقوا و عليكم بالصبر و الصلاه و التقية [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦٢٦] .

٤. صبر در برابر تكذيب توهين

وَ لَقَدْ كَذَّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَىٰ مَا كَذَّبُوا [انعام/ ٣٤] .

١_ وَ لَقَدْ كَذَّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَىٰ مَا كَذَّبُوا وَ أُوذُوا حَتَّىٰ أَنَاهُمْ نَصْرُنَا [انعام/ ٣٤] .

٢_ وَ لَقَدْ كَذَّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَىٰ مَا كَذَّبُوا وَ أُوذُوا حَتَّىٰ أَنَاهُمْ نَصْرُنَا [انعام/ ٣٤] .

٣-قَالَ الصَّادِقُ (ع) فِي رِسَالَتِهِ إِلَىٰ أَصْحَابِهِ : "فَاتَّقُوا اللَّهَ أَيَّتُهَا الْعِصَابَةُ النَّاجِيَةُ [أَنْ] أَتَمَّ اللَّهُ لَكُمْ مَيَّا أَعْطَاكُمْ فَإِنَّهُ لَا يَتِمُّ الْأَمْرُ حَتَّىٰ يَدْخُلَ عَلَيْكُمْ مِثْلُ الَّذِي دَخَلَ عَلَى الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ وَ حَتَّىٰ تُبْتَلُوا فِي أَنْفُسِكُمْ وَ أَمْوَالِكُمْ وَ حَتَّىٰ تَسْمَعُوا مِنْ أَعْدَاءِ اللَّهِ أَدَىٰ كَثِيرًا فَتَصْبِرُوا وَ تَعْرُكُوا بِجُنُوبِكُمْ حَتَّىٰ يَسْتَبْدُلُوكُمْ وَ يَبْغُضُوكُمْ وَ حَتَّىٰ يَحْمِلُوا عَلَيْكُمْ الضَّيْمَ فَتَحْمَلُوهُ مِنْهُمْ تَلْتَمِسُونَ بِمَذَلِكِ وَجْهَ اللَّهِ وَ الدَّارَ الآخِرَةَ وَ حَتَّىٰ تَكْظُمُوا الغَيْظَ الشَّدِيدَ فِي الأَذَى فِي اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَجْتَرِمُونَهُ إِلَيْكُمْ وَ حَتَّىٰ يَكْذِبُوكُمْ بِالْحَقِّ وَ يَعَادُوكُمْ فِيهِ وَ يَبْغُضُوكُمْ عَلَيْهِ فَتَصْبِرُوا عَلَىٰ ذَلِكَ مِنْهُمْ وَ مَضِي دَاقُ ذَلِكَ كُلِّهِ فِي كِتَابِ اللَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ بِهِ جَبْرِيْلُ عَلَى نَبِيِّكُمْ سَيَجْعَلُ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِنَبِيِّكُمْ (ص) فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أَوْلُوا العَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَ لَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ " [كافي ، ج ٨ ،

۴_ فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفُّكَ الَّذِينَ لَا يوقُونَ [روم/۶۰] .

(علی (ع) بعد از ۳ مرتبه توهین ابن کواء این آیه را تلاوت کرد)

۵. صبر در میدان جنگ

و الصَّابِرِينَ فِي الْبُؤْسَاءِ وَالصَّرَاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ [بقره/۱۷۷] .

۱_ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللَّهِ كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ وَ لَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَ تَبَّتْ أقدامنا وَ انصُرنا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ [بقره/۲۵۰-۲۴۹] .

۲_ بلى إن تصبروا وَ تَتَّقُوا وَ يَأْتوكم مِنْ فَوْرِهِمْ هَذَا يمددكم رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ [آل عمران/۱۲۵] .

۳_ وَ كَأينَ مِنْ نَبِيٍّ قاتَلَ مَعَهُ رِيبُونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ ما ضَعُفُوا وَ ما اسْتَكَنُوا وَ اللَّهُ يَحِبُّ الصَّابِرِينَ [آل عمران/۱۴۶] .

۴_ وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ لا تَنازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَ تَذَهَبَ رِيحُكُمْ وَ اصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ [انفال/۴۶] .

۶_ إن يكنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَ إن يكنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لا يَفْقَهُونَ [انفال/۶۵] .

۷_ ثُمَّ جاهدوا وَ صَبِرُوا إنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِها لَغَفُورٌ رَحِيمٌ [نحل/۱۱۰] .

۸_ وَ إن عاقبتهم فعاقبوا بِمِثْلِ ما عوقبتهم بِهِ وَ لئن صبرتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ [نحل/۱۲۶] .

۹_ وَ لَنبَلُونَكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجاهِدِينَ مِنْكُمْ وَ الصَّابِرِينَ [محمد/۳۱] .

۹_ قَالَ عَلِيٌّ بِنُ الْحُسَيْنِ

(ع) : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَحَصِّنْ تُغُورَ الْمُسْلِمِينَ بِعِزَّتِكَ ، وَاعْنَهُمْ بِالصَّبْرِ ، [صحيفه سجاديه ، دعای ۲۷] .

۱۰ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ الْمَجَاهِدَ نَفْسَهُ وَ الْمَغَالِبَ غَضَبَهُ وَ الْمَحَافِظَ عَلَى طَاعَةِ رَبِّهِ يَرْفَعُ اللَّهُ سَبْحَانَهُ لَهُ ثَوَابَ الصَّائِمِ الْقَائِمِ وَ يَنْبِيهِ دَرَجَةَ الْمُرَابِطِ الصَّابِرِ [غررالحكم ، ص ۲۴۲] .

۶. صبر در انتظار

۱ _ وَ لَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَ ذَكَرَهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ [ابراهيم/ ۵] .

۲ _ امام صادق (ع) : در ذيلو تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ فرمودند : مراد صبر بر فتنه ها و شدائد غيبت مهدي است.

عن المفضل بن عمر قال سألت الصادق جعفر بن محمد عن قول الله عز و جل " وَ الْعَصِيرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ " (عصر/ ۲-۱) قال (ع) : "العصر عصر خروج القائم (ع) " إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ " يعني أعداءنا "إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا" (عصر/ ۳) يعني بآياتنا " وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ " يعني بمواساه الإخوان " وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ " يعني بالإمامه " وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ " يعني في الفتره " [كمال الدين ، ج ۲ ، ص ۶۵۶] .

۳ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : انتظر الفرج بالصبر [كمال الدين ، ج ۲ ، ص ۳۳۶] .

۴ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَلَمَّا تَعْلَمُ أَنَّ مَنْ انْتَهَرَ أَمْرَنَا وَ صَبَرَ عَلَى مَا يَرَى مِنَ الْمَأْذَى وَ الْخَوْفِ هُوَ عَدَاؤٌ فِي زُمْرَتِنَا [كافي ، ج ۸ ، ص ۳۶] .

۵ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : طوبى للصابرين في غيبته طوبى للمتقين على محبتهم أولئك وصفهم الله في كتابه و قال " الَّذِينَ

يَوْمُنُونَ بِالْغَيْبِ" (بقره/۳) و قال "أولئك حزب الله ألا إن حزب الله هم المفلحون" (مجادله/۲۲) [كفايه الأثر، ص ۵۶].

۷. صبر دولت مردان

۱ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من ساس نفسه بالصبر على جهل الناس صلح أن يكون سائسا [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد، ج ۲۰، ص ۳۱۸].

۲ _ مسئله صبر و پشتکار برای رهبر :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ما بعث الله نبيا قط حتى يسترعيه الغنم يعلمه بذلك رعيه الناس [علل الشرائع، ج ۱، ص ۳۲].

به علاوه چوپانی چند امتیاز دیگر برای پیامبر (ص) داشت از جمله :

۱ _ تمرین حوصله

۲ _ دوری از محیط فساد در اوائل جوانی

۳ _ مهلت فکر و دقت در صفحات تکوین و زیرسازی روح خود.

۳ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رَأَيْتُ أَنَّ الصَّبْرَ عَلَى هَاتَا أَحْجَى فَصَبْرْتُ وَ فِي الْعَيْنِ قَدِّي وَ فِي الْحَلْقِ شَجَا [نهج البلاغه، خطبه ۳].

۴ _ وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بآيَاتِنَا يوقنون [سجده/۲۴].

۵ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثُمَّ الطَّبَقَةُ السُّفْلَى مِنْ أَهْلِ الْحَاجَةِ وَ الْمَسْكِنَةِ الَّذِينَ يَحِقُّ رِفْدُهُمْ وَ مَعُونَتُهُمْ وَ فِي اللَّهِ لِكُلِّ سَعَةٍ وَ لِكُلِّ عَلَى الْوَالِي حَقٌّ بِقَدْرِ مَا يَصْلِحُهُ وَ لَيْسَ يَخْرُجُ الْوَالِي مِنْ حَقِيقَتِهِ مَا أَلْزَمَهُ اللَّهُ مِنْ ذَلِكَ إِلَّا بِالِاهْتِمَامِ وَ الْإِسْتِعَانَةِ بِاللَّهِ وَ تَوَطُّينِ نَفْسِهِ عَلَى لُزُومِ الْحَقِّ وَ الصَّبْرِ عَلَيْهِ فِيمَا خَفَّ عَلَيْهِ أَوْ ثَقَلَ [نهج البلاغه، نامه ۵۳].

۶ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من السود الصبر لاستماع شكوى الملهوف [غررالحكم، ص ۴۵۰].

۸. صبر

۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَنْ يَثْمُرَ الْعِلْمُ حَتَّى يِقَارَنَهُ الْحِلْمُ [غررالحكم ، ص ۴۴] .

(۲) قَالَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا وَ كَيْفَ تَصْبِرُ عَلَى مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا قَالَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا وَ لَا أَعْصِي لَكَ أَمْرًا [كهف/۶۷-۶۹] .

۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ لَمْ يَصْبِرْ عَلَى مَضْضِ التَّعْلِيمِ بَقِيَ فِي ذُلِّ الْجَهْلِ [غررالحكم ، ص ۴۳] .

۹. صبر در مرض

۱_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : عُودُوا مَرْضَاكُمْ وَ سَلُوا أَنْ يَدْعُوا اللَّهَ لَكُمْ فَإِنْ دَعَاكُمْ يَعْجَلُ دَعَاءَ الْمَلَائِكَةِ وَ مَنْ مَرَضَ لَيْلَهُ فَقَبْلِهَا بِقَبُولِهَا وَ أَدَى شُكْرِهَا إِلَى اللَّهِ كَانَتْ كَعِبَادَةِ سِتِينَ سَنَةً قَالَ أَبِي قُلْتُ لَهُ مَا قَبُولُهَا قَالَ يَصْبِرُ عَلَيْهَا وَ لَا يَخْبِرُ بِمَا كَانَ فِيهَا فَإِذَا أَصْبَحَ حَمْدُ اللَّهِ عَلَى مَا كَانَ فِيهَا [مشكاة الأنوار ، ص ۲۸۱] .

۲_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى مَا مِنْ عَبْدٍ ابْتَلَيْتُهُ بِبَلَاءٍ فَلَمْ يَشْكُ إِلَى عُوَادِهِ إِلَّا أُنْبَلَتْهُ لَحْمًا خَيْرًا مِنْ لَحْمِهِ وَ دَمًا خَيْرًا مِنْ دَمِهِ فَإِنْ قَبَضَتْهُ قَبَضَتْهُ إِلَى رَحْمَتِي وَ إِنْ عَاشَ عَاشَ وَ لَيْسَ لَهُ ذَنْبٌ [كافي ، ج ۳ ، ص ۱۱۵] .

۲. صبر بر معصیت

۱. صبر در مسائل تبلیغاتی

فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ [ق/۳۹] .

۱_ وَ اتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَ اصْبِرْ حَتَّىٰ يَحْكُمَ اللَّهُ وَ هُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ [يونس/۱۰۹] .

۲_ وَ أَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنَّهُ عَنِ الْمُتَكَبِّرِ وَ اصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ [لقمان/۱۷] .

علی (ع) : مراد از صبر در آیه تحمل مشقتها و رنجهای امر به معروف و

نهی از منکر است. [مجمع البحرین ، ج ۴ ، ص ۳۱۹]

۳_ فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ [احقاف/ ۳۵] .

۴_ وَ اصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا [طور/ ۴۸] .

۵_ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَى وَهُوَ مَكْظُومٌ [قلم/ ۴۸] .

۶_ يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ وَ رَبِّكَ فَكْبَرٌ وَ ثِيَابِكَ فَطَهَّرْ وَ الرُّجْزَ فَاهْجُرْ وَ لَا تَمَنَّئَنَّ تَسْتَكْبِرُ وَ لِرَبِّكَ فَاصْبِرْ [مدثر/ ۷-۱] .

۷_ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ [عصر/ ۳] .

(رابطه صبر و امر به معروف در این آیه روشن است)

۸_ شكَا الحواريون إلى عيسى ابن مريم تهاون الناس بهم و بغضهم لهم فقال اصبروا كذلك المؤمنون مبغضون في الناس مثلهم كمثل القمح ما أحلى مذاقها و أكثر أعداءها و القمح البر [مشكاه الأنوار ، ص ۲۸۲] .

۲. صبر در مسائل اقتصادی

۱_ لَنْ نَصْبِرَ عَلَى طَعَامٍ وَاحِدٍ [بقره/ ۶۱] .

۲_ فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَ لَقَّاهُمْ نَضْرَةً وَ سُرُورًا وَ جَزَّاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَ حَرِيرًا [دهر/ ۱۲-۱۱] .

صبر در مقابل تجملات و زرق و برق دنیا (زهد) :

۱_ فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ وَ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا وَ لَا يَلْقَاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ [قصص/ ۸۰-۷۹] .

صبر بر فقر :

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : طُوبَى لِلْمَسَاكِينِ بِالصَّبْرِ وَ هُمْ الَّذِينَ يَرُونَ مَلَكَاتِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ [كافي

، ج ۲، ص ۲۶۳].

۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): قَامَتِ الدُّنْيَا بِثَلَاثَةٍ بِعَالَمٍ نَاطِقٍ مُسْتَعْمِلٍ لِعِلْمِهِ وَبِغْنَى لَا يَبْخُلُ بِمَالِهِ عَلَى أَهْلِ دِينِ اللَّهِ عِزٌّ وَجَلٌّ وَ
بِفَقِيرٍ صَابِرٍ [أَمَالِي صَدُوقٍ، ص ۳۴۳].

۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): قَدَّرَ الْمَأْزِقَ فَكَثَّرَهَا وَقَلَّلَهَا وَقَسَمَهَا عَلَى الضَّيْقِ وَالسَّعَةِ فَعَدَلَ فِيهَا لِيَبْتَلِيَ مَنْ أَرَادَ بِمَيْسُورِهَا وَمَعْسُورِهَا وَلِيُخْتَبِرَ بِذَلِكَ الشُّكْرَ وَالصَّبْرَ مِنْ غَنِيِّهَا وَفَقِيرِهَا [نَهْجُ الْبَلَاغَةِ، خُطْبَةُ ۹۱].

۴_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الصَّبْرُ عَلَى الْفَقْرِ مَعَ الْعِزِّ أَجْمَلُ مِنَ الْغِنَى مَعَ الذُّلِّ [غُرَرُ الْحِكْمِ، ص ۳۶۶].

۵_ در نامه به امام ابوالحسن از فقر شکایت کردم حضرت فرمود: اصبر تؤجر فإنك إن لم تصبر لم تؤجر و لم ترد قضاء الله عز و جل [مشكاة الأنوار، ص ۲۱].

۶_ امام صادق (ع) به یکی از یارانش فرمود: إِنَّ لَكَ بِكُلِّ مَا تَرَاهُ فَلَا تَقْدِرُ عَلَى شِرَائِهِ وَتَصْبِرُ عَلَيْهِ حَسَنَةٌ [ثَوَابُ الْأَعْمَالِ، ص ۱۸۰].

۳. صبر در مسائل اخلاقی

ادْفَعِ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ [مُؤْمِنُونَ/۹۶].

۱_ امام صادق (ع): صبر افراد عصبانی اجر بیشتری دارد. [کافی، ج ۲، ص ۱۰۱]

۲_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): نِعْمَ الْجُرْعَةُ الْعِظُ لِمَنْ صَبَرَ عَلَيْهَا فَإِنَّ عَظِيمَ الْأَجْرِ لِمَنْ عَظِيمَ الْبَلَاءِ وَ مَا أَحَبَّ اللَّهُ قَوْمًا إِلَّا ابْتَلَاهُمْ [کافی، ج ۲، ص ۱۰۹].

تحمل خطا و لغزش:

۱_ وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعِ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ

بَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ وَمَا يُلَقَّاها إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلَقَّاها إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ [فصلت/ ٣٤-٣٥].

در مقابل حسود :

١_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اضْبِرْ عَلَى أَعْدَاءِ النِّعَمِ فَإِنَّكَ لَنْ تُكَافِيَ مَنْ عَصَى اللَّهَ فِيكَ بِأَفْضَلِ مَنْ أَنْ تُطِيعَ اللَّهَ فِيهِ [أمالى صدوق ، ص ٩٨].

٤. صبر در خانواده

وَلَا يُلَقَّاها إِلَّا الصَّابِرُونَ [قصص/ ٨٠].

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا [طه/ ١٣٢].

١_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَبَرَ عَلَى سُوءِ خُلُقِ امْرَأَتِهِ وَاحْتَسَبَ بِهِ أَعْطَاهُ اللَّهُ (بِكُلِّ مَرَّةٍ) يَصْبِرُ عَلَيْهَا مِنَ الثَّوَابِ مِثْلَ مَا أُعْطِيَ أَيُّوبَ عَلَى بَلَائِهِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٧].

٢_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ فِي الْجَنَّةِ دَرَجَةٌ لَمْ يَنْلِقْهَا إِلَّا إِمَامٌ عَادِلٌ أَوْ ذُو رَحْمٍ وَصُولٌ أَوْ ذُو عِيَالٍ صَبُورٌ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٩٣].

٣_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كُنَّ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ فَصَبَرَ عَلَى لَمَأْوَائِهِنَّ وَضَرَائِهِنَّ وَسَيَّرَائِهِنَّ كُنَّ لَهُ حِجَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٧٤].

٤_ "وَإِذِ ابْتَلَى إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ" (بقره/ ١٢٤) الصبر على سوء خلق ساره [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٣٠٥].

٥_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جِهَادُ الْمَرْأَةِ أَنْ تَصْبِرَ عَلَى مَا تَرَى مِنْ أَدَى زَوْجِهَا وَغَيْرَتِهِ [كافى ، ج ٥ ، ص ٩].

٦_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَانَتْ لَهُ امْرَأَةٌ وَلَمْ تُوَافِقْهُ وَلَمْ تَصْبِرْ عَلَى مَا رَزَقَهُ اللَّهُ وَشَقَّتْ عَلَيْهِ وَحَمَلَتْهُ مَا لَمْ يَقْدِرْ عَلَيْهِ لَمْ يَقْبَلْ

اللَّهُ لَهَا حَسَنَةٌ تَتَّقِي بِهَا النَّارَ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهَا مَا دَامَتْ كَذَلِكَ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٧] .

صبر و مقاومت زن :

١ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنْ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى جَعَلَ لِلْمَرْأَةِ صَبْرَ عَشْرَةِ رِجَالٍ فَإِذَا حَمَلَتْ زَادَهَا قُوَّةَ صَبْرِ عَشْرَةِ رِجَالٍ أُخْرَى [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٤٣٩] .

صبر در تعدد دختران :

١ _ مِنْ لَهَا بَنَاتٌ فَصَبِرَ لَهُ حِجَابٌ مِنَ النَّارِ [معجم اهل سنت]

٥. صبر در برابر گناهان

١ _ وَإِنْ تَصَبَّرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ [آل عمران/ ١٨٦] .

٢ _ إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ [يوسف/ ٩٠] .

٣ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الصَّبْرُ صَبْرَانِ صَبْرٌ عِنْدَ الْبَلَاءِ وَ أَفْضَلُ مِنْهُ الصَّبْرُ عِنْدَ الْمَحَارِمِ [كنز الفوائد ، ج ١ ، ص ١٣٩] .

٤ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَبَرَ عَنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ فَهُوَ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [مستدرک الوسائل ، ج ١١ ، ص ٢٨٧] .

٥ _ امام باقر (ع) : روز قیامت ندا می دهند صابران کجایند؟ متصبرین کجایند؟ پرسید : اینان کیانند؟ فرمودند : الصابرون علی اداء الفرائض و المتصبرون علی اجتناب المحارم (صبر و شکر)

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ نَادَى مَنَادٌ أَيْنَ الصَّابِرُونَ فَيَقُومُ فَنَادَى مَنَادٌ أَيْنَ الْمُتَصَبِّرُونَ فَيَقُومُ فَنَادَى مَنَادٌ أَيْنَ الصَّابِرُونَ وَ الْمُتَصَبِّرُونَ فَقَالَ ع الصَّابِرُونَ عَلَى أَدَاءِ الْفَرَائِضِ وَ الْمُتَصَبِّرُونَ عَلَى تَرْكِ الْمَحَارِمِ [تحف العقول ، ص ٢٩٦] .

٦ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الزَّاهِدُ فِي الدُّنْيَا مَنْ لَمْ يَغْلِبْ

الحرام صبره و لم يشغل الحلال شكره [تحف العقول ، ص ٢٠٠] .

٧_ قَالَ الْمَسِيحُ (ع) : بحق أقول لكم أعلمكم لتعلموا و لا- أعلمكم لتعجبوا بأنفسكم إنكم لن تنالوا ما تريدون إلا بترك ما تشتهون و لن تظفروا بما تأملون إلا- بالصبر على ما تكرهون إياكم و النظره فإنها تزرع فى القلوب الشهوه و كفى بها لصاحبها فتنه [تحف العقول ، ص ٥٠٢] .

٨_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَمْ مِنْ صَبْرٍ سَاعَهُ قَدْ أُورِثَتْ فَرَحًا طَوِيلًا وَ كَمْ مِنْ لَذَّةٍ سَاعَهُ قَدْ أُورِثَتْ حُزْنًا طَوِيلًا [أمالى مفيد ، ص ٤٢] .

٩_ رَبِّ السَّجْنِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ [يوسف/٣٣] .

٦. صبر در برابر تطميعها

١_ أَلَيْسَ لِي مُلْكٌ مِصْرَ وَ هَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِي [زخرف/٥١] .

٢_ أَلَا إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ قَالَ نَعَمْ وَ إِنَّكُمْ إِذَا لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ [شعراء/٤٢-٤١] .

٣_ وَ إِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَظِرَةٌ [نمل/٣٥] .

٧. صبر در برابر تهديدها

١_ لَأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَ أَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ [اعراف/١٢٤] .

٢_ فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ [طه/٧٢] .

٨. صبر بر تنهائى

١_ قَالَ الْكَافِرُ (ع) : يَا هَيْشَامُ الصَّبْرُ عَلَى الْوَحْدَةِ عَلَامَةٌ قُوَّةِ الْعَقْلِ فَمَنْ عَقَلَ عَنِ اللَّهِ اغْتَرَلَ أَهْلَ الدُّنْيَا وَ الرَّاعِبِينَ فِيهَا وَ رَغِبَ فِيهَا عِنْدَ اللَّهِ وَ كَانَ اللَّهُ أُنْسَهُ فِي الْوَحْشَةِ وَ صَاحِبُهُ فِي الْوَحْدَةِ [كافي ، ج ١ ، ص ١٧] .

٩. صبر در برابر مشكلات

١_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَلَقَ خَلْقًا ضَيَّقَ الدُّنْيَا عَلَيْهِمْ

نَظَرًا لَهُمْ فَزَهَّدَهُمْ فِيهَا وَفِي حُطَامِهَا فَرَعِبُوا فِي دَارِ السَّلَامِ الَّتِي دَعَاهُمْ إِلَيْهَا وَصَبَرُوا عَلَى ضَيْقِ الْمَعِيشَةِ وَصَبَرُوا عَلَى الْمَكْرُوهِ وَاشْتَأَفُوا إِلَى مَا عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنَ الْكِرَامَةِ فَبَدَلُوا أَنْفُسَهُمْ ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ وَكَانَتْ خَاتِمَهُ أَعْمَالِهِمْ الشَّهَادَةَ فَلَقُوا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَهُوَ عَنْهُمْ رَاضٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٨٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : خَالِطُوا الْأَبْرَارَ سِرًّا وَخَالِطُوا الْفُجَّارَ جَهَارًا وَلَا تَمِيلُوا عَلَيْهِمْ فَيُظْلِمُوكُمْ فَإِنَّهُ سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ لَا يَنْجُو فِيهِ مِنْ ذَوِي الدِّينِ إِلَّا مَنْ ظَنُّوا أَنَّهُ أَبْلَهُ وَصَبَرَ نَفْسَهُ عَلَى أَنْ يَقَالَ [لَهُ] إِنَّهُ أَبْلَهُ لَا عَقْلَ لَهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٧] .

(مثل صبر جابر جعفی بر دیوانگی)

١ _ لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبَ فَرِيقٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَئُوفٌ رَحِيمٌ [توبه / ١١٧] .

ماجرای ابو حثیمه که ده روز تاخیر داشت و بعد از سایه و آب خنک و همسر بدون اینکه با همسران سخنی بگوید سوار شتر و خود را به جبهه رساند.

٢ _ تَبْعِيدٌ : أَخْرِجُوا آلَ لُوطٍ مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ [نمل / ٥٦] .

٣ _ محاصره اقتصادی : هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُوا [منافقون / ٧] .

٤ _ زندان : رَبِّ السِّجْنِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ [يوسف / ٣٣] .

٥ _ قَالَ الْمَسِيحُ (ع) : إِنَّكُمْ لَا تُدْرِكُونَ مَا تُحِبُّونَ إِلَّا بِصَبْرِكُمْ عَلَى مَا تَكْرَهُونَ [مجموعه ورام ، ج ٢ ،

ص ۲۴۷] .

۶_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : من لم يرض بقضائي و لم يشكر لنعمائي و لم يصبر على بلائني فليخذ ربا سوائي [الدعوات ، ص ۱۶۹] .

۷_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ فِي الصَّبْرِ عَلَى مَا تَكَرَّهُ خَيْرًا كَثِيرًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۴۱۲] .

۸_ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ مَا ضَعُفُوا وَ مَا اسْتَكَانُوا وَ اللَّهُ يَحِبُّ الصَّابِرِينَ [آل عمران/ ۱۴۶] .

۹_ انسان در برابر مشکلات می تواند ۴ حالت داشته باشد :

۱_ جز (ع) : إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا [معرج/ ۲۰] .

۲_ صبر : وَ الصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَ الضَّرَّاءِ [بقره/ ۱۷۷] .

۳_ شکر : قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : اللهم لك الحمد حمد الشاكرين على مصابهم [كامل الزيارات ، ص ۱۷۷] .

که در سجده زیارت عاشورا می خوانیم .

۴_ طلب : أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يَنْفِقُونَ [توبه/ ۹۲] .

۱۰_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصبر على البلاء أفضل من العافية في الرخاء [غررالحكم ، ص ۲۸۲] .

۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من لم يصبر على كده صبر على الإفلاس [غررالحكم ، ص ۳۵۵] .

۱۰. صبر بر آتش جهنم

۱_ سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَجْرُنَا أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَحِيصٍ [ابراهيم/ ۲۱] .

۲_ فَإِنْ يَضْرِبُوا فَالْتَأَرُ مَثْوًى لَهُمْ وَ إِنْ يَسْتَعْجِبُوا فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْجَبِينَ [فصلت/ ۲۴] .

۳_ اضْلَوْهَا فَاصْبِرُوا أَوْ لَا تَصْبِرُوا سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ [طور/ ۱۶] .

۴_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع)

: وَاعْلَمُوا أَنَّهُ لَيْسَ لِهَذَا الْجِلْدِ الرَّقِيقِ صَبْرٌ عَلَى النَّارِ فَارْحَمُوا نَفْسَكُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ١٨٣] .

٥_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا إِلَهِي وَ سَيِّدِي وَ مَوْلَايَ وَ رَبِّي صَبْرَتٌ عَلَى عَذَابِكَ فَكَيْفَ أَصْبِرُ عَلَى فِرَاقِكَ وَ هَبْنِي صَبْرَتٌ عَلَى حَرِّ نَارِكَ فَكَيْفَ أَصْبِرُ عَنِ النَّظَرِ إِلَى كِرَامَتِكَ [مصباح المتعجب ، ص ٨٤٧] .

٣. صبر بر مصيبت

١. صبر در برابر مصيبت ها

وَ الصَّابِرِينَ عَلَى مَا أَصَابَهُمْ [حج/ ٣٥] .

١_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا جَبْرِئِيلُ فَمَا تَفْسِّرُ الصَّبْرَ قَالَ تَصْبِرُ فِي الضَّرَاءِ كَمَا تَصْبِرُ فِي السَّرَّاءِ وَ فِي الْفَاقَةِ كَمَا تَصْبِرُ فِي الْغِنَى وَ فِي الْبَلَاءِ كَمَا تَصْبِرُ فِي الْعَافِيَةِ فَلَا يَشْكُو حَالَهُ عِنْدَ الْمَخْلُوقِ بِمَا يَصِيبُهُ مِنَ الْبَلَاءِ [معاني الأخبار ، ص ٢٦٠] .

٢_ قَالَ الْهَادِي (ع) : الْمُصِيبَةُ لِلصَّابِرِ وَاحِدَةٌ وَ لِلجَّازِعِ اثْنَانِ [تحف العقول ، ص ٤١٤] .

٣_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْجَزْعُ أَتَعْبُ مِنَ الصَّبْرِ [الدعوات ، ص ١٦٧] .

٤_ الْجَزَاعُ يَدْخُلُ عَلَيْهِ بِجِزَعِهِ ثَلَاثُ آفَاتٍ يَحْبِطُ أَجْرُهُ وَ يَشْتَمُ عَدُوَّهُ وَ دَخَلَ الضَّرْرُ عَلَى نَفْسِهِ بِمَا يَلْحَقُهُ مِنَ الْأَلَمِ [إرشاد القلوب ، ج ١ ، ص ١٢٦] .

٥_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الصَّبْرَ وَ الْبَلَاءَ يَسْتَبْقَانِ إِلَى الْكَافِرِ فَيَأْتِيهِ الْبَلَاءُ وَ هُوَ جَزُوعٌ [التمهيص ، ص ٦٣] .

١_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَلَقَدْ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ص وَ إِنَّ الْقَتْلَ لَيُدُورُ عَلَى الْأَبَاءِ وَ الْأَبْنَاءِ وَ الْإِخْوَانَ وَ الْقَرَابَاتِ فَمَا نَزَدَادُ عَلَى كُلِّ مُصِيبَةٍ وَ شِدَّةٍ إِلَّا إِيمَانًا وَ مُضِيًّا عَلَى الْحَقِّ وَ تَسْلِيمًا لِلْأَمْرِ وَ صَبْرًا عَلَى مَضَضِ الْجَزَاحِ

[نهج البلاغه ، خطبه ۱۲۲] .

۲- قال امير المؤمنين (ع) : ان المجاهد نفسه والمغالب غضبه والمحافظ على طاعه ربه يرفع الله سبحانه له ثواب الصائم القائم وينيله درجه المرابط الصابر [غرر الحكم ، ص ۲۴۲]

۲. صبر در فراق

فَصَبْرٌ جَمِيلٌ [يوسف/ ۱۸] .

۱ _ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَ اللَّهُ الْمُشْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ [يوسف/ ۱۸] .

۲ _ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعاً إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ [يوسف/ ۸۳] .

۳ _ زنی خدمت حضرت صادق (ع) رسید و گفت : فرزندم به مسافرت رفته و سفرش طول کشیده و من ناراحتم. حضرت فرمود : صبر کن. مدتی گذشت ، مجددا آمد. حضرت فرمود : صبر کن. عرض کرد ، چقدر صبر کنم؟ فَوَ اللَّهُ لَقَدْ فَنِي الصَّبْرُ فرمود : برو به خانه ، فرزندت از سفر آمده. زن پرسید از کجا فهمیدید؟ فرمود : عِنْدَ فَتَاءِ الصَّبْرِ يَأْتِي الْفَرَجُ [إرشاد القلوب ، ج ۱ ، ص ۱۵۰] .

۳. صبر در مجالست با تهی دستان

وَ اصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَ لَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الدُّنْيَا [كهف/ ۲۸]

۱ _ وَ اصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَ لَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الدُّنْيَا وَ لَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَ اتَّبَعَ هَوَاهُ وَ كَانَ أَمْرُهُ فُرْطاً [كهف/ ۲۸] .

۲ _ قَالَ عَلَىٰ بَنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ حَبِّبْ إِلَي صُحْبَةَ الْفُقَرَاءِ ، وَ اعْنِي عَلَي صُحْبَتِهِمْ بِحُسْنِ الصَّبْرِ [صحيفه سجاديه ، دعای ۳۰] .

۱۰. مظاهر صبر

صبر علی (ع) :

قَالَ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ (ع): أَنْتَ الصَّابِرُ فِي الْبُأْسَاءِ وَالضَّرَاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ [بحار الأنوار، ج ٩٧، ص ٣٦٤].

٢_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى آدَمَ فِي عِلْمِهِ وَإِلَى إِبْرَاهِيمَ فِي وَقَارِهِ وَإِلَى سَلِيمَانَ فِي قَضَائِهِ وَإِلَى يَحْيَى فِي زَهْدِهِ وَإِلَى أَيُّوبَ فِي صَبْرِهِ وَإِلَى إِسْمَاعِيلَ فِي صِدْقِهِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ع [بشاره المصطفى، ص ٨٣].

٣_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): قُلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَنْ صَبْرِي وَرَقِّ عَنْهَا تَجَلْدِي إِلَّا أَنْ فِي التَّأْسِي لِي بِعَظِيمِ فُرْقَتِكَ وَفَادِحِ مُصِيبَتِكَ مَوْضِعٌ تَعَزُّ فَلَقَدْ وَسَدْتُكَ فِي مَلْحُودِهِ قَبْرِكَ وَفَاضَتْ بَيْنَ نَحْرِي وَصَدْرِي نَفْسِيكَ فَنَا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ فَلَقَدْ اسْتَرْجَعَتِ الْوَدِيعَةَ وَأَخَذَتِ الرَّهِينَةَ أَمَّا حُزْنِي فَسَ رَمَدٌ وَأَمَّا لَيْلِي فَمُسَى هَدَى إِلَى أَنْ يَخْتَارَ اللَّهُ لِي دَارَكَ الَّتِي أَنْتَ بِهَا مُقِيمٌ وَ سَتَبْتُكَ ابْتِثَاكَ بِتَضَافُرِ أُمَّتِكَ عَلَى هَضْمِهَا فَأَخْفِيهَا السُّوَالَ وَاسْتَخْبِرْهَا الْحَالَ هَذَا وَ لَمْ يَطْلِ الْعَهْدُ وَ لَمْ يَخْلُ مِنْكَ الذِّكْرُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا سَلَامٌ مُودِعٌ لَمَّا قَالَ وَ لَأَ سَيِّئٌ فَإِنْ أَنْصِرِفْ فَلَا عَنْ مَلَالَةٍ وَإِنْ أَقِمْ فَلَا عَنْ سُوءِ ظَنٍّ بِمَا وَعَدَ اللَّهُ الصَّابِرِينَ [نهج البلاغه، خطبه ٢٠٢].

٤_ بعد از واقعه نهروان حضرت در مسجد کوفه نشسته بود که یکی از رهبران یهود وارد شد و گفت: سؤالاتی دارم. حضرت با محبت و حوصله طی یک جواب طولانی، تاریخ مظلومیت خود را و موارد صبر خود را برای او بر شمرد به طوری که در پایان اصحاب حضرت و شخص

یهودی همه گریستند و یهودی گفت: باز هم تعریف کن. حضرت فرمود: مطلب دیگر این است که این محاسن به خون خضاب خواهد شد. صدای گریه از مسجد بلند شد و یهودی مسلمان شد و در کوفه ماند تا حضرت به شهادت رسید. [خصال صدوق، ج ۲، ص ۳۶۵].

۵_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا عَلِيُّ إِنَّ الْقَوْمَ نَقَضُوا أَمْرَكَ وَاسْتَبَدُّوا بِهَا دُونَكَ وَعَصَوْنِي فَيُكْفِرُ بِكَ فَعَلَيْكَ بِالصَّبْرِ حَتَّى يَنْزَلَ الْأَمْرُ أَلَا وَإِنَّهُمْ سَيَغْدِرُونَ بِكَ لَا مَحَالَةَ فَلَا تَجْعَلْ لَهُمْ سَبِيلًا إِلَى إِذْلَالِكَ وَسَفْكَ دَمِكَ [خصال صدوق، ج ۲، ص ۴۶۱].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَصَبْرْتُ عَلَى طُولِ الْمُدَّةِ وَشِدَّةِ الْمِخْنَةِ [نهج البلاغه، خطبه ۳].

۷_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَنَظَرْتُ فَإِذَا لَيْسَ لِي مُعِينٌ إِلَّا أَهْلُ بَيْتِي فَصَنَنْتُ بِهِمْ عَنِ الْمَوْتِ وَأَغَضَيْتُ عَلَى الْقَدَى وَشَرِبْتُ عَلَى الشَّجَا وَصَبْرْتُ عَلَى أَخْذِ الْكُظْمِ وَعَلَى أَمْرٍ مِنْ طَعْمِ الْعَلَقَمِ [نهج البلاغه، خطبه ۲۶].

در جنگ احد پیامبر (ص) خبر شهادت مولا را داد و فرمود: فَكَيْفَ صَبْرُكَ إِذَا فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَيْسَ هَذَا مِنْ مَوَاطِنِ الصَّبْرِ وَ لَكِنْ مِنْ مَوَاطِنِ الْبُشْرَى وَ الشُّكْرِ [نهج البلاغه، خطبه ۱۵۶].

إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَائِزُونَ [مومنون/ ۱۱۱].

امام رضا (ع) در زیارت

قَالَ الْهَادِي (ع): أَنْتَ أَوَّلُ مَظْلُومٍ وَأَوَّلُ مَنْ غُصِبَ حَقُّهُ صَبْرَتْ وَ اخْتَسَبَتْ [تهذيب الأحكام، ج ۶، ص ۲۸].

۱_ در قرآن هر کجا کلمه فائزون است روایتی وارد شده که مراد علی

بن ایطالب است.

عن ابن عباس فی قوله تعالى "وَمَنْ يَطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَ يَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ" (نور/۵۲) قال: "نزلت فی علی بن أبی طالب (ع)" [بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۴۰۱].

نمونه ها:

۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): صَبْرٌ وَ فِي الْعَيْنِ قَدَى وَ فِي الْحَلْقِ شَجَا [نهج البلاغه، خطبه ۳].

بعضی برای یک دستمال قیصریه را به آتش می زنند.

۳_ پیامبر (ص) و حضرت علی (ع) از کنار باغی می گذشتند. پیامبر (ص) سر به دامن علی (ع) گذاشتند و گریه ها کرد. علی (ع) سبب پرسید.

عن أنس بن مالك قال: "كنا مع رسول الله (ص) و علی بن أبی طالب معنا فمررنا بحديقة فقال علی یا رسول الله ألا ترى ما أحسن هذه الحديقة فقال إن حديقتك في الجنة أحسن منها حتى مررنا بسبع حدائق يقول علی ما قال و يجيبه رسول الله (ص) بما أجابه ثم إن رسول الله (ص) وقف فوقفنا فوضع رأسه علی رأس علی و بكى فقال علی: ما يبكيك یا رسول الله؟ قال: ضغائن في صدور قوم لا يبدونها لك حتى يفقدوني. فقال: یا رسول الله أفلا أضع سيفي علی عاتقي فأبيد خضراءهم قال: بل تصبر. قال: فإن صبرت. قال: تلاقى جهدا. قال: أفي سلامه من ديني؟ قال: نعم. قال: فإذا لا أبالي" [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحديد، ج ۴، ص ۱۰۷].

۴_ حضرت زهرا به علی (ع) گفت: اشتملت شمله الجنين حضرت فرمود: باید صبر كنم. [المناقب،

ام السلمه : پیامبر (ص) لحظاتی مرا خارج و علی... وارد شد. صدای گریه هر دو را شنیدم ، بعد اجازه ورود دادند. دیدم علی (ع) اشک خود را پاک کرد و می گفت : صبر می کنم ، صبر می کنم. حضرت فرمود : اگر صبر کنی جعل الله قبرک و قبوری ولدی ملجأ لهذه الامه الی يوم القيامة

۱ _ نوح (ع) : فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا [عنكبوت/۱۴].

۲ _ اسماعیل (ع) : فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ [صافات/۱۰۲].

۳ _ ابراهیم (ع) : وَ إِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ [بقره/۱۲۴].

قَالَ الصَّدُوقُ (ره) : المحنه فى النفس حين جعل فى المنجنيق و قذف به فى النار ثم المحنه فى الولد حين أمر بذبح ابنه إسماعيل ثم المحنه بالأهل حين خلص الله حرمة من عراره القبطى فى الخبر المذكور فى هذه القصة ثم الصبر على سوء خلق ساره. [معانى الأخبار ، ص ۱۲۷].

۴ _ حضرت ايوب : وَ أَيُوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ وَ آتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَ مِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَ ذِكْرَىٰ لِلْعَابِدِينَ وَ إِسْمَاعِيلَ وَ إِدْرِيسَ وَ ذَا الْكُفْلِ كُلٌّ مِنَ الصَّابِرِينَ [انبياء/۸۵-۸۳].

وَ اذْكَرْ عَبْدَنَا أَيُوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَ عَذَابٍ

از كُضِّ بِرِجْلَيْكَ هَذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَ شَرَابٌ وَ وَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَ مِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَ ذِكْرِي لِأُولِي الْأَلْبَابِ وَ خُذْ بِيَدِكَ ضَمًّا
فَاضْرِبْ بِهِ وَ لَا تَحْنُتْ إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ [ص / ۴۴-۴۱] .

قیس فرماندار کشور مصر از جانب علی (ع) بود و مصر را خوب اداره می کرد. برای معاویه سخت بود او را تحمل کند تصمیم گرفت او را خراب کند؛ شایعاتی پخش کرد در بین مردم که قیس با معاویه صلح کرده در جایی که قیس نامه تندی به معاویه نوشته بود. معاویه به مردم می گفت: قیس را سب نکنید، او با ماست. آنقدر جوسازی کردند که علی (ع) مجبور شد او را عزل کند و به جایش محمد بن ابی بکر را بگمارد. قیس ناراحت به مدینه آمد و علت عزلش را نمی دانست. در مدینه نیروهای دیپلماسی معاویه به سراغش آمدند تا از او شخصی ضد انقلاب بسازند از جمله حسان بن ثابت به دیدنش آمد و او را تحریک کرد بر ضد علی (ع). قیس به او نهیب زد و از خانه اش بیرون انداخت و خودش راهی کوفه شد و تمام مسائل را برای حضرت توضیح داد و در کوفه سر دسته انصار شد و دوازده هزار نفر با او برای نصرت علی (ع) بیعت کردند که تا پای مرگ جانبازی کنند تا اینکه حضرت به شهادت رسید. قیس با این دوازده هزار نفر با امام حسن بیعت کردند و آماده جنگ با معاویه شدند.

۱۱. خاطرات

۱ _ عربی لباس پیامبر (ص) را چنان کشید که گردن مبارکش آسیب دید و گفت

از اموال به من بدهفالتفت إليه رسول الله (ص) فضحك و أمر له بعتاء [مكارم الأخلاق ، ص ۱۷] .

۲ _ كتاب الروضه : أنه دخل سفیان الثوری علی الصادق (ع) فرآه متغیر اللون فسأله عن ذلك كنت نهيت أن يصعدوا فوق البيت فدخلت فإذا جاريه من جواربي ممن تربى بعض ولدى قد صعدت فى سلم و الصبى معها فلما بصرت بى ارتعدت و تحيرت و سقط الصبى إلى الأرض فمات فما تغير لونی لموت الصبى و إنما تغير لونی لما أدخلت علیها من الرعب و كان (ع) قال لها : "أنت حره لوجه الله لا بأس عليك مرتين. [المناقب ، ج ۴ ، ص ۲۷۴] .

۳ _ انوشیروان بوذرجمهر را زندان انداخت ، پس از مدتی از او بازدیدى به عمل آورد و دیدند که آرام زندگى می کند. پرسیدند : چرا جزع نمی کنی؟ گفت : از معجونى استفاده کرده ام که از ۶ چیز ترکیب شده. توضیح خواستند. آن مواد معجون چیست ، گفت :

۱ _ توکل و اطمینان به خدا

۲ _ هر چیزی که جزء سرنوشت من باشد محقق خواهد شد.

۳ _ اگر صبر نکنم چه کنم.

۴ _ بى تابى رنج دیگری است بر رنجهایم

۵ _ دیگران مشکلات سخت تری را چشیده اند

۶ _ حوادث دنیا زودگذر است و در هر لحظه ای امید فرجی است.

فرستاده انوشیروان ماجرا را به سمع او رساند و او دستور آزادی داد. [سفینه البحار ، ج ۲ ، ص ۷]

۴ _ در جنگ احد پیامبر (ص) به دنبال جنازه حمزه می گشت ، علی (ع) و دیگران مایل نبودند پیامبر (ص) پیکر حمزه را ببیند تا اینکه

حضرت به بالین شهید آمد و خشمگین شد و فرمود: و الله ما وقفت موقفا قط أعيظ علي من هذا المكان لئن أمكنني الله من قریش لأمثلن بسبعين رجلا- منهمجبرئیل نازل شد و این آیه را آورد: وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ [(نحل/۱۲۶) تفسیر القمی ، ج ۱ ، ص ۱۲۳] .

۵) شخصی از وضع خود خدمت حضرت صادق (ع) شکایت کرد و حضرت فرمود: اصبر سَيَجْعَلُ لَكَ فَرْجًا بعد از مدتی آمد دوباره ناراحتی خود را ابراز کرد ، حضرت فرمود: می دانی وضع زندان کوفه چگونه است؟ گفت: بله ، تنگ و تاریک و انسانهایی بد در آنجا هستند. حضرت فرمود: خوب تو الان در زندانی ، می خواهی در آسایش باشی! دنیا زندان مؤمن است. [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۵۰] .

۶) ابوظلحه فرزندی داشت که خیلی او را دوست داشت ، مریض شد و مرد. همسرش ام سلیم بچه را پنهان کرد و لباس خوب پوشیده و غذای مطبوع درست کرد شوهر که به خانه آمد برایش غذا آورد و به او گفت: ودیعه ای از خداوند نزد ما بود به صاحبش بازگردانیم و قصه فوت فرزند را به آرامی تعریف کرد. ابوظلحه گفت: فأنا أحق بالصبر منك ثم قام من مكانه و اغتسل و صلی رکعتین ، سپس خدمت پیامبر (ص) رسیده و قصه را تعریف کرد. حضرت فرمود: الحمد لله الذي جعل من أمتي مثل صابره بنی إسرائيل [مسکن الفؤاد ، ص ۶۷] .

۷) جابر بن عبد الله در زمان حفر خندق پیامبر

(ص) را به مهمانی دعوت کرد و گوسفندی ذبح کرد. دو فرزند داشت یکی از دیگری پرسید: بابا چگونه گوسفند را ذبح کرد؟ او هم کاردی برداشت و برادر را برد پشت بام و عملاً نشان داد و سر برادر را برید وقتی خون فواره زد وحشت کرد و عقب عقب رفت تا از پشت بام افتاد داخل کوچه؛ مادرش که مشغول پخت غذا بود صدای بیچه را شنید به کوچه آمد دید خون از ناودان جاری است به پشت بام رفت و صحنه دلخراش را دید، سراغ فرزند دیگر رفت، دید او هم پرت شده و مرده؛ بیچه ها را پنهان کرد و مشغول پخت غذا شد، پیامبر (ص) وارد شد و با اصحاب مشغول صرف غذا شدند که جبرئیل نازل شد و عرض کرد تا بیچه های جابر نیامدند شروع نکن. حضرت به جابر فرمود: بیچه هایت را بیاور. جابر به سراغ همسرش رفت و مقدار زیادی جستجو کرد، ولی آنها را پیدا نکرد تا این که خود جبرئیل قصه را تعریف کرد و پیامبر (ص) دعا کرد و علی (ع) آمین گفت و بیچه ها زنده شدند و همه غذا خوردند. [شکر و صبر از لئالی الاخبار، ج ۱، ص ۳۰۶]

(۱) نکوهش از جزع و گلاویه: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ لَمْ يَرْضَ بِقَضَائِي وَ لَمْ يَشْكُرْ لِنِعْمَائِي وَ لَمْ يَصْبِرْ عَلَىٰ بَلَائِي فَلْيَتَّخِذْ رِبَا سَوَائِي [الدعوات، ص ۱۶۹].

(۲)

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءً الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْأَوْصِيَاءُ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ [كافی، ج ۲،

۳) توجه به پاداش : امام صادق (ع) : اگر مؤمن بداند خداوند چه پاداشی در برابر مصایب برای او در نظر گرفته است ، آرزو می کند که وی در دنیا با قیچی ها پاره پاره گردد.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَوْ يَغْلَمُ الْمُؤْمِنُ مَا لَهُ مِنَ الْأَجْرِ فِي الْمَصَائِبِ لَتَمَنَّى أَنَّهُ قُرْضَ بِالْمَقَارِيضِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۵۵] .

۴) شفاعت کودک از پدر و مادر داغ دیده : وقتی کودک عثمان بن مظعون از دنیا رفت ، پدرش خیلی ناراحت بود و از مردم کناره گیری کرده و مشغول عبادت بود. پیامبر (ص) فرمود : ای عثمان! خداوند رهبانیت را دوست ندارد. رهبانیت امت من جهاد است. ای عثمان! بهشت دارای هشت در است. آیا خوشحال نمی شدی که از هر دری از درها بروی ، فرزندت را در کنار آن بیابی و دست به دامن تقاضای شفاعت از خدا کنی. [آمالی صدوق ، ص ۶۶] .

۵) پیامبر (ص) می فرمایند : برای کسانی که در مصیبت انا لله می گویند و حمد خدا را می کنند ، خداوند دستور می دهد خانه ای در بهشت برایشان بنا کنند به نام بیت الحمد : لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَ سُمُوهُ بَيْتَ الْحَمْدِ [کافی ، ج ۳ ، ص ۲۱۸] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ حَمْدَ الشَّاكِرِينَ عَلَيَّ مَصَابِهِمْ [كامل الزيارات ، ص ۱۷۷] .

۶) در قرآن بیش از ۷۰ مرتبه از صابران تجلیل شده است.

صبر شرط رهبری : وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بآيَاتِنَا يوقِنُونَ [سجده/۲۴] .

صبر رمز پیروزی : تَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا

(۷) سه هدیه الهی به صابران : صلوات ، هدایت ، رحمت

(۸) روزی رسول خدا (ص) به انصار فرمود : آیا شما مؤمن هستید؟ انصار قدری سکوت کردند. بعد یکی بلند شد و عرض کرد آری! حضرت (ص) فرمود : علامت ایمانتان چیست؟ عرض کرد : به هنگام بلا و گرفتاری ، صبر می کنم و به قضا و قدر راضی هستیم. حضرت (ص) فرمود : "به صاحب کعبه سوگند که شما مؤمن هستید." [مسکن الفؤاد ، ص ۴۲] .

(۹) رسول خدا (ص) : "در بهشت درختی است به نام درخت بلوی که به اهل بلا و مصیبت می دهند."

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ فِي الْجَنَّةِ شَجْرَةً يُقَالُ لَهَا شَجْرَةُ الْبُلُویِ يُوْتَى بِأَهْلِ الْبَلَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [مسکن الفؤاد ، ص ۴۳] .

(۱۰) امام سجاد (ع) : "در قیامت منادی بانگ می زند ، صابران کجایند؟ گروهی می آیند و بدون حساب وارد بهشت می شو....."

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : إِذَا جَمَعَ اللَّهُ الْأَوْلِيْنَ وَ الْآخِرِينَ يَنَادِي مُنَادٍ أَيْنَ الصَّابِرُونَ لِيَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ [مسکن الفؤاد ، ص ۴۳] .

۱. صدا

۱. صدا نعمتی الهی

خوش صدائی از نعمت های ویژه الهی است.

بدصدا به الاغ تشبیه شده : إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ [لقمان/ ۱۹] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ مِنْ أَجْمَلِ الْجَمَالِ الشَّعْرَ الْحَسَنَ وَ نَعْمَةَ الصَّوْتِ الْحَسَنِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۱۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : فِي قَوْلِهِ تَعَالَى " يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ " (فاطر- ۱) هُوَ الْوَجْهُ الْحَسَنُ وَ الصَّوْتُ الْحَسَنُ وَ الشَّعْرُ الْحَسَنُ [بحار الأنوار ، ج ۵۶ ، ص ۱۵۵] .

۲. اهمیت صدا در تبلیغ

ما بعث

الله نبيا الا حسن الصوت [محجه ، ج ٢ ، ص ٢٣٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِكُلِّ شَيْءٍ حِلْيَةٌ وَحِلْيَةُ الْقُرْآنِ الصَّوْتُ الْحَسَنُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦١٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ عَلِيٌّ بِنُ الْحُسَيْنِ ص أَحْسَنَ النَّاسِ صَوْتًا بِالْقُرْآنِ وَ كَانَ السَّقَاءُونَ يَمُرُونَ فَيَقْفُونَ بِبَابِهِ يَشْمَعُونَ قِرَاءَتَهُ وَ كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ ع أَحْسَنَ النَّاسِ صَوْتًا [كافي ، ج ٢ ، ص ٦١٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حَسُّوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ فَإِنَّ الصَّوْتَ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْنًا [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ٦٩] .

٣. اهمیت زیبایی در اسلام

اسلام در همه چیز به خوبی و زیبایی توجه دارد :

أَحْسَنَ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ [سجده/٧] .

فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ [تین/٤] .

بَزِينِهِ الْكَوَاكِبِ [صافات/٦] .

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا [كهف/٧] .

زِينَةً فِي قُلُوبِكُمْ [حجرات/٧] .

قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا [بقره/٨٣] .

وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا [عنكبوت/٨] .

قَرَضًا حَسَنًا [بقره/٢٤٥] .

بِالْحِكْمَةِ وَ الْمُوعِظَةِ الْحَسَنَةِ [نحل/١٢٥] .

آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً [بقره/٢٠١] .

فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ [آل عمران/٣٧] .

يُوتِكُمُ اللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا [فتح/١٦] .

لِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا [انفال/١٧] .

زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ [انفال/ ٤٨] . حتى شيطان بدى ها را نيكو جلوه مى دهد و سپس انسان را اغفال مى كند.

١. صدق

١. سيمای صدق

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصِّدْقُ وَسِيلَةٌ [غررالحكم ، ص ٢١٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصِّدْقُ أَمَانَةٌ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٥٠٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصِّدْقُ فَضِيلَةٌ [غررالحكم

، ص ٢١٧] .

- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصَّدَقُ نَجَاحٌ [غررالحكم ، ص ٢١٨] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصَّدَقُ أَخُو الْعَدْلِ [غررالحكم ، ص ٢١٧] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصَّدَقُ خَيْرُ الْقَوْلِ [غررالحكم ، ص ٢١٧] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصَّدَقُ حَيَاةُ التَّقْوَى [غررالحكم ، ص ٢١٨] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصَّدَقُ رُوحُ الْكَلَامِ [غررالحكم ، ص ٢١٨] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصَّدَقُ لِبَاسُ الدِّينِ [غررالحكم ، ص ٢١٨] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصَّدَقُ لِبَاسٌ [رَأْسُ الدِّينِ] الْيَقِينِ [غررالحكم ، ص ٢١٨] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصَّدَقُ رَأْسُ الدِّينِ [غررالحكم ، ص ٢١٨] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصَّدَقُ حَقٌّ صَادِعٌ [غررالحكم ، ص ٢١٧] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصَّدَقُ يَنْجِيكَ وَ إِنْ خَفْتَهُ [غررالحكم ، ص ٢١٨] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصَّدَقُ أَفْضَلُ عَدِهِ [غررالحكم ، ص ٢١٧] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثَمَرُهُ الْعَقْلُ الصَّدَقُ [غررالحكم ، ص ٥٣] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنْجَحَكُمْ أَصْدَقَكُمْ [أَصْدَقَكُمْ أَكَيْسَكُمْ] [غررالحكم ، ص ٢١٨] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصَّدَقُ عِمَادُ الْإِسْلَامِ وَ دَعَامَةُ الْإِيمَانِ [غررالحكم ، ص ٢١٨] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : تَحْرَى الصَّدَقُ وَ تَجْنِبُ الْكُذْبَ أَجْمَلَ شِيمِهِ وَ أَفْضَلَ أَدَبٍ [غررالحكم ، ص ٢١٧] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصَّدَقُ جَمَالُ الْإِنْسَانِ وَ دَعَامَةُ الْإِيمَانِ [غررالحكم ، ص ٢١٨] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَيْئَانِ هُمَا مَلَائِكَةُ الدِّينِ الصَّدَقُ وَ الْيَقِينُ [غررالحكم ، ص ٨٥] .
- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : زِينَتُهُ

الْحَدِيثِ الصَّدْقُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٤٠٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَاعْلَمْ أَنَّ الصَّدْقَ مُبَارَكٌ [تحف العقول ، ص ١٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الصَّدْقُ عِزٌّ [كافي ، ج ١ ، ص ٢٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : صدق الرجل على قدر مروءته [غررالحكم ، ص ٢٥٩] .

٢. أهمية صدق

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أقل شيء الصدق والأمانة [غررالحكم ، ص ٢٥١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إذا أحب الله عبدا ألهمه الصدق [غررالحكم ، ص ٢١٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بالصدق والوفاء تكمل المروءة لأهلها [غررالحكم ، ص ٢١٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ أَقْرَبَكُمْ مِنِّي غَدًا وَ أَوْجَبَكُمْ عَلَيَّ شَفَاعَةٌ أَصْدَقُكُمْ لِلْحَدِيثِ [وسائل الشيعة ، ج ١٢ ، ص ١٦٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَقْرَبُكُمْ مِنِّي غَدًا وَ أَوْجَبُكُمْ عَلَيَّ شَفَاعَةٌ أَصْدَقُكُمْ لِسَانًا وَ آدَاكُمْ لِلْأَمَانَةِ وَ أَحْسَنُكُمْ خُلُقًا وَ أَقْرَبُكُمْ مِنَ النَّاسِ [أمالي صدوق ، ص ٥٠٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : النجاه مع الصدق [غررالحكم ، ص ٢١٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمْ يَبْعَثْ نَبِيًّا إِلَّا بِصِدْقِ الْحَدِيثِ وَ آدَاءِ الْأَمَانَةِ إِلَى الْبِرِّ وَ الْفَاجِرِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٠٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَغْتَرُّوا بِصَلَاتِهِمْ وَ لَا بِصِيَامِهِمْ فَإِنَّ الرَّجُلَ رُبَّمَا لَهَجَ بِالصَّلَاةِ وَ الصَّوْمِ حَتَّى لَوْ تَرَكَهُ اسْتَوْحَشَ وَ لَكِنْ اخْتَبَرُوهُمْ عِنْدَ صِدْقِ الْحَدِيثِ وَ آدَاءِ الْأَمَانَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٠٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فَإِنَّ عَلِيًّا عِزٌّ إِنَّمَا بَلَغَ مَا بَلَغَ بِهِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) بِصِدْقِ الْحَدِيثِ وَ آدَاءِ الْأَمَانَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٠٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ صَدَقَ لِسَانُهُ زَكِيَ عَمَلُهُ [كافي، ج ٢، ص ١٠٤].

قال المجلسي (ره): لأنه إنما يتقبل الله من المتقين. [بحار الأنوار، ج ٦٨، ص ٣].

قال المجلسي (ره): أو يقال لما كان الصدق لازماً للخوف و الخوف ملزوماً لكثرة الأعمال فالصدق ملزوم لها أو المعنى طهر عمله من الرياء فإنها نوع من الكذب. [بحار الأنوار، ج ٦٨، ص ٣].

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): فِي أَوَّلِ دَخَلِهِ دَخَلَتْ عَلَيْهِ تَعَلَّمُوا الصَّدَقَ قَبْلَ الْحَدِيثِ [كافي، ج ٢، ص ١٠٤].

پیامبر (ص) فرمود: "هر که دروغ را ترک کند، من ضمانت می کنم برای او درجات بهشت را در بالاترین نقطه بهشت و وسط بهشت و در میان باغستان های بهشت" [صدر، ص ٤٦].

سند حقانیت رسول خدا (ص) صدق او است. فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمراً مِنْ قَبْلِهِ [يونس/١٦].

پیروی انسان ها از مکتب ها به خیال صدق است.

٣. آثار صدق

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ لَقَدْ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ص نَقْتُلُ آبَاءَنَا وَ أَبْنَاءَنَا وَ إِخْوَانَنَا وَ أَعْمَامَنَا مَا يَزِيدُنَا ذَلِكَ إِلَّا إِيمَانًا وَ تَسْلِيمًا وَ مُضِيًّا عَلَى اللَّقْمِ وَ صَبْرًا عَلَى مَضَضِ الْمَالِمِ وَ جِدًّا فِي جِهَادِ الْعِدُوِّ وَ لَقَدْ كَانَ الرَّجُلُ مِنَّا وَ الْآخِرُ مِنْ عِدُونَا يَتَصَاوَلَانِ تَصَاوُلَ الْفَحْلَيْنِ يَتَخَالَسَانِ أَنْفُسَهُمَا أَيُّهُمَا يَسْقَى صَاحِبَهُ كَأَسِّ الْمُنُونِ فَمَرَّةً لَنَا مِنْ عِدُونَا وَ مَرَّةً لِعِدُونَا مِنَّا فَلَمَّا رَأَى اللَّهُ صِدْقَنَا أَنْزَلَ بَعْدُونَا الْكِبْتَ وَ أَنْزَلَ عَلَيْنَا النَّصْرَ [نهج البلاغه، خطبه ٥٦].

٤. صادقان

١. معرفی صادقان

وَ يَنْصُرُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ [حشر/٨].

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَزْتَابُوا وَ جَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَ أَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ [حجرات/١٥].

ليس البر أن تولوا وجوهكم قبل المشرق والمغرب ولكن البر من آمن بالله واليوم الآخر والملائكة والكتاب والنبيين وآتى المال على حبه ذوى القربى واليتامى والمساكين وابن السبيل والسائلين وفى الرقاب وأقام الصلاة وآتى الزكاة والموفون بعهدهم إذا عاهدوا والصابرين فى البأساء والضراء وحين البأس أولئك الذين صدقوا وأولئك هم المتقون [بقره/١٧٧].

لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَاناً وَيُنصِرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ [حشر/ ٨] .

٢. موارد

وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلاً [نساء/ ١٢٢] .

وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثاً [نساء/ ٨٧] .

وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ [آل عمران/ ١٥٢] .

١. صراط مستقيم

١. معنای صراط مستقیم

راه مستقیم ، راه محبت خدا و دین خدا و مانع از هوا پرستی است : قَالَ الصَّادِقُ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ "اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ" (فاتحه/ ٦) قَالَ : "يَقُولُ أَرْشِدُنَا لِلزُّومِ الطَّرِيقِ الْمُوَدِّيِّ إِلَى مَحَبَّتِكَ وَ الْمُبْلَغِ إِلَى (رِضْوَانِكَ وَ) جَنَّتِكَ وَ الْمَانِعِ مِنْ أَنْ نَتَّبِعَ أَهْوَاءَنَا فَنُغَطِبَ أَوْ نَأْخُذَ بِأَرَائِنَا فَنَهْلِكَ" [معانی الأخبار ، ص ٣٣] .

در جلد ٢٤ بحار ٥٦ حدیث آمده که امامان و اولیای خدا و شیعیان خالص راه مستقیم هستند.

راه مستقیم راه انبیا است.

إِنَّكَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [زخرف/ ٤٣] .

راه

مستقیم بندگی خداست :

وَ أَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ [یس/۶۱].

راه مستقیم رهبران معصوم هستند.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : ليس بين الله و بين حجه حجاب فلا- لله دون حجه ستر نحن أبواب الله و نحن الصراط المستقيم [معانی الأخبار ، ص ۳۵].

وَ مَنْ يَعْصِمِ بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [آل عمران/۱۰۱].

۲. خصوصیات صراط مستقیم

راه مستقیم از مو باریک تر و از شمشیر تیزتر است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَخْبَرَنِي الرُّوحُ الْمَأْمِينُ فَمَا خَلَقَ اللَّهُ عَبْدًا مِنْ عِبَادِهِ مَلَكٌ وَ لَا نَبِيٌّ إِلَّا وَ ينادي يا رَبِّ نَفْسِي نَفْسِي وَ أَنْتَ تَقُولُ يا رَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي ثُمَّ يُوَضِّعُ عَلَيْهَا صِرَاطًا أَدْقُ مِنَ الشَّعْرِ وَ أَحَدٌ مِنَ السَّيْفِ [كافی ، ج ۸ ، ص ۳۱۲].

راه مستقیم یکی است. و ثابت است. و آنّ هذا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَ لَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ [انعام/۱۵۳].

راه مستقیم مراحل دارد : وَ الَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى [محمد/۱۷].

۳. صراط مستقیم در تمام مراحل زندگی

(۱) نیت (۲) عمل (۳) فکر (۴) علاقه (۵) عبادت (۶) انتخاب دوست (۷) انتخاب شغل (۸) انتخاب همسر (۹) انتخاب مسکن (۱۰) تقدیر معیشت (۱۱) انتقاد (۱۲) همسرداری (۱۳) تفریح

۴. انحراف از صراط مستقیم

۱. صراط مستقیم و افراط و تفریط

(۱) هم نماز و هم زکاتاً قِيمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ [بقره/۴۳].

(۲) هم احسان به والدین ، هم مواردی عدم اطاعت.

(۳) هم رسالت عمومی ، هم رسیدگی به خانواده هُوَ كَانَ رَسُولًا نَبِيًّا وَ كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ [مریم/۵۴-۵۵].

(۴) هم جاذبه و هم دافعه.

(۵) هم دعا ، هم شمشیر ، مانند شب عاشورا و روز عاشورا أَشْدَّاءَ عَلَيِ الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ [فتح/ ۲۹] .

(۶) هم عفو ، هم خشونت ،

خُذِ الْعَفْوَ [اعراف/ ۱۹۹] .

لَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ [نور/ ۲] .

(۷) هم ایمان ، هم عمل

آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ [بقره/ ۲۵] .

(۸) هم عبادت ، هم فکر

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ قُلْتُ لَهُ : "جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّ لِي جَاراً كَثِيراً الصَّلَاةِ كَثِيراً الصَّدَقَةِ كَثِيراً الْحَجِّ لَا بَأْسَ بِهِ" قَالَ فَقَالَ : "يَا إِسْحَاقُ كَيْفَ عَقَلُهُ" قَالَ قُلْتُ لَهُ : "جُعِلْتُ فِدَاكَ لَيْسَ لَهُ عَقْلٌ" قَالَ فَقَالَ : "لَا يَرْتَفِعُ بِمَذَلِكِ مِنْهُ" [كافی ، ج ۱ ، ص ۲۴] .

(۹) هم دنیا ، هم آخرت

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً [بقره/ ۲۰۱] .

(۱۰) هم روحی ، هم جسمی

۲. نمونه هایی از افراط و تفریط

علی اللهلین به علی .

توسل شرک است توسل به درخت .

دین از سیاست جداست سیاست زدگی

یهود : آزار موسی مسیحیت : إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثِهِ [مائده/ ۷۳]

هجرت پی در پی اقامت پی در

ورزش به عنوان شغل بی‌اعتنایی به سلامتی

سوء ظن عمومی خوش بینی مطلق

بی‌خبری از فرزند کنترل شدید

۳. اسلام و مسئله افراط و تفریط

قرآن برای راه مستقیم و دوری از هرگونه تند روی یا کندروی و افراط و تفریط آیات فراوانی دارد از جمله :

(۱) کُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوا [اعراف/۳۱].

بخورید و بیاشامید ، ولی اسراف نکنید.

(۲) وَ لَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَ لَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ [اسراء/۲۹].

نه دستت را به گردنت قفل کن که تا در کیسه نرود و بخششی انجام نگیرد و نه آزادانه همه اموالت را ببخش.

(۳) الَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يَسْرِفُوا وَ لَمْ يَقْتُرُوا وَ كَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا [فرقان/۶۷].

مومنان کسانی هستند که هنگام انفاق ، نه اهل اسرافند و نه اهل بخل ، بلکه میانه رو هستند.

(۴) لَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَ لَا تُخَافِتْ بِهَا وَ ابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا [اسراء/۱۱۰]. نماز را نه بلند بخوان نه آهسته ، بلکه صوتی معتدل را انتخاب کن .

به هر حال انتخاب راه مستقیم و استمداد از خداوند در هر نماز واجب است هر کس به گونه ای از راه خارج می شود ،

یکی در عمل و دیگری در اخلاق.

یکی همه کارها را به خدا نسبت می دهد و گویا انسان هیچ اراده ای ندارد. دیگری همه کارها را به خود نسبت داده ، و دست خدا را بسته می داند.

یکی رهبران آسمانی را مانند انسانهای عادی می داند و گاهی مجنون و ساحر می داند و دیگری آن بزرگواران را خدا می پندارد.

یکی زیارت امامان معصوم و شهدا را شرک می داند و دیگری حتی به درخت

و دیوار متوسل می شود و ریسمان می بندد و حاجت می طلبد.

یکی سیاست را از دین جدا می داند و دیگری غیر از سیاست به هیچ اصلی پای بند نیست.

یکی اقتصاد را زیر بنا می داند و دیگری دنیا را هیچ می داند.

یکی کار را اصل می داند و اهل فکر نیست ، دیگری دائما فکر می کند و طرح و شعار می دهد ، ولی اهل کار نیست.

یکی عمل را اصل می داند ، یکی هدف را.

یکی غیرت نابجا دارد و یکی همسرش را بی حجاب می فرستد.

به هر حال راه مستقیم راهی است که هیچگونه انحراف و افراط و تفریط در آن نباشد ، در جلد ۲۴ بحار حدیثی نقل شده که امامان معصوم می فرمایند : راه مستقیم ما هستیم ، آری الگو و اسوه و نمونه عمل به راه مستقیم رهبران آسمانی هستند و در دستورات خود در باره تمام مسائل زندگی از قبیل کار ، تفریح ، تحصیل ، تشویق ، انتقاد ، خوردن و آشامیدن ، قهر و صلح ، انفاق و بخشش ، علاقه به فرزندانیا تنبیه به ما دستور میانه روی داده اند و حتی در روایات اسلامی درباره عبادات سفارشی به میانه روی کرده اند (به کتاب اصول کافی باب الاقتصاد فی العبادات رجوع کنید)

۵_ تلاش از ما و استمداد از او : *إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ* [فاتحه/۵] .

۶_ *تَوَلَّأ وَ تَبَرَّأ : صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَ لَا الضَّالِّينَ* [فاتحه/۷] .

۷_ *مهر و قهر : تَبَّى عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ وَ أَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ* [حجر/۴۹-۵۰] .

۸_ اطاعت و

تمرد: وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا [بقره/ ۸۳] .

إِنْ جَاهِدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا [لقمان/ ۱۵] .

۹ _ هم مالکیت ، هم محدودیت : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : النَّاسُ مُسَلِّطُونَ عَلَىٰ أَمْوَالِهِمْ [نهج الحق ، ص ۵۷۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۸۰] .

۱۰ _ هم عمومی ، هم خصوصی : كَانَ رَسُولًا نَبِيًّا [مریم/ ۵۱] .

وَ كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ [مریم/ ۵۵] .

۱۱ _ هم صعود ، هم سقوط : أَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ [بقره/ ۴۷] .

وَّ بَاوِ بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ [بقره/ ۶۱] .

۱۲ _ هم ایمان به غیب ، هم شهود

۱۳ _ هم دعوت به عبادت ، هم استغنا از عبادت : فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ [قریش/ ۳] .

إِنْ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَ مَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ [ابراهیم/ ۸] .

۱۴ _ هم اراده او ، هم واسطه های او : إِذَا مَرِضْتَ فَهُوَ يَشْفِينِ [شعراء/ ۸۰] .

فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ [نحل/ ۶۹] .

يَدَبِّرُ الْأُمْرَ [یونس/ ۳] .

فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا [نازعات/ ۵] .

اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ [اعراف/ ۱۲۸] .

وَ اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلَاةِ [بقره/ ۴۵] .

۱۵ _ نه سکوت مطلق ، نه سؤال از هر چیز : فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ [نحل/ ۴۳] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْئَلُوا عَنْ أَشْيَاءٍ إِنْ تُبَدَّ لَكُمْ تَسْوِكُمْ [مائده/ ۱۰۱] .

۱۶ _ بعضی علم مفید را رها ، ولی بعضی به سراغ آموزش علوم مضر می روند : يَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَ لَا يَنْفَعُهُمْ

۱۷ _ بعضی مؤمنین را راضی نمی کنند ، بعضی در فکر آن هستند که یهود و نصارا را نیز از خود راضی کنند.

۱۸ _ برای جلوگیری از افراط و تفریط : إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا [نساء/۵۸] .

۱۹ _ بعضی مسلمین در مکه تقاضای جنگ داشتند ، به آنان گفته شد : كَفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ [نساء/۷۷] .

ولی در مدینه تن پرور شدند : فَلَمَّا كَتَبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالَ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ [نساء/۷۷] .

۱. صلح

۱. ماهیت صلح

۱. صلح تنها باج دادن و سکوت کردن نیست بلکه یک تاکتیک است برای اقامه و استقرار عدل. در صلح حدیبیه شرط شد که مسلمانان آزاد باشند و در صلح امام حسن (ع) شرط شد که شیعیان علی در هر نقطه در امان باشند.

۲. ریشه صلح واقعی و عمومی توحید است. ایمان به یگانگی سرچشمه هستی ، قانون واحد و معیار واحد ، بسیاری از تفرقه ها را از درون خانه تا بازار و کوچه و ارتش و اداره و جامعه در بر می گیرد.

زیرا جلوه های تفرقه از درون افراد و تفاوت مبدءها و معیارها است.

۳. بحث صلح مربوط به بحث فساد است چون صلح در برابر فساد است و هدف انبیاء اصلاح و صلح بوده‌اند اُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ [هود/۸۸] .

وَ قَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَ يَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ [بقره/۱۹۳] .

۲. استقبال از صلح

۱. در قرآن درباره گروهی از منافقان مکه که همکاری روشنی با دشمنان دارند می فرماید :

فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ حَتَّىٰ يَهَاجِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَ اقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَ لَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وُلِيًّا وَ لَا نَصِيرًا [نساء/۸۹] .

سپس می فرماید :

إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ أَوْ جَاوِكُمْ حَضِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يَقَاتِلُوكُمْ أَوْ يَقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ [نساء/۹۰] .

حکم منافقان شدت عمل است مگر آنها که با کسانی که با شما هم پیمان اند پیمان بسته اند یا آنها که به سوی شما می آیند (جاوگم) هم از جنگ با شما و هم از جنگ با قوم ناتوانند حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يِقَاتِلُوكُمْ أَوْ يِقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ [نساء/ ۹۰] .

طبق روایات طایفه بنی مدلیج خدمت پیامبر

(ص) رسیدند و گفتند : ما نه با شما هم صدا هستیم و نه بر ضد شما گامی بر می داریم لذا پیامبر (ص) پیمان ترک مخاصمه با آنان را بست. [نمونه ، ج ۴ ، ص ۵۴]

۳. تعهد به صلح نامه

۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَدْفَعَنَّ صَيْلِحًا دَعَاكَ إِلَيْهِ عَدُوُّكَ وَ لِلَّهِ فِيهِ رِضًا فَإِنَّ فِي الصُّلْحِ دَعَا لِيُجُودَكَ وَ رَاحَةً مِنْ هُمُومِكَ وَ أَمْنًا لِبِلَادِكَ وَ لَكِنَّ الْحَذَرَ كُلَّ الْحَذَرِ مِنْ عَدُوِّكَ بَعْدَ صَيْلِحِهِ فَإِنَّ الْعَدُوَّ رَبَّمَا قَارَبَ لِيَتَغَفَّلَ فَيُخَذُ بِالْحَزْمِ وَ أَنَّهُمْ فِي ذَلِكَ حُسْنُ الظَّنِّ وَ إِنْ عَقَدْتَ بَيْنَكَ وَ بَيْنَ عَدُوِّكَ عَقْدَةً أَوْ أَلْبَسْتَهُ مِنْكَ ذِمَّةً فَحُطَّ عَهْدَكَ بِالْوَفَاءِ وَ أَرْعَ ذِمَّتَكَ بِالْأَمَانَةِ وَ اجْعَلْ نَفْسَكَ جُنَّةً دُونَ مَا أُعْطِيََتْ فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ شَيْءٌ النَّاسُ أَشَدُّ عَلَيْهِ اجْتِمَاعًا مَعَ تَفَرُّقِ أَهْوَائِهِمْ وَ تَشَدُّتِ آرَائِهِمْ مِنْ تَعْظِيمِ الوَفَاءِ بِالْعُهُودِ وَ قَدْ لَزِمَ ذَلِكَ الْمُشْرِكُونَ فِيمَا بَيْنَهُمْ دُونَ الْمُسْلِمِينَ لِمَا اسْتَوْبَلُوا مِنْ عَوَاقِبِ الْعُدْرِ فَلَا تُعْذِرَنَّ بِذِمَّتِكَ وَ لَا تَخَيِّسَنَّ بِعَهْدِكَ وَ لَا تَخْتَلِنَنَّ عِدْوَكَ فَإِنَّهُ لَا يَجْتَرِي عَلَى اللَّهِ إِلَّا جَاهِلٌ شَقِيٌّ وَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ عَهْدَهُ وَ ذِمَّتَهُ أَمْنًا أَفْضَاهُ بَيْنَ الْعِبَادِ بِرَحْمَتِهِ وَ حَرِيمًا يَسِيْرُ كُنُونَ إِلَى مَنَعَتِهِ وَ يَسْتَفِيضُونَ إِلَى جَوَارِهِ فَلَا إِذْغَالَ وَ لَا مَدَّالْسَةَ وَ لَا خِدَاعَ فِيهِ وَ لَا تَعْقِدْ عَقْدًا تُجَوِّزُ فِيهِ الْعِلَلَ وَ لَا تُعَوِّلَنَّ عَلَى لَحْنِ قَوْلٍ بَعِيدٍ التَّأْكِيدِ وَ التَّوْتُّؤْفَةِ وَ لَا يَدْعُونَكَ ضَيْقُ أَمْرٍ لَزِمَكَ فِيهِ عَهْدُ اللَّهِ إِلَى طَلَبِ انْفِسَاخِهِ بِغَيْرِ الْحَقِّ فَإِنَّ صَبْرَكَ عَلَى ضَيْقِ أَمْرٍ تَرْجُو انْفِرَاجَهُ وَ فَضْلَ عَاقِبَتِهِ خَيْرٌ مِنْ غَدْرِ تَخَافُ تَبِعْتَهُ وَ أَنْ تُحِيْطَ بِكَ مِنَ اللَّهِ فِيهِ طَلَبُهُ لَا تَسْتَقْبَلُ فِيهَا دُنْيَاكَ وَ

لَا آخِرَ تَك [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۴. شرایط صلح

۱. المهادنه والمعاهده :

وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ [انفال ۶۲] .

المهادنه : المعاهده على ترك الحرب مده معلومه بغير عوض [مجمع البحرين ، ج ۶ ، ص ۳۲۸] .

و هي جايزه مع المصلحه للمسلمين

الف : لقلتهم :

ب : رجاء اسلامهم مع الصبر

ج : او ما يحصل به الاستظهار و الاستعانه والقوه

قد تجب المداهنه مع حاجه المسلمين اليها و قد تباح لمجرد المصلحه التي لا تبلغ حد الحاجه و لو انتفت انتفت الصحه]

تلخيص لمعه (جهاد) رياضى و جواهر ، ۲۱]

۲. قال الطوسى فى المبسوط [ج ۲ ، ص ۵۰]

ان كانت المصلحه فى تركه بان يكون العده قليلا ضعيفا و اذا ترك قتالهم اشتدت شوكتهم و قووا فلا تجوز الهدنه لان فيها ضررا على المسلمين

۳. قطب راوندی می گوید : إذا خاف الإمام من المهادنين خيانه جاز له أن ينقض العهد لقوله " وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَأَنْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ " (انفال/ ۵۸) [فقه القرآن ، ج ۱ ، ص ۳۵۵] .

و اگر آنها در برابر تو در میدان حاضر نشدند ولى قرائتى ظاهر شده که در صدد پيمان شکنى هستند و بيم خيانت و نقض پيمان بدون اطلاع قبلى دارند تو پيش دستى کن و به آنها اعلام نما که پيمان ها لغو فأنبذ [انفال/ ۵۸] . (يعنى پيمان آنها را بيفکن و لغو نما) عَلَى سَوَاءٍ [انفال/ ۵۸] .

(يعنى مثل آنها که عملا لغو کرده يا على سواء هستند تو نیز چنين کن يعنى با اعلام قبلى که راه صاف و سواء است) [نمونه]

العلامه حلی فی التذکره :

یشترط فی صحه عقد الهدنه امور رابعه :

الف : ان يتولاه الامام او من ياذن له لانه من الامور العظام.

ب : ان يكون للمسلمين اليه حاجه ومصلحه (للضعف المسلمين او لرجاء الايمان الكفار)

ج : ان يخلوا العقد من شرط فاسد (شرط رهائی اسراء ، تصرف اموال مسلمين ، ...)

د : ذكر المده [تذكره ، ج ١ ، ص ٤٤٧]

٤. اِنْ جَنَحُوا لِلْسَّلَامِ فَاجْنَحْ لَهَا [انفال/٦١] . صلح ابتدائی است اما صلح تحمیلی قرآن می فرماید :

فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَامِ وَ أَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ وَ اللَّهُ مَعَكُمْ وَ لَنْ يَتَرَكَكُمْ أَعْمَالَكُمْ [محمد/٣٥] .

— در جلد ١٨ الميزان می خوانیم : لا تَهِنُوا مِنَ الْوَهْنِ بِمَعْنَى الضَّعْفِ وَ النُّقُودِ

وَ تَدْعُوا إِلَى السَّلَامِ وَ لَا تَدْعُوا إِلَى الصَّلَاحِ وَ اللَّهُ مَعَكُمْ (معينه النصر)

لَنْ يَتَرَكَكُمْ (یعنی لم ینقضکم اعمالکم یعنی یوتی اجرها تاما كاملا لن یضیع اعمالکم)

نکته :

١. اعمال شما را وتر (تک) بی نتیجه ورها نمی گذارد بلکه اعمالتان شفع است همراه با نتیجه جفت است.

نکته :

٢. نَهَأْتُمْ الْأَعْلُونَ عِنْدَ اللَّهِ لِكِهَاتُمْ الْأَعْلُونَ مَطْلَقًا فِي دُنْيَا يَبْشُرُ عَيْنَ دُشْمَانٍ وَ فِي آخِرَتِ يَبْشُرُ عَيْنَ خَالِقٍ .

فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ [حجرات/٩] .

این جهاد تادیبی است نه کشتار انتقامی و احساساتی برای تشفی.

٥. قال فی لمعه کتاب الجهاد الفصل الثانی فی ترک القتال و یترک القتال وجوبا لامور

— احدها : الامان..... و لا یشترط كونه من الامام بل يجوز و لو من آحاد المسلمين لاحاد الكفار

و شرطه :

الف : ان يكون قبل الاسر)

قبل از اسارت گرفتن)

ب : وعدم المفسده و قيل وجود المصلحه كاستماله الكافر ليرغب في الاسلام.

لو امن الجاسوس و لم ينفذ

ثانيهما : الزوال على حكم الامام او من يختاره

ثالثها : الاسلام.

رابعها : الجزية

خامسها : مهاده (نه مدهانه) و هي من هدنه (صلح) و هي المعاقده من الامام او نائبه على ترك الحرب مده معينه و اكثرها عشر سنين مع المصلحه للمسلمين [لمعه]

تذكر :

در باره صلح قرآن می فرماید که :

وَ إِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا [انفال/ ٦١] .

فَإِنْ ائْتَهُوا فَلَا عُدْوَانَ [بقره/ ١٩٣] .

در عهدنامه آمده : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : صَلْحًا دَعَاكَ إِلَيْهِ عَدُوُّكَ [نهج البلاغه ، نامه ٥٣] .

در قرآن آمده : أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ [نساء/ ٩٤] .

در تاریخ آمده پیشنهاد صلح از طرف معاویه به امام حسن (ع) شد.

شاید از مجموع بتوان استفاده کرد همیشه پیشنهاد صلح از طرف دشمن باید باشد و مسلمان بپذیرد و خود پیشنهاد نکند. شاید ذلت باشد البته این استقصاء کامل نیست.

٥. اصلاح ذات البین

١. إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ [حجرات/ ١٠] .

٢. وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ [حجرات/ ٩] .

۳. وَ لَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَ تَتَّقُوا وَ تَصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ [بقره/ ۲۴۴] .

۴. فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ [انفال/ ۱] .

۵. امام صادق (ع) بودجه ای در اختیار مفضل گذاشت برای اصلاح و فرمودند : إِذَا رَأَيْتَ بَيْنَ اثْنَيْنِ مِنْ شِيعَتِنَا مُنَازَعَةً

فَأَقْتَدَهَا مِنْ مَالِي [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٠٩] .

٦. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الصُّلْحُ جَائِزٌ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا مَا حَرَّمَ حَلَالًا أَوْ أَحَلَّ حَرَامًا [نهج الحق ، ص ٤٨٤] . (يعني در صلح نفوذ دارد و نباید به هم زد و گذر است مگر در دو صورت) جایز یعنی نافذ نظیر جمله قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِقْرَارُ الْعُقَلَاءِ عَلَى أَنْفُسِهِمْ جَائِزٌ [الصراط المستقیم ، ج ٣ ، ص ١٨٨] . یعنی نافذ.

٧. امام صادق (ع) درباره لقمان می فرماید كَهْلَمَ يَمُرُّ بِرَجُلَيْنِ يَخْتَصِمَانِ أَوْ يَفْتَتِلَانِ إِلَّا أَصْلَحَ بَيْنَهُمَا وَ لَمْ يَمْضِ عَنْهُمَا حَتَّى يَحَابَا [تفسیر قمی ، ج ٢ ، ص ١٦١] .

١. صلوات

١. اهمیت

قَالَ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ (ع) : إِنَّ اشْرَفَ أَعْمَالِ الْمُؤْمِنِينَ فِي مَرَاتِبِهِمُ الَّتِي قَدْ رُتُّوا فِيهَا مِنَ الثَّرَى إِلَى الْعَرْشِ الصَّلَاةُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمْ [بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ٦٢] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيُّ (ع) : إِنَّمَا اتَّخَذَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا لِكَثْرَةِ صَلَاتِهِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٣٤] .

٢. وقتی حضرت موسی در حال مناجات به نام محمد رسید ، خداوند فرمود :

فَصَلِّ عَلَيْهِ يَا ابْنَ عِمْرَانَ فَإِنِّي أَصَلِّي عَلَيْهِ وَ مَلَائِكَتِي [كافي ، ج ٨ ، ص ٤٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَلَّى عَلَيَّ فِي كِتَابٍ لَمْ تَزَلِ الْمَلَائِكَةُ تَسْتَغْفِرُ لَهُ مَا دَامَ اسْمِي فِي ذَلِكَ الْكِتَابِ [منیه المرید ، ص ٣٤٧] .

— اولی ترین مردم به رسول الله (ص) کسی است که برای او صلوات بفرستد.

— نزدیک ترین مردم به رسول الله

(ص) در قیامت کسی است که صلوات بفرستد.

— سنگین ترین عمل در میزان قیامت صلوات است.

— نورانی ترین اشخاص در قیامت کسی است که صلوات بفرستد. [شرح نماز ، نیتی زنجانی ، ص ۱۲۴] .

— درود بر پیامبر و خاندان او شعار اسلام و به خصوص شیعه است. [پرتوی از اسرار نماز ، ج ۱۸۷] .

— عطف آل محمد به محمد (ص) ، امتداد خط پیامبر است. [فلسفه الصلاه کورانی ، ص ۱۷۱] .

در شب معراج خداوند متعال نحوه انجام نماز را به پیامبر می آموزد.

ثُمَّ قَالَ لَهُ : "ارْزُقْ رَأْسَكَ بِتَبَتِكَ اللَّهُ"

وَ اشْهَدْ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ أَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَ أَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ ارْحَمْ مُحَمَّدًا وَ آلَ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ وَ بَارَكْتَ وَ تَرَحَّمْتَ وَ مَنَنْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ شَفَاعَتَهُ وَ ارْزُقْ دَرَجَتَهُ" [علل الشرائع ، ج ۲ ، ص ۳۳۴] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمَّا خَلَقَ مُحَمَّدًا أَمَرَ الْمَلَائِكَةَ فَقَالَ انْقُصُوا مِنْ ذِكْرِي بِمِقْدَارِ الصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ (ص) فَقَوْلُ الرَّجُلِ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ فِي الصَّلَاةِ مِثْلُ قَوْلِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَمَّا إِلهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ. [جمال الأسبوع ، ص ۲۳۶] .

۲. کیفیت صلوات

۱. کیفیت متن و عبارت صلوات

شخصی در حضور امام صادق (ع) صلوات بر محمد (ص) فرستاد ، حضرت فرمود : این صلوات ابتر است. صلوات درست این است : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : سَمِعَ أَبِي رَجُلًا مُتَعَلِّقًا بِالْبَيْتِ وَ هُوَ

يَقُولُ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ فَقَالَ لَهُ أَبِي: يَا عَبْدَ اللَّهِ! لَمَا تَبْتُزُّهَا لَا تَظْلِمْنَا حَقًّا قُلِ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ. [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٩٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ لَمْ يَصَلِّ عَلَى آلِهِ لَمْ يَجِدْ رِيحَ الْجَنَّةِ. [أمالي صدوق ، ص ٢٠٠] .

كسى كه آل محمد را در صلوات اضافه نکند ، خداوند مى گوید: لَا لَبَّيْكَ وَ لَا سَعْدَيْكَ يَا مَلَأَيْتَنِي لَا تُضَيِّعِدُوا دُعَائِهِ إِلَّا أَنْ يَلْحَقَ بِالنَّبِيِّ عَثْرَتُهُ فَلَا يَزَالُ مَحْجُوبًا حَتَّى يَلْحَقَ بِى أَهْلَ بَيْتِي. [ثواب الأعمال ، ص ١٥٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِذَا صَلَّيَ أَحَدُكُمْ وَ لَمْ يَذْكُرِ النَّبِيَّ وَ آلَهُ (ص) فِي صَلَاتِهِ يَسِيلُكَ بِصَلَاتِهِ غَيْرَ سَبِيلِ الْجَنَّةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٩٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا تُقْبَلُ صَلَاةُ إِلَّا أَنْ يَذْكَرَ فِيهَا مُحَمَّدٌ وَ آلُ مُحَمَّدٍ [بحار الأنوار ، ج ٨٢ ، ص ٢٨٢] .

٢. کیفیت صوتی صلوات

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): ارْزُقُوا أَصْوَاتَكُمْ بِالصَّلَاةِ عَلَى فَإِنَّهَا تَذْهَبُ بِالنَّفَاقِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٩٣] .

٣. کیفیت تعداد صلوات

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِذَا ذُكِرَ النَّبِيُّ (ص) فَأَكْثَرُوا الصَّلَاةَ عَلَيْهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٩٢] .

٣. سیمای صلوات

١. نور است: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَكْثَرُوا الصَّلَاةَ عَلَى فَإِنَّ الصَّلَاةَ عَلَى نُورٍ فِي الْقَبْرِ وَ نُورٌ عَلَى الصِّرَاطِ وَ نُورٌ فِي الْجَنَّةِ [الدعوات ، ص ٢١٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ صَلَّى عَلَى مَرَّةٍ خَلَقَ اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رَأْسِهِ نُورًا وَ عَلَى يَمِينِهِ نُورًا وَ عَلَى شِمَالِهِ نُورًا وَ مِنْ فَوْقِهِ نُورًا

وَمِنْ تَحْتِهِ نُورًا وَفِي جَمِيعِ أَعْضَائِهِ نُورًا [جامع الأخبار، ص ۶۰].

۲. عبادت است: قَالَ الْبَاقِرُ (ع): مَا مِنْ شَيْءٍ يَعْبُدُ اللَّهُ بِهِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ [كافی، ج ۳، ص ۴۲۹].

۳. ذکر است: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): ذَكَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عِبَادَةَ وَذَكَرَ عَلِيٌّ عِبَادَةَ وَذَكَرَ الْأَئِمَّةُ مِنْ وُلْدِهِ عِبَادَةَ [اختصاص مفید، ص ۲۲۳].

۴. دعا است: قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِالصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ (ع) فَإِنَّ الصَّلَاةَ عَلَى النَّبِيِّ (ع) مَقْبُولَةٌ وَلَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَقْبَلَ بَعْضَ الدَّعَاءِ وَيُرَدَّ بَعْضًا [أمالی طوسی، ج ۶، ص ۱۷۲].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): صَلَّاتُكُمْ عَلَيَّ إِجَابَةٌ لِدَعَائِكُمْ وَزَكَاةٌ لِأَعْمَالِكُمْ [أمالی طوسی، ج ۸، ص ۲۱۵].

۵. ستایش است: امام صادق (ع): صَلُّوا عَلَيَّ = اٰمَنُوا عَلَيَّ [نورالثقلین، ج ۴، ص ۳۰۵].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ "إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا" (احزاب/۵۶) فَقَالَ قَالَ: أَثْنُوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا لَهُ [المحاسن، ج ۲، ص ۳۲۸].

۶. جزء نماز است: قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ الصَّلَاةَ عَلَى النَّبِيِّ (ص) مِنْ تَمَامِ الصَّلَاةِ [من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۱۸۳].

۷. صلوات در ردیف تکبیر و تسبیح است: قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ الصَّلَاةَ عَلَى نَبِيِّ اللَّهِ (ص) كَهَيْئَةِ التَّكْبِيرِ وَالتَّسْبِيحِ [كافی، ج ۳، ص ۳۲۲].

۸. وفای

به عهد است :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ صَلَّى عَلَيَّ عَلَى النَّبِيِّ (ص) فَمَعْنَاهُ أَنِي أَنَا عَلَى الْمِيثَاقِ وَالْوَفَاءِ الَّذِي قَبِلْتُ حِينَ قَوْلِهِ "أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى" (اعراف/ ١٧٢) [معاني الأخبار ، ص ١١٥] .

٤. آثار صلوات

١. روشنی دل : امام مجتبی (ع) فرمود : قلب زنگار می گیرد و با صلوات صیقل پیدا می کند. [وسایل ، ج ٤ ، ص ١٢١٦] .
٢. زدودن نفاق : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الصَّلَاةُ عَلَيَّ وَ عَلَى أَهْلِ بَيْتِي تَذْهَبُ بِالنِّفَاقِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٩٢] .
٣. بالا رفتن دعا : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا ذَكَرَ النَّبِيَّ (ص) رُفِعَ الدُّعَاءُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٩١] .
٤. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ صَلَّى عَلَيَّ النَّبِيِّ (ص) رُفِعَتْ دَعْوَتُهُ [عدّه الداعی ، ص ١٦٥] .
٥. پاکي عمل : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صَلَّاتُكُمْ عَلَيَّ إِجَابَةٌ لِدُعَائِكُمْ وَ زَكَاةٌ لِأَعْمَالِكُمْ [أمالی طوسی ، ج ٨ ، ص ٢١٥] .
٦. استجابت دعا : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صَلَّاتُكُمْ عَلَيَّ إِجَابَةٌ لِدُعَائِكُمْ وَ زَكَاةٌ لِأَعْمَالِكُمْ [أمالی طوسی ، ج ٨ ، ص ٢١٥] .
٧. محو کننده گناه : قَالَ الرِّضَا (ع) فِي حَدِيثٍ : مَنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَيَّ مَا يَكْفُرُ بِهِ ذُنُوبُهُ فَلْيَكْتُمْنِي مِنَ الصَّلَاةِ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ فَإِنَّهَا تَهْدِمُ الذُّنُوبَ هَدْمًا [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ١ ، ص ٢٩٤] .
٨. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ قَالَ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ أَعْطَاهُ اللَّهُ أَجْرَ اثْنَيْنِ وَ سَبْعِينَ شَهِيداً وَ خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ [جامع الأخبار ، ص ٥٩] .
٩. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَلَّى عَلَيَّ إِيمَانًا وَ اخْتِسَابًا اسْتَأْنَفَ

الْعَمَلِ [ثواب الأعمال ، ص ٣٧] .

٧. موانع دعا را برطرف می کند : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَزَالُ الدُّعَاءُ مَحْجُوبًا حَتَّى يَصِلَ إِلَى عَلِيٍّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٩١] .

٨. گشایش و رحمت : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَخْبَرَنِي جَبْرِئِيلُ أَنَّ الرَّجُلَ مِنْ أُمَّتِي إِذَا صَلَّى عَلَيَّ وَاتَّبَعَ بِالصَّلَاةِ عَلَيَّ أَهْلَ بَيْتِي فَتَحَّتْ لَهُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَصَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ سَبْعِينَ صَلَاةً [ثواب الأعمال ، ص ١٥٧] .

٩. آمرزش و دعای فرشتگان :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى وَكُلَّ بِي مَلَكَ مِنْ مَلَائِكَةِ الْمَلَائِكَةِ فَلَا أُذْكَرُ عِنْدَ مُسْلِمٍ فَيَصَلِّي عَلَيَّ إِلَّا قَالَ لَهُ ذَانِكَ الْمَلَكَانِ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ وَ قَالَ اللَّهُ وَ مَلَائِكَتُهُ آمِينَ [عوالم الآلى ، ج ٢ ، ص ٣٨] .

١٠. سلامتی : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَلَّى عَلَيَّ مَرَّةً فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ بَابًا مِنَ الْعَافِيَةِ [جامع الأخبار ، ص ٥٩] .

١١. رضوان الله : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صَلَّاتُكُمْ عَلَيَّ مُجَوِّزَةٌ لِدُعَائِكُمْ وَ مَرْضَاةٌ لِرَبِّكُمْ [الجعفریات ، ص ٢١٥] .

١٢. رحمت : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بِالصَّلَاةِ تَنَالُونَ الرَّحْمَةَ أَكْثَرُوا مِنَ الصَّلَاةِ عَلَيَّ نَبِيَّكُمْ [كافي ، ج ٨ ، ص ١٨] .

١٣. حسنات : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَلْفَ حَسَنَةٍ [ثواب الأعمال ، ص ١٥٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً

١. صلى الله تعالى بها عليه عشر صلوات

٢. و محافنه عشر سيئات

٣. و أثبت له بها عشر حسنات [بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ٦٤] .

١٤. پاداش شهيد : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ قَالَ اللَّهُمَّ صَلِّ

عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ أَعْطَاهُ اللَّهُ أَجْرَ اثْنَيْنِ وَ سَبْعِينَ شَهِيداً [جامع الأخبار ، ص ٥٩] .

١٥. درود فرشتگان : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ صَلَّى عَلَيَّ عَلَى النَّبِيِّ (ص) صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَاجِدَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ فِي أَلْفِ صَفٍّ مِنَ الْمَلَائِكَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٩٢] .

١٦. درود خدا : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيَّ وَآلِهِ قَالَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيَّ [أمالي صدوق ، ص ٣٧٩] .

١٧. درود رسول (ص) : وقتی کسی بر پیامبر صلوات می فرستد حضرت جواب می دهد :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَكَلَّ اللَّهُ بِقَبْرِ النَّبِيِّ (ص) مَلَكًا يُقَالُ لَهُ ظَهْلِيلُ إِذَا صَلَّى عَلَيْهِ أَحَدُكُمْ وَ سَلَّمَ عَلَيْهِ قَالَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَلَانِ سَلَّمَ عَلَيْكَ وَ صَلَّى عَلَيْكَ قَالَ فَيُرِدُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِالسَّلَامِ [بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ٦٨] .

١٨. درود موجودات : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ صَلَّى عَلَيَّ عَلَى النَّبِيِّ (ص) صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ فِي أَلْفِ صَفٍّ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَ لَمْ يَبْقَ شَيْءٌ مِمَّا خَلَقَهُ اللَّهُ إِلَّا صَلَّى عَلَيَّ الْعَبْدُ لِصَلَاةِ اللَّهِ عَلَيْهِ وَ صَلَاةِ مَلَائِكَتِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٩٢] .

١٩. قضاء حاجات : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ قَالَ يَا رَبِّ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ مِائَةَ مَرَّةٍ قُضِيَ لَهُ مِائَةُ حَاجَةٍ ثَلَاثُونَ لِلدُّنْيَا وَ الْبَاقِي لِلْآخِرَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٩٣] .

٢٠. سبب حزن شیطان : اگر می خواهید همیشه شیطان غمگین باشد بر صلوات مداومت داشته باشید.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : فَإِنْ أُرِدْتُمْ أَنْ تَدِيمُوا عَلَى إِبْلِيسَ سَخْنَهُ عَيْنَهُ وَ أَلَمَ جِرَاحَاتِهِ فَدَاوُوا عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ

و ذكره ، و الصلاة على محمد و آله [تفسير الإمام العسكري ، ص ۳۹۶] .

۲۱. مقام آخرتی : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَوْلَى النَّاسِ بِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُهُمْ عَلَى صِيَمَاءِ (فِي دَارِ الدُّنْيَا) [مكارم الأخلاق ، ص ۳۱۲] .

۲۲. شفاعت : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ مَنْ صَيَّمَنِي عَلَى كُلِّ يَوْمٍ أَوْ كُلَّ لَيْلَةٍ وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي وَ لَوْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْكِبَائِرِ [جامع الأخبار ، ص ۵۹] .

۲۳. نجات از آتش : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَلَّى عَلَيَّ أَلْفَ مَرَّةٍ لَا يَعْذِبُهُ اللَّهُ فِي النَّارِ أَبَدًا [بحار الأنوار ، ج ۹۱ ، ص ۶۳] .

۲۴. بهشت : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَانَ آخِرُ كَلِمَاتِهِ الصَّلَاةَ عَلَيَّ وَعَلَى عَلِيٍّ دَخَلَ الْجَنَّةَ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۶۴] .

۵. اوقات صلوات

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ صَلَّى وَ لَمْ يَصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ (ص) وَ تَرَكَ ذَلِكَ مُتَعَمِّدًا فَلَا صَلَاةَ لَهُ [تهذيب الأحكام ، ج ۲ ، ص ۱۵۹] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ قَالَ فِي رُكُوعِهِ وَ سُجُودِهِ وَ قِيَامِهِ صَيَّمَنِي اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِمِثْلِ الرُّكُوعِ وَ السُّجُودِ وَ الْقِيَامِ [كافي ، ج ۳ ، ص ۳۲۴] .

۱. هنگام ورود و خروج مسجد : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا دَخَلْتَ الْمَسْجِدَ فَصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ (ص) وَ إِذَا خَرَجْتَ فَافْعَلْ ذَلِكَ [كافي ، ج ۳ ، ص ۳۰۹] .

۲. هر وقت یادی از حضرت شد : قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : صَيَّمَنِي عَلَى النَّبِيِّ كَلِمَةً أَوْ ذَكَرْتَهُ أَوْ ذَكَرْتَهُ فِي أَدَانٍ وَ غَيْرِهِ [كافي ، ج ۳ ، ص ۳۰۳] .

۳. وقت ذبح کردن :

قَالَ الرَّضَا (ع): الصَّلَاةُ عَلَى النَّبِيِّ (ص) وَاجِبَةٌ فِي كُلِّ مَوْطِنٍ وَ عِنْدَ الْعَطَاسِ وَ الدَّبَائِحِ وَ غَيْرِ ذَلِكَ [وسائل الشيعة ، ج ٧ ، ص ٢٠٣] .

٤. بعد از نماز :

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَلَا أَعْلَمُ بِكَ شَيْئًا يَقِي اللَّهَ بِهِ وَجْهَكَ مِنْ حَرِّ جَهَنَّمَ قَالَ قُلْتُ بَلَى قَالَ قُلْ بَعِيدَ الْفَجْرِ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ مِائَةَ مَرَّةٍ يَقِي اللَّهَ بِهَا وَجْهَكَ مِنْ حَرِّ جَهَنَّمَ [ثواب الأعمال ، ص ١٥٥] .

امام صادق (ع) فرمود : صد بار صلوات بعد از نماز صبح انسان را از آتش جهنم مصون می دارد.

قَالَ الْكَاظِمُ (ع): مَنْ قَالَ فِي دُبْرِ صَلَاةِ الصُّبْحِ وَ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ قَبْلَ أَنْ يَتَنَى رَجُلِيهِ أَوْ يَكَلِّمَ أَحَدًا "إِنَّ اللَّهَ وَ مَلَائِكَتَهُ يَصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْلِيمًا" (احزاب/٥٦) اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ ذُرِّيَّتِهِ قَضَى اللَّهُ لَهُ مِائَةَ حَاجَةٍ سَبْعِينَ فِي الدُّنْيَا وَ ثَلَاثِينَ فِي الْآخِرَةِ [ثواب الأعمال ، ص ١٥٦] .

٥. شب جمعه فرشتگان به زمین می آیند و پاداش صلوات فرستندگان را می نویسند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِذَا كَانَتْ عَشِيَّةُ الْخَمِيسِ وَ لَيْلَةُ الْجُمُعَةِ نَزَلَتْ مَلَائِكَةٌ مِنَ السَّمَاءِ وَ مَعَهَا أَقْلَامُ الذَّهَبِ وَ صُحُفُ الْفِضَّةِ لَا يَكْتُبُونَ عَشِيَّةَ الْخَمِيسِ وَ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ وَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ إِلَى أَنْ تَغِيبَ الشَّمْسُ إِلَّا الصَّلَاةَ عَلَى النَّبِيِّ ص [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٤٢٤] .

٦. روز جمعه : قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا مِنْ عَمَلٍ أَفْضَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنَ الصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ [روضه الواعظين ، ج ٢ ، ص ٣٩٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ قَالَ بَعْدَ

صلاه الظهر و صلاه الفجر فى الجمعه و غيرها اللهم صل على محمد و آل محمد و عجل فرجهم لم يمت حتى يدرك القائم المهدى (ع) [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٣٦٣] .

امام صادق (ع) فرمود : " كسى كه بعد از نماز صبح جمعه صلوات بفرستد امام زمان را درك مى كند " .

٨. همه جا : قَالَ الرَّضَا (ع) : الصَّلَاةُ عَلَى النَّبِيِّ (ص) وَاجِبَةٌ فِي كُلِّ مَوْطِنٍ [وسائل الشيعة ، ج ٧ ، ص ٢٠٣] .

٩. ماه رمضان : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَكْثَرَ فِيهِ مِنَ الصَّلَاةِ عَلَى ثَقَلِ اللَّهِ مِيزَانَهُ يَوْمَ تَخْفُ الْمَوَازِينُ [أمالي صدوق ، ص ٩٣] .

١٠. هنگام تلاوت آيه قَالِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا قَرَأْتُمْ " إِنَّ اللَّهَ وَ مَلَائِكَتَهُ يَصِيئُونَ عَلَى النَّبِيِّ " (احزاب/٥٦) فَصَلُّوا عَلَيْهِ فِي الصَّلَاةِ كُنْتُمْ أَوْ فِي غَيْرِهَا [وسائل الشيعة ، ج ٦ ، ص ٧٢] .

١١. وقت دعا : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ كَانَتْ لَهُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَاجَةٌ فَلْيَبْدَأْ بِالصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ ثُمَّ يَسْأَلُ حَاجَتَهُ ثُمَّ يَخْتِمُ بِالصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٩٤] .

قال رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اجْعَلُونِي فِي أَوَّلِ الدُّعَاءِ وَ فِي آخِرِهِ وَ فِي وَسْطِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٩٢] .

١٢. در تشهد نماز : قال النبي (ص) : اذا جلست فى صلاتك فلا تترك الصلاة على فانها زكوه الصلوه [كنز ، ج ٧ ، ص ٣٤٢] .

٦. عواقب ترك صلوات

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا مِنْ قَوْمٍ اجْتَمَعُوا فِي مَجْلِسٍ فَلَمْ يَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَمْ يَصِيئُوا عَلَى نَبِيِّهِمْ إِلَّا كَانَ ذَلِكَ الْمَجْلِسُ حَسْرَةً

وَبَالًا عَلَيْهِمْ [كافی ، ج ۲ ، ص ۴۹۷] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ لَمْ يَزْعَبْ فِي هَذَا (صلوات) فَهُوَ جَاهِلٌ مَعْرُورٌ قَدْ بَرِيَ اللَّهُ مِنْهُ وَرَسُولُهُ وَ أَهْلُ بَيْتِهِ [كافی ، ج ۲ ، ص ۴۹۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْبَخِيلُ حَقًّا مَنْ ذُكِرَتْ عِنْدَهُ فَلَمْ يَصِلْ عَلَيَّ [معانی الأخبار ، ص ۲۴۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَجْفَى النَّاسِ رَجُلٌ ذُكِرَتْ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَمْ يَصِلْ عَلَيَّ [إرشاد القلوب ، ج ۱ ، ص ۸۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ذَكَرَنِي فَلَمْ يَصِلْ عَلَيَّ فَقَدْ شَقِيَ [جامع الأخبار ، ص ۵۹] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ذُكِرَتْ عِنْدَهُ فَلَمْ يَصِلْ عَلَيَّ فَلَمْ يَغْفِرِ اللَّهُ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ [كافی ، ج ۴ ، ص ۶۷] .

۷. دیدگاه اهل سنت درباره صلوات

۱. النبي (ص) : لا تصلوا على الصلاة البتراء فقالوا و ما الصلاة البتراء؟ قال :

تقولون اللهم صل على محمد و تمسكون بل قولوا : اللهم صل على محمد و ال محمد [صواعق ، ص ۱۴۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تُصَلُّوا عَلَيَّ صِلَاءً مَبْتُورَةً بَلْ صَلُّوا إِلَيَّ أَهْلَ بَيْتِي وَ لَا تَقْطَعُوهُمْ فَإِنَّ كُلَّ نَسَبٍ وَ سَبَبٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُنْقَطِعٌ إِلَّا نَسَبِي [وسائل الشيعه ، ج ۷ ، ص ۲۰۷] .

درّ المشهور حدیث ۱۹ ، صحیح بخاری ، ج ۶ ، ص ۱۵۱ و صحیح مسلم ، ج ۱ ، ص ۳۰۵ و ابو داود و ترمذی و نسائی و ابن ماجه و.... [تفسیر المیزان ، ج ۱۶ ، ص ۳۴۴] .

۳. شافعی :

[الغدير ، ج ۷ ، ص ۷] .

۴. تمامی فقهای اهل بیت صلوات را در تشهد اول و

دوم واجب می دانند.

شافعی در تشهد دوم واجب می داند.

ابو حنیفه واجب نمی داند.

جمعی از فقهای اهل تسنن اضافه آل محمد را هم واجب می دانند. [تذکره علامه ، ج ۱ ، ص ۱۲۶].

۱. صله رحم

۱. اهمیت صله رحم

۱_ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ ذِي الْقُرْبَىٰ [بقره/۸۳].

۲_ وَ آتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ [بقره/۱۷۷].

۳_ وَ الَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يوصَلَ [رعد/۲۱].

۴_ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَانِ وَ إِيْتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ [نحل/۹۰].

۵_ فَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ [روم/۳۸].

وَ آتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ [اسراء/۲۶].

۶_ وَ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَ الْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا [نساء/۱].

۷_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَوْصِي الشَّاهِدَ مِنْ أُمَّتِي وَ الْغَائِبَ مِنْهُمْ وَ مَنْ فِي أَصْلَابِ الرِّجَالِ وَ أَرْحَامِ النِّسَاءِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَنْ يَصِلَ الرَّحِمَ وَ إِنْ كَانَتْ مِنْهُ عَلَى مَسِيرِهِ سَنَةٌ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنَ الدِّينِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۵۱].

۸_ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : مَا مِنْ خُطْوَةٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ خُطْوَتَيْنِ خُطْوَةٍ يَسْتَدُّ بِهَا الْمُؤْمِنُ صِدْقًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ خُطْوَةٍ إِلَى ذِي رَحِمٍ قَاطِعٍ [أمالی مفید ، ص ۱۱].

۹_ عَنْ دَاوُدَ بْنِ كَثِيرٍ الرَّقِّيِّ قَالَ : " كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) إِذْ قَالَ مُبْتَدِئًا مِنْ قِبَلِ نَفْسِهِ يَا دَاوُدُ لَقَدْ عَرَضْتُ عَلَى أَعْمَالِكُمْ يَوْمَ الْخَمِيسِ فَرَأَيْتُ فِيمَا عَرَضَ عَلَيَّ مِنْ عَمَلِكَ صِلَتَكَ لِابْنِ عَمِّكَ فَلَا تَنْفَسِرَنِي ذَلِكَ إِنَّنِي عَلِمْتُ أَنَّ صِلَتَكَ لَهُ أَسْرَعُ لِفَنَاءِ عُمْرِهِ وَ قَطْعِ أَجَلِهِ " [المناقب

توضیح : داوود نقل کرده که این ابن عم شخص معاند جنیشی بوده. در مکه به من خبر رسید که دست تنگ شده است. من به او چکی دادم به عنوان نفقه و وقتی به مدینه رسیدم امام این جملات را فرمود.

۱۰ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (ص) فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي أَهْلًا قَدْ كُنْتُ أَصَلُّهُمْ وَهُمْ يُوذُونَنِي وَقَدْ أَرَدْتُ رَفْضَهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَنْ يَرُفُّكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا قَالَ وَكَيْفَ أَضْنَعُ قَالَ تُعْطَى مَنْ حَرَمَكَ وَتَصِلُ مَنْ قَطَعَكَ وَتَغْفُو عَمَّنْ ظَلَمَكَ فَإِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ كَانَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَكَ عَلَيْهِمْ ظَهِيرًا قَالَ ابْنُ طَلْحَةَ فَقُلْتُ لَهُ مَا الظَّهِيرُ قَالَ العَوْنُ [الزهد ، ص ۳۶] .

۱۱ _ از امام ششم تفسیر این آیه را پرسیدند :

عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ : "سَيَأْتُ أَبَا عَبِيدٍ اللَّهُ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ جَلَّ ذِكْرُهُ " وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسْأَلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا " (نساء/۱) قَالَ فَقَالَ هِيَ أَرْحَامُ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَمَرَ بِصِلَتِهَا وَعَظَمَهَا أَلَا تَرَى أَنَّهُ جَعَلَهَا مِنْهُ " [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۵۰] .

۱۲ _ احادیث زیادی به این مضمون آمده :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حَافَتِيَا الصِّرَاطِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّحِمُ وَالأَمَانَةُ فَإِذَا مَرَّ الوُصُولُ لِلرَّحِمِ المُودِي لِلأَمَانَةِ نَصَدَ إِلَى الْجَنَّةِ وَإِذَا مَرَّ الخَائِنُ لِلأَمَانَةِ القَطُوعُ لِلرَّحِمِ لَمْ يَنْفَعُهُ مَعَهُمَا عَمَلٌ وَتَكَفَّأَ بِهِ الصِّرَاطُ فِي النَّارِ [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۵۲] .

توضیح علامه مجلسی : تشبیه ۲ خصلت به حافه

(جانب) معنایش این است که این ۲ خصلت مانع سقوط در جهنم هستند ، مثل اینکه دو طرف جاده باریک خطرناکی را میله آهنی قرار بدهند. [بحار ، ج ۷۱ ، ص ۱۱۷] .

۱۳ _ خَيْرُ النَّاسِ أَوْصَلُهُمْ لِلرَّحِمِ [نهج الفصاحه ، ۱۴۹۹] .

۱۴ _ فتح رجل باب عطيه بصدقه اوصله الازاده الله تعالى بها كثره [فصاحه ، ۲۶۵۲] .

۱۵ _ أُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ [احزاب/ ۶] .

۱۶ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ أَعْجَلَ الْخَيْرِ تَوَابًا صَلَّهُ الرَّحِمِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۵۲] .

۱۷ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَكْرَمُ عَشِيرَتِكَ فَإِنَّهُمْ جَنَاحُكَ الَّذِي بِهِ تَطِيرُ وَ أَضْيَلُكَ الَّذِي إِلَيْهِ تَصِيرُ وَ يَدُكَ الَّتِي بِهَا تَصُولُ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

۲. هدف از صله رحم

۱ _ ایجاد محبت و صمیمیت :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ صَلَةَ الرَّحِمِ مَثْرَاءٌ فِي الْمَالِ وَ مَحَبَّةٌ فِي الْأَهْلِ وَ مَنَسَأَةٌ فِي الْأَجْلِ [الزهد ، ص ۴۱] .

۲ _ کمک مالی : پاداش صدقه به خویشاوند ، چند برابر است.

الصدقه على المسكين صدقه و هي على ذی رحم اثنتان صدقه و صله الرحم [فصاحه ، ۱۸۷۰] .

وَ آتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوَى الْقُرْبَى [بقره/ ۱۷۷] .

۳ _ تفقد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صَلُّوا أَرْحَامَكُمْ فِي الدُّنْيَا وَ لَوْ بِالسَّلَامِ [النوادر راوندی ، ص ۶] .

۴ _ مشکل گشایی :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : صَلِّ رَحِمَكَ وَ لَوْ بِشَرْبِهِ مِنْ مَاءٍ وَ أَفْضَلُ مَا تُوصَلُ بِهِ الرَّحِمُ كَفُّ الْأَذَى عَنْهَا وَ صَلِّهُ الرَّحِمِ مَنَسَأَةٌ فِي الْأَجْلِ مَحَبَّةٌ فِي الْأَهْلِ]

كافى ، ج ٢ ، ص ١٥١] .

٥_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَا مُيَسَّرُ لَقَدْ زِيدَ فِي عُمْرِكَ فَأَيُّ شَيْءٍ تَعْمَلُ قُلْتَ كُنْتُ أَجِيرًا وَ أَنَا غُلَامٌ بِخَمْسَةِ دَرَاهِمٍ فَكُنْتُ أَجْرِيهَا عَلَى خَالِي [بصائر الدرجات ، ص ٢٦٥] .

٣. نحوه صلّه رحم

١_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : صَلِّ رَحِمَكَ وَ لَوْ بِشَرْبِهِ مِنْ مَاءٍ [كافى ، ج ٢ ، ص ١٥١] .

٢_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صَلُّوا أَرْحَامَكُمْ بِالْدُّنْيَا وَ لَوْ بِالسَّلَامِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦١٢] .

٣_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَوْصَى الشَّاهِدَ مِنْ أُمَّتِي وَ الْعَائِبَ مِنْهُمْ وَ مَنْ فِي أَصْلَابِ الرِّجَالِ وَ أَرْحَامِ النِّسَاءِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَنْ يَصِلَ الرَّحِمَ وَ إِنْ كَانَتْ مِنْهُ عَلَى مَسِيرِهِ سَنَةٌ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنَ الدِّينِ [كافى ، ج ٢ ، ص ١٥١] .

٤_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : صَلُّوا أَرْحَامَكُمْ وَ بُرُّوا بِإِخْوَانِكُمْ وَ لَوْ بِحُسْنِ السَّلَامِ وَ رَدِّ الْجَوَابِ [كافى ، ج ٢ ، ص ١٥٧] .

قَالَ الْمَجْلِسِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ : "أعظم الصلّه ما كان بالنفس و فيه أخبار كثيره ثم بدفع الضرر عنها ثم بجلب النفع إليها ثم بصله من تجب نفقته و إن لم يكن رحماً للواصل كزوجه الأب و الأخ و مولاه و أديانها السلام بنفسه ثم برسوله و الدعاء بظهر الغيب و الثناء فى المحضر." [بحار الأنوار ، ج ٧١ ، ص ١٠٩] . "بالنّفقه بالمواساه و... بكثره ذكر كم اياه" [فصاحه ج ٢ ، ص ٣١٨] .

٤. آثار صلّه رحم

١_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : صَلَّهِ الْأَرْحَامِ تُزَكِّي الْأَعْمَالَ (اثر معنوى) وَ تُنْمِي الْأَمْوَالَ (اثر اقتصادى) وَ تَدْفَعُ الْبُلُوَى (اثر اجتماعى) وَ تُيسِّرُ الْحِسَابَ (اثر اخروى) وَ تُنْسِيْ فِي الْأَجْلِ [كافى ، ج ٢ ، ص ١٥٠] .

٢_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : صَلَّهِ الْأَرْحَامِ تُحَسِّنُ الْخُلُقَ (اثر اجتماعى) وَ تُسَمِّحُ الْكُفَّ (اثر اخلاقى) وَ تُطَيِّبُ النَّفْسَ (اثر روانى) وَ تَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ تُنْسِيْ فِي الْأَجْلِ [كافى

، ج ۲، ص ۱۵۱] .

۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا نَوْفَ صَلِّ رَحِمَكَ يَزِيدُ اللَّهُ فِي عَمْرِكَ [أمالی صدوق ، ص ۲۰۹] .

۴_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ضَمَّنَ لِي وَاحِدَةً ضَمِنْتُ لَهُ أَرْبَعَةَ يَصِلُ رَحِمَهُ فَيَحِبُّهُ أَهْلُهُ وَ يَوْسَعُ عَلَيْهِ رِزْقُهُ وَ يَزِيدُ فِي عُمْرِهِ وَ يَدْخُلُهُ اللَّهُ تَعَالَى فِي الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَهُ [عيون أخبار الرضا ، ج ۲ ، ص ۳۷] .

۵_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صَلِّهِ الرَّحِمِ تَعْمُرُ الدِّيَارَ (اثر اجتماعي) وَ تَزِيدُ فِي الْأَعْمَارِ وَ إِنْ كَانَ أَهْلُهَا غَيْرَ أَحْيَارٍ [أمالی طوسی ، ص ۴۸۰] .

۶_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : بُرِّ الْوَالِدَيْنِ وَ صَلِّهِ الرَّحِمِ يَهْوَنَانِ الْحَسَبَ ثُمَّ تَلَمَّا (سپس این آیه را تلاوت کردند :) " وَ الَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوَصَّلَ وَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَ يَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ " (رعد-۲۱) [الدعوات ، ص ۱۲۶] .

۷_ طول عمر ، پیش گیری از مرگ ناگهانی :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صَلِّهِ الرَّحِمِ تَزِيدُ فِي الْعُمْرِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۶۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : صَلِّهِ الرَّحِمِ فَإِنَّهَا مَثْرَاءٌ فِي الْمَالِ وَ مَنْسَأَةٌ فِي الْأَجْلِ وَ صَدَقَهُ السِّرِّ فَإِنَّهَا تُكْفِّرُ الْخَطِيئَةَ وَ صَدَقَهُ الْعَلَانِيَةِ فَإِنَّهَا تَدْفَعُ مِيتَةَ السُّوءِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۱۰] .

۸_ الصدقه على وهها و اصطناع المعروف و بر الوالدين و صله الرحم تحول الشقاء سعادة (سرنوشت را عوض می کند.) [فصاحه ، ۱۸۶۹] .

۹_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الصَّدَقَةُ بِعَشْرِهِ وَ الْقَرْضُ بِثَمَانِيَةِ عَشْرٍ وَ صَلِّهِ الْإِخْوَانَ بِعَشْرِينَ وَ صَلِّهِ الرَّحِمَ بِأَرْبَعَةٍ وَ عَشْرِينَ [

کافی ، ج ۴ ، ص ۱۰] .

صدقه ۱۰ ، قرض ۱۸ ، هدیه ۲۰ ، صلہ رحم ۲۴ حسنه و پاداش دارد .

طول عمر :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صَلِّهِ الرَّحِمِ تَزِيدُ فِي الْعُمْرِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۶۸] .

سه سال ، سی سال می شود با صلہ رحم و با قطع رحم سی سال سه سال می شود . [بحار ، ج ۷۱ ، ص ۹۳] .

۱۱ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صَلِّهِ الرَّحِمِ تَزِيدُ فِي الْعُمْرِ وَ تَنْفِي الْفَقْرَ [النوادر راوندی ، ص ۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : صَلِّهِ الرَّحِمِ فَإِنَّهَا تَدْفَعُ مِيتَةَ السُّوءِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۱۰] .

۱۲ _ رزق فراوان :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُمَدَّ اللَّهُ فِي عُمْرِهِ وَ أَنْ يَنْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۵۶] .

۱۳ _ جایگاه ویژه در بهشت :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ فِي الْجَنَّةِ دَرَجَةٌ لَا يَبْلُغُهَا إِلَّا ثَلَاثَةٌ إِمَامٌ عَادِلٌ وَ ذُو رَحِمٍ وَ صَوْلٌ وَ ذُو عِيَالٍ صَبُورٍ [أعلام الدين ، ص ۱۵۷] .

۱۴ _ برکت در اموال :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : صَلِّهِ الْأَرْحَامِ تُزَكِّي الْأَعْمَالَ وَ تُنْمِي الْأَمْوَالَ وَ تَدْفَعُ الْبُلُوَى وَ تُيسِّرُ الْحِسَابَ وَ تُنْسِي فِي الْأَجَلِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۵۰] .

۱۵ _ محبوبیت الهی :

يحبّه الله [بحار ، ج ۷۱ ، ص ۹۲] .

۱۶ _ لسان الصدق يجعله الله للمرء في الناس خيرا من المال يرثه غيره

۱۷ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَالَ مُوسَى إلهي فما جزاء من وصل رحمه قال يا موسى أنسى له أجله و أهون

عليه سكرات الموت [أمالي صدوق ، ص ٢٠٧] .

١٨ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَرَضَ اللَّهُ صِلَةَ الرَّحِمِ مَنَّمَاً لِلْعَدَدِ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٥٢] .

١٩ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَا مُيَسَّرُ قَدْ حَضَرَ أَجْلُكَ غَيْرَ مَرَّةٍ كُلَّ ذَلِكَ يُوخَّرُكَ اللَّهُ بِصِلَتِكَ رَحِمَكَ وَبِرِّكَ قَرَابَتِكَ [الزهد ، ص ٤١] .

آثار قطع رحم

١ _ قهر خدا :

"وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ [رعد/٢٥] .

٢ _ مرگ زود رس :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي خُطْبَتِهِ : أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الدُّنُوبِ الَّتِي تُعَجِّلُ الْفَنَاءَ فَقَامَ إِلَيْهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْكُوَّاءِ الْيَشْكِرِيُّ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَوْ تَكُونُ دُنُوبٌ تُعَجِّلُ الْفَنَاءَ (سؤال شد : آیا گناهانی هست كه عمر را كوتاه می كند؟) فَقَالَ نَعَمْ وَيَلِكُ قَطِيعَةُ الرَّحِمِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٤٧] .

٣ _ قطع ارزاق :

إِنَّ أَهْلَ الْبَيْتِ لَيَجْتَمِعُونَ وَيَتَوَاسَوْنَ وَهُمْ فَجْرَةٌ فَيَرزُقُهُمُ اللَّهُ وَإِنَّ أَهْلَ الْبَيْتِ لَيَتَفَرَّقُونَ وَيَقْطَعُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا فَيَحْرِمُهُمُ اللَّهُ وَهُمْ أَتَقِيَاءُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٤٧] .

٤ _ محرومیت از بهشت :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ثَلَاثَةٌ لَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ مُدْمِنٌ خَمْرٍ وَ مُدْمِنٌ سِحْرٍ وَ قَاطِعٌ رَحِمٍ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٧٩] .

٥ _ فقر :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَطِيعَةُ الرَّحِمِ تُورِثُ الْفَقْرَ [مشكاة الأنوار ، ص ١٢٨] .

٦ _ ناامنی :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا قَطَعْتَ الْأَرْحَامَ جَعَلْتَ الْأَمْوَالَ فِي أَيْدِي الْأَشْرَارِ

[علل الشرائع ، ج ٢ ، ص ٥٨٤] .

٧_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِيَّاكُمْ وَعُقُوقَ الْوَالِدَيْنِ فَإِنَّ رِيحَ الْجَنَّةِ تُوْجَدُ مِنْ مَسِيرِهِ أَلْفِ عَامٍ وَلَا يَجِدُهَا عَاقٌ وَلَا قَاطِعٌ رَحِمٍ وَلَا شَيْخٍ زَانٍ وَلَا جَارٌ إِزَارِهِ خِيَلَاءَ إِنَّمَا الْكِبْرِيَاءُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٤٩] .

٨_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا ظَهَرَ الْعِلْمُ وَاحْتَرَزَ الْعَمَلُ وَائْتَلَفَتِ الْأَلْسُنُ وَاخْتَلَفَتِ الْقُلُوبُ وَتَقَاطَعَتِ الْأَرْحَامُ هُنَالِكَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَارَهُمْ [ثواب الأعمال ، ص ٢٤٢] .

٥. قطع رحم

١_ وَ يَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يَوْصَلَ [بقره/٢٧] .

٢_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلَا لَا يَعْدِلَنَّ أَحَدُكُمْ عَنِ الْقَرَابَةِ يَرَى بِهَا الْخِصَاصَةَ أَنْ يَسُدَّهَا بِالَّذِي لَا يَزِيدُهُ إِلَّا أَمْسِيَكُهُ وَلَا يَنْقُصِيهِ إِلَّا أَهْلَكُهُ وَمَنْ يَقْبِضْ يَدَهُ عَنِ عَشِيرَتِهِ فَإِنَّمَا تُقْبِضُ مِنْهُ عَنْهُمْ يَدٌ وَاحِدَةٌ وَتُقْبِضُ مِنْهُمْ عَنْهُ أَيْدٍ كَثِيرَةٌ وَمَنْ تَلَّنَ حَاشِيَتَهُ يَسْتَدِمُ مِنْ قَوْمِهِ الْمَوَدَّةَ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٣] .

_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ بَسَّطَ يَدَهُ بِالْمَعْرُوفِ إِذَا وَجِدَهُ يَخْلِفِ اللَّهُ لَهُ مِمَّا أَنْفَقَ فِي دُنْيَاهُ وَيَضَاعِفُ لَهُ فِي آخِرَتِهِ وَ لِسَانُ الصُّدْقِ لِلْمَرْءِ يَجْعَلُهُ اللَّهُ فِي النَّاسِ خَيْرًا مِنَ الْمَالِ يَأْكُلُهُ وَيُورِثُهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٥٤] .

٣_ فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ [محمد/٢٢] .

٤_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَقْبَحُ الْمَعَاصِي قَطِيعَةَ الرَّحْمِ وَالْعُقُوقَ [غررالحكم ، ص ٤٠٦] .

٥_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حُلُولُ النِّقَمِ فِي قَطِيعَةِ الرَّحْمِ [

غررالحکم ، ص ۴۰۶] .

۶_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَمَا يَجَالِسُنَا قَطِيعٌ رَحِمَ فَإِنَّ الرَّحْمَةَ لَمَا تَنْزِلُ عَلَى قَوْمٍ فِيهِمْ قَطِيعٌ رَحِمَ [مستدرک الوسائل ، ج ۹ ، ص ۱۰۶] .

۷_ ان الملائكة لا تنزل على قوم فيهم قاطع رحم [كنز ، خ ۶۹۷۴] .

۶. رابطه با اهل بیت عليهم السلام

۱_ عَنْ عُمَرَ بْنِ مَرْيَمَ قَالَ : "سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ "وَالَّذِينَ يَصِفُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوَصَّلَ" (رعد/۲۱) قَالَ مِنْ ذَلِكَ صَلَهِ الرَّحِمِ وَغَايَهُ تَأْوِيلُهَا صَلَاتُكَ إِيَّانَا" [تفسير عياشى ، ج ۲ ، ص ۲۰۸] .

۷. کدام فامیل

۱_ قَالَ أَبُو ذَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ : "أَوْصَانِي رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ أَصِلَ رَحِمِي وَإِنْ أَدْبَرْتُ" [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۳۴۵] .

۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : صَلُّوا أَرْحَامَكُمْ وَإِنْ قَطَعُواكُمْ [أمالی طوسی ، ص ۲۰۸] .

۳_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صَلِّهِ الرَّحِمِ تَعْمُرُ الدِّيَارَ وَتَزِيدُ فِي الْأَعْمَارِ وَإِنْ كَانَ أَهْلُهَا غَيْرَ أَخْيَارٍ [أمالی طوسی ، ص ۴۸۰] .

۴_ در لحظه شهادت امام صادق (ع) چشم باز کرد و نسبت به بعضی بستگان وصیت به هدیه فرمود. گفتند او دشمن تو است. فرمود :

أَتُرِيدِينَ عَلَيَّ أَنْ لَمَّا أَكُونَ مِنَ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى "الَّذِينَ يَصِفُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوَصَّلَ وَيَخْشُونَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ" (رعد/۲۱) [کافی ، ج ۷ ، ص ۵۵] .

۵_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (ص) فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي أَهْلًا قَدْ كُنْتُ أَصِلُهُمْ وَهُمْ يُوذُونَنِي وَقَدْ أَرَدْتُ رَفْضَهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَنْ يَرْفُضُكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا [الزهد ، ص ۳۶] .

۶_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَشْتَعْنِي الرَّجُلُ وَإِنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَوَلَدٍ عَنْ عَشِيرَتِهِ [الزهد ، ص ۳۷] .

۷_ عَنْ الْجَهْمِ بْنِ حُمَيْدٍ قَالَ : "قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع)

تَكُونُ لِي الْقَرَابَةُ عَلَيَّ غَيْرِ أَمْرِي أَلَهُمْ عَلَيَّ حَقٌّ؟ قَالَ: نَعَمْ حَقُّ الرَّحِمِ لَا يَقْطَعُهُ شَيْءٌ وَإِذَا كَانُوا عَلَيَّ أَمْرِكُ كَانَ لَهُمْ حَقٌّ حَقُّ الرَّحِمِ وَحَقُّ الْإِسْلَامِ" [كافی، ج ۲، ص ۱۵۷].

البته به شرط اینکه :

۱_ ادای حق قرابت به غلبه باطل کشیده نشود.

۲_ مودت قلبی و رمز کشش مسلمانان به سوی آنان نشود.

۳_ توجه به آیه :

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ [مجادله/۲۲].

مسئله صلہ رحم به تعصب فامیلی و قومی کشیده نشود.

۸. خاطرات

۱_ راوی می گوید لحظه مرگ امام صادق (ع) خدمت ایشان بودم. کسانی را نام می بردند و دستور می دادند فلان مقدار پول به او بدهند تا اینکه نام کسی را بردند که من ناراحت شدم و عرض کردم آیا به کسی که به روی شما شمشیر می کشد پول عطا می کنید؟ فرمو: آیا می خواهید من از مصادیق این آیه نباشم؟ :

وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ [رعد/۲۱] کافی، ج ۷، ص ۵۵].

۲_ صفوان جمال می گوید: میان امام صادق (ع) و عبد الله بن حسن مسئله ای پیش آمد که صدای هر دو بلند شد و مردم جمع شدند بعد هم هر یک به خانه خود رفتند صبح زود از خانه بیرون آمدم. امام صادق (ع) را لب در منزل عبد الله حسن دیدم که به جاریه ای می گوید: بگو از منزل بیرون بیاید. همین که بیرون آمد پرسید به این زودی چه خبر؟ فرمود

وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ [(رعد/۲۱) کافی ، ج ۲ ، ص ۱۵۵] .

هر دو معانقه و گریه کردند. [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۵۵] .

۹. تذکرات

۱ _ مسئله صلّه رحم به تعصب فامیلی و قومی کشیده نشود.

برای حفظ امت و جامعه ، با صلّه رحم خوبان با خوبان تلاش می کنیم و فرد بد را نیز در مجموعه نمی پذیریم تا فامیل بیمه شود.

۲ _ تکلف را کنار بگذارید و برای پذیرائی از مهمان زحمت بکشید ، ولی وقتی خود مهمان هستید زحمت ندهید.

۳ _ به دیدن فقرا بروید و با هدیه های خود به صورتی آبرومندانه به آنان کمک کنید.

۴ _ همه ، خصوصاً بچه ها تظاهر نکنند و فقرا را آزار ندهند.

ض

۱. ضرر در اسلام

۱. جایگاه ضرر در اسلام

۱. فردی

۱. لا تَلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ [بقره/۱۹۵] .

۲. لا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا [نساء/۲۹] .

۳. ضرر به خود ، حتی برای عبادت جایز نیست. در صورت ضرر روزه باطل است و گناه محسوب می شود.

۴. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كُلُّ شَيْءٍ يَكُونُ فِيهِ الْمَضَرَّةُ عَلَى الْإِنْسَانِ فِي بَدَنِهِ فَحَرَامٌ أَكْلُهُ إِلَّا فِي حَالِ الضَّرُورَةِ [وسائل الشیعه ، ص ۲۵] .

۵. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْإِيمَانُ أَنْ تُؤْتِرَ الصَّدَقَ حَيْثُ يَضُرُّكَ عَلَى الْكُذْبِ حَيْثُ يَنْفَعُكَ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۵۸] .

۲. اجتماعی

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ [توبه/١٠٧] .

قال رسول الله (ص): لا ضرر ولا ضرار ، من ضار ضاره الله و من شاق شق الله عليه [كنز ، ٩٥١٨]

قَالَ الصَّادِقُ

(ع): لَا ضَرَرَ وَلَا إِضْرَارَ فِي الْإِسْلَامِ فَالْإِسْلَامُ يَزِيدُ الْمُسْلِمَ خَيْرًا وَلَا يَزِيدُهُ شَرًّا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۳۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَيْسَ مِنَّا مَنْ غَشَّ مُسْلِمًا أَوْ ضَرَّهُ أَوْ مَاكَرَهُ [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۲۲۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ اِحْتِكَارًا لِلْمَنَافِعِ وَ تَحَكُّمًا فِي الْبِيعَاتِ وَ ذَلِكَ بَابُ مَضَرِّهِ لِلْعَامَّةِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): كُلُّ حُكْرِهِ تُضَرُّ بِالنَّاسِ وَ تَعْلَى السَّعَرِ عَلَيْهِمْ فَلَا خَيْرَ فِيهَا [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۳۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَخْرَجَ مِيزَابًا أَوْ كِنِيفًا أَوْ أَوْتَدَ وَتِدًا أَوْ أَوْتَقَ دَابَّةً أَوْ حَفَرَ بَثْرًا فِي طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ فَأَصَابَ شَيْئًا فَعَطِبَ فَهُوَ لَهُ ضَامِنٌ [کافی ، ج ۷ ، ص ۳۵۰] .

از امام صادق (ع) مورد انداختن اشیا در کوچه و خیابان سوال شد (اشیائی که موجب لیز شدن گردد) امام (ع) فرمود: كُلُّ شَيْءٍ يَضُرُّ بِطَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ فَصَاحِبُهُ ضَامِنٌ لِمَا يَصِيبُهُ [کافی ، ج ۷ ، ص ۳۴۹] .

امام خمینی (ره) فرمودند: اگر کسی با انداختن چیزهایی مثل پوست خربزه در راه و یا پاشیدن بیش از اندازه آب باعث ضرر به عابرین شود ضامن است. [نوین از تحریر الوسیله ، ج ۲ ، ۵۶۷]

در مورد ۲ قناتی که در نزدیکی یکدیگر حفر شده بود ، از حضرت امام صادق (ع) سوال شد که آب اولی کم شده. ایشان در جواب فرمودند: فَيَنْظُرُ أَيُّهُمَا أَضْرَبَتْ بِصَاحِبَتِهَا فَإِنْ رُئِيَ الْأَخِيرَةُ أَضْرَبَتْ بِالْأُولَى فَلْتَعَوَّزْ [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۹۴] .

اگر مسجدی

در مسیر مسلمین بسازند و باعث ضرر بشود بانی مسجد ضامن خسارات آینده است. [جواهر ، ج ۴۳ ، ص ۱۰۴]

حضرت علی (ع) به مامور زکات می فرماید : لَا تَأْخُذَنَّ مِنْهُ أَكْثَرَ مِنْ حَقِّ اللَّهِ فِي مَالِهِ [نهج البلاغه ، ص ۳۸۰] .

قَالَ صَاحِبُ الزَّمَانِ (ع) : لَا يَجِلُّ لِأَحَدٍ أَنْ يَتَصَرَّفَ فِي مَالٍ غَيْرِهِ بِغَيْرِ إِذْنِهِ [کمال الدین ، ج ۲ ، ص ۵۲۰] .

اگر از بار حمال یا ماشین چیزی بیفتد و خسارتی جانی و یا مالی بزند ضامن است. [جواهر ، ج ۴۳ ، ص ۵۴]

قال النبي (ص) : اشد الناس عذابا للناس في الدنيا اشد الناس عذاباً يوم القيامة [نهج الفصاحه]

وَ أَشْهَدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَ لَا يُضَارُّ كَاتِبٌ وَ لَا شَهِيدٌ [بقره/ ۲۸۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خصلتان ليس فوقهما من الشر شيء الشرك بالله و الضر لعباد الله [تحف العقول ، ص ۳۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَضَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) بِالشُّفْعَةِ بَيْنَ الشَّرْكَاءِ فِي الْأَرْضَيْنِ وَ الْمَسَاكِينِ وَ قَالَ : لَا ضَرَرَ وَ لَا ضِرَارَ وَ قَالَ : إِذَا رُفَّتِ الْأَرْفُ وَ حُدَّتِ الْخُدُودُ فَلَا شُفْعَةَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۸۰] .

بلندگویی مساجد ، پارک ماشین ، بوق زدن ، عبور از مناطق ممنوعه و سد معبر هم از مصادیق ضرر به دیگران است.

۲. عوامل و اسباب ضرر در اسلام

۱. دنیا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فِي صِفَةِ الدُّنْيَا تَعْرُ وَ تَضُرُّ وَ تَمُرُّ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۱۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَتْرَكَ النَّاسُ شَيْئًا مِنْ دِينِهِمْ لِإِصْلَاحِ دُنْيَاهُمْ إِلَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُوَ أَضْرُّ مِنْهُ [غررالحکم ، ص ۱۳۰]

٢. هوى نفس

٣. عجب

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا جَهْلَ أَضُرُّ مِنَ الْعُجْبِ [كافي ، ج ٨ ، ص ٢٤٤] .

٤. حماقت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِيَّاكَ وَ مُصَادَقَةَ الْأَحْمَقِ فَإِنَّهُ يَرِيدُ أَنْ يَنْفَعَكَ فَيُضِرُّكَ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٨] .

٥. آرزو

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْأَمَلُ خَادِعٌ غَارِ ضَارٍ [غررالحكم ، ص ٣١٣] .

٦. جهل

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْجَهْلُ فِي الْإِنْسَانِ أَضَرُّ مِنَ الْأَكْلَةِ فِي الْبَدَنِ [غررالحكم ، ص ٧٣] .

٧. حسد

قَالَ الصَّادِقُ (ع): الْحَاسِدُ مُضِرٌّ بِنَفْسِهِ قَبْلَ أَنْ يَضُرَّ بِالْمَحْسُودِ [كشف الرية ، ص ٥٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْأَحْسَدُ لَا يَجْلِبُ إِلَّا مَضْرَّةً [كنز الفوائد ، ج ١ ، ص ١٣٧] .

٨. شك

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ لَا يَنْفَعُهُ الْيَقِينُ يَضُرُّهُ الشُّكُّ [إرشاد مفيد ، ج ١ ، ص ٢٣٥] .

٩. پرخوری

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كَثْرَةُ الْأَكْلِ وَالنَّوْمِ يَفْسِدَانِ النَّفْسَ وَيَجْلِبَانِ الْمَضْرَّةَ [غررالحكم ، ص ٣٤٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَيْسَ شَيْءٌ أَضَرَ لِقَلْبِ الْمُؤْمِنِ مِنْ كَثْرَةِ الْأَكْلِ [مصباح الشريعة ، ص ٧٧] .

١٠. دوست بد

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): صَحْبُهُ الْأَشْرَارُ تَكْسِبُ الشَّرَّ [غررالحكم ، ص ٤٣١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): اللُّسَانُ سَبْعٌ إِنْ حُلِّيَ عَنْهُ عَقَرَ [نهج البلاغه ، حکمت ۶۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): بَلَاءُ الْإِنْسَانِ مِنَ اللُّسَانِ [جامع الأخبار ، ص ۹۳] .

۳. راه های پیش گیری از ضرر در اسلام

۱. تقوا: إِنْ تَصَبَّرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئاً [آل عمران/ ۱۲۰] .

۲. هدایت: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعاً [مائده/ ۱۰۵] .

۳. ایمان به

معاد : وَيَلُّ لِلْمُطَفِّفِينَ الَّذِينَ إِذَا أَكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ [مطففين ۴-۱] .

۴. صدقه : قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : الْبُرِّ وَ صَدَقَهُ السَّرَّ يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَ يَزِيدَانِ فِي الْعُمْرِ وَ يَدْفَعَانِ سَبْعِينَ مِثَّةَ سُوءٍ [الزهد ، ص ۳۳] .

۵. دعا و توکل : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اذْفَعُوا أَمْوَاجَ الْبَلَاءِ بِالْدُّعَاءِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۴۶] .

لَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَ رَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ أَنْ يُضْلُوكَ وَ مَا يُضْلُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَ مَا يُضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ [نساء/ ۱۱۳] .

۴. وظایف

۱. همسر

۱. مرد به زن :

۱. لَا تُصَارُوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ [طلاق/ ۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَلَا وَ إِنَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ بَرِيئَانِ مِمَّنْ أَضَرَ بِامْرَأَتِهِ حَتَّى تَخْتَلِعَ مِنْهُ [ثواب الأعمال ، ص ۲۸۷] .

لَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لَتَعْتَدُوا [بقره/ ۲۳۱] .

رسول خدا (ص) : " مهریه را پردازید و در اموال زن تصرف نکنید بدون اجازه "

۲. زن به مرد :

بدون اجازه تصرف در اموال شوهر نکند.

۲. فرزند

۱. لَا تُصَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَ لَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَالِدِهِ [بقره/ ۲۳۳] .

۲. ضرر به آینده و دین فرزند به خاطر دنیا : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَيَلُّ لِلْأَطْفَالِ آخِرِ الزَّمَانِ مِنْ آبَائِهِمْ [جامع الأخبار ، ص ۱۰۶] .

۳. در وصیت وارث مراعات حال آنان را بکند. بعضی قبل از مرگ همه چیز خود را می بخشند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : مَنْ أَوْصَى وَ لَمْ يَحِفْ وَ لَمْ يَصَارَّ كَانَ كَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فِي حَيَاتِهِ [کافی ، ج ۷ ، ص ۶۲] .

بعضی بیش از حد وصیت می کنند.

سقط جنین : لا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشِيَةَ إِمْلَاقٍ [اسراء/ ۳۱] .

۵. در صورت تنبیه بدنی طبق قانون دیه باید جبران کند.

۶. وصیت : مَنْ بَعْدَ وَصِيهِ يَوْصِي بِهَا أَوْ دِينَ غَيْرِ مُضَارًّا [نساء/ ۱۲] .

۳. همسایه

۱. از علامات متقین در خطبه همام

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَضَارُّ بِالْجَارِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

۲. قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ الْجَارَ كَالنَّفْسِ غَيْرِ مُضَارٍّ وَلَا آثِمٍ وَحُرْمَةُ الْجَارِ عَلَى الْجَارِ كَحُرْمَةِ أُمِّهِ وَآبِيهِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۱] .

۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ خَانَ حِرَارَةَ شَبْرًا مِنَ الْأَرْضِ جَعَلَهُ اللَّهُ طَوْقًا فِي عُنُقِهِ مِنْ تُخُومِ الْأَرْضِ السَّابِعَةِ حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُطَوَّقًا إِلَّا أَنْ يَتُوبَ وَيُزْجَعَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۱] .

۴. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَانَ يَوْمًا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُوذَى جَارَهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۶۷] .

اشراف پنجره ، جلوگیری از نور ، ذباله ، مزاحمت صدایی ، و....از مصادیق آزار است.

ماجرای سمره بن جندب که حضرت فرمود : اذْهَبْ فَأَقْلَعُهَا وَارْمِ بِهَا إِلَيْهِ فَإِنَّهُ لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۹۲] .

۵. دقت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَدِقُوا أَقْلَامَكُمْ وَقَارِبُوا بَيْنَ سِطُورِكُمْ وَاحْذِرُوا عَنِّي فُضُولَكُمْ وَاقْصِدُوا قَصْدَ الْمَعَانِي وَإِيَاكُمْ وَالْإِكْتَارَ فَإِنَّ أَمْوَالَ الْمُسْلِمِينَ لَا تَحْتَمِلُ الْإِضْرَارَ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۳۱۰] .

۶. ضمانت

۱. اگر معلم در تنبیه ، ضرر به شاگرد رساند ضامن است.

۲. لو سلم ولده مثلا لمعلم السباحه فغرق بالتفريط ضمنه في ماله [جواهر ، ج ۴۳ ، ص ۸۵]

۳. اگر دایه در حال خواب روی بچه بیفتد و بچه بمیرد ضامن است.

۴. اگر طبیب در اثر کوتاهی به مریض ضرر بزند ضامن است.

۱. طلاق

۱. فرضیه های پنج گانه در مورد طلاق

— بی اهمیتی طلاق و برداشتن همه قید و بندهای قانونی و اخلاقی جلوگیری از طلاق.

کسانی که به ازدواج ، تنها از نظر کامجویی فکر می کنند و جنبه تقدس و ارزش خانواده را برای اجتماع در نظر نمی گیرند و از طرفی فکر می کنند پیوندهای زناشویی هر چه زودتر تجدید و تبدیل شود ، لذت بیشتری ، به کام زن و مرد می ریزد این فرضیه را تأیید می کنند.

این فرضیه ناپخته ترین و ناشیانه ترین فرضیه ها در این زمینه است.

۲ — اینکه ازدواج یک پیمان مقدس است ، وحدت دل ها و روح ها است و باید برای همیشه این پیمان ثابت و محفوظ بماند و طلاق از قاموس اجتماع بشری باید حذف شود و زن و شوهری که با یکدیگر ازدواج می کنند باید بدانند که جز مرگ چیزی آنها را از یکدیگر جدا نمی کند.

این فرضیه همان است که کلیسای کاتولیک قرن هاست طرفدار آن است و به هیچ قیمتی حاضر نیست از آن دست بردارد.

طرفداران این نظریه در جهان رو به کاهشند. امروز جز در ایتالیا و در اسپانیای کاتولیک ، این قانون عمل نمی شود.

مکرر در روزنامه ها می خوانیم که فریاد زن و مرد ایتالیایی از این قانون بلند است و کوشش ها می شود که قانون طلاق به رسمیت شناخته شود.

۳ — اینکه ازدواج از طرف مرد ، قابل فسخ

و انحلال است و از طرف زن به هیچ نحو قابل انحلال نیست. در دنیای قدیم چنین نظری وجود داشته است ، ولی امروز گمان نمی شود که طرفدارانی داشته باشد و به هر حال این نظر احتیاجی به بحث و انتقاد ندارد.

۴_ اینکه ازدواج ، مقدس و کانون خانوادگی محترم است ، اما راه طلاق در شرایط مخصوص برای هر یک از زوجین باید باز باشد و راه خروجی زن و شوهر از این بن بست باید به یک شکل و یک جور باشد.

مدعیان تشابه حقوق زن و مرد در حقوق خانوادگی که به غلط از آن به تساوی حقوق تفسیر می کنند طرفدار این فرضیه اند.

۵_ اینکه ازدواج ، مقدس و کانون خانوادگی محترم و طلاق ، امر منفور و مبغوضی است ، اجتماع موظف است که علل وقوع طلاق را از بین ببرد. در عین حال قانون نباید راه طلاق را برای ازدواج های ناموفق ببندد.

راه خروج از قید و بند ازدواج ، هم برای مرد باز باشد و هم برای زن. اما راهی که برای خروج مرد از این بن بست تعیین می شود با راهی که برای خروج زن تعیین می شود دو تا است و از جمله مواردی که زن و مرد حقوق نامشابهی دارند طلاق است.

این نظریه همان است که اسلام ابداع کرده و کشورهای اسلامی به طور ناقص (نه به طور کامل) از آن پیروی می کنند.

۲. طلاق ، منفورترین حلال ها

بدون شك ، قرارداد زوجیت از جمله قراردادهایی است که باید قابل جدایی باشد ، چرا که گاه عللی پیش می آید که زندگی مشترک زن و مرد را باهم غیر ممکن یا طاقت فرسا و مملو از مفسد

می کند، و اگر اصرار داشته باشیم که این قرارداد تا ابد بماند، سرچشمه مشکلات زیادی می گردد، لذا اسلام با اصل طلاق موافقت کرده است و هم اکنون نتیجه ممنوع بودن کامل طلاق را در جوامع مسیحی ملاحظه می کنیم که چگونه زنان و مردان زیادی هستند که به حکم قانون تحریف یافته مذهب مسیح (ع) طلاق را ممنوع می شمردند و از نظر قانون همسر یکدیگرند، ولی در عمل جدا از یکدیگر زندگی کرده و حتی هر کدام برای خود همسری غیررسمی انتخاب کرده اند.

بنابراین اصل مسأله طلاق، یک ضرورت است، اما ضرورتی که باید به حداقل ممکن تقلیل یابد و تا آنجا که راهی برای ادامه زوجیت است کسی سراغ آن نرود.

به همین دلیل در روایات اسلامی، شدیداً از طلاق مذمت گردیده و به عنوان مبعوض ترین حلال ها، از آن یاد شده است، چنانکه در روایتی از پیامبر (ص) می خوانیم: مَا مِنْ شَيْءٍ أْبْغَضَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ بَيْتٍ يَخْرُبُ فِي الْإِسْلَامِ بِالْفُرْقَةِ يَعْنِي الطَّلَاقَ [کافی، ج ۵، ص ۳۲۸]. (هیچ عملی منفورتر، نزد خداوند متعال از این نیست که اساس خانه ای در اسلام با جدائی (یعنی طلاق) ویران گردد.

و در حدیث دیگری از امام صادق (ع) می خوانیم: مَا مِنْ شَيْءٍ مِمَّا أَحَلَّهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أْبْغَضَ إِلَيْهِ مِنَ الطَّلَاقِ وَإِنَّ اللَّهَ يَبْغِضُ الْمِطْلَاقَ الذَّوَاقَ [کافی، ج ۶، ص ۵۴].

چیزی از امور حلال، در پیشگاه خدا مبعوض تر از طلاق نیست.

باز در حدیث دیگری از رسول اکرم (ص) آمده است که فرمود: تَرَوُجُوا وَ لَا

تُطَلِّقُوا فَإِنَّ الطَّلَاقَ يَهْتَرُ مِنْهُ الْعَرْشُ [مكارم الأخلاق ، ص ۱۹۷] .

ازدواج کنید و طلاق ندهید که طلاق عرش خدا را به لرزه درمی آورد.

چرا چنین نباشد ، در حالی که طلاق مشکلات زیادی برای خانواده ها و زنان و مردان و مخصوصا فرزندان به وجود می آورد که آن را عمدتا در سه قسمت می توان خلاصه کرد :

۱ _ مشکلات عاطفی : بدون شک مرد و زنی که سال ها یا ماه ها با یکدیگر زندگی کرده اند ، سپس از هم جدا می شوند ، از نظر عاطفی جریحه دار خواهند شد و در ازدواج آینده خاطره ازدواج گذشته ، دائما آنها را نگران می دارد و حتی به همسر آینده با یک نوع بدبینی و سوءظن می نگرد. آثار زیانبار این امر بر کسی مخفی نیست و لذا بسیار دیده شده که این گونه زنان و مردان برای همیشه از ازدواج چشم می پوشند.

۲ _ مشکلات اجتماعی : بسیاری از زنان ، بعد از طلاق ، شانس زیادی برای ازدواج مجدد ، آن هم به طور شایسته و دلخواه ندارند و از این نظر گرفتار خسران شدید می شوند و حتی مردان نیز بعد از طلاق دادن همسر خود ، شانس ازدواج مطلوبشان به مراتب کمتر خواهد بود ، مخصوصا اگر پای فرزندى در میان باشد ، لذا غالبا ناچار می شوند تن به ازدواجی در دهند که نظر واقع آنها را تأمین نمی کند و از این نظر تا پایان عمر رنج می برند.

۳ _ مشکلات فرزندان : (که از همه اینها مهمتر است) کمتر دیده شده است که نامادری ها همچون مادر ، دلسوز و مهربان باشند و بتوانند خلأ عاطفی فرزندان را که از

آغوش پرمهر مادر بریده شده اند پر کنند، همان گونه که اگر زن سابق، فرزند را با خود ببرد، در مورد ناپدیری نیز این صادق است، البته هستند زنان و مردانی که نسبت به غیر فرزندان خود پرمحبت و وفادارند، ولی مسلماً تعداد آنها کم است و به همین دلیل فرزندان بعد از طلاق، گرفتار بزرگترین زیان و خسران می شوند و شاید غالب آنها سلامت روانی خود را تا آخر عمر از دست می دهند.

۳. انگیزه طلاق

طلاق مانند هر پدیده دیگر اجتماعی دارای ریشه های مختلفی است. بدون بررسی دقیق و مقابله با آن جلوگیری از بروز چنین حادثه ای مشکل است و لذا قبل از هر چیز باید به سراغ عوامل طلاق برویم و ریشه های آن را در جامعه بخشکانیم. این عوامل بسیار زیاد است که امور زیر از مهمترین آنها است:

الف) توقعات نامحدود زن یا مرد، یکی از مهمترین عوامل جدائی است و اگر هر کدام دامنه توقع خویش را محدود سازند و از عالم رؤیاها و پندارها بیرون آیند و طرف مقابل خود را به خوبی درک کنند و در حدودی که ممکن است، توقع داشته باشند؛ جلوی بسیاری از طلاق ها گرفته خواهد شد.

ب) حاکم شدن روح تجمل پرستی و اسراف و تبذیر بر خانواده ها عامل مهم دیگری است که مخصوصاً زنان را در یک حالت نارضایتی دائم نگه می دارد و با انواع بهانه گیری ها راه طلاق و جدائی را صاف می کند.

ج) دخالت های بی جای اقوام و بستگان و آشنایان در زندگی خصوصی دو همسر و مخصوصاً در اختلافات آنها، عامل مهم دیگری محسوب می شود. تجربه نشان داده

است که اگر هنگام بروز اختلاف در میان دو همسر آنها را به حال خود رها کنند و با جانبداری از این یا از آن دامن به آتش این اختلاف نزنند چیزی نمی گذرد که خاموش می شود، ولی دخالت کسان دو طرف که غالباً با تعصب و محبت های ناروا همراه است کار را روز به روز مشکل تر و پیچیده تر می سازد.

البته این به آن معنا نیست که نزدیکان، همیشه خود را از این اختلافات دور دارند، بلکه منظور این است که آنها را در اختلافات جزئی به حال خود رها کنند، ولی هرگاه اختلاف به صورت کلی و ریشه دار درآمد با توجه به مصلحت طرفین و اجتناب و پرهیز از هرگونه موضع گیری یک جانبه و تعصب آمیز دخالت کنند و مقدمات صلحشان را فراهم سازند.

د) بی اعتنایی زن و مرد به خواست یکدیگر، مخصوصاً آنچه به مسائل عاطفی و جنسی برمی گردد، مثلاً هر مردی انتظار دارد که همسرش پاکیزه و جذاب باشد، همچنین هر زن نیز چنین انتظاری از شوهرش دارد، ولی این از اموری است که غالباً حاضر به اظهار آن نیستند، اینجا است که بی اعتنایی طرف مقابل و نرسیدن به وضع ظاهر خویش و ترک تزئین لازم و ژولیده و کثیف بودن، همسر او را از ادامه چنین ازدواجی سیر می کند، مخصوصاً اگر در محیط زندگانی آنها افرادی باشند که این امور را رعایت کنند و آنها بی اعتنا از کنار این مسأله بگذرند.

لذا در روایات اسلامی اهمیت زیادی به این معنی داده شده، چنانکه در حدیثی از امام باقر (ع) می خوانیم: لَا يَتَّبِعِي لِلْمَرْأَةِ

أَنْ تُعْطَلَ نَفْسَهَا [کافی، ج ۵، ص ۵۰۹].

سزاوار نیست که زن بدون زینت و آرایش برای شوهرش بماند.

و در حدیث دیگری از امام رضا (ع) آمده است که فرمود: لَقَدْ حَرَجْنَا نِسَاءً مِنَ الْعَفَافِ إِلَى الْفُجُورِ مَا أَخْرَجَهُنَّ إِلَّا قَلَّةٌ تَهَيَّئِهِنَّ أَزْوَاجَهُنَّ [مکارم الأخلاق، ص ۸۱].

زنانی از جاده عفت خارج شدند و علتی جز این نداشت که مردان آنها به خودشان نمی رسیدند.

ه) عدم تناسب فرهنگ خانواده‌گی و روحیات زن و مرد با یکدیگر نیز یکی از عوامل مهم طلاق است و این مسأله ای است که باید قبل از اختیار همسر دقیقاً مورد توجه قرار گیرد که آن دو علاوه بر اینکه کفو شرعی؛ یعنی مسلمان باشند، کفو فرعی نیز باشند؛ یعنی تنها تناسب‌های لازم از جهات مختلف در میان آن دو رعایت شود، در غیر این صورت باید از به هم خوردن چنین ازدواج‌هایی تعجب نکرد.

۴. بعضی از احکام طلاق

۱. طلاق ناجوانمردانه

آیا اسلام به مردان اجازه می‌دهد که گاهی به وسیله طلاق دادن و گاهی به وسیله طلاق ندادن هر نوع زجری که دلشان می‌خواهد به زن بدهند؟

پاسخ، منفی است، زیرا اسلام با طلاق، سخت مخالف است و اسلام می‌خواهد تا حدود امکان، طلاق صورت نگیرد. اسلام طلاق را به عنوان یک چاره جویی در مواردی که چاره، منحصر به جدایی است تجویز کرده است. اسلام مردانی که مرتب زن می‌گیرند و طلاق می‌دهند و به اصطلاح (مطلق) می‌باشند دشمن خدا می‌داند.

در روایت است که رسول خدا به مردی رسید و از او پرسید با زنت چه کردی؟ گفت: او را طلاق دادم. فرمود:

آیا کار بدی از او دیدی؟

گفت: خیر. قضیه تا سه مرتبه تکرار شد. (یعنی آن مرد سه مرتبه با زن های مختلف ازدواج کرد و آنان را طلاق داد.) آنگاه رسول خدا فرمود: "خداوند دشمن می دارد و لعنت می کند مردی را که دلش می خواهد مرتب زن عوض کند."

به پیامبر اکرم (ص) خبر دادند که ابویوب انصاری تصمیم گرفته زن خود امّ ایوب را طلاق دهد. پیامبر اکرم (ص) امّ ایوب را می شناخت و می دانست طلاق امّ ایوب بر اساس یک دلیل صحیحی نیست. فرمود: **إِنَّ طَلَّاقَ أُمَّ أَيُوبَ لِحُوبٍ** [کافی، ج ۶، ص ۵۵].

یعنی طلاق امّ ایوب گناه بزرگ است...

آنچه در سیره پیشوایان دین مشاهده می شود این است که تا حدود امکان از طلاق پرهیز داشته و لهذا طلاق از ناحیه آنها بسیار به ندرت صورت گرفته است و هر وقت صورت گرفته، دلیل معقول و منطقی داشته است.

۲. بن بست طلاق

سؤال: اگر مردی سر ناسازگاری دارد و حقوق و وظایفش را که اسلام بر عهده او گذاشته است که بعضی مالی است (نفقات) و بعضی اخلاقی است (حسن معاشرت) و بعضی مربوط به امور جنسی است (حق همخوابگی و آمیزش) انجام نمی دهد؛ خواه هیچیک از این حقوق و وظایف را ادا نکند یا بعضی از آنها را، در عین حال حاضر هم نیست زن را طلاق دهد. در اینجا چه باید کرد؟ آیا اصل لازم و مورد اهمیتی از نظر اسلام وجود دارد که اسلام به حاکم یا قاضی شرعی اجازه مداخله بدهد. همانطور که در مورد اموال اگر نزاعی صورت بگیرد چنین اجازه می دهد، یا اینکه چنین اصلی

پاسخ: مسأله ازدواج یک پیمان مقدسی است، در عین حال، نوعی شرکت میان دو انسان است و یک سلسله تعهدات برای طرفین به وجود می آورد. تنها با انجام آن تعهدات است که سعادت طرفین تأمین می گردد، به علاوه سعادت اجتماعی نیز به سعادت آنها بستگی دارد. حقوق عمده زوجه عبارت است از نفقه و کسوه و...

اگر مرد از انجام تعهدات خود نسبت به زن شانه خالی کند و از طلاق نیز خودداری کند، تکلیف زن چیست و چگونه باید با مرد مقابله شود؟ در اینجا دو راه فرض می شود؛ یکی اینکه حاکم شرعی، حق دخالت داشته باشد و با اجرای طلاق کار را یکسره کند. دیگر اینکه زن نیز به نوبه خود از انجام تعهدات خود در برابر مرد خودداری کند.

امّا از نقطه نظر اول یعنی دخالت حاکم شرعی؛ بینیم که روی چه اصل و چه مجوزی حاکم شرعی در این گونه موارد حق دخالت دارد. قرآن کریم می فرماید: الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ [بقره/۲۲۹].

و نیز می فرماید: وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَّغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأُمْسِكِيَهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا [بقره/۲۳۱].

از این آیات یک اصل کلی استفاده می شود و آن اینکه هر مردی در زندگی خا.....S...یکی از دو راه را باید انتخاب کند.

یا تمام حقوق و وظائف را به خوبی و شایستگی انجام دهد فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ [بقره/۲۲۹].

یا علقه زوجیت را قطع و زن را رها کند تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ [بقره/۲۲۹].

شق سوم؛ یعنی اینکه زن را طلاق ندهد و به خوبی و شایستگی هم

از او نگه داری نکند ، این از نظر اسلام وجود ندارد.

جملهوَ لَا تُمَسِّكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتُعْتَدُوا [بقره/۲۳۱] .

همان شق سوم را نفی می کند. این آیات هر چند در مورد عده و رجوع و عدم رجوع مرد وارد شده و تکلیف مرد را در طلاق رجعی روشن می سازد ، امّا اختصاص به این مورد ندارد. و یک اصل کلی است و حقوق زوجیت را در همه وقت و همه حال بیان می کند؛ یعنی زوج ، به طور کلی در زندگی باید یکی از دو راه گذشته را انتخاب کند و راه سومی برایش وجود ندارد و اگر زوج بخواهد همسر را نگه دارد و او را اذیت و آزار بدهد و حقوق همسری را رعایت نکند حاکم شرعی در این مورد که مرد به وظایف زوجیت عمل نمی کند و زن را طلاق نمی دهد باید زوج را احضار کند.

اول به او تکلیف طلاق کند ، اگر طلاق نداد خود حاکم طلاق می دهد. امام صادق (ع) در روایتی که ابوبصیر از آن حضرت نقل کرده است فرمود : " هر کس زنی دارد و او را نمی پوشاند و نفقه او را نمی پردازد بر پیشوای مسلمین لازم است که آنها را (به وسیله طلاق) از یکدیگر جدا کند ". [اقتباس از کتاب نظام حقوق زنان در اسلام ، ص ۲۹۵]

۳. پرسش و پاسخ

سؤال ۱ : اسلام چرا طلاق را اجازه داده است؟

پاسخ : هر گاه زن و شوهری سازگار نبودند ، چه کنیم؟ طلاق باشد یا نباشد؟

اگر به طور کلی طلاق نباشد باید هر دو در این دنیا بسوزند و بسازند و حقوق هر دو پایمال

و عمری در حسرت به سر ببرند و هرگز عقل و قانون عادلانه چنین اجازه نمی دهد، پس باید طلاق باشد.

اکنون بینیم طلاق به دست مرد باشد یا زن یا هیچ کدام؟ اختیار طلاق با دیگری برخلاف آزادی است.

۵. صیغه طلاق

الف) طلاق با صیغه مخصوص واقع می شود مانند آنست طالقیا فلانیه یا هذیه یا آنچه از الفاظ که بر تعیین مطلقه دلالت می کند.

ب) صیغه طلاق باید به صورت منجز باشد؛ بنابراین اگر طلاق را بر شرطی معلق کند (مثل اینکه بگوید اگر زید آمد أنت طالق) باطل است.

ج) هنگام اجرای صیغه طلاق باید دو مرد عادل حاضر باشند و صیغه طلاق را بشنوند.

۶. اقسام طلاق

طلاق بر دو نوع است: بدعی و سنتی.

قسم اول طلاقی است که شرائط طلاق صحیح را ندارد. قسم دوم طلاقی است که همه شرایط را در مذهب داشته باشد و آن بر دو قسم است: رجعی و بائن.

طلاق رجعی، آن است که بعد از طلاق تا مدت معین که زن در عده است مرد می تواند به او رجوع کند؛ یعنی بدون خواندن عقد مجدد او را به همسری بپذیرد و طلاق بائن، آن است که شوهر بعد از طلاق حق رجوع به زن را ندارد؛ یعنی بدون عقد نمی تواند او را به همسری خود قبول کند.

در شش صورت اگر زنی را طلاق دهند بائن است:

۱_ زنی که نه سالش تمام نشده باشد.

۲_ زنی که یائسه باشد.

۳_ زنی که شوهرش بعد از عقد با او نزدیکی نکرده باشد.

۴_ زنی که او را سه مرتبه طلاق داده باشد.

۵_ طلاق خلع؛ یعنی زنی که به ادامه زندگی با شوهر مایل نیست

و با بخشیدن مهر خود یا مال دیگری به شوهرش از او تقاضای طلاق می کند.

۶_ طلاق مبارات؛ یعنی زنی که به سبب بی میلی هر دو ، به ادامه همسری طلاق داده می شود. [اقتباس از تحریر الوسيله ، ج ۲] .

ظ

۱. ظلم

۱. سیمای ظلم

۱. ظلم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الظلم يزل القدم و يسلب النعم و يهلك الأمم [غررالحکم ، ص ۴۵۶] .

حضرت علی (علیه السلام) فرمود : "والله... اگر مرا با غل و زنجیر بر زمین بکشانند بهتر از آن است که در قیامت ظالما خدا و رسول را ملاقات کنم.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ اللَّهُ لَمَّا أَنْ أُبَيَّتْ عَلَيَّ حَسَبِكَ السَّعِيدَانِ مُسَهَّدًا أَوْ أُجْرَ فِي الْأَعْمَالِ مُصَيِّدًا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَلْقَى اللَّهَ وَ رَسُولَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ظَالِمًا لِبَعْضِ الْعِبَادِ وَ غَاصِبًا لِشَيْءٍ مِنَ الْحَطَامِ وَ كَيْفَ أَظْلَمَ أَحَدًا لِنَفْسٍ يَشْرِعُ إِلَى الْبَلَى قُفُولُهَا وَ يَطُولُ فِي الثَّرَى حُلُولُهَا [نهج البلاغه ، خطبه ۲۲۴] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): الظُّلْمُ فِي الدُّنْيَا هُوَ الظُّلْمَاتُ فِي الْآخِرَةِ [ثواب الأعمال ، ص ۲۷۲] .

اتَّقُوا الظُّلْمَ فَإِنَّ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ تَصْعَدُ إِلَى السَّمَاءِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۵۰۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أنفذ السهام دعوه المظلوم [غررالحکم ، ص ۱۹۳] .

۲. ظالم

وَ مَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ [طلاق / ۱] .

وَ مَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [حجرات / ۱۱] .

وَ مَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [ممتحنه / ۹] .

۳. بدترین ظلم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): ظُلْمُ الضَّعِيفِ أَفْحَشُ الظُّلْمِ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَفْحَشَ الظُّلْمَ ظَلَمَ

الكرام [غررالحكم ، ص ٤٥٦] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ظَلَمَ الْمَسْتَسْلِمَ أَكْبَرُ الْجُرْمِ [غررالحكم ، ص ٣٤٣] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَجْوَرُ النَّاسِ مَنْ عَدَّ جَوْرَهُ عَدْلًا مِنْهُ [غررالحكم ، ص ٤٥٥] .

٢. اقسام ظلم

ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ " وَ مَنْ يَرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ " (حج/٢٥) قَالَ : كُلُّ ظُلْمٍ إِلْحَادٌ وَ ضَرْبُ الْخَادِمِ فِي غَيْرِ ذَنْبٍ مِنْ ذَلِكَ الْإِلْحَادِ " [كافي ، ج ٤ ، ص ٢٢٧] .

ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ [آل عمران/١١٧] .

ظلم اعتقادی :

— يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلِ [بقره/٥٤] .

— إِنَّ الشُّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ [لقمان/١٣] .

— وَ الْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ [بقره/٢٥٤] .

ظلم قضایی :

— وَ مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [مائده/٤٥] .

ظلم سیاسی :

— وَ مَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [توبه/٢٣] .

ظلم مدیریتی :

— وَ إِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ [نور/٤٩]

أَفِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَمْ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَنْ يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَ رَسُولُهُ بَلْ أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [نور/٥٠] .

٣. اثر ظلم

١. اثر ظلم کردن

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الظلم في الدنيا يوار (نابودي) و في الآخرة دمار (هلاكت) [غررالحكم ، ص ٤٥٧] .

لَقَدْ أَهْلَكْنَا الْقُرُونََ مِنْ قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا [يونس/١٣] .

لَا تُخَاطِبُنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُعْرَقُونَ [هود/٣٧] .

لَا تَرْكُنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ [هود/١١٣] .

وَ سَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ [شعراء/٢٢٧] .

فَيَوْمَئِذٍ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يَسْتَعْتَبُونَ [روم/٥٧] .

إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ [شورى/٤٢] .

إِنَّهُ لَا يَفْلِحُ الظَّالِمُونَ [يوسف/٢٣] .

لَكِنَّ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ [مريم/٣٨] .

فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَ هُمْ

ظالمُونَ [عنكبوت/ ١٤] .

لا ينالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ [بقره/ ١٢٤] .

وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [بقره/ ٢٥٨] .

وَ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ [بقره/ ٢٧٠] .

وَ اللَّهُ لَا يَحِبُّ الظَّالِمِينَ [آل عمران/ ٥٧] .

فَتَطَّرْهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ [انعام/ ٥٢] .

فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ [يونس/ ٣٩] .

يُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ [ابراهيم/ ٢٧] .

لَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا [اسراء/ ٨٢] .

إِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَ اللَّهُ وَلى الْمُتَّقِينَ [جاثيه/ ١٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِيَّاكُمْ وَ الظُّلْمَ فَإِنَّهُ يَخْرِبُ قُلُوبَكُمْ [صحيفه الرضا (ع) ، ص ٤٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ ظَلَمَ عِبَادَ اللَّهِ كَانَ اللَّهُ خَصْمَهُ دُونَ عِبَادِهِ [نهج البلاغه ، نامه ٥٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ ظَلَمَ قُصِمَ (شكسته شود) عُمُرُهُ وَ دَمَّرَ عَلَيْهِ ظُلْمُهُ [غررالحكم ، ص ٤٥٧] .

٢. اثر كملك به ظالم

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْعَامِلُ بِالظُّلْمِ وَ الْمُعِينُ لَهُ وَ الرَّاضِي بِهِ شُرَكَاءُ ثَلَاثَتُهُمْ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٣٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَعَانَ ظَالِمًا سَلَطَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ [الخرائج والجرائح ، ج ٣ ، ص ١٠٥٨] .

عَنْ سُلَيْمَانَ الْجَعْفَرِيِّ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا (ع) مَا تَقُولُ فِي أَعْمَالِ السُّلْطَانِ فَقَالَ يَا سُلَيْمَانُ الدُّخُولُ فِي أَعْمَالِهِمْ وَ الْعَوْنُ لَهُمْ وَ السَّعْيُ فِي حَوَائِجِهِمْ عَدِيلُ الْكُفْرِ وَ النَّظَرُ إِلَيْهِمْ عَلَى الْعَمْدِ مِنَ الْكِبَائِرِ الَّتِي يَسْتَحَقُّ بِهَا النَّارُ [تفسير عياشى ، ج ١ ، ص ٢٣٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَوْ لَا أَنَّ بَنِي أُمِيهِ وَجِدُوا مَنْ يَكْتُبُ لَهُمْ وَ يَجِبِي لَهُمْ الْفِيءَ وَ يِقَاتِلُ عَنْهُمْ وَ يَشْهَدُ جَمَاعَتَهُمْ لَمَا سَلَبْنَا حَقَّنَا [كافي ،

ج ٥ ، ص ١٠٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَعَانَ عَلَى مُؤْمِنٍ بِشَطْرِ كَلِمَةٍ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ آيسٌ مِنْ رَحْمَتِي [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٦٨] .

عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ رَفَعَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ " وَلَا تَزْكُوتُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ " (هود/١١٣) قَالَ هُوَ الرَّجُلُ يَأْتِي السُّلْطَانَ فَيَحِبُّ بَقَاءَهُ إِلَى أَنْ يَدْخُلَ يَدُهُ إِلَى كَيْسِهِ فَيُعْطِيهِ [كافي ، ج ٥ ، ص ١٠٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ عَذَرَ ظَالِمًا بِظُلْمِهِ سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ مَنْ يَظْلِمُهُ فَإِنْ دَعَا لَمْ يَسْتَجِبْ لَهُ وَ لَمْ يُأْجِزْهُ اللَّهُ عَلَى ظُلَامَتِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٣٤] .

٤. برخورد با ظالم

لَا يَحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلِمَ [نساء/١٤٨] .

أَذِنَ لِلَّذِينَ يَقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا [حج/٣٩] .

وَ اتَّصَرُّوا مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا [شعراء/٢٢٧] .

فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ [حجرات/٩] .

فَلَا تَقْعُدُوا بَعْدَ الذِّكْرِ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [انعام/٦٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَوْنَا لِلظَّالِمِ خَصْمًا وَ لِلْمَظْلُومِ عَوْنًا [نهج البلاغه ، نامه ٤٧] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ ، وَ اجْعَلْ لِي يَدًا عَلَى مَنْ ظَلَمَنِي [صحيفه سجاديه ، دعای ٢٠] .

٥. جبران ظلم

مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا [نمل/١١] .

وَ الَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ [آل عمران/١٣٥] .

وَ لَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاوَكُ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ [نساء/٦٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ظَلَمَ أَحَدًا فَفَاتَهُ فَلْيَسْتَغْفِرِ اللَّهَ لَهُ فَإِنَّهُ كَفَّارَةٌ لَهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٣٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا عَدْلَ أَفْضَلُ مِنْ رَدِّ الْمَظْلَمِ [غررالحكم ، ص ٤٤٦] .

۶. عدالت الهی

۱. خدا ظالم نیست

وَ مَا ظَلَمْنَا هُمْ وَ لَكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ [زخرف/ ۷۶].

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ [نساء/ ۴۰].

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئاً [یونس/ ۴۴].

لَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَداً [كهف/ ۴۹].

وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُظْلِمَهُمْ [عنكبوت/ ۴۰].

وَ هُمْ لَا يَظْلِمُونَ [آل عمران/ ۲۵].

لَا يَظْلِمُونَ فَتِيلاً [نساء/ ۴۹].

لَا يَظْلِمُونَ نَقِيرًا [نساء/ ۱۲۴].

لَا يَظْلِمُونَ شَيْئاً [مریم/ ۶۰].

۲. خدا عادل است

یا من سَوَى التوفیق بین الضعیف و القوی

پیامبر (ص) مأمور به عدالت است :

— وَ أُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ اللَّهُ [شوری/ ۱۵].

مردم مأمور به عدالت اند :

— إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَانِ [نحل/ ۹۰].

اصلاحات باید عادلانه باشد :

— فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ [حجرات/ ۹].

گفتار باید عادلانه باشد :

— وَ إِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا [انعام/ ١٥٢] .

نوشتار باید عادلانه باشد :

— وَ لِيُكْتَبَ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ [بقره/ ٢٨٢] .

قضاوت باید عادلانه باشد :

— إِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ [نساء/ ٥٨] .

گواه باید عادل باشد :

— وَ أَشْهَدُوا ذَوَىٰ عَدْلٍ مِّنكُمْ]

۳. خدا صبور است

إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلَى ظُلْمِهِمْ [رعد/۶].

وَلَوْ يُوَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ [نحل/۶۱].

وَكَأَيِّنْ مِنْ قَوْمٍ قَزَّيْهِ أَمْلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ [حج/۴۸].

۱. ظن وگمان

۱. حسن ظن

۱. حسن ظن به خدا

۱_ قَالَ الرِّضَا (ع): أَحْسِنِ الظَّنَّ بِاللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عِبْدِي الْمُؤْمِنِ بِي إِنَّ خَيْرًا فَخَيْرًا وَإِنْ شَرًّا فَشَرًّا [كافی، ج ۲، ص ۷۲].

۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): حُسْنُ الظَّنِّ أَنْ تُخْلِصَ الْعَمَلَ وَتَرْجُو مِنَ اللَّهِ أَنْ يَغْفُوَ عَنِ الرَّذِيلِ [غررالحکم، ص ۸۳].

۳_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ وَرَأْسُ الْعِبَادَةِ حُسْنُ الظَّنِّ بِاللَّهِ [عوالی اللثالی، ج ۱، ص ۲۷].

۴_ بخش بزرگی از دعاها برای ایجاد حسن ظن بالله است: أَنْتَ الَّذِي، أَنْتَ الَّذِي.....

۲. حسن ظن به مردم

۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): ضَعُ أَمْرَ أَخِيكَ عَلَى أَحْسَنِهِ حَتَّى يَأْتِيكَ مَا يَغْلِبُكَ مِنْهُ وَلَا تَطُنَّنْ بِكَلِمَةٍ خَرَجَتْ مِنْ أَخِيكَ سُوءًا وَ أَنْتَ تَجِدُ لَهَا فِي الْخَيْرِ مَحْمِلًا [كافی، ج ۲، ص ۳۶۲].

۲_ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضِيلِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْمَأْوُولِ (ع) قَالَ: "قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ الرَّجُلُ مِنْ إِخْوَانِي يَبْلُغُنِي عَنْهُ الشَّيْءُ الَّذِي أَكْرَهُهُ فَأَسْأَلُهُ عَنْ ذَلِكَ فَيَنْكَرُ ذَلِكَ وَقَدْ أَخْبَرَنِي عَنْهُ قَوْمٌ ثِقَاتٌ فَقَالَ لِي يَا مُحَمَّدُ كَذَبٌ سَمِعَكَ وَبَصِيرَكَ عَنْ أَخِيكَ فَإِنْ شَهِدَ عِنْدَكَ حَمْسُونَ قَسَامَةً وَقَالَ لَكَ قَوْلًا فَصَدَّقَهُ وَكَذَّبَهُمْ لَا تُدِيَعَنَّ عَلَيْهِ شَيْئًا تَشِينُهُ

بِهِ وَ تَهْدِيهِمْ بِهِ مُرُوءَةً فَتَكُونُ مِنَ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ "إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ" (نور/۱۹) [كافی ، ج ۸ ، ص ۱۴۷] .

۳_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ اعْلَمُ أَنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ بِأَدْعَى إِلَى حُسْنِ ظَنِّ وَالٍ بِرِعِيَّتِهِ مِنْ إِحْسَانِهِ إِلَيْهِمْ وَ تَخْفِيفِهِ لِلْمُنُونَاتِ عَنْهُمْ وَ تَرْكَ اسْتِكْرَامِهِ إِيَّاهُمْ عَلَى مَا لَيْسَ لَهُ قَبْلَهُمْ فَلْيَكُنْ مِنْكَ فِي ذَلِكَ أَمْرٌ يَجْتَمِعُ لَكَ بِهِ حُسْنُ الظَّنِّ بِرِعِيَّتِكَ فَإِنَّ حُسْنَ الظَّنِّ يَقْطَعُ عَنْكَ نَصِيْبًا طَوِيلًا وَ إِنَّ أَحَقَّ مَنْ حُسْنُ ظَنِّكَ بِهِ لَمَنْ حُسْنُ بَلَاؤِكَ عِنْدَهُ وَ إِنَّ أَحَقَّ مَنْ سَاءَ ظَنُّكَ بِهِ لَمَنْ سَاءَ بَلَاؤُكَ عِنْدَهُ [تحف العقول ، ص ۱۲۸] .

۳. زمينه های ایجاد

۱_ مشورت

۲_ وَ اعْلَمُ أَنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ بِأَدْعَى إِلَى حُسْنِ ظَنِّ وَالٍ بِرِعِيَّتِهِ مِنْ إِحْسَانِهِ إِلَيْهِمْ [تحف العقول ، ص ۱۲۸] .

۳_ وَ تَخْفِيفِهِ لِلْمُنُونَاتِ [تحف العقول ، ص ۱۲۸] .

۴_ وَ تَرْكَ اسْتِكْرَامِهِ إِيَّاهُمْ عَلَى مَا لَيْسَ لَهُ قَبْلَهُمْ [تحف العقول ، ص ۱۲۸] .

۵_ احسان :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : طُبِعَتِ الْقُلُوبُ عَلَى حُبِّ مَنْ أَحْسَنَ إِلَيْهَا وَ بُغْضِ مَنْ أَسَاءَ إِلَيْهَا [وسائل الشيعة ، ج ۱۶ ، ص ۱۸۴] .

۶_ هديه :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تَهَادَوْا تَحَابُّوا تَهَادَوْا فَإِنَّهَا تَذْهَبُ بِالضَّغَائِنِ [كافی ، ج ۵ ، ص ۱۴۴] .

۷_ سلام ، اطعام ، عبادت ، سوغاتی ، مصافحه ، ... همه رمز وحدت و اعتماد است.

۲. سوء ظن

۱. به جا

۱_ در رابطه با دشمن خارجی : وَ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَ مِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُزْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ

اللَّهِ وَعِدُّوْكُمْ وَآخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَ مَا تَنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَوْفُ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَظْلُمُونَ] انفال/ ۶۰].

۲_ در رابطه با دشمن داخلی (منافقین): هُمُ الْعَدُوُّ فَآخِذْهُمْ [منافقون/ ۴].

۳_ در رابطه با دشمن دورنی (هوای نفس): قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَاعْلَمُوا عِبَادَ اللَّهِ أَنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يَضِيحُ وَلَا يَمْسِي إِلَّا وَنَفْسُهُ ظَنُونٌ عِنْدَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۷۶].

از آنجا که انسان باید به خودش بدبین باشد شاید بتوان استفاده کرد که انسان نسبت به زن و فرزند و خواص هم که به نحوی پرده حب ذات روی آنان کشیده می شود به آنها نیز بدبین باشد: إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عِدُوًّا لَكُمْ فَآخِذْهُمْ [تغابن/ ۱۴].

با توجه به این که خواص گاهی روزنه و راه ورود دشمنان خارجی اند ، توضیح آن که دشمنان خارجی از راه خواص اثر می گذارند. مأمون دختر خود را به حضرت جواد می دهد ، آن هم با اصرار تا یک جاسوس داخلی از دورن خانه به دربار مأمون داشته باشد.

۲. بی جا

۱. آثار

۱_ زیانهای فردی سوء ظن :

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): لَا تُذِيعَنَّ عَلَيْهِ شَيْئًا تَشْتَبِيهِ بِهِ وَ تَهْدِمُ بِهِ مُرُوءَتَهُ فَتَكُونَ مِنَ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ "إِنَّ الَّذِينَ يَحِبُّونَ أَنْ تَشْتَبِعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ" (نور/ ۱۹ [کافی ، ج ۸ ، ص ۱۴۷].

۲_ سوء ظن بیماری مسری است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِيَّاكَ وَ مَعَاشِرَهُ مَتَّبِعِي عِيُوبِ النَّاسِ فَإِنَّهُ لَمْ يَسْلَمْ مَصَاحِبُهُمْ مِنْهُمْ]

غررالحکم ، ص ۴۳۳] .

۳ _ سرچشمه ناراحتی روح و عذاب جسم : کار به جایی می رسد که انسان از همه چیز و همه کس می ترسد. قرآن درباره منافقون می فرماید :

يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ [منافقون/ ۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من لم يحسن ظنه استوحش من كل أحد [غررالحکم ، ص ۲۵۴] .

۴ _ گاهی سوء ظن به خلق به سوء ظن به خدا کشانده می شود.

۵ _ سوء ظن مایه غیبت و کدروت و دور از صفا است و قهرا همیشه کسی که سوء ظن دارد تنهاست :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من غلب عليه سوء الظن لم يترك بينه وبين خليل صلحا [غررالحکم ، ص ۲۶۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سوء الظن يدوی القلوب و يتهم المأمون و يوحش المستأنس و يغير موده الإخوان [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۲۸۰] .

۶ _ سوء ظن به مردم انسان را از عیب های خود غافل می کند. [قصار ، ج ۲ ، ص ۱۱ و نهج البلاغه ، حکمت ۲۱۹] .

۷ _ عدم درک صحیح اجتماعی : واقعیت ها را آنچنان که هست درک نمی کند.

۸ _ عدم تعاون و اتحاد و عامل نفاق و از بین برنده صفا و صمیمیت و محبت.

۹ _ عامل تجسس در دیگران.

۱۰ _ سرچشمه عداوتها ، و گاهی مایه اصلی جنگها و ... :

شأن نزول آیهها الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ [حجرات/ ۶] .

که ولید فکر کرد استقبال کننده قصد حمله دارد برگشت و به پیامبر (ص) خبر داد و آیه

نازل شد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِيَّاكَ وَالتَّغَايَرَ (غیرت به خرج دادن) فِي غَيْرِ مَوْضِعٍ غَيْرِهِ فَإِنَّ ذَلِكَ يَدْعُو الصَّحِيحَةَ إِلَى السَّقَمِ وَالتَّبْرِيئَةَ إِلَى الرَّيْبِ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

۲. ریشه ها

۱ _ حس انتقام و کینه توزی و حسد.

دستش به انتقام نمی رسد در فکر علیه او انقلاب می کند امروز می گویند درون گرایی و گریزروانی است. چون امیال سرکوفته به حالت سوء ظن درمی آید.

۲ _ همان گونه که صفای دل سبب حسن ظن است ، خباثت روح هم سرچشمه سوء ظن است.

۳ _ تبرئه و تخفیف مجازات : می خواهد وجدان خود را آرام کند و مسئولیتش را کم و برای خود شریک جرم سازد.

۴ _ خودخواهی نقاط ضعفی در فکر خود برای دیگران ایجاد می کند تا همه را ناچیز انگارد.

۵ _ تلقین های والدین ، مربی یکی از عوامل است.

۶ _ معاشرت با افراد ناصالح ، از بس قضاوت نابجا می شنود فکرش مشوب می شود.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مُجَالَسَةُ الْأَشْرَارِ تُوجِبُ سُوءَ الظَّنِّ بِالْأَخْيَارِ [صفات الشیعه ، ص ۶] .

۷ _ فساد عمومی حاکم بر جامعه طبق این اصل که : الظن يلحق الشيء بالاعم الاغلب

۸ _ جدایی حاکم از مردم و عدم آگاهی مردم از جریانات و لذا امام علی (ع) می فرماید : هر گاه و بیگاه بیلان کار خود را اعلام کنید.

وَ الْاِخْتِجَابُ مِنْهُمْ يَقَطَعُ عَنْهُمْ عِلْمَ مَا اِخْتَجَبُوا دُونَهُ فَيَصِفُهُمْ عِنْدَهُمُ الْكَبِيرُ وَ يَعْظُمُ الصَّغِيرُ وَ يَقْبُحُ الْحَسَنُ وَ يَحْسُنُ الْقَبِيحُ وَ يَشَابُ الْحَقُّ بِالْبَاطِلِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۳. موارد

۱. به خدا

سوء ظن به قدرت خدا که عامل ترس انسان است : فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ

۲_ سوء ظن به کرم خدا که عامل بخل و حرص است : الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ [بقره/ ۲۶۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الْبُخْلَ وَالْجُبْنَ وَالْحِرْصَ عَرَائِزُ شَتَّى يَجْمَعُهَا سُوءُ الظَّنِّ بِاللَّهِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ [حج/ ۱۵] .

۳_ وَ ذَلِكَكُمْ ظُنُّكُمْ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْذَاكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ [فصلت/ ۲۳] .

۴_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : التَّوْحِيدُ أَلَّا تَتَوَهَّمَهُ وَالْعَدْلُ أَلَّا تَتَّهِمَهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۷۰] .

۵_ سوء ظن به خدا بد است : الظَّانِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ [فتح/ ۶] .

۲. به مردم

۱_ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا [اسراء/ ۳۶] .

۲_ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ [اسراء/ ۳۶] قال لا ترم أحدا بما ليس لك به علم " [تفسیرالقمی ، ج ۲ ، ص ۱۹] .

۳_ اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ [حجرات/ ۱۲] .

۴_ امنیت فکری هم در کنار امنیت مالی و جانی و عرضی لازم است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى حَرَّمَ مِنَ الْمُسْلِمِ دَمَهُ وَ مَالَهُ وَ أَنْ يَظَنَّ بِهِ ظَنَّنَ السَّوْءِ [كشف الریبه ، ص ۲۱] .

۵_ اگر فساد غالب است سوء ظن مانعی ندارد و اگر صلاح غالب ، سوء ظن ممنوع است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا اسْتَوْلَى الصَّلَاحُ عَلَى الزَّمَانِ وَ أَهْلِهِ ثُمَّ أَسَاءَ

رَجُلٌ الظَّنُّ بِرَجُلٍ لَمْ تَطْهَرْ مِنْهُ خَزِيئَةٌ فَقَدْ ظَلَمَ وَإِذَا اسْتَوَلَى الْفَسَادُ عَلَى الزَّمَانِ وَ أَهْلِهِ فَأَحْسَنَ الرَّجُلُ الظَّنُّ بِرَجُلٍ فَقَدْ غَرَّرَ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۱۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَيْسَ مِنَ الْعَدْلِ الْقَضَاءُ بِالظَّنِّ عَلَى الثَّقَةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۸۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَسْوَأُ النَّاسِ حَالًا مَنْ لَمْ يَثِقْ بِأَحَدٍ لِسُوءِ ظَنِّهِ وَ لَمْ يَثِقَ بِهِ أَحَدٌ لِسُوءِ فِعْلِهِ [كنزالفوائد ، ج ۲ ، ص ۱۸۲] .

۳. به خود

۱_ قَالَ عَيْسَى بْنُ مَرْيَمَ (ع) : يَا عِبِيدَ الدُّنْيَا إِنَّ أَحَدَكُمْ يَبْغِضُ صَاحِبَهُ عَلَى الظَّنِّ وَ لَا يَبْغِضُ نَفْسَهُ عَلَى اليَقِينِ [تحف العقول ، ص ۵۱۱] .

۲_ [و الشيطان قد يقرر على القلب بأدنى مخيله مساءه الناس و يلقي إليه أن هذا من فطنتك و سرعه تنبهك و ذكائك و أن المؤمن ينظر بنور الله و هو على التحقيق ناظر بغرور الشيطان و ظلمته] [بحار الأنوار ، ج ۷۲ ، ص ۲۰۱] .

۳_ سوء ظن به خود خوب است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَهُمْ لِأَنْفُسِهِمْ مُتَّهَمُونَ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ اعْلَمُوا عِبَادَ اللَّهِ أَنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يَضْبِحُ وَ لَا يَمْسِي إِلَّا وَ نَفْسُهُ ظَنُونٌ عِنْدَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۷۶] .

۴. نحوه مبارزه

۱_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَصْحَبُوا أَهْلَ الْبِدْعِ وَ لَا تُجَالِسُوهُمْ فَتَصِيرُوا عِنْدَ النَّاسِ كَوَاحِدٍ مِنْهُمْ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۷۵] .

۲_ اصلاح خود و دوری از افرادی که ایجاد سوء ظن می کنند.

۳_ توجه به مفسد فردی و اجتماعی سوء ظن.

۴_ مایه های

سوء ظن اگر خودبینی و شریک جرم تراشی و عدم تحقیق است تجزیه و تحلیل شود.

۵_ اتقوا مواضع التهمه

۶_ ارائه بیلان کار :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ ظَنَّتِ الرَّعِيَهُ بِكَ حَيْفًا فَأَصِيحِرْ لَهُمْ بِعُذْرِكَ وَاعْدِلْ عَنكَ ظُنُونَهُمْ بِأَصِيحَارِكَ فَإِنَّ فِي ذَلِكَ رِيَاضَةً مِنْكَ لِنَفْسِكَ وَرِفْقًا بِرَعِيَّتِكَ وَإِعْذَارًا تَبْلُغُ بِهِ حَاجَتَكَ مِنْ تَقْوِيمِهِمْ عَلَى الْحَقِّ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۷_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اتَّقُوا مَوَاقِفَ الرَّيْبِ وَ لَا يَقِفَنَّ أَحَدُكُمْ مَعَ أُمَّهِ فِي الطَّرِيقِ فَإِنَّهُ لَيْسَ كُلُّ أَحَدٍ يَعْرِفُهَا [مستطرفات السرائر ، ص ۵۷۹] .

۸_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ وَقَفَ نَفْسُهُ مَوْقِفَ التُّهْمَةِ فَلَا يَلُومَنَّ مَنْ أَسَاءَ بِهِ الظَّنَّ [أمالی صدوق ، ص ۳۰۴] .

۹_ روى انه (ص) كان يكلم زوجته صفيه فمر به رجل من الانصار فدعاه رسول الله و قال يا فلان هذه زوجتى صفيه فقال : يا رسول الله افنظن بك الا خيرا قال ان الشيطان يجرى من ابن آدم مجرى الدم فخشيت ان يدخل عليك [جامع السعادات ، ج ۱ ، ص ۲۸۲] .

ع

۱. عاقبت

۱. اهمیت حسن عاقبت و سوء عاقبت از دیدگاه قرآن و سنت

۱. قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ اسْلُكْ بِي الطَّرِيقَةَ الْمُثَلَّى ، وَ اجْعَلْنِي عَلَى مِلَّتِكَ أَمْوْتُ وَ أَحْيَا. [صحيفه سجاديه ، دعای ۲۰] .

۲. هدف امام : امام در این جمله از خدا ایمان دائمی می خواهد نه مرحله ای.

مردم چهار دسته اند :

الف : در حیات خوب و در مرگ بد

ب : در حیات بد ، در مرگ خوب

ج : در حیات بد ، در مرگ بد

د : در حیات خوب ، در مرگ خوب و امام از خداوند

مرحله چهارم را می خواهد: وَ السَّلَامُ عَلٰی يَوْمٍ وُلِدْتَ وَ يَوْمٍ أَمُوتُ وَ يَوْمٍ أُبْعَثُ حَيًّا [مریم/۳۳].

۳. وَ سَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَ يَوْمَ يَمُوتُ وَ يَوْمَ يَبْعَثُ حَيًّا [مریم/۱۵].

۴. ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةَ الَّذِينَ أَسَاؤِ السُّوَايَ أَنْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَ كَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ [روم/۱۰].

۵. تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَ أَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ [يوسف/۱۰۱].

۶. تَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ [آل عمران/۱۹۳].

۷. أَوْلَيْكَ حِسَابُ أَعْمَالِهِمْ [توبه/۱۷].

۸. آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا [نساء/۱۳۷].

۹. إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ [فصلت/۳۰].

۱۰. وَ أَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا [جن/۱۶].

۱۱. فَادْعُ وَ اسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ [شوری/۱۵].

۱۲. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): قَلِيلٌ تَدْوُمٌ عَلَيْهِ أَرْجَى مِنْ كَثِيرٍ مَمْلُولٍ مِنْهُ [نهج البلاغه، حکمت ۲۷۸].

۱۳. قَالَ الْبَاقِرُ (ع): أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَا دَاوَمَ عَلَيْهِ الْعَبْدُ وَ إِنْ قَلَّ [کافی، ج ۲، ص ۸۲].

۱۴. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَلَائِكَةُ الْعَمَلِ خَوَاتِيمَهُ [تفسیر القمی، ج ۱، ص ۲۹۰].

۱۵. قَالَ الْبَاقِرُ (ع): الْإِبْتِغَاءُ عَلَى الْعَمَلِ أَشَدُّ مِنَ الْعَمَلِ [کافی، ج ۲، ص ۲۹۶].

۱۶. الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ [انعام/۸۲].

۱۷. یوسف در چاه و زندان و... دعاهايي کرد، ولی همين که حکومت را به دست گرفت گفت: تَوَفَّنِي مُسْلِمًا [يوسف/۱۰۱].

۱۸. وَ أَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا [مریم/۳۱].

۱۹. مردم گفتند بنا به اساس است، عیسی (ع) گفت: بنا به آخرین آجر اوست.

همين كه دائما مى گوئيم : اهدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ [فاتحه/ ٦] . نشانه انحراف در هر لحظه است.

٢١. نَفَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ [نحل/ ٩٢] .

٢٢. نَكثُوا أَيْمَانَهُمْ [توبه/ ١٢] .

٢٣. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لا يزال المؤمن خائفا من سوء العاقبه ، لا يتيقن الوصول إلى رضوان الله حتى يكون وقت نزع روحه و ظهور ملك الموت له . [تفسير الإمام العسكرى ، ص ٢٣٩] .

٢٤. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كل مخلوق يجرى إلى ما لا يدري [غررالحكم ، ص ١٣٠] .

٢٥. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَيْرَ الْأُمُورِ خَيْرُهَا عَاقِبَةٌ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٤٠٢] .

٢٦. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الأمور بتمامها و الأعمال بخواتمها [عوالى اللئالى ، ج ١ ، ص ٢٨٩] .

٢٧. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مكروهه تحمد عاقبته [عواقبه] خير من محبوب تدم مغبته [غررالحكم ، ص ٤٧٦] .

٢٨. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إن حقيقه السعاده أن يختم للمرء عمله بالسعاده و أن حقيقه الشقاء أن يختم للمرء عمله بالشقاء [معانى الأخبار ، ص ٣٤٥] .

٢٩. رسول اکرم (ص) : ان الرجل ليعمل الزمن الطويل بعمل اهل الجنة ثم يختم له بعمل اهل النار و ان الرجل ليعمل الزمن الطويل بعمل النار ثم يختم عمله بعمل اهل الجنة [كنز ، ٥٤٥]

٣٠. رسول اکرم (ص) : لا- عليكم ان تعجبوا باحد حتى تنظروا بما يختم فان العمل يعلم زمانا من عمره او برهه من دهره بعمل صالح لو مات عليه دخل الجنة ثم يقول فيعلم عملا سنيا [كنز ، ٥٨٩]

٣١. قَالَ

أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الدنيا كلها جهل إلا- مواضع العلم و العلم كله حجه إلا- ما عمل به و العمل كله رياء إلا ما كان مخلصا و الإخلاص على خطر حتى ينظر العبد بما يختم له [توحيد صدوق ، ص ٣٧١] .

٣٢. وَ الْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى [طه/١٣٢] .

٣٣. وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [قصص/٨٣] .

٢. عوامل حسن عاقبت

١. قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : كَتَبَ الصَّادِقُ (ع) إِلَى بَعْضِ النَّاسِ إِذَا أَرَدْتَ أَنْ يَخْتَمَ بِخَيْرٍ عَمَلُكَ حَتَّى تُقْبِضَ وَ أَنْتَ فِي أَفْضَلِ الْأَعْمَالِ فَعَظَّمْ لِلَّهِ حَقَّهُ أَنْ [لَا] تَبْذُلَ نِعْمَاءَهُ فِي مَعْاصِيهِ وَ أَنْ تَغْتَرَّ بِحِلْمِهِ عَنْكَ وَ أَكْرِمَ كُلَّ مَنْ وَجَدْتَهُ يَذْكُرُنَا أَوْ يَنْتَحِلُ مَوَدَّتَنَا ثُمَّ لَيْسَ عَلَيْكَ صَادِقًا كَانَ أَوْ كَاذِبًا إِنَّمَا عَلَيْكَ نَيْتُكَ وَ عَلَيْهِ كَذِبُهُ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ٤] .

٢. قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : إِنْ خَوَاتِمَ أَعْمَالِكُمْ قِضَاءُ حَوَائِجِ إِخْوَانِكُمْ وَ الْإِحْسَانُ إِلَيْهِمْ مَا قَدَرْتُمْ وَ إِلَّا لَمْ يَقْبَلْ مِنْكُمْ عَمَلٌ حَنُوا عَلَى إِخْوَانِكُمْ وَ أَرْحَمُوهُمْ تَلْحَقُوا بِنَا [بحار الأنوار ، ج ٧٢ ، ص ٣٧٩] .

٣. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ أَرَدْتَ أَنْ يُؤْمِنَكَ اللَّهُ سِوَى الْعَاقِبَةِ ، فَاعْلَمْ أَنَّ مَا تَأْتِيهِ مِنْ خَيْرٍ فَفَضَّلِ اللَّهَ وَ تَوْفِيقَهُ وَ مَا تَأْتِيهِ مِنْ شَرٍّ فَيَاْمِهَالِ اللَّهَ ، وَ إِنْظَارِهِ إِيَّاكَ ، وَ حِلْمِهِ عَنْكَ [تفسير الإمام العسكري ، ص ٢٦٤] .

٤. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ كَانَ عَاقِلًا خَتَمَ لَهُ بِالْجَنَّةِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ [ثواب الأعمال ، ص ١٤] .

٥. روز فتح مکه پیامبر اکرم (ص) همه مردم را عفو نمود ، جز ٤ نفر را؛ یکی عکرمه ابن ابی جهل بود که پیامبر (ص)

به خاطر کار شکنی ها ، کینه توزی ها و جنایت ها بر ضد اسلام حکم اعدام وی را صادر کرد.

عکرمه فرار کرد و به کنار دریای احمر آمد و سوار کشتی شد ، باد تندی آمد. بت پرستان داخل کشتی و عکرمه همه هراسان شدند. گفتند : از بت کاری ساخته نیست ، بیائید به خداوند متعال پناهنده شویم. عکرمه با خود گفت : اگر نجات یافتم دست در دست محمد (ص) گذاشته و به او ایمان می آورم. اگر جزء توحید در دریا نجات ندهد در خشکی نیز نجات نخواهد داد. بالاخره نجات یافت ، خدمت پیامبر (ص) رسید و ایمان آورد و به جبهه یرموت رفت و شهید شد.

۳. آثار حسن عاقبت

۱. مرگ خوب

يا أَيَّتْهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ [فجر/ ۲۷] .

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ [فصلت/ ۳۰]

در حدیثی در ج ۱۷ المیزان امام صادق (ع) فرمود : " نزول فرشتگان هنگام مرگ است "

عن أبي بصير قال : " سألت أبا عبد الله (ع) عن قول الله تعالى " الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا " (فصلت/ ۳۰) قال : يا أبا محمد! هم الأئمة من آل محمد فقلت له تنزل عليهم الملائكة عند الموت بالبشرى ألا- تخافوا و لا- تحزنوا و هي و الله تجرى فيمن استقام من شيعتنا و سكت لأمرنا و كتم حديثنا و لم يوزعه عند عدونا " [بصائر الدرجات ، ص ۹۴] .

الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ [نحل/ ۳۲] .

لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ فِي الْآخِرَةِ [يونس/ ۶۴]

امام صادق (ع) ، مراد بشارت هنگام مرگ است.

زریق عن الصادق (ع) ، فی قوله تعالى " لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا " (يونس/ ٦٤) قال : " هو أن يبشراه بالجنه عند الموت؛ يعنى محمدا و عليا (ع) " [المناقب ، ج ٣ ، ص ٢٢٣] .

٢. ملاقات با اولیای خدا

مجلسی ٥٦ حدیث در جلد ٦ بحار آورده که لحظه مرگ انسان ، رسول اکرم (ص) و علی بن ابی طالب (ع) را می بیند.

علامه در ج ١٠ المیزان در تفسیر آیه ٦٣ یونس این مسئله را آورده و فرموده : از روایات و راههای بسیار استفاده می شود ، مومنین با آن ملاقات شاد و خلافکاران از رسول الله (ص) شرمنده می شوند.

٤. عوامل سوء عاقبت

١. شکستن عهد و پیمان

٢. ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ [بقره/ ٥١] .

٣. کسانی کهفأما الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ [آل عمران/ ١٠٦] .

٤. با اینکه فرمان دادیمقُولُوا حِطَّةً [بقره/ ٥٨] . (خدایا گناهان ما را بریز) ، وَلِيَفَيِّدَلَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا- غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ [بقره/ ٥٩] .

٥. خطاب به یهود : ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ [بقره/ ٦٤] .

بعد از آنکه فرمان دادمخُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ [بقره/ ٦٣] .

٦. خطاب به یهود : وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنْتُمْ تَسْهَدُونَ ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ [بقره/ ٨٥-٨٤] .

٧. خطاب به یهود : كَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ [بقره/ ٨٩]

٨. قالوا يا موسى إنا لن ندخلها أبداً ما داموا فيها

فَاذْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ [مائده/ ۲۴] .

۹. وَ جَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَهُمْ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ [اعراف/ ۱۳۸]

۱۰. أَفَأَنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ [آل عمران/ ۱۴۴] .

۱۱. حسان بن ثابت : اولین شاعر در غدیر بود ، ولی ملحق به دشمن علی (ع) شد.

۱۲. اسامه فرمانده کل قوا و منصوب از طرف پیامبر (ص) بود. لعن الله من تخلف عن جيش أسامه. [بحار الأنوار ، ج ۳۰ ، ص ۴۳۲] . لکن همینکه اسامه قتل شد له أسامه أنت أعز الخلق على و لکنی عاهدت الله أن لا- أقاتل أهل لا إله إلا الله [الجمل ، ص ۹۴] .

۱۳. کفار مکه به صهیب هنگام هجرت به مدینه گفتند : فقیر به مکه آمدی ، سرمایه پیدا کردی و اکنون ارز خارج می کنی؟ او گفت : مال را نزد شما رها می کنم. رها کرد و هجرت کرد. پیامبر (ص) فرمود : رنج صهیب ریح صهیب [تاریخ پیامبر اسلام دکتر آیتی ، ص ۹۱]

طبری می گوید او از بیعت با علی (ع)

تخلف کرد و امام صادق (ع) فرمود : لعن الله صهيبا فإنه كان يعادينا [إختصاص مفيد ، ص ۷۱] .

۱۴. تاریخ مردم کوفه

۱۵. نامردی کردن افسران لشکر امام حسن (ع)

۱۶. جاء عمرو بن جرموز الى علي ابن ابيطالب بسيف الزبير فاخذه علي فانظر اليه ثم قال : اما و الله لرب كربه و كربه قد فرجها صاحب هذا السيف عن وجه رسول الله. [كنز ، ۳۱۶۵۷]

مغیره بن شعبه از بیعت کنندگان با امام

بود، ولی بعد رفت نزد معاویه و در کار مولا کار شکنی می کرد. و در سخنرانی ها در نقص علی (ع) صحبت می کرد. علی (ع) فرمود: او از جباران است، اگر قدرتی پیدا کنم، او را سنگسار می کنم.

او از جانب معاویه حاکم شهر کوفه شد و در خطبه ها سب علی (ع) می کرد و زمینه را برای حکومت یزید فراهم می کرد.

۲. تبعیت از شیطان

قعقاع بن سور نماینده حضرت امیر (ع) و عامل خراج بوده است. زنی گرفت که کفو او نبود. (ظاهراً غیر مسلمان و یا....) صد هزار درهم مهریه کرد. حضرت فرمود: اگر کفو او بود این همه مهر برای او قرار نمی داد. او به معاویه پناهنده شد که مورد مواخذه قرار نگیرد. بعد زمان مسلم بن عقیل از حامیان ابن زیاد بود، حتی زمانی که مردم بر ابن زیاد شوریدند او دست بر نداشت. [مسلم بن عقیل]

فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ [آل عمران/ ۱۳۷].

وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ [اعراف/ ۸۴].

وَ اذْكُرُوا إِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا فَكْتَرْتُمْ وَ انظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ [اعراف/ ۸۶].

كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ [يونس/ ۳۹].

۳. حب دنیا

جریر بن عبد الله بجلی حاکم معزول همدان و اشعث بن قیس حاکم معزول آذربایجان در صحرا سوسماری را دیدند، گفتند: یا ابا حسن بیا دست بده با تو بیعت کنیم. این خبر به امام (ع) رسید ناراحت شد و فرمود: "در روز قیامت که هر کسی با امام خود خوانده می شود

بعضی می آیند در حالی که امام آنها سوسمار است". [مسلم بن عقیل ، ص ۱۲۸]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ بِالْكُوفَةِ مَسَاجِدَ مَلْعُونَةٍ وَ مَسَاجِدَ مُبَارَكَةٍ فَأَمَّا الْمُبَارَكَةُ فَمَسْجِدُ غَنِي وَ اللَّهُ إِنَّ قِبْلَتَهُ لِقَاسِطَةٌ وَ إِنَّ طِينَتَهُ لَطَيِّبَةٌ وَ لَقَدْ وَضَعَهُ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ وَ لَا تَذْهَبُ الدُّنْيَا حَتَّى تَفْجَرَ مِنْهُ عَيْنَانِ وَ تَكُونَ عِنْدَهُ جَنَّتَانِ وَ أَهْلُهُ مَلْعُونُونَ وَ هُوَ مَسْجِدٌ مَلْعُونٌ وَ مَسْجِدُ بَنِي ظَفَرٍ وَ هُوَ مَسْجِدُ السَّهْلَةِ وَ مَسْجِدُ بِالْخَمْرَاءِ وَ مَسْجِدُ جُعْفَى وَ لَيْسَ هُوَ الْيَوْمَ مَسْجِدَهُمْ قَالِ دَرَسَ فَأَمَّا الْمَسَاجِدُ الْمَلْعُونَةُ فَمَسْجِدُ ثَقِيفٍ وَ مَسْجِدُ الْأَشْعَثِ وَ مَسْجِدُ جَرِيرٍ وَ مَسْجِدُ سِمَاكٍ وَ مَسْجِدُ بِالْخَمْرَاءِ بِنِي عَلِيٍّ قَبْرِ فِرْعَوْنَ مِنَ الْفِرَاعِنَةِ [كافي ، ج ۳ ، ص ۴۸۹] .

آری ، اگر رهبری انحراف داشت نماز و مسجد هم ملعون می شود.

آری ، اگر به خاطر مسجد نام فاسقی ترویج شود مسجد هم ملعونه می شود.

عبدالله بن زمعه یار حضرت امیر (ع) بود. مال اضافه خواست. حضرت (ع) فرمود: " این مال نه حق من است و نه حق تو. دست رنج شمشیر مسلمین است. اگر در جنگ بوده ای سهمی داری و گرنه نه".

وائل بن حجر حضرمی دارای محبوبیتی بود در بلاد حضرموت و از یاران علی (ع) بود. از حضرت اجازه خواست به بلاد خود برود ، وقتی به آنجا رفت آشوبی به پا کرد و از ورود غارتگر معروف بسر بن ارطاه استقبال کرد و تمام اطلاعات منطقه را به او داد. بسر هم ده هزار دینار به وی بخشید.

بسر گفت : می خواهم ربع مردم اینجا را بکشم. وائل گفت : اگر عبد الله بن نوابه را بکشی

کار مهمی کرده ای. بسر هم به محل اقامت عبد الله که مردی صالح بود حمله کرد. عبد الله هم خواست اجازه دهند وضو بگیرد و نمازی بخواند، اجازه دادند. غسل کرد، وضو گرفت، لباس سفید پوشید، سپس او را اعدام کردند.

وقتی خبر پشتیبانی وائل از طرفداران عثمان و بسر به علی (ع) رسید، حضرت ۲ پسر وائل را نزد خود محبوس کرد (تحت نظر)

آقای کمره ای: به عقیده من وائل وقتی به منطقه خود می رفته توقع داشته حضرت علی (ع) منصبی به او می داد و همین امر باعث عقده و اختلاف مواضع شده. [بحار الأنوار، ج ۳۴، ص ۱۶].

۴. تکبر

شیطان که ۶۰۰۰ سال عبادت کرد.

۵. شرب خمر

. نجاشی شاعر در مدح علی (ع) شعر گفت، ولی در ماه رمضان شراب خورد و حد خورد و برگشت و علیه امام شعر گفت.

۶. اختلاس از بیت المال

یزید بن حجه نماینده و والی حضرت امیر در ری بود.

خراج را از میزان مقرر اضافه گرفت و برای خود برداشت. همین که حضرت متوجه شد او را عزل کرد و حبس نمود و یک نفر را محافظ او قرار داد. محافظ خوابش برد. او فرار کرد و به معاویه ملحق شد. و از آنجا اعلام دشمنی با حضرت کرد و اشعاری را در مذمت حضرت سرود. امام (ع) بعد از نمازهای جماعت همراه با اصحاب به او نفرین می کرد و می فرمود: دستها را به دعا بلند و بر او نفرین کنید و می فرمود: خدایا یزید بن حجه مال مردم را برداش و فرار کرد و به فاسقین پیوست.

ما

را از کید و مکر او کفایت کن و جزای او را جزای ظالم قرار بده. [مسلم بن عقیل ، ص ۱۳۳]

۷. ارتجاع بعد از پیروزی

۱. رفاه طلبان به دنبال شکم :

یا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْتَبِئُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِيَّهَا وَبَصِيَّهَا]
بقره/۶۱].

۲. خطاب به یهود :

أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَى بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبُطُوا مِصْرًا] بقره/۶۱].

۳. یا ایُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ
يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ] مائده/۵۴].

۴. إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّ لَهُمْ ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ] بقره/۲۴۶]. ولی بعد از بهانه ها در برابر دشمن گفتند : لا طاقه لنا اليوم
بِجَالُوتَ وَ

جُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يُظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللَّهِ كَمَ مِنْ فِتْنَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِتْنَهُ كَثِيرَةً يَأْذِنُ اللَّهُ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ] بقره/۲۴۹].

۵. فَلَمَّا كَتَبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالَ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يُخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْ لَا أَخَّرْتَنَا
إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ] نساء/۷۷].

۶. یهود به موسی (ع) : قالوا أؤذينا من قَبِيلٍ أَنْ تَأْتِينَا وَ مِنْ بَعِيدٍ مَا جِئْتَنَا قَالَ عَسَى رَبُّكُمْ أَنْ يُهْلِكَ عِدْوَكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِي
الْأَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ] اعراف/۱۲۹].

۷. فَضَلَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ] بقره/۴۷].

وَ بَاوِ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ] بقره/۶۱].

۸. عدم پرداخت

او از اصحاب رسول خدا (ص) بود و در جنگ بدر یار اسلام بود ، از پیامبر (ص) خواست تا دعا کند مال او زیاد شود. پیامبر (ص) فرمود : مال کم با شکر ، بهتر از مال زیاد است که حقش ادا نشود. اصرار کرد که اگر مال داشته باشم چنین خواهم کرد. پیامبر (ص) دعا کرد و مال او زیاد شد. کم کم مدینه برای او تنگ شد ، تا جایی که تنها برای نماز ظهر و عصر در صفوف مسلمین حاضر می شد ، و باز کارش بالا گرفت تا فقط جمعه ها به شهر می آمد ، کم کم کارش زیاد شد تا فقط از نماز گزاران که از نماز جمعه بر می گشتند حال پیامبر (ص) را می پرسید. پیامبر (ص) سه مرتبه فرمود : وای بر او. آیه زکات نازل شد. مامور رفت بگیرد ، در جواب گفت : این مثل جزیه است ، شما از دیگران بگیرید تا من فکر کنم. ماموران زکات دست خالی خدمت پیامبر (ص) رسیدند و آیه نازل شد. وَ مِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهُ لَئِنْ آتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَ لَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّائِحِينَ فَلَمَّا آتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ وَ تَوَلَّوْا وَ هُمْ مُعْرِضُونَ [توبه/۷۶-۷۵ بحار الأنوار ، ج ۲۲ ، ص ۴۰] . یکی از بستگان ثعلبه بیرون مدینه آمد و گفت : در بدی تو آیه نازل شده است ، ثعلبه ناراحت شد. خدمت پیامبر (ص) رسید ، و خواست زکات بدهد. حضرت فرمود : خدا فرموده این نوع زکات را دیگر قبول نکنم. گریه ها کرد ، خاک بر سر خودش ریخت. بعد از پیامبر

، نه ابوبکر و نه عمر و نه عثمان ، هیچکدام زکات او را نپذیرفتند و بالاخره کار به جائی رسید که کسی که به پیامبر (ص) زکات مالش را نداد ، بودجه مسجد ضرار را تامین کرد. آری قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۳۰] .

۵. آثار سوء عاقبت

۱. سكرات مرگ

وَ جَاءَتْ سَيِّكْرُهُ (گیجی به خاطر جدا شدن از این جهان و مشاهدات آن جهان) الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ (فرار می کردی [ق/۱۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَدِمُوا مِنَ الْآخِرَةِ عَلَى مَا كَانُوا يُوْعَدُونَ فَغَيْرُ مَوْصُوفٍ مَا نَزَلَ بِهِمْ اجْتَمَعَتْ عَلَيْهِمْ سَيِّكْرُهُ الْمَوْتِ وَ حَسْرَةُ الْفُوتِ فَفَتَرَتْ لَهَا أَطْرَافُهُمْ وَ تَغَيَّرَتْ لَهَا أَلْوَانُهُمْ ثُمَّ ازْدَادَ الْمَوْتُ فِيهِمْ وُلُوجًا فَحِيلَ بَيْنَ أَحَدِهِمْ وَ بَيْنَ مَنْطِقِهِ وَ إِنَّهُ لَبَيْنَ أَهْلِهِ يُنْظَرُ بِبَصَرِهِ وَ يَسْمَعُ بِأُذُنِهِ عَلَى صِحِّهِ مِنْ عَقْلِهِ وَ بَقَاءٍ مِنْ لُبِّهِ يَفَكِّرُ فِيهِمْ أَفْنَى عُمُرِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۰۹] .

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ [نساء/۹۷] .

رَبِّ ارْجِعُونِ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا [مومنون/۱۰۰-۹۹] .

فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَ أَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ [منافقون/۱۰] .

رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَ سَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا [سجده/۱۲] .

وَ قِيلَ مَنْ رَاقٍ [قیامت/۲۷] .

الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ فَأَلْقَوْا السَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ سُوءٍ بَلَىٰ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ [نحل/۲۸] .

وَ لَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمْرَاتِ الْمَوْتِ وَ الْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرَجُوا أَنْفُسَكُمْ [انعام/۹۳] .

وَ لَوْ تَرَىٰ إِذِ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ

وَجُوهَهُمْ وَ أَدْبَارَهُمْ وَ ذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ [انفال/ ۵۰] .

۲. مرگ بد

عاقبت قاتلین امام حسین (ع)

اما شمر

ابن ابی الکنود او را کشت و لاشه او را جلوی سگان انداختند. [نفس المهموم ، ص ۴۷۷]

اما خولی : زیر سبدی در مستراح پنهان شده بود. او را بیرون آورده و جلوی چشم زنش او را کشته و سوزاندند و زنش دشمن خولی بود.

اما عمر سعد :

در همان اول کار به جای او فرمانداری معین کرده و حکم فرمانداری را از او پس گرفتند. ابوعمره او را کشت و سرش را نزد مختار فرستاد و حفص پسر عمر سعد را هم کشت. مختار گفت : او به جای امام حسین (ع) و این به جای علی اکبر (ع) ، ولی اگر ۴۳ نفر از قریش را هم بکشم ، تلافی یک بند انگشت امام هم نیست.

سر آن دو را نزد برادر امام حسین (ع) محمد بن حنفیه فرستاد.

مردم که او را می دیدند از کنارش دور می شد که قاتل امام حسین (ع) است ، با اینکه پسر سعد وقاص فرمانده فتح ایران بود ، ولی مزدور شد.

اما طفیل طائی :

پیراهن ابا الفضل را در آورد و یک تیر به امام حسین (ع) رها کرد. مختار پیراهنش را بیرون آورد و بدنش را تیر باران کرد.

اما ابن زیاد :

لشگرش سخت تعقیب شد تا به رودخانه افتادند و بسیاری از آنها غرق شدند. برادر زنش ، خواهرش که زن ابن زیاد بود را از او جدا کرد و او را با رسوایی کشت و سرش را کند و مختار سر را در ۱۱

محرم (چهار سال بعد از تاریخ کربلا) نزد امام سجاد (ع) فرستاد. امام شاد شده، سجده شکر به جا آورد و به آشپزخانه ها راه افتاد و عمه ها و خواهرها را دعوت کرده و جشنها گرفتند.

اما یزید :

در حال مستی مرد، در حالی که رنگش برگشته بود و یکی دو سال بیشتر عمر نکرد.

اما حرمله :

اول بندهای انگشت وی، بعد آرنج، بعد کتف، بعد پاها و گوشهای وی را بریدند و در آتش انداختند.

مختار از منهل که از علما و محدثین شیعه بود گلایه کرد که چرا حمایت ما را نمی کنی؟ منهل می گوید: در این حال مرد بدقیافه ای (حرمله) را آوردند و چنین کردند. گفتم: سبحان الله! سبحان الله! سبحان الله! سبحان الله! مختار گفت: چرا تکرار می کنی؟ گفتم: امام سجاد (ع) را در مدینه دیدم (منهل در برگشت از حج بود که مختار را دید) پرسید: آیا حرمله گرفتار شده؟ گفتم: نمی دانم.

نفرین کرد که خدا مزه آهن و آتش را به او بچشانند.

مختار پرسید: آیا امام (ع) خودش پرسید؟ گفتم: بله. مختار سجده شکر به جا آورد.

عن عبد الرحمن الغنوی عن سلیمان قال: "ما بقى أحد ممن تابعه على قتله أو كان فى محاربتة إلا أصابه جنون أو جذام أو برص و صار ذلك وراثه فى نسلهم" [کامل الزیارات، ص ۶۱].

شبه بن ربیع :

شبه بن ربیع بعد از وفات پیامبر (ص) موذن سجاج که ادعای پیامبری داشت شده و مرتد شد. پس از کشته شدن مسیلمه کذاب مجدداً مسلمان شد.

در جنگ صفین از سپاهیان علی (ع) و از

دشمنان سرسخت معاویه بود.

در جنگ نهروان یکی از فرماندهان سپاه خوارج بود ، به طوری که می گفت : علی کافر است.

سپس توبه کرده و به سپاه امام برگشت ، اما از جنگ به همراه امام تخلف کرد. از یاران امام حسین (ع) بود و از کسانی بود که به امام حسین (ع) نامه نوشت.

تا بالاخره در حساس ترین ساعات قیام مسلم بن عقیل؛ یعنی شب آخر شب پرچمی برافراشت و با تبلیغات نیروهای مسلم بن عقیل را پراکنده کرد و خیلی ضربه زد.

شبث از کسانی بود که در کربلا از فرماندهان لشکر یزید بود.

بعد از شهادت امام حسین (ع) به شکرانه قتل حضرت مسجدی ساخت.

در قضیه مختار به بصره فرار کرد و پیوسته حسرت می خورد و می گفت : ضلال یا لک من ضلال؛ یعنی ای کوفه تو مرا گمراه کردی. [مسلم بن عقیل ، ص ۱۷۸]

۱. عبادت

۱. ضرورت عبادت

۱. سیمای عبادت

زنجیر نیست ، کمند محبت است.

بار نیست ، چتر حفاظت است.

سود او نیست ، مصلحت ماست.

سربار نیست ، سرمایه است.

پرداخت نیست ، گرفتن است.

وابستگی نیست ، وارستگی است.

جبر نیست ، جذب است.

رابطه مالک و مملوک نیست ، عاشق و معشوق است.

ذلت نیست ، عزت است.

۲. اهمیت عبادت

۱- رسیدن به ولایت تکوین : عبدی اطعنی حتی اجعلک مثلی

۲- رسیدن به پاداش بیشتر :

فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا [انعام/۱۶۰]

۳- جمع آوری اعمال کوچک :

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ [زلزال/۷]

۴- نقش اجتماعی عبادت :

رهایی از طاغوت ها

برچیدن مرزها

استقرار وحدت

انس با خدا

پیوستگی با بی نهایت

داشتن پناه گاه

کسب امید

۵- وَ مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ [ذاریات/۵۶]

۶- وَ لَقَدْ بَعَثْنَا فِي

كُلِّ أُمَّهُ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ [نحل/۳۶].

۷- عبادت به سود معبود نیست ، به نفع عابد است : إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ [ابراهيم/۸].

۸- عبادت بار نیست ، اهرم است : اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ [بقره/۱۵۳].

۹- با عبادت راحت می شویم نه از عبادت راحت می شویم : روى أن النبى (ص) : كان ينتظر دخول وقت الصلاة و يقول أرحنا يا بلال [مفتاح الفلاح ، ص ۱۸۲].

۳. ریشه عبادت

۱- احساس فقر و وابستگی. أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ [فاطر/۱۵].

۲- شناخت خدا و عظمت او و حس مدح و ستایش در برابر خوبی ها و زیبایی ها.

۳- شکر نعمت ها.

فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَ أَمَّنَّهُمْ مِنْ خَوْفٍ [قریش/۴-۳].

اعْبُدُوا رَبَّكُمْ الَّذِي خَلَقَكُمْ [بقره/۲۱].

۴- انسان فطرتا پرشش گر است ، کار انبیاء هدایت آن فطرت است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَبَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّدًا (ص) بِالْحَقِّ لِيُخْرِجَ عِبَادَهُ مِنْ عِبَادَةِ الْأَوْثَانِ إِلَى عِبَادَتِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۴۷].

۵- بیشتر انتقاد قرآن از شرک در عبادت است نه فقدان آن؛ زیرا کمتر کسی است که فاقد عبادت باشد ، لکن اکثر مردم مسیر عبادتشان منحرف است.

إِيَّاكَ نَعْبُدُ [فاتحه/۵].

أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ [يوسف/۴۰].

فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ [غافر/۶۵].

وَلَا يَشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا [كهف/۱۱۰].

أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ [نحل/۳۶].

وَ عِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا [فرقان/۶۳].

۴. زمینه عبادت

۱- بزرگی خدا: یَخْلُقُ مَا يَشَاءُ [آل عمران/۴۷]

كُنْ فَيَكُونُ [بقره/١١٧.]

وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى [اعراف/١٨٠.]

إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا [يونس/٦٥.]

بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ [ملك/١.]

٢- ضعف ما : خُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا [نساء/٢٨.]

فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ [ملك/٣٠.]

إِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ [شعراء/٨٠.]

أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ [فاطر/١٥.]

وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ [نحل/٧٨.]

إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ [زمر/٣٠.]

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ [قصص/٨٨.]

ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً [روم/٥٤.]

٣- اما ديگران : أَرْوِنِي مَاذَا خَلَقُوا [فاطر/٤٠.]

عِبَادٌ أَتَّخَذْتُمْ [اعراف/١٩٤.]

لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا [حج/٧٣.]

نَادُوا شُرَكَائِي [كهف/٥٢.]

أَيْنَ شُرَكَائِي [نحل/٢٧.]

لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا [عنكبوت/١٧.]

لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا [مائده/٧٦.]

٥. معنای عبادت

راغب در مفردات : ان العبودیه اظهار التزلزل ، العباده ابلغ منی لانها غایه التذلل و لا یتحقها الا من له غایه الافضال و هو الله تعالی و لهذا قال :

أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ [يوسف / ۴۰] .

والعباده ضربان : ۱- عبادت تسخیری ، مانند سجود حیوانات و نباتاتو لله یسجد من فی السماوات و الأرض طوعاً و کرهاً و ظلالهم بالغدو و الاصل [رعد / ۱۵] .

۲- عبادت اختیاری که برای ذوالعقول است و مامور بدان شده اند . اعبدوا ربکم [بقره / ۲۱] .

عبد به ۴ گروه گفته می شود : ۱- عبد در احکام شرعی و فقهی ، همان انسانی که خرید و فروشش جایز است .

۲- عبد در خلقت و ایجاد که

مخصوص خداوند استاین کُلِّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتَى الرَّحْمَنِ عَبْدًا [مريم/۹۳]

۳- عبد در عبادت و خدمت : الف) عبادت خالص خداوند و عباد الرَّحْمَنِ [فرقان/۶۳]

إِنَّ عِبَادِي [حجر/۴۲]

عَبَدْنَا أَيُّوبَ [ص/۴۱]

ب) عبد و دنیا و زخارف آن [سفینه ، ج ۶ ، ص ۱۷]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إلهی کفی بی عزا أن أكون لك عبدا و کفی بی فخرا أن تكون لی ربا [کنز الفوائد ، ج ۱ ، ص ۳۸۶]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : العبودیه جوهر کنهها الربوبیه [مصباح الشریعه ، ص ۷]

اول العابدین رسول الله (ص) می باشد : قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَابِدِينَ [زخرف/۸۱]

و در آخر سوره انعام : أَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ [انعام/۱۶۳]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَ اللَّهُ عِبَادَتُكُمْ فِي السَّرِّ مَعَ إِمَامِكُمُ الْمُسْتَبِيرِ فِي دَوْلِهِ الْبَاطِلِ وَ تَخَوُّفُكُمْ مِنْ عِدْوِكُمْ فِي دَوْلِهِ الْبَاطِلِ وَ حَالِ الْهُدَى أَفْضَلُ مِمَّنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ ذِكْرُهُ فِي ظُهُورِ الْحَقِّ مَعَ إِمَامِ الْحَقِّ الظَّاهِرِ فِي دَوْلِهِ الْحَقِّ وَ لَيْسَتْ الْعِبَادَةُ مَعَ الْخَوْفِ فِي دَوْلِهِ الْبَاطِلِ مِثْلَ الْعِبَادَةِ وَ الْأَمْنِ فِي دَوْلِهِ الْحَقِّ وَ اعْلَمُوا أَنَّ مَنْ صَلَّى مِنْكُمْ الْيَوْمَ صِلَاءَ فَرِيضَةٍ فِي جَمَاعَةٍ مُسْتَبِيرٍ بِهَا مِنْ عِدْوِهِ فِي وَقْتِهَا فَاتَمَّهَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ خَمْسِينَ صِلَاءَ فَرِيضَةٍ فِي جَمَاعَةٍ وَ مَنْ صَلَّى مِنْكُمْ صِلَاءَ فَرِيضَةٍ وَ خِدَهُ مُسْتَبِيرًا بِهَا مِنْ عِدْوِهِ فِي وَقْتِهَا فَاتَمَّهَا كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهَا لَهُ خَمْسًا وَ عَشْرِينَ صِلَاءَ فَرِيضَةٍ وَ خِدَانِيَهُ وَ مَنْ صَلَّى مِنْكُمْ صِلَاءَ نَافِلَةٍ لَوْ قَتَلَهَا فَاتَمَّهَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا عَشْرَ صَلَوَاتٍ نَوَافِلَ

وَمَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ حَسَنَةً كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ بِهَا عِشْرِينَ حَسَنَةً وَيَضَاعِفُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ حَسَنَاتِ الْمُؤْمِنِ مِنْكُمْ إِذَا أَحْسَنَ أَعْمَالَهُ
وَدَانَ بِالتَّقِيهِ عَلَى دِينِهِ وَإِمَامِهِ وَنَفْسِهِ وَأَمْسَكَ مِنْ لِسَانِهِ أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ كَرِيمٌ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَدْ وَاللَّهِ
رَغَبْتَنِي فِي الْعَمَلِ وَحَثَّنِي عَلَيْهِ وَ لَكِنُّ أَحِبُّ أَنْ أَعْلَمَ كَيْفَ صَبَرْنَا نَحْنُ الْيَوْمَ أَفْضَلَ أَعْمَالًا مِنْ أَصْحَابِ الْإِمَامِ الظَّاهِرِ مِنْكُمْ فِي
دَوْلَةِ الْحَقِّ [كافي ، ج ١ ، ص ٣٣٣]

٦. اقسام عبادت

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ وَ جَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا
جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَ فِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَ تَكُونُوا
شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ وَ اعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَ نِعْمَ النَّصِيرُ [حج / ٧٨-٧٧]

١- عبادت عقلی از راه تفکر در مخلوقات خداوند : الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا [آل عمران / ١٩١]

٢- عبادت ، نقشی که نتیجه تسلیم عقلی استفیلاجاً الى الله و فوض امره اليه خاضعا شاكرا

و باعث می شود ملکه ای در نفس انسان پدید آید که موجب رغبت به آنچه خدا دوست دارد و دشمنی با آنچه خدا دشمن
دارد شود و نفس را از محرمات دور نگه می دارد.

٣- عبادت جسم : مانند قیام و رکوع و سجود و قنوت و طواف و سعی

علاوه

بر اینها هر عضوی از اعضاء نیز عبادتی دارد.

عبادت زبان: ذکر خدا، تلاوت قرآن، امر به معروف و نهی از منکر و تعلیم خیر و دوری از دروغ و غیبت و سخن چینی است.

عبادت چشم: نگاه به ملکوت آسمانها و زمین، و دیدن اهل و برادران و دوری از نگاه کردن به آنچه خدا حرام نموده.

عبادت گوش: گوش فرادادن به آیات الهی، مواظب علماء، و دوری از گوش دادن به محرّمات همچون دروغ و غیبت.

۴- عبادت اجتماعی: نماز، روزه، حج، زکات، امر به معروف و نهی از منکر.

علاوه بر موارد فوق:

۱- احساس مسوولیت در قبال اجتماع و امت.

۳- وحدت در اهداف و کارها، در نماز جماعت و مراسم حج، برادری و مساوات و وحدت مسلمین

در یک صف بودن، شعار واحد، حرکت واحد، به یک سمت حرکت کردن و ایستادن فرقی بین غنی و فقیر و سیاه و سفید نگذاشتن.

احساس مسوولیت و روح تعاطف و تراحم و رد ظلم و ستم و برچیدن فساد. [الاسلام رسالتنا، ۱۷۲]

نقش عبادت در تکامل

۱- آزاد نمودن انسان از قیود بندگی غیر خدا از قبیل مال و جاه و سلطان و هواها و شهوات.

إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ [یوسف/۴۰].

قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا [مائده/۷۶].

۲- تطهیر ذات انسان از رذائل نفسی و اخلاقی الذین آمنوا وَ تَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ [رعد/۲۸].

۳- سیر

انسان از حیات مادی به سعادت و رسیدن به قرب الهی (و از مقام حیوانیت به مقام پادشاهی .

۴- نجات انسان از گناهان و توبیخ ضمیر [الاسلام رسالتنا ، ۱۷۸].

عبادات طاعات :

۱- امور وجودیه :

الف) منفعت اختصاصی ، مانند نماز و اذکار با خشوع و خضوع.

ب) منفعت عمومی برای خود و دیگران ، صدقات و زکات

۲- امور عدمیه :

الف) اختصاصی مانند روزه

ب) عمومی مانند پرهیز از دروغ و سکوت.

عبادات اجتماعی علاوه بر ثواب موجب تودد و ملاحظت است. [علم الیقین ، ج ۱ ، ص ۳۴۲]

۲. روش عبادت

۱. عبادت در کلام معصومین

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : يَا إِلَهِي لَوْ بَكَيْتُ إِلَيْكَ حَتَّى تَسْقِطَ أَشْفَارُ عَيْنِي ، وَانْتَحَبْتُ حَتَّى يَنْقَطِعَ صَوْتِي ، وَقُمْتُ لَكَ حَتَّى تَنْشُرَ قَدَمَيَّ ، وَرَكَعْتُ لَكَ حَتَّى يَنْخَلِعَ صُلْبِي ، وَسَجَدْتُ لَكَ حَتَّى تَنْفَقَ حَدَقَتَايَ ، وَ أَكَلْتُ تُرَابَ الْأَرْضِ طُولَ عُمْرِي ، وَ شَرِبْتُ مَاءَ الرِّمَادِ آخِرَ دَهْرِي ، وَ ذَكَرْتُكَ فِي خِلَالِ ذَلِكَ حَتَّى يَكُلَّ لِسَانِي ، ثُمَّ لَمْ أَرْفَعْ طَرْفِي إِلَى آفَاقِ السَّمَاءِ اسْتِخْيَاءً مِنْكَ مَا اسْتَوْجَبْتُ بِذَلِكَ مَحْوَ سَيِّئِهِ وَاحِدَةٍ مِنْ سَيِّئَاتِي [صحيفه سجاديه ، دعای ۱۶].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ أَنْصَحَ النَّاسِ لِنَفْسِهِ أَطْوَعُهُمْ لِرَبِّهِ وَإِنَّ أَعَشَّهُمْ لِنَفْسِهِ أَعْصَاهُمْ لِرَبِّهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۸۶].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَادِعُ نَفْسِكَ فِي الْعِبَادَةِ وَارْفُقْ بِهَا وَ لَمَّا تَقَهَّرَهَا وَ خُذْ عَفْوَهَا وَ نَشَاطَهَا إِلَّا مَا كَانَ مَكْتُوبًا عَلَيْكَ مِنَ الْفَرِيضَةِ فَإِنَّهُ لَا بُدَّ مِنْ قَضَائِهَا وَ تَعَاهِدِهَا عِنْدَ مَحَلِّهَا [نهج البلاغه ، نامه ۶۹].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا تُكْرَهُوا إِلَى أَنْفُسِكُمُ الْعِبَادَةَ [كافي، ج ٢، ص ٨٦].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَمَّا يَتَّكِلُ الْعَامِلُونَ عَلَى أَعْمَالِهِمُ الَّتِي يَغْمَلُونَهَا لِثَوَابِي فَإِنَّهُمْ لَوِ اجْتَهَدُوا وَاتَّعَبُوا أَنْفُسَهُمْ أَعْمَارَهُمْ فِي عِبَادَتِي كَانُوا مُقْصَرِينَ غَيْرَ بِالْغَيْنِ فِي عِبَادَتِهِمْ كَنَّهُ عِبَادَتِي فِيمَا يَطْلُبُونَ عِنْدِي مِنْ كِرَامَتِي [كافي، ج ٢، ص ٧١].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كَيْفَ يَجِدُ لَذَّةَ الْعِبَادَةِ مَنْ لَا يَصُومُ عَنِ الْهَوَى [غرر الحكم، ص ١٩٩].

قَالَ عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ (ع): بِحَقِّ أَقُولُ لَكُمْ إِنَّهُ كَمَا يَنْظُرُ الْمَرِيضُ إِلَى طَيْبِ الطَّعَامِ فَلَا يَلْتَذُّهُ مَعَ مَا يَجِدُهُ مِنْ شِدَّةِ الْوَجَعِ كَذَلِكَ صَاحِبُ الدُّنْيَا لَا يَلْتَذُّ بِالْعِبَادَةِ وَلَا يَجِدُ حَلَاوَتَهَا مَعَ مَا يَجِدُ مِنْ حُبِّ الْمَالِ [تحف العقول، ص ٥٠٦].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا أَقْبَحَ الْفَقْرَ بَعْدَ الْغِنَى وَ أَقْبَحَ الْخَطِيئَةَ بَعْدَ الْمَسِيئَةِ وَ أَقْبَحُ مِنْ ذَلِكَ الْعَابِدُ لِلَّهِ ثُمَّ يَدْعُ عِبَادَتَهُ [كافي، ج ٢، ص ٨٤].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): السَّكِينَةُ زِينَةُ الْعِبَادَةِ [كنز الفوائد، ج ١، ص ٢٩٩].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْعِبَادَةُ الْخَالِصَةُ أَنْ لَا يَرْجُو الرَّجُلُ إِلَّا رَبَّهُ وَلَا يَخَافُ إِلَّا ذَنْبَهُ [غرر الحكم، ص ١٩٩].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): رَبٌّ مَتَنَسِكٌ وَلَا دِينَ لَهُ [غرر الحكم، ص ١٩٩].

ميانه روی در عبادت. آفات عبادت :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَلَا إِنَّ لِكُلِّ عِبَادَةٍ شِرَّةً ثُمَّ تَصِيرُ إِلَى فَتْرِهِ فَمَنْ صَارَتْ شِرَّةُ عِبَادَتِهِ إِلَى سُتِّي فَقَدْ اهْتَدَى وَ مَنْ خَالَفَ سُتِّي فَقَدْ ضَلَّ وَ كَانَ

عَمَلُهُ فِي تَبَابٍ أَمَا إِنِّي أَصَلُّوْا وَ أَنْامُ وَ أَصُومُ وَ أَفْطِرُ وَ أَضْحَكُ وَ أَبْكِي فَمَنْ رَغِبَ عَنِ مِنْهَا جِي وَ سُتِّي فَلَيْسَ مِنِّي [كافي ، ج ٢ ، ص ٨٥ .]

آفات عبادت :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ فَأَوْغُلُوا فِيهِ بِرَفْقٍ وَ لَا تُكْرَهُوا عِبَادَةَ اللَّهِ إِلَيَّ عِبَادِ اللَّهِ فَتَكُونُوا كَالرَّاكِبِ الْمُتَبَتِّ الَّذِي لَا سَفْرًا قَطَعَ وَ لَا ظَهْرًا أَبْقَى [كافي ، ج ٢ ، ص ٨٦ .]

لاخير في عباده لا ورع فيها

سَمِعَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) رَجُلًا مِنَ الْحُرُورِيهِ يَتَهَجَّدُ وَ يَقْرَأُ فَقَالَ نَوْمٌ عَلَى يَقِينٍ خَيْرٌ مِنْ صِيَامٍ فِي شَكٍّ [نهج البلاغه ، حكمت ٩٧ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اعْبُدِ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ ، فَإِنْ كُنْتَ لَا تَرَاهُ فَإِنَّهُ (عز و جل) يَرَاكَ [أمالي طوسي ، ج ١٩ ، ص ٥٢٥ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَفْضَلُ النَّاسِ مَنْ عَشِقَ الْعِبَادَةَ فَعَانَقَهَا وَ أَحَبَّهَا بِقَلْبِهِ وَ بَأَشْرَهَا بِجَسَدِهِ وَ تَفَرَّغَ لَهَا فَهُوَ لَا يَبَالِي عَلَى مَا أَصْبَحَ مِنَ الدُّنْيَا عَلَى عُسْرِ أُمَّ عَلَى يَسْرِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٨٣ .]

٢. چگونگی عبادت

١- آری ، نقشه هر خانه را باید صاحب خانه بدهد. راه و روش و نوع و ساعت و مکان و شرائط عبادت را باید خدا بدهد.

٢- آگاهانه : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمُتَعَبِدُ عَلَى غَيْرِ فِقْهِ كَحِمَارِ الطَّاحُونِ [اختصاص مفيد ، ص ٢٤٥ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رَكَعَتَانِ مِنْ عَالَمٍ خَيْرٌ مِنْ سَبْعِينَ رَكَعَةً مِنْ جَاهِلٍ [اختصاص مفيد ، ص ٢٤٥ .]

لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَ أَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ [نساء/٤٣ .]

٣- عاشقانه :

في

الدعاء : قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ اجْعَلْ نشاطي في عبادتك [المصباح كفعمي ، ص ١٢٣ .]

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ أَدِقْنَا حَلَاوَهُ وَدَكَّ وَقَرَبَكَ [بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ١٤٧ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَفْضَلُ النَّاسِ مَنْ عَشَقَ الْعِبَادَةَ فَعَانَقَهَا وَ أَحَبَّهَا بِقَلْبِهِ وَ بَاشَرَهَا بِجَسَدِهِ وَ تَفَرَّغَ لَهَا فَهُوَ لَا يَبَالِي عَلَى مَا أَصْبَحَ مِنْ الدُّنْيَا عَلَى عَشْرِ أُمَّ عَلَى يَشْرِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٨٣ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَكْرَهُوا إِلَى أَنْفُسِكُمُ الْعِبَادَةَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٨٦ .]

٤- عادلانه : قال النبي (ص) : ما احسن القصد في العباده [الفصاحه ، ٢٦٠٨ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَعْظَمُ الْعِبَادَةِ أَجْرًا أَخْفَاهَا [وسائل الشيعة ، ج ١ ، ص ٧٩ .]

٦- خالصانه : وَ مَا أَمْرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ [بينه/٥ .]

وَ لَا يَشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا [كهف/١١٠ .]

قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَا (ع) : مَنْ شَهَرَ نَفْسَهُ بِالْعِبَادَةِ فَاتَّهَمُوهُ عَلَى دِينِهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَكْرَهُ شُهْرَةَ الْعِبَادَةِ وَ شُهْرَةَ اللَّبَاسِ [أمالي طوسي ، ج ٣٣ ، ص ٦٤٩ .]

٧- خاشعانه : الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ [مومنون/٢ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اعبد الله كأنك تراه [مصباح الشريعه ، ص ٧ .]

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا صَيَلْتِ صَيْلَمَاءَ فَرِيضَةً فَصَيْلَمَاءَ لَوْ قَتَلَهَا لَوْ قَتَلَهَا صَيْلَمَاءَ مُودِعٍ يَخَافُ أَنْ لَا يَعُودَ إِلَيْهَا أَبَدًا [أمالي صدوق ، ص ٢٥٦ .]

٨- آزادانه : [بحار ، ج ٢ ، ص ١١٣ .]

تداوم عبادت

١- فَأَعْبُدْهُ وَ اضْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ [مريم/٦٥ .]

٢- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): آفَهُ الْعِبَادَةُ الْفَتْرَةُ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٤١٦ .]

٣- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَفْضَلُ الْعَمَلِ أَدُومُهُ وَإِنْ قَلَّ [مجموعته ورام ، ج ١ ، ص ٦٣ .]

٤- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَالدَّوَامُ فِي الْإِتِّصَالِ بِخِدْمَتِكَ [مصباح المتعجب ، ص ٨٤٩ .]

٥- قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا [فصلت / ٣٠ .]

٦- الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ [معارج / ٢٣ .]

٧- وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ [حجر / ٩٩ .]

ميانه روى در عبادت

١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): خَادِعٌ نَفْسِكَ فِي الْعِبَادَةِ وَارْتَفِقْ بِهَا وَلَا تَفْهَرْهَا وَخُذْ عَفْوَهَا وَنَشَاطَهَا إِلَّا مَا كَانَ مَكْتُوبًا عَلَيْكَ مِنَ الْفَرِيضَةِ [نهج البلاغه ، نامه ٦٩ .]

٢- قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ الْقَلْبَ يَحْيَا وَيَمُوتُ فَإِذَا حَيَّ فَأَدِّبْهُ بِالتَّطَوُّعِ وَإِذَا مَاتَ فَاقْصُرْهُ عَلَى الْفَرَائِضِ [أعلام الدين ، ص ٣٠٤ .]

٣- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَتَى اللَّهَ بِمَا افْتَرَضَ عَلَيْهِ فَهُوَ مِنْ أَعْبِدِ النَّاسِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٥٨ .]

٣. ابعاد عبادت

١. انجام واجبات و ترك محرمات

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): غَضُّ الطَّرْفِ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ أَفْضَلُ عِبَادَةٍ [غرر الحكم ، ص ٢٦٠ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا عُبِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنَ الصَّمْتِ وَالْمَسْئِ إِلَى بَيْتِهِ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٣٥ .]

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): يَقُولُ اللَّهُ يَا ابْنَ آدَمِ ارْضَ بِمَا آتَيْتَكَ تَكُنْ مِنْ أَزْهَدِ النَّاسِ ابْنَ آدَمِ اعْمَلْ بِمَا افْتَرَضْتُ عَلَيْكَ تَكُنْ مِنْ أَعْبِدِ النَّاسِ [تحف العقول ، ص ٢٨١ .]

قَالَ

رَسُولِ اللَّهِ (ص): أَعْبُدُ النَّاسَ مَنْ أَقَامَ الْفَرَائِضَ [من لا دحضه الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٩٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْعَفَافُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا عُبِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنْ أَدَاءِ حَقِّ الْمُؤْمِنِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٧٠] .

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) أَنَّهُ قَالَ: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ فِي لَيْلَةِ الْمِعْرَاجِ يَا أَحْمَدُ هَلْ تَدْرِي مَتَى يَكُونُ (لِي) الْعَبْدُ عَابِدًا قَالَ لَا يَا رَبِّ قَالَ إِذَا اجْتَمَعَ فِيهِ سَبْعٌ خَصَائِلٍ وَرَعَّ يَحْجُزُهُ عَنِ الْمَحَارِمِ وَصِيَمَتْ يَكْفُهُ عَمَّا لَمَّا يَغْنِيهِ وَخَوْفٌ يَزْدَادُ فِي كُلِّ يَوْمٍ مِنْ بُكَائِهِ وَحَيَاءٌ يَشِيَتْحِي مَنِّي فِي الْخَلَاءِ وَ أَكَلُ مَا لَا بِيَدٍ مِنْهُ وَ يَنْغِضُ الدُّنْيَا لِيُنْغِضِي لَهَا وَ يَحِبُّ الْأَخْيَارَ لِحُبِّي لَهُمْ يَا أَحْمَدُ لَيْسَ كُلُّ مَنْ قَالَ أَحَبُّ اللَّهِ أَحَبَّنِي حَتَّى يَأْخُذَ قُوَّتًا وَ يَلْبَسَ دُونًا وَ يَنَامَ سُجُودًا وَ يَطِيلَ قِيَامًا وَ يَلْزَمَ صَمْتًا [إرشاد القلوب ، ج ١ ، ص ٢٠٥] .

٢. یاد خدا و حسن ظن به او

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): ذِكْرُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عِبَادَةٌ وَ ذِكْرِي عِبَادَةٌ وَ ذِكْرُ عَلِيٍّ عِبَادَةٌ وَ ذِكْرُ الْأَئِمَّةِ مِنْ وُلْدِهِ عِبَادَةٌ [اختصاص مفيد ، ص ٢٢٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): حَسَنَ الظَّنِّ بِاللَّهِ مِنْ عِبَادِهِ [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ١٦٨] .

٣. تفکر و تعلم

١- تفکر در آسمان ها و زمین و کھکشان ها

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): التَّفَكُّرُ فِي مَلَكَوَتِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ عِبَادَةُ الْمُخْلِصِينَ [غرر الحكم ، ص ٥٦] .

٢- تفکر در نعمات الهی :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع)

: التَّفَكُّرُ فِي آلَاءِ اللَّهِ نِعْمَ الْعِبَادَةُ [غرر الحكم ، ص ٥٦ .]

١- فكر : قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَا (ع) : لَيْسَ الْعِبَادَةُ كَثْرَةَ الصَّلَاةِ وَالصَّوْمِ إِنَّمَا الْعِبَادَةُ التَّفَكُّرُ فِي أَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٥ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِذْمَانُ التَّفَكُّرِ فِي اللَّهِ وَفِي قُدْرَتِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٥ .]

٢- تحصيل : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ خَرَجَ يَطْلُبُ أَبَا مِنْ الْعِلْمِ لِيُرِدَ بِهِ بِاطِلًا - إِلَى حَقِّ وَضَالًا - إِلَى هُدًى كَانَ عَمَلُهُ كَعِبَادَةِ أَرْبَعِينَ عَامًا [منيه المرید ، ص ١٠١ .]

قَالَ الرِّضَا (ع) أَوْلُ عِبَادَةِ اللَّهِ تَعَالَى مَعْرِفَتُهُ وَأَصْلُ مَعْرِفَةِ اللَّهِ تَوْحِيدُهُ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ١ ، ص ١٤٩ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلَا لَا خَيْرَ فِي عِبَادَةٍ لَيْسَ فِيهَا تَفَقُّهُ [أعلام الدين ، ص ٢٥٣ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا خَيْرَ فِي عِبَادَةٍ لَا عِلْمَ فِيهَا [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٧٤ .]

٤. كار و تجارت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْعِبَادَةُ سَبْعُونَ جُزْءًا أَفْضَلُهَا طَلْبُ الْحَلَالِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٧٨ .]

نگاه به كعبه ، عالم ، والدين و امام عبادت است.

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي لَيْلَةِ الْمِعْرَاجِ يَا أَحْمَدُ إِنَّ الْعِبَادَةَ عَشْرَةَ أَجْزَاءٍ تَسْبِعُهُ مِنْهَا طَلْبُ الْحَلَالِ فَإِنْ أَطِيبَ مَطْعَمَكَ وَ مَشْرَبَكَ فَأَنْتَ فِي حَفْظِي وَ كَنْفِي [إرشاد القلوب ، ج ١ ، ص ٢٠٣ .]

٥. نگاه و گريه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) نَظَرُ الْوَالِدِ إِلَى وَالِدَيْهِ حُبًّا لَهُمَا عِبَادَةٌ [تحف العقول ، ص ٤٦ .]

٦- نگاه به برادر دینی :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : النَّظَرُ إِلَى الْأَخِ

یوده فی الله عز و جل عبادہ [مجموعہ ورام ، ج ۲ ، ص ۱۷۵] .

۷- نگاہ بہ عالم :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : النَّظْرُ إِلَى الْإِمَامِ الْمَقْسُطِ عِبَادَةٌ النَّظْرُ [عدہ الداعی ، ص ۱۸۹] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : النَّظْرُ إِلَى الْعَالَمِ عِبَادَةٌ [عدہ الداعی ، ص ۱۸۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْبُكَاءُ مِنْ خِيفَةِ اللَّهِ لِلْبُعْدِ عَنْ اللَّهِ عِبَادَةُ الْعَارِفِينَ [غرر الحکم ، ص ۱۹۲] .

۶. صلہ رحم

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ (ع) لِرَجُلٍ مَا تَصْنَعُ قَالَ أَتَعْبُدُ قَالَ فَمَنْ يَعُودُ عَلَيْكَ قَالَ أَخِي قَالَ أَخُوكَ أَعْبُدُ مِنْكَ [مجموعہ ورام ، ج ۱ ، ص ۶۵] .

۷. انتظار

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ انْتِظَارُ الْفَرَجِ [کمال الدین ، ج ۱ ، ص ۲۸۷] .

۸. صدقہ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَضَرْبِهِ عَلَى يَوْمِ الْخَنْدَقِ أَفْضَلُ مِنْ عِبَادَةِ الثَّقَلَيْنِ [إقبال الأعمال ، ص ۴۶۷] .

سقای ، کمک بہ عیال واران ، چشم پوشی از خطاها :

روی آن جبرئیل (ع) : قال یا محمد لو كانت عبادتنا على وجه الأرض لعملنا ثلاث خصال سقى الماء للمسلمين و إغاثه أصحاب العیال و ستر الذنوب [مجموعہ ورام ، ج ۱ ، ص ۳۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ مِنْ الْعِبَادَةِ لَيْنِ الْكَلَامِ وَ إِفْشَاءِ السَّلَامِ [غرر الحکم ، ص ۲۱۵] .

۹. انجام هر عمل ثواب ، هر چند جزئی و انجام ندادن هر گناه هر چند کوچک باشد؛

زیرا چه بسا عمل کوچکی مورد رضای الهی قرار گیرد و موجب نجات شود و گناه صغیره ای موجب غضب الهی شده و انسان مستحق عذاب شود.

۴. انجام عبادت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ قَوْمًا عَبَدُوا اللَّهَ

رَغِبَهُ فِتْلِكَ عِبَادَةُ التُّجَّارِ وَإِنَّ قَوْمًا عَبَدُوا اللَّهَ رَهْبَةً فِتْلِكَ عِبَادَةُ الْعَبِيدِ وَإِنَّ قَوْمًا عَبَدُوا اللَّهَ شُكْرًا فِتْلِكَ عِبَادَةُ الْأَحْرَارِ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٣٧ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْعِبَادَ ثَلَاثَةٌ قَوْمٌ عَبَدُوا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَوْفًا فِتْلِكَ عِبَادَةُ الْعَبِيدِ وَقَوْمٌ عَبَدُوا اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى طَلَبَ الثَّوَابِ فِتْلِكَ عِبَادَةُ الْأَجْرَاءِ وَقَوْمٌ عَبَدُوا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حُبًّا لَهُ فِتْلِكَ عِبَادَةُ الْأَحْرَارِ وَ هِيَ أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٨٤ .]

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : إِنِّي لِأَكْرَهُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ لَا غَرَضَ لِي إِلَّا ثَوَابَهُ فَأَكُونُ كَالْعَبْدِ الطَّمَعِ الْمَطْمَعِ إِنْ طَمَعُ عَمَلٍ وَإِلَّا لَمْ يَعْمَلْ وَأَكْرَهُ أَنْ أَعْبُدَهُ لَخَوْفِ عِقَابِهِ فَأَكُونُ كَالْعَبْدِ السُّوءِ إِنْ لَمْ يَخَفْ لَمْ يَعْمَلْ قِيلَ فَلِمَ تَعْبُدُهُ قَالَ لَمَّا هُوَ أَهْلُهُ بِأَيْدِيهِ عَلِيٌّ وَإِنْعَامُهُ [مجموعته ورام ، ج ٢ ، ص ١٠٨ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَيْسَ الْعِبَادَةُ هِيَ السُّجُودُ وَالرُّكُوعُ إِنَّمَا هِيَ طَاعَةُ الرَّجَالِ مَنْ أَطَاعَ الْمَخْلُوقَ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ فَقَدْ عَبَدَهُ [وسائل الشيعة ، ج ١٦ ، ص ١٥٥ .]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ أَضِغَى إِلَى نَاطِقٍ فَقَدْ عَبَدَهُ فَإِنْ كَانَ النَّاطِقُ يُوَدِّي عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَقَدْ عَبَدَ اللَّهَ وَإِنْ كَانَ النَّاطِقُ يُوَدِّي عَنِ الشَّيْطَانِ فَقَدْ عَبَدَ الشَّيْطَانَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٣٤ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ عَبَدَ الدِّينَارَ وَالدَّرْهَمَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٧٠ .]

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَقَالَ أَمَّا

وَاللَّهُ مَيَّا دَعَوْهُمْ إِلَىٰ عِبَادِهِ أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ دَعَوْهُمْ إِلَىٰ عِبَادِهِ أَنْفُسِهِمْ لَمَيَّا أَجَابُوهُمْ وَ لَكِنُّ أَحَلُّوا لَهُمْ حَرَامًا وَ حَرَّمُوا عَلَيْهِمْ حَلَالًا فَعَبَدُوهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٩٨ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَحَبَّ الدُّنْيَا وَ الدَّرْهَمَ فَهُوَ عَبْدُ الدُّنْيَا [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١١٣ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : العباده مع أكل الحرام كالبناء على الرمل [عده الداعي ، ص ١٥٣ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إن لله ملكا ينادى على بيت المقدس كل ليلة من أكل حراما ما لم يقبل الله منه صرفا ولا عدلا و الصرف النافله و العدل الفريضة [بحار الأنوار ، ج ١٠٠ ، ص ١٦ .]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ أَصَابَ مَالًا مِنْ أَرْبَعٍ لَمْ يَقْبَلْ مِنْهُ فِي أَرْبَعٍ مَنْ أَصَابَ مَالًا مِنْ غُلُولٍ أَوْ رَبَا أَوْ خِيَانَةٍ أَوْ سِرْقَةٍ لَمْ يَقْبَلْ مِنْهُ فِي زَكَاةٍ وَ لَا صَدَقَةٍ وَ لَا حَجٍّ وَ لَا عُمْرَةٍ [أمالي صدوق ، ص ٤٤٢ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : آفَةُ الْعِبَادَةِ الْفِتْرَةُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٧١ .]

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ أَسْأَلُكَ مِنَ الْعِبَادَةِ أَنْشَطَهَا [بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ١٥٥ .]

٥. فرصت عبادت

١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إن الليل و النهار يعملان فيك فاعمل فيهما و يأخذان منك فخذ منهما [غرر الحكم ، ص ١٥١ .]

٢- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الدنيا ساعه فاجعلوها طاعه [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ١٦٦ .]

٣- إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةً فَإِيَايَ فَاعْبُدُونِ [عنكبوت/٥٦ .]

٦. عبادت باطل

١- أ

تَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ [صافات/ ۹۵]

۲- أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ [يس/ ۶۰]

۳- وَ جَعَلَ مِنْهُمْ الْفِرْدَ وَ الْخَنَازِيرَ وَ عَبَدَ الطَّاغُوتَ [مائده/ ۶۰]

۴- مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُوتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَ الْحُكْمَ وَ النَّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ [آل عمران/ ۷۹]

۵- كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَ يَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا (در قیامت معبودها ضد عابدند ، تفسیر نمونه) [مریم/ ۸۲]

۶- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَيْسَ الْعِبَادَةُ هِيَ السُّجُودَ وَ الرُّكُوعَ إِنَّمَا هِيَ طَاعَةُ الرَّجَالِ مَنْ أَطَاعَ الْمَخْلُوقَ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ فَقَدْ عَبَدَهُ [وسائل الشیعه ، ج ۱۶ ، ص ۱۵۵]

۷- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ أَصْغَى إِلَى نَاطِقٍ فَقَدْ عَبَدَهُ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۳۴]

۸- جمادپرستی ، نژادپرستی ، هواپرستی ، مال پرستی ، جن پرستی ، بت پرستی ، علم پرستی ، شهوت پرستی ، وطن پرستی ، خود پرستی ، حیوان پرستی و... همه عبادت باطل است.

۹- البته انگیره های عبادت باطل ،

تقلید.

جهل.

عزت خواهی ، نصرت خواهیوَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا [مریم/ ۸۱]

وَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ [يس/ ۷۴]

ترس و تحقیر شدن

نرسیدن صدای حق و هدایت

۱۰- قرآن زیر بنای عبادت و انگیره و تفکر را به هم می زند و می فرماید :

اگر توقع یاری داریاِنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا [بقره/ ۱۶۵]

اگر عزت می خواهیفَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا [فاطر/ ۱۰]

اگر رزق می خواهیلا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا [عنكبوت/ ۱۷]

اگر امیدی داریلا یملک لکم ضرراً ولا نفعاً [مائده/۷۶].

اگر خیال می کنی مهم است. عباد لکم نفعاً و لا ضراً [مائده ، ۷۶.]

اگر خیال می کنی مهم استعباداً أمثالکم [اعراف/ ۱۹۴.]

اگر فکر می کنی در قیامت نجات می دهند کلاً سیکفرون بعبادتهم و یكونون علیهم ضداً [مریم/ ۸۲.]

اگر به خاطر تقلید استلقند کتتم انتم و آباؤکم فی ضلالٍ مبینٍ [انبیاء/ ۵۴.]

اگر ترس استفاقص ما أنت قاضٍ إنما تقضى هذه الحیاة الدنيا [طه/ ۷۲.]

... خلاصه الله الأمر جميعاً [رعد/ ۳۱.]

از همه گذشته هیچ گونه استدلال منطقی در کار نیست : و یعبدون من دون الله ما لم ينزل به سلطاناً [حج/ ۷۱.]

و بالاخره غیر خدا :

یا وجود ندارد إنما تعبدون من دون الله أو ثاناً و تخلقون إفکاً [عنکبوت/ ۱۷.]

یا کار آئی ندارند. یا اگر دارند کار آئی منفی یا موقت یا همراه منت یا بر اساس هوس و... دارند.

۳. آفات عبادت

۱. عجب

۱- قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ عَبْدَنِي لَكَ وَ لَا تُفْسِدْ عِبَادَتِي بِالْعُجْبِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰]

۲. حسد

۲- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ الْحَسَدَ لَيَأْكُلُ الْإِيمَانَ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۰۶.]

۳. منت

۳- لَا تُبْطِلُوا صِدْقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى [بقره/ ۲۶۴.]

۴. فسق

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : دَخَلَ رَجُلَانِ الْمَسْجِدَ أَحَدُهُمَا عَابِدٌ وَ الْآخَرُ فَاسِقٌ فَخَرَجَا مِنَ الْمَسْجِدِ وَ الْفَاسِقُ صِدِّيقٌ وَ الْعَابِدُ فَاسِقٌ وَ ذَلِكَ أَنَّهُ

يَدْخُلُ الْعَابِدُ الْمَسْجِدَ مُدِلًّا بِعِبَادَتِهِ يَدُلُّ بِهَا فَتَكُونُ فِكْرَتُهُ فِي ذَلِكَ وَ تَكُونُ فِكْرُهُ الْفَاسِقِ فِي التَّنَدُّمِ عَلَيَّ فِسْفِيهِ وَ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ عَزَّ وَ
جَلَّ مِمَّا صَنَعَ مِنَ الذُّنُوبِ [كَافِي ، ج ٢ ،

۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَسْوَأُ النَّاسِ حَالًا مَنْ انْقَطَعَتْ مَادَتُهُ وَبَقِيَتْ عَادَتُهُ [غرر الحكم، ص ۳۲۲].

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (ص) جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ إِذْ دَخَلَ رَجُلٌ فَقَامَ يَصِلُّ لِي فَلَمْ يَتِمَّ رُكُوعَهُ وَ لَمْ يَسْجُدْهُ فَقَالَ (ص) نَقَرَ كَثْرَ الْغُرَابِ لَيْنُ مَاتَ هَذَا وَ هَكَذَا صَلَاتُهُ لِيَمُوتَنَّ عَلَيَّ غَيْرِ دِينِي [كافي، ج ۳، ص ۲۶۸].

۲- قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَمَّا تَغَتَّرُوا بِصِلَمَاتِهِمْ وَ لَمَّا بَصَّ يَامِهِمْ فَإِنَّ الرَّجُلَ رَبَّمَا لَهَجَ بِالصَّلَاةِ وَ الصَّوْمِ حَتَّى لَوْ تَرَكَهُ اسْتَوْحَشَ وَ لَكِنْ اخْتَبَرُوهُمْ عِنْدَ صِدْقِ الْحَدِيثِ وَ أَدَاءِ الْأَمَانَةِ [كافي، ج ۲، ص ۱۰۴].

۳- قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَمْ تَنْظُرُوا إِلَى طُولِ رُكُوعِ الرَّجُلِ وَ سِجُودِهِ فَإِنَّ ذَلِكَ شَيْءٌ اعْتَادَهُ فَلَوْ تَرَكَهُ اسْتَوْحَشَ لِذَلِكَ وَ لَكِنْ انظُرُوا إِلَى صِدْقِ حَدِيثِهِ وَ أَدَاءِ أَمَانَتِهِ [كافي، ج ۲، ص ۱۰۵].

۴. غرض از عبادت

۱. عبودیت

۱- إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ [آل عمران/ ۱۹].

۲- ابلیس ۶ هزار سال عبادت کرد ولی عبودیت نداشت

۳- فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يَوْمُنُونَ حَتَّى يَحْكُمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ [نساء/ ۶۵]

۴- سِئْلُ الصَّادِقِ (ع) عَنْ حَقِيقَةِ الْعِبُودِيَةِ قَالَ ثَلَاثَةٌ أَشْيَاءُ أَنْ لَا يَرَى الْعَبْدُ لِنَفْسِهِ فِيمَا خَوْلَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ مَلَكًا لِأَنَّ الْعَبِيدَ لَا يَكُونُ لَهُمْ مَلِكٌ يَرُونَ الْمَالَ مَالِ اللَّهِ يَضْعُونَهُ حَيْثُ أَمَرَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى بِهِ وَ لَا يَدْبِرُ الْعَبْدُ لِنَفْسِهِ تَدْبِيرًا وَ جَمَلُهُ اسْتِغَالُهُ فِيمَا أَمَرَهُ اللَّهُ تَعَالَى بِهِ وَ نَهَا عَنْهُ فَإِذَا لَمْ يَرِ الْعَبْدُ لِنَفْسِهِ فِيمَا خَوْلَهُ اللَّهُ تَعَالَى مَلَكًا هَانَ عَلَيْهِ الْإِنْفَاقَ فِيمَا أَمَرَهُ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يَنْفِقَ فِيهِ وَ إِذَا فَوَّضَ الْعَبْدُ

تدبير نفسه على مديره هان عليه مصائب الدنيا و إذا اشتغل العبد بما أمره الله تعالى و نهاه لا يتفرغ منهما إلى المراء و المباهاه مع الناس فإذا أكرم الله العبد بهذه الثلاث هان عليه الدنيا و إبليس و الخلق و لا يطلب الدنيا تكاثرا و تفاخرا و لا يطلب عند الناس عزا و علوا و لا يدع أيامه باطلا فهذا أول درجة المتقين قال الله تعاليتك الدار الآخرة نجعلها للذين لا يريدون علوا في الأرض و لا فسادا و العاقبة للمتقين [قصص - ٨٣] [مشكاة الأنوار ، ص ٣٢٥] .

٥- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : غايه الإسلام التسليم [غرر الحكم ، ص ٨٤] .

٦- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أعجب بمن يدعى العبوديه لله كيف ينازعه في مقدوراته [مصباح الشريعه ، ص ١٨٢] .

٧- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عِبَادَ اللَّهِ أَنْتُمْ كَالْمَرْضَى وَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ كَالطَّيِّبِ فَصَلِّحِ الْمَرْضَى فِيمَا يَعْلَمُهُ الطَّيِّبُ وَ يَدَبِّرُهُ بِهِ لَأَ فِيمَا يَشْتَهِيهِ الْمَرِيضُ وَ يَقْتَرِحُهُ أَلَا فَسَلُّوا لِلَّهِ أَمْرَهُ تَكُونُوا مِنَ الْفَائِزِينَ [عده الداعي ، ص ٣٧] .

٨- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) رب متنسك و لا دين له [غرر الحكم ، ص ١٩٩] .

٢. الطاف الهى براساس عبوديت

١- سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ [اسراء/١] .

٢- الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ [كهف/١] .

٣- فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَ عَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا [كهف/٦٥] .

٤- تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ [فرقان/١] .

٥- فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى [نجم/١٠] .

٦- ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكْرِيَّا [مريم/٢] .

۱- عبادت مخصوص خداوند : وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ [اسراء/۲۳] .

۲- عبادت سرلوحه دعوت انبياء : وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ [اعراف/۶۵] .

وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ [اعراف/۷۳] .

وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ [اعراف/۸۵] .

۳- صراط مستقيم در پرتو عبادت خداوند : إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ [زخرف/۶۴] .

۴- علت ورود به جهنم استکبار از عبادت : إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَكِبُونَ عَنِ عِبَادَتِي سِيدُخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ [غافر/۶۰] .

۵- عدم استکبار و خستگی فرشتگان از عبادت : وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَشْتَكِبُونَ عَنِ عِبَادَتِهِ وَلَا يَشْتَحِسُونَ [انبياء/۱۹] .

۶- سرزنش از عبادت غير خداوند فَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ [انبياء/۶۶] .

أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ [صافات/۹۵] .

۷- عبادت شرط امامت :

وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ [انبياء/۷۳] .

۸- معراج پیامبر اکرم (ص) در پرتو عبادت : سُجَّحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى [اسراء/۱] .

۹- عبادت هدف خلقت و آفرینش : وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ [ذاريات/۵۶] .

نشانه های بندگی خداوند :

۱- شکر : وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ [بقره/۱۷۲] .

۲- سجده : وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ [فصلت/۳۷] .

۳- صبر :

فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ [مریم/۶۵].

وَ عِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا [فرقان/۶۳].

۵. فلسفه عبادت

۱. شخصی

تطهیر ذات و روح انسان (تکبیر)

دوری از آفات و لغزشهای روانی: أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ [رعد/۲۸].

تکامل انسان از حیوانیت و ربوبیت «عبدی اطعنی»

شکر گزاری و احترام

هدف دار شدن

محتاج بودن

مسئولیت

قَالَ الصَّادِقُ (ع): فِي التَّوْرَةِ مَكْتُوبٌ يَا ابْنَ آدَمَ تَفَرَّغْ لِعِبَادَتِي أَمَلًا قَلْبِكَ غَنِي [کافی، ج ۲، ص ۸۳].

پیامبر (ص)

يقول ربكم: يابن آدم تفرغ لعبادتي املاً قلبك غني

و املاً یدیک رزقا

اثرات ترک عبادت: فقر، سرگرم دنیا شدن

يابن آدم لا تباعد مني فاملا قلبك فقرا و املا يدك شغلا [میزان الحکمه، ۱۱۳۰۸].

ما يريدُ اللهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَ لَكِنْ يَريْدُ لِيُطَهِّرَ كُمْ وَ لِيَتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [مائده/۶].

امام سجاد (ع) در جواب این که چرا عبادت می کنی فرمودند:

لِمَا هُوَ أَهْلُهُ بِأَيْدِيهِ عَلَيَّ وَ إِنْعَامِهِ [تفسیر الإمام العسکری، ص ۳۲۸].

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَا عِبَادِيَ الصَّادِقِينَ تَنَعَّمُوا بِعِبَادَتِي فِي الدُّنْيَا فَإِنَّكُمْ تَتَنَعَّمُونَ بِهَا فِي الْآخِرَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٨٣]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي نَفَعَكُمْ بِمَوْعِظَتِهِ وَ وَعَظَكُمْ بِرِسَالَتِهِ وَ ائْتِنَنَّ عَلَيْكُمْ بِنِعْمَتِهِ فَعَبُدُوا أَنْفُسَكُمْ لِعِبَادَتِهِ وَ اخْرُجُوا إِلَيْهِ مِنْ حَقِّ طَاعَتِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٨]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عِبْدًا أَلْهَمَهُ حَسَنَ الْعِبَادَةِ [غرر الحكم ، ص ١٩٨]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا تَقَرَّبَ مَتَقَرَّبَ بِمِثْلِ عِبَادَةِ اللَّهِ [غرر الحكم ، ص ١٩٩]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): العباده فوز [غرر الحكم ، ص ١٩٨ .]

٢. اجتماعى

احساس مسوولیت (امر به معروف و نهی از منکر) .

تقویت روح همکاری و همیاری و دوستی (زکات و انفاق)

وحدت و اتحاد (حج و روزه و جماعات)

مساوات (حج) .

٦. اثرات ترک عبادت

١. فقر و سرگرم دنیا شدن

اثرات ترک عبادت : فقر و سرگرم دنیا شدن

يابن آدم لا تباعد منى فاملا قلبك فقرا و املا يدىك شغلا [ميزان الحكمه ، ١١٣٠٨ .]

فرصت عبادت :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): تفرغوا لپاعه الله و عبادته قبل أن ينزل بكم من البلاء ما يشغلکم عن العباده [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ١١٩ .]

٢. قساوت قلب

ب : اثرات ترک عبادت

١- قساوت قلب

فإن قال قائل فلم تعبدهم قيل لئلا يكونوا ناسين لذكره و لا تاركين لأدبه و لا لاهين عن أمره و نهيه إذا كان فيه صلاحهم و قوامهم فلو تركوا بغير تعب لطل عليهم الأمد فقسست قلوبهم [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ١٠٣ .]

٣. سستی در عبادت

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إن لله عقوبات فى القلوب و الأبدان ضنك فى المعيشه و وهن فى العباده و ما ضرب عبد بعقوبه أعظم من قسوه

القلب [تحف العقول ، ص ۲۹۶ .]

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ (ع) : أَنْ الدَّابَّةَ إِذَا لَمْ تَرْكَبْ تَمْتَهِنُ وَتَصْعَبُ وَتَغْيِرُ خَلْقَهَا كَذَلِكَ الْقُلُوبُ إِذَا لَمْ تَرْقُ بِذِكْرِ الْمَوْتِ وَنُصَبِ الْعِبَادَةَ تَقْسُو وَتَغْلُظُ [عده الداعی ، ص ۱۰۶ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تَرَكَ الْعِبَادَةَ يَقْسِي الْقَلْبَ تَرَكَ الذِّكْرَ يَمِيتُ النَّفْسَ [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۱۱۹ .]

۷. صفات نماز

نماز هجرت از خود به سوی خدا ، نماز عروج صالحان به سوی خدا ، مروارید عشق در صدف ذکر نهفته است ، نماز اعلام نیاز به رازق بی انتها ، نماز بیان راز به محرم اسرار ، نماز زلال ترین شبنم شقایق ایمان ، نماز سیراب کردن

جان از زلال ترین چشمه هاست. نماز خوشبوترین ، شکوفه ایمان ، نماز شکوه ایمان در سیمای مؤمن ، به باران نماز جان تشنه را سیراب کن ، دهانتان را با نماز معطر سازید ، زندگی زیباست ، با نماز زیباتر ، نماز طلوع بندگی از مشرق زندگی ، نماز پوشیدن جامه یک رنگ بندگی ، با شبنم وضو ساز تابوی گل‌های ایمان را احساس کنی ، نماز شکستن بتها است ، نماز زمزمه عارفانه ترین غزلها ، نماز سیری است در مقابل گناه ، نماز سیر در عالم معنی ، نماز یعنی فناء خود و لقاء دوست ، نماز جوهره بندگی ، نماز شنا در اقیانوس نور است ، نماز انس با معبود ، نماز پرواز در سبزترین کرانه ایمان ، نماز حیات جانها ، نماز روشنی دل است در ظلمت گناه ،

نماز پاک ترین آئینه ایمان ، شکوفه نماز بر لبه‌های پایدار باد ، نماز بهشت خلوت انس ، نماز دل سپردن به خدا ، نماز پرواز از عالم معاصی به ساحت الهی ، در چشمه نماز جان را بشوی ، با نماز راز دل به دل دار گوی ، هدیه نماز به شما شوق ایمان است ، زندگی با یاد خدا زیباست ، نماز گنجینه خوبیها.

اول نماز بعدا نیاز ، نماز پیوند ملک به ملکوت ، نماز ستیز با پلیدیها ، نماز مکمل ایمان ، نماز باران رحمت الهی ، نماز بهای بهشت ، نماز الفبای رستگاری ، نماز کوبنده شیطان ها ، نماز معدن نیکی ها ، نماز پیکار با شیطان و پیمان با خدا ، غبار گناه را با زلال نماز از تن بشوی

، نماز کلید بهشت ، نماز یعنی آرامش دنیا و آسایش آخرت ، نماز نسیم خوش بهشت ، آرامش امروز ، آسایش فردا فقط با نماز ، نماز تجلی گاه ایمان ، نماز تعهد عملی مسلمانان ، دل به یاد خدا زنده دار ، نماز اظهار عشق است به محضر دوست ، نماز لبیک گفتن به خداست ، نماز رهایی از قفس نفس و پرواز به سوی حق ، نماز بیان حدیث فراق ، نماز پرواز روح از ملک به ملکوت . نماز طهارت روح ، نماز شکستن قفس تن و پرواز به سوی نور ، نماز سنت پیامبران ، نماز معبر فیض الهی ، نماز محبوب رسول خدا (ص) ، نماز مطلوب اهل دل ، نماز سیمای دین ، نماز بازگشت از لوث معاصی به فطرت الهی ، نماز بهترین هدیه شما به فرزندانان است ، نماز خروج از منزلگاه خاکی به تجلی گاه پاکی ، نماز هنگامه دیدار با دل دار ، نماز معراج ملکوت ، نماز درخشنده ترین مروارید دریای بندگی ، نماز مایه رشد و کمال ، نماز گشوده شدن درهای آسمان به روی خاکیان ، نماز فریاد عشق است ، نماز انیس پارسایان و مونس عارفان ، نماز پیام امید در اوج ناامیدی ها ، نماز پیام توحید و ندای وفاداری ، نماز طور سینای عبودیت نماز پل ارتباط بین زمین با آسمانها ، نماز هدیه خدا به انسان ، نماز وعده گاه دیدار ، نماز درجه ای است به سوی ملکوت ، نماز خروج از ناسوت و عروج به ملکوت ، نماز رمز صداقت قلب عاشقان ، نماز استمرار دوستی با خدا

، نماز تابش نور معرفت بر آئینه دل مومن ، نماز رسیدن به ساحل رضایت الهی ، نماز رهایی از خود با جاذبه عشق خدا ، نماز راه یافتن به حریم یار ، نماز پرواز از خاک به افلاک ، نماز سرچشمه انوار الهی ، نماز تجدید پیمان با معبود ، نماز ذوب کردن دل در آتش عشق الهی ، نماز نیاز به درگاه بی نیاز ، نماز طواف دل در حریم کعبه هستی ، نماز لیبیک به دعوت حق ، نماز میزان عبودیت ، نماز بیمه نامه روح در مقابل گناه ، نماز جامه سبز آزادگی و نماز...

۱. عبد العظیم حسنی (ره)

۱. جستاری از زندگی عبد العظیم حسنی (ره)

در سال ۲۰۰ هجری در مدینه به دنیا آمد و مرحوم صدوق درباره اش نوشته : کان عبدالعظیم الحسنی عابدا ورعا مرضیادر زمان خفقان حکومت عباسی از مدینه به بغداد و سامراء مهاجرت کرد و با روش تقیه به تعلیم و تعلّم مکتب جعفری همت گماشت.

در مقام علمی به جایی رسید که حضرت هادی (ع) مسائل حلال و حرام را به او مراجعه می داد.

حضرت عبدالعظیم (ع) سه امام را درک کرد. امام جواد (ع) ، امام هادی (ع) و امام عسکری (ع) .

در سال ۲۵۰ از سامراء به ایران و به بهانه زیارت مزار حضرت رضا (ع) مهاجرت کرد و در شهر ری اقامت کرد. روزها روزه می گرفت و شب ها به نماز و تعلیم و تعلّم فقه جعفری می پرداخت و به زیارت قبر حضرت حمزه فرزند موسی بن جعفر (علیهم السلام) می رفت.

به عقیده شیخ صدوق حضرت حمزه (ع) و حضرت عبدالعظیم (ع) در این محل شهید شده اند.

در سال ۲۵۲ حضرت در

همان مسجدی که اکنون آستانه مقدسه است ، دفن شد.

منبع : [تاریخ چهارده معصوم (علیهم السّلام) ، عمادزاده ، ص ۳۸۰]

علامه حلی ره در مورد او بیان می دارد : عبد العظیم بن عبد الله بن علی بن الحسن بن زید بن الحسن بن علی بن ابی طالب علیه السلام أبو الأسقم ، له کتاب خطب أمير المؤمنین علیه السلام کان عابدا ورعا ، له حکایه تدل علی حسن حاله ، ذکرناها فی کتابنا الكبير. قال محمد بن بابويه إنه کان مرضیا [رجال العلامه الحلی ، ص ۱۳۰]

عبدالعظیم حسنی از امام رضا (ع) نقل می کند : خداوند ملکی را موکل گردانیده هر شب آخر شب و شب جمعه از اوّل شب ندا درمی دهد آیا درخواست کننده ای هست تا جوابش را بدهم ، آیا توبه کننده ای هست تا توبه اش را بپذیرم. آیا استغفار کننده ای هست تا او را ببخشمیا طَالِبَ الْخَيْرِ أَقْبِلْ وَ يَا طَالِبَ الشَّرِّ أَقْصِرْ و تا طلوع فجر مردم را می خواند. [من لایحضره الفقیه ، ج ۱ ، ص ۴۲۱]

۲. عرضه عقائد بر امام هادی (ع)

صدوق در توحید و اکمال الدّین نقل می کند از عبدالعظیم حسنی (ع) که خدمت مولایم امام هادی (ع) رسیدیم. چون مرا دید ، فرمود : مَرْحَبًا بِكَ يَا أَبَا الْقَاسِمِ أَنْتَ وَلَيْنَا حَقًّا كَفْتُم يابن رسول الله (ص) می خواهم دین خودم را بر شما عرضه کنم. اگر پسندیده باشد ، در آن ثابت بمانم تا خدا را ملاقات کنم. فرمود : «بگو» عبدالعظیم تمام عقایدش را گفت و به توحید و نبوت و معاد اقرار کرد و امامان را یکی پس از دیگری نام برد تا رسید به نام امام هادی

(ع). حضرت فرمود: بعد از من پسر من حسن (ع) و بعد از او پسرش مهدی (ع) که از نظرها پنهان خواهد بود، امام هستند عبدالعظیم (ع) به این دو امام هم اقرار کرد و گفت: اقرار می‌کنم دوست آنها، دوست خدا و دشمن آنان دشمن خدا؛ اطاعتشان اطاعت خدا و معصیتشان معصیت خدا است؛ معراج حق است؛ سؤال قبر حق است؛ بهشت و دوزخ حق است؛ صراط حق است؛ میزان حق است؛ قیامت خواهد آمد و شکی در آن نیست. آنگاه فرائض عملیه را شمرد.

نماز و زکات و صوم و حج و جهاد و امر به معروف و نهی از منکر.

امام هادی (ع) فرمود: يَا أَبَا الْقَاسِمِ هَذَا وَ اللَّهُ دِينُ اللَّهِ الَّذِي ارْتَضَاهُ لِعِبَادِهِ فَأَثْبِتْ عَلَيْهِ تَبَتُّكَ اللَّهُ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ فِي الْآخِرَةِ [توحید صدوق، ص ۸۱].

جالب این است که بعد از علمای شیعه بر مبنای همین اقراوات چهارچوب بحث های اصول عقاید را پی ریزی کردند.

۳. بعضی از کرامات عبدالعظیم حسنی (ره)

به روایت نجاشی: حضرت عبدالعظیم (ع) از خلیفه عباسی گریخت و در شهر ری در سردابی در خانه مردی از شیعیان در «سکه الموالی» مخفی شد و در آنجا به عبادت خداوند مشغول، روزها روزه و شب ها به نماز می ایستاد و پنهان بیرون می آمد تا این که اکثر مردم ری او را شناختند.

شخصی از شیعیان، پیامبر (ص) را در خواب دید که فرمود در ری از فرزندان مرا از سکه الموالی برخواهند داشت و مدفون خواهند کرد؛ نزد درخت سیب در باغ عبدالجبار بن عبدالوهاب. آن شخص به قصد

خرید آن مکان پیش صاحب باغ آمد. وقتی صاحب باغ جریان را فهمید، آن درخت و آن باغ را وقف کرد تا سید و سایر شیعیان در آنجا اموات را دفن نمایند.

وقتی خواستند او را غسل دهند در پیراهنش رقعہ ای یافتند که نوشته بود: منم ابوالقاسم عبدالعظیم، پسر عبدالله، پسر علی، پسر حسن، پسر زید، پسر امام حسن (ع)، پسر علی ابن ابی طالب (علیهم السلام)

ابن بابویه و ابن قولویه به سند معتبر روایت کرده اند که مردی از اهل ری به خدمت حضرت امام علی النقی (ع) رفت. حضرت از او پرسید: کجا بودی؟ عرض کرد: به زیارت امام حسین (ع) رفته بود، حضرت فرمودند: هر کس زیارت کند قبر عبدالعظیم (ع) را که نزد شماست، هر آینه مثل کسی بود که زیارت امام حسین (ع) کرده باشد.

منبع: [سرزمین کرامت، تألیف آستانه عبدالعظیم (ع)، ص ۵۴ و ۵۵.]

مرحوم حضرت آیه الله العظمی مرعشی نجفی در دوران طلبگی پس از آنکه مقطعی از درسش را در نجف به پایان می برد به تهران می آید و مقدمات ازدواج ایشان فراهم می گردد. دختری معرفی شده و به خواستگاری می روند. پدر دختر شرطی را برای داماد مطرح می کند و آن اینکه: یک جفت گوشواره، ۴ عدد النگو، ۲ عدد پیراهن، ۲ قواره چادری و ۲ جفت کفش باید تهیه کند. گرچه درخواست، چندان سخت نبود ولیکن برای ایشان تهیه همین مقدار هم مقدور نبود.

ایشان ناامید از انجام شرط عازم قم می شود اما قبل از حرکت به قصد زیارت

عبدالعظیم (ع) در شهر ری توقف می کند و پس از توقفی در صحن ، مشکل را با حضرت در میان می گذارد و با حالی دل شکسته زار زار می گرید و عبایش را روی صورتش می کشد.

چند لحظه بعد کسی دست روی شانه اش می گذارد و آرام می گوید آقا بسته تان را بردارید تا خدای نکرده کسی نبرد. ایشان ناراحت از اینکه او را از چنین حالی بیرون آورده ، نگاه می کند ، بسته جلوی پایش افتاده است. ابتدا اعتنایی نمی کند ، ولی بعد بسته را می گشاید. درون بسته این اشیاء به طور مرتب چیده شده بود : ۲ جفت کفش زنانه ، ۲ قواره چادری ، ۲ عدد پیراهن ، ۴ عدد النگوی طلا و یک جفت گوشواره

منبع : [سرزمین کرامت ، تألیف آستانه عبدالعظیم (ع) ، ص ۴۳ و ۴۴ .]

یکی از خدّام می گوید : در عالم خواب دیدم حضرت عبدالعظیم (ع) رویش را از من برگردانید و بعد با لحنی قاطع فرمود : سید محمد صبح به آستانه نیا. وقتی از خواب بیدار شدم آماده رفتن به حرم شدم که درب خانه به صدا درآمد. خادم تولیت حرم بود. گفت آقا متولی باشی گفته کلید را از شما بگیرم و بگویم به آستانه نیاید. بی اختیار انگار کسی به من گفت عازم مشهد شو و آن وجود را واسطه قرار ده.

آفتاب تازه طلوع کرده بود ، با کاروانی همراه عیال و کودکانم عازم شدیم. چهل روز در مشهد مقیم بودم. هر شب از حضرت التماس می کردم که شفاعت کند. در عالم خواب دیدم وارد حرم حضرت عبدالعظیم (ع) شدم و آقا با تبسمی فرمود : آقا

سید محمد حرکت کن به سمت آستانه.

اقامت طولانی توشه سفر را به پایان برده بود. به راه افتادم تا شاید همشهری و آشنایی بیابم و قرض کنم. در این هنگام یکی از کسبه بازار سرشور مرا صدا زد و نامم را پرسید و محل سکونت را.

مرا به داخل مغازه برد و بدون مقدمه ۵۰ تومان دودستی در مقابل من قرار داد. بعد از خودداری من ، گفت این پول از آن توست. دیشب آقا علی بن موسی الرضا (علیهما السلام) امر فرمود ، بلاعوض به شما پردازم تا به وطن برگردی. روز سوم که به شهر ری رسیده بودم ، خادم متولی باشی خبر داد که خود متولی باشی می آید. بعد از ورود ، به من گفت : آقا سید محمد مبادا از من دلگیر شده باشی. آن پیک من به دستور مستقیم حضرت بود و حالا هم به دستور

ایشان آمده ام تا کلید را تحویل دهم.

پرونده قبل و ماجرا را بررسی کردم. به نکته اصلی پی بردم. آن روز عصر (جمعه) برای تجدید وضو از حرم به منزل رفتم ، درب خانه باز بود و من سرزده داخل شدم. خاله ام در حیاط مشغول رخت شویی بود که چشمم به سینه خاله ام افتاد و همه آنچه بر سرم آمده بود ، به خاطر همان نگاه بود. [سرزمین کرامت ، ص ۶۵ و ۶۶]

۱. عبدالله بن عباس بن عبدالمطلب

۱. تاریخ اسلام

ابن عباس می گوید : قریش به لامت و منات و عزّی قسم خوردند که پیامبر (ص) را ترور کنند ، فاطمه (س) خدمت پیامبر (ص) رسید در حالی که گریه می کرد و قضیه را برای پدرش نقل کرد و سختی آنقدر بالا

گرفت تا ناچار پیامبر (ص) در شعب ابی طالب در محاصره قرار گرفت و هر لحظه منتظر هجوم مشرکین بودند در حالی که مردم هم از ارتباط منع شده بودند. آنقدر بچه ها گرسنگی کشیدند که صدای گریه آنها به اهل مکه می رسید و فاطمه (س) در میان مشکلات و سختی ها کودکی را می گذراند و رشد می کرد. [فاطمه من المهد ، ص ۱۴۴]

عبدالله بن عباس بن عبدالمطلب پسر عموی رسول خدا (ص) و امیرالمؤمنین علی (ع) و از دوستان و شاگردان آن حضرت است که در علم تفسیر و تأویل و فقه و انساب و شعر و ادب امتیازی تمام داشت ، زیرا پیامبر (ص) در حق او دعا کرد و گفت :

اللهم فقهه فی الدین و علمه التأویل [الخرائج والجرائح ، ج ۱ ، ص ۵۶] .

ابن عباس اول کسی است که بر قرآن تفسیر نوشته است ، وی در زمان حضرت علی (ع) حکومت بصره را داشت و در اواخر عمر از بسیاری گریه بر حضرت علی (ع) و امام حسین (ع) نابینا شد و بعد از فتنه ابن زبیر از مکه به طائف رفت تا سال ۶۵ و به قولی ۶۹ هجری در طائف در سن ۷۱ سالگی از دنیا رفت و محمد حنفیه بر وی نماز خواند و گفت : [الیوم مات ربانی هذه الأئمه] .

۲. وفات ابن عباس

حدود سی نفر از شیوخ و بزرگان طائف به عیادت ابن عباس که در بستر مرگ افتاده بود ، آمدند و از اختلاف امت درباره حضرت علی (ع) از او سؤال کردند. او گفت : "از رسول خدا (ص) شنیدم

: علی مع الحق و الحق معه من تمسک بعترتی من بعدی کان من الفائزین

سپس ابن عباس سخت گریه کرد. به او گفتند آیا با این نزدیکی به رسول خدا (ص) گریه می کنی؟ فرمود: گریه می کنم برای دو چیز. یک هول ورود به جایی که به آن آشنایی ندارم و دوم جدائی از دوستان.

ابن عباس از پنج طائفه براءت نمود. از ناکثین (اصحاب جمل)، از قاسطین (اصحاب شام)، از خوارج (اهل نهروان)، از قدریه که شبیه به نصاریند و از مرجئه که شبیه یهودند.

عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْأَعْرَجِ عَنْ عَطَاءٍ قَالَ: "دَخَلْنَا عَلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ وَهُوَ عَلِيلٌ بِالطَّائِفِ فِي الْعِلَّةِ الَّتِي تُؤْفَى فِيهَا وَنَحْنُ زُهَاءٌ ثَلَاثِينَ رَجُلًا مِنْ شُيُوخِ الطَّائِفِ وَقَدْ ضَعُفَ فَسَلَّمْنَا عَلَيْهِ وَجَلَسْنَا فَقَالَ لِي يَا عَطَاءُ مِنَ الْقَوْمِ قُلْتُ يَا سَيِّدِي هُمْ شُيُوخُ هَذَا الْبَلَدِ مِنْهُمْ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَمَةَ بْنِ حَضْرَمِ الطَّائِفِيِّ وَعُمَارَةُ بْنُ أَبِي الْأَجْلَحِ وَثَابِتُ بْنُ مَالِكٍ فَمَا زِلْتُ أَعُدُّ لَهُ وَاحِدًا بَعْدَ وَاحِدٍ ثُمَّ تَقَدَّمُوا إِلَيْهِ فَقَالُوا يَا ابْنَ عَمِّ رَسُولِ اللَّهِ إِنَّكَ رَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ وَ سَمِعْتَ مِنْهُ مَا سَمِعْتَ فَأَخْبِرْنَا عَنِ اخْتِلَافِ هَذِهِ الْأُمَّةِ فَقَوْمٌ قَدَّمُوا عَلِيًّا عَلَى غَيْرِهِ وَقَوْمٌ جَعَلُوهُ بَعْدَ الثَّلَاثَةِ قَالَ فَتَنَّفَسَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ عَلَى مَعَ الْحَقِّ وَالْحَقُّ مَعَهُ وَهُوَ الْإِمَامُ وَالْخَلِيفَةُ مِنْ بَعْدِي فَمَنْ تَمَسَّكَ بِهِ فَازَ وَنَجَا وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهُ ضَلَّ وَغَوَى يَلِي تَكْفِينِي وَغُسِّي وَ يَقْضِي دِينِي وَ أَبُو سَبْطَى الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ وَمَنْ صَلَبِ الْحُسَيْنِ تَخْرُجُ الْأَيْمَةُ التَّشْعَةُ وَمِنْهَا مَهْدِي هَذِهِ

الْأَمَّةَ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَمَةَ يَا ابْنَ عَمِّ رَسُولِ اللَّهِ فَهَلَّا كُنْتَ تُعَرِّفُنَا قَبْلَ هَذَا فَقَالَ قَدْ وَاللَّهِ أُدِّيتُ مَا سَمِعْتُ وَ نَصَحْتُ لَكُمْ وَ لَكُنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ ثُمَّ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ عِبَادَ اللَّهِ تَقِيَهُ مَنِ اعْتَبَرَ تَمْهِيداً وَ اتَّقَى فِي وَجَلٍ وَ كَمَشٍ فِي مَهَلٍ وَ رَغَبٍ فِي طَلَبٍ وَ رَهَبٍ فِي هَرَبٍ فَاعْمَلُوا لِآخِرَتِكُمْ قَبْلَ حُلُولِ آجَالِكُمْ وَ تَمَسَّكُوا بِالْعَزْوَةِ الْوُثْقَى مِنْ عَثْرَةِ نَيْبِكُمْ فَإِنِّي سَجِئَةٌ يَقُولُ مَنْ تَمَسَّكَ بِعَثْرَتِي مِنْ بَعِيدِي كَانَ مِنَ الْفَائِزِينَ ثُمَّ بَكَى بُكَاءً شَدِيداً فَقَالَ لَهُ الْقَوْمُ أَ تَبْكِي وَ مَكَانُكَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ص مَكَانُكَ لِي يَا عَطَاءُ إِنَّمَا أَبْكِي لِخَصِيصَتَيْنِ هَوَلِ الْمُطَّلَعِ وَ فِرَاقِ الْأَحَبِّ ثُمَّ تَفَرَّقَ الْقَوْمُ عَنْهُ فَقَالَ لِي يَا عَطَاءُ خُذْ بِيَدِي وَ احْمِلْنِي إِلَى صِهْرِنِ الدَّارِ فَأَخَذَنَا بِيَدِهِ أَنَا وَ سَيِّعِدٌ وَ حَمَلْنَاهُ إِلَى صِهْرِنِ الدَّارِ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ وَ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَتَقَرَّبُ إِلَيْكَ بِمُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ اللَّهُمَّ إِنِّي أَتَقَرَّبُ إِلَيْكَ بِوَلَمَّائِهِ الشَّيْخِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَمَا زَالَ يَكْرُرُهَا حَتَّى وَقَعَ إِلَى الْأَرْضِ فَصَبَرْنَا عَلَيْهِ سَاعَةً ثُمَّ أَقَمْنَاهُ فَإِذَا هُوَ مَيِّتٌ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ [بحار الأنوار ، ج ٣٦ ، ص ٢٨٧] .

٣. پیش گوئی پیامبر اکرم (ص) درباره وفات ابن عباس

ابن عباس در آن مرض که به آن وفات نمود ، پیش بینی پیامبر (ص) را درباره خود این چنین بیان کرد : خلیم رسول خدا (ص) فرمود که من به زودی دو هجرت خواهم کرد و به زودی از هجرت خود خارج می شوم. پس یک بار با رسول خدا (ص) از مکه به مدینه و یک بار با علی (ع) از مدینه به

کوفه و نیز به من فرمود که به زودی نابینا می شوم و چنین شد که فرموده بود و به من فرمود که به زودی غرق می شوم و اتفاقاً یک عارضه پوستی در بدنم پیدا شد. خانواده ام برای بهبودی ام مرا به دریا بردند و از من غفلت کردند تا غرق شدم و سپس مرا نجات دادند و به من فرمود که از پنج طایفه تبری جویم: از ناکثین و قاسطین و خوارج و قدریه و مرجئه. سپس ابن عباس گفت: اللهم انی احیی علی ما حیی علیه علی بن ابیطالب، پس از آن وفات کرد. پس او را غسل دادند و کفن نمودند و بر او نماز خواندند و در آن حال دیدند دو مرغ سفید در کفن او درآمدند و ناپدید شدند و مردم چنین دانستند که آن علم و دانش او است در دین و شریعت که با او دفن شد.

عن عبد الله بن عبد ياليل رجل من أهل الطائف، قال: أتينا ابن عباس (رحمه الله عليهما) نعوذ في مرضه الذي مات فيه، قال، فأغمني عليه في البيت فأخرج إلي صحن الدار، قال، فأفاق، فقال إن خليلي رسول الله (ص) قال إني سأهجر هجرتين و إني سأخرج من هجرتي فهاجرت هجرة مع رسول الله (ص) و هجرة مع علي (ع) و إني سأعمى فعميت، و إني سأغرق فأصابني حكة فطرحني أهلي في البحر فغفلوا عني فغرقت ثم استخرجوني بعد، و أمرني أن أبرأ من خمسة من الناكثين و هم أصحاب الجمل و من القاسطين و هم أصحاب الشام و من الخوارج و

هم أهل النهروان و من القدریه الذین ضاهوا النصارى فی دینهم فقالوا لا قدر و من المرجئه الذین ضاهوا الیهود فی دینهم فقالوا
الله أعلم ، قال ، ثم قال اللهم انی أحیا علی ما حیى علیه علی بن أبی طالب و أموت علی ما مات علیه علی بن أبی طالب ، قال ،
ثم مات فغسل و کفن ثم صلی علی سریره ، قال ، فجاء طائران أبيضان فدخلا فی کفنه فرأى الناس إنما هو فقعه فدفن. [رجال
الکشی ، ص ۵۶] .

۱. عبرت آموزی از بانک

- ۱ _ کارمند بانک با گرفتن یا پرداخت ، متغیر نمی شود. ما هم باید با آمدن و رفتن دنیا متغیر نشویم.
- ۲ _ اگر در پناه بانک مال شما حفظ می شود ، در پناه ایمان ، خود شما حفظ می شوید.
- ۳ _ اگر سود بانکی روی حساب است ، سود کار برای خدا بسیار بی حساب است.
- ۴ _ همان گونه که از دادن پول به بانک ناراحت نیستید ، چون محفوظ است؛ از کار برای خدا هم ناراحت نباشید ، چونما
عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ [نحل / ۹۶] .
- ۵ _ بانک وام می دهد به کسانی که حساب دارند. اولیا شفاعت می کنند ، با توجه به نسبت حساب جاری و ارتباط با آنها.
- ۶ _ در وام ، ضامن معتبر لازم است ، در شفاعت شفیع.
- ۷ _ چک بی محل لغو است ، امید به نتیجه بی عمل نیز لغو است.
- ۸ _ تنها چک با امضا معتبر است. عِنْدَ اللَّهِ تَنْهَا عَمَلٌ بِا تَقْوَا مَقْبُولٌ می شود.
- ۹ _ هر روز موجودی محاسبه می شود. هر روز باید خود را محاسبه کرد.
- ۱۰ _ در شهری واریز و در جائی برداشت می شود. در دنیا

کاشت ، و در آخرت برداشت می شود.

۱۱ _ بیش از موجودی چک نکشید. بیش از کار هم توقع نداشته باشید.

۱۲ _ پشتوانه پول ، طلاهای درون خزانه است. پشتوانه عمل ، اخلاص درون انسان است.

۱۳ _ پول را می گیریم از هر کس. حکمت را دریابیم از هر کس.

۱۴ - پول معیوب قبول نیست. کار معیوب نیز قبول نیست.

۱۵ _ پول رایج پذیرفته می شود (آرم جمهوری اسلامی). عمل رائج نیز پذیرفته می شود. (با نیت الهی)

۱۶ _ بهترین پول ها پولی است که بیرون مرز هم ارزش دارد. بهترین عمل هم آن است که در آخرت ارزشمند باشد.

۱۷ _ پرونده های بانکی موجودی و برداشتی را ثبت می کند. نامه عمل هم عمل و حبط عمل را ثبت می کند.

۱۸ _ هر کس می تواند از موجودی خویش برداشت نماید. در قیامت نیز فقط از اعمال خویش بهره می توان گرفت.

۱۹ _ بانک دار از بانک راحت بیرون می آید. سعی شود ما هم از دنیا راحت بیرون رویم.

۱. عثمان

۱. اشتباهات عثمان

۱. نسبت به اصحاب

_ عبدالله بن مسعود در کوفه از تبعید ابوذر ناراحت شد و به کنایه قرآن مردم را متوجه ساخت. عثمان در مدینه فهمید؛ به حاکم کوفه دستور داد که او را به مدینه بفرستد. چون آمد وارد مسجد شد ، عثمان به غلام سیاه خود دستور داد تا او را از مسجد بیرون کند. غلام او را گرفته و در بیرون مسجد او را به زمین کوبیده و بعد در خانه خود محبوس کرد و چیزی به آن مرد بزرگ صحابی نداد ، تا جان داد.

(در کتاب الغدير ، ج ۸ ، ص ۲۹۲ تا ص ۸۹۶ درباره مبارزات ابي ذر

با بنی امیه و ۴۰ عنوان تحت اعمال عثمان که با قرآن و سنت پیامبر (ص) مخالفت داشته است ، از مدارک اهل سنت نقل می کند.) از جمله اینکه :

__ ابوذر محبوب پیامبر (ص) را به ربنده تبعید و در آنجا درگذشت.

__ مهاجران و انصار را رسماً کنار زده و در کارها ابتدا با آنها مشورت نمی کرد.

۲. نسبت به اهل بیت

__ سید قطب می گوید :

عثمان عمداً مقدمه چینی برای سلطنت معاویه کرد و فلسطین و حمص را جزء قلمرو معاویه قرار داد تا بتواند قدرتی کسب کند و در مقابل حضرت علی (ع) باشد.

در نزدیکی مرگ عمر شورایی به پا کرد و عمر گفت : اگر شما چند نفر با هم اختلاف کردید معاویه بر شما غالب خواهد آمد و از آن روز نقشه خلافت عثمان به دست عمر طوری طرح ریزی شد ، که قهراً معاویه بعدها روی کار آید.

۳. نسبت به بیت المال

__ ولایات و شهرها را بین خویشان خودش تقسیم کرد.

__ اقوامش را مورد اعتماد خود قرار داد و مزرعه ها و املاک را به آنها داده و آنها را غنی کرد.

__ خمس غنیمت جنگ آفریقا را به مروان حکم بخشید.

__ ۴۰۰۰۰۰ درهم از بیت المال را به عبدالله بن خالد بخشید.

__ محلی از بازار مدینه را که رسول الله (ص) آن را جزء اموال عمومی قرار داده بودند ، تیول حرث بن حکم ساخت.

__ ۲۰۰۰۰۰۰ درهم را از بیت المال به ابوسفیان انعام داد.

__ دختر خود به نام عایشه را به حرث بن حکم داد و ۱۰۰۰۰۰۰ درهم از بیت المال به او بخشید.

__ چراگاه های اطراف مدینه ، تیول بنی امیه شد.

__ رانده شده از جانب دربار رسالت ، همچنین رانده شده دو خلیفه به نام حکم بن ابی عاص را پناه داده و ۱۰۰۰۰۰۰ درهم به او داد.

__ گردن بند زن عثمان یک سوم مالیات آفریقا قیمت داشت.

(به یاد گردنبندی که دختر علی (ع) به صورت عاریه ضمانت دار برای چند روزی از خزینه گرفته بود ، حضرت به خزینه دار عتاب کرده و گردنبند را پس داد.)

۴. جنایات عمال و کارگزاران

۱ __ عثمان ۴ میلیون و ۳۰۰ هزار دینار و ۱۲۶ میلیون درهم بین خویشان خود تقسیم کرد.

۲ __ عثمان وقتی کشته شد ، یک میلیون درهم و ۱۵۰ هزار دینار در خزانه داشت.

۳ __ زیبر پس از مرگش ۱۰۰۰ اسب و ۱۰۰۰ کنیز داشت و فقط بهای یک ملک او ۵۰ هزار دینار بود.

۴ __ طلحه در عراق روزی ۱۰۰۰ دینار طلا عواید داشت.

۵ __ عبدالرحمن عوف ۱۰۰۰ اسب و ۱۰۰۰ شتر و ۱۰۰۰۰ گوسفند و... داشت.

۶ __ زید بن ثابت آنقدر طلا و نقره داشت که وارثان با تبر خورد می کردند و املاک مزارعش یکصد هزار دینار بود. [بیت المال ، تألیف آقای نوری]

مروان بن حکم مستشار و وزیرش بود و فامیل خود را والی مناطق و برای جنایات آنان عذرتراشی می کرد.

عبدالله بن سعد را والی مصر قرار داد و مردم از او به عثمان شکایت کردند و عثمان نامه ای به او نوشت ، ولی اعتنایی نکرد و بعضی از شاکیان را آنقدر زد تا مردند.

ولید بن عقبه را که آیهان جائکم فاسق... در شأن او است ، والی کوفه کرد؛ او اهل زنا و شراب بود و در حالت مستی در

محراب ، نماز صبح را ۴ رکعت خواند و در سجود اشرب و اسقی می خواند و به زنی کتک می زد و زن به پیامبر (ص) شکایت کرد و حضرت شفاعت فرمود. ولی او بیشتر زد و شفاعت حضرت را رد کرد. مردم کوفه به عثمان شکایت کردند ، والی را احضار کرد و بنای اجرای حد را گذاشت ، ولی ولید مسأله فامیلی خود را با عثمان پیش کشید. عثمان حد را جاری نکرد.

این نمونه والیان عثمان بود.

اما خود عثمان :

همین که عبدالله بن مسعود در جمع آوری قرآن پیشنهادی می کند ، به عبید خود دستور می دهد او را به زمین زده و می زند تا بعضی اضلاعش می شکنند و شهریه او را قطع می کنند.

ابوذر را به ربنده تبعید می کند.

به والیان اجازه می دهد تا هر که را مخالف او است ، بکوبند.

والی کوفه (ولید بن عقبه) از خزینه دار (ابن مسعود) قرض گرفت. وقتی مطالبه کرد ، والی عثمان به عثمان نوشت که سفارش کنید که ابن مسعود مطالبه نکند. عثمان نوشت که مطالبه دین از والی ما نکن. ابن مسعود کلید بیت المال را پرتاب کرد که من خازن بیت المال مسلمین هستم ، حرف نزن؛ یعنی چه؟ والی ماجرای پرتاب کردن کلید خزینه و قهر ابن مسعود را به عثمان نوشت و عثمان از عدالت او عصبانی شد و همین که ابن مسعود مریض شد ، عثمان به عیادت او رفت و سخنانی رد و بدل شد ، تا اینکه ابن مسعود وصیت کرد که عثمان به جنازه من نماز نگذارد.

۲. عثمان و خواستگاری از حضرت زهرا (س)

۱ _ عثمان و عبدالرحمن

بن عوف برای خواستگاری حضرت زهرا (سلام الله علیها) آمدند و برای جذب حضرت گفتند: مهریه ۱۰۰ شتر همراه با بار پارچه اعلای مصری و ۱۰۰۰۰۰ دینار می دهند. حضرت رسول (ص) خشمناک شد و مشتکی خاک به او پرتاب کرد و فرمود تو مرا اسیر دنیا می دانی. [زندگی حضرت زهرا (سلام الله علیها)، ص ۳۵ نقل از ابن شهر آشوب، ج ۳، ص ۳۴۵].

عن أنس بن مالك قال: "ورد عبد الرحمن بن عوف الزهري و عثمان بن عفان إلى النبي (ص) فقال له عبد الرحمن يا رسول الله تزوجني فاطمه ابنتك و قد بذلت لها من الصداق مائه ناقة سوداء زرق الأعين محمله كلها قباطي مصر و عشره آلاف دينار و لم يكن من أصحاب رسول الله أيسر من عبد الرحمن و عثمان و قال عثمان و أنا أبذل ذلك و أنا أقدم من عبد الرحمن إسلاما فغضب النبي (ص) من مقالتهما فتناول كفا من الحصى فحصب به عبد الرحمن و قال له إنك تهول على بمالك فتحول الحصى درا فقومت دره من تلك الدرر فإذا هي تفي بكل ما يملكه عبد الرحمن" [دلائل الإمامه، ص ۱۲].

۳. قتل عثمان

عويم بن زيد أبوالدرداء قبل از بعثت تجارت می کرد و بعد از بعثت به عبادت پرداخت و از خانواده اش آخرین فردی بود که اسلام آورد. ابوالدرداء از طرف معاویه پیش حضرت علی (ع) آمد تا قتل عثمان را به وی تسلیم کند. حضرت علی (ع) به او و ابوهریره فرمود: "شما کشندگان عثمان را می شناسید؟" گفتند: "بلی" فرمود: "بروید و آنها را دستگیر کنید." آنها آمدند

پیش محمد بن ابی بکر و عمار یاسر و مالک اشتر که آنان را دستگیر کنند. مردم وقتی این خبر را شنیدند ، متجاوز از ده هزار نفر جمع شدند و گفتند : "مائیم قتله عثمان" ، ابوهریره و ابوالدرداء برگشتند پیش معاویه. [آخرین گفتارها ، ص ۳۹۲ تا ۳۹۴]

عجب

۱. معنای عجب

خودپسندی درونی است.

وَ إِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَ حَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يَرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا [نساء/۳۵]

۲. خصوصیات

۱. زیان بارترین اعمال

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَّهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ هُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يَحْسِنُونَ صُنْعًا [كهف/۱۰۴-۱۰۳]

زَيْنَ لَهُمْ سُوءُ أَعْمَالِهِمْ [توبه/۳۷]

وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ [توبه/۳۷]

در آیه ۳۷ براءت دنبال ترین می فرماید : زیرا عجب نمی گذارد انسان هدایت را قبول کند.

قال المجلسی (ره) : و فی الخبر أن صلاه المدل لا ترتفع فوق رأسه و... [بحار الأنوار ، ج ۶۹ ، ص ۳۰۸]

(ادلال) یعنی به خود بالیدن ، که بدترین نوع عجب است.

علامه مجلسی (ره) می فرماید : در عجب ، خود بزرگ بینی و فراموش کردن نعمتها است. در ادلال علاوه بر آن دو ، توقع جزاء هم دارد.

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : إِنْ الْمُدِلَّ لَا يَصْعَدُ مِنْ عَمَلِهِ شَيْءٌ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۱۳]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ضاحك معترف بذنبه أفضل من باك مدل على ربه [إرشاد مفيد ، ج ۱ ، ص ۳۰۴]

۲. خطرناک تر از گناه

هشدار پیامبر (ص) :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَوْ لَمْ تَذَنْبُوا لَخَشِيتُ عَلَيْكُمْ مَا هُوَ أَكْبَرُ مِنْ ذَلِكَ الْعُجْبِ [بحار الأنوار، ج ٦٩، ص ٣٢٩].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ اللَّهَ عَلِمَ أَنَّ الذَّنْبَ خَيْرٌ لِلْمُؤْمِنِ مِنَ الْعُجْبِ وَلَوْ لَا ذَلِكَ مَا ابْتُلِيَ مُؤْمِنٌ بِذَنْبٍ أَبَدًا [كافي، ج ٢، ص ٣١٣].

[

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَوْ لَا أَنَّ الذَّنْبَ لِلْمُؤْمِنِ خَيْرٌ

من العجب ما خلا الله عز و جل بين عبده المؤمن و بين ذنب أبدا [عده الداعي ، ص ٢٣٦ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سَيِّئُهُ تَسْوَةٌ كَخَيْرٍ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ حَسَنِهِ تُعْجِبُكَ [نهج البلاغه ، حكمت ٤٦ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَوْ لَا أَنَّ الْمُؤْمِنَ يَعْجَبُ بِعَلْمِهِ لَعَصِمَ مِنَ الذَّنْبِ حَتَّى لَا يَهَمَّ بِهِ وَلَكِنَّ الذَّنْبَ خَيْرٌ لَهُ مِنَ الْعَجَبِ [كنز العمال ، ج ٧٦٧٦ .]

از باب اینکه مؤمن پشیمان می شود و نفس خود را مذمت می کند ، بر گناهش و خود را در درگاه خداوند مقصر می بیند .

٣. محرومیت

عَنِ الثَّمَالِيِّ عَنْ أَحَدِهِمَا (ع) قَالَ : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ إِنَّ مِنْ عِبَادِي لَمَنْ يَسْأَلُنِي الشَّيْءَ مِنْ طَاعَتِي لِأَجْبُهُ فَأَضْرِبُ ذَلِكَ عَنْهُ لِكَيْلًا يَعْجَبُهُ عَمَلُهُ [وسائل الشيعة ، ج ١ ، ص ١٠٥ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ مِنْ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ لَمَنْ يَجْتَهِدُ فِي عِبَادَتِي فَيَقُومُ مِنْ رُقَادِهِ وَ لَذِيذِ وَسَادِهِ فَيَتَهَجَّدُ لِي اللَّيَالِيَ فَيَتَعَبُ نَفْسَهُ فِي عِبَادَتِي فَأَضْرِبُهُ بِالتُّعَاسِ اللَّيْلَةَ وَ اللَّيْلَتَيْنِ نَظْرًا مِنِّي لَهُ وَ إِبْقَاءً عَلَيْهِ فَيَنَامُ حَتَّى يَصْبِحَ فَيَقُومُ وَ هُوَ مَاقَتْ لِنَفْسِهِ زَارِيٌّ عَلَيْهَا وَ لَوْ أُخْلِى بَيْنَهُ وَ بَيْنَ مَا يَرِيدُ مِنْ عِبَادَتِي لَمَدَّخَلَهُ الْعُجْبُ مِنْ ذَلِكَ فَيَصِيرُهُ الْعُجْبُ إِلَى الْفِتْنَةِ بِأَعْمَالِهِ فَيَأْتِيهِ مِنْ ذَلِكَ مَا فِيهِ هَلَاكُهُ لِعُجْبِهِ بِأَعْمَالِهِ وَ رِضَاهُ عَنْ نَفْسِهِ حَتَّى يَظُنُّ أَنَّهُ قَدْ فَاقَ الْعَابِدِينَ وَ جَازَ فِي عِبَادَتِهِ حَيْدَ التَّقْصِيرِ فَيَتَبَاعَدُ مِنِّي عِنْدَ ذَلِكَ وَ هُوَ يَظُنُّ أَنَّهُ يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ فَلَمَّا يَتَّكِلُ الْعَامِلُونَ عَلَى أَعْمَالِهِمْ الَّتِي يَعْمَلُونَهَا لِتَوَابِي فَأِيَّاهُمْ لَوِ اجْتَهَدُوا وَ اتَّعَبُوا أَنْفُسَهُمْ وَ أَفْنُوا أَعْمَارَهُمْ فِي عِبَادَتِي كَانُوا مُقْصِرِينَ غَيْرَ بِالْغَيْنِ فِي عِبَادَتِهِمْ كَنَّهُ عِبَادَتِي فِيمَا يَطْلُبُونَ عِنْدِي مِنْ

كَرَامَتِي وَ النَّعِيمِ فِي جَنَاتِي وَ رَفِيعَ دَرَجَاتِي الْعُلَى فِي جَوَارِي وَ لَكُنْ فَبِرَحْمَتِي فَلْيَتَّقُوا وَ بِنُصْرَتِي فَلْيَفْرَحُوا وَ إِلَيَّ حُسْنُ الظَّنِّ بِي فَلْيَطْمَئِنُّوا فَإِنَّ رَحْمَتِي عِنْدَ ذَلِكَ تَدَارِكُهُمْ وَ مَنِّي يَبْلُغُهُمْ رِضْوَانِي وَ مَغْفِرَتِي تُلَبِّسُهُمْ عَفْوِي فَإِنِّي أَنَا اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ وَ بِذَلِكَ تَسَمَّيْتُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٠] .

خودپسند محروم است از :

١) زياد شدن : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْإِعْجَابُ يَمْنَعُ الْإِزْدِيَادَ [نهج البلاغه ، حکمت ١٦٧] .

٢) سياست و دورانديشي : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَعْجَبَ بِحَسَنِ حَالَتِهِ قَصَرَ عَنِ حَسَنِ حِيلَتِهِ [غررالحکم ، ص ٣٠٩] .

٣) تحصيل : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْعُجْبُ صَارِفٌ عَنِ طَلَبِ الْعِلْمِ دَاعٍ إِلَى الْعَمَلِ وَ الْجَهْلِ [مستدرک الوسائل ، ج ١ ، ص ١٤٠] .

٤. دردی درمان

عیسی (ع) : من کر و کور را شفا می دهم ولی احمق را نمی توانم . احمق کسی است که عجب دارد .

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : مَنْ أَعْجَبَ بِنَفْسِهِ هَلَكَ وَ مَنْ أَعْجَبَ بِرَأْيِهِ هَلَكَ وَ إِنَّ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ (ع) قَالَ دَاوَيْتُ الْمَرْضَى فَشَفَيْتُهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ أَتْرَأْتُ الْأَكْمَهَ وَ الْأَبْرَصَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ عَالَجْتُ الْمَوْتَى فَأَخِيَّتُهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ عَالَجْتُ الْأَحْمَقَ فَلَمْ أَقْدِرْ عَلَى إِصْلَاحِهِ فَقِيلَ يَا رُوحَ اللَّهِ وَ مَا الْأَحْمَقُ قَالَ الْمُعْجَبُ بِرَأْيِهِ وَ نَفْسِهِ الَّذِي يَرَى الْفَضْلَ كُلَّهُ لَهُ لَا عَلَيْهِ وَ يُوَجِّبُ الْحَقَّ كُلَّهُ لِنَفْسِهِ وَ لَا يُوَجِّبُ عَلَيْهَا حَقًّا فَذَاكَ الْأَحْمَقُ الَّذِي لَا حِيلَةَ فِي مُدَاوَاتِهِ [اختصاص مفيد ، ص ٢٢١] .

٣. علامت عجب

١ _ قائل نشدن فضيلت برای ديگران : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ لَا يَعْرِفُ لِأَحَدٍ الْفَضْلَ فَهُوَ الْمُعْجَبُ بِرَأْيِهِ [كافي ، ج ٨] .

، ص ۲۴۳]

۲_ ایمنی از مکر خدا.

۳_ از خود راضی بودن :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رِضَاكَ عَنْ نَفْسِكَ مِنْ فِسَادِ عَقْلِكَ [غررالحکم ، ص ۳۰۷]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَجَبُ يَفْسِدُ الْعَقْلَ [غررالحکم ، ص ۶۵]

۴_ امتناع از قبول موعظه و نصیحت.

۵_ کوچک شمردن مردم و نعمتها : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْعُجْبُ صَيَّرَ عَنِ طَلَبِ الْعِلْمِ دَاعٍ إِلَى الْجَهْلِ وَ الْمُسْتَدْرِكِ
الوسائل ، ج ۱ ، ص ۱۴۰]

۶_ ترک مشورت (خصوصا در امور مهمه) .

۷_ مزکی دانستن خود : فَلَا تُرْكُوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى [نجم/۳۲]

۸_ منت می گذارد و توقع بله قربان گفتن از دیگران دارد.

۹_ کار دیگران را کم می بیند و کار خودش را زیاد.

۱۰_ در انجام عبادات سنگین است و خود را بی نیاز می داند.

۱۱_ به رأی خود اصرار می ورزد.

۱۲_ خود را تزکیه شده و والا معرفی می کند.

۱۳_ کار کم خود را زیاد می پندارد.

۱۴_ توقع دارد دعایش مستجاب شود.

۱۵_ به اعمالش اطمینان دارد و خود را از خداوند به خاطر ایمان و عملش طلبکار می داند.

۴. انواع عجب

عُجْبٌ بِهْ أَعْمَالِ بَدِّ وَ رَأْيِ خَطَا

أَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا [فاطر/ ٨] .

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَّهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا [كهف/ ١٠٤-١٠٣] .

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : الْعُجْبُ دَرَجَاتٌ مِنْهَا أَنْ يَزِينَ لِلْعَبِيدِ سُوءُ عَمَلِهِ فَيَرَاهُ حَسِينًا فَيُعْجِبُهُ وَ يَحْسَبُ أَنَّهُ يَحْسِنُ صُنْعًا وَ مِنْهَا أَنْ يَوْمِنَ الْعَبْدُ بَرِّهَ فَيَمُنَّ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لِلَّهِ

عَلَيْهِ فِيهِ الْمَنْ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣١٣] .

بدترین درجه عجب ادلال و به خود بالیدن است.

علائم ادلال :

(١) منت می گذارد و خیال می کند حق عبادت را انجام داده.

(٢) اعتماد به علمش دارد و خود را مستحق عنایت می داند.

(٣) توقع اجابت دعا دارد و از رد آن تعجب می کند و حال آنکه از ردّ دعای فساق تعجب نمی کند.

به قول معروف خیال می کند شش دانگ بهشت از او است در حالی که در روایت است :

قال المجلسي (ره) : و في الخبر أن صلاه المدل لا ترتفع فوق رأسه و... [بحار الأنوار ، ج ٦٩ ، ص ٣٠٨] .

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : إِنَّ الْمُدَّلَّ لَأَيُّعِدُ مِنْ عَمَلِهِ شَيْءٌ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣١٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ضاحك معترف بذنبه أفضل من باك مدل على ربه [إرشاد مفيد ، ج ١ ، ص ٣٠٤] .

٥. درجات عجب

١ _ بغض خدا : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رضا العبد عن نفسه مقرون بسخط ربه [غررالحكم ، ص ٣٠٨] .

قال رسول الله (ص) : ثلاث مهلكات شح مطاع و هوى متبع و إعجاب المرء بنفسه و هو محبط للعمل و هو داعيه المقت من الله سبحانه [بحار الأنوار ، ج ٦٩ ، ص ٣٢١] .

٢ _ بغض مردم : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثمره العجب البغضاء [غررالحكم ، ص ٣٠٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إياك أن ترضى عن نفسك فيكثر الساخط عليك [غررالحكم ، ص ٣٠٨] .

٣ _ افتضاح دنیوی :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بالرضا عن النفس يظهر السؤات و العيوب [میزان

، ج ۶ ، ص ۴۷ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَجَبُ يَظْهَرُ النَّقِيصَةَ [غررالحكم ، ص ۳۰۹ .]

۴ _ حَقَارَت : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مِنْ كَانَ عِنْدَ نَفْسِهِ عَظِيمًا كَانَ عِنْدَ اللَّهِ حَقِيرًا [غررالحكم ، ص ۳۰۸ .]

۵ _ بَدْتَرِينَ تَنْهَائِي :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا وَحْدَةَ أَوْ حَشَّ مِنَ الْعُجْبِ الْحَدِيثُ [أمالی طوسی ، ص ۱۴۶ .]

قال رسول الله (ص) : شرار امتی الوجدانی المعجب بدینه... [کنز العمال ، ج ۷۶۷۵]

۶ _ صدور لغزش ها :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَجَبُ يُوْجِبُ الْعَثَارَ [میزان ، ج ۶ ، ص ۴۳ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اتهموا عقولكم فإنه من الثقة بها يكون الخطأ [غررالحكم ، ص ۵۶ .]

۶. آثار عجب

۷ _ بهترین فرصت برای شیطان :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكَ وَالْإِعْجَابَ بِنَفْسِكَ وَالثِّقَةَ بِمَا يَعْجُبُكَ مِنْهَا وَحُبَّ الْإِطْرَاءِ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ أَوْثَقِ فُرُصِ الشَّيْطَانِ فِي نَفْسِهِ لِيَمْحَقَ مَا يَكُونُ مِنْ إِحْسَانِ الْمُحْسِنِ [تحف العقول ، ص ۱۴۷ .]

۸ _ وقوع در فتنه ها : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الراضی عن نفسه مغبون [مفتون] و الواثق بها مفتون [مغبون] [غررالحكم ، ص ۳۰۸ .]

کوچک شمردن دیگران : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْعُجْبُ صَارِفٌ عَنِ طَلَبِ الْعِلْمِ دَاعٍ إِلَى الْعَمَطِ وَالْجَهْلِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱ ، ص ۱۴۰ .]

خود را تزکیه کردن : فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى [نجم/۳۲ .]

اصرار بر رأی خطای خود.

خوب جلوه گر شدن عمل بد : زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ [محمد/۱۴ .]

ایمنی از مکر خدا : فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ

سستی در کسب حسنات.

کبر.

استکثار علم (فکر می کند خیلی می داند).

استصغار الذنوب (کوچک شمردن گناهان و فراموشی آنها).

ادلال منت نهادن و توقع جزاء داشتن و ...

۹_ محرومیت :

۱_ از الطاف بیشتر : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْأَعْجَابُ يَمْنَعُ مِنَ الْإِزْدِيَادِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۶۷] .

۲_ از تدبیر نیکو : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَعْجَبَ بِحَسَنِ حَالِهِ قَصَرَ عَنِ حَسَنِ حِيلَتِهِ [غررالحکم ، ص ۳۰۹] .

۳_ از تحصیل علم و تجارب دیگران : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْعُجْبُ صَارِفٌ عَنِ طَلَبِ الْعِلْمِ دَاعٍ إِلَى الْعَمَلِ وَالْجَهْلِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱ ، ص ۱۴۰] .

۴_ از قبول نصیحت ، نصیحت کنندگان و پیروی حق.

۵_ از مقبولیت اجتماعی : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ رَضِيَ عَنْ نَفْسِهِ كَثُرَ السَّخِطُ عَلَيْهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۶] .

۱۰_ گمراهی : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْعُجْبُ كُلُّ الْعُجْبِ مِمَّنْ يَعْجَبُ بِعَمَلِهِ وَ لَا يَدْرِي بِمِ يَخْتَمُّ لَهُ فَمَنْ أُعْجِبَ بِنَفْسِهِ وَ عَمَلِهِ فَقَدْ ضَلَّ عَنْ مَنْهَجِ الرُّشْدِ [مصباح الشریعه ، ص ۸۱] .

قال رسول الله (ص) : من حمد نفسه على عمل صالح فقد ضل شكره... [کنز ، ح ۷۶۷۷] .

۱۱_ هلاکت :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ دَخَلَهُ الْعُجْبُ هَلَكَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۱۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : هَلَكَ مَنْ رَضِيَ عَنْ نَفْسِهِ [غررالحکم ، ص ۳۰۷] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَعْجَبْ مِنْ نَفْسِكَ فَرَبَّمَا اغْتَرَرْتَ بِمَالِكَ وَ صَحَّحَ جَسَدَكَ لَعَلَّكَ أَنْ تَبْقَى وَ رَبَّمَا اغْتَرَرْتَ بِطَوْلِ عَمْرِكَ وَ أَوْلَادِكَ وَ

أصحابك لعلك تنجو بهم و ربما اغتررت بجمالك و منبتك و إصابتك مأمولك و هواك فظننت أنك صادق و مصيب و ربما اغتررت بما ترى الخلق من الندم على تقصيرك فى العباده و لعل الله تعالى يعلم من قلبك بخلاف ذلك و ربما أقمت نفسك على العباده متكلفا و الله يريد الإخلاص و ربما توهمت أنك تدعو الله و أنت تدعو سواه و ربما حسبت أنك ناصح للخلق و أنت تريدهم لنفسك أن يميلوا إليك و ربما ذممت نفسك و أنت تمدحها على الحقيقه و اعلم أنك لن تخرج من ظلمات الغرور و التمنى إلا بصدق الإنابه إلى الله تعالى و الإخبار له و معرفه عيوب أحوالك من حيث لا يوافق العقل و العلم و لا يحتمله الدين و الشريعه و سنن القدوه و أئمه الهدى و إن كنت راضيا بما أنت فيه فما أحد أشقى بعلمه و عمله منك و أضيع عمرا فأورثت حسره يوم القيامه [مصباح الشريعه ، ص ١٤٢] .

١٣ _ عجب ، زيان بارترین چیزها :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا جَهْلَ أَضْرُّ مِنَ الْعُجْبِ [كافي ، ج ٨ ، ص ٢٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شر الأمور الرضا عن النفس [غررالحكم ، ص ٣٠٧] .

رفتار خداوند با خودپسند : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رضا العبد عن نفسه مقرون بسخط ربه [غررالحكم ، ص ٣٠٨] .

رفتار مردم با او : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثمره العجب البغضاء [غررالحكم ، ص ٣٠٩] .

رفتار او با خودش : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا وَحْدَةَ أَوْحَشُ مِنَ الْعُجْبِ [نهج البلاغه ، حكمت ١١٣] .

قال رسول الله (ص)

: شرار امتی الوجدانی المعجب بدینه... [کنز ، ج ۷۶۷۵]

رفتار شیطان با او : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكَ وَالْإِعْرَابَ بِنَفْسِكَ وَالثَّقَةَ بِهَا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ أَوْثَقِ فُرُصِ الشَّيْطَانِ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۳۶۶]

رابطه او با عقل : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : آفَهُ اللب العجب [غررالحكم ، ص ۶۵]

رابطه او با دین : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : آفَهُ الدِّينِ الْحَسَدُ وَالْعُجْبُ وَالْفَخْرُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۰۷]

رابطه او و عبادات : قَالَ السَّجَّادُ (ع) : لَا تُفْسِدْ عِبَادَتِي بِالْعُجْبِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰]

العجب يحبط عمل سبعين سنه [نهج الفصاحه ، جمله ۶۵۶]

رابطه او و قیامت : پیامبر (ص) می فرماید : در قیامت کر و کور محشور می شود. [جامع الاحادیث ، ج ۱ ، ص ۳۲۰]

رابطه او و نعمت ها : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ أَوَّلَ مَا يَفْعَلُ بِالْمُعْجَبِ نَزْعُ مَا أُعْجِبَ بِهِ [مصباح الشریعه ، ص ۸۱]

رابطه او و عمر خویش : امام صادق در مورد اهل عجب فرمودند : أضيع عمرا [مصباح الشریعه ، ص ۱۴۳]

کیفر دنیوی عجب :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ أَوَّلَ مَا يَفْعَلُ بِالْمُعْجَبِ نَزْعُ مَا أُعْجِبَ بِهِ لِيَعْلَمَ أَنَّهُ عَاجِزٌ حَقِيرٌ وَ يَشْهَدَ عَلَى نَفْسِهِ لِيَكُونَ الْحُجَّةَ عَلَيْهِ [بحار الأنوار ، ج ۶۹ ، ص ۳۲۰]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِـدَاوُدَ (ع) : يَا دَاوُدُ! بَشِّرِ الْمُذْنِبِينَ وَ أَنْذِرِ الصَّادِقِينَ قَالَ كَيْفَ أَبَشِّرُ الْمُذْنِبِينَ وَ أَنْذِرُ الصَّادِقِينَ قَالَ يَا دَاوُدُ بَشِّرِ الْمُذْنِبِينَ أَنِّي أَقْبَلُ التَّوْبَةَ وَ أَعْفُو

عَنِ الذَّنْبِ وَ أَنْذِرِ الصَّادِقِينَ أَلَّا يَعْجَبُوا بِأَعْمَالِهِمْ فَإِنَّهُ لَيْسَ عَبْدٌ أَنْصَبُهُ لِلْحِسَابِ إِلَّا هَلَكَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣١٤]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) حَسْبُكَ مِنَ الْجَهْلِ أَنْ تُعْجَبَ بِعِلْمِكَ [أمالي طوسی ، ص ٥٦]

کفی بالمرء جهلا اذا اعجب برأيه [الفصاحه ، ٢١٢٩]

منشأ بسیاری از درگیری های خانوادگی همین عجب به جمال و مال و قدرت و فامیل و علم و... است

٧. عوامل عجب

١ _ باعظمت شمردن عمل نیک خود : قال المجلسی (ره) : لالعجب يحصل بالاستعظام و نسيان النعمه دون توقع جزاء عليه و الإدلال لا يتم إلا مع توقع جزاء فإن توقع إجابته دعوته و استنكر ردها بباطنه و تعجب كان مدلا بعمله فإنه لا يتعجب من رد دعاء الفساق و يتعجب من رد دعاء نفسه لذلك فهذا هو العجب و الإدلال و هو من مقدمات الكبر و أسبابه [بحار الأنوار ، ج ٦٩ ، ص ٣٠٨]

٢ _ نسيان النعم و المنعم.

٣ _ استصغار الذنوب و نسيانها : با جمع شدن این عوامل خواه ناخواه عجب می آید بلکه مدل می شود. لذا در روایت است از امام صادق (ع) که شیطان می گوید : إِذَا اسْتَمَكَنْتُ مِنْ ابْنِ آدَمَ فِي ثَلَاثٍ لَمْ أَبَالِ مَا عَمِلَ فَإِنَّهُ غَيْرُ مَقْبُولٍ مِنْهُ إِذَا اسْتَكْتَرَّ عَمَلَهُ وَ نَسِيَ ذَنْبَهُ وَ دَخَلَهُ الْعُجْبُ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١١٢]

اگر استکثار عمل باشد و نسیان گناه لامحاله عجب می آید.

٤ _ کم عقلی : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِعْجَابُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ دَلِيلٌ عَلَى ضَعْفِ عَقْلِهِ [كافي ، ج ١ ، ص ٢٧]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) رِضَاكَ عَنْ نَفْسِكَ مِنْ فِسَادِ عَقْلِكَ

اگر فکر کنیم که چقدر راه رفتنی در پیش داریم هرگز به مقداری که رفته ایم راضی نمی شویم. پس ضعف در اندیشه و عقل ماست.

۵ _ جهل : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَجَبُ رَأْسُ الْجَهْلِ [غررالحکم ، ص ۳۰۸ .]

زیرا خودپسندی مانع تعلم از دیگری است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا جَهْلَ أَضْرُّ مِنَ الْعُجْبِ [کافی ، ج ۸ ، ص ۲۴۴ .]

جاهل گاهی به فکر علم می افتد. اما خودپسند خود را بی نیاز می داند.

۸. درمان عجب

۱ _ کار کثیر خود را کم بداند : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَمْ يَعْبُدِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنَ الْعَقْلِ وَ لَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ عَاقِلًا حَتَّى تَجْتَمَعَ فِيهِ عَشْرُ خِصَالٍ الْخَيْرِ مِنْهُ مِأْمُولٌ وَ الشَّرُّ مِنْهُ مِأْمُونٌ يَسْتَكْتِرُ قَلِيلَ الْخَيْرِ مِنْ غَيْرِهِ وَ يَشْتَقِلُّ كَثِيرَ الْخَيْرِ مِنْ نَفْسِهِ [إرشادالقلوب ، ج ۱ ، ص ۱۹۷ .]

۲ _ کار نیک خود را فراموش کند : إِذَا فَعَلْتَ كُلَّ شَيْءٍ فَكُنْ كَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ شَيْئًا [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۲۵۸ .]

۳ _ گناه خود را بزرگ شمارد :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَلَا تَسْتَضْعِرَنَّ شَيْئًا مِنْ مَعْصِيَتِهِ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۲۰۹ .]

قَالَ الرَّضَا (ع) : لَا تَسْتَقِلُّوا قَلِيلَ الذُّنُوبِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۸۷ .]

۴ _ همیشه گناه خود را مدّ نظر داشته باشد : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : ثَلَاثُ قَاصِمَاتُ الظَّهْرِ رَجُلٌ اسْتَكْتَرَ عَمَلَهُ وَ نَسِيَ ذُنُوبَهُ وَ أُعْجِبَ بِرَأْيِهِ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۱۲ .]

۱ _ همیشه خود را مقصّر بداند :

امام رضا (ع) می فرمایند :

كُلَّ عَمَلٍ تُرِيدُ بِهِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَكُنْ فِيهِ مُقَصِّراً عِنْدَ نَفْسِكَ فَإِنَّ النَّاسَ كُلَّهُمْ فِي أَعْمَالِهِمْ فِيمَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ اللَّهِ مُقَصَّرُونَ إِلَّا مَنْ عَصَمَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٣] .

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : يَا جَابِرُ لَا أَخْرَجَكَ اللَّهُ مِنَ النَّفْسِ وَ [لَا] التَّقْصِيرِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٢] .

قال المجلسي رهلا أخرجك الله أي وفقك الله لأن تعد عبادتك ناقصه و نفسك مقصره أبدا [بحار الأنوار ، ج ٦٨ ، ص ٢٣٥] .

٢ _ خود را جزء بدان محسوب کند :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ لِلَّهِ عِبَاداً كَسَّرَتْ قُلُوبَهُمْ خَشْيَةُ اللَّهِ فَاسْتَتَكَفُوا مِنَ الْمُنْطِقِ وَ إِنَّهُمْ لَفَضِيحَاءُ الْبَاءِ نُبَاءً يُسْتَبْقُونَ إِلَيْهِ بِالْأَعْمَالِ الزَّكَاةِ لَمَا يَشْتَكِرُونَ لَهُ الْكَثِيرَ وَ لَا يَرْضَوْنَ لَهُ الْقَلِيلَ يَرَوْنَ أَنْفُسَهُمْ أَنَّهُمْ شَرَارٌ وَ إِنَّهُمْ لَأَكْيَاسُ الْأَبْرَارِ [وسائل الشيعة ، ج ١٢ ، ص ١٩٩] .

٣ _ خود را بشناسد :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : سَدَّ سَبِيلَ الْعُجْبِ بِمَعْرِفَةِ النَّفْسِ [تحف العقول ، ص ٢٨٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا لَابَنُ آدَمَ وَ الْعُجْبُ وَ أُولُهُ نَطْفَهُ مَذْرَهُ وَ آخِرُهُ جِيفُهُ قَدْرَهُ وَ هُوَ بَيْنَ ذَلِكَ يَحْمِلُ الْعَذْرَةَ [غرر الحکم ، ص ٣٠٨] .

٤ _ عيوب خود را بشناسد :

اگر فهمید که عُجب دارد بدانند که هیچ عملش مقبول نیست بلکه از هر گناهکاری کارش سخت تر است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ضَاحِكٌ مُعْتَرِفٌ بِذَنْبِهِ أَفْضَلُ مِنْ بَاكٍ مَدْلٍ عَلَى رَبِّهِ [إرشاد مفید ، ج ١ ، ص ٣٠٤] .

٥ _ تفضلات و نعم خدا را فراموش نکند :

(توجه به اینکه همه چیزش از اوست) .

حضرت ایوب گفت : عن أبي الحسن (ع) قال سمعته يقول إن أيوب النبي (ع) قال : يا رب ما سألتك شيئاً من الدنيا قط و داخله شيء فأقبلت إليه سبحانه حتى نادته يا أيوب من وفقك لذلك قال أنت يا رب [بحار الأنوار ، ج ۱۲ ، ص ۳۵۳]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا أُرِدْتَ أَنْ تَعْظِمَ مَحَاسِنَكَ عِنْدَ النَّاسِ فَلَا تَعْظِمَ فِي عَيْنِكَ [غرر الحکم ، ص ۲۴۹]

۶ _ توجه به اینکه از کجا معلوم که عاقبت به خیر شوم :

ان الصراط حقاً فالعجب لماذا [جامع ، ج ۱ ، ص ۳۹۷]

۷ _ عمل نیک آنها را زیاد بشمارد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَمْ يَعْزِدِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنَ الْعَقْلِ وَ لَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ عَاقِلًا حَتَّى تَجْتَمِعَ فِيهِ عَشْرُ خِصَالٍ الْخَيْرِ مِنْهُ مَأْمُولٌ وَ الشَّرُّ مِنْهُ مَأْمُونٌ يَسْتَكْبِرُ قَلِيلَ الْخَيْرِ مِنْ غَيْرِهِ وَ يَسْتَقِلُّ كَثِيرَ الْخَيْرِ مِنْ نَفْسِهِ [أمالی طوسی ، ص ۱۵۳]

۸ _ آنها را مخلص تر از خود بداند :

أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كُلُّ سَعْيٍ أَخْلَصَ عِنْدَهُ مِنْ سَعْيِهِ وَ كُلُّ نَفْسٍ أَصْلَحَ عِنْدَهُ مِنْ نَفْسِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۲۶]

آنها را بهتر از خود بداند : علی بن الحسین زین العابدین (ع) : إن عرض لك إبليس لعنه الله بأن لك فضلاً على أحد من أهل القبلة فانظر إن كان أكبر منك فقل قد سبقني بالإيمان و العمل الصالح فهو خير مني و إن كان أصغر منك فقل قد سبقته بالمعاصي و الذنوب فهو خير مني و إن كان تربك فقل أنا على يقين من ذنبي و في

شك من أمره فما لى أدع يقينى بشكى و إن رأيت المسلمين يعظمونك و يوقرونك و يبجلونك فقل هذا فضل أخذوا به و إن رأيت منهم جفاء و انقباضا عنك فقل هذا لذنب أحدثته فإنك إن فعلت ذلك سهل الله عليك عيشك و كثر أصدقاؤه و قل أعداءه و فرحت بما يكون من برهم و لم تأسف على ما يكون من جفائهم و اعلم أن أكرم الناس على الناس من كان خيره فائضا عليهم و كان عنهم مستغنيا متعففا و أكرم الناس بعده عليهم من كان عنهم متعففا و إن كان إليهم محتاجا فإنما أهل الدنيا يعشقون الأموال فمن لم يزاحمهم فيما يعشقونه كرم عليهم و من لم يزاحمهم فيها و مكنهم منها أو من بعضها كان أعز و أكرم [بحار الأنوار ، ج ٦٨ ، ص ٢٢٩ .]

٩ _ راضى به رضای خدا باشد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إلهي عَرَفْتَنِي نَفْسِكَ فَاسْتَعْنَيْتَ بِهَا عَنْ جَمِيعِ خَلْقِكَ وَ عَزَّيْتَهُ وَ جَلَّالِكَ لَوْ كَانَ رِضَاكَ فِي أَنْ أُفْطَعَ إِرْبًا إِرْبًا وَ أُقْتَلَ سَبْعِينَ قَتْلَةً بِأَشَدِّ مَا يُقْتَلُ بِهِ النَّاسُ لَكَانَ رِضَاكَ أَحَبَّ إِلَيَّ كَيْفَ أُعْجِبُ بِنَفْسِي وَ أَنَا ذَلِيلٌ إِنْ لَمْ تُكْرِمْنِي وَ أَنَا مَغْلُوبٌ إِنْ لَمْ تَنْصُرْنِي وَ أَنَا ضَعِيفٌ إِنْ لَمْ تُقَوِّنِي وَ أَنَا مَيِّتٌ إِنْ لَمْ تُحْيِنِي بِذِكْرِكَ وَ لَوْ لَا سَتْرُكَ لَأَفْتَضَحْتُ أَوَّلَ مَرَّةٍ عَصَيْتُكَ [إرشادالقلوب ، ج ١ ، ص ٢٠٣ .]

١٠ _ تکیه به هیچ یک از اعمالش نکند و بلد آن از بین برود : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لبعض اصحابهما منكم من احد ينجيه عمله قالوا : و لا انت يا رسول الله قال و لا

انا الا ان يتغمدني الله برحمته [محجه ، ج ٦ ، ص ٢٨٢] .

۱۱ _ ارزش مادی عمل را در نظر گیرد :

اگر به جای یک ساعت عبادت کار می کرد ، چقدر به او می دادند. اگر مقدار مالی که انفاق کرده به دیگری می داد چه چیزی در مقابل به او می داد ، آن وقت این عمل ها کجا و آن همه نعمت ها کجا؟

۱۲ _ توجه به پیشتان :

عبادت سید الساجدین (ع)

صبر و استقامت زینب کبری (س)

شکنجه های موسی بن جعفر (ع)

ایثار و ایثارگران

پیش کسوتان عشق و شهادت...

۱۳ _ توجه به سرنوشت کسانی که «آنا» گفتند :

فرعون ها ، ... بنی صدرها.... ملائکه گفتند : نَحْنُ نَسِيحٌ بِحَمْدِكَ وَ نُقَدِّسُ لَكَ [بقره/٣٠]

قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا [بقره/٣٢]

۱۴ _ توجه به گذشته خود :

وَ اللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا [نحل/٧٨]

قال السجاد (ع) : أنا الجاهل الذي علمته ... أنا الفقير الذي أغنيته ... أنا الضعيف الذي قويته (دعای ابو حمزه ثمالی) [

بحار الأنوار ، ج ٩٥ ، ص ٨٧]

۱۵ _ توجه به عظمت خداوند و پستی خود ، و اینکه در هستی از پر گاه کمتر است.

امام به شهید رجایی فرمود : تو رئیس جمهور ایرانی. ایران قطعه ای از آسیا ، آسیا قطعه ای از زمین ، زمین قطعه ای از منظومه شمسی ، منظومه شمسی قطعی از یکی از کهکشانها و ...

۱۶ _ فکر در ضعف های خود :

قال السجاد (ع): أنا الفقير الذي أغنيته ... أنا الجائع الذي أشبعته (دعاى ابو حمزه ثمالى) [بحار الأنوار ، ج ٩٥ ، ص ٨٧ .]

وَ اللّٰهُ

أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا [نحل/ ۷۸] .

قَالَ اميرالمومنين (ع) : مَا لِابْنِ آدَمَ وَالْفَخْرِ أَوْلُهُ نُطْفَهُ وَ آخِرُهُ جِيفَهُ وَ لَا يَزُوقُ نَفْسَهُ وَ لَا يَدْفَعُ حَتْفَهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۵۴]

۱۷ _ فکر در زوال نعمت ها :

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ [قصص/ ۸۸] .

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ [الرحمن/ ۲۶] .

إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ [نساء/ ۱۳۳] .

۱۸ _ فکر در تاریخ : أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ إِرْمَ ذَاتِ الْعِمَادِ [فجر/ ۷-۶] .

أَلَمْ نُهْلِكِ الْأُولَئِينَ [مرسلات/ ۱۶] .

فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يُنصُرُونَهُ [قصص/ ۸۱] .

فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ [قلم/ ۲۰] .

شنیدن مصائب بزرگان و صبر اولیاء خدا و شرکت در جلسات روضه.

۱۹ _ فکر در مسؤولیتهایی که داشته و عمل نکرده :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ كَانَ الْمَمْرُ عَلَى الصِّرَاطِ حَقًّا فَالْعُجْبُ لِمَا ذَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۹۳] .

چه عذر خواهی هایی از مردم که نپذیرفته.

چه سلام ها که جواب نداده.

چه شکم های گرسنه ای که ...

چه وساطت هایی که با مال و آبرو باید انجام می داد.

چه مطالبی که یاد نگرفته.

چه عبادتی که انجام نداده.

چه... .

۲۰_ شک :

از کجا کار من عبادت باشد.

از کجا قبول شده باشد.

از کجا حبط نشده باشد.

از کجا وظیفه من همین بوده باشد.

از کجا تا پایان عمرم در راه حق باشم.

۲۱_ نگاهی با اولیاء خدا :

من کجا و علی (ع) .

من کجا و امام حسین (ع) .

۲۲_ یادی از گناهان و غفلت ها و ضعف ها.

۲۳_ ارزش گذاری عمل : مثلا ۵۰ سال نماز در دنیا قیمت یک خانه صد

متری نیست ، که توقع بهشتی دارد که؛ جَنَّهُ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ [ال عمران/۱۳۳].

سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ [حدید/۲۱].

۲۴ _ سرمایه اصلی که از تو نیست :

چرا عجب مگر در نمازی که خواندی ، توفیق ایمانش ، توفیق بیدار شدنش ، توفیق پاشدن ، آبی که وضو گرفتی ، حافظه ای که نمازت را یاد داشتی و...

۲۵ _ نسبت عبادات ، با ایام غفلت : در شبانه روز چند دقیقه توجه به خدا داشتی و نسبت آن دقائق با دقائقی که از خداوند غافل بودی چقدر است. چقدر پول داری و نسبت آن به مقداری که ندادی.

چه حرفی زدی و نسبت آن با حرفهای خوبی که باید می گفتی و نگفتی.

۲۶ _ توجه به نیازها : اگر امروز ادرار تو دفع نشود. اگر حافظه ات گرفته شود.

۲۷ _ به سه دلیل همه از من بهترند :

۱ _ بزرگترها عبادت بیشتری دارند.

۲ _ کوچکترها گناه کمتری دارند.

۳ _ از همه سنّ ها گناهای سرراغ ندارم ولی از خودم سرراغ دارم.

۲۸ _ توجه به خطرات عجب که موجب نابودی انسان می شود.

۲۹ _ استمداد از خداوند :

قَالَ السَّجَادُ (ع) : لَا تُفْسِدْ عِبَادَتِي بِالْعُجْبِ [صحیفه سجاده ، دعای ۲۰].

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِلَهِي لَا تَكَلِّبْنِي إِلَىٰ نَفْسِي [تهذیب الأحكام ، ج ۳ ، ص ۹۹].

قَالَ السَّجَادُ (ع) : وَاسْتَيْقَالَ الْخَيْرِ وَإِنْ كَثُرَ مِنْ قَوْلِي وَفِعْلِي ، وَاسْتَيْكَثَّرَ الشَّرُّ وَإِنْ قَلَّ مِنْ قَوْلِي وَفِعْلِي [صحیفه سجاده ، دعای ۲۰].

۳۰ _ دوستی با افرادی که

عجب ندارند.

۳۱ _ مقایسه میان اعمال خود و الطاف خداوند متعال.

۳۲ _ مقایسه میان اعمال خود و عبادات دائمی کل هستی.

يَسْبِغُ لِّلّٰهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ [جمعه/۱].

يَسْبِغُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَشَاءُونَ [فصلت/۳۸].

۳۳ _ توجه به حوادث تلخ :

قال النبي (ص) : لو لا - ثلاثة في ابن آدم ما طأطأ رأسه شيء المرض و الموت و الفقر و كلهن فيه و إنه لمعهن وثاب [بحار الأنوار ، ج ۶ ، ص ۱۱۸].

۳۴ _ هجرت ها و بررسی کارهایی که نشده.

۹. خاطرات

امام صادق (ع) فرمود :

عالمی نزد عابدی آمد و به او گفت : كَيْفَ صَيَّمْتَكْ فَقَالَ تَسْأَلُنِي عَنْ صَلَاتِي وَ أَنَا أَعْبُدُ اللَّهَ مُنْذُ كَذَا وَ كَذَا فَقَالَ كَيْفَ بُكَوَكْ فَقَالَ إِنِّي لَأَبْكِي حَتَّى تَجْرِي دُمُوعِي فَقَالَ لَهُ الْعَالِمُ فَإِنَّ صِيَّحَكَ وَ أَنْتَ عَارِفٌ بِاللَّهِ أَفْضَلُ مِنْ بُكَائِكَ وَ أَنْتَ مُدِلٌّ عَلَى اللَّهِ إِنَّ الْمُدِلَّ لَا يَضَعُدُ مِنْ عَمَلِهِ شَيْءٌ [بحار الأنوار ، ج ۶۸ ، ص ۲۳۰].

۲ _ امام رضا (ع) : إِنَّ رَجُلًا فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ عَبَدَ اللَّهَ أَرْبَعِينَ سَنَةً ثُمَّ قَرَّبَ قُرْبَانًا فَلَمْ يَقْبَلْ مِنْهُ فَقَالَ لِنَفْسِي مَا أُتَيْتُ إِلَّا مِنْكَ وَ مَا الدُّنْبُ إِلَّا لَكَ قَالَ فَأَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِلَيْهِ دُمُوكَ لِنَفْسِكَ أَفْضَلُ مِنْ عِبَادَتِكَ أَرْبَعِينَ سَنَةً [كافي ، ج ۲ ، ص ۷۳].

امام رضا (ع) : عابدی چهل سال عبادت کرد و قبول نشد. از خود انتقاد کرد که تقصیر از تو است. خداوند وحی کرد ، این انتقاد از خودت از چهل سال عبادت تو بهتر است.

۳ _ امام صادق (ع) : درباره

مردی که از گناهش خائف بود ، و عمل نیکی هم انجام داد و عجب او را گرفت ، فرمودند : فَيَدْخُلُهُ شَيْبُهُ الْعُجْبُ بِهِ فَقَالَ هُوَ فِي حَالِهِ الْأَوْلَى وَهُوَ خَائِفٌ أَحْسَنُ حَالًا مِنْهُ فِي حَالِ عُجْبِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣١٤]

از امام صادق (ع) نقل شده است که یک روز عیسی (ع) بسم الله گفت و بر روی آب دریا حرکت کرد. مرد دیگری نظاره گر بود او هم بسم الله گفت و بر روی آب حرکت کرد ، اما در بین راه گرفتار عجب شد و در آب فرو رفت و در آن حال به عیسی (ع) استغاثه کرد. [میزان الحکمه ، ج ٦ ، ص ٤٣]

عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّيِّ قَالَسَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ : اتَّقُوا اللَّهَ وَ لَا يَحْسُدُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا إِنَّ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ كَانَ مِنْ شَرَائِعِهِ السَّيِّحُ فِي الْبِلَادِ فَخَرَجَ فِي بَعْضِ سَيِّحِهِ وَ مَعَهُ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ قَصِيرٌ وَ كَانَ كَثِيرَ اللُّزُومِ لِعِيسَى ع فَلَمَّا انْتَهَى عِيسَى إِلَى الْبَحْرِ قَالَ بِسْمِ اللَّهِ بِصَةِ حَهُ يَقِينٍ مِنْهُ فَمَشَى عَلَى ظَهْرِ الْمَاءِ فَقَالَ الرَّجُلُ الْقَصِيرُ حِينَ نَظَرَ إِلَى عِيسَى (ع) جَازَهُ بِسْمِ اللَّهِ بِصَةِ حَهُ يَقِينٍ مِنْهُ فَمَشَى عَلَى الْمَاءِ وَ لِحَقِّ بَعِيسَى (ع) فَدَخَلَهُ الْعُجْبُ بِنَفْسِهِ فَقَالَ هَذَا عِيسَى رُوحَ اللَّهِ يَمْشِي عَلَى الْمَاءِ وَ أَنَا أَمْشِي عَلَى الْمَاءِ فَمَا فَضْلُهُ عَلَى قَالَ فَرَمَسَ فِي الْمَاءِ فَاسْتَيْغَاثَ بَعِيسَى فَتَنَاوَلَهُ مِنَ الْمَاءِ فَأَخْرَجَهُ ثُمَّ قَالَ لَهُ مَا قُلْتَ يَا قَصِيرُ قَالَ قُلْتُ هَذَا رُوحُ اللَّهِ يَمْشِي عَلَى الْمَاءِ وَ أَنَا أَمْشِي عَلَى الْمَاءِ فَدَخَلَنِي مِنْ ذَلِكَ عُجْبٌ فَقَالَ لَهُ عِيسَى لَقَدْ وَضَعْتَ نَفْسَكَ فِي غَيْرِ الْمَوْضِعِ الَّذِي

وَضَعَكَ اللَّهُ فِيهِ فَمَقَّتِكَ اللَّهُ عَلَيَّ مَا قُلْتَ الْكَافِي فَتُبَّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِمَّا قُلْتَ قَالَ فَتَابَ الرَّجُلُ وَعَادَ إِلَى مَرْتَبَتِهِ الَّتِي وَضَعَهُ اللَّهُ فِيهَا فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ لَا يَحْسُدَنَّ بَعْضُكُمْ بَعْضًا [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٠٦ .]

عجب ، صفحه ١٠

٥ _ ايوب (ع) : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قال أيوب النبي (ع) : حين دعا ربه يا رب كيف ابتليتني بهذا البلاء الذي لم تبتل به أحدا فو عزتك إنك تعلم أنه ما عرض لي أمرات قط كلاهما لك طاعه إلا عملت بأشدهما على بدني. قال فنودي و من فعل ذلك بك يا أيوب ، قال : فأخذ التراب فوضعه على رأسه ثم قال أنت يا رب [أمالي طوسي ، ص ٦٦٢ .]

در روایت دیگر آمده ایوب گفت : عن أبي الحسن (ع) إن أيوب النبي ص قال يا رب ما سألتك شيئا من الدنيا قط و داخله شيء فأقبلت إليه سحابه حتى نادته يا أيوب من وفقك لذلك قال أنت يا رب [بحار الأنوار ، ج ٦٨ ، ص ٢٣١ .]

٦ _ داود (ع) : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قال داود النبي (ع) لأعبدن الله اليوم عباده و لأقرآن قراءه لم أفعل مثلها قط فدخل محرابه ففعل فلما فرغ من صلاته إذا هو بصفدع في المحراب ، فقال له يا داود أعجبك اليوم ما فعلت من عبادتك و قراءتك فقال نعم. فقال لا يعجبنيك فإني أسبح الله في كل ليله ألف تسبيحه يتشعب لي مع كل تسبيحه ثلاثة آلاف تحميده و إنى لأكون في قعر الماء فيصوت الطير في الهواء فأحسبه جائعا فأطفو له على الماء ليأكلني و

با اینکه در قعر دریا هستم ، با شنیدن صدای پرنده گرسنه ای ، خود را غذای او قرار می دهم ، با اینکه گناهی ندارم و او دسترسی به من ندارد.

در نقل دیگر آمد : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : سَهَرَ دَاوُدُ (ع) لَيْلَهُ يَتْلُو الزُّبُورَ فَأَعْجَبَتْهُ عِبَادَتُهُ فَنَادَتْهُ ضِفْدَعٌ يَا دَاوُدُ تَعَجَّبْتَ مِنْ سَهْرِكَ لَيْلَهُ وَإِنِّي لَتَحْتِ هَذِهِ الصَّخْرَةِ مُنْذُ أَرْبَعِينَ سَنَةً مَا جَفَّ لِسَانِي عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ تَعَالَى [بحار الأنوار ، ج ۶۱ ، ص ۵۰]

منبع : [بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۲۳۱]

۷_ روزی معاویه خطبه خواند و از مردم پرسید : آیا خطبه من عیبی داشت؟ یکی گفت : عیب آن ، عجب تو به این خطبه بود. [سفینه البحار ، ج ۲ ، ص ۱۶۲]

۲_ فاسق و صالحی وارد مسجد شدند. هنگام خروج فاسق به خاطر شرمندگی صالح و صالح به خاطر عجب فاسق شد. [وسائل الشیعه ، ج ۱ ، ص ۷۶]

امام صادق (ع) : به خلافتکاری که کار نیک کرد و گرفتار عجب شد ، فرمود : شرمندگی اول کار بهتر از عجب بعد از کار است.

همین که نزدیک بود موسی (ع) خود را داناترین بداند ، خطاب شد ، برو و نزد خضر شاگردی کن.

از شخصی نزد پیامبر (ص) ستایش ها کردند که ناگهان آن شخص وارد شد. حضرت فرمود : اثر شیطان در اوست. سپس پرسید ، ترا به خدا راست بگو آیا در فکرت نیامد که تو بهترین هستی؟ گفت چرا؟ پیامبر (ص) فرمود : این اثر همان است. کتاب قلب

سلیم شهید دستغیب.

۱. عدالت اجتماعی

۱. راه رسیدن به عدالت اجتماعی

۱. در قرآن

۱. سادگی و زهد مسئولین

يَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ [فرقان ، ۷] .

۲. افشای مفسدین

وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلُ الْمُجْرِمِينَ [انعام / ۵۵] .

۳. هشدار

إِن أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ [شعراء / ۱۱۵] .

۴. عبرت ها

وَ اتَّبِعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ [هود / ۵۹] .

۵. قدرت

وَ أَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ [حديد / ۲۵] .

۶. مصادره

فَلَكُمْ رُؤُسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ [بقره / ۲۷۹] .

۷. تحقیر مرفهین

إِنَّ الْمُبْدَرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ [اسراء / ۲۷] .

۲. در روایات

۱. مصادره

وَ اللَّهُ لَوْ وَجَدْتُهُ قَدْ تَزَوَّجَ بِهِ النِّسَاءَ وَ مُلِكَ بِهِ الْإِمَاءُ لَرَدَدْتُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۵] .

۲. ارزش دادن به افراد عادل

۳. نهی از منکر

۲. توجه به قانون الهی

۳. انواع عدالت

۱. عدالت در برنامه ریزی

رهبر ، مرجع ، قاضی ، مساجد ، امام جمعه و جماعت ، خبر گزار.

تنها راه رسیدن به عدالت واقعی توجه به قانون الهی است ، زیرا :

۱_ از استبداد فردی و گروهی دور است.

۲_ از هوا و هوس ها دور است.

۳_ به تمام ابعاد انسان توجه شده است.

انبیا پرچمداران عدالت اجتماعی هستند :

اَذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى [طه / ۲۴] .

فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَ لَا تُعَذِّبُهُمْ [طه / ۴۷] .

وَ لَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ [اعراف / ۸۵] .

وَ يَلُ لِّلْمُطَفِّفِينَ [مطفین / ۱] .

وَ إِذَا الْمُؤُودَةُ سُئِلَتْ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ [تکویر / ۸-۹] .

وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ [اعراف / ۱۵۷] .

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ [بقره / ۱۱۹] .

لِيُقِيمَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ [حدید / ۲۵] .

عَنْ عَبْدِ الْعَظِيمِ الْحَسَنِيِّ عَنْ سَيِّدِنَا عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ (ع)...فِيْمَلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا [وسائل الشيعة ، ج ١٦ ، ص ٢٤٠] .

٢. عدالت در رفتار

٣. عدالت در عبادت

٤. عدالت در برخورد با مردم

٥. عدالت در خانواده

٤. نمونه ها

١. عدالت امام علی (ع)

طلحه و زبیر به عنوان گلایه گفتند : عمر سهم بیشتری به ما می داد.

علی (ع) : "رسول الله چه؟" هر دو ساکت شدند.

علی (ع) : "سنت رسول الله بهتر است یا عمر؟" گفتند : سنت رسول الله.

گفتند : سابقه ، خدمات ، فامیلی ، چه می شود؟

علی : "آیا خدمات و سابقه و قرابت من بیشتر است یا شما؟"

گفتند : شما.

فرمود : "من و این کارگر و اجیر ، (اشاره کرد به اجیری که در نزدیکی حضرت بود.) یکسان سهم

داریم."

۲. عدالت در قرآن و نهج البلاغه

۱ _ لَا تَقْتُلَنَّ بِي إِلَّا قَاتِلِي أَنْظُرُوا إِذَا أَنَا مِتُّ مِنْ ضَرْبَتِهِ هَذِهِ فَاضْرِبُوهُ ضَرْبَهُ بِضَرْبِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۴۷] .

۲ _ فَلَا يَسْرِفُ فِي الْقَتْلِ [اسراء / ۳۳] .

۳ _ فَأَعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ [بقره / ۱۹۴] .

۴ _ لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَ لَمْ يُخْرِجُواكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَ تُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ [ممتحنه / ۸] .

وَ إِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ [نحل / ۱۲۶] .

لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ قَوْمٍ [مائده / ۲] .

۵ _ أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ [مائده ، ۴۵] .

۶ _ قَالَ (ع) : النَّاءُ بِأَكْثَرِ مِنَ الْإِسْتِحْقَاقِ مَلَقٌ وَ التَّفْصِيرُ عَنِ الْإِسْتِحْقَاقِ عَى أَوْ حَسَدٌ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۴۷] .

الإفراط في الملامه يشب نار اللجاجه [غررالحکم ، ۲۲] .

۷ _ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً [نساء ، ۳] .

۸ _ وَ الَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يَسْرِفُوا وَ لَمْ يَقْتُرُوا [فرقان ، ۶۷] .

۹ _ فَإِنَّ لِلْأَقْصَى مِنْهُمْ مِثْلَ الَّذِي لِلْأَذْنَى [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۱۰ _ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَ آتُوا [انعام ، ۱۴۱] .

۱. عدل

۱. معنای عدل

۱ _ هر چیزی به جای خود نه این که همه چیز از برای همه؛ زیرا :

لا تعلقوا الجواهر في أعناق الخنازير. [منیه المرید ، ص ۱۸۴] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : قَامَ عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ (ع) خَطِيبًا فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ فَقَالَ : يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ ! لَا تُحَدِّثُوا الْجُهَالَ بِالْحِكْمَةِ
فَتَظْلِمُوهَا وَلَا تَمْنَعُوهَا

أَهْلَهَا فَتَطْلِمُوهُمْ [کافی ، ج ۱ ، ص ۴۲] .

۲. لزوم واهمیت عدل

۱. قرب عدل و تقوا

اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى [مائده ، ۸] .

۲. وسعت در عدل

وَ إِذَا قُتِلْتُمْ فَاغْدِلُوا وَ لَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى [انعام ، ۱۵۲] .

عدالت در غنایم جنگی.

عدالت در ارث.

۳. حیات در عدل

قال علی - (ع) : الْعَدْلُ حَيَاةٌ [غررالحکم ، ص ۹۹] .

۴. عدل و اصلاح خلق

قال علی (ع) : الْعَدْلُ يَصْلِحُ الْبَرِيَّةَ [غررالحکم ، ص ۳۳۹] .

۵. عدل و آبادانی

قال علی (ع) : ما عمرت البلدان بمثل العدل [غررالحکم ، ص ۳۴۰] .

۶. نزول برکات در عدل

قال علی (ع) : بِالْعَدْلِ تَنْضَاعُ الْبَرَكَاتُ [غررالحکم ، ص ۴۴۶] .

۷. نزول رحمت در عدل

وَ قَالَ عَلِيٌّ (ع) : مَنْ عَدَلَ فِي الْبِلَادِ نَشَرَ اللَّهُ عَلَيْهِ الرَّحْمَةَ [غررالحکم ، ص ۳۴۰] .

۸. اجرای حکم الله

قال علی (ع) : من عدل نفذ حکمه [غررالحکم ، ص ۳۴۰] .

۹. عظمت قدر ، در عدل

قال علی (ع) : مَنْ عَدَلَ عَظُمَ قَدْرُهُ [غررالحکم ، ص ۴۴۶] .

۱۰. عادل ، در حصن خدا

قال علی (ع) : من عمل بالعدل حصن الله ملكه [غررالحکم ، ص ۳۴۰] .

۱۱. ایجاد نظم در عدل

قال علی (ع) : الْعَدْلُ يَضَعُ الْأُمُورَ مَوَاضِعَهَا [نهج البلاغه ، حکمت ۴۳۷] .

۱۲. قضاوت عادلانه

قال علی (ع) : لَيْسَ مِنَ الْعَدْلِ الْقَضَاءُ عَلَى الثَّقَةِ بِالظَّنِّ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۲۰] .

۳. ابعاد ومصادیق عدل

۱. نسبت به دشمن

(فلا تعتدوا) آمده.

۲. نسبت به حیوان

وَلْيَعْدِلْ بَيْنَ صَوَاحِبَاتِهَا فِي ذَلِكَ وَبَيْنَهَا [نهج البلاغه ، نامه ۲۵] .

۳. نسبت به نگاه

وَ آسِ بَيْنَهُمْ فِي اللَّحْظَةِ وَالنَّظَرَةِ وَالْإِشَارَةِ وَالتَّحِيهِ حَتَّى لَا يَطْمَعَ الْعُظَمَاءُ فِي حَيْفِكَ وَلَا يَأْسَ

الضَّعْفَاءُ مِنْ عَدْلِكَ وَ السَّلَامُ [نهج البلاغه ، نامه ۴۶] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَقْسِمُ لِحَفَظَاتِهِ بَيْنَ أَصْحَابِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۷۱] .

۴. نسبت به اولاد

قال النبي (ص) : اعدلوا بين أولادكم في السر كما تحبون أن يعدلوا بينكم في البر و اللطف [مكارم الأخلاق ، ص ۲۲۰] .

۵. نسبت به مشتری

وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ [اعراف ، ۸۵] .

۶. عدل در ستایش

در اسلام نسبت به ستایش امر به عدالت شده و گر نه تملق و حسادت را به دنبال دارد.

۷. عدل در محبت

در اسلام نسبت به محبت امر به عدالت آمده و گر نه شخص یا لوس یا عقده ای بار می آید.

عدالت در غنایم جنگی.

عدالت در ارث.

۸. عدل در تقسیم ارزاق

فَإِنَّ لِلْأَقْصَى مِنْهُمْ مِثْلَ الَّذِي لِلْأَذْنَى [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۹. عدل در ساعت کار

توزيع الوقت توسيعه

۱۰. عدل در غیرت

۱۱. عدل در انفاق

۱۲. عدل در رابطه یا قطع رابطه

۱۳. عدل در رفاقت

۱۴. عدل در مدح و ذم

۱۵. نسبت به غنی و فقیر

۱۶. عدل در کار و تفریح

۱۷. عدل در عبادت

۱۸. عدل در مجازات

۱۹. عدل در خوف و رجا

۲۰. عدل در معاش و معاد

۲۱. عدل در مادیت و معنویت

۲۲. عدل در اقتصاد و اعتقاد

۲۳. عدل در زراعت

۴. عدالت گستران

۱. انبیا

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيُقِيمُوا النَّاسَ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ [حدید ، ۲۵] .

۲. اوصیا

۱. سبب پذیرش حکومت امام علی (ع)

آنچه سبب شد که علی (ع) حکومت را بپذیرد: أَلَا يَاقَرُؤُا عَلَي كَظِهِ ظَالِمٍ وَ لَا سَعَبٍ مَّظْلُومٍ [نهج البلاغه ، ۴۹] .

وَاللَّهُ

لَوْ وَجَدْتُهُ قَدْ تَزَوَّجَ بِهِ النِّسَاءَ وَ مَلَكَ بِهِ الْإِمَاءَ لَرَدَدْتُهُ فَإِنَّ فِي الْعَدْلِ سَيِّئَةً وَ مَنْ ضَاقَ عَلَيْهِ الْعَدْلُ فَالْجَوْرُ عَلَيْهِ أَضْيَقُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۵] .

۲. سبب قیام امام حسین (ع)

عن الحسين (ع): أ لا ترون أن الحق لا يعمل به و أن الباطل لا ينتهي عنه [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۱۱۶] .

۳. سبب قتل امام علی (ع)

قتل علی (ع) لشده عدله

۴. تحمل عدالت علی (ع) با ریشه جنگ

ریشه جنگ عدم تحمل عدالت علی (ع) بود.

وَ مَا أَخَذَ اللَّهُ عَلَى الْعُلَمَاءِ أَلَّا يَقَارُوا عَلَى كَظْمِهِ ظَالِمٍ وَ لَا سَعَبِ مَظْلُومٍ [نهج البلاغه ، خطبه ۳] .

زیرا بی عدالتی بعد از عمر اوج گرفت.

۵. زمینه های بی عدالتی

۱. انتخاب رشته

در یک رشته فارغ التحصیلان ، زیاد ، ولی در یک رشته کمبود.

۲. تولید نسل بالا

تولید نسل بالا ، تولید غذا و... کم.

۳. پذیرش چند مسئولیت

یک نفر چند مسئولیت ، فرد مشابه او بیکار.

۴. وزارتخانه ها

کارمندان یک وزارتخانه در رفاه ، کارمندان دیگری در مضیقه.

۵. سرمایه گذاری در تسلیحات

در دنیا سرمایه گذاری برای هلاک مردم می شود (تسلیمات)، ولی سرمایه گذاری برای نجات مردم نمی شود. (ارشاد)

۶. سگ بازی

در دنیا برای سگ هایشان دکتر، پرستار، آرایشگاه، آزمایشگاه و غذای گران قیمت دارند، ولی در جای دیگر قحطی بین انسانها موج می زند.

۷. طرح مسئله قومیت و نژاد و مانند آن

طرح مسئله قومیت، وطن، نژاد، زبان زمینه بی عدالتی ها می شود.

۶. آیات

۱. عدل در آفرینش

الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ [انفطار ، ۷] .

خداوند توازن در اعضا و تعادل و آنها را مکمل یکدیگر قرار داد. مثلا دندان را به کمک دهان فرستاد و گر نه جویده نمی شد. ساق پا را محکم و گر نه بار بدن را تحمل نمی کرد. مژه و پلک و ابرو و جایگاه چشم را طوری آفرید که از لطافت چشم حفاظت نماید.

در نشیمن گاه مقداری چربی قرار داد تا هنگام نشستن استخوان ها درد نگیرد.

۲. عدل در قضاوت

فَاتَّبِعُوا حُكْمًا مِنْ أَهْلِهِ وَ حُكْمًا مِنْ أَهْلِهَا [نساء ، ۳۵] .

وَ إِذَا حُكِمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ [نساء ، ۵۸] .

فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ [حجرات ، ۹] .

۳. عدل در مسائل حقوقی

وَ لِيَكْتُبَ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ [بقره ، ۲۸۲] .

فَلْيَمْلِكْ وَلِيَهُ بِالْعَدْلِ [بقره ، ۲۸۲] .

عدل در کیفر

السَّنَّ بِالسَّنِّ [مائده ، ۴۵] .

۷. توزیع عادلانه

۱. توزیع علم

قَالَ عَلِيٌّ (ع) : زَكَاةُ الْعِلْمِ نَشْرُهُ [غررالحکم ، ص ۴۴]

۲. توزیع زکاه

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ [توبه ، ۶۰] .

۳. توزیع محبت

با هر که دشمن شدی همه ناسزاها را مگو و با هر که دوست شدی همه اسرار را مگو.

۴. توزیع بیت المال

سرمایه شاه در آمریکا تا ۲۳ میلیارد دلار رسید.

سرمایه شاه در سوئیس بیش از ۱۰۰ میلیارد دلار . می گویند اگر شاه هزار سال عمر می کرد...

۵. توزیع غنایم جنگی

عدالت در غنایم جنگی.

۶. توزیع ارث

عدالت در ارث.

۸. عوامل اعراض از عدل

۱. رابطه

۱. پسر نوح

إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ [هود ، ۴۶] .

لا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ [بقره ، ۱۲۴] .

۲. زنان نوح و لوط

كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحِينَ [تحریم ، ۱۰] .

۳. عموی پیامبر

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَ تَبَّتْ [مسد ، ۱] .

۴. پدر و مادر بد

وَ إِنْ جَاهِدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا [عنكبوت ، ۸] .

۵. تقلید کور کورانه

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَ إِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنْ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ [توبه ، ۲۳] .

۲. انتقام

وَ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ أَنْ قَوْمٍ عَلَىٰ آلَا تَعْدِلُوا [مائده ، ۸] .

۹. سیمائی از عدل امیرالمؤمنین (ع)

۱. عدم قبول پیروزی باستم

أَتَأْمُرُونِي أَنْ أَطْلُبَ النَّصِيرَ بِالْجَوْرِ فِيمَنْ وُلِّيتُ عَلَيْهِ وَ اللَّهُ لَا أَطُورُ بِهِ مَا سَمَرَ سَمِيرٌ وَ مَا أَمَّ نَجْمٌ فِي السَّمَاءِ نَجْمًا لَوْ كَانَ الْمَالُ لِي لَسَوَّيْتُ بَيْنَهُمْ فَكَيْفَ وَ إِنَّمَا الْمَالُ مَالُ اللَّهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۲۶] .

۲. مساوات در همه امور

قال علی (ع) : وَ اسْ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ بوجهك وَ مَنطقتك وَ مَجْلِسك حَتَّىٰ لَمَّا يَطْمَعُ قَرِيبُكَ فِي حَيْفِكَ وَ لَا يَأْسَ عِدُّوكَ مِنْ عَدْلِكَ [کافی ، ج ۷ ، ص ۴۱۳] .

۳. تبعیض ، هرگز

به علی (ع) گفتند : لنا سابقه و عناء و قرابه فرمود : من از شما بیشتر دارا هستم؛ تبعیض هرگز. و از همان جا گروه و ناگشین فکر جنگ جمل پیدا شد.

۱. معتضد

معتضد (۲۷۹ _ ۲۸۹ه) هر سال از دوران خلافتش را و بعد از همه مخارج ، آنچه که به بیت المال خصوصی به عنوان پس انداز می گذاشت ، هزار هزار دینار بود ، تا آن که در بیت المال ۹ هزار هزار دینار جمع شد. و می خواست که آن را به ده هزار هزار دینار برساند و نذر کرد که هر وقت به آن مقدار رسید در آن سال ثلث مالیات را از مردم نگیرد و می خواست که همه آن ها را ذوب کرده و در قالبی بریزد و آن را در جلوی درب عمومی بگذارد تا همه مردم بدانند که او ده هزار هزار دینار دارد که نیازی هم به آن ندارد ، ولی مرگ او قبل از آن که به آرزوی خود برسد فرا رسید.

۲. مال خراج استان کرمان و فارس

مال خراج و زمین های عمومی که از استان فراس

و کرمان (پس از کسر مخارج) می رسید و مقدار آن در هر سال از سال ۲۹۹ تا سال ۳۲۰ هجری به ۲۳ هزار درهم بالغ می شد و از آن چهار هزار درهم به بیت المال عمومی حمل می شد و باقیمانده که ۱۹ هزار درهم بود به بیت المال خصوصی حمل می شد. [عدالت اجتماعی ، ص ۴۱۱. (در اسلام)]

۳. کاخ های باعظمت با اموال بیت المال

با اموال بیت المال که در نظر خلفا و شاهان جبار گنج باد آورده به حساب می آمد ، کاخ های با عظمت می ساختند ، مجالس عیاشی بسیار پر خرج ترتیب می دادند و به نوکران متملق و مزدوران چاپلوسشان هدیه ها می کردند. این ها همه به قیمت خرابی کوخ های محرومان و خالی شدن سفره های زحمت کشان و گرسنگی فرزندان معصومشان تمام می شد.

۴. ۲۹۰ میلیون درهم ، خرج کاخ های متوکل

متوکل عباسی از بیت المال مسلمانان قصرهای متعددی بنا کرد که جمعا ۲۹۰ میلیون درهم برای ساختن آن ها خرج نمود.

۵. ۵ کشتی امین ، خلیفه عباسی

امین ، خلیفه دیگری از بنی عباس ، در دجله ، پنج سفینه به شکل های شیر و فیل و عقاب و مار و اسب ساخته بود که مخارج عظیم آن از بیت المال تأمین شده بود.

۶. استانداری خوزستان با یک تملق

شخصی در مدح سفاح ، خلیفه عباسی قصیده ای گفت. سفاح به قدری از آن تملق خوشش آمد که استانداری خوزستان را به آن مرد واگذار کرد.

۷. ۱۳۰ میلیون درهم ، خرج عروسی مأمون

تنها در عروسی مأمون با پور انداخت دختر حسن بن سهل ۱۳۰ میلیون درهم خرج شد و زبیده همسر هارون آن قدر جواهر در بر می کرد

که از سنگینی قدرت راه رفتن نداشت.

۱۱. نمونه های بی عدالتی شاه ایران

۱. ثروتمندترین مرد جهان

در روزنامه اطلاعات مورخ ۱۳۵۷/۱۰/۲۱ آمده است: شاه ایران یکی از ثروتمندترین افراد جهان به شمار می رود.

نیویورک تایمز می نویسد: میزان کلی و دقیق ثروت خانواده شاه ایران نا معلوم است، اما با اطمینان می توان گفت که ثروت پهلوی در خاور میانه فقط با دارایی ثروتمندان عربستان سعودی و خانواده الصباح در کویت قابل قیاس است.

نیویورک تایمز اضافه می کند: بانک داران آمریکایی اظهار می دارند که بخش اعظم ۲ تا ۴ هزار میلیون دلار پول که طی دو سال اخیر از ایران به آمریکا منتقل شده به خانواده سلطنتی ایران تعلق دارد.

۲. ۲۵ میلیون باخت در قمار

در هفته اول فروردین ۱۳۵۳ اشرف، خواهر شاه، تنها در یک شب نشینی در قمارخانه شهر (کان) بیش از ۱۵ میلیون فرانک (بیش از ۲۵ میلیون تومان) باخت است!!

۳. ۳۷ میلیون جواهر

فرح، زن شاه قسمتی از جواهراتش را در یک حراج در فرانسه به ۳۷ میلیون تومان فروخته است!!

۴. ۲۵ میلیارد دلار دارایی

در کیهان مورخ ۱۳۵۷/۱۲/۱۲ می خوانیم: دارایی شاه فقط در آمریکا به ۱۵ تا ۲۳ میلیارد دلار می رسد. گر چه از پول هایش در دیگر بانک های دنیا خبر درستی نداریم، ولی برخی موجودی او را تنها در بانک سوئیس بین ۱۰ تا ۲۵ میلیارد دلار حدس می زنند. [اختاپوس صد پا، ص ۳۰ و ۳۱].

[به نقل از علل پیشرفت اسلام و انحطاط مسلمین، ص ۴۰۶ _ ۴۱۱].

وَإِيَّاكَ وَالْإِسْتِثْنَاءَ بِمَا النَّاسُ فِيهِ أُسْوَةٌ [نهج البلاغه، نامه ۵۳].

۱. عذر پذیری

۱. قبول نکردن عذر خواهی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَرُّ النَّاسِ مَنْ

لا يقبل العذر ولا يقبل الذنب [غررالحكم، ص ٤٤٧].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَكْبَرُ الْوِزْرِ مَنَعُ قَبُولِ الْعِذْرِ [غررالحكم،]

٢. زشتی مجازات با عذر خواهی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا أَقْبَحَ الْعُقُوبَةَ مَعَ الْإِعْتِذَارِ [غررالحكم، ص ٤٤٥].

٣. بخشیدن گناه با عذر داشتن

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا أَذْنَبَ مَنْ اعْتَذَرَ [غررالحكم، ص ١٩٥].

٤. زیبایی عفو و بخشش

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ أَحْسَنَ الْفَضْلَ قَبُولَ عِذْرِ الْجَانِي [غررالحكم، ص ٢٤٥].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَعْقَلُ النَّاسِ أَعْذَرَهُمُ لِلنَّاسِ [غررالحكم، ص ٥٢].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ أَحْسَنَ الْإِعْتِذَارَ اسْتَحَقَّ الْإِعْتِفَارَ [غررالحكم، ص ١٩٥].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْعَفْوُ زَكَاةُ الظُّفْرِ [نهج البلاغه، حکمت ٢١١].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْعَفْوُ زِينُ الْقَدْرَةِ [غررالحكم، ص ٣٤٢].

٥. کیفیت عذر خواهی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَافِعُ الْمَجْرِمِ خُضُوعُهُ بِالْمَعْذَرَةِ [غررالحكم، ص ٤٤٧].

٦. عذر خواهی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْمَعْذَرَةُ بَرَهَانُ الْعَقْلِ [غررالحكم، ص ٤٤٧].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَحَقُّ النَّاسِ بِالْإِسْعَافِ طَالِبُ الْعَفْوِ [غررالحكم، ص ٤٤٧].

١. عرفات

١. اهمیت

سرزمینی که خداوند به خاطر اشک ها و دعاهاى زائران بر فرشتگان مباحثات مى کند. [کنز، ج ٥، ص ١٣].

روز عرفه جبرئیل حضرت آدم را به عرفات برد و تا غروب دست به آسمان ، دعا کرد :

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : أَنَّ آدَمَ لَمَّا أُمِرَ بِالتَّوْبَةِ قَالَ جِبْرِئِيلُ لَهُ قُمْ يَا آدَمُ فَخَرَجَ بِهِ يَوْمَ التَّوْبَةِ فَأَمَرَهُ أَنْ يَغْتَسِلَ وَيَحْرِمَ فَلَمَّا

كَانَ يَوْمَ الثَّامِنِ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ أَخْرَجَهُ جِبْرِئِيلُ (ع) إِلَى مَنَى فَبَاتَ فِيهَا فَلَمَّا أَصْبَحَ تَوَجَّهَ إِلَى عَرَفَاتٍ وَكَانَ قَدْ عَلَّمَهُ الْإِحْرَامَ وَ
أَمَرَهُ بِالتَّلْبِيَةِ فَلَمَّا زَالَتِ الشَّمْسُ يَوْمَ عَرَفَةَ قَطَعَ التَّلْبِيَةَ وَأَمَرَهُ أَنْ يَغْتَسِلَ فَلَمَّا صَلَّى الْعَصِرَ أَوْقَفَهُ بِعَرَفَاتٍ إِلَى أَنْ قَالَ فَبَقِيَ آدَمُ إِلَى
أَنْ غَابَتِ الشَّمْسُ رَافِعًا يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ يَتَضَرَّعُ وَيَبْكِي إِلَى اللَّهِ فَلَمَّا غَابَتِ الشَّمْسُ رَدَّهُ إِلَى الْمَشْعَرِ فَبَاتَ بِهِ فَلَمَّا أَصْبَحَ قَامَ عَلَى
الْمَشْعَرِ فَدَعَا اللَّهَ بِكَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ ثُمَّ أَفَاضَ إِلَى مَنَى وَأَمَرَهُ جِبْرِئِيلُ أَنْ يَحْلِقَ الشَّعْرَ الَّذِي عَلَيْهِ فَحَلَقَهُ ثُمَّ رَدَّهُ إِلَى مَكَّةَ فَآتَى بِهِ
إِلَى عِنْدِ الْجُمْرَةِ الْأُولَى فَعَرَّضَ لَهُ إِبْلِيسُ عِنْدَهَا فَقَالَ يَا آدَمُ أَيْنَ تُرِيدُ فَأَمَرَهُ جِبْرِئِيلُ أَنْ يَرْمِيَهُ بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ وَأَنْ يَكْبِرَ مَعَ كُلِّ
حَصِيَّةٍ تَكْبِيرَةً فَفَعَلَ آدَمُ ثُمَّ ذَهَبَ فَعَرَّضَ لَهُ إِبْلِيسُ عِنْدَ الْجُمْرَةِ الثَّانِيَةِ فَأَمَرَهُ أَنْ يَرْمِيَهُ بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ فَرَمَى وَكَبَرَ مَعَ كُلِّ حَصِيَّةٍ
تَكْبِيرَةً ثُمَّ عَرَّضَ لَهُ عِنْدَ الْجُمْرَةِ الثَّلَاثَةِ فَأَمَرَهُ أَنْ يَرْمِيَهُ بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ فَرَمَى وَكَبَرَ مَعَ كُلِّ حَصِيَّةٍ فَذَهَبَ إِبْلِيسُ فَقَالَ لَهُ إِنَّكَ لَنْ
تَرَاهُ بَعِيدًا هَذَا أَبَدًا ثُمَّ انْطَلَقَ بِهِ إِلَى الْبَيْتِ الْحَرَامِ وَأَمَرَهُ أَنْ يَطُوفَ بِهِ سَبْعَ مَرَّاتٍ فَفَعَلَ فَقَالَ لَهُ إِنَّ اللَّهَ قَدْ قَبِلَ تَوْبَتَكَ وَحَلَّتْ لَكَ
زَوْجَتُكَ [وسائل الشيعة، ج ١١، ص ٢٣٦].

آخرین سوره در عرفات نازل شد. [مجمع البيان، ج ٣، ص ١٥٠. برهان، ج ١، ص ٤٣٠].

امام باقر علیه السلام: از ظهر تا غروب دو دست خود را به سوی آسمان بالا می برد و دعا می کرد. [مستدرک الوسائل، ج ٢، ص ١٦٤].

سرزمینی که تمام گناهان

در آن بخشیده می شود و خداوند فرشتگان را براین عفو شاهد گرفت.

عن علی (ع) : أن رسول الله (ص) لما حج حجه الوداع وقف بعرفه و أقبل على الناس بوجهه و قال مرحبا بوفد الله ثلاث مرات الذين إن سألوا أعطوا و تخلف نفقاتهم و يجعل لهم في الآخرة بكل درهم ألف من الحسنات ثم قال أيها الناس أ لا أبشركم قالوا بلى يا رسول الله قال إنه إذا كانت هذه العشي بهي الله بأهل هذا الموقف الملائكة فيقول يا ملائكتي انظروا إلى عبادي و إمائي أتوني من أطراف الأرض شعئا غربا هل تعلمون ما يسألون فيقولون و ما يسألون فيقولون ربنا يسألونك المغفرة فيقول أشهدكم أني قد غفرت لهم فانصرفوا من موقفهم مغفورا لهم ما سلف [بحار الأنوار ، ج ٩٦ ، ص ٤٩] .

سرزمینی که مهدی در آنجا است.

سرزمینی که با اشک امام حسین تر شد.

روز عرفه از اعیاد بزرگ است ، اگر چه آن را عید نام گذاری نکرده اند.

سخنان رسول اکرم در عرفات در حجه الوداع :

ای مردم سخنان مرا بشنوید که دیگر شما را در این نقطه نخواهم دید :

۱ _ مسئله تقلین .

۲ _ برادری همه مسلمانان .

۳ _ احترام مال مردم و تحریم ربا .

۴ _ احترام همسران . [سیره ابن هشام ، ج ٤ ، ص ٢٥٠] .

پیامبر خدا (ص) : " حج ، عرفات است روزهای منی سه روز است (پس هر که عجله کند در دو روز ، پس گناهی بر او نیست و هر که تأخیر کند گناهی بر او نیست) هر کس پیش از طلوع فجر عرفه ، عرفه را در یابد حج را درک کرده است " . [

پیامبر اکرم (ص): " در هیچ روزی به اندازه روز عرفه ، خداوند بندگان را از آتش دوزخ آزاد نمی کند."

۲. فضیلت

پیامبر اکرم (ص): " برخی از گناهان جز در عرفه بخشوده نمی شود."

امام علی (ع): " از رسول خدا (ص) پرسیده شد چه کسی از اهل عرفات جرمش بزرگتر است؟ فرمود: آنکه از عرفات بر می گردد و می بیند که آمرزیده نشده است."

امام صادق (ع) فرمود: " مقصودشان کسی است که از رحمت الهی مأیوس باشد."

افتخار خداوند به اهل عرفات

پیامبر خدا (ص): " غروب عرفه خداوند به وسیله اهل عرفه بر فرشتگان افتخار می کند و می فرماید: به بندگانم بنگرید؛ ژولیده و غبارآلود نزد من آمده اند."

در نقل دیگری اضافه دارد: " غبارآلود از هر راه دور شما را گواه می گیرم که آنها را آمرزیدم". [حج و عمره در قرآن و حدیث ، محمد ری شهری ص ۳۲۵ ، حدیث ۵۷۳]

پیامبر خدا (ص): " خداوند به اهل عرفات نعمت داده و به وسیله آنان بر فرشتگان مباحث کرده و می فرماید: ای فرشتگان من! به بندگان من بنگرید؛ ژولیده و غبارآلوده از هر راه دور راه سپرده و آمده اند. شما را گواه می گیرم که دعایشان را مستجاب کرده و خواسته شان را برآورده ام ، خطا کارشان را به خاطر نیکوکارشان بخشیدم و به نیکوکارشان هر چه را که از من خواستند عطا کردم ، جز گناهی را که میان خودشان دارند (حق الناس)". [همان]

پیامبر خدا (ص): " در هیچ روزی به اندازه روز عرفه

خداوند بندگان را از آتش دوزخ آزاد نمی کند ، همانا خداوند نزدیک می شود و بر فرشتگان مباحثات می کند و می فرماید : اینها چه می خواهند ". [همان]

۳. وجه تسمیه

علت نام گذاری به عرفه

معاویه بن عمار : از امام صادق (ع) در باره علت نامگذاری عرفات پرسیدم. حضرت فرمود : " جبرئیل حضرت ابراهیم را روز عرفه بیرون آورد و چون ظهر شد به وی گفت : ای ابراهیم! به گناهانت اعتراف کن و عبادت هایت را بشناس. (اعتراف بذنبک اعرف مناسکک) از این رو به عرفات نامیده شد ، چونکه جبرئیل گفت : اعتراف کن ، او هم اعتراف کرد ". [حج و عمره در قرآن و حدیث ص ۳۲۳ حدیث ۵۷۲]

۴. زمان

شب عرفه

شب نهم ذی الحجه که شب عرفه است در فضیلت و احیاء و دعای و عبادت مانند روز عرفه است و مستحب است در آن شب دعای (اللهم یا شاهد کل نجوا) خوانده شود.

روز عرفه

وقوف در عرفات در روز نهم ذی الحجه بعد از احرام اولین واجب و رکن از ارکان حج می باشد که وقت اختیاری آن از ظهر روز نهم تا غروب آفتاب می باشد.

وافیضوا من حیث افاض الناسکه مردم قریش و قوف به عرفات را برای خودشان کسر شأن می دانستند که آیه شریفه نازل شد : فاذا افضتم من عرفات.... [بقره/ ۱۹۸]

وقوف در عرفات از مناسک حج است ، زیرا کوچ کردن (افاضه) فرع بر وقوف است لذا وقوف در عرفات مسلّم و مفروض گرفته شده است.

قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ : " سَمِعَ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (ع) يَوْمَ عَرَفَةَ سَائِلًا يَسْأَلُ النَّاسَ فَقَالَ لَهُ : وَيَحْكُ أَوْ غَيْرَ اللَّهِ تَسْأَلُ فِي هَذَا الْيَوْمِ؟ إِنَّهُ لَيَرْجَى لِمَا فِي بُطُونِ الْحَبَالِي فِي هَذَا الْيَوْمِ أَنْ يَكُونَ سَعِيدًا " [وسائل الشيعه ، ج ۱۳ ، ص ۵۵۵] .

نهم ذی الحجه : روزی که امام سجاد

(ع) به فقیری فرمود وای بر تو که مثل چنین روزی به سراغ غیر خدا می روی."

روز عرفه سخت ترین روزها بر شیطان است :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَيَّا رُئِيَ الشَّيْطَانُ فِي يَوْمٍ هُوَ أَضْيَعُ عَزْرًا وَلَا أَذْحَرُ وَلَا أَحْقَرُ وَلَا أَغِيظُ مِنْهُ فِي يَوْمِ عَرَفَةَ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۰ ، ص ۴۳] .

همین که غروب شد رسول اکرم به بلال فرمود : " مردم را ساکت کن ، حرف دارم ". بلال همه را ساکت کرد. حضرت فرمود :

إِنَّ رَبَّكُمْ تَطَوَّلَ عَلَيْكُمْ فِي هَذَا الْيَوْمِ فَغَفَرَ لِمُحْسِنِكُمْ وَشَفَعَ مُحْسِنِكُمْ فِي مُسِيئِكُمْ فَأَفِيضُوا مَغْفُورًا لَكُمْ قَالَ وَزَادَ غَيْرُ الثَّمَالِيِّ أَنَّهُ قَالَ إِلَّا أَهْلَ التَّبِعَاتِ [کافی ، ج ۴ ، ص ۲۵۷] .

شب عید قربان صدها هزار حاجی ، چند ساعته باید از بیابان عرفات به بیاO...مشعر بروند

فَإِذَا أَفْضُتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَادْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ [بقره/ ۱۹۸] .

به کسانی که مثل مردم حرکت نمی کردند و یک قسمت این مانور را رها و از نیمه راه ملحق می شدند (یعنی توقف در عرفات را انجام نمی دادند به خیال آن که ما بزرگان مکه هستیم) خطاب شد : أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ [بقره/ ۱۹۹] .

عرفات ، کلاس روزانه بود و مشعر کلاس شبانه.

در عرفات به معرفت و در مشعر به شعور باید برسیم.

۵. مکان

عرفات نام منطقه وسیعی است با مساحت حدود ۱۸ کیلومتر مربع که در شرق مکه و متمایل به جنوب و در میان راه طائف و مکه قرار گرفته است. این منطقه به وسیله کوه هایی که به شکل نیم دایره در اطرافش قرار دارد مشخص شده است.

زائران بیت الله الحرام در روز عرفه؛ یعنی نهم ذی الحجه الحرام در این منطقه حضور دارند؛ این حضور در اصطلاح فقهی "وقوف" نامیده می شود و از ارکان حج تمتع است. عرفات، خارج از محدوده حرم قرار دارد و اطراف آن با علائم و تابلو به طور دقیق مشخص شده است.

۶. آداب

۱. ابتدای وقوف

امام صادق (ع): "از مولا علی (ع) درباره وقوف در حل (خارج حرم) و در عرفات پرسیدند که چرا در حرم نیست؟ فرمودند: زیرا کعبه اندرون خانه است و حرم خود خانه است و چون حجاج روبه خدای می آورند آنان را در آستانه در نگه می دارد تا به درگاهش تضرع و ناله کنند".

فضیلت وقوف

پیامبر اکرم (ص): "برخی از گناهان جز در عرفات بخشوده نمی شوند".

من الذنوب ذنوب لا تغفر الا بعرفات. [حج و عمره در قرآن، ص ۵۹۴]

امام علی (ع): همه جای عرفات موقف است و بهترین جا برای وقوف دامنه کوه است [همان حدیث ۵۷۹]

امام صادق (ع) فرمود: "وقوف در عرفات بدون وضو صحیح نیست". [همان، حدیث ۵۸۱]

۲. مستحبات وقوف

هنگام وقوف در عرفات چند چیز مستحب است:

با طهارت بودن.

غسل نمودن و بهتر است نزدیک ظهر باشد.

توجه قلبی به خدا و دور ساختن چیزهایی که موجب تفرقه حواس می شود از خود.

وقوف در طرف چپ جبل الرحمه.

وقوف در زمین هموار.

خواندن نماز ظهر و عصر با یک اذان و دو اقامه.

خواندن دعاهای وارده (مخصوصاً دعای عرفه آقا امام حسین (ع) و تضرع به درگاه خداوند.

۳. دعای عرفه

۱. سیمای دعای عرفه

ناله در عرفات ، فریاد در عاشورا ، ناله در شعبان و رمضان ، فریاد

در محرم.

۱_ هر چه توجه به خدا بیشتر شد ، توجه به خود کم می شود و هر چه توجه به خود کم شود ، بیشتر به فکر مردم و مکتب می افتمیم.

۲_ دعا ، انسان را از ظلمات خارج می کند و انسان اخلاص پیدا می کند.

۳_ دعا ، آرامش می دهد.

۲. مفاد دعا

۱. شناخت خدا

قال الحسين بن علي (ع) : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَيْسَ لِقَضَائِهِ دَافِعٌ وَلَا لِعَطَائِهِ مَانِعٌ وَلَا كَصَنْعِهِ صَنِيعٌ صَانِعٌ [بحار الأنوار ، ج ۹۵ ، ص ۲۱۶] .

۱_ قال الحسين بن علي (ع) : هو الجواد الواسع فطر أجناس البدائع و أتقن بحكمته الصنائع لا يخفى عليه الطلائع و لا تضيع عنده الودائع أتى بالكتاب الجامع و بشرع الإسلام النور الساطع و هو للخليفة صانع و هو المستعان على الفجائع جازى كل صانع و رائس كل قانع و راحم كل ضارع و منزل المنافع و الكتاب الجامع بالنور الساطع و هو للدعوات سامع و للدرجات رافع و للكربات دافع [بحار الأنوار ، ج ۹۵ ، ص ۲۱۶] .

۲_ قال الحسين بن علي (ع) : منزل المنافع و الكتاب الجامع بالنور الساطع و هو للدعوات سامع و للدرجات رافع و للكربات دافع و للجبايره قانع [بحار الأنوار ، ج ۹۵ ، ص ۲۱۶] .

۲. تجديد عهد

۳_ قال الحسين بن علي (ع) : فى دعاء يوم عرفه ابتدأتنى بنعمتك قبل أن أكون شيئاً مذكورا و خلقتنى من التراب ثم أسكنتنى الأصلاب أمنا لريب المنون و اختلاف الدهور فلم أزل ظاعنا من صلب إلى رحم فى تقادم الأيام الماضيه و القرون الخاليه [بحار الأنوار ، ج ۵۷ ، ص ۳۷۲] .

— ۴

قال الحسين بن علي (ع) : لم تخرجني لرأفتك بي و لطفك لي و إحسانك إلي في دوله أيام الكفره الذين نقضوا عهدك و كذبوا رسلك [بحار الأنوار ، ج ٥٧ ، ص ٣٧٢] .

٣. خودشناسی

قال الحسين بن علي (ع) : روت بي بجميل صنعك و سوابغ نعمتك فابتدعت خلقي من منى يمى ثم أسكنتني في ظلمات ثلاث بين لحم و جلد و دم [بحار الأنوار ، ج ٩٥ ، ص ٢١٦] .

٤. سير آفرینش

قال الحسين بن علي (ع) : حفظتني في المهد طفلا- صبيا و رزقتني من الغذاء لبنا مر يا عطفت على قلوب الحواضن و كفلتني الأمهات الرحائم و كلاتني من طوارق الجان و سلمتني من الزياده و النقصان فتعاليت يا رحيم يا رحمان حتى إذا استهللت ناطقا بالكلام أتممت على سوابغ الإنعام فربيتني زائدا في كل عام حتى إذا كملت فطرتي و اعتدلت سريرتي أوجبت علي حجتك بأن (٧_) ألهمتني معرفتك و روعتني بعجائب فطرتك و أنطقتنني لما ذرات في سمائك و أرضك من بدائع خلقك و نبهتني لذكرك و شكرك و واجب طاعتك و عبادتك [بحار الأنوار ، ج ٩٥ ، ص ٢١٦] .

٥. نگاهي به نعمت ها

قال الحسين بن علي (ع) : فإن دعوتك أجبتي و إن سألتك أعطيتني و إن أطعتك شكرتني و إن شكرتني زدتنني كل ذلك إكمالا لأنعمك علي و إحسانا إلي فسبحانك سبحانك من مبدئ معيد حميد مجيد و تقدست أسماوه و عظمت آلاوه فأى أنعمك يا إلهي أحصى عددا أو ذكرا أم أى عطائك أقوم بها شكرا و هي يا رب أكثر من أن يحصيها العادون أو يبلغ علما بها الحافظون [بحار الأنوار ، ج ٩٥ ، ص ٢١٦]

بزرگی می گوید: با تمام وجودم گواه نعمت ها هستم. به باطنم ، به نور دیده ام ، به خط پیشانیم ، به روزنه های تنفسم ، به پرده گوشم ، به حرکات زبانم ، به گردش دهانم ، بن دندانم ، ذائقه ام ، جمجمه ام ، رگ های گردنم ، فضای سینه ام ، قلبم ، قسمت هائی که به کبدم متصل است ، سربندهای مفصلم ، باز و بسته شدن بازو و میچ انگشتان دست و پایم ، خون و گوشت و مویم ، تن و پی و استخوان و مغز و رگم ، آرامش و حرکت ، خواب و بیداریم و رکوع و سجودم؛ من با تمام این ها گواهی می دهم که قادر به شکرهیچ یک از نعمت ها نیستم.

۶. درخواست ها

۱ _ خشیت ، تقوا ، دوری از شقاوت ، انتخاب بهترین ها ، برکت ، رضا به قضا ، یقین ، اخلاص ، نور در چشم ، بصیرت در دین ، کامیابی از بدن ، قدرت بر ظالم ، پوشش عیوب ، مغفرت ، دوری شیطان ، گرفتن مقام در آخرت و دنیا و... ، بر مشکلات پیروز شدن ، نجات از خطرات دنیا و آخرت ، نجات از شر ستمکاران ، حفاظت در سفر ، نسبت به خود و اهل و مال ، تواضع درونی ، عزت بیرونی ، به غیر تو واگذارم نکن؛ آن چه داده ای نگیر؛ بگناه رسوایم نکن و در حال گناه مرگم نده.

قبل از مرگ هر چه می خواهی مرا در سختی قرار بده تا قبل از مرگ از من راضی شوی.

قال الحسین بن علی (ع) : فأسألك بنور وجهك الذي أشرقت له الأرض

و السماوات و انكشفت به الظلمات و صلح عليه أمر الأولين و الآخرين أن لا تميتني على غضبك و لا تنزل بي سخطك لك العتبي حتى ترضى قبل ذلك [بحار الأنوار، ج ٩٥، ص ٢١٩].

٧. نوعی تشکر

خداوندا تو قرآن فرستادی. انبیا، یس، فرقان، تورات و انجیل و زبور فرستادی. تو همه چیز را می دانی :

يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ [غافر، ١٩].

اگر پرده پوشی تو نبود، از رسوایان بودم.

قال الحسين بن علي (ع): لو لا رحمتك لكنت من المفضوحين و أنت مودی بالنصر على الأعداء و (اگر نصرت تو نبود،) لو لا نصرک لی لکنت من المغلوبين [بحار الأنوار، ج ٩٥، ص ٢٢٠].

تو یوسف را از چاه به حکومت، یونس را از دل ماهی به نبوت و یوسف را به یعقوب رساندی، بلا را از ایوب دور کردی، جلوی ذبح اسماعیل را گرفتی، به زکریا در پیری فرزند دادی، دریا را شکافتی، فرعون را غرق کردی، باد را فرستادی، باران را نازل کردی، ساحران ایمان پیدا کردند.

قال الحسين بن علي (ع): يا من دعوته مريضا فشفاني و عريانا فكساني و جائعا فأطعمني و عطشانا فأرواني و ذليلا فأعزني و جاهلا فعرفني و وحيدا فكثرني و غائبا فردني و مقلا فأغناني و منتصرا فنصرني و غنيا فلم يسلبني [بحار الأنوار، ج ٩٥، ص ٢٢٠]

قال الحسين بن علي (ع): يا مولاي أنت الذي أنعمت أنت الذي أحسنت أنت الذي أجملت أنت الذي أفضلت أنت الذي مننت

أنت الذى أكملت أنت الذى رزقت أنت الذى أعطيت أنت الذى أغنيت أنت الذى أقنيت أنت الذى آويت أنت الذى كفيت
أنت الذى هديت أنت الذى عصمت أنت الذى سترت أنت الذى غفرت أنت الذى أقلت أنت الذى مكنت أنت الذى أعززت
أنت الذى أعنت أنت الذى عضدت أنت الذى أيدت أنت الذى نصرت أنت الذى شفيت أنت الذى عافيت أنت الذى أكرمت
تباركت ربى و تعاليت فلك الحمد دائما و لك الشكر واصبا ثم أنا يا إلهى المعترف بذنوبى فاغفرها لى

(١١ _) أنا الذى أخطأت أنا الذى أغفلت أنا الذى جهلت أنا الذى هممت أنا الذى سهوت أنا الذى اعتمدت أنا الذى تعمدت
أنا الذى وعدت أنا الذى أخلفت أنا الذى نكثت أنا الذى أقررت إلهى أعترف بنعمتك عندى و أبوء بذنوبى فاغفر لى يا من لا
تضره ذنوب عباده و هو الغنى عن طاعتهم و الموفق من عمل منهم صالحا بمعونته [بحار الأنوار ، ج ٩٥ ، ص ٢٢٠] .

با چشم و گوش و دست و پايم خلاف كردم.

١. عزادارى

١. اهميت عزادارى

١. توجه و لزوم عزادارى

(١) در انسان نیروى عقل و عاطفه است.

(٢) یاد بزرگان و مجاهدين و شهدا مورد توجه قرآن است :

وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ [مريم / ١٦] .

وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَابِ اِبْرَاهِيمَ [مريم / ٤١] .

وَ كَايُنَ مِنْ نَبِيِّ قَاتَلَ مَعَهُ رِيبِيونَ كَثِيرًا فَمَا وَهَنُوا لِمَا اَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللّهِ وَ مَا ضَعُفُوا وَ مَا اسْتَكَانُوا وَ اللّهُ يَحِبُّ الصّابِرِينَ [آل
عمران / ١٤٦] .

فَلَمَّا اَسْلَمَا وَ تَلَّهٗ لِلْجَبِينِ [صافات / ١٠٣] .

سَلَامٌ عَلَى مُوسَى وَ هَارُونََ [صافات / ١٢٠] .

_ قَالَ رَسُوْلُ اللّهِ (ص) : لَكُنَّ حَمَزَةً لَا بَوَاكِي

لَهُ فَآلَى أَهْلِ الْمَدِينَةِ أَنْ لَا يُنُوحُوا عَلَيَّ مَيِّتٍ وَ لَا يَبْكُوهُ حَتَّى يَيْدُءُوا بِحَمْرِهِ فَيُنُوحُوا عَلَيَّ وَ يَبْكُوهُ فَهُمْ إِلَى الْيَوْمِ عَلَيَّ ذَلِكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ١٨٣] .

گریه پیامبر (ص) بر شهادت حضرت علی (ع) در خطبه شعبانیه (عزاداری قبل از شهادت)

— قَالَ الرَّضَا (ع) : فَعَلَى مِثْلِ الْحُسَيْنِ فَلْيَبْكُ الْبَاكُونَ فَإِنَّ الْبُكَاءَ عَلَيْهِ يُحِطُّ الدُّنُوبَ الْعِظَامَ [أمالی صدوق ، ص ١٢٨] .

— گریه پیامبر (ص) در مرگ فرزندش ابراهیم

٢. خرج دادن برای امام حسین (ع)

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَطَّلَعَ إِلَى الْأَرْضِ فَاخْتَارَنَا وَ اخْتَارَ لَنَا شَيْعَةً يَنْصُرُونَنَا وَ يَفْرَحُونَ لِفَرَحِنَا وَ يَحْزَنُونَ لِحَزْنِنَا وَ يَبْذُلُونَ أَمْوَالَهُمْ وَ أَنْفُسَهُمْ فِينَا أَوْلِيكَ مِنَّا وَ إِلَيْنَا [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦٣٤] .

٣. گریه کردن برای امام حسین (ع)

— قَالَ الرَّضَا (ع) : مَنْ تَذَكَرَ مُصَابِنَا وَ بَكَى لِمَا ارْتُكِبَ مِنَّا كَانَ مَعَنَا فِي دَرَجَتِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ مَنْ ذَكَرَ بِمُصَابِنَا فَبَكَى وَ أَبْكَى لَمْ تَبْكْ عَيْنُهُ يَوْمَ تَبْكِي الْعُيُونُ وَ مَنْ جَلَسَ مَجْلِسًا يَحْيَا فِيهِ أَمْرُنَا لَمْ يَمُتْ قَلْبُهُ يَوْمَ تَمُوتُ الْقُلُوبُ [أمالی صدوق ، ص ٧٣] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ ذَكَرَنَا عِنْدَهُ فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ وَ لَوْ مِثْلَ جَنَاحِ الدُّبَابِ غَفَرَ اللَّهُ ذُنُوبَهُ وَ لَوْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٦٣] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : نَفْسُ الْمَهْمُومِ لِظُلْمِنَا تَسْبِيحٌ [أمالی مفید ، ص ٣٣٨] .

— قَالَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) : أَنَا قَتِيلُ الْعَبْرَةِ لَا يَذْكَرُنِي مُؤْمِنٌ إِلَّا بَكَى [كامل الزيارات ، ص ١٠٨] .

— قَالَ الصَّادِقُ

(ع): كَلَّ الْجَزَعِ وَ الْبُكَاءِ مَكْرُوهٌ سِوَى الْجَزَعِ وَ الْبُكَاءِ عَلَى الْحُسَيْنِ ع [أمالی طوسی ، ص ۱۶۱] .

— قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : أَيَّمَا مُؤْمِنٍ دَمَعَتْ عَيْنَاهُ لِقَتْلِ الْحُسَيْنِ (ع) حَتَّى تَسِيلَ عَلَى خَدَيْهِ بَوَّأَهُ اللَّهُ بِهَا غُرْفًا يَسْكُنُهَا أَحْقَابًا وَ أَيَّمَا مُؤْمِنٍ دَمَعَتْ عَيْنَاهُ حَتَّى تَسِيلَ عَلَى خَدِّهِ فِيمَا مَسَّنَا مِنَ الْأَذَى مِنْ عَدُوِّنَا فِي الدُّنْيَا بَوَّأَهُ اللَّهُ مَبُوءًا صِدْقٍ وَ أَيَّمَا مُؤْمِنٍ مَسَّهُ أَذَى فِينَا فَدَمَعَتْ عَيْنَاهُ حَتَّى تَسِيلَ عَلَى خَدِّهِ مِنْ مَضَاضِهِ مَا أُوذِيَ فِينَا صَرَفَ اللَّهُ عَنْ وَجْهِهِ الْأَذَى وَ آمَنَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ سَخَطِهِ وَ النَّارِ [ثواب الأعمال ، ص ۸۳] .

۲. عزاداری در قرآن

— قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ النَّارِ ذَاتِ الْوُقُودِ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ وَ هُمْ عَلَى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ وَ مَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ [بروج/ ۸-۴] .

— وَ كَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِيثُونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ مَا ضَعُفُوا وَ مَا اسْتَكَانُوا وَ اللَّهُ يَحِبُّ الصَّابِرِينَ [آل عمران/ ۱۴۶] .

— وَ اذْكَرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ [مريم/ ۴۱] .

— وَ اذْكَرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ [مريم/ ۵۴] .

— بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ [تكوير/ ۹] .

۳. عزاداری در روایات

— گریه برای گناه و توبه و عشق به خدا مورد ستایش قرآن است و گریه برای امام حسین (ع) ثواب خاصی دارد. [بحار الأنوار ، ج ۴۴ ، ص ۲۷۸ _ ۲۹۶] .

(۱) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مِنْ عَلَامَاتِ الشَّقَاءِ جُمُودُ الْعَيْنِ وَ قَسْوَةُ الْقَلْبِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۹۰] .

(۲) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا جَفَّتِ الدَّمُوعُ إِلَّا لِقَسْوَةِ الْقُلُوبِ وَ مَا قَسَتِ الْقُلُوبُ إِلَّا لِكَثْرَةِ الذُّنُوبِ [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۸۱] .

(۳) قَالَ نُوحٌ (ع) : أَعُوذُ بِكَ مِنْ نَفْسٍ لَا تَشْبَعُ وَ مِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ وَ مِنْ عَيْنٍ لَا تَدْمَعُ وَ مِنْ دُعَاءٍ لَا يَسْمَعُ وَ مِنْ صَلَاةٍ لَا تَنْفَعُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۳۳۵] .

(۴) أَشْكُوا إِلَيْكَ عَيْنِ جَامِدَةٍ

(۵) سخن از شهادت امام حسین (ع) و عزاداری برای او حتی قبل از اسلام بوده است. (روایاتی هست که خداوند انبیا (علیهم

السلام) را به شهادت امام حسين (ع) خبر داده است جمعا ۴۶ حديث وارد شده است.) [بحار الأنوار، ج ۴۴،

۴. تاریخ عزاداری

— گریه انبیا (علیهم السلام) بر شهادت امام حسین (ع)

— گریه پیامبر (ص) و امیرالمؤمنین (ع) و حضرت زهرا (س) بر امام حسین (ع)

۵. سیره امامان در عزاداری

امام صادق (ع) :

(۱) به کسانی که طبع شعر داشتند ، دستور مرثیه خوانی می دادند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَا أَبَا عُمَارَةَ أَنْشِدْنِي فِي الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ قَالَ : فَأَنْشَدْتُهُ فَبَكَى ثُمَّ أَنْشَدْتُهُ فَبَكَى قَالَ فَوَاللَّهِ مَا زِلْتُ أَنْشِدُهُ وَ يَبْكِي حَتَّى سَمِعْتُ الْبُكَاءَ مِنَ الدَّارِ قَالَ فَقَالَ يَا أَبَا عُمَارَةَ مَنْ أَنْشَدَ فِي الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ شِعْرًا فَأَبْكِي حَمْسِينَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَ مَنْ أَنْشَدَ فِي الْحُسَيْنِ شِعْرًا فَأَبْكِي ثَلَاثِينَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَ مَنْ أَنْشَدَ فِي الْحُسَيْنِ شِعْرًا فَأَبْكِي عَشْرِينَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَ مَنْ أَنْشَدَ فِي الْحُسَيْنِ شِعْرًا فَأَبْكِي عَشْرَةَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَ مَنْ أَنْشَدَ فِي الْحُسَيْنِ شِعْرًا فَأَبْكِي وَاحِدًا فَلَهُ الْجَنَّةُ وَ مَنْ أَنْشَدَ فِي الْحُسَيْنِ شِعْرًا فَبَكَى فَلَهُ الْجَنَّةُ وَ مَنْ أَنْشَدَ فِي الْحُسَيْنِ شِعْرًا فَتَبَاكَى فَلَهُ الْجَنَّةُ [أمالی صدوق ، ص ۱۴۱] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَا أَبَا هَارُونَ أَنْشِدْنِي فِي الْحُسَيْنِ (ع) فَأَنْشَدْتُهُ فَقَالَ أَنْشِدْنِي كَمَا تُنْشِدُونَ يَعْنِي بِالرَّقِّهِ قَالَ فَأَنْشَدْتُهُ [ثواب الأعمال ، ص ۸۳] .

(۲) جعفر بن عقیق شاعری بود که به محضر امام صادق (ع) رسید. حضرت (ع) او را نزدیک خود نشانند و گفت : " شنیده ام اشعار خوبی برای امام حسین (ع) می گویی. گفت : بله. امام (ع) فرمود : پس بخوان. او خواند تا این که اشک از صورت و ریش امام صادق (ع) چکید. ثُمَّ قَالَ يَا جَعْفَرُ وَاللَّهِ لَقَدْ شَهِدَكَ مَلَائِكَةُ اللَّهِ الْمُقَرَّبُونَ هَاهُنَا يَسْمَعُونَ قَوْلَكَ فِي الْحُسَيْنِ (ع) وَ لَقَدْ بَكَوْا كَمَا

بَكِينًا وَ أَكْثَرَ وَ لَقَدْ أُوجِبَ اللَّهُ لَكَ يَا جَعْفَرُ فِي سَاعَتِكَ الْجَنَّةَ بِأَسْرِهِا وَ غَفَرَ لَكَ فَقَالَ : أَلَا أُرِيدُكَ؟ قَالَ : نَعَمْ يَا سَيِّدِي. قَالَ :
مَا مِنْ أَحَدٍ قَالَ فِي الْحُسَيْنِ (ع) شِعْرًا فَبَكَى وَ أَبْكَى بِهِ إِلَّا أُوجِبَ اللَّهُ لَهُ الْجَنَّةَ وَ غَفَرَ لَهُ [رجال الكشي ، ص ۲۸۹] .

۶. آداب عزاداری

— عزاداری باید به گونه ای باشد که عقل و احساس با هم باشد.

شروع مراسم عزاداری با تلاوت آیاتی از قرآن کریم.

هنگام اوقات شرعی نماز ، اقامه نماز جماعت صورت گیرد.

مراسم به گونه ای برگزار شود که باعث سلب آسایش همسایگان قرار نگیرد.

بعد از مراسم عزاداری از تجمع افراد ، خصوصاً در شب جلوگیری شود.

از آنجا که مقام معظم رهبری و مراجع عظام قمه زنی را حرام کرده اند ، از اجرای آن جلوگیری شود.

از ایجاد تکایا در معابر عمومی که موجب سد معبر شود ، توسط نیروی انتظامی جلوگیری شود.

از آتش زدن خیمه در ظهر عاشورا و نمایش تصاویر منتسب به امام حسین (ع) خودداری شود.

هیئت در ظهر عاشورا جهت اقامه نماز آمادگی داشته باشند.

سعی شود عزاداری به صورت سنتی که مورد تاکید امام راحل (ره) بود برگزار شود و از آلات موسیقی (ارگ و نی) استفاده نشود.

رعایت مسائل بهداشتی هنگام پذیرائی و طبخ غذا به عمل آید.

مسئول محترم کمال همکاری را با نیروی انتظامی داشته و از هرگونه انحراف سیاسی و اعتقادی و اخلاقی و خرافات که باعث تضعیف نظام مقدس جمهوری اسلامی و عزاداری امام حسین (ع) گردد جلوگیری کند ، و از مبلغین و ذاکرین متعهد و شناخته شده دعوت به عمل آورد و اگر در اجرای آن مشکلی

هست ، سازمان تبلیغات اسلامی پاسخگو و در خدمت هیئات می باشد.

محبّت مردم به حسین بن علی (علیهما السّلام) ضامن حیات و بقای اسلام است. (مقام معظم رهبریمدّ ظلّه العالی)

۷. آفات عزاداری

۱. آفات محتوایی

— قَالَ الصّادِقُ (ع) : لَا يُغَرِّنُكَ بُكَائِهِمْ إِلَّا نَمَّا التَّقْوَى فِي الْقَلْبِ [مشکاه الأنوار ، ص ۴۴].

— إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لِلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ [آل عمران/۶۸].

— دروغ بستن به خدا و پیامبر (ص) روزه را باطل می کند.

— چشم و هم چشمی در عزاداری (هاییل (ع) و قابیل)

— ریا و تظاهر در عزاداری

— بی محتوایی عزاداری

— غلّو در عزاداری : لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ [مائده/۷۷].

— غیر مستند کردن به عنوان زبان حال

— نصب عکس های امام حسین (ع) و حضرت ابوالفضل (ع)

دروغ بستن :

— إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكُذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ [نحل/۱۰۵].

— إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ [غافر/۲۸].

— لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ [آل عمران/۶۱].

حضرت علی (ع) به غلات نفرین کرد و فرمود : ...

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللَّهُمَّ إِنِّي بَرِيءٌ مِنَ الْغُلَاهِ كِبْرَاءَهُ عَيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ مِنَ النَّصَارَى اللَّهُمَّ اخْذِلْهُمْ أَبَدًا وَ لَا تَنْصُرْ مِنْهُمْ أَحَدًا]

المناقب ، ج ۱ ، ص ۲۶۳ .

— تنها آیه ای در قرآن که سه بار "ویل" آمده است: فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكُتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيُشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ [بقره/۷۹].

۲. آفات هنری

— آهنگ های موسیقی در عزاداری و سبک های جدید و مستهجن آفت است

و کلماتی مانند :

چشم‌ت قشنگ قَدّت بلند دورت بگردم ابروت کموننه با عفت و ادب سازگاری ندارد.

۳. آفات اجتماعی

(۱) ایجاد ترافیک و تراکم عزاداران

(۲) مردم آزاری از نظر بلندگو

(۳) عزاداری بعد از نیمه شب

(۴) عزاداری بدون نماز

(۵) گرفتن پول با رودربایستی برای مخارج هیئت

(۶) خرج دادن بدون پرداخت وجوهات شرعی

(۷) ورود آهنگ‌ها و ابزار و سبک موسیقی در عزاداری

(۸) یک بُعدی بودن : تحریک عواطف منهای عقل

(۹) تعصّب محلی ، قومی ، هیئتی ، مدّاحی در عزاداری ها

(۱۰) جدا شدن عزاداری ها از روحانیون

(۱۱) اصل بر حضور و کثرت جمعیت است

(۱۲) طولانی شدن برنامه عزاداری و سینه زنی

(۱۳) تبعیض در پذیرایی از عزاداران

(۱۴) ذبح گوسفند و گاو در میان عزاداران و جلو دسته ها و رعایت نشدن مسایل شرعی در مورد مساجد.

(۱۵) اعتدال در نذر کردن برای هیئت ها بر اساس نیاز

(۱۶) عدم رعایت بهداشت در پذیرایی ، چای ، شام و...

(۱۷) برخورد نامناسب با کودکان

١. عزت

١. اسباب عزت

١. فردى

١. اعتقادى

١. ايمان

وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزِنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [آل عمران ، ١٣٩] .

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ [اعراف ، ٩٦] .

قال الصادق (ع) : مَا يَتَّبِعِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَسْتَوْحِشَ إِلَى أَخِيهِ فَمَنْ دُونَهُ الْمُؤْمِنُ عَزِيزٌ فِي دِينِهِ [كافى ، ج ٢ ، ص ٢٤٥] .

٢. حق گرايى

عن أبى محمد (ع) قال : ما ترك الحق عزيز إلا ذل ولا أخذ به ذليل إلا عز [بحار الأنوار ، ج ٦٩ ، ص ٢٣٢] .

٢. اخلاقى

١. انصاف

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلَا إِنَّهُ مَنْ يَنْصِفِ النَّاسَ مِنْ

نَفْسِهِ لَمْ يَزِدْهُ اللَّهُ إِلَّا عِزًّا [كافي ، ج ٢ ، ص ١٤٤] .

٢. طمع نداشتن

عَنِ الْبَاقِرِ (ع) قَالَ : اَطْلُبْ بَقَاءَ الْعِزِّ بِإِمَاتَةِ الطَّمَعِ [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ١٦٢]

٣. سکوت وادب

قال علي (ع) : اخْفِظْ لِسَانَكَ تُعَزَّ [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٣] .

٣. کاربردی

١. تقوا

قال السجاد (ع) : الْعَزِيزَ مَنْ أَعَزَّتْهُ عِبَادَتُكَ [صحيفه سجاديه ، دعاء ٣٥] .

قال علي (ع) : لَا عِزَّ أَعَزُّ مِنَ التَّقْوَى [نهج البلاغه ، حکمت ٣٧١] .

گناه ذلت است ، زیرا خروج از ولایت خدا و ورود در ولایت شیطان است.

عن جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (ع) قَالَ : مَنْ أَخْرَجَهُ اللَّهُ عِزًّا وَجَلَّ مِنْ ذُلِّ الْمَعَاصِي إِلَى عِزِّ التَّقْوَى أَغْنَاهُ اللَّهُ بِمَا مَالٍ وَأَعَزَّهُ بِمَا عَشِيَ بِيَرِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٤١٠] .

٢. بندگی الهی

عن علي أمير المؤمنين (ع) : إلهي كفي بي عزا أن أكون لك عبدا [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ٤٠٢] .

٣. توبه

حضرت هود (ع) فرمود : يَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تَوْبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ [هود ، ٥٢] .

٤. شکر

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ [ابراهيم ، ٧] .

٥. توکل

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : إِنَّ الْغِنَى وَالْعِزَّ يُجُولَانِ فَإِذَا ظَفِرَا بِمَوْضِعِ التَّوَكُّلِ أَوْطَنَا [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا أَعَزَّ اللَّهُ بِجَهْلٍ قَطُّ [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٢].

قال النبي (ص): من لم يصبر على ذل التعلم ساعه

بقی فی ذل الجهل أبدا [بحار الأنوار ، ج ۱ ، ص ۱۷۷] .

۷. جهاد

قال علی (ع) : الْجِهَادَ عِزًّا لِلْإِسْلَامِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۵۲] .

۸. صبر و استقامت

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : مَنْ صَبَرَ عَلَى مُصِيبَةٍ زَادَهُ اللَّهُ عِزًّا إِلَى عِزِّهِ وَ أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ مَعَ مُحَمَّدٍ (ص) وَ أَهْلِ بَيْتِهِ [بحار الأنوار ، ج ۷۹ ، ص ۱۲۸] .

شخصی از همسایه خود شکایت کرد ، امام صادق (ع) فرمودند : اصبر. گفت : مردم به من نسبت ذلت می دهند. قال الصادق (ع) : إنما الدليل من ظلم [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۲۰۵] .

وَ كَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُونَ كَثِيرًا فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ مَا ضَعُفُوا وَ مَا اسْتَكَنُوا فَآتَاهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا [آل عمران ، ۱۴۶ و ۴۸] .

إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ [انفال ، ۶۵] .

وَ أَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا [جن ، ۱۶] .

۹. هجرت

الَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا لَنَبُوْنَهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ لَأَجْرُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ [نحل ، ۴۱] .

۲. اجتماعی

۱. امر به معروف و نهی از منکر

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ [آل عمران ، ۱۱۰] .

۲. ادای حقوق اجتماعی

قال علی (ع) : إِذَا أَدَّتْ الرَّعِيَةُ إِلَى الْوَالِي حَقَّهُ وَ أَدَّى الْوَالِي إِلَيْهَا حَقَّهَا عَزَّ الْحَقُّ بَيْنَهُمْ وَ قَامَتْ مَنَاهِجُ الدِّينِ وَ اغْتَدَلَتْ مَعَالِمُ الْعَدْلِ وَ جَرَتْ عَلَى أَدْلَالِهَا السُّنَنُ فَصَلَحَ بِذَلِكَ الزَّمَانُ وَ طُمِعَ فِي بَقَاءِ

الدَّوْلَهُ وَ يَسْتَمِعُ الْأَعْدَاءِ. وَإِذَا غَلَبَتِ الرَّعِيَهُ وَآلِيهَا أَوْ أَجْحَفَ الْوَالِي بِرِعِيَتِهِ اخْتَلَفَتْ هُنَالِكَ الْكَلِمَةُ وَ ظَهَرَتْ مَعَالِمُ الْجَوْرِ وَ كَثُرَ الْإِدْغَالُ فِي الدِّينِ وَ تُرِكَتْ مَحَاجُّ السُّنَنِ فَعُمِلَ بِالْهَوَى وَ عَطَلَتِ الْأَحْكَامُ وَ كَثُرَتْ عِلَلُ النُّفُوسِ فَلَا يَسْتَوْحِشُ لِعَظِيمِ حَقِّ عَطَلٍ وَ لَا لِعَظِيمِ بَاطِلٍ فُعِلَ فَهُنَالِكَ تَذَلُّ الْأَبْرَارُ وَ تَعَزُّ الْأَشْرَارُ وَ تَعْظُمُ تَبِعَاتُ اللَّهِ سُبْحَانَهُ عِنْدَ الْعِبَادِ. [نهج البلاغه ، خطبه ٢١٦].

٣. رهبری حق

لَوْ لَا أُرْسِلَتْ إِلَيْنَا رَسُولًا فَتَتَّبِعَ آيَاتِكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَذِلَّ وَ نَخْزَى [طه ، ١٣٤].

قال رسول الله (ص): لا يزال هذا الدين عزيزا منيعا ينصرون على من ناوأهم إلى اثني عشر خليفه و قال كلمه أصمניה الناس فقلت لأبي ما الكلمه التي أصمניה الناس فقال قال كلهم من قريش [خصال ، ج ٢ ، ص ٤٧٠].

قال الرضا (ع): إِنَّ الْإِمَامَةَ زِمَامُ الدِّينِ وَ نِظَامُ الْمُسْلِمِينَ وَ صَلَاحُ الدُّنْيَا وَ عِزُّ الْمُؤْمِنِينَ [كافي ، ج ١ ، ص ١٩٨].

قال السجاد (ع): طَاعَهُ وَ لَآه الْعَدْلُ تَمَامُ الْعِزِّ [كافي ، ج ١ ، ص ٢٠].

الْيَوْمَ يَسِسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ [مائده ، ٣].

قال الرضا (ع): إِنَّ الْإِمَامَةَ زِمَامُ الدِّينِ وَ عِزُّ الْمُؤْمِنِينَ [كافي ، ج ١ ، ص ١٩٨].

قال الهادي (ع): بِكُمْ أَخْرَجَنَا اللَّهُ مِنَ الدُّلِّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٦١٥].

٨- انجام هر يك از والي و رعيت حقوق ديگري را ، رمز عزت سياسی است : قال على (ع) : فَجَعَلَهَا نِظَامًا لِلْأُمَّتِمْ وَ عِزًّا لِدِينِهِمْ [نهج البلاغه ، خطبه ٢١٦].

٤. بی نیازی از مردم

عَنْ أَبِي

عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: شَرَفُ الْمُؤْمِنِ قِيَامُ اللَّيْلِ وَ عِزُّهُ اسْتِغْنَاؤُهُ عَنِ النَّاسِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٤٨] .

عن الصادق (ع) : الأيسر مما في أيدي الناس عز للمؤمن في دينه [كافي ، ج ٢ ، ص ١٤٨] .

در صفات مؤمن می خوانیم : قال الصادق (ع) : لا يزغب في عز الدنيا ولا يجزع من ذلها [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٣١] .

قال علي (ع) : القناعه توى إلى العز [غررالحكم ، ص ٣٩١] .

٥. اصلاح

وَ مَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلِهَا مُصْلِحُونَ [هود ، ١١٧] .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بَقِيَ حَتَّى يَغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ [رعد ، ١١] .

٦. اتحاد

وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَ كُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرِهِ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ [آل عمران ، ١٠٣] .

٧. عفو

قال رسول الله (ص) : عَلَيْكُمْ بِالْعَفْوِ فَإِنَّ الْعَفْوَ لَا يَزِيدُ الْعَبْدَ إِلَّا عِزًّا فَتَعَاَفَوْا يَعِزَّكُمْ اللَّهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٠٨] .

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : ثَلَاثٌ لِمَا يَزِيدُ اللَّهُ بِهِنَّ الْمَرْءَ الْمُسْلِمَ إِلَّا عِزًّا الصَّفْحُ عَمَّنْ ظَلَمَهُ وَ إِعْطَاءُ مَنْ حَرَمَهُ وَ الصَّلَاةُ لِمَنْ قَطَعَهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٠٨] .

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : مَا مِنْ عَبْدٍ كَظَمَ غَيْظًا إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ عِزًّا وَ جَلَّ عِزًّا فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٠] .

٨. مبارزه با فتنه

وَ قَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَ يَكُونَ الدِّينُ

لِلَّهِ فَإِنْ أَنْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ [بقره ، ١٩٣] .

٩. خانواده شريف

قال الحسين (ع) : هيهات منا الذله يا أبى الله ذلك لنا و رسوله و المؤمنون و حجور طابت و طهرت [لهوف ، ص ٩٧] .

١٠. تكلم طبق فهم مردم

قال الصادق (ع) : مَنِ كَتَمَ الصَّغِيْبَ مِمَّنْ حَرَدِيْنَا جَعَلَمَهُ اللهُ نُورًا بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَ رَفَعَهُ وَ رَزَقَهُ الْعِزَّ فِي النَّاسِ [بحار الأنوار ، ج ٢٥ ، ص ٣٨١] .

١. عشق به خدا

وَ الَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ [بقره/١٦٥] .

إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي [آل عمران/٣١] .

وَ لَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ [نور/٢] .

وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ [احزاب/٢٣] .

إِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ [بقره/٤٥] .

ذَرُّوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [بقره/٢٧٨] .

وَ إِذَا ذَكَرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَ إِذَا ذَكَرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ [زمر/٤٥] .

عَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَى [طه/٨٤] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَعْلَمَ أَنَّ فِيكَ خَيْرًا فَانظُرْ إِلَى قَلْبِكَ فَإِنْ كَانَ يَحِبُّ أَهْلَ طَاعَةِ اللَّهِ وَ يَبْغِضُ أَهْلَ مَعْصِيَتِهِ فَفِيكَ خَيْرٌ وَ اللَّهُ يَحِبُّكَ وَ إِنْ كَانَ يَبْغِضُ أَهْلَ طَاعَةِ اللَّهِ وَ يَحِبُّ أَهْلَ مَعْصِيَتِهِ فَلَيْسَ فِيكَ خَيْرٌ وَ اللَّهُ يَبْغِضُكَ وَ الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٦] .

نشانه محبوبیت خداوند

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَعْلَمَ كَيْفَ مَنْزِلَتِهِ عِنْدَ اللَّهِ فَلْيَنْظُرْ كَيْفَ مَنْزِلَهُ اللَّهُ عِنْدَهُ فَإِنَّ اللَّهَ يَنْزِلُ الْعَبْدَ حَيْثُ أَنْزَلَهُ مِنْ نَفْسِهِ [مجموعه ورام ، ج ٢]

، ص ۲۳۴ . [

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَإِنَّ كُلَّ مَنْ خَيْرَ لَهُ أَمْرَانِ أَمْرَ الدُّنْيَا وَ أَمْرَ الْآخِرَةِ فَاخْتَارَ أَمْرَ الْآخِرَةِ عَلَى الدُّنْيَا فَذَلِكَ الَّذِي يُحِبُّ اللَّهُ وَ
مَنْ اخْتَارَ أَمْرَ الدُّنْيَا فَذَلِكَ الَّذِي لَا مَنْزِلَةَ لَهُ عِنْدَهُ [جامع الأخبار ، ص ۱۷۸ .]

نشانه اخلاص :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ لِكُلِّ حَقٍّ حَقِيقَةً وَ مَا بَلَغَ عَبْدٌ حَقِيقَةَ الْإِخْلَاصِ حَتَّى لَا يُحِبَّ أَنْ يُحْمَدَ عَلَى شَيْءٍ مِنْ عَمَلٍ لِلَّهِ [روضه
الواعظين ، ج ۲ ، ص ۴۱۴ .]

۲. اخلاص

الا تحب ان يحمدك احد

لا تُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَ لَا شُكْرًا [دهر/ ۹ .]

عقده و كينه پيدا نمى كند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ لَمْ يَخْتَلِفْ سِرُّهُ وَ عَلَانِيَتُهُ وَ فِعْلُهُ وَ مَقَالَتُهُ فَقَدْ أَدَّى الْأَمَانَةَ وَ أَخْلَصَ الْعِبَادَةَ [نهج البلاغه ، نامه ۲۶ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعِبَادَةُ الْخَالِصَةُ أَنْ لَا يَرْجُوا الرَّجُلَ إِلَّا رَبَّهُ وَ لَا يَخَافُ إِلَّا ذَنْبَهُ [غررالحكم ، ص ۱۹۹ .]

نشانه دوست خوب :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) لِبَعْضِ أَصْحَابِهِ : مَنْ غَضِبَ عَلَيْكَ مِنْ إِخْوَانِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَلَمْ يَقُلْ فِيكَ شَرًّا فَاتَّخِذْهُ لِنَفْسِكَ صَدِيقًا [أمالى
صدوق ، ص ۶۶۹ .]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : اعْرِفِ الْمُوَدَّةَ فِي قَلْبِ أَخِيكَ بِمَا لَهُ فِي قَلْبِكَ [تحف العقول ، ص ۲۹۵ .]

۳. شكر وقبولی عبادات

من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق

میزان قبولی نمازان ينهاك عن الفحشاء و المنكر

میزان قبولی حج : در حديث داريم : ان يتغير حاله بعد الحج [جامع السعادات]

۴. ايمان به رسول خدا (ص)

فَلا وَرَبِّكَ لا يَوْمُنُونَ [نساء/٦٥] .

فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلا يَسْ مِني [بقره/٢٤٩] .

ليه المبيت : وَ

مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ [بقره/۲۰۷]

۵. شناخت شیعه واقعی

خدمت امام آمد که چرا قیام نمی کنی شما یاران بسیار دارید حضرت فرمود لابد خود شما یکی از همان یاران هستید گفت بله فرمود الان بروید در همین تنور روشن... الخ

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : و اعلم بأنك لا تكون لنا وليا حتى لو اجتمع عليك أهل مصرک و قالوا إنك رجل سوء لم يحزنك ذلك (باکی بر تو نباشد) و لو قالوا إنك رجل صالح لم يسرك ذلك [تحف العقول ، ص ۲۸۴]

۶. زهد

دنیا در دل تو است یا در دست تو

ممکن است تمام دنیا در دست تو باشد ولی زاهد باشی چون در دل تو نیست و ممکن است دنیا در دل تو باشد زهد نداری. گرچه هیچ خیری از دنیا در دست تو نباشد

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [توبه/۲۴]

۷. شناخت عقائد صحیح

۱- هماهنگی با فطرت

۲- هماهنگی با عقل

۳- هماهنگی با کتاب های آسمانی

۴- هماهنگی میزان شناخت معجزه از سحر و جادو

اولا : در معجزه تمرین و تخصیص و تحصیل لازم نیست.

ثانیا : در معجزه تحدی و مبارزه طلبی مطرح است.

ثالثا : حالات و سوابق پیامبران و ساحران.

رابعا : اهداف انبیاء و ساحران خامسا : اطرافیان انبیاء و ساحران.

۸. شناخت و سوسه شیطانی از الهامات

اگر بعد از خطور و القاء حالت سردی و یأس و وحشت و ضیق صدر پیدا شد

وسوسه استالشيطان يُعِدُّكُمْ الْفَقْرَ وَ يَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ [بقره/۲۶۸]

و اما اگر حالت پذیرش سعه صدر و باز شدن روح پیدا شد الهام استفمن یرد الله ان یرد الله ان یهدیه یشرخ صدره للإسلام [انعام/۱۲۵]

۹. شناخت

۱- شناخت عشق به تحصیلاً شفقتم ان تقدموا بین یدی نجواکم صدقات [مجادله/۱۳]

۲- شناخت ملاک عمل ملاک الاعمال خواتیمها

۳- شناخت ملاک گفتار قال امیر المؤمنین (ع) : لا تنظر إلى من قال و انظر إلى ما قال [غررالحکم ، ص ۴۳۸]

۴- شناخت ملاک افراد قال امیر المؤمنین (ع) : الحق لا يعرف بالرجال اعرف الحق تعرف أهله [روضه الواعظین ، ج ۱ ، ص ۳۱]

۵- شناخت ملاک مقام خود نزد خداوند ان زعمتم انکم اولیاء لله من دون الناس فتمنوا الموت ان کنتم صادقین [جمعه/۶]

۱۰. انجام وظیفه

حضرت فرمود : بعضی امر به معروف و نهی از منکر انجام نمی دهند اگر نماز هم کمی از دنیا یشان می کاست آنرا رها می کردند

وَ إِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا أَنْفَضُوا إِلَيْهَا وَ تَرَكَوْكَ قَائِمًا [جمعه/۱۱]

۱۱. شناخت دوست خدا

۱- پای بندی او به نماز

۲- پای بندی او به والدین

۳- پای بندی او به دوستان قبل

کسی که الطاف و رحمت خداوند و والدین و دوستان قبلی را نادیده می گیرد قطعاً خدمات شما را هم نادیده خواهد گرفت.

۴- پای بندی به مراقبت و انتقاد دلسوزانه تو.

۱۲. در عزل و نصب

۱- جهاد ۲- هجرت ۳- سابقه ۴- علم ۵- تقوی ۶- حفظ قرآن ۷- ...

۱۳. هدیه ورشوه

به حضرت گفت گاهی مردم هدایائی در حین مأموریتم به من می دهند فرمود اگر در خانه می نشستی آنگاه باز هدیه ات می دادند؟

۱۴. مرزها

ذلت : تواضع ،

تکبر: وقار، بخل: قناعت، حرص: تلاش، تملق: مدح، رشوه: هدیه، غیبت: افشاگری، لجاجت: استقامت، ترک دنیا: زهد، مساوات: عدالت، بی باکی: شجاعت، تنبلی: توکل، اسراف: سخاوت، حساء: نازکشی، خاکی بودن: کثیف بودن، خوش اخلاقی: دلچک بازی، قداست: تحجر، سوز داشتن: بی رویه کار کردن، قاطعیت: گردن کلفتی، برداشت جدید، تفسیر به رای.

۱. عفت عمومی

۱. عفت

۱. عفت در نگاه

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ [نور/۳۰].

قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ [نور/۳۱].

۲. عفت در روابط

وَلَا تُتَّخَذِ الْاُحْدَانِ [مائده/۵].

تَمْشِي عَلَى اسْتِخْيَاءٍ [قصص/۲۵].

۳. عفت در راه رفتن

فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَّرَاءِ حِجَابٍ [احزاب/۵۳].

وَلَا يَضْرِبْنَ بِاَرْجُلِهِنَّ [نور/۳۱].

فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ [احزاب/۳۲].

۴. عفت در استفاده ها

اُحْصَنَتْ فَرْجَهَا [انبياء/۹۱].

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ [مومنون/۵].

۵. عفت در گفتار

فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ [احزاب/۳۲].

وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ [نور/۳۱].

۶. عفت در رفتار

وَلَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ [نور/۳۱].

لَا نَسْقِي حَتَّىٰ يَصْدِرَ الرَّعَاءُ وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ [قصص/۲۳].

فَسأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ [احزاب/۵۳].

لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ وَأَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَهُنَّ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ [نور/۶۰].

۷. عفت در پوشش

وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ [احزاب/۳۳].

أَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ [هود/۵].

۸. رعایت

لَا نَسْقَى حَتَّى يَصْدِرَ الرَّعَاءُ وَ أَبُوْنَا شَيْخٌ كَبِيرٌ [قصص/۲۳]

۲. پیش گیری

۱. ازدواج

وَ أَنْكَحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ وَ الصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَ إِمَائِكُمْ [نور/۳۲]

وَ أَنْكَحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ [نور/۳۲]

وَ لِيَسْتَعْفِفَ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا [نور/۳۳]

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصَّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ [بقره/۱۸۷]

۲. رعایت عفت قبل از ازدواج

وَ لِيَسْتَعْفِفَ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا [نور/۳۳]

۳. اجازه فرزندان در ورود به اتاق خصوصی والدین

وَ أَنْكَحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ [نور/۳۲]

وَ إِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمْ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا [نور/۵۹]

۴. رعایت حجاب

وَ لِيُضْرَبْنَ بِخُمُرِهِنَّ [نور/۳۱]

أَلَا حِينَ يَسْتَعْشُونَ نِيَابَهُمْ [هود/۵]

۵. فقط بهره برداری از راههای مشروع

إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ [مومنون/۶]

۶. پیش گیری از بی بندوباری

وَ إِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمْ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا [نور/۵۹]

۷. پیش‌گیری از روابط نامشروع

لَا تُوعِدُوهُنَّ سِرًّا [بقره/۲۳۵].

۸. محبت و رافت باید در مدار شرع باشد

لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ [مومنون/۵].

۹. مجازات

لَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ [نور/۲].

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [نور/۴].

۱۰. زنان و مردان ناپاک لایق همسران پاک نیستند

الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً [نور/۳].

۱۱. بیان فوائد ازدواج

لَتَسْكُنُوا إِلَيْهَا [روم/۲۱].

۱. عفو

۱. معنای عفو

الف) معنای لغوی: بخشش و آمرزش، از بین بردن اثر، وسط و میانه هر چیز و... [تفسیر نمونه، ج ۲، ص ۸۰].

ب) معنای اصطلاحی:

قَالَ الصَّادِقُ (ع): الْعَفْوُ عِنْدَ الْقُدْرَةِ مِنْ سِنَّ الْمُرْسَلِينَ وَ أَشْرَارِ الْمُتَّقِينَ وَ تَفْسِيرُ الْعَفْوِ أَنْ لَا تَلْزَمَ صَاحِبَكَ فِيمَا أُجْرِمَ ظَاهِرًا وَ تَنْسَى مِنَ الْأَصْلِ مَا أُصِيبَتْ مِنْهُ بَاطِنًا وَ تَزِيدَ عَلَى الْإِحْسَانِ إِحْسَانًا [مصباح الشريعة ، ص ۱۵۸] .

عفو ، صفح ، غفران.

عفو : صرف نظر کردن از مجازات.

عفو : علاوه بر عفو ، ترک هر گونه سرزنش.

غفران : سرپوش گذاشتن به نحوی که کسی از آن اطلاع نیابد ، به فراموشی سپردن. [تفسیر نمونه ، ج ۲۴ ، ص ۲۰۵] .

۲. سیمای عفو

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْعَفْوُ زَكَاةُ الظَّفَرِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۱۱] .

قال رسول الله (ص): العفو احق ما عمل به [میزان الحکمه ، ج ۶ ، ص ۳۷۶ به نقل از کترة العمال ، خ ۷۰۰۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْعَفْوُ أَكْبَرُ الْفَضِيلَتَيْنِ [غرر الحکم ، ص ۲۴۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَيْئَانِ لَا يوزُنُ ثَوَابُهُمَا الْعَفْوُ وَ الْعَدْلُ [غرر الحکم ، ص ۴۴۶] .

۳. اهمیت عفو

عفو از ارکان یک جامعه سالم و نشانه ایمان و توکل است : فَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَ أَبْقَى لِلَّذِينَ آمَنُوا وَ عَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ وَ الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَوَاحِشَ وَ إِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ وَ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ أَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ وَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ وَ جِزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَ أَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ [شوری / ۴۰-۳۶] .

اجر عفو کننده با خداست : فَمَنْ عَفَا وَ أَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ [شوری / ۴۰] .

گذشت او مایه انسجام جامعه و کم شدن کینه ها... و آرامش اجتماعی شده است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ نَادَى مُنَادٌ مَنْ كَانَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ فَلْيَدْخُلِ الْجَنَّةَ فَيُقَالُ مَنْ ذَا الَّذِي أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ فَيُقَالُ الْعَافُونَ عَنِ النَّاسِ " فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يَرْزُقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ " (غافر / ۴۰) [بحار الأنوار ، ج ۶۴ ، ص ۲۶۶] .

عفو از اوصاف متقین است : أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ الَّذِينَ يَنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَ الضَّرَّاءِ وَ الْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَ الْعَافِينَ عَنِ

النَّاسِ وَاللَّهُ يَحِبُّ الْمُحْسِنِينَ [آل عمران/ ۱۳۴] .

عفو از سربازان عقل است : اغْرِفُوا الْعُقْلَ وَ جُنْدَهُ وَ الْجَهْلَ وَ جُنْدَهُ تَهْتَدُوا و العفو و ضده الحقد [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۵۸۸] .

(... آنگاه امام برای عقل ۷۵ سرباز و برای جهل نیز همین مقدار سرباز ذکر می کند) .

عفو از اوصاف خدا است :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لِأَنَّ الْعَفْوَ وَالْعُفْرَانَ صِفَتَا اللَّهِ تَعَالَى أَوْدَعَهُمَا فِي أَسْرَارِ أَصْفِيَائِهِ لِيَتَخَلَّقُوا مَعَ الْخَلْقِ بِأَخْلَاقِ خَالِقِهِمْ وَ جَاعِلِهِمْ لِتَذَلِّكَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ " وَ لِيَعْفُوا وَ لِيُصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ " (نور/ ۲۲) وَ مَنْ لَا يَعْفُو عَنْ بَشَرٍ مِثْلِهِ كَيْفَ يَزُجُّ عَفْوَ مَلِكٍ جَبَّارٍ [مصباح الشريعة ، ص ۱۵۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فَالْعَفْوُ سِرُّ اللَّهِ فِي الْقُلُوبِ قُلُوبِ خَوَاصِّهِ (فَمَنْ بَشَّرَ اللَّهَ لَهُ) يَسِّرُ لَهُ سِرَّهُ [مصباح الشريعة ، ص ۱۵۸] .

عفو محبوب ترین کارها نزد خدا است :

حضرت خضر به موسی بن عمران (ع) : لَمَا تُعِيرَنَّ أَحَدًا بِذَنْبٍ وَ إِنَّ أَحَبَّ الْأُمُورِ إِلَى اللَّهِ ثَلَاثَةٌ الْقَضِيَّةُ فِي الْجِدَةِ وَ الْعَفْوُ فِي الْمَقْضَرَةِ وَ الرَّفْقُ بِعِبَادِ اللَّهِ وَ مَا رَفَقَ أَحَدٌ بِأَحَدٍ فِي الدُّنْيَا إِلَّا رَفَقَ اللَّهُ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۱۱] .

۴. عفو و ثقلین

۱. عفو در قرآن

وَ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَ أَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ [شوری/ ۴۰] .

وَ لِيَعْفُوا وَ لِيُصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ [نور/ ۲۲] .

وَ الْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَ الْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ [

آل عمران/ ١٣٤] .

وَإِنْ تَعَفُّوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ [تغابن/ ١٤] .

وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ [شورى/ ٣٧] .

وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ [شورى/ ٤٣] .

وَلَا تَسْتَوِيَ الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ [فصلت/ ٣٤-٣٥] .

فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ [شورى/ ٤٠] .

وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ [بقره/ ١٠٩] .

فَمَنْ عَفَى لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبِعْ بِالْمَعْرُوفِ وَادِّئْ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ [بقره/ ١٧٨] .

٢. عفودرروايات

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِّدًا فَجَزَاءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعْمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدِيًّا بِالْبَالِ الْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاكِينَ أَوْ عَدْلٌ ذَلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِ عَفَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمِ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ [مائدة/ ٩٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فِي خُطْبَتِهِ : أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ خَلَائِقِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ الْعَفْوُ عَمَّنْ ظَلَمَكَ وَتَصِلُ مَنْ قَطَعَكَ وَالْإِحْسَانُ إِلَى مَنْ أَسَاءَ إِلَيْكَ وَإِعْطَاءُ مَنْ حَرَمَكَ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٠٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ثَلَاثٌ مِنْ مَكَارِمِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمَكَ وَ

تَصِلُ مَنْ قَطَعَكَ وَتَحْلُمُ إِذَا جُهِلَ عَلَيْكَ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۰۷] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ جَمَعَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فِي صِعِيدٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَنَادِي مُنَادٍ أَيْنَ أَهْلُ الْفَضْلِ قَالَ فَيَقُومُ عُنُقٌ مِنَ النَّاسِ فَتَلْقَاهُمُ الْمَلَائِكَةُ فَيَقُولُونَ وَ مَا كَانَ فَضْلُكُمْ فَيَقُولُونَ كُنَّا نَصِلُ مَنْ قَطَعَنَا وَ نُعْطِي مَنْ حَرَمَنَا وَ نَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمْنَا قَالَ فَيَقَالُ لَهُمْ صَدَقْتُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۰۷] .

شخصی به طعمای دعوت شد ، عذر خواهی نمود : اعفنی :

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ (ع) : أَنَّهُ رَأَى رَجُلًا دُعِيَ إِلَى طَعَامٍ فَقَالَ لِلَّذِي دَعَاهُ اعْفِنِي فَقَالَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) قُمْ فَلَيْسَ فِي الدَّعْوَةِ عَفْوٌ إِنْ كُنْتَ مُفْطِرًا فَكُلْ وَ إِنْ كُنْتَ صَائِمًا فَتَبَارَكَ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۱۰۷] .

۳. اهل بیت و عفو

— امام زین العابدین (ع) شب عید فطر بردگان را عفو و آزاد می کرد و می فرمود : خدایا مرا هم عفو و آزاد کن .

(فرمان علی (ع) به مالک اشتر) يَفْرُطُ مِنْهُمْ الزَّلُّ وَ تَعْرِضُ لَهُمُ الْعِلُّ وَ يُوْتِي عَلَى أَيْدِيهِمْ فِي الْعَمْدِ وَ الْخَطَا فَاَعْطِهِمْ مِنْ عَفْوِكَ وَ صَفْحِكَ مِثْلَ الَّذِي تُحِبُّ وَ تَرْضَى أَنْ يَعْطِيكَ اللَّهُ مِنْ عَفْوِهِ وَ صَفْحِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

فرمان حضرت علی (ع) به حارث همدانی : وَ اكْظِمِ الْغَيْظَ وَ تَجَاوَزْ عِنْدَ الْمُقَدَّرَةِ وَ اخْلُمْ عِنْدَ الْغَضَبِ وَ اضْيَفْحْ مَعَ الدَّوْلَةِ تَكُنْ لَكَ الْعَاقِبَةُ [نهج البلاغه ، نامه ۶۹] .

در جریان فتح مکه که برخی شعارالیوم یوم الملحمه

سر دادند پیامبر (ص) با جمله هادئوها فانتهم الطلقاء

همه

را مشمول عفو خود قرار داد و فرمود: بل الیوم یوم المرحمه [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۷ ، ص ۲۷۲] .

البته چند نفر که خطرناک بودند را پیامبر (ص) استثنا نمود و فرمود: " من دربارہ شما همان را می گویم کہ یوسف دربارہ برادران خود گفت: لا- تَثْرِبَ عَلَیْکُمُ الْیَوْمَ یَغْفِرُ اللَّهُ لَکُمْ وَ هُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِینَ [(یوسف/۹۲)] [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۷ ، ص ۲۸۰] .

علی (ع) هنگامی کہ یکی از خوارج گفت: قَاتَلَهُ اللَّهُ کَافِرًا [نهج البلاغه ، حکمت ۴۲۰] .

تعدادی از اصحاب از جای پریدند تا او را بکشند.

امام (ع): رُویداً (کدام) إِنَّمَا هُوَ سَبٌّ بِسَبِّ أَوْ عَفْوٌ عَن ذَنْبٍ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۲۰] . [نمونه ، ج ۲۰ ، ص ۲۸۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَشْبَهِكُمْ بِي؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: أَحْسَنُكُمْ خُلُقًا وَ أَلْيَنُكُمْ كَنَفًا وَ أَبْرَّكُمْ بِقَرَابَتِهِ وَ أَشَدُّكُمْ حُبًّا لِإِخْوَانِهِ فِي دِينِهِ وَ أَضَبُّكُمْ عَلَى الْحَقِّ وَ أَكْظَمُكُمْ لِلْغَيْظِ وَ أَحْسَنُكُمْ عَفْوًا وَ أَشَدُّكُمْ مِنْ نَفْسِهِ إِنْصَافًا فِي الرِّضَا وَ الْغَضَبِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۴۰] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): الْعَفْوُ عِنْدَ الْقُدْرَةِ مِنْ سُنَنِ الْمُرْسَلِينَ وَ أَسْرَارِ الْمُتَّقِينَ [مصباح الشریعه ، ص ۱۵۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إنا أهل بیت مروتنا العفو عن ظلمنا [أمالی صدوق ، ص ۲۸۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَوْجَبَ عَلَيْكُمْ حُبَّنَا وَ مَوَالَاتِنَا وَ فَرَضَ عَلَيْكُمْ طَاعَتَنَا أَلَا فَمَنْ كَانَ مِنَّا فَلْيُقْتَدِ بِنَا فَإِنَّ مِنْ

شَأْنِنَا الْوَرَعَ وَالْإِجْتِهَادَ وَ أَدَاءَ الْأَمَانَةِ إِلَى الْبُرِّ وَالْفَاجِرِ وَ صَلَهِ الرَّحْمِ وَ إِقْرَاءِ الضَّيْفِ وَ الْعَفْوِ عَنِ الْمَسِيءِ وَ مَنْ لَمْ يَقْتَدِ بِنَا فَلَيْسَ مِنَّا وَ قَالَ لَا تَسْفَهُوْا فَإِنْ أَمْتَكُم لَيْسُوا بِسَفَهَاءَ [اختصاص مفيد ، ص ۲۴۱] .

عَنْ مُعْتَبٍ قَالَ : " كَانَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى (ع) فِي حَائِطٍ لَهُ يَضْرِبُ فَنَظَرْتُ إِلَى غُلَامٍ لَهُ قَدْ أَخَذَ كَارَةً مِنْ تَمْرٍ فَرَمَى بِهَا وَرَاءَ الْحَائِطِ فَآتَيْتُهُ وَ أَخَذْتُهُ وَ ذَهَبْتُ بِهِ إِلَيْهِ فَقُلْتُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي وَحِيدَةٌ هَذَا وَ هَذِهِ الْكَارَةُ . فَتَعَالَ لِلْغُلَامِ : يَا فُلَانُ ! قَالَ : لَيْتِكَ . قَالَ : أَتَجُوعُ ؟ قَالَ : لَا يَا سَيِّدِي . قَالَ : فَتَعْرَى ؟ قَالَ : لَا يَا سَيِّدِي

قَالَ فَلَأَى شَيْءٍ أَخَذْتُ هَذِهِ ؟ قَالَ : اشْتَهَيْتُ ذَلِكَ . قَالَ : أَذْهَبُ فَهِيَ لَكَ وَ قَالَ خَلُّوا عَنْهُ " [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۰۸] .

قَالَ الْمَجْلِسِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ : " صَرَمَ النَّخْلَ جَزَهُ وَ الْفَعْلُ كَضْرَبَ وَ فِي الْقَامُوسِ الْكَارَةُ مَقْدَارٌ مَعْلُومٌ مِنَ الطَّعَامِ وَ يَدُلُّ عَلَى اسْتِحْبَابِ الْعَفْوِ عَنِ السَّارِقِ وَ تَرْكِ مَا سَرَقَهُ لَهُ " [بحار الأنوار ، ج ۶۸ ، ص ۴۰۲] .

امام (ع) : لَا تَثْرِيْبَ عَلَيْكُمْ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ وَ هُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ [(يوسف/ ۹۲)]

خداوند شما را می آمرزد هر حاجتی داری بدون خجالت از من بخواه که بر آورده خواهد شد. عصام : از خودش رفتاری آن رفتاری آن حضرت در مقابل آن همه جسارت و دشنام ، آنچنان عرصه بر من تنگ شد که دوست داشتم به زمینی فرو روم. بناچار از حضور آن حضرت به آهستگی خارج شدم. در میان مردم به نوعی راه می رفتم که امام حسین

(ع) مرا نبیند بعد از این جریان کسی از امام حسین (ع) و پدرش علی (ع) نزد من محبوبتر نبود.

داخل مدینه شدم.

فرایت الحسین بن علی (ع) فاعجبنی سمته و رواؤه و آثار من الحسد ما كان يخفيه صدری لانه من الغض فقلت له : انت ابن ابی تراب؟ فقال (ع) :

نعم فقلت فی شتمه و شتم ابیه فنظر الیّ نظره عاطف روؤف ثم قال (ع) :

اعوذ بالله من الشیطن الرجیم بسم الله الرحمن الرحیم خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ وَإِنَّمَا يَنْزَعَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ [اعراف/ ۲۰۰-۱۹۹] .

ثم قال (ع) : حفص عليك استغفر الله لي ولك...

اگر یار می خواهی تو را نصرت دهم اگر انتظار عطائی داری به تو عطا نمایم. اگر احتیاجی به هدایت داری تو را هدایت نمایم. [موسوعه کلمات امام الحسین ، ص ۶۱۷ و کتاب ستارگان درخشان ، ج ۵ ، ص ۵۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ أَبَقَ فَأَنَا وَلِي دَمِي وَإِنْ أَفَنَ فَأَلْفَنَاءُ مِيعَادِي وَإِنْ أَعْفُ فَاَلْعَفُو لِي قُرْبَهُ وَهُوَ لَكُمْ حَسْبُهُ فَاعْفُوا " أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ " (نور/ ۲۲) [نهج البلاغه ، نامه ۲۳] .

۵. آثار عفو

۱. دنیوی

۱ _ از بین رفتن کینه ها : قال رسول الله (ص) : تعافوا تسقط الضغائن بينكم [کنز ، خ ۷۰۰۴] .

۲ _ عمر طولانی : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : من كثر عفوهُ مد في عمره [كنز الفوائد ، ج ۱ ، ص ۱۳۵] .

۳ _ نزول رحمت : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بِالْعَفْوِ تَنْزِلُ الرَّحْمَةُ [غرر الحكم ، ص ۲۴۶]

۴_ خداوند عفو کنندگان را دوست دارد. فَاَعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ [مائده/۱۳].

۵_ عفو از خصلت نیکوکاران است و خداوند نیز نیکوکاران را دوست دارد، پس خداوند عفو کنندگان را دوست دارد.

۶_ مایه عزت است :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): عَلَيْكُمْ بِالْعَفْوِ فَإِنَّ الْعَفْوَ لَا يَزِيدُ الْعَبْدَ إِلَّا عِزًّا فَتَعَاَفَوْا بِعِزِّكُمْ اللَّهُ [کافی، ج ۲، ص ۱۰۸].

۷_ موجب پیروزی است :

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): مَا التَّقَتُ فِتْنَانِ قَطُّ إِلَّا نُصِرَ أَعْظَمُهُمَا عَفْوًا [کافی، ج ۲، ص ۱۰۸].

بیان علامه مجلسی در مورد حدیث فوق: يدل على أن نيه العفو تورث الغلبه على الخصم. [بحار الأنوار، ج ۶۸، ص ۴۰۲].

۸_ دوام حکومت :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): عَفْوُ الْمَلِكِ أَبْقَى لِلْمَلِكِ [من لا يحضره الفقيه، ج ۴، ص ۳۸۱].

۹_ عفو و بخشش موجب عفو و بخشش خدا است: إِنَّ تَبْدُؤًا خَيْرًا أَوْ تُخْفُوهُ أَوْ تَعْفُوا عَنْ سُوءِ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفْوًا قَدِيرًا [نساء/۱۴۹].

علامه طباطبائی در میزان می فرماید: چنین کسی که با داشتن قدرت عفو کرده، متصف به صفات کمالیه خداوندی شده و جزای آن این است که خداوند هم با وجود قدرت بر او، او را مورد عفو خود قرار دهد.

وَلْيَعْفُوا وَ لِيُصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ [نور/۲۲].

۲. اخروی

۱_ قصرهای بهشتی: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): فِي لَيْلَةِ الْمِعْرَاجِ رَأَيْتُ غُرَفًا فِي أَعْلَى الْجَنَّةِ فَقُلْتُ لِمَنْ هِيَ قَالَ لِلْكَاطِمِينَ

الْغَيْظِ وَاللِّعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللِّمُحْسِنِينَ [مستدرک الوسائل ، ج ۹ ، ص ۱۴] .

۲ _ مانع از آتش دوزخ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تجاوزوا عن ذنوب الناس يدفع الله عنكم بذلك عذاب النار [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۱۱۹] .

۳ _ مانع از عاقبت شوم : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تجاوزوا عن عثرات الخاطئين يقيكم الله بذلك سوء الأقدار [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۱۱۹] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ينادى مناد يوم القيامة من بطنان العرش ألا فليقم كل من أجره على فلا يقوم إلا من عفا عن أخيه [العدد القويه ، ص ۱۵۶] .

۳. تربیتی

۱ _ در صورت قصاص و کیفر ، گاه انسان نمی تواند خود را دقیقاً کنترل نماید و از حدّ می گذراند و در صف ظالمان قرار می گیرد. فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ [شوری / ۴۰] .

۲ _ دستور به عفو ، دفاع از ظالمین نیست ، بلکه هدف هدایت گمراهان و استحکام پیوندهای اجتماعی است. إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ [شوری / ۴۰] .

۳ _ کسانی شایسته عفوند که از مرکب ظلم پیاده و از گذشته خود نادم گردند و در مقام اصلاح خود برآیند.

نقش تربیتی عفو : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فإذا استحق أحد منك ذنباً فإن العفو مع العدل أشد من الضرب لمن كان له عقل [بحار الأنوار ، ج ۷۴ ، ص ۲۱۸] .

شَكَرَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) خَدَمَهُ فَقَالَ لَهُ اعْفُ عَنْهُمْ تَسْتَصِيحُ بِهِ قُلُوبَهُمْ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُمْ يَتَفَاوَتُونَ فِي سُوءِ الْأَدَبِ فَقَالَ : اعْفُ عَنْهُمْ فَفَعَلَ]

مستدرک الوسائل ، ج ۹ ، ص ۷] .

قَالَ الْمَجْلِسِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ : عَفْوُ الْعَالَمِ (معلم و مربی) عن زله المتعلم في قوله (از لغزش متعلم) "لا- تُؤَاخِذُنِي بِمَا نَسَيْتُ وَلَا تُزَهِّقْنِي مِنْ أَمْرِي عُسْرًا" (كهف-۷۳) إلى غير ذلك مما لا يخفى على المتدبر. [بحار الأنوار ، ج ۲ ، ص ۴۰] .

۶. موارد عفو

۱. عفو الهی

الف. خداوند بخشنده است :

فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا [نساء/ ۱۴۹] .

وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ [آل عمران/ ۱۵۵] .

ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [بقره/ ۵۲] .

إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا [نساء/ ۴۳] .

ب. خداوند هم توبه پذیر است و هم بخشنده :

هُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ [شوری/ ۲۵] .

ج. عفو خداوند تخفیف در مجازات است :

وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ [شوری/ ۳۰] .

وَمِنْ آيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ إِنَّ يَسَاءَ يَسِيرِكِ الرِّيحِ فَيَظْلَلَنَّ رَوَاكِدَ عَلَى ظَهْرِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ أَوْ يُوَبِّقُهُنَّ بِمَا كَسَبُوا وَيَعْفُ عَنْ كَثِيرٍ [شوری/ ۳۲-۳۴] .

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا مِنْ دَائِهِ وَ لَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا [فاطر/ ۴۵] .

۲. موجبات عفو الهی

عفو الهی برای دوستداران و پیروان علی (ع) :

قَالَ الْيَاقُوتِيُّ (ع) : وَإِنَّ الرُّوحَ وَ الرَّاحِيَةَ وَ الفَلَسَجَ وَ العِيُونَ وَ النَّجِيحَ وَ العَبْرَكَ وَ الكَرَامِيَةَ وَ المَغْفِرَةَ وَ المِعَاذَةَ وَ اليَسِيرَ وَ البُشْرَى وَ الرِّضْوَانَ وَ القُرْبَ وَ النَّصْرَ وَ

التَّمَكَّنَ وَ الرَّجَاءَ وَ الْمَحَبَّةَ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِمَنْ تَوَلَّى عَلِيًّا وَ اتَّمَّ بِهِ وَ بَرِيَ مِنْ عَدُوِّهِ وَ سَلِمَ لِفَضْلِهِ وَ لِلأَوْصِيَاءِ مِنْ بَعْدِهِ حَقًّا عَلَيَّ
أَنْ أُذْخِلَهُمْ فِي شَفَاعَتِي وَ حَقُّ عَلَيَّ رَبِّي تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَنْ يَسْتَجِيبَ لِي فِيهِمْ فَإِنَّهُمْ أَتْبَاعِي وَ مَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي [كافي ، ج ١ ،
ص ٢١٠] .

وَ لِيَعْفُوا وَ لِيُصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ [نور/٢٢] .

إِلَّا الْمُشْتَصِفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَ النِّسَاءِ وَ الْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَ لَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفُو عَنْهُمْ وَ كَانَ اللَّهُ
عَفُورًا غَفُورًا [نساء/٩٨-٩٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ تَنَزَّهَ عَنْ حَرَمَاتِ اللَّهِ سَارَعَ إِلَيْهِ عَفْوُ اللَّهِ [كنز الفوائد ، ج ١ ، ص ٢٧٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لَكِنَّ اللَّهَ يَخْتَبِرُ عِبَادَهُ بِأَنْوَاعِ الشَّدَائِدِ وَ يَتَعَبَّدُهُمْ بِأَنْوَاعِ الْمَجَاهِدِ وَ يَتَّبِعُهُمْ بِضُرُوبِ الْمَكَارِهِ إِخْرَاجًا
لِلتَّكْبُرِ مِنْ قُلُوبِهِمْ وَ إِسْكَانًا لِلتَّدَلُّلِ فِي نُفُوسِهِمْ وَ لِيَجْعَلَ ذَلِكَ أَبْوَابًا فَتْحًا إِلَى فَضْلِهِ وَ أَسْبَابًا ذُلًّا لِعَفْوِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٢
] .

٣. موارد درخواست عفو از خدا

١. حالات

در مورد سجده شکر از امام کاظم (ع) سؤال شد؛ مرقوم فرمودند : مِائَةٌ مَرَّةً شُكْرًا شُكْرًا وَ إِنْ شِئْتَ عَفُورًا عَفُورًا [كافي ، ج ٣ ،
ص ٣٢٦] .

امام صادق (ع) در سجده خود می فرمود : عَفْوَكَ عَفْوَكَ يَا كَرِيمُ أَسْأَلُكَ الرَّاحَةَ عِنْدَ الْمَوْتِ وَ أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ عِنْدَ الْحِسَابِ [
كافي ، ج ٣ ، ص ٣٢٧] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أَيَّمَا مُؤْمِنٍ غَسَلَ مُؤْمِنًا فَقَالَ إِذَا قَلْبُهُ اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا بَدَنُ عَبْدِكَ الْمُؤْمِنِ قَدْ

أَخْرَجَتْ رُوحَهُ مِنْهُ وَفَرَّقَتْ بَيْنَهُمَا فَعَفَوْكَ عَفْوِكَ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَ سَنَةِ إِلَّا الْكَبَائِرَ [كافي ، ج ٣ ، ص ١٦٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا خَرَجْتَ فِي سَفَرٍ فَقُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي خَرَجْتُ فِي وَجْهِ هَذَا بِلَا ثِقَةٍ مِنِّي بِغَيْرِكَ وَ لَا رَجَاءٍ آوِي إِلَيْهِ إِلَّا إِلَيْكَ وَ لِمَا قُوَّهِ أَتَّكَلُ عَلَيْهِ وَ لَا حِيلَةَ إِلَيْهَا إِلَّا طَلَبَ فَضْلِكَ وَ ابْتِغَاءَ رِزْقِكَ وَ تَعَرُّضًا لِرَحْمَتِكَ وَ سِيْ كَوْنًا إِلَى حُسْنِ عَادَتِكَ وَ أَنْتَ أَعْلَمُ بِمَا سَبَقَ لِي فِي عِلْمِكَ فِي سَفَرِي هَذَا مِمَّا أَحِبُّ أَوْ أَكْرَهُ فَإِنَّمَا أَوْقَعْتُ عَلَيْهِ يَا رَبِّ مِنْ قَدْرِكَ فَمَحْمُودٌ فِيهِ بَلَاوِكَ وَ مُنْتَصِحٌ عِنْدِي فِيهِ قَضَاؤُكَ وَ أَنْتَ تَمُحُو مَا تَشَاءُ وَ تُثَبِّتُ وَ عِنْدَكَ أُمُّ الْكِتَابِ اللَّهُمَّ فَاصْبِرْ عَنِّي مَقَادِيرَ كُلِّ بَلَاءٍ وَ مَقْضِي كُلِّ لَأْوَاءٍ وَ ابْسُطْ عَلَيَّ كَنَفًا مِنْ رَحْمَتِكَ وَ لُطْفًا مِنْ عَفْوِكَ وَ سَعَةً مِنْ رِزْقِكَ وَ تَمَامًا مِنْ نِعْمَتِكَ وَ جَمَاعًا مِنْ مُعَافَاتِكَ وَ ٠٠٠٠٠٠ [كافي ، ج ٤ ، ص ٢٨٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : سَلُوا رَبَّكُمْ الْعَفْوَ وَ الْعَافِيَةَ فَإِنَّكُمْ لَسْتُمْ مِنْ رِجَالِ الْبَلَاءِ فَإِنَّهُ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ شَقُوا بِالْمَنَاشِيرِ عَلَى أَنْ يَعْطُوا الْكُفْرَ فَلَمْ يَعْطُوهُ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٥٠] .

قال ابو عبد الله (ع) : ما من مؤمن يغسل مؤمنا و يقول و هو يغسله رب عفوك عفوك الا عفا الله عنه [كافي ، ج ٣ ، ص ١٦٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَقُولُ لِأَصْحَابِهِ مَنْ أَقَامَ الصَّلَاةَ وَ قَالَ قَبْلَ أَنْ يَحْرِمَ وَ يَكْبُرَ يَا مُحْسِنُ قَدْ أَتَاكَ الْمُسِيءُ وَ قَدْ أَمَرَتِ الْمُحْسِنَ أَنْ يَتَجَاوَزَ عَنِ الْمُسِيءِ وَ أَنْتَ

الْمُحْسِنُ وَ أَنَا الْمُسِيءُ فَبِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ صَيَّرَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلَ مُحَمَّدٍ وَ تَجَاوَزَ عَنِّي قَبِيحَ مَا تَعَلَّمْتُ مِنِّي فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى
مَلَائِكَتِي أَشْهَدُوا أَنِّي قَدْ عَفَوْتُ عَنْهُ وَ أَرْضَيْتُ عَنْهُ أَهْلَ تَبِعَاتِهِ [فلاح السائل ، ص ١٥٥] .

٢. پیامبر

شب قدر یکی از همسران پیامبر از حضرت سؤال کرد : ما اقول ان ادركت ليله القدر قال (ص) قولي اللهم انك عفو تحب
العفو فاعف عني [مستدرک ، ج ٧ ، ص ٤٦١] .

٣. اولياء

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إلهي أفكر في عفوك فتهون علي خطيئتي [أمالي صدوق ، ص ٧٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إلهي جودك بسط أملی و عفوك أفضل من عملي [إقبال الأعمال ، ص ٦٨٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إلهي إن أخذتني بجرمي أخذتني بعفوك و إن أخذتني بذنوبي أخذتني بمغفرتك [إقبال الأعمال ،
ص ٦٨٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فلا تجعلني ممن صرفت عنه وجهك و حجه (حجبك) سهوه عن عفوك [إقبال الأعمال ، ص ٦٨٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إلهي إن عفوت فمن أولى منك بالغفران (بالعفو) و إن عدبت فمن أعدل منك في الحكم [إقبال
الأعمال ، ص ٧٣] .

فاطمه زهرا (س) در تعقیبات نماز می فرمودند :

سبحان من يعلم جوارح القلوب... إلهی اصلح لی دین... اللهم انك عفو تحب العفو فاعف عني... [بحار ، ج ٨٥]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : سُئِلَ النَّبِيُّ (ص) عَنْ خِيَارِ الْعِبَادِ فَقَالَ الَّذِينَ إِذَا أَحْسَبُوا سَتَبَشَّرُوا وَ إِذَا أَسَاءُوا اسْتَغْفَرُوا وَ إِذَا أُعْطُوا شَكَرُوا وَ إِذَا
ابْتُلُوا صَبَرُوا وَ إِذَا غَضِبُوا غَفَرُوا [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٤٠]

۴. اسباب آمرزش الهی

در قرآن کریم اسباب مختلفی برای آمرزش الهی بیان شده است که به نمونه ای از آن اشاره می شود :

۱_ توبه :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَكْفُرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ [تحريم/۸].

۲_ ایمان و عمل صالح :

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ [محمد/۲]

۳_ تقوی :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُزُقَانًا وَيَكْفُرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ [انفال/۲۹].

۴_ هجرت و جهاد و شهادت :

فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُوذُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ [آل عمران/۱۹۵].

۵_ انفاق پنهانی :

إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَبِعَيْبًا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُوتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيَكْفُرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ [بقره/۲۷۱].

۶_ قرض الحسنه :

إِنْ تَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يضاعفه لكم وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ [تغابن/۱۷].

۷_ پرهیز از گناهان کبیره :

إِنْ تَجَنَّبْتُمَا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نَكْفُرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ [نساء/۳۱].

۵. عفو

صاحب حق می تواند از حق خود بگذرد نه دیگری :

عن إسماعيل بن الفضل الهاشمي قال : "قلت جعفر بن محمد (ع) أخبرني عن يعقوب (ع) لما قال له بنوه " يا أبانا اسْتَغْفِرْ لَنَا
ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي " (يوسف/ ٩٨-٩٧) فأخر الاستغفار

لهم و يوسف (ع) لما قالوا له "تالله لقد آثرك الله علينا وإن كنا لخاطئين قال لا تثريب عليكم اليوم يغفر الله لكم وهو أرحم
الرحمين" (يوسف/ ۹۲-۹۱) قال لأن قلب الشاب أرق من قلب الشيخ و كانت جنايه ولد يعقوب على يوسف و جنايتهم على
يعقوب إنما كانت بجنايتهم على يوسف فبادر يوسف إلى العفو عن حقه و آخر يعقوب العفو لأن عفوہ إنما كان عن حق غيره
فأخروهم إلى السحر ليله الجمعة" [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۵۴] .

از امام صادق (ع) سؤال شد چرا حضرت يعقوب طلب عفو فرزندان را به تعویق انداخت ، ولی حضرت يوسف فوراً آنها را
بخشید؟ امام فومود : ستم فرزندان يعقوب بر يوسف بود و ستمی که در حق يعقوب مرتکب شدند آن هم به خاطر جنایتی بود
که نسبت به يوسف انجام داده بودند .

فبادر يوسف الى العفو عن حقه و اخر يعقوب العفو لان عفوہ انما كان عن حق غيره فاخروهم الى السحر ليله الجمعة [سفينه ،
ص ۴۴۲] .

۶. عفو زن و مرد

عفو در همه جا و همه حال ، حتی هنگام جدائی ممدوح است :

بخشش زن : وَ إِن طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَ قَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوا الَّذِي بِيَدِهِ
عُقْدَةُ النِّكَاحِ [بقره/ ۲۳۷] .

بخشش نصف مهریه :

بخشش مرد : وَ أَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى [بقره/ ۲۳۷] .

چون دختر و زنی که از شوهر خود جدا می شود مواجه با مشکلاتی از نظر اجتماعی و روانی می گردد ، گذشت مرد و
پرداخت تمام مهر می تواند مرهمی بر جراحات

آنها باشد. [نمونه ، ج ۲ ، ص ۱۴۴].

عفو ، از حقوق زن :

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : أَمَّا حَقُّ الزَّوْجَةِ فَإِنَّ تَعَلَّمَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَهَا لَكَ سَيِّئًا وَأَنْسَأَ فَتَعَلَّمَ أَنَّ ذَلِكَ نِعْمَةٌ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْكَ فَتَكْرِمَهَا وَتَرْفُقَ بِهَا وَإِنْ كَانَ حَقُّكَ عَلَيْهَا أَوْجَبَ فَإِنَّ لَهَا عَلَيْكَ أَنْ تَرْحَمَهَا لِأَنَّهَا أَسِيرُكَ وَتُطْعِمَهَا وَتَكْسُوهَا وَإِذَا جَهِلَتْ عَفَوْتَ عَنْهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۲۱].

۷. عفو هنگام قدرت

وَلَمَنْ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ [شوری / ۴۳-۴۱].

قال رسول الله (ص) : من عفا عند القدره عفا الله عنه يوم العشره

قال رسول الله (ص) : من عفا عند القدره عفا الله عنه يوم العسره

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَوْلَى النَّاسِ بِالْعَفْوِ أَقْدَرُهُمْ عَلَى الْعُقُوبَةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۹۴].

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : إِنْ أَعْفَى النَّاسَ مِنْ عَفَا عِنْدَ قَدْرَتِهِ [بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۴۰۰].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا قَدَرْتَ عَلَى عَدُوِّكَ فَاجْعَلِ الْعَفْوَ عَنْهُ شُكْرًا لِلْقُدْرَةِ عَلَيْهِ [نهج البلاغه ، حكمت ۱۱].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : عِنْدَ كِمَالِ الْقُدْرَةِ تَظْهَرُ فَضِيلَةُ الْعَفْوِ [غرر الحكم ، ص ۳۴۲].

[میزان الحکمه ، ج ۶ ، ص ۳۷۰].

۸. مشمولان عفو

۱. وظایف

۱ _ تشکرتم عفوونا عنکم من بعد ذلك لعلکم تشکرون [بقره / ۵۲].

۲ _

اتخاذ روش نیکفمن عفی له من اخیه شیء فاتباع بالمعروف [بقره/ ۱۷۸] .

۳_ پرداخت بدهی : و أداءً إليه بإحسان [بقره/ ۱۷۸] .

۲. منشأ عفو

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : العفو و المهل و المعروف و الصمت فهذا ما يتشعب للعاقل بحلمه [تحف العقول ، ص ۱۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : العفو عند القمدره من سین المرسلین و أسرار المتقين و تفسیر العفو أن لا تلزم صاحبك فيما أجزم ظاهراً و تنسی من الأصل ما أصبت منه باطناً و تزيد على الأحسان إحساناً و لن يجد إلى ذلك سبيلاً إلا من قد عفا الله عنه و غفر له ما تقدم من ذنبه و ما تأخر و زينه بكرامته و ألبسه من نور بهائه [مصباح الشریعه ، ص ۱۵۸] .

۹. شواهد تاریخی

قال أمير المؤمنين (ع) : وَ قَدْ كَانَ مِنْ انْشَارِ حَبْلِكُمْ وَ شِقَاقِكُمْ مَا لَمْ تَعْبُوا عَنْهُ فَعَفَوْتُ عَنْ مُجْرِمِكُمْ وَ رَفَعْتُ السَّيْفَ عَنْ مُدْبِرِكُمْ وَ قَبِلْتُ مِنْ مُقْبِلِكُمْ [نهج البلاغه ، نامه ۲۹] .

در صفین دزدی به عمار یاسر زد. به او گفتند : دست دزد را قطع کن. عمار گفت : بل استر علیه لعل الله ان یستر علیّ یوم القیامه

ابن مسعود هنگام خرید کالا متوجه شد پولهایش را که در عمامه اش قرار داده بود دزدیده شده است. مردم گفتند : خدا دست دزد را قطع کند!

ابن مسعود گفت : خدایا اگر احتیاج او را وادار به چنین کاری کرده‌فبارک له فیها و ان کن حملته علی الذنب جراه فاجعله آخر ذنوبه.

فضیل می گوید : مردی از خراسان در مسجد الحرام در کنار من نشست ، هنگامی

که برخاست برای طواف متوجه شد پولهایش را دزدیده اند ، گریه کرد.

گفتم برای پولهایت گریه می کنی؟ گفت : لا- و لکن مثلتنی و ایاه بین یدی الله عزّ و جل فاشرف عقلی علی ادحاض حجتہ فبکائی رحمه له.

۷. حد و مرز عفو

قال أمير المؤمنين (ع) : جاز بالحسنه و تجاوز عن السيئه ما لم يكن ثلما في الدين أو وهنا في سلطان الإسلام [غرر الحكم ، ص ۲۴۵] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : حَقُّ مَنْ أَسَاءَكَ أَنْ تَعْفُوَ عَنْهُ وَإِنْ عَلِمْتَ أَنَّ الْعَفْوَ يُضَرُّ انْتَصِرْتَ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى " وَ لَمَنْ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ " (شورى/۴۱) [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۲۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تجاوزوا عن الذنب ما لم يكن حدا [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۱۱۹] .

عفو از موضع ضعف نباشد. [میزان الحکمه ، ج ۶ ، ص ۳۷۲] .

عایشه : ما رایت رسول الله (ص) منتصرا من مظلمه ظلمها قط ما لم ينتهك حرمة من محارم الله فاذا انتهك من محارم الله شيء كان اشدّهم في ذلك غضبا و ما خير بين الامرین الا اختار اسرهما مما لم يكن مأثما. [المحجّه البيضاء ، ج ۵ ، ص ۳۱۸] .

قال أمير المؤمنين (ع) : رحمه من لا يرحم تمنع الرحمة و استبقاء من لا يبقى يهلك (تهلك) الأمة [غرر الحكم ، ص ۳۴۳] .

و لكم في القصاصلا تمنعوا الحکمه أهلها فتظلموهم [بحار الأنوار ، ج ۳۶ ، ص ۲۱۷] .

و لا تمنعوا معروفه من اهلها فتظلموهم مستحقه مضیع له

قال أمير المؤمنين (ع) : وَأَضِعْ مَعْرُوفِهِ عِنْدَ غَيْرِ مُسْتَحِقِّهِ مُضَيِّعٌ

لَهُ [غرر الحكم ، ص ۳۸۷] .

قال أمير المؤمنين (ع) : اصطناع (نیکی کردن) الكفور من أعظم الجرم [غرر الحكم ، ص ۳۸۷] .

قال أمير المؤمنين (ع) : المذنب على بصيره غير مستحق للعفو [غرر الحكم ، ص ۱۸۶] .

قال أمير المؤمنين (ع) : الْوَفَاءُ لِأَهْلِ الْغَدْرِ عَدْرٌ عِنْدَ اللَّهِ وَالْغَدْرُ بِأَهْلِ الْغَدْرِ وَفَاءٌ عِنْدَ اللَّهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۵۹] .

۸. حکومت و عفو

(از شیوه های مدیریت پیامبران) خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ [اعراف/ ۱۹۹] .

(رمز تجمع مردم در کنار پیامبران) وَ لَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَأَنَّفُصُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ [آل عمران/ ۱۵۹] .

قال أمير المؤمنين (ع) : آلهُ الرِّياسَةِ سَعَةُ الصِّدْرِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۷۶] .

لازمه تبلیغ و تربیت این است که : در برابر لجاجت ها و نادانی ها فَاَصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ [حجر/ ۸۵] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ "فَاَصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ" (حجر/ ۸۵) قَالَ الْعَفْوُ مِنْ غَيْرِ عِتَابٍ [آمالی صدوق ، ص ۷۳] .

زیرا پیامبر (ص) با داشتن دلیل روشن نیازی به خشونت ندارد. به علاوه خشونت در برابر جاهلان غالباً موجب افزایش خشونت و تعصب آنها می گردد.

در آیه بعد :

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ [حجر/ ۸۶] .

جمعی از مفسرین : این دلیلی بر لزوم گذشت است. خداوند می داند که همه مردم یکسان نیستند ، لذا باید با عفو... برخورد نمود تا به تدریج تربیت شوند. [نمونه ، ج ۱۱ ، ص ۱۲۷] .

۹. آفات عفو

قال أمير المؤمنين (ع) : العفو يفسد من اللئيم بقدر إصلاحه من الكريم [إرشاد مفید ، ج ۱ ، ص ۲۹۸] .

قال أمير المؤمنين (ع) : رحمه من لا يرحم تمنع الرحمه و استبقاء من لا يبقى يهلك (تهلك) الأمه [غرر الحكم ، ص ۳۴۳] .

۱۰. حد در اسلام

قال رسول الله (ص): ادروا الحدود عن المسلمين ما استطعتم ، فان وجدتم للمسلم مخرجا فخلوا سبيله ، فان الامام لان يخطىء في العفو خير من ان يخطىء في العقوبه

سارقي را به محضر حضرت على (ع) آوردند ، او اقرار به سرقت كرد :

فَقَالَ لَهُ (ع) : "تَحْفَظُ شَيْئًا مِنَ الْقُرْآنِ؟ قَالَ : نَعَمْ سُورَةَ الْبَقَرَةِ. فَقَالَ (ع) : وَهَبْتُ يَدَكَ لِسُورَةِ الْبَقَرَةِ. فَقَالَ لَهُ الْأَشْعَثُ : أ تُعْطَلُ حَيْدًا مِنْ حُدُودِ اللَّهِ فَقَالَ : وَمَا يَدْرِيكَ إِذَا قَامَتِ الْبَيْتَةُ فَلَيْسَ لِلْإِمَامِ أَنْ يَغْفُوَ وَإِذَا أَقْرَأَ الرَّجُلُ بِسِرِّهِ عَلَى نَفْسِهِ فَذَلِكَ إِلَى الْإِمَامِ إِنْ شَاءَ عَفَا وَإِنْ شَاءَ عَاقَبَ" [عوالي اللآلى ، ج ٢ ، ص ١٥٨] .

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : " سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَقْذِفُ امْرَأَتَهُ قَالَ : يَجْلَدُ قُلْتُ : أَرَأَيْتَ إِنْ عَفَتْ عَنْهُ قَالَ : لَا وَلَا كِرَامَةً" [تهذيب الأحكام ، ج ١٠ ، ص ٨٠] .

(فالوجه : هنگامی که مرافعه بسوی حاکم یا امام شده باشد.)

١١. انتقام

١. مثبت

١_ وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ [بقره/١٧٩] .

٢_ فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ [بقره/١٩٤] .

٣_ وَ إِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ [نحل/١٢٤] .

٤_ وَ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا [شوری/٤٠] .

٥_ وَ لَمَنْ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ [شوری/٤١] .

وَ لَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ [نور/٢] .

٦_ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : حَقٌّ مِنْ أَسَاءِك

أَنْ تَعْفُو عَنْهُ وَإِنْ عَلِمْتَ أَنَّ الْعَفْوَ يَضُرُّ انْتَصِرْتَ (انتقام) قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى "وَلَمَنْ أَنْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ" (شورى/ ٤١) [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٦٢٥] .

٧_ لا يَحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالشُّوْءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا [نساء/ ١٤٨] .

٨_ در بدر مسلمانان پیروز شدند و ٧٠ نفر اسیر گرفتند و حکم قتل بود ، زیرا قوای کفر ضعیف نشده بود. انصار به رسول الله گفتند آنها را به فامیل ها بازگردانیم و فدا و پول بگیریم.

ما كَانَ لِنَبِيِّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أُسْرَى حَتَّى يَتَخَنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَصَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يَرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ [انفال-٦٧]
خلاصه آزاد شدند و سال بعد احد را راه انداختند و ٧٠ نفر از مسلمانان را کشتند.

٢. منفى

قال أمير المؤمنين (ع): قله العفو أقبح العيوب و التسرع إلى الانتقام أعظم الذنوب [غرر الحكم ، ص ٤٦٥] .

قال أمير المؤمنين (ع): شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَعْفُو الزَّلَّةَ وَ لَا يَسْتُرُ الْعَوْرَةَ [غرر الحكم ، ص ٢٤٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا أَقْبَحَ الْإِنْتِقَامَ بِأَهْلِ الْأَقْدَارِ [تحف العقول ، ص ٣٥٩] .

قال أمير المؤمنين (ع): مَتَى أَشْفَى غِيظِي إِذَا غَضِبْتُ أ حِينَ أَعْجَزُ عَنِ الْإِنْتِقَامِ فَيَقَالُ لِي لَوْ صَبَرْتُ أَمْ حِينَ أَقْدِرُ عَلَيْهِ فَيَقَالُ لِي لَوْ عَفَوْتُ [نهج البلاغه ، حكمت ١٩٤] .

قال أمير المؤمنين (ع): من لم يحسن العفو أساء بالانتقام [غرر الحكم ، ص ٢٤٥] .

٣. منشأ انتقام

١_ حقد (كینه): شهید ثانی (ره): الحقد

و هو نتیجه الغضب فإن الغضب إذا لزم كظمه لعجزه عن التشفی فی الحال رجع إلى الباطن و احتقن فيه فصار حقدا. [منیه المرید ، ص ۳۲۱] .

معنای حقد : ان يلزم قلبه استثقاله و البغضه له و النفار عنه و ان يقوم على ذلك و يبقى.

و معنى الحقد أن يلزم قلبه استثقاله و البغض له و النفار منه. [منیه المرید ، ص ۳۲۱] .

پس کینه ثمره غضب است.

ثمرات کینه (تبعات کینه) :

۲ _ حسد : زوال نعمت از طرفی و چنانچه نعمتی به او برسد ناراحت شود و چنانچه مصیبتی به او برسد خوشحال گردید.

۲ _ الثانی : ان تزيد على اضرار الحسد فی الباطن فتشمت بما يصيبه من البلاء.

الثالث : ان تهجره و تصارمه و تنقطع عنه و ان طلبك و اقبل عليك.

الرابع : ان تعرض عنه استصغار له " [المحججه البيضاء ، ج ۵ ، ص ۳۱۷] .

الخامس : ان تتكلم فيه بما لا يحل من كذب و غيبه و افشاء سر و هتك ستر و غيره.

السادس : ان تحاكيه استهزاء به و سخریه منه.

السابع : ايداؤه بالضرب و ما يؤلم بدنه.

الثامن : ان تمنعه من صله رحم او قضاء دين او رد مظلمه و كل ذلك حرام. تبعات پایین ترین درجه کینه :

پایین ترین مرحله کینه آن است که از آفات قلبی پرهیز کنی و از این بابت مرتکب گناه نشوی و لکن در دل نگهداری. تازه

این خود نیز تبعاتی دارد. از چیزهایی که بهره مند هستی نمی خواهد بهره ای داشته باشد. از قبیلابشاشه و الرفق و الغیابه [

المحججه البيضاء ، ج ۵ ، ص ۳۱۷] .

۱۲. اخلاق تکاملی

کظم غیظ ، عفو ،

احسان

انفاق.

تسلط بر خشم.

عفو و بخشش.

احسان.

الَّذِينَ يَنْفُقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ [آل عمران/ ۱۳۴].

فرو بردن خشم تنها کافی نیست ، عفو لازم است ، زیرا ممکن است کینه و عداوت در قلب انسان جای بگیرد.

داستان کنیز امام سجاد (ع) : افتادن ظرف آب و مجروح شدن دست امام که کنیز بلافاصله آیه‌و الْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ [(آل عمران-۱۳۴)] [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۱۴۶].

بالاتر از عفو احسان است :

وَيَذَرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ [رعد/ ۲۲] .

پادشاه این افراد اولی‌تک لَهِمْ عُقْبَى الدَّارِ جَنَّتْ عَدْنٌ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ [رعد/ ۲۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : صلاح حال التعايش و التعاشر ملء مكيا لثلاثه فطنه و ثلثه تغافل [تحف العقول ، ص ۳۵۹] .

قال أمير المؤمنين (ع) : تغافل يحمد (يخمد) أمرک [غرر الحكم ، ص ۴۵۱] .

قال أمير المؤمنين (ع) : أشرف أخلاق الكرم (كثره) تغافله عما يعلم [غرر الحكم ، ص ۴۵۱] .

(البته برخی تغافل‌ها مذبذبانه است ، مثل شخص سودجو ، جاه طلب ، حسود ، حبس مال و دنائت طبع)

وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُوْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ قُلْ أُذُنٌ خَيْرٌ لَكُمْ [توبه/ ۶۱] .

امام سجاد (ع) : قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : لا يعتذر إليك أحد إلا قبلت عذره و إن علمت أنه كاذب [بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۱۸۰] .

حکم بن ابی العاص پس از فتح مکه به ظاهر مسلمان شد ، ولی برای منافقین

جاسوسی می کرد، و گاهی استراق سمع و آنها را در مجالس منافقین بازگو می کرد. پیامبر (ص) تغافل می فرمود، ولی او از گذشته‌های پیامبر (ص) نتیجه معکوس می گرفت. روزی پیامبر (ص) عبور می کرد، حکم از پی آن حضرت به راه افتاد و بنای مسخرگی گذاشت و منافقینی که با او بودند می خندیدند.

پیامبر (ص) ناگهان به پشت سر خود پیچید و رو در روی حکم ایستادند و با شدت به او فرمود: **كَذَلِكَ فَلَئِنَّكَ يَا حَكَمَ** [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۶، ص ۱۵۰].

حکم غافلگیر شد و آنچنان ضربه روحی خورد که مبتلا به رعشه گردید. و به جرم کارهای خلاف از مدینه تبعید شد. [اخلاق، ج ۱، ص ۴۲۵].

۱. عقل

۱. سیمای عقل

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): قِوَامُ الْمَرْءِ عَقْلُهُ وَ لَا دِينَ لِمَنْ لَا عَقْلَ لَهُ [روضه الواعظین، ج ۱، ص ۴].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): دِعَامَةُ الْإِنْسَانِ الْعَقْلُ [کافی، ج ۱، ص ۲۵].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): زِينَةُ الرَّجُلِ عَقْلُهُ [کنزالفوائد، ج ۱، ص ۱۹۹].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ أُمْرْنَا أَنْ نُكَلِّمَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ [کافی، ج ۱، ص ۲۳].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَصْلُ الْإِنْسَانِ لَبُهُ وَ عَقْلُهُ [أمالی صدوق، ص ۲۴۰].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْعَقْلُ رَسُولُ الْحَقِّ [غررالحکم، ص ۵۰].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْعَقْلُ حُسَامٌ [نهج البلاغه، حکمت ۴۲۴].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْعَقْلُ مَرْكَبُ الْعِلْمِ [غررالحکم، ص ۵۳].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّ

أَغْنَى الْغِنَى الْعَقْلُ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جمال الرجال في عقولهم [أمالي صدوق ، ص ٢٢٨] .

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ الدَّيْلَمِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ : " قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فُلَانٌ مِنْ عِبَادَتِهِ وَدِينِهِ وَفَضْلِهِ فَقَالَ كَيْفَ عَقْلُهُ " [كافي ، ج ١ ، ص ١١] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : صَدِيقُ كُلِّ امْرِئٍ عَقْلُهُ وَعَدُوُّهُ جَهْلُهُ [كافي ، ج ١ ، ص ١١] .

زیرا خاصیت صدیق نفع رساندن و دشمن ضرر رساندن است و این دو خاصیت در عقل و جهل هست. هر ضرری از کم عقلی و هر منفعتی از عقل است.

٥- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أَوْحَى اللَّهُ إِلَيَّ مُوسَى (ع) أَنَا أَوَاحِدٌ عِبَادِي عَلَى قَدْرِ مَا أُعْطِيَتْهُمْ مِنَ الْعَقْلِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ١٩٣] .

٦- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : نوم العاقل أفضل من سهر الجاهل و إفطار العاقل أفضل من صوم الجاهل [المحاسن ، ج ١ ، ص ١٩٣] .

٢. جایگاه عقل

١- وسیله عبادت و پیروزی :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْعَقْلُ قَالَ مَا عُيِدَ بِهِ الرَّحْمَنُ وَ اِكْتَسَبَ بِهِ الْجَنَانُ [كافي ، ج ١ ، ص ١١] .

٢- میزان عقاب و ثواب :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ الْعَقْلَ اسْتَنْطَقَهُ ثُمَّ قَالَ لَهُ أَقْبِلْ فَأَقْبَلَ ثُمَّ قَالَ لَهُ أَدْبِرْ فَأَدْبَرَ ثُمَّ قَالَ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي مَا خَلَقْتُ خَلْقًا هُوَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْكَ وَ لَمَّا أَكْمَلْتُكَ إِلَّا فِيمَنْ أَحَبُّ أَمَّا إِنِّي إِياكَ أَمْرٌ وَ إِياكَ أَنْهَى وَ إِياكَ أُعَاقِبُ وَ إِياكَ أُثِيبُ [كافي ، ج ١ ، ص ١٠] .

قال المجلسيره : احتجاج الله تعالى على الناس بالعقل وأنه يحاسبهم

على قدر عقولهم [بحار الأنوار ، ج ١ ، ص ١٠٥] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّمَا يَدَأُ اللَّهُ الْعِبَادَ فِي الْحِسَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى قَدْرِ مَا آتَاهُمْ مِنَ الْعُقُولِ فِي الدُّنْيَا [كافي ، ج ١ ، ص ١١] .

٣- حیات است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَقَدْ الْعَقْلُ فَقَدْ الْحَيَاةُ وَ لَا يِقَاسُ إِلَّا بِالْأَمْوَاتِ [كافي ، ج ١ ، ص ٢٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْجَهْلُ مَوْتُ [غررالحكم ، ص ٧٥] .

٤- حجت باطنی :

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : إِنَّ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حُجَّتَيْنِ حُجَّةَ ظَاهِرَةٍ وَ حُجَّةَ بَاطِنَةٍ فَأَمَّا الظَّاهِرَةُ فَالرُّسُلُ وَ الْأَنْبِيَاءُ وَ الْأَنْبِيَاءُ وَ الْأَنْبِيَاءُ (ع) وَ أَمَّا الْبَاطِنَةُ فَالْعُقُولُ [كافي ، ج ١ ، ص ١٥] .

٥- وسیله هدايت به راه صحيح :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَفَاكَ مِنْ عَقْلِكَ مَا أَوْضَحَ لَكَ سُبُلَ غَيْبِكَ مِنْ رُشْدِكَ [نهج البلاغه ، حکمت ٤٢١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَقْلُ يَهْدِي وَ يَنْجِي وَ الْجَهْلُ يَغْوِي وَ يَرْدِي [غررالحكم ، ص ٥١] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : صَدِيقُ كُلِّ امْرِئٍ عَقْلُهُ وَ عَدُوُّهُ جَهْلُهُ [كافي ، ج ١ ، ص ١١] .

٦ _ کنترل کننده نفس و هواها :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : النُّفُوسُ طَلَقَهُ لَكِنْ أَيْدِي الْعُقُولِ تَمْسُكُ [تملك] أَعْنَتَهَا عَنِ النَّحُوسِ [غررالحكم ، ص ٢٣٥] .

٧ _ مصلح است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَاتِلْ هَوَاكَ بِعَقْلِكَ [كافي ، ج ١ ، ص ٢٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَقْلُ مَصْلِحُ كُلِّ أَمْرٍ [غررالحكم ، ص ٥١] .

٨- کامل کننده نقص سایر صفات روحی است :

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : لَمْ يَقْسَمْ بَيْنَ الْعِبَادِ

أقل من خمس اليقين و القنوع و الصبر و الشكر و الذي يكمل له هذا كله العقل [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٢٨٥] .

٩-جمال و زیبایی است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : زِينَةُ الرَّجُلِ عَقْلُهُ [كنزالفوائد ، ج ١ ، ص ١٩٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا جَمَالَ أَزِينُ مِنَ الْعَقْلِ [أمالی صدوق ، ص ٣٢٠] .

١٠-کمال عقل ، مخصوص محبوبترین بندگان است.

ولا يكمله الا فيمن يحب [مستدرک سفینه ، ج ٧ ص ٣١٥]

١١-از شمشیر ، قدرت تسلطش بیشتر است.

ان سلطان العقل نعلی الباطن العاقل اشد تحكما من سرطان السيف على ظاهر الاحمق

٣. تعقل در قرآن

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَ تَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَ أَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَ فَلا تَعْقِلُونَ [بقره/٤٤] .

يا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تُحَاجُّونَ فِي إِبْرَاهِيمَ وَ ما أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ وَ الْإِنْجِيلَ إِلَّا مِنْ بَعْدِهِ أَ فَلا تَعْقِلُونَ [آل عمران/٦٥] .

وَ الدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَ فَلا تَعْقِلُونَ [اعراف/١٦٩] .

فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِنْ قَبْلِهِ أَ فَلا تَعْقِلُونَ [يونس/١٦] .

إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي أَ فَلا تَعْقِلُونَ [هود/٥١] .

لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَ فَلا تَعْقِلُونَ [انبياء/١٠] .

أَفْ لَكُمْ وَ لِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَ فَلا تَعْقِلُونَ [انبياء/٦٧] .

وَ هُوَ الَّذِي يَخْيِي وَ يَمِيتُ وَ لَهُ اخْتِلافُ اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ أَ فَلا تَعْقِلُونَ [مومنون/٨٠] .

٩-وَ ما عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَ أَبْقَى أَ فَلا تَعْقِلُونَ [قصص/٦٠] .

١٠-تُمِّ دَمَرْنَا الْآخِرِينَ وَ إِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ وَ بِاللَّيْلِ أَ فَلا تَعْقِلُونَ [صافات/٣٨-٣٦] .

٤. زمینه های رشد عقل

١- آسناىى با قرآن : إنا أنزلناه قرآناً عربياً لعلكم تعقلون [يوسف/ ٢] .

قد بينا لكم الآيات لعلكم تعقلون [حديد/ ١٧] .

٢- آسناىى با طبيعت : إن في خلق السموات والأرض واختلاف الليل والنهار والفلك التي تجري في البحر بما ينفع الناس وما أنزل الله من السماء من ماء فأحيا به الأرض بعد موتها وبث فيها من كل دابة وتصريف الرياح والسحاب المسخر بين السماء والأرض لآيات لقوم يعقلون [بقره/ ١٦٤] .

و في الأرض قطع متجاورات وجنات من أعناب وزرع ونخيل صنوان وغير صنوان يسقى بماء واحد ونفضل بعضها على بعض

فِي الْأَكْلِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ [رعد/ ٤] .

٣- سير و سفر : أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا [حج / ٤٦] .

٥. آفات عقل

١-عجب :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : عَجِبُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ أَحَدُ حُسَادٍ عَقْلِهِ [نهج البلاغه ، حكمت ٢١٢] .

توضیح : حساد در اینجا به معنای دشمن است و خودپسندی دشمن عقل است.

٢-شهوت و هواپرستی :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ لَمْ يَمْلِكْ شَهْوَتَهُ لَمْ يَمْلِكْ عَقْلَهُ [غررالحکم ، ص ٣٠٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْهَوَىٰ عَدُوُّ الْعَقْلِ [غررالحکم ، ص ٦٤] .

٣-آرزوهای بلند و بی پایه :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اِعْلَمُوا أَنَّ الْأَمَلَ يَسْهِي الْعَقْلَ وَيَنْسِي الذِّكْرَ [نهج البلاغه ، خطبه ٨٦] .

٤-محبت زیاد :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ عَشِقَ شَيْئًا أَعْشَىٰ بَصَرَهُ وَآمَرَضَ قَلْبَهُ فَهُوَ يَنْظُرُ بِعَيْنٍ غَيْرِ صَاحِحَةٍ وَ يَسْمَعُ بِأُذُنٍ غَيْرِ سَمِيعَةٍ قَدْ خَرَقَتِ الشَّهَوَاتُ عَقْلَهُ وَ أَمَاتَتِ الدُّنْيَا قَلْبَهُ [نهج البلاغه ، خطبه ١٠٩] .

٥-غضب :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْغَضَبُ يَفْسِدُ الْأَلْبَابَ وَ يَبْعِدُ مِنَ الصَّوَابِ [غررالحکم ، ص ٦٥] .

٦-طمع (ع) :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَكْثَرُ مَصَارِعِ الْعُقُولِ تَحْتَ بُرُوقِ الْمَطَامِعِ [نهج البلاغه ، حكمت ٢١٩] .

٧-كبر :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَا دَخَلَ قَلْبَ أَحَدٍ شَيْءٌ مِنَ الْكِبَرِ إِلَّا نَقَصَ مِنْ عَقْلِهِ مِثْلَ مَا دَخَلَ مِنْ ذَلِكَ قَلْبَ ذَلِكَ أَوْ كَثُرَ [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ١٣٢] .

۸-مجالست با کم عقلها

۹-مواد مخدر و شراب

۱۰-نداشتن مطالعه ، پرخوری و پرحرفی

۱۱-تقلید نابجا و محیط زدگی ، شرق زدگی ، غرب زدگی ،

و هرزگی

۱۲-عجله

۱۳-تغذیه ناجور

۶. عاقل

۱. فضیلت عاقل

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِفْطَارُ الْعَاقِلِ أَفْضَلُ مِنْ صَوْمِ الْجَاهِلِ وَ إِقَامَةُ الْعَاقِلِ أَفْضَلُ مِنْ شَخْصٍ مِنَ الْجَاهِلِ [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۱۹۳].

اسکندر: سلطان العقل على الباطن اشد من سلطان السيف على الظاهر [مستدرک سفینه البحار]

۲. سیمای عاقل

عاقل دارای یک جهان بینی و اعتقاد مستند و منطقی است

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ كَانَ عَاقِلًا كَانَ لَهُ دِينٌ [كافي ، ج ۱ ، ص ۱۱].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَصْلُ الْعَقْلِ الْعَفَافُ [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۷].

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): فَمَنْ عَقَلَ قَبَعَ بِمَا يَكْفِيهِ وَ مَنْ قَبَعَ بِمَا يَكْفِيهِ اسْتَعْنَى [كافي ، ج ۱ ، ص ۱۷].

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): إِنَّ الْعَاقِلَ لَا يَكْذِبُ وَ إِنْ كَانَ فِيهِ هَوَاهُ [كافي ، ج ۱ ، ص ۱۷].

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): إِنَّ الْعَاقِلَ ۰۰۰۰ لَا يَعُدُّ مَا لَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ [كافي ، ج ۱ ، ص ۲۰].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): عَلَى الْعَاقِلِ أَنْ يَحْصِيَ عَلَى نَفْسِهِ مَسَاوِيهَا [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۶].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): عَلَى الْعَاقِلِ أَنْ يَكُونَ عَارِفًا بِزَمَانِهِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۱۶].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): سِتَّةٌ تَخْتَبِرُ بِهَا عُقُولُ النَّاسِ الْحِلْمُ عِنْدَ الْغَضَبِ وَ الصَّبْرُ عِنْدَ الرَّهْبِ وَ الْقَصْدُ عِنْدَ الرَّغْبِ وَ تَقْوَى اللَّهِ فِي [على] كُلِّ حَالٍ وَ حَسَنُ الْمَدَارَاهِ وَ قَلْبُ الْمَمَارَاهِ [غررالحكم ، ص ۵۵].

۳. معیار شناخت عقلا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): ثَلَاثَةٌ تُدُلُّ عَلَى عُقُولِ أَرْبَابِهَا الرَّسُولُ وَ الْكِتَابُ وَ الْهَدْيَةُ [غررالحكم ، ص ۵۵].

معیار اخیر برای وزارت امور خارجه و بطور کلی مراودات بین المللی نظام بسیار مهم است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كَثْرَةُ الصَّوَابِ تَنْبِيءٌ عَنِ وَفُورِ الْعَقْلِ [غررالحکم، ص ۱۵۴].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): عِنْدَ الْخَبِيرِ تَنْكَشِفُ عُقُولُ الرِّجَالِ [عند الحیره] [غررالحکم، ص ۱۰۰].

توضیح: منظور، ظاهراً زمانی است که عرف مردم عادتاً خود را بیچاره می بینند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): رِزَانَةُ الْعَقْلِ تَخْتَبِرُ فِي الرِّضَا [فِي الْفَرْجِ] وَ الْحِزْنَ [غررالحکم، ص ۱۰۳].

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): الْحَاجَةُ تَدُلُّ عَلَى عَقْلِ صَاحِبِهَا وَ الْمَصِيبَةُ تَدُلُّ عَلَى عَقْلِ مَنْ نَزَلَتْ بِهِ وَ الْغَضَبُ يَدُلُّ عَلَى عَقْلِ الْغَضَبَانِ [مجموعه ورام، ج ۲، ص ۱۱۱].

(حاجه یعنی آزمون)

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا (ع): أَنَّهُ سُئِلَ مَا الْعَقْلُ فَقَالَ التَّجَرُّعُ لِلْغَصْبِ وَ مَدَاهِنَةُ الْأَعْدَاءِ وَ مَدَارَاهُ الْأَصْدِقَاءِ [أمالی صدوق، ص ۲۸۳].
قِيلَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع): صِفْ لَنَا الْعَاقِلَ فَقَالَ (ع) هُوَ الَّذِي يَضَعُ الشَّيْءَ مَوَاضِعَهُ [نهج البلاغه، حکمت ۲۳۵].

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: فِي حِكْمِهِ آلِ دَاوُدَ عَلَى الْعَاقِلِ أَنْ يَكُونَ عَارِفًا بِزَمَانِهِ مُقْبِلًا عَلَى شَأْنِهِ حَافِظًا لِلِّسَانِ [كافی، ج ۲، ص ۱۱۶].

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ (ع) قَالَ: يَتَّبِعِي لِمَنْ عَقَلَ عَنِ اللَّهِ أَنْ لَا يَسْتَبِطُهُ فِي رِزْقِهِ وَ لَا يَتَّهَمُهُ فِي قَضَائِهِ [كافی، ج ۱، ص ۶۱].

عابدی اسرائیلی عبادت زیاد می کرد؛ ملکی از خدا ثواب آنرا خواست، ثواب کم بود. ملک پرسید. فرمود: امتحان کن. سپس ملک به صورت مردی که به دیدن و برای عبادت همکار

او باشد متمثل شد و نزد عابد آمد. پس از چند لحظه ای عابد گفت: کاش خدا خری داشت که از این ثروتها استفاده کند. مقدار عقل او هویدا شد. [آمالی صدوق ، ص ۴۱۸].

نامه ای به شیخ عبدالکریم نوشته شد که یک روحانی برای ما بفرست که سه چیز دارا باشد: ۱- علم ۲- تقوا ۳- عقل؛ یا آنکه اگر هیچ ندارد عقل داشته باشد.

۴. عاقل از دیدگاه اسلام

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ الْعَاقِلَ مَنْ وَحَدَّ اللَّهُ وَ عَمِلَ بِطَاعَتِهِ [تحف العقول ، ص ۵۴].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَيْسَ الْعَاقِلُ الَّذِي يَعْرِفُ الْخَيْرَ مِنَ الشَّرِّ لَكِنِ الْعَاقِلُ مَنْ يَعْرِفُ خَيْرَ الشَّرِّينَ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۶ ، ص ۳۲۱].

۵. سیره عملی عاقل

۱ _ گنهکار نیست :

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): إِنَّ الْعُقَلَاءَ تَرَكَوا فُضُولَ الدُّنْيَا فَكَيْفَ الدُّنُوبَ وَ تَرَكَوا الدُّنْيَا مِنَ الْفَضْلِ وَ تَرَكَوا الدُّنُوبَ مِنَ الْفَرُضِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۷].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَصْلُ الْعَقْلِ الْعِفَافُ وَ ثَمَرَتُهُ الْبِرَاءَةُ مِنَ الْآثَامِ [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۷].

۲- از وسوس پرهیز دارد :

عبد الله بن سنان به امام صادق علیه السلام عرض کرد: فلانی وسواس است و لکن عاقل است. امام (ع) فرمود: أَيْ عَقْلٌ لَهُ وَ هُوَ يَطِيعُ الشَّيْطَانَ [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۲].

۳- دورغ گو نیست.

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): إِنَّ الْعَاقِلَ لَا يَكْذِبُ وَ إِنْ كَانَ فِيهِ هَوَاهُ [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۷].

۴- به دنبال علم :

عن الباقر عليه السلام: و لا يسام من طلب العلم طول عمره [الحياه ، ج ۱ ، ص ۴]

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): لَا يَشْتَعُ مِنْ الْعِلْمِ دَهْرُهُ [كافی، ج ۱، ص ۱۷].

۴- صبر در هنگامی که روزگار به میل او نیست.

۵- میانه روی وقتی که دنیا به انسان رو می کند.

۶- رعایت قوانین الهی را کردن

۷- خوب مدارا کردن با مردم

با مردم مدارا می کند: پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم به علی علیه السلام فرمود: "سه چیز اگر کسی داشته باشد عملی ندارد.

۱- ورع ۲- علم ۳- عقل"

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا عَلِيُّ ثَلَاثٌ مَنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ لَمْ يَقْمْ لَهُ عَمَلٌ وَرِعٌ يَحْجِزُهُ عَنِ مَعَاصِي اللَّهِ عِزٌّ وَجَلٌّ وَعِلْمٌ يَرُدُّ بِهِ جَهْلُ السَّفِيهِ وَعَقْلٌ يَدَارِي بِهِ النَّاسَ [تحف العقول، ص ۶].

قَالَ الرَّضَا (ع): الْعَقْلُ التَّجَرُّعُ لِلْغَصْبِ وَمَدَاهِنَةُ الْأَعْدَاءِ وَمَدَارَاهُ الْأَصْدِقَاءِ [أمالی صدوق، ص ۲۸۳].

۸- پرهیز از خصومت و جدال

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): سِتَّةٌ تَخْتَبِرُ بِهَا عُقُولُ النَّاسِ الْحِلْمُ عِنْدَ الْغَضَبِ وَالصَّبْرُ عِنْدَ الرَّهْبِ وَالْقَصْدُ عِنْدَ الرَّغْبِ وَتَقْوَى اللَّهِ فِي [علی] كُلِّ حَالٍ وَحَسَنُ الْمَدَارَاهِ وَقَلَّةُ الْمَمَارَاهِ [غررالحکم، ص ۵۵].

۹- خودش را محاسبه می کند

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): عَلَى الْعَاقِلِ أَنْ يَحْصِيَ عَلَى نَفْسِهِ مَسَاوِيهَا فِي الدِّينِ وَالرَّأْيِ وَالْأَخْلَاقِ وَالْأَدَبِ فَيَجْمَعُ ذَلِكَ فِي صَدْرِهِ أَوْ فِي كِتَابٍ وَيَعْمَلُ فِي إِزَالَتِهَا [بحار الأنوار، ج ۷۵، ص ۶].

۱۰- عارف به زمان است

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع): عَلَى الْعَاقِلِ أَنْ يَكُونَ عَارِفًا بِزَمَانِهِ [كافی، ج ۲، ص ۱۱۶].

۱۱- هر چیز را در جای خود می گذارد (موقعیت هر چیز را خوب می شناسد).

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْعَاقِلُ هُوَ الَّذِي يَضَعُ الشَّيْءَ مَوَاضِعَهُ [نهج البلاغه

، حکمت ۲۳۵].

۶. صفات عاقل

۱_ با حیا است: جبرئیل به آدم عرض کرد سه چیز برای تو آورده ام، یکی را انتخاب کن (عقل، حیا، دین)، آدم گفت: عقل را انتخاب می‌کنم. جبرئیل به حیا و دین امر کرد بروید فقالاً یا جبرئیلُ إِنَّا أُمِرْنَا أَنْ نَكُونَ مَعَ الْعَقْلِ حَيْثُ كَانَ [کافی، ج ۱، ص ۱۰].

۲- قانع است.

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): مَنْ عَقَلَ قَبَعَ بِمَا يَكْفِيهِ وَ مَنْ قَبَعَ بِمَا يَكْفِيهِ اسْتَعْنَى [کافی، ج ۱، ص ۱۷].

۳- عاقل پندپذیر است

کتابُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَ لِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ [ص ۲۹].

هُدًى وَ ذِكْرٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ [غافر/ ۵۴].

۴- خوش اخلاق است

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَكْمَلَ النَّاسِ عَقْلاً أَحْسَنُهُمْ خُلُقاً [کافی، ج ۱، ص ۲۳].

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) التَّوَّاضِعَ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنَ الشَّرَفِ يَسْتَكْتَرُ قَلِيلَ الْمَعْرُوفِ مِنْ غَيْرِهِ وَ يَسْتَقِيلُ كَثِيرَ الْمَعْرُوفِ مِنْ نَفْسِهِ وَ يَرَى النَّاسَ كُلَّهُمْ خَيْراً مِنْهُ وَ أَنَّهُ شَرُّهُمْ فِي نَفْسِهِ [کافی، ج ۱، ص ۱۷].

۵_ صفات عاقل در آخرت:

(و) أُولَئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ [رعد/ ۲۲].

(ز) جَنَّاتٌ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَ مَنْ صَلَّحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَ أَزْوَاجِهِمْ وَ ذُرِّيَّاتِهِمْ وَ الْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ [رعد/ ۲۳].

(ح) سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ [رعد/ ۲۴].

الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَ أُولَئِكَ هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ [زمر/ ۱۸].

۷. عاقل ترین مردم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا عُبِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنَ الْعَقْلِ وَ مَا تَمَّ

عَقْلُ امْرِئٍ حَتَّى يَكُونَ فِيهِ خِصَالُ شَتَّى الْكُفْرِ وَالشَّرِّ مِنْهُ مَأْمُونَانِ وَالرُّشْدُ وَالْخَيْرُ مِنْهُ مَأْمُولَانِ وَفَضْلُ مَالِهِ مَيِّذُولٌ وَفَضْلُ قَوْلِهِ مَكْفُوفٌ وَنَصِيْبُهُ مِنَ الدُّنْيَا الْقُصُوتُ لَمَا يَشْبَعُ مِنَ الْعِلْمِ دَهْرُهُ الذُّلُّ أَحَبُّ إِلَيْهِ مَعَ اللَّهِ مِنَ الْعِزِّ مَعَ غَيْرِهِ وَالتَّوَضُّعُ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنَ الشَّرَفِ يَشْتَكِرُ قَلِيلَ الْمَعْرُوفِ مِنْ غَيْرِهِ وَ يَشْتَقِلُّ كَثِيرَ الْمَعْرُوفِ مِنْ نَفْسِهِ وَ يَرَى النَّاسَ كُلَّهُمْ خَيْرًا مِنْهُ وَ أَنَّهُ شَرُّهُمْ فِي نَفْسِهِ وَ هُوَ تَمَامُ الْأَمْرِ [كافي ، ج ١ ، ص ١٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَلَا - وَ إِنْ أَعْقَلَ النَّاسَ عَبْدٌ عَرَفَ رَبَّهُ فَأَطَاعَهُ وَ عَرَفَ عَدُوَّهُ فَعَصَاهُ وَ عَرَفَ دَارَ إِقَامَتِهِ فَأَصْلَحَهَا وَ عَرَفَ سُرْعَةَ رَحِيلِهِ فَتَزَوَّدَ لَهَا [أعلام الدين ، ص ٣٣٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَعْقَلَ النَّاسَ مَنْ كَانَ بَعِيْبَهُ بِصِيْرًا وَ عَنِ عَيْبٍ غَيْرِهِ ضَرِيْرًا [غررالحكم ، ص ٥٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَفْضَلَ النَّاسِ عَقْلًا أَحْسَنُهُمْ تَقْدِيْرًا لِمَعَاشِهِ وَ أَشَدَّهُمْ اِهْتِمَامًا بِإِصْلَاحِ مَعَادِهِ [غررالحكم ، ص ٥٢] .

نَشَانُهُ عَقْلٌ : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَمَالُ الْعُقْلِ فِي ثَلَاثَةِ التَّوَضُّعِ لِلَّهِ وَ حُسْنِ الْيَقِيْنِ وَ الصَّصْمَةِ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ [اخصاص مفيد ، ص ٢٤٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قَسَمَ اللَّهُ الْعُقْلَ ثَلَاثَةَ أَجْزَاءٍ فَمَنْ كُنَ فِيهِ كَمَلُ عَقْلِهِ وَ مَنْ لَمْ يَكُنْ فَلَا عَقْلَ لَهُ حَسَنَ الْمَعْرِفَةِ بِاللَّهِ وَ حَسَنَ الطَّاعَةِ لِلَّهِ وَ حَسَنَ الصَّبْرِ عَلَى أَمْرِ اللَّهِ [تحف العقول ، ص ٥٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا تَمَّ الْعُقْلُ نَقَصَ الْكَلَامُ [نهج البلاغه ، حكمت ٧١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَفْضَلَ النَّاسِ عَقْلًا أَحْسَنُهُمْ تَقْدِيْرًا لِمَعَاشِهِ وَ أَشَدَّهُمْ

اهتماماً بإصلاح معاده [غررالحکم ، ص ۵۲].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كَثْرَةُ الصَّوَابِ تَنْبِيءٌ عَنِ وَفُورِ الْعَقْلِ [غررالحکم ، ص ۱۵۴].

۸. عاقل از دیدگاه مردم

مردم عاقل را کسی می دانند که :

۱- زرنگ و اهل بند و بست باشد

۲- متملق و ریاکار باشد.

۳- حيله گر باشد.

۴- احتیاطات نابجا نکند.

۵- از زیر کار در برود. (عاقل بود جبهه نرفت ، عاقل بود وام را نداد)

۶- سیاست بازی و پرستش گرائی نکند.

۷- باخط کش مادیات را اندازه بگیرد. يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ [روم/۷].

۹- همه کمالات را فدای یک کمال نکند.

۱. علل پیشرفت مسلمین

۱ _ فطری بودن اسلام :

توجه به ازدواج ، حکومت ، عواطف ، عدالت و جامعیت

۲ _ عقل و استدلال :

طرفدار علم و آزادی و عدالت

۳ _ زندگی ساده رهبران :

از کشورهای مختلف برای تماشای زندگی مسئولین می آمدند.

انتقاد حضرت علی (ع) از خرید منزل عالی که شریح قاضی خریده بود یا انتقاد از مهمانی عثمان بن حنیف.

۴_ سوز و تعهد مردم :

رفتار مسلمانان جاذبه داشت.

۵_ خوش رفتاری نسبت به اهل کتاب :

حضرت امیر (ع) به مالک اشتر می نوسد که تو استاندار مصر می شوی و در آنجا ۱۵ میلیون مسیحی است؛ اِخْلُوكَ فِي الدِّينِ وَ اِمَّا نَظِيْرُ لَكَ فِي الْخَلْقِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

منبع : علل پیشرفت اسلام و عقب ماندگی مسلمین

۶_ مردم اردن که مسیحی بودند گفتند : ما حکومت مسلمین را بر حاکمان مسیحی ترجیح می دهیم ، گرچه خود مسیحی هستیم .

۷_ اتحاد :

البته وحدت یک محور می خواهد خَلِبَ اللهُ

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : فَرَأَيْتُ أَنَّ الصَّبْرَ عَلَى ذَلِكِ أَفْضَلُ مِنْ تَفْرِيقِ كَلِمَةِ الْمُسْلِمِينَ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱ ، ص ۳۰۸] .

۸_ هیأت های تجاری از افراد متعهد و باسواد

اندونزی؛ دومین کشور اسلامی از نظر جمعیت در پرتو تبلیغات تجاری به اسلام گرویدند، قسمت هایی از هند و آفریقا نیز به همین شکل اسلام آوردند.

۹_ وضع غم انگیز اجتماعی سیاسی کشورها زمینه رشد اسلام است.

منبع: علل پیشرفت اسلام و عقب ماندگی مسلمین

۱. علم و معرفت

۱. عالم

۱. جایگاه عالم

عالم کیست؟

و قال أمير المؤمنين (ع) المتعبد على غير فقه كحمار الطاحونه يدور و لا- يبرح و ركعتان من عالم خير من سبعين ركعه من جاهل لأن العالم تأتيه الفتنة فيخرج منها بعلمه و تأتي الجاهل فينسه نسفا و قليل العمل مع كثير العلم خير من كثير العمل مع قليل العلم و الشك و الشبهه [الاختصاص ، ص ۲۴۵].

الفقيه من انقذ الناس من شرّ اعدائهم؟؟؟

العالم من لا يشيع من العلم و لا يتشيع به [غررالحكم ، ص ۴۳].

۲. سیمای عالم

سیمای عالم :

العالم حی و إن كان ميتا [غررالحكم ، ص ۴۷].

عن أبي عبد الله (ع) قال أتى عالم عابدا فقال له كيف صلاتك فقال مثلى يسأل عن عبادته و أنا أعبد الله منذ كذا و كذا فقال كيف بكاو قال أبكى حتى تجرى دموعى فقال له العالم فإن ضحكك و أنت خائف أفضل من بكائك و أنت مدل و إن المدل لا يصعد من عمله شيء [بحار الأنوار ، ج ۶۹ ، ص ۳۰۷].

و يدل الخبر على أن العالم أفضل من العابد و أن العبادة بدون العلم الحقيقي لا تنفع [بحار الأنوار ، ج ۶۹ ، ص ۳۰۸].

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ عَالِمٌ يَنْتَفِعُ بِعِلْمِهِ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ أَلْفَ عَابِدٍ [الكافي ، ج ۱ ، ص ۳۳].

قال رسول الله (ص) لساعه

من عالم يتكى على فراشه ينظر في علمه خير من عباده العابد سبعين عاما [أعلام الدين ، ص ٩٢ .]

عن الصادق أَنَّ النَّظَرَ إِلَى الْكُعبَةِ عِبَادَةٌ وَ النَّظَرَ إِلَى الْوَالِدِينَ عِبَادَةٌ وَ النَّظَرَ فِي الْمُضِيحِ مِنْ غَيْرِ قِرَاءَةٍ عِبَادَةٌ وَ النَّظَرَ إِلَى وَجْهِ الْعَالِمِ عِبَادَةٌ وَ النَّظَرَ إِلَى آلِ مُحَمَّدٍ عِبَادَةٌ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٢٠٥ .]

٣. انواع عالم

١. عالم الهى

١. علائم

وَ مِنَ النَّاسِ وَ الدَّوَابِّ وَ الْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ [فاطر/٢٨ .]

وَ تِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَ مَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ [عنكبوت/٤٣ .]

قُلْ آمَنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا [اسراء/١٠٧ .]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَّهُ قَالَ مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَعَلَيْهِ أَنْ يَبْدَأَ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ وَ لِيَكُنْ تَأْدِيبُهُ بِسَيْرَتِهِ قَبْلَ تَأْدِيبِهِ بِلِسَانِهِ وَ مُعَلِّمُ نَفْسِهِ وَ مُؤَدِّبُهَا أَحَقُّ بِالْإِجْلَالِ مِنْ مُعَلِّمِ النَّاسِ وَ مُؤَدِّبِهِمْ [وسائل الشيعة ، ج ١٦ ، ص ١٥٠ .]

عن أبى محمد الحسن بن على العسكرى (ع) أنه قال قال جعفر بن محمد (ع) علماء شيعتنا مرابطون فى الثغر الذى يلى إبليس و عفاريتة يمنعونهم عن الخروج على ضعفاء شيعتنا و عن أن يتسلط عليهم إبليس و شيعته النواصب ألا فمن انتصب لذلك من شيعتنا كان أفضل ممن جاهد الروم و الترك و الخزر ألف ألف مره لأنه يدفع عن أديان محبينا و ذلك يدفع عن أبدانهم [الاحتجاج ، ج ٢ ، ص ٣٨٥ .]

وَ الَّذِى فَلَقَ الْحَبَّةَ وَ بَرَأَ النَّسَمَةَ لَوْ لَّا حُضُورُ الْحَاضِرِ وَ قِيَامُ الْحُجَّةِ

بُجُودِ النَّاصِرِ وَمَا أَخَذَ اللَّهُ عَلَى الْعُلَمَاءِ أَلَّا يَقَارُوا عَلَى كُظْمِهِ ظَالِمٍ وَلَا يَغِبَ مَظْلُومٌ لَأَلْقَيْتُ حَبْلَهَا عَلَى غَارِبِهَا وَ لَسَيْتُ آخِرَهَا
بِكَأْسِ أَوْلِيهَا وَ لَأَلْفَيْتُمْ دُنْيَاكُمْ هَذِهِ أَزْهَدَ عِنْدِي مِنْ عَقْطِهِ عَنَزٍ [نهج البلاغه ، ص ٤٩ .]

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ الْعُلَمَاءُ أُمْنَاءٌ وَ الْأَتْقِيَاءُ حُصُونٌ وَ الْأَوْصِيَاءُ سَادَةٌ وَ فِي رِوَايِهِ أُخْرَى الْعُلَمَاءُ مَنَارٌ وَ الْأَتْقِيَاءُ حُصُونٌ وَ
الْأَوْصِيَاءُ سَادَةٌ [الكافي ، ج ١ ، ص ٣٣ .]

و قال رسول الله (ص) الأنبياء قاده و العلماء ساده و مجالستهم عباده [عواليالثنائي ، ج ٤ ، ص ٧٣ .]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَّهُ قَالَ الْعُلَمَاءُ حُكَّامٌ عَلَى النَّاسِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٧ ، ص ٣٢١ .]

إنما العالم من دعاه علمه إلى الورع و التقى و الزهد في عالم الفناء و التوله بجنه المأوى [غررالحكم ، ص ٤٨ .]

العالم من لا يشبع من العلم و لا يتشبع به [غررالحكم ، ص ٤٣ .]

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَّهُ قَالَ لَوْلَيْدِهِ الْحَسَنِ (ع) فِي وَصِيَّتِهِ إِلَيْهِ فَإِنَّ الْعَالِمَ مَنْ عَرَفَ أَنَّ مَا يَعْلَمُ فِيمَا لَا يَعْلَمُ
قَلِيلٌ فَعَيْدٌ نَفْسُهُ بِذَلِكَ جَاهِلًا وَ أَرْدَادٌ بِمَا عَرَفَ مِنْ ذَلِكَ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ اجْتِهَادًا فَمَا يَزَالُ لِلْعِلْمِ طَالِبًا وَ فِيهِ رَاغِبًا وَ لَهُ مُسْتَفِيدًا وَ
لِأَهْلِهِ خَاشِعًا وَ لِرَأْيِهِ مُتَّبِعًا وَ لِلصَّمْتِ لَازِمًا إِلَى أَنْ قَالَ وَ فِي الصَّمْتِ السَّلَامَةُ مِنَ النَّدَامَةِ وَ تَلَاْفِيكَ مَا فَرَطَ مِنْ صِيَمَتِكَ أَيْسِرُ مِنْ
إِذْرَاكَ فَإِنَّهُ مَا فَاتَ مِنْ مَنطِقِكَ وَ أَحْفَظَ مَا فِي الْوَعَاءِ بِشِدِّ الْوِكَاءِ الْخَبْرَ [مستدرک الوسائل ، ج ٩ ، ص ١٨ .]

قال (ص): من قال أنا عالم فهو جاهل

[منیه المرید ، ص ۱۳۷ .]

۲. صفات علماء در قرآن

۱ _ دارای ایمان و صاحبان عقل :

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ [آل عمران/۷] .

۲ _ دارای خشیت و ترس از خدا :

وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ [فاطر/۲۸] .

۳ _ اهل تهجد و مناجات شبانه :

أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ [زمر/۹] .

۴ _ اهل سجده و گریه :

قُلْ آمَنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا [اسراء/۱۰۷] .

وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا [اسراء/۱۰۹] .

۵ _ اهل دنیا نیستند :

فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَمُدُو حَظٍّ عَظِيمٍ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلَاقَاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ [قصص/۷۹ و ۸۰] .

این معنی از برابری سخن این دو گروه استفاده می شود که کسی اگر دارای این صفات ارزنده باشد عالم ربانی است.

ما كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُوْتِيَهُ اللَّهُ

الْكِتَابِ وَالْحُكْمِ وَالنُّبُوَّةِ ثُمَّ يَقُولُ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّنَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ [آل عمران/ ٧٩.]

٢. عالم بد

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [جمعه/ ٥.]

أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ [جاثيه/ ٢٣.]

وَ اتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ [اعراف/ ١٧٩.]

فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَ حَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ [غافر/ ٨٣.]

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَ مَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعِيًّا بَيْنَهُمْ وَ مَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ [آل عمران/ ١٩.]

وَ مَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعِيًّا بَيْنَهُمْ وَ لَوْ لَا كَلِمَةُ سِبْقَتِ مَنْ رَبِّكَ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ وَ إِنَّ الَّذِينَ أُورِثُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ [شورى/ ١٤.]

وَ آتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْأَمْرِ فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا- مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعِيًّا بَيْنَهُمْ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ [جاثيه/ ١٧.]

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : إِذَا رَأَيْتُمُ الْعَالَمَ مُجْتَمِعًا لِدُنْيَاهُ فَاتَّهَمُوهُ عَلَى دِينِكُمْ فَإِنَّ كُلَّ مُجْتَمِعٍ لَشَيْءٍ يَحُوطُ مَا أَحَبَّ وَ قَالَ ص أَوْحَى اللَّهُ إِلَى دَاوُدَ ع

لَمَا تَجْعَلُ بَيْنِي وَبَيْنَكَ عَالِمًا مَفْتُونًا بِالدُّنْيَا فَيُضِلَّكَ عَنْ طَرِيقِ مَحَبَّتِي فَإِنَّ أَوْلَيْكَ قُطَاعَ طَرِيقِ عِبَادِي الْمُرِيدِينَ إِنَّ أَدْنَى مَا أَنَا صَانِعٌ بِهِمْ أَنْ أَنْزِعَ حَلَاوَةَ مُنَاجَاتِي عَنْ قُلُوبِهِمْ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٦ .]

عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسِ الْهَلَمِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ (ص) أَنَّهُ قَالَ فِي كَلَامٍ لَهُ الْعُلَمَاءُ رَجُلَانِ رَجُلٌ عَالِمٌ آخِذٌ بِعِلْمِهِ فَهَذَا نَاجٍ وَعَالِمٌ تَارِكٌ لِعِلْمِهِ فَهَذَا هَالِكٌ وَإِنَّ أَهْلَ النَّارِ لَيَتَأَذَوْنَ مِنْ رِيحِ الْعَالِمِ التَّارِكِ لِعِلْمِهِ وَإِنَّ أَهْلَ النَّارِ لَيَتَأَذَوْنَ مِنْ رِيحِ الْعَالِمِ التَّارِكِ لِعِلْمِهِ وَإِنَّ أَهْلَ النَّارِ لَيَتَأَذَوْنَ مِنْ رِيحِ الْعَالِمِ التَّارِكِ لِعِلْمِهِ وَإِنَّ أَهْلَ النَّارِ لَيَتَأَذَوْنَ مِنْ رِيحِ الْعَالِمِ التَّارِكِ لِعِلْمِهِ وَنَدَامَةٌ وَحَسِيرَةٌ رَجُلٌ دَعَا عَيْدًا إِلَى اللَّهِ فَاسْتَجَابَ لَهُ وَقَبِلَ مِنْهُ فَأَطَاعَ اللَّهَ فَأَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ وَادْخَلَ الدَّاعِيَ النَّارَ بِتَرْكِهِ عِلْمَهُ وَاتِّبَاعِهِ الْهَوَى وَطُولِ الْأَمَلِ أَمَّا اتِّبَاعُ الْهَوَى فَيُضِلُّ عَنِ الْحَقِّ وَطُولُ الْأَمَلِ يَنْسِي الْآخِرَةَ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٤ .]

قال على (ع) : زله العالم تفسد عوالم [غررالحكم ، ص ٤٧ .]

زله العالم كانكسار السفينه تغرق و تغرق [كنزالفوائد ، ج ١ ، ص ٣١٩ .]

شر الناس العلماء اذا فسدوا

قال رسول الله (ص) : أشرار علماء أمتنا المضلون عنا القاطعون للطرق إلينا المسمون أضدادنا بأسمائنا الملقبون أندادنا بألقابنا يصلون عليهم وهم للعن مستحقون و يلعنونا و نحن بكرامات الله مغمورون و بصلوات الله و صلوات ملائكته المقربين علينا عن صلواتهم مستغنون ثم قال : قيل لأمير المؤمنين (ع) من خير خلق الله بعد أئمة الهدى و مصابيح الدجى قال العلماء إذا صلحوا قيل فمن شرار خلق الله بعد إبليس و فرعون و نمرود و بعد المتسمين بأسمائكم و المتلقين بألقابكم و الآخذين لأمكنتمكم و المتأمرين في ممالككم قال العلماء

إذا فسدوا هم المظهرون للأباطيل الكاتمون للحقائق و فيهم قال الله عز و جل أولئك يلعنهم الله و يلعنهم اللاعنون إلا الذين تابوا
الآيه [الاحتجاج ، ج ٢ ، ص ٤٥٨]

٤. سيماى طالب علم

١. ضرورت تعلم

عن النبي (ص) : من لم يصبر على ذل التعلم ساعه بقى فى ذل الجهل أبدا [عواليالثالى ، ج ١ ، ص ٢٨٥]

و قال الصادق (ع) : لو علم الناس ما فى العلم لطلبوه و لو بسفك المهج و خوض اللجج [بحار الأنوار ، ج ١ ، ص ١٧٧]

المهج يعنى خون قلب و اللجج يعنى امواج

در قيامت به جاهل گفته مى شود : هلا تعلمت

عن هارون عن ابن زياد قال سمعت جعفر بن محمد (ع) و قد سئل عن قوله تعالى قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فقال إن الله تعالى يقول
للعبد يوم القيامة عبدي أ كنت عالما فإن قال نعم قال له أ فلا عملت بما علمت و إن قال كنت جاهلا قال له أفلا تعلمت حتى
تعمل فيخضم فتلك الحججه البالغه [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ٢٩]

در تحصيل علم هم شرقى و هم غربى : عن الصادق جعفر بن محمد (ع) أنه قال : الاشتهار بالعباده ريبه إن أبى حدثنى عن أبيه
عن جدّه (ع) أن رسول الله (ص) قال أعبد الناس من أقام الفرائض و أسخى الناس من أدى زكاة ماله و أزهّد الناس من اجتنب
الحرام و أتقى الناس من قال الحق فيما له و عليه و أعيدل الناس من رضى للناس ما يرضى لنفسه و كره لهم ما يكره لنفسه و
أكيس الناس من كان أشد ذكرًا للموت و أغبط الناس من كان

تَحْتَ التُّرَابِ قَدْ أَمِنَ الْعِقَابَ وَ يَرْجُو الثَّوَابَ وَ أَعْضَلَ النَّاسِ مَنْ لَمْ يَتَّعِظْ بِتَغْيِيرِ الدُّنْيَا مِنْ حَالٍ إِلَى حَالٍ وَ أَعْظَمَ النَّاسِ فِي الدُّنْيَا خَطَرًا مَنْ لَمْ يَجْعَلْ لِلدُّنْيَا عِنْدَهُ خَطَرًا وَ أَعْلَمَ النَّاسِ مَنْجَمَ عِلْمِ النَّاسِ إِلَى عِلْمِهِ وَ أَشْجَعَ النَّاسِ مَنْ غَلَبَ هَوَاهُ وَ أَكْثَرَ النَّاسِ قِيَمَهُ أَكْثَرُهُمْ عِلْمًا وَ أَقَلُّ النَّاسِ قِيَمَهُ أَقَلُّهُمْ عِلْمًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٩٤ .]

قال أمير المؤمنين (ع) : العلم وراثته مستفاده رأس العلم الرفق و آفته الخرق الجاهل صغير و إن كان شيخا و العالم كبير و إن كان حدثا الأدب يغني من الحساب من عرف بالحكمه لحظته العيون بالوقار العلم في الصغر كالنقش في الحجر زله العالم كانكسار السفينه تغرق و تغرق الآداب تليح الأفهام و نتائج الأذهان إذا استوضحت فاعزم لو سكت من لا يعلم سقط الاختلاف من جالس العلماء وقر و من خالط الأندال حقر لا تحقرن عبدا آتاه الله علما فإن الله تعالى لم يحقره حين آتاه إياه الموده أشبك الأنساب و العلم أشرف الأحساب لا كنز أنفع من العلم و لا قرين سوء شر من الجهل العلم خير من المال لأن العلم يحرسك و أنت تحرس المال و العلم يزكو على الإنفاق و المال تنقصه النفقه العلم حاكم و المال محكوم عليه عليكم بطلب العلم فإن طلبه فريضة و هو صلة بين الإخوان و دال على المروءه و تحفه في المجالس و صاحب في السفر و أنس في الغربه و من عرف الحكم لم يصبر على الازدياد منها [كنز الفوائد ، ج ١ ، ص ٣١٩ .]

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَّهُ قَالَ لَوْلَيْدِهِ الْحَسَنِ (ع)

فِي وَصِيَّتِهِ إِلَيْهِ : فَإِنَّ الْعَالِمَ مَنْ عَرَفَ أَنَّ مَا يَعْلَمُ فِيمَا لَا يَعْلَمُ قَلِيلٌ فَعَيَّدَ نَفْسَهُ بِجَاهِلِكَ جَاهِلًا وَازْدَادَ بِمَا عَرَفَ مِنْ ذَلِكَ فِي طَلْبِ الْعِلْمِ اجْتِهَادًا فَمَا يَزَالُ لِلْعِلْمِ طَالِبًا وَفِيهِ رَاغِبًا وَ لَهُ مُسْتَفِيدًا وَ لِأَهْلِهِ خَاشِعًا وَ لِرَأْيِهِ مُتَّهِمًا وَ لِلصَّمْتِ لَازِمًا إِلَى أَنْ قَالَ وَ فِي الصَّمْتِ السَّلَامَةُ مِنَ النَّدَامَةِ وَ تَلْفَيْكَ مَا فَرَطَ مِنْ صِدْمَتِكَ أَيْسَرُ مِنْ إِذْرَاكَ فَاتِّدِهِ مَا فَاتَ مِنْ مَنْطِقِكَ وَ احْفَظْ مَا فِي الْوَعَاءِ بِشِدَّةِ الْوَكَاةِ الْخَيْرِ [مستدرک الوسائل ، ج ٩ ، ص ١٨ .]

أوحى الله تبارك و تعالی إلى داود (ع) : إن أهون ما أنا صانع بعالم غير عامل بعلمه أشد من سبعين عقوبه أن أخرج من قلبه حلاوه ذكري و ليس إلى الله عز و جل طريق يسلك إلا- بعلم و العلم زين المرء فى الدنيا و سائقه إلى الجنة و به يصل إلى رضوان الله تعالى و العالم حقا هو الذى ينطق عنه أعماله الصالحة و أوراده الزاكية و صدقه و تقواه لا لسانه و تصاوله و دعواه و لقد كان يطلب هذا العلم فى غير هذا الزمان من كان فيه عقل و نسك و حكمه و حياء و خشيه و أنا أرى طالبه اليوم من ليس فيه من ذلك شىء و العالم يحتاج إلى عقل و رفق و شفقه و نصح و حلم و صبر و بذل و قناعه و المتعلم يحتاج إلى رغبة و إرادة و فراغ و نسك و خشيه و حفظ و حزم [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ٣٢ .]

مراد از علم تحصیلات عادى نیست ، بصیرت است : فَلَا يَشْتَفِرُّنَّكَ الشَّيْطَانُ فَإِنَّ الْعِزَّةَ

لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللِّمُؤْمِنِينَ وَ لَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ [الكافي ، ج ٨ ، ص ٣٦ .]

و قال أمير المؤمنين (ع) : الكلمه من الحكمة يسمعها الرجل فيقول أو يعمل بها خير من عباده سنه [بحار الأنوار ، ١ ، ص ١٨٣ .]

٢. جا يگاه طالب علم

قال رسول الله (ص) : طالب العلم بين الجهال كالحى بين الأموات. [الأملى للطوسى [٢٣] ٥٧٧ مجلس يوم الجمعة الرابع و العشر .]

طالب العلم ركن الاسلام [كنز ، ميزان.؟؟؟]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ زَارَ عَالِمًا فَكَأَنَّمَا زَارَنِي وَ مَنْ صَافَحَ عَالِمًا فَكَأَنَّمَا صَافَحَنِي وَ مَنْ جَالَسَ عَالِمًا فَكَأَنَّمَا جَالَسَنِي وَ مَنْ جَالَسَنِي فِي الدُّنْيَا أُجِلِّسُهُ مَعِيَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَإِذَا جَاءَ الْمَوْتُ يُطَلَّبُ صَاحِبَ الْعِلْمِ وَ هُوَ يُطَلَّبُ الْعِلْمَ مَاتَ شَهِيدًا وَ مَنْ أَرَادَ رِضَائِي فَلْيَكْرِمْ صِدِّيقِي قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ صِدِّيقُكَ قَالَ صِدِّيقِي طَالِبُ الْعِلْمِ وَ هُوَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَ مَنْ أَكْرَمَهُ فَقَدْ أَكْرَمَنِي وَ مَنْ أَكْرَمَنِي فَقَدْ أَكْرَمَ اللَّهَ وَ مَنْ أَكْرَمَ اللَّهَ فَلَهُ الْجَنَّةُ فَإِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ هَذَا الْعِلْمِ وَ مَذَاكِرُهُ الْعِلْمُ سَاعَهُ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ عِبَادَةِ عَشْرَةِ أَلْفِ سَنَةٍ وَ طُوبَى لِطَالِبِ الْعِلْمِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٧ ، ص ٣٠٠ .]

وَ قَالَ (ع) : إِذَا أَرَدَ اللَّهُ عَبْدًا حَظَرَ عَلَيْهِ الْعِلْمَ [نهج البلاغه ، ص ٥٢٦ .]

٣. انگیزه کسب علم

تقوى : وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ يَعْلَمُكُمُ اللَّهُ وَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ [بقره/٢٨٢ .]

خضوع : قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ [بقره/٣٢ .]

تلاش : وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ [عنكبوت/٦٩]

قال امام على (ع) : أيها الناس إنى ابن عم نبيكم و أولاءكم بالله و رسوله فاسألونى ثم اسألونى فكأنكم بالعلم قد نفذ و إنه لا يهلك عالم إلا هلك معه بعض علمه و إنما العلماء فى الناس كالبدر فى السماء يضىء نوره على سائر الكواكب خذوا من العلم ما بدا لكم و إياكم أن تطلبوه لخصال أربع لتباهوا به العلماء أو تماروا به السفهاء أو تراءوا به فى المجالس أو تصرفوا وجوه الناس إليكم للترو لا- يستوى عند الله فى العقوبة الذين يعلمون و الذين لا- يعلمون نفعنا الله و إياكم بما علمنا و جعله لوجهه خالصا إنه سميع مجيب [الإرشاد ، ج ١ ، ص ٢٢٩]

٤. زحمت تحصيل

لا يدرك العلم براحة الجسم [غررالحكم ، ص ٤٤]

٥. توسعه علمى

علوم ديگران را به علم خود اضافه كنيد.

عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (ع) : أَنَّهُ قَالَ لِاشْتِهَارِ بِالْعِبَادَةِ رَبِّهِ إِنَّ أَبِي حَدَّثَنِي عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَيْدِهِ (ع) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) قَالَ
أَعْبُدُ النَّاسَ مِنْ أَقَامِ الْفَرَائِضَ وَ أَسْخَى النَّاسِ مَنْ أَدَّى زَكَاةَ مَالِهِ وَ أَزْهَدُ النَّاسِ مَنْ اجْتَنَبَ الْحَرَامَ وَ أَثَقَى النَّاسِ مَنْ قَالَ الْحَقَّ فِيمَا
لَهُ وَ عَلَيْهِ وَ أَعْدَلُ النَّاسِ مَنْ رَضِيَ لِلنَّاسِ مَا يَرْضَى لِنَفْسِهِ وَ كَرِهَ لَهُمْ مَا يَكْرَهُ لِنَفْسِهِ وَ أَكْبَسُ النَّاسِ مَنْ كَانَ أَشَدَّ ذِكْرًا لِلْمَوْتِ وَ
أَغْبَطُ النَّاسِ مَنْ كَانَ تَحْتَ التُّرَابِ قَدْ أَمِنَ الْعِقَابَ وَ يَرْجُو الثَّوَابَ وَ أَغْفَلُ النَّاسِ مَنْ لَمْ يَتَعَزَّزْ بِتَغْيِيرِ الدُّنْيَا مِنْ حَالٍ إِلَى حَالٍ وَ
أَعْظَمُ النَّاسِ فِي الدُّنْيَا خَطَرًا مَنْ لَمْ يَجْعَلْ

لِلدُّنْيَا عِنْدَهُ خَطَرًا وَ أَعْلَمُ النَّاسِ مَنْ جَمَعَ عِلْمَ النَّاسِ إِلَى عِلْمِهِ وَ أَشَجَّعَ النَّاسِ مَنْ غَلَبَ هَوَاهُ وَ أَكْثَرَ النَّاسِ قِيَمَهُ أَكْثَرُهُمْ عِلْمًا وَ أَقَلُّ النَّاسِ قِيَمَهُ أَقَلُّهُمْ عِلْمًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٩٤ .]

٥. مقام استاد

١. شرایط استاد

وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ فَسَلُّوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ [نحل/٤٣ .]

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ [عبس/٢٤ .]

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : حَدِيثٌ فِي حَلَالٍ وَ حَرَامٍ تَأْخُذُهُ مِنْ صَادِقٍ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَ مَا فِيهَا مِنْ ذَهَبٍ وَ فَضَّةٍ [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ٩٨ .]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ [حجرات/٦ .]

و قال النبي (ص) : من قال أنا عالم فهو جاهل [منيه المرید ، ص ١٣٧ .]

قال امام علي (ع) : من فضل علمك استقلالك لعلمك [من أفضل العلم استقلالك بعملك] [غررالحكم ، ص ٤٥ .]

٢. گزینش شاگرد

هر شخصی لایق نیست :

واضع العلم عند غیر آهله ظالم له [غررالحکم ، ص ٤٨ .]

صبر :

٣. گزینش مطلب

از منابع اصلی بهره ببرید : أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) حَظَبَ النَّاسَ بِالْمَدِينَةِ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كَانَ حَيًّا بَلَا كَيْفٍ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كَانٌ وَ لَمَّا كَانَ لِكَانِهِ كَيْفٌ وَ... أَمَا وَ الَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَ بَرَأَ النَّسِيمَةَ لَوْ أَقْتَبَسْتُمْ الْعِلْمَ مِنْ مَعْدِنِهِ وَ شَرِبْتُمْ الْمَاءَ بِعِيدُونِيهِ وَ ادَّخَرْتُمْ الْخَيْرَ مِنْ مَوْضِعِهِ وَ أَحَدْتُمْ الطَّرِيقَ مِنْ وَاضِحِهِ وَ سَلَكْتُمْ مِنَ الْحَقِّ نَهْجَهُ لَنَهَجْتُمْ بِكُمْ السُّبُلَ وَ بَدَّتْ لَكُمْ الْأَعْلَامُ

وَ أَضَاءَ لَكُمْ الْإِسْلَامُ فَأَكَلْتُمْ رَعْدًا وَ مَا عَالَ فِيكُمْ عَائِلٌ وَ لَا ظَلِمَ مِنْكُمْ مُسْلِمٌ وَ لَا مُعَاهَدٌ وَ لَكِنْ سَلَكَتُمْ سَبِيلَ الظَّلَامِ فَأَظْلَمَتْ عَلَيْكُمْ دُنْيَاكُمْ بِرُحْبُوبِهَا وَ سِيدَتْ عَلَيْكُمْ أَبْوَابُ الْعِلْمِ فَقُلْتُمْ بِأَهْوَائِكُمْ وَ اخْتَلَفْتُمْ فِي دِينِكُمْ فَأَفْتَيْتُمْ فِي دِينِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ اتَّبَعْتُمُ الْغَوَاةَ فَأَعْوَتُكُمْ وَ تَرَكْتُمُ الْأَيْمَةَ فَتَرَكَوكُمْ فَأَصَبَتْكُمْ تَحَكُّمُونَ بِأَهْوَائِكُمْ إِذَا ذُكِرَ الْأَمْرُ سَأَلْتُمْ أَهْلَ الذِّكْرِ فَإِذَا أَفْتَوْكُمْ قُلْتُمْ هُوَ الْعِلْمُ بِعَيْنِهِ فَكَيْفَ وَ قَدْ تَرَكَتُمُوهُ وَ نَبَذْتُمُوهُ وَ خَالَفْتُمُوهُ رُويِدًا عَمَّا قَلِيلٍ تَحْصُدُونَ جَمِيعَ مَا زَرَعْتُمْ وَ تَعْدُونَ وَخَيْمَ مَا اجْتَرْتُمُومَ وَ مَا اجْتَلَبْتُمْ وَ الَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَ بَرَأَ النَّسِيمَةَ لَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنِّي صَيِّحُكُمْ وَ الَّذِي بِهِ أَمَرْتُمْ وَ أَنِّي عِيَالُكُمْ وَ الَّذِي يَعْلَمُ نَجَاتِكُمْ وَ وَصِي نَبِيِّكُمْ وَ خَيْرُهُ رَبِّكُمْ وَ لِسَانُ نُورِكُمْ وَ الْعَالِمُ بِمَا يَصْلِحُكُمْ فَعَنْ قَلِيلٍ رُويِدًا يَنْزِلُ بِكُمْ مَا وَعَدْتُمْ وَ مَا نَزَلَ بِالْأُمَّمِ قَبْلَكُمْ وَ سَيَسْأَلُكُمْ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْ أَيْمَتِكُمْ مَعَهُمْ تُحْشِرُونَ وَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَدَا تَصِيْرُونَ أَمَا وَ اللَّهُ لَوْ كَانَ لِي عِدَّةُ أَصْحَابِ طَالُوتَ أَوْ عِدَّةُ أَهْلِ بَدْرٍ وَ هُمْ أَغْدَاؤُكُمْ لَضَرَبْتُكُمْ بِالسَّيْفِ حَتَّى تُتَوَلَّوْا إِلَى الْحَقِّ وَ تُنِيْبُوا لِلصُّدُقِ فَكَانَ أَرْتَقَ لِلْفَتْحِ وَ آخَذَ بِالرِّفْقِ اللَّهُمَّ فَاحْكُم بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَ أَنْتَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ قَالَ ثُمَّ خَرَجَ مِنَ الْمَسْجِدِ فَمَرَّ بِصَيرِهِ فِيهَا نَحْوُ مِنْ ثَلَاثِينَ شَاهًا فَقَالَ وَ اللَّهُ لَوْ أَنَّ لِي رِجَالًا يَنْصِيحُونَ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لِرَسُولِهِ بَعْدَ هَذِهِ الشَّيْءِ لَأَزَلْتُ ابْنَ آكَلِهِ الذُّبَابَ عَنْ مُلْكِهِ قَالَ فَلَمَّا أَمْسَى بَايَعَهُ ثَلَاثِمِائَةً وَ سِتُونَ رِجَالًا عَلَى الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمْ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) اغْدُوا بِنَا إِلَى أَحْجَارِ الرِّبِّ مُحَلِّقِينَ وَ حَلَقَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ

(ع) فَمَا وَافَى مِنْ الْقَوْمِ مُحَلَّقًا إِلَّا أَبُو ذَرٍّ وَ الْمِقْدَادُ وَ حُدَيْفَةُ بْنُ الْيَمَانِ وَ عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ وَ جَاءَ سَلْمَانُ فِي آخِرِ الْقَوْمِ فَرَفَعَ يَدَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ اللَّهُمَّ إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَى عَفُونِي كَمَا اسْتَضَى عَفْتُ بَنُو إِسْرَائِيلَ هَارُونَ اللَّهُمَّ فَإِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِي وَ مَا نُعْلِنُ وَ مَا يَخْفَى عَلَيْكَ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَ لَمَّا فِي السَّمَاءِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَ أَلْحَقْنِي بِالصَّالِحِينَ أَمَا وَ الْبَيْتِ وَ الْمُفْضَى إِلَى الْبَيْتِ [وَ فِي نُسَيْخِهِ وَ الْمُرْدَلِفَةِ] وَ الْخِصَافِ إِلَى التَّجْمِيرِ لَوْ لَمَّا عَهْدٌ عَهْدُهُ إِلَى النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ (ص) لَأُورِدْتُ الْمُخَالِفِينَ خَلِيجَ الْمَنِيَةِ وَ لَأُرْسِلْتُ عَلَيْهِمْ شَأْيَبَ صَوَاعِقِ الْمَوْتِ وَ عَنْ قَلِيلٍ سَيَعْلَمُونَ [الكافي ، ج ٨ ، ص ٣١]

قال النبي (ص) : العلم أكثر من أن تحصى فخذوا من كل شيء أحسنه [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ١٥]

(همانگونه که زنبور شیره هر گلی را نمی مکد)

٢. علم

١. سیمای علم

١. جایگاه علم

علم گنج است : عن علی (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ لَا كُنْزَ أَنْفَعِ مِنَ الْعِلْمِ وَ لَا عِزَّ أَرْفَعِ مِنَ الْحِلْمِ وَ لَا حَسَبَ أْبْلَغِ مِنَ الْأَدَبِ وَ لَا نَصِيبَ أَوْضَعِ مِنَ الْغَضَبِ وَ لَا جَمَالَ أَرْزِينُ مِنَ الْعَقْلِ [الكافي ، ج ٨ ، ص ١٨]

قال أمير المؤمنين علی بن أبی طالب (ع) : تعلموا العلم فإن تعلمه حسنه و مدارسته تسيح و البحث عنه جهاد و تعليمه لمن لا يعلمه صدقه و هو أنيس في الوحشه و صاحب في الوحده و سلاح على الأعداء و زين الأخلاء يرفع الله به أقواما يجعلهم في الخير أئمه يقتدى بهم ترمق أعمالهم و تقتبس آثارهم ترغب الملائكة في خلتهم يمسحونهم بأجنحتهم

فى صلاتهم لأن العلم حياه القلوب و نور الأبصار من العمى و قوه الأبدان من الضعف و ينزل الله حامله منازل الأبرار و يمنحه مجالسه الأختيار فى الدنيا و الآخره بالعلم يطاع الله و يعبد و بالعلم يعرف الله و يوحد و بالعلم توصل الأرحام و به يعرف الحلال و الحرام و العلم إمام العقل و العقل تابعه يلهمه الله السعداء و يحرمه الأشقياء [بحار الأنوار ، ج ١ ، ص ١٦٦ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَلَا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ بُعَاةَ الْعِلْمِ [الكافى ، ج ١ ، ص ٣٠ .]

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : قَالَ طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ فِي كُلِّ حَالٍ [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ٢٧ .]

من زار العالم فكانه زار الله [بحار ، ج ١ ، ص ١٧٤ .]

و عن أبى عبد الله (ع) عن أبيه أنه قال فى خطبه أبى ذر (ره) : يا مبتغى العلم لا تشغلك الدنيا و لا أهل و لا مال عن نفسك أنت يوم تفارقهم كضيف بت فيهم ثم غدوت عنهم إلى غيرهم الدنيا و الآخره كمنزل تحولت منه إلى غيره و ما بين البعث و الموت إلا- كنومه نمتها ثم استيقظت منها يا جاهل تعلم العلم فإن قلبا ليس فيه علم كالبيت الخراب الذى لا- عامر له [إرشاد القلوب ، ج ١ ، ص ١٤١ .]

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الثَّالِثِ عَنْ آيَاتِهِ (ع) قَالَ : الْعِلْمُ وَرَأْتَهُ كَرِيمَةً وَ الْآدَابُ حُلٌّ حَسَانٌ وَ الْفِكْرَةُ مِرْآةٌ صَافِيَةٌ [مستدرك الوسائل ، ج ١١ ، ص ١٨٤ .]

وَ قَالَ (ع) : إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ تَمَلُّ كَمَا تَمَلُّ الْأَبْدَانُ فَابْتَغُوا لَهَا طَرَائِفَ الْحِكْمَةِ [نهج البلاغه

، ص ٥٠٤ . [

٢. صفات علم

عن علي (ع) : العلم مصباح العقل و ينبوع الفضل [غررالحكم ، ص ٤٣ .]

عن علي امير المومنين (ع) : العلم زين الأغنياء و غنى الفقراء [غررالحكم ، ص ٤٢ .]

و قوله (ع) : الموده أشبك الأنساب و العلم أشرف الأحساب [الإرشاد ، ج ١ ، ص ٢٩٨ .]

و قوله :

العلم مصباح العقل.

العلم اجمع لاهله من الالباء.

العلم ضالّه المؤمن.

العلم يهدى الى الحق.

العلم رأس الخير كله.

العلم حياه.

العلم عماد الايمان.

العلم محيي النفس.

العلم منير العقل.

العلم مميت الجهل.

العلم قيمه كل امرء.

زينت علم ، وقار ، تواضع ، احسان و عمل است.

٣. مقام علم

الرَّحْمَنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ [رحمن / ٢١ .]

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [بقره/٣١.]

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُوتَ سَيِّعَهُ مِنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ [بقره/٢٧٤.]

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَى إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا [طه/١٠٤.]

وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ [فاطر/٢٨.]

مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُوتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّنَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ [آل عمران/٧٩.]

وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يَلْقَاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ [قصص/ ۸۰].

کتاب الله له لكل قدم عباده سنه [میزان الحکمه ، حدیث ۱۳۵۴۱].

۴. ارزش علم

۱ _ خداوند متعال نخستین معلم :

عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ [علق/ ۵].

الرحمن عَلم القرآن [الرحمن ، ۲.؟؟؟]

۲ _ پیامبر اکرم (ص) معلم بشریت :

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ [جمعه/ ۲].

۳ _ علم معیار ارزش و برتری :

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ [النمل/ ۱۵].

۴ _ در طلب علم باید افزون طلب بود :

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَى إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا [طه/ ۱۱۴].

۵ _ درجات قرب به خداوند در پرتو درجات علم و دانش :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ انشُرُوا فَانشُرُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ [مجادله/ ۱۱].

۶ _ درک اسرار نظام هستی مخصوص اهل علم :

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالاخْتِلافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَ اَلْوَانِكُمْ اِنَّ فِي ذَلِكِ لآيَاتٍ لِلْعَالَمِينَ [روم/ ۲۲].

۷ _ علم و دانش شرط زمامداری :

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا

قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةَ مِنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسِيطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ [بقره/۲۴۷]

۸ _ علم و دانش ، وسیله و ابزار تعقل :

وَ تِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ [عنكبوت/۴۳]

۹ _ علم ، عامل صبر و استقامت :

وَ كَيْفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا [كهف/۱۸]

۱۰ _ علم الهی و عامل قدرت :

قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رآه مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَ أَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ [نمل/۴۰]

۱۱ _ علمی را باید آموخت که به انسان رشد دهد :

قَالَ لَهُ مُوسَىٰ هَلْ أَتَيْتُكَ عَلَىٰ أَنْ تُعَلِّمَنِي مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا [كهف/۶۶]

۱۲ _ علوم و دانش های بشری هم سابقه عدم دارد هم لاحقه عدم دارد :

الف) سابقه عدم :

وَ اللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَ جَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَ الْأَبْصَارَ وَ الْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [نحل/۷۸]

ب) لاحقه عدم :

وَ اللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّاكُمْ وَ مِنْكُمْ مَنْ يَرُدُّ إِلَىٰ أَرْضِ الْعُمْرِ لِكِي لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ [نحل/۷۰]

وَ قَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَ نَحْنُ

أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَ لَمْ يَوْتِ سِيعَهُ مِنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اضْيَطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَ زَادَهُ بَسْطَهُ فِي الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ وَ اللَّهُ يُوْتِي مَلِكُهُ مَنْ يَشَاءُ وَ اللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ [بقره/٢٤٧.]

كِتَابُ فَضْلِ آيَاتِهِ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ [فصلت/٣.]

٥. فضيلت علم

١ _ امتياز انسان : وَ عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [بقره/٣١.]

٢ _ فلسفه بعثت : هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمَمِينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَ يَزَكِيهِمْ وَ يَعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ [جمعه/٢.]

٣ _ شروع وحى : أَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ [علق/١.]

٤ _ خير كثير : يُوْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَ مَنْ يُوْتِ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَ مَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ [بقره/٢٦٩.]

٥ _ رسول خدا (ص) وارد مسجد شد گروهی مشغول عبادت و جمعی در حال تفقه بودند فرمود : هر دو مجلس خوب است ، اما اين گروه تفقه افضل تر است. سپس فرمود : بالتعليم أرسلت ثم قعد معهم [منيه المريد ، ص ١٠٦.]

و خرج رسول الله (ص) فإذا في المسجد مجلسان مجلس يتفقون و مجلس يدعون الله تعالى و يسألونه فقال : كلا المجلسين إلى خير أما هواء فيدعون الله و أما هواء فيتعلمون و يفقهون الجاهل هواء أفضل بالتعليم أرسلت ثم قعد معهم [منيه المريد ، ص ١٠٦.]

٦ _ عَنْ كَمِيلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَّهُ قَالَ فِي وَصِيَّتِهِ إِلَيْهِ : يَا كَمِيلُ! إِنَّ رَسُولَ

اللَّهِ (ص) أَدَبَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَهُوَ أَدَبِي وَأَنَا أَوْدُبُ الْمُؤْمِنِينَ وَأَوْرَثَ الْأَدَبَ الْمُكْرَمِينَ يَا كَمِيلُ مَا مِنْ عِلْمٍ إِلَّا وَأَنَا أَفْتَحُهُ وَمَا مِنْ شَيْءٍ إِلَّا وَالْقَائِمُ (ع) يَخْتَمُهُ يَا كَمِيلُ ذُرِّيَّةُ بَعْضِهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ يَا كَمِيلُ لَا تَأْخُذْ إِلَّا عَنَّا تَكُنْ مِنَّا يَا كَمِيلُ مَا مِنْ حَرَكَهِ إِلَّا وَأَنْتَ مُحْتَاجٌ فِيهَا إِلَى مَعْرِفَةِ الْخَيْرِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٧ ، ص ٢٦٧ .]

٧_ قال على (ع) : العلم أصل كل خير [غررالحكم ، ص ٤١ .]

٨_ امام صادق (ع) : لكل شيء طريق وطريق الجنة العلم؟؟؟

٩_ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : يَا بُنَيَّ اعْرِفْ مَنَازِلَ شَيْعِهِ عَلَيَّ عَ عَلَى قَدْرِ رَوَايَتِهِمْ وَمَعْرِفَتِهِمْ إِلَى أَنْ قَالَ إِنِّي نَظَرْتُ فِي كِتَابٍ لِعَلِيِّ (ع) فَوَجَدْتُ فِيهِ أَنَّ زَنَةَ كُلِّ امْرِئٍ وَقَدْرُهُ مَعْرِفَتُهُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَحَاسِبُ الْعِبَادَ عَلَى قَدْرِ مَا آتَاهُمْ مِنَ الْعُقُولِ فِي دَارِ الدُّنْيَا [مستدرک الوسائل ، ج ١ ، ص ٨٤ .]

٢_ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (ع) قَالَ : إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ جَمَعَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ النَّاسَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ وَوَضَعَتِ الْمَوَازِينَ فَتَوَزَنَ دِمَاءُ الشُّهَدَاءِ مَعَ مِدَادِ الْعُلَمَاءِ فَيَرَجُّحُ مِدَادُ الْعُلَمَاءِ عَلَى دِمَاءِ الشُّهَدَاءِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٩٨ .]

٦. درجات علم

وَ كَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَ لِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ [انعام/٧٥ .]

وَ فِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ [ذاريات/٢٠ .]

فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا

درجات یقین :

علم یقین : از دور می فهمد در آن نقطه آتش است.

عین یقین : با چشم آتش را می بیند.

حق یقین : با وجودش حرارت آتش را حس می کند. تفسیر نمونه.

٧. خصوصیات علم نافع

وَ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا وَ لَا يَلْقَاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ [قصص / ٨٠]

قال على (ع) : خير العلوم ما أصلحك [غررالحكم ، ص ٤٦]

خير العلم ما قارنه العمل

قال النبي (ص) : من غلب علمه هواه فذاك علم نافع و من جعل شهوته تحت قدميه فر الشيطان من ظله [روضه الواعظين ، ج ٢ ، ص ٤٢١]

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ : وَجَدْتُ عِلْمَ النَّاسِ كُلَّهُ فِي أَرْبَعٍ أَوَّلُهَا أَنْ تَعْرِفَ رَبَّكَ وَ الثَّانِي أَنْ تَعْرِفَ مَا صَنَعَ بِكَ وَ الثَّلَاثُ أَنْ تَعْرِفَ مَا أَرَادَ مِنْكَ وَ الرَّابِعُ أَنْ تَعْرِفَ مَا يَخْرِجُكَ مِنْ دِينِكَ [الكافي ، ج ١ ، ص ٥٠]

٨. همراهان علم

علم و فكر : وَ قَالَ (ع) : لَمَّا مَيَّالَ أَعْوَدُ مِنَ الْعَقْلِ وَ لَمَّا وَخِيَدَهُ أَوْحَشُ مِنَ الْعُجْبِ وَ لَمَّا عَقَلَ كَالْتَدْبِيرِ وَ لَا كَرَمَ كَالْتَقْوَى وَ لَا قَرِينَ كَحُسْنِ الْخُلُقِ وَ لَا مِيرَاتَ كَالْأَدَبِ وَ لَا قَائِدَ كَالْتَوْفِيقِ وَ لَا تِجَارَةَ كَالْعَمَلِ الصَّالِحِ وَ لَا رِبْحَ كَالثَّوَابِ وَ لَا وَرَعَ كَالْوُقُوفِ عِنْدَ الشُّبْهِهِ وَ لَمَّا زُهَيْدَ كَالزُّهَيْدِ فِي الْحَرَامِ وَ لَمَّا عِلْمَ كَالْتَفَكْرِ وَ لَمَّا عِبَادَةَ كَأَدَاءِ الْفَرَائِضِ وَ لَا إِيمَانَ كَالْحَيَاءِ وَ الصَّبْرِ وَ لَا حَسَبَ كَالْتَّوَاضِعِ وَ لَا شَرَفَ كَالْعِلْمِ وَ لَا عِزَّ كَالْجَلْمِ وَ لَا مُظَاهَرَةَ أَوْتَقَى مِنَ الْمَشَاوَرَةِ [نهج البلاغه ، ص ٤٨٨]

علم و عمل :

علم و حکمت :

علم و حلم :

علم و ایمان :

علم و زهد :

علم و عقل : وَ تِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ [عنكبوت / ۴۳]

علم و خشیت : وَ مِنَ النَّاسِ وَ الدَّوَابِّ وَ الْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ [فاطر / ۲۸]

۹. گستره علم

۱. علم و زندگی

قال علی (ع) : العلم حیاة؟؟؟

حیات اجتماعی _ حیات سیاسی _ حیات اقتصادی _ و حیات معنوی ما در سایه علم است. اگر می خواهیم در دنیا زنده و عزیز باشیم باید دانایی داشته باشیم.

دانش آموزان ، دانشجویان ، طلبه ها ، کشاورزان ، کارگران ، بازاریان ، بانوان خانه دار ، همه و همه برای سعادت دنیا و آخرت به علم و دانش رو بیاوریم بیاییم نهضتی علمی در کشور راه اندازی کنیم دانش بدون مدرک را عزیز بداریم همدیگر را به دانش آموزی سفارش کنیم. بیایم اهل کتاب شویم. روزنامه ها راه های عشق مردم به علم را ترویج کنند.

۲. علم و ثروت

و قال أمير المؤمنين (ع) : كفى بالعلم شرفاً أن يدعيه من لا يحسنه و يفرح إذا نسب إليه و كفى بالجهل ذماً يبرأ منه من هو فيه... و عنه (ع) أيضا : العلم أفضل من المال بسبعة الأول أنه ميراث الأنبياء و المال ميراث الفراعنة الثاني العلم لا ينقص بالنفقة و المال ينقص بها الثالث يحتاج المال إلى الحافظ و العلم يحفظ صاحبه الرابع العلم يدخل في الكفن و يبقى المال الخامس المال يحصل للمؤمن و الكافر و العلم لا يحصل إلا للمؤمن خاصة السادس جميع الناس يحتاجون إلى صاحب العلم في أمر دينهم و

لا يحتاجون إلى صاحب المال السابغ العلم يقوى الرجل على المرور على الصراط و المال يمنعه [بحار الأنوار ، ج ١ ، ص ١٨٥] .

مال نصيب همه می شود اما علم توفیق خاص می دهد.

در قیامت علم باعث عبور از پل و مال باعث توقف است.

٣. علم و کار

١ _ نکته ای از تاریخ ائمه اطهار علیهم السلام استفاده می شود و آن نکته این است که عده ای از کبار اصحاب ائمه علیهم السلام که صاحب علم و فضیلت و مورد عنایت آن حضرات بودند شغل هایی مثل شتربانی و به اصطلاح ساربانی و یا آسیابانی و امثال آن داشتند. معلوم می شود داشتن شغل هایی از این قبیل مانع کسب علم و فضل نیست آن گونه که بعضی ها عذر می آورند همچون صفوان جمال... .

٢. اهمیت علم

١. از زبان قرآن

١ _ ٢٧ بار اعلمو در قرآن آمده است.

وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ [بقره/٢٣٣] .

وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ [توبه/٣٦] .

کوچ کردن برای علمو ما کان المؤمنون لينفروا كافة فلولا نفر من كل فرقة منهم طائفة ليتفقهوا في الدين و لينذروا قومهم إذا رجعوا إليهم لعلهم يحذرون [توبه/١٢٢] .

آفرینش آسمان ها و زمین برای علم ما : الله الذي خلق سبع سماوات و من الأرض مثلهن ينزل الأمر بينهن لتعلموا أن الله على كل شيء قدير و أن الله قد أحاط بكل شيء علماً [طلاق/١٢] .

بعثت انبياء برای علم ما : لقد من الله على المؤمنين إذ بعث فيهم رسولا من أنفسهم يتلوا عليهم آياته و يزيهم و يعلمهم الكتاب و الحكمة و إن كانوا من قبل لفي ضلال مبين

معراج برای شناخت : سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ [اسراء/۱]

شروع دعوت همراه با علم و قلم :

اقرا...الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ [علق/۴]

تنها عالم بهره می گیرد :

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَاللُّوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِلْعَالَمِينَ [روم/۲۲]

وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ [عنكبوت/۴۳]

امتیاز انسان بر فرشتگان به خاطر ظرفیت علمی او است :

قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ الْغَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ [بقره/۳۳]

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَى إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا [طه/۱۱۴]

قَالَ لَهُ مُوسَى هَلْ أَتَبِعَكَ عَلَى أَنْ تُعَلِّمَنِ مِمَّا عَلَّمْتَ رُشْدًا [كهف/۶۶]

۲. لزوم طلب علم

۱- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَلَا إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ بُعَاةَ الْعِلْمِ [الكافي ، ج ۱ ، ص ۳۰]

۲- قَالَ أَبُو عَبِيدٍ اللَّهُ (ع) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ وَفِي حَدِيثٍ آخَرَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبِيدٍ اللَّهُ (ع) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَلَا وَإِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ بُعَاةَ الْعِلْمِ [الكافي ، ج ۱ ، ص ۳۰]

۳- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الشَّخْصُ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ طَلَبَ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ

عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ٢٧ .]

٤- عن أبي عبد الله (ع) قال : طلب العلم فريضة على كل حال [بصائر الدرجات ، ص ٢ .]

من كلام جعفر بن محمد الصادق (ع) قال : اطلبوا العلم و لو بخوض اللجج و شق المهج [أعلام الدين ، ص ٣٠٣ .]

عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : اغْدُ عَالِمًا أَوْ مُتَعَلِّمًا أَوْ أَحَبَّ أَهْلِ الْعِلْمِ وَ لَا تَكُنْ رَابِعًا فَتَهْلِكَ بِبُغْضِهِمْ [الكافي ، ج ١ ، ص ٣٤ .]

عن أبي جعفر (ع) قال : ما من عبد يغدو في طلب العلم أو يروح إلا خاض الرحمة و هتفت به الملائكة مرحبا بزائر الله و سلك من الجنة مثل ذلك المسلك [ثواب الأعمال ، ص ١٣١ .]

عن أبي عبد الله (عليه السلام) ، أنه قال : لست أحب أن أرى الشاب منكم إلا غاديا في حالين إما عالما أو متعلما ، فإن لم يفعل فرط ، فإن فرط ضيع ، و إن ضيع أثم ، و إن أثم سكن النار ، و الذي بعث محمدا (صلى الله عليه و آله) بالحق . [الأمالي للطوسي [١١] ٣٠٣ المجلس الحادي عشر .]

٣. معرفت ديني

١. اهميت

وَ مَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْ لَا - نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَ لِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ [توبه/١٢٢ .]

عن أبي جميله قال : سمعت عليا (ع) على منبر الكوفه يقول : أيها الناس ثلاث لا دين لهم لا دين لمن دان بجحود آيه من كتاب الله و لا دين لمن دان بفريه باطل

على الله و لا- دين لمن دان بطاعه من عصى الله تبارك و تعالى ثم قال أيها الناس لا خير في دين لا يتفقه فيه و لا خير في دنيا لا تدبر فيها و لا خير في نسك لا ورع فيه [المحاسن ، ج ١ ، ص ٥٠ .]

قال أمير المؤمنين (ع) : المتعبد على غير فقه كحمار الطاحونه يدور و لا يبرح و ركعتان من عالم خير من سبعين ركعه من جاهل لأن العالم تأتيه الفتنة فيخرج منها بعلمه و تأتي الجاهل فينسه نسفا و قليل العمل مع كثير العلم خير من كثير العمل مع قليل العلم و الشك و الشبهه [الاختصاص ، ص ٢٤٥ .]

قال أبو عبد الله و أبو جعفر (ع) : لو أتيت بشاب من شباب الشيعة لا- يتفقه لأدبته قال و كان أبو جعفر (ع) يقول تفقهوا و إلا فأنتم أعراب

و في حديث آخر لابن أبي عمير رفعه قال : قال أبو جعفر (ع) : لو أتيت بشاب من شباب الشيعة لا يتفقه في الدين لأوجعته [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٢٨ .]

عَنْ سَيْفِيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) : يَقُولُ وَجَدْتُ عِلْمَ النَّاسِ كُلَّهُ فِي أَرْبَعِ أَوْلُهَا أَنْ تَعْرِفَ رَبَّكَ وَ الثَّانِي أَنْ تَعْرِفَ مَا صَنَعَ بِكَ وَ الثَّلَاثُ أَنْ تَعْرِفَ مَا أَرَادَ مِنْكَ وَ الرَّابِعُ أَنْ تَعْرِفَ مَا يَخْرُجُكَ مِنْ دِينِكَ [الكافي ، ج ١ ، ص ٥٠ .]

٤. معارف ديني

١. خداشناسی

أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ وَ أَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا تَعْمَلُونَ [نحل / ٦٠ .]

أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ [نحل/٦١]

أَمَّنْ يَبْدُوا الْخَلْقَ ثُمَّ يَعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ [نحل/٦٤]

أَمَّنْ يَجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ [نمل/٦٢]

عن امير المؤمنين (ع): أَوَّلُ الدِّينِ مَعْرِفَتُهُ وَ كَمَالُ مَعْرِفَتِهِ التَّصَدِيقُ بِهِ وَ كَمَالُ التَّصَدِيقِ بِهِ تَوْحِيدُهُ وَ كَمَالُ تَوْحِيدِهِ الْإِخْلَاصُ لَهُ وَ كَمَالُ الْإِخْلَاصِ لَهُ نَفْيُ الصِّفَاتِ عَنْهُ لِشَهَادَةِ كُلِّ صِدْقٍ أَنَّهَا غَيْرُ الْمُوصُوفِ وَ شَهَادَةِ كُلِّ مَوْصُوفٍ أَنَّهُ غَيْرُ الصِّفَةِ [نهج البلاغه ، ص ٣٩]

٢. نبوت شناسی

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ [حديد/٢٥]

رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَ كَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا [نساء/١٦٥]

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ [توبه/٣٣]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَ قَلْبِهِ وَ أَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ [انفال/٢٤]

٣. امام شناسی

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَ اللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ

الْيَوْمَ يَأْسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَحْشَوْهُمْ وَاحْشَوْنِ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيَتْ لَكُمْ
الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصِهِ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ [مائده/ ٣]

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ [مائده/ ٥٥]

عَنِ النَّبِيِّ (ص) قَالَ: إِنَّ أَيْمَتَكُمْ قَادَتُكُمْ إِلَى اللَّهِ فَانظُرُوا بِمَنْ تَقْتَدُونَ فِي دِينِكُمْ وَصَلَاتِكُمْ [مستدرک الوسائل ، ج ٦ ، ص ٤٦٢]

امام باقر (ع) فرمود: ای ابو حمزه! برای یک سفر چند فرسخی راهنما ، همراه می برید در حالی که نسبت به راه های آسمان
بی اطلاعتر هستید از راه های زمین پس برای خود راهنمایی برگزین [کافی ، ج ١ ، ص ١٨٥]

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع): يَا أَبَا حَمَزَةَ يَخْرُجُ أَحَدُكُمْ فَرَاسِحًا فَيَطْلُبُ لِنَفْسِهِ دَلِيلًا وَأَنْتَ بِطُرُقِ السَّمَاءِ أَجْهَلُ مِنْكَ بِطُرُقِ الْأَرْضِ فَاطْلُبْ
لِنَفْسِكَ دَلِيلًا [الكافي ، ج ١ ، ص ١٨٤]

عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ (ع) فِي الْخَبَرِ الَّذِي رُوِيَ عَنْ آيَاتِهِ (ع): أَنَّ الْأَرْضَ لَا تَخْلُو مِنْ حُجَّهِ لِلَّهِ عَلَى خَلْقِهِ وَأَنَّ مَنْ مَاتَ
وَلَمْ يَعْرِفْ إِمْرَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مِثَّةً جَاهِلِيَّةً فَقَالَ إِنَّ هَذَا حَقٌّ كَمَا أَنَّ النَّهَارَ حَقٌّ فَقِيلَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَمَنْ الْحُجَّةُ وَالْإِمَامُ بَعْدَكَ
فَقَالَ ابْنِي مُحَمَّدٌ هُوَ الْإِمَامُ وَالْحُجَّةُ بَعْدِي فَمَنْ مَاتَ وَلَمْ يَعْرِفْهُ مَاتَ مِثَّةً جَاهِلِيَّةً [وسائل الشيعه ، ج ١٦ ، ص ٢٤٦]

٤. جهان شناسی

١ _ اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ وَسَخَّرَ

الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى يُدَبِّرُ الْأَمْرَ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ بِلِقَاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ [رعد/٢].

وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ يُغِشِّي اللَّيْلَ النَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ [رعد/٣].

٢ _ قال امير المؤمنين (ع): وَ لَوْ فَكَّرُوا فِي عَظِيمِ الْقُدْرَةِ وَ جَسِيمِ النُّعْمَةِ لَرَجَعُوا إِلَى الطَّرِيقِ وَ خَافُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ وَ لَكِنِ الْقُلُوبُ عَلِيلَةٌ وَ الْبَصَائِرُ مَدْخُولَةٌ أَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى صَاحِبِ مَا خَلَقَ كَيْفَ أَحْكَمَ خَلْقَهُ وَ أَتَقَنَ تَرْكِيبَهُ وَ فَلَاقَ لَهُ السَّمْعَ وَ الْبَصِيرَةَ وَ سَوَى لَهُ الْعِظْمَ وَ الْبَشَرَ أَنْظَرُوا إِلَى النَّمْلَةِ فِي صَخْرٍ جُتَّتْهَا وَ لَطَافِهِ هَيْئَتَهَا لَأَنَّهَا تَكَادُ تُنَالُ بِلِحْظِ الْبَصْرِ وَ لَا بِمُشْتَدْرِكِ الْفِكْرِ كَيْفَ دَبَّتْ عَلَى أَرْضِهَا وَ صِيَّبَتْ عَلَى رِزْقِهَا تَنْقُلُ الْحَبَّةَ إِلَى جُحْرِهَا وَ تُعِدُّهَا فِي مَسْتَقَرِّهَا تَجْمَعُ فِي حَرِّهَا لِيزِدَهَا وَ فِي وِرْدِهَا لِصِدِّهَا مَكْفُولٌ بِرِزْقِهَا مَرْزُوقَةٌ بِوَفْقِهَا لَا يُغْفِلُهَا الْمَنَانُ وَ لَا يَحْرِمُهَا الدِّيَانُ وَ لَوْ فِي الصَّافِ الْيَابِسِ وَ الْحَجَرِ الْجَامِسِ وَ لَوْ فَكَّرْتَ فِي مَجَارِي أَكْلِهَا فِي عُلوِّهَا وَ سُفْلِهَا وَ مَا فِي الْجَوْفِ مِنْ شَرَّاسِيْفِ بَطْنِهَا وَ مَا فِي الرَّأْسِ مِنْ عَيْنِهَا وَ أُذُنِهَا لَقَضَيْتَ مِنْ خَلْقِهَا عَجَبًا وَ لَقَيْتَ مِنْ وَضْعِهَا تَعَبًا فَتَعَبًا إِلَى الَّذِي أَقَامَهَا عَلَى قَوَائِمِهَا وَ بَنَاهَا عَلَى دَعَائِمِهَا لَمْ يَشْرَكَهُ فِي فِطْرَتِهَا فَاطِرٌ وَ لَمْ يَعْنَهُ عَلَى خَلْقِهَا قَادِرٌ وَ لَوْ ضَرَبْتَ فِي مَذَاهِبِ فِكْرِكَ لِتَبْلُغَ غَايَاتِهِ مَا دَلَّتْكَ الدَّلَالَةُ إِلَّا عَلَى أَنَّ فَاطِرَ النَّمْلَةِ هُوَ فَاطِرُ النَّحْلِ لِذَقِيقِ نَفْصَةِ يَلِ كُلِّ شَيْءٍ وَ غَامِضِ اخْتِلَافِ كُلِّ حَيٍّ وَ مَا الْجَلِيلُ وَ اللَّطِيفُ وَ الثَّقِيلُ وَ

الْخَفِيفُ وَالْقَوِيُّ وَالضَّعِيفُ فِي خَلْقِهِ إِلَّا سَوَاءً [نهج البلاغه ، ص ٢٧٠ .]

٥. خود شناسی

سُنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَ فِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوْ لَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ [فصلت/٥٣ .]

قال على (ع) : من عرف نفسه فقد انتهى إلى غايه كل معرفه و علم [غررالحكم ، ص ٢٣٢ .]

و قال النبي (ص) : من عرف نفسه فقد عرف ربه [عوالي اللآلى ، ج ٤ ، ص ١٠٢ .]

قال الصادق (ع) : العلم أصل كل حال سنى و منتهى كل منزله رفيعه و لذلك قال النبي ص طلب العلم فريضة على كل مسلم و مسلمه أى علم التقوى و اليقين و قال على (ع) اطلبوا العلم و لو بالصين فهو علم معرفه النفس و فيه معرفه الرب عز و جل قال النبي (ص) من عرف نفسه فقد عرف ربه ثم عليك من العلم بما لا يصح العمل إلا به و هو الإخلاص قال النبي (ص) نعوذ بالله من علم لا ينفع و هو العلم الذى يضاد العمل بالإخلاص و اعلم أن قليل العلم يحتاج إلى كثير العمل لأن علم الساعه يلزم صاحبه استعمال طول دهره قال عيسى ابن مريم (ع) رأيت حجرا عليه مكتوب أقلبنى فقلبتة فإذا على باطنه مكتوب من لا يعمل بما يعلم مشئوم عليه طلب ما لا يعلم و مردود عليه ما علم أوحى الله تعالى إلى داود (ع) إن أهون ما أنا صانع بعالم غير عامل بعلمه أشد من سبعين عقوبه باطنه إن أخرج من قلبه حلاوه ذكرى و ليس إلى الله سبحانه طريق يسلك إلا بعلم و العلم

زين المرء في الدنيا والآخرة و سائقه إلى الجنة و به يصل إلى رضوان الله تعالى و العالم حقا هو الذي ينطق فيه أعماله الصالحة و أوراده الزاكية و صدقه و تقواه لا لسانه و مناظرته و معادلته و تصاوله و دعواه و لقد كان يطلب هذا العلم في غير هذا الزمان من كان فيه عقل و نسك و حكمه و حياء و خشيه و إنا نرى طالبه اليوم من ليس فيه من ذلك شيء و العالم يحتاج إلى عقل و رفق و شفقه و نصح و حلم و صبر و قناعه و بذل و المتعلم يحتاج إلى رغبه و إرادته و فراغ و نسك و خشيه و حفظ و حزم [مصباح الشريعه ، ص ١٣ .]

رُوي في بعض الأختيار أنه دخل على رسول الله (ص) رجل اسمه مجاشع فقال يا رسول الله كيف الطريق إلى معرفه الحق فقال (ص) : معرفه النفس فقال يا رسول الله فكيف الطريق إلى رضا الحق قال ص سيخط النفس فقال يا رسول الله فكيف الطريق إلى وصل الحق فقال (ص) هجره النفس فقال يا رسول الله فكيف الطريق إلى طاعه الحق قال عصيان النفس فقال يا رسول الله فكيف الطريق إلى ذكر الحق قال (ص) نسيان النفس فقال يا رسول الله فكيف الطريق إلى قرب الحق قال (ص) التباعده من النفس فقال يا رسول الله فكيف الطريق إلى أنس الحق قال (ص) الوحشه من النفس فقال يا رسول الله فكيف الطريق إلى ذلك قال ص الاستيعانه بالحق على النفس [مستدرک الوسائل ، ج ١١ ، ص ١٣٨ .]

قال امير المومنين (ع) : غايه المعرفه أن يعرف المرء نفسه [غررالحكم ، ص ۲۳۲] .

قال امير المومنين (ع) : نال الفوز الأكبر من ظفر بمعرفه النفس [غررالحكم ، ص ۲۳۲] .

۵. آثار علم وجهل

۱. آثار علم

علم به تعبير خواب ، يوسف را از زندان آزاد ساخت : رَبُّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَ عَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْتَ وَلِيِّ فِى الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحَقْنِي بِالصَّالِحِينَ [يوسف/۱۰۱] .

سليمان اول به علم فهم كلام پرندگان افتخار مى كند بعد به حكومتش :

و وَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُدَ وَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ عَلَّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَأُوتِينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ [نمل/۱۶] .

يوسف دليل لياقت مسئوليت پذيرى را علم مى داند :

قَالَ اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ [يوسف/۵۵] .

پيامبر (ص) مى فرمايد : طالوت لايق مقام رهبرى است زيرا : وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا قَالُوا أَتَى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُوتَ سِدْعَةً مِنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسِيطَةً فِى الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللَّهُ يُوتِي مُلْكَهُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ [بقره/۲۴۷] .

علم در روح پاك ، سرچشمه ايمان است :

وَأَلْقَى السَّحْرَةَ سَاجِدِينَ [اعراف/۱۲۰] .

فَأَلْقَى السَّحْرَةَ سُجَّدًا قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَ مُوسَى [طه/۷۰] .

علم زياد ، رمز تسليم است : هُوَ الَّذِى أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ

مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ [آل عمران/٧.]

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ [بقره/١٨٧.]

وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ [فاطر/٢٨.]

٣ _ علم واقعي (يعنى علم به حقيقت دنيا و ناپايدارى آن و علم به ارزش فضائل و قيامت و...) عامل زهد است :

وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلَاقَاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ [قصص/٨٠.]

علم عامل قدرت است : قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رآهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ [نمل/٤٠.]

علم تزكيه و تعليم : لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ [آل عمران/١٦٤.]

علم عامل صبر : وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا [كهف/٦٨.]

علم خير كثير است : يوتى الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُوتِ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ [بقره/٢٦٩.]

اذا اراد الله بعلمه وجه الله هابه كل شى ء

جهل تنها بیسوادى نیست ، کج فهمى ، کج فکرى ، کج روى در فرهنگ قرآن جهل است به آیات ذیل توجه کنید :

۲. آثار جهل

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [جمعه/۵] .

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْإِنعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ [اعراف/۱۷۹] .

ان شر الدواب عند الله الصم البكم الذين لا يعقلون [انفال ، ۲۲.۴۴]

انحراف فکرى :

وَ جَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَهُمْ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ [اعراف/۱۳۸] .

و ابلغكم ما أرسلت به و لكنى ارئكم قوما تجهلون [احقاف ، ۲۳] .

انحراف جنسى :

ء أنکم لتأتون الرجال شهوه من دون النساء بل انتم قوم تجهلون [نمل ، ۵۵] .

و الا تصرف عنى كيدهن اصب (متمايل به آنها مى شوم) اليهن و اكنن من الجاهلين [يوسف ، ۳۳] .

هل علمتم ما فعلتم بيوسف و اخيه اذا انتم جاهلون [يوسف ، ۸۹] .

انحراف اخلاقى :

إِنَّ الَّذِينَ ينادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ [حجرات/۴] .

يا أيها الذين آمنوا إن جاءكم فاسق بنبأ فتبينوا أن تصيبوا قوماً بجهالة فتصبحوا على ما فعلتم نادمين [حجرات/۶] .

فى قلوبهم الحمية حمية الجاهليه [فتح ، ۲۶] .

[وقال الذين لا يعلمون لو لا يكلمنا الله [بقره ، ١١٨ .]

قالوا وجدنا آباءنا لها عابدين [انبياء/٥٣ .]

لا- يقاتلونكم جميعاً إلا في قرى مُحَصَّنَةٍ أو من وراءِ جُدُرٍ بأَسْـِـمِهِمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ تَحَسُّبُهُمْ جَمِيعاً وَقُلُوبُهُمْ شَتَّى ذَلِكِ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ [حشر/١٤ .]

انحراف اعتقادي :

ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نُعَاساً يَغْشَى طَائِفَةً مِنْكُمْ وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ يُخْفُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا يَبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَاهُنَا قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كَتَبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ وَ لِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَ لِيَمْحُصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ [آل عمران/١٥٤ .]

٣. اهداف علم

قال أبو عبد الله جعفر بن محمد (ع) : من تعلم الله (عز و جل) و عمل لله و علم لله ، دعى فى ملكوت السماوات عظيما ، و قيل تعلم لله و عمل لله و علم لله. [الأمالى للطوسى [٢] ٤٧ المجلس الثانى فيه بقيه أحاديث العلم.]

و قال (ع) : لو أن حملة العلم حملوه بحقه لأحبههم الله و ملائكته و أهل طاعته من خلقه و لكن حملوه لطلب الدنيا فمقتهم الله و هانوا على الناس [أعلام الدين ، ص ٨٣ .]

العالم اذا اراد بعلمه وجه الله تعالى هابه كل شىء و اذا حملوه لطلب الدنيا فمقتهم الله و هانوا على الناس

٤. خطرات علم

١. ضرورت توجه

امام على (ع) : كل علم

لا یوده عقل مضله [غرالحکم ، ص ۵۳ .]

امام علی (ع) : رب علم أدى إلى مضلتك [غرالحکم ، ص ۹۵ .]

امام علی (ع) : من زاد علمه على عقله كان وبالاً عليه [غرالحکم ، ص ۴۷ .]

۲. آفات علم

۱. کتمان

۱. کتمان ممدوح

آفتی دیگر از آفات علم ، کتمان است و البته کتمان مذموم و ناروا آن جاست که باید علم را آشکار کرد و سکوت را شکست و گرنه کتمان دیگری هم وجود دارد که پسندیده و خوب است و آن کتمان رازها و حرف ها از نامحرمان است که مقوله ای جد است آن گونه که در قرآن مجید هم آمده است :

وَ قَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ أَ تَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ وَإِنْ يَكْ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ وَإِنْ يَكْ صَادِقًا يَصِيبَكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ [غافر/۲۸ .]

دانایی ، مسئولیت آور است.

وَ إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنَنَّ لِلنَّاسِ وَ لَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَ اشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَبُئْسَ مَا يَشْتَرُونَ [ال عمران/۱۸۷ .]

دانایان دین و آشنایان به حقائق و عالمان به کتاب در برابر خالق و خلق مسئولیت دارند و این مسئولیت و تکلیف ، محاسبه در پی دارد و از تکلیف باز خواست می شود.

رسول اکرم (ص) نیز در این رابطه می فرماید :

ما آتی الله سبحانه عالماً علماً الا اخذ علیه من الميثاق ما اخذ علی النبین ان یبینه للناس و لایکتمه [محجه البیضاء ، ج ۱ ، ص ۱۰ .]

البته گاهی

مسائل فردی است که باید کتمان کرد مانند گناهان شخصی که قطعاً باید کتمان شود و انسان خود نیز حق ندارد گناه خودش را بگوید و گناه افراد را هم نباید بگوید. قرآن می فرماید: کسانی که برای دو فلز پول، حق را نمی گویند مصداقاً یا کلون فی بطونهم الا النار می باشند عذاب دردناکی را خدا نصیب این ها می کند که حق را کتمان می کنند.

کتمان گناه، مرض، مصیبت.

۲. کتمان مذموم

در مسائل علمی تخصصی نیز، کتمان هست، آن گونه که کشورهای خارجی فقط تور را که وسیله هست به ما می دهند و دانش تورسازی را به ما یاد نمی دهند. کتمان، بلائی است که در دانشگاه هم هست و در عالم مکانیک ها و نجارها و عالم روحانیان نیز وجود دارد. قرآن می فرماید:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِهِ تَمَنَّا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَلَا يَكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَزَكِيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [بقره/۱۷۴].

گاهی کتمان، کتمان شهادت است و گاهی کتمان فضائل و مطالب و فضائل علمی است. اما کتمان فضائل موارد مختلفی دارد، مثلاً محمد حسین هیکل کتابی به نام حیات محمد نوشته است که در چاپ اول آن درباره علی بن ابی طالب جمله ای گفته است و در چاپ دوم همین جمله را حذف کرده. در یک چاپ می نویسند و در چاپ دیگر حذف می کنند. یا روایاتی را جعل می کنند و یا حدیثی در فضیلت شخصی داریم که در مقابل او رقیب تراشی می کنند.

وَلِيَتَّقِ اللَّهُ رَبَّهُ وَلَا تُكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ

آثِمَ قَلْبُهُ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ [بقره/۲۸۳.]

اگر کسی خبری را کتمان کند که بر اثر آن حق مظلوم از بین می رود فانه آثم قلبهچنین مردی از نظر روحی ، کافر است.

وَ إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنَهُ لِلنَّاسِ وَ لَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَ اشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَبُئِسَ مَا يَشْتَرُونَ [آل عمران/۱۸۷.]

دانایان دین و آشنایان به حقائق و عالمان به کتاب در برابر خالق و خلق رسالت دارند ، همچنان که رسالت با ابلاغ و بلاغ پیوند دارد.

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَ عَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَ إِن تَطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَ مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ [نور/۵۴.]

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَ إِن لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَ اللَّهُ يَعْصِي مِمْكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ [مائده/۶۷.]

أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَ أَنْصَحُ لَكُمْ وَ أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ [اعراف/۶۲.]

أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَ أَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ [اعراف/۶۸.]

الذين يبلغون رسالات الله [احزاب ، ۳۹.]

حضرت رسول می فرمایند : ما اتی سبحانه عالما علما الا اخذ علیه من الميثاق ما اخذ علی النبیین ان یبینه للناس و لایکتمه؟؟؟

خداوند به هیچ عالمی دانش نداد مگر آن که از او همان پیمانی را گرفت که از پیامبران گرفته است یعنی آنکه بر مردم بیان کنند و کتمان ننمایند.

آفت شناسی - کتمان علم از متعلم

کتمان علم از متعلم :

و روی عن النبی (ص) أنه قال : من سئل عن

علم يعلمه ثم كتبه أَلجمه الله تعالى يوم القيامة بلجام من نار [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۷.]

اگر از کسی دانشی را بطلبند که می داند ، ولی کتمان کند ، در قیامت لجامی از آتش بر دهانش می بندند.

کتمان حقیقت :

قرآن می فرماید : علمای اهل کتاب (یهود و نصاری) همان گونه که فرزندان خویش را می شناسند رسول خدا و صدق دعوت و رسالتش را هم می شناسند لیکن گروهی از آنان با آنکه می دانند ، حق را کتمان می کنند.

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ [بقره/۱۴۶.] (ع)

در تاریخ از رهگذر کتمان ارزش های والا و جایگاه رفیعصاحبان فضلزبان های جبران ناپذیری به بشر وارد آمده است. از خلیل بن احمد نحوی درباره فضائل علی (ع) پرسیدند ، گفت : چه بگویم درباره مردی که دوستانش از ترس و دشمنانش از روی حسد و کینه فضایلش را کتمان کردند ولی با وجود این فضائلش بین شرق و غرب را پر کرده است. رجال مامقانی ، ج ۱ ، ص ۴۰.

زشتی کتمان علم تا آن جااست که کیفرش دوزخ است.

و روی عن النبی (ص) أنه قال : من سئل عن علم يعلمه ثم كتبه أَلجمه الله تعالى يوم القيامة بلجام من نار [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۷.]

قرآن در مقابل کتمان جمله عجیبی دارد ، می فرماید : يلعنهم الله

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ [بقره/۱۵۹.]

از نظر ادبیات عرب ، فعل مضارع دلیل بر استمرار است یعنی خداوند دائما

بر این ها لعنت می کند و یلعنهم اللاعنون تمام افرادی که می توانند نفرین کنند از انسان و فرشتگان و جن و هر ذی شعوری که می تواند لعنت کند. لعنت می کند.

گاهی ممکن است انگیزه کتمان، ترس باشد، گاهی انگیزه کتمان حسد است و گاهی انگیزه کتمان خجالت است و گاهی انگیزه کتمان طمع است. و کتمان حوائج مردم خیلی سفارش شده است که اگر مردم مشکلاتی دارند مشکلات مردم را به کسی نگویید.

۲. کبر

کتاب آفات علم اثر جواد محدثی، ص ۲۹ به صورت تلخیص.

یکی از آفات علم، کبر است که به معنی خود بزرگ بینی و خود بزرگ پنداری می باشد و بازتاب عینی و انعکاس خارجی غرور است. آنچه در مرحله درونی است کبر است، به مرحله بیرونی که می آید «تکبر» است. پس تکبر ثمره آن کبر درونی است.

۳. حسد

کتاب آفات علم اثر جواد محدثی، ص ۵۰ به صورت تلخیص.

حسد یعنی زوال نعمت کسی را خواستن، رشک بردن، بدخواهی داشتن یعنی تمنای زایل شدن نعمت از کسی که سزاوار آن است و چه بسا تلاش کردن و رحمتی از آن نعمت. این بدخواهی و رشک بری به بسیاری چیزها که نعمت باشد تعلق می گیرد اما سخن در این قسمت از حسد بردن در قلمرو علم و عالمان است. حسد نارضایتی به قسمت خدایی را نشان می دهد و نشانه کینه به نعمت پروردگار است. حسد دشمنی کردن و کینه داشتن نسبت به بی گناهان است. چرا که صاحب نعمت گناهی نکرده است تا مورد حسد قرار گیرد.

۴. ترک عمل

کتاب آفات علم اثر جواد محدثی، ص ۷۳-۷۴. به صورت تلخیص.

قال علی (ع): آفة العلم

ترك العمل به [غررالحکم ، ص ۴۵] .

خسران از این جا نیز ناشی می شود که چنین علمی نه تنها سود نمی بخشد ، که مایه زیان هم می شود که اگر به آن عمل نشود ، آن دانش موجود هم رخت بر می بندد. چرا که با این گونه صاحبان علم انس و الفتی ندارند و روایتی به صورت مکرر از حضرت رسول (ص) و امام صادق (ع) و حضرت امیر نقل شده است :

وَ قَالَ (ع) : الْعِلْمُ مَقْرُونٌ بِالْعَمَلِ فَمَنْ عَمِلَ عَمِلَ وَ الْعِلْمُ يَهْتَفُ بِالْعَمَلِ فَإِنْ أَجَابَهُ وَ إِلَّا ارْتَحَلَ عَنْهُ [نهج البلاغه ، ص ۵۳۹] .

همیشه علم دعوت به عمل می کند ، اگر به آن عمل نشد از عالم می کوچد و رخت بر می بندد در مقابل عمل به علم دانش را بارورتر و افزون تر می کند. و این لطف خدایی است ، به فرموده رسول گرامی اسلام :

قول النبی (ص) : من عمل بما يعلم ورثه الله علم ما لم يعلم [الفصول المختاره ، ص ۱۰۷] .

هر قدم در راه علم بر داشتن و به کار بستن آن ، درهایی از حکمت و آگاهی را به روی انسان باز می کند.

علم بی عمل

کتاب آفات علم اثر جواد محدثی ، ص ۸۷ به صورت تلخیص .

رسول گرامی اسلام می فرمایند :

و قال (ص) : إن أشد الناس عذابا يوم القيامة عالم لم ينفعه الله بعلمه [منیه المرید ، ص ۱۵۳] .

و نیز می فرمایند :

أشد الناس حسره يوم القيامة رجل علم علما فانتفع به من سمعه منه دونه [نهج الفصاحه] .

و قال أمير المؤمنين (ع) : أشد الناس عذابا عالم لا ينتفع من

علمه بشيء [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۲۱۳] .

۵. دنیا طلبی

کتاب آفات علم اثر جواد محدثی ، ص ۱۳۶ .

قال النبی (ص) : من ازداد فی العلم رشدا و لم یزد فی الدنیا زهدا لم یزد من الله إلا بعدا [أعلام الدین ، ص ۸۱]

افزایش علم باید زهد آفرین باشد و گرنه دور کننده از خدا خواهد بود.

ما ازداد عبد علما فازداد فی الدنیا رغبه الا ازداد من الله بعدا [بحار ، ج ۲ ، ص ۳۸ مشابه روایت فوق است ولی ذکر نشده؟]

آفات علم - دنیا طلبی و تقرب به دربار سلاطین

و قال امیر المؤمنین علی بن ابی طالب (ع) : لو أن حملة العلم حملوه بحقه لأحبهم الله و ملائکته و أهل طاعته من خلقه و لكنهم حملوه لطلب الدنیا فمقتهم الله و هانوا علی الناس [کنز الفوائد ، ج ۲ ، ص ۱۰۹]

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : إِذَا رَأَيْتُمُ الْعَالِمَ مُحِبًّا لِالدُّنْيَا فَاتَّبِعُوهُ عَلَى دِينِكُمْ فَإِنَّ كُلَّ مُحِبٍّ لَشَيْءٍ يَحُوطُ مَا أَحَبَّ وَ قَالَ (ص) أَوْحَى اللَّهُ إِلَى دَاوُدَ (ع) لَمَّا تَجَعَلَ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ عَالِمًا مَفْتُونًا بِالدُّنْيَا فَيُضِيءُ دَكَّكَ عَنْ طَرِيقِ مَحَبَّتِي فَإِنَّ أَوْلِيكَ قَطَّاعُ طَرِيقِ عِبَادِي الْمُرِيدِينَ إِنْ أَدْنَى مَا أَنَا صَانِعٌ بِهِمْ أَنْ أَنْزِعَ حَلَاوَةَ مَنَاجَاتِي عَنْ قُلُوبِهِمْ [الكافي ، ج ۱ ، ص ۴۶]

هرگاه عالم را دیدید که دوست دار و شیفته دنیای خودش است ، او را بر دین خودتان متهم بدانید.

وَ النَّاسُ عَلَى أَرْبَعَةٍ أَصْنَافٍ مِنْهُمْ مَنْ لَمَّا يَمْنَعُهُ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَهَانَهُ نَفْسِهِ وَ كَلَالَهُ حَيْدِهِ وَ نَضَبَ بَضِّهِ وَ فُرَّهِ وَ مِنْهُمْ الْمُضِيلُ لِسَيْفِهِ وَ الْمُعْلِنُ بِشَرِّهِ وَ الْمُجْلِبُ بِحَيْلِهِ وَ رَجُلُهُ قَدْ

أَشْرَطَ نَفْسَهُ وَ أَوْبَقَ دِينَهُ لِحَطَامِ يَنْتَهِزُهُ أَوْ مِقْنَبِ يَقُودُهُ أَوْ مِئْبَرِ يَفْرَعُهُ وَ لَيْسَ الْمَثْجِرُ أَنْ تَرَى الدُّنْيَا لِنَفْسِكَ ثَمَنًا وَ مِمَّا لَكَ عِنْدَ اللَّهِ عَوَضًا وَ مِنْهُمْ مَنْ يَطْلُبُ الدُّنْيَا بِعَمَلِ الآخِرَةِ وَ لَا يَطْلُبُ الآخِرَةَ بِعَمَلِ الدُّنْيَا قَدْ طَامَنَ مِنْ شَخْصِهِ وَ قَارَبَ مِنْ خَطْوِهِ وَ شَمَّرَ مِنْ ثَوْبِهِ وَ زَخَرَفَ مِنْ نَفْسِهِ لِلْأَمَانَةِ وَ اتَّخَذَ سِتْرَ اللَّهِ ذَرِيعَةً إِلَى الْمَعْصِيَةِ وَ مِنْهُمْ مَنْ أَبْعَدَهُ عَنِ طَلَبِ الْمُلْكِ ضُؤْلَهُ نَفْسِهِ وَ انْقِطَاعَ سَبِيهِ فَقَصَصَتْهُ الْعِيَالُ عَلَى حِيَالِهِ فَتَحَلَّى بِاسْمِ الْقَنَاعَةِ وَ تَزَيْنَ بِلِبَاسِ أَهْلِ الزَّهَادَةِ وَ لَيْسَ مِنْ ذَلِكَ فِي مَرَاكِحٍ وَ لَا مَغْدَى [نهج البلاغه ، ص ۷۴]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ وَيَلُّ لِلَّذِينَ يَخْلُونَ الدُّنْيَا بِالَّذِينَ وَ وَيَلُّ لِلَّذِينَ يَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ وَ وَيَلُّ لِلَّذِينَ يَسْتِيرُ الْمُؤْمِنِينَ فِيهِمْ بِالتَّقِيهِ أَيْ يَغْتَرُونَ أُمَّ عَلَى يَجْتَرُونَ فَسَبِي حَلَفْتُ لِمَا تَبَحَّنَ لَهُمْ فَتَنَّهُ تَتْرُكُ الْحَلِيمَ مِنْهُمْ حَيْرَانٌ [الكافي ، ج ۲ ، ص ۲۹۹]

يختل العالم يعني يختل الدنيا بالدين اي يطلب الدنيا بعمل الاخره. اگر خدای ناکرده دنیا طلبی محرک یک طالب علم باشد یعنی دانش آموزی اش به نیت زراندوزی باشد زشت و زیان بار است.

کتاب آفات علم اثر جواد محدثی ، ص ۱۷۸ به صورت تلخیص.

قال رسول الله (ص) : ويل لامتى من علماء السوء يتخذون هذا العلم تجاره يباعونها من امراء زمانهم لا اربح الله تجارتهم [كنز العمال ، ۱۰ ، ص ۲۰۵]

وای بر امت من از عالمان بد که این علم را تجارت گرفته و آن را به حکام زمان خود می فروشند خداوند تجارتشان را سود بخش نسازد.

کتاب آفات علم اثر جواد محدثی ، ص ۲۵۷ به صورت تلخیص.

مراء به معنای جدال و اعتراف به سخن دیگران است بدون داشتن هدف و غرض دینی. امتراء و ممارات : محاجه در آنچه در آن مریه و تردد در کار است (مفردات راغب)

مراء = جدال ، (نهایه)

تماری و ممارات = مجادله بر روش شک و ریبه ، مناظره. به مناظره هم ممارات گفته می شود چون هر یک آنچه را پیش رقیبش است بیرون می کشد؛ آن گونه که شیردوش شیر را از سینه بیرون می کشد.

مراد از نهی در حدیث ، جدال بر باطل و غلبه طلبی بر دیگران است ، ولی مجادله برای اظهار حق ، پسندیده است ، چون خداوند فرموده است :

ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ [نحل / ۱۲۵]

امام صادق (ع) نیز می فرمایند :

مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ لِيَبَاهِيَ بِهِ الْعُلَمَاءَ أَوْ يَمَارِيَ بِهِ الشُّفَهَاءَ أَوْ يَضْرِفَ بِهِ وَجْهَ النَّاسِ إِلَيْهِ فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ إِنَّ الرَّأْسَةَ لَا تَصْلُحُ إِلَّا لِأَهْلِهَا [الكافي ، ج ۱ ، ص ۴۷. کتاب آفات علم اثر جواد محدثی ، ص ۲۵۵ به صورت تلخیص.]

أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : طَلَبَةُ الْعِلْمِ ثَلَاثَةٌ فَأَعْرِفُهُمْ بِأَعْيَانِهِمْ وَ صِفَاتِهِمْ صِنْفٌ يَطْلُبُهُ لِلْجَهْلِ وَ الْمِرَاءِ وَ صِنْفٌ يَطْلُبُهُ لِلْإِسْتِطَالَةِ وَ الْحَتْلِ وَ صِنْفٌ يَطْلُبُهُ لِلْفَقْهِ وَ الْعَقْلِ فَصَاحِبُ الْجَهْلِ وَ الْمِرَاءِ مُؤَذِّمٌ مُتَعَرِّضٌ لِلْمَقَالِ فِي أَنْدِيَةِ الرَّجَالِ بِتِدَاكِرِ الْعِلْمِ وَ صِفَهُ الْجِلْمُ قَدْ تَسْرَبَلَ بِالْخُشُوعِ وَ تَخَلَّى مِنَ الْوَرَعِ فَدَقَّ اللَّهُ مِنْ هَذَا خَيْشُومَهُ وَ قَطَعَ مِنْهُ حَيْرُومَهُ وَ صَاحِبُ

الاسِيَّ تَطَالَهٖ وَ الْخُتْبِلِ ذُو خَبِّ وَ مَلَقٍ يَشِي تَطِيلُ عَلٰى مِثْلِهٖ مِنْ اَشْبَاهِهٖ وَ يَتَوَاضَعُ لِلْاَغْنِيَاءِ مِنْ دُونِهٖ فَهُوَ لِخُلَوَائِهِمْ هَاضِمٌ وَ لِدِينِهٖ حَاطِمٌ
فَاعْمَى اللّٰهُ عَلٰى هٰذَا خُبْرَهٗ وَ قَطَعَ مِنْ اَثَارِ الْعُلَمَاءِ اَثْرَهٗ وَ صَاحِبُ الْفِقْهِ وَ الْعَقْلِ ذُو كِ آيِهٖ وَ حَزَنِ وَ سِيَّهْرٍ قَدْ تَحَنَّنَكَ فِي بُرْنُسِهٖ وَ
قَامَ اللَّيْلَ فِي حِنْدِسِهٖ يَعْمَلُ وَ يَخْشَى وَ جِلًّا دَاعِيًا مُشْفِقًا مُقْبِلًا عَلٰى شَأْنِهٖ عَارِفًا بِأَهْلِ زَمَانِهٖ مُسْتَوْحِشًا مِنْ اَوْثَقِ اِخْوَانِهٖ فَشَدَّ اللّٰهُ مِنْ
هٰذَا اَرْكَانَهٗ وَ اَعْطَاهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اَمَانَهٗ [الكافي ، ج ١ ، ص ٤٩ .]

صاحبان نادانی و جدل ، آزار دهنده و جدال گرند. در مجامع مردان گفتگو از علم و اوصاف حلم می کنند ، لباس خشوع به
بر می کنند ، ولی از پرهیزکاری خالی اند ، خداوند دماغشان را خورد کند و کمر بندشان را پاره کند.

٥. ثمرات علم

قال علی (ع) :

ثمره العلم العمل به [غررالحکم ، ص ٤٥ .]

ثمره العلم العمل للحیاه [غررالحکم ، ص ٤٥ .]

ثمره العلم معرفه الله [غررالحکم ، ص ٦٤ .]

ثمره العلم العباده [غررالحکم ، ص ٦٤ .]

ثمره العلم إخلاص العمل [غررالحکم ، ص ٦٤ .]

رد الغضب بالحلم ثمره العلم [غررالحکم ، ص ٢٨٦ .]

الحلم ثمره العلم [غررالحکم ، ص ٢٨٦ .]

تجرع مضض الحلم فإنه رأس الحكمة و ثمره العلم [غررالحکم ، ص ٢٨٦ .]

عليك بالحلم فإنه ثمره العلم [غررالحکم ، ص ٢٨٦ .]

وقال امير المومنين (ع) : من تواضع للمتعلمين و ذل للعلماء ساد بعلمه فالعلم يرفع الوضيع و تركه يضع الرفيع و رأس العلم
التواضع و بصره البراءه من الحسد و سمعه الفهم و

لسانه الصدق و قلبه حسن النيه و عقله معرفه أسباب الأمور و من ثمراته التقوى و اجتناب الهوى و اتباع الهدى و مجانبه الذنوب و موده الإخوان و الاستماع من العلماء و القبول منهم و من ثمراته ترك الانتقام عند القدره و استقباح مقارفة الباطل و استحسان متابعه الحق و قول الصدق و التجافى عن سرور فى غفله و عن فعل ما يعقب ندامه و العلم يزيد العاقل عقلا و يورث متعلمه صفات حمد فيجعل الحليم أميرا و ذا المشوره وزيرا و يجمع الحرص و يخلع المكر و يميت البخل و يجعل مطلق الوحش مأسورا و بعيد السداد قريبا [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٦٠]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَّهُ قَالَ الْمُؤْمِنُ يَكُونُ صَادِقًا فِي الدُّنْيَا وَاعِي الْقَلْبِ حَافِظَ الْجُدُودِ وَعِيَاءَ الْعِلْمِ كَامِلَ الْعَقْلِ مَأْوَى الْكُرْمِ سَلِيمَ الْقَلْبِ ثَابِتَ الْحِلْمِ عَاطِفَ الْيَقِينِ بِإِذْلِ الْمَالِ مَفْتُوحَ الْبَابِ لِلْإِحْسَانِ لَطِيفَ اللِّسَانِ كَثِيرَ التَّبَسُّمِ دَائِمَ الْحُزْنِ كَثِيرَ التَّفَكُّرِ قَلِيلَ النَّوْمِ قَلِيلَ الضُّحْكَ [مستدرک الوسائل ، ج ١١ ، ص ١٧٤]

قال النبى (ص) : من طلب العلم لله عز و جل لم يصب منه بابا إلا- ازداد فى نفسه ذلا- و للناس تواضعا و لله خوفا و فى الدين اجتهادا فذلك الذى ينتفع بالعلم فليتعلمه و من طلب العلم للدنيا و المنزله عند الناس و الحظوه عند السلطان لم يصب منه بابا إلا ازداد فى نفسه عظمه و على الناس استظاله و بالله اغترارا و فى الدين جفاء فذلك الذى لا ينتفع بالعلم فليكف و ليمسك عن الحجه على نفسه و الندامه و الخزى يوم القيامه [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ٣]

من سمع الناس بعلمه حقره

۱_ استقامت : لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ [حشر/۱۳] .

علی (ع) : کن موقنا تکن قویا [غررالحکم ، ص ۶۲] .

۲_ سوار شدن بر مشکلات : وَ كَيْفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا [كهف/۶۸] .

قال علی (ع) : غایه العلم حسن العمل [غررالحکم ، ص ۱۵۲] .

قال علی (ع) : غایه العلم السکینه و الحلم [غررالحکم ، ص ۴۴] .

غایه العلم الخوف من الله سبحانه [غررالحکم ، ص ۶۳] .

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَّهُ قَالَ : مَنْ خَشِيَ اللَّهَ كَمَلَ عِلْمُهُ وَقَالَ عَ غَايَةُ الْعِلْمِ الْخَوْفُ مِنَ اللَّهِ وَقَالَ (ع) أَكْثَرُ النَّاسِ مَعْرِفَةَ أَخْوَفُهُمْ لِرَبِّهِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۲۳۶] .

۳_ حسن عمل : لن يصفو العمل حتى يصح العلم [غررالحکم ، ص ۶۱] .

بيدارى اجتماعى :

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : يَا مُفَضَّلُ لَا يَفْلَحُ مَنْ لَا يَعْقِلُ وَلَا يَعْقِلُ مَنْ لَا يَعْلَمُ وَ سَوْفَ يَنْجُبُ مَنْ يَفْهَمُ وَ يَطْفَرُ مَنْ يَحْلُمُ وَ الْعِلْمُ جَنَّةٌ وَ الصَّدْقُ عِزٌّ وَ الْجَهْلُ ذُلٌّ وَ الْفَهْمُ مَجْدٌ وَ الْجُودُ نَجْحٌ وَ حُسْنُ الْخُلُقِ مَجْلَبَةٌ لِلْمَوَدَّةِ وَ الْعَالِمُ بِزَمَانِهِ [الكافي ، ج ۱ ، ص ۲۶] .

امام صادق (ع) : العالم بزمانه لا تهجم عليه اللوابس [تحف العقول.؟؟؟ (مشابه آن نقل شده)]

علی (ع) : من قلت تجربته خدع [غررالحکم ، ص ۴۴۴] .

نفس پاک :

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَّهُ قَالَ : كُلَّمَا زَادَ عِلْمَ الرَّجُلِ زَادَتْ عِنَايَتُهُ بِنَفْسِهِ وَ بَدَلَ فِي رِيَاضَتِهَا وَ

صَلَّاحِهَا جُهْدَهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۳۲۳]

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) قَالَ : مَنْ كَمَلَ عَقْلُهُ اسْتَهَانَ بِالشَّهَوَاتِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۲۱۲]

۱. عمار یاسر

۱. در زمان پیامبر اکرم (ص)

او از جمله اولین کسانی است که ایمان آورد ، وقتی خیر ظهور پیامبر (ص) را شنید به خانه ارقم بن ابی ارقم که بعدا به دارالاسلام معروف شد آمد. به در خانه که رسید ، صهیب را دید از هم پرسیدند : "چه می خواهی؟" عمار گفت : "می خواهم پیامبر (ص) را ببینم و کلامش را بشنوم." صهیب گفت : "من هم مثل تو" با هم مسلمان شدند. پس از مدتی مخفیانه از خانه بیرون آمدند. عمار به خانه اش رفت. پدرش یاسر و مادرش سمیه را دعوت به اسلام کرد و آنها پذیرفتند و هم چنین برادرش عبدالله را.

هم پیمانان یاسر ناراحت شدند و سخت ترین شکنجه ها را در مورد یاسر و سمیه اعمال کردند. منظور قریش این بود که اول مسلمانانی که اهل مکه نیستند ، شکنجه کنند تا تهدیدی باشد برای مردم مکه.

در داغترین ساعات روز ، یاسر و سمیه و عمّار و عبدالله را می آوردند زیر آفتاب و زره جنگی به آنان می پوشاندند و در آفتاب می گرداندند. از صورت به زمین می کشاندند و سمیه را بین دو شتر می بستند ، ابوجهل می آمد ، با نیزه بر سینه اش می کوبید و او حرفی نمی زد مگر از اسلام.

تا اینکه این ۲ همسر که اول شهیدان اسلام بودند ، در زیر شکنجه جان دادند.

منبع : [أعیان الشّیعه] .

جابر بن عبدالله می گوید : در مسجد رسول الله (ص) نماز می خواندیم. پیرمرد کهنه پوش ضعیفی وارد مسجد شد. رسول خدا (ص)

حال او را پرسید. پیرمرد گفت: "من گرسنه ام، سیرم کن؛ لباس ندارم، مرا بپوشان و فقیرم، کمکم کن." پیامبر (ص) فرمود: "من چیزی ندارم ولی تو را راهنمایی می کنم" **انْطَلِقْ إِلَى مَنْزِلِ مَنْ يَحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ يُوَثِّرُ اللَّهُ عَلَي نَفْسِهِ انْطَلِقْ إِلَى حُجْرَةِ فَاطِمَةَ**. پیرمرد به همراه بلال به سراغ حضرت زهرا (سلام الله علیها) رفت و پس از سلام، درخواست هایش را بازگو کرد، در حالیکه حضرت زهرا (سلام الله علیها) با بچه هایش ۳ روز هیچ نخورده بودند و پیامبر (ص) هم از این مسأله با خبر بود، حضرت پوست گوسفندی که حسن و حسین (علیهما السلام) روی آن می خوابیدند به او داد. پیرمرد عرض کرد: "من گرسنه ام به من پوست می دهید؟" آنگاه حضرت گردن بند خود را به او اهدا کرد. او هم به مسجد آمد و جریان را به حضرت رسول (ص) گفت. حضرت (ص) فرمود: "بفروش ان شاء الله خدا کارت را درست کند." سپس رسول خدا (ص) گریه کرد و فرمود: "چطور خدا کار او را درست نکند در حالی که بهترین دختران آدم به او گردنبندی اهدا کرده" **عَمَّارِ يَاسِرِ عَرَضَ كَرَدَ يَا رَسُولَ اللَّهِ اجَازَهُ مِی دَهید مَن گَرَدَن بَنَد رَا بخرم**. فرمود: "بخر." به اعرابی گفت: "به چند می فروشی؟" پیرمرد گفت: "به مقدار گوشت و نان و لباسی که بپوشم و دیناری که به وطن خود بازگردم." **عَمَّار ۲۰ دینار و ۲۰۰ درهم و یک بردیمانی و یک مرکب و مقداری گوشت و نان به او داد و**

پیرمرد به عمار گفت: "راستی چقدر سخاوتمندی" پیرمرد خدمت پیامبر (ص) رسید و برای حضرت دعا کرد و پیامبر (ص) آمین گفت. عمار یاسر این گردن بند را خوشبو کرد و داخل برد یمانی گذاشت و به همراه غلامی تقدیم حضرت زهرا (سلام الله علیها) کرد. حضرت غلام را آزاد کرد در حالی که می خندید فرمود: "چرا می خندی؟" عرض کرد: "از برکت این گردن بند در تعجبم، گرسنه ای را سیر، عریانی را پوشانید، فقیری را بی نیاز و برده ای را آزاد و سپس به صاحبش برگشت." [بشاره المصطفی، ص ۱۳۷].

از وصیت حضرت زهرا (سلام الله علیها): "أحدی بر جنازه ام حاضر نشود الاّ امّ سلمه، امّ ایمن، سلمان، ابوذر، مقدار، عمار، حدیفه"

۲. در زمان خلفا

۱ _ کتب عمر الی اهل کوفه: "أما بعد فإنی بعثت إلیکم عمارا أمیرا و عبد الله بن مسعود معلما و وزیرا و هما من النجباء من أصحاب محمد فاسمعوا لهما و اقتدوا بهما" [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۱۰، ص ۱۰۶].

۲ _ در جنگ های زمان خلیفه اول و خلیفه دوم شرکت داشت.

۳. در زمان امام علی (ع)

۱ _ در برپایی بیعت مردم با مولا نقش اساسی داشت. با سخنان شیوای خود در روز بیعت، مردم را روشن کرد. [شیعه در اسلام].

۲ _ به حکومت اسلامی علوی عشق می ورزید که در آن احکام قرآن پیاده شود. بساط قومیت و ملی گرایی و سوءاستفاده از بیت المال و... برچیده شود و شخصیتی همچون حضرت علی (ع) بر مسند بنشیند. او دیگر پیرمردی ۹۰ ساله بود، اما با تمام قوا در رکاب حضرت (ع) خدمت می کرد.

با روی کار آمدن مولا، عمار رئیس شهربانی مدینه شد. مأموران آگاهی توطئه های منافقین را گزارش می دادند، او هم پس از رسیدگی اجمالی به امام (ع) گزارش می کرد. کم کم توطئه شام آغاز شد. به بهانه خون عثمان، طلحه و زبیر و در رأس آن عایشه را جلو انداختند.

حضرت (ع) می خواست از محور کوفه به مقابله پردازد، ابوموسی مخالف بود. هاشم مرقان نامه ای به امام (ع) نوشت و موضع ابوموسی را گفت. خدمت امام مجتبی (ع) و عمار فرستاد تا سخنرانی کنند و مردم را بسیج کنند؛ ولی ابوموسی باز مخالفت کرده و مردم را باز می داشت. بالاخره حضرت (ع) به عمار فرمود: "تو نگذاشتی ابوموسی را عزل کنم." عمار گفت: "من خودم ترتیب

کار را می‌دهم." سریع به کوفه آمد و او را از شهر بیرون کرده و بسیج عمومی به راه انداخت. حدود ۷۰۰۰ نفر. (عمّار: پیرمردی بسیجی) [طبقات، ج ۳، ص ۳۲]

ابوموسی هم با حدیث دروغ از پیامبر (ص) نقل کرد که فتنه ای پیش خواهد آمد و باید کنار کشید.

— به فرماندهی ۱۰۰۰ نفر عمامه ای سیاه بر سر، لباس سفیدی بر تن، آیات قرآن بر لب، اسلحه بر دست، با آرامش و وقاری بر اسب تندروی سوار بود و بر دست دیگرش پرچم سفید. آثار سجده بر پیشانی اش ظاهر بود.

۱. عمر

۱. انحرافات

۱. انحرافات علمی

۱ — عمر به جوانی گذشت. تشنه بود، آب خواست. جوان آب مخلوط به عسل به او داد. نخورد و گفت: **أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا [احقاف/ ۲۰]**.

جوان گفت: "این آیه مربوط به کفار است نه شما زیرا جلو این جمله **يَوْمَ يَعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ** عمر گفت: **كُلُّ النَّاسِ آفَقُهُ مِنْ عُمَرَ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۱، ص ۱۸۱]**.

۲ — عمر از شخصی پرسید حالت چطور است؟ گفت فتنه را دوست می‌دارم و از حق گریزانم، شهادت به نادیده می‌دهم. دستور زندان داد. حضرت علی (ع) امر به آزادی کرد و عمر گفت چرا؟ فرمود: **مرادش از فتنهاً اموالکم و اولادکم فتنه [انفال/ ۲۸]**.

و مرادش از حق، مرگ. و شهادت به نادیده، شهادت به پیغمبر اکرم (ص)

است. عمر گفت: اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ [انعام/ ۱۲۴].

۳_ در حدیث دیگر همین مضمون به اضافه اینکه مرد گفته بود: "تصدیق یهود و نصاری می کنم و اقرار به چیزی که خلق نشده است می کنم." در این قضیه عمر فرستاد حضرت علی (ع) حاضر شود. حضرتش سه گفته حدیث بالا را جواب داد و ۲ جمله تصدیق یهود و نصاری را فرمود: "مرادش از تصدیق این آیه است: وَ قَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ وَ قَالَتِ النَّصَارَى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ [بقره/ ۱۱۳]."

و این مرد کلام هر دو را تصدیق می کند و مرادش از خلق نشده، روز قیامت است که هنوز خلق نشده، اقرار می کند. "عمر در این داستان گفت: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ مُعْضِلِهِ لَا عَلَيَّ لَهَا

۲. انحرافات فقهی

مردی در نزد عمر دعائی کرد: اللهم اجعلني من القليل عمر گفت: "این چه دعائی است؟" مرد گفت: وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِي الشُّكُورِ [سبأ/ ۱۳].

عمر گفت: كُلُّ النَّاسِ أَفْقَهُ مِنْ عُمُرٍ فِي لَفْظِ الزَّمْخَشَرِيِّ: كُلُّ النَّاسِ أَعْلَمُ مِنْ عُمَرَ

زنی از دوری کردن شوهرش از هم خوابی و مشغول بودنش به عبادت و نماز و روزه در شب و روز به عمر شکایت کرد. عمر گفت: "بسیار شوهر خوبی است." کعب حاضر بود و اعتراض کرد. عمر گفت: "تو حکم کن." کعب گفت: أَحَلَّ اللَّهُ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنِي وَ ثَلَاثِي وَ رِبَاعِي ۴ شَبَّ رَا يَكُّ شَبَّ بَايِدُ هَمَّ خَوَابِي كُنِي. البته این حکم پس از احضار شوهر بود. خلاصه عمر خشنود شد و او را

والی بصره کرد و گفت: "تو بهتر از من می فهمی"

حدیثی است که عمر در رکعت اول نماز مغرب حمد و سوره را نخواند و در رکعت دوم ۲ مرتبه حمد و سوره را قرائت کرد و بعد ۲ سجده سهو کرد.

در حدیث دیگری ۲ سجده سهو را قبل از سلام گفت.

در حدیث دیگری که بار دیگر در نماز مغرب عمر در رکعت اول حمد و سوره را نخواند و به کلی غافل شد. بعد از نماز به او گفتند، گفت: "قافله ای به شام فرستاده بودم، فکرم در نماز به هوای آن بود و در فکرم می گذارندم که وارد شام شدم. اثاثیه را دانه دانه فروختم. خلاصه حواسم به نماز نبود" و نمازش را اعاده کرد.

عمر گاهی که حمد و سوره را فراموش می کرد، در عوض رکوع و سجود را طولانی انجام می داد. خلاصه هر وقتی جوری عمل می کرد و کارهای عبادی او پایه و اساسی نداشت. اجتهادات وقتیه بود.

دو نفر نزد عمر و از طلاق امه سؤال کردند. بلد نبود. پا شد با آن دو نفر رفتند تا وارد مسجد در حلقه مردم شرکت و از مرد اصلی پرسید. آن مرد با انگشت سبابه و وسطی اشاره کرد. یعنی ۲ بار. آن ۲ مرد سائل گفتند عجباً ما برای مسأله نزد خلیفه مسلمین آمدیم، نمی دانست. اکتفا کرد به مرد اصلی آن هم با اشاره او.

شبی در کوچه های مدینه گردش می کرد، صدایی شنید. بر بام آمد. مردی دید که کنار زنی نشسته و شرابی در جلو اوست. زن می خواند. فریاد زد: "چرا گناه می کنی؟"

صاحب خانه گفت:

"من یک گناه کردم و تو سه گناه: تجسس کردی، بر بام خانه من آمدی، وارد منزل شدی و سلام نکردی." عمر گفت: "من حرفی نمی‌زنم، تو هم حرفی نزن."

۳. انحرافات در قضاوت

— زنی را نزد عمر آوردند. آبستن بود اعتراف به زنا کرده بود. دستور سنگسار داد. حضرت علی (ع) او را دید و برگردانید و فرمود: "بچه در شکم او چه کار کرده؟ چرا دستور رجم دادی؟ شاید مادر در اثر ترس اعتراف کرده باشد." گفتند: "بله او را ترساندیم، اعتراف کرد." فرمود: "مگر نمی‌دانید که پیغمبر (ص) فرمود حد جاری نیست بر اعتراف کننده ای که از ترس اعتراف کرده باشد و این زن از ترس اعتراف کرده و لذا صحیح نیست و نباید سنگسار شود." عمر گفت: عَجَزَتِ النِّسَاءُ أَنْ يَلِدْنَ مِثْلَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع)، لَوْ لَا عَلِيٌّ لَهْلَكَ عُمَرُ [کشف الیقین، ص ۶۳].

در داستانی نظیر همین، حضرت ضامن زنی شد تا وضع حمل کرد، بعد او را سنگسار کردند.

۴. بدعت‌های عمر

۱_ از پسر عمر نقل شده که خلیفه به اذان گو گفت در اذان صبحی علی خیر العملرا نگو.

۲_ عمر بالای منبر می‌گوید: "۳ چیز حلال را من حرام کردم. متعه زن، متعه حج، حی علی خیر العمل"

۳_ عمر دستور داد نافله ماه رمضان را چهار رکعتی با جماعت بخوانند و این عمل نه در زمان پیغمبر (ص) و در زمان ابوبکر، سابقه نداشت.

۴_ عمر دستور داد در نماز میت چهار تکبیر بگویند و بعد مذاهب اربعه پیروی کردند.

— عمر گفت حَقَّالْمَوْلَىٰ لَهُ قُلُوبُهُمْ [توبه/۶۰].

را که صریح قرآن است، حذف کردند.

۶— عمر گریه بر نومردگان را قدغن کرد. حتی نگذاشت عایشه برای پدرش گریه کند. در مجلس ترحیم ابی بکر که از طرف عایشه بود، شخصی فرستاد به نام هشام که جلوگیری کند. خواهر ابی بکر آمد، عمر با تازیانه به او زد که چرا گریه کردی؟ و زن ها را متفرق کرد. این عمل تازیانه عمر به داغداران در زمان حضرت رسول (ص) تکرار می شد. حضرت رسول (ص) نهی می فرمود که بگذار گریه کنند.

وقتی جنگ اُحد تمام شد، زنان به کشتگان خود گریه می کردند. حضرت فرمود، کسی نیست بر حمزه (ع) گریه کند. لحظه ای استراحت فرمود، بیدار شدند، دیدند زنان بر حمزه (ع) گریه می کنند، آفرین گفت.

در گریه حضرت رسول (ص) بر مرگ و شهادت اصحاب و اقوام خود، روایاتی زیاد است.

۷— عمر مقام ابراهیم (ع) را که چسبیده به خانه خدا بود، عقب آورد.

۸— عمر دستور داد میزبانی که برای تهیه آب رفته بود و مار او را گزیده و مرده بود دیه آن را به مهمانان بدهند.

۲. عمر در برابر اهل بیت

۱. مخالفت با پیامبر خدا

۲۷ ماه صفر حضرت رسول (ص) اُسامه که جوانی ۱۸ یا ۱۹ ساله بود را خواست و او را امیر لشکر کرده و به محلی فرستاد برای جنگ ولی عمر مردم را تحریک می کرد. گاهی می گفتند اُسامه جوان است و ما حاضر نیستیم در جنگی که امیرش جوانی است شرکت کنیم.

حضرت رسول (ص) ناراحت شدند و با آن حال مریضی که داشتند به مسجد آمده و بالای

منبر فرمودند: چرا ایراد به ریاست اُسامه می‌کنید؟ او جوانی والا است. چون پدرش. (شاید این عمل حضرت (ص) در آخر عمر برای این بود که فردا جوانی علی (ع) را بهانه قرار ندهند. ملاک در ریاست، علم و تقوی و لیاقت است، نه سن)

عمر در جواب حضرت (ص) که در وقت شهادت فرمود قلم و کاغذی تهیه کنید. درک کرد که حضرت رسول (ص) می‌خواهند جانشین خود را کتبی کند. گفت قلم و کاغذ برای او نیاورید، او مریض شده و یاوه گوئی می‌کند.

عمر در مقابل حضرت رسول (ص): در جنگ تبوک مسلمان‌ها از شدت گرسنگی به امر حضرت (ص) خواستند شترها را بکشند، عمر مخالفت کلام پیامبر (ص) را کرد و زیر بار نرفت.

۱۲ _ عمر اعتراض به صلح پیامبر (ص) کرد با این که این صلح از طرف خداوند بود و بسیار برای اسلام نافع بود که سوره "فتح" نازل شد.

۲. خشم فاطمه (س) بر عمر

۱ _ وقتی عمر و ابابکر به عنوان عیادت حضرت فاطمه (سلام الله علیها) به دیدن او رفتند و تقاضای عفو و بخشش کردند، حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) فرمود: "خدایا تو شاهد باش که اینها مرا اذیت کردند و شکایتشان را به تو و رسالت خواهم نمود. هرگز از شما راضی نخواهم شد."

۲ _ عمر و ابابکر چندین بار تقاضای ازدواج با حضرت فاطمه (سلام الله علیها) کردند، اما پیامبر (ص) نپذیرفتند.

۱. عمران و آبادانی

۱. آبادانی

۱. اهمیت

۱ _ یکی از اهداف آفرینش انسان، عمارت زمین است.

هُوَ أَنشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَ كُمْ فِيهَا [هود/۶۱].

۲ _ تمام

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا فِي الْأَعْمَالِ شَيْءٌ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الزَّرْعِ [تهذيب الأحكام، ج ۶، ص ۳۸۴].

۳_ سیراب کردن درخت تشنه، مساوی است با سیراب کردن یک مؤمن تشنه.

۴_ باغ و زمین آباد را نفروشید، مگر متقابلاً باغی را احداث کنید.

۵_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ عَرَسَ شَجَرًا أَوْ حَفَرَ وَاِدِيًا بَدَأَ لَمْ يَشْبِقْهُ إِلَيْهِ أَحَدٌ وَ أَحْيَا أَرْضًا مَيَّتَةً فَهِيَ لَهُ قِضَاءٌ مِنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ ص [کافی، ج ۵، ص ۲۸۰].

۶_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): ازرعوا و اغرسوا فلا والله ما عمل الناس عملاً أحل و لا أطيب منه [کافی، ج ۵، ص ۲۶۰].

۷_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنْ قَامَتِ السَّاعَةُ وَ فِي يَدِ أَحَدِكُمُ الْفَسِيلَةُ فَإِنْ اسْتِطَاعَ أَنْ لَا تَقُومَ السَّاعَةُ حَتَّى يَغْرِسَهَا فَلْيَغْرِسْهَا [مستدرک الوسائل، ج ۱۳، ص ۴۶۰].

۸_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ وَجَدَ مَاءً وَ تَرَابًا ثُمَّ افْتَقَرَ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ [قرب الإسناد، ص ۵۵].

۹_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): سِئِلَ النَّبِيُّ ص أَى الْمَيَالِ خَيْرٌ قَالَ الزَّرْعُ زَرَعَهُ صَاحِبُهُ وَ أَصْلَحَهُ وَ أَدَى حَقَّهُ يَوْمَ حِصَادِهِ [کافی، ج ۵، ص ۲۶۰].

۱۰_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا عَلِيَّ لَا يَظْلَمُ الْفَلَّاحُونَ بِحَضْرَتِكَ [کافی، ج ۵، ص ۲۸۴].

۲. ادوار آبادانی زمین

پس از طوفان نوح (ع)

قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَ بَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَ عَلَى أُمَّةٍ مِمَّنْ مَعَكَ وَ أُمَّةٍ سَنَمَتُّهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ [هود/۴۸].

اسکان بنی اسرائیل در سرزمین آباد

وَلَقَدْ بَوَّأْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ مُبَوَّأً صِدْقٍ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ فَمَا اخْتَلَفُوا حَتَّى جَاءَهُمُ الْعِلْمُ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ [يونس/ ۹۳] .

۳. رابطه ایمان و آبادانی

۱. تأثیر ایمان در آبادانی مسجدالحرام

مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ بِالْكَفْرِ [توبه/ ۱۷] .

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ [توبه/ ۱۸] .

اول ایمان به خدا ، بعد عمران و آبادانی

أَجْعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [توبه/ ۱۹] .

وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِ [طور/ ۴] .

۲. تأثیر ایمان در آبادانی زمین

وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أَنْزَلْنَا إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ [مائده/ ۶۶] .

وَأَنْ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا حَسَنًا إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ [هود/ ۳] .

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَى فِي خَرَابِهَا أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ [بقره/ ۱۱۴] .

وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لِيَالِي وَأَيَّامًا آمِنِينَ [سبأ/ ۱۸] .

۴. ویژگی طرحهای عمرانی

مشارکت عمومی در آبادانی کشور :

قَالَ مَا مَكْنِي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا [كهف/ ۹۵] .

از یک طرح عمرانی یاد می کند.

_ طرح های عمرانی باید محکم و ماندنی باشند.

فَمَا اسْطَاعُوا أَنْ يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا [كهف/ ۹۷].

اجرای طرح های عمرانی یک توفیق الهی است :

قَالَ هَذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبِّي فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَاءً وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا [كهف/ ۹۸].

طرح امنیتی :

طرح های امنیتی مقدم بر طرح های عمرانی

۲. خرابی

۱. مذمت خرابکاری

مبغوض بودن خرابکاری

۲. علت فقر

میان فقر ملت و سرمایه حاکم نسبت معکوس وجود دارد. هر چه ملت فقیرتر باشد ، به خاطر آن است که زمامداران در مقام جمع کردن اموال و ترس از اینکه قدرتشان نابود شود و از تاریخ درس عبرت نگرفتن است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا يوتَى خَرَابُ الْأَرْضِ مِنْ إِعْوَازِ أَهْلِهَا وَ إِنَّمَا يَعْوِزُ أَهْلَهَا لِإِشْرَافِ أَنْفُسِ الْوُلَاهِ عَلَى الْجَمْعِ وَ سُوءِ ظَنِّهِمْ بِالْبَقَاءِ (می ترسند حکومتشان نابود شود و با حرص مشغول کسب مال هستند.) وَ قَلَّ أَنْتَفَاعُهُمْ بِالْعِبَرِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳].

۳. تأثیر نفاق در خرابی

فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَ بَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتِي أُكُلٍ خَمْطٍ وَ أُثْلٍ وَ شَىءٍ مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا وَ هَلْ نُجَازِي إِلَّا الْكُفُورَ [سبأ/ ۱۷- ۱۶].

خرابی زمین ، کار منافقان :

وَ إِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَ يَهْلِكَ الْحَرْثُ وَ النَّسْلُ وَ اللَّهُ لَا يَحِبُّ الْفُسَادَ [بقره/ ۲۰۵].

۱. عمل

۱. اهمیت عمل

۱. وَ أَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يَرَىٰ [نجم/ ۴۰-۳۹].

۲. فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ [انبیاء/ ۹۴].

۳. فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [مومنون/ ۱۰۲].

۴. وَ لِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِمَّا عَمِلُوا [انعام/ ۱۳۲].

۵. یَوْمَ یَأْتِی بَعْضُ آیَاتِ رَبِّكَ لَا یَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِی إِيْمَانِهَا خَيْرًا [انعام/ ۱۵۸]. (کسانی که ایمان نیاورده اند یا عمل خیری انجام نداده اند)

۶. وَ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلَا نَفْسِهِمْ یَمْهَدُونَ [روم/ ۴۴].

۷. قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَا یَنَالُ مَا عِنْدَ اللَّهِ

إِلَّا بِالْعَمَلِ [أمالي طوسي ، ص ٣٧٠] .

٨. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمُؤْمِنُ بِعَمَلِهِ [غررالحكم ، ص ١٥١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَمَلُ رَفِيقٌ [رفق] الْمُوقِنُ [غررالحكم ، ص ١٥١] .

٩. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ وَلَايْتَنَا لَا تَدْرِكُ إِلَّا بِالْعَمَلِ [مصادقه الإخوان ، ص ٣٤] .

١٠. قَالَ عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ (ع) : فَطَوْبَى لِلْعُلَمَاءِ بِالْفِعْلِ وَوَيْلٌ لِلْعُلَمَاءِ بِالْقَوْلِ [تحف العقول ، ص ٥٠٨] .

١١. قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : يَا هِشَامُ إِنْ كُلَّ النَّاسِ يَبْصُرُ النُّجُومَ وَ لَكِنْ لَا يَهْتَدِي بِهَا إِلَّا مَنْ يَعْرِفُ مَجَارِيهَا وَ مَنَازِلَهَا وَ كَذَلِكَ أَنْتُمْ

تَدْرُسُونَ الْحِكْمَةَ وَ لَكِنْ لَا يَهْتَدِي بِهَا مِنْكُمْ إِلَّا مَنْ عَمِلَ بِهَا [تحف العقول ، ص ٣٩٢] .

١٢. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعِلْمُ يَرْشِدُكَ وَ الْعَمَلُ يَبْلُغُ بِكَ الْغَايَةَ [غررالحكم ، ص ٤٥] .

١٣. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَثْبُتُ لَهُ الْإِيْمَانُ إِلَّا بِالْعَمَلِ وَ الْعَمَلُ مِنْهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٨] .

١٤. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ قَالَ الْإِيْمَانَ قَوْلًا بَلَا عَمَلٍ [كنز الفوائد ، ج ١ ، ص ١٤٩] .

١٥. قَالَ الرِّضَا (ع) : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لِبْنِي عَبْدِ الْمَطْلَبِ ائْتُونِي بِأَعْمَالِكُمْ لَا- بِأَحْسَابِكُمْ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ،

ص ٢٣٥] .

٢. آثار عمل

١. نَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَ آثَارَهُمْ [يس / ١٢] .

٢. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رَبِّ يَسِيرٍ أُنْمَى مِنْ كَثِيرٍ [نهج البلاغه ، نامه ٣١] .

ثبت عمل

نَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَ آثَارَهُمْ [يس / ١٢] .

امدادهاى الهى دنباله عمل ما است :

وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا [عنكبوت / ٦٩] .

وَ اتَّقُوا

اللَّهُ وَ يَعْلَمُكُمْ اللَّهُ [بقره/۲۸۲] .

وَ اعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ [حجر/۹۹] .

رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ [طلاق/۱۱] .

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ عَمِلَ بِمَا عَلِمَ وَرثه الله علم ما لم يعلم [الخرائج و الجرائح ، ج ۳ ، ص ۱۰۵۸] .

تأثيرات عمل در عمل

۱. حبط و تکفیر :

إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ [هود/۱۱۴] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَا أَحْسَنَ الْحَسَنَاتِ بَعْدَ السَّيِّئَاتِ وَ مَا أَقْبَحَ السَّيِّئَاتِ بَعْدَ الْحَسَنَاتِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۴۵۸] .

۳. پاداش عمل

۱. مقایسه کار برای خدا و غیر خدا :

— مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يَجْزِي إِلَّا مِثْلَهَا [غافر/۴۰] .

— وَ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثَى وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ [غافر/۴۰] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَتَانِ مَا بَيْنَ عَمَلَيْنِ عَمَلٍ تَذْهَبُ لَذَّتُهُ وَ تَبْقَى تَبِعَتُهُ وَ عَمَلٍ تَذْهَبُ مَثُونَتُهُ وَ يَبْقَى أَجْرُهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۲۱] .

۲. فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ [تین/۶] .

۳. وَ يَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ [شوری/۲۶] .

۴. لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَى [طه/۷۵] .

۵. لَهُمْ جَزَاءُ الضَّعْفِ [سبأ/۳۷] .

۶. يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ [غافر/۴۰] .

۷. ثُمَّ يَجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَى [نجم/۴۱] .

۴. ویژگیهای عمل کننده

۱. فردی

۱. اخلاقی

۱. اخلاص در عمل

۱. قَالَ الصَّادِقُ (ع): الْعَمَلُ الْخَالِصُ الَّذِي لَا تُرِيدُ أَنْ يَحْمَدَكَ عَلَيْهِ أَحَدٌ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ [کافی، ج ۲، ص ۱۶].

۲. تعبد در عمل

۱. وَ اسْتَقِمَّ كَمَا أُمِرْتَ [شوری/ ۱۵].

۲. مِنْ حَيْثُ أَمَرَكَ اللَّهُ [بقره/ ۲۲۲].

۳. سعه صدر در عمل

در سعه ی صدر از انبیا درس بگیریم ، مانند حضرت نوح که قرآن می فرماید :

۱. كَلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ [هود/ ۳۸].

اما مطمئن بود که خدا با او ستودار است و اوستوا ضنع الفلک باعیننا [هود/ ۳۷].

۴. کم دانستن عمل

۵. صدق عمل

۱. رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ [اسراء/ ۸۰].

۲. خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَ آخَرَ سَيِّئًا [توبه/ ۱۰۲].

۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): تَصْفِيَةُ الْعَمَلِ أَشَدُّ مِنْ الْعَمَلِ [کافی، ج ۸، ص ۲۲].

۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): تَصْفِيَةُ الْعَمَلِ

خير من العمل [كنز الفوائد ، ج ١ ، ص ٢٧٨] .

٦. شهاقت در عمل

١. الَّذِينَ يَبْلُغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَ كَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا [احزاب/٣٩] .

٢. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا هَبَّتْ أَمْرًا فَفَقَعَ فِيهِ [نهج البلاغه ، حكمت ١٧٥] .

٧. نظم و برنامه

١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَوْصِيكُمَا وَ جَمِيعَ وَ لَدِي وَ أَهْلِي وَ مَنْ بَلَغَهُ كِتَابِي بِتَقْوَى اللَّهِ وَ نَظَمَ أَمْرِكُمْ [نهج البلاغه ، نامه ٤٧] .

٢. قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : اجتهدوا في أن يكون زمانكم أربع ساعات ساعه لمناجاه الله و ساعه لأمر المعاش و ساعه لمعاشره الإخوان و الثقات الذين يعرفونكم عيوبكم و يخلصون لكم في الباطن و ساعه تخلون فيها للذاتكم في غير محرم [تحف العقول ، ص ٤٠٩] .

٣. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ اجْعَلْ لِكُلِّ إِنْسَانٍ مِنْ خَدَمِكَ عَمَلًا تَأْخُذُهُ بِهِ [نهج البلاغه ، نامه ٣١] .

٨. محاسبه عمل

١. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : حَاسِبُوا أَنْفُسَكُمْ قَبْلَ أَنْ تُحَاسِبُوا عَلَيْهَا [كافي ، ج ٨ ، ص ١٤٣] .

٢. قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَحَاسِبْ نَفْسَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ فَإِنْ عَمِلَ حَسِينًا اسْتَرَادَ اللَّهُ وَ إِنْ عَمِلَ سَيِّئًا اسْتَتَغَفَرَ اللَّهُ مِنْهُ وَ تَابَ إِلَيْهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٥٣] .

٣. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : احْمِلْ نَفْسَكَ لِنَفْسِكَ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ لَمْ يَحْمِلْكَ غَيْرُكَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٥٤] .

٤. قَالَ الصَّادِقُ (ع) لِرَجُلٍ : إِنَّكَ قَدْ جُعِلْتَ طَيِّبَ نَفْسِكَ وَ يُبَيِّنُ لَكَ الدَّاءَ وَ عُرِّفَتْ آيَةُ الصُّحَّةِ وَ دُلَّتْ عَلَى الدَّوَاءِ فَانظُرْ كَيْفَ قِيَامُكَ عَلَى نَفْسِكَ [كافي ، ج ٢]

، ص ۴۵۴] .

۹. ابتکار و سنت شکنی

۱۰. عجله در عمل خیر

۱. تسویف ممنوع :

اگر مشتری خوب بود این الله اشتری [توبه/ ۱۱۱] . فروشنده باید عجله کند.

۲. مافات مزی و ما سیاتیک فاین قم فاغتم الفرصه بین العدمین [بحار الانوار ، ج ۷۵ ، ص ۲۳۸ ، پاورقی] .

۳. در دعای کمیل قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللَّهُمَّ عِزِّ بِلَائِي وَوَعْدِي يَا سَيِّدِي [مصباح المتعجب ، ص ۸۴۴] . (سهل انگاری)

۴. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَيْلٌ لِّتُجَّارِ أُمَّتِي مِنْ لَأِ وَاللَّهِ وَبَلَى وَاللَّهِ وَوَيْلٌ لِّصِنَاعِ أُمَّتِي مِنَ الْيَوْمِ وَغَدٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۶۰] .

۵. قَالَ الْبَاقِر (ع) : إِنْ لَمْ يَحِبَّ مِنَ الْخَيْرِ مَا يَعَجَلُهُ [الحيوه] ،

۲. روان شناختی

۱. توصیه به عمل

۱. تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ [عصر/ ۳] .

تَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ [بلد/ ۱۷] .

۲. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَزْهَدَنَّكَ فِي الْمَعْرُوفِ مَنْ لَا يَشْكُرُهُ لَكَ فَقَدْ يَشْكُرُكَ عَلَيْهِ مَنْ لَا يَسْتَمْتِعُ بِشَيْءٍ مِنْهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۰۴] .

۲. عشق و نشاط

۱. داروین در دو رشته شکست خورد ، ولی در رشته طبیعی موفق می شود.

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اَعْمَلُوا فِكْلَ مَيْسِرٍ لِمَا خَلَقَ لَهُ [توحید صدوق ، ص ۳۵۶] .

۳. وَكَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُونَ كَثِيرًا فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ [آل

عمران/١٤٦].

٤. قَالَ الصَّادِقُ (ع): اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُسَلِ [كافى، ج ٢، ص ٥٨٥].

٥. وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَى

[نساء/ ۱۴۲] .

۶. وَ إِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ [بقره/ ۴۵] .

۷. تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ [مائده/ ۸۳] .

۸. امام سجاد (ع) از رفتن ماه رمضان غمناک است.

۹. اذقنی حلاوه مناجاتک

۱۰. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْعَمَلَ الدَّائِمَ الْقَلِيلَ عَلَى الْيَقِينِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الْعَمَلِ الْكَثِيرِ عَلَى غَيْرِ يَقِينٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۵۷] .

۳. ارزش عمل مشکل را دانستن

۱. فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا [نساء/ ۹۵] .

۲. وَيُؤْتُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ [حشر/ ۹] .

۳. الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ [توبه/ ۱۱۷] .

۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمَكَارِمُ بِالْمَكَارِهِ [غررالحکم ، ص ۹۹] .

۵. قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : الْجَنَّةُ مَحْفُوفَةٌ بِالْمَكَارِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۸۹] .

۶. تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ [سجده/ ۱۶] .

۷. امام حسن (ع) با داشتن مرکب پیاده به حج می رفتند.

۸. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ مَا أَكْرَهْتَ نَفْسَكَ عَلَيْهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۴۹] .

۳. اجرایی

۱. آگاهی و بصیرت در عمل

۱. لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَ أَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ [نساء/ ۴۳] .

۲. أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ [يوسف/ ۱۰۸] .

۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : المتعبد بغير علم كحمار الطاحونه يدور و لا يبرح من مكانه [غررالحكم ، ص ۴۱] .

۴. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْعَامِلُ عَلَى غَيْرِ بَصِيرَةٍ كَالسَّائِرِ عَلَى غَيْرِ الطَّرِيقِ لَا يَزِيدُهُ سُرْعَةُ السَّيْرِ إِلَّا بُعْدًا [كافي ، ج ۱ ، ص ۴۳] .

۲. محکم کاری

۱. در ماجرای دفن مرده رسول الله (ص) فرمود : إني لأعلم أنه سيلى و يصل البلاء إليه و لكن الله عز و جل يحب عبدا إذا عمل

عملا

أحكامه [بحار الأنوار ، ج ٢٢ ، ص ١٠٧] .

٣. اتمام عمل

٤. تداوم عمل

١. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَلِيلٌ تَدْوُمٌ عَلَيْهِ أَرْجَى مِنْ كَثِيرٍ مَمْلُولٍ مِنْهُ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٧٨] .

٢. قَالَ عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ (ع) : إِنْ آخَرَ حَجْرٌ يَضَعُهُ الْعَامِلُ هُوَ الْأَسَاسُ [معانى الأخبار ، ص ٣٤٨] .

٣. إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [احقاف / ١٣] .

٤. مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا [انعام / ١٦٠] .

٥. وَ أَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا [جن / ١٦] .

تَوَفَّنِي مُسْلِمًا [يوسف / ١٠١] .

٦. سَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَ يَوْمَ يَمُوتُ [مريم / ١٥] .

٧. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْإِبْتِغَاءُ عَلَى الْعَمَلِ حَتَّى يَخْلُصَ أَشَدُّ مِنَ الْعَمَلِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦] .

٨. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَ اعْلَمْ أَنَّ الْعَمَلَ الدَّائِمَ الْقَلِيلَ عَلَى الْيَقِينِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ جَلَّ ذِكْرُهُ مِنَ الْعَمَلِ الْكَثِيرِ عَلَى غَيْرِ يَقِينٍ [كافي ، ج ٨ ، ص ٢٤٤] .

٩. فَلِذَلِكَ فَادْعُ وَ اسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَ لَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ [شورى / ١٥] .

١٠. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص : الْأُمُورُ بِتَمَامِهَا وَ الْأَعْمَالُ بِخَوَاتِمِهَا [عوالمى اللئالى ، ج ١ ، ص ٢٨٩] .

٥. انجام عمل أحسن

١. قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صِلْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ وَ أَنْتَ بِنَيْتِي إِلَى أَحْسَنِ النَّيَاتِ ، وَ بَعْمَلِي إِلَى أَحْسَنِ الْأَعْمَالِ [صحيفه سجاديه ، دعای ٢٠] .

٢. إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا [كهف / ٣٠] .

٣. لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا [كهف / ٧] .

٤. لِنَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا [ملك / ٢] .

٥. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ

جَلَّ لِيُبَلِّغَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا " (ملک-۲) لَيْسَ يَعْني أَكْثَرَ عَمَلًا وَ لَكِنْ أَصَوَّبَكُمْ عَمَلًا [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶] .

۶. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : النَّاسُ أَبْنَاءُ مَا يَحْسِنُونَ [کافی ، ج ۱ ، ص ۵۰] .

۶. أهم ومهم کردن

۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا قُرْبَةَ بِاللُّؤْفِإِلِ إِذَا أَضْرَبْتَ بِالْفَرَانِضِ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۹] .

۷. آزادی عمل

۱. و لست اجبر احدا على علم يكرهه

۲. مستضعفان که می گویند : رَبَّنَا آتِنَهُمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ [احزاب/۶۸] .

جواب می رسد : لِكُلِّ ضِعْفٍ [اعراف/۳۸] . زیرا شما آزاد بودید.

۳. شیطان هم می گوید : مَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلْمُؤُنِي وَ لَوْمُوا أَنْفُسَكُمْ [ابراهیم/۲۲] .

۸. راه وروش

۱. اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ [فاتحه/۶] .

۲. وَ لَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَ لَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ [اسراء/۲۹] .

۳. قَالَ الْكَافِرُ (ع) : خَيْرُ الْأُمُورِ أَوْسَطُهَا [کافی ، ج ۶ ، ص ۵۴۰] .

۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِلْمُؤْمِنِ ثَلَاثُ سَاعَاتٍ فَسَاعَةٌ يَنَاجِي فِيهَا رَبَّهُ وَ سَاعَةٌ يَرْمُ مَعَاشَهُ وَ سَاعَةٌ يَخْلِي بَيْنَ نَفْسِهِ وَ بَيْنَ لَمَدَّتَيْهَا فِيمَا يَحِلُّ وَ يَجْمَلُ وَ لَيْسَ لِلْعَاقِلِ أَنْ يَكُونَ شَاخِصًا إِلَّا فِي ثَلَاثٍ مَرَهٍ لِمَعَاشٍ أَوْ خُطْوَةٍ فِي مَعَادٍ أَوْ لَمَدَةٍ فِي غَيْرِ مُحَرَّمٍ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۹۰] .

۵. بَابُ الْإِقْتِصَادِ فِي الْعِبَادَةِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۸۶] .

۶. در مدح ، تشویق ، کار ، تولید ، مصرف ، تفریح ، تحصیل و...

۷. وَ اتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا [بقره/۱۸۹] .

۲. اجتماعی

۱. به حق بیندیش نه به همراه :

قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدِهِ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلِي وَفُرَادَى [سبأ/۴۶].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَسْتَوْحِشُوا فِي طَرِيقِ الْهُدَى لِقَلِّهِ أَهْلِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۰۱].

اگر خورشید در یک دستم و ماه در دست دیگرم بر نمی گردم.

امام خمینی (ره) به مرحوم شهید سعیدی فرمود: اگر جن و انس هم با من نباشند من بر نمی گردم.

۳. تناسب با زمان و مکان

۱. تا پیامبر (ص) در مکه بود رو به بیت المقدس نماز می خواند ، بعد از هجرت که سوژه دست یهود آمد قبله عوض شد.

۲. تقیه و فریاد ، صلح امامان و جهاد

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْوَلَدُ سَيِّدٌ سَبْعَ سِنِينَ وَ عَبْدٌ سَبْعَ سِنِينَ وَ وَزِيرٌ سَبْعَ سِنِينَ فَإِنْ رَضِيَتْ خَلَائِقُهُ لِإِحْدَى وَ عَشْرِينَ سَنَةً وَ إِلَّا ضُرِبَ عَلَى جَنْبِهِ فَقَدْ أَعْدَرَتْ إِلَى اللَّهِ [مكارم الأخلاق ، ص ۲۲۲].

۳. وَ جَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا [نبا/۱۱].

وَ جَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا [نبا/۱۰].

یوسف به هنگام تعبیر خواب موعظه می کند.

۴. قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ لَوْ لَا تُسَبِّحُونَ [قلم/۲۸].

۵. راه شناخت اعمال نیک و بد

۱. فرمان خدا و قرآن :

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا [نساء/۵۸].

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ [نحل/۹۰].

۲. وجدان :

بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ [قِيَامَت/ ١٤] .

وَلَسْتُمْ بِأَخَذِهِ إِلَّا أَنْ تُعْمِضُوا فِيهِ [بقره/ ٢٦٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَحَبُّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ [إرشاد القلوب ، ج ١ ، ص ١٨٤] .

كفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ

حَسِيْبًا [اسراء/ ۱۴] .

بِالنَّفْسِ اللّٰوَامَةِ [قیامت/ ۲] .

۳. سیره پیامبران و امامان :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : اللّٰهُمَّ فَاجْعَلْ نَفْسِي ۰۰۰ مُسْتَنَّةً بِسُنَّةِ اَوْلِيَائِكَ [مصباح المتهدد ، ص ۷۳۸] .

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللّٰهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ [احزاب/ ۲۱] .

تبصره :

راه نیاکان ، مد روز ، محیط ، هوسهای مردم ، و.... هیچ کدام ملاک نیست.

۱. با پای شرک نمی توان به توحید رسید.

۲. داستان کسی که دو انار و دو عدد نان دزدید و سپس صدقه داد.

۳. داستان کسی که با لجن می نوشت که لطفا نظافت را مراعات کنید.

۴. خون را با خون نمی توان شست.

۵. هدف وسیله را توجیه نمی کند.

۶. آفات بعد از عمل

۷. بدتر از عمل بد

۱. قَالَ اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ (ع) : اَشَدُّ الذُّنُوْبِ مَا اسْتَهَانَ بِهٖ صَاحِبُهٗ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۴۸] .

۲. قَالَ الصّٰدِقُ (ع) : اَتَّقُوا الْمُحَقَّرَاتِ مِنَ الذُّنُوْبِ فَاِنَّهَا لَا تُغْفَرُ قُلْتُ وَ مَا الْمُحَقَّرَاتُ قَالَ الرَّجُلُ يَذْنِبُ الذَّنْبَ فَيَقُوْلُ طُوْبِيْ لِيْ لَوْ لَمْ يَكُنْ لِيْ غَيْرُ ذٰلِكَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۸۷] .

۱. آنجا که وجدان نور خود را از دست می دهد انسان بدی ها را بد نمی داند و گاهی بدی ها را خوب می بیند.

وَ اِذَا قِيْلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوْا فِى الْاَرْضِ قَالُوْا اِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُوْنَ [بقره/ ۱۱] .

زَيْنَ لِفِرْعَوْنَ سُوْءَ عَمَلِهٖ [غافر/ ۳۷] .

الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا [كهف/ ۱۰۴].

۲. تزئین در قرآن به مردم ، به شیطان و به خدا نسبت داده شده است.

۳. تبلیغات نابجا ، مدح روبرو و بی توجهی به لغزشها وسیله تزئین است و هم چنین

توجیہات نابجا.

۱. عوامل موفقیت در تبلیغ

۱. دنیا هدف نباشد

از دین استفاده کنیم اما دنیا هدف ما نباشد :

لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا [هود/۵۱].

و نفرمود : لم اءخذ

۲. سعه صدر

سعه صدر : هر چه شنیدید از طرف خودم باور کند ، ولی اگر شنید که من از آبادان خواهم رفت بشنوید و باور نکنید.

وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ فَتَبَسَّمْ ضَاحِكًا [نمل/۱۹-۱۸].

۳. پیشگام بودن

از صفر شروع کنیم ، از نسل نو ، از قرآن ، از سخنان کوتاه

از محبت شروع کنیم ، توجه به زنان و دختران : وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ [مریم/۱۶].

وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَابِ اِبْرَاهِيمَ [مریم/۴۱].

۴. شجاعت در عمل

تفقد : از مریض ها ، شاگرد اول ها ، خانواده شهدا ، فراموش شده ها

۵. رعایت مساوات

از کمی نفرات نترسیدن

۶. عدم تبعیض بین مخاطبین

۷. اخلاق

ممکن است مخاطبین ما علم نداشته باشند اما فرهنگ قوی داشته باشند. کینه هیچ کس را در دل نداشته باشیم و قلبا همه را

دوست داشته باشیم.

۱. عهد و پیمان

۱. وفای به عهد

۱. سیمای عهد و پیمان

۱. پیام دو آیه مهم قرآن درباره عهد و پیمان

لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُوراً رَحِيماً [احزاب/ ۲۴].

ترجمه: "تا خداوند کسانی را که صادقانه به پیمانشان وفا کرده اند به خاطر صداقتشان پاداش دهد و اگر بخواهد یا منافقان را عذاب می کند یا لطف خود را بر آنان باز می گرداند. زیرا که خداوند همواره آمرزنده و مهربان است."

پیام آیه:

۱- پیش آمدها و حوادث، آزمایشات هدفدار است تا استعدادها شکوفا شود.

۲- دریافت پاداش بر اساس عمل است نه شخصیتِ صِدْقِهِمْ

بشارت، قبل از انذار است لِيَجْزِيَ

اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيَعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ

۳- النجاه فى الصدق ليجزى الله الصادقين بصدقهم

۴- هیچ عملی بدون پاداش نیست. (نه صدق صادقین و نه نفاق منافقین)

۶- راه توبه برای منافق باز است. أَوْ يُتُوبَ عَلَيْهِمْ

۷- توبه پذیری خداوند هم دائمی است کانه هم همراه لطف استرحیماً

۸- پاداش به راستگویان ، دیگران را به صداقت تشویق نماید. ليجزى الله الصادقين بصدقهم

۹- دیگران را به توبه تشویق کنی می توب علیهم إن الله كان غفوراً رحیماً

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَن يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا [احزاب/ ۲۳] .

ترجمه : " از میان مومنان مردانی هستند که آنچه را با خداوند پیمان بسته بودند صادقانه وفا کردند (و خود را آماده جهاد نمودند) برخی از آنان پیمانشان عملی و جان خود را تسلیم کردند و از ایشان کسانی در انتظار (شهادت) هستند و هرگز عقیده و پیمان خود را تغییر ندادند."

مقدمه :

کلمه نحب دارای معانی زیادی است. ولی در اینجا به معنای نذر و تعهد است. در برابر گروهی که در آیه ۲۰ خواهان زندگی بیابانی و رفاه بودند یوژدوا لؤ أنهم بادون فی الأعراب [احزاب/ ۲۰] .

گروهی در انتظار شهادتند. وَ مِنْهُمْ مَن يَنْتَظِرُ

در حدیث می خوانیم : که امام حسین (ع) در کربلا هنگام وداع اصحاب با حضرتش این آیه را تلاوت می کردند و گاهی بالای سر شهداء تلاوت می کرد

صرع مسلم بن عوسجه الأسدی رحمه الله علیه و انصرف عمرو و أصحابه و انقطعت الغبره فوجدوا مسلماً صریحاً فمشى إليه الحسين (ع) فإذا به رمق فقال : " رحمك الله يا مسلم فمِنْهُمْ مَن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَن يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا " [إرشاد مفید ،

ج ۲ ،

پیام آیه :

۱- نقل کمالات دیگران یکی از راه های تربیت استمین المؤمنین رجال صدقوا ما عاهدوا الله عليه فمنهم من قضى نحبه و منهم من ينتظر

۲- همه اصحاب در یک درجه نبودند. من المؤمنین

۳- تعهد لازم الاجرا استصدقوا ما عاهدوا الله عليه

۴- مقاومت در برابر تعهد لازم است. و ما بدلوا تبديلاً

۵- انتظار شهادت نیز یک ارزش است. و منهم من ينتظر

آمادگی برای لقاء الله از صفات مؤمنین است.

۶- بزرگداشت شهدا در قرآن فمنهم من قضى نحبه

۷- باب شهادت باز استؤمنهم من ينتظر

۸- لسان صداقت دفاع تا شهادت استصدقوا ما عاهدوا الله

۹- شهادت افراد ، عامل عقب گرد یا دلسردی مؤمنین نمی شود. ينتظر

۱۰- مؤمنین واقعی حتی با شهادت و تار و مار شدن تغییر مسیر نمی دهند. و ما بدلوا تبديلاً

۲. اهمیت عهد و پیمان

۱۳- قَالَ رَسُولَ اللَّهِ (ص) : أَقْرَبُكُمْ مِنِّي فِي الْمَوْقِفِ غَدَا أَصْدَقُكُمْ حَدِيثًا وَ آدَاكُمْ أَمَانَةً وَ أَوْفَاكُمْ بِالْعَهْدِ وَ أَحْسَنُكُمْ خَلْقًا وَ أَقْرَبُكُمْ إِلَى النَّاسِ [أمالی مفید ، ص ۶۶] .

۱۴- قَالَ رَسُولَ اللَّهِ (ص) : عِدَّةُ الْمُؤْمِنِ نَذْرٌ لَّا كَفَّارَةَ لَهُ [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۲۶۸] .

۱۵- قَالَ رَسُولَ اللَّهِ (ص) : الْمُؤْمِنُونَ عِنْدَ شُرُوطِهِمْ [تهذيب الأحكام ، ج ۷ ، ص ۳۷۱] .

۱۶- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ [مائده/ ۱] .

۱۷- أَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا [اسراء/ ۳۴] .

١٨- وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا [بقره/١٧٧] .

١٩- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ [النوادر راوندى ، ص ٥] .

٢٠- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ثَلَاثَةٌ لَا عُذْرَ لِأَحَدٍ فِيهَا أَدَاءُ الْأَمَانَةِ إِلَى الْبَرِّ وَالْفَاجِرِ وَالْوَفَاءُ بِالْعَهْدِ إِلَى الْبَرِّ وَالْفَاجِرِ وَبِرُّ الْوَالِدَيْنِ بَرَّيْنِ
كَانَا

أَوْ فَاجِرِينَ [كافي ، ج ٥ ، ص ١٣٢] .

٢١- خلف الوعد من علامات النفاق

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَرْبَعٌ مِنْ كُنَّ فِيهِ فَهُوَ مُنَافِقٌ وَإِنْ كَانَتْ فِيهِ وَاحِدَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خِصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ حَتَّى يَدْعَهَا مِنْ إِذَا حَدَّثَ كَذِبًا وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٢٥٤] .

٢٢- عقود جمع عقد؛ بستن و گره زدن دو چیز و جمع کردن اطراف چیز را گویند

٢٣- عقد ، طبق گفته بعضی محکم تر از عهد است.

٢٤- عقد ، انسان با خدا ، با خودش و با مردم است.

وفای به پیمان های الهی : أَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ [نحل / ٩١] .

وقای به پیمان با مردمِ الْمُؤْمِنُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا [بقره / ١٧٧] .

به پیمانهای مشرکانفاتیتموا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَى مُدَّتِهِمْ [توبه / ٤] .

فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ [توبه / ٧] .

روایات :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْمُسْلِمُونَ عِنْدَ شُرُوطِهِمْ [كافي ، ج ٥ ، ص ٤٠٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ [النوادر راوندی ، ص ٥] .

وفای به عهد از حقوق انسانی است نه اسلامی

٣. احترام به عهد و پیمان

١. عهدهای صحیح

١- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ [مائده / ١] .

٢- وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ [مومنون / ٨] .

٣- وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا [نحل / ٩١] .

٤- أَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا [اسراء/ ٣٤] .

٥- أَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ [بقره/ ٤٠] .

٦- لَا يَنَالُ عَهْدِي [بقره/ ١٢٤] . (امامت)

٧- وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ [توبه/ ١١١] .

٨- وَ لِيُوفُوا نُدُورَهُمْ [حج/ ٢٩]

۹- وَ الْمُؤْفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا [بقره/ ۱۷۷] .

۱۰- إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُواكُمْ شَيْئًا وَ لَمْ يَظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُوا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ [توبه/ ۴]

۱۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ عَقَدْتَ بَيْنَكَ وَ بَيْنَ عِدْوِكَ عُقْدَةً أَوْ الْبَسَيْتَهُ مِنْكَ ذِمَّةً فَحِطْ بِعَهْدِكَ بِالْوَفَاءِ وَ ارْعَ ذِمَّتَكَ بِالْأَمَانَةِ وَ اجْعَلْ نَفْسَكَ جُنَّةً دُونَ مَا أُعْطِيَ فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ شَيْءٌ النَّاسُ أَشَدُّ عَلَيْهِ اجْتِمَاعًا مَعَ تَفَرُّقِ أَهْوَائِهِمْ وَ تَشْتُّتِ آرَائِهِمْ مِنْ تَعْظِيمِ الْوَفَاءِ بِالْعُهُودِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۱۲- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَانَ يَوْمًا بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَيْفٍ إِذَا وَعَدَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۶۴] .

۱۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عِدَّةُ الْمُؤْمِنِ أَخْذٌ بِالْيَدِ يَجِبُ عَلَى الْمُؤْمِنِ الْوَفَاءُ بِالْمَوَاعِيدِ وَ الصَّدْقُ فِيهَا [مستدرک الوسائل ، ج ۸ ، ص ۴۵۹] .

۲. عهدهای باطل

۱- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنِ اشْتَرَطَ شَرْطًا مُخَالَفًا لِكِتَابِ اللَّهِ فَلَمَّا يُجُوزُ لَهُ وَ لَمَّا يُجُوزُ عَلَى الَّذِي اشْتَرَطَ عَلَيْهِ وَ الْمُسْلِمُونَ عِنْدَ شُرُوطِهِمْ فِيمَا وَفَّقَ كِتَابَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۶۹] .

۲- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْمُسْلِمُونَ عِنْدَ شُرُوطِهِمْ إِلَّا كُلَّ شَرْطٍ خَالَفَ كِتَابَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَلَا يُجُوزُ [تهذيب الأحكام ، ج ۷ ، ص ۲۲] .

۳- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ شَرَطَ لِامْرَأَتِهِ شَرْطًا فَلَيْفَ لَهَا بِهِ فَإِنَّ الْمُسْلِمِينَ عِنْدَ شُرُوطِهِمْ إِلَّا شَرْطًا حَرَّمَ حَلَالًا أَوْ أَحَلَّ حَرَامًا [تهذيب الأحكام ، ج ۷ ، ص ۴۶۷] .

۴- مردی زنش را طلاق داد و از او جدا شد؛ هنگام رجوع ، زن دو شرط کرد....

عَنْ مَنْصُورٍ بُرِّزَجَ عَنْ

عَبِيدٍ صَالِحٍ (ع) قَالَ : قُلْتُ إِنَّ رَجُلًا مِنْ مَوَالِيكَ تَزَوَّجَ امْرَأَةً ثُمَّ طَلَّقَهَا فَبَانَتْ مِنْهُ فَأَرَادَ أَنْ يَرَا جَعَهَا فَأَبَتْ عَلَيْهِ إِلَّا أَنْ يَجْعَلَ لِلَّهِ عَلَيْهِ أَنْ لَا يَطْلُقَهَا وَلَا يَتَزَوَّجَ عَلَيْهَا فَأَعْطَاهَا ذَلِكَ ثُمَّ بَدَأَ لَهُ فِي التَّزْوِيجِ بَعْدَ ذَلِكَ فَكَيْفَ يَصْنَعُ؟ قَالَ : " بِشَيْءٍ مَا صَنَعَ وَمَا كَانَ يَدْرِيهِ مَا يَقَعُ فِي قَلْبِهِ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ قُلْ لَهُ فَلَيْفَ لِلْمَرْأَةِ بِشَرْطِهَا فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) قَالَ الْمُؤْمِنُونَ عِنْدَ شُرُوطِهِمْ " [تهذيب الأحكام ، ج ٧ ، ص ٣٧١] .

(البته بحث فقهی دارد)

٢. جایگاه

١. لزوم وفای به عهد

لزوم وفای به عهد : وَ أَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ [نحل/٩١] .

وَ أَوْفُوا بِالْعَهْدِ [اسراء/٣٤] .

فَأْتِمُوا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ [توبه/٤] .

وفای به عهد از اوصاف ابرار و نیکان :

وَ لَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ الْمَلَائِكَةِ وَ الْكِتَابِ وَ النَّبِيِّنَ وَ آتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَامَىٰ وَ الْمَسَاكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّائِلِينَ وَ فِي الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَاةَ وَ آتَى الزَّكَاةَ وَ الْمُؤْمِنُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا [بقره/١٧٧] .

مساله وفا : اساسی ترین شرایط زندگی دسته جمعی است و بدون آن هرج و مرج و سلب اطمینان است.

مردم با همه سلیقه ها بریک اصل متفقند و آن وفا است.

حتی اگر با اشاره پیمانی بسته شود لازم الوفا است : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا أَوْمَأَ أَحَدٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَوْ أَشَارَ بِالْأَمَانِ إِلَىٰ أَحَدٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَتَزَلَّ عَلَىٰ ذَلِكَ فَهَوَّ فِي أَمَانٍ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ٣٧٨] .

أَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ [بقره/٤٠] .

یکی از عهدهای الهی

امامت استلا ینالُ عَهْدِ الظَّالِمِينَ [بقره/۱۲۴] .

وفا به پیمان خدا اطاعت و پذیرفتن عهد الهی است.

۲. جزای وفای به عهد

۳. اقسام عهد و پیمان

۱. عهد میان خدا و بندگان

معنای عهد الله: آنچه عقل می فهمد. آنچه انبیا از طرف خداوند آورده اند.

آنچه کتب آسمانی مبنی برحقانیت محمدصلی الله علیه و آله آورده است.

امامت عهد خداست: لا ینالُ عَهْدِ الظَّالِمِينَ [بقره/۱۲۴] .

أَوْفُوا بِعَهْدِ أَوْفِ بِعَهْدِكُمْ [بقره/۴۰] .

عهد عام الهی (توحید و عبادت):

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ [یس/۶۰-۶۱] .

عهد خاص الهی (امامت): لا ینالُ عَهْدِ الظَّالِمِينَ [بقره/۱۲۴] .

الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ [بقره/۲۷] .

انواع عهد الهی:

اقرار ربوبیت: وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ [اعراف/۱۷۲] .

عهد با انبیا: وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ [احزاب/۷] .

عهد با اهل کتاب و علما: إِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ [آل عمران/۱۸۷] .

وفا واجب استأوفوا بعهد الله إذا عاهدتم [نحل/۹۱] .

أَوْفُوا بِالْعَهْدِ [اسراء/۳۴] .

وفا حتی برای مشرکین: فَأَتِمُوا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ [توبه/۴] .

رهبری ، پیمان الهی است : لا ینالُ عَهْدِی الظَّالِمِینَ [بقره/ ۱۲۴] .

وفا ، دو جانبه : اَوْفُوا بِعَهْدِی اَوْفِ بِعَهْدِکُمْ [بقره/ ۴۰] .

وفا ، نشانه عقل است. إِنَّمَا یَتَذَکَّرُ اُولُوا الْاَلْبَابِ الَّذِینَ یُوفُونَ بِعَهْدِ اللّٰهِ وَ لَا یَنْقُضُونَ الْمِیثَاقَ [رعد/ ۲۰-۱۹] .

وفادار ، محبوب خداست : مِنَ الْمُؤْمِنِینَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللّٰهَ عَلَیْهِ

منافق وفا ندارد : وَ لَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُولُونَ الْاُدْبَارَ وَ كَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا [احزاب/ ۱۵] .

پیمان شکن ، ملعون است : وَ الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَ يَقْطَعُونَ مَا اَمَرَ اللَّهُ بِهِ اَنْ يُوْصَلَ وَ يَفْسِدُوْنَ فِي الْاَرْضِ اُولٰئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَ لَهُمْ سُوءُ الدَّارِ [رعد/ ۲۵] .

وَ اَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ اِذَا عَاهَدْتُمْ وَ لَا تَنْقُضُوا الْاِيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا [نحل/ ۹۱] .

وَ لِيُوفُوا نُدُوْرَهُمْ [حج/ ۲۹] .

وَ مِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهُ لَنْ اَتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنْصَدَّقَنَّ وَ لَنْكُوْنَنَّ مِنَ الصّٰلِحِيْنَ فَلَمَّا اَتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ بَخِلُوْا بِهِ وَ تَوَلَّوْا وَ هُمْ مُعْرِضُوْنَ فَاَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِيْ قُلُوْبِهِمْ اِلَى يَوْمٍ يَلْقَوْنَهُ بِمَا اَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوْهُ وَ بِمَا كَانُوْا يَكْذِبُوْنَ [توبه/ ۷۷-۷۵] .

شأن نزول :

ثعلبه فقير التماس دعا کرد از رسول الله که مال زیاد داشته باشد. پسر عمویش مرد و ارث به او رسید؛ کم کم دامداری ، کم کم بیرون مدینه و کم کم در نماز جماعت و جمعه حاضر نمی شد. زمانی که از طرف پیامبر اکرم (س) کسی برای گرفتن زکات آمد ، گفت : زکات هم مثل جزیه است و نداد. آیه نازل شد :

فَمَنْ نَكَثَ فَاِنَّمَا يَنْكُثُ عَلٰى نَفْسِهٖ [فتح/ ۱۰] .

زیرا به قول علامهائى الله غنى عن العالمين [آل عمران/ ۹۷] .

مثل مریضی که به نسخه عمل نکند.

قَالَ الصّٰدِقُ (ع) : اَشْهَدُ اَنَّكَ وَفِيَتْ بِعَهْدِ اللَّهِ وَ جَاهَدَتْ فِي سَبِيْلِهِ [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۱۱۳] .

مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَن قَضَىٰ نَجْبَهُ وَ مِنْهُمْ

مَنْ يَنْتَظِرُ وَ مَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا [احزاب/ ۲۳] .

امام حسین هنگام وداع با یارانش این آیه را تلاوت می کرد.

نحب به معنای نذر و عهد است.

حتی با شهادت تغییر مسیر نمی دهند.

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ [فصلت/ ۳۰]

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [احقاف/ ۱۳] .

وَأَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا [جن/ ۱۶] .

أَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ [بقره/ ۴۰] .

وفای به عهد از اوصاف صاحبان خرد :

إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولَ الْأَلْبَابِ الَّذِينَ يُوْفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَ لَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ [رعد/ ۲۰-۱۹] .

۲. عهد مردم با پیامبر وائمه

۱- إِنَّ الَّذِينَ يَبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ [فتح/ ۱۰] .

۲- لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يَبَايَعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ [فتح/ ۱۸] .

۳- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ فَارَقَ جَمَاعَةَ الْمُسْلِمِينَ وَ نَكَثَ صَفْقَةَ الْإِمَامِ جَاءَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَجْدَمَ [کافی ، ج ۱ ، ص ۴۰۵] .

راستی کسی که دستش از رهبر کوتاه شد در آنجا دستش کوتاه است و بریده.

۴- وَ إِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ [بقره/ ۱۲۴] .

آری ، امامت عهد و پیمان خداست.

۵- قَالَ الرَّضَا (ع) : بشروطها و أنا من شروطها [توحيد صدوق ، ص ۲۵] .

اساسا رهبری ، شرط توحيد است.

۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ شَرَطَ لِامْرَأَتِهِ شَرْطًا فَلَيْفَ لَهَا بِهِ فَإِنَّ الْمُسْلِمِينَ عِنْدَ شُرُوطِهِمْ إِلَّا شَرْطًا

حَرَّمَ حَلَالًا أَوْ أَحَلَ حَرَامًا [تهذيب الأحكام ، ج ۷ ، ص ۴۶۷] .

عَنْ ابْنِ لَهَيْعَةَ عَنْ أَبِي مَالِكٍ قَالَ : قُلْتُ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (ع) أَخْبِرْنِي بِجَمِيعِ شَرَائِعِ الدِّينِ . قَالَ : " قَوْلُ الْحَقِّ وَالْحُكْمُ بِالْعَدْلِ وَالْوَفَاءُ بِالْعَهْدِ " [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۱۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكَ وَالْمَنْ عَلَى رَعِيَّتِكَ بِإِحْسَانِكَ أَوْ التَّزِيدَ فِيهَا كَانَ مِنْ فِعْلِكَ أَوْ أَنْ تَعِدَهُمْ فَتُشَبَّحَ مَوْعِدَكَ بِخُلْفِكَ فَإِنَّ الْمَنْ يَبْطُلُ الْإِحْسَانَ وَالتَّزِيدَ يَذْهَبُ بِنُورِ الْحَقِّ وَالْخُلْفَ يُوْجِبُ الْمَقْتَّ عِنْدَ اللَّهِ وَالنَّاسِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى كَبْرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

از حقوق انسانی است للبر و الفاجر

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : ثَلَاثٌ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِأَحَدٍ فِيهِنَّ رُخْصَةً أَدَاءَ الْأَمَانَةِ إِلَى الْبَرِّ وَالْفَاجِرِ وَالْوَفَاءَ بِالْعَهْدِ لِلْبَرِّ وَالْفَاجِرِ وَبُرِّ الْوَالِدِينَ بَرِّينَ كَانَا أَوْ فَاجِرِينَ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۶۲] .

در مدار برادری و حقوق مومن : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ عَامَلَ النَّاسَ فَلَمْ يَظْلِمُهُمْ وَحَدَّثَهُمْ فَلَمْ يَكْذِبْهُمْ وَوَعَدَهُمْ فَلَمْ يَخْلِفْهُمْ كَانَ مِمَّنْ حُرِّمَتْ غَيْبَتُهُ وَكَمَلَتْ مُرُوءَتُهُ وَظَهَرَ عَدْلُهُ وَوَجِبَتْ أُخُوَّتُهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۲۳۹] .

خیلی هم ساده نباشید : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْوَفَاءُ لِأَهْلِ الْعُدْرِ عِنْدَ اللَّهِ وَالْعُدْرُ بِأَهْلِ الْعُدْرِ وَفَاءٌ عِنْدَ اللَّهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۵۹] .

در برابر وفا حيله... : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَرْبَعَةٌ أَشْرَعُ شَيْءٍ عُقُوبَةً رَجُلٌ أَحْسَنَتْ إِلَيْهِ فَكَافَأَكَ بِالْإِحْسَانِ إِسَاءَةً وَرَجُلٌ لَا تَبْغِي عَلَيْهِ وَهُوَ يَبْغِي عَلَيْكَ وَ

رَجُلٌ عَاهَدْتَهُ عَلَىٰ أَمْرٍ فَوَفَّيْتَهُ لَهُ وَغَدَرَ بِكَ وَرَجُلٌ وَصَلَ قَرَابَتَهُ فَقَطَعُوهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٥٢] .

٤. عهد مؤمنين با مشركين

١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا أَوْمَأَ أَحَدٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَوْ أَشَارَ بِالْأَمَانِ إِلَىٰ أَحَدٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَتَزَلَّ عَلَىٰ ذَلِكَ فَهُوَ فِي أَمَانٍ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ٣٧٨] .

٢- پیامبر اکرم (ص) در حجه الوداع در منا ضمن خطبه ای فرمود : الْمُسْلِمُونَ إِخْوَةٌ تَتَكَافَأُ دِمَاؤُهُمْ وَيَسْعَىٰ بِدِمَتِهِمْ أَذْنَاهُمْ هُمْ يَدُّ عَلَىٰ مَنْ سِوَاهُمْ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٤٩] .

٣- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ آمَنَ رَجُلًا عَلَىٰ دَمِهِ ثُمَّ قَتَلَهُ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَحْمِلُ لُؤَاءَ الْغَدْرِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٥٦٩] .

٤- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ قَتَلَ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ الذَّمِّ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ الَّتِي تُوجَدُ رِيحُهَا مِنْ مَسِيرِهِ (اثنى عشر) عاماً [بحار الأنوار ، ج ٩٧ ، ص ٤٧] .

٥- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنِ اثْتَمَنَ رَجُلًا عَلَىٰ دَمِهِ ثُمَّ خَاسَ بِهِ فَأَنَا مِنَ الْقَاتِلِ بَرِيءٌ وَإِنْ كَانَ الْمَقْتُولُ فِي النَّارِ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ١٧٥] .

٦- امان نامه در كربلا

٧- إذا امنك الرجل على دمه فلا تقتله [كنز ، ج ٤ ، ص ٣٦٢]

٨- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ آذَى ذَمِيًا فَكَأَنَّمَا آذَانِي [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ١٧ ، ص ١٤٧] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : مَنْ ظَلَمَ مُعَاهِدًا كُنْتُ خَصْمَهُ [تحف العقول ، ص ٢٧١] .

٩- من معنی ربی ان اظلم معاهدا و لا غیره [كنز ، ج ٤ ، ص ٣٦٢]

١- وَإِنْ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ

"اگر مسلمانانی که هجرت نکرده و در مکه مانده اند از شما استمداد کرده اند یاری نمائید مگر آنکه میان شما و کفار مکه پیمان عدم تعرض بسته شده باشد." [نمونه ، ج ۷ ، ص ۲۵۷]

۲- فَإِنْ تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَّلِيًّا وَلَا نَصِيرًا إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ أَوْ جَاوَكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يَقَاتِلُوا كَوْمَ أَوْ يَقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ [نساء/ ۹۰-۸۹] .

آیه درباره منافقانی است که در مکه مانده اند و با تظاهر به اسلام برای مسلمانان مدینه جاسوسی و کارشکنی می کنند که دستور خشونت و گرفتن و قتل می دهد مگر کسانی که با یکی از هم پیمانان شما ارتباط دارند و پیمان بسته اند و یا گرفتار شده اند که نه قدرت مبارزه با شما را دارند و نه همکاری با شما و نه مبارزه با قوم خود را دارند." [نمونه ، ج ۵ ، ص ۵۵]

۳- فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ [توبه/ ۲۷] .

۴- قرآن کفار پیمان شکن را شرالدواب می خواند : إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ [انفال/ ۵۶-۵۵] .

۵- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ [النوادر راوندی ، ص ۵] .

۱- چند جمله از متن پیمانی که رسول اکرم (ص) میان مسلمین و یهود قرار دادند... و ان ایدیهم علیه جمیعا و لو کان جمیعا و لو کان ولد احدهم... و انه من تبعنا من یهود فان له النصر و الاسوه غیر مظلومین

و لا متناصرين عليهم... و انه لا يحل لمؤمن اقر بما فى هذه الصحيفه و آمن بالله و اليوم الاخر ان ينصر محدثا و لاي وئيه و انه من نصره او اواه فان عله لعنه الله غضبه يوم القيامه.. و ان اليهود ينفقون مع المؤمنين ماداموا محاربين... لليهود دينهم و للمسلمين دينهم... و ان بينهم النصح و البر دون الاثم و انه لم ياثم امرء بحليفه و ان النصر للمظلوم و ان يثرب حرام جوفها لاهل هذه الصحيفه (منطقه) ... و ان بينهم النصر على مندهم يثرب [سيره ابن هشام ، ج ٢ ، ص ١٤٧]

٢- در پیمان حدیبیه می خوانیم : .. يتعهد المسلمون و القریش بالتخلى عن النزاع مده اربع سنوات وعدم التعرض للاخر ، عدم ارتكاب الخيانه و السرقة و الاحترام المتبادل لاموال الاخرين

هر مسلمانی که وارد مکه شد برای حج ، عمره و سفر به طائف و یمن در امان باشد و بالعکس ، هر مشرکی که وارد مدینه شود برای شام و مشرق در امان باشد.

سال آینده به قصد حج مسلمین وارد مکه می شوند به شرط آنکه حمل اسلحه نکنند و بیش از سه روز نمانند و هیچ گونه سوء قصد و حيله در کار نباشد [بحار ، ج ٢٠ ، ص ٣٥٢ السياسه الخارجيه الامنيتى]

٣- يتعهد اهالى نجران بدفع الفى حله الى المسلمين فى كل عام....

٤- يستضيفوا مبعوثى محمد (ص) ، مده شهر او اقل على ان لايبقى المبعوثون اكثر من شهر هناك.

٥- متى ماشئت حرب من جانب اليمن فعلى اهالى نجران ان يضعوا تحت اختيار جيش الاسلام ثلاثين درعا و ثلاثين حصان و ثلاثين بعيرا تحت عنوان العاريه المضمونه.

٦- ان اهالى

نجران وضواحيها سيعيشون في ظل رحمه الله ورسوله و ستكون اموالهم و معابدهم في امان و سيواصل الكهنه (كاهن ها) و البقساوسه (قيس) و خدمه المعابد نشاطاتهم دون ان يمنعهم من ذلك اي شخص.

۷- لا يحق لاي كان ان يبعد هؤلاء عن اراضيهم او يأخذ العشر منهم او يهاجم مواطنهم.

۸- من طالب بحقه فيجب التصرف معه بانصاف و عدل

۹- ان لا يرتكب الواد منهم اي جرم.

۱۰- و يتهد اهالي نجران بتجنب الربا و الا فان محمدا... و لن نتعهد لهم. [سياست خارجي امنيتي نقل از فتوح البلدان ، ص ۷۶]

۱۱- شرطی ضمن صلح حدیبیه آمده که هرگاه از مکه شخصی فرار کرد و به مدینه رفت باید برگردد. شخصی به نام ابوبصیر از مکه فرار کرد و به مدینه آمد و مشرکان مکه کسی را به مدینه فرستادند که او را برگرداند. فقال النبی (ص) : نحن عاهدنا هؤلاء القوم لتسليم الهاربين اليهم و ان ديننا لا يسمع لالغدر و نقض المعاهدات اذهب معهم و يسجد الله لك حلا فقال ابوبصير اتسلمني الى المشركين يا رسول الله ليأخذوا ديني مني؟ فقال له رسول الله (ص) يا ابا بصير يجب ان وفي بوعدنا اذهب معهم و كن على يقين بان الله سينقذك و معك سائر المستضعفين [سياست خارجي ما ، اميني]

۱۲- در جنگ با دشمن درخت قطع نکنیم.

۱۳- اسلام اجازه نمی دهد باغ تبدیل به خانه گردد مگر آنکه در عوض باغی تولید شود.

۱۴- صد هزار هسته خرما را به صد هزار درخت تعبیر کرد.

۱۵- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَصَّى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَلِيًّا (ع) عِنْدَ مَوْتِهِ فَقَالَ : يَا عَلِيُّ ! لَا يَظْلَمُ الْفُلَّاحُونَ بِحَضْرَتِكَ [كافي

، ج ۵ ، ص ۲۸۴] .

۱۶- انفال ، مال خدا و رسول است؛ آن را هدر ندهید.

۲. پیمان شکنی

۱. مذمت پیمان شکنی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ [النوادر راوندی ، ص ۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): ثَلَاثَةٌ لَا عِذْرَ لَأَحَدٍ فِيهَا أَدَاءُ الْأَمَانَةِ إِلَى الْبِرِّ وَالْفَاجِرِ وَالْوَفَاءُ بِالْعَهْدِ إِلَى الْبِرِّ وَالْفَاجِرِ وَبُرِّ الْوَالِدَيْنِ بَرِّينَ كَانَا أَوْ فَاجِرِينَ [كافی ، ج ۵ ، ص ۱۳۲] .

خلف الوعد من علامات النفاق

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَرْبَعٌ مِنْ كُنَّ فِيهِ فَهُوَ مُنَافِقٌ وَإِنْ كَانَتْ فِيهِ وَاحِدَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خِصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ حَتَّى يَدْعَهَا مِنْ إِذَا حَدَّثَ كَذِبًا وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۲۵۴] .

۲. عوامل پیمان شکنی

۱- احساس قدرت و بی نیازی از وفای به عهد: أَنْ تَكُونَ أُمَّةً هِيَ أَرْبَى مِنْ أُمَّةٍ [نحل/ ۹۲] .

۲- احساس ترس از ابرقدرتها: أَنْ تَكُونَ أُمَّةً هِيَ أَرْبَى مِنْ أُمَّةٍ [نحل/ ۹۲] .

۳- به خاطر کسب منافع دنیوی: وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا [نحل/ ۹۵] .

۳. انواع پیمان شکنی

۱. با خدا

وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهَ لَئِنْ آتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ [توبه/ ۷۵] .

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبِرِّ إِذَا هُمْ يَشْرِكُونَ [عنكبوت/ ۶۵] .

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ [انفال/ ۵۶-۵۵] .

عهدی فطری است به دلیل اینکه

: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولَهُ وَوَاتَرَ إِلَيْهِمْ أَنْبِيَاءَهُ لِيَسْتَأْذِنُوهُمْ مِيثَاقَ فِطْرَتِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ١] .

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا تَغَشَّاهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيًّا فَمَرَّتْ بِهِ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَا اللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ آتَيْتَنَا صَالِحًا لَنُكَوِّنَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلَاهُ لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ [اعراف/١٩٠-١٨٩] .

٢. با پیامبر

بنی اسرائیل به موسی گفتند : لَئِنْ كَشَفْتَ عَنَّا الرَّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَ لَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الرَّجْزَ إِلَى أَجْلِ هُمْ بِالْغَوَةِ إِذَا هُمْ يَنْكُتُونَ [اعراف/١٣٥-١٣٤] .

٣. در جهاد

أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَإِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعِيدٍ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّ لَهُمْ ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كَتَبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَانَا فَلَمَّا كَتَبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ [بقره/٢٤٦] .

وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُولُونَ الدُّبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمْ الْفِرَارُ [احزاب/١٦-١٥] .

وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا لَوْلَا نَزَلَتْ سُورَةٌ فَإِذَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَأُولَئِكَ لَهُمْ [محمد/٢٠] .

٤. در زکات

وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهَ لَئِنْ آتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَ لَنُكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ فَلَمَّا آتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ بَخُلُوا بِهِ وَ تَوَلَّوْا وَ هُمْ مُعْرِضُونَ فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ إِلَى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُوا

اللَّهُ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ [توبه/ ۷۷-۷۵] .

۵. هنگام خطر

لَئِنْ أَنْجَيْتَنَا مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ فَلَمَّا أَنْجَاهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ [يونس/ ۲۳-۲۲] .

۲- فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَا رَبَّهُمَا لَئِنْ آتَيْنَا صَالِحًا لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا [اعراف/ ۱۸۹-۱۹۰] .

۳- وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنْبِهِ أَوْ قَاعِمْدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَنْ لَمْ يَدْعُنَا إِلَى ضُرِّ مَسَّهُ كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْمُشْرِكِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [يونس/ ۱۲] .

۴- وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ لَئِنْ كَشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَ لَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الرِّجْزَ إِلَى أَجَلٍ هُمْ بِالْغُوءِ إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ [اعراف/ ۱۳۵-۱۳۴] .

۵- وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَلَهُ نِعْمَةٌ مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُوهُ إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَ جَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا [زمر/ ۸] .

۴. آثار پیمان شکنی

۱- إِنْ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ [انفال/ ۵۵] .

۲- الَّذِينَ عَاهَدتْ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ وَ هُمْ لَا يَتَّقُونَ [انفال/ ۵۶] .

۳- فَإِذَا تَفَفَّحَتْهُمْ فِي الْحَرْبِ [انفال/ ۵۷] .

(از ثقف درک کردن با سرعت و دقت اشاره به اینکه باید از موضع گیری های آنان با سرعت و دقت آگاه شوی و پیش از اینکه تو را در جنگ غافلگیرانه گرفتار کنند مانند صاعقه بر سر آنان فرود آئی)

فَشَرَّدُ بِهِمْ مَنْ خَلَفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَدَّكُرُونَ [انفال/ ۵۷] .

جوری حمله کن که حتی جمعیت هائی که پشت سر آنان می باشد با وحشت و اضطراب پراکنده

شوند (تشرید- پراکنده کردن) و حتی دیگران فکر پیمان شکنی در مغز خود نکنند و عبرت گیرند.

۴- وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً [انفال/ ۵۸] .

(و هرگاه با ظهور نشانه هائی از خیانت و پیمان شکنی گروهی خوف داشتی که مبدا غافلگیرانه یورش نمایند ، گرچه در میدان جنگ هنوز حاضر نشده اند ، ولی از قرائن خوف حمله و پیمان شکنی میدهیفانید إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ [انفال/ ۵۸] .

تو پیش دستی کن و به آنها اعلام نما که پیمانشان لغو شده است "انباذ" افکندن و اعلام کردن است؛ یعنی پیمان آنها را به سوی آنان بیانداز و لغو آن را اعلام کن.

علی سواء : همانگونه که آنها عملاً لغو کرده اند این عمل علی سواء است ، عادلانه است ، مقابله به مثل است یا به معنای این است که اعلام قبلی بدو حمله غافلگیرانه عملی عادلانه است.

۵- إِنَّ اللَّهَ لَا يَحِبُّ الْخَائِنِينَ [انفال/ ۵۸] .

فِيمَا نَقَضْتُمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً [مائده/ ۱۳] .

كَبِيرٌ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ [صف/ ۳] .

خداوند خدعه کنندگان و غافلگیر کردن و خیانت را از هیچ کس دوست ندارد.

فَأَعَقَبْتُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ إِلَى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ [توبه/ ۷۷] .

نفاق درجاتی دارد : زبانی ، رفتاری ، قلبی. فِي قُلُوبِهِمْ [توبه/ ۷۷] .

نفاق گاهی موقت و گاهی همیشگیالی يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ [توبه/ ۷۷] .

خلف وعده با خدا و بخل نسبت به محرومان بد عاقبتی دارد. بَخُلُوا بِهِ وَ تَوَلَّوْا وَ هُمْ مُعْرِضُونَ فَأَعَقَبْتُمْ نِفَاقًا [توبه/ ۷۷-۷۶] .

وَلَا تَتَّخِذُوا أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَرِلَّ قَدَمُ بَعْدَ ثُبُوتِهَا

۵. جایگاه پیمان شکن

پیمان شکن بدترین جنبنده است. إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ الَّذِينَ عَاهَدتَ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ [انفال/ ۵۶-۵۵] .

۶. مقابله با پیمان شکن

در آیات فوق چند دستور عالی است

۱- معرفی پیمان شکن به اینکه بدترین جنبنده ها است.

۲- لزوم سرعت و دقت در درک کارهای دشمن

۳- ضربه و قاطعیت و زهر چشم گرفتن

۴- پیش دستی کردن و اعلام لغو پیمان و انسانی رفتار کردن.

۱- وَإِذَا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَانْبِذْ (پیمان شکنی بدون اعلام قبلی) ماند (پیمانشان رابه سويشان بيانداز و لغو کن) إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ (مثل اینکه آنها می خواستند چنین کنند) إِنَّ اللَّهَ لَا يَجِبُ الْخَائِنِينَ [انفال/ ۵۸]

[نمونه ، ج ۷ ، ص ۲۱۸]

۲- أَلَا تَتَّقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ [توبه/ ۱۳] .

۳- وَإِنْ نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أئِمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ [توبه/ ۱۲] .

۴- من قتل معاهدا لم يرح رائحه الجنة و ان ريحها ليوجد من سيرة اربعين عاما [كنز ، ج ۴ ، ص ۳۶۲]

۵- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَاللَّهِ مَا مَعَاوِيَةَ بِأَذَى (تيز هوش) مِنِّي وَ لَكَئِنَّ يَغْدِرُ وَ يَفْجُرُ وَ لَوْ لَا كَرَاهِيَةُ الْعُدْرِ لَكُنْتُ مِنْ أَذَى النَّاسِ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۰۰] .

نشانه نفاق : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَرْبَعٌ مِنْ كُن فِيهِ فَهُوَ مُنَافِقٌ وَ إِنْ كَانَتْ فِيهِ وَاحِدَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خِصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ حَتَّى يَدْعَهَا مِنْ إِذَا حَدَّثَ كَذِبًا وَ إِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَ إِذَا عَاهَدَ غَدَرَ وَ إِذَا خَاصَمَ فَجَرَ [

۱. عیادت

۱. اهمیت و ارزش عیادت

۱. خوض در رحمت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ عَادَ مَرِيضًا فَإِنَّهُ يَخُوضُ فِي الرَّحْمَةِ [أمالی طوسی ، ص ۱۸۲] .

۲. امر به عیادت مریض

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) أَمَرَهُمْ بِسَبْعِ بَعِيَادِهِ الْمَرَضَى وَاتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ وَابْتِرَارِ الْقَسَمِ وَتَسْمِيَةِ الْعَاطِسِ وَنُصْرِهِ الْمَظْلُومِ وَإِفْشَاءِ السَّلَامِ وَإِجَابَةِ الدَّاعِي [قرب الإسناد ، ص ۳۴] .

۳. عیادت خداوند

و در حدیثی دیگر : عیادت مؤمن را عیادت خود دانسته.

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : يَقُولُ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ عَادَ مُؤْمِنًا فَقَدْ عَادَنِي [المون ، ص ۶۱] .

۲. آثار و برکات عیادت

۱. فردی

۱. دعای ملائکه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَعُودُ مُسْلِمًا عُذْوَةً إِلَّا صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يَمْسِيَ وَلَا يَعُودُهُ مَسَاءً إِلَّا صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يَضْحَكُ وَكَانَ لَهُ خَرِيفٌ فِي الْجَنَّةِ [أمالی طوسی ، ص ۶۳۵] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أَيُّهَا مُؤْمِنٌ عِيَادَ مُؤْمِنًا خَاصَ فِي الرَّحْمَةِ خَوْضًا فَإِذَا جَلَسَ غَمَرَتْهُ الرَّحْمَةُ فَإِذَا انْصَرَفَ وَكَلَّ اللَّهُ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُ وَيَسْتَرْحِمُونَ عَلَيْهِ وَيَقُولُونَ طِبْتَ وَطَابَتْ لَكَ الْجَنَّةُ إِلَى تِلْكَ السَّاعَةِ مِنْ غَدٍ [کافی ، ج ۳ ، ص ۱۲۰] .

(به هنگام خروج از نزد مریض).

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ عَادَ مَرِيضًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَكَلَّ اللَّهُ بِهِ أَبَدًا سَبْعِينَ أَلْفًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ يَغْشَوْنَ رَحْلَهُ وَيَسْبِّحُونَ فِيهِ وَيَقْدُّسُونَ وَ يَهْلَلُونَ وَيَكْبُرُونَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ نِصْفُ صَلَاتِهِمْ لِعَائِدِ الْمَرِيضِ [کافی ، ج ۳ ، ص ۱۲۰] .

۲. اجر عیادت

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : كَانَ فِيمَا نَاجَى بِهِ مُوسَى رَبَّهُ أَنْ قَالَ يَا رَبِّ مَا بَلَغَ مِنْ عِيَادِهِ الْمَرِيضِ

مِنَ الْأَجْرِ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَوْكُلْ بِهِ مَلَكًا يُعَوِّدُهُ فِي قَبْرِهِ إِلَى مَحْشَرِهِ [كافی، ج ۳، ص ۱۲۱].

۳. قضای حوائج

رسول خدا (ص) می فرماید که خداوند در قیامت به بعضی می گوید: وَ عَزَّتِي وَ جَلَالِي لَوْ عُدْتَهُ لَوْجَدْتَنِي عِنْدَهُ ثُمَّ لَتَكَفَّلْتُ بِحَوَائِجِكَ فَقَضَيْتُهَا لَكَ وَ ذَلِكَ مِنْ كَرَامَةِ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ وَ أَنَا الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ [جامع الأخبار، ص ۱۶۳].

۴. طهارت از گناه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ سَعَى لِمَرِيضٍ فِي حَاجَةِ قَضَائِهَا أَوْ لَمْ يَقْضِهَا خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ [من لا يحضره الفقيه، ج ۴، ص ۱۵].

۵. وعده بهشت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): ضَمِنْتُ لِسِتِّهِ الْجَنَّةَ مِنْهُمْ رَجُلٌ خَرَجَ يُعَوِّدُ مَرِيضًا فَمَاتَ فَلَهُ الْجَنَّةُ [من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۱۴۰].

۲. اجتماعی

مثل تقویت رابطه میان مریض و بستگان و نیز بهداشت در جامعه و ...

۳. آداب عیادت

۱. نهی از خوردن طعام نزد مریض

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ يَأْكَلَ الْعَائِدُ عِنْدَ الْعَلِيلِ فَيَحْبِطُ اللَّهُ أَجْرَ عِيَادَتِهِ [دعائم الإسلام، ج ۱، ص ۲۱۸].

۲. نحوه عیادت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَنَّ مِنْ تِمَامِ عِيَادَةِ الْمَرِيضِ أَنْ يَدَعَ أَحَدُكُمْ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ أَوْ يَدِهِ فَيَسْأَلُهُ كَيْفَ هُوَ وَ تَحِيَّاتِكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْمُصَافَحَةِ [أمالی طوسی، ص ۶۳۹].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَمَا تَكُونُ عِيَادَةُ أَقَلِّ مِنْ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فَإِذَا وَجِبَتْ فَيَوْمٌ وَ يَوْمٌ لَأَوْ يَوْمٌ وَ يَوْمِينَ [يومان] لَأَوْ إِذَا طَالَتِ الْعِلَّةُ تَرِكَ الْمَرِيضُ وَ عِيَالَهُ (مرحوم مجلسی در میان چند معنی می فرماید: ظاهر حدیث آن است که همین که مرض سه روز طول کشید، عیادت شروع شود.)

بحار الأنوار ، ج ۷۸ ، ص ۲۲۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : تَمَامُ الْعِيَادَةِ لِلْمَرِيضِ أَنْ تَضَعَ يَدَكَ عَلَى ذِرَاعِهِ وَتُعَجِّلَ الْقِيَامَ مِنْ عِنْدِهِ فَإِنَّ عِيَادَةَ النَّوْكَى أَشَدُّ عَلَى الْمَرِيضِ مِنْ وَجَعِهِ [كافي ، ج ۳ ، ص ۱۱۸] .

و كسانی كه طول دهند ، به حماقت متصفند .

عیادت جسم ، ضرری به روح نزند :

حضرت علی (ع) عیادت صعصعه رفت و فرمود : لَمَّا تَفَخَّرَ عَلِيُّ إِخْوَانِكَ بِعِيَادَتِي إِيَّاكَ وَ انْظُرْ لِنَفْسِكَ فَكَأَنَّ الْأَمْرَ قَدْ وَصَلَ إِلَيْكَ وَ لَا يُلْهِئُكَ الْأَمَلُ [قرب الإسناد ، ص ۱۶۸] .

۳. نحوه تکلم با مریض

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا دَخَلْتُمْ عَلَى الْمَرِيضِ فَتَفَسُّوْا لَهُ فِي الْأَجْلِ فَإِنَّ ذَلِكَ لَا يَرُدُّ شَيْئًا وَ هُوَ يَطِيبُ النَّفْسَ [كنز الفوائد ، ج ۱ ، ص ۳۷۹] .

علامه مجلسی (ره) در ذیل این روایت بیان می دارد که : نفسوا له أى وسعوا له فى الأجل و أملوه فى الصحه كأن يقولوا لا بأس عليك و سيذهب عنك الداء عن قريب و أمثال ذلك من النفس بالتحريك بمعنى السعه و الفسحه فى الأمر يقال أنت فى نفس من أمرك أى فى سعه . [بحار الأنوار ، ج ۷۸ ، ص ۲۲۵] .

۴. زمان عیادت

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَكُونُ عِيَادَةٌ أَقَلَّ مِنْ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فَإِذَا وَجِبَتْ فَيَوْمٌ وَ يَوْمٌ لَا أَوْ يَوْمٌ وَ يَوْمِينَ لَا وَ إِذَا طَالَتِ الْعِلَّةُ تُرِكَ الْمَرِيضُ وَ عِيَالُهُ (مرحوم علامه مجلسی در میان چند معنی می فرماید : ظاهر حدیث آن است که همین که مرض سه روز طول کشید ، عیادت شروع شود) . [بحار الأنوار ، ج ۷۸ ، ص ۲۲۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْعِيَادَةُ قَدْرُ فُوقِ نَاقِهِ أَوْ حَلْبِ

نَاقِهٍ [کافى ، ج ۳ ، ص ۱۱۷] .

عیادت در روز یا شب فرقی ندارد ، زیرا حدیث آمده که اگر شب عیادت کند ، فرشتگان تا صبح برای عیادت کننده استغفار می کنند و اگر روز عیادت کند ، تا صبح برای او استغفار می کنند .

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نَافِعٍ أَنَّ أَبَا مُوسَى عِيَادَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ فَقَالَ عَلِيُّ (ع) : "أَمَّا إِنَّهُ لَا يَمْنَعُنَا مَا فِي أَنْفُسِنَا عَلَيْكَ أَنْ نُحَدِّثَكَ بِمَا سَمِعْنَا أَنَّهُ مِنْ عَادٍ مَرِيضًا شَيْعَةً سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ كُلُّهُمْ يَسْتَغْفِرُ لَهُ إِنْ كَانَ مُصْبِحًا حَتَّى يَمْسَى وَإِنْ كَانَ مَسَاءً حَتَّى يَصْبِحَ وَكَانَ لَهُ حَرِيفٌ فِي الْجَنَّةِ" [أمالی طوسی ، ص ۶۳۵] .

۵. هدیه ای برای مریض

میوه ، عطر و امثال آن را با خود ببرید :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَمَا تَعْلَمُونَ أَنَّ الْمَرِيضَ يَسْتَرِيحُ إِلَى كُلِّ مَا أُدْخِلَ بِهِ عَلَيْهِ [کافى ، ج ۳ ، ص ۱۱۸] .

۶. مقدار عیادت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْعِيَادَةُ ثَلَاثَةٌ وَالتَّغْزِيَةُ مَرَّةً [مكارم الأخلاق ، ص ۳۶۱] .

۴. عیادت شونده

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : شَارِبُ الْخَمْرِ إِنْ مَرِضَ فَلَا تَعُودُوهُ وَإِنْ مَاتَ فَلَا تَشْهَدُوهُ وَإِنْ شَهِدَ فَلَا تُرْكُوهُ وَإِنْ خَطَبَ إِلَيْكُمْ فَلَا تُرَوِّجُوهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۵۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : فِي أَهْلِ الدِّمَّةِ لَا تُسَاوُوهُمْ فِي الْمَجَالِسِ وَلَا تَعُودُوا مَرِيضَهُمْ وَلَا تُشَيِّعُوا جَنَائِزَهُمْ [الدعوات راوندی ، ص ۲۲۷] .

پیامبر اکرم (ص) عیادت یک یهودی آمد و در آستانه مرگ ، او را به اسلام دعوت فرمود و او هم پذیرفت و مرد .

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْجَى بِي الْيَوْمَ نَسَمَهُ

۱. عید

۱. معنای عید

۱ _ عید از عود و برگشته است ، برگشت به فطرت و خواسته های فطری و طبیعی انسان که طبعاً علاقه به کمال و نور و سعادت و خوشی دارد ، لکن عوارض و حوادث همچون ابرهای تیره و مانع و او را از مسیر دور می کند ، برگشت و عود به آن حالت اولی را عید می گویند.

۲ _ کتاب های لغت می گویند :

عید ما یعاد مَرّه بعد اخری ، يستعمل فی کل یوم فیهِ مَسْرَه.

۳ _ ابن اعرابی می گوید :

ابن الأعرابی : سمی العیدُ عیداً لأنه یعود کل سنه بِفَرَحٍ مُّجَدِّدٍ. [لسان العرب ، ج ۳ ، ص ۳۱۹] .

۴ _ المنجد :

کل یوم فیهِ جمع او تذکر لذی فضل او حادثه مهمّه.

۲. معیارهای عید

عید بشر آن وقتی است که انسان ها نو بشوند ، عوض بشوند ، نه آنکه درختان لباس نو بپوشند ، آن انسانی که در طول یک ماه رمضان آلودگی ها ، خاک روبه ها ، سیاهی ها را از خود زدود و واقعاً متحول شد ، باید در روز اول شوال عید بگیرد.

آن انسانی که در اردوی چند روزه حج و باتروک حج اراده اش قوی و رفتارش منظم شده و روح اطاعت در او تقویت شده و با طواف و سعی و عرفات و منی و رمی جمرات اعمال ابراهیم را تکرار می کند و پا جای پای اولین پرچم دار توصیه ، ابراهیم بت شکن می گذارد. ابراهیمی که به بت و بتخانه حمله می کند ، پیش از آنکه دشمن بفهمد سنگر دشمن رامی گیرد و به درون آتش می رود ، فرزندش را قربانی می کند ، آیات سماوات و ارض به او

ارائه می شود.

آری ، یک چنین انسانی که این دوره خودسازی را گذرانده و نو شده باید عید بگیرد. [مسلم بن عقیل ، ص ۳۶۵]

۲_ نو شدن سال

۳_ دگرگونی و تحولات سیاسی ، اقتصادی و...

۴_ رفتن استبداد و آمدن قانون

۵_ جنبه های دینی

۶_ قال النبی (ص) : من شهد عیدا من اعیاد المسلمین فی ثغر من ثغور المسلمین كتب الله له من الحسنات عدد كل مشرك و مشرکه وراء ظهره [کنز العمال ، ج ۴ ، ص ۳۲۴] .

۷_ عید بعد از پیروزی :

وَ يَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ بِنَصْرِ اللَّهِ [روم / ۴] .

۸_ عید ، روزی که گناه نکنیم :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فِي بَعْضِ الْأَعْيَادِ إِنَّمَا هُوَ عِيدٌ لِمَنْ قَبَلَ اللَّهُ صِيَامَهُ وَ شَكَرَ قِيَامَهُ وَ كُلُّ يَوْمٍ لَا يَعْصِي اللَّهَ فِيهِ فَهُوَ عِيدٌ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۲۸] .

۹_ تاکی عید نیست؟

تاوقتی ظالم وجود داشته باشد.

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَا مِنْ عِيدٍ لِلْمُسْلِمِينَ أَضْحَى وَ لَا فِطْرٍ إِلَّا وَ هُوَ يَجِدُّ لآلِ مُحَمَّدٍ فِيهِ حُزْنًا قُلْتُ وَ لِمَ ذَاكَ قَالَ لِأَنَّهُمْ يَرُونَ حَقَّهُمْ فِي يَدِ غَيْرِهِمْ [کافی ، ج ۴ ، ص ۱۶۹] .

۸_ برای چه کسی عید است : نَظَرَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) إِلَى أَنَّاسٍ فِي يَوْمِ فِطْرِ يَلْعَبُونَ وَ يَضْحَكُونَ فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ وَ التَّمَّتْ إِلَيْهِمْ : " إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ جَعَلَ شَهْرَ رَمَضَانَ مَضْمَارًا لِخَلْقِهِ يَسْتَبِقُونَ فِيهِ بِطَاعَتِهِ إِلَى رِضْوَانِهِ فَسَبَقَ فِيهِ قَوْمٌ فَفَازُوا وَ تَخَلَّفَ آخَرُونَ فَخَابُوا فَالْعَجَبُ كُلُّ الْعَجَبِ مِنَ الضَّاحِكِ اللَّاعِبِ فِي الْيَوْمِ الَّذِي يَنَابُ فِيهِ الْمُحْسِنُونَ وَ يَخِيبُ فِيهِ الْمُقْصِرُونَ وَ أَيُّم

اللَّهُ لَوْ كَشَفَ الْغِطَاءَ لَشُغِلَ مُحْسِنٌ بِإِحْسَانِهِ وَ مُسِيءٌ بِإِسَاءَتِهِ" [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٥١١] .

٣. عيد فطر

١. فضيلت عيد فطر

١ _ عيد ، روز تقرب نه روز تبطل

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلَا إِنَّ هَذَا الْيَوْمَ يَوْمٌ جَعَلَهُ اللَّهُ لَكُمْ عِيداً وَ هُوَ سَيِّدُ أَيَّامِكُمْ وَ أَفْضَلُ أَعْيَادِكُمْ وَ قَدْ أَمَرَكَمُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ بِالسَّعْيِ فِيهِ إِلَى ذِكْرِهِ فَلْتَعْظُمَ رَغَبَتُكُمْ فِيهِ وَ لَتَخْلُصَ نِيَّتُكُمْ فِيهِ وَ أَكْثَرُوا فِيهِ التَّضَرُّعَ وَ الدُّعَاءَ وَ مَسْأَلَةَ الرَّحْمَةِ وَ الْغُفْرَانَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَسْتَجِيبُ لِكُلِّ مَنْ دَعَاهُ وَ يوردُ النَّارَ مَنْ عَصَاهُ وَ كُلُّ مُسْتَكْبِرٍ عَنْ عِبَادَتِهِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ [(غافر/٦٠)] وَ فِيهِ سَاعَةٌ مُبَارَكَةٌ لَا يَسْأَلُ اللَّهُ عَبْدٌ مُؤْمِنٌ فِيهَا شَيْئاً إِلَّا أَعْطَاهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٤٢٧] .

٢ _ زيارت امام حسين (ع) در روز عيد :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَ مَنْ أَتَاهُ فِي يَوْمِ عِيدِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ مِائَةَ حَجَّةٍ وَ مِائَةَ عُمْرَةٍ وَ مِائَةَ غَزْوَةٍ مَعَ نَبِيِّ مُرْسَلٍ أَوْ إِمَامٍ عِدَلٍ [كافي ، ج ٤ ، ص ٥٨٠] .

٣ _ احيا و شب زنده داری :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَحْيَا لَيْلَةَ الْعِيدِ وَ لَيْلَةَ النُّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ لَمْ يَمُتْ قَلْبُهُ يَوْمَ تَمُوتُ الْقُلُوبُ [ثواب الأعمال ، ص ٧٦] .

٤ _ روز امتياز :

فَالْعَجَبُ كُلُّ الْعَجَبِ مِنَ الضَّاحِكِ اللَّاعِبِ فِي الْيَوْمِ الَّذِي يَنَابُ فِيهِ الْمُحْسِنُونَ وَ يَخِيبُ فِيهِ الْمُقْصِرُونَ وَ أَيُّمُ اللَّهِ لَوْ كَشَفَ الْغِطَاءَ لَشُغِلَ مُحْسِنٌ بِإِحْسَانِهِ وَ مُسِيءٌ بِإِسَاءَتِهِ [كافي ، ج ٤ ، ص ١٨١] .

١ _ قَالَ

رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا كَانَ أَوَّلُ يَوْمٍ مِنْ شَوَّالٍ نَادَى مُنَادٍ أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ اغْدُوا إِلَى جَوَائِزِكُمْ ثُمَّ قَالَ يَا جَابِرُ جَوَائِزُ اللَّهِ لَيْسَتْ بِجَوَائِزِ هَؤُلَاءِ الْمُلُوكِ ثُمَّ قَالَ هُوَ يَوْمُ الْجَوَائِزِ [كافي ، ج ٤ ، ص ١٦٨] .

٢_ قَالَ الرِّضَا (ع): إِنَّمَا جُعِلَ يَوْمُ الْفِطْرِ الْعِيدَ لِيَكُونَ لِلْمُسْلِمِينَ مُجْتَمَعًا يَجْتَمِعُونَ فِيهِ وَ يَبْتَزُّونَ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَيَمَجِّدُونَهُ عَلَى مَا مَنَّ عَلَيْهِمْ فَيَكُونُ يَوْمَ عِيدٍ وَ يَوْمَ اجْتِمَاعٍ وَ يَوْمَ فِطْرٍ وَ يَوْمَ زَكَاهٍ وَ يَوْمَ رَغْبَةٍ وَ يَوْمَ تَضَرُّعٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٥٢٢] .

٣_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع): حَطَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَوْمَ الْفِطْرِ فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ يَوْمَكُمْ هَذَا يَوْمٌ يَثَابُ فِيهِ الْمُحْسِنُونَ وَ يَحْسِرُ فِيهِ الْمُسِيئُونَ وَ هُوَ أَشْبَهُهُ يَوْمَ بَقِيَامَتِكُمْ فَادْكُرُوا بِخُرُوجِكُمْ عَنْ مَنَازِلِكُمْ إِلَى مَصِيَلِكُمْ خُرُوجِكُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَى رَبِّكُمْ وَ اذْكُرُوا بِوُقُوفِكُمْ فِي مَصِيَلِكُمْ وَ قُوفِكُمْ بَيْنَ يَدَي رَبِّكُمْ وَ اذْكُرُوا بِرُجُوعِكُمْ إِلَى مَنَازِلِكُمْ رُجُوعِكُمْ إِلَى مَنَازِلِكُمْ فِي الْجَنَّةِ وَ النَّارِ [أمالي صدوق ، ص ١٠٠] .

٤_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ اعلموا عباد الله أن أدنى ما للصائمين و الصائمات أن يناديهم ملك في آخر يوم من شهر رمضان أبشروا عباد الله فقد غفر لكم ما سلف من ذنوبكم فانظروا كيف تكونون فيما تستأنفون [أمالي صدوق ، ص ١٠٠] .

٥_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع): مَا مِنْ عِيدٍ لِلْمُسْلِمِينَ أَضْحَى وَ لَا فِطْرٍ إِلَّا وَ هُوَ يَحْدُدُ لَيْلَ مُحَمَّدٍ فِيهِ حُزْنًا قُلْتُ وَ لِمَ ذَاكَ قَالَ لِأَنَّهُمْ يَرَوْنَ حَقَّهُمْ فِي يَدِ غَيْرِهِمْ [كافي ، ج ٤ ، ص ١٦٩] .

لذا دعای ندبه در عید فطر مستحب است.

[من لا يحضر، ج ۱، ص ۵۱۱].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا كَانَ يَوْمُ الْفِطْرِ وَخَرَجَ النَّاسُ إِلَى الْجَبَانِهِ اطَّلَعَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَ يَقُولُ عِبَادِي لِي صِيَمْتُمْ وَ لِي صِيَلْتُمْ عُدُّوا مَغْفُورًا لَكُمْ [مستدرک الوسائل، ج ۶، ص ۱۲۱].

امام باقر می فرماید:

امام سجاد در شب آخر ماه مبارک همه خاطیان از بردگان و کنیزان را می بخشیدند.

ثُمَّ يَقُولُ: اذْهَبُوا فَقَدْ عَفَوْتُ عَنْكُمْ وَ اَعْتَقْتُ رِقَابَكُمْ قَالَ وَ مَا مِنْ سَنَةٍ إِلَّا وَ كَانَ يَعْتَقُ فِيهَا فِي آخِرِ لَيْلِهِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ مَا بَيْنَ الْعِشْرِينَ رَأْسًا إِلَى أَقْلٍ أَوْ أَكْثَرَ وَ كَانَ يَقُولُ إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ عِنْدَ الْإِفْطَارِ سَبْعِينَ أَلْفَ عَتِيقٍ مِنَ النَّارِ كُلُّ قَدِ اسْتَوْجَبَ النَّارَ فَإِذَا كَانَ آخِرَ لَيْلِهِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ اَعْتَقَ فِيهَا مِثْلَ مَا اَعْتَقَ فِي جَمِيعِهِ وَ إِنِّي لَأُحِبُّ أَنْ يَرَانِي اللَّهُ وَ قَدْ اَعْتَقْتُ رِقَابًا فِي مَلَكِي فِي دَارِ الدُّنْيَا رَجَاءً أَنْ يَعْتِقَ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ وَ مَا اسْتِخْدَمَ خَادِمًا فَوْقَ حَوْلٍ كَانَ إِذَا مَلَكَ عَبْدًا فِي أَوَّلِ السَّنَةِ أَوْ فِي وَسْطِ السَّنَةِ إِذَا كَانَ لَيْلَةَ الْفِطْرِ اَعْتَقَ وَ اسْتَبَدَلَ سِوَاهُمْ [إقبال الأعمال، ص ۲۶۱].

۲. آداب عید فطر

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): خَابَ الْوَأْفِدُونَ عَلَى غَيْرِكَ، وَ خَسِرَ الْمُتَعَرِّضُونَ إِلَّا لَكَ، وَ ضَاعَ الْمُؤْمِنُونَ إِلَّا بِكَ [صحیفه سجادیه، دعای ۴۶].

۱ _ اعمال شب عید:

الف: احیا

ب: غسل روز عید

۲ _ در روایات است که آن شب کمتر از شب قدر نیست

۳ _ شب زیارت حضرت اباعبدالله الحسین (ع) است.

۴ _ تکبیرات،

بسیار مهم است پس از نماز شب عید و روز عید

۴_ زکات فطره مقدم بر نماز عید است : قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى وَ ذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى [اعلیٰ / ۱۵-۱۴] .

۱_ روى أن النبى (ص) كان يلبس فى العیدین بردا. [المقنعه ، ج ۲۰۲ ، ص ۱۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا أُتِيَ بِطَيْبٍ يَوْمَ الْفِطْرِ بَدَأَ بِنِسَائِهِ [كافی ، ج ۴ ، ص ۱۷۰] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ لَمْ يَشْهَدْ جَمَاعَةَ النَّاسِ يَوْمَ الْعِيدَيْنِ فَلْيَغْتَسِلْ وَ لِيَتَطَيَّبَ بِمَا وَجَدَ وَ لِيَصَلِّ وَحْدَهُ كَمَا يَصِلُّ فِى الْجَمَاعَةِ وَ قَالِحُدُوا زِيَّتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعراف / ۳۱] قَالَ الْعِيدَانِ وَ الْجُمُعَةُ [وسائل الشيعه ، ج ۷ ، ص ۴۴۶] .

۱_ غسل و تمیزی

۲_ عطر زدن و تجمل

۳_ نماز و لو تنها

۴_ تزئین و... [وسائل ، ج ۷ ، ص ۴۴۶] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : فِى قَوْلِهِ تَعَالَى خُذُوا زِيَّتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعراف / ۳۱] أَى خُذُوا ثِيَابَكُمْ الَّتِى تَتَرَيُونَ بِهَا لِلصَّلَاةِ فِى الْجُمُعَاتِ وَ الْأَعْيَادِ [وسائل الشيعه ، ج ۴ ، ص ۴۵۵] .

۳. نماز عید فطر

۱. آداب و خصوصیات

در بعضی از روایات می خوانیم که راه برگشت از نماز عید ، غیر از راه رفتن باشد.

قَالَ الرَّضَا (ع) : إِنَّهُ أَرْزَقُ لَكَ [كافی ، ج ۸ ، ص ۱۴۷] .

فى حدیث : ارزق للعباد فى البحار عن التذکره اما قصد السلوک :

و قال فى التذکره و يستحب إذا مشى فى طریق أن يرجع فى غیرها و به قال مالک و الشافعی و أحمد لأن رسول الله (ص) فعله إما قصدا لسلوک الأبعد فى الذهاب لیكثر ثوابه

بكثره خطواته إلى الصلاه و يعود في الأقرب لأنه أسهل و هو راجع إلى منزله أو ليشهد الطريقان أو لیساوی بین الطریقین فی التبرک بمروره و سرورهم بروته و ینتفعون بمسألته أو لیتصدق علی أهل الطریقین من الضعفاء. [بحار الأنوار ، ج ۸۷ ، ص ۳۷۵]

شاید به خاطر آن باشد که آمد و شد در تمام شهر جریان داشته باشد که قهراً دادوستد و مرغوبیت دکانها یک جا متمرکز نشود و کاسبهای سایر کوچه ها هم دستشان به کش واکشی بند باشد. شاید مراد از ارزاق لکم آن است که در مسیر راه بابهترین جنس یا ارزان ترین آنها آشنا می شوید. والله العالم

۱ _ در زمان حکومت حضرت علی (ع) روز جمعه و عید جمع شد. امام نماز عید خواند و به افرادی که راهشان دور بود اجازه رفتن داده و با ساکنان نماز جمعه خواندند.

۲ _ چرا خطبه های نماز عید بعد از نماز است؟

۳ _ زنان را برای نماز عید آزاد بگذارید.

۴ _ اذان و اقامه ندارد.

۵ _ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعراف/۳۱] .

در نماز عیدین و جمعه است.

۶ _ روی خاک باشد. برای امام حصیر آوردند کنار زد.

۷ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : احضروا الغدوه لصلوه العید حتی تستحقوا جوائزکم [روضه المتقین ، ج ۲ ، ص ۷۴۸]

۸ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : فِي قَوْلِهِ تَعَالَى خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعراف/۳۱] أَيْ خُذُوا ثِيَابَكُمْ الَّتِي تَتَزَيَّنُونَ بِهَا لِلصَّلَاةِ فِي الْجُمُعَاتِ وَالْأَعْيَادِ [وسائل الشيعه ، ج ۴ ، ص ۴۵۵] .

۹ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ اتَّقَى عَلَى ثَوْبِهِ فِي صَلَاتِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ اكْتَسَى [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۰۶] .

۱۰ _ قَالَ الصَّادِقُ

(ع) : أن رسول الله (ص) كان يخرج حتى ينظر إلى آفاق السماء قال لا- يصلين يومئذ على باريه ولا بساط يعنى فى صلاه العيدين [بحار الأنوار ، ج ٨٧ ، ص ٣٧١] .

١١- قَالَ الصَّادِقُ (ع) مَنْ لَمْ يَشْهَدْ جَمَاعَةَ النَّاسِ فِي الْعِيدَيْنِ فَلْيَغْتَسِلْ وَ لِيَتَطَيَّبَ بِمَا وَجَدَ وَ يَصِلْ لِي فِي بَيْتِهِ وَحَدَّهُ كَمَا يَصِلُ لِي فِي جَمَاعَةٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٥٠٧] .

فَدَأْفَلَحَ مَنْ تَزَكَّى وَ ذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى [اعلى / ١٥-١٤] .

اول تزكى ، دوم ذكر ، سوم صلوات .

نماز عيد امام رضا (ع) :

فَلَمَّا طَلَعَتِ الشَّمْسُ قَامَ (ع) فَاعْتَسَلَ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٨٨] .

حرکت امام با مردم و راهپیمایی هر ده قدم ، شعار تکبیر ٤ بار

رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ وَ كَبَّرَ أَرْبَعَ تَكْبِيرَاتٍ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٨٨] .

سادگی امام (امام پیاده می رفت و روی خاک نماز می خواند)

شركت همه : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَمَّا تَحَبَّسُوا النَّسَاءَ مِنَ الْخُرُوجِ إِلَى الْعِيدَيْنِ فَهَيَّوْ عَلَيْهِنَّ وَاجِبٌ [وسائل الشيعه ، ج ٧ ، ص ٤٧٢] .

حق على كل ذات نطاق ان يخرج الى العيدين و لم يكن يرخص لهن فى شيئى من الخروج الا العيدين [كنز ، ج ٨ ، ص ٤٣] . بدون اسلحه مگر دشمن حاضر باشد یا احتمال حضورش باشد .

به هنگام خروج به صحرا در نظر گیرید که از قبرها خارج می شوید و به میعادگاه قیامت می روید .

نماز عيد از نماز جمعه مهم تر است : قَالَ الرِّضَا (ع) : وَ أَمَّا الْعِيدَيْنِ فَإِنَّمَا هُوَ فِي السَّنَةِ مَرَّتَيْنِ وَ هُوَ أَعْظَمُ مِنَ الْجُمُعَةِ وَ الرَّحَامُ فِيهِ أَكْثَرُ وَ النَّاسُ فِيهِ أَرْغَبُ

[علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۲۶۴] .

روان شناسی تبلیغی : باید خطبه ها بعد از نماز باشد ، زیرا مردم سالی دوبار بعد از نماز می نشینند ، ولی در نماز جمعه چون هر هفته است اگر خطبه ها بعد باشد کسی نمی نشیند . (امام رضا (ع)) [وسائل ، ج ۵ ، ص ۱۱۲]

روزی که قیامت یاد می شود :

قال الباقِرُّ (ع) : خَطَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَوْمَ الْفِطْرِ فَقَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ يَوْمَكُمْ هَذَا يَوْمٌ يَثَابُ فِيهِ الْمُحْسِنُونَ وَيُخْسِرُ فِيهِ الْمُسِيئُونَ وَهُوَ أَشْبَهُ يَوْمِ بَقِيَامَتِكُمْ فَادْكُرُوا بِخُرُوجِكُمْ عَنْ مَنَازِلِكُمْ إِلَى مَصِيَلَاكُمْ خُرُوجَكُمْ مِنَ الْأَجِدَاثِ إِلَى رَبِّكُمْ وَادْكُرُوا بِوُقُوفِكُمْ فِي مَصِيَلَاكُمْ وَوُقُوفِكُمْ بَيْنَ يَدَي رَبِّكُمْ وَادْكُرُوا بِرُجُوعِكُمْ إِلَى مَنَازِلِكُمْ رُجُوعَكُمْ إِلَى مَنَازِلِكُمْ فِي الْجَنَّةِ وَالنَّارِ [أمالي صدوق ، ص ۱۰۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا كَانَ أَوَّلُ يَوْمٍ مِنْ شَوَالٍ نَادَى مُنَادٍ أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ اعْمُدُوا إِلَى جَوَائِزِكُمْ ثُمَّ قَالَ يَا جَابِرُ جَوَائِزُ اللَّهِ لَيْسَتْ بِجَوَائِزِ هَوْلَاءِ الْمُلُوكِ ثُمَّ قَالَ هُوَ يَوْمُ الْجَوَائِزِ [كافي ، ج ۴ ، ص ۱۶۸] .

۲. قنوت نماز

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّهُمَّ أَنْتَ أَهْلُ الْكِبْرِيَاءِ وَالْعِظَمَةِ وَأَهْلُ الْجُودِ وَالْجَبْرُوتِ وَالْقُدْرَةِ وَالسُّلْطَانِ وَالْعِزَّةِ أَسْأَلُكَ فِي هَذَا الْيَوْمِ الَّذِي جَعَلْتَهُ لِلْمُسْلِمِينَ عِيداً وَلِمُحَمَّدٍ (ص) ذُخْراً وَمَزِيداً أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مَلَائِكَتِكَ الْمُقَرَّبِينَ وَأَنْبِيَائِكَ الْمُرْسَلِينَ وَأَنْ تَغْفِرَ لَنَا وَلِجَمِيعِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ الْأَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْمَأْمُوتِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلْتُكَ عِبَادُكَ الصَّالِحُونَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَادَ مِنْهُ عِبَادُكَ

الْمُخْلِصُونَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٥١٢] .

روز عید روزی است که به حق او ده مرتبه خدا را قسم می دهیم : أَشَأَلُكَ فِي هَذَا الْيَوْمِ الَّذِي جَعَلْتَهُ لِلْمُسْلِمِينَ عِيداً

این عید ، عید مسلمانان است .

این عید برای محمد (ص) ذخر و شرف و مزید است .

روزی است که مستحب است نماز روی خاک و زیر آسمان و بدون فرش باشد . روز تذلل یک میلیارد انسان به دربار خدای اهل کبریا و عظمت وجود و جبروت است .

٤. زکاه فطره

١_ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى وَ ذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى [اعلی ١٥-١٤] .

سُئِلَ الصَّادِقُ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى [(اعلی ١٤)] قَالَ : مَنْ أَخْرَجَ الْفِطْرَةَ هَفَقِيلَ لَهُوَ ذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى [(اعلی ١٥)] قَالَ : خَرَجَ إِلَى الْجَبَّانَةِ فَصَلَّى [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٥١٠] .

اصل تزکیه و یاد خدا ، حرف تمام انبیا است :

و کذا من الطريق اهل السنه نزلنا فی زکوه الفطر و صلاه العید .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : كَانَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ يَأْتُونَ بِصَدَقَةِ الْفِطْرِ إِلَى مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ فِيهِ عَذْقٌ يُسَمَّى الْجَعْرُورَ وَ عَذْقٌ تُسَمَّى مَعَى فَأَرَهُ كَانَا عَظِيمَ نَوَاهِمَا رَقِيقَ لِحَاهِمَا فِي طَعْمِهِمَا مَرَارَةً فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص لِلْخَارِصِ لَمَّا تَخَرَّصَ عَلَيْهِمْ هَذَيْنِ اللَّوْنَيْنِ لَعَلَّهُمْ يَشْتَحِيونَ لَمَّا يَأْتُونَ بِهِمَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَ مِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَ لَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ [(بقره/٢٤٧)] [تفسیر عیاشی ، ج ١ ، ص ١٥٠] .

٤. عید نوروز

١. حسن انتخاب عید نوروز

همراه با طبیعت :

نوروز ، حسن انتخاب است .

حیات زمین و

درختان ، یحی الأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا [روم/ ۱۹] .

اکنون که برای طبیعت دگرگونی ها است ، انسان هم باید حیاتی پیدا کند.

۲. نوروز ، نزد روایات و علما

الفائده الثانیه اعلم أن الشیخ الطوسی قدس سره القدوسی و سائر من تأخر عنه ذکروا النیروز و الأعمال المتعلقة به الغسل و الصوم و الصلاه و غیرها. [بحار الأنوار ، ج ۵۶ ، ص ۱۱۵] .

برای اطلاع بر روایت معلی از حضرت صادق علیه الصلوه والسلام رجوع کن به مفاتیح الجنان حاج شیخ عباس قمی ره (فصل یازدهم ، آنجا که فرماید حضرت صادق (ع) چون روز نوروز شود غسل کن تا آخر)

۳. نوروزنامه

۱. تاریخچه نوروز

شاعر بزرگ عنصری گوید :

و شاعر باستانی فردوسی درباره نوروز به یادگار جمشید اشعاری دارد که از آنهاست :

ابی ریحان بیرونی در کتاب بزرگ خود به نام قانون مسعودی ، اصل موضوع را شرح داده که ترجمه آن تقریباً این است : جلد (۱) صفحه ۲۶۱ نوروز یا روز نو اول سال پارسیان است و آن طولانی ترین روزهای سال است و از جمشید به یادگار مانده و این انتخاب به دو علت است :

اول : طبیعی که شناخت آن به واسطه درازی سایه در ظهر بر همه آسان و محتاج به هیأت و رصد نیست و از این جهت بر اعتدالی ترجیح داده اند.

دوم : گویند که جمشید امروز به جنگ رفت و روز پنجم با فتح و پیروزی بازگشت و این روز را نوروز بزرگ خوانند و آب پاشیدن را به یکدیگر سنت قرار دادند ، چون به عقیده ایشان اسم روز پنجم (اسفند دار مذ) می گویند همان اسم ملک موکل به آب است. من می گویم

در بعض اخبار ما سنت آب پاشیدن را بدین نحو بیان کرده که خداوند متعال پیغمبری از بنی اسرائیل را دستور داد آب بر مردگان بپاشد که خداوند متعال در قرآن یاد کرده‌ا لم تر إلى الذين خرجوا من ديارهم وهم ألوف حذر الموت [بقره/۲۴۳]

و پس از آب پاشیدن زنده شدند

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَنَّ يَوْمَ النَّيْرُوزِ هُوَ الْيَوْمُ الَّذِي أَخَذَ فِيهِ النَّبِيُّ (ص) لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) الْعَهْدَ بِعَدِيرِ حُمٍّ فَأَقْرَأُوا لَهُ بِالْوَلَايَةِ فَطُوبَى لِمَنْ تَبَيَّتْ عَلَيْهَا وَالْوَيْلُ لِمَنْ نَكَثَهَا وَهُوَ الْيَوْمُ الَّذِي وَجَّهَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَلِيًّا إِلَى وَادِي الْجَنِّ وَأَخَذَ عَلَيْهِمُ الْعَهْدَ وَالْمَوَاقِفَ وَهُوَ الْيَوْمُ الَّذِي ظَفَرَ فِيهِ بِأَهْلِ النَّهْرَوَانَ وَقَتَلَ ذِي الثَّدْيَةِ وَهُوَ الْيَوْمُ الَّذِي فِيهِ يَطْهَرُ قَائِمُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَوَلَاةَ الْأَمْرِ وَيُظْفِرُهُ اللَّهُ بِالْأَدَجَالِ فَيُضِيئُهُ عَلَى كَنَاسِهِ الْكُوفَةِ وَمَا مِنْ يَوْمٍ نَيْرُوزٍ إِلَّا وَنَحْنُ نَتَوَقَّعُ فِيهِ الْفَرَجَ لِأَنَّهُ مِنْ أَيَّامِنَا حَفِظَهُ الْفُرْسُ وَضَيَعْتُمُوهُ ثُمَّ إِنَّ نَبِيًّا مِنْ أَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ سَأَلَ رَبَّهُ أَنْ يُحْيِيَ الْقَوْمَ الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَأَمَّا تَهُمُ اللَّهُ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ صَبَّ عَلَيْهِمُ الْمَاءَ فِي مَضَاجِعِهِمْ فَصَبَّ عَلَيْهِمُ الْمَاءَ فِي هَذَا الْيَوْمِ فَعَاشُوا وَهُمْ ثَلَاثُونَ أَلْفًا فَصَارَ صَبُّ الْمَاءِ فِي يَوْمِ النَّيْرُوزِ سُنَّةً مَاضِيَةً لَا يَعْرِفُ سَبَبَهَا إِلَّا الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ وَهُوَ أَوَّلُ يَوْمٍ مِنْ سَنَةِ الْفُرْسِ [عوالي اللئالی، ج ۳، ص ۴۰].

و در لغت نامه دهخدا می نویسد: گشتاسب بفرمود تا کیسه کردند و فروردین آن روز آفتاب به اول سرطان گرفت (تیرماه) و جشن کرد و گفت:

اینروز را نگاه دارید و نوروز کنید که سرطان طالع عمل است و بعضی گفته اند اول کسی که رسم عیدی به نوروز و مهرگان داد فریدون بود. و در بعض تقاویم معمولی خودم دیدم که روز پنجم تیرماه مصادف فروردین فرس و نوروز عامه معرفی می کند و نوروز خاصه شش روز بعد از عامه است که خاص درباریان بوده است.

تنبيه : سال فرس قدیم دوازده ماه و هر روزی را اسمی بود و هر وقت اول سال بود متوجه باش همین جمله را که در تقویم نقل کردم و نیز جمله دیگر که خواهد آمد دلالت دارد.

تنبيه دیگر : بیرونی در کتاب سابق الذکر راجع به کبائس می نویسد : از زمان زرتشت کیسه ایرانی ۱۲۰ سال یکماه بود. به عمل مذهبی که یاد می کند؛ کیسه اول دو فروردین و دوم دو اردیبهشت و تا آبان ماه این جریان داشت ، سپس به عهده تعویق ماند. برگشتیم به منقولات دهخدا و دکتر معین که همه آنها را مرحوم علامه مجلسی در ۱۴ بحار به نام سماء و العالم با مزایای بسیار نقل می کند در دوره ساسانیان (که هنگام ظهور اسلام بود) . موسم این جشن باگردش سال تغییر می گردد و در آغاز فروردین هر سال نبود (او سال را مانند حال حاضر از اعتدال ربیعی شروع کرده و نام آن را به اسم فروردین یاد می کند. مانند طبری و ابن اثیر که خواهد آمد) ، بلکه مانند عید فطر واضحی در گردش بود. مبدأ جلوس یزدگرد واپسین ساسانی که روز نوروز است (و همه ساسانیان روز نوروز تاجگذاری می کردند) . مصادف شانزدهم خزیران تقریباً اوائل تابستان بود ، پس

از آن هر چهار سال یک روز این جشن عقب تر ماند به واسطه عدم اجرای عمل کبیسه و در حدود ۳۹۲ هجری قمری جشن به اول حمل رسید و در ۴۶۷ نوروز به بیست و سوم برج حوت افتاد. ۱۷ روز مانده به پایان زمستان (یابه نقل دیگر در ۴۷۱ بود و ۱۹ روز از زمستان باقی بود) رودکی درباره نوروز گوید :

(سپر به معنی گل همیشه بهار است. به قول بعضی اهل ادب) در این وقت به دستور جلال الدین ملکشاه سلجوقی علماء بخوم که از آن جمله حکیم عمر خیام است سال را اول بهار مقارن تحویل آفتاب به برج حمل قرار داد و به نوروز جلالی مشهور شد سعدی گوید :

و به واسطه حسن انتخاب و دقت در کبیسه از همان روزها تاریخ رسمی شد. ناصر خسرو گوید :

نوروز به از مهرگان

گرچه هر دو روزانند اعتدالی و آقای سید حسن تقی زاده فاضل سیاسی در کتاب پراج خود در این موضوع ها به نام "گاه شماری" گوید : جشن نوروز تا این اواخر تنها

نشانه ای بود که از بقایای حساب زمان با سال و ماه شماری ایران قدیم بود (آن هم فقط در لفظ نوروز نه در موقع سال و نه در سایر خصایص

قدیم سال ایرانی) این بود جریان گذشته نوروز تا ظهور تاریخ جلالی یا ملکی یا سلطانی و تا امروز. اما از نظر شرع و در اسلام علی صادعها السلام ، چون یکی از مراسم عید نوروز ، بلکه مهرجان اهدای هدایا و تحف بود به شاهان و حکام. معاویه رواج داد ، سپس این تحمیل بر

ملت را عمر بن عبدالعزیز منسوخ کرد و بایزید ثانی رواج داد (تاریخ یعقوبی بالیاء او بالباء الموحده) و در زمان بنی عباس علاوه بر این جهت منظور سیاسی هم در کار بود، چون طرفداران آنها ایرانی و وزیر هارون برامکه نیز ایرانی و طرفدار نوروز و مهرگان بودند تا برسد به خلفای بعدی که اطرافیان آنها ترکها بودند و کردهای یزیدی هم یکی از اعیاد آنها نوروز است و در خبر مروی از امام موسی بن جعفر (ع) مجبوراً به دستور منصور نشست به عنوان عید و این روز در اسلام و پیش از آن به مدتی در گردش بود تا زمان متوکل عباسی که عمل کیسه انجام دادند. علمای وقت و تاریخ طبری گوید: متوکل، نوروز را ۲۸ اردی و هشت ماه قرار داد مطابق ۱۷ حزیران و رسم آب پاشی به یکدیگر و آتش افروختن که سنت باستان بود منع کرد.

قال البحتری الطائی: ان یوم النیروز، عاد الی العهد الذی کان سنه اردشیر. انت حولته الی الاولی. و قد کان حائر ایستدیر. فافتتحت الخراج فیه.

فلامه فیه موفق مذکور. توجه به ترجمه شعر کن که فوایدی بسیار دارد و مهم تر از همه این که به پشتوانه گفتارهای سابق حکایت از دوران نوروز و عدم ثبات دارد. دوم آنکه در زمان اردشیر هم به گمان شاعر نوروز ثابت بوده در ۲۸ اردی و هشت و در کامل ابن اثیر هم همینطور است با تبدیل لفظ به اردیبهشت مطابق ۱۱ ربیع الاول ۲۴۵. همینطور بیرونی در آثار الباقیه گوید: و معتضد عباسی عمل کیسه را تکمیل کرد. قال علی

بن محمد بن یحیی المئجم اسعد بنوروزک جمعت الشکر فیہ الی الثواب. قدمت فی تاخیرہ ماخروہ من الصواب. و نیز می گوید: یوم نیروز یوم واحد لایتاخر، فی حزیران یوافی ابدأ احد عشر (اول تابستان). و هنوز نوروز معتضدی در تقاویم سنتی موجود است، مقابل نوروز جلالی. اینها اطلاعات از اهل فن و تاریخ بود که همه آنها از مشهورات و مقبولات است و این که شاعر نوروز همیشه به ۱۱ حزیران یاد می کند گفته او درست در نیامد و باز کیسه در عهده تعطیل ماند تا زمان ملک شاه به شرحی که گذشت.

۲. نوروز در اخبار و سنت

اما از نظر مدارک اخبار و سنت اثری از آن نمی بینیم، جز آنچه آلوسی در بلوغ الارب جلد (۱) ص ۳۶۴ طبع قاهره ۱۹۲۵. مسیحی نقل می کند که انصار عید نوروز و مهرجان را بر حضرت رسول (ص) عرضه کردند: حضرت فرمودند: " خداوند متعال بهتر آن را به من داده، یعنی فطر واضحی".

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ أَبَدَ لَكُمْ يَوْمَيْنِ يَوْمَيْنِ بِيَوْمِ النَّيْرُوزِ وَالْمَهْرَجَانِ الْفِطْرَ وَالْأَضْحَى [مستدرک الوسائل، ج ۶، ص ۱۵۳].

به روایت دیگر هم این مضمون نقل شده و روایت مروی از موسی بن جعفر (ع) در جواب منصور مؤید آن است و هیچ وجهی برای حمل بر تقیه ندارد، چون به تمام معنی بنی عباس طرفدار او بودند و او بود که بر حضرت فشار آورد که به رسم عید بنشینند.

اما روایت هدیه حلوا به امیرالمومنین (ع) که در مجمع البحرین وارد است و در کتاب لغت قاموس گوید: برای حضرت حلوا آوردند. فستل

(ع) عنه فقالوا النيروز پس فرمود: "هر روز نوروز باد".

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَّهُ أَهْدَى إِلَيْهِ فَالْوَدَجُ فَقَالَ مَا هَذَا قَالُوا يَوْمُ نَيْرُوزٍ قَالَ فَنُورُوزُوا إِنْ قَدَرْتُمْ كُلَّ يَوْمٍ [دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۳۲۶].

و در مهرگان چنین کردند، فرمود: "هر روز مهرگان باد".

و قریب این است روایت خطیب در تاریخ بغداد جلد (۱) در احوال ابوحنیفه و گوید: آن شخص جد ابوحنیفه نعمان بن مرزبان پدر ثابت بود و این روایت مرسله هم به نظر من اصلاً دلالت بر ثبوت عید در شرع اسلام ندارد، بلکه علی (ع) سابقه ذهنی هم به این عید نداشت و مورد سؤال قرار داد، بلکه شاید دلالت بر عدم مشروعیت داشته باشد، زیرا حضرت احق به شناسائی اعلم و نظیر این روایت از دعائم الاسلام است.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَّهُ أَهْدَى إِلَيْهِ فَالْوَدَجُ. فَقَالَ: "مَا هَذَا" قَالُوا: يَوْمُ نَيْرُوزٍ. قَالَ: "فَنُورُوزُوا إِنْ قَدَرْتُمْ كُلَّ يَوْمٍ؛ يَعْنِي تَهَادُوا وَتَوَاصَلُوا فِي اللَّهِ" [دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۳۲۶].

أُتِيَ عَلِيٌّ (ع) بِهَدِيَةِ النَّيْرُوزِ. فَقَالَ (ع): "مَا هَذَا" قَالُوا: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! الْيَوْمُ النَّيْرُوزُ. فَقَالَ (ع): "اصْنَعُوا لَنَا كُلَّ يَوْمٍ نَيْرُوزاً" [من لايحضره الفقيه، ج ۳، ص ۳۰۰].

یعنی اگر نوروز به حلوا هدیه کردن است؛ هر روز حلوا هدیه کنید. سه تنبیه:

اول آنکه:

این حلوا فالودج بود که عبارت از طبخ آرد گندم یا برنج با روغن به اضافه شکر که ما یزیدیها آن را ترحلوا می نامیم؛ یعنی حلوی تر. و مترفین و خلفاء روغن پسته در او به

کار می بردند با عسل و شکر طبرزد.

دوم آنکه :

حضرت علی (ع) هرگز حلوا میل نفرمود و می فرمود : " حبیبم رسول خدا (ص) میل نفرموده ، من هم نمی خورم " .

ولی در احیاء العلوم است که عثمان ، فالوذجی به هدیه برای پیغمبر (ص) برد ، حضرت میل فرمود .

سوم آنکه :

گویند رسم اهدای حلوا از زمان جمشید بود که در روز نوروز نیشکر را کشف کردند .

۳. نوروز از نظر عامه

و در شرعیت نوروز تا امروز از علماء اهل سنت به کسی که به مشروعیت عید نوروز قائل باشد بر نخوردم واللّٰه العالم .

۴. نوروز از نظر امامیه

اما در مذهب امامیه رضی الله عنهم :

مدرک آن روایت شیخ طوسی است در مصباح از معلی بن خنیس عن الصادق (ع) چنانچه در وسائل و جواهر نقل کرده .

شیخ در فهرست خود می فرماید : معلی بن خنیس له کتاب اخبارنا به جماعه عن محمد بن علی بن الحسین عن ابن الولید عن محمد بن الحسن الصفار عن احمد بن محمد عن ابیه عن صفوان عنوه حدیث به املاء حضرت صادق و کتابت معلی است و اگر معلی ضعفی داشته باشد به روایت صفوان از اصحاب اجماع از او جبران می شود و اگر محمد بن خالد ضعفی داشته باشد به روایت فرزندش احمد از او و نیز روایت کردن مشایخ بزرگ از او قابل جبران است ، مثل مشایخ وارده در این حدیث شریف بالخصوص که از ابن فهد در مهذب بارع به سند دیگر و مجلسی از بعض کتب معتبره مسندا روایت می کند و احتمال وجودش در کتب معتبره اصحاب _ که از بین رفته _ می رود ، مثل مدینه العلم صدوق (ره) که

به فرمایش شیخ سه مقابل من لایحضره الفقیه بوده و عیون الاحادیث احمد بن الحسین بن احمد نیشابوری الخزاعی شاگرد سید مرتضی و رضی و شیخ (ره) و غیر اینها که بسیار است ، پس نزد قائلین به حجیت خبر واحد راهی برای توقف ندارد؛ چنانچه در زاد المعاد فرماید : به اسانید معتبره از معلی بن خنیس که از خواص حضرت صادق (ع) بوده است منقول است ، مثل صاحب جواهر (ره) خصوصاً به پشتوانه شهرت فتوا و استناد به آن متاخرین. اما آنهایی که به احوط الاخبار موجوده عمل می کنند مثل آنچه نسبت به میرزا سید محمد حسن شیرازی (قدس سره) می دهند خالی از اشکال نیست و احوط عدم عمل است به واسطه روایت مرسله مرویه از موسی بن جعفر (ع) و عدم عمل قدما اصحاب خصوصاً با عدم تمامیت ادله تسامح در سنن نزد بعضی ، چون فقیه حکیم سید محسن طباطبائی (قدس سره) و امام روح اله الموسوی الخمینی (اطال الله بقاءه) و آخرین راه قصد رجاء ثواب است که خالی از شبهه است. این پیمودن راه بود از جهت سند ، اما این روایت معلی از حیث متن هم کدورتی از آن به نظر می رسد و وقوع حوادث بسیار بعید به نظر می رسد و متدرب را به ریب می اندازد ، از آن جمله وقوع عید غدیر خم که بعضی توجیه کرده اند به ۱۴ بحار اما معارض است به آنچه از کتاب سنی الملوک و الانبیاء تألیف حمزه بن الحسن الاصفهانی از مهره فن در جدول خود نگاشته که سال دهم هجرت نوروز یکشنبه ۱۷ محرم بوده است و در عین حال

این روایت معلی شاذ است و غیر او روایت نکرده و در تمام ادوار پیغمبر (ص) و امامانعلیهم السلام صحابه پیغمبر (ص) اسمی از آن برده نشده و چون امر واجبی هم در مقابل نیست ما را جرئت بر اقرار بر مشروعیت نیست ، مگر به قصد رجا و اما از حیث تعیین روز که برج حمل است کار مشکل تر است ، زیرا نه روایت معین کرده و نه شهرت آن چنانی دارد (رجوع به ۱۴ بحار کن) و آنها که فرمودند موقع تحویل خورشید به برج حمل است خود به حجت خویش آگاه ترند و ما بعد از رجوع به کتب آنها حجتی که مثبت موضوع باشد از مهره فن و از فقها به دست نیاوردیم ، چون بحار و جواهر و غیره. و چه خوب نقل فرموده ابن ادریس (ره) در مزار سرائر به جهت پشت سرگذازدن گفتار بعضی از بزرگان (قدس الله تربته الزکیه) گفته که ابو عبیده گفته و خوب گفته که اهل هر فنی در دانش خود از دیگران پیشی دارند و سزاوار است هر علمی را از اهل خودش اخذ کرد و از این جهت هم هست که محمد بن ادریس در سرائر ، نوروز رابه پشتوانه گفتار بعضی اهل فن که نام نبرده عاشر (۱۰) ایار اختیار فرموده. ولی در حقیقت باید گفت ، اینجا دو اشتباه مثبت و منفی فرموده ، اول آنکه طعن او بر شیخ بیجا است ، چه نوروزی که زمان ائمه (کان حائرا یتدیر) ، یعنی در گردش بوده نمی توان تعیین کرد. دوم ، آنکه تمسک به قول بعضی اهل فن کرده و ما فرمایش

ایشان رامی پذیریم حتی از مذهبش هم سؤال نمی کنیم و تشخیص ایشان را که فرموده از بزرگان فن هیئت است قبول داریم که ابن ادریس راست گو به علاوه مشکل پسند است تا نباشد، نمی فرماید؛ اما این در وقتی حجت است که معارض اقوا از او در کار نباشد و در حقیقت باید گفت (حفظت شیئا وغایت عنک اشیاء) اللهم اغفر، بلکه تاریخچه مختصر ادوار تاریخی نوروز بنا بر مشهور همان است که گذشت و تسامح در ادله سنن اگر فتوای علماء را هم شامل باشد در احکام است نه موضوعات خارجی و شاید از همین جهت محدث ثقه بزرگوار حاج شیخ عباس قمی (ره) در مفاتیح الجنان از تعیین روز خودداری فرموده و ماباید احادیث ائمه را به عرف صدور روایت معنی کنیم نه عرف زمان خود، مثلاً مثل مثقال و درهم و دینار و غیر اینها، پس با وجود ثبوت نوروز باز هم فایده ای ندارد، چون روزش مشخص نیست و در این هنگام می گوییم همانطور که مجلسی در بحار از ابن فهد در مذهب بارع نقل فرموده‌ان یوم النیروز یوم عظیم الشأن

و تعیین آن محال است برای آنکه از زمان پیغمبر و امامان (کان حائرا یستدیر) در گردش بوده و نوروز نامه خیام در نسبت آن به این حکیم شک است و در مقابل مشهور اعتبار ندارد و به نظرم در ناسخ التواریخ دیدم اول کسی که به عید نوروز لباس عید مذهبی پوشانید محمد شاه قاجار پدر ناصرالدین شاه بودخاتمه بالعربیه لتمام الفائده ففی ق کما سبق

أُتِيَ عَلِيٌّ (ع) بِهَدِيَّةِ النَّيْرُوزِ فَقَالَ (ع) : " مَا هَذَا؟ ". قَالُوا يَا

أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ الْيَوْمَ النَّيْرُوزُ. فَقَالَ (ع): " اصْنَعُوا لَنَا كُلَّ يَوْمٍ نَيْرُوزاً" [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٣٠٠].

قدم الى على (ع) شئى من الحلوى فسئل (ع) عنه. فقالوا النيروز فقال (ع): " نيروزنا كل يوم و فى المهرجان قال (ع) مهرجوننا كل يوم".

قال فى تاج العروس عند قوله (ع) نيروزنا فيه استعمال الفعل من الالفاظ الاعجميه و هو من قوه الفصاحه

و فى تاريخ بغداد قال (ع): " نوروز و ناكل يوم". اقول كلام تاج العروس يصح على روايه الخطيب لاعلى روايه ق ففظن و فى الختام نشكر جميل السعى من جمال الفقاهاه و كمال السياهه و حسن المداره و الاراده سيدنا الاستاد الحاج آغا حسين الطبايى البروجردى (قدس سره) قال الغضائرى (مرا بين كه بينى كمال رابه كمال) فانه هو الذى علمنا كيفيه استخراج معالم ديننا من معادنها جزا الله خير الجزاء تنبيه على وجه الاستدراك روايه المعلى قد رواه الوسائل عن مصباح و مختصره و اقول اما نفس المصباح ظفرنا به فى اخره و صوح المطبوع و المخلوط منه انه على وجه اللاحاق و صرحا بان الروايه لم تكن فى نسخ الاصل و فى مختصره ايضا ذكر فى آخره لكنه بلا قيد و لذا نقل السرائر عن مختصره و حيث كان مختصره ايضا من نفسه السريفة فيكون اللاحاق ككك والله اعلم"

اين فايده را هم بدان كه استاد مابروجردى (قدس سره) مى فرمود: علم از اصحاب پيغمبر (ص) تا به ايشان به سى و شش واسطه نقل شده از متقدمين؛ يعنى صحابه تا شيخ طوسى ١٢ طبقه و از شاگردان شيخ تا محقق كركى؛ يعنى متاخرين ١٢ طبقه و از شاگردان ايشان تا حضرت

استاد ، یعنی متأخری المتأخرین ۱۲ طبقه ، پس شاگردان آن بزرگوار حاملین علم اسلامند در طبقه ۳۷ و الحمد لله تمام شد آن چه مقدور شده بود. در این باب به خط مؤلف این جانب سید جواد مدرسی طباطبایی یزدی چهل و سومین دوره ورقه نهج البلاغه امیرالمؤمنین علیه السلام اول الاجداد و ارقاها و علی الایاء و اسماها ابوالسبطين و ماکان ولا یكون لاحد ابا علی الاجد تنا فاطمه علیها السلام فانه بنت خیر البشر (ص) که به خط ثلث زیبای جد خود سی و پنجمین اولاد امام به نام علامه صدرالدین محمد با خط نسخ دلربای خویش ضبط فرموده اند اللهم اغفر لی و لابی العلام السید احمد و لهم و لجميع المؤمنین و المومنات

و فی الجواهر قال : و عن المناقب انه قال : حکى ان المنصور تقدم الى موسى بن جعفر (ع) الى الجلوس للنهنيه فی يوم النیروز و قبض ما یحمل الیه فقال (ع) : " انی قد فتشت الاخبار عن جدی رسول الله (ص) فلم اجد لهذا العید خبر انه سنه الفرس و محاه الاسلام و معاذ الله ان یحیی ما محاه الاسلام فقال المنصور انما نفعل هذا سیاسه للجند فسئلتک بالله العظیم الا جلست فجلس الحدیث " [نوروز در تاریخ اسلام ، سید جواد مدرسی طباطبایی یزدی فرآورده] .

غ

۱. غدیر

۱. خاطره شیرین غدیر

آنچه از نظر قرآن و حدیث و تاریخ قطعی است و همه علما اعمّ از شیعه و صدها عالم از اهل سنت از جمله امام احمد حنبل در جلد ۴ ، صفحه ۲۸۱ مسند خود نوشته اند ، نقل می کنیم ، ولی با تجربه چندین قرن خود ثابت می کنیم که می توانیم در کنار هم زندگی شیرین داشت و در برابر استکبار

۲. اهمیت ورزش غدیر

امت بی امام کشتی بی ناخداست ، شب بی چراغ است. اگر غدیر و رهبری الهی نباشد ، استعدادها شکوفا نمی شود. در کنار پیشرفت امروز دنیا ، فساد و جنایات نیز پیشرفت می کند؛ یعنی بال علم و تکنولوژی حرکت می کند ، ولی بال معنویت شکسته است و این است سیمای انسان بدون رهبری الهی در جهان. خیلی تعجب است از کسانی که می گویند پیامبر اکرم از دنیا رفت و کسی را تعیین نکرد!!! مگر در تاریخ پیامبر اکرم (ص) نمی خوانیم : هر گاه قبیله ای مسلمان می شدند فوراً برای آنان حاکم تعیین می فرمود.

هر گاه لشگری اعزام می کرد برای آنان فرمانده تعیین می فرمود.

همین که به مدینه هجرت کرد در مکه برای خود جانشین تعیین فرمود.

بو علی سینا می گوید : چگونه باور کنیم خدای حکیمی که از مژه چشم و گودی کف پا غفلت نکرده از رهبری مردم غافل شده؟!.

مگر قرآنی که هر کس می تواند آیه ای از آن را دستاویز اهداف خود کند بدون مفسری معصوم ، مانند رسول خدا و جانشین الهی او قابل تکیه است؟

به هر حال غدیر تداوم خط رسالت است. تا آمدن حضرت مهدی ، عجل الله تعالی ، تا روزی که وعده های مکرر خداوند در قرآن نسبت به جهانی شدن اسلام محقق شود. غدیر؛ یعنی بیعت با امامی که حکومت برای او وسیله ای برای برقراری عدالت اجتماعی است و گرنه ارزش عطسه یک بزغاله را ندارد و نام او ابوتراب است ، زیرا بر روی خاک می نشیند و ناشناس ، شخصا به فقرا رسیدگی می کند و در تمام جبهه های جنگ در خط اول است. بیعت با علی که همسر شهید ،

برادر شهید ، پدر شهید و خودش شهید محراب است؛ یعنی بیعت با توحید و نبوت ، عدل و شهامت ، با زهد و اخلاص ، با ایمان و یقین ، با علم و عمل ، با تمام کمالات و وارستگی ها.

پیامبر اکرم در سال آخر عمر خود تصمیم گرفتند که آخرین حج خود را انجام دهند. مردم از این سفر آگاه و با حضرت همراه شدند و کاروانی به سوی مکه رهسپار شد. همین که اعمال حج تمام شد و به سوی مدینه بر می گشتند به منطقه ای رسیدند به نام غدیر خم که در آنجا مسلمانان از هم جدا و هر گروه به سوی منطقه ای می رفتند ، آیه نازل شد تا همیشه مردم آن را در قرآن بخوانند و هر لحظه به یاد آن روز باشند. آیه این بود : یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیک من ربک و ان لم تفعل فما بلغت رسالته و الله یعصمک من الناس ترجمه : " ای رسول آنچه از طرف پروردگارت به تو نازل شد با صراحت به همه مردم بگو ، اگر نگویی رسالت خدا را انجام نداده ای ، بگو و نترس که خدا تو را از شربد خواهان حفظ می کند."

اگر در کلمات ترجمه دقت کنید نکاتی را می فهمیم ، از جمله آنکه :

۱. تو باید حرف ما را به دیگران با صراحت و به طور کامل برسانی. یا ایها الرسول بلغ ما أنزل إلیک من ربک [مائده/۶۷] .

۲. پیام وحی الهی و از سرچشمه علم بی نهایت خداست. أنزل إلیک [مائده/۶۷] .

۳. در این پیام رشد و تربیت نهفته شده است. من

رَبِّكَ [مائده/۶۷] .

۴. اگر این پیام را در این سال آخر عمر و در این برگشت از حج و در این مسیر زمین که گلوگاه همه مسافرین است نرسانی ، رسالت خدا را ابلاغ نکرده ای و تمام زحمات ۲۳ ساله تو فرو می پاشد. وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ [مائده/۶۷] .

۵. پیام ما را برسان و نگران مباش ، خدا تو را از شر مردم حفظ می کند. وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ [مائده/۶۷] .

۳. سیمای غدیر

غدیر یک روز نیست ، یک تاریخ است ، یک نوع عقیده و فکر است و ضامن اجرای احکام خدا است. غدیر بذر ولایت در دل امت و نشان دادن خورشید است. غدیر به معنای دست انسان در دست ولی خدا و امام معصوم و بیمه شدن از طاغوتها است. غدیر؛ یعنی تداوم رسالت ، غدیر؛ یعنی همان گونه که انسان نیاز به پیامبر دارد و پیامبر را خدا تعیین می کند ، بعد از پیامبر ، انسان به امام نیاز دارد و امام را نیز خدا تعیین کند ، زیرا انسان همان انسان است و نیاز به رهبری الهی در همه زمان ها و مکان ها دارد.

۴. فرار از ولایت علی (علیه السلام) و ولی بودن ایشان

سؤال اول

ممکن است مراد از این ماجرا مسئله دوست داشتن علی باشد نه حکومت و ولایت؟

پاسخ : اولاً ، دوستی علی این همه تشریفات و مردم را زیر آفتاب نگاه داشتن ندارد. ثانیاً ، دوستی علی نیاز به بیعت ندارد ، در آن روز مردم با علی بیعت کردند و بیعت به خاطر پذیرفتن او در امر اطاعت از رهبری است.

سؤال دوم

آیا این ماجرا را اهل سنت قبول دارند؟

پاسخ : علامه امینی در کتاب الغدیر نام سیصد و پنجاه نفر از بزرگان و علمای اهل سنت را آورده که ماجرا را نقل کرده اند و نام بیست کتاب مستقل را برده اند که در این زمینه نوشته اند و ۶۰ روایت در کتاب الغدیر در نحوه تبریک خلفا و اینکه تبریک مردم از ظهر تا غروب ادامه داشت ، آورده است. [الغدیر ، ج ۱ ، ص ۲۸۳ _ ۲۷۲]

سؤال سوم

آیا بیان این ماجرا ضروری به وحدت نمی زند؟

پاسخ : از

یک سو بازگو نکردن مسلمات تاریخ کتمان حقایق و ضرر به نسل آینده است و از سوی دیگر نادیده گرفتن توطئه های کفار شرق و غرب برای اصل اسلام و دامن زدن به تفرقه گناه است. راه صحیح آن است که ما هم تاریخ قطعی و آثار رهبری معصوم را به نسل نو بگوییم ، ولی به خاطر مصلحت مهم تر و جلوگیری از تفرقه و ضربه پذیری در برابر استکبار جهانی وحدت خود را حفظ کنیم و در بیان تاریخ کلمه ای که عامل فتنه باشد نقل نکنیم. که این سفارش امامان معصوم ما است که با همه فرقه های مسلمان برادر باشیم ، در نمازشان شرکت کنیم ، و از مریشان آنان عیادت کنیم ، با آنان ازدواج کنیم و روحیه برادری را حفظ کنیم.

امام سجاد که پدرش در کربلا شهید شد برای مرزبانان دعا می کند در حالی که مرزبانان هواداران بنی امیه بودند و این به خاطر آن است که امنیت بلاد اسلامی و مصالح کلی نظام بر مسائل دیگر مقدم است.

۵. جایگاه امامت

اگر نیاز مردم تنها یک نیاز اداری بود افراد زیادی که آشنا به مسائل حقوقی و سیاسی و مدیریتی هستند می توانستند امام شوند. اما امام ، در عقیده کسی است که علاوه بر اداره کامل جامعه به مردم رشد و شجاعت و معنویت و اخلاص و علم دهد ، واسطه فیض میان خالق و مخلوق باشد ، وجود او ، کلام او ، اخلاق او ، سازنده باشد و برترین فرد زمان در تمام کمالات باشد و غدیر سرچشمه آشنایی با این گونه رهبری است و اکنون فرزند غدیر را بنگرید که چگونه رهبری سیاسی

را به همراه با معلمی و مربی گری داشت.

امام خمینی کودتا نکرد تا رژیم شاهنشاهی را تغییر دهد، بلکه مردم ترسو را شجاع کرد، از نیروهای ساده، متخصص ساخت، وابستگان و دل بستگان به مادیات را در صف اول جبهه برد، به مردم معنویت داد، تعهد داد و این است نقش امامت الهی، امام غدیر در عقیده ما نه یک لحظه شک می کند، و نه نسبت به مسئله ای جهل و تردید دارد، نه عقب نشینی می کند و نه تحت تاثیر چیزی قرار می گیرد و نه تهدید و وعده ای او را تغییر می دهد. رهبری غدیر، مالک اشتر و ابوذر را جذب می کند و رهبری غیر غدیر عمرو عاص و ولید را. خط غدیر فتوای اعدام سلمان رشدی را صادر می کند و به امریکا می گوید هیچ غلطی نمی توانی بکنی و لرزه بر اندام استکبار می اندازد و طاغوت ها را تحقیر و مستضعفان را عزیز می کند. رهبری غدیر، کاخ ندارد؛ در کعبه متولد، و در نماز شهید می شود. مشکل امروز مسلمانان غفلت از آیات قرآن در مسئله رهبری است. قرآن با کمال صراحت با جملات لا تطعوا، لا تتبعوا، لا تتبعوا، لا تتبعوا می فرماید: از گناهکار، ظالم، جاهل، بد سابقه، فتنه گر، ولخرج، غافل، هوسباز پیروی نکنید و بر عکس از خدا و رسول او و اهل بیت او که هیچ گونه پلیدی و انحراف ندارند، پیروی کنید.

اگر رهبری غدیر حاکم بود، امروز اسرائیل این همه تجاوز نداشت. مسئله رهبری از نماز و روزه و حج و

جهاد و زکات و غیره مهم تر است ، زیرا همه احکام اسلام به طور عادی ابلاغ شد ، اما در غدیر خم خداوند پیامبرش را تهدید کرد که اگر رهبر الهی را معرفی نکنی تمام زحمات ۲۳ سال تو هدر می رود.

پیام غدیر در آفتاب داغ بود ، در سفر حج بود ، در روز روشن بود ، با حدود صد هزار مخاطب بود ، بعد از نماز ظهر بود ، در سال آخر عمر پیامبر بود ، در مسیر راه مکه و مدینه بود ، در محل جدایی مسلمانان از یکدیگر بود ، همراه با خدا حافظی پیامبر اکرم (ص) بود ، همراه با اقرار مردم به توحید و نبوت و معاد بود ، همراه با تبریک و بیعت بود ، کدام برنامه و قانون با این همه تشریفات و اهمیت ابلاغ شد. در حدیث می خوانیم : و ما نودی بشیی مثل ما نودی بالولایه؛ یعنی هیچ چیز مثل رهبری پیامش ابلاغ نشد.

در زمان حکومت حضرت علی _ علیه السلام _ در یک سال روز غدیر با روز جمعه مصادف شد ، حضرت خطبه بسیار مهمی خواندند که در آن فرمودند : "امروز روز سقوط شیطان و روشن شدن حق است ، امروز روز عهد و پیمان است ، امروز روز گشایش است ، من راه خدا ، حجت خدا ، رمز هدایت و شرافت امت اسلامی هستم. در قیامت بهشت و دوزخ به واسطه من تقسیم می شود ." [خطبه بسیار مفصل است ، مستدرک نهج البلاغه کاشف الغطاء]

۶. نکات حول غدیر

(۱) تنها مسأله ای که در میان حدود صد هزار نفر مطرح شد.

(۲) تنها مسأله ای که

در آن متقدمین برگشتند و صبر کردند تا بازماندگان برسند.

(۳) مسأله ای که همه مأمور شدند به غائبین خبر دهند.

(۴) از هنگام رفتن به مکه مؤذن اعلام کرد که کاروان رسول الله عازم حج است تا مردم ملحق شوند.

(۵) در این سفر رسول الله (ص) تمام همسران را با خود برد.

(۶) قبل از سخنرانی اقرار گرفت که: **أَلَا تَسْمَعُونَ**

(۷) خبر مرگ خود را در جمله اول داد: **قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إني أوشك أن أدعى فأجيب [كمال الدين، ج ۱، ص ۲۳۵].**

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَعَلِّي لَا أَلْفَاكُمْ بعد عامی هذا [بحار الأنوار، ج ۳۷، ص ۳۴۸].

(۸) از مردم رأی اعتماد گرفت. **فماذا انتم قائلون؟ قالوا: قد بلغت و نصحت و جاهدت فجزاك الله عنا أفضل الجزاء [بحار الأنوار، ج ۳۷، ص ۱۲۱].**

(۹) از تمام عقاید و اصول دین اقرار گرفت. **قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أ لستم تشهدون أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له و أن محمدا عبده و رسوله و أن الجنة حق و النار حق [بحار الأنوار، ج ۳۷، ص ۱۸۴].**

(۱۰) سه بار تکرار کرد: **قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيَ مَوْلَاهُ**

امام حنبل می گوید: چهار بار تکرار کرد.

(۱۱) قبل از متفرق شدن، **آيهاليوم أكملت لكم دينكم و أنتمت عليكم نعمتي و رضيت لكم الإسلام ديناً فمن اضطر في مَخْمَصِهِ غَيْرَ مُتَّجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ [مائدة/۳].**

نازل شد.

(۱۲) در همان مکان مردم و قبل از همه ابوبکر و عمر، به علی (علیه السلام) تبریک گفتند. با جمله **ح**

(۱۳) همانجا حسان شعر سرود.

(۱۴) چهارده نفر از علمای عامه ادعای تواتر کرده اند. [الغدیر، ج ۱، ص ۱۵۲].

(۱۵) امام احمد حنبل از چهل طریق، طبری از بیش از هفتاد طریق و ابن عقده ۱۰۵ طریق نقل کرده اند.

(۱۶) ۱۱۰ نفر از اعظام صحابه نقل کرده اند.

(۱۷) نفر از علمای عامه نقل کرده اند. [الغدیر، ج ۱، ص ۱۴ الی ص ۶۰].

(۱۸) ۱۲ نفر از عامه کتاب مستقل برای ماجرای غدیر نوشته اند.

(۱۹) ۲۰ نفر ماجرای غدیر را در کتب خود آورده اند که از جمله آنها المنار و ابن ابی الحدید است.

چند نکته از المنار، جلد ۶، ص ۱۵۴، ذیل تفسیر آیهایلوم اَکْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَّمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنْ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصِهِ غَيْرَ مُتَّجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ [مائده/۳].

(۱) مَكْتُ رَسُولُ اللَّهِ بَعْدَ نَزُولِ هَذِهِ الْآيَةِ أَحَدِي وَ ثَمَانِينَ يَوْمًا ثُمَّ قَبَضَهُ اللَّهُ.

با توجه به این که از غدیر تا محرم، روز ۱۱

محرم ۲۹ روز

صفر ۳۰ روز

و اهل سنت رحلت را دوازدهم ربیع می دانند، می شود ۸۱ روز.

(۲) یهودیان به عمر گفتند: اگر آیهایلوم اَکْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَّمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنْ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصِهِ غَيْرَ مُتَّجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ [مائده/۳].

بر ما نازل می شد، ما آن روز را عید می گرفتیم. [المنار، ج ۶، ص ۱۵۵].

(۳) یک نصرانی گفت: یا اهل الاسلام آیه ای به شما نازل شد که اگر بر ما نازل می شد، آن روز و آن ساعت را تا دو نفر مسیحی روی زمین باقی بودند

، ما آن را عید می گرفتیم. [المنار ، ج ۶ ، ص ۱۵۵] .

گرچه روایاتی آورده اند که روز عرفه است ، ولی روز عرفه با دو روز قبل و بعدش یکی است. مسأله ای که یأس کفار باشد در آن نیست و با محاسبات چند سطر قبل که حضرت بعد از این آیه ، ۸۱ روز بیشتر زنده نماندند سازگار نیست.

۷. عید غدیر خم

۱. زنده نگه داشتن یاد غدیر

چون از عیدهای بزرگ است ، پوشیدن لباس نیکو ، زینت کردن ، بوی خوش و عطر زدن ، شاد بودن و شاد کردن دیگران تا آنجا که غذا دادن به یک نفر در روز غدیر به منزله غذا دادن به همه انبیا است.

زنده نگه داشتن یک مسئله تاریخی برای همه انبیا است ، زیرا که حضرت موسی و عیسی و سلمان نیز در چنین روزی جانشین خود را معین کردند.

در این روز مسلمانان با یکدیگر صیغه برادری می خوانند که در کتاب مفاتیح آمده است. روزه گرفتن در این روز پاداش بسیار دارد که جبران شصت سال گناه است ، همان گونه که غسل و زیارت و سلام کردن به حضرت علی (علیه السلام) سفارش شده است.

۲. موارد استحباب

۱. خطبه مولا علی (علیه السلام)

خطبه أمير المؤمنين (ع) فی يوم الغدير :

أخبرنا جماعه عن أبي محمد هارون بن موسى التلعكبري قال : "حدثنا أبو الحسن علي بن أحمد الخراساني الحاجب في شهر رمضان سنة سبع و ثلاثين و ثلاثمائة قال حدثنا سعيد بن هارون أبو عمر المروزي و قد زاد علي الثمانين سنة قال حدثنا الفياض بن محمد بن عمر الطرسوسي بطوس سنة تسع و خمسين و مائتين و قد بلغ التسعين

أنه شهد أبا الحسن علي بن موسى الرضا (ع) في يوم الغدير و بحضورته جماعه من خاصته قد احتبسهم للإفطار و قد قدم إلى منازلهم الطعام و البر و الصلوات و الكسوه حتى الخواتيم و النعال و قد غير من أحوالهم و أحوال حاشيته و جددت له آله غير الآله التي جرى الرسم بابتذالها قبل يومه و هو يذكر فضل اليوم و قدمه فكان من قوله (عليه السلام) حدثني الهادي أبي قال حدثني جدى الصادق قال حدثني الباقر قال حدثني سيد العابدين قال حدثني أبي الحسين قال اتفق في بعض سنى أمير المؤمنين (عليه السلام) الجمعة و الغدير فصعد المنبر على خمس ساعات من نهار ذلك اليوم فحمد الله و أثنى عليه حمدا لم يسمع بمثله و أثنى عليه ثناء لم يتوجه إليه غيره فكان ما حفظ من ذلك الحمد لله الذى جعل الحمد من غير حاجه منه إلى حامديه طريقا من طرق الاعتراف بلاهوتيته و صمدانيتها و ربانيتها و فردانيتها و سببا إلى المزيد من رحمته و محجه للطالب من فضله و كمن في إبطان اللفظ حقيقه الاعتراف له بأنه المنعم على كل حمد باللفظ و إن عظم و أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له شهاده نزعته عن إخلاص الطوى و نطق اللسان بها عباره عن صدق خفى أنه الخالق البارئ المصور له الأسماء الحسنى ليس كمثلها شىء إذ كان الشىء من مشيته فكان لا يشبهه مكونه و أشهد أن محمدا عبده و رسوله استخلصه فى القدم على سائر الأمم على علم منه انفراد عن التشاكل و التماثل من أبناء الجنس و انتجبه آمرا و ناهيا عنه أقامه فى سائر عالمه

فى الأءاء مقامه إء كان لا ءءركه الأبصار و لا ءءوئه ءواطر الأفكار و لا ءمءله ءوامض الظنن فى الأسرار لا إله إلا هو الملك الجبار قرن الاءءراف بنبوءه بالاءءراف بلاهوءءفه و اءءصه من ءكرمءه بما لم يلءقه فىه أءء من برهءه فهو أهل ءلك بءاصءه و ءلءه إء لا ىءءص من ىشوءه ءءءفر و لا ىءالل من يلءقه ءءظنن و أمر بالصلاه علفه مزفءا فى ءكرمءه و طررقا للءاعى إلف إءابءه فضلف الله علفه و كرم و شرف و عظم مزفءا لا يلءقه ءءنففء و لا ىنقءع علف ءءفءء و أن الله ءعالى اءءص لئفسه بعء نبله صلى الله علفه و آله من برهءه ءاصه علاهم بءعلفه و سما بهم إلف رءبءه و ءعلهم الءعاه بالءق إلفه و الءلاء بالإرشاء علفه لقرن قرن و زمن زمن أنشأهم فى القءم قبل كل مءرو و مبرو أنوارا أنطقها بءءمفءه و ألهمها شكره و ءمءفءه و ءعلها الءءء علف كلمءرف له بملكه الربوبفه و سلطان العبوءفه و اسءنطق بها الءرساء بأنواع اللءاء بءوعا له فإنه فاطر الأرضفن و السماواء و أشهءهم ءلقه و ولاهم ما شاء من أمره ءعلهم ءراءم مشفءه و ألسن إراءءه عبفءا لا ىسبءونه بالءقول و هم بأمره ىعملون ىعلم ما بفن أفءفهم و ما ءلفهم و لا ىشفءون إلا لمن ارءضى و هم من ءشفءه مشفقون ىءكمون بأءكامه و ىسءنون بسءنه و ىعءمءون ءءوءه و ففون فرضه و لم فءع الءلق فى بهم صما و لا فى عمفاء بكما بل ءعل لهم عقولا مازءء شواهءهم و ءفرء فى هفا كلهم و ءققها فى نفوسهم و اسءعب لها ءواسهم فقرف بها علف أسماع و نواظر

و أفكار و خواطر ألزمهم بها حجته و أراهم بها محجته و أنطقهم عما شهد بألسن ذربه بما قام فيها من قدرته و حكمته و بين عندهم بها ليهلك من هلك عن بينه و يحيا من حي عن بينه و أن الله لسمع عليم بصير شاهد خبير ثم إن الله تعالى جمع لكم معشر المؤمنين فى هذا اليوم عيدين عظيمين كبيرين لا يقوم أحدهما إلا بصاحبه ليكمل عندكم جميل صنيعته و يقفكم على طريق رشده و يقفو بكم آثار المستضيئين بنور هدايته و يشملكم منهاج قصده و يوفر عليكم هنيء رفده فجعل الجمع مجتمعا ندب إليه لتطهير ما كان قبله و غسل ما كان أوقعته مكاسب السوء من مثله إلى مثله و ذكرى للمؤمنين و تبيان خشية المتقين و وهب من ثواب الأعمال فيه أضعاف ما وهب لأهل طاعته فى الأيام قبله و جعله لا يتم إلا بالايتمار لما أمر به و الانتهاء عما نهى عنه و البخوع بطاعته فيما حث عليه و ندب إليه فلا يقبل توحيده إلا بالاعتراف لنبه صلى الله عليه و آله بنبوته و لا يقبل دينا إلا بولايه من أمر بولايته و لا تنتظم أسباب طاعته إلا بالتمسك بعصمه و عصم أهل ولايته فأنزل على نبيه صلى الله عليه و آله فى يوم الدوح ما بين به عن إرادته فى خلصائه و ذوى اجتبائه و أمره بالبلاغ و ترك الحفل بأهل الزيف و النفاق و ضمن له عصمته منهم و كشف من خبايا أهل الريب و ضمائر أهل الارتداد ما رمز فيه فعقله المؤمن و المنافق فأعز معز و ثبت على الحق ثابت و ازدادت جهله المنافق و حميه المارق

و وقع العَض على النواجِد و الغمز على السواعد و نطق ناطق و نطق ناعق و نشق ناشق و استمر على مارفته مارق و وقع الإذعان من طائفه باللسان دون حقائق الإيمان و من طائفه باللسان و صدق الإيمان و كمل الله دينه و أقر عين نبيه صلى الله عليه و آله و المؤمنين و المتابعين و كان ما قد شهد به بعضكم و بلغ بعضكم و تمت كلمه الله الحسنى الصابرين و دمر الله ما صنع فرعون و هامان و قارون و جنوده و ما كانوا يعرشون و بقيت خثاله من الضلال لا يألون الناس خبالا يقصدهم الله فى ديارهم و يمحو الله آثارهم و يبىد معالمهم و يعقبهم عن قرب الحسرات و يلحقهم بمن بسط أكفهم و مد أعناقهم و مكنهم من دين الله حتى بدلوه و من حكمه حتى غيروه و سيأتى نصر الله على عدوه لحيته و الله لطيف خبير و فى دون ما سمعتم كفايه و بلاغ فتأملوا رحمكم الله ما ندبكم الله إليه و حثكم عليه و اقصدوا شرعه و اسلكوا نهجه و لا- تتبعوا السبل فتفرق بكم عن سبيله إن هذا يوم عظيم الشأن فيه وقع الفرج و رفعت الدرج و وضحت الحجج و هو يوم الإيضاح و الإفصاح عن المقام الصراح و يوم كمال الدين و يوم العهد المعهود و يوم الشاهد و المشهود و يوم تبيان العقود عن النفاق و الجحود و يوم البيان عن حقائق الإيمان و يوم دحر الشيطان و يوم البرهان هذا يوم الفصل الذى كنتم توعدون هذا يوم الملا الأعلى الذى أنتم عنه معرضون هذا يوم الإرشاد و يوم محنه العباد و يوم

الدليل على الرواد هذا يوم أبدى خفايا الصدور و مضمرات الأمور هذا يوم النصوص على أهل الخصوص هذا يوم شيث هذا يوم إدريس هذا يوم يوشع هذا يوم شمعون هذا يوم الأمن المأمون هذا يوم إظهار المصون من الممكنون هذا يوم إبلاء السرائر فلم يزل ع يقول هذا يوم هذا يوم فراقبوا الله عز وجل و اتقوه و اسمعوا له و أطيعوه هو احذروا المكر و لا تخادعوه و فتشوا ضمائركم و لا تواربوه و تقربوا إلى الله بتوحيده و طاعه من أمركم أن تطيعوه و لا تمسكوا بعصم الكوافر و لا يجنح بكم الغي فتضلوا عن سبيل الرشاد باتباع أولئك الذين ضلوا و أضلوا قال الله عز من قائل في طائفه ذكرهم بالذم في كتابه : "إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَ كِبْرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَ الْعَنَهُمْ لَعْنًا كَبِيرَا" (احزاب/ ٤٨-٤٧) و قال تعالى " وَ إِذِ يَتَحَاوُونَ فِي النَّارِ يَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا" (غافر/ ٤٧) فهل أنتم مغنون عنا من عذاب الله من شيء؟ قالوا : لو هدانا الله لهديناكم أفتدرون الاستكبار ما هو هو ترك الطاعة لمن أمروا بطاعته و الترفع على من ندبوا إلى متابعتة و القرآن ينطق من هذا عن كثير أن تدبره متدبر زجره و وعظه و اعلموا أيها المؤمنون أن الله عز وجل قال " إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ " (صف/ ٤) أ تدررون ما سبيل الله و من سبيله و من صراط الله و من طريقه؟ أنا صراط الله الذي من لم يسلكه بطاعه الله فيه هوى به إلى النار و أنا سبيله الذي

نصبنى للاتباع بعد نبيه (ص) أنا قسيم الجنة و النار و أنا حجه الله على الفجار و نور الأنوار فانتبهوا عن رقد الغفله و بادروا بالعمل قبل حلول الأجل و سابقوا إلى مغفره من ربكم قبل أن يضرب بالسور بباطن الرحمه و ظاهر العذاب فتنادون فلا يسمع نداوم و تضحجون فلا يحفل بضحيجكم و قبل أن تستغيثوا فلا تغاثوا سارعوا إلى الطاعات قبل فوت الأوقات فكان قد جاءكم هادم اللذات فلا مناص نجاه و لا محيص تخلصي عودوا رحمكم الله بعد انقضاء مجمعكم بالتوسعه على عيالكم و البر ياخوانكم و الشكر لله عز و جل على ما منحكم و أجمعوا يجمع الله شملكم و تباروا يصل الله ألفتكم و تهادوا نعم الله كما مناكم بالثواب فيه على أضعاف الأعياد قبله و بعده إلا في مثله و البر فيه يثمر المال و يزيد في العمر و التعاطف فيه يقتضى رحمه الله و عطفه و هيئوا لإخوانكم و عيالكم عن فضله بالجهد من جودكم و بما تناله قدره من استطاعتكم و أظهروا البشر فيما بينكم و السرور في ملاقاتكم و الحمد لله على ما منحكم و عودوا بالمزيد من الخير على أهل التأميل لكم و ساووا بكم ضعفاءكم في م تاكلكم و ما تناله قدره من استطاعتكم و على حسب إمكانكم فالدرهم فيه بمائه ألف درهم و المزيد من الله عز و جل و صوم هذا اليوم مما ندب الله تعالى إليه و جعل الجزاء العظيم كفالته عنه حتى لو تعبد له عبد من العبيد في الشبيه من ابتداء الدنيا إلى تقضيها صائما نهارها قائما ليلها إذا أخلص المخلص في صومه لقصرت إليه أيام الدنيا عن كفايه و

من أسعف أخاه مبتدئاً و بره راغباً فله كأجر من صام هذا اليوم و قام ليلته و من فطر مؤمناً في ليلته فكأنما فطر فثاماً و فثاماً يعدها بيده عشره فنهض ناهض فقال : يا أمير المؤمنين! و ما الفثام؟ قال : مائه ألف نبي و صديق و شهيد فكيف بمن تكفل عدداً من المؤمنين و المؤمنات و أنا ضمينه على الله تعالى الأمان من الكفر و الفقر و إن مات في ليلته أو يومه أو بعده إلى مثله من غير ارتكاب كبيره فأجره على الله تعالى و من استدان لإخوانه و أعانهم فأنا الضامن على الله إن بقاه قضاة و إن قبضه حمله عنه و إذا تلاقيتم فتصافحوا بالتسليم و تهانوا النعمه في هذا اليوم و ليبلغ الحاضر الغائب و الشاهد البائن و ليعد الغنى على الفقير و القوى على الضعيف أمرني رسول الله (ص) بذلك ثم أخذ (ص) في خطبه الجمعة و جعل صلاه جمعته صلاه عيده و انصرف بولده و شيعته إلى منزل أبي محمد الحسن بن علي (ع) بما أعد له من طعامه و انصرف غنيهم و فقيرهم برفده إلى عياله " [مصباح المتعجد ، ص ٧٥٢] .

٢. عبادت در اين عيد

عَنْ أَبِي هَارُونَ عَمَّارِ بْنِ حَرِيْزِ الْعَبْدِيِّ قَالَ : " دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي الْيَوْمِ الثَّامِنِ عَشَرَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ فَوَجَدْتُهُ صَائِماً فَقَالَ لِي : هَذَا يَوْمٌ عَظِيمٌ عَظَّمَ اللَّهُ حُرْمَتَهُ إِلَيَّ أَنْ قَالَ : فَقِيلَ لَهُ : مَا ثَوَابُ صَوْمِ هَذَا الْيَوْمِ؟ قَالَ : إِنَّهُ يَوْمٌ عِيدٍ وَ فَرَحٍ وَ سُرُورٍ وَ يَوْمٌ صَوْمٍ شُكْرًا لِلَّهِ وَ إِنَّ صَوْمَهُ يَغْدِلُ سِتِّينَ شَهْرًا مِنْ أَشْهُرِ الْحُرْمِ " [مصباح المتعجد ،

روزه آن روز کفاره شصت سال گناه و معادل با روزه عمر دنیا و صد حج و عمره مستحبی. [مفاتیح الجنان] .

یک درهم مساوی است با هزار درهم.

دو برابر آنچه در ماه رمضان ، شب قدر ، شب عید فطر مردم مورد عفو قرار می گیرند.

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِنَّهُ يَوْمٌ عِيدٌ وَفَرَحٌ وَسُرُورٌ وَ يَوْمٌ صَوْمٌ شُكْرًا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ [مصباح المتهجد ، ص ۷۳۷] .

۳. شعار ملاقات

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَنَا مِنَ الْمَتَمَسِّكِينَ بَوْلَايِهِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْأئِمَّةِ (عليه السلام)

۴. صیغه اخوت

قال المُحدِّثُ النُّورِيُّ (ره) : "قُلْتُ لَمْ نَعِثْ عَلَى النَّصِّ الَّذِي أَشَارَ إِلَيْهِ وَ لِمَا عَلَى كَيْفِيهِ هَذَا الْعَقْدُ فِي مُيُولَفِ إِلَّا فِي كِتَابِ زَادِ الْفَرْدَوْسِ لِبَعْضِ الْمُتَأَخِّرِينَ قَالَ فِي ضَمَنِ أَعْمَالِ هَذَا الْيَوْمِ الْمُبَارَكِ وَ يَتَّبِعِي عَقْدَ الْأُخُوَّةِ فِي هَذَا الْيَوْمِ مَعَ الْإِخْوَانِ بِأَنْ يَضَعَ يَدَهُ الْيَمْنَى عَلَى يَمْنَى أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ وَ يَقُولَ وَاخْتِيَّتِكَ فِي اللَّهِ وَ صَافِيَّتِكَ فِي اللَّهِ وَ صَافِحْتِكَ فِي اللَّهِ وَ عَاهَدْتُ اللَّهَ وَ مَلَائِكَتَهُ وَ كُتُبَهُ وَ رُسُلَهُ وَ أَنْبِيَاءَهُ وَ الْمَائِمَةَ الْمَعْصُومِينَ (عليه السلام) عَلَى أَنِّي إِنْ كُنْتُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَ الشَّفَاعَةِ وَ أُذِنَ لِي بِأَنْ أَدْخُلَ الْجَنَّةَ لَا أَدْخُلُهَا إِلَّا وَ أَنْتَ مَعِي فَيَقُولُ الْمَأْخُ الْمُؤْمِنُ (آنگاه طرف برادر مؤمن بگوید :) قَبِلْتُ فَيَقُولُ (بعد می گوید :) أَشَقَطْتُ عَنْكَ جَمِيعَ حُقُوقِ الْأُخُوَّةِ مَا خَلَا الشَّفَاعَةَ وَ الدُّعَاءَ وَ الزِّيَارَةَ " [مستدرک الوسائل ، ج ۶ ، ص ۲۷۸] .

۸. تبریک به حضرت علی (عليه السلام)

علامه امینی در جلد ۱ ، ۶۰ مدرک از اهل سنت می آورد که روز غدیر خم ابوبکرو عمر نزد علی (عليه السلام) آمدند و تبریک گفتند.

در تفسیر

عید غدیر رسول اکرم (ص) عمامه ای را به نحو مخصوصی که نشانه عظمت باشد، دور سر حضرت علی (علیه السلام) بست. نام عمامه رسول اکرم (ص) سحاب بود و شیعه که می گوید علی فی السحاب مرادش این است. اگر عده ای او را مسخره می کنند که علی در ابرهاچه می کند اطلاعی از این ماجرا ندارد. [الغدیر، ج ۱].

۹. موارد اتفاقات مصادف با روز غدیر

روز قبولی اعمال شیعیان و برطرف شدن غم ها است.

روزی است که موسی (علیه السلام) بر ساحران غلبه کرد.

روزی است که آتش را بر ابراهیم (علیه السلام) سرد و سلامت قرار داد.

روزی است که موسی (علیه السلام) یوشع بن نون را وصی خود قرار داد.

روزی است که عیسی (علیه السلام) شمعون را وصی خود قرار داد و سلیمان (علیه السلام) رعیت خود را بر جانشینی آصف بن برخیا گواه گرفت.

روزی است که حضرت محمد (ص) میان مردم برادری برقرار کرد.

۱۰. غدیر در کلمات امام راحل (ره)

روز عید غدیر روزی است که رسول الله (ص) طبقه حکومت را معین فرمودند و الگوی حکومت اسلامی را تا آخر تعیین فرمودند. [صحیفه نور، ج ۳، ص ۱۹۷]

ارزش غدیر برای آن است که با اقامه ولایت؛ یعنی با رسیدن حکومت به دست صاحب حق، همه این مسائل حل می شود و همه انحرافات از بین می رود. [صحیفه نور، ج ۲۰، ص ۲۹]

اگر پیامبر اکرم غیر از این موجود (علی ابن ابیطالب) تربیت نکرده بود برای او کافی بود. [صحیفه نور، ج ۱۰، ص ۱۷۴]

غدیر؛ یعنی از حج چگونه باید استفاده کرد. [صحیفه نور، ج ۱۹، ص ۴۱]

غدیر مهر طومار حج است. فقها، علما، پهلوانان، فلاسفه، عباد، زهاد همه علی را از خود می دانستند و می دانند. [صحیفه نور، ج ۱۹، ص ۶۳]

در دعای غدیر می خوانیم: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَنَا مِنَ الْمُتَمَسِّكِينَ بَوْلَايِهِ عَلِي بْنِ أَبِي طَالِبٍ (علیه السلام) نه تمسک به محبت. [

صحیفہ نور، ج ۱۸، ص ۱۲۶]

غدیر علی را نساخت

، علی سبب پیدایش غدیر شد.

غدیر منحصر به آن زمان نیست ، غدیر در همه اعصار باید باشد و روشی که حضرت امیر پیش گرفته است باید روش ملت ها و دست اندرکاران باشد. [صحیفه نور ، ج ۲۰ ، ص ۲۸]

غدیر؛ یعنی نشان دادن مصلحت ، مسلمین به اندازه ضرورت مشاور بگیرند نه اندازه دلخواه ، به اندازه ضرورت خدمت گزار بگیرد نه اندازه دلخواه. صدا و سیما و روزنامه ها و کتابهای مدارس هرچه می نویسند باید به مصلحت و رشد مردم باشد.

معنای سیر و سلوک گوشه گیری نیست. ابراهیم ، موسی و علی اهل سیر و سلوک بودند ، ولی علیه نمرود و فرعون قیام کردند. [صحیفه نور ، ج ۲۰ ، ص ۳۰]

۱. غرائز

۱. اسلام و غرائز

کلیسا ترک ازدواج را مقدس و اسلام ازدواج را مقدس می شمارد.

اگر غرائز نباشد ، احساس نیست ، بقاء نیست ، لذت نیست.

۲- اگر غرائز نباشد تا انسان را از درون بکشد باید جبراً از بیرون کشیده شود.

۳- اسلام دین فطری است ، طبق آفریش انسان برنامه ریزی کرده.

۴- درباره غرائز سه طرح است : آزادی مطلق و بی قید ، منع و سرکوبی.

تربیت و تعدیل

کپسول را آزاد کنیم انفجار پیش می آید ببندیم خاموش می شود و کنترل کنیم بهره مند می شویم.

۵- وقتی خواستند با مهمانان عزیز لوط ، لواط کنند حضرت لوط فرمودند : هَوَلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطَهَرُ لَكُمْ [هود/۷۸] .

۶- راستی اگر غرائز نبود جنب و جوش و بقاء نسل و حرکت و نشاط در انسان از بین می رفت.

۷- تمایل جنسی در حیوان و انسان از نظر اعضاء هم جوری آفریده شده اند که مناسب است ، از

قبیل پستان و مکیدن ، زیبایی بیشتر در زن و علاقه به تحمل و....

و از نظر روحی هم مسلح به حب فرزند و علاقه به تکفل و میل به حفاظت از همسر و غیرت نسبت به او.

۸- تاریخ بشر و سنت و سیره همه انسان ها شاهد است که راه طبیعی در ارضاء غریزه شهوت ، همان ازدواج است و زنا در تمام شرایع حرام بوده. قرآن درباره زنا فرموده است که : **وَ سَاءَ سَبِيلًا [اسراء/ ۳۲]**.

لواط اینگونه آمده است :

تَقَطُّعُونَ السَّبِيلَ [عنكبوت/ ۲۹].

تاریخ انسان ازدواج را خوب و زنا را بد می داند ، در زنا عفت و غیرت و مودت و انسجام از بین می رود.

۹- قرآن در سوره ، روم آیه ۹ می فرماید : **وَ مِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً [روم/ ۲۱]**.

۲. راههای تعدیل غرائز

۱. توجه به مفسد

۲. پرهیز از عوامل محرک

۳. حجاب

۴. کنترل نگاه

۱- **قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى امْرَأَةٍ ذَاتِ بَعْلِ مَلَأَتْ عَيْنَهَا مِنْ غَيْرِ زَوْجِهَا [ثواب الأعمال ، ص ۲۸۶]**.

۲- **قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ الْمَسِيحُ (ع) : " يَقُولُ لِأَصْحَابِهِ إِلَى أَنْ قَالَ وَ إِيَّاكُمْ وَ النَّظْرَةَ فَإِنَّهَا تَزْرَعُ فِي قَلْبِ صَاحِبِهَا الشَّهْوَةَ وَ كَفَى بِهَا لِصَاحِبِهَا فِتْنَةً " [أمالی مفید ، ص ۲۰۸]**.

۳- **قَالَ الصَّادِقُ (ع) : النَّظْرُ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِيسَ مَسْمُومٌ وَ كَمْ مِنْ نَظْرِهِ أَوْرَثَتْ حَسْرَةً طَوِيلَةً [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۵۹]**.

۵. ازدواج

۱- بعضی از زنان شوهر از دست داده خیال می کنند ازدواج بعد از فوت شوهر بی وفائی به شوهر

سابق است.

٢- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا يَمْنَعُ الْمُؤْمِنَ أَنْ يَتَّخِذَ أَهْلًا لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَهُ نَسَمَهُ تُثْقِلُ الْأَرْضَ بِلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٣٨٢] .

٣- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): من تزوج فقد أحرز نصف دينه فليتيق الله في النصف الباقي [مكارم الأخلاق ، ص ١٩٦] .

٤- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا بُنِيَ فِي الْإِسْلَامِ بِنَاءً أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَأَعَزُّ مِنَ التَّزْوِيجِ [بحار الأنوار ، ج ١٠٠ ، ص ٢٢٢] .

٥- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): من أحب فطرتي فليستن بسنتي و من سنتي النكاح [مكارم الأخلاق ، ص ١٩٦] .

٦- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): من كان له ما يتزوج به فلم يتزوج فليس منا [مكارم الأخلاق ، ص ١٩٦] .

٧- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): التَّمَسُّوا الرِّزْقَ بِالنِّكَاحِ [مكارم الأخلاق ، ص ١٩٦] .

٨- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): تزوجوا النساء فإنهن يأتين بالمال [مكارم الأخلاق ، ص ١٩٦] .

٩- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَفْضَلُ الشَّفَاعَاتِ أَنْ تَشْفَعَ بَيْنَ اثْنَيْنِ فِي نِكَاحٍ حَتَّى يَجْمَعَ اللَّهُ بَيْنَهُمَا [كافي ، ج ٥ ، ص ٣٣١] .

١٠- قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ تَرَكَ التَّزْوِيجَ مَخَافَةَ الْعَيْلَةِ فَقَدْ أَسَاءَ بِاللَّهِ الظَّنَّ [كافي ، ج ٥ ، ص ٣٣٠] .

١١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَرَكْعَتَانِ يَصِلُ لِيَهُمَا مُتَزَوِّجٌ أَفْضَلُ مِنْ رَجُلٍ عَزَبٍ يَقُومُ لَيْلَهُ وَيُصُومُ نَهَارَهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٣٨٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): رَكْعَتَانِ يَصِلُ لِيَهُمَا الْمُتَزَوِّجُ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً يَصَلِّيهَا أَعَزَبٌ [كافي ، ج ٥ ، ص ٣٢٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): تَزَوَّجُوا وَلَا تُطَلِّقُوا فَإِنَّ الطَّلَاقَ يَهْتَرُ مِنْهُ

الْعَرُشُ. [مكارم الأخلاق ، ص ١٩٧].

٦. يادخدا

مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ [ناس/٥-٤].

وَ مَا أُبْرئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ [يوسف/٥٣].

٧. ياد قيامت

١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): طُوبَى لِمَنْ تَرَكَ شَهْوَةَ حَاضِرَةٍ لِمَوْعِدٍ لَمْ يَرَهُ [ثواب الأعمال ، ص ١٧٧].

٨. حياء

١- فَجَاءَتْهُ إِخْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِخْيَاءٍ [قصص/٢٥].

٢- لَا يَضْرِبَنَّ بَأَرْجُلَيْهِنَّ لِيَعْلَمَ مَا يَخْفَيْنَ مِنْ زِينَتِهِنَّ [نور/٣١].

٣- فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ [احزاب/٣٢].

٤- قَالَ الْكَاطِمُ (ع): كَثِيرًا مَا كُنْتُ أَسْمِعُ أَبِي يَقُولُ لَيْسَ مِنْ شِيعَتِنَا مَنْ لَا تَتَحَدَّثُ الْمُخَدَّرَاتُ بِوَرَعِهِ فِي خُدُورِهِنَّ [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٩].

٥- عَنِ الْبَاقِرِ أَوْ الصَّادِقِ (ع): الْحَيَاءُ وَالْإِيمَانُ مَقْرُونَانِ فِي قَرْنٍ فَإِذَا ذَهَبَ أَحَدُهُمَا تَبِعَهُ صَاحِبُهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٠٦].

٦- فرزند به پدرش بگوید که من زن می خواهم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا خَيْرَ فِي لَذَّةِ بَعْدَهَا النَّارُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٩٢].

٩. عدم فکر گناه

١- فکر گناه نکنید فکر مثل دود است کم کم آنجا را تاریک می کند.

٢- وَ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَ نَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ [ق/١٦].

٣- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ كَثُرَ فِكْرُهُ فِي الْمَعَاصِي دَعَتْهُ إِلَيْهَا [غررالحكم ، ص ١٨٦].

٣. فلسفه غرائز

۱. غرائز منبع تمام فعالیت‌های بشری

در بحث عدل خدا، گاهی می‌پرسند این غرائز در انسان برای چیست؟ غافل از آنکه خود این غرائز منبع تمام فعالیت‌ها در انسان است.

۲. حکمت خدا

از حکمت خدا همین بس که ما

به های قوام بشر را چنان با غرائز و تمایلات آمیخته که انسان نا خود آگاه به سراغ آن می رود مثل بقاء نسل که با تمایلات جنسی و غریزه شهوت تامین می شود.

۱. غرور

۱. معنای غرور

۱- غرور: فریب (۱۰ مرتبه در قرآن آمده است)

۲- غرور: فریب دهنده (۳ مرتبه در قرآن آمده است) در غرور گول خوردن نهفته است.

۳- غرور: فریب دادن

۲. عوامل و ریشه ها

جهل به خود: أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ [فاطر/ ۱۵] ، قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَا عَبْدُكَ الضَّعِيفُ الذَّلِيلُ الْحَقِيرُ الْمَسْكِينُ الْمَسْتَكِينُ [مصباح المتهدج ، ص ۸۴۷] ، يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ [مجادله/ ۱۸] .

جهل به خدا: فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا [نساء/ ۱۳۹] ، . أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا [بقره/ ۱۶۵] ، . أَيْبَتُّغُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ [نساء/ ۱۳۹] .

جهل به دنیا: فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِتْنَةٍ يَنْصُرُونَهُ [قصص/ ۸۱] ، . أَلَيْسَ لِي مُلْكٌ مِصْرَ [زخرف/ ۵۱] ، . مَا أَظُنُّ أَنْ تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا [كهف/ ۳۵] ، . أَنَا أَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَ أَعَزُّ نَفْرًا [كهف/ ۳۴] .

جهل به آخرت

شیطان

وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا [اسراء/ ۶۴] .

تحلیل غلط از لطف خدا و رحم و امهال او (سنت امهال و املاء)

يا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ [انفطار/ ۶] .

و فی مجمع البیان روی أن النبی (ص) لما تلا هذه الآیه قال غره جهله [بحار الأنوار ، ج ۵۷ ، ص ۳۲۹] .

فی الدعاء "قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) وَ غَرَّنِي سِتْرُكَ الْمُرْخَى عَلَيَّ" [مصباح المتهدج ، ص ۵۸۷] .

- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) الْحَذَرَ الْحَذَرَ فَوَاللَّهِ لَقَدْ سَتَرَ حَتَّىٰ كَأَنَّهُ قَدْ غَفَرَ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۰] .

آرزوها

- وَغَرَّتْكُمْ الْأَمَانِي [حديد/ ١٤] .

شعارها

- يُوْحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرَفَ الْقَوْلِ غُرُورًا [انعام/ ١١٢] .

وعده ها

- بَلْ إِنَّ يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُمْ

بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا [فاطر / ٤٠] .

ولايت كاذب

- قَالَ الْيَاقُزِيُّ (ع) مَنْ كَانَ مُطِيعًا نَفَعْتُهُ وَلَا يَتَنَبَأُ وَمَنْ كَانَ عَاصِيًا لَمْ تَنْفَعْهُ وَلَا يَتَنَبَأُ قَالَ ثُمَّ انْتَفَتِ إِلَيْنَا وَقَالَ وَلَا تَفْتُرُوا وَلَا تَغْتُرُوا [مشكاة الأنوار ، ص ٦٠] .

- لَا يَغْرُنْكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ [آل عمران / ١٩٦] .

- قال على (ع) لا تغتروا...

رفاه و تلاش و تجمل ديگران :

لا يغرنك تقلب الذين كفروا في البلاد [آل عمران / ١٩٦] .

دنیا

- غَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا [انعام / ٧٠] . ، غَرَّتْكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا [جاثية / ٣٥] .

- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَا الدُّنْيَا غَرَّتْكَ وَ لَكِنْ بِهَا اغْتَرَزْتَ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٢٣] . (عبرتگاه بود ، غفلتگاه کردی)

معاشرت با مغروران :

- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) لَا يَغْرُنْكَ مَا أَصْبَحَ فِيهِ أَهْلُ الْغُرُورِ بِالدُّنْيَا فَإِنَّمَا هُوَ ظِلٌّ مَمْدُودٌ إِلَى أَجْلِ مَحْدُودٍ [غررالحكم ، ص ٣٦٧] .

عیاشها :

- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) لَا تَغْرُنْكَ الْعَاجِلَةُ بِزُورِ الْمَلَاهِي فَإِنَّ اللَّهَ يَنْقُطِعُ وَيُلْزِمُكَ مَا اِكْتَسَبْتَ مِنَ الْمِ آثَمِ [غررالحكم ، ص ٤٦١] .

علم :

- فَحَرِّحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ [غافر / ٨٣] .

شهرت

فامیل :

—حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ [تكاثر/ ۲].

—وَ نَحْنُ عُصْبَةٌ [يوسف/ ۸].

قدرت : أَنَا أُخِيٌّ وَأُمِيْتُ [بقره/ ۲۵۸].

مدح دیگران : وَ كَذَلِكَ زِينٌ لِّفِرْعَوْنَ سُوءِ عَمَلِهِ [غافر/ ۳۷].

هم غفلت از عیبهای خود و هم غفلت از الطاف خدا

مال : أَنَا أَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَ أَعَزُّ نَفَرًا [كهف/ ۳۴].

فرزند : إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ [کوثر/ ۳].

انتخاب جوار قبر امام و امام زاده

عبادت

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَا كَمِيلُ لَا تَعْتَرَّ بِأَقْوَامٍ

يَصَلُّونَ فَيَطِيلُونَ وَ يَصُومُونَ فَيِدَاوِمُونَ وَ يَتَصَدَّقُونَ فَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُوقِفُونَ [بشاره المصطفى ، ص ٢٨] .

ايمان :

از كجا كه اين ايمان عاربه نباشد : آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا [نساء/ ١٣٧] . ، تَوَفَّنِي مُسْلِمًا [يوسف/ ١٠١] . ، تَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ [آل عمران/ ١٩٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أ فى سلامه من دينى [شرح نهج البلاغه ، ابن ابى الحديد ، ج ٤ ، ص ١٠٧] .

غرور به سلامتى ، عمر ، يار ، زيبائى ، كاميابى ، توبه ، پند دادن به مردم ، غرور به تواضع .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) المغرور فى الدنيا مسكين و فى الآخرة مغبون لأنه باع الأفضل بالأدنى و لا تعجب من نفسك فرما اغتررت بمالك و صحه جسدك لعلك أن تبقى و ربما اغتررت بطول عمرك و أولادك و أصحابك لعلك تنجو بهم و ربما اغتررت بجمالك و منبتك و إصابتك مأمولك و هواك فظننت أنك صادق و مصيب و ربما اغتررت بما ترى الخلق من الندم على تقصيرك فى العباده و لعل الله تعالى يعلم من قلبك بخلاف ذلك و ربما أقمت نفسك على العباده متكلفا و الله يريد الإخلاص و ربما توهمت أنك تدعو الله و أنت تدعو سواه و ربما حسبت أنك ناصح للخلق و أنت تريد لهم لنفسك أن يميلوا إليك و ربما ذممت نفسك و أنت تمدحها على الحقيقه و اعلم أنك لن تخرج من ظلمات الغرور و التمنى إلا بصدق الإنابه إلى الله تعالى و الإخبار له و معرفه عيوب أحوالك من حيث لا يوافق العقل و العلم و لا يحتمله الدين و الشريعه و سنن القدوه و أئمه الهدى و إن كنت راضيا بما أنت فيه

فما أحد أشقى بعلمه و عمله منك و أضيع عمرا فأورثت حسره يوم القيامة [مصباح الشريعه ، ص ١٤٢] .

البتة اسباب غرورى كه در اين حديث است در قرآن هم آمده مثلاً :

غرور به فاميلاً لها كم التكاثر [تكاثر / ١] .

به قدر تانا احيى و أميت [بقره / ٢٥٨] .

به مدح ديگران زين لفرعون سوء عمله [غافر / ٣٧] .

به فرزند ان شانتك هو الأبتى [كوثر / ٣] .

به مالنا أكثر منك مالاً و أعز نفراً [كهف / ٣٤] .

و به علم فرحووا بما عندهم من العلم [غافر / ٨٣] .

٣. آثار غرور

١- قال أمير المؤمنين (ع) جماع الغرور فى الاستنامة إلى العدو [غررالحكم ، ص ٣١١] .

٢- قال أمير المؤمنين (ع) من اغتر بحاله قصر عن احتياله [غررالحكم ، ص ٣١١] .

٣- غرور سر از كفر در مى آورد.

٤- قارون به خاطر غرور خدا را فراموش كرد.

٥- غرور باغدار سبب شد قيامت را فراموش كند.

خطر غرور

١- قال أمير المؤمنين (ع) من الفقه أن لا تعتزوا أى بالعلم و العمل أو بالدنيا و زهراتها [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ٥٤] .

٢- قال أمير المؤمنين (ع) الشقى [التقى] من اغتر بحاله و انخدع لغرور آماله [غررالحكم ، ص ٣١١] .

٣- قال أمير المؤمنين (ع) فاعتبروا بما كان من فعل الله يابليس إذ أحبب عملة الطويل و جهده الجهد و كان قد عيّد الله سيّته آلاف سنه لا يدرى أم من سنه الدنيا أم من سنه الآخرة عن كبر ساعه و احده [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٢] .

٤- قال أمير المؤمنين (ع) الأَعْجَابُ يَمْنَعُ الْإِزْدِيَادَ [نهج البلاغه ، حكمت ١٦٧] .

٥- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) عَجَبُ

الْمَرْءُ بِنَفْسِهِ أَحَدٌ حُسَادٍ عَقْلِهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۱۲] .

۶- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَنْ أَعْجَبَتْهُ آرَاوُ غَلْبَتَهُ أَعْدَاؤُ [غررالحکم ، ص ۳۰۹] .

۷- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَنْ رَضِيَ عَنْ نَفْسِهِ كَثُرَ السَّخِطُ عَلَيْهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۶] .

۸- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) سَكَرَ الْغَفْلَةُ وَالْغُرُورُ أَبْعَدُ إِفَاقَهُ مِنْ سَكَرِ الْخُمُورِ [غررالحکم ، ص ۲۶۶] .

۹- قَالَ الصَّادِقُ (ع) الْعَجَبُ كُلُّ الْعَجَبِ مِمَّنْ يَعْجَبُ بِعَمَلِهِ وَ لَا يَدْرِي بِمِ يَخْتَمُّ لَهُ فَمَنْ أُعْجِبَ بِنَفْسِهِ وَ عَمَلِهِ فَقَدْ ضَلَّ عَنْ مَنْهَجِ الرُّشْدِ وَ ادَّعَى مَا لَيْسَ لَهُ [مصباح الشریعه ، ص ۸۱] .

نکته

کسی که مقصدی در پیش دارد تا وقتی که در حال سیر به سوی مقصد است قسمتهای طی نشده را می بیند اما در صورتی که پشت به مقصد نموده باشد قسمتهای طی شده را خواهد دید.

مثلاً شما به سوی نقطه ای که صد متر با آن فاصله دارید در حرکت می باشید پنجاه متر پشت سر گذاشته اید و پنجاه متر در پیش رو دارید طبیعتاً تا در حال سیر هستید پنجاه متر سیر نشده را می بینید و اما همینکه پشت به مقصد نمودید پنجاه متر سیر شده را می بینید. پس این معنایش آن است که : آنکه پشت به مقصد دارد ، رفته ها و شده ها می بیند و آنکه رو به مقصد است نرفته ها و نشده ها را. اینکه در لسان روایات ائمه ما (ع) حال تضرع و گریه و انابه دارند چون رو به سیر هستند و طی نشده ها را می بینند.

پس این خود درسی بود که هرگاه کرده های خویش را دیدیم باور کنیم که پشت به مقصد داریم.

۴. نشانه های شخص مغرور

۱- مَتَّ گداشتن

-۲

تفاخر و خودستائی

۳- مسخره و همزه و لمزه و تحقیر

۴- عدم قبول انتقاد

۵- توقع نابجا

۶- ترس سؤال از چیزهایی که نمی داند

۷- همه چیز را نسبت به خود می دهد نه خدا

۸- استبداد

۹- تعصّب: أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ [اعراف/ ۱۲].

۱۰- جرأت بر گناه

۱۱- ناراحت شدن از رشد دیگران

۱۲- نادیده گرفتن عیب های خود

۱۳- زیر بار قانون نرفتن

۵. درمان غرور

۱- وَأَضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا رَجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَابٍ وَحَفَفْنَاهُمَا بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زُرْعًا [كهف/ ۳۲].

۲- جهان بینی توحیدی که‌ها حول و‌لما قوه‌ إلاً بالله‌ ، أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا [بقره/ ۱۶۵]. إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا [یونس/ ۶۵]. أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ [فاطر/ ۱۵]. فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا [طور/ ۴۸].

۳- توجه به ضعف‌ها :

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى [ضحی/ ۶].

خُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا [نساء/ ۲۸].

لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا [حج/ ۷۳].

فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ [ملك/ ٣٠].

إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَ لَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا [اسراء/ ٣٧].

٤- توجه به زوال و فناء :

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بُنُونَ [شعراء/ ٨٨].

فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ [مومنون/ ١٠١].

لِمَنِ الْمُلْكُ [غافر/ ١٦].

يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ [عبس/ ٣٤].

يَوْمَ الْمُجْرِمِ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابٍ يَوْمِنَدٍ بَيْنِيهِ [معارج/ ١١].

- سفارش به عیادت مریض و قبرستان رفتن

٥- حوادث :

- قَمَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لَوْلَا ثَلَاثٌ فِي ابْنِ آدَمَ مَا طَأَطَأَ رَأْسُهُ شَيْءَ الْمَرَضِ وَالْفَقْرِ وَالْمَوْتِ كُلِّهِمْ فِيهِ وَ إِنَّهُ مَعَهُنَ لَوْثَابٌ]

خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١١٣ .

٦- آشنائی با ضررهای غرور (حبط و...)

-٧

أَوْ لَمْ يَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَ أَكْثَرُ جَمْعًا [قصص / ۷۸] .

– قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَيْنَ الْجَبَابِرَةِ وَ أَبْنَاءِ الْجَبَابِرَةِ [غررالحكم ، ص ۳۴۴] .

– أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ [فجر / ۶] .

– أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ [فيل / ۱] .

– فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدْنِكَ لَتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ [يونس / ۹۲] .

مثل ماشین قراضه کنار پلیس راه

۸– به هم خوردن بافته ها و برآب شدن نقشه ها :

– قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) عَرَفْتُ اللَّهَ سُبْحَانَهُ بِفَسْخِ الْعَزَائِمِ وَ حَلِّ الْعُقُودِ وَ نَقْضِ الْهِمَمِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۵۰] .

۹– نگاهی به مناجاتها که چقدر خود را در برابر عظمت الهی کوچک می بیند قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) وَ اسْتَيْتَكَتَرِ الشَّرُّ وَ إِنَّ قَلَّ مِنْ قَوْلِي وَ فِعْلِي [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰] .

۱۰– نگاهی به ایده نولوگ ها

۱۱– قَالَ الصَّادِقُ (ع) اعلم أنك لن تخرج من ظلمات الغرور و التمني إلا- بصدق الإنابة إلى الله تعالى و الإخبار له و معرفه عيوب أحوالك [مصباح الشریعه ، ص ۱۴۲] .

۱۲– غرور به عبادت با توجه به اینکه :

الف : وَ لِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَ الْمَلَائِكَةُ وَ هُمْ لَا يَشْتَكِرُونَ [نحل / ۴۹] .

– كُلُّ لَهُ قَانِتُونَ [روم / ۲۶] .

– يَسْبُحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ وَ هُمْ لَا يَشَاءُونَ [فصلت / ۳۸] .

ب : از کجا معلوم کار ما عبادت باشد :

– أَلَمْ نَزِينْ لَهُ سُوءَ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا [فاطر / ۸] .

– الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

وَهُمْ يَحْسِبُونَ أَنَّهُمْ يَحْسِنُونَ صُنْعًا [كهف/ ۱۰۴] .

ج : يَمُنُونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُوا عَلَيَّ إِلَّا مَعَكُمْ [حجرات/ ۱۷] .

ه : توجه به گناهان در کنار امامان

۱. غریزه

۱. اهمیت غریزه

— غرایز منبع تمام فعالیت ها در انسان است.

— خداوند حکیم مایه های قوام بشری را چنان با غرایز و تمایلات آمیخته که انسان ، ناخودآگاه به سراغ آن می رود. مثل بقای نسل که با تمایلات جنسی و غریزه شهوت تأمین می شود.

— کلیسا ترک ازدواج را مقدس و اسلام ازدواج را مقدس می داند.

— اگر غرایز نباشد ، احساس نیست ، بقاء نیست ، لذت نیست.

— اگر غرایز نباشد که انسان از درون کشیده شود ، باید جبرا از بیرون کشیده شود.

— اسلام دین فطری است و خداوند طبق آفرینش انسان برای او برنامه ریزی کرده است.

— راستی اگر غرایز نباشد ، جنب و جوش و بقای نسل و حرکت و نشاط در انسان از بین می رفت.

— تمایل جنسی در حیوان و انسان از نظر اعضا هم ، جوری آفریده شده اند که مناسب است از قبیل پستان و مکیدن ، زیبایی بیشتر زن و علاقه به تجمل و... و از نظر روحی هم مسلح به حبّ فرزند و علاقه به تکفل و میل به حفاظت از همسر و غیرت او.

۲. لزوم تعدیل غریزه

— تاریخ بشر شاهد است ، سنت و سیره همه انسان ها شاهد است و راه طبیعی در غریزه شهوت ، همان ازدواج است و زنا در تمام شرایع حرام و در قرآن درباره زنا لفظ : سَاءَ سَيِّئًا [نساء/ ۲۲] .

۳. راه های تعدیل غریزه

۱. فکر

فکر گناه نکنید : فکر مانند دود است که کم کم فضا را تاریک می کند.

— وَ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَ نَعَلَّمْ مَا تُوسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَ نَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ [ق/١٦] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من كثر فكره في المعاصي دعتة إليها [غررالحكم ، ص ١٨٦] .

٢. مواظبت از نگاه ها

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى امْرَأَةٍ ذَاتِ بَعْلِ مَلَأَتْ عَيْنَهَا مِنْ غَيْرِ زَوْجِهَا أَوْ غَيْرِ ذِي مَحْرَمٍ مِنْهَا فَإِنَّهَا إِنْ فَعَلَتْ ذَلِكَ أَحْبَطَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ كُلَّ عَمَلٍ عَمِلَتْهُ فَإِنْ أَوْطَأَتْ فِرَاشَهُ غَيْرَهُ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَحْرِقَهَا بِالنَّارِ بَعِيدًا أَنْ يَعِدُّبَهَا فِي قَبْرِهَا [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٦] .

— قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ (ع) : إِيَّاكُمْ وَ النَّظْرَةَ فَإِنَّهَا تَزْرَعُ فِي قَلْبِ صَاحِبِهَا الشَّهْوَةَ وَ كَفَى بِهَا لِصَاحِبِهَا فِتْنَةً [المحاسن ، ج ١ ، ص ١٠٩] .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : النَّظْرُ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِيسَ مَسْمُومٌ وَ كَمِ مِنْ نَظْرِهِ أَوْرَثَتْ حَسْرَةً طَوِيلَةً [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٥٩] .

٣. یاد خدا

یاد خدا و پناه به خدا :

— مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ [ناس/٥-٤] .

— إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالشُّوْءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي [يوسف/٥٣] .

٤. توجه به حلال و حرام

توجه به مفسد و حلال و حرام

٥. حجاب

٦. پرهیز

از مراکز محرک

۷. توجه به قیامت

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): طُوبَى لِمَنْ تَرَكَ شَهْوَةَ حَاضِرَةٍ لِمَوْعِدٍ لَمْ يَرَهُ [ثواب الأعمال ، ص ۱۷۷].

۸. حياء

— فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ [قصص/ ۲۵].

— وَلَا يَضْرِبْنَ بَأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يَخْفَيْنَ مِنْ زِينَتِهِنَّ [نور/ ۳۱].

— فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ [احزاب/ ۳۲].

— قَالَ الْكَاطِمُ (ع): كَثِيرًا مَا كُنْتُ أَسْمَعُ أَبِي يَقُولُ لَيْسَ مِنْ شَيْءٍ يَعْتَنَانَا مَنْ لَا تَتَحَدَّثُ الْمُخَدَّرَاتُ بِوَرَعِهِ فِي خُدُورِهِنَّ وَلَا لَيْسَ مِنْ أَوْلِيَانِنَا مَنْ هُوَ فِي قَرْبِهِ فِيهَا عَشْرَةُ آلَافٍ رَجُلٍ فِيهِمْ مَنْ خَلَقَ اللَّهُ أَوْرَعٌ مِنْهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۷۹].

— قَالَ الصَّادِقُ (ع): الْحَيَاءُ وَالْإِيمَانُ مَقْرُونَانِ فِي قَرْنٍ فَإِذَا ذَهَبَ أَحَدُهُمَا تَبِعَهُ صَاحِبُهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۰۶].

— فرزند به پدرش بگوید که من زن می خواهم.

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا خَيْرَ فِي لَدِّهِ مِنْ بَعْدِهَا النَّارُ [أمالی صدوق ، ص ۴۹۸].

۹. ازدواج

— وقتی خواستند با مهمانان عزیز حضرت لوط (ع) لواط کنند ، فرمود : يَا قَوْمِ هَوَلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ [هود/ ۷۸].

و درباره لواط : تَقَطُّعُونَ السَّبِيلَ [عنكبوت/ ۲۹]. آمده است.

— تاریخ انسان ازدواج را خوب و زنا را بد می داند. در زنا عفت و غیرت و مودت و انسجام از بین می رود.

— قرآن در سوره روم می فرماید : وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ [روم/ ۲۱].

— بعضی از زنان شوهرزادست داده خیال می کنند ازدواج بعد از

فوت شوهر بی وفايي به شوهر اول است.

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ تَزَوَّجَ فَقَدْ أَخْرَزَ نِصْفَ دِينِهِ فَلْيَتَّقِ اللَّهَ فِي النِّصْفِ الْبَاقِي [أمالی طوسی ، ص ۵۱۸].

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا يُمْنَعُ الْمُؤْمِنَ أَنْ يَتَّخِذَ أَهْلًا لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَهُ نَسِيمَةً تُثْقِلُ الْأَرْضَ بِهَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۳۸۲].

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا بُنِيَ بِنَاءً فِي الْإِسْلَامِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ التَّرْوِيجِ [مكارم الأخلاق ، ص ۱۹۶].

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَحَبَّ فِطْرَتِي فَلَيْسَتْ بِنِسْبَتِي وَمِنْ سُنَّتِي النِّكَاحُ [كافي ، ج ۵ ، ص ۴۹۴].

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ كَانَ لَهُ مَا يَتَزَوَّجُ بِهِ فَلَمْ يَتَزَوَّجْ فَلَيْسَ مِنَّا [مكارم الأخلاق ، ص ۱۹۶].

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): التَّمَسُّوا الرِّزْقَ بِالنِّكَاحِ [مكارم الأخلاق ، ص ۱۹۶].

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): تَزَوَّجُوا النِّسَاءَ فَإِنَّهُنَّ يَأْتِينَ بِالْمَالِ [مكارم الأخلاق ، ص ۱۹۶].

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَفْضَلُ الشَّفَاعَاتِ أَنْ تَشْفَعَ بَيْنَ اثْنَيْنِ فِي نِكَاحٍ حَتَّى يَجْمَعَ اللَّهُ بَيْنَهُمَا [كافي ، ج ۵ ، ص ۳۳۱].

— قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ تَرَكَ التَّرْوِيجَ مَخَافَةَ الْعَيْلَةِ فَقَدْ أَسَاءَ بِاللَّهِ الظَّنَّ [كافي ، ج ۵ ، ص ۳۳۰].

— قَالَ الصَّادِقُ (ع): الرَّكْعَتَانِ يَصْلِيهِمَا رَجُلٌ مُتَزَوِّجٌ أَفْضَلُ مِنْ رَجُلٍ أَعْرَبَ يَقُومُ لَيْلَهُ وَ يَصُومُ نَهَارَهُ [كافي ، ج ۵ ، ص ۳۲۹].

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): تَزَوَّجُوا وَ لَا تُطَلِّقُوا فَإِنَّ الطَّلَاقَ يَهْتَزُّ مِنْهُ الْعَرْشُ [عوالي الآللی ، ج ۲ ، ص ۱۳۹].

— قَالَ الْبَاقِرُ (ع): رَكَعَتَانِ يَصْلِيهِمَا مُتَزَوِّجٌ

أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً يَصَلِّيهِمَا أَغْرَبُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۳۸۴] .

غش و بدکاری

۱. جایگاه و اهمیت

کم فروشی و کم کاری

۱. ویل للمطففين

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : لَمْ يَجْعَلِ الْوَيْلَ لِأَحَدٍ حَتَّى يَسْمِيَهُ كَافِرًا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَجَلَّوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَشْهَدِ يَوْمِ عَظِيمٍ (مريم- ۳۷) [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۱] .

۲. لَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ [هود/۸۵] .

کم فروش امنیت معامله را به هم می زند ، اطمینان دیگران را سلب می کند ، بدبینی ایجاد و نظام را مقرون با دلهره و نگرانی می کند.

۳. قرآن به کم فروش می فرماید :

أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ [مطففين/۶-۴] .

۴. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصَلِّيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا [نساء/۳۰-۲۹] .

روابط ناسالم اقتصادی یک نوع انتحار و خودکشی اجتماعی است. و جزای آن در آیه بعد مطرح است. [تفسیر نمونه ، ج ۳ ، ص ۳۵۷]

خطر غش

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَيْلٌ لِتِجَارِ أُمَّتِي! مِنْ لَأِ وَاللَّهِ ، وَبَلَى وَاللَّهِ وَ وَيْلٌ لِصِنَاعِ أُمَّتِي! مِنَ الْيَوْمِ وَغَدٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۶۰] .

۲. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ غَشَّنَا [كافي ، ج ۵ ، ص ۱۶۰] .

۳. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِرَجُلٍ يَبِيعُ التَّمْرَ ، يَا فُلَانُ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّهُ لَيْسَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ مَنْ غَشَّهُمْ؟ [كافي ، ج ۵ ، ص ۱۶۰] .

٤. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَيْسَ مِنَّا مَنْ عَشَّ مُسْلِمًا، وَ لَيْسَ مِنَّا مَنْ خَانَ مُسْلِمًا [أمالي صدوق ، ص ٢٧٠.]

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): ثلاث من كن فيه فهو منافق وإن صام و صلى: من إذا حدث كذب ، و إذا وعد أخلف ، و إذا
او من خان [تحف العقول ، ص ٣١٥.]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَرْبَعٌ لَا تَدْخُلُ بَيْتًا وَاحِدَةً مِنْهُنَّ إِلَّا خَرِبَ وَ لَمْ يَغْمَزْ بِالْبَرْكَهِ الْخِيَانَةُ وَ السَّرِقَةُ وَ شُرْبُ الْخَمْرِ وَ الزُّنَا [أمالي
صدوق ، ص ٣٩٨.]

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): احذر من الناس ثلاثة الخائن و الظلوم و النمام؛ لأن من خان لك خانك و من ظلم لك سيظلمك؛
و من نم إليك سينم عليك [تحف العقول ، ص ٣١٥.]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الخائن لا وفاء له [غررالحكم ، ص ٤٦٠.]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): رَأْسُ الْكُفْرِ الْخِيَانَةُ [غررالحكم ، ص ٤٦٠.]

٢. انواع غش

١. علمي

إِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلُؤُونَ أَلْسِنَتَهُمْ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ [آل عمران/٧٨.]

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ [بقره/٧٩.]

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَ الْهُدَى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَ يَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ [بقره/١٥٩.]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أيما رجل أتاه الله علما فكتمه و هو يعلمه ، لقي الله (عز و جل) يوم القيامة ملجما بلجام من نار [أمالي
طوسي ، ص ٣٧٧.]

٢. سياسى

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إِنَّ أَعْظَمَ الْخِيَانَةِ خِيَانَةُ الْأُمَّةِ ، وَ أَفْظَعَ

الْغِشُّ غِشٌّ الْأَيْمَةُ [نهج البلاغه ، نامه ۲۶ .]

۳. تبلیغاتی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): من أعظم المكر تحسین الشر [غررالحکم ، ص ۲۹۱ .]

۴. روانی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إن أغش الناس أغشهم لنفسه و أعصاهم لربِّه [غررالحکم ، ص ۲۴۰ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): من غش نفسه كان أغش لغيره [غررالحکم ، ص ۲۳۵ .]

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): ما من مؤمن ضيع حقا إلا أعطى في باطل مثليه [اختصاص مفید ، ص ۲۴۲ .]

۵. اقتصادی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): من أعظم الفجائع إضاعه الصنائع [غررالحکم ، ص ۳۸۷ .]

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): أَيَّمَا رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِنَا اسْتَعَانَ بِهِ رَجُلٌ مِنْ إِخْوَانِهِ فِي حَاجَةٍ فَلَمْ يَبَالِغْ فِيهَا بِكُلِّ جُهْدٍ فَقَدْ خَانَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ الْمُؤْمِنِينَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۶۲ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا أَبَا ذَرٍّ! الْمَجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ وَ إِفْشَاوِكَ سِرَّ أَخِيكَ خِيَانَةٌ [أمالی طوسی ، ص ۵۳۷ .]

قَالَ الْجَوَادُ (عليه السلام): كفى بالمرء خيانه أن يكون أمينا للخونه [بحار الأنوار ، ج ۷۲ ، ص ۳۸۰ .]

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): من ادخر عن مؤمن درهما أو حبس عنه شيئا من أمر الدنيا [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۵۱ .]

الخائن من كان يومه شرا من امسه [ميزان الحكمه]

نمونه ها

۱. ماجرای شخصی که به یک یهودی بدهکار بود و می گفت ما را حلال کن

۲. ماجرای قاطری که یک روزه اجاره شده بود و ۱۵ روز طول کشید.

۳. شیر + آب

۴. عسل شکری

۵. دوخت لباس : مصرف پارچه های نامرغوب در قسمتهائی که پیدا

نیست.

۳. آثار غش

۱. دنیوی

۱. آثار فردی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): المکور شیطان فی صورہ إنسان [غررالحکم، ص ۲۹۱].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ غَشَّ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ نَزَعَ اللَّهُ بَرَكَهَ رِزْقِهِ، وَ أَفْسَدَ عَلَيْهِ مَعِيشَتَهُ وَ وَكَلَهُ إِلَى نَفْسِهِ [وسائل الشيعة، ج ۱۷، ص ۲۸۳].

خمس یعجل الله لصاحبها العقوبه... و الغدر [نهج الفصاحه، ۱۴۶۵]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الخيانة تجر الفقر [تحف العقول، ص ۲۲۱]

آثار دنیوی و اجتماعی

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): ما من مؤمن ضيع حقا إلا أعطى في باطل مثليه [اختصاص مفید، ص ۲۴۲].

۲. آثار اجتماعی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَا خَيْرَ فِي شَهَادَةِ الْخَائِنِ [غررالحکم، ص ۴۶۰].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَغْشَى النَّاسَ [غررالحکم، ص ۳۶۰].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تَزَالُ أُمَّتِي بِخَيْرٍ مَا لَمْ يَتَخَاوُنُوا وَ أَدَّوْا الْأَمَانَةَ وَ آتَوْا الزَّكَاةَ، وَ إِذَا لَمْ يَفْعَلُوا ذَلِكَ ابْتُلُوا بِالْقَحْطِ وَ السِّنِينَ (نفرین و لعنت) [ثواب الأعمال، ص ۲۵۱].

۲. اخروی

وَ مَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [آل عمران/۱۶۱].

غلولایعنی انسان شرعاً ممنوع است و دست او بسته است، مانند: خیانت، سرقت، مخفی کاری

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لا دين لخداع [غررالحکم، ص ۲۹۱].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): مِنْ عَلَامَاتِ الشَّقَاءِ غَشَى الصَّدِيقَ [غررالحکم، ص ۴۱۹].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): مَنْ مَكَرَ بِالنَّاسِ رَدَّ اللَّهُ سَبْحَانَهُ مَكَرَهُ فِي عُنُقِهِ [غررالحكم ، ص ٢٩١].

وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ

السَّيِّئِ إِلَّا بِأَهْلِهِ [فاطر/ ٤٣].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ غَشَّ مُسْلِمًا فِي بَيْعٍ أَوْ فِي شِرَاءٍ فَلَيْسَ مِنَّا وَ يَحْشَرُ مَعَ الْيَهُودِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، لِأَنَّهُ مَنْ غَشَّ النَّاسَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٤].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِنَّ لِلْغَادِرِ يَنْصَبُ لَهُ لُؤَاءٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُقَالُ لَهُ : هَذِهِ غَدْرُهُ فَلَان [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٨٥]

به رسول الله (ص) گفتند: فلانی شهید شد. فرمود: او بخاطر لباسی که از راه حرام پوشیده است گرفتار است. [میزان الحکمه ، باب ٣١٠٥]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ خَانَ أَمَانَةَ فِي الدُّنْيَا وَلَمْ يَرُدَّهَا إِلَى أَهْلِهَا ثُمَّ أَذْرَكَهُ الْمَوْتُ مَاتَ عَلَى غَيْرِ مِلَّتِي ، وَ يَلْقَى اللَّهَ وَ هُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٥].

آثار معنوی و اخروی غش

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ خَانَ أَمَانَةَ فِي الدُّنْيَا وَلَمْ يَرُدَّهَا عَلَى أَهْلِهَا ، مَاتَ عَلَى غَيْرِ دِينِ الْإِسْلَامِ ، وَ لَقِيَ اللَّهَ وَ هُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ؛ فَيَوْمَئِذٍ بِهِ إِلَى النَّارِ فَيَهْوَى بِهِ فِي شَفِيرِ جَهَنَّمَ أَبَدَ الْأَبْدِينَ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٥].

٤. احکام غش

آثار حقوقی

١. قاعده فقهی: من اتلف مال الغير فهو له ضامن

٢. در وسائل الشیعه بابی آمده به نام بَابُ أَنَّ الصَّانِعَ (زرگر) إِذَا أَفْسَدَ مَتَاعًا ضَمِنَهُ كَالْعَسَالِ وَ الصَّبَاغِ وَ الْقَصَّارِ وَ الصَّائِغِ وَ الْبَيْطَارِ وَ الدَّلَّالِ وَ نَحْوِهِمْ ، وَ كَذَا مَا يَتْلَفُ بِأَيْدِيهِمْ إِذَا فَرَّطُوا أَوْ كَانُوا مُتَّهَمِينَ فَلَمْ يَحْلِفُوا وَ حُكِمَ مَا لَوْ دَفَعُوا الْمَتَاعَ إِلَى الْغَيْرِ [وسائل الشیعه ، ج ١٩ ، ص ١٤١]

٣. عَنِ الْحَلْبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ :

سُئِلَ عَنِ الْقَصَارِ يَفْسُدُ قَالَ : كُلُّ أَجِيرٍ يَعْطَى الْأَجْرَ عَلَى أَنْ يَصْلِحَ فَيَفْسُدُ فَهُوَ ضَامِنٌ [كافي ، ج ٥ ، ص ٢٤١ .]

٤. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) يَضْمَنُ الصَّبَاغَ وَ الْقَصَارَ وَ الصَّائِعَ اخْتِطَاءً عَلَى أُمَّتِهِ النَّاسِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٢٥٦ .]

٥. بابی دیگر در وسائل آمده که جمال (شترچران) ، حَمَال ، مکاری (کسی که حیوان کرایه می دهد) ، ملاح (کشتی ران) اگر کوتاهی نمایند ضامن هستند.

٥. راههای جلوگیری

١. نقش دولت

عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْحَاقَ الْخُدْرِيِّ عَنْ أَبِي صِيَادٍ قَالَ : دَخَلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) سُوقَ التَّمَارِينَ فَإِذَا امْرَأَةٌ قَائِمَةٌ تَبْكِي وَ هِيَ تُخَاصِمُ رَجُلًا تَمَارًا ، فَقَالَ لَهَا : مَا لَكَ؟ قَالَتْ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! اشْتَرَيْتُ مِنْ هَذَا تَمْرًا بِدِرْهَمٍ فَخَرَجَ أَسِيفُهُ رَدِيًّا لَيْسَ مِثْلَ الَّذِي رَأَيْتُ ، قَالَتْ فَتَقَالَ لَهُ : رُدِّ عَلَيْهِ! فَأَبَى حَتَّى قَالَهَا ثَلَاثًا فَأَبَى فَعَلَاهُ بِالِدَّرِّ حَتَّى رَدَّ عَلَيْهَا. وَ كَانَ عَلَى (عليه السلام) يَكْرَهُ أَنْ يَجْلَلَ التَّمْرُ [كافي ، ج ٥ ، ص ٢٣٠ .]

٢. نقش مردم

شیر + آب

لا يحل لاحد ان يبيع شيئا الا بين ما فيه ، و لا يحل لمن علم ذلك الا بينه [ميزان الحكمة. غش]

امام از کسیکه دو نوع طعام را مخلوط و به قیمت بالا می فروخت نهی می فرمود. [وسائل ، ج ١٢ ، ص ٤٢٠]

عَنْ عُبَيْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ يَبِيعُ الدَّقِيقَ ، فَقَالَ (عليه السلام) : إِيَّاكَ وَ الْعِشَّ! فَإِنَّهُ مِنْ غُشٍّ غُشٍّ فِي مَالِهِ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ غُشَّ فِي أَهْلِهِ [

لزوم صداقت و صفا

١. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): إن الله عز وجل يحب المتحرف الأمين [بحار الأنوار ، ج ١٠٠ ، ص ٩٦ .]

٢. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ فَقَدْ طَابَ مَكْسَبُهُ: إِذَا اشْتَرَى لَمْ يَبِعْ ، وَإِذَا بَاعَ لَمْ يَحْمِدْ ، وَلَا يَدُلُّسْ ، وَفِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ لَا يَخْلِفُ [كافي ، ج ٥ ، ص ١٥٣ .]

٣. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): كل ذي صناعه مضطر إلى ثلاث خصال يجتلب بها المكسب وهو أن يكون حاذقا بعمله (تخصصي و علمي) مودياً للأمانه فيه (تعهد و مكتب) مستميلاً لمن استعمله (نشاط و روحيه) [تحف العقول ، ص ٣٢٢ .]

٤. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): لِمَا تَكْتُمُ عَيْباً يَكُونُ فِي تِجَارَتِكَ ، وَ لِمَا تَغْنِي الْمُسْتَرْسِلَ فَإِنَّ عَيْبَهُ لَا يَحِلُّ وَ لَا تَرْضَ لِلنَّاسِ إِلَّا مَا تَرْضَى لِنَفْسِكَ ، وَ أَعْطِ الْحَقَّ وَ خُذْهُ وَ لَا تَخَفْ وَ لَا تَحْنُ! فَإِنَّ التَّاجِرَ الصَّدُوقَ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَرَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [فتح الأبواب ، ص ١٦٠ .]

١. غفلت

١. تعريف غفلت

هدر دادن استعدادهای الهی .

لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَ لَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَ لَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ [اعراف/١٧٩ .]

غفلت يك نوع خوابی است در بیداری خواب رفته های بیداری.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ سِنَةِ الْغَفْلَةِ [صحيفه سجاديه ، دعای ٨ .]

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) اللَّهُمَّ أَيْقِظْنَا عَنْ سِنَةِ الْغَفْلَةِ بِالرُّكُونِ إِلَيْهِ [صحيفه سجاديه ، دعای ١٧ .]

٢. چهره واقعی غفلت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الغفلة أضر الأعداء [غررالحكم ، ص ٢٦٥ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الغفلة ضلال النفوس و عنوان النحوس [غررالحكم ، ص ٢٦٥ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع): كَثَرَهُ الذِّكْرُ بِلَا عَفْلَةٍ فَإِنَّ الْعَفْلَةَ مُضْطَاذُ الشَّيْطَانِ وَ رَأْسُ كُلِّ بَلِيٍّ وَ رَأْسُ كُلِّ حِجَابٍ [مصباح الشريعه ، ص ٩٩ .]

۳. چهره واقعی غافل

أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ [اعراف/۱۷۹].

وَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ أُولَئِكَ مَاوَاهُمُ النَّارُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ [يونس/۸-۷].

يَا وَيَلَنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ [انبیاء/۹۷].

۴. نشانه های غفلت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): علامه الغافل فأربعة العمى و السهو و اللهو و النسيان [تحف العقول، ص ۲۱].

بعضی مردمقالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): هُمُّهَا عَلْفُهَا [نهج البلاغه، نامه ۴۵].

قال النبي (ص): اياكم و التسويف و طول الامل فانه كان سببا املاك الامم [جمله ۹۸۵ از الفصاحه].

۵. ریشه های غفلت

أَلْهَاكُمْ التَّكَاثُرُ [تكاثر/۱].

لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالِكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [منافقون/۹].

رِجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [نور/۳۷].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إن الدنيا خداعه صراعه، مكارهه غراره سحاره، أنهارها لامعه، و ثمراتها يانعه، ظاهرها سرور، و باطنها غرور [أمالی طوسی، ص ۲۵۶].

۶. خسارت های غفلت

غرر الحكم به نقل از میزان الحكمه :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): من غفل جهل [غررالحكم، ص ۶۶].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): من طالت غفلته [علته] تعجلت هلكته [غررالحكم، ص ۲۶۶].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إياكم و الغفله فإنه من غفل فإنما يغفل عن نفسه [ثواب الأعمال، ص ۲۰۳].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إياك و الغفله و الاغترار بالمهله فإن الغفله تفسد الأعمال و الآجال تقطع الآمال [غررالحكم، ص ۲۶۶].

۷. روش درمان غفلت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا أَبَا ذَرٍّ، هُمْ بِالْحَسَنَةِ، وَإِنْ لَمْ تَعْمَلْهَا، لَكَيْلًا تَكْتَبُ مِنَ الْغَافِلِينَ. [أمالی طوسی، ص ۵۳۵].

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): أَيَّمَا مُؤْمِنٍ حَافِظٍ عَلَى الصَّلَاةِ الْمَفْرُوضَةِ فَضَّلَهَا لَوْ قَتَلَهَا فَلَيْسَ هَذَا مِنَ الْغَافِلِينَ [كافی، ج ۳، ص ۲۷۰].

۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَوْصِيكُمْ بِذِكْرِ الْمَوْتِ وَإِقْلَالِ الْغَفْلَةِ عَنْهُ [نهج البلاغه، خطبه ۱۸۸].

۲. شَنِيدَن موعظه: عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ قَالَ لَمَّا قَدِمَ عَلَيْنَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع) الْبَصْرَةَ إِلَى أَنْ قَالَ ثُمَّ مَشَى حَتَّى دَخَلَ سُوقَ الْبَصْرَةِ فَنَظَرَ إِلَى النَّاسِ يَبْعُونَ وَيَسْتَرُونَ فَبَكَى (ع) بُكَاءً شَدِيداً ثُمَّ قَالَ يَا عَيْبَدَ الدُّنْيَا وَ عُمَّالَ أَهْلِهَا إِذَا كُنْتُمْ بِالنَّهَارِ تَحْلِفُونَ وَ بِاللَّيْلِ فِي فُرْشَتِكُمْ تَنَامُونَ وَ فِي خِلَالِ ذَلِكَ عَنِ الْآخِرَةِ تَغْفُلُونَ فَمَتَى تُحْرَزُونَ الزَّادَ وَ تُفَكَّرُونَ فِي الْمَعَادِ [أمالی مفید، ص ۱۱۸].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ قَرَأَ عَشْرَ آيَاتٍ فِي لَيْلِهِ لَمْ يَكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ [كافی، ج ۲، ص ۶۱۲].

۸. چند نکته در بیان غفلت

۱. شخصیت اجتماعی غافل

وَ لَا تُطْعَمَنَّ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَ اتَّبَعَ هَوَاهُ وَ كَانَ أَمْرُهُ فُرْطاً [كهف/۲۸].

۲. غفلت یکی از تکنیکهای دشمن است

وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَ أَمْتِعَتِكُمْ [نساء/۱۰۲].

۱. غلو

۱. معنای غلو

۲. مذمت غلو

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَجْهَلُ النَّاسِ الْمَغْتَرُ بِقَوْلِ مَادِحٍ مَتَمَلِّقٍ يَحْسَنُ لَهُ الْقَبِيحَ وَ يَبْغِضُ إِلَيْهِ النَّصِيحَ [غررالحکم، ص ۷۴].

امام هادی (ع) به شخصی که در ثناگویی حضرت افراط کرده بود، فرمود: أَقْبَلُ عَلَى شَأْنِكَ فَإِنَّ كَثْرَةَ الْمَلَقِ يَهْجُمُ عَلَى الظَّنِّهِ وَ إِذَا حَلَّتْ مِنْ أَحْيَاكَ فِي مَحَلِّ الثَّقَةِ فَأَعْدِلْ عَنِ الْمَلَقِ إِلَى حُسْنِ النَّيِّهِ [بحار الأنوار، ج ۷۰، ص ۲۹۵].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تَزْفَعُونِي فَوْقَ حَقِّي فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى اتَّخَذَنِي عَبْدًا قَبْلَ أَنْ يَتَّخِذَنِي نَبِيًّا [عيون أخبار الرضا، ج ۲،

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : هَلَكَ فِي رَجُلَانِ مُحِبُّ غَالٍ وَ مُبْغِضُ قَالٍ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۱۷] .

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَضَلُّوا كَثِيرًا وَ ضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ [مائده/۷۷] .

(ای پیامبر!) بگو: ای اهل کتاب! در دین خود به ناحق غلو نکنید و از هوس های گروهی که پیش از این گمراه شدند و بسیاری را گمراه کردند و (اکنون نیز) از راه حق منحرفند ، پیروی نکنید.

نکته ها :

شاید بتوان از این آیه استفاده کرد که خدا دانستن مسیح (ع) ، نوعی غلو بر گرفته از افکار شرک آلود جمعیت های قبلی است. چنانکه در آیه ۳۰ سوره توبه می خوانیم :

وَ قَالَتْ

الْيَهُودُ عَزِيزٌ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَا الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ

یهود گفتند: عزیز فرزند خداست و نصاری گفتند: مسیح فرزند خداست، این غلو و سخنان بی اساس، شبیه سخنان کفار پیشین است.

پیام ها:

(۱) در همه ادیان، باید مرزهای فکری و عقیدتی حفظ شود و درباره شخصیت ها غلو ممنوع است. یا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا

(۲) غلو درباره رهبران الهی، غلو در دین است. (با توجه به آیات قبل که مسیح را خدا می دانستند). لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ

(۳) اگر در دین خدا و نسبت به اولیای الهی غلو ممنوع است، درباره دیگران هم مبالغه روا نیست. لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ

(۴) تقلید کورکورانه ممنوع است. وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ

(۵) غلو، تنها درباره عیسی (ع) نبود. بعضی از یهود هم درباره عزیز غلو کرده، او را پسر خدا می دانستند: ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ

(۶) علوم و هنرهای باستانی ارزش دارد، ولی افکار و عقاید کهن نیاکان که بر اساس هوس هاست و پایه ای ندارد، بی ارزش است و نباید پیروی نمود. وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ

(۷) گمراهی مراحل دارد: ابتدا انسان، خود گمراه می شود، ضلوا سپس دیگران را گمراه می کند، اضلوا کم کم از هدایت به حق برای همیشه باز می ماند. ضلوا من قبل و اضلوا كثيراً و ضلوا

يا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ انْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهُ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ

يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا [نساء/ ۱۷۱] .

— از امام صادق (ع) درباره روحِ منْهَسُوْأَلِ شد ، حضرت (ع) پاسخ دادند : مقصود روح خداست که خداوند آن را در آدم (ع) و عیسی (ع) قرار داد. [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۳۳]

عَنْ ثَعْلَبَةَ عَنْ حُمْرَانَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ " وَرُوحٌ مِنْهُ " (نساء- ۱۷۱) قَالَ : " هِيَ رُوحُ اللَّهِ مَخْلُوقَةٌ خَلَقَهَا اللَّهُ فِي آدَمَ وَ عِيسَى " [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۳۳] .

— مسیحیان عقیده به تثلیث دارند و الله را خدای پدر ، مسیح را خدای پسر و جبرئیل را واسطه این دو خدا می دانند ، که نوعی کفر است. قرآن هم می فرماید : لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ [مائده/ ۷۳] .

آنان که خدا را یکی از خدایان سه گانه می دانند ، کافرند. البتّه گروهی از آنان نیز حضرت مریم (س) را به جای جبرئیل ، یکی از خدایان سه گانه می دانند که قرآن در این باره می فرماید : يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّي إِلهِينَ مِنْ دُونِ اللَّهِ [مائده/ ۱۱۶] .

ای عیسی! آیا تو به مردم گفته ای که مرا و مادرم را دو خدا قرار دهید.

— در روایات ، به غلوکنندگان نفرین شده و آنان از بدترین اقسام کفار و مشرکان به شمار آمده اند. [میزان الحکمه]

— اگر نداشتن پدر ، دلیل بر الوهیت باشد ، حضرت آدم (ع) باید به طریق اولی الوهیت داشته باشد ، چون نه

پدر داشت نه مادر.

پیام ها :

(۱) غلو، نشانه تعصب نابجا است و در همه ادیان ممنوع می باشد. یهود، عزیزرا فرزند خدا می دانستند و مسیحیان عیسیرا. لا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ

(۲) یکی از آفات ادیان آسمانی، غلو درباره رهبران دینی است. لا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ

(۳) میانه روی و اعتدال در همه جا لازم است و عشق به اولیای خدا نباید سر از غلو درآورد. لا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ

(۴) غلو کردن درباره انسان ها : گرچه پیامبر باشند، توهین به خداوند و نسبت ناروا دادن به اوست. لا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بُنِيَ الْكُفْرُ عَلَى أَرْبَعِ دَعَائِمٍ الْفِسْقِ وَالْغُلُوِّ وَالشُّكِّ وَالشُّبْهِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۹۱] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ الْمُغْيِرَةُ بْنُ سَعِيدٍ يَتَعَمَّدُ الْكُذِبَ عَلَى أَبِي عٍ وَيَأْخُذُ كُتُبَ أَصْحَابِهِ وَكَانَ أَصْحَابُهُ الْمُسْتَبْتِرُونَ بِأَصْحَابِ أَبِي يَأْخُذُونَ الْكُتُبَ مِنْ أَصْحَابِ أَبِي فَيُدْفَعُونَهَا إِلَى الْمُغْيِرَةِ فَكَانَ يَدُسُّ فِيهَا الْكُفْرَ وَالزُّنْدَقَةَ وَيَسِينُهَا إِلَى أَبِي (ع) ثُمَّ يَدْفَعُهَا إِلَى أَصْحَابِهِ فَيَأْمُرُهُمْ أَنْ يُثْبِتُوهَا فِي الشَّيْعَةِ فَكُلُّ مَا كَانَ فِي كُتُبِ أَصْحَابِ أَبِي (ع) مِنَ الْغُلُوِّ فَذَاكَ مِمَّا دَسَّهُ الْمُغْيِرَةُ بْنُ سَعِيدٍ فِي كُتُبِهِمْ [رجال الكشي ، ص ۲۲۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَتَجَاوَزُوا بِنَا الْعُبُودِيَّةِ ثُمَّ قُولُوا مَا شِئْتُمْ وَلَا تَغْلُوا وَإِيَّاكُمْ وَالْغُلُوَّ كَغُلُوِّ النَّصَارَى فَإِنِّي بَرِيءٌ مِنَ الْغَالِينَ [احتجاج ، ج ۲ ، ص ۴۳۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكُمْ وَالْغُلُوَّ فِينَا قُولُوا إِنَّا عبيدٌ مَرْبُوبُونَ وَقُولُوا فِي فَضْلِنَا مَا شِئْتُمْ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۱۴] .

۳. انگیزه غلو

۱ _ گاهی کسی را با غلو، بزرگ می کنند

تا رقیب او را نابود کنند.

۲_ حَبِّ ذات ، انسان را وادار می کند که رهبر خود را هم بیش از آنچه هست خیال کند تا قهرا خودش هم بزرگ شود.

۳_ خیال اینکه هر چه بیشتر غلّو کند به مکتب و رهبر پایدارتر است انسان را وادار به غلّو می کند.

۴_ کسی که غذای عالی نخورده ، غذای معمولی را خیلی ستایش می کند. آری کسی که خدا را نشناخته و قدرت خدا را باور نکرده ، قدرت های دیگر را بزرگ می شمرد.

۴. خطرات غلّو

۱_ کسانی که غلّو می کنند ، همین که نقطه ضعفی دیدند ، یک مرتبه به کلی دست از معشوق خود برمی دارند ، ولی افرادی که معتدلند ، با دیدن نقطه ضعف یکسره طرف را رها نمی کنند.

بوده اند شعرائی که صدها بیت شعر گفته اند ، ولی به خاطر کدورتی ، برعکس سروده اند.

۲_ غلّو ، در یک مرحله ، اعتبار حرف را در همه جا از بین می برد.

۳_ غلّو ، انگیزه حسادت دیگرانی که در آن مرحله نیستند را شعله ور می کند :

گاهی انسان در کارهای خود هم غلّو می کند. خدمات را به نام خود ثبت می کند.

من کردم ، من گفتم ، من بودم که ، ...

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَ لَا تَرْفَعْنِي فِي النَّاسِ دَرَجَةً إِلَّا حَطَطْتَنِي عِنْدَ نَفْسِي مِثْلَهَا ، وَ لَا تُحَدِّثْ لِي عِزًّا ظَاهِرًا إِلَّا أَحَدَّثْتَ لِي ذِلَّةً بَاطِنَةً عِنْدَ نَفْسِي بِقَدَرِهَا. [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰] .

يَجِبُونَ أَنْ يَحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا [آل عمران/ ۱۸۸] .

تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَ

لا فساداً و العاقبه للمتقين [قصص / ۸۳] .

قال علي بن الحسين (ع) : اللهم صل على محمد و آله ... و استتقلال الخير و إن كثر من قولي و فعلي [صحيفه سجاده ، دعای ۲۰] .

هذا من فضل ربي ليبلوني [نمل / ۴۰] .

۴ _ غلو ، گاهی در ستایش است و گاهی در تحقیر و انتقاد : فلانی فایده ای ندارد ، باید فلانی را رها کرد ، حبطت أعمالهم [بقره / ۲۱۷] .

را بران الحسنات يذهبن السيئات [هود / ۱۱۴] .

ترجیح می دهیم . خوب است مثل آئینه ، عیب دیگران را بزرگتر یا کوچکتر نکنیم .

۵ _ يا أهل الكتاب لا تغلوا في دينكم و لا تقولوا على الله إلا الحق إنما المسيح عيسى ابن مريم رسول الله و كلمته [نساء / ۱۷۱] .

۶ _ ما كان ليشر أن يوتيه الله الكتاب و الحكم و النبوة ثم يقول للناس كونوا عبداً لي من دون الله [آل عمران / ۷۹] .

۷ _ قال رسول الله (ص) : صنفان من أمتي لا نصيب لهما في الإسلام الغلاء و القدرية [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۷۲] .

۸ _ قال الصادق (ع) : و ذكر الغلاء و قال إن فيهم من يكذب حتى إن الشيطان ليحتاج إلى كذبه [رجال الكشي ، ص ۲۹۷] .

۹ _ قال أمير المؤمنين (ع) : إياكم و الغلو فينا قولوا إنا عبيد مرزبوتون و قولوا في فضلنا ما شئتم [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۱۴] .

۱۰ _ الجاهل اما مفرط أو مفرط

۱۱ _ قال الصادق (ع) : لا تصل خلف الغالي و إن كان يقول بقولك و المجهول

وَالْمَجَاهِرِ بِالْفِسْقِ وَإِنْ كَانَ مُقْتَصِداً [تهذيب الأحكام ، ج ۳ ، ص ۳۱] .

۱۲ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَكْبَرُ الْحَقِّ الْإِغْرَاقُ فِي الْمَدْحِ وَالذَّمِّ [غررالحکم ، ص ۷۷] .

۵. جایگاه فقهی غلو

۱ _ قال الامام في تحريره : و اميا الغالى فان كان غلوّه مستلزما لانكار الألوهيه او التوحيد او النبوه فهو كافر و آلا فلا . [تحرير الوسيله ، ج ۱ ، ص ۱۰۶] .

۲ _ امام خمینی (ره) در کتاب الطّهارة (کتاب استدلالی امام) ضمن باز کردن مطلب فوق می فرماید : گر چه غلوّ فساد عقیده است ، ولی تا مادامی که به انکار الوهیت و توحید و حلول و تجسم کشیده نشود ، کفر نیست . [ص ۳۳۹] .

۳ _ مرحوم صدوق در اعتقاد می گوید : اَعْتَادُنَا فِي الْعُلَاهِ وَالْمَقْوَصَةِ أَنَّهُمْ كَفَّارٌ بِاللَّهِ جَلَّ جَلَّالُهُ [بحار الأنوار ، ج ۲۵ ، ص ۳۴۲] .

۶. لزوم جلوگیری از غلو

۱ _ منع از غلوّ ، وظیفه رهبران است :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ فِينَا أَهْلَ الْبَيْتِ فِي كُلِّ خَلْفٍ عُدُولًا يَنْفُونَ عَنْهُ تَحْرِيفَ الْعَالِينَ وَ انْتِحَالَ الْمُبْطِلِينَ وَ تَأْوِيلَ الْجَاهِلِينَ [کافی ، ج ۱ ، ص ۳۲] .

۲ _ اولین جمله حضرت عیسی (ع) در گهوارهای نبی عَجْدُ اللَّهِ [مریم/۳۰] .

بود.

۳ _ پیامبر (ص) همین که دید مردم به خاطر فوت پسرش ابراهیم غلوّ می کنند ، به مسجد رفته و بالای منبر مسأله را خنثی کرد.

۴ - همین که پیامبر (ص) توقع بالای مردم را مشاهده می کند (خانه طلا ، سقوط آسمان ، باغ انگور و خرما و...) فرمود : سُبْحَانَ رَبِّيَ هَلْ كُنْتُ إِلَّا بَشَرًا رَسُولًا [اسراء/۹۳] .

۵ _ امامان در برابر افراد ضعیفی که ممکن بود غلوّ نمایند ، نسبت به علم غیب اظهار بی اطلاعی می نمودند . [بحار ، ج ۲۵ ، ص ۳۲۲] .

۶ _ چون پیامبر اکرم (ص) به حضرت

علی (ع) خبر غلو داده بودند (هم در دوستی و هم در دشمنی) حضرت علی (ع) فرمود: **أَلَمَّا إِنِّي لَسْتُ بِنَبِيِّ وَلَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ وَلَا لَكُنِّي أَعْمَلُ بِكِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّةِ نَبِيِّهِ مَا اسْتَطَعْتُ [بحار الأنوار، ج ۳۵، ص ۳۱۷].**

۷_ همین که فخرالدین حجازی به حضرت امام گفت: (بنفسی انت بنفسی أنت) امام فرمود: "می ترسم حرف های ایشان در من اثر کند."

۸_ **قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنِّي بَرِيءٌ مِنَ الْغَالِيْنَ [إحتجاج، ج ۲، ص ۴۳۸].**

۷. غلو در امت های پیشین

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَضَلُّوا كَثِيرًا وَ ضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ [مائده/۷۷].

(ای پیامبر!) بگو: ای اهل کتاب! در دین خود به ناحق غلو نکنید و از هوس های گروهی که پیش از این گمراه شدند و بسیاری را گمراه کردند و (اکنون نیز) از راه حق منحرفند، پیروی نکنید.

نکته ها:

شاید بتوان از این آیه استفاده کرد که خدا دانستن مسیح (ع)، نوعی غلو برگرفته از افکار شرک آلود جمعیت های قبلی است. چنانکه در آیه ۳۰ سوره توبه می خوانیم:

وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ

یهود گفتند: عُزَيْر فرزند خدا است و نصارا گفتند: مسیح فرزند خدا است، این غلو و سخنان بی اساس، شبیه سخنان کفار پیشین است.

پیام ها:

(۱) در همه ادیان، باید مرزهای فکری و عقیدتی حفظ شود و درباره شخصیت ها غلو ممنوع است. **يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا**

(۲) غلّو درباره رهبران الهی ، غلّو در دین است. (با توجه به آیات قبل که مسیح را خدا می دانستند.) لا تَعْلُوا فِي دِينِكُمْ

(۳) اگر در دین خدا و نسبت به اولیای الهی غلّو ممنوع است ، درباره دیگران هم مبالغه روا نیست. لا تَعْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ

(۴) تقلید کورکورانه ممنوع است. وَ لَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ

(۵) غلّو ، تنها درباره عیسی (ع) نبود. بعضی از یهود هم درباره یزیر غلّو کرده ، او را پسر خدا می دانستند : ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ

(۶) علوم و هنرهای باستانی ارزش دارد ، ولی افکار و عقاید کهن نیاکان که بر اساس هوس هاست و پایه ای ندارد ، بی ارزش است و نباید پیروی نمود. وَ لَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ

(۷) گمراهی مراحل دارد : ابتدا انسان خود گمراه می شود ، ضَلُّوا سِيسِ دِیْگَران را گمراه می کند ، أَضَلُّواكُمْ کم از هدایت به حقّ برای همیشه باز می ماند. ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَ أَضَلُّوا كَثِيراً وَ ضَلُّوا

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَعْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَ كَلِمَتُهُ أَلْفَاها إِلَى مَرْيَمَ وَ رُوْحٌ مِنْهُ فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ وَ لَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ انْتَهَوْا خَيْراً لَكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ وَ كَفَى بِاللَّهِ وَ كَيْلاً [نساء/ ۱۷۱] .

_ از امام صادق (ع) درباره رُوْحِ مِنْهُسؤال شد ، حضرت (ع) پاسخ دادند : مقصود روح خداست که خداوند آن را در آدم (ع) و عیسی (ع) قرار داد. [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۳۳]

عَنْ ثَعْلَبَةَ عَنْ حُمْرَانَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ

قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ "وَرُوحٌ مِنْهُ" (نساء/۱۷۱) قَالَ: "هِيَ رُوحُ اللَّهِ مَخْلُوقَةٌ خَلَقَهَا اللَّهُ فِي آدَمَ وَ عِيسَى" [کافی، ج ۱، ص ۱۳۳].

— مسیحیان عقیده به تثلیث دارند و الله را خدای پدر، مسیح را خدای پسر و جبرئیل را واسطه این دو خدا می دانند، که نوعی کفر است. قرآن هم می فرماید: لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَلَاثٌ ثَلَاثَةٌ [مائده/۷۳].

آنان که خدا را یکی از خدایان سه گانه می دانند، کافرند. البتّه گروهی از آنان نیز حضرت مریم (س) را به جای جبرئیل، یکی از خدایان سه گانه می دانند که قرآن در این باره می فرماید: يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّي إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ [مائده/۱۱۶].

ای عیسی! آیا تو به مردم گفته ای که مرا و مادرم را دو خدا قرار دهید.

— در روایات، به غلوکنندگان نفرین شده و آنان از بدترین اقسام کفار و مشرکان به شمار آمده اند. [میزان الحکمه]

— اگر نداشتن پدر، دلیل بر الوهیت باشد، حضرت آدم (ع) باید به طریق اولی الوهیت داشته باشد، چون نه پدر داشت نه مادر.

پیام ها:

(۱) غلو، نشانه تعصب نابجا است و در همه ادیان ممنوع می باشد. یهود، عزیز را فرزند خدا می دانستند و مسیحیان عیسیرا. لا تَعْلُوا فِي دِينِكُمْ

(۲) یکی از آفات ادیان آسمانی، غلو درباره رهبران دینی است. لا تَعْلُوا فِي دِينِكُمْ

(۳) میانه روی و اعتدال در همه جا لازم است و عشق به اولیای خدا نباید سر از غلو در آورد. لا تَعْلُوا فِي دِينِكُمْ

(۴) غلو کردن

درباره انسان ها : گرچه پیامبر باشند ، توهین به خداوند و نسبت ناروا دادن به اوست. لا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ

۸. غلّو در امت پیامبر

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَرْفَعُونِي فَوْقَ حَقِّي فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى اتَّخَذَنِي عَبْدًا قَبْلَ أَنْ يَتَّخِذَنِي نَبِيًّا [عيون أخبار الرضا ، ج ۲ ، ص ۲۰۰] .

۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : هَلَكَ فِي رَجُلَانِ مُحِبُّ غَالٍ وَ مُبْغِضُ قَالٍ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۱۷] .

(از قلی است نه قول به معنای شدید بغض ، ما وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَ مَا قَلَى [ضحی ۳] . ما قلی یعنی ما بغضتک

۳_ حضرت علی (ع) به غلاه نفرین کرد و گفت : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللَّهُمَّ إِنِّي بَرِيءٌ مِنَ الْعُلَاهِ كِبْرَاءَهُ عَيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ مِنَ النَّصَارَى اللَّهُمَّ اخْذِلْهُمْ أَبَدًا وَ لَا تَنْصُرْ مِنْهُمْ أَحَدًا [أمالی طوسی ، ص ۶۵۰] .

۴_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ لَا أَنِي أَشْفَقُ أَنْ يَقُولَ طَوَائِفُ مِنْ أُمَّتِي فِيكَ مَا قَالَتِ النَّصَارَى فِي ابْنِ مَرْيَمَ لَقَلَّتِ الْيَوْمَ فِيكَ مَقَالًا لَا تَمُرُ بِمَالٍ مِنَ النَّاسِ إِلَّا أَخَذُوا التَّرَابَ مِنْ تَحْتِ قَدَمَيْكَ لِلْبُرْكَه [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۵ ، ص ۴] .

۵_ قَالَ الرَّضَا (ع) : مَنْ تَجَاوَزَ بِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) الْعُبُودِيَّةَ فَهُوَ مِنَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَ مِنَ الضَّالِّينَ [احتجاج ، ج ۲ ، ص ۴۳۸] .

۶_ عَنِ الصَّادِقِ (ع) : " فِي قَوْلِ اللَّهِ " وَ لَا تُبْذَرُ تَبْدِيرًا " (اسراء/ ۲۶) قَالَ لَا تُبْذَرُوا وَ لِيَايَهُ عَلِي (ع) " [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۲۵۷] .

۷_ حضرت رسول (ص) در روایات متعدّد به امیرالمؤمنین (ع) فرمود : " تو

مثل عیسی هستی که یهود او را واجب القتل دانستند و به مادرش تهمت زدند، ولی نصارا او را تا خدایی رساندند. [بحار، ج ۳۵، ص ۳۱۳].

۱. غیبت

۱. غیبت در اسلام

۱. مفهوم غیبت

۱. قَالَ الصَّادِقُ (ع): الْغَيْبَةُ أَنْ تَقُولَ فِي أَخِيكَ مَا سَتَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ أَمَّا الْأَمْرُ الظَّاهِرُ فِيهِ مِثْلُ الْحِدَّةِ وَالْعَجَلَةِ فَلَا [كافی، ج ۲، ص ۳۵۸].

۲. پس امر ظاهر مثل عجله و عصبانیت و... غیبت نیست. [وسائل، ج ۸، ص ۶۰۴].

بسیار مهم:

دنیا برای حقوق بشر حرفها دارد اما اسلام می فرماید: چون کسی نیست حق گفتگو در پشت سر او را نداری، این است حقوق بشر.

۲. سیمای غیبت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْغَيْبَةُ آيَةُ الْمُنَافِقِ [غررالحکم، ص ۲۲۱].

غیبت سبب تزلزل اطمینان در جامعه می شود.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْغَيْبَةُ جُهْدُ الْعَاجِزِ [نهج البلاغه، حکمت ۴۶۱].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْغَيْبَةُ شَرُّ الْإِفْكَ [غررالحکم، ص ۲۲۱].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا تَغْتَبِ فَتَغْتَبِ وَلَا تَحْفَرِ لِأَخِيكَ حَفْرَهُ فَتَقَعِ فِيهَا فَإِنَّكَ كَمَا تَدِينُ تَدَانُ [أمالی صدوق، ص ۴۲۰].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِيَّاكَ وَالْغَيْبَةَ فَإِنَّهَا تَمْتَكُّكَ إِلَى اللَّهِ وَالنَّاسِ وَ تَحْبِطُ أَجْرَكَ [غررالحکم، ص ۲۲۱].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَبْغِضِ الْخِلَاقَ إِلَى اللَّهِ الْمَغْتَابِ [غررالحکم، ص ۲۲۱].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ اعْتَابَ مُسْلِمًا أَوْ مُسْلِمَةً لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ تَعَالَى صَلَاتَهُ وَ لَا صِيَامَهُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا وَ لَيْلَةً إِلَّا أَنْ يَغْفِرَ لَهُ صَاحِبُهُ

همین که نامه عمل را به انسان می دهند می بیند عباداتش در آن ثبت نشده می گوید: این از من نیست. خطاب می رسد إِنَّ رَبَّكَ لَا يَضِلُّ وَ لَا يَنْسَى ذَهَبَ عَمَلِكَ بِاِغْتِيَابِ النَّاسِ [جامع الأخبار، ص ۱۴۷].

نامه اش مشاهده می کند که انجام نداده خطاب می رسد إِنَّ فُلَانًا اَعْتَابَكَ فَدَفَعَتْ حَسَنَاتُهُ إِلَيْكَ [جامع الأخبار ، ص ۱۴۷] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : من عاب أخاه بعيب فهو من أهل النار [اختصاص مفيد ، ص ۲۴۰] .

غیبت کردن :

هم اشاعه فحشاء است. إِنَّ الَّذِينَ يَحِبُّونَ أَنْ تَشِيَعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [نور/ ۱۹] .

هم استهزاء : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مذيع الفاحشه كفاعلها [غررالحكم ، ص ۳۲۶] .

هم تحقير : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَذَلُّ النَّاسِ مَنْ أَهَانَ النَّاسَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۹۴] .

هم سخن چینی : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ نَمَامٌ [كشف الريبه ، ص ۴۱] .

هم فتنه انگیزی : الْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ [بقره/ ۱۹۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رب فتنه أثارها قول [غررالحكم ، ص ۲۱۳] .

هم ظلم است : "قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ ظَلَمَ عِبَادَ اللَّهِ كَانَ اللَّهُ حَصْمَهُ دُونَ عِبَادِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۱. لَا يَغْتَبُّ بَعْضُكُمْ بَعْضًا [حجرات/ ۱۲] .

۲. إِنَّ الَّذِينَ يَحِبُّونَ أَنْ تَشِيَعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [نور/ ۱۹] .

۳. وَيَلُّ لِكُلِّ هَمْزِهِ لَمْزِهِ [همزه/ ۱] .

لامز : غایب مغتاب و هامز : الذى يعيب بعينه.

۴. قَالَ الشَّهِيدُ الثَّانِي (ره) لا فرق بين غيبه الصغير والكبير والحي والميت والذكر والأنثى [كشف الريبه ، ص ۷۳] .

فى خطبه حجه الوداع ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا [كافى ،

ج ۷، ص ۲۷۴] .

غیبت کننده در کنار مدمن الخمر قرار گرفته است : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تَحْرُمُ الْجَنَّةُ عَلَى ثَلَاثَةٍ عَلَى الْمَنَانِ وَعَلَى الْمُغْتَابِ وَعَلَى مُدْمِنِ الْخَمْرِ [الزهد ، ص ۹] .

۳. روان شناسی غیبت

۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ نَقَلَ إِلَيْكَ نَقْلَ عَنكَ [غررالحکم ، ص ۲۲۱] .

۲. قَالَ الشَّهِيدُ الثَّانِي (ره) "يذكر نفسه بالدم و مقصوده أن يذم غيره" [كشف الریبه ، ص ۱۵] .

(همه ما گرفتار بی صبری و ضعیف هستیم."

۳. خدا را شکر که ما گرفتار....نیستیم. (یعنی او گرفتار است.)

۴. پناه به خدا از فلان عیب. (یعنی فلانی آن عیب را دارد.)

۵. سبحان الله ، عجب ، لا حول ولا قوه... (یعنی بگو بینیم و بشنویم.)

از خداوند می خواهیم که همه ما را حفظ کند. (یعنی او گرفتار شد.)

من برای فلانی ناراحتم که گرفتار شد.

گاهی به زبان می گوید غیبت نکنید ولی قلبا میل دارد بشنود. (این نفاق است.) [بحار ، ج ۷۲ ، ص ۲۲۳ . به بعد] .

۴. کفاره غیبت

۱. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : سَيُئَلَّ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : "مَا كَفَّارَةُ الْإِغْتِيَابِ قَالَ تَسْتَغْفِرُ لِمَنْ اغْتَبْتَهُ كَمَا ذَكَرْتَهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۳۷۷] .

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا كَانَ لِأَخِيهِ قَبْلَهُ مَظْلَمَةٌ فِي عَرْضٍ أَوْ مَالٍ فَأَتَاهُ فَيَحْلِلُهُ مِنْهَا قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمَ لَيْسَ مَعَهُ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۵۳] .

شیخ طوسی می فرماید : غیبت شده :

یا غیبت را شنیده که عذر خواهی بهتر است.

یا غیبت را نشنیده که استغفار بهتر است. [مستدرک السفینه ، ج ۸ ، ص ۹۰]

قال الشهيد الثاني :

قَالَ الشَّهِيدُ الثَّانِي (ره) : "لا يسقط الحق بإباحه الإنسان عرضه للناس" [كشف الريبه ، ص ٧٣] .

مثلا بگوید : من کلامی علیه تو گفتم تو نیز کلامی علیه من بگو.

٥. کيفر غيبت

١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يوتى بِأَحَدٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يوقِفُ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَ يَدْفَعُ إِلَيْهِ كِتَابَهُ فَلَا يَرى حَسَنَاتِهِ فَيَقُولُ إِلَهِي لَيْسَ هَذَا كِتَابِي فَإِنِّي لَأَرى فِيهَا طَاعَتِي فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ لَا يَضِلُّ وَ لَا يَنْسِي ذَهَبَ عَمَلِكَ بِاِغْتِيَابِ النَّاسِ ثُمَّ يوتى بِ آخَرَ وَ يَدْفَعُ إِلَيْهِ كِتَابَهُ فَيَرى فِيهَا طَاعَاتٍ كَثِيرَةً فَيَقُولُ إِلَهِي مَا هَذَا كِتَابِي فَإِنِّي مَا عَمَلْتُ هَذِهِ الطَّاعَاتِ فَيَقُولُ إِنَّ فُلَانًا اغْتَابَكَ فَدَفَعْتُ حَسَنَاتَهُ إِلَيْكَ [جامع الأخبار ، ج ١٤٧] .

٢. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَرَزْتُ لَيْلَةَ أُسْرِي بِي عَلَى قَوْمٍ يَخْمِشُونَ وَجُوهَهُمْ بِأظْفَارِهِمْ فَقُلْتُ يَا جَبْرئيلُ مَنْ هَؤُلَاءِ فَقَالَ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ يَغْتَابُونَ النَّاسَ وَ يَقَعُونَ فِي أَعْرَاضِهِمْ [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ١١٥] . عذابهاى بعد از مرگ - خلاصه روايت فوق :

الف : عذاب قبر.

ب :

اول من يدخل النار: قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَى مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ عَلَى نَبِينَا وَآلِهِ وَعَلَيْهِ السَّلَامُ الْمُغْتَابُ هُوَ آخِرُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِنْ تَابَ وَإِنْ لَمْ يَتُبْ فَهُوَ أَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ النَّارَ [مصباح الشريعة ، ص ٢٠٤] .

ج : خروج الدم و اقيح من فمه

د : خلوده فى النار

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): اجْتَنِبِ الْغَيْبَةَ فَإِنَّهَا إِدَامُ كَلَابِ النَّارِ [أمالى صدوق ، ص ٢٠٩] .

و : خشم و جوههم باظافيرهم : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): رَأَيْتَ لَيْلَةَ أُسْرَى بِي قَوْمًا يَخْمَشُونَ وَجُوهَهُمْ بِأُظْفَارِهِمْ فَسَأَلْتُ جِبْرِئِيلَ (ع) عَنْهُمْ فَقَالَ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ يَغْتَابُونَ النَّاسَ [عوالى اللثالى ، ج ١ ، ص ٢٧٦] .

ز : اكل ميت المغتاب

خلاصه روايت كشف الريبه.

١. همچون گوشت مرده برادر است.

٢. اشاعه فحشاء مى باشد.

٣. از زنا بدتر است.

٤. مانع قبول طاعات است.

٥. تاكل الحسنات است. قَالَ الصَّادِقُ (ع): الْغَيْبَةُ تَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ [مصباح الشريعة ، ص ٢٠٤] .

٦. خروج از ولايت خدا :

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ رَوَى عَلَى مُؤْمِنٍ رِوَايَةً يَرِيدُ بِهَا شَيْئًا وَهَدَمَ مُرُوءَتَهُ لِيَسْقُطَ مِنْ أَعْيُنِ النَّاسِ أَخْرَجَهُ اللَّهُ مِنْ وِلَايَتِهِ إِلَى وِلَايَةِ الشَّيْطَانِ فَلَا يَقْبَلُهُ الشَّيْطَانُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٥٨] .

شنیدن

١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ رَدَّ عَنْ أَحِبِّهِ غَيْبَةً سَمِعَهَا فِي مَجْلِسٍ رَدَّ اللَّهُ عَنْهُ أَلْفَ بَابٍ مِنَ الشَّرِّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَإِنْ لَمْ يَرُدَّ عَنْهُ وَاعْجَبَهُ كَانَ عَلَيْهِ كَوْزَرٌ مَنِ اعْتَابَ [أعلام الدين ، ج ٤١٤] .

٢. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): السَّمِيعُ لِلْغَيْبَةِ أَحَدُ الْمُغْتَابِينَ [كشف الريبه ، ص ١٨] .

عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ [مائده/ ۲] .

باید غیبت را گوش نکرد و با استدلال از آیهتعاونوا علی البر و التتوی [مائده/ ۲] .

باید دفاع کرد از کسی که غیبت می شود. السامع شریک القائل. [غرر] .

و قال فی خطبه ۱۴۱ نهج البلاغه : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ عَرَفَ مِنْ أَخِيهِ وَثِيقَهُ دِينَ وَ سَدَادَ طَرِيقٍ فَلَا يَشِمْعَنَّ فِيهِ أَقَاوِيلَ الرَّجَالِ أَمَا إِنَّهُ قَدْ يَزِمِي الرَّامِي وَ تُخْطِي السَّهَامَ وَ يَحِيلُ الْكَلَامَ وَ بَاطِلُ ذَلِكَ يُبُورُ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ وَ شَهِيدٌ أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَ الْحَقِّ وَ الْبَاطِلِ إِلَّا أَرْبَعُ أَصَابِعَ [نهج البلاغه خطبه ، ۱۴۱] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ اغْتَيْبَ عِنْدَهُ أَخُوهُ الْمُسْلِمَ فَاسْتَطَاعَ نَصْرَهُ فَلَمْ يَنْصُرْهُ خَذَلَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴] ،

و ان نصره نصره الله واعانه في الدنيا و الاخره [وسائل ، ج ۸ ، ص ۶۰۶] .

عن النبي (ص) : اذا وقع في الرجل و انت في ملاء فكن للرجل ناصرا و للقوم ذاجرا و قم عنهم [كنز العمال حديث شماره ۸۰۲۸ به نقل از ميزان الحكمه] .

غير زبانی

۱. قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ اغْتَيْبَ عِنْدَهُ أَخُوهُ الْمُؤْمِنُ فَنَصَرَهُ وَ أَعَانَهُ نَصَرَهُ اللَّهُ وَ أَعَانَهُ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ مَنْ لَمْ يَنْصُرْهُ وَ لَمْ يَعْنَهُ وَ لَمْ يَدْفَعْ عَنْهُ وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَى نَصْرَتِهِ وَ عَوْنِهِ إِلَّا خَفَضَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ [ثواب الأعمال ، ص ۲۵۰] .

علاوه که تعبیراتی از قبیل تشییع فاحشه ، ذکرک اخاک و همزه ، لمزه شامل آنها نیز می شود.

غیبت مردگان

قال رسول الله (ص) : ارفعوا السننكم

عن المسلمین و اذا مات احد منهم قولوا فيه خیرا [الفصاحه ، جمله ۲۶۴] .

۶. آثار غیبت در اسلام

۱. پیدا شدن کینه
۲. پیدا شدن بی اعتمادی و سوء ظن
۳. پیدا شدن اختلافات.
۴. پیدا شدن جرأت بر گناه (همین که فهمید مردم گناه و عییش را فهمیده اند جری می شود).
۵. همینکه عیب و گناهش فاش شد تصمیم بر توبه هم دیرتر می گیرد یا نمی گیرد.
۶. آلوده کردن محیط و آماده سازی دیگران برای گناه.
۷. ایجاد حس انتقام جوئی در صورت فاش شدن.

۷. استثنائات غیبت

۱. شهادت :
 ۲. جرح الشهود : و قدح مقاله باطل
 ۳. اظهار التظلم : لا یحبُّ اللهُ الجَهرَ بالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَ كَانَ اللهُ سَمِيعاً عَلِیماً [نساء/ ۱۴۸] .
 ۴. عند القاضی :
 ۵. المتجاهر : قال الرضا (ع) : قَالَ الرِّضَا (ع) : مَنْ أَلْقَى جِلْبَابَ الْحَيَاءِ فَلَا غَيْبَةَ لَهُ [اختصاص مفید ، ص ۲۴۲] .
 ۶. الذی حد : قال رسول الله (ص) : لیس لفاش غیبه [نهج الفصاحه ، جمله ۲۴۰۸] .
 ۷. نصیحت مستشیر بقدر استشاره :
 ۸. تقیه و برای دفع ضرر از مغتاب و نجات او ، او را خراب می کنیم :
- امام صادق (ع) به پسر زراره فرمودند ، سلام پدرت را برسان و بگو
- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَفْرَأُ مِنْنِي عَلَى وَالِدِكَ السَّلَامَ وَقُلْ إِنَّمَا أَعْيَبُكَ دِفَاعاً مِنِّي عَنْكَ [رجال الكشي ، ص ۱۳۸] .

۹. رد دعواهای نابجا که من مجتهدم ، من سیدم و....

۲. انواع غیبت

۱. زبانی

۲. نوشتنی

۳. اشاره ای

۴. تقلیدی

۵. غیبت گاهی با عدم ذکر عیب است ، حیف که دین جلو زبانم را گرفت.

۳. ریشه های غیبت

۱. غضب

۲. حقه

[پروین اعتصامی]

۳. حسد

۴. لعب و هزل و استهزاء و سرگرمی

۵. بالا بردن خود و ناقص کردن طرف مقابل.

۶. ابراء نفسه عن العیب و نسبته الی الغير

۷. الرحمه.... بالسان

رحمت اسرار او را

آشکار می کند. (برای فلانی حادثه و نقص و گرفتاری پیش آمد).

۸. تحریک غریزه کنجکاو

۹. مساعدت با غیبت کنندگان

۱۰. تصدیق خبری که حقیقت آن کشف نشده است.

۱۱. به ستوه آمدن و فشار روحی.

۱۲. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْغَيْبُ جُهْدُ الْعَاجِزِ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۶۱].

۴. عوامل شیوع غیبت

۱. غفلت از خطرات آن

۲. گناه آن ضرری به مقامات و درجات نمی زند. (غیر از زنا و شراب و... است).

۵. شیوه ترک غیبت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَمَّا ذَكَرَ مَوْضِعَ سِتْرِ اللَّهِ عَلَيْهِ مِنْ ذُنُوبِهِ مِمَّا هُوَ أَعْظَمُ مِنَ الذَّنْبِ الَّذِي عَابَهُ بِهِ وَ كَيْفَ يَذُمَّهُ بِالذَّنْبِ قَدْ رَكَبَ مِثْلَهُ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ رَكَبَ ذَلِكِ الذَّنْبِ بِعَيْنِهِ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ فِيْمَا سَوَّاهُ مِمَّا هُوَ أَعْظَمُ مِنْهُ وَ أَيْمُ اللَّهِ لَئِنْ لَمْ يَكُنْ عَصَاهُ فِي الْكَبِيرِ وَ عَصَاهُ فِي الصَّغِيرِ لَجَرَاءَتُهُ عَلَى عَيْبِ النَّاسِ أَكْبَرُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۴۰].

أَيُّجِبُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكَلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ [حجرات/ ۱۲].

ایحب (با لحن عاطفی) احدکم (بعضکم عن بعض) ان یاکل لحم (آبرو مثل گوشت بدن ، جزء انسان است.) اخیه (او برادر تو است.) میتا فکرها تموه.

بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ

۱. غیرت

۱. رابطه غیرت و تربیت

۱. غیرت اهرم تربیت

أَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشِيدٌ [هود/ ۷۸].

آیا دوست داری کسی به ناموس تو نگاه کند؟

و لِيَشْهَدَ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ [نور/۲] .

حَتَّى تَنْكَحَ زَوْجًا غَيْرَهُ [بقره/۲۳۰] .

۲. غیرت انبیا

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كَانَ إِبْرَاهِيمَ (ع) غَيُورًا وَ أَنَا أَعْيُرُ مِنْهُ وَ جَدَعَ اللَّهُ أَنْفَ مَنْ لَا يِعَارُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُشْرِكِينَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۳۶] .

۱. شکستن بتها

وَ تَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ]

۲. حضرت موسی

فَوَكَزَهُ مُوسَى فَقَضَىٰ [قصص/ ۱۵].

لَنَحْرِقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا [طه/ ۹۷].

وَ أَلْقَى الْأَلْوَاحَ وَ أَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُ إِلَيْهِ [اعراف/ ۵۰].

۳. بی غیرتی ، مساوی بی ایمانی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ الْغَيْرَةَ مِنَ الْإِيمَانِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۴۴۴].

۴. غیرت خدا

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا أَحَدٌ أَغْيَرَ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مِنْ غَيْرَتِهِ حَرَّمَ الْفَوَاحِشَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۱].

۵. مصداق غیرت

قال النَّبِيُّ (ص): من الغيره ما يحب الله و منها ما يبغض الله

۲. لزوم غیرت

۱. امر قرآن به غیرت

وَ مَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الْمُسْتَضْعَفِينَ [نساء/ ۷۵].

۲. غیرت برای حق

تعصب برای حق ، حق است؛ برای باطل ، باطل است.

در آیه مستضعفان یا قوما یا للرجال نمی گویند بلکه می گویند: رَبَّنَا أَخْرِجْنَا [نساء/ ۷۵].

در آیه مستضعفان از خداوند ولی و نصیر می خواهند: وَ اجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَ اجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا [نساء/ ۷۵].

۳. بی غیرتی و قلب وارونه

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ شَيْطَانًا يَقَالُ لَهُ الْقَفْنَدَرُ إِذَا ضُرِبَ فِي مَنْزِلِ الرَّجُلِ أَرْبَعِينَ صَيْحًا بِالْبُرْبُطِ وَ دَخَلَ عَلَيْهِ الرَّجَالُ وَضَعَ ذَلِكَ

الشَّيْطَانُ كُلُّ عَضْوٍ مِنْهُ عَلَى مِثْلِهِ مِنْ صَاحِبِ الْبَيْتِ ثُمَّ نَفَخَ فِيهِ نَفْحَةً فَلَا يَغَارُ بَعِيدَ هَيْدًا حَتَّى تُوتَى نِسَاؤُهُ فَلَا يَغَارُ [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٣٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ شَيْطَانًا يُقَالُ لَهُ الْقَفْنَدَرُ إِذَا ضُرِبَ فِي مَنْزِلِ الرَّجُلِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا بِالْبُرْبُطِ وَ دَخَلَ عَلَيْهِ الرَّجَالُ وَضَعَ ذَلِكَ الشَّيْطَانُ كُلُّ عَضْوٍ مِنْهُ عَلَى مِثْلِهِ مِنْ صَاحِبِ الْبَيْتِ ثُمَّ

نَفَخَ فِيهِ نَفْحَهُ فَلَا يَغَارُ بَعْدَ هَذَا حَتَّى تُوتَى نِسَاؤُهُ فَلَا يَغَارُ [كافی ، ج ۵ ، ص ۵۳۶] .

۴. علت زوال غیرت

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا لَمْ يَغْرِ الرَّجُلُ فَهُوَ مَنْكُوسُ الْقَلْبِ [كافی ، ج ۵ ، ص ۵۳۶] .

امام صادق (ع) : "اگر چهل روز نوازندگی در منزلی بود و مردان آمد و رفت کردند ، شیطان در روح صاحب خانه اثر می گذارد که دیگر غیرت به خرج نمی دهد."

۵. غیرت ، موجب نجات

امام باقر (ع) : "گروهی اسیران را خدمت پیامبر اکرم (ص) آوردند به یکی از آنان لطف خاصی کرد. اسیر علت پرسید. فرمود : "خداوند به من خبر داد در تو چند کمال بود. صداقت ، شجاعت ، سخاوت ، حسن خلق و غیرت نسبت به خانواده. آن اسیر مسلمان شد و در اسلام ، در جبهه شهید شد."

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أُتِيَ النَّبِيُّ (ص) بِأَسْيَارَى فَأَمَرَ بِقَتْلِهِمْ وَخَلَى رَجُلًا مِنْ بَيْنِهِمْ فَقَالَ الرَّجُلُ كَيْفَ أَطَلَقْتَ عَنِّي فَقَالَ أَخْبَرَنِي جَبْرَائِيلُ عَنِ اللَّهِ أَنَّ فِيكَ خَمْسَ خَصَائِلٍ يُحِبُّهَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ الْغَيْرَةُ الشَّدِيدَةُ عَلَى حَرَمِكَ وَالسَّخَاءُ وَحُسْنُ الْخُلُقِ وَصِدْقُ اللَّسَانِ وَالشَّجَاعَةُ فَلَمَّا سَمِعَهَا الرَّجُلُ أَسْلَمَ وَحَسُنَ إِسْلَامُهُ وَقَاتَلَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) حَتَّى اسْتُشْهِدَ [أمالی صدوق ، ص ۲۷۱] .

۳. موارد لزوم غیرت

۱. غیرت در مقابل شرک

إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ [توبه/ ۲۸] .

۲. غیرت در مقابل کفر

تحریم تشبیه به کفار

۳. غیرت در مقابل اهانت به مقدسات

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ قَعِدَ فِي مَجْلِسٍ يَسُبُّ فِيهِ إِمَامًا مِنَ الْأَئِمَّةِ يَقْدِرُ عَلَى الْإِنْتِصَابِ فَلَمْ يَفْعَلْ أَلْبَسَهُ اللَّهُ الذُّلَّ فِي الدُّنْيَا وَعَذَبَهُ فِي الْآخِرَةِ وَسَلَبَهُ صَالِحَ مَا مَنَّ بِهِ

عَلَيْهِ مِنْ مَعْرِفَتِنَا [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٧٩] .

غيرت در برابر اهانت به مقدّسات :

من سبّ النَّبِيِّ جاز قتله بل وجب [جواهر ، ج ٤١ ، ص ٤٣٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا آمَنَ بِي مَنْ بَاتَ شَبَعَانَ وَجَارُهُ جَائِعٌ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٦٨] .

٤. غيرت در مقابل استمداد

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يَنَادِي يَا لِلْمُسْلِمِينَ فَلَمْ يَجِبْهُ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦٤] .

٥. غيرت در مقابل گرسنگان

وَ لَا يُحْضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ [ماعون/٣] .

وَ لَمْ نَكُ نُطْعِمِ الْمِسْكِينَ [مدثر/٤٤] .

٦. غيرت در مقابل مسجد

فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا [توبه/٢٨] .

٧. غيرت در مقابل ناموس

١. غيرت امام حسين (ع)

٢. هشدار امير المؤمنين (ع)

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا أَهْلَ الْعِرَاقِ بُبْتُ أَنْ نِسَاءَكُمْ يَدَافِعَنَّ الرَّجَالَ فِي الطَّرِيقِ أَمَا تَسْتَحْيُونَ [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٣٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَمَا تَسْتَحْيُونَ وَ لَا تَغَارُونَ نِسَاءَكُمْ يَخْرُجْنَ إِلَى الْأَسْوَاقِ وَ يَزَاحِمْنَ الْعُلُوجَ [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٣٧]

٣. غافل از ناموس ، مورد لعنت

قَالَ الرَّضَا (ع) : لَعَنَ النَّبِيُّ (ص) الْمُتَعَاظِلَ عَنِ زَوْجَتِهِ وَ هُوَ الدَّيُوثُ وَ قَالَ (ص) اقْتُلُوا الدَّيُوثَ [فقه الرضا ، ص ٢٥٢] .

غيرت در برابر عيالات : قَالَ الْحَسَيْنُ (ع) : وَيَحْكُمُ يَا شَيْعَةَ آلِ أَبِي سُفْيَانَ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ دِينٌ وَ كُنْتُمْ لَا تَخَافُونَ الْمَعَادَ فَكُونُوا أَحْزَاراً فِي دُنْيَاكُمْ [اللهوف ، ص ١١٩] .

۴. بی غیبت دور از رحمت

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ثَلَاثَةٌ لَا يَكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

وَلَمَّا يَزْكِيهِمْ وَ لَهُمْ عِذَابٌ أَلِيمٌ الشَّيْخُ الرَّانِي وَ الدِّيُوْتُ وَ هُوَ الَّذِي لَمَّا يَغَارُ وَ يَجْتَمِعُ النَّاسُ فِي بَيْتِهِ عَلَى الْفُجُورِ وَ الْمَرْأَةُ تُوْطِئُ فِرَاشَ زَوْجِهَا [دعائم الإسلام ، ج ٢ ، ص ٤٤٨] .

٥. معيار عفت وپاکدامنی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قَدَرُ الرَّجُلِ عَلَى قَدَرِ هِمَّتِهِ وَ صِدْقُهُ عَلَى قَدَرِ مُرُوءَتِهِ وَ شَجَاعَتُهُ عَلَى قَدَرِ أَنْفَتِهِ وَ عِفَّتُهُ عَلَى قَدَرِ غَيْرَتِهِ [نهج البلاغه ، حکمت ٤٧] .

ان الله يحب من عباده الغيور [كنز العمال ، حديث شماره ٧٠٧٠] .

٨. غیرت در مقابل گناه

أَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشِيدٌ [هود/٧٨] .

٤. غیرتهای نابجا

١. عواقب

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكَ وَ التَّغَايِرَ فِي غَيْرِ مَوْضِعِ الْغَيْرِ فَإِنَّ ذَلِكَ يَدْعُو الصَّحِيحَةَ مِنْهُمْ إِلَى السَّقَمِ وَ لَكِنْ أَحْكَمَ أَمْرُهُنَّ [کافی ، ج ٥ ، ص ٥٣٧] .

٢. عدم غیرت در حلال

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا غَيْرَةَ فِي الْحَلَالِ [کافی ، ج ٥ ، ص ٥٣٧] .

٣. داستان زن گناهکار

عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ رَفَعَهُ قَالَ : "بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ص قَاعِدٌ إِذْ جَاءَتْ امْرَأَةٌ عُرْيَانَةٌ حَتَّى قَامَتْ بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي فَجَزْتُ فَطَهَّرْنِي قَالَ وَ جَاءَ رَجُلٌ يَعِدُو فِي أَثَرِهَا وَ أَلْقَى عَلَيْهَا ثُوبًا فَقَالَ مَا هِيَ مِنْكَ فَقَالَ صَاحِبَتِي يَا رَسُولَ اللَّهِ خَلَوْتُ بِجَارِيَّتِي فَصَيَّرْتَنِي مَا تَرَى فَقَالَ ضَمَّهَا إِلَيْكَ ثُمَّ قَالَ إِنَّ الْغَيْرَاءَ لَا تُبْصِرُ أَعْلَى الْوَادِي مِنْ أَسْفَلِهِ" [کافی ، ج ٥ ، ص ٥٠٥] .

٥. غیرت در برابر غیر مسلمان

١. غیرت امیرالمؤمنین در ماجرای ذی قار

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَلَوْ أَنَّ امْرَأً مُسْلِمًا مَاتَ مِنْ بَعْدِ هَذَا أَسْفًا مَا كَانَ بِهِ مَلُومًا [نهج البلاغه ، خطبه ٢٧] .

۲. فحش ممنوع

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ [انعام/ ۱۰۸].

۳. برخورد امام باشخص سبک

امام بیست سال با شخصی دوست بود. ولی همین که نسبت ناروایی به مادرِ برده غیرمسلمان خود داد ، امام او را رها کرد.

لَهْدِمَتْ صَوَامِعُ وَبِيْعٌ وَصَلَوَاتٌ [حج/ ۴۰].

۴. داستان عهد شکنی یهود

... داستان عهدشکنی یهود را به این صورت روایت کرده اند : که زنی از عرب کالائی برای فروش به مدینه آورد و آن را در بازار "بنی قینقاع" فروخت و نزد مغازه زرگری نشست. یهودیان خواستند به هر حيله ای شده روی

او را باز کنند ، زن امتناع داشت. زرگر کنار جامه زن را به پشت او گره زد ، چون برخاست ، قسمتی از بدن او آشکار شد و یهودیان بخندیدند. زن فریاد کشید. مردی از مسلمانان به زرگر که یهودی بود حمله برد و او را کشت ، یهودیان بی درنگ بر مرد مسلمان تاختند و او را کشتند ، بستگان آن مسلمان ، مسلمانان را به فریادرسی خواستند و فتنه بالا گرفت. رسول خدا (ص) بعد از پاسخ درستی که از سران بنی قینقاع شنید ، ابولبابه را در مدینه جانشین خود برگماشت و آنان را از نیمه شوال یا اول ذی القعدة سال دوم محاصره کرد تا به تنگ آمدند و تسلیم شدند. [تاریخ پیامبر اسلام ، ص ۲۷۲ ، دکتر آیتی به نقل از سیره ابن هشام ، ج ۳ ، ص ۵۱] .

ف

۱. فحش

۱. فحش به غیر مسلمان و ناسزا به حیوانات در روایات

۱- عَنْ عَمْرِو بْنِ نُعْمَانَ الْجُعْفِيِّ قَالَ كَانَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) صَدِيقٌ لَا يَكَادُ يَفَارِقُهُ إِلَّا أَنْ قَالَ فَقَالَ يَوْمًا لِغُلَامِهِ يَا ابْنَ الْفَاعِلِهِ أَيْنَ كُنْتَ قَالَ فَرَفَعَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَدَهُ فَصَكَ بِهَا جَبْهَةَ نَفْسِهِ ثُمَّ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ تَقَذَّفُ أُمُّهُ قَدْ كُنْتُ أَرَى أَنْ لَكَ وَرَعًا فَإِذَا لَيْسَ لَكَ وَرَعٌ فَقَالَ جَعَلْتُ فِدَاكَ إِنَّ أُمَّهُ سَبَّحَتْهُ مُشْرِكَةٌ فَقَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ لِكُلِّ أُمَّهِ نِكَاحًا تَنَحَّ عَنِّي فَمَا رَأَيْتَهُ يَمْشِي مَعَهُ حَتَّى فَرَّقَ بَيْنَهُمَا الْمَوْتُ " [وسائل الشيعه ، ج ۱۶ ، ص ۳۶] .

۲- عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ قُلْتُ لَهُ إِنَّ بَعْضَ أَصْحَابِنَا يَفْتَرُونَ وَيَقْدِفُونَ مَنْ خَالَفَهُمْ فَقَالَ لِي الْكُفُّ عَنْهُمْ أَجْمَلٌ " [كافي ، ج ۸ ، ص ۲۸۵] .

۳- عَنْ أَبِي بَكْرِ الْخَضْرَمِيِّ عَنْ

أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَفْتَرِي عَلَى الرَّجُلِ مِنْ جَاهِلِيَةِ الْعَرَبِ فَقَالَ يَضْرِبُ حَدًّا قُلْتُ يَضْرِبُ حَدًّا قَالَ نَعَمْ إِنَّ ذَلِكَ يَدْخُلُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ص " [علل الشرائع ، ج ٢ ، ص ٣٩٣] .

٤- وَ لَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ [انعام/١٠٨] .

٥- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنِّي أَكْرَهُ لَكُمْ أَنْ تَكُونُوا سَبَّابِينَ وَ لَكُنْكُمْ لَوْ وَصَفْتُمْ أَعْمَالَهُمْ وَ ذَكَرْتُمْ حَالَهُمْ كَانَ أَضُوبَ فِي الْقَوْلِ وَ أَبْلَغَ فِي الْعُدْرِ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٠٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ امْرُوسَبَكَ بِأَمْرٍ لَا يَعْلَمُ فِيكَ فَلَا تَسْبِهِ بِأَمْرٍ تَعْلَمُهُ فِيهِ فَيَكُونُ لَكَ الْأَجْرُ وَ عَلَيْهِ الْوِزْرُ [كترالفوائد ، ج ١ ، ص ٢١٢] .

٢. زشتی فحش در روایات

١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَسِبُّوا الرِّيحَ فَإِنَّهَا مَأْمُورَةٌ وَ لَا الْجِبَالَ وَ لَا السَّاعَاتِ وَ لَا الْأَيَّامَ وَ لَا اللَّيَالِيَ فَتَأْتُمُوا وَ يَرْجِعَ إِلَيْكُمْ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٥٤٤] .

١- عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى (ع) : فِي رَجُلَيْنِ يَتَسَابَّانِ قَالَ الْبَادِي مِنْهُمَا أَظْلَمُ وَ وَزْرُهُ وَ وَزْرُ صَاحِبِهِ عَلَيْهِ مَا لَمْ يَعْتَدِرْ إِلَى الْمَظْلُومِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٦٠] .

٢- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ مِنْ شَرِّ عِبَادِ اللَّهِ مَنْ تَكَرَّرَ مُجَالَسَتُهُ لِفُحْشِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٢٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ أَبْغَضَ خَلْقِ اللَّهِ عَبْدٌ اتَّقَى النَّاسَ لِسَانَهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٢٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : شَرُّ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يَكْرُمُونَ اتِّقَاءَ شَرِّهِمْ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٢٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ مِنْ عَلَامَاتِ شِرْكَ الشَّيْطَانِ الَّذِي لَا يَشْكُ

فِيهِ أَنْ يَكُونَ فَحَاشًا لَّا يَبَالِي مَا قَالَ وَ لَّا مَا قِيلَ فِيهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٢٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْفُحْشَ وَالْبَدَاءَ وَالسَّلَاطَةَ مِنَ النِّفَاقِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٢٥] .

٣. انواع فحش

١. نفرين

١- وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَيَّ الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَارًا [نوح / ٢٦] .

٢- رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَيَّ أَمْوَالِهِمْ وَ اشْدُدْ عَلَيَّ قُلُوبَهُمْ [يونس / ٨٨] .

٣- رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ [احزاب / ٦٨] .

٤- قَالَ النَّبِيُّ (ص) : لَا تَدْعُوا عَلَيَّ أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَدْعُوا عَلَيَّ أَوْلَادَكُمْ وَلَا تَدْعُوا عَلَيَّ أَمْوَالَكُمْ [كنز ، ج ٣ ، ص ٦١٤] .

٥- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَيُّمَا رَجُلٍ دَعَا عَلَيَّ وَلَدَهُ أَوْ رَثَةَ اللَّهِ الْفَقْرَ [عده الداعي ، ص ٨٩] .

٦- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ تَمَنَّى مَوْتَ الْبَنَاتِ حَرَمَ أَجْرَهُنَّ وَ لَقِيَ اللَّهَ تَعَالَى عَاصِيًا [بحار الأنوار ، ج ١٠١ ، ص ٩٩] .

٢. لعن

در قرآن كفار ، منافقان ، ابليس ، اذيت کنندگان خدا و رسول ، مفسد ، قاطع رحم ، کتمان کننده ، ستمکاران ، شجره ملعونه (بنی امیه) نسبت دهنده ناروا به زنان پاک دامن مورد لعنت قرار گرفته اند.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَعْنُ الْمُؤْمِنِ كَقَتْلِهِ [الصوارم المهرقه ، ص ٢٢٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ الْإِيكُونَ لِعَانًا [كنز ، ج ٣ ، ص ٦١٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا يَجْتَمِعُ إِنْ يَكُونُوا لِعَانِينَ صَدِيقِينَ [كنز ، ج ٣ ، ص ٦١٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ لَمْ أِبْعَثْ لِعَانًا وَ إِنْمَا بَعَثْتُ رَحْمَةً [كنز ، ج ٣ ، ص ٦١٥] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : خَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) النَّاسَ فَقَالَ

أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِشَرِّ رَارِكُمْ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الَّذِي يَمْنَعُ رِفْدَهُ وَيَضْرِبُ عَيْدَهُ وَيَتَرَوَّدُ وَحَدَهُ فَظَنُّوا أَنَّ اللَّهَ لَمْ يَخْلُقْ خَلْقًا هُوَ شَرٌّ مِنْ هَذَا ثُمَّ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَنْ هُوَ شَرٌّ مِنْ ذَلِكَ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الَّذِي لَا يَزُجِي خَيْرُهُ وَلَا يَوْمُنُ شَرُّهُ فَظَنُّوا أَنَّ اللَّهَ لَمْ يَخْلُقْ خَلْقًا هُوَ شَرٌّ مِنْ هَذَا ثُمَّ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَنْ هُوَ شَرٌّ مِنْ ذَلِكَ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الْمُتَفَحِّشُ اللَّعَّانُ الَّذِي إِذَا ذُكِرَ عِنْدَهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَنَهُمْ وَإِذَا ذُكِرَ لَعْنُهُ [كافي، ج ٢، ص ٢٩٠].

٤. مستحقين لعن در روايات

- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): رُبَّ تَالٍ لِلْقُرْآنِ وَالْقُرْآنُ يَلْعَنُهُ [جامع الأخبار، ص ٤٨].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِذَا تَلَ عن اثنان فتباعد منهما، فإن ذلك المجلس تنفر عنه الملائكة. [أمالى طوسی، ص ٧٠٠].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): ثَلَاثُ خِصَالٍ مَلْعُونٌ مَنْ فَعَلَهُنَّ الْمُتَغَوِّطُ فِي ظِلِّ النَّزَالِ وَالْمَيَانِعِ الْمَاءِ الْمُتَنَابِ وَ سَادُّ الطَّرِيقِ الْمَسْلُوكِ [كافي، ج ٣، ص ١٦].

حضرت علی (ع) در قنوت نماز واجب به سردمداران طاغوت لعن می کرد " [جامع السعادات، ج ١، ص ٣١٨].

امام صادق (ع) بعد از نماز به چهار مرد لعنت می کرد.

١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ أَلْقَى كَلَّهُ عَلَى النَّاسِ [كافي، ج ٤، ص ١٢].

٢- قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ كَانَ آخِرُ يَوْمِيهِ شَرُّهُمَا فَهُوَ مَلْعُونٌ [معاني الأخبار، ص ٣٤٢].

٣- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَعَنَ اللَّهُ الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ وَمَنْ بَيْنَهُمَا يَمْشِي [عوالي اللئالی،

۴- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ادَّعَى نَسَبًا لَا يَعْرِفُ وَ الْمُتَشَبِّهِينَ مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ وَ الْمُتَشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ وَ مَنْ أَحَدَتْ حَدَّثًا فِي الْإِسْلَامِ أَوْ آوَى مُحَدِّثًا وَ مَنْ قَتَلَ غَيْرَ قَاتِلِهِ أَوْ ضَرَبَ غَيْرَ ضَارِبِهِ وَ مَنْ لَعَنَ أَبَوَيْهِ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيْ يُوْجَدُ رَجُلٌ يَلْعَنُ أَبَوَيْهِ فَقَالَ نَعَمْ يَلْعَنُ آبَاءَ الرِّجَالِ وَ أُمَّهَاتِهِمْ فَيَلْعَنُونَ أَبَوَيْهِ [كافي ، ج ۸ ، ص ۶۹] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ أَضْيَافًا مِنْ أُمَّتِي لَمَّا يَشْتَجِبُ لَهُمْ دُعَاؤُهُمْ رَجُلٌ يَدْعُو عَلَى وَالِدَيْهِ وَ رَجُلٌ يَدْعُو عَلَى غَرِيمٍ ذَهَبَ لَهُ بِمَالٍ فَلَمْ يَكْتُبْ عَلَيْهِ وَ لَمْ يَشْهَدْ عَلَيْهِ وَ رَجُلٌ يَدْعُو عَلَى امْرَأَتِهِ وَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ تَخْلِيَةَ سَبِيلِهَا بِيَدِهِ [كافي ، ج ۵ ، ص ۶۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ عَبَدَ الدِّينَارَ وَ الدِّرْهَمَ [كافي ، ج ۲ ، ص ۲۷۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ كُفِيَ أَعْمَى مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ نَكَحَ بِهِمَةً [كافي ، ج ۲ ، ص ۲۷۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنِّي لَعْنْتُ سَبْعًا لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَ كُلُّ نَبِيٍّ مُجَابٍ قِيلَ وَ مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الزَّائِدُ فِي كِتَابِ اللَّهِ وَ الْمُكْذِبُ بِقَدْرِ اللَّهِ وَ الْمُخَالِفُ لِسُنَّتِي وَ الْمُسِيءُ لِلْحُلْمِ مِنَ عِتْرَتِي مِمَّا حَرَّمَ اللَّهُ وَ الْمُسِيءُ بِالْجَبْرُوتِ لِيَعِزَّ مَنْ أَدَلَّ اللَّهُ وَ يَذِلَّ مَنْ أَعَزَّ اللَّهُ وَ الْمُسْتَأْثِرُ عَلَى الْمُسْلِمِينَ بِفَيْئِهِمْ مُتَّحِلًا لَهُ وَ الْمُحَرَّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۳۴۹] .

رسول اکرم (ص) در شراب ده طائفه را لعنت فرمود

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فِي الْخَمْرِ عَشْرَةَ غَارِسِيهَا وَ حَارِسِيهَا وَ بَائِعِيهَا وَ مُشْتَرِيهَا وَ شَارِبِيهَا وَ آلَ آكَلِ ثَمَنِيهَا وَ عَاصِرِيهَا وَ حَامِلِيهَا وَ الْمُحْمُولَةَ إِلَيْهِ وَ سَاقِيهَا [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٢٩] .

ولی درباره ربا پنج گروه را لعنت فرمودند :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) الرَّبِّيَا وَ آكَلُهُ وَ مُوَكَّلُهُ وَ يَبَائِعُهُ وَ مُشْتَرِيَهُ وَ كَاتِبُهُ وَ شَاهِدِيَهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٢٧٤] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إِنَّ اللَّعْنَةَ إِذَا خَرَجَتْ مِنْ فِي صَاحِبِهَا تَرَدَّدَتْ فَبِأَنْ وَحِدَتْ مَسَاغًا وَ إِلَّا رَجَعَتْ عَلَى صَاحِبِهَا [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٦٠] .

٥. پاسخ فحش

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنْ امْرُوسَبَكَ بِأَمْرٍ لَا يَعْلَمُ فِيكَ فَلَا تَسِبْهُ بِأَمْرٍ تَعْلَمُهُ فِيهِ فَيَكُونُ لَكَ الْأَجْرُ وَ عَلَيْهِ الْوِزْرُ [كترالفوائد ، ج ١ ، ص ٢١٢] .

٦. تنبيه فحش دهنده

١- اما تادیب قاذف قال فی تحریر الوسیله : کل فحش نحو یا (دیوث) او تعریض بما یکرهه المواجه و لم ید القذف فی عرفه و لعنه یتبث به التعزیر لا الحد کقولہ انت ولد حرام او یا ولد حیض او یول لوجته ما وجدتك عذراء او یقول یا فاسق یا فاجر یا شارب الخمر و امثال ذلك مما یوجب الاستخفاف بالغير و لم یکن الطرف مستحقا ففیه التعزیر لا الحد و لو کان مستحقا فلا یوجب ینا و القذف بان یقول انت زینت او لطت او انت زان او لائط او لیط بک او یا لاطی یا زانی مما یفید القذف بالصراحه من العاقل البالغ)

قال فی تحریر الوسیله ، ج ٢ ، ص ٦٠٥. الحد فی القذف ثمانون جلده ذکرا کان المفتری او انثی و یضرب فوق ث ٣ یا به المعتاده و لا یجرد و تضرب جسده کله الا الراس و الوجه و المذاکیر و علی رای یشهر القاذف حتی تجتنب بشهادته.

٢- حتی اگر به کودک ناسزا گفته شود باید تنبیه شوند

٣- اگر نابالغی به بزرگی قذف کند باید تعزیر شود.

٧. نکاتی در باب لعن

با اینکه امام حکیم ترین افراد است لکن گاهی لعن اطاعت است نظیر لعن بر قاتلان اهل بیت .

و گاهی این لعنت علاوه بر طاعت جزء شعائر دین می شود. ، [جامع السعادات] .

و آیات و روایات ناهی از لعن درباره غیر مستحقین است و گرنه آیات و جملات زیر را داریم :

قُتِلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ [عبس/ ۱۷] .

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَ تَبَّتْ [مسد/ ۱] .

و تبا لكم يا قبحا لكم

پرخاش های (عتابهای) حضرت علی (ع)

۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا لِي أَرَاكُمْ أَشْبَاحًا بِلَا أَرْوَاحٍ

وَأَرْوَاحًا بِلَا أَشْبَاحٍ وَنَسَاكًا بِلَا صِيْلَاحٍ وَتُجَارًا بِلَا أَرْبَاحٍ وَأَيْقَاطًا نَوْمًا وَشُهُودًا غُيْبًا وَنَاطِرَةً عَمِيَاءَ وَ سَامِعَةً صَمَاءَ وَ نَاطِقَةً بَكَمَاءَ]
نهج البلاغه ، خطبه ۱۰۸ .

۲- تَكَلَّتْكَ التُّوَاكِلُ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۲۴] .

۳- أَمْ صِلَمَهُ أَمْ زَكَاهُ أَمْ صِدَقَهُ فَذَلِكُ مُحَرَّمٌ عَلَيْنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَقَالَ لَا ذَا وَ لَا ذَاكَ وَ لَكِنَّهَا هَدِيَةٌ فَقُلْتُ هَبْلَتُكَ الْهُبُولُ أَعَنْ دِينَ اللَّهِ
أَتَيْتَنِي لِتُخَدَعَنِي [نهج البلاغه ، خطبه ۲۲۴] .

۱. فراغت

۱. فرصت ها و سرمایه ها

۱. معنای فراغت

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ ، ۰۰۰۰۰۰ وَ اسْتَفْرِغْ أَيَّامِي فِيَمَا خَلَقْتَنِي لَهُ [صحيفه سجاديه ، دعای ۲۰] .
دو نعمت بزرگ :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الصَّحَّةُ وَ الْفَرَاغُ نِعْمَتَانِ مَكْفُورَتَانِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۸۱] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَلَّتَانِ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ فِيهِمَا مَفْتُونٌ الصَّحَّةُ وَ الْفَرَاغُ [كافي ، ج ۸ ، ص ۱۵۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلَا- إِنْ الْأَيَّامَ ثَلَاثَةَ يَوْمٍ مَضَى لَا تَرْجُوهُ وَ يَوْمٌ بَقِيَ لَا بَدَّ مِنْهُ وَ يَوْمٌ يَأْتِي لَا تَأْمَنُهُ فَالْأَمْسَ مَوْعِظُهُ وَ الْيَوْمَ
غَنِيمُهُ وَ غَدًا لَا تَدْرِي مِنْ أَهْلِهِ [تحف العقول ، ص ۲۲۰] .

دیروز عبرت ، امروز غنیمت ، فردا نمی داند :

۲. توجه به فرصتها

وَ أَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى [نجم/۳۹] .

در عوض هر روز در قیامت ۲۴ هزینه برای انسان باز می شود " [بحار ، ج ۷۱ ، ص ۲۶۲] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اِحْمِلْ نَفْسَكَ لِنَفْسِكَ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ لَمْ يَحْمِلْكَ غَيْرُكَ [كافي ، ج ۲ ، ص ۴۵۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ لَرَبِّكُمْ

(قصص-۷۷) لَا تَنْسَ صِحَّتَكَ وَ قُوَّتَكَ وَ فَرَاعَكَ وَ شَبَابَكَ وَ نَشَاطَكَ أَنْ تَطْلُبَ بِهَا الْآخِرَةَ [أمالی صدوق ، ص ۲۲۸].

۲. عامل فراغت

۱. غفلت از هدف

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : يَا عَفْلَتِي عَمَّا يَرَادُ بِي [صحیفه سجادیه ، دعای ۵۳] .

۲. غفلت از خود

نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ [حشر/ ۱۹] .

۳. غفلت از خدا

نَسُوا اللَّهَ [حشر/ ۱۹] .

۴. غفلت از مکتب

أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيَتْهَا [طه/ ۱۲۶] .

۵. غفلت از محرومان

وَلَا يَحْضُ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ [حاقه/ ۳۴] .

۶. غفلت از توبه

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : فَمَا عُدْرٌ مَنْ أَعْفَلَ دُخُولَ الْبَابِ بَعْدَ فَتْحِهِ [بحار الأنوار ، ج ۹۱ ، ص ۱۴۲] .

۷. غفلت از امکانات

وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ [نساء/ ۱۰۲] .

۸. غفلت از وظائف

انسان فارغ و بیکار و بی خیال نمی داند که بدهکار است به خدا ، خلق ، نسل گذشته ، نسل آینده ، تاریخ

۹. غفلت از نیازهای جامعه

بی خبری از نیازهای جامعه

۱۰. غفلت از عمر

بی توجهی به مسوولیت عمر و جوانی و غفلت و خود فراموشی

۱۱. غفلت از پیشرفت های علمی

بهره گیری از برق و ماشین

۱۲. غفلت از هم نشین خوب

رفقای بیکار و بیعار

۱۳. غفلت از قوانین

کار طبق آئین نامه نه سوز و عشق.

۱۴. غفلت از قیامت

فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَ كَفَبَصْرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ [ق/ ۲۲] .

۳. خطرات بیماری

۱. خارجی

ورود انواع فیلم ها ، عکس ها ، مجلات ، سکس ها ، ویدئو ، نوارهای ترانه و غیره...

سقوط دادن ما

لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَ لَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَ لَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ [اعراف/ ۱۷۹] .

يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ هُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ [روم/ ۷] .

۲. داخلی

۱. روحی

۱۱- ظرف روح اگر از کار پر نشود از

هوا پر می شود. بیشتر آمار جنایات در ساعات فراغت است.

[دیوان امام علی (ع) ، ص ۳۴۰. لنقل الصخر من قلل الجبالی]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : القلب الفارغ يبحث عن السوء و اليد الفارغه تنزع إلى الإثم [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۳۰۳] .

خطرات بیکاری : فساد روحی (کسالت ، غفلت ، قساوت ، توقع نابجا)

۲. فکری

وقتی انسان بیکار بود فکر بیکار نمی ایستد ، زبان بیکار نمی ماند. عمر او چراگاه شیطان و افکار باطل می شود.

۳. جسمی

تن پروری جسمی ، کسالت و بیماری ، اعتیاد.

۴. علمی

اتلاف وقت (فراموش کردن آموزه های علمی)

۵. خانوادگی

مشکل آفرینی خانوادگی (دعوای خواهر و برادر ، خسارتها ، خطرات آب و برق و گاز و ماشین) .

۶. اجتماعی

مردم آزاری اجتماعی (آزار همسایه ، فساد)

۷. اقتصادی

فقر و محرومیت ، مصرف گرایی

۸. مدیونیت به بشریت

انسان به خدا بدهکار است.

انسان به نسل گذشته بدهکار است.

انسان به نسل آینده بدهکار است.

انسان به طبیعت بدهکار است.

کسی که در مقابل گرفته ها ندهد مجرم است. خائن است ، فاسد و مفسد است.

۹. بغض الهی

قَالَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع): إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَيَبْغِضُ الْعَبْدَ النَّوَامِ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَيَبْغِضُ الْعَبْدَ الْفَارِغَ [من لايحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۶۹] .

۴. فوائد و ثمرات کار و استفاده از عمر :

نقش کار در قلب و احساس آزادگی ، شرافت

۵. اتلاف عمر و فرصتها

يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ وَأَنَّى لَهُ الذُّكْرَى [فجر/ ۲۳] .

أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ [زمر/ ۵۸] .

الآنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَ كُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ [يونس/ ۹۱] .

حَتَّى إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ [مومنون/ ۹۹] .

يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا [فرقان/ ۲۸] .

يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا [فرقان/ ۲۷] .

وَ أَنفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَ أَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ [منافقون/ ۱۰] .

أَوْ لَمْ نُنْعَمْ بِكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَ جَاءَكُمُ النَّذِيرُ [فاطر/ ۳۷] .

معمولاً بعد از گرفتن دیپلم تا پیدا کردن کار و آشنایی با کار سه سال طول می کشد. اگر ما ۵۰۰ هزار دیپلم داشته باشیم ۵/۱ میلیون سال - پانزده هزار قرن - عمر ما تلف می شود عمری که برای یک ساعت آن "رب ارجعونی" می گوئیم.

۶. پیشنهادات برای استفاده از فراغت

۱. کار در خانه

در ایام تحصیل معمولاً انسان کم کاری می کند.

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَيَحْتَضِبُ وَيَسْتَقِي وَيَكُنُسُ [كافي ، ج ۵ ، ص ۸۶] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَحُلبُ عَنزَ أَهْلِهِ [كافي ، ج ۵ ، ص ۸۶] .

۲. فراگیری فنون

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : عَلَيْكَ بِإِصْلَاحِ الْمَالِ فَإِنَّ فِيهِ مَتَبَهُهُ لِلْكَرِيمِ وَاسْتِعْنَاءَ عَنِ اللَّئِيمِ [كافي ، ج ۵ ، ص ۸۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مِنَ الْمُرُوءِ اسْتِصْلَاحُ الْمَالِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۶۶] .

۳. فراگیری هنر و تخصص

عن

رسول الله (ص): خير اللهو المؤمن السباحه و خير لهو المرئه المغزل

اگر ساعات بی کاری، سینما، رادیو، موسیقی، صرف کار مفید شود چه پیشرفتی نصیب انسان می شود

۴. فراگیری مسایل دینی

نماز، احکام، عقائد، شرکت در اردوهای تربیتی و غیره... در روز جمعه، دعای ندبه و انتظار، نظافت، عبادت و غیره...

۵. بازدید علمی

بازدیدهای علمی از کارخانه ها، صنایع دستی، خانواده های شهداء، زیارت بزرگان، نویسندگی، خیاطی و دوزندگی، نجاری.

۶. سواد آموزی

سواد آموزی به بستگان.

۷. تعیین اولویت برای پر کردن فراغت

تقسیم زمان در کارها با حفظ اولویت ها:

۱- کارهای ضروری: الف) فراگیری مسائل مورد نیاز ب) مطالعه درسهای عقب افتاده

۲- کارهای مفید: شنا - تیراندازی و فن و حرفه بافندگی - شرکت در بازسازی

۳- کارهای بی سود و بی ضرر: خواب

۴- کارهای زیان دار: لهو و لعب، قمار، بوکس، کبوتربازی.

مردم کره شمالی. شهر مخروبه خود را مثل عروس، سه شیفته با همکاری ارتش، نسل نو، زنان و مردان، فوری ساختند.

۸. مسئولین پر کردن ایام فراغت

۱- وزارت ارشاد از طریق معرفی شخصیتها ی محلی، ایرانی، اسلامی، فیلم های سالم، نمایشگاه، چاپ کتاب و یارانه برای کاغد و کتاب، بازدید موزه ها، ایجاد مسابقات و هدیه. جوایز..

۲- سازمان تبلیغات: از طریق کلاسهای قرآن شامل روخوانی، حفظ، ترجمه و مسابقه و نوارها و مسابقات.

۳- صدا و سیما: پرسش ها و پاسخ ها آموزش ها و فیلم ها به کارگیری هر شخصی که هنری دارد که مفید است از محلی و

غير محلی.

۴- حوزه ها

و علماء و ائمه جمعه : از طریق فعال کردن مساجد - مقایسه میان سیستم های قضائی اسلام و غیر اسلام. مقایسه میان سیستم های جهاد در اسلام و غیر اسلام همچنین مقایسه میان قانون اساسی در اسلام و غیر اسلام. دخالت مستقیم روحانیت در کلاس ها و بها دادن به آنها. ارتباط مستقیم مسجد و مدرسه عالم و متعلم.

۵- وزارت کار از طریق تعلیم کار به دختر و پسر در محیط سالم به طور مجانی یا با حداقل قیمت.

۹. با چه چیزی پر کنیم

۱. صحیح

۱. هنر

۱- و خیر لهو المرثه المغزل [نهج الفصاحه] .

۲. مسائل دینی

مطالعه محورها

۱- آشنایی با پیامبران ، امامان ، اصحاب آنها

۲- زنان نمونه نقش بانوان در تاریخ بشر ، اسلام و ایران.

۳- عربی آسان ، صرف ساده عربی ، حوزه علمیه شبانه.

بازدیدها : از کاخها ، موزه ها ، جبهه ها ، بازسازیها ، آثار جنایات صدام ، مناطق فقیر نشین.

آموزش نظامی و رزمی.

کمک های اولیه به فامیل و مردم ، مرور درسهای گذشته ، تلخیص کتاب و ارائه مسابقه. کمک رسانی علمی به تجدیدیهها. آمادگی برای کارهای علمی و فنی مهم تر. مطالعه تاریخ و مسافرت ، دعا ، عبادت و سوادآموزی.

فرهنگیان با شاگردان تیزهوش کار کنند و تیزهوشان با شاگردان عادی این سیستم در درسهای خارج نجف بود که بهترین شاگرد درس استاد را برای شاگردان عادی تقریر می کرد. نتیجه این کار سرعت ، محبت ، شکوفایی ، بدون خرج پول است. معلم جیره ای نابغه بیکار کند فهم عقده ای ، مساوی است با سقوط.

علم آموزی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا كَمِيلَ بْنَ زِيَادٍ إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ أَوْعِيَهُ فَخَيْرُهَا أَوْعَاهَا [نهج البلاغه ، حکمت

ان الله يبغض شاب الفارغ و هذا لان الشاب اذا عما يشغل باطنه مباح يستعين به على دينه كان ظاهره فارغا و لم يتق قلبه فارغا بل يعيش فيه الشيطان و يبغض و يفرخ... و هكذا يتولد نسل الشيطان.

۲. باطل

۱. جدال

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): دَعِ الْمِرَاءَ وَ إِن كُنْتَ مُحِقًا [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ۱۰ ، ص ۱۳۹] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع): وَ أَتْرُكِ الْمِرَاءَ وَ إِن كُنْتَ مُحِقًّا [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۴۴] .

لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ [بقره/ ۱۷۷] .

سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةً رَابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ [كهف/ ۲۲] .

۲. لهو

أَلْهَاكُمْ التَّكَاثُرُ [تكاثر/ ۱] .

اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ زِينَةٌ وَ تَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَ تَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ [حديد/ ۲۰] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَ لَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [منافقون/ ۹] .

۳. غرور بيجا

وَ نَحْنُ عُصْبَةٌ [يوسف/ ۸] .

خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ [اعراف/ ۱۲] .

الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَ عَدَّدَهُ [همزه/ ۲] .

إِنَّ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ [بقره/ ۷۸] .

قَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ [بقره/ ۱۱۳] .

۱۰. هدفداری و جهت داری در استفاده از فراغت

سفر و کوهنوردی. اسلام ایام فراغت را پر کرده با مسافرت جهت دار : سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا [نمل/ ۶۹].

بدون گناه برای کار ، بازدیدهای علمی با اجازه والدین همراه افراد پاک.

کوهنوردی :

هرچه بالا-تر روی دید شما وسیع تر می شود. در کوهها ذخائر برفهاست. کوهها بزرگ ولی آرام ، پرورش دهنده داروهای گیاهی. مؤمن مثل کوه است. کنترل کننده و مانع طوفانها. کوه مرکز نزول

وحی ، کوه طور غار حرا. کوه پناهگاه حیوانات است و هر چه بیشتر بالا روی خطر سقوطش بیشتر است. بلندترین قله عمیق ترین درّه ها را دارد. اگر بر سر کوه پا بگذاری باز هم از او می ترسی. کوهها رنگارنگ هستند. سرمایه زندگی مادی ما کوهها هستند کوهها علامت شناسایی راهها ، هنگام بالا رفتن از کوه به فکر راه برگشت آن هم باید بود (عاقبت اندیش) .

۱۱. واژه های مرتبط با فراغت

۱. لغو

لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَامًا [مریم/ ۶۲] .

وَ الَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ [مومنون/ ۳۴] .

وَ الَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا [فرقان/ ۷۲] .

وَ إِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَ قَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَ لَكُمْ أَعْمَالُكُمْ [قصص/ ۵۵] .

وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَ الْعَوَّا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ [فصلت/ ۲۶] .

يَتَنَزَّعُونَ فِيهَا كَأَسَا لَا لَغْوَ فِيهَا وَ لَا تَأْثِيمٌ [طور/ ۲۳] .

لَا تَسْمَعُ فِيهَا لِأَغْيَةً [غاشیه/ ۱۱] .

وَ إِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَ قَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَ لَكُمْ أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ [قصص/ ۵۵] .

سلام عليكم لا ینبغی الجاهلین

اللغو ما حقه ان یلغی و نترك من العبث و غیره

وَ الَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا [فرقان/ ۷۲] .

قال الطبری "ای و الذین لایشهدون شیئا من الباطل و اللغو ، و الباطل کل سقط من القول او فع و فی صفه اهل الجنة لا اسمع فیها لاغیه"

کراما - تکریم فلان عما یشینه - ای تنزه و اکرم نفسه عنه"

لَا تَسْمَعُ فِيهَا لِأَغْيَةً [غاشیه/ ۱۱] .

وَ مَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَ لَهُوَ

[انعام/ ٣٢] .

لَا هِيَ قُلُوبُهُمْ [انبياء/ ٣] .

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ [لقمان/ ٦] .

وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ [جمعه/ ١١]

أَلْهَاكُمْ التَّكَاثُرُ [تكاثر/ ١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ما من شاب يدع لذه الدنيا و لهوها و يستقبل بشبابه طاعه الله إلا أعطاه الله أجر سبعين صديقا يقول الله عز و جل أيها الشاب المتبدل شبابه لى التارك شهواته أنت عندى كبعض ملائكتى [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٣٧] .

٢. باطل

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُجْحَانَكَ فَفِينَا عَذَابَ النَّارِ [آل عمران/ ١٩١] .

این آیه در مقابل

مَنْ كَانَ يَرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَ حَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَ بَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [هود/ ١٦-١٥] .

كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ [رعد/ ١٧] .

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَلَئِنْ جِئْتَهُمْ بِآيَةٍ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ [روم/ ٥٨] .

فَإِذَا جَاءَ أَمْرٌ لِلَّهِ قُضِيَ بِالْحَقِّ وَحَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ [غافر/ ٧٨] .

لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ [فصلت/ ٤٢] .

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُومِنُدِ يَحْسَرُ

۳. عبث

۴. لعب

۱. فرزندان امام موسی کاظم (ع)

۱. احمد بن موسی (ع) :

۱. معرّفی کوتاه

معروف به شاه چراغ و سید السادات است. امام کاظم (ع) پس از امام رضا (ع) او را از دیگر فرزندان عزیزتر می داشت ، چنانچه مزرعه و باغ خود را به نام سهره به او بخشید. [ارشاد شیخ مفید ، اعیان الشیعه ، دهخدا]

احمد بن موسی مردی پارسا و صالح و عابد و مردی ثروتمند بود و ۱۰۰۰ بنده را آزاد نمود. [حیات امام موسی ، ص ۴۱۱ و اعیان ، ج ۳ ، ص ۱۹۲] . إن أحمد بن موسی رضی الله عنه أعتق ألف مملوک [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۲۴۴] .

۲. ویژگیهای مادر احمد بن موسی

مادرش از سادات و مکّنی به ام احمد بوده و مورد محبت خاص حضرت موسی بن جعفر (ع) بوده ، چنانچه وقتی خواستند از مدینه به بغداد بروند مواریث امامت را به امانت نزد او گذاردند و فرمودند : " هر کس به دنبال این مواریث پیش تو آید در هر وقتی از اوقات بدان در آن موقع من شهید شده ام و آن شخص جانشین من و امام تو و مردمان است " . بعد از شهادت حضرت کاظم (ع) ، امام رضا (ع) درخواست مواریث را از ام احمد نمود. [حیات موسی بن جعفر ، ج ۲ ، ص ۴۱۰] .

احمد بن موسی و حمزه بن موسی و محمد بن موسی از یک مادر می باشند. [اعیان الشیعه]

۳. جانشین ظاهری

شیخ کلینی و شیخ صدوق (ره) فرموده اند : حضرت موسی بن جعفر (ع) هنگام شهادت پنج تن را به عنوان جانشین علی الظاهر خود

معرفی نمودند که از جمله آنان احمد بن موسی می باشد (ابراهیم ، عباس ، اسماعیل ، احمد ، ام احمد) . [جامع الروایات
لاصحاب امام رضا (ع) ، ص ۵۵] .

۴. پیروی از ولایت

۱. دفاع از ولایت

وقتی خبر شهادت پدرش به مردم رسید به خاطر زهد و عبادت زیاد او دور خانه او مجتمع شده و خواستار امامت او شدند.
احمد بن موسی (ع) از منزل بیرون آمده و به منبر رفته و خطبه ای ایراد فرمودند که : أیها الناس! کما أنکم جمیعا فی بیعتی
فإنی فی بیعه أخی علی بن موسی الرضا. [بحار الأنوار ، ج ۴۸ ، ص ۳۰۸] . و بعد فرمودند : امام و جانشین پدرم ، امام رضا (ع)
می باشد. و واجب است بر من و شما که گوش به فرمان و مطیع او باشیم. آنگاه همگی خدمت امام رضا (ع) رسیده و با
حضرت بیعت نمودند. [حیات امام موسی (ع) ، ص ۴۱۱] .

بعد از شهادت امام رضا (ع) به خاطر کمی سن امام جواد (ع) گروهی قائل به جانشینی و امامت احمد بن موسی (ع) شدند و
او را جانشین حضرت رضا (ع) می شناختند. به علاوه گمان می کردند امام رضا (ع) او را جانشین خود معرفی نموده است. [
بحار ، ج ۳۷ ، ص ۱۸] .

۲. شوق دیدار

وقتی امام رضا به خراسان آمدند ، احمد بن موسی (ع) و گروهی از یارانش برای دیدار حضرت عازم ایران شدند. وقتی
مامون از حرکت آنها اطلاع یافت به حاکم آنجا قتلغ خان یاد آور شد که جلوی آنها را بگیرد ، لذا در شیراز با ماموران مامون
برخورد کردند و مقاومت نمودند. آنها وقتی

مقاومت حضرت و یارانش را دیدند گفتند: اگر برای زیارت علی بن موسی الرضا (ع) می روید بدانید او کشته شده. وقتی یاران حضرت این خبر را شنیدند گروهی پراکنده شده و گروهی به شهادت رسیدند.

۵. رحلت از جهان

حضرت احمد بن موسی (ع) نیز به شیراز آمد و مخفیانه زندگی کرد و به عبادت خداوند مشغول بود تا اینکه وفات نمودند قبر او تا سالیان درازی مخفی بود و کسی از آن اطلاع نداشت. [بحار الانوار، ج ۴۸، ص ۳۰۸].

بر مدفن آن حضرت کسی واقف نبود تا زمان سلطنت عضد الدوله دیلمی (۳۳۸ تا ۳۷۲ ه.ق) که محل مزبور را شکافتند و به لوحی از سنگ یشم رسیدند که بر آن نوشته بود: "السید امیر احمد بن موسی الکاظم" چون سنگ را برداشتند سردابی عمیق آشکار گشت و جسد مطهر آن حضرت را صحیح و سالم و بدون تغییر و تبدیل در حالی که نوری از آن ساطع بود و انگشتی در دست راست حضرتش بود یافتند که بر نگین آن نوشته شده بود "العزه لله احمد بن موسی" سپس به دستور عضد الدوله بنایی بر آن بنا کردند و در سال "۷۴۵ ه.ق" بانو تاشی خاتون، میمند را وقف این بارگاه ساخت و سی جزء قرآن که به خط طلایی نوشته شده بود وقف آن آستان نمود که در موزه پارس می باشد. [تولیت حرم، شرح حال احمد بن موسی، ص ۳۷].

احمد بن موسی (ع) فرزند بزرگ امام کاظم (ع) و برادر بزرگ امام رضا (ع) و عموی امام جواد (ع) می باشد. [مختصر شرح حال احمد بن موسی

(ع) ، ص ۳۸] .

۲. حمزه :

۱. معرفی کوتاه

حمزه بن موسی (ع) که کنیه او ابوالقاسم می باشد عالمی فاضل و بزرگوار بوده و پیش عامه و خاصه جایگاهی بس بلند داشته و همراه حضرت رضا (ع) به خراسان آمده و در خدمت حضرت رضا (ع) بود.

دارای ۲ فرزند به نام های علی و قاسم "ابامحمد" می باشد که به دست ماموران مامون به شهادت رسیدند. به نقلی قبر او در ری نزدیک شاه عبدالعظیم می باشد و به نقلی در بستان و یا قم می باشد. [حیات امام موسی بن جعفر (ع) . اثر باقر قریشی . ص ۴۱۹] .

۲. زیارتگاه عاشقان

حضرت عبد العظیم در زمانی که در ری حضور داشتند به زیارت این امامزاده اهتمام می ورزیدند و حضرت به گروهی از خواص یاران خود گفته بود : اینجا قبر یکی از فرزندان موسی بن جعفر می باشد. [بحار ، ج ۴۸ ، ص ۳۱۳] .

حدیث حکیمه و پرستاری از حضرت نرجس و بشارت تولد حضرت حجت از او نقل شده است. [بحار ، ج ۵۱ ، ص ۲] .

۳. کرامات حضرت حمزه :

۱. جریان صندوق مثبت کاری شده

صندوق مثبتی برای قرار دادن بر روی قبر مطهر امام زاده حمزه ساخته و آماده نصب شده بود؛ یکی از خادمین تصمیم گرفت نامه ای بنویسد و وضعیت و موقعیت زمان خود را (رضاشاه قلدر) تشریح کند و ظلم و کینه توزی های او را بر علیه دین و اعتقادات مردم بنویسد با نام و مشخصات خود. لذا در یک فرصت مناسب این نامه را در آخرین مرحله نصب میان صندوق و سنگ و مرقد قرار داد تا آیندگان با خواندن این نامه به یک سند تاریخی دست پیدانمایند.

اما

اتفاقاً این مدت بیش از ۴۰ سال طول نکشید و در سال ۱۳۵۰ صندوق خاتمی برای آن حضرت ساخته و آماده نصب شد. خبر که به گوش خادم رسید مضطرب شد چاره ای جز توسل ندید.

به فکر افتاد کفنی تدارک دیده و به عنوان تبرک هنگام تعویض او را بهانه کرد، و نامه را بر دارد. لذا هنگام تعویض که پیرمردی فوت شده بود به حاضرین گفت: آرزو دارم آن را با غبار سنگ مرقد متبرک کنم. مسئولین جهت احترام قبول کردند. هنگامی که صندوق را برداشتند بلافاصله کفن را روی آن انداخته و جمع نموده و از حرم خارج شد و در گوشه ای کفن را تکان داد، اما خبری از نامه نبود. حرم تحت کنترل و راه برگشتی نیست؛ صدائی از پشت سر شنید که می پرسد نامه را پیدا نکردی؟ بر می گردد و جوانی خوش رو و بلند قد را می بیند.

پاسخ می دهد کدام نامه؟ و بعد سکوت می کند. همان جوان می گوید: نگران نباش، آن نامه هیچ وقت پیدانخواهد شد. [سرزمین کرامت، ص ۴۲].

۲. در ایام محرم

ایام محرم که فرا می رسد در صحن حضرت حمزه بن موسی (ع) هر روزه مراسم تعزیه خوانی برقرار می شود. یک روز که مراسم تعزیه قربانی کردن حضرت اسماعیل (ع) توسط حضرت ابراهیم (ع) بود وقتی بدان جا می رسد که جبرئیل گوسفندی می آورد صندوقی درست کرده اند که از بالای ایوان به پائین می آید همراه یک نفر در نقش جبرئیل و گوسفندی در آن. درون جعبه استاد محمد کاشی کار و گوسفندی بود. جعبه هنوز فاصله چندانی از ایوان نگرفته بود که گوسفند

از صدای شیپور و طبل رم می کند و جعبه واژگون می شود. در این میان مسئول تعزیه (معین البکاء) متوسل شده و می گوید :
یا پسر موسی بن جعفر! گوسفند به صورت چهار دست و پا در میان جمعیت می افتد و در پی آن استاد روی دنبه گوسفند می
افتد و دنبه گوسفند می ترکد و به کسی آسیب نمی رسد. و او همان کسی است که کاشی کاری مناره های حرم حضرت
عبدالعظیم یادگار او است. [سرزمین کرامت ، ص ۲۰] .

۳. میر سید محمد (علیه السلام) :

[مختصر شرح زندگانی احمد بن موسی] .

۱. معرفی کوتاه

سید امیر محمد فرزند امام کاظم (ع) و با احمد بن موسی از یک مادر می باشند و همراه برادرش احمد بن موسی (ع) جهت دیدار با امام رضا (ع) راهی طوس شدند که در شیراز با ماموران مامون درگیر شدند و عده ای به شهادت رسیدند و عده ای مخفی شدند. او نیز در این واقعه مخفی شد و شهادت یا رحلت این بزرگوار مشخص نیست. و در خفا به کتابت قرآن مجید مشغول بودند.

۲. پیدا شدن قبر مطهر

در سال " ۷۲۵ ه. ق " میرزا عنایت الله دستغیب نوری در خانه خویش سنگ قبری را مشاهده می کند و بعد از جست و جو به لوح قبری بر می خورد و مشخص می شود جسد مطهر حضرت سید میر محمد در این خانه مدفون است. ایشان بارگاهی بر آنجا ساخته و زمین هایی را وقف آنجا می کند.

در کنار مرقد سید میر محمد فرزند ایشان ابراهیم مجاب مدفون می باشد.

مقبره شهید محراب آیت الله دستغیب نیز در آنجا می باشد. [مختصر شرح حال احمد بن موسی (ع) ص ۴۱-۴۰ ، تولیت آستانه]

۴. ابراهیم (علیه السلام) :

۱. معرّفی کوتاه

عالمی بزرگوار و سیدی جلیل القدر بوده ، چنانچه امام کاظم (ع) او را یکی از پنج جانشین خود معرفی کردند. [حیات امام کاظم (ع) ، ص ۳۹۶] .

۲. قیام علیه ظلم

او بر علیه ظلم و حکومت ظالم قیام کرده و از اختلافی که به خاطر درگیری بین امین و مامون بود استفاده کردند. در حالاتش آمده روزی در کوچه های کوفه قدم می زد ، پیرزنی را دید که به دنبال بارکشان خرما حرکت کرده و هر چه از آنها می افتد بر می دارد. از پیر زن علت را جویا شد و او در جواب سوال او گفت : من پیرزنی بیوه هستم و دارای دخترانی چند و از آن جایی که محل معاشی نداریم ، چنین می کنم. لذا گفته اند : یکی از انگیزه های قیام او دفاع از مظلومین بوده است.

ابراهیم در مکه قیام کرد و به همراهی گروهی از یارانش طرفداران زیادی از حکومت عباسیان را به هلاکت رسانید. مامون او را فریب داده وبا وعده ولایت عهدی یمن او را به آنجا فرستاد و در آنجا او را اسیر کردند و به شهادت رسانیدند.

خبر دیگری است که امام رضا (ع) شفاعت او را پیش مامون نموده و او را آزاد کردند.

۱. فرصت

۱. اهمیت فرصت ها

۱. در قیامت از عمر سؤال می کنند.

۲. ان فوت الوقت اشد من فوت الروح لان فوت الروح انقطاع عن الخلق و فوت الوقت انقطاع عن الحق. [مستدرک سفینه البحار] .

۳. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ لَرَبِّكُمْ فِي أَيَّامِ دَهْرِكُمْ نَفْحَاتٌ أَلَا فَتَعْرَضُوا لَهَا [بحار الأنوار ، ج ۶۸ ، ص ۲۲۱] .

۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ

(ع): إنما أنت عدد أيام فكل يوم يمضى عليك يمضى ببعضك فخفض في الطلب و أجمل في المكتسب [غرر الحكم ، ص ۱۵۹] .

۵. قَالَ عَلِيٌّ بِنُ الْحُسَيْنِ (ع) : فَإِذَا كَانَ عُمُرِي مَرْتَعًا لِلشَّيْطَانِ فَأَقْبِضْ نِي إِلَيْكَ قَبْلَ أَنْ يَسْبِقَ مَقْتِكَ إِلَيَّ ، أَوْ يَسْتَحْكِمَ غَضَبُكَ عَلَيَّ . [صحيفه سجاديه ، دعای ۲۰] .

۶. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ فُتِحَ لَهُ بَابُ خَيْرٍ فَلْيَنْتَهِرْهُ فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي مَتَى يَغْلُقُ عَنْهُ [عوالي اللآلی ، ج ۱ ، ص ۲۸۹] .

آیات مسابقه و سرعت و تنافس برای استفاده از فرصت است.

. تمام شان نزولها استفاده از فرصت است.

۲. شکار فرصت ها

۱. توسط انبیاء

رسول خدا (ص) : در ایام حج تبلیغ می فرمود.

۱۲. اگر از فرصت غدیر خم استفاده نکنی و علی (ع) را معرفی ننمایی فما بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ [مائده/۶۷] .

۱۳. فَلَمَّا أَفْلَقَ قَالَ لَا أَحِبُّ الْأَفْلِينَ [انعام/۷۶] .

۱۴. حضرت ابراهیم در روز خلوتی وارد بت خانه شد و بتها را شکست. فَرَاغَ إِلَى آلِهِتِهِمْ [صافات/۹۱] .

۱۵. حضرت موسی (ع) در انتخاب زمان پیشنهادی فرمود : فَاجْعَلْ بَيْنَنَا وَ بَيْنَكَ مَوْعِدًا لَا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنْتَ مَكَانًا سُوِيَ قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمَ الزَّيْنَةِ وَأَنْ يُخَشِرَ النَّاسُ ضُحَى [طه/۵۸-۵۹] .

هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا [آل عمران/۳۸] .

فرصت تبلیغ برای یوسف (ع) .

۲. توسط ائمه

فرصت عبادت برای امام کاظم (ع) .

امام باقر و امام صادق (ع) : از ضعف حکومت بنی العباس استفاده و حوزه علمیه تشکیل داد.

امام سجاد (ع) : به هر مناسبت فاجعه کربلا را

. امام باقر (ع) : وصیت کردند که ده سال در سرزمین منی برای او عزاداری نمائید.

اتیت اباذر و هو جالس عند الجمره الوسطی و فد اجتماع الناس علیه یستفتونه فاتاه رجل فوقف علیه ثم قال الم تنه عن الفتیا فرع راسه الیه فقال اریب انت علی لووضعتم الصمصامه علی هذه و اشار الی قفاه ثم طنت انی انفد کلمه سمعتها من رسول الله قبل ان تجیزوا علی لا نفدتها. [سنن دارمی ، ج ۱ ، ص ۱۳۶] .

رشید هجری : ابن زیاد شنید که حضرت علی (ع) به رشید فرموده که دست و پا و زبان تو را قطع خواهند کرد ، دستور داد که فقط دست و پای او را قطع کنند تا پیشگوئی حضرت علی (ع) دروغ درآید ، دست و پای او را قطع کردند مردم به حال او می گریستند او گفت : ائتونی بصحیفه و دواه اذکر لکم ما یكون مما أعلمنیه مولای امیر المونین (علیه السلام) [أمالی طوسی ، ج ۶ ، ص ۱۶۵] .

همینکه خبر به ابن زیاد رسید دستور داد زبان او را هم قطع کردند. [بحار ، ج ۱ ، ص ۱۳۶] .

. میثم تمار در آخرین لحظات جان دادن به مردم فرمود : گوش کنید تا حدیثی از علی بن ابیطالب بگویم این سخنرانی در حالی بود که ابن زیاد دست و پای او را قطع کرده بود ولی با زبان تبلیغ می کرد. [بحار ، ج ۴۳ ، ص ۱۳۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) قَالَ : يَا أَبَا ذَرٍّ اغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسِ شَبَابِكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَ صِيحَّتِكَ قَبْلَ سُقْمِكَ وَ غِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ وَ فَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ وَ حَيَاتِكَ قَبْلَ مَوْتِكَ يَا أَبَا ذَرٍّ إِيَّاكَ وَ التَّشْوِيفَ بِأَمْلِكَ فَإِنَّكَ

بِیَوْمِکَ وَ لَسْتَ بِمَا بَعْدَهُ يَا أَبَا ذَرٍّ إِذَا أَصِيبَتْ فَلَا تُحَدِّثْ نَفْسَكَ بِالْمَسَاءِ وَإِذَا أَمْسَيْتَ فَلَا تُحَدِّثْ نَفْسَكَ بِالصَّبَاحِ وَ خُذْ مِنْ صِحَّتِكَ قَبْلَ سُقْمِكَ [آمالی طوسی ، ج ۱۹ ، ص ۵۲۵] .

در قیامت از عمر و جوانی می پرسند.

۴. علماء

فرصت نیرو سازی برای حاج شیخ عبدالکریم حائری.

فرصت مطالعه برای آقای رفسنجانی یک دور قرآن.

فرصت نوشتن لمعه برای شهید.

فرصت یاد گرفتن زبان انگلیسی برای بعضی دیگر.

آیه الله خز علی در مسیرهای مسافرت در ماشین نهج البلاغه را حفظ کرد.

. امام خمینی (ره) در ترکیه تحریر می نویسد.

آن عالم می گفت : من به هنگام خواندن نماز بر میت موعظه می کنم.

امام خمینی (ره) نهضت خود را از عاشوراها و اربعین ها شروع کرد.

۵. مؤمنین

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) : إِنْ الْمُؤْمِنُونَ يَتَزَوَّدُوا وَالْكَافِرُ يَتَمَتَّعُ [كشف الغمه ، ج ۱ ، ص ۵۷۲] .

اذا قامت الساعة و في يد احدكم الفسيله فان استطعت ان تغرسها فاغرسها. [مسند احمد ، ج ۳ ، ص ۱۹۱] .

قَالَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع) : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَيَبْغِضُ الْعَبْدَ الْفَارِغَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۶۹] .

۶. جوانان

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ لِلَّهِ تَعَالَى مَلَكًا يَنْزِلُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ فَيَنَادِي يَا أَبْنَاةَ الْعِشْرِينَ جِدُّوا وَ اجْتَهِدُوا [إرشاد القلوب ، ج ۱ ،

ص ۳۲] .

. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : بَادِرُوا أَخْدَانَكُمْ بِالْحَدِيثِ قَبْلَ أَنْ تَسْبِقَكُمْ إِلَيْهِمُ الْمُرْجِنَةُ [تهذيب الأحكام ، ج ۸ ، ص ۱۱۱] .

۳. سوء استفاده از فرصت ها

أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا [احقاف/ ٢٠] .

أَتَتَكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا [طه/ ١٢٦] .

أَلْهَاكُمْ التَّكَاثُرُ [تکاثر/ ١] .

ماجرای سامری

رضا شاه از راه پیمائی برای

تخریب قبور ائمه بقیع (ع) به نفع خود.

۱. أَذْهَبْتُمْ طِبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا [احقاف/ ۲۰].

۲. أَتُنْتَكِرُ آيَاتُنَا فَتَسِيئَتِهَا [طه/ ۱۲۶].

۳. أَلْهَاكُمْ التَّكَاثُرُ [تكاثر/ ۱].

۴. حسرت برای از دست دادن فرصت ها

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَفٌ لِلرَّجُلِ الْمُسْلِمِ لَا يَفْرُغُ نَفْسَهُ فِي الْأُسْبُوعِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ لِأَمْرِ دِينِهِ فَيَسْأَلُ عَنْهُ [خصال صدوق، ج ۲، ص ۳۹۳].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): الْمَغْبُونُ مَنْ غَبِنَ عُمُرَهُ سَاعَةً بَعْدَ سَاعَةٍ [معانى الأخبار، ص ۳۴۲].

وَ أَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ [منافقون/ ۱۰].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَوْصِيَكُمْ بِالْعَمَلِ قَبْلَ أَنْ يُوْخَذَ مِنْكُمْ بِالْكَظْمِ وَ بِاعْتِنَامِ الصَّحَةِ قَبْلَ السُّقْمِ وَ قَبْلَ أَنْ تَقُولَ نَفْسُ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ" [زمر- ۵۶] (دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۳۴۸).

أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ [زمر/ ۵۷].

فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَ كَفَبَصْرِكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ [ق/ ۲۲].

أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ [زمر/ ۵۸].

قَالَ رَبُّ ارْجِعُونِ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ [مومنون/ ۱۰۰-۹۹].

لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ [انعام/ ۱۵۸].

الآنَ وَ قَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ [يونس/ ۹۱].

يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا [فرقان/ ۲۸].

أَوْ لَمْ نَعْمُرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ [فاطر/ ۳۷].

يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَى وَ لَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَ تَرَبَّصْتُمْ وَ ارْتَبْتُمْ وَ عَزَّيْتُمْ الْأَمَانِي حَتَّى جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ [حديد/ ۱۴].

۱. معنی فساد

۱- مفردات : خروج شیئی از اعتدال "فلیلاً کان

الخروج عنه او كثيرا و يضاذه الصلاح و يستعمل ذلك في النفس و البدن و الاشياء الخارجه عن الاستقامه "

۲. مصاديق فساد در قرآن

- در قرآن به مواردی فساد گفته شده :

پیمان شکنی :

الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ [بقره/۲۷] .

۲- به هم زدن امنیت عمومی :

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ [مائده/۳۳] .

کم فروشی :

وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا [اعراف/۸۵] .

اسراف :

وَلَا تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُشْرِكِينَ الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ [شعراء/۱۵۲-۱۵۱] .

خروج از مدار رهبر حق :

وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا [اعراف-۵۶] قَالَ : أَضَلَّحَهَا بِرَسُولِ اللَّهِ وَ بِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ فَأَفْسَدُوهَا حِينَ تَرَكُوا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) [تفسير القمی ، ج ۱ ، ص ۲۳۵] .

۲. عوامل فساد در قرآن

۱. طغیان

الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفُسَادَ [فجر/۱۲-۱۱] .

۲. قدرت

-وَ إِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ [بقره/۲۰۵] .

-إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعِزَّةَ أَهْلِهَا أَذِلَّةً وَكَذَلِكَ يَفْعَلُونَ [نمل/ ۳۴].

۳. پیروی از هوای نفس

وَلَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ [مومنون/ ۷۱].

۴. روش مبارزه با فساد

۱. راه اصلاح

افشاگری مفسدان :

أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ [بقره/ ۱۲].

إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا [نمل/ ۳۴].

دادن طرح اصلاحی :

هولاءِ بناتى هُنَّ أَطَهْرُ لَكُمْ [هود/ ۷۸].

اعدام و تبعید :

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ [مائده/ ۳۳].

ارشاد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَحَبُّ الْكُذِبِ فِي الصَّلَاحِ وَأَبْغَضُ الصِّدْقِ فِي الْفَسَادِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۵۲].

۲. راه های جلوگیری

تربیت اخلاقی

- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسِكُمْ لَا تَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ [مائده/ ۱۰۵].

جذب و دفع فکری

همانطور که انسان اکسیژن می گیرد و کربن دفع می کند...

تفهیم کرامت انسانی

- وَ لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَ حَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ وَ رَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَ فَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا [اسراء/ ۷۰].

- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ كَرَّمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ هَانَتْ عَلَيْهِ شَهَوَاتُهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۴۹].

تنبيه و مجازات

- وَ لَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ [نور/ ۲].

سالم سازی چهره اجتماع

تنظیم روابط خانوادگی

- وَ الَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَ حِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَ مِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ

عَوْرَاتِ لَکْم [نور/ ۵۸] .

عملکرد صحیح وسائل ارتباط جمعی

بالا رفتن آمار ازدواج

- اسلام می فرماید : دختر در خانه پدرش حیض نبیند.

- علی (ع) : " دختر مانند سیب می باشد قبل از اینکه از درخت بیفتد باید او را چید "

۳. کیفیت و مراحل مقابله بافساد

مدخل :

هرچند

امر به معروف و نهی از منکر یک وظیفه الهی و همگانی است و همه مؤمنین موظفند که با فسادهای اجتماعی برخورد کنند، ولی در شرائط حاکمیت نظام اسلامی و وجود حکومت اسلامی این وظیفه برای دولت اسلامی تعیین پیدا می کند و دولت جمهوری اسلامی که فلسفه وجودیش امر به معروف و نهی از منکر است موظف می باشد که با استفاده از تمامی امکانات دولتی و قوای نظامی و انتظامی و قضائی به محو فساد و حاکمیت صلاح پردازد و اگر در مقاطعی طاقت مؤمنین طاق شود و قدرت تحمل خود را از دست بدهند و خودسرانه اقدام به برخورد کنند اشکال اصلی به نظام برگشت می کند، چون وظیفه خود را انجام نداده است؛ لذا همه مؤمنین و پدر و مادرانی که به عشق حاکمیت اسلام فرزندانسان را تقدیم کرده اند بی تابانه به انتظار اقدامات عملی دولت اسلامی می باشند و عامل اجرای همه پیشنهادات ارائه شده، به جز حکومت اسلامی نمی تواند باشد. لذا پس از بیان علل و عوامل بدحجابی و فساد، راه حل ها و پیشنهادات عملی و اجرایی به شرح ذیل ارائه می گردد.

الف : تمهیدات

۱- تصمیم قاطع و جدی برای برخورد با فساد از سوی نظام و رهبری.

۲- ارائه تفسیری روشن از حدود و ثغور حجاب اسلامی و تدوین سیاست مشخص به منظور ایجاد وحدت رویه.

۳- تعیین جایگاه و فرد یا افرادی که موضوع را تا حصول نتیجه پی گیری کنند، و سایرین هم موظف به همکاری دقیق بشوند.

۴- تشکیل ستادی ویژه از ارگان ها و وزارتخانه های ذیربط زیر نظر فرد تعیین شده جهت اعمال و اجرای سیاستها و تصمیمات

و

کنترل برخوردها و مقابله با جهت جلوگیری از کندروی ها و تندروی ها و تعیین حدود و ثغور برخوردها.

۵- هم سو کردن دستگاه های تبلیغی با سیاست فوق جهت ترویج و تثبیت سیاست و خنثی نکردن سایر اقدامات.

ب: اقدامات کوتاه مدت و مقطعی

پس از تحصیل تمهیدات، تلاش همه جانبه را برای شروع درمان باید آغاز نمود و ضمن درمان های فوری و اورژانسی کار اصلی را شروع کرد، ولی از آن جایی که درمان قطعی احتیاج به زمان و امکانات گسترده دارد لازم است برای کنترل و جلوگیری از گسترش، تلاش هایی توسط دولت جمهوری اسلامی در چند مرحله انجام پذیرد.

مرحله اول - شروع از خود

همان گونه که قرآن مجید می فرماید: قُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ نَارًا [تحریم/۶]. چون دولت اسلامی کفیل اصلی برخورد می باشد برای اینکه مشمول آیه شریفه تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ [صف/۲]. نشود و به حدیث شریف قَالَ الصَّادِقُ (ع): كُونُوا دُعَاةَ النَّاسِ بِغَيْرِ أَلِيَّةٍ تَبْتِكُمْ [مشکاه الأنوار، ص ۴۶]. عمل نماید، لازم است قبل از هر اقدام به اصلاح خانواده و برنامه خود که عبارتند از کارمندان و کارگزاران دولت و هم چنین برنامه هایی که مستقیماً از طرف حکومت اجرا می گردد و اختیار کامل آن به دست حکومت است، چون صدا و سیما پردازد، چونالناس علی دین ملوکهم [کشف الغمه، ج ۲، ص ۲۱]. و الگوها معمولاً از حاکمان گرفته می شود و تا زمانی که رعایت کامل حجاب اسلامی و عفت عمومی به عنوان یک فرهنگ و یک رکن، جایگاه خود را در دستگاه های

مربوط به دولت پیدا نکند. همه اقدامات بعدی نقش بر آب می باشد. چون با نمایش یک فیلم و یا یک سریال نامطلوب هزاران مقاله و سخنرانی و بخش نامه و تبصره و ماده کارآیی خود را از دست می دهد.

لذا لازم است اقدامات ذیل انجام پذیرد :

۱- نظارت و کنترل دقیق بر برنامه های صدا و سیما جمهوری اسلامی که مسئولیت این امر را نماینده مقام معظم رهبری در امر سیاست گذاری صدا و سیما می تواند متقبل شود.

۲- تعیین فردی در نهاد ریاست جمهوری به منظور پی گیری بخشنامه های قبلی مربوط به رعایت حجاب کامل کارمندان دولت و پی گیری موارد تخلف تا از این طریق ادارات و دوائر دولتی چهره اسلامی پیدا کنند.

۳- شرط دانستن تعصب دینی برای انتخاب مدیران و کارمندان ، چون به تجربه ثابت شده مدیر هر دستگاهی عمده ترین نقش را در نوع عملکرد و برخورد کارکنان آن دستگاه دارد.

۴- برنامه های توجیهی ویژه مدیران به منظور ارزش گذاری برای کارمندان و مراجعین محجبه ، و عدم تحقیر و تضعیف نیروهای مؤمن.

۵- پاک سازی نیروهایی که قابل اصلاح نیستند.

۶- ممانعت از ورود ارباب رجوع بدحجاب به دوائر دولتی.

۷- تقویت هسته ها و انجمنهای اسلامی به عنوان بهترین بازوی اطلاعاتی و اجرائی جهت تحقیق تصمیمات.

مرحله دوم - اصلاح اطرافیان

اگر مرحله اول انجام پذیرفت ، راه برای مراحل بعدی باز می شود و پس از اصلاح خود **كُهَانُفْسِیْكُمْ** [تحریم/ ۶] . باشد نوبت **بِهَوِّ اَهْلِیْكُمْ** [تحریم/ ۶] . **یا عَشِیرَتَكَ الْاَقْرَبِیْنَ** [شعراء/ ۲۱۴] . می رسد.

در این مرحله با کنترل و نظارت بر مراکز و مؤسساتی که به نوعی به دولت وابسته یا محتاج دریافت خدمات

مستقیم دولت می باشند را افزایش داده و خدمات خود را مشروط به رعایت اخلاق و آداب اسلامی بنماید و همان گونه که با رعایت نکردن قوانین بازرگانی سهمیه ارز قطع می شود ، با تنظیم قوانین و ضوابط مشخص می توان همه آنها را قانوناً ملزم به رعایت دستورالعمل های دولت که یکی از آنها حجاب اسلامی است نمود. و از این طریق می توان به اصلاح بیمارستان ها و کارخانجات و خانه های سازمانی و شرکت ها و مؤسسات وابسته و غیروابسته نمود. و با کنترل قانونی توسط وزارت ارشاد اسلامی به اصلاح مراکز فرهنگی و هنری و هتل ها و مسافرخانه ها و پارک ها و اماکن عمومی و سینماها و سایر مراکز مربوط به دولت جمهوری اسلامی در داخل و خارج از کشور پرداخت و با برخورد جدی و حساب شده وزارتخانه های آموزش عالی و آموزش و پرورش جهت سالم سازی مراکز علمی و دانشگاهی و دبستان ها و دبیرستان ها اقدام نمود.

لذا لازم است جهت تحقق این مرحله از طرح ، اقدامات ذیل انجام پذیرد :

۱- حل مشکلات قانونی و جعل و تصویب قوانین و ضوابط و آئین نامه های لازم.

۲- الزام دستگاهها و وزارتخانه های مربوطه.

۳- حمایت از دستگاههای عامل.

۴- نظارت بر حسن انجام کار.

۵- تقویت هسته ها و انجمن های اسلامی در مراکز مزبور بالاخص دانشگاه ها و بیمارستان ها و کارخانجات و مدارس و دبیرستان ها.

مرحله سوم - اقدامات عمومی

اگر دولت موفق به انجام دو مرحله قبل شد می توان ادعا کرد که بخش عظیم کار صورت پذیرفته و برای انجام این دو مرحله نیازی به سر و صدا و تبلیغات و جوسازی و مصاحبه و سخنرانی ندارد

، ولی از آن جایی که جامعه یک مجموعه به هم پیوسته می باشد جهت اصلاح کلیت جامعه اقدامات ذیل باید انجام پذیرد :

۱- اقدامات قانونی و بازدارنده که با یک برنامه هم آهنگ و با مشارکت نیروهای انتظامی و امنیتی و اطلاعاتی و قضائی... با آن گروه از بدحجاب های سیاسی و مشوقین و مروّجین آنها که شامل گروه های سیاسی و غرب زده ها و تولید کنندگان و واردکنندگان و عرضه کنندگان لباس ها و ابزار و لوازم نامناسب می باشد برخورد جدی و قاطع کنند.

۲- اقدامات فرهنگی و تبلیغی

هم زمان با انجام کلیه مراحل طرح ، از عنصر تشویق و ترغیب و توجیه ناآگاهان نباید غافل بود که در این زمینه می توان با مأموریت یافتن دستگاه های فرهنگی ، هنری ، تبلیغی تلاش های ذیل را جهت بالابردن آگاهی های اسلامی و اهمیت عفت و پاک دامنی و عواقب شوم بی بندوباری معمول داشت :

الف - ایجاد جو عمومی جهت بالا بردن انگیزه و روحیه در مردم با استفاده از شیوه های مختلف.

ب - ترتیب سمینارها و کنفرانس های توجیهی و تبلیغی.

ج - انجام مصاحبه ها و سخنرانی ها و میزگردها از طریق صداوسیما و...

د - نشر مقالات در مجلات و روزنامه ها.

ه- استفاده از رشته های مختلف هنر؛ چون فیلم ، تئاتر ، شعر ، قصه ، گرافیک و...

و - چاپ کتب مناسب.

ز - انجام مسابقات.

ح - و...

لازم به ذکر است که اقدامات فوق به چند منظور انجام می گردد :

۱- تنبه و آگاهی قشری که ناآگاهانه به بدحجابی کشیده شده اند.

۲- ایجاد زمینه پذیرش در جامعه و تحمل برخوردهایی که قبلاً مطرح گردیده.

۳- بالا بردن روح تعصب و غیرت دینی

در بین جوانان اعم از زن و مرد.

۴- ارائه الگوهای مناسب خصوصاً برای کسانی که به بیراهه رفته اند.

۵- مقابله با تبلیغات مخالفین و اصطلاحاً تبلیغات روانی.

۶- توجیه مردان جهت رعایت نکات لازمه.

۳- اقدامات تربیتی و جایگزینی

همان گونه که در تقسیم بندی اولیه اشاره شد گروهی به منظور اشباع حس خودنمایی و حل عقده های حقارت و یا موارد مشابه به جرگه بدحجاب ها پیوسته اند و اگر قرار باشد مقابله جدی و همه جانبه با این مسئله انجام پذیرد بالاخره جهت جایگزین کردن راه های مشروع و تأمین کننده نیازهای فوق باید اقدامی صورت پذیرد ، که در غیر این صورت شاید صورت قضیه اصلاح گردد ، ولی مسئله پیچیده تر شده و گناهان پنهانی افزایش یابد و بدحجابی از شکل ساده و معمولی به پیچیدگی تبدیل گردد ، لذا علاوه بر همه موارد مذکور اقدامات ذیل نیز باید صورت پذیرد :

۱- ایجاد مراکز فرهنگی ، هنری ، تفریحی به منظور پر کردن بخشی از اوقات فراغت.

۲- ایجاد تسهیلات اقتصادی و رفاهی جهت ازدواج و تأمین مسکن.

۳- گسترش امر ورزش در رشته های خاص و مناسب.

۴- ایجاد مراکز کار و اشتغال.

۵- انجام مسابقات و برنامه های متنوع.

۶- ایجاد زمینه برای فعالیت های مختلف دانشجویی و دانش آموزی.

۷- ...

ج - اقدامات اساسی و زیربنایی

مجموعه مراحل مذکور برای کنترل و جلوگیری از گسترش و سرایت و تخفیف آن بود و برای درمان قطعی نیاز به اقدامات عمیق تر و ریشه ای تر دارد؛ چون عوامل اصلی فساد و بدحجابی از یک سو به درون و ذات انسان ها و از طرف دیگر به نظام جمهوری و از همه مهم تر به سرمایه گذاری وسیع دشمنان اسلام برگشت می کند. بنابراین تا

انسانها اصلاح نشوند و دولت از عهده تعهدات خود در قبال مردم برنیاید و دست مستکبرین از این جامعه کوتاه نگردد ، امیدی به علاج قطعی نیست ، ولی همانگونه که قبلاً اشاره شد این موارد احتیاج به زمان و برنامه ریزی بلند مدت دارد و از سوی دیگر هم نمی توان به انتظار حل این مسائل نشست ، چون برای یک لحظه هم _ نه شرعاً و نه قانوناً _ مجاز نیستیم که فساد و گناه را در جامعه تحمل کنیم و با وجود این مفسد امکان دست یابی به مراحل ایده آل در جمهوری اسلامی وجود ندارد ، لذا از بابما لایدرک کله لایترک کله باید کلید مراحل مذکور به مرحله اجرا درآید و در کنار آن اقدامات مقطعی جهت رسیدن به نقطه مطلوب اقدامات ذیل نیز معمول گردد :

۱- حل مشکلات اقتصادی و ایجاد بازار کار و جلوگیری از شغل های کاذب و تغییر نظام معیشتی برای بخش عظیمی از جامعه.

۲- مبارزه همه جانبه با فرهنگ مصرفی و غربی و قطع نفوذ معنوی و مادی آنها بر جامعه.

۳- بالا بردن سطح اعتقاد و ایمان جامعه به خدا و معاد ، که اساسی ترین مطلب است.

۴- تقویت بنیه نظام جمهوری در ابعاد مختلف چون در پرتو اقتدار نظام همه تصمیمات قابل اجراء است.

۵- تغییر بنیادین در الگوها و ملاک های ارزش در جامعه.

۶- حاکم کردن عناصر مؤمن و حزب اللهی بر شئون و دستگاه های دولتی.

۷- تجدید حیات نیروهای حزب اللهی و انقلابی و خارج کردن آنها از انزوای در حال گسترش.

۸- زمینه ندادن به کسانی که در یک کلام معتقد به اسلام آمریکائی هستند.

۹- و....

۵. انگیزه های منکرات در جامعه

علل

و انگیزه های منکرات در جامعه به نظر حقیر به صورت فهرست وار عبارتند از :

- ۱- عدم ایمان و تقوا و یا ضعف آنها.
- ۲- عدم هماهنگی کامل در اتخاذ سیاست واحده جهت مبارزه با فساد.
- ۳- عدم برنامه ریزی صحیح و کامل در جهت مبارزه با فساد.
- ۴- عدم دخالت نیروهای مردمی در جهت مبارزه با فساد.
- ۵- عدم قوانین بازدارنده فساد در جامعه.
- ۶- عدم برخورد قاطع قوه قضائیه با مجرمین.
- ۷- عدم برخورد اصولی و صحیح قوه مجریه.
- ۸- عدم نظارت صحیح و کامل بر بی بندوباری ها و رفتار فسادانگیز اکثر پیروان اقلیت های مذهبی.
- ۹- عدم نظارت کامل بدان قسمت از فعالیت های سفارتخانه های خارجی که زیر پوشش فعالیت فرهنگی به ترویج فساد می پردازند.
- ۱۰- عدم ایفای مسئولیت بعضی از مسئولین فرهنگی نظام جمهوری اسلامی نسبت به نشر اخلاق و فرهنگ اصیل اسلامی.
- ۱۱- نداشتن فیلم های تربیتی در جهت نشر و توسعه فرهنگ و اخلاق اسلامی.
- ۱۲- بی تفاوتی و سهل انگاری بعضی از مسئولین نسبت به مسائل منکراتی در میان پرسنل زیرمجموعه خود و مراجعین (ارباب رجوع).
- ۱۳- جهل و ناآگاهی به عواقب گناه که آگاهی دادن از وظایف مسئولین فرهنگی می باشد.
- ۱۴- عدم کنترل کامل بر تولید فیلم های سینمایی و محیط سینماها.
- ۱۵- اعتیاد به مواد مخدر ، به طور کلی.
- ۱۶- هوا و هوس (اعمال و روابط نامشروع ، به طور کلی).
- ۱۷- نداشتن شوهر و یا همسر.
- ۱۸- طلاق های عجولانه و مشکلات ازدواج به طور کلی و آسان بودن راه های فساد.

۱۹- عدم کنترل صحیح بر اتباع بیگانه که در کشور آزادانه به ترویج فساد ، قاچاق ، اعتیاد و... مشغولند.

۲۰- تولیدات مغایر با شئون اسلامی در ابعاد مختلف به خصوص البسه ، کفش ها

، عکس ها ، فیلم ها و مجسمه های تحریک کننده.

۲۱- عدم کنترل صحیح بر کار اتومبیل های شخصی ، مسافرکشی ، شرکت واحد (اتوبوس ها و مینی بوس ها) ، تاکسی ، قطار ، هواپیما و...

۲۲- مسئله قاچاق (به خصوص اشیاء مبتدل از قبیل فیلم های نامشروع ، تریاک ، هروئین ، حشیش و مشروبات الکلی).

۲۳- عدم کنترل آژانس های مسافربری.

۲۴- عدم رسیدگی به شکایات مظلومین.

۲۵- عدم برنامه ریزی کامل در رابطه با زندانها و برنامه داخلی آنها و اختلاط بی رویه و تأثیر هم نشینی.

۲۶- عدم صلاحیت بعضی از زندان بانها و نقش آنها در گسترش فساد.

۲۷- بی سرپرست بودن خانواده ها به ویژه خانواده های زندانیان.

۲۸- عدم تربیت اسلامی در محیط خانه و یا آلوده بودن محیط خانه.

۲۹- عدم نظارت در محیط ورزشگاه ها.

۳۰- عدم کنترل صحیح بر وسائل تفریحی به طور کلی.

۳۱- تأثیر فرهنگ استعماری و عدم مبارزه اصولی با آنها.

۳۲- تدریس معلم مرد در مدارس دخترانه.

۳۳- مجاورت و نزدیک بودن مدارس دخترانه و پسرانه با یکدیگر.

۳۴- هم زمان بودن ساعات شروع و تعطیل مدارس دخترانه و پسرانه با یکدیگر.

۳۵- عدم برنامه اشتغال برای اوقات تعطیلی دانش آموزان ، دانشجویان و برنامه ریزی دشمنان و سوء استفاده از فراغت آنها.

۳۶- عدم نظارت و راهنمایی کامل بر مطبوعات و انتشارات.

۳۷- بی لیاقتی و نااهل بودن بعضی از سودجویانی که در لباس مقدس روحانیت می باشند.

۳۸- بی سوادی.

۳۹- زندگی آپارتمان نشینی (فساد معماری).

۴۰- کمبود اتوبوس شرکت واحد و تراکم جمعیت زن و مرد، به ویژه دختران و پسران در تاکسی ها، اتوبوس ها و مینی بوس ها.

۴۱- عدم نظارت بر هتل ها، رستوران ها، آرایشگاه ها، عکاسی ها

، آموزشگاه های رانندگی ، شرکت های خصوصی ، گرمابه ها و به طور کلی اماکن عمومی.

۴۲- عدم نظارت کامل بر محیط مجتمع های تولیدی صنعتی.

۴۳- عدم توجه و مبارزه اصولی بر برنامه های استعماری از قبیل ، رقص ، نوارهای ویدئویی مبتذل و...

۴۴- عدم توجه و رعایت در مسئله هم زمان بودن کشیک های زن و مرد (به ویژه در بخشهای درمانی) با توجه به خلوت بودن محل.

۴۵- عدم نظارت صحیح بر صدور گذرنامه و تردد ایادی استکبار به کشورهای بیگانه جهت ترویج فساد و...

۴۶- عدم نظارت کامل بر محیط ترمینال ها ، فرودگاه ها ، ایستگاه های قطار و نبودن برنامه صحیحی که بازدارنده از فساد باشد.

۴۷- عدم نظارت کامل بر آموزشگاه ها و کلاس های خصوصی.

۴۸- عدم وجود بازار مایحتاج ویژه بانوان به وسیله زن.

۴۹- اختلاط فروشندگان زن و مرد.

۵۰- عدم کنترل صحیح بر آزادی فرقه ضاله بهائیت.

۵۱- یکی بودن محیط کار زن و مرد ، در ادارات دولتی و مؤسسات بخش خصوصی.

۵۲- سودجویی در رواج فساد (قوادها) .

۵۳- بدآموزی هایی که در بین برنامه های صدا و سیما وجود دارد.

۵۴- عدم رسیدگی به بعضی از دست فروش های سد کننده معابر که هدفی جز ترویج فساد ندارند. (و مخفیانه هروئین ، عکس های سکسی ، نوارهای ویدئویی و مبتذل و شراب و... می فروشند) .

۵۵- جمع شدن افراد لایابالی در سر کوچه ها و خیابان ها ، پارک ها و خصوصاً در مواقع تعطیلی مدارس دخترانه و ایجاد مزاحمت ها.

۵۶- بیکاری و شغل های کاذب ، مانند تکدی و غیره.

۵۷- مراکز قماربازی ، تولید مشروبات الکلی و شراب خواری.

۵۸- عدم کنترل صحیح بر گمرکات و واردات اشیاء مبتذل.

۵۹- فقر

و احتیاج.

۶۰- معاشرت با افراد ناصالح.

۶۱- کمبودهای مختلف روانی ، شخصی و رفاهی خصوصاً مسکن

۶۳- تحریکات کاذب ، از طریق مظاهر فساد

۶۴- وجود صف های متعدد ، در ساعات متمادی ،

۶۵- عدم کنترل و رسیدگی بر تراکم جمعیت

۶. تذکرات

۱- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): صِتْفَانِ مِنْ أُمَّتِي إِذَا صِيَلِحَا صَلَحَ النَّاسُ وَإِذَا فَسَدَا فَسَدَ النَّاسُ الْأُمَرَاءُ وَالْعُلَمَاءُ [إرشادالقلوب ، ج ۱ ، ص ۷۰].

- قَالَ الصَّادِقُ (ع): فَسَادُ الظَّاهِرِ مِنْ فَسَادِ البَاطِنِ وَ مَنْ أَصْلَحَ سِرِّيْرَتَهُ أَصْلَحَ اللَّهُ عِلَانِيَتَهُ وَ مَنْ خَافَ اللَّهَ فِي السِّرِّ لَمْ يَهْتِكْ سِتْرَهُ فِي الْعِلَانِيَةِ وَ أَعْظَمُ الْفَسَادِ أَنْ يَرْضَى الْعَبْدُ بِالْعَقْلِ عَنِ اللَّهِ وَ هَذَا الْفَسَادُ يَتَوَلَّدُ مِنْ طُولِ الْأَمَلِ وَ الْحِرْصِ وَ الْكِبْرِ [مصباح الشريعة ، ص ۱۰۷].

۳- البته خود مفسدان ، نظام غلطی را ایجاد می کنند و به کسانی که از نظام خودسرانه آنها بیرون می روند لقب مفسد می دهند.

۴- تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَ لَا فَسَادًا وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [قصص/ ۸۳].

۱. فسق

۱. موارد فسق

۱. ترك اوامر خداوند :

وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ [كهف/ ۵۰].

۲. تكذيب آيات الهی :

وَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا يَمْسُهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ [انعام/ ۴۹].

۳. ترك نام الهی به هنگام ذبح حیوان :

وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يَذْكَرْ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ [انعام/ ۱۲۱].

۴. کفر به آیات الهی :

وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ [بقره/ ۹۹].

۵. حکم نکردن به ما أنزل الله :

وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [مائده/ ۴۷].

۲. نمونه هایی از فاسقان و نوع فسق آنها

۱. متخلفان از جنگ

به علت کفر :

وَلَا تَصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ [توبه/ ۸۴].

۲. منافقان

به علت نسیان خود و در نتیجه نسیان خداوند :

نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [توبه/ ۶۷].

۳. شیطان :

به علت ترک سجده و خضوع بر حضرت آدم (ع) :

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ [كهف/ ۵۰].

۴. قوم نوح :

به خاطر نادیده گرفتن سخنان حضرت نوح (ع) :

وَقَوْمِ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ [ذاریات/ ۴۶].

۵. فرعون و قوم او :

به خاطر نادیده گرفتن آیات و انتقام های الهی :

فَذَانِكَ بُرْهَانَانِ مِنْ رَبِّكَ إِلَى فِرْعَوْنَ وَ مَلَأْنَاهُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ [قصص/ ۳۲] .

۳. کیفر فاسقان

۱. عذاب خوار و پست کننده :

فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَ بِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ [احقاف/ ۲۰] .

۲. جایگاه آنها جهنم است :

وَ أَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا [سجده/ ۲۰] .

۱. فضه خادمه

۱. تو کیستی؟

أَبُو الْقَاسِمِ الْقَشِيرِيُّ فِي كِتَابِهِ قَالَ بَعْضُهُمْ : "انْقَطَعَتْ فِي الْبَادِيَةِ عَنِ الْقَافِلَةِ فَوَحِدْتُ امْرَأَةً فَقُلْتُ لَهَا مَنْ أَنْتِ فَقَالَتْ " وَ قُلْ سَلَامٌ فَسَوْفَ

تَعْلَمُونَ " (زخرف/ ۸۹) فَسَلَّمْتُ عَلَيْهَا فَقُلْتُ مَا تَصْنَعِينَ هَاهُنَا قَالَتْ مَنْ يَهْدِي اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ فَقُلْتُ

۲. آیا انسی یا جن؟

أَمِنْ الْجِنِّ أَنْتِ أَمْ مِنَ الْإِنْسِ قَالَتْ " يَا

بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ " (اعراف/ ۳۱)

۳. از کجا آمده ای؟

فَقُلْتُ مَنْ أَيْنَ أَقْبَلْتِ قَالَتْ " يَنَادُونَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ " (فصلت/ ۴۴)

۴. قصد کجا داری؟

فَقُلْتُ أَيْنَ تَقْصِدِينَ قَالَتْ " وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ " (آل عمران/ ۹۷)

۵. چه مدت است؟

فَقُلْتُ مَتَى انْقَطَعْتَ قَالَتْ " وَ لَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ " (ق/ ۳۸)

۶. غذا میل داری؟

فَقُلْتُ أَتَشْتَهِيْنَ طَعَامًا فَقَالَتْ "وَمَا جَعَلْنَا هُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ فَطَاطَعْتُهُمْ" (انبیاء/۸)

۷. تندتر و سریعتر حرکت کن

ثُمَّ قُلْتُ هَرَوِلِيْ وَ لَا تَعْجَلِيْ قَالَتْ "لَا يَكْلِفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا" (بقره/۲۸۶)

۸. ترک خودم سوارت کنم؟

فَقُلْتُ اُرْدِفُكَ فَقَالَتْ "لَوْ كَانَ فِيْهِمَا آلِهَةٌ اِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا" (انبیاء/۲۲)

۹. پیاده شدم و تنها او را سوار بر مرکب کردم

فَنَزَلْتُ فَأَرْكَبْتُهَا فَقَالَتْ "سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا" (زخرف/۱۳)

۱۰. آیا در قافله کسی را داری؟

فَلَمَّا اَدْرَكْنَا الْقُصَافَةَ قُلْتُ اَلَمْ يَكْ اَحَدٌ فِيْهَا قَالَتْ "يَا دَاوُدُ اِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيْفَةً فِي الْاَرْضِ" (ص/۲۶) (وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُوْلٌ) (آل عمران/۱۴۴) (يَا يَحْيٰى خُذِ الْكِتٰبَ) (مریم/۱۲) (یا

مُوسَىٰ إِنَّي أَنَا اللَّهُ" (قصص/۳۰) فَصَحَّتْ بِهَذِهِ الْأَسْمَاءِ فَإِذَا أَنَا بِأَرْبَعَةِ شَبَابٍ مُّتَوَجِّهِينَ نَحْوَهَا

۱۱. با آنها چه نسبتی داری؟

فَقُلْتُ مَنْ هَؤُلَاءِ مِنْكَ قَالَتْ "الْمَالُ وَالْبُنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا" (كهف/۴۶)

۱۲. تشکر و قدردانی

فَلَمَّا أَتَوْهَا قَالَتْ "يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ" (قصص/۲۶) فَكَأُفُونِي بِأَشْيَاءِ فَقَالَتْ "وَاللَّهُ يَضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ" (بقره/۲۱۶) فَرَادُوا عَلَيَّ فَسَيَّأَلْتَهُمْ عَنْهَا فَقَالُوا هَيْدِهِ أُمَّنَا فِضُّهُ جَارِيَةُ الرَّهْزَاءِ (ع) مَا تَكَلَّمْتُ مُنْذُ عَشْرِينَ سَنَةً إِلَّا بِالْقُرْآنِ [المناقب، ج ۳، ص ۳۴۳].

نکته: در قرآن فقط یک بار انا اعطیناک آمده است که مربوط به حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) است.

۱. فطرت

۱. معنای فطرت

(۱) این کلمه یک بار بیشتر در قرآن نیامده به معنای آفرینش بدون تقلید است: فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا [روم/۳۰].

یعنی انسان به نوعی سرشت و طبیعت آفریده شده است.

(۲) در انسان یک احساس تمایلی است که خود به خود انسان را به سوی خدا می کشاند. مثل نیروی آهن ربا که آهن را جذب می کند.

(۳) در انسان دو نوع تمایل و احساس است؛ تمایلات مادی مثل میل به غذا و... و تمایلات عالی مثل میل به نیکی و تحقیق و کشف اسرار جهان

(۴) معتقدان به فطرت می گویند استدلال، ترجمه زبان دل است.

معتقدان به فطرت می گویند احساس مذهبی، مذهب را به وجود می آورد و فلسفه و استدلال زبان دیگری است برای بیان حرف دل.

انسان در درون، احساس وابستگی می کند. وابسته به قدرتی بس بزرگ، وابسته به کی و به چی؟

گرچه لحظه تولد، انسان هیچ چیز نمی داند و الله أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا [نحل/۷۸].

لکن

نوعی آفریده شده که هر گاه مطالبی عرضه شد، آن را می پسندد و با روح خود هماهنگ می داند و یادش می آید.

آشنایی ها برای او کار شاق و ناهماهنگی نیست. زمینه ها و ظرفیت هایی دارد، و اینکه کودک تا به زبان می آید، از علت ها و چراها می پرسد، که ما خیال می کنیم او فضول است.

معمولاً فطرت درباره انسان و غریزه درباره حیوان به کار می رود چون در حیوانات هم حالات نیمه آگاهانه ای است که در مسیر زندگی راهنمای آنهاست. مثلاً مورچه گندم را نصف می کند و در لانه خود می گذارد تا سبز نشود. کوزه اسب همین که متولد شد به سراغ پیدا کردن پستان مادر و مکیدن آن می رود.

إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ [عنكبوت/ ۶۴].

۲. فرق فطرت و غریزه

اگر میل بدون واسطه عقل و شعور به سراغ چیزی رفت می گویند غریزه.

اما اگر میل در عقل و اندیشه اثر گذاشت و انسان را هل داد، می گویند فطرت.

۳. فطرت در قرآن و روایات

(۱) رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى [طه/ ۵۰].

همه چیز را آفرید و هدایت کرد. مراد هدایت تکوینی و غریزی و فطری است.

(۲) فَارْجِعُوا إِلَى أَنْفُسِكُمْ [انبیاء/ ۶۴].

(۳) تمام آیات ذکر، تذکره، فذکره، فذکره، واقع/ ۷۳، حاقه/ ۱۲، مزمل/ ۱۹، مدثر/ ۵۴، دهر/ ۲۹، عبس/ ۱۱، ق/ ۴۵، طور/ ۲۹، اعلیٰ/ ۹، غاشیه/ ۲۱.

(۴) تمام آیات تنسیانوشوا اللهم توبه/ ۶۷، حشر/ ۱۹.

(۵) تمام سؤالات قرآن :

هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَ الْبَصِيرُ [انعام/ ۵۰].

أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ [قلم/ ۳۵].

هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ [الرحمن/ ۶۰].

(۶) تمام انتقادات :

فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ [تکویر/ ۲۶] .

فَأَنى تُوفَكُونَ [انعام/ ۹۵] .

أَلَمْ تَرَ [بقره/ ۲۴۳] .

هَلْ [بقره/ ۲۱۰] .

۷) تمام آیات عهد ، میثاق ، فطرت : بَلِ الْإِنسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ [قیامت/ ۱۴] .

۸) حضرت علی (ع) در نقش انبیاء (علیهم السّلام) می فرماید :

آمدند تا دفائن العقول را استخراج کنند : يَثِيرُوا لَهُمْ دَفَائِنَ الْعُقُولِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱] .

آمدند تا منسى نعمت را یاد آورند : وَ يَذْكُرُوهُمْ مَنسَى نِعْمَتِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱] .

آمدند تا تقاضای وفای به پیمان کنند : لَيْسَتَأْدُوهُمْ مِيثَاقَ فِطْرَتِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱] .

۹) گاهی میل درونی کاذبانه اشباع می شود :

میل به بقا دارد : يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ [همزه/ ۳] .

میل به بقا دارد می گوید : مَا أَظُنُّ أَنْ تَبِيدَ هَذِهِ

أَبْدَأُ [كهف/ ۳۵] .

يَوْمَ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ [بقره/ ۹۶] .

— عَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ [بقره/ ۲۱۶] .

— بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ [قیامت/ ۲۰] .

— يَحْسَبُهُ الظَّمْثَانُ مَاءً [نور/ ۳۹] .

— وَ إِذَا ذَكَرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبِشِرُونَ [زمر/ ۴۵] .

ظَلَّ وَجْهَهُ مُسْوَدًّا [نحل/ ۵۸] .

(۱۰) اشباع صادق :

إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ [عنكبوت/ ۶۴] .

(۱۱) در تمام صحاح سنّه و در کتب شیعی نظیر بحار و سفینه حدیثی است که هر نوزادی بر فطرت متولّد می شود ولی در جامعه پدر و مادرش او را در مسیر یهودیت یا مسیحیت یا مجوسیت قرارش می دهند سپس رسول خدا (ص) فرمود همانگونه که هر گوسفندی با گوش سالم متولّد می شود و این انسان است که گوش او را می برد. [مسند امام حنبل ، ج ۲ ، ص ۲۷۵] .

(۱۲) از امام صادق (ع) سؤال شد که گناه عوام یهود چیست که منحرف می شوند؟ امام فرمود گر چه عوام سواد خواندن و نوشتن نداشتند اما فطرت داشتند آنها با چشم خود دروغ و فسق و رشوه علماء را می دیدند ولی ساکت می شدند. [وسائل ، ج ۲۷ ، ص ۱۳۱] .

(۱۳) امام حسین (ع) در دعای عرفه می گوید : خدایا تو کی غائب بودی تا نیاز به دلیل داشته باشی. (دعای عرفه) : متی غبت حتی تحتاج إلى دلیل يدل عليك [إقبال الأعمال ، ص ۳۴۹] .

کیف تخفی و أنت الظاهر [إقبال الأعمال ، ص ۳۴۹] .

فَرَجِعُوا إِلَى أَنْفُسِهِمْ [انبیاء/ ۶۴] .

فَطَرَتَ اللَّهُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ [روم/ ۳۰] .

نادِمِينَ [مائده/ ۵۲ ، مؤمنون/ ۴۰]

، شعراء/ ۱۵۷ ، حجرات/ ۶] .

آیاتند کرو تذکر

آیاتِوَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ [بقره/ ۲۲ ، بقره/ ۴۲ ، بقره/ ۱۸۸ ، آل عمران/ ۷۱] .

نفس لوامه

فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا [شمس/ ۸] .

۴. انواع فطرت

۱. جسمی و معنوی

فطریات در انسان متعدد است : جسمی : مثل شهوت و گرسنگی و خواب و معنوی : مثل حبّ بقاء و علم و هنر و حبّ کمال برتر

۲. عاطفی

فطریات دو نوع است :

(۱) شناخت فطری که انسان نیاز به آموزش ندارد.

(۲) گرایش ها و میل فطری که مقتضای آفرینش باشد بسیاری از صاحب نظران گرایش به دین و خدا را حسّ مذهبی یا عاطفه دینی نامیده اند.

۳. خداپرستی

لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ [فرقان/ ۲۹] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۲] .

(۱) راه تعقل برای خواصّ است اما راه دل برای همه ، و لذا در این راه مستضعف نداریم زیرا همه می توانند برسند. اسلام از دختر ۹ ساله ایمان می خواهد و این نشانه آن است که همه می توانند به خدا برسند.

(۲) تجلّی فطرت هنگام خطر

(۳) راه فطرت در هر زمان ، هر مکان ، هر سن و هر رژیم مطرح است.

۴) اگر جوشش و میل درونی و فطرت نیست ، پس :

الف : عشق و محبت و انس از کجاست؟

ب : مناجات ها ، عذرخواهی ها ، ندامت ها و شرمندگی های درونی چرا؟

ج : چرا تاریخ بشر همراه با پرستش بوده (به حق یا ناحق)

د : این همه در کشورهای مارکسیستی علیه مذهب کار شده چراغ خاموش شده و هر لحظه فشار برداشته شود دوباره به سراغ دین می روند.

ه : این همه ایثار مال و جان را پای چه کسی

می توان حساب کرد؟

و: پس چرا ساختمان هایی که محل پرستش است مهم ترین ساختمان ها در دنیاست ، خواه مساجد یا کلیسا یا معبد.

(۵) توماس کارلیل فیلسوف انگلیسی می گوید: کسانی که می خواهند خداوند را با برهان ثابت کنند مثل کسی است که می خواهد خورشید را با فانوس پیدا کند.

(۶) تا یقین نکنند که غیر از خدا مالک سود و زیانی نیست به سراغ خدا نمی رود. بیمار همین که از پزشکان مایوس شود و مرگ را در چند قدمی خود دید از عمق جانش دل به خدا می بندد.

(۷) در دعا می خوانیم راه رسیدن به خدا بسیار نزدیک است و فقط یک اراده لازم دارد. [دعای روز ۲۷ ماه رجب]

(۸) فطری بودن شناخت خدا یعنی دل انسان با خدا آشناست. در روح انسان مایه ای برای شناخت آگاهانه خدا وجود دارد که قابل رشد و شکوفایی است. اما این مایه فطری به گونه ای نیست که انسان را به طور کلی بی نیاز از فکر و استدلال کند.

۴. دین

(۱) فَاقْصِرْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا [روم/۳۰].

(۲) دین فطری است. یک احساس است و پاسخگوی خواسته های طبیعی است.

— احساس وابستگی به قدرت بالا ، حس کنجکاوی ، عشق به موجود برتر ، زمینه ایمان به خداست.

— احساس تحیر در تصمیم گیری ها ، کدام راه؟ از کی؟ چرا؟ با چه تضمینی زمینه ایمان به پیامبر و امام.

— احساس عدالتخواهی و کيفر تبه کاران و پاداش نیکوکاران پاداشی مناسب ، میل به بقاء زمینه ایمان به معاد است.

— احساس قدردانی و تشکر و محبت به ولی نعمت ها زمینه نماز است.

— احساس امنیت ، حذف عنصر مزاحم

و خطرناک و دفاع از خطر، زمینه جهاد است.

— احساس حمایت و کمک و تعاون و محبت و رشد خود، زمینه خمس و زکات است.

— احساس به پاکی و تقوا، رمز امر به معروف و نهی از منکر است.

— احساس یگانگی، وحدت، قدرت، تعاون، محبت و پرستش، زمینه وجوب حج است.

(۳) دین فطری است یعنی عقیده و عملی است که منطبق بر مجموع احتیاجات فطری است.

(۴) فطرت انسان نه تنها در مسأله ایمان تجلی دارد، بلکه در مسائل تربیتی و اخلاقی نیز مسیر را عوض می کند. اگر انسان را بدون فطرت بدانیم، همچون جمادات، گیاهان، حیوانات می توانیم هر گونه نقشه ای را برای او بکشیم و هر نوع ضربه ای را بر او وارد کنیم تا به هدفی برسیم. مثلاً سنگ را بشکنیم.

درخت را قطع کنیم، گوسفند را اخته کنیم تا خانه ما ساخته و غذای ما پخته و گوسفند ما چاق شود. آیا انسان را هم می توان شکست تا به هدفی رسید؟ نظام های اجباری مارکسیستی که برای انسان فطرتی قائل نیستند جوری انسان را

رشد می دهند که خط عاطفه و فکر و اراده را در وجود انسان کور کرده و او را همچون ماشینی در اختیار جامعه فرض می کنند اما در دیدگاه ادیان که انسان را دارای نهاد و فطرت می دانند تربیت انسان ها را همراه با آزادی اراده و رشد فطریات او می دانند.

۵. خصوصیات فطرت

البته احساسات صادق گاهی صادقانه اشباع می شود. مثل گرسنه ای که غذای سالم می خورد و گاهی کاذبانه مثل مکیدن پستانک.

فطریات متعدّد است که ممکن است یک فطرتی بر فطرت دیگر غالب

شود. مثل هنر دوستی و لذت دوستی بر علم دوستی غالب شود و یا بالعکس.

۶. غبار فطرت

۱. گناه

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَاها وَ قَدْ خَابَ مَنْ دَسَّها [شمس / ۱۰-۹] .

گناهان روح پاک را دفن می کنند.

فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ [آل عمران / ۷] .

دل آنان را زنگ می گیرد.

۲. رفیق شیطان

اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ [مجادله / ۱۹] .

لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ [فرقان / ۲۹] .

وَ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ [نمل / ۲۴] .

وَ لَقَدْ صَدَقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ [سبأ / ۲۰] .

۳. خودباختگی

إِنْ تُطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يُرُدُّوكُمْ [آل عمران / ۱۴۹] .

۴. حفظ روابط

مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ [عنكبوت / ۲۵] .

۵. تهدید

لَأَجْعَلَ لَكَ مِنَ الْمَشْجُونِينَ [شعراء / ۲۹] .

۶. تبلیغات

أَلَيْسَ لِي مُلْكٌ مِصْرَ وَ هَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِي أَ فَلَآ تُبْصِرُونَ [زخرف / ۵۱] .

أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى [نازعات/ ۲۴] .

۷. اطاعت از رؤسا

لَوْ لَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ [سبأ/ ۱۳۸] .

۸. نبود رهبر

۹. هوای نفس

إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَ آبَاكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَ مَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ [نجم/ ۲۳] .

اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ [فرقان/ ۴۳] .

۱۰. اکثریت

وَ إِنْ تُطِيعْ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ [انعام/ ۱۱۶] .

۱۱. تقلید

۱۲. غرور

گاهی انسان فانوسی را روشن می کند و به او دلخوش است در حالی که همان فانوس در شب با این که منطقه ای را روشن می کند ، جلو دید انسان را نسبت به فضای لایتناهی و ستارگان می گیرد.

۱۳. مسخره مؤمنین

فَاتَّخَذُوا لَهُمْ سَخِرِيَا حَتَّىٰ أَنْسَوْكُمْ ذِكْرِي [مومنون/ ۱۱۰] .

۱۴. خویشان بد

۱۵. محیط و جامعه فاسد

غبار دیگری است. مسأله برق ، ماشین ، سرگرمی ها ، مسائل رفاهی و رقابت ها ، تخصص ها

، تکنیک ها ، اشتغالات ، هیاهوها و تبلیغات انسان را غافل می کند. روستایی به امید لطف خدا منتظر باران است و نمی داند دانه او چند خوشه خواهد داشت و از چه آفاتی سالم خواهد ماند. او فطرت پاکی دارد.

لَوْ لَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ [سبأ/ ۳۱].

دوام نعمت ها نیز رمز غفلت است.

أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ [فصلت/ ۵۱].

فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ [فجر/ ۱۶].

وَإِنْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ [شوری/ ۴۸].

اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا [اعراف/ ۱۳۸].

۷. غبار بی فطرت

۱. توجه به ضعف علمی

وَ مَا أَوْتَيْتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا [اسراء/ ۸۵].

۲. توجه به ضعف جسمی

خُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا [نساء/ ۲۸].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا لِابْنِ آدَمَ وَالْفَخْرِ أَوْلُهُ نُطْفَهُ وَ آخِرُهُ جِيفَهُ وَ لَا يَزُوقُ نَفْسَهُ وَ لَا يَدْفَعُ حَتْفَهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۵۴].

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ [طارق/ ۵].

أَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ [واقعه/ ۵۹].

أَأَنْتُمْ تَرْزَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الرَّازِعُونَ [واقعه/ ۶۴].

أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنزِلُونَ [واقعه/ ۶۹].

۳. توجه به ضعف اراده

إِنْ أَصْبَحَ مَاوَكُمْ غَوْرًا [ملک/ ۳۰].

إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا [قصص/ ٧١].

أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ [فاطر/ ١٥].

٤. ياد مرگ

ياد مرگ و زوال نعمت ها

٥. حوادث

فَأَخَذْنَا هُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ [انعام/ ٤٢].

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنْبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا [يونس/ ١٢].

إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْتَرُونَ [نحل/ ٥٣].

وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ [اسراء/ ٦٧].

٦. مطالعه در

۷. نگاهی به تاریخ مغروران

ألم تر كيف فعل ربك بعاد ارم ذات المعاد و فرعون ذى الأوتاد

۸. یادی از گذشته خود

ماءٍ مهينٍ [سجده/۸] .

فى بطنٍ أمهاتكم [زمر/۶] .

لا تعلمون شيئاً [نحل/۷۸] .

لم يك شيئاً [مریم/۶۷] .

لم يكن شيئاً مذكوراً [دهر/۱] .

۸. نکاتی درباب فطرت

دلیل فطرت

اشترؤا الصلاة بالهدى [بقره/۱۶] .

(پس هدایت داشته اند که معاوضه کرده اند)

آیات نسیان (نشانه داشتن و فراموش کردن است). [توبه/۶۷، حشر/۱۹] .

همه به خداوند محبت دارند : أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ [بقره/۱۶۵] .

پس دیگران هم حب دارند.

آيَاتِ تَلَعَلَّهِمْ يَزْجَعُونَ [آل عمران/۷۲، اعراف/۱۶۸، اعراف/۱۷۴، يوسف/۶۲، روم/۴۱، سجده/۲۱، زخرف/۴۸، احقاف/۲۷]

آيَاتِ تَفَرَّجُوا إِلَىٰ أَنفُسِهِمْ [انبياء/۶۴] .

آيَاتِ مَلَامَتٍ : فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَلَاوَمُونَ [قلم/۳۰] .

شکوفایی فطرت :

گرفتاری

یاد نعمت ها

توجه به عجز بت ها

مثال ها :

وَ رَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ [زمر/ ۲۹] .

أَأَرْبَابٌ مُتَّفَقُونَ [یوسف/ ۳۹] .

توجه به آیات الهی

۱. فقر

۱. مذموم

۱. در روایات

۱ _ فقر یک حالت طبیعی نیست ، زیرا منابع فراوان است ، بلکه فقر یک عارضه است .

۲ _ در اسلام میخوانیم : قال امیر المومنین (ع) : الْفَقْرُ الْمَوْتُ الْأَكْبَرُ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۶۳] .

_ فی الدعا : قال الصادق (ع) : اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَالْفَقْرِ [کافی ، ج ۴ ، ص ۴۰۲] .

_ در نهج البلاغه : قال امیر المومنین (ع) : لِإِثْنَيْهِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنْفِيهِ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكَ الْفَقْرَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنْهُ فَإِنَّ الْفَقْرَ مَنَقْصَةٌ لِلدِّينِ مَدْهَشَةٌ لِلْعَقْلِ دَاعِيَةٌ لِلْمَمْتِ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۱۹] .

۳ _ قال رسول الله (ص) : كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۰۷] .

۴ _ قال رسول الله (ص) : الْفَقْرُ سَوَادُ الْوَجْهِ فِي الدَّارَيْنِ [عوالم الآلی ، ج ۱ ، ص ۴۰] .

۲. ریشه ها

۱. احتکار

١_ احتكار منابع توليد :

—

طرح اسلام برای جلوگیری از احتکار منابع تولید :

الف : ملی کردن آبها ، اراضی موات ، معادن ، الغاء نظام قرق سازی ، نفی مالکیت بدون کار در منابع و... که در فقه میخوانیم انفال که مال حکومت است که رهبر اجازه احتکار نمیدهد و با توجه به اصل عدالت اجتماعی هر گونه تصرف ناروا را مانع میشود. (به بحث زمین در سیری در اسلام و یادداشت ها و اقتصادنا و مراجعه شود.)

معادن که روی آنها کاری نشده ملک کسی نیست. حضرت علی (ع) قطائع عثمان را برگردانید و فرمود : **وَ اللَّهُ لَوْ وَجَدْتَهُ قَدْ تَزَوَّجَ بِهِ النِّسَاءَ وَ مَلَكَ بِهِ الْإِمَاءَ لَرَدَدْتَهُ فَإِنَّ فِي الْعَدْلِ سَعَةً وَ مَنْ ضَاقَ عَلَيْهِ الْعَدْلُ فَالْجَوْرُ عَلَيْهِ أَضِيقُ** [نهج البلاغه ، خطبه ۱۵] .

قال الكاظم (ع) : **إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ جَعَلَهَا وَقَفًّا عَلَى عِبَادِهِ فَمَنْ عَطَلَ أَرْضًا ثَلَاثَ سِنِينَ مُتَوَالِيَةً لِيُغَيِّرَ مَا عَلَّهِ أُخْرِجَتْ مِنْ يَدِهِ وَ دُفِعَتْ إِلَى غَيْرِهِ وَ مَنْ تَرَكَ مُطَالَبَةَ حَقِّ لَهْ عَشْرَ سِنِينَ فَلَا حَقَّ لَهُ** [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۹۷] .

__ قال الصادق (ع) : **وَ إِنْ كَانَتْ أَرْضٌ لِرَجُلٍ قَبْلَهُ فَعَابَ عَنْهَا وَ تَرَكَهَا فَأَخْرَبَهَا ثُمَّ جَاءَ بَعِيدٌ يَطْلُبُهَا فَإِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ وَ لِمَنْ عَمَرَهَا** [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۷۹] .

__ به نقل مهدی پور از محمد باقر صدر در ملحقات اقتصادنا که حیازت برای دیگری (خواه با اجاره و دستمزد یا داوطلبانه) دیگری را مالک نمیکند بلکه شخص حیازت کننده با قصد تملک مالک میگردد.

۲. نداشتن عزت نفس

مسئله فقر بخاطر فرار از کار و زندگی انگلی داشتن :

__ دستوراتی که

اسلام برای ایجاد شخصیت و احترام به شخصیت داده یکنوع مبارزه با زندگی انگلی است. نظیر: باکسیکه تحقیر میشود مسافرت نرو.

گرفتاریهای خود را باز مکن.

نام نیک برای خود و فرزندان انتخاب کن.

با مشورت با کودک و دیگری شخصیت به یکدیگر بدهید.

قال امیر المومنین (ع): **الْمُؤْمِنُ بِشْرُهُ فِي وَجْهِهِ وَ حُزْنُهُ فِي قَلْبِهِ** [نهج البلاغه ، حکمت ۳۳۳] .

پیاده با سواره راه نرود تا کوبیده نشود.

تملق ممنوع.

منت کشیدن ممنوع.

۳. عدم مهارت و تخصص

اصل دیگر توزیع عادلانه است که یک زیر بنا دارد و یک رو بنا. زیر بنا ، ایمان و اعتقاد به اینکه مال از خداست ، بشر امانتدار است و مال وسیله آزمایش است. آیات : **لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ** [ابراهیم / ۲] .

أَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلِفِينَ فِيهِ [حدید / ۷] .

آتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ [نور / ۳۳] .

وَ لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ [آل عمران / ۱۸۹] .

و ایمان به اینکه : **وَ لِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ** [آل عمران / ۱۸۰] .

__ قال امیر المومنین (ع) : **لِكُلِّ امْرِئٍ فِي مَالِهِ شَرِيكَانِ الْوَارِثُ وَ الْحَوَاثُ** [نهج البلاغه ، حکمت ۳۳۵ . ۳۲۹] .

__ **هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي** [نمل / ۴۰] .

__ **لَتَبْلُوَنَّ فِي أَمْوَالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ** [آل عمران / ۱۸۶] .

__ تحریم احتکار ، انحصار و اینکه باید سرمایه نقدی ، مالی ، ابزار تولید ، همه در حرکت باشند.

۳. فقر و استعمارگران

۱_ آیا ریشه فقر گرایش به دین است؟

میگویند استعمار گران برای فقیر نگاهداشتن مردم دست به توجیحات مذهبی زده اند و با جملاتی که دنیا ارزش ندارد ، اصل کار آخرت

است و... مردم را...

۲. ممدوح

۱_ قال رسول الله (ص): الْفَقْرُ فَخْرِي وَبِهِ أَفْتَخِرُ [عده الداعی، ص ۱۲۳].

۲_ قال امیر المومنین (ع): مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَلَيْسَتْ عِدَّةٌ لِلْفَقْرِ جَلْبَاباً [نهج البلاغه، حکمت ۱۱۲].

۲_ مراد از فقر ممدوح سادگی در زندگی و مبارزه با تجمل پرستی است که رمز آزادگی، بیداری آگاهی است در برابر ثروتی که مایه غرور، تکبر و تجمل پرستی است.

۳_ مراد از فقر ممدوح فقر اختیاری است و مراد از فقر مذموم فقر تحمیلی است.

فقر اختیاری ساده زندگی کردن و دست برداشتن از زینتهای دنیا بخاطر رسیدن به هدفهای الهی است.

لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ [بقره/۲۷۳].

۴_ مراد از فقر ممدوح فقر و نیاز به سوی خداست.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ [فاطر/۱۵].

۵_ مراد از مذمت دنیا ثروتهای اندوخته (کنز) است.

۱. فقه

۱. رسالت فقه در مسائل فردی و اجتماعی

فقه مسئول تنظیم کردن علاقه و عشق و خط دادن به اظهار پرسش انسان است. تمام دستورات نماز و روزه و اعتکاف و نیایش که در فقه مطرح است در واقع آن پرسش فطری انسان را رهبری می کند.

فقه مسئول تنظیم امور مالی و نظارت و فرمان به درآمد و مصرف و توزیع و جبران کمبودها و گرفتن مالیات، همراه با قصد قربت و عشق به خداست.

فقه تعیین کننده خط سیاسی کشور اسلامی با سایر مسلمانان و غیرمسلمانان و جواز یا منع قراردادهای و تعهدات و معاملات و سایر روابط اقتصادی و اجتماعی جامعه است.

فقه بیان کننده رابطه انسان با خود از قبیل وجوب حفظ نفس و

حرمت هرگونه ضرر به جان و خودکشی... می باشد.

فقه رابطه انسان را با طبیعت و بهره گیری از غذاها و آشامیدنی ها و صیدها و لباس ها و معدن ها و دریا و حیوانات را بیان می فرماید.

فقه حقوق انسان ها و اولویت آنها را در مالکیت و مقدار آن و ادامه آن روشن می سازد. فقه روابط زن و شوهر و حقوق متقابل یکدیگر را همراه با حقوق فرزند و نحوه انتخاب همسر و زندگی و طلاق و نشوز و راه حل اختلافات خانوادگی را بیان می کند.

فقه روابط مالی را در قالب شرکت ، مضاربه ، مضارعه و مساقات تنظیم می کند. فقه قوانین نقل و انتقال را از طریق معامله ، اجاره ، هبه و صلح برای ما می آورد. فقه در زمینه اختلافات مردم و مساله شکایات و شواهد و اقرار و سوگند و قضاوت و شرایط قاضی و نحوه قضاوت و اجراء حدود و تنبیهات بدنی و پرداخت جریمه های مالی بیان می کند. فقه لزوم نظارت عمومی و امر به معروف و نهی از منکر را در ابعاد گسترده با دخالت حکومت برای همه اعلام می کند. فقه درباره تعهدات و ضمانت ها و روشن کردن مسائل تجاوزات مالی و ناموسی و نحوه اثبات آن و جلوگیری از آن و مجازات کردن افراد متجاوز ، قوانین گسترده ای دارد.

فقه درباره برخورد با منافقان و دشمنان و جهاد با آنها و نحوه جنگ و شرایط سرباز و زمان جنگ و گرفتن اسیر و غنائم جنگی و حفظ آن و توزیع آن و آزاد کردن مشروط یا بی قید اسیر مو به مو و گام به گام از طریق وحی قانون را بیان فرموده.

فقه درباره تجارت و اموال

قابل داد و ستد و تجارت های ممنوع و نحوه معامله و مقدار سود با نظارت حکومت اسلامی و جلوگیری از احتکار و مجازات محتکران و تحریم درآمدهای ممنوع از قبیل ربا ، رشوه ، سرقت ، قمار ، کم فروشی و دهها نوع درآمد ممنوع نظر قاطع خود را اعلام داشته.

فقه درباره علوم و دانستیهای واجب و حرام و نحوه تعلیم و اولویت علوم دستوراتی را مطرح کرده است. کوتاه سخن آن که فقه و دستورالعمل های آن از قبل از تولد تا بعد از مرگ قدم به قدم در هر لحظه و مکان و در هر شرائطی با تمام انسانها است و این جامعیت مخصوص فقه اسلام است زیرا که در مکتب های دیگر تنها یک سری مسائل انسان را در نظر گرفته اند و از سایر جهات او را رها نموده اند.

فقه تنها نماز و روزه نیست بلکه برای هر نوع کار فردی یا اجتماعی قانونی روشن دارد و بیش از دهها هزار حدیث و قانون که شامل بیان کلیه واجبات و مستحبات و مکروهات و محرمات و مباحات است به چشم می خورد.

هماهنگی و توازن :

میان احکام اسلام یک هماهنگی دقیق به چشم می خورد. نماز جمعه و جماعات و حج و نماز عید در عین آن که عبادت است ، مانور سیاسی و حماسه است ، در عین تعدد وحدت است ، در عین فریاد ، سکوت است و سکوتش فریاد است.

اخلاقش از اقتصادش جدا نیست و اقتصاد از عبادت جدا نیست ، در این فرهنگ است که تربیت شدگانش همچون حضرت علی (ع) هم کارگر است و هم کشاورز ، هم خطیب ، هم ارتشی

و هم عابد و هم جنگجو است و رهبرش رسول خدا هم می رزمد و هم در خانه شیر می دوشد ، هم سوار الاغ می شود و هم سوار براق ، هم به کودک سلام می کند و هم خدا به او سلام می فرستد.

قوانین فردی آن باید توجه به جامعه باشد مثلاً پیاز ، خوراکی که دارای آثار فراوان فردی است برای کسی که می خواهد در نماز جمعه و جماعت شرکت کند مکروه شمرده می شود و نماز اول وقتی که دارای فضیلت است را به سبب شرکت در جماعت می توان تأخیر انداخت و تاخیرش فضیلت پیدا می کند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا أَخَذَ اللَّهُ عَلَى الْعُلَمَاءِ إِلَّا يِقَارُؤُوا (ساکت نماند) عَلَى كَظْهِ (سیری) ظَالِمٍ وَ لَا سَعْبٍ (گرسنگی) مَظْلُومٍ [نهج البلاغه ، خطبه ۳] .

۲. منابع فقه

۱. قرآن

۲. سنت

- طبق روایات متعدد رسول خدا (ص) فرمود : من دو چیز گرانبها در میان شما می گذارم قرآن و اهل بیت (این حدیث را همه مسلمانان قبول دارند. به کتاب المراجعات مراجعه و نگاه کنید)

- سخنان رسول خدا که از طرف خدا مورد تأیید قرار گرفته : وَ مَا يُنطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ [نجم/۴-۳] .

او هرگز از روی هوس حرف نمی زند و سخنان پیامبر جز وحی چیز دیگری نیست.

نه تنها کلام او بلکه خط و حرکت او ، سکوت او و خواب او ، جنگ و صلح او برای هر فقیهی سند است زیرا که تحت فرمان ویژه خداستقلِّ اِنِّیْ هَدَانِیْ رَبِّیْ اِلَیْ صِرَاطٍ مُسْتَقِیْمٍ [انعام/۱۶۱] .

- گفتار و رفتار پیشوایان معصوم و همچنین عملی که به نحوی آن عمل

مورد تأیید آن بزرگواران باشد یکی دیگر از اسناد فقهی علماء ماست.

در سوره نساء آیه ۵۹ می خوانیم : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ أَي كسانی که ایمان آورده اید پیرو خدا و رسول و اولی الامر باشید (طبق روایات متعدد مراد از اولی الامر همان ائمه معصوم است)

- قرآن به مردم می فرماید : هر چه را که پیامبر برای شما آورده آن را بگیریید. مَا آتَاكُمْ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ [حشر/۷].

بنابراین منابع فقهاء ما در زمان غیبت یا قرآن است و یا فرمان و دستورهای پیامبر که عمل به آن به منزله اطاعت از خداست : مَنْ يَطِيعَ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ [نساء/۸۰].

و یا اهل بیت پیامبر (ص) و امامان معصوم هستند که طبق دهها حدیث معتبر نام و نشان آنان از زبان رسول اکرم برای ما بیان شده است. (آقای صافی از فقهاء شورای نگهبان (از مراجع تقلید فعلی) در جزوه ای به نام جلاء البصر صدها حدیث درباره امام معصوم نقل کرده) و در حدیث می خوانیم کسی که کلام امام را رد کند به منزله کسی است که به خدا شرک ورزیده... قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الرَّأْدُ عَلَيْنَا الرَّأْدُ عَلَى اللَّهِ وَ هُوَ عَلَى حَدِّ الشُّرُوكِ بِاللَّهِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۶۷].

البته استخراج حکم خدا از قرآن و کلام پیامبر و امامان نیاز به نوعی تخصص دارد ، به خصوص استخراج از روایات که کار مشکل تری است زیرا هم شناخت تمام روایانی که واسطه میان ما و امامان هستند کار مشکلی است و هم تشخیص حدیث های جعلی و کنار زدن آنها و

هم جمع بندی میان روایات صحیح و هم شناخت موقعیتها و شرائطی که امامان در آن قرار گرفته بودند و هم شناخت حساسیت هائی که گاهی سبب می شد که امام در قالب تقیه سخنانی بفرمایند و هم شناخت دلالتها و...

بنابر این اجتهاد بهترین کلمه ای است که برای پیدا کردن و استخراج حکم خدا انتخاب شده زیرا به راستی فقیه باید تمام سعی خود را به کار بندد تا حکمی را بدست آورد.

در اینجا باید به فرق میان معنای اجتهاد در اصطلاح علمای شیعه و معنای اجتهاد در اصطلاح دیگر فرق مسلمان اشاره می کنیم :

اجتهاد در شیعه یعنی تلاش برای پیدا کردن حکم خدا و استخراج آن در چهار چوب قرآن و حدیث. استنباطی که بدون مایه گرفتن از وحی باشد ارزش ندارد، زیرا عقیده شیعه بر این است که امامان ما اصول و خطوط کلی تمام احکام را بیان کرده اند، و تلاش فقهاء برای کشف و شناخت موارد تطبیق آن اصول است. اما کسانی که از یک سو دستشان از روایات امامان کوتاه تاست و از سوی دیگر نیاز هایشان زیاد است، به دست و پا افتاده و راه تازه ای را در برابر حکم قرآن و سنت رسول الله باز نموده اند و آن همان تکیه بر "اجتهاد و رأی و قیاس و استحسان" است و کار را به جائی رسانیده اند که گاهی در برابر فرمان صریح قرآن و رسول اکرم اجتهاد می کنند و قانون خدا را نادیده می گیرند و دین را همچون کش آنقدر می کشند تا طبق میل و سلیقه آنان جور درآید. پناه بر خدا.

۳. اجماع

گاهی که فقیه دلیلی از

قرآن و حدیث ندارد باز می تواند فتوایی دهد و مدرک آن فتوا اجماع باشد یعنی چون همه فقهاء گذشته مطلبی را قبول کرده و حکمی را داده اند او هم به اتکاء سخن آنان فتوا بدهد، زیرا از گفته تمام فقهاء گذشته می فهمیم که لابد دلیل قطعی و محکم در دست آنان بوده که آن دلیل به دست ما نرسیده زیرا محال است تمام آن بزرگواران بدون هیچ دلیلی، همه بر یک حکمی فتوا دهند، آری ما از اتفاق نظر پیشینیان کشف می کنیم که حتماً دلیلی در کار بوده، و آن اجماع را نشانه و کاشف از حکم امام معصوم می دانیم.

۴. عقل

گاهی به موضوعاتی بر می خوریم که در قرآن و حدیث و فتوا فقهاء قبلی اسمی و حکمی از آن به میان نیامده مانند استفاده از هروئین و تریاک و مانند آنها، ولی عقل ضرر صد درصد آن را می فهمد. در اینجا (با توجه به اینکه خدا حکیم است و تمام دستوراتش طبق مصلحت است فقیه حکم می کند به حرام بودن آن).

هشدار: اگر در موردی میان حکم خدا و حکم عقل (به نظر ما) تضادی به چشم خورد از سه حال بیرون نیست:

۱- یا آن حکم در واقع حکم خدا نیست و سند حدیث ضعیف و اسنادش به وحی غلط است، زیرا هرگز اسلام دستوری بر خلاف حکم قطعی عقل نمی دهد.

۲- یا آن حکم عقل در واقع یک سری ذوقیاتی بیش نیست و ما خیال می کنیم آنچه ما پسندیده ایم صد در صد حکم عقلی است.

۳- و یا آن که چون قدرت فهم و تحلیل نداریم

خیال می کنیم حکم وحی و حکم عقل با هم تضاد دارند در صورتی که یک اسلام شناس عمیق به راحتی هر دورا کنار هم تحلیل می کند.

گفتیم که هرگاه دست فقیه از کتاب و سنت و اجماع کوتاه بود می تواند از قانون های صدر صد عقل استفاده کند.

در اینجا باید هشدار داد که هدف همان گونه که مکرر گفتیم حکم قطعی و صد در صد عقل است ، و نباید به گمان ها ، قیاس ها ، توهم ها و ذوقها هیچ گونه تکیه کرد.

برای آگاهی بیشتر کمی در این باره توضیح می دهیم :

قیاس و رأی : قیاس یعنی حکمی را که مربوط به موردی است به موارد مشابه بار کنیم مثل اینکه بگوئیم همان گونه که زنان نمازهای ترک شده را در ایام عادت نباید قضا کنند پس روزه های آنرا هم لازم نیست قضا بگیرند"

عَنِ الصَّادِقِ (ع) : أَنَّهُ قَالَ لِأَبِي حَنِيفَةَ فِي اخْتِجَاجِهِ عَلَيْهِ فِي إِبْطَالِ الْقِيَاسِ ۰۰۰۰ الصَّلَاةُ أَفْضَلُ أَمْ الصِّيَامُ قَالَ بَلِ الصَّلَاةُ أَفْضَلُ قَالَ (ع) فَيَجِبُ عَلَى قِيَاسِ قَوْلِكَ عَلَى الْحَائِضِ قِضَاءُ مَا فَاتَهَا مِنَ الصَّلَاةِ فِي حَالِ حَيْضِهَا دُونَ الصِّيَامِ وَقَدْ أَوْجَبَ اللَّهُ عَلَيْهَا قِضَاءَ الصَّوْمِ دُونَ الصَّلَاةِ [احتجاج ، ج ۲ ، ص ۳۶۰] .

قرآن و روایات به ما سفارش کرده که تا حکمی را نمی دانید از پیش خود به اسلام و دین نسبت ندهید. امام صادق (ع) به ابوحنیفه فرمود : لَمَا تَقَسَّ فَمَانَّ أَوْلَ مَنْ قَاسَ إِبْلِيسُ حِينَ قَالَ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَ خَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ فَقَاسَ مَا بَيْنَ النَّارِ وَ الطِّينِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۵۸] . قیاس مکن (موضوعاتی که در بعضی جهتها با هم شباهت دارند

تحت یک حکم نیاور) همانا اول کسی که قیاس کرد ابلیس بود ، این موعظه امام صادق (ع) به ابوحنیفه را هم شیعه نقل کرده و هم اهل تسنن [المنار ، ج ۸ ، ص ۳۳۱ و طبری ، ج ۸ ، ص ۹۸ و قرطبی ، ج ۴ ، ص ۲۶۰۷ و تفسیر نمونه ، ذیل آیه ۱۲ از سوره اعراف در تفاسیر خود نقل کرده اند] .

آری ابوحنیفه زیاد قیاس می کرد و امام صادق (ع) او را نهی می فرمود ، در جلد دوم بحار چنین نقل می کند که ابوحنیفه به امام صادق قول داد که دیگر قیاس نکرده و حکم موضوعی را بر موضوع دیگر بار ننماید. ولی امام به قول او اطمینان نداشت و فرمود ریاست طلبی نخواهد گذاشت که تو به قول خودت وفادار باشی. " [بحارالأنوار ، ج ۲ ، ص ۲۸۷] .

آیا پزشکان اجازه می دهند که شما داروی بیماری را از پیش خود به بیمار دیگر بدهید فقط به خاطر آن که مرض این دو بیمار یکی است؟ آیا فکر نمی کنید که گاهی مرض یکی است اما شرایط هر بیماری غیر از شرایط بیمار دیگر است ، ممکن است درجه حرارت یا مقدار قند یا فشار خون و یا حساسیت مریض درباره نوع دارو با هم فرق کند و ما نباید تنها بخاطر آنکه مرض هر دو بیمار یکی است داروی یکسان به هر دو بدهیم و به پزشک مراجعه نکنیم. آیا اگر شما میوه های مشابهی را دیدید می گوئید درخت آنها هم با هم مشابه است؟

آیا در مسائل عرفی شما همه جا قیاس می کنید اگر شماره تلفن آتش نشانی در شهری فلان شماره بود

در شهر دیگر هم اگر جایی آتش سوزی شد همان شماره را می گیرید یا ممکن است شماره آن شهر با شهر دیگر فرق داشته باشد.

قرآن تنها کتاب آسمانی است که تحریف نشده و هیچ گونه کم و زیادی در آن راه پیدا نکرده و بزرگترین سند هر مسلمان است به جوری که هر گاه حدیثی مخالف قرآن بود باید آن حدیث را بنا به فرموده امام به دیوار زده و رها نمود. در این باره روایات متعددی در جلد ۲۷ وسائل الشیعه از صفحه ۱۰۶ تا صفحه ۱۲۴ به چشم می خورد.

۳. ولایت فقیه در کلام وحی

۱- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ كَانَ مِنْكُمْ مِمَّنْ قَدْ رَوَى حَدِيثَنَا وَ نَظَرَ فِي حَلَالِنَا وَ حَرَامِنَا وَ عَرَفَ أَحْكَامَنَا فَلْيَرْضَوْا بِهِ حَكْمًا فَإِنِّي قَدْ جَعَلْتُهُ عَلَيْكُمْ حَاكِمًا فَإِذَا حَكَمَ بِحُكْمِنَا فَلَمْ يَقْبَلْهُ مِنْهُ فَإِنَّمَا اسْتَخَفَّ بِحُكْمِ اللَّهِ وَ عَلَيْنَا رَدٌّ وَ الرَّادُّ عَلَيْنَا الرَّادُّ عَلَى اللَّهِ وَ هُوَ عَلَى حَدِّ الشُّرْكَ بِاللَّهِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۶۷] .

۲- قال رسول الله (ص) : من استعمل عاملا من المسلمين و هو يعلم ان منهم من هو اولی بذلك منه و اعلم بكتاب الله و سنه نبیه فقد خان الله و رسوله و جمع المسلمين [سنن بیهقی ، ج ۱۰ ، به نقل از نظام حکومت اسلام] .

۳- قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : أَنْتُمْ أَكْثَرُ النَّاسِ مُصِيبَةً لِمَا غَلِبْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ مَنَازِلِ الْعُلَمَاءِ لَوْ كُنْتُمْ تَسِيحُونَ ذَلِكَ بِأَنَّ مَجَارِيَ الْأُمُورِ وَ الْأَحْكَامِ عَلَى أَيْدِي الْعُلَمَاءِ بِاللَّهِ الْإِمْنَاءِ عَلَى حَلَالِهِ وَ حَرَامِهِ [تحف العقول ، ص ۲۳۷] .

۴- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَحَقَّ النَّاسِ بِهَذَا الْأَمْرِ أَقْوَاهُمْ

عَلَيْهِ وَ أَعْلَمُهُمْ بِأَمْرِ اللَّهِ فِيهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۷۳] .

۵- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : من أم قوما و فيهم أعلم منه أو أفقه منه لم يزل أمرهم في سفال إلى يوم القيامة [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۹۳] .

۶- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اللَّهُمَّ ارْحَمْ خُلَفَائِي ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَنْ خُلَفَاؤِكَ قَالَ الَّذِينَ يَأْتُونَ مِنْ بَعْدِي وَ يَزُؤُونَ عَنِّي أَحَادِيثِي وَ سُنَّتِي فَيَعْلَمُونَهَا النَّاسُ مِنْ بَعْدِي [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۳۷] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : لو لم يجعل لهم إماما قيما أمينا حافظا مستودعا لدرست المله [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۲۵۳] .

۸- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اتَّقُوا الْحُكُومَةَ فَإِنَّ الْحُكُومَةَ إِنَّمَا هِيَ لِلْإِمَامِ الْعَالِمِ بِالْقَضَاءِ الْعَادِلِ فِي الْمُسْلِمِينَ لِنَبِيِّ أَوْ وَصِيِّ نَبِيِّ [كافي ، ج ۷ ، ص ۴۰۶] .

۹- عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ وَرَدَ التَّوْقِيعُ بِخَطِّ مَوْلَانَا صَاحِبِ الزَّمَانِ (ع) ۰۰۰۰ " وَ أَمَّا الْحَوَادِثُ الْوَاقِعَةُ فَجَارِجُوا فِيهَا إِلَى رُؤَاهِ حَدِيثَنَا فَإِنَّهُمْ حُجَّتِي عَلَيْكُمْ وَ أَنَا حُجَّةُ اللَّهِ " [كمال الدين ، ج ۲ ، ص ۴۸۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْفُقَهَاءُ أَمْنَاءُ الرُّسُلِ مَا لَمْ يَدْخُلُوا فِي الدُّنْيَا قَبْلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا دُخُولُهُمْ فِي الدُّنْيَا قَالَ اتَّبَاعُ السُّلْطَانِ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ فَاحْذَرُوهُمْ عَلَى دِينِكُمْ [كافي ، ج ۱ ، ص ۴۶] .

۴. معرفی کتب فقهی

اکنون می خواهیم با نام چند کتابی که فقیه از آن استفاده می کند آشنا شویم :

۱- کافی : که نویسنده آن مرحوم کلینی است (کلین از دهات نزدیک شهر ری در اطراف تهران) که به خاطر پیدا کردن حدیث مسافرتها کرد و

بیست سال زحمت کشید تا کتاب کافی را نوشت و اواخر عمر در بغداد از دنیا رفت.

کتاب کافی که بیش از هزار سال قبل نوشته شده دارای شانزده هزار حدیث در عقائد و اخلاقیات و احکام و از مهم ترین کتاب های شیعه به حساب می آید.

۲- کتاب من لایحضره الفقیه :

نویسنده این کتاب مرحوم صدوق محمد بن علی بن بابویه دارای پنج هزار و نهصد و بیست حدیث است ، او برای جمع آوری حدیث به بغداد ، نیشابور ، بخارا و... مسافرتها کرده است قبر مطهرش در شهر ری و تاریخ وفاتش ۳۸۱ هجری است.

۳ و ۴- تهذیب و استبصار : مؤلف این دو کتاب شیخ طوسی است که در چند علم متخصص و شخص اول بوده ، در تهذیب سیزده هزار و پانصد و نود و در کتاب استبصار پنج هزار و پانصد و یازده حدیث آورده ، در سال ۴۶۰ در گذشت.

این چهار کتاب مهم ترین کتب شیعه و ابزار دست تمامی فقهاء در تمام عصرها بوده و هست. نام نویسندگان این کتاب ها همه محمد بوده است.

۵- وافی : این کتاب تمام روایات چهار کتاب فوق را با حذف مکررات آورده مؤلف کتاب (فیض کاشانی) حدود دویست تألیف در رشته های مختلف دارد در سال ۱۹۱۱ از دنیا رفت قبرش در کاشان است.

۶- کتاب بحارالانوار : که اخیرا در بیش از صد جلد که هر جلد آن حدود چهارصد صفحه است چاپ شده. مؤلف آن مرحوم مجلسی است که هدفش جمع آوری تمام روایتها بوده (خواه ضعیف السند و خواه صحیح) قبرش در کنار مسجد جامع اصفهان و تاریخ وفاتش سال ۱۱۱۱ هجری است.

۷- وسائل

الشیعه : که اخیرا در بیست جلد و هر جلد حدود ۵۰۰ صفحه که مجموعا بیش از ۳۵ هزار حدیث دارد ونویسنده آن مرحوم شیخ حرّ عاملی هم زمان مرحوم مجلسی وفاتش سال ۱۱۰۴ و قبرش در مشهد مقابل پنجره فولاد است.

محمدین ثلاثه اوائل که صاحبان کتب اربعه می باشند :

۱. ابوجعفر محمدبن یعقوب بن اسحق کلینی رازی معروف به (ثقه الاسلام) مؤلف کتاب شریف (کافی) قرن ۳ هجری قمری.
۲. ابوجعفر محمدبن حسن بن علی طوسی مشهور به (شیخ الطائفه) مؤلف دو کتاب (استبصار و تهذیب) قرن ۵ هجری قمری.
۳. ابوجعفر محمدبن علی بن حسین بن موسی بن بابویه قمی معروف به (صدوق) مؤلف کتاب (من لایحضره الفقیه) قرن ۴ هجری قمری.

محمدین ثلاثه اواخر که عبارتند از :

۱. محمدبن مرتضی بن محمود کاشانی معروف به (ملا محسن فیض) مؤلف کتاب (وافی) قرن ۱۱ هجری قمری.
۲. محمدبن حسن بن علی عاملی مشغری معروف به (شیخ حرّ) مؤلف کتاب (وسائل الشیعه) قرن ۱۱ هجری قمری.
۳. محمدبن محمدبن علی مجلسی (محمد باقرین محمد تقی بن مقصود علی) مؤلف کتاب (بحارالانوار) قرن ۱۱ هجری قمری.

و این از عجایب است که نام همه این بزرگواران (محمد) است.

۱. فکر

۱. ارزش تفکر

۱. قَالَ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ (ع) لَيْسَتْ الْعِبَادَةُ كَثْرَةَ الصَّيَامِ وَالصَّلَاةِ وَ إِنَّمَا الْعِبَادَةُ كَثْرَةُ التَّفَكُّرِ فِي أَمْرِ اللَّهِ [تحف العقول ، ص ۴۴۲]
۲. قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَ إِدَامَةِ التَّفَكُّرِ فَإِنَّ التَّفَكُّرَ أَبُو كُلِّ خَيْرٍ وَ أَمَةٌ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۵۲]
۳. قَالَ امير المؤمنين (ع) : مَنْ كَانَتْ لَهُ فِكْرُهُ فَلَهُ فِي كُلِّ شَيْءٍ عِبْرَةٌ [غرر الحکم ، ص ۴۷۱]
۴. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : تَفَكَّرْ سَاعَةً خَيْرٌ

مِنْ عِبَادِهِ سَنَهُ [قَالَ اللَّهُ] إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ [تفسير عياشى ، ج ٢ ، ص ٢٠٨ .]

٥. پیامبر (ص) از اصحاب در باره نعمتها سوال فرمود. هر کس جوابی داد. سپس از امیر المومنین (ع) سوال کردند او فرمود :
اولین نعمتان الله خلقنى و لم أك شيئا مذكورا و إن أحسن بى فجعلنى حيا لا مواتا و إن أنشأنى فله الحمد فى أحسن صوره و
أعدل تركيب و إن جعلنى متفكرا و اعيلا لا أبله ساهيا [المناقب ، ج ٢ ، ص ٣٥٥ .]

٦. قال الصادق (ع) : عَلَى كُلِّ جُزْءٍ مِنْ أَجْزَائِكَ زَكَاةٌ وَاجِبَةٌ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بَلْ عَلَى كُلِّ مَنبِتٍ شَعْرٍ مِنْ شَعْرِكَ بَلْ عَلَى كُلِّ لَحْظَةٍ
مِنْ لَحْظَاتِكَ زَكَاةٌ فَزَكَاةُ الْعَيْنِ النَّظْرَةُ بِالْعَبْرَةِ وَ الْعَضُّ عَنِ الشَّهَوَاتِ [مصباح الشريعة ، ص ٥١ .]

٧. پیامبر (ص) خوابی دیدند که در قیامت مردم گرفتار و هر کسی را عملی سبب نجاتش می شود؛ یکی نماز و یکی روزه تا
آنجا که فرمودند : رأيت فى المنام رجلا من أمتى قد احتوشته (گردش جمع شدند) الشياطين فجاء فكر الله عز و جل فنحاه
بينهم [مشكاة الأنوار ، ٥٦ .]

٨. قال النبى (ص) : اكثر الناس امانا يوم القيامة اكثر هم فكرا فى الدنيا و اكثر الناس ضحكا فى الاخره اكثرهم بكاء فى الدنيا [
محججه ، ج ١ ، ص ١٥٨]

٩. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الفکر عباده [غرر الحکم ، ص ٥٦ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أفضل العباده الفكر [غرر الحکم ، ص ٥٦ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الفكر رشد [غرر الحکم ،

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْفِكْرُ مِرْآةٌ صَافِيَةٌ [نهج البلاغه ، حكمت ۳۶۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فِكْرُ سَاعِهِ قَصِيرُهُ خَيْرٌ مِنْ عِبَادِهِ طَوِيلُهُ [غرر الحکم ، ص ۵۷] .

۱۰. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا أَبَا ذَرٍّ رَكَعَتَانِ مُقْتَصِيَتَانِ فِي تَفَكُّرٍ خَيْرٌ مِنْ قِيَامٍ لَيْلَةٍ وَالْقَلْبُ سَاهٍ [أمالی طوسی ، ج ۱۹ ، ص ۵۳۳] .

۱۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَيُّ بَنِي الْفِكْرِ تَوَرَّثَ نُورًا [تحف العقول ، ص ۸۸] .

۱۲. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): التَّفَكُّرُ حَيَاةُ قَلْبِ الْبَصِيرِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۲۸] .

۱۳. قَالَ النَّبِيُّ (ص): الْفِكْرُ نِصْفُ الْعِبَادَةِ وَقَلْبُ الطَّعَامِ هِيَ الْعِبَادَةُ [محجه ، ج ۵ ، ص ۱۴۶] .

۱۴. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): تَفَكَّرْ سَاعَةً خَيْرٌ مِنْ قِيَامِ لَيْلَةٍ [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۲۶] .

۱۵. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): فِكْرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ [مصباح الشریعه ، ص ۱۷۱] .

۱۶. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا عِلْمَ كَالْتَّفَكْرِ [نهج البلاغه ، حكمت ۱۱۳] .

۱۷. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): جُمِعَ الْخَيْرُ كُلُّهُ فِي ثَلَاثِ خِصَالٍ النَّظَرِ وَالسُّكُوتِ وَالْكَلامِ فَكُلُّ نَظَرٍ لَيْسَ فِيهِ اِغْتِبَارٌ فَهُوَ سَيِّئٌ وَكُلُّ كَلَامٍ لَيْسَ فِيهِ ذِكْرٌ فَهُوَ لَعْنٌ وَكُلُّ سِيكُوتٍ لَيْسَ فِيهِ فِكْرَةٌ فَهُوَ غَفْلَةٌ فَطُوبَى لِمَنْ كَانَ نَظَرُهُ عَيْبَرًا وَسِيكُوتُهُ فِكْرًا وَكَلَامُهُ ذِكْرًا وَبَكَى عَلَى خَطِيئَتِهِ وَآمَنَ النَّاسُ شَرَّهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۴۰۵] .

نکته: ارزش تفکر یک ساعت ، گاهی از عبادت هفتاد سال بیشتر است. چون گاه

می شود که هفتاد سال عبادت به خاطر یک ساعت بی فکری ضایع می شود. و گاه هم هست که هفتاد سال غفلت به خاطر یک ساعت تفکر جبران می شود، و گاه می شود که هفتاد سال عبادت زائیده یک ساعت تفکر خواهد بود.

۲. آثار تفکر

۱. فکر عامل نیکی ها

فکر در گناهان ، عامل توبه

فکر در دنیا ، عامل زهد

فکر در نعمت ها ، عامل حب الله

فکر در حوادث ، عامل تواضع

فکر در مرگ ، عامل کنترل هوس ها و شهوات

فکر در احوال بزرگان ، عامل مقایسه و رشد

فکر در عواقب ، عامل مصونیت

فکر در عذاب عامل خوف

فکر در گذشت عمر ، عامل سعی و تلاش بیشتر

فکر در الطاف الهی ، عامل رجاء

فکر در ضعفها ، عامل ت وکل

فکر در وسوسه ها ، عامل اعتصام

فکر در تاریخ ، عامل عبرت و رشد

فکر در مخلوقات ، عامل ایمان

۲. فکر مانع کج روی ها

۱. امام صادق (ع) : فکر در دنیا و بی ثباتی آن به انسان آرامش می دهد ، قناعت می دهد ، او را از خدا راضی می کند ، شهوات را کنار می گذارد ، حسادت به این و آن نمی ورزد ، از کسی نمی ترسد.

۲. امام صادق (ع): فکر در نعمت های خدا به انسان حب الله و حب عبادہ الله می دهد.

۳. امام علی (ع): فکر در این که مرگ به ما نزدیک است شیرینی غفلت و مستی رفاه را تعدیل و تلخ می کند.

۴. امام رضا (ع): فکر آئینه انسان است که انسان زشتی و زیبائی های خود را در آن می یابد.

۵. امام علی (ع): فکر اصلاح کننده کج روی هاست.

۶. امام علی (ع): فکر در این که

استقبال و استدبار مردم چندان ارزشی ندارد ، انسان را از نفاق بیرون و مخلص می کند.

۷. امام علی : فکر در کردارهای گذشته ، انسان را محزون و مصمم بر ترک آن نوع اعمال قرار می دهد.

۸. امام علی (ع) : فکر در خود و رفتارها سبب توجه بر عیوب و گناهان و رمز استغفار و اصلاح باطن است.

۹. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : [الفکر ینیر اللب] [غرر الحکم ، ص ۵۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الفکر جلاء العقول [غرر الحکم ، ص ۵۶] .

۳. فکر عامل هدایت

۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الفکر یهدی إلى الرشد [غرر الحکم ، ص ۵۷] .

۲. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : التروی فی القول یون الزلل [غرر الحکم ، ص ۲۱۱] .

۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من طال فکره حسن نظره [غرر الحکم ، ص ۵۷] .

۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من فکر قبل العمل کثر صوابه [غرر الحکم ، ص ۶۱] .

۵. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من طالت فکرت حست بصیرته [غرر الحکم ، ص ۵۷] .

۶. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَبَّهَ بِالتَّفْکَرِ قَلْبَکَ وَ جَافَ عَنِ اللَّیْلِ جَنْبَکَ وَ اتَّقِ اللَّهَ رَبَّکَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۵۴] .

۷. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من کثرت فکرت حست عاقبتہ [غرر الحکم ، ص ۵۷] .

۸. یَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا [آل عمران / ۱۹۱] .

۹. فرق تدبیر و تفکر آن است که تفکر دقت در دلایل موجود است و تدبیر دقت در عواقب است.

۱۰. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع)

: بتكرر الفكر ينجاب الشك [غرر الحكم ، ص ٥٧] .

١١. قال الامير (ع) : الفكر يفيد الحكمه [غررالحكم]

١٢. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا أُوتِيَ لُقْمَانُ الْحِكْمَةَ بِحَسَبٍ وَلَا مَالٍ وَلَا أَهْلٍ وَلَا بَشِطٍ فِي جِسْمٍ وَلَا جَمَالٍ وَلَا لَكْنَهُ كَانَ رَجُلًا قَوِيًّا فِي أَمْرِ اللَّهِ مُتَوَرِّعًا فِي اللَّهِ سَاكِنًا سَكِينًا عَمِيقَ النَّظْرِ طَوِيلَ الْفِكْرِ حَدِيدَ النَّظْرِ مُسْتَعْنٍ بِالْعَبْرِ [تفسير القمي ، ج ٢ ، ص ١٦١]

٤. فكر روشن كنده عقل وقلب

١. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : طَلَبْتُ نُورَ الْقَلْبِ فَوَجَدْتُهُ فِي التَّفَكُّرِ وَ الْبُكَاءِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ١٧٣] .

٢. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْفِكْرَةُ مِرْآةُ الْحَسِنَاتِ وَ كِفَارَةُ السَّيِّئَاتِ وَ ضِيَاءُ الْقَلْبِ وَ فُتْحَةٌ لِلْخَلْقِ وَ إِصَابَةٌ فِي إِضْلَاحِ الْمَعَادِ وَ أَطْلَاعٌ عَلَى الْعَوَاقِبِ وَ اسْتِرَادَةٌ فِي الْعِلْمِ وَ هِيَ خِصْلَةٌ لَا يَعْْبُدُ اللَّهُ بِمِثْلِهَا [مصباح الشريعة ، ص ١١٣] .

٣. فكر عمر را طولانی می کند :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنِّي وَ إِنْ لَمْ أَكُنْ عُمَرُتُ عُمَرٍ مَنْ كَانَ قَبْلِي فَقَدْ نَظَرْتُ فِي أَعْمَالِهِمْ وَ فَكَّرْتُ فِي أَخْبَارِهِمْ وَ سَبَرْتُ فِي آثَارِهِمْ حَتَّى عُدْتُ كَأَحَدِهِمْ [نهج البلاغه ، نامه ٣١] .

٤. فكر معلومات را محكم می کند :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَكْثَرَ الْفِكْرَ فِيمَا يَعْلَمُ أَتَقَنَّ عِلْمَهُ وَ فَهَمَ مَا لَمْ يَكُنْ يَفْهَمُ [غرر الحكم ، ص ٥٧] .

٥. عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ : كَتَبَ هَارُونُ الرَّشِيدُ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (ع) عَظْمِي وَ أَوْجِرْ قَالَ فَكَتَبَ إِلَيْهِ مَا مِنْ شَيْءٍ تَرَاهُ عَيْنُكَ إِلَّا وَ فِيهِ مَوْعِظَةٌ [أمالي صدوق ،

۶. فلسفه هدایت اصحاب کهف ، فکر در آفرینش آسمان و ماه و خورشید و انسان بود. [بحار ، ج ۲ ، ص ۳۸۲]

۳. لوازم تفکر

۱. معرفت :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَنَالُ مَنَزِلَةَ التَّفَكْرِ إِلَّا مَنْ خَصَّهُ اللَّهُ بِنُورِ الْمَعْرِفَةِ وَ التَّوْحِيدِ [مصباح الشريعة ، ص ۱۱۳ .]

۲. تنهایی :

لقمان مدتها تنها می نشست و فکر می کرد. به او گفتند چرا تنهایی؟ گفت : إِنَّ طُولَ الْوَحْدَةِ أَفْهَمُ لِلْفِكْرِ وَ طُولَ الْفِكْرِ دَلِيلٌ عَلَى طَرِيقِ الْجَنَّةِ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۲۵۰ .]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَحِبُّ الْمِدَاعِبَ فِي الْجَمَاعَةِ بَلَا رَفَثٍ الْمُتَوَحِّدَ بِالْفِكْرِ الْمُتَخَلِّيَ بِالْعِبَرِ السَّاهِرِ بِالصَّلَاةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۴۷۴ .]

۳. کم خوری :

قال لقمان لابنه : يا بني إذا امتلأت المعدة نامت الفكرة و خرس الحكمه و قعدت الأعضاء عن العباده [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۱۰۲ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ اقْتَصَرَ فِي أَكْلِهِ كَثُرَتْ صِحَّتُهُ وَ صَلَحَتْ فِكْرَتُهُ [غرر الحكم ، ص ۳۲۰ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ قَلَّ أَكْلُهُ صَفِيَ فِكْرُهُ [غرر الحكم ، ص ۳۲۰ .]

۴. قال الكاظم (ع) : لِكُلِّ شَيْءٍ دَلِيلٌ وَ دَلِيلُ الْعَاقِلِ التَّفَكُّرُ وَ دَلِيلُ التَّفَكِّرِ الصَّمْتُ [تحف العقول ، ص ۳۸۳ .]

۴. نحوه تفکر

قال رسول الله (ص) : أَكْبَسُ الْكَيْسِيِّينَ مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ وَ عَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ فَقَالَ رَجُلٌ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ كَيْفَ يَحَاسِبُ نَفْسَهُ قَالَ إِذَا أَصْبَحَ ثُمَّ أَمْسَى رَجَعَ إِلَى نَفْسِهِ وَقَالَ يَا نَفْسِي إِنَّ هَذَا يَوْمٌ مَضَى عَلَيْكَ لَا يَعُودُ إِلَيْكَ أَبَدًا وَ اللَّهُ يَسْأَلُكَ عَنْهُ بِمَا أَفْنَيْتَهُ فَمَا الَّذِي عَمِلْتَ فِيهِ أَمْ ذَكَرْتَ اللَّهَ أَمْ حَمِدْتَهُ أَقْضَيْتَ حَوَائِجَ مُؤْمِنٍ فِيهِ أَنْ نَفْسَتْ عَنْهُ كَرْبُهُ أَمْ حَفِظْتَهُ بِظَهْرِ الْغَيْبِ

فِي أَهْلِهِ وَوَلَدِهِ أَوْ حَفِظْتِيهِ بَعْدَ الْمَوْتِ فِي مُخَلَّفِيهِ أَوْ كَفَفْتِ عَنْ غَيْبِهِ أَخٌ مُؤْمِنٌ أَعْنَتْ مُسْلِمًا مَا الَّذِي صَيَّرَتْ فِيهِ فَيَذَكُرُ مَا كَانَ مِنْهُ فَإِنْ ذَكَرَ أَنَّهُ جَرَى مِنْهُ خَيْرٌ حَمَدَ اللَّهَ وَكَبَّرَهُ عَلَى تَوْفِيقِهِ وَإِنْ ذَكَرَ مَعْصِيَةً أَوْ تَقْصِيرًا اسْتَغْفَرَ اللَّهَ وَعَزَمَ عَلَى تَرْكِ مَعَاوَدَتِهِ [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۹۴]

۱. فکری که در آن تقلید نباشد. (به پرونده تقلید مراجعه شود)

۲. فکری که در آن تعصب نباشد. (به پرونده تعصب مراجعه شود.)

۳. فکری که در آن استبداد رای نباشد. قال امیر المؤمنین (ع): مَنْ اسْتَبَدَّ بِرَأْيِهِ هَلَكَ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۶۱]

۴. فکری که در آن لجاجت نباشد.

قال امیر المؤمنین (ع): اللجاج لا رأی له [غرر الحکم ، ص ۶۵]

قال امیر المؤمنین (ع): اللجاجه تسئل الرأی [نهج البلاغه ، حکمت ۱۷۹]

قال امیر المؤمنین (ع): اللجاج يفسد الرأی [غرر الحکم ، ص ۶۵]

۵. فکری که در آن تأمل باشد :

قال امیر المؤمنین (ع): الرأی مع الأناه (تأمل) و بئس الظهير الرأی الفطير [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۳۴۹]

۶. فکری که در آن تجربه باشد :

قال امیر المؤمنین (ع): رأی الرجل علی قدر تجربته [غرر الحکم ، ص ۴۴۴]

۷. فکری که در آن تمرکز باشد :

قال امیر المؤمنین (ع): لا رأی لحاقن (بولش را نگاه داشته) و لا حازق (کفش تنگ پوشیده) [بحار الأنوار ، ج ۲ ، ص ۵۹]

۸. مشاوره شود : قال امیر المؤمنین (ع): مَنْ اسْتَقْبَلَ وَجُوهَ

الآراء عَرَفَ مَوَاقِعَ الْخَطَا [نهج البلاغه ، حكمت ۱۷۳] .

قال امير المؤمنين (ع) : اضربوا بعض الرؤى ببعض يتولد منه الصواب [غرر الحكم ، ص ۴۴۲] .

۹. سخن حضرت سجاد (ع) با نفس خویش :

يَا نَفْسُ حَتَّامٍ إِلَى الْحَيَاةِ سَيَكُونُكَ وَإِلَى الدُّنْيَا وَعِمَارَتِهَا رُكُونُكَ أَمَّا اعْتَبِرْتِ بِمَيْنِ مَضَى مِنْ أَسِيلَا فِكَ وَ مَنْ وَارَتْهُ (اورا پوشانده) الْمَارِضُ مِنْ أَلْفِكَ (دوستانت) وَ مَنْ فُجِّعَتْ بِهِ مِنْ إِخْوَانِكَ (معصیت زده شده از مرگ برادرانت) وَ نَقَلَتْ إِلَى دَارِ الْبَلَى (پوسیدگی) مِنْ أَقْرَانِكَ [البلد الأمين ، ص ۳۲۰] .

۱۰. قال امير المؤمنين (ع) : اذكر مع كل لذه زوالها و مع كل نعمه انتقالها أثقالها و مع كل بليه كشفها فإن ذلك أبقى للنعمه و أنفى للشهوه و أذهب للبطر و أقرب إلى الفرج و أجدر بكشف الغمه و درك المأمول [غرر الحكم ، ص ۱۲۹] .

۵. موضوعات تفکر

۱. امرشده ها

۱. آیات الهی

۱. فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ خُلِقَ مِنْ مَاءٍ دَافِقٍ [طارق/۶-۵] .

۲. أَ فَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ وَ إِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ [غاشیه/۱۸-۱۷] .

۳. فَانظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَةِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا [روم/۵۰] .

۴. إِذَا ذُكِرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَ عُمِيَانًا [فرقان/۷۳] .

۵. قال امير المؤمنين (ع) : التَّفَكَّرُ فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ عِبَادَةُ الْمُخْلِصِينَ [غرر الحكم ، ص ۵۶] .

۶. وَ يَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا [آل عمران/۱۹۱] .

۷. قال رسول الله (ص) : وَ عَلَى الْعَاقِلِ مَا لَمْ يَكُنْ مَعْلُوبًا أَنْ تَكُونَ

لَهُ سَاعَاتٌ سَاعَةٌ يَنَاجِي فِيهَا رَبَّهُ وَ سَاعَةٌ يَحَاسِبُ فِيهَا نَفْسَهُ وَ سَاعَةٌ يَتَفَكَّرُ فِيهَا صُنْعَ اللَّهِ إِلَيْهِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٥٢٣ .]

٨. قال امير المؤمنين (ع) : لَأَعْبَادَهُ كَالْتَّفَكْرِ فِي صُنْعِهِ اللَّهُ (عز و جل) [أمالي طوسی ، ج ٥ ، ص ١٤٦ .]

٩. قال امير المؤمنين (ع) : لَوْ فَكَّرُوا فِي عَظِيمِ الْقُدْرَةِ وَ جَسِيمِ النِّعْمَةِ لَرَجَعُوا إِلَى الطَّرِيقِ وَ خَافُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ وَ لَكِنَّ الْقُلُوبَ عَلِيلَةٌ وَ الْبَصَائِرُ مَدْخُولَةٌ [نهج البلاغه ، خطبه ١٨٥ .]

١٠. قال امير المؤمنين (ع) : انظُرُوا إِلَى النَّمَلَةِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٨٥ .]

١١. قال الصادق (ع) : فِكْرٌ يَافِضِلُ فِي أَعْضَاءِ الْبَدَنِ [توحيد المفضل ، ص ٥٤ .]

قال الصادق (ع) : فِكْرٌ يَافِضِلُ فِي وَصُولِ الْغِذَاءِ إِلَى الْبَدَنِ [توحيد المفضل ، ص ٥٦ .]

قال الصادق (ع) : أَطْلُ الْفِكْرِ يَافِضِلُ فِي الصَّوْتِ وَ الْكَلَامِ [توحيد المفضل ، ص ٦٢ .]

قال الصادق (ع) : فِكْرٌ يَافِضِلُ فِي الْأَعْضَاءِ الَّتِي خَلَقْتَ أَفْرَادًا وَ أَزْوَاجًا [توحيد المفضل ، ص ٦١ .]

١٢. حضرت علي (ع) دربارہ خفاش و طاووس نیز دستور فکر می دهد.

١٣. أَوْ لَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ [روم / ٨ .]

٢. نعمت های الهی

١. قال امير المؤمنين (ع) : التَّفَكُّرُ فِي آلَاءِ اللَّهِ نِعْمَ الْعِبَادَةُ [غرر الحكم ، ص ٥٦ .]

٣. آیات قرآن

١. قال الصادق (ع) : فَانظُرْ كَيْفَ تَقْرَأُ كِتَابَ رَبِّكَ وَ مَنْشُورَ وَلايَتِكَ وَ كَيْفَ تُجِيبُ أَوْامِرَهُ وَ نَوَاهِيَهُ وَ كَيْفَ تَمْتَلِكُ حُدُودَهُ فَإِنَّهُ لِكِتَابٌ عَزِيزٌ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ لَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ

حكيم حميد [فصلت-٤٢-٤١] فَزَيَّلَهُ تَزْيِيلًا فَحَقَّقَ عِنْدَ وَعِيدِهِ وَوَعِيدِهِ وَتَفَكَّرَ فِي أَمْثَالِهِ وَمَوَاعِظِهِ وَاحْتَدَرَ أَنْ تَقَعَ مِنْ إِقَامَتِكَ حُرُوفَهُ فِي إِضَاعِهِ حُدُودِهِ [مصباح الشريعه ، ص ٢٨ .]

٢. عن الصادق (ع) : ان الله تجلى بعلمه في كتابه و لكن لا يبصرون [الراقات]

٣. عن النبي (ص) : من تعلم القرآن....ولم يتعاهده و لم ينظر فيه جاء يوم القيامة معلقا به يقول يا رب عبدك و هذا اتخذني مهجورا [منهج الصادقين]

٤. قال امير المؤمنين (ع) : تدبروا آيات القرآن و اعتبروا به فإنه أبلغ العبر [غرر الحكم ، ص ١١١ .]

٥. قال الصادق (ع) : أَفُّ لِلرَّجُلِ الْمُسْلِمِ لَمَّا يَفْرُغُ نَفْسَهُ فِي الْأُسْبُوعِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ لِأَمْرِ دِينِهِ فَيَسْأَلُ عَنْهُ [وسائل الشيعة ، ج ١١ ، ص ٣٤٨ .]

٦. اذا ضاقت بك الدنيا تفكر في الم نشرح تجد يسرين مع عسر اذا فكرته تفرح

٧. عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ : قَالَ أَبُو بَكْرٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَسْرِعْ إِلَيْكَ الشَّيْبُ قَالَ شَيْبَتِي هُوَ وَ الْوَأَقَعُهُ وَ الْمُرْسَلَاتُ وَ عَمَّ يَسَاءَلُونَ [أمالي صدوق ، ص ٢٣٣ .]

٨. كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَ لِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ [ص ٢٩/ .]

٩. قال امير المؤمنين (ع) : فِي وَصْفِ الْمُتَّقِينَ إِذَا مَرُّوا بِ آيَةٍ فِيهَا تَخْوِيفٌ أَصْغَوْا إِلَيْهَا مَسَامِعَ قُلُوبِهِمْ وَ ظَنُّوا أَنَّ زَفِيرَ جَهَنَّمَ وَ شَهيقَهَا فِي أُصُولِ آذَانِهِمْ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣ .]

٤. در دنيا و آخرت

١. كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ [بقره/٢٢٠-٢١٩ .]

٢. قال رسول الله (ص) : أَغْفَلَ النَّاسَ مَنْ لَمْ يَتَّعِظْ بِتَغْيِيرِ الدُّنْيَا

مِنْ حَالٍ إِلَى حَالٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٩٤] .

٣. قال امير المؤمنين (ع) : احذروا هذه الدنيا الخداعه الغداره [بحار الأنوار ، ج ٧٠ ، ص ١٠٨] .

٤. قال رسول الله (ص) : إِذَا اتَّبَعْتَ جِنَازَةً فَلْيَكُنْ عَمَلُكَ فِيهَا التَّفَكُّرَ وَ الخُشُوعَ وَ اعْلَمْ أَنَّكَ لَمَاحِقٌ بِهِ [أمالي طوسی ، ج ١٩ ، ص ٥٣٣] .

٥. زیارت قبور برای درس گرفتن است.

٦. قَالَ عَلِيٌّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : فَاَنْظُرْ أَيَّ رَجُلٍ تَكُونُ غَدًا إِذَا وَقَفْتَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ فَسَأَلَكَ عَنْ نِعْمَةٍ عَلَيْكَ كَيْفَ رَعَيْتَهَا وَ عَنْ حُجَّتِهِ عَلَيْكَ كَيْفَ قَضَيْتَهَا [تحف العقول ، ص ٢٧٥] .

٧. عَنِ الْحَسَنِ الصَّبِيِّ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَمَّا يَرَوِي النَّاسُ أَنَّ تَفَكَّرَ سَاعَةً خَيْرٌ مِنْ قِيَامٍ لَيْلَةٍ قُلْتُ كَيْفَ يَتَفَكَّرُ قَالَ يَمُرُّ بِالْخَرِبَةِ أَوْ بِالْأَدَارِ فَيَقُولُ أَيَّنَ سَأَكُونُكَ أَيَّنَ بَأُنُوكَ مَا بَأَلُكَ لَأَتَكَلِّمَنَّ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٤] .

٨. قال امير المؤمنين (ع) : إِنَّ الْعَاقِلَ مَنْ نَظَرَ فِي يَوْمِهِ لِغَدِهِ وَ سَعَى فِي فَكَاكَ نَفْسِهِ وَ عَمِلَ لِمَا لَا بُدَّ مِنْهُ وَ لَا مَحِيصَ لَهُ عَنْهُ [غرر الحكم ، ص ١٤٩] .

٩. قال الصادق (ع) : إِيَّاكُمْ أَنْ تَمِيدُوا أَطْرَافَكُمْ إِلَى مَا فِي أَيْدِي أِبْنَاءِ الدُّنْيَا فَمَنْ مَدَّ طَرْفَهُ إِلَى ذَلِكَ طَالَ حَزْنُهُ وَ لَمْ يَشْفَ غَيْظُهُ وَ اسْتَضَى غَرَّ نِعْمَةِ اللَّهِ عِنْدَهُ فَيَقُلُ شُكْرُهُ لِلَّهِ وَ انْظُرْ إِلَى مَنْ هُوَ دُونَكَ فَتَكُونَ لِأَنْعَمِ اللَّهِ شَاكِرًا وَ لِمَزِيدِهِ مُسْتَوْجِبًا وَ لِجُودِهِ سَاكِنًا [بحار الأنوار ، ج ٧٢ ، ص ٣٤٧] .

١٠. قَالَ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ : أَوْصَانِي خَلِيلِي رَسُولُ اللَّهِ (ص) بِسَبْعٍ لَا أَدْعُهُنَّ عَلَى كُلِّ

حَالٍ أَنْ أَنْظَرَ إِلَى مَنْ هُوَ دُونِي وَ لَمَا أَنْظَرَ إِلَى مَنْ هُوَ فَوْقِي وَ أَنْ أَحَبَّ الْفُقَرَاءَ وَ أَدْنُو مِنْهُمْ وَ أَنْ أَقُولَ الْحَقَّ وَ إِنْ كَانَ مَرًّا وَ أَنْ أَصِلَ رَحِمِي وَ إِنْ كَانَتْ مُدْبِرَةً وَ أَنْ لَا أَسْأَلَ النَّاسَ شَيْئًا وَ أَوْصَانِي أَنْ أَكْثَرَ مِنْ قَوْلٍ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ فَإِنَّهَا كَثُرَ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ١١] .

٥. درمرگ

١. قال الصادق (ع) : ذَكَرَ الْمَوْتَ يَمِيتُ الشَّهَوَاتِ فِي النَّفْسِ وَ يَقْطَعُ مَنَابِتَ الْغَفْلَةِ وَ يَقْوِي النَّفْسَ بِمَوَاعِدِ اللَّهِ وَ يَرِقُّ الطَّبَعُ وَ يَكْبُرُ أَعْلَامُ الْهَوَى وَ يَطْفِئُ نَارَ الْحِرْصِ وَ يَحَقِّرُ الدُّنْيَا وَ هُوَ مَعْنَى مَا قَالَ النَّبِيُّ (ص) فِكْرُ سَيِّئَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَيِّئَةٍ [مصباح الشريعة ، ص ١٧١] .

٢. قال رسول الله (ص) : أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ ذِكْرُ الْمَوْتِ وَ أَفْضَلُ التَّفَكُّرِ ذِكْرُ الْمَوْتِ [جامع الأخبار ، ص ١٦٥] .

٦. درتاريخ

فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ [زخرف/٢٥] .

فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ [اعراف/٨٤] .

فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ [اعراف/١٠٣] .

فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ [يونس/٣٩] .

فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنذِرِينَ [يونس/٧٣] .

فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ [اعراف/١٧٦] .

لَقَدْ كَانَ فِي قَصصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ [يوسف/١١١] .

٧. درمعلومات

١. عَنْ زَيْدِ الشَّحَامِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِيُنظِرَ الْإِنْسَانَ إِلَى طَعَامِهِ [عبس-٢٤] قَالَ : قُلْتُ مَا طَعَامُهُ قَالَ عَلِمُهُ الَّذِي يَأْخُذُهُ عَمَّنْ يَأْخُذُهُ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٩] .

٢. قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) : عَجِبَ لِمَنْ يَتَفَكَّرُ فِي مَا كُوِلَهُ ، كَيْفَ لَا

يتفكر في معقوله فيجنب بطنه ما يويه و يودع صدره ما يزكيه [الدعوات ، ص ١٤٤] .

٣. قال رسول الله (ص) : يا طالب العلم إن القائل أقل ملاله من المستمع فلا تمل جلساءك إذا حدثتهم و اعلم أن قلبك وعاء فانظر ما ذا تحشو به وعاءك [منيه المرید ، ص ١٤٠] .

٤. قال الصادق (ع) : القلب حرم الله فلا تسكن حرم الله غير الله [جامع الأخبار ، ص ١٨٥] .

٥. قال امير المؤمنين (ع) : مَنْ عَلِمَ غَوْرَ الْعِلْمِ صَدَرَ عَنْ شَرَائِعِ الْحُكْمِ [نهج البلاغه ، حكمت ٣١] .

٨. در گفته ها و شنیده ها

١. فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَ أُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ [زمر/١٨-١٧] .

٢. قال امير المؤمنين (ع) : فكر ثم تكلم تسلم من الزلل [غرر الحكم ، ص ٥٨] .

قال امير المؤمنين (ع) : إِنَّمَا الْبَصِيرُ مَنْ سَمِعَ فَتَفَكَّرَ وَ نَظَرَ فَأَبْصَرَ وَ انْتَفَعَ بِالْعِبَرِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٥٢] .

قال امير المؤمنين (ع) : لا تنظر إلى من قال و انظر إلى ما قال [غرر الحكم ، ص ٤٣٨] .

٥. قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : فكر فيما قيل فيك فإن عرفت من نفسك ما قيل فيك فسقوطك من عين الله جل و عز عند غضبك من الحق أعظم عليك مصيبه مما خفت من سقوطك من أعين الناس و إن كنت على خلاف ما قيل فيك فثواب اكتسبته من غير أن يتعب بدنك [تحف العقول ، ص ٢٨٤] .

٩. در خواسته ها

قال الصادق (ع) : احْفَظْ آدَابَ الدُّعَاءِ وَ انْظُرْ مَنْ تَدْعُو وَ كَيْفَ

تَدْعُو وَ لِمَا ذَا تَدْعُو وَ حَقَّقَ عَظَمَةَ اللَّهِ وَ كِبْرِيَاءَهُ وَ عَايَنَ بِقَلْبِكَ عِلْمَهُ بِمَا فِي ضَمِيرِكَ وَ اَطَّلَاعَهُ عَلَى سِرِّكَ وَ مَا تُكِنُّ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ وَ الْبَاطِلِ وَ اعْرِفْ طُرُقَ نَجَاتِكَ وَ هَلَاكِكَ كَيْلًا تَدْعُو اللَّهَ بِشَيْءٍ فِيهِ هَلَاكُكَ وَ أَنْتَ تَظُنُّ فِيهِ نَجَاتَكَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ يَدْعُ الْإِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَ كَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا وَ تَفَكَّرْ مَا ذَا تَسْأَلُ وَ لِمَا ذَا تَسْأَلُ [مصباح الشريعه ، ص ١٣٢] .

١٠. پیامبر اکرم (ص) به خادمش فرمود : ٧ سال است تو در منزل ما خدمت می کنی چیزی از من درخواست کن. گفت : مهلتم بده تا فکر کنم. فردا آمد و گفت : یا رسول الله! ما علمنی أحد لکنی فکرت فی نفسی و قلت إن سألته مالا کان إلی نفاذ و إن سألته عمرا طویلا و أولادا کان عاقبتهم الموت قال ربیعه فنکس رأسه ساعه ثم قال أفعل ذلك فأعنی بکثره السجود [الدعوات ، ص ٣٩] .

١٠. درصفت مردم

١. قال امیر المؤمنین (ع) : أَكْثَرُ أَنْ تَنْظُرَ إِلَى مَنْ فَضَّلْتَ عَلَيْهِ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ أَبْوَابِ الشُّكْرِ [نهج البلاغه ، نامه ٦٩] .

٢. قال امیر المؤمنین (ع) : إذا علوت فلا تفکر فیمن دونک من الجهال و لكن اقتد بمن فوقک من العلماء [غرر الحکم ، ص ٧٤] .

٣. قال امیر المؤمنین (ع) : تَدَبَّرُوا أَحْوَالَ الْمَاضِيَيْنِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ قَبْلَكُمْ كَيْفَ كَانُوا فِي حَيَالِ التَّمَجِيسِ وَ الْبَلَاءِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٢] .

١١. درعواقب

١. فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْدَرِينَ [يونس/٧٣] .

٢. أَوْ لَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ

كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ [روم/ ٩] .

٣. قال امير المؤمنين (ع) : الفكر في العواقب يون مكروه النوائب [غرر الحكم ، ص ٥٨] .

٤. قال امير المؤمنين (ع) : أحزم الناس من كان الصبر و النظر في العواقب شعاره و دثاره [غرر الحكم ، ص ٤٧٦] .

٥. قال امير المؤمنين (ع) : أعقل الناس أنظرهم في العواقب [غرر الحكم ، ص ٥٢] .

٦. قال امير المؤمنين (ع) : حد العقل النظر في العواقب و الرضا بما يجرى به القضاء [غرر الحكم ، ص ٥١] .

٧. قال امير المؤمنين (ع) : مَنْ نَظَرَ فِي الْعَوَاقِبِ سَلِمَ [غرر الحكم ، ص ٤٧٦] .

٨. أَوْصَى آدَمُ ابْنَهُ شَيْثَ إِذَا عَزَمْتُمْ عَلَى أَمْرٍ فَانظُرُوا إِلَى عَوَاقِبِهِ فَإِنِّي لَوْ نَظَرْتُ فِي عَاقِبَةِ أَمْرِي لَمْ يَصِبْنِي مَا أَصَابَنِي [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٤٥٢] .

٩. قال الصادق (ع) : إِنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (ص) فَقَالَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فَهَلْ أَنْتَ مُسْتَوْصٍ إِنْ أَنَا أَوْصَيْتُكَ حَتَّى قَالَ لَهُ ذَلِكَ ثَلَاثًا وَ فِي كُلِّهَا يَقُولُ لَهُ الرَّجُلُ نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فَإِنِّي أَوْصِيكَ إِذَا أَنْتَ هَمَمْتَ بِأَمْرٍ فَتَدْبِرْ عَاقِبَتَهُ فَإِنْ يَكُ رُشْدًا فَاْمُضِ بِهِ وَإِنْ يَكُ غِيًّا فَانْتِهِ عَنْهُ [كافي ، ج ٨ ، ص ١٤٩] .

١٢. دراعمال

١. فكر در طاعت ما را به اطاعت می كشاند. قال امير المؤمنين (ع) : فكرك في الطاعة يدعوك إلى العمل بها [غرر الحكم ، ص ٦١] .

٢. قال امير المؤمنين (ع) : الفكر في الخير يدعو إلى العمل بارتياح [غرر الحكم ، ص ٥٦] .

۳. محاسبه نفس بعد از فکر در اعمال است و روایات محاسبه در اینجا مناسب است :

قال رسول الله (ص) : يا أبا ذرٍّ لا يكون الرجل من الممتنين حتى يحاسب نفسه أشدَّ من مُحاسِبِهِ الشريكِ شريكه فيعلم من أين مطعمه و من أين مشربه و من أين ملبسه أ من حلالٍ أو من حرامٍ [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۶۲.]

فکر در این که چند سال عمر کرید و هر سال چند روز و هر روز چند خلاف و گناه کردی و....

قال امير المؤمنين (ع) : من حاسب نفسه وقف على عيوبه و أحاط بذنوبه و استقال الذنوب و أصيخ العيوب [غرر الحكم ، ص ۲۳۶.]

قال رسول الله (ص) : أكيس الكيسين من حاسب نفسه و عمل لما بعد الموت و أحقق الحمقى من أتبع نفسه هواها و تمنى على الله الأمانى [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۹۴.]

۲. نهی شده ها

۱. در ذات خدا :

قال الصادق (ع) : إياكم و التّفكّر في الله فإنّ التّفكّر في الله لا يزيد إلاّ تيهًا إنّ الله لا تُدرِكُه الأبصارُ و لا يوصفُ بمقدارٍ [آمالي صدوق ، ص ۴۱۷.]

قال الصادق (ع) : من نظّر في الله كيف هو هلك [كافي ، ج ۱ ، ص ۹۳.]

قال امير المؤمنين (ع) : من تفكر في ذات الله ألهد [غرر الحكم ، ص ۸۲.]

قال امير المؤمنين (ع) : الفكر في غير الحكمة هوس [غرر الحكم ، ص ۵۸.]

۳. درمتشابهات

فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَ ابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَ مَا يَعْلَمُ

تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَ الرَّاْسُخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَ مَا يَذْكُرُ إِلَّا أَوْلُوا الْأَبَابِ [آل عمران/۷.]

۴. فکر گناه :

قال امير المؤمنين (ع) : ففكرک (ذکرک) فی المعصیه محدودک علی الوقوع فیها [غرر الحکم ، ص ۵۷.]

قال امير المؤمنين (ع) : صیام القلب عن الفكر فی الآثام أفضل من صیام البطن عن الطعام [غرر الحکم ، ص ۱۷۶.]

قال امير المؤمنين (ع) : ذهابُ النَّظَرِ خَيْرٌ مِنَ النَّظَرِ إِلَى مَا يوجبُ الْفِتْنَةَ [غرر الحکم ، ص ۲۶۰.]

۶. خطای در تفکر

در قرآن مجید یک سلسله امور به عنوان موجبات و علل خطاها و گمراهی ها بیان شده است که ذیلاً ذکر می کنیم ،

۱. تکیه بر ظن و گمان به جای علم و یقین :

وَ إِنْ تُطِغْ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يَضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ [انعام/۱۱۶.] یعنی اکثر مردم چنینند که اگر بخواهی پیرو آنان باشی تو را از راه حق گمراه می کنند برای اینکه تکیه شان بر ظن و گمان است نه بر یقین و تنها با حدس و تخمین کار می کنند.

وَ لَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ [اسراء/۳۶.]

۲. میل ها و هواهای نفسانی :

إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَ مَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ [نجم/۲۳.]

۳. شتاب زدگی :

وَ مَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلاً [اسراء/۸۵.]

یعنی آن مقدار علم و اطلاعی که به شما رسیده است اندک است و برای قضاوت کافی نیست.

۴. تبعیت از سنت های پوچ و خرافه گذشتگان :

وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ

اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْ لَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ [بقره/۱۷۰] .

۵. شخصیت گرائی :

إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكِبْرَاءَنَا فَأَصَلُّونَا السَّبِيلَا [احزاب/۶۷] .

۷. اهل تفکر

۱. اولی الالباند : لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولَى الْأَلْبَابِ [يوسف/۱۱۱] .

۲. علماء هستند : وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ [عنكبوت/۴۳] .

۳. عقلاء هستند : إِنَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَابَّهِ آيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ وَ اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَ تَضْرِيْفِ الرِّيَّاحِ آيَاتٌ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ [جاثیه/۳-۵] .

۴. اولی الابصارند : فَاعْتَبِرُوا يَا أُولَى الْأَبْصَارِ [حشر/۲] .

۵. حافظ هستند : وَ تَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ [حاقه/۱۲] .

۶. قال امیر المؤمنین (ع) : إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ هُمُ الَّذِينَ نَظَرُوا إِلَى بَاطِنِ الدُّنْيَا إِذَا نَظَرَ النَّاسُ إِلَى ظَاهِرِهَا وَ اشْتَغَلُوا بِآجِلِهَا إِذَا اشْتَغَلَ النَّاسُ بِعَاجِلِهَا [نهج البلاغه ، حکمت ۴۳۲] .

۱. فلاح ورستگاری

۱. معنای رستگاری

۱. معنای صحیح

فلاح ، فوز ، ظفر و سعادت معانیشان نزدیک به هم است.

راغب ، فلاح را رسیدن به آرزو که همان سعادت است ، تفسیر نموده است. [المیزان ، ج ۷ ، ص ۶۹]

در مقابل فوز عظیم ، بنس المصیر است.

در مقابل فَلَاح ، خاب و خسر است. [با استفاده از تفسیر نمونه ، ج ۲۴ ، ص ۱۹۶]

همان گونه که اگر حبه و دانه نروید و جوانه نزنند به هدف خود نرسیده و نفله شده است ، انسان هم اگر به هدف خلقت خود (فلاح) نرسد ، تلف شده است.

انسان هایی که رستگار نمی گردند ، یعنی به آرزوهای خود نمی رسند.

إِنَّهُ لَا يَفْلِحُ الظَّالِمُونَ [انعام/۲۱]. یعنی ستمگران به آرزوهای که به

منظور دستیابی به آنها آن تشبث ها و... می کنند نمی رسند. [المیزان]

۲. معنای غلط

پیروزی مادی غنائم جنگی (کسب امتیازات مادی) [نمونه ، ج ۴ ، ص ۶]

وَلَيْنَ أَصَابِكُمْ فَضْلٌ مِّنَ اللَّهِ لِيَقُولَنَّ كَأَن لَّمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا [نساء/۷۳].

۲. اهمیت رستگاری

پیامبر (ص): در روز قیامت لواء من در دست علی (ع) است... و علی بن ابی طالب امامی و بیده لوائی و هو لواء الحمد مکتوب علیه لا إله إلا الله المفلحون هم الفائزون بالله [أمالی صدوق ، ص ۱۱۶].

سخن بهشت :

خداوند به بهشت می فرماید : «سخن بگو»

می گوید : قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ [مومنون/۱].

فِي الْخَبْرِ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَالَ لِلْجَنَّةِ تَكَلَّمِي فَقَالَتْ قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ثُمَّ قَالَتْ إِنِّي حَرَامٌ عَلَى كُلِّ بَخِيلٍ وَ مُرَاءٍ [مستدرک الوسائل ، ج ۷ ، ص ۳۲].

در حدیثی دیگر : امام صادق (ع) فرمود : خداوند بهشتی خلق فرموده که چشمی آن را ندیده و کسی از آن اطلاعی نیافته است. هر روز صبح پروردگار درب آن را می گشاید و می فرماید : ازدادی طیباً ازدادی ریحاً آنگاه بهشت به سخن می آید : قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [سجده-۱۷] [الزهد ، ص ۱۰۲].

چه جالب! سوره مؤمنون باقَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ شروع و بالا يَفْلِحُ الْكَافِرُونَ [مومنون/۱۱۷]. به پایان می رسد و این است دورنمای زندگی مؤمنان و کافران از آغاز تا انجام. [نمونه ، ج ۱۴ ، ص ۳۴۹]

۱_ آخرین سخن ها عصاره عمر انسان است : فزت و رب الكعبة [بحار الأنوار ،

٢ فَمَنْ زُحْرِحَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ [آل عمران/١٨٥.]

٣ _ مَنْ يَطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا [احزاب/٧١.]

٤ _ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [مائده/١١٩.]

٥ _ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [توبه/٧٢.]

٦ _ إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعِندًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [توبه/١١١.]

٧ _ الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [يونس/٦٤-٦٣.]

٨ _ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [غافر/٩.]

٩ _ فَضْلًا مِنْ رَبِّكَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [دخان/٥٧.]

١٠ _ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيَدْخُلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ [جاثيه/٣٠.]

١١ _ يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ بُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [حديد/١٢.]

١٢ _ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عِدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [صف/١٢.]

١٣ _ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ [بروج/١١.]

۱۴_ الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَ أَنْفُسِهِمْ أَكْبَرُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ [توبه/۲۰]

۱۵_ إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَائِزُونَ [مومنون/۱۱۱]

۱۶_ وَ مَنْ يَطِغِ اللَّهُ وَ رَسُولَهُ وَ يَخْشَ اللَّهَ وَ يَتَّقِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ [نور/۵۲]

۱۷_ لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ [حشر/۲۰]

۱۸_ وَ الَّذِينَ أَبَقُوا الْأُولُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ وَ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ وَ أَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [توبه/۱۰۰]

۳. عوامل رستگاری

در قرآن کریم عوامل مختلفی برای رستگاری شدن ذکر شده و رستگاران نیز معرفی شده اند که به نمونه ای از آیات اشاره می شود:

۱_ تزکیه نفس و تهذیب روح :

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَاها [شمس/۹]

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى [اعلی/۱۴]

۲_ جهاد در راه خدا :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ ابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَ جَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [مائده/۳۵]

۳_ تقوا و پرهیزکاری :

قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَ الطَّيِّبُ وَ لَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [مائده/۱۰۰]

۴_ صبر و مرابطه :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [آل عمران/۲۰۰]

۵_ ذکر نعمت های خداوند :

فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [اعراف/۶۹]

۶_ عبادت خدا و انجام کار خیر :

أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [حج/ ٧٧] .

٧ _ توبه : وَ تَوَبُّوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعاً أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [نور/ ٣١] .

٨ _ ذكر الهی :

وَ ابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَ اذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيراً لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [جمعه/ ١٠] .

١ _ ولایت حضرت علی (ع)

پیامبر (ص) : روز قیامت من و علی (ع) بر صراط می ایستیم در حالی که در دست ما شمشیر است ، هیچ کس از آن عبور نمی کند ، مگر اینکه از او راجع به ولایت علی (ع) سؤال می کنیم ، فمن كان معه شيء منها نجا و فاز و إلا ضربنا عنقه و ألقيناه في النار [بشاره المصطفى ، ص ١٨٥] .

پیامبر اسلام (ص) خطاب به حضرت علی (ع) :

قال رسول الله (ص) : إذا كان يوم القيامة يوي بك يا علي عجله [ناقه] من نور و علي رأسك تاج له أربعة أركان علي كل ركن ثلاثة أسطر لا إله إلا الله محمد رسول الله علي ولي الله و تعطى مفاتيح الجنة ثم يوضع لك كرسي يعرف بكرسي الكرامة فتقعد عليه ثم يجمع لك الأولون و الآخرون في صعيد واحد فتأمر بشيعةك إلى الجنة و بأعدائك إلى النار فأنت قسيم الجنة و أنت قسيم النار و لقد فاز من تولاك و خسر من عاداك فأنت في ذلك اليوم أمين الله و حجه الله الواضحة [آمالي صدوق ، ص ٦٧٠] .

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كَفْراً وَ أَحْلَوْا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبُورِ [ابراهيم/ ٢٨] . امام صادق (ع) ذیل این آیه فرمودند

نَحْنُ النَّعْمَةُ الَّتِي أَنْعَمَ اللَّهُ بِهَا عَلَيَّ عِبَادِهِ وَبِنَا يَفُوزُ مَنْ فَازَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [كافی ، ج ۱ ، ص ۲۱۷ .]

هدایت (رستگاری از ثمرات هدایت است) [ترجمه المیزان ، ج ۱ ، ص ۵۷]

أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [بقره/۵ .]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [مائده/۳۵ .]

(وسيله ، هر کار و هر چیزی که باعث نزدیک شدن به پیشگاه پروردگار گردد) [نمونه ، ج ۴ ، ص ۳۶۴]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) مَنْ دَعَا اللَّهَ بِنَا أَفْلَحَ وَمَنْ دَعَاهُ بغيرِنَا هَلَكَ وَاسْتَهْلَكَ [أمالی طوسی ، ص ۱۷۲ .]

پیروی از علم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَطَعِ الْعِلْمَ وَأَعَصِ الْجَهْلَ تَفْلِحَ [غررالحکم ، ص ۴۵ .]

انجام امور طبق دستور (از مسیر خود) [المیزان ، ج ۱ ، ص ۷۴]

وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [بقره/۱۸۹ .]

ركوع و سجود : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا [حج/۷۷ .]

عبادت : وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ [حج/۷۷ .]

کار خیر : وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [حج/۷۷ .]

حضور در مراسم نماز جمعه : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ [جمعه/۹ .]

رها نمودن کسب و کار : وَذَرُوا الْبَيْعَ [جمعه/۹ .]

کسب عطاهاى الهی پس از نماز : فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ

وَ ابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ [جمعه/۱۰] .

فراوان خدا را یاد کردن : وَ اذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [جمعه/۱۰] .

[با استفاده از میزان ، ج ۱۹ ، ص ۵۵۳]

زکات :

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى [اعلیٰ/۱۴] .

أَوْ لَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ [روم/۳۷] .

فَاتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ ذَلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [روم/۳۸] .

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِنَفْسِكُمْ وَمَنْ يوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [تغابن/۱۶] .

هَجَرْتِ : الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَكْبَرًا ذَلِكَ أَجْرُ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْحَقُوا بِهِم مِمَّا كُنُوا مَعَهُمْ إِلَّا هُمْ يُقَاتِلُونَ [توبه/۲۰] .

[

پیشگامی در اسلام و هجرت : وَ السَّابِقُونَ الْأُولُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ [توبه/۱۰۰] .

پیشگامی در نصرت و یاری : وَ الْأَنْصَارِ [توبه/۱۰۰] .

پیروی از پیشگامان (با انجام اعمال نیک) وَ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ [توبه/۱۰۰] .

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ وَ أَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [توبه/۱۰۰] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ ابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَ جَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [مائده/۳۵] .

الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَكْبَرًا ذَلِكَ أَجْرُ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْحَقُوا بِهِم مِمَّا كُنُوا مَعَهُمْ إِلَّا هُمْ يُقَاتِلُونَ [توبه/۲۰] .

لَكِنَّ الرُّسُولَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ جَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَأُولَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ وَأُولَئِكَ هُمُ

تُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ [صف / ۱۱]

همراهی و همگامی با شهیدان :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَكُمْ فَأَفُوزَ فَوْزاً عَظِيماً [من لایحضره الفقیه ، ج ۲ ، ص ۵۹۴ . (زیارت مطلقه امام حسین (ع))]

دعوت به خیر : وَ لَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ [آل عمران / ۱۰۴]

امر به معروف و نهی از منکر : وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ [آل عمران / ۱۰۴]

اگر امر به معروف و نهی از منکر نباشد ، عوامل مختلفی چون موریانه اجتماع را از هم متلاشی می سازند . [نمونه ، ج ۳ ، ص

[۳۵]

وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [آل عمران / ۱۰۴]

(جامعه ای سالم است که به طور مرتب در مقابل میکروب ها واکسینه شود.)

ترک دوستی با دشمنان خدا و رسول (ص) (هر چند از اقوام باشند) : لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [

مجادله / ۲۲]

تربیت نفس

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَاهَا [شمس / ۹]

۱ _ تقوا :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [آل عمران / ۱۳۰]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [مائده / ۳۵]

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِّأَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يوقَ شَحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [تغابن/۱۶].

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [آل عمران/۲۰۰].

۲_ راستی :

قالَ اللهُ هَذَا يَوْمَ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [مائده/۱۱۹].

۳_ کنترل نفس (رسیدن به نفع مطمئنه) :

فَمَنْ زُحِرَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ [آل عمران/۱۸۵].

۴_ استقامت (ضامن و ریشه اصلی پیروزی) :

الف : در برابر مشکلات و هوس ها : يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا [آل عمران/۲۰۰].

ب : در برابر دیگران : وَصَابِرُوا [آل عمران/۲۰۰].

۵_ مراقبت از مرزها و سرحدات

وَ رَابِطُوا [آل عمران/۲۰۰] (مرابطه : هر نوع آمادگی برای دفاع)

وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [آل عمران/۲۰۰]. [تفسیر نمونه ، ج ۳ ، ص ۲۳۴

نصیحت پذیری :

حضرت عیسی (ع) به اصحابش :

قالَ الصَّادِقُ (ع) قد أبلغ من وعظ و أفلح من اتعظ [أمالی صدوق ، ص ۵۵۵].

ثبات قدم (ایستادگی در مقابل دشمن) :

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِتْنَةً فَاتَّبِعُوا وَ اذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [انفال/۴۵].

عفاف :

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلَا يَخْرُجْنَ بِخُصْرِهِنَّ

عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا- يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولَى الْأَرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوْ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [نور/٣١-٣٠]

وَ تُوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [نور/٣١]

فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا فَعَسَىٰ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ [قصص/٦٧]

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيَدْخُلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ [جاثية/٣٠]

فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا فَعَسَىٰ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ [قصص/٦٧]

يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذَلِكَ يَوْمُ التَّعَابِينِ وَ مَنْ يَوْمِنَ بِاللَّهِ وَ يَعْمَلْ صَالِحًا يَكْفُرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَ يَدْخُلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [تغابن/٩]

الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَ أَنْفُسِهِمْ أَكْبَرُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ [توبه/٢٠]

وَ مَنْ يَطِعِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا [احزاب/٧١]

وَ مَنْ يَطِعِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَخْشَ اللَّهَ وَ يَتَّقِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ [نور/٥٢]

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَ مَنْ يَطِعِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ يَدْخُلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [نساء/١٣]

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَ

أَطَعْنَا وَ أَوْلَيْكَ هُمْ الْمُفْلِحُونَ [نور/۵۱] .

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَ اسْمَعُوا وَ أَطِيعُوا وَ أَنْفِقُوا خَيْرًا لِأَنْفُسِكُمْ وَ مَنْ يوقْ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [تغابن/۱۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَنْ يَطْعُ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا وَ نَالَ ثَوَابًا كَرِيمًا [توحيد صدوق ، ص ۳۱] .

معامله با خدا :

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَ أَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَ يَمُتُونَ وَ وَعِدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَ الْإِنْجِيلِ وَ الْقُرْآنِ وَ مَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [توبه/۱۱۱] .

یاد آوری نعمت های الهی :

(حضرت هود (ع)) وَ اذْكُرُوا إِذْ جَعَلْنَاكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَ زَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَضِيعَةً فَادْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [اعراف/۶۹] .

تغذیه و سخن پاکیزه (مصرف پاکیزه ، تولید پاکیزه) :

قال سليمان بن داود يا بنى إسرائيل أوصيكم بأمرين أفلح من فعلهما لا تدخلوا أجوافكم إلا الطيب و لا تخرجوا من أفواهكم إلا الطيب. [شرح نهج البلاغه ، ابن ابى الحديد ج ۲۰ ، ص ۲۴۱] .

فطريه :

سُئِلَ الصَّادِقُ (ع) عَنِ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَدَّ أَفْلَحًا مَنْ تَزَكَّى [اعلى-۱۴] قَالَ مَنِ أَخْرَجَ الْفِطْرَةَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۵۱۰] .

قد أفلح من رزق كفافا و قنعه الله بما آتاه [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ۳ ، ص ۱۵۹] .

۴. رستگاران

چه کسانی رستگارند؟

۱ _ متقين با صفات ویژه :

هُدًى لِلْمُتَّقِينَ الَّذِينَ يَوْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَ يَقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ وَ الَّذِينَ يَوْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَ مَا

أَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ أُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [بقره/۵-۲.]

۲ _ کسانی که امر به معروف و نهی از منکر می کنند :

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [آل عمران/۱۰۴.]

۳ _ کسانی که میزان عمل آنها سنگین است :

وَالْوِزْنُ يُومَنُذِ الْحَقُّ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [اعراف/۸.]

۴ _ پیروان پیامبر اکرم (ص) و قرآن کریم :

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [اعراف/۱۵۷.]

۵ _ مجاهدان با مال و جان :

لَكِنَّ الرَّسُولَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ جَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَأُولَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [توبه/۸۸.]

۶ _ حزب الله :

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [مجادله/۲۲.]

۷ _ اهل ایثار و سخاوت :

وَمَنْ يوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [حشر/۹.]

التَّائِبُونَ

[توبه/۱۱۲]

الْعَابِدُونَ [توبه/۱۱۲]

الْحَامِدُونَ [توبه/۱۱۲]

السَّائِحُونَ [توبه/۱۱۲] (همه جا کانون عبودیت و تربیت است برای آنها)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ سِيَاخَةَ أُمَّتِي فِي الْمَسَاجِدِ [مستدرک الوسائل ، ج ۸ ، ص ۱۱۳]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): السَّائِحُونَ وَ هُمُ الصَّائِمُونَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۵]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ سِيَاخَةَ أُمَّتِي وَ رَهْبَانِيَّتَهُمُ الْجِهَادُ [عوالمی اللئالی ، ج ۲ ، ص ۱۴۹ . (سیر فکر و عقل در مسائل مختلف)]

الزَّاكِعُونَ [توبه/۱۱۲]

السَّاجِدُونَ [توبه/۱۱۲]

الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ [توبه/۱۱۲] (دعوت به نیکی ، مبارزه با فساد و منکر)

وَ الْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ [توبه/۱۱۲] (مهمترین وظیفه اجتماعی)

توجه : ۶ صفت اول مربوط به خودسازی و تربیت است

۲ صفت (امر به معروف و نهی از منکر) جهت پاک سازی محیط جامعه و آخرین صفت حاکی از مسئولیت های همگانی در مورد تشکیل حکومت صالح و شرکت فعالان در... است [تفسیر نمونه ، ج ۸ ، ص ۱۵۲]

شب زنده داران :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ صَلَّى رُبْعَ لَيْلَةٍ كَانَ فِي أَوَّلِ الْفَائِزِينَ حَتَّى يَمُرَّ عَلَى الصِّرَاطِ كَالرَّيْحِ الْعَاصِفِ [من لايحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۴۷۵]

تلاوت کنندگان قرآن در شب :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ قَرَأَ ثَلَاثَ مِائَةٍ آيَةٍ كَتَبَ مِنَ الْفَائِزِينَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۱۲]

شیعه عامل

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): لِخَيْمَتِهِ أُبْلِغَ شِيعَتَنَا أَنَّهُمْ إِذَا قَامُوا بِمَا أَمَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَائِزُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [أمالی طوسی ، ص ۳۷۰]

مسلطین بر هوای نفس

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ

غَلَبَ عَقْلُهُ هَوَاهُ أَفْلَحَ [غررالحکم ، ص ۱۶۷ .]

کسانی که میزان اعمالشان سنگین است.

فَمَنْ تَقَلَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [اعراف/۸ .]

زائرین امام حسین (ع) :

امام صادق (ع) : خداوند برای زائر امام حسین (ع) به ازاء هر گام ، حسنه ای می نویسد و سیئه ای محو می نماید. هنگامی که وارد حائر گردید ، کتبه الله من المفلحینو هنگامی که مناسکش را انجام داد کتبه الله من الفائزین [تهذیب ، ج ۶ ، ص ۴۳]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ خَرَجَ مِنْ مَنْزِلِهِ يَرِيدُ زِيَارَةَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) إِنْ كَانَ مَاشِيًا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَسَنَةً وَحَطَّ بِهَا عَنْهُ سَيِّئَةٌ حَتَّى إِذَا صَارَ بِالْحَائِرِ كَتَبَهُ اللَّهُ مِنَ الْمُفْلِحِينَ وَإِذَا قَضَى مَنَاسِكَهُ كَتَبَهُ اللَّهُ مِنَ الْفَائِزِينَ حَتَّى إِذَا أَرَادَ الْإِنْصِرَافَ أَتَاهُ مَلَكٌ فَقَالَ لَهُ أَنَا رَسُولُ اللَّهِ رَبُّكَ يَقْرِئُكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ لَكَ اسْتَأْنَفَ الْعَمَلَ فَقَدْ غُفِرَ لَكَ مَا مَضَى [تهذیب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۴۳ .]

لا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ [حشر/۲۰ .]

۵. اوصاف رستگاران

۱ _ ایمان به غیب : الَّذِينَ يَوْمِنُونَ بِالْغَيْبِ [بقره/۳ .]

۲ _ ارتباط با خدا : وَيَقِيمُونَ الصَّلَاةَ [بقره/۳ .]

۳ _ ارتباط با انسان ها : وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ [بقره/۳ .]

۴ _ ایمان به انبیاء و برنامه های الهی : وَالَّذِينَ يَوْمِنُونَ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ وَمَا أَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ [بقره/۴ .]

۵ _ ایمان به رستاخیز : وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ [بقره/۴ .]

أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [بقره/۵ .]

پیروان پیامبر: الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ [اعراف/۱۵۷].

ایمان آورندگان به پیامبر (ص): فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ [اعراف/۱۵۷].

احترام گذارندگان به پیامبر (ص): وَ عَزَّوَهُ [اعراف/۱۵۷]. (تغزیر حمایت و یاری کردن آمیخته با احترام [نمونه ، ج ۶ ، ص ۳۹۸]

یاری کنندگان: وَ نَصَّرُوهُ [اعراف/۱۵۷].

پیروان قرآن: وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ [اعراف/۱۵۷].

أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [اعراف/۱۵۷].

خشوع در نماز: الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ [مومنون/۲].

اعراض از لغو: وَ الَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ [مومنون/۳].

پرداخت زکات: وَ الَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ [مومنون/۴].

پاک دامنی: وَ الَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ [مومنون/۵].

امانت داری و پای بندی به پیمان ها: وَ الَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ [مومنون/۸].

مراقبت از نماز: وَ الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ [مومنون/۹].

از دیدگاه حضرت علی (ع):

اداء وظیفه: طُوبَى لِنَفْسٍ أَدَّتْ إِلَى رَبِّهَا فَرَضَهَا

تحمل مشکلات سختی ها: وَ عَرَكَتْ بِجَنْبِهَا بُوسَهَا

شب زنده داری: وَ هَجَرَتْ فِي اللَّيْلِ غُمُضَهَا

خواب راحت و ساده (تشک ، زمین و بالش ، دست): حَتَّى إِذَا غَلَبَ الْكُرَى عَلَيْهَا افْتَرَشَتْ أَرْضَهَا وَ تَوَسَّدَتْ كَفَّهَا

همراه و همگام با بیدارانی که از ترس معاد خواب ندارند.

ب : وَ تَجَافَتْ عَنْ مَضَاجِعِهِمْ جُنُوبُهُمْ (بستر خوابشان تهی است).

ج : وَ هَمَّهَتْ بِذِكْرِ رَبِّهِمْ شِفَاهُهُمْ (دائم مشغول ذکر خدا هستند)

د :

وَتَفَشَّعَتْ بِطُولِ اسْتِغْفَارِهِمْ ذُنُوبَهُمْ (بر اثر استغفار گناهانشان بخشیده شده)

أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [مجادله-۲۲] نهج البلاغه ، نامه ۴۵.

وَالَّذِينَ تَبَوَّأُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ [حشر/۹]. [آماده سازی خانه گل و خانه دل]

يَجْتَبُونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ [حشر/۹]. [محبت]

وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا [حشر/۹]. [بلند نظری]

وَيُوثِقُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ [حشر/۹]. [ایثار]

وَمَنْ يُوَقَّ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [حشر/۹].

با استفاده از تفسیر نمونه ، ج ۲۳ ، ص ۵۱۷

حزب الله : أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [مجادله/۲۲].

قال رسول الله (ص) :

قد افلح من

اخلص قلبه للإيمان (خلوت دل نیست جای صحبت اغیار)

و جعل قلبه سليماً

و لسانه صادقاً

و نفسه مطمئنه

و خليفته مستقيمه

و أذنه مستمعه

و عينه ناظره [میزان الحکمه ، ج ۷ ، ص ۵۴۹ از درالمنثور ، ج ۲ ، ص ۲۳۷]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمُفْلِحُ مَنْ نَهَضَ بِجَنَاحِ أَوْ اسْتَسْلَمَ فَاسْتَرَحَ [غررالحکم ، ص ۴۱۳].

يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذَلِكَ يَوْمُ التَّعَابِنِ وَ مَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَ يَعْمَلْ صَالِحاً يُكْفُرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَ يَدْخُلْهُ جَنَّتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَداً ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [تغابن/ ٩]

يُغْفِرُ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَ يَدْخِلُكُمْ جَنَّتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَ مَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّتٍ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [صف/ ١٢]

بشارت در دنيا و آخرت :

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ

لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ فِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [يونس/ ٦٢-٦٤]

بشارت به بهشت :

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ بِأَيْمَانِهِمْ بُشْرَاكُمْ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [حديد/ ١٢]

بشارت به رحمت الهی :

الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَعْظَمَ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ يَبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَ رِضْوَانٍ وَ جَنَّاتٍ لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُقِيمٌ [توبه/ ٢٠-٢١]

بشارت به بهشت :

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ بِأَيْمَانِهِمْ بُشْرَاكُمْ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [حديد/ ١٢]

وراثت بهشت :

الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ فِي جَنَّاتٍ وَ عُيُونٍ يُنْبَسُونَ مِنْ سِدْسٍ وَ إِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ كَذَلِكَ وَ زَوْجَانُهُمْ بِحُورٍ عِينٍ يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهِه آمَنِينَ لَا يَذُقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَى وَ وَقَاهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ فَضْلًا مِنْ رَبِّكَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [دخان/ ٥٧-٥١]

استقرار در جایگاه امن و امان :

الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ فِي جَنَّاتٍ وَ عُيُونٍ يُنْبَسُونَ مِنْ سِدْسٍ وَ إِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ كَذَلِكَ وَ زَوْجَانُهُمْ بِحُورٍ عِينٍ يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهِه آمَنِينَ لَا يَذُقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَى وَ وَقَاهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ فَضْلًا مِنْ رَبِّكَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [دخان/ ٥٧-٥١]

اسکان در باغ های بهشتی :

وَ يَدْخُلُهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ

أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [مجادله/۲۲].

قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [مائده/۱۱۹].

وَ يَدْخُلُهُ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [تغابن/۹].

در میان باغ ها و چشمه ها

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ فِي جَنَّاتٍ وَ عِيونٍ يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَ إِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ كَذَلِكَ وَ زَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهِهٖ آمَنِينَ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَى وَ وَقَاهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ فَضَلًّا مِنْ رَبِّكَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [دخان/۵۷-۵۲].

لباس های حریر: يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَ إِسْتَبْرَقٍ [دخان/۵۳].

تشکیل محافل انس و صفا: مُتَقَابِلِينَ [دخان/۵۳].

تزوید با حوران بهشتی: كَذَلِكَ وَ زَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ [دخان/۵۴].

و فور نعمت ها: يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهِهٖ [دخان/۵۵].

امنیت و آرامش: آمَنِينَ [دخان/۵۵].

جاودانگی در بهشت: لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَى [دخان/۵۶].

حفاظت از آتش دوزخ: وَ وَقَاهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ [دخان/۵۶].

برخورداری از فضل خدا: فَضَلًّا مِنْ رَبِّكَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [دخان/۵۷].

تفسیر نمونه، ج ۲۱، ص ۲۱۰

اسکان در قصرها و خانه های بهشتی:

يَغْفِرُ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَ يَدْخِلُكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَ مَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [صف/۱۲].

خشنودی خدا:

قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ

اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [مائده/۱۱۹].

وَعِدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ وَرِضْوَانٍ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [توبه/۷۲].

خشنودی از خدا :

وَ رَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [توبه/۱۰۰].

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [مجادله/۲۲].

تجارتی پرسود : يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ تُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَ يَدْخُلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَ مَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [صف/۱۲-۱۰].

میراثی بزرگ : الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ [مومنون/۱۱].

نجات از عذاب :

مَنْ يَصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ وَ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ [انعام/۱۶].

دخول در کانون رحمت حق :

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيَدْخُلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ [جاثیه/۳۰].

وَ يَنْجِي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمْسُهُمُ السُّوءُ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ [زمر/۶۱].

مصون ماندن از بدی ها :

الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَ مَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ يَوْمِنُونَ بِهِ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَ عِلْمًا فَاعْفُ لِلَّذِينَ تَابُوا وَ اتَّبِعُوا سَبِيلَكَ وَ قِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ رَبَّنَا وَ ادْخُلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَ مَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَ أَزْوَاجِهِمْ وَ ذُرِّيَّتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ وَ قِهِمْ

السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [غافر/ ۹-۷.]

خداوند پاداش می دهد :

إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَائِزُونَ [مومنون/ ۱۱۱.]

استقرار ایمان در صفحه دل :

أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ [مجادله/ ۲۲.]

برخورداری از تأییدات الهی :

وَ أَيْدِهِمْ بِرُوحٍ مِنْهُ وَ يَدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [مجادله/ ۲۲.]

تأییدات الهی :

وَ أَيْدِهِمْ بِرُوحٍ مِنْهُ [مجادله/ ۲۲.]

اسکان در باغ های بهشتی : وَ يَدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا [مجادله/ ۲۲.]

خشنودی خدا و خشنودی از خدا :

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ [مجادله/ ۲۲.]

أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [مجادله/ ۲۲.]

الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَكْبَرُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ يَبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَ رِضْوَانٍ وَ جَنَّاتٍ لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُقِيمٌ [توبه/ ۲۱-۲۰.]

۷. موانع رستگاران

۱ _ پلیدی ها (اعمال شیطانی)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَيْسِرُ وَ الْأَنْصَابُ وَ الْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [مائده/ ۹۰.]

۲ _ وجود دشمنی و عداوت :

إِنَّمَا يَرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَ الْبُغْضَاءَ [مائده/ ۹۱.]

۳ فراموش کردن خدا :

وَ يَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [مائده/۹۱] .

۴ ترك نماز :

وَ عَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ [مائده/۹۱] .

۵ جاذبه های دوزخ (هوس ها ، لذات نامشروع ، مقام ها و ثروت های

غیر مباح) :

فَمَنْ زُخِرَ عَنِ النَّارِ [آل عمران/۱۸۵] .

تفسیر نمونه ، ج ۳ ، ذیل آیه فوق

۶ رباخواری :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [آل عمران/۱۳۰] .

۷ بخل حرص :

وَمَنْ يُوَقَّ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [تغابن/۱۶] .

بخل توأم با حرص ، از بزرگترین موانع رستگاری است ، بزرگترین سد راه انفاق و کار خیر است

۱ قَالَ الصَّادِقُ (ع) اللَّهُمَّ فِينِي شُحَّ نَفْسِي [تفسیر القمی ، ج ۲ ، ص ۳۷۲] .

۲ امام صادق (ع) از شب تا به صبح طواف خانه خدا به جا آورد و پیوسته فرمود : اللهم قنی شح نفسي [نور الثقلین ، ج ۵ ، ص ۳۴۶]

یکی از یاران : غیر از این از شما دعائی نشنیدیم .

فرمود : چه چیز از بخل و حرص نفس مهم تر است در حالی که خداوند می فرماید : وَمَنْ يُوَقَّ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [تغابن/۱۶] .

۸ پیروی از اکثریت (تمایل اکثریت را دلیل صحت دانستن)

قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [مائده/۱۰۰] .

صاحبان عقل از پلیدی ها به دورند ، هر چند تمام افراد محیطشان آلوده باشند .

صاحبان عقل به سراغ پاکی ها می روند ، گر چه تمام افراد محیط با آن مخالفت ورزند . [تفسیر نمونه ، ج ۵ ، ص ۹۳]

کسی که سائل نیازمندی را براند :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص لَا تَقْطَعُوا عَلَى السَّائِلِ مَسْأَلَتَهُ فَلَوْلَا أَنَّ الْمَسَاكِينَ يَكْذِبُونَ مَا أَفْلَحَ مَنْ رَدَّهُمْ [

كفر : يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذَٰلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ وَ مَنْ يَوْمِنِ بِاللَّهِ وَ يَعْمَلُ صَالِحًا يَكْفُرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَ يَدْخُلُهُ جَنَاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ وَ الَّذِينَ كَفَرُوا [تغابن / ١٠-٩ .]

تكذيب آيات الهى : و كذبوا باياتنا

وَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَ بُسِّ الْمَصِيرُ [تغابن / ١٠ .]

(اصحاب كهف) :

إِنَّهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ وَ لَنْ تُفْلِحُوا إِذَا أَبَدًا [كهف / ٢٠ .]

تعريف و تمجيد :

قال النبى (ص) لمن مدح إنسانا كاد يسمعه : ويحك قطعت عنق صاحبك لو سمعها لما أفلح [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ١٨ ، ص ٢٣٣ .]

٨. ناستاران

مجرمان :

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْمُجْرِمُونَ [يونس / ١٧ .]

ساحران :

قَالَ مُوسَى أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَكُمْ أَسِحْرٌ هَذَا وَ لَا يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ [يونس / ٧٧ .]

كافران :

وَ مَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ [مومنون / ١١٧ .]

وَ أَصْيَحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيَكَآنَ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ يَقْدِرُ لَوْ لَا أَنْ مِنَ اللَّهِ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا وَ يَكَآنَهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ [قصص / ٨٢ .]

ستمكاران :

وَ قَالَ مُوسَى رَبِّى أَعْلَمُ بِمَنْ جَاءَ بِالْهُدَى مِنْ عِنْدِهِ وَ مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ [قصص / ٣٧ .]

وَرَاوَدَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَغَلَّقَتِ الْأَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ

مَثْوَىٰ إِنَّهُ لَا يَفْلِحُ الظَّالِمُونَ [يوسف/ ۲۳] .

افتراء بر خدا :

وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتَكُمُ الْكُذِبَ هَذَا حَلَالٌ وَهَذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ لَا يَفْلِحُونَ [نحل/ ۱۱۶] .

أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ قُلْ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ لَا يَفْلِحُونَ [يونس/ ۶۸-۶۹] .

غافل از درک معنویت نماز :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَيَّا خَسِرَ وَاللَّهِ مَنْ أَتَى بِحَقِيقَةِ السُّجُودِ وَ لَوْ كَانَ فِي الْعُمُرِ مَرَّةً وَاحِدَةً وَ مَيَّا أَفْلَحَ مَنْ خَلَا بِرَبِّهِ فِي مِثْلِ ذَلِكَ الْحَالِ شَبِيهًا بِمُخَادِعٍ لِنَفْسِهِ غَافِلٍ لَاهٍ عَمَّا أَعَدَّ اللَّهُ لِلسَّاجِدِينَ مِنْ أُنْسِ الْعَاجِلِ وَ رَاحَةِ الْآجِلِ [مصباح الشريعة ، ص ۹۱] .

لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا وَ يَجُوبُونَ أَنَّ يَحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهَمْ بِمَفَازِهِ مِنَ الْعَذَابِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [آل عمران/ ۱۸۸] .

کسی که زکات خود را نپردازد :

امام صادق (ع) : یک نماز قبول شده (مکتوبه) بهتر است از ۲۰ حج و یک حج بهتر است از یک خانه پر از طلا که تماماً در راه خدا انفاق گردد.

آنگاه فرمودند : رستگار نشد کسی که ۲۰ خانه پر از طلا را به خاطر ۲۵ درهم از دست بدهد.

سؤال شد : منظور از ۲۵ درهم چیست؟

فرمودند : من منع الزکاه و قفت صلاته حتی یزکی [کافی ، ج ۳ ، ص ۵۰۴]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : صِيَامٌ مَكْتُوبَةٌ خَيْرٌ مِنْ عِشْرِينَ حَجَّةً وَ حَجَّةٌ خَيْرٌ مِنْ بَيْتٍ مَمْلُوءٍ ذَهَبًا يَنْفِقُهُ فِي بَرٍّ حَتَّى يَنْفَدَ قَالُوا ثُمَّ قَالَ وَ لَا أَفْلَحَ مَنْ ضَيَعَ عِشْرِينَ بَيْتًا مِنْ ذَهَبٍ

بِخَمْسِهِ وَعِشْرِينَ دِرْهَمًا فَقُلْتُ وَمَا مَعْنَى خَمْسِهِ وَعِشْرِينَ دِرْهَمًا قَالَ مَنْ مَنَعَ الزَّكَاةَ وَقِفَّتْ صِيْلَاتُهُ حَتَّى يَزَكِيَ [كافي ، ج ۳ ، ص ۵۰۴]

کسانی که اصرار بر گناه دارند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا أَذْنَبَ الرَّجُلُ خَرَجَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةٌ سَيُودَاءُ فَإِنْ تَابَ انْمَحَتْ وَ إِنْ زَادَ زَادَتْ حَتَّى تَغْلِبَ عَلَى قَلْبِهِ فَلَمَّا يَفْلُحُ بَعْدَهَا أَبَدًا [كافي ، ج ۲ ، ص ۲۷۱]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ اهْتَمَّ بِرِزْقِ غَدٍ لَمْ يَفْلَحْ أَبَدًا [غررالحکم ، ص ۳۹۷]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا بَلَغَ الرَّجُلُ أَرْبَعِينَ سَنَةً وَ لَمْ يَغْلِبْ خَيْرَهُ شَرَّهُ قَبْلَ الشَّيْطَانِ بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَ قَالَ هَذَا وَجْهٌ لَا يَفْلُحُ [مشكاة الأنوار ، ص ۱۶۹]

کودکی که شاهد روابط جنسی باشد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ رَجُلًا غَشِيَ امْرَأَتَهُ وَ فِي الْبَيْتِ صَبِيٌّ مُسْتَيْقِظٌ يَرَاهُمَا وَ يَسْمَعُ كَلَامَهُمَا وَ نَفْسَهُمَا مَا أَفْلَحَ أَبَدًا إِذَا كَانَ غُلَامًا كَانَ زَانِيًا أَوْ جَارِيَةً كَانَتْ زَانِيَةً وَ كَانَ عَلَى بَنِي الْحُسَيْنِ (ع) إِذَا أَرَادَ أَنْ يَغْشَى أَهْلَهُ أَغْلَقَ الْبَابَ وَ أَرْخَى السُّتُورَ وَ أَخْرَجَ الْخَدَمَ [كافي ، ج ۵ ، ص ۵۰۰]

۹. سیره امام علی (ع)

الف) وَ مَنْ يَطْعِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَخْشَى اللَّهَ وَ يَتَّقَهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ [نور/۵۲]

۱_ اطاعت :

تا پیامبر اکرم (ص) زنده بود ، حضرت خطبه نخواند.

در شورا فرمود : من تنها به سیره پیامبر (ص) عمل می کنم نه خلفاء

در تبوک حضرت علی (ع) گریه کرد که به جبهه برود ، حضرت فرمود : أَنْتَ مَنِيَّ بِمَنْزِلِهِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ

بَعْدِي [بحار الأنوار ، ج ٣١ ، ص ٣٦٦ .]

إِنَّمَا أَنَا عَبْدٌ مِنْ عَبْدِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) [كافي ، ج ١ ، ص ٩٠ .]

إِنَّمَا أَنَا عَبْدٌ مِنْ عَبْدِ مُحَمَّدٍ (ص) [كافي ، ج ١ ، ص ٨٩ .]

٢_ اما تقوا :

در كشتن عمرو بن عبدود : فَخَشِيتُ أَنْ أَضْرِبَهُ لِحِطِّ نَفْسِي فَتَرَكْتُهُ حَتَّى سَكَنَ مَا بِي ثُمَّ قَتَلْتُهُ فِي اللَّهِ [المناقب ، ج ٢ ، ص ١١٥ .]

٣_ اما خشيت :

نوف بكالى حضرت على (ع) را شب هنگام مشاهده كرد كه ينظر الى السماء و مى فرمود :

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالاختلافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِأُولَى الْأَبْصَارِ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِهِمْ وَ
يَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ [آل عمران / ١٩١-١٩٠ .]

عن نوف البكالى قال رأيت أمير المؤمنين (ع) ذات ليله و قد خرج من فراشه فنظر إلى النجوم فقال : يا نوف! أراقد أنت أم راقم؟ فقلت : بل راقم يا أمير المؤمنين فقال : يا نوف! طوبى للزاهدين فى الدنيا الراغبين فى الآخرة [بحار الأنوار ، ج ٦٦ ، ص ٢٧٦ .]

(ب) وَ السَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ [توبه / ١٠٠ .]

سابقه ايمان او

قال ابن عباسٍ السَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ [توبه - ١٠٠] نزلت فى أمير المومنين (ع) سبق الناس كلهم بالإيمان و صلى إلى القبليتين و بايع البيعتين بيعه بدر و بيعه الرضوان و هاجر الهجرتين مع جعفر من مكة إلى الحبشه و من الحبشه إلى المدينه [المناقب ، ج ٢ ، ص ٥ .]

(ج) الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ

جَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَكْثَرُ دَرَجَةٍ عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ [توبه/۲۰].

(۱) ایمان :

آغاز ایمان : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنَا أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ [بحار الأنوار ، ج ۳۷ ، ص ۲۰۸].

وزن ایمان : ایمان او هم وزن ایمان همه مردم. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَوْ وَزَنَ إِيمَانُ عَلِيٍّ بِإِيمَانِ أُمَّتِي وَفِي رِوَايَةٍ وَ إِيْمَانُ أُمَّتِي لَرَجَحَ إِيمَانُ عَلِيٍّ عَلَى إِيمَانِ أُمَّتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [بحار الأنوار ، ج ۳۸ ، ص ۲۳۳].

كيفيت ایمان : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا شَكَّكَتُ فِي الْحَقِّ مُذْ أُرِيْتَهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۸۴].

كيفيت ایمان : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَوْ كَشَفَ الْغَطَاءَ مَا أَزْدَدَتْ يَقِينًا [غررالحکم ، ص ۱۱۹].

عمق ایمان : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَاللَّهِ لَوْ أُعْطِيَتِ الْأَقَالِيمَ السَّبْعَةَ بِمَا تَحْتُ أَفْلَاكَهَا عَلَى أَنْ أَعْصِيَ اللَّهَ فِي تَمَلُّهِ أَسْلُبُهَا جَلَبَ شَعِيرَةٍ مَا فَعَلْتُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۲۴].

(۲) هجرت :

الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَكْثَرُ دَرَجَةٍ عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ [توبه/۲۰].

۱ _ هجرت به مدینه

۲ _ هجرت به یمن

۳ _ هجرت های برای جبهه (جز در تبوک که به امر پیامبر (ص) در مدینه ماند). ۳ جهاد :

الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَكْثَرُ دَرَجَةٍ عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ [توبه/۲۰].

جز تبوک در همه جبهه ها بود و العاديات ضیحاً [عادیات/۱].

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَ الرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ

أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرَ عَظِيمٍ [آل عمران/۱۷۲] .

ضربه علی یوم الخندق

لَا سِيفَ إِلَّا دُو الْفَقَارِ [کافی ، ج ۸ ، ص ۱۱۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَقُتِلُ آبَاءَنَا وَ أَبْنَاءَنَا وَ إِخْوَانَنَا وَ أَعْمَامَنَا مَا يَزِيدُنَا ذَلِكَ إِلَّا إِيمَانًا وَ تَسْلِيمًا [نهج البلاغه ، خطبه ۵۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ اللَّهُ لَوْ تَظَاهَرَتِ الْعَرَبُ عَلَيَّ قَتَالِي لَمَا وَلَيْتُ [أمالی صدوق ، ص ۵۱۳] .

در احد همه فرار کردند و الرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِي أُخْرَاكُمْ [آل عمران/۱۵۳] . تنها علی (ع) ماند. الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ [توبه/۲۰] .

وَ يُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَ يَتِيمًا وَ أَسِيرًا [انسان/۸] . إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَ لَا شُكْرًا [انسان/۹] .

موقوفات حضرت علی (ع) هذه صدقه جاريه

وَ يوتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ [مائده/۵۵] .

اعرابی از حضرت علی (ع) درخواستی کرد. حضرت دستور داد هزار تا به او بدهند. پرسیدند : طلا یا نقره؟ فرمود : كلاهما عندی حجران ، أعط ما سألَهُ أَنْفَعُهُمَا له [بحار ، ج ۴۱ ، ص ۳۲۵]

أَيُّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَعْرَابِيٌّ شَيْئًا فَأَمَرَ لَهُ بِالْفِ فَقَالَ الْوَكِيلُ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ فَقَالَ كِلَاهُمَا عِنْدِي حَجْرَانِ فَأَعْطِ الْأَعْرَابِيَّ أَنْفَعَهُمَا لَهُ [المناقب ، ج ۲ ، ص ۱۱۸] .

لباس گران تر به غلام داد و فرمود : تو جوانی و آن لباس زیباتر است.

ق

۱. قانون

۱. سر فصلها و عناوین

سرفصل هایی که برای مبحث قانون می توان مطرح نمود :

قانون چیست؟

ضرورت قانون.

قوانین تکوینی و تشریحی.

مضرات بی قانونی.

قانون الهی.

اجرای قانون.

مجریان قانون.

ویژگیهای قانون خوب و

روش ابلاغ قانون.

موانع اجرای قانون.

برخورد با

متخلفین.

۲. فلسفه قانون

زندگی اجتماعی.

غریزه خودخواهی و استخدام دیگران.

کثرت نفرات.

کمبود منافع.

نیاز به امنیت و تنفر از هرج و مرج.

۳. نقش قانون

قوانین ، اموری هستند ، فاصل بین کمال و نقص آدمی و واسطه ای بین انسان ابتدائی و انسانی که زندگی تکامل یافته و در اجتماع زندگی می کند. [تفسیر المیزان ، ج ۱۰ ، ص ۴۰۰ .]

قوانین : معیار سنجش نیکی ها و بدی ها ، ارزشها و ضد ارزشها.

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ [حدید/۲۵ .]

مراد از میزان ، احکام و قوانین الهی و یا آیین او به طور کلی است که معیار سنجش نیکی ها و بدی ها و ارزش ها و ضد ارزشهاست. [نمونه ، ج ۲۳ ، ص ۳۷۲ .]

قانون ، برای رفع اختلاف :

وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ [نحل/۶۴ .]

قانون ، پذیرش یک سری محدودیتهای فردی جهت به دست آوردن امنیت عمومی است.

برقراری عدل :

مرجعی وجود داشته باشد تا همه ستمدیدگان برای دادخواهی به آنجا مراجعه کنند و آن مرجع بتواند حق ستمدیده را از ستمگر بگیرد.

۴. انواع قانون

لفظ قانون در دو معنا :

۱_ امور حقیقی ، واقعی و تکوینی (مثل قوانین ریاضیات ۲ و ۲ می شود ۴ ، و مثل فیزیک : آب بر اثر حرارت جوش می آید و...)

۲_ امور اعتباری ، تشریحی و قراردادی.

(مفاد جمله ای که دلالت بر امر یا نهی دارد) . منبع : [جامعه و تاریخ ، استاد مصباح ، ص ۱۱۴ .]

۳_ قوانین تکوینی : مثل قانون مرگ : كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ [انبیاء/۳۵] .

و قانون علیت : أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ الْخَالِقُونَ [طور/۳۵] .

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ [يوسف/ ۱۱۱].

۴_ قوانینی که بر تاریخ و امتهای حاکم است: فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا [انعام/ ۴۵].

وَ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ [اعراف/ ۳۴].

۵. نشانه های بهترین قانون

۱_ هماهنگ با فطرت باشد.

۲_ از سرچشمه مقدس صادر شود: يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذِينَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سَبِيلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ [نساء/ ۲۶]

۳_ جامع باشد. برای کلیه حرکات برنامه داشته باشد و تنها نظر به منافع مادی نداشته بلکه منافع جامعه و فضائل اخلاقی را نیز در نظر بگیرد.

۴_ منافع دراز مدت داشته باشد.

۵_ قانونگذار عالم و قادر مطلق باشد: وَ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ لَهُ الدِّينُ وَاصِباً [نحل/ ۵۲].

۶_ تمام قوانین او حکیمانه باشد: وَ الْمُطَلَّاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَ لَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يَوْمِنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ يُعَوَّلْتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحاً وَ لَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَ لِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ [بقره/ ۲۲۸].

۷_ ضمانت اجرایی در دورن انسان و جامعه داشته باشد (تشویق و تنبیه داشته باشد).

۸_ تناقض نداشته باشد: لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافاً كَثِيراً [نساء/ ۸۲].

۹_ قانون آمیخته با اخلاق باشد: كَتَبَ عَلَيْكُمْ الْقِصَاصَ فِي الْقَتْلِ الْحُرِّ بِالْحُرِّ وَ الْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَ الْأُنثَى بِالْأُنثَى فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ [بقره/ ۱۷۸].

۱۰_ در آن عسر و

حرج نباشد : ما يريدُ اللهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ [مائده/۶]

۱۱ _ توجه به مصلحت عموم داشته باشد نه مصلحت خواص [نهج البلاغه ، نامه ۵۳]

۱۲ _ مردم را دلگرم کند.

۱۳ _ برای زن و مرد باشد.

۱۴ _ همه مردم در برابر آن یکسان باشند.

۶. قوانین بشری

۱ _ از طرف انسانهای محدود صادر شده است.

۲ _ غالباً بر اساس خیال و گمان است.

۳ _ توجه به زندگی امروز آن هم به منطقه ای خاص و آن هم به زمانی خاص.

۴ _ توجه به اکثریتی که حق طلب نیستند.

۵ _ قوانین ، تجربه نشده.

۶ _ قوانین ، ناظر بر اعمال ظاهری.

۷ _ قوانین ، بدون انگیزه درونی.

۸ _ قوانین ، بدون شناخت جامع از انسان.

۹ _ قانونگذار ، افراد سودجو ، مفسده گر و مغرض هستند و هیچگونه قداستی ندارند.

۷. قانونگذار در اسلام کیست

قانون ، حق خداست نه مردم :

قُلْ اَللّٰهُ اٰذِنٌ لِّكُمْ اَمْ عَلٰى اللّٰهِ تَفْتُرُوْنَ [یونس/۵۹]

اَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللّٰهُ [شوری/۲۱]

كَذٰلِكَ يَبِيْنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيٰتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ [مائده/۸۹]

۸. حساسیت قوانین اسلام

۱_ طبق حکم خدا حکم نکند کافر است.

مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ [مائده/۴۴]

ظالم است.

مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [مائده/۴۵]

وَ مَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [بقره/۲۲۹]

از مرز وظیفه خارج شده.

مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [مائده/۴۷]

به خود ظلم کرده

وَ مَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ [طلاق/۱]

وَ الْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ [توبه/۱۱۲]

بداند حکم خدا را و انکار کند : کفر

بداند و انکار نکند و بر خلاف حکم کند : فسق

نداند و بر خلاف حکم کند : ظلم

[منبع : المیزان]

مَنْ حَادَّ اللَّهَ [مجادله/۲۲]

مَنْ يَشَاقِقِ اللَّهَ [انفال/۱۳]

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ [بقره/۱۸۷]

إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ [انعام/۵۷]

أَلَا لَهُ الْحُكْمُ [انعام/۶۲]

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ [انسان/٢٤] .

يُرِيدُونَ أَنْ يُتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ [نساء/٦٠] .

٢ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من قضى فى درهمين بغير ما أنزل الله فقد كفر [تفسير عياشى ، ج ١ ، ص ٣٢٣] .

٣ _ عن أبى عبدالله (ع) قال : القضاء اربعة ، ثلاثه فى النار ، واحد فى الجنة ، رجل قضى بجور و هو

يعلم فهو في النار، و رجل فضی بجور و هو لا يعلم، فهو في النار و رجل قضی بالحق و هو لا يعلم فهو في النار، و رجل قضی بالحق و هو يعلم، فهو في الجنة [وسائل، ج ۱۸، ص ۱۱].

۹. امتیاز قانونهای الهی

هماهنگ با قوانین فطرت و خلقت است :

مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ [اعراف/۳۲].

إِذَا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا [اسراء/۲۳].

۱۰. قوانین ثابت و متغیر

در اسلام یک سری قوانین ثابت و معیارهای همیشگی است، نظیر مسئله نماز و روزه و تحریم غیبت و تهمت و سرقت و

ولی یک سری مسائلی است که زیر نظر ولایت فقیه در شرایط زمانی و مکانی قابل تغییر است. همانگونه که می بینم میرزای شیرازی همین که دید منافع تنباکو به جیب دشمنان میرود، استعمال آنرا حرام کرد.

نمونه این نوع دستورها در زمان خود امامان معصوم به چشم می خورد که حضرت علی (ع) مثلاً- در زمان خود برای اسبها زکات وضع فرمود.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَضَعَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) عَلَى الْخَيْلِ الْعِتَاقِ الرَّاعِيهِ فِي كُلِّ فَرَسٍ فِي كُلِّ عِيَامٍ دِينَارَيْنِ وَ جَعَلَ عَلَى الْبَرَادِينِ دِينَاراً [کافی، ج ۳، ص ۵۳۰].

و در دوران انقلاب، فرمانهای رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی حضرت آیت الله العظمی امام خمینی (ره) درباره اعتصاب و بستن شیرنفت و فرار سربازها از سربازخانه و بستن بازار و خیابان و تحصن مردم در دانشگاه و بیمارستان و راه پیمایی ها و شعارها و سایر مسائل همه و همه از دستورات متغیری است که یک روز به امر ولی فقیه برای سرنگونی طاغوت و تضعیف حکومت جور، واجب می شود ولی همین اعمال در نظام حق و جمهوری اسلامی، برای تضعیف حاکم و قانون اسلام حرام است.

بنابراین در اسلام دو نوع دستور به چشم می خورد :

۱ _ یک سری برنامه ها که مربوط

به انسانیت انسانهاست و بستگی کامل با فطرت آدمی دارد.

۲_ یک سری برنامه ها که تا نوع بشر در جهان هستی وجود دارد آن فرمانها ثابت است: قَالَ الصَّادِقُ (ع): حَلَالٌ مُحَمَّدٌ حَلَالٌ أَبَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ حَرَامُهُ حَرَامٌ أَبَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [کافی، ج ۱، ص ۵۸].

نیاز انسان به این نوع قوانین، نظیر نیاز او به آب و هوا و مکان است، که تا انسان باشد این نیازهای طبیعی و فطری هم هست.

اما یک سری برنامه ها به خاطر شرایط مکانی نظیر خانه سازی در مناطق زلزله خیز و یا شرایط زمانی (نظیر حساسیت های زمان جنگ) است که قانونش با قوانین عادی فرق می کند.

در جنگ تبوک، پیامبر (ص) فرمان بسیج داد. همه مسلمانان برای دفاع حرکت کردند، جز سه نفر، همین که پیامبر (ص) از تن پروری آنان باخبر شد فرمان اعتصاب داد که هیچ مسلمانی با این سه نفر سخن نگوید. آن ها که از کار خود پشیمان شده بودند به گریه و توبه افتاده تا خداوند به پیامبرش فرمود: حالا که اینها متوجه خلاف خود شدند اعتصاب را بشکنید و با آنان سخن بگویید. آری مسئله اعتصاب و در محاصره اجتماعی قرار دادن و تنبیه مسلمانان تن پرور و سپس شکستن اعتصاب طبق آیه ۱۱۸ از سوره توبه از جمله برنامه هایی است که به مقتضای زمان خاصی مطرح شد.

و معنای ولایت فقیه هم همین است، که ما علاوه بر پذیرفتن قوانین ثابتی که از طریق وحی داریم فرمانهای موسمی و موضعی ولی فقیه را که طبق فرموده رسول خدا، جانشین او و طبق

فرموده امامان معصوم ، حاکمان بر جامعه هستند و امر و نهی آنان در چهارچوب قوانین آسمانی و به دور از هر گونه گناه و ریاست طلبی و هوی پرستی است ، همچون فرمان پیامبر (ص) با جان و دل بپذیریم.

در روایات خمس می خوانیم که در شرایطی حضرت جواد (ع) مقداری از مالیات را می بخشد و فرمود : تَخْفِيفاً مِنْ يَمِينِ كَمْ كَرْدَن قَانُونِ دَائِمِي نَيْسْت بَلَكِه در این شرایط خاص که شما گرفتار ستم طاغوتیان هستید و آنها مقداری از اموالتان را به ناحق و به زور می گیرند من کمی از مالیات و خمس را برای شما تخفیف می دهم. [تهذیب الأحکام ، ج ۴ ، ص ۱۴۱] .

ولی همین که بازرگانان فارس برای حضرت رضا (ع) نامه نوشتند و درخواست نمودند که خمس را برای آنها ببخشد ، امام (ع) فرمود که خمس قدرت مالی خط امامت است پشتوانه تبلیغات و نشر فکر ماست ما با این خمس شرها را از خود دور و هواداران را کمک می کنیم. به علاوه شما چرا با کناره گیری از پرداخت خمس خودتان را از دعای ما و آمرزش گناهانتان و توسعه رزق و سعادت آخرت محروم می کنید و خلاصه نامه این است که خمس بخشیدنی نیست. [کافی ، ج ۱ ، ص ۵۴۷] .

گاهی احکام دگرگون می شود به خاطر :

۱_ دگرگونی نیت و هدف : کتک به یتیم برای تأدیب جائز و برای آزار حرام است.

۲_ دگرگونی زمانی :

فلان نوع لباس در زمانی لباس شهرت و حرام و در زمانی و مکان دیگر مباح.

۳_ دفن یک فرد معمولی در زمین پستی جایز ولی دفن مردان خدا

در همان زمین به خاطر عنوان ، اهانت و حرام است.

۴_ فلان نوع پذیرائی...شخصی طبیعی ، و از دیگری توهین.

شخصی که به دزدی اقرار کرده بود به خاطر حفظ سوره بقره مورد عفو حضرت علی (ع) قرار گرفت و همین که اشعث سؤال کرد : أ تُعْطَلُ حَيْدًا مِنْ حُدُودِ اللَّهِ فَصَالَ : وَمَا يَدْرِيكَ إِذَا قَامَتِ الْبَيْتَةُ فَلَيْسَ لِلْإِمَامِ أَنْ يَغْفُوَ وَإِذَا أَقْرَبَ الرَّجُلُ بِسِرْفَتِهِ عَلَى نَفْسِهِ فَذَلِكَ إِلَى الْإِمَامِ إِنْ شَاءَ عَفَا وَإِنْ شَاءَ عَاقَبَ [عوالمی اللثالی ، ج ۲ ، ص ۱۵۸] .

۱۱. روش قرآن در ابلاغ قانون

آماده کردن و زمینه سازی.

با مخاطبین با احترام برخورد کردن : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا [بقره/۱۸۳] .

ملايم و... : كَتَبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ [بقره/۱۸۳] .

اختصاص به شما ندارد : كَمَا كَتَبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ [بقره/۱۸۳] .

آسان نشان دادن قرآن : أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ [بقره/۱۸۴] .

ذکر استثنائات : فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ [بقره/۱۸۴] .

۱_ اصل ۱۴۰ : رسیدگی به اتهام رئیس جمهور و نخست وزیر و وزیران در مورد جرائم عادی با اطلاع مجلس شورای اسلامی در دادگاه عمومی دادگستری انجام می شود.

۲_ اصل ۱۴۲ : دارایی رهبر یا اعضای شورای رهبری ، رئیس جمهور ، نخست وزیر ، وزیران و همسر و فرزندان آنان قبل و بعد از خدمت توسط دیوان عالی کشور رسیدگی می شود که بر خلاف حق ، افزایش نیافته باشد.

۱_ مردم از هر قوم و قبیله که باشند از حقوق مساوی برخوردارند. [قانون اساسی ، اصل ۱۹] .

۲_ رهبر و یا اعضای شورای

رهبری در برابر قوانین با سایر افراد کشور مساوی هستند. [قانون اساسی ، اصل ۱۱۲.]

۳ _ در نامه ۷۰ حضرت امیر می فرماید : علت این که گروهی از نزد ما به دیگران پناه می بردند این بود که عَلِمُوا أَنَّ النَّاسَ عِنْدَنَا فِي الْحَقِّ أَسْوَةٌ فَهَرَبُوا إِلَى الْأَثَرِ فَبَعْدًا لَهُمْ وَ سُحْقًا [نهج البلاغه ، نامه ۷۰.]

۱۲. مراعات و اجرای قانون

علل :

۱ _ ترس.

۲ _ طمع.

۳ _ وجدان و علاقه به خود قانون.

تحدید قانونگذار ، به تنهایی نمی تواند در کاستن جرائم مؤثر واقع شود.

تکیه مداوم بر تهدید ، برای جلب نظر مردم به احترام به قانون است. [کتاب پیشگیری و ریشه یابی جرم ، ص ۱۵.]

۱۳. اجرای صحیح قانون

اجرای قوانین الهی باید به همان صورتی باشد که خداوند وضع نموده و پیامبرش (ص) تفسیر کرده ، مثلاً :

۱ _ در هوای سرد حدّ نزنید :

همین که امام کاظم (ع) دید در اول صبح که هوا سرد است حدّ جاری می شود فرمود : سُبْحَانَ اللَّهِ فِي مِثْلِ هَذِهِ السَّاعَةِ إِنَّهُ لَا يَضْرِبُ أَحَدٌ فِي شَيْءٍ مِنَ الْحُدُودِ فِي الشِّتَاءِ إِلَّا فِي آخِرِ سَاعَةٍ مِنَ النَّهَارِ وَلَا فِي الصَّيْفِ إِلَّا فِي أَوَّلِ مَا يَكُونُ مِنَ النَّهَارِ [کافی ، ج ۷ ، ص ۲۱۷.]

۲ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَقَامُ عَلَى أَحَدٍ حَدٌّ بِأَرْضِ الْعَدُوِّ [کافی ، ج ۷ ، ص ۲۱۸.]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَيْسَ فِي الْحُدُودِ نَظَرُ سَاعَةٍ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۴۴۳.]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا كَانَ فِي الْحَدِّ لَعْلٌ أَوْ عَسَى فَالْحَدُّ مُعْطَلٌ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۵۰.]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَقَامُ الْحَدُّ عَلَى الْمُسْتَحَاضِهِ حَتَّى يَنْقَطِعَ الدَّمُ عَنْهَا [کافی ، ج ۷ ، ص ۲۶۲.]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَتَى بِرَجُلٍ أَصَابَ حَدًّا وَبِهِ قُرُوحٌ وَ مَرَضٌ وَ أَشْبَاهُ ذَلِكَ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَخْرُوهُ حَتَّى يَبْرَأَ لَا تُنْكَأُ قُرُوحُهُ عَلَيْهِ فَيَمُوتَ وَ لَكِنْ إِذَا بَرَأَ حَدَدْنَاهُ [کافی]

۲_ اخلاص را که شرط اساسی هر عمل است فراموش نکنیم، به حضرت علی (ع) در جبهه جسارتی شد و حضرت چندگامی عقب رفته و قدم زد و برگشت و عمرو بن عبدود را کشت و فرمود: فَخَشَيْتُ أَنْ أَضْرِبَهُ لِحَظِّ نَفْسِي فَتَرَكَتُهُ حَتَّى سَكَنَ مَا بِي ثُمَّ قَتَلْتُهُ فِي اللَّهِ [المناقب ، ج ۲، ص ۱۱۵] .

۱۴. مجریان قانون

اهمیت نقش مجریان قانون.

قانون خوب احتیاج به مجری خوب دارد.

در اجرای قانون ، همه یکسانند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الدَّلِيلُ عِنْدِي عَزِيزٌ حَتَّى آخَذَ الْحَقَّ لَهُ وَالْقَوِي عِنْدِي ضَعِيفٌ حَتَّى آخَذَ الْحَقَّ مِنْهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۳۷] .

حضرت علی (ع) در زمان خلافت در کنار مرد نصرانی در دادگاه حاضر شدند.

ضرورت آزمایش مجریان.

مجریان یک سری شرایط کلی دارند و یک سری شرایط اختصاصی ، به لحاظ مسئولیت های خودشان.

مجریان باید آزمایش شوند : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : انْظُرْ فِي أُمُورِ عُمَّالِكَ فَاسْتَعْمِلْهُمْ اخْتِبَارًا [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

مجریان باید تحت نظارت باشند.

تعیین و شرح دقیق وظایف کار گزاران و مجریان قانون ، ضروری است.

توصیه ها و سفارشات به مأموران :

سفارشات پیامبر (ص) در جنگها ، در دریافت زکات.

سفارشات علی (ع) در جنگها ، در دریافت زکات به استانداران و

شخصی از شیعیان علی (ع) از غنائم جنگی چیزی مطالبه نمود.

حضرت علی (ع) فرمود : این مال فیء مسلمین است اگر تو از آنها بوده ای می توانی شریک باشی.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ هَذَا الْمَالَ لَيْسَ لِي وَ لَا لَكَ وَ إِنَّمَا هُوَ فِيءٌ لِلْمُسْلِمِينَ وَ جَلْبُ أَسْيَافِهِمْ فَإِنْ شَرِكْتَهُمْ فِي حَرْبِهِمْ كَانَ لَكَ مِثْلُ حَظِّهِمْ

وَإِلَّا فَجَنَاهُ أَيْدِيهِمْ لَأَ تَكُونَ لِعِبرِ أَفْوَاهِهِمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۳۲]

از مجموع قوانین اسلامی می توان فهمید که از نظر اسلام ، حقوق مردم چقدر محترم و واجب الرعايه است.

۱۵. عوامل ضمانت اجراء قانون

الف : در اسلام :

۱ _ عدم استفاده از مجریان عیب جو : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لِيَكُنْ أَبْعَدَ رَعِيَّتِكَ مِنْكَ وَ أَشْنَأَهُمْ عِنْدَكَ أَطْلُبُهُمْ لِمَعَايِبِ النَّاسِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳]

۲ _ عدم استفاده از مجریان بدسابقه : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ شَرَّ وُزَرَائِكَ مَنْ كَانَ لِلْأَشْرَارِ قَبْلَكَ وَ زِيْرًا وَ مَنْ شَرَّ كُهُمْ فِي الْأَثَامِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳]

۳ _ مجری باید ایمان و اعتقاد به توحید داشته باشد.

۴ _ مجری باید کرامت نفس و فضائل اخلاقی داشته باشد.

۵ _ مجری باید زمینه های مختلف قانون شکنی را از بین برد.

۶ _ اجراء و پابندی به قانون باید جذبه و کشش داشته باشد.

۷ _ انگیزه های تخلف از قانون را باید شناخت.

۸ _ نقش پدر ، مادر ، جامعه و معلم در ایجاد احساس احترام به قانون نقش به سزایی دارند.

۹ _ احساس مسئولیت در اجراء قانون امری مهم به شمار می رود : لِيُقَوْمَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ [حدید/۲۵]

۱۰ _ رشد فکری مردم ضامن اجرای قوانین اسلام است. مثلاً با نقل دلائل و فلسفه احکام که در آیات و روایات آمده. (کتاب علل الشرایع به همین منظور است) .

۱۱ _ رشد عاطفی نیز ضامن اجرای قوانین اسلام است.

۱۲ _ ایمان به پاداش و کیفر :

۱۳ _ قداست قانون را حفظ کنیم (مثل این که از طرف خدا است) .

۱۴ _ امر به معروف

و نهی از منکر یکی از عوامل مهم ضمانت اجرای قانون است. (آیات ۱۰۴ آل عمران ، ۱۱۰ تا ۱۱۴ آل عمران ، ۶۷ و ۷۱ توبه)

و لَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [آل عمران/۱۰۴]

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ لَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ لَنْ يَضُرُّوكُمْ إِلَّا أَذًى وَإِنْ يُقَاتِلُواكُمْ يَوَلُّوكُمْ الْأَذْبَارَ ثُمَّ لَا يَنْصُرُونَ ضَرَبْتَ عَلَيْهِمُ الدَّلَّةَ أَيْنَ مَا تَقَفُوا إِلَّا بِحَبْلٍ مِنَ اللَّهِ وَ حَبْلٍ مِنَ النَّاسِ وَ بَاوِ بَعْضٍ مِنَ اللَّهِ وَ ضَرَبْتَ عَلَيْهِمُ الْمَسِيكَةَ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَ يَقْتُلُونَ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَ هُمْ يَسْتَجِدُّونَ يَوْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ يَسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَ أُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ [آل عمران/۱۱۴-۱۱۰]

الْمُنَافِقُونَ وَ الْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَ يَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [توبه/۶۷]

وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ يَقِيمُونَ [توبه/۷۱]

۱۵ _ حکومت نقش مهمی در حمایت اجراء قانون دارد.

۱۶ _ هماهنگ بودن قانون با فطرت.

۱۷ _ حرج در قانون نباشد.

۱۸ _ سهو ، سود ، وابستگی ، یک طرفی ، انحراف و یأس آور نباشد.

۱۹ _ اختیاری و رشد آور باشد.

۲۰ _ منطقی و مستدل باشد.

ب : در طاغوت :

۱ _ استخفاف از

بالا : فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَاطَاعُوهُ [زخرف/۵۴] .

۲ _ شخصیت زدگی از پایین : إنا أطيننا ساداتنا [احزاب/۶۷] .

۳ _ تحمیق و جهل : يَعِدُهُمْ وَيَمْنِيهِمْ [نساء/۱۲۰] .

بنی امیه سفارش کردند که شرک تفسیر نشود.

آدم از بی بصری بندگی آدم کرد.

۴ _ فریب : أليس لي ملك مضر [زخرف/۵۱] .

و ما يعدهم الشيطان إلا غروراً [نساء/۱۲۰] .

يكتبون الكتاب بأيديهم ثم يقولون هذا من عند الله [بقره/۷۹] .

۵ _ رقابت : يا ليت لنا مثل ما أوتي قارون [قصص/۷۹] .

۶ _ تهدید و زور : لأجعلنك من المسجونين [شعراء/۲۹] .

۷ _ تطمی (ع) : أإن لنا لأجراً [شعراء/۴۱] .

۸ _ شعارها و سخنان زیبا : يعجبك قوله [بقره/۲۰۴] .

وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِمْ [منافقون/۴] .

زُخْرَفَ الْقَوْلِ [انعام/۱۱۲] .

۹ _ کارخانه تملق ، ظالم تولید می کند و کارخانه تحقیر ، مظلوم.

۱۰ _ نیاز

فضائل اخلاقی و قانون :

قوانین هر قدر عادلانه تنظیم شده باشد و هر قدر قوانین جزائی (برای مخالفان) سخت تر تعیین شده باشد.

در اجتماع اجراء نمی شود و جلو خلاف گرفته نمی شود مگر آنکه در اجتماع ، فضائل اخلاقی حکومت کند و مردم به ملکات فاضله انسانی از قبیل احترام به انسانیت و عدالت و کرامت و حیاء پای بند باشند. [ترجمه المیزان ، ج ۱۱ ، ص ۲۴۶] .

برخی خیلی خود را متمدن و پیشرفته معرفی می کنند ولی اعتنایی به قوانین ندارند. از چراغ راهنمایی گرفته تا مراعات آداب و سنن اجتماعی. در حالی که مراعات قانون ، نشان دهنده شخصیت انسانهاست.

برخورد با

افرادی که مراعات قانون می نمایند و کسانی که مراعات نمی کنند یکنواخت نباید باشد :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا يَكُونَنَّ الْمُحْسِنُ وَالْمُسِيءُ عِنْدَكَ بِمَنْزِلَةٍ سِوَاءٍ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳.]

۱۶. پیام رهبر

پیام رهبر :

وجدان کار.

۱۷. تسلیم در برابر قانون

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ لِي عَلَيْكُمْ حَقًّا وَ لَكُمْ عَلَى حَقِّ فَمَا مَا حَقُّكُمْ عَلَى فَالْتَصِرْ يَحَهُ لَكُمْ وَ تَوْفِيرٌ فَيُنْكَمَ عَلَيْكُمْ وَ تَعْلِيمُكُمْ كَيْلَمَا تَجْهَلُوا وَ تَأْدِيبُكُمْ كَيْمَا تَعْلَمُوا وَ أَمَا حَقِّي عَلَيْكُمْ فَالْوَفَاءُ بِالتَّبِيعِهِ وَ النَّصِيحَةُ يَحَهُ فِي الْمَشْهَدِ وَ الْمَغِيبِ وَ الْإِجَابَةُ حِينَ أَدْعُوكُمْ وَ الطَّاعَةُ حِينَ أَمُرُكُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۳۴.]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ لَكِنَّهُ سَبَّحَانَهُ جَعَلَ حَقَّهُ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَطِيعُوهُ وَ جَعَلَ جَزَاءَهُمْ عَلَيْهِ مُضَاعَفَةَ الثَّوَابِ تَفْضُلًا مِنْهُ وَ تَوْسَعًا بِمَا هُوَ مِنَ الْمَزِيدِ أَهْلُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۱۶]

قَالَ الصَّادِقُ (ع): خَمْسٌ مَنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ لَمْ يَكُنْ فِيهِ كَثِيرٌ مُسْتَمْتَعَةً: وَ مَا هِيَ قَالَ: الْعَقْلُ وَ الْأَدَبُ وَ الدِّينُ وَ الْجُودُ وَ حُسْنُ الْخُلُقِ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۲۹۸.]

قال المجلسي (ره): حسن الأدب إجراء الأمور على قانون الشرع و العقل في خدمه الحق و معامله الخلق [بحار الأنوار ، ج ۱ ، ص ۸۳.]

سقراط چون از طریق قانونی محکوم به مرگ و نوشیدن سم شد تسلیم شده و می گفت مرگ من در این نوشیدنی است ، اما چون مسیر حکم ، قانونی بوده من به احترام قانون می نوشم و مرگ را می پذیرم. افلاطون شاگرد او بود و نفوذ داشت ، به او گفت من وسیله فرار تو را فراهم کرده ام ، ولی سقراط نپذیرفت.

وَ مَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا [مائده/۵۰.]

مَا آتَاكُمْ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَ مَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا [حشر/۷.]

وَ الْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ [توبه/۱۱۲.]

عصمت و تقوی ، چهره تسلیم

در برابر قانون الهی است : سَمِعْنَا وَ أَطَعْنَا [بقره/۲۸۵]

فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يَوْمُنَ حَتَّىٰ يَحْكُمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ [نساء/۶۵]

مَنْ يَطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ [نساء/۸۰]

فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ [نساء/۵۹]

۱۸. قوانین مطرود

قوانین مخالف شرع (هر قانونی خارج از قانون شرع باشد زشت است و نازیبا)

قوانینی که در ستیز با فطرت انسان باشد.

قوانینی که محدود کننده آزادیهای خدادادی انسان باشد.

قوانینی که در جهت حمایت از ستمگران ، سرمایه داران و... باشد مطرود است.

۱۹. آفات قانون

وضع قوانین همیشه به سود جامعه نیست :

بعضی قوانین موجب وابستگی اقتصادی می شود (ممنوعیت چرای بز در جنگلها و مراتع در زمان شاه معدوم)

بعضی قوانین موجب زیان معنوی و فساد اخلاقی می گردد.

بعضی قوانین موجب ازدیاد رشوه می شود.

بعضی قوانین موجب دوگانگی بین مأموران اجرا و مردم می گردد.

قانون غیررفاهی ، محدود کننده آزادی افراد و افزایش دهنده قدرت دولت است.

هرچه ، قوانین بیشتر شود. حيله و تقلب برخی از مردم نیز بیشتر می شود.

انواع حيله های فرار از قانون.

مواردی از فرار از قانون :

فرار از مالیات (نشان دادن درآمد خود ، کمتر از آنچه هست)

۲_ فرار از مالیات بیمه.

۲۰. عوامل قانون شکنی

۱_ عدم ایمان.

۲_ عدم عمل بعضی افراد.

۳_ عدم کیفر و نهی از منکر.

۴_ بی تفاوتی نسبت به عامل و تارک.

۵_ غفلت از خطرات قانون شکنی.

۶_ مخالف فطرت و طبع جامعه.

۷_ عناد و غرور.

۸_ منفعت طلبی شخصی بر مصلحت امت.

۹_ آموزش صحیح ندادن.

۱۰_ هوا و هوس.

۱۱_ خودخواهی : خودخواهی سرچشمه انحطاط. امام خمینی (ره) می فرمایند : خودخواهی منشأ همه مفسد است. [سرالصلاحه ، ص ۶۸]

۱۲_ جهل : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَيْرُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مَعَ الْعِلْمِ وَ شَرُّ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مَعَ الْجَهْلِ [مشكاه الأنوار ، ص ۱۳۵]

۱۳_ دنائت نفس (پستی).

۱۴_ قانون شکنی منافقان : الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ [توبه/۶۷]

۱۵_ پارتی و شفاعت بی جا :

أَسْمَهُ دَر حَدِّ ، شَفَاعَت كَرْد. رَسُولُ اللَّهِ (ص) فَرَمُود : لَا يَشْفَعُ فِي حَدٍّ [كافي ، ج ۷ ، ص ۲۵۴]

کنیز ام السلمه همسر پیامبر (ص) از قبیله ای دزدی کرده بود. پیامبر (ص) تصمیم گرفت حد را جاری کند. ام السلمه واسطه شد. رسول اکرم (ص) نپذیرفت و فرمود: يَا أُمَّ سَلَمَةَ هَذَا حَدٌّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَضَعُ فَقَطَعَهَا رَسُولُ اللَّهِ ص [کافی، ج ۷، ص ۲۵۴].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا يَشْفَعَنَّ أَحَدٌ فِي حَدٍّ إِذَا بَلَغَ الْإِمَامَ [کافی، ج ۷، ص ۲۵۴].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا كِفَالَهَ فِي حَدٍّ [کافی، ج ۷، ص ۲۵۵].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): من حالت شفاعته دون حد من حدود الله فقد ضاد الله و من خاصم في باطل و هو يعلم لم يزل في سخط الله حتى ينزع [عوالی اللثالی، ج ۱، ص ۱۶۵].

۲۱. آثار تخلف از قانون

۱ _ کیفرهای طبیعی.

۲ _ کیفرهای اخلاقی.

۳ _ کیفرهای قانونی.

۱. قبله

۱. اهمیت قبله

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حُرْمَاتٍ ثَلَاثًا لَيْسَ مِثْلُهُنَّ شَيْءٌ كِتَابُهُ وَهُوَ حِكْمَتُهُ وَ نُورُهُ وَ بَيْتُهُ الَّذِي جَعَلَهُ قِبْلَةً لِلنَّاسِ لَا يَقْبَلُ مِنْ أَحَدٍ تَوَجُّهًا إِلَى غَيْرِهِ وَ عِتْرَهُ نَبِيِّكُمْ ص [وسائل الشيعة، ج ۴، ص ۳۰۰].

عَنْ زُرَّارَةَ قَالَ: "سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ (عليه السلام) عَنْ كِبَارِ حُدُودِ الصَّلَاةِ فَقَالَ: سَبْعَةٌ، الْوُضُوءُ وَ الْوَقْتُ وَ الْقِبْلَةُ وَ تَكْبِيرُهُ الْإِفْتِيحُ وَ الرُّكُوعُ وَ السُّجُودُ وَ الدُّعَاءُ" [مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۹۸].

۲. ویژگی های قبله گاه (کعبه):

کعبه یادگار مبارزات ابراهیم (عليه السلام)، اسماعیل (عليه السلام) و هاجر (س)، فرودگاه جبرئیل (عليه السلام)، قتلگاه اسماعیل (عليه السلام)، شکنجه گاه بلال (عليه السلام)، زایشگاه علی (عليه السلام) و مرکز قیام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) است. اولین خانه در زمین است، محلی که ورود کفار به آن ممنوع است، نماز فرادا در آن از جماعت در خانه بهتر است. آنجا که فیل سواران پودر می شوند. آنجا که جز متقین حق تولیت ندارند. آنجا که همه انبیا (عليهم السّلام) اشک

ریخته و سجده کرده اند. آنجا که جغرافی نیست ، تاریخ است.

۳. استقلال در قبله

__ مَنَّتْ كَشَى از بیگانه ممنوع : لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ [بقره/ ۱۵۰] .

__ تشبّه به کفار ممنوع است.

__ استقلال خواهی نیش و نوش دارد : سَيُقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَاهُمْ عَنْ قِبَلَتِهِمْ [بقره/ ۱۴۲] .

۴. کیفیت درخواست قبله

پیامبر (ص) به قدری باادب بود که سخنی نگفت. با نگاه خود

تقاضای قبله کرد: قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ [بقره/۱۴۴].

۵. از قبله تا غدیر

سال دوم هجری قبله عوض می شود: لَبِثْنَا نِعْمَتَهُ [مائده/۶].

سال هشتم هجری مکه فتح می شود: يَتِمُّ نِعْمَتُهُ عَلَيْكَ [يوسف/۶].

ولی در غدیر خم می فرماید: أَتَمَّمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي [مائده/۳].

۶. سنبل اتحاد

توجه به قبله به معنای این نیست که خدا این سمت است: فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ [بقره/۱۱۵].

۷. حکمت تغییر قبله

— در اسلام دستورات متغیر هم هست. مقتضیات زمان و مکان و شرایط اجتماعی ممکن است در قانون اثر بگذارد.

— در تغییر قبله خداوند جلو تحلیل های غلط را گرفت. (بعضی می گفتند انتخاب بیت المقدس برای جلب یهود بود، بعضی می گفتند: برای علاقه به وطن بود.) قرآن می گوید: يَكُ آزْمَائِشُ بُوْدِ الْإِلَهِ لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلٰى عَقْبَيْهِ [بقره/۱۴۳].

۸. وظیفه ها در برابر قبله

۱. وظیفه رهبر

— رهبر باید پیشگام باشد: قَوْلٌ وَجْهَكَ [بقره/۱۴۴].

۲. وظیفه امت

— در نقشه مسکن، جهت خانه ها قبله باشد.

— گام به گام اهداف را دنبال کنید.

کسی که نمی تواند رو به قبله ایستاده یا نشسته نماز بخواند، باید به پهلو راست به نحوی که جلو بدنش رو به قبله باشد، اگر نشد به پهلو چپ، باز هم به نحوی که جلو بدنش رو به قبل باشد و اگر نشد کف پا رو به قبله مثل محتضر باشد. [مسأله ۷۷۳].

مسأله : باید تحقیق کند تا یقین به قبله پیدا کند؛ اگر نشد گمان کافی است و گمان از

محراب مسجد و قبر مسلمان حاصل می شود.

— پذیرفتن تغییر قانون بر بعضی سنگین است: وَ إِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ [بقره/۱۴۳].

۹. یکی از مصادیق قبله ، امام علی (علیه السلام) است

يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْتَ الْقِبْلَةُ إِذَا مَا ضَلَلْنَا [أعلام الدين ، ص ۲۶۹].

تَرْفَعُ يَدَيْكَ إِلَى السَّمَاءِ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۱۱۶].

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَزْرَعَ زَرْعًا فَخُذْ قُبْضَةً مِنَ الْبُذْرِ وَ اسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ [كافي ، ج ۵ ، ص ۲۶۲].

۱۰. آداب و احترام قبله

قَالَ الْحُسَيْنُ (عليه السلام): الْمُؤْمِنُ يَنَامُ عَلَى يَمِينِهِ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۲۶۲].

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَكْثَرَ مَا يَجْلِسُ تُجَاهَ الْقِبْلَةِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۶۱].

كَانَ أَكْثَرَ مَا يَجْلِسُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ [المناقب ، ج ۱ ، ص ۱۴۵].

قَالَ الْمُتَوَكِّلُ: وَحَيْدِنَاهُ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ. این جمله را خطاب به امام جواد (علیه السلام) گفته است. [بحار الأنوار ، ج ۵۰ ، ص ۲۱۱].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ شَرْفًا وَ إِنَّ أَشْرَفَ الْمَجَالِسِ مَا اسْتَقْبِلَ بِهِ الْقِبْلَةَ [بحار الأنوار ، ج ۷۲ ، ص ۴۶۹].

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): كَرِهَ أَنْ يَجَامِعَ الرَّجُلُ مُقَابِلَ الْقِبْلَةِ [كافي ، ج ۵ ، ص ۵۶۰].

قَالَ الصَّدُوقُ (ره): ثُمَّ ضَعَهُ فِي لِحْدِهِ عَلَى يَمِينِهِ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ. [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۱۷۱].

السَّيِّدُ عَلِيُّ بْنُ طَاوُسٍ (ره): "إِذَا أَرَادَ دُخُولَ الْمَسْجِدِ اسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ" [فلاح السائل ، ص ۹۱].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ

(علیه السلام): مِنْ السُّنَّةِ إِذَا جَلَسْتَ فِي الْمَسْجِدِ أَنْ تَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ [دعائم الإسلام، ج ۱، ص ۱۴۸].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَا يُجُوزُ لِلرَّجُلِ أَنْ يَصَلِّيَ وَبَيْنَ يَدَيْهِ سَيْفٌ لِأَنَّ الْقِبْلَةَ أَمْنٌ [من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۲۵۰].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَا يَتَّقِلُ الْمُؤْمِنُ فِي الْقِبْلَةِ [خصال صدوق، ج ۲، ص ۶۱۲].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا دَخَلْتُمْ الْغَائِطَ فَتَجَنَّبُوا الْقِبْلَةَ. [من لا يحضره الفقيه، ج ۴، ص ۳].

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): لَا يَبْزُقُ حِذَاءَ الْقِبْلَةِ [كافي، ج ۳، ص ۳۷۰].

۱۱. چند مسأله فقهی از قبله

مسأله: باید تحقیق کند تا یقین به قبله پیدا کند؛ اگر نشد گمان کافی است و گمان از محراب مسجد و قبر مسلمان به دست می آید.

مسأله: اگر قبله را نداند، به چهار طرف نماز بخواند.

مسأله: اگر با اطمینان به سویی نماز خواند، اگر بعد از نماز بفهمد قبله اش غلط بوده چنانچه استبدار کامل حاصل شده باشد نمازش باطل است، در غیر این صورت نمازش صحیح است.

۱. قبولی عمل

۱. اهمیت قبولی

عمل قبول خیلی کم است:

روی محمد بن فضیل بن عزوان قال قیل لعلی (ع) کم تتصدق کم تخرج مالک ألا تمسک قال: "إني والله لو أعلم أن الله تعالى قبل مني فرضا واحدا لأمسكت و لكنني والله لا أدري أ قبل سبحانه مني شيئا أم لا" [بحار الأنوار، ج ۴۱، ص ۱۳۸].

۲. قال النبي (ص): لان اكون اعلم ان الله تقبل مني عملا احب الي من ان يكون لي

بلاء الارض ذهباً [کنز ، ج ۳ ، ص ۶۹۸]

۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) كونوا بقبول العمل أشد اهتماماً بالعمل فإنه لا يقل عمل مع التقوى و كيف يقل عمل يتقبل [مجموعہ ورام ، ج ۱ ، ص ۶۴] .

۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إنكم إلى إعراب الأعمال أحوج منكم إلى إعراب الأقوال [غررالحکم ، ص ۱۵۳] .
اعمال سالم بهتر از عبارات سالم است البته :

اگر شخص ابراهیم باشد.

اگر کار کعبه سازی باشد.

اگر همکار اسماعیل باشد.

اگر شرائط بواد غیر ذی زرع باشد.

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا [بقره/۱۲۷] .

بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ [ابراهیم/۳۷] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) مَنْ قَبِلَ اللَّهُ مِنْهُ صَلَاةً وَاحِدَةً لَمْ يَعْذِبْهُ [کافی ، ج ۳ ، ص ۲۶۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) كونوا على قبول العمل أشد عنايه منكم على العمل [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۴] .

بیشتر توجه و هدف شما برای قبول شدن عمل باشد ، نه اصل عمل .

قرآن در داستان هاییل و قابیل می فرماید : هر یک از آنها کاری انجام دادند ، ولی از یکی قبول شد و از دیگری پذیرفته نگشت. فَتَقَبَّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يَتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ [مائده/۲۷] .

آن برادری که کارش قبول نشد ، ناراحت و شعله حسادتش شعله ور گردید و برادر دیگر را مورد تهدید قرار داد. اما قرآن فلسفه قبولی را در این جمله چنین می فرماید : إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ [مائده/۲۷] . خدا تنها عمل پرهیزکاران را می پذیرد.
[بحار ، ج ۷۱ ، ص ۱۷۳]

یکی از شرایط صحت ، دوری از عوامل بطلان است. همان گونه

که هر عملی باید شرایط و اجزای آن را مو به مو و طبق دستورات رسیده انجام داد ، هم چنین باید از عوارض و مبطلات آن هم دوری نمود.

۲. شرایط قبولی

بعد از آنکه از بیان شرایط صحت و تکلیف فارغ شدیم وارد بحث درباره شرایط قبولی می شویم که آن هم به نوبه خود قابل بررسی و تحقیق است. مراد ما از شرایط قبولی آن گونه از شرایطی است که سبب پاداش و اجر می شود. و اگر آن شرایط عمل نشود عمل صحیح است ، ولی پاداشی ندارد ، مانند انسان سالمی که نقش مثبتی در جامعه نداشته باشد. نه تنها در فقه ، بلکه در طب هم چنین است که عمل به دستور پزشک وقتی موثر است که انسان با خوردن یک سری غذاها اثر داروها را خنثی نکند و اکنون وارد بحث می شویم و چون شرایط قبولی را به چند نوع شرط می توان تقسیم کرد که عبارت است از شرایط لباس ، شرایط اقتصادی ، شرایط اجتماعی ، شرایط خانوادگی ، و شرایط بهداشتی ما هر را فشرده بیان می کنیم.

۱. اخلاقی

إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ [مائده/ ۲۷] .

قَالَ الْهَادِي (عليه السلام) بِمُؤَالَاتِكُمْ تُقْبَلُ الطَّاعَةُ الْمُفْتَرَضَةُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۱۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : من أحب عليا تقبل الله منه حسناته [بشاره المصطفى ، ص ۳۶] .

از کسی که شکر نعمت ، توجه به والدین ، عمل صالح ، توبه و تسلیم می کند ، عمل پذیرفته است ، به دلیل : قَالَ رَبُّ أَوْزَعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتِكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدِي وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا

تَرْضَاهُ وَ أَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنَّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ أُولَئِكَ الَّذِينَ تَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا [احقاف/ ١٦-١٥] .
إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ [مائده/ ٢٧] .

أَقَمْنَا أَسْسَ بُنْيَانَهُ عَلَى تَقْوَى مِنَ اللَّهِ وَ رِضْوَانٍ خَيْرٍ [توبه/ ١٠٩] .

لَمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ [توبه/ ١٠٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لَا يَقِلُّ عَمَلٌ مَعَ التَّقْوَى وَ كَيْفَ يَقِلُّ مَا يَتَقَبَّلُ [نهج البلاغه ، حكمت ٩٥] .

١. وَ مَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلَّا- أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ وَ لَا- يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا- وَ هُمْ كَسَالَى وَ لَا يَنْفِقُونَ إِلَّا وَ هُمْ كَارِهُونَ [توبه/ ٥٤] .

٢. قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام) قَلِيلُ الْعَمَلِ مِنَ الْعَاقِلِ مَقْبُولٌ مُضَاعَفٌ وَ كَثِيرُ الْعَمَلِ مِنْ أَهْلِ الْهَوَى وَ الْجَهْلِ مَرْدُودٌ [تحف العقول ، ص ٣٨٧] .

٣. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) لَوْ نَظَرُوا إِلَى مَرْدُودِ الْأَعْمَالِ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لَقَالُوا مَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ أَحَدٍ عَمَلًا [كافي ، ج ٨ ، ص ٣٦٥] .

٤. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلَى ثَلَاثَةٍ مِنْ لَمْ تَكُنْ فِيهِ لَمْ يَقْمْ لَهُ عَمَلٌ وَرِعٌ يَحْجِزُهُ عَنِ مَعَاصِي اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ خَلَقَ يَدَارِي بِهِ النَّاسَ وَ حَلْمٌ يَرُدُّ بِهِ جَهْلَ الْجَاهِلِ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٢٤] .

٥. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا عَمَلٌ مِنْ لَمْ يَحْفَظْ لِسَانَهُ [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ٥٩] .

٦. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) لَا وَ اللَّهُ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ شَيْئًا مِنْ طَاعَتِهِ عَلَى الْإِضْرَارِ عَلَى شَيْءٍ مِنْ مَعَاصِيهِ [كافي ،

۷. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَوْ صَلَّيْتُمْ حَتَّى تَكُونُوا كَأُوتَادٍ [كأوتار] وَصَمْتُمْ حَتَّى تَكُونُوا كَالْحَنَائِيا لَمْ يَقْبَلِ اللهُ مِنْكُمْ إِلَّا بَوْرِعَ حَاجِزٍ [عده الداعی، ص ۱۵۳].

۸. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: إِنَّمَا يَكْتَبُ لِلْعَبْدِ مِنْ صَلَاتِهِ مَا عَقَلَ مِنْهَا [عوالی اللثالی، ج ۱، ص ۳۲۵].

۹. عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى بْنِ عُبَيْدٍ عَنْ يُونُسَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) لِعَبَّادِ بْنِ كَثِيرٍ الْبُضْرِيُّ الصُّوفِيُّ: "وَيَحْكُ يَا عَبَّادُ غَرَّكَ أَنْ عَفَّ بَطْنُكَ وَفَزَّجَكَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ" (احزاب / ۷۱-۷۰) اعْلَمْ أَنَّهُ لَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنْكَ شَيْئًا حَتَّى تَقُولَ قَوْلًا عَدْلًا" [كافی، ج ۸، ص ۱۰۷].

قول سدید؛ یعنی کلامی که مثل سد جلو باطل و یاوه و مغلطه و اغفال و.... را بگیرد. افراد مقدس ماب که فریاد و منطق و مانع گفته ها و نوشته ها و تبلیغات یاوه نمی شوند، عبادتشان قبول نیست. آیه شریفه یَصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ [احزاب/ ۷۱]. درباره آنها نیست.

۱۰. و عَنْهُمْ (علیه السلام) "ليس لك من صلاتك إلا ما أحضرت فيه قلبك" [عده الداعی، ص ۱۸۱].

۲. اعتقادی

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ [آل عمران/ ۸۵].

گاهی عمل از جهت قالب صحیح، ولی از جهت قلب مردود است. همان گونه که گاهی انسان در امتحان کتبی قبول، ولی در مصاحبه به دلایلی رد می شود، بنابراین انسان باید به مسئله قبولی توجه کند و برای قبولی اعمال

شرایطی است.

۱. ایمان :

وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ [مائده/ ۵] .

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً [نحل/ ۹۷] .

وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا [اسراء/ ۱۹] .

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا [طه/ ۱۱۲] .

فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ [انبياء/ ۹۴] .

وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ [غافر/ ۴۰] .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا لَنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الضَّالُّونَ [آل عمران/ ۹۰] .

وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ [توبه/ ۵۴] .

قبولی عبادات مشروط به پیوند و جامعیت آنها است.

۱. اگر شما سلام نماز رانگوئید تمام نماز باطل است و قابل قبول نیست.

۲. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) أَوَّلُ مَا يَجِئُ بِه الْعَبْدُ عَلَى الصَّلَاةِ فَإِذَا قُبِلَتْ قُبِلَ مِنْهُ سَائِرُ عَمَلِهِ وَإِذَا رُدَّتْ عَلَيْهِ رُدَّ عَلَيْهِ سَائِرُ عَمَلِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۰۸] .

۳. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : بنى الإسلام على خمس خصال على الشهادتين و القرينتين. قيل له أما الشهادتان فقد عرفناهما ، فما القرينتان قال الصلاة و الزكاه ، فإنه لا يقبل أحدهما إلا بالأخرى ، و الصيام ، و حج البيت من استطاع إليه سبيلا ، و ختم ذلك بالولاية [أمالی طوسی ، ص ۵۱۸] .

تاکنون گفتیم که

عمل بدون ولایت پذیرفته نیست ، ولی در روایت می خوانیم که ولایت بدون عمل هم قابل قبول نیست.

قَالَ الْبَاقِرُ (علیه السلام) مَا تُنَالُ وَلَا يُتَنَا إِلَّا بِالْعَمَلِ وَالْوَرَعِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۷۴] . به ولایت ما نمی رسد مگر کسی که اهل تقوا و عمل باشد. آری ، مسئله رهبری از شرائط سیاسی قبول عمل است. و اکنون رابطه قبول شدن اعمال را با رسیدگی به طبقه محروم جامعه و پرداخت زکات تحت عنوان شرط اقتصادی مطرح می کنیم.

همین که پیمان با مشرکان لغو و حکم جهاد با آنان صادر شد ، به فکر بعضی رسید که آمدن مشرکان به مکه سبب جمعیت بیشتر و آباد شدن مسجد و شکوه بهتری است. اما قرآن این تفکر را رد می کند و می فرماید : مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَغْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ سَاهِدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ بِالْكَفْرِ [توبه/۱۷] . مشرکان حق ندارند مساجد خدا را آباد کنند ، در حالی که آنها به کفر خودشان گواهی می دهند.

این ها بخاطر کفری که دارند اعمال خود را بر باد می دهند و در پیشگاه خدا کمترین وزن و قیمتی ندارند و در آخرت هم در آتش دوزخ می مانند.

آری ، آباد کردن مسجد تنها برای کسانی است که ایمان به خدا و معاد و اهل نماز و زکات و...باشند.

إِنَّمَا يَغْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ [توبه/۱۸] .

از آیات فوق به خوبی روشن می شود که شرط قبولی عمل ایمان و تقوا است و هر عملی از هر شخصی و

به هر قصدی پذیرفته نمی شود.

قرآن کارهای کافران را همچون خاکستری می داند که باد تندی ، آن هم در روز باد خیزی تمام ذرات آنرا به جوری پراکنده کند که با هیچ وسیله ای قابل جمع کردن نباشد. مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ [ابراهیم/ ۱۸] . و شاید تنها چیزی که هم ذراتش ریز و هم به هم نجسبند و هم هیچ گونه قابل جمع آوری نباشد ، همان خاکستر باشد.

۳. خانوادگی

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَانَ لَهُ امْرَأَةٌ تُؤْذِيهِ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ صِلَاتَهَا وَ لَا حَسَنَةً مِنْ عَمَلِهَا حَتَّى تُعِينَهُ وَ تُزْصِيَهُ وَ إِنْ صَامَتِ الدَّهْرَ وَ قَامَتْ وَ أَعْتَقَتِ الرِّقَابَ وَ أَنْفَقَتِ الْأَمْوَالَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ كَانَتْ أَوَّلَ مَنْ تَرُدُّ النَّارَ ثُمَّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ عَلَى الرَّجُلِ مِثْلُ ذَلِكَ الْوِزْرُ وَ الْعِذَابُ إِذَا كَانَ لَهَا مُؤْذِيًا ظَالِمًا وَ مَنْ صَبَرَ عَلَى سُوءِ خُلُقِ امْرَأَتِهِ وَ اخْتَسَبَهُ أَعْطَاهُ اللَّهُ (بِكُلِّ مَرَّةٍ) يَضْرِبُ عَلَيْهَا مِنَ الثَّوَابِ مِثْلَ مَا أُعْطِيَ أَيُوبَ عَلَى بَلَائِهِ وَ كَانَ عَلَيْهَا مِنَ الْوِزْرِ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَ لَيْلَةٍ مِثْلَ رَمْلِ عَالِجٍ فَإِنْ مَاتَتْ قَبْلَ أَنْ تَعْتَبَهُ وَ قَبْلَ أَنْ يَرْضَى عَنْهَا حُشِرَتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنكُوسَةً مَعَ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَ مَنْ كَانَتْ لَهُ امْرَأَةٌ وَ لَمْ تُؤَافِقْهُ وَ لَمْ تَصْبِرْ عَلَى مَا رَزَقَهُ اللَّهُ وَ شَقَّتْ عَلَيْهِ وَ حَمَلَتْهُ مَا لَمْ يَقْدِرْ عَلَيْهِ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ لَهَا حَسَنَةً تَتَّقَى بِهَا النَّارَ وَ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهَا مَا دَامَتْ كَذَلِكَ [وسائل الشيعه ، ج ۷۲۰ ص ۱۶۳] .

۲. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) مَنْ نَظَرَ إِلَى أَبَوَيْهِ نَظَرَ مَا قَاتِ

وَهُمَا ظَالِمَانِ لَهُ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ لَهُ صَلَاةً [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۴۹] .

۳. قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام) لَا يَقْبَلُ اللَّهُ الصَّدَقَةَ وَذُو رَحِمٍ مُّحْتَاجٌ [احتجاج ، ج ۲ ، ص ۴۹۱] .

۴. اجتماعي

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ اغْتَابَ مُسْلِمًا أَوْ مُسْلِمَةً لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ تَعَالَى صَلَاتَهُ وَ لَا صِيَامَهُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا وَ لَيْلَةً إِلَّا أَنْ يَغْفِرَ لَهُ صَاحِبُهُ [جامع الأخبار ، ص ۱۴۶] .

۲. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْ مُؤْمِنٍ عَمَلًا وَ هُوَ مُضْمِرٌ عَلَى أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ سُوءًا [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۶۱] .

۳. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) إِنَّ سُوءَ الْخُلُقِ لَيَنْفُسِدُ الْعَمَلَ كَمَا يَنْفُسِدُ الْخَلُّ الْعَسَلَ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۲۱] .

۴. امام ، علی بن یقطين را در مراسم نپذیرفت. روز دیگر در کوچه پرسید : چرا اجازه نفرمودی؟ امام فرمود : چون تو ابراهیم شتربان را راه ندادی ، امسال حج تو قبول نیست. او به کوفه برگشت و ابراهیم را راضی کرد ، بعد که به مدینه برگشت. امام فرمود : خداوند حج تو را قبول می فرماید. [سفینه البحار ، ج ۲ ، ص ۲۵۲]

۵. اقتصادی

۱. قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) مَنْ صَلَّى وَ لَمْ يَزَكْ لَمْ تُقْبَلْ مِنْهُ صَلَاتُهُ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۵۶] .

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْعِبَادَةُ مَعَ أَكْلِ الْحَرَامِ كَالْبِنَاءِ عَلَى الرَّمْلِ [عده الداعی ، ص ۱۵۳] .

۳. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) لَوْ أَنَّ النَّاسَ أَخَذُوا مَا أَمَرَهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ فَأَنْفَقُوهُ فِيمَا نَهَاهُمُ اللَّهُ عَنْهُ مَا قَبِلَهُ مِنْهُمْ وَ لَوْ أَخَذُوا مَا نَهَاهُمُ اللَّهُ عَنْهُ

فَأَنْفَقُوهُ فِيمَا أَمَرَهُمُ اللَّهُ بِهِ مَا قَبِلَهُ مِنْهُمْ حَتَّى يَأْخُذُوهُ مِنْ حَقٍّ وَ يَنْفِقُوهُ فِي حَقٍّ [كافي ، ج ٤ ، ص ٣٢] .

٤. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ تَجَهَّزَ وَ فِي جَهَّازِهِ عَلِمَ حَرَامٌ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ مِنْهُ الْحَجَّ [وسائل الشيعة ، ج ١١ ، ص ١٤٦] .

٥. قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) لَا يَقْبَلُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ حَجًّا وَ لَا عَمْرَةً مِنْ مَالٍ حَرَامٍ [أمالي صدوق ، ص ٤٤٢] .

٦. سياسي

١. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : فَوَ الَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ نَبِيًّا لَوْ جَاءَ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَعْمَالٍ كَأَمْثَالِ الْجِبَالِ وَ لَمْ يَجِئْ بِوَلَايَةِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) أَكْبَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي النَّارِ [أمالي طوسي ، ص ٣٠٨] .

٢. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ الَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ عَزِيدًا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِعَمَلٍ سَبْعِينَ نَبِيًّا مَا قَبِلَ اللَّهُ ذَلِكَ مِنْهُ حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ بِوَلَايَتِي وَ وَلَايَةِ أَهْلِ بَيْتِي [أمالي طوسي ، ص ١٤٠] .

٣. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) لَمَا تَنَفَّعَ الصَّامَاءُ وَ الصَّدَقَةُ إِلَّا مَعَ الْإِهْتِدَاءِ إِلَى سَبِيلِ النَّجَاهِ وَ طَرِيقِ الْحَقِّ [احتجاج ، ج ١ ، ص ٢٤٧] .

٤. امام صادق (ع) : به یکی از عباد بنی اسرائیل وحی شد كه هو عزتی و جلالی و جبروتی لو أنك عبتنی حتی تذبوب كما تذبوب الألیه فی القدر ما قبلت منك حتی تأتینی من الباب الذی أمرتک به [المحاسن ، ج ١ ، ص ٩٧] .

٥. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنَ الْعِبَادِ الْأَعْمَالَ الصَّالِحَةَ الَّتِي يَعْمَلُونَهَا إِذَا تَوَلَّوْا الْإِمَامَ الْجَائِرَ [أمالي طوسي ، ص ٤١٧] .

٦. قَالَ الْبَاقِرُ (عليه)

السلام) كُلُّ مَنْ دَانَ اللَّهُ بِعِبَادِهِ يَجْهَدُ فِيهَا نَفْسَهُ وَ لَا إِمَامَ لَهُ مِنَ اللَّهِ فَسَعِيَهُ غَيْرُ مَقْبُولٍ [كافي ، ج ١ ، ص ٣٧٤] .

٧. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) مَنْ لَمْ يَتَوَلَّنَا لَمْ يَدْفَعْ اللَّهُ لَهُ عَمَلًا [كافي ، ج ١ ، ص ٤٣٠] .

٨. همه آن بزرگواران باب الله هستند .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أَنَا عَيْنُ اللَّهِ وَ أَنَا يَدُ اللَّهِ وَ أَنَا جَنْبُ اللَّهِ وَ أَنَا بَابُ اللَّهِ [كافي ، ج ١ ، ص ١٤٥] .

وَ أَتُوا الثُّبُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا [بقره/١٨٩] .

٩. قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) مَا تَنَالُوا وَلَا يَتَنَا إِلَّا بِالْعَمَلِ وَ الْوَرَعِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٤] .

١٠. قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) مَنْ مَاتَ وَ فِي قَلْبِهِ بَعْضٌ لَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ مَنْ تَوَلَّى عَدُوَّنَا لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ لَهُ عَمَلًا [مستدرک الوسائل ، ج ١ ، ص ١٤٩] .

١١. قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) وَ اللَّهُ لَوْ سَيَّجَدَ حَتَّى يَنْقَطِعَ عُنُقُهُ مَا قَبِلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى مِنْهُ إِلَّا بِوَلَايَتِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٥٦] .

اولین شرط قبولی اعمال داشتن ولایت و قبول یک حکومت و سرپرستی حق است. امام باقر (ع) می فرماید : " کسی که به خدا ایمان نداشته باشد و در این راه عبادت های جان فرسا نماید ، ولی رهبر الهی نداشته باشد تلاش و عبادتش قبول نیست " .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) كُلُّ مَنْ دَانَ اللَّهُ بِعِبَادِهِ يَجْهَدُ فِيهَا نَفْسَهُ وَ لَا إِمَامَ لَهُ مِنَ اللَّهِ فَسَعِيَهُ غَيْرُ مَقْبُولٍ [كافي ، ج ١ ، ص ٣٧٤] .

امام صادق (ع) می فرماید : " کسی که در خط امامت معصوم نباشد

، در روز قیامت هیچ عملی از او پذیرفته نخواهد شد."

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) مَنْ لَمْ يَأْتِ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ بِمَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ يَتَقَبَّلْ مِنْهُ حَسَنَةٌ [کافی، ج ۸، ص ۳۳].

امام صادق (ع) به شخصی به نام عباد فرمود: "تا حرف حق و سخن عدل نگویی خدا از تو کاری را قبول نمی کند."

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) لَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنْكَ شَيْئًا حَتَّى تَقُولَ قَوْلًا عَدْلًا [کافی، ج ۸، ص ۱۰۷].

مگر در قرآن نمی خوانیم که آن همه عبادت های ابلیس به خاطر یک نافرمانی و لجابت تکبر از بین رفت. آری، باید از راه وارد شویم و گرنه مورد غضب خدا قرار می گیریم.

این سفارش قرآن است که می فرماید: وَ أَتُوا الطُّبُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا [بقره/۱۸۹]. برای ورود به خانه ها از درب آن وارد شوید. آری، برای آشنائی با سنت رسول الله (ص) که شهر علم است باید از بیان و خط حضرت علی (ع) پیروی کرد، چون اوست که درگاه علم رسول الله (ص) است. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَعَلِيٌّ بَابُهَا [أمالی صدوق، ص ۳۴۳]. شناخت راه خدا تنها از طریق پذیرفتن رهبری امامان معصوم (ع) است.

در کتاب صافی می خوانیم که حضرت علی (ع) فرمود: "باب اللهستیم و راه خدا از طریق ما معرفی می شود."

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) نَحْنُ بَابُ اللَّهِ [إحتجاج، ج ۱، ص ۲۲۷].

امام باقر (ع) فرمود: "به خدا سوگند اگر کسی در کنار کعبه _ که بهترین مکانها است _

روزها را روزه و شبها را تا صبح به نماز بایستد ، ولی حق ما را نشناسد هیچ عملی را خدا از او نمی پذیرد".

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) إِنَّ أَفْضَلَ الْبِقَاعِ مَا بَيْنَ الرُّكْنِ الْأَسْوَدِ وَالْمَقَامِ وَبَابِ الْكَعْبَةِ وَذَاكَ حَاطِئُ إِسْمَاعِيلَ وَاللَّهُ لَوْ أَنَّ عَبِيداً صَفَّ قَدَمَيْهِ فِي ذَلِكَ الْمَكَانِ وَقَامَ اللَّيْلَ مُصِلياً حَتَّى يَجِيئَهُ النَّهَارُ وَصَامَ النَّهَارَ حَتَّى يَجِيئَهُ اللَّيْلُ وَلَمْ يَعْرِفْ حَقَّنَا وَحُرْمَتَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ مِنْهُ شَيْئاً أَبَداً [وسائل الشيعة ، ج ١ ، ص ١٢٢] .

و نظیر این حدیث را در کتاب کافی می خوانیم.

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) نَحْنُ وَاللَّهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى الَّتِي لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنَ الْعِبَادِ عَمَلًا إِلَّا بِمَعْرِفَتِنَا [کافی ، ج ١ ، ص ١٤٤] .

در حدیث دیگر از امام صادق (ع) چنین می خوانیم : فَمَنْ لَمْ يَتَوَلَّنَا لَمْ يَرْفَعْ اللَّهُ لَهُ عَمَلًا [کافی ، ج ١ ص ٤٣٠] .

هر کسی که ولایت و رهبری ما را نپذیرد ، خدا هم عمل او را نمی پذیرد.

آری ، ولایت به تمام اعمال ما جهت و ارزش می دهد. راه دور نرویم؛ ما مردم ایران نماز و روزه و حج و سایر اعمال را داشتیم ، اما به خاطر نبود رهبری و ولایت حق دهها سال طاغوت بر ما حکومت کرد. همه چیز ما ، حتی اراده ما در اختیار آنها بود ، ولی همین که خط ولایت و رهبری مردم تغییر کرد و از شر طاغوت به ولایت فقیه پناه بردند ، توانستند با نیروی مکتب و رهبری حق و عدالت خود را یافته و آزادی را بدست آورند.

شما در حجاز

هم مراسم دینی را باشکوه تراز ایران می بینید ، لکن به خاطر انحراف خط رهبری ذلیل ترین مردم کره زمین هستند ، زیرا با آن همه مراکز مقدس و در خانه وحی و زادگاه رسول الله (ص) و توجه میلیون ها مسلمان به آنجا و با داشتن آن همه نفت ، کوچکترین اراده ای ندارند.

و این است معنای آن همه اصراری که در روایات ما درباره مسئله رهبری شده است. آری ، اگر رهبر بود به مردم هم دین می دهد و هم دید ، هم راه را نشان می دهد و هم چاه را ، هم مبشر است و هم منذر ، هم مسلمان را عزیز می کند و هم ابرقدرتها را ذلیل ، هم اسلام را زنده می کند و هم خرافات را می کوبد. رهبر قلب مردم است. رهبری شمع و چراغ جامعه است. اگر در جامعه رهبری حق بود ، نقاط ضعف دیگر قابل جبران است. همان گونه که اگر در ماشین راننده خوب بود ، مسائل کهنگی ماشین و صندلی قابل تحمل است ، ولی اگر در جامعه رهبر فاسد بود هرچه هم مردم در رفاه باشند ، رو به سقوط هستند. همان گونه که اگر راننده ناشی بود هر چند هم که ماشین و مسافران لوکس و دولوکس و سوپر دولوکس باشند آینده این مسافران سقوط در دره هاست. در بیش از سی حدیث در جلد اول وسائل الشیعه می خوانیم که زیر بنای تمام دین بر چند چیز است. و در بعضی از آن روایات می بینیم که زیر بنای تمام آن زیربناها مسئله رهبری است. آری ، اگر رهبر حق نباشد به زودی به جای توحید ، طاغوتها

سبز می شوند و به جای نبوت و قوانین آسمانی ، قوانین شرقی و غربی سردر می آورند و به جای توجه به معاد ، به کلی مسئله قیامت فراموش می شود.

۷. بهداشتی

۱. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ لَهُ صَلَاةً أَرْبَعِينَ يَوْمًا [كافي ، ج ۶ ، ص ۴۰۱] .

۲. عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنْ أَبِي الصَّحَّارِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ شَارِبِ الْخَمْرِ فَقَالَ : " (لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ) صَلَاةً مَا دَامَ فِي عُرُوقِهِ مِنْهَا شَيْءٌ " [وسائل الشيعة ، ج ۲۵ ، ص ۳۰۴] .

۳. ویژگی های قبولی

۱. دعا برای قبولی عمل

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا [بقره/۱۲۷] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ صَلَاتِي وَ دَعَائِي بِقَبُولِ حَسَنِ [جمال الأسبوع ، ص ۲۷۱] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) اللَّهُمَّ طَهِّرْ قَلْبِي وَ تَقَبَّلْ سَعْيِي [تهذيب الأحكام ، ج ۱ ، ص ۳۶۷] .

دعای قبول شدن برای دیگران :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ يَقُولُ لِلْقَادِمِ مِنْ مَكَّةَ قَبْلَ اللَّهِ مِنْكَ وَ أَخْلَفَ عَلَيْكَ نَفَقَتَكَ وَ غَفَرَ ذَنْبَكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۲۹۹] .

قال السيد قدس الله روحه : "اللهم صل على محمد و آل محمد و تقبل منا الأعمال" [بحار الأنوار ، ج ۹۹ ، ص ۱۹۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ يَا إِلَهَ الْمَأُولِينَ وَ الْآخِرِينَ اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَ تَقَبَّلْ مِنَّا صِيَامَاتِنَا وَ صِيَامَنَا وَ قِيَامَنَا [إقبال الأعمال ، ص ۲۴۱] .

اللَّهُمَّ انْفَعْنَا بِالْقُرْآنِ الْعَظِيمِ وَ اهْدِنَا بِآيَاتِ وَ الذِّكْرِ الْحَكِيمِ وَ تَقَبَّلْ مِنَّا قِرَاءَتَهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۳۷۸] . تقبل منا

ما أدیت "اللهم تقبل منا ما أدیت عنا فيه من حق" [إقبال الأعمال ، ص ٢٩٣] .

اللهم تقبل منا هذا الشهر [البلد الأمين ، ص ١٩٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنَّا سَكِي [كافي ، ج ٤ ، ص ٤٦٧] .

اللهم صل على محمد و آل محمد و تقبل مني زيارتي [بحار الأنوار ، ج ٩٧ ، ص ٢٨٧] .

اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ صَلَاتِي وَ تَقَبَّلْ دُعَائِي [مصباح المتعجد ، ص ٢٨٦] .

اللهم اغفر لي ذنوبي و تقبل حسناتي [المقنعه ، ص ٤٣٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ وَ عَيْنٍ لَا تَدْمَعُ وَ صَلَاةٍ لَا تُقْبَلُ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ٣٥] .

٢. علامت قبولی عمل

١. قَالَ الْمُفَضَّلُ بْنُ عُمَرَ لِلصَّادِقِ (عليه السلام) أَحِبُّ أَنْ أَعْرِفَ عَلَامَةَ قَبُولِي عِنْدَ اللَّهِ. فَقَالَ لَهُ: "عَلَامَةُ قَبُولِ الْعَبْدِ عِنْدَ اللَّهِ أَنْ يَصِيبَ بِمَعْرُوفِهِ مَوَاضِعَهُ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ كَذَلِكَ فَلَيْسَ كَذَلِكَ" [أعلام الدين ، ص ٢٨٣] .

٢. اشك ريختن نشانه قبولی عمل است :

قال موف المزار الكبير : " و اخشع لربك و ابك فإن خشع قلبك و دمت عيناك فهو علامه القبول و الإذن" [بحار الأنوار ، ج ٩٧ ، ص ٢١١] .

٣. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) من أحب أن يعلم أقبلت صلاته أم لم تقبل فلينظر هل منعه صلاته عن الفحشاء و المنكر فبقدر ما منعه قبلت منه [بحار الأنوار ، ج ٧٩ ، ص ١٩٨] .

٣. درجات قبولی عمل

قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام) اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّي كَمَا تَقَبَّلْتَ مِنْ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِكَ [فقه الرضا (ع) ، ص ٢١٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) اللَّهُمَّ فَتَقَبَّلْهُ مِنَّا بِأَحْسَنِ قَبُولِكَ [كافي ، ج ٤ ، ص ١٦٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اللَّهُمَّ تَقَبَّلْهُ بِقَبُولِ حَسَنِ [الجعفریات ، ص ٢٠٣] .

٤. موانع قبولی عمل

قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى : إني لا أتقبل عملا ممن لا يعظم محمدا و عليا و آلهما الطيبين [بحار الأنوار ، ج ١٣ ، ص ٢٤٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) أَرْبَعَةٌ لَا تُقْبَلُ لَهُمْ صَلَاةُ الْإِمَامِ الْجَائِزِ وَالرَّجُلُ يَوْمَ الْقَوْمِ وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ وَالْعَبْدُ الْأَبْقُ مِنْ مَوْلَاهُ مِنْ غَيْرِ ضُرُورِهِ وَالْمَرْأَةُ تَخْرُجُ مِنْ بَيْتِ زَوْجِهَا بِغَيْرِ إِذْنِهِ [خصال صدوق، ج ١، ص ٢٤٢].

لَا يَقْبَلُ مِنْ صَلَاتِكَ إِلَّا مَا أَقْبَلْتَ عَلَيْهِ مِنْهَا بِقَلْبِكَ [من لا يحضره الفقيه، ج ١، ص ٣٠٣].

زنى كه برای غير شوهرش عطر بزند: قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) أَيَّمَا امْرَأَةٍ تَطَيَّبَتْ لِغَيْرِ زَوْجِهَا لَمْ تُقْبَلْ مِنْهَا صَلَاةٌ [كافي، ج ٥، ص ٥٠٧].

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) يَأْتِي عَلَى الرَّجُلِ سِتُّونَ وَ سَبْعُونَ سَنَةً مَا قَبِلَ اللَّهُ مِنْهُ صَلَاةً قُلْتُ وَ كَيْفَ ذَاكَ قَالَ لِأَنَّهُ يَغْسِلُ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِمَسْحِهِ [كافي، ج ٣، ص ٣١].

تارك الزكاه لا تقبل صلاته [بحار الأنوار، ج ٧٩، ص ٣٠٥].

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) مَنْ شَرِبَ شَرْبَةَ خَمْرٍ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ مِنْهُ صَلَاتَهُ سَبْعًا وَ مَنْ سَكَرَ لَمْ يُقْبَلْ مِنْهُ صَلَاتُهُ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا [كافي، ج ٦، ص ٤٠١].

١. فسق و گناه :

قُلْ أَنْفِقُوا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَنْ يَتَقَبَّلَ مِنْكُمْ إِنَّكُمْ

كُنْتُمْ قَوْمًا فَاسِقِينَ [توبه/۵۳] .

۲. بی اعتنایی به نماز :

وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كَسَالَى وَلَا يَنْفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ [توبه/۵۴] .

۱. قتل و خونریزی

۱. احترام خون در قرآن

۱_ وَ إِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ [بقره/۸۴]

۲_ وَ مَنْ يُقْتَلْ مُؤْمِنًا مَّعْتَمِدًا فَأَجْرَاهُ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا [نساء/۹۳]

۳_ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا [مائده/۳۲]

۴_ وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ حَشِيَّةً إِمْلَاقٍ [اسراء/۳۱]

۵_ وَ مَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلْطَانًا فَلَا يَسْرِفُ فِي الْقَتْلِ [اسراء/۳۳]

۲. اسلام و مساوات در خون

النبوی (ص): فان اهل الاسلام تتكافى دمائهم [سفینه البحار / دم]

۳. ریختن خون چه کسی را اسلام جایز دانسته است

۱. در حفظ رهبر و مکتب

حفظ مکتب :

کسی که به دروغ ادعای پیامبری کند ، کشتن وی جایز است.

حفظ رهبر :

کسی که به پیامبر (ص) و امام (ع) و حضرت زهرا (سلام الله علیها) دشنام دهد ، کشتن وی جایز است.

آری قوام جامعه به داشتن امنیت ، مکتب و رهبر است که سهل انگاری در این مسائل ضرر جبران ناپذیری دارد.

اگر کسی بخواهد با همسرش زنا یا با فرزندش لواط نماید و بدون کشتن راهی برای جلوگیری نباشد یا اگر کسی بخواهد به ناموس دیگری تجاوز کند و بدون کشتن راهی برای جلوگیری نباشد، اگر دزدی به خانه کسی وارد شود و بدون کشتن راهی

برای جلوگیری نباشد ، کشتن جایز است. [توضیح المسائل مُحَشَى ، مسأله ۲۸۰۳ (تحریر و تکمله)]

۳. در قصاص

وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ [بقره/۱۷۹.]

۴. در حفظ نظم اجتماعی

تهدید به قتل مصداق مفسد فی الارض است؛ کسی که حربه خود را بیرون بکشد.

۴. حکم خوردن خون

در قرآن چهار مرتبه تحریم خوردن خون بیان شده :

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَ مَا أَهْلًا بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَ لَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ [بقره/۱۷۳.]

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمَ وَ لَحْمَ الْخِنْزِيرِ [مائده/۳.]

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَ لَحْمَ الْخِنْزِيرِ [نحل/۱۱۵.]

قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ [انعام/۱۴۵.]

دو بار در مکه انعام و نحل و دو بار در مدینه ، بقره و مائده.

خون ، سنگر میکروب ها است و لذا مرکز پاسداری گلبول های سفید هم خون است. همین که خون از کار می افتد ، گلبول ها که پاسدارند ، می میرند و میدان برای رشد هر نوع میکروب باز می شود؛ این از یک سو ، از سوی دیگر از تأثیر غذا در روحيات نباید غافل شد.

در حدیثی که از امام رضا (ع) ذیل آیه تحریم خون در آیه ۱۷۳ بقره در نور الثقلین ، ج ۱ ، ص ۱۲۹ آمده می خوانیم که خوردن خون در بروز زرداب و شبه جنون و سنگدلی اثر می گذارد.

۱. قتل

۱. اهمیت جلوگیری از قتل در اسلام

۱- وَ مَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ لَعَنَهُ وَ

أَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا [نساء/ ۹۳] .

۲- مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعَدَ ذَٰلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُشْرِفُونَ [مائده/ ۳۲] .

راستی کسی که یک نفر بی گناه را بکشد آمادگی دارد بی گناه دیگری را هم بکشد و کسی که یک تیر رها کند آماده است رگبار هم رها کند. آری، گویا کسی است که آمادگی دارد همه را بکشد.

ثانیا: جامعه اسلامی یک واحد است و افراد آن مانند اعضای یک پیکر؛ هر لطمه به عضوی بخورد شعاعش به همه اعضا می رسد، زیرا هر کس به اندازه شعاع وجودی خود در جامعه انسانی اثر دارد.

۳- در روایات احیاء و قتل به هدایت و ضلال هم آمده [تفسیر نمونه، ج ۴، ص ۳۵۶] .

۴- وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزُنُونَ وَلَا مَنْ يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا [فرقان/ ۶۸] .

۵- مردی کشته شد و قاتلش معلوم نشد، پیامبر (ص) به منبر رفت و فرمود:

الشَّيْخُ الْمُفِيدُ فِي أَمَالِيهِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ خَالِدِ الْمَرَاغِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ النَّهَائِنْدِيِّ عَنْ أَبِي خَزْرَجِ الْأَسَدِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضِيلِ عَنْ أَبِيانِ بْنِ أَبِي عِيَاشٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ إِيَّاسٍ عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ قَالَ وَجَدَ قَتِيلًا عَلَىٰ عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَخَرَجَ مُغْضَبًا حَتَّى رَفَى الْمِثْبَرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَآتَنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ

: " يَقْتُلُ رَجُلٌ مِّنَ الْمُسْلِمِينَ لَا يَدْرِي مَنْ قَتَلَهُ وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ أَهْلَ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ اجْتَمَعُوا عَلَيَّ قَتَلُوا مُؤْمِنًا أَوْ رَضُوا بِهِ لَأَدْخَلَهُمُ اللَّهُ فِي النَّارِ وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يَجِدُ أَحَدًا ظَلَمًا إِلَّا جُلِدَ غَدًا فِي نَارِ جَهَنَّمَ مِثْلَهُ وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يَبْغِضُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ أَحَدٌ إِلَّا أَكْبَهُ اللَّهُ عَلَيَّ وَ جَهَّهَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ " [مستدرک الوسائل ، ج ١٨ ، ص ٢١١] .

٦- بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ هَذَا مَا أَمَرَ بِهِ عَبْدُ اللَّهِ عَلَيَّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ مَالِكُ بْنُ الْحَارِثِ الْأَشْثَرِ نَهَجَ الْبَلَاغَةَ ص : ٤٢٧ فِي عَهْدِهِ إِلَيْهِ حِينَ وَلَّاهُ مَصِيرَ جَبَايَه خَرَجَهَا وَ جِهَادَ عَدُوَّهَا وَ اسْتِصْلَاحَ أَهْلِهَا وَ عِمَارَةَ بِلَادِهَا أَمْرَهُ بِتَقْوَى اللَّهِ وَ إِثَارِ طَاعَتِهِ وَ اتِّبَاعِ مَا أَمَرَ بِهِ فِي كِتَابِهِ... إِيَّاكَ وَ الدِّمَاءَ وَ سَيْفُكَهَا بِغَيْرِ حِلِّهَا فَإِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ أَدْعَى لِنَقْمِهِ وَ لَا أَعْظَمَ لِتَبِعِهِ وَ لَا أَحْرَى بِزَوَالِ نِعْمِهِ وَ انْقِطَاعِ مُدَّةِ مَنْ سَيْفَكَ الدِّمَاءَ بِغَيْرِ حَقِّهَا وَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ مُبْتَدِئُ بِالْحُكْمِ بَيْنَ الْعِبَادِ فِيمَا تَسَافَكُوا مِنَ الدِّمَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَلَا تُقَوِّنَنَّ سُلْطَانَكَ بِسَيْفِكَ دَمَ حَرَامٍ فَإِنَّ ذَلِكَ مِمَّا يَضْعُفُهُ وَ يُوْهِنُهُ بَلْ يَزِيلُهُ وَ يَنْقُلُهُ وَ لَا عُذْرَ لَكَ عِنْدَ اللَّهِ وَ لَا عِنْدِي فِي قَتْلِ الْعَمِيدِ لِأَنَّ فِيهِ قَوْدَ الْبَيْدِنِ وَ إِنْ ابْتَلَيْتَ بِخَطِيئَةٍ وَ أَفْرَطَ عَلَيْكَ سَوْطُكَ أَوْ سَيْفُكَ أَوْ يَدُكَ بِالْعُقُوبَةِ فَإِنَّ فِي الْوَكْرَةِ فَمَا فَوْقَهَا مَقْتَلَهُ فَلَا تَطْمَحَنَّ بِكَ نَخْوَهُ سُلْطَانِكَ عَنْ أَنْ تُودَى إِلَى أَوْلِيَاءِ الْمَقْتُولِ حَقَّهُمْ وَ إِيَّاكَ وَ الْإِعْرَابَ بِنَفْسِكَ وَ الثَّقَةَ بِمَا يُعْجِبُكَ مِنْهَا وَ حُبَّ " [نَهَج الْبَلَاغَةَ ، ص ٤٤١] .

٢. انگیزه های قتل

١. حسد

وَ اتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنِي آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ

مِنْ أَحَدِهِمَا وَ لَمْ يَتَّقِبْ مِنَ الْآخِرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَّقِبُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ [مائده/ ۲۷] .

قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَ أَلْقُوهُ فِي غِيَابَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطُهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ [يوسف/ ۱۰] .

وَ إِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يَخْرِجُوكَ وَ يَمْكُرُونَ وَ يَمْكُرُ اللَّهُ وَ اللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ [انفال/ ۳۰] .

۲. ریشه اقتصادی

قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّي عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ لَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَ إِيَاهُمْ وَ لَا- تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَّنَ وَ لَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكَمْ وَصَاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ [انعام/ ۱۵۱] .

قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّي عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ لَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَ إِيَاهُمْ وَ لَا- تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَّنَ وَ لَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكَمْ وَصَاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ [انعام/ ۱۵۱] .

از دست دادن موقعیت یا ترس از آن :

کسب مال از طریق حرام (مثل دزدی) ۱- دزدان رفقای خود را به قتل می رسانند ۲- دزدان صاحب خانه و اهل خانه را به قتل می رسانند.

به دست آوردن پست و مقام (نظیر کودتا)

۳. ریشه روانی

غیرت ناموسی (قتل کسی که با محارم فرد رابطه برقرار کرده)

بدبینی (قتل همسر یا خواهر یا فرد دیگر به خاطر وهمیات)

پذیرفتن خواست انسان در مسیر هوای نفسانی (مثل قتل دختران و ربودن آنها)

غیرت دینی (نظیر قتل های خیابانی در مشهد)

روابط نامشروع

(کشتن رقیب)

و لَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْأً كَبِيرًا [اسراء/ ۳۱].

۴. محیط و عوامل اجتماعی

يَتَوَارَى مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَى هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ [نحل/ ۵۹].

۳. مهدور الدم

۱. مرتد

مرتد بر دو قسم است. الف) مرتد فطری آن است که مسلمان زاده باشد و سپس مرتد شده باشد. ب) مرتد ملی: آن است که پدر و مادرش هیچ کدام مسلمان نبوده اند بعد مسلمان و سپس مرتد شده باشد.

حکم مرتد فطری قتل است، گرچه توبه کند. این در مورد مرد است، ولی در مورد زن حبس ابد می شود و یضرب فی اوقات الصلوه.

قال فی اللمعه: و المرتد لا تقتل بالارتداد لقصور عقلها و لكن تجبس و تضرب اوقات الصلوات حتی تتوب او تموت. [شرح لمعه، ج ۲، ص ۲۴۶].

۲. بدعت گذار

کسانی که دعوت به بدعت کنند و مردم را به فتنه اندازند. امام هادی (ع) به شخصی به نام جنید دستور دادند که فارس بن حاتم که یفتن الناس و يدعوهم الی البدعه را بکشد.

حضرت پولی به من داد و فرمود: "سلاحی تهیه کن و بر من عرضه دار. می گوید: شمشیری خریدم و به حضرت عرضه داشتم. حضرت فرمود: "این را پس بده و غیر این را تهیه کن" می گوید: شمشیر را پس دادم و ساطوری به جای آن تهیه کردم و به حضرت عرضه داشتم. حضرت فرمود: "این خوب است". می گوید: من به سراغ فارس آمدم و قد خرج من المسجد بین الصلاتین المغرب و العشاء!!!

فضربت علی رأسه فصرعته. افتاد و مرد و داد و فریادی بلند شد من ساطور را از دست انداختم ، مردم اجتماع نمودند فاخوا
یدورون و طلبوا الزقاق و الدود کوچه های بن بست و خانه ها را گشتند چیزی نیافتند و اثری هم از ساطور ندیدند.

قال سعد : و حدثنی جماعه من أصحابنا من العراقیین و غیرهم بهذا الحدیث عن جنید ثم سمعته أنا بعد ذلك من جنید أرسل
إلی أبو الحسن العسکری (ع) یامرنی بقتل فارس بن حاتم القزوینی لعنه الله. فقلت : لا حتی أسمع منه یقول لی ذلك یشافهنی
به. قال : فبعث إلی فدعانی فصرت إلیه. فقال : " آمرک بقتل فارس بن حاتم " فناولنی دراهم من عنده ، و قال : اشتر بهذه
سلاحا فأعرضه علی " فذهبت فاشتریت سیفا فعرضته علیه ، فقال : رد هذا و خذ غیره ". قال : فرددته و أخذت مکانه ساطورا
فعرضته علیه. فقال : " هذا نعم ". فجئت إلی فارس و قد خرج من المسجد بین الصلاتین المغرب و العشاء ، فضربته علی رأسه
فصرعته و ثبیت علیه فسقط میتا ، و وقعت الضجه فرمیت الساطور بین یدی ، و اجتمع الناس و أخذت إذ لم یوجد هناك أحد
غیری ، فلم یروا معی سلاحا و لا سکینا ، و طلبوا الزقاق و الدور فلم یجدوا شیئا ، و لم یر أثر الساطور بعد ذلك. [رجال الکشی
، ص ۵۲۴] .

۳. دزدی که قصد مال و آبروی انسان را دارد

دزدی که قصد مال و عیال انسان را داشته باشد : قال الباقر (ع) : اذا دخل علیک اللص یرید اهلک و مالک فان استطعت ان
تبدره و تضربه

فابدروه و اضربه و قال : اللص محارب لله و لرسوله فاقتله فما منك منه فهو على [وسائل ، ج ۱۸ ، ص ۵۴۳] .

۴. محارب با خدا و پیامبر

محارب با خدا و رسول : إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ [مائده/۳۳] .

۱. شأن نزول آیه در مورد محارب

جمعی از مشرکان مسلمان شدند و به مدینه آمدند ، ولی آب و هوا به آنان نساخت. رسول الله (ص) فرمود در منطقه بیرون مدینه که شتران زکاتی را نگهداری می کردند بروند تا از آب و هوا و شیر تازه بهره مند شوند. آنها رفتند و بهبود پیدا کردند ، لکن به جای قدردانی چوپان های مسلمانان را گرفتند و دست و پا بریدند و چشم آنها را از بین بردند و شتران را غارت و از اسلام بیرون رفتند! رسول الله (ص) دستور دستگیری آنها را صادر فرمودند : آنها را دستگیر و مقابله به مثل کردند؛ یعنی : چشم آنها را کور و دست و پای آنها را بریدند تا دیگران عبرت گیرند. آیه فوق نازل شد ، که جزای کسانی که به روی مردم اسلحه می کشند و تهدید می کنند ۴ عمل است.

تذکر ۱ : منظور از محارب ، محارب با خدا و رسول الله است و طبق احادیث کسی است که با اسلحه به مال و جان مردم تجاوز کند ، بنابراین قلدرها و چاقوکش ها و دزدان بیابانی و شهری که حمله به جان

و مال و ناموس مردم می کنند مشمول آیه هستند ، جالب این که در آیه از محاربه و ستیز با مردم به عنوان محارب با خدا و رسول الله (ص) یاد شده.

تذکر ۲: منظور از قطع دست و پا طبق آنچه در کتب فقهی آمده همان مقداری است که در مورد سرقت بیان شده ، یعنی تنها بریدن ۴ انگشت از دست یا پا [نمونه به نقل از کنز العرفان] .

تذکر ۳: چهار نوع جزا در آیه به نظر حاکم اسلامی است که متناسب با جرم حکم می کند.

۲. شرائط حد محارب

طبق روایات اگر نوع محاربه شدید باشد جزای شدید و اگر خفیف ، جزای خفیف. نظیر این که می گوید فلان عمل از ۳ تا ۱۰ سال زندان و دست قاضی را باز می گذارد تا ببیند نوع جرم و کیفیت آن و زمان و مکان آن و روحیه مردم و سایر خصوصیات چگونه بوده است. و یا نظیر تعزیر ، مثلاً : الف) اگر محارب ، مسلمانی را کشته؛ جزای او یک نوعان یقتلوا انتخاب می شود.

ب : اگر محارب ، مسلمانی را نکشته ، بلکه فقط اموالش را با تهدید گرفته؛ نوع قطع دست و پا.

ج : اگر هم کشته و هم اموال را برده اعدام شود و جنازه به دار آویخته گردد تا عبرت دیگران شود.

د : اگر نه کشته و نه برده ، بلکه فقط با اسلحه تهدید کرده ، فقط تبعیدینفوا من الارض

این مطلب از روایات ذیل آیه در نور الثقلین استفاده می شود. إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ

أَيديهم وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلاَفٍ أَوْ يَنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ [مائده/ ۳۳] .

این شدت عمل برای ایجاد محیط امن است و تازه عذاب آخرت مانده ، زیرا می خوانیم :

آیا اگر قبل از دسترسی توبه کنند مورد عفو قرار می گیرند إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ [مائده/ ۳۴] .

البته اگر بعد از دستگیری توبه کند فایده ندارد؛ باید قبل از دستگیری توبه کند قبل ان تقدروا علیهمالبته توبه از حق الله است و حق الناس سر جای خود است و اگر کسی را کشته ، باید کشته شود.

از کجا توبه را بفهمیم؟ با دو شاهد عادل یا با تغییر روش و برنامه او که دلیل بر دگرگونی فکری و عملی او باشد.

۴. انواع قتل

۱. جسمی

۱. فرزند کشی

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ حَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا وَ مَا كَانُوا مُهْتَدِينَ [انعام/ ۱۴۰] .

۲. خود کشی

۳. سقط جنین

۲. روحی

۱. ریختن آبرو

الْبَحَارُ ، عَنْ كِتَابِ قِصَاةِ حُقُوقِ الْمُؤْمِنِينَ لِلشَّيْخِ سَدِيدِ الدِّينِ أَبِي عَلِيٍّ بْنِ طَاهِرِ الصُّورِيِّ يَأْسِنَادِهِ قَالَ سَيِّئِلَ الرَّضَا (ع) مَا حَقُّ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ؟ فَقَالَ : إِنَّ مِنْ حَقِّ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ الْمَوَدَّةَ لَهُ فِي صِدْرِهِ وَ الْمَوَاسِيَةَ لَهُ فِي مِرَالِهِ وَ التُّصِيرَةَ لَهُ عَلَى مَنْ ظَلَمَهُ وَ إِنْ كَانَ فِيءٌ لِلْمُسْلِمِينَ وَ كَانَ غَائِبًا أَخَذَ لَهُ بِنَصِيْبِهِ وَ إِذَا مَاتَ فَالزِّيَارَةُ إِلَى قَبْرِهِ وَ لَا يَظْلِمُهُ وَ لَا يَغْشُهُ وَ لَا يُخُونُهُ وَ لَا يَخْذُلُهُ وَ لَا يُعْتَابُهُ وَ لَا يَكْذِبُهُ وَ لَا يَقُولُ لَهُ أُفُّ فَإِذَا قَالَ لَهُ أُفُّ

فَلَيْسَ بَيْنَهُمَا وَلَمَايَةٌ وَإِذَا قَالَ لَهُ أَنْتَ عِدْوِي فَقَدْ كَفَرُوا أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ وَإِذَا اتَّهَمَهُ انَّمَاثُ الْإِيمَانِ فِي قَلْبِهِ كَمَا يَنْمَاطُ الْمِلْحُ فِي الْمِيَاءِ إِلَى أَنْ قَالُوا وَإِنْ أَبَا جَعْفَرَ الْبَاقِرَ (ع) أَقْبَلَ إِلَى الْكُعْبَةِ وَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَرَّمَكَ وَشَرَّفَكَ وَعَظَّمَكَ وَجَعَلَكَ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاللَّهُ لَحُرْمَةُ الْمُؤْمِنِ أَعْظَمُ حُرْمَةً مِنْكَ وَلَقَدْ دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَبَلِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ عِنْدَ الْوَدَاعِ أَوْصِنِي فَقَالَ لَهُ أَوْصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ وَبِرِّ أَخِيكَ الْمُؤْمِنِ فَأَحْبِبْ لَهُ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ وَإِنْ سَأَلَكَ فَأَعْطِهِ وَإِنْ كَفَّ عَنْكَ فَأَعْرِضْ عَلَيْهِ لَا تَمَلَّهُ فَإِنَّهُ لَا يَمْلُكَ وَكَنْ لَهُ عَضُدًا فَإِنْ وَجَدَ عَلَيْكَ فَلَا تُفَارِقْهُ حَتَّى تَسَلَّ سَيْخِمَتَهُ فَإِنْ غَابَ فَاحْفَظْهُ فِي غَيْبَتِهِ وَإِنْ شَهِدَ فَارْكَضْهُ وَاعْظُمْ لَهُ زُرَّهُ وَأَكْرِمْهُ وَالطُّفَّ بِهَ فَإِنَّهُ مِنْكَ وَأَنْتَ مِنْهُ وَنَظْرُكَ لِأَخِيكَ الْمُؤْمِنِ وَإِدْخَالُ الشُّرُورِ عَلَيْهِ أَفْضَلُ مِنَ الصِّيَامِ وَالْأَعْظَمُ أَجْرًا [مستدرک الوسائل ، ج ۹ ، ص ۴۵] .

گاهی ریختن آبروی فرد موجب خودکشی او می شود و گاهی سبب می شود دیگران او را بکشند و گاهی فرد دق مرگ می شود.

۲. گمراه کردن

۳. ازین بردن زمینه رشد

۴. ایجاد فتنه

وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقْتُلُوهُمْ وَآخِرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تَقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَيْثُ يَقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ [بقره/۱۹۱] .

۵. آثار زیان بار قتل

مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْمَآرِضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ

ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَكُفْرُونَ [مائده/۳۲] .

۱. برای خود قاتل

۱. فشار وجدان

۲. ازدست دادن امنیت

۳. قصاص

۴. ديه

۵. انتقام مردم

۲. خانواده قاتل ومقتول

۳. جامعه

۱. گسترش فساد

۲. نابودی افراد مستعد

۳. سلب امنیت

۶. نکاتی در باب قتل

۱- برخورد هابیل در برابر تهدید قابیل (اقتباس از تفسیر منشور جاوید)

۱) خود را اصلاح کن ، آینه شکستن خطاست

وَ اٰتٰى عَلَيْهِمْ نَبَاً اٰتٰى اٰدَمَ بِالْحَقِّ اِذْ قَرَّبَا قُرْبٰنًا فَتَقَبَّلَ مِنْ اٰحَدِهِمَا وَ لَمْ يَتَّخِذْ مِنَ الْاٰخَرِ قٰلَ لَاقْتُلَنَّكَ قَالَ اِنَّمَا يَتَّخِذُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِيْنَ
[مائده/۲۷] .

۲) هابیل گفت : ما اَنَا بِبَاسِطِ يَدِي نَكفتمنا انا بدافع

لِيْنِ بَسَطْتَ اِلَى يَدِكَ لِتَقْتُلَنِي مَا اَنَا بِبَاسِطِ يَدِي اِلَيْكَ لِاقْتُلَكَ اِنِّي اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعٰلَمِيْنَ [مائده/۲۸] .

هابیل علت عدم تجاوز را ذکر کرد :

إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ [مائده/ ٢٨] .

در نتیجه منشا گناه جهل به مقام ربوبی خداوند است :

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ [فاطر/ ٢٨] .

٣) من می دانم سخن من در او اثر نمی کند.

إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبُوءَ بِإِثْمِي وَإِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ وَ ذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ [مائده/ ٢٩] .

در حقیقت ، بودن گناه قاتل و مقتول بر عهده قاتل ، لازمه تصمیمی است که قاتل می گیرد.

٤) افراد بی منطق و ضعیف از تهدید استفاده می کنند و عجله می کنند عبارتقالَ لَأَقْتُلَنَّكَدر کریمه ذیل :

وَ اتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنِي آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقْبِلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَ لَمْ يَتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ [مائده/ ٢٧] .

وَ رَوَى مَعْرُوفٌ بْنُ خَرْبُودَ عَنْ أَحَدِهِمَا يَعْنِي أَبَا جَعْفَرٍ وَ أَبَا

عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : "اللَّهُمَّ إِنِّ رَفَعْتَنِي فَمَنْ ذَا الَّذِي يَضَعُنِي وَإِنِّ وَضَعْتَنِي فَمَنْ ذَا الَّذِي يَرْفَعُنِي وَإِنِّ أَهْلَكْتَنِي فَمَنْ ذَا الَّذِي يُحُولُ بَيْنَكَ وَبَيْنِي أَوْ يَتَعَرَّضُ لِمَكَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَمْرِي وَقَدْ عَلِمْتُ أَنَّ لَيْسَ فِي حُكْمِكَ ظُلْمٌ وَ لَمَّا فِي نَقْمَتِكَ عَجَلَةٌ إِنَّمَا يَعْجَلُ مَنْ يَخَافُ الْفُوتَ وَ إِنَّمَا يَحْتَاجُ إِلَى الظُّلْمِ الضَّعِيفُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٤٩٠] .

(٥) فرد مشکل دار اگر بی تقوی باشد مشکل را اضافه می کند : عبارت : وَ لَمْ يَتَقَبَّلْ مِنَ الْآخِرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ كَرِيمَهُ ذِيل :

وَ اتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنِي آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَ لَمْ يَتَقَبَّلْ مِنَ الْآخِرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ [مائده/٢٧] .

(٦) چیزی که می تواند جلو فساد و تباهی را بگیرد ترس از مقام ربوبی خداوند است :

إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ [مائده/٢٨] .

(٧) برای دفع منکر نباید مرتکب منکری مثل آن شد :

لَئِنْ بَسَطْتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِي مَا أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ إِلَيْكَ لِأَقْتُلَكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ [مائده/٢٨] .

(٨) نتیجه هر چه باشد برای مومن قابل قبول است :

إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبُوءَ بِإِثْمِي وَإِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ وَ ذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ [مائده/٢٩] .

(٩) سقوط انسان از شاگردی خداوند و پیامبران (ع) به شاگردی کلاغ :

فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيرَبِّهِ كَيْفَ يَوَارِي سَوْأَةَ أَحِيهِ قَالَ يَا وَيْلَتَى أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ الْغُرَابِ فَأُوَارِيَ سَوْأَةَ أَحِي فَاصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ [مائده/٣١] .

(١٠) گاهی بیدار شدن انسان دیر است

فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِي سَوْأَةَ أَخِيهِ قَالَ يَا وَيْلَتَى أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُوَارِيَ سَوْأَةَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ [مائده/ ٣١] .

١١- أولین پرونده ها در قیامت مربوط به قتل است.

وَاللَّهُ سُبْحَانَهُ مُبْتَدِئُ بِالْحُكْمِ بَيْنَ الْعِبَادِ فِيمَا تَسَافَكُوا مِنَ الدِّمَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَلَا تُقْوِينَ سُلْطَانَكُمْ بِسَيْفِكُمْ دَمٌ حَرَامٌ فَإِنَّ ذَلِكَ مِمَّا يَضَعُ عُنُقَهُ وَيُوهِنُهُ بَيْلٌ يَزِيلُهُ وَيَنْقُلُهُ وَلَا عُدْرَ لَكَ عِنْدَ اللَّهِ وَلَا عِنْدِي فِي قَتْلِ الْعَمِيدِ لَأَنَّ فِيهِ قَوَدَ الْبَيْدِ وَإِنَّ ابْتِلِيَّتَ بِخَطِيئَةٍ وَأَفْرَطَ عَلَيْكَ سَوْطُكَ أَوْ سَيْفُكَ أَوْ يَدُكَ بِالْعُقُوبَةِ فَإِنَّ فِي الْوَكْرَةِ فَمَا فَوْقَهَا مَقْتَلَةٌ فَلَا تَطْمَحَنَّ بِكَ نَحْوَهُ سُلْطَانُكَ عَنْ أَنْ تُودَى إِلَى أَوْلِيَاءِ الْمَقْتُولِ حَقَّهُمْ وَإِيَّاكَ وَالْإِعْجَابَ بِنَفْسِكَ وَالثَّقَةَ بِمَا يَعْجِبُكَ مِنْهَا وَحُبَّ [نهج البلاغه ، ص ٤٤١] .

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَوَّلُ مَا يَحْكُمُ اللَّهُ فِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الدِّمَاءُ فَيُوقِفُ ابْنَ آدَمَ فَيَفْصِلُ بَيْنَهُمَا ثُمَّ الَّذِينَ يُلُونَهُمَا مِنْ أَصْحَابِ الدِّمَاءِ حَتَّى لَا يَبْقَى مِنْهُمْ أَحَدٌ ثُمَّ النَّاسَ بَعْدَ ذَلِكَ حَتَّى يَأْتِيَ الْمَقْتُولُ بِقَاتِلِهِ فَيَتَشَخَّبُ فِي دَمِهِ وَجْهَهُ فَيَقُولَ هَذَا قَتَلَنِي فَيَقُولُ أَنْتَ قَتَلْتَهُ فَلَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَكْتُمَ اللَّهَ حَدِيثًا [الكافي ، ج ٧ ، ص ٢٧١] .

١٢- وَ فِي عُيُونِ الْأَخْبَارِ وَ فِي الْعِلَلِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ زِيَادِ بْنِ جَعْفَرِ الْهَمْدَانِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ هَاشِمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ السَّلَامِ بْنِ صَالِحِ الْهَرَوِيِّ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرَّضَا (ع) : يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا تَقُولُ فِي حَدِيثِ رُوِيٍّ عَنِ الصَّادِقِ (ع) قَالَ إِذَا خَرَجَ الْقَائِمُ قَتَلَ ذَرَارِيَّ

قَتَلَهُ الْحُسَيْنِ (ع) بِفِعَالِ آبَائِهَا؟ فَقَالَ (ع) : " هُوَ كَذَلِكَ " فَقُلْتُ : قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى مَا مَعْنَاهُ؟ قَالَ : " صَدَقَ اللَّهُ فِي جَمِيعِ أَقْوَالِهِ وَ لَكِنْ ذَرَارِي قَتَلَهُ الْحُسَيْنِ (ع) يَرْضَوْنَ بِفِعَالِ آبَائِهِمْ وَ يَفْتَحِرُونَ بِهَا وَ مَنْ رَضِيَ شَيْئًا كَانَ كَمَنْ أَتَاهُ وَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا قُتِلَ بِالْمَشْرِقِ فَرَضِيَ بِقَتْلِهِ رَجُلٌ بِالْمَغْرِبِ لَكَانَ الرَّاضِي عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ شَرِيكَ الْقَاتِلِ وَ إِنَّمَا يَقْتُلُهُمُ الْقَائِمُ (ع) إِذَا خَرَجَ لِرِضَاهُمْ بِفِعَالِ آبَائِهِمْ الْحَدِيثُ " [وسائل الشيعة ، ج ١٦ ، ص ١٣٨] .

٢- قتل غير مستقيم :

١- سعابت ٢- ذاعه اسرار ٣- فرمان قتل

-يونس عن ابن سنان عن إسحاق بن عمار عن أبي عبد الله (ع) وَ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَ يَقْتُلُونَ النَّبِيَّ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ قَالَ : " وَ اللَّهُ مَا قَتَلُوهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَ لَمَّا ضَرَبُوهُمْ بِأَسْيَافِهِمْ وَ لَكِنَّهُمْ سَمِعُوا أَحَادِيثَهُمْ فَأَذَعَوْهَا فَأَخَذُوا عَلَيْهَا فَفَقْتَلُوا فَصَارَ قَتْلًا وَ اعْتِدَاءً وَ مَعْصِيَةً " [الكافي ، ج ٢ ، ص ٣٧١] .

قَالَ لِي الصَّادِقُ (ع) : " إِنَّ اللَّهَ جَلَّ وَ عَزَّ قَدْ عَيَّرَ أَقْوَامًا فِي الْقُرْآنِ بِالْإِذَاعَةِ " فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَيْنَ قَالَ؟ قَالَ : " قَوْلُهُ وَ إِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ ثُمَّ قَالَ : الْمُدْبِعُ عَلَيْنَا سِرَّنَا كَالشَّاهِرِ بِسَيْفِهِ عَلَيْنَا رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا سَمِعَ بِمَكْنُونِ عَلِمْنَا فَدَفَنَهُ تَحْتَ قَدَمَيْهِ يَا ابْنَ النُّعْمَانِ إِنِّي لَأَخِذْتُ الرَّجُلَ مِنْكُمْ بِحَدِيثٍ فَيَتَحَدَّثُ بِهِ عَنِّي فَاسْتَحِلُّ بِذَلِكَ لَعْنَتَهُ وَ الْبِرَاءَةَ مِنْهُ فَإِنَّ أَبِي كَانَ يَقُولُ وَ أَى شَيْءٍ أَقْرَ لِلْعَيْنِ مِنَ التَّقِيهِ إِنَّ التَّقِيهِ جُنَّةٌ

الْمُؤْمِنِ وَ لَوْ لَا التَّقِيَهُ مَا عُجِدَ اللَّهُ وَ قَالَ اللَّهُ جَلَّ وَ عَزَّ لَا يَتَّخِذُ الْمُؤْمِنُونَ الْآيَةَ. يَا ابْنَ النُّعْمَانِ إِنَّ الْمُدَيْعَ لَيْسَ كَقَاتِلِنَا بِسَيْفِهِ بَلْ هُوَ
أَعْظَمُ وَ زُرًّا بَلْ هُوَ أَعْظَمُ وَ زُرًّا بَلْ هُوَ أَعْظَمُ وَ زُرًّا يَا ابْنَ النُّعْمَانِ إِنَّ الْعَالِمَ لَا يَقْدِرُ أَنْ يَخْبِرَكَ بِكُلِّ مَا يَعْلَمُ لِأَنَّهُ سَرَّ اللَّهُ الَّذِي أَسَرَّهُ
إِلَى جِبْرِئِيلَ وَ أَسَرَّهُ جِبْرِئِيلُ إِلَى مُحَمَّدٍ ص وَ أَسَرَّهُ مُحَمَّدٌ (ص) إِلَى عَلِيٍّ وَ أَسَرَّهُ عَلِيٌّ (ع) إِلَى الْحَسَنِ وَ أَسَرَّهُ الْحَسَنُ ع إِلَى
الْحُسَيْنِ وَ أَسَرَّهُ الْحُسَيْنُ (ع) إِلَى عَلِيٍّ وَ أَسَرَّهُ عَلِيٌّ (ع) إِلَى مُحَمَّدٍ (ع) إِلَى مَنْ أَسَرَّهُ (ع) فَلَا تَعْجَلُوا فَوَ اللَّهُ لَقَدْ
قَرُبَ هَذَا الْأَمْرُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَأَذَعْتُمُوهُ فَأَخْرَهُ اللَّهُ وَ اللَّهُ مَا لَكُمْ سِرٌّ إِلَّا وَ عِدُّوكُمْ أَعْلَمُ بِهِ مِنْكُمْ يَا ابْنَ النُّعْمَانِ ابْتِغَى عَلَى نَفْسِكَ فَقَدْ
عَصَيْتَنِي لَا تُدْعِ سِرِّي فَإِنَّ الْمُغْيِرَةَ بَنَ سَعْدٍ كَذَبَ عَلَى أَبِي وَ أَدَاعَ سِرَّهُ فَأَذَاقَهُ اللَّهُ حَرَّ الْحَدِيدِ وَ إِنَّ أَبَا الْخَطَّابِ كَذَبَ عَلَى وَ أَدَاعَ
سِرِّي فَأَذَاقَهُ اللَّهُ حَرَّ الْحَدِيدِ وَ مَنْ كَتَمَ أَمْرَنَا زَيْنَهُ اللَّهُ بِهِ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ أَعْطَاهُ حِظَّهُ وَ وَقَاهُ حَرَّ الْحَدِيدِ وَ ضَيَّقَ الْمَحَابِسَ إِنَّ
بَنِي إِسْرَائِيلَ قُحِطُوا حَتَّى هَلَكَتِ الْمَوَاشِي وَ النَّسْلُ فَدَعَا اللَّهُ مُوسَى بْنَ عِمْرَانَ فَقَالَ يَا مُوسَى إِنَّهُمْ أَظْهَرُوا الزُّنَى وَ الرَّبَا وَ عَمَرُوا
الْكُنَائِسَ وَ أَضَاعُوا الزَّكَاةَ فَقَالَ إِلَهِي تَحَنَّنْ بِرَحْمَتِكَ عَلَيْهِمْ فَإِنَّهُمْ لَا يَعْقِلُونَ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ إِنِّي مُرْسِلٌ قَطْرَ السَّمَاءِ وَ مُخْتَبِرُهُمْ
بَعْدَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا فَأَذَاعُوا ذَلِكَ وَ أَفْشَوْهُ فَحَبَسَ عَنْهُمْ الْقَطْرَ أَرْبَعِينَ سَنَةً وَ أَنْتُمْ قَدْ قَرُبَ أَمْرُكُمْ فَأَذَعْتُمُوهُ فِي مَجَالِسِكُمْ إِلَى أَنْ قَالَ
وَ مَنْ اسْتَفْتَحَ

نَهَارَهُ بِإِذَاعِهِ سِرَّنَا سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ حَرَّ الْحَدِيدِ وَ ضِيقَ الْمَحَابِسِ الْخَبَرِ " [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۲۸۹] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : مَا قَتَلْنَا مِنْ أَذَاعٍ حَدِيثَنَا قَتْلَ خَطَاٍ وَ لَكِنْ قَتَلْنَا قَتْلَ عَمْدٍ [الكافي ، ج ۲ ، ص ۳۷۰] .

۳_ انواع نجات

الف) خروج از ضلالت : امام باقر (ع) پس از آن که نجات از غرق و سوختگی را یادآور شد فرمود :

وَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى مَنْ قَتَلَ نَفْسًا إِلَى أَنْ قَالَ : قَالَ (ع) : " وَ مَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا لَمْ يَقْتُلْهَا أَوْ أَنْجَى مِنْ غَرَقٍ أَوْ حَرَقٍ وَ أَعْظَمُ مِنْ ذَلِكَ كُلِّهِ يَخْرِجُهَا مِنْ ضَمَالِهِ إِلَى هُدًى " [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۲۳۹] .

ب) خروج از کفر :

وَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : سَأَلْتُهُ وَ مَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا قَالَ : " مَنْ اسْتَخْرَجَهَا مِنَ الْكُفْرِ إِلَى الْإِيمَانِ " [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۲۳۹] .

ج) حفظ آبروی دیگری با کمک مالی و...

د) انبیاء و امامان (ع) و رهبران حق و علماء دینی از مصادیق باطنی "من احیایا" هستند

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَ قَلْبِهِ وَ أَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ [انفال/ ۲۴] .

ه) پزشکان ، پرستاران و مامورین آتش نشانی از مصادیق ظاهرین احیایا هستند.

۴_ نکاتی پیرامون قصاص

۱- در قصاص شخصیت به حساب نمی آید (الا لیقتلن بی الا قاتلی) وصیه علی (ع) . [نهج البلاغه]

قَالَ يَا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ لَا الْفَيْنَكُمْ تَخُوضُونَ دِمَاءَ الْمُسْلِمِينَ خَوْضًا تَقُولُونَ قُتِلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ أَلَا لَا تَقْتُلُنَّ بِي إِلَّا قَاتِلِي أَنْظُرُوا إِذَا أَنَا مِتُّ مِنْ ضَرْبَتِهِ هَذِهِ فَاضْرِبُوهُ ضَرْبَهُ بِضَرْبِهِ وَلَا تُمَثِّلُوا بِالرَّجُلِ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ص يَقُولُ إِيَّاكُمْ وَالْمِثْلَةَ وَ لَوْ بِالْكَلْبِ الْعَقُورِ [نهج البلاغه ، ص ۴۲۲] .

۲- پدر را به جرم قتل فرزند نمی کشند.

۳- اشتباه قاضی از بیت المال است.

۴- مسلمانی که سپر کفار شده باشد را می توان کشت.

چند اشکال در قصاص و پاسخ.

۱- جنایاتی که قاتل مرتکب شده بیش از این نیست که انسانی را از بین برده و شما به هنگام قصاص همین عمل را تکرار می کنید.

۲- انتقام بد است.

۳- مرض روانی داشته؟

۴- کار اجباری به نفع اقتصاد

حذف موجود خطرناک و مزاحم یکی از مسائل اساسی دامداری ، کشاورزی و طب است و هر یک از سؤالات فوق می تواند بهانه برای خون ریزی باشد.

۱. قدرت خدا

۱. اراده و مشیت

۱. مراحل قبل از قدرت

اراده به معنای خواستن همراه با امید و علاقه و دستور انجام است ، هم در آفرینش و هم در قانون به کار می رود (پیام قرآن)

مشیت مرحله قبل از اراده است و معمولاً در آفرینش به کار می رود (التحقیق و روایات) .

۲. تفاوت اراده انسان با اراده خدا

امام رضا (ع) : اراده انسان تمایل درونی اوست که همراه با فکر و همت و حرکت است ، اما اراده خداوند نیازی به تصور و فکر و حرکت ندارد :

عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى قَالَ قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ (ع) أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِرَادَةِ مِنَ اللَّهِ وَمِنَ الْخَلْقِ قَالَ فَقَالَ الْإِرَادَةُ مِنَ الْخَلْقِ الضَّمِيرُ وَمَا
يَبْدُو لَهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْ

الْفَعِيلِ وَ أَمَّا مِنَ اللَّهِ تَعَالَى فَإِزَادَتُهُ إِخْبَادُهُ لَا غَيْرَ ذَلِكَ لِأَنَّهُ لَا يَرَوِي وَلَا يَهُمُّ وَلَا يَتَفَكَّرُ وَ هَيْدِهِ الصِّفَاتُ مَنْفِيَةٌ عَنْهُ وَ هِيَ صِفَاتُ الْخَلْقِ فَإِزَادَةُ اللَّهِ الْفَعِيلِ لَا غَيْرَ ذَلِكَ يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ بِلَا لَفْظٍ وَ لَا نَطْقٍ بِلِسَانٍ وَ لَا هَمٍّ وَ لَا تَفَكُّرٍ وَ لَا كَيْفٍ لِذَلِكَ كَمَا أَنَّهُ لَا كَيْفَ لَهُ [كافي ، ج ۱ ، ص ۱۰۹] .

۲. ویژگی های قدرت خدا

قدرت او مطلق است : هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ [ملک/ ۱] .

خسته و عاجز نمی شود : وَ لَمْ يَعْ يَخْلُقْهُمْ [احقاف/ ۳۳] .

قدرت او همراه با علم است : وَ هُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ [روم/ ۵۴] .

باز هم توان آفرینش دارد : قَادِرٌ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِنْهُمْ [اسراء/ ۹۹] .

در برابر قدرت او مانعی نیست : وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ [فاطر/ ۴۴] .

از ما می خواهد تا به قدرت او ایمان آوریم : لَتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ [طلاق/ ۱۲] .

قدرت تبدیل و تغییر آفرینش دارد : إِنَّا لَقَادِرُونَ عَلَى أَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ [معارج/ ۴۱-۴۰] .

اعمال قدرتش نیازی به زمان ندارد : كُنْ فَيَكُونُ [آل عمران/ ۴۷] .

كَلِمَةِ الْبَصْرِ [نحل/ ۷۷] .

مَا خَلَقَكُمْ وَلَا يَعْثُبُكُمْ إِلَّا كَنْفُسٍ وَاحِدَةٍ [لقمان/ ۲۸] .

کلمه قدیر فقط در مورد خدا به کار رفته است.

جز او دیگری نه : بِيَدِهِ الْمُلْكُ [ملک/ ۱] .

قدرت خدا به محال تعلق نمی گیرد. دبیر ریاضی هم نمی تواند بگوید : دو ضرب در دو می شود پنج.

۳. آثار اعتقاد به قدرت خدا

- امید و دلگرمی و عشق و دوری از یأس

- تهدید و هشدار برای افراد مغرور

- اثبات معاد و پذیرش امکان آن

- انگیزه عبادت و بندگی

- دست مایه توکل ، اطمینان ، تسلیم ، رضا ، انفاق ، شجاعت و سایر کلمات

- قطع امید از بت ها طاغوت ها و خدانماها.

۴. نمونه های از قدرت خدا

بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ [ابراهیم/ ۳۷] .

ولی جنگل های سرسبز مرکز پرندگان

در کنار خاک عرفات بخشیده می شود در کتابخانه مجرم باقی می ماند

يُرِيدُونَ لِيُطْفَؤُنَا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَهِهِمْ وَ اللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ [صف/ ۸] .

فرشته به صورت آدم و آدم به صورت میمون می شود

انسان عابد شیطان و ساحران اول مؤمن می شوند

انسان : در جنگ خواب شیرین : ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نُّعَاساً [آل عمران/ ۱۵۴] .

در خواب شیرین رؤیای جنگ می بیند.

انسان : عموی حضرت ابراهیم (ع) و حضرت محمد (ص) بت پرست اما او پس قرنی مؤمن می شود.

انسان : زمین و آسمان به هم گره می خورد تا فرزندی (عیسی علیه السلام) متولد شود (فرشته از آسمان و مریم از زمین)

برادر قاتل می شود (داستان هابیل و قابیل) و قاتل پدر (موسی در کاخ فرعون رشد می کند)

گویندها نا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى [نازعات/ ۲۴] .

می شود : فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلَقَكَ آيَةً [یونس/ ۹۲] .

یک جمعیت شعار می دهند : لَا طَاقَةَ لَنَا [بقره/ ۲۴۹] .

یک نوجوان به تنهایی : وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ [بقره/ ۲۵۱] .

گاهی یک شتر حریم دارد : لَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ آلِيمٍ [اعراف/ ۷۳] .

گاهی انسانها می شوند : كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ [اعراف/۱۷۹].

به قصد تصاحب مال التجاره می روند پیروزمندانه از جنگ بدر سر

به قصد گرم کردن همسر به دنبال آتش می رود ، با مقام رسالت بر می گردد.

به قصد کمک به مظلوم گام بر می دارد یک همسر خوب نصیبتش می شود

انسان که اشرف مخلوقات است درست شده از ماء مهین

مرده به مرده می خورد زنده می شود "ماجرای زدن گاو مرده به بدن مرده"

انسان : روی آن رجلا- جاء إلى النبي ص ليعلمه القرآن فانتهی إلى قوله تعالیفَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَ مَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ [(زلزال-۸-۷)] فقال يكفینی هذا و انصرف فقال رسول الله (ص) انصرف الرجل و هو فقیه [بحار الأنوار ، ج ۸۹ ، ص ۱۰۷] .

وَ أَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ [جا ئیه/۲۳] .

یک آب و یک خاک : مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ [فاطر/۲۸] .

از درون کاخ ، ضد کاخ : انسان

یک گوشت و یک غذا ، موی سر و موی ابرو

انسان : درون خانه تربیت ، ضد تربیت

آتش : بَرْدًا وَ سَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ [انبیاء/۶۹] .

مریم که سالم است مائده آسمانی ، حالا که مریض و در حال زایمان است : وَ هُزِّيْ إِلَيْكَ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ [مریم/۲۵] .

انسان : یک دختر ، کوثر می شود وَ وَبَيْنَ شُهُودًا [مدثر/۱۷] .

محو می ش...S

انسان : قوم عاد با باد. فرعون با آب.

انسان : رساله ای به چند زبان ترجمه می شود بدون مقلد ولی آن همه مقلد برای رساله ای که اصلا چاپ نشده است.

انسان : قبر رقیه در شام. قبر معاویه در شام کجا است؟

توطئه امریکا و شنهای طیس.

کویت میزبان امام خمینی نشد میزبان صدام گشت.

زبان بند می آید ولی پوست حرف می زند.

گوینده: أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ [بقره/۲۵۸]

می شود : فُتِّهَتْ [بقره/۲۵۸] .

در آیه‌آرادُوا بِهِ كِيدًا فَجَعَلْنَا لَهُمُ الْاُخْسِرِينَ [انبیاء/۷۰] .

می بینیم که‌آرادُوا بِهِ كِيدًا

می شود : فَجَعَلْنَا لَهُمُ الْاُخْسِرِينَ

سلیمان مورد تحقیر مورچه قرار می گیرد.

هدهد معلم سلیمان می شود

فیل سوار با سنگ ریزه پرندگان نابود می شود

اشراف مخلوقاً وَهَنَ الْبُيُوتِ

یک کشور با یک خواب از قحطی نجات می یابد.

تهمت مردم با گواهی نوزاد در گهواره خنثی می شود.

تمام ابتکارات با انگشت شصت.

بزرگترین عکس ها با کوچکترین دوربین ها

قعر چاه ، تا عزیز مصر.

متروک ترین قسمت زمین ، محبوب ترین منطقه و قبله گاه می شود.

يا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ ما اوتى قارونُ [قصص/۷۹] .

یک کلاغ معلم چند میلیارد انسان می شود

یک هدهد واسطه اسلام یک کشور می شود

یک عصا از یک نفر دو عمل متضاد می کند

سیئات به حسنات تبدیل می شود.

حسنت با حبط محو می شود

وَيَكَاَنَّهُ لَا يَفْلِحُ الْكَافِرُونَ [قصص/ ۸۲] .

انسانی که از ضعف آفریده شده ، زمین و آسمان را جولانگاه خود قرار می دهد.

يا نازُ كوني بَرْدًا وَ سَلَامًا عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ [انبياء/ ۶۹] .

اَنّٰى يَكُوْنُ لِيْ غُلَامٌ وَّ قَدْ بَلَغَنِي الْكِبْرُ وَ امْرَاَتِيْ عاقِرٌ قَالَ كَذٰلِكَ اللّٰهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ [آل عمران/ ۴۰] .

وَ اُبْرِيْءُ الْاَكْمَهَ وَ الْاَبْرَصَ وَ اُخِي الْمَوْتٰى بِاِذْنِ اللّٰهِ [آل عمران/ ۴۲] .

كَيْفَ نَكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًا [مریم/ ۲۹] .

اَنّٰى يَكُوْنُ لِيْ غُلَامٌ وَّ لَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ وَّ لَمْ اَكْ بِغِيَا قَالَ كَذٰلِكَ [مریم/ ۲۱-۲۰] .

هُزِّيْ اِلَيْكَ بِجِدْعِ النَّخْلِهٖ تُساقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِيًا [مریم/ ۲۵] .

فَقُلْنَا اضْرِبُوْهُ بِبَعْضِهَا كَذٰلِكَ يَحٰى اللّٰهُ الْمَوْتٰى [بقره/ ۷۳] .

فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّا كُوْلٍ [فيل/ ۵] .

اَحَطَّتْ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهٖ [نمل/ ۲۲] .

از نیشکر شیرین تا حنظل تلخ

از گیاهان دارویی تا انواع سموم

از گیاهان

ذره بینی تا نهنگ های سی متری

از قلب ذره ای تا قلب یک تنی

از عمق اقیانوس تا پرواز در اوج آسمان

همه از واحدهای کوچکی به نام سلول و اتم ساخته می شوند.

میلیون ها راز و رمز در قالب کلمات و الفبای ساده می شود قرآن معجزه الهی.

۵. پاسخ به شبهه

۱- آیا کارهای انسان به اختیار خود اوست یا به اراده الهی است؟

پاسخ: قدرت انسان در طول قدرت خداست. نظیر روشن و خاموش کردن چراغ که ضمن اینکه در اختیار ماست در اختیار اداره برق هم هست.

۲- آیا خداوند قدرت بر کار ناپسند دارد؟

امکان ذاتی دارد اما امکان وقوعی ندارد. زیرا انجام هر کاری علاوه بر قدرت مصلحت هم می خواهد.

آیا خداوند کار شر انجام می دهد؟

مجوسیان به خاطر همین اشکال برای جهان دو مبدا قائل شدند: یزدان و اهریمن.

پاسخ: آنچه را ما شر می دانیم یا جنبه عدمی دارد یا جنبه نسبی دارد یا ناشی از جهل ماست.

۱. قدرت و محبت

۱. دیدگاه اسلام

۱. اعمال قدرت و محبت در جای خود

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَغِيحُ النَّوَاءَ بِحَمِيدِكَ وَأَنْتَ مُسَيِّدٌ لِلصَّوَابِ بِمَنْكَ وَأَيَقَنْتُ أَنَّكَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ فِي مَوْضِعِ الْعَفْوِ وَالرَّحْمَةِ وَأَشَدُّ الْمُعَاقِبِينَ فِي مَوْضِعِ النَّكَالِ وَالنَّقْمَةِ وَأَعْظَمُ الْمُتَجَبِّرِينَ فِي مَوْضِعِ الْكِبْرِيَاءِ وَالْعُظْمَةِ [تهذيب الأحكام، ج ۳، ص ۱۰۸.]

وَيُؤْتُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ [حشر/۹.]

وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا [دهر/۸]

پیامبر (ص) به کسی که هیچ یک از ده فرزند خود را نبوسیده بود فرمود: مَنْ لَّا يَرْحَمُ لَّا يَرْحَمُ [المناقب، ج ۴، ص ۲۵].

۲. قدرت و یزگی ایمان

یا یحییٰ خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ [مریم/۱۲].

وَكَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رَبِّيُونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ [آل عمران/۱۴۶].

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَانَهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُورٌ [صف/۴].

أَشَدَّاءَ عَلَى الْكُفَّارِ

وَ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ [انفال/ ۶۰]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْغَيْبَةُ جُهْدُ الْعَاجِزِ [نهج البلاغه ، حكمت ۴۶۱]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْقَدْرَةُ تَذْهَبُ الْحَفِيفَةَ (كینه) [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۸ ، ص ۴۶]

وَ قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ [بقره/ ۱۹۰] .

قال النَّبِيُّ (ص): لَا يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَكُونَ جَبَانًا

قَالَ الصَّادِقُ (ع): اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ وَالْهَرَمِ وَالْجُبْنِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۵۸۵]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبَخْلِ وَ أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجَبْنِ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۱۷۲]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): الْمُؤْمِنُ أَصْلَبُ مِنَ الْجَبَلِ الْجَبَلُ يَسْتَقِلُّ مِنْهُ وَ الْمُؤْمِنُ لَا يَسْتَقِلُّ مِنْ دِينِهِ شَيْءٌ [كافي ، ج ۲ ، ص ۲۴۱]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إِنَّ اللَّهَ أَعْطَى الْمُؤْمِنَ ثَلَاثَ خِصَالٍ الْعِزَّ فِي الدُّنْيَا وَ فِي دِينِهِ وَ الْفَلَاحَ فِي الْآخِرَةِ وَ الْمَهَابَةَ فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ [

كافي ، ج ۸ ، ص ۲۳۴]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَوَاللَّهِ مَا غَزَى قَوْمٌ قَطُّ فِي عَقْرِ دَارِهِمْ إِلَّا ذَلُّوا [نهج البلاغه ، خطبه ۲۷]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَنْ تُقَدَّسَ أُمَّةٌ لَا يُوَخَّذُ لِلضَّعِيفِ فِيهَا حَقُّهُ مِنَ الْقَوَى [نهج البلاغه ، نامه ۵۳]

لَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ [نور/ ۲]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كَوْنَا لِلظَّالِمِ خَصْمًا وَ لِلْمَظْلُومِ عَوْنًا [نهج البلاغه ، نامه ۴۷]

۲. دیدگاه فلاسفه غربی

۲۵۰۰ سال قبل می گفتند حق با قوی است.

سقراط ، ارسطو ، افلاطون و بعد مسیحیت ، این منطق را کنار گذاشت.

در قرن

۱۶ بیکن انگلیسی و دکارت فرانسوی چنین می گفتند : علم باید در خدمت طبیعت باشد نه کشف حقیقت.

بعد دیدیم علم انیشتن در اختیار روزولت قرار گرفت و علم خدمتگزار زور شد نه جامعه.

نیچه فیلسوف فرانسوی می گوید : اقوی اصلح است.

حالا که هستیم باید به هر نحوی کامیاب باشیم.

مارکس : دین ساخت اقویا برای استحمار و استثمار و فقراء است.

نیچه : دین ساخت محرومان برای مهار اقویا است.

تمام فرهنگ اروپا و آمریکا امروز بر اساس افکار نیچه است.

این دو صفحه از مطهری عزیز از کتاب انسان کامل است.

سوسیالیزم : کمال در آن است که من نباشد ما باشیم.

مالکیت اختصاصی نباشد ، اشتراکی باشد.

اسلام می گوید مالکیت باشد لکن انسانیت را رشد دهید تا دلبستگی شدید نداشته باشید.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اغْرَبِي عَنِّي فَوَاللَّهِ لَا أَذِلُّ لَكَ فَتَسْتَدِينِي وَ لَا أَسْلَسُ لَكَ فَتَقُودِينِي [نهج البلاغه ، نامه ۴۵]

(از دیده ام پنهان شو به خدا سوگند نیستم تا که مرا خوار کنی و گردن بندت ندهم تا از این سو بدانسویم کشانی)

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الدُّنْيَا دَارٌ مَمَرٌ لَا دَارٌ مَقَرٌّ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۳۳]

۱. قرآن و نسل

۱. قرآن و نسل

رَبَّنَا وَ اجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ [بقره/۱۲۸]

وَ مِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ وَ أَيُّوبَ وَ يُونُسَ وَ هَارُونَ [انعام/۸۴]

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكُوفَةَ [کوثر/۱]

وَ جَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ [صافات/۷۷]

أَمَدَّكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَيْنَ [شعراء/١٣٣] .

إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ [طور/٢٦] .

وَ وَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا [ص/٤٣] .

فَخَلَفَ

مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غِيَا [مريم/ ۵۹]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا [تحریم/ ۶]

قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [زمر/ ۱۵]

يَا بَنِي آقِمِ الصَّلَاةَ [لقمان/ ۱۷]

يَا بَنِي لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ [لقمان/ ۱۳]

يَا بَنِي لَا تَقْضُصْ رُؤْيَاكَ عَلَى إِخْوَتِكَ [يوسف/ ۵]

إِذْ قَالَ لِنَبِيِّهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي [بقره/ ۱۳۳]

رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ [ابراهيم/ ۳۵]

يَا بَنِي إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَى [صافات/ ۱۰۲]

يَا بَنِي اذْكَبْ مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ [هود/ ۴۲]

در مباحثه : ابناءنا و ابناءكم و نساءنا و نساءكم [آل عمران/ ۶۱]

ابواب زنا ، عده ، نکاح ، طلاق ، آداب زناشویی ، لقمه حلال.

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ [نساء/ ۱۱]

لَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ [انعام/ ۱۵۱]

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ [انعام/ ۱۴۰]

وَ اِسْتَفْزِرْ مَنْ اِسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَ اجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ وَ رَجْلِكَ وَ شَارِكُهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ [اسراء/ ۶۴] (پیشنهاد سرمایه گذاری شرکت و جاسوسان خود را به اسم کارشناس فنی ، مشاور ، تکنیسین و...) و الاولاد (بورس تحصیلی ، فیلم ، کلوب) (از طریق زنا و آمیزش در حال حیض یا در حال مستی) (در تفسیر برهان : نطفه از مال حرام ، نطفه بدون بسم الله)

وَ إِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَ يُهْلِكَ الْحَرْثَ وَ النَّسْلَ [بقره/ ۲۰۵]

که با رسول الله (ص) سخن می گوید کلمه اعطاء مطرح استائنا اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ [کوثر/ ۱]. ولی همین که با مردم لجوج که می گویند سِوَاءَ عَلَيْنَا أَوْعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ [شعراء/ ۱۳۶]. سخن می گوید می فرماید: أَمِيدَكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَيْنَ [شعراء/ ۱۳۳].

وَلَأَمَّةٌ مُمِئَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكِهِ وَ لَوْ أَعْجَبْتَكُمْ [بقره/ ۲۲۱].

وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكُحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَ حُرِّمَ عَلَيْكَ الْمُؤْمِنِينَ [نور/ ۳].

وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ [نور/ ۲۶].

هدف از آمیزش جنسی فرزند صالح و ذخیره بودن اوست.

نِسَاوَكُمْ حَزْتُمْ لَكُمْ فَأَتُوا حَزْتَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ وَ قَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ [بقره/ ۲۲۳].

دختر و پسر فرقی ندارد

انبیاء در دعای فرزند مسئله دختر یا پسر بودن را مطرح نمی کردند.

ذریه طیبه می خواستند.

لَا تَذُرُونَ أَيُّهُمَ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا [نساء/ ۱۱].

يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنْثَاءً وَ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ [شوری/ ۴۹].

وَ إِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنثَى ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَ هُوَ كَظِيمٌ يَتَوَارَى مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَى هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ [نحل/ ۵۸-۵۹].

سپاس از خدا به خاطر فرزند

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَ إِسْحَاقَ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ [ابراهیم/ ۳۹].

ناسپاسی از خدا به خاطر فرزند

فَلَمَّا تَغَشَّاهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَا اللَّهَ رَبَّهَا لئن آتَيْتَنَا صَالِحًا لَنكوننَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ [اعراف/ ۱۹۰-۱۸۹].

آینده نگری برای فرزندان

وَلِيُخْشِ الَّذِينَ لَوْ تَرَكَوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا]

فرزند را به خداوند بسپاریم

مادر مریم گفت: **إِنِّي أُعِيدُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ** [آل عمران/۳۶.]

ابراهیم (ع) گفت: **وَاجْتَنِبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ** [ابراهیم/۳۵.]

کدام فرزند در دست کدام والدین

اگر فرزند فاطمه زهرا (س) و پدر رسول خدا (ص) بود. تعبیر: **أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ** [کوثر/۱.]

ولی اگر فرزند ناهلان و پدر کفار باشد: **أَمَدَّكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَيْنَ [شعراء/۱۳۳.]**

وَ الْوَالِدَاتُ يَرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلِينَ كَامِلِينَ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنَمِّمَ الرِّضَاعَةَ [بقره/۲۳۳.]

۲. اهمیت به ایمان نسل

إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ [طور/۲۶.]

إِذْ قَالَ لِنَبِيِّهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي [بقره/۱۳۳.]

قُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ نَاراً [تحریم/۶.]

وَ وَصَّىٰ بِهَا إِبْرَاهِيمَ بَنِيهِ وَ يُعْقُوبَ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمْ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ [بقره/۱۳۲.]

دعا برای وجود فرزند

فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا يَرِثُنِي وَ يَرِثْ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ [مریم/۶-۵.]

هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً [آل عمران/۳۸.]

جالب این که درخواست نکرد که پسر باشد یا دختر.

دعا برای اصلاح فرزند

وَ اجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا [مریم/۶.]

وَ أَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي [احقاف/۱۵.]

رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا [فرقان/۷۴]

قرآن و نسل ، صفحه ۳

ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً [آل عمران/۳۸]

دعا برای رهبری فرزند

وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ [بقره/۱۲۴]

گاهی اولاد زینت آخرت است

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ [نوح/۲۸]

رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ [نمل/۱۹].

يا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ [صافات/۱۰۲].

گاهی زینت دنیا

الْمَالُ وَالْبُنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [كهف/۴۶].

زَيْنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالتَّبْنِينِ [آل عمران/۱۴].

أَنَا أَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا [كهف/۳۴].

نسلی که راه حق را ادامه دهد

وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ مَا كَانَ لَنَا أَنْ نُشْرِكَ بِاللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ذَلِكُمْ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ عَلَيْنَا وَعَلَى النَّاسِ [

يوسف/۳۸].

وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقْبِهِ [زخرف/۲۸].

نسلی که راه حق را محو می کند

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسُوفَ يَلْقَوْنَ غِيَا [مريم/۵۹].

قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ [بقره/۲۵۶].

نسلی که در پیروی حق تابع والدین است

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ [طور/۲۱].

وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ [رعد/۲۳].

۳. والدین

۱. سفارش

لَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ [انعام/۱۵۱].

وَ تَكَثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ [حديد/٢٠] .

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ [نساء/١١] .

لَنْ نَنْفَعَكُمْ أَرْحَامَكُمْ وَلَا أَوْلَادَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [ممتحنه/٣] .

وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرَّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفَى [سبأ/٣٧] .

لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنِ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنِ وَالِدِهِ شَيْئًا [لقمان/٣٣] .

٢. هشدار

١. لَنْ نَنْفَعَكُمْ أَرْحَامَكُمْ وَلَا أَوْلَادَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [ممتحنه/٣] .

٢. وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرَّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفَى [

۳. إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ [تغابن/۱۴.]

۴. إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ [تغابن/۱۵.]

۵. لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا [آل عمران/۱۰.]

۶. فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ [توبه/۵۵.]

۷. وَاتَّبِعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ إِلَّا خَسَارًا [نوح/۲۱.]

۸. تَكَاثُرَ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ [حديد/۲۰.]

۹. وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ [سبأ/۳۵.]

۱۰. أَيْحَسِبُونَ أَنَّمَا نُنَادُهُمْ بِهِ مِنْ مَالٍ وَبَيْنَ نُسَارُخٍ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ [مومنون/۵۵-۵۶.]

نسلی که در پیروی از حق تابع والدین نیست

إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ [هود/۴۶.]

وَهُمَا يَشْتَغِيَانِ اللَّهَ وَيَلْكَ آمِنٌ [احقاف/۱۷.]

مواردی که فرزند عامل انحراف والدین می شود.

لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [منافقون/۹.]

شَغَلْتَنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا [فتح/۱۱.]

إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ [تغابن/۱۴.]

لَمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ إِلَّا خَسَارًا [نوح/۲۱.]

۴. فرزندان و نسل

۱. سفارش به فرزندان

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا [طه/۱۳۲.]

يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَآمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ [لقمان/١٣] .

يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ [لقمان/١٧] .

لقمان : يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ
[لقمان/١٦] .

وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ [مريم/٥٥] .

إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا

مُشْفِقِينَ [طور/۲۶].

يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ [يوسف/۵].

إِذْ قَالَ لِنَبِيِّهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنِّي بَعْدِي [بقره/۱۳۳].

۲. هشدار به فرزندان

وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا [لقمان/۱۵].

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ [انعام/۱۴۰].

إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ [شوری/۴۵].

وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاغْرًا كَفَّارًا [نوح/۲۷].

۱. قرآن

۱. شناسنامه قرآن

قرآن؛ یعنی کتاب خواندنی، حدود ۷۰ مرتبه این واژه در قرآن به کار رفته. هیچ کتابی در تاریخ بشر اینقدر خوانده نشده است.

الر تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْآنٍ مُّبِينٍ [نحل/۱].

قرآن نام کتاب است، به اعتبار اینکه قرائت می شود [المیزان، ج ۱۵، ص ۳۷۰].

عن النبي (ص): عدد درج الجنة عدد ای القرآن فاذا دخل صاحب القرآن الجنة قيل له اقرء و ارق لكل آیه درجه فلاتكون فوق حافظ القرآن درجه [الحيوه، ج ۲، ص ۱۱۲].

عَنِ النَّبِيِّ (ص) أَنَّهُ قَالَ: "الْقُرْآنُ أَفْضَلُ كُلِّ شَيْءٍ دُونَ اللَّهِ فَمَنْ وَقَرَ الْقُرْآنَ فَقَدَ وَقَرَ اللَّهَ وَ مَنْ لَمْ يَوْقُرِ الْقُرْآنَ فَقَدِ اسْتَيْتَخَفَ بِحُرْمَةِ اللَّهِ حُرْمَةَ الْقُرْآنِ عَلَى اللَّهِ كَحُرْمَةِ الْوَالِدِ عَلَى وَلَدِهِ" [مستدرک الوسائل، ج ۴، ص ۲۳۶].

اطلاعات عمومی درباره قرآن

تعداد ۲۲۰۰ تفسیر داریم که ربع آن مال شیعه و سه چهارم آن مال اهل سنت است.

کوتاه ترین و بلندترین آیه، آیه مدهامتان سوره الرحمن آیه

و بزرگترین آن آیه ۲۸۲ سوره بقره است :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايْتُمْ بِدِينٍ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُب بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَ

لا- يَأْتِ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَ لِيَمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَ لِيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَ لَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئاً فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَئِئِراً أَوْ ضَعِيفاً أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَمِلَّ هُوَ فَلْيَمْلِكْ وَ لِيَهُ بِالْعَدْلِ وَ اسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَ امْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضْمَلَ إِحْدَاهُمَا فَتَذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى وَ لَا يَأْتِ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَ لَا تَسِيئُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَئِئِراً أَوْ كَبِيراً إِلَى أَجَلِهِ ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَ أَقْوَمٌ لِلشَّهَادَةِ وَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَ اشْهَدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَ لَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَ لَا شَهِيدٌ وَ إِنْ تَفَعَّلُوا فَإِنَّهُ فَسُوقٌ بِكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ يَعْلَمُكُمُ اللَّهُ وَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

کوچکترین سوره ، کوثر و بزرگترین سوره بقره.

۲۱- نام پیامبران در قرآن.

۲۲- اولین و آخرین آیه.

۲۳- موضوعاتی که قرآن روی آن آیات زیادی دارد مثلا :

الف : آیات الاحکام ، ۵۰۰ آیه.

ب : آیات معاد بیش از ۱۰۰۰ آیه.

ج : آیات بنی اسرائیل ، ۹۰۰ آیه

د : آیات اخلاق

سوره های مدنی

۱- مطففین ، ۸۳.

۲- بقره ، ۲.

۳- انفال ، ۸.

۴- آل عمران ، ۳.

۵- حشر ، ۵۹.

۶- احزاب ، ۳۳.

۷- نور ، ۲۴.

۸- ممتحنه ، ۶۰.

۹- فتح ، ۴۸.

۱۰- نساء ، ۴.

۱۱- حج ، ۲۲.

۱۲- حديد ، ۵۷.

۱۳- محمد ، ۴۷.

۱۴- دهر ، ۷۶.

قرآن ، صفحه ۲

۱۵- طلاق ، ۶۵.

۱۶- بينه ، ۹۸.

۱۷- جمعه ، ۶۲.

۱۸- سجده ، ۳۲.

۱۹- مومن ، ۴۰.

۲۰- منافقون ، ۶۳.

۲۱- مجادله ، ۵۸.

۲۲- حجرات ، ۴۹.

۲۳- تحريم ، ۶۶.

۲۴- تغابن ،

۲۵- صف ، ۶۱.

۲۶- مائده ، ۵

۲۷- براءت ، ۹.

۲۸- فتح ، ۱۱۰.

۲۹- واقعه ، ۵۶.

۳۰- عادیات ، ۱۰۰.

۳۱- معوذتین ، ۱۱۳ و ۱۱۴.

- سوره های مکی

۱- اقرا ،

۲- ن و القلم ،

۳- ضحی

۴- مزمل

۵- مدثر

۶- فاتحه

۷- تبت

۸- کورت

۹- اعلى

۱۰- اللیل

۱۱- فجر

١٢- انشراح

١٣- رحمان

١٤- عصر

١٥- كوثر

١٦- تكاثر

١٧- ماعون

١٨- فيل

١٩- نجم

٢٠- عبس

٢١- قدر

٢٢- شمس

٢٣- بروج

٢٤- تين

٢٥- ايلاف

٢٦- قارعه

٢٧- قيامت

٢٨- همزه

٢٩- مرسلات

٣٠- ق

٣١- بلد

٣٢- طارق

٣٣- قمر

٣٤- ص

٣٥- اعراف

٣٦- جن

٣٧- يس

٣٨- فرقان

٣٩- فاطر

٤٠- مريم

٤١- طه

٤٢- شعراء

٤٣- نمل

٤٤- قصص

٤٥- بني اسرائيل

٤٦- يونس

٤٧- هود

٤٨- يوسف

٤٩- هجر

٥٠- انعام

٥١- صافات

۵۲- لقمان

۵۳- مومن

۵۴- حم سجدہ

۵۵- شوری

۵۶- زخرف

۵۷- سبا

۵۸- زمر

۵۹- دخان

۶۰- جاثیہ

۶۱- احقاف

۶۲- ذاریات

۶۳- غایشہ

۶۴- کہف

۶۵- نحل

۶۶- نوح

۶۷- ابراہیم

۶۸- انبیاء

۶۹- طور

۷۰- ملک

۷۱- حاقہ

٧٢- معارج

٧٣- نبا

٧٤- نازعات

٧٥- انفطار

٧٦- روم

٧٧- عنكبوت

قلب قرآن : (يس)

عَنِ النَّبِيِّ (ص) قَالَ : " إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ قَلْبًا وَ قَلْبُ الْقُرْآنِ يَس " [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٣٢٣] .

سنام قرآن : (بقره)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : " إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ سَنَامًا وَ سَنَامُ الْقُرْآنِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ " [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٣٣٣] .

٣- سيد قرآن : (بقره)

قال رسول الله لعلی ابن ابيطالب (ع) : " سيد الكلام القرآن و سيد القرآن البقره و سيد البقره آيه الكرسي يا على ان فيها لخمسين كلمه و في كل كلمه خمسون بركه " [مجمع البيان ، ج ١ ، ص ٣٦١] .

عن على بن أبي طالب (ع) قال : " سمعت حبيبي رسول الله (ص) يقول هبط على جبرئيل فقال يا محمد إن لكل شيء سيدا فسيد البشر آدم و سيد ولد آدم أنت و سيد الروم صهيب و سيد فارس سلمان و سيد الحبش بلال و سيد الشجر السدر

و سيد الطير النسور و سيد الشهور رمضان و سيد الأيام يوم الجمعة و سيد الكلام العربي و سيد العربية القرآن و سيد القرآن سوره البقره " [بحار الأنوار ، ج ٤١ ، ص ٣١] .

و كان على (ع) إذا رأى أحدا من شيعته قال : " رحم الله من قرأ إنا أنزلناه و عنه عليه السلام لكل شيء ثمره و ثمره القرآن إنا أنزلناه و لكل شيء كنز و كنز القرآن إنا أنزلناه و لكل شيء عون و عون الضعفاء إنا أنزلناه و لكل شيء يسر و يسر المعسرين إنا أنزلناه و لكل شيء عصمه و عصمه المؤمنين إنا أنزلناه و لكل شيء هدى و هدى الصالحين إنا أنزلناه و لكل شيء سيد و سيد القرآن إنا أنزلناه و لكل شيء زينه و زينه القرآن إنا أنزلناه و لكل شيء فسطاط و فسطاط المتعبدين إنا أنزلناه و لكل شيء بشرى و بشرى البرايا إنا أنزلناه و لكل شيء حجه و الحجه بعد النبي في إنا أنزلناه فأمنوا بها قيل و ما الإيمان بها قال إنها تكون في كل سنه و كل ما ينزل فيها حق " [بحار الأنوار ، ج ٨٩ ، ص ٣٣١] .

عروس قرآن (الرحمن)

عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (ع) عَنْ آبَائِهِ عَنْهُ (ص) قَالَ : " لِكُلِّ شَيْءٍ عَرُوسٌ وَ عَرُوسُ الْقُرْآنِ سُورَةُ الرَّحْمَنِ جَلَّ ذِكْرُهُ " [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٣٥١] .

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) : لِكُلِّ شَيْءٍ ثَمَرَةٌ وَ ثَمَرَةُ الْقُرْآنِ الْحَوَامِيمُ مِنْ رَوْضَاتِ حَسَنَاتٍ مُحَصَّنَاتٍ مُتَجَاوِرَاتٍ فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَدْتَعَ فِي رِيَاضِ الْجَنَّةِ فَلْيَقْرَأِ الْحَوَامِيمَ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٢١٩] .

قَالَ النَّبِيُّ : لِكُلِّ شَيْءٍ حَلِيَّةٌ وَ حَلِيَّةُ الْقُرْآنِ

الصَّوْتُ الْحَسَنُ [الكافي ، ج ٢ ، ص ٦١٥] .

بهار قرآن (ماه رمضان)

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ : " مَنْ قَرَأَ آيَةً فِي رَمَضَانَ أَوْ سَبَّحَ كَانَ لَهُ مِنَ الْفَضْلِ عَلَى غَيْرِهِ كَفَضْلِي عَلَى أُمَّتِي " [مستدرک الوسائل ، ج ٧ ، ص ٤٢٢] .

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : " لِكُلِّ شَيْءٍ رِبْعٌ وَرِبْعُ الْقُرْآنِ شَهْرُ رَمَضَانَ " [الكافي ، ج ٢ ، ص ٦٣٠] .

بهار قرآن

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : " لِكُلِّ شَيْءٍ رِبْعٌ وَرِبْعُ الْقُرْآنِ شَهْرُ رَمَضَانَ " [الكافي ، ج ٢ ، ص ٦٣٠] .

ريحانه قرآن : (يس)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : عَلَّمُوا أَوْلَادَكُمْ يَسَ فَإِنَّهَا رِيحَانَةُ الْقُرْآنِ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٣٢٥] .

ذروه القرآن : (آيه الكرسي)

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ ذِرْوَةً وَ ذِرْوَةُ الْقُرْآنِ آيَةُ الْكُرْسِيِّ مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ مَرَّةً صَرَفَ اللَّهُ عَنْهُ أَلْفَ مَكْرُوهٍ مِنْ مَكَارِهِ الدُّنْيَا وَ أَلْفَ مَكْرُوهٍ مِنْ مَكَارِهِ الْآخِرَةِ أَيْسَرُ مَكْرُوهِ الدُّنْيَا الْفَقْرُ وَ أَيْسَرُ مَكْرُوهِ الْآخِرَةِ عَذَابُ الْقَبْرِ وَ إِنِّي لَأَسْتَعِينُ بِهَا عَلَى صُعُودِ الدَّرَجَةِ [وسائل الشيعة ، ج ١١ ، ص ٣٩٦] .

ام القرآن : (فاتحه الكتاب)

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : " سَمِعَ بَعْضُ آبَائِي رَجُلًا يَقْرَأُ أُمَّ الْقُرْآنِ فَقَالَ شُكْرٌ وَ أَجْرٌ ... " [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٣٣٢] .

قَالَ قَرَأْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَهَاتِحَةَ الْكِتَابِ فَقَالَ : " وَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِي التَّوْرَةِ وَ الْإِنْجِيلِ وَ لَا فِي الزَّبُورِ وَ لَا فِي الْفُرْقَانِ مِثْلَهَا هِيَ أُمَّ الْكِتَابِ وَ أُمَّ الْقُرْآنِ وَ هِيَ

السَّعْيُ الْمَثَانِي وَ هِيَ مَقْسُومَةٌ بَيْنَ اللَّهِ وَ بَيْنَ عَبْدِهِ وَ لِعَبْدِهِ مَا سَأَلَ" [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۳۳۱] .

جمال القرآن : (بقره و آل عمران)

عن علی (ع) : جمال القرآن البقره و آل عمران [غررالحکم ، ص ۱۱۰] .

۲. صفات و ویژگی های قرآن

۱. قرآن از دیدگاه قرآن

۱- قرآن کریم کتابی است که از ناحیه خداوند متعال نازل شده است.

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ [غافر/ ۱] .

۲- قرآن کریم بهترین سخن الهی است

اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِي [زمر/ ۲۳] .

۳- قرآن کریم کتابی است که مایه هدایت همه انسانها است :

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَ بَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَ الْفُرْقَانِ [بقره/ ۱۸۵] .

گرچه پرهیزکاران از هدایت آن بهره می برند

ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ [بقره / ۲] .

هذا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ وَ هُدًى وَ مَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ [آل عمران / ۱۳۸] .

۴- قرآن کریم کتابی است که مایه انذار همه مردم است

قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ أُوْحِي إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَ مَن بَلَغَ [انعام/ ۱۹] .

گرچه تنها در اهل خشیت و ترس موثرواقع می شود

إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ مِّنْ يَخْشَاهَا [نازعات / ۴۵] .

۵- قرآن کریم کتابی است که مایه ذکر و یادآوری است

وَ مَا عَلَّمْنَاهُ الشُّعْرَ وَ مَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَ قُرْآنٌ مُّبِينٌ [يس / ۶۹] .

گرچه اهل ایمان از تذکر آن بهره مند می شوند :

وَ ذَكَرْ فَإِنَّ الذِّكْرَ تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ [ذاریات / ۵۵] .

۶- قرآن کریم موعظه و پند الهی است :

یا

أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَ شِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَ هُدًى وَ رَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ [يونس / ٥٧] .

۷- قرآن کریم کتاب شفا و درمان برای مومنان است

وَ نُزِّلَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَ رَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ لَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا [اسراء / ٨٢] .

۸- قرآن کریم کتابی است که هرگز باطل در آن راه پیدا نمی کند

لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ لَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ [فصلت / ٤٢] .

۹- قرآن کریم معجزه جاوید پیامبر اکرم است که انس و جن از آوردن همانند آن عاجز هستند.

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَ الْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَ لَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا [اسراء / ٨٨] .

ویژگی های قرآن کریم

۱- هیچ شکی در او نیست : ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ ۲- هدایت برای پرهیزکاران : هُدًى لِلْمُتَّقِينَ [بقره/ ۲] .

۳- هیچ کژی در آن نیست :

قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ [زمر/ ٢٨] .

۴- بیانگر همه چیز :

وَ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَ هُدًى وَ رَحْمَةً وَ بُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ [نمل/ ٨٩] .

۵- شکست ناپذیر :

لا ياتيه الباطل من بين يديه و لا من خلفه [فصلت ، ٤٢] .؟؟؟

۶- "فرقان" جدا کننده حق از باطل :

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا [فرقان/ ١] .

۷- بهترین سخن :

اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِي تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ [زمر/ ٢٣] .

۸- مایه هدایت مردم :

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ

الْهُدَى وَالْفُرْقَانَ [بقره/ ۱۸۵] .

۹- مایه اندرز برای متقین :

هَذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَ مَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ [ال عمران/ ۱۳۸] .

۱۰- مایه بشارت برای مومنان :

هُدًى وَ بُشْرَى لِّلْمُؤْمِنِينَ [نمل/ ۲] .

۱۱- مایه انداز :

وَ أَوْحَىٰ إِلَىٰ هَٰذَا الْقُرْآنَ لِأُنذِرَ كُمْ بِهِ وَ مَنْ بَلَغَ [انعام/ ۱۹] .

۱۲- مایه شفا و رحمت :

وَ نُزِّلَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَ لَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا [اسراء/ ۸۲] .

۱۳- کتاب پربرکت :

وَ هَٰذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ [انعام/ ۹۲] .

۱۴- کتاب نور و آشکار :

قَدْ جَاءَ كُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَ كِتَابٌ مُّبِينٌ [مائده/ ۱۵] .

۱۵- کتاب خیر :

وَ قِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرًا [نحل/ ۳۰] .

۱۶- کتاب بزرگ :

وَ لَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي وَ الْقُرْآنَ الْعَظِيمَ [حجر/ ۸۷] .

۱۷- کتاب مجید :

ق وَ الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ [ق/ ۱] .

۱۸- کتاب کریم :

إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ [واقعه/ ۷۷] .

۱۹- کتاب آسان :

وَلَقَدْ يَسْرَنَّا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ [قمر/ ۱۷] و همین عبارت در آیات ۲۲ و ۳۲ و ۴۰ سوره قمر تکرار شده.

۲۰- کتاب سنگین :

إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا [مزمل/ ۵] .

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلِهِ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ [دخان/ ۳] .

فَإِنَّمَا يَسْرَنَاهُ بِلِسَانِكَ لِنُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَنُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لُدًّا [مریم/ ۹۷] .

فَإِنَّمَا يَسْرَنَاهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ [دخان/ ۵۸] .

۲۱ _ سایر ویژگیها :

الرَّحْمَنِ عَلَّمَ الْقُرْآنَ [الرحمن/ ۱ و ۲] .

إِنَّهُ لَقَوْلٌ رَسُولٍ كَرِيمٍ

وَ مَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ

وَ لَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ

تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ

[حاقه /۴۰ تا ۴۳] .

إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ [قیامت /۱۷] .

فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ [قیامت /۱۸] .

ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ [قیامت /۱۹] .

فَبَأَىٰ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ [اعراف /۱۸۵] .

فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ [عبس /۱۳] .

مَرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ [عبس /۱۴] .

بِأَيْدِي سَفَرَةٍ [عبس /۱۵] .

كِرَامٍ بَرَرَةٍ [عبس /۱۶] .

بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ [بروج /۲۱] .

فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ [بروج /۲۲] .

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ [حجر /۹] .

مَا فَزَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ [انعام /۳۸] .

وَ هَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ [انعام /۹۲] .

هَذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَ مَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ [ال عمران /۱۳۸] .

إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ [ال عمران /۶۲] .

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا [نساء /۸۲] .

قرآن تنها کافی نیست بیانگر لازم است

بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لَتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ [نحل /۴۴] .

۲. قرآن از دیدگاه اهل بیت

۱- قرآن کریم کتابی است که برتری آن نسبت به دیگر سخنان همانند برتری خداوند نسبت به انسانها است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): فَضْلُ الْقُرْآنِ عَلَى سَائِرِ الْكَلَامِ كَفَضْلِ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ [مستدرک الوسائل، ج ۴، ص ۲۳۷].

۲- قرآن کریم سفره آماده الهی است

وَعَنْ النَّبِيِّ (ص): أَنَّ هَذَا الْقُرْآنَ مَا دُبُّهُ اللَّهُ فَتَعَلَّمُوا مَا أُدْبِتَهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ [وسائل الشیعه، ج ۶، ص ۱۶۸].

۳- قرآن کریم نور الهی است که هرگز خاموش نمی شود.

ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْكِتَابَ نُورًا لَا تُطْفَأُ مَصَابِيحُهُ

وَ سِرَاجًا لَا يَخْبُو تَوَقُّدُهُ نَهْجَ الْبَلَاغِ ۳۱۵ الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ ... [نهج البلاغه ، ص ۳۱۵] .

۴- قرآن کریم دریایی است که کسی به عمق آن نخواهد رسید :

وَ بَحْرًا لَا يَدْرِكُ قَعْرُهُ [نهج البلاغه ، ص ۳۱۵] .

۵- قرآن کریم کتابی است که هر قلبی ظرف معارف آن باشد از عذاب الهی در امان است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا يَعَذِّبُ اللَّهُ قَلْبًا وَعَى الْقُرْآنَ [وسائل الشیعه ، ج ۶ ، ص ۱۶۷] .

۶- جامعیت :

قرآن اختصاص به مورد شأن نزول ندارد ، بلکه شامل هر مورد مشابه هم می شود. نظیر مثل ها که برای تمام موارد مشابه قابل استفاده است که ما نام آن را جری می گذاریم. [المیزان ، ج ۳ ، ص ۶۸] .

وَ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ [نحل / ۸۹] .

ما كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى وَ لَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَ تَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ [يوسف / ۱۱۱] .

مثلا- امام هادی درباره زنا کاری که نصرانی بود و مسلمان شد تا از حد خوردن نجات یابد ، فرمودند : فَلَمْ يَكْ يَنْفَعَهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بِأَسْنَا .

قُدِّمَ إِلَى الْمُتَوَكِّلِ رَجُلٌ نَصِيْرَانِي فَجَرَ بِامْرَأَةٍ مُسْلِمَةٍ فَأَرَادَ أَنْ يَقِيمَ عَلَيْهِ الْحَدَّ فَأَسْلَمَ فَقَالَ يَحْيَى بْنُ أَكْتَمَ : قَدْ هَدَمَ إِيمَانُهُ شِرْكَهُ وَ فَعَلَهُ وَ قَالَ بَعْضُهُمْ : يَضْرِبُ ثَلَاثَةَ حُدُودٍ وَ قَالَ بَعْضُهُمْ : يَفْعَلُ بِهِ كَذَا وَ كَذَا فَأَمَرَ الْمُتَوَكِّلُ بِالْكِتَابِ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ الثَّالِثِ (ع) وَ سَأَلَهُ عَنْ ذَلِكَ . فَلَمَّا قَرَأَ الْكِتَابَ كَتَبَ يَضْرِبُ حَتَّى يَمُوتَ فَأَنْكَرَ يَحْيَى بْنُ أَكْتَمَ وَ أَنْكَرَ فُقَهَاءُ الْعَشِيْرِ ذَلِكَ وَ قَالُوا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ سَلْ عَنْ هَذَا فَإِنَّهُ شَيْءٌ لَمْ يَنْطِقْ بِهِ كِتَابٌ وَ لَمْ تَجِيْ بِهِ

سُنَّه فَكَتَبَ إِلَيْهِ أَنَّ فُقَهَاءَ الْمُسْلِمِينَ قَدْ أَنْكَرُوا هَذَا وَقَالُوا : لَمْ يَجِيءَ بِهِ سُنَّهَ وَ لَمْ يَنْطِقْ بِهِ كِتَابٌ فَبَيَّنَّا لَنَا لِمَ أُوجِبَتْ عَلَيْهِ الضَّرْبُ حَتَّى يَمُوتَ؟ فَكَتَبَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ [فَلَمَّا أَحْسُوا] فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحَدَهُ وَ كَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سُنَّتَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ وَ خَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ قَالَ : فَأَمَرَ بِهِ الْمُتَوَكِّلُ فَضُرِبَ حَتَّى مَاتَ [الكافي ، ج ٧ ، ص ٢٣٨] .

عن الامام الباقر (ع) : ان الله لم يدع شيئا تحتاج اليه الامه الى يوم القيامة الا انزله في كتابه [بحار ، ج ٩٢ ، ص ٨٤] .؟؟؟

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : مَا مِنْ أَمْرٍ يَخْتَلِفُ فِيهِ اثْنَانِ إِلَّا وَ لَهُ أَصْلٌ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَكِنْ لَا تَبْلُغُهُ عُقُولُ الرِّجَالِ [الكافي ، ج ١ ، ص ٦٠] .

٧- تازگی :

سأل أبا عبد الله (ع) ما بال القرآن لا يزداد عند النشر و الدراسة إلا غضاظه. فقال : " لأن الله لم ينزله لزمان دون زمان و لا لناس دون ناس فهو في كل زمان جديد و عند كل قوم غض إلى يوم القيامة " [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ٨٧] .

٨- القاء آن جوری است که عوام و خواص هر کدام به قدر فهمشان در می یابند. [المیزان ، ج ١٩ ، ص ٧٧] .

٩- حکیم؛ یعنی لغو ، بیهوده و ضعف ندارد.

١٠- ذکر مبارک :

ثابت و كثير البركات است؛ خير قرآن به كافر و مومن می رسد. دنیای امروز با اینکه قرآن را نپذیرفته

، ولی عملاً الهاماتی از معارف آن گرفته است. [المیزان ، ج ۱۴ ، ص ۳۲۴].

اللَّهُ اللَّهُ فِي الْقُرْآنِ لَا يَسْبِقُكُمْ بِالْعَمَلِ بِهِ غَيْرُكُمْ [نهج البلاغه ، ص ۴۲۱].

۱۱- هماهنگ : أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا [نساء/ ۸۲].

۱۲- سنگینی کلام از طرف خدا بودن برای عارف سنگینی دارد ، لذا هنگام نزول وحی حال پیامبر (ص) شبیه اغماء می شد.

دستور اقامه دین در فضای شرک سنگین است. [المیزان ، ج ۲۰ ، ص ۱۳۹].

ظاهر و باطن و تفسیر و عمق سنگینی دارد.

آیه ذیل نیز دلیل بر سنگین بودن قرآن است.

لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ [حشر/ ۲۱].

۱۳- با عظمت است.

وَ لَوْ أَنَّ قُرْآنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ كَلِمَةٌ بِهِ الْمَوْتَى بَلْ لِلَّهِ الْأَمْرُ جَمِيعًا [رعد/ ۳۱].

۱۴- تجلی است

و قال الصادق (ع) : لقد تجلى الله لخلقه في كلامه و لكنهم لا يبصرون [بحار الأنوار ، ج ۸۹ ، ص ۱۰۷].

۱۵- میزان است : وصیته (ع) لجابر بن یزید الجعفی قال له : " یا جابر اغتتم من أهل زمانك خمسا و اعلم بأنك لا تكون لنا و لیا حتی لو اجتمع عليك أهل مصرک و قالوا إنك رجل سوء لم يحزنك ذلك و لو قالوا إنك رجل صالح لم يسرك ذلك و لكن اعرض نفسك على كتاب الله فإن كنت سالكا سبيله زاهدا في تزهيده راغبا في ترغيبه خائفا من تخويفه فاثبت و أبشر فإنه لا يضرک ما قيل فيک و إن كنت مباینا للقرآن فماذا

الذى يغرك من نفسك" [تحف العقول ، ص ٢٨٤] .

١٦- ربيع القلب :

وَ تَفَقَّهُوا فِيهِ فَإِنَّهُ رِبِيعُ الْقُلُوبِ [نهج البلاغه ، ص ١٦٤] .

١٧ _ ينابيع العلم :

وَ إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ لَمْ يَعِظْ أَحَدًا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ فَإِنَّهُ حَبْلُ اللَّهِ الْمَتِينُ وَ سَبَبُهُ الْأَمِينُ وَ فِيهِ رِبِيعُ الْقَلْبِ وَ يَنْبِيعُ الْعِلْمِ [نهج البلاغه ، ص ٢٥٤] .

١٨ _ ربا لعطش العلماء :

ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْكِتَابَ جَعَلَهُ اللَّهُ رِيًّا لِعَطَشِ الْعُلَمَاءِ وَ رِبِيعًا لِقُلُوبِ الْفُقَهَاءِ وَ مَحَاجِّ لَطُرُقِ الصُّلَحَاءِ [نهج البلاغه ، ص ٣١٥] .

فَإِنَّ فِيهِ شِفَاءً مِنْ أَكْبَرِ الدَّاءِ وَ هُوَ الْكُفْرُ وَ النَّفَاقُ وَ الْعُيُ وَ الضَّلَالُ [نهج البلاغه ، ص ٢٥٢] .

در صحيفه سجاديه مى خوانيم :

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ ، وَ اجْعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا فِي ظِلْمِ اللَّيَالِي مُونِسًا ، وَ مِنْ نَزَعَاتِ الشَّيْطَانِ وَ خَطَرَاتِ الْوَسَاوِسِ حَارِسًا ، وَ لَأَقْدَامَنَا عَنْ نَقْلِهَا إِلَى الْمَعَاصِي حَاسِبًا ، وَ لَأَلْسِنَتِنَا عَنِ الْخَوْضِ فِي الْبَاطِلِ مِنْ غَيْرِ مَا آفَهُ مُخْرِسًا ، وَ لِحَوَارِحِنَا عَنِ اقْتِرَافِ الْآثَامِ زَاجِرًا ، وَ لِمَا طَوَّبَ الْعُفْلَةَ عَنَّا مِنْ تَصَيُّفِ الْإِعْتِبَارِ نَاشِرًا ، حَتَّى تُوصَلَ إِلَى قُلُوبِنَا فَهَمَّ عَجَائِبِهِ ، وَ زَوَاجِرِ أَمْثَالِهِ الَّتِي ضَعَفَتِ الْجِبَالُ الرَّوَاسِي عَلَى صِيْلَمَاتِهَا عَنِ احْتِمَالِهِ . (١١) اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ ، وَ أَدِّمْ بِالْقُرْآنِ صِيْلَمَاحَ ظَاهِرِنَا ، وَ اخْتِجِبْ بِهِ خَطَرَاتِ الْوَسَاوِسِ عَنْ صِيْحِهِ ضَمَائِرِنَا ، وَ اغْسِلْ بِهِ دَرَنَ قُلُوبِنَا وَ عِلْمَاتِقَ أَوْزَارِنَا ، وَ اجْمَعْ بِهِ مُتَشَشِرَ أُمُورِنَا ، وَ أَرِوْ بِهِ فِي مَوْقِفِ الْعُرْضِ عَلَيْكَ ظَمًا هَوَاجِرِنَا ، وَ اكْسِنَا بِهِ حُلَلَ الْأَمَانِ يَوْمَ الْفَرَعِ الْأَكْبَرِ فِي نُشُورِنَا . (١٢) اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ

آلِهِ ، وَ اجْبُرْ بِالْقُرْآنِ خَلْتَنَا مِنْ عَدَمِ الْإِمْلَاقِ ، وَ سُقِّ إِلَيْنَا بِهِ رَغَدًا [الصحيحه السجادية (ع) ، ص ۱۷۴] .

قرآن نسبت به تنهائی ها مونس است.

نسبت به وسوسه ها حافظ است.

نسبت به گناهان نگهبان است.

نسبت به گفتارهای باطل لال می کند.

نسبت به زنگ دلها صیقل است.

ویژگی های قرآن در خطبه ۱۹۸ نهج البلاغه :

ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ بَعَثَ مُحَمَّدًا (ص) بِالْحَقِّ ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْكِتَابَ نُورًا لَا تُطْفَأُ مَصَابِيحُهُ

یعنی قرآن نوری است که چراغش خاموش نمی شود.

وَ سِرَاجًا لَا يَجْبُو تَوَقُّدُهُ؛

یعنی چراغی است که افروختگی اش کاهش نمی پذیرد.

وَ بَحْرًا لَا يَدْرَكَ قَعْرُهُ؛

یعنی دریایی است که ژرف و قعر آن را کس نداند.

وَ مِنْهَاجًا لَا يَضِلُّ نَهْجُهُ؛

یعنی راهی است که رهرو را به گمراهی نمی کشاند.

وَ شِعَاعًا لَا يَطْلِمُ ضَوْؤُهُ وَ فُرْقَانًا لَا يَخْمَدُ بُرْهَانُهُ

وَ تَبْيَانًا لَا تُهْدِمُ أَرْكَانُهُ؛

یعنی تبیانی است که ارکانش فرو نمی ریزد و ویرانی نمی پذیرد.

وَ شِفَاءً لَا تُخْشَى أَسْقَامُهُ؛

یعنی شفایی است که بیماری در پی ندارد.

وَ عِزًّا لَا تُهْرَمُ أَنْصَارُهُ؛

یعنی عزتی است که یارانش را زایل نمی کند.

وَ حَقًّا لَا تُخَدَلُ أَعْوَانُهُ

فَهُوَ مَعْدِنُ الْإِيمَانِ وَ بُحْبُوحَتُهُ وَ يَنَابِيعُ الْعِلْمِ وَ بُحُورُهُ؛

یعنی معدن ایمان و چشمه علم است.

وَ رِيَاضُ الْعَدْلِ؛

یعنی باغهای عدل است.

وَ غُدْرَانُهُ وَ أَثْفَى الْإِسْلَامِ وَ بُنْيَانُهُ وَ أَوْدِيَةُ الْحَقِّ وَ غَيْطَانُهُ وَ بَحْرٌ لَا يَنْزِفُهُ الْمُسْتَنْزِفُونَ وَ عُيُونٌ لَا يَنْضِبُهَا الْمَاتِحُونَ وَ مَنَاهِلٌ لَا يَغِيضُهَا
الْوَارِدُونَ؛

یعنی چشمه ای است که هر چه از آن آب بردارند ، خشک نمی شود.

وَ مَنَازِلٌ لَا يَضِلُّ نَهْجَهَا الْمَسَافِرُونَ وَ أَعْلَامٌ لَا يَعْمَى عَنْهَا السَّائِرُونَ وَ آكَامٌ لَا يَجُوزُ عَنْهَا الْقَاصِدُونَ جَعَلَهُ اللَّهُ رِيًّا لِعَطَشِ الْعُلَمَاءِ وَ
رَبِيعًا لِقُلُوبِ الْفُقَهَاءِ وَ مَحَاجِّ لَطُرُقِ الصُّلَحَاءِ وَ دَوَاءً لَيْسَ بَعْدَهُ دَاءٌ وَ

نُوراً لَيْسَ مَعَهُ ظُلْمَةٌ وَ حَبْلًا وَثِيقًا عَزُوتُهُ وَ مَعْقِلًا مَنِيعًا ذُرُوتُهُ وَ عِزًّا لِمَنْ تَوَلَّاهُ وَ سَلَامًا لِمَنْ دَخَلَهُ وَ هُدًى لِمَنْ اتَّسَمَ بِهِ وَ عُذْرًا لِمَنْ اتَّخَذَهُ وَ بُرْهَانًا لِمَنْ تَكَلَّمَ بِهِ وَ شَاهِدًا لِمَنْ خَاصَمَ بِهِ وَ فُلْجًا لِمَنْ حَاجَّ بِهِ وَ حَامِلًا لِمَنْ حَمَلَهُ وَ مَطِيَّةً لِمَنْ أَعْمَلَهُ وَ آيَةً لِمَنْ تَوَسَّسَ وَ جُنَّةً لِمَنْ اسْتَلَّامَ وَ عِلْمًا لِمَنْ وَعَى وَ حَدِيثًا لِمَنْ رَوَى وَ حُكْمًا لِمَنْ قَضَى [نهج البلاغه ، ص ۳۱۵] .

الرَّحْمَنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ [الرحمن / ۱ و ۲] .

قرآن در بیان حضرت زهرا (سلام الله علیها) و

لِلَّهِ فِيكُمْ عَهْدٌ قَدَمَهُ إِلَيْكُمْ وَ بَقِيَّةُ اسْتِخْلَافِهَا عَلَيْكُمْ كِتَابُ اللَّهِ بَيْنَهُ بَصَائِرُهُ

یعنی دلایل و معارف آن روشن و واضح است.

وَ آي مُنْكَشِفَةٌ سَرَائِرُهُ؛

یعنی آیه هایی که نهفته های آن آشکار است.

وَ بُرْهَانٌ مُتَجَلِّئُهُ ظَوَاهِرُهُ مُدِيمٌ لِلْجَبْرِ بِه اسْتِمْاعُهُ (به تکرار شنیدن ملال آور نمی شود و کهنه نمی گردد) وَ قَائِدٌ إِلَى الرِّضْوَانِ أَتْبَاعُهُ مُودِيًّا إِلَى النَّجَاهِ أَشْيَاعُهُ (جمع شیعه یعنی اتباعه) فِيهِ تَبْيَانُ حُجَجِ اللَّهِ الْمُنَوَّرَةِ وَ مَحَارِمِهِ الْمَحْدُودَةِ وَ فَضَائِلِهِ الْمَنْدُوبَةِ (مندوب؛ یعنی دعوت شده ، خواسته شده) وَ جَمَلِهِ الْكَافِيهِ وَ رُخْصِهِ الْمَوْهُوبَةِ (حلال ها یا رخصت هایی که بخشیده است) وَ سَرَائِرِهِ الْمَكْتُوبَةِ وَ بَيِّنَاتِهِ الْخَالِيَةِ [من لایحضره الفقیه ، ج ۳ ، ص ۵۶۷] .

قرآن در بیان حضرت علی (ع) :

وَ اعْلَمُوا أَنَّ هَذَا الْقُرْآنَ هُوَ النَّاصِحُ الَّذِي لَمَّا يَغْشُ وَ الْهَادِي الَّذِي لَا يَضِلُّ وَ الْمَحِيدُ الَّذِي لَا يَكْذِبُ وَ مَا جَالَسَ هَذَا الْقُرْآنَ أَحَدٌ إِلَّا قَامَ عَنْهُ بِزِيَادَةٍ أَوْ نُقْصَانٍ زِيَادَةٍ فِي هُدًى أَوْ نُقْصَانٍ مِنْ عَمَى وَ اعْلَمُوا أَنَّهُ لَيْسَ عَلَى أَحَدٍ بَعِيدٍ الْقُرْآنِ مِنْ فَاقِهِ وَ لَا لِأَحَدٍ قَبْلَ

الْقُرْآنِ مِنْ عَنِّي فَاسْتَشْفُوهُ مِنْ أَدْوَانِكُمْ وَاسْتَعِينُوا بِهِ عَلَيَّ لَمَّا وَائِكُمْ فَإِنَّ فِيهِ شِفَاءٌ مِنْ أَكْبَرِ الدَّاءِ وَهُوَ الْكُفْرُ وَالنَّفَاقُ وَالْغِي وَ الضَّلَالُ فَاسْتَشْفُوا اللَّهَ بِهِ وَتَوَجَّهُوا إِلَيْهِ بِحُبِّهِ وَ لَمَّا تَشَاءُوا بِهِ خَلَقَهُ إِنَّهُ مَا تَوَجَّهَ الْعِبَادُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِمِثْلِهِ وَ اعْلَمُوا أَنَّهُ شَافِعٌ مُشَفَّعٌ وَ قَائِلٌ مُصَدِّقٌ وَ أَنَّهُ مَنْ شَفَعَ لَهُ الْقُرْآنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَفَعَ فِيهِ وَ مَنْ مَحَلَّ بِهِ الْقُرْآنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صُدِّقَ عَلَيْهِ فَإِنَّهُ يَنَادِي مُنَادٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَمَّا إِنَّ كُلَّ حَارِثٍ مُبْتَلَى فِي حَزْنِهِ وَ عَاقِبِهِ عَمَلِهِ غَيْرَ حَزْنِهِ الْقُرْآنَ فَكُونُوا مِنْ حَزْنَتِهِ وَ أَتْبَاعِهِ وَ اسْتَدِلُّوهُ عَلَيَّ رَبِّكُمْ وَ اسْتَنْصِحُوهُ عَلَيَّ أَنْفُسِكُمْ وَ اتَّهَمُوا عَلَيَّ آرَاءَكُمْ وَ اسْتَعِشُوا فِيهِ أَهْوَاءَكُمْ [نهج البلاغه ، ص ٢٥٢] .

قرآن در کلام پیامبر اکرم (ص) :

عَنِ النَّبِيِّ (ص) أَنَّهُ قَالَ : إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا كِتَابَ اللَّهِ وَ عِثْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي وَ إِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ٣٣] .

قَالَ إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ إِنْ أَخَذْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا كِتَابَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَهْلَ بَيْتِي عِثْرَتِي أَيُّهَا النَّاسُ اسْمِعُوا وَ قَدْ بَلَغْتُ إِيَّاكُمْ سَيِّئِ تَرْدُونَ عَلَيَّ الْحَوْضَ فَاسْتَأْذِنُواكُمْ عَمَّا فَعَلْتُمْ فِي الثَّقَلَيْنِ وَ الثَّقَلَانِ كِتَابُ اللَّهِ حِلٌّ ذِكْرُهُ وَ أَهْلُ بَيْتِي فَلَمَّا تَشَبَّهْتُمْ بِقُوهِمْ فَتَهَلَّكُوا وَ لَا تُعْلَمُوهُمْ فَإِنَّهُمْ أَعْلَمُ مِنْكُمْ فَوَقَعَتِ الْحُجَّةُ بِقَوْلِ النَّبِيِّ (ص) وَ بِالْكِتَابِ الَّذِي يَقْرَأُهُ النَّاسُ فَلَمْ يَزَلْ يَلْقَى فَضْلَ أَهْلِ بَيْتِهِ بِالْكَلامِ وَ يَبِينُ لَهُمْ بِالْقُرْآنِ إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمْ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يَطَهِّرَ كُمْ تَطْهِيراً وَ قَالَ عَزَّ ذِكْرُهُ وَ اعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ

لِلَّهِ خُمُسُهُ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبَى ثُمَّ قَالَ وَ آتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ فَكَانَ عَلَيَّ (ع) وَ كَانَ حَقُّهُ الْوَصِيَّةَ الَّتِي جُعِلَتْ لَهُ وَ الْإِسْمَ الْأَكْبَرَ وَ مِيرَاثَ الْعِلْمِ وَ آثَارَ عِلْمِ النَّبِيِّ [الكافي، ج ١، ص ٢٩٣].

٣. قرآن از دیدگاه بزرگان جاذبه دارد.

هر چه نزدیک تر، درک عظمتش بیشتر.

احاطه به عمق آن نمی توان پیدا کرد.

هر کس به قدر ظرفیت از آن درک می کند.

پاسخ گوی نیازهای مادی و روانی است.

انسان را به یاد خدا می اندازد.

آرام بخش است.

غواصان در قرآن بیشتر استفاده می کنند.

ظاهر و باطن دارد.

مایه حیات انسان است.

همیشه پایدار است.

تمام آب ها از دریاست، و قرآن دریا است.

آسیب ناپذیر است.

همه در برابر آن احساس کوچکی می کنند.

برای همه سودمند است.

کتابی است که اختصاص به قشر خاصی ندارد، بلکه جامع و کامل است؛ اما کتب دیگر چنین خصوصیتی ندارد، مثلاً کتاب احکام دیگر کتاب اخلاق نیست.

کتاب اخلاقی، کتاب اقتصادی نیست.

کتاب اقتصادی، کتاب عرفانی نیست.

کتاب عرفانی ، کتاب سیاسی نیست.

کتاب سیاسی ، کتاب تاریخی نیست.

کتاب تاریخی ، کتاب نظامی نیست.

کتاب نظامی ، کتاب خانوادگی نیست.

کتاب خانوادگی ، کتاب عبادی نیست.

کتاب عبادی ، کتاب اجتماعی نیست.

بنابراین قرآن کتابی است ، جامع مسائل فردی و اجتماعی (که هم عوام و هم خواص ، هم زن و هم مرد) از آن بهره می برند. جامع مسائل عبادی ، سیاسی (مانند شرائط حاکم ، سیستم حکومت ، مشورت ، بیعت و امر و به معروف) ، جامع مسائل طبیعی (توجه به طبیعت ، تدبیر در طبیعت ، بهره برداری از طبیعت ، شعور طبیعت ، فساد در طبیعت) ، جامع مسائل

نظامی ، اخلاقی ، تاریخی ، ادبی ، اعتقادی ، هنری ، علمی ، خانوادگی و روانی.

۳. بهره مندی از قرآن

۱. آموزش قرآن

وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فِي سَيْفَرٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ حَدِّثْنَا بِمَا لَنَا فِيهِ نَفْعٌ فَقَالَ : " إِنْ أَرَدْتُمْ عَيْشَ السُّعَيْدَاءِ وَ مَوْتَ الشُّهَدَاءِ وَ النَّجَاةَ يَوْمَ الْحَشْرِ وَ الظِّلَّ يَوْمَ الْحُرُورِ وَ الْهُدَى يَوْمَ الضَّلَالَةِ فَادْرُسُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ كَلَامُ الرَّحْمَنِ وَ حِرْزٌ مِنَ الشَّيْطَانِ وَ رُجْحَانٌ فِي الْمِيزَانِ " [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۲۳۲] .

حَيَاءُ أَبُو ذَرٍّ إِلَى النَّبِيِّ (ص) فَقَالَ : " يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَخَافُ أَنْ أَتَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَ لَا أَعْمَلَ بِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لَا يَعْذِبُ اللَّهُ قَلْبًا أَسْكَنَهُ الْقُرْآنَ " [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۲۳۳] .

عَلَّمَ الْقُرْآنَ [الرحمن / ۲] .

اقرؤوا القرآن و اعملوا به و لا تتجفوا (از آن دور نشوید) عنه و لاتعلوا فيه و لاتاكلوا به و لاتستكثروا به (بر آن فزونی نجویید) [الفصاحه ، ۴۲۵] .

الزبانيه الى فسقه حمله القرآن اسرع منهم الى عبده الاوثان... ليس من يعلم كمن لا يعلم [الفصاحه ، ۱۷۰۹] .

دعوات الراوندى ، قال النبى (ص) : " القرآن هو الدواء " [بحار الأنوار ، ج ۸۹ ، ص ۱۷۶] .

عَنِ النَّبِيِّ (ص) : الْقُرْآنُ غِنَى لَّا غِنَى دُونَهُ وَ لَا فَقْرَ بَعْدَهُ [وسائل الشيعه ، ج ۶ ، ص ۱۶۹] .

دَعَائِمُ الْإِسْلَامِ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (ع) أَنَّهُ قَالَ : " لِلرَّجُلِ أَنْ يَتَزَوَّجَ الْمَرْأَةَ عَلَى أَنْ يَعْلَمَهَا سُورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ أَوْ يُعْطِيَهَا شَيْئًا مَّا كَانَ " [مستدرک الوسائل ، ج ۱۵ ، ص ۶۱] .

- عالم ربانى كسى است كه دائما با قرآن

سر و کار داشته باشد : ما كَانَ لِيَشِيرَ أَنْ يُوْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَ الْحُكْمَ وَ النَّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولُ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَ لَكُنْ كُونُوا رَبَّانِينَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَ بِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ [ال عمران/ ۷۹] .

ندانستن هیچ علمی توییح به همراه ندارد جز تدبر نکردن در قرآن : أَ فَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَفْهَالُهَا [محمد/ ۲۴] .

تنها شکایتی راکه قرآن از پیامبر (ص) نقل کرده است ، شکایت از مهجوریت قرآن است . وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا [فرقان/ ۳۰] .

۲. قرائت و حفظ قرآن

۱. قرائت و تلاوت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : فَضَّلُ الْقُرْآنَ عَلَى سَائِرِ الْكَلَامِ كَفَضْلِ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۲۳۷] .

عَنِ النَّبِيِّ (ص) أَنَّهُ قَالَ : الْقُرْآنُ أَفْضَلُ كُلِّ شَيْءٍ دُونَ اللَّهِ فَمَنْ وَقَرَ الْقُرْآنَ فَقَدَ وَقَرَ اللَّهَ وَ مَنْ لَمْ يُوَقِّرِ الْقُرْآنَ فَقَدِ اسْتَحَفَّ بِحُرْمَةِ اللَّهِ حُرْمَةَ الْقُرْآنِ عَلَى اللَّهِ كَحُرْمَةِ الْوَالِدِ عَلَى وَلَدِهِ [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۲۳۶] .

عَنِ أَبِي عُبَيْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي أَحْفَظُ الْقُرْآنَ عَلَى ظَهْرِ قَلْبِي فَأَقْرُوهُ عَلَى ظَهْرِ قَلْبِي أَفْضَلُ أَوْ أَنْظُرُ فِي الْمُضِيِّ حَفِيفٍ قَالَ فَصَالَ لِي يَلِ اِقْرَأْهُ وَ أَنْظُرْ فِي الْمُضِيِّ حَفِيفٍ فَهُوَ أَفْضَلُ أَمْ يَا عَلِمْتَ أَنَّ النَّظَرَ فِي الْمُضِيِّ حَفِيفِ عِبَادَةٍ [الكافي ، ج ۲ ، ص ۶۱۴] .

وَ رُوِيَ : أَنَّ النَّظَرَ إِلَى الْكُعْبَةِ عِبَادَةٌ وَ النَّظَرَ إِلَى الْوَالِدَيْنِ عِبَادَةٌ وَ النَّظَرَ فِي الْمُضِيِّ حَفِيفٍ مِنْ غَيْرِ قِرَاءَةِ عِبَادَةٍ وَ النَّظَرَ إِلَى وَجْهِ الْعَالِمِ عِبَادَةٌ وَ النَّظَرَ إِلَى آلِ مُحَمَّدٍ (ع) عِبَادَةٌ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۲۰۵] .

عَنِ النَّبِيِّ (ص) قَالَ : أَهْلُ الْقُرْآنِ هُمْ أَهْلُ اللَّهِ وَخَاصَّتُهُ [وسائل الشيعة ، ج ٦ ، ص ١٦٨] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) حَمَلَهُ الْقُرْآنُ عُرْفَاءَ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَالْمُجْتَهِدُونَ قَوَادِ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَالرُّسُلُ سَادَةُ أَهْلِ الْجَنَّةِ [الكافي ، ج ٢ ، ص ٦٠٦] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : مَا مِنْ شَيْءٍ إِلَّا وَ لَهُ حَدٌّ يَنْتَهِي إِلَيْهِ إِلَّا الذِّكْرَ فَلَيْسَ لَهُ حَدٌّ يَنْتَهِي إِلَيْهِ ::::: وقال كان أبي (ع) كثير الذِّكْرَ لَقَدْ كُنْتُ أَمْشِي مَعَهُ وَ إِنَّهُ لَيَذْكُرُ اللَّهَ وَ آكُلُ مَعَهُ الطَّعَامَ وَ إِنَّهُ لَيَذْكُرُ اللَّهَ وَ لَقَدْ كَانَ يَحَدِّثُ الْقَوْمَ وَ مَا يَشْغَلُهُ ذَلِكَ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ كُنْتُ أَرَى لِسَانَهُ لَارِقًا بِحَنَكِهِ يَقُولُ لِمَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ كَانَ يَجْمَعُنَا فَيَأْمُرُنَا بِالذِّكْرِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ وَ يَأْمُرُ بِالْقِرَاءَةِ مَنْ كَانَ يَقْرَأُ مِنَّا وَ مَنْ كَانَ لَمَّا يَقْرَأُ مِنَّا أَمْرَهُ بِالذِّكْرِ وَ الْبَيْتَ الَّذِي يَقْرَأُ فِيهِ الْقُرْآنُ وَ يَذْكُرُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهِ تَكْتُرُ بَرَكَتُهُ وَ تَحْضُرُهُ الْمَلَائِكَةُ وَ تَهْجُرُهُ الشَّيَاطِينُ وَ يَضِيءُ لِأَهْلِ السَّمَاءِ كَمَا يَضِيءُ الْكَوْكَبُ الدُّرِّيُّ لِأَهْلِ الْأَرْضِ وَ الْبَيْتَ الَّذِي لَا يَقْرَأُ فِيهِ الْقُرْآنُ وَ لَا يَذْكُرُ اللَّهَ فِيهِ تَقِلُّ بَرَكَتُهُ وَ تَهْجُرُهُ الْمَلَائِكَةُ وَ تَحْضُرُهُ الشَّيَاطِينُ [الكافي ، ج ٢ ، ص ٤٩٨] .

قَالَ النَّبِيُّ (ص) : نَوَّرُوا بُيُوتَكُمْ بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ وَ لَا تَحْجِدُوهَا قُبُورًا كَمَا فَعَلَتِ الْيَهُودُ وَ النَّصَارَى صَلُّوا فِي الْكِنَائِسِ وَ الْبَيْعِ وَ عَطَّلُوا بُيُوتَهُمْ فَإِنَّ الْبَيْتَ إِذَا كَثُرَ فِيهِ تِلَاوَةُ الْقُرْآنِ كَثُرَ خَيْرُهُ وَ اتَّسَعَ أَهْلُهُ وَ أَضَاءَ لِأَهْلِ السَّمَاءِ كَمَا تُضِيءُ نُجُومُ السَّمَاءِ

لأهل الدنيا [الكافي ، ج ٢ ، ص ٦١٠] .

عن النبي (ص) : اجعلوا لبيوتكم نصبا من القرآن فان البيت اذا قرء فيه القرآن يسر على اهل و كثر خيي و كان سكانه في زياده و اذا لم يقرء فيه القرآن ضيق على اهله و قل خيره و كان سكانه في نقصان [وسائل الشيعة ، ج ٦ ، ص ٢٠٠] .

عَنْ رَجَاءِ بْنِ أَبِي الصَّحَّاحِ عَنِ الرِّضَا (ع) : " أَنَّهُ كَانَ يَكْثُرُ بِاللَّيْلِ فِي فِرَاشِهِ مِنْ تَلَاوِهِ الْقُرْآنِ فَإِذَا مَرَّ بِ آيَةٍ فِيهَا ذِكْرُ جَنَّةٍ أَوْ نَارٍ بَكَى وَ سَأَلَ اللَّهَ الْجَنَّةَ وَ تَعَوَّذَ بِهِ مِنَ النَّارِ " [وسائل الشيعة ، ج ٦ ، ص ٢١٦] .

وَ قَوْلَ فِي بُيُوتِكُمْ وَ لَا- تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى وَ أَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَ آتِينَ الزَّكَاةَ وَ أَطَعْنَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ إِنَّمَا يريدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يَطَهِّرَكُم تَطْهِيراً [احزاب/٣٣] .

حضرت امير (ع) در خطبه متقين به همام مى فرمايند :

فَالْمُتَّقُونَ فِيهَا هُمْ أَهْلُ الْفَضَائِلِ... أَمَا اللَّيْلُ فَصَافُونَ أَقْدَامَهُمْ تَالِينَ لِأَجْزَاءِ الْقُرْآنِ يَرْتَلُونَهَا تَرْتِيلاً يَحْزَنُونَ بِهِ أَنْفُسَهُمْ وَ يَسْتَشِيرُونَ بِهِ دَوَاءَ دَائِهِمْ فَإِذَا مَرُّوا بِ آيَةٍ فِيهَا تَشْوِيقٌ رَكَنُوا إِلَيْهَا طَمَعًا وَ تَطَلَّعَتْ نُفُوسُهُمْ إِلَيْهَا شَوْقًا وَ ظَنُّوا أَنَّهَا نُصَبٌ أَعْيُنِهِمْ وَ إِذَا مَرُّوا بِ آيَةٍ فِيهَا تَخْوِيفٌ أَصْغَرُوا إِلَيْهَا مَسَامِعَ قُلُوبِهِمْ وَ ظَنُّوا أَنَّ زَفِيرَ جَهَنَّمَ وَ شَهيقَهَا فِي أُصُولِ آذَانِهِمْ [نهج البلاغه ، ص ٣٠٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ وَ لَمْ يَخْضَعْ لِلَّهِ وَ لَمْ يَرِقْ قَلْبُهُ وَ لَمَّا يَكْتَسِبِ حُزْنَاً وَ وَجَلًا فِي سِرِّهِ فَقَدِ اسْتَهَانَ بِعَظَمِ شَأْنِ اللَّهِ تَعَالَى وَ خَسِرَ حُسْرَانًا مُبِينًا فَقَارِئُ الْقُرْآنِ يَحْتَاجُ إِلَى ثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ قَلْبٍ خَاشِعٍ

وَيَدِنُ فَارِغًا وَ مَوْضِعَ خِمَالٍ فَإِذَا خَشَعَ لِلَّهِ قَلْبُهُ فَرَمِنَهُ الشَّيْطَانُ الرَّجِيمُ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَإِذَا تَفَرَّغَ نَفْسُهُ مِنَ الْأَسْبَابِ تَجَرَّدَ قَلْبُهُ لِلْقِرَاءَةِ فَلَا يَعْزُضُهُ عَارِضٌ فَيَحْرَمُ بَرَكَهَ نُورِ الْقُرْآنِ وَ فَوَائِدِهِ وَإِذَا اتَّخَذَ مَجْلِسًا خَالِيًا وَ اعْتَرَلَ مِنَ الْخَلْقِ بَعِيدًا أَنْ أَتَى بِالْخِصْمَتَيْنِ الْأَوْلَتَيْنِ اسْتَأْنَسَ رُوحُهُ وَ سِتْرُهُ وَ وَجَدَ حَلَاوَةَ مُخَاطَبَةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عِبَادَهُ الصَّالِحِينَ وَ عَلِمَ لُطْفَهُ بِهِمْ وَ مَقَامَ اخْتِصَاصِهِ لَهُمْ بِفُنُونِ كَرَامَاتِهِ وَ بَيِّنَاتِ إِشَارَاتِهِ فَإِذَا شَرِبَ كَأْسًا مِنْ هَذَا الشَّرْبِ حِينَئِذٍ لَا يَخْتَارُ عَلَى ذَلِكَ الْحَالِ حَالًا وَ لَا عَلَى ذَلِكَ الْوَقْتِ وَقْتًا بَلْ يُوَثِّرُهُ عَلَى كُلِّ طَاعَةٍ وَ عِبَادَةٍ لِأَنَّ فِيهِ الْمُنَاجَاةَ مَعَ الرَّبِّ بِلَا وَاسِطَةٍ فَانْظُرْ كَيْفَ تَقْرَأُ كِتَابَ رَبِّكَ وَ مَنْشُورَ وَلَايَتِكَ وَ كَيْفَ تُجِيبُ أَوْامِرَهُ وَ نَوَاهِيَهُ وَ كَيْفَ تَمْتَثِلُ حُدُودَهُ فَإِنَّهُ لِكِتَابٍ عَزِيزٍ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ لَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ فَرْتَلُهُ تَزْتِيلًا فَقِفْ عِنْدَ وَعِيدِهِ وَ وَعِيدِهِ وَ تَفَكَّرْ فِي أَمْثَالِهِ وَ مَوَاعِظِهِ وَ احْدِثْ أَنْ تَقَعَ مِنْ إِقَامَتِكَ حُرُوفَهُ فِي إِضَاعِهِ حُدُودِهِ [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۲۴۰] .

۲. حافظان و قاریان قرآن

الف) تذکراتی برای حفظ قرآن از آقای پرهیزکار

۱- مکان بی سر و صدا نه در ماشین و جاده

۲- بین الطلوعین

۳- فقط از یک قرآن زیبا

۴- رفیق راه برای حفظ

۵- توجه به ترجمه و مفهوم آیه کمک حفظ است

۶- استفاده از نوار برای مرور کردن

ب) مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ (ع) قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَدَدُ دَرَجِ الْجَنَّةِ عَدَدُ آيِ الْقُرْآنِ فَإِذَا دَخَلَ صَاحِبُ الْقُرْآنِ

الْجَنَّةَ قِيلَ لَهُ أَقْرَأْ وَارْقَ لِكُلِّ آيَةٍ دَرَجَةٌ فَلَا تَكُونُ فَوْقَ حَافِظِ الْقُرْآنِ دَرَجَةٌ [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۲۳۱] .

ج) ایجاد جلسات قرائت و حفظ

مرحوم بهشتی در هر نامه ای که از آلمان به مرحوم قدوسی می فرستاد سفارش حفظ قرآن می کرد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ: قُرَاءَةُ الْقُرْآنِ ثَلَاثَةٌ رَجُلٌ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَاتَّخَذَهُ بِضَاعَةً وَاسْتَدْرَجَ بِهِ الْمُلُوكَ وَاسْتَطَالَ بِهِ عَلَى النَّاسِ وَرَجُلٌ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَحَفِظَ حُرُوفَهُ وَضَيَّعَ حُدُودَهُ وَأَقَامَهُ إِقَامَةَ الْقَدْحِ فَلَمَّا كَثُرَ اللَّهُ هَوْلَاءِ مِنْ حَمَلِهِ الْقُرْآنِ وَرَجُلٌ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَوَضَعَ دَوَاءَ الْقُرْآنِ عَلَى دَائِ قَلْبِهِ فَأَسْهَرَ بِهِ لَيْلَهُ وَأَظْمَأَ بِهِ نَهَارَهُ وَقَامَ بِهِ فِي مَسَاجِدِهِ وَتَجَافَى بِهِ عَنْ فِرَاشِهِ فَبَأْوَلْتِكَ يَدْفَعُ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْبَلَاءَ وَبَأْوَلْتِكَ يَدِيلُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنَ الْأَعْدَاءِ وَبَأْوَلْتِكَ يَنْزِلُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْغَيْثَ مِنَ السَّمَاءِ فَوَاللَّهِ لَهَوْلَاءِ فِي قُرَاءَةِ الْقُرْآنِ أَعَزُّ مِنَ الْكَبْرِيتِ الْأَحْمَرِ [الكافي ، ج ۲ ، ص ۶۲۷] .

و عنه (ع) أنه سئل أى الناس أحسن صوتا بالقرآن؟ قال: " من إذا سمعت قراءته رأيت أنه يخشى الله " [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۳] .

قَالَ النَّبِيُّ (ص) فِي وَصِيَّتِهِ: يَا عَلِيُّ إِنَّ فِي جَهَنَّمَ رَحَى مِنْ حَدِيدٍ تُطْحَنُ بِهَا رُءُوسُ الْقُرَّاءِ وَالْعُلَمَاءِ الْمُجْرِمِينَ وَقَالَ ص رَبِّ تَالِ لِلْقُرْآنِ وَالْقُرْآنُ يَلْعَنُهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۲۴۹] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آيَاتِهِ (ع) قَالَ: مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ يَأْكُلُ بِهِ النَّاسَ حِيَاءَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَوَجْهُهُ عَظِيمٌ لِمَا لَحِمَ فِيهِ [وسائل الشيعة ، ج ۶ ، ص ۱۸۳]

۱- در جنگ تبوک ابتدا رسول خدا (ص) پرچم را به فردی به نام عماره داد ، بعد از او گرفت و به زید بن ثابت داد. عماره پرسید : چرا؟ فرمودند : " او قرآن را بهتر از تو می داند؛ هر کس قرآن را بهتر بداند مقدم است ، گرچه غلام سیاهی باشد ". [فلسفه از ناسخ التواریخ جلد رسول الله ، ص ۴۲۸] .

۲- در هیئت اعزامی به یمن رسول خدا (ص) جوانی را سرپرست کرد ، سبب آن را پرسیدند حضرت فرمود : " او قرآن را بهتر می داند ". [کنز ، ج ۲ ، ص ۲۸۷] .

در دفن شهداء احد رسول الله (ص) فرمودند : انظروا اکثرهم جمعا للقرآن فاجعلوه امام صاحبه [کنز ، ج ۱۰ ، ص ۳۸۱] .

۴- قال النبی (ص) : حامل القرآن حامل رایه الاسلام من اکرمه فقد اکرم الله و من اهانه فعليه لعنه الله عزوجل [کنز ، ج ۱ ، ص ۵۲۳] .

۶- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْعَبْدُ الْمَمْلُوكُ إِذَا أَحْسَنَ الْقُرْآنَ فَعَلَى سَيِّدِهِ أَنْ يُزُقَّ بِهِ وَيُحْسِنَ صُحْبَتَهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۳۸۸] .

۱۰- آقای مسیحی ۱۶ ساله ایرانی در تجوید در دنیا اول شد. (از قاریان مصری و سعودی برتر شد)

۱۱- به آقای پرهیزگار گفتند که محال است شما در ایران بدون معلم مصری این چنین قرآن بخوانید.

۱۲- مسابقات قرائت مالزی در دنیا معتبرترین مسابقات است ، که ایران بعد از انقلاب دوبار مقام اول را به دست آورده و دو بار رتبه دوم و دو بار رتبه سوم شد.

۱۳- ۱۵۰ قاری در ایران داریم که حاضرند در سطح

جهانی شرکت و دارای رتبه شوند.

۱۴- امور تربیتی در توجه دادن نسل نو به قرآن بسیار موفق بوده است.

۱۵- خادم مسجدی است بی سواد ، ولی تمام قرآن را حفظ است و به او از غیب هدیه شده است.

۱۶- آقای حسن زاده آملی به آقای پرهیزگار گفت : حاضرم آنچه تحصیل کرده ام بدهم و حافظ قرآن باشم.

۱۷- آقای خامنه ای به آقای پرهیزگار گفت : در جمع قاریان حاضرم بخشی از وجودم ناقص یا فلج شود که حافظ قرآن باشم. این کلام را چند بار ایشان فرموده اند.

۳. آداب قرائت

۱- بالحن عربی و زیبا :

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) اقْرَأُوا الْقُرْآنَ بِالْحَيَانِ الْعَرَبِ وَأَصْوَاتِهَا وَإِيَاكُمْ وَلُحُونَ أَهْلِ الْفِسْقِ وَأَهْلِ الْكِبَايَرِ فَإِنَّهُ سَيَجِيءُ مِنْ بَعْدِي أَقْوَامٌ يَرْجِعُونَ الْقُرْآنَ تَرْجِيعَ الْعِنَاءِ وَالتَّوْحِ وَالرَّهْبَانِيَةِ لَا يَجُوزُ تَرَاقِيهِمْ قُلُوبُهُمْ مَقْلُوبَةً وَقُلُوبُ مَنْ يَعْجَبُهُ شَأْنُهُمْ [الكافي ، ج ۲ ، ص ۶۱۴] .

۲- قال النبي (ص) : زينوا القرآن باصواتكم

۳- صوت حزين : عَنْ الرِّضَا (ع) قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : " حَسِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ فَإِنَّ الصَّوْتِ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسَيْنًا " [وسائل الشيعة ، ج ۶ ، ص ۲۱۲] .

۴- صوت حسن : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : زِينُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ فَإِنَّ الصَّوْتِ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسَيْنًا [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۲۷۲] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : إِنَّ الْقُرْآنَ نَزَلَ بِالْحُزْنِ فَاقْرَءُوهُ بِالْحُزْنِ [الكافي ، ج ۲ ، ص ۶۱۴] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : قَالَ قَالَ النَّبِيِّ (ص) : " لِكُلِّ شَيْءٍ حَلِيٌّ وَحَلِيَّةُ الْقُرْآنِ الصَّوْتُ الْحَسَنُ " [الكافي ، ج ۲ ،

عن النبي (ص) أنه سئل أى الناس أحسن صوتا بالقرآن؟ قال : " من إذا سمعت قراءته رأيت أنه يخشى الله " [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٣] .

عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ (ع) : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ أَحْسَنَ النَّاسِ صَوْتًا بِالْقُرْآنِ ... [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ١٨٤] .

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَحِبُّ ثَلَاثَةَ أَصْوَاتٍ صَوْتَ الدِّيكِ وَ صَوْتَ قَارِئِ الْقُرْآنِ وَ صَوْتَ الَّذِينَ يَسْتَغْفِرُونَ بِالْأَسْحَارِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ١٤٦] .

٥- با طهارت : لا يَمْسُهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ [واقعه / ٧٩] .

٦- زياد بخوانيد : إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَى مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ وَ نَضِيفَهُ وَ ثُلُثَهُ وَ طَائِفَهُ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَ اللَّهُ يَقْدِرُ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ عِلْمَ أَنْ لَنْ تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضَى وَ آخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَ آخَرُونَ يقاتلونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَ أقيموا الصلاةَ وَ آتوا الزكاةَ وَ اقْرَءوا اللهَ قَرْضًا حَسِينًا وَ ما تَقَدَّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ وَ أَعْظَمُ أَجْرًا وَ اسْتَغْفِرُوا لِلَّهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ [مزمل / ٢٠] .

٧- در هر حال : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ : " كَانَ فِي وَصِيَّتِهِ النَّبِيِّ (ص) لِعَلِيٍّ (ع) أَنْ قَالَ يَا عَلِيُّ أَوْصِيكَ فِي نَفْسِكَ بِخَصِيَالٍ فَاحْفَظْهَا عَنِّي ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ أَعْنُهُ أَمَّا الْأُولَى فَالْصِّدْقُ وَ لَا تَخْرُجَنَّ مِنْ فِيكَ كَذِبُهُ أَبَدًا وَ... وَ السَّادِسَةُ الْأَخْذُ بِسُنَّتِي فِي صَلَاتِي وَ صَوْمِي وَ صَدَقَتِي أَمَّا الصَّلَاةُ فَالْخَمْسُونَ رُكْعَةً وَ أَمَّا الصَّيَامُ فَثَلَاثَةُ أَيَّامٍ فِي الشَّهْرِ الْخَمِيسِ فِي أَوَّلِهِ

وَالْأَرْبَعَاءُ فِي وَسْطِهِ وَالْخَمِيسُ فِي آخِرِهِ وَأَمَّا الصَّدَقَةُ فَجُهِدَكَ حَتَّى تَقُولَ قَدْ أُسْرِفْتُ وَ لَمْ تُسْرِفْ وَ عَلَيْكَ بِصِيَامِ اللَّيْلِ وَ عَلَيْكَ بِصِيَامِ الزَّوَالِ وَ عَلَيْكَ بِصِيَامِ الزَّوَالِ وَ عَلَيْكَ بِصَلَاةِ الزَّوَالِ وَ عَلَيْكَ بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ عَلَى كُلِّ حَالٍ وَ عَلَيْكَ بِرَفْعِ يَدَيْكَ فِي صَلَاتِكَ وَ تَقْلِيْبِهِمَا وَ عَلَيْكَ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ وُضُوءٍ وَ عَلَيْكَ بِمَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ فَارْكَبْهَا وَ مَسَاوِي الْأَخْلَاقِ فَاجْتَنِبْهَا فَإِنَّ لَمْ تَفْعَلْ فَلَا تَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَكَ " [الكافي ، ج ٨ ، ص ٧٩] .

٨- ترتيل : أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَ رَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلاً [مزمل /٤] .

قال الصادق : هو المكث و الصوت الحسن [وسائل ، ج ٤ ، ص ٨٥٩] .

٩- تدبر و عبرت :

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا [نساء /٨٢] .

شى ، [تفسير العياشى] عن داود بن فرقد قال سمعت أبا عبد الله (ع) يقول : "عليكم بالقرآن فما وجدتم آية نجا بها من كان قبلكم فاعملوا به و ما وجدتموه مما هلك من كان قبلكم فاجتنبوه" [بحار الأنوار ، ج ٨٩ ، ص ٩٤] .

١٠- قال رَسُولَ اللَّهِ (ص) : مَا آمَنَ بِالْقُرْآنِ مَنْ اسْتَحَلَّ مَحَارِمَهُ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٢٥٠] .

قَالَ النَّبِيُّ (ص) فِي وَصِيَّتِهِ : يَا عَلِيُّ إِنَّ فِي جَهَنَّمَ رَحَى مِنْ حَدِيدٍ تُطْحَنُ بِهَا رُءُوسُ الْقُرَّاءِ وَ الْعُلَمَاءِ الْمُجْرِمِينَ وَ قَالَ ص رَبِّ تَالٍ لِلْقُرْآنِ وَ الْقُرْآنُ يُلْعَنُهُ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٢٤٩] .

عن على (ع) : اللَّهُ اللَّهُ فِي الْقُرْآنِ لَا يَسْبِقُكُمْ بِالْعَمَلِ بِهِ غَيْرُكُمْ [نهج البلاغه ، ص ٤٢١] .

بعضی اصحاب حضرت رسول (ص) ده آیه

می آموختند و عمل می کردند و بعد ده آیه دیگر [بحار، ج ۸۹، بیروت، ص ۱۰۶].

۱۱-سکوت :

و اذا قرء القرآن فاستمعوا له و انصتوا لعلکم ترحمون [اعراف/ ۲۰۴].

۱۲-عبرت :

تفسیر العیاشی ، عن داود بن فرقد قال سمعت ابا عبد الله (ع) يقول : " علیکم بالقرآن فما وجدتم آیه نجا بها من کان قبلکم فاعملوا به و ما وجدتموه مما هلك من کان قبلکم فاجتنبوه " [بحار الأنوار ، ج ۸۹ ، ص ۹۴].

نظیر : وَ تِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَ عَصَوْا رُسُلَهُ وَ اتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ [هود/ ۵۹].

فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيهَا سَافِلَهَا وَ آمَطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ مَنْضُودٍ [هود/ ۸۲].

وَ أَخَذِهِمُ الرِّبَا وَ قَدْ نُهِوا عَنْهُ وَ أَكْلِهِمْ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَ أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا [نساء/ ۱۶۱].

قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّا لَنَ نَدْخُلُهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَادْهَبْ أَنْتَ وَ رَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ [مائده/ ۲۴].

وَ لَقَدْ آتَيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ وَ الْحُكْمَ وَ التَّوْبَةَ وَ رَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَ فَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ [جاثیه/ ۱۶].

فَبَاوِ بِغَضَبٍ عَلَى غَضَبٍ [بقره/ ۹۰].

وَ ذَا التُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ [انبياء/ ۸۷].

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَ نَجَّيْنَاهُ مِنَ الْعَمِّ وَ كَذَلِكَ نُنَجِّي الْمُؤْمِنِينَ [انبياء/ ۸۸].

وَ لَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَ اسْتَوَى آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَ عِلْمًا وَ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [قصص/ ۱۴].

وَ كَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَتَّبِعُوا مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ نُصِيبُ بِرَحْمَتِنَا مَنْ

نشأ ولا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ [يوسف/ ٥٦] .

سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَرَتَّلِ الْقُرْآنَ تَوْتِيلًا. قَالَ : " قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) بَيْنَهُ تَبْيَانًا وَ لَا تَهْدَهُ هَذَا الشُّعْرُ وَ لَا تَنْتُزُهُ نَتْرَ الرَّمْلِ وَ لَكِنْ أَفْرَعُوا قُلُوبَكُمْ الْقَاسِيَةَ وَ لَا يَكُنْ هُمْ أَحَدِكُمْ آخِرَ الشُّورِهِ " [الكافي ، ٢ ، ص ٦١٤] .

١٣- تفكر : سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (ع) يَقُولُ : " آيَاتُ الْقُرْآنِ خَزَائِنٌ فَكَلَّمَا فُحِّتْ خِزَانُهُ يَنْبَغِي لَكَ أَنْ تَنْظُرَ مَا فِيهَا " [الكافي ، ج ٢ ، ص ٦٠٩] .

١٤- كَرِيه : حِيَامِعُ الْأَخْيَارِ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَائِبٍ قَالَ مَرَّ عَلَيْنَا سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ فَأَتَيْتُهُ مُسَلِّمًا عَلَيْهِ فَقَالَ مَرْحَبًا بِابْنِ أَخِي بَلَّغْنِي أَنَّكَ حَسَنُ الصَّوْتِ بِالْقُرْآنِ قُلْتُ نَعَمْ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ قَالَ : فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ : " إِنَّ الْقُرْآنَ نَزَلَ بِالْحُزْنِ فَإِذَا قَرَأْتُمُوهُ فَابْكُوا فَإِنْ لَمْ تَبْكُوا فَتَبَاكُوا [وَ تَعَنَّوْا بِهِ] فَمَنْ لَمْ يَتَغَنَّ بِالْقُرْآنِ فَلَيْسَ مِنَّا " [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٢٧٠] .

١٥- مقدار خواندن : عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ : " دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فَقَالَ لَهُ أَبُو بَصِيرٍ جَعَلْتَ فِدَاكَ أَقْرَأَ الْقُرْآنَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فِي لَيْلِهِ؟ فَقَالَ : لِمَا. قَالَ : فَفِي لَيْلَتَيْنِ؟ قَالَ : لِمَا. قَالَ : فَفِي ثَلَاثٍ؟ قَالَ : هَا وَ أَشَارَ بِيَدِهِ ثُمَّ قَالَ : يَا أَبَا مُحَمَّدٍ! إِنَّ لِرَمَضَانَ حَقًّا وَ حُرْمَةً لَا يَشْبَهُهُ شَيْءٌ مِنَ الشُّهُورِ وَ كَانَ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ (ص) يَقْرَأُ أَحَدُهُمُ الْقُرْآنَ فِي شَهْرٍ أَوْ أَقَلَّ إِنَّ الْقُرْآنَ لَا يَقْرَأُ هَذْرَمَةً وَ لَكِنْ يَرْتَلُّ تَوْتِيلًا فَإِذَا مَرَرْتَ بِآيَةٍ فِيهَا

ذِكْرُ الْجَنَّةِ فَقِفْ عِنْدَهَا وَ سَبِّحِ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ الْجَنَّةِ وَ إِذَا مَرَرْتَ بِآيَةٍ فِيهَا ذِكْرُ النَّارِ فَقِفْ عِنْدَهَا وَ تَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ [الكافي ، ج ٢ ، ص ٦١٧] .

١٦-مسواك

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : " نَظَّفُوا طَرِيقَ الْقُرْآنِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا طَرِيقُ الْقُرْآنِ قَالَ أَفْوَاهُكُمْ قِيلَ بِمَاذَا قَالَ بِالسُّوَاكِ " [وسائل الشيعة ، ج ٢ ، ص ٢٢] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : مَنْ اسْتَمَعَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ غَيْرِ قِرَاءَةٍ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ حَسَنَةً وَ مَحَا عَنْهُ سَيِّئَةً وَ رَفَعَ لَهُ دَرَجَةً وَ مَنْ قَرَأَ نَظْرًا مِنْ غَيْرِ صَوْتٍ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ حَسَنَةً وَ مَحَا عَنْهُ سَيِّئَةً وَ رَفَعَ لَهُ دَرَجَةً وَ مَنْ تَعَلَّمَ مِنْهُ حَرْفًا ظَاهِرًا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ وَ مَحَا عَنْهُ عَشْرَ سَيِّئَاتٍ وَ رَفَعَ لَهُ عَشْرَ دَرَجَاتٍ قَالَ لَا أَقُولُ بِكُلِّ آيَةٍ وَ لَكِنْ بِكُلِّ حَرْفٍ بَاءٍ أَوْ تَاءٍ أَوْ شِبْهِهِمَا قَالَ وَ مَنْ قَرَأَ حَرْفًا ظَاهِرًا وَ هُوَ جَالِسٌ فِي صَلَاتِهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهِ خَمْسِينَ حَسَنَةً وَ مَحَا عَنْهُ خَمْسِينَ سَيِّئَةً وَ رَفَعَ لَهُ خَمْسِينَ دَرَجَةً وَ مَنْ قَرَأَ حَرْفًا وَ هُوَ قَائِمٌ فِي صَلَاتِهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ مِائَةَ حَسَنَةٍ وَ مَحَا عَنْهُ مِائَةَ سَيِّئَةٍ وَ رَفَعَ لَهُ مِائَةَ دَرَجَةٍ وَ مَنْ خَتَمَهُ كَانَتْ لَهُ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ مُؤَخَّرَةٌ أَوْ مُعَجَّلَةٌ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ خَتَمَهُ كُلُّهُ قَالَ خَتَمَهُ كُلُّهُ [الكافي ، ج ٢ ، ص ٦١٢] .

٣. تفسير قرآن

أَنَّ رَجُلًا أَتَى أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي قَدْ شَكَّكْتُ فِي كِتَابِ اللَّهِ الْمُنَزَّلِ .

قَالَ لَهُ عَلِيٌّ (ع): " تَكَلَّمْتُكَ أُمَّكَ إِلَى أَنْ قَالَ (ع) فَإِيَاكَ أَنْ تُفَسِّرَ الْقُرْآنَ بِرَأْيِكَ حَتَّى تَفْقَهُهُ عَنِ الْعُلَمَاءِ فَإِنَّهُ رَبُّ تَنْزِيلٍ يَشْبَهُ كَلَامَ الْبَشَرِ وَهُوَ كَلَامُ اللَّهِ وَتَأْوِيلُهُ لَا يَشْبَهُ كَلَامَ الْبَشَرِ كَمَا لَيْسَ شَيْءٌ مِنْ خَلْقِهِ يَشْبَهُهُ كَذَلِكَ لَا يَشْبَهُ فِعْلُهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى شَيْئاً مِنْ أَفْعَالِ الْبَشَرِ وَ لَا يَشْبَهُ شَيْءٌ مِنْ كَلَامِهِ كَلَامَ الْبَشَرِ الْخَبِيرُ" [مستدرک الوسائل ، ج ۱۷ ، ص ۳۲۶] .

تفسیر گفتن :

۱- سفارش به اساتید اخلاق حوزه های علمیه

۲- از ائمه جمعه و جماعات می خواهم که در یکی از خطبه ها تفسیر قرآن بگویند.

۳- سفارش به مدیران حوزه های علمیه

۴- سفارش به مدرسان حوزه های علمیه

۵- نهاد رهبری و ائمه جماعات دانشگاه ها و فضیای دانشگاه ها تفاسیر کوتاه بین نماز داشته باشند.

۶- اساتید راهنما در دانشگاه ها ، دانشجویان را به مباحث قرآنی سوق دهند.

۷- صدا و سیما ، اوقاف و دیگر ارگانها مبلغ تفسیر قرآن باشند.

تفسیر به رای

۱- استفاده از تشابهات و بی توجهی به عام و خاص و مطلق و مقید و ناسخ و منسوخ در قرآن و... إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةٌ فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ [بقره/ ۲۶] .

وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيَقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيُزِدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا وَلَا يَزْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا

كَذَلِكَ يَضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَ مَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَ مَا هِيَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْبَشَرِ [مدثر/ ۳۱].

وَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ لَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ يَضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَ يَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ أُنَابَ [رعد/ ۲۷].

۲- بی توجهی به روایات

۳- مطالعه تفسیرهای کذایی

۴- خواندن بدون تدبر

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا [محمد/ ۲۴].

۴. تدبر در قرآن

۱-أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا [محمد/ ۲۴].

۲-عَيْنُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) أَنَّهُ قَالَ: "تَتَوَقَّ رَجُلٌ فِي بَسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فَعَفَرَ لَهُ وَ عَنْهُ (ص) قَالَ أَغْرَبُوا الْقُرْآنَ وَ التَّمَسُّوا غَرَائِبَهُ" [مستدرک الوسائل، ج ۴، ص ۳۷۱].

۳-ان رسول الله كان يقرئهم العشر فلا يجاوزونها الى عشر اخرى حتى يتعلموا ما فيها من العمل فيعلمهم القرآن و العمل جميعا" [تفسير قرطبي، ج ۱، ص ۳۹].

عن علي بن ابي طالب (عليه السلام) انه ذكر جابر ابن عبد الله و وصفه بالعلم فقال له رجل جعلت فداك تصف جابرا بالعلم و انت انت؟ فقال: "انه كان يعرف تفسير قوله تعالى: إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ قُلْ رَبِّي أَعْلَمُ مَنْ جَاءَ بِالْهُدَىٰ وَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [قصص/ ۸۵].

اخبار مربوط به تدبر و فضل قرآن در منابع: کافی، ج ۲، ص ۶۰۰. کتاب فضل القرآن ... وسائل الشیعه، ج ۶، ص ۱۷۳. التفکر فی معانی القرآن، مستدرک الوسائل، ج ۴، ص ۲۴۱

سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (ع) يَقُولُ: " آيَاتُ الْقُرْآنِ خَزَائِنٌ فَكَلِّمْنَا

فَتَحَّتْ خِزَانَهُ يَبْنِي لَكَ أَنْ تَنْظُرَ مَا فِيهَا" [الكافي ، ج ٢ ، ص ٦٠٩] .

وقال الحسين بن علي (ع) : كتاب الله عز وجل على أربعة أشياء على العبارة والإشارة واللطائف والحقائق فالعبارة للعوام والإشارة للخواص واللطائف للأولياء والحقائق للأنبياء (ع) [جامع الأخبار ، ص ٤١] .

٥. استمداد از قرآن

حِجَاءَ رَجُلٍ إِلَى سَيِّدِنَا الصَّادِقِ (ع) فَقَالَ لَهُ يَا سَيِّدِي أَشْكُو إِلَيْكَ دِينًا رَكِبْتَنِي وَ سُلْطَانًا غَشَمَنِي فَقَالَ : " إِذَا جَنَّكَ اللَّيْلُ فَصَلِّ رَكَعَتَيْنِ أَقْرَأْ فِي الْأُولَى مِنْهُمَا الْحَمْدَ وَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ وَ فِي الرَّكَعَةِ الثَّانِيَةِ الْحَمْدَ وَ آخِرَ الْحَشْرِ لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ إِلَى آخِرِ السُّورَةِ ثُمَّ خُذِ الْمُضِيحَفَ فَدَعِّهِ عَلَى رَأْسِكَ وَقُلْ (بِحَقِّ هَذَا) الْقُرْآنِ وَبِحَقِّ مَنْ أَرْسَلَهُ وَبِحَقِّ كُلِّ مُؤْمِنٍ فِيهِ وَبِحَقِّكَ عَلَيْهِمْ فَلَا أَحَدٌ أَعْرَفُ بِحَقِّكَ مِنْكَ بِكَ يَا اللَّهُ عَشْرَ مَرَّاتٍ ثُمَّ تَقُولُ يَا مُحَمَّدُ عَشْرَ مَرَّاتٍ يَا عَلِيُّ عَشْرَ مَرَّاتٍ يَا فَاطِمَةُ عَشْرَ مَرَّاتٍ يَا حَسَنُ عَشْرَ مَرَّاتٍ يَا حُسَيْنُ عَشْرَ مَرَّاتٍ يَا عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَشْرَ مَرَّاتٍ يَا مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ عَشْرَ مَرَّاتٍ يَا جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ عَشْرَ مَرَّاتٍ يَا مُوسَى بْنَ جَعْفَرَ عَشْرَ مَرَّاتٍ يَا عَلِيُّ بْنُ مُوسَى عَشْرَ مَرَّاتٍ يَا مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ عَشْرَ مَرَّاتٍ يَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَشْرَ مَرَّاتٍ يَا حَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ عَشْرًا يَا الْحُجَّهَ عَشْرًا ثُمَّ تَسْأَلُ اللَّهَ حَاجَتَكَ قَالَ فَمَضَى الرَّجُلُ وَعَادَ إِلَيْهِ بَعْدَ مِدَّةٍ وَهَدَى قَضِي دِينَهُ وَصَلَحَ لَهُ سُلْطَانُهُ وَعَظَمَ يَسَارُهُ" [وسائل الشيعة ، ج ٨ ، ص ١٢٥] .

عَنْ أَبِي صَالِحٍ الْحَنَفِيِّ قَالَ رَأَيْتُ عَلِيًّا (ع) يَخْطُبُ وَقَدْ وَضَعَ

الْمُضِيحَ عَلَى رَأْسِهِ حَتَّى رَأَيْتُ الْوَرَقَ يَتَقَعَّقُ عَلَى رَأْسِهِ قَالِ فَقَالَ اللَّهُمَّ قَدْ مَنَعُونِي مَا فِيهِ فَأَعْطِنِي مَا فِيهِ اللَّهُمَّ قَدْ أَبْغَضْتُهُمْ وَ
أَبْغَضُونِي وَ مَلَلْتُهُمْ وَ مَلُونِي وَ حَمَلُونِي عَلَى غَيْرِ خُلُقِي وَ طَبِيعَتِي وَ أَخْلَاقِي لَعَنَ تَكُنْ تُعْرِفُ لِي اللَّهُمَّ فَأَبْدِلْنِي بِهِمْ خَيْرًا مِنْهُمْ وَ
أَبْدِلْهُمْ بِي شَرًّا مِنِّْي اللَّهُمَّ أَمِثْ قُلُوبَهُمْ (مِثَّ الْمِلْحِ فِي الْمَاءِ) [مستدرک الوسائل ، ج ۴ ، ص ۳۹۲] .

امام سجاد از طلوع فجر تا آفتاب مشغول دعا بودند؛ بعد از نماز صبح به حضرت بشارت دادند که فرزندی برای شما متولد شد.
سپس...

قال روى بعض أصحابنا قال كنت عند على بن الحسين (ع) فكان إذا صلى الفجر لم يتكلم حتى تطلع الشمس فجاءوه يوم ولد
فيه زيد فبشروه به بعد صلاة الفجر قال فالتفت إلى أصحابه فقال: أي شيء ترون أن أسمى هذا المولود؟ قال: فقال كل رجل
سمه كذا سمه كذا قال: فقال: يا غلام على بالمصحف. قال: فجاءوا بالمصحف فوضعه على حجره قال ثم فتحه فنظر إلى أول
حرف من الورقه و إذا فيه وَ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا قال ثم طبقه ثم فتحه ثلاثا فنظر فإذا في أول الورقه
إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَ أَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَ يَمُتُونَ وَ عِدًّا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَ
الْإِنْجِيلِ وَ الْقُرْآنِ وَ مَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بَبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ثم قال هو و الله زيد هو و
الله زيد فسمى زيدا بيان لعله (ع) لما كان علم أن الشهيد من أولاده في الجهاد اسمه زيد

و الآيتان دلتا على أنه يقاتل و يستشهد فسماه زيدا و فيه أيضا إيماء بجواز استعمال الأحوال من القرآن [بحار الأنوار ، ج ٨٨ ، ص ٢٤٣] . جواز استعمال احوال از قرآن.

قرآن در سفر

قَالَ سَمِعْتُ مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ (ع) يَقُولُ : " لَوْ كَانَ الرَّجُلُ مِنْكُمْ إِذَا أَرَادَ سَفْرًا أَقَامَ عَلَى بَابِ دَارِهِ تَلْقَاءَ الْوَجْهِ الَّذِي يَتَوَجَّهُ إِلَيْهِ فَقَرَأَ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ أَمَامَهُ وَ عَنْ يَمِينِهِ وَ عَنْ شِمَالِهِ وَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ أَمَامَهُ وَ عَنْ يَمِينِهِ وَ عَنْ شِمَالِهِ ثُمَّ قَالَ : اللَّهُمَّ احْفَظْنِي وَ احْفَظْ مَا مَعِيَ وَ سَلِّمْ مِيَا مَعِيَ وَ بَلِّغْنِي وَ بَلِّغْ مَا مَعِيَ بِبَلَاغِكَ الْحَسَنِ . لِحَفِظُهُ اللَّهُ وَ لِحَفِظْ مَا مَعَهُ وَ سَلِّمْهُ اللَّهُ وَ سَلِّمْ مَا مَعَهُ وَ بَلِّغْهُ اللَّهُ وَ بَلِّغْ مَا مَعَهُ قَالَ : ثُمَّ قَالَ : يَا صَبَّاحُ أَمَا رَأَيْتَ الرَّجُلَ يَحْفَظُ وَ لَا يَحْفَظُ مَا مَعَهُ وَ يَسَلِّمُ وَ لَا يَسَلِّمُ مَا مَعَهُ وَ يَبْلُغُ وَ لَا يَبْلُغُ مَا مَعَهُ قُلْتُ بَلَى جُعِلَتْ فِدَاكَ " [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٢٧١] .

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) إِذَا أَرَادَ الْخُرُوجَ إِلَى بَعْضِ أَمْوَالِهِ اشْتَرَى السَّلَامَةَ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِمَا تَيْسَّرَ لَهُ وَ يَكُونُ ذَلِكَ إِذَا وَضَعَ رِجْلَهُ فِي الرَّكَابِ فَإِذَا سَلِّمَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ انْصَرَفَ حَمْدَ اللَّهِ تَعَالَى وَ شَكَرَهُ وَ تَصَدَّقَ بِمَا تَيْسَّرَ لَهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٢٧٠] .

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) أَيْكِرُهُ السَّفَرُ فِي شَيْءٍ مِنَ الْأَيَّامِ الْمَكْرُوهَةِ الْأَرْبَعَاءِ وَ غَيْرِهِ فَقَالَ : " افْتَسِحْ سَفْرَكَ بِالصَّدَقَةِ وَ اقْرَأْ آيَةَ الْكُرْسِيِّ إِذَا بَدَأَ لَكَ " [الكافي ،

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : إِذَا كَانَ سَيْمُكَ الْبَيْتِ (سقف البيت) فَوْقَ سَبْعَةِ أَذْرُعٍ أَوْ قَالَ ثَمَانِيهِ أَذْرُعٍ فَكَانَ مَا فَوْقَ السَّبْعِ وَالْثَمَانِ الْأَذْرُعِ مُحْتَضَرًا وَقَالَ بَعْضُهُمْ مَسْكُونًا [الكافى ، ج ٦ ، ص ٥٢٩] .

كتيبه قرآنى :

عَنْ أَبِي حَدِيجَةَ قَالَ : رَأَيْتُ مَكْتُوبًا فِي بَيْتِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) آيَةَ الْكُرْسِيِّ قَدْ أُدِيرَتْ بِالْبَيْتِ وَرَأَيْتُ فِي قِبَلِهِ مَسْجِدَهُ مَكْتُوبًا آيَةَ الْكُرْسِيِّ . [وسائل الشيعة ، ج ٥ ، ص ٣١٣] .

عن عبد الله بن مسعود قال لما قدم على الكوفة يعنى عبد الله بن مسعود فقلنا له حدثنا عن رسول الله (ص) فقال : بعد أن ذكر الجنة فى الحديث فلم أزل أطلب الشهادة للحديث و لم أرزقها فإنى سمعت رسول الله يقول فى تبوك و نحن نسير معه : " إن الله عز و جل أمرنى أن أزوج فاطمه من على ففعلت و قال لى جبرئيل إن الله عز و جل قد بنى جنة من قصب اللؤلؤ ، كل قصبه إلى الأخرى لؤلؤه من ياقوته مشدوده بالذهب و جعل سقوفها زبرجدا أخضر فيها طاقات من لؤلؤمكلله بالياقوت و جعل عليها غرفا لبنه من ذهب و لبنه من فضه و لبنه من در و لبنه من ياقوت و لبنه من زبرجد و قبابا من در و قد شيعت بسلاسل من ذهب و حفت بأنواع التحف و بنى فى كل قصر قبه و جعل فى كل قبه أريكه من دره بيضاء فرشها السندس و الإستبرق و فرش أرضها بالزعفران و المسك و العنبر و جعل فى كل قبه و القبه لها مائه باب فى كل

باب جاريتان و شجرتان و في كل قبه فرش و كتاب مکتوب حول القباب آيه الكرسي فقلت يا جبرئيل لمن بنى الله هذه في الجنة فقال بناها لعلی بن أبي طالب و فاطمه ابنتك تحفه لهما منه أتحفهما و أقر بها عينك يا محمد [دلائل الإمامه ، ص ۵۰] .

- آرام بخش بیماران

خلاصه مقاله منصوره تجويدی ، عیسی محمدی ، و ربابه معماریان در روزنامه کیهان تاریخ ۹ / ۱۰ / ۸۰ .

بررسی میزان تاثیر آوای قرآن کریم بر اضطراب بیماران قبل از عمل جراحی قلب باز.

با این که اصولاً هر نوع بیماری موجب بروز فشارهای جسمی و روانی متعدد در تمام بیماران می شود ، ولی فردی که تحت عمل جراحی قلب باز قرار گرفته ، الزاماً تحت مراقبت های ویژه در بخش خاص قرار می گیرد. و تنیدگی که به عنوان یک واکنش نسبت به بیماری و جراحی بروز می کند ، در این بیماران تشدید می شود.

اضطراب یک بیماری روانی است که سبب تنگی نفس ، افزایش سرعت ضربان قلب و فشار بطن چپ ، اختلال در خواب و استراحت بیمار ، توهم و هذیان بیمار قبل از عمل ، کاهش قدرت تفکر و تمرکز و کاهش میزان تاثیر آموزش های پرستاران در بیماران می شود. لذا روش های کنترل اضطراب شامل روش های دارویی و روش های غیردارویی توصیه می شود. درمان دارویی آثار فیزیولوژیک و روحی و روانی زیادی بر بیماری دارند ضمن اینکه در تمام بیماران نمی توان از آنها استفاده کرد. چرا که عوارض زیادی چون اعتیاد ، وقت گیر بودن مصرفشان ، هزینه بر بودن و...

بلچک مک کلو سکی سه مدخله پرستاری را در کاهش اضطراب موثر می داند که یکی از آنها موسیقی درمانی

به عنوان یک مداخله انحراف فکر غیر دارویی است، که پرستار مراقب ویژه، می تواند آن را برای پیشبرد و راحتی بیمار اجرا کند. در این مطالعه از موزون ترین، زیباترین و روح انگیزترین موسیقی ها که موسیقی تلاوت قرآن کریم است استفاده شده است. پژوهشگران، آوای قرآن کریم را در یکی از پر استرس ترین شرایط، یعنی قبل از عمل جراحی قلب باز به کار گرفتند، و بر اساس یافته های به دست آمده از پژوهش انجام شده در بیمارستان امام خمینی تهران بر گروه آزمون پنجاه نفره، میزان کاهش اضطراب موقعیتی در گروه شاهد، ۳۳ درصد، و در گروه آزمون، ۵۸ درصد بود، و آزمون کای دو، میزان کاهش اضطراب موقعیتی را در گروه آزمون نسبت به گروه شاهد به طور معناداری بیشتر نشان داد. بدین معنا که آوای قرآن کریم باعث کاهش اضطراب موقعیتی در گروه آزمون شده بود. بنابراین می توان نتیجه گرفت که مداخله پژوهشگر باعث کاهش اضطراب موقعیتی شده است.

همچنین میزان کاهش اضطراب کل نیز در گروه شاهد، ۴۰ درصد و در گروه آزمون، ۶۳ درصد به دست آمد. پس می توان نتیجه گرفت: آوای قرآن کریم می تواند باعث کاهش اضطراب کل در بیماران قبل از عمل جراحی قلب باز شود. اما با آنکه میزان کاهش اضطراب شخصیتی در گروه آزمون ۵۵ درصد نسبت به گروه شاهد ۴۳ درصد بیشتر است، آزمون آماری کای دو با پی مساوی ۳ اختلاف معناداری را بین دو گروه از نظر میزان کاهش اضطراب شخصیتی نشان داد. بدین توضیح که آوای قرآن کریم تاثیری

بر کاهش اضطراب شخصیتی افراد گروه آزمون نداشت که البته این نتیجه قابل انتظار است ، زیرا این نوع اضطراب به عوامل مختلفی از جمله زمان ، و خصوصیات افراد بستگی دارد و بنابراین تغییرات آن پس از مداخلات کوتاه مدت محسوس نخواهد بود.

۶. شکایت قرآن

طبق روایات در قیامت چند چیز شکایت می کند؛ یکی قرآن که هم از دوستان گله دارد و هم از دشمنان.

اما از دوستان :

خدایا مرا یاد نگرفتند ، خدایا مرا تلاوت نکردند ، خدایا مرا نفهمیدند ، خدایا عمل نکردند

وَ قَالَ (ع) : يَا تَبَى عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبْقَى فِيهِمْ مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا رَسْمُهُ وَ مِنَ الْإِسْلَامِ إِلَّا اسْمُهُ وَ مَسَاجِدُهُمْ يُؤَمِّدُ عَامِرَةً مِنَ الْبِنَاءِ خَرَابٌ مِنَ الْهُدَى سِيكَانُهَا وَ عَمَارُهَا شَرُّ أَهْلِ الْأَرْضِ مِنْهُمْ تَخْرُجُ الْفِتْنَةُ وَ إِلَيْهِمْ تَأْوِي الْخَطِيئَةُ يَرُدُّونَ مَنْ شَدَّ عَنْهَا فِيهَا وَ يَسُوقُونَ مَنْ تَأَخَّرَ عَنْهَا إِلَيْهَا يَقُولُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ فَبِي حَلَفْتُ لِأَبْعَثَنَّ عَلَى أَوْلِيكَ فِتْنَةً تَتْرُكُ الْحَلِيمَ فِيهَا حَيْرَانَ وَ قَدْ فَعَلَ وَ نَحْنُ نَسْتَقِيلُ اللَّهَ عَثْرَةَ الْغَفْلَةِ [نهج البلاغه ، ص ۵۴۰] .

خدایا مرا از قرینم جدا کردند (اهل بیت) ، خدایا مرا تفسیر به رای کردند ، مرا سر نیزه کردند ، با من سوگند خوردند ، فقط استخاره کردند ، به آیات من توهین کردند.

اما دشمنان : اساطیرم خواندند ، ائت بقرآن غیر هذاسحرم نامیدند. شنیدندم را تحریم کردند.

وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَ الْغَوَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ [فصلت / ۲۶] .

۷. معارفی از قرآن

۱. گذشت در قرآن

لطف خداوند به کسانی است ، که اهل گذشت هستند.

۱- گذشت از جان :

فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ قَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَ

آتاهُ اللهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ [بقره/ ۲۵۱] .

۲- گذشت از مال :

وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا [انسان/ ۸] .

۳- گذشت از خواب :

تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ [سجده/ ۱۶] .

۴- گذشت از شهوت :

وَأَوَدَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَغَلَقَتِ الْأَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ [يوسف/ ۲۳] .

۵- گذشت از خود : وَأَخِي هَارُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا فَأَرْسَلْهُ مَعِيَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِي إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ [قصص/ ۳۴] .

۶- گذشت از عنوان : فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ كَى تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ [قصص/ ۱۳] .

۷- گذشت از همسر و فرزند : رَبَّنَا إِنِّي أَسِيءْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْنِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ [ابراهيم/ ۳۷] .

۲. حیا و عفت در قرآن

قرآن ، صفحه ۱۷

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ [نور/ ۳۰] .

فَجَاءَتْهُ إِخْرَادُهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [قصص/ ۲۵] .

وَلَا تَقْرَبُوا الزَّانِيَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا [اسراء/ ۳۲] .

وَلَا

يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَ تُوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [نور/ ٣١] .

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا [احزاب/ ٣٢] .

وَ إِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ [احزاب/ ٥٣] .

وَ قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَ يَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَ لَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ لِيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَ لَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولَى الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ [نور/ ٣١] .

وَ الَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ [معارج/ ٢٩] .

وَ لِيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ [نور/ ٣٣] .

وَ أَنْكَحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ وَ الصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَ إِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَ اللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ [نور/ ٣٢] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيْسَ تَأْذِنُكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَ الَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَ حِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَ مِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَ لَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ وَ أَتَى الْكُفْرَ أَتَى وَ اللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ [نور/ ٥٨] .

وَ لَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَ وَ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمْ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا

نَسَقِي حَتَّى يَصْدِرَ الرُّعَاءُ وَ أَبُوْنَا شَيْخٌ كَبِيرٌ [قصص/ ٢٣] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَ تَسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ [نور/ ٢٧] .

٣. مثل های قرآنی

١- مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَ تَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ [بقره/ ١٧] .

٢- وَ كَصَيْبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَ رَعْدٌ وَ بَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَ اللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ [بقره/ ١٩] .

٣- إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا [بقره/ ٢٦] .

٤- وَ مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَ نِدَاءً صُمُّ بُكُمْ عُمَى فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ [بقره/ ١٧١] .

٥- مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سَنَابِلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَ اللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَ اللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ [بقره/ ٢٤١] .

٦- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صِدْقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَ الْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَاءَ النَّاسِ وَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ [بقره/ ٢٦٤] .

٧- وَ مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَ تَثْبِيْتًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بَرَّوْهُ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَ آتَتْ أَكْلَهَا ضِعْفَيْنِ فَإِنْ لَمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلَّ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ [بقره/ ٢٦٥] .

٨- إِنَّ مَثَلَ عِيسَى عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ [آل عمران/ ٥٩] .

٩- مَثَلُ مَا يُنْفِقُونَ فِي هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا

صِرًّا أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَأَهْلَكَتُهُ وَ مَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَ لَكِنْ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ [ال عمران/ ١١٧] .

١٠- وَ لَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَ لَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَ اتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلَ عَلَيْهِ يَلْهَثُ أَوْ تَتْرُكُهُ يَلْهَثُ ذَلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ [اعراف/ ١٧٦] .

١١- إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَ الْأَنْعَامُ حَتَّى إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَ أَزْيَنَتْ وَ ظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهَا قَادِرُونَ عَلَيْهَا أَتَاهَا أَمْرُنَا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا كَأَنْ لَمْ تَغْنَبِ بِالْأَمْسِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ [يونس/ ٢٤] .

١٢- مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالْأَعْمَى وَ الْأَصْمِ وَ الْبَصِيرِ وَ السَّمِيعِ هَلْ يَسْتَوِيانِ مَثَلًا أَ فَلَا تَذَكَّرُونَ [هود/ ٢٤] .

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ أُكْلُهَا دَائِمٌ وَ ظِلُّهَا تِلْكَ عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَ عُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ [رعد/ ٣٥] .

مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ لَا يَقْعِدُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَى شَيْءٍ ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ [ابراهيم/ ١٨] .

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَ فَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ [ابراهيم/ ٢٤] .

تَوْتَى أَكْلُهَا كُلِّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ [ابراهيم/ ٢٥] .

وَ مَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ [ابراهيم/ ٢٦] .

وَ اضْرِبْ لَهُمْ مَثَلِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيَّاحُ وَ كَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقْتَدِرًا [كهف/ ٤٥] .

يَا أَيُّهَا النَّاسُ

ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسئَلْهُمْ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ [حج/ ٧٣] .

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ [نور/ ٣٥] .

مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعُنكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْعُنكَبُوتِ لَمَيْتٌ الْعُنكَبُوتُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ [عنكبوت/ ٤١]

اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُوَ وَزِينَتُهُ وَتَفَاخُرُ بَيْنَكُمْ وَتَكَاتُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهْبِجُ فَتِرَاهُ مُمْضِرًا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ [حديد/ ٢٠] .

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [جمعه/ ٥] .

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكُمُ لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلَاهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [نحل/ ٧٦] .

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا- فَرِيحَةٍ كَانَتْ آمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ [نحل/ ١١٢] .

اَضْرَبَ لَهُمْ مَثَلًا رَجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَابٍ وَ حَفَفْنَاهُمَا بِنَخْلٍ وَ جَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زُرْعًا [كهف/ ٣٢] .

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَ رَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ [زمر/ ٢٩] .

٤. عمل وعكس العمل

أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَةِ آدَمَ وَ مِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَ مِنْ ذُرِّيَةِ إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْرَائِيلَ وَ مِمَّنْ هَدَيْنَا وَ اجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَ بُكْيًا [مريم/ ٥٨] .

إِنَّمَا يَوْمُنْ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَ سَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ هُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ [سجده/ ١٥] .

قُلْ آمَنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا [اسراء/ ١٠٧] .

وَ إِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ [قصص/ ٥٣] .

عكس العمل مخالفان

١-وَ إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَ لَى مُسْتَكْبِرًا كَأَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا كَأَنَّ فِي أُذُنَيْهِ وَقْرًا فَبَشَّرَهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ [لقمان/ ٧] .

٢-وَ إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا قُلْ أَفَأَنْبِئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذَلِكَمُ النَّارِ وَ عَذَابَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ يَبْسُ الْمَصِيرُ [حج/ ٧٢] .

٣-وَ إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا انْتِ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدَّلَهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أُبَدَّلَهُ مِنْ تَلْقَاءِ نَفْسِي إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ [يونس/ ١٥] .

٤-وَ إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يَصُدَّكُمْ

عَمَا كَانَ يُعْبُدُ آبَاوَكُمْ وَ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا إِفْكَكَ مُفْتَرِيٌّ وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ [سبأ/ ٤٣] .

٥- وَإِذَا تَتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ مَا كَانَ حُجَّتَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا اتَّبَوْنَا بِآبَائِنَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [جاثية/ ٢٥] .

٦- وَإِذَا تَتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ [انفال/ ٣١] .

٧- إِذَا تَتْلَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ [قلم/ ١٥] .

٥. زندگی سعادت‌مندانه

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ قَالَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فِي سَفَرٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ حَدِّثْنَا بِمَا لَنَا فِيهِ نَفْعٌ فَقَالَ إِنْ أَرَدْتُمْ عَيْشَ السُّعِيدَاءِ وَ مَوْتَ الشُّهَدَاءِ وَ النَّجَاهَ يَوْمَ الْحَشْرِ وَ الظَّلَّ يَوْمَ الْحُرُورِ وَ الْهُدَى يَوْمَ الضَّلَالَةِ فَادْرُسُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ كَلَامُ الرَّحْمَنِ وَ حِزْبٌ مِنَ الشَّيْطَانِ وَ رُجْحَانٌ فِي الْمِيزَانِ [مستدرک الوسائل ، ج ٤ ، ص ٢٣٢] .

زندگی سعادت‌مندانه :

سعادت‌مندان : وَ مَنْ يَطِيعِ اللَّهَ وَ الرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ وَ حَسْبِنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا [نساء/ ٦٩] .

انواع زندگی :

موقت : اَعْلَمُوا أَنَّهَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ زِينَةٌ وَ تَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَ تَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيْجُ فَتَرَاهُ مُضْفَرًا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَ مَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَ رِضْوَانٌ وَ مَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ [حديد/ ٢٠] .

دائم : مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثَى وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [نحل/ ٩٧] .

مومن کیست؟

(مربوط به روح) قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ [مومنون/ ۱] .

الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ [مومنون/ ۲] .

وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ [مومنون/ ۳] .

وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ [مومنون/ ۴] .

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ [مومنون/ ۵] .

إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ [مومنون/ ۶] .

فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ [مومنون/ ۷] .

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ [مومنون/ ۸] .

وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ [مومنون/ ۹] .

عمل صالح چیست؟

مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنِ رَسُولِ اللَّهِ وَلَا يُرِغَبُوا بِأَنْفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يَصِتَبُ فِيهِمْ ظَمًا وَلَا نَصَبًا وَلَا مَحْمَصَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطُونَ مَوْطِنًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عِدُوٍّ نِيلاً إِلَّا كَتَبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ [التوبة/ ۱۲۰] .

مرگ شهادت مندانه :

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أَحْيَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ [آل عمران/ ۱۶۹] .

مرگ در نظر امام حسین (ع) : و روى أنه (الامام الحسين (ع) لما عزم على الخروج إلى العراق قام خطيباً فقال : " الحمد لله ما شاء الله و لا قوه إلا بالله و صلى الله على رسوله خط الموت على ولد آدم مخط القلاده على جيد الفتاه و ما أولهنى إلى أسلافى اشتياق يعقوب إلى يوسف و خير لى مصرع أنا لاقيه كأنى بأوصالى تتقطعها عسلان الفلوات بين النواويس و كربلاء فيملأن منى أكراشا جوفاً و أجره سغباً لا محيص عن يوم خط

بالقلم رضى الله رضانا أهل البيت نصبر على بلائه و يوفينا أجر الصابرين لن تشذ عن رسول الله ص لحمته و هى مجموعته له فى حظيره القدس تقر بهم عينه و ينجز بهم وعده من كان باذلاً- فينا مهجته و موطننا على لقاء الله نفسه فليرحل معنا فإننى راحل مصبحاً إن شاء الله تعالى [اللهوف ، ص ٦٠] .

انواع مرگ :

الف) طبعى

ب) غير طبعى

١- جوانمرگى ٢- زلزله ٣- مستى ٤- لجاجت ٥- قتل عمد ٦- شهادت ٧- خودکشى . مقايسه مرگ شهيد با اعدامى ،

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ [صف/١٠] .

تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ [جمعه/٩] .

يُغْفِرُ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلِكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [الصف/١٢] .

وَ اتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَ أَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ [زمر/٥٥] .

أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتِي عَلَىٰ مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ [زمر/٥٦] .

٦. خودى ها در قرآن

وَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْ بَعْدِ وَ هَاجَرُوا وَ جَاهِدُوا مَعَكُمْ فَأُولَئِكَ مِنْكُمْ وَ أُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ [انفال/٧٥] .

وَ مَنْ يَطِعِ اللَّهَ وَ الرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصِّدِّيقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ وَ حَسْبُ أُولَئِكَ رَفِيقًا [نساء/٦٩] .

فَكَذَّبُوهُ فَأَنْجَيْنَاهُ وَ الَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَ أَعْرَفْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا

عَمِينَ [اعراف/ ۶۴] .

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَآمَنُوا وَاتَّقَوْا اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مِن قَبْلِهِمْ لَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ [نساء/ ۱۴۶] .

درباره هود می خوانیم :

وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَنَجَّيْنَاهُم مِّنْ عَذَابِ غَلِيظٍ [هود/ ۵۸] .

درباره صالح می خوانیم : فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا صَالِحًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَمِنْ خِزْيِ يُومِيذٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ [هود/ ۶۶] .

درباره شعيب می خوانیم : وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَأَخَذَتِ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصَابُوا فِي دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ [هود/ ۹۴] .

درباره موسی می فرماید : وَ أَنْجَيْنَا مُوسَى وَمَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ [شعراء/ ۶۵] .

وَ اصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَن ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا [كهف/ ۲۸] .

غیر خودی های در قرآن :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمْ الْآيَاتِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ [آل عمران/ ۱۱۸] .

هَا أَنْتُمْ أَوْلَاءُ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ وَإِذَا لَقُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا عَضُّوا عَلَيْكُمْ الْأَنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِ قُلْ مُوتُوا بِغَيْظِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ [آل عمران/ ۱۱۹] .

إِنْ تَمَسَسَكُمْ حَسَنَةٌ تَسُوهُمْ وَإِنْ تَصِيبَكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا

يُضْرِكُمْ كَيْدَهُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ [آل عمران/ ١٢٠] .

وَ يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنكُمْ وَ مَا هُمْ مِنكُمْ وَ لَكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرُقُونَ [توبه/ ٥٦] .

قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَسْتَلِنَ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنِّي أَعِطْتُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ [هود/ ٤٦]

قال : حدثني ياسر أنه خرج زيد بن موسى أخو أبي الحسن (ع) بالمدينه و أحرق و قتل و كان يسمى زيد النار فبعث إليه المأمون فأسر و حمل إلى المأمون فقال المأمون اذهبوا به إلى أبي الحسن . قال ياسر : فلما أدخل إليه قال له أبو الحسن (ع) : " يا زيد أغيرك قول سفله أهل الكوفه إن فاطمه (ع) أحصنت فرجها فحرم الله ذريتها على النار ذلك للحسن و الحسين خاصة إن كنت ترى أنك تعصى الله عز و جل و تدخل الجنة و موسى بن جعفر (ع) أطاع الله و دخل الجنة فأنت إذا أكرم على الله عز و جل من موسى بن جعفر (ع) و الله ما ينال أحد ما عند الله عز و جل إلا بطاعته و زعمت أنك تناله بمعصيته فبئس ما زعمت فقال له زيد أنا أخوك و ابن أبيك فقال له أبو الحسن (ع) أنت أخي ما أطعت الله عز و جل إن نوحا (ع) قال رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي وَ إِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَ أَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ فقال الله عز و جل يا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَأُخْرِجْهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ أَنْ يَكُونَ مِنْ أَهْلِهِ بِمَعْصِيَتِهِ " [عيون أخبارالرضا (ع) ، ج ٢ ،

انواع خودی ها :

فِي نَهْجِ الْبَلَاغَةِ عَنِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَّهُ قَالَ : " الصَّبْرُ صَبْرَانِ صَبْرٌ عَلَى مَا تُحِبُّ وَ صَبْرٌ عَلَى مَا تَكْرَهُ ثُمَّ قَالَ (ع) إِنَّ وُلِيَّ مُحَمَّدٍ مَنْ أَطَاعَ اللَّهَ وَ إِنَّ بُعِدَتْ لِحْمَتُهُ وَ إِنَّ عَدُوَّ مُحَمَّدٍ مَنْ عَصَى اللَّهَ وَ إِنَّ قَرَبَتْ قَرَابَتُهُ " [وسائل الشيعة ، ج ۱۵ ، ص ۲۳۸] .

خودی هایى كه بیگانه می شوند ، مثل بلعم باعورا ، طلحه ، زبیر و...

۷. مقدم ها در قرآن

ذی القربی بر مساکین و ابن سبیل :

وَ آتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّائِلِينَ وَ فِي الرِّقَابِ [بقره/۱۷۷] .

رجال بر ضامر : (پیاده ها بر سواره ها)

وَ أَدْنَى فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَ عَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ [حج/۲۷] .

سمع بر بصر :

وَ لَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا [اسراء/۳۶] .

هجرت بر جهاد :

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ الَّذِينَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ [بقره/۲۱۸] .

مهاجر و انصار :

وَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولَئِكَ الْمُتَحَرِّمُونَ مِنَ الْمُجْرِمِينَ وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ [بقره/۲۱۸] .

قانع و معتر : (فقير و سائل)

وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ [بقره/۲۱۸] .

تَشْكُرُونَ [حج/ ٣٦] .

مرگ بر حیات :

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيُبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَفُورُ [ملك/ ٢] .

تقدم عملی :

إِنَّ الصِّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَيَّجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ [بقره/ ١٥٨] .

تقدم جبرانی :

لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِمَّا نثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ [شوری/ ٤٩] .

تقدم ارزشی :

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [بقره/ ٢٧٤] .

تقدم ذاتی بر عرضی :

الَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [بقره/ ٢٧٤] .

تقدم توبه بر طهارت مثل تقدم علت بر معلول :

وَيَسْتَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَىٰ فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ [بقره/ ٢٢٢] .

تقدم ذاتی :

عبارت ثلاثه إلا هو رابعهمدر كريمه ذيل :

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَىٰ ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَىٰ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ [محادله/ ٧] .

تقدم شرافتی :

عبارت من النبیین ميثاقهم و منك و من نوحدر

کريمه ذيل :

وَ إِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَ مِنْكَ وَ مِنْ نُوحٍ ثَلَاثِهِ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى وَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَ أَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا [احزاب/ ٧] .

تقدم مكاني :

عبارتلتنذِرُ أُمَّ الْقُرَى وَ مَنْ حَوْلَهَا كَرِيمه ذيل :

وَ كَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَى وَ مَنْ حَوْلَهَا وَ تُنذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَ فَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ [شورى/ ٧] .

تقدم زمانى :

قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَ مَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ مَا أُنزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَ إسماعيلَ وَ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ مَا أُوتِيَ مُوسَى وَ عِيسَى وَ مَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ [بقره/ ١٢٤] .

تقدم مراحل اوليه بر اخرويه :

اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهُوَ وَ زِينَةٌ وَ تَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَ تَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيْجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَ مَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَ رِضْوَانٌ وَ مَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ [حديد/ ٢٠] .

تقدم تعليم قرآن بر ساير تعاليم :

عَلَّمَ الْقُرْآنَ [الرحمن/ ٢] .

خَلَقَ الْإِنْسَانَ [الرحمن/ ٣] .

تقدم پدر بر پسر :

وَ إِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَ إِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ [بقره/ ١٢٧] .

تقدم مسووليت شوهر بر زن :

وَ قُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَ زَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَ كَلَا مِنْهَا رَعْدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَ لَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ [بقره/ ٣٥] .

تقدم ارتباطى شوهر بر

محارم :

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلَا يَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ [نور/۳۱] .

تقدم تزکیه بر تعلیم :

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [جمعه/۲] .

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ [بقره/۱۲۹] .

تقدم زانیه بر زانی :

الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلِيَشْهَدَ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [نور/۲] .

الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحُرْمٌ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ [نور/۳] .

۸. پرسش و پاسخ

سوال : اگر قرآن برای همه زمانها و مکانهاست ، چرا از اصطلاحات و فرهنگ عربستان استفاده شده است؟

پاسخ : گرچه خود زبان عربی امتیازاتی دارد ، ولی در هیچ آیه ایبا ایها العربنداریم ، بلکه ایها الذین آمنوا یا ایها الناسداریم .

۲- گروه مخاطبان اولیه عرب زبانند ، ولی پیام ها و اهداف عمومی است : الر کتابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ [ابراهیم/۱] .

۳- از معجزات قرآن آن است که گاهی اصطلاحات و فرهنگ زبان ویژه یک منطقه را به کار می برد ، ولی به تمام دنیا دستور تدبیر می دهد ، اگر

از خرما و انگورو انار و شتر و حور العین نام می برد علاوه بر ویژگیهای این میوه ها و زیبایی های حور العین ، توجه به غذاشناسی و بررسی میوه ها و کشش فطری همه مردم به زیبایی ها است. بگذریم که دقت در آفرینش شتر برای همه مردم دنیا قابل درک است.

أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ [غاشیه/ ۱۷] .

تمام داستانهای قرآن نیز این حالت را دارند.. در نفرین اسم ابولهب را برده ، ولی هدف آن است که اسلام به ملاکها توجه دارد نه به فامیل و بستگی با پیامبر. ابولهب نمونه یک نفر کارشکن بود و نفرین بر او به معنای نفرین به تمام کسانی است که در راه هدایت مردم کارشکنی می کنند.

سوال : آیا علاوه بر محتوا ، الفاظ قرآن نیز از طرف خداوند نازل شده و وحی است؟

پاسخ : بله

فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَ تُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لُدًّا [مریم/ ۹۷] .

فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ [دخان/ ۵۸] .

إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى [اعلی/ ۱۸] .

سَنُقَرِّئُكَ فَلَا تَنْسَى [اعلی/ ۱] .

وَ مِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَى إِمَامًا وَ رَحْمَةً وَ هَذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ لِسَانًا عَرَبِيًّا لِيُنذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَ بُشِّرَ لِلْمُحْسِنِينَ [احقاف/ ۱۲] .

نَزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ [سجده/ ۲] .

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَا أَتَاهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ [سجده/ ۲۳] .

وَ كَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا وَ لَئِنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَ لَا وَاقٍ [رعد/ ۳۷] .

سوال : وَ لَا رَطْبٍ وَ لَا

يَابِسِ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ چه معناست؟

وَ عِنْدَهُ مَفَاتِيحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَ يَعْلَمُ مَا فِي الْبُرِّ وَ الْبَحْرِ وَ مَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقِهِ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَ لَا حَبِّهِ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَ لَا رَطْبٍ وَ لَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ [انعام/ ۵۹] .

سوال : در کریمه ذیل [ما فَرَطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ] به چه معناست؟

وَ مَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَ لَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ مَا فَرَطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ [انعام/ ۳۸] .

پاسخ : باید این آیه را در کنار آیه‌ی رُسَيْلًا قَدْ قَصَصْنَا عَنْهُمْ عَلَیْكَ مِنْ قَبْلُ وَ رُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَیْكَ وَ كَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا [نساء/ ۱۶۴]

دید. بنابر این وقتی قرآن می فرماید : مطالبی را برای تو نگفته ایم. لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَیْكَ هُمْ عَلَیْكَ هُمْ چنین در بعضی آیات می گوید : به مردم بگو نمی دانمقلُ إِنَّ أَدْرَى أَقْرَبُ مَا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمَدًا [جن/ ۲۵] .

پس مراد از کتاب مبین باطن قرآن و ام الكتاب است که علم آن نزد معصومین است و احادیث جلوه آن است.

با توجه به آیه‌ی نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَ إِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ [حجر/ ۹] .

ما خود قرآن را نازل کردیم و ما خود حافظ و پشتیبان آن هستیم ، تحریف قرآن در اینترنت چه گونه ممکن است ، و مصونیت قرآن از درج سخنانی همانند آن چگونه امکان دارد؟

پاسخ : باید دانست منظور از مصونیت قرآن از تحریف ماندگاری متن اصلی قرآن در میان مردمان است به گونه ای که هیچ

گاه مسلمانان و حق جوین جامعه بشری از

دسترسی به متن اصلی قرآن محروم نخواهند شد.

اما این ویژگی قرآن به این معنا نیست که بدخواهان از تغییر و تصرّف در الفاظ قرآن ناتوانند و دست آنان نسبت به این کار برای همیشه بسته باشد که در اصطلاح علوم قرآنی با عنوان بطلان قول به صرف از آن یاد می شود. بلکه منظور این است که خیانت بدخواهان به نتیجه نمی رسد و ناپایدار و مقطعی است. تحریف قرآن در اینترنت نیز از این قاعده مستثنا نیست و به زودی خیانت آنان برای بسیاری آشکار می شود و هیچ گاه نمی توانند با این گونه ترفندها متن اصلی قرآن را محو سازند.

سوال: شنیده ایم آیاتی شبیه آیات قرآن را ساخته و پخش کرده اند؟ پاسخ: خداوند وعده داده که قرآن را حفظ کند. در این راستا به چند نکته توجه شود:

۱. آیات ساختگی قبلا هم بوده و بعد هم خواهد بود، ولی تلاش ها به نتیجه نمی رسد؛ همانگونه که بارها قبر امام حسین (ع) را شخم زدند که نام حضرت محو شود و رضا شاه روضه خوانی را ممنوع کرد تا بساط عاشورا تمام شود. آری فوت کردن به خورشید سبب خاموشی نمی شود.

۲. قرآن به تدریج نازل می شد و مسلمانان تمام افکار و عقائد و آداب و اخلاق و ازدواج و اقتصاد و سیاست و روابط خودشان را با خداوند، با طبیعت، با همسر، با دوست و دشمن، با مردم و همسایه از آن می گرفتند و آیات را سینه به سینه حفظ کرده و می نوشتند و پیامبر اسلام و اهل بیت به حفظ آن اصرار داشتند و اکنون قرآن هائی که

در حوزه های مرزهای دنیاست با قرآن فعلی فرقی ندارد.

۳. در قرآن هیچ گونه تضاد و تناقضی نیست در حالی که در بافته های خنده آور دیگران تناقض است

۴. آنچه امروز پخش شده و به خیال خود مثل قرآن را آورده اند و دشمنان اسلام در اینترنت مطرح کرده اند این است: یا ایها المسلمون انکم لفی ضلال مبینالفاظ این عبارت همگی از قرآن است، ولی معنای این جمله این است که ای مسلمانان شما در گمراهی آشکاری هستید!!! با کدام دلیل مسلمانان در گمراهی هستند؟ کدام عقیده ما ضد عقل و علم است؟ کدام کتاب مثل قرآن طرفدار علم و فکر و تعقل و مشورت است؟ آیا فحش دادن با استمداد از الفاظ قرآن شبیه قرآن است؟

آیه دیگری که ساخته اند، اگر عطسه کردید الله اکبر بگوئید. اگر خمیازه کشیدید به خدا پناه ببرید.

آیا این حرفها هم وزن سخن یک فرد تحصیل کرده معمولی هست، تا چه رسد که هم وزن سخنان انبیا و خداوند باشد.

۵. قرآن میزان شناسایی روایات است که هر روایتی که سازگار نبود باید از آن صرف نظر کرد، و لذا باید خود آن متزلزل نباشد که اگر میزان خراب باشد چگونه سایر مطالب را با آن بسنجیم

۶. قرآن سند تمام معارف و آخرین کلام از آخرین پیامبر است که اگر تحریفی در آن باشد باید سخنی یا پیامبر دیگری برای اصلاح آن بیاید و تعبیراتی که در قرآن داریم آن قول فصل استائنه لَقَوْلُ فَصْلٌ [طارق/ ۱۳] .

آن کلام حق استائنه هذا لَهُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ وَ مَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ وَ إِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ []

ل عمران/۶۲].

پیامبر اسلام خاتم انبیاء الهی است. ما كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَ كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا [احزاب/۴۰].

۹. قرآن در صحنه های گوناگون

۱-سحر: وَ بِالْأَشْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ [انفال/۳۳].

۲-طلوع فجر: أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَ قُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا [اسراء/۷۸].

۳-نماز صبح: وَ سَبِّحْهُ بُكْرَةً وَ أَصِيلًا [احزاب/۴۲].

۴-قبل از آفتاب: فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَ قَبْلَ غُرُوبِهَا وَ مِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَ اطَّرَافِ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَى [طه/۱۳۰].

۵-کار: وَ جَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا [نبا/۱۱].

۶-استراحت: وَ مِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ وَ ابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ [روم/۲۳].

۷-نماز: أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَ قُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا [اسراء/۷۸].

۸-گفتگو با خانواده و زندگی شیرین: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا وَ لَا تَعْضُوهُنَّ لِيَتَذَهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبِينَةٍ وَ عَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَ يَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا [نساء/۱۹].

۹-توجه به همسایگان: وَ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ لَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ بِذِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ وَ الْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَ الْجَارِ الْجُنُبِ وَ الصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ وَ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَلًا فُخُورًا [نساء/۳۶].

۱۰-ارزش کار

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى [النجم/ ۳۹].

۱۱- کار در سایه عزت و استقلال: وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا [نساء/ ۱۴۱].

۱۲- ابتکار در کشاورزی: قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأْبًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُنْبُلِهِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَأْكُلُونَ [يوسف/ ۴۷].

در نجات از طاغوت: فَأَنْطَلَقَا حَتَّى إِذَا رَكَبَا فِي السَّفِينَةِ خَرَقَهَا قَالَ أَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ أَهْلَهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا إِمْرًا [كهف/ ۷۱].

أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا [كهف/ ۷۹].

در طراحی: فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ جَعَلَ السَّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَحِيهِ ثُمَّ أَدْنَى أُمَّةً مِنْهُمْ لِمِيزَانٍ يُوزَنُ بِهَا عَمَلُهُمْ ثُمَّ يَمُرُّ عَلَيْهِمْ لِمِيزَانٍ أُخْرَى [يوسف/ ۷۰].

آتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ حَتَّى إِذَا سَاوَى بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انْفُخُوا حَتَّى إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ آتُونِي أُفْرِغَ عَلَيْهِ قِطْرًا [كهف/ ۹۶].

۱. قرائت های مختلف

۱. سؤال

سؤال: شبهات امروز، تبلیغات دشمن، اختلاف مسئولین، مراجع تقلید متعدد، تضاد افکار، اختلاف در قرائت ها، چند جناح شدن ها، کار انتخاب را مشکل کرده است. چه باید کرد؟

۲. پاسخ

۱. تضاد رمز تکامل

تضاد رمز تکامل و انتخاب است، اگر تضاد نباشد، انتخابی نیست.

۲. قدمت تضاد

این تضاد از قدیم بوده، حتی بعضی اوقات والدین تلاش می کنند که فرزندشان مشرک شوند. این فرزند است که باید اطاعت نکند. وَإِنْ جَاهِدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا [لقمان/ ۱۵].

۳. وعده نجات

خداوند بارها وعده نجات از ظلمات را به متقین و مؤمنین داده است.

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ]

يَسُو مَنْ يَتَى اللَّهُ يَجْعَلُ لَهُ مَخْرَجًا [طلاق/ ۲] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُزُقَانًا [انفال/ ۲۹] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كَفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ [حديد/ ۲۸] .

۴. ملاک تشخیص

۱. قرآن

در روایات آمده است ، اگر مطلب با قرآن تطبیق نکرد ، فاضربوه علی الجدار...

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): فَإِذَا التَّبَسَّتْ عَلَيْكُمْ الْفِتْنُ كَقَطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ فَعَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۵۹۸] .

۲. اهل بیت (روایات)

اهل بیت پیامبر (ص): قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): الْمُتَقَدِّمُ لَهُمْ مَارِقٌ وَ الْمُتَأَخِّرُ عَنْهُمْ زَاهِقٌ [مصباح المتهجد ، ص ۴۵] .

۳. رجوع به علما و فقها

قَالَ صَاحِبُ الزَّمَانِ (عج): وَ أَمَّا الْحَوَادِثُ الْوَاقِعَةُ فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَى رُؤَاهِ حَدِيثِنَا [الغيبة طوسی ، ص ۲۹۰] .

۴. یادگیری علم دین

کارشناسان امین: لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ [نساء/ ۸۳] .

۵. راه کارهای عقلانی

۱. تبعیت از حق گویان

اول حق را بشناسیم ، بعد اهل آن را خواهیم شناخت قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِعْرِفِ الْحَقَّ تَعْرِفْ أَهْلَهُ [أمالی مفید ، ص ۳] .

تمام آیاتلا تطع

لا تطيعوا

لا تسبع

لا تَتَّبِعُوا

۲. مراجعه به عقل

کدام سخن به عقل نزدیک تر است؟

۳. توجه به قائل قول

از طریق سابقه افراد

۴. مطابقت با مسلمات قرآنی

کدام راه و روش و موضع گیری با شعارها و سفارشات قرآن سازگارتر است و از تویخ و انتقادات قرآن کریم دورتر است.

تُزْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ [انفال/ ۶۰] .

أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ [فتح/ ۲۹] .

وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ [نساء/ ۱۰۲] .

جَعَلَ أَهْلَهَا شِيعًا

[قصص / ۴] .

وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ [قلم / ۹] .

لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظَلَّمُونَ [بقره / ۲۷۹] .

فَاسْتَوَى عَلَى سُوْقِهِ [فتح / ۲۹] .

۵. ارزش آزادی فکر

بگذریم که ارزش آزادی فکر و اجتهاد بالاتر از اشتباهات موردی است.

(آری ، قدرت انتخاب و خرید دادن به فرزند بالاتر از آن است که گاهی به خاطر کمی تجربه ، جنسی را گران بخرد.)

۶. تضاد ، جزئی است

تضاد گاهی است ، نه همیشه و نه همه جا. (موجبه جزئی است نه کلیه)

۳. نظر مخالفین

۱ _ هر کس می تواند فهمی داشته باشد.

۲ _ تنوع فهم تا بی نهایت می تواند باشد ، حتی اگر فهم ها به تضاد و تناقض کشیده شود.

۳ _ ارزیابی این فهم و برداشت ضرورتی ندارد ، چون خود ، وسیله ارزیابی شیء است و مطلق است.

۴ _ هدف ، فهم امروزی است نه مراد گوینده.

۵ _ در فهم جدید بررسی قرائن ، شرائط ، شأن نزول و هیچ اصلی ضرورت ندارد.

۶ _ هر کس هر چه فهمید در حقیقت تفسیر به رأی و با پیش فرض های ذهنی خود مطلبی فهمیده است.

۴. رد کلام مخالفین

اما جمله اول؛ (هر کس می تواند فهمی داشته باشد).

کدام ملت و امت و کشور و در کجای تاریخ اجازه می دهد که قانون اساسی اش این گونه باز باشد و هر کس هر گونه که میل دارد ، تفسیر کند؟

با این فکر چه تضمینی برای مصونیت کلام الهی است؟

با این فکر فرق میان عمل به سلیقه ، با عمل به وظیفه چیست؟

يُقْتَرُونَ ، يَحْسِبُونَ ، يَزْعُمُونَ شامل حال ما نیست.

آیا یک کلام را رها کردن ، و در دامن صدها سلیقه افتادن حکیمانه است؟

اتمام حجّت

است؟

تُوراً مُبِيناً [نساء/ ۱۷۴] . است؟ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ [بقره/ ۲۵۶] . است؟

ما جمله دوم؛ (تنوع قرائت و فهم ، محدودیت و حصار ندارد. گرچه به تضاد و تناقض کشیده شود جایز است).

آیا گوینده عادی در یک لحظه و در یک کلام می تواند دو نظر متضاد و متناقض داشته باشد تا چه رسد به خداوند؟

آیا مردم را در تضاد قرار دادن هدایت و رشد است؟

آیا مردم را در تضاد قرار دادن اتمام حجت است؟

آیا اجازه دادن به انواع برداشت های متضاد از کلام ، سیره عقلا است؟

امّا جمله سوم مخالفان؛ (همان گونه که فهم دین نسبی است و قالب خاصی ندارد ، ملاک ارزیابی فهم صحیح در باطل نیز نسبی است و ملاک ثابت ندارد).

این سخن زیر پا گذاشتن تمام فرامین زیر است :

فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ [نساء/ ۵۹] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا [حجرات/ ۶] .

فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ [نحل/ ۴۳] .

قَالَ صَاحِبُ الزَّمَانِ (عج) : وَ أَمَّا الْحَوَادِثُ الْوَاقِعَةُ فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَى رُوَاهِ حَدِيثِنَا [الغيبة طوسی ، ص ۲۹۰] .

امّا جمله چهارم مخالفان؛ (هدف فهم امروز ماست. آن هم با پیش فرض هایی که داریم. حال هدف گوینده چه بوده معلوم نیست).

معنای این سخن محو دین است ، چون دین؛ یعنی خالق حکیم علیم ، فرمانی به بنده اش داده و اگر بگوییم این بنده کاری به هدف واقعی خداوند نداشته باشد ، بلکه امروز ما از این کلام این را می فهمیم؛ یعنی دستور خاصی ، هدف خاصی ، شیوه خاصی ، در کار نیست. هر چه شد و هر چه

بادا باد.

این دین زدائی در قالب جدید است.

نه تنها حذف دین ، بی اعتبار کردن حجت الهی است. امامان ما می فرمودند : فلانی حجت ما بر شما است. من او را حاکم شما کردم.

مجاری امور به دست فقهاء است.

فلانی نماینده من در فلان منطقه است.

کسی که فلانی را رد کند ، ما را رد کرده و هر کس ما را رد کند ، خدا را رد کرده است.

ما ده ها کلمه از این نوع تعبیرات داریم که با شعار هر کس می تواند با پیش فرض خود مطلبی از دین را بفهمد ، بی اعتبار کردن سلسله سند و حجت های الهی است.

۵. تفاوت ما و دیگران

نظر ما :

۱ _ اختلاف در بعضی موارد است (به عنوان موجه جزئی) ، زیرا برداشت های واحد در میان علمای دین زیاد است. در سخنان بزرگان ، کلمات اجماع ، اتفاق و تعبیر بهلم یقل به أحد ، لا شک فیہ ، و علی الأمة الاسلامیه زیاد به چشم می خورد.

۲ _ معیار برداشت صحیح از غیر صحیح داریم.

۳ _ هدف باید فهمیدن مراد گوینده باشد (باید از سایر سخنان او ، قرائن ، شرائط ، شأن نزول ، قواعد زبان ، با تلاش و اجتهاد به دنبال فهمیدن نظر گوینده باشیم).

۴ _ باید از تفسیر به رأی ، دخالت دادن ذهنیت و پیش فرض دوری کرد.

۵ _ انسان باید در چهارچوب قواعد و منطق و لسان قوم تدبّر کند و تکثر ، محدود ، معقول و ضابطه مند باشد.

۶ - گوینده حکیم که در یک لحظه و کلام معانی متناقض و بی نهایت را در نظر نمی گیرد.

نظر دیگران :

۱ _ اختلاف برداشت به طور کلی (موجه کلیه)

است.

۲_ معیار لازم نیست. هم فهم دین نسبی است و هم روش آن نسبی است و فهم صحیح از باطل نداریم.

۳_ دیگران می گویند آنچه امروز من می فهمم به طور آزاد صحیح است.

۴_ هر تفسیری ، تفسیر به رأی است. به طور آزاد ما باید افق فهم امروز خود را با متن ، ممزوج و هماهنگ کنیم.

۵_ انسان محدودیت در برداشت ندارد و تا بی نهایت ممکن است تنوع قرائت داشته باشد.

۶_ قرائت های مختلف جایز است ، گرچه متضاد باشد.

۱. قربانی

۱. اهمیت قربانی

۱. یکی از اعمال حج

۲. از شعائر الهی

۳. در کنار نماز

۴. حج اکبر

یوم الحجّ الأكبر یوم النحر است.

روایات زیادی رسیده در تفاسیر هم آمده است.

عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع عَنْ يَوْمِ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ فَقَالَ هُوَ يَوْمُ النَّحْرِ وَالْحَجُّ الْأَصْغَرُ الْعُمْرَةُ [كافي ، ج ۴ ، ص ۲۹۰]

۲. شرایط قبولی قربانی

۱. تقوا

إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ [مائده/۲۷]

۲. بردن نام خدا

۳. فلسفه قربانی

۱. کسب تقوا

لَنْ يَنَالَ اللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاوُهَا وَ لَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ [حج/۳۷. (فلسفه)]

۲. بزرگی یاد خدا

كَذَلِكَ سَخَّرَهَا (انعام) لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَ بَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ [حج/۳۷. (فلسفه)]

۳. قرب به خدا

قربان وسیله قرب به خدا است. قَالَ الرَّضَا (ع) : الصَّلَاةُ قُرْبَانٌ كُلُّ تَقَىٰ [کافی ، ج ۳ ، ص ۲۶۵.]

حتی بت پرستان به خاطر قرب به خدا بت می پرستیدند. لِيَقْرَبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ [زمر/۳.]

کمتر مسأله ای به اندازه قرب به خدا در قرآن مطرح است : فِی سَبِيلِ اللَّهِ ، ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ

[بقره/۲۰۷]، [إِتَّبَعَ رِضْوَانَ اللَّهِ] [آل عمران/۱۶۲]، [لَوَجَّهِ اللَّهُ] [دهر/۹]، [فِي اللَّهِ]

۴. حذف واسطه ها

همین که اتصال زیاد شد ، واسطه ها حذف می شوند. أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، «یا رَبِّ» که می شود رَبِّ.

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ [آل عمران/۱۹۱]

۵. عرفان

عرفان اسلامی میوه فکر است :

وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ [آل عمران/۱۹۱]

رَبَّنَا إِنَّكَ مَنْ تَدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ أَخْزَيْتَهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ [آل عمران/۱۹۲]

رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ [آل عمران/۱۹۳]

رَبَّنَا وَآتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ [آل عمران/۱۹۴]

قلم ها اگر در دنیای ما برای خدا و برای خلق خدا به کار افتد مسلسل ها کنار می رود. [امام خمینی برای مسئولین نهضت ۶/۱۰/۵۹]

۴. پیامبران و اولیاء

۱. قربانی هاییل و قاییل

وَ اتُّلَّ عَلَيْهِمْ نَبَأُ ابْنِي آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا [مائده/۲۷]

۲. قربانی حضرت ابراهیم

يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ [صافات/۱۰۲]

۳. امام حسین (ع) ثارالله

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ثَارَ اللَّهِ وَ ابْنَ ثَارِهِ [کافی ، ج ۴ ، ص ۵۷۵]

۴. حضرت موسی ع

افرادى تمام عمرشان قربانى خداست : إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [انعام/۱۶۲] .

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ

حَنِيفًا وَ مَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ [انعام/۷۹] .

۵. اقسام قربانی

۱. قربانی عمر

افرادی بعضی از عمرشان قربانی خدا است.

۲. قربانی مال

افرادی مال را قربان می کنند.

۳. قربانی جان

افرادی جان را قربان می کنند.

۴. قربانی فرزند

افرادی فرزند را قربان می کنند.

۵. قربانی آبرو

افرادی آبرو را قربان می کنند.

۶. قربانی استطاعت

قربانی به قدر استطاعت : فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ [بقره/۱۹۶] .

۶. مصرف قربانی

۱. استفاده و انفاق

رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَ أَطْعَمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ [حج/۲۸] (مصرف)

وَ الْيَدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ فَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَ أَطْعَمُوا الْقَانِعَ وَ الْمُعْتَرَّ [حج/۳۶] (مصرف)

۱. قرض الحسنه

۱. دیدگاه قرآن پیرامون قرض الحسنه

مَنْ ذَا الَّذِي يقرضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيضاعفه لَهُ وَ لَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ [حدید/۱۱] .

از آنجا که قرآن کتاب تربیت است و یکی از کمالات بشر روح سخاوت و انفاق است در این کتاب عزیز از طرق مختلف برای ایجاد و شکوفا کردن سخاوت وارد شده است. که ما نمونه هایی از آنها را به مناسبت این آیه نقل می کنیم.

۱. گاهی می فرماید : مال از تو نیست از خداست ، پس مال خود را در راه او بده. وَ آتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ [نور/۳۳]

۲. گاهی می گوید : مالک واقعی خداست ، تو فقط یک خزینه دار و نگهدارنده ای نیستی. وَ أَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلِفِينَ فِيهِ [حدید/۷] .

۳. گاهی می گوید : تو که قبلاً نداشتی ، حالا که داری انفاق کن و جدک عائلًا فَأَغْنِي فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ وَ أَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ [ضحی/۸-۱۰] .

۴. گاهی می گوید : دیگران در شرایط خاص

مال خود را دادند ، تو چرا عقب ماندی؟ وَ يُوْثِرُونَ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ [حشر/ ۹] .

۵. گاهی می فرماید : دنیا ارزشی ندارد که تو به آن دل بسته ای. مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ [نساء/ ۷۷] .

۶. گاهی می فرماید : ارزش تو بیش از علاقه به دنیا است. اَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ [توبه/ ۳۸] .

وَ لَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَ لَكِنَّهُ اَخْلَدَ اِلَى الْاَرْضِ وَ اتَّبَعَ هَوَاهُ [اعراف/ ۱۷۶] .

۷. گاهی می فرماید : اگر انفاق نکنی ، در همین دنیا تباہ می شود. وَ اَحِيطَ بِثَمَرِهِ فَاَصْبَحَ يَقْلُبُ كَفَّيْهِ عَلٰى مَا اَنْفَعَقَ فِيهَا [كهف/ ۴۲] . فَاَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ [قلم/ ۲۰] .

۸. گاهی می فرماید : اگر انفاق نکنی در آخرت طوق بلا می شود. يَوْمَ يَخْمَى عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتَكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَ جُنُوبُهُمْ وَ ظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَنْزْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كَنْتُمْ تَكْنِزُونَ [توبه/ ۳۵] .

وَ لَا يَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ يَبْخُلُوْنَ بِمَا اٰتَاهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخُلُوْا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [آل عمران/ ۱۸] .

۹. گاهی می فرماید : خداوند جای انفاق تو را پر می کند. قُلْ اِنَّ رَبِّيْ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ يَقْدِرُ لَهٗ وَ مَا اَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يَخْلِفُهٗ وَ هُوَ خَيْرُ الرَّازِقِيْنَ [سبأ/ ۳۹] .

۱۰. گاهی می فرماید : انفاق تو همچون دانه ای است که هفت خوشه و هر خوشه صد دانه دهد.

در آیه مورد بحث می فرماید : کیست که با انفاق خود به خدا قرض بدهد؟ چقدر برای رشد ما جمله عاطفی است و چقدر بیان نزول پیدا کرده است. و این تعبیر از خداوندی که اراده او آفریننده است.

مَثَلُ الَّذِيْنَ

يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَا مَثَلِ حَبِّهِ أَنْبَتَتْ سَيْعِ سِدَائِلِ فِي كُلِّ سُيْتَلِهِ مَائَةٌ حَبِّهِ وَاللَّهُ يَضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ [بقره/ ۲۶۱] .

إِنْ تُقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يَضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ [تغابن/ ۱۷] .

۱۱. ۶ بار قرض الحسنه مطرح شده (مائده ، بقره ، حديد ، تغابن ، مزمل)

۱. مَنْ ذَا الَّذِي يقرضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيضَاعِفُهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ [بقره/ ۲۴۵] .

۲. وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ [مائده/ ۱۲] .

۳. مَنْ ذَا الَّذِي يقرضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيضَاعِفُهُ لَهُ وَ لَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ [حديد/ ۱۱] .

۴. إِنَّ الْمُصَدِّقِينَ وَالْمُصَدِّقَاتِ وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يضاعفُ لَهُمْ وَ لَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ [حديد/ ۱۸] .

۵. إِنْ تُقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يضاعفُهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ [تغابن/ ۱۷] .

۶. وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَ مَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ وَأَعْظَمُ أَجْرًا [مزمل/ ۲۰] .

۱۲. قرض حسن پاداش حسن : يضاعفُهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ

حسنه :

فوری

بی منت

با احترام

مصرف به جا

مبلغ کارگشا

برای خدا

نه یک بار ، بلکه پی در پی

اگر دادند شکور

اگر ندادند حلیم

قرض به مردم قرض به خداست.

شما از مال بگذر، خدا از گناهانت می گذرد.

فکر نکنید خدا نیاز دارد، عزیز است.

ثواب قرض الحسنه ۱۸ و ثواب بخشش ۱۰

۲. شرایط قرض الحسنه

— وام به بی نیاز مطلق

— وام به صاحب اصلی

— وام به چند برابر

— وام به خدا

— وام از حلال: قَالَ رَسُولُ

اللَّهِ (ص): لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ بَغِيرِ طَهْوَرٍ وَلَا صَدَقَةً مِنْ غُلُولٍ [عوالی اللثالی، ج ۱، ص ۱۵۵].

— وام از مال بی عیب: وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ [بقره/۲۶۷].

— وام در حال نیاز: وَيَطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا [دهر/۸].

وَأَتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ [بقره/۱۷۷].

— وام از مال محبوب: لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّىٰ تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ [آل عمران/۹۲].

— وام به محرومان آبرومند: يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ [بقره/۲۷۳].

— وام بی منت: لَا تَبْتَغُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَىٰ [بقره/۲۶۴].

— وام بی ریا: الَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَشْوَاهُ لَهُمْ ائْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ [بقره/۲۶۵].

إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا [دهر/۹].

وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ [بقره/۱۹۵].

وام مکتوم: وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُوتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهِيَ خَيْرٌ لَكُمْ [بقره/۲۷۱].

وام بدون استکثار: وَلَا تَمُنُّنَ تَسْتَكْثِرُ [مدثر/۶].

وام دهنده خود رارازق و فقیر را ذلیل نپندارد: وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا [هود/۶].

وام سریع

همین که ما را آفرید و هدایت کرد، لطف است. أَجْرٌ كَرِيمٌ [حدید/۱۱].

همین که ما را مالک اعمال خود دانست، لطف است.

همین که عمل ما را با این همه تشویق پذیرفت، لطف است.

همین که در برابر پذیرفتن عمل به ما اجر می دهد، لطف است.

همین که

نام آن را اجر می گذارد ، لطف است.

همین که او شاکر ماستو کان سَعِيكُمْ مَشْكُوراً [دهر/ ۲۲] .

اجر او هم بزرگ است ، لطف است. لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ [حدید/ ۷] .

دائمی است ، أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ [فصلت/ ۸] . پس لطف است.

۳. پاداش قرض الحسنه

۱. مَنْ ذَا الَّذِي يقرضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيضاعفه لَهُ وَ لَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ [حدید/ ۱۱] .

۲. إِنظَارِ الْمُعْسِرِ

وَ إِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرِهِ [بقره/ ۲۸۰] .

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا كَانَ لَهُ عَلَى اللَّهِ فِي كُلِّ يَوْمٍ صَدَقَةٌ بِمِثْلِ مَا لَهُ عَلَيْهِ حَتَّى يَشْتَرِيَ حَقَّهُ [تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۱۵۴] .

۳. ابن ابی عمیر بزاز بود. سرمایه اش تلف شد. ده هزار درهم از شخصی طلب داشت. بدهکار منزلش را فروخت و درب خانه او آورد. همین که پرسید : از کجا آوردی؟ گفت : خانه ام را فروختم. پول را بر نداشت و فرمود : تنها به یک درهم آن نیاز دارم.

ابْنُ الْوَلِيدِ عَنْ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ : كَانَ ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ رَجُلًا بَزَّازًا وَ كَانَ لَهُ عَلَى رَجُلٍ عَشْرَةُ آلَافٍ دِرْهَمٍ فَذَهَبَ مَالُهُ وَ افْتَقَرَ فَجَاءَ الرَّجُلُ فَبَاعَ دَارًا لَهُ بِعَشْرَةِ آلَافٍ دِرْهَمٍ وَ حَمَلَهَا إِلَيْهِ فَدَقَّ عَلَيْهِ الْبَابَ فَخَرَجَ إِلَيْهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عُمَيْرٍ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ هَذَا مَا لَكَ الَّذِي لَكَ عَلَى فُخْذِهِ فَقَالَ ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ فَمِنْ أَيْنَ لَكَ هَذَا الْمَالُ وَرِثْتُهُ قَالَ لَا قَالَ وَهَبَ لَكَ قَالَ لَا وَ لَكِنِّي بَعْتُ دَارِي الْفُلَانِي لِأَقْضِي دَيْنِي فَقَالَ ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ حَدَّثَنِي ذَرِيحُ الْمُحَارِبِيُّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع أَنَّهُ قَالَ لَا يَخْرُجُ الرَّجُلُ عَنْ مَسِّ قِطِّ رَأْسِهِ بِالْأَيْدِي أَوْ فَعَهَا فَلَا حَاجَةَ لِي فِيهَا

وَ اللَّهُ إِنِّي مُحْتَاجٌ فِي وَقْتِي هَذَا إِلَى دِرْهَمٍ وَ مَا يَدْخُلُ مِلْكَى مِنْهَا دِرْهَمٌ. [علل الشرائع ، ج ٢ ، ص ٥٢٩] .

٤. عَنْ حَمَادِ بْنِ عُمَانَ قَالَ دَخَلَ رَجُلٌ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فَشَكَاَ إِلَيْهِ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِهِ فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ جَاءَ الْمَشْكُوكُ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : " مَا لِفُلَانٍ يَشْكُوكَ فَقَالَ لَهُ يَشْكُونِي أَنِّي اسْتَقْضَيْتُ مِنْهُ حَقِّي قَالَ فَجَلَسَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) مُغْضَبًا ثُمَّ قَالَ كَأَنَّكَ إِذَا اسْتَقْضَيْتَ حَقَّكَ لَمْ تُسِئْ أَمْ رَأَيْتَ مَا حَكَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِي كِتَابِهِ " يَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ " (رعد/٢١) أَمْ تَرَى أَنَّهُمْ خَافُوا اللَّهَ أَنْ يَجُورَ عَلَيْهِمْ لَمَّا وَ اللَّهُ مَا خَافُوا إِلَّا الْإِسْـتِـقْضَاءَ فَسَاءَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ سُوءَ الْحِسَابِ فَمَنْ اسْتَقْضَى بِهِ فَقَدْ أَسَاءَ " [كافي ، ج ٥ ، ص ١٠٠] .

٥. روز قیامت افرادی با صورت های نورانی بر کرسی های نور در سایه عرش خدا قرار می گیرند. سوال می شود آیا اینها پیامبرند؟ نه. شهداء هستند؟ نه. هولاء قوم كانوا ییسرون علی المؤمنین و ینظرون المعسر حتی ییسر.

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : يَبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَوْمٌ تَحْتَ ظِلِّ الْعَرْشِ وَ جُوهُهُمْ مِنْ نُورٍ وَ رِيَاشُهُمْ مِنْ نُورٍ جُلُوسٌ عَلَى كُرَاسِيٍّ مِنْ نُورٍ إِلَى أَنْ قَالَ فَيَنَادِي مُنَادٍ هَوْلَاءِ قَوْمٌ كَانُوا يَيْسَّرُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَ يَنْظُرُونَ الْمُعْسِرَ حَتَّى يَيْسَرَ . [ثواب الأعمال ، ١٤٥] .

٦. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَ اللَّهُ فِي عَمَلِ الْمُؤْمِنِ مَا كَانَ الْمُؤْمِنُ فِي عَمَلِ أَخِيهِ فَانْتَفَعُوا بِالْعِظَةِ وَ ارْتَعَبُوا فِي الْخَيْرِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٠٠] .

٧. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَقْرَضَ مُؤْمِنًا قَرْضًا يَنْظُرُ بِهِ مَيْسُورُهُ كَانَ مَالَهُ فِي زَكَاهٍ وَ كَانَ هُوَ فِي صَلَاحٍ

مِنَ الْمَلَائِكَةِ حَتَّى يُوَدِّيَهُ [ثواب الأعمال ، ص ۱۳۸] .

۸. وام دادن ۱۸ پاداش دارد.

۴. وام دادن

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنِ اخْتِجَاعَ إِلَيْهِ أَخُوهُ الْمُسْلِمِ فِي قَرْضٍ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهِ فَلَمْ يَفْعَلْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ رِيحَ الْجَنَّةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۵] .

۲. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ مَكْتُوبٌ الْقَرْضُ بِثَمَانِيَةِ عَشْرٍ وَ الصَّدَقَةُ بِعَشْرِهِ وَ ذَلِكَ أَنَّ الْقَرْضَ لَا يَكُونُ إِلَّا فِي يَدِ الْمُحْتَاجِ وَ الصَّدَقَةَ رُبَّمَا وَقَعَتْ فِي يَدِ غَيْرِ مُحْتَاجٍ [بحار الأنوار ، ج ۱۰۰ ، ص ۱۳۸] .

۳. عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : " فِي قَوْلِهِ تَعَالَى "لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصِدْقِهِ أَوْ مَعْرُوفٍ" (نساء/ ۱۱۴) قَالَ يَغْنَى بِالْمَعْرُوفِ الْقَرْضُ " [كافي ، ج ۴ ، ص ۳۴] .

۴. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الصَّدَقَةُ بِعَشْرٍ وَ الْقَرْضُ بِثَمَانِيَةِ عَشْرٍ وَ صَلَّهُ الْإِخْوَانَ بِعَشْرِينَ وَ صَلَّهُ الرَّحِمَ بِأَرْبَعَةٍ وَ عَشْرِينَ [الجعفریات ، ص ۱۸۸] .

۵. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَأَنْ أُقْرِضَ قَرْضًا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَتَصَدَّقَ بِمِثْلِهِ [ثواب الأعمال ، ص ۱۳۸] .

اگر وام دهنده مدتی معین کرد و وام پرداخت نشد به عدد هر روز تاخیر ثواب یک دینار صدقه برای اوست.

و فی الحدیث : كَانَ هُوَ فِي الصَّلَاةِ مَعَ الْمَلَائِكَةِ حَتَّى يَقْضِيَهُمَا اَيْنَ كَهَ وَامِ بِهِ اَوْ بَرَّكَرْدَ .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ أَقْرِضَ رَجُلًا قَرْضًا إِلَى مَيْسِرِهِ كَانَ مَالُهُ فِي زَكَاهِ وَ كَانَ هُوَ فِي الصَّلَاةِ مَعَ الْمَلَائِكَةِ حَتَّى يَقْضِيَهُ [كافي ، ج ۳ ، ص ۵۵۸] .

۶. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ شَكَاَ إِلَيْهِ أَخُوهُ الْمُسْلِمِ فَلَمْ يَقْرِضْهُ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ يَوْمَ يَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [

۵. وام گرفتن

۱. تذکراتی به وام گیرنده

۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكُمْ وَ الدِّينَ فَإِنَّهُ هُمَّ بِاللَّيْلِ وَ ذُلُّ بِالنَّهَارِ [من لايحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۱۸۲] .

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) : " يَقُولُ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْكُفْرِ وَ الدِّينِ " . قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَ تَعْدِلُ الدِّينَ بِالْكَفْرِ . قَالَ : " نَعَمْ " [علل الشرائع ، ج ۲ ، ص ۵۲۷] .

البته خود رسول اکرم (ص) و ائمه هدی علیهم السلام طبق روایات گاهی قرض میکردند.

عَنْ مَعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) إِنَّهُ ذُكِرَ لَنَا أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ مَاتَ وَ عَلَيْهِ دَيْنَانِ دَيْنًا فَلَمْ يَصَلِّ عَلَيْهِ النَّبِيُّ (ص) وَ قَالَ صِلُوا عَلَيَّ صَاحِبِكُمْ حَتَّى ضَمَنْهُمَا [عَنْهُ] بَعْضُ قَرَاتِيهِ . فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : " ذَلِكَ الْحَقُّ " ثُمَّ قَالَ : " إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) إِنَّمَا فَعَلَ ذَلِكَ لِيَتَّعِظُوا وَ لِيُرَدَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَ لِنَلَّا يَشْتَحِفُوا بِالدِّينِ وَ قَدْ مَاتَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ عَلَيْهِ دَيْنٌ وَ مَاتَ الْحَسَنُ (ع) وَ عَلَيْهِ دَيْنٌ وَ قُتِلَ الْحُسَيْنُ (ع) وَ عَلَيْهِ دَيْنٌ " [كافي ، ج ۵ ، ص ۹۳] .

۲. شهادت ، جبران کنند هر گناهی است جز دین.

۳. قرآن در تقسیم ارث می فرماید : مِنْ بَعْدِ وَصِيهِ يَوْصِي بِهَا أَوْ دِينٍ [نساء/ ۱۱] .

۴. قَالَ الْيَاقُظِيُّ (ع) : كُلُّ ذَنْبٍ يَكْفُرُهُ الْقَتْلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِلَّا الدِّينَ لَا كَفَّارَةَ لَهُ إِلَّا الْأَدَاءُ أَوْ يَرْضَى صَاحِبُهُ أَوْ يَغْفُو الَّذِي لَهُ الْحَقُّ [من لايحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۳۷۸] .

۵. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَزَالُ نَفْسُ الْمُؤْمِنِ مُعَلَّقَةً مَا

كَانَ عَلَيْهِ دَيْنٌ [علل الشرائع ، ج ٢ ، ص ٥٢٨] .

٦. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : خَفُّوا الدَّيْنَ فَإِنَّ فِي خِفِّهِ الدَّيْنَ زِيَادَةَ الْعُمْرِ [أمالی طوسی ، ص ٦٦٧] .

٧. پرسید : قوم مرجئه از من طلب دارد ، ولی آمده ام مکه و بنا دارم همین جا بمانم و مال او را ندهم. امام جواد (ع) فرمود :
...عَنْ أَبِي ثَمَامَةَ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي (ع) إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَلْزِمَ مَكَّةَ أَوْ الْمَدِينَةَ وَعَلَى دَيْنٍ فَمَا تَقُولُ؟ فَقَالَ : " اِرْجِعْ فَأَدِّهِ
إِلَى مُوَدِّي دَيْنِكَ وَانظُرْ أَنْ تَلْقَى اللَّهَ تَعَالَى وَ لَيْسَ عَلَيْكَ دَيْنٌ إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ لَا يَخُونُونَ " [كافی ، ج ٥ ، ص ٩٤] .

٨. پیامبر اکرم (ص) برای اهمیت مسأله بدهکاری گاهی نماز بر میت بدهکار را تا روشن شدن وضع بستانکاران تأخیر می
انداخت. عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) بَلَّغْنَا أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ مَاتَ وَعَلَيْهِ دَيْنٌ فَلَمْ يَصَلِّ عَلَيْهِ النَّبِيُّ (ص) وَ
قَالَ : " لَمَا تُصَيَّلُوا عَلَى صِيحَابِكُمْ حَتَّى يَقْضَى عَنْهُ الدَّيْنُ " فَقَالَ : " ذَلِكَ حَقٌّ " قَالَ : ثُمَّ قَالَ : إِنَّمَا فَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) ذَلِكَ
لِيَتَعَاطَوْا الْحَقَّ وَ يُوَدِّي بَغْضَهُمْ إِلَى بَغْضٍ وَ لئَلَّا يَسْتَخْفُوا بِالدَّيْنِ قَدْ مَاتَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ عَلَيْهِ دَيْنٌ وَ مَاتَ عَلِيٌّ وَ عَلَيْهِ دَيْنٌ وَ
مَاتَ الْحَسَنُ وَ عَلَيْهِ دَيْنٌ وَ قُتِلَ الْحُسَيْنُ وَ عَلَيْهِ دَيْنٌ " [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٣١٨] .

٩. امام باقر (ع) : " کسی که وام را پس ندهد از ترس این که دستش خالی می شود ، بداند که خداوند قادر است که او را از
فقر

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): مَنْ حَبَسَ مَالَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ وَهُوَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُعْطِيَهُ إِيَّاهُ مَخَافَةَ أَنْ يَخْرُجَ ذَلِكَ الْحَقُّ مِنْ يَدِهِ أَنْ يَفْتَقِرَ كَانَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَقْدَرَ عَلَى أَنْ يَفْقِرَهُ مِنْهُ عَلَى أَنْ يَفْنَى نَفْسَهُ بِحَبْسِهِ ذَلِكَ الْحَقَّ [كافي، ج ٥، ص ١٠١].

١٠. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ مَطَّلَ عَلَى ذِي حَقِّ حَقَّهُ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى أَدَاءِ حَقِّهِ فَعَلَيْهِ كُلُّ يَوْمٍ خَطِيئَةٌ عَشْرًا [مجموعه ورام، ج ٢، ص ٢٦٣].

١١. فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُوتِيَ أَمَانَتَهُ وَ لِيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ [بقره/٢٨٣].

١٢. قَالَ الصَّادِقُ (ع): الشُّرَاقُ ثَلَاثَةٌ مَبَاعِغُ الزَّكَاةِ وَ مُسْتَحَلُّ مَهْوَرِ النَّسَاءِ وَ كَذَلِكَ مِنْ اسْتِدَانِ دِينًا وَ لَمْ يَنْوِ قَضَاءَهُ [تهذيب الأحكام، ج ١٠، ص ١٥٣].

١٣. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ يَمْطُلُ عَلَى ذِي حَقِّ حَقَّهُ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى أَدَاءِ حَقِّهِ فَعَلَيْهِ كُلُّ يَوْمٍ خَطِيئَةٌ عَشْرًا [من لا يحضره الفقيه، ج ٤، ص ١٥].

١٤. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لِي (ظفره رفتن) الْوَاجِدِ بِالَّذِينَ يَحُلُّ عِرْضَهُ وَ عُقُوبَتَهُ مَا لَمْ يَكُنْ دَيْنُهُ فِيمَا يَكْرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ [أمالی طوسی، ص ٥٢٠].

١٥. قَالَ الصَّادِقُ (ع): يَا يُونُسُ مَنْ حَبَسَ حَقَّ الْمُؤْمِنِ أَقَامَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ خَمْسَ مِائَةِ عَامٍ عَلَى رِجْلَيْهِ حَتَّى يَسِيلَ عَرْقُهُ أَوْ دَمُهُ وَ يَنَادِي مُنَادٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ هَذَا الظَّالِمُ الَّذِي حَبَسَ عَنِ اللَّهِ حَقَّهُ قَالَ فَيُؤَبِّخُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا ثُمَّ يَوْمَرُ بِهِ إِلَى النَّارِ [كافي، ج ٢، ص ٣٦٧].

١٦. قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَيُّمَا مُؤْمِنٍ حَبَسَ مُؤْمِنًا عَنْ مَالِهِ وَهُوَ

مُحْتَاَجٌ إِلَيْهِ لَمْ يَذِقْهُ اللَّهُ مِنْ طَعَامِ الْجَنَّةِ وَ لَا يَشْرَبُ مِنَ الرَّحِيقِ الْمَخْتُومِ [المحاسن، ج ۱، ص ۱۰۰].

۲. موارد وام گرفتن

۱. استقراض برای انجام حج :

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عُقْبَةَ قَالَ : جَاءَنِي سَدِيرُ الصَّرِيفِيِّ فَقَالَ : " إِنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ لَكَ مَا لَكَ لَا تَحُجُّ اسْتَقْرَضُ وَ حُجَّ " [تهذيب الأحكام، ج ۵، ص ۴۴۱].

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَا سُوْرَهُ كَيْفَ حَجَجْتَ الْعَامَ قَالَ اسْتَقْرَضْتُ حَجَّتِي وَ اللَّهُ إِنِّي لَأَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ سَيَفْضِيهَا عَنِّي وَ مَا كَانَ حَجَّتِي إِلَّا سُوقًا إِلَيْكَ وَ إِلَيَّ حَدِيثُكَ قَالَ أَمَّا حَجَّتُكَ فَقَدْ قَضَاهَا اللَّهُ فَأَعْطَكَهَا مِنْ عِنْدِي ثُمَّ رَفَعَ مُصِئَلِي تَحْتَهُ فَأَخْرَجَ دَنَانِيرَ فَعَدَّ عَشْرِينَ دِينَارًا فَقَالَ هَذِهِ حَجَّتُكَ وَ عِدَّةُ عَشْرِينَ دِينَارًا وَ قَالَ هَذِهِ مَعُونَةٌ لَكَ حَيَاتِكَ حَتَّى تَمُوتَ قُلْتُ أَخْبَرْتَنِي أَنَّ أَجْلِي قَدْ دَنَا فَقَالَ يَا سُوْرَهُ أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مَعَنَا فَقَالَ صَنْدَلٌ فَمَا لَبِثَ إِلَّا سَبْعَةَ أَشْهُرٍ حَتَّى مَاتَ [إختصاص مفيد، ص ۸۳].

۲. قرض برای رفع نیازهای خانواده : (قرض گرفتن حضرت علی (ع)).

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ فَاطِمَةَ (س) ضَمِنَتْ لِعَلِيِّ (ع) عَمَلِ الْبَيْتِ وَ الْعَجِينِ وَ الْخُبْزِ وَ قَمِّ الْبَيْتِ وَ ضَمِنَ لَهَا عَلِيُّ (ع) مَا كَانَ خَلْفَ الْبَابِ نَقْلَ الْحَطَبِ وَ أَنْ يَجِيءَ بِالطَّعَامِ فَقَالَ لَهَا يَوْمًا : يَا فَاطِمَةُ هَلْ عِنْدَكَ شَيْءٌ قَالَتْ : وَ الَّذِي عَظَّمَ حَقَّكَ مَا كَانَ عِنْدَنَا مُنْذُ ثَلَاثِ إِلَّا شَيْءٌ آتَرْتُكَ بِهِ. قَالَ : أَفَلَا أَخْبَرْتَنِي؟ قَالَتْ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) نَهَانِي أَنْ أَسْأَلَكَ شَيْئًا ، فَقَالَ لَا تَسْأَلِي ابْنَ عَمِّكَ شَيْئًا إِنَّ

جَاءَكَ بِشَىءٍ عَفْوًا وَإِلَّا فَلَمَّا تَسَدَّ إِلَيْهِ. قَالَ: فَخَرَجَ (ع) فَلَقِيَ رَجُلًا فَاسْتَقْرَضَ مِنْهُ دِينَارًا ثُمَّ أَقْبَلَ بِهِ وَقَدْ أُمْسِي فَلَقِيَ الْمُقْسَدَادَ بْنَ الْمَأْسُودِ فَقَالَ لِلْمُقْسَدَادِ مَا أَخْرَجَكَ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ؟ قَالَ: الْجُوعُ وَالَّذِي عَظَّمَ حَقَّكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ. قَالَ: فَهُوَ أَخْرَجَنِي وَقَدْ اسْتَقْرَضْتُ دِينَارًا وَسَأَوْتُكَ بِهِ فَدَفَعَهُ إِلَيْهِ. فَأَقْبَلَ فَوَجَدَ رَسُولَ اللَّهِ (ص) جَالِسًا وَفَاطِمَةَ تُصَلِّي وَبَيْنَهُمَا شَيْءٌ مُغَطَّى، فَلَمَّا فَرَعَتْ أَحْضَرَتْ ذَلِكَ الشَّيْءَ فَإِذَا جَفْنُهُ مِنْ خُبْزٍ وَلَحْمٍ. قَالَ: يَا فَاطِمَةُ! أَنَّى لَكَ هَذَا؟ قَالَتْ: هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَلَمْ أُحَدِّثْكَ بِمَثَلِكَ وَمَثَلِي؟ قَالَ: بَلَى. قَالَ: مَثَلُ زَكَرِيَّا إِذْ دَخَلَ عَلَى مَرْيَمَ الْمُحْرَبِ فَوَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا، قَالَ يَا مَرْيَمُ: أَنَّى لَكَ هَذَا؟ قَالَتْ: هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ فَأَكَلُوا مِنْهَا شَهْرًا وَهِيَ الْجَفْنَةُ الَّتِي يَأْكُلُ مِنْهَا الْقَائِمُ (عج) وَهُوَ عِنْدَهُ [تفسير عياشى، ج ١، ص ١٧١].

٣. قرض برای قربانی :

قَالَ ابْنُ بَابَوَيْهِ (ره): جَاءَتْ أُمُّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا إِلَى النَّبِيِّ (ص) فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ: يَخْضُرُ الْأَضْحَى وَلَيْسَ عِنْدِي ثَمَنُ الْأَضْحِيِّ فَاسْتَقْرَضُ وَأُضْحِيَ فَقَالَ اسْتَقْرَضِي وَضَحِّي فَإِنَّهُ دَيْنٌ مَقْضِي. [من لا يحضره الفقيه، ج ٢، ص ٢١٣].

٤. قرض برای کمک به ایتم: قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (ع) كَانَ اسْتَقْرَضَ مَالًا لِأَيْتَامٍ فِي حَجْرِهِ [كافی، ج ٥، ص ١٣٢].

٥. قرض برای رهن زیور آلات :

عَنْ إِسْمَاعِيلَ

بْنِ أَبِي قُرَّةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي رَجُلٍ اسْتَقْرَضَ مِنْ رَجُلٍ مِائَةَ دِينَارٍ وَ رَهْنَهُ حُلِيًّا بِمِائَةِ دِينَارٍ ثُمَّ إِنَّهُ أَتَاهُ الرَّجُلُ فَقَالَ لَهُ : أَعَزَّنِي الذَّهَبَ الَّذِي رَهَنْتَكَ عَارِيَةً فَأَعَارَهُ فَهَلَكَ الرَّهْنُ عِنْدَهُ أَعَلَيْهِ شَيْءٌ لِصَاحِبِ الْقَرْضِ فِي ذَلِكَ؟ قَالَ : " هُوَ عَلَيَّ صَاحِبِ الرَّهْنِ الَّذِي رَهْنَهُ وَ هُوَ الَّذِي أَهْلَكَهُ وَ لَيْسَ لِمَالٍ هَذَا تَوَيُّ " [كافي ، ج ٥ ، ص ٢٣٦] .

قرض غذا و خوراک : قَالَ ابْنُ شَهْرَآشُوبَ رَه عَنْ فَاطِمَةَ ع : " أَنْهِيَ رَهْنَتْ كَسِيوَةً لَهَا عِنْدَ امْرَأَةٍ زَيْدِ الْيَهُودِيِّ فِي الْمَيْدِيَةِ وَ اسْتَقْرَضَتِ الشَّعِيرَ " [المناقب ، ج ٣ ، ص ٣٣٩] .

٦. قرض برای ساختن مسجد و خانه :

روى الحميدى فى الجمع بين الصحيحين و غيره : أن نبهم لما هاجر إلى المدينة أقام ببعض دور أهلها و استقرض مريدا للثمن و كان لسهل و سهيل كانا يتيمين فى حجر سعد بن زراره ليشتريه فوهبها له و روى أنه اشتراه و بنى فيه مسجده و بنى فيه بيوتا و مساكن لنفسه ليسكن عياله و أزواجه فيها فلما فرغت انتقل إليها. [الطرائف ، ج ١ ، ص ٢٨٧] .

٧. قرض برای خرید مرکب :

عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ عَنْ خَالِدِ بْنِ رَبِيعٍ قَالَ : ٠٠٠٠٠ فَمَضَى عَلِيٌّ (ع) بِيَابِ رَجُلٍ يَسْتَقْرِضُ مِنْهُ شَيْئًا فَلَقِيَهُ أَعْرَابِيٌّ وَ مَعَهُ نَاقَةٌ. فَقَالَ : يَا عَلِيُّ اشْتَرِ مِنِّي هَذِهِ النَّاقَةَ؟ قَالَ : لَيْسَ مَعِيَ ثَمَنُهَا. قَالَ : فَإِنِّي أَنْظِرُكَ بِهِ إِلَى الْقَبْضِ. قَالَ : بِكُمْ يَا أَعْرَابِيٌّ؟ قَالَ : بِمِائَةِ دِرْهَمٍ. قَالَ عَلِيُّ (ع) : خُذْهَا يَا حَسَنُ فَأَخَذَهَا؛ الْخَبْرُ [أمالي صدوق ، ص ٤٧٠] .

٨. قرض برای پذیرایی

از میهمان :

قَالَ ابْنُ شَهْرَآشُوبَ (ره) : نَزَلَ بِالْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ (ع) ضَيْفٌ وَاسْتَفْرَضَ مِنْ قَتَبِ رَطْلًا مِنَ الْعَسَلِ الَّذِي جَاءَ بِهِ مِنَ الْيَمَنِ . [المناقب ، ج ٢ ، ص ١٠٧] .

٩. قرض برای نظافت :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : السُّنَّةُ فِي النُّورِ فِي كُلِّ خَمْسَةِ عَشَرَ يَوْمًا فَإِنْ أَتَتْ عَلَيْكَ عِشْرُونَ يَوْمًا وَ لَيْسَ عِنْدَكَ فَاسِدٌ تَقْرِضُ عَلَى اللَّهِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٠٦] .

١٠. قرض برای سخن گفتن :

شَرِيكَ وَ اللَّيْثُ وَ الْكَلْبِيُّ وَ أَبُو صَالِحٍ وَ الضُّحَّاكُ وَ الرَّجَّاجُ وَ مُقَاتِلُ بْنُ حَيَّانَ وَ مُجَاهِدٌ وَ قَتَادَةُ وَ ابْنُ عَبَّاسٍ قَالُوا كَانَتْ الْأَغْنِيَاءُ يَكْتَبُونَ مُنَاجِيَةَ الرَّسُولِ فَلَمَّا نَزَلَ قَوْلُهُ " يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صِدْقَهُ " (مجادله/ ١٢) اِنْتَهَوْا فَاسِدٌ تَقْرِضُ عَلَى (ع) دِينَارًا وَ تَصَدَّقَ بِهِ فَنَاجَى النَّبِيَّ صَ عَشْرَ نَجَوَاتٍ ثُمَّ نَسَخَتْهُ الْآيَةُ الَّتِي بَعْدَهَا . [المناقب ، ج ٢ ، ص ٧٢]

١. قسم خوردن

١. نهی از قسم خوردن

١ _ وَ لَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِإِيمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَ تَتَّقُوا وَ تَصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ [بقره/ ٢٢٤] .

٢ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ لَا تَخْلِفْ بِاللَّهِ كَاذِبًا وَ لَا صَادِقًا مِنْ غَيْرِ ضَرُورِهِ وَ لَا تَجْعَلِ اللَّهَ عُرْضَةً لِيَمِينِكَ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَزْحَمُ وَ لَا يَزْعَى مَنْ حَلَفَ بِاسْمِهِ كَاذِبًا [تحف العقول ، ص ١٣] .

٣ _ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ لِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ : "أَوْصِنَا فَقَالَ : قَالَ مُوسَى (ع) لِقَوْمِهِ : لَا تَخْلِفُوا بِاللَّهِ كَاذِبِينَ وَ أَنَا أَمْرُكُمْ أَنْ لَا تَخْلِفُوا بِاللَّهِ صَادِقِينَ وَ لَا كَاذِبِينَ " [الدعوات راوندی ، ص ١٠٦] .

٤ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع)

: لَا تَحْلِفُوا بِاللَّهِ صَادِقِينَ وَلَا كَاذِبِينَ فَإِنَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ [كافي ، ج ۷ ، ص ۴۳۴] .

۵_ امام باقر (ع) می گوید : پدرم زنی (از خوارج) داشت. این زن ادعا کرد که حضرت سجّاد (ع) او را طلاق داده و مَهْر مطالبه می کرد. نزد امیر مدینه رفت و شکایت حضرت را کرد. امیر به امام (ع) گفت : یا قسم بخور که طلاق ندادی یا مَهْر را بده. امام باقر (ع) می فرماید : پدرم دستور دادند ۴۰۰ دینار به او بدهم. گفتم : مگر حق با ما نیست؟ فرمود : چرا لکن من قسم خوردن را از ۴۰۰ دینار پول بهتر می دانم.

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أَنَّ أَبَاهُ كَانَتْ عِنْدَهُ امْرَأَةٌ مِنَ الْخَوَارِجِ أَظُنُّهُ قَالَ مِنْ بَنِي حَنِيفَةَ فَقَالَ لَهُ مَوْلَى لَهُ : يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنَّ عِنْدَكَ امْرَأَةً تَبْرَأُ مِنْ جَدِّكَ فَقَضَيْتَ لِي أَبِي أَنَّهُ طَلَّقَهَا فَادْعَتْ عَلَيْهِ صَدَاقَهَا فَجَاءَتْ بِهِ إِلَى أَمِيرِ الْمَدِينَةِ تَسْتَعْدِيهِ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمَدِينَةِ : يَا عَلِيُّ إِمَّا أَنْ تَحْلِفَ وَإِمَّا أَنْ تُعْطِيَهَا فَقَالَ لِي : يَا بُنَيَّ قُمْ فَأَعْطِهَا أَرْبَعَ مِائَةِ دِينَارٍ فَقُلْتُ لَهُ : يَا أَبَاهُ! جُعِلْتُ فِدَاكَ أَلَسْتَ مُحِقًّا. قَالَ : بَلَى وَ لَكِنِّي أَجَلَلْتُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ أُحْلِفَ بِهِ يَمِينٍ صَبِيرٍ [تهذيب الأحكام ، ج ۸ ، ص ۲۸۳] .

۶_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ " لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ " (بقره/ ۲۲۵) اللَّغْوُ قَوْلُ الرَّجُلِ لَا وَاللَّهِ وَ بَلَى وَاللَّهِ وَ لَا يَغْقَدُ عَلَيَّ شَيْءٍ [كافي ، ج ۷ ، ص ۴۴۳] .

— قَالَ الْبَاقِرُ (ع): فِي قَوْلِهِ تَعَالَى "وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِإِيمَانِكُمْ" (بقره/۲۲۴) يَعْنِي الرَّجُلُ يَخْلِفُ أَنْ لَا يَكْلِمَ أَخَاهُ وَ مَا أَشْبَهَ ذَلِكَ أَوْلَا يَكْلِمُ أُمَّهُ [تفسير عياشي، ج ۱، ص ۱۱۲].

۸— وَلَا تُطْعِ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ [قلم/۱۰].

۹— وَ يَخْلِفُونَ عَلَى الْكُذِبِ وَ هُمْ يَغْلُمُونَ [مجادله/۱۴].

۲. آثار قسم خوردن

۱— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِيَّاكُمْ وَ الْيَمِينِ الْفَاجِرَةَ فَإِنَّهَا تَدْعُ الدِّيَارَ مِنْ أَهْلِهَا بِلَاقِعٍ [كافی، ج ۷، ص ۴۳۵].

۲— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْيَمِينُ الصَّبْرُ الْفَاجِرَةُ تَدْعُ الدِّيَارَ بِلَاقِعٍ [كافی، ج ۷، ص ۴۳۵].

۳— قَالَ الصَّادِقُ (ع): الْيَمِينُ الصَّبْرُ الْكَاذِبَةُ تُورِثُ الْعَقَبَ الْفَقْرَ [كافی، ج ۷، ص ۴۳۶].

۴— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): اتَّقُوا الْيَمِينَ الْكَاذِبَةَ فَإِنَّهَا مَنْفَعَةٌ لِلْسَّلْعَةِ مَمْحَقَةٌ لِلْبِرِّ كِهِ وَ مَنْ حَلَفَ بِيَمِينٍ كَاذِبَةٍ فَقَدِ اجْتَرَأَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَنْتَظِرْ عُقُوبَتَهُ [دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۹۴].

۵— امام فرمود: "قسم دروغ شهرها را خراب می کند" (شاید برای اینکه سلب اطمینان که مغایر تعاضد مردم و عمران است.) [وسایل، ج ۱۶، ص ۱۴۴].

۶— امام (ع) فرمود: "قسم دروغ مبارزه با خدا است."

۷— فقر در نسل: در حدیث دیگر فرمود: "در دنیا وزر و وبال قسم را می بیند." [فوق السند].

۸— قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ وَ هُوَ يَعْلَمُ أَنَّهٗ كَاذِبٌ فَقَدْ بَارَزَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ [كافی، ج ۷، ص ۴۳۵].

— ۹

رَوَى عَلِيُّ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْمِثْمِيُّ عَنْ بَشِيرٍ قَالَ : "قَرَأْتُ فِي بَعْضِ الْكُتُبِ قَوْلَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَا أُنِيلُ رَحْمَتِي مَنْ يَعْرِضُنِي لِلْإِيمَانِ الْكَاذِبِ" [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٢١] .

١٠ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ حَلَفَ بِاللَّهِ فَلْيَصِدُقْ وَمَنْ لَمْ يَصِدُقْ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٣٦٢] .

١١ _ قَالَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَيْفَ يَسْلَمُ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ مَنْ الْمُتَسَرِّعُ إِلَى الْيَمِينِ الْفَاجِرِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٢١٩] .

٣. آثار ترك قسم

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَجَلَ اللَّهُ أَنْ يَحْلِفَ بِهِ أَعْطَاهُ اللَّهُ خَيْرًا مِمَّا ذَهَبَ مِنْهُ [كافي ، ج ٧ ، ص ٤٣٤] .

٤. موارد جواز قسم

١. تقيه

١ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا حَنْتَ وَلَا كَفَّارَةَ عَلَى مَنْ حَلَفَ تَقِيَهُ يَدْفَعُ بِذَلِكَ ظُلْمًا عَنْ نَفْسِهِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦٠٧] .

٢ _ عَنْ أَبِي بَكْرِ الْحَضْرَمِيِّ قَالَ : "قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) نَحْلِفُ لِصَاحِبِ الْعَشَارِ نُجِيرُ بِذَلِكَ مَا لَنَا قَالَ نَعَمْ وَفِي الرَّجُلِ يَحْلِفُ تَقِيَهُ قَالَ إِنْ خَشِيتَ عَلَى دَمِكَ وَمَالِكَ فَاحْلِفْ تَرُدُّهُ عَنْكَ بِيَمِينِكَ وَإِنْ رَأَيْتَ أَنَّ يَمِينَكَ لَا يَرُدُّ عَنْكَ شَيْئًا فَلَا تَحْلِفْ لَهُمْ" [النوادر أشعري ، ص ٧٥] .

٢. قطع رحم

١ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا يَمِينَ فِي قَطِيعِهِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٤٤٣] .

٢ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَجُوزُ يَمِينٌ فِي تَحْلِيلِ حَرَامٍ وَلَا تَحْرِيمِ حَلَالٍ وَلَا قَطِيعِهِ رَحِمٍ [وسائل الشيعة ، ج ٢٣ ، ص ٢١٩] .

٣ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَمِينَ فِي غَضَبٍ

وَلَا فِي قَطِيعِهِ رَحِمٍ [كافي ، ج ٧ ، ص ٤٤٢] .

٤_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَمِينُ فِي غَضَبٍ وَلَا فِي قَطِيعِهِ رَحِمٍ وَلَا فِي جَبْرِ وَلَا فِي إِكْرَاهٍ [كافي ، ج ٧ ، ص ٤٤٢] .

٥. آداب قسم خوردن

امام صادق (ع) فرمود : "اگر ادعائی علیه تو شد و خسارت آن به مقدار ۳۰۰ درهم بیشتر نیست ، خسارت را تحمل کن و قسم راست نخور. اگر بیشتر بود ، قسم بخور."

١_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَخْلِفُوا الظَّالِمَ إِذَا أَرَدْتُمْ يَمِينَهُ بِأَنَّهُ بَرِيءٌ مِنْ حَوْلِ اللَّهِ وَقُوَّتِهِ فَإِنَّهُ إِذَا حَلَفَ بِهَا كَاذِبًا عُوِجِلَ الْعُقُوبَةَ وَإِذَا حَلَفَ بِاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَمْ يَعَاجِلْ لِأَنَّهُ قَدْ وَحَّدَ اللَّهُ تَعَالَى [نهج البلاغه ، حکمت ٢٥٣] .

١. قضاوت

١. مفهوم قرآنی قضاوت

سألوه (أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ) عَنِ الْمُتَشَابِهِ فِي الْقَضَاءِ فَقَالَ (ع) : "هُوَ عَشْرَةٌ أَوْجُهُ مُخْتَلِفَةٌ الْمَعْنَى فَمِنْهُ قَضَاءُ فِرَاقٍ وَ قَضَاءُ عَهْدٍ وَ مِنْهُ قَضَاءُ إِعْلَامٍ وَ مِنْهُ قَضَاءُ فِعْلٍ وَ مِنْهُ قَضَاءُ إِجْبَابٍ وَ مِنْهُ قَضَاءُ كِتَابٍ وَ مِنْهُ قَضَاءُ إِتْمَامٍ وَ مِنْهُ قَضَاءُ حُكْمٍ وَ فَصْلٍ وَ مِنْهُ قَضَاءُ خَلْقٍ وَ مِنْهُ قَضَاءُ نَزُولِ الْمَوْتِ أَمَّا تَفْسِيرُ قَضَاءِ الْفِرَاقِ مِنَ الشَّيْءِ فَهُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى " وَإِذْ صَيَّرْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنْصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِمْ " (احقاف/٢٩) مَعْنَى فَلَمَّا قُضِيَ أَيْ فَلَمَّا فَرِغَ وَ كَقَوْلِهِ " فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ " (بقره/٢٠٠) أَمَّا قَضَاءُ الْعَهْدِ فَقَوْلُهُ تَعَالَى " وَ قَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ " (اسراء/٢٣) أَيْ عَهْدٍ وَ مِثْلُهُ فِي سُورَةِ الْقَصَصِ " وَ مَا

كُنْتَ بِجَانِبِ الْعَرَبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ الْأَمْرَ " (قصص/٤٤) أى عهدنا إليه أما قضاء الإعلام فهو قوله تعالى " وَ قَضَيْنَا إِلَيْهِ ذَٰلِكَ الْأَمْرَ أَنَّ دَابِرَ هَوْلَاءِ مَقْطُوعٌ مُّضْعَبٌ " (حجر/٦٦) وقوله سبحانه " وَ قَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ " (اسراء/٤) أى أعلمناهم فى التوراه ما هم عاملون أما قضاء الفعل فقوله تعالى فى سوره طه " فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ " (طه/٧٢) أى افعل ما أنت فاعل و منه فى سوره الأنفال " لِيُقْضَىٰ لِلَّهِ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا " (انفال/٤٢) أى يفعل ما كان فى علمه السابق و مثل هذا فى القرآن كثير أما قضاء الإيجاب للعذاب كقوله تعالى فى سوره إبراهيم (ع) " وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ " (ابراهيم/٢٢) أى لما وجب العذاب و مثله فى سوره يوسف (ع) " قُضِيَ الْأَمْرُ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِينَ " (يوسف/٤١) معناه أى وجب الأمر الذى عنه تساءلان أما قضاء الكتاب و الحتم فقوله تعالى فى قصه مريم " وَ كَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا " (مريم/٢١) أى معلوما و أما قضاء الإتمام فقوله تعالى فى سوره القصص " فَلَمَّا قُضِيَ مُوسَىٰ الْأَجَلَ " (قصص/٢٩) أى فلما أتم شرطه الذى شرطه عليه و كقول موسى (ع) " أَيَّمَا الْأَجَلِينَ قَضَيْتَ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ " (قصص/٢٨) معناه إذا أتممت و أما قضاء الحكم فقوله تعالى " قُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ " (زمر/٧٥) أى حكم بينهم و قوله تعالى " وَ اللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَقْضُونَ بِشَيْءٍ إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ " (غافر/٢٠) و قوله سبحانه و الله يقضى بالحق و هو خير الفاصلين و قوله تعالى فى سوره يونس (ع)

" وَ قُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ " (يونس/۵۴) و أما قضاء الخلق فقولہ سبحانہ "فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ" (فصلت/۱۲) ای خلقهن و أما قضاء إنزال الموت فكقول أهل النار في سورة الزخرف " وَ نَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُمْ مَا كُتُونَ " (زخرف/۷۷) ای لينزل علينا الموت و مثله " لا يَقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَ لَا يَخَفُّ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا " (فاطر/۳۶) ای لا ينزل عليهم الموت فيستريحوا و مثله في قصه سليمان بن داود " فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَىٰ مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةُ الْمَأْرُضِ تَأْكُلُ مِنْسَاءَتَهُ " (سبأ/۱۴) یعنی تعالیٰ لما أنزلنا عليه الموت " [بحار الأنوار، ج ۹۰، ص ۱۸].

قضاوت ده معنی دارد.

(۱) به معنای فراغت: فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ [(بقره/۲۰۰)]

(۲) به معنای عهد: وَ مَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَىٰ مُوسَى الْأَمْرَ [(قصص/۴۴)]

(۳) به معنای اعلام: قضينا اليه ذلك الامر

(۴) به معنای فعل: فاقض ما انت قاض

(۵) به معنای ایجاب: قُضِيَ الْأَمْرُ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ [(يوسف/۴۱)]

(۶) به معنای پایان: فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى الْأَجَلَ [(قصص/۲۹)]

(۷) به معنای حکم: قُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [(زمر/۷۵)]

(۸) به معنای خلق کردن: فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ [(فصلت/۱۲)]

(۹) به معنای نازل کردن مرگ: نَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُمْ مَا كُتُونَ [(زخرف/۷۷)]

(۱۰) به معنای کتاب: وَ كَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا [(مریم/۲۱)]

۲. منصب قضاء در اسلام

۱. اهمیت

۱. ازدیدگاه اسلام

عدم قبول نظام قضائی اسلام مساوی است با عدم قبول اصل

فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يَوْمُنُونَ حَتَّىٰ يَحْكُمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيَسْلُمُوا تَسْلِيمًا [نساء/ ٦٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): الْحُكْمُ حُكْمُ إِنْ حُكِمَ اللَّهُ وَ حُكْمُ الْجَاهِلِيَّةِ فَمَنْ أَخْطَأَ حُكْمَ اللَّهِ حَكَمَ بِحُكْمِ الْجَاهِلِيَّةِ [كافي ، ج ٧ ، ص ٤٠٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَيْ قَاضٍ قَضَىٰ بَيْنَ اثْنَيْنِ فَأَخْطَأَ سَقَطَ أَبْعَدَ مِنَ السَّمَاءِ [كافي ، ج ٧ ، ص ٤٠٨] .

اميرالمؤمنين به مالک اشتر می فرمایند : و منها قضاءه العدل... ثم اختر للحكم بين الناس افضل رعيتك في نفسك ممن لا تضق به الامور و لا تمحك الخصوم (دشمن را به لجاجت و ندادرد) و لا يتمادي (لا يستمر) في الزله (گمراهی) و لا يحصر (ناراحت نباشد) من الفيء الى الحق اذا عرفه و لا تشرف نفسه على طمع و لا يكتفى بأدنى فهم دون اقصاه و اوقفهم في الشبهات و آخذهم بالحجج و اقلهم تبرماً (خسته شدن) و... [نهج البلاغه ، نامه ٥٣]

(١) شغل انبياء است. يا داؤدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَ لَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ [ص ٢٦] .

(٢) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِقَامَةُ حُدِّ خَيْرٌ مِنْ مَطَرٍ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا [كافي ، ج ٧ ، ص ١٧٤] .

(٣) قَالَ الصَّادِقُ (ع): خَيْرُ النَّاسِ قِضَاهُ الْحَقِّ [بحار الأنوار ، ج ١٠١ ، ص ٢٦٦] .

(٤) از کمالات حضرت علی (ع) افضی الناس بودن است.

النهي عن الجلوس عند قاضي الجور [وسایل ، ج ١٨ ، ص ١٠] .

بَابُ كَرَاهِيَةِ الْجُلُوسِ إِلَى قُضَاةِ الْجُورِ [كافي ، ج ٧ ، ص ٤١٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا عَلِيُّ لَيْسَ عَلَيَّ الْمَرْأَةُ جُمُعَةٌ إِلَّا أَنْ

قَالَ وَ لَا تَوَلَّى الْقَضَاءِ [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ١٦] .

شرائط حاكم : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَمَّا وَلى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) شُرَيْحاً الْقَضَاءِ اشْتَرَطَ عَلَيْهِ أَنْ لَا يَنْفِذَ الْقَضَاءَ حَتَّى يَعْضَهُ عَلَيْهِ [كافي ، ج ٧ ، ص ٤٠٧] .

اهميت قضاوت : قال علي (ع) : يا شريح قد جلست مجلسا لا يجلسه الا نبي او وصي نبي او شقي [وسایل ، ج ١٨ ، ص ٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اتَّقُوا الْحُكُومَةَ فَإِنَّ الْحُكُومَةَ إِنَّمَا هِيَ لِلْإِمَامِ الْعَالِمِ بِالْقَضَاءِ الْعَادِلِ فِي الْمُسْلِمِينَ لِنَبِيِّ أَوْ وَصِيِّ نَبِيِّ [كافي ، ج ٧ ، ص ٤٠٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ جُعِلَ قَاضِيًا فَقَدْ ذُبِحَ بِغَيْرِ سَكِينٍ [المقنعه ، ص ٧٢١] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ أَقْتَى النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ لَا هُدًى لَعَنَتْهُ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ وَ مَلَائِكَةُ الْعَذَابِ وَ لِحِقَهُ وَزُرٌّ مِنْ عَمَلٍ بُفْيَاهُ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْقَضَاءُ أَرْبَعَةٌ ثَلَاثَةٌ فِي النَّارِ وَ وَاحِدٌ فِي الْجَنَّةِ (١) رَجُلٌ قَضَى بِجَوْرٍ وَ هُوَ يَعْلَمُ فَهُوَ فِي النَّارِ (٢) وَ رَجُلٌ قَضَى بِجَوْرٍ وَ هُوَ لَا يَعْلَمُ فَهُوَ فِي النَّارِ (٣) وَ رَجُلٌ قَضَى بِالْحَقِّ وَ هُوَ لَا يَعْلَمُ فَهُوَ فِي النَّارِ (٤) وَ رَجُلٌ قَضَى بِالْحَقِّ وَ هُوَ يَعْلَمُ فَهُوَ فِي الْجَنَّةِ [كافي ، ج ٧ ، ص ٤٠٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَيُّمَا مُؤْمِنٍ قَدَّمَ مُؤْمِنًا فِي خُصُومَةٍ إِلَى قَاضٍ أَوْ سُلْطَانٍ جَائِرٍ فَقَضَى عَلَيْهِ بِغَيْرِ حُكْمِ اللَّهِ فَقَدْ شَرِكَهُ فِي الْإِثْمِ [كافي ، ج ٧ ، ص ٤١١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَيُّمَا رَجُلٍ كَانَ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ أَخٍ لَهُ مُمَارَاةً فِي

حَقُّ فِدَاعِهِ إِلَى رَجُلٍ مِنْ إِخْوَانِهِ لِيُحْكَمَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ فَأَبَى إِلَّا أَنْ يُرَافِعَهُ إِلَى هَوْلَاءِ كَانَ بِمَنْزِلِهِ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ تَرِ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ إِلَيْكَ وَمَا نُزِّلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يُتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ [نساء- ۶۰] [کافی، ج ۷، ص ۴۱۱].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ تَحَاكَمَ إِلَيْهِمْ فِي حَقٍّ أَوْ بَاطِلٍ فَإِنَّمَا تَحَاكَمَ إِلَى الطَّاغُوتِ وَمَا يُحْكَمُ لَهُ فَإِنَّمَا يَأْخُذُ سُدْحَتًا وَإِنْ كَانَ حَقًّا ثَابِتًا لِأَنَّهُ أَخَذَهُ بِحُكْمِ الطَّاغُوتِ [کافی، ج ۱، ص ۶۷].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِيَّاكُمْ أَنْ يَحَاكَمَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا إِلَى أَهْلِ الْجَوْرِ وَ لَكِنْ انظُرُوا إِلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ يَغْلَمُ شَيْئًا مِنْ قَضَائِنَا فَاجْعَلُوهُ بَيْنَكُمْ فَإِنِّي قَدْ جَعَلْتُهُ قَاضِيًا فَتَحَاكَمُوا إِلَيْهِ [کافی، ج ۷، ص ۴۱۲].

۲. از دیدگاه امام (ره)

۱) قال الامام في تحريره: و منصب القضاء من المناصب الجليلة الثابتة من قبل الله تعالى للنبي (ص) و من قبله للائمه المعصومين عليهم السلام و من قبلهم للفقهاء الجامع للشرائط [تحرير الوسيله، ج ۲، ص ۴۰۴].

۲) قال الامام خميني (ره): يحرم القضاء بين الناس و لو في الاشياء الحقيره اذا لم يكن من اهله و ان اعتقد الناس اهليته و يجب كفايه على اهله....

تقابل بين فرهنگ غرب و اسلام؛ اصلاح لايحه قصاص

امام (ره): مخالفت با قصاص ارتداد است.

بعضی از افراد جبهه ملی: قصاص عملی نیست.

۳. از دیدگاه مقام معظم رهبری

۱) امسال برای اولین بار از دستگاه قضائی در پیام نوروزی تشکر کردند.

۲) انتظارات نابجای مردم: توصیه

گرفتن برای قضاات ، قطعاً یکی ناراضی می شود.

۲. موانع

۱. قیاس

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا ظَنَنْتَ فَلَا تَقْضِ [تحف العقول ، ص ۵۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الكَذِبِ [قرب الإسناد ، ص ۱۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَعَنَ اللَّهُ أَصْحَابَ القِيَّاسِ فَإِنَّهُمْ غَيْرُوا كِتَابَ اللَّهِ وَ سُنَّةَ رَسُولِ اللَّهِ ص وَ اتَّهَمُوا الصَّادِقِينَ فِي دِينِ اللَّهِ [أمالی مفید ، ص ۵۲] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ حَكَمَ بِرَأْيِهِ بَيْنَ اثْنَيْنِ فَقَدْ كَفَرَ وَ مَنْ فَسَّرَ بِرَأْيِهِ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ [تفسير عیاشی ، ج ۱ ، ص ۱۸] .

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُشِيكَانَ عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ قَالَ: "سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ أَذْنَى مَا يَكُونُ بِهِ الْإِنْسَانُ مُشْرِكًا قَالَ فَقَالَ مَنْ ابْتَدَعَ رَأْيًا فَأَحَبَّ عَلَيْهِ أَوْ أَبْغَضَ عَلَيْهِ" [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۹۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا رَأْيَ فِي الدِّينِ [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۲۱۱] .

الفقه غير القياس :

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّمَا عَلَيْنَا أَنْ نُلقَى إِلَيْكُمْ الْأُصُولَ وَ عَلَيْكُمْ أَنْ تُفَرِّعُوا [عوالم اللالی ، ج ۴ ، ص ۶۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): يَا أَبَانَ إِنَّ السُّنَّةَ إِذَا قِيسَتْ مُحِقَّ الدِّينِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۵۷] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ أَصْحَابَ الْمُقَيَّاسِ طَلَبُوا الْعِلْمَ بِالْمُقَيَّاسِ فَلَمْ تَرُدَّهُمُ الْمُقَيَّاسُ مِنَ الْحَقِّ إِلَّا بُعِدُوا وَ إِنَّ دِينَ اللَّهِ لَا يَصَابُ بِالْمُقَيَّاسِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۵۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): قَالَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ مَا آمَنَ بِي مَنْ فَسَّرَ بِرَأْيِهِ كَلَامِي وَ مَا عَرَفَنِي مَنْ شَبَّهَنِي بِخَلْقِي وَ مَا عَلَيَّ

دِينِي مَنِ اسْتَعْمَلَ الْقِيَاسَ فِي دِينِي [أمالي صدوق ، ص ٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ حَمَلَ أَمْرَ اللَّهِ عَلَى الْمَقَائِسِ هَلَكَ وَ أَهْلَكَ [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٦١] .

قَالَ الْخَضِرُ (ع) : أَفْسَمَ بِعِزَّتِهِ لَمَّا يَقِيسُ أَحَدٌ فِي دِينِهِ إِلَّا قَرَنَهُ مَعَ عِدُوِّهِ إِبْلِيسَ فِي أَشْفَلِ دَرَكٍ مِنَ النَّارِ [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٦١] .

كان ابوحنيفه اهل القياس ، افتضحه الصادق (ع) :

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) أَنَّهُ قَالَ لِأَبِي حَنِيفَةَ فِي اخْتِجَاجِهِ عَلَيْهِ فِي إِبْطَالِ الْقِيَاسِ : "أَيُّمَا أَعْظَمَ عِنْدَ اللَّهِ الْقَتْلُ أَوْ الزَّنَا" قَالَ : بَلِ الْقَتْلُ . فَقَالَ (ع) : "فَكَيْفَ رَضِيَ فِي الْقَتْلِ بِشَاهِدَيْنِ وَ لَمْ يَرْضَ فِي الزَّنَا إِلَّا بِأَرْبَعَةٍ" ثُمَّ قَالَ لَهُ : "الصَّلَاةُ أَفْضَلُ أَمْ الصَّيَامُ" قَالَ : بَلِ الصَّلَاةُ أَفْضَلُ . قَالَ (ع) : "فَيَجِبُ عَلَى قِيَاسِ قَوْلِكَ عَلَى الْخَائِضِ قَضَاءُ مَا فَاتَهَا مِنَ الصَّلَاةِ فِي حَالِ حَيْضِهَا دُونَ الصَّيَامِ وَ قَدْ أَوْجَبَ اللَّهُ عَلَيْهَا قَضَاءَ الصَّوْمِ دُونَ الصَّلَاةِ" ثُمَّ قَالَ لَهُ : "الْبُؤْلُ أَفْذَرُ أَمْ الْمَنَى" فَقَالَ : الْبُؤْلُ أَفْذَرُ . فَقَالَ : "يَجِبُ عَلَى قِيَاسِكَ أَنْ يَجِبَ الْغُسْلُ مِنَ الْبُؤْلِ دُونَ الْمَنَى وَ قَدْ أَوْجَبَ اللَّهُ تَعَالَى الْغُسْلَ مِنَ الْمَنَى دُونَ الْبُؤْلِ" إِلَى أَنْ قَالَ (ع) : "تَزْعُمُ أَنَّكَ تُفْسِي بِكِتَابِ اللَّهِ وَ لَسْتَ مِمَّنْ وَرَثَهُ وَ تَزْعُمُ أَنَّكَ صَاحِبُ قِيَاسٍ وَ أَوَّلُ مَنْ قَاسَ إِبْلِيسُ وَ لَمْ يَبْنِ دِينَ اللَّهِ عَلَى الْقِيَاسِ" [وسائل الشيعه ، ج ٢٧ ، ص ٤٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : سَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَ سَيَبْعِينَ فِرْقَةً فِرْقَةٌ مِنْهَا نَاجِيَةٌ وَ الْبَاقُونَ هَالِكُونَ وَ النَّاجُونَ الَّذِينَ يَتَمَسَّكُونَ بِوَلَايَتِكُمْ وَ يَقْتَسِمُونَ مِنْ عِلْمِكُمْ وَ

لَا يَعْمَلُونَ بِرَأْيِهِمْ [كفايه الأثر ، ص ١٥٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) (لابي حنيفه) : لَيْسَ فِي دِينِ اللَّهِ قِيَاسٌ [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٣٠٤] .

٢. فتواى بغير علم

تحريم القول و الفتوى بغير علم

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ عَمِلَ عَلَى غَيْرِ عِلْمٍ كَانَ مَا يَفْسِدُ أَكْثَرَ مِمَّا يَصْلِحُ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٤] .

ورد عشره احاديث عن النبي (ص) و اهل بيته (عليهم السلام) في ان " طلب العم فريضه على كل مسلم " [وسايل ، ج ١٨ ، ص ١٣-١٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَلَا إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ بُعَاةَ الْعِلْمِ [كافي ، ج ١ ، ص ٣٠] .

ومن أفتى الناس بغير علم فليتبوء مقعده من النار

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَفْتَى النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ لَعَنَتْهُ مَلَائِكَةُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ [كمال الدين ، ج ١ ، ص ٢٥٦] .

قد ورد ثمانية احاديث في أن :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ حَكَمَ فِي دِرْهَمَيْنِ بِغَيْرِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَهُوَ كَافِرٌ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ [كافي ، ج ٧ ، ص ٤٠٨] .

مستندا به آيه ٤٤ سوره مائده : وَ مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ [مائده/٤٤] .

تشبيهات :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الشَّخِصُ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [روضه الواعظين ، ج ١ ، ص ١٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْعَالِمُ بَيْنَ الْجُهَالِ كَالْحَيِّ بَيْنَ الْأَمْوَاتِ [أمالي مفيد ، ص ٢٨] .

٣. رشوه

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَ تَذَلُّوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ [بقره/١٨٨] .

(١) گاهی نامش را عوض می کنند و می گویند که

هدیه ، تعارف ، حق و حساب ، حق الزحمه ، انعام و...

(۲) اشعث بن قیس برای پیروزی در دادگاه ، شبانه حلوانی به در خانه علی (ع) آورد و گفت : هدیه است. امام فرمود : هَبْلَتْكَ الْهَبْيُولُ (سوگواران بر عزایت اشک بریزند) أَعْنِ دِينَ اللَّهِ أَتَيْتَنِي لِتَخْدَعَنِي أَمْحُتَبِطُ أَنْتَ أَمْ ذُو جِنَّهٍ أَمْ تَهْجُرُ وَاللَّهِ لَوْ أُعْطِيتُ الْأَقَالِيمَ السَّبْعَةَ بِمَا تَحْتَ أَفْلَاكِهَا عَلَى أَنْ أَعْصِيَ اللَّهَ فِي نَمَلِهِ أَسْلُبَهَا جُلْبَ شَعِيرِهِ مَا فَعَلْتُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۲۴] .

(۳) به علی (ع) خبر دادند ، فلان فرماندار هدیه گرفته ، فرمود : ارثت لوقعه احدكم فى داره و لم نولّه عملا اكان الناس يهدونه شيئا سپس دستور داد هدیه را گرفته و بیت المال برگردانند. [نمونه ، ج ۲ ، ص ۴ به نقل از الامام علی (ع)] .

(۴) قال امام فى تحريره (بحث رشوه) : اخذ الرشوه و اعطائها حرام ان توصل بها الى الحكم له بالباطل نعم لو توقف التوصل الى حقه اليها جاز للدفع و ان تحرم على الاخذ... و يجب على المرتشى اعادتها الى صاحبها به هر عنوانی که باشد هدیه ، حق الزحمه ، ... [ج ۲ ، ص ۴۰۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الرَّشَا فِي الْحُكْمِ هُوَ الْكُفْرُ بِاللَّهِ [كافي ، ج ۷ ، ص ۴۰۹] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ نَظَرَ إِلَى فَرْجِ امْرَأَةٍ لَا تَحِلُّ لَهُ وَ رَجُلًا خَانَ أَخَاهُ فِي امْرَأَتِهِ وَ رَجُلًا اِحْتَجَّ النَّاسُ إِلَيْهِ لِفَقْهِهِ فَسَأَلَهُمُ الرِّشْوَةَ [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۲۲۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : هَدِيَةُ الْأُمَرَاءِ غُلُولٌ [أمالی طوسی ،

(کتب الی مالک اشتر) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اخْتَرْتُ لِلْحُكْمِ بَيْنَ النَّاسِ أَفْضَلَ رَعِيَّتِكَ فِي نَفْسِكَ مِمَّنْ لَا تَضِيْقُ بِهِ الْأُمُورُ وَلَا تُمَحِّكُهُ الْخُصُومُ وَلَا يَتَمَادَى فِي الزَّلَّةِ وَلَا يَخْصِيْرُ مِنَ النَّيِّءِ إِلَى الْحَقِّ إِذَا عَرَفَهُ وَلَا تُشْرِفُ نَفْسُهُ عَلَى طَمَعٍ وَلَا يَكْتَفِي بِأَذْنَى فَهْمٍ دُونَ أَفْصَاهُ وَ أَوْقَفَهُمْ فِي الشُّبُهَاتِ وَ أَخَذَهُمْ بِالْحَجَرِ وَ أَقَلَّهُمْ تَبَرُّمًا بِمَرَاجِعِهِ الْخِصْمِ وَ أَصْبَرَهُمْ عَلَى تَكْشُفِ الْأُمُورِ وَ أَصْبَرَهُمْ عِنْدَ اتِّضَاحِ الْحُكْمِ مِمَّنْ لَا يَزِدُّهُ إِطْرَاءٌ وَ لَا يَسْتَمِيلُهُ إِغْرَاءٌ وَ أَوْلَيْكَ قَلِيلٌ ثُمَّ أَكْثَرَ تَعَاهَدَ قَضَائِهِ وَ أَفْسَحَ لَهُ فِي الْبَدَلِ مَا يَزِيلُ عِلَّتَهُ وَ تَقَلُّ مَعَهُ حَاجَتُهُ إِلَى النَّاسِ وَ أَعْطَاهُ مِنَ الْمَنْزِلَةِ لَعَدِيكَ مَا لَا يَطْمَعُ فِيهِ غَيْرُهُ مِنْ خَاصَّتِكَ لِيَأْمَنَ بِذَلِكَ اغْتِيَالَ الرَّجَالِ لَهُ عِنْدَكَ] نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

حضرت علی (ع) چشم درد شدیدی گرفت. پیغمبر (ص) به عیادت ایشان رفت و در ضمن فرمود : " ملک الموت برای گرفتن روح حاکم جائر و آکل مال یتیم و شاهد زور با سفودی از آتش می آید و جهنم صیحه می زند "

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنَّهُ اشْتَكَى عَيْنَهُ فَعِيَادَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) فَإِذَا عَلِيَ (ع) يَصْتَبِيحُ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (ص) أَجَزَعَا أَمْ وَجَعَا يَا عَلِيُّ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا وَجَعْتُ وَجَعًا قَطُّ أَشَدَّ مِنْهُ قَالَ يَا عَلِيُّ إِنَّ مَلَكَ الْمَوْتِ إِذَا نَزَلَ لِيَقْبِضَ رُوحَ الْفَاجِرِ نَزَلَ مَعَهُ سِدْفُودٌ مِنْ نَارٍ فَيَنْزِعُ رُوحَهُ بِهِ فَتَصْبِيحُ جَهَنَّمَ فَاسْتَوَى عَلِيٌّ (ع) جَالِسًا فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَعِدْ عَلَيَّ حَدِيثَكَ فَقَدْ أَنْسَانِي وَجَعِي مَا قُلْتَ فَهَلْ يَصِيبُ ذَلِكَ أَحَدًا مِنْ أُمَّتِكَ قَالَ نَعَمْ حُكَمَا جَائِرِينَ وَ آكِلِ

مَالِ الْيَتِيمِ وَ شَاهِدِ الزُّورِ [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۲۲۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَعَنَ اللَّهُ الرَّاشِيَّ وَ الْمُؤْتَشِيَّ وَ مَنْ بَيْنَهُمَا يَمْشِي [عوالي اللآلی ، ج ۱ ، ص ۲۶۶] .

۳. کیفیت قضاوت در اسلام

۱. قضاوت رسول اکرم (ص) و امام علی (ع)

زنی با سفیده تخم مرغ می خواست در دادگاه عمر مرد انصاری را افتضاح کند. حضرت علی (ع) فریادرسی کرد و با آب جوشان ثابت نمود که سفیده تخم مرغ است نه نطفه [کافی ، ج ۷ ، ص ۴۲۲] .

جوانی ادعا کرد که فلان زن مادرم هست ، ولی زن انکار می کرد. نزد عمر رفتند. زن چهار خواهر و ۴۰ قسامه را گواه برد. علی (ع) در جلسه حاضر شد و امر قضاوت را به عهده گرفت و به زن فرمود تو مادر این جوان نیستی؟! گفت نه. فرمود : الآن تو را به عقد او درمی آورم. صیغه را خواند و مهر را از کیسه خودش داد و به جوان فرمود : بروید بساط عروسی را فراهم کنید. زن که زمینه را چنین دید که باید با فرزندش همبستر شود ، وجدان اخلاقی ، ایمان زن او را در فشار قرار داد و به راست گویی جوان اقرار کرد. [وسائل الشیعه ، ج ۲۷ ، ص ۲۸۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْبَيِّنَةُ عَلَى مَنْ ادَّعَى وَ الْيَمِينُ عَلَى مَنْ ادَّعِيَ عَلَيْهِ [کافی ، ج ۷ ، ص ۴۱۵] .

قد ورد حدیثان فی انّ المدعی اذا رضی بيمين المنکر فحلف بطل الدعوی و ان کانت له البینه و ان اقامها :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا رَضِيَ صَاحِبُ الْحَقِّ بِيَمِينِ الْمُنْكَرِ لِحَقِّهِ فَاسْتَحْلَفَهُ فَحَلَفَ أَنْ

لَا حَقَّ لَهُ قَبْلَهُ ذَهَبَتِ الْيَمِينُ بِحَقِّ الْمُدَّعَى فَلَا دَعْوَى لَهُ قُلْتُ لَهُ وَإِنْ كَانَتْ عَلَيْهِ بَيْنَهُ عَادِلَةٌ قَالَ نَعَمْ وَإِنْ أَقَامَ بَعِيدَ مَا اسْتَحْلَفَهُ بِاللَّهِ
خَمْسِينَ قَسَامَةً مَا كَانَ لَهُ وَكَانَتْ الْيَمِينُ قَدْ أُبْطِلَتْ كُلَّ مَا ادَّعَاهُ قَبْلَهُ مِمَّا قَدْ اسْتَحْلَفَهُ عَلَيْهِ [كافی، ج ۷، ص ۴۱۷].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ حَلَفَ لَكُمْ بِاللَّهِ عَلَى حَقٍّ فَصَيَّدْتَهُ وَمَنْ سَأَلَكَمُ بِاللَّهِ فَأَعْطُوهُ ذَهَبَتْ الْيَمِينُ بِدَعْوَى الْمُدَّعَى وَلَا دَعْوَى
لَهُ [من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۶۲].

مسلمانی با یهودی در ۱۰۰۰ درهم اختلاف پیدا کردند. مسلمان مدعی بود که طلب دارد. یهودی منکر بود. به دادگاه رفتند. مسلمان به سوگند یهودی قانع شد. و یهودی سوگند ناحق یاد کرد. بعد از این واقعه در موضوعی دیگر پول یهودی نزد مسلمان قرار گرفت. مسلمان می خواست تقاص کند و پول ناحقی که یهودی از او خورده است را خود، از این پول بردارد. به ابوالحسن (ع) نامه نوشت که آیا تقاص در این مورد جایز است؟ جواب آمد: چون به سوگند او راضی شده ای بعد از آن دیگر حق تقاص نداری، گرچه می دانی سوگند او ناحق است و اگر قبلاً به سوگند او راضی نمی شدی برای تو تقاص کردن جایز بود. سوگند تمام حرف ها را خاتمه می دهد.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ وَضَّاحٍ قَالَ: كَانَتْ بَيْنِي وَبَيْنَ رَجُلٍ مِنَ الْيَهُودِ مُعَامَلَةٌ فَخَانَنِي بِأَلْفِ دِرْهَمٍ فَقَدَّمْتُهُ إِلَى الْوَالِيِّ فَأَخْلَفْتُهُ فَحَلَفَ وَقَدْ
عَلِمْتُ أَنَّهُ حَلَفَ يَمِينًا فَاجِرَةً فَوَقَعَ لَهُ بَعْدَ ذَلِكَ عِنْدِي أَرْبَاحٌ وَدَرَاهِمٌ كَثِيرَةٌ فَأَرَدْتُ أَنْ أَقْتَصَّ الْأَلْفَ دِرْهَمَ الَّتِي كَانَتْ

لِي عِنْدَهُ وَحَلَفَ عَلَيْهَا فَكَتَبْتُ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ (ع) وَ أَخْبَرْتُهُ أَنِّي قَدْ أَخْلَفْتُهُ فَحَلَفَ وَ قَدَّ وَعَقَّ لَهُ عِنْدِي مَالٌ فَإِنْ أَمَرْتَنِي أَنْ آخُذَ مِنْهُ الْأَلْفَ دِرْهَمَ الَّتِي حَلَفَ عَلَيْهَا فَعَلْتُ فَكَتَبَ (ع) : " لَا تَأْخُذْ مِنْهُ شَيْئًا إِنْ كَانَ قَدْ ظَلَمَكَ فَلَا تَظْلِمُهُ وَ لَوْ لَا أَنَّكَ رَضَيْتَ بِيَمِينِهِ فَحَلَفْتُهُ لِأَمْرَتِكَ أَنْ تَأْخُذَهَا مِنْ تَحْتِ يَدِكَ وَ لَكِنَّكَ رَضَيْتَ بِيَمِينِهِ فَقَدْ مَضَتْ الْبَيْمِينَ بِمَا فِيهَا " . فَلَمْ آخُذْ مِنْهُ شَيْئًا وَ انْتَهَيْتُ إِلَى كِتَابِ أَبِي الْحَسَنِ (ع) . [كافي ، ج ٧ ، ص ٤٣٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا تَخَاصَمَ إِلَيْهِ رَجُلَانِ قَالَ لِلْمُدَّعَى أَلَيْكَ حُجَّةٌ فَإِنْ أَقَامَ بَيْنَهُ يَرْضَاهَا وَ يَعْرِفُهَا أَنْفَذَ الْحُكْمَ عَلَى الْمُدَّعَى عَلَيْهِ وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ بَيْنَةٌ حَلَفَ الْمُدَّعَى عَلَيْهِ بِاللَّهِ مَا لِيْهِذَا قَبْلَهُ ذَلِكَ الَّذِي ادَّعَاهُ وَ لَا شَيْءَ مِنْهُ وَ إِذَا جَاءَ بِشُهودٍ لَا يَعْرِفُهُمْ بِخَيْرٍ وَ لَا شَرٍّ قَالَ لِلشُّهُودِ أَيْنَ قَبَائِلِكُمْ فَيَصِّهَ فَإِنْ أَيْنَ سُوقِكُمْ فَيَصِّهَ فَإِنْ أَيْنَ مَنْزِلِكُمْ فَيَصِّهَ فَإِنْ تَمَّ يَقِيمُ الْخُصُومَ وَ الشُّهُودَ بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ يَأْمُرُ (فِيكْتُبُ أَسْمَى الْمُدَّعَى وَ الْمُدَّعَى عَلَيْهِ وَ الشُّهُودِ وَ يَصِفُ مَا شَهِدُوا) بِهِ ثُمَّ يَدْفَعُ ذَلِكَ إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِهِ الْخِيَارِ ثُمَّ مِثْلَ ذَلِكَ إِلَى رَجُلٍ آخَرَ مِنْ خِيَارِ أَصْحَابِهِ ثُمَّ يَقُولُ لِيَذْهَبْ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْكُمَا مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُ الْآخَرَ إِلَى قَبَائِلِهِمَا وَ أَسْوَاقِهِمَا وَ مَحَالِّهِمَا وَ الرَّبِضِ الَّذِي يَنْزِلَانِهِ فَيَسْأَلُ عَنْهُمَا فَيَذْهَبَانِ وَ يَسْأَلَانِ فَإِنْ اتَّوَا خَيْرًا وَ ذَكَرُوا فَضْلًا رَجَعُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَأَخْبَرَاهُ أَخْضَرَ الْقَوْمَ الَّذِي أَتَوْا عَلَيْهِمَا وَ أَخْضَرَ الشُّهُودَ فَقَالَ لِلْقَوْمِ الْمُثْنِينَ عَلَيْهِمَا هَذَا فَلَانُ بْنُ فَلَانٍ وَ هَذَا فَلَانُ

بُنْ

فَلَمَّا أْتَعَرَفُونَهُمَا يَقُولُونَ نَعَمْ يَقُولُ إِنَّ فُلَانًا وَفُلَانًا جَاءَنِي عَنْكُمْ فِيمَا بَيْنَنَا بِجَمِيلٍ وَذَكَرَ صَالِحٍ أَفَكَمَا قَالَا فَإِنْ قَالُوا نَعَمْ قَضَى حِينَئِذٍ بِشَهَادَتِهِمَا عَلَى الْمُدَّعَى عَلَيْهِ فَإِنْ رَجَعَا بِخَيْرٍ سَيِّئٍ وَتَنَاءٍ قَبِيحٍ دَعَا بِهِمْ يَقُولُ أ تَعْرِفُونَ فُلَانًا وَفُلَانًا يَقُولُونَ نَعَمْ يَقُولُ اقْعُدُوا حَتَّى يَحْضُرَا فَيَقْعُدُونَ فَيَحْضُرُهُمَا يَقُولُ لِلْقَوْمِ أَ هُمَا هُمَا يَقُولُونَ نَعَمْ فَإِذَا ثَبَتَ عِنْدَهُ ذَلِكَ لَمْ يَهْتِكْ (سِتْرَ الشَّاهِدِينَ) وَ لَمَّا عَابَهُمَا وَ لَمَّا وَبَّخَهُمَا وَ لَكِنْ يَدْعُو الْخُصُومَ إِلَى الصُّلْحِ فَلَا يَزَالُ بِهِمْ حَتَّى يَضِيَ طَلْحُوا لِنَّا يَفْتَضِحُ الشُّهُودُ وَ يَسْتُرُ عَلَيْهِمْ وَ كَانَ رِءُوفًا رَحِيمًا عَطُوفًا عَلَى أُمَّتِهِ فَإِنْ كَانَ الشُّهُودُ مِنْ أَهْلِ النَّاسِ غُرَبَاءَ لَمَّا يَعْرِفُونَ وَ لَمَّا قَبِيلَهُ لَهُمَا وَ لَا سُوقَ وَ لَا دَارَ أَقْبَلَ عَلَى الْمُدَّعَى عَلَيْهِ فَقَالَ مَا تَقُولُ فِيهِمَا فَإِنْ قَالَ (مَا عَرَفْنَا) إِلَّا خَيْرًا غَيْرَ أَنَّهُمَا قَدْ غَلَطَا فِيمَا شَهِدَا عَلَى أَنفَذَ شَهَادَتَهُمَا وَ إِنْ جَرَحَهُمَا وَ طَعَنَ عَلَيْهِمَا أَصْلَحَ بَيْنَ الْخُصْمِ وَ خُصْمِهِ وَ أَحْلَفَ الْمُدَّعَى عَلَيْهِ وَ قَطَعَ الْخُصُومَةَ بَيْنَهُمَا [وسائل الشيعه ، ج ٢٧ ، ص ٢٣٩] .

اگر مدعی بینه نداشت منکر سوگند می خورد و اگر سوگند را به مدعی رد کرد و مدعی سوگند نخورد حقی ندارد.

عَلَى بَنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى عَنْ يُونُسَ عَمَّنْ رَوَاهُ قَالَ : " اسْتِخْرَاجُ الْحُقُوقِ بِأَرْبَعِهِ وَجُوهٍ بِشَهَادَةِ رَجُلَيْنِ عِدْلَيْنِ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ رَجُلَيْنِ عِدْلَيْنِ فَرَجُلٍ وَ امْرَأَتَانِ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ امْرَأَتَانِ فَرَجُلٌ وَ يَمِينُ الْمُدَّعَى فَإِنْ لَمْ يَكُنْ شَاهِدًا فَالْيَمِينُ عَلَى الْمُدَّعَى عَلَيْهِ فَإِنْ لَمْ يَحْلِفْ [وَ] رَدَّ الْيَمِينَ عَلَى الْمُدَّعَى فَهُوَ وَاجِبٌ عَلَيْهِ أَنْ يَحْلِفَ وَ يَأْخُذَ حَقَّهُ فَإِنْ أَبَى أَنْ يَحْلِفَ فَلَا

شَيْءٌ لَهُ" [كافي ، ج ٧ ، ص ٤١٦] .

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَحَدِهِمَا (ع) فِي الرَّجُلِ يَدْعِي وَ لَا بَيْنَهُ لَهُ قَالَ : " يَسْتَحْلِفُهُ فَإِنْ رَدَّ الْيَمِينَ عَلَى صَاحِبِ الْحَقِّ فَلَمْ يَخْلِفْ فَلَا حَقَّ لَهُ" [كافي ، ج ٧ ، ص ٤١٦] .

٢. جایگاه قاضی

١. شرائط

ابْتَعَتْ دَارًا بِتَمَانِينَ دِينَارًا وَ كَتَبَتْ لَهَا كِتَابًا وَ أَشْهَدَتْ فِيهِ شُهُودًا... [نهج البلاغه ، نامه ٣] .

شرائط قاضی : اجتهاد ، عدالت ، بلوغ ، مرد بودن ، حلال زادگی

٢. صفات

قضاوت نجات مظلوم و تهدید ظالم است :

وَ إِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ [مائده/ ٤٢] .

جامعیت عدل :

— وَ إِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا [انعام/ ١٥٢] .

— وَ أَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ [الرحمن/ ٩] .

— اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ [فاتحه/ ٦] .

— در تشویق و تهدید

— خوراک و پوشاک

— عبادت و تفریح

— تحصیل و...

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : تَمَّ اخْتَرْتُ لِلْحُكْمِ بَيْنَ النَّاسِ أَفْضَلَ رَعِيَّتِكَ فِي نَفْسِكَ مِمَّنْ لَا تَضِيْقُ بِهِ الْأُمُورُ وَ لَا تُمَحِّكُهُ الْخُصُومُ وَ لَا يَتِمَادَى فِي الزَّلَّةِ وَ لَا يَحْصُرُ مِنَ الْفِيءِ إِلَى الْحَقِّ إِذَا عَرَفَهُ وَ لَا تُشْرَفُ نَفْسُهُ عَلَى طَمَعٍ وَ لَا يَكْتَفِي بِأَدْنَى فَهْمٍ دُونَ أَقْصَاهُ وَ أَوْقَفَهُمْ فِي الشُّبُهَاتِ وَ آخَذَهُمْ بِالْحَجَجِ وَ أَقْلَهُمْ تَبْرُماً بِمَرَا جَعِهِ الْخُصْمِ وَ أَصْبَرَهُمْ عَلَى تَكْشِفِ الْأُمُورِ وَ أَصْرَمَهُمْ عِنْدَ اتِّصَاحِ الْحُكْمِ مِمَّنْ

لَا يَزِدُّهُ إِطْرَاءٌ وَلَا يَسْتَمِيلُهُ إِغْرَاءٌ وَأَوْلِيكَ قَلِيلٌ ثُمَّ أَكْثَرُ تَعَاهُدِ قَضَائِهِ وَافْسَاحَ لَهُ فِي الْبَدْلِ مَا يَزِيلُ عِلَّتَهُ وَتَقِلَّ مَعَهُ حَاجَتُهُ إِلَى النَّاسِ وَأَعْطِهِ مِنَ الْمَنْزِلَةِ لَدَيْكَ مَا لَا يَطْمَعُ فِيهِ غَيْرُهُ مِنْ خَاصَّتِكَ لِيَأْمَنَ بِذَلِكَ اغْتِيَالَ الرَّجَالِ لَهُ

عِنْدَكَ فَانظُرْ فِي ذَلِكَ نَظْرًا بَلِيغًا فَإِنَّ هَذَا الدِّينَ قَدْ كَانَ أَسِيرًا فِي أَيْدِي الْأَشْرَارِ يَعْمَلُ فِيهِ بِالْهَوَى وَ تَطْلُبُ بِهِ الدُّنْيَا] نهج البلاغه ، نامه ۵۳ .

در این قسمت به صفاتی مانند فضیلت ، سعه صدر ، شهادت اعتراف ، عدم طمع ، زود باور نبودن ، محتاط ، پرحوصله ، کنجکاو ، قاطع ، تحت تأثیر قرار نگرفتن و... .

۳. آداب

عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كَهَيْلٍ قَالَ سَمِعْتُ عَلِيًّا (ع) يَقُولُ لِشَرِيحٍ : "انظُرْ إِلَى أَهْلِ الْمَعَكِ وَالْمَطْلِ وَ دَفَعِ حُقُوقَ النَّاسِ مِنْ أَهْلِ الْمَقْدَرَةِ وَ الْيَسَارِ مِمَّنْ يَدُلُّ بِأَمْوَالِ الْمُسْلِمِينَ إِلَى الْحُكَّامِ فَخُذْ لِلنَّاسِ بِحُقُوقِهِمْ مِنْهُمْ وَ بَعِ فِيهَا الْعَقَارَ وَ الدِّيَارَ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ مَطْلُ الْمُسْلِمِ الْمَوْسِرِ ظُلْمٌ لِلْمُسْلِمِ وَ مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ عَقَارٌ وَ لَا دَارٌ وَ لَا مَالٌ فَلَا سَبِيلَ عَلَيْهِ وَ اعْلَمْ أَنَّهُ لَا يَحْمِلُ النَّاسَ عَلَى الْحَقِّ إِلَّا مَنْ وَرَعَهُمْ عَنِ الْبَاطِلِ ثُمَّ وَاسِ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ بَوَجهِكَ وَ مَنْطِقَكَ وَ مَجْلِسَكَ حَتَّى لَمَّا يَطْمَعُ قَرِيبُكَ فِي حَيْفِكَ وَ لَا يِيَّاسَ عِدُوكَ مِنْ عِدْلِكَ وَ رَدَّ الْيَمِينَ عَلَى الْمِدْعَى مَعَ بَيْنِهِ فَإِنَّ ذَلِكَ أَجْلَى لِلْعَمَى وَ أَثْبَتُ فِي الْقَضَاءِ وَ اعْلَمْ أَنَّ الْمُسْلِمِينَ عِدُولٌ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ إِلَّا مَجْلُودًا فِي حَدٍّ لَمْ يَتَّبِعْ مِنْهُ أَوْ مَعْرُوفٌ بِشَهَادَةِ زُورٍ أَوْ ظَنِينٌ وَ إِيَّاكَ وَ التَّضَجُّرَ وَ التَّأْدِي فِي مَجْلِسِ الْقَضَاءِ الَّذِي أَوْجَبَ اللَّهُ فِيهِ الْأَجْرَ وَ يَحْسُنُ فِيهِ الذُّخْرُ لِمَنْ قَضَى بِالْحَقِّ وَ اعْلَمْ أَنَّ الصُّلْحَ جَائِزٌ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا صُلْحًا حَرَّمَ حَلَالًا أَوْ أَحَلَ حَرَامًا وَ اجْعَلْ لِمَنْ ادَّعَى شُهُودًا غَيْبًا أَمَدًا بَيْنَهُمَا فَإِنْ أَحْضَرَهُمْ أَخَذْتَ لَهُ بِحَقِّهِ وَ إِنْ لَمْ يَحْضُرْهُمْ أَوْجَبَتْ عَلَيْهِ الْقَضِيَّةَ

فَإِيَّاكَ أَنْ تُنْفَذَ فِيهِ قَضَايَهُ فِي قِصَاصٍ أَوْ حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ أَوْ حَقٍّ مِنْ حُقُوقِ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى تَعْرِضَ ذَلِكَ عَلَى إِنْ شَاءَ اللَّهُ وَلَا تَقْعُدَنَّ فِي مَجْلِسِ الْقَضَاءِ حَتَّى تَطْعَمَ" [كافي ، ج ٧ ، ص ٤١٢] .

٤. وظائف

١. ازديدگاه قرآن وسنت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا تَقَاضَى إِلَيْكَ رَجُلَانِ فَلَا تَقْضِ لِلأَوَّلِ حَتَّى تَسْمَعَ مِنَ الْآخِرِ فَإِنَّكَ إِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ تَبَيَّنَ لَكَ الْقَضَاءُ] من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ١٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَأْخُذُ بِأَوَّلِ الْكَلَامِ دُونَ آخِرِهِ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ٣١٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَنْصَفَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ رُضِيَ بِهِ حَكْمًا لِيُغَيَّرَ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٤٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ التَّبَى (ص) لَمَّا وَجَّهَنِي إِلَى الْيَمَنِ إِذَا تُحَوِّكُم إِلَيْكَ فَلَمَّا تَحَكَّم لِحَاكِمِ الْخَصْمَيْنِ دُونَ أَنْ تَسْأَلَ مِنَ الْآخِرِ قَالَ فَمَا شَكَكْتُ فِي قَضَائِهِ بَعْدَ ذَلِكَ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ٦٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ شَرَّ الْبِقَاعِ دُورُ الْأَمْرَاءِ الَّذِينَ لَا يَقْضُونَ بِالْحَقِّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٦] .

نهى الأئمة (عليهم السلام) عن الجلوس عند قاضى الجور [وسایل ، ج ١٨ ، ص ١٦٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ التَّوَاوَيْسَ شَكَتْ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ شِدَّةَ حَرْهَا فَقَالَ لَهَا عَزَّ وَجَلَّ اسْكِنِي فَإِنَّ مَوَاضِعَ الْقَضَاءِ أَشَدُّ حَرًّا مِنْكَ [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ٢٢٠] .

ضمانت قاضى : قاضى اگر ناحق حکم کند ، ضامن است...

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كُلُّ مُفْتٍ ضَامِنٌ [كافي ، ج ٧ ، ص ٤٠٩] .

قَالَ فَإِذَا كَانَ فِي يَدِي شَيْءٌ فَأَدْعَى فِيهِ الْمُسْلِمُونَ تَسْأَلُنِي الْبَيِّنَةَ عَلَيَّ مَا فِي يَدِي وَقَدْ مَلَكَتُهُ فِي حَيَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَبَعْدَهُ وَ لَمْ تَسْأَلِ الْمُؤْمِنِينَ الْبَيِّنَةَ عَلَيَّ مِمَّا ادَّعَوْا عَلَيَّ كَمَا سَأَلْتَنِي الْبَيِّنَةَ عَلَيَّ مَا ادَّعَيْتَ عَلَيْهِمْ إِلَيَّ أَنْ قَالَ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) الْبَيِّنَةُ عَلَيَّ مَنْ ادَّعَى وَالْيَمِينُ عَلَيَّ مَنْ أَنْكَرَ" [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ٢٩٣] .

وَ إِنْ حَكَمْتَ فَأَحْكَمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ [مائده/٤٢] .

لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ [نساء/١٠٥] .

وَ مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ [مائده/٤٤] .

وَ مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [مائده/٤٥] . فاحكم بينهم بما انزل الله ولا تتبع اهوائهم [مائده ، ٤٧] .

وَ مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [مائده/٤٧] .

فَأَحْكَمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَ لَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ [مائده/٤٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اذْرُءُوا الْخُدُودَ بِالشُّبُهَاتِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٧٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَقْضِينَ وَ أَنْتَ غَضَبَانُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ١٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ ابْتُلِيَ بِالْقَضَاءِ فَلْيُؤَاسِ بَيْنَهُمْ فِي الْإِشَارَةِ وَ فِي النَّظَرِ وَ فِي الْمَجْلِسِ [كافي ، ج ٧ ، ص ٤١٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا أَتَاكَ الْخَصِيْمَانِ فَلَا تَقْضِ لِوَاحِدٍ حَتَّى تَسْمَعَ الْآخَرَ فَإِنَّهُ أَجْدَرُ أَنْ تَعْلَمَ الْحَقَّ [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ٢١٧] .

منبع : [مسلم بن عقيل ، نوشته كمره ای . ص ١٤٣] .

علی (ع) مامور فرستاد كه لبید

بن عطارد را دستگیر کنند. در بین راه که او را خدمت حضرت می بردند نعیم بن وجاجه که از شرطه الخمیس بود و هم شهری متهم بود بلند شد و دست متهم را از مامورین رها کرد. امام امر کرد نعیم را بیاورند و دستور دادند او را سخت تازیانه بزنند. بعد از شلاق ها، وقتی بیرون می رفت گفت: اقامت با تو ذلت و مفارقت با تو کفر است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): بَعَثَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) إِلَى لَيْدِ بْنِ عَطَارِدِ التَّمِيمِيِّ فِي كَلَامٍ بَلَغَهُ فَمَرَّ بِهِ رَسُولُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي بَيْتِ أَسِيدٍ فَقَامَ إِلَيْهِ نُعَيْمٌ بْنُ دَجِاجَةَ الْأَسِيدِيِّ فَأَقْلَبَتْهُ فَبَعَثَ إِلَيْهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فَأَتَوْهُ بِهِ وَأَمَرَ بِهِ أَنْ يَضْرَبَ فَقَالَ لَهُ نُعَيْمٌ وَاللَّهِ إِنَّ الْمَقَامَ مَعَكَ لَذُلٌّ وَإِنَّ فِرَاقَكَ لَكُفْرٌ فَلَمَّا سَمِعَ ذَلِكَ مِنْهُ قَالَ لَهُ قَدْ عَفَوْنَا عَنْكَ [تهذيب الأحكام، ج ۱۰، ص ۸۷].

۲. از دیدگاه امام (ره)

۱) قال الامام الخميني (ره): يجب التسوية بين الخصوم و ان تفاوتوا في الشرف و الضعه في السلام و الرد و الاجلاس و النظر و الكلام و الانصاب و طلاقه الوجه و سائر الاداب و انواع الاكرام و العدل في الحكم و اما التسوية في الميل بالقلب فلا يجب. [تحرير، ج ۲، ص ۴۰۹].

۲) لا يجوز للقاضي ان يلقن احد الخصمين شيئا يستطهر به على خصمه كان يدعى بنحو الاحتمال فيلقنه ان يدعى جزما حتى تسمع دعواه.... [تحرير، ج ۲، ص ۴۰۹].

۳) لا يجوز ان يعلمه كيفيته الاحتجاج و طريقه الغلبه. [تحرير، ج ۲، ص ۴۰۹].

۳. مردم در مقابل

(١) وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ [احزاب/٣٦].

(٢) وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ وَ تَدُلُّوْا بِهَا إِلَى الْحُكْمِ [بقره/١٨٨].

(٣) فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يَحْكُمُوْكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِيْ أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيَسْلُمُوْا تَسْلِيمًا [نساء/٦٥].

يُرِيدُونَ أَنْ يُتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ [نساء/٦٠].

وَ إِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَ حَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا [نساء/٣٥].

(١) إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [نور/٥١].

(٢) فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يَحْكُمُوْكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِيْ أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيَسْلُمُوْا تَسْلِيمًا [نساء/٦٥].

تحريم مراجعه به ديگران :

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ إِلَيْكَ وَ مَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَ يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا [نساء/٦٠].

(٢) وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَ إِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يُصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا [نساء/٦١].

(٣) وَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ مُعْرِضُونَ وَ إِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ [نور/٤٩-٤٨].

الحكم لله :

(١) مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

(٢) مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [مائده/ ٤٧] .

(٣) مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ [مائده/ ٤٤] .

قَالَ الْبَيْهَقِيُّ (ع) : الْحُكْمُ حُكْمٌ إِنْ حُكِمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَحُكْمٌ أَهْلِ الْجَاهِلِيَّةِ فَمَنْ أَخْطَأَ حُكْمَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حَكَمَ بِحُكْمِ أَهْلِ الْجَاهِلِيَّةِ وَ مَنْ حَكَمَ بِدِرْهَمَيْنِ بغيرِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَقَدْ كَفَرَ بِاللَّهِ تَعَالَى [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٤] .

قضاوت یکی از کارهای انبیاء (علیهم السلام) است :

يا داوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ [ص ٢٦] .

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا [نساء/ ١٠٥] .

وَ أَنْ احْكُم بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ [مائده/ ٤٩] .

٤. جایگاه شهادت در اسلام

١. اهمیت

اعلام خطر به قاضی ها :

(١) وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا [نساء/ ٥٨] .

(٢) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْقُضَاءُ أَرْبَعَةٌ ثَلَاثَةٌ فِي النَّارِ وَ وَاحِدٌ فِي الْجَنَّةِ رَجُلٌ قَضَى بِجَوْرِ وَ هُوَ يَغْلَمُ فَهُوَ فِي النَّارِ وَ رَجُلٌ قَضَى بِجَوْرِ وَ هُوَ لَمَّا يَغْلَمُ فَهُوَ فِي النَّارِ وَ رَجُلٌ قَضَى بِالْحَقِّ وَ هُوَ يَغْلَمُ فَهُوَ فِي الْجَنَّةِ وَ قَالَ (ع) الْحُكْمُ حُكْمَانِ حُكْمُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ حُكْمُ أَهْلِ الْجَاهِلِيَّةِ فَمَنْ أَخْطَأَ حُكْمَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حَكَمَ بِحُكْمِ أَهْلِ الْجَاهِلِيَّةِ وَ مَنْ حَكَمَ

بِدْرَهَمَيْنِ بَغَيْرِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَقَدْ كَفَرَ بِاللَّهِ تَعَالَى [كافی ، ج ۷ ، ص ۴۰۷] .

(۳) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ جُعِلَ قَاضِيًا فَقَدْ ذُبِحَ بِغَيْرِ سَكِينٍ [المقنعه ، ص ۷۲۱] .

(۴) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي تَالِبٍ : يَا شَرِيحُ قَدْ جَلَسْتَ مَجْلِسًا لَا يَجْلِسُهُ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ وَصِيٌّ نَبِيٍّ أَوْ شَقِيٌّ [كافی ، ج ۷ ، ص ۴۰۶] .

(۵) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اتَّقُوا الْحُكُومَةَ فَإِنَّ الْحُكُومَةَ إِنَّمَا هِيَ لِلْإِمَامِ الْعَالِمِ بِالْقَضَاءِ الْعَادِلِ فِي الْمُسْلِمِينَ لِنَبِيِّ أَوْ وَصِيِّ نَبِيِّ [كافی ، ج ۷ ، ص ۴۰۶] .

حضرت علی (ع) به مالک اشتر درباره قاضی و اوصاف او چنین می فرماید : تَمَّ اخْتَرَهُ لِلْحُكْمِ بَيْنَ النَّاسِ أَفْضَلَ رَعِيَّتِكَ فِي نَفْسِكَ مِمَّنْ لَا تَضِيقُ بِهِ الْأُمُورَ وَ لَا تُمَحِّكُهُ الْخُصُومُ (ارباب دعوی او را تنگ حوصله نکند) وَ لَا يَتَمَادَى فِي الرَّأْيِ وَ لَا يَحْضُرُ مِنَ الْفِيءِ إِلَى الْحَقِّ إِذَا عَرَفَهُ وَ لَا تُشْرِفُ نَفْسُهُ عَلَى طَمَعٍ وَ لَا يَكْتَفِي بِأَدْنَى فَهْمٍ دُونَ أَفْصَاهُ وَ أَوْفَقَهُمْ فِي الشُّبُهَاتِ وَ آخَذَهُمْ بِالْحَجَجِ وَ أَقْلَهُمْ تَبَرُّمًا بِمَرَاجَعَةِ الْخُصْمِ (از مراجعه کردن مردم خسته نشود) وَ أَصْبَرَهُمْ عَلَى تَكْشُفِ الْأُمُورِ وَ أَصْرَمَهُمْ عِنْدَ اتِّصَاحِ الْحُكْمِ (بُرنده باشد وقت وضوح حکم) مِمَّنْ لَمَّا يَزِدْهِهِ إِطْرَاءٌ (چاپلوسی او را نفریبند) وَ لَمَّا يَشْتَمِلُهُ إِعْرَاءٌ (تحریص ها او را منحرف نکند) وَ أَوْلَيْكَ قَلِيلٌ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

رشوه :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الرَّشَاءُ فِي الْحُكْمِ هُوَ الْكُفْرُ بِاللَّهِ [كافی ، ج ۷ ، ص ۴۰۹] .

مأمور پیغمبر (ص) بعد از جمع آوری زکات به حضرت (ص) عرض کرد : این قسمت زکات و این قسمت هدایایی است

که مردم به من داده اند. پیغمبر (ص) فرمود: چرا این هدایا در زمانی که خانه پدرت بودی به تو داده نمی شد؟

و لذا حضرت علی (ع) در فرمان معروف به فرمانروای مصر درباره زندگی قاضی می فرماید: **وَ اَفْسَحَ لَهُ فِي الْبُدْلِ مَا يَزِيلُ عِلَّتَهُ وَ تَقِلُّ مَعَهُ حَاجَّتُهُ اِلَى النَّاسِ** [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

در بذل و بخشش به قاضی چنان او را بی نیاز کن تا کمبودی نداشته باشد و به گرفتن رشوه و غیره مبتلا نشود.

بازرسی :

حضرت علی (ع) به مالک اشتر درباره قاضی می گوید: **تُمْ أَكْثَرُ تَعَاهَدَ قَضَائِهِ** [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

امور قضاوت را مورد تعاهد و بررسی قرار ده.

حضرت علی (ع) ابوالاسود دوئلی را در همان نخستین روزی که به منصب قضاء گماشته بود معزول کرد. ابوالاسود متحیر خدمت حضرت (ع) رسیده و علت را پرسید. فرمود: " بازرسان به من گفتند که چون متداعیین نزد تو به محاکمه می آیند تو بلندتر از ایشان سخن می گویی ، لذا تو را عزل کردم ". [قضا و عدالت در اسلام] .

شریح بن حارث قاضی امیرالمؤمنین (ع) خانه ای به مبلغ هشتاد دینار خریده بود. حضرت (ع) او را به محاکمه کشاند و پرسید از کجا آورده ای و...

رَوَى أَنَّ شُرَيْحَ بْنَ الْحَارِثِ قَاضِيَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) اشْتَرَى عَلَى عَهْدِهِ دَارًا بِثَمَانِينَ دِينَارًا فَبَلَغَهُ ذَلِكَ فَاسْتَدْعَى شُرَيْحًا وَقَالَ لَهُ : " بَلِّغْنِي أَنَّكَ ... "

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : شَاهِدُ الزُّورِ لَا تَزُولُ قَدَمَاهُ حَتَّى تَجِبَ لَهُ النَّارُ [کافی ، ج ۷ ، ص ۳۸۳] .

و مضمون حدیث : شاهد زور يموت موت الكافر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ

شَهِدَ شَهَادَةَ زُورٍ عَلَى أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ عُلِقَ بِلسَانِهِ مَعَ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٥] .

__ شاهد زور تعزیر می شود ، مدتی زندان می رود ، در شهر گردانده می شود .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : شُهُودُ الزُّورِ يَجْلِدُونَ حَدًّا وَ لَيْسَ لَهُ وَقْتُ ذَلِكَ إِلَى الْإِمَامِ وَ يَطَافُ بِهِمْ حَتَّى يَغْرُقُوا وَ لَا يَعُودُوا قَالَ قُلْتُ فَإِنْ تَابُوا وَ أَصْلَحُوا تُقْبَلُ شَهَادَتُهُمْ بَعْدُ قَالَ إِذَا تَابُوا تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَ قَبِلَتْ شَهَادَتُهُمْ بَعْدُ [وسائل الشيعه ، ج ٢٧ ، ص ٣٣٣] .

شهادت _ ضمانت :

عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَمَّنْ أَخْبَرَهُ عَنْ أَحَدِهِمَا (ع) قَالَ : " فِي الشُّهُودِ إِذَا رَجَعُوا عَنْ شَهَادَتِهِمْ وَ قَدْ قُضِيَ عَلَى الرَّجُلِ ضَمْنُ مَا شَهِدُوا بِهِ وَ عَرَّمُوا وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ قُضِيَ طَرِحَتْ شَهَادَتُهُمْ وَ لَمْ يَغْرَمُوا الشُّهُودَ شَيْئًا " [وسائل الشيعه ، ج ٢٧ ، ص ٣٢٦] .

شاهد زور :

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي شَاهِدِ الزُّورِ مَا تَوَبَّهٖ قَالَ : " يُوَدَّى مِنَ الْمَالِ الَّذِي شَهِدَ عَلَيْهِ بِقَدْرِ مَا ذَهَبَ مِنْ مَالِهِ إِنْ كَانَ النُّصْفَ أَوْ الثَّلَاثَ إِنْ كَانَ شَهِدَ هَذَا وَ آخَرَ مَعَهُ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٣٨٣] .

عَنْ جَمِيلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي شَاهِدِ الزُّورِ قَالَ : " إِنْ كَانَ الشَّيْءُ قَائِمًا بِعَيْنِهِ رُدَّ عَلَى صَاحِبِهِ وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ قَائِمًا ضَمِنَ بِقَدْرِ مَا أُتْلِفَ مِنْ مَالِ الرَّجُلِ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٣٨٤] .

اگر این رجوع در قطع دست بود و شهادت اول اشتباهی بود ، غرامت می دهند .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : قُضِيَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي رَجُلٍ شَهِدَ عَلَيْهِ رَجُلَانِ

بأنه سَرَقَ فَقَطَعَ يَدَهُ حَتَّى إِذَا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ جَاءَ الشَّاهِدَانِ بِرَجُلٍ آخَرَ فَقَالَا هَذَا السَّارِقُ وَ لَيْسَ الَّذِي قَطَعَتْ يَدُهُ إِنَّمَا شَبَّهْنَا ذَلِكَ
بِهَذَا فَقَضَى عَلَيْهِمَا أَنْ غَرَّمَهُمَا نِصْفَ الدِّيَةِ وَ لَمْ يَجْزِ شَهَادَتُهُمَا عَلَى الْآخِرِ [كافي ، ج ٧ ، ص ٣٨٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فِي أَرْبَعَةٍ شَهِدُوا عَلَى رَجُلٍ مُحْصَنٍ بِالزَّنى ثُمَّ رَجَعَ أَحَدُهُمْ بَعْدَ مَا قُتِلَ الرَّجُلُ قَالَ إِنْ قَالَ الرَّابِعُ وَهَمْتُ ضَرْبَ
الْحَدِّ وَ غَرَّمِ الدِّيَةَ وَ إِنْ قَالَ تَعَمَّدْتُ قَتِلَ [كافي ، ج ٧ ، ص ٣٦٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ رَجَعَ عَنِ شَهَادَتِهِ وَ كَتَمَهَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ لَحْمَهُ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ وَ يَدْخُلُ النَّارَ وَ هُوَ يُلُوكُ لِسَانَهُ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى " وَ لَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا " (بقره-٢٨٢) قَالَ : " مَنْ كَانَ فِي عُنُقِهِ شَهَادَةٌ فَلَا يَأْبَ إِذَا
دُعِيَ لِإِقَامَتِهَا وَ لِيَقْمَتِهَا وَ لِيَنْصَحَ فِيهَا وَ لَا تَأْخُذُهُ فِيهَا لَوْمَةٌ لَائِمٌ وَ لِيَأْمُرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ لِيَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ " [تفسير الإمام العسكري ،
ص ٦٧٦] .

قَالَ الْبَاقِرُ ع فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " وَ مَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آتَمَ قَلْبُهُ " (بقره-٢٨٣) قَالَ : " كَافِرٌ قَلْبُهُ " [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ،
ص ٥٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ لِلشَّاهِدِ فِي إِقَامَةِ الشَّهَادَةِ بِتَضْيِجِ حَيْحِهَا بِكُلِّ مَا يَجِدُ إِلَيْهِ السَّبِيلَ مِنْ زِيَادَةِ الْأَلْفَاظِ وَ الْمَعَانِي وَ التَّفْسِيرِ فِي
الشَّهَادَةِ مَا بِهِ يَثْبُتُ الْحَقُّ وَ يَصِيحُّهُ وَ لَا يُوْخَذُ بِهِ زِيَادَةٌ عَلَى الْحَقِّ مِثْلَ أَجْرِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ الْمُجَاهِدِ بِسَيْفِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [تهذيب
الأحكام ، ج ٦ ، ص ٢٨٥] .

بَابُ " أَنَّهُ يُجُوزُ لِلْإِنْسَانِ

أَنْ يَشْهَدَ بِمَا يَجِدُهُ بِخَطِّهِ وَخَاتَمِهِ إِذَا حَصَلَ لَهُ الْعِلْمُ وَ أَمِنَ التَّرْوِيرَ وَ لَمْ يَبْقَ عِنْدَهُ شَكٌّ وَ إِلَّا لَمْ يَجُزْ" [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ٣٢١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَشْهَدَنَّ بِشَهَادَةٍ حَتَّى تَعْرِفَهَا كَمَا تَعْرِفُ كَفَّكَ [كافي ، ج ٧ ، ص ٣٨٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اخْتَفِظُوا بِكُتُبِكُمْ فَإِنَّكُمْ سَوْفَ تَحْتَاجُونَ إِلَيْهَا [كافي ، ج ١ ، ص ٥٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اكْتُبُوا فَإِنَّكُمْ لَا تَحْفَظُونَ حَتَّى تَكْتُبُوا [كافي ، ج ١ ، ص ٥٢] .

٢. آداب

قد ورد عشره احاديث مفسره لآيه : وَ لَا يَأْبُ الشُّهَادَةُ إِذَا مَا دُعُوا [بقره/ ٢٨٢] .

[وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ٣٠٩] .

لزوم اقامه الشهاده :

وَ أَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ [طلاق/ ٢] .

قَالَ الرِّضَا (ع) : إِنْ سِيئَلَتْ عَنِ الشَّهَادَةِ فَأَدِّهَا فَإِنَّ اللَّهَ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا [نساء- ٥٨] وَ قَالَ مَنْ أَظْلَمَ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ [بقره- ١٤٠] [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ١ ، ص ٢٣] .

٣. كيفيت

بَابُ "أَنَّهُ يَسْتَحَبُّ لِلْقَاضِي تَفْرِيقُ الشُّهُودِ عِنْدَ الرَّيْبِ وَ اسْتِقْصَاءُ سُؤَالِهِمْ عَنْ مُشَخِّصَاتِ الْقَضِيَةِ فَإِنْ اخْتَلَفُوا رُدَّتْ شَهَادَتُهُمْ وَ عَدِمَ وَجُوبُ التَّفْرِيقِ" [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ٢٧٧] .

(سند روایت خوب و برای نمایش مفید است.)

عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ سَلِيمَانَ قَالَ : "سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الرَّجُلِ يَقْدِفُ الرَّجُلَ فَيَجْلِدُ حَدًّا ثُمَّ يَتُوبُ وَ لَا يَعْلَمُ مِنْهُ إِلَّا خَيْرًا أَوْ تَجُوزُ شَهَادَتُهُ" قَالَ : "نَعَمْ مَا يَقَالُ عِنْدَكُمْ" قُلْتُ : "يَقُولُونَ تَوْبَتُهُ فِيمَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ اللَّهِ وَ لَا تُقْبَلُ شَهَادَتُهُ أَبَدًا" فَقَالَ : "بِسْ مَا قَالُوا

كَانَ أَبِي يَقُولُ إِذَا تَابَ وَ لَمْ يَعْلَمْ مِنْهُ إِلَّا خَيْرًا جَازَتْ شَهَادَتُهُ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٣٩٧] .

عَنِ ابْنِ سَيِّدَانٍ يَعْنِي عَبْدَ اللَّهِ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الْمَخْدُودِ إِذَا تَابَ أَوْ تَقَبَّلُ شَهَادَتَهُ " فَقَالَ : " إِذَا تَابَ وَ تَوَبَّتُهُ أَنْ يَرْجِعَ مِمَّا قَالَ وَ يَكْذِبَ نَفْسَهُ عِنْدَ الْإِمَامِ وَ عِنْدَ الْمُسْلِمِينَ فَإِذَا فَعَلَ فَإِنَّ عَلَى الْإِمَامِ أَنْ يَقْبَلَ شَهَادَتَهُ بَعْدَ ذَلِكَ " [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ٣٨٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : تَجُوزُ شَهَادَةُ الْمُسْلِمِينَ عَلَى جَمِيعِ أَهْلِ الْمَالِ وَ لَمَّا تَجُوزُ شَهَادَةُ أَهْلِ الذَّمِّ عَلَى الْمُسْلِمِينَ [كافي ، ج ٧ ، ص ٣٩٨] .

بَابُ " قَبُولِ شَهَادَةِ الْيَهُودِ وَ النَّصَارَى وَ الْمَجُوسِ وَ غَيْرِهِمْ عَلَى الْوَصِيِّ فِي الضَّرُورَةِ " [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ٣٨٩] .

عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " أَوْ آخِرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ " (مائده-١٠٦) قَالَ : " إِذَا كَانَ الرَّجُلُ فِي أَرْضٍ غُرْبَةٍ لَا يُوْجَدُ فِيهَا مُسْلِمٌ جَازَتْ شَهَادَتُهُ مَنْ لَيْسَ بِمُسْلِمٍ عَلَى الْوَصِيِّ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٣٩٨] .

عَنْ حَمَّادِ بْنِ الْحَلْبِيِّ وَ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : " سَأَلْتُهُ هَلْ تَجُوزُ شَهَادَةُ أَهْلِ مِلَّةٍ مِنْ غَيْرِ أَهْلِ مِلَّتِهِمْ قَالَ نَعَمْ إِذَا لَمْ يُوْجَدْ مِنْ أَهْلِ مِلَّتِهِمْ جَازَتْ شَهَادَةُ غَيْرِهِمْ إِنَّهُ لَا يَضِلُّ ذَهَابُ حَقِّ أَحَدٍ " [كافي ، ج ٧ ، ص ٤] .

روایات متعدد در این که شهادت زن در مسأله رجم زمانی مقبول می شود که کنارش سه مرد باشد و جز در این صورت مقبول نیست. گر چه دو مرد و چهار زن باشند.

روایت بسیار داریم برای

مسائلی که راهی برای تحمل شهادت مردان نیست ، شهادت زن پذیرفته می شود. از قبیل بکارت ، تولد طفل حیا یا میتا و موارد اشتباه.

درباره دین شهادت زن طبق آیه : فَرَجُلٌ وَ امْرَأَتَانِ [بقره/ ۲۸۲] .

قبول است.

در محتضری که تنها یک زن بر بالین او باشد و سپس شهادت به وصیت بدهد ، یک چهارم گفته زن قبول می شود.

در امور جزئی نیز شهادت زن قبول است.

در رؤیت هلال شهادت زن پذیرفته نیست و هم چنین در موضوع طلاق تنها دو مرد عدل لازم است.

۴. موانع

(۱) شریک برای شریک در مورد شراکت گواهی ندهد. [وسایل ، ج ۱۸ ، ص ۲۷۱] .

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَيِّدَانَ قَالَ : " قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) مَا يَرُدُّ مِنَ الشُّهُودِ قَالَ فَقَالَ الظَّنُّ وَالْمُتَّهَمُ قَالَ قُلْتُ فَأَلْفَاسِقٌ وَالْخَائِنُ قَالَ ذَلِكَ يَدْخُلُ فِي الظَّنِّ " [کافی ، ج ۷ ، ص ۳۹۵] .

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الَّذِي يَرُدُّ مِنَ الشُّهُودِ فَقَالَ الظَّنُّ وَالْخَصْمُ قَالَ قُلْتُ فَأَلْفَاسِقٌ وَالْخَائِنُ قَالَ فَقَالَ كُلُّ هَذَا يَدْخُلُ فِي الظَّنِّ " [کافی ، ج ۷ ، ص ۳۹۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَمْ تَجْزُ شَهَادَةُ الصَّبِيِّ وَ لَا خَصْمٍ وَ لَا مُتَّهَمٍ وَ لَا ظَنِّينَ [النوادر أشعری ، ص ۱۶۰] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَجُوزُ شَهَادَةُ وَلَدِ الرَّئِي [کافی ، ج ۷ ، ص ۳۹۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) كَانَ لَا يَقْبَلُ شَهَادَةَ فَحَاشٍ وَ لَا ذِي مُخْزِيَةٍ فِي الدِّينِ [کافی ، ج ۷ ، ص ۳۹۶] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَا تُصَلِّيَ خَلْفَ مَنْ يَبْغِي عَلَيَّ

الْأَذَانِ وَالصَّلَاةِ بِالنَّاسِ أَجْرًا وَ لَا تُقْبَلُ شَهَادَتُهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٤٣] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ شَهَادَةِ الْأَجِيرِ وَ التَّابِعِ فَقَالَ : " هَذَا ظَنِينٌ لَا تَجُوزُ شَهَادَتُهُ " [دعائم الإسلام ، ج ٢ ، ص ٥١١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ ذِي شَحْنَاءٍ أَوْ ذِي مُخْزِيَةٍ فِي الدِّينِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٤٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَمَا يُجُوزُ شَهَادَةُ الْمُرِيبِ وَ الْخَصْمِ وَ دَافِعِ مَعْرَمٍ أَوْ أَجِيرٍ أَوْ شَرِيكٍ أَوْ مُتَّهِمٍ أَوْ تَابِعٍ وَ لَمَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ شَارِبِ الْخَمْرِ وَ لَا شَهَادَةُ اللَّاعِبِ بِالشُّطْرُنِجِ وَ النَّزْدِ وَ لَا شَهَادَةُ الْمُقَامِرِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٤٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ صَاحِبِ النَّزْدِ وَ الْأَرْبَعَةِ عَشَرَ وَ صَاحِبِ الشَّاهِينَ يَقُولُ لَا وَ اللَّهُ وَ بَلَى وَ اللَّهُ مَاتَ وَ اللَّهُ شَاءَ وَ قُتِلَ وَ اللَّهُ شَاءَ وَ مَا مَاتَ وَ مَا قُتِلَ [كافي ، ج ٧ ، ص ٣٩٦] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ سَابِقِ الْحَاجِّ لِأَنَّهُ قَتَلَ رَاحِلَتَهُ وَ أَفْنَى زَادَهُ وَ أَتَعَبَ نَفْسَهُ وَ اسْتَحَفَّ بِصَلَاتِهِ [كافي ، ج ٧ ، ص ٣٩٦] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : رَدَّ رَسُولُ اللَّهِ (ص) شَهَادَةَ السَّائِلِ الَّذِي يَسْأَلُ فِي كَفِّهِ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) لِأَنَّهُ لَا يَوْمُنُ عَلَى الشَّهَادَةِ وَ ذَلِكَ لِأَنَّهُ إِنْ أُعْطِيَ رَضِيَ وَ إِنْ مَنَعَ سَخِطَ [كافي ، ج ٧ ، ص ٣٩٦] .

٥. اجرای حدود در اسلام

حبس ابد در اسلام

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَخْلُدُ فِي السَّجْنِ إِلَّا ثَلَاثَةٌ الَّذِي يَمْتَلُ وَ الْمَرْأَةُ تَرْتَدُّ عَنِ الْإِسْلَامِ وَ السَّارِقُ بَعْدَ قَطْعِ الْيَدِ وَ

الرَّجُلِ [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٧٠] .

آداب :

المخاصمه مع الأب :

رَوَى مُوسَى بْنُ بَكْرِ عَنْ الْحَكَمِ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) إِنَّ وَالِدِي تَصَيَّدَ عَلَيَّ بِدَارٍ ثُمَّ يَدَا لَهُ أَنْ يَرْجِعَ فِيهَا وَإِنَّ قُضَاتَنَا يَقْضُونَ لِي بِهَا فَقَالَ نَعَمْ مَا قُضِيَ بِهِ قُضَاؤُكُمْ وَ لَبِئْسَ مَا صَنَعَ وَالِدُكَ إِنَّمَا الصَّدَقَةُ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَمَا جُعِلَ لِلَّهِ فَلَا رَجْعَ فِيهِ لَهُ فَإِنْ أَنْتَ خَاصِمُهُ فَلَا تَرْفَعْ عَلَيْهِ صَوْتَكَ وَإِنْ رَفَعَ صَوْتَهُ فَاخْفِضْ أَنْتَ صَوْتَكَ قَالَ قُلْتُ لَهُ إِنَّهُ قَدْ تُوْفِي قَالَ فَأَطْبِ بِهَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٢٤٧] .

تحمل شهادت :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : يَجْلَدُ شَاهِدُ الزُّورِ جَلْدًا لَيْسَ لَهُ وَقْتُ وَ ذَلِكَ إِلَى الْإِمَامِ وَ يَطَافُ بِهِ حَتَّى يَعْرِفَهُ النَّاسُ فَإِنْ تَابَ بَعْدَ ذَلِكَ وَ أَصْلَحَ قُبِلَتْ شَهَادَتُهُ وَ رُدَّ مَا كَانَ مِنْهُ قَائِمًا عَلَى صَاحِبِهِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٨ ، ص ١٩٥] .

حدود :

وطی با زن در ماه رمضان ، اگر زن را وادار کند ٥٠ و اگر زن نیز خودش مایل بود یک چهارم سوط زده می شود.

وطی با حائض علاوه بر مبلغی از دینار ، یک چهارم حد زانی است.

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ فِي مَسَائِلِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عِيسَى عَنِ الْأَخِيرِ فِي مَمْلُوكٍ يَعِصِي صَاحِبَهُ : "أَيَجْلُ ضَرْبُهُ أَمْ لَا" فَقَالَ : "لَا يَجْلُ لَكَ أَنْ تَضْرِبَهُ إِنْ وَا فَفَكَ فَامْسِكْهُ وَ إِلَّا فَخَلَّ عَنْهُ" [كافي ، ج ٧ ، ص ٢٦١] .

حدود : حد سرقت

عَنْ أَنَسٍ أَوْ هَيْثَمِ بْنِ الْبَرَاءِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : "قُلْتُ لَهُ اللَّصُّ يَدْخُلُ عَلَيَّ فِي بَيْتِي يَرِيدُ

نَفْسِي وَ مَالِي " فَقَالَ : " فَاقْتُلْهُ فَأَشْهَدُ اللَّهَ وَ مَنْ سَمِعَ أَنْ دَمَهُ فِي عُنُقِي " [کافی ، ج ۷ ، ص ۲۹۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ قَالَ وَ قَالَ : لَوْ كُنْتُ أَنَا لَتَرَكْتُ الْمَالَ وَ لَمْ أُقَاتِلْ [من لا يحضره الفقيه ن ، ج ۴ ، ص ۹۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَمِعَ رَجُلًا ينادي يا للمُسلِمِينَ فَلَمْ يَجِبْهُ فَلَيْسَ بِمُسلِمٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۴] .

۱. قلب

۱. معنای قلب

۱. در لغت

معنای قلب (قلب الشیء صرفه عن وجهه الى وجهه) انقلاب به معنای زیر و رو و انصراف است و قلب الانسان لكثيره تقلبه. [(مفردات)] .

۲. در قرآن

قلب به سه معنا در قرآن آمده.

الف : عقل و ادراك (علم و درك) إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرٍ لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ [ق/۳۷] .

ب : روحوَ إِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَ بَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ [احزاب/۱۰] .

ج : مرکز عواطففَتَّبَتُّوا الَّذِينَ آمَنُوا سَأَلْتَنِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ [انفال/۱۲] .

تمام اعضاء ابزار روح هستند ، لكن عكس العمل ها متفاوت است. در مسائل فكري بار و فشار روی مغز و اعصاب است. در مسائل عاطفی عكس العمل روی قلب انسان است. ضربان آن تغییر می کند.

۳. ابعاد قلب

قلب دارای دو بعد است :

الف : بعد شناخت.

ب : بعد احساس.

و سلامتی و بیماری در هر دو بعد امکان دارد.

— سلامتی قلب در بعد شناخت مانند علم ، یقین ، فقه و...

— سلامتی قلب در بعد احساس مانند خشوع ، سکینه ، طهارت ، اطمینان ، ایمان ، وجل.

— بیماری قلب در بعد شناخت مانند

ريب ، شك ، انكار ، لهو ، غفلت ، طبع ، ختم ، زيغ ، رين .

__ بیماری قلب در بعد احساس ، مانند قساوت ، غلظت .

۲. انواع قلب

۱. قلب سليم

۱. معنا

۱ _ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ [شعراء/ ۸۸ و ۸۹] .

۲ _ قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ قَالَ الْقَلْبُ السَّلِيمُ الَّذِي يَلْقَى رَبَّهُ وَ لَيْسَ فِيهِ أَحَدٌ سِوَاهُ قَالَ وَ كُلُّ قَلْبٍ فِيهِ شِرْكٌ أَوْ شَكٌّ فَهُوَ سَاقِطٌ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۶] .

۳ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَطَوَّبَى لِمَنْ أَتَى قَلْبَ سَلِيمٍ أَطَاعَ مَنْ يَهْدِيهِ وَ تَجَنَّبَ مَنْ يَزِدُّهُ وَ أَصَابَ سَبِيلَ السَّلَامَةِ بِبَصِيرَةٍ مَنْ بَصَّرَهُ وَ طَاعَهُ هَادٍ أَمْرُهُوَ بَادِرٌ الْهُدَى قَبْلَ أَنْ تُغْلَقَ أَبْوَابُهُ وَ تُقَطَّعَ أَسْبَابُهُ وَ اسْتَفْتَحَ التَّوْبَةَ وَ أَمَاطَ الْحَوْبَةَ فَقَدْ أُفِيمَ عَلَى الطَّرِيقِ وَ هَدِيَ نَهْجَ السَّبِيلِ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۱۴] .

۴ _ عَنِ الصَّادِقِ (ع) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ قَالَ : " هُوَ الْقَلْبُ الَّذِي سَلِمَ مِنْ حُبِّ الدُّنْيَا " [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۴۰] .

۲. ویژگی ها

۱. سکینه و آرامش

۱. معنای سکینه و آرامش

السکینه روحی الهی او تستلزم روحا الهیا من امر الله یوجب سکینه القلب و استقرار النفس [المیزان ، ج ۲ ، ص ۲۴۴] .

کأن المراد بالسکینه الثبات و طمأنینه النفس و شده یقین بحيث لا یتزلزل عند الفتن و عروض الشبهات بل هذا ایمان موهبی یتفرع علی الأعمال الصالحه و المجاهدات الدینیة سوی الإیمان الحاصل بالدلیل و البرهان و لذا قال لیزدادوا ایماناً مع إیمانهم [

بحار الأنوار ، ج ٦٦ ، ص ١٩٩] .

٢. ویژگی ها

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : السَّكِينَةُ الْإِيْمَانُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٥] .

" بن بست ندارد تا مضطرب شود "

— وَ أَوْلَيْكَ هُمْ الْمُهْتَدُونَ [بقره/١٥٧] .

— افمن كان ميتا فاحييناه و جعلنا له نورا يمشى به فى الناس كمن مثله فى الظلمات ليس بخارج منها [انعام ، ١٢٢] .

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَى لَهُمْ [محمد/١١] .

مؤمن ولى دارد و قهرا آرامش دارد ، لكن ولى غير مؤمن شيطان است كه :

الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ [بقره/٢٦٨] . إِنَّمَا ذَلِكَمُ الشَّيْطَانُ يَخَوْفُ أَوْلِيَاءَهُ [آل عمران/١٧٥] .

٢. خشوع

١. معنای خشوع

١ _ الخشوع هو الضراعة و أكثر ما يستعمل فيما يوجد فى الجوارح و الضراعة أكثر ما يستعمل فيما يوجد فى القلب [

بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ٢٥٣] .

٢ _ مفردات : الخشوع الضراعة و اكثر ما يستعمل فى الجوارح و الضراعة اكثر ما يستعمل فى القلب ، اذا ضرع القلب خشعت

الجوارح

٣ _ الخشوع مختص بالجوارح و الخشوع بالقلب [الميزان ، ج ١ ، ص ١٥٣] .

و فيه نظر كما كافي الايات حيث اسند الخشوع الى الجسد و الجوارح و خشعه الصوات و خشعا ابصارهم و جوه يومئذ خاشعه

و...

٢. آيات وروايات خشوع

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا زَادَ خُشُوعَ الْجَسَدِ عَلَى مَا فِي الْقَلْبِ فَهُوَ عِنْدَنَا نِفَاقٌ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٩٦] .

٥ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ خَشَعَ قَلْبَهُ خَشَعَتْ جَوَارِحُهُ [غررالحكم ، ص ١٩٠] .

٦_ قال رسول الله (ص): إياكم و تخشع النفاق و

هو أن يرى الجسد خاشعا و القلب ليس بخاشع [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ١٦٦] .

"استعيذوا بالله من خشوع النفاق" قيل له و ما خشوع النفاق؟ قال : ان ترى الجسد خاشعا و القلب ليس بخاشع " [الميزان ، ج ١٥ ، ص ١٢]

٧_ أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ [حديد/١٦] .

٨_ لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ [حشر/٢١] .

٩_ قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ [مومنون/١ و ٢] .

١٠_ وَ اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلَاةِ وَ إِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ [بقره/٤٥] .

١١_ وَ إِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَ مَا أُنزِلَ إِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتَرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا [آل عمران/١٩٩] .

٣. ايمان و يقين

٤. طهارت

٢. قلب مريض

١. معنا

فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا [بقره/١٠] .

— بیماری که پرهیز نکند و هر چه دید بخورد روز به روز مرضش بیشتر می شود.

— سلول بیمار هر چه بیشتر تغذیه شود بیشتر رشد میکند.

— وَ أَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَى رِجْسِهِمْ [توبه/١٢٥] .

٢. ویژگی ها

١. شک و ریب

١_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لَمْ يَخْلُقِ اللَّهُ خَلْقًا أَقَلَّ مِنَ الْيَقِينِ [کافی ، ج ٢ ، ص ٣٩١] .

٢_ قانون : عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) : وَ لَا تَنْقُضِ الْيَقِينَ أَبَدًا بِالشَّكِّ [وسائل الشيعه ، ج ٢ ، ص ٣٥٦] .

یک اصل کلی است که بعد از یقین با وسوسه خود را متزلزل نکنید.

۳- عَنْ أَبِي بَصِيرٍ

قَالَ سَيَأْتِي أَبَا عَبِيدٍ اللَّهُ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ "الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ" (انعام/ ۸۲): "قَالَ بِشَكِّ" [كافي، ج ۲، ص ۳۹۹].

۴_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا شَكَّكَتُ فِي الْحَقِّ مُذْ أُرِيْتَهُ لَمْ يَوْجِسْ مُوسَى (ع) خِيفَةً عَلَى نَفْسِهِ بَلْ أَشْفَقَ مِنْ غَلْبِهِ الْجُهَّالِ وَ دَوْلِ الضَّلَالِ [نهج البلاغه، خطبه ۴].

۵_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ عَجِبْتُ لِمَنْ شَكَّ فِي اللَّهِ وَ هُوَ يَرَى خَلْقَ اللَّهِ [نهج البلاغه، حکمت ۱۲۶].

۶_ معاويه گفت: شما را با طناب به مسجد بردند. علی (ع) فرمود: و ما علی المسلم من غضاضه فی أن يكون مظلوما ما لم يكن شاكاً فی دينه أو مرتاباً فی يقينه و هذه حجتی علیک و علی غیرک [بحار الأنوار، ج ۲۸، ص ۳۶۷].

۷_ وَ ارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رِيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ [توبه/ ۴۵].

۸_ شك گاهی مخرب است و گاهی مقدمه تحقیق، در صورت اول بد و در صورت دوم سکوی جهش است. الاغ شك نمی کند، لذا به فکر بررسی هم نمی افتد.

۹_ به هنگام شك و جهل تحقیق کنید:

۱۰_ برای حفظ یقین و به شك نیفتادن عمل لازم است:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا تَجْعَلُوا عِلْمَكُمْ جَهْلًا وَ يَقِينَكُمْ شَكًّا إِذَا عَلِمْتُمْ فاعْمَلُوا وَ إِذَا تَيَقَّنْتُمْ فَأَقْدِمُوا [نهج البلاغه، حکمت ۲۷۴].

۱۱_ خطر شك:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): نَوْمٌ عَلَى يَقِينٍ خَيْرٌ مِنْ صَلَاةٍ فِي شَكِّ [نهج البلاغه، حکمت ۹۷].

— قرآن مسائلی را شک ناپذیر می داند :

الف : قرآن : ذَلِكُ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ [بقره/ ۲] .

ب : قیامت : لَا رَيْبَ فِيهِ [آل عمران ، ۹]

ج : اجل : وَ جَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا لَا رَيْبَ فِيهِ [اسراء/ ۹۹] .

۲ _ عن الصادق (ع) : مَنْ شَكَّ أَوْ ظَنَّ فَأَقَامَ عَلَى أَحَدِهِمَا (فَقَدْ حَبِطَ) عَمَلُهُ إِنَّ حُجَّةَ اللَّهِ هِيَ الْحُجَّةُ الْوَاضِحَةُ [وسائل الشیعه ، ج ۲۷ ، ص ۴۰] .

الف : ترس؛ جرئت اقدام ندارد ، احتمال تراشی میکند.

ب : ایجاد راه های زیاد به صورتی که انسان خود را گم کند.

ج : روحیه سازش کاری. [نهج البلاغه فیض الاسلام ، ص ۱۱۰۲ و حکمت ۳۱] .

قلمرو شک درباره خدا ، معاد ، قرآن ، رهبر و... است.

۲. زنگار و زبیغ

۱ _ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ [مطففین/ ۱۴] .

۲ _ مفردات : رین :

— صدع یعلو الشیء الجلیزنگاری که روی چیز شفاف می نشیند.

— تغطیه پورده.

فی حدیث رسول الله (ص) : ان القلوب لترین کما یرین السیف (زنگ میزند) و جلایه الحدیث [نور الثقلین ، ج ۵ ، ص ۵۳۱] .

اعمال بد نقش و صورتی در نفس دارد که مانع درک حق می شوند.

نفس طبعا صفا و جلا دارد و اعمال بد به منزله گرد و زنگ است

معنای زیغ :

مفردات : زیغ ، الميل عن الاستقامه.

الممراد بالزيف الاستنكاف عن امثال امر النبي و الخروج عن طاعته بالتناقل عن الخروج الى الجهاد او الرجوع الى الاوطان من العسره... [الميزان ، ج ٩ ، ص ٣٩٩] .

عوامل زيغ :

الف : فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ

قُلُوبُهُمْ [صف/ ۵] .

عوامل رین :

الف : لجاجت و اصرار

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ مَنْ لَجَّ وَ تَمَادَى فَهُوَ الرَّأْسُ الَّذِي رَانَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۸] .

— آثار زیغ :

— فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَ ابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ [آل عمران/ ۷] .

— ابتغاء الفتنة طلب اضلال الناس [الميزان ، ج ۳ ، ص ۲۳] .

" هر گناه نقطه سیاهی در روح می گذارد تا اینکه همه قلب را میگیرد. " [نور الثقلین ، ج ۵ ، ص ۵۳۱] .

راه برطرف کردن رین :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تَذَاكُرُوا وَ تَلَقَّوْا وَ تَحَدَّثُوا فَإِنَّ الْحَدِيثَ جِلَاءٌ لِلْقُلُوبِ إِنَّ الْقُلُوبَ لَتَرِينٌ كَمَا يَرِينُ السَّيْفُ جَلَاوَهَا الْحَدِيثُ [کافی ، ج ۱ ، ص ۴۱] .

۳. قفل بر دل

۱. آیات

الف : وَ قَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ [نساء/ ۱۵۵] .

ب : كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ [غافر/ ۳۵] .

ج : أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَ أَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ وَ خَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَ قَلْبِهِ [جاثیه/ ۲۳] .

دو طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ [توبه/ ۹۳] . درباره تن پرورانی که به جهاد نیامدند.

هَمَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيْمَانِهِ إِلَّا- مَنْ أَكْرَهَ وَ قَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالإِيْمَانِ وَ لَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالكُفْرِ صِدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَ أَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

أُولَئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَ سَمِعِهِمْ وَ أَبْصَارِهِمْ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ [نحل/ ۱۰۶-۱۰۸]

و : وَ مِنْهُمْ مَنْ يَشْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّىٰ إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ آنِفًا أُولَٰئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَ اتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ [محمد/ ١٦] .

ز : فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ كَذَٰلِكَ نَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِ الْمُعْتَدِينَ [يونس/ ٧٤] .

ح : كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ [روم/ ٥٩] .

ط : فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ الْكَافِرِينَ [اعراف/ ١٠١] .

ييا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا [انفال/ ٢٩] .

٢. معنا

طبع و ختم نقش ، همانند نقش به خاتم است. به اثر ختم هم ختم گفته میشود. ختم قرآن ، ختم رسل ، ختم مرده همه در واقع به معنای پایان و مهر و موم کردن است.

٤. قساوت

١ _ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً [بقره/ ٧٤] .

٢ _ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ [حديد/ ١٦] .

٣ _ فِيمَا نَقَضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَ جَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً [مائده/ ١٣] .

٤ _ عوامل قساوت :

الف : گناه ، قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا جَفَّتِ الدُّمُوعُ إِلَّا لِقَسْوَةِ الْقُلُوبِ وَ مَا قَسَتِ الْقُلُوبُ إِلَّا لِكَثْرَةِ الذُّنُوبِ [وسائل الشيعة ، ج ١٦ ، ص ٤٥] .

ب : پر خوری ، پر خوابی ، پر گوئی ، مال زیاد ، غفلت ، مجاوره الاحمق ، انزوا ، مجالست با مترفین ، استماع لهو ، بعضی از شغلها ، مراوده با سلطان ، خنده زیاد ، نقض عهد ، دوری از

عالم و آرزوهای زیاد. [از کتاب قلب سلیم دستغیب] .

۵_ راه علاج :

الف : یاد مرگ.

ب : یتیم نوازی.

۶_ نشانه های قساوت :

الف : بی تفاوتی.

ب : نداشتن اشک و سوز.

۷_ بلای قساوت :

قساوت چوب خداست که صدا ندارد.

۵. غفلت

۱_ غفلت در برابر ذکر و توجه است :

__ وَ لَا تُطِغْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَ اتَّبَعَ هَوَاهُ وَ كَانَ أَمْرُهُ فُرْطًا [کهف/ ۲۸] .

۲_ قلمرو غفلت :

__ يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ هُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ [روم/ ۷] .

__ وَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ [یونس/ ۷] .

۳_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ أَغْفَلُ النَّاسِ مَنْ لَمْ يَتَّعِظْ بِتَغْيِيرِ الدُّنْيَا مِنْ حَالٍ إِلَى حَالٍ [من لایحضره الفقیه ، ج ۴ ، ص ۳۹۴] .

۴_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ مَنْ غَفَلَ جَنَى عَلَى نَفْسِهِ وَ انْقَلَبَ عَلَى ظَهْرِهِ وَ حَسِبَ غِيَهُ رُشْدًا وَ غَرَّتَهُ الْأَمَانِي وَ أَخَذَتْهُ الْحَسِيرَةُ وَ النَّدَامَةُ إِذَا قُضِيَ الْأَمْرُ وَ انْكَشَفَ عَنْهُ الْغِطَاءُ وَ بَدَا لَهُ مَا لَمْ يَكُنْ يَحْتَسِبُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۹۱] .

۵_ وَ تَبَهَّنِي لِذِكْرِكَ فِي أَوْقَاتِ الْغُفْلَةِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰] .

۳. مرضای قلبی

إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ [شعراء/ ٨٩] .

فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ [بقره/ ١٠] .

امراض قلبی عبارتند از :

١ _ کفر :

وَ جَحَدُوا بِهَا وَ اسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَ عُتُورًا [نمل/ ١٤] .

ریشه کفر خود خواهی و تعصب است.

ضرر کفر : مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ [

ابراهیم/ ۱۸].

کافر در قیامت: قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا

قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيْتَهَا [طه/ ۱۲۵ و ۱۲۶].

۲_ شرک:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ [نساء/ ۴۸].

مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ [عنكبوت/ ۴۱].

إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ [حج/ ۷۳].

ریا شرک است.

عقیده به نحوست بعضی چیزها شرک است.

بعضی تملق ها شرک است.

شرک دو قسم است: خفی و جلی

۳_ شک:

شک که مقدمه علم باشد، خوب است. انسان را به تحقیق وادار می کند.

شک اگر به صورت وسوسه در آمد بر طرف کردنش در مسائل اعتقادی واجب است.

۴_ عجب:

۵_ نفاق:

__ نفاق در قرآن: إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ [نساء/ ۱۴۵].

__ در حدیث: من از خوبان نمی ترسم. از بدان هم نمی ترسم. از منافق می ترسم.

__ علامت نفاق: نان را به نرخ روز خوردن، دو زبان داشتن و به قیافه های مختلف درآمدن.

__ دوای نفاق: از تعارف بیجا خود داری کردن اول است.

۶_ قساوت :

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ [بقره/۷۴] .

اسباب قساوت قلب :

الف : گناه پی در پی

ب : رفیق شدن با اهل قساوت

ج : بعضی شغل ها ، حرف زیاد ، موسیقی .

د : آمد و شد زیاد با ثروتمندان و اعیان .

خطر قساوت : عدم بازگشت بسوی خدائتمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ أَصَاوَا السُّوَايَ أَنْ

كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ [روم/ ۱۰] .

دوای قساوت : مطالعه در حال کسانی که قساوت ندارند ، توجه به عظمت خطرهای قساوت ، عدس خوردن ، نزدیک شدن با طبقه رنجبر و یتیم ها و آسیب زدگان و مردگان و مریضان و غیره .

۷ _ حقد :

خطر حقد : علی (ع) را خانه می نشاند. فأودع قلوبهم أحقادا بدریه و خیریه و حنینیه [بحارالأنوار ، ج ۹۹ ، ص ۱۰۶] .

_ حسین (ع) را در کربلا شهید می کند. (بغضا لایبک)

ریشه حقد : سعه صدر نداشتن ، توکل نداشتن ، کامل نبودن توحید ، علاقه مفرط به دنیا .

دوا : لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ [احزاب/ ۲۱] . فوقف رسول الله (ص) و ناداه : يا أبا سفيان! بل اليوم يوم المرحمه [شرح نهج البلاغه ، ج ۱۷ ، ص ۲۷۲] .

دعای مکارم الاخلاق : وَ أُبَدِّلُنِي مِنْ بَغْضِهِ أَهْلَ الشَّانِ الْمَحَبَّةِ ، وَ مِنْ حَسَدِ أَهْلِ الْبَغْيِ الْمَوَدَّةَ ... ، وَ أَنْ أَشْكُرَ الْحَسَنَةَ ، وَ أُغْضِي عَنْ السَّيِّئَةِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰] .

ضع فعل اخیک علی احسنه

۸ _ سوء ظن :

۹ _ حسد :

۱۰ _ دوستی دنیا :

وَ تُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا [فجر/ ۲۰] .

الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَ عَدَدَهُ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ [همزه/ ۳۰۲] .

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَ أَبْنَاؤُكُمْ وَ إِخْوَانُكُمْ وَ أَزْوَاجُكُمْ وَ عَشِيرَتُكُمْ وَ أَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَ تِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَ مَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا [توبه/ ۲۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حب الدنيا رأس كل خطيئه [غررالحكم ، ص ۱۴۲] .

دوا : یاد مرگ ، بینش صحیحقل متاع الدنيا قليل و

تمرین به گذشت کم کم علاقه ما را می گیرد و با حب و ایمان به خدا از دنیا می رویم.

۱۱ _ عزم بر گناه

داستان اصحاب فیل.

داستان سوختن باغ.

۱. قم

۱. جایگاه قم در روایات

۱ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ لَعَلَى قُمَّ مَلَكًا رَفَرَفَ عَلَيْهَا بِجَنَاحِهِ لَا يَرِيدُهَا جَبَّارٌ بِسُوءٍ إِلَّا أَذَابَهُ اللَّهُ كَذَوْبِ الْمِلْحِ فِي الْمَاءِ ثُمَّ أَشَارَ إِلَى عِيسَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَ سَلَامُ اللَّهِ عَلَى أَهْلِ قُمَّ يَسْقِي اللَّهُ بِمَادَهُمُ الْغَيْثَ وَيُنزِلُ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْبَرَكَاتِ وَيَبْدُلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ هُمْ أَهْلُ رُكُوعٍ وَ سُجُودٍ وَ قِيَامٍ وَ قُعُودٍ هُمُ الْفُقَهَاءُ الْعُلَمَاءُ الْفُهَمَاءُ هُمْ أَهْلُ الدَّرَايَةِ وَ الرُّوَايَةِ وَ حُسْنِ الْعِبَادَةِ [بحار الأنوار ، ج ۵۷ ، ص ۲۱۷] .

۲ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا أَصَابَتْكُمْ بَلِيَةٌ وَ عَنَاءٌ فَعَلَيْكُمْ بِقُمَّ فَإِنَّهُ مَأْوَى الْفَاطِمِيِّينَ وَ مُسْتَرَاخَ الْمُؤْمِنِينَ وَ سَيِّئَاتِي زَمَانٌ يَنْفَرُ أَوْلِيَائُونَا وَ مُحِبُّونَا عَنَّا وَ يَبْعُدُونَ مِنَّا وَ ذَلِكَ مَضِيحَةٌ لَهُمْ لِكَيْلَا يَعْرِفُوا بَوْلًا يَتَنَا وَ يَحْقَنُوا بِدَلِكِ دِمَاوَهُمْ وَ أَمْوَالَهُمْ وَ مَا أَرَادَ أَحَدٌ بِقُمَّ وَ أَهْلِهِ سُوءًا إِلَّا أَذَلَّهُ اللَّهُ وَ أَبْعَدَهُ مِنْ رَحْمَتِهِ [بحار الأنوار ، ج ۵۷ ، ص ۲۱۴] .

۳ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : سَيَتَخَلُّو كُوفَهُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ يَأْزُرُ عَنْهَا الْعِلْمَ كَمَا تَأْزُرُ الْحَيَةَ فِي جُحْرِهَا ثُمَّ يَظْهَرُ الْعِلْمُ بِبَلَدِهِ يَقَالُ لَهَا قُمَّ وَ تَصِيرُ مَعِينًا لِلْعِلْمِ وَ الْفَضْلِ حَتَّى لَا يَبْقَى فِي الْأَرْضِ مُسْتَضْعَفٌ فِي الدِّينِ حَتَّى الْمُخَدَّرَاتُ فِي الْحِجَالِ وَ ذَلِكَ عِنْدَ قُرْبِ ظُهُورِ قَائِمِنَا فَيَجْعَلُ اللَّهُ قُمَّ وَ أَهْلَهُ قَائِمِينَ مَقَامَ الْحُجَّةِ وَ لَوْ لَا ذَلِكَ لَسَاخَتِ الْأَرْضُ بِأَهْلِهَا وَ لَمْ يَبْقَ فِي الْأَرْضِ حُجَّةٌ

فَيَفِيضُ الْعِلْمَ مِنْهُ إِلَى سَائِرِ الْبِلَادِ فِي الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ فَيَتِمُّ حُجَّهَ اللَّهِ عَلَى الْخَلْقِ حَتَّى لَمَّا يَبْقَى أَحَدٌ عَلَى الْأَرْضِ لَمْ يَبْلُغْ إِلَيْهِ الدِّينَ وَالْعِلْمَ ثُمَّ يَظْهَرُ الْقَائِمُ (ع) وَيَسِيرُ سَبِيلاً لِنِعْمَةِ اللَّهِ وَسَيَخْطُهُ عَلَى الْعِبَادِ لِأَنَّ اللَّهَ لَا يَنْتَقِمُ مِنَ الْعِبَادِ إِلَّا بَعْدَ إِنْكَارِهِمْ حُجَّهَ [بحار الأنوار ، ج ٥٧ ، ص ٢١٣] .

٤ _ امام هادی (ع) از اجدادش از پیامبر (ص) نقل می کنند که فرمود : "چون مرا در معراج به آسمان چهارم بردند ، قبه ای از مرورید دیدم که چهار رکن داشت از استبرق سبز. پرسیدم اینجا کجاست؟ جواب آمد ، حیب من این شکل شهر قم است. بندگان من در آن جمع شوند. منتظر قیام قائم (عج) و شفاعت او شوند..."

قال الهادی (ع) : لَمَّا أُشِيرَ بِي إِلَى السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ نَظَرْتُ إِلَى قُبَّهِ مِنْ لَوْلُو لَهَا أَرْبَعَةٌ أَرْكَانٍ وَأَرْبَعَةٌ أَبْوَابٌ كَأَنَّهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ أَحْضَرَ قُلْتُ يَا جِبْرَائِيلُ مَا هَذِهِ الْقُبَّةُ الَّتِي لَمْ أَرْ فِي السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ أَحْسَنَ مِنْهَا فَقَالَ حَبِيبِي مُحَمَّدٌ هَذِهِ صُورَةُ مَدِينَةٍ يَقَالُ لَهَا قُمْ يَجْتَمِعُ فِيهَا عِبَادُ اللَّهِ الْمُؤْمِنُونَ يَنْتَظِرُونَ مُحَمَّدًا وَشَفَاعَتَهُ لِلْقِيَامَةِ وَالْحِسَابِ يَجْرِي عَلَيْهِمُ الْعَمُّ وَالْهَمُّ وَالْمَأْخِرَانُ وَالْمَكَارَهُ قَالَ فَسَأَلْتُ عَلِيَّ بْنَ مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيَّ (ع) مَتَى يَنْتَظِرُونَ الْفَرَجَ قَالَ إِذَا ظَهَرَ الْمَاءُ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ [إختصاص مفید ، ص ١٠١] .

٥ _ قَالَ الرِّضَا (ع) : إِنَّ لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةَ أَبْوَابٍ وَ لِلْأَهْلِ قُمْ وَاحِدٌ مِنْهَا فَطُوبَى لَهُمْ ثُمَّ طُوبَى لَهُمْ ثُمَّ طُوبَى لَهُمْ [بحار الأنوار ، ج ٥٧ ، ص ٢١٥] .

٦ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ لِلَّهِ حَرَمًا وَهُوَ مَكَّةُ أَلَا إِنَّ لِرَسُولِ

اللَّهُ حَرَمًا وَهُوَ الْمَدِينَةُ أَلَا وَإِنَّ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ حَرَمًا وَهُوَ الْكُوفَةُ أَلَا وَإِنَّ قُمَّ الْكُوفَةَ الصَّغِيرَةَ أَلَا إِنَّ لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةَ أَبْوَابٍ ثَلَاثَةٌ مِنْهَا إِلَى قُمَّ تُقْبَضُ فِيهَا امْرَأَةٌ مِنْ وُلْدِي اسْمُهَا فَاطِمَةُ بِنْتُ مُوسَى وَتُدْخَلُ بِشَفَاعَتِهَا شَيْعَتِي الْجَنَّةَ بِأَجْمَعِهِمْ [بحار الأنوار، ج ٥٧، ص ٢٢٨].

٧_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ اللَّهَ اخْتَجَّ بِالْكَوفَةِ عَلَى سَائِرِ الْبِلَادِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَهْلِهَا عَلَى غَيْرِهِمْ مِنْ أَهْلِ الْبِلَادِ وَاخْتَجَّ بِبَلَدِهِ قُمَّ عَلَى سَائِرِ الْبِلَادِ وَبِأَهْلِهَا عَلَى جَمِيعِ أَهْلِ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ مِنَ الْجَنِّ وَالْإِنْسِ وَلَمْ يَدْعِ اللَّهَ قُمَّ وَأَهْلَهُ مُسْتَضْعَفًا بَلْ وَفَقَّهُمْ وَأَيْدَهُمْ ثُمَّ قَالَ إِنَّ الدِّينَ وَأَهْلَهُ بِقُمَّ ذَلِيلٌ وَلَوْ لَا ذَلِكَ لَأَسْرَعَ النَّاسُ إِلَيْهِ فَخَرِبَ قُمَّ وَبَطَلَ أَهْلُهُ فَلَمْ يَكُنْ حُجَّةً عَلَى سَائِرِ الْبِلَادِ وَإِذَا كَانَ كَذَلِكَ لَمْ تَسْتَقِرَّ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَلَمْ يَنْظُرُوا طَرْفَةَ عَيْنٍ وَإِنَّ الْبَلَايَا مَدْفُوعَةٌ عَنْ قُمَّ وَأَهْلِهَا وَسَيَأْتِي زَمَانٌ تَكُونُ بَلَدُهُ قُمَّ وَأَهْلُهَا حُجَّةً عَلَى الْخَلَائِقِ وَذَلِكَ فِي زَمَانٍ غَيْبِهِ قَائِمًا (ع) إِلَى ظُهُورِهِ وَلَوْ لَا ذَلِكَ لَسَاخَتْ الْأَرْضُ بِأَهْلِهَا وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَدْفَعُ الْبَلَايَا عَنْ قُمَّ وَأَهْلِهَا وَمَا قَصَدَهُ جَبَّارٌ بِسُوءٍ إِلَّا قَصِمَهُ قَاصِمُ الْجَبَّارِينَ وَشَعَلَهُ عَنْهُمْ بَدَاهِيهِ أَوْ مُصِيبِهِ أَوْ عَدُوٌّ وَيُنْسِي اللَّهُ الْجَبَّارِينَ فِي دَوْلَتِهِمْ ذَكَرَ قُمَّ وَأَهْلَهُ كَمَا نَسُوا ذَكَرَ اللَّهَ [بحار الأنوار، ج ٥٧، ص ٢١٢].

٨_ عَنْ عَفَّانِ الْبُصْرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ "قَالَ لِي أَتَدْرِي لِمَ سُمِّيَ قُمَّ قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَأَنْتَ أَغْلَمُ قَالَ إِنَّمَا سُمِّيَ قُمَّ

لِأَنَّ أَهْلَهُ يَجْتَمِعُونَ مَعَ قَائِمِ آلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ يَقُومُونَ مَعَهُ وَ يَشْتَقُونَ عَلَيْهِ وَ يَنْصُرُونَهُ" [بحار الأنوار ، ج ٥٧ ، ص ٢١٦].

٩_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : تُزْبَةُ قَمِّ مُقَدَّسَهُ وَ أَهْلَهَا مِنَّا وَ نَحْنُ مِنْهُمْ لَا يَرِيدُهُمْ جَبَّارٌ بِسُوءٍ إِلَّا عَجَلَتْ عُقُوبَتُهُ مَا لَمْ يَخُونُوا إِخْوَانَهُمْ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ جَبَابِرَةً سُوءٍ أَمَا إِنَّهُمْ أَنْصَارُ قَائِمِنَا وَ دُعَاؤُهُ حَقٌّ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ وَ قَالَ اللَّهُمَّ اعْصِمْهُمْ مِنْ كُلِّ فِتْنَةٍ وَ نَجِّهِمْ مِنْ كُلِّ هَلَكَةٍ [بحار الأنوار ، ج ٥٧ ، ص ٢١٨].

١٠_ قَالَ الْكَاظمُ (ع) : قُمْ عَشُّ آلِ مُحَمَّدٍ وَ مَاوَى شَيْعَتِهِمْ وَ لَكِنْ سَيَهْلِكُ جَمَاعَةٌ مِنْ شَبَابِهِمْ بِمَعْصِيَةِ آبَائِهِمْ وَ الْاِسْتِخْفَافِ وَ الشُّخْرِيَةِ بِكِبْرَائِهِمْ وَ مَشَايِخِهِمْ وَ مَعَ ذَلِكَ يَدْفَعُ اللَّهُ عَنْهُمْ شَرَّ الْأَعَادِي وَ كُلِّ سُوءٍ [بحار الأنوار ، ج ٥٧ ، ص ٢١٤].

٢. وجه تسميه

برقی می گوید که قم مجمع آب های تیره و انار بوده و به واسطه گیاه و علف رُعات احشام (چهارپایان) و صحرانشینان آنجا نزول کردند و خیمه زدند و خانه ها بنا شد و آن خانه ها را کومه نام نهادند و بعد از آن تخفیف دادند و گفتند قم. [مفاخر ، ج ١ ، ص ٣٦١].

٣. اشعریان

١_ آشکار شدن مذهب تشیع در ایران به دست موسی بن عبدالله بن سعد بن مالک رئیس طائفه اشعریان است که از کوفه بر اثر عسره به قم آمدند. دارای چهل پسر بود که عده زیادی از فرزندان و اقوام او در بین راه کوفه تا قم به علت مرض وبا از بین رفتند و مرکز این خاندان معروف قم قرار

گرفت. [مفاخر، ج ۱، ص ۳۸۸ _ تاریخ قم، ص ۲۵۱ و ۳۹۸ و ۳۹۵].

۲_ اول کسانی که خمس را از مال خود بیرون کردند و اول کسانی که اموال خود را برای ائمه وقف کردند و چون خلفاء متصرف شدند، باز اموال دیگر را وقف نمودند، اشعری ها بودند. [مفاخر، ج ۱، ص ۳۹۰ م.]

۱. قمار

۱. شناخت حقیقت قمار

۱. آیات قمار

آیات قمار

(۱) يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا [بقره/۲۱۹].

درالمیزان می خوانیم که مراد از منافع سود و سرگرمی است. [ج ۲، ص ۲۰۵].

(۲) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ [نساء/۲۹].

_ قال الباقر (ع): الرِّبَا وَ الْقَمَار وَ النَّجَسِ وَ الظُّلْمِ [صافی].

(۳) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [مائده/۹۰].

(۴) إِنَّمَا يَرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيُصَدِّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ عَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنتُمْ مُنْتَهُونَ [مائده/۹۱].

یک پزشک آلمانی می گوید: شما نصف شراب فروشی ها را ببندید، من نصف بیمارستان ها، تیمارستان ها و زندان ها را اضافه می دانم. [تفسیر کاشف، ج ۱، ص ۳۳۰].

۲. قمار در جامعه

(۱) آرزوی قمار باز، فقط بردن است و بردن و بردن، نه جهاد و خدمت و محبت و...

اگر هم برنده نشد: دزدی و کلاه برداری، زیرا قمار خصلت چاپیدن را در انسان شکوفا می کند.

(۲) قیافه ای گرفته و اعصابی

۳) زن و بچه قمارباز ، محروم : قمارباز یا خسته و باخته به منزل می آید ، یا برده و سرمست و ولخرج و پرتوقع و چه بسیار چنین زندگی هایی به طلاق کشیده می شود.

۴) خواب قمار باز : شب و روز او همه قمار و محروم از بیداری اوّل صبح.

۵) دوستان قمارباز : یک دسته افرادی که تنها هدفشان کار نکردن است و چاییدن

۶) سلامتی و روحیه قمارباز : او مضطرب است ، و هیجان و اضطراب عامل :

الف) زخم معده

ب) بیماری عصبی

ج) کم شدن ویتامین ها

د) سکته

ه) پیری زودرس

و : ضربان قلب او بیشتر می شود.

ز : مواد قندی در خون او کم می شود.

ح : رنگش می پرد.

ط : بی اشتها می شود.

۷) دنیا دارد کم کم مضرات قمار را می فهمد : انگلستان در سال ۱۸۵۳ ، آمریکا ۱۸۵۵ ، شوروی ۱۸۵۴ و آلمان ۱۸۷۳ قمار را ممنوع اعلام کردند ، گرچه عملاً...

زشتی قمار

۱) فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ [حج / ۳۰] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الرِّجْسُ مِنَ الْأَوْثَانِ الشُّطْرُنُجِ وَ قَوْلُ الزُّورِ الْعِنَاءُ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۳۵] .

۲) قماربازان در چه شرائطی قمار می کنند؟

الف) جوانی

ب) فراغت

ج) سلامتی

د) امنیت

ه) پول داشتن

تمام این نعمت ها همان هایی است که روز قیامت از آنها سؤال می شود.

هر روز جوانان فارغ ، سالم ، پولدار میلیون ها و میلیاردها ساعت همه را به هدر می دهند و در کنارشان میلیون ها گرفتاری و جهل و... به وجود می آید.

۳. تاریخ قمار

۱) قَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ الْحِذَاءُ : سَأَلْتُ أَبَا عَبِيدٍ اللَّهِ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ "وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ (نساء/ ۲۹) فَقَالَ : " كَانَتْ

قُرَيْشٌ تُقَامِرُ الرَّجُلَ بِأَهْلِهِ وَ مَالِهِ فَهَنَاهُمْ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَنْ ذَلِكَ " [كافي ، ج ٥ ، ص ١٢٢] .

(٢) شطرنج یادگار یزید :

قَالَ الرَّضَا (ع) : لَمَّا حُمِلَ رَأْسُ الْحُسَيْنِ (ع) إِلَى الشَّامِ أَمَرَ يَزِيدُ لَعْنَهُ اللَّهُ فَوَضَعَ وَ نُصِبَ عَلَيْهِ مَائِدَةٌ فَأَقْبَلَ هُوَ وَ أَصْحَابُهُ يَأْكُلُونَ وَ يَشْرَبُونَ الْفُقَاعَ فَلَمَّا فَرَعُوا أَمَرَ بِالرَّأْسِ فَوَضَعَ فِي طَسْتٍ تَحْتَ سِرِيرِهِ وَ بَسِطَ عَلَيْهِ رُفْعَهُ الشُّطْرُنْجِ وَ جَلَسَ يَزِيدُ لَعْنَهُ اللَّهُ يَلْعَبُ بِالشُّطْرُنْجِ وَ يَذْكُرُ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ وَ أَبَاهُ وَ جَدَّهُ (ع) وَ يَسْتَهْزِئُ بِذِكْرِهِمْ فَمَتَى قَامَرَ صَاحِبَهُ تَنَاوَلَ الْفُقَاعَ فَشَرِبَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ صَبَّ فَضَلَّتْهُ عَلَى مَا يَلِي الطُّسْتَ مِنَ الْأَرْضِ فَمَنْ كَانَ مِنْ شَيْعَتِنَا فَلْيَتَوَرَّعْ عَنْ شُرْبِ الْفُقَاعِ وَ اللَّعْبِ بِالشُّطْرُنْجِ وَ مَنْ نَظَرَ إِلَى الْفُقَاعِ أَوْ إِلَى الشُّطْرُنْجِ فَلْيَذْكُرِ الْحُسَيْنَ (ع) وَ لِيَلْعَنَ يَزِيدَ وَ آلَ زِيَادٍ يَمْحُو اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بِمَذَلِكِ ذُنُوبَهُ وَ لَوْ كَانَتْ بِعِدَدِ النُّجُومِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٤١٩] .

٢. انگیزه های قمار از نظر قرآن و روایات

(١) به خاطر فراغت ، تفریح و تبلیغات سوء

اما فراغت :

فَإِذَا فَرَعْتَ فَأَنْصَبْ وَ إِلَى رَبِّكَ فَارْغَبْ [انشراح / ٧-٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كُنْ مَشْغُولًا بِمَا أَنْتَ عَنْهُ مَسْئُولٌ [غررالحکم ، ص ١٥٩] .

__ صدها دستور برای فراغت است از جمله :

الف) دید و بازدید و مزاح و صلہ رحم :

__ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ زَارَ أَخَاهُ لِلَّهِ لَا لغيرِهِ التَّمَّاسَ مَوْعِدِ اللَّهِ وَ تَنْجُزَ مَا عِنْدَ اللَّهِ وَ كَلَّ اللَّهُ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يَنَادُونَهُ أَلَا طِبْتُ وَ طَابَتْ لَكَ الْجَنَّةُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٧٥] .

__ قَالَ النَّبِيُّ (ص) : انْ اللَّهُ لَا يُؤَاخِذُ الْمَزَاحَ الصَّادِقَ

ب) سرکشی و حمایت :

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ لَمْ يَهْتَمَّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۴] .

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): إِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا فِي الْأَرْضِ يَسْعَوْنَ فِي حَوَائِجِ النَّاسِ هُمْ الْأَمْنُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ أَدْخَلَ عَلَى مُؤْمِنٍ سُورًا فَرَّحَ اللَّهُ قَلْبَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۹۷] .

قال النَّبِيُّ (ص): عون العبد اخاه يوما خيرا من اعتكافه شهرا [نهج الفصاحه ، ۱۹۹۵] .

ج) تفقد از همسایگان :

از هر طرف ۴۰ منزل همسایه است.

وَ الْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَ الْجَارِ الْجُنْبِ وَ الصَّاحِبِ بِالْجُنْبِ [نساء/ ۳۶] .

د) شرکت در جلسات مفید مانند نماز جمعه تا کنفرانس ها و جلسات مختلف که به نحوی موجب رشد است.

ه) گردش در اطراف شهر :

كان رسول الله (ص) يخرج الى بساتين أصحابه [محجّه البيضاء ، باب آداب النبوه] .

و) مسافرت های جهت دار :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): سَافِرُوا تَصِحُّوا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۲۶۵] .

سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ [نحل/ ۳۶] .

سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ [نمل/ ۶۹] .

سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ [عنكبوت/ ۲۰] .

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا [حج/ ۴۶] .

ز) تأديب حیوانات :

قال النَّبِيُّ (ص): اللّهُ في ثلاث تأديب فرسك [نهج الفصاحه ، ۲۴۲۴] .

قال النَّبِيُّ (ص) : احب اللّهُ الى الله اجراء الخيل و الرمى [نهج الفصاحه ، ٨٣] .

ح) تمرين نظام :

قال النَّبِيُّ (ص) : فى ذيل حديث : ...

و من ترك الرمی بعد ما علمه فقد كفر الذی علمه [نهج ، ۲۶۷] .

(ط) سرگرمی با بیجه ها :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : من كان له صبی فليتصاب له [عوالی اللثالی ، ج ۲ ، ص ۳۱۱] .

(ی) کارهای منزل :

کمک به همسر ، دوزندگی ، تعمیر ، شیر دوشیدن ، نظافت ، گفتگو ، مزاح و...

(ک) پر کردن ایام فراغت با انس با خدا :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَهُوَ الْمُؤْمِنِ فِي ثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ التَّمَتُّعِ بِالنِّسَاءِ وَ مُفَاكِهِهِ الْإِخْوَانَ وَ الصَّلَاةِ بِاللَّيْلِ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۶۱] .

(ل) مطالعه داستان ها ، تاریخ ، شعر ، نقاشی ، خطاطی ، طراحی ، آموزش به...

(م) رقابت های رشد دهنده

(ن) همکاری با نهضت تعلیم و تعلم و...

۳. آثار قمار

(۱) برای برنده : ول خرجی ، بیکاری ، دشمن تراشی :

إِنَّمَا يَرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَ الْبُغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ وَ يُصَدِّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ عَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ [مائده/ ۹۱] .

(۲) برای بازنده :

عداوت و عقده و انتقام ، حسرت ، اتلاف عمر و مال و آبرو و ناموس

(۳) قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : الذُّنُوبُ الَّتِي تَهْتِكُ الْعِصْمَ شُرْبُ الْخَمْرِ وَ اللَّعِبُ بِالْقِمَارِ [معانی الأخبار ، ص ۲۷۰] .

(۴) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَغْفِرُ اللَّهُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ إِلَّا لِثَلَاثَةٍ صَاحِبِ مُسْكَرٍ أَوْ صَاحِبِ شَاهِينٍ أَوْ مُشَاحِنٍ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۳۶] .

قال الفيض (ره) : شاهین تشنيه الشاه هو من اله الشطرنج. [وافی ، ج ۳ ، ص ۳۶] .

(۵) قمارباز سقوط کرده است زیرا :

الف) به جای کمک به

خلق ، کیسه خلق را خالی کرده است.

ب) به جای زیاد کردن دوستی ، علاقه ها را از بین برده است.

ج) به جای حرکت ، توقف و عقب گرد است.

د) به جای تولید ، مصرف کننده است.

ه) به جای قرب به خدا از خدا دور شده است.

و) به جای نشاط ، مغز و اعصاب خود را خسته کرده است.

ز) به جای توجه غافل بوده و به جای...

ح) به جای اهتمام به امور مسلمین و تعهد ، بی تفاوتی می شود.

۶) هدف خود را گم کرده و غافل شده و از چهارپا بدتر می شود.

أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ [اعراف/ ۱۷۹].

إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [زمر/ ۱۵].

۷) یک قمار یعنی بیهود گرفتن تمام آفرینش.

هستی برای ما است و اگر ما در خط نباشیم هستی بیهوده و بر باد رفته است.

۸) چه دادی و چه گرفتی؟

قیمت انسان رشد و قرب است و بهشت.

سرمایه انسان ، جوانی ، علاقه به هم نوع ، تولید و سلامتی است.

و قمارکننده ساعات جوانی ، علاقه به هم نوع ، کار و تولید ، سلامتی و اعصاب ، قرب و رشد و بهشت را می دهد و مبلغی می برد. (اگر برنده باشد) در حالی که باز هم باخته است.

۹) ضررهای اجتماعی قمار :

یکی از بزرگترین مؤسسات آمارگیری جهانی ثابت کرده است ۳۰٪ جنایات با قمار رابطه مستقیم دارد.

۱۰) لقمه حرام در نسل اثر دارد.

۱۱) خصلت رفاه طلبی عیان می شود و نمی گذارد انسان کارجو و کاردوست باشد و زندگی قماربازان و عائله آنها انگلی و سربار جامعه است.

عکس العمل جامعه

۱) قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَا تُقْبَلُ شَهَادَةٌ

شَارِبِ الْخَمْرِ وَ لَا شَهَادَةَ اللَّاعِبِ بِالْشُّطْرُنِجِ وَ النَّزْدِ وَ لَا شَهَادَةَ الْمُقَامِرِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۴۰] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَيْسِرُ وَ الْأَنْصَابُ وَ الْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَ الْبُغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ وَ يُضِدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ عَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ [مائده/۹۱-۹۰] .

قمار یکی از مشکلات هر دوره شده و اندازه نفوذ قمار در تمام طبقات سرسام آور است. اصولاً قمار مخالف فطرت و روان است. زیرا در روح طرفین اثری دارد که خلاف اصول روانی است. کسی که قمارباز است در اثر توجه کامل او مغز خود را به اندازه مطالعه کتاب های عمیق علمی خسته می کند و نتیجه آن یا بردن است یا باختن. اگر ببرد ، (۱) محسود شخص ساخته شده قرار می گیرد

(۲) علاقه او به جمع کردن مال مردم زیاد می شود و چون نوعاً ساعت قمار ساعات بیکاری است و قمار موجب خستگی فکر است ، لذا باید گفت در اثر این خستگی در ساعات بیکاری هیچ وقت مفیدی نخواهد داشت.

(۳) عشق به کار در ساعت کار در او کشته می شود.

(۴) ذوق زندگی از او بیرون و چون چند دفعه مرده است ، همیشه می خواهد از محیط خانواده بیرون و عمر خود را در مجلس های شب نشینی ادامه دهد و این عمل ، قهراً مفسد زیادی دارد از جمله :

الف) اذیت شدن زن و بچه

ب) اشباع نشدن میل های بچه در اثر عدم مهر و محبت پدر با آنها

ج) تعطیل کردن راه های کسب که موجب لطمه بزرگ اقتصادی است.

د) ترقی

دادن روح تجاوز در خود و خلاصه تمام اینها مضراتی بود که فقط از جنبه دنیوی و آن هم از شخص برنده تولید می شود. در هیچ یک از مضرات گفتگویی از مذهب نبود. فقط از ناحیه عقل برای نمونه حرفی زده شد. اما اثر مهم دیگری که از جنبه ایمانی برای برنده پیدا می شود از بین رفتن توکل به خدا در اوست. برای خلاصه بار دیگر فهرست را می نویسیم :

برنده :

(۱) محسودِ باخته شده و دیگران است.

(۲) روح او پایین آمده ، طماع می شود.

(۳) مغز او خسته می شود.

(۴) عشق به کار در ساعات کار از او می رود.

(۵) زندگی داخلی او در اثر شب نشینی گسیخته می شود.

(۶) زن و بچه خود را منتظر گذاشته و اذیت می کند.

(۷) چون بدون زحمت پولی را برنده شده ، در خرج کردن ، بی ملاحظه و قهرا اسراف می کند که از نظر اقتصادی قابل توجه است.

(۸) بچه های او از مهر اشباع نمی شود. در اثر کم بودن با پدر ، بی عاطفه می شوند.

(۹) توکل از او می رود.

(۱۰) بی اعتنایی به حکم خدا ولو هیچ مصلحتی را ما درک نکنیم.

(۱۱) مارک قمار در طول تاریخ برای مردان شقی بوده ، لذا فرار لازم است.

(۱۲) مانع از کار خیر شدن مثل عیادت مریض و دید و بازدید و غیره

(۱۳) اشتباه هدف ، زیرا قمارباز برنده ، عالی ترین سعادت را بردن پی در پی می داند و این هدف اوست.

در آیه بالا پاره ای از این ضررها تصریح شده و شاید پاره ای از آنها اشاره به کلمه **تُفْلِحُونَ**. [مائده/۹۰].

شده است.

برگردیم به اصل آیه. این آیه آخرین آیه ای است که در باب نهی از قمار وارد شده

، زیرا در قرآن مواردی از آن نهی شده؛ گاهی به نحو عام نهی شده: قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّي الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ مَا بَطَّنَ وَ الْإِثْمَ [اعراف/ ۳۳].

این آیه مکی است. در این آیه نهی شده از اثمه نحو عام که شامل تمام گناهان باشد. بعد در مدینه این آیه نازل شد: يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ [بقره/ ۲۱۹].

نهی در این آیه ، از مطلق گناه که شامل قمار شود نیست ، بلکه نهی از خصوص قمار شده است. بعد نهی شده به نحو اخص در آیه: إِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَيْسِرُ وَ الْأَنْصَابُ وَ الْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [مائده/ ۹۰].

در این آیه دیگر چیزی باقی نگذاشته است. اما معنای آیه :

میسر؛ یعنی قمار ، هر گونه قماری. انصاب بت ها و سنگ هایی که نصب می شد برای این که قربانی ها در برابر آنها باشد و قربانی ها به واسطه آن تبرک پیدا می کنند.

ازلام قدح هایی که وسیله استسقام بود.

و جمله ای که باید متذکر شویم این است که در این نهی اولاً عمل اضافه به شیطان شده استمن عمل الشیطان. همان شیطانی که خدا می فرماید: إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ [یوسف/ ۵].

دیگر این که نهی ، دنباله ذکر مفسده است و این نهی که دنبال بیان مفسده باشد ، اثر بیشتری دارد. دیگر این که هَلَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [مائده/ ۹۰].

می فهماند که امید رستگاری در اجتناب است؛ یعنی هر گاه کسی اجتناب نکند ، در او دیگر امید رستگاری نیست.

۴. تشریح آثار قمار

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَ مَنَافِعُ لِلنَّاسِ

وَإِنَّهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا [بقره/۲۱۹].

عوامل و انگیزه های قمار :

(۱) رفع خستگی

(۲) رفع بیکاری

(۳) تمرکز قوا

(۴) طمع در :

اولاد ، ثروت ، عیال

(۵) دوری از غیبت و گناهان دیگر

— اگر از عده ای از مرتکبین به عمل قمار سؤال شود چه عامل و انگیزه ای شما را به قمار وادار می سازد؟ با وجودی که مسلماً از برخی ضررهای قمار غافل نبوده و نیستند ، جواب خواهند گفت : اشتغالات روزمره (سر و کله زدن با محصلین ، با مشتریان ، با مراجعین و...) ایجاب می کند که قدری از خستگی خود را با وسیله ای بکاهیم.

— در صورت سؤال عده ای دیگر از مرتکبین جواب می گویند که بیکاری بلایی است که برای جسم و روح ، عوارض تولید می کند و برای فرار از عوارض روحی و جسمی لااقل ترجیح می دهیم که خود را با قمار سرگرم کنیم.

— برخی درگیر در جواب سؤال می گویند ، افکار دور و دراز همراه با آرزوها و خواسته های بیشمار و عدم نیل به آرزو و هدف ، ملالت آور و کشنده است. روی این جهت برای تمرکز قوا به این بازی مبادرت می کنیم تا از پراکندگی فکر جلوگیری شود.

— گروهی نیز برای رها شدن از بار مسئولیت و گناه عذری می آورند که واقعا می توان گفت "عذر بدتر از گناه" همین است و این که اگر گفته شود چرا قمار می کنید. جواب می دهند : شما خودت تصدیق کن که ما بی سر و صدا و آرام قماربازی کنیم بهتر است یا این که مرتکب فلان گناهان شویم و یا دیگران را متهم سازیم و یا برای هتک حرمت و شخصیت مردم نقشه بکشیم!!!

دسته

پنجم : منشأ ارتکاب کلیه افرادی که دست به قمار می زنند و این کار را برای رسیدن به هدفی انجام می دهند را باید "طمع" معرفی کرد که این روحیه ، خطرناک ترین مظهر قماربازی است و اگر از مرتکبین سؤال شود مسلّم با صراحت طمع خود را اظهار نمی دارند و به یکی از عذرهای بالا متوسّل می شوند ، ولی اگر اعماق فکر آنان بررسی شود ، چیزی جز طمع نخواهد بود و این طمع نسبت به موجودی طرف می باشد. (ثروت ، عیال ، اولاد ، عرض و آبرو)

و این خواسته ها در موقعیت های مختلف پدیدار می گردد؛ یعنی از یک بچه و یا جوان توقع و طمع به زن و اولاد نیست. (زیرا دارای زن و فرزند نمی باشد). ولی طمع در موجودی و گاهی در خود اوست و برای گسترش این اثرات و روشن شدن مطلب باید به بررسی بیشتری پردازیم.

اثرات قمار

إِنَّمَا يَرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ [مائده/ ۹۱].

(۱) تلف شدن وقت

(۲) خستگی مفرط

(۳) ایجاد نفرت

(۴) گسستن روابط اجتماعی

(۵) گسیختگی امور خانوادگی

(۶) ارتکاب جرم و جنایت : قتل ، ضرب ، سرقت ، هتاکی ، تجاوز به ناموس ، تهمت و ناروا بستن

امّا تشریح اثرات قمار :

(۱) باید دید بیلابند و میزان خسارت ناشی از تلف نمودن تا چه اندازه است؟ ضرب المثلی است که کلیه جوامع آن را قبول دارند. "Time is gold" ، (وقت طلاست) . آیا وقت و زمان را می توان با طلا مقایسه کرد؟ مسلّم است که هر فرد فقیر یا غنی ، قوی یا ضعیف ، بچه یا بزرگ می تواند با

صرف وقت، پولی به دست آورد که با همان پول می توان طلا- به دست آورد. ولی آیا ثروت مندترین مردمان جهان در گذشته و حال و آینده با صرف طلا و پول می توانسته و یا می توانند اوقات حساس زندگی خود را طولانی نمایند و یا لااقل چند دقیقه ای بر آن بیفزایند؟ مسلماً نه. پس ارزش وقت نه تنها از طلا، بلکه از عالی ترین اشیاء جهان گران بهاتر است.

۲) بر افراد بینا پوشیده نیست که ناراحتی ها و خستگی های روحی و فکری چنان در جسم انسان اثر می گذارد که حتی انسان را تا سر حد مرگ سوق می دهد. به خصوص که این خستگی و ناراحتی فکری توأم با دلهره و تشویش خاطر باشد و اغلب قماربازان به واسطه فکر کردن زیاد در پیرامون این که چگونه حرف خود را غالب نمایند و به برد نزدیکتر شوند افرادی ضعیف و خشن و تندخو می باشند. به خصوص این که در بیشتر قماربازی ها، ادامه کار به کم خوابی و عدم استراحت منجر می شود.

یک پزشک آمریکایی ثابت کرده است که هنگام قمار ضربان قلب بازی کنان خیلی بیشتر می شود و همین طپش غیر معمولی قلب باعث می شود که قماربازان یا پشت میز قمار سخته کنند و یا پیش از موعد پیر شوند و بمیرند. [روشنفکر شماره ۷، سال ۴۲].

۳) یکی دیگر از اثرات قماربازی ایجاد نفرت و دوئیت و نفاق است و چون علاقه به ثروت از غرائز و فطریات انسان است، روی این اصل دیدن دسترنج و حاصل زحمت خویش را، در دست دیگران بسیار ناگوار و ناراحت کننده است و دلیلش هم

این است که ثروتش را بلاعوض، بلکه با صرف گران بهاترین چیز؛ یعنی وقت به جیب دیگری سرازیر می بیند. این است که در او عقده ایجاد می شود و هر آن این عقده بیشتر می شود و این که دین سازنده و مترقی اسلام دستور تجارت می دهد، چون با حکم اسلام در قبال پول جنسی بهتر از پول و یا هم ارزش با پولش دریافت می دارد.

۴) اگر ملت و اجتماعی به بلای خانمان سوز قمار دچار گردید و طبقات مختلف مردم بدین درد دچار گردیدند آن وقت است که اولاً، نشاط از جامعه رخت بر خواهد بست. ثانیاً، ضعف و بیماری بر اجتماع مستولی خواهد شد. ثالثاً، در کارهای خیر و عام المنفعه بر روی همگان بسته خواهد شد، زیرا قمارباز روی کمترین پول خود حساب می کند. شاید بتواند در صورت باخت در لحظات آخر ولو با مختصر پولی هم شده پول های خود را از حلقوم طرف مقابل بیرون بکشد. رابعاً، انصاف و مروّت از اجتماع خداحافظی خواهد نمود. چون روح بی رحمی و قساوت در قمارباز به تدریج اوج می گیرد. خلاصه این که با اشتغال به مادّه و جلب منابع بیشتر یا جلوگیری از ضرر یاد خدا از بین می رود و آن وقت است که باید منتظر هر گونه بلایی بود.

۵) یکی از مهمترین وظایف پدر و مادر و اعضای خانواده کوشیدن در راه گرم نگاه داشتن کانون خانوادگی است و هر کدام از اعضای خانواده که به بلای قمار مبتلا گردند از دیگر اعضای خانواده، خود را جدا می بیند و تنها به کار خود می اندیشد و کلیه قوانین خانوادگی کم کم زیر پا

گذاشته خواهد شد. پدر اگر قمارباز شد به سعادت کودکان خود و تربیت و رشد فکر و ترقی اجتماعی آنان توجهی نخواهد داشت و با صرف وقت از محافل برد و باخت به سقوط پیکره خانواده در منجلاب فساد و تباهی کمک خواهد نمود، گرچه در ممالک شرقی کمتر از طبقه نسوان به بلای قمار مبتلا بوده اند، ولی با سیر ترقی پوشالی و فکر واهی تجدّدطلبی، زنان نیز کم کم به مجالس قمار کشیده شده و می شوند. وای بر اجتماعی که تربیت کنندگان نسل آینده اش سرگرم به این امور باشند. اگر در خانواده ای فرزندی قمارباز شد، آن وقت است که خواب و استراحت و فکر راحت و خوشی از خانواده به خصوص پدر و مادر رخت خواهد بست. زیرا هر آن، پدر و مادر و اعضای خانواده منتظر آنند که فرزندشان را کشته و یا خون آلود و یا مرتکب به جرم و جنایت بینند و یا آن که در شمار دزدان دستگیر شده او را جستجو کنند.

۶) و اما قمار و ارتکاب جرم و جنایت، که درصد جرم و جنایات در طبقه قمارباز از همه بیشتر و عملیات قبیح و وحشیانه قماربازان از همه چشم گیرتر است.

خبر از کیهان: مردی که بر سر قمار حریفش را به ضرب گلوله به قتل رسانیده بود به حبس ابد محکوم شد. دیوان عالی کشور نیز درخواست قاتل را برای تجدید محاکمه رد کرد و او را مستحق مجازات زندان دائم دانست. [روزنامه کیهان، شماره ۸۲۶۶، ۱۴/۱۱/۱۳۴۹].

دو خانواده بی سرپرست شدند: (۱) مقتول (۲) قاتل زندانی برای ابد و چه وخیم است عوارض

خبر دیگر: مرد جوانی پس از باختن ۴۶۰ هزار تومان خودکشی کرد. [اطلاعات هفتگی، شماره ۱۵۲۱، بهمن ۱۳۴۹].

خلاصه این که اگر بخواهیم اثرات قماربازی را بررسی کنیم باید به نوشتن جزوه مفصل مبادرت نماییم.

خلاصه این که انواع مختلف قمار در شرع اسلام حرام است نه تنها عملش، بلکه خرید و فروش لوازم و اسباب قمار نیز حرام خواهد بود.

امام هشتم (ع) می فرماید: "خداوند بزرگ بندگانش را از انواع قمار نهی کرده است و نام قمار را پلیدی و مایه ناپاکی گذارده است."

وَ اعْلَمْ يَرْحَمُكَ اللَّهُ أَنْ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى نَهَى عَنْ جَمِيعِ الْقِمَارِ وَ أَمَرَ الْعِبَادَ بِالْاجْتِنَابِ مِنْهَا وَ سَيَمَاهَا رِجْسًا فَقَالَ "رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ" (مائده/۹۰) مِثْلُ اللَّعْبِ بِالشُّطْرُنْجِ وَ النَّزْدِ وَ غَيْرِهِمَا مِنَ الْقِمَارِ وَ النَّزْدُ أَشْرٌ مِنَ الشُّطْرُنْجِ [فقه الرضا، ص ۲۸۴].

این است نتیجه قماربازی که امام ششم، حضرت صادق (ع) می فرماید: "سلام کردن به قمارباز گناه و معصیت است و کسی که در کنار بساط قمار تماشاچی باشد و هم چنین کسی که به صورت قمارباز نگاه کند با آن کسی که بر وی سلام کرده در گناه یکسانند و محفل قماربازی از جمله محافلی است که شرکت کنندگان در آن سزاوار غضب الهی هستند که هر ساعت باید در انتظار آن باشند. [گناه کبیره، وسایل الشیعه]

۵. فلسفه حرمت قمار

(۱) سنگ دلی: که شخصی اموال و دارایی دیگری را با قمار بگیرد.

(۲) حریص شدن: در برنده حرصی پیدا می شود که به بازی ادامه دهد و بالاخره دیر یا زود آنچه در دفعات قبل برده

، در مرحله ای می بازد.

(۳) بازنده می کوشد برای جبران خسارت بار دیگر بازی کند و اعصابش خرد می شود.

(۴) بازنده برای تسکین شکست خود به مواد مخدر و مشروبات الکلی پناه می برد.

(۵) بازنده در صدد انتقام از برنده برمی آید.

۶. آمار

(۱) آمار می گوید: ۹۰٪ جیب بری، ۵۰٪ جرائم جنسی، ۳۰٪ طلاق ها، ۴۰٪ ضرب و جرح ها، ۵٪ و خودکشی ها به خاطر قمار است. [تفسیر نمونه، ج ۵، ص ۷۵ به نقل از نشریه مرکز مطالعه پیشرفت های ایران].

۷. آلات قمار

(۱) قال الامام خمینی (ره) فی تحریره: یحرم بیع کل ما کان آله للحرام بحيث کانت منفعه المقصوده منحصره فی مثل آلات اللّهُو و القمار و... و یحرم صنعتها و الأجره علیها بل یحب کسرها و تغیر هیئتها. [تحریر الوسيله، ج ۱، ص ۴۹۵].

(۳) قَالَ الصَّادِقُ (ع): بَيْعُ الشُّطْرُنِجِ حَرَامٌ وَ أَكْلُ تَمَنِيهِ سَيِّئٌ وَ اتِّخَاذُهَا كُفْرٌ وَ اللَّعِبُ بِهَا شِرْكٌ وَ السَّلَامُ عَلَى اللَّاهِي بِهَا مَعْصِيَةٌ وَ كَبِيرَةٌ مُوبِقَةٌ وَ الْخَائِضُ فِيهَا يَدُهُ كَالْخَائِضِ يَدُهُ فِي لَحْمِ الْخِنْزِيرِ لَا صِيْلَمَاءَ لَهُ حَتَّى يَغْسِلَ يَدَهُ كَمَا يَغْسِلُهَا مِنْ مَسِّ لَحْمِ الْخِنْزِيرِ وَ النَّاطِرُ إِلَيْهَا كَالنَّاطِرِ فِي فَرْجِ أُمِّهِ [مستطرفات السرائر، ص ۵۷۷].

(شاید به خاطر رها شدن غیرت و حیا باشد و الله العالم)

(۴) قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّمَا حَرَّمَ اللَّهُ الصَّنَاعَةَ الَّتِي هِيَ حَرَامٌ كُلُّهَا الَّتِي يَجِيءُ مِنْهَا الْفَسَادُ مَحْضًا نَظِيرَ الْبَرَابِطِ وَ الْمَزَامِيرِ (نِي) وَ الشُّطْرُنِجِ وَ كُلِّ مَلْهُوٍّ بِهِ وَ الصُّلْبَانِ وَ الْأَصِيْنَامِ وَ مَا أَشْبَهَ ذَلِكَ مِنْ صِنَاعَاتِ الْأَشْرِبَةِ الْحَرَامِ وَ مَا يَكُونُ مِنْهُ وَ فِيهِ الْفَسَادُ مَحْضًا وَ لَا يَكُونُ مِنْهُ وَ لَا

فِيهِ شَيْءٌ مِنْ وُجُوهِ الصَّلَاحِ فَحَرَامٌ تَعْلِيمُهُ وَ تَعَلُّمُهُ وَ الْعَمَلُ بِهِ وَ أَخْذُ الْأَجْرِ عَلَيْهِ وَ جَمِيعُ التَّقَلُّبِ فِيهِ مِنْ جَمِيعِ وُجُوهِ الْحَرَكَاتِ كُلِّهَا [تحف العقول ، ص ۳۳۵] .

— بازی چهار گونه است :

(۱) بازی با آلات قمار ، با شرط بندی : قطعاً حرام است.

(۲) بازی با آلات قمار ، بدون شرط بندی

(۳) بازی با غیر آلات قمار ، با شرط بندی : حرام است.

(۴) بازی با غیر آلات قمار ، بدون شرط بندی : قطعاً حلال است.

— در این چهار موضوع حکم بند دوم می تواند تابع شرایط باشد. مثلاً ممکن است در گذشته چیزی از آلات قمار باشد ولی کم کم در عرف متدینین از ابزار قمار محسوب نشود ، بلکه یک بازی تفریحی و سرگرمی و به صورت یک بازی فکری درآمده باشد. بنابراین حکم عوض نشده ، بلکه موضوع عوض شده است.

— گاهی مرجع تقلیدی چیزی را از ابزار قمار می داند و می فرماید : حرام و مرجع دیگری در این که این وسیله از ابزار قمار است شک کند و فتوا به حلال بودن آن دهد.

۸. مجلس قمار

(۱) عَنْ حَمَادِ بْنِ عَيْسَى قَالَ : " دَخَلَ رَجُلٌ مِنْ الْبَصِيرِينَ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ (ع) فَقَالَ لَهُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي أَقْعِدُ مَعَ قَوْمٍ يَلْعَبُونَ بِالشُّطْرُنِجِ وَ لَسْتُ أَلْعَبُ بِهَا وَ لَكِنْ أَنْظُرُ . فَقَالَ : " مَا لَكَ وَ لِمَ جَلَسَ لَأَ يَنْظُرَ اللَّهُ إِلَى أَهْلِهِ " [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۳۷] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : الْمُطَّلِعُ فِي الشُّطْرُنِجِ كَالْمُطَّلِعِ فِي النَّارِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۳۷]

۱. قنوت

۱. حضرت علی (ع)

۱. مرام حضرت علی (ع)

— لیوان شیر برای ابن ملجم ، سفارش ابن ملجم

— خوابیدن به جای رسول الله (ص)

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا فَتَى إِلَّا عَلِيٌّ [کافی ، ج ۸ ، ص ۱۱۰] .

۲. قنوت در خاندان حضرت علی (ع)

— بیوتات الصالحه مقام ابوطالب [کتاب حج ، ص ۱۷۵] .

— ابوطالب چهار فرزند پسر و یک دختر (ام هانی) داشت.

فرزند اول : ابوطالب مفقود الأثر شد.

فرزند دوم : عقیل خودش نابینا ، ولی سه فرزندش در کربلا شهید شدند.

فرزند سوم : جعفر در جنگ موته در سال (۹ هجری) در حوالی شام شهید شد و فرزندانش در کربلا شهید شدند.

فرزند چهارم : حضرت امیر (ع)

فرزند پنجم : امّ هانی که پیامبر (ص) از خانه او به معراج رفتند.

روز فتح مکه خانه او مأمن فراری ها قرار گرفت و قبل از مأمن وساطت او را برای کفار پذیرفتند.

۲. مالک اشتر

— در بازار ناشناسی به او توهین کرد ، ولی او به مسجد رفت و در حقّ ناسزاگو دعا می کرد.

۳. حضرت یوسف

— فَأَسْرَهَا يَوْسُفُ فِي نَفْسِهِ وَ لَمْ يَبْدِهَا لَهُمْ [يوسف / ۷۷] .

لا تَثْرِبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ]

١. كار خير

١. مصاديق خير :

١ _ روزه :

وَ أَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ. [(بقره/١٨٤)]

٢ _ انفاق :

قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَ الْأَقْرَبِينَ. [(بقره/٢١٥)]

٣ _ صلح :

وَ إِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَ الصُّلْحُ خَيْرٌ. [(نساء/١٢٨)]

٤ _ تقوا :

وَ لِبَاسِ التَّقْوَى ذَلِكَ خَيْرٌ. [(اعراف/٢٦)]

٥ _ رحمت الهى :

وَ رَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ. [(زخرف/٣٢)]

٦ _ حكمت :

وَ مَنْ يُوْتِ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا. [(بقره/٢٦٩)]

٧ _ توبه :

فَإِنْ يَتُوبُوا يَكْ خَيْرًا لَهُمْ. [(توبه/٧٤)]

٨ _ ترك داد و ستد و رفتن به نماز جمعه :

وَ ذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ. [(جمعه/٩)]

۹_ رزق الهی :

وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَى. [(طه/۱۳۱)]

۱۰_ جهاد :

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كَرْهٌ لَّكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ. [(بقره/۲۱۶)]

۲. تفاوت وجودی مردم نسبت به عمل خیر

۱_ بعضی نسبت به خیر ، بخیل هستند :

أَشِحَّهَ عَلَى الْخَيْرِ. [(احزاب/۱۹)]

۲_ بعضی نسبت به خیر ، مَناع هستند :

مَنَاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ. [(قلم/۱۲)]

۳_ بعضی کار خیر انجام می دهند :

وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ. [(بقره/۲۱۵)]

۴_ بعضی مردم را به خیر دعوت می کنند :

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ. [(آل عمران/۱۰۴)]

۵_ بعضی

به سوی خیر سرعت می ورزند :

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ. [(انبیاء/ ۹۰)]

۶_ بعضی علاوه بر سرعت به سوی خیر ، سبقت می گیرند :

فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ. [(مائده/ ۴۸)]

۷_ بعضی وجودشان خیر است.

وَ اذْكَرْ عِبَادَنَا اِبْرَاهِيمَ وَ اِسْحٰقَ وَ يَعْقُوبَ اُولَى الْاَيْدِى وَ الْاَبْصَارِ اِنَّا اَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصِهٖ ذِكْرَى الدَّارِ وَ اِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْاَخْيَارِ وَ اذْكَرْ اِسْمَاعِيلَ وَ الْيَسَعَ وَ ذَا الْكُفْلِ وَ كُلٌّ مِّنَ الْاَخْيَارِ. [(ص/ ۴۸-۴۵)]

۸_ بعضی ستون و اساس خیر هستند.

مانند ائمه اطهار (عليهم السلام) در زیارت جامعه می خوانیم : وَ دَعَائِمَ الْاَخْيَارِ. [(من لایحضره الفقیه ، ج ۲ ، ص ۶۰۹)]

۱. کسروی

۱. کسروی و مسئله نبوت

— نام پیغمبر (ص) را که در عربی (رسول) گویند از معنای مسلّم و متواتر خود انداخته. معنای مسلّم آن (فرستاده از طرف خدا) است ، او گفته پیغمبر یعنی (برانگیخته از طرف خدا) ؛ یعنی مردی که موید باشد و به پا خیزد و اقداماتی بکند و لازم نیست اقدامات او از راه وحی باشد ، هر چه خودش صلاح دید و اقدام کرد پیغمبر است و همین که در کارش موفق شد ، معلوم است خدا خواسته و پیغمبر است. به نظر ایشان ، هیتلر و استالین که به کار برخاسته و اقداماتی کرده اند پیغمبر هستند ، چون قیامی کردند و وحی هم لازم نیست. این معنی را برای این کرد که تطبیق بر خودش بکند که به پا خاست و دست به کارهایی زد. (آیا لغت قابل معنی هوا و هوس است.)

۲. کسروی در قرآن

۱. تمسک به قرآن برای اثبات نبوتش

— کسروی در کتاب یکم آذر می گوید :

من در هدفم به پا خاستم و خدا پرده را از جلو چشم برداشت ، هم چنانکه از جلو چشم محمد (ص) برداشت و فرموده : اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ [انشراح/ ۱] .

فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ [ق/ ۲۲] .

آیها لَمْ نَشْرَحِيان مَنّت خداست و کاری به وحی ندارد.

و آیهفكشَفْنَا مَرَبوط به قیامت است. به دلیل آیات قبلَو نُفِخَ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ وَ جَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَ شَهِيدٌ لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَذَا فَكشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ [ق/۲۲-۲۰]. که مربوط به قیامت است. چه کار به

الهام و وحی و

تأیید از طرف خدا دارد.

لغزش کسروی در نقل آیات در ۳ کتاب او هویدا است.

۲. تحریف قرآن از سوی کسروی

اصل قرآن :

وَ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَبُوعاً [اسراء/ ۹۰].

نقل کسروی :

وَ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَبُوعاً

اصل قرآن :

۲_ أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجَّرَ الْأَنْهَارَ خِلَالَهَا تَفْجِيراً [اسراء/ ۹۱].

نقل کسروی :

أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّاتٌ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ فَتُفَجَّرَ الْأَنْهَارَ خِلَالَهَا تَفْجِيراً

اصل قرآن :

۳_ أَوْ تُشَقِّطَ السَّمَاءَ كَمَا زَعَمَتْ عَلَيْنَا كَسُفًا أَوْ تَأْتِي بِاللَّهِ وَالْمَلَائِكَةَ قَبِيلًا [اسراء/ ۹۲].

نقل کسروی :

این قسمت از آیه را آخر همه ذکر کرده و به جای آن‌اؤ یكون لك بيت من زخرف [اسراء/ ۹۳]. را گفته.

اولاً خود آقای کسروی اعتراف کرده که آیات بالا را از ابوالفضل گلپایگانی از بزرگان بهائی ها گرفته و اشکالات دیگرش را قبل از کسروی یهود و نصارا بیان کرده اند و پاسخ هایی نیز داده شده است.

۳. اعتقاد کسروی به قرآن و جواب او

۱_ گاهی گوید کتاب آسمانی است.

۲_ گاهی گوید ساخته پیغمبر (ص) است.

۳_ گاهی مردم را به داوری قرآن می طلبد.

۴_ گاهی داوری قرآن را قبول ندارد.

۵_ گاهی قرآن را به تنهایی کافی می داند.

۶_ گاهی قرآن را سبب اختلاف مسلمین می داند.

آقای کسروی شما از قرآن به آیه ۹۰ و ۹۳ سوره اسریو قالوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَبُوعاً أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجَّرَ الْأَنْهَارُ خِلَالَهَا تَفْجيراً أَوْ تُسْقِطَ السَّمَاءَ كَمَا زَعَمَتْ عَلَيْنَا

كَسِفًا أَوْ تَأْتِي بِاللَّهِ وَالْمَلَائِكَةَ قِيَالًا أَوْ يَكُونُ لَكَ بَيْتٌ مِنْ زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَى فِي السَّمَاءِ وَلَنْ نُؤْمِنَ لِرُفَيْكٍ حَتَّى تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَقْرُوهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّيَ هَلْ كُنْتُ إِلَّا بَشَرًا رَسُولًا [اسراء/۹۳-۹۰].

استشهاد می کنید که پیغمبر معجزه نداشت. اگر شما اینقدر قرآن را قبول دارید که استشهاد می کنید، پس چرا به آیاتی که خود قرآن راجع به معجزه انبیاء دارد، مثل اژدها شدن عصا و ید بیضا برای اثبات معجزه استشهاد نمی کنید؟

۴. ایراد کسروی به قرآن

او می گوید آیه حَتَّى إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ [کهف/۸۶].

و آیه حَتَّى إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَى قَوْمٍ لَمْ نَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سِتْرًا [کهف/۹۰].

که درباره ذی القرنین است، اشکال دارد، زیرا این آیه با هیئت بطلمیوس که مردود است موافق است و دلالت بر مسطح بودن زمین و میخ بودن ستاره ها دارد.

جواب :

۱_ در کجای ۲ آیه نام زمین برده شده تا کروی یا مسطح باشد.

۲_ در کجای ۲ آیه کوبیده شدن ستاره ها به آسمان مثل میخ معلوم شده است؟

۳_ در هیئت بطلمیوس ستارگان به فلک هشتم مثل میخ کوبیده شده است، ولی قرآن ستارگان را زیور آسمان دنیا می داند

۴_ در آیه کلمه وَجَدَهَا را به معنای دید معنی کرده، غلط است.

۵_ بر فرض که قرآن روی هیئت بطلمیوس آمده و آن هیئت قطر خورشید را ۶۰ برابر قطر زمین می داند. چطور در زمین کوچکتر از خود فرو می رود؟

چند اشکال دیگر نیز دارد. پس مراد از مَغْرِبَ الشَّمْسِ و مَطْلِعَ الشَّمْسِ

امر نسبی و اعتباری

است و واقعیتی در خارج ندارد. مثل الفاظ (بالا ، پائین ، جلو ، عقب) که نسبی است.

مگر حالا آقایانی که کروی بودن زمین را مسلم می دانند تعبیر به مشرق و مغرب نمی کند. لفظ (مشرق و مغرب) که شاهد بر مسطح بودن نیست. مثلاً یک توپ که کروی است ، بالا ، پائین ، راست و چپ نباید داشته باشد.

تعجب اینجا است که کسروی نعره زده است که اگر همه جمع شوید جوابم را نمی دهید. از قم و نجف کمک بگیرید ، نخواهید توانست و اگر جوابم را دادید من از همه گفته هایم برمی گردم. در همان زمان جوابش چاپ شد. دید و خواند و قانع شد ، ولی به رو نیورد و برنگشت. امان از غرور ، امان از لجاجت ، امان از نامردی.

در کتاب المیزان ، اسلام و هیئت الهدی الی دین المصطفی ، مجموعه شرقیات در پیرامون آیه و تفسیر آن بحث شده است. برای مطالعه بیشتر به این چند کتاب مراجعه کنید.

کسروی وحی را (دانا کردن خدا کسی را) معنی می کند و فرشته و جبرئیل را لغو می داند.

جواب : اولاً ، کجا وحی این گونه معنی شده است ثانیاً ، این (دانا کردن خدا) امر خارق عادتی است و همگانی نیست و شما می گوئید کارهای خدا همه و همه روی برنامه است. امکان ندارد مریض به دعا شفا یابد. امکان ندارد به صدقه دفع بلا گردد. امکان ندارد از سنگ ، شتر بیرون آید. امکان ندارد ، آفتاب برگردد ، زیرا هر کاری با اسبابی باید باشد.

تمام اینها متن کلمات کسروی است در کتاب (ورجاوند ، ص ۴۶)

خوب آقای کسروی اگر هر

کاری اسبابی دارد ، دانائی هم اسبابی دارد یا از ۱ _ تحصیل یا از ۲ _ تجربه و یا از ۳ _ فکر و اندیشه است. شما که ادعا می کنید (خدا مرا دانا کرده) از کدام اسباب اگر همین ۳ اسباب است خدا خیلی ها را دانا کرده و اگر غیر از این ۳ اسباب است چیست؟ و چرا شما که برای قدرت خدا وسائل را محدود می کنید ، اسباب معنوی را قبول ندارید. سببیت دعا را برای شفا ، صدقه را برای سلامتی چون سبب مادی نیست ، قبول ندارید. چطور درباره خودتان می پذیرید؟

کسروی گوید : همان طوری که گفتگو با تلفن احتیاج به واسطه ندارد ، رابطه و وحی با خدا احتیاج به جبرئیل ندارد.

جواب ۱ _ شما اصل رابطه داشتن خود را ثابت کن تا بعد

۳. عقاید کسروی

۱. کسروی و دین

برای موسی ، معجزه ثابت می کنی؛ تو هم اگر پیغمبر هستی ، معجزه باید داشته باشی.

کسروی دین را در ۳ کتاب خود ۳ رقم معنای متضاد کرده است.

۱ _ در کتاب (پیرامون اسلام) گفته : دین ها همه یک رقم خواست های مردم است و کهنه و نو و قابل عوض شدن نیست و همه دین ها یکی است و همه از چند چیز صحبت می کند که آن چیزها عبارت است از :

۱. خدایی هست.

۲. هدف از خلقت هست.

۳. انسان اشرف مخلوقات است.

۴. بد و خوب با هم است و انسان باید خوب را انتخاب کند.

۵. قیامتی هست.

۶. عقب جهل و ناراحتی ها خوشی هائی است.

۷. تکان دادن عقلها

۲ _ در کتاب شیعی گری دین را معنی می کند به اینکه دین عبارت است از اینکه ایرانیان بدانند

چگونه کار کنند و همه بهره مند شوند و خرابی ها را آباد کنند. دین این است ، گفتگو از علی و ابوبکر چیست؟ باید دنیای خود را اصلاح کنیم.

۳_ در کتاب دیگرش جور دیگری معنی کرده و هر ۳ این کتاب در یک سال چاپ شده است.

اولاً ، کدام لغت دین را اینطور معنی کرده؟ مگر لغت دلخواهی افراد است؟

ثانیا ، ۲ معنای مذکوره متضاد است؛ کدام صحیح است ، کدام غلط؟

کسروی برای قدرت خدا حدّ معلوم کرده و در کتاب در پیرامون اسلام می گوید : نادانان خیال می کنند قدرت خدا غیر محدود است. این همان حرف یهود است که خدا در قرآن سوره ۵ نقل می کند وَ قَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَ لُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ [مائده/ ۶۴] .

کسروی هدف از همه آفرینش را زندگی دنیا می داند.

قرآن می گوید : اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهُمْ وَ زِينَةٌ وَ تَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَ تَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ [حدید/ ۲۰] .

و فرمود : إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانِ [عنکبوت/ ۶۴] .

و فرمود : الَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ [ابراهیم/ ۳] .

۲. کسروی و وحی

_ تو می گویی خدا بدون جبرئیل هم می تواند حقایق را به قلب القا کند. می گوئیم بدون پیغمبر هم می تواند حقایق را به قلب خود مردم القا کند؛ چطور می گویی خدا به قلب من القا کرد تا به شما برسانم و بگوئیم؟ تو جبرئیل را برای وساطت قبول نداری و می گویی لغو است و خدا بدون او می تواند ، ما هم وساطت ترا لغو می دانیم و می گوئیم خدا بدون تو می تواند به

قلب خودمان القا کند.

به قول سراج حرف های کسروی مثل حرف های آن روضه خوان قلبی بود که دروغ روضه می خواند و می گفت اینها را خود آقا به دلم می اندازد.

خلاصه در مسأله وحی ۳ اشکال به کسروی وارد است.

۱_ معنای وحی بی دلیل است.

۲_ وحی امر عادی نیست و او می گوید هر چیزی سبب ظاهر و عادی باید داشته باشد.

۳_ وساطت جبرئیل را لغو می دانست که اینهم ۲ ایراد داشت.

از کسروی پرسیدند برانگیخته را چگونه بشناسیم؟

گفت: همانطوری که دانشمند و پزشک را از رفتار و گفتارش نه، چیز دیگر.

این حرف چند اشکال دارد.

۱_ دانشمند و پزشک، ادعایی از طرف خدا و برانگیختگی ندارند و راه امتحان هر دو معلوم است، یکی از راه حل مشکلات و دیگری طبابت، امّا برانگیخته چون ادعای خارق عادت دارد که وحی است و ما نمی دانیم، باید نظیر همین خارق عادت را (وحی) که معجزه است نمایان کند تا ما از دیدن مثل پی به مثل ببریم.

معجزه و وحی هر دو خارق عادت است، هر که وحی را ادعا کند باید قادر بر دیگری باشد. خلاصه، راه امتحان برانگیخته، رفتار و کردار نیست، بلکه معجزه است تا تناسب داشته باشد. و ملاحظه شود گفتار و رفتار خوب چه تناسبی با وحی و ارتباط با خدا دارد. چقدر انسان های خوش گفتار و خوش رفتار که رابطه و وحی ندارند.

۲_ ما همان پزشک را قبل از مراجعه گواهینامه می خواهیم و بدون گواهینامه خود را به دست او نمی دهیم تا اگر خوب شدیم بعد بفهمیم خوب دکتری بود. بلکه اول گواهینامه می خواهیم. پیغمبر

را هم اولاً مصدق لازم است ، نه اینکه سر بسپاریم تا آخر ببینیم چه می شود. آخر عمر پی ببریم که اشتباه بوده یا نه.

۳. کسروی و مسئله نسخ

کسروی گوید ، چون در قرآن و احادیث ناسخ و منسوخ زیاد داریم و آن برای مقتضی زمان است باید الآن نیز بعضی از دستورات اسلام برای مقتضی زمان عوض شود.

جواب : به فرموده مرجع مجاهد گمان نیست ، حتی یک حدیث ناسخ دیگری باشد ، خوب بود ایشان لااقل مثال بزنند کدام حدیث ناسخ دیگری است.

اما در قرآن اولاً ، نسخ؛ یعنی تمام شدن مدّت حکم نه عوض شدن حکم.

ثانیا ، در آیاتی که ادعای نسخ شده آخر خود آیه می گوید که این حکم عوض شدنی است یا تصریحا یا تلویحا.

ثالثا ، اصل نسخ قرآن را آیت الله خوئی در البیان و علامه در المیزان چگونگی آن را ثابت کرده اند و فرموده اند نسخی ما نداریم. (مراجعه شود به این دو تفسیر)

رابعا ، نسخ ادعا شده درباره بعضی جزئیاتی است برای بعضی اشخاص ، نه احکام کلیه عمومی.

آری ، در اسلام احکامی نظر به احکام دیگری دارد. مثل :

لا- ضرر ، لا- حرج ، اکراه و اضطرار برای مراعات حال مردم. در همه جا نه اینکه حکم اولی را برداشته ، بلکه با وجود حکم اولی برای مراعات ، احکام ثانویه جعل کرده است.

۴. کسروی و استخاره

کسروی به استخاره اشکال کرده و مسخره می کند و می گوید خوب بود عالم را به استخاره می گرفتیم.

استخاره ۲ معنی دارد :

لغوی و آن در هر کاری خوب است.

اصطلاحی و آن در موردی است که عقل خود انسان

و عقلا از کار عاجز بماند. در انسان حال تحیر و اضطراب پیدا شود و خدا هم که می فرماید: **أَمَّنْ يَجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَ يَكْشِفُ السُّوءَ [نمل/۶۲]**.

ما از عقل و عقلا راهی نیافتیم و مجبوریم به یکی از ۲ راه مثلاً قدم گذاریم و متحیر و مضطر از خدا استخاره و راهنمایی می جوییم.

ثانیا، گیرم هر دو طرف کار مساوی باشد، اما همین که یکی خوب آمد، انسان دلگرم و از نظر روانی چه موقعیت هائی است که در اثر دلگرمی برای انسان پیدا می شود.

مخفی نماند مورد استخاره فقط صورت تحیر است، مثل انتخاب یکی از ۲ دکتر حاذق. انتخاب مورد ازدواج در صورت تعدد و مساوی بودن به حسب ظاهر. اختلاف نظر ۲ دکتر که عمل به کدام کنیم.

تمام اصول دین هر کدام به دیگری مربوط و متصل است و هر کدام مکمل و از شرایط دیگری است. مثلاً:

عدل مکمل توحید و نبوت از مقام و شؤون الهی است. امامت مکمل نبوت است. معاد نتیجه بساط رسالت است.

حالا اگر ما از راه لطف یا عجز مردم از تشکیل قانون برای خودشان فهمیدیم و گفتیم لابد باید خدا که ترس و لذت و حب و بغض و جهل در او راه ندارد. او باید برنامه تعیین کند و آن هم توسط پیغمبرانی که از جنس خود ما است برای ما بفرستد. حالا:

پیغمبری به نام محمد (ص) در ۲۳ سال با آن همه رنج ها، این همه احکام، حتی برای یک مستراح رفتن، خلوت کردن با زن، مسافرت، حیوانات، ساختمان،

نگاه کردن و برای تمام شؤون زندگی احکامی متین آورد و برای اجرای آن جنگ ها و مشکلاتی را متحمل شد ، وقتی از دنیا می رود هیچ جانشینی تعیین نکند. با آن وضعی که از مردم می دانستو إِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا إِلَيْهَا [جمعه/ ۱۱] .

آیا به هم ریختن این همه احکام و پامال کردن این همه رنج از خدا قبیح نیست؟ از پیغمبر (ص) قبیح نیست؟ کار خلاف عقل و عقلا نیست؟ رها کردن مردم به حال خود اگر مطلوب بود ، این همه زحمت چرا؟

۵. کسروی و حرم ائمه

کسرویون : آیا ساختن گنبد و بارگاه شرک نیست؟

جواب : اگر برای امام پرستی و پیغمبرپرستی یا امام زاده پرستی باشد چرا ، اما اگر برای احترام آنها ، استراحت زوار و عبادت خدا باشد ، عین خداپرستی است.

مگر قبر مطهر پیغمبر گنبد ندارد. ابوحنیفه و شیخ عبدالقادر در بغداد مگر گنبد ندارند؟

۱_ وَ مَنْ يَعْظُمُ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ [حج/ ۳۲] .

۲_ فِي بُيُوتِ أَدْنَى اللَّهِ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ [نور/ ۳۶] .

بهترین تعظیم و احترام شعایر این است که جایگاه عبادت او مورد رغبت من باشد (هر زمانی رغبت کردن مردم به چیزی است ، ما باید تا سرحدّ اجازه شرع مقدس به این اطلاق تعظیم عمل کنیم) .

چندین حدیث در تعمیر قبر ائمه (علیهم السلام) داریم و در حدیث فرمود : "تعمیر کننده قبر شما مثل تعمیر کننده بیت المقدس است و ثواب ۷۰ حجّ غیر از حجّه الاسلام دارد و تمام گناهانش بخشیده است ، مثل روزی که از مادر

متولد شده و در بهشت با ما ملاقات می کند."

اشکال :

حدیثی را آقایان نقل می کنند ، که قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَبْعَثُكَ عَلَى مَا بَعَثَنِي عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لَا تَرَى قَبْرًا مُشْرِفًا إِلَّا سَوَّيْتَهُ وَلَا تَمْنَأًا إِلَّا طَمَسْتَهُ [الطرائف ، ج ۲ ، ص ۵۵۲] .

و اینکه قبر از ۴ انگشت بلندتر نباشد ، آن هم آب بریزند که قهرا بعد از چندی با زمین مساوی شود. حالا پس چرا قبور امام ها بلند است و...

جواب :

۱- گیرم مخالف حدیث عمل شده ، آیا این شرک است.

۲- حدیث مربوط به خود قبر است ، چه کار به صحن و سرا و گنبد دارد.

۳- باید بین این حدیث با روایات زیادی که سنی و شیعه نقل کرده اند در استحباب تعمیر قبر جمع کرد و جمع آن مخصوص اهل فن است. شما صحاف بوده اید و اهل فن اینطور جمع کرده اند که حدیث ۴ انگشت مربوط به اول کار و وقت دفن میت است و روایات تعمیر و تعظیم مربوط به بعد از دفن است و هیچ مانعی ندارد.

مثال از خودم : اگر آقایی به نوکرش بگوید مهمان که آمد برق را روشن کن. بعدا بگوید برای مهمان فلان غذا را تهیه کن یا خلال بده ، این ۲ دستور با هم تنافی ندارد. یکی برای اول وقت پذیرایی است یکی برای آخر آن.

۴- امام فرمود : إِلَّا سَوَّيْتَهُ قَبْرًا مَسَاوِيًّا قَرَارًا بَدَهُ. مراد روی آن را صاف کردن است ، چون کراهت دارد روی قبر مثل پشت ماهی باشد؛ نه اینکه مراد با زمین یکسان کردن باشد و الّا

می فرمود: لَا تَرَى قَبْرًا مُشْرِفًا إِلَّا مَحْوَتُهُ

۴. ناهماهنگی اعتقاد و عمل کسروی

پزشک آرام نشسته ، مریض که ناچار شد خود به خود می رود سراغ پزشک. به خلاف برانگیخته که او باید خودش دنبال مردم رود و کسی که خود به راه می افتد ، برای هدایت باید دلالت قانع کننده ای از اول داشته باشد. نمی تواند به مردم بگوید : (ابتدا به ساکن) آهای مردم پیروی من بکنید تا بعد به شما خواهم گفت ، مثلاً اگر چیزی را آوردند در خانه با اصرار به شما بفروشنند باید خوبی آن خیلی روشن و ارزان باشد. به خلاف چیزی را که شما دنبال آن به مغازه می روید. اگر چه مجهول یا گران باشد ، می خرید. پیغمبر مثالش آن است که چیزی را با اصرار به شما القا می کند؛ برای پیشرفت خود باید قبل از القای نمونه به شما نشان دهد نه بعدا.

۴_ بر فرض صحّت همه اینها آیا کسروی در گفتار و رفتار قدم ثابتی دارد.

خودش زیارت را بت پرستی می داند ، ولی زنش را می فرستد برای زیارت.

خودش قاچاق رفتن به عتبات را بد می داند ، ولی پول و وسیله قاچاق برای زنش می فرستد.

خودش هم درباره اهمّیت اسلام و هم در رد اسلام کتاب می نویسد.

گاهی دین را امر ثابت معرفی می کند و گاهی می گوید : باید دین به مقتضی زمان عوض شود.

آیا اینها به گفته خود او دلیل بر چیست؟

کسروی در نوشته خود ، ۷ شرط برای برانگیخته ذکر می کند :

۱_ مبارزه با نادانی ها

۲_ سخن گفتن از حقایق

۳_ در راه هوس و احساسات شخصی قدم برنداشتن.

۴_ نترسیدن و بی پروائی

۵_ عدول نکردن از حرف

خود برای رضای دیگران

۶_ تکان دادن عقل ها

۷_ آموزگار عقل ها بودن.

اما خودش در تمام این شروطی که خود گفته مردود است.

در کتاب (نبرد با بی دینی) هر یک را ثابت کرده که ندارد.

۱. کشاورزی

۱. اهمیت کشاورزی در اسلام

۱. عمل کشاورزی

۱_ عَنْ يَزِيدَ بْنِ هَارُونَ الْوَاسِطِيِّ قَالَ : سَأَلْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ (ع) عَنِ الْفَلَّاحِينَ فَقَالَ : " هُمْ الزَّارِعُونَ كُنُوزُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ وَ مَا فِي الْأَعْمِيَالِ شَيْءٌ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الزَّرَاعَةِ وَ مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيًّا إِلَّا زَارِعًا إِلَّا إِدْرِيسَ فَإِنَّهُ كَانَ خَيَّاطًا " [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۳۸۴] .

۲_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الزَّارِعُونَ كُنُوزُ الْأَنْبِيَاءِ يَزْرَعُونَ طَبِيبًا أَخْرَجَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحْسَنُ النَّاسِ مَقَامًا وَ أَقْرَبُهُمْ مَنْزِلَةً يَدْعَوْنَ الْمُبَارَكِينَ [كافي ، ج ۵ ، ص ۲۶۱] .

۳_ سُئِلَ النَّبِيُّ (ص) أَى الْمَالِ خَيْرٌ؟ قَالَ : " زَرْعٌ زَرَعَهُ صَاحِبُهُ وَ أَصْلَحَهُ وَ أَدَّى حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ " [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۲۹۱] .

۴_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ست خصال ينتفع بها المؤمن بعد موته ولد صالح يستغفر له و مصحف يقرأ فيه و قلب يحفره و غرس يخرسه و صدقه ماء يجريه و سنه حسنه يؤخذ بها بعده [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۳۲۳] .

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَحْيَا أَرْضًا مَوَاتًا فَهِيَ لَهُ [تهذيب الأحكام ، ج ۷ ، ص ۱۵۲] .

۲_ قَالَ النَّبِيُّ (ص) تحفظوا تحفظوا من الارض فانها امكم و انه ليس من احد عامل عليها خيراً و شراً الا و هي مخبره به [نهج الفصاحه ، جمله ۱۱۳۰] .

الارض ارض الله والعباد عبادالله من احبى مواتا فهى له [نهج الفصاحه ، جمله ١٠]

عَنْ يَزِيدَ بْنِ هَارُونَ الْوَاسِطِيِّ قَالَ سَأَلْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ (ع) عَنِ الْفَلَّاحِينَ فَقَالَ : " هُمْ الزَّارِعُونَ كُنُوزُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ وَمَا فِي الْأَعْمَالِ شَيْءٌ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الزَّرَاعَةِ وَمَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيًّا إِلَّا زَارِعًا إِلَّا إِدْرِيسَ فَإِنَّهُ كَانَ خِيَاطًا " [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ٣٨٤] .

١٣ _ قال الصادق (ع) : إن الله عز و جل أحب لأنبيائه (ع) من الأعمال الحرث و الرعى لثلا يكرهوا شيئا من قطر السماء [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٣٢] .

١٤ _ عَنِ الصَّادِقِ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ " (آل عمران/١٢٢) قَالَ : " الزارعون " [بحار الأنوار ، ج ١٠٠ ، ص ٦٦] .

١٥ _ قال الصادق (ع) : الزَّارِعُونَ كُنُوزُ الْأَنْبِيَاءِ يُزْرَعُونَ طَيِّبًا أَخْرَجَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحْسَنُ النَّاسِ مَقَامًا وَ أَقْرَبُهُمْ مَنْزِلَةً يَدْعُونَ الْمُبَارَكِينَ [كافي ، ج ٥ ، ص ٢٦١] .

يشير هذا لتعليم الصادقى الى نكته توحيديه هامه ، ربما يغفل عنها الغافلون. و هى ان المحصولات الزراعيه التى تحصل من زرع الزارعين ، وثمار الغراس ، ليست الا- ما يعدُّه و يخرج له عباده (قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ [اعراف/٣٢] .) [فالزراع يزرعون ما يخرج الله عزوجل ، والغارسون يغرسون ذلك لا غير ؛ فالفاعل الحقيقى هو الله _ تعالى شأنه _ بتعبته النواميس و اعداده القوى و الجنود الفعالة فى العالم] .

١٦ _ قال الصادق (ع) : الكيمياء الأكبر

آبيارى

١_ قال رسول الله (ص) : مَنْ سَقَى طَلْحَةً أَوْ سِدْرَةً فَكَأَنَّمَا سَقَى مُؤْمِنًا مِنْ ظَمًا [تفسير عياشى ، ج ٢ ، ص ٨٦] .

٢_ قال النبي (ص) : ما من امرء يحيىء ارضا فيشرب منها كبد حرّ الا كتب الله له بها اجرا [نهج الفصاحه ، جمله ، ٢٦٦٥] .

٢. خود كفائى

قال رسول الله (ص) : مَنْ أَكَلَ مِنْ كَدِّ يَدِهِ مَرَّ عَلَى الصَّرَاطِ كَالْبُرْقِ الْخَاطِفِ [جامع الأخبار ، ص ١٣٩] .

من اكل من كدّ يده نظر الله اليه قال رسول الله (ص) : "مَنْ أَكَلَ مِنْ كَدِّ يَدِهِ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ بِالرَّحْمَةِ ثُمَّ لَا يَعِذُّهُ أَيْدَاءٌ" [جامع الأخبار ، ص ١٣٩] .

بالرحمه من أكل من كدّ يده قال رسول الله (ص) : "مَنْ أَكَلَ مِنْ كَدِّ يَدِهِ حَلَالًا فَتَحَ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ" [جامع الأخبار ، ص ١٣٩] .

حلالا فتح له ابواب قال رسول الله (ص) : "من أكل من كد يده كان يوم القيامة فى عداد الأنبياء و يأخذ ثواب الأنبياء" [جامع الأخبار ، ص ١٣٩] .

قال رسول الله (ص) : طلب الحلال فريضه على كل مسلم و مسلمه [جامع الأخبار ، ١٣٩] .

رسول خدا وقتى به مردى بر مى خورد مى پرسيد : هل له حرفهاگر مى گفتند : نه ، مى فرمود : سقط من عيني

سپس فرمود : لأن المؤمن إذا لم يكن له حرفه يعيش بدنيهايان بيكارى : بى دينى [جامع الأخبار ، ١٣٩] .

٣. شغل انبياء

قال الصادق (ع) : إن الله عز و جل أحب لأنبيائه (ع)

من الأعمال الحرث و الرعى لثلا يكرهوا شيئا من قطر السماء [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٣٢] .

قال الصادق (ع) : مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيًّا إِلَّا زَرَعًا إِلَّا إِدْرِيسَ (ع) فَإِنَّهُ كَانَ حَيَاطًا [وسائل الشيعة ، ج ١٧ ، ص ٤١] .

٢. خصوصيات كشاورز

١. توجه به توحيد

توجه به توحيديشقى بماءٍ واحدٍ [رعد/٤] .

٢. توجه به معاد

فصل بهار معاد را در انسان زنده مى كند : وَ اللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ فَتَثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَاهُ إِلَى بَلَدٍ مَيِّتٍ فَأُحْيِينَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَلِكَ النُّشُورُ [فاطر/٩] .

حيينا به بِلْدَةٍ مَيِّتًا كَذَلِكَ الْخُرُوجُ [ق/١١] .

٣. شادى آفرين

قال الصادق (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ اخْتَارَ لِأَنْبِيَائِهِ الْحَرْثَ وَ الزَّرْعَ كى لَا يَكْرَهُوا شَيْئًا مِنْ قَطْرِ السَّمَاءِ [وسائل الشيعة ، ج ١٩ ، ص ٣٣] .

٤. تماس با طبيعت

١ _ عَنْ الصَّادِقِ (ع) فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ "وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ" (آل عمران/١٢٢) قَالَ : "الزارعون" [بحار الأنوار ، ج ١٠٠ ، ص ٦٦] .

٢ _ تماس با طبيعت : كوه ، دريا ، زمين ، حيوان .

٣. فلسفه كم محصولى

١. گناه

بُظْلَمَ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَ بَصَدَّهْمُ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا [نساء/١٦٠] .

قال الصادق (ع) : مَنْ زَرَعَ حِنْطَةً فِي أَرْضٍ فَلَمْ يَزَكْ زَرْعَهُ أَوْ خَرَجَ زَرْعُهُ كَثِيرَ الشَّعِيرِ فَبُظْلِمَ عَمَلِهِ فِي مَلِكِ رَقَبِهِ الْأَرْضِ أَوْ بُظْلِمَ لِمَزَارِعِيهِ وَ أَكْرَتِهِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٣٠٦] .

قال الصادق (ع) : مَنْ زَرَعَ حِنْطَةً فِي أَرْضٍ فَلَمْ يَزَكْ زَرْعَهُ أَوْ خَرَجَ زَرْعُهُ كَثِيرَ الشَّعِيرِ فَبُظْلِمَ عَمَلِهِ فِي مَلِكِ رَقَبِهِ الْأَرْضِ أَوْ بُظْلِمَ

لِمَزَارِعِيهِ وَ أَكْرَتِهِ لِإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ "فَبِظُلْمٍ مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ" (نساء/١٦٠) [كافي ، ج ٥ ، ص ٣٠٦] .

الفات نظر

يستفاد من استدلال الامام (ع) بهذه الآيه ، ان آيات السماويه النازله بصدد الظالمين من ساير الاقوام و

الشعوب ، لا- تخصّصهم بل تعمّ المسلمين ايضاً ، اذا عملوا عملهم. و له فى الاحاديث نظائر متعدده _ و لعل عدم ركون المورد مخصصاً يشمل امثال المقام بنحو.

فى هذا الضوء ، ان الآيات الكثيره النازله فى رفض الاغنياء و المترفين من الغابرين و التنديد بهم و بحياتهم الباذخه ، تعمّ الذين يضاھونهم من المسلمين ، اذ الهدايه لا تخصّ قوما دون قوم.

۲. آزمايش

لَتَبْلُوَنَكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَ الْأَنْفُسِ وَ الثَّمَرَاتِ وَ بَشِّرِ الصَّابِرِينَ [بقره/ ۱۵۵] .

۳. عدم پرداخت زكات

قال الباقر (ع) : إِذَا مَنْعُوا الزَّكَاةَ مَنْعَتِ الْأَرْضُ بَرَكَتَهَا مِنَ الزَّرْعِ وَ الثَّمَارِ وَ الْمَعَادِنِ كُلِّهَا [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۷۴] .

قال الصادق (ع) : إِذَا أُمْسِكْتَ الزَّكَاةَ هَلَكَتِ الْمَاثِيَةُ وَ إِذَا جَارَ الْحُكْمُ فِي الْقَضَاءِ أُمْسِكَ الْقَطْرُ مِنَ السَّمَاءِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۵۲۴] .

قال الباقر (ع) : إِذَا لَمْ يَأْمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ لَمْ يَنْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لَمْ يَتَّبِعُوا الْأَخْيَارَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ شَرَّارَهُمْ فَيَدْعُوا خِيَارَهُمْ فَلَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۷۴] .

۴. عدم انفاق

أَنْ لَا يَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مِسْكِينٌ [قلم/ ۲۴] .

فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ [قلم/ ۲۰] .

۵. كمى اطلاعات

كمى اطلاعات کشاورزان از دانش هاى کشاورزى موجب كم محصولى مى شود.

۶. عدم مديريت

۷. ضعف کشاورز

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضَ وَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَ سَيَخَّرْ لَكُمْ الْفُلُكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَ سَخَّرَ لَكُمْ الْأَنْهَارَ

وَ سَخَّرَ لَكُمْ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ دَائِبِينَ وَ سَخَّرَ لَكُمْ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ وَ آتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَ

إِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ [ابراهيم/ ٣٢-٣٤] .

٤. اهداف کشاورزی در اسلام

١ _ قال الصادق (ع) : سُئِلَ النَّبِيُّ (ص) فَأَيُّ الْمَالِ بَعْدَ الْبَقْرِ خَيْرٌ قَالَ الرَّاسِيَاتُ فِي الْوَحْلِ وَالْمُطْعِمَاتُ فِي الْمَحَلِّ [كافي ، ج ٥ ، ص ٢٦٠] .

٢ _ قال الصادق (ع) : إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ أَرْزَاقَ أَنْبِيَائِهِ فِي الزَّرْعِ وَالصَّوْعِ لِيَلْمُوا بِكَرْهٍ شَيْئًا مِنْ قَطْرِ السَّمَاءِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٢٦٠] .

٣ _ قال الصادق (ع) : مَنْ ضَاقَ عَلَيْهِ الْمَعَاشُ أَوْ قَالَ الرَّزْقُ فَلْيَشْتِرِ صِغَارًا وَ لِيَبِعْ كِبَارًا [كافي ، ج ٥ ، ص ٣٠٥] .

٤ _ قال رسول الله (ص) : عَلَيْكُمْ بِالْغَنَمِ وَالْحَرْثِ فَإِنَّهُمَا يَغْدُوَانِ بِخَيْرٍ وَيُرْوَحَانِ بِخَيْرٍ [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٦٤٣] .

١ _ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : مَا أَرْزَعُ الزَّرْعَ لَطَلَبِ الْفَضْلِ فِيهِ وَ مَا أَرْزَعُهُ إِلَّا لِنَيْلِهِ الْمُعْتَرِّ وَ ذُو الْحَاجَةِ وَ تَنَالَهُ الْقَتْبَرَةُ مِنْهُ خَاصَّةً مِنَ الطَّيْرِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٢٥] .

٢ _ قال امير المومنين (ع) : أَنَّ مَعَايِشَ الْخَلْقِ خَمْسَةٌ الْإِمَارَةُ وَالْعِمَارَةُ وَ التَّجَارَةُ وَ الْإِحَارَةُ وَ الصَّدَقَاتُ إِلَى أَنْ قَالَ وَ أَمَّا وَجْهُ الْعِمَارَةِ فَقَوْلُهُ تَعَالَى "هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَ اسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا " (هود/٦١) فَأَعْلَمْنَا سُبْحَانَهُ أَنَّهُ قَدْ أَمَرَهُمْ بِالْعِمَارَةِ لِيَكُونَ ذَلِكَ سَبَبًا لِمَعَايِشِهِمْ بِمَا يَخْرُجُ مِنَ الْأَرْضِ مِنَ الْحَبِّ وَ الثَّمَرَاتِ وَ مَا شَاكَلَ ذَلِكَ مِمَّا جَعَلَهُ اللَّهُ مَعَايِشَ لِلْخَلْقِ [وسائل الشيعة ، ج ١٩ ، ص ٣٥] .

٣ _ قال الصادق (ع) : إِنِّي لَأَعْمَلُ فِي بَعْضِ ضِيَاعِي حَتَّى أَعْرِقَ وَ إِنَّ لِي مَنْ يَكْفِينِي لِيَعْلَمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنِّي أَطْلُبُ

الرِّزْقَ الْحَلَالَ [كافي ، ج ٥ ، ص ٧٧] .

٤_ قال امير المومنين (ع) : مَنْ وَجَدَ مَاءً وَ تَرَاباً ثُمَّ افْتَقَرَ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ [قرب الإسناد ، ص ٥٥] .

٥_ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَابِرٍ قَالَ أَتَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) وَإِذَا هُوَ فِي حَائِطٍ لَهُ بِيَدِهِ مِسْجَاهٌ وَ هُوَ يَفْتَحُ بِهَا الْمَاءَ وَ عَلَيْهِ قَمِيصٌ شَبَّهَ الْكُرَائِسَ كَأَنَّهُ مَخِيطٌ عَلَيْهِ مِنْ ضَيْقِهِ . [كافي ، ج ٥ ، ص ٧٦] .

٦_ قال الصادق (ع) : أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَعْتَقَ أَلْفَ مَمْلُوكٍ مِنْ كَدِّ يَدِهِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٧٤] .

٥. دستور العمل های کشاورزی در اسلام

١. در کاشت

١_ قال رسول الله (ص) : لا يقولن أحدكم زرع و ليقل حرث [بحار الأنوار ، ج ١٠٠ ، ص ٦٣] .

٢_ قال الصادق (ع) : إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَزْرَعَ زَرْعاً فَخُذْ قَبْضَةً مِنَ الْبُذْرِ وَ اسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ وَ قُلْ " أَوْرَأَيْتُمْ مَا تَحْرَثُونَ أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ " (واقعه/٦٤-٦٣) ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ تَقُولُ : يٰلِئِلهِ الزَّارِعِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قُلِ : اللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ حَيًّا مُبَارَكًا وَ اَرْزُقْنَا فِيهِ السَّلَامَةَ ثُمَّ انْثِرِ الْقَبْضَةَ الَّتِي فِي يَدِكَ فِي الْقَرَاخِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٢٦٢] .

٣_ قال الصادق (ع) : لَا تَضْرِمِ بِاللَّيْلِ وَ لَا تَحْصُدْ بِاللَّيْلِ وَ لَا تَصْحُحْ بِاللَّيْلِ وَ لَا تَبْذُرْ بِاللَّيْلِ فَإِنَّكَ إِنْ تَفْعَلَ لَمْ يَأْتِكَ الْقَانِعُ وَ الْمُعْتَرُّ [كافي ، ج ٣ ، ص ٥٦٥] .

٤_ مر النبي برجل بسوق يبيع طعاما بسعر هو ارخص من سعر السوق فقال لم؟ قال صبرا و احتسابا. قال (ص) : ابشر فان الجالب الي سوقنا كالمجاهد في سبيل

الله و المحتكر فى سوقنا كالمحد فى كتاب الله. [مستدرک الصحیحین ، ج ۲ ، ص ۱۲] .

۵_ قال الباقر (ع) : تَقُولُ إِذَا غَرَسْتَ أَوْ زَرَعْتَ وَ "مَثَلُ كَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَضْمَلُهَا ثَابِتٌ وَ فَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ تُوتِي أَكْلَهَا كُلَّ حِينٍ يَأْذِنُ رَبُّهَا " (ابراهيم/ ۲۵-۲۴) [كافي ، ج ۵ ، ص ۲۶۳] .

امام باقر (ع) فرمود : " وقتى خواستى بذر پاشى مشتى از بذرها را در دستت بگير و به سوى قبله بایست و اين آيه را تلاوت كن : أَفْرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ أَمْ أَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ [(واقعہ/ ۶۴-۶۳)] ، سپس بگو : خدايا تو زارعى نه كس ديگر ، سپس بگو : اللهم صل على محمد و آل محمد و اجعله مباركا و ارزقه السلامه و العافيه و السرور و الغبطه ، آنگاه آن بذرها را پاش . "

كشاورزى همراه با ايمان و توكل . به خودتان مغرور نشويد ، كارها همه به دست خداست .

اوست كه خورشيد را تسخير كرده : سَخَّرَ لَكُمْ الشَّمْسَ [ابراهيم/ ۳۳] .

اوست كه به بادها فرمان مى دهد تا ابرها را جابجا كنند .

اوست كه به ابرهافرمان بارش مى دهد : أَنَا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ [سجده/ ۲۷] .

اوست كه به زمين فرمان رويش مى دهد : يَنْبُتْ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَ الزَّيْتُونَ وَ النَّخِيلَ وَ الْأَعْنَابَ وَ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَ آيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ [نحل/ ۱۱] .

اوست كه به وسيله باران گياهان را مى روياند .

اوست كه درختان رنگارنگ مى آفريند .

اوست كه اگر بخواهد همه را ويران مى كند .

اوست كه يك دانه را مى گيرد ، ۷۰۰ دانه مى دهد .

اوست كه غذای شما

۲. در برداشت

هنگام برداشت محصول اول زکات واجب را بپردازیم.

۴_ قال الصادق (ع) : إِنَّ فِي الزَّرْعِ حَقَّيْنِ حَقٌّ تُوخَذُ بِهِ وَ حَقٌّ تُعْطِيهِ فَأَمَّا الَّذِي تُوخَذُ بِهِ فَالْعُشْرُ وَ نِصْفُ الْعُشْرِ وَ أَمَّا الْحَقُّ الَّذِي تُعْطِيهِ فَإِنَّهُ يَقُولُ " وَ آتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ " (انعام/۱۴۱) فَالضُّعْتُ تُوتِيهِ ثُمَّ الضُّعْتُ حَتَّى تَفْرُغَ [بحار الأنوار، ج ۹۳، ص ۹۶].

تأیید این روایت آنکه : این سوره در مکه نازل شده و زکوه واجب در سال دوم هجری

۲_ عَنْ سَمَاعَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي قَوْلِهِ " وَ آتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ " (انعام/۱۴۱) قَالَ حَقُّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ عَلَيْكَ وَاجِبٌ وَ لَيْسَ مِنَ الزَّكَاةِ تَقْبِضُ مِنْهُ الضُّعْتُ مِنَ السُّبُلِ لِمَنْ يَحْضُرُكَ مِنَ السُّوَالِ وَ لَا تَحْضُدُ بِاللَّيْلِ وَ لَا تَجِدُ بِاللَّيْلِ لِأَنَّ اللَّهَ يَقُولُ " وَ آتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ " (انعام/۱۴۱) فَإِذَا أَنْتَ حَصَدْتَهُ بِاللَّيْلِ لَمْ يَحْضُرْكَ سُوَالٌ وَ لَا يَضْحَى بِاللَّيْلِ " [تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۳۷۹]

۳_ قال الباقر (ع) : لا يكون الحصاد و الجذاذ بالليل ، إن الله يقول " وَ آتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ وَ لَا تُشْرَفُوا إِنَّهُ لَا يَحِبُّ الْمُسْرِفِينَ " (انعام/۱۴۱) قال : كان فلان بن فلان الأنصاري سماه و كان له حرث و كان إذا جذه تصدق به ، و بقي هو و عياله بغير شيء ، فجعل الله ذلك سرفا [تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۳۷۹].

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " وَ آتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ " (انعام/۱۴۱) قَالَ : " أَعْطِ

مَنْ حَضَرَكَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَإِنْ لَمْ يَحْضُرْكَ إِلَّا مُشْرِكٌ فَأَعْطِهِ" [تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۳۷۷].

عَنْ هِشَامِ بْنِ الْمُتَنَّى قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) "وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ" (انعام/۱۴۱) قَالَ: "أَعْطِ مَنْ حَضَرَكَ مِنْ مُشْرِكٍ أَوْ غَيْرِهِ" [تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۳۷۷].

۶. وظائف حکومت اسلامی در کشاورزی

۱. برنامه ریزی

حاکم اسلامی باید برنامه ریزی دراز مدت نسبت به کشاورزی داشته باشد :

۱_ امید دادن

۲_ برنامه داشتن

۳_ شکوفا کردن استعدادها

۴_ بهره گیری کامل از طبیعت.

حضرت علی (ع) شخصی است که دوشادوش کارگران و کشاورزان کار می کند. و پیرامون بار هسته خرما فرمود: " اینها خرماست اگر خدا بخواهد." که امام باقر (ع) فرمودند: "یکی از آنها خطا نرفت و همه به بار نشست".

قال الباقر (ع): لَقِيَ رَجُلًا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) وَ تَحْتَهُ وَسُقُّ مِنْ نَوَى فَقَالَ لَهُ: مَا هَذَا يَا أَبَا الْحَسَنِ تَحْتَكَ؟ فَقَالَ: مَائَةُ أَلْفِ عَيْدِقٍ إِنْ شَاءَ اللَّهُ قَالَ: فَغَرَسَهُ فَلَمْ يَغَادِرْ مِنْهُ نَوَاءً وَاحِدَةً [كافي، ج ۵، ص ۷۴].

۲. تحقیقات و دادن تسهیلات

تخفیفات در مالیات: قال امیر المومنین (ع): فَإِنْ شَكُوا ثِقَلًا (سنگینی مالیات) أَوْ عَلَهُ أَوْ انْقِطَاعَ شَرْبٍ أَوْ بَالِهِ أَوْ إِحَالَهُ أَرْضٍ اغْتَمَرَهَا غَرَقٌ أَوْ أَجْحَفَ بِهَا عَطَشٌ خَفَّفْتَ عَنْهُمْ بِمَا تَرْجُو أَنْ يَضِلَّ بِهَ أَمْرُهُمْ وَ لَا يَثْقُلَنَّ عَلَيْكَ شَيْءٌ خَفَّفْتَ بِهِ الْمُؤْنَةَ عَنْهُمْ فَإِنَّهُ ذُخْرٌ يُعُودُونَ بِهَ عَلَيْكَ فِي عَمَارِهِ بِإِمَادِكَ وَ تَرْبِيْنِ وَ لَأَيْتِكَ مَعَ اللَّهِ تَجْلِبِبُكَ حُسْنُ ثَنَائِهِمْ وَ تَبْجِيحِكَ بِإِسْتِفَاضِهِ الْعَدْلِ فِيهِمْ مُعْتَمِدًا فَضْلَ قُوَّتِهِمْ بِمَا ذَخَرْتَ عِنْدَهُمْ مِنْ إِجْمَامِكَ لَهُمْ وَ الثَّقَةَ مِنْهُمْ بِمَا عَوَّدْتَهُمْ

مِنْ عَيْدِكَ عَلَيْهِمْ وَرَفِقَتِكَ بِهِمْ فَرِيماً حَدَثَ مِنَ الْأُمُورِ مَا إِذَا عَوَّلْتَ فِيهِ عَلَيْهِمْ مِنْ بَعْدِ اخْتِمَلُوهُ طَيْبَةً أَنْفُسِهِمْ بِهِ فَإِنَّ الْعُمَرَانَ مُخْتَمِلٌ مَا حَمَلْتَهُ وَإِنَّمَا يُوْتَى خَزَابُ الْأَرْضِ مِنْ إِعْوَازِ (ورشکستگی) أَهْلِهَا وَإِنَّمَا يَعْوِزُ أَهْلُهَا لِإِشْرَافِ أَنْفُسِ الْوَلَاهِ عَلَى الْجَمْعِ وَ سُوءِ ظَنِّهِمْ بِالْبَقَاءِ وَ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۳. اهمیت به کاشت و برداشت

۱ _ مسئول کاردان و امین قراردادان : اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ [يوسف/۵۵] .

۲ _ تبلیغات و ارشاد : وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا [اعراف/۹۶] .

۳ _ توزیع عادلانه : وَ لَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَعَوْا فِي الْأَرْضِ [شوری/۲۷] .

۴ _ توجه به تجربه ها : از تاریخ غافل نشویمو عَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا [روم/۹] .

۵ _ کنترل مفسدین : خان ها خطرناکندوَ إِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا [اسراء/۱۶] .

۶ _ جلوگیری از سوء استفاده دیگران : كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَ لَا تَطْغَوْا فِيهِ [طه/۸۱] .

۷ _ جلوگیری از افساد : وَ يَهْلِكُ الْحَرْثُ وَ النَّسْلُ [بقره/۲۰۵] اگر حکومت حق نباشد إِذَا تَوَلَّى [بقره/۲۰۵] .

نشاء افساد را هم قرآن معرفی کرده است :

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَ الْبَنِينَ وَ الْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَ الْفِضَّةِ وَ الْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَ الْأَنْعَامِ وَ الْحَرْثِ [آل عمران/۱۴] .

۷. تذکرات در باب کشاورزی

۱ _ هستی از آن او است : لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ [بقره/۱۱۶] .

۲ _ اندازه گیری از آن او است : وَ إِنُّ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا

عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ [حجر/ ۲۱] .

۳_ نعمت ها تنها مادی نیست : وَ أَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَ بَاطِنَةً [لقمان/ ۲۰] .

۴_ هدف هستی انسان است : سَخَّرَ لَكُمْ [ابراهیم/ ۳۲] . مَتَاعاً لَكُمْ [مائده/ ۹۶] .

۵_ او از ما آباد کردن خواسته : هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَ اسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا [هود/ ۶۱] .

۶_ در سرشت انسان علاقه به خاک و آب است.

۷_ در شریعت عبادات با آب و خاک است.

۸_ نام گذاری سوره های قرآن با طبیعت.

۹_ با صراحت امر به تلاش کرده : فَأَمْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا [ملک/ ۱۵] .

۱۰_ زمین را ذلول و باران را نازل کرده.

۱۱_ زمین را سخی قرار داده : فِي كُلِّ سُبُلَةٍ مَائَةٌ حَبَّةٍ [بقره/ ۲۶۱] .

۱۲_ هیچ چیز در طبیعت لغو نیست : یا خوردنی یا پوشیدنی یا برای انسان یا چارپا یا مستقیم یا غیر مستقیم و یا برای جلب نظر است.

۱۳_ زمین سیئات را حسنات می کند : يَبْدُلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ [فرقان/ ۷۰] .

۱۴_ زمین قابلیت استفاده های گوناگون را دارد : آبش را در خود ذخیره می کند. سخت و نرم هر کدام برای کاری.

۱۵_ تنوع در رنگ و مزه و بو : وَ نُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ فِي الْأَكْلِ [رعد/ ۴] . فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا [فاطر/ ۲۷] .

۱۶_ چندین بار در قرآن آمده : وَ لَا تَعْنُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ [بقره/ ۶۰] .

۱۷_ بارها آمده : كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَ لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ [بقره/ ۱۶۸] .

أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ [اعراف/ ۱۷۶] نباشید.

۱۹_ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ [بقره/ ۱۱] نباشید.

۲۰_ تفاوت ها را وسیله آزمایش بدانید : رَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيُبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ [انعام/ ۱۶۵] .

۲۱_ زیبایی های طبیعت ما را از زیبایی معنوی غافل نکند : زِينَةٌ لَهَا [كهف/ ۷] . حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيْنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ [حجرات/ ۷] .

۲۲_ زیبایی های طبیعت برای عیاشی نیست ، برای رشد است : إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِيُبْلُوهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا [كهف/ ۷] .

۲۳- وَ آتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ وَ لَا تُشْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ [انعام/ ۱۴۱] .

۲۴_ وَ آتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ [نور/ ۳۳] .

۲۵_ وَ ابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ [قصص/ ۷۷] .

تذکرات :

۱_ کسی که کشاورزی کند ، چون زحمت کشیده از نظر روانی لذت می برد. (روانی)

۲_ کسی که کشاورزی کند ، چون زحمت کشیده صرفه جویی می کند. (اقتصادی)

۳_ کسی که کشاورزی کند ، چون زحمت کشیده احساس خودکفایی و استقلال می کند. (سیاسی)

۴_ کسی که کشاورزی کند ، چون زحمت کشیده از سلامتی بیشتری برخوردار است. (طبی)

۵_ کسی که کشاورزی کند ، چون زحمت کشیده ایام فراغت را با کار مفید پر می کند ، و به فساد کمتر کشیده می شود. (اخلاقی _ اجتماعی)

۶_ کشاورزی عامل تعادل است. (اجتماعی)

۷_ کشاورزی زمینه خلاقیت را زیاد می کند. (علمی)

۸_ باید جوانان را برای کار مفید بسیج کرد.

۹_ پادگانها مشکلات نان و گوشت

خود را می توانند حل کنند.

۱۰ _ دولت باید امنیت شغلی به کشاورزان بدهد. (پراکنده نمودن امکانات)

۱۱ _ علم کشاورزی

۱۲ _ برنامه ریزی برای تولید زمین های کم آب و پر آب

۱۳ _ فاصله کارشناسان از کشاورزان

۱۴ _ اشتغال مسئولین به کشاورزی

۱۵ _ تشویق و ایجاد امید از هر جهت :

مالی

صدا و سیما

نماز جمعه

کنکور

قال رسول الله (ص): الأمل رحمه لأمتي و لو لا الأمل ما رضعت والده ولدها و لا غرس غارس شجرا [أعلام الدين ، ص ۲۹۵]

۱۶ _ توجه به میوه هایی که در قرآن آمده :

انگور : ۱۲ مرتبه

خرما

زیتون : ۶ مرتبه

انجیر

انار

موز

طبقه کشاورز و کارگر :

تولید زیاد و مصرف کم

طبقه مرفه :

تولید کم و مصرف زیاد

طبقه متوسط :

تولید متوسط و مصرف متوسط

۱. کمیته امداد

۱. اهمیت برآوردن حاجات مردم

رَوَى أَنَّ أَنْصَارِيًّا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ (ص) يَسْأَلُهُ وَ جَاءَ رَجُلٌ مِنْ ثَقِيفٍ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): " يَا أَخَا ثَقِيفٍ إِنَّ الْأَنْصَارِيَّ قَدْ سَبَقَكَ بِالْمَسْأَلَةِ فَاجْلِسْ كَيْمَا نَبْدَأَ بِحَاجَةِ الْأَنْصَارِيَّ قَبْلَ حَاجَتِكَ " [منیه المريد ، ص ۲۷۲] .

۲. حق سائل

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): حَقُّ السَّائِلِ إِعْطَاؤُهُ عَلَى قَدْرِ حَاجَتِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۲۵] .

۳. عزت نفس

حدود ۴۰۰ کامیون از نماز جمعه تهران توسط محرومانی که خودشان حقوق بگیرند کمک ارسال شد.

یک سوم پرسنل بدون حقوق است.

۱۳۳ میلیون تومان آرد به محرومان دادیم. گفتند: بدهید به جبهه.

چینی مجانی را عروس فقیر به خاطر داشتن ملامین پذیرفت.

تَوَلَّوْا وَ أَعْيُنُهُمْ تَفِيضٌ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ [توبه/۹۲] .

فقر: فقیر شریف

زکات را امام اجازه دادند.

طرح شهید رجائی توسط این کمیته اداره می شود.

شورای مرکزی امداد خدمت امام قالیچه را بردند که امام از دیدن آن لذت برد و فرمود: باید این چنین باشد.

کمک کردن و کمک شدن شغل نشود.

کمک های کمیته فقط برای از کارافتادگان است و همین که جوانی توانست کار کند دیگر نه.

گ

۱. گاندی

مادر او بانویی متدین بود و در شخصیت آینده گاندی اثر فراوان داشت.

شاگرد باهوش و زرنگی نبود، اما از دورنگی و حيله گری و تحقیر بدش می آمد. وقتی بازرس سر کلاس آمد و کلمه ای از او پرسید، بلند نبود. معلم به او اشاره کرد که از شاگرد بغل دستی بنویس، امّا او این کار را نکرد و مورد طعن معلّم قرار گرفت.

از همان اوائل مایل بود دیگران را تربیت کند و به راه صحیح هدایت کند.

بعد از اتمام درس تصمیم گرفت وکیل دادگستری بشود. مادرش گفت به شرطی راضی می شوم که به شراب و زن و گوشت دست نزنی.

در لندن به مطالعه قرآن و انجیل پرداخت و تاریخ پیامبر اسلام (ص) را خواند.

مدتی به آفریقای جنوبی رفت و با ورودش به آفریقا و دیدن تبعیض ها مبارزاتش را شروع کرد و پس از اندکی هندی ها، او را نماینده خود کردند و او به پخش جزوه ای پرداخت. در طول اقامت در آفریقا بارها زندان رفت و کتک خورد و یک بار نزدیک بود کشته شود.

وقتی به هند بازگشت، تصمیم گرفت از سراسر هند بازدید کند و اوضاع مردم را از نزدیک ببیند.

در نیمه دوم تحصیلات خود در لندن از تشریفات زندگی کناره گرفت و عزم جزم کرد

تا حدّ امکان به سادگی زندگی کند.

تصمیم گرفت به حدّ اقل دارایی اکتفا کند و به همین دلیل تمام دارایی خود را ، حتی جواهرآلات همسرش را به کنگره هندی های مقیم آفریقا هدیه کرد. به طوری که روز مرگ وی معلوم شد تمام دارایی او عبارت بود از یک ساعت ، دو جفت کفش چوبی ، یک عینک ، یک قلم ، کارد مخصوص باز کردن پاکت ، یک نمکدان ، ۲ کاسه چوبی ، یک قاشق چوبی و یک پارچه شبیه به لُنگ.

گانندی می گفت : آثار نوشته های دانشمندان بزرگ و در رأس آنها دو کتاب آسمانی انجیل و قرآن در روح من بسیار تأثیر گذاشته است.

گانندی معتقد بود : هر کس پندی می دهد ، باید در درجه اول خود ، واجد آن پند باشد.

در آفریقا علیه قانون سیاه مبارزه کرد و ۱۰ ماه به زندان رفت و در زندان به مطالعه پرداخت و اعلام داشت بهترین محل برای ساختن و پرداختن روح ، زندان است.

وقتی صاحبان کارخانجات نسّاجی حاضر نشدند خواسته های کارگران را برآورند ، گانندی اعلام کرد که اعتصاب غذا خواهد کرد و تا روزی که مسأله حل نشود ، دست به غذا نخواهد زد و این ماجرا اثر زیادی بر کارفرما گذاشت و پس از سه روز ، مسأله حل شد.

در هیچ میتینگ و تظاهراتی نبود که خود پیشاپیش آن نباشد و مخالفان علت موفقیت او را این امر می دانند.

وقتی قانونی شبیه به کاپیتولاسیون در هند به اجرا درآمد گانندی به طور جدی وارد صحنه سیاست شد.

در یکی از راهپیمائی ها به خاطر کشته شدن یک افسر انگلیسی ۱۲۰۰ نفر را به قتل رساندند

و ۳۶۰۰۰ نفر را زخمی کردند که در آن روز عزای عمومی در هند اعلام شد.

از کارهای مهم او برقرار کردن ارتباطی گرم بین قشر روشنفکر و دانشجو با توده مردم بود.

او تمام مدال‌هایی که در طول سال‌های گذشته از انگلیسی‌ها دریافت کرده بود را پس داد و با این کار نهضت عدم همکاری را با انگلستان پایه‌گذاری کرد و به دنبال این اقدام تعداد زیادی از بزرگان هند، درجه‌ها و مدال‌های خود را پس دادند.

از کارهای او ایجاد وحدت بین مسلمین و هندوها بود. اما با نقشه‌های دشمن، این وحدت از بین رفت.

در یکی از راهپیمایی‌ها، مأموری کشته شده و به دنبال او گاندی را به ۶ سال زندان محکوم کردند.

وقتی از زندان بیرون آمد و اختلاف مسلمانان و هندوها را دید، ۵ سال در راه وحدت بین مسلمانان و هندوها کوشید. گاندی با ۷۸ نفر به مدت ۲۴ روز پیاده در سواحل هند راهپیمایی کردند و با این کار به ظاهر ساده، نمک را از انحصار انگلیسی‌ها بیرون آوردند و مردم با شنیدن این حرکت فوج فوج به سوی ساحل رفتند و گاندی با برداشتن مشتی نمک گفت: ما اجازه نمی‌دهیم دشمن استفاده کند. به دنبال این حرکت در نیمه شب آن روز دستگیر و به زندان رفت.

وقتی گاندی شنید انگلیس تصمیم گرفته برای پیروان هر مذهب انتخابات جداگانه‌ای منظور کند، گفت: تا پای جان به اعتصاب غذا ادامه خواهیم داد تا این تصمیم پس گرفته شود و بالا-خره در روز پنجم اعتصاب او، انگلیس، حرفش را پس گرفت.

گاندی یک بار برای آشتی مسلمانان

و هندوها اعتصاب غذای ۲۱ روزه گرفت و برای ایجاد وحدت ، مرتب از شهری به شهر دیگر می رفت و روزه می گرفت و مردم به خاطر او اوامرش را گوش می دادند و او بر اثر این غذا نخوردن ها بسیار لاغر شده بود.

بالاخره پس از یک ترور ناموفق ، او به دست یک هندوی متعصب به قتل رسید ، و با گفتن کلمه خداوندا از دنیا رفت.

از رسوم او این بود که همه روزه یک آیه از هر یک از کتب مقدسه ادیان بزرگ را می خواند. هفته ای یک بار (روزهای دوشنبه) روزه می گرفت. هفته ای یک بار (روزهای سه شنبه) حرف نمی زد و به تفکر می پرداخت. متجاوز از ۳۰ کتاب از او به جای مانده که به بعضی از آنها اشاره می شود :

۱ _ صد در صد ساخت هند ، ۲ _ کفّ نفس ، ۳ _ کمبود خوار و بار و مسأله کشاورزی ، ۴ _ به هندوها و مسلمانان ، ۵ _ کلید بهداشت ، ۶ _ بانوان و ظلم اجتماعی که به آنان روا می شود و...

۱. گدایی

۱. ارزش عزّت نفس

۱- قَالِ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ قَوْمَا أَتَوَا رَسُولَ اللَّهِ (ص) فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ اضْمِنْ لَنَا عَلِيَّ رَبِّكَ الْجَنَّةَ قَالَ عَلِيٌّ أَنْ تَعِينُونِي بِطَوْلِ السَّجُودِ قَالُوا نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ (ص) فَضَمَّنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ فَبَلَغَ ذَلِكَ قَوْمًا مِنَ الْأَنْصَارِ قَالَ فَأَتَوْهُ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ اضْمِنْ لَنَا عَلِيَّ رَبِّكَ الْجَنَّةَ قَالَ عَلِيٌّ أَنْ لَا تَسْأَلُوا أَحَدًا شَيْئًا قَالُوا نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ فَضَمَّنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ وَكَانَ الرَّجُلُ مِنْهُمْ يَسْقُطُ سَوْطَهُ وَهُوَ عَلِيٌّ دَابِتَهُ حَتَّى يَتَنَاوَلَهُ كِرَاهِيَهُ أَنْ يَسْأَلَ أَحَدًا شَيْئًا وَإِنْ

كان الرجل لينقطع شسعه فيكره أن يطلب من أحد شسعا [مجموععه ورام ، ج ٢ ، ص ٧٩] .

٢- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَوْمًا لِأَصْحَابِهِ : أَلَا تُبَايِعُونِي؟ فَقَالُوا : قَدْ بَايَعْنَاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ " قَالَ : تُبَايِعُونِي عَلَى أَنْ لَا تَسْأَلُوا النَّاسَ فَكَانَ بَعْدَ ذَلِكَ تَفْعُ الْمَخْضَرَةُ مِنْ يَدِ أَحَدِهِمْ فَيَنْزِلُ لَهَا وَ لَا يَقُولُ لِأَحَدٍ نَاوِلْنِيهَا [عده الداعي ، ص ٩٩] .

٣- قال رسول الله (ص) : من يتفكّل لي ان لا يسأل الناس شيئا و اتكفل له بالجنه؟ قال ثوبان : انا فكان ثوبا لا يسأل الناس شيئا [كنز ، ١٧١٤٢] .

٤- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ يَتَّخِذُ حَبْلًا فَيَأْتِي بِحُزْمِهِ حَطْبٍ عَلَى ظَهْرِهِ فَيَبِيعُهَا فَيَكْفُ بِهَا وَجْهَهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ [عده الداعي ، ص ١٠٠] .

٥- قال أبو سعيد منصور بن الحسن الآبي في كتاب نثر الدرر على بن الحسين زين العابدين (ع) نظر إلى سائل يبكي فقال : "لو إن الدنيا كانت في كف هذا ثم سقطت منه ما كان ينبغي له أن يبكي " [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ١٠٦] .

٢. كتمان فقر

١- عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ قَيْسِ بْنِ رُمَانَ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فَذَكَرْتُ لَهُ بَعْضَ حَالِي فَقَالَ : " يَا جَارِيَهُ هَاتِي ذَلِكَ الْكَيْسَ هَيْدِهِ أَرْبَعِمَائِهِ دِينَارٍ وَصِيْلِنِي بِهَا أَبُو جَعْفَرٍ فَخُذْهَا وَ تَفَرَّجْ بِهَا قَالَ فَقُلْتُ : لَا وَاللَّهِ جَعَلْتُ فِدَاكَ مَا هَذَا دَهْرِي وَ لَكِنْ أَحْبَبْتُ أَنْ تَدْعُوَ اللَّهَ لِي قَالَ فَقَالَ : إِنِّي سَأَفْعَلُ وَ لَكِنْ إِيَّاكَ أَنْ تُخْبِرَ النَّاسَ بِكُلِّ حَالِكَ فَتُهَوَّنَ عَلَيْهِمْ " . [رجال الكشي ، ص ١٨٣] .

٢- قَالَ لُقْمَانُ لِأَبْنِهِ : " يَا

بُنِيَ ذُقْتُ الصَّبْرَ وَ أَكَلْتُ لِحْيَاءَ الشَّجَرِ فَلَمْ أَجِدْ شَيْئاً هُوَ أَمْرٌ مِنَ الْفَقْرِ فَإِنْ بُلِيَتْ بِهِ يَوْماً وَ لَمَّا تُظْهِرِ النَّاسَ عَلَيْهِ فَيَسِدْ تَهِينُوكَ وَ لَا يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ اِرْجِعْ إِلَى الَّذِي ابْتَلَاكَ بِهِ فَهُوَ أَقْدَرُ عَلَى فَرَجِكَ وَ سَلِّهُ مَنْ ذَا الَّذِي سَأَلَهُ فَلَمْ يَعْطِهِ أَوْ وَثِقَ بِهِ فَلَمْ يَنْجِهِ" [كافي ، ج ٤ ، ص ٢٢] .

٣. زشتی گدایی

- ١- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ سَأَلَ النَّاسَ شَيْئاً وَ عِنْدَهُ مَا يَقُوْتُهُ يَوْمَهُ فَهُوَ مِنَ الْمُسْرِفِينَ [تفسير عياشى ، ج ٢ ، ص ١٤] .
- ٢- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَرْبَعَةٌ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ كَثْمَانُ الْحَاجَةِ وَ كَثْمَانُ الصَّدَقَةِ وَ كَثْمَانُ الْمَرَضِ وَ كَثْمَانُ الْمُصِيبَةِ [أمالى مفيد ، ص ٨] .
- ٣- من يتقبل لى بواحد فاقبل له بالجنة؟ قلت : انا. قال (ص) : لا تسئل الناس شيئا [كنز العمال ، ج ٦ ، ص ٤٩٥] .
- ٤- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِيَّاكُمْ وَ سُؤَالَ النَّاسِ فَإِنَّهُ ذُلٌّ فِي الدُّنْيَا وَ فَقْرٌ تُعْجَلُونَهُ وَ حِسَابٌ طَوِيلٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [كافي ، ج ٤ ، ص ٢٠] .
- ٥- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : طَلَبُ الْحَوَائِجِ إِلَى النَّاسِ اسْتِثْلَابٌ لِلْعِزِّ وَ مِذْهَبُهُ لِلْحَيَاءِ وَ الْيَأْسُ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ عِزٌّ لِلْمُؤْمِنِ فِي دِينِهِ وَ الطَّمَعُ هُوَ الْفَقْرُ الْحَاضِرُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٤٨] .
- ٦- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ سَأَلَ النَّاسَ وَ عِنْدَهُ قُوْتٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ يَلْقَاهُ وَ لَيْسَ عَلَى وَجْهِهِ لَحْمٌ [ثواب الأعمال ، ص ٢٧٦] .
- ٧- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَسْأَلُوا إِخْوَانَكُمْ الْحَوَائِجَ فَيَمْنَعُوكُمْ فَتَغْضَبُونَ فَتَكْفُرُونَ [مصادقه الإخوان ، ص ٥٤] .
- ٨- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ مَسَّاهُ الرَّجُلُ كَسْبَهُ بِوَجْهِهِ [

٩- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ سَأَلَ مِنْ غَيْرِ فَقَرَّ فَكَأَنَّهَا يَأْكُلُ الخَمْرَ [عده الداعي ، ص ٩٩] .

١٠- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : شِيعَتُنَا مَنْ لَا يَسْأَلُ النَّاسَ وَ لَوْ مَاتَ جُوعاً [عده الداعي ، ص ٩٩] .

١١- يَحْسَبُهُمُ الجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ [بقره/٢٧٣] .

١٢- لَا يَسْتَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافاً (اصرار) [بقره/٢٧٣] .

١٣- به امام صادق (ع) گفت : دست سالمی که کار کنم ندارم ، مالی را هم که تجارت کنم در بساط نیست ولی محروم و محتاجم آیا اجازه گدائی می دهید؟ فقال (ع) : "اعْمَلْ فَأَحْمِلْ عَلَى رَأْسِكَ وَ اسْتَغْنِ عَنِ النَّاسِ" [کافی ، ج ٥ ، ص ٧٦] .

١٤- روى ابن عباس قال : كان رسول الله إذا نظر الرجل فأعجبه قال : "هل له حرفه" فإن قالوا : "لا" قال : "سقط من عيني" قيل : "و كيف ذاك يا رسول الله" قال : "لأن المؤمن إذا لم يكن له حرفه يعيش بدينه" [جامع الأخبار ، ص ١٣٩] .

١٥- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْأَلُ مِنْ غَيْرِ حَاجَةٍ فَيَمُوتُ حَتَّى يَحْوَجَهُ اللَّهُ إِلَيْهَا وَ يَبْتِ اللَّهُ لَهُ بِهَا النَّارَ [کافی ، ج ٤ ، ص ١٩] .

١٦- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ فَتَحَ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ مَسْأَلِهِ فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ بَابَ فَقْرٍ [کافی ، ج ٤ ، ص ١٩] .

١٧- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَوْ يَعْلَمُ السَّائِلُ مَا فِي الْمَسْأَلَةِ مَا سَأَلَ أَحَدٌ أَحَدًا وَ لَوْ يَعْلَمُ الْمُعْطَى مَا فِي الْعَطِيَةِ مَا فِي الْعَطِيَةِ مَا رَدَّ أَحَدٌ أَحَدًا ثُمَّ قَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّهُ مَنْ سَأَلَ وَ هُوَ بَظْهَرِ غَنَى لَقِيَ اللَّهَ مَحْمُوسًا وَجْهَهُ

يَوْمَ الْقِيَامَةِ [مستطرفات السرائر ، ص ٦٣٧] .

١٨- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : السُّؤَالُ يَضْعَفُ لِسَانَ الْمُتَكَلِّمِ وَ يَكْسِرُ قَلْبَ الشَّجَاعِ الْبَطْلِ وَ يُوَقِفُ الْحَرَ الْعَزِيزَ مَوْقِفَ الْعَبْدِ الذَّلِيلِ وَ يَذْهَبُ بِهَاءِ الْوَجْهِ وَ يَمْحَقُ الرِّزْقَ [غررالحكم ، ص ٣٦١] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : طَلِبَ الْحَوَائِجَ إِلَى النَّاسِ مِثْلَهُ لِلْحَيَاءِ وَ مِثْلَهُ لِلْحَيَاءِ وَ اسْتِخْفَافَ بِالْوَقَارِ وَ هُوَ الْفَقْرُ الْحَاضِرُ وَ قَلَهُ طَلِبَ الْحَوَائِجَ مِنَ النَّاسِ هُوَ الْغِنَى الْحَاضِرُ [تحف العقول ، ص ٢٧٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمَسْأَلَةُ طَوْقُ الْمِثْلَةِ تَسْلُبُ الْعَزِيزَ عِزَّهُ وَ الْحَسِيبَ حَسْبَهُ [غررالحكم ، ص ٣٦١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : التَّقَرُّبُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِمَسْأَلَتِهِ وَ إِلَى النَّاسِ بِتَرْكِهَا [غررالحكم ، ص ١٩٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمَنِيَّةُ وَ لَا الدَّيْنِيَّةُ وَ التَّقَلُّلُ وَ لَا التَّوَسُّلُ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٩٦] .

٢٦- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الَّذِي يَسْأَلُ مِنْ غَيْرِ حَاجَةٍ كَمِثْلِ الَّذِي يَلْتَقِطُ الْجَمْرَ [كنز ، ١٦٦٩٣] .

٢٧- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : شَهَادَةُ الَّذِي يَسْأَلُ فِي كَفِّهِ تُرَدُّ [عداه الداعي ، ص ٩٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ هَدَاهُ اللَّهُ لِلْإِسْلَامِ وَ عِلْمَهُ الْقُرْآنَ ثُمَّ سَأَلَ النَّاسَ كَتَبَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ فَقِيرٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [مجموعته ورام ، ج ١ ، ص ٩] .

٤. آثار گدایی

١- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أُنْفِسِمُ بِاللَّهِ وَ هُوَ حَقٌّ مَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَيَّ نَفْسِهِ بَابَ مَسْأَلِهِ إِلَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ بَابَ فَقْرٍ [عداه الداعي ، ص ٩٩] .

٢- قَالَ الرَّضَا (ع) : الْمَسْأَلَةُ مِفْتَاحُ الْبُؤْسِ [بحار الأنوار ، ج ٩٣ ، ص ١٥٧] .

٣- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمَسْأَلَةُ

مفتاح الفقر [غررالحكم ، ص ٣٤١] .

٤- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَأَلَ النَّاسَ أَمْوَالَهُمْ تَكْثُرًا فَإِنَّمَا هِيَ جَمْرَةٌ فَلْيَسْتَقِلَّ مِنْهُمْ أَوْ لِيَسْتَكْثِرُوا [جامع الأخبار ، ص ١٣٧] .

٥- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَأَلَ مِنْ ظَهْرِ غَنَى فَصَدَّاعٌ فِي الرَّأْسِ وَ دَاءٌ فِي الْبُطْنِ [الخرائج و الجرائح ، ج ٢ ، ص ٥١٣] .

٦- قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : ضَمِنْتُ عَلَى رَبِّي أَنَّهُ لَا يَسْأَلُ أَحَدًا مِنْ غَيْرِ حَاجِهِ إِلَّا اضْطَرَّتْهُ الْمَسْأَلَةُ يَوْمًا إِلَى أَنْ يَسْأَلَ مِنْ حَاجِهِ [كافي ، ج ٤ ، ص ١٩] .

٧- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْأَلُ مِنْ غَيْرِ حَاجِهِ فَيَمُوتُ حَتَّى يَحْوَجَهُ اللَّهُ إِلَيْهَا وَ يَتَّبِعَ اللَّهُ لَهُ بِهَا النَّارَ [كافي ، ج ٤ ، ص ١٩] .

٨- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ سَأَلَ وَ هُوَ بَظْهَرٍ غَنَى لَقِيَ اللَّهَ مَخْمُوشًا وَجْهُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [وسائل الشيعة ، ج ٩ ، ص ٤٣٧] .

٩- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ثَلَاثَةٌ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَا يَرْكِبُهُمْ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ الدِّيُوثُ مِنَ الرِّجَالِ وَ الْفَاحِشُ الْمُتَفَحِّشُ وَ الَّذِي يَسْأَلُ النَّاسَ وَ فِي يَدِهِ ظَهْرُ غَنَى [تفسير عياشى ، ج ١ ، ص ١٧٨] .

١٠- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنِ سَأَلَ النَّاسَ وَ عِنْدَهُ قُوَّةٌ ثَلَاثَةٌ أَيَّامٍ لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ يَلْقَاهُ وَ لَيْسَ عَلَى وَجْهِهِ لَحْمٌ [ثواب الأعمال ، ص ٢٧٦] .

٥. مشکل خود را با چه کسی مطرح کنیم؟

١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) لَوْلِيَدِهِ الْحَسَنِ (ع) : يَا بَنِي إِذَا نَزَلَ بِعِكَ كَلْبُ الزَّمَانِ وَ قَحِطُ الدَّهْرِ فَعَلَيْكَ بِدَوَى الْأُصُولِ الثَّابِتَةِ وَ الْفُرُوعِ النَّابِتَةِ مِنْ أَهْلِ الرَّحْمَةِ وَ الْإِيثارِ وَ الشَّفَقَةِ فَإِنَّهُمْ أَقْضَى لِلْحَاجَاتِ وَ أَمْضَى

لِدْفَعِ الْمَلَمَاتِ [أعلام الدين ، ص ٢٧٤] .

٢- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَوْتُ الْحَاجَةِ أَهْوَنُ مِنْ طَلِبِهَا إِلَى غَيْرِ أَهْلِهَا [نهج البلاغه ، حكمت ٦٦] .

٣- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكَ وَ طَلَبَ الْفَضْلِ وَ اكْتِسَابَ الطَّسَابِيجِ وَ الْقَرَارِيطِ مِنْ ذَوِي الْأَكْفِ الْيَابِسَةِ وَ الْوُجُوهِ الْعَابِسَةِ فَإِنَّهُمْ إِنْ أَعْطُوا مَنُّوا وَإِنْ مَنَعُوا كَدُّوا [أعلام الدين ، ص ٢٧٤] .

٤- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَاءٌ وَجْهَكَ جَامِدٌ يَقْطِرُهُ السُّؤَالُ فَأَنْظِرْ عِنْدَ مَنْ تُقْطِرُهُ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٤٦] .

٥- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا شَيْءَ أَوْجَعُ مِنَ الْاضْطِرَارِ إِلَى مَسْأَلَةِ الْأَعْمَارِ [غررالحكم ، ص ٤٦٦] .

٦- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَسْأَلْ مِنْ تَخَافُ أَنْ يَمْنَعَكَ [أعلام الدين ، ص ٣٠٤] .

٧- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَطَاعَ فَاسْأَلْ مَا يَسْتَطَاعُ [غررالحكم ، ص ٣٤١] .

٨- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَمَلَ فَاجْرَا كَانَ أَدْنَى عَقُوبَتِهِ الْحَرَمَانَ [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ٣٥٠] .

٩- قَالَ الْجَوَادُ (ع) : مَنْ لَمْ يَعْرِفِ الْمَوَارِدَ أَعَيْتَهُ الْمَصَادِرُ [أعلام الدين ، ص ٣٠٩] .

١٠- قَالَ الرِّضَا (ع) : مَنْ طَلَبَ الْأَمْرَ مِنْ وَجْهِهِ لَمْ يَزَلْ وَإِنْ زَلَّ لَمْ تَخْذَلْهُ الْحِيلَةُ [العدد القويه ، ص ٢٩٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ سَأَلَ غَيْرَ اللَّهِ اسْتَحَقَّ الْحِرْمَانَ [غررالحكم ، ص ١٩٣] .

٦. درمان

١- یکی از یاران پیامبر (ص) برای کمک خدمت رسید فرمود (ص) : اثنی بما فی منزلک و لا تحقر شیئا فأتاه بحلس (فرش و جل است) و قدح فقال رسول الله (ص) من يشتریهما فقال رجل هما

علی بدرهم فقال من یزید فقال رجل هما بدرهمین فقال هما لك ابتع بأحدهما طعاما لأهلك و ابتع بالآخر فأسا (تبر و تیشه) فأتاه بفأس فقال (ع) من عنده نصاب لهذا الفأس فقال أحدهم عندی فأخذه رسول الله (ص) فأثبتته بیده فقال اذهب و احتطب (هیزم جمع کن) و لا تحقرن شوکا و لا رطبا و لا یابسا ففعل ذلك خمس عشره ليله فأتاه و قد حسنت حاله فقال (ع) هذا خیر من أن تجيء یوم القیامه و فی وجهک کدوح (خدشه) الصدقه [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۴۵] .

درسهائی از این حدیث :

الف : تولید کار و فرار از گدائی

ب : دخالت مستقیم حاکم اسلامی در تهیه ابزار تولید

ج. زشت نبودن فروش اثاثیه منزل برای کار تولیدی.

د : شغل ساده عیب نیست.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَلَا وَ لَأَ تُحَقَّرَنَّ شَيْئًا [ثواب الأعمال ، ص ۲۹۲] .

ه _ : همکاری مردم که یک دسته چوب آورد.

و : مزایده.

۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَسْأَلُوا إِلَّا اللَّهَ سُبْحَانَهُ فَإِنَّهُ إِنْ أَعْطَاكُمْ أَكْرَمَكُمْ وَ إِنْ مَنَعَكُمْ خَارَ لَكُمْ [غررالحکم ، ص ۱۹۳] .

۲- قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : إِذَا مَا عَضَّكَ الدَّهْرُ فَلَا تَجْنَحْ إِلَى خَلْقٍ وَ لَا تَسْأَلْ سِوَى اللَّهِ تَعَالَى قَاسِمَ الرِّزْقِ فَلَوْ عَشْتِ وَ طَوَفْتِ مِنَ الْغَرْبِ إِلَى الشَّرْقِ لَمَا صَادَفْتِ مَنْ يَقْدِرُ أَنْ يَسْعِدَ أَوْ يَشْقَى [كشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۳۴] .

۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَأَلْنَا أَعْطَيْنَاهُ وَ مَنْ اسْتَعْنَى أَعْنَاهُ اللَّهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۳۸] .

خاطرات

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اسْتَدَّتْ حَالُ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ص فَقَالَتْ لَهُ امْرَأَتُهُ : "لَوْ

أَتَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ (ص) فَسَأَلْتَهُ "فَجَاءَ إِلَى النَّبِيِّ (ص) فَلَمَّا رَأَاهُ النَّبِيُّ (ص) قَالَ: "مَنْ سَأَلْنَا أَعْطَيْنَاهُ وَمَنْ اسْتَعْنَى أَعْنَاهُ اللَّهُ" فَقَالَ الرَّجُلُ مَيَّا يَعْنِي غَيْرِي فَرَجَعَ إِلَى امْرَأَتِهِ فَأَعْلَمَهَا فَقَالَتْ: "إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) بَشَّرَ فَأَعْلَمَهُ فَأَتَاهُ" فَلَمَّا رَأَاهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) قَالَ: "مَنْ سَأَلْنَا أَعْطَيْنَاهُ وَمَنْ اسْتَعْنَى أَعْنَاهُ اللَّهُ" حَتَّى فَعَلَ الرَّجُلُ ذَلِكَ ثَلَاثًا ثُمَّ ذَهَبَ الرَّجُلُ فَاسْتَعَارَ مِعْوَلًا ثُمَّ أَتَى الْجَبَلَ فَصَعِدَهُ فَقَطَعَ حَطْبًا ثُمَّ جَاءَ بِهِ فَبَاعَهُ بِنِصْفِ مِئَةٍ مِنْ دَقِيقٍ فَرَجَعَ بِهِ فَأَكَلَهُ ثُمَّ ذَهَبَ مِنَ الْغَدِ فَجَاءَ بِأَكْثَرٍ مِنْ ذَلِكَ فَبَاعَهُ فَلَمْ يَزَلْ يَعْمَلُ وَيَجْمَعُ حَتَّى اشْتَرَى مِعْوَلًا ثُمَّ جَمَعَ حَتَّى اشْتَرَى بَكْرَيْنِ وَغُلَامًا ثُمَّ أَثْرَى حَتَّى أَيْسَرَ فَجَاءَ إِلَى النَّبِيِّ (ص) فَأَعْلَمَهُ كَيْفَ جَاءَ بِسَأَلِهِ وَكَيْفَ سَمِعَ النَّبِيُّ (ص) فَقَالَ النَّبِيُّ (ص): "قُلْتُ لَكَ مَنْ سَأَلْنَا أَعْطَيْنَاهُ وَمَنْ اسْتَعْنَى أَعْنَاهُ اللَّهُ" [كافي، ج ٢، ص ١٣٩].

٧. اضطرار

١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنْ الْمَسْأَلَةُ لَا تَحُلُّ إِلَّا لِفَقْرٍ مُدْفَعٍ أَوْ عِزْمٍ مُقْطَعٍ [جامع الأخبار، ص ١٣٧].

٢- قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَنْ الْحَسَنَ (ع) قَالَ لِرَجُلٍ سَأَلَهُ إِنْ الْمَسْأَلَةَ لَا تَحُلُّ إِلَّا فِي إِحْدَى ثَلَاثٍ دَمٍ مُفْجِعٍ أَوْ دَيْنٍ مُفْرِحٍ أَوْ فَقْرٍ مُدْفَعٍ [خصال صدوق، ج ١، ص ١٣٥].

٣- قَالَ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ (ع): اذْفَعِ الْمَسْأَلَةَ مَيَّا وَحَيْدَتِ التَّحْمُلَ يُمْكِنُكَ فَإِنَّ لِكُلِّ يَوْمٍ رِزْقًا جَدِيدًا وَاعْلَمْ أَنَّ الْإِلْحَاحَ فِي الْمَطَالِبِ يَسْلُبُ الْبُهَاءَ وَيُورِثُ التَّعَبَ وَالْعَنَاءَ فَاصْبِرْ حَتَّى يَفْتَحَ اللَّهُ لَكَ بَابًا يَسِيهُلُ الدُّخُولُ فِيهِ فَمَا أَقْرَبَ الصُّنْعِ إِلَى الْمَلْهُوفِ وَالْأَمْنِ مِنَ الْهَارِبِ الْمَخُوفِ فَرَبَّمَا كَانَتْ الْغَيْرُ

نَوْعِ أَدَبٍ مِنَ اللَّهِ وَ الْحُظُوظِ مَرَاتِبٍ فَلَمَّا تَعَجَّلَ عَلَى ثَمَرِهِ لَمْ تُدْرِكْ وَ إِنَّمَا تَنَالُهَا فِي أَوَانِهَا وَ اعْلَمْ أَنَّ الْمِدْبَرَ لَكَ اعْلَمْ بِالْوَقْتِ الَّذِي يَصْلُحُ حَالُكَ وَ لَا تَعْجَلْ بِخَوَائِجِكَ قَبْلَ وَقْتِهَا فَيَضِيقَ قَلْبُكَ وَ صَدْرُكَ وَ يَغْشَاكَ الْقُنُوطُ [عده الداعي ، ص ١٣٦] .

٤- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أجز السائل في حق له كأجر المتصدق عليه [النوادر راوندى ، ص ٣] .

٨. شخصيت سائل

١- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إن قدر السؤال أكثر من قيمه النوال فلا تستكثرها ما أعطيتموه فإنه لن يوازي قدر السؤال [غررالحكم ، ص ٣٦١] .

٢- قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى : يَا مُوسَى أَكْرِمِ السَّائِلَ إِذَا أَتَاكَ بِرَدٍّ جَمِيلٍ أَوْ إِعْطَاءٍ يَسِيرٍ [كافي ، ج ٨ ، ص ٤٥] .

٩. ملاك شناخت

١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : انظروا إلى السائل فإن رقت قلوبكم له فهو صادق [الجعفریات ، ص ٥٧] .

٢- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْفَضْلِ التُّوفَلِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ السَّائِلِ يَسْأَلُ وَ لَا يَدْرِي مَا هُوَ قَالَ : "أَعْطِ مَنْ وَقَعَتْ لَهُ الرَّحْمَةُ فِي قَلْبِكَ" [كافي ، ج ٤ ، ص ١٤] .

١٠. رد سائل

كمك به سائل

١- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّمَا اتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا لِأَنَّهُ لَمْ يَرُدَّ أَحَدًا وَ لَمْ يَسْأَلْ أَحَدًا قَطُّ غَيْرَ اللَّهِ تَعَالَى [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٣٤] .

٢- روى أن أنصاريًا جاء إلى النبي (ص) يسأله و جاء رجل من ثقيف فقال رسول الله (ص) : "يا أخا ثقيف إن أنصاري قد سبقك بالمسألة فاجلس كيما نبدأ بحاجه أنصاري قبل حاجتك" [منيه المرید ، ص ٢٧٢] .

٣- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَسْتَحِ مِنْ إِعْطَاءِ الْقَلِيلِ فَإِنَّ الْحِرْمَانَ أَقْلُ مِنْهُ [نهج البلاغه ، حكمت ٦٧] .

١- وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ [ضحى / ١٠] .

٢- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَرُدَّنَّ سَائِلًا وَ لَوْ بِشِقِّ ثَمَرِهِ أَوْ مِنْ شَطْرِ عِنَبٍ [بشاره المصطفى ، ص ٢٤] .

٣- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَرُدُّوا السَّائِلَ وَ لَوْ بِظِلْفٍ مُحْتَرِقٍ [كافي ، ج ٤ ، ص ١٥] .

٤- قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : ما أقبح بالرجل أن يسأل الشيء فيقول لا [مشكاة الأنوار ، ص ٢٣٠] .

٥ - قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَوْ يَعْلَمُ السَّائِلُ مَا عَلَيْهِ مِنَ الْوِزْرِ مَا سَأَلَ أَحَدٌ أَحَدًا وَ لَوْ يَعْلَمُ الْمَسْئُولُ مَا عَلَيْهِ إِذَا مَنَعَ مَا مَنَعَ أَحَدٌ أَحَدًا]

تحف العقول ، ص ٣٠٠

٦- قَالَ الْحُسَيْنُ (ع): صاحب الحاجه لم يكرم وجهه عن سولك فأكرم وجهك عن رده [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ٣٢] .

٧- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لا تخيب راجيك ، فيمقتك الله و يعاديك [أمالي طوسي ، ص ٢٩٩] .

٨- قَالَ الْكَاظمُ (ع): مَنْ أَتَاهُ أَخُوهُ الْمُؤْمِنُ فِي حَاجَةٍ فَإِنَّمَا هِيَ رَحْمَةٌ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ سَأَفْعَلُ إِلَيْهِ فَإِنْ قَبِلَ ذَلِكَ فَقَدْ وَصَّيْتَهُ بِوَلَايَتِنَا وَهُوَ مَوْصُولٌ بِوَلَايَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٦٧] .

٩- قَالَ الصَّادِقُ (ع): إن الرجل ليسألني الحاجه فأبادر بقضائها مخافه أن يستغنى عنها فلا يجد لها موقعا إذا جاءته [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ١٧٩] .

١٠- قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا مَنَعَ رَسُولَ اللَّهِ ص سَائِلًا قَطُّ إِنْ كَانَ عِنْدَهُ أُعْطِيَ وَإِلَّا قَالَ يَا تَبَى اللَّهُ بِهِ [كافي ، ج ٤ ، ص ١٥] .

١١- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تَقْطَعُوا عَلَى السَّائِلِ مَسْأَلَتَهُ فَلَوْلَا أَنَّ الْمَسَاكِينَ يَكْذِبُونَ مَا أَفْلَحَ مَنْ رَدَّهُمْ [كافي ، ج ٤ ، ص ١٥] .

١٢- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لو لا أن السؤال يكذبون ما قدس من ردهم [جامع الأخبار ، ص ١٣٨] .

١٣- قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إنا لنعطى غير المستحق حذرا من رد المستحق [عده الداعي ، ص ١٠١] .

١٤- قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): يا ثابت أخاف أن يكون بعض من يسألنا مستحقا فلا نطعمه و نرده فينزل بنا أهل البيت ما نزل بيعقوب و آله [قصص الأنبياء جزائري ، ص ١٧٦] .

١٥- قَالَ الصَّادِقُ (ع): جاء رجل

إلى النبي ص قال يا رسول الله أ في المال حق سوى الزكاه قال نعم على المسلم أن يطعم الجائع إذا سأله و يكسوا العارى إذا سأله قال إنه يخاف أن يكون كاذبا قال أفلا يخاف صدقه [جامع الأخبار ، ص ١٣٦] .

١٦- قَالَ الصَّادِقُ (ع) فِي السُّؤَالِ أَطْعَمُوا ثَلَاثَةً وَ إِنِ شِئْتُمْ أَنْ تَزِدَادُوا فَازْدَادُوا وَإِلَّا فَقَدْ أَدَيْتُمْ حَقَّ يَوْمِكُمْ [كافي ، ج ٤ ، ص ١٧]

١٧- عن رجل قال : كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَهُ فَحَيَاءٌ سَأَلْتُ فَأَعْطَاهُ دِرْهَمًا ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَأَعْطَاهُ دِرْهَمًا ثُمَّ جَاءَ الرَّابِعُ فَقَالَ لَهُ : " يَزُرُّكَ رَبُّكَ " ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَقَالَ : " لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ كَانَ عِنْدَهُ عِشْرُونَ أَلْفَ دِرْهَمٍ وَ أَرَادَ أَنْ يَخْرِجَهَا فِي هَذَا الْوَجْهِ لِأَخْرِجَهَا ثُمَّ بَقِيَ لَيْسَ عِنْدَهُ شَيْءٌ ثُمَّ كَانَ مِنَ الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ دَعَوْا فَلَمْ تُسْتَجَبْ لَهُمْ دَعْوَةٌ " [أمالي طوسی ، ص ٦٧٩] .

١٨- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَعْطُوا الْوَاحِدَ وَالْاِثْنَيْنِ وَ الثَّلَاثَةَ ثُمَّ أَنْتُمْ بِالْخِيَارِ [عده الداعي ، ص ١٠١] .

١٩- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ قَالَ : " كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) إِذَا كَانَ يَوْمٌ عَرَفَهُ لَمْ يَرُدَّ سَائِلًا " [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٢١١] .

١١. مسئولیت حکومت

١- إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَ الْمَسَاكِينِ وَ الْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَ الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَ فِي الرِّقَابِ وَ الْغَارِمِينَ وَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ [توبه/٦٠] .

٢- كميته امداد

٣- بهزیستی

٤- طرح شهید رجایی (٣٠٠ تومان در ماه)

٥- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ رَجُلٍ بَلَغَ بِهِ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ع قَالَ مَرَّ شَيْخٌ مَكْفُوفٌ كَبِيرٌ يَسْأَلُ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ

(ع) : " ما هَذَا " فَقَالُوا : " يا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ نَصْرَانِي " قَالَ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : " اسْتَعْمَلْتُمُوهُ حَتَّى إِذَا كَبِرَ وَعَجَزَ مَنْعَمْتُمُوهُ أَنْفِقُوا عَلَيْهِ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ " [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ٢٩٢] .

١. گذشت وایثار

١. از مال

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ [آل عمران/٩٢] .

لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومَهَا وَلا دِمَاوَهَا وَلا كُنْ يَنَالُهُ التَّقْوَى مِنْكُمْ [حج/٣٧] .

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِنَ الصَّيْدِ تَنَالَهُ أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ [مائده/٩٤] .

إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيَتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرْعًا وَ يَوْمَ لا يَسْتُونَ لا تَأْتِيهِمْ كَذَلِكَ نَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ [اعراف/١٦٣] .

عَنْ عِيَّاصِمِ بْنِ كَلْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ : " جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (ص) فَشَكَا إِلَيْهِ الْجُوعَ فَبَعَثَ إِلَى بَيْوتِ أَزْوَاجِهِ فَقُلْنَ مَا عِنْدَنَا إِلَّا الْمَاءُ . فَقَالَ : مَنْ لِهَذَا الرَّجُلِ اللَّيْلَةَ؟ فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع) : أَنَا لَهُ يا رَسُولَ اللَّهِ (ص) وَ أَتَى فَاطِمَةَ فَقَالَ لَهَا : مَا عِنْدَكَ؟ فَقَالَتْ : مَا عِنْدَنَا إِلَّا قُوَّةُ الصَّبِيهِ لَكِنَّا نُوثِرُ ضَيْفِنَا . فَقَالَ عَلِيُّ (ع) : نَوْمِي الصَّبِيهِ وَ أَطْفِئِي الْمِضْبِيحَ فَلَمَّا أَضِيحَ عَلِيُّ (ع) غَدَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَأَخْبَرَهُ الْخَبَرَ فَلَمْ يَبْرَحْ حَتَّى أَنْزَلَ اللَّهُ " وَ يُوَثِّرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَ مَنْ يوقِ شَحْحَ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ " (حشر/٩) [أمالي طوسی ، ص ١٨٥] .

— عَنْ أَنَسٍ [قَالَ] إِنَّهُ أَهْدَى لِرَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (ص) رَأْسَ شَاهٍ مَشْوِيٍّ فَقَالَ : إِنَّ أَخِي فُلَانًا وَ عِيَالَهُ أَحْوَجُ إِلَيَّ هَذَا حَقًّا فَبَعَثَ [بِهِ] إِلَيْهِ فَلَمْ يَزَلْ يَبْعَثُ

بِهِ وَاحِدٌ بَعْدَ وَاحِدٍ حَتَّى تَدَاوَلُوا بِهَا سَبْعَةَ آيَاتٍ حَتَّى رَجَعْتَ إِلَى الْأَوَّلِ فَنَزَلَ " وَ يُوَثِّرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَ مَنْ يُوَقِّ شَخَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ " (حشر/ ٩) [مشكاة الأنوار ، ص ١٨٨] .

— وَ يَطْعُمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَ يَتِيمًا وَ أَسِيرًا [دهر/ ٨] .

٢. از خواب

تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ [سجده/ ١٦] .

٣. از شهوت

هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ [يوسف/ ٢٣] .

٤. از فرزند

يَا بَنِيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ [صافات/ ١٠٢] .

٥. از جان

وَ قَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَ الْحِكْمَةَ وَ عَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ [بقره/ ٢٥١] .

— وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَ اللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ [بقره/ ٢٠٧] .

٦. از خانواده

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ [ابراهيم/ ٣٧] .

١. گریه

١. ارزش گریه

(١) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّهُمَّ إِنَّ ٠٠٠ عَبْرَةَ مَنْ بَكَى مِنْ خَوْفِكَ مَرْحُومَةٌ [كامل الزيارات ، ص ٣٩] .

(٢) قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَوْ أَنَّ عَبْدًا بَكَى فِي أُمَّهِ لَرَحِمَهَا اللَّهُ تَعَالَى [عده الداعى ، ص ١٧٠] .

(٣) امام صادق (ع) : هنگام گریه دعا کن . عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ بِياعِ السَّابِرِيِّ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : إِنِّي أَتَبَاكِي فِي الدُّعَاءِ وَ لَيْسَ لِي بُكَاءٌ قَالَ : نَعَمْ وَ لَوْ مِثْلَ رَأْسِ الذُّبَابِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٨٣] .

(٤) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا مِنْ قَطْرَةٍ أَحَبَّ إِلَيَّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ قَطْرَتَيْنِ قَطَرَهُ دَمٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ قَطْرَهُ دَمْعَةٌ فِي سَوَادِ اللَّيْلِ لَا

يُرِيدُ بِهِمَا الْعَبْدُ إِلَّا اللَّهَ عَزَّ وَ

جَلَّ [أمالی مفید ، ص ۱۱] .

(۵) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كُلُّ عَيْنٍ بَاكِيَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا ثَلَاثَةً أَعْيُنٌ عَيْنٌ بَكَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَ عَيْنٌ غَضَّتْ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ وَ عَيْنٌ بَاتَتْ سَاهِرَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ [ثواب الأعمال ، ص ۱۷۷] .

(۶) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا مِنْ شَيْءٍ إِلَّا وَ لَهُ كَيْلٌ وَ وَزْنٌ إِلَّا الدُّمُوعُ فَإِنَّ الْقَطْرَةَ مِنْهَا تُطْفِئُ بِحَاراً مِنَ النَّارِ فَإِذَا اغْرُورَقَتِ الْعَيْنُ بِمَائِهَا لَمْ يَرْهَقْ وَجْهَهُ قَتْرٌ وَ لَا ذِلَّةٌ فَإِذَا فَاضَتْ حَرَمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ وَ لَوْ أَنَّ بَاكِيًا بَكَى فِي أُمَّهِ لُرِحِمُوا [كافي ، ج ۲ ، ص ۴۸۲] .

(۷) پیش گیری از گناه :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْبُكَاءُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ يَنْبِئُ الْقَلْبَ وَ يَعِصِمُ مِنْ مُعَاوَدَةِ الذَّنْبِ [غررالحكم ، ص ۱۹۲] .

(۸) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِ يَا مُوسَى الْبُكَاءُ وَ مَنْ خَشِيَ فَفِي الرَّفِيعِ الْأَعْلَى لَا يَشَارِكُهُمْ أَحَدٌ [كافي ، ج ۲ ، ص ۴۸۲] .

(۹) گریه نشانه احساس و رقت قلب و آمادگی روح است.

(۱۰) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ فِي وَصِيَّتِهِ النَّبِيِّ ص لِعَلِيٍّ ع أَنْ قَالَ يَا عَلِيُّ أَوْصِيكَ فِي نَفْسِكَ بِخِصَالٍ فَاحْفَظْهَا عَنِّي ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ أَعِنِّي أَمَّا الْأُولَى فَالصُّدْقُ وَ لَا تَخْرُجَنَّ مِنْ فَيْكِ كَذِبُهُ أَيْدِئاً وَ الثَّانِيَةُ الْوَرَعُ وَ لَا تَجْتَرِيْ عَلَيَّ خِيَانَةً أَيْدِئاً وَ الثَّلَاثَةُ الْخَوْفُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ ذِكْرُهُ كَأَنَّكَ تَرَاهُ وَ الرَّابِعَةُ كَثْرَةُ الْبُكَاءِ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ يَنْبِئُ لَكَ بِكُلِّ دَمَعَةٍ أَلْفِ بَيْتٍ فِي الْجَنَّةِ [كافي ، ج ۸ ، ص ۷۹] .

(۱۱) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بُكَاءُ الْعُيُونِ وَ خَشْيَةُ الْقُلُوبِ رَحْمَةٌ مِنَ

اللَّهِ [مكارم الأخلاق ، ص ۳۱۷ .]

(۱۲) علی (ع) : البكاء من خشية الله مفتاح رحمه الله [غرر]

(۱۳) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ لَمْ يَجِئَكَ الْبُكَاءُ فَتَبَاكَ فَإِنْ خَرَجَ مِنْكَ مِثْلُ رَأْسِ الذُّبَابِ فَبِخْ بَخْ [(كافی ، ج ۲ ، ص ۴۸۳ .)]

(۱۴) قال النبي (ص) : اكثر الناس امانا يوم القيامة اكثرهم فكرا في الدنيا و اكثر الناس ضحكا في الاخره اكثرهم بكاء في الدنيا [محجه ، ج ۱ ، ص ۱۵۸]

۲. انواع گریه

۱. گریه بر مظلومیت اهل بیت

(۱) امام سجاد (ع) ۲۰ سال برای امام حسین (ع) گریه کرد.

(۲) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا عَيْنٌ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ وَ لَمَّا عَبْرَةٌ مِنْ عَيْنٍ بَكَتْ وَ دَمَعَتْ عَلَيْهِ وَ مَا مِنْ بَيَاكٍ يَبْكِيهِ إِلَّا وَ قَدْ وَصَلَ فَاطِمَةَ وَ أَسْرَعَدَهَا عَلَيْهِ وَ وَصَلَ رَسُولَ اللَّهِ (ص) وَ أَدَى حَقَّنَا وَ مَا مِنْ عَبْدٍ يَحْشُرُ إِلَّا وَ عَيْنَاهُ بَاكِيَةٌ إِلَّا الْبَاكِينَ عَلَى جَدِّي الْحُسَيْنِ (ع) فَإِنَّهُ يَحْشُرُ وَ عَيْنُهُ قَرِيرَةٌ وَ الْبِشَارَةُ تَلْقَاهُ وَ الشُّرُورُ بَيْنَ عَلِيٍّ وَ وَجْهِهِ [بحار الأنوار ، ج ۴۵ ، ص ۲۰۶ .]

(۳) پیامبر اکرم (ص) به یاد ضربت خوردن حضرت علی (ع) گریه کرد [بحار الأنوار ، ج ۲۷ ، ص ۲۰۹ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَبْكِي مِنْ ضَرْبَتِكَ عَلَى الْقَرْنِ [أمالی صدوق ، ص ۱۳۴ .]

(۴) رسول اکرم (ص) لحظه آخر عمر به خاطر ظلمی که بر اهل بیت (علیهم السلام) خواهد شد ، گریه کرد.

عن عبد الله بن العباس ، قال لما حضرت رسول الله (صلى الله عليه و آله) الوفاه بكى حتى بليت دموعه لحيته ، فقيل له يا رسول الله

، ما بیکیک فقال : أبکی لذریتی ، و ما تصنع بهم شرار امتی من بعدی [آمالی طوسی ، ص ۱۸۸] .

(۵) قَالَ الرَّضَا (ع) : مَنْ تَذَكَرَ مُصَابِنَا فَبَكَى وَ أَبْكَى لَمْ تَبْكِكْ عَيْنُهُ يَوْمَ تَبْكِي الْعُيُونُ [آمالی صدوق ، ص ۷۳]

(۶) امام صادق (ع) روز عاشورا تنحدر دموعه من عینیه کالؤلؤ المتساقط [مستدرک سفینیه ، ج ۷ ، ص ۲۳۶] .

۲. گریه از خوف خدا

۱. گریه در تنهایی

(۱) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : سَبَعَهُ فِي ظِلِّ عَرْشِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَوْمَ لَمَّا ظَلَّ إِلَّا ظَلَّهُ إِلَى أَنْ قَالَا وَ رَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۳۴۳]

(۲) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : طُوبَى لِمَنْ نَظَرَ اللَّهَ إِلَيْهَا تَبَكَى عَلَى ذَنْبٍ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ لَمْ يَطَّلِعْ عَلَى ذَلِكَ الذَّنْبِ غَيْرُهُ [ثواب الأعمال ، ص ۱۶۷]

۳) گریه در تنهایی ولی خنده در جامعه و برخورد :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الزَّاهِدِينَ فِي الدُّنْيَا تَبَكَى قُلُوبُهُمْ وَ إِنِ ضَحِكُوا وَ يَشْتَدُّ حُزْنُهُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۱۳] .

۲. گریه در سجده

خَرُّوا سُجَّدًا وَ بُكْيَا [مریم/۵۸]

يَخْرُونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ [اسراء/۱۰۹]

امام صادق (ع) : بهترین حالات گریه در سجده است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ أَبِي كَانَ يَقُولُ [إِنْ] أَقْرَبَ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنَ الرَّبِّ وَ هُوَ سَاجِدٌ يَبْكِي [عده الداعی ، ص ۱۷۳] .

۳. گریه در نماز

عَنْ سَعِيدِ بِياعِ السَّابِرِيِّ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : أَيْتَبَاكِي الرَّجُلُ فِي الصَّلَاةِ؟ قَالَ : بَخٍ بَخٍ وَ لَوْ مِثْلَ رَأْسِ الذُّبَابِ

[کافی ، ج ۳ ، ص ۳۰۱ .]

عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُونُسَ بُرُوجَ أَنَّهُ سَأَلَ الصَّادِقَ (ع) عَنِ الرَّجُلِ يَتَبَاكِي فِي الصَّلَاةِ الْمَفْرُوضَةِ حَتَّى يَبْكِي فَقَالَ : قُرَّهَ عَيْنٍ وَاللَّهِ وَ قَالَ إِذَا كَانَ ذَلِكَ فَادْكُرْنِي عِنْدَهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۳۱۷ .]

۴. گریه در هر حالی

(۱) پیامبر اکرم (ص) فرمود : آیه ای می خوانم هر کس گریه کرد اهل بهشت است : وَ سَيَقُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا حَتَّىٰ إِذَا جَاوَاهَا فَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا [زمر/۷۱ .]

(۲) عَنْ عَلِيٍّ بْنِ عِيسَى رَفَعَهُ قَالَ : إِنَّ مُوسَى (ع) نَاجَاهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَىٰ ابْنُكَ عَلِيٌّ نَفْسِكَ مَا دُمْتَ فِي الدُّنْيَا وَ تَخَوَّفِ الْعَطَبَ وَ الْمَهَالِكُ وَ لَا تُغَرِّنَكَ زِينَةُ الدُّنْيَا وَ زَهْرَتُهَا [کافی ، ج ۸ ، ص ۴۷ .]

(۳) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فِيمَا وَعَظَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ عِيسَى (ع) يَا عِيسَى ابْنُكَ عَلِيٌّ نَفْسِكَ بُكَاءٌ مَنْ وَدَّعَ الْأَهْلَ وَ قَلَى الدُّنْيَا وَ تَرَكَهَا لِأَهْلِهَا وَ صَارَتْ رَغْبَتُهُ فِيمَا عِنْدَ إِلَهِهِ [کافی ، ج ۸ ، ص ۱۳۱ .]

گریه از دست دادن کمال

(۱) أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ [توبه/۹۲ .]

۳. گریه بر گناه و لغزش

(۱) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ بَكَى عَلَى ذَنْبِهِ حَتَّى تَسِيلَ دُمُوعُهُ عَلَى لِحْيَتِهِ حَرَّمَ اللَّهُ دِيْبَاجَهُ وَ جَهَّهَ عَلَى النَّارِ [مكارم الأخلاق ، ص ۳۱۶ .]

(۲) گریه بر گذشته ها و گناه :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ كَرَّمَ الْمَرْءَ بِكَاءٍ عَلَى مَا مَضَىٰ مِنْ زَمَانِهِ [أعلام الدين ، ص ۱۷۹ .]

۴. گریه در مصیبت

(۱) پیامبر اکرم (ص) در فوت فرزندش ابراهیم گریه کرده و می فرمود : تدمع العين و يحزن القلب و لا

نقول إلا ما يرضى ربنا وإنا بك يا إبراهيم لمحزونون [مكارم الأخلاق ، ص ۲۲ .]

۵. گریه در فراغ

(۱) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا بَكَى الْيَتِيمُ اهْتَزَّ لَهُ الْعَرْشُ فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مَنْ هَذَا الَّذِي أَبْكَى عَيْدِي الَّذِي سَيَلْبُتُهُ أَبَوِيهِ فِي صِغَرِهِ فَوْعَزَّتِي وَجَلَّالِي وَارْتَفَاعِي فِي مَكَانِي لَا يَشْكُتُهُ عَبْدٌ مُؤْمِنٌ إِلَّا أَوْجِبْتُ لَهُ الْجَنَّةَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۱۸۸ .]

۶. گریه ترحم

(۱) مؤمنی که در غربت بمیرد ، هستی و فرشتگان بر او گریه می کنند.

مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يَمُوتُ فِي غُرْبَةٍ مِنَ الْأَرْضِ فَيَغِيبُ عَنْهُ بَوَاكِيهِ إِلَّا بَكَتُهُ بَقَاعُ الْأَرْضِ الَّتِي كَانَ يَعْجِدُ اللَّهُ عَلَيْهَا وَبَكَتُهُ أَثْوَابُهُ وَبَكَتُهُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ الَّتِي كَانَ يَضَعُدُ بِهَا عَمَلَهُ وَبَكَاهُ الْمَلَكُانِ الْمُؤَكَّلَانِ بِهِ [ثواب الأعمال ، ص ۱۶۹ .]

(۲) حضرت علی (ع) زحمات طاقت فرسای فاطمه (س) را در خانه می دید گریه می کرد. [بحار الأنوار ، ج ۴۳ ، ص ۲۴ .]

۷. گریه شوق

(۱) مردم نیشابور همین که امام رضا (ع) را دیدند گریستند.

(۲) رسول اکرم (ص) لباسی پوشیدند؛ از او سوال شد : این لباس از کیست؟ حضرت بیاناتی درباره صاحب لباس که حضرت علی (ع) بود نمود و بعد مفصل گریه کرد و فرمود : حتی ابتل الحصى من دموعه شوقا إليه [أمالی صدوق ، ص ۱۸۳]

۸. گریه حيله (اشك تمساح)

(۱) وَ جَاوَأَبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ [يوسف / ۱۶ .]

(۲) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يُعْرَنُّكَ بُكَائِهِمْ إِلَّا نَمَّا التَّقْوَى فِي الْقَلْبِ [صفات الشيعه ، ص ۲۷ .]

۹. گریه بی ثمر

(۱) گریه های قیامت

۱۰. گریه کودک

(۱) رمز خروج رطوبات مغز :

قَالَ الصَّادِقُ

(ع) : أن البكاء أصلح له و أجمل عاقبه [توحيد المفضل ، ص ۵۳ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَضْرِبُوا أَطْفَالَكُمْ عَلَى بُكَائِهِمْ [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۸۱ .]

۳. گریه اهل بیت علیهم السلام

۱. گریه هنگام قرائت قرآن و مناجات و دعا

۲. چیزهایی که اهل بیت برای آنها گریه می کردند

(۱) قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) قَالَ لَمَّا مَاتَ حَمْرَةَ لَكَنَّ حَمْرَةَ لَأَبَوَاكِ لَهُ [وسائل الشيعة ، ج ۳ ، ص ۲۴۱ .]

(۲) پیامبر اکرم (ص) در شهادت جعفر طیار گریه کرد. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ النَّبِيَّ (ص) حِينَ جَاءَتْهُ وَفَاهُ جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع) وَ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ كَانَ إِذَا دَخَلَ بَيْتَهُ كَثُرَ بُكَاءُهُ عَلَيْهِمَا جِدًّا وَ يَقُولُ كَأَنَّا يَحِدُّانِي وَ يَوَانِسَانِي فَذَهَبَا جَمِيعًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۱۷۷ .]

(۳) علماء و فقهاء سوء : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا ابْنَ مَسْعُودٍ مَا بَلُوا [بَلَوَى] أُمَّتِي بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةُ وَ الْبَغْضَاءُ وَ الْجِدَالُ أَوْلَيْكَ أَدِلَاءُ هَذِهِ الْأُمَّةِ فِي دُنْيَاهُمْ وَ الْآلِدَى بَعَثَنِي بِالْحَقِّ لِيُخَسِّنَ اللَّهُ بِهِمْ وَ يَمْسُخُهُمْ قِرْدَةً وَ خَنَازِيرَ قَالَ فَبَكَى رَسُولُ اللَّهِ وَ بَكَيْنَا لِبُكَائِهِ وَ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا يَبْكِيكَ قَالَ رَحْمَةً لِلْأَشْقِيَاءِ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى لَوْ تَرَى إِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَ أَخَذُوا مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ [سبأ-۵۱] يَغْنَى الْعُلَمَاءُ وَ الْفُقَهَاءُ [بحار الأنوار ، ج ۷۴ ، ص ۱۰۱]

الْقُطْبُ الرَّاَوْنِدِيُّ فِي لُبِّ اللَّبَابِ ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ (ص) وَ هُوَ نَائِمٌ عَلَى حَصِيْرٍ قَدْ أَثَّرَ فِي جَنْبِهِ قَالَ أَمَعَكَ أَحَدٌ غَيْرُكَ قُلْتُ لَا قَالَ اعْلَمْ أَنَّهُ قَدْ اقْتَرَبَ أَجَلِي وَ

طَالَ شَوْقِي إِلَى لِقَاءِ رَبِّي وَإِلَى لِقَاءِ إِخْوَانِي الْأَنْبِيَاءِ فَنِلْتَنِي ثُمَّ قَالَ لَيْسَ شَيْءٌ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الْمَوْتِ وَ لَيْسَ لِلْمُؤْمِنِ رَاحَةٌ دُونَ لِقَاءِ
اللَّهِ ثُمَّ بَكَى قُلْتُ لِمَ تَبْكِي قَالَهُ وَ كَيْفَ لَمَّا أَبْكِي وَ أَنَا أَعْلَمُ مَا يَنْزِلُ بِأُمَّتِي مِنْ بَعْدِي قُلْتُ وَ مَا يَنْزِلُ مِنْ بَعْدِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ
الْأَهْوَاءُ الْمُخْتَلِفَةُ وَ قَطِيعَةُ الرَّحِمِ وَ حُبُّ الْمَالِ وَ الشَّرَفِ وَ إِظْهَارُ الْبِدْعَةِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ٦٤ .]

في حديث شداد بن أوس : رأيت النبي (ص) يبكي فقلت يا رسول الله ما يبكيك فقال إنني تخوفت على أمتي الشرك أما إنهم
لا يعبدون صنما ولا شمسا ولا قمرا ولكنهم يراءون بأعمالهم [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ٢ ، ص ١٧٩ .]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : صَلَّى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) بِالنَّاسِ الصُّبْحِ بِالْعِرَاقِ فَلَمَّا انْصَرَفَ وَعَظَّهُمْ فَبَكَى وَ أَبْكَاهُمْ مِنْ خَوْفِ اللَّهِ [كافي ، ج ٢ ،
ص ٢٣٥]

عَنْ عِيَّاصِمٍ عَنْ زُرِّ بْنِ حُبَيْشٍ قَالَ : قَرَأْتُ الْقُرْآنَ مِنْ أَوْلَاهِ إِلَى آخِرِهِ فِي الْمَسْجِدِ الْجَامِعِ بِالْكُوفَةِ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي
طَالِبٍ (ع) فَلَمَّا بَلَغَتْ الْحَوَامِيمَ قَالَ لِي أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) قَدْ بَلَغَتْ عَرَائِسَ الْقُرْآنِ فَلَمَّا بَلَغَتْ رَأْسَ الْعِشْرِينَ مِنْ حَمِ عَسَقِ الَّذِينَ
آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَاتِ لَهُمْ مَا يَشَاوَنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ [شورى ٢٢] بَكَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ
حَيْتَى ارْتَفَعَ نَحْيِيهِ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ وَقَالَ يَا زُرُّ أَمَّنْ عَلَيَّ دُعَائِي ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ إِخْيَاتِ الْمُخَيَّبِينَ إِلَى آخِرِ
الدُّعَاءِ ثُمَّ قَالَ يَا زُرُّ إِذَا خَتَمْتَ فَادْعُ بِهِدِهِ فَإِنَّ حَبِيبِي رَسُولَ اللَّهِ (ص) أَمَرَنِي أَنْ

أَدْعُو بِهِنَّ عِنْدَ خَتْمِ الْقُرْآنِ الدُّعَاءَ عِنْدَ أَخْذِ الْمُصْحَفِ كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) إِذَا قَرَأَ الْقُرْآنَ قَالَ قَبْلَ أَنْ يَقْرَأَ حِينَ يَأْخُذُ الْمُصْحَفَ
اللَّهُمَّ إِنِّي أَشْهَدُ أَنَّ هَذَا كِتَابُكَ الْمُنَزَّلُ مِنْ عِنْدِكَ عَلَى رَسُولِكَ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ وَكَلَامُكَ النَّاطِقُ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّكَ جَعَلْتَهُ
هَادِيًا مِنْكَ إِلَيَّ خَلْقِكَ وَحَبْلًا مُتَّصِلًا فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ عِبَادِكَ اللَّهُمَّ إِنِّي نَشَرْتُ عَنْكَ وَكِتَابِكَ اللَّهُمَّ فَاجْعَلْ نَظْرِي فِيهِ عِبَادَةً
وَ قِرَاءَتِي فِيهِ فِكْرًا وَ فِكْرِي فِيهِ اعْتِبَارًا وَ اجْعَلْنِي مِمَّنْ اتَّعَظَ بِبَيَانِ مَوَاعِظِكَ فِيهِ وَ اجْتَنَبَ مَعَاصِيكَ وَ لَمَّا تَطَبَّعَ عِنْدَ قِرَاءَتِي عَلَى
سَمْعِي وَ لَأ تَجْعَلَ عَلَيَّ بَصِيرِي غِشَاوَةً وَ لَأ تَجْعَلَ قِرَاءَتِي قِرَاءَةً لَأ تَدَبَّرَ فِيهَا بَلِ اجْعَلْنِي أَتَدَبَّرُ آيَاتِهِ وَ أَحْكَامَهُ آخِذًا بِشَرَائِعِ دِينِكَ وَ
لَأ تَجْعَلَ نَظْرِي فِيهِ غَفْلَةً وَ لَأ قِرَاءَتِي هَذَا إِذْ أَنْتَ الرَّؤُوفُ الرَّحِيمُ فِي الدُّعَاءِ عِنْدَ الْفَرَاغِ مِنْ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ اللَّهُمَّ إِنِّي قَدْ قَرَأْتُ مَا
قَضَيْتَ مِنْ كِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ فِيهِ عَلَيَّ نَبِيكَ الصَّادِقِ ص فَالْحَمْدُ رَبَّنَا اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِمَّنْ يَجِلُّ حَلَالُهُ وَ يَحْرُمُ حَرَامُهُ وَ
يَوْمِنُ بِمُحْكَمِهِ وَ مُتَشَابِهِهِ وَ اجْعَلْهُ لِي أَنْسًا فِي قَبْرِي وَ أَنْسًا فِي حَشْرِي وَ اجْعَلْنِي مِمَّنْ تُرْقِيهِ بِكُلِّ آيَةٍ قَرَأَهَا دَرَجَةً فِي أَعْلَى عِلِّيِّينَ
آمِينَ رَبَّ الْعَالَمِينَ [بحار الأنوار ، ج ٨٩ ، ص ٢٠٦]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بُكَاءُ الْعُيُونِ وَ حَشْيَةُ الْقُلُوبِ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ فَإِذَا وَجَدْتُمُوهَا فَاعْتَمُوا الدُّعَاءَ وَ لَوْ أَنَّ عَبْدًا بَكَى
فِي أُمَّةٍ لَرَحِمَ اللَّهُ تَعَالَى ذِكْرُهُ تِلْكَ الْأُمَّةَ لِبُكَاءِ ذَلِكَ الْعَبْدِ [مكارم الأخلاق ، ص ٣١٧]

عَنْ حَبَّةِ الْعُرْنِيِّ قَالَ : بَيْنَا أَنَا وَ نَوْفٌ نَائِمِينَ فِي رَحْبَةِ الْقَصْرِ إِذْ نَحْنُ

بِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي بَقِيهِ مِنَ اللَّيْلِ وَاضِعًا يَدَهُ عَلَى الْحَائِطِ شَبِيهَ الْوَالِدِ وَهُوَ يَقُولُ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ
قَالَ ثُمَّ جَعَلَ يَقْرَأُ هَذِهِ الْآيَاتِ وَيَمُرُّ شَبَهَ الطَّائِرِ عَقْلُهُ فَقَالَ لِي أَرَأَيْدُ أَنْتَ يَا حَبِّهَ أَمْ رَامِقٌ قَالَ قُلْتُ رَامِقٌ هَذَا أَنْتَ تَعْمَلُ هَذَا الْعَمَلَ
فَكَيْفَ نَحْنُ قَالَ فَأَرْخَى عَيْنَيْهِ فَبَكَى ثُمَّ قَالَ لِي يَا حَبِّهَ إِنَّ لِلَّهِ مَوْقِفًا وَ لَنَا بَيْنَ يَدَيْهِ مَوْقِفٌ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ أَعْمَالِنَا يَا حَبِّهَ إِنَّ
اللَّهَ أَقْرَبُ إِلَيَّ وَإِلَيْكَ مِنْ حَبِيلِ الْوَرِيدِ يَا حَبِّهَ إِنَّهُ لَا يَحْجُبُنِي وَ لَا إِيَّاكَ عَنِ اللَّهِ شَيْءٌ قَالَ ثُمَّ قَالَ أَرَأَيْدُ أَنْتَ يَا نَوْفُ قَالَ لَا يَا
أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا أَنَا بِرَاقِدٍ وَ لَقَدْ أَطَلْتُ بُكَائِي هَذِهِ اللَّيْلَةَ فَقَالَ يَا نَوْفُ إِنَّ طَالَ بُكََاؤُكَ فِي هَذَا اللَّيْلِ مَخَافَهُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قَرَّتْ
عَيْنَاكَ غَدًا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَا نَوْفُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ قَطْرِهِ قَطْرَةٌ مِنْ عَيْنِ رَجُلٍ مِنْ خَشِيهِ اللَّهُ إِلَّا أَطْفَأَتْ بِحَارًا مِنَ النَّبِيرَانِ يَا
نَوْفُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ رَجُلٍ أَغْظَمَ مَنْزِلَهُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رَجُلٍ بَكَى مِنْ خَشِيهِ اللَّهُ وَ أَحَبَّ فِي اللَّهِ وَ أَبْغَضَ فِي اللَّهِ يَا نَوْفُ إِنَّهُ مَنْ أَحَبَّ
فِي اللَّهِ لَمْ سَتَأْثُرْ عَلَى مَحَبَّتِهِ وَ مَنْ أَبْغَضَ فِي اللَّهِ لَمْ يَنْلُ مُبْغِضِيهِ خَيْرًا عِنْدَ ذَلِكَ اسْتَكْمَلْتُمْ حَقَائِقَ الْإِيمَانِ ثُمَّ وَعَظَهُمَا وَ ذَكَرَهُمَا وَ
قَالَ فِي أَوَاخِرِهِ فَكُونُوا مِنَ اللَّهِ عَلَى حَيْدَرٍ فَقَدْ أَنْذَرْتُمْ كَمَا ثُمَّ جَعَلَ يَمُرُّ وَهُوَ يَقُولُ لَيْتَ شِعْرِي فِي غَفْلَاتِي أَمْعُرُضُ أَنْتَ عَنِّي أَمْ
نَاطِرٌ إِلَيَّ وَ لَيْتَ شِعْرِي فِي طَوْلِ مَنَامِي وَ قَلْبِهِ شُكْرِي فِي

نِعْمِكَ عَلَى مَا حَالِي قَالَ فَوَ اللَّهُ مَا زَالَ فِي هَذَا الْحَالِ حَتَّى طَلَعَ الْفَجْرُ [فلاح السائل ، ص ٢٦٦ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَمَّا مَاتَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ أَسِيدٍ أُمِّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ جَاءَ عَلِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ (ص) فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَا أَبَا الْحَسَنِ مَا لَكَ قَالَ أُمِّي مَيَاتَتْ قَالَ فَقَالَ النَّبِيُّ (ص) وَ أُمِّي وَ اللَّهُ ثُمَّ بَكَى وَ قَالَ وَ أُمَّاهُ ثُمَّ قَالَ لِعَلِيٍّ (ع) هَذَا قَمِيصِي فَكَفَّنُهَا فِيهِ وَ هَذَا رِدَائِي فَكَفَّنُهَا فِيهِ فَإِذَا فَرَعْتُمْ فَأَذِنُونِي فَلَمَّا أُخْرِجَتْ صَيَّمْتُ عَلَيْهَا النَّبِيَّ (ص) صِيْلَمَاءَ لَمْ يَصَلِّ قَبْلَهَا وَ لَا بَعْدَهَا عَلَى أَحَدٍ مِثْلَهَا ثُمَّ نَزَلَ عَلَى قَبْرِهَا فَاضْطَجَعَ فِيهِ ثُمَّ قَالَ لَهَا يَا فَاطِمَةُ قَالَتْ لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ فَهَلْ وَجَدْتِ مَا وَعَدْتُ رُبُّكَ حَقًّا قَالَتْ نَعَمْ فَجَزَاكَ اللَّهُ خَيْرَ جَزَاءٍ وَ طَالَتْ مُنَاجَاةُ فِي الْقَبْرِ فَلَمَّا خَرَجَ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَقَدْ صَيَّعَتْ بِهَا شَيْئًا فِي تَكْفِينِكَ إِيَّاهَا ثِيَابَكَ وَ دُخُولِكَ فِي قَبْرِهَا وَ طُولِ مُنَاجَاةِكَ وَ طُولِ صِيْلَمَاتِكَ مَا رَأَيْتُكَ صَيَّعَتْ بِأَحَدٍ قَبْلَهَا قَالَ أَمَّا تَكْفِينِي إِيَّاهَا فَإِنِّي لَمَّا قُلْتُ لَهَا يَعْزُضُ النَّاسُ يَوْمَ يَحْشُرُونَ مِنْ قُبُورِهِمْ فَصَاحَتْ وَ قَالَتْ وَ اسْوَأَتَاهُ فَلَبِسْتُهَا ثِيَابِي وَ سَأَلْتُ اللَّهَ فِي صَلَاتِي عَلَيْهَا أَنْ لَا يَبْلَى أَكْفَانَهَا حَتَّى تَدْخُلَ الْجَنَّةَ فَأَخْرَجَنِي إِلَى ذَلِكَ وَ أَمَّا دُخُولِي فِي قَبْرِهَا فَإِنِّي قُلْتُ لَهَا يَوْمًا إِنَّ الْمَيِّتَ إِذَا أُدْخِلَ قَبْرَهُ وَ انْصَرَفَ النَّاسُ عَنْهُ دَخَلَ عَلَيْهِ مَلَكَانِ مُنْكَرٌ وَ نَكِيرٌ فَيَسْأَلَانِهِ فَقَالَتْ وَ اسْوَأَتَاهُ بِاللَّهِ فَمَا زِلْتُ أَسْأَلُ رَبِّي فِي قَبْرِهَا حَتَّى فُتِحَ لَهَا بَابٌ مِنْ قَبْرِهَا إِلَى الْجَنَّةِ فَصَارَ رَوْضَةً مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ [بصائر الدرجات ، ص ٢٨٧ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا مِنْ

عَيْنِ إِلَّا وَهِيَ يَا كَيْهَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِلَّا عَيْنًا بَكَتْ مِنْ خَوْفِ اللَّهِ وَ مَا اغْرُورَقَتْ عَيْنٌ بِمَائِهَا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَّا حَرَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ سَائِرَ جَسَدِهِ عَلَى النَّارِ وَ لَا فَاضَتْ عَلَى خَدِّهِ فَرَهَقَ ذَلِكَ الْوَجْهَ قَتْرٌ وَ لَا ذِلَّةٌ وَ مَا مِنْ شَيْءٍ إِلَّا وَ لَهُ كَيْلٌ وَ وَزْنٌ إِلَّا الدَّمْعَةُ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَطْفِئُ بِالسَّيْرِ مِنْهَا الْبَحَارَ مِنَ النَّارِ فَلَوْ أَنَّ عَبْدًا بَكَى فِي أُمَّه لَرَحِمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ تِلْكَ الْأُمَّهُ بِبُكَاءِ ذَلِكَ الْعَبْدِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٨٢] .

٥. علت خشک شدن اشک

(١) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مِنْ عَلَامَاتِ الشَّقَاءِ جُمُودُ الْعَيْنِ وَ قَسْوَةُ الْقَلْبِ وَ شِدَّةُ الْحِرْصِ فِي طَلَبِ الدُّنْيَا وَ الْإِضْرَارُ عَلَى الذَّنْبِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٩٠] .

(٢) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا جَفَّتِ الدَّمُوعُ إِلَّا لِقَسْوَةِ الْقُلُوبِ وَ مَا قَسَتِ الْقُلُوبُ إِلَّا لِكَثْرَةِ الذُّنُوبِ [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٨١] .

(٣) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَيْنٍ لَا تَدْمَعُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٣٣٥] .

(٤) قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : إِلَهِي إِلَيْكَ أَشْكُو قَلْبًا قَاسِيًا مَعَ الْوَسْوَاسِ مُتَقَلِّبًا وَ بِالرَّيْنِ وَ الطَّبَعِ مُتَلَبِّسًا وَ عَيْنًا عَنِ الْبُكَاءِ مِنْ خَوْفِكَ جَامِدَةً [بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ١٤٣] .

١. گزینش

١. معیارهای عمومی گزینش

١. ایجابی

١. اعتقادی

١. اطاعت پذیری

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّهً قَانِتًا (متواضع و مطيع) لِلَّهِ حَنِيفًا (طريق مستقيم و حق) وَ لَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ شَاكِرًا لِأَنْعَمِهِ اجْتَبَاهُ وَ هَدَاهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ وَ آتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ إِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ [نحل/١٢٢-١٢٠] .

إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ [آل عمران/٦٨] .

٢. طريق حق و مستقيم

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّهً قَانِتًا (متواضع و مطيع) لِلَّهِ حَنِيفًا (طريق مستقيم و حق) وَ لَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ شَاكِرًا لِأَنْعَمِهِ اجْتَبَاهُ وَ هَدَاهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ وَ آتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ إِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ [نحل/١٢٢-١٢٠] .

٣. ایمان

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيءُ [غافر/ ٥٨] .

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ]

جائیه/۲۱].

أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ [سجده/۱۸].

أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [توبه/۱۹].

۴. پیش گامی

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ [واقعه/۱۱-۱۰].

لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ أُولَئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدِ وَقَاتَلُوا [حديد/۱۰].

۲. اخلاقی

۱. تواضع

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا (متواضع و مطیع) لِلَّهِ حَنِيفًا (طریق مستقیم و حق) وَ لَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ شَاكِرًا لِأَنْعَمِهِ اجْتَبَاهُ وَ هَدَاهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ وَ آتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ إِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ [نحل/۱۲۲-۱۲۰].

۲. تقوا

حضرت یوسف در پایان کار به برادران گفت: قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَ يُصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ [یوسف/۹۰].

أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ [ص/۲۸].

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَنْتَأَمُّكُمْ [حجرات/۱۳].

۳. صبر

حضرت یوسف در پایان کار به برادران گفت: قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَ يُصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ [یوسف/۹۰].

۴. طیب بودن

لِيُمَيِّزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ [انفال/۳۷].

٥. شرح صدر

أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ [زمر/٢٢] .

٦. امانت دار

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا [نساء/٥٨] .

إِنِّي حَفِيظٌ عَلَيْكُمْ

٧. عدالت

وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ [مائده/ ٨] .

٨. قابلیت در موضوع گزینش

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَحَقَّ النَّاسِ بِهَذَا الْأَمْرِ أَقْوَاهُمْ عَلَيْهِ وَ أَعْلَمُهُمْ بِأَمْرِ اللَّهِ فِيهِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٧٣] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : مَنْ دَعَا النَّاسَ إِلَىٰ نَفْسِهِ وَ فِيهِمْ مَنْ هُوَ أَعْلَمُ مِنْهُ فَهُوَ مُبْتَدِعٌ ضَالٌّ [تحف العقول ، ص ٣٧٥] .

٣ اجتماعی

١. رشد

وَ لَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَ عِلْمًا [يوسف/ ٢٢] .

وَ لَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَ اسْتَوَىٰ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَ عِلْمًا [قصص/ ١٤] .

فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ [نساء/ ٦] .

٢. علم

وَ لَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَ عِلْمًا [يوسف/ ٢٢] .

أَمْنٌ هُوَ قَانِتٌ آتَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَ قَائِمًا يُحْذِرُ الْآخِرَةَ وَ يُرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَظَاهِرُونَ اللَّهَ وَ الَّذِينَ لَا يَظَاهِرُونَ [زمر/ ٩] .

وَ زَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ [بقره/ ٢٤٧] .

وَ لَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَظَاهِرُونَ [جاثیه/ ١٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَحَقَّ النَّاسِ بِهَذَا الْأَمْرِ أَقْوَاهُمْ عَلَيْهِ وَ أَعْلَمُهُمْ بِأَمْرِ اللَّهِ فِيهِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٧٣] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : مَنْ دَعَا النَّاسَ إِلَىٰ نَفْسِهِ وَ فِيهِمْ مَنْ هُوَ أَعْلَمُ مِنْهُ فَهُوَ مُبْتَدِعٌ ضَالٌّ [تحف العقول ، ص ٣٧٥] .

٣. جهادگر

فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً [نساء/ ٩٥] .

٤. طبقه محروم

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ [انعام/ ٥٢] .

وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا [هود/ ٢٩] .

٥. وجود ضابطه ، اگر چه

اگر می بینیم می فرماید : لا أَسْتَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى [شوری / ۲۷] .

به خاطر آن است که آیه ۵۷ فرقان او را تفسیر می کند که می فرماید : مَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا [فرقان / ۵۷] .

و در دعای ندبه می خوانیم : كانوا هم السبيل إليك [بحار الأنوار ، ج ۹۹ ، ص ۱۰۴] .

و در قرآن می خوانیم : مَا سَأَلْتُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ [سبأ / ۴۷] .

۶. دشمن شکن

۱ _ آخرت خود را فدای دنیا و ریاست دیگران نکنید :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ شَرُّ النَّاسِ مَنْ بَاعَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاةٍ وَ شَرُّ مَنْ دَلَّكَ مَنْ بَاعَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاةٍ غَيْرِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۵۲] .

۴. فردی

۱. لیاقت

۱ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : انظُرْ فِي أُمُورِ عَمَّالِكَ فَاسَيِّئَاتِهِمْ تَعْمَلُهُمْ اخْتِياراً وَ لَا تُوَلِّهِمْ مُحَابَاةً وَ أَثَرَهُ فَإِنَّهُمَا جَمَاعٌ مِنْ شُعَبِ الْجَوْرِ وَ الْخِيَانَةِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۲. قوت جسمانی

وَ زَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ [بقره / ۲۴۷] .

۲. سلبی

۱. اخلاقی

۱. در آیات قرآن

لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ [انفال / ۳۷] .

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَ مَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ]

جائیه/ ۲۱] .

وَلَا تَطْعَمْنَهُمْ آثِمًا أَوْ كُفُورًا [دهر/ ۲۴] .

أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ [سجده/ ۱۸] .

إِنْ جَاءَكُمْ بَنَاتٌ فَبَيِّنُوا [حجرات/ ۶] .

أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ [زمر/ ۲۲]

وَلَا تَطْعُ كُلَّ حَلَاْفٍ مَّهِيْنٍ هَمَّاَزٍ مَشَاءٍ بِنَمِيْمٍ [قلم/ ١١-١٠] .

وَ ذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِيْنَهُمْ لَعِبًا وَ لَهْوًا [انعام/ ٧٠] .

وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَشْهَدُ اللّٰهَ عَلٰى مَا فِي قَلْبِهِ وَ هُوَ اَلَدُّ الْخِصَامِ [بقره/ ٢٠٤] .

وَ ذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِيْنَهُمْ لَعِبًا وَ لَهْوًا [انعام/ ٧٠] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ [ممتحنه/ ١٣] .

وَ مَا كُنْتُمْ تُتَّخَذُ الْمُضِلِّينَ عَضُدًا [كهف/ ٥١] .

وَ لَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ [مائده/ ٧٧] .

فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيْمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيْمٌ [توبه/ ١١٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ مَتَى كُنْتُمْ يَا مَعَاوِيَةَ سَاسَهُ الرَّعِيَّةِ وَ وُلَّاهُ أَمْرَ الْأُمَّةِ بِغَيْرِ قَدَمٍ سَابِقٍ وَ لَا شَرَفٍ بَاسِقٍ [نهج البلاغه ، نامه ١٠] .

فَلَا تَطْعُ الْمُكذِّبِينَ [قلم/ ٨] .

٢. در روایات

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ كَفَرَ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ مِنْ هَيْدِهِ الْأُمَّةِ عَشْرَةَ الْفَتَاتِ وَ السَّاحِرِ وَ الدِّيُوْتِ وَ نَاكْحِ الْمَرْأَةَ حَرَامًا فِي دُبْرِهَا وَ نَاكْحِ الْبَهِيْمَةَ وَ مَنْ نَكَحَ ذَاتَ مَحْرَمٍ وَ السَّاعِي فِي الْفِتْنَةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٥٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَبْغَضُكُمْ إِلَيَّ اللَّهُ الْمَشَاءُونَ بِالنَّمِيْمَةِ الْمَفْرُقُونَ بَيْنَ الْأَحْبَبِ الْمُتَمَسِّسُونَ لِلْبِرَاءِ الْعَثْرَاتِ [مستدرک الوسائل ، ج ٩ ، ص ١٥٠] .

امام صادق (ع) به والی اهواز می نویسد :

إِيَّاكَ وَ السُّعَاةَ وَ أَهْلَ النَّمَائِمِ فَلَا يَلْتَرِقَنَّ بِكَ أَحَدٌ مِنْهُمْ [وسائل الشيعه ، ج ١٧ ، ص ٢٠٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : شَرُّ النَّاسِ الْمُتَلَثُّ قِيْلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا الْمُتَلَثُّ قَالَ الَّذِي

يَسِيَعِي (اهل السعاه) بِأَخِيهِ إِلَى السُّلْطَانِ فِيهِلَكَ نَفْسَهُ (بخاطر گناه) وَ يَهْلِكَ أَخَاهُ وَ يَهْلِكَ السُّلْطَانُ (بخاطر ظلم به او) [بحار الأنوار ، ج ٧٢ ، ص ٣٧٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَإِنَّ الرَّجَالَ يَتَعَرَّضُونَ لِفِرَاسَاتِ الْوُلَاهِ بِتَصَيُّعِهِمْ وَ حُسْنِ خِدْمَتِهِمْ وَ لَيْسَ وَرَاءَ ذَلِكَ مِنَ النَّصِيحَةِ وَ الْأَمَانَةِ شَيْءٌ [نهج البلاغه ، نامه ٥٣] .

آخرت خود را فدای دنیا و ریاست دیگران نکنید :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ شَرُّ النَّاسِ مَنْ بَاعَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاةٍ وَ شَرُّ مَنْ ذَلِكَ مَنْ بَاعَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاةٍ غَيْرِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٥٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) لَا تَتَكَلَّ فِي أُمُورِكَ عَلَى كَسَلَانٍ [غررالحكم ، ص ٤٦٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تُدْخِلَنَّ فِي مَشُورَتِكَ بَخِيلًا يَعِيدُ بِكَ عَنِ الْفَضْلِ وَ يَعِدُكَ الْفَقْرَ وَ لَا جَبَانًا يَضَعُ عُنُقَكَ عَنِ الْأُمُورِ وَ لَا حَرِيصًا يَزِينُ لَكَ الشَّرَّ بِالْجُورِ فَإِنَّ الْبُخْلَ وَ الْجُبْنَ وَ الْحِرْصَ عَرَائِزُ شَتَّى يَجْمَعُهَا سُوءُ الظَّنِّ بِاللَّهِ [نهج البلاغه ، نامه ٥٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لَيْكُنْ أَبْعَدَ رَعِيَّتِكَ مِنْكَ وَ أَشْنَأَهُمْ عِنْدَكَ أَطْلُبُهُمْ لِمَعَايِبِ النَّاسِ [نهج البلاغه ، نامه ٥٣] .

فَأَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّى عَنْ ذِكْرِنَا وَ لَمْ يَرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا [نجم/٢٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ تَعَصَّبَ أَوْ تَعَصَّبَ لَهُ فَقَدْ خَلَعَ رَبَّقَ الْإِيمَانِ مِنْ عُنُقِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٠٨] .

٢. اخلاقی

١. فساد گر نباشد

أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ [ص/٢٨] .

وَ لَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ [اعراف/١٤٢] .

٢. گزینش به صرف رابطه نباشد

فَخَاتَمَتَاهُمَا فَلَمْ يَغْنِيَا

عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّٰخِلِينَ [تحريم/ ١٠] .

إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ [هود/ ٤٦] .

قَالَ وَمَنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ [بقره/ ١٢٤] .

فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ [توبه/ ١١٤] .

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ [مسد/ ١] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ [توبه/ ٢٣] .

٣. به خاطر مال نباشد

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ [توبه/ ٢٤] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [منافقون/ ٩] .

٤. توقع بیجا نداشته باشد

بَلْ يَرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُوتَىٰ صُحُفًا مُنشَرَةً [مدثر/ ٥٢] .

لَوْ لَا يَكْلُمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ [بقره/ ١١٨] .

لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً [بقره/ ٥٥] .

لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّىٰ نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ [انعام/ ١٢٤] .

يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تَنْزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَاءِ [نساء/ ١٥٣] .

٢. گزینش گران نمونه

١. افراد

١. پیامبر

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ بِيَاغِعْنَكَ عَلَىٰ أَنْ لَا يَشْرِكَنَّ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَشْرِقَنَّ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْنَهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ [ممتحنه/ ١٢] .

٢. ابراهيم

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ

مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَّاءُوا مِنْكُمْ [ممتحنه/۴].

۲. ویژگی ها

۱ _ گزینش گر ، خود را برتر نداند و علاقه به تملق نداشته باشد و تحت تأثیر چاپلوسی این و آن قرار نگیرد.

۲ _ يَحْبُونَ أَنْ يَحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبْنَهُمْ بِمَفَازِهِ مِنَ الْعَذَابِ [آل عمران/۱۸۸].

۳ _ فَلَا تُزَكُوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى [نجم/۳۲].

۴ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع): لا- يصير العبد عبدا خالصا لله عز و جل حتى يصير المدح و الذم عنده سواء [بحار الأنوار ، ج ۷۰ ، ص ۲۹۴].

۵ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَلَا تُتَنُوا عَلَيَّ بِجَمِيلٍ ثَنَاءٍ لِإِخْرَاجِي نَفْسِي إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَ إِلَيْكُمْ مِنَ التَّقِيهِ فِي حُقُوقٍ لَمْ أَفْرُغْ مِنْ أَدَائِهَا وَ فَرَائِضٍ لَأَبُدَّ مِنْ إِمْضَائِهَا فَلَا تُكَلِّمُونِي بِمَا تُكَلِّمُ بِهِ الْجَبَابِرَةَ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۱۶].

۶ _ وَدُّوا لَوْ تَدَّهِنُ فَيَدْهِنُونَ [قلم/۹].

۷ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا يَقِيمُ أَمْرَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ إِلَّا مَنْ لَا يَصَانِعُ وَ لَا يَضَارِعُ وَ لَا يَتَّبِعُ الْمَطَامِعَ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۱۰].

۳. گزینش شده های نمونه

۱. افراد

۱. ابراهیم

فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا [بقره/۱۲۴].

۲. یوسف

كَذَلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَ يَعْلَمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ [يوسف/۶].

۳. ۷۰ نفر از قوم موسی

وَ اخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا [اعراف/۱۵۵].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَمَا بَعْدُ فَإِنَّ صَلَاحَ أَبِيكَ عَزَّنِي مِنْكَ وَ ظَنَنْتُ أَنَّكَ تَتَّبِعُ هَدْيَهُ وَ تَسْلُكُ سَبِيلَهُ [نهج البلاغه ، نامه ۷۱].

۲. ویژگی ها

۱. خود را گم نکنند

برای حفظ تعادل روحی به نکاتی توجه شود :

الف :

ضعف گذشته : أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى [ضحی/ ۶] .

ب : مال از خدا است : وَ آتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ [نور/ ۳۳] .

رَزَقَكُمُ اللَّهُ [مائده/ ۸۸] .

لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ [یونس/ ۱۴] .

ج : توجه به سرنوشت مغروران : الَّتِي لَمْ يَخْلُقْ مِثْلَهَا فِي الْبِلَادِ [فجر/ ۸] .

د : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللهم مولای کم من قبیح سترته و کم من فادح من البلاء أفلته و کم من عثار وقیته و کم من مکروه دفعته و کم من ثناء جمیل لست أهلا له نشرته [مصباح المتهدج ، ص ۸۴۴] .

۲. گذشته را فراموش نکنند

اگر با کسی دوست بودی و او به مقامی رسید و علاقه قلبی را حفظ کرد ، لیس بصدیق سوء

۳. ثابت قدم بمانند

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : ارتد الناس بعد النبي (ص) [اختصاص مفید ، ص ۶] .

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : ارتد الناس بعد الحسين (ع) [اختصاص مفید ، ص ۶۴] .

هذا فراقٌ بَيْنِي وَ بَيْنِكَ [كهف/ ۷۸] .

حضرت خضر این جمله را پس از مشاهده ۳ مرتبه تخلف از ناحیه حضرت موسی به وی فرمود.

معاشرت پیامبر (ص) با همسران خود کاملاً برخوردار نیکو و طبیعی بود و گاه و بیگاه که بعضی از آنان بد رفتاری می کردند ، به جوری که اصحاب پیامبر (ص) از رفتار آنان ناراحت شده و می گفتند : یا رسول الله او را رها کنید. پیامبر (ص) می فرمود : ناراحتی و بد رفتاری زنان را باید در کنار نقاط مثبت و بعضی از کمالات آنان روی هم رفته حساب کرد و نباید انسان به

خاطر کمی ناراحتی و بد رفتاری زن خود را رها کند ، زیرا آنها کارهای مفید و کمالاتی هم دارند.

۴. گزینش را آزمایش بدانند

وَ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَ رَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيُبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ [انعام/ ۱۶۵] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ ، وَ لِمَا تَزَفَعْنِي فِي النَّاسِ دَرَجَةً إِلَّا حَطَطْتَنِي عِنْدَ نَفْسِي مِثْلَهَا [صحيفه سجاده ، دعای ۲۰] .

۴. گزینش همسر

۱_ وَ لَا تَتَّكُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يَوْمِنَّ وَ لِأُمَّهُ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَ لَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَ لَا تَتَّكُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يَوْمِنُوا وَ لَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَ لَوْ أَعْجَبَكُمْ [بقره/ ۲۲۱] .

۲_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أَتَى رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَشْتَأْمِرُهُ فِي النِّكَاحِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) نَعِمِ انْكَحِ وَ عَلَيْكَ بِذَوَاتِ الدِّينِ تَرَبَّتْ يَدَاكَ [تهذيب الأحكام ، ج ۷ ، ص ۴۰۱] .

۳_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اَطْلُبُوا الْخَيْرَ عِنْدَ حَسَنِ الْوُجُوهِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۳۹۴] .

۴_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَفْضَلُ نِسَاءِ أُمَّتِي أَصْبَحُهُنَّ وَ جَهًا وَ أَقْلُهُنَّ مَهْرًا [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۲۴] .

۵_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ تَنْكَحَ الْمَرْأَةَ لِمَالِهَا وَ جَمَالِهَا [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۱۹۵] .

۶_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ خَيْرَ نِسَائِكُمُ الْوَلُودُ الْوَدُودُ الْعَفِيفَةُ الْعَزِيزَةُ فِي أَهْلِهَا الذَّلِيلَةَ مَعَ بَعْلِهَا الْمُتَبَرِّجَةَ مَعَ زَوْجِهَا الْحَصَانُ عَلَى غَيْرِهِ الَّتِي تَسْمَعُ قَوْلَهُ وَ تُطِيعُ أَمْرَهُ وَ إِذَا خَلَا بِهَا بَدَلَتْ لَهُ مَا يَرِيدُ مِنْهَا

وَلَمْ تَبْدَلْ كَتَبَدَّلِ الرَّجُلِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۲۴] .

۷_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ مِنْ دُعَاءِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) أَعُوذُ بِكَ مِنْ امْرَأَةٍ تُشَبِّهُنِي قَبْلَ مَشِيئِي [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۲۶] .

۹_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا اسْتَفَادَ امْرُؤٌ مُسْلِمٌ فَائِدَةً بَعْدَ الْإِسْلَامِ أَفْضَلَ مِنْ زَوْجِهِ مُسْلِمِهِ تَسْرُّهُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهَا وَتُطِيعُهُ إِذَا أَمَرَهَا وَتَحْفَظُهُ إِذَا غَابَ عَنْهَا فِي نَفْسِهَا وَ مَالِهِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۲۷] .

۱۰_ داستاناؤدر کک عرق من أمک [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱ ، ص ۲۴۳] .

که حضرت علی (ع) در جنگ جمل به محمد حنفیه که جرأت حمله نداشت فرمود.

۱۱_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَامَ النَّبِيُّ (ص) خَطِيبًا فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِيَّاكُمْ وَ خَضِرَاءَ الدَّمَنِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا خَضِرَاءُ الدَّمَنِ قَالَ الْمَرْأَةُ الْحَسَنَاءُ فِي مَنْبِتِ السَّوِّءِ [تهذيب الأحكام ، ج ۷ ، ص ۴۰۳] .

شخصی از امام باقر (ع) اجازه خواست با زن زیبایی که دیوانه است ازدواج کند ، حضرت اجازه نفرمود.

۵. گزینش در طبیعت

۱_ معده ، غذای مفید را جذب و مازاد او را دفع می کند.

۲_ ریه اکسیژن را جذب و کربن را دفع می کند و همین کربن مورد پذیرش گیاهان است.

۳_ زنبور ، گل خوشبو را می مکد و گل بد بو را دفع می کند.

۴_ ملکه زنبور ، بر لب لانه ، گزینش می کند.

۵_ حیوانات تنها بچه های خود را می پذیرند.

۶_ بسیاری از حیوانات از طریق بو کردن ، غذای فاسد را تشخیص می دهند و آن را رها می نمایند.

۷_ انتخاب غذای طیب

كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ [بقره/ ۱۷۲] .

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ [عبس/ ۲۴] .

(غذای داغ ، شب مانده و فاسد ، سؤر حیوانات ، از ظرف شکسته و... ممنوع)

۱. گمراهان و غضب شدگان

۱. گمراهان

در قرآن کریم افراد و گروه هایی گمراه و منحرف معرفی شده اند که به نمونه ای از آن آیات اشاره می شود :

۱_ تبدیل کنندگان ایمان به کفر :

وَمَنْ يَتَّبِدِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ [بقره/ ۱۰۸]

۲_ مشرکان :

وَمَنْ يَشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا [نساء/ ۱۱۶]

۳_ کافران :

وَمَنْ يَكْفُرِ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا [نساء/ ۱۳۶]

۴_ نافرمانان و عصیان گران از اطاعت خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) :

وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا [احزاب/ ۳۶]

۵_ کسانی که با کفار طرح دوستی بریزند :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ [ممتحنه/ ۱]

۶_ بازدارندگان مردم از راه خدا :

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا [نساء/ ۱۶۷]

۷_ كسانی كه نسبت ناروا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) می دهند :

إِذْ يَقُولُ الظَّالِمُونَ إِنَّا تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا أَنْظِرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا

فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا [(اسراء/ ۴۸- ۴۷)]

۸_ کسانی که فرزندان خود را کشتند و نسبت ناروا به خدا دادند :

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ حَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ [(انعام/ ۱۴۰)]

۹_ کسانی که به آخرت اعتقاد ندارند :

بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ [(سبأ/ ۸)]

۱۰_ ستمگران :

بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [(لقمان/ ۱۱)]

۱۱_ کسانی که نسبت به آخرت شک دارند :

أَلَا إِنَّ الَّذِينَ يَمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ [(شوری/ ۱۸)]

۱۲_ منافقان :

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَهَ بِالْهُدَى [(بقره/ ۱۶)]

۱۳_ کتمان کنندگان حق :

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا [(بقره/ ۱۷۴)]

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَهَ بِالْهُدَى [(بقره/ ۱۷۵)]

۱۴_ یهود و نصارا :

أَلَمْ تَرِ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيحًا مِنَ الْكِتَابِ يَشْتَرُونَ الضَّلَالَهَ وَيُرِيدُونَ أَنْ تَضِلُّوا السَّبِيلَ [(نساء/ ۴۴)]

۱۵_ معصیت کاران :

إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعْرٍ [(قمر/ ۴۷)]

۲. غضب شدگان

از نظر قرآن کریم افراد و گروه هایی مورد غضب خداوند هستند که به نمونه ای از آن آیات اشاره می شود :

١ _ قاتل مؤمن :

وَ مَنْ يَقتُلْ مُؤمِناً مُتَعَمِّداً فَجَزاءُهُ جَهَنَّمُ خالِداً فيها وَ غَضِبَ اللهُ عَلَيهِ [نساء/٩٣]

٢ _ منافق :

گمراهان و غضب شدگان ، صفحه ٢

وَ يَعدَّبُ المُنافِقِينَ وَ المُنافِقَاتِ وَ المُشْرِكِينَ وَ المُشْرِكَاتِ الظَّانِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ عَلَيهِمْ دائِرَةُ السَّوْءِ وَ غَضِبَ اللهُ عَلَيهِمْ

[(فتح/٦)]

۳_ مشرك :

وَيَعَذَّبُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ [(فتح/٦)]

۴_ اهل كتاب (يهود) :

وَ بِأَوْبَعُضٍ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بَأْتَهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِ آيَاتِ اللَّهِ [(بقره/٦١)]

۵_ فراريان از جنگ :

وَمَنْ يُولِهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِتْنَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ [(انفال/١٦)]

۶_ كفار :

وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكَفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ [(نحل/١٠٦)]

۷_ طغيان گران :

وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي وَ مَنْ يَحِلِّ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوَىٰ [(طه/٨١)]

۸_ احتجاج کنندگان در (دين) خدا :

وَ الَّذِينَ يَحَاجُّونَ فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةً عِنْدَ رَبِّهِمْ وَ عَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ [(شورى/١٦)]

۱. گمنامی

۱. عظمت خفا

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الْأَتْقِيَاءَ الْأَخْفِيَاءَ الَّذِينَ إِذَا حَضَرُوا لَمْ يَعْرِفُوا وَ إِذَا غَابُوا لَمْ يَقْعُدُوا قُلُوبُهُمْ مَصَابِيحُ الْهُدَىٰ مُنْجُونَ مِنْ كُلِّ غَبْرَاءٍ مُظْلِمَةٍ [أعلام الدين ، ص ٢٩٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا أَيُّهَا ذُرِّيُّ أَلْمَا أَخْبِرْكَ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ قُلْتُ : بَلَىٰ يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ كُلُّ أَشْعَثَ أَغْبَرٍ ذِي طَمْرِينٍ لَا يُوْبُهُ بِهِ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لِأَبْرَهُ [أمالي طوسی ، ص ٥٣٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ مِنْ أَعْطَىٰ أَوْلِيَائِي عِنْدِي رَجُلًا خَفِيفَ الْحَالِ ذَا حِظٍّ مِنْ صَلَاحِهِ أَحْسَنَ عِبَادَةِ رَبِّهِ بِالْغَيْبِ وَ كَانَ غَامِضًا فِي النَّاسِ جُعِلَ رِزْقُهُ

كَفَافاً فَصَبَّرَ عَلَيْهِ عَجَلَتْ مَنِيَّتُهُ فَقَلَّ تَرَاثُهُ وَقَلَّتْ بَوَاكِيهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٤٠] . (الغامض : الضعيف و الحقيير و اصله المبهم و المخفى)

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : عَزَّتِ السَّلَامَةُ حَتَّى لَقَدْ خَفِيَ مَطْلَبُهَا فَإِنْ يَكُنْ فِي شَيْءٍ فَيُوشِكُ أَنْ يَكُونَ فِي الْخُمُولِ [التحصين ابن فهد حلى ، ص ١٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : رَبُّ أَشْعَثَ أُعْبَرَ ذِي طِمْرَيْنِ مُدْفَعٍ بِالْأَبْوَابِ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لَأَبْرَهُ [توحيد صدوق ، ص ٤٠٠] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : يَا جَابِرُ اغْتَنِمْ مِنْ أَهْلِ زَمَانِكَ خَمْساً إِنْ حَضَرَتْ لَمْ تُعْرِفْ وَإِنْ غَبَتْ لَمْ تُفْتَقِدْ وَإِنْ شَهِدْتَ لَمْ تُشَاوِرْ وَإِنْ قُلْتَ لَمْ يَقْبَلْ قَوْلُكَ وَإِنْ خَطَبْتَ لَمْ تُزَوِّجْ [تحف العقول ، ص ٢٨٤] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : وَحَدَّ رَجُلٌ صَيْحِيْفَهُ فَأَتَى بِهَا رَسُولَ اللَّهِ (ص) فَنَادَى الصَّلَاةَ جَامِعَةً فَمَا تَخَلَّفَ أَحَدٌ ذَكَرٌ وَلَا أَنْتَى فَرَقَى الْمِئْبَرِ فَقَرَأَهَا فَإِذَا كِتَابٌ مِنْ يُوْسَعِ بْنِ نُونٍ وَصِيَّ مُوسَى وَإِذَا فِيهَا بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِنَّ رَبَّكُمْ بِكُمْ لَرُوفٌ رَحِيمٌ أَلَا إِنَّ خَيْرَ عِبَادِ اللَّهِ التَّقِيَّ التَّقِيَّ الْخَفِيَّ [الدعوات راوندی ، ص ٤٦] .

٢. سيره معصومين

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ كَأَنَّكَ غَائِبٌ سَبِيلٌ وَعَمِدٌ نَفْسِيكَ فِي أَضْيَاحِ الْقُبُورِ [أمالي طوسي ، ص ٣٨١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَوْحَى إِلَى نَبِيِّ مِنْ أَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنْ أَحْبَبْتَ أَنْ تَلْقَانِي [غدا] فِي حَظِيرَةِ الْقُدْسِ فَكُنْ فِي الدُّنْيَا وَحِيداً غَرِيباً مَهْمُوماً مَحْزُوناً مُسْتَوْحِشاً مِنَ النَّاسِ بِمَنْزِلَةِ الطَّيْرِ الَّذِي يَطِيرُ فِي الْمَازِضِ الْقِفَارِ وَيَأْكُلُ مِنْ رُءُوسِ الْأَشْجَارِ وَيَشْرَبُ مِنْ مَاءِ

الْعُيُونِ فَإِذَا كَانَ اللَّيْلُ [وَكَرَّ وَحْدَهُ] وَاسْتَأْنَسَ بِرَبِّهِ وَاسْتَوْحَشَ مِنَ الطُّيُورِ [آمالي صدوق ، ص ١٩٨] .

عَنْ عَلِيِّ بْنِ عِيسَى رَفَعَهُ قَالَ : " إِنَّ مُوسَى (ع) نَاجَاهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَقَالَ لَهُ فِي مُنَاجَاتِهِ يَا مُوسَى كُنْ خَلْقَ الثِّيَابِ حَيِّدًا الْقَلْبَ تُخْفَى عَلَى أَهْلِ الْأَرْضِ وَتُعْرَفُ فِي أَهْلِ السَّمَاءِ " [كافي ، ج ٨ ، ص ٤٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَطْمَعُ طَمَعَ الْغُرَابِ وَ لَا يَسْأَلُ النَّاسَ بِكُفِّهِ وَ إِن مَاتَ جُوعًا قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ فَأَيْنَ أَطْلُبُ هَوْلَاءِ الْمُؤْصُوفِينَ بِهِذِهِ الصِّفَةِ فَقَالَ أَطْلُبُهُمْ فِي أَطْرَافِ الْأَرْضِ أَوْلِيَّكَ الْخَشِنُ عَيْشُهُمْ الْمُثْقَلَةُ دَارُهُمُ الَّذِينَ إِن شَهِدُوا لَمْ يَعْرِفُوا وَ إِن غَابُوا لَمْ يَفْتَقِدُوا وَ إِن مَرَضُوا لَمْ يَعَادُوا وَ إِن خَطَبُوا لَمْ يَزُوجُوا وَ إِن مَيَاتُوا لَمْ يَشْهَدُوا أَوْلِيَّكَ الَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ يَتَوَاسُونَ وَ فِي قُبُورِهِمْ يَتَرَاوِرُونَ وَ لَا يَخْتَلِفُ أَهْوَاؤُهُمْ وَ إِن اِخْتَلَفَتْ بِهِمُ الْبُلْدَانُ [التمهيص ، ص ٧٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِكَمِيلِ بْنِ زِيَادٍ تَبَدَّلَ وَ لَا تَشْهَرُ وَ وَارِ شَخْصَكَ وَ لَا تَذْكَرُ وَ تَعْلَمُ وَ أَعْلَمُ وَ اسِيكَتْ تَسْلِمُ تَسِيرُ الْأَبْرَارَ وَ تَغِيظُ الْفُجَّارَ وَ لَا عَلَيْكَ إِذَا عَلِمْتَ مَعَالِمَ دِينِكَ أَنْ لَا تَعْرِفَ النَّاسَ وَ لَا يَعْرِفُوكَ [عده الداعي ، ص ٢٣٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كُونُوا يَتَابِعِ الْحِكْمَةِ مَصَابِيحَ الْهُدَى أَحْلَاسَ الثِّيَابِ سُرُجَ اللَّيْلِ حِيدِدَ الْقُلُوبِ خُلُقَانَ الثِّيَابِ تُعْرِفُونَ فِي أَهْلِ السَّمَاءِ وَ تَخْفُونَ فِي أَهْلِ الْأَرْضِ [منيه المرید ، ص ١٣٥] .

٣. مخفی بودن اولیای الهی

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ حَبَأَ ثَلَاثَةَ أَشْيَاءَ فِي ثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ حَبَأَ رِضَاهُ فِي طَاعَتِهِ فَلَا تُحَقَّرَنَّ مِنَ الطَّاعَةِ شَيْئًا فَلَعَلَّ رِضَاهُ فِيهِ وَ حَبَأَ

سَخَطَهُ فِي مَعْصِيَتِهِ فَلَا تُحَقَّرَنَّ مِنَ الْمَعْصِيَةِ شَيْئًا فَلَعَلَّ سَخَطَهُ فِيهِ وَ خَبَأَ أَوْلِيَاءَهُ فِي خَلْقِهِ فَلَا تُحَقَّرَنَّ أَحَدًا فَلَعَلَّ الْوَلِيَّ ذَلِكَ [كَشَفَ
الغمه ، ج ٢ ، ص ١٤٨] .

عن النبي (ص) : ان في كل طائفة من أمتي قوما شعثاء غبراء اياى يريدون و ايا يتبعون و كتاب الله نقيمون اولئك مئى و أنا
منهم و ان لم يرونى [آداب النفس ، ج ١ ، ص ١٩١] .

قضيه غلام امام زين العابدين (ع) و طلب باران

عَلَى بْنِ الْحُسَيْنِ الْمَسْعُودِي فِي إِثْبَاتِ الْوَصِيَّةِ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيْبِ قَالَ قَحَطَ الْمَدِينَةَ فَخَرَجَ النَّاسُ يَمِينًا وَ شِمَالًا فَمَدَدْتُ عَيْنِي
فَرَأَيْتُ شَخْصًا أَسْوَدَ عَلَى تَلٍّ قَدْ انْفَرَدَ فَقَصَدْتُ نَحْوَهُ فَرَأَيْتُهُ يَحْرُكُ شَفْتَيْهِ فَلَمْ يَتِمَّ دُعَاؤُهُ حَتَّى أَقْبَلْتُ غَمَامَهُ فَلَمَّا نَظَرْتُ إِلَيْهَا حَمَدَ
اللَّهُ وَ انصَرَفَ وَ أَذْرَكْنَا الْمَطْرُ حَتَّى ظَنَّنا الْغُرُقَ فَاتَّبَعْتُهُ حَتَّى دَخَلَ دَارَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (ع) فَدَخَلْتُ إِلَيْهِ فَقُلْتُ لَهُ يَا سَيِّدِي فِي
دَارِكَ غُلَامٌ أَسْوَدٌ تَفَضَّلَ عَلَيَّ بِبَيْعِهِ فَقَالَ : " يَا سَيِّعِيدُ وَ لِمَ لِمَا يُوَهِّبُ لَكَ ؟ " . ثُمَّ أَمَرَ الْقَيْمَ عَلَيَّ غِلْمَانِهِ بِعَرْضِ كُلِّ مَنْ فِي الدَّارِ
عَلَيْهِ فَجَمِعُوا فَلَمْ أَرَ صَاحِبِي بَيْنَهُمْ فَقُلْتُ لَهُ فَلَمْ أَرَهُ فَقَالَ : " إِنَّهُ لَمْ يَبْقَ إِلَّا فُلَانُ السَّائِسُ " فَأَمَرَ بِهِ فَأُخِضَرَ فَإِذَا هُوَ صَاحِبِي فَقُلْتُ لَهُ
هَذَا هُوَ فَقَالَ لَهُ يَا غُلَامُ إِنَّ سَيِّعِيدًا قَدْ مَلَكَكَ فَأَمِضْ مَعَهُ " فَقَالَ لِي الْأَسْوَدُ : مَا حَمَلَكَ عَلَيَّ أَنْ فَرَّقْتَ بَيْنِي وَ بَيْنَ مَوْلَايَ فَقُلْتُ لَهُ
إِنِّي رَأَيْتُ مَا كَانَ مِنْكَ عَلَيَّ التَّلُّ فَرَفَعَ يَدَهُ إِلَى السَّمَاءِ مُبْتَهَلًا ثُمَّ قَالَ إِنَّ كَانَتْ سَيْرِيرَةٌ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ قَدْ أَدْعَتْهَا عَلَيَّ فَأَقِضْ بِنِي
إِلَيْكَ فَبَكَى عَلَيَّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) وَ

بَكَى مَنْ حَضَرَهُ وَ خَرَجَتْ بَاكِئًا فَلَمَّا صِرْتُ إِلَى مَنْزِلِي وَافَانِي رَسُولُهُ (ع) فَقَالَ لِي : " إِنَّ أَرَدْتَ أَنْ تَحْضُرَ جَنَازَةَ صَاحِبِكَ فَافْعَلْ فَوَجَدْتُ الْعَبْدَ قَدْ مَاتَ بِحَضْرَتِهِ " [مستدرک الوسائل ، ج ۱۴ ، ص ۷۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَسْتَخْفُوا بِفُقَرَاءِ شِيعَةِ عَلِيٍّ (ع) فَإِنَّ الرَّجُلَ مِنْهُمْ يَشْفَعُ فِي مِثْلِ رَبِيعَةَ وَ مُضَرَ [أمالی صدوق ، ص ۳۰۷] .

۴. لطف خدا

حديث معراج : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَا أَحْمَدُ وَ لَأَزِينَنَّهُ بِأُهْبِيهِ وَ الْعَظَمَةَ فَهَذَا هُوَ الْعَيْشُ الْهَنِيُّ وَ الْحَيَاةُ الْبَاقِيَةُ وَ هَذَا مَقَامُ الرَّاضِينَ فَمَنْ عَمِلَ بِرِضَايَ أَلْزِمُهُ ثَلَاثَ خِصَالٍ أَعْرِفُهُ شُكْرًا لَا يَخَالِطُهُ الْجَهْلُ وَ ذِكْرًا لَا يَخَالِطُهُ النُّسْيَانُ وَ مَحَبَّةً لَا يُوَثِّرُ عَلَيَّ مَحَبَّتِي مَحَبَّةَ الْمَخْلُوقِينَ فَإِذَا أَحْبَبْتَنِي أَحْبَبْتُهُ وَ أَفْتِحُ عَيْنَ قَلْبِهِ إِلَى جَلَالِي وَ لَمَّا أَحْفَى عَلَيْهِ خَاصَّهُ خَلَقِي وَ أَنَا جِيهِ فِي ظُلْمِ اللَّيْلِ وَ نُورِ النَّهَارِ حَتَّى يَنْقَطِعَ حَدِيثُهُ مَعَ الْمَخْلُوقِينَ وَ مُجَالَسَتُهُ مَعَهُمْ وَ أَسْمِعُهُ كَلَامِي وَ كَلَامَ مَلَائِكَتِي [إرشادالقلوب ، ج ۱ ، ص ۲۰۴] .

۵. مذمت شهرت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كَفَى بِالرَّجُلِ بَلَاءً أَنْ يَشَارَ إِلَيْهِ بِالْأَصَابِعِ فِي دِينٍ أَوْ دُنْيَا [مشكاة الأنوار ، ص ۳۲۰] .

۶. جریان اویس قرنی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تَفُوحُ رَوَائِحِ الْجَنَّةِ مِنْ قَبِيلِ قَرْنٍ وَ شَوْعَاهُ إِلَيْكَ يَا أُوَيْسُ الْقَرْنِيُّ أَلَا وَ مَنْ لَقِيَهُ فَلْيَقْرِئْهُ مِنِّي السَّلَامَ فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَنْ أُوَيْسُ الْقَرْنِيُّ فَقَالَ (ص) : إِنْ غَابَ عَنْكُمْ لَمْ تَفْتَقِدُوهُ وَ إِنْ ظَهَرَ لَكُمْ لَمْ تَكْتَرِثُوا بِهِ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ فِي شَفَاعَتِهِ مِثْلُ رَبِيعَةَ وَ مُضَرَ يَوْمُنِي بِي وَ لَا يَرَانِي وَ يَقْتُلُ بَيْنَ يَدَيِ خَلِيفَتِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) فِي صَفِينٍ [الفضائل ، ص ۱۰۷] .

۱. گناهان کبیره

۱. انواع گناهان کبیره

۱. گناهان کبیره فردی

۱. شرک به خداوند :

إِنَّهُ مَنْ يَشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ [مائده/ ۷۲] .

۲. ناامیدی از رحمت خداوند :

إِنَّهُ لَا يَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ [يوسف/ ۸۷] .

۳. تفکر ایمنی از مکر (عذاب و مهلت) خداوند :

فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ [اعراف/ ۹۹] .

۴. سوگند دروغ برای گناه :

إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ [آل عمران/ ۷۷] .

۵. پیمان شکنی :

الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ [بقره/ ۲۷] .

۶. شرابخواری :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [مائده/ ۹۰] .

۲. گناهان کبیره اجتماعی

۱. نپرداختن زکات واجب :

يَوْمَ يَحْمَى عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ [توبه/ ۳۵] .

۲. گواهی به دروغ

و کتمان گواهی به حق :

وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثَمُ قَلْبُهُ [بقره/۲۸۳] .

۳. خیانت :

وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [آل عمران/۱۶۱] .

۴. قطع رحم :

وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَ لَهُمْ سُوءُ الدَّارِ [رعد/۲۵] .

۴. عقوق والدین :

زیرا خداوند عاق والدین را جبار شقی قرار داده است :

وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا [مریم/۳۲] .

۵. کشتن انسان مؤمن :

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا [نساء/۹۳] .

۶. نسبت ناروا به زن پاکدامن :

إِنَّ الَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ [نور/۲۳] .

۷. خوردن مال یتیم :

إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا [نساء/۱۰] .

۸. فرار از جبهه جهاد :

وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِتْنَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَ مَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَ بُئْسَ الْمَصِيرُ [انفال/۱۶] .

۹. رباخواری :

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ [بقره/۲۷۵] .

۱۰. سحر :

وَ لَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يَعْلَمُونَ النَّاسَ السُّحْرَ وَ مَا أَنْزَلَ عَلَي الْمَلَكِينَ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَ مَارُوتَ وَ مَا يَعْلَمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا
نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يَفْرُقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرءِ وَ زَوْجِهِ وَ مَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللّهِ وَ يَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ
وَ لَا يَنْفَعُهُمْ وَ لَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ

اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ وَ لَيْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ [بقره/ ۱۰۲] .

۱۱. زنا :

وَ لَا يَزْنُونَ وَ مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ يُخْلَدُ فِيهِ مُهَانًا [فرقان/ ۶۹- ۶۸] .

(این اقسام گناه کبیره در حدیثی از امام صادق (ع) نقل شده است. [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۸۵])

۲. آثار گناه

نمونه ای از آثار و پیامدهایی گناه و معصیت از نظر قرآن کریم

۱. سختی و تنگدستی در زندگی :

وَ مَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا [طه/ ۱۲۴] .

۲. فساد در جامعه :

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ [روم/ ۴۱] .

۳. زنگار قلب :

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ [مطففین/ ۱۴] .

۴. بسته شدن مراکز ادراک :

أُولَئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَ سَمِعِهِمْ وَ أَبْصَارِهِمْ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ [نحل/ ۱۰۸] .

۵. ذلت و بیچارگی :

وَ ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَ الْمَسِيكَةُ وَ بَاؤُ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِ آيَاتِ اللَّهِ وَ يَقْتُلُونَ النَّبِيَّيْنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ [بقره/ ۶۱] .

۶. گرفتاری و رنج :

وَ مَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ [شوری/ ۳۰] .

۷. تغییر نعمت های الهی :

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ [انفال/ ٥٣] .

٨. تغیی سرنوشت انسان :

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ [رعد/ ١١] .

٩. عذاب آسمانی :

فَأَنْزَلْنَا عَلَىٰ الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ

بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ [بقره/ ۵۹] .

۱۰. هلاکت و نابودی :

فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِدُنُوبِهِمْ [انعام/ ۶] .

۱۱. غرق شدن :

مِمَّا خَطِيئَاتِهِمْ أُغْرِقُوا [نوح/ ۲۵] .

۱۲. دوری از رحمت الهی :

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [نور/ ۲۳] .

۱۳. عذاب الهی در آخرت :

وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكَبَتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ [نمل/ ۹۰] .

وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا [جن/ ۲۳] .

ل

۱. لباس در اسلام

۱. اهمیت لباس در قرآن و سنت

۱. يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَارِي سَوْآتِكُمْ وَرِيشًا وَ لِبَاسُ التَّقْوَى ذَلِكَ خَيْرٌ [اعراف/ ۲۶] .

— ریش به معنای پره‌های پرندگان است

— کلمه انزلنا به معنای از بالا آمدن نیست به هر نعمتی که از طرف پروردگار باشد کلمه انزلنا را می توان بکار برد.

۲. لباس پاسخ گوی ۳ نیاز انسان است :

الف : حفاظت از سرما و گرما

ب : حفظ عفت و شرم و حیا

ج : آراستگی

۳. وَ لِبَاسِ التَّقْوَى ذَلِكِ خَيْرٌ [اعراف/ ۲۶].

تقوی مثل لباس است در حفظ انسان ب : لباس زینت برای انسان است.

۴. قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ ، وَ حَلِّئِي بِحِلْيَةِ الصَّالِحِينَ ، وَ أَلْبِسْنِي زِينَةَ الْمُتَّقِينَ ، فِي بَسِطِ الْعَدْلِ ، وَ كَظْمِ الْغَيْظِ ، وَ إِطْفَاءِ النَّائِرَةِ ، وَ ضَمِّ أَهْلِ الْفُرْقَةِ ، وَ إِصْلَاحِ ذَاتِ الْبَيْنِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰] .

۵. سَرَابِيلَ تَقِيكُمْ [نحل/ ۸۱].

۶. امام سجاد (عليه السلام) در زمستان لباس خرید ، ولی در تابستان آن را فروخت و پولش

را صدقه دادند. [بحار ، ج ۷۹ ، ص ۲۹۸]

۷. وَ لِيُضْرِبَنَّ بِخُمْرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ [نور/ ۳۱] .

۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : اَلْبُسُوءُ الثِّيَابِ مِنَ الْقَطَنِ فَإِنَّهُ لِيَأْسُ رَسُولِ اللَّهِ ص وَ لِيَأْسَيْنَا وَ لَمْ يَكُنْ يَلْبَسُ الصُّوفَ وَ الشَّعْرَ إِلَّا مِنْ عِلَّةٍ [كافي ، ج ۶ ، ص ۴۵۰] .

۲. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : اَلْكَتَانُ مِنْ لِيَأْسِ الْأَنْبِيَاءِ وَ هُوَ يَنْبُتُ اللَّحْمَ [كافي ، ج ۶ ، ص ۴۴۹] .

تفاخر بالباس

۱. فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ [قصص/ ۷۹] .

۲. وَ ثِيَابَكَ فَطَهَّرْ [مدثر/ ۴] .

۳. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : يَا أَيُّهَا ذُرُّ الْأَبْسِ الْخَشِينَ مِنَ اللَّبَاسِ وَ الصَّفِيقِ مِنَ الثِّيَابِ لَيْثًا يَجِدُ الْفَخْرُ فِيكَ مَسِيكًا [أمالي طوسی ، ص ۵۳۷] .

۴. حضرت امیر (علیه السلام) همین که دید آستین لباسش بلند است از خیاط قیچی گرفت و تا مچ کوتاه کرد. [بحار ، ج ۷۹ ، ص ۳۰۹]

۵. قال الرضا (عليه السلام) : من لبس ثوبا يباهى به ليراه الناس لم ينظر الله اليه [ميزان الحكمه ، ج ۸ ، ص ۴۸۱ و كنز العمال ، ج ۱۵ ، ص ۳۱۸]

۶. تفاخر غير از داشتن لباس زيبا است.

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : اَلْبُسُوءُ وَ تَجَمُّلٌ فَإِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يَحِبُّ الْجَمَالَ وَ لِيَكُنْ مِنْ حَلَالٍ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۱۵۳] .

تعدد لباس و به نوبت پوشیدن بدون تفاخر اشکال ندارد. عَنْ نُوحِ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : " سَأَلْتُهُ عَنْ الرَّجُلِ الْمُوسِرِ يَتَّخِذُ الثِّيَابَ الْكَثِيرَةَ الْجِيَادَ وَ الطَّيَالِسَةَ وَ الْقُمُصَ الْكَثِيرَةَ يَصُونُ بَعْضُهَا بَعْضًا يَتَجَمَّلُ بِهَا أَيْ يَكُونُ مُشْرِفًا

قَالَ لَا لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ "لَيَنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ" (طلاق-۷) " [کافی، ج ۶، ص ۴۴۳].

۷. عکس العمل ما در برابر لباس های بیگانگان :

گروهی از نصارای نجران با لباسهای فاخر نزد رسول الله (صلی الله علیه و آله) آمدند، حضرت به آنان بی اعتنایی کردند، آنها مسئله را با حضرت علی (علیه السلام) در میان گذاشتند. حضرت فرمود: لباسهای ساده بپوشید و خدمت برسید. آنها این کار را کردند؛ پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) آنان را پذیرفت و فرمود: و الذی بعثنی بالحق لقد أتونی المره الأولى و إن إبلیس لمعهم [إعلام الوری، ص ۱۲۹].

قداست لباس

۱. أَلْقَاهُ عَلٰی وَجْهِهِ فَازْتَدَّ بَصِيرًا [یوسف/۹۶].

۲. امام رضا (علیه السلام) لباس خود را به دعبل داد و فرمود: "هزار شب نماز خواندم و در هر شبی هزار رکعت"؛ (یعنی ۱۰۰۰۰۰ رکعت). [وسائل، ج ۴، ص ۹۹]

۳. نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله) عَنِ الصَّاحَاهِ فِي ثِيَابِ الْيَهُودِ وَ النَّصَارَى وَ الْمَجُوسِ يَعْنِي الَّتِي لَبَسُوهَا. [دعائم الإسلام، ج ۱، ص ۱۷۷].

امام سجاد (علیه السلام) اگر لباس خود را می فروخت پولش را صدقه می داد و می فرمود:

إِنِّي لَأَسْتَحْيِي مَنْ رَبِّي أَنْ أَكَلَ ثَمَنَ ثَوْبٍ قَدْ عَبَدْتُ اللَّهَ فِيهِ [تهذيب الأحكام، ج ۲، ص ۳۶۹].

۵. آیه الله احمدی میانجی در کتاب تبرک از صفحه ۱۸۷ تا صفحه ۲۰۷ حدود پنجاه حدیث از شیعه و سنی نقل کرده که اصحاب به لباس های رسول الله (صلی الله علیه و

آله) تبرک می جستند.

۶. روایاتی در وسائل آمده با عنوان استِحْبَابِ تَكْفِينِ الْمَيِّتِ فِي ثَوْبٍ كَانَ يَصَلِّي فِيهِ وَ يَصُومُ [وسائل الشيعه ، ج ۳ ، ص ۱۵] .

بَابُ اسْتِحْبَابِ تَكْفِينِ الْمَيِّتِ فِي ثَوْبٍ كَانَ يَحْرَمُ فِيهِ [وسائل الشيعه ، ج ۳ ، ص ۱۶] .

۷. فاطمه بنت اسد (مادر حضرت علی (علیه السلام)) را در لباس رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به فرمان خود حضرت کفن کردند.

۸. خدیجه کبری در عباي رسول الله (صلی الله علیه و آله) کفن شد. [بحار ، ج ۶ ، ص ۲۷۹]

۹. لباس شهید آن قدر قداست دارد که شهید با آن دفن شده و روز قیامت با همان لباس محشور می شود.

دعای لباس

۱. هنگام پوشیدن لباس نو بخوانیم: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام): الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي مِنَ الرِّيشِ مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي وَ أَتَجَمَّلُ بِهِ عِنْدَ النَّاسِ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لِبَاسَ التَّقْوَى وَ لِبَاسَ الْعَافِيَةِ وَ اجْعَلْهُ لِبَاسًا أَسْعَى فِيهَا لِمَرْضَاتِكَ وَ أَعْمُرْ فِيهَا مَسَاجِدَكَ [أمالی صدوق ، ص ۲۶۶] .

برهنگی اولین کیفر خداوند بر آدم و بدون لباس نعمتها ناقص است.

يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا [اعراف/ ۲۷] .

جَعَلَ لَكُمْ سَرَائِلَ تَقِيكُمْ الْحَرَّ وَ سَرَائِلَ تَقِيكُمْ بِأَسْكُمْ كَذَلِكَ يَتِمُّ نِعْمَتُهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسَلِّمُونَ [نحل/ ۸۱] .

حفظ لباس های ویژه

۱. عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (علیه السلام) أَنَّهُ أَخْرَجَ يَوْمًا إِلَى أَصْحَابِهِ قَمِيصَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) الَّذِي أُصِيبَ فِيهِ وَ فِيهِ مِنْ دَمِهِ فَنَشَرُوهُ وَ شَبَّرُوهُ فَأَصَابُوا دَوْرَ أَشْفَلِهِ اثْنِي عَشَرَ شَبْرًا وَ عَرَضَ بَدَنِهِ ثَلَاثَةَ أَشْبَارٍ وَ طُولَ كَمِيهِ ثَلَاثَةَ أَشْبَارٍ. [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۱۵۷] .

۲. امام سجاد (علیه السلام) به

یزید گفت: ما همان پیراهنی را که مادرمان فاطمه (س) بافته می خواهیم. [بحار، ج ۴۵، ص ۱۴]

۳. زراره می گوید: امام باقر (علیه السلام) آخرین لباسی که رسول الله (صلی الله علیه و آله) آخرین نماز را در آن انجام داده بود حفظ کرده بود و به من نشان داد. [وافی، ج ۷، ص ۳۷۴]

كان لعلي قميص من غزل فاطمه (ع) يتقى به نفسه في الحروب. [المناقب، ج ۳، ص ۲۴۵].

تولید لباس

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): نِعَمَ اللَّهْوُ الْمَغْزَلُ لِلْمَرْأَةِ الصَّالِحَةِ [علل الشرائع، ج ۲، ص ۵۸۲].

از لباس بگذر، ولی از مکتب هرگز

مصعب تاجر زاده ای بود، بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) وارد شد در حالی که خود را با پوست حیوانی پوشانده بود. حضرت فرمود: انظروا إلى رجلٍ قد نُورَ اللهُ قلبَهُ و لَقَدَّرَ أَيْتُهُ و هُوَ بَيْنَ أَبْوَيْنِ يَغْذِيَانِهِ بِأَطْيَبِ الطَّعَامِ و أَلْيَنِ اللِّبَاسِ فَدَعَاَهُ حُبُّ اللَّهِ و رَسُولِهِ إِلَى مَا تَرَوْنَ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۱۰، ص ۱۵۶].

هدیه لباس

۱. زنی خدمت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) رسید و لباسی آورد و گفت: با دست خودم برای شما بافته ام. حضرت پذیرفت و پوشید و از خانه بیرون آمد. شخصی گفت: یا رسول الله (صلی الله علیه و آله) چه لباس خوبی داری، آن را به ما عطا فرما. حضرت به خانه برگشت و لباس را از تن بیرون آورد و برای او فرستاد. مردم به او گفتند: چرا این تقاضا را کردی؟ رسول خدا (صلی الله علیه و آله)

علیه و آله) به آن لباس نیاز داشت. گفت: سئلته ایها لتكون کفنی [ابن ماجه، ج ۲، ص ۱۱۷۷]

تهیه لباس برای محرومان

۱. قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام): اللَّهُمَّ اكْسُ كُلَّ عُرْيَانٍ [المصباح كفعمی، ص ۶۱۷].

۲. فاطمه زهرا (س) شب زفاف لباس خود را به محرومان داد.

۳. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): مَنْ كَسَا أَحَاهُ كَشْوَهُ شِتَاءٍ أَوْ صَيْفٍ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَكْشُوهُ مِنْ ثِيَابِ الْجَنَّةِ وَ أَنْ يَهْوُونَ عَلَيْهِ سَكَرَاتِ الْمَوْتِ [كافی، ج ۲، ص ۲۰۴].

۴. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): مَنْ كَسَا أَحَدًا مِنْ فَقَرَاءِ الْمُسْلِمِينَ ثَوْبًا مِنْ عُرْيٍ أَوْ أَعَانَهُ بِشَيْءٍ مِمَّا يُقَوِّتُهُ مِنْ مَعِيشَتِهِ وَ كَلَّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ سَبْعَةَ آلَافِ مَلَكٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ يَسْتَغْفِرُونَ لِكُلِّ ذَنْبٍ عَمِلَهُ إِلَى أَنْ يَنْفَخَ فِي الصُّورِ [كافی، ج ۲، ص ۲۰۴].

۵. قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام): مَنْ كَسَا مُؤْمِنًا كَسَاهُ اللَّهُ مِنَ الثِّيَابِ الْخُضْرِ وَ قَالَ: فِي حَدِيثٍ آخَرَ "لَا يَزَالُ فِي ضَمَانِ اللَّهِ مَا دَامَ عَلَيْهِ سِلْكُكَ [كافی، ج ۲، ص ۲۰۵].

۶. قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام): مَنْ كَانَ عِنْدَهُ فَضْلٌ تَوَبَّ (وَ قَدَّرَ أَنْ يُخْصَّ بِهِ مُؤْمِنًا يَخْتَاجُ) إِلَيْهِ فَلَمْ يَدْفَعْهُ إِلَيْهِ أَكْبَهُ اللَّهُ فِي النَّارِ عَلَى مَنْحَرِيهِ [ثواب الأعمال، ص ۲۵۰].

۷. رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) شب معراج بر در جهنم دید نوشته است: مَنْ أَرَادَ أَنْ لَمَّا يَكُونَ عُرْيَانًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَلْيَكْسُ الْجُلُودَ الْعَارِيَةَ [الفضائل، ص ۱۵۲].

۸. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله): يَا

أَبَاذَرًا! مَنْ كَانَ لَهُ فَمِيصَانٍ فَلْيَبْسُ أَحَدَهُمَا وَ يَلْبِسِ الْآخَرَ أَخَاهُ [مكارم الأخلاق ، ص ٤٧١].

اولین کار در لباس نو نماز باشد

۱۵. امام صادق (علیه السلام) فرمود: زیباترین لباس برای مومن لباس تقوا و ایمان است. قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام): أَزِينُ اللِّبَاسِ لِلْمُؤْمِنِ لِبَاسُ التَّقْوَى وَ أَنْعَمُهُ الْإِيمَانُ [مصباح الشریعه ، ص ۳۰].

۱۶. امام صادق (علیه السلام) فرمود: کسی که لباس نو می پوشد باید باز از خدا بخواهد که در آن لباس گناه نکند و فرمود: " چه خوب است پس از پوشیدن لباس نو به مسجد رفته و ۲ رکعت نماز بخواند و با عبادت آغاز کند. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام): إِذَا كَسَا اللَّهُ تَعَالَى الْمُؤْمِنَ ثَوْبًا جَدِيدًا فَلْيَتَوَضَّأْ وَ لِيَصَلِّ رَكَعَتَيْنِ يَقْرَأُ فِيهِمَا أُمَّ الْكِتَابِ وَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ وَ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ وَ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ ثُمَّ لِيَحْمَدِ اللَّهُ الَّذِي سَتَرَ عَوْرَتَهُ وَ زِينَهُ فِي النَّاسِ وَ لِيَكْثُرَ مِنْ قَوْلِ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ فَإِنَّهُ لَا يَعْصِي اللَّهَ فِيهِ وَ لَهُ بِكُلِّ سَلَكٍ فِيهِ مَلَكٌ يَقْدُسُ لَهُ وَ يَسْتَغْفِرُ لَهُ وَ يَتَرَحَّمُ عَلَيْهِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۵۹].

رابطه لباس ، تقوا ، فحشاء

در سوره اعراف آیه ۲۶ - ۲۷ - ۲۸ اول مسئله لباس و نفس حفاظتی و... را بیان کرده است.

ستر بودن را مطرح کرد بعد لباس التَّقْوَى [اعراف/ ۲۶].

فَعَلُوا فَاحِشَةً [اعراف/ ۲۸].

شیطان از پدرمان حضرت آدم لباس بهشتی را کند و از ما لباس تقوا را خواهد کند.

يَا بَنِي آدَمَ! قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَارِي سَوْآتِكُمْ وَ رِيشًا وَ لِبَاسُ التَّقْوَى ذَلِكُمْ خَيْرٌ ذَلِكُمْ مِنْ آيَاتِ

اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ وَإِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا: وَحَدُّنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ أَ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ [اعراف/ ۲۸-۲۶].

لباس تشویق

۱. لباس گاهی وسیله تشویق قرار می گرفت ، از جمله :

الف : در جنگ خبیر رسول الله (صلی الله علیه و آله) عمامه و لباس خود را به علی (علیه السلام) داد. [بحار ، ج ۲۱ ، ص ۱۸]

ب : فاطمه بنت اسد در لباس پیامبر دفن شد.

ج : امام رضا (علیه السلام) عباى خود را به دعبل شاعر داد و به او فرمود : قدر این عبا را داشته باش که هزار شب و هر شب هزار رکعت نماز در آن خوانده ام. [وسائل ، ج ۳ ، ص ۲۶۲ باب الباس المصلی]

لباس ساده

۱. رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به علی (علیه السلام) دستور داد لباسی برای حضرت بخرد. امام به بازار رفته و لباسی را به ۱۲ درهم خرید و آورد و پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) فرمود : " اگر ارزان تر بود بهتر بود؛ اگر صاحبش معامله را اقله می کند لباس را عوض کنید. حضرت برگشت که لباس دیگری هم به ۴ درهم بخرد. در وسط راه کنیزی که پولش را گم کرده و گریه می کرد دید ، ۴ درهم به او داد. به بازار رفت ، لباس ۴ درهمی خرید و برگشت.

برهنه ای را دید و لباس را به او داد. باز به بازار برگشت از آخرین ۴ درهمی که داشت پیراهنی خرید؛ باز کنیز را دید که گریه می کند و می گوید: می ترسم به من بگوید چرا دیر آمدی؟ حضرت همراه کنیز در خانه مولای او رفت. مولا به احترام رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) کنیز را آزاد کرد. رسول خدا (صلی الله علیه و آله) بسیار خوشحال شد و فرمود: چه ۱۲ درهم با برکتی بود. ۲ برهنه را پوشاند و یک برده را آزاد کرد و این همه از برکات صرفه جویی در یک پیراهن بود". [بحار، ج ۱۶، ص ۲۱۴]

۲. از حضرت امیر (علیه السلام) سوال شد چرا لباس وصله دار می پوشی؟ فرمود:

الف: يَفْتَدِي بِهِ الْمُؤْمِنُونَ جَمَاعِي، سِيَاسِي، تَرْبٍ..... (چونکه امام مؤمنان می باشم)

ب: وَ يَخْشَعُ لَهُ الْقَلْبُ وَانِي (باعث خشوع قلب می شود)

ج: وَ يَقْصِدُ بِهِ الْمُبَالِغَاتِ قِصَادِي (باعث صرفه جویی می شود)

د: احِصَنُ لِفِرْجِي (باعث تهییج شهوات به سوی او نمی شود)

ه: أَبْعَدُ لِي مِنَ الْكِبْرِ اخِلَاقِي (باعث جلوگیری از کبر می شود)

و: أَشْبَهُ بِشِعَارِ الصَّالِحِينَ مَكْتَبِي [المناقب، ج ۲، ص ۹۶].

خاطرات

۱. مصعب که جوانی زیبا از خانواده اشراف بود؛ به خاطر اسلام و ایمان طرد شده بود و حتی لباس نداشت؛ پوست گوسفندی را دور خود گرفت و نزد حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) آمد. پیامبر از دیدنش شاد شد و فرمود: انظُرُوا إِلَيَّ رَجُلٍ قَدْ نُورَ اللَّهُ قَلْبَهُ وَ لَقَدْ رَأَيْتَهُ وَ هُوَ بَيْنَ أَبْوَيْنِ يَغْذِيَانِهِ

بِأَطْيَبِ الطَّعَامِ وَ أَلْيَنِ اللِّبَاسِ فَدَعَاهُ حُبُّ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ إِلَى مَا تَرَوْنَ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۱۵۴] .

۲. کامل بن ابراهیم وارد منزل امام عسگری (علیه السلام) شد. لباس های زیبا و گران و عالی در امام (علیه السلام) دید ، پیش خود گفت : وَ لِي اللَّهِ وَ حُجَّتُهُ يَلْبَسُ النَّاعِمَ مِنَ الثِّيَابِ وَ يَأْمُرُنَا نَحْنُ بِمَوَاسِيَاهِ الْإِخْوَانِ وَ يَنْهَانَا عَنْ لُبْسِ مِثْلِهِ فَقَالَ مُبْتَسِحًا : " يَا كَامِلُ وَ حَسَرَ (کنار بزن) عَنْ ذِرَاعِيهِ فَإِذَا مَسَّحَ أَسْوَدُ حَشِنٌ عَلَى جِلْدِهِ فَقَالَ هَذَا لِلَّهِ وَ هَذَا لَكُمْ " [الغيبة طوسی ، ص ۲۴۶] .

۳. قَالَ الْبَاقِرُ (علیه السلام) : دَخَلَ قَوْمٌ عَلَى الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ (علیه السلام) فَقَالُوا : يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! نَرَى فِي مَنْزِلِكَ أَشْيَاءَ نَكْرَهُهَا وَ إِذَا فِي مَنْزِلِهِ بُسُطٌ وَ نَمَارِقٌ. فَقَالَ : (علیه السلام) إِنَّا نَتَرَوُجُ النِّسَاءَ فَتُغَطِّيهِنَّ مُهُورَهْنَ فَيَشْتَرِينَ مَا شِئْنَا لَنَا مِنْهُ شَيْءٌ [كافی ، ج ۶ ، ص ۴۷۶] .

۴. عَنْ الْحَسَنِ الزِّيَّاتِ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ (علیه السلام) فِي بَيْتٍ مُتَّجِدٍ (مزین) ثُمَّ عُدْتُ إِلَيْهِ مِنَ الْغَدِ وَ هُوَ فِي بَيْتٍ لَيْسَ فِيهِ إِلَّا حَصِيْرٌ وَ عَلَيْهِ قَمِيصٌ غَلِيظٌ فَقَالَ الْعَبِيْتُ الَّذِي رَأَيْتُهُ لَيْسَ بَيْتِي إِنَّمَا هُوَ بَيْتُ الْمَرْأَةِ وَ كَانَ أُمْسِ يَوْمَئِذٍ [كافی ، ج ۶ ، ص ۴۷۷] .

۲. خصوصیات لباس خوب در اسلام

۱. لباس جوان

۱. حضرت امیر (علیه السلام) دو لباس خرید؛ یکی سه درهم و یکی دو درهم. لباس بهتر را به قبر داد ، او گفت : تو خطیب و امام هستی ، لباس تو باید بهتر باشد. امام فرمود : أَنْتَ شَابٌّ وَ لَكَ شَرُّ الشَّبَابِ [المناقب ، ج ۲ ،

۲. پنهان کردن لباس

۱. در هر جامعه نوع و کیفیت لباس زنان و مردان علاوه بر اینکه شرائط اقتصادی و اجتماعی و اقلیمی است شدیداً تابع جهان بینی و ارزش های حاکم بر جامعه است.

۲. از زمانی که غرب از خدا جدا شد و اصالت را به تن داد، لباس تنگ و کوتاه را پوشید چرا که تا سرحد امکان باید از تن بهره گیری کند و لذت ببرد.

تمام لباس های غربی ارضا کننده تن انسان است و کشنده روح و معنویت.

۳. تقریباً از تحقیقات وسیع در سرتاسر جهان می توان فهمید که در تمام جهان لباس های گشاد و بلند رسم بوده و این نوع لباس که امروز غرب به بازار آورده ارمغان ۴ قرن گذشته اروپا است که انسان اروپائی از خدا کناره گرفت.

۴. فرهنگ حریص و افزون طلب و متکاثر غرب نیز به دنبال پیدا کردن بازار مصرف مجبور است هرروز لباسی عرضه کند که جیب خود را پر کند نه آنکه انسان را آرام کند.

۵. در طرح جدیدی که غرب برای لباس به جهان عرضه کرد اولین کسی که ذبح شد زن بود.

۶. سیمای لباس فرنگی: تجمل پرستی، تحریک شهوت، خودنمائی و تفاخر، اسراف، رقابت و چشم و هم چشمی، تبلیغات به وسیله آرم ها و مارکها، وابستگی شخصیتی و اقتصادی و فکری.

۳. مظهر تولا و تبرا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَا تَلْبَسُوا السَّوَادَ فَإِنَّهُ لِبَاسُ فِرْعَوْنَ [من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۲۵۱].

أَوْحَى اللَّهُ إِلَيَّ نَبِيٌّ أَنَّ قُلَّ لِقَوْمِكَ لَا تَلْبَسُوا مَلَابِسَ أَعْدَائِي [مجموعه ورام، ج ۱، ص ۱۵].

در روایاتی نهی از

لباس بنی امیه شده است.

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): لَا تَلْبَسُوا الْحُمْرَةَ فَإِنَّهَا زِي قَارُونَ وَ هِيَ صِبْغُ بَنِي أُمَيَّةَ [دعائم الإسلام، ج ٢، ص ١٦١].

٤. عزت اسلام

در جهاد ودر برابر دشمن لباس حریر بپوشید.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): أَنَّهُ كَرِهَ لِلرَّحِيَالِ لُبْسَ الْمَخْضِ مِنَ الْحَرِيرِ إِلَى أَنْ قَالَ وَ لَمَّا يَأْسُ بِأَنْ يَبَاهِيَ بِهِ الْعِيدُوَّ [دعائم الإسلام، ج ٢، ص ١٦١].

٥. تناسب لباس

شخصی به منزل امام وارد شد. لباس و فرش زیبایی دید. ناراحت شد. بلند شد که برود، امام فرمود: صَبْرٌ إِلَى فِي غَدٍ. فردا که رفتیم خانه امام را ساده دیدم که حصیر و لباس کرباسی داشت و فرمود: يَا أَبَا خَالِدٍ! إِنِّي قَرِيبُ الْعَهْدِ بَعْرُوسٍ وَإِنَّ الَّذِي رَأَيْتَ بِالْأَمْسِ مِنْ رَأْيِ الْمَرْأَةِ وَ لَمْ أَرِدْ مُخَالَفَتَهَا [بحار الأنوار، ج ٤٦، ص ١٠٢].

١. قَالَ الرَّضَا (عليه السلام): وَ اللَّهُ لئن صرت إلى هذا الأمر لآكلن الخبيث بعد الطيب و لألبسن الخشن بعد اللين [مكارم الأخلاق، ص ١١٥].

٢. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): مَا يَسْتَعْجِلُونَ بِخُرُوجِ الْقَائِمِ عَ وَ اللَّهُ مَا لِيَأْسُهُ إِلَّا الْغَلِيظُ وَ مَا طَعَامُهُ إِلَّا الشَّعِيرُ الْجَشِبُ [الغيبه نعمانی، ص ٢٣٤].

٣. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): إِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ (عليه السلام) كَانَ يَلْبَسُ ذَلِكَ فِي زَمَانٍ لَا يَنْكُرُ عَلَيْهِ وَ لَوْ لَبَسَ مِثْلَ ذَلِكَ الْيَوْمَ شُهِرَ بِهِ فَخَيْرٌ لِيَأْسِ كُلِّ زَمَانٍ لِبَأْسِ أَهْلِهِ غَيْرَ أَنْ قَائِمَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ (ع) إِذَا قَامَ لَبَسَ ثِيَابَ عَلِيٍّ (ع) وَ سَارَ بِسَيْرِهِ عَلِيٍّ (عليه السلام) [كافي، ج ١، ص ٤١١].

عن أبي إسحاق

السيبي قال: "كنت على عنق أبي يوم الجمعة و أمير المؤمنين علي بن أبي طالب (عليه السلام) يخطب و هو يتروح بكمه فقلت: يا أبا أمير المؤمنين يجد الحر؟ فقال لي: لا- يجد حرا و لا بردا و لكنه غسل قميصه و هو رطب و لا له غيره فهو يتروح به" [الغارات، ج ١، ص ٦٢].

لباس جنگ حضرت رسول (صلى الله عليه و آله) و (حفظ آن)

امام صادق (عليه السلام): "امام زمان (عج...) پيراهن رسول اکرم را که در جنگ احد پوشيده بودند و دندان مبارکش شکسته و خون روی پيراهن ريخته و آثارش مانده است بر تن خواهند کرد".

كان لعلی قميص من غزل فاطمه (س) يتقى به نفسه في الحروب [المناقب، ج ٣، ص ٢٤٥].

لباس امام (عليه السلام) تابع شرایط زمانی و مکانی است.

١. امام صادق (عليه السلام) فرمود: اگر ما لباس حضرت علي (عليه السلام) را در این زمان بپوشیم لَقَالُوا مَجْنُونٌ وَ لَقَالُوا مُرَاءٍ وَ اللَّهُ تَعَالَى يَقُولُ: "وَ ثِيَابِكَ فَطَهَّرْهُ" (مدثر/٤) قَالَ وَ ثِيَابِكَ ارْفَعَهَا وَ لَا تَجْرَهَا وَ إِذَا قَامَ قَائِمُنَا كَانَ هَذَا اللَّبَاسَ [كافي، ج ٦، ص ٤٥٥].

٢. عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيْسَى قَالَ: "إِنَّ أَهْلَ الضَّعْفِ مِنْ مَوَالِي يَحْبُونَ أَنْ أَجْلِسَ عَلَى اللَّبُودِ وَ أَلْبَسَ الْخَشَنَ وَ لَيْسَ يَتَحَمَّلُ الزَّمَانَ ذَلِكَ" [مكارم الأخلاق، ص ٩٨].

٣. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): "إِنَّ عَلِيًّا (ع) كَانَ عِنْدَكُمْ فَآتَى بَنِي دِيوَانَ وَ اشْتَرَى ثَلَاثَةَ أَثْوَابٍ بِدِينَارٍ الْقَمِيصِ إِلَى فَوْقِ الْكُعْبِ وَ الْإِزَارَ إِلَى نِصْفِ السَّاقِ وَ الرِّدَاءَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ إِلَى تَدْيِيهِ وَ

مِنْ خَلْفِهِ إِلَى أَلْيَتَيْهِ ثُمَّ رَفَعَ يَدَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَلَمْ يَزَلْ يَحْمَدُ اللَّهَ عَلَى مَا كَسَاهُ حَتَّى دَخَلَ مَنْزِلَهُ ثُمَّ قَالَ هَذَا اللَّبَاسُ الَّذِي يُتَّبَعِي
لِلْمُسْلِمِينَ أَنْ يَلْبَسُوهُ قَالَ أَبُو عَازِمٍ اللَّهُ عَزَّ وَكُنَّ لَا يَقْدِرُونَ أَنْ يَلْبَسُوا هَذَا الْيَوْمَ وَ لَوْ فَعَلْنَاهُ لَقَالُوا مَجْنُونٌ وَ لَقَالُوا مُرَاءٍ وَ اللَّهُ تَعَالَى
يَقُولُ " وَ ثِيَابِكَ فَطَهَّرْهُ " (مدثر/٤) قَالَ وَ ثِيَابِكَ ازْفَعَهَا وَ لَا تَجْرَهَا وَ إِذَا قَامَ قَائِمُنَا كَانَ هَذَا اللَّبَاسُ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٥٥] .

٤. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : خَيْرُ لِبَاسٍ كُلِّ زَمَانٍ لِبَاسُ أَهْلِهِ [وسائل الشيعة ، ج ٥ ، ص ٨] .

لباس های اهل بهشت و دوزخ

يَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ وَ إِسْتَبْرَقٍ [كهف/٣١] .

يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَ إِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ [دخان/٥٣] .

وَ لِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ [حج/٢٣] .

قُطِعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ [حج/١٩] .

سَرَابِيلُهُمْ مِنْ قَطْرَانٍ [ابراهيم/٥٠] .

عَالِيَهُمْ ثِيَابٌ سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَ إِسْتَبْرَقٌ وَ حُلُوعَا أُسَاوِرٌ مِنْ فِضَّةٍ وَ سَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا [دهر/٢١] .

لباس مخصوص دعا

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : كَانَ لِأَبِي ثَوْبَانٍ خَشْتَانٍ يَصِلِي فِيهِمَا صِلَاتُهُ وَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَسْأَلَ الْحَاجَةَ لِبِسِيَهُمَا وَ سَأَلَ اللَّهَ حَاجَتَهُ [مكارم الأخلاق ، ص ١١٣] .

لباس روز جمعه

كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ (ص) ثَوْبَانٍ لِلْجُمُعَةِ خَاصَهُ سِوَى ثِيَابِهِ فِي غَيْرِ الْجُمُعَةِ . [مكارم الأخلاق ، ص ٣٦] .

لباس احرام (لباس تشریفات)

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : حَرَّمَ اللَّهُ الْمَسْجِدَ لَعَلَّ الْكَعْبَةَ وَ حَرَّمَ الْحَرَمَ لَعَلَّ الْمَسْجِدَ وَ وَجِبَ الْإِحْرَامَ لَعَلَّ الْحَرَمَ [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٣٣٠] .

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : إِنَّمَا أُمِرُوا بِالْإِحْرَامِ لِيَخْشَعُوا قَبْلَ دُخُولِهِمْ حَرَمَ اللَّهِ وَ

أَمْنَهُ وَ لَيْلًا يَلْهُوَا وَ يَشْتَغَلُوا بِشَيْءٍ مِنْ أُمُورِ الدُّنْيَا وَ زِينَتِهَا وَ لَذَاتِهَا وَ يَكُونُوا جَادِّينَ فِيمَا هُمْ فِيهِ قَاصِدِينَ نَحْوَهُ مُقْبِلِينَ عَلَيْهِ بِكَلْبَتِهِمْ مَعَ مَا فِيهِ مِنَ التَّعْظِيمِ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَيْتِهِ وَ التَّذَلُّلِ لِأَنْفُسِهِمْ عِنْدَ قَضَائِهِمْ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ وَفَادَتِهِمْ إِلَيْهِ رَاجِعِينَ ثَوَابَهُ رَاهِبِينَ مِنْ عِقَابِهِ مَا ضَيَّعُوا نَحْوَهُ مُقْبِلِينَ إِلَيْهِ بِالذُّلِّ وَ الْإِسْتِكَانَةِ وَ الْخُضُوعِ [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٢٧٣] .

آخرین لباس (کفن)

لباس نماز

١. لباس خوب بپوشید :

عَنْ حُثَيْمَةَ بْنِ أَبِي حُثَيْمَةَ قَالَ : " كَانَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ لَبَسَ أَجْوَدَ ثِيَابِهِ فَقِيلَ : لَهُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ! لِمَ تَلْبَسُ أَجْوَدَ ثِيَابِكَ؟ فَقَالَ : " إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يَحِبُّ الْجَمَالَ فَأَتَجَمَّلُ لِرَبِّي وَ هُوَ يَقُولُ " خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ " (اعراف/٣١) فَأُحِبُّ أَنْ أَلْبَسَ أَجْمَلَ ثِيَابِي " [تفسير عياشى ، ج ٢ ، ص ١٤] .

٢. در نماز از پوشیدن لباس خوب دریغ نکنید.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : مَنْ اتَّقَى عَلَى ثَوْبِهِ فِي صَلَاتِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ اكْتَسَى [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٠٦] .

— بعضی برای اینکه اطوی شلوارشان به هم میخورد لباسهای زیبا را بیرون می آورند :

— رسول خدا (صلى الله عليه و آله) دو پارچه از برد (به گفته مجمع البحرین نام پارچه است) داشت .

رَوَى أَنَّ لِرَسُولِ اللَّهِ (ص) بُرْدَانِ مَعْرُوفَانِ لِلصَّلَاةِ لَا يَلْبَسُهُمَا إِلَّا فِيهَا [كنز الفوائد ، ج ٢ ، ص ١٨٥] .

٣. واجب است مرد عورتین خود را در نماز بپوشاند و بهتر است از ناف تا زانو را بپوشاند. [مسئله ، ٧٨٨]

٤.

از صورت زن مقداری که در وضو شسته می شود باز و بقیه پوشیده شود. [مسئله ، ۷۸۹]

۵. واجب است لباس نماز گزار پاک باشد ، مباح باشد ، از حیوانات حرام گوش نباشد. هم چنین طلا- و ابریشم برای مرد ممنوع است.

۶. امام رضا (علیه السلام) وقت نماز شانه می زدند و لباس تمیز می پوشیدند. [تفسیر صافی ، ج ۱ ، ۵۷۲]

۷. پوشیدن لباس در مسجد : خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعراف/۳۱] .

۸. پوشیدن لباس روز جمعه و عید :

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى "خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ" (اعراف/۳۱) : "أَيُّ خُذُوا ثِيَابَكُمْ الَّتِي تَتَزَيَّنُونَ بِهَا لِلصَّلَاةِ فِي الْجُمُعَاتِ وَالْأَعْيَادِ" [وسائل الشيعة ، ج ۴ ، ص ۴۵۵] .

۶. پوشیدن آن لباس ، مفسد اجتماعی در پی نداشته باشد

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ [اعراف/۳۲] .

تَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا [نحل/۱۴] .

تَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا [فاطر/۱۲] .

يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّوْلُوُ وَالْمَرْجَانُ [الرحمن/۲۲] .

۷. لباس تأثیر روحی در فرد دارد.

۱. حضرت امیر (علیه السلام) در حالی که بالباس وصله دار و خشن خطبه می خواند فرمود : درباره لباس کهنه‌پوشی خُشَعِ الْقَلْبُ وَ يَفْتَدِي بِهِ الْمُؤْمِنُ [مکارم الأخلاق ، ص ۱۱۳] .

۲. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : مَنْ رَقَعَ جَبِيَّهُ وَ خَصَفَ نَعْلَهُ وَ حَمَلَ سِلْعَتَهُ فَقَدْ بَرِيءَ مِنَ الْكِبْرِ [ثواب الأعمال ، ص ۱۷۸] .

۳. امام سجاد (علیه السلام) با لباس شیکی از خانه بیرون رفت. فَرَجَعَ مُسْرِعًا فَقَالَ يَا جَارِيَةُ رُدِّي ثِيَابِي فَقَدْ مَشَيْتُ فِي

ثِيَابِي هَذِهِ فَكَأَنِّي لَسْتُ عَلَى بِنِ الْحُسَيْنِ [مكارم الأخلاق ، ص ۱۱۱] .

۴. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : يَا أَيُّهَا ذُرُّ الْبَسِ الْخَشِنَ مِنَ اللَّبَاسِ وَالصَّفِيقَ مِنَ الثِّيَابِ لِنَّا يَجِدُ الْفَخْرُ فِيكَ مَسْلِكًا [أمالي طوسی ، ص ۵۳۷] .

۵. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِنَّ الْجَسَدَ إِذَا لَبَسَ الثَّوْبَ اللَّيْنَ طَعَى [مكارم الأخلاق ، ص ۱۱۱] .

۶. امام صادق (عليه السلام) در حدیثی فرمود : " در مکه لباس کهنه یا خشن بپوشید تا تکبر در روح شما نباشد "

فقال : عبد الله بن أبي يعفور : ما حد الكبر؟ قال : "الرجل ينظر إلى نفسه إذا لبس الثوب الحسن يشتهي أن يرى عليه ثم قال : بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ" [مكارم الأخلاق ، ص ۱۱۳] .

۷. در روایات می خوانیم ائمه (علیه السلام) برای خودسازی و مناجات و نماز ، لباس خشن می پوشیدند .

۸. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : خَيْرُ لِبَاسِكَ مَا لَا يَشْغَلُكَ عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بَلْ يَقْرُبُكَ مِنْ ذِكْرِهِ وَشُكْرِهِ وَطَاعَتِهِ وَ لَا يَحْمِلُكَ عَلَى الْعُجْبِ وَالرِّيَاءِ وَالتَّزِينِ وَالتَّفَاخُرِ وَ الْخِيَلَاءِ [مصباح الشريعة ، ص ۳۰] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : خَيْرُ شَبَابِكُمْ مَنْ تَشَبَهَ بِكُهُولِكُمْ وَ شَرُّ كُهُولِكُمْ مَنْ تَشَبَهَ بِشَبَابِكُمْ [معانى الأخبار ، ص ۴۰۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : النَّظِيفُ مِنَ الثِّيَابِ يَذْهَبُ الْهَمُّ وَالْحَزَنُ وَهُوَ طَهُورٌ لِلصَّلَاةِ [كافي ، ج ۶ ، ص ۴۴۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : يَا أَبَا ذَرٍّ! الْبَسِ الْخَشِنَ مِنَ اللَّبَاسِ وَالصَّفِيقَ مِنَ الثِّيَابِ لِنَّا يَجِدُ الْفَخْرُ فِيكَ مَسْلِكًا [أمالي طوسی

عَنْ أَبِي نُعَيْمٍ قَالَ : خَرَجَ أَيُّ عَلِيٍّ (ع) يَوْمًا وَعَلَيْهِ إِزَارٌ مَرْقُوعٌ فَعُرِوتَبَ عَلَيْهِ فَقَالَ : " يَخْشَعُ الْقَلْبُ بِلُبْسِهِ وَ يَفْتَدِي بِهِ الْمُؤْمِنُ " [كشف الغمه ، ج ۱ ، ص ۱۷۴] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِنَّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) خَرَجَ فِي ثِيَابٍ حَسَانٍ فَرَجَعَ مُسْرِعًا فَقَالَ : يَا جَارِيَهُ رُدِّي ثِيَابِي فَقَدْ مَشَيْتُ فِي ثِيَابِي هَذِهِ فَكَأَنِّي لَسْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ [مكارم الأخلاق ، ص ۱۱۱] .

۸. نظم ونظافت لباس

۶. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : الثِّيَابُ تُظَهِّرُ الْجَمَالَ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۹۱] .

۷. امام (عليه السلام) در ماجرای یکی از شیعیان که ماهی خرابی علنا به دست گرفته بود و به خانه می رفت مطلبی فرمود که کلی آن این استائتکم قوم اعداؤکم کثیره عاذاکم الخلق یا معشر الشیعه! انکم قد عاذاکم الخلق فترینوا لهم بما قدرتم علیه [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۸۰] .

۸. عَنْ ابْنِ أَبِي عَبَّادٍ قَالَ : " كَانَ جُلُوسُ الرِّضَا (عليه السلام) فِي الصَّيْفِ عَلَى حَصِيرٍ وَ فِي الشِّتَاءِ عَلَى مِسْحٍ وَ لُبْسُهُ الْغَلِيظَ مِنَ الثِّيَابِ حَتَّى إِذَا بَرَزَ لِلنَّاسِ تَزِينَ لَهُمْ " [مكارم الأخلاق ، ص ۱۱۷] .

۹. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الْجَمَالَ وَ التَّجَمُّلَ وَ يَكْرَهُ الْبُوسَ وَ التَّبَاوُسَ فَإِنَّ اللَّهَ إِذَا أَنْعَمَ عَلَيَّ عَبْدٍ نَعَمَهُ أَحَبَّ أَنْ يَرَى عَلَيْهِ أَثْرَهَا قِيلَ كَيْفَ ذَلِكَ قَالَ : يَنْظُفُ ثَوْبَهُ وَ يَطْبِئُ رِيحَهُ وَ يَجْصُصُ دَارَهُ وَ يَكْنُسُ أَفْنِيَتَهُ حَتَّى إِذَا السَّرَاجُ قَبِيلَ مَغِيبِ الشَّمْسِ يَنْفِي الْفَقْرَ وَ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ [أمالی طوسی ، ص ۲۷۵] .

۱۰. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : فِي قَوْلِ اللَّهِ

تَبَارَكَ وَتَعَالَى " وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ " (مدثر/۴) فَشَمَّرَ (جمع کردن) [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۵۵] .

قَالَ الصَّادِقُ ع فِي قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى " وَثِيَابَكَ ازْفَعَهَا وَ لَا تَجْرَهَا وَ إِذَا قَامَ قَائِمًا كَانَ هَذَا اللَّبَاسَ " [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۵۵] .

۱۱. پیامبر (صلی الله علیه و آله) شخصی را دید که موهای پریشان و لباس های کثیف دارد ، فرمود : مِنَ الدِّينِ الْمُتَعَهُ وَ إِظْهَارُ النَّعْمَةِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۳۹] .

۱۲. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : النَّظِيفُ مِنَ الثِّيَابِ يَذْهَبُ الْهَمُّ وَالْحَزَنُ وَ هُوَ طَهُورٌ لِلصَّلَاةِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۴۴] .

۱۳. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : بُسَّ الْعَبْدُ الْقَاذِرَةَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۳۹] .

۱. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : اطُّوا ثِيَابَكُمْ بِاللَّيْلِ فَإِنَّهَا إِذَا كَانَتْ مَنْشُورَةً لَبَسَهَا الشَّيْطَانُ بِاللَّيْلِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۸۰] .

۲. نطافت لباس :

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : إِنَّ اللَّهَ يَبْغِضُ الرَّجُلَ الْقَاذِرَةَ. فَقِيلَ وَ مَا الْقَاذِرَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ : الَّذِي يَتَوَقَّفُ بِهِ جَلِيسُهُ [كنز الفوائد ، ج ۲ ، ص ۱۸۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : غَسَلَ الثِّيَابِ يَذْهَبُ الْهَمُّ وَالْحَزَنُ وَ هُوَ طَهُورٌ لِلصَّلَاةِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۱۲] .

— در پوست مرده حیوان گرچه هفتاد بار دباغی شود نماز نخوانید. [وسائل ، ج ۲ ، ص ۲۴۹]

— حتی اگر موئی از حیوانات حرام گوشت روی لباس بود نماز نخوانید. [وسائل ، ج ۲ ، ص ۲۵۱]

— قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): نَقَاءُ النَّوْبِ يَكْبِتُ الْعَدُوَّ [دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۱۵۸].

۳. فقط لباس زیبا را برای اغیار نپوشید :

برخلاف بعضی از زنان یا مردان که لباس خوب را برای دیگران می پوشند ، اسلام می فرماید : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لِيَتَرَيْنَ أَحَدَكُمْ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ كَمَا يَتَرَيْنَ لِلْغَرِيبِ الَّذِي يَحِبُّ أَنْ يَرَاهُ فِي أَحْسَنِ الْهَيْئَةِ [كافی، ج ۶، ص ۴۳۹].

— قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام): تَهَيْئَةُ الرَّجُلِ لِلْمَرْأَةِ مِمَّا يَزِيدُ فِي عَفْثِهَا [بحار الأنوار، ج ۷۶، ص ۳۰۷].

۴. حسنوا لباسكم واصلحوا دمالكم حتى تكونوا كانكم شامه في الناس [۱۳۸۳]

۵. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): الْبَسُّ وَتَجَمُّلٌ فَإِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يَحِبُّ الْجَمَالَ وَ لِيَكُنْ مِنْ حَلَالٍ [دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۱۵۳].

۹. لباس زنان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَا تُصَلِّي الْمَرْأَةُ عُطَّلًا [تهذيب الأحكام، ج ۲، ص ۳۷۱].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): يَا عَلِيُّ! مَرْءٌ نِسَاءً كَلَّا يَصَلِّي عَطَّلًا وَ لَوْ يَعْلَقَنَّ فِي أَعْنَاقِهِنَّ سَيْرًا [كافی، ج ۵، ص ۵۶۹].
(تسمه : برای امروزی ها گردن بند بدلی)

اگر خلخال سر و صدا دارد در نماز نباشد و اگر بی سر و صدا است اشکالی ندارد. [وافی، ج ۷، ص ۴۷۰]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): لَا تُصَلِّيَنَّ امْرَأَةٌ إِلَّا عَلَيَّهَا مِنَ الْحُلِيِّ أَدْنَاهُ خُرُصٌ فَمَا فَوْقَهُ (گوشواره ساده و کوچک) إِلَّا أَنْ لَا تَجِدَهُ [مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۲۲۹].

در این حدیث شریف عظمت را همراه با فطرت و

لطافت روح مشاهده می کنید.

عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ : "سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنِ الْمَرْأَةِ تُصَلِّي فِي دِرْعٍ وَخِمَارٍ. فَقَالَ : تَكُونُ عَلَيْهَا مِلْحَفَةٌ تَضُمُّهَا عَلَيْهَا" [تهذيب الأحكام ، ج ٢ ، ص ٢١٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : فِي الْمَرْأَةِ تُصَلِّي فِي الدِّرْعِ وَالْخِمَارِ إِذَا كَانَا كَثِيفَيْنِ وَإِنْ كَانَ مَعَهُمَا إِزَارٌ وَ مِلْحَفَةٌ فَهُوَ أَفْضَلُ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٧٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : لَا تُقْبَلُ صَلَاةٌ مِنْ امْرَأَةٍ حَتَّى تُوَارِيَ أُذُنَيْهَا وَ نَحْرَهَا فِي الصَّلَاةِ [الجعفریات ، ص ٤١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : مُرِّئَاتُكَ لَا يَصَلِينَ مُعْطَلَاتٍ إِلَيَّ أَنْ قَالَ فَلْيَغْيِرْنَ أَكْفَهُنَّ بِالْحِنَاءِ وَ لَا يَدْعَنَّهَا لِكَيْلَا يَتَشَبَّهْنَ بِالرِّجَالِ [بحار الأنوار ، ج ٨٠ ، ص ١٨٨] .

١٠. لباس نمازگزار

يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَارِي سَوْآتِكُمْ وَ رِيشًا وَ لِبَاسُ التَّقْوَى ذَلِكَ خَيْرٌ [اعراف/ ٢٦] .

فيض می گوید : الريش ثوب التجمل و لباس الزينه استعير من ريش الطائر [وافی ، ج ٧ ، ص ٣٧٢]

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَا تُصَلِّ فِيمَا شَفَّ أَوْ سُفَّ يَعْنِي الثَّوْبَ الْمُصَيِّقَ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤٠٢] . (شف اوسف : جامه تنگ و نازک و باریک)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : مَنْ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ بِعِمَامَةٍ فَلَهُ مِنَ الْفَضْلِ عَلَى مَنْ لَمْ يَتَعَمَّمْ كَفَضْلِي عَلَى أُمَّتِي وَ مَنْ صَلَّى مُتَعَمِّمًا فَلَهُ مِنَ الْفَضْلِ عَلَى مَنْ صَلَّى بِغَيْرِ عِمَامَةٍ كَمَنْ جَاهِدَ فِي الْبُحْرِ عَلَى مَنْ جَاهِدَ فِي الْبَرِّ فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى وَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا مُتَعَمِّمًا صَلَّى بِجَمِيعِ

أُمَّتِي بِغَيْرِ عِمَامَةٍ يَقْبَلُ اللَّهُ تَعَالَى صِلَاتَهُمْ جَمِيعاً مِنْ كَرَامَتِهِ عَلَيْهِ وَ مَنْ صَلَّى مُتَعَمِّماً وَكُلَّ بِهِ سَبْعُمِائَةِ أَلْفِ مَلَكٍ يَكْتُبُونَ لَهُ الْحَسَنَاتِ وَ يَمْحُونَ عَنْهُ السَّيِّئَاتِ وَ يَزْفَعُونَ لَهُ الدَّرَجَاتِ [جامع الأخبار ، ص ۷۷].

فرشتگانی که بر حضرت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) در جنگ بدر نازل شدند عمامه و لباس سفید داشتند. [مستدرک سفینه ، ج ۱ ، ص ۳۶۹]

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): إِنِّي لَمَأْجِبٌ مِمَّنْ يَأْخُذُ فِي حِرَاجِهِ وَ هُوَ مُعْتَمِّمٌ تَحْتَ حَنَكِهِ كَيْفَ لَمَّا تُقْضَى حَاجَتُهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۶۶].

پوست حیوان مرده نباشد ، گرچه هفتاد بار دباغی شده باشد.

رَوَى مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام) أَنَّهُ سَأَلَهُ عَنْ جِلْدِ أَلْمَيْتَةِ يَلْبَسُ فِي الصَّلَاةِ إِذَا دُبِغَ فَقَالَ: "لَا وَ إِنِ دُبِغَ سَبْعِينَ مَرَّةً" [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۴۷].

اگر فردی نماز خواند در لباس خشن و اگر در مسجد نماز می خواند لباس خوب بپوشد. [بحار ، ج ۸۰ ، ص ۱۷۵]

كَانَ لَهُ (ص) بُرْدَانِ مَعْرُوفَانِ لِلصَّلَاةِ لَا يَلْبَسُهُمَا إِلَّا فِيهَا [كنز الفوائد ، ج ۲ ، ص ۱۸۵].

نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) الرَّجَالَ عَنْ جِلْدِ الذَّهَبِ قَالَ: هِيَ حَرَامٌ فِي الدُّنْيَا [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۱۶۴].

قَالَ الرِّضَا (عليه السلام): لَا تُصَلُّ فِي جِلْدِ أَلْمَيْتَةِ عَلَى كُلِّ حَالٍ وَ لَا فِي خَاتَمِ ذَهَبٍ [فقه الرضا (عليه السلام) ، ص ۱۵۷].

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): أَنَّ الصَّلَاةَ فِي وَبَرٍ كُلِّ شَيْءٍ حَرَامٌ أَكُلُّهُ فَالصَّلَاةُ فِي وَبَرِهِ وَ شَعْرِهِ وَ جِلْدِهِ وَ بَوْلِهِ وَ رَوْثِهِ

وَأَلْبَانِهِ وَكُلِّ شَيْءٍ مِنْهُ فَاسِدَةٌ لَا تُقْبَلُ تِلْكَ الصَّلَاةُ [کافی، ج ۳، ص ۳۹۷].

وفی حدیث آخر که از پشم و پوست حلال گوشت جائز است اذا علمت انه ذکی پوست مرده و ابریشم نیز ممنوع است. [کافی، ج ۳، ص ۳۹۷].

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): يَا زُرَّارَةُ! فَإِنْ كَانَ مِمَّا يُوْكَلُ لَحْمُهُ فَالصَّلَاةُ فِي وَبَرِهِ وَبَوْلِهِ وَشَعْرِهِ وَرَوْثِهِ وَالأَبْنَانِ وَكُلِّ شَيْءٍ مِنْهُ جَائِزَةٌ إِذَا عَلِمْتَ أَنَّهُ ذَكِي [کافی، ج ۳، ص ۳۹۷].

امام باقر (عليه السلام) همین که یک سال بر لباسش می گذشت آنرا صدقه می داد. گفتند: چرا نمی فروشی؟ فرمود: مَا اسْتَحْسِنُ أَنْ أُبَيِّعَ ثَوْبًا قَدْ صَلَّيْتُ فِيهِ [مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۲۰۵].

از حضرت امیر پرسیدند، چرا هنگام نماز لباسهای متعدد یا متنوع می پوشید؟ فرمود: إِنَّ الْإِنْسَانَ إِذَا كَانَ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّ جَسَدَهُ وَثِيَابَهُ وَكُلَّ شَيْءٍ حَوْلَهُ يَسْبُحُ [علل الشرائع، ج ۲، ص ۳۳۶].

شرائط لباس نماز گزار:

لباس نماز گزار باید پاک باشد.

اگر بعد از نماز بفهمد بدن یا لباسش نجس بوده نمازش صحیح است.

اگر می داند ولی فراموش کرده بدن یا لباسش نجس بوده باید نمازش را قضا کند.

اگر در بین نماز نجس شود (بدن یا لباس) اگر می تواند در آورد و گرنه نماز را بشکند.

اگر دو لباس دارد و می داند یکی پاک و دیگری نجس است و نمی داند که کدام پاک یا نجس است باید با هر دو نماز بخواند.

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): تَكْرَهُ الصَّلَاةُ فِي الثَّوْبِ المَصْبُوغِ المَشْبَعِ المَقْدَمِ [کافی، ج ۳، ص ۴۰۲].

قَالَ الكَلْبِي: :

وَرُوي: " لَا تُصَلِّ فِي ثَوْبٍ أَسْوَدَ فَأَمَّا الْخُفُّ أَوْ الْكِسَاءُ أَوْ الْعِمَامَةُ فَلَا بَأْسَ " [كافي ، ج ٣ ، ص ٤٠٣] .

امام صادق (عليه السلام) لباس سفید پوشیده بود. منصور به او گفت: لَقَدْ تَشَبَّهْتَ بِالْأَنْبِيَاءِ. [كافي ، ج ٧٦ ص ٤٤٥] .

امام رضا (عليه السلام) در نماز عید عمامه سفید پوشیدند. [مستدرک سفینه البحار ، ج ١ ، ص ٣٧٠]

امام زمان (عليه السلام) با عمامه سبز رنگ دیده شده اند. [مستدرک سفینه البحار ، ج ٣ ، ص ٢٣٧]

١١. لباس امام جماعت

عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِيهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (عليه السلام) قَالَ: "سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ هَلْ يَصْلُحُ لَهُ أَنْ يَوْمَ فِي سَرَائِيلَ وَقَلْنُسُوهِ قَالَ: لَا يَصْلُحُ" [تهذيب الأحكام ، ج ٢ ، ص ٣٦٦]

عَنْ سُيَلِيمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: "سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنْ رَجُلٍ أَمَّ قَوْمًا فِي قَمِيصٍ لَيْسَ عَلَيْهِ رِدَاءٌ؟ فَقَالَ: لَا يَتَّبِعِي إِلَّا أَنْ يَكُونَ عَلَيْهِ رِدَاءٌ أَوْ عِمَامَةٌ يَزِيدِي بِهَا" [كافي ، ج ٣ ، ص ٣٩٤] .

١٢. خصوصيات كفن

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام): إِنَّمَا أُمِرَ أَنْ يَكْفَنَ الْمَيِّتَ لِيَلْقَى رَبَّهُ عَزَّ وَجَلَّ طَاهِرَ الْجَسَدِ وَ لَيْتًا تَبَدُّوَ عَوْرَتُهُ لِمَنْ يَحْمِلُهُ أَوْ يَدْفِنُهُ وَ لَيْتًا يَظْهَرَ النَّاسُ عَلَى بَعْضِ حَالِهِ وَ قُبْحِ مَنْظَرِهِ وَ لَيْتًا يَقْسُو الْقَلْبُ بِالنَّظَرِ إِلَى مِثْلِ ذَلِكَ لِلْعَاهَةِ وَ الْفَسَادِ وَ لِيَكُونَ أَطْيَبَ لِلْأَنْفُسِ الْأَحْيَاءِ وَ لَيْتًا يَبْغِضُهُ حَمِيمُهُ فَيَلْغِي ذِكْرَهُ وَ مَوَدَّتَهُ فَلَا يَحْفَظُهُ فِيمَا خَلْفَ وَ أَوْصَاهُ بِهِ وَ أَمَرَهُ بِهِ وَ أَحَبَّ [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٢٦٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): حُرْمَةُ الْمُسْلِمِ مَيِّتًا

كُحْرَمَتِهِ حَيًّا سَوِيًّا [تهذيب الأحكام ، ج ١ ، ص ٤١٩] .

١. برای امام کاظم (علیه السلام) کفنی تهیه شد که علیها القرآن کله

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الصَّيْرَفِيِّ عَنْ أَبِيهِ فِي حَدِيثٍ أَنَّ: "مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (عليه السلام) كَفَّنَ بِكَفْنٍ فِيهِ حَبْرَةٌ اسْتُعْمِلَتْ لَهُ بِالْقَيْنِ وَخَمْسِمَائِهِ دِينَارٍ عَلَيْهَا الْقُرْآنُ كُلُّهُ" [كمال الدين ، ج ١ ، ص ٣٨] .

٢. بر کفن فاطمه زهرا به دست ابن عباس نوشته شده تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ (ص)

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ أَنَّ: "كَثِيرُ بْنُ عَبَّاسٍ كَتَبَ عَلَى أَطْرَافِ كَفْنِ فَاطِمَةَ (عليه السلام) تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله)" [بحار الأنوار ، ج ٧٨ ، ص ٣٣٥] .

٣. زره رسول اکرم (صلى الله عليه و آله) در جنگ حضرت را خسته کرد ، جبرئیل دعای جوشن را آورد و گفت : آن لباس را جدا کن و این دعا را بخوان. سپس جبرئیل گفت : مَنْ كَتَبَهُ عَلَى كَفْنِهِ اسْتَحَى اللَّهُ أَنْ يَعْذِبَهُ بِالنَّارِ إِلَى أَنْ قَالَ قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) أَوْصَانِي أَبِي (عليه السلام) بِحِفْظِ هَذَا الدُّعَاءِ وَ تَعْظِيمِهِ وَ أَنْ أَكْتُبَهُ عَلَى كَفْنِهِ وَ أَنْ أُعَلِّمَهُ أَهْلِي وَ أَحْتَهُمْ عَلَيْهِ ثُمَّ ذَكَرَ الْجَوْشَنَ الْكَبِيرَ [بحار الأنوار ، ج ٧٨ ، ص ٣٣١] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : مَنْ كَانَ مَعَهُ كَفَنُهُ فِي بَيْتِهِ لَمْ يَكْتَبْ مِنَ الْعَافِلِينَ وَ كَانَ مَأْجُورًا كُلَّمَا نَظَرَ إِلَيْهِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٢٥٦] .

بدون کفن دفن کنید ، ولی در کفن غصبی دفن نکنید. [مسئله ، ٥٨٥]

با کفن ابریشمی ، نجس

در حال اضطراب جایز است ، ولی در غصبی نه. [مسئله ، ۵۸۶]

ابوذر به دخترش گفت : من در این تبعیدگاه ربنده از دنیا می روم. گروهی از اینجا عبور و به سر بالین من می آیند ، به آنها بگو : مرا در کفنی که از پول بیت المال خریداری شد دفن نکنند. من نمی خواهم کفن کننده من شاه یا بازرس و یا از بیت المال باشد.

مالک اشتر گفت : کفنی دارم که مادرم آنرا بافته و مرا در آن کفن دفن کنید.... [بحار ، ج ۲۲ ، ص ۴۲۰]

سندی بن شاهک (زندانیان امام کاظم (علیه السلام)) به امام گفت : أُحِبُّ أَنْ تَدْعَنِي عَلَيَّ أَنْ أُكْفِنَكَ فَقَالَ : " إِنَّا أَهْلُ بَيْتِ حَجِّ صُرُورَتِنَا وَ مُهُورِ نِسَائِنَا وَ أَكْفَانَتِنَا مِنْ طُهُورِ أَمْوَالِنَا " [من لايحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۱۸۹].

امام رضا (علیه السلام) در مورد کفن میت فرموده اند :

۱. خوش بوباشد که این یک نوع کرامت برای فرشتگان است. [جامع الاحادیث ، ج ۳ ، ص ۳۱۴ و بحار ، ج ۸۱ ، ص ۳۱۸]

۲. از جنس پنبه باشد. [کافی ، ج ۳ ، ص ۱۴۹ و جامع الاحادیث ، ج ۳ ، ص ۳۳۵]

۳. علاوه بر کفن برای زن یک مقنعه و برای مرد یک عمامه تهیه شود. [تهذیب ، ج ۱ ، ص ۳۲۴ و جامع الاحادیث ، ج ۳ ، ص ۳۲۳]

در چهار چیز چونه زنید :

قَالَ الصَّدُوقُ (ره) : لَا تُمَآكِسُ فِي أَرْبَعَةِ أَشْيَاءَ فِي ثَمَنِ الْكُفَنِ وَ فِي ثَمَنِ النَّسِيمَةِ (آزادی برده) وَ فِي شِرَاءِ الْأُصْحِيهِ وَ فِي الْكِرَاءِ إِلَى مَكَّةَ. [من لايحضره الفقيه ،

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): الْبُسُؤُا التُّبْيَاضُ فَإِنَّهُ أَطْيَبُ وَ أَطْهَرُ وَ كَفَّنُوا فِيهِ مَوْتَاكُمْ [كافی، ج ۶، ص ۴۴۵].

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): أَجِيدُوا أَكْفَانَ مَوْتَاكُمْ فَإِنَّهَا زِينَتُهُمْ [كافی، ج ۳، ص ۱۴۸].

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): تَتَوَقَّوْا فِي الْأَكْفَانِ فَإِنَّكُمْ تُبْعَثُونَ بِهَا [كافی، ج ۳، ص ۱۴۹].

(نقی یعین: تمیز فاق به معنای نقی)

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): إِنَّ الْمَوْتَى يَتَبَاهَوْنَ بِأَكْفَانِهِمْ [علل الشرائع، ج ۱، ص ۳۰۱].

اموال زیادی خدمت امام کاظم (علیه السلام) آوردند، لکن امام توجهش به چند درهمی بود که خانمی به نام شیطه برای حضرت (علیه السلام) فرستاده بود. امام همان مبلغ کم را از نماینده گرفت و فرمود: سلام بسیار مرا به خانم شیطه برسان و این چهل درهم را به او بده و این پارچه را برای کفن به او بده و بگو پنبه این کفن در مزرعه مادرم فاطمه کاشته شد و بافتن این کفن را خواهرم حکیمه انجام داده. شما ۱۹ روز بیشتر زنده نیستی؛ خودم برای نماز جنازه تو به نیشابور می آیم.

همین که فاطمه بنت اسد از دنیارفت، رسول اکرم به علی (علیه السلام) فرمود:

هَذَا قَمِيصِي فَكَفِّنْهَا فِيهِ وَ هَذَا رِدَائِي فَكَفِّنْهَا فِيهِ [بصائر الدرجات، ص ۲۸۷].

یونس بن یعقوب در مدینه از دنیا می رود. امام رضا (علیه السلام) کفن برای او می فرستد و پیغام می دهد که دوستانش در تشییع جنازه شرکت کنند. [جامع الاحادیث، ج ۳، ص ۳۴۸]

به کفن امام کاظم (علیه السلام)

تمام قرآن نوشته بود.

تأکید شده است که لباس نماز جمعه و عبادت و احرام صرف کفن شود

کفنی که نماز در آن خوانده شده: عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَيْهَلٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: "سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ (عليه السلام) عَنِ الثِّيَابِ الَّتِي يَصَلِّي فِيهَا الرَّجُلُ وَ يَصُومُ أَيْ كَفَّنُ فِيهَا قَالَ أَحِبُّ ذَلِكَ الْكَفْنَ" [تهذيب الأحكام، ج ۱، ص ۲۹۲].

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): أَوْصَى أَبِي أَنْ أُكْفَنُ فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ أَحَدُهَا رِدَاءٌ حَبْرَةٌ كَانَ يَصَلِّي فِيهَا الْجُمُعَةَ وَ تَوْبٌ آخَرُ وَ قَمِيصٌ [دعائم الإسلام، ج ۱، ص ۲۳۱].

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ الْبَاقِرُ (عليه السلام): يَسْتَحَبُّ أَنْ يَكُونَ فِي كَفَنِهِ تَوْبٌ كَانَ يَصَلِّي فِيهِ نَظِيفٌ فَإِنَّ ذَلِكَ يَسْتَحَبُّ أَنْ يَكْفَنَ فِيهَا كَانَ يَصَلِّي فِيهِ [كافی، ج ۳، ص ۱۴۸].

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): أَمَرَ أَبِي (عليه السلام) بِأَكْفَانِهِ لَهُ وَ كَانَ فِيهِ ثِيَابٌ بِيضٌ قَدْ أَحْرَمَ فِيهِ وَ قَالُوا اجْعَلُوهُ فِي أَكْفَانِي [مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۲۱۱].

۱۳. رنگ لباس

۱. قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام): أَنْ عَلِيًّا (ع) كَانَ لَا يَلْبَسُ إِلَّا الْبِياضَ [قرب الإسناد، ص ۷۱].

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): لَيْسَ مِنْ لِبَاسِكُمْ شَيْءٌ أَحْسَنَ مِنَ الْبِياضِ فَالْبِيسُوهُ وَ كَفُّنَا فِيهِ مَوْتَاكُمْ [كافی، ج ۳، ص ۱۴۸].

۳. گاهی ائمه (عليه السلام) لباس زرد می پوشیدند.

۴. گاهی در موارد استثنائی رنگ سرخ داشت.

۵. لباس سیاه مکروه است، مگر در کفش و عمامه و کساء.

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ رَفَعَهُ قَالَ: "كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) يَكْرَهُ السَّوَادَ

إِلَّا فِي ثَلَاثِ الْخُفِّ وَالْعِمَامَةِ وَالْكَسَاءِ" [کافی، ج ۶، ص ۴۴۹].

۶. برای کودکان رنگ سرخ تجویز شده. رسول خدا (صلی الله علیه و آله) مشغول خطبه بود حسنین (علیهما السلام) با لباس سرخ درحالی که کودک بودند وارد شدند. [ابن ماجه، ج ۲، ص ۱۱۹۰]

۷. همین که یزید اهل بیت را آزاد گذاشت، همه لباس سیاه پوشیدند و تا ۷ روز عزاداری کردند.

قَالَ فَخَرُّ الدِّينِ الطَّرِيحِي فِي الْمُتَّخَبِ: "فَلَمْ تَبَقْ هَاشِمِيَّةٌ وَلَا قُرَشِيَّةٌ إِلَّا وَ لَبِسَتِ السَّوَادَ عَلَى الْحُسَيْنِ (عليه السلام) وَ نَدَبُوهُ عَلَى مَا نُقِلَ سَبْعَةَ أَيَّامٍ" [بحار الأنوار، ج ۴۵، ص ۱۹۵].

۸. در کتاب تحصین ابن فهد حلی از راهبی نقل شده که لباس سیاه پوشیده گفتند: چه خبر است؟ گفت: در عزای خودم به سوگ نشسته ام، زیرا من خودم رادر میان گناهان دفن کرده و روحم راکشته ام. [مستدرک، ج ۳، ص ۳۲۸]

۹. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله): خَيْرُ ثِيَابِكُمُ الْبَيَاضُ فَلْيَبْسُوهُ أَحْيَاوَكُمُ وَ كَفَّنُوا فِيهِ مَوْتَاكُمُ [أمالی طوسی، ص ۳۸۸].

۱۰. قال: خرجنا مع رسول الله (صلی الله علیه و آله) في سفر فرای (صلی الله علیه و آله) على رواحلنا و ابلنا الكيسه فيها خطوط عهن حمر. فقال (ص): انی اری هذه الحمره قد علتکم. فقمنا سراعا لقوله (صلی الله علیه و آله) حتى نفر بعض ابلنا فاخذنا الاكيسه فنر. عناها عنها. [سنن ابی داود، ج ۴، ص ۵۳]

رنگ سرخ در قالی هائی که زمینه آن سرخ است و رنگ سرخ اتاقها و مغازه ها و

ماشین ها و دیوارها که سرخ است برای چشم ضرر دارد. تحقیق بیشتر آن مربوط به پزشکان است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَا تَلْبَسُوا السَّوَادَ فَإِنَّهُ لِبَاسُ فِرْعَوْنَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۵۱] .

۳. اثرات منفی

۱. اسراف در لباس

۱. هشام بن عبد الملك ۱۲ هزار لباس حریر و نقش دار داشت و در سفر حج ۷۰۰ شتر آنها را حمل می کرد.

۲. پس از مرگ المكتفی بالله خلیفه عباسی حدود بیش از ۱۰۰۰۰۰۰ لباس های رنگارنگ با دوختهای متفاوت از او باقی ماند. [بیت المال از جرجی زیدان ، ج ۵ ، ص ۹۷۳ و ۹۷۲]

۳. رشیده دختر المعز بالله خلیفه فاطمی پس از مرگ خود دو هزار دست لباس به جای گذاشت.

۴. ذوالیمینین ۱۳۰۰ شلوار داشت.

۵. افضل سردار و وزیر مستنصر ۵۰۰ صندوق لباس داشت و صد میخ طلا که لباسها را آویزان کند. [بیت المال از جرجی زیدان ، ج ۲ ، ص ۱۹۶]

۶. از امام سوال کرد : شخصی مال دارد چند نوع لباس می خرد ، آیا اسراف است؟

عَنْ نُوحِ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : " سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ الْمُوسِرِ يَتَّخِذُ الثِّيَابَ الْكَثِيرَةَ الْجِيَادَ وَالطَّيَالِسَةَ وَالْقُمُصَ الْكَثِيرَةَ يَصُونُ بَعْضُهَا بَعْضًا يَتَجَمَّلُ بِهَا أَيْ يَكُونُ مُسِيرًا قَالَ : لَا لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : " لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ " (طلاق/۷) " [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۴۳] .

۷. تنوع لباس به خاطر تنوع مکان :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : إِنَّمَا السَّرْفُ أَنْ تَجْعَلَ ثَوْبَ صَوْنِكَ ثَوْبَ بَدَلَتِكَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۴۱] .

دوری

از تجمل و زیاده روی

۱. عکس العمل پیامبر (صلی الله علیه و آله) درباره تجمل در لباس :

گروهی از مسیحیان نجران با لباس های ابریشم و گران قیمت و انگشترهای کذائی خدمت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) رسیده. پیامبر جواب سلام ندادند و حرف هم نزدند. مسئله را با حضرت علی (علیه السلام) در میان گذاشتند ، فرمود : به گمانم اگر این لباس ها را کنار بگذارید ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) با شما گفتگو کنند. آنها را کنار گذاشتند و پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) هم با آنان برخورد گرمی داشت. [سفینه (لبس) از طبرسی ، و بحار ، ج ۲۱ ، ص ۳۳۷]

۲. لباس شهرت

۱. عامل لباس های زننده :

کسانی که نمی توانند با علم و هنر و ابتکار جای خود را در جامعه باز کنند با پوشیدن لباسهای عجیب و غریب و لباسهای شهرت و نامانوس نظرها و دلهای مردم را به خود جذب می کنند. افراد با شخصیت که کمبود وعقده حقارتی ندارند از پوشیدن این لباسها متنفرند.

۲. دو شهرت خطرناک :

نهی عن الشهرة دقة الثياب و غلظتها لينها و خشونت و طولها و قصرها و لكن سداد فيما بين ذلك و اقتصاد [كنز العمال ، ج ۱۵ ، ص ۳۱۲]

۳. قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : مَنْ شَهَرَ نَفْسَهُ بِالْعِبَادَةِ فَاتَّهَمُوهُ عَلَى دِينِهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَكْرَهُ شُهْرَةَ الْعِبَادَةِ وَ شُهْرَةَ اللَّبَاسِ [أمالی طوسی ، ص ۶۴۹] .

۴. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله) : من لبس ثياب شهره في الدنيا ألبسه الله ثياب الذل يوم القيامة [

رجال الکشی ، ص ۳۹۲] .

۵. قال النبی (صلی الله علیه و آله) : کفی بالمرء اثماً ان یشار الیه بالاصابع ان کان خیراً فهو مزله وان کان شراً فهو شر [نهج الفصاحه ، جله ۲۱۴۱]

۶. لباس سربازی برای اهل علم لباس شهرت و خلاف مروت و سبب سلب عدالت نمی شود. سیره ائمه این بود که لباس جندی می پوشیدند.

۷. قَالَ الْحُسَيْنُ (علیه السلام) : مَنْ لَبَسَ ثَوْبًا يَشْهَرُهُ كَسَاهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَوْبًا مِنَ النَّارِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۴۵] .

۳. تفاخر با لباس

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله) : يَا أَيُّدْرُ! يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَلْبَسُونَ الصُّوفَ فِي صَيْفِهِمْ وَ شَتَاتِهِمْ يَرُونَ أَنَّ لَهُمُ الْفَضْلَ بِذَلِكَ عَلَى غَيْرِهِمْ أَوْلَيْكَ يَلْعَنُهُمْ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ [أمالی طوسی ، ص ۵۳۷] .

کفاره کسی که لباس خود را جمع کرد.

خوش لباس پولداری نزد پیامبر اکرم نشست. فقیری با لباس کهنه کنارش نشست. فَفَبَضَّ الْمُوسِرُ ثِيَابَهُ مِنْ تَحْتِ فَخَذِيهِ فَقَالَ : لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَخِفْتَ أَنْ يَمَسَّكَ مِنْ فَقْرِهِ شَيْءٌ؟ قَالَ : لَا. قَالَ : فَخِفْتَ أَنْ يَوْسَخَ ثِيَابِيكَ؟ قَالَ : لَمْ. قَالَ : فَمَا حَمَلَكَ عَلَى مَا صَيَعْتَ؟ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ لِي قَرِينًا يَزِينُ لِي كُلَّ قَبِيحٍ وَيَقْبَحُ لِي كُلَّ حَسَنٍ وَقَدْ جَعَلْتُ لَهُ نِصْفَ مَالِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله) لِلْمُعِيرِ : أَتَقْبَلُ؟ قَالَ : لَا. فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ : وَ لِمَ؟ قَالَ : أَخَافُ أَنْ يَدْخُلَنِي مَا دَخَلَكَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۶۲]

۱. فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ [قصص/ ۷۹].

۲. وَثِيَابَكَ فَطَهَّرْ [مدثر/ ۴].

۳. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): يَا أَيُّدَارُ! الْبَسِ الْخَشِنَ مِنَ الْبَاسِ وَ الصَّفِيقَ مِنَ الثِّيَابِ لِنَّا يَجِدُ الْفَخْرُ فِيكَ مَسِيكًا [أمالی طوسی، ص ۵۳۷].

۴. حضرت امیر (علیه السلام) همین که دید آستین بلند است، از خیاط قیچی گرفت و تا میچ کوتاه کرد. [بحار، ج ۷۹، ص ۳۰۹]

۵. قال الرضا (عليه السلام): من لبس ثوبا يباهى به ليراه الناس لم ينظر الله اليه [میزان الحکمه، ج ۸، ص ۴۸۱ و کنز العمال، ج ۱۵، ص ۳۱۸]

۶. تفاخر غیر از پوشیدن لباسها از حلال است.

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): الْبَسْ وَ تَجَمَّلْ فَإِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يَحِبُّ الْجَمَالَ وَ لِيَكُنْ مِنْ حَلَالٍ [دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۱۵۳].

تعدد لباس و به نوبت پوشیدن بدون تفاخر اشکال ندارد. عَنْ نُوحِ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ: "سَأَلْتُهُ عَنْ الرَّجُلِ الْمُوسِرِ يَتَعَدُّ الثِّيَابَ الْكَثِيرَةَ الْجِيَادَ وَ الطَّيَالِسَةَ وَ الْقُمُصَ الْكَثِيرَةَ يَصُونُ بَعْضُهَا بَعْضًا يَتَجَمَّلُ بِهَا أَوْ يَكُونُ مُسْرِفًا؟ قَالَ: لَا، لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ "لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ" (طلاق/ ۷)" [كافي، ج ۶، ص ۴۴۳].

۴. پوشیدن لباس متشابه

۱. مردی لباس زنانه پوشید و وارد مسجد شد. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): أَخْرُجْ مِنْ مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) يَا مَنْ لَعَنَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) ثُمَّ قَالَ عَلِيٌّ (عليه السلام): سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله)

عليه و آله) يَقُولُ: لَعَنَ اللَّهُ الْمُتَشَبِّهِينَ مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ وَ الْمُتَشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ [علل الشرائع ، ج ٢ ، ص ٦٠٢] .

٢. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَزُجُّ الرِّجُلَ أَنْ يَتَشَبَّهَ بِالنِّسَاءِ وَيُنْهَى الْمَرْأَةَ أَنْ تَتَشَبَّهَ بِالرِّجَالِ فِي لِبَاسِهَا [مكارم الأخلاق ، ص ١١٨] .

لزوم شلوار به جای دامن برای بیرون خانه

روزی بارانی زنی افتاد ، پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) روی مبارکش را برگرداند. گفتند: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّهَا مُتَسَرِّوَلَةٌ قَالَ: "اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُتَسَرِّوَلَاتِ ثَلَاثًا أَيُّهَا النَّاسُ! اتَّخَذُوا السَّرَاوِيَلَاتِ فَإِنَّهَا مِنْ أَسْتَرِ ثِيَابِكُمْ وَ حَصَّنُوا بِهَا نِسَاءَكُمْ إِذَا خَرَجْنَ" [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ٧٨] .

٤. لباس در جوامع غربی

حجاب دختران مسلمان در ترکیه در دانشگاه و دبیرستان یک مبارزه با فرهنگ غرب است.

عکس العمل ما در برابر لباس های بیگانگان :

گروهی از نصارای نجران با لباس های فاخر نزد رسول الله (صلی الله علیه و آله) آمدند ، حضرت به آنان بی اعتنایی کردند. آنها مسئله را با حضرت علی (علیه السلام) در میان گذاشتند. حضرت فرمود: لباس های ساده بپوشید و خدمت برسید آنها این کار را کردند پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) آنان را پذیرفت و فرمود: و الذی بعثنی بالحق لقد أتونی المره الأولى و إن إبلیس لمعهم [إعلام الوری ، ص ١٢٩] .

فرهنگ لباس

١. در هر جامعه نوع و کیفیت لباس زنان و مردان علاوه بر این که شرایط اقتصادی و اجتماعی و اقلیمی است شدیداً تابع جهان بینی و ارزش های حاکم بر جامعه است.

٢. از زمانی که غرب از خدا جدا شد و اصالت

را به تن داد، لباس تنگ و کوتاه را پوشید، چرا که تا سرحد امکان باید از تن بهره‌گیری کند و لذت ببرد. تمام لباسهای غربی ارضاء کننده تن انسان است و کشنده روح و معنویت.

۳. تقریباً از تحقیقات وسیع در سرتاسر جهان می‌توان فهمید که در تمام جهان لباسهای گشاد و بلند رسم بوده و این نوع لباس که امروز غرب به بازار آورده ارمغان ۴ قرن گذشته اروپاست که انسان اروپائی از خدا کناره گرفت.

۴. فرهنگ حریص و افزون طلب و متکثر غرب نیز بدنبال پیدا کردن بازار مصرف مجبور است هرروز لباسی عرضه کند که جیب خود را پر کند نه آنکه انسان را آرام کند.

۵. در طرح جدیدی که غرب برای لباس به جهان عرضه کرد اولین کسی که ذبح شد زن بود.

۶. سیمای لباس فرنگی: تجمل پرستی، تحریک شهوت، خودنمائی و تفاخر، اسراف، رقابت و چشم و هم چشمی، تبلیغات بوسیله آرم‌ها و مارکها، وابستگی شخصیتی و اقتصادی و فکری.

۵. نکاتی درباب لباس اسلامی

استقلال در لباس

۱. لباس کفار ممنوع:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): أْبَى اللَّهِ لِي زِي الْمَشْرِكِينَ وَ الْمُنَافِقِينَ وَ طَعَامِهِمْ [بحار الأنوار، ج ۷۲، ص ۴۴۸].

زیرا: الف: اعانت بر ظلم و قدرت پیدا کردن بازار و اقتصاد کفار

ب: تبلیغ از فرهنگ آنان و جلوه سیمایی اجتماعی کفار:

گاندی لنگ بست و لباس خارجی پوشید و لباس مدرس از کرباس بود.

ج: خودباختگی روحی مسلمانان و توهین به مقام اسلامی و مکتبی او:

دختران الجزائر با حجاب در برابر استعمار فرانسه

ایستادند.

د : وابستگی اقتصادی ما :

ه : سیزده نفر از علماء سال حدود ۱۳۰۰ در ورقه ای امضاء کردند که هر قبالة ای بر کاغذ خارجی باشد امضاء نکنند و اگر کفن مرده پارچه خارجی باشد بر آن نماز نگذارند و خانه معتاد نروند .

۲. لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ [مجادله/ ۲۲] .

۳. لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا [نساء/ ۱۴۱] .

۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : قَلَّ مَنْ تَشَبَهَ بِقَوْمٍ إِلَّا أَوْشَكَ أَنْ يَكُونَ مِنْهُمْ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۰۷] .

۵. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِلَى نَبِيِّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ قُلْ لِقَوْمِكَ لِمَا يَلْبَسُوا لِيَأْسَ أَعْدَائِي وَ لَأَ يَطْعَمُوا مَطَاعِمَ أَعْدَائِي وَ لَأَ يَتَشَكَّلُوا مَشَاكِلَ أَعْدَائِي فَيَكُونُوا أَعْدَائِي كَمَا هُمْ أَعْدَائِي [النوادر راوندی ، ص ۵۵] .

لباس

۱. خداوند از میان حیوانات انسان را بداشتن لباس کرامت فرمود و انسان باید شکر این نعمت کند و کفرانش به اینهاست :

۱. لباس غضبی ۲. حریر و طلا ۳. اسراف و زیاده روی در لباس ۴. تشبه به زنان در لباس ۵. تشبه به کفار

۶. فرم زنده و وقیح ۷. خیل فاخر خیلی مندرس و کهنه ۸. لباس سیاه _ لباس نازک

۹. صورت حیوان بر لباس ۱۰. شلوار تنها و بدن بی لباس ۱۱. خانمها با زینت و گردنبند نماز بخوانند و بدون اینها مکروه است.

۱۲. امام جماعت با عبا و عمامه نماز بخوانند و بدون آن کراهت دارد. ۱۳. لباس عورت انسان را می پوشاند پوشیده بودن

گناهانت را بیاد بیاور. باطنت را به راستی بپوشان ، گناهان دیگران را نیز بپوشان

، کسی را رسوا مساز

۱۴. امام صادق (علیه السلام) فرمود: بهتری لباس لباسی است که تو را از یاد خدا غافل نکند بلکه به شکر و ذکر و طاعت نزدیک کند و از عجب و ریا و فخر و تکبر دور کند.

هنگام خطر لازم است.

وَ إِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَ لِيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَ لْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يَصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَ لِيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَ أَسْلِحَتَهُمْ وَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَ أَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَهُ وَاحِدَةً وَ لَاجْنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذَى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَ خُذُوا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا [نساء/ ۱۰۲]. شمشیر را در برابر خود که جای سجده هست نگذارد.

إِلَّا أَنَّهُ لَمَّا يَجُوزُ لِلرَّجُلِ أَنْ يَصِلَ إِلَى وَبَيْنَ يَدَيْهِ سَيْفٌ لَأَنَّ الْقِبْلَةَ أَمْنٌ رُوي ذَلِكَ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ع [من لايحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۵۰].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): صَلَاةُ رَكَعَتَيْنِ بِفَضْلِ عَقِيْقٍ تَعْدِلُ أَلْفَ رَكَعَةٍ بغيره [عده الداعي ، ص ۱۳۰].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): مَا رَفَعَتْ إِلَى اللَّهِ كَفٌّ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ كَفِّ فِيهَا عَقِيْقٍ [أعلام الدين ، ص ۳۹۲].

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) با انگشتر عقیق یمانی نمازشان را تمام سپس انگشتر را به علی (علیه السلام) داد و فرمود: با انگشتر نماز بخوان که نماز در آن هفتاد نماز است. انگشتر تسیح و استغفار می کند و ثوابش برای صاحبش است. [بحار ، ج ۸۰ ، ص ۱۸۸]

۱. مصعب که جوانی زیبا از

خانواده اشراف و بخاطر اسلام و ایمان طرد شده بود حتی لباس نداشت ، پوست گوسفندی را دور خود گرفت و نزد حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) آمد. پیامبر از دیدنش شاد شد و فرمود : انظروا إلی رجلٍ قد نُورَ اللهُ قلبَهُ و لقد رَأَيْتُهُ وَ هُوَ بَيْنَ أَبْوَيْنِ يَغْدِيَانِهِ بِأَطْيَبِ الطَّعَامِ وَ أَلْيَنِ اللِّبَاسِ فَدَعَاهُ حُبُّ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ إِيَّاهُ مَا تَرَوْنَ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۱۵۴] .

۲. کامل بن ابراهیم وارد منزل امام عسگری (علیه السلام) شد. لباسهای زیبا و گران و عالی در امام دید ، پیش خود گفت : ولی الله و حُجَّتُهُ يَلْبَسُ النَّاعِمَ مِنَ الثِّيَابِ وَ يَأْمُرُنَا نَحْنُ بِمَوَاسِيهِ الْإِخْوَانِ وَ يَنْهَانَا عَنْ لُبْسِ مِثْلِهِ فَقَالَ مُبْتَسِمًا يَا كَامِلُ وَ حَسَرَ (کنار بز) عَنْ ذِرَاعِيهِ فَإِذَا مَسْحُ أَسْوَدُ خَشِنٌ عَلَى جِلْدِهِ فَقَالَ هَذَا لِلَّهِ وَ هَذَا لَكُمْ [الغيبه طوسی ، ص ۲۴۶] .

۳. قَالَ الْبَاقِرُ (علیه السلام) : دَخَلَ قَوْمٌ عَلَى الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ع فَقَالُوا يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ نَرَى فِي مَنزِلِكَ أَشْيَاءَ نَكْرَهْنَاهَا وَ إِذَا فِي مَنزِلِهِ بُسُطٌ وَ نَمَارِقٌ فَقَالَ ع إِنَّا نَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ فَنُعْطِيهِنَّ مُهُورَهُنَّ فَيَشْتَرِينَ مَا شِئْنَا لَنَا مِنْهُ شَيْءٌ [كافی ، ج ۶ ، ص ۴۷۶] .

۴. عَنِ الْحَسَنِ الزِّيَّاتِ قَالَ : "دَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ ع فِي بَيْتِ مُنَجِّدٍ (مزين) ثُمَّ عُدْتُ إِلَيْهِ مِنَ الْغَدِ وَ هُوَ فِي بَيْتٍ لَيْسَ فِيهِ إِلَّا حَصِيرٌ وَ عَلَيْهِ قَمِيصٌ غَلِيظٌ فَقَالَ الْبَيْتُ الَّذِي رَأَيْتَهُ لَيْسَ بَيْتِي إِنَّمَا هُوَ بَيْتُ الْمَرْأَةِ وَ كَانَ أَمْسَ يَوْمِهَا" [كافی ، ج ۶ ، ص ۴۷۷] .

قال النبي (صلی الله علیه و آله) : لئن

یلبس احد کم ثوبا من رقاع شتی خیر له من ان یاخذ من غیره ما یلبس عنده [الفصاحه ، ۲۲۱۴]

شرط دو : مباح باشد.

در لباس غضبی

حتی اگر یک نخ و گله او غضبی باشد.

حتی اگر بعد از نماز بفهمد که غضبی بوده.

اگر بین نماز فهمید فوری در آورد اگر نمی تواند نماز را بشکند و در آورد.

اگر با عین پولیکه خمس در؟؟؟ را نداده لباس بخرد نمازش باطل است.

و اگر به ذمه بخرد ولی موقع معامله در نیت او باشد که از پول خمس نداده بخرد باطل است.

شرط ۳: لباس نماز گزار از مردار حلال گوشت نباشد (ذبح غیر اسلامی مردار است. ولی مو و پشم آنها اگر بود اشکال ندارد.

شرط ۴: ولی مردار حرام گوشت مثل گربه اگر موی آن در لباس باشد نماز باطل است.

اگر شک داریم که جنس لباس از حیوان حلال گوشت است یا حرام گوشت چه در داخل تهیه شده باشد یا در خارج نماز با آن مانعی ندارد.

شرط ۵: ابریشم و طلا برای مرد

اگر نداند که طلاست یا فراموش کند نمازش صحیح است.

اگر نداند که لباس ابریشم است اشکال ندارد. دستمال ابریشم در جیب اشکال ندارد.

هنگام اضطراب پوشیدن غضبی ، ابریشم ، طلا ، مردار مانعی ندارد.

لباس کوچک مثلا جوراب و کلاه اگر نجس بود ضرری به نماز نمی زند.

زن لباس مرد و مرد لباس زن نباشد ولی اگر پوشید نمازش صحیح است. لباس های مشترک اشکال ندارد.

اگر لباس با زخم و جراحت و دمل خونی بود اگر شستن برای او یا عموم مردم سخت است مادامی که مریض است با همان لباس های خونی نماز صحیح

است.

درافراد سالم کمتر از درهم خون مانعی ندارد. اگر ناچار است که با لباس نجس نماز بخواند مانعی ندارد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): يَا أَبَا ذَرٍّ مَنْ كَانَ لَهُ قَمِيصَانِ فَلْيَلْبَسْ أَحَدَهُمَا وَ يَلْبَسِ الْآخَرَ أَخَاهُ [وسائل الشيعه ، ج ۵ ، ص ۵۴] .

۱. لطائف

۱. وقایع و کرامات ، پندارها و اندرزها

۱. شخصی به من گفت : این بیست هزار تومان را به طلبه ای بده که خودش بچه ها را جمع کرده باشد. من هر چه گشتم پیدا نکردم و پس از ۲ سال پول را به صاحبش رد کردم.

۲. مرحوم آیه الله شاهرودی در نجف فرمود :

شکر من این است که نمی توانم شکر کنم.

۳. حاج آقا مصطفی بهشتی (پدر شهید حاج آقا حسن بهشتی اصفهانی) گفت در عمرم برای غیر خدا سخنانی نکرده ام.

۴. در کوچه آقا نجفی به دیدار شهید بهشتی که از آلمان برگشته بود رفتم و گفتم شما برای جوانان آلمان چه می گوئید تا من هم برای جوانان کاشان بگویم ، همه خندیدند! اما شهید بهشتی نخندید و گفت : راست می گوید ، نیازهای فطری همه انسانها یکی است. بعد فرمودند : برای پیشرفت اسلام دو کار باید کرد :

الف : جدا کردن خرافات از اسلام.

ب : جدا کردن کار مسلمین از اسلام.

۵. یکی از دوستان برای حج سال ۶۴ ، ۱۲ مرتبه استخاره کرد ، آیهسُ بُحَانَ الَّذِي أُسْرِيَ بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ [اسراء/۱۰] . آمد اتفاقاً مشرف شد و پای کعبه در حال طواف شوط هفتم فوت کرد. به نقل از یکی از

علمای شیراز درباره پدر شهید ذوالانوار.

۶. پدر دو شهید در همدان می گفت: منزل ملا علی همدانی بودیم، افراد فقیری که مراجعه می کردند از زیر تشک به آنها پول می داد، یک بار از اطاق بیرون رفت ما چند نفر بودیم، تشک را بالا زدیم، پول نبود، آقا آمد نشست و فقراء آمدند، آقا پول بر می داشت و به فقراء می داد، پرسیدم، ایشان گفتند در این عالم اسراری است.

۷. شب اول ماه رمضان سال ۶۵ هجری شمسی جوانی را دیدم در جلسه دعای ابو حمزه ثمالی در احیاء مسجد سید اصفهان، می گفت آرزو دارم که مادرم راضی شود که من به جبهه بروم.

۸. مسئله یکی از علماء که همسرش در حال زایمان بود و در عین حال بی پول بود و نوشتن آیه هُزِّي إِلَيْكَ بِجِدْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطُ عَلَيْكَ زُطْبًا جَنِيًّا [مریم/۲۵]. و فرستادن آن به خانه آیه الله بروجردی.

۹. شخصی بنام یحیی کتاب سرقتی خود را در حرم حضرت علی (ع) دید استخاره کرد این آیه آمد: يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَ آتِنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا [مریم/۱۲].

۱۰. آقای دری نجف آبادی رئیس بودجه دوران طلبگی در اتاق ۶ متری روی چادر شب زندگی می کرد.

۱۱. بسیار در حرم امام رضا علیه السلام دعا کردم، بعد گفتم: با وجود عیب های زیادی که در من هست و از طرفی این همه دعا و خواسته که دارم مثل من مانند ریختن زعفران در کیسه زباله است. ولی از زمانی که از حرم بیرون می آمدم سیدی مقداری زعفران به من داد، با

خود گفتم: امام رضا (علیه السلام) می خواهد به من بگوید کسی که به ما متوسل شد اگر چه معیوب باشد و کیسه زباله ، ولی ما در آن زعفران می ریزم.

۱۲. مرحوم شهید آیه الله مطهری (ره) از من پرسید: تفسیر نمونه را از کجا نوشتی؟ گفتم از اول جزء دوم که می فرماید: سيقول السفها ، خندید و گفت مناسبت حکم و موضوع.

۱۳. آقای علی غفوری گفت: در کنار قبر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم گفتم یا رسول الله آیا از این امت راضی هستی؟ در این رابطه قرآن را باز کردم ، این آیه آمد وَ قَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا [فرقان/۳۰].

۱۴. درباره حاج کافی (ره):

۱۵. زن بهائی مسلمان شد. خدمت آیه الله میلانی رسید. ایشان از او پرسید که چه چیز باعث شد مسلمان شوی؟ جواب داد لطف خدا. ایشان تکانی خورد و گریست.

۱۶. روی قبر شهیدی نوشته بودند: وَ فَدَيْنَاهُ بِذِيحٍ عَظِيمٍ [صافات/۱۰۷]. از برادرش علت آن را سؤال کردند ، گفت: موقعی که برادرم خواست به جبهه برود از قرآن استخاره گرفت این آیه آمد.

به نقل از آقای مهندس سید حسین ذوالانوار ،

شخصی بنام آقای رفعی در حرم حضرت رضا (ع) به فکر فرو رفت که من در پیشگاه حضرت چه مقامی دارم ، با خود گفت: اولین کلمه ای که یک نفر به من بگوید ، نشان دهنده مقام من باشد. همین طور که ایستاده بودم زنی از کنارم عبور کرد به خیال این که همسر خود

من است ، گفتم بایست با هم برویم خانه ، زن برگشت و به من گفت : خیلی خری. باز شک کردم که همین کلمه ن شان دهنده مقام من است ، زن برگشت ، گفت : شک نکن ، خیلی خری!

۱۸. کتاب بحار را خریده بودم ، مادرم گفت : این همه کتاب را می خواهی چکار کنی؟ تارك الصلاه مهر و تسبیح جمع می کند؟!

۱۹. در حال طواف بودم از روی حجر اسماعیل قرآنی برداشتم که بخوانم قرآن را باز کردم آیات کعبه و بنای او آمد پس از طواف و نماز قرآن را باز کردم آیات کعبه و ابراهیم آمد تا این که... وَ اَرْزُقْ اَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ [بقره/۱۲۶.] در این هنگام آقای ناظم زاده (سید) مقداری موز و سیب به من داد که بخورم.

۲۰. یکسال در منی گم شدم شخصی به نام آقای فاطمیان مشهدی به من رسید ، گفت چه می خواهی؟ به شوخی گفتم : یک دوش آب سرد و یک انار یزد. دست مرا گرفت و برد زیر دوش آب سرد ستاد آبرسانی و یک انار هم داد و گفت این هم انار یزد است.

نکته جالب این که در آن سال دوش آب اصلا در منی نبود جز آن یکی.

۲۱. هنگام ورود آیهالله بروجردی (ره) به قم یکی از وعاظ این آیه را خواند :

يا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَ جُنُودُهُ وَ هُمْ لَا يَشْعُرُونَ [نمل/۱۸.]

۲۲. شخص پیر مردی گفت : من دیگر طاقت پا شدن از زمین را ندارم. ظریفی گفت : وَ اَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُتُ فِي الْاَرْضِ]

۲۳. شخصی مقداری پول حرام به یک نفر داد که برای پدرش نماز قضا انجام دهد. پس از مدتی برای طلب عفو به نزدش رفت برای عذر خواهی و اینکه آن پول حرام بود. او هم در جواب گفت پس بگو هر وقت من وضو گرفتم و آماده نماز شدم ، قبل از شروع ، آن وضو باطل می شد و من دیگر حال نداشتم وضو بگیرم!!!

۲۴. آقای فلسفی مشهدی را گفتند : به منبر رود گفت : مطالعه نکردم ، اصرار کردند ، ایشان هم به منبر رفته فرمود : من مطالعه نکرده ام بی مطالعه منبر نرویدو السلام علیکم...

۲۵. کسی خواست برود مکه به آقائی گفت تا در گوشش دعا بخواند. او هم به گوشش گفت در آنجا به خدا بگو ترا به حضرت عباس (علیه السلام) بهشت را دیگر اینجوری نکنی. مکه را که طویله اش کرده ای.

۲۶. مرحوم شهید سعیدی بالای منبر ، بود آقای خزعلی وارد شد ایشان از منبر پائین آمده و به مردم گفت : ایشان از من با سوادتر هستند ، از ایشان استفاده کنید.

۲۷. مرحوم شهید سعیدی (ره) را دیدند بدون عبا از مسجد برگشت و به خانه آمد سؤال کردند ، فرمود : شخصی از سرما می لرزید چیز دیگری نداشتم عبا را به او دادم.

۲۸. آقای سید مهدی طباطبائی :

یکبار در مکه سیل آمد. شخصی گفت : رفتم بینم کعبه در چه حال است ، دیدم شخصی در طوفان طواف می کند.

۲۹. شخصی گفت : خسته شده ام و می خواهم از اینجا بروم. کسی به او گفت : با نفس اگر می روی همه جا تنگ است ، اگر

نفس را کنار بگذاری همه جا گسترده است.

۳۰. یک شب داستان فرار بهلول از قضاوت هارون ، را خواندم. سحر به قصد او به زیارت امام رضا علیه السلام رفتم و زیارت امین الله را خواندم.

۳۱. شخصی در مدرسه میرزا جعفر پنج تومان داد و گفت بگیر و برای پدرم یک سوره قرآن بخوان. من ۱۰ تومان داده و گفتم تو بگیر و برای مادرم یک سوره قرآن بخوان!!!

۳۲. برای نویسنده کتابی که می خوانم یک سوره از قرآن و بعضا برای پدرش یک سوره می خوانم.

۳۳. مرحوم سید عبد الهادی شیرازی در نجف در جمع عده ای مشغول مزاح بوده که عده ای از علماء اصفهان برای تعیین مرجعیت به نزدش می آیند و ایشان با همان حالت معمولی به مزاح خود ادامه می دهند.

۳۴. سر درس آقای حسن زاده می رفتم ، ایشان بعد از درس خود درب ها را می بست و به کسی دستور نمی داد.

۳۵. به آقای گلپایگانی گفتم : برخی دارند درباری می شوند. ایشان گفتند : درباری نشوند ، گفتیم : چکار کنند؟ گفت : لنگ دادن سر حمام که تخصص نمی خواهد.

۳۶. آقای صانعی از جوانی حضرت امام (ره) خاطره ای داشت که می گفت :

ما با ایشان به تهران می رفتیم من در راه به مناسبتی گفتم : خوب است که عراق تذکره نمی دهد و الا حوزه علمیه ضعیف می شود. ایشان تا تهران صحبت فرمودند در این باب که این نوع تفکر شرک آلوده است.

۳۷. شهید آیه الله مدنی می فرمود :

وقتی من می خواهم مطلبی بگویم دست کم یک هفته عمل می کنم.

۳۸. مرحوم شیخ عباس قمی فرموده دعاهای مفاتیح را حداقل یکی دو بار خودم خوانده ام.

۳۹. وقتی برای

کلنگ زدن زمین دفتر نهضت سواد آموزی در تبریز رفتیم آیه الله ملکوتی این آیه را خواند :

و اذ یرفع ابراهیم القواعد من البیت و اسماعیل...

۴۰. حضرت ابوالفضل دست خود را برای خدا داد. خداوند زیلوهای خود را برای حضرت ابوالفضل نمی دهد؟!.

۴۱. امان از مردم! نوح را به پیامبری قبول نکردند ، گاو را به خدائی قبول کردند.

در مشهد وارد صف اشخاصی شدم که برای رفتن به استخر منتظر بودند. داخل استخر جوانی بطرفم آمد و خصوصی درباره باکره نبودن همسرش پرسش کرد. جواب دادم :

الف : ممکن است خدائی باشد.

ب : ممکن است در اثر پرش از بین برود.

۴۳. رانندگان پشت سر آقائی نماز نمی خواندند. سبب پرسید ، گفتند : این آقا هم تند می رود و هم مسافر سوار نمی کند.

۴۴. پرسید ، چگونه از پای حضرت علی علیه السلام در نماز تیر می کشند؟ گفتم : همانگونه که زنان مصر قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ [یوسف/۳۱].

۴۵. پرسید چرا با چند سال گناه عذاب خالد؟ گفتم : با یک لحظه در آمدن چشم با چاقو تا ابد کوری است.

۴۶. چرا نماز با اینکها تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَ الْمُنْكَرِ در برخی اثری ندارد

گفتم : تخمه پوک سبز نمی شود.

۴۷. سلیمان برای بلقیس ، هدهد (پرنده تاجدار) می فرستد نامه را به کلاغ و غاز نداد ، جعفر طیار برای نجاشی آیات مریم و مسیح خواند ، اگر تَبَّتْ يَدَايَا مِي خواند می گفتند : حتی به عموی خود رحم نمی کند.

۴۸. بی سلیقه : در سوگ پیر مرد روضه علی اصغر می خواند.

۴۹. أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ [بقره/۱۵۷].

برای آنهایی که در جوع و فقر صبر می کنند :

صَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ

برای کسی که دارد و صبر می کند.

اولی را خدا می گیرد و صلوات می فرستد و دومی را پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم می گیرد و صلوات می فرستد.

۵۰. سَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا [دهر/۲۱] . برای گروهی وَيَسْقُونَ فِيهَا كَأْسًا [دهر/۱۷] . برای گروهی دیگر.

۵۱. در صحیح بخاری گفته : قال النبي صلی الله علیه و سلم : (بدون ذکر و آله) وقتی می خواهید صلوات بفرستید بگوئید (صلی الله علیه و آله و سلم) .

۵۲. از میان جمعیت جوانی برخاست و گفت این مطالبی که تو می گوئی یک عمر این آقایان نگفته اند رو به تابلو کردم و از حق کمک طلبیدم. به ذهنم رسید که من مثل لوستر می باشم که به آهنها بندم.

۵۳. برخورد اشتر تن بجای پذیرائی در زمانی که منزل آقائی رفتم

۵۴. شب اول قبر یا شب اول زفاف :

داستان عروسی است که شب زفاف در حجله از او اصول دین پرسیده شد.

۵۵. ماجرای نماز شب خواندن یکی از اولیاء و الهام به او که قورباغه هر شب غور غور می کند.

۵۶. پدرم هنگامی که به قم می آمدم تا طلبه شوم به من سفارش کرد :

استر ذهبک و ذهابک و مذهبک.

همیشه به یک مسجد نرو ، در کسی فانی نشو ،

۵۷. جریان ارمنی و محسن کاظمی و نقل برای پدر وی در اتوبوس.

۵۸. من و آقای پرورش در دار التبلیغ قم به عنوان سخنران سمیناری که برای تشویق خانواده های شاگردان ممتاز قرآن در سطح کشور تشکیل شده بود ، دعوت شده بودیم. آقای پرورش از اصفهان آمده بود. به هم رسیدیم. پرسیدم شما روی چه موضوعی کار کرده اید و می خواهید

مطرح کنید گفت: یا بنی قرآن را جمع کرده ام. من گفتم: اتفاقاً من هم همین کار را کرده ام.

۵۹. جریان پرستار بی حجاب و تغذیه علامه امینی (ره).

۶۰. جریان پولی که شخصی به علامه طباطبائی می دهد و بعداً معلوم می شود حدود ششصد سال از مرگ او می گذرد.

۶۱. برخورد با محمد منتظری که به کلاس من می آمد و من جلسه را به او سپردم. بعد گفت خودت بیا اداره کن من یکی می فرستم تا روش شما را یاد بگیرد. پس از انقلاب گفت جلسه تو برای ما خیلی برکت داشت. تو جمع می کردی و ما از نیروها عضو می گرفتیم.

۱. استاد حسن زاده آملی در کتاب هزار و یک نکته شماره ۳۰۶ می فرماید: شخصی اهل بینش از این فقیر الی الله پرسید که جهت چیست؟ که خداوند در سوره مبارکه یس یک جا را به دو اسم متخالف نام می برد که فرمودَ اضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ [یس/۱۳].

و پس از چند آیه فرمود: وَ جَاءَ رَجُلٌ مِّنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ [قصص/۲۰].

بعد از مقداری تامل این معنی در ذهنم خطور کرد که مدینه گفتن به احترام این مومن است که اگر جمعیتی ایمان بالله نداشته باشند اعرابی اند و اجتماع آنان قریه و ده کوره ای است و شهر آنجا است که مدینه فاضله باشند تا آنجا شود و آبادی، بوجود مرد خداست در آیاتی که در آن قریه ذکر شده تامل شود مثلَؤُ کَأَیْنُ مِّنْ قَرْيَةٍ أَمَلَتْ لَهَا وَ هِيَ ظَالِمَةٌ [حج/۴۸].

وَ نَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبَائِثَ [انبیاء/۷۴].

وَ كَمْ قَصَمْنَا

و نحوها و همچنين آياتى كه در آنها ذكر مدينه شده است. و الله تعالى هو العليم.

۲. بعضى چيزها داريم كه تاثيرات متقابل دارند مثل علم و خشيت : در قرآن مجيد مى فرمايد : إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ [فاطر/ ۲۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ خَشِيَ اللَّهَ كَمَلَ عِلْمُهُ [غررالحكم ، ص ۱۹۰] .

م

۱. مؤمن

۱. نشانه هاى مؤمن

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : اتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [كافي ، ج ۱ ، ص ۲۱۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : عِزُّ الْمُؤْمِنِ إِسْتِعَاوُهُ عَنِ النَّاسِ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۱۶۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أَمَّا اللَّيْلُ فَصَافُونَ أَقْدَامَهُمْ تَالُونَ لِأَجْزَاءِ الْقُرْآنِ يَرْتَلُونَهُ تَرْتِيلًا يَعْطُونَ أَنْفُسَهُمْ بِأَمْثَالِهِ وَ يَسْتَشْفُونَ لِتَدَائِهِمْ بِمَدَوَائِهِ تَارَةً وَ تَارَةً مُفْتَرِشُونَ جِبَاهَهُمْ وَ أَكْفَهُمْ وَ رُكْبَهُمْ وَ أَطْرَافَ أَقْدَامِهِمْ تَجْرِي دُمُوعُهُمْ عَلَى خُدُودِهِمْ يَمَجِّدُونَ جَبَّارًا عَظِيمًا وَ يَجَاؤُونَ إِلَيْهِ جَلَّ جَلَالُهُ فِي فَكَاكِ رِقَابِهِمْ هَذَا لِيَلْهُمُ فَأَمَّا النَّهَارَ فَحُلَمَاءُ عُلَمَاءُ بَرَرَةٌ أَتْقِيَاءُ بَرَاهِمُ خَوْفُ بَارِيهِمْ فَهُمْ أَمْثَالُ الْقِدَاحِ يَحْسِبُهُمُ النَّاطِرُ إِلَيْهِمْ مَرَضَى وَ مَا بِالْقَوْمِ مِنْ مَرَضٍ أَوْ قَدْ حُوْلَطُوا وَ قَدْ خَالَطَ الْقَوْمَ مِنْ عَظَمَةِ رَبِّهِمْ وَ شِدَّةِ سُلْطَانِهِ أَمْرٌ عَظِيمٌ طَاشَتْ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَ ذَهَلَتْ مِنْهُ عُقُولُهُمْ فَإِذَا اسْتَقَامُوا مِنْ ذَلِكَ بَادَرُوا إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِالْأَعْمَالِ الزَّكَاكِيهِ لَا يَرْضُونَ لَهُ بِالْقَلِيلِ وَ لَا يَسْتَكْتَبُونَ لَهُ الْجَزِيلَ فَهُمْ لِأَنْفُسِهِمْ مُتَّهَمُونَ وَ مِنْ أَعْمَالِهِمْ مُشْفِقُونَ إِنْ زَكِيَ أَحَدُهُمْ خَافَ مِمَّا يَقُولُونَ وَ قَالَ أَنَا أَعْلَمُ بِنَفْسِي مِنْ غَيْرِي وَ رَبِّي أَعْلَمُ بِى اللَّهُمَّ لَا تُوَخِّدْنِي بِمَا يَقُولُونَ

وَاجْعَلْنِي خَيْرًا مِمَّا يُظُنُّونَ وَ اغْفِرْ لِي مَا لَا يَعْلَمُونَ فَإِنَّكَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ وَ سَاتِرُ الْعُيُوبِ هَيِّدَا وَ مِنْ عَلَامِهِ أَحْيِدِهِمْ أَنْ تَرَى لَهُ قُوَّةً فِي دِينٍ وَ حَزْمًا فِي لَيْنٍ وَ إِيمَانًا فِي يَقِينٍ وَ حِرْصًا عَلَى عِلْمٍ وَ فَهْمًا فِي فِقْهِ وَ عِلْمًا فِي حِلْمٍ وَ كَيْسًا فِي رِفْقٍ وَ قَصْدًا فِي غِنَى وَ تَجَمُّلاً فِي فَاقِهِ وَ صَبْرًا فِي شِدْهِ وَ خُشُوعًا فِي عِبَادِهِ وَ رَحْمَةً لِلْمَجْهُودِ وَ إِعْطَاءً فِي حَقِّ وَ رِفْقًا فِي كَسْبٍ وَ طَلَبًا فِي حَلَالٍ وَ تَعَفُّفًا فِي طَمَعٍ وَ طَمَعًا فِي غَيْرِ طَمَعٍ أَيْ دَنْسٍ وَ نَشَاطًا فِي هَيْدَى وَ اغْتِصَامًا فِي شُهُوهٍ وَ بَرًّا فِي اسْتِيقَامِهِ لَا يُغْرُهُ مَا جَهَلَهُ وَ لَا يَدْعُ إِخْصَاءَ مَا عَمِلَهُ يَسْتَبِطِي نَفْسَهُ فِي الْعَمَلِ وَ هُوَ مِنْ صَالِحِ عَمَلِهِ عَلَى وَجَلٍ يَصْبِحُ وَ شُغْلُهُ الذِّكْرُ وَ يَمْسِي وَ هَمُّهُ الشُّكْرُ يَبِيتُ حَذْرًا مِنْ سِنَةِ الْغَفْلَةِ وَ يَضِيحُ فَرْحًا لِمَا أَصَابَ مِنَ الْفَضْلِ وَ الرَّحْمَةِ إِنْ اسْتَضَى عَبَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ فِيمَا تَكَرَّهُ لَمْ يَعْطِهَا سُؤْلَهَا فِيمَا إِلَيْهِ تَشْرَهُ رَغْبَتُهُ فِيمَا يَبْقَى وَ زَهَادَتُهُ فِيمَا يَفْنَى قَدْ قَرَنَ الْعَمَلَ بِالْعِلْمِ وَ الْعِلْمَ بِالْحِلْمِ يَظُلُّ دَائِمًا نَشَاطُهُ بَعِيدًا كَسَيْلُهُ قَرِيبًا أَمَلُهُ قَلِيلًا زَلُّهُ مُتَوَقَّعًا أَجَلُهُ خَاشِعًا قَلْبُهُ ذَاكِرًا رَبَّهُ قَانِعًا نَفْسُهُ عَازِبًا جَهْلُهُ مُحْرِزًا دِينَهُ مَيْتًا دَاوَهُ كَاطِمًا غَيْظَهُ صَافِيًا خُلُقَهُ آمِنًا مِنْهُ جَارُهُ سَهْلًا أَمْرُهُ مَعْدُومًا كَبْرُهُ بَيْنًا صَبْرُهُ كَثِيرًا ذِكْرُهُ لَا يَعْمَلُ شَيْئًا مِنَ الْخَيْرِ رِثَاءً وَ لَا يَتْرُكُهُ حَيَاءً الْخَيْرِ مِنْهُ مَأْمُولٌ وَ الشَّرُّ مِنْهُ مَأْمُونٌ إِنْ كَانَ بَيْنَ الْغَافِلِينَ كِتَابٌ فِي الذَّاكِرِينَ وَ إِنْ كَانَ مَعَ الذَّاكِرِينَ لَمْ يَكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ يَغْفُو عَمَّنْ ظَلَمَهُ وَ يَعْطِي مَنْ حَرَمَهُ وَ

يَصِلُ مَنْ قَطَعَهُ قَرِيبٌ مَعْرُوفُهُ صَادِقٌ قَوْلُهُ حَسَنٌ فَعَلُهُ مُقْبَلٌ خَيْرُهُ مُدَبَّرٌ شَرُّهُ غَائِبٌ مَكْرُهُ فِي الزَّلَازِلِ وَقُورٌ وَفِي الْمَكَارِهِ صَبُورٌ وَفِي الرِّخَاءِ شَكُورٌ لَا يَحِيفُ عَلَى مَنْ يَبْغُضُ وَلَا يَأْتُمُ فِيمَنْ يَحِبُّ وَلَا يَدَّعِي مَا لَيْسَ لَهُ وَلَا يَجْحَدُ مَا عَلَيْهِ يَعْتَرِفُ بِالْحَقِّ قَبْلَ أَنْ يَشْهَدَ بِهِ عَلَيْهِ لَمَا يَضَعُ مَا اسْتَحْفَظَهُ وَلَا يَتَابِرُ بِاللَّقَابِ لَا يَبْغِي عَلَى أَحَدٍ وَلَا يَغْلِبُهُ الْحَسَدُ وَلَا يَضَارُّ بِالْجَارِ وَلَا يَشْمَتُ بِالْمُصَابِ مُودًّا لِلْأَمَانَاتِ عَامِلًا بِالطَّاعَاتِ سَرِيعًا إِلَى الْخَيْرَاتِ بَطِيءًا عَنِ الْمُنْكَرَاتِ يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَيَجْتَنِبُهُ لَا يَدْخُلُ فِي الْأُمُورِ بِجَهْلٍ وَلَا يَخْرُجُ مِنَ الْحَقِّ بِعَجْزٍ إِنْ صَمَتَ لَمْ يَغِيهِ الصَّمْتُ وَإِنْ نَطَقَ لَمْ يَغِيهِ اللَّفْظُ وَإِنْ ضَحِكَ لَمْ يَغْلُ بِهِ صَوْتُهُ قَانِعٌ بِالذِّى قَدَّرَ لَهُ لَا يَجْمَعُ بِهِ الْغَيْظَ وَلَا يَغْلِبُهُ الْهَوَىٰ وَلَا يَقْهَرُهُ الشُّحُّ يَخَالِطُ النَّاسَ بِعِلْمٍ وَيَفَارِقُهُمْ بِسِلْمٍ يَتَكَلَّمُ لِيُغْنِمَ وَيَسْأَلُ لِيُفْهَمَ نَفْسُهُ مِنْهُ فِي عَنَاءٍ وَالنَّاسُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ أَرَاحَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ وَأَنْعَبَهَا لِأَخْرَجَتْهُ إِنْ بَغِيَ عَلَيْهِ صَبَرَ لِيَكُونَ اللَّهُ تَعَالَىٰ هُوَ الْمُتَنَصِّرَ لَهُ] نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣ .

المومن بخير على كل حال [ميزان الحكمه ، حديث ١٤١١] .

المومن يكفر [ميزان الحكمه ، حديث ١٤١٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : نَبِيُّهُ الْمُؤْمِنِ أَبْلَغُ مِنْ عَمَلِهِ [أمالي طوسی ، ص ٤٥٤] .

وَصَبَ الْمُؤْمِنِ كِفَارَهُ الْخَطَايَا [كنز العمال ، ج ٣ ، ص ٣١٠]

ياتي على الناس زمان المومن فيه اذل من شاته (از بزغاله خوارتر است [نهج الفصاحه ،

جملته ، ٣١٨٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) : إن المؤمن قيده القرآن عن كثير من هواء نفسه و شهوته [التحصين ابن فهد الحلبي ، ص ٢٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) : الْمُؤْمِنُ مِرْآةٌ لِأَخِيهِ الْمُؤْمِنِ يَنْصَحُهُ إِذَا غَابَ عَنْهُ [النوادر راوندى ، ص ٨] .
المومن كنز المعرفة يسير المونه [ميزان الحكمه ، حديث ، ١٤٥١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لَيْسَ مِنْ أَخْلَاقِ الْمُؤْمِنِ التَّمَلُّقُ وَ لَا الْحَسَدُ إِلَّا فِي طَلَبِ الْعِلْمِ [الجعفریات ، ص ٢٣٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) : لا يلدغ المؤمن من جحر مرتين [مشكاة الأنوار ، ص ٣١٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) : مَثَلُ الْمُؤْمِنِ فِي تَوَادُّهِمْ وَ تَرَاحُمِهِمْ كَمَثَلِ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى بَعْضُهُ تَدَاعَى سَائِرُهُ بِالسَّهْرِ وَ الْحُمَى [بحار الأنوار ، ج ٥٨ ، ص ١٥٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) : الْمُؤْمِنُ كَيْسٌ ، فَطِنٌ ، حَذِرٌ [الدعوات راوندى ، ص ٣٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) : الْمُؤْمِنُ هَيِّنٌ لَيْنٌ سَمِيحٌ لَهُ خُلُقٌ حَسَنٌ وَ الْكَافِرُ فَظٌّ غَلِيظٌ لَهُ خُلُقٌ سَيِّئٌ وَ فِيهِ حَيْبَرِيَةٌ [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ١٧٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) : إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَأْخُذُ بِأَدَبِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِذَا وَسَّعَ عَلَيْهِ اتَّسَعَ وَ إِذَا أَمْسَكَ عَلَيْهِ أَمْسَكَ [كافي ، ج ٤ ، ص ١٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : الْمُؤْمِنُ مَأْلُوفٌ وَ لَا خَيْرَ فِيمَنْ لَفٌ وَ لَا يُولَفُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٠٢] .

إذا سرتك حسنتك و

ساءتكَ سيئتِكَ فانت مومن [نهج الفصاحه ، جمله ٢١٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : إِنَّ أَكْمَلَ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا [كافي ، ج ٢ ، ص ٩٩] .

ان المومن ليدرك بحسن الخلق درجه القائم الصائم [نهج الفصاحه ، جمله ٨١٤] .

ان المومن يجاهد بسيفه و لسانه [نهج الفصاحه ، جمله ٨١٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : حَصَلَتَانِ لَا تَجَمِعَانِ فِي مُسْلِمٍ الْبُخْلُ وَ سُوءُ الْخُلُقِ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٧٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : إِنَّ الْعِلْمَ خَلِيلُ الْمُؤْمِنِ وَ الْحِلْمَ وَ زِيْرُهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٣٠] .

قال رسول الله (صلى الله عليه و آله) : ليس بمومن من لم يعد البلاء نعمه و الرخاء مصيبه [نهج الفصاحه ، جمله ٢٣٩١] .

قال رسول الله (صلى الله عليه و آله) : المومن يغار و الله اشد غيره [ميزان الحكمه ، حديث ١٤٢٦] .

قال رسول الله (صلى الله عليه و آله) : المومن نفسه منه فى عناء و الناس فى راحة [ميزان الحكمه ، حديث ١٤٣٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : الْعِلْمُ خَلِيلُ الْمُؤْمِنِ وَ الْحِلْمُ وَ زِيْرُهُ وَ الْعَقْلُ دَلِيلُهُ وَ الْعَمَلُ قَيْمُهُ وَ اللَّيْنُ أَخُوهُ وَ الرَّفْقُ وَ الْإِدَّةُ وَ الصَّبْرُ أَمِيرُ جُنُودِهِ [تحف العقول ، ص ٤٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : الْمُؤْمِنُ نَفْسُهُ مِنْهُ فِي عَنَاءٍ وَ النَّاسُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٣١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : إِنَّ مَثَلَ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ النَّحْلِ إِنْ صَاحَبَتْهُ

نَفَعِيكَ وَ إِنِ شَاوَزْتَهُ نَفَعِيكَ وَ إِنِ جَالَسْتَهُ نَفَعِيكَ وَ كُلُّ شَأْنِهِ مَنَافِعٌ وَ كَذَلِكَ النَّحْلُ كُلُّ شَأْنِهَا مَنَافِعٌ [بحار الأنوار ، ج ٦١ ، ص ٢٣٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : الْمُؤْمِنُ مَنِ اتَّخَمَهُ الْمُؤْمِنُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ أَمْوَالِهِمْ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٣٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : لَا يَكْمُلُ الْمُؤْمِنُ إِيمَانَهُ حَتَّى يَخْتَوِيَ عَلَى مَائِهِ وَ ثَلَاثَ خِصَالٍ فِعْلٌ وَ عَمَلٌ وَ نِيَّةٌ وَ بَاطِنٌ وَ ظَاهِرٌ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : يَا رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) مَا الْمَائَةُ وَ ثَلَاثُ خِصَالٍ؟ فَقَالَ : يَا عَلِيُّ مِنْ صِفَاتِ الْمُؤْمِنِ أَنْ يَكُونَ جَوَالَ الْفِكْرِ جَوْهَرِي الذِّكْرِ كَثِيرًا عِلْمُهُ عَظِيمًا حِلْمُهُ جَمِيلٌ الْمُتَنَازَعَةِ كَرِيمٌ الْمُتَرَاجَعَةِ أَوْسَعُ النَّاسِ صَدْرًا وَ أَذَلَّهُمْ نَفْسًا ضَعْفَ حِكْمِهِ تَبَسُّمًا وَ اجْتِمَاعُهُ تَعَلُّمًا مُدَكَّرَ الْغَافِلِ مُعَلِّمَ الْجَاهِلِ لَا يُوذِي مَنْ يُوذِيهِ وَ لَا يَخُوضُ فِيمَا لَا يَعْنِيهِ وَ لَا يَشْمَتُ بِمُصِيبِهِ وَ لَا يَذْكُرُ أَحَدًا بِغَيْبِهِ بَرِيئًا مِنَ الْمُحَرَّمَاتِ وَ آقِفًا عِنْدَ الشُّبُهَاتِ كَثِيرِ الْعَطَاءِ قَلِيلِ الْأَذَى عَوْنًا لِلْغَرِيبِ وَ أَبًا لِلْيَتِيمِ بِشْرُهُ فِي وَجْهِهِ وَ حُزْنُهُ فِي قَلْبِهِ مُتَبَشِّرًا بِفَقْرِهِ أَخْلَى مِنَ الشَّهِيدِ وَ أَضِلَّدَ مِنَ الصَّالِدِ لَمَّا يَكشِفُ سِتْرًا وَ لَا يَهْتِكُ سِتْرًا لَطِيفَ الْحَرَكَاتِ حُلُوَ الْمُشَاهِدِ كَثِيرِ الْعِبَادَةِ حَسَنَ الْوَقَارِ لَيْنَ الْجَانِبِ طَوِيلَ الصَّمْتِ حَلِيمًا إِذَا جَهَلَ عَلَيْهِ صَبُورًا عَلَى مَنْ أَسَاءَ إِلَيْهِ يَبْجُلُ الْكَبِيرَ وَ يَرْحَمُ الصَّغِيرَ أَمِينًا عَلَى الْأَمَانَاتِ بَعِيدًا مِنَ الْخِيَانَاتِ إِفْهُهُ التُّقَى وَ حِلْفُهُ الْحَيَاءُ كَثِيرِ الْخِذْرِ قَلِيلِ الزَّلَلِ حَرَكَاتُهُ أَدَبٌ وَ كَلَامُهُ عَجَبٌ مُقِيلَ الْعَثْرَةِ وَ لَا يَتَّبِعُ الْعَوْرَةَ وَ قُورًا صَبُورًا رَضِيًا شُكُورًا قَلِيلَ الْكَلَامِ صَدُوقَ اللِّسَانِ بَرًّا مَصُونًا حَلِيمًا رَفِيقًا

عَفِيفًا شَرِيفًا لَا لَعَانٌ وَلَا كَذَابٌ وَلَا مُعْتَابٌ وَلَا سَبَابٌ وَلَا حَسُودٌ وَلَا بَخِيلٌ هَشَّاشًا بَشَّاشًا لَا حَسَّاسٌ وَلَا جَسَّاسٌ يَطْلُبُ مِنَ الْأُمُورِ
أَعْلَاهَا وَمِنَ الْأَخْلَاقِ أَسْنَاهَا مَشْمُومًا بِحِفْظِ اللَّهِ مُوَيْدًا بِتَوْفِيقِ اللَّهِ ذَا قُوَّةٍ فِي لَيْنٍ وَعَزْمِهِ فِي يَقِينٍ لَا يَحِيفُ عَلَى مَنْ يَنْغَضُ وَلَا يَأْتُمُّ
فِي مَنْ يَحِبُّ صَبْرًا فِي الشَّدَائِدِ لَا يَجُورُ وَلَا يَعْتَدِي وَلَا يَأْتِي بِمَا يَشْتَهِي الْفَقْرُ شِعَارُهُ وَالصَّبْرُ دَنَائِرُهُ قَلِيلَ الْمُؤْنَةِ كَثِيرَ الْمَعُونَةِ كَثِيرَ
الصِّيَامِ طَوِيلَ الْقِيَامِ قَلِيلَ الْمَنَامِ قَلْبُهُ تَقَى وَعَمَلُهُ زَكَى إِذَا قَدَرَ عَفَا وَإِذَا وَعَدَ وَفَى يَصُومُ رَغْبًا وَيَصِيءُ رَهْبًا وَيَحْسِنُ فِي عَمَلِهِ
كَأَنَّهُ نَاطِرٌ إِلَيْهِ غَضَ الطَّرْفِ سَخَى الْكُفِّ لَا يَرُدُّ سَائِلًا وَلَا يِيخُلُ بِنَائِلٍ مُتَوَاصِلًا إِلَى الْإِخْوَانِ مُتَرَادِفًا لِلْإِحْسَانِ يَزِنُ كَلَامَهُ وَيَخْرِسُ
لِسَانَهُ لَمَا يَغْرَقُ فِي بُغْضِهِ وَلَا يَهْلِكُ فِي حُبِّهِ وَلَا يَقْبَلُ الْبَاطِلَ مِنْ صَدِيقِهِ وَلَا يَرُدُّ الْحَقَّ عَلَيْهِ دُؤُهُ وَلَا يَتَعَلَّمُ إِلَّا لِيَعْلَمَ وَلَا يَغْلَمُ إِلَّا
لِيَعْمَلَ قَلِيلًا حَقْدُهُ كَثِيرًا شُكْرُهُ يَطْلُبُ النَّهَارَ مَعِيشَتَهُ وَيُنْكِي اللَّيْلَ عَلَى خَطِيئَتِهِ إِنْ سَلَكَ مَعَ أَهْلِ الدُّنْيَا كَانَ أَكْسَهُمْ وَإِنْ سَلَكَ
مَعَ أَهْلِ الْآخِرَةِ كَانَ أَوْرَعَهُمْ لَا يَرْضَى فِي كَسْبِهِ بِشَبَّهٍ وَلَا يَعْمَلُ فِي دِينِهِ بِرُخْصَةٍ يَعْطِفُ عَلَى أَخِيهِ بِرِزَّتِهِ وَيَرْعَى مَا مَضَى مِنْ
قَدِيمِ صُحْبَتِهِ [بحار الأنوار ، ج ٦٤ ، ص ٣١٠] .

٢. كرامت مؤمن

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): أَمَّا اللهُ أَنْ يَرْزُقَ عَبْدَهُ الْمُؤْمِنَ إِلَّا مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ [مجموعته ورام ، ج ١ ، ص ١٦٨] .

قال الامام الصادق (عليه السلام) : من حَقَّرَ مؤمناً اقاہ

ماله حَقَّره الله ، فلم يزل عندالله محقوراً حتى يتوب مما صنع ، وقال : انهم يباهون باكفائهم يوم القيامة . [(مشكاة الانوار ، باب ٢ ، فصل ١ ، حديث ٧)]

عن المضل عن ابى عبد الله عليه السلام قال : " يقال للمؤمن يوم القيامة تصفح وجوه الناس ، فمن كان سقاك شربه او اطعمك اكله او فعل بك كذا وكذا فخذ بيده فادخله الجنة قال : فانه ليمر على الصراط و معه بشر كثير فتقول الملائكة : الى اين يا ولى الله ، الى اين يا عبد الله ، فيقول الله جل ثنائه : اجيرو العبدى فجازوه ، وانما سمى المومن مؤمناً لانه يومن على الله فيجيز امانه " . [(مشكاة الانوار ، باب ٢ ، فصل ٦ ، حديث ٣)]

٣. حقوق مؤمن

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : مَنْ اغْتَيْبَ عِنْدَهُ أَخُوهُ الْمُسْلِمَ فَاسْتَطَاعَ نَصْرَهُ فَلَمْ يَنْصُرْهُ حَذَلَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٧١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتُرَ إِخَاهَ الْمُؤْمِنِ بِثَوْبِهِ فَلْيَعْمَلْ [نهج الفصاحه جمله ٢٩٥٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : مَنْ أَخَافَ مُؤْمِنًا كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ الْيَوْمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [نهج الفصاحه ، جمله ٢٩٧٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ رَمَى مُؤْمِنًا بِكُفْرٍ وَ مَنْ رَمَى مُؤْمِنًا بِكُفْرٍ فَهُوَ كَفَّاتِلُهُ [كنز الفوائد ، ج ١ ، ص ١٤٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : مَنْ عَيَّرَ مُؤْمِنًا بِذَنْبٍ لَمْ يُمُتْ حَتَّى يَرْكَبَهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٥٦] .

قَالَ

رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ بِمَنْزِلَةِ الثَّنِيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا [بحار الأنوار، ج ٥٨، ص ١٥٠].

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): الْمُؤْمِنُ أَخُ الْمُؤْمِنِ لَمَا يَظْلِمُهُ وَ لَمَا يَخْذُلُهُ وَ لَمَا يَعْشُهُ وَ لَمَا يَعْتَابُهُ وَ لَمَا يَخُونُهُ وَ لَمَا يَكْذِبُهُ [بحار الأنوار، ج ٧١، ص ٢٨٦].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): المومن اخ المومن يحوطه من ورائه (از پشت سر مراقب است) [نهج الفصاحه، جمله ٣١٠٢].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): ابى الله ان يجعل لقاتل المومن توبه [نهج الفصاحه، جمله ٨].

و سئل (ص) فقالوا: يا رسول الله أى العمل أفضل؟ قال: " أن تدخل على أخيك المون سرورا أو تقضى عنه دينا أو تطعمه خبزاً" [عوالي اللئالى، ج ١، ص ٣٧٦].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الْمُؤْمِنُ مِرْآةُ الْمُؤْمِنِ [تحف العقول، ص ١٧١].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): ان حقا على المومن ان يتوجع بعضهم كعبض كما يالم الجسد الراس [نهج الفصاحه، جمله ٨٤٩].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ مِنْهُمْ [كافى، ج ٢، ص ١٦٤].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): الْمُؤْمِنُ حَرَامٌ كُلُّهُ عِرْضُهُ وَ مَالُهُ وَ دَمُهُ [تحف العقول، ص ٥٧].

قَالَ الْكَاظِمُ (عليه السلام): أ ما علمت أن المشى فى حابه المون خير من اعتكاف شهرين متتابعين فى المسجد الحرام بصيامهما [المون، ص ٤٧].

رُوي أَنَّ

رَسُولُ اللَّهِ (ص) نَظَرَ إِلَى الْكُفْبِهِ فَقَالَ : " مَرَّحِبًا بِمَالِيَّتِ مَيَا أُعْظَمَكَ وَ أُعْظَمَ حُرْمَتَكَ عَلَى اللَّهِ وَ اللَّهُ لِلْمُؤْمِنِ أُعْظَمَ حُرْمَةً مِنْكَ لِأَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ مِنْكَ وَاحِدَةً وَ مِنَ الْمُؤْمِنِ ثَلَاثَةٌ مَالَهُ وَ دَمَهُ وَ أَنْ يَظَنَّ بِهِ ظَنَّ السَّوْءِ " [روضه الواعظين ، ج ٢ ، ص ٢٩٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : لوان اهل السماء و الارض اشركوا فى ذم مومن لكبتهم الله فى النار [نهج الفصاحه ، جمله ٢٣٠٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : المومن اكرم على الله من ملائكته المقربين [ميزان الحكمه ، حديث ١٤٠٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ تَتَكَافَأُ دِمَائِهِمْ وَ هُمْ يَدُّ عَلَى مَنْ سِوَاهُمْ يَسْعَى بِإِذْمَتِهِمْ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٠٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : لَيْسَ بِالْمُؤْمِنِ الَّذِي يَشْبَعُ وَ جَارُهُ إِلَى جَنْبِهِ جَانِعٌ [عواليالثالى ، ج ١ ، ص ٢٥٧] .

عَنْ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : " قُلْتُ لَهُ مَا حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ؟ قَالَ : لَهُ سَبْعُ حُقُوقٍ وَاجِبَاتٍ مَا مِنْهُنَّ حَقٌّ إِلَّا وَهُوَ عَلَيْهِ وَاجِبٌ إِنْ ضَيَعَ مِنْهَا شَيْئًا خَرَجَ مِنْ وِلَايَةِ اللَّهِ وَ طَاعَتِهِ وَ لَمْ يَكُنْ لِلَّهِ فِيهِ مِنْ نَصِيبٍ قُلْتُ لَهُ جُعِلَتْ فِدَاكَ وَ مَيَا هِيَ؟ قَالَ : يَا مُعَلَّى إِنِّي عَلَيْكَ شَفِيقٌ أَخَافُ أَنْ تُضَيِعَ وَ لَا تَحْفَظُ وَ تَغْلَمَ وَ لَا تَعْمَلَ . قَالَ : قُلْتُ لَهُ : لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ . قَالَ : أَيْسَرُ حَقٌّ مِنْهَا أَنْ تُحِبَّ لَهُ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ وَ تَكْرَهُ لَهُ مَا تَكْرَهُ لِنَفْسِكَ

وَ الْحَقُّ الثَّانِي أَنْ تَجْتَنِبَ سَخَطَهُ وَ تَتَّبِعَ مَرْضَاتَهُ وَ تُطِيعَ أَمْرَهُ وَ الْحَقُّ الثَّلَاثُ أَنْ تُعِينَهُ بِنَفْسِكَ وَ مَالِكَ وَ لِسَانِكَ وَ يَدِكَ وَ رِجْلِكَ وَ الْحَقُّ الرَّابِعُ أَنْ تَكُونَ عَيْنَهُ وَ دَلِيلَهُ وَ مِرَاتَهُ وَ الْحَقُّ الْخَامِسُ أَنْ لِمَا تَشْبَعُ وَ يُجُوعُ وَ لِمَا تَزُورُ وَ يَظْمَأُ وَ لَا تَلْبَسَ وَ يَعْرِى وَ الْحَقُّ السَّادِسُ أَنْ يَكُونَ لَكَ خَادِمٌ وَ لَيْسَ لِأَخِيكَ خَادِمٌ فَوَاجِبٌ أَنْ تَبْعَثَ خَادِمَكَ فَيَغْسِلَ ثِيَابَهُ وَ يَصْنَعُ طَعَامَهُ وَ يَمَهِّدُ فِرَاشَهُ وَ الْحَقُّ السَّابِعُ أَنْ تُبْرِقَ قَسِيمَهُ وَ تُجِيبَ دَعْوَتَهُ وَ تَعُودَ مَرِيضَهُ وَ تَشْهَدَ جَنَازَتَهُ وَ إِذَا عَلِمْتَ أَنَّ لَهُ حَاجَةً تُبَادِرُهُ إِلَى قَضَائِهَا وَ لِمَا تُلْجِئُهُ أَنْ يَسْأَلَكَهَا وَ لَكِنْ تُبَادِرُهُ مُبَادِرَةً فَإِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ وَصَلْتَ وَ لَأَيْتَكَ بِوَلَايَتِهِ وَ وَ لَأَيْتَهُ بِوَلَايَتِكَ " [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : حَقٌّ عَلَى الْمُسْلِمِ إِذَا أَرَادَ سَفَرًا أَنْ يَعْلَمَ إِخْوَانَهُ وَ حَقٌّ عَلَى إِخْوَانِهِ إِذَا قَدِمَ أَنْ يَأْتُوهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٧٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : تَوَاصَلُوا وَ تَبَارُوا وَ تَرَاحَمُوا وَ كُونُوا إِخْوَةً بَرَّةً كَمَا أَمَرَكُمُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٧٥] .

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : فَبِاللَّهِ نَسْتَعِينُ عَلَى حُقُوقِ الْإِخْوَانِ وَ الْأَخِ الَّذِي يَجِبُ لَهُ هِدْيَةُ الْحُقُوقِ الَّذِي لَا فَرْقَ بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ فِي جُمْلَةِ الدِّينِ وَ تَفْصِيْلِهِ ثُمَّ مَا يَجِبُ لَهُ بِالْحُقُوقِ عَلَى حَسَبِ قُرْبٍ [مَا] بَيْنَ الْإِخْوَانِ وَ بَعْدِهِ بِحَسَبِ ذَلِكَ أَرَوَى عَنِ الْعَالِمِ (ع) أَنَّهُ وَقَفَ بِحِيَالِ الْكُغْبَةِ ثُمَّ قَالَ : مَا أَعْظَمَ حَقَّكَ [يَا كُغْبَةُ] وَ اللَّهُ إِنَّ حَقَّ الْمُؤْمِنِ لِأَعْظَمِ

مِنْ حَقِّكَ [فقه الرضا ، ص ۳۳۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : لِلْمُسْلِمِ عَلَى أَخِيهِ الْمُسْلِمِ مِنَ الْحَقِّ أَنْ يَسَلِّمَ عَلَيْهِ إِذَا لَقِيَهُ وَ يُعَوِّدَهُ إِذَا مَرِضَ وَ يَنْصَحَ لَهُ إِذَا غَابَ وَ يَسَمِّتُهُ إِذَا عَطَسَ وَ يَجِيبُهُ إِذَا دَعَاهُ وَ يَتَّبِعُهُ إِذَا مَاتَ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۷۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : يَا كَمِيلُ الْمُؤْمِنِ مِرْآةُ الْمُؤْمِنِ لِأَنَّهُ يَتَأَمَّلُهُ وَ يَسِيدُ فَاقَتَهُ وَ يَجْمَلُ حَالَتَهُ يَا كَمِيلُ الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ وَ لَا شَيْءَ آثَرُ عِنْدَ كُلِّ أَخٍ مِنْ أَخِيهِ يَا كَمِيلُ إِنْ لَمْ تُحِبَّ أَخَاكَ فَلَسْتَ أَخَاهُ [تحف العقول ، ص ۱۷۱] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : الْمُؤْمِنُونَ كَأَسْنَانِ الْمُشْطِ يَتَسَاوَوْنَ فِي الْحُقُوقِ بَيْنَهُمْ [مستدرک الوسائل ، ج ۹ ، ص ۴۹] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : الْمُؤْمِنَانِ كَالْيَدَيْنِ يَغْسَلُ إِحْدَاهُمَا بِالْأُخْرَى فَإِذَا رَزَقَكَ اللَّهُ وَدَّ أَخِيكَ فَاسْتَمْسِكْ بِمَوَدَّتِهِ [مستدرک الوسائل ، ج ۹ ، ص ۴۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : مَنْ عَظَّمَ دِينَ اللَّهِ عَظَّمَ حَقَّ إِخْوَانِهِ وَ مَنْ اسْتَحَفَّ بِدِينِهِ اسْتَحَفَّ بِإِخْوَانِهِ [مشكاة الأنوار ، ص ۱۸۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : الْمَاشِي فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَالسَّاعِي بَيْنَ الصِّفَا وَ الْمَرْوَةِ وَ قَاضِي حَاجَتِهِ كَالْمُشْحَطِ بِدَمِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَوْمَ بَدْرٍ وَ أُحُدٍ وَ مَا عَدَبَ اللَّهُ أُمَّةً إِلَّا عِنْدَ اسْتِهَانَتِهِمْ بِحُقُوقِ فُقَرَاءِ إِخْوَانِهِمْ [تحف العقول ، ص ۳۰۳] .

۱. مال

۱. مال از دیدگاه اسلام

لَتَجَلَّوْنَ فِي أَمْوَالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ [آل عمران / ۱۸۶] .

اسلام مكتبي است كه اقتصاد ، رشد و رفاه مقدمات آن است و هيچ يك هدف نيست. توليد و توزيع و مصرف در اين مكتب بايد در مسير آزادي ، آگاهي ، اخلاص

و عبور گاه باشد نه توقفگاه؛

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [توبه/ ۲۴] .

به همین دلیل رد کردن مال ، تزکیه و تطهیر و خود سازی است :

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا [توبه/ ۱۰۳] .

وَ تَشْبِيئًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ [بقره/ ۲۶۵] .

مالک هم حق هر گونه تصرف در مال را ندارد :

أَصْلَاتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ تَتْرَكَ مَا يُعْبَدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ [هود/ ۸۷] .

درآمد باطل ، گناه و تبدیل ناحق ممنوع است :

لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ [بقره/ ۱۸۸] .

لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ [بقره/ ۱۸۸] .

وَلَا تَتَّبِعُوا الْخَيْثَ بِالْطَّبِيبِ [نساء/ ۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : الْمَالُ وَبَالٌ عَلَى صَاحِبِهِ إِلَّا مَا قَدَّمَ مِنْهُ [غررالحکم ، ص ۳۶۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا مَاتَ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ مَا قَدَّمَ وَقَالَتِ النَّاسُ مَا أَخَّرَ فَقَدَّمُوا فَضْلًا يَكُنْ لَكُمْ وَ لَا تُؤَخَّرُوا كُلًّا يَكُنْ عَلَيْكُمْ فَإِنَّ الْمَحْرُومَ مِنْ حُرْمِ خَيْرِ مَالِهِ وَالْمُعْبُوطَ مَنْ ثَقَلَ بِالصَّدَقَاتِ وَالْخَيْرَاتِ مَوَازِينَهُ وَ أَحْسَنَ فِي الْجَنَّةِ بِهَا مِهَادَةً وَ طَيَّبَ عَلَى الصَّرَاطِ بِهَا مَسْلِكُهُ [أمالی صدوق ، ص ۱۱۰] .

۲. طبقه بندی مردم در تعلق به مال

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تَكُونُ أُمَّتِي فِي الدُّنْيَا عَلَى ثَلَاثَةِ أَطْبَاقٍ

۱. أَمَّا الطَّبَقُ الْأَوَّلُ فَلَا يَحْبُونَ جَمْعَ الْمَالِ وَ ادَّخَارَهُ وَ لَا يَسْعَوْنَ فِي اقْتِنَائِهِ

وَ اِخْتِكَارِهِ وَ اِنَّمَا رِضَاهُمْ مِنَ الدُّنْيَا سُدُّ جُوعِهِ وَ سِتْرُ عَوْرِهِ وَ غِنَاهُمْ فِيهَا مَا بَلَغَ بِهِمُ الْآخِرَةَ فَأَوْلِيكَ الْآمِنُونَ الَّذِينَ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ

٢. وَ اَمَّا الطَّبَقُ الثَّانِي فَاِنَّهُمْ يَجُبُّونَ جَمْعَ الْمَالِ مِنْ اَطْيَبِ وُجُوهِهِ وَ اَحْسَنِ سُبُلِهِ يَصْلُونَ بِهِ اَرْحَامَهُمْ وَ يَبْرُونَ بِهِ اِخْوَانَهُمْ وَ يَوَاسُونَ بِهِ فُقَرَاءَهُمْ وَ لَعَضُّ اَحْدِهِمْ عَلَى الرَّضْفِ اَيْسَرُ عَلَيْهِ مِنْ اَنْ يَكْتَسِبَ دِرْهَمًا مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ اَوْ يَمْنَعَهُ مِنْ حَقِّهِ اَوْ يَكُونَ لَهُ حَازِنًا اِلَى حِينِ مَوْتِهِ فَأَوْلِيكَ الَّذِينَ اِنْ تَوَقَّشُوا عُدُّبُوا وَ اِنْ عَفَى عَنْهُمْ سَلِمُوا

٣. وَ اَمَّا الطَّبَقُ الثَّلَاثُ فَاِنَّهُمْ يَجُبُّونَ جَمْعَ الْمَالِ مِمَّا حَلَّ وَ حَرَّمَ وَ مَنَعَهُ مِمَّا افْتَرَضَ وَ وَجِبَ اِنْ اَنْفَقُوهُ اَنْفَقُوهُ اِسْرَافًا وَ بَدَارًا وَ اِنْ اَمْسَكَوهُ اَمْسَكَوهُ بُخْلًا وَ اِخْتِكَارًا اَوْلِيكَ الَّذِينَ مَلَكَتِ الدُّنْيَا زِمَامَ قُلُوبِهِمْ حَتَّى اُورِدَتْهُمْ النَّارَ بِذُنُوبِهِمْ [اَعْلَامُ الدِّينِ ، ص ٣٤١] .

٣. انواع مال

١. بهترین مال

١. قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : أفضل المال ما وقى به العرض [العددالقيوه ، ص ٢٩٢] .
٢. قَالَ اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ (عليه السلام) : أفضل المال ما قضيت به الحقوق [غررالحكم ، ص ٣٦٧] .
٣. قَالَ اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ (عليه السلام) : أفضل الأموال ما استرق به الرجال [غررالحكم ، ص ٣٦٧] .
٤. قَالَ اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ (عليه السلام) : أفضل الأموال أحسنها أثرا عليك [غررالحكم ، ص ٣٦٧] .
٥. قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ (ص) : خَيْرُ مَالِ الْمَرْءِ وَ ذَخَائِرِهِ الصَّدَقَةُ [عيون أخبارالرضا (عليه السلام) ، ج ٢ ، ص ٦١] .
٦. قَالَ اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ (عليه السلام) : خير مالك ما أعانك على حاجتك [بحارالأنوار ، ج ٧٥ ، ص ١١] .
٨. قَالَ اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ (عليه السلام) : إن

خیر المال ما أورثك ذخرا و ذكرا و أكسبك حمدا و أجرا [غررالحکم ، ص ۳۶۷].

۱۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا مَالَ أَعْوَدُ مِنَ الْعَقْلِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۲۵].

۲. بدترین مال

۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): شر الأموال ما لم يخرج منه حق الله سبحانه [غررالحکم ، ص ۳۶۹].

۲. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): شر المال ما لم ينفق في سبيل الله منه و لم توزكاته [غررالحکم ، ص ۳۶۹].

۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): شر الأموال ما اكتسب المذام [غررالحکم ، ص ۳۶۹].

۴. قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام): إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ نَاسًا مِنْ قُبُورِهِمْ مَشْدُودَةً أَيْدِيهِمْ إِلَى أَعْنَاقِهِمْ لَا يَشِيءُ تَطِيْعُونَ أَنْ يَتَنَاولُوا بِهَا قَيْسَ أَنْثَمَلِهِ مَعَهُمْ مَلَائِكُهُ يَعِيرُونَهُمْ تَعْيِيرًا شَدِيدًا؛ رُزِقُوا قِيَامَتِ كَرُوهِي رَا مِي آوَرُنْد دَسْت بَسْتَه ، دَسْتَهَا بَه كَرْدَنَهَا آوِيزَان ، فَرَشْتِكَا ن بَه شَدْت أَنَان رَا سَرَزَنْش مِي كَنْد و مِي كَوِينْد : يَقُولُونَ هَوْلَاءِ الَّذِينَ مَنَعُوا خَيْرًا قَلِيلًا مِنْ خَيْرٍ كَثِيرٍ هَوْلَاءِ الَّذِينَ أَعْطَاهُمُ اللَّهُ فَمَنَعُوا حَقَّ اللَّهِ فِي أَمْوَالِهِمْ [کافی ، ج ۳ ، ص ۵۰۶].

۴. استفاده از مال

۱. مثبت

۱. جهاد مالی : تُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ [صف/ ۱۱].

۲. انفاق : يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [بقره/ ۲۶۱].

و آتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينَ وَ ابْنِ السَّبِيلِ وَ السَّائِلِينَ وَ فِي الرِّقَابِ [بقره/ ۱۷۷].

۳. ادای حقوق : وَ الَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَغْلُومٌ لِلْسَّائِلِ وَ الْمَخْرُومِ [معارج/ ۲۵-۲۴].

۲. منفی

۱. سرکشی و عصیان : أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَ قَالَ

لَأَوْتِينَ مَالًا وَوَلَدًا [مريم/ ۷۷] .

۲. عناد ولجاج : ذَرَبِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا وَبَيْنَ شُهُودًا وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لَ آيَاتِنَا عَنِيدًا [مدثر/ ۱۶-۱۱] .

۳. تحقیر دیگران : وَيَلْ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ [همزه/ ۲-۱] .

۴. غفلت : لَا تَلْهَكُم مَّاوَالِكُمْ [منافقون ، ۹]

أَلْهَاكُمْ التَّكَاثُرُ [تکاثر/ ۱] .

شَغَلْنَا أَمْوَالَنَا [فتح/ ۱۱] .

۶. خود برتر بینی : نَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةَ مِنَ الْمَالِ [بقره/ ۲۴۷] .

۷. دین فروشی : إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَخْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ [توبه/ ۳۴] .

وَيَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا [بقره/ ۱۷۴] .

۸. غرور و دل بستگی به دنیا : يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ [همزه/ ۳] .

۵. حق مال از منظر امام سجاد (علیه السلام)

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : أَمَّا حَقُّ مَالِكَ

۱. فَإِنْ لَا تَأْخُذْهُ إِلَّا مِنْ جِلِّهِ

۲. وَ لَا تُنْفِقْهُ إِلَّا فِي وَجْهِهِ

۳. وَ لَا تُؤْتِرْ عَلَى نَفْسِكَ مَنْ لَا يَحْمَدُكَ

۴. فَاعْمَلْ بِهِ بِطَاعَةِ رَبِّكَ وَ لَا تَبْخُلْ بِهِ فَنَنْبِئَكَ بِأَلْحُسْرَةِ وَ النَّدَامَةِ مَعَ التَّبَعِ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۲۳] .

۶. تجمع اموال از دیدگاه امام رضا (علیه السلام)

قَالَ الرَّضَا (عَلَيْهِ السَّلَام) : لَا يَجْتَمِعُ الْمَالُ إِلَّا بِخِصَالِ خَمْسٍ

۷. حرص در مال مذموم است؛ زیرا :

حرص در مال مایه کلاه برداری و رشوه ها و کم فروشی ها و گرانفروشی ها می شود.

شخصیت آدمی و صفات و کمالات و لیاقت او فدای جمادات می شود.

حریص خود را فراموش می کند.

حریص خدا را فراموش می کند.

حریص حساب را فراموش می کند.

حریص

دوستان خود را از دست می دهد.

حریص سلامتی خود را از دست می دهد.

۸. ثمره مال حرام

۱. در دنیا

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ كَسَبَ مَالًا مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ أَفْقَرَهُ اللَّهُ تَعَالَى [أمالی طوسی ، ص ۲۸۱] .

۳. قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): مَنْ كَسَبَ مَالًا مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْبِنَاءَ وَالْمَاءَ وَالطِّينَ [كافی ، ج ۶ ، ص ۵۳۱] .

۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): مَنْ يَكْتَسِبَ مَالًا مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ يَصْرِفُهُ فِي غَيْرِ حَقِّهِ [غررالحكم ، ص ۳۵۵] .

إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَ سَيَصْلُونَ سَعِيرًا [نساء/ ۱۰] .

۲. در آخرت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ اِكْتَسَبَ مَالًا مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ كَانَ زَادَهُ إِلَى النَّارِ [إختصاص ، ص ۲۴۹] .

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ [شعراء/ ۸۸] .

إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَ سَيَصْلُونَ سَعِيرًا [نساء/ ۱۰] .

يَوْمَ يَحْمَى عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتَكَوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَ جُنُوبُهُمْ وَ ظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ [توبه/ ۳۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إِنَّ أَعْظَمَ الْحَسِرَاتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَسْرَةُ رَجُلٍ كَسَبَ مَالًا فِي غَيْرِ طَاعَةِ اللَّهِ فَوَرِثَهُ رَجُلٌ فَأَنْفَقَهُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ فَدَخَلَ بِهِ الْجَنَّةَ وَ دَخَلَ الْأَوَّلُ بِهِ النَّارَ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۲۹] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام): فِي قَوْلِ اللَّهِ "كَذَلِكَ يَرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسِرَاتٍ عَلَيْهِمْ" (بقره/ ۱۶۷) قَالَ : هُوَ الرَّجُلُ يَدْعُ الْمَالَ لَا يَنْفِقُهُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ بُخْلًا ثُمَّ يَمُوتُ فَيَدْعُهُ لِمَنْ يَعْمَلُ بِهِ فِي طَاعَةِ اللَّهِ

أَوْ فِي مَعْصِيَتِهِ فَإِنَّ عَمَلًا بِهِ فِي طَاعَةِ اللَّهِ رَأَهُ فِي مِيزَانٍ غَيْرِهِ فَزَادَ حَسْرَةً وَقَدْ كَانَ الْمَالُ لَهُ أَوْ مَنْ عَمِلَ بِهِ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ قَوَاهُ
بِذَلِكَ الْمَالِ حَتَّى عَمِلَ بِهِ فِي مَعَاصِي اللَّهِ [تفسیر عیاشی ، ج ۱ ، ص ۷۲] .

در حدیثی دیگر امام صادق (علیه السلام) فرمود : " اموالی که از میت بر جای مانده و او از روی بخل خرج نکرده از دو حال خارج نیست؛ یا وارث در راه اطاعت خدا خرج می کند ، یا در راه معصیت و اگر در راه طاعت خرج کند به بهشت می رود و تنها حسرتش برای صاحب مال می ماند. و اگر در راه معصیت خرج کند بر شدت عذاب صاحب مال افزوده می شود.

۱. مالک اشتر

۱. نسب

اهل یمن. از قبیله مذحج از خاندان نخع بود. از یمن به مدینه و از مدینه به کوفه آمد. در جاهلیت متولد شد ، و با ظهور اسلام مسلمان و در جنگ ها شرکت و از فرماندهان جنگ با قاسطین و مارقین و ناکثین بود.

(او مالک نفس بود نه مالک شتر و... قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِمْلِكْ نَفْسَكَ عِنْدَ أَشْبَابِ الْقُدْرَةِ [أمالی صدوق ، ص ۶۱۱] .

۲. پیش گوئی و گواهی رسول الله (ص)

رسول خدا (ص) به ابی ذر فرمود : " تو در سرزمینی تنها از دنیا می روی و گروهی از مؤمنان بالین تو حاضر می شوند ". سالها گذشت؛ ابوذر در زمان عثمان و معاویه تبعید شد و در ربهه تنها جان داد و گروهی که رئیس آنها مالک اشتر بود ، حاضر و بدن او را دفن کردند.

ابن ابی الحدید می گوید : طبق این حدیث رسول خدا (ص) به ایمان مالک گواهی داده است. [الغدیر ، ج ۹ ، ص ۴۱] .

۳. برخوردهای مالک اشتر

۱. شکایت از استاندار نا اهل خلیفه سوم

ولید از طرف عثمان حاکم کوفه شد. او مردی شراب خوار بود. مردم در حال مستی انگشترش را از دستش بیرون آورده و به مدینه نزد عثمان آوردند و گفتند : نماینده شما در کوفه شراب خوار است. عثمان دلیل خواست ، گفتند : ما این انگشتر را از دستش در حال مستی بیرون آورده ایم و او نفهمیده است. عثمان اعتنایی نکرد و به سینه آنها زد. شاهدان که این همه راه آمده بودند ، نزد حضرت علی (ع) رفتند و ماجرا را گفتند حضرت به عثمان گفت : " چرا حکم خدا را اجرا نکردی؟ " به هر حال ولید احضار و به دست مبارک حضرت امیر (ع) شلاق خورد. تفصیل ماجرا در مروج الذهب فارسی (جلد ۱ ، ص ۶۹۳) آمده است.

بعد از عزل ولید ، سعید بن عاص استاندار کوفه شد. او در اول کار خیلی مقدس مآبانه برخورد کرد و حتی منبری که ولید روی آن نشسته بود را شستشو دادند ، ولی بعد از رسیدن به قدرت اموال بیت المال را پایمال کرد و...

از کوفه برای اعتراض به تصرف نابجای استاندار در حق الناس به مدینه حرکت داد؛ گرچه عثمان اعتنایی به این هجرت و راه پیمایی و اعتراض نکرد!!! [مروج الذهب ، ج ۱ ، ص ۶۹۴] .

انگشترها در قدیم مهر امضا هم بوده و کسی که مُهرش را ربودند؛ یعنی حق امضا را از او گرفته اند.

۲. برخورد با والی کوفه

باز حاکم کوفه او را به حمص تبعید کرد ، و پس از مدتی همراه با گروهی به حج می رفتند. [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲ ، ص ۱۳۱] .

مالک اشتر در زمان عثمان با والی کوفه درگیر می شوند که چرا حیف و میل می کنی؟

که به شام تبعید می شود.

۳. برخورد با معاویه والی شام

در شام با معاویه درگیر می شود.

۴. برخورد با عبد الله بن زبیر

در جنگ جمل مالک اشتر با عبدا... ابن زبیر درگیر شدند. [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۵ ، ص ۱۰۱] .

۵. دفن ابوذر

مالک اشتر با گروهی قصد حج کرد. در ریزه زنی را دید که بر گذرگاه ایستاده و فریاد می زند : ای مسلمانان! این جسد ابوذر دوست و صحابه پیامبر اکرم (ص) است؛ کسی را نداریم که در دفن او یاریم کند. آنها ابوذر را غسل داده و کفن کردند و مالک به نماز ایستاد و بعد از دفن چنین گفت : اللهم هذا أبوذر صاحب رسول الله (ص) عبدك في العابدین و جاهد فيك المشركين لم يغير و لم يبدل لکنه رأی منکرا فغیره بلسانه و قلبه ، حتی جفی و نفی و حرم و احتقر ثم مات و حیدا غریبا اللهم فاقصم من حرمة و نفاء من مهاجرة و حرم رسولک

(ص). [رجال الكشي، ص ۶۵].

۴. سیمای مالک اشتر در زمان امام علی ع

اول کسی که با حضرت علی (ع) بیعت کرد مالک اشتر بود. [شرح نهج البلاغه آقای مکارم، ج ۳، ص ۴۵۴].

و روز بعد در مسجد از حضرت ستایش کرد و مردم را به بیعت فراخواند. [شرح نهج البلاغه، ج ۳، ص ۴۵۴].

همین که حضرت علی (ع) به صفین حرکت کرد مالک افسار اسب را گرفت و گفت: یا علی! آیا شما و مردم به اجر جهاد برسید، ولی من در شهر بمانم؟! حضرت فرمود: "تو بمان تا مردمی که الان آماده نیستند بسیج کنی، بعد به ما ملحق شوی و مطمئن باش که اینها را یصیبوا من الأجر شیئا إلا کنت شریکهم فيه و أنت هاهنا أعظم غناء منک عنهم لو کنت معهم". فقال: سمعا و طاعة یا امیر المؤمنین فخرج علی حتی إذا جاز حد الکوفه صلی رکعتین. [وقعه صفین، ص ۱۳۳].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لیت فیکم مثله اثنین بل لیت فیکم مثله واحدا یری فی عدوی مثل رأیه [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲، ص ۲۴۰].

مالک از مدینه به عایشه می نویسد: تو همسر رسول خدا هستی و خداوند فرمان ماندن در خانه به تو داده و قرن فی بیوتکن

اگر ماندی که خیر لک و ان ابیت الا ان تاخذی منساتک و تلقی جلبابک و تبدی للناس شعیراتک قاتلتک حتی اردک الی بیتک. [سفینه البحار (ماده اشتر)].

إنک ظعینه رسول الله (ص) و قد أمرک أن تقری فی بیتک فإن فعلت فهو خیر لک فإن أبیت إلا أن تأخذی منساتک

و تلقى جلبابك و تبدى للناس شعيراتك قاتلتك حتى أردك إلى بيتك. [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ٦ ، ص ٢٢٤]

البته حساب زن رسول الله (ص) با دیگران جداست. حساب فتنه از حساب حضور در صحنه جداست.

مالک از بازار عبور می کرد. با لباس و عمامه بسیار ساده. ناشناسی او را تحقیر و به او توهین کرد. مردم گفتند: آیا او را شناختی؟ گفت: نه. گفتند: او مالک اشتر بود. مرد ترسید و رفت تا عذرخواهی کند. دید مالک اشتر وارد مسجد شده و مشغول نماز است. روی پای او افتاد تا عذرخواهی کند. مالک گفت: چرا این کار را می کنی؟ گفت: به خاطر عذرخواهی. فرمود: فو الله ما دخلت المسجد إلا لأستغفرن لك. [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٢] .

٥. ستایش امام علی (ع) از مالک اشتر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: فَاخْرَجَ فَاِنِي إِنْ لَمْ أَوْصِكَ اِكْتَفَيْتَ بِرَأْيِكَ [أمالی مفید ، ص ٧٩] .

مالک اشتر در جنگ یرموک (منطقه ای است در شام که در زمان ابوبکر جنگ سختی برای فتح شام روی داد) شرکت داشت در یک درگیری مالک و صعصعه بن صوحان و... بر سر معاویه ریختند و پیرامون حکومتش با او در افتادند. شرح نهج البلاغه ابن ابی الحديد ، ج ٢ ، ص ١٣٤ .

ادرك النبي (ص) .

ستایش مفصل حضرت علی (ع) .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): قَدْ بَعَثْتُ إِلَيْكُمْ عَبْدًا مِنْ عِبَادِ اللَّهِ لَمَّا يَنَامُ أَيَّامَ الْخَوْفِ وَ لَا يَنْكُلُ عَنِ الْأَعْيَادِ سَاعَاتِ الرَّوْعِ أَشَدَّ عَلَيَّ الْفَجَّارِ مِنْ حَرِيقِ النَّارِ وَ هُوَ مَالِكُ بْنُ الْحَارِثِ أَخُو مَذْحِجٍ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَ أَطِيعُوا أَمْرَهُ فِيمَا طَابَقَ الْحَقَّ فَإِنَّهُ سَيْفٌ مِنْ سُيُوفِ اللَّهِ لَا كَلِيلُ الطُّبَّةِ [نهج البلاغه ،

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا وَاهِنَ فِي عِزِّمَ ، أَشَدَّ عِبَادَ اللَّهِ بِأَسَا وَ أَكْرَمَهُمْ حَسْبَا ، أَضْرَ عَلَيَّ الْكُفَّارَ مِنْ حَرِيقِ النَّارِ ، وَ أَبْعَدَ النَّاسَ مِنْ دَنْسٍ أَوْ عَارٍ ، وَ هُوَ مَالِكُ بْنُ حَارِثٍ أَخَا مَذْحِجٍ ، لَا نَابِيَ الضَّرْبِيِّهِ ، وَ لَا كَلِيلَ الْحَدِّ ، عَلِيمٌ فِي الْجِدِّ ، رَزِينٌ فِي الْحَرْبِ ، نَزَلَ أَصِيبٌ وَ صَبْرٌ جَمِيلٌ. [رجالنجاشی ، ص ۲۰۳].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): فَإِنَّهُ مِمَّنْ لَا يَخَافُ وَهْنَهُ وَ لَا سَيْفَ قَطْعَتِهِ وَ لَا بَطْوَءَ عَمَّا الْإِسْرَاعِ إِلَيْهِ أَحْزَمٌ وَ لَا إِسْرَاعُهُ إِلَيَّ مَا الْبُطْءُ عَنْهُ أَمْثَلُ [نهج البلاغه ، نامه ۱۳].

لعمري لقد كان الأشتر أهلا لذلك كان شديد البأس جوادا رئيسا حليفا فصيحاً شاعرا و كان يجمع بين اللين و العنف [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ۱۵ ، ص ۱۰۱].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): (خطاب به محمد بن ابى بكر): نحن عنه راضون فرضى الله عنه و ضاعف له الثواب [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ۶ ، ص ۷۸].

ابن ابى الحديد مى گوید: لا- فرق عندى بينها و بين دعوه رسول الله ص و يا طوبى لمن حصل له من على (ع) بعض هذا. [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ۱۶ ، ص ۱۴۴].

شخصى درباره مالک مى گوید: فان حياته (حيات مالک) هزمت اهل الشام و موته هزم اهل العراق.

منبع: [قاموس الرجال تسترى (مالک اشتر)].

۶. شهادت مالک اشتر از دیدگاه امام على ع

قال إبراهيم: فلما بلغ عليا موت الأشتر قال إنا لله و إنا إليه راجعون و الحمد لله رب العالمين اللهم إني أحسبه عندك فإن موته من مصائب

الدهر ثم قال رحم الله مالكا فلقد وفي بعهدة و قضى نحبه و لقي ربه مع أنا قد وطنا أنفسنا أن نصبر على كل مصيبه بعد مصابنا برسول الله ص فإنها من أعظم المصيبات. [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ٦ ، ص ٧٧].

قال إبراهيم و حدثنا محمد بن هشام المرادى عن جرير بن عبد الحميد عن مغیره الضبى قال : لم يزل أمر على شديدا حتى مات الأشر و كان الأشر بالكوفه أسود من الأحنف بالبصره. [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ٦ ، ص ٧٧].

جمعى بر حضرت امير (ع) وارد شدند. دیدند حضرت به خاطر از دست دادن مالکیتلهف و يتاسف عليه ثم قال : " الله در مالک و ما مالک لو كان من جبل لكان فندا (القطعه العظيمه من الجبل) " [كلمات قصار ، ٤٤٣].

و لو كان حجرا لكان صلدا

اما و الله ليهدن موتك عالما و ليفرحن عالما الا مثل مالک فليبك البواكى و هل موجود كمالک!؟

عن ابن أبى سيف المدائنى عن جماعه من أشياخ النخع قالوا : دخلنا على أمير المؤمنين حين بلغه موت الأشر فوجدناه يتلهف و يتأسف عليه ثم قال : الله در مالک و ما مالک لو كان من جبل لكان فندا و لو كان من حجر لكان صلدا أما و الله ليهدن موتك عالما و ليفرحن عالما على مثل مالک فلتبك البواكى و هل مرجو كمالک و هل موجود كمالک. [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ٦ ، ص ٧٧].

آثار داغ مالک در ایام طولانى در چهره حضرت امير (ع) بود.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رَحِمَ اللَّهُ مَالِكًا فَلَقَدْ كَانَ لِي كَمَا كُنْتُ

لرسول الله ص [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۵ ، ص ۹۸] .

۷. توطئه معاویه در شهادت مالک اشتر

معاویه در قنوت نماز به امام حسن و حسینعلیهما السلامو حضرت امیر (ع) و مالک اشتر نفرین می کرد. [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۵ ، ص ۹۸] .

نام قاتل مالک قُلْزُم است که روستایی بود و معاویه به او گفت : اگر مالک را در مسیر حرکت به مصر در روستایی مهمانی و او را بکشی خراج و مالیات ناحیه را به تو واگذار می کنم. این روستایی او را در مسیر راه دعوت کرد و مالک اشتر را به خانه برد و به او سم داد و او را کشت.

أن معاویه دس للأشتر مولى لآل عمر فلم يزل المولى يذكر للأشتر فضل على و بنى هاشم حتى اطمأن إليه و استأنس به فقدم الأشتر يوماً ثقله أو تقدم ثقله فاستسقى ماء فقال له مولى آل عمر و هل لك فى شربه سويق فسقاه شربه سويق فيها سم فمات. [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۶ ، ص ۷۵] .

همین که معاویه از مرگ مالک باخبر شد ، خطبه خواند و شادی کرد و گفت : علی دو دست داشت ، عمار و مالک یکی را در صفین قطع کردم و دیگری را امروز. [الغدير ، ج ۹ ، ص ۴۰] .

معاویه از نصب مالک به دست حضرت امیر به شدت ناراحت شد ، که با این استاندار امیدی به مصر نباید داشت. به مسئول خراج گفت : اگر به نحوی مالک را بکشی تا من زنده هستم ، خراج از تو نمی گیرم. او هم برنامه کار را ردیف

کرد. [اعیان الشیعه (کلمه مالک اشتر)].

۸. استانداری مالک اشتر در زمان امام مهدی عج

چند نفری که با حضرت مهدی (ع) هستند از جمله :

اصحاب کهف

سلمان

ابودجانه

مقداد

مالک اشتر

آینده مالک : فیکونون بین یدیه انصارا و حکاما [ارشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۳۶۱].

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يخرج القائم (عج) من ظهر الكوفه سبعة و عشرين رجلا خمسة عشر من قوم موسى (ع) الذين كانوا يهدون بالحق و به يعدلون و سبعة من أهل الكهف و يوشع بن نون و سلمان و أبا دجانه الأنصاري و المقداد و مالک الأشتر فیکونون بین یدیه انصارا و حکاما [ارشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۳۸۶].

۹. درس هائی از زندگی مالک اشتر :

۱ _ جانباز است.

۲ _ به جانبازان مسئولیت بدهید.

۳ _ اطاعت از رهبری.

۴ _ هم حضور در صحنه و هم احضار ۷۰ نفر در صحنه.

۵ _ هرگز قهر نکرد.

۶ _ سیمای یک انقلابی نمونه.

۷ _ استانداری نکرد ، اما به همه استانداران خط داد.

۱. ماه رمضان

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ عِتْقَاءً وَطُلُقَاءً مِنَ النَّارِ إِلَّا مَنْ أَفْطَرَ عَلَى مُشْكِرٍ فَإِذَا كَانَ فِي آخِرِ لَيْلَةٍ مِنْهُ أَعْتَقَ فِيهَا مِثْلَ مَا أَعْتَقَ فِي جَمِيعِهِ [كافی، ج ۴، ص ۶۸].

قال الباقر (ع): شهر رمضان فضلا على سائر الشهور كفضل رسول الله على سائر الرسل [فینه، ج ۲، ص ۶۸].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَوَّلَ مَا بُعِثَ يَصُومُ [كافی، ج ۴، ص ۹۰].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَدْرَكَ شَهْرَ رَمَضَانَ فَلَمْ يَغْفَرْ لَهُ فِيهِ فَمَاتَ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ [المقنعه، ص ۳۰۸].

رمضان؛ یعنی سنگ گرم که پای روندگان می سوزد و گویا در آن ماه جگر روزه داران از عطش می سوزد. سوختن هوای نفس، وختن گناهان. [لغت نامه دهخدا].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِيَّاكُمْ شَهْرُ رَمَضَانَ. شَهْرٌ بَرَكَةٌ فِيهِ خَيْرٌ... يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَى تَنَافُسِكُمْ وَبِهَا بَكْمٌ مَلَأَتْكُمْ... فَانْشَقِي مِنْ حَرَمٍ فِيهِ رَحْمَةُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ [كنز العمال، ج ۸، ص ۴۶۷].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): رَجَبُ شَهْرِ اللَّهِ الْأَصْمِ يَصُبُّ اللَّهُ فِيهِ الرَّحْمَةَ عَلَى عِبَادِهِ وَشَهْرُ شَعْبَانَ تَنْشَعِبُ فِيهِ الْخَيْرَاتُ وَفِي أَوَّلِ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ تَغْلُ الْمُرْدَةُ مِنَ الشَّيَاطِينِ وَيَغْفِرُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ سَبْعِينَ

ألفا فإذا كان في ليله القدر غفر الله بمثل ما غفر في رجب و شعبان و شهر رمضان إلى ذلك اليوم إلا رجلا بينه و بين أخيه شحنا فيقول الله عز و جل أنظروا هواء حتى يصلحوا [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ٢ ، ص ٧١] .

ترجيب به معنای تعظیم است.

شحناء دشمنی که دل کسی را پر کرده باشد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَوْ يَغْلَمُ الْعَبْدُ مَا فِي رَمَضَانَ يَوْدُ أَنْ يَكُونَ رَمَضَانَ السَّنَةَ [فضائل الأشهر الثلاثة ، ص ١٤٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ الْجَنَّةَ لَتَرَيْنُ لِرَمَضَانَ مِنَ الْحَوْلِ إِلَى الْحَوْلِ [مستدرک الوسائل ، ج ٧ ، ص ٤٢٤] .

١٣- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ أَمَرَ اللَّهُ حَمَلَةَ الْعَرْشِ أَنْ يَكْعُوا عَنِ التَّسْبِيحِ وَ يَسْتَغْفِرُوا أَمْرَهُ مُحَمَّدٌ وَ الْمُؤْمِنِينَ [كنز ، ج ٨ ، ص ٤٧٩] .

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ [بقره/١٨٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا كَانَ أَوَّلُ لَيْلِهِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لِجِبْرِئِيلَ أَنْزِلْ إِلَيَّ الْمَأْرُضَ فَعَلَّ فِيهَا مَرَدَةَ الشَّيَاطِينِ حَتَّى لَا يَفْسِدُوا عَلَى عِبَادِي صَوْمَهُمْ [بحار الأنوار ، ج ٩٣ ، ص ٣٤٨] .

٢. فضيلت ماه رمضان

[خطبه مهم ماه رمضان در بحار ، ج ٩٤ ، ص ٣٥٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : هُوَ شَهْرٌ أَوَّلُهُ رَحْمَةٌ وَ وَسْطُهُ مَغْفِرَةٌ وَ آخِرُهُ إِجَابَةٌ وَ الْعِتْقُ مِنَ النَّارِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٩٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : شَعْبَانُ الْمُطَهَّرُ وَ رَمَضَانُ الْمُكْفَّرُ إِنَّ رَجَبًا شَهْرُ اللَّهِ الْأَصَمِّ وَ شَعْبَانُ تُرْفَعُ فِيهِ أَعْمَالُ الْعِبَادِ [مستدرک الوسائل ، ج ٧ ، ص ٥٤٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : شَعْبَانُ شَهْرِي وَ شَهْرُ رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ [

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فَعَزَّ الشُّهُورِ شَهْرُ اللَّهِ عَزَّ ذِكْرُهُ وَهُوَ شَهْرُ رَمَضَانَ وَ قَلْبُ شَهْرِ رَمَضَانَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ [كافي ، ج ۴ ، ص ۶۵] .

عن الصادق (ع) : راس السنه شهر رمضان

سه روز قبل از ماه رمضان بلال به فرمان رسول الله (ص) در مردم ندا می دهد و همه جمع و حضرت به منبر می رفتند و درباره ماه رمضان می فرمودند :

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ هَذَا الشَّهْرَ قَدْ حَصَّكُمْ اللَّهُ بِهِ وَ حَضَرَ كُمْ وَ هُوَ سَيِّدُ الشُّهُورِ لَيْلَهُ فِيهِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ تُغْلَقُ فِيهِ أَبْوَابُ النَّارِ وَ تَتَفَتَّحُ فِيهِ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ مَنْ أَدْرَكَهُ وَ لَمْ يَغْفِرْ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ وَ مَنْ أَدْرَكَهُ وَالِدِيهِ وَ لَمْ يَغْفِرْ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ وَ مَنْ ذُكِرَتْ عِنْدَهُ فَلَمْ يَصَلِّ عَلَى فَلَمْ يَغْفِرِ اللَّهُ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ [كافي ، ج ۴ ، ص ۶۷] .

ماه رمضان چه گوهری است

ماه مهمانی ، شب قدر ، بهار قرآن

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) حَظَبْنَا ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ قَدْ أَقْبَلَ إِلَيْكُمْ شَهْرُ اللَّهِ بِبَارِكِهِ وَ الرَّحْمَةِ وَ الْمَغْفِرَةِ شَهْرٌ هُوَ عِنْدَ اللَّهِ أَفْضَلُ الشُّهُورِ وَ أَيَّامُهُ أَفْضَلُ الْأَيَّامِ وَ لَيَالِيهِ أَفْضَلُ اللَّيَالِيِ وَ سَاعَاتُهُ أَفْضَلُ السَّاعَاتِ هُوَ شَهْرٌ دُعِيتُمْ فِيهِ إِلَى ضِيَاءِهِ اللَّهِ وَ جُعِلْتُمْ فِيهِ مِنْ أَهْلِ كَرَامَةِ اللَّهِ أَنْفَاسِكُمْ فِيهِ تَسْبِيحٌ وَ تَوَهُُّدٌ فِيهِ عِبَادَةٌ وَ عَمَلِكُمْ فِيهِ مَقْبُولٌ وَ دُعَاؤُكُمْ فِيهِ مُسْتَجَابٌ فَاسْتَأْذِنُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ بِنِيَاتٍ صَادِقَةٍ وَ قُلُوبٍ طَاهِرَةٍ أَنْ يُوَفَّقَكُمْ لِصَلَاتِهِ وَ تِلَاوَةِ كِتَابِهِ فَإِنَّ الشَّقَى مِنْ حُرْمِ غُفْرَانِ اللَّهِ فِي هَذَا الشَّهْرِ الْعَظِيمِ وَ اذْكُرُوا بِجُوعِكُمْ وَ عَطَشِكُمْ فِيهِ جُوعَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ عَطَشَهُ

وَتَصَدَّقُوا عَلَىٰ فَقْرَائِكُمْ وَمَسَاكِينِكُمْ وَقَرُّوا كِبَارَكُمْ وَارْحَمُوا صِغَارَكُمْ وَصَلُّوا أَرْحَامَكُمْ وَاحْفَظُوا أَلْسِنَتَكُمْ وَغُضُّوا عَمَّا لَا يَحِلُّ النَّظَرُ إِلَيْهِ أَبْصَارَكُمْ وَعَمَّا لَا يَحِلُّ الْإِسْتِمَاعُ إِلَيْهِ أَسْمَاعَكُمْ وَتَحَنَّنُوا عَلَىٰ أَيْتَامِ النَّاسِ يَتَحَنَّنْ عَلَىٰ أَيْتَامِكُمْ وَتَوَبُّوا إِلَى اللَّهِ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَارْفَعُوا إِلَيْهِ أَيْدِيَكُمْ بِالدُّعَاءِ فِي أَوْقَاتِ صَلَاتِكُمْ فَإِنَّهَا أَفْضَلُ السَّاعَاتِ يَنْظُرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهَا بِالرَّحْمَةِ إِلَىٰ عِبَادِهِ يَجِيبُهُمْ إِذَا نَاجَوْهُ وَيَسْتَجِيبُهُمْ إِذَا نَادَوْهُ وَيُعْطِيهِمْ إِذَا سَأَلُوهُ وَيَسْتَجِيبُ لَهُمْ إِذَا دَعَوْهُ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَنْفُسَكُمْ مَرْهُونَةٌ بِأَعْمَالِكُمْ فَكُفُّوا بِأَسْمِ تَغْفَارِكُمْ وَظُهُورَكُمْ ثَقِيلَةً مِنْ أَوْزَارِكُمْ فَخَفِّفُوا عَنْهَا بِطَوْلِ سُجُودِكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ أَقْسَمَ بِعِزَّتِهِ أَنْ لَمَّا يَعِذَّبِ الْمُصِيبِينَ وَالسَّاجِدِينَ وَأَنَّ لَمَّا يَرُوعُهُمْ بِالنَّارِ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ أَيُّهَا النَّاسُ مِنْ فَطَرَ مِنْكُمْ صَائِمًا مُؤْمِنًا فِي هَذَا الشَّهْرِ كَانَ لَهُ بِعَدْلِكَ عِنْدَ اللَّهِ عِثْقٌ نَسِيَمِهِ وَمَغْفِرَةٌ لِمَا مَضَىٰ مِنْ ذُنُوبِهِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَلَيْسَ كُلُّنَا يَقْدِرُ عَلَىٰ ذَلِكَ فَقَالَ (ص): " اتَّقُوا النَّارَ وَ لَوْ بِشِقِّ تَمْرِهِ اتَّقُوا النَّارَ وَ لَوْ بِشَرْبِهِ مِنْ مَاءِ أَيُّهَا النَّاسُ مِنْ حَسَنَ مِنْكُمْ فِي هَذَا الشَّهْرِ خُلِقَ كَانَ لَهُ جِوَازًا عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَرُلُ فِيهِ الْأَقْدَامُ وَ مِنْ خَفَّفَ فِي هَذَا الشَّهْرِ عَمَّا مَلَكَتْ يَمِينُهُ خَفَّفَ اللَّهُ عَلَيْهِ حِسَابَهُ وَ مِنْ كَفَّ فِيهِ شَرُّهُ كَفَّ اللَّهُ عَنْهُ غَضَبَهُ يَوْمَ يَلْقَاهُ وَ مِنْ أَكْرَمَ فِيهِ نَيْمًا أَكْرَمَهُ اللَّهُ يَوْمَ يَلْقَاهُ وَ مِنْ وَصَلَّ فِيهِ رَحِمَهُ وَصَلَّ اللَّهُ بِرَحْمَتِهِ يَوْمَ يَلْقَاهُ وَ مِنْ قَطَعَ فِيهِ رَحِمَهُ قَطَعَ اللَّهُ عَنْهُ رَحْمَتَهُ يَوْمَ يَلْقَاهُ وَ مِنْ تَطَوَّعَ فِيهِ بِصَلَاةٍ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بَرَاءَةً مِنَ النَّارِ وَ

من أَدَى فِيهِ فَرْضاً كَانَ لَهُ ثَوَابٌ مِنْ أَدَى سَبْعِينَ فَرِيضَةً فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الشُّهُورِ وَ مِنْ أَكْثَرِ فِيهِ مِنَ الصَّلَاةِ عَلَى ثَقَلِ اللَّهِ مِيزَانَهُ يَوْمَ تَخْفُ الْمَوَازِينُ وَ مِنْ تَلَا فِيهِ آيَةَ مِنَ الْقُرْآنِ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ خَتَمَ الْقُرْآنَ فِي غَيْرِهِ مِنَ الشُّهُورِ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَبْوَابَ الْجَنَانِ فِي هَذَا الشَّهْرِ مُفْتَحَةٌ فَاسْأَلُوا رَبَّكُمْ أَنْ لِمَا يَغْلِقُهَا عَنْكُمْ وَ أَبْوَابَ النَّيْرَانِ مُغْلَقَةٌ فَاسْأَلُوا رَبَّكُمْ أَنْ لِمَا يَفْتَحُهَا عَلَيْكُمْ وَ الشَّيَاطِينَ مَغْلُوقَةٌ فَاسْأَلُوا رَبَّكُمْ أَنْ لِمَا يَسْلُطُهَا عَلَيْكُمْ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فَقُمْتُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ فِي هَذَا الشَّهْرِ فَقَالَ يَا أَبَا الْحَسَنِ أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ فِي هَذَا الشَّهْرِ الْوَرَعُ عَنِ مَحَارِمِ اللَّهِ " [أمالى صدوق ، ص ۹۳] .

حال چه کنیم :

ظُهُورَكُمْ ثَقِيلَةً مِنْ أَوْزَارِكُمْ فَخَفُّوْا عَنْهَا بِطُولِ سُجُودِكُمْ

فَاسْأَلُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ بِنِيَّاتٍ صَادِقَةٍ وَ قُلُوبٍ طَاهِرَةٍ أَنْ يُوَفَّقَكُمْ لِصِيَامِهِ وَ تِلَاوَةِ كِتَابِهِ

تَصَدَّقُوا عَلَى فَقْرَائِكُمْ

مَنْ فَطَرَ مِنْكُمْ صَائِماً مُؤْمِناً فِي هَذَا الشَّهْرِ كَانَ لَهُ بِذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ عِثْقٌ نَسَمَهُ

أَيُّهَا النَّاسُ مِنْ حَسَنَ مِنْكُمْ فِي هَذَا الشَّهْرِ خُلِقَهُ كَانَ لَهُ جَوَازاً عَلَى الصَّرَاطِ

وَ اذْكُرُوا بِجُوعِكُمْ وَ عَطَشِكُمْ فِيهِ جُوعَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ عَطَشَهُ

الْوَرَعُ عَنِ مَحَارِمِ اللَّهِ

۱-خانه تکانی : ظُهُورَكُمْ ثَقِيلَةً مِنْ أَوْزَارِكُمْ فَخَفُّوْا عَنْهَا بِطُولِ سُجُودِكُمْ

۲-تلاوت و قرائت قرآن : فَاسْأَلُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ بِنِيَّاتٍ صَادِقَةٍ وَ قُلُوبٍ طَاهِرَةٍ أَنْ يُوَفَّقَكُمْ لِصِيَامِهِ وَ تِلَاوَةِ كِتَابِهِ

۳-نگاهی به محرومان : تَصَدَّقُوا عَلَى فَقْرَائِكُمْ

۴-برداشتن توشه راه :

۵-افطاری دادن : مَنْ فَطَرَ مِنْكُمْ صَائِماً مُؤْمِناً فِي هَذَا الشَّهْرِ كَانَ لَهُ بِذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ عِثْقٌ نَسَمَهُ.

۶-بهترین فرصت برای خودسازی : أَيُّهَا النَّاسُ مِنْ حَسَنَ مِنْكُمْ فِي هَذَا الشَّهْرِ خُلِقَهُ كَانَ لَهُ جَوَازاً عَلَى الصَّرَاطِ.

۷-یاد قیامت

: وَ اذْكُرُوا بِجُوعِكُمْ وَ عَطَشِكُمْ فِيهِ جُوعَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ عَطَشَهُ.

در داستان روزه گرفتن حضرت علی در سوره هل اتی آمده : اِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا [دهر/ ۱۰] .

بهترین عمل : الْوَرَعُ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ

بهترین عمل در حساس ترین زمان ، آخرین لحظات شب قدر برابر با آمرزش و بصیرت.

پذیرایی خدا از مهمان به وسیله :

۱-قرآن :

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ [بقره/ ۱۸۵] .

۲-شب قدر :

لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ [قدر/ ۳] .

۳-نزول فرشتگان :

تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَ الرُّوحِ [قدر/ ۴] .

۴ _ پاداش بی شمار :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَنْفَاسِكُمْ فِيهِ تَسْبِيحٌ وَ نُؤْمُكُمْ فِيهِ عِبَادَةٌ وَ عَمَلُكُمْ فِيهِ مَقْبُولٌ وَ دُعَاؤُكُمْ فِيهِ مُسْتَجَابٌ [أمالی صدوق ، ص ۹۳] .

پذیرایی اینجا مقدمه پذیرایی دیگری است :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ حَسَنَ مِنْكُمْ فِي هَذَا الشَّهْرِ خُلِفَهُ كَانَ لَهُ حِوَاظًا عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَزَلُّ فِيهِ الْأَقْدَامُ [أمالی صدوق ، ص ۹۳] .

آری ، مادر که کودک را حمام می برد ، لباس او را در می آورد ، و آب گرم هم بر سرش می ریزد ، و همه اینها از لطف مادری است. خدا هم در ماه رمضان همسر را که لباس استهنّ لباس لکم [بقره/ ۱۸۷] .

از او دور می کند و در فشار حرارت هم قرار می دهد و لکن همه اش لطف است.

ویژگیهای این مهمانی :

میزبان خدا است.

۱- مهمانان را شخصا دعوت کرده‌ها أَيْهَا الَّذِينَ آمَنُوا كَتَبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ [بقره/۱۸۳].

۲- در دعوت مقدمات پذیرش را مطرح کرده

كما كَتَبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ [بقره/۱۸۳]

أَيَّاماً مَّعْدُودَاتٍ [بقره/ ۱۸۴] .

۳- برای معذورین ایام دیگری که خودشان بخواهند در نظر گرفته شده.

۴- در این مهمانی میزبان نه مجبور است و نه محتاج ، بلکه به خاطر محبت این کار را می کند.

۵- در این مهمانی میزبان به مهمان افتخار هم می کند.

۶- در این مهمانی میزبان با مهمان سنخیت هم ندارد. یکی خالق است و دیگری مخلوق ، او باقی است و ما فانی او جوهر و ما عرض ، او عالم و ما جاهل ، او عزیز و ما ذلیل و...

۷- شخصا پذیرایی می کند تَبَّئِ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ [حجر/ ۴۹] .

وَ إِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَ لِيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ [بقره/ ۱۸۶] .

نَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ [ق/ ۱۶] .

أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ [انفال/ ۲۴] .

پس مهمان کسی می شویم که با ما نزدیک است و هر چه دوری است از مهمان است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَقُولُ الصَّوْمُ لِي وَ أَنَا أُجْزِي عَلَيْهِ [کافی ، ج ۴ ، ص ۶۳] .

۸- در دعوت هدف را هم بیان کرده است.

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ [بقره/ ۱۸۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّمَا فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الصِّيَامَ لِيَسْتَوِيَ بِهِ الْغَنِيُّ وَ الْفَقِيرُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۷۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صُومُوا تَصِحُّوا [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۳۴۲] .

تمرین اخلاص و...

۹- از تکرار میزبانی خسته نمی شود ، بلکه بیشتر دوست دارد.

يَحِبُّ التَّوَابِينَ [بقره/ ۲۲۲]

۱۰- هم استقبال می کند و هم وسیله می فرستد.

- استقبال : در حدیثی داریم که اگر شما یک گام به سوی من آیید من چند گام...

- وسیله : انواع نعمتها و رهبران ...

۱۱- میزبانی است که از کار خود پشیمان نمی شود.

۱۲- در این میزبانی همه را دعوت کرده ، آن هم با یک کارت و یک انشاء.

۱۳- این میزبان علاوه بر پذیرایی در مدت مهمانی ، ذخیره یک سال را هم در شب قدر مرحمت می کند.

۱۴- این میزبان جلوی مزاحمان را نیز می گیرد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الشَّيَاطِينُ مَغْلُوبَةٌ [أمالی صدوق ، ص ۹۳] .

۱۵- وسایل پذیرائی ، شب قدر ، نزول قرآن ، نزول ملائکه ، استجاب دعا ، لطافت روح ، همدردی با دیگران.

۱۶- زمان پذیرایی ، ماه رمضان ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ قَدْ أَقْبَلَ إِلَيْكُمْ شَهْرُ اللَّهِ بِالْبَرَكَةِ وَالرَّحْمَةِ وَالْمَغْفِرَةِ [أمالی صدوق ، ص ۹۳] .

۱۷- چگونگی پذیرایی غذای روزه دار ، گرسنگی و تشنگی و شستشوی انسان با آنها. غذای دیگر در این مهمانی تلاوت قرآن است.

۱۸- نتیجه مهمانی : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَنْفَاسُكُمْ فِيهِ تَشِيخٌ وَتَوْمُكُمُ فِيهِ عِبَادَةٌ وَعَمَلُكُمْ فِيهِ مَقْبُولٌ وَدُعَاؤُكُمْ فِيهِ مُسْتَجَابٌ [أمالی صدوق ، ص ۹۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الصَّائِمُ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ وَ إِنْ كَانَ نَائِمًا عَلَى فِرَاشِهِ مَا لَمْ يَغْتَبِ مُسْلِمًا [ثواب الأعمال ، ص ۵۰] .

موفق ترین ها ، آنان هستند که سبک بار شده اند.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ظُهُورَكُمْ تَقِيلُهُ مِنْ أَوْزَارِكُمْ [أمالی صدوق ، ص ۹۳] .

۳. آداب ورود به رمضان

۱- مهمان باید سر وقت و به موقع

بیاید؛ از اول ماه تا عید که روزه عید فطر حرام و...

۲- مهمان باید خود را آماده کند (دعای صحیفه)

۳- مهمان خدا شدن ، افتخار و شادی است.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : عِيدَ أَوْلِيَائِهِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۴۵] .

۴- مهمان باید مقررات مهمانخانه را فراگیرد. احکام و آداب و مبطلات روزه.

۵- مهمان باید رفتار خود را در مهمانخانه بهتر کند ، لباس و غذا و حرکاتش عالی باشد.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَكُونُ يَوْمٌ صَوْمِكَ كِيَوْمِ فِطْرِكَ [کافی ، ج ۴ ، ص ۸۷] .

۶- مهمان نباید بعد از مهمانی رابطه خود را با میزبان قطع کند.

عَنْ عَبْدِ السَّلَامِ بْنِ صَالِحِ الْهَرَوِيِّ قَالَ : " دَخَلْتُ عَلَيَّ أَبِي الْحَسَنِ عَلِيَّ بْنَ مُوسَى الرِّضَا (ع) فِي آخِرِ جُمُعَةٍ مِنْ شَعْبَانَ فَقَالَ لِي : يَا أَبَا الصَّلْتِ إِنَّ شَعْبَانَ هَدْمٌ مَضَى أَكْثَرُهُ وَ هَذَا آخِرُ جُمُعَةٍ مِنْهُ فَتَدَارَكَ فِيهَا بَقِيٌّ مِنْهُ تَقْصِيرُكَ فِيهَا مَضَى مِنْهُ وَعَلَيْكَ بِالْإِقْبَالِ عَلَيَّ مَا يَغْنِيكَ وَ تَزَكُّ مَا لَمَّا يَغْنِيكَ وَ أَكْثَرُ مِنَ الدُّعَاءِ وَ الْإِسْتِغْفَارِ وَ تِلَاوَةِ الْقُرْآنِ وَ تُبِّ إِلَيَّ اللَّهُ مِنْ ذُنُوبِكَ لِيَقْبَلَ شَهْرُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَ أَنْتَ مُخْلِصٌ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَا تَدَعَنَّ أَمَانَةَ فِي عُنُقِكَ إِلَّا أَدَيْتَهَا وَ لَا فِي قَلْبِكَ حِقْدًا عَلَيَّ مُؤْمِنٍ إِلَّا نَزَعْتَهُ وَ لَا ذَنْبًا أَنْتَ مُرْتَكِبُهُ إِلَّا أَفْلَعْتَ عَنْهُ وَ اتَّقِ اللَّهَ وَ تَوَكَّلْ عَلَيْهِ فِي سِرَائِرِكَ وَ عَلَانِيَتِكَ وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا" [عيون أخبار الرضا (ع) : " ، ج ۲ ، ص ۵۱] .

۲- قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ

صَلَّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَ آلِهِ مِنَّا مَعْرِفَةً فَضْلِهِ وَ إِجْلَالَ حُرْمَتِهِ ، وَ التَّحْفِظَ مِمَّا حَظَرْتَ فِيهِ ، وَ أَعِنَّا عَلَيَّ صِيَامِهِ بِكِفِّ الْجَوَارِحِ عَنْ مَعَاصِيكَ ، وَ اسْتِعْمَالَهَا فِيهِ بِمَا يَرْضِيكَ حَتَّى لَا نُضْغِيَ بِأَسْمَاعِنَا إِلَى لَعْوٍ ، وَ لَا نُسْرِعَ بِأَبْصَارِنَا إِلَى لَهْوٍ وَ حَتَّى لَا نَبْسُطَ أَيْدِينَا إِلَى مَحْظُورٍ ، وَ لَا نَخْطُوَ بِأَقْدَامِنَا إِلَى مَحْجُورٍ وَ حَتَّى لَا تَعِيَ بَطُونُنَا إِلَّا مَا أَحَلَّكَ وَ لَا تَنْطِقَ أَلْسِنَتُنَا إِلَّا مَا قُلْتَ وَ لَا تَتَكَلَّفَ إِلَّا مَا يَدْنِي مِن ثَوَابِكَ وَ لَا نَتَعَاطَى إِلَّا الَّذِي يَقِي مِن عِقَابِكَ ثُمَّ خَلَّصْ ذَلِكَ كُلَّهُ مِن رِيَاءِ الْمُرَائِينَ وَ سَمْعِهِ الْمُسْتَمِعِينَ وَ لَا نُشْرِكْ فِيهِ أَحَدًا دُونَكَ وَ لَا نَبْتَغِي بِهِ مُرَادًا سِوَاكَ الدُّعَاءُ [صحيفه سجاديه ، دعای ۴۴] .

۳- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا اسْتَهَلَّ هِلَالَ شَهْرِ رَمَضَانَ اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ بِوَجْهِهِ وَقَالَ اللَّهُمَّ أَهْلُهُ عَلَيْنَا بِالْأَمْنِ وَالْإِيمَانِ وَالسَّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ وَالْعِيَا فِيهِ الْمَجْلَلِ وَ دِفَاعِ الْأَسْقَامِ وَالْعَوْنِ عَلَى الصَّلَاةِ وَالصِّيَامِ وَ تِلَاوَةِ الْقُرْآنِ اللَّهُمَّ سَلِّ مِنَّا لِشَهْرِ رَمَضَانَ وَ تَسَلَّمْهُ مِنَّا وَ سَلِّ مِنَّا فِيهِ حَتَّى يَنْقُضِيَ عَنَّا شَهْرُ رَمَضَانَ وَ قَدْ عَفَوْتَ عَنَّا وَ غَفَرْتَ لَنَا وَ رَحِمْتَنَا [إقبال الأعمال ، ص ۱۷] .

در حدیثی آمده : انما الصوم امانه فليحفظ احدكم امانته [محجه البيضاء ، ج ۲ ، ص ۵۷۸] .

شاید مراد از " سالم بدار ماه رمضان را "؛ یعنی به این امانت خیانت نکنیم.

۴- امام سجاد (ع) همین که هلال ماه رمضان را دیدند فرمودند :

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَ اجْعَلْنَا مِن أَرْضِي مِن طَلَعِ عَلَيْهِ ، وَ

أَزْكَى مِنْ نَظَرِ إِلَيْهِ ، وَ أَسْعَدَ مَنْ تَعَبَّدَ لَكَ فِيهِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۴۳] .

۴. حوادث تاریخی در رمضان

۱- ولایت عهدی امام رضا (ع) به نقل شیخ مفید.

۲- جنگ تبوک در سوم ماه رمضان.

۳- وفات ابوطالب ، هفتم ماه.

۴- وفات حضرت خدیجه ، دهم ماه.

۵- عقد برادری و اخوت ، دوازدهم ماه.

۶- ولادت امام مجتبی ، پانزدهم ماه.

۷- جنگ بدر ، هفدهم یا نوزدهم.

۸- فتح مکه ، بیستم ماه.

۹- شهادت حضرت علی (ع) ، بیست و یکم ماه.

۱۰- یاد حضرت ولی عصر (عج) : سفارش شده در تمام روزها و شبهای ماه رمضان ، دعا برای امام زمان (عج) ، شب قدر ملائکه خدمت حضرت می رسند.

آیت الله صافی : از جمله وظایف مهم شب قدر تجدید عهد با ولی امر است و خواندن دعای فرج.

محدث قمی دعایاللَّهُمَّ كُنْ لَوْلِيكِرَا از اعمال شب قدر نوشته است.

۱۱- جنگ نهروان ۲۴ رمضان

فتح اندلس ، درسهایی غم انگیز و عبرت آمیز. فرماندهان به دنبال عیاشی ، جوانان به دنبال دخترها و شراب ، مسجدها تبدیل به کلیسا ، قرآنها در آتش سوخت و...

۵. روزه ماه رمضان

۱. سیما واهمیت روزه

۱- وجوب روزه : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كَتَبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ [بقره/۱۸۳] .

۲-روزه در امت های پیشین : کَمَا كَتَبَ عَلَيَّ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ [بقره/۱۸۳] .

۳-روزه سرچشمه تقوا و پرهیزکاری : لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ [بقره/۱۸۳] .

۴-روزه دار ایام معین (ماه رمضان) : أَيَّاماً مَعْدُودَاتٍ [بقره/۱۸۴] .

۵-معاف بودن مریض و مسافر و ناتوان از روزه : فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةً مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ [بقره/۱۸۴] .

۶-خیر بودن روزه برای انسانها : وَ أَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ [بقره/۱۸۴]

۷-موسم روزه در ماه رمضان: شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَ بَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَ الْفُرْقَانِ [بقره/۱۸۵] .

۸-هدف از تشریح روزه: بزرگ شمردن خداوند به خاطر نعمت هدایت و شکرگزاری او: وَ لِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [بقره/۱۸۵] .

۹-حلال بودن همسر در شب برای روزه داران: أَجَلَ لَكُمْ لَيْلَةَ الصَّيَامِ الرَّفَثِ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ [بقره/۱۸۷] .

۱۰-مدت روزه از سپیده صبح تا شب: ثُمَّ أَتَمُّوا الصَّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ [بقره/۱۸۷] .

۱۱-قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لِيَجَابِرُ بَنِي عَدِيٍّ اللَّهُ: " يَا جَابِرُ هَذَا شَهْرُ رَمَضَانَ مِنْ صَامَ نَهَارَهُ وَ قَامَ وَرِدًا مِنْ لَيْلِهِ وَ عَفَّ بَطْنَهُ وَ فَرَّجَهُ وَ كَفَّ لِسَانَهُ خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَخُرُوجِهِ مِنَ الشَّهْرِ فَقَالَ جَابِرٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَحْسَنَ هَذَا الْحَدِيثَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): " يَا جَابِرُ وَ مَا أَشَدَّ هَذِهِ الشُّرُوطَ " [کافی، ج ۴، ص ۸۷] .

۱۲-قال النبي (ص): من صام يوما من رمضان فسلم ثلاثة، ضمنت له الجنة على ما يه سوى الثلاث لسانه و بطنه و فرجه [كنز العمال، ج ۸، ص ۴۸۱] .

۱۳-قال النبي (ص): فضل الجمعة في شهر رمضان على سائر الجمع كفضل رمضان على سائر الشهور [كنز العمال، ج ۸، ص ۴۸۲] .

۱۴-قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إِنَّ لِيُجْمَعَ شَهْرَ رَمَضَانَ لَفَضْلًا عَلَى جُمُعِ سَائِرِ الشُّهُورِ كَفَضْلِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) عَلَى سَائِرِ الرُّسُلِ (ع) [ثواب الأعمال، ص ۳۹] .

۱۵-در حدیثی از رسول الله (ص) است که برای هر یک از روزهای ماه رمضان

۱۶- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تَرُدُّ دَعْوَةَ الصَّائِمِ [عده الداعی ، ص ۱۲۸] .

۱۷- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): قَالَ اللَّهُ تَعَالَى الصَّوْمُ لِي وَ أَنَا أُجْزَى بِهِ فَالصَّوْمُ يَمِيتُ مُرَادَ النَّفْسِ وَ شَهْوَةَ الطَّبَعِ الْحَيَوَانِي وَ فِيهِ صَفَاءُ الْقَلْبِ وَ طَهَارَةُ الْجَوَارِحِ وَ عِمَارَةُ الظَّاهِرِ وَ الْبَاطِنِ وَ الشُّكْرُ عَلَى النِّعَمِ وَ الْإِحْسَانُ إِلَى الْفُقَرَاءِ وَ زِيَادَةُ التَّضَرُّعِ وَ الْخُشُوعِ وَ الْبُكَاءِ وَ حَبْلُ الْإِلْتِجَاءِ إِلَى اللَّهِ وَ سَبَبُ انْكَسَارِ الشَّهْوَةِ وَ تَخْفِيفِ السَّيِّئَاتِ وَ تَضْعِيفِ الْحَسَنَاتِ وَ فِيهِ مِنَ الْفَوَائِدِ مَا لَا يَحْصِي وَ كَفَى بِمَا ذَكَرْنَا مِنْهُ لِمَنْ عَقَلَهُ وَ وُقُقَ لِاسْتِعْمَالِهِ [مصباح الشريعة ، ص ۱۳۵] .

۱۸- قَالَ النَّبِيُّ (ص): ثَلَاثَةٌ لَا يَلُومُونَ عَنْ سُوءِ الْخَلْقِ ، الْمَرِيضُ ، وَ الصَّائِمُ ، وَ الْإِمَامُ الْعَادِلُ [كنز العمال ج ۸ ، ص ۴۵۶] .

۱۹- در روایات اهل سنت آمده که هرگاه روزه دار دید و نخورد و حتی در برابرش غذا خوردند و او استقامت کرد صلی علیه الملائکه [کنز العمال ، ج ۸ ، ص ۴۴۵] .

ولی ما گاهی می گوئیم امروز خوب بود از صبح تا شب یکسره خواب بودم!

۲۰- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لِأَصْحَابِهِ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِشَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ فَعَلْتُمُوهُ تَبَاعَدَ الشَّيْطَانُ مِنْكُمْ كَمَا تَبَاعَدَ الْمَشْرِقُ مِنَ الْمَغْرِبِ قَالُوا بَلَى قَالَ الصَّوْمُ يَسْوُدُّ وَجْهَهُ " [کافی ، ج ۴ ، ص ۶۲] .

۲۱- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الصَّائِمُ فِي عِبَادِهِ وَ إِنْ كَانَ عَلَى فِرَاشِهِ مَا لَمْ يَغْتَبْ مُشْلِمًا [کافی ، ج ۴ ، ص ۶۴] .

۲۲- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): عَلَيْكَ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ زَكَاةُ الْبَدَنِ وَ جَنَّةُ لِأَهْلِهِ [أمالی مفید ، ص ۲۲۰] .

۲۳- قَالَ الصَّادِقُ (ع): الشَّتَاءُ رِبْعُ الْمُؤْمِنِ يَطُولُ فِيهِ لَيْلُهُ فَيَسْتَتَعِينُ بِهِ عَلَى قِيَامِهِ وَ يَقْصِرُ فِيهِ نَهَارُهُ فَيَسْتَتَعِينُ بِهِ عَلَى صِيَامِهِ [آمالی صدوق ، ص ۲۳۷] .

۱۴- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ لِلْجَنَّةِ بَابًا يَدْعَى الرَّيَّانَ لَا يَدْخُلُ مِنْهُ إِلَّا الصَّائِمُونَ [معانیا لأخبار ، ص ۴۰۹] .

ریان؛ یعنی سیراب کننده ، چون روزه دار تشنگی می کشد.

۲۵- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ كُلُّ أَعْمَالِ ابْنِ آدَمَ بِعَشْرِهِ أَضْعَافِهَا إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ إِلَّا الصَّبْرَ فَإِنَّهُ لِي وَ أَنَا أَجْزَى بِهِ فَتَوَابُ الصَّبْرِ مَخْزُونٌ فِي عِلْمِ اللَّهِ وَ الصَّبْرُ الصَّوْمُ [معانی الأخبار ، ص ۴۰۹] .

۲۶- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ كَلَّ مَلَائِكَتَهُ بِالدُّعَاءِ لِلصَّائِمِينَ وَ قَالَ أَخْبَرَنِي جَبْرَائِيلُ (ع) عَنْ رَبِّهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ أَنَّهُ قَالَ مَا أَمَرْتُ مَلَائِكَتِي بِالدُّعَاءِ لِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِي إِلَّا اسْتَجَبْتُ لَهُمْ فِيهِ [من لايحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۷۶] .

در حدیث مفصلی امام سجاد (ع) چهل نوع روزه را برای زهری تشریح فرموده [بحار ، ج ۹۳ ، ص ۲۵۹] .

۲۷- قَالَ الصَّادِقُ (ع): لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ فَرْحَةٌ عِنْدَ إِفْطَارِهِ وَ فَرْحَةٌ عِنْدَ لِقَاءِ رَبِّهِ [کافی ، ج ۴ ، ص ۶۵] .

۲۸- قَالَ الْبَاقِرُ (ع): يَسْتَجَابُ دُعَاءُ الصَّائِمِ عِنْدَ الْإِفْطَارِ [من لايحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۱۰۶] .

۲۹- قَالَ الصَّادِقُ (ع): لِلصَّائِمِ عِنْدَ إِفْطَارِهِ دَعْوَةٌ لَا تُرَدُّ [الدعوات ، ص ۲۷] .

۳۰- تنها عبادتی است که دیده نمی شود.

۳۱- روزه ، عبادتی سراسر خودداری است.

۳۲- تمام حسنات ده تا ۷۰۰ برابر است مگر روزه که خداوند طبق گفته رسول الله (ص) می فرماید

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الصَّوْمُ لِي وَ أَنَا أُجْزَى بِهِ [تهذيب الأحكام ، ج ۴ ، ص ۱۵۲] .

این روایت را شیعه و سنی نقل کرده اند. [محجه البيضاء جلد ۲ ، ص ۱۲۱ . بحار جلد ۹۶ ، ص ۲۴۹] .

۳۳- امام صادق (ع) : " ابوذر در کنار کعبه خودش را معرفی و مردم دورش جمع و فرمود : هر مسافری توشه ای برای سفر قیامت دارد ، شما چه توشه ای دارید؟ یکی گفت : ارشدنا. فقال : صُمْ يَوْمًا شَدِيدَ الْحَرِّ لِلنُّشُورِ وَ حُجَّ حَجَّةَ لِعِظَائِمِ الْأُمُورِ وَ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ فِي سَوَادِ اللَّيْلِ لَوْحَشِهِ الْقُبُورِ " [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۲۸۲] .

سپر آتش است : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الصَّوْمُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۸] .

حکمت آفرین است : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الصَّوْمُ يورثُ الْحِكْمَةَ [إرشادالقلوب ، ج ۱ ، ص ۲۰۳] .

اول ماه رمضان رحمت است : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : هُوَ شَهْرٌ أَوَّلُهُ رَحْمَةٌ وَ وَسَيْطُهُ مَغْفِرَةٌ وَ آخِرُهُ إِجَابَةٌ وَ الْعِتْقُ مِنَ النَّارِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۹۴] .

وسط آن مغفرت است : وَ وَسَيْطُهُ مَغْفِرَةٌ وَ آخِرُهُ إِجَابَةٌ وَ الْعِتْقُ مِنَ النَّارِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۹۴] .

و آخر آن نجات از دوزخ است : آخِرُهُ إِجَابَةٌ وَ الْعِتْقُ مِنَ النَّارِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۹۴] .

پاداش روزه ، تنها خداست : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الصَّوْمُ لِي وَ أَنَا أُجْزَى بِهِ [تهذيب الأحكام ، ج ۴ ، ص ۱۵۲] .

روزه تابستان ، بهترین جهاد است :

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَفْضَلُ الْجِهَادِ الصَّوْمُ فِي الْحَرِّ [بحار الأنوار، ج ۹۳، ص ۲۵۶].

محروم از رمضان بدبخت است: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ الشَّقِيَّ مِنْ حُرِّمَ عُفْرَانَ اللَّهِ فِي هَذَا الشَّهْرِ الْعَظِيمِ [أمالی صدوق، ص ۹۳].

رمضان، سوزنده گناه است: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَمْ تَدْرُونَ لِمَ سِيَّئِي شَعْبَانَ لِأَنَّهُ يَنْشَعِبُ فِيهِ خَيْرٌ كَثِيرٌ لِرَمَضَانَ وَإِنَّمَا سِيَّئِي رَمَضَانَ لِأَنَّهُ تُرْمَضُ فِيهِ الذُّنُوبُ أَى تُحْرَقُ [مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۵۴۶].

خواب آن هم بیداری است: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الصَّائِمُ فِي عِبَادِهِ وَإِنْ كَانَ عَلَى فِرَاشِهِ مَا لَمْ يَغْتَبْ مُسْلِمًا [كافی، ج ۴، ص ۶۴].

زکات بدن است: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لِكُلِّ شَيْءٍ زَكَاةٌ وَزَكَاةُ الْبَدَنِ الصِّيَامُ [نهج البلاغه، حکمت ۱۳۶].

روزه دار مشمول دعای فرشتگان است: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَكَلَّ مَلَائِكَتَهُ بِالِدُّعَاءِ لِلصَّائِمِينَ [كافی، ج ۴، ص ۶۴].

دعای روزه دار مستجاب است، خوابش عبادت است، سکوتش تسبیح است، اعمالش چند برابر است.

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): نَوْمُ الصَّائِمِ عِبَادَةٌ وَصِمْتُهُ تَسْبِيحًا وَدَعَائِهِ مَسْتَجَابٌ وَعَمَلُهُ مَضَاعِفٌ [الدعوات، ص ۲۷].

روزه طبع حیوانی را آرام می کند: قَالَ الصَّادِقُ (ع): الصَّوْمُ يَمِيتُ مَرَادَ النَّفْسِ وَشَهْوَةَ الطَّمَعِ وَفِيهِ صِفَاءُ الْقَلْبِ وَطَهَارَةُ الْجَوَارِحِ وَعِمَارَةُ الظَّاهِرِ وَالبَاطِنِ [مصباح الشریعه، ص ۱۳۵].

روزه عواطف را تقویت می کند. همه مردم مزه گرسنگی را لمس می کنند.

سَأَلَ هِشَامُ بْنُ الْحَكَمِ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ

عَلَيْهِ الصَّيَامُ فَقَالَ: " إِنَّمَا فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الصَّيَامَ لِيَسْتَوِيَ بِهِ الْغَنِيُّ وَالْفَقِيرُ " [منلایحضره الفقیه ، ج ۲ ، ص ۷۳] .

روزه ، سنت سحر خیزی را در انسان به وجود می آورد.

روزه ، رمز سلامتی است : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صُومُوا تَصِحُّوا [الدعوات ، ص ۷۶] .

روزه ، عامل تقوا است : لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ [بقره/۱۳۸] .

روزه ، عامل اخلاص است : قَالَتْ فَاطِمَةُ (ع) فِي خُطْبَتِهَا : فَرَضَ اللَّهُ الصَّيَامَ تَثْبِيثًا لِلْإِخْلَاصِ [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۲۴۸] .

روزه ، عامل تقویت اراده است.

روزه ، زمینه ساز عدالت اجتماعی است.

روزه ، یادآور قیامت است : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ اذْكُرُوا بِجُوعِكُمْ وَ عَطَشِكُمْ فِيهِ جُوعَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ عَطَشَهُ [أمالی صدوق ، ص ۹۳] .

رمضان ، ماه رسیدگی به محرومان است؛ امام سجاد (ع) ، هر غروب گوسفندی ذبح می کنند و آبگوشت می پختند و با ظرفها نزد محرومان می بردند و خود با نان و خرما افطار می فرمودند. [کافی ، ج ۴ ، ص ۶۸] .

برای روزه داران درب مخصوص به بهشت وجود دارد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ لِلْجَنَّةِ بَابًا يَدْعَى الرَّيَّانَ لَا يَدْخُلُ مِنْهُ إِلَّا الصَّائِمُونَ [معانیا لأخبار ، ص ۴۰۹] .

روزه امانت است :

انما الصوم امانه فليحفظ احدكم امانه [محجه ، ج ۲ ، ص ۱۳۶] .؟؟؟

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِكُلِّ شَيْءٍ زَكَاةٌ وَ زَكَاةُ الْأَبْدَانِ الصَّيَامُ [کافی ، ج ۴ ، ص ۶۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِأَصْحَابِهِ أَلَّا أُخْبِرُكُمْ بِشَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ فَعَلْتُمُوهُ تَبَاعَدَ الشَّيْطَانُ مِنْكُمْ كَمَا تَبَاعَدَ الْمَشْرِقُ مِنَ الْمَغْرِبِ قَالُوا بَلَى قَالَ الصَّوْمُ

يَسُودُ وَجْهَهُ وَ الصَّدَقَهُ تَكْسِرُ ظَهْرَهُ [كافي ، ج ٤ ، ص ٦٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الصَّائِمُ فِي عِبَادِهِ وَإِنْ كَانَ عَلَى فِرَاشِهِ مَا لَمْ يَغْتَبْ مُسْلِمًا [كافي ، ج ٤ ، ص ٦٤] .

٢. فلسفه روزه

١- حضرت امير (ع) می فرمایند : " رسول الله (ص) در شب معراج از خداوند سوال کردند که : یا رَبِّ وَ مَا مِيرَاثُ الصَّوْمِ؟ قَالَ : يورِثُ الْحِكْمَةَ وَ الْحِكْمَةُ تُورِثُ الْمَعْرِفَةَ وَ الْمَعْرِفَةُ تُورِثُ الْيَقِينَ " [إرشادالقلوب ، ج ١ ، ص ٢٠٣] .

٢- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ الصَّيَامُ ابْتِلَاءٌ لِإِخْلَاصِ الْخَلْقِ [نهج البلاغه ، حکمت ٢٥٢] .

٣- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كَتَبَ عَلَيْكُمُ الصَّيَامَ [بقره/١٨٣] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : عَلَيْهِ الصَّوْمُ لِعِرْفَانِ مَسِّ الْجُوعِ وَ الْعَطَشِ لِيَكُونَ دَلِيلًا مُسْتَكِينًا مَأْجُورًا مُحْتَسِبًا صَابِرًا وَ يَكُونَ ذَلِكَ دَلِيلًا لَهُ عَلَى شِدَائِدِ الْآخِرَةِ مَعَ مَا فِيهِ مِنَ الْإِنْكَسَارِ لَهُ عَنِ الشَّهَوَاتِ وَاعْظًا لَهُ فِي الْعَاجِلِ دَلِيلًا عَلَى الْآجِلِ لِيَعْلَمَ شِدَّةَ مَبْلَغِ ذَلِكَ مِنْ أَهْلِ الْفَقْرِ وَ الْمُسْكِنَةِ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٧٣] .

٤- خدا ترسی در ظاهر و باطن : لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ [بقره/١٨٣] .

٥- چشیدن فقر : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّمَا فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الصَّيَامَ لِيَسْتَوِيَ بِهِ الْغَنِيُّ وَ الْفَقِيرُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٧٣ : ٧٣]

٦- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صُومُوا تَصِحُّوا [الدعوات ، ص ٧٦] .

٧- روزه دارای مراتب است : فیض کاشانی : روزه چند درجه دارد :

مراتب روزه :

الف) خودداری از مفطرات.

ب) خودداری از مفطرات و پرهیز از گناهان.

ج)

خودداری از مفطرات و پرهیز از گناهان و خالی بودن دل از غیر خدا.

الف - روزه عوام: دوری از غذا و شهوت و آب

ب - روزه خواص: دوری اعضا از گناه

ج - روزه خواص خواص: دوری از عالم ماده و توجه به عالم معنا، دوری فکر و دل از انحراف و در حقیقت روزه قلب است [محجه البیضاء، ج ۲، ص ۱۳۱].

قَالَتْ فَاطِمَةُ (ع): فِي حُطْبَتِهَا فَرَضَ اللَّهُ الصَّيَامَ تَثْبِيثًا لِلْإِخْلَاصِ [علل الشرائع، ج ۱، ص ۲۴۸].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ عَلَيْكُمْ بِالْبَاهِ فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِيعُوهُ فَعَلَيْكُمْ بِالصَّيَامِ فَإِنَّهُ وَجَاوُهُ [كافی، ج ۴، ص ۱۸۰].

۸- قَالَ الْكَاطِمُ (ع): لِكُلِّ شَيْءٍ زَكَاةٌ وَ زَكَاةُ الْأَجْسَادِ الصَّوْمُ [كافی، ج ۴، ص ۶۳].

۹- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): صُومُوا تَصِحُّوا [الدعوات، ص ۷۶].

۱۰- قَالَ الْكَاطِمُ (ع): إِذَا نَزَلَتْ بِالرَّجْلِ الشَّدَّةُ وَ النَّازِلَةُ فَلْيَصُمْ فَإِنَّ اللَّهَ سَبَّحَانَهُ يَقُولُ "اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلَاةِ" (بقره/۱۵۳) وَ الصبر الصوم [الدعوات، ص ۲۶].

۱۱- شهوت و غضب را تعدیل می کند. [محجه البیضاء، ج ۵، ص ۱۵۷].

۱۲- لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ [بقره/۱۸۳].

۱۳- خود داری از خواسته های مشروع، زمینه را برای خودداری از محرّمات فراهم می آورد. [مصباح الشریعه، ص ۱۳۵].

۱۴- روزه و تقویت اراده و استقامت.

۱۴ بار واژه صبر و ۱۴ بار واژه صوم در قرآن آمده.

۱۵- آزادی از شرک، چراکه تنها عبادت مخفی روزه است.

۱۶- روزه و قناعت و استقلال.

۱۷- مواسات و مساوات [فروع کافی، وسائل

الشیعه ، ج ۷ ، ص ۲] .

۱۸- روزه و بهداشت معده و دستگاه گوارش. [اولین دانشگاه آخرین پیامبر ، ج ۳ ، مع الطب فی القرآن الکریم] ، (روش نوین برای درمان بیماری ها) .

۱۹- روزه و قیامت ،

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): وَ اذْكُرُوا بِجُوعِكُمْ وَ عَطَشِكُمْ فِيهِ جُوعَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ عَطَشَهُ [أمالی صدوق ، ص ۹۳] .

۲۰- روزه و شکر نعمتها ،

روایتی از حضرت صادق (ع) در شرح مصباح الشریعه ، ص ۱۳۶ .

۲۱- روزه و نظم و انضباط ،

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ نَظْمِ أَمْرِكُمْ [نهج البلاغه ، نامه ۴۷] .

۲۲- روزه و تنوع ،

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): سِيَاحَةُ أُمَّتِي الصِّيَامِ [تأویل الآيات الظاهره ، ص ۲۱۶] .

۲۳- روزه و غفلت زدایی ،

قَالَ الْكَاطِمُ (ع): فَالْعَجَبُ كُلُّ الْعَجَبِ مِنَ الضَّاحِكِ اللَّاعِبِ فِي الْيَوْمِ الَّذِي يَثَابُ فِيهِ الْمُحْسِنُونَ وَ يَخِيبُ فِيهِ الْمُقْصِرُونَ [کافی ، ج ۴ ، ص ۱۸۱] .

۲۴- تمرین اراده است

۲۵- ژان ژاک روسو می گوید :

۱- بزرگترین اختلاف بین انسان و حیوان فهم و فکر نیست ، بلکه اراده و اختیار است.

۲- سخن ارزشی ندارد ، اراده ارزش دارد.

اصل همت است نه قامت.

۴- همه خطاها و لغزشها به خاطر نداشتن اراده قوی است.

۵- سعادت و بزرگی انسان مربوط به اراده اوست.

۶- مقدرات انسان در کنار اراده اوست.

۷- اراده ، گنجی است در سینه مخفی.

۲۶- روزه هر چند که بر امتهای پیشین نیز واجب بوده ، ولی روزه ماه رمضان مخصوص انبیاء بوده است.

۲۷- اهمیت روزه به قدری است که در روایات پاداش بسیاری از عبادات را همچون پاداش

روزه دانسته اند.

۲۸- باعث تقویت عاطفه است ، چرا که درد و رنج دیگران را احساس می کند.

۲۹- زمینه ترک گناه را برای انسان آماده می کند.

۳. اقسام روزه

۱. روزه در گرما

۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حُبَّبَ إِلَيَّ الصَّوْمُ بِالصَّيْفِ وَ قَرَى الضَّيْفِ وَ الضَّرْبُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِالسَّيْفِ [مستدرک الوسائل ، ج ۷ ، ص ۵۰۵] .

۲- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَفْضَلُ الْجِهَادِ الصَّوْمُ فِي الْحَرِّ [بحار الأنوار ، ج ۹۳ ، ص ۲۵۶] .

۳- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي الْحَرِّ فَأَصَابَهُ ظَمًا وَ كَلَّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ أَلْفَ مَلَكٍ يَمَسِّحُونَ وَجْهَهُ وَ يَبْشِرُونَهُ حَتَّى إِذَا أَفْطَرَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَا أَطْيَبَ رِيحَكَ وَ رَوْحَكَ مَلَائِكَتِي أَشْهَدُوا أَنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَكَ [ثواب الأعمال ، ص ۵۲] .

۲. روزه کودکان

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّا نَأْمُرُ صِبْيَانَنَا بِالصَّلَاةِ وَ الصَّيَامِ مَا أَطَاقُوا مِنْهُ إِذَا كَانُوا أَبْنَاءَ سَبْعِ سِنِينَ [بحار الأنوار ، ج ۸۵ ، ص ۱۳۴] .

عَنِ الصَّادِقِ (ع) : أَنَّهُ كَانَ يَأْمُرُ الصَّبِيَّ بِالصَّوْمِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ بَعْضَ النَّهَارِ فَإِذَا رَأَى الْجُوعَ وَ الْعَطَشَ غَلَبَ عَلَيْهِ أَمْرُهُ فَأَفْطَرَ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۱۹۴] .

۳. روزه مستحبی

۱- در روایات هر ماه سه روز روزه مستحبی سفارش شده. آری ، اگر ماشین هر ماه سرویس شود سالم تر است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ كَانَ كَمَنْ صَامَ الدَّهْرَ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَثْمَالِهَا [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۲۸۳] .

۲- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَامَ يَوْمًا تَطَوُّعًا فَلَوْ أُعْطِيَ مِلْءَ الْأَرْضِ ذَهَبًا مَا وَفَّى أَجْرَهُ دُونَ يَوْمِ الْحِسَابِ [

۳- روزه دار (روزه مستحبی) که دعوت مومنی را بپذیرد ، ماجور است.

۴- روزه مستحبی را به خاطر دعوت مؤمن و شاد کردن او افطار کند ، و بر میزبان هم منت نگذارد که به خاطر شما افطار کردم.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ دَخَلَ عَلَى أَخِيهِ وَهُوَ صَائِمٌ فَأَفْطَرَ عِنْدَهُ وَلَمْ يَعْلَمْهُ بِصَوْمِهِ فَيَمْنُ عَلَيْهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ صَوْمَ سَنَةٍ [كافي ، ج ۴ ، ص ۱۵۰] .

۵- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فِطْرُكَ لِأَخِيكَ وَإِدْخَالُكَ السُّرُورَ عَلَيْهِ أَكْبَرُ مِنْ أَجْرِ صِيَامِكَ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۴۱۲] .

۶- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَإِفْطَارِكَ فِي مَنْزِلِ أَخِيكَ الْمُسْلِمِ أَفْضَلُ مِنْ صِيَامِكَ سَبْعِينَ ضِعْفًا أَوْ تِسْعِينَ ضِعْفًا [كافي ، ج ۴ ، ص ۱۵۱] .

۸- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ فَهِيَ الضَّيْفِ أَنْ لَمَّا يَصُومُ تَطَوُّعًا إِلَّا بِإِذْنِ صَاحِبِهِ وَ مَنْ طَاعَهُ الْمَرْأَةَ لِرُؤُوسِهَا أَنْ لَا تَصُومَ تَطَوُّعًا إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ أَمْرِهِ [كافي ، ج ۴ ، ص ۱۵۱] .

همچنین روزه فرزند بدون اذن والدین و عبد بدون اذن مولی . [فروع کافی ، ج ۴ ، ص ۱۵۱] .

بَابُ كَرَاهَةِ صَوْمِ الضَّيْفِ نَدْبًا بِدُونِ إِذْنِ مُضَيِّفِهِ وَ بِالْعَكْسِ . [وسائل الشیعه ، ج ۱۰ ، ص ۵۲۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ صَلَّحَ الْعَبْدَ وَ طَاعَتِهِ وَ نُصِحَ لِمَوْلَاهُ أَنْ لَا يَصُومَ تَطَوُّعًا إِلَّا بِإِذْنِ مَوْلَاهُ وَ أَمْرِهِ وَ مَنْ بَرَّ الْوَالِدَ أَنْ لَا يَصُومَ تَطَوُّعًا إِلَّا بِإِذْنِ أَبَوَيْهِ وَ أَمْرِهِمَا وَ إِلَّا كَانَ الضَّيْفُ جَاهِلًا وَ كَانَتِ الْمَرْأَةُ عَاصِيَةً وَ كَانَ الْعَبْدُ فَاسِقًا عَاصِيًا وَ كَانَ الْوَالِدُ عَاقًا [كافي ، ج ۴ ، ص ۱۵۱] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كَتَبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كَتَبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ [بقره/۱۸۳].

ای کسانی که ایمان آورده اید بر شماروزه گرفتن حتمی است، همان گونه که بر امت های قبل از شما حتمی بوده است تا شاید پروا کنید.

در این آیه وجوب روزه و برکات آن بیان شده است.

مسلمانان همین که هلال ماه شب اول رمضان را دیدند از طلوع فجر تا اول مغرب تمام ماه را باید روزه بگیرند، روزه نیز همانند نماز و زکات و حج و جهاد و امر معروف و نهی از منکر در همه ادیان بوده است. روزه گرفتن در ماه رمضان واجب و در عید فطر و قربان حرام و در سایر ایام مستحب است. لکن روزه گرفتن در بعضی از روزهای سال پاداش های فراوانی دارد.

برکات روزه

۱- تقوا: کسی که سی روز تمرین کرد و نان و آب خودش را نخورد؛ قدرت کنترل نسبت به نان و آب مردم را خواهد داشت. در ماه رمضان آمار مفاسد و گناهان کم می شود.

۲- مقاومت روزه به ما یاد می دهد که می توان مصرف را کم کرد و می توان در برابر تهدید ابرقدرت ها زاهدانه زندگی کرد و زیر بار فشارهای اقتصادی دیگران نرفت.

۳- روزه، استراحتی به دستگاه گوارش است تا مواد زائد ذخیره بدن سوخته شود.

۴- روزه، چشیدن مزه گرسنگی و تشنگی است که انسان را به یاد گرسنگان و تشنگان می اندازد.

۵- روزه گرفتن به دل صفا می دهد، همان گونه که پر خوری و پرحرفی انسان را سنگ دل می کند. کسانی که همیشه به هنگام میل به غذا مشغول خوردن شده اند، مثل

درختان کنار جوی آبد که دارای چوبی بی دوامند.

۵. آداب روزه

۱- حفظ زبان

حضرت رسول (ص) شنید که زن روزه داری به خادم خود ناسزا گفت ، او را احضار کرد و فرمود : این غذا را بخور. گفت : روزه هستم. حضرت فرمودند : كَيْفَ تَكُونِينَ صَائِمَةً وَقَدْ سَبَبْتِ جَارِيَتَكَ [کافی ، ج ۴ ، ص ۸۷] .

۲- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا مِنْ عَبْدٍ صَالِحٍ يَشْتَمُ فَيَقُولُ إِنِّي صَائِمٌ سَلَامٌ عَلَيْكَ لَا أَشْتَمُكَ كَمَا سَتَمْتَنِي إِلَّا قَالَ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى اسْتَجَارَ عَبْدِي بِالصَّوْمِ مِنْ شَرِّ عَبْدِي فَقَدْ أَجْرْتَهُ مِنَ النَّارِ [کافی ، ج ۴ ، ص ۸۸] .

رسول خدا (ص) می فرمایند : " ۱- خداوند درباره افرادی که مورد فحش قرار می گیرند و به احترام روزه جواب بد نمی گویند می فرماید : اسْتَجَارَ عَبْدِي بِالصَّوْمِ مِنْ عَبْدِي أَجِيرُوهُ مِنْ نَارِي وَادْخُلُوهُ جَنَّتِي [ثواب الأعمال ، ص ۵۱] .

۲_ اجتناب از غیبت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ اغْتَابَ مُسْلِمًا أَوْ مُسْلِمَةً لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ تَعَالَى صَلَاتَهُ وَ لَا صِيَامَهُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا وَ لَيْلَةً إِلَّا أَنْ يَغْفِرَ لَهُ صَاحِبُهُ [جامع الأخبار ، ص ۱۴۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ اغْتَابَ مُسْلِمًا فِي شَهْرِ رَمَضَانَ لَمْ يَوْجِزْ عَلَى صِيَامِهِ [جامع الأخبار ، ص ۱۴۶] .

۳_ مراقبت از چشم و گوش

قَالَتْ فَاطِمَةُ (ع) : مَا يَصْنَعُ الصَّائِمُ بِصِيَامِهِ إِذَا لَمْ يَصُنْ لِسَانَهُ وَ سَمْعَهُ وَ بَصَرَهُ وَ جَوَارِحَهُ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۲۶۸] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : قَدْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ جَارِحَةٍ حَقًّا لِلصِّيَامِ فَمَنْ أَدَّى حَقَّهَا كَانَ صَائِمًا وَ مَنْ تَرَكَ شَيْئًا مِنْهَا نَقَصَ مِنْ فَضْلِ صَوْمِهِ بِحَسَبِ

مَا تَرَكَ مِنْهَا [فقه الرضا (ع) ، ص ۲۰۱] .

قال النبي (ص) : خمس خصال يفطرن الصائم... الكذب و الغيبه و النميمه و النظر بشهوه و اليمين الكاذبه [نهج الفصاحه ، جمله ۱۴۵۹] .

قال رسول الله (ص) : انما الصوم امانه فليحفظ احدكم امانته و لما تلى قوله تعالى ان الله يامرکم ان تؤدوا الامانات الى اهلها و وضع (ص) يده على سمعه و بصره فقال السمع امانه و البصر امانه [محجه البيضاء ، ج ۲ ، ص ۱۳۶] .

آری ، این است دید و بینش خداپرست و این جهان بینی چه آثار مثبتی دارد.

آداب مراقبت از چشم و گوش

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا صُمْتَ فَلْيَصُمْ سَمْعُكَ وَ بَصْرُكَ مِنَ الْحَرَامِ وَ الْقَبِيحِ وَ دَعِ الْمِرَاءَ وَ أَدَى الْخَادِمِ وَ لِيَكُنْ عَلَيْكَ وَقَارُ الصِّيَامِ وَ لَا تَجْعَلَ يَوْمَ صَوْمِكَ كَيَوْمِ فِطْرِكَ [كافي ، ج ۴ ، ص ۸۷] .

۴_ قلب و فکر سالم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : صَوْمُ الْقَلْبِ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ اللِّسَانِ وَ صِيَامِ اللِّسَانِ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ الْبَطْنِ [غررالحکم ، ص ۱۷۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : صِيَامُ الْقَلْبِ عَنِ الْفِكْرِ فِي الْآثَامِ أَفْضَلُ مِنْ صِيَامِ الْبَطْنِ عَنِ الطَّعَامِ [غررالحکم ، ص ۱۷۶] .

البته در تفسیر این گونه روایات باید توجه شود که معنای حدیث این نیست که اگر قلب تو صاف و نهایت ساکت بود نیازی به روزه نیست.

۵_ ذکر و دعا

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) إِذَا كَانَ شَهْرَ رَمَضَانَ لَمْ يَتَكَلَّمْ إِلَّا بِالْدُّعَاءِ وَ التَّسْبِيحِ وَ الاسْتِغْفَارِ وَ التَّكْبِيرِ فَإِذَا أَفْطَرَ قَالَ اللَّهُمَّ إِنَّ شَيْئًا أَنْ تَفْعَلَ فَعَلْتَ [كافي ، ج ۴ ،

ص ۸۸] .

۶_ سحر خیزی

۱- سنت سحرخیزی : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تَسَحَّرُوا وَ لَوْ بِجُرْعِ الْمَاءِ أَلَّا صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَى الْمُتَسَحِّرِينَ [تهذيب الأحكام ، ج ۴ ، ص ۱۹۸] .

وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ [آل عمران/ ۱۷] .

۷_ خوشرفتاری با کارگر

۱- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَفُّوا عَلَى الْمَمْلُوكِينَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ [مستدرک الوسائل ، ج ۷ ، ص ۴۳۴] .

و فی حدیث آخر :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ خَفَّفَ عَنْ مَمْلُوكِهِ فِيهِ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ وَ أَعْتَقَهُ مِنَ النَّارِ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۲۶۸] .

۸_ رشد و سازندگی

امام صادق (ع) در حدیثی می فرماید : لَا يَكُونُ يَوْمٌ صَوْمِكَ كَيَوْمِ فِطْرِكَ [کافی ، ج ۴ ، ص ۸۷] .

۹_ اطعام و افطاری دادن :

۱- امام سجاد (ع) همین که روزه بود گوسفندی ذبح و در خانه غذا و در خانه غذا تهیه و هنگام غروب سینی ها را حاضر و غذای پخته برای مردم می فرستاد ولی خودش با نان و خرما افطار می کرد. [کافی ، ج ۴ ، ص ۶۸] .

۱۰_ اطاعت (سیاسی - خانوادگی)

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا صِيَامَ لِمَنْ عَصَى الْإِمَامَ وَ لَا صِيَامَ لِعَبْدٍ آتَقَى حَتَّى يَرْجِعَ وَ لَا صِيَامَ لِمَرْأَةٍ نَاشِزَةٍ حَتَّى تَتُوبَ وَ لَا صِيَامَ لَوْلَدٍ عَاقٍ حَتَّى يَبِيرَ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۲۶۸] .

۶. دستور العمل ها

۱- یاد خدا : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : فَاسْأَلُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ بِنِيَّاتٍ صَادِقَةٍ وَ قُلُوبٍ طَاهِرَةٍ [أمالی صدوق ، ص ۹۳] .

۲- یاد قیامت : وَ اذْكُرُوا بِجُوعِكُمْ وَ عَطَشِكُمْ فِيهِ جُوعَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ عَطَشَهُ [أمالی صدوق ، ص ۹۳]

۳- یاد محرومان : وَ تَصَدَّقُوا عَلَىٰ فُقَرَائِكُمْ وَ مَسَاكِينِكُمْ [اُمالی صدوق ، ص ۹۳] .

تَحَنَّنُوا عَلَىٰ أَيْتَامِ النَّاسِ يَتَحَنَّنْ عَلَىٰ أَيْتَامِكُمْ

۳- روابط خانوادگی یا عاطفی : وَقَرُّوا كِبَارَكُمْ وَ ارْحَمُوا صِغَارَكُمْ وَ صَلُّوا أَرْحَامَكُمْ [اُمالی صدوق ، ص ۹۳] .

۴- حفظ زبان : وَ احْفَظُوا أَلْسِنَتَكُمْ [اُمالی صدوق ، ص ۹۳] .

۵- کنترل چشم و گوش : وَ غُضُّوا عَمَّا لَا يَحِلُّ النَّظْرُ إِلَيْهِ أَبْصَارَكُمْ [اُمالی صدوق ، ص ۹۳] .

۶- جبران گذشته ها : تُوْبُوا إِلَى اللَّهِ مِنْ ذُنُوبِكُمْ [اُمالی صدوق ، ص ۹۳] .

۷- خانه تکانی : طُهِرَكُمْ ثَقِيلَهُ مِنْ أَوْزَارِكُمْ فَحَفُّوْا عَنْهَا بِطُولِ سُجُودِكُمْ [اُمالی صدوق ، ص ۹۳] .

۸- بازسازی : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ حَسَّنَ مِنْكُمْ فِي هَذَا الشَّهْرِ خُلِقَهُ كَانَ لَهُ جَوَازًا عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَزَلُّ فِيهِ الْأَقْدَامُ [اُمالی صدوق ، ص ۹۳] .

۹- رابطه با قرآن : مَنْ تَلَا فِيهِ آيَةً مِنَ الْقُرْآنِ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرٍ مِنْ حَنَمِ الْقُرْآنِ فِي غَيْرِهِ مِنَ الشُّهُورِ

۱۱- تمرین تمرکز : أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ فِي هَذَا الشَّهْرِ الْوَرَعُ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ

۸. روزه ودعا

۱. ارتباط روزه با دعا

آیهو إِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَ لِيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ [بقره/ ۱۸۶] .
بین آیات روزه آمده است.

اولین آیه پیام تقوی دارد. لَعَلَّكُمْ يَتَّقُونَ [بقره/ ۱۸۳] .

آخرین آیه نیز پیام تقوا است. لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ [بقره/ ۱۸۷] .

آیه دعا در این بین ، پیام رشد دارد. لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ [بقره/ ۱۸۶] .

در ماه رمضان برای دعا حساب جدائی باز شده است و برای این ماه دعاهاى زيادى سفارش شده است ، دعا در ماه رمضان مستجاب مى شود ، تلاوت قرآن

و دعا رابطه انسان با خداست ، تلاوت یک آیه قرآن در ماه رمضان مثل خواندن تمام قرآن در غیر ماه رمضان است ، قرآن در ماه رمضان نازل شده‌ایم أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ [قدر/ ۱] .

ماه رمضان ، صفحه ۱۱

در ماه رمضان شب قدر وجود دارد که عبادت در آن یک شب از عبادت هزار ماه بهتر است لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ [قدر/ ۳] .

شب قدر یکی از سه شب ۱۹ و ۲۱ و ۲۳ است و احتمال شب ۲۳ بیشتر است.

در آن شب فرشتگان آسمان به زمین نازل و خدمت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه می رسند و در آن شب سرنوشت تلخ و شیرین یک سال مردم تعیین می شود.

برای تلاوت قرآن آدابی است نظیر باوضو بودن ، آرام خواندن و فکر کردن. همان گونه که برای دعا نیز آدابی است از قبیل دعای دست جمعی ، دعا به دیگران قبل از دعای برای خود ، روبه قبله بودن ، دست ها را در برابر صورت بلند کردن و ده مرتبه یا الله گفتن. در حدیث می خوانیم هر کس می خواهد دعای او قبول شود باید لقمه حلال بخورد و قبل از دعا از لغزشهای خود استغفار کند. گریه :

گریه از خوف خداوند از کمالات انسانی است که در قرآن و حدیث سفارش زیاد شده است. گریه از جوان ارزش بیشتری دارد ، دل را صفا و انسان را با خدا آشتی و گناهان را می بخشد. گریه نداشتن نشانه سنگدلی است. از برکات ماه رمضان مناجات ها و گریه ها و استغفارهای آن است.

۲. آثار دعا

جلب عنایت خداوند : قُلْ مَا يَعْجَبُ بِكُمْ

رَبِّي لَوْ لَا دُعَاؤَكُمْ [فرقان/ ۷۷] .

جلوگیری از استکبار : اذْعُونِي اَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَكِبُونَ عَنْ عِبَادَتِي [غافر/ ۶۰] .

همراه شدن با مجموعه خلقت : من فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ كُلُّ لَه قَانِتُونَ [روم/ ۲۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا مَنْ يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ [مفتاح الفلاح ، ص ۱۳۹] .

فراهم شدن زمین به رشد : لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ [بقره/ ۱۸۶] .

رشد و موفقیت در :

۱- طهارت روحی از اموالهم [توبه/ ۱۰۳] .

۲- اخلاص

۳- رعایت حلال و حرام

۴- رسیدن به مقام قرب و تزکیه نفس

۵- درمان بیماری ها

۶- پیدا کردن هدف و جلوگیری از افسردگی ، نظیر هیوم.

۷- ایجاد روحیه در میادین نبرد و شب های عملیات.

۸- گسترش روحیه استقامت در اسارت و زندان های طاغوت.

۹- خودشناسی

۱۰- خداشناسی

۱۱- جهان شناسی.

لطف خداوند به اهل دعا : وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ [بقره/ ۱۸۶] .

هفت مرتبه ضمیر متکلم وحده به کار برده و فرموده قلبلکھفائی قَرِيبٌ [بقره/ ۱۸۶] .

معلوم می شود خود فرد نزدیک شده ، زیرا در حقیقت او دعوت شده از طرف خداست و چنین فردی در نزد خداوند محترم

است. فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي [بقره/ ۱۸۶] .

۳. انواع دعا

۱- عوام

۲- خواص

۳- خاص الخاص

۴- اولیاء

انگیزه های دعا :

۱- ترس

۲- عشق

۳- محبت

۴- کینه

۴. آداب دعا

آداب دعا در قرآن

۱- همراه با اخلاص باشد : فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ [غافر/ ۱۴] .

۲- با ترس و امید باشد : وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا [اعراف/ ۵۶] .

۳- با عشق و رغبت باشد : وَادْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا [انبیاء/ ۹۰] .

۴- با تضرع باشد : ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا]

۵- با صدای آهسته باشد و بلند دعا نکند: اذْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يَحِبُّ الْمُعْتَدِينَ [اعراف/ ۵۵].

۶- ایمان به اجابت داشته باشد: فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَ لِيُؤْمِنُوا بِي [بقره/ ۱۸۶].

۷- دعا در همه جا ممکن است: فَإِنِّي قَرِيبٌ [بقره/ ۱۸۶].

رعایت نکردن هر یک از شرایط و آداب فوق ممکن است عدم اجابت را به دنبال داشته باشد

۵. شرایط دعا

۱- طهارت

۲- تمجید و ثنای خدا

۳- حسن ظن به اجابت

۴- اصرار در دعا

۵- صلوات قبل از دعا

۶- رعایت حلال و حرام

۷- رعایت اوقات و اماکن خاصه

۸- توبه و اقرار به گناه

۹- تضرع و ابتهال حضور قلب، اخلاص.

۱. مباحث خدا به انسان

۱ _ روز عرفه خداوند به بندگانی که دعا می خوانند مباحث می کند :

ثم يباهي بهم الملائكة [سنن ابن ماجه ، ج ۲ ، ص ۱۰۰۳] .

۲. کسانی که در انتظار فریضه نماز می نشینند.

۳ _ دو مسلمانی که برای خدا یکدیگر را دوست داشته و به زیارت هم می روند :

يَبَاهِي بِهِمَا الْمَلَائِكَةَ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٨٣] .

٤. ايثار حضرت علي (عليه السلام)

شبی که علی بن ابیطالب در جای رسول خدا (ص) خوابید (که به قول ابن ابی الحدید مسأله مورد تواتر استلا یجده إلا مجنون. [شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید ، ج ١٣ ، ص ٢٦١] .

رسول خدا (ص) به حضرت علی (ع) فرمود : يا ابْنَ أَبِي طَالِبٍ! يَبَاهِي اللَّهُ بِكَ الْمَلَائِكَةَ [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ١٧٣] .

چون خداوند به جبرئیل و میکائیل فرمود : آخِيْتُ بَيْنَكُمَا وَجَعَلْتُ عُمَرَ أَحَدِكُمَا أَطْوَلَ مِنْ عُمَرِ الْآخِرِ فَأَيُّكُمَا يُوَثِّرُ صَاحِبَهُ بِحَيَاتِهِ فَاخْتَارَ كُلُّ مِنْهُمَا الْحَيَاةَ

وَ أَحْبَاهَا فَأَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَيْهِمَا أُمَّ فَلَا كُتْمًا مِثْلَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ آخِيَتْ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ مُحَمَّدٍ فَبَاتَ عَلِيٌّ فِرَاشَهُ يَفْعِدِيهِ بِنَفْسِهِ وَ يُوَثِّرُهُ بِالْحَيَاهِ [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۱۷۳] .

۵. شخصی که در زمین بی آب و علفی به سر برد و اذان بگوید و نماز بخواند.

مواعظ رسول اکرم (ص) به ابوذر :

يَا أَبَاذَرٍّ! إِنَّ رَبَّكَ يَبَاهِي الْمَلَائِكَةَ بِثَلَاثَةِ نَفَرٍ رَجُلٍ يَصْبِحُ فِي أَرْضٍ قَفَرٍ فَيُؤَدُّنُ ثُمَّ يَقِيمُ ثُمَّ يَصَلِّيَ فَيَقُولُ: رَبُّكَ عَزَّ وَ جَلَّ لِلْمَلَائِكَةِ انْظُرُوا إِلَى عَبِيدِي يَصِلُونِي وَ لَا يَرَاهُ أَحَدٌ غَيْرِي فَيَنْزِلُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يَصِلُونَ وَرَأْيَهُ وَ يَسْتَعْفِفُونَ لَهُ إِلَى الْغَدِ مِنْ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَ رَجُلٍ قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَصِلُونِي وَ حِدَهُ فَسَجَدَ وَ نَامَ وَ هُوَ سَاجِدٌ فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى انْظُرُوا إِلَى عَبِيدِي رُوحُهُ عِنْدِي وَ جَسَدُهُ فِي طَاعَتِي سَاجِدٌ وَ رَجُلٍ فِي زَحْفٍ فَفَرَّ أَصْحَابُهُ وَ ثَبَتَ هُوَ فَقَاتَلَ حَتَّى قُتِلَ [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۵۹] .

۶. مردی که شب هنگام برخیزد و تنها نماز گذارد و سجده کند و در حال سجده به خواب رود.

۷. مردی که در برابر انبوه لشکر دشمن بوده باشد و تمام یارانش فرار کنند اما او به تنهایی بایستد و بجنگد تا کشته شود.

۱. مجلس

۱. اشرف المجالس

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ شَرَفًا وَ إِنَّ أَشْرَفَ الْمَجَالِسِ مَا اسْتُقْبِلَ بِهِ الْقِبْلَةُ [بحار الأنوار ، ج ۷۲ ، ص ۴۶۹] .

۲_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَكْثَرَ مَا يَجْلِسُ تَجَاهَ الْقِبْلَةِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۶۱] .

۲. مایلزم مراعاتها فی المجالس

۱_ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَ إِذَا قِيلَ انشُرُوا فَانْشُرُوا [مجادله/ ۱۱] .

۲_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا أَتَى أَحَدَكُمْ مَجْلِسًا فَلْيَجْلِسْ حَيْثُ مَا انْتَهَى مَجْلِسُهُ [مكارم الأخلاق ، ص ۲۶] .

۳_ قَالَ الصَّادِقُ (ع): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا دَخَلَ مَنْزِلًا قَعَدَ فِي أُذُنِي الْمَجْلِسِ إِلَيْهِ حِينَ يَدْخُلُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۶۲] .

۴_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا أَخَذَ الْقَوْمُ مَجَالِسَهُمْ فَإِنْ دَعَا رَجُلٌ أَخَاهُ فَأَوْسَعْ لَهُ فِي مَجْلِسِهِ فَلْيَأْتِهِ فَإِنَّمَا هِيَ كِرَامَةٌ أَكْرَمَهُ بِهَا أَخُوهُ وَ إِنْ لَمْ يَوْسَعْ لَهُ أَحَدٌ فَلْيَنْظُرْ أَوْسَعَ مَكَانٍ يَجِدُهُ فَلْيَجْلِسْ فِيهِ [أمالی طوسی ، ص ۳۹۳] .

۵_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ عَلَى أَخِيهِ فِي رَحْلِهِ فَلْيَقْعُدْ حَيْثُ يَأْمُرُهُ صَاحِبُ الرَّحْلِ فَإِنَّ صَاحِبَ الرَّحْلِ أَعْرَفُ بِعَوْرَةِ بَيْتِهِ مِنَ الدَّخْلِ عَلَيْهِ [قرب الإسناد ، ص ۳۳] .

٦_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ رَضِيَ بِدُونِ التَّشْرِيفِ مِنَ الْمَجْلِسِ لَمْ يَزَلِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَ مَلَائِكَتُهُ يَصِلُونَ عَلَيْهِ حَتَّى يَقُومَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٦١] .

٧_ دَخَلَ عَلَى النَّبِيِّ (ص) رَجُلٌ الْمَسْجِدَ وَ هُوَ جَالِسٌ وَحَدَّهُ فَتَزَحَّزَحَ لَهُ وَ قَالَ : إِنَّ مِنْ حَقِّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ إِذَا أَرَادَ الْجُلُوسَ أَنْ

يَتَرَحَّرَحَ لَهُ [مكارم الأخلاق ، ص ٢٥] .

٨_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) مُقَدِّمًا رِجْلَهُ بَيْنَ يَدَيْ جَلِيسٍ لَهُ قَطُّ [مكارم الأخلاق ، ص ٢٣] .

٩_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَمَا تَفَحَّشَ فِي مَجْلِسِكَ لِكَيْلَمَا يَخِذْرُوكَ بِشَوْءٍ خُلِقَتْكَ وَ لَمَا تَنَاجَى مَعَ رَجُلٍ وَ عِنْدَكَ آخِرُ [فلاح السائل ، ص ١٢٤] .

٣. صدر المجلس

١_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَمَا يَجْلِسُ فِي صِدْرِ الْمَجْلِسِ إِلَّا رَجُلٌ فِيهِ ثَلَاثُ خِصَالٍ يَجِيبُ إِذَا سُئِلَ وَ يَنْطِقُ إِذَا عَجَزَ الْقَوْمُ عَنِ الْكَلَامِ وَ يَشِيرُ بِالرَّأْيِ الَّذِي فِيهِ صَلَاحٌ أَهْلُهُ فَمَنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ شَيْءٌ مِنْهُنَّ فَجَلَسَ فَهُوَ أَحْمَقُ [تحف العقول ، ص ٣٨٧] .

٢_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لا- تسرعن إلى أرفع موضع في المجلس فإن الموضع الذي ترفع إليه خير من الموضع الذي تحط عنه [غررالحكم ، ص ٢٤٩] .

٤. لا تجلس في هذه المجالس

١_ أ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَ تَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَ تَأْتُونَ فِي نَادِيكُمْ الْمُنْكَرَ [عنكبوت/٢٩] .

٢_ وَ قَدْ نَزَلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يَكْفُرُ بِهَا وَ يَسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثِ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مِثْلُهُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَ الْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا [نساء/١٤٠] .

٣_ وَ إِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثِ غَيْرِهِ وَ إِمَّا يَنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [انعام/٦٨] .

٤_ عَنْ شُعَيْبِ الْعَقْرُقُوفِيِّ قَالَ : " سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " وَ قَدْ نَزَلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يَكْفُرُ بِهَا وَ يَسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثِ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مِثْلُهُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَ الْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا " (نساء/١٤٠) فَقَالَ إِنَّمَا عَنَى بِهِذَا الرَّجُلُ يَجْحَدُ الْحَقَّ وَ يَكْذِبُ بِهِ وَ يَقَعُ فِي الْأَيْمَةِ فَمَنْ مِنْ عِنْدِهِ وَ لَا تُقَاعِدُهُ كَانَتْ مَنْ كَانَ " [تفسير عياشى ، ج ١ ، ص ٢٨٢] .

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا (ع) : "فِي قَوْلِ اللَّهِ " وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يَكْفُرُ بِهَا وَيَسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مِثْلُهُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا " (نساء/ ١٤٠) قَالَ إِذَا سَمِعْتَ الرَّجُلَ يَجْحَدُ الْحَقَّ وَيَكْذِبُ بِهِ وَيَقْعُ فِي أَهْلِهِ فَقُمْ مِنْ عِنْدِهِ وَلَا تَقَاعِدْهُ " [تفسير عياشى ، ج ١ ، ص ٢٨١] .

٦_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَانَ يَوْمًا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَجْلِسُ فِي مَجْلِسٍ يَسُبُّ فِيهِ إِمَامًا أَوْ يَغْتَابُ فِيهِ مُسْلِمًا إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ " وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِمَّا يُنسِتُكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ " (انعام/ ٦٨) [تفسير القمى ، ج ١ ، ص ٢٠٤] .

٧_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : تَمَيَّانِيهِ إِنْ أَهِينُوا فَلَمَّا يُلُومُوا إِلَّا أَنْفُسَهُمْ الدَّاهِبُ إِلَى مَا بَدَّه لَمْ يَدْعَ إِلَيْهَا وَ الْمُتَمَامُ عَلَى رَبِّ الْبَيْتِ وَ طَالِبُ الْخَيْرِ مِنْ أَعْيَادِهِ وَ طَالِبُ الْفَضْلِ مِنَ اللَّئَامِ وَ الدَّاخِلُ بَيْنَ اثْنَيْنِ فِي سِرٍّ لَمْ يَدْخُلَاهُ فِيهِ وَ الْمُسْتَخْفُ بِالسُّلْطَانِ وَ الْجَالِسُ فِي مَجْلِسٍ لَيْسَ لَهُ بِأَهْلٍ وَ الْمُقْبِلُ بِالْحَدِيثِ عَلَى مَنْ لَا يَسْمَعُ مِنْهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٥٢] .

٨_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ا تَجَلَّسُوا عَلَى مَا بَدَّه يَشْرَبُ عَلَيْهَا الْخَمْرُ فَإِنَّ الْعَبْدَ لَا يَدْرِي مَتَى يُوخَذُ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦١٨] .

٩_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِيَّاكَ وَ الْجُلُوسَ فِي الطَّرِيقَاتِ [أمالي مفيد ،

١٠ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَتَّبِعِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَجْلِسَ مَجْلِسًا يَعْصِي اللَّهَ فِيهِ وَ لَا يَقْدِرُ عَلَى تَغْيِيرِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٧٤] .

١١ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ كَانَ يَوْمًا بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَقُومُ مَكَانَ رَبِّهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٧٧] .

٥. المجالس بالأمانه

١ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْمَجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ إِلَّا ثَلَاثَةٌ مَجَالِسَ مَجْلِسِ سَيْفِكَ فِيهِ دَمٌ حَرَامٌ أَوْ مَجْلِسِ اسْتِحْلَالٍ فِيهِ فَرْجٌ حَرَامٌ أَوْ مَجْلِسِ يَسْتَحِلُّ فِيهِ مَالٌ حَرَامٌ بغيرِ حَقِّهِ [أمالي طوسی ، ص ٥٣] .

٢ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا أَبَا ذَرٍّ! الْمَجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ وَ إِفْشَاءِ سِرِّ أَخِيكَ خِيَانَةٌ فَاجْتَنِبْ ذَلِكَ وَ اجْتَنِبْ مَجْلِسَ الْعَشِيرَةِ [أمالي طوسی ، ص ٥٣٧] .

٣ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْمَجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ ، وَ لَا يَحِلُّ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَأْثُرَ عَنْ مُؤْمِنٍ أَوْ قَالَ عَنْ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ قَبِيحًا . [أمالي طوسی ، ص ٥٧٢] .

٤ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّمَا يَتَجَالَسُ الْمُتَجَالِسَانُ بِأَمَانَةِ اللَّهِ فَلَا يَحِلُّ لِأَحَدِهِمَا أَنْ يَفْشَى عَلَى أَخِيهِ مَا يَكْرَهُ [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٩٨] .

٥ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلَيْكَ بِمَجَالِسِ الذِّكْرِ [أمالي مفيد ، ص ٢٢٠] .

٦ _ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) : أَنَّهُ خَرَجَ عَلَى أَصْحَابِهِ فَقَالَ : ارْتَعُوا فِي رِيَاضِ الْجَنَّةِ . قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَ مَا رِيَاضُ الْجَنَّةِ؟ قَالَ مَجَالِسُ الذِّكْرِ [عده الداعي ، ص ٢٥٣] .

٧ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا قَعَدَ عِدَّةً مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ يَذْكُرُونَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَّا قَعَدَ مَعَهُمْ عِدَّةً مِنَ الْمَلَائِكَةِ [مكارم الأخلاق ،

٨_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْمَجَالِسُ ثَلَاثَةٌ غَانِمٌ وَ سَالِمٌ وَ شَاحِبٌ فَأَمَّا الْغَانِمُ فَالَّذِي يَذْكُرُ اللَّهَ تَعَالَى فِيهِ وَ أَمَّا السَّالِمُ فَالسَّالِكُ وَ أَمَّا الشَّاحِبُ فَالَّذِي يَخْوِضُ فِي الْبَاطِلِ [أَعْلَامُ الدِّينِ ، ص ٢٩٣] .

٩_ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : ثَلَاثَةٌ سَالِمٌ وَ غَانِمٌ وَ شَاحِبٌ فَالسَّالِمُ الصَّامِتُ وَ الْغَانِمُ الذَّاكِرُ لِلَّهِ وَ الشَّاحِبُ الَّذِي [يَلْفِظُ وَ] يَقَعُ فِي النَّاسِ [مَشْكَاهُ الْأَنْوَارِ ، ص ٥٤] .

١٠_ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ : " يَا بَنِي أَخْتَرِ الْمَجَالِسَ عَلَى عَيْنِكَ فَإِنْ رَأَيْتَ قَوْمًا يَذْكُرُونَ اللَّهَ جَلًّا وَ عَزًّا فَاجْلِسْ مَعَهُمْ فَإِنْ تَكُنْ عَالِمًا نَفَعَكَ عِلْمُكَ وَ إِنْ تَكُنْ جَاهِلًا عَلَّمُوكَ وَ لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَظْلَهُمْ بِرَحْمَتِهِ فَيَعَمَّكَ مَعَهُمْ [كَافِي ، ج ١ ، ص ٣٩] .

١١_ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ اجْعَلْنَا مِنَ الَّذِينَ اسْتَغْلَوْا بِالذِّكْرِ عَنِ الشَّهَوَاتِ وَ خَالَفُوا دَوَاعِيَ الْعِزَّةِ بِوَأَضْحَاتِ الْمَعْرِفَةِ وَ قَطَعُوا أَسْتَارَ نَارِ الشَّهَوَاتِ بِنُضْحِ مَاءِ التَّوْبَةِ وَ غَسَلُوا أَوْعِيَهُ الْجَهْلِ بِصَفْوِ مَاءِ الْحَيَاةِ حَتَّى جَالَتْ فِي مَجَالِسِ الذِّكْرِ رَطوبُهُ أَلْسِنَهُ الذَّاكِرِينَ [بَحَارُ الْأَنْوَارِ ، ج ٩١ ، ص ١٢٨] .

١٢_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَا اجْتَمَعَ فِي مَجْلِسٍ قَوْمٌ لَمْ يَذْكُرُوا اللَّهَ عَزًّا وَ جَلًّا وَ لَمْ يَذْكُرُونَا إِلَّا كَانَ ذَلِكَ الْمَجْلِسُ حَسِيرَةً عَلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [كَافِي ، ج ٢ ، ص ٤٩٦] .

١٣_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا رَأَيْتُمْ رَوْضَهُ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ فَارْتَعَوْا فِيهَا قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا الرِّوْضَةُ فَقَالَ مَجَالِسُ الْمُؤْمِنِينَ [مُسْتَطْرَفَاتُ السَّرَائِرِ ، ص ٦٣٥] .

١٤_ قَالَ الرَّضَا (ع) : مَنْ جَلَسَ مَجْلِسًا يَحْيِي فِيهِ أَمْرُنَا

لَمْ يُمْثِ قَلْبُهُ يَوْمَ تَمُوتُ الْقُلُوبُ [أمالي صدوق ، ص ٧٣] .

١٥ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : تَجْلِسُونَ وَ تُحَدِّثُونَ؟ قُلْتُ : نَعَمْ . قَالَ : تِلْكَ الْمَجَالِسُ أُحْبِبُهَا فَأُحْيُوا أَمْرَنَا رَحِمَ اللَّهُ مَنْ أَحْيَا أَمْرَنَا . يَا فَضِيلُ ! مَنْ ذَكَرْنَا أَوْ ذُكِرْنَا عِنْدَهُ فَخَرَجَ عَنْ عَيْنَيْهِ مِثْلَ جَنَاحِ الذُّبَابِ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَهُ وَ لَوْ كَانَتْ أَكْثَرَ مِنْ زَبَدِ الْبَحْرِ [قرب الإسناد ، ص ١٨] .

٦. ذكر الله تعالى عند القيام

١ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ كَفَّارَةَ الْمَجْلِسِ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَ بِحَمْدِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ رَبُّ تَبَّ عَلَيَّ وَ اغْفِرْ لِي [بحار الأنوار ، ج ٧٢ ، ص ٤٦٧] .

٢ _ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ أَرَادَ أَنْ يَكْتَالَ بِالْمِكْيَالِ الْأَوْفَى فَلْيُقِلْ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَقُومَ مِنْ مَجْلِسِهِ سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبَّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصْنُفُونَ وَ سَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٩٦] .

٣ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَرَادَ أَنْ يَكْتَالَ بِالْمِكْيَالِ الْأَوْفَى فَلْيَكُنْ آخِرُ قَوْلِهِ " سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبَّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصْنُفُونَ وَ سَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ " (صافات/١٨٢-١٨٠) فَإِنَّ لَهُ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ حَسَنَةً [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٣٢٥] .

٤ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا تَلَقَّيْتُمْ فَتَلَقَّوْا بِالتَّسْلِيمِ وَ التَّصَافِحِ وَ إِذَا تَفَرَّقْتُمْ فَتَفَرَّقُوا بِالإِسْتِغْفَارِ [أمالي طوسی ، ص ٢١٥] .

٥ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَنْ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ لَا يَقُومُ مِنْ مَجْلِسٍ وَ إِنْ خَفَّ حَتَّى يَسْتَتَغْفِرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ خَمْسًا وَ عِشْرِينَ مَرَّةً [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٠٤] .

٧. جليس

١ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جَلِيسُ الْخَيْرِ نَعْمَةٌ [غرر الحكم ، ص ٤٢٩] .

٢ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جَلِيسُ الشَّرِّ نَقْمَةٌ [غرر الحكم ، ص ٤٣١] .

٣ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جَمَاعُ الشَّرِّ فِي مَقَارِنِهِ قَرِينُ السُّوءِ [غرر الحكم ، ص ٤٣١] .

٨. من نجالس

١ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قَالَتِ الْحَوَارِيُّونَ لِعِيسَى : يَا رُوحَ اللَّهِ! مَنْ نُجَالِسُ؟ قَالَ : مَنْ يَذْكُرْكُمْ اللَّهُ رُؤَيْتُهُ وَ يَزِيدُ فِي عِلْمِكُمْ مَنَاطِقَهُ وَ يَرْغَبُكُمْ فِي الْآخِرَةِ عَمَلُهُ [كافي ، ج ١ ، ص ٣٩] .

٢ _ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : مُجَالَسَةُ الصَّالِحِينَ دَاعِيَةٌ إِلَى الصَّلَاحِ [كافي ، ج ١ ، ص ٢٠] .

٣_ قَالَ عَلِيٌّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): لعلك فقدتني من مجالس العلماء فخذلتني أو لعلك رأيتني في الغافلين فمن رحمتك آيستني أو لعلك رأيتني آلف مجالس البطالين فييني و بينهم خليتني [مصباح المتهدجد ، ص ٥٨٧] .

٤_ قَالَ لُقْمَانُ لِأَبِيهِ : " يَا بَنِي جالس العلماء و زاحمهم بركبتك فإن الله عز و جل يحيى القلوب بنور الحكمة كما يحيى الأرض بوابل السماء " [روضه الواعظين ، ج ١ ، ص ١١] .

٥_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جالس العلماء تزدد حلما [غررالحكم ، ص ٤٣٠] .

٦_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جالس العلماء تسعد [غررالحكم ، ص ٤٧] .

٧_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جالس العلماء يزدد علمك و يحسن أدبك و تزك نفسك [غررالحكم ، ص ٤٣٠] .

٨_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جالس الحكماء يكمل عقلك و تشرف نفسك و ينتف عنك جهلك [غررالحكم ، ص ٤٣٠] .

٩_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : جالس الأبرار فإنك إن فعلت خيراً حمدوك و إن أخطأت لم يعنفوك [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ١٢١] .

١٠_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مجالسه الحكماء حياه العقول و شفاء النفوس [غررالحكم ، ص ٤٣٠] .

١١_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جالس الفقراء تزدد شكراً [غررالحكم ، ص ٤٣٠] .

١٢_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : سائلوا العلماء و خالطوا الحكماء و جالسوا الفقراء [النوادر راوندی ، ص ٢٦] .

١٣_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَجْلِسُوا إِلَّا عِنْدَ كُلِّ عَالِمٍ يَدْعُوكُمْ مِنْ خَمْسٍ إِلَى خَمْسٍ مِنَ الشُّكِّ إِلَى الْيَقِينِ وَ مِنَ الرِّيَاءِ إِلَى الْإِخْلَاصِ وَ مِنَ الرَّغْبَةِ إِلَى الرَّهْبَةِ وَ مِنَ الْكِبْرِ إِلَى التَّوَاضُعِ وَ مِنَ الْغِشِّ إِلَى النَّصِيحَةِ [أعلام الدين ، ص ٢٧٢] .

١٤_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يا ابن مسعود! فليكن جلساؤ الأبرار و إخوانك الأتقياء و الزهاد لأن الله تعالى قال في كتابه " الْأَخْلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ " (زخرف/٦٧) [مكارم الأخلاق ، ص ٤٥١] .

١٥_ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ : يَا مُوسَى أَطِبِ الْكَلَامَ لِأَهْلِ التَّرُكِ لِلذُّنُوبِ وَ كُنْ لَهُمْ جَلِيساً وَ اتَّخِذْهُمْ لِعَيْبِكَ إِخْوَاناً وَ جِدَّ مَعَهُمْ يَجِدُونَ مَعَكَ [كافي ، ج ٨ ، ص ٤٥] .

١٦_ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ : " يَا بُنَيَّ! إِذَا أَتَيْتَ نَادَى قَوْمٍ فَارْمِهِمْ بِسَهْمِ السَّلَامِ ثُمَّ اجْلِسْ فِي نَاحِيَّتِهِمْ فَلَا تَنْطِقْ حَتَّى تَرَاهُمْ قَدْ نَطَقُوا فَإِنْ رَأَيْتَهُمْ قَدْ نَطَقُوا فِي ذِكْرِ اللَّهِ فَأَجْرُ سَهْمِكَ مَعَهُمْ وَ إِلا فَتَحُولُ مِنْ عِنْدِهِمْ إِلَى غَيْرِهِمْ " [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٣١] .

١٧_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

(ص) : تمسكنوا و أحبوا المساكين و جالسوهم و أعينوهم تجافوا صحبه الأغنياء و ارحموهم و عفوا عن أموالهم [مجموعہ ورام ، ج ۲ ، ص ۱۱۹] .

۱۸ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جالس الحكماء يكمل عقلك و تشرف نفسك و يتتف عنك جهلك [غررالحكم ، ص ۴۳۰] .

۱۹ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جالس أهل الورع و الحكمه و أكثر مناقشتهم فإنك إن كنت جاهلاً علموك و إن كنت عالماً ازددت علماً [غررالحكم ، ص ۴۲۹] .

۹. حق الجليس

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : أَمَا حَقُّ جَلِيسِكَ فَإِنَّ تُلِينَ لَهُ جَانِبَكَ وَ تُنْصِبُ لَهُ فِي مُجَازَاهِ اللَّفْظِ وَ لَا تَقُومَ مِنْ مَجْلِسِكَ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَ مَنْ تَجَلَّسَ إِلَيْهِ يَجُوزُ لَهُ الْقِيَامُ عَنْكَ بِغَيْرِ إِذْنِكَ وَ تَنْسِي زَلَّاتِهِ وَ تَحْفَظُ خَيْرَاتِهِ وَ لَمَّا تُسْمِعُهُ إِلَّا خَيْرًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۲۳] .

۱۰. لاتجالس هؤلاء

۱ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ثَلَاثَةٌ مُجَالَسَتُهُمْ تُمِيتُ الْقَلْبَ الْجُلُوسُ مَعَ الْأَنْدَالِ وَ الْحَدِيثُ مَعَ النِّسَاءِ وَ الْجُلُوسُ مَعَ الْأَغْنِيَاءِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۴۱] .

۲ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مُجَالَسَةُ أَهْلِ الْهَوَى مَنَسَاءٌ لِلْإِيمَانِ وَ مَحْضَرَةٌ لِلشَّيْطَانِ [نهج البلاغه ، خطبه ۸۶] .

۳ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَيْسَ مَنْ جَالَسَ الْجَاهِلَ بِذِي مَعْقُولٍ مَنْ جَالَسَ الْجَاهِلَ فَلَيْسَتْ عِدَّةٌ لِقَبْلِهِ وَ قَالَ [كافي ، ج ۸ ، ص ۲۲] .

۴ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَأْمَنُ مُجَالِسُوا الْأَشْرَارَ غَوَائِلَ الْبَلَاءِ [غررالحكم ، ص ۴۳۱] .

۵ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنِ الْمُخَاَادَةِ الَّتِي تَدْعُو إِلَى غَيْرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳] .

۶ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَصْحَبُوا أَهْلَ الْبِدْعِ وَ لَا تُجَالِسُوهُمْ فَتَصِيرُوا عِنْدَ النَّاسِ كَوَاحِدٍ مِنْهُمْ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۷۵] .

۷ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِيَاكُمْ وَ مُجَالَسَةَ الْمُلُوكِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مِنَ الْمَوْتَى قَالَ كُلُّ غَنِيٍّ أَطْعَاهُ غَنَاهُ [مجموعہ ورام ، ج ۲ ، ص ۳۲] .

۸ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِيَاكُمْ وَ مُجَالَسَةَ الْمُلُوكِ وَ أَبْنَاءِ الدُّنْيَا فِي ذَلِكَ ذَهَابُ دِينِكُمْ وَ يَعْقِبُكُمْ نِفَاقًا وَ ذَلِكَ دَاءٌ دَوِي

لَمَّا شَفَاءَ لَهُ وَ يورثُ قَسَاوَةَ الْقَلْبِ وَ يَسْتَلْبِكُمْ الْخُشُوعَ وَ عَلَيْكُمْ بِالْأَشْكَالِ مِنَ النَّاسِ وَ الْأَوْسَاطِ مِنَ النَّاسِ فَعِنْدَهُمْ تَجِدُونَ مَعَادِنَ الْجَوَاهِرِ [بحار الأنوار ، ج ٧٢ ، ص ٣٦٧] .

٩_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جَانِبُوا الْأَشْرَارَ وَ جَالِسُوا الْأَخْيَارَ [غررالحكم ، ص ٤٣١] .

١٠_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَلَطَهُ أَبْنَاءُ الدُّنْيَا تَشِينُ الدِّينَ وَ تَضَعِفُ الْيَقِينَ [غررالحكم ، ص ١٣٧] .

١. محاسبه و بازنگری

١. اهمیت محاسبه

و جوب محاسبه : وَ لَتَنْظُرَنَّ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ [حشر/ ١٨] .

ستایش الهی از اهل محاسبه : رِجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَ لَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [نور/ ٣٧] .

به گفته حضرت علی (ع) : قَدْ نَشَرُوا دَوَائِرَ أَعْمَالِهِمْ وَ فَرَعُوا لِمُحَاسَبَتِهِ أَنْفُسَهُمْ عَلَى كُلِّ صَغِيرَةٍ وَ كَبِيرَةٍ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٢٢] .

مراد کسانی هستند که از خود محاسبه می کنند.

انگیزه محاسبه : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَلَامَةُ الْمُؤْمِنِ أَنْ أَيْقَنَ بِأَنَّ الْحِسَابَ حَقٌّ فَحَاسَبَ نَفْسَهُ [بحار الأنوار ، ج ١ ، ص ١٢١] .

محاسبه جزء برنامه های رسمی باشد : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَلَى الْعَاقِلِ مَا لَمْ يَكُنْ مَغْلُوبًا أَنْ تَكُونَ لَهُ سَاعَاتٌ سَاعَةٌ يَنَاجِي فِيهَا رَبَّهُ وَ سَاعَةٌ يَحَاسِبُ فِيهَا نَفْسَهُ وَ.... [وسائل الشیعه ، ج ١٦ ، ص ٩٦] .

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَحَاسِبْ نَفْسَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ فَإِنَّ عَمَلًا حَسَنًا اسْتَرَادَ اللَّهُ وَ إِنَّ عَمَلًا سَيِّئًا اسْتَعْفَرَ اللَّهُ مِنْهُ وَ تَابَ إِلَيْهِ [کافی ، ج ٢ ، ص ٤٥٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لَا يَكُونُ الْعَبْدُ مُؤْمِنًا حَتَّى يَحَاسِبَ نَفْسَهُ أَشَدَّ مِنْ مُحَاسَبَتِهِ الشَّرِيكَ شَرِيكُهُ وَ السَّيِّدِ عَبْدَهُ [وسائل الشیعه ، ج ١٦ ، ص ٩٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص)

حَاسِبُوا أَنْفُسَكُمْ قَبْلَ أَنْ تُحَاسِبُوا وَ زُنُوهَا قَبْلَ أَنْ تُوزَنُوا وَ تَجَهَّزُوا لِلْعَرْضِ الْأَكْبَرِ [وسائل الشيعة ، ج ۱۶ ، ص ۹۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ رَيْحٌ وَ مَنْ غَفَلَ عَنْهَا خَسِرَ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۰۸] .

داستان پیامبرص :

لحظات آخر عمر در حال تب سخت چند بار چشمانش را باز و به علیفرمود : ۷ درهم از فقر است سریع پردازید و فرمود : ما ظن محمد بالله لو لقي الله و هذه عنده [فروغ ابدیت ، ج ۲ ، ص ۵۰۰] .

و همچنین بالای منبر فرمود : هر کس به گردن من حقی دارد امروز ادا کنم که فردا سخت است. شخصی گفت یا رسول الله ص در فلان جنگ برای منظم کردن صفوف چوبی را... که داستان مشهوری است.

۲. آثار محاسبه

۱. مثبت

برکات و آثار محاسبه :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ وَقَفَّ عَلَى عُيُوبِهِ وَ أَحْيَاطَ بِذُنُوبِهِ وَ اسْتَقَالَ الدُّنُوبَ وَ أَصْلَحَ الْعُيُوبَ [غررالحکم ، ص ۲۳۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ سَعِدَ [غررالحکم ، ص ۲۳۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَنْ تَعَاهَدَ نَفْسَهُ بِالْمَحَاسِبِ أَمِنَ فِيهَا الْمُدَاهَنَةَ [غررالحکم ، ص ۲۳۶] .

کنترل نفس : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) قِيدُوا أَنْفُسَكُمْ بِمَحَاسِبِهَا وَ امْلِكُوهَا بِمُخَالَفَتِهَا [غررالحکم ، ص ۲۳۶] .

غفلت زدایی : نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ [حشر/ ۱۹] .

آمادگی :

وَ لَتَنْظُرَنَّ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ [حشر/ ۱۸] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) ابْنُ آدَمَ إِنَّكَ مَيِّتٌ وَ مَبْعُوثٌ وَ مَوْقُوفٌ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ فَأَعِدَّ جَوَاباً [وسائل الشيعة ، ج ۱۶ ، ص ۹۶] .

سعادت یابی : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَسْعَدَ

النَّاسِ مَنِ انْتَدَبَ لِمَحَاسِبِهِ نَفْسِهِ [غررالحكم ، ص ٢٣٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَا أَبَا ذَرٍّ حَاسِبْ نَفْسَكَ قَبْلَ أَنْ تُحَاسِبَ فَإِنَّهُ أَهْوَنُ لِحِسَابِكَ غَدًا [أمالي طوسی ، ص ٥٣٣] .

از همه زرننگ تر و باهوش تر : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَكْبَسُ الْكَيْسِينَ مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ [وسائل الشيعة ، ج ١٦ ، ص ٩٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَنْ ذَمَّ نَفْسَهُ أَصْلَحَهَا [غررالحكم ، ص ٢٣٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَنْ مَدَحَ نَفْسَهُ [فقد] ذَبَحَهَا [غررالحكم ، ص ٣٠٧] .

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ [زمر/٥٣] .

بازگشت به خویشتن و سؤال از خود یکی از راه های تکامل است.

وَ مَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ مَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَ نَطْمَعُ أَنْ يَدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ [مائده/٨٤] .

٢. آثار سوء ترک محاسبه

محاسبه نفس : قَالَ الصَّادِقُ (ع) مَنْ لَمْ يَجْعَلْ (نَفْسَهُ لَهُ) مِنْ نَفْسِهِ وَاعِظًا فَإِنَّ مَوَاعِظَ النَّاسِ لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُ شَيْئًا [أمالی مفید ، ص ٢٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) قَالَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ أَيَّمَا عَيْدٍ أَطَاعَنِي لَمْ أَكُلْهُ إِلَىٰ غَيْرِي وَ أَيَّمَا عَيْدٍ عَصَانِي وَ كَلَّتُهُ إِلَىٰ نَفْسِي ثُمَّ لَمْ أَبَالِ فِي أَيِّ وَادٍ هَلَكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٤٠٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ رِيحَ وَ مَنْ غَفَلَ عَنْهَا خَسِرَ [نهج البلاغه ، حکمت ٢٠٨] .

خطرات غفلت و عدم محاسبه :

فَأَنسَاهُمْ أَنفُسَهُمْ [حشر/١٩] .

إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ [يوسف/٥٣] .

وَ أَنذَرَهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَ هُمْ فِي غَفْلَةٍ

وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ [مريم/ ٣٩] .

أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ [زمر/ ٥٦] .

إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَزْجُونَ حِسَابًا [نبأ/ ٢٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) الثَّمَةُ بِالنَّفْسِ مِنْ أَوْثَقِ فُرْصِ الشَّيْطَانِ [غررالحكم ، ص ٢٣٥] .

وَلَا تُطِيعُ مَنْ أَعْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا [كهف/ ٢٨] .

محاسبات و بازنگری های غیرقابل جبران :

يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ [زخرف/ ٣٨] .

يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَ أَطَعْنَا الرَّسُولَ [احزاب/ ٦٦] .

يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا [نساء/ ٧٣] .

يَا لَيْتَنِي لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّي أَحَدًا [كهف/ ٤٢] .

يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا [فرقان/ ٢٧] .

يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا [فرقان/ ٢٨] .

يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوْتِ كِتَابِيهِ [حاقه/ ٢٥] .

يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا [نبأ/ ٤٠] .

يَا لَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي [فجر/ ٢٤] .

يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ [حاقه/ ٢٧] .

٣. عوامل تشويق به محاسبه

اولا : اگر ما غافل باشیم. مورد غفلت نیستیم.

ما يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ [ق/ ١٨] .

نَكُتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَرَهُمْ [يس/ ١٢] .

إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ [جاثيه/ ٢٩] .

وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ كَرَامًا كَاتِبِينَ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ [انفطار/ ١٢-١٠] .

وَ كُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ وَ كُلُّ صَغِيرٍ وَ كَبِيرٍ مُّشْتَطَرٌ [قمر/ ٥٣-٥٢] .

ثانياً : پیامبر اکرم صو امامان معصوم علیهم السلام کار ما را می بینند. فسیری اللہ عملکم و رسوله و المؤمنون [توبه/ ١٠٥] .

پیامبر اکرم صبه عمار فرمود : أما بعد وفاتی فاتقوا الله و أحسنوا

الصلاه على و على اهل بيتي فانكم تعرضون على بأسمائكم و أسماء آبائكم فإن يكن خير حمدت الله و إن يكن سوى ذلك استغفرت الله لذنوبكم [بحار الأنوار ، ج ٢٣ ، ص ٣٥٣] .

ثالثا : بهره گیری از برکات و جبران مافات لازم است.

٤. روش محاسبه

اولا : خلوت کند : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَا أَحَقَّ الْإِنْسَانَ أَنْ تَكُونَ لَهُ سَاعَةٌ لَا يَشْغَلُهُ [عَنْهَا] شَاغِلٌ يَحَاسِبُ فِيهَا نَفْسَهُ فَيَنْظُرُ فِيهَا اِكْتَسَبَ لَهَا وَ عَلَيْهَا فِي لَيْلِهَا وَ نَهَارِهَا [غررالحكم ، ص ٢٣٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَنْ ذَمَّ نَفْسَهُ أَصْلَحَهَا [غررالحكم ، ص ٢٣٩] .

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْعَسِيكِرِي (ع) سَأَلَ رَجُلٌ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ كَيْفَ يَحَاسِبُ نَفْسَهُ قَالَ إِذَا أَصْبَحَ ثُمَّ أَمْسَى رَجَعَ إِلَى نَفْسِهِ وَ قَالَ يَا نَفْسِي إِنَّ هَذَا يَوْمٌ مَضَى عَلَيْكَ لَا يَعُودُ إِلَيْكَ أَبَدًا وَ اللَّهُ يَسْأَلُكَ عَنْهُ بِمَا أَفْنَيْتَهُ فَمَا الَّذِي عَمِلْتَ فِيهِ أَ ذَكَرْتَ اللَّهَ أَمْ حَمَدْتَهُ " :
حق الله " أَ قَضَيْتَ حَوَائِجَ مُؤْمِنٍ فِيهِ أ نَفْسَتْ عَنْهُ كَرَاهَةً أ حَفِظْتَهُ بِظَهْرِ الْغَيْبِ فِي أَهْلِهِ وَ وُلْدِهِ أ حَفِظْتَهُ بَعِيدَ الْمَوْتِ فِي مُخْلَفِيهِ أ كَفَفْتَ عَنْ غِيْبِهِ أَخٍ مُؤْمِنٍ أَعْنَتَ مُسْلِمًا مَا الَّذِي صَنَعْتَ فِيهِ فَيَذَكُرُ مَا كَانَ مِنْهُ فَإِنْ ذَكَرَ أَنَّهُ جَرَى مِنْهُ خَيْرٌ حَمِدَ اللَّهَ وَ كَبَّرَهُ عَلَى تَوْفِيقِهِ وَ إِنْ ذَكَرَ مَعْصِيَةً أَوْ تَقْصِيرًا اسْتَغْفَرَ اللَّهَ وَ عَزَمَ عَلَى تَرْكِ مُعَاوَدَتِهِ [وسائل الشيعة ، ج ١٦ ، ص ٩٨] .

اگر انجام داده شکر کند.

اگر انجام نداده با استغفار و عزم بر ترک و با صلوات بر محمد و آل محمد (ص) عذرخواهی کند. در پایان حدیث می خوانیم ، اینگونه خطاب می شود ،

من تو را بخشیدم چون با محمد و آل محمد صدوست بودی.

چگونه محاسبه کنیم؟

قَالَ الصَّادِقُ (ع) إِذَا أُوَيْتَ إِلَى فِرَاشِكَ فَانظُرْ مَا سَلَكْتَ فِي بَطْنِكَ وَ مَا كَسَبْتَ فِي يَوْمِكَ وَ اذْكَرْ أَنَّكَ مَيِّتٌ وَ أَنَّ لَكَ مَعَادًا [بحار الأنوار ، ج ۶۸ ، ص ۲۶۷] .

قَالَ الكَاظِمُ (ع) لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَحَاسِبْ نَفْسَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ فَإِنَّ عَمَلَ حَسَبِنَا اسْتَرَادَ اللَّهُ وَ إِنَّ عَمَلَ سَيِّئًا اسْتَعْفَرَ اللَّهُ مِنْهُ وَ تَابَ إِلَيْهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۴۵۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَا أَحَقَّ الْإِنْسَانَ أَنْ تَكُونَ لَهُ سَاعَةٌ لَا يَشْعَلُهُ [عَنْهَا] شَاغِلٌ يَحَاسِبُ فِيهَا نَفْسَهُ فَيَنْظُرُ فِيهَا كَتَسَبَ لَهَا وَ عَلَيْهَا فِي لَيْلِهَا وَ نَهَارِهَا [غرر الحکم ، ص ۲۳۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَا أَبَا ذَرٍّ لَا يَكُونُ الرَّجُلُ مِنَ الْمُتَّقِينَ حَتَّى يَحَاسِبَ نَفْسَهُ أَشَدَّ مِنْ مُحَاسَبَةِ الشَّرِيكِ شَرِيكُهُ فَيَعْلَمُ مِنْ أَيْنَ مَطَعُمُهُ وَ مِنْ أَيْنَ مَشْرُبُهُ وَ مِنْ أَيْنَ مَلْبَسُهُ أَمْ مِنْ حَلَالٍ أَوْ مِنْ حَرَامٍ [وسائل الشيعه ، ج ۱۶ ، ص ۹۸] .

برخورد با خوبی ها : وَ إِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنِ مِنْهَا [نساء / ۸۶] .

برخورد با بدی ها : وَ يَذَرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ [رعد / ۲۲] .

إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذَهَبْنَ السَّيِّئَاتِ [هود / ۱۱۴] .

داستان :

آیت الله العظمی بروجردی نذر داشتند که هر گاه نسبت به طلاب پر خاش داشته باشند فردای آن روز روزه بگیرند.

امام خمینی (ره) : مراحل محاسبه نفس : الف) مشارطه ب) مراقبه ج) محاسبه امام خمینی (ره) : جناب عارف بزرگوار و شیخ عالی مقدار ما (آیت الله شاه آبادی) می فرمودند : مواظبت نسبت به آیات شریفه آخر سوره حشر از آیهها الَّذِينَ آمَنُوا

اتَّقُوا اللَّهَ وَ لْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَ اتَّقُوا اللَّهَ [حشر/ ۱۸].

در اصلاح نفس خیلی مؤثر است.

وَ لْتَنْظُرْ = محاسبه

تذکر ۱ _ محاسبه در آیه فوق بین دواً اتَّقُوا اللَّهَ آمده است و شاید بتوان گفت بر اهمیت موضوع دلالت دارد.

تذکر ۲ _ فراموشی از مبدأ و معاد باعث غفلت است.

وَ لْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ [حشر/ ۱۸].

آیه بعد: وَ لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ [حشر/ ۱۹].

کارنامه آخر سال:

دینی: نماز، روزه و...

زبان: چه گفتیم.

جغرافیا: کجا رفته ایم، مدرسه فرزندان، منزل بستگانمان، یتیمان و...

حساب: کم کاری، کم فروشی، خمس، زکات، صدقات و...

هنر: هنر شما در جذب.

اخلاق: با خانواده، با همکار، با همسایه، با مردم، با اقلیت های مذهبی و...

نقاشی: چه نقشی داشتیم، اگر نقشه حرکات ما را نشان دهند چه تصویری خواهد داشت.

تاریخ: در چه تاریخ چه کردیم، در زمان های با ارزش چه کردیم.

اجتماعی و سیاسی: طرفدار چه کسی بودیم و به چه دلیل. وعده ها، شعارها، مقام و مدال ها به چه دلیل و از کجا آمد.

اقتصاد:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ جَانِبَ [حاسب] الْإِخْوَانَ عَلِيَّ كُلِّ ذَنْبٍ قَلَّ أَصْدِقَائِهِ [غررالحکم، ص ۴۲۲].

۵. مجاسبه در قیامت

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) إِنِّي نَظَرْتُ فِي كِتَابِ لِعَلِي (ع) فَوَجَدْتُ فِيهِ أَنَّ زِنَةَ كُلِّ امْرِئٍ وَقَدْرُهُ مَعْرِفَتُهُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَحَاسِبُ الْعِبَادَ عَلَى قَدْرِ مَا آتَاهُمْ مِنَ الْعُقُولِ فِي دَارِ الدُّنْيَا [بحار الأنوار، ج ١ ص ١٠٦].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص)

ثلاث من كن فيه حاسبه الله حسابا يسيرا و أدخله الجنة برحمته قالوا و ما هي يا رسول الله قال تُعْطَى مَنْ حَرَمَكَ وَ تَصِلُ مَنْ قَطَعَكَ وَ تَغْفُو عَمَّنْ ظَلَمَكَ [بحار الأنوار ، ج ٧ ، ص ٩٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) إِذَا أَرَادَ بَعْدَ شَرِّ حَاسِبِهِ عَلَى رِئُوسِ النَّاسِ وَ بَكَتِهِ وَ أَعْطَاهُ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ [بحار الأنوار ، ج ٧ ، ص ٣٢٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص أَحَبُّ عَلِيًّا أَعْطَاهُ اللَّهُ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ وَ حَاسِبُهُ حِسَابَ الْأَنْبِيَاءِ [بحار الأنوار ، ج ٢٧ ، ص ١١٤] .

كسانی بی حساب به بهشت می روند و کسانی بی حساب به دوزخ.

به گفته روایات؛ رهبر ستمگر ، تاجر دروغگو ، پیرمرد زناکار ، عالم سوء ، و مشرکین و کفار بی حساب به دوزخ می روند.. [میزان الحکمه] .

چگونگی حساب :

وَ الَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَ يَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ [رعد/٢١] .

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا [انشقاق/٧-٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) اقنع بما أوتيته يخف عليك الحساب [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ١٨٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) حسن خلقك يخفف الله حسابك [أمالي صدوق ، ص ٢٩٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) ثلاث من كن فيه حاسبه الله حسابا يسيرا و أدخله الجنة برحمته قالوا و ما هي يا رسول الله قال تُعْطَى مَنْ حَرَمَكَ وَ تَصِلُ مَنْ قَطَعَكَ وَ تَغْفُو عَمَّنْ ظَلَمَكَ [بحار الأنوار ، ج ٧ ، ص ٩٦] .

قَالَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ (ع) إِذَا جَمَعَ اللَّهُ الْأَوْلِيَيْنِ وَ الْآخِرِينَ يَنَادِي مُنَادٍ أَيُّ الصَّابِرُونَ لِيَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ الْخَبَرِ [بحار الأنوار ، ج ٧٩ ، ص ١٣٨] .

قَالَ

أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) اذْفَعْ إِلَى حِسَابِكَ وَاعْلَمْ أَنَّ حِسَابَ اللَّهِ أَكْبَرُ مِنْ حِسَابِ النَّاسِ [نهج البلاغه ، نامه ٤٠] .

همین که مسئول گرفتن زکات نزد پیامبر صآمد ، حاسبه

وَ قِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ [صافات/ ٢٤] .

فَلَنَسْئَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَ لَنَسْئَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ [اعراف/ ٦] .

لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ وَ إِن تَبَدُّوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَ يَعْذِّبُ مَن يَشَاءُ وَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ [بقره/ ٢٨٤] .

٦ _ اصل مجازات :

ثُمَّ تُوفَى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَ هُمْ لَا يَظْلَمُونَ [بقره/ ٢٨١] .

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَهُ [مدثر/ ٣٨] .

٧ _ اصل توبه :

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعاً إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ [زمر/ ٥٣] .

١. محبت

١. اهمیت محبت در روایات

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَحَبَّ لِلَّهِ وَ أَبْغَضَ لِلَّهِ وَ أَعْطَى لِلَّهِ فَهُوَ مِمَّنْ كَمَلَ إِيمَانُهُ [کافی ، ج ٢ ، ص ١٢٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَدُّ الْمُؤْمِنِ لِلْمُؤْمِنِ فِي اللَّهِ مِنْ أَكْبَرِ شُعَبِ الْإِيمَانِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ فِي اللَّهِ وَ أَبْغَضَ فِي اللَّهِ وَ أَعْطَى فِي اللَّهِ وَ مَنَعَ فِي اللَّهِ فَهُوَ مِنْ أَصْفِيَاءِ اللَّهِ [کافی ، ج ٢ ، ص ١٢٥] .

و فی حدیث : قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : فَيَقَالُ لَهُمْ اذْهَبُوا إِلَى الْجَنَّةِ بِغَيْرِ حِسَابٍ قَالَ فَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ فَيَقُولُونَ إِلَى أَيْنَ فَيَقُولُونَ إِلَى الْجَنَّةِ بِغَيْرِ حِسَابٍ قَالَ فَيَقُولُونَ فَأَيَّ ضَرْبٍ أَنْتُمْ مِنَ النَّاسِ فَيَقُولُونَ نَحْنُ الْمُتَحَيِّبُونَ فِي اللَّهِ قَالَ فَيَقُولُونَ وَ أَى شَيْءٍ كَانَتْ أَعْمَالُكُمْ قَالُوا كُنَّا نُحِبُّ فِي اللَّهِ

وَبُغِضَ فِي اللَّهِ [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۲۶] .

عن ابی عبد الله (ع) : قَالَ الصَّادِقُ (ع) كُلُّ مَنْ لَمْ يَحِبَّ عَلِيَّ الدِّينِ وَ لَمْ يَبْغِضْ عَلِيَّ الدِّينِ فَلَا دِينَ لَهُ [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۲۷] .

و در صحیفه سجادیه می خوانیم :

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ وَ أَتْبَاعَ الرُّسُلِ وَ مَصِيْدِقُوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ بِالْغَيْبِ عِنْدَ مُعَارَضِهِ الْمُعَانِدِينَ لَهُمْ بِالتَّكْذِيبِ وَ الْإِشْتِيَاقِ إِلَى الْمُرْسَلِينَ بِحَقَائِقِ الْإِيمَانِ فِي كُلِّ دَهْرٍ وَ زَمَانٍ أَرْسَلْتَ فِيهِ رَسُوْلًا وَ أَقَمْتَ لِأَهْلِهِ دَلِيْلًا مِنْ لَدُنْ آدَمَ إِلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ مِنْ أُمَّةِ الْهُدَى ، وَ قَادَهُ أَهْلُ التَّقَى ، عَلَيَّ جَمِيْعِهِمُ السَّلَامُ ، فَادْكُرْهُمْ مِنْكَ بِمَغْفِرَةٍ وَ رِضْوَانٍ . [صحیفه سجادیه ، دعای ۴] .

قَالَ أَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ (ع) : أَشْرَفَ الشَّيْمِ رَعَايَةَ الْوَدِّ [غررالحكم ، ص ۴۱۳] .

قال رسول الله (ص) : ما ضاق مجلس بمتحائين . [كنز ، ۲۴۶۷۴] .

قَالَ أَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ (ع) : أَفْضَلَ النَّاسِ مِنْهُ مَنْ بَدَأَ بِالْمُودَةِ [غررالحكم ، ص ۴۱۳] .

قَالَ أَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ (ع) : فِي الضِّيْقِ وَ الشَّدَةِ يَظْهَرُ حَسَنُ الْمُودَةِ [غررالحكم ، ص ۴۲۴] .

۲. عوامل محبت زا

معمولاً ریشه محبت ها به حب ذات بر می گردد چون خودم را دوست دارم کسانی که به من لطف کرده اند را نیز دوست دارم یا به کسانی که امید لطف در آینده دارم عشق می ورزم.

در این باره است : قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : إِنْ النَّاسَ عَبِيدَ الدُّنْيَا [تحف العقول ، ص ۲۴۵] .

گاهی محبت به خاطر کمالی است که انسان مشاهده می کند ، بدون توجه به سود و زیان خودمان.

قَالَ أَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ

(ع) : صبرت على عذابك فكيف أصبر على فراقك [مصباح المتعجب ، ص ٨٤٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا عِبَدْتِكَ خَوْفًا مِنْ نَارِكَ وَلَا شَوْقًا إِلَى جَنَّتِكَ بَلْ وَجَدْتِكَ أَهْلًا لِلْعِبَادَةِ فَعِبَدْتِكَ [عوَالِي اللَّالِي ، ج ٢ ، ص ١١] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ (ص) يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَّمَنِي شَيْئًا إِذَا أَنَا فَعَلْتُهُ أَحَبَّنِي اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ وَأَحَبَّنِي أَهْلُ الْأَرْضِ قَالَ ارْغَبْ فِيمَا عِنْدَ اللَّهِ يَجِبُكَ اللَّهُ وَارْهَدْ فِيمَا عِنْدَ النَّاسِ يَجِبُكَ النَّاسُ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ٣٧٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ أُولَى الْأَلْبَابِ الَّذِينَ عَمِلُوا بِالْفِكْرِ حَتَّى وَرثُوا مِنْهُ حُبَّ اللَّهِ فَإِنَّ حُبَّ اللَّهِ إِذَا وَرثَهُ الْقَلْبُ اسْتِضَاءً بِهِ وَاسْرِعْ إِلَيْهِ اللَّطْفُ [كَفَايَةُ الْأَثَرِ ، ص ٢٥٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بِحَسَنِ الْعَشْرِه تَدُومُ الْمَوَدَّةُ [غُررُ الْحَكْمِ ، ص ٤٣٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْبَشَاشَةُ جِبَالَةٌ الْمَوَدَّةِ [نَهْجُ الْبَلَاغَةِ ، حَكْمَتُ ٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : ثَلَاثَةٌ تَوَرَّثُ الْمَحَبَّةَ الدِّينَ وَالتَّوَضُّعَ وَالبَدَلَ [تحف العقول ، ص ٣١٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثَلَاثٌ يُوْجِبُنَ الْمَحَبَّةَ حَسْنَ الْخَلْقِ وَحَسْنَ الرَّفْقِ وَالتَّوَضُّعَ [غُررُ الْحَكْمِ ، ص ٢٥٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ لَانَ عَوْدُهُ كَثَفَتْ أَغْصَانُهُ [نَهْجُ الْبَلَاغَةِ ، حَكْمَتُ ٢١٤] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : الْبِشْرُ الْحَسَنُ وَطَلَّاقُهُ الْوَجْهَ مَكْسِبُهُ لِلْمَحَبَّةِ وَقُرْبُهُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَعُبُوسُ الْوَجْهِ وَسُوءُ الْبِشْرِ مَكْسِبُهُ لِلْمَقْتِ وَبُعْدُ مِنَ اللَّهِ [تحف العقول ، ص ٢٩٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثَلَاثٌ خِصَالٌ تَجْتَلِبُ بِهِنَّ الْمَحَبَّةَ الْإِنصَافَ فِي الْمَعَاشِرَةِ وَالمَوَاسَاةَ فِي الشَّدَةِ وَالانطِوَاعَ وَالرَّجُوعَ إِلَى

قلب سلیم [کشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۳۴۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بِالتَّوَدُّدِ تَكُونُ الْمَحَبَّةُ [غررالحکم ، ص ۴۱۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سَبَبُ الْإِثْتِلافِ الْوَفَاءُ [غررالحکم ، ص ۴۳۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا اجْتَرَّ مَوَدَّةَ النَّاسِ إِلَى نَفْسِهِ فَحَدَّ ثَمَّ بِمَا يَعْرِفُونَ وَ تَرَكَ مَا يَنْكُرُونَ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۲۵] .

۳. محبت هدیه الهی در فطرت انسان

۱- انسان طبعاً و فطره نیاز به محبت دارد ، نوزادی که نه غذا و نه آب می خواهد باز گریه می کند به خاطر این که تنها است و کسی او را بغل نمی کند.

۲- تا آن جا که از تاریخ سراغ داریم وجود زندان در زمان های گذشته و در میان بشر مطرح بوده و این عذاب جز دوری از انس و محبت با دیگران نیست.

۳- حتی علاقه به دیار و خانه یکی از حقوق طبیعی بشر و کسانی که از این انس محروم شده مظلوم اند. الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ [حشر / ۸] .

۴- برخلاف تصور عده ای که فکر می کنند انس و محبت بر اثر نیاز بشر به یکدیگر است ، مشاهده می کنیم حتی آنهایی که از هر جهت در رفاه و آسایش بسر می برند باز هم از تنهایی احساس ناراحتی می کنند.

۵- اسلام هم که دینی است فطری ، درباره این مسئله نظراتی دارد و این کشش و نیاز درونی را راهنمائی و تعدیل می کند.

۶- معمولاً محبتها و علاقه ها بستگی به مقدار رشد و شعور و علم و آگاهی دارد.

نوزاد به اسباب بازی ، جوان به تجمل و شهوت ، بزرگسالان به رفاه و ریاست طلبی.

۴. تمثیل های تربیتی محبت

از محبت تلخها شیرین شود

از محبت مسها زرین شود

از محبت دردها صافی شود

از محبت دردها شافی شود

از محبت سجن گلشن می شود

بی محبت روضه گلخن می شود

از محبت نار ، نوری می شود

از محبت دیو حوری می شود

از محبت حزن شادی می شود

از محبت غول هادی می شود

از محبت نیش نوشی می شود

از محبت شیر موشی می شود

از محبت مرده زنده می شود

از محبت شاه بنده می شود

[کودک ، ج ۲ ، ص ۱۶۱] .

۵. محبت در کلام امیرالمؤمنین (ع)

قال علی (ع) : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمَوَدَّةُ قَرَابَةٌ مُسْتَفَادَةٌ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۱۱] .

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) : الْقَرِيبُ مَنْ قَرَّبَتْهُ الْمَوَدَّةُ وَإِنْ بَعِيدَ نَسَبُهُ وَابْعِيدُ مَنْ بَعَدَتْهُ الْمَوَدَّةُ وَإِنْ قُرْبَ نَسَبُهُ لَا شَيْءَ أَقْرَبُ إِلَى شَيْءٍ مِنْ يَدٍ إِلَى جَسَدٍ وَإِنَّ الْيَدَ تَعْلُ فَتُقَطَّعُ وَتُقَطَّعُ فَتُحَسَّمُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۴۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمَوَدَّةُ إِحْدَى الْقَرَابَاتَيْنِ [غررالحکم ، ص ۴۱۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمَوَدَّةُ أَقْرَبُ رَحِمٍ [غررالحکم ، ص ۴۱۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَقْرَبُ الْقَرَبِ مَوَدَاتُ الْقُلُوبِ [غررالحکم ، ص ۴۱۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمَوَدَّةُ نَسَبٌ [غررالحکم ، ص ۴۱۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْقَرَابَةُ إِلَى الْمَوَدَّةِ أَحْوَجُ مِنَ الْمَوَدَّةِ إِلَى الْقَرَابَةِ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۰۸] .

۶. محبت یک رابطه طرفینی است

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَا نَوْفُ ارْحَمِ تُرْحَمَ [أمالي صدوق ، ص ٢٠٩].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِذَا أَحْبَبْتَ رَجُلًا فَأَخْبِرْهُ بِذَلِكَ فَإِنَّهُ أَثْبَتُ لِلْمَوَدَّةِ بَيْنَكُمَا [كافي ، ج ٢ ، ص ٦٤٤].

فيما اوحى الله تعالى الى داود : يا داود ابلغ اهل ارضى انى حبيب من احبني و جليس من جالسنى و و مونس لمن آنس
بذكرى و صاحب لمن صاحبنى و مختار لمن اختارنى و مطيع لمن اطاعنى ما احبني احد اعلم ذلك يقينا من قلبه إلا قبلته
لنفسى و احييته حياه لا يتقدمه احد من خلقى من طلبنى بالحق وجدنى و من طلب غيرى لم يجدنى فافضوا يا اهل الأرض ما
أنتم عليه من غرورها و هلموا إلى كرامتى و مصاحبتى و مجالستى و

مونستی و آنسوا بی اوانسکم و أسارع إلى محبتکم [مسکن الفؤاد ، ص ۱۷] .

أوحى الله تعالى إلى بعض الصديقين أنّ لى عبادا من عبادى يحبونى و أحبهم و يشتاقون إلى و أشتاق إليهم و يذكرونى و أذكرهم فإن أخذت طريقتهم أحببتك و إن عدلت عنهم مقتك فقال يا رب و ما علامتهم قال يراعون الظلال بالنهار كما يراعى الشفيق غنمه و يحنون إلى غروب الشمس كما يحن الطير إلى أوكارها عند الغروب فإذا جنهم الليل و اختلط الظلام و فرشت المفارش و نصبت الأسره و خلى كل حبيب بحبيبه نصبوا إلى أقدامهم و افترشوا إلى وجوههم و ناجونى بكلامى و تملقونى بأنعامى ما بين صارخ و باك و ما بين متأوه و شاك و بين قائم و قاعد و بين راع و ساجد بعينى ما يتحملون من أجلى و بسمعى ما يشكون من حبى أقل ما أعطيهم ثلاثا الأول أقذف من نورى فى قلوبهم فيخبرون عنى كما أخبر عنهم و الثانى لو كانت السماوات و الأرضون و ما فيهما فى موازينهم لاستقلتها لهم و الثالث أقبل بوجهى عليهم أفترى من أقبلت بوجهى عليه أيعلم ما أريد أن أعطيه [مسکن الفؤاد ، ص ۱۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): قال الله ما تحبب إلى عبدى بشيء أحب إلى مما افترضته عليه و أنه ليتحجب إلى بالنافله حتى أحبه فإذا أحببته كنت سمعه الذى يسمع به و بصره الذى يبصر به و لسانه الذى ينطق به و يده التى يبطش بها و رجله التى يمشى بها إذا دعانى أحبته و إذا سألتنى أعطيته [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۲۹۱] .

۷. یک داستان در فنای در محبوب

"داستان خيشمه در جنگ بدر"

پدر

: من می روم تو بمان.

پسر: من می روم تو بمان.

قرعه به نام پسر درآمد. رفت و شهید شد. پدر بعداً از پیامبر (ص) درخواست کرد دعا کند او شهید شود. دعا کرد و او بود تا در جنگ احد شهید شد.

- اما خدای محمد زنده است و هرگز نمی میرد.

مرد انصاری: پیغمبر مرا فرستاد خبر تو را برایش ببرم.

- سلام مرا به پیغمبر برسان و بگو خدا به تو بهترین پاداش ها را بدهد و به رزمندگان بگو سعد می گوید: عذری نزد خدا نخواهید داشت اگر به پیغمبر شما آسیبی برسد و شما جان در بدن داشته باشید. در همین حین بود شهید شد. [۱۰۵ "دعای مستجاب"]

خدایا مرا به خاندانم برگردان. عمرو بن الجموح لنگ، می خواهد به جبهه برود.

خویشاوندان: اولاً تو عذر شرعی داری، ثانیاً چهار پسر دلاورت در رکابند.

عمرو: به همان دلیل که فرزندانم آرزوی سعادت داشتند من نیز دارم. من پیش شما بمانم؟

پیامبر: مانعش نشوید، آرزوی شهادت دارد، شاید خدا نصیبش کند.

زن عمرو با سه جنازه به طرف مدینه می رود (هند نام دارد)

عایشه: چه خبر؟

هند: الحمد لله پیغمبر سلامت است غمی نداریم.

عایشه: این جنازه های از کیست؟

هند: برادرم، پسر من، شوهرم.

هند: یا رسول الله! شتر من به طرف احد می رود اما شما به طرف مدینه؟؟؟

پیامبر: آیا شوهرت وقتی به احد می آمد چیزی گفت؟ (زن گفت: دعا کن من بر نگردم و شهید شوم. دعای خالصانه این مرد شهید مستجاب شده).

هند : يا رسول الله از خداوند بخواه من هم پيش آنها بروم.

۸. نقش محبت در خانواده

۱.

الف - سادگی مراسم

ب- جلوگیری از نقش سخن چینان

ج- دلگرمی در فرزندان

د- کم شدن درصد آمار طلاق

ه- عفو از خطاهای یکدیگر

و- تحمل ناملايمات زندگی

۲. راههای ایجاد محبت در خانواده :

الف- آرایش زن

ب- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): قَوْلُ الرَّجُلِ لِلْمَرْأَةِ إِنِّي أُحِبُّكَ لَا يَذْهَبُ مِنْ قَلْبِهَا أَبَدًا [كافي ، ج ۵ ، ص ۵۶۹] .

ج-عاشروهنَّ بِالْمَعْرُوفِ [نساء/ ۱۹] .

د-فَمَتَّعُوهُنَّ وَ سَرَّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا [احزاب/ ۴۹] .

و-وَلَا تُفْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا [بقره/ ۲۳۱] .

۹. نقش محبت در جامعه

۱. در مسائل سیاسی

۱-فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَ شاورْهُمْ فِي الْأَمْرِ [آل عمران/ ۱۵۹] .

۲- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ أَشْعِرُ قَلْبَكَ الرَّحْمَةَ لِلرَّعِيَةِ وَ الْمَحَبَّةَ لَهُمْ وَ اللَّطْفَ بِهِمْ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

۳- قل ما سالتكم من اجر الا الموده فى القربى...

قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ إِنَّ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ [سبأ/ ۴۷] .

۴- رمز پیروزی ملت ایران در انقلاب اسلامی عشق آنها به رهبر بود.

۲. در مسائل اقتصادی

اگر میان کارگر و کارفرما (به جای استثمار و...) محبت حاکم باشد در تولید کار و ذوق و ابتکار و نشاط در کار و صرفه جوئی های لازم انجام می گیرد.

براستی بناء و کارگری و... که صاحب کار را دوست داشته باشند از نظر کمیت و کیفیت و سرعت و دقت و استحکام کار را بهتر انجام می دهند.

در همین انقلاب خدمات مردم به یکدیگر از پشت جبهه بر کسی پوشیده نیست.

۳. در مسائل اجتماعی

محبت در مسائل اجتماعی

۱- وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ

قَتْلِهِمْ يَجُوبُ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَ لَا- يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَ مَنْ يُوَقِّ شَحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [حشر/ ٩] .

٢- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : سُنِلَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ أَحَبَّ النَّاسَ إِلَى اللَّهِ قَالَ أَنْفَعُ النَّاسِ لِلنَّاسِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦٤] .

٣- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَحَبُّ لِأَخِيكَ الْمُسْلِمِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٧٠] .

٤- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ سَيْرُورٌ تُدْخِلُهُ عَلَىٰ مُؤْمِنٍ تَطْرُدُ عَنْهُ جَوْعَتُهُ وَ تَكْشِفُ عَنْهُ كَرْبَتَهُ [وسائل الشيعة ، ج ١٦ ، ص ٣٥٣] .

٥- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَمَّا يَرَى أَحَدُكُمْ إِذَا أَدْخَلَ عَلَىٰ مُؤْمِنٍ سَيْرُورًا أَنَّهُ عَلَيْهِ أَدْخَلَهُ فَقَطُّ بَلٌ وَ اللَّهُ عَلَيْنَا بَلٌ وَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِ اللَّهِ (ص) [كافي ، ج ٢ ، ص ١٨٩] .

١٠. انواع محبت

١. ممدوح

فِيهِ رِجَالٌ يَحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا [توبه/ ١٠٨] .

وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَ الَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ [بقره/ ١٦٥] .

- محبت خدا محبت و عشقى است واقعى و نيروآفرين.

٢. مذموم

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَ تَذَرُونَ الْآخِرَةَ [قيامت/ ٢١-٢٠] .

فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَرَّ ابْتِلَاءُ رَبِّهِ فَأَكْرَمَهُ وَ نَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّى أَكْرَمَنِ وَ أَمَّا إِذَا مَا ابْتِلَاءُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّى أَهَانَنِ كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ وَ لَا تَحَاضُّونَ عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ وَ تَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا وَ تُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا [فجر/ ٢٠-١٥] .

لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أُتُوا وَ يَحِبُّونَ أَنْ يَحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبْنَهُمْ بِمَفَازِهِ مِنَ الْعَذَابِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ

أَلِيمٌ [آل عمران/ ۱۸۸] .

إِنَّ الَّذِينَ يَجُوبُونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ [نور/ ۱۹] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [مائده/ ۵۱] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَيَاكُمُ أَنْ تُوْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِنَّكُمْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ إِنْ يُثَقِّفُوكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَسْئَلُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَالسِّتَنَتَهُمْ بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ [ممتحنه/ ۲-۱] .

يَجُوبُونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ [نور/ ۱۹] .

يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا [فرقان/ ۲۹-۲۸] .

زِينٍ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ [آل عمران/ ۱۴] .

۱۱. ارزش محبوب متناسب با مرز محبت

۱. محبت به خدا

وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ [بقره/ ۱۶۵] .

۱- پیشوایان معصوم علیهم السلام در دعاهاى بلند خود جملاتی را دارند که کشف از عشق و محبتی بس بزرگ می کند. از باب نمونه :

الف- امام سجّاد (ع) در دعای ابوحمزه ثمالی می فرماید : ولئن أدخلتني النار لأخبرن أهل النار بحبي لك

ب- در جای دیگر ضمن مناجات محبین می فرماید : إلهی من ذا الذی ذاق حلاوه محبتک فرام منک بدلا [بحار الأنوار ، ج ۹۱ ، ص ۱۴۸] .

ج- و در جای دیگر :

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : إلهی عَمَّرَنِي مَا كَانَ عُمُرِي بِذِلَّةٍ فِي طَاعَتِكَ ، فَإِذَا كَانَ عُمُرِي مَرْتَعًا لِلشَّيْطَانِ فَأَقْبِضْنِي إِلَيْكَ قَبْلَ أَنْ يَسْبِقَ مَقْتُكَ إِلَيَّ ، أَوْ يَسْتَحْكَمْ غَضْبُكَ عَلَيَّ . صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰ .

د- حضرت قاسم این نوجوان ۱۳ ساله در روز عاشورا به عموی خود امام حسین (ع) می گوید : در نظام یزیدی شهادت (لقاء خدا) نزد من از غسل شیرین تر است .

۲. محبت به اولیاء خدا

اولیاء خدا تا مرز غلو : انزلونا عن الربوبیه

دشمنان در پوست دوستی و نفاق از پیامبر (ص) مبلّغ و معلّم قرآن خواستند . حضرت گروهی را اعزام نموده آنها هم بعضی را کشته و یکی از آنها را سنگباران کردند و دو نفر دیگر را اسیر به مکه و تحویل مشرکان قریش دادند یکی از آنها بنام زید بود که بنا شد بدار آویخته شود . ابوسفیان به او گفت آیا دوست داری که محمّد به جای تو اعدام و تو آزاد می گشتی؟ گفت : خیر حاضرم کشته شوم ولی خاری به پای پیامبر (ص) نرود .

دیگری به نام خیب ، نیز بنا شد اعدام گردد ، که اجازه گرفت دو رکعت نماز گذارد ، بعد گفت : اگر نبود که بگویند از مرگ می ترسد نمازم را طول می دادم و وقتی هم به بالای دار رفت گفت : دلم می سوزد مسلمانی پای دار نیست که به او بگویم سلام مرا به پیامبر (ص) برساند .

خدایا تو سلام مرا به او برسان.

زنی که شوهر و برادر و فرزندش را در یاری پیامبر (ص) در جنگ احد از دست داده بود، مشغول گریه و زنان مدینه هم برای او نوحه سرائی می کردند. پیامبر (ص) از آن جا عبور کرد. این زن فهمید، آمد خدمت آن حضرت و گفت: اکنون که تو را سالم دیدم دیگر شهادت عزیزانم را فراموش می کنم.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ تَوَلَّى آلَ مُحَمَّدٍ وَقَدِمَهُمْ عَلَى جَمِيعِ النَّاسِ بِمَا قَدِمَهُمْ مِنْ قَرَابَةِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَهُوَ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ لِتَوَلِّيهِ آلَ مُحَمَّدٍ لِأَنَّهُ مِنْ الْقَوْمِ بِأَعْيَانِهِمْ وَإِنَّمَا هُوَ مِنْهُمْ بِتَوَلِّيهِ إِلَيْهِمْ وَاتِّبَاعِهِ إِيَّاهُمْ، وَكَذَلِكَ حَكَمَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ " وَ مَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ " (مائده-۵۱) [تفسیر العیاشی، ج ۲، ص ۲۳۱].

: هر که خاندان پیامبر (ص) را دوست بدارد و آن بزرگواران را بر تمام خلق مقدم بدارد از آل محمد (ص) است. [تفسیر صافی].

۳. محبت به اولاد

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ [منافقون/ ۹].

۴. محبت به اقوام

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَ إِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَ مَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [توبه/ ۲۳].

وَ لَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَ إِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَ لَتَكُونَ مِنَ الْخَاسِرِينَ [زمر/ ۶۵].

۵. محبت به دوستان

وَ الَّذِينَ تَبَوَّأُوا الدَّارَ وَ الْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يَحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَ لَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَ يُوَثِّرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ

وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ [حشر/ ۹].

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ [حجرات/ ۱۰].

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا [آل عمران/ ۱۰۳].

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ [فتح/ ۲۹].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَمَرَنِي رَبِّي بِحُبِّ الْمَسَاكِينِ [كافی، ج ۸، ص ۷].

(فی حدیث معراج) يَا أَحْمَدُ مَحَبَّتِي مَحَبَّةُ الْفُقَرَاءِ فَأَذِّنِ الْفُقَرَاءَ وَاقْرَبِ مَجْلِسَهُمْ مِنْكَ وَبَعْدِ الْأَغْنِيَاءِ وَبَعْدِ مَجْلِسِهِمْ فَإِنَّ الْفُقَرَاءَ أَجْبَأئِي [إرشادالقلوب، ج ۱، ص ۲۰۰].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا عَلِيُّ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَهَبَ لَكَ حُبَّ الْمَسَاكِينِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ فَرَضِيَتْ بِهِمْ إِخْوَانًا وَرَضُوا بِكَ إِمَامًا [أمالی صدوق، ص ۵۶۱].

۱۲. حُبُّ الشَّيْءِ يَعْمَى وَيَصْمُ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): حُبُّكَ لِلشَّيْءِ يَعْمَى وَيَصْمُ [من لا يحضره الفقيه، ج ۴، ص ۳۸۰].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): عَيْنُ الْمُحِبِّ عَمِيهِ عَنِ مَعَايِبِ الْمَحْبُوبِ وَآذَنُهُ صَمَاءٌ عَنِ قَبِيحِ مَسَاوِيهِ [غررالحكم، ص ۴۸۱].

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): فِي قَوْلِهِ تَعَالَى "قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا" (يوسف- ۳۰) يَقُولُ قَدْ حَجَبَهَا حُبُّهَا عَنِ النَّاسِ فَلَا تَعْقِلُ غَيْرَهُ وَالْحِجَابُ هُوَ الشَّغَافُ وَالشَّغَافُ هُوَ حِجَابُ الْقَلْبِ [تفسيرالقمي، ج ۱، ص ۳۵۷].

۱۳. بَهْتَرِينَ مَحْبُوبٍ (نَشَانَهُ هِيَ مَحْبُوبٍ وَاقِعِي)

۲- انسان با رسیدن به آنها از نقص به کمال می رسد.

۳- محدود و تمام شدن نیست.

۴- مانع رسیدن به محبوب های دیگر نیست.

۵- منشأ تحرک و شکوفائی هر چه بیشتر انسان است.

۶- منشأ خیر و کمال و برای همه است و مانع دیگران نیست.

۷- اشتیاق به آنها نه تنها پایان ندارد بلکه با نزدیکی و وصول به آنها اشتیاق و دوستی به آنها بیشتر می شود.

۸- محبوبیت او ذاتی است نه مقدمه یا فرع یا تابع محبوب دیگر.

از آن جا که محبوب هم چون فرودگاهی است که بشر را نگاه می دارد و هرچه محبوب محدودتر باشد انسان را محدودتر می کند و انسان قابلیت رشد بس وسیعی دارد، اگر بنا باشد که ما علاقه و عشق بورزیم چرا به جماد، چرا به نبات محدود، چرا به حیوان بی عقل و حتی چرا به هر انسانی، چرا به چیزی نباشد که به انسان رشد دهد. لا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا [اسراء/ ۲۲].

آری انسان اگر به حیّ قیوم عشق نورزد باید هدر رود.

مگر دیگران تاکنون و در آینده به انسان چه داده اند؟ مگر لطف

دیگران می تواند دائمی باشد ، همه جانبه و بی منت باشد؟

- لذا در اسلام محبت به خدا و دین خدا و مردان خدا مورد سفارش است و سایر علاقه ها جز اسارت و پاگیری و محدود کردن انسان چیزی نیست. آری ابراهیم (ع) هم باید فرزندش را ذبح کند ، نه برای اینکه فقط خونش ریخته شود بلکه تا ابراهیم از هر گونه عشقی آزاد گردد.

- در سراسر قرآن دنیا و زینتهای دنیا همه و همه زمانی ارزش دارند که مقدمه باشند نه هدف. انسان بزرگتر از آن است که هدفش زر و زیور دنیا گردد.

أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا [توبه/۳۸] . و اگر هدف شد ، مدفن انسان می گردد.

آب در کشتی هلاک کشتی است ، لیک در بیرون کشتی پستی است.

۱۴. نشانه های محبت واقعی

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ فِيمَا نَجَى اللَّهُ بِهِ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ (ع) أَنْ قَالَ لَهُ يَا ابْنَ عِمْرَانَ كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يَحْسِبُنِي فَإِذَا جَنَّهُ اللَّيْلُ نَامَ عَنِّي أَلَيْسَ كُلُّ مُحِبٍّ يَحِبُّ خَلْوَةَ حَبِيبِهِ هَا أَنَا يَا ابْنَ عِمْرَانَ مُطَّلِعٌ عَلَى أَحْبَائِي إِذَا جَنَّهُمُ اللَّيْلُ حَوَّلْتُ أَبْصَارَهُمْ فِي قُلُوبِهِمْ وَ مَثَلْتُ عُقُوبَتِي بَيْنَ أَعْيُنِهِمْ يَخَاطِبُونِي عَنِ الْمَشَاهِدَةِ وَ يَكَلِّمُونِي عَنِ الْخُضُورِ يَا ابْنَ عِمْرَانَ هَبْ لِي مِنْ قَلْبِكَ الْخُشُوعَ وَ مِنْ بَدَنِكَ الْخُضُوعَ وَ مِنْ عَيْنِكَ الدُّمُوعَ وَ اذْعِنِي فِي ظُلَمِ اللَّيْلِ فَإِنَّكَ تَجِدُنِي قَرِيبًا مُجِيبًا [أمالی صدوق ، ص ۳۵۶] .

۲- قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَ يُغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ [آل عمران/۳۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَحْبَبَكَ نَهَاكَ [غررالحكم ، ص ۴۱۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَحَبَّ شَيْئًا

لَهَجٍ بِذِكْرِهِ [غررالحكم ، ص ٦٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ الْمَوْدَةَ يَعْبُرُ عَنْهَا اللِّسَانُ وَ عَنِ الْمَحَبَةِ الْعَيْنَانُ [غررالحكم ، ص ٤١٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : دَلِيلُ الْحُبِّ إِثَارُ الْمَحْبُوبِ عَلَى مَا سِوَاهُ [مصباح الشريعة ، ص ١١٩] .

١٥. محبت کردن به این گروه ممنوع است

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [مجادله/ ٢٢] .

لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَ لَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَ تُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَ أَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَ ظَاهَرُوا عَلَى إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوهُمْ وَ مَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [ممتحنه/ ٩-٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَسْرَعُ الْمَوَدَاتِ انْقِطَاعًا مَوَدَاتُ الْأَشْرَارِ [غررالحكم ، ص ٤٣١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَوْدَةُ الْحَمَقِيِّ تَزُولُ كَمَا يَزُولُ السَّرَابُ وَ تَقْشَعُ كَمَا يَقْشَعُ الضَّبَابُ [غررالحكم ، ص ٧٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَوْدَةُ الْجَهَالِ مُتَغَيِّرَةٌ الْأَحْوَالُ وَ شَيْكُهُ الْإِنْتِقَالُ [غررالحكم ، ص ٧٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَوْدَةُ الْأَحْمَقِ كَشَجَرَةِ النَّارِ يَأْكُلُ بَعْضُهَا بَعْضًا [غررالحكم ، ص ٧٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَوَادُّوا الْكَافِرَ وَ لَا تَصَاحَبُوا الْجَاهِلَ [غررالحكم ، ص ٤٣٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكَ أَنْ تَحِبَّ أَعْدَاءَ اللَّهِ أَوْ تَصْنِفِي وَ دَكَ لَغَيْرِ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ

فإن من أحب قوماً حشر معهم [غررالحكم ، ص ۲۰۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَبْذُلَنَّ وَدَكَ إِذَا لَمْ تَجِدْ مَوْضِعاً [غررالحكم ، ص ۴۲۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَمْنَحَنَّ وَدَكَ مِنْ لَا وِفَاءَ لَهُ [غررالحكم ، ص ۴۱۸] .

۱۶. چه کنیم تا محب خدا بشویم!

۱- عن ابی عبدالله (ع) : من أحب ان يعلم ما له عندالله فليعلم ما لله عنده. [بحار ، ج ۷۰ ، ص ۱۸] .

۲- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَعْلَمَ مَا لَهُ عِنْدَ اللَّهِ فَلْيَعْلَمْ مَا لِلَّهِ عِنْدَهُ [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۲۵۲] .

۳- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من أحب أن يعلم كيف منزلته عند الله فليُنظر كيف منزله الله عنده فإن كل من خير له أمران أمر الدنيا و أمر الآخرة فاختار أمر الآخرة على الدنيا فذلك الذي يحب الله و من اختار أمر الدنيا فذلك الذي لا منزله الله عنده [جامع الأخبار ، ص ۱۷۸] .

برای شکوفا شدن این محبت دقت در جملات دعاها و مانور دادن صفات جلال و جمال خدا مفید است.

برای شکوفا شدن این محبت و عشق ، سیری در زندگی عاشقان و نگاهی به صفات آنان کنیم.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ إِنَّ قُلُوبَ الْمُخْتَبِينَ إِلَيْكَ وَاللَّهِ [كامل الزيارات ، ص ۳۹] .

باز برای شکوفا شدن این محبت برنامه ذکر الله و نماز در اسلام آمده. خدائی که اعمال ما را باضِعْفُ [اعراف/۳۸] . و یا باعَشْرُ أَمْثَالِهَا [انعام/۱۶۰] . یا با ۷۰۰ برابر می دهد حتی نیت خیر را خیر به حساب می آورد و گاهی برای آهی که کشیده می شود

و برای آرزوی انجام کار خیر اجر می دهد و گناه را تا مدتی عفو و عیوب و سیئات را می پوشاند و شفاعت را می پذیرد ، توبه را قبول می کند و...وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ [نحل/ ۱۸] .

عوامل محبت ز ا

۱- شناخت خدا و غیر خدا : بدانیم عظمت و بزرگی ، مهربانی و قدرت و کمالات بی نهایت او را و این که غیر او ضعیف و ناتوان می باشند.

۲- یاد نعمت ها : خداوند به موسی (ع) فرمود : محبت مرا در دل مردم قرار بده. حضرت سؤال کرد چگونه؟ خداوند فرمود : اذکر لهم نعمائی علیهم [آمالی طوسی ، ص ۴۸۴] .

از قبلاً لَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ وَ لِسَانًا وَ شَفَتَيْنِ [بلد/ ۹-۸] .

أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا [نبأ/ ۶] .

۳- بدانیم که او هم ما را بیشتر دوست می دارد.

الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ، غَفَّارُ الدُّنُوبِ ، سَتَّارُ الْعُيُوبِ ، غِيَاثُ الْمُسْتَغِيثِينَ ،

ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ [غافر/ ۶۰] .

۴- نیاز

أَمَّنْ يَجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَ يَكْشِفُ السُّوءَ [نمل/ ۶۲] .

۵- پاداش ها ، وعده ها ، عفوها ، امدادها ، ...

۶- شناخت ناتوانی دیگران و سرخوردن انسان...

۱۷. نشانه های دوستی با خدا

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَ يُغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ [آل عمران/ ۳۱] . تمام آیات الهی که می فرماید : آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

گویای این است که عشق و محبت به خدا و رسول و اهل بیتعلیهم السلام عمل هم می خواهد.

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَ أَنْبَاؤُكُمْ وَ إِخْوَانُكُمْ وَ أَزْوَاجُكُمْ وَ عِيَالٌ مِمَّنْ أَقْتَرْتُمُوهَا وَ تِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَ مَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ

وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [توبه/ ٢٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لا- يمحص رجل الإيمان بالله حتى يكون الله أحب إليه من نفسه و أبيه و أمه و ولده و أهله و ماله من الناس كلهم [فلاح السائل ، ص ١٠٠] .

١١- از مرگ نمی ترسد زیرا مهمان محبوب می شود.

قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِنْ زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [جمعه/ ٦] .

راز و نیاز

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ فِيمَا نَجَى اللَّهُ بِهِ مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ (ع) أَنْ قَالَ لَهُ يَا ابْنَ عِمْرَانَ كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يَحْتَبِي فَإِذَا جَنَّهُ اللَّيْلُ نَامَ عَنِّي أَلَيْسَ كُلُّ مُحِبٍّ يَحِبُّ خَلْوَةَ حَبِيبِهِ [أمالی صدوق ، ص ٣٥٦] .

وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ [بقره/ ١٦٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لا- يمحص رجل الإيمان بالله حتى يكون الله أحب إليه من نفسه و أبيه و أمه و ولده و أهله و ماله من الناس كلهم [فلاح السائل ، ص ١٠٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : (في الدعاء) سیدی أنا من حبك جائع لا أشبع أنا من حبك ظمآن لا أروى و شوقاه إلى من يرانى و لا أراه [إقبال الأعمال ، ص ٥٦] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : (في الدعاء) إلهی لو قرنتنی بالأصفاذ و منعنتی سببک من بین الأشهاد و دللت علی فضائحی عیون العباد و أمرت بی إلى النار و حلت بینی و بین الأبرار ما قطعت رجائی منك و ما صرفت تأمیلی للعفو عنک و لا خرج حبک من قلبی [مصباح المتهدد ، ص ٥٩٠]

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : أنت الذى أزلت الأغيار عن قلوب أحبائك حتى لم يحبوا سواك و لم يلجئوا إلى غيرك أنت المونس لهم حيث أوحشتهم العوالم و أنت الذى هديتهم حيث استبانت لهم المعالم إلهى ما ذا وجد من فقدك و ما الذى فقد من وجدك لقد خاب من رضى دونك بدلا [إقبال الأعمال ، ص ٣٤٩] .

فيما أوحى إلى داود (ع) : " يا داود ذكرى للذاكرين و جنتى للمطيعين و زيارتى للمشتاقين و أنا خاصه للمحبين " [إرشاد القلوب ، ج ١ ، ص ٦٠] .

قال رسول الله (ص) : أحبوا الله من كل قلوبكم . [كنز ، ٤٤١٤٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إن موسى ناجى ربه بالواد المقدس فقال يا رب إنى قد أخلصت لك المحبه منى و غسلت قلبى عن سواك و كان شديد الحب لأهله فقال الله تعالى " فَأَخْلَعْ نَعْلَيْكَ " (طه-١٢) أى انزع حب أهلك من قلبك إن كانت محبتك لى خالصه و قلبك من الميل إلى من سواى مغسولا [كمال الدين ، ج ٢ ، ص ٤٥٩] .

قال رسول الله (ص) : من آثر محبه الله على محبه نفسه ، كفاه الله مؤنه الناس . [كنز ، ٤٣١٢٧ ، ٤٣١٢٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : القلب حرم الله فلا تسكن حرم الله غير الله [جامع الأخبار ، ص ١٨٥] .

-من دعاء الصادق (ع) عند حضور شهر رمضان

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : صل على محمد و آل محمد و أشغل قلبى بعظيم شأنك و أرسل محبتك إليه حتى ألقاك و أوداجى تشخب دما [إقبال الأعمال ، ص ٥٣] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللهم إنى أسألك أن تملأ قلبى حبا لك

و خشيه منك و تصديقاً لك و إيماناً بك و فرقاً منك و شوقاً إليك [مصباح المتهجد ، ص ٥٩٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اللهم اجعل حبك أحب الأشياء إلي و اجعل أخوف الأشياء عندي خوفك و ارزقني الشوق إلى لقاءك و اقر عيني بعبادتك [إقبال الأعمال ، ص ٤٣٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْحُبُّ أَفْضَلُ مِنَ الْخَوْفِ [كافي ، ج ٨ ، ص ١٢٨]

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : الْإِيمَانُ حُبٌّ وَ بُغْضٌ [تحف العقول ، ص ٢٩٥] .

عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الْحُبِّ وَ الْبُغْضِ أَمْ مِنَ الْإِيمَانِ هُوَ فَقَالَ : " وَ هَلِ الْإِيمَانُ إِلَّا الْحُبُّ وَ الْبُغْضُ ثُمَّ تَلَمَّا هَذِهِ الْآيَةَ " حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَ زَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَ كَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَ الْفُسُوقَ وَ الْعِصْيَانَ أُولَئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ " (حجرات-٧) " [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : هَلِ الدِّينُ إِلَّا الْحُبُّ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ " إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبِكُمْ اللَّهُ وَ يُغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ " (آل عمران-٣١) [تفسير العياشي ، ج ١ ، ص ١٦٧] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : الدِّينُ هُوَ الْحُبُّ وَ الْحُبُّ هُوَ الدِّينُ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٦٢] .

قِيلَ لِعِيسَى (ع) عَلِمْنَا عَمَلًا وَاحِدًا يُحِبُّنَا اللَّهُ عَلَيْهِ قَالَ : " أَبْغَضُوا الدُّنْيَا يُحِبِّبِكُمُ اللَّهُ " [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ١٣٤] .

فِي حَدِيثِ مَعْرَاجٍ : يَا مُحَمَّدُ وَجِبْتَ مَحَبَّتِي لِلْمُتَحَابِّينَ فِي وَ وَجِبْتَ مَحَبَّتِي لِلْمُتَعَاطِفِينَ فِي وَ وَجِبْتَ مَحَبَّتِي لِلْمُتَوَاصِلِينَ فِي وَ وَجِبْتَ مَحَبَّتِي لِلْمُتَوَكِّلِينَ عَلَيَّ وَ لَيْسَ لِمَحَبَّتِي عِلْمٌ وَ لَا غَايَةٌ وَ لَا نَهَايَةٌ وَ كَلِمَةٌ رَفَعَتْ

لهم علما وضعت لهم علما" [إرشادالقلوب ، ج ١ ، ص ١٩٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى مَا تَحَبَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِأَحَبِّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٨٢] .

قال رسول الله (ص) : وجبت محبه الله عز و جل على من أغضب فحلم [مشكاة الأنوار ، ص ٣٠٩] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : وَ اعْلَمْ رَحِمَكَ اللَّهُ أَنَّا لَا نَنَالُ مَحَبَّةَ اللَّهِ إِلَّا بِبُغْضِ كَثِيرٍ مِنَ النَّاسِ وَ لَا وَلايَتَهُ إِلَّا بِمُعَادَاتِهِمْ وَ فَوْتُ ذَلِكَ قَلِيلٌ يَسِيرٌ الدَّرَكُ ذَلِكَ مِنَ اللَّهِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ [بحارالانوار ، ج ٧٥ ، ص ٣٦٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَكْثَرَ ذِكْرَ الْمَوْتِ أَحَبَّهُ اللَّهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٢] .

سأل رجل رسول الله (ص) فقال : أحب أن أكون من أحبب الله و رسوله؟ قال : "أحب ما أحب الله و رسوله ، و أبغض ما أبغض الله و رسوله" . [كنز ، ٤٤١٥٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : طَلَبْتُ حُبَّ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَوَجَدْتُهُ فِي بُغْضِ أَهْلِ الْمَعَاصِي [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ١٧٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا تَخَلَّى الْمُؤْمِنُ مِنَ الدُّنْيَا سَيِّمًا وَ وَجِدَ حَلَاوَةَ حُبِّ اللَّهِ وَ كَانَ عِنْدَ أَهْلِ الدُّنْيَا كَأَنَّهُ قَدْ خُوِلَطَ وَ إِنَّمَا خَالَطَ الْقَوْمَ حَلَاوَةَ حُبِّ اللَّهِ فَلَمْ يَشْتَعْلُوا بِغَيْرِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٣٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : حُبُّ اللَّهِ نَارٌ لَا يَمُرُّ عَلَى شَيْءٍ إِلَّا احْتَرَقَ وَ نورُ اللَّهِ لَا يَطْلُعُ عَلَى شَيْءٍ إِلَّا أَضَاءَ [مصباح الشريعة ، ص ١٩٢] .

إن الله أوحى إلى موسى (ع) : من أحب حبيبا أنس به و من أنس

بحیب صدق قوله و رضی فعله و من وثق بحیب اعتمد علیه و من اشتاق إلى حیب جد فی السیر إلیه [إرشادالقلوب ، ج ۱ ، ص ۱۰۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): علامه حب الله حب ذكر الله و علامه بغض الله بغض ذكر الله [جامع الأخبار ، ص ۱۲۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): القلب المحب لله يحب كثيراً النصب لله و القلب اللاهی عن الله يحب الراحة فلا تظن یا ابن آدم إنك تدرک رفعه البر بغير مشقه فإن الحق ثقیل مر [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۸۷] .

۱۸. رابطه انسان با خدا

۱. مبعوض خدا

إِنَّ اللَّهَ لَا يَحِبُّ الْمُعْتَدِينَ [بقره/ ۱۹۰] .

وَاللَّهُ لَا يَحِبُّ الظَّالِمِينَ [آل عمران/ ۵۷] .

وَاللَّهُ لَا يَحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ [بقره/ ۲۷۶] .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَحِبُّ الْفَرِحِينَ [قصص/ ۷۶] .

إِنَّهُ لَا يَحِبُّ الْمُسْرِفِينَ [اعراف/ ۳۱] .

لَا يَحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ [نساء/ ۱۴۸] .

گروهی از آفرینش تمام هستی و خود چیزی جز شکم و شهوت درک نکرده اند. دید و بینشی که این دسته دارند بی شباهت به طفلی نیست که اگر ۵ ریال پول به او بدهیم یا کمی شیرینی نشانش دهیم و سپس پرسیم تو ما را بیشتر دوست داری یا بابا را؟ فوری می گوید: تو را.

دنیا نزد او یا خوابگاه است یا عشرتکده و همین که با مختصر رنج و سختی درگیر می شود به تمام هستی ناسزا می گوید و از خدا گلایه دارد و به قول قرآن: إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعاً [معارج/ ۲۰] .

همین که به سختی رسید جزع می کند.

وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ

فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ [فجر/ ۱۶] .

همین که کمی خوراک و پوشاکش دیر رسید یا بد رسید فوری قضاوت عجولانه می کند و کوتاهی های خود را نادیده می گیرد و می گوید خدا به من اهانت کرده هنگامی که خدا به یگانگی توصیف می شود ناراحت شده: وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ [زمر/ ۴۵] .

قانون غیر خدا را بر قانون خدا مقدم می دارند.

پیروی غیر خدا را بر پیروی خدا مقدم می دارند.

۲. محبوب خداست

۱. عام

۱- إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ [بقره/ ۱۹۵] .

البته در خود آیات در صفات محسنین آمده که اینان در تنگنا و گشادگی انفاق می کنند خشم خود را فرو می نشانند ، اهل عفو و اطاعت خداوند هستند.

۲- إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ [مائده/ ۴۲] .

۳- إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ [بقره/ ۲۲۲] .

وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهِّرِينَ [توبه/ ۱۰۸] .

۴- إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ [توبه/ ۴] .

- إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَانَهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُورٌ [صف/ ۴] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُحِبُّ الْمُدَاعِبَ فِي الْجَمَاعَةِ بَلَا رَفَثٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۶۳] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ كُلَّ قَلْبٍ حَزِينٍ وَيُحِبُّ كُلَّ عَبْدٍ شَكُورٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۹۹] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُحِبُّ الْحَيَّ الْحَلِيمَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۱۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْحَيَّ الْحَلِيمَ الْعَفِيفَ الْمُتَعَفِّفَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۱۲] .

قال رسول الله (ص)

: ثلاثه ، يحبهم الله عزوجل : رجل قام من الليل يتلو كتاب الله ، و رجل تصدق بيمينه يخفيها عن شماله ، و رجل كان في سريه فانهمز أصحابه فاستقبل العدو . [كتر ، ٤٣٢٥٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ثلاثه يحبها الله قله الكلام و قله المنام و قله الطعام [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ١٢١] .

قال رسول الله (ص) : ثلاثه يحبها الله سبحانه القيام بحقه و التواضع لخلقه و الإحسان إلى عباده [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ١٢١] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : سَيِّئَل رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَى الْأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى قَالَ اتَّبَاعُ سُرُورِ الْمُسْلِمِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا اتَّبَاعُ سُرُورِ الْمُسْلِمِ قَالَ شَبْعُ جَوْعَتِهِ وَ تَنْفِيسُ كَرْبَتِهِ وَ قَضَاءُ دِينِهِ [قرب الإسناد ، ص ٦٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مِنْ أَحَبِّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِذْخَالَ السُّرُورِ عَلَى الْمُؤْمِنِ إِشْبَاعُ جَوْعَتِهِ أَوْ تَنْفِيسُ كَرْبَتِهِ أَوْ قَضَاءُ دِينِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٩٢] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَا عَبَدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ إِذْخَالَ السُّرُورِ عَلَى الْمُؤْمِنِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٨٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مَنْ أَهْيَانَ لِي وَلِيَا فَقَدْ أَرْضَيْدَ لِمَحَارِبَتِي وَ مَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدٌ بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٥٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مِنْ أَحَبِّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ زِيَارَةُ قَبْرِ الْحُسَيْنِ (ع) [كامل الزيارات ، ص ١٤٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِي الْأَرْضِ الدُّعَاءُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٤٦٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَلَا- وَإِنْ أَحَبَّ الْمُؤْمِنِينَ إِلَى اللَّهِ مِنْ أَعَانَ الْمُؤْمِنَ الْفَقِيرَ مِنَ الْفَقْرِ فِي دُنْيَاهُ وَمَعَاشِهِ وَمِنْ أَعَانَ وَنَفَعَ وَدَفَعَ الْمَكْرُوهَ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ [تحف العقول ، ص ٣٧٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَحَبَّ عِبَادِ اللَّهِ إِلَيَّ اللَّهُ تَعَالَى أَنْفَعُهُمْ لِعِبَادِهِ وَأَقْوَمُهُمْ بِحَقِّهِ الَّذِينَ يُحِبُّونَ إِلَيْهِمُ الْمَعْرُوفَ وَفَعَالَهُ [تحف العقول ، ص ٤٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا أَبَاذَرٍّ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى إِنَّ أَحَبَّ الْعِبَادِ إِلَى الْمُتَحَابِّينَ بِجَلَالِي الْمُتَعَلِّقَةَ قُلُوبُهُمْ بِالْمَسَاجِدِ الْمَسْتَغْفِرُونَ بِالْأَسْحَارِ أَوْلَثُكَ إِذَا أُرِدْتَ بِأَهْلِ الْأَرْضِ عَقُوبَهُ ذَكَرْتَهُمْ فَصُرِفَتِ الْعَقُوبَةُ عَنْهُمْ [بحار الانوار ، ج ٨٠ ، ص ٣٦٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَحَبُّ الْعِبَادِ إِلَيَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ رَجُلٌ صَدُوقٌ فِي حَدِيثِهِ مُحَافِظٌ عَلَى صِيَلَاتِهِ وَمَا افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهِ مَعَ آدَاءِ الْأَمَانَةِ [الاختصاص ، ص ٢٤٢] .

فى مناجات موسى (ع) أى رب أى خلقك أحب إليك؟ قال : من إذا أخذت حبيبه سالمى [مسكن الفؤاد ، ص ٨٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا أَيُّدْرُ أَحْبَبْتُمْ إِلَيَّ حَيْلَ تَنَاوَهُ أَكْثَرُكُمْ ذِكْرًا لَهُ وَأَكْرَمُكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَنْعَاكُمْ لَهُ [مكارم الأخلاق ، ص ٤٦٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): عِبَادَ اللَّهِ إِنَّ مِنْ أَحَبِّ عِبَادِ اللَّهِ إِلَيْهِ عِبِيدًا أَعْيَانَهُ اللَّهُ عَلَى نَفْسِهِ فَاسْتَشَعَرَ الْحُزْنَ وَتَجَلَّبَبَ الْخَوْفَ فَزَهَرَ مِصْبَاحُ الْهُدَى فِي قَلْبِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ٨٧] .

سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ أَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ قَالَ: " أَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ " [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ٣٩٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الْخَلْقُ عِيَالُ اللَّهِ فَأَحَبُّ الْخَلْقِ إِلَيَّ اللَّهُ مَنْ نَفَعَ عِيَالَ اللَّهِ وَأَدْخَلَ عَلَى

أَهْلُ بَيْتِ سُوراً [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : الْخَلْقُ عِيَالِي فَأَحْبُّهُمْ إِلَيَّ أَلَطْفُهُمْ بِهِمْ وَ أَسْعَاهُمْ فِي حَوَائِجِهِمْ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٩٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَحَبُّ الْمُؤْمِنِينَ إِلَى اللَّهِ مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ وَ نَصَحَ لِأَمَةِ نَبِيِّهِ وَ تَفَكَّرَ فِي عَيْبِهِ وَ أَبْصَرَ وَ عَقَلَ وَ عَمِلَ [مجموعته ورام ، ج ٢ ، ص ٢١٣] .

١٩. محبت خدا و دنيا با يكديگر

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حُبُّ الدُّنْيَا وَ حُبُّ اللَّهِ لَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبٍ أَبَدًا [مجموعته ورام ، ج ٢ ، ص ١٢١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَيْفَ يَدَّعِي حُبَّ اللَّهِ مَنْ سَكَنَ قَلْبُهُ حُبَّ الدُّنْيَا [غررالحكم ، ص ١٤١] .

قال علي (ع) : كما أن الشمس و الليل لا يجتمعان كذلك حُبُّ اللَّهِ وَ حُبُّ الدُّنْيَا لا يجتمعان. [غرر]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَ اللَّهُ مَا أَحَبَّ اللَّهُ مَنْ أَحَبَّ الدُّنْيَا وَ وَالَى غَيْرَنَا [كافي ، ج ٨ ، ص ١٢٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ سَبَّحَانَهُ سَلَا عَنِ الدُّنْيَا [غررالحكم ، ص ١٤١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَأَخْرِجُوا مِنْ قُلُوبِكُمْ حُبَّ الدُّنْيَا [غررالحكم ، ص ١٤١] .

٢٠. دروغویان در محبت

عن الأصمغ بن نباته قال : كنت مع أمير المؤمنين (ع) فأتاه رجل فسلم عليه ثم قال : يا أمير المؤمنين إني والله لأحبك في الله و أحبك في السر كما أحبك في العلانية و أدين الله بولايتك في السر كما أدين بها في العلانية و بيد أمير المؤمنين عود طأطأ رأسه ثم نكت بالعود ساعه في الأرض ثم رفع رأسه إليه فقال : إن رسول الله (ص) حدثني بألف حديث لكل حديث ألف باب و إن أرواح المؤمنين تلتقي في الهواء فتشم و تتعارف فما تعارف منها ائتلف و ما تناكر منها اختلف و بحق الله لقد كذبت فما أعرف وجهك في الوجوه و لا اسمك في الأسماء ثم دخل عليه رجل آخر فقال يا أمير المؤمنين إني لأحبك في السر كما أحبك في العلانية قال : فنكت الثانية بعوده في الأرض

ثم رفع رأسه فقال : له صدقت إن طينتنا طينه مخزونه أخذ الله ميثاقها من صلب آدم فلم يشذ منها شاذ ولا يدخل فيها داخل من غيرها اذهب فاتخذ للفقر جلبابا فإني سمعت رسول الله (ص) يقول : يا علي بن أبي طالب و الله للفقر أسرع إلى محيينا من السيل إلى بطن الوادي [الاختصاص ، ص ٣١١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ مَعِيَ عَتْرَتِي عَلَى الْحَوْضِ فَلْيَأْخُذْ أَحَدُكُمْ بِقَوْلِنَا وَ لِيَعْمَلْ بِعَمَلِنَا وَ إِنَّا لَنُذَوِّدُ عَنْهُ أَعْدَاءَنَا وَ نَسْقِي مِنْهُ أَوْلِيَاءَنَا فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ شَرِبَ لَمْ يَظْمَأْ بَعْدَهَا أَبَدًا [غررالحكم ، ص ١١٨] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : وَ اللَّهُ مَا مَعَنَا مِنَ اللَّهِ بَرَاءَةٌ وَ لَا بَيْنَنَا وَ بَيْنَ اللَّهِ قَرَابَةٌ وَ لَا لَنَا عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ وَ لَا نَتَقَرَّبُ إِلَى اللَّهِ إِلَّا بِالطَّاعَةِ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مُطِيعًا لِلَّهِ تَنَفَّعَهُ وَ لَا يَتُّنَا وَ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ عَاصِيًا لِلَّهِ لَمْ تَنْفَعُهُ وَ لَا يَتُّنَا وَ يَحْكُمُ لَا تَعْتَرُوا وَ يَحْكُمُ لَا تَعْتَرُوا [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٥] .

٢١. هرکه برطاووس خواهد جور هندوستان کشد

عَنِ الْمُنْهَالِ بْنِ عَمْرٍو فِي خَيْرٍ أَنَّهُ قَالَ : قَالَ رَجُلٌ لِلْبَاقِرِ (ع) وَ اللَّهُ إِنِّي لَأُحِبُّكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ قَالَ (ع) فَاتَّخِذِ الْبَلَاءَ جَلْبَابًا فَوَ اللَّهُ إِنَّهُ لَأَسْرَعُ إِلَيْنَا وَ إِلَى شِيَعَتِنَا مِنَ السَّيْلِ فِي الْوَادِي وَ بِنَا يَبْدَأُ الْبَلَاءُ ثُمَّ بِكُمْ وَ بِنَا يَبْدَأُ الرَّخَاءُ ثُمَّ بِكُمْ [أمالي طوسی ، ص ١٥٤] .

قال رسول الله (ص) : (لابي ذر) ان كنت تحبنا فأعد للفقر تجفافاً ، فإن الفقر أسرع الى من يحبنا من السيل من أعلى الأكمة الى أسفلها. [كنز ، ١٦٤٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ

أحبنا أهل البيت فليعد للفقير جلباباً أو تجفافاً [بحار الانوار ، ج ٢٧ ، ص ١٤٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : طَبَقَهُ يَجْبُونَا فِي السَّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ هُمُ النَّمَطُ الْأَعْلَى شَرَبُوا مِنَ الْعَذْبِ الْفَرَاتِ وَعَلِمُوا تَأْوِيلَ الْكِتَابِ وَفَصَلَ الْخَطَابِ وَ سَبَبِ الْأَسْبَابِ فَهَمُ النَّمَطُ الْأَعْلَى الْفَقْرُ وَالْفَاقَهُ وَأَنْوَاعُ الْبَلَاءِ أَسْرَعُ إِلَيْهِمْ مِنْ رَكْضِ الْخَيْلِ مُسْتَهْمِ الْبِأْسَاءِ وَالضَّرَاءِ وَ زَلْزَلُوا وَ فْتَنُوا فَمِنْ بَيْنِ مَجْرُوحٍ وَ مَذْبُوحٍ مُتَفَرِّقِينَ فِي كُلِّ بِلَادٍ قَاصِيهِ [تحف العقول ، ص ٣٢٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَوْ أَحْبَبْتَنِي جَبَلٌ لَتَهَافَتَ [نهج البلاغه ، حكمت ١١١] .

عَنْ سَعِيدِ بْنِ طَرِيفٍ قَالَ : كُنْتُ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) فَجَاءَ جَمِيلًا لَأَزْرُقُ فَدَخَلَ عَلَيْهِ قَالَ : فَذَكَرُوا بَلَايَا الشُّعْبَةِ وَ مَا يَصِيبُهُمْ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) : " إِنَّ أَنْاسًا أَتَوْا عَلَيَّ بِنِ الْحُسَيْنِ (ع) وَ عَبِيدَ اللَّهِ بِنِ الْعَبَّاسِ فَذَكَرُوا لَهُمَا نَحْوًا مِمَّا ذَكَرْتُمْ قَالَ فَأَتَى الْحُسَيْنِ بِنِ عَلِيٍّ (ع) فَذَكَرَا لَهُ ذَلِكَ فَقَالَ الْحُسَيْنِ (ع) : " وَاللَّهِ الْبُلَاءُ وَالْفَقْرُ وَالْقَتْلُ أَسْرَعُ إِلَيَّ مِنْ أَحَبَّنَا مِنْ رَكْضِ الْبَرَّادِينَ وَ مِنَ السَّيْلِ إِلَى صِمْرِهِ قُلْتُ وَ مَا الصُّمْرُ قَالَ مُنْتَهَاهُ وَ لَوْ لَا أَنْ تَكُونُوا كَذَلِكَ لَرَأَيْنَا أَنْكُمْ لَسْتُمْ مِنَّا " [المون ، ص ١٥] .

٢٢. محبوب ومحَبّ در قیامت با یکدیگر

جاء رجل الى النبي (ص) فقال : يا رسول الله! أنك لأحبّ من نفسي ، و أنك لأحبّ من ولدي ، و أنّي لأكون من البيت فاذا كرك فما أصبر حتى آتى فانظر اليك ، و اذا ذكرت موتي و موتك عرفت أنّك اذا دخلت الجنة رفعت مع التبيين و أنّي اذا دخلت الجنة خشيت أن لأأراك فلم يزد عليه النبي (ص)

شيئاً حتى نزل جبريل بهذه الآية (من يطع الله و الرّسول...)". [درالمنثور، ج ٢، ص ١٨٢].

سأل رجل رسول الله (ص) عن السّاعة؟ فقال: " ما أعددت لهما؟ قال: ما أعددت لها كبيراً الا ائى احبّ الله و رسوله، قال: فأنت مع من أحببت". [كنز، ٢٥٥٥٣].

عن أنس بن مالك قال جاء رجل من أهل البادية و كان يعجبنا أن يأتي الرجل من أهل البادية يسأل النبي (ص) فقال يا رسول الله متى قيام السّاعة فحضرت الصلاه فلما قضى صلاته قال أين السائل عن السّاعة قال أنا يا رسول الله قال فما أعددت لها قال و الله ما أعددت لها من كثير عمل لا صلاه و لا صوم إلا أنى أحب الله و رسوله فقال له النبي (ص) المرء مع من أحب قال أنس فما رأيت المسلمين فرحوا بعد الإسلام بشيء أشد من فرحهم بهذا" [علل الشرائع، ج ١، ص ١٣٩].

عن موسى بن عبد الله بن الحسن، عن أبيه، عن آباءه، قال: " أتى رجل النبي (صلى الله عليه و آله) فقال يا رسول الله، رجل يحب من يصلى و لا يصلى إلا الفريضة، و يحب من يتصدق و لا يتصدق إلا بالواجب، و يحب من يصوم و لا يصوم إلا شهر رمضان فقال رسول الله (صلى الله عليه و آله) المرء مع من أحب". [أمالى طوسى، ص ٦٢١].

قال رسول الله (ص): العبد مع من أحبّ. [كنز، ٢٤٦٦٨].

مورد مشابه آن اين است:

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): الْمَرْءُ

مَعَ مَنْ أَحَبَّ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۲۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ [کافی ، ج ۸ ، ص ۷۹] .

قُلْ أَعْيَرَ اللَّهُ أَبْنِي رَبًّا [انعام/ ۱۶۴] .

وَ هُوَ يَطْعَمُ وَ لَا يَطْعَمُ [انعام/ ۱۴] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْمُسْلِمِينَ يَلْتَقِيَانِ فَأَفْضَلُهُمَا أَشَدُّهُمَا حُبًّا لِصَاحِبِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۲۷] .

وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [مائده/ ۱۰۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَحَبَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَحَبَّهُ اللَّهُ [تفسير فرات الكوفی ، ص ۵۹۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثَلَاثَةٌ يُوَجِّبُنَ الْمَحَبَّةَ الدِّينَ وَ التَّوَاضِعَ وَ السَّخَاءَ [غررالحکم ، ص ۲۵۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَوَدَّةُ الْعَوَامِ تَنْقُطُ كَانْقِطَاعِ السَّحَابِ وَ تَنْقَشُ كَمَا يَنْقَشُ السَّرَابُ [غررالحکم ، ص ۷۴] .

يَا دَاوُدَ ذَكَرَى لِلذَّاكِرِينَ وَ جَنَّتِي لِلْمَطِيعِينَ وَ زِيَارَتِي لِلْمَشْتَاقِينَ وَ أَنَا خَاصَةٌ لِلْمَطِيعِينَ [بحار الانوار ، ج ۱۴ ، ص ۴۰] .

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجُهْمِ قَالَ سَأَلْتُ الرَّضَا (ع) : " فَقُلْتُ لَهُ جَعَلْتُ فِدَاكَ أَشْتَهِي أَنْ أَعْلَمَ كَيْفَ أَنَا عِنْدَكَ فَقَالَ أَنْظُرْ كَيْفَ أَنَا عِنْدَكَ " [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۴۹] .

۲۳. طبقه بندی محبان اهل بیت (ع)

۱. گروه اول

طبقه یحبوننا فی العلانیه و لم یحبونا فی السر (مثلاً عکس حضرت امیر می زند ولی قضاوت غیر خدائی می کند) قال (ع) : " احبونا فی العلانیه و ساروا بسیره الملوک فالستهم معنا و سیوفهم علینا " .

۲. گروه دوم

و طبقه یحبوننا فی السِّر و لم یحبونا فی العلانیه. مثلاً شیعه است اما نام فرزندان خود را به نام دیگران می گذارد ، در سرور و عزای ما بی تفاوت است دوست و دشمن ما را با یک نظر می نگرد.

و طبقه یحییوناً فی السیر و العلانیه هم النمط الأعلى شربوا من العذب الفرات مستهم الضراء و البأساء و زلزلوا و فتنوا فمن بین مجروح و مذبح متفرقین فی کل بلاد قاصیه... بهم تنصرون... و هم الاقلون عدداً الأعظمون عند الله قدراً و خطراً".

٢٤. محبّ اهل بیت در روایت پیامبر

قال رسول الله (ص): لا يؤمن عبد حتى أكون أحبّ إليه من نفسه ، و يكون عترتي أحبّ إليه من عترته ، و يكون أهلي أحبّ إليه من أهله ، و يكون ذاتي أحبّ إليه من ذاته. [بحار ، ج ٢٧ ، ص ١٣ و أمالی صدوق ص ٣٣٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَحْبَبُوا اللَّهَ لَمَا يَغْذُوكُمْ بِهِ مِنْ نِعْمِهِ وَ أَحْبَبُونِي لِحُبِّ اللَّهِ عِزِّ وَ جَلِّ وَ أَحْبَبُوا أَهْلَ بَيْتِي لِحُبِّي [أمالی صدوق ، ص ٣٦٤] .

٢٥. ارزش محبّ اهل بیت (ع)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ رَزَقَهُ اللَّهُ حُبَّ الْأَئِمَّةِ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي فَقَدْ أَصَابَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ فَلَا يَشْكُنُ أَحَدٌ أَنَّهُ فِي الْجَنَّةِ فَإِنْ فِي حُبِّ أَهْلِ بَيْتِي عَشْرُونَ خِصْلَةً عَشْرٌ مِنْهَا فِي الدُّنْيَا وَ عَشْرٌ مِنْهَا فِي الْآخِرَةِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٥١٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): حُبِّي وَ حُبُّ أَهْلِ بَيْتِي نَافِعٌ فِي سَبْعَةِ مَوَاطِنَ أَهْوَالِهِنَّ عَظِيمَةٌ عِنْدَ الْوَفَاءِ وَ فِي الْقَبْرِ وَ عِنْدَ النُّشُورِ وَ عِنْدَ الْكِتَابِ وَ عِنْدَ الْحِسَابِ وَ عِنْدَ الْمِيزَانِ وَ عِنْدَ الصِّرَاطِ [أمالی صدوق ، ص ١٠] .

روى عن الحارث الهمداني رضى الله عنه أنه قال أتيت أمير المؤمنين (ع) : " ذات يوم نصف النهار فقال ما جاء بك قلت حبك و الله قال (ع) : إن كنت

صادقا لترانی فی ثلاثه مواطن حیث تبلغ نفسک هذه و أوماً بيده إلى حنجرته و عند الصراط و عند الحوض " [الدعوات ، ص ۲۴۹] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ لَمْ يَحِبَّ عِزَّتِي فَهُوَ لِإِحْدَى ثَلَاثٍ إِمَّا مُنَافِقٌ وَ إِمَّا لِرِئِيهِ وَ إِمَّا امْرُؤٌ حَمَلَتْ بِهِ أُمَّهُ فِي غَيْرِ طَهْرٍ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۱۰] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَ جَلَّ " فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى " (بقره-۲۵۶) مودتنا أهل البيت [تأويل الآيات الظاهره ، ص ۴۳۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْأَثْمَةُ مِنْ وَلَدِ الْحُسَيْنِ (ع) مَنْ أَطَاعَهُمْ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَ مَنْ عَصَاهُمْ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ هُمُ الْعُرْوَةُ الْوُثْقَى وَ هُمُ الْوَسِيلَةُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۵۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مِنْ أَحَبَّ أَنْ يَرْكَبَ سَفِينَةَ النِّجَاةِ وَ يَسْتَمْسِكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى وَ يَعْتَصِمَ بِحَبْلِ اللَّهِ الْمَتِينِ فَلْيُوَالِ عَلِيًّا بَعْدِي وَ لِيَعَادِ عَدُوَّهُ وَ لِيَأْتِمَ بِالْأَثْمَةِ الْهَدَاهِ مِنْ وَلَدِهِ [أمالي صدوق ، ص ۱۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : نَحْنُ كَلِمَةُ التَّقْوَى وَ سَبِيلُ الْهُدَى وَ الْمَثَلُ الْأَعْلَى وَ الْحُجَّةُ الْعَظْمَى وَ الْعُرْوَةُ الْوُثْقَى وَ الْحَبْلُ الْمَتِينُ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۴۳۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنَا حَبْلُ اللَّهِ الْمَتِينِ وَ أَنَا عُرْوَةُ اللَّهِ الْوُثْقَى [الاختصاص ، ص ۲۴۸] .

۲۶. چند شبهه در باب محبّ اهل بيت (ع)

۱- معنای محبّت این نیست که در همه جا کاری کنیم که طرف از ما خشنود شود.

وَ إِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَ إِذَا خَلَوْا إِلَى شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ

مُسْتَهْزُونَ [بقره/۱۴] .

بلکه محبت یعنی خیرخواهی و مصلحت خواهی گرچه طرف ناراحت شود.

انبیا با آن همه محبت که می گفتند : يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ [اعراف/۵۹] .

ما أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَا أَنهَاكُمْ عَنْهُ إِنَّ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ [هود/۸۸] .

قَالَ يَا قَوْمِ هَوَلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ [هود/۷۸] .

باز شعارشان این بود که : وَ مَا لَنَا أَلَّا نَتَّوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَ قَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا وَ لَنْصَبِرَنَّ عَلَىٰ مَا آذَيْتُمُونَا وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ [ابراهیم/۱۲] .

و این به خاطر آن بود که مردم از آن بزرگواران راضی نبودند و به قول قرآن : وَ لَكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ [اعراف/۷۹] .

خلاصه گروهی بی تفاوتی و با هر کس تاب خوردن را محبت و اخلاق و مردم داری می دانند در صورتی که این بی هدفی و بی مسلکی و نفاق است نه اخلاق و محبت.

۲- نباید محبت به فرد تضييع حق جامعه شود.

مثل پارتی بازی کردن که به حقوق جامعه تجاوز خواهد شد در صورتی که قرآن می فرماید : لَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ [نور/۲] .

کسی که علنی گناه کرده باید حد و تعزیر شود اهمیت گناه را در نظر مردم کم کرده قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَشَدُّ الذُّنُوبِ مَا اسْتَحَفَّ بِهَا صَاحِبُهَا [نهج البلاغه ، حکمت ۴۸۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اتَّقُوا الْمُحَقَّرَاتِ مِنَ الذُّنُوبِ فَإِنَّهَا لَا تُغْفَرُ قُلْتُ وَ مَا الْمُحَقَّرَاتُ قَالَ الرَّجُلُ يَذْنِبُ الذَّنْبَ فَيَقُولُ طُوبَى لِي لَوْ لَمْ يَكُنْ لِي غَيْرُ ذَلِكَ [کافی]

، ج ۲، ص ۲۸۷].

در اجتماع موج ایجاد کرده و باید پیش چشم مردم شلاق بخورد، موج کم ارزشی گناهِش تبدیل به موج عظمت گناه شود.

۳- نباید هر خشم و انتقادی را از بی محبتی بدانیم.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَحَبُّ إِخْوَانِي إِلَيَّ مَنْ أَهْدَى إِلَيَّ عُيُوبِي [کافی، ج ۲، ص ۶۳۹].

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): اتَّبِعْ مَنْ يَنْكِيكَ وَهُوَ لَكَ نَاصِحٌ وَلَا تَتَّبِعْ مَنْ يَضْحَكُكَ وَهُوَ لَكَ غَاشٌّ وَ سَتَرْدُونَ عَلَى اللَّهِ جَمِيعاً فَتَعْلَمُونَ [کافی، ج ۲، ص ۶۳۸].

پدر همین که از فرزندش خلاف دید داد می زند، کتک می زند، ولی اگر خلاف بزرگتری را از فرزند دیگران دید این طور ناراحت نمی شود و این به خاطر آن است که به فرزند خود محبت بیشتری دارد.

۱. محکم کاری

۱. محکم کاری در اعتقادات

۱. در آفرینش:

صُنِعَ اللَّهُ الَّذِي أَتَقَنَّ كُلَّ شَيْءٍ [نمل/۸۸].

وَ بَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا [نبا/۱۲].

۲. در نبوت:

يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ [مریم/۱۲].

۳. در عقاید:

حضرت عبدالعظیم حسنی عقاید خود را به حضرت هادی (علیه السلام) عرضه کرد.

۴. در پذیرفتن نبوت:

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ [حدید/۲۵].

۲. محکم کاری در امور اجتماعی

۱. در گرفتن پیمان:

میثاقاً غلیظاً [نساء/ ۲۱] .

۲. در اجرای حدود :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اذْرُءُوا الْحُدُودَ بِالشُّبُهَاتِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۷۴] .

۳. در دوست گرفتن :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) لَا تَعْتَدْ بِمَوَدَّةِ أَحَدٍ حَتَّى تُغْضِبَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ [تحف العقول ، ص ۳۵۷] .

۴. در وام دادن :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) أَرْبَعَةٌ لَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ دَعْوُهُ أَحَدُهُمْ رَجُلٌ كَانَ لَهُ مَالٌ فَأَدَانَهُ بِغَيْرِ بَيْنِهِ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَلَمْ أُمْرِكْ بِالشَّهَادَةِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۹۸] .

۵. در جلوگیری از اختلاف :

امام رضا (عليه السلام) : "مزد کارگر را از آغاز تعیین کنید"

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ جَعْفَرِ الْجَعْفَرِيِّ قَالَ : "كُنْتُ مَعَ الرِّضَا (عليه السلام) فِي بَعْضِ الْحَاجَةِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَنْصِرِفَ إِلَى مَنْزِلِي فَقَالَ لِي : انْصِرِفْ مَعِيَ فَبِتُّ عِنْدِي اللَّيْلَةَ فَأَنْطَلَقْتُ مَعَهُ فَدَخَلَ إِلَى دَارِهِ مَعَ الْمُعْتَبِ فَنَظَرَ إِلَيَّ غَلِيماً يَحْمِلُونَ بِالطِّينِ أَوَارِي الدَّوَابِّ وَغَيْرَ ذَلِكَ وَإِذَا مَعَهُمْ أَسْوَدٌ لَيْسَ مِنْهُمْ فَقَالَ : مَا هَذَا الرَّجُلُ مَعَكُمْ؟ فَقَالُوا : يِعَاوُنُنَا وَنُعْطِيهِ شَيْئاً قَالَ قَاطَعْتُمُوهُ عَلَى أُجْرَتِهِ؟ فَقَالُوا : لَا هُوَ يَرْضَى مِنَّا بِمَا نُعْطِيهِ فَأَقْبَلَ

عَلَيْهِمْ يَضْرِبُهُمْ

بِالسُّوْطِ وَ غَضِبَ لِذَلِكَ غَضَبًا شَدِيدًا فَقُلْتُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ لِمَ تُدْخِلُ عَلَيَّ نَفْسِكَ؟ فَقَالَ : إِنِّي قَدْ نَهَيْتُهُمْ عَنْ مِثْلِ هَذَا غَيْرِ مَرَّةٍ أَنْ يَعْمَلَ مَعَهُمْ أَحَدٌ حَتَّى يَقَاطِعُوهُ أُجْرَتَهُ وَ اعْلَمْ أَنَّهُ مَا مِنْ أَحَدٍ يَعْمَلُ لَكَ شَيْئًا بَعْدَ مُقَاطَعِهِ ثُمَّ زِدْتَهُ لِذَلِكَ الشَّيْءِ ثَلَاثَةَ أَضْعَافٍ عَلَيَّ أُجْرَتِهِ إِلَّا ظَنَّ أَنَّكَ قَدْ نَقَضَيْتَهُ أُجْرَتَهُ وَ إِذَا قَاطَعْتَهُ ثُمَّ أُعْطِيَتْهُ أُجْرَتُهُ حَمْدَكَ عَلَيَّ الْوَفَاءِ فَإِنْ زِدْتَهُ حَبَّةً عَرَفَ ذَلِكَ لَكَ وَ رَأَى أَنَّكَ قَدْ زِدْتَهُ" [كافي ، ج ٥ ، ص ٢٨٩] .

٦. در داد و ستد :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايْتُمْ بِدَيْنٍ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى فَاكْتُبُوهُ [بقره/٢٨٢]

٧. در تحلیل سیاسی :

(انتقاد از نقل عجلولانهاو إذا جاءهم أمر من الأمن أو الخوف أذاعوا به ولو ردوه إلى الرسول وإلى أولى الأمر منهم لعلمه الذين يستنبطونه منهم ولو لا فضل الله عليكم و رحمته لاتبعنم الشيطان إلا قليلاً [نساء/٨٣] .

٨. در حفظ اموال بيت المال :

وَ لَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ [نساء/٥] .

٣. محکم کاری در امور فردی

١. در حفظ جان :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : مَنْ بَاتَ عَلَى سَطْحٍ غَيْرِ مُحَجَّرٍ فَأَصَابَهُ شَيْءٌ فَلَا يُلْوَمَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٦٢٢] .

٢. در حفظ مال و جان :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : ثَلَاثَةٌ لَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ لَهُمْ بِالْحِفْظِ رَجُلٌ نَزَلَ فِي بَيْتِ حَرْبٍ وَ رَجُلٌ صَلَّى عَلَيَّ قَارِعَةَ الطَّرِيقِ وَ رَجُلٌ أَرْسَلَ رَاحِلَتَهُ وَ لَمْ يَسْتَوْثِقْ مِنْهَا [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٤١] .

٣. در حفظ

آبرو :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) مَنْ عَرَّضَ نَفْسَهُ لِلتُّهْمَةِ فَلَا يُلُومَنَّ مَنْ أَسَاءَ بِهِ الظَّنَّ [كافي ، ج ۸ ، ص ۱۵۲] .

۴ . در نقل حدیث :

(علمای قدیم اجازه نقل حدیث می گرفتند.)

۵ . در تقلید :

شرط اعلم بودن به خاطر محکم کاری است.

۶ . در فهم امور :

سفارش به مشورت به خاطر محکم کاری است.

۷ . در مراجعه به مردان علم :

فَسْتَلُّوا أَهْلَ الذِّكْرِ [نحل / ۴۳] .

۸ . در کلام :

قُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا [احزاب / ۷۰] .

۹ . در حفظ علوم :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : قِيدُوا الْعِلْمَ بِالْكِتَابِ [تحف العقول ، ص ۳۶] .

۱۰ . در کار :

پیامبر (صلى الله عليه و آله) در چیدن قبر معاذ فرمود : وَ لَكِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ عَبْدًا إِذَا عَمِلَ عَمَلًا أَحْكَمَهُ [أمالی صدوق ، ص ۳۸۴] .

۱۱ . در ساختمان :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) مَنْ بَنَى فَاقْتَصَدَ فِي بِنَائِهِ لَمْ يُوَجَّزْ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۶۰۸] .

۱۲ . در وقت کار :

عَنْ هِشَامِ بْنِ أَحْمَرَ قَالَ : "كَانَ أَبُو الْحَسَنِ (عليه السلام) يَقُولُ لِمُصَادِفٍ اغْدُ إِلَيَّ عِزَّكَ يَعْنِي السُّوقُ" [كافي ، ج ۵ ، ص ۱۴۹]

(صبح زود به بازار برو)

۱. محیط زیست

۱. تعریف محیط زیست

۱- مجموع موجودات، منابع، عوامل و شرایط هماهنگی که ادامه حیات به آن وابسته است و در یک نظام الهی با هم در رابطه می باشند، را محیط زیست می گویند.

۲- محیط زیست تقسیم به محیط زیست انسانی و طبیعی می شود. طبیعی شامل جنگلها، مراتع، حیات وحش، دریاچه ها، دریاها، تالاب ها و منابع طبیعی زیرزمینی

است. و از نظر اسلامی تمام اینها باید پاکیزه باشد. انسانی شامل شهرها، کارخانجات، بندرگاهها، فرودگاهها و نیروگاهها است.

۲. بهداشت

۱. بهداشت محیط

عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ يَأْمُرُ بِدَفْنِ سَبْعَةِ أَشْيَاءَ مِنَ الْإِنْسَانِ الشَّعْرِ وَ الطُّفْرِ وَ الدَّمِ وَ الْحَيْضِ وَ الْمَشِيمَةِ وَ السِّنِّ وَ الْعَلَقَةِ. [خصال صدوق، ج ۲، ص ۳۴۰].

قال النبي (ص): اذل سمعتم بالطاعون بارض فلاتدخلوها و اذا نزل و انتم بارض فلاتخرجوا منها [رواه اصحاب السنن، روح الدين الاسلامي (كتاب)].

در دفن میت عجله کنید، قبر محکم بسازید تا منفذی به بیرون نباشد.

دستگاه آفرینش بر حفظ محیط زیست است، مثلاً تابش خورشید، بخار دریا، باران، کربن گیری درختان، پهن بودن برگ درختان.

خداوند برای لاشه ها لاشخوار آفریده، برای مردگان دریایی نهنگ آفریده، برای کثافات لای دهان نهنگ، پرنده خاص آفریده است.

وَ أَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا [فرقان/ ۴۸].

حجاب، نهی از منکر، تشویق نیکوکاران، حفظ ظواهر، عفت کلام، اسم گذاری، تبلیغات، بوقها، سرمقاله های...، سوء استفاده از احساسات مقدس، ستایش فاجر، حدود و تعزیر.

۲. بهداشت آب

فاصله بالوعه (چاه فاضلاب) با چاه آب آشامیدنی

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): لَا تُفْسِدُ عَلَى الْقَوْمِ مَاءَهُمْ [کافی، ج ۳، ص ۶۵].

ادرار در آب، پای درخت میوه دار، مقدار آب وضو ده سیر و غسل سه کیلو است، با آبی که دیگران غسل کرده اند، غسل نکن.

۳. راه

روایات اصلاح طریق.

١- لوالقى فضولات منزله المزلقه كقشور البطيخ

فی الشارع او رش الدرب بالماء علی خلاف المتعارف لا لمصبحه الماره قرق به انسان ضمن. [تحریر ، ج ۲ ، ص ۵۱۰].

۲- من الاضرار بطریق المسلمین ای ... الدواب فیہ و القاء الاشیاء للبیع و کذا ایقاف السیارات الا لصلاح الماره بمقدار یتوقف علیه رکوبهم و نقلهم و من الاضرار اخراج المیازیب به نحو یضر بالطریق فان الظاهر فیہ الضمان. [تحریر ، ج ۲ ، ص ۵۰۸].

۳. بهداشت منزل

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَا تُوُوءُوا التُّرَابَ حَلْفَ الْبَابِ فَإِنَّهُ مَأْوَى الشَّيَاطِينِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۵۳۱].

خانه بزرگ در روایات ۷۳ بحار آمده است.

سگ در منزل نباشد.

دود نسبت به کسانی که ناراحتند ، آب باغچه که ضرر به خانه همسایه بزند ، سرخ کردن غذا.

زنده کردن آداب خوب قدیمی ها ، تمیز کردن در خانه و مغازه صبح به صبح.

بهداشت منزل

۱- غسل الاناء و طهاره الفناء یورثان الغناء [کنز ، ج ۹ ، ص ۲۷۷].

۲- الظاره النائم كالصائم القائم [کنز ، ج ۹ ، ص ۲۷۷].

۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تُبَيِّتُوا الْقَمَامَةَ فِي بُيُوتِكُمْ وَ أَخْرِجُوهَا نَهَاراً فَإِنَّهَا مَقْعَدُ الشَّيْطَانِ [من لایحضره الفقیه ، ج ۴ ، ص ۳].

۴. بهداشت تغذیه

در پوست بودن میوه ها ، دستور شستن میوه و سبزی به خاطر آلوده بودن محیط زیست

كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا [بقره/۱۶۸].

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ [عبس/۲۴].

آیه شریفه کُلُوا وَ اشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَ لَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ [بقره/۶۰].

این آیه با قرائتی که در خود آیه هست برای محیط زیست مفید است.

بهداشت تغذیه

۱- قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): كل شيء تكون فيه المضره على الإنسان في بدنه فحرام أكله إلا في حال الضروره [تحف العقول ، ص ۳۳۷] .

۲- قال الشهيد الاول (ره): يكره كثره الاكل و ربما حرم اذا اذى الى الضرر [دروس]

۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تُؤْوُوا مِنْدِيلَ اللَّحْمِ فِي الْبَيْتِ فَإِنَّهُ مَرْبِضُ الشَّيْطَانِ [علل الشرائع ، ج ۲ ، ص ۵۸۲] .

۴- حتى كيفر زن را در ايام شير دادن عقب می اندازند تا اشكالى در

تغذیه طفل پیش نیاید.

۵. بهداشت مساجد

خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعاف/۱۳۱].

طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ [بقره/۱۲۵].

مستراح مسجد بیرون باشد.

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ [توبه/۱۸].

طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ [بقره/۱۲۵].

خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعراف/۳۱].

حرکت رسول الله وسط نماز برای تطهیر آب دهن

۶. بهداشت لباس

لباس سفید و روشن بپوشید تا هر روز میزان آلودگی هوا را داشته باشید.

۷. بهداشت فردی

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): نَهَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) أَنْ يَتَيَّمَمَ الرَّجُلُ بِتُرَابٍ مِنْ أَثَرِ الطَّرِيقِ [كافی، ج ۳، ص ۶۲].

در حدیثی آمده است:

ینبغی ان یأمرکم المحتسب بغسل المعاجن و تنظيفها و لایعجن العجان بقدمیه و برکنیه و لایمرفقه فریما قطر فی العجین شیء من عرق ابطیه او بدنه و ان یعجن ملثما (در حال دهان بستگی) لانه ربما عطس او تکلم فقطرنه من یصافه فی العجین

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ قَالَ سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنِ التَّدْلُوكِ بِالذَّقِيقِ بَعْدَ التُّورَةِ فَقَالَ: لَا بَأْسَ. قُلْتُ: يَزْعُمُونَ أَنَّهُ إِسْرَافٌ فَقَالَ لَيْسَ فِيمَا أَصْلَحَ الْبَدَنَ إِسْرَافٌ إِنِّي رُبَّمَا أَمَرْتُ بِالتَّقْيِ فَيَلْتُ لِي بِالزَّيْتِ فَأَتَدْلُوكُ بِهِ إِنَّمَا الْإِسْرَافُ فِيمَا أَتْلَفَ الْمَالَ وَ أَضْرَّ بِالْبَدَنِ [كافی، ج ۶، ص ۴۹۹].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَكْثَرُ مِنَ الطُّهُورِ يَزِدُ اللَّهَ فِي عَمْرِكَ [أمالی مفید، ج ۶۰].

إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ التَّوَابِينَ وَ يَحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ [بقره/۲۲۲].

فی المیزان : جميع انواع التطهير بالاغتسال و الوضوء و الغسل و التطهير بالاعمال الصالحه او العلوم الحقه يجب تكرار التوبه و تكرار التطهر [الميزان ، ج ٢ ، ص ٢١٢] .

تنظفوا بكل ما استطعتم فان الله تعالى بنى الاسلام تعالى النظافه

٨. بهداشت شهری

مهاجرت بی رویه و تخریب روستاها و مراکز کشاورزی و مزارع یکی از عوامل آلوده و نابود کننده محیط زیست است.

مشکل زباله

١- زباله هر انسان یک کیلو پوست میوه

٢- در انگلستان قانونی هست که زباله ها از هم جدا باشد. ٥ تا ٨ هزار تن زباله ، ٥٠٠ کامیون ده تن.

٣- شیره زباله وارد زمین و وارد آبهای

زیر زمینی می شود. در جاجرود ۳ میلیون ماهی چندی قبل در رودخانه مردند.

۴- دفع زباله : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تُبَيِّتُوا الْقَمَامَةَ فِي بُيُوتِكُمْ وَ أَخْرِجُوهَا نَهَاراً فَإِنَّهَا مَقْعَدُ الشَّيْطَانِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳] .

۳. انگیزه ها

۱. انگیزه حفظ محیط زیست

۱. تعهد و مسئولیت

با توجه به اینکه خداوند می فرماید : وَ الْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ [الرحمن/ ۱۰] .

"هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً [بقره/ ۲۹] . و نیز انسان آنچه را متعلق به خود است ، دوست دارد و طبعاً در حفاظت آن می کوشد. باید روی این جنبه بیشتر تاکید شود.

۲. سفارشات قرآن کریم

جلوگیری از فساد در قرآن

-فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ [اعراف/ ۷۴] .

-وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا [اعراف/ ۵۶] .

-إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا [نمل/ ۳۴] .

-لَا تُشْرِكُوا إِنَّهُ لَا يَحِبُّ الْمُشْرِكِينَ [انعام/ ۱۴۱] .

-الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كُفْرًا [ابراهيم/ ۲۸] .

-وَمَنْ يَبْدُلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ [بقره/ ۲۱۱] .

- تمام آیات مسرفین را مذمت می کنند مانند : وَ أَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ [انبیا/ ۹] .

و آیات ۱۴۱ سوره انعام ، ۳۱ سوره اعراف ، ۴۳ سوره غافر ، ۹ سوره انبیاء ،

و عبارتلا- تَعْتُوا آيات ۶۰ سوره بقره ، ۷۴ سوره اعراف ، ۸۵ سوره هود ، ۱۸۳ سوره شعراء و ۳۶ سوره عنكبوت آمده. و

عبارتلا تَطْعُوا آيات ۱۱۲ سوره هود و ۸۱ سوره طه. و عبارتلا تُشْرِكُوا آيات ۱۴۱ سوره انعام و ۳۱ سوره اعراف و عبارتولا

تَطِيعُوا أَمْرَ الْمُشْرَفِينَ [در آیه ۱۵۱ سوره

شعراء [. از مصادیق فساد در زمین است.

شکایت زمین از مفسدین : یَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا [زلزال/۴] .

بازتاب عملکرد انسان در طول تاریخ : نَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ [یس/۱۲] .

- طبیعت کلاس توحید است ، آن را به هم نزنیم. وَ يَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ [آل عمران/۱۹۱] .

فَلْيَغْيِرَنَّ خَلْقَ اللَّهِ [نساء/۱۱۹] .

۲- طبیعت حساب و کتاب دارد ، محاسبات را به نزنیم.

خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا [فرقان/۲] .

محیط خوب در قرآن بَدَلَةٌ طَيِّبَةٌ [سبأ/۱۵] . مطرح شده است.

۳- سودها را زیان نکنیم : خَلَقَ لَكُمْهَا بِهِلِكُمْ تَبْدِيلٍ نَشُودُ فِي آيَاتِ ۲۹ سُورَةِ بَقَرَةٍ ، ۱۶۶ سُورَةِ شَعْرَاءِ وَ ۲۱ سُورَةِ رُومِ اَيْنِ عِبَارَاتٍ آمَدَةٌ اَسْتِ .

۴- هستی بر اساس حق آفریده شده ، حق را باطل نکنیم. وَ مَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا لِاعْبِيْنِ [انبیاء/۱۶] .

۵- زینت ها را نابود نکنیم! جَعَلْنَا مَا عَلَى الْاَرْضِ زِينَةً لِّهَا لِنَبْلُوَهُمْ اَيُّهُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا [كهف/۷] .

۶- طبیعت امانت الهی است ، به آن خیانت نکنیم : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَ تَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ [انفال/۲۷] .

۷- طبیعت نعمت خداست و تخریب آن نقیمت.

۸- مالکیت دلیل بر اتلاف نیست.

۳. سفارشات احادیث

۱- سفارش به درختکاری

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ قَامَتِ السَّاعَةُ وَ فِي يَدِ أَحَدِكُمْ الْفَسِيلَةُ فَإِنْ اسْتَطَاعَ أَنْ لَا تَقُومَ السَّاعَةُ حَتَّى يَغْرِسَهَا فَلْيَغْرِسْهَا [مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۴۶۰] .

۲- نهی از قطع درخت برای ساختمان

۳- نهی از آلوده کردن آب و گیاه و دشمنان ، حتی در جنگ ها

۴- نهی از

ادرار در معابر و زیر درختان و نهرها

۴. برکات محیط زیست

۱- نقش محیط سالم در تولید

۲- نقش محیط سالم در سلامت

۳- نقش محیط سالم در عبادت (تطهیر قبل از عبادت) طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ [بقره/۱۲۵].

۴- نقش محیط سالم در حسن خلق و اخلاق

۵- نقش محیط سالم در جذب الطاف الهی (حفظ محیط زیست ، تشکر عملی از خداست : لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ [ابراهیم/۷]

۵. الزام شرع و عقل

انگیزه ها

۱- حفظ سلامت واجب است و حفظ محیط زیست مقدمه حفظ سلامتی است.

۲- انسان در قیامت مسؤول طبیعت است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إِنَّكُمْ مَسْئُولُونَ حَتَّى عَنِ الْبِقَاعِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۶۷].

شکار از روی هوس حرام است. کشتن حیوانات غیر مودبی ممنوع است.

۳- اسراف گناه کبیره است : كُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوا [اعراف/۳۱]. و به هم زدن طبیعت نمونه ای از اسراف است.

۴- نشاط انگیزه کار ، تحصیل ، عبادت و خدمت است و محیط سالم مقدمه نشاط است.

۵- مراعات حقوق مردم واجب است و محیط زیست حق همه است. وَ الْأَرْضَ وَصَعَهَا لِلْأَنْعَامِ [الرحمن/۱۰].

۶- وظیفه انسان آباد کردن زمین است نه خراب کردن : هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَ اسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا [هود/۶۱].

۷- نابود کردن کار طاغوت ها است. وَ إِذَا تَوَلَّى سَيِّعِي فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَ يُهْلِكَ الْحَرْثَ وَ النَّسْلَ وَ اللَّهُ لَا يَحِبُّ الْفُسَادَ [بقره/۲۰۵].

۸- محیط سالم جزء معاش سالم است و معاش سالم مقدمه معاد سالم است : من لا معاش له لا معاد له

۹- تمام آیات و روایات باب طهارت ، دوری از آلودگی ها را دستور

می دهد؛ فاصله مستراح خانه از محل زندگی ، فاصله چاه فاضلاب از آب آشامیدنی ، اصلاح جاده منع شستشوی بدن در آب آشامیدنی : قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام) : لَا تُفْسِدُ عَلَى الْقَوْمِ مَاءَهُمْ [کافی ، ج ۳ ، ص ۶۵] .

۲. انگیزه های تخریب

۱. زمینه های تخریب

۱- حرص : ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَيْرِ وَ الْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ [روم/۴۱] .

۲- تجمل گرایی : کشتن حیوان برای استفاده از عاج آن یا پوست آن یا...

۳- خودخواهی و بی اعتنایی به حقوق مردم و نسل آینده.

۴- هوس رانی و آزادی بی حد و حصر در شکار حیوانات و...

وَ لَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ وَ مَنْ فِيهِنَّ [مومنون/۷۱] .

۵- سپردن اموال عمومی به دست افراد نابخردلا تَوَتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ [نساء/۵] .

۶- توجیهات غلط : زَيْنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ وَ اتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ [محمد/۱۴] .

۲. خطرات تخریب

عوامل سقوط و پیشرفت ملتها فقر ، بی بهداشتی ، بی فرهنگی.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام) : أَلَا وَ إِنَّ مِنَ الْبَلَاءِ الْفَاقَةَ وَ أَشَدُّ مِنَ الْفَاقَةِ مَرَضُ الْبَدَنِ وَ أَشَدُّ مِنْ مَرَضِ الْبَدَنِ مَرَضُ الْقَلْبِ أَلَا وَ إِنَّ مِنْ صِحِّهِ الْبَدَنِ تَقْوَى الْقَلْبِ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۸۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ اللَّهُ طِيبٌ وَ لَا يَقْبَلُ إِلَّا الطَّيِّبَ [عواليالآلی ، ج ۲ ، ص ۷۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : بُسَسَ الْعَبْدُ الْقَاذِرَةُ [کافی ، ج ۶ ، ص ۴۳۹] .

۴. محیط زیست معنوی

- حجاب ، نهی از منکر ، تشویق نیکوکاران ، حفظ ظواهر ، عفت کلام ، اسم گذاری ، تبلیغات ، بوقها

، سرمقاله های... ، سوء استفاده از احساسات مقدس ، ستایش فاجر ، حدود و تعزیر.

تعهد و مسؤولیت

۱- قَالَ الْبَاقِرُ (علیه السلام): الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۳۳] .

۲- قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام): الْمُؤْمِنُ بَدَنُهُ مِنْهُ فِي تَعَبٍ وَ النَّاسُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۳۰] .

۳- قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام): مَنْ كَفَّ يَدَهُ عَنِ النَّاسِ فَإِنَّمَا يَكْفُ عَنْهُمْ يَدًا وَاحِدَةً وَ يَكْفُونَ عَنْهُ أَيْدِيًا كَثِيرَةً [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۴۳] .

۴- قَالَ جَبْرِئِيلُ (علیه السلام) لِلنَّبِيِّ (ص): " شَرَفُ الْمُؤْمِنِ صِيْلَمَاتُهُ بِاللَّيْلِ وَ عِزُّهُ كَفُّ الْأَذَى عَنِ النَّاسِ " [من لايحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۴۷۱] .

۵- بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ [نساء/ ۲۵] .

۶- مَنْ أُنْصِرَ فَلْيَنْفِسِهِ وَ مَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا [انعام/ ۱۰۴] .

۷- لَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ [بقره/ ۱۹۵] .

۸- وَ لَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَ الْعُدْوَانِ [مائده/ ۲] .

۹- إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ [اسراء/ ۷] .

بَلَدَةٌ طَيِّبَةٌ وَ رَبُّ غَفُورٌ [سبأ/ ۱۵] .

- محیط سالم برای زیست مومنان

- در فرهنگ قرآن توسعه ای در الفاظ آمده که در مکاتب مادی نیست نظیر آیات : يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُورِي سَوَآتِكُمْ وَ رِيشًا وَ لِبَاسُ التَّقْوَى ذَلِكُمْ خَيْرٌ ذَلِكُمْ مِنَ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ [اعراف/ ۲۶] .

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ [عبس/ ۲۴] .

- اسلام محیط زیست سالم را برای رشد معنوی می خواهد.

- نهی از منکر و امر به معروف

- سفارش به حجاب و پوشش

- جلوگیری از تبرج زنان

- گناه شیوع فاحشه

- آهنک های مخرب

- باز بودن مراکز گناه

۵. بهداشت در تکوین جهان هستی

ما

قیمت خاک را نمی دانیم ، مار موش می خورد و موش حشرات دیگر را می خورد تا تعادل حفظ شود. اگر روزی همه نهنک ها را بکشیم دیگر آب بی فایده می شود.

با توجه به اینکه خداوند می فرماید : وَ الْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ [الرحمن / ۱۰] .

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً [بقره / ۲۹] . و نیز انسان آنچه را متعلق به خود است دوست دارد و طبعاً در حفاظت آن می کوشد. باید روی این جنبه بیشتر تاکید شود.

در جهان بینی الهی ، طبیعت معلم ماست و احترام معلم لازم. فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِي سَوْأَةَ أَخِيهِ [مائده / ۳۱] .

سلیمان از هدهد می آموزد.

مورچه ، سلیمان (علیه السلام) را می شناسد.

ابابیل مامور خداوند می شود.

بنابراین اسلام علاوه بر دید مادی دنیای امروز ، هستی را یک پارچه مقدس و مخلوق خدا و معلم می داند.

دنیا به مسائل مادی محیط زیست می نگرد ، ولی اسلام آفرینش و طبیعت را دارای شعور ، دارای حق ، دارای قداست و مشغول عبادت می داند وَ النَّجْمِ وَ الشَّجَرِ يَسْجُدَانِ [الرحمن / ۶] .

وَ إِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبُحُ بِحَمْدِهِ وَ لَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ [اسراء / ۴۴] .

كُلُّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَ تَسْبِيحَهُ [نور / ۴۱] .

يَا جِبَالُ أَوْبِي مَعَهُ وَ الطَّيْرُ [سبأ / ۱۰] .

إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعُشِيِّ وَ الْإِشْرَاقِ وَ الطَّيْرَ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَهُ أَوَابٌ [ص / ۱۹-۱۸] .

۶. وظیفه حکومت

به این حدیث توجه کنید :

على الجزارين (القصابين) يجب على المحتسب ان يمنعهم من الذبح على ابواب دكاكينهم فانهم يلوثون الطريق [معالم الحكومه ، ص ۵۷۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لَا تُؤْوُوا التُّرَابَ

خَلْفَ الْبَابِ فَإِنَّهُ مَأْوَى الشَّيَاطِينِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥٣١] .

و المحتسب يأمر الطباخين بتنجيح اوانهم و حفظها من الذباب و هرام الارض بعد غسلها بالماء الحار [معالم الحكومه ، ص ٥٧٤] .

وَ اسْتَعْمَرَ كُمْ فِيهَا [هود/٦١] .

خليفه خدا بايد محافظ خلق خدا باشد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَلَا كَلِّكُمْ رَاعٍ وَ كَلِّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٦] .

-يسئَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَ الرَّسُولِ فَأَتَّقُوا اللَّهَ [انفال/١] .

-إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً [بقره/٣٠] .

- استفاده بهينه : صد هزار هسته خرما را حضرت علي ، صد هزار درخت خرما کاشت.

- جلوگیری از مصرف بی رویه مردم از منابع طبیعی

- قاعده لا ضرر : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا ضَرَرَ وَ لَا ضِرَارَ [كافي ، ج ٥ ، ص ٢٨٠] .

- قوانین برخورد با مسرفین و مفسدین.

- عدالت در واگذاری امکانات عمومی.

١. مختار ثقفی

١. زندگی نامه مختار

١. بیوگرافی

نام : مختار.

لقب : کیسان به معنای تیزهوش.

علی (ع) به مختار که کودک بود خطاب می کرد : یا کیس یا کیس

عن علی بن حزور ، عن الأصمغ ، قال : " رأیت المختار علی فخذ أمير المؤمنين (ع) و هو یمسح رأسه و یقول یا کیس یا کیس [رجال الکشی ، ص ١٢٧] .

پدرش ابو عبید مرد صالحی بود.

مختار در ۱۳ سالگی در کنار پدرش در جبهه به فکر فرار برای خط اول جبهه بود. [بحار الأنوار، ج ۴۵، ص ۳۵۰].

مادرش از نمونه های عقل و فصاحت و رشد بود. [اعلام النساء، ج ۱، ص ۴۲۱].

مختار در سال ۱ هجری در مدینه متولد شد.]

ابن ابی الحدید ، ج ۸ ، ص ۳۰] .

مختار علاوه بر شجاعت و سخنوری ، عابد هم بود. بعد از قلع و قمع قاتلین کربلا اکثر روزها را به شکرانه موفقیت کار خود روزه می گرفت. [أمالی طوسی ، ص ۲۳۸] .

مختار در ۱۳ سالگی که پدرش در جبهه شهید شد یتیم و تحت سرپرستی عمویش سعد بن مسعود قرار گرفت که عموی او استاندار علی (ع) بر مدائن بود.

۲. ویژگیها

۱. ویژگیهای اخلاقی

۱ _ در تمام درگیری ها فرمان می داد که به کودکان و زنان و سالمندان کاری نداشته باشید.

۲ _ در تمام درگیری ها به تشنگان آب می داد ، ولی در عملیات رزمی خودش روزه می گرفت.

۳ _ قیام او روز جمعه بود و از خطبه های نماز جمعه شروع کرد و پس از خطبه ها مراسم بیعت رسمی اعلام کرد.

متن بیعت نامه :

تبایعونی علی کتاب الله و سنه نبیه و الطلب بدماء اهل البيت و جهاد المحلین (منحرفین) و الدفع عن الضعفاء فاذا قال الرجل نعم بایعه. [طبری ، ج ۶ ، ص ۳۲] .

قال : حدثنا الحارث بن أبي أسامة ، قال : حدثنا المدائنی ، عن رجاله أن المختار بن أبي عبيد الثقفی (رحمه الله) ظهر بالكوفه ليله الأربعاء لأربع عشره ليله بقیت من شهر ربیع الآخر سنه ست و ستین ، فبایعه الناس علی کتاب الله و سنه رسول الله (صلی الله علیه و آله) و الطلب بدم الحسين بن علی (عليهما السلام) و دماء أهل بيته (رحمه الله عليهم) و الدفع عن الضعفاء. [أمالی طوسی ، ص ۲۴۰] .

۴ _ به گروه ۳۸۰۰ نفری که از اول با او بودند هر کدام

۵۰۰ درهم داد و به گروه ۶۰۰۰ نفری که بعد از تسخیر کوفه به او ملحق شدند هر کدام ۲۰۰ درهم پاداش داد.

۵_ بعد از پیروزی خیلی خاضعانه و متواضع بود؛ بر خلاف فاتحان مغرور.

۶_ به ضعف توجه زیاد داشت.

۷_ اهل مشورت بود.

۲. ویژگیهای او از دیدگاه اهل بیت (علیهم السلام)

۱_ حضرت علی (ع): در پیشگویی خود می فرمود: " جوانی از ثقیف انتقام خون حسین (ع) را خواهد گرفت ". [حدیقه مقدس اردبیلی ، ۵۰۴].

۲_ امام حسین (ع) روز عاشورا در نفرینش به یزیدیان فرمود: سلط علیهم غلام ثقیف [اللهوف ، ص ۹۹].

۳_ فرزند امام سجاد (ع): "همین که مختار سر ابن زیاد و عمر سعد را نزد پدرم فرستاد ، امام سجاد (ع) به سجده افتاد و گفت: الحمد لله الذی أدرک لی ثاری من أعدائی ، و جزی الله المختار خیرا. [رجال الکشی ، ص ۱۲۷].

۴_ قَالَ الْيَاقُزُ (ع): لا تسبوا المختار فإنه قتل قتلنا و طلب بئارنا و زوج أراملنا و قسم فينا المال على العسره. [رجال الکشی ، ص ۱۲۵].

۵_ فرزند مختار در منا خدمت امام باقر (ع) گفت: مردم برای پدرم حرفهایی دارند ، من فقط نظر شما را قبول دارم. امام دست او را گرفت روی زانوی خود نشاند و فرمود: سبحان الله أخبرني أبي و الله إن مهر أمي كان مما بعث به المختار أ و لم بين دورنا و قتل قاتلنا و طلب بدمائنا فرحمه الله ، و أخبرني و الله أبي أنه

كان ليمر عند فاطمه بنت علي يمهدا الفرش و يثني لها الوسائد و منها أصاب الحديث ، رحم الله أباك رحم الله أباك ما ترك لنا حقا عند أحد إلا طلبه قتل قتلنا و طلب بدمائنا. [رجال الكشي ، ص ١٢٥] .

٣. کتابهایی در باره او

علامه امینی در الغدير نام بیست کتاب مستقل برای زندگی مختار نقل کرده است.

نام علمائی که از مختار ستایش کرده اند عبارتند از :

ابن طاووس ، حلی ، محقق اردبیلی ، صاحب معالم ، قاضی نورالله صاحب منتهی المقام ، محدث قمی ، استرآبادی و آیت الله خوئی. [الغدير ، ج ٢ ، ص ٣٤٣] .

خود علامه امینی بسیار از او تجلیل کرده است.

کتاب آقای ابوالفضل رضوی اردکانی ، کتاب خوبی است. و حدود ٦٥٠ صفحه است.

٤. کمک های مالی او به اهل بیت (علیهم السلام)

مختار مرتب با اهل بیت در تماس بود.

هدایا و وجوهات شرعی برای آنان می فرستاد.

مادر زین العابدین از کنیزانی بود که مختار خدمت امام سجاد (ع) فرستاد.

٢. انقلاب مختار

١. نجات مختار از زندان

٢. شروع کار او

بعد از مرگ یزید و حرکت توابین و شهید شدن بیش از سه هزار نفر از توابین در مرز عراق و شام و برگشتن ٧٠٠ نفر به کوفه کار مختار با این ٧٠٠ نفر و ٥ معاون شروع شد. بزرگ ترین یار مختار فرزند مالک اشتر ، ابراهیم اشتر است.

ابراهیم به گفته محسن امین ، مردی شجاع ، صف شکن ، مدیر ، شاعر و عاشق اهل بوده است. [اعیان الشیعه ، ج ٢ ، ص ٢٠] .

٣. شیوه کار او

به دلیل جوّ خفقان ، مختار میان خود و امام سجاد

، محمد بن حنفیه را که فرزند حضرت علی (ع) بود ، واسطه قرار داد. و امام سجاد (ع) ، محمد بن حنفیه را نماینده تام الاختیار خود در حرکت مردم کوفه علیه دستگاه قرار داد. [بحار الأنوار ، ج ۴۵ ، ص ۳۵۰] .

۴. درگیری او

مختار با سه لشکر درگیر شد :

ضد انقلاب داخلی و طرفداران قتل امام حسین (ع) که نابود کرد.

لشکر شام که ۸۳۰۰۰ بودند و فرمانده آنها ابن زیاد بود و آنها را مختار قلع و قمع کرد.

ابن زبیر که ادعای رهبری حجاز را داشت ، ولی مختار از لشکر ابن زبیر شکست خورد.

۵. شعارها

در جنگ بدر شعار این بود.

رُوی أَنْ شِعَارَ الْمُسْلِمِينَ يَوْمَ بَدْرٍ يَا مَنْصُورُ أُمَّتٍ [کافی ، ج ۵ ، ص ۴۷] .

ای یاری شده بمیران و بکش. سپس شعار رسمی انقلابیون ، زید بن علی ، مختار و امام زمانعجل الله تعالی فرجه الشریفهمین شعار است. [طبری ، ج ۶ ، ص ۲۰ و مستدرک وسائل ، ج ۲ ، ص ۲۶۹] .

شعار دیگرشان : يَا لثَارَاتِ الْحُسَيْنِ (ع)

ای خون خواهان حسین.

۶. تحرکات مختار

۱. حرکت اول

یزید و مدینه :

اولین حرکت بعد از کربلا :

بازگشت اسرای کربلا سبب شورش مدینه ، به فرماندهی عبدالله بن حنظله در منطقه حرّه شد.

۱۰۰۰ صحابی شهید ، و از یک سو به ۹۰۰ زن تجاوز و ۴۰۰۰ غیر صحابی شهید شد که به فرماندهی مسلم بن عقبه این جنایات صورت گرفت.

۲. حرکت دوم

یزید و مکه :

شهر مکه اعلام مخالفت با یزید کرد او به رهبری عبدالله بن زبیر به بهانه خون امام ، ولی در درون سیاسی حمله کرد.

در فرمان دیگر یزید

به مسلم بن عقبه دستور داد که از همان مدینه به مکه برود.

فرمانده در راه مکه به درک رفت. حُصین که یکی از جانیان کربلا بود فرمانده شد. مردم به مسجد الحرام پناهنده شدند. کعبه را منهدم و ساختمان ها را ویران کردند که صاعقه از آسمانی مردم شام را در همان مکه نابود کرد و ۱۱ روز بعد یزید هلاک شد.

۳. حرکت سوم

تواین :

یزید مُرد.

مردم کوفه تشکیلاتی به نام تواین درست کردند.

شعار : توبه ما شهادت است. چون ما در برابر خون امام حسین (ع) ساکت بودیم. تعداد این افراد ۴۰۰۰ نفر بودند ، و در شروع از کوفه به کربلا آمدند و عزاداری کردند. و بی هوش شدند و عذرخواهی کردند و به سوی شام راه افتادند و رمزشانیا لُتَارَاتِ الْحُسَيْنِ (ع) بود.

از شام ۳۰۰۰۰ نفر به فرماندهی ابن زیاد در مقابل آنها قرار گرفتند و درگیری شروع شد. در این جنگ شعار تواین : الجنه الجنه بود و بیش از ۳۰۰۰ نفر از تواین در این درگیری شهید شدند. باقی به کوفه فرار و به مختار پیوستند.

مختار که در زندان بود. از درون زندان مردم را رهبری می کرد. مردم خواستند در زندان را بشکنند. مختار گفت : نه ، بروید از شوهر خواهرم عبدالله بن عمر کمک بگیرید.

۷. علامتی که حمل می شود

یک کرسی را به عنوان همان کرسی که حضرت علی (ع) روی آن قضاوت کرده به عنوان کرسی مقدس روپوش سبزی بر آن کشیده و بر حیوان سفید حمل می کردند و همراه رزمندگان می بردند. شبیه طوق و نخل و علاماتی که جلو هیئت های عزاداری می برند. [ابن اثیر ، ج ۴

، ص ۲۵۸ و طبری ، ج ۶ ، ص ۸۱] .

۸. صفات انقلابیون و یاران مختار

ابراهیم اشتر (فرزند مالک اشتر) قائم مقام مختار و قاتل ابن زیاد بود. همسر ابن زیاد نزد ابراهیم آمد و گفت : مأموران شما برای قتل شوهرم به من نیز ضرر زده اند. پرسید : چقدر؟ گفت : ۵۰۰۰۰ درهم. او ۱۰۰۰۰۰۰ درهم به همسر ابن زیاد داد و با حفاظت مأمورانش او را به بصره فرستاد. [بحار الأنوار ، ج ۴۵ ، ص ۳۸۳] .

در حرکت ها شخص مختار با پای پیاده رزمندگان را بدرقه می کرد و می گفت : إني لأحتسب الأجر في خطاي معك ، و أحب أن تغبر قدمای فی نصر آل محمد (عليهم السلام) ، ثم ودعه و انصرف. [أمالی طوسی ، ص ۲۴۰] .

انتصابات او :

۱ _ فرزند مالک اشتر (ابراهیم اشتر) : فرمانده کل قوا.

۲ _ ابو عمره : فرمانده پلیس شهر کوفه.

۳ _ عبدالله بن حارث (برادر مالک اشتر) : استاندار (منطقه شمال) .

۴ _ محمد بن عمیر : استاندار آذربایجان.

۵ _ فرزند سعد بن قیس : استاندار موصل و

خود مختار بعد از پیروزی منصب قضاوت را به عهده گرفت و با حوصله شبانه روز اختلافات مردم را حل می کرد.

به بدسابقه ها مقام نمی داد :

پیشنهاد کردند شریح قاضی را به قضاوت ابقا کنید؛ قبول نکرد ، زیرا او :

۱ _ صد سال عمر و ۶۰ سال از طرف خلفا قاضی بود و حضرت علی (ع) او را توبیخ و تصمیم بر تبعیدش گرفته بود که امام

(ع) شهید شد و مختار او را تبعید کرد. شریح در قتل حجر بن عدی شهادت ناحق داد.

او در

زمان زبیر و مروان هم قاضی بود. او به هانی بن عروه خیانت کرد.

۳. وضعیت جامعه کوفه در قیام مختار

گرچه در یک صحنه کوفیان بد از آب درآمدند، ولی در کوفه گروه زیادی از ایرانیان مقیم بودند که علاقه مند به علی (ع) بودند.

بعد از رسول اکرم (ص) ایرانیان گرفتار محرومیت ها شدند، مثلاً قاضی نشوند، هم پایه عرب نشوند و دختر بدهند، ولی از عرب زن نگیرند، حق ارث بردن از عرب ندارند، حقوقشان کمتر از عرب باشد، کار کلیدی به آنان داده نشود، با بودن عرب آنها امام جماعت نشوند و... [حماسه حسینی (شهید مطهری)، ج ۳، ص ۷۶].

یکی از دلایل توجه کوفه به اهل بیتعلیهم السلام آرزوی عدالت و حذف عرب و عجم بود. [حماسه حسینی].

معاویه می گفت: مردم سه دسته هستند:

ناس: عرب ها.

شبه الناس: غیر عرب ها _ ایرانیان.

لا ناس یا نستاس: ذمی ها. [حماسه حسینی، ج ۳، ص ۷۶].

۴. چهره های متلون

شبت بن ربیع چند رنگ پیدا کرد؟

۱ _ از اصحاب علی (ع): رزمنده صفین.

۲ _ به خوارج ملحق شد.

۳ _ در زمان امام حسین (ع) به معاویه ملحق شد.

۴ _ بعد از معاویه به انقلابیون کوفه و طرفدار حق شد و به امام حسین نامه دعوت نوشت.

۵ _ در کربلا جزء لشکر عمر سعد شد. امام در عاشورا نام او را برد که تو به من نامه دعوت نوشتی پس چرا؟!!!

۶ _ به شکرانه قتل امام حسین (ع) در کوفه مسجدی ساخت.

۷ _ در زمان مختار از ترس با او بیعت کرد.

۸_ وقتی لشکر مختار به شام رفتند و دید کوفه خلوت شده ، طرح توطئه را ریخت و منزلش پایگاه

ضد مختار شد. و بالاخره به دست مختار کشته شد.

۵. انتقام مختار از جنایتکاران

۱. نحوه انتقام

همین که بر کوفه مسلط شد و گروه زیادی دستگیر شدند فرمود: باید یک یک بررسی شوند هر کدام در کربلا در لشکر یزید بوده اند اعدام و باقی آزاد شوند. [طبری، ج ۶، ص ۵۱].

۲. جنایتکاران

۱. شمر (لعنت الله علیه)

شمر: اول شجاع و شیعه علی (ع) بود.

در صفین یار علی (ع) بود.

بعد، از حامیان اموی شد.

در شهادت حضرت مسلم بن عقیل سهم مهمی داشت.

ابن زیاد فرماندار کوفه را به جنگ با امام (ع) تشویق کرد.

شب عاشورا عجله داشت که امام را زودتر بکشد.

روز عاشورا بین زهیر و شمر گفتگو شد و شمر، زهیر را در حال خطابه هدف گرفت و شهید کرد.

سر امام حسین (ع) را برید و روی سینه امام نشست.

با ۱۲ نفر در آتش زدن خیمه ها سهم داشت.

مسئول حمل سرهای شهدا بود.

در واقعه مختار از فرماندهان اشرار بود. بالاخره در نیمه شبی در روستایی به دست مأمورین مختار هلاک شد.

۲. حرمله (لعنت الله علیه)

حرمله سه کار کرد:

گلوی اصغر ، چشم ابی الفضل و قلب امام حسین (ع) را هدف تیر قرار داد.

مختار شخصا او را گرفت؛ اول دو دستش را قطع ، بعد دو پا ، بعد او را آتش زد.

۳. ابن زیاد (لعنت الله علیه)

ابن زیاد در کوفه مشغول غذا بود که سر امام حسین (ع) را نزد او آوردند. بعد از ۶ سال امام سجاد (ع) در مدینه مشغول غذا بود که سر ابن زیاد را نزدش آوردند.

۱ _ ده نفری را که بر بدن امام اسب

روان کردند ، مختار خواباند و اسب بر بدنشان دواند تا هلاک شدند. [اللهوف ، ص ۱۳۶] .

۲ _ شمر ، شتر امام حسین (ع) را به کوفه آورد و به افتخار قتل امام حسین (ع) نحر کرد و گوشت آنرا میان دشمنان امام حسین (ع) تقسیم کرد.

مختار دستور داد تمام کسانی که از روی علم به شکرانه شهادت امام حسین (ع) آن گوشت را خورده اند اعدام شوند و هر خانه ای گوشت در آن وارد شده ویران شود. [بحار الأنوار ، ج ۴۵ ، ص ۳۷۵] .

۶. تخریب مختار

۱. اتهامات دروغین به مختار

۱ _ مختار نامه به امام سجاد (ع) نوشت که :

از مردم برای شما بیعت بگیرم؟ و ضمن نامه مبلغی پول هم فرستاد. حضرت (ع) جواب نامه را نداد و مختار را به عنوان یک ریاست طلب در ملاء عام مفتضح کرد.

۲ _ ابن زبیر از ول خرجی مختار مطلع گشته ، از او حساب خواست ، مختار حاضر به حسابرسی نشد. [مروج الذهب ، ج ۳] .

۳ _ نامه ای به محمد بن حنفیه نوشت که برای شما از مردم بیعت بگیرم او هم با امام سجاد (ع) مشورت کرد. حضرت فرمود : دل مختار برای ما نمی سوزد. او ریاست طلب و منافق است. باز محمد حنفیه با ابن عباس مشورت نمود. او گفت : در این مسئله نفیاء و اثباتا ساکت باش. محمد هم حرف ابن عباس را گرفت و سکوت کرد.

۴ _ به ابن زبیر گفت : اگر مرد لایقی بیابی از مردم عراق و کوفه لشکری برای تو آماده می کند تا بتوانی شام را بگیری ، زیرا مردم آن منطقه شیعه و

از ماجرای کربلا تا الآن از بنی امیه ناراحت هستند و رهبر می خواهند. ابن زبیر گفت: تو این کار را بکن. مختار هم به سوی کوفه با گریه و فریاد از دست قاتلان کربلا روانه شد، شیعه هم گرد او را گرفته و کم کم بازارش گرم و قاتلان را می گرفت و می کشت تا محبوبیتی پیدا کرد.

۲. خط کلی اختلافات

بعد از مرگ یزید، بلاد اسلامی دو شقه شد.

۱ _ حجاز و عراق: که عبدالله بن زبیر ادعا داشت.

۲ _ شامات: که مروان بن حکم ادعا داشت.

ابن زبیر که ادعای عراق را داشت، مصعب برادرش را استاندار بصره کرد.

مختار هم بر کوفه مسلط بود. میان این دو جنگی در گرفت و بالاخره مختار به دست مصعب شهید شد.

۳. جوسازی علیه مختار

بنی امیه و عمال آنها علیه مختار جوسازی هایی کردند تا آنجا که پسرش نیز شک کرد و خدمت امام باقر (ع) آمد و پرسید نظر شما چیست؟ که امام (ع) دوبار فرمود: رحم الله اباک رحم الله اباک [رجال الکشی، ص ۱۲۵].

مختار در کودکی همین که به خانه فاطمه زهرا می آمد، حضرت برایش فرش می انداخت و احترام می کرد. [تنقیح المقال، ج ۳، ص ۲۰۵].

۷. عبرت ها

۱ _ قَاتِلُوهُمْ يَعَدُّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَ يَخْزِيهِمْ وَ يُنْصِرُكُمْ عَلَيْهِمْ وَ يَشْفِي صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَ يَذْهَبُ غَيْظَ قُلُوبِهِمْ [توبه/۱۵-۱۴].

فرزند مالک اشتر به تعداد سر مبارک شهدا، هفتاد سر از سران اهل شام را از تن جدا کرد و برای مختار فرستاد.

نام هر یک را نوشته و به گوششان آویزان کرد. [بحار الأنوار

، ج ٤٥ ، ص ٣٣٥] .

٢ _ انتقام :

إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ [سجده/٢٢] .

وَ سَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيُّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ [شعراء/٢٢٧] .

فَأَنْتَقِمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا [روم/٤٧] .

وَ لَا تَحْسِبَنَّ اللَّهُ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ [ابراهيم/٤٢] .

لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَ لَهُمْ فِي الآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ [مائده/٤١] .

ابن زياد هم در روز عاشورا به درك رفت. (عاشورای سال ٦٧) .

فرزند مالک اشتر _ ابراهيم بن اشتر _ او را با شمشير نصف کرد و سرش را به مدينه فرستاد. [بحار الأنوار ، ج ٤٥ ، ص ٣٣٤] .

١. مدارا

١. لزوم مدارا

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ يَا بَنِي لِيَكُنْ مِمَّا تَسْلِحُ بِهِ عَلَيَّ عَدُوُّكَ [أمالي صدوق ، ص ٦٦٨] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : التَّقِيَةُ فِي كُلِّ ضَرُورَةٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢١٩] .

كن مع الناس و لاتكن معهم (ضرب المثل)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَمَرَنِي رَبِّي بِمُدَارَاةِ النَّاسِ كَمَا أَمَرَنِي بِأَدَاءِ الْفَرَائِضِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٧] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : فِي التَّوَرَاةِ مَكْتُوبٌ فِيْمَا نَاجَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ (ع) يَا مُوسَى اكْتُم مَكْتُومَ سِرِّي فِي سَرِيرَتِكَ وَ أَظْهَرُ فِي عَلَانِيَتِكَ الْمُدَارَاةَ عَنِّي لِعِدْوِي وَ عِدْوِكَ مِنْ خَلْقِي وَ لَا تَسْتَسِبَّ لِي عِنْدَهُمْ بِإِظْهَارِ مَكْتُومِ سِرِّي فَتَشْرِكَ عِدْوُكَ وَ عِدْوِي فِي سَبِي [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٧] .

عن أبي بكر الحضرمي قال قال علقمه أخى لأبى جعفر (ع) إن أبا بكر قال : يغالى الناس فى على فقال لى أبو جعفر : " إنى أراك لو سمعت إنسانا يشتم عليا فاستطعت أن تقطع أنفه

فعلت " قلت : نعم. قال : " فلا تفعل ". ثم قال : " إني لأسمع الرجل يسب عليا و أستتر منه بالساريه و إذا فرغ أتيته فصافحته " [بحار الأنوار ، ج ٧٢ ، ص ٤٠٠] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : جَاءَ جَبْرَيْلُ (ع) إِلَى النَّبِيِّ (ص) فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ! رَبُّكَ يَقْرُؤُكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ لَكَ دَارِ خَلْقِي [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْإِيمَانِ وَ الرَّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَيْشِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٧] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا [بقره/٨٣] أَى لِلنَّاسِ كُلِّهِمْ مُؤْمِنِهِمْ وَ مُخَالَفِهِمْ أَمَا الْمُؤْمِنُونَ فَيَسِطُ لَهُمْ وَجْهَهُ وَ أَمَا الْمُخَالَفُونَ فَيَكْلِمُهُم بِالْمُدَارَاهِ لِاجْتِنَابِهِمْ إِلَى الْإِيمَانِ فَإِنَّهُ بَأْسَرُ مِنْ ذَلِكَ يَكْفِ شُرُورَهُمْ عَنِ نَفْسِهِ وَ عَنِ إِخْوَانِهِ الْمُؤْمِنِينَ [بحار الأنوار ، ج ٧٢ ، ص ٤٠١] .

١- ابو جعفر بصرى به همراه يونس بن عبد الرحمن به حضور امام رضا (ع) رسیدند يونس از نسبت های ناروائى كه بعض اصحاب حضرت به وى نسبت دادند و شايعه سازى كرده بودند به حضرت شكايه نمود. حضرت به آنها فرمود : با آنها مدارا كن كه عقلشان بيش از آن نمى رسد. [مفاخر ، ج ١ ، ص ١٨٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَمَرَنِي رَبِّي بِمُدَارَاهِ النَّاسِ كَمَا أَمَرَنِي بِإِقَامَةِ الْفَرَائِضِ [أمالی طوسی ، ص ٤٨١] .

إِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَى هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [سبأ/٢٤] .

فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ [طور/٣٤] .

پیامبر (ص) در پاسخ تقاضای صفوان برای تحقیق دو ماهه ، چهار ماه مهلت داد.

وَ إِنِ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ

[توبه/ ٦] .

ريشه مدارا سعه صدر است : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مُدَارَاهُ النَّاسِ نِصْفُ الْإِيْمَانِ وَ الرَّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَيْشِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٧] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَيِّلٌ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ ، وَ اجْعَلْ لِي يَدًا عَلَيَّ مِنْ ظَلَمَنِي ، وَ لِسَانًا عَلَيَّ مِنْ خَاصَمَنِي ، وَ ظَفْرًا بِمَنْ عَانَدَنِي [صحيفه سجاديه ، دعای ٢٠] .

٢. فضل مدارا

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ مُدَارَاهُ أَعْدَاءِ اللَّهِ مِنْ أَفْضَلِ صَدَقَةِ الْمَرْءِ عَلَيَّ نَفْسِهِ وَ إِخْوَانِهِ [تفسيرالإمام العسكري ، ص ٣٥٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ الْأَنْبِيَاءُ إِنَّمَا فَضَلَهُمُ اللَّهُ عَلَى خَلْقِهِ بِشِدَّةِ مُدَارَاتِهِمْ لِأَعْدَاءِ دِينِ اللَّهِ وَ حَسَنِ تَقِيَّتِهِمْ لِأَجْلِ إِخْوَانِهِمْ فِي اللَّهِ [بحار الأنوار ، ج ٧٢ ، ص ٤٠١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ثَلَاثٌ مَنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ لَمْ يَتَمَّ لَهُ عَمَلٌ وَرَعٌ يَحْجُزُهُ عَنْ مَعَاصِي اللَّهِ وَ خُلِقَ يَدَارِي بِهِ النَّاسُ وَ حِلْمٌ يَرُدُّ بِهِ جَهْلَ الْجَاهِلِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَيْسَ الْحَكِيمُ مَنْ لَمْ يَدَارِ مَنْ لَا يَجِدُ بَدَا مِنْ مُدَارَاتِهِ [تحف العقول ، ص ٢١٨] .

عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا (ع) أَنَّهُ سَأَلَ مَا الْعَقْلُ؟ فَقَالَ (ع) : "التَّجَرُّعُ لِلْغَصْبِ وَ مَدَاهِنَةُ الْأَعْدَاءِ وَ مَدَارَاهُ الْأَصْدِقَاءِ" [أمالي صدوق ، ص ٢٨٣] .

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ عَقِيصًا قَالَ سَأَلَ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) عَنِ الْعَقْلِ ، فَقَالَ (ع) : "التَّجَرُّعُ لِلْغَصْبِ وَ مَدَاهِنَةُ الْأَعْدَاءِ" [أمالي صدوق ، ص ٦٧١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمُدَارَاهُ أَحْمَدُ الْخَلَالِ [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ

(ع) : ثمره العقل مداراه الناس [غررالحكم ، ص ٥٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَدَارَاهُ النَّاسَ [غررالحكم ، ص ٤٤٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : عُنْوَانُ الْعَقْلِ مَدَارَاهُ النَّاسَ [غررالحكم ، ص ٤٤٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَدَارَاهُ الرِّجَالِ مِنْ أَفْضَلِ الْأَعْمَالِ [غررالحكم ، ص ٤٤٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : دَارُ النَّاسِ تَسْتَمْتَعُ بِإِخَائِهِمْ وَ أَلْقَهُمْ بِالْبَشَرِ تَمَّتْ أَضْغَانُهُمْ [غررالحكم ، ص ٤٤٥] .

٣. ثمره مدارا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : دَارُ النَّاسِ تَأْمَنُ غَوَائِلَهُمْ وَ تَسْلَمُ مِنْ مَكَايِدِهِمْ [غررالحكم ، ص ٤٤٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سَلَامَةُ الدِّينِ وَ الدُّنْيَا فِي مَدَارَاهِ النَّاسِ [غررالحكم ، ص ٤٤٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ دَارَى أَضْدَادَهُ أَمِنَ الْمُحَارِبَ [غررالحكم ، ص ٣٣٤] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنْ قَوْمًا مِنْ قَرِيشٍ قَلَّتْ مَدَارَاتُهُمْ لِلنَّاسِ فَفَنُوا مِنْ قَرِيشٍ وَ إِيْمَ اللَّهِ مَا كَانَ بِأَحْسَابِهِمْ بِأَسٍ وَ إِنْ قَوْمًا مِنْ غَيْرِهِمْ حَسَنَتْ مَدَارَاتُهُمْ فَأَلْحَقُوا بِالْبَيْتِ الرَّفِيعِ قَالَ ثُمَّ قَالَ مَنْ كَفَّ يَدَهُ عَنِ النَّاسِ فَإِنَّمَا يَكْفُ عَنْهُمْ يَدًا وَاحِدَةً وَ يَكْفُونَ عَنْهُ أَيَادِي كَثِيرَةٍ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٧] .

٤. اصلاح مدارا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ لَمْ يَصْلِحْهُ حَسَنُ الْمَدَارَاهِ أَصْلَحَهُ سُوءُ الْمَكَافَاهِ [غررالحكم ، ص ٤٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) كَمْ أَذَارِيكُمْ كَمَا تُدَارَى الْبِكَارُ الْعَمْدَةُ وَ الثِّيَابُ الْمَتَدَاعِيَةُ كُلَّمَا حِيصَتْ مِنْ جَانِبٍ تَهْتَكَتْ مِنْ آخَرَ كُلَّمَا أَطَّلَ عَلَيْكُمْ مَنَسْرٌ مِنْ مَنَاسِرِ أَهْلِ الشَّامِ أَعْلَقَ كُلُّ رَجُلٍ مِنْكُمْ بَابَهُ وَ أَنْجَحَرَ أَنْجَحَارَ الضَّبِّ فِي جُحْرِهَا وَ الضَّبُّ فِي وَجَارِهَا الدَّلِيلُ وَ اللَّهُ مِنْ نَصِيرَتِهِمْ وَ مِنْ رُمِي بِكُمْ فَقَدْ رُمِيَ بِأَفْوَقِ نَاصِلِ إِنْكُمْ وَ اللَّهُ لَكَثِيرٌ فِي الْبَاخَاتِ قَلِيلٌ تَحْتَ الرِّيَاةِ وَ إِنِّي لَعَالِمٌ بِمَا يَصْلِحُكُمْ وَ يَقِيمُ أَوْدَكُمْ وَ لَكِنِّي لَا أَرَى إِصْلَاحَكُمْ بِإِفْسَادِ نَفْسِي [نهج البلاغه ، خطبه ٦٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَلَكَتْنِي عَيْنِي وَ أَنَا جَالِسٌ فَسَيَّحَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ص فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَاذَا لَقِيتُ مِنْ أُمَّتِكَ مِنَ الْأَوْدِ وَ اللَّدِّ فَقَالَ اذْعُ عَلَيْهِمْ فَقُلْتُ أَبْدَلْنِي اللَّهُ بِهِمْ خَيْرًا مِنْهُمْ وَ أَبْدَلَهُمْ بِي شَرًّا لَهُمْ مِنِّي

[نهج البلاغه ، خطبه ۷۰] .

۵. ابزار مدارا

وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [نحل/ ۱۲۵] .

فَبِهَتِ الذِّي كَفَرَ [بقره/ ۲۵۸] .

قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَسَأَلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ فَجَعُوا إِلَى أَنْفُسِهِمْ [انبياء/ ۶۴-۶۳] .

ماجرای خود قرآن در برابر اشعار فصیح و بلیغ.

ماجرای آن خلیفه ای که گفت : من امام سجاد را نمی شناسم و شاعر فوری سرود :

قَالَ الْفَرَزْدَقُ : هَذَا الَّذِي تَعْرِفُ الْبَطْحَاءُ وَطَائَهُ [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۱۵۱] .

یزید می گفت : تُوِيَ الْمَلِكُ مَنْ تَشَاءُ [آل عمران/ ۲۶] .

و حضرت زینب (سلام الله علیها) فرمودند : إِنْ مَا نُمَلِي لَهُمْ لِيَزِدُوا إِثْمًا [آل عمران/ ۱۷۸] .

مسلمان باید به اسلحه بیان و جدال نیکو ، مسلح باشد.

قال أبو سفیان : اعل هبل . فقال رسول الله (ص) "الله أعلى و أجل" [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۳۹۷] .

قال أبو سفیان : لنا عزی و لا عزی لكم . فقال رسول الله (ص) : "الله مولانا و لا مولی لكم" [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۳۹۷] .

مناظرات امامان در تاریخ ثبت است

داستان هشام.

۲. رفق

۱. اهمیت رفق

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رَأْسُ السِّيَاسَةِ اسْتِعْمَالُ الرَّفْقِ [غررالحکم ، ص ۳۴۲] .

الرَّفْقُ

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ [آل عمران/ ۱۵۹] .

وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ [حجر/ ٨٨] .

وَ إِذَا خَاطَبْتَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا [فرقان/ ٦٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الرَّفْقُ يَمُنُّ وَ الْخُرْقُ سُومٌ [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِنَّ الرَّفْقَ لَمْ يَوْضِعْ عَلَى شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ وَ لَا نُزِعَ

مِنْ شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا كَانَ الرَّفْقُ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا زَانَهُ [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ٧٢] .

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : الرَّفْقُ نِصْفُ الْعَيْشِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الرَّفْقُ نِصْفُ الْمَعِيشَةِ [وسائل الشيعة ، ج ١٢ ، ص ٥٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَوْ كَانَ الرَّفْقُ خَلْقًا يَرَى مَا كَانَ مِمَّا خَلَقَ اللَّهُ شَيْءٌ أَحْسَنَ مِنْهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٠] .

٢. لزوم رفق

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الرَّفْقُ بِالْأَتْبَاعِ مِنْ كَرَمِ الطَّبَاعِ [غررالحكم ، ص ٢٤٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا أَضْيَطَّحَبَ اثْنَانِ إِلَّا كَانَ أَحَدُهُمَا أَجْرًا وَ أَحْبُّهُمَا إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَرْفَقَهُمَا بِصَاحِبِهِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِأَهْلِ بَيْتٍ خَيْرًا أَدْخَلَ عَلَيْهِمْ بَابَ رَفَقٍ [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ٦ ، ص ٣٣٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَعْطَى حِظَّهُ مِنَ الرَّفَقِ أَعْطَى حِظَّهُ مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ٦ ، ص ٣٣٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَعْقَلَ النَّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٩٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّا أَمَرْنَا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ بِمُدَارَاةِ النَّاسِ كَمَا أَمَرْنَا بِإِقَامَةِ الْفَرَائِضِ . [أمالي طوسی ، ص ٥٢١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الرَّفْقُ مِفْتَاحُ النِّجَاحِ [غررالحكم ، ص ٢٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : عَلَيْكَ بِالرَّفَقِ فَإِنَّهُ مِفْتَاحُ الصَّوَابِ وَ سَجِيهَةُ أَوْلَى الْأَلْبَابِ [غررالحكم ، ص ٢٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ اِخْلَطِ

الشَّدَّةِ بِيَضْعُثٍ مِنَ اللَّيْنِ وَارْفُقْ مَا كَانَ الرَّفْقُ أَرْفَقَ [نهج البلاغه ، نامه ٤٦].

٣. ثمرات رفق

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ فِي الرَّفْقِ الزِّيَادَةَ وَالتَّبْرَكَهَ وَ مَنْ يَحْرَمِ الرَّفْقَ يَحْرَمِ الْخَيْرَ [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٩].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ كَانَ رَفِيقًا فِي أَمْرِهِ نَالَ مَا يَرِيدُ مِنَ النَّاسِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٠].

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع): مَنْ أَحْجَمَ عَنِ الرَّأْيِ وَعَيَّتَ بِهِ الْحَيْلَ كَانَ الرَّفْقَ مِفْتَاحَهُ [أعلام الدين ، ص ٢٩٨].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الرَّفْقُ يُوِي إِلَى السَّلْمِ [غررالحكم ، ص ٢٤٤].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الرَّفْقُ مِفْتَاحُ الصَّوَابِ وَ شِيْمَهُ ذَوِي الْأَلْبَابِ [غررالحكم ، ص ٢٤٣].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الرَّفْقُ يَسِّرُ الصَّعَابَ وَ يَسَهِّلُ الْأَسْبَابَ [غررالحكم ، ص ٢٤٤].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الرَّفْقُ لِقَاحُ الصَّلَاحِ وَ عِنْوَانُ النِّجَاحِ [غررالحكم ، ص ٢٥٠].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ شِئْتَ أَنْ تُكْرِمَ فُلَانًا وَ إِنَّ شِئْتَ أَنْ تُهَانَ فَاحْشُنْ [كافي ، ج ١ ، ص ٢٦].

٤. رفق و خدا

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يَحِبُّ الرَّفْقَ وَ مِنْ رَفِيقِهِ بِكُمْ تَسْلِيلٌ أَضْغَانِكُمْ وَ مُضَادَّهُ قُلُوبِكُمْ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٢٠].

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ رَفِيقٌ يَحِبُّ الرَّفْقَ وَ يَعْطِي عَلَى الرَّفْقِ مَا لَا يَعْطِي عَلَى الْعُنْفِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٩].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ع): إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الرَّفْقَ وَ يَعْينُ عَلَيْهِ فَإِذَا رَكِبْتُمُ الدَّوَابَّ الْعُجْفَ فَأَنْزِلُوهَا مَنَازِلَهَا فَإِنْ كَانَتِ الْأَرْضُ مُجْدِبَةً فَانْجُوا عَنْهَا وَ إِنْ كَانَتْ مُخْصِبَةً فَانْزِلُوهَا مَنَازِلَهَا [كافي

، ج ٢ ، ص ١٢٠] .

عن النبي (ص) : يا عائشه ان الله رفيق يحب الرفق و يعطى على الرفق ما لا يعطى على العنف و ما لا يعطى الرفق فى الامر كله [كنز ، خ ٥٣٦٣] .

عن النبي (ص) : ان الله عزوجل رفيق يحب الرفق فى الامر كله [كنز ، خ ٥٣٧٠] .

٥. رفق وايمان

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ قَسِمَ لَهُ الرَّفْقُ قُسِمَ لَهُ الْإِيْمَانُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٨] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ قُفْلًا وَ قُفْلَ الْإِيْمَانِ الرَّفْقُ [كافي ، ج ٢ ، ص ١١٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِكُلِّ دِينٍ خَلْقٌ وَ خَلْقُ الْإِيْمَانِ الرَّفْقُ [غررالحكم ، ص ٢٤٤] .

٦. رفق و دعا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَادِعُ نَفْسِكَ فِي الْعِبَادَةِ وَ ارْفُقْ بِهَا وَ لَمَّا تَقَهَّرَهَا وَ خُذْ عَفْوَهَا وَ نَشَاطَهَا إِلَّا مَا كَانَ مَكْتُوبًا عَلَيْكَ مِنَ الْفَرِيضَةِ فَإِنَّهُ لَا بُدَّ مِنْ قَضَائِهَا وَ تَعَاهِدِهَا عِنْدَ مَحَلِّهَا [نهج البلاغه ، نامه ٦٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اجْتَهَدْتُ فِي الْعِبَادَةِ وَ أَنَا شَابٌّ فَقَالَ لِي أَبِي (ع) يَا بَنِي دُونَ مَا أَرَاكَ تَضِيْعُ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا رَضِيَ عَنْهُ بِالْيَسِيرِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٨٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ فَأَوْغَلُوا فِيهِ بِرَفْقٍ وَ لَا تُكْرَهُوا عِبَادَةَ اللَّهِ إِلَّا إِلَى عِبَادِ اللَّهِ فَتَكُونُوا كَالرَّاكِبِ الْمُتَبَتِّ الَّذِي لَا سَفَرًا قَطَعَ وَ لَا ظَهْرًا أَبْقَى [كافي ، ج ٢ ، ص ٨٦] .

٧. رفق و خشونت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ذَا كَانَ الرَّفْقُ حُرْقًا كَانَ الْخُرْقُ رِفْقًا رَبَّمَا كَانَ الدَّوَاءُ دَاءً وَ الدَّاءُ دَوَاءً [

نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

۸. رفیق

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سَلَّ عَنِ الرَّفِيقِ قَبْلَ الطَّرِيقِ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا سُمِّيَ الرَّفِيقُ رَفِيقًا لِأَنَّهُ يَرْفَقُكَ عَلَى صِلَاحِ دِينِكَ فَمَنْ أَعَانَكَ عَلَى صِلَاحِ دِينِكَ فَهُوَ الرَّفِيقُ الشَّفِيقُ [غررالحكم ، ۴۲۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فِي الضِّيقِ يَتَّبِعِينَ حَسَنَ مَوَاسِيهِ الرَّفِيقِ [غررالحكم ، ص ۴۲۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَيْسَ بِرَفِيقٍ مَحْمُودٍ مَنْ أَحْوَجَ صَاحِبُهُ إِلَى مَمَارَاتِهِ [غررالحكم ، ص ۴۱۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعَمَلُ رَفِيقٌ [رَفَقٌ] الْمَوْقِنُ [غررالحكم ، ص ۱۵۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اجْعَلْ رَفِيقَكَ عَمَلَكَ وَعَدُوَكَ أَمَلَكَ [غررالحكم ، ص ۱۵۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اعْلَمُوا أَنَّهُ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا مِنَ الْفِتَنِ وَنُورًا مِنَ الظُّلْمِ وَيَخْلُدُهُ فِيمَا اسْتَهَتْ نَفْسُهُ وَيُنزِلُهُ مَنزِلَ الْكِرَامَةِ عِنْدَهُ فِي دَارِ اصْطِنَاعِهَا لِنَفْسِهِ ظِلًّا عَرْشُهُ وَنُورًا بَهْجَتِهِ وَزُورًا مَلَائِكَتَهُ وَرُفَقَاوَهَا رُسُلَهُ

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَبَادِرُوا بِأَعْمَالِكُمْ تَكُونُوا مَعَ جِيرَانِ اللَّهِ فِي دَارِهِ رَافِقٍ بِهِمْ رُسُلُهُ وَ أَرَارَهُمْ مَلَائِكَتُهُ [نهج البلاغه خطبه ، ۱۸۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَسَأَلُ اللَّهَ مَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ وَ مَعَايِشَةَ السُّعَدَاءِ وَ مُرَافَقَةَ الْأَنْبِيَاءِ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۳] .

۳. مداهنه

۱. لزوم ترك مداهنه

باب ۸۹- أنه ينبغي أن لا يخاف في الله لومه لائم و ترك المداهنه في الدين [بحار الأنوار ، ج ۶۸ ، ص ۳۶۰] .

۲. انواع مداهنه

۱. با اهل معاصي

وَدُّوا لَوْ تَدَّهْنُ فَيَدَّهْنُونَ [قلم/ ۹] .

درباره پیشنهاد سکوت در برابر بت ، آیه نازل شد : لا أعْبُدُ

ما تَعْبُدُونَ [كافرون/ ٢] .

خداوند با وجود لطف و عفو و محبت می فرماید : وَ إِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ [مائده/ ٦٧] .

لئن أشركت ليحبطن عملك [زمر/ ٦٥] .

وَ لَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ [حاقه/ ٤٤] .

وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ [قلم/ ٩] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى شُعَيْبِ النَّبِيِّ (ص) أَنِّي مُعَذِّبٌ مِنْ قَوْمِكَ مِائَةَ أَلْفٍ أَرْبَعِينَ أَلْفًا مِنْ شِرَارِهِمْ وَ سِتِّينَ أَلْفًا مِنْ خِيَارِهِمْ فَقَالَ يَا رَبِّ هَوْلَاءِ الْأَشْرَارُ فَمَا بَالُ الْأَخْيَارِ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهِ دَاهَنُوا أَهْلَ الْمَعَاصِي وَ لَمْ يَغْضَبُوا لِغَضَبِي [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَدْنَى الْإِنْكَارِ أَنْ يَلْقَى أَهْلَ الْمَعَاصِي بُوْجُوهٍ مُكْفَهَرَةٍ [تهذيب الأحكام ، ج ٦ ، ص ١٧٦] .

٢. با برادران

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ دَاهَنَكَ فِي نَفْسِكَ وَ سَاتَرَكَ عَيْبَكَ [غررالحكم ، ج ٤١٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا سُمِيَ الْعَدُوُّ عَدُوًّا لِأَنَّهُ يَعْدُو عَلَيْكَ فَمَنْ دَاهَنَكَ فِي مَعَابِيكَ فَهُوَ الْعَدُوُّ الْعَادِي عَلَيْكَ [غررالحكم ، ج ٤٦١] .

٣. بانفس

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ دَاهَنَ نَفْسَهُ هَجَمَتْ بِهِ عَلَى الْمَعَاصِي الْمَحْرَمَةِ [غررالحكم ، ص ٢٣٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَرْخَصُوا لِأَنْفُسِكُمْ فَتَدَاهِنُوا فِي الْحَقِّ فَتَخْسَرُوا [مشكاة الأنوار ، ص ١٣٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَرْخَصُوا لِأَنْفُسِكُمْ فَتَدَاهَبَ بِكُمْ الرُّخْصُ مَذَاهِبَ الظُّلْمَةِ وَ لَا تَدَاهِنُوا فِيهِجْمَ بِكُمْ الْإِدْهَانُ عَلَى الْمَعْصِيَةِ [نهج البلاغه ، خطبه ٨٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَكُنْ مِمَّنْ يَرْجُو الْآخِرَةَ بِغَيْرِ عَمَلٍ وَ يَرْجِي التَّوْبَةَ بِطُولِ الْأَمَلِ يَقُولُ فِي الدُّنْيَا يَقُولِ الزَّاهِدِينَ وَ

يَعْمَلُ فِيهَا بِعَمَلِ الرَّاعِيْنَ إِنْ أُعْطِيَ مِنْهَا لَمْ يَشْبَعْ وَ إِنْ مُعَ مِنْهَا لَمْ يَقْنَعْ يَعْجِزُ عَنِ شُكْرِ مَا أُوتِيَ وَ يَبْتَغِي الزِّيَادَةَ فِيمَا بَقِيَ يَنْهَى وَ لَا يَنْتَهَى وَ يَأْمُرُ بِمَا لَا يَأْتِي بِحُبِّ الصَّالِحِينَ وَ لَا يَعْمَلُ عَمَلَهُمْ وَ يَبْغِضُ الْمُذْنِبِينَ وَ هُوَ أَحَدُهُمْ يَكْرَهُ الْمَوْتَ لِكَثْرَةِ ذُنُوبِهِ وَ يَقِيمُ عَلَى مَا يَكْرَهُ الْمَوْتَ مِنْ أَجْلِهِ إِنْ سَيِّئَ ظَنَّهُ نَادِمًا وَ إِنْ صَحَّ أَمِنْ لَاهِيًا يَعْجَبُ بِنَفْسِهِ إِذَا عُوْفِي وَ يَقْنِطُ إِذَا ابْتُلِيَ إِنْ أَصَابَهُ بَلَاءٌ دَعَا مُضْطَرًّا وَ إِنْ نَالَهُ رَحَاءٌ أَعْرَضَ مُغْتَرًّا تَغْلِبُهُ نَفْسُهُ عَلَى مَا يُظُنُّ وَ لَا يَغْلِبُهَا عَلَى مَا يَسْتَيْقِنُ يَخَافُ عَلَى غَيْرِهِ بِأَذْنَى مِنْ ذَنْبِهِ وَ يَرْجُو لِنَفْسِهِ بِأَكْثَرٍ مِنْ عَمَلِهِ إِنْ اسْتَيْغْنَى بَطْرًا وَ فُتِنَ وَ إِنْ افْتَقَرَ قَدِيطًا وَ وَهَنَ يَقْصُرُ إِذَا عَمِلَ وَ يَبَالِغُ إِذَا سَأَلَ إِنْ عَرَضَتْ لَهُ شَهْوَةٌ أَسِيلَفَ الْمُعْصِيَةِ وَ سَوَّفَ التَّوْبَةَ وَ إِنْ عَرَّتْهُ مِحْنَةٌ أَنْفَرَجَ عَنِ شَرَائِطِ الْمَلَّةِ يَصِفُ الْعِبْرَةَ وَ لَا يَعْتَبِرُ وَ يَبَالِغُ فِي الْمَوْعِظَةِ وَ لَا يَتَعَطُّ فَهُوَ بِالْقَوْلِ مُدِيدٌ وَ مِنَ الْعَمَلِ مُتَقَلِّبٌ يَنَافِسُ فِيمَا يَفْنَى وَ يَسَاهِجُ فِيمَا يَبْقَى يَرَى الْغَنَمَ مَغْرَمًا وَ الْغُزْمَ مَغْنَمًا يَخْشَى الْمَوْتَ وَ لَا يَبَادِرُ الْفُوتَ يَشْتَعِظُ مِنَ مَعْصِيَةِ غَيْرِهِ مَا يَسْتَقِلُّ أَكْثَرَ مِنْهُ مِنَ نَفْسِهِ وَ يَشْتَكِيهِ مِنْ طَاعَتِهِ مَا يَحْقِرُهُ مِنَ طَاعَةِ غَيْرِهِ فَهُوَ عَلَى النَّاسِ طَاعِنٌ وَ لِنَفْسِهِ مُدَاهِنٌ [نهج البلاغه ، حكمت ١٥٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِيَّاكَ أَنْ تَكُونَ عَلَى النَّاسِ طَاعِنًا وَ لِنَفْسِكَ مُدَاهِنًا فَتَعْظِمَ عَلَيْكَ الْحُبُوبَةَ وَ تَحْرِمَ الْمُتُوبَةَ [غررالحكم ، ٢٢٣] .

٤. مداهنه در مورد حق

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَدَاهِنُوا فِي الْحَقِّ إِذَا وَرَدَ عَلَيْكُمْ

و عرفتموه فتحسروا خسارانا مبینا [تحف العقول ، ص ۱۴۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لَعَمْرِي مَا عَلَيَّ مِنْ قِتَالٍ مَنْ خَالَفَ الْحَقَّ وَ خَابَطَ الْغَيَّ مِنْ إِذْهَانٍ وَ لَأِ إِيْهَانٍ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۴]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اَعْلَمُوا رَحِمَكُمُ اللَّهُ أَنْكُمْ فِي زَمَانِ الْقَائِلِ فِيهِ بِالْحَقِّ قَلِيلٌ وَ اللَّسَانُ عَنِ الصُّدْقِ كَلِيلٌ وَ اللَّازِمُ لِلْحَقِّ ذَلِيلٌ أَهْلُهُ مُعْتَكِفُونَ عَلَى الْعِضْيَانِ مُصْطَلِحُونَ عَلَى الْإِذْهَانِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۳۳] .

۴. فرق بین مدارا ، رفق و مدهانه

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : مِنْ حُبِّ الْمُدَارِينَ تَصْحِيحُ الْمَقَمِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰] .

در صفحه قبل برای این جمله معنایی کردیم که در این صفحه بررسی می کنیم :

فرق بین مدارا و مدهانه و نفاق :

۱ _ مدارا بذل دنیا برای صلاح دین یا دنیا ، ولی مدهانه بذل دین برای رسیدن به دنیا است.

۲ _ مدارا نسبت به افراد کم ظرفیت است ، خُذِ الْعَفْوَ وَ أْمُرْ بِالْعُرْفِ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ [اعراف/ ۱۹۹] .

ولی مدهانه ، کلک ، زرنگی ، کلاه برداری ، جذب گروه ها است.

۳ _ مدارا از سعه صدر ریشه می گیرد. از علاقه و حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ [توبه/ ۱۲۸] .

آب می خورد. ولی مدهانه از ضعف و سود جوئی.

۴ _ معاویه : دشمنان دین را جذب می کند با مدهانه.

امیر المؤمنین (ع) دشمنان خود را جذب می کند با مدارا

۵ _ مدهانه از شیطنت است و مدارا از عقل.

توجه : مبدا مدهانه کنیم و نامش را مدارا بگذاریم ، اینجا عقل زیاد برای تشخیص لازم است تا انسان خودش را گول نزنند لذا در حدیث می خوانیم : قَالَ

رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَعْقَلَ النَّاسِ أَشَدَّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۹۴] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : مِنْ حُبِّ الْمُدَارِينَ تَصْحِيحُ الْمَقَّةِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰] .

در جامعه افرادی هستند خوش برخورد ، چابک ، گرم که به همه می گویند قربان شما ، چاکرم ، مخلصم ، اهل مدارا هستند و جهت و خط مشخص و قاطعی ندارند. علاقه و اظهار محبت این افراد ریشه ندارد و وسیله غرور هم هست. امام در این جمله از خدا می خواهد به جای حب و علاقه این دسته از مردم مقه (محبت) ریشه دار و صحیح مستقر کند.

خدایا به جای علاقه افراد مدارا کن و بی خط و چابک ، مرا از علاقه های عمیق برخوردار فرما.

البته مدارای مثبت هم داریم که سفارش شده نسبت به افرادی کنار آئیم و این نه به خاطر خودباختگی و بی خطی است ، بلکه تا او با مدارا در خط بیاید. بنابراین ، گاهی مدارا برای هدایت دیگران است و گاهی برای تسلیم دیگران و در روح انسان برای همین یک عمل ممکن است ریشه های گوناگونی داشته باشد. لذا در روایات می خوانیم : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَعْقَلُ النَّاسِ أَشَدَّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۹۴] .

حتی در جنگ مدارا کند و ناسزا نگوید. ناجوانمردانگی نکند و فرق میان مدارای مثبت و مدهانه روشن است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَذَلُّ النَّاسِ مَنْ أَهَانَ النَّاسَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۹۴] .

۱. مدیر

۱. توجه به اصول کلی در مدیریت تولید

۱. خط اصلی : راه خدا است

تا شاخه های فرهنگی ، اقتصادی ، روحی ، اداری هماهنگ باشند.

راه خدا

است بیش از پنجاه مرتبه سبیل اللهدر قرآن آمده است.

راه خدا ، راه مستقیم ، راه عبادت ، راه اعتصام ، راه انبیاء و اولیاء است.

۲. در جهاد :

جَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ [بقره/۲۱۸]

قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ [آل عمران/۱۶۹]

قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ [بقره/۱۹۰]

ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ [نساء/۹۴]

أُخْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ [بقره/۲۷۳]

۳. در انفاق

أَنْفَقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ [بقره/۱۹۵]

۴. در هجرت

هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ [حج/۵۸]

انْفَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ [توبه/۳۸]

۵. در آموزش :

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ [علق/۱]

۶. در عبادت :

إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [انعام/۱۶۲]

۷. در زندگی شخصی :

قُلْ لِأَزْوَاجِكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ [احزاب/۵۹]

۸. در ذبح گوسفند :

كُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ [انعام/۱۱۸].

۹. در تبليغ :

إِنْ أُجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ [هود/۲۹]

۱۰. در تجارت و توليد :

رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [نور/۳۷]

۱۱. در رابطه با مستكبرين :

لَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ [احزاب/۳۹].

۱۲. در رابطه با مستضعفان :

مَا لَكُمْ لَا تَقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الْمُسْتَضْعَفِينَ [نساء/۷۵]

۱۳. اسوه بودن

۱۴. اصرار به زندگي ساده ،

۱۵. انتقاد از مهمان شدن عثمان حنيف ،

۱۶. گردن بند حضرت زينب.

۲. شيوه های توليد

۱. رشد اقتصادي نبايد رشد معنوي را تخريب کند :

رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [نور/۳۷]

انْفَضُّوا إِلَيْهَا

وَتَرْكُوكَ قَائِمًا [جمعه/۱۱] .

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [توبه/۲۴] .

۲. به دور از ظلم :

امیرالمؤمنین : اگر اقالیم سبعة را برای ظلم به مورچه ای به من دهند نمی پذیرم. [خطبه/۲۲۴]

۳. با گفتار مناسب :

قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَذَى وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ [بقره/۲۶۳] .

۴. به دور از منت :

لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ [بقره/۲۶۴]

۵. با حفظ عفاف :

گاهی شهرک می سازیم ، ولی نقشه خانه ها با عفت سازگار نیست.

تولید لباس ولی با رنگ و دوختی که به روحیه ضربه می زند.

جوراب نازک.

۶. توجه به نماز :

آپارتمان و اداره نماز خانه ندارد ،

و اجعل افضل اوقاتك للصلوه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ لِيَكُنْ أَكْثَرُ هَمِّكَ الصَّلَاةَ فَإِنَّهَا رَأْسُ الْإِسْلَامِ [تحف العقول ، ص ۲۵] .

الَّذِينَ إِنْ مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ [حج/۴۱] .

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَاتِ فَسُوفَ يَلْقَوْنَ غِيَا [مریم/۵۹] .

می گویند نماز از انجمن اسلامی ، تولید از مدیر عامل.

۷. به دور از تبعیض.

۸. به دور از تحقیر.

سرگرمی به قیمت تحقیر مؤمن - تضعیف نظام - تخدیر افکار.

۹. توجه به معنویات :

اگر فقط به فکر بهبود زندگی باشیم در دراز مدت مردم را از دست خواهیم داد.

انسان روح دارد نیاز معنوی دارد ، اگر اشباع

نشود ، نق می زند ، نق زدن ها ، با هم جمع می شوند و...

اگر همراه با تولید کمال نباشد رشوه و خیانت و کم کاری و فساد اخلاق پیدا می شود و پیدا شدن این مفسد دل سردی مردم را همراه دارد. مردم دل سرد حمایت نمی کنند.

اخلاق و کمال مخصوص یک گروه نیست.

۳. توجه به آثار تولید

۱. نگویند امسال چقدر مجله و کتاب چاپ کردیم ببینید :

يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ [جن/۲] .

۲. نگویند امسال چقدر دانشجو اضافه کردیم :

ثمره العلم العبوديه

۳. نگویند قم چقدر طلبه دارد :

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءِ [فاطر/۲۸] .

۴. نگویند کارخانه چقدر تولید دارد :

قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ [قصص/۸۰] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ اسْتَوَى يَوْمَهُ فَهُوَ مَعْبُونٌ [أمالی صدوق ، ص ۶۶۸] .

كلما زاد في عمري زاد معصيتي

۴. عواقب تولید و در آمد زیاد ، بدون اخلاق

۱. صرف بودجه زیاد :

۲. زندان و قضاوت ،

۳. امنیت ،

۴. ایجاد انگیزه های مادی با رشوه و جایزه و سمینار ،

۵. زیاد شدن بازرسی ،

۶. زیاد شدن پرونده ، تبلیغات و دفاعیات و...

۷. پیدا شدن گروه های سیاسی مخالف و تخریب امکانات از طریق افراد ناراضی.

۵. تفاوت مدیریت در نظام الهی و مادی

۱. در نظام الهی :

۱. ایثارگر

۲. ورع

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى [اعلی / ۱۴]

۳. متقی

۴. عادی

۵. رهبر :

اخلاص ، توکل ، عبودیت ، شجاعت ، علم و تقوی بیشتر است.

۲. در نظام مادی

۱. نظام مادی هر چه بالاتر ، پول و زور و تکبر بیشتر

۲. مسئولین :

قَدْ أَفْلَحَ الْيَوْمَ مَنْ اسْتَعْلَى [طه / ۶۴]

۳. سرمایه داران :

أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ [زخرف / ۵۱]

۴. مرفهان :

مَا أَظُنُّ أَنْ تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا [كهف / ۳۵]

۵. مردم عادی :

أَنَا أُخِيٌّ وَأُمِّيٌّ [بقره/۲۵۸] .

۶. نمونه هایی از مدیریت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله)

۱. دستورات :

قرآن و عترت.

۲. دستورات عزل و نصب.

۳. سه بار عزل در چند ساعت. (ماجرای سوره براءت).

۴. تغییر منطقه افراد لایق.

۵. تغییر نام ها.

۶. تخریب مکان ها :

خانه ابوموسی اشعری ،

مسجد ضرار ،

۷. بت ها ، لَنَحْرُقَنَّهٗ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهٗ طه/۹۷.

۸. ابولهب ملعون می شود.

۹. اسامه ۱۸ ساله فرمانده می شود.

۱۰. بلال مؤذن می شود.

۱۱. سلمان از اهل بیت می شود.

۱۲. رفتار در منزل :

رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) و حضرت علی (علیه السلام) در خانه شیر می دوشیدند ، جاروب می کردند ، مناجات و اشک داشتند ، یتیم نواز بودند ، پیش قدم در انجام دستورات ، مردم دار ، مشورت می کردند ، جلسات دائره وار بود.

۷. مدیریت اسلامی در یک نگاه

۱_ در تمام نظام های سیاسی ، اداری ، فرهنگی ، اقتصادی نباید خط اصلی گم شود.

۲_ در تمام برنامه ریزی ها باید هدف های فرعی هماهنگ هدف نهائی باشد.

۳_ برای رسیدن به هدف غائی باید آدم ها ، شیوه ها و برنامه ها متناسب باشد.

۴_ تفاوت نظام الهی و مادی آن است که در نظام الهی هر چه به قله نزدیک می شویم به علم و تقوا و عبودیت و شجاعت و سوز نزدیک می شویم :

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى [اعلی/۱۴]

ولی در نظام مادی هر چه به مقامات بالا نزدیک تر می شویم به تکبر و ثروت و استبداد نزدیک تر می شویم :

قَدْ أَفْلَحَ الْيَوْمَ مَنْ اسْتَعْلَى [طه/۶۴]

۵_ رشد اقتصادی نباید رشد معنوی را تخریب کند.

۶_ در مدیر باید هم تعهد درونی ، هم توجه به روحیات پرسنل و هم توجه به نقش خدمات مردم در حالات معنوی باشد.

۷_ راه حل را باید

از متون اسلامی کسب کرد و تجربه دیگران فقط برای شکوفا شدن ذهن در پیدا کردن راه حل از همان متون باشد.

۸_ زندگی شخصی مسئولین از زندگی مردم جدا نیست.

۹_ اگر به رشد اقتصادی فکر کنیم منهای ارزش های دیگر در دراز مدت مردم حمایت از نظام نخواهند کرد و سلب اطمینان مردم از دولت بزرگترین خسارت است.

۱۰_ اگر مدیر به فکر تولید بیشتر باشد نه چیز دیگر در آینده باید بودجه همین تولید صرف مسائل قضائی ، امنیتی ، زندان ، فرهنگ و تبلیغات و جر و بحث و کم کاری و صرف کم کردن آمار فساد و قرار دادن انواع بازرسی ها شود.

۱۱_ در کارخانه می گویند نماز برای انجمن اسلامی ، تولید برای مدیر.

۱. مدیریت

۱. مسئولیت

فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ [اعراف/ ۶].

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ [حاقه/ ۴۴].

وَقَالَ مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ [اعراف/ ۱۴۲].

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَ مَا خَلَقْتُمُونِي مِنْ بَعْدِي أَعَجَلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ وَأَلْقَى الْأَلْوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُ إِلَيْهِ [اعراف/ ۱۵۰].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): وَاجْعَلْ لِكُلِّ إِنْسَانٍ مِنْ خَدَمِكَ عَمَلًا تَأْخُذُهُ بِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱].

مسئولیت دادن به تدریج و بعد از آزمایش ، مثل خود خداوند در مسئولیت دادن به مردم.

عَبْدُ اللَّهِ

نَبِيُّ اللَّهِ

رَسُولُ اللَّهِ

خَلِيلُ اللَّهِ

إِمَامًا

۲. شرایط تصمیم گیری

(۱) مطالعه و علم :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): يَا كَمِيلُ مَا مِنْ حَرَكَةٍ إِلَّا وَ أَنْتَ مُخْتَاَجٌ فِيهَا إِلَى مَعْرِفَةٍ [تحف العقول ، ص ۱۷۱] .

لَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ [بقره/۲۸۹] .

(۲) آمار :

احصوا كل من تلفظ بالاسلام [مسند احمد حنبل ، ج ۵ ، ص ۳۸۴] .

(۳) کسب اطلاعات

(۴) استفاده از بازرس و کارشناس : عرفا و نقبا.

(۵) مشورت

(۶) دوراندیشی و پی آمدها :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا هَمَمْتَ بِأَمْرٍ فَتَدَبَّرْ عَاقِبَتَهُ [من لايحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۴۱۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): قَدْرٌ ثُمَّ اقْطَعْ وَ فِكْرٌ ثُمَّ انْطِقْ وَ تَبَيَّنْ ثُمَّ اعْمَلْ [غررالحکم ، ۶۱] .

(۷) از راهش وارد شویم :

وَ اتُّوا الثُّبُوتَ مِنْ أُبُوَابِهَا [بقره/۱۸۹] .

(۸) از تجربه استفاده کنیم :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): مِنْ حَفْظِ التَّجَارِبِ أَصَابَتْ أَفْعَالَهُ [غررالحکم ،

(۹) انتخاب همکار :

وَ مَا كُنْتُ مَتَّخِذَ الْمُضِلِّينَ عَضُدًا [كهف/۵۱] .

وَ لَا تُطْع مَنْ أَغْفَلْنَا [كهف/۲۸] .

(۱۰) تمرکز :

أَأَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ [يوسف/۳۹] .

(۱۱) مصلحت عامه ، نه خواص :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : إِنَّمَا عِمَادُ الدِّينِ وَ جَمَاعُ الْمُسْلِمِينَ وَ الْعِدَّةُ لِلْأَعْدَاءِ الْعَامَّةِ مِنَ الْأُمَّةِ فَلْيَكُنْ صِغُوكَ لَهُمْ وَ مِيلُكَ مَعَهُمْ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

(۱۲) تصمیم بر بهترین ها :

لِيُبَلِّغُكُمْ أَيْكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا [هود/۷] .

(۱۳) قاطعیت در تصمیم :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لَكِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ جَعَلَ رُسُلَهُ أَوْلَى قُوَّةٍ فِي عَزَائِمِهِمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۲] .

(۱۴) توکل :

وَ تَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ [فرقان/۵۸] .

(۱۵) اخلاص :

قُلِ اللَّهُ تَمَّ ذَرُهُمْ [انعام/۹۱] .

۳. ملاک های مردم شناسی و گزینش

ملاک های مردم شناسی و گزینش

ملاک های منفی :

(۱) از او خوشم می آید :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَا تُؤَلِّهِمْ مُحَابَاةً [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

(۲) به کسی مربوط نیست :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَا تُؤَلِّهِمْ مُحَابَاةً وَ أَثَرَهُ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

(۳) ظاهرش خوب است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إِنَّ الرِّجَالَ يَتَعَرَّضُونَ لِفِرَاسَاتِ الْوَلَاءِ بِتَصْنُوعِهِمْ وَ حُسْنِ خِدْمَتِهِمْ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

(۴) گمان می کنم خوب است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَا يَكُنْ اخْتِيَارُكَ إِيَاهُمْ عَلَى فِرَاسَتِكَ وَ اسْتِنَامَتِكَ وَ حُسْنِ الظَّنِّ مِنْكَ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

(۵) من ، خودم آدم شناسم :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَا يَكُنْ اخْتِيَارُكَ إِيَاهُمْ عَلَى

فِرَاسَتِكَ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

(۶) او خودش این مسئولیت را می خواست :

انا لانستعمل فى أمورنا من أراد [منهاج البراعه فى شرح نهج البلاغه ، قطب راوندی ، ج ۳ ، ص ۱۸۶] .

ملاک های مثبت

(از نامه ۵۳ نهج البلاغه به مالک اشتر)

(۱) سابقه مکتبی :

قال امیر المؤمنین (علیه السلام) : مِنْ أَهْلِ ... وَ الْقَدَمِ فِي الْإِسْلَامِ الْمُتَقَدِّمِهِ

(۲) سابقه خدمت :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : اخْتَبَرُهُمْ بِمَا وُلُّوا لِلصَّالِحِينَ قَبْلَكَ

(۳) سابقه تجربه :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : تَوَخَّ مِنْهُمْ أَهْلَ التَّجْرِبَةِ وَ الْحَيَاءِ

(۴) سابقه خانوادگی :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : تَوَخَّ مِنْهُمْ أَهْلَ التَّجْرِبَةِ وَ الْحَيَاءِ مِنْ أَهْلِ الْبُيُوتَاتِ الصَّالِحَةِ

(۵) سابقه رفتاری :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : وَ أَقْلُ فِي الْمَطَامِعِ

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : وَ أَعْرِفِهِمْ بِالْأَمَانَةِ وَ جِهَا

(۶) سابقه نظری و فکری :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : وَ أَتْلُغُ فِي عَوَاقِبِ الْأُمُورِ نَظْرًا

(۷) سابقه اجتماعی :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : فَاعْمِدْ لِأَحْسَنِهِمْ كَانَ فِي الْعَامَةِ أَثْرًا

۴. بازرسی و تشویق و تنبیه

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): ثُمَّ لَا تَدْعُ أَنْ يَكُونَ لَكَ عَلَيْهِمْ عِيُونَ مِنْ أَهْلِ الْأَمَانَةِ وَالْقَوْلُ بِالْحَقِّ عِنْدَ النَّاسِ فَيَشْتُونَ بِلَاءَ كُلِّ ذِي بَلَاءٍ مِنْهُمْ (تا زحمات و فداکاری های آنان را بنویسند) لِيَتَّقَ أَوْلِيَّكَ بِعِلْمِكَ بِبِلَائِهِمْ ثُمَّ اعْرِفْ لِكُلِّ امْرِيٍّ مِنْهُمْ مَا أَبْلَى (به مقدار سختی های هر یک با آنان برخورد کن). [تحف العقول ، ص ۱۳۴] .

بازرسی و تنبیه :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): فَارْفَعْ إِلَى حِسَابِكَ [نهج البلاغه ، نامه ۴۰] .

هشدار: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): لَئِنْ بَلَغَنِي أَنَّكَ خُنْتَ مِنْ فِئَةٍ

الْمُسْلِمِينَ شَيْئًا صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا لَأَشُدَّنَّ عَلَيْكَ [نهج البلاغه ، نامه ۲۰] .

احضار : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : أَقْبِلْ إِلَى حِينٍ يَصِلُ إِلَيْكَ كِتَابِي هَذَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ [نهج البلاغه ، نامه ۷۱] .

تحقیر : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لَيْسَ كَانَ مَا بَلَغَنِي عَنْكَ حَقًّا لَجَمَلِ أَهْلِكَ وَ شِسْعِ نَعْلِكَ خَيْرٌ مِنْكَ [نهج البلاغه ، نامه ۷۱] .

(۵) قَالَ يَا بَنِي لَا تَقْضُ رُؤْيَاكَ عَلَى إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُبِينٌ [يوسف/۵] .

پیش بینی و آینده نگری صفاتی ارزنده هستند.

پدر و مادر بایستی رابطه ای صمیمانه با فرزندان داشته باشند.

(۶) وَ كَذَلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيَتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَى آلِ يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَّهَا عَلَى أَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ [يوسف/۶] .

آموزش مستمر انبیای الهی از جانب خداوند.

برای نیروهای برگزیده باید تربیت (رب) ، آموزش مداوم (یعلمک) و دوره های تکمیلی (یتم نعمته) وجود داشته باشد تا سرمایه ها هدر نرود.

(۸) إِذْ قَالُوا لِيُوسُفُ وَ أَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنَّا وَ نَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ [يوسف/۸] .

حُب و بغض ها موجب نادیده گرفتن حقایق می گردد ، ولی خداوند فقط حق را می گوید. گروه گرایی ، اگر بدون رهبری صحیح و خداپسندانه باشد ، عوامل سقوط را سریعتر فراهم می کند.

(۱۰) قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَ أَلْقُوهُ فِي غِيَابَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطُهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ [يوسف/۱۰] .

مشورت در کار ناپسند نیز راهگشا است ، تا چه رسد به کارهای خوب.

در کنار نهی از منکر ، جایگزین ارائه کنیم.

(۱۱) قَالُوا يَا أَبَانَا

ما لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَىٰ يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُ لَنَاصِحُونَ [يوسف/ ۱۱] .

حسود هیچ گاه خیرخواه دیگران نیست.

به هر اظهار دوستی اعتماد نکنید ، ممکن است باطن آن دشمنی باشد.

۱۲) أَرْسَلَهُ مَعَنَا غَدًا يَزْتَعُ وَيَلْعَبُ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ [يوسف/ ۱۲] .

اگر پدر و مربیان دلسوز برای اوقات فراغت و بازی کودکان و نوجوانان برنامه ریزی مناسب داشته باشند ، دیگران نمی توانند از این فرصت سوء استفاده کنند.

ورزش و تفریح نوجوانان باید تحت مراقبت باشد.

۱۳) قَالَ إِنِّي لَيَحْزُنُنِي أَنْ تَذْهَبُوا بِهِ وَأَخَافُ أَنْ يَأْكُلَهُ الذُّبُّ وَأَنْتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ [يوسف/ ۱۳] .

تغافل و تجاهل گاهی ممدوح است؛ اما غفلت مذموم است. (يعقوب ع) با آن که نقشه آنان را می دانست تغافل نمود.

گاهی باید تغافل کرد ، تا شاید خطا کار باز گردد.

۱۷) قَالُوا يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَأَكَلَهُ الذُّبُّ وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ [يوسف/ ۱۷] .

دروغگو اصرار دارد که مردم او را صادق بیندارند.

اطلاعات غلط و دروغ در بین اطلاعات درست پنهان می شود.

۲۱) وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ مِصْرَ لِامْرَأَتِهِ أَكْرِمِي مَثْوَاهُ عَسَىٰ أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ وَنُعَلِّمُهُ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ [يوسف/ ۲۱] .

در معاملات ، آینده نگر باشید.

از اکنون برای آینده سرمایه گذاری کنید.

چه بسا حوادث ناگوار که چهره واقعی آن خیر است.

تصمیم های مهم را پس از ارزیابی و آزمایش و به صورت مرحله ای اتخاذ کنید.

زیردستان را دست کم نگیرید ، چه بسا قدرتمندان و حاکمان آینده باشند.

۲۲) وَ لَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ

حُكْمًا وَ عِلْمًا وَ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [یوسف/ ۲۲] .

ذکر دلیل و فلسفه اقدام ها ، کاری شایسته است.

حکمت غیر از علم است.

حضور علم و حکمت در کنار یکدیگر بسیار ارزشمند و کارساز است.

ترفیعات الهی بدون فوت زمان و در وقت خود صورت می گیرد.

(۲۳) وَ رَاوَدْتَهُ الَّتِي هِيَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَ غَلَقَتِ الْاَبْوَابَ وَ قَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللّٰهِ اِنَّهُ رَبِّيْ اَحْسَنَ مَثْوٰى اِنَّهُ لَا يَفْلِحُ الظّٰلِمُوْنَ [یوسف/ ۲۳] .

انسانی که مقام و منزلت خود را می داند خود را به بهای کم نمی فروشد.

از دری که ظلم بیاید ، فلاح از در دیگر بیرون می رود.

(۲۶) قَالَ هِيَ رَاوَدْتَنِيْ عَنْ نَفْسِيْ وَ شَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ اَهْلِهَا اِنْ كَانَ قَمِيْضُهُ قَدْ مِّنْ قُبْلِ فَصَدَقَتْ وَ هُوَ مِنَ الْكَٰذِبِيْنَ [یوسف/ ۲۶] .

قاضی و کسی که در مقام قضاوت است باید شکایت شاکی ، دفاع متهم و شهادت شهود را بشنود و مدارک را بررسی و سپس نظر دهد.

کمک به روشن شدن حقیقت ، کاری پسندیده است.

هر کاری کارشناس نیاز دارد.

(۳۴) فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ اِنَّهُ هُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ [یوسف/ ۳۴] .

کسانی که محلّ مراجعه مردم هستند باید در آغاز خوب بشنوند ، سپس با دانش خود به حلّ و فصل مشکل پردازند؛ چنان که خداوند نیز در مقام اجابت دعا چنین است.

ارباب متفرّقون (معبودهای پنداری گوناگون) سرچشمه پراکندگی و تفرّق در جامعه اند.

وحدت و یگانگی عامل قدرت و غلبه و تفرّق عامل ضعف و شکست می شود.

(۳۹) يَا صَاحِبِي السَّجْنِ اَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُوْنَ خَيْرٌ اَمِ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ [یوسف/ ۳۹] .

(۴۳) وَ قَالَ الْمَلِكُ اِنِّيْ اَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَ

سَمِعَ سُبُلَاتٍ خُضِرٍ وَ آخَرَ يَابِسَاتٍ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي رُءْيَايَ إِنَّ كُنْتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ [يوسف / ۴۳] .

مشاوره و نظرخواهی از دیگران نشان رشد و کاری ارزشمند است.

هر مسئولی نیاز به مشورت افراد خبره در امور مختلف دارد.

۴۶) يٰۤاَيُّهَا الصّٰدِقُ اَفْتِنَا فِى سَبْعِ بَقَرَاتٍ سَوٰمٍ يٰۤاَكْلُهِنَّ سَبْعِ عِجَافٍ وَ سَبْعِ سُبُلَاتٍ خُضِرٍ وَ آخَرَ يَابِسَاتٍ لَعَلِّي اَرْجِعُ اِلٰى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُوْنَ [يوسف / ۴۶] .

حکومت ها نیازمند نظرات دانشمندان و نخبگانند.

رفع نگرانی ها و سرگردانی از مردم وظیفه حکومت ها است.

وقتی از عهده مسئولیتی برمی آید ، شانه خالی نکنید.

برای مشاوره از افراد راستگو و راستکردار (صدیق) بهره ببرید.

ادب اقتضا می کند نزد استاد برویم ، نه این که او را بیاوریم.

۴۷) قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَابَّأَ فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُبُلِهِ اِلَّا قَلِيلاً مِّمَّا تَاْكُلُوْنَ [يوسف / ۴۷] .

فقط تشریح وضعیت کافی نیست ، باید طرح و برنامه داد.

طرح و برنامه های سازنده خود را بدون منت و چشم داشت عرضه کنید.

برای نجات جامعه بایستی از مسائل شخصی چشم پوشید.

نیکوکاران بدون منت و مطرح کردن خود و گروکشی به رفع مشکلات جامعه اقدام می کنند.

مدیریت بحران و اداره جامعه در شرایط حادث و دشوار از وظایف اصلی حکومت است.

به هنگام مناسب بودن شرایط حداکثر بهره برداری را باید نمود.

برنامه ریزی سبب سنین برداشت تصدق مصرفه جویی و ذخیره فدرزوهسپس مصرف به اندازه تا کُلون. (در حالی که در جوامع عقب مانده بدون توجه به این مراحل فقط مصرف می کنند) .

مردم را نسبت به شدايد و سختی های آینده آگاه کنیم تا آمادگی مقابله با آن را داشته باشند.

در مواقعی که بحرانی در پیش است باید بر ظرفیت تولید و کار افزود.

زمان و تقویم آن عنصر بسیار مهمی در برنامه ریزی و مدیریت است.

امروز

باید برای فردای بهتر کوشش کرد.

(۴۸) ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ سَبْعَ شِدَادٍ يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَحْصِنُونَ [يوسف/۴۸].

آینده نگری و برنامه ریزی می تواند ملتی را از طوفان های سخت حوادث عبور دهد.

در شرایط سخت باید پایه ها و سرمایه های اصلی را حفظ کرد.

(۴۹) ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ يَغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْرِضُونَ [يوسف/۴۹].

بعد از سختی آسانی است.

روش های نگاه داری و تبدیل مواد غذایی را بیاموزیم تا از بین نروند.

پیش بینی وضع هوا و بارندگی امری مفید در برنامه ریزی کشاورزی است.

برای دفع مشکل مردم اقدام کنید ، هر چند مردم منطقه و کشور شما نباشند.

علم و دانش گسترده رمز پیشرفت و بقای حکومت ها و امنیت و رفاه جامعه است.

مردم را به آینده امیدوار کنید تا بتوانند سختی ها را تحمل کنند.

(۵۰) وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَسئَلُهُ مَا بِالْنِّسْوَةِ اللَّاتِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ [يوسف/۵۰].

برای استفاده از مغزهای متفکر (به ویژه در شرایط بحرانی) درنگ جایز نیست.

حاکمان نیازمند انسان های اندیشمند ، با تدبیر و بزرگ هستند.

(۵۱) قَالَ مَا خَطْبُكَ إِنَّ رَاوَدْتَنِّي يَوْسُفَ عَنْ نَفْسِهِ قُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِنْ سُوءٍ قَالَتِ امْرَأَةُ الْعَزِيزِ الْآنَ حَصِيْحَصَ الْحَقُّ أَنَا رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ [يوسف/۵۱].

خوب است کار قضات و پرونده ها هر از گاهی توسط مسئولان و حاکمان کنترل شود.

(۵۲) ذَلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّي لَمْ أَخُنْهُ بِالْغَيْبِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِنِينَ [يوسف/۵۲].

سوءظن ها را از اذهان برطرف کنیم.

امین ترین افراد کسانی اند که با وجود همه زمینه های خیانت ، تقوای الهی

را حفظ کنند.

از سنن الهی ، عدم موفقیت خائن و شکست و رسوایی آنان است.

خیانت ، کاری ناپسند است؛ هر چند در حق کافر باشد.

(۵۴) وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ اَسْتَخْلِصُهُ لِنَفْسِي فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ اِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ اَمِينٌ [يوسف/ ۵۴] .

در برابر خدمات و لطف افراد باید عکس العمل و از آنان تقدیر کرد.

وقتی به امانت و توان و صداقت کسی اطمینان پیدا کردید ، در قدرت و امکانات دادن به او درنگ نکنید.

پست های بزرگ و کلیدی را به افراد شایسته و امتحان داده واگذار کنید.

برای تصدی پست های مهم و کلیدی علاوه بر تدبیر و کاردانی ، محبوبیت و مقبولیت نیز بسیار مهم است.

در سپردن مسئولیت ها به افراد امین و کاردان تعلل نکنیم.

پاکی ، امانت ، صداقت و عفاف ، پادشاهان را نیز به تواضع وامی دارد.

برای تصدی مسئولیت های بسیار مهم ، گاه لازم است شخص اول مملکت مصاحبه حضوری کند.

به افرادی که برنامه دارند ، در زمینه برنامه هایشان مسئولیت بدهید.

باید افراد کاردان ، امین و زیرک و برنامه ریز را در امور مهم مملکتی به کار گرفت.

(۵۵) قَالَ اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ اِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ [يوسف/ ۵۵] .

انسان های شایسته و مؤمن باید در صحنه های حکومت حضور پیدا کنند.

حضرت یوسف (ع) قبول مسئولیتی را پیشنهاد کرد که حل مشکل آینده مردم مصر منوط به آن بود.

در شرایط بحران اقتصادی و وضعیت استثنایی باید برای رفع مشکل معیشتی و نجات مردم از بحران تلاش کرد.

حضرت یوسف (ع) بدون هیچ تملقی خواهان واگذار ی خزائن الارضیه خود شد.

در به کارگیری افراد لایق ، علاقه شخصی او در نظر گرفته شود.

ابتدا احراز شایستگی ، سپس درخواست مسئولیت.

وقتی در کاری مهارت دارید

اعتماد به نفس داشته باشید و خود را عرضه کنید.

نوع دوست باشید و برای حفظ جامعه بشری تلاش کنید.

در هر موقعیتی که فرد قرار دارد باید به نظرات افراد پایین تر و مشاوران امین توجه داشته باشد.

(۵۹) وَ لَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ قَالَ اِتُّونِي بِاٰخِ لَكُمْ مِنْ اٰيِكُمْ اَلَا تَرَوْنَ اَنِّي اُوفِي الْكَيْلَ وَ اَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِيْنَ [يوسف/۵۹].

مدیریت صحیح یوسف (ع) موجب شد در زمان قحطی نه تنها مشکلی برای مردم مصر پیش نیاید ، بلکه به اطراف نیز کمک کند.

مسئولین توزیع امکانات و ثروت باید عادل باشند.

(۶۲) وَ قَالَ لِفَتْيَانِهِ اجْعَلُوا بِضَاعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَا اِذَا انْقَلَبُوا اِلَى اٰهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ [يوسف/۶۲].

با قطعیت در مورد نتایج طرح ها و برنامه ها اظهار نظر نکنیم.

برای صدا زدن و صحبت با خدمتکاران از بهترین نام ها استفاده کنیم و به آنها احترام بگذاریم.

خوبی کردن بهترین وسیله جذب افراد است.

مسئولین ، کارگزاران خود را نسبت به برنامه ها و طرح ها کاملاً توجیه کنند تا مدیران موفق باشند.

(۶۷) وَ قَالَ يَا بَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَّاحِدٍ وَ ادْخُلُوا مِنْ اَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍ وَ مَا اُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ اِنَّ الْحُكْمَ اِلَّا لِلّٰهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَ عَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُوْنَ [يوسف/۶۷].

برای رسیدن به مقصود بایستی راه های مختلف را پیمود.

فقط بازدارنده و نهی کننده نباشید ، بلکه راه حل نیز ارائه دهید.

اقدام برای عمل همراه با توکل بر خداوند و محکم کاری و سپس انتظار مقدرات نه این که دست روی دست بگذاریم و منتظر مقدرات باشیم.

(۷۰) فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ جَعَلَ السَّقَايَةَ فِي رَحْلِ اَخِيهِ ثُمَّ اَذَّنَ مُودِّنٌ اٰتِيَهَا الْعَيْرِ اِنَّكُمْ لَسَارِقُوْنَ [يوسف/۷۰].

برای اصلاح ذات

البین گاهی دروغ نیز مجاز است.

اجرای طرح و نقشه برای کشف حقیقت و صلح و وصال ، کاری شایسته است.

حیله و مکر با اهل مکر و حیله جایز است.

(۷۴) قَالُوا فَمَا جَزَاؤُهُ إِنْ كُنْتُمْ كَاذِبِينَ [یوسف/۷۴].

با تفهیم جرم و بیان قانون و عقوبت آن ، اعتراض را به حدّ اقل کاهش دهید.

(۷۶) فَبَدَأَ بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وِعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِنْ وِعَاءِ أَخِيهِ كَذَلِكَ كَدْنَا لِيُوسُفَ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ نَزَقَ دَرَجَاتٍ مِّنْ نَّشَأٍ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ [یوسف/۷۶].

بازرسی اموال متهمان از سوی حاکم مجاز است.

سردمداران نیز بایستی به قانون وفادار و از آن تخلف نکنند.

منش و رفتار و قضاوت یوسف (ع) به گونه ای بود که برادران را نیز به تحسین و تمجید وادار کرد.

(۹۱) قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ آتَرَكَ اللَّهُ عَلَيْنَا وَإِنْ كُنَّا لَخَاطِئِينَ [یوسف/۹۱].

در روز توانایی ، به گونه ای عمل نکنیم که در روزگار ضعف شرمنده شویم.

(۱۰۱) رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَ عَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْتَ وَلِيِّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ [یوسف/۱۰۱].

انسان های وارسته حکومت را برای خدمت و صلاح می خواهند.

هر حکومتی که عاملان آن از تدبیر و سیاست خوبی برخوردار باشند عمر آن درازتر است.

نقش علم و دانش در حکمرانی صحیح و عادلانه.

چارچوب کلی مجموعه دانش ها ، توانایی ها و نگرش های لازم برای مدیریت بر اساس تجزیه و تحلیل وظایف مدیریت است.

(نظرات دکتر زاهدی و ستاد مرکز آموزش مدیریت دولتی)

بخش اول : دانش ها

الف : دانش مدیریت : (در زمینه های) :

برنامه ریزی

سازماندهی

ایجاد انگیزش

هدایت و

رهبری

نوآوری

نظارت

تصمیم‌گیری

ایجاد ارتباط

....

ب : دانش سازمانی :

قوانین و مقررات مالی

قوانین و مقررات استخدامی

قوانین و مقررات انضباطی

...

ج : دانش عمومی :

مبانی اقتصاد

روان‌شناسی

جامعه‌شناسی

...

د : دانش تخصصی :

بخش دوم : توانایی‌ها و مهارت‌ها

الف : توانایی‌های مربوط به خود :

توانایی گوش دادن مؤثر

توانایی صحبت کردن مؤثر

توانایی نوشتن مؤثر

....

ب : توانایی های مربوط به دیگران :

توانایی شناخت استعدادها و قابلیت های افراد تحت سرپرستی

توانایی جلب همکاری دیگران

توانایی تشکیل گروه های کاری مؤثر

.....

ج : توانایی های مربوط به امور :

توانایی تحلیل مسائل و ژرف نگری در آنها

توانایی تشخیص مشکلات اصلی از مشکلات فرعی

توانایی تقسیم هدف های کلی به هدف های جزئی

توانایی اداره جلسات به نحو مؤثر

.....

بخش سوم : نگرش ها و خلق و خواها

الف : نگرش های مربوط به خود :

علاقه به افزایش دانش داشتن

داشتن سعه صدر

تمایل به موفق شدن در کارها

داشتن اعتماد به نفس

تصمیم نگرفتن در حالت عصبانیت

.....

ب : نگرش های مربوط به دیگران :

تمایل به مشارکت دیگران در کارها

تمایل به ارشاد و هدایت دیگران

توجه به نیازهای زیردستان

تمایل به ایجاد رغبت در دیگران

میل به استفاده از توان گروهی

گرایش اجتماعی داشتن

تمایل به قضاوت عادلانه در مورد دیگران داشتن

تمایل به استقبال از ایده ها و دیدگاه های افراد داشتن

ج : نگرش های مربوط به امور :

تمایل به آینده نگری

تمایل به ایجاد بهبود در امور

تمایل به نظم و ترتیب

داشتن شوق به کار

تمایل به ایجاد تحوّل مثبت

تمایل به بحث گذاشتن تصمیمات

تمایل به پی گیری امور

تمایل به کلی نگری در امور

با توجه به کارشکافی و تجزیه و تحلیل وظایف درباره مشاغل موردنظر مدیران در هر سازمان اجزای مذکور در فوق با دقت بیشتر قابل دستیابی خواهد بود.

بر آن مبنا شرایط احراز و خصوصیات افراد موردنظر روشن خواهد شد.

۱. علماء و فقها

۱. فضیلت علماء و فقها

قَالَ رَسُولُ

اللَّهِص: ثَلَاثَةٌ يَشْفَعُونَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَيَشْفَعُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٥٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِص: إِنَّ مَثَلَ الْعُلَمَاءِ فِي الْأَرْضِ كَمَثَلِ النُّجُومِ فِي السَّمَاءِ يَهْتَدَى بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ فَإِذَا طُمِسَتْ أَوْشَكَ أَنْ تَضِلَّ الْهُدَاهُ [منيه المرید ، ص ١٠٤] .

قَالَ الصَّادِقُ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ جَمَعَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ النَّاسَ فِي صِيَعِيدٍ وَاحِدٍ وَوَضِعَتِ الْمَوَازِينُ فَتَوَزَنَ دِمَاءُ الشُّهَدَاءِ مَعَ مِدَادِ الْعُلَمَاءِ فَيَرْجَحُ مِدَادُ الْعُلَمَاءِ عَلَى دِمَاءِ الشُّهَدَاءِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٩٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِص: إِنَّ أَكْرَمَ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ بَعْدَ الْأَنْبِيَاءِ الْعُلَمَاءُ [جامع الأخبار ، ص ٣٩] .

مقام شفاعت ،

ستاره های هدایت ،

عظمت کار ،

بهترین بندگان بعد از انبیاء .

٢. شرائط فقيه

١. عمومی

شرائط قرآنی

١ _ الَّذِينَ يَبْلُغُونَ رَسُولَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ [احزاب/٣٩] .

٢ _ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ [فاطر/٢٨] .

٣ _ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ [فتح/٢٩] .

تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ [انفال/٦٠] .

لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ [فتح/٢٩] .

٢. تخصصی

شرائط تخصصی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَص: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَحِبُّ الْمُؤْمِنَ الْعَالِمَ الْفَقِيهَ الرَّاهِدَ الْخَاشِعَ الْحَيَّ الْعَلِيمَ الْحَسَنَ الْخُلُقِي الْمُقْتَصِدَ الْمُنْصِفَ [

بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٦ .

قَالَ الصَّادِقُ : فَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنَ الْفُقَهَاءِ صَائِنًا لِنَفْسِهِ حَافِظًا لِدِينِهِ مُخَالَفًا عَلَى هَوَاهُ مُطِيعًا لِأَمْرِ مَوْلَاهُ فَلِلْعَوَامِّ أَنْ يَقْلُدُوهُ وَ ذَلِكَ لَا يَكُونُ إِلَّا بَعْضَ فُقَهَاءِ الشِّيْعَةِ لَا كُلَّهُمْ [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ١٣١] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ : أَوْ لَعَلَّكَ فَقَدْتَنِي مِنْ مَجَالِسِ الْعُلَمَاءِ فَخَذَلْتَنِي [مصباح المتهجد ، ص ٥٨٧] .

٣. توهمي

شروط

مرجع تقلید لازم نیست :

۱_ نجف رفته باشد.

۲_ درس فلان شخصیت مشهور رفته باشد.

۳_ سید باشد.

۴_ رساله اش قبلاً چاپ شده باشد.

۵_ پیر باشد.

۶_ بیان رسا و درس شلوغ داشته باشد.

۷_ شهریه بدهد.

۸_ تألیفات زیاد داشته باشد.

۳. وظائف علماء و فقها

۱. وظائف دینی

مسئولیت دینی علماء

قَالَ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْهَادِيَعِ : لَوْ لَأَمَّنَ يَبْقَى بَعِيدَ غَيْبِهِ قَائِمًا مِّنَ الْعُلَمَاءِ الدَّاعِيْنَ إِلَيْهِ وَ الدَّالِّيْنَ عَلَيْهِ وَ الدَّابِّيْنَ عَن دِينِهِ بِحُجَجِ اللَّهِ وَ الْمُتَّقِدِينَ لَصُعْفَاءِ عِبَادِ اللَّهِ مِنْ شَتَابِكِ إِنْ لَيْسَ وَ مَرَدَّتِهِ وَ مِنْ فِخَاخِ النَّوَاصِبِ لَمَا بَقِيَ أَحَدٌ إِلَّا ارْتَدَّ عَن دِينِ اللَّهِ وَ لَكِنَّهُمْ الَّذِينَ يَمْسِكُونَ أَرْزَمَهُ قُلُوبِ ضُعْفَاءِ الشَّيْعَةِ كَمَا يَمْسِكُ صَاحِبُ السَّفِينَةِ سُكَّانَهَا أَوْلَيْكَ هُمْ الْأَفْضَلُونَ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ [عوالى اللثالى ، ج ۱ ، ص ۱۹] .

قَالَ الصَّادِقُ : إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَأْخُذْ عَلَى الْجُهَّالِ عَهْدًا بِطَلَبِ الْعِلْمِ حَتَّى أَخَذَ عَلَى الْعُلَمَاءِ عَهْدًا بِبَدْلِ الْعِلْمِ لِلْجَهِّ... لِأَنَّ الْعِلْمَ كَانَ قَبْلَ الْجَهْلِ [كافي ، ج ۱ ، ص ۴۱] .

۲. وظائف اجتماعی

مسئولیت سیاسی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : الْمُتَّقُونَ سَادَةٌ وَ الْفُقَهَاءُ قَادَةٌ وَ الْجُلُوسُ إِلَيْهِمْ عِبَادَةٌ [أمالی طوسی ، ص ۲۲۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: الْفُقَهَاءُ أَمَنَاءُ الرُّسُلِ مَا لَمْ يَدْخُلُوا فِي الدُّنْيَا قَبْلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا دُخُولُهُمْ فِي الدُّنْيَا قَالَ اتَّبَاعُ السُّلْطَانِ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ فَاحْذَرُوهُمْ عَلَى دِينِكُمْ [كافي ، ج ١ ، ص ٤٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: إِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ [كافي ، ج ١ ، ص ٣٤] .

عَنْ عُبَيْدِ بْنِ كَثِيرٍ مُعْتَمِدًا عَنِ الْحُسَيْنِ: "أَنَّهُ سَأَلَ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ عَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى "أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ" (نساء-٥٩) قَالَ

أُولَى الْفِقْهِ وَالْعِلْمِ قُلْنَا أَخَاصُّ أَمْ عَامٌّ قَالَ بَلْ خَاصُّ لَنَا" [تفسير فرات كوفى ، ص ١٠٨].

قَالَ الصَّادِقُ : قَالَ لَهُ رَجُلٌ جُعِلْتُ فِدَاكَ رَجُلٌ عَرَفَ هَذَا الْأَمْرَ لَزِمَ بَيْنَهُ وَ لَمْ يَتَعَرَّفْ إِلَى أَحَدٍ مِنْ إِخْوَانِهِ قَالَ فَقَالَ كَيْفَ يَتَفَقَّهُ هَذَا فِي دِينِهِ [كافي ، ج ١ ، ص ٣١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص : نِعَمَ الرَّجُلُ الْفَقِيهُ فِي الدِّينِ إِنْ اِحْتَجَّ إِلَيْهِ نَفَعٌ وَإِنْ لَمْ يَحْتَجَّ إِلَيْهِ نَفَعُ نَفْسُهُ [الدعوات راوندى ، ص ٢٢١] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرَّضَاعِ : أَلَا إِنَّ الْفَقِيهَ مَنْ أَفَاضَ عَلَى النَّاسِ خَيْرَهُ وَ أَنْقَذَهُمْ مِنْ أَعْدَائِهِمْ [منيه المرید ، ص ١١٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : الْفَقِيهُ كُلُّ الْفَقِيهِ مَنْ لَمْ يَقْنَطِ النَّاسَ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ وَ لَمْ يُوَيْسَّهُمْ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ وَ لَمْ يَوْمَنْهُمْ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ [نهج البلاغه ، حكمت ٩٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : الْمُلُوكُ حُكَّامٌ عَلَى النَّاسِ وَالْعِلْمُ حَاكِمٌ عَلَيْهِمْ [أمالى طوسى ، ص ٥٦] .

قَالَ الْحُسَيْنُ : مَجَارِي الْأُمُورِ وَالْأَحْكَامِ عَلَى أَيْدِي الْعُلَمَاءِ بِاللَّهِ الْإِمْنَاءِ عَلَى حَلَالِهِ وَ حَرَامِهِ [تحف العقول ، ص ٢٣٧] .

قَالَ الْكَاطِمُ : الْمُؤْمِنِينَ الْفُقَهَاءَ حُصُونُ الْإِسْلَامِ كِحِصْنِ سُورِ الْمَدِينَةِ لَهَا [كافي ، ج ١ ، ص ٣٨] .

٤. عواقب دورى از علماء

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ : أَوْ لَعَلَّكَ فَقَدْتَنِي مِنْ مَجَالِسِ الْعُلَمَاءِ فَخَذَلْتَنِي [مصباح المتهجد ، ص ٥٨٧] .

٥. علماء وفقها

كتمان :

قَالَ الصَّادِقُ : إِنَّ مِنَ الْعُلَمَاءِ مَنْ يَحِبُّ أَنْ يَخْرُنَ عِلْمُهُ وَ لَا يُوَخِّدُ عَنْهُ فَذَلِكَ فِي الدَّرَكِ الْأَوَّلِ مِنَ النَّارِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٣٥٢] .

تكبر :

قَالَ الصَّادِقُ : وَ مِنَ الْعُلَمَاءِ مَنْ إِذَا وُعِظَ أَنْفَ

وَ إِذَا وَعَظَ عَنَّفَ فَذَاكَ فِي الدَّرَكِ الثَّانِي مِنَ النَّارِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٣٥٢] .

دنياگرایي :

قَالَ الصَّادِقُ : وَ مِنَ الْعُلَمَاءِ مَنْ يَرَى أَنْ يَضَعَ الْعِلْمَ عِنْدَ ذَوِي الثَّرْوَةِ وَ الشَّرْفِ وَ لَا يَرَى لَهُ فِي الْمَسَاكِينِ وَ ضِعَاءَ فَذَاكَ فِي الدَّرَكِ الثَّلَاثِ مِنَ النَّارِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٣٥٢] .

ژست :

قَالَ الصَّادِقُ : وَ مِنَ الْعُلَمَاءِ مَنْ يَذْهَبُ فِي عِلْمِهِ مَذْهَبَ الْجَبَابِرَةِ وَ السَّلَاطِينِ فَإِنْ رُدَّ عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ قَوْلِهِ أَوْ قُصِّرَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَمْرِهِ غَضِبَ فَذَاكَ فِي الدَّرَكِ الرَّابِعِ مِنَ النَّارِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٣٥٢] .

التقاط :

قَالَ الصَّادِقُ : وَ مِنَ الْعُلَمَاءِ مَنْ يَطْلُبُ أَحَادِيثَ الْيَهُودِ وَ النَّصَارَى لِيُعْزَرَ بِهِ عِلْمُهُ وَ يَكْتُرَ بِهِ حَدِيثُهُ فَذَاكَ فِي الدَّرَكِ الْخَامِسِ مِنَ النَّارِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٣٥٢] .

ادعای پوچ :

قَالَ الصَّادِقُ : وَ مِنَ الْعُلَمَاءِ مَنْ يَضَعُ نَفْسَهُ لِلْفُتْيَا وَ يَقُولُ سَيَلُونِي وَ لَعَلَّهُ لَا يَصْتَبِحُ حَزْفًا وَاحِدًا وَ اللَّهُ لَا يَحِبُّ الْمُتَكَلِّفِينَ فَذَاكَ فِي الدَّرَكِ السَّادِسِ مِنَ النَّارِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٣٥٢] .

علم بی تدبیر :

قَالَ الصَّادِقُ : وَ مِنَ الْعُلَمَاءِ مَنْ يَتَّخِذُ عِلْمَهُ مُرُوءَةً وَ عَقْلًا فَذَاكَ فِي الدَّرَكِ السَّابِعِ مِنَ النَّارِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٣٥٢] .

١. مرزداري

١. اهميت مرز داري در قرآن و روايات

— يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [آل عمران / ٢٠٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : وَ تَصِلُ عَشِيرَتَكَ بِقَطْبِعِهِ دِينِكَ وَ لَيْنُ كَانَ مَا بَلَغَنِي عَنْكَ حَقًّا لَجَمَلُ أَهْلِكَ وَ شِسْعُ نَعْلِكَ

خَيْرٌ مِنْكَ وَ مَنْ كَانَ بِصِدْقِكَ فَلَيْسَ بِأَهْلٍ أَنْ يَسَدَّ بِهِ تَعْرُزٌ أَوْ يَنْفَذَ بِهِ أَمْرٌ أَوْ يَغْلَى لَهُ قَدْرٌ أَوْ يَشْرَكَ فِي أَمَانِهِ أَوْ يَوْمَنَ عَلَيَّ جَبَائِهِ
فَأَقْبِلْ إِلَيَّ حِينَ يَصِلُ إِلَيْكَ كِتَابِي هَذَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ [نهج البلاغه ، نامه ۷۱]

۲. نتایج عدم تحفظ مرزها

— حضرت امیر (علیه السلام) در نامه ۶۱ به کمیل انتقاد شدید می کند که چرا مرزی که موظف به حفاظت است را رها کرده و به سراغ یورش بر سایر مخالفان رفته است. می فرماید: این رها کردن مرز عوامل فساد متعددی داشت از جمله:

الف: پل پیروزی حمله دیگران بر دوستان شدی.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): فَقَدْ صِرَتْ جِسْرًا لِمَنْ أَرَادَ الْغَارَةَ مِنْ أَعْدَائِكَ عَلَيَّ أَوْلِيَائِكَ [نهج البلاغه ، نامه ۶۱].

ب: مرز را هم که رها کردی.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): وَ لَأَسَادٌ تُعْرَهُ [نهج البلاغه ، نامه ۶۱].

ج: شوکت دشمن را هم نشکستی.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): وَ لَأَكَاسِرٍ لِعُدُوِّ شَوْكَةٍ [نهج البلاغه ، نامه ۶۱].

د: دردی از مردم دوا نکردی.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): وَ لَأَمْعُنٍ عَنِ أَهْلِ مِصْرِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۶۱].

ه: فرمان ولی امرت را هم انجام ندادی.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): وَ لَأَمُجْزٍ عَنِ أَمِيرِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۶۱].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): فَإِنَّ تَضْيِيعَ الْمَرْءِ مَا وُلِّيَ وَ تَكْلُفُهُ مَا كَفِيَ لَعَجْزٌ حَاضِرٌ [نهج البلاغه ، نامه ۶۱].

— در نامه ۷۱ به مُنذر که استاندار مرزی است می نویسد:

گزارش ها نشانه خیانت تو است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): تَعْمُرُ دُنْيَاكَ بِخَرَابِ آخِرَتِكَ [نهج البلاغه ، نامه ۷۱].

۳. حکم فقهی مرز داری

— فقها مرزبانی را مستحب و در صورت احساس خطر واجب دانسته اند. خواه در زمان حضور امام (علیه السلام) یا غیبت. [لمعه ، ج ۱ ، آخر کتاب الجهاد].

حتی اگر حاکم ظالم باشد. [جواهر ، ج ۲۱ ، ص ۳۸].

— فقهاء اهل مرابطه و مرزبانی را سه روز دانسته اند و می فرمایند کالاعتکاف ، اگر مردم به قصد مرزبانی سه روز به مرزها بروند و هدایایی ببرند ، هم اجر ببرند و هم روحیه بدهند.

— مرزبانی حتی اگر حاکم فاسق باشد لازم است و هنگام هجوم دشمن ، انسان به قصد حفظ نظام (نه به قصد حفظ حاکم فاسق) باید بجنگد.

۴. اجر مرزداری

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): رِبَاطٌ لَيْلَةٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ شَهْرٍ وَ قِيَامِهِ فَإِنْ مَاتَ جَرَى عَلَيْهِ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُهُ وَ أُجْرِي عَلَيْهِ رِزْقُهُ [عواليالالی ، ج ۳ ، ص ۱۸۳].

— قَالَ النَّبِيُّ (ص): مَنْ جَلَسَ عَلَى الْبَحْرِ احْتِسَابًا وَ نِيَّةً احْتِيَاطًا لِلْمُسْلِمِينَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ قَطْرَةٍ فِي الْبَحْرِ (كُلِّ أَيْنَ حَدِيثٌ دِيدَهُ شُود). [میزان الحکمه ، ج ۲ ، ص ۳۳۴].

— سلمان فارسی از قول رسول خدا (ص) در میان لشکر گفت: رِبَاطٌ يَوْمٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنْ قِيَامِ شَهْرٍ وَ صِيَامِهِ وَ مَنْ مَاتَ مُرَابِطًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَانَ لَهُ أَجْرٌ مُجَاهِدٍ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [عواليالالی ، ج ۱ ، ص ۸۷].

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَنْ صَلَّوهُ الْمُرَابِطُ تَعْدَلُ خَمْسِمِائَةَ صَلَّوهُ]

ميزان الحكمة ، ج ٢ ، ص ١٣٤ _ كنز ، حديث ١٠٧١٤ .

_ قال النَّبِيُّ (ص) : كل ميت يختم عمله ألامرابط في سبيل الله فإنه ينمو عمله الى يوم القيامة [جواهر ، ج ٢١ ، ص ٤٠] .

١. مريض

١. آثار مرض

١. قرب الى الله

درجاتى است كه انسان جز با مرض به آنها نمى رسد. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِنَّ الرَّجُلَ لَيَكُونُ لَهُ الدَّرَجَةُ عِنْدَ اللَّهِ لَا يَبْلُغُهَا بِعَمَلِهِ يَبْتَلَى بِنَاءٍ فِي جِسْمِهِ فَيَبْلُغُهَا بِذَلِكَ [الدعوات ، ص ١٧٢] .

٢. كفاره گناهان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) إِذَا ابْتَلَى اللَّهُ عَبْدًا أَنْقَطَ عَنْهُ مِنَ الذُّنُوبِ بِقَدْرِ عِلَّتِهِ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ٢١٨] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) إِنِّي لَأَكْرَهُ أَنْ يَعْفَى الرَّجُلُ فِي الدُّنْيَا وَلَا يَصِيبَهُ شَيْءٌ مِنَ الْمَصَائِبِ أَوْ نَحْوِ هَذَا [بحار الأنوار ، ج ٧٨ ، ص ١٧٦] .

مرض و سكرات شديد كفاره گناهان است. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَا مِنَ الشَّيْءِ عَزِيذٌ يَقَارِفُ أَمْرًا نَهَيْتَاهُ عَنْهُ فَيَمُوتُ حَتَّى يَبْتَلَى بِبَلِيهِ تُمَحَّصُ بِهِ ذُنُوبُهُ إِمَّا فِي مَيَالٍ أَوْ فِي وَلَدٍ وَإِمَّا فِي نَفْسِهِ حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَمَا لَهُ ذَنْبٌ وَإِنَّهُ لَيَبْقَى عَلَيْهِ الشَّيْءُ مِنْ ذُنُوبِهِ فَيَشَدُّ بِهِ عَلَيْهِ عِنْدَ مَوْتِهِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦٣٥] .

قَالَ الصَّادِقُ عَمِّي لَيْلَهُ كَفَّارَةٌ لِمَا قَبَلَهَا وَ لِمَا بَعْدَهَا [كافي ، ج ٣ ، ص ١١٥] .

_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) سَاعَاتُ الْأَوْجَاعِ يَذْهَبْنَ بِسَاعَاتِ الْخَطَايَا [كنز الفوائد ، ج ١ ، ص ٣٧٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِنْ الْمَرِيضَ يَنْقَى الْجَسَدَ مِنَ الذُّنُوبِ كَمَا يَذْهَبُ الْكَبِيرُ خَبْثَ الْحَدِيدِ [أعلام الدين ، ص ٣٩٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا مَرِضَ الصَّبِيُّ كَانَ

مَرَضُهُ كَفَارَةٌ لَوَالِدَيْهِ [أعلام الدين ، ص ٣٩٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) صُدَّاعٌ لَيْلَهُ يُحِطُ كُلَّ حَظِيئَةٍ إِلَّا الْكِبَائِرَ [ثواب الأعمال ، ص ١٩٣] .

٣. زكات بدن

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَوْمًا لِأَصْحَابِهِ مَلْعُونٌ كُلُّ مَالٍ لَا يَزُكِي مَلْعُونٌ كُلُّ جَسَدٍ لَا يَزُكِي وَ لَوْ فِي كُلِّ أَرْبَعِينَ يَوْمًا مَرَّةً فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمَا زَكَاهُ الْمَالِ فَقَدْ عَرَفْنَاهَا فَمَا زَكَاهُ الْأَجْسَادِ فَقَالَ لَهُمْ أَنْ تُصَابَ بِآفَةٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ٢٥٨] .

٤. خير

__ قال السجاد (ع) : لا خير في من لا يتلى

٥. تطهير ورحمت

قَالَ الرَّضَا (ع) الْمَرَضُ لِلْمُؤْمِنِ تَطْهِيرٌ وَ رَحْمَةٌ وَ لِلْكَافِرِ تَعْذِيبٌ وَ لَعْنَةٌ وَ إِنَّ الْمَرَضَ لَمَا يَزَالُ بِالْمُؤْمِنِ حَتَّى لَا يَكُونَ عَلَيْهِ ذَنْبٌ [ثواب الأعمال ، ص ١٩٣] .

٦. عبادت

قَالَ الصَّادِقُ (ع) سَهْرٌ لَيْلَهُ فِي الْعَلَّةِ الَّتِي تُصِيبُ الْمُؤْمِنَ عِبَادَةُ سَنِهِ [وسائل الشيعة ، ج ٢ ، ص ٤٠٣] .

٧. اجر وپاداش

١ __ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَبْتَلَى فِي جَسَدِهِ إِلَّا قَالَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِمَلَائِكَتِهِ اكْتُبُوا لِعَبْدِي أَفْضَلَ مَا كَانَ يَعْمَلُ فِي صِحَّتِهِ [أمالي طوسی ، ص ٣٨٤] .

٢ __ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَا عَلِيُّ أَنْبِيءَ الْمَرِيضِ تَسْبِيحٌ وَ صِيَاحَةٌ تَهْلِيلٌ وَ نَوْمُهُ عَلَى الْفِرَاشِ عِبَادَةٌ وَ تَقْلِيْبُهُ جَنَابًا إِلَى جَنْبِ فَكَأَنَّمَا يَجَاهِدُ عَدُوَّ اللَّهِ وَ يَمْشِي فِي النَّاسِ وَ مَا عَلَيْهِ ذَنْبٌ [الدعوات ، ص ٢٢٤] .

٢. سیمای مرض در اسلام

لَا تَكْرَهُوا أَرْبَعَةً فَإِنَّهَا لِأَرْبَعَةٍ لَا تَكْرَهُوا الزُّكَامَ فَإِنَّهُ أَمَانٌ مِنَ الْجُدَامِ وَ لَا تَكْرَهُوا الدَّمَامِيلَ فَإِنَّهَا أَمَانٌ مِنَ الْبَرَصِ وَ لَا تَكْرَهُوا الرَّمَدَ فَإِنَّهُ أَمَانٌ مِنَ الْعَمَى وَ لَا تَكْرَهُوا السُّعَالَ فَإِنَّهُ أَمَانٌ مِنَ الْفَالَجِ (هر ضرری که عقل را زیاد می کند ضرر نیست.)

[خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۲۱۰] .

قال السجاد (ع) : انى لاكره ان لياف الرجل فى الدنيا و لا يصيبه شىء من المصائب

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لو لا ثلاث فى ابن آدم ما طأطأ رأسه شىء المرض و الفقر و الموت كلهم فيه و إنه معهن لوثاب [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۱۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ إِنْ مِنْ الْعِبَادِ لِمَنْ لَا- يَصْلِحُ لَهُمْ أَمْرٌ دِينُهُمْ إِلَّا- بِالْفَاقَةِ وَ الْمَسْكَنَةِ وَ السَّقَمِ فِى أَسْبَابِهِمْ فَأَبْلُوهُمْ فِيهِ فَيَصْلِحُ لَهُمْ أَمْرٌ دِينُهُمْ [عده الداعى ، ص ۲۵۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَجِبْتُ لِلْمُؤْمِنِ وَ جَزَعَهُ مِنَ الشُّقْمِ وَ لَوْ عَلِمَ مَا لَهُ فِى الشُّقْمِ لَأَحَبَّ أَنْ لَا يَزَالَ سَقِيمًا حَتَّى يَلْقَى رَبَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ [الدعوات ، ص ۱۶۶] .

امام سجاد (ع) در دعای ۱۵ صحیفه هنگام مرض می فرماید :

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) مَا أَدْرِي ، يَا إِلَهِي ، أَى الْحَالَيْنِ أَحَقُّ بِالشُّكْرِ لَكَ ، وَ أَى الْوَقْتَيْنِ أَوْلَى بِالْحَمْدِ لَكَ أَوْ قَتُّ الصِّحَّةِ الَّتِي هُنَّائِنِ فِيهَا طَيِّبَاتِ رِزْقِكَ ، وَ نَشْطَتِنِ بِهَا لِابْتِغَاءِ مَرْضَاتِكَ وَ فَضْلِكَ ، وَ قَوَّيْتِنِ مَعَهَا عَلَى مَا وَفَّقْتِنِ لَهُ مِنْ طَاعَتِكَ [صحیفه سجادیه ، دعای ۱۵] .

چهار چیز است که قلیله کثیر :

عَنْ مَا جِيلَوِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ يَحْيَى عَمَّنْ يَرْفَعُهُ بِإِسْنَادِهِ قَالَ أَرْبَعَةُ الْقَلِيلِ مِنْهَا كَثِيرٌ

النَّارُ الْقَلِيلُ مِنْهَا كَثِيرٌ

وَ النَّوْمُ الْقَلِيلُ مِنْهُ كَثِيرٌ

وَ الْمَرَضُ الْقَلِيلُ مِنْهُ كَثِيرٌ

وَ الْعِدَاوَةُ الْقَلِيلُ مِنْهَا كَثِيرٌ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۲۳۸] .

عمل هشیاری است

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَسْكِينٌ ابْنُ آدَمَ

مَكْتُومٌ الْأَجَلِ

: سرآمد زندگی نامعلوم.

مَكْتُونَ الْعِلَلِ : بیماریش ناپیدا.

مَحْفُوظُ الْعَمَلِ : تمام کارهایش محفوظ که باید جواب بدهد.

تَوْلِيَهُ الْبَقَّةُ : پشه او را می آزارد.

و تَفْتُلُهُ الشَّرْقَةُ : گلوگیری از آب و غذا او را می کشد.

و تُنْتِنُهُ الْعَرْقَةُ : عرق بدنش او را متعفن می کند. " [نهج البلاغه ، حکمت ۴۱۹] .

۱_ وَ لَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرْجٌ [نور/۶۱] .

۳. وظایف

۱. وظایف مریض

۱. صبر برمرض

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَرَضٌ يَوْمًا وَ لَيْلَةً فَلَمْ يَشْكُ إِلَى عُمُوَادِهِ بَعَثَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ خَلِيلِهِ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ الرَّحْمَنِ (ع) حَتَّى يَجُوزَ الصَّرَاطَ كَالْبُرْقِ اللَّامِعِ [من لايحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۵] .

۲_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَنْ كَتَمَ وَ جَعَا أَصَابَهُ ثَلَاثَةٌ أَيَّامٍ مِنَ النَّاسِ وَ شَكَا إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَعْافِيَهُ مِنْهُ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۳۰] .

۳_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَرْبَعَةٌ مِنْ كُنُوزِ الْبِرِّ كَثْمَانُ الْحَاجَةِ وَ كَثْمَانُ الصَّدَقَةِ وَ كَثْمَانُ الْمَرَضِ وَ كَثْمَانُ الْمُصِيبَةِ [أمالی مفید ، ص ۸] .

۴_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) كَانَ لِي فِيْمَا مَضَى أَخٌ فِي اللَّهِ ۰۰۰۰ وَ كَانَ لَمَّا يَشْكُو وَ جَعَا إِلَا عِنْدَ بُرْتِهِ (فهرها حکایت است نه شکایت) [نهج البلاغه ، حکمت ۲۸۹] .

۵_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ يَعْرِفِ الْبَلَاءَ يَصْبِرُ عَلَيْهِ وَ مَنْ لَا يَعْرِفُهُ يَنْكُرُهُ [من لايحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۴۰۲] .

۶_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِذَا وَجَّهْتُ إِلَى عَبْدٍ مِنْ عِبْدِي مُصِيبَةً فِي يَدِنِهِ أَوْ مَالِهِ أَوْ وَلَدِهِ ثُمَّ اسْتَقْبَلَ ذَلِكَ بِصَبْرٍ جَمِيلٍ اسْتَحْيَيْتُ مِنْهُ يَوْمَ

الْقِيَامَةِ أَنْ أَنْصِبَ لَهُ مِيزَانًا أَوْ أَنْشُرَ لَهُ دِيْوَانًا [الدعوات ، ص ١٧٢] .

٧_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَكْتُبُ أَيْنَ الْمَرِيضِ حَسَنَاتٍ مَا صَبَرَ فَإِنْ جَزَعَ كَتَبَ هَلُوعًا لَا أَجْرَ لَهُ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ٢١٧]

٢. مراجعه به پزشك

١_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) إِنَّ نَبِيًّا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ مَرِضٌ فَقَالَ لَا أَتَدَاوَى حَتَّى يَكُونَ الَّذِي أَمْرَضَنِي هُوَ الَّذِي يَشْفِينِي فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ لَا أَشْفِيكَ حَتَّى تَتَدَاوَى فَإِنَّ الشِّفَاءَ مِنِّي [مكارم الأخلاق ، ص ٣٦٢] .

٣. مصرف دارو

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) تَجَنَّبِ الدَّوَاءَ مَا اخْتَمَلَ بَدَنُكَ الدَّاءَ فَإِذَا لَمْ يَحْتَمِلِ الدَّاءَ فَالدَّوَاءُ [مكارم الأخلاق ، ص ٣٦٢] .

٤. درقبال ديگران

١_ مريض مبتلا به بیماری مسری در میان مردم نیاید :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لَا يوردَنَّ ذُو عَاهِهِ عَلَيَّ مُصِحِّحٌ [معاني الأخبار ، ص ٢٨٢] .

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) إِذَا مَرِضَ أَحَدُكُمْ فَلْيَأْذَنْ لِلنَّاسِ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِ فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَ لَهُ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ [كافي ، ج ٣ ، ص ١١٧]

٢. وظایف اطرافیان مریض

١. دعا به مریض

١_ دعاء المساكين للمريض :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) لَمَّا تَشَيْتَ خَفُوا بِدُعَاءِ الْمَسَاكِينِ لِلْمَرَضَى مِنْكُمْ فَإِنَّهُ يَسْتَجَابُ لَهُمْ فِيكُمْ وَ لَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ [دعائم الإسلام ، ج ٢ ، ص ١٣٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) يَسْتَحَبُّ لِلْمَرِيضِ أَنْ يُعْطِيَ السَّائِلَ بِيَدِهِ وَ يَأْمُرَ السَّائِلَ أَنْ يَدْعُوَ لَهُ [كافي ، ج ٤ ، ص ٣] .

٢. پرستاری

١_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ قَامَ عَلَيَّ مَرِيضٍ يَوْمًا وَ لَيْلَهُ بَعَثَهُ اللَّهُ مَعَ إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ (ع) فَجَازَ عَلَيَّ الصَّرَاطِ كَالْبُرْقِ الْخَاطِفِ اللَّامِعِ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٨] .

۱. مستکبران

۱. صفت استکبار

۱. از صفات شیطان

أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَ

كَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ [بقره ، ۳۴] .

۲. از صفات کفار

وَ أَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا أَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَ كُنْتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ [جاثیه ، ۳۱] .

۳. از صفات یهود

أَفَكَلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ [بقره ، ۸۷] .

۲. نشانه های مستکبران

۱. نشیدن سخنان حق

وَ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلَّىٰ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا [لقمان ، ۷] .

۲. مسخره رهبر الهی

وَ كَلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ [هود ، ۳۸] .

۳. مسخره اهل ایمان

زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَ يَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا [بقره ، ۲۱۲] .

وَ يَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا [بقره ، ۲۱۲] .

۴. تکذیب و قتل رهبری

أَفَكَلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ [بقره ، ۸۷] .

فَرِيقًا يَقْتُلُونَ [مائده ، ۷۰] .

۵. شکنجه مسلمانان

يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يَذَّبُحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَ يَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ [بقره ، ۴۹] .

يَذَّبُحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَ يَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ [بقره ، ۴۹] .

۶. نابودی نسل انسانیت

يَذَّبْحُونَ أَبْنَاءَكُمْ [بقره ، ٤٩] .

لَأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ [اعراف ، ١٢٤] .

وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ [بقره ، ٢٠٥] .

٧. تهديد

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا [اعراف ، ٨٨] .

٨. كارشكنى

هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُوا وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ

لا يَفْقَهُونَ [منافقون ، ٧] .

٩. استخفاف عقول و اندیشه ها

فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَاَطَاعُوهُ [زخرف ، ٥٤] .

١٠. فساد

إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا [نمل ، ٣٤] .

يَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَ يَفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ [بقره ، ٢٧] .

١١. انکار حق

إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكَرَةٌ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ [نحل ، ٢٢] .

قُلُوبُهُمْ مُنْكَرَةٌ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ [نحل ، ٢٢] .

أَبَى وَاسْتَكْبَرَ [بقره ، ٣٤] .

٣. سیمای مستکبران

١. دعوت بسوی خود

وَ لَنْ تَرْضَى عَنْكَ الْيَهُودُ وَ لَا النَّصَارَى حَتَّى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ [بقره ، ١٢٠] .

٢. برگشت از ایمان

وَ دَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ [بقره ، ١٠٩] .

٣. عدم خیرخواهی

مَا يُوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَ لَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ [بقره ، ١٠٥]

٤. گناه روی گناه

إِنَّمَا تُمَلَى لَهُمْ لِيُزَادُوا إِثْمًا [آل عمران ، ١٧٨] .

٥. انتخاب براساس هوسها

أَفْتَوْمُنُونَ بِنِعْضِ الْكِتَابِ [بقره ، ۸۵] .

أَفْتَوْمُنُونَ بِنِعْضِ الْكِتَابِ وَ تَكْفُرُونَ بِنِعْضِ [بقره ، ۸۵] .

۶. عشق به دنیا

زَيْنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا [بقره ، ۲۱۲] .

۷. دل مردگی ولجاست

وَ لَئِنْ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ [بقره ، ۱۴۵] .

۸. گمراهی

وَ إِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ [بقره ، ۲۰۶] .

أَنَا أَحْيَىٰ وَ أَمِيتُ [بقره ، ۲۵۸] .

قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْأُمِّيِّينَ سَبِيلٌ [آل عمران ، ۷۵]

۹. استنکاف از عبادت

وَمَنْ يَشْتَكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَشْتَكِبِرْ [نساء ، ۱۷۲] .

أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِ [اعراف ، ۵۷] .

إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَعُّونِي وَكَادُوا يَقْتُلُونَنِي [اعراف ، ۱۵۰] .

۱۰. جهل مرکب

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ [بقره ، ۱۱] .

۱۱. اهانت به مؤمنین

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ [بقره ، ۱۳] .

۱۲. ظلم به نفس

إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجَلِ [بقره ، ۵۴] .

۱۳. بی محبت به مؤمنین

هَا أَنْتُمْ أَوْلَاءُ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ وَإِذَا لَقُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْأُنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِ قُلْ مُوتُوا بِغَيْظِكُمْ [آل عمران ، ۱۱۹] .

۱۴. عداوت قلبی

وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ قَدَ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ [آل عمران ، ۱۱۸] .

۱۵. خوشحالی قلب با ضرر به مؤمنین

وَإِنْ تُصِيبَكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا [آل عمران ، ۱۲۰] .

۴. علل و منشأ استکبار

۱. تقلید نیاکان

نَتَّبِعْ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْ لَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ [بقره ، ١٧٠] .

٢. دنياخواهى

وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةَ مِنَ الْمَالِ [بقره ، ٢٤٧] .

٣. زينت دنيا

زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا [بقره ، ٢١٢] .

٤. حب شهوت

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

وَ اللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ [آل عمران ، ۱۴] .

۵. تبعیت شیطان

لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ [بقره ، ۱۶۸] .

۶. ارتداد

مَنْ يَزِدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ [مائده ، ۵۴] .

۷. بلاد کفر

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ [آل عمران ، ۱۰۰] .

۸. حل شدن در گناه

مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ [بقره ، ۸۱] .

۹. فروختن آخرت به دنیا

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ [بقره ، ۸۶] .

۱۰. معامله ضلالت

اشْتَرُوا الضَّلَالَهَ بِالْهُدَى وَ الْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ [بقره ، ۱۷۵] .

۱۱. پناهندگی به کفار

لَنْ نَصْبِرَ عَلَى طَعَامِ وَاحِدٍ... أَ تَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ وَ ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلِيلَةُ وَ الْمَسْكَنَةُ وَ بَاوِعُ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ [بقره ، ۶۱] .

وَ بَاوِعُ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ [بقره ، ۶۱] .

ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتَوْبُوا إِلَى بَارئِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ [بقره ، ۵۴] .

۵. عواقب استکبار

۱. قلب مریض

فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ [بقره ، ١٠] .

٢. غفلت قلب

قُلُوبُنَا غُلْفٌ [بقره ، ٨٨] .

سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ [بقره ، ٦] .

٣. ختم قلب

خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ [بقره ، ٧] .

٤. كورى دل

صُمُّ بِكُمْ عُمَى فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ [بقره ، ١٨] .

٥. نفرت از خدا

يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ [بقره ، ١٩] .

٦. قساوت قلب

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ

الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَّا يَشَقُّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَّا يَنْهَيْطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ [بقره ، ٧٤] .

٧. افكار باطل

لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً [بقره ، ٨٠] .

لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى [بقره ، ١١١] .

وَ قَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ [بقره ، ١١٣] .

٨. خلط گناه و ثواب

وَ إِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ [بقره ، ٢٠٦] .

٩. برگشت به عقب

ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ [توبه ، ٢٥] .

ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجَلِ [بقره ، ٥٤] .

يُنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ [بقره ، ١٤٣] .

انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ [آل عمران ، ١٤٤] .

كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ [آل عمران ، ٨٦] .

إِنْ تَطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يُرْذُوكُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ [آل عمران ، ١٤٩] .

١٠. حسرت قیامت

كَذَلِكَ يَرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ [بقره ، ١٦٧] .

٦. ارتداد و استكبار

١. موجب حبط عمل

مَنْ يَزِدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَ هُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ [بقره ، ٢١٧] .

٢. ضرر به نفس نه به خدا

وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا [آل عمران ، ۱۴۴] .

وَلَا يَحْزُنُكَ الَّذِينَ يَسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا [آل عمران ، ۱۷۶] .

إِنَّ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا [آل عمران ، ۱۷۷] .

۳. راه برای برگشت

وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرُ

الذُّنُوبِ إِلَّا اللَّهَ وَ لَمْ يَصِرُّوا عَلٰى مَا فَعَلُوا وَ هُمْ يَعْلَمُونَ [آل عمران ، ١٣٥] .

٤. فریبندگی استکبار

١. تبلیغاتی

١. بازبان

وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَشْهَدُ اللَّهُ عَلٰى مَا فِي قَلْبِهِ وَ هُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ [بقره ، ٢٠٤] .

٢. باقلب

فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ [آل عمران ، ٧] .

٣. بامنطق

آمَنُوا وَجَهَ النَّهَارِ وَ أَكْفَرُوا آخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ [آل عمران ، ٧٢] .

٤. بادین

يَلُؤُونَ أَلْسِنَتَهُمْ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَ مَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ [آل عمران ، ٧٨] .

٥. باستایش

يَجِبُونَ أَنْ يَحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازِهِ [آل عمران ، ١٨٨] .

٢. جنسی

١. نفوذ از طریق ازدواج

وَ لَا تَتَّكِفُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يَوْمِنَّ وَ لَأَمَّهُ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكِهِ وَ لَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَ لَا تُتَّكِفُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يَوْمِنَا وَ لَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَ لَوْ أَعْجَبَكُمْ أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَ اللَّهُ يَدْعُوا إِلَى الْجَنَّةِ [بقره ، ٢٢١] .

٢. آزادی در مسائل جنسی

وَ لَا تَتَّكِفُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يَوْمِنَّ وَ لَأَمَّهُ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكِهِ وَ لَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَ لَا تُتَّكِفُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يَوْمِنَا وَ لَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَ لَوْ أَعْجَبَكُمْ [بقره ، ٢٢١] .

٧. اهداف استکبار

۱. بی دینی

و لَا يَزَالُونَ يَقَاتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرْدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا [بقره ، ۲۱۷] .

۲. اضلال

وَدَّتْ طَائِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّوكُمْ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ [آل عمران ، ۶۹] .

۸. وظایف مادر مقابل استکبار

۱. کفر به استکبار

فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ [بقره ، ۲۵۶] .

۲. لزوم استقلال

لَيْلًا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ [بقره ، ۱۵۰] .

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاهُ [آل عمران ، ۲۸] .

۳. لزوم قاطعیت بر مکتب خود

لَئِنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذًا لَمِنَ الظَّالِمِينَ [بقره ، ۱۴۵] .

۴. لزوم تحقیر مستکبران

أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ [بقره ، ۱۳] .

وَمَنْ يَرْغَبْ عَنِّ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُ [بقره ، ۱۳۰] .

۵. نهراسیدن از تهدیدات و توطئه ها

فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي [بقره ، ۱۵۰] .

وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا [آل عمران ، ۱۲۰] .

إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فُورِهِمْ هَذَا يَمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ [آل عمران ، ۱۲۵] .

وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [آل عمران ، ١٣٩] .

إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ [آل عمران ، ١٧٣] .

إِنَّمَا ذَلِكَ الشَّيْطَانُ يَخَوْفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا اللَّهَ [آل عمران ، ١٧٥] .

٦. مبارزه با عالمان خود فروخته

إِنَّ الَّذِينَ

يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا [بقره ، ١٧٤] .

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ [بقره ، ١٨٨] .

٧. عدم كتمان كمالات افراد

وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِقِنطَارٍ يُودِّهِ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِدِينَارٍ لَا يُودِّهِ إِلَيْكَ [آل عمران ، ٧٥] .

لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ [آل عمران ، ١١٣] .

يَوْمُنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيَسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ [آل عمران ، ١١٤] .

٨. منع رابطه نفوذی

لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ [آل عمران ، ١١٨] .

٩. جمع بندی منافع و ضررها

قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا [بقره ، ٢١٩] .

١٠. شناخت ، جذب و حفظ نیروهای خودی

فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمْ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ [آل عمران ، ٥٢] .

١١. ایجاد پشتوانه مالی

وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ [بقره ، ١٩٥] .

١٢. عدم حسرت نسبت به دنیا

لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا وَيَجْهَلُونَ أَنْ يَحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ [آل عمران ، ١٨٨] .

لَا يُغْنِيكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَاؤُهُمْ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمِهَادُ [آل عمران ، ١٩٦] .

١٣. بینش

عَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ [بقره، ۲۱۶].

۱۴. انفاق به مستضعفان

وَ أَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ [بقره، ۱۹۵].

۱۵. کفر به طاغوت

فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ [بقره، ۲۵۶].

لِنَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةً [بقره، ۱۵۰].

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ [آل عمران، ۲۸].

۱۶. دعوت به مبارزه

دعوت به مبارزه برای نجات مستضعفان :

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا [نساء، ۷۵].

۱۷. حمایت از مستضعفان

حمایت از مستضعفان :

أَذِنَ لِلَّذِينَ يَقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ [حج، ۳۹].

۱۸. یادآوری از زمان استضعاف

یادآوری از زمان استضعاف :

وَ اذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ [انفال، ۲۶].

۹. متفرقات

۱. سنت مهلت

وَمَنْ كَفَرَ فَأَمَّتْهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ [بقره، ۱۲۶].

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمَلِّى لَهُمْ خَيْرًا لِّأَنفُسِهِمْ إِنَّمَا نُمَلِّى لَهُمْ لِيَزْدَادُوا إِثْمًا [آل عمران، ۱۷۸].

۲. عفت دیندار

لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعْفُفِ [بقره، ۲۷۳].

۳. معذور بودن مستضعفان از هجرت

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ

الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوُلْدَانِ لَا يَسْتَضِعُونَ حِيلَهُ وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا [نساء ، ۹۷-۹۸] .

۴. حاکمیت مستضعفان

وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ [قصص ، ۵] .

۱. مسجد

۱. بنای مسجد

۱. ساختن مسجد

کعبه به دست ابراهیم علیه السلام بازسازی شد : وَ إِذِ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا [بقره ۱۲۷] .

عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم : من بنى لله (اخلاص) مسجدا يعبد (جماعت) الله فيه من مال حلال (مال حلال) بنى الله له بيتا في الجنة من درّ و ياقوت [كنز العمال ، ج ۷ ، ص ۶۵۴]

ساختن مسجد :

۱ _ رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم هنگام ورود به مدینه قطعه زمینی را به ده دینار خرید و آنگاه فرمود در آنجا مسجدی ساخته شود و خود پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم در ساختن مسجد گل حمل می کرد. [تاریخ پیامبر دکتر آیتی ، ص ۲۱۰]

۲ _ قال (ع) : ابْنُوا الْمَسَاجِدَ وَاجْعَلُوهَا جُمَاً [وسائل الشیعه ، ج ۵ ، ص ۲۱۶] .

_ كل بناء وبال على صاحبه يوم القيامة الا المساجد [كنز العمال ، ج ۷ ، ص ۶۴۸]

۴ _ امام خمینی در تحریر ، ج ۱ ، ص ۱۳۸ می فرمایند : استحباب الصلوه فی المساجد و کراهه تعطيله...

من المستحبات الاكیده بناء المسجد و فيه اجر عظیم و ثواب جسيم.

عن النبي (ص) أنه قال في خطبه طويل : ... من بنى مسجدا في الدنيا أعطاه بكل شبر منه [بحار الانوار ، ج ۸۰ ، ص ۳۶۷] .

أو قال بكل ذراع منه مسيره أربعين ألف ألف عام مدینه من ذهب و فضه و درّ و ياقوت و

۵_ قال النبي صلى الله عليه و آله وسلم : من بسط فيه حصيرا صلى عليه سبعون الف ملك حتى ينقطع ذلك الحصر [كنز العمال ، ج ۷ ، ص ۶۵۶]

۶_ كعبه به دست حضرت آدم ساخته شد.

۷_ إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا [آل عمران ۹۶] .

۸_ در خطبه قاصعه می خوانیم : خداوند از زمان حضرت آدم مردم را با این کعبه آزمایش فرموده است.

۹_ قال الباقر (ع) : مَنْ بَنَى مَسْجِدًا كَمَفْحَصِ (گودی که مرغ برای تخم گذاری می کند) قَطَّاهِ بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۳۵] .

در ساختن مسجد مدینه رسول اکرم صلی الله علیه و آله وسلم؛ بعمل فيه بنفسه و يتولى حمل الحجارة و هو فرح مستبشر. [فروغ ابدیت ، ج ۱ ، ص ۳۶۹]

اول مسجد بعد خانه : إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا [آل عمران ۹۶] .

_ منار بلند ممنو (ع) : (امام زمان عیج الله تعالی فرجه الشریف مناره های بلند را خراب می کند) (مناره بلند از اختراعات خلیفه دوم است) عَنِ الْجَعْفَرِيِّ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ أَبِي مُحَمَّدٍ (ع) فَقَالَ : " إِذَا خَرَجَ الْقَائِمُ (ع) أَمَرَ بِهَدْمِ الْمَنَارِ وَالْمَقَاصِيرِ الَّتِي فِي الْمَسْجِدِ " [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۳۸۴] .

عَنِ السَّكُونِيِّ عَنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ آبَائِهِ (ع) : " أَنَّ عَلِيًّا (ع) مَرَّ عَلَى مَنَارِهِ طَوِيلَهُ فَأَمَرَ بِهَدْمِهَا ثُمَّ قَالَ لَا تُزْفَعِ الْمَنَارَةُ إِلَّا مَعَ سَطْحِ الْمَسْجِدِ " [وسائل الشیعه ، ج ۵ ، ص ۲۳۰] .

تصاویر در مسجد نباشد : (وقت نماز روی تصاویر پرده کشیده شود) دو طرف مهرها صاف

و نقش و نگار نداشته باشد.

کمک به ساخت مسجد : ان رسول الله (ص) يتولى حمل الحجارة

۲. مکان ساختن مسجد

بی محراب باشد :

عَنْ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍّ (ع) أَنَّهُ كَانَ يَكْسِرُ الْمُحَارِيبَ إِذَا رَأَاهَا فِي الْمَسَاجِدِ وَيَقُولُ كَأَنَّهَا مَذَابِحُ الْيَهُودِ " [وسائل الشيعة ، ج ۵ ، ص ۲۳۷] .

_ انتخاب مکان مسجد : امام صادق (ع) به کسی که در مسیر راه مکه مسجد ساخت فرمود : عن هاشم الحلال قال : دخلت أنا و أبو الصباح الكناني على أبي عبد الله (ع) فقال له : " يا أبا الصباح! ما تقول في هذه المساجد التي بنتها الحاج في طريق مكة فقال بنخ بنخ تلك أفضل المساجد " [بحار الانوار ، ج ۸۱ ، ص ۱۱] .

لَتَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا [كهف / ۲۱] .

فِي بُيُوتٍ أُذِنَ لِلَّهِ أَنْ تُزْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ [نور / ۳۶] .

همینکه به امام صادق علیه السلام گفتیم : من از نماز در مساجد اهل سنت کراهت دارم. فرمود : " مساجد محلی هستند که خون انبیاء آنجا ریخته شده است " .

عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) إِنِّي لَأَكْرَهُ الصَّلَاةَ فِي مَسَاجِدِهِمْ. فَقَالَ : " لَا تَكْرَهُ فَمَا مِنْ مَسْجِدٍ بُنِيَ إِلَّا عَلَى قَبْرِ نَبِيٍّ أَوْ وَصِيِّ نَبِيِّ قُدِّسَ فَاَصَابَ تِلْكَ الْبُقْعَةَ رَشَّةٌ مِنْ دَمِهِ فَأَحَبَّ اللَّهُ أَنْ يذْكَرَ فِيهَا فَأَدَّ فِيهَا الْفَرِيضَةَ وَالتَّوَابَلَ وَاقْضِ مَا فَاتَكَ " [وسائل الشيعة ، ج ۵ ، ص ۲۲۵] .

۳. بانی مسجد

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ

يُخْشَى إِلَّا اللَّهَ [توبه ۱۸] .

ما كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ [توبه ۱۷] .

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَى فِي خَرَابِهَا أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَ لَهُمْ فِي الآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ [بقره ۱۱۴] .

ما كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ بِالْكَفْرِ [توبه ۱۷] .

نه هر درآمدی مشروع است و نه هر مشارکتی ارزشمند.

کسانی که تظاهر به بی دینی می کنند ، حق دخالت در امور مسجد را ندارند.

عمل به تنهایی کافی نیست ، نیت نقش اساسی دارد.

متولی باید دارای صفات قرآنی باشد.

از نظر اعتقادی :

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الآخِرِ وَ أَقَامَ الصَّلَاةَ وَ آتَى الزَّكَاةَ وَ لَمْ يُخْشَ إِلَّا اللَّهَ [توبه ۱۸] .

از نظر عملی : وَ أَقَامَ الصَّلَاةَ وَ آتَى الزَّكَاةَ [توبه ۱۸] .

از نظر روحی : لَمْ يُخْشَ إِلَّا اللَّهَ [توبه ۱۸] .

رزمندگان مخلص (و بسیجیان مؤمن) بالاتر از بانیان و متولیان مساجد هستند.

أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَ عِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الآخِرِ وَ جَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ [توبه ۱۹] .

بانیان و متولیان باید با تقوا باشند. إِنَّ أَوْلِيَاءَهُ إِلَّا الْمُتَّقُونَ [انفال ۳۴] .

۴. آبادی مسجد

۱. تعمیر واحیاء

تعمیر مساجد :

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الآخِرِ [توبه ۱۸] .

ما كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ بِالْكَفْرِ [توبه / ۱۷].

در ساختن مسجد مدینه خود

رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم شكستن سنگ را به عهده داشت. [فروغ ابدیت ، ج ۱ ، ص ۳۶۹]

عَنْ أَبِي ذَرٍّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فِي وَصِيَّتِهِ لَهُ ... فَقُلْتُ كَيْفَ يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ؟ قَالَ: "لَمَا تُزْفَعُ فِيهَا الْأَصْوَاتُ وَ لَا يَخَاضُ فِيهَا بِالْبَاطِلِ وَ لَا يَشْتَرَى فِيهَا" [وسائل الشيعة ، ج ۵ ، ص ۲۳۳] .

وَ مَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يَذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَ سَعَى فِي خَرَابِهَا [بقره / ۱۱۴] .

خراب کردن مسجد کوبیدن ساختمان آن نیست ، بلکه هرگونه عملی که سبب از رونق افتادن مسجد شود ، خراب کردن مسجد است.

ابوذر پرسید : آباد کردن مسجد چگونه است؟ قالصلى الله عليه وآله وسلم : لا يخاض فيها بالباطل و لا يشتري فيها و لا يباع و اتزك اللغو ما دمت فيها [وسائل ، ج ۳ ، ص ۵۰۷]

فیض کاشانی عمارت مسجد را شامل ساختمان ، اصلاح ، نظافت ، روشنائی ، آمد و رفت ، عبادت ، دعا ، درس و تربیت می داند. [فیض کاشانی ، تفسیر صافی] .

جهات ایمنی (کپسول آتش نشانی) (پله های کوتاه برای سالمندان) (سراشیبی برای ویلچرها)

وسائل راحتی (تنظیم حرارت و برودت) بزرگ بودن درهای خروجی یا متعدد بودن آن.

هر کس حق تعمیر ندارد. ما كان للمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ [توبه / ۱۷] . [أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى " لَمْسَجِدُ أُسَسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ " (توبه / ۱۰۸) قَالَ : " مَسْجِدٌ قُبَا " [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۴۲۸] ..

تعمیر مسجد با نماز خواندن آن است :

پیامبرصلى الله عليه وآله وسلم فی ذیل حدیثی طولانی می فرمایند : "خداوند به اهل شهرهای گناه کار خطاب می فرماید

که اگر گروهیالعامرین بصلواتهم ارضی و مساجدینباشند همه را عذاب می کنم". قال رسول الله (ص): إِنَّ اللَّهَ جَلَّ جَلَالُهُ إِذَا رَأَى أَهْلَ قَرْيَةٍ قَدْ أَسْرَفُوا فِي الْمَعَاصِي وَ فِيهَا ثَلَاثَةٌ نَفَرٍ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ نَادَاهُمْ جَلَّ جَلَالُهُ.

يا أَهْلَ مَعْصِيَتِي لَوْ لَا مَنْ فِيكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ الْمُتَحَابِّينَ بِجَلَالِي الْعَامِرِينَ بِصَلَاتِهِمْ أَرْضِي وَ مَسَاجِدِي وَ الْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ خَوْفًا مِنِّي لَأَنْزَلْتُ بِكُمْ عَذَابِي. [وسائل الشيعه ، ج ١٦ ، ص ٩٢ و جلد ٥ ص ٢٠٥] .

احياء مساجد خراب :

عليه السلام : "مسجد خراب در پیشگاه خدا شکایت می کند و اگر مردم مجددا به آبادانی آن مسجد پردازند خوشحال می شود. آن چنان که یکی از شما گم شده ای داشته باشد و پیدا شود". [بحار ، ج ٨٣ (ایران) ، ص ٣٨٠]

٢. نظافت

تصاویر در مسجد نباشد : (وقت نماز روی تصاویر پرده کشیده شود) دو طرف مهرها صاف و نقش و نگار نداشته باشد.

بهداشت ظروف و قندان و سفره. سیگار و جا سیگاری در مسجد ممنوع.

افرادی که مرض مُسری دارند (آنفلوانزا ، زکام و...) به مسجد نروند.

اگر از دستشویی بیرون آمده بدون صابون مصافحه نکند.

٣. روشنایی

مسجد متروکه در قیامت شکایت می کند مثل عالم در میان جاهل و قرآنی که متروک شده است. [تحریر امام و بحار ، ج ٨٣ ، ص ٣٦٨]

قال رسول الله (ص): مَنْ أَسْرَجَ فِي مَسْجِدٍ مِنْ مَسَاجِدِ اللَّهِ سِرَاجًا لَمْ تَزَلِ الْمَلَائِكَةُ وَ حَمَلَةُ الْعَرْشِ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُ مَا دَامَ فِي ذَلِكَ الْمَسْجِدِ ضَوْءٌ مِنَ السَّرَاجِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٣٧] .

قال رسول الله (ص): مَنْ كَنَسَ الْمَسْجِدَ يَوْمَ الْخَمِيسِ وَ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ فَأَخْرَجَ مِنْهُ مِنَ التُّرَابِ مَا

يَذُرُّ فِي الْعَيْنِ غَفَرَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٣٣] .

قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم : من علق في مسجد قنديلا صلى عليه سبعون الف ملك حتى ينطفئ ذلك القنديل [كنز العمال ، ج ٧ ، ص ٦٥٦]

٤. فرش

قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم : من بسط فيه حصيرا صلى عليه سبعون الف ملك حتى ينقطع ذلك الحصير [كنز العمال ، ج ٧ ، ص ٦٥٦]

فرش مسجد : كشیدن پارچه روی فرش به صورت کلی ، یا به طور نوار برای سجاده.

٥. بوی مسجد

خوشبو کردن مسجد : جَمَرُوا الْمَسَاجِدَ فِي كُلِّ اسْبُوعٍ

علمای اهل سنت و بعضی از علمای شیعه گفته اند : مستحب است هفته ای یک بار مسجد را خوشبو و معطر کنند.

صاحب حدائق از جمله مستحبات مسجد شمرده و این حدیث را از حضرت محمد (ص) نقل کرده : قال رسول الله (ص) : ... وَ جَمَرُوهَا فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ [مستدرک الوسائل ، ج ٣ ، ص ٣٨١] .

قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم : تحفه الملائكة تجمير المساجد (ای تبخیر بالنجور الطیب) [كنز العمال ، ج ٧ ، ص ٦٦٥]

عَبْدُ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ قَالَ : كَانَتْ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (ع) قَارُورَةٌ مِسْكِ فِي مَسْجِدِهِ فَإِذَا دَخَلَ لِلصَّلَاةِ أَخَذَ مِنْهُ فَتَمَسَّحَ بِهِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥١٥] .

امام صادق (ع) : رسول اکرم ظرف عطری داشت که بعد از وضوء استفاده می کردند ، و هرگاه از منزل بیرون می آمدند عَرَفُوا أَنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص) بِرَائِحَتِهِ [كافي ، ج ٦ ، ص ٥١٥] .

قال اميرالمومنين (ع) : مَنْ أَكَلَ شَيْئًا مِنَ الْمُؤَذِيَاتِ رِيحُهَا فَلَا يَقْرَبَنَّ الْمَسْجِدَ [تهذيب الاحكام ، ج ٣ ،

۱_ از طاغوت نباشد :

۲_ از منافق نباشد : مسجد ضرار و الَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَ كُفْرًا وَ تَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ [توبه / ۱۰۷] .

۳_ بر اساس تقوی باشد : لَمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ [توبه / ۱۰۸] .

۴_ بودجه در اختیار هیئت امناء باشد : إِنْ أَوْلِيَائِهِ إِلَّا الْمُتَّقُونَ [انفال / ۳۴] .

۷. تولیت

۱_ وَ مَا لَهُمْ أَلَّا يَعَدِّبَهُمُ اللَّهُ وَ هُمْ يُصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ مَا كَانُوا أَوْلِيَائِهِ إِنْ أَوْلِيَائِهِ إِلَّا الْمُتَّقُونَ [انفال / ۳۴] .

۲_ أَ جَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَ عِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ جَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ [توبه / ۱۹] .

۳_ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ [توبه / ۱۷] .

۴_ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَسَلَّمَ : إِنْ كَانَ أَحَبُّ إِلَيْكُمْ مِنْ مَسْجِدٍ فَجَعَلْتُمْ قِيمَةَ مَسْجِدِ [كنز العمال ، ج ۷ ، ص ۶۵۳]

۵_ إِنْ كَانَ أَحَبُّ إِلَيْكُمْ مِنْ مَسْجِدٍ فَجَعَلْتُمْ قِيمَةَ مَسْجِدِ [كنز العمال ، ج ۷ ، ص ۶۵۳]

۸. مؤذن

عن النبي (ص) : في خطبه طويله قال ... من تولى أذان مسجد من مساجد الله فأذن فيه و هو يريد وجه الله أعطاه الله ثواب أربعين ألف ألف صديق و أربعين ألف ألف شهيد و أدخل في شفاعته أربعين ألف ألف [بحار ، ج ۸ ، ص ۱۹۳]

۹. جاذبه ها

الف _ نظافت

ب _ امام جماعت

ج _ برنامه های آموزشی (منبری ، کتابخانه و...)

د _ شرکت کننده ها

ه _ كادر مسجد (هيئت امناء ، مؤذن و...)

۱۰. وضوخانه

قال

رسول الله (ص): جَنَّبُوا مَسَاجِدَ كُمْ صِبْيَانِكُمْ وَ مَجَانِينِكُمْ وَ شِرَاءَ كُمْ وَ بَيْعَكُمْ وَ اجْعَلُوا مَطَاهِرَكُمْ عَلَى اَبْوَابِ مَسَاجِدِكُمْ [تهذيب الاحكام ، ج ۳ ، ص ۲۵۴] .

نکات :

۱ _ مسجد وضوخانه لازم دارد.

۲ _ بیرون باشد.

۳ _ دور نباشد.

وضوخانه بیرون از مسجد باشد :

۲. پاداش فضیلت ها

۱. مسجد درقرآن

انتخاب مسجد : قَالَ الَّذِيْنَ غَلَبُوا عَلَىٰ اٰمُرِهِمْ لِنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا [كهف / ۲۱] .

اولویت دادن : اِنَّ اَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِيْ بِبَكَّةَ مُبَارَكًا [آل عمران / ۹۶] .

با اخلاص ساختن : لَمَسْجِدٍ اُسِّسَ عَلَى التَّقْوٰى مِنْ اَوَّلِ يَوْمٍ اَحَقُّ اَنْ تَقُوْمَ فِيْهِ [توبه / ۱۰۸] .

تعمیر مساجد : اِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَ الْيَوْمِ الْاٰخِرِ [توبه / ۱۸] .

هیئت امنا : اِنْ اَوْلِيَاوُهُ اِلَّا الْمُتَّقُوْنَ [انفال / ۲۴] .

خادم مسجد : وَ عَهَدْنَا اِلَىٰ اِبْرٰهِيْمَ وَ اِسْمٰعِيْلَ اَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ [بقره / ۱۲۵] .

نذر برای خدمت مسجد : رَبِّ اِنِّى نَذَرْتُ لَكَ مَا فِى بَطْنِيْ مُحَرَّرًا [آل عمران / ۳۵] .

باز گذاشتن درب مسجد : وَ مَنْ اَظْلَمَ مِمَّنْ مَعَ مَسَاجِدِ اللّٰهِ اَنْ يَذَّكَّرَ فِيْهَا اسْمُهُ [بقره / ۱۱۴] .

برخورد با اهداف سوء استفاده : وَ الَّذِيْنَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا [توبه / ۱۰۷] .

جلوگیری از محو مساجد : وَ لَوْ لَا دَفَعَ اللّٰهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَّهَدَمَتْ صَوَامِعُ وَ بِيَعُ وَ صِيْلَمٰتُ وَ مَسَاجِدُ يَذَّكَّرُ فِيْهَا اسْمُ اللّٰهِ كَثِيْرًا [حج / ۴۰] .

آداب مسجد : يَا بَنِيَّ اَدَمُ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعراف / ۳۱] .

٢. اهميت مسجد

قال رسول الله (ص): قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَلَا إِنَّ

بُوتِي فِي الْأَرْضِ الْمَسَاجِدُ تُضِيءُ لِأَهْلِ السَّمَاءِ كَمَا تُضِيءُ النُّجُومُ لِأَهْلِ الْأَرْضِ [وسائل الشيعة ، ج ١ ، ص ٣٨١] .

قال رسول الله (ص) : المساجد بيوت الله في الأرض [بحار الانوار ، ج ٢٣ ، ص ٣٢٦] .

قال رسول الله (ص) : أَحَبُّ الْبَقَاعِ إِلَى اللَّهِ الْمَسَاجِدُ [مستدرك الوسائل ، ج ٣ ، ص ٣٦٢] .

قال رسول الله (ص) : الْمَسَاجِدُ سُوقٌ مِنْ أَسْوَاقِ الْآخِرَةِ [مستدرك الوسائل ، ج ٣ ، ص ٣٦١] .

الْمَسَاجِدُ أَنْوَارُ اللَّهِ [مستدرك الوسائل ، ج ٣ ، ص ٤٤٧] .

المسجد بيت كل مؤمن [كنز العمال ، ج ٧ ، ص ٦٥٠]

المساجد رياض الجنة [كنز العمال ، ج ٧ ، ص ٦٤٨]

قال رسول الله (ص) : الْمَسَاجِدُ مَجَالِسُ الْأَنْبِيَاءِ [مستدرك الوسائل ، ج ٣ ، ص ٣٦٢] .

قال رسول الله (ص) : هَيْمٌ فِي صِلَمَاتِهِمْ وَاللَّهُ فِي حِرْوَانِهِمْ هَيْمٌ فِي مَسَاجِدِهِمْ وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ [مستدرك الوسائل ، ج ٣ ، ص ٣٥٥] .

قال رسول الله (ص) : إِذَا رَأَيْتُمْ الرَّجُلَ يَعْتَادُ الْمَسَاجِدَ فَاشْهَدُوا لَهُ بِالْإِيمَانِ [مستدرك الوسائل ، ج ٣ ، ص ٣٦٢] .

النيصلي الله عليه و آله وسلم : ان عمار بيوت الله هم اهل الله [كنز العمال ، ج ٧ ، ص ٦٥١]

امام صادق عليه السلام : عليكم بآتيان المساجد فإنها بيوت الله في الأرض و من أتاها متطهرا طهره الله من ذنوبه و كتب من زواره فأكثرها فيها من الصلاة و الدعاء [بحار الانوار ، ج ٨٠ ، ص ٣٨٤] .

قال رسول الله (ص) : كُونُوا فِي الدُّنْيَا أَضْيَافًا وَ اتَّخِذُوا الْمَسَاجِدَ بُيُوتًا [مستدرك الوسائل ، ج ٣ ، ص ٣٥٥] .

قَالَ عُمَانُ بْنُ مَطْعُونٍ لِلنَّبِيِّ (ص) : إِنِّي

هَمَمْتُ بِالسِّيَاحَةِ : فَقَالَ : " مَهَلًا يَا عُثْمَانُ فَإِنَّ السِّيَاحَةَ فِي أُمَّتِي لَزُومُ الْمَسَاجِدِ وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ " [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۱۰۰] .

قال رسول الله (ص) : الْمَسَاجِدُ مَجَالِسُ الْأَنْبِيَاءِ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۳۶۲] .

قال رسول الله (ص) : إِجَابَةُ الْمُؤَذِّنِ كَفَّارَةٌ الذُّنُوبِ وَالْمَشْيُ إِلَى الْمَسْجِدِ طَاعَةٌ لِلَّهِ وَطَاعَةُ رَسُولِهِ وَمَنْ أَطَاعَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ مَعَ الصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۳۶۵] .

قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم : رياض الجنة المساجد [كنز العمال ، ج ۷ ، ص ۶۴۸]

مؤمن در مسجد مثل ماهی در آب و منافق مثل پرندۀ در قفس است.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ [جمعه ۹/] .

رجالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ [نور ۳۷/] .

مربوط به کسانی است که هنگام نداء و اذان ، کار را رها و به نماز می ایستند.

۱۰_ وَ إِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا إِلَيْهَا وَ تَرَكَوا قَائِمًا [جمعه ۱۱/] .

۱۱_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حُرْمَاتٍ ثَلَاثًا لَيْسَ مِثْلُهُنَّ شَيْءٌ كِتَابُهُ وَ هُوَ حِكْمَتُهُ وَ نُورُهُ وَ بَيْتُهُ الَّذِي جَعَلَهُ قِبْلَةً لِلنَّاسِ لَا يَقْبَلُ مِنْ أَحَدٍ [وسائل الشيعة ، ج ۴ ، ص ۳۰۰] .

مسجد الحرام ام القرای مساجد است و باید به همه مساجد نور و قدرت دهد.

مساجد ضرار فرزندان حرام زاده مسجد الحرام هستند.

توجه به مسجد الحرام و کعبه؛ یعنی توجه به امنیت و وحدت.

در مساجدی که

اختلاف است روح امنيت كعبه و حرم نيست.

إِذْ قَالَتْ امْرَأَتُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ [آل عمران ۳۵] .

عن ابى عبد الله (ع) قال : قَالَ مَشَى الرَّجُلِ فِي حَاجِهِ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ يَكْتَبُ لَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ وَيَمْحَى عَنْهُ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ وَيَرْفَعُ لَهُ عَشْرَ دَرَجَاتٍ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۹۶] .

عن ابى عبد الله (ع) قال : مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ أَنَّ بُيُوتِي فِي الْأَرْضِ الْمَسَاجِدُ فَطُوبَى لِعَبِيدٍ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ زَارَنِي فِي بَيْتِي أَلَا إِنَّ عَلِيَّ الْمَزُورِ كَرَامَةَ الزَّائِرِ [وسائل الشيعة ، ج ۱ ، ص ۳۸۱] .

عَنْ أَبِي ذَرٍّ عَنِ النَّبِيِّ (ص) : فِي وَصِيَّتِهِ لَهُ قَالَ يَا أَبَا ذَرٍّ إِنَّ اللَّهَ يَعْطِيكَ مَا دُمْتَ جَالِسًا فِي الْمَسْجِدِ بِكُلِّ نَفْسٍ تَنَفَّسَتْ فِيهِ دَرَجَةً فِي الْجَنَّةِ وَتُصَلِّي عَلَيْكَ الْمَلَائِكَةُ وَيَكْتُبُ لَكَ بِكُلِّ نَفْسٍ تَنَفَّسَتْ فِيهِ عَشْرُ حَسَنَاتٍ وَيَمْحَى عَنْكَ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ [وسائل الشيعة ، ج ۴ ، ص ۱۱۷] .

قال رسول الله (ص) : الجلوس في المسجد انتظارا للصلاة عباده [بحار الانوار ، ج ۸۰ ، ص ۳۸۰] .

عَنْ خَالِدِ بْنِ رَبِيعٍ قَالَ إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) دَخَلَ مَكَّةَ فِي بَعْضِ حَوَائِجِهِ فَوَجَدَ أَعْرَابِيًّا مُتَعَلِّقًا بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ وَهُوَ يَقُولُ يَا صِدَاحِبَ الْأَمْبِيَّتِ الْبَيْتِ بَيْتِكَ وَالضَّيْفُ ضَيْفُكَ وَلكل ضَيْفٍ مِنْ مُضَيِّفِهِ قَرَى فَاجْعَلْ قِرَايَ مِنْكَ اللَّيْلَةَ الْمَغْفِرَةَ . [مستدرک الوسائل ، ج ۹ ، ص ۳۵۱] .

عن ابى عبد الله (ع) قال : مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ أَنَّ بُيُوتِي فِي الْأَرْضِ الْمَسَاجِدُ فَطُوبَى لِعَبِيدٍ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ زَارَنِي فِي بَيْتِي أَلَا إِنَّ عَلِيَّ الْمَزُورِ كَرَامَةَ الزَّائِرِ [

وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۳۸۱].

در روایت دیگر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: "همان گونه که شما مهمان خود را گرامی می دارید خدا هم در تکریم آن کس که به مسجد، یعنی خانه خدا می رود می کوشد". [کنز العمال، ج ۷، ص ۵۶۹]

ولی امروز شهرک های بزرگی مسجد ندارند. خوابگاه های دانشجویی مسجد ندارند.

سیمای مسجد:

محبوب ترین مکان شهر نزد خدا:

قال النبی (ص): أحب البلاد إلى الله مساجدها و أبغض البلاد إلى الله أسواقها [مجموعه ورام، ج ۲، ص ۲۳۵].

نام مسجد را کوچک نشمرید:

قَالَ اميرالمومنين (ع): لَمَا تَقُولُوا رَمَضَانًا إِلَى أَنْ قَالَ (ع): وَ لَا يَسِيَّمِي الْمُسْلِمُ رُجِيلاً وَ لَا يَسِيَّمِي الْمُضِيحُفُ مُضِيحاً وَ لَا يَسِيَّمِي الْمَسْجِدُ مُسْجِداً [مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۴۴۵].

بی اعتنایی به مسجد نکنیم:

۱ - عَنْ رُزَيْقٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ: "مَنْ صَلَّى فِي بَيْتِهِ جَمَاعَةً رَغِبَهُ عَنِ الْمَسْجِدِ فَلَا صَلَاةَ لَهُ وَ لَا لِمَنْ صَلَّى مَعَهُ إِلَّا مِنْ عِلَّةٍ تَمْنَعُ مِنَ الْمَسْجِدِ" [وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۱۹۶].

۲ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) بَلَغَهُ أَنَّ قَوْمًا لَا يَخْضُرُونَ الصَّلَاةَ فِي الْمَسْجِدِ فَخَطَبَ فَقَالَ: "إِنَّ قَوْمًا لَا يَخْضُرُونَ الصَّلَاةَ مَعَنَا فِي مَسَاجِدِنَا فَلَا يَوَاكِلُونَا وَ لَا يَشَارِبُونَا وَ لَا يَشَاوِرُونَا وَ لَا يَنَاكِحُونَا وَ لَا يَأْخُذُوا مِنَّا شَيْئاً أَوْ يَخْضُرُوا مَعَنَا صِلَاتَنَا جَمَاعَةً" [وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۱۹۶].

(معاشرت، پیوند خانوادگی، پیمان دوستی، همفکری و مشاوره با بی اعتناهای به مسجد ممنوع و لازم است)

از امکانات عمومی محروم شوند. (و لا یؤخذوا من فیثنا)

۳_ علی علیه السلام نسبت به گروهی از اینان فرمود: و انی لاوشک ان آمر بهم بنار تشعل فی دورهم فاحرق علیهم او ینتهون [وسائل ، ج ۳ ، ص ۴۷۹]

امام صادق علیه السلام فرمود: "پس از پیامهای علی علیه السلام نسبت به طرد بی اعتناهای به مسجد ، مردم هم همین کار را کردند و آنان مجبور شدند در مسجد و جماعت شرکت کنند". [وسائل ، ج ۳ ، ص ۴۷۹]

قال الصادق علیه السلام : لا غیبه لمن صلی فی بیته و رغب عن جماعتنا [بحار ، ج ۸۳ ، ص ۳۵۴]

۴_ امام صادق علیه السلام برای گروهی پیام فرستاد کهیا مؤلفه قد رایت ما تصنعون اذا سمعتم الاذان اخذتم نعالکم و خرجتم من المسجد [بحار ، ج ۸۳ ، ص ۳۷۲]

مجلسی : یا مؤلفه؛ یعنی شما مؤلفه قلوبهم هستید ، مؤمن حقیقی نیستید.

۵_ قال رسول الله (ص) : لا- غیبه إلا- لمن یصلی فی بیته و رغب عن جماعتنا و من رغب عن جماعه المسلمین و جب علی المسلمین غیبه [بحار الانوار ، ج ۸۵ ، ص ۳۸] .

۶_ قال النبی (ص) : مَنْ سَمِعَ النَّدَاءَ فِي الْمَسْجِدِ فَخَرَجَ مِنْ غَيْرِ عَلَيْهِ فَهُوَ مُنَافِقٌ إِلَّا أَنْ يَرِيدَ الرُّجُوعَ إِلَيْهِ [تهذیب الاحکام ، ج ۳ ، ص ۲۶۲] .

قال رسول الله (ص) : ... من رغب عن جماعه المسلمین و جب علی المسلمین غیبه و سقطت بینهم عدالته [بحار الانوار ، ج ۸۵ ، ص ۳۸] . امام صادق علیه السلام در فلسفه جماعت فرمود : ... لو لا ذلك لم یمكن أحدا أن یشهد علی أحد

بصلاح [بحار الانوار ، ج ۸۵ ، ص ۱۱] .

۳. احترام مسجد

قال اميرالمومنين (ع) : مِنْ حَقِّ الْمَسْجِدِ إِذَا دَخَلْتَهُ أَنْ تُصَلِّيَ فِيهِ رَكَعَتَيْنِ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۳۹۵] .

اعطوا المساجد حقها و في حديث ركعتين قبل ان يجلس [كنز العمال ، ج ۷ ، ص ۶۵۷]

قال النبي صلى الله عليه و آله وسلم : الضحك في المسجد ظلمه في القبر [كنز العمال ، ج ۷ ، ص ۶۶۹]

تحب ازاله النجاسه عن المساجد داخلها و سقفها و سطحها و جدرانها من طرفي الداخل بل و الطرف الخارج و وجوبها فوري [عروه الوثقى ، ج ۱ ، ص ۸۴]

وَ طَهَّرْ بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَ الْقَائِمِينَ وَ الرُّكْعِ السُّجُودِ [حج ۲۶] .

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا [توبه ۲۸] .

قال اميرالمومنين (ع) : مَنْ وَقَّرَ بِنَخَامَتِهِ الْمَسْجِدَ لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ضَاحِكًا قَدْ أُعْطِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ [تهذيب الاحكام ، ج ۳ ، ص ۲۵۶] .

قال اميرالمومنين (ع) : الْبُرَاقُ فِي الْمَسْجِدِ خَطِيئَةٌ وَ كَفَّارَتُهُ دَفْنُهُ [تهذيب الاحكام ، ج ۳ ، ص ۲۵۶] .

قال اميرالمومنين (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ تُقَامَ الْحُدُودُ فِي الْمَسَاجِدِ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۳۷۰] .

و شايد حكمت اين حكم به خاطر اين باشد كه :

تماشا کنندگان جهت تماشا می آیند نه عبادت.

حدّ خورده ممکن است مسجد را نجس کند.

خاطره تلخ از مسجد پیدا می شود.

در خانه رحمت قهر ممنوع است.

صدای شیون و فریاد برای کتک خورده.

انتقاد به حکم خداوند برای افراد کم ظرفیت.

مزاحم نماز است.

فضیلت فرو بردن آب دهان در مسجد :

عن النبی صلی الله علیه و آله وسلم : اذا

هم العبد ان ييزق في المسجد اضطربت اركانها و انزوى كما تنزوى الجلده في النار فان هو ابتلعها اخرج الله منه اثنين و سبعين داء و كتب له بها الفى الف حسنه [كنز العمال ، ج ٧ ، ص ٦٦٥ ، ح ٢٠٨١١]

ممانعت از جلوس جنب :

عَنْ جَمِيلٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الْجُنْبِ يَجْلِسُ فِي الْمَسَاجِدِ. قَالَ : " لَا وَ لَكِنْ يُمْرُ فِيهَا كُلُّهَا إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ وَ مَسْجِدَ الرَّسُولِ (ص) " [كافي ، ج ٣ ، ص ٥٠] .

قال الصادق (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنْ يَقْعُدَ الرَّجُلُ فِي الْمَسْجِدِ وَ هُوَ جُنْبٌ [وسائل الشيعة ، ج ٢ ، ص ٢٠٧] .

يا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعراف / ٣١] . (امام خوب ، لباس خوب ، وقار همه در تفسیر مصداق زینت هستند)

قال النبي صلى الله عليه و آله وسلم : .. لا يتخذ طريقا [كنز العمال ، ج ٧ ، ص ٦٦٧]

قال النبي (ص) : تَعَاهَدُوا نِعَالَكُمْ عِنْدَ أَبْوَابِ مَسَاجِدِكُمْ [تهذيب الاحكام ، ج ٣ ، ص ٢٥٥] .

قال النبی (ص) : مَنْ سَمِعَ النَّدَاءَ فِي الْمَسْجِدِ فَخَرَجَ مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ فَهُوَ مُنَافِقٌ إِلَّا أَنْ يَرِيدَ الرُّجُوعَ إِلَيْهِ [وسائل الشيعة ، ج ٥ ، ص ٢٤٢] .

قال الصادق عليه السلام : مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ لَمْ يَوْقِرِ الْمَسْجِدَ [مستدرک الوسائل ، ج ٣ ، ص ٤٣٥] .

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم : کسی که سیر خورده برای بوی بد به مسجد نرود. عن ابی جعفر (ع) قال : سَأَلْتُهُ عَنْ أَكْلِ الثُّومِ. فَقَالَ : إِنَّمَا نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنْهُ لِرِيحِهِ فَقَالَ : " مَنْ أَكَلَ هَذِهِ الْبُقْلَةَ الْخَبِيثَةَ فَلَا يَقْرُبَ مَسْجِدَنَا

فَأَمَّا مَنْ أَكَلَهُ وَلَمْ يَأْتِ الْمَسْجِدَ فَلَا بَأْسَ" [كافی، ج ۶، ص ۳۷۴].

...وَلَا جُنْبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا [نساء/۴۳].

جواهر: و اما النوم في المسجد نص على كراهه و شدتها في المسجدين [جواهر الكلام، ج ۱۴، ص ۱۲۲]

قال النبي (ص): كَشَفُ الشُّرَّةِ وَ الْفَخِذِ وَ الرُّكْبَةِ فِي الْمَسْجِدِ مِنَ الْعَوْرَةِ [وسائل الشيعة، ج ۵، ص ۲۴۴].

عروه الوثقى: لا يجوز دفن الميت في المسجد على الاحوط [ج ۱، ص ۶۰۰]

قال اميرالمومنين (ع): من قرع مسجدا لقي الله يوم يلقاه ضاحكا مستبشرا و أعطاه كتابه بيمينه [بحار الانوار، ج ۷، ص ۳۰۴].

كافر حق ورود ندارد. قال رسول الله (ص): ليمنعن أحدكم مساجدكم يهودكم و نصاراكم [بحار الانوار، ج ۸۰، ص ۳۴۹].

۴. حق مسجد

على عليه السلام: "از جمله حقوق مسجد آن است که هنگام ورود نماز بخوانی و حق نماز این است که در هر رکعت سوره فاتحه را بخوانی که ام القرآن است و حق قرآن این است که به آن عمل کنی." عَنْ عَلِيٍّ (ع) أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ

حق مسجد: نماز گزاردن؛ مِنْ حَقِّ الْمَسْجِدِ إِذَا دَخَلْتَهُ أَنْ تُصَلِّيَ فِيهِ رَكَعَتَيْنِ

حق نماز: قرآن خواندن؛ وَ مِنْ حَقِّ الرَّكَعَتَيْنِ أَنْ تُقْرَأَ فِيهِمَا بِأَمِّ الْقُرْآنِ

حق قرآن: عمل کردن؛ وَ مِنْ حَقِّ الْقُرْآنِ أَنْ تَعْمَلَ بِمَا فِيهِ [مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۳۹۵].

قال الصادق (ع): عَلَيْكُمْ بِالصَّلَاةِ فِي الْمَسَاجِدِ [كافی، ج ۲، ص ۶۳۵].

قال اميرالمومنين (ع): لَا صَلَاةَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ [مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۳۵۶]

قَالَ اميرالمومنين (ع) : مِنْ حَقِّ الْمَسْجِدِ إِذَا دَخَلْتَهُ أَنْ تُصَلِّيَ فِيهِ رَكَعَتَيْنِ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۳۹۵] .

۵. ثواب نماز در مساجد مختلف

مسجد الحرام :

قال رسول الله (ص) : الصَّلَاةُ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ مِائَةَ أَلْفِ صَلَاةٍ

مسجد مدینه : وَ الصَّلَاةُ فِي مَسْجِدِ الْمَدِينَةِ عَشْرَةَ أَلْفِ صَلَاةٍ

بيت المقدس : الصَّلَاةُ فِي مَسْجِدِ بَيْتِ الْمَقْدِسِ أَلْفِ صَلَاةٍ

مسجد اعظم و جامع : الصَّلَاةُ فِي الْمَسْجِدِ الْأَعْظَمِ مِائَةَ صَلَاةٍ

مسجد قبيله : الصَّلَاةُ فِي مَسْجِدِ الْقَبِيلَةِ خَمْسٌ وَعِشْرُونَ صَلَاةً

مسجد بازار : الصَّلَاةُ فِي مَسْجِدِ السُّوقِ اثْنَتَا عَشْرَةَ صَلَاةً

نماز در خانه : وَ صِلَاةُ الرَّجُلِ وَحْدَهُ فِي بَيْتِهِ صِلَاةٌ وَاحِدَةٌ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۴۳۰] . درسندن ابن ماجه همين درجه آمده لكن با تفاوت.

۶. تقدس مسجد

وَ لَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهْدَمْتُمْ صَوَامِعَ وَ بِيَعَ وَ صَلَوَاتٍ وَ مَسَاجِدَ يَذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا [حج / ۴۰] .

إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى [طه / ۱۲] .

فِي بُيُوتٍ أَدْنَى اللَّهِ أَنْ تُزْفَعَ وَ يَذْكَرُ فِيهَا اسْمُهُ [نور / ۳۶] .

قال رسول الله (ص) : الْمَسَاجِدُ سُوقٌ مِنْ أَسْوَاقِ الْآخِرَةِ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۳۶۱] .

قال رسول الله (ص) : الْمَسَاجِدُ مَجَالِسُ الْأَنْبِيَاءِ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۳۶۲] .

قال رسول الله (ص) : الْمَسَاجِدُ أَنْوَارُ اللَّهِ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۴۴۷] .

۷. اهل مسجد

۱. رفتن به مسجد

شناور شدن در رحمت الهی :

عن النبی صلی الله علیه و آله وسلم : المشاؤون الی المساجد فی الظلم اولئک الخواضون فی رحمہ الله [کنز العمال ، ج ۷ ، ص ۵۵۷ ، ح ۲۰۲۳۶]

نورانیت فوق العاده

پیدا کردن در قیامت :

عن النبی صلی الله علیه و آله وسلم : ان الله لیضیء للذین یتخللون الی المساجد فی الظلم بنور ساطع (درخشنده) یوم القیامه [کنز العمال ، ج ۷ ، ص ۵۵۷ ، ح ۲۰۲۳۷]

عن النبی (ص) : من مشی فی ظلمه اللیل الی المساجد اتاه الله نورا یوم القیامه [کنز العمال ، ج ۷ ، ص ۵۶۶ ، ح ۲۰۲۸۸]

عن النبی صلی الله علیه و آله وسلم : بشر المشائین فی الظلم الی المساجد بنور عظیم من عند الله یوم القیامه [ح ۲۰۲۸۷]

قال رسول الله (ص) : وَ مَنْ مَشَىٰ إِلَىٰ مَسْجِدٍ یَطْلُبُ فِیهِ الْجَمَاعَةَ كَانَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ سَبْعُونَ أَلْفَ حَسَنَةٍ وَ یَرْفَعُ لَهُ مِنَ الدَّرَجَاتِ مِثْلَ ذَلِكَ [وسائل الشیعه ، ج ۸ ، ص ۲۸۷] .

مَنْ مَشَىٰ إِلَىٰ مَسْجِدٍ مِنْ مَسَاجِدِ اللَّهِ فَلَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ خَطَايَاهَا حَتَّىٰ یُرْجَعَ إِلَىٰ مَنْزِلِهِ عَشْرُ حَسَنَاتٍ وَ مُحَىٰ عَنْهُ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ وَ رُفِعَ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ [وسائل الشیعه ، ج ۵ ، ص ۲۰۱] .

پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم فرمود : اگر کسی در مسیر رفتن به مسجد برای جماعت بمیرد.... قال رسول الله (ص) : وَ مَنْ مَشَىٰ إِلَىٰ مَسْجِدٍ یَطْلُبُ فِیهِ الْجَمَاعَةَ كَانَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ سَبْعُونَ أَلْفَ حَسَنَةٍ وَ یَرْفَعُ لَهُ مِنَ الدَّرَجَاتِ مِثْلَ ذَلِكَ فَإِنْ مَاتَ وَ هُوَ عَلَىٰ ذَلِكَ وَ كَلَّ اللَّهُ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ یُعُودُونَ فِی قَبْرِهِ وَ یَبَشِّرُونَهُ وَ یُونِسُونَهُ فِی وَحْدَتِهِ وَ یَسْتَعْفِرُونَ لَهُ حَتَّىٰ یَبْعَثَ [وسائل الشیعه ، ج ۸ ، ص ۲۸۷] .

آنکه دورتر است اجرش زیادتر است :

عن النبی صلی الله علیه و آله وسلم : الابدع فالابدع من المسجد اعظم اجرا [کنز العمال ، ج ۷ ، ص ۵۵۹ ، ح ۲۰۲۴۶]

شوینده گناهان است :

عن رسول الله

(ص) أنه قال : إسباغ الوضوء في المكاره و نقل الأقدام إلى المساجد و انتظار الصلاة بعد الصلاة تغسل الخطايا غسلًا [بحار الانوار ، ج ٨٥ ، ص ١٨] .

قال رسول الله (ص) : وَ مَنْ مَشَى إِلَى مَسْجِدٍ يَطْلُبُ فِيهِ الْجَمَاعَةَ كَانَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ سَبْعُونَ أَلْفَ حَسَنَةٍ وَ يَرْفَعُ لَهُ مِنَ الدَّرَجَاتِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ مَاتَ وَ هُوَ عَلَى ذَلِكَ وَ كَلَّ اللَّهُ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يَعُودُونَ فِي قَبْرِهِ وَ يَبَشِّرُونَهُ وَ يُونِسُونَهُ فِي وَحْدَتِهِ وَ يَسْتَعْفِرُونَ لَهُ حَتَّى يَبْعَثَ [وسائل الشيعة ، ج ٨ ، ص ٢٨٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ... بَشِّرِ الْمَشَّاءِينَ فِي الظُّلُمَاتِ إِلَى الْمَسَاجِدِ بِالنُّورِ السَّاطِعِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [وسائل الشيعة ، ج ١ ، ص ٣٨١] .

قال رسول الله (ص) : أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ يَكْفُرُ اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا وَ يَزِيدُ فِي الْحَسَنَاتِ قِيلَ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ وَ كَثْرَةُ الْخُطَى إِلَى هَذِهِ الْمَسَاجِدِ [وسائل الشيعة ، ج ١ ، ص ٣٨٠] .

وَ أَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعراف / ٢٩] .

قال الصادق (ع) : مَنْ مَشَى إِلَى الْمَسْجِدِ لَمْ يَضَعْ رِجْلًا عَلَى رَطْبٍ وَ لَا يَابِسٍ إِلَّا سَبَّحَتْ لَهُ الْأَرْضُ إِلَى الْأَرْضِينَ السَّابِعَةِ [وسائل الشيعة ، ج ٥ ، ص ٢٠٠] .

قال الصادق (ع) : مَنْ مَشَى إِلَى مَسْجِدٍ مِنْ مَسَاجِدِ اللَّهِ فَلَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ خَطَايَا حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى مَنْزِلِهِ عَشْرُ حَسَنَاتٍ وَ مُجِي عَنْهُ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ وَ رُفِعَ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ [وسائل الشيعة ، ج ٥ ، ص ٢٠١] .

زير سايه عرش الهی قرار گرفتن (در قیامت) :

عن النبي صلى الله عليه و آله وسلم : ثلاث من كن فيه اظله الله

تحت ظل عرشه يوم لا ظل الا ظله الوضوء على المكاره

و المشى الى المساجد فى الظلم و اطعام الجائع [نهج الفصاحه ، ٢٦٧]

قال اميرالمومنين (ع) : تَحْتَ ظِلِّ الْعَرْشِ يَوْمَ لَمَّا ظَلَّ إِلَّا ظِلُّهُ رَجُلٌ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ فَأَشْبَحَ الطُّهْرَ ثُمَّ مَشَى إِلَى بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ لِيَقْضِيَ فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ فَهَلَكَ فِيهَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ ذَلِكَ وَرَجُلٌ قَامَ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ بَعِيدًا مَا هَدَأَتِ الْعُيُونُ فَأَشْبَحَ الطُّهْرَ ثُمَّ قَامَ إِلَى بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ فَهَلَكَ فِيهَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ ذَلِكَ [مستدرک الوسائل ، ج ٣ ، ص ٣٦٤] .

تکریم و پذیرایی پروردگار در انتظار کسی است که ترجیح بدهد تردد به مساجد را بر غیر مساجد.

عن رسول الله صلى الله عليه و آله وسلم : ما من عبد يغدو و يروح الى المسجد و يؤثره على ما صواه الا و له عند الله نُزْلٌ (يا : مهيا للنزيل) يعدّه له فى الجنة كلما غدا او راح كما لو ان احدكم زاره من يحب زيارته الا اجتهد له فى كرامته [كنز العمال ، ج ٧ ، ص ٥٦٩]

جابر بن عبد الله مى گوید : خانه هاى ما از مسجد پيامبر صلى الله عليه و آله وسلم دور بود؛ خواستيم بفروشيم و نزديك مسجد شويم. رسول خدا صلى الله عليه و آله وسلم فرمودند : "شما در برابر هر گامى كه به سوى مسجد بر مى داريد درجه اى نزد خدا داريد". [صحيح مسلم ، ج ٥ ، ص ١٦٨]

قال الصادق (ع) : مَا عُبِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِثْلِ الصَّمْتِ وَالْمَشْيِ إِلَى بَيْتِهِ [وسائل الشيعة ، ج ٥ ، ص ٢٠٠] .

قال رسول الله (ص) : أَوْحَى اللَّهُ إِلَى أَنْ يَا أَخَا الْمُرْسَلِينَ يَا أَخَا الْمُنْذَرِينَ أَنْذِرْ قَوْمَكَ لَا يَدْخُلُوا بَيْتًا مِنْ بُيُوتِي وَلَا أَحَدٌ

من عبادى عند أحد منهم مظلّمه [عده الداعى ، ص ۱۴۱] .

قال اميرالمومنين (ع) : أوحى الله إلى عيسى (ع) قل لبنى إسرائيل لا تدخلوا بيوتا من بيوتى إلا بأبصار خاشعه و قلوب طاهره و أيد نقيه [بحار الانوار ، ج ۹۰ ، ص ۳۷۳] .

قال الشهيد الذكرى : من لزم المسلمين حرمت غيبته و ثبت عدالته.

۲. نشستن درمسجد

قال رسول الله (ص) : الْجُلُوسُ فِي الْمَسْجِدِ لانتظارِ الصَّلَاةِ عِبَادَةٌ مَا لَمْ يَحْدِثْ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا الْحَدِثُ قَالَ الْغَيْبَةُ [وسائل الشيعة ، ج ۴ ، ص ۱۱۶] .

منتظر نماز من اقام في مسجد بعيد صلاته انتظاراً للصلاة فهو ضيف الله و حق على الله أن يكرم ضيفه [وسائل الشيعة ، ج ۴ ، ص ۱۱۸] .

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم اجازه رهبان شدن گرفت : عَنِ النَّبِيِّ ... وَقِيلَ لِلنَّبِيِّ (ص) ائْتِدْنَا لَنَا فِي التَّرَهُّبِ قَالَ تَرَهُّبُ أُمَّتِي الْجُلُوسُ فِي الْمَسَاجِدِ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۳۶۲] .

الامير عليه السلام : نشستن در مسجد بهتر از نشستن در بهشت استالجلسه في الجامع خير لي من الجلوس في الجنة لأن الجنة فيها رضى نفسى و الجامع فيه رضى ربى [وسائل الشيعة ، ج ۵ ، ص ۱۹۹] .

عثمان بن مغطون اجازه خواست که راهب شود ، رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود : إن ترهب أمتي الجلوس في المساجد انتظاراً للصلاة [بحار الانوار ، ج ۸۰ ، ص ۳۸۱] .

سعى کنیم بیشتر در مسجد باشیم. قال رسول الله (ص) : إِنَّ الْمُؤْمِنَ مَجْلِسُهُ مَسْجِدُهُ وَ صَوْمَعَتُهُ بَيْتُهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۶۲] .

(صومعه محلی است که بیرون شهر برای راهب ها و زهاد می ساختند)

قال رسول الله (ص) : من ألف

مسجد ألفه الله [عوالى اللآلى ، ج ٢ ، ص ٣٢] .

مورد دعا و درود ملائكه قرار مى گيرد :

عن النبى صلى الله عليه و آله وسلم : .. فاذا دخل المسجد كان فى صلاه ما كانت الصلاه تحبسه و تصلى الملائكه عليه مادام فى مجلسه الذى يصلى فيه يقولون : اللهم اغفر له ، اللهم ارحمه ، اللهم تب عليه ما لم يؤذ فيه او يحدث فيه [كنز العمال ، ج ٧ ، ص ٥٥٣ ، ح ٢٠٢١٧]

موجب خوشنودى خداست :

عنانبى صلى الله عليه و آله وسلم : قال ما توطن رجل مسلم المساجد للصلاه و الذكر الا يتشبهش الله له كما يتشبهش اهل الغائب اذا قدم عليهم [سنن ابن ماجه ، ج ١ ، ص ٢٦٢]

عَنْ أَبِي ذَرٍّ عَنِ النَّبِيِّ (ص) فِي وَصِيَّتِهِ لَهُ قَالَ : " يَا أَيُّدْرٍ! إِنَّ اللَّهَ يُعْطِيكَ مَا دُمْتَ جَالِسًا فِي الْمَسْجِدِ بِكُلِّ نَفْسٍ تَنْفَسَتْ فِيهِ دَرَجَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَ تُصَلِّي عَلَيْكَ الْمَلَائِكَةُ وَ يَكْتُبُ لَكَ بِكُلِّ نَفْسٍ تَنْفَسَتْ فِيهِ عَشْرُ حَسَنَاتٍ وَ يَمْحَى عَنْكَ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ " [وسائل الشيعه ، ج ٤ ، ص ١١٧] .

قال رسول الله (ص) : الْجُلُوسُ فِي الْمَسْجِدِ أَنْتَظَرَ الصَّلَاةِ عِبَادَةٌ مَا لَمْ يَحْدِثْ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا يَحْدِثُ قَالَ الْإِغْتِيَابَ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٥٦] .

عَنْ أَبِي ذَرٍّ عَنِ النَّبِيِّ (ص) فِي وَصِيَّتِهِ لَهُ قَالَ : " ... كُلُّ جُلُوسٍ فِي الْمَسْجِدِ لِعَوِّ إِلَّا ثَلَاثَةً قِرَاءَةُ مُصَلٍّ أَوْ ذَاكِرٍ لِلَّهِ تَعَالَى أَوْ مُسَائِلٍ عَنْ عِلْمٍ " [وسائل الشيعه ، ج ٤ ، ص ١١٧] .

قال اميرالمومنين (ع) : من السنه إذا جلست فى المسجد أن تستقبل القبله [بحار الانوار ، ج ٨٠ ، ص ٣٨٠] .

نشستن به صورتى

که زانو در بغل بگیریم نهی شده. [وسائل ج ۳ ، ص ۵۰۹]

۳. هم نشین مسجد

قال الصادق (ع) : يا فَضْلُ لِمَا يَأْتِي الْمَسْجِدَ مِنْ كُلِّ قَبِيلَةٍ إِلَّا وَإِدْمَاقُهَا وَمِنْ كُلِّ أَهْلِ بَيْتٍ إِلَّا نَجِيبُهَا يَا فَضْلُ لَا يَرْجِعُ صَاحِبُ الْمَسْجِدِ بِأَقْلٍ مِنْ إِخِيْدِي ثَلَاثَ خِصَالٍ إِمَّا دُعَاءٍ يَدْعُو بِهِ يَدْخُلُهُ اللَّهُ بِهِ الْجَنَّةَ وَإِمَّا دُعَاءٍ يَدْعُو بِهِ فَيُضْرَفُ اللَّهُ بِهِ عَنْهُ بَلَاءُ الدُّنْيَا وَإِمَّا أَخٍ يَشْتَفِيهِ فِي اللَّهِ الْحَدِيثَ [وسائل الشيعة ، ج ۵ ، ص ۱۹۳] .

امام سجاد علیه السلام حضرت موسی (ع) نقل فرمود که خدایا در قیامت چه کسانی در سایه عرش تو هستند؟ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ الطَّاهِرَةَ قُلُوبُهُمْ وَالْبَرِيئَةَ أَيْدِيَهُمُ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ جَلَالِي ذَكَرَ آبَائِهِمْ إِلَى أَنْ قَالَ وَالَّذِينَ يَغْضَبُونَ لِمَحَارِمِي إِذَا اسْتُحِلَّتْ مِثْلَ النَّمْرِ إِذَا جُرِحَ [وسائل الشيعة ، ج ۱۶ ، ص ۱۴۷] .

مثل پلنگ وقتی خشم گین شود.

۴. اهل مسجد در دنیا

قال رسول الله (ص) : مَنْ أَحَبَّ اللَّهَ فَلْيَحِبَّنِي وَمَنْ أَحَبَّنِي فَلْيَحِبَّ عِزَّتِي إِنْ تَارَكَ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ كِتَابَ اللَّهِ وَعِزَّتِي وَمَنْ أَحَبَّ عِزَّتِي فَلْيَحِبَّ الْقُرْآنَ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۳۵۵] .

قال رسول الله (ص) : مَنْ أَحَبَّ الْقُرْآنَ فَلْيَحِبَّ الْمَسَاجِدَ فَإِنَّهَا أَفْنِيَهُ اللَّهُ وَأَنْبِيئُهُ أَذْنٌ فِي رَفْعِهَا وَبَارَكَ فِيهَا مِيمُونَةٌ مِيمُونُ أَهْلِهَا مُزَيْنَةٌ مُزَيْنُ أَهْلِهَا مَحْفُوظَةٌ مَحْفُوظُ أَهْلِهَا هُمْ فِي صِلَاتِهِمْ وَاللَّهُ فِي حَوَائِجِهِمْ هُمْ فِي مَسَاجِدِهِمْ وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ. [مستدرک الوسائل ج ۳ ص ۳۵۵]

۵. اهل مسجد در آخرت

خداوند ضامن بر عبور از صراط مسجدی ها است. قال الصادق (ع) : الْمَسَاجِدُ بِيُوتُ الْمُتَّقِينَ وَمَنْ كَانَتْ الْمَسَاجِدُ بَيْتَهُ ضَمِنَ اللَّهُ لَهُ بِالرَّوْحِ وَالرَّاحِ

وَالْجَوَازِ عَلَى الصِّرَاطِ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۳۶۲] .

عن ابی عبدالله علیه السلام : "هم با دعا بهشت تحصیل می شود و هم بلاء با دعای مسجدی دفع می شود" . [بحار ، ج ۷۴ ، ص ۲۷۵]

"همین که مؤمن پای راست خود را داخل مسجد گذاشت ، فرشتگان او را به مغفرت بشارت می دهند" . [بحار ، ج ۸۴ ، ص ۲۶]

قال رسول الله (ص) : إِنَّ لِلْمَسَاجِدِ أَوْلَادًا الْمَلَائِكَةُ جُلَسَاءُ وَهُمْ إِذَا غَابُوا افْتَقَدُوهُمْ وَإِنْ مَرَضُوا عَادُوهُمْ وَإِنْ كَانُوا فِي حَاجَةٍ أَعَانُوهُمْ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۳۵۸] .

لَمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا [توبه ۱۰۸] .

قال رسول الله (ص) : يَا أَيُّهَا ذُرِّي طُوبَى لَأَصْحَابِ الْمَالِ أُولَئِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَحْمِلُونَهَا فَيَسْبِقُونَ النَّاسَ إِلَى الْجَنَّةِ أَلَا وَهُمْ السَّابِقُونَ إِلَى الْمَسَاجِدِ بِالشَّحَارِ وَغَيْرِهَا [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۴۳۳] .

قال الصادق (ع) : كان لعلی بیت لیس فیہ شیء إلا فراش و سیف و مصحف و كان یصلی فیہ [بحار الانوار ، ج ۷۳ ، ص ۱۶۱] .

امام سجاد (ع) : حضرت موسی از خداوند پرسید در قیامت چه افرادی در سایه لطف هستند؟ فرمود : الطَّاهِرَةُ قُلُوبُهُمْ وَ التَّوَّابَةُ أَيْدِيهِمْ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ جَلَالِي إِذَا ذَكَرُوا رَبَّهُمْ الَّذِينَ يَكْتَفُونَ بِطَاعَتِي كَمَا يَكْتَفِي الصَّبِيُّ الصَّغِيرُ بِاللَّبَنِ الَّذِينَ يَأْوُونَ إِلَى مَسَاجِدِي [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۳۶۱] .

۶. امام جماعت

مسئله صوت امام جماعت در قرائت نماز مهم است.

مسئله دعاها رُوي عن النبي (ص) : أَنَّهُ قَالَ مَنْ دَعَا بِهَذَا الدُّعَاءِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ بَعْدَ الْمَكْتُوبَةِ

غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ هُوَ اللَّهُمَّ أَدْخِلْ عَلَيَّ أَهْلَ الْقُبُورِ الشُّرُورَ [مستدرک الوسائل ، ج ۷ ، ص ۴۴۷] .

مسئله طول دادن سوره رکعت اول نماز صبح.

مسئله اضعف مأمومین شاید مراد اضعف روحی و عقیدتی نیز باشد.

توجه امام جماعت به بانی مسجد (شاه ، تاجر ، زن ، عموم...) (زنان بیشتر از مردان برای مسجد پول می دهند)

۷. حضور کودکان در مسجد

۱_ یا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعراف / ۳۱] .

الْمَالُ وَ الْبُنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [كهف / ۴۶] .

۲_ بچه باید به مسجد بیایند جز آنهایی که طهارت را رعایت نمی کنند. [شهید در لمعه]

۳_ جای کودکان در مسجد بین بزرگ سالان نه عقب.

۴_ آموزش قرآن به کودکان سبب رفع عذاب می شود. [مستدرک ، ج ۳ ، ص ۳۶۰]

قال امير المؤمنين (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لِيَهُمَّ بَعِيدَابٍ أَهْلِلِ الْأَرْضِ جَمِيعًا حَتَّى لَا يَتَحَاشَى مِنْهُمْ أَحَدٌ إِذَا عَمِلُوا بِالْمَعَاصِي وَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ فَمَاذَا نَظَرَ إِلَى الشَّيْبِ نَاقِلِي أَقْدَامِهِمْ إِلَى الصَّالِحِ وَ الْوَالِدَانِ يَتَعَلَّمُونَ الْقُرْآنَ رَحِمَهُمُ اللَّهُ فَأَخَّرَ ذَلِكَ عَنْهُمْ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۳۶۰] .

قال رسول الله (ص) : جَبُّوا مَسَاجِدَكُمْ صِبْيَانَكُمْ [تهذيب الاحكام ، ج ۳ ، ص ۲۵۴] .

مرحوم مجلسی می فرماید : ربما يقيد الصبي بمن لا- يوثق به أما من علم منه ما يقتضى الوثوق به لمحافظته على التنزه من النجاسات و أداء الصلوات فإنه لا يكره تمكينه بل يستحب تمرينه. [بحار الانوار ، ج ۸۰ ، ص ۳۴۹] .

۸. حضور نوجوانان و جوانان در مسجد

جابر می گوید : از امام باقر علیه السلام

مورد کودکانی که در نماز واجب شرکت می کنند سؤال کردم ، حضرت فرمودند : " آنان را در قسمت عقب صفوف قرار ندهید ، بلکه آنان را در میان بزرگسالان پراکنده سازید ." [تهذیب طوسی ، ج ۲ ، ص ۳۸۰]

شهید ثانی می گوید : مقصود از اطفالی که در روایات از آوردن آنها به مسجد نهی شده کودکانی هستند که مراعات طهارت رانمی کنند و گر نه بچه هایی که انسان به طهارت آنها اطمینان دارد نه تنها کراهت ندارد ، بلکه سزاوار است و باید بچه ها را عادت داد به مسجد ، مثل اینکه می گوئیم مستحب است از کودکی نماز را تمرین کنند. [شرح لمعه]

قال امیر المومنین (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لِيَهُمْ بِعِيَابِ أَهْلِ الْأَرْضِ جَمِيعاً حَتَّى لَا يَتَحَاشَى مِنْهُمْ أَحَدٌ إِذَا عَمِلُوا بِالْمَعَاصِي وَاجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ فَمَاذَا نَظَرَ إِلَى الشَّيْبِ نَاقِلِي أقدامِهِمْ إِلَى الصَّلَاةِ وَالْوُلْدَانِ يَتَعَلَّمُونَ الْقُرْآنَ رَحِمَهُمُ اللَّهُ فَأَخَّرَ ذَلِكَ عَنْهُمْ] مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۳۶۰ .

۹. حضور بانوان در مسجد

قال النبی (ص) : إِذَا اسْتَأْذَنْتُ أَحَدَكُمْ امْرَأَتَهُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَلَا يَمْنَعُهَا] مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۴۴۶ .

قال النبی (ص) : لَا تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللَّهِ مَسَاجِدَ اللَّهِ وَليُخْرِجَنَّ تَفَلَاتٍ أَى غير متطيبات و هو بالتاء المشناه فوق و الفاء المكسوره انتهى [بحار الانوار ، ج ۸۷ ، ص ۳۵۴] .

عبدالله بن عمر گفت : قال النبی (ص) : اءذنوا للنساء الى المساجد بالليل . فقال ابن له : و الله لا نأذن لهنّ . فسبّه و غضب و قال : اقول : قال رسول الله (ص) و انت تقول لا نأذن . سنن ابی

البته روایاتی نیز داریم که بهترین مسجد زنان خانه های آنهاست و حتی ۲۵ درجه از نماز در مسجد بهتر است. [وسائل ، ج ۳ ، ص ۵۱۰ و کنز العمال ، ج ۷ ، ص ۶۷۶]

حتی در روایتی از ابی عبدالله (ع) می خوانیم صندوق خانه بهتر از اتاق و اتاق بهتر از حیات خانه است. [وسائل ، ج ۳ ، ص ۵۱۰]

زینب یکی از همسران رسول خدا (ص) می گوید : حضرت به من فرمود : إذا شهدت إحدانك العشاء فلا تمس طيبا [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۹ ، ص ۳۴۷] .

در زمان رسول خدا (ص) زنان به مسجد حاضر می شدند و نماز جماعت می خواندند ، ولی شبها که به نماز مغرب و عشاء می رفتند برخی از جوانان بر سر راه ها نشسته و آنان را اذیت می کردند. این آیه نازل شد. پس از نزول این آیه زنان انصار چادرهای سیاه بلند می پوشیدند : يا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَ بَنَاتِكَ وَ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُوراً رَحِيماً [احزاب / ۵۹] . [تفسیر المیزان ، احزاب / ۵۹]

امام خمینی (ره) : برای زن ها نماز خواندن در خانه بهتر است ، اما اگر بتوانند کاملاً خود را از نامحرم حفظ کنند بهتر است در مسجد نماز بخوانند. [مسئله ۸۹۴]

رسول خدا (ص) : إِذَا اسْتَأْذَنْتَ أَحَدَكُمْ امْرَأَتَهُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَلَا يَمْنَعُهَا [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۴۴۶] .

رسول خدا (ص) : تمنعو النساء خطوطهن من المساجد اذا استاذنواكم

۱۰. همسایه مسجد

مسئولیت همسایه مسجد بیشتر است.

__ تا

چهل ذراع حریم مسجد است ، و حریم مسجد را نگه داریم. ++ بحار ، ج ۸۴ ، ص ۲

۱ _ قال امیرالمومنین (ع) : لَيْسَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ صِلْمَةٌ إِذَا لَمْ يَشْهَدْ الْمَكْتُوبَةَ فِي الْمَسْجِدِ إِذَا كَانَ فَارِغًا صَحِيحًا [وسائل الشيعة ، ج ۵ ، ص ۱۹۵] .

۲ _ قال امیرالمومنین (ع) : لا صلاة لجار المسجد إلا في المسجد إلا أن يكون له عذر أو به عله فقيل و من جار المسجد يا أمير المؤمنين قال من سمع النداء [بحار الانوار ، ج ۸۰ ، ص ۳۷۹] .

۳ _ قال امیر المومنین (ع) : حَرِيمُ الْمَسْجِدِ أَرْبَعُونَ ذِرَاعًا وَالْجَوَارُ أَرْبَعُونَ دَارًا مِنْ أَرْبَعَةِ جَوَانِبِهَا [وسائل الشيعة ، ج ۵ ، ص ۲۰۲] .

۴ _ همسایه مسجد از هر طرف چهل خانه است. قال الباقر (ع) : حَدُّ الْجَوَارِ أَرْبَعُونَ دَارًا مِنْ كُلِّ جَانِبٍ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ وَ عَنْ يَمِينِهِ وَ عَنْ شِمَالِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۶۹] .

۵ _ قال الصادق (ع) : شَكَتِ الْمَسَاجِدُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى الَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَهَا مِنْ جِيرَانِهَا فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهَا وَ عَزَّتِي وَ جَلَالِي لَا قَبْلُ لَهُمْ صَلَاةً وَاحِدَةً [وسائل الشيعة ، ج ۵ ، ص ۱۹۶] .

۶ _ النبي صلى الله عليه و آله وسلم : فضل الدار لقريبتة من المسجد على الشاسعه (البعيده) كفضل الغازي على القاعد [كنز العمال ، ج ۷ ، ص ۶۴۸]

۳. آداب مسجد

۱. آداب رفتن به مسجد

كفار به مسجد نروند.

بچه ها را به مسجد ببریم.

به زنانی که می خواهند به مسجد بروند اجازه دهیم. إِذَا اشْتَأَذَنْتَ أَحَدَكُمْ امْرَأَتَهُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَلَا يَمْنَعُهَا بِهِ شَرْطِي كَمَا آرَأَيْشُ نَكُنْدُ. [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۴۴۶] .

كسانی که از

راه دور به مسجد می روند اجر بیشتری دارند.

امام صادق علیه السلام فرمود: با شتاب به مسجد بروید و این آیه را تلاوت فرمود: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ [جمعه ۹/].

قال رسول الله (ص): لَا تَدْخُلِ الْمَسَاجِدَ إِلَّا بِالطَّهَارَةِ [مستدرک الوسائل، ج ۱، ص ۲۹۸].

۲. آداب ورود به مسجد

قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم: من اراد ان يدخل المسجد فنظر الى اسفل (خفيه) نعليه تقول الملائكة طبت و طابت لك الجنة ادخل بسلام [كنز العمال، ج ۷، ص ۶۶۵، ۲۰۸۰۹]

هنگام ورود ته کفش خود را واریسی کنید. [وسائل ج ۳ ص ۵۰۴]

جُنب وارد مسجد نشود.

سیر خورده به مسجد نرود.

به تازه واردین احترام بیشتری گذاشته شود.

با پای راست وارد مسجد شوید و هنگام ورود و خروج دعاهاى وارد شده را بخوانیم. مثلاً: السَّيِّدُ عَلِيُّ بْنُ طَاوُسٍ فِي فَلَاحِ السَّائِلِ، إِذَا أَرَادَ دُخُولَ الْمَسْجِدِ ... اللَّهُمَّ افْتَحْ مَسَامِعَ قَلْبِي لِتَذْكَرِكَ وَارْزُقْنِي نَصِيرَ آلِ مُحَمَّدٍ. [مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۳۹۱].

اگر مساجد از ریاض الجنه است، پس حیاط مساجد را با صفا و سرسبز کنیم. [کنز العمال، ج ۷، ص ۶۴۸]

برای دعاهاى ورود به مسجد مراجعه شود به بحار، ج ۸۴، صص ۲۴ _ ۲۵

امام حسن علیه السلام درب مسجد این دعا را می خواند: يا محسن قد اتاك المسىء فتجاوز عن قبيح ما عندى بجميل ما عندك يا كريم

۳. آداب داخل مسجد

اهداف اصلی را فراموش نکنیم. تبلیغ و تربیت را فدای فرش و لوستر نکنیم. مَسَاجِدُهُمْ يَوْمَئِذٍ عَامِرَةٌ مِنْ

الْبِنَاءِ خَرَابٌ مِّنَ الْهُدَى [نهج البلاغه ، حکمت ۳۶۹] .

از ناف تا زانو پوشیده باشد.

در مسجد مرده دفن نکنید.

در مسجد خنده و مباحات نکنید.

آب دهان در مسجد انداخته نشود.

تطهیر مسجد واجب فوری است.

در مسجد به مجرمین شلاق نزنید.

گمشده ها را اعلام نکنند.

در مسجد احکام خدا گفته شود. قال له الباقر علیه السلام : اجلس فی مسجد المدینه و أفت الناس ، فإنی أحب أن یری فی شیعتی مثلك [رجال العلامه الحلی ، ص ۲۱] .

غیبت در مسجد سبب محو خویبها است. الحدیث فی المسجد یا کل الحسنات کما تا کل النار الحطب

صدای بلند ، ورود دیوانه ، خرید و فروش ، بردن اسلحه به مسجد ممنوع.

جای دیگران را غصب نکنید.

بین شرکت کنندگان فرق نگذارید.

بوق بلند گو مزاحم نباشد.

مراعات مسائل وقف را بکنید.

در انتخاب امام جماعت و خادم و موقوفات مساجد و خود کفائی دقت کنید.

در خانه تطهیر کند و بعد به مسجد برود : فی الْمُقْبِعِ قَالَ رُوِيَ أَنَّ فِي التَّوْرَةِ مَكْتُوبًا أَنَّ بُيُوتِي فِي الْأَرْضِ الْمَسَاجِدُ فَطُوبَى لِمَنْ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ زَارَنِي فِي بَيْتِي وَ حَقُّ عَلَى الْمَزُورِ أَنْ يَكْرِمَ الرَّائِزَ . [وسائل الشیعه ، ج ۵ ، ص ۱۹۹] .

قال الصادق (ع) : عَلَيْكُمْ بِإِيْتَانِ الْمَسَاجِدِ فَإِنَّهَا بُيُوتُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ وَ مَنْ أَتَاهَا مُتَطَهِّرًا طَهَّرَهُ اللَّهُ مِنْ ذُنُوبِهِ [وسائل الشیعه ، ج ۱ ، ص ۳۸۰] .

شمشیر برهنه در مسجد نباشد: قال الصادق (ع): نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنْ سَلِّ السَّيْفِ فِي الْمَسْجِدِ [كافی، ج ۳، ص ۳۶۹].

قال الصادق (ع): جَنَّبُوا مَسَاجِدَ كُمْ الْبَيْعَ وَ الشُّرَاءَ [وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۲۳۳].

فقهه ممنوع (زیرا موجب ظلمت در قبر

می شود):

عن النبیعلیه السلام : الضحک فی المسجد ظلمه فی القبر [کنز العمال ، ج ۷ ، ص ۶۶۸ ، ح ۲۰۸۲۶]

از تصویر و عکس در مسجد استفاده نکنیم.

عَنْ عَمْرِو بْنِ جُمَيْعٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الصَّلَاةِ فِي الْمَسَاجِدِ الْمُصَوَّرَةِ فَقَالَ : " أَكْرَهُ ذَلِكَ وَ لَكِنْ لَا يَضُرُّكُمْ ذَلِكَ الْيَوْمَ وَ لَوْ قَدْ قَامَ الْعَدْلُ لَرَأَيْتُمْ كَيْفَ يَضَعُ فِي ذَلِكَ " [وسائل الشيعة ، ج ۵ ، ص ۲۱۵] .

عَنْ أَبِي ذَرٍّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) فِي وَصِيَّتِهِ لَهُ قَالَ : " يَا أَبَا ذَرٍّ الْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صِدْقَةٌ وَ كُلُّ خُطْوَةٍ تَخْطُوهَا إِلَى الصَّلَاةِ صِدْقَةٌ يَا أَبَا ذَرٍّ مَنْ أَجَابَ دَاعِيَ اللَّهِ وَ أَحْسَنَ عِمَارَةَ مَسَاجِدِ اللَّهِ كَانَ نَوَابُهُ مِنَ اللَّهِ الْجَنَّةَ فَقُلْتُ كَيْفَ يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ

قَالَ لَا تَرْفَعُ فِيهَا الْأَصْوَاتُ وَ لَا يَخَاضُ فِيهَا بِالْبَاطِلِ وَ لَا يَشْتَرِي فِيهَا وَ لَا يَبَاعُ وَ أَتْرَكَ اللَّغْوَ مَا دُمْتَ فِيهَا

فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَلَا تَلُومَنَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا نَفْسَكَ [وسائل الشيعة ، ج ۵ ، ص ۲۳۳] .

مَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يَذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَ سَعَى فِي خَرَابِهَا [بقره / ۱۱۴] .

خراب کردن مسجد کوبیدن ساختمان آن نیست. بلکه هر گونه عملی که سبب از رونق افتادن شود خراب کردن مسجد است.

۴. آداب خروج از مسجد

برای بیرون رفتن از مسجد عجله نکنیم! آبا ذر ... بکل نفس تنفست درجه فی الجنة [بحار الانوار ، ج ۷۴ ، ص ۸۶] .

مسجد را محل عبور قرار ندهید.

برای خروج از مساجد دعاهایی دارد :

قال النبی (ص) : لَا تَدْخُلِ الْمَسَاجِدَ إِلَّا بِالطَّهَارَةِ . وَ قَالَ (ص) : إِذَا دَخَلَ الْعَبْدُ الْمَسْجِدَ فَقَالَ

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ قَالَ أَوْهَ كَسِيرَ ظَهْرِي وَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا عِبَادَةَ سِنِيهِ وَإِذَا خَرَجَ مِنَ الْمَسْجِدِ يَقُولُ مِثْلَ ذَلِكَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ عَلَى بَدَنِهِ مِائَةَ حَسَنَةٍ وَ رَفَعَهُ لَهُ مِائَةَ دَرَجَةٍ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۳۸۸] .

قال الصادق (ع) : إِذَا دَخَلْتَ الْمَسْجِدَ فَصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ (ص) وَ إِذَا خَرَجْتَ فَافْعَلْ ذَلِكَ [الكافي ، ج ۳ ، ص ۳۰۹] .

۵. آداب نماز در مسجد

به مؤذن لبيك بگويم. قال رسول الله : إِجَابَةُ الْمُؤَذِّنِ كَفَّارَةٌ لِلذُّنُوبِ [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۳۶۵] .

امام جماعت را تنها نگذاريم. وَ إِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا أَنْفَضُوا إِلَيْهَا وَ تَرَكَوْكَ قَائِمًا [جمعه ۱۱ /] .

کار را فدای نماز کنیم. رَجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ إِقَامِ الصَّلَاةِ وَ إِيْتَاءِ الزَّكَاةِ [نور ۳۷ /] .

قبل از نماز در انتظار نماز در مسجد بنشینيم. [بحار ، ج ۸۳ ، ص ۳۷۰]

— نسبت به تارکين و بی اعتناها موضع بگیريم.

نماز تحیت بخوانيم ، از غائبين احوالپرسی کنیم ، با حاضرین مصافحه کنیم ، صفوف را منظم کنیم ، به محرومين کمک کنیم ، با تقواها را مقدم بداريم.

بوق بلندگو مزاحم نباشد.

۶. آداب نماز گزار

۱. مکان

۱ _ کسی که در ملک غصبی نماز بخواند _ گرچه روی فرش و تخت غصبی باشد _ نمازش باطل است.

۲ _ کسی در مسجد نشسته و جا گرفته ، اگر دیگری جای او را بگیرد و نماز بخواند بنا بر احتیاط واجب باید نمازش را قضا نماید.

۳ _ کسی که در ملکی شریک است باید با اجازه شریک نماز بخواند.

۴ _ تصرف در

ملک میتی که خمس و زکات بدهکار است حرام و نماز باطل است.

۵_ رضایت باید قلبی باشد و زبانی تنها کافی نیست.

۶_ جلو قبر پیامبر (ص) و امام نماز نخوانند ، اگر نماز خواندن بی احترامی باشد ، حرام است ، ولی باطل نیست.

۷_ خلوت با اجنبیه مکروه و احتیاط در نماز نخواندن است ، ولی اگر خواند باطل نیست.

۸_ بنا بر احتیاط مستحب باید زن عقب تر از مرد بایستد.

۹_ جای پیشانی (سجده گاه) باید پاک باشد ، حتی اگر نجس و خشک باشد نماز باطل است.

۱۰_ مکان باید متحرک نباشد ، مثل فخر ، روی گاه و...

۱۱_ پست و بلندی بیش از چهار انگشت نباشد.

۱۲_ در ماشین و هواپیما و کشتی از روی ناچاری اشکال ندارد.

۲. لباس

مسئله ۹۱۲: مستحب است خوش بو و لباس پاکیزه و قیمتی بپوشد ،

۳. نظافت

۱_ من اخرج اذی من المسجد بنی الله له بیتا فی الجنه [کنز العمال ، ج ۷ ، ص ۶۴۹]

۲_ یا بِنِی آدَمَ خُذُوا زینتکم عِنْدَ کلِّ مَسْجِدٍ [اعراف / ۳۱] .

در روایات آمده زینت هم به معنای شانه کردن مو و لباس و... آمده و هم به معنای امام مسجد. [نورالثقلین ، ج ۲ ، صص ۱۹ و ۱۸]

۳_ قال امیرالمومنین (ع) : البزاقُ فی المَسْجِدِ خَطِیئَةٌ وَ کَفَّارَتُهُ دَفْنُهُ [وسائل الشیعه ، ج ۵ ، ص ۲۲۲] .

قال رسول الله (ص) : مَنْ قَمَّ مَسْجِدًا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ عِتْقَ رَقَبَةٍ وَ مَنْ أَخْرَجَ مِنْهُ مَا يَقْدِي عَيْنًا كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ كَفْلِينَ مِنْ رَحْمَتِهِ [وسائل]

الشيعة ، ج ٥ ، ص ٢٣٨] .

پیامبر (ص) فرمود : "مسجد از زباله و آشغال منزجر می شود و مثل شخص کتک خورده پژمرده می شود" . [مستدرک ، ج ٣ ، ص ٣٧٦]

قال فی الجواهر : يستحب كنس المساجد لما فيه من تعظیم الشعائر و ترغیب المترددین المفضی الی عدم خرابه [جواهر ، ج ١٤ ، ص ٨٧]

قال رسول الله (ص) : مَنْ كَنَّسَ الْمَسْجِدَ يَوْمَ الْخَمِيسِ وَ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ فَأَخْرَجَ مِنْهُ مِنَ التُّرَابِ مَا يَذَرُّ فِي الْعَيْنِ غَفَرَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٣٣] .

قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْحُسَيْنِ (ع) يَحْدِثُ عَنِ أَبِيهِ ، " أَنَّ الْجَنَّةَ وَالْجُورَ لَتَشْتَاقُ إِلَى مَن يَكْسِيحُ الْمَسْجِدَ أَوْ يَأْخُذُ مِنْهُ الْقَدَى " [مستدرک الوسائل ، ج ٣ ، ص ٣٨٤] .

قال النبي (ص) : ... اخراج القماته (خاكروبه) منها مهور حور العين [كنز العمال ، ج ٧ ، ص ٦٥٥]

٤. بهره برداری از مسجد

١. استفاده غیر مجاز از مساجد

١ _ قال رسول الله (ص) : يَأْتِي فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَأْتُونَ الْمَسَاجِدَ فَيَقْعُدُونَ حَلَقًا ذَكَرَهُمُ الدُّنْيَا وَ حُبُّ الدُّنْيَا لَا تُجَالِسُوهُمْ فَلَيْسَ لِلَّهِ فِيهِمْ حَاجَةٌ [وسائل الشيعة ، ج ٥ ، ص ٢١٤] .

٢ _ قال عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ : سَمِعَ النَّبِيَّ (ص) رَجُلًا يَنْشُدُ ضَالَّةً فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ : " قُولُوا لَهُ لَا رَدَّ لِلَّهِ عَلَيْكَ فَإِنَّهَا لِعَبِيرٍ هَذَا بُيُوتٌ " [وسائل الشيعة ، ج ٥ ، ص ٢٣٥ . و من لا يحضره الفقيه ج ١ ص ٢٣٧]

٣ _ قال رسول الله (ص) : الْجُلُوسُ فِي الْمَسْجِدِ لِانْتِظَارِ الصَّلَاةِ عِبَادَةٌ مَا لَمْ يَحْدِثْ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا الْحَدِيثُ قَالَ الْغَيْبَةُ [وسائل الشيعة ،

ج ۴، ص ۱۱۶].

۲. شکایت مسجد

۱_ قال الصادق (ع): شَكَتِ الْمَسَاجِدُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى الَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَهَا مِنْ جِيرَانِهَا فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهَا وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا قَبْلَتْ لَهُمْ صَلَاةً وَاحِدَةً وَلَا أَظْهَرْتُ لَهُمْ فِي النَّاسِ عَدَالَةً وَلَا نَالَتُهُمْ رَحْمَتِي وَلَا جَاوَزُونِي فِي جَنَّتِي [وسائل الشيعة، ج ۵، ص ۱۹۶].

۲_ قال الصادق (ع): ثَلَاثَةٌ يَشْكُونَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَسْجِدَ خَرَابٍ لَا يَصَلِّي فِيهِ أَهْلُهُ وَعَالَمٌ بَيْنَ جُهَالٍ وَ مُصْحَفٌ مُعَلَّقٌ قَدْ وَقَعَ عَلَيْهِ الْعُبَارُ لَا يَقْرَأُ فِيهِ [كافي، ج ۲، ص ۶۱۳].

۳. شعور مسجد و شهادت آن

قال علي عليه السلام: اذا مات العبد بكى عليه مصلاه من الارض و مصعد عمله من السماء ثم قرأ فما بكت عليهم السماء و الارض [محجة البيضاء، ج ۱، ص ۳۵۸]

عن النبي صلى الله عليه و آله وسلم: " روز قیامت مسجد شکایت می کند، و می گوید: یا رَبِّ عَطَّلُونِي وَ ضَعُفُونِي [بحار الانوار، ج ۸۳، ص ۳۶۸]

قال الصادق (ع): يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلَاثَةٌ يَشْكُونَ الْمُصْحَفَ وَ الْمَسْجِدَ وَ الْعِتْرَةَ يَقُولُ الْمُصْحَفُ يَا رَبِّ حَرَّفُونِي وَ مَزَّقُونِي [وسائل الشيعة، ج ۵، ص ۲۰۲].

قال الصادق (ع): صَيَّلُوا مِنَ الْمَسَاجِدِ فِي بَقَاعٍ مُخْتَلَفَةٍ فَإِنَّ كُلَّ بُقْعَةٍ تَشْهَدُ لِلْمُصَلِّيِ عَلَيْهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ [وسائل الشيعة، ج ۵، ص ۱۸۸].

۴. ممنوعیت وقف خصوصی در مسجد

صاحب جواهر می فرماید: المراد بالمسجد شرعا المكان الموقوف على كافة المسلمين للصلوة. [جواهر، ج ۲۴، ص ۶۹]

بنابراین هیچ شیعه، سنی، اهل حرفه و شغل خاصی

حق ممانعت از دیگران ندارد.

۵. مدیریت

تجاری :

صنعتی : مدیر عامل لازم نیست ، رابطه مستقیم باید باشد ، مسجد کارگاه و کارخانه نیست.

تربیتی : با عمل و حضور یا امام را ببینی یا به امام متصل باشی. ارتباط چهره به چهره بسیار اثر تربیتی خوبی دارد.

ابزار تربیت : محبت ، قداست ، رابطه مستقیم.

مسئله چند درب داشتن. جُنب از دربی وارد و از دربی خارج شود.

مسئله پارک موتور بیرون مسجد سبب خلوت شدن (مسجد و پارکینگ)

مسئله مسجدی که سخنرانی در آن نشود (مگر کلمات قصار...)

مسئله شغل امام جماعت : تاجر ، کشاورز ، کارخانه دار ، عقد و ازدواج ، واعظ ، معلم و سیاسی.

مسئله زی امام جماعت : ساکت ، ساده زیست ، اشرافی ، اهل بیت پیش نماز باشندو...

مسئله تفقد از مأمومین : رو به مردم کردن (هنگام اذان مستحب است همه رو به قبله باشند جز امام که لزومی ندارد)

مسئله جمع کردن سجاده به دست خود امام ، تغییر لباس ، تخلیه کیسه ، عطر ، صوت و...

۵. آثار

۱. آثار تربیتی مسجد

قال رسول الله (ص) : **أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَيَّ أَنْ يَا أَخَا الْمُرْسَلِينَ يَا أَخَا الْمُنْذِرِينَ أَنْذِرْ قَوْمَكَ لَا يَدْخُلُوا بَيْتاً مِنْ بُيُوتِي وَ لِأَحَدٍ مِنْ عِبَادِي عِنْدَ أَحَدِهِمْ مَظْلَمَةٌ** [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۴۴۶] .

اثر تربیتی رفت و آمد به مسجد :

قال امیرالمومنین (ع) : **مَنْ اخْتَلَفَ إِلَى الْمَسْجِدِ أَصَابَ إِحْدَى الثَّمَانِ**

— أَخَا مُسْتَفَاداً فِي اللَّهِ

٢_ أَوْ عِلْمًا مُسْتَطَرَفًا

٣_ أَوْ آيَةٍ مُحْكَمَةٍ

٤_ أَوْ يَسْمَعُ كَلِمَةً تَدُلُّهُ عَلَى هُدًى

٥_ أَوْ رَحْمَةً مُنْتَظَرَةً

٦_ أَوْ كَلِمَةً تَرُدُّهُ عَنْ رَدِّى

٧_ أَوْ يَتْرُكُ

٨_ أو حياءً [وسائل الشيعة ، ج ٥ ، ص ١٩٧] .

مسجد پایگاه شادی و آرامش :

قال الصادق (ع) : مَا يَمْنَعُ أَحَدَكُمْ إِذَا دَخَلَ عَلَيْهِ غَمٌّ مِنْ غُمُومِ الدُّنْيَا أَنْ يَتَوَضَّأَ ثُمَّ يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ فَيَرْكَعُ رَكَعَتَيْنِ يَدْعُو اللَّهَ فِيهِمَا أَمَا سَمِعْتَ اللَّهَ يَقُولُ وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ [وسائل الشيعة ، ج ٨ ، ص ١٣٨] .

تبليغات و آموزش :

١_ عَنْ أَبِي ذَرٍّ عَنِ النَّبِيِّ (ص) : فِي وَصِيَّتِهِ لَهُ قَالَ ... يَا أَبَا ذَرٍّ كُلُّ جُلُوسٍ فِي الْمَسْجِدِ لَعْنٌ إِلَّا ثَلَاثَةً قِرَاءَةُ مُصَلٍّ أَوْ ذَاكِرٌ لِلَّهِ تَعَالَى أَوْ مُسَائِلٌ عَنْ عِلْمٍ [وسائل الشيعة ، ج ٤ ، ص ١١٧] .

٢_ قال رسول الله (ص) : لَحَيْدِيثُ الْبُغْيِ فِي الْمَسْجِدِ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ الْبُهَيْمَةُ الْحَشِيَّيشَ [مستدرک الوسائل ، ج ٣ ، ص ٣٧١] .

٣_ قال له الباقر عليه السلام : اجلس في مسجد المدينة و أفّت الناس ، فإنّي أحب أن يرى في شيعتي مثلك [رجال علامه حلي ، ص ٢١] .

٢. آثار بي اعتنائى به مسجد

١_ عَنْ رُزَيْقٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ : " مَنْ صَلَّى فِي بَيْتِهِ جَمَاعَةً رَغَبَهُ عَنِ الْمَسْجِدِ فَلَا صَلَاةَ لَهُ وَ لَا لِمَنْ صَلَّى مَعَهُ إِلَّا مِنْ عَلَيْهِ تَمَنَعُ مِنَ الْمَسْجِدِ " [وسائل الشيعة ، ج ٥ ، ص ١٩٦] .

٢_ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) بَلَغَهُ أَنَّ قَوْمًا لَا يَخْضُرُونَ الصَّلَاةَ فِي الْمَسْجِدِ فَخَطَبَ فَقَالَ : " إِنَّ قَوْمًا لَا يَخْضُرُونَ الصَّلَاةَ مَعَنَا فِي مَسَاجِدِنَا فَلَا يَوَاكِلُونَا وَ لَا يَشَاوِرُونَا وَ لَا يَنَاكِحُونَا وَ لَا يَأْخُذُوا مِنْ فَيْئِنَا

شَيْئاً أَوْ يَخْضَرُوا مَعَنَا صَلَّاتَنَا جَمَاعَةً" [وسائل الشيعه ، ج ٥ ، ص ١٩٦] .

(معاشرت ، پیوند خانوادگی ، پیمان دوستی ، هم فکری و مشاوره با بی اعتناهای به مسجد ممنوع و لازم است از امکانات عمومی محروم شوند. (و لا یؤخذوا من فیئنا)

٣ _ علیعلیه السلام نسبت به گروهی از اینان فرمود : وانی لاوشک ان آمر بهم بنار تشعل فی دورهم فاحرق علیهم او ینتهون [وسائل ، ج ٣ ، ص ٤٧٩]

مجلسی : یا مؤلفه یعنی شما مؤلفه قلوبهم هستید مؤمن حقیقی نیستید.

٤ _ قال رسول الله (ص) : لا- غیبه إلا- لمن یصلی فی بیته و رغب عن جماعتنا و من رغب عن جماعه المسلمین و جب علی المسلمین غیبه [بحار الانوار ، ج ٨٥ ، ص ٣٨] .

٥ _ قال النبی (ص) : مَنْ سَمِعَ النَّدَاءَ فِي الْمَسْجِدِ فَخَرَجَ مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ فَهُوَ مُنَافِقٌ إِلَّا أَنْ يَرِيدَ الرُّجُوعَ إِلَيْهِ [تهذیب الاحکام ، ج ٣ ، ص ٢٦٢] .

بایکوت کسی که به مسجد بی اعتناست :

قال رسول الله (ص) : ... من رغب عن جماعه المسلمین و جب علی المسلمین غیبه و سقطت بینهم عدالته و و جب هجرانه و إذا رفع إلى إمام المسلمین [بحار الانوار ، ج ٨٥ ، ص ٣٨] .

تبعید تارکین جماعت اگر همسایه باشند :

عن زریق الخلقانی قال سمعت أبا عبد الله (ع) یقول : " رفع إلى أمير المؤمنين (ع) بالكوفه أن قوما من جيران المسجد لا یشهدون الصلاه جماعه فی المسجد فقال (ع) : لیحضرن معنا صلاتنا جماعه أو لیتحولن عنا و لا یجاورونا و لا نجاورهم. [بحار الانوار ، ج ٨٥ ، ص ١٣]

۳. آثار آباد کردن مسجد

قال رسول الله (ص): سِتَّةٌ مِنَ الْمُرُورِ ثَلَاثَةٌ فِي السَّفَرِ وَ ثَلَاثَةٌ فِي الْحَضَرِ فَفِي الْحَضَرِ تَلَاوُهُ كِتَابِ اللَّهِ وَ عِمَارَةُ مَسَاجِدِ اللَّهِ وَ اتِّخَاذُ الْإِحْوَانِ فِي اللَّهِ [مستدرک الوسائل ، ج ۸ ، ص ۲۲۴] .

اهل الله هستند ، همسایگان خدا هستند :

عنانبی صلی الله علیه و آله وسلم : عمار مساجد الله هم اهل الله عز و جل [کنز العمال ، ج ۷ ، ص ۵۷۸ ، ح ۲۰۳۴۰]

عن النبی صلی الله علیه و آله وسلم : يقول الله عز و جل يوم القيامة : أين جيرانی؟ فتقول الملائكة : و من ينبغي أن يكون جارك ، فيقول : عمار مساجدی [کنز العمال ، ج ۷ ، ص ۵۷۸ ، ح ۲۰۳۳۹]

۶. مساجد مهم

۱. مسجد الحرام

قال الباقر عليه السلام : مَنْ صَلَّى فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ صِلْمًا مَكْتُوبَةً قَبْلَ اللَّهِ بِهَا مِنْهُ كُلَّ صَلَاةٍ صَلَّاهَا مِنْذُ يَوْمٍ وَجِبَتْ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَ كُلَّ صَلَاةٍ يَصَلِّيهَا إِلَى أَنْ يَمُوتَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۲۸] .

اول مسجد الحرام ، بعد مسجد النبي صلی الله علیه و آله وسلم ، بعد مسجد كوفه ، بعد مسجد الاقصی ، بعد مسجد جامع ، بعد مسجد قبيله و بعد مسجد بازار [تحرير ، ج ۱ ، ص ۱۳۷]

۱ _ كعبه نخستین خانه برای مردم و مایه برکت و هدایت است : إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِنِكَهَ مُبَارَكًا وَ هُدًى لِّلْعَالَمِينَ [آل عمران / ۹۶] .

۲ _ نشانه های خداوند در مسجد الحرام مانند (مقام ابراهیم) : فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ [آل عمران / ۹۷] .

۳ _ امنیت خانه كعبه : وَ مَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا [آل عمران / ۹۷] .

۴ _ كعبه محل

قيام برای مردم : جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ [مائده / ۹۷] .

۵_ طهارت خانه كعبه : وَ عَهَدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ [بقره / ۱۲۵] .
ابراهيم و اسماعيل

۶_ آزادی خانه كعبه از هر نوع مالکیت : وَ لِيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ [حج / ۲۹] .

۷_ كعبه محل اجتماع و امنیت مردم : وَ إِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَ أَمْنًا [بقره / ۱۲۵] .

۸_ مسجد الحرام محل مساوات : إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ يُضِدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَ الْبَادِ [حج / ۲۵] .

۹_ عظمت و حرمت خانه كعبه : وَ مَنْ يَرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ [حج / ۲۵] .

۲. مسجد النبي

۳. مسجد كوفه

۱_ قَالَ الرُّضَا (ع) : إِنَّ مَسْجِدَ الْكُوفَةِ بَيْتُ نُوحٍ لَوْ دَخَلَهُ رَجُلٌ مِائَةَ مَرَّةٍ لَكَتَبَ اللَّهُ لَهُ مِائَةَ مَغْفِرَةٍ أَمَا إِنَّ فِيهِ دَعْوَةَ نُوحٍ (ع) حَيْثُ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ لِوَالِدِي وَ لِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا [وسائل الشيعة ، ج ۱۴ ، ص ۳۸۱] .

۳_ قال امير المومنين (ع) : مسجد الكوفه صلى فيه سبعون نبيا و سبعون وصيا أنا أحدهم [بحار الانوار ، ج ۱۱ ، ص ۵۷] .

قال الباقر (ع) : مَسْجِدُ كُوفَانَ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ صَلَّى فِيهِ أَلْفُ نَبِيٍّ وَ سَبْعُونَ نَبِيًّا [كافي ، ج ۳ ، ص ۴۹۳] .

قال الباقر (ع) : لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي مَسْجِدِ الْكُوفَةِ لَأَعْدُوا لَهُ الزَّادَ وَ الرَّوَّاحِلَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ إِنَّ

صَلَاةً فَرِيضَةً فِيهِ تَعْدِلُ حَجَّةٌ وَ صَلَاةٌ نَافِلَةٌ تَعْدِلُ عُمْرَةً [وسائل الشيعة ، ج ٥ ، ص ٢٥٦] .

٤. مسجد سهله

مسجد كوفه و مسجد سهله

قال الباقر (ع) : لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي مَسْجِدِ الْكُوفَةِ لَأَعْبَدُوا لَهُ الزَّادَ وَ الرَّوَاحِلَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ إِنَّ صِلَامَةَ فَرِيضَةٍ فِيهِ تَعْدِلُ حَجَّةً وَ صَلَاةً نَافِلَةً تَعْدِلُ عُمْرَةً [وسائل الشيعة ، ج ٥ ، ص ٢٥٦] .

قال الصادق (ع) : (در ذكر مسجد سهله) أَمَا إِنَّهُ مَنَزَلٌ صَاحِبِنَا إِذَا قَامَ بِأَهْلِهِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤٩٥] .

قال الصادق (ع) : بِالْكُوفَةِ مَسْجِدٌ يُقَالُ لَهُ مَسْجِدُ السَّهْلِ لَوْ أَنَّ عَمِّي زَيْدًا أَتَاهُ فَصَلَّى فِيهِ وَ اسْتَجَارَ اللَّهَ لِأَجَارِهِ عَشْرِينَ سَنَةً [كافي ، ج ٣ ، ص ٤٩٥] .

عن ابى عبد الله (ع) قال : سمعته يقول لأبى حمزه الشمالى يا أبا حمزه هل شهدت عمى ليله خرج؟ قال : نعم قال : فهل صلى فى مسجد سهيل؟ قال و أين مسجد سهيل؟ لعلك تعنى مسجد السهله. قال : نعم ، قال : لا. قال : أما إنه لو صلى فيه ركعتين ثم استجار الله لأجاره سنه. فقال له أبو حمزه بأبى أنت و أمى ، هذا مسجد السهله. قال : نعم فيه بيت إبراهيم الذى كان يخرج منه إلى العمالقه و فيه بيت إدريس الذى كان يخيظ فيه و فيه مناخ الراكب و فيه صخره خضراء فيها صوره جميع النبيين و تحت الصخره الطينه التى خلق الله عز و جل منها النبيين و فيه المعراج و هو الفاروق الأعظم موضع منه و هو ممر الناس و هو من كوفان و فيه ينفخ فى الصور و إليه المحشر و

يحشر من جانبه سبعون ألفاً يدخلون الجنة بغير حساب [بحار الانوار ، ج ٩٧ ، ص ٤٣٦] .

٥. مسجد قبا

قال الصادق (ع) : لَا تَدْعُ إِتْيَانَ الْمَشَاهِدِ كُلِّهَا مَسْجِدَ قُبَاءَ فَإِنَّهُ الْمَسْجِدُ الَّذِي أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ وَ مَشَرَبَهُ أُمَّ إِبْرَاهِيمَ وَ مَسْجِدِ الْفُضَيْخِ وَ قُبُورِ الشُّهَدَاءِ وَ مَسْجِدِ الْأَخْزَابِ وَ هُوَ مَسْجِدُ الْفَتْحِ [الكافي ، ج ٤ ، ص ٥٦٠] .

٧. اهداف

١. اهداف رفتن به مسجد

١ _ نماز :

٢ _ واجبات : قال اميرالمومنين (ع) : تَحْتَ ظِلِّ الْعَرْشِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ رَجُلٌ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ فَأَسْبَغَ الطُّهْرَ ثُمَّ مَشَى إِلَى بَيْتِ مَنْ يُبَوِّتُ اللَّهُ لِيَقْضِيَ فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ [مستدرک الوسائل ، ج ٣ ، ص ٣٦٤] .

٣ _ جماعت : قال رسول الله (ص) : وَ مَنْ مَشَى إِلَى مَسْجِدٍ يُطَلَّبُ فِيهِ الْجَمَاعَةَ كَانَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ سَبْعُونَ أَلْفَ حَسَنَةٍ [وسائل الشيعة ، ج ٨ ، ص ٢٨٧] .

وَ مَسَاجِدُ يَذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا [حج / ٤٠] .

آموزش دين :

٤ _ کمک به فقرا : إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا... [مائده / ٥٥] . (که حضرت علی (ع) در مسجد در حال رکوع نماز انگشتر خود را صدقه داد) .

٥ _ قال له الباقرعليه السلام : اجلس في مسجد المدينة و أفْتِ الناس ، فإنني أحب أن يرى في شيعتي مثلك [رجال العلامة الحلي ، ص ٢١] .

٦ _ اطلاع رسانی : عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شاذَانَ عَنِ الرِّضَا (ع) قَالَ ... وَ يَخْبِرُهُمْ بِمَا وَرَدَ عَلَيْهِمْ مِنَ الْآفَاقِ مِنَ الْأَهْوَالِ الَّتِي لَهُمْ فِيهَا الْمَضْرَّةُ وَ الْمَنْفَعَةُ [وسائل الشيعة

، ج ۷، ص ۳۴۴].

۷_ حضور در صحنه و تمرین آماده باش.

۸_ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَقُولُ: مَنْ اخْتَلَفَ إِلَى الْمَسَاجِدِ أَصَابَ إِحْدَى الثَّمَانِ أَخَا مُسِيئَةً تَفَادَا فِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَوْ عِلْمًا مُسِيئَةً تَطْرَفًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۳۷].

۷_ تربیت : کنار همدیگر ، آشنا با همدیگر ، کمک به همدیگر و نگاه به همدیگر

۸_ احیای ارزش هاتقاهم _ اعدلهم

۲. غافل نشدن از هدف اصلی مسجد

عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم : ان القوم اذا رفعوا مساجدهم فسدت اعمالهم [اعلام المساجد]

قال النبي (ص) : يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ ... مَسَاجِدُهُمْ يَوْمئِذٍ عَامِرَةٌ مِنَ الْبِنَاءِ خَرَابٌ مِنَ الْهُدَى [نهج البلاغه ، ص ۵۴۰].

عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم : ما ساء قوم قط الا زخرفوا مساجدهم [سنن ابن ماجه ، ج ۱ ، ص ۲۴۵]

قال النبي (ص) : إذا رأيت المصاحف حليت و المساجد زينت و المناره طولت و اتخذ القرآن مزامير و المساجد طرقا. المؤمن في ذلك الزمان أعز

من الكبريت الأحمر أما إن مساجدهم مزخرفه و أبدانهم نقيه و قلوبهم أنتن من الجيفه [روضه الواعظين ، ج ۲ ، ص ۳۳۸].

۸. مسجد ومهدويت

۱. قبل از ظهور

۱_ قال اميرالمومنين (ع) : يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبْقَى فِيهِمْ مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا رَسِيمُهُ وَ مِنَ الْإِسْلَامِ إِلَّا اسْمُهُ وَ مَسَاجِدُهُمْ يَوْمئِذٍ عَامِرَةٌ مِنَ الْبِنَاءِ خَرَابٌ مِنَ الْهُدَى سِيكَاثُهَا وَ عَمَارَتُهَا شُرُّ أَهْلِ الْأَرْضِ مِنْهُمْ تَخْرُجُ الْفِتْنَةُ وَ إِلَيْهِمْ تَأْوِي الْخَطِيئَةُ [نهج البلاغه ، حكمت ۳۶۹].

۲. در عصر ظهور

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ أَنَّهُ قَالَ : " إِذَا قَامَ الْقَائِمُ

(ع) سَيَّارَ إِلَى الْكُوفَةِ وَ هَيَّدَمَ بِهَا أَرْبَعَةَ مَسَاجِدَ وَ لَمْ يَبْقَ مَسْجِدٌ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ لَهُ شُرْفٌ إِلَّا هَيَّدَمَهَا وَ جَعَلَهَا جَمَاءً " [وسائل الشيعة ، ج ۲۵ ، ص ۴۳۶] .

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ فِي حَدِيثٍ لَهُ اخْتَصَرْنَاهُ قَالَ : " إِذَا قَامَ الْقَائِمُ (ع) ... وَ تَكُونُ الْمَسَاجِدُ كُلُّهَا جَمَاءً لَا شُرْفَ لَهَا كَمَا كَانَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) " [مستدرک الوسائل ، ج ۳ ، ص ۳۶۸] .

امام زمانعلیه السلامناره ها را خراب می کند. مرحوم مجلسی می فرماید : عن الجعفر... لثلا يشرف المؤمنون على الجيرانو سپس می فرماید : منار بلند از اختراعات خلیفه دوم است. [بحار الانوار ، ج ۸۰ ، ص ۳۷۶] .

۹. اطلاع رسانی

۱. نظر خواهی از مبلغین وائمه جماعات

۱_ به نظر جنابعالی جایگاه مسجد در جامعه ما با حقیقت مسجد در جامعه هماهنگی دارد؟

۲_ در دنیای کنونی که دنیای برنامه ریزی و آمار است ، مساجد نیاز به مرکزی این گونه دارند یا خیر؟

۳_ چگونه می شود مساجد را به واسطه مردم آباد کرد؟

۴_ بعضی ها می گویند : انقلاب از مسجد بوده ، پس انقلاب باید مساجد را حفظ کند. نظر شما چیست؟

۵_ خدمات عمومی دولت مثل آب و برق و گاز را چگونه باید حل کرد؟

۶_ شخصیت های نظام ، چگونه می توانند شخصا خدمت به مساجد بکنند؟

۷_ به نظر شما بهترین مسئولین ما از چه قشری هستند و چرا؟

۸_ مسجد چگونه اداره شود بهتر است. با مدیریت هیئت امناء و روحانی ، یا خادم ، و یا بانی؟

۹_ بهتر نیست بین خادم و سرایدار و فراش فرق گذاشته شود.

۱۰_ نظر شما نسبت به

اداره وضوخانه و سرویس بهداشتی مساجد توسط شهرداری ها چیست؟ (تحت پوشش اماکن عمومی شهرداری)

۱۱ _ چگونه می شود مساجد را جاذبه دار کرد؟

۱۲ _ سنت فراموش شده ای در مساجد سراغ دارید؟

۱۳ _ آیا دعای تعقیب و غفیله را بلند خواندن سابقه تاریخی و دلیل شرعی دارد؟

۱۴ _ نظر شما نسبت به برگزاری عقد ازدواج و مراسم جشن تکلیف و سال تحویل اعیاد اسلامی در مسجد چیست؟ آیا مردم می توانند رسومات را در مسجد وارد نکنند یا حرمت مسجد را خواهند شکست؟

۱۵ _ آیا نظر شما نسبت به مراسم های هفت و چهل و سال اموات به طور مکرر در مسجد چیست؟ آیا این گونه مراسم ها باعث رکود مسجد نمی شود؟

۱۶ _ مشکل اقتصادی مسجد را چگونه باید حل کرد؟

۱۷ _ ابتکار نو در مسجد شما هست ، نام ببرید؟

۱۸ _ مسجد محل شما مشکل خادم دارد یا خیر؟

۱۹ _ مسجد شما مشکل جهت قبله دارد یا خیر و چه راه حلی برای آن دارید؟

۲۰ _ نظر شما نسبت به گل دسته چیست؟ باشد یا نباشد؟ چند تا باشد؟

۲۱ _ آیا مساجد ما نیاز به صندوق عمران سراسری دارد یا خیر؟

۲۲ _ نظر ما نسبت به سازمان تبلیغات چیست؟

۲۳ _ نظر شما نسبت به ستاد نماز و نماز در مدارس چیست؟

۲۴ _ نظر شما نسبت به نماز در ادارات و کارخانجات چیست؟ نظر شما نسبت به اقامه نماز در پارک چیست؟

۲۵ _ مشکل فقهی مساجد موقت (نمازخانه) چیست؟

۲۶ _ مسجد مرکز چه خدماتی می تواند باشد؟

۲۷ _ در تاریخ اسلام سخنرانی بین الصلاتین و بعد از نماز سابقه دارد یا خیر؟

۲۸ _ چه نظری برای اقامه نماز صبح

دارید اول وقت ، آخر وقت ، وجود صبحانه؟

۲۹ _ برای امام جماعت بعد از عادل بودن ، خوش صدا بودن شرط است. این گویای چیست؟

۳۰ _ سلامت جسمی چه ربطی به عدالت دارد ، و در امتیاز بین دو امام ، خوش سیما بودن گویای چیست؟

۳۱ _ چرا مساجد ما مشکل اقتصادی دارند و راه حل مورد نظر شما چیست؟

۳۲ _ آیا سریع خواندن نماز جماعت و مراعات اضعف مأمومین نشانه چیست؟ مراد از اضعف جسمی است یا ایمانی؟

۳۳ _ در جامعه ما نظم امام جماعت چقدر ارزش دارد؟

۳۴ _ حضور امام جماعت قبل از نماز بهتر است یا بعد از نماز یا لازم نیست؟

۳۵ _ آیا مساجد قدیمه ما بهترین تفرجگاه نبوده و بهتر نیست؟ پارکها در جوار مسجد ساخته شوند؟

۳۶ _ سهل الوصول بودن مسجد چه نقشی در جذب مردم دارد؟

۳۷ _ نماز میت در مسجد مستحب است یا مباح و یا مکروه؟

۳۸ _ بیان شما نسبت به حرمت دفن اموات در مسجد چیست؟

۳۹ _ شیوه های نو برای مراسم عزاداری اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) خصوصا امام حسین (ع) در مسجد سراغ دارید؟

۴۰ _ چراغی که به خانه رواست به مسجد حرام است؛ یعنی چه؟ حقیقت است یا طعن؟

۴۱ _ آیا نور در مسجد اسراف است یا خیر؟

۴۲ _ بهداشت مسجد با بهداشت اماکن عمومی دیگر چگونه است و چگونه باید باشد؟

۴۳ _ در اسلام تزئین مسجد اهمیت بیشتری دارد یا تنظیف آن؟

۴۴ _ وجود گلدان طبیعی در مسجد بهتر است یا نقش گلدان بر کاشی؟

۴۵ _ نقش مسجد نسبت به حدوث انقلاب روشن است ، نسبت به بقای انقلاب چگونه؟

— موفق ترین تعریف امام جماعت کدام است و چه خصوصیتی دارد؟

۴۷— برای هماهنگی و انسجام حضرات ائمه جماعت چه نظری دارید و مرکز آن کجا باشد بهتر است. سازمان ستاد، بیت رهبری، حوزه علمیه قم و یا ائمه جمعه؟

— بیان شما در خصوص عدالت و قرائت امام جماعت چیست؟

۴۹— برای جهر نماز صبح و مغرب و عشاء و اخفات ظهرین چه بیانی غیر از تعبد دارید؟

۵۰— چرا ماموم اگر قرائت را نشنید مجوز قرائت دارد؟

۵۱— نقش مسجد برای حفظ ارزش ها و جلوگیری از تحریف و بدعت چه اندازه است؟

۵۲— خصوصیات ثواب نماز در مسجد بازار و محله و جامع چیست؟

۵۳— فرق منبر نشستن برای موعظه و ایستاده و شمشیر در خطبه چیست؟

۵۴— منبر و محراب در مسجد چه نقشی دارند؟

۵۵— بعضی روایات اوقات را سه دسته تقسیم کرده و یک دسته را برای عبادت قرار داده است. چقدر از عبادات در مسجد است؟

۵۶— آیا بسته بودن مسجد وقت نماز مصداقو من اظلمهست و چه راه حلی سراغ دارید؟

۵۷— پخش اذان با بلندگو بلا مانع است.

۵۸— حکایت و تکرار اذان توسط شنوندگان شرعاً چه حکمی دارد و آیا این سنت در مسجد شما هست یا خیر؟

۲. نتایج نظرخواهی

نتایج نظرخواهی از مبلغین عظام و ائمه محترم جماعات مسجد ۱۳۷۶:

مشکلات فعلی مساجد:

۱— نداشتن هیئت امناء قوی و کاردان و خادم مناسب ۴۵٪

۲— کمبود بودجه لازم جهت برگزاری جلسات و کلاسها و نبود امکانات رفاهی ۲۹٪

۳— نبود روحانی مستقر یا بی برنامه بودن بعضی از آنها ۱۸٪

بین هیات امناء و دیگران ۷٪

۵_ نبودن مرکزی برای هدایت کلی و پشتیبانی از مساجد ۱٪

نظر شما چیست؟

شیوه های نگهداری کودکان هنگام حضور بانوان در مسجد :

۱_ اختصاص مکانی برای آنها به صورت مهد کودک جهت سرگرمی آنها ۴۶٪

۲_ مواظبت شخصی والدین از کودکان خود ۲۲٪

۳_ تشویق کودکانی برای سکوت و نظم ۲۱٪

۴_ مخالف آوردن کودکان بوده اند ۱۱٪

سؤال : آیا فرقی بین کودکان ممیز و غیر ممیز وجود دارد؟

برای هر کدام چه برنامه ای باید اجراء کرد؟

راههای تجربه شده جذب افراد بریده از مسجد :

۱_ تماس مستمر با اخلاق مناسب و شخصیت دادن به آنها توسط امام جماعت و اهل مسجد ۵۲٪

۲_ بانندی عمل نکردن کارگزاران مسجد و فراهم نمودن امکانات جذاب ۱۵٪

۳_ تبیین روایات در اهمیت مسجد و اختصار در سخنرانی ۱۴٪

۴_ بررسی علل جدائی و برطرف کردن آنها ۱۳٪

۵_ ورقه سفید ۶٪

راههای استقبال صمیمانه مردم از روحانی :

۱_ اخلاق و برخورد مناسب و عمل به گفتار ۴۴٪

۲_ مردمی بودن و ساده زیستی ۲۶٪

۳_ تامین شدن روحانی از طرف سازمانهای اعزام کننده و عزت نفس روحانی ۱۶٪

۴_ برنامه های جذاب و متنوع و مختصر و پر محتوا بودن سخنرانی ۸٪

۵_ فراهم بودن منزل برای روحانی ۶٪

سؤال : به نظر شما تبیین رسالت های روحانی در تحقق این معنا چقدر نقش دارد؟

نظرخواهی درباره مشارکت زنان در هیئت امناء :

۱_ افرادی که کلا اظهار نظر مثبت کرده اند ۷۳٪

۲_ فقط اداره قسمت زنان با خودشان باشد ۱۶٪

۳_ افرادی که به صراحت مخالفت نموده اند ۹٪

۴_ اظهار نظری نکرده اند ۲٪

شیوه های

ایجاد احساس مسئولیت بیشتر مردم نسبت به مساجد :

۱ _ تبلیغ و ترویج فرهنگ مسجد در جامعه از طرق مختلف ۵۳٪

۲ _ برخورد خوب روحانی با اهل مسجد و دعوت از افراد بریده ۲۸٪

۳ _ وجود امکانات رفاهی و جذاب و برگزاری برنامه های متنوع مذهبی در مساجد ۱۹٪

سؤال : به نظر شما مسئولیت دادن به افراد چقدر مؤثر است؟

چگونگی تقسیم کار بین روحانی و هیئت امناء :

۱ _ مدیریت و نظارت با روحانی ، اجراء با هیئت امناء ۳۳٪

۲ _ نظری ابراز نکرده اند ۲۵٪

۳ _ فعالیتهای فرهنگی به عهده روحانی و کارهای عمرانی و خدماتی به عهده هیئت امناء ۲۴٪

۴ _ مخالف تقسیم کار به طور مشخص بوده اند ۱۹٪

نظر شما چیست؟

نظرات پیرامون طرح خادمین افتخاری مساجد :

۱ _ افرادی که فقط اظهار نظر مثبت کرده اند ۳۳٪

۲ _ ترویج و تشویق چنین طرحی به وسیله مبلغین و صدا و سیما و رسانه ها. ۲۹٪

۳ _ متعدد بودن آنها و برنامه ریزی دقیق بین آنها به ویژه جوان بودن خادم. ۱۷٪

۱. مسلم بن عقیل

۱.نسب او

ابوطالب چهار پسر داشت که فاصله سنی هر کدام با دیگری ده سال بود؛ ۱- طالب ، ۲- عقیل ۳- جعفر ۴- علی علیه السلام.

مسلم ، داماد حضرت علی (ع) و پسر برادر آن حضرت بود.

۲. علت نام گذاری او

گویند سالی که عقیل مسلمان شد فرزندش به دنیا آمد و بدین جهت نام او را مسلم گذاشتند. [مسلم بن عقیل ، ص ۱۰۶].

۳. سمت اجرائی او

مسلم بن عقیل والی و فرماندار منطقه ای به نام بهنسا بود تا زمان خلافت عثمان که بعد محمد بن جعفر بن ابیطالب والی شد که در زمان حضرت علی (ع) هم تثبیت شد. [مسلم بن عقیل ، ص ۱۰۶].

۴. مادر او

طبق گفته ابن قتیبه در کتاب معارف مادر مسلم از قبیله نبط از ایرانیهائی بودند که در بین کوفه و بصره مستقر بودند. بله ، مادرش ایرانی بود. البته نظر دیگری هست که ابوالفرج اصفهانی در مقاتل الطالبین می گوید : مادر مسلم کنیز بوده که عقیل از شام خریده ، ولی کمره ای در کتاب مسلم بن عقیل می گوید : قول اصح همان ایرانی بودن است. [مسلم بن عقیل ، ص ۶۲].

۵. پدر او

۱. سیمای عقیل

کان سریع الجواب ، سکت الخصم ، اعلم قریش ، اواخر عمرش نابینا شد. معاویه به او گفت : چرا شما بنی هاشم بصر خود را از دست می دهید؟ فوری گفت : شما بنی امیه هم بصیرت خود را از دست می دهید.

در کربلا ۹ نفر از فرزندان و نوه های عقیل که سه نفرشان فرزندان مسلم هستند شهید شدند. عقیل از مدینه به برادرش حضرت علی که حاکم بود نامه نوشت که من و فرزندانم در خدمت شما هستیم. حضرت علی (ع) فرمود : شما در مدینه بمانید.

همانگونه که در قاموس الرجال تستری می خوانیم که عقیل ، علم الانساب را خوب می دانسته و گاهی اسناد و نیاکان بعضی را افشا می کرده و لذا

قریش و بنی امیه شدیداً از او ناراحت بودند. [مسلم بن عقیل، ص ۶۹، از قاموس الرجال].

۲. پیشینه انقلابی عقیل

به مدینه هجرت کرده، به شام هجرت کرده، در جنگ موته همراه برادرش جعفر طیار شرکت کرده و در سال پنجاه هجری وفات کرد. در هشتاد سالگی نابینا شد و از شرکت در جنگ های حضرت علی (ع) معذور بود. [مسلم بن عقیل، ص ۷۶ از ابن الحدید].

۳. عقیل و معاویه

معاویه از او پرسید: فرق لشگر من با برادرت علی (ع) چیست؟ عقیل گفت: شب لشگر علی مثل شب رسول خدا و روز شان مثل روز رسول خدا است. فقط رسول الله در میانشان نیست و همه اهل نماز و قرآن هستند، ولی در لشگر تو منافقانی بودند که در ليله العقبه تصمیم بر قتل رسول الله (ص) داشتند و شب و روزشان مثل شب و روز ابوسفیان بود، لکن ابوسفیان در میانشان نبود.

معاویه یکصد هزار درهم برای عقیل (روز ورود عقیل به شام) فرستاد و گفت: یا من برای تو بهترم، یا علی، عقیل پول ها را پرت کرد و فریاد زد: من برادرم را دیدم که دین را جلو دنیای خود قرار داده و معاویه را دیدم که دنیا را جلو دین قرار داده. [کمره ای، مسلم بن عقیل، ص ۸۰، از کتاب درجات الرفیعه].

۴. عقیل و برادرش حضرت علی

ماجرای تقاضای عقیل معروف است که حضرت امیر آهن داغ کرد، ولی هدف علی (ع) این بود که صدای آژیز و نقاره عدالت علی

(ع) از کوفه به شام و به تاریخ و به نسل ها و عصرها برسد. [مسلم بن عقیل ، ص ۸۸] .

۵. شجاعت مسلم

در چند جنگ شرکت داشته از جمله :

۱- در جنگ مصر شرکت کرد و چنان مجروح شد که خون بر تن مسلم مثل جگر شتر ، لخته بسته بود. [کمره ای ، مسلم بن عقیل ، از فتوحات واقدی] .

مرحوم کمره ای در کتاب عمیق خود به نام مسلم بن عقیل از ص ۹۸ به بعد چهارده خاطره مهم از دلآوری های مسلم بن عقیل نقل کرده است.

۶. مسلم و امام حسین (ع)

۱. پیش پیغمبر

عن ابن عباس قال : قال علی (ع) لرسول الله (ص) : " یا رسول الله إنک لتحب عقیلاً؟ قال ای و الله إنی لأحبه حین جبا له و جبا لحب أبی طالب له و إن ولده لمقتول فی محبه ولدک فتدمع علیه عیون المؤمنین و تصلی علیه الملائکه المقربون ثم بکی رسول الله (ص) حتی جرت دموعه علی صدره ثم قال : إلی الله أشکو ما تلقی عترتی من بعدی " [أمالی صدوق ، ص ۱۲۸] .

۲. مقام مسلم از زبان امام حسین (ع)

نخستین کسی بود که از اصحاب امام حسین شهید شد. اولین سفیر و نماینده نهضت حسینی (ع) است. رزمنده ای بود شجاع در جنگ صفین ، در میمنه سپاه و در کنار امام حسن (ع) و امام حسین (ع) و عبدالله جعفر. امام حسینعلیه السلام در پایان حکمی که به مسلم بن عقیل دادند فرمودند : إنی باعث إلیکم أخی و ابن عمی و ثقتی من أهل بیتی فإن کتب إلی أنه قد اجتمع رأی ملئکم

و ذوی الحجا و الفضل منکم علی مثل ما قدمت به رسلکم و قرأت فی کتیبکم أقدم علیکم و شیکا إن شاء الله فلعمری ما الإمام إلا الحاکم بالکتاب القائم بالقسط الدائن بدین الحق الحابس نفسه علی ذات الله و السلام [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۳۹] .

در پایان فرموده اند : فلعمری ما الإمام إلا :

۱- الحاکم بالکتاب

۲- القائم بالقسط

۳- الدائن بدین الحق

۴- الحابس نفسه علی ذات الله

از سیمای امام معلوم می شود که نماینده امام حسین (ع) نیز باید شعاعی از این صفات باشد و همچنین حدود و شرح وظایف نیز معلوم می شود. [کمره ای ، مسلم بن عقیل ، ص ۱۰۹] .

۳. مسلم ، نماینده امام

۱. مسلم و اهل کوفه

۱- امام حسین (ع) در نامه ای که به حضرت مسلم داد ، نوشتند : انی بعثت الیکم اخی و ابن عمی و ثقتی من اهل بیتی. [قاموس الرجال] .

انی باعثت الیکم اخی و ابن عمی و ثقتی من اهل بیتی [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۳۹] .

۲- همین که مسلم وارد کوفه شد و نامه امام حسین (ع) را خواند ، مردم زار زار گریه می کردند. بزرگان اعلام آم ادگی کردند و ۱۸۰۰۰ نام برای پشتیبانی و بیعت ثبت شد.

۳- مسلم به امام نامه می نویسد که زود حرکت کنید که مردم مشتاقند.

۴- یزید ، ابن زیاد را به کوفه فرستاده و او با عمامه سیاه و صورت پوشیده فریبکارانه وارد کوفه شد که مردم خیال کردند امام حسین (ع) است.

۵- ابن زیاد ، کار را با تهدید شروع و رؤسای قبایل را تطمیع کرد و از طریق یک عامل نفوذی به تمام زوایا آشنا شد

و نام آن شخص معقل بود.

۶- در تاریخ کوفه هرگز ۱۸۰۰۰ شعار دهنده انقلابی یک جا جمع نشده بودند ، ولی همه برگشتند. مردم کوفه رشد سیاسی داشتند ، اما ایمان نداشتند. ۱۸۰۰۰ مرد به مسلم پناه ندادند ، ولی یک زن با اینکه فرزندش درباری و از عمال حکومت یزید بود مسلم را به خانه راه داد. پسر که به خانه آمد مطلع شد و خبر داد. خانه را محاصره کرده و مسلم ۳۵ نفر را کشت.

۲. مسلم و شهادت

۹- آخرین شعار مسلم در حماسه خود این بود :

۱۰- لب حضرت شکافته شد و دندانهای مبارکش شکست. هنگامی که به دست دژخیمان افتاد گریه می کرد و می گفت : من برای حسین (ع) گریه می کنم که به سوی چنین مردمی می آید. و هنگامی که در کاخ ابن زیاد خواستند او را شهید کنند وقتی می خواست آب بنوشد لبهای خونی او مانع شد فرمود : خدا را شکر می کنم که سرنوشت مرا شهادت در حال عطش قرار داد.

۱۱- وصیت حضرت مسلم (ع) :

با اینکه مردم می ترسیدند وصی او شوند ، ولی یک نفر (عمر سعد) با اجازه ابن زیاد وصی شد و بعد هم وصیت نامه را به او داد. متن وصیتنامه :

الف) ۷۰۰ درهم در کوفه بدهکارم ، زره مرا بفروشید و قرض مرا بدهید (توجه به حقوق و با اینکه بیت المال در اختیارش بود برای خرج شخصی وام گرفت)

ب) جسد مرا بعد از شهادت از ابن زیاد بگیریید و به خاک بسپارید ، ولی سر مقدسش را برای یزید فرستادند و بدن مقدسش را از بالای بام دارالاماره پرتاب

کردند و دژخیمان به پای او طناب بسته و در کوچه ها به روی زمین می کشاندند و بعد هم به دار آویختند. بگذریم که بعد در کنار مسجد دفن شد.

۳. مقام مسلم

۱۲- امروز در زیارت نامه آن حضرت می خوانیم: و لعن الله من بايعك و غشك و خذلك و أسلمك و من ألب عليك و لم يعنك [بحار الأنوار، ج ۹۷، ص ۴۲۶].

۱۳- اشخاصی نظیر هانی، قیس و مسلم بن عوسجه که از بزرگان کوفه بودند نامشان در تاریخ ماند.

۱۴- خبر شهادت مسلم که در راه کربلا به امام حسین (ع) رسید، امام فرزندان او را خواست و از آن فرزندان شهید تفقد نموده و فرمودند: من پدر شما و پسرانم برادران شما هستند.

۱۵- شب عاشورا امام حسین (ع) به فرزندان مسلم فرمود: شهادت پدر کافی است، شما برگردید. آنها حاضر نشدند. نام فرزند مسلم که در کربلا شهید شد عبدالله بن مسلم بن عقیل است.

۱۶- مسلم در کاخ ابن زیاد در لحظه ای که سر مقدسش را می بریدند گفت: الله اکبر، استغفر الله، اللهم صل علی محمد و آل محمد [ارشاد مفید، ج ۲، ص ۶۳].

۱۷- مسلم، در کاخ و در برابر یاهو گوئی های ابن زیاد با قدرت، مقاومت کرده و پاسخ همه حرفهای او را داد.

۱۸- هانی، پیرمرد ۹۰ ساله که منزلش مقر مسلم بود و در جنگ های جمل، صفین و نهروان بود و از اصحاب رسول خدا و حجر بن عدی و حضرت علی (ع) بود در بازار گوسفند فروشان شهید شد و سر او را همراه

سر مقدس مسلم برای یزید فرستادند.

۸. مسلم در کوفه

۱. اعزام مسلم

پس از رسیدن نامه های فراوان کوفیان ، امام (ع) مسلم را به کوفه اعزام کرد. مسلم هم ابتدا به مدینه آمد و پس از زیارت با دو نفر راهنما از بیراهه به سوی کوفه حرکت کرد (دلیل بیراه رفتن ، ممکن است امنیتی باشد و یا به خاطر سریع رسیدن) به هر حال در راه تشنه شدند و راه را گم کردند و دو نفر راهنما از تشنگی مردند و در آخرین لحظات ، نقطه ای را نشان دادند که یعنی آب آنجا است. مسلم به امام ، نامه ای نوشت که من این سفر را به فال نیک نگرفته ام. امام (ع) جواب دادند که پیش برو. مسلم حرکت کرد و پنجم شوال به کوفه رسید و این سفر حدود ۲۰ روز طول کشید. مسلم سال ۴۰ هجری؛ یعنی پس از شهادت مولا از کوفه به مدینه رفت و حدود ۲۰ سال بود که به کوفه نیامده بود. مردم دسته دسته به دیدنش می آمدند و او برای هر دسته نامه امام را قرائت می کرد. مردم از شور و شعف گریه می کردند. سخنوران به سخن ایستادند و گفتند : به جای گریه باید قیام کرد. (طبری) از کسانی که در حرکت مردم خیلی نقش داشتند حبيب بن مظاهر و عابس و مسلم بن عوسجه بودند.

پس از ورود مسلم به کوفه هجده هزار نفر با او بیعت کردند. روایاتی هم رسیده که تا سی هزار نفر بیعت کردند. مسلم توسط عابس از امام خواست به طرف کوفه حرکت کند و زمینه آماده است. این نامه ۲۷ روز قبل از

شهادت مسلم بوده: أن لك هاهنا مائه ألف سيف فلا تتأخر [إرشاد مفید، ج ۲، ص ۷۱].

۲. سیمای کوفه

کوفه دارای هفت بخش و محله و هشتاد هزار خانه بود. [معجم البلدان].

همین که حضرت امیر (ع) حاکم شد، بیشتر کارگزاران قبلی را برکنار کرد و از طبقات مردم محرومان را که ایرانیان و بردگان حبشی جزء آن ها بودند به کارهای حساس گمارد. [مسلم بن عقیل، ص ۱۲۰]. مغیره می گوید: تمایل حضرت امیر به موالی (عجم ها و بردگان و ضعفا) بیشتر بود، در حالی که خلیفه دوم تمایل به عرب داشت. [مسلم بن عقیل، ص ۱۲۲].

زراره از امام باقر (ع) نقل می کند: حضرت امیر بعد از نماز فجر تا طلوع آفتاب می نشست و مشغول دعا و تعقیب می شد و اول آفتاب، کلاس فقه و قرآن داشت در همان مسجد کوفه و شرکت کنندگان، فقرا و بینوایان بودند. [مسلم بن عقیل، ص ۱۲۳].

درست است که در کوفه هجده هزار نفر بیعت کردند و هزاران نفر دیگر آماده بودند؛ اما در کوفه ای که مسلم چند روزی است وارد آن شده دولت علی (ع) غروب کرده بود و بیست سال دولت معاویه سر کار بوده، چهل هزار نفر از شیعیان علی (ع) را کشته، ارزشها واژگون شده، اشرافیت، تمرد از قانون، پارتی بازی، تحقیر محرومان، رفاه طلبی. تبعیض، کم کاری و تنبلی، اختلاس از بیت المال و... در این شهر عادی است. احزاب متعددی در کوفه فعال هستند. حزب خوارج

، حزب عثمان ، حزب معاویه که هر کدام تشکیلاتی و افرادی دارند. سیلی خورده های به دست علی (ع) ، عزل شده ها ، حد خورده ها ، همه و همه در کوفه شغل و سمتی دارند؛ بنابراین کار مسلم بسیار دشوار است.

أقسمت لا أقتل إلا حرا إني رأيت الموت شيئا نكرا [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۵۸] .

۳. مهره ای به نام ابن زیاد

حاکم کوفه ، نعمان بن بشیر بود. یزید فهمید که او ضعیف است ، لذا ابن زیاد را _ که والی بصره بود _ با حفظ سمت به کوفه فرستاد؛ البته نعمان هم تمایل نداشت با اهل بیت بجنگد و می گفت : لابن رسول الله احب الينا من ابن بنت بجدل (یعنی یزید) .

ابن زیاد هنگام ترک بصره چند کار کرد :

۱- نماینده امام به بصره را به دار آویخت.

۲- خطبه ای بسیار تند و آتشین و تهدید آمیز ایراد کرد که مردم بصره خفه شوند.

۳- مشاهیر بصره را که بالغ به ۵۰۰ نفر می شدند همراه خود برد که مردم قطبی نداشته باشند تا دورش جمع شوند. [مسلم بن عقیل ، ص ۴۵۵] .

۴. ابن زیاد در کوفه

۱. ایجاد حکومت نظامی

ابن زیاد به محض ورود به کوفه یک خطبه تند و تهدید آمیز خواند و سپس شروع به اجرای مقررات حکومت نظامی کرد.

۱- شیوخ و کدخدایان و عریف ها را احضار کرد و التزام گرفت که گزارش بدهند و گرنه خودشان را اعلام می کند.

۲- گروهی را سریعاً دستگیر و تبعید کرد. [فصول المهمه] .

به همین دلیل از این به بعد نامی در تاریخ از سران شیعه در کوفه نمی بینید ، چون یا در تبعید

بودند یا زندان یا فراری.

۲. انقلاب زود رس

انقلابیون داخل و خارج کوفه موعدی را مشخص کرده بودند که به دلیل دستگیری هانی ، مسلم مجبور شد زودتر اقدام کند و رمز عملیات (یا منصور امت) را اعلام کردند. چهار هزار مرد در خانه ها آماده بودند. مردم در مسجد اجتماع کردند و فرماندهان و پرچمداران گروه ها مشخص شدند و هر لحظه جمعیت بیشتر می شد.

۱- پرچم کننده به دست عبد الله بن عزیز که در همین جبهه شهید شد (مقدمه لشکر).

۲- پرچم مذحج به دست مسلم بن عوسجه که در کربلا شهید شد (فرماندهی پیاده).

۳- پرچم تمیم به دست ابو ثمامه صایدی که در کربلا شهید شد.

۴- پرچم مدینه به دست عباس بن جعه که در همین معرکه شهید شد.

عبید الله به مسجد آمد و خطبه ای شروع کرد که دیده بانان خبر دادند ابن عقیل قد جاء لندا به شتاب داخل قصر شد و درهای دارالاماره را بست. مسلم هم قصر را محاصره کرد و کار بر عبید الله سخت شد ، چون بیش از سی نفر از شرطه ها و ۲۰ نفر از اشراف کوفه و اهل بیت او بیشتر با او نبودند.

۳. طرح های ابن زیاد

جمعیت مردم مستضعف متراکم تر می شد. اشراف کوفه هم احساس خطر کردند و به تدریج از در دیگر وارد دارالاماره شدند و به عبید الله پیوستند .

۱- ابن زیاد به رؤسای قبایل ماموریت داد که تا می توانند مردم را با تهدید و تطمیع از دور مسلم پراکنده کنند و شمر ذی الجوشن ، شبت بن ربیع ، حجار بن ابجر ، قعقاع ذهلی ، این ماموریت را خوب انجام دادند.

۲- گروهی از اشراف

و سران قبایل ، جبهه سومی تشکیل دادند و ظاهراً خطی را احداث کردند که غیر از خط مسلم و ابن زیاد بود. این طرح هم موفق بود و تعداد زیادی جذب این تشکیلات شدند.

۳- تبلیغات سریع ، مردم را مضطرب و متزلزل می کرد؛ در شهر اعلام می شد که تا امشب وقت دارید که از جنگ دست بکشید و گرنه نامتان از دفتر بیت المال حذف خواهد شد و حتی نام نسل و فرزندانان. به دروغ شایع کردند که لشکری از شام در راه است و آمار و ارقام دروغی اعلام می کردند.

۴- گروه هایی که از اطراف کوفه به کمک مسلم شتافتند ، فرماندهانشان را حبس کرد مثل مختار. [مسلم بن عقیل. ص ۶۰۳]

۴. تنها کردن مسلم

از مسجد بیرون آمد حدود سی نفر همراهش بودند ، مقداری رفت ، شدند ده نفر و پس از لحظه ای تنهای تنهافمضی علی وجهه متلدا فی أزقه الکوفه [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۵۴] .

در سر چهار راهی نگران شد و به ناچار به سمتی رفت تا رسید به در خانه طوعه؛ طوعه فرزندی دارد به نام بلال که هنوز به خانه نیامده و ده روز در انتظار فرزند است. مسلم به طوعه سلام کرد و آب خواست ، پس از نوشیدن آب ، باز ایستاد. زن پرسید چرا نمی روی؟ برو به خانه ات ، نزد اهل و کسانت. مسلم ساکت شد. طوعه تا سه مرتبه پرسید ، مسلم گفت : من در این شهر منزل و عشیره ای ندارم ، من مسلم بن عقیلم. طوعه او را به خانه برد و در غرفه ای منزل داد

و برایش غذای شبانه آورد ، اما مسلم غذا نخورد.

از قیام لله سفرش شروع شد تا سر منزل توحید و تجرید. مسلم باید امشب خودش باشد و خدا. به مقصد برسد یا نرسد ، اجرش تفاوتی نمی کند. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ يَدْرِكُهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۳۷۹] .

۵. سیستم جاسوسی ابن زیاد

[مسلم بن عقیل ، ص ۵۲۱] .

۱- شعبه بطور پنهانی به خانه هانی رفت و آمد می کرد و با نماینده امام ملاقات کرده و دستور می گرفت.

۲- ابن زیاد به جاسوسی به نام معقل سه هزار درهم داد تا برود جای مسلم را پیدا کرده و اخبار تازه را بیاورد

۳- معقل به مسجد آمد و از رفتار مسلمانان فهمید که مسلم بن عوسجه شخص مهمی است و رابط است.

۴- معقل نزد مسلم بن عوسجه آمد و گفت : من از شام هستم و از دوستان اهل بیت ، می خواهم سه هزار درهم به نماینده امام بدهم و در صورت امکان به زیارت آن آقا نائل شوم.

۵- مسلم بن عوسجه از سوز ظاهری او گول خورد و با خوشحالی و همراه با احتیاط و با چند روز تسویف او را به محل مسلم بن عقیل برد ، البته از او قول گرفت که به کسی نگوید.

۶- معقل خود را در مرکز انقلاب جا داد و از آن روز به صورت منظم هر روز صبح زودتر از همه می آمد و عصرها دیرتر می رفت و کاملاً تمام اخبار را می شنید و به ابن زیاد منتقل می کرد (نفرات ، تجهیزات

، نامه ها ، حمایت ها)

۷- در شرائط حساس ، ابن زیاد هانی را دستگیر کرد و گفت : جای مسلم را به ما نشان بده. تو او را در خانه ات پنهان کرده ای. وقتی هانی انکار کرد ، ابن زیاد دستور داد معقل آمد و تمام حرفها برملا شد. [مسلم بن عقیل ، ص ۵۵۶] .

۶. ترور نافرجام وجوانمردی مسلم

مسلم در خانه هانی مهمان است و پناهنده و پنهان.

مهمانی دیگر از شهر بصره به هانی وارد می شود که از بزرگان شیعه است به نام شریک بن اعور. ابن زیاد شریک را از بصره آورده در کنار خود که آشوب نکند. شریک ، مریض شد ابن زیاد می خواهد به عیادتش بیاید ، شریک به مسلم پیشنهاد کرد که موقعیت خوبی است وقتی نشست از پشت پرده بیا و او را بکش. اما مسلم این کار را نکرد و در پاسخ انتقاد شریک گفت : به خاطر ۲ خصلت یکی کراهت صاحب خانه و دوم حدیثی از رسول خدا (ص) : الإیمان قید الفتک فلا یفتک مؤمن [بحار الأنوار ، ج ۴۴ ، ص ۳۴۴] .

به تعبیری که برای این دو خصلت آمده توجه داشته باشید. خصلت به کار نیکو و روش نیکویی می گویند که از سنجیه برخاسته باشد؛ یعنی اینها برای ما ملکه شده ، ما حاضر نیستیم مهمان را بکشیم ، حاضر نیستیم غافلگیر کنیم ، حاضر نیستیم بدون رضایت میزبان دست به چنین اقدامی بزنیم.

جوانمردی مسلم ، برای همیشه او را جاوید کرد. مسلم مثل یوسف به دشمن فهماند که تو زنده کننده عدل منی پساجعلنی علی خزائن الأرض إني حفيظ عليم [یوسف / ۵۵]

پس بگذار پادشاه من باشم که تو را نیز صیانت کنم. راستی عشق ما به مسلم برای چیست؟ پادشاهان گمنام زیادند که ما نه از شکست آنها در رنج و نه از فتح آنها در مسرتیم؛ اما او چون به فکر صیانت از جان انسانها بود به فکر نشان دادن زیبایی های روح انسان بود، لذا او را فرستاده خدا می دانیم.

جالب این است که در روزهای بعد عبید الله داستان جوانمردی مسلم را شنیده و باز نامردی کرد و با اینکه امان داده بود خلف وعده کرد.

ابن زیاد به قصد عیادت شریک بن اعور وارد منزل هانی بن عروه شد. مسلم در آنجا بود و می توانست او را هلاک کند، اما مهمان بود، آنها حکومت انسانیت می خواهند نه ریاست، ولی فرزندان مسلم که در خانه ای مهمان شدند صاحب خانه به خاطر دو هزار درهم جایزه آنها را شهید کرد و سر برید!!

گاهی دنیا به سراغ انسان می آید و گاهی انسان به سراغ دنیا می رود و علامت آن :

وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدًّا مِنْ دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ الصَّادِقِينَ [یوسف/ ۲۷]

یوسفی که در کاخ درهای بسته امین بود، تجربه امانت خود را نشان داده بود و لذا گفت :

اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلَيْمُ [یوسف/ ۵۵] .

۵. عوامل سقوط کوفه

طبری : مسلم، خود از کثرت رزم، جراحات سنگینی برداشته بود و عده ای از اصحاب او کشته شدند. گروهی از اشراف، نقض بیعت کردند و جمعیت به تدریج کم می شدند.

۲- دو تن از پرچمداران دستگیر شدند و صدای بگیر بگیر در شهر

غوغا می کرد.

ریش سفیدها می آمدند و فرزندان و برادران و جوانان خود را می بردند. هر کس به بهانه ای حتی زن دست شوهرش را می گرفت و می برد.

سپاه شام می رسد.

تو در میان هزاران پیدا نیستی. این همه مردم کفایت می کنند. خلاصه: ترس، طمع دنیا، ترس از ناموس، راحت طلبی، و... مسلم را تنها گذاشت.

۶. مسلم در آخرین لحظات

۱- همین که فهمید به خانه طوعه حمله شده برای حفظ خانه و خانم زود از خانه بیرون آمد.

۲- مسلم شجاعی بود که ۳۵ مزدور را در کوچه با شمشیر هلاک کرد.

۳- مسلم سنگ باران شد و بعد دستگیر شد.

۴- لب و دندانش شکسته شد، خون می آمد، آب خواست به او ندادند و کسی که آب نداد فرزند یکی از مسوولینی بود که حضرت علی (ع) عزلش کرده بود.

۵- مسلم، همین که وارد کاخ ابن زیاد شد نترسید و سلام نکرد.

۶- تمام سخنان ابن زیاد را شجاعانه و با منطق جواب داد. ابن زیاد عصبانی شد، ناسزا گفت که مسلم سبحان الله گفت.

۷- ابن زیاد از قاتل مسلم پرسید حرف آخر مسلم چه بود. قاتل گفت: تسبیح، تقدیس، تکبیر، استغفار، صلوات و سلام بر حسین.

۷. وصیت مسلم

۱- ۷۰۰ درهم بدهکارم،

درسها

از مردم ناراحتم، ولی حق مردم را باید داد.

۲- بیت المال دارم، اما حساب مال شخصی جداست.

۳- از نماینده امام بودن و درگیری و مساله جنگ نباید سوء استفاده کرد.

۴- بدهکاری من داده شود تا در قیامت گرفتار نباشم. اصل پاسخ در میزان است نه حکومت.

۵- خطرات مرگ و شهادت ، شما را از مسائل فردی مردمی باز ندارد. از لب مسلم خون جاری بود و در خون دست و پایی زد و در فکر حقوق مردم بود.

۶- منت عمر سعد را کشید تا وصیت کند ، منت از عمر سعد برای حفظ حقوق.

۷- محرمانه وصیت کرد تا مردم را برای شنیدن حساس کند.

۸- رسول اکرم در آستانه رحلت چند بار از هوش رفت

و به هوش آمد و در هر دفعه فرمود: هفت دینار نزد عایشه است که سهم فقراء است، سریعا بپردازید این سه بار و در سه نوبت تکرار شد. تا حضرت علی (ع) پول را از عایشه گرفت و میان فقرا تقسیم کرد. رسول الله (ص) فرمودند: الان طاب لی الموت [کمره ای، مسلم بن عقیل، ص ۶۵].

۲- بدنم را به خاک بسپارید.

این وصیت مسلم عملی نشد، زیرا سرش را به شام بردند، تن او را در کوچه ها گرداندند، سپس به دار آویختند.

۳- ارتباط با امام حسین (ع)، سلام بر حسین، پیام بی وفائی مردم به امام حسین، شهادت در راه اهداف امام حسین.

۸. شهادت مسلم و واکنش امام حسین علیه السلام

در منزل زباله خبر شهادت مسلم به امام رسید در حالی که می گریست فرمودند: إنا لله و إنا إليه راجعون رحمه الله علیهما [إرشاد مفید، ج ۲، ص ۷۴].

جلسه ای تشکیل داد و خبر شهادت مسلم را اعلام کرد. سپس به خیمه بانوان رفت، دختر کوچک مسلم را روی زانوانش نشاند و دست به سر او می کشید و فرمود "دخترم! من پدر تو" این را فرمود و بی اختیار اشک از چشمانش سرازیر شد دخترک و بانوان نیز گریستند، اما این خبر هیچ وقفه ای در حرکت امام ایجاد نکرد.

۱. مسلمان واقعی

۱. مسلمان واقعی از لحاظ عقیدتی

۱. اعتقاد به خدا

قَالَ الْهَادِي (عليه السلام): ليس منا من زعم أن الله جسم نحن منه براء في الدنيا والآخرة.... إن الجسم محدث و الله محدثه و مجسمه [أمالی صدوق، ص ۲۷۷].

۲. اعتقاد به معصومین

(نه افراط و نه تفريط، نه غلو و نه کوتاهی)

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): لَيْسَ مِنْ شَيْعَتِنَا مَنْ قَالَ بِلِسَانِهِ وَ خَالَفَنَا فِي أَعْمَالِنَا وَ آثَارِنَا وَ لَكِنْ شَيْعَتُنَا مَنْ وَافَقَنَا بِلِسَانِهِ وَ قَلْبِهِ وَ اتَّبَعَ آثَارَنَا وَ عَمِلَ بِأَعْمَالِنَا أَوْلَيْكَ شَيْعَتُنَا [مستطرفات السرائر، ص ۶۳۹].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): من رغب عنا فليس منا و من لم يكن منا فليس من الإسلام في شيء [تفسير فرات كوفي، ص ۲۸۵].

نشاختن حق اهل بيت :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : ليس منا من لم يرحم صغيرنا و يوقر كبيرنا و يعرف حقنا [أمالى مفيد ، ص ١٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : نحن النجباء ، و أفرطنا أفراط الأنبياء ، حزينا حزب الله

، و الفئه الباغيه حزب الشيطان ، من ساوى بيننا و بين عدونا فليس منا [أمالى طوسى ، ص ٢٧٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : فَمَنْ أَرَادَ أَنْ يَعْلَمَ حَبْنًا فَلْيَمْتَحِنْ قَلْبَهُ فَإِنْ شَارَكَ فِي حَبْنِ عَدُوْنَا فَلَيْسَ مِنَّا وَ لَسْنَا مِنْهُ [بحار الأنوار ، ج ٢٤ ، ص ٣١٧] .

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : شَيِّعَتُنَا الْمُسَيِّمُونَ لِأَمْرِنَا الْأَخِيذُونَ بِقَوْلِنَا الْمُخَالِفُونَ لِأَعْيَادِنَا فَمَنْ لَمْ يَكُنْ كَذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَّا [صفات الشيعة شيخ صدوق ، ص ٣] .

قَالَ سَيِّدُنَا الصَّادِقُ (عليه السلام) : مِنْ شَأْنِنَا الْوَرَعَ وَ الْجِتْهَادَ وَ أَدَاءَ الْأَمَانَةِ إِلَى الْبِرِّ وَ الْفَاجِرِ وَ صَلَهِ الرَّحْمِ وَ إِقْرَاءِ الضَّيْفِ وَ الْعَفْوِ عَنِ الْمَسِيءِ وَ مَنْ لَمْ يَقْتَدِ بِنَا فَلَيْسَ مِنَّا وَ قَالَ لَا تَسْفَهُوا فَإِنْ أَتَمْتُمْ لَيْسُوا بِسَفَهَاءَ [اختصاص ٢٤١ حديث فى زيارة المون لله] .

قَالَ أَبُو الْحَسَنِ (عليه السلام) : مَنْ عَادَى شَيِّعَتَنَا فَقَدْ عَادَانَا وَ مَنْ وَالَاهُمْ فَقَدْ وَالَانَا لِأَنَّهُمْ مِنَّا خُلِقُوا مِنْ طِينَتِنَا مَنْ أَحَبَّهُمْ فَهُوَ مِنَّا وَ مَنْ أَبْغَضَهُمْ فَلَيْسَ مِنَّا [صفات الشيعة شيخ صدوق ، ص ٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : مَنْ لَمْ يَقْتَدِ بِنَا فَلَيْسَ مِنَّا [الاختصاص ، ص ٢٤١] .

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : مَنْ وَاصَلَ لَنَا قَاطِعًا أَوْ قَطَعَ لَنَا وَاصِلًا أَوْ مَدَحَ لَنَا عَائِبًا أَوْ أَكْرَمَ لَنَا مُخَالَفًا فَلَيْسَ مِنَّا وَ لَسْنَا مِنْهُ [صفات الشيعة شيخ صدوق ، ص ٧] .

قال رسول الله (ص) : ليس منا من تشبه بغيرنا [نهج الفصاحه ٥٠٩ / ح ٢٤١٣] .

قَالَ سَيِّدُنَا الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ أَدَاعَ حَدِيثَنَا فَإِنَّهُ قَتَلَنَا قَتْلَ عَمْدٍ لَأَقْتُلَ خَطِيئًا [الاختصاص ، ص ٣٢] .

وقتي

آیهیوم ندعو کل اناس بامامهمنازل شد مسلمانان به پیامبر عرض کردند مگر شما امام همه مردم نیستید ، فرمودند : چرا ، ولی در آینده امامانی از اهل بیت من می آیند و قیام می کنند ، اما مردم آنان را تکذیب کرده و به آنان ظلم روا می دارند.

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام): لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ آيَةُ "يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمَامِهِمْ" (اسراء/٧١) قَالَ الْمُسْلِمُونَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَسْتَ إِمَامَ النَّاسِ كُلِّهِمْ أَجْمَعِينَ؟ قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَنَا رَسُولُ اللَّهِ إِلَى النَّاسِ أَجْمَعِينَ وَ لَكُنْ سَيَكُونُ مِنْ بَعْدِي أئِمَّةٌ عَلَى النَّاسِ مِنْ اللَّهِ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي يَقُومُونَ فِي النَّاسِ فَيَكْذِبُونَ وَيُظْلِمُهُمْ أئِمَّةُ الْكُفْرِ وَالضَّلَالِ وَأَشْيَاعُهُمْ فَمَنْ وَالَاهُمْ وَ اتَّبَعَهُمْ وَ صَدَّقَهُمْ فَهُوَ مِنِّي وَ مَعِيَ وَ سَيَلْقَانِي أَلَا وَ مَنْ ظَلَمَهُمْ وَ كَذَّبَهُمْ فَلَيْسَ مِنِّي وَ لَا مَعِيَ وَ أَنَا مِنْهُ بَرِيءٌ [كافي ، ج ١ ، ص ٢١٥] .

٣. اعتقاد به معاد

قَالَ سَيِّدُنَا الصَّادِقُ (عليه السلام): لَيْسَ مِنْ شِيعَتِنَا مَنْ أَنْكَرَ أَرْبَعَةَ أَشْيَاءَ الْمِعْرَاجِ وَ الْمَسَاءِ لَهُ فِي الْقَبْرِ وَ خَلَقَ الْجَنَّةَ وَ النَّارَ وَ الشَّفَاعَةَ [صفات الشيعة شيخ صدوق ، ص ٥٠] .

٤. اعتقاد به رجعت

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَوْمِنْ بِكَرَّتِنَا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٤٥٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَوْمِنْ بِكَرَّتِنَا وَ لَمْ يَسْتَحِلَّ مُتَعَتِنَا [وسائل الشيعة ، ج ٢١ ، ص ٧] .

٥. خرافات

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام): فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْهُ سَاحِرٌ وَ لَا كَاهِنٌ [قطب راوندی ، الخرائج والجرائح ، ج ٢ ، ص ٦٠٤] .

٦. شواهد قرآنی مسلمان واقعی

إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ

وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ [مائده/٥١] .

فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنِ اعْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ [بقره/٢٤٩] .

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاهُ وَيَحْذَرُكُمْ اللَّهُ نَفْسَهُ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ [آل عمران/٢٨] .

إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ [انعام/١٥٩] .

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلَى شَيْءٍ حَتَّى تُقِيمُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ [مائده/٦٨] .

٢. مسلمان واقعی از لحاظ فقهی

١. مسأله تقيه

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَلْزَمْ التَّقِيَةَ وَيُصَوِّنَا عَنْ سَفَلِهِ الرَّعِيَةِ [أمالی طوسی ، ص ٢٨١] .

قَالَ سَيِّدُنَا الصَّادِقُ (عليه السلام): عَلَيْكُمْ بِالتَّقِيَةِ فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَجْعَلْهَا شِعْرًا وَدِنَارًا مَعَ مَنْ يَأْمَنُهُ لِتَكُونَ سَاجِدَةً مَعَ مَنْ يَحْذَرُهُ [أمالی طوسی ، ص ٢٩٣] .

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام): لَا دِينَ لِمَنْ لَا وَرَعَ لَهُ وَلَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا تَقِيَةَ لَهُ وَإِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَعْمَلَكُمْ بِالتَّقِيَةِ قِيلَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِلَى مَتَى قَالَ إِلَى قِيَامِ الْقَائِمِ فَمَنْ تَرَكَ التَّقِيَةَ قَبْلَ خُرُوجِ الْقَائِمِ فَلَيْسَ مِنَّا [كمال الدين ، ج ٢ ، ص ٣٧١] .

قَالَ سَيِّدُنَا الصَّادِقُ (عليه السلام): عَلَيْكُمْ بِالتَّقِيَةِ فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَجْعَلْهَا شِعْرًا وَدِنَارًا مَعَ مَنْ يَأْمَنُهُ لِتَكُونَ سَاجِدَةً مَعَ مَنْ يَحْذَرُهُ [أمالی طوسی ، ص ٢٩٣] .

٢. جایگاه نماز و روزه

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص):

لَيْسَ مِنِّي مَنْ اسْتَخَفَّ بِصَلَاتِهِ لَا يَرِدُ عَلَى الْحَوْضِ لَا وَاللَّهِ لَيْسَ مِنِّي مَنْ شَرِبَ مُسْكِرًا لَا يَرِدُ عَلَى الْحَوْضِ لَا وَاللَّهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٠٦] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَيْسَ مِنْ شِيعَتِنَا مَنْ لَمْ يَصِلْ صَلَاةَ اللَّيْلِ [المقنعه شيخ مفيد ، ص ١١٩] .

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : الصَّوْمُ لِلرُّوِيهِ وَالْفِطْرُ لِلرُّوِيهِ وَ لَيْسَ مِنَّا مَن صَامَ فَنِيلَ الرُّوِيهِ لِلرُّوِيهِ وَ أَفْطَرَ فَنِيلَ الرُّوِيهِ لِلرُّوِيهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ١٢٨] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ : قَالَ اللَّهُ تَعَالَى إِنَّمَا أَقْبَلُ الصَّلَاةَ لِمَنْ تَوَاضَعَ لِعَظَمَتِي وَ يَكْفُ نَفْسُهُ عَنِ الشَّهَوَاتِ مِنْ أَجْلِي وَ يَقْطَعُ نَهَارَهُ بِحُكْمِي وَ لَمَّا يَتَعَاطَمُ عَلَيَّ خَلْقِي وَ يَطْعُمُ الْجَائِعَ وَ يَكْسُو الْعَارِيَ وَ يَرْحَمُ الْمُصَابَ وَ يُوِي الْعَرِيبَ [المحاسن برقي ، ج ١ ، ص ٢٩٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : العباده مع أكل الحرام كالبناء على الرمل [عدّه الداعي ، ص ١٥٣] .

قَالَ النَّبِيُّ (ص) : تَمَيَّانِيَهُ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ لَهُمْ صِلَاءَ الْعَبِيدِ الِ آبِقُ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى مَوْلَاهُ وَ النَّاشِئُ عَنْ زَوْجِهَا وَ هُوَ عَلَيْهَا سَاخِطٌ وَ مَانِعُ الزَّكَاهِ وَ إِمَامٌ قَوْمٌ يَصِلُ بِهِمْ وَ هُمْ لَهُ كَارِهُونَ وَ تَارِكُ الْوُضُوءِ وَ الْمَرْأَةُ الْمُدْرِكَةُ تُصَلِّي بِغَيْرِ خِمَارٍ وَ الزَّيْبُ وَ هُوَ الَّذِي يَدْفَعُ الْبُؤْلَ وَ الْغَائِطَ وَ السَّكَرَانَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٥٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : أَرْبَعَةٌ لَمَّا تُقْبَلُ لَهُمْ صِلَاءُ الْإِمَامِ الْجَائِرِ وَ الرَّجُلُ يَوْمَ الْقَوْمِ وَ هُمْ لَهُ كَارِهُونَ وَ الْعَبِيدُ الِ آبِقُ مِنْ مَوْلَاهُ مِنْ غَيْرِ ضَرُورَةٍ وَ الْمَرْأَةُ تَخْرُجُ مِنْ بَيْتِ زَوْجِهَا بِغَيْرِ إِذْنِهِ [خصال شيخ صدوق ، ج ١ ،

قَالَ النَّبِيُّ (ص) : لَا صَلَاةَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي مَسْجِدِهِ [تهذيب الأحكام ، ج ۱ ، ص ۹۲] .

الَّذِي يَدْفَعُ الْغَائِطَ وَ الْبَوْلَ وَ السَّكَرَانَ فَهَوْلَاءِ الثَّمَانِيَةِ لَا تُقْبَلُ لَهُمُ الصَّلَاةُ [المحاسن برقى ، ج ۱ ، ص ۱۲] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَمَّا صَيَّ لَمَاءَ لِحَاقِنٍ وَ لَمَّا لِحَاقِبٍ وَ لَا لِحَازِقٍ فَالْحَاقِنُ الَّذِي بِهِ الْبَوْلُ وَ الْحَاقِبُ الَّذِي بِهِ الْغَائِطُ وَ الْحَازِقُ الَّذِي قَدْ ضَغَطَهُ الْخُفُّ [أمالي صدوق ، ص ۴۱۳] .

۳. امر به معروف ونهی از منکر

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَيْغِيرَنَا وَ لَمْ يَوْقُرْ كَبِيرَنَا وَ لَمْ يَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ لَمْ يَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ [عوالي اللآلى ، ج ۱ ، ص ۱۰۸] .

۴. شرب مسكرات

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ مِنِّي مَنْ شَرِبَ مُسْكَرًا [كافي ، ج ۳ ، ص ۲۶۹] .

۵. عمل به ساير احكام

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَيْغِيرَنَا وَ لَمْ يَوْقُرْ كَبِيرَنَا وَ لَمْ يَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ لَمْ يَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ [عوالي اللآلى ، ج ۱ ، ص ۱۰۸] .

امام رضا (عليه السلام) با اشاره به داستان فرزند نوح فرمودند : لما عصى الله عز و جل نفاه الله عن أبيه كذا من كان منا لم يطع الله عز و جل فليس منا و أنت إذا أطعت الله فأنت منا أهل البيت [معانى الأخبار ، ج ۱۰۵] .

عدم مراعات لحن و صوت در قرائت قرآن :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَتَغَنَّ بِالْقُرْآنِ [معانى الأخبار ، ص ۲۷۹]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : نَحْنُ أَهْلُ بَيْتِ عَصَمَةَ اللَّهِ

مِنْ أَنْ نَكُونَ فِتْنَيْنِ أَوْ كَذَابَيْنِ أَوْ سِيَاحِرِينَ أَوْ زَنَائِينَ فَمَنْ كَانَ فِيهِ شَيْءٌ مِنْ هَذِهِ الْخِصَالِ لَيْسَ مِنَّا وَلَا نَحْنُ مِنْهُ [تفسير فرات كوفى ، ص ١٧٨] .

قَالَ النَّبِيُّ (ص) : مَنْ غَشَّ مُسْلِمًا فِي بَيْعٍ أَوْ فِي شِرَاءٍ فَلَيْسَ مِنَّا وَ يَحْشَرُ مَعَ الْيَهُودِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِأَنَّهُ مِنْ غَشِّ النَّاسِ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ وَ مَنْ لَطَمَ حَدَّ مُسْلِمٍ لَطْمَةً بَدَّدَ اللَّهُ عِظَامَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ وَ حُشِرَ مَغْلُوبًا حَتَّى يَدْخُلَ النَّارَ وَ مَنْ بَاتَ وَ فِي قَلْبِهِ غِشٌّ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ بَاتَ فِي سَخَطِ اللَّهِ وَ أَصْبَحَ كَذَلِكَ وَ هُوَ فِي سَخَطِ اللَّهِ حَتَّى يَتُوبَ وَ يَرَجِعَ وَ إِنْ مَاتَ كَذَلِكَ مَاتَ عَلَى غَيْرِ دِينِ الْإِسْلَامِ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : " أَلَا وَ مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا " [وسائل الشيعة ، ج ١٧ ، ص ٢٨٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ غَشَّ مُسْلِمًا فِي شِرَاءٍ أَوْ بَيْعٍ فَلَيْسَ مِنَّا وَ يَحْشَرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ الْيَهُودِ لِأَنَّهُمْ أَغَشُّ الْخَلْقِ لِلْمُسْلِمِينَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ يَحْقُرَ الْأَمَانَةَ يَعْنِي يَسْتَهْلِكُهَا إِذَا اسْتُودِعَهَا [الاختصاص ، ص ٢٤٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : يَا مَعْشَرَ اللَّحَامِينَ مَنْ نَفَخَ مِنْكُمْ فِي اللَّحْمِ فَلَيْسَ مِنَّا [الغارات ، ج ١ ، ص ٦٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ غَشَّ مُسْلِمًا فِي شِرَاءٍ أَوْ بَيْعٍ فَلَيْسَ مِنَّا وَ يَحْشَرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ الْيَهُودِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٣] .

٣. مسلمان واقعی از لحاظ سلوک رفتار

١. باید محاسبه نفس داشته باشد

قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام) : يَا هِشَامُ لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَحَاسِبْ نَفْسَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ فَإِنْ عَمِلَ حَسَنَةً

اِسْتَرَادَ مِنْهُ وَ اِنْ عَمِلَ سَيِّئًا اِسْتَغْفَرَ اللّٰهَ مِنْهُ وَ تَابَ [تحف العقول ، ص ۳۹۶] .

۲. رذائل اخلاقی را ترک کند

۱. حسادت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِمُوسَى بْنِ عِمْرَانَ (عليه السلام) يَا ابْنَ عِمْرَانَ لَا تَحْسَدَنَّ النَّاسَ عَلَيَّ مَا آتَيْتُهُمْ مِنْ فَضْلِي وَ لَمَّا تَمَيَّدَنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى ذَلِكِ وَ لَمَّا تُتْبِعْهُ نَفْسِيكَ فَإِنَّ الْحَاسِدَ سَاخِطٌ لِنِعْمِي صَادُّ لِقَسِيمِي الَّذِي قَسَيْمَتْ بَيْنَ عِبَادِي وَ مَنْ يَكُ كَذَلِكَ فَلَسْتُ مِنْهُ وَ لَيْسَ مِنِّي [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۰۷] .

۲. مکر

متقلبين و فريب دهندگان :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ مَآكَرَ مُسْلِمًا [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۳۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ عَشَّ مُسْلِمًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۲۷۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ خَانَ مُسْلِمًا [أمالي صدوق ، ص ۲۷۱] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ خَانَ مُسْلِمًا فِي أَهْلِهِ وَ مَالِهِ [الاختصاص ، ص ۲۴۸] .

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَأْمَنْ جَارُهُ بِوَأْتِقَهُ [عيون أخبار الرضا (عليه السلام) ، ج ۲ ، ص ۲۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ مَآكَرَ مُسْلِمًا [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۳۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَكْرَمَهُ النَّاسُ اتَّقَاءَ شَرِّهِ فَلَيْسَ مِنِّي [خصال شيخ صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۴] .

۳. بی تقوایی

عیسی بن عبدالله القمی خدمت امام صادق (عليه السلام) رسید ، امام به او خوش آمد گفت و او را نزدیک خود نشانند و به او فرمود :

يَا عَيْسَى بْنَ عَبْدِ اللَّهِ لَيْسَ مِنَّا

وَلَا كِرَامَةً مَنْ كَانَ فِي مِضْرٍ فِيهِ مِائَةٌ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ وَ كَانَ فِي ذَلِكَ الْمِضْرِ أَحَدٌ أَوْزَعَ مِنْهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٨] .

امام رضا به برادرش زيد بن موسى (عليه السلام) : يا زيد! اتق الله فإنه بلغنا ما بلغنا بالتقوى فمن لم يتق الله و لم يراقبه فليس منا و لسنا منه [عيون أخبار الرضا (عليه السلام) ، ج ٢ ، ص ٢٣٥] .

قَالَ أَبُو الْحَسَنِ (عليه السلام) : يا مرزوم! ليس من شيعتنا من خلا ثم لم يرع قلبه [بصائر الدرجات ، ص ٢٤٧] .

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) : لَيْسَ مِنْ شِيعَتِنَا مَنْ قَالَ بِلِسَانِهِ وَ خَالَفَنَا فِي أَعْمَالِنَا وَ آثَارِنَا وَ لَكِنْ شِيعَتُنَا مَنْ وَافَقَنَا بِلِسَانِهِ وَ قَلْبِهِ وَ اتَّبَعَ آثَارِنَا وَ عَمِلَ بِأَعْمَالِنَا أَوْلَيْكَ شِيعَتُنَا [مشكاة الأنوار ، ص ٧٠] .

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَرَكَ دُنْيَاهُ لِدِينِهِ وَ دِينَهُ لِدُنْيَاهُ [فقه الرضا (عليه السلام) ، ص ٣٣٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَقْرَبَ بِالذَّلِّ طَائِعًا فَلَيْسَ مَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ [تحف العقول ، ص ٥٨] .

٤. ترك دوستی

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَحْسِنْ صُحْبَةَ مَنْ صَحِبَهُ وَ مُرَافَقَهُ مَنْ رَافَقَهُ وَ مُمَالِحَهُ مَنْ مَالِحَهُ وَ مُخَالَفَهُ مَنْ خَالَفَهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٢٧٤] .

٥. خشونت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ضَيَّعَ حَقَّ جَارِهِ فَلَيْسَ مِنَّا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٣] .

خشونت یا بی مهری با کوچکترها : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا [أمالی مفید ، ص ١٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَيْسَ مَنَا مَنْ دَعَا إِلَى عَصِيْبِهِ أَوْ

قاتل عصبیه [بحار الأنوار ، ج ۷۰ ، ص ۲۸۳] .

خشمگینی که نتواند خود را مهار کند : قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام) : يَا شَيْعَةَ آلِ مُحَمَّدٍ اَعْلَمُوا أَنَّهُ لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَمْلِكْ نَفْسَهُ عِنْدَ غَضَبِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۳۷] .

ستم به دیگران : قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام) : وَ لَيْسَ مِنْ شِيعَتِنَا مَنْ يَظْلِمُ النَّاسَ [تحف العقول ، ص ۳۰۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَوْقُزْ كَبِيرَنَا وَ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۵] .

۶. بی حرمتی

بی حرمتی به بزرگترها : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ لَمْ يَوْقُزْ كَبِيرَنَا [أمالی مفید ، ص ۱۸] .

۷. بی صبری

بی صبری و بی طاقتی : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ ضَرَبَ الْخُدُودَ وَ شَقَّ الْجُيُوبَ [مسکن الفود ، ص ۱۰۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام) : يَا شَيْعَةَ آلِ مُحَمَّدٍ اَعْلَمُوا أَنَّهُ لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَمْلِكْ نَفْسَهُ عِنْدَ غَضَبِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۳۷] .

۸. خیانت

بی توجهی به امانت : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ يَحْقُرُ الْأَمَانَةَ يَعْنِي يَسْتَهْلِكُهَا إِذَا اسْتَوْدَعَهَا [الاختصاص ، ص ۲۴۸] .

خیانت در امانت : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ خَانَ بِالْأَمَانَةِ [مشکاه الأنوار ، ص ۵۲] .

۹. جهل

لیس منا الا عالم او متعلم [نهج الفصاحه / ۵۱۰/۲۴۱۸]

داستان هدیه مرد یهودی به موذن مسلمان ، مدتی بود دخترم می خواست مسلمان شود ولی صدای تو نظر او را برگرداند.

۱۰. ترس

جابر بن عبدالله انصاری از رسول اکرم (ص) نقل می کند ، قال رسول الله (ص) : يكون عليكم أمراء يأمرونكم

بما لا- يفعلون فمن صدقهم بكذبهم و أعانهم على ظلمهم و غشى أبوابهم فليس منى و لست منه و لم يرد على الحوض]
مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ٢٢٨] .

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : مَنْ وَاصَلَ لَنَا قَاطِعًا أَوْ قَطَعَ لَنَا وَاصِلًا أَوْ مَدَحَ لَنَا عَائِبًا أَوْ أَكْرَمَ لَنَا مُخَالَفًا فَلَيْسَ مِنَّا وَ لَسْنَا مِنْهُ [صفات
الشيعة ، ص ٧] .

قَالَ سَيِّدُنَا الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ أَذَاعَ حَدِيثَنَا فَإِنَّهُ قَتَلَنَا قَتْلَ عَمَدٍ لَا قَتْلَ خَطَاٍ [الاختصاص ، ص ٣٢] .

٣. سلوك مسلمان واقعي در خانواده واجتماع

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ضَارَّ مُسْلِمًا فَلَيْسَ مِنَّا وَ لَسْنَا مِنْهُ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ أَيَّمَا امْرَأَةٍ اخْتَلَعَتْ مِنْ زَوْجِهَا لَمْ تَزَلْ فِي لَعْنَةِ
اللَّهِ وَ مَلَأَتْ كَيْتَهُ وَ رُسَيْلَهُ وَ النَّاسِ أَجْمَعِينَ حَتَّى إِذَا نَزَلَ بِهَا مَلَكُ الْمَوْتِ قَالَ لَهَا أَبَشِّرِي بِالنَّارِ فَإِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قِيلَ لَهَا ادْخُلِي
النَّارَ مَعَ الدَّاخِلِينَ أَلَا وَ إِنَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ بَرِيئَانِ مِنَ الْمُخْتَلِعَاتِ بِغَيْرِ حَقِّ أَلَا وَ إِنَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ بَرِيئَانِ مِمَّنْ أَضَرَّ بِامْرَأَتِهِ حَتَّى تَخْتَلِعَ
مِنْهُ [وسائل الشيعة ، ج ٢٢ ، ص ٢٨٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ رَغِبَ عَنُ مِنْهَا جِي وَ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي [كافي ، ج ٢ ، ص ٨٥] .

سه زن شكایت شوهران خود را به رسول اکرم (ص) کردند که نزد ما نمی آیند ، عطر نمی زنند و... حضرت ناراحت شد و
در حالی که عبايش به زمین کشیده می شد به منبر رفتند و انتقاد شدید کردند که : مَا بَالُ أَقْوَامٍ مِنْ أَصْحَابِي لَا يَأْكُلُونَ اللَّحْمَ وَ
لَا يَشْمُونَ الطَّيِّبَ وَ لَا يَأْتُونَ النِّسَاءَ أَمَا إِنِّي

آكَلُ اللَّحْمِ وَ أَشْمُ الطَّيْبِ وَ آتَى النِّسَاءَ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي [كافي ، ج ٥ ، ص ٤٩٦] .

قَالَ الْكَاطِمُ (عليه السلام) : كَثِيرًا مَا كُنْتُ أَسْمَعُ أَبِي يَقُولُ لَيْسَ مِنْ شِيعَتِنَا مَنْ لَا تَتَحَدَّثُ الْمُخَدَّرَاتُ بِوَرَعِهِ فِي خُدُورِهِنَّ وَ لَيْسَ مِنْ أَوْلِيَائِنَا مَنْ هُوَ فِي قَوْيِهِ فِيهَا عَشْرَةُ آلَافٍ رَجُلٍ فِيهِمْ مَنْ خَلَقَ اللَّهُ أَوْرَعٌ مِنْهُ [كافي ، ج ٢ ، ص ٧٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ وَسِعَ اللَّهُ عَلَيْهِ ثُمَّ قَتَرَ عَلَى عِيَالِهِ [عوالي اللآلي ، ج ١ ، ص ٢٥٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ ضَيَّعَ حَقَّ جَارِهِ فَلَيْسَ مِنَّا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٣] .

عَنْ أَبِي إِسْمَاعِيلَ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ (عليه السلام) جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّ الشَّيْعَةَ عِنْدَنَا كَثِيرٌ فَقَالَ فَهَلْ يُعْطَى الْغَنِيُّ عَلَى الْفَقِيرِ وَ هَلْ يَتَجَاوَزُ الْمُحْسِنُ عَنِ الْمُسِيءِ وَ يَتَوَاسَوْنَ فَقُلْتُ لَا فَقَالَ لَيْسَ هَوْلَاءِ شِيعَةَ الشَّيْعَةِ مَنْ يَفْعَلُ هَذَا [كافي ، ج ٢ ، ص ١٧٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : وَ لَيْسَ مِنْ شِيعَتِنَا مَنْ يَظْلِمُ النَّاسَ [تحف العقول ، ص ٣٠٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يَنَادِي يَا لِلْمُسْلِمِينَ فَلَمْ يَجِبْهُ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦٤] .

قَالَ سَيِّدُنَا الصَّادِقُ (عليه السلام) : لَيْسَ مِنْ شِيعَتِنَا مَنْ يَمْلِكُ مِائَةَ أَلْفِ دِرْهَمٍ [تحف العقول ، ص ٣٧٧] .

١. مسووليت پذيرى

١. سيره معصومين (عليهم السلام)

١. حضرت رسول (صلى الله عليه و آله)

قافله مدتی راه رفته و خسته بودند. برای آب خوردن پیاده شدند. حضرت رسول

(صلی الله علیه و آله) نیز این کار را کردند ، ولی همین که قدری نزدیک آب آمدند برگشتند. اصحاب خیال کردند حضرت محلّ آب را برای استراحت نپسندید. اما دیدند حضرت برگشتند و زانوی شتر را بستند ، اصحاب گفتند : به ما دستور می دادید. حضرت فرمود : در کارها به دیگران اتکا نکنید و دستور ندهید و لو برای چوب مسواک

_ حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) با یارانش از مرکب پیاده شدند ، و بارها را به زمین نهاده تصمیم گرفته شد که برای غذا گوسفندی را ذبح کنند. اولی : سر بریدن با من. دومی : پوست کندن آن با من. سومی : پختن با من. حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) (چهارمی) فرمود : جمع هیزم با من. اصحاب هر چه خواستند مانع شوند ، حضرت قبول نکرده ، و فرمودند : "خدا دوست ندارد بنده اش در میان یارانش با وضعی متمایز باشد که برای خود نسبت به دیگران امتیازی قائل باشد". سپس به صحرا رفته و به مقدار لازم هیزم آوردند.

۲. مولا علی (علیه السلام)

عدس پاک کردن حضرت امیر (علیه السلام) در خانه برای کمک به حضرت زهرا (سلام الله علیها) معروف است.

۳. امام زین العابدین (علیه السلام)

قافله ای از مسلمین عازم حج بودند ، در مدینه مقداری توقف و چند روزی ماندند. در بین راه مکه و مدینه باشخصی با آن قافله آشنا بود مواجه شدند. آن شخصی که مصادف شده بود در بین قافله دید شخصی به چابکی هر چه تمام حوایج و کارهای اهل قافله را انجام می دهد. او را شناخت. به اهل قافله گفت

: این کسی که این طور خدمت می کند را می شناسید؟ گفتند : نه ، این مرد در مدینه به قافله ما ملحق شده است. مردی صالح و متقی و ما او را به کار امر نکرده ایم. خودش خدمت می کند. شخص مصادف گفت معلوم است که او را نمی شناسید. و الا اینقدر بی ادب نبودید گفتند : مگر چه کسی است؟ گفت : علی بن الحسین (علیهما السلام) زین العابدین است. همه جمعیت ناراحت از مجلس بلند شدند برای اینکه دست و پای حضرت را بیوسند ، و شکایت کردند که چرا چنین کردی؟ شاید ما به شما جسارتی می کردیم. امام (علیه السلام) فرمود : عمدا در قافله ای شرکت کردم که مرا نشناسند تا خدمت آنها را کنم. زیرا قافله هایی که مرا می شناسند من از خدمت به آنها محروم می مانم. لذا برای همسفر ناشناس انتخاب می کنم و تا بتوانم از معرفی خود خودداری می کنم. [بحار ، ج ۱۱ ، چاپ کمپانی ، ص ۲۱]

۴. امام صادق (علیه السلام)

بند کفش امام صادق (علیه السلام) پاره شد. اصحاب کفش تقدیم و حضرت قبول نکرد و فرمود : در مورد بلا اولی به هر کس خود صاحب بلا است.

مخارج زندگی امام صادق (علیه السلام) زیاد بود : برای تأمین مخارج ۱۰۰۰۰ درهم به مصادف دادند که تجارت کند. او متاعی خرید و به مصر برد. قبل از ورود به مصر خبردار شد که این متاع نایاب شده و قیمت آن ترقی کرده است. مصادف با رفقا هم عهد شد که متاع را به دو برابر کمتر بفروشند. مردم مسلمان مصر محتاج بودند و مجبور شدند به خرید دو

برابر. بعد ۲ کیسه (هر کیسه ۱۰۰۰) درهم خدمت امام (علیه السلام) آورد. حضرت تعجب کرد از زیادی سود و فرمود: از کجاست؟ مصاف گفت: ما چنین عهدی کردیم، چون متاع ما نایاب بود. حضرت (علیه السلام) عصبانی شدند، فرمودند: من این استفاده را نمی خواهم.

۵. امام موسی بن جعفر (علیه السلام)

موسی بن جعفر (علیهما السلام) مشغول اصلاح زمینی بودند که متعلق به خودشان بود و عرق از بدنش جاری بود. شخصی گفت: این کار را به عهده دیگری بگذار. فرمود: از من بهترها کار می کردند. سؤال کرد: کی؟ فرمود: حضرت رسول (صلی الله علیه و آله)، امیرالمؤمنین (علیه السلام) و پیغمبران (علیهم السلام).

۶. امام رضا (علیه السلام)

داستان کیسه کشیدن حضرت رضا (علیه السلام) معروف است.

۲. داستان یک عالم

داستان لباس شستن یکی از علماء برای یک نفر که خیال کرد او از لباس شو یان شهر است، و عالم هیچ به روی خود نیارد و لباس های او را شست و به او رد کرد.

۳. داستان حج

مردی از سفر حج برگشت، سرگذشت سفر را برای امام صادق (علیه السلام) بیان می کرد و از آن جمله شروع کرد به تعریف مردی که بسیار خوب بود و می گفت که ما افتخار خدمت او را داشتیم. چون به محلی می رسید فوری مشغول عبادت می شد. حضرت فرمود: کارهای او را کی انجام می داد؟ عرض کرد: ما افتخار خدمت و انجام کارهای او را داشتیم. حضرت (علیه السلام) فرمود: پس همه شما از او بهتر هستید.

۱. مشکلات جوانان و راه کارها

۱. احساس پوچی

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُسَلِ وَالْفَسْلِ وَالْهَمِّ وَالْحُزْنِ وَالْجُبْنِ وَالْبُخْلِ وَالْغَفْلَةِ وَالْقَسْوَةِ وَالذَّلَّةِ وَالْمَسْكَنَةِ وَالْفَقْرَ وَالْفَاقَةَ وَكُلِّ بَلِيَّةٍ وَالْفَوَاحِشِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ [مصباح المتعجد، ص ۵۹۷].

دارو:

هدف داری هستی: وَ مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ [حجر/ ۵۸].

هدف داری انسان: أَمْ فَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ [مومنون/ ۱۱۵].

نظارت الھی : سیری اللہ عمَلکم [توبه/۹۴] .

نظارت سیاسی و امام : فسیری اللہ عمَلکم وَ رَسُولُهُ وَ الْمُؤْمِنُونَ [توبه/۱۰۵] .

حساب و کتاب :

لا یغادرُ صَغیرَةً وَ لا کَبیرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَ وَجَدُوا ما عَمِلُوا حَاضِرًا [کَهِف/۴۹] .

إِنَّ اللّٰهَ لا یضیعُ أَجْرَ الْمُحْسِنین [توبه/۱۲۰]

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ [زال/۷].

۲. آسیب پذیری

دارو:

وَ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَ وَحِينَا [هود/۳۷].

لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ [مائده/۵۴].

إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ [شعراء/۶۲].

إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا [توبه/۴۰].

إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا [انشراح/۶].

وَ تَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ [فرقان/۵۸].

۳. نگرانی

۱ _ توجه به تاریخ دیگران و رمز پیروزی مردان بزرگ.

۲ _ توجه به مقام کرامت _ فضیلت.

۳ _ توجه به پاداش ها و صلوات الهی.

۴ _ توجه به منافع و برکات مشکلات.

۵ _ توجه به اینکه نگرانی راه حل نیست.

۶ _ لغزش ها در قبال عفو است.

۷ _ دنیا قلیل است.

۴. یأس

یاد الطاف الهی در بن بست ها

۱_ برای انبیاء ، علماء ، مردم مؤمن

۲_ گناه کبیره بودن یأس

۳_ یأس ، یعنی خدا به بن بست کشیده شده است.

داستان آتش ابراهیم (ع) ، لشکر ابرهه ، رطب تازه ، استجاب دعاها ، وعده حکومت به مؤمنان ، یوسف و عزیز مصر ، هدهد و کشوری مسلمان.

۵. وهم و خیال

در وسیله ، عامل سعادت ، مصداق و نمونه سعادت اشتباه می کنند.

خیال می کند کارش بی اثر است.

خیال می کند ازدواج با فلانی علامت خوشبختی است.

خیال می کند مدرک عزت آور است.

خیال می کند سکونت در فلان شهر سعادت است.

خیال می کند شهادت نابودی است.

خیال می کند پول و سرمایه؛ یعنی همه چیز.

خیال می کند فلان دوست ، فلان غذا ، فلان وسیله نهایت کمال او است.

دارو :

يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ [همزه/۳] .

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ [عنكبوت/۴] .

وَلَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ [آل عمران/۱۸۰] .

وَلَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمَلِي لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنْفُسِهِمْ [آل عمران/۱۷۸] .

وَهُمْ يَحْسِبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا [كهف/۱۰۴] .

لا- تَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَفْرُحُونَ بِمَا أَتَوْا وَيَجُوبُونَ أَنَّ يَحْمِدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسِبَنَّ لَهُمْ بِمَفَازِهِ مِنَ الْعَذَابِ وَاللَّهُمَّ عَذَابٌ أَلِيمٌ [آل عمران/ ۱۸۸] .

أَيَحْسِبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَالٍ وَبَيْنَ نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ [مومنون/ ۵۵] .

وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا [نساء ۳۲]

۷. قضاوت های عجولانه

قضاوت های عجولانه

۸. جنب و جوش دیگران

لا تَحْسِبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ [نور/ ۵۷] .

تَحْسِبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّى [حشر/ ۱۴] .

وَلَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا إِنَّهُمْ لَا يَعْرِفُونَ [انفال/ ۵۹] .

يَحْسَبُهُ الظَّمَانُ مَاءً [نور/ ۳۹]

يَحْسِبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ [مجادله/ ۱۸]

۹. نداشتن قناعت

فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً [نحل/ ۹۷]

قال الحسين (ع) : القنوع راحة الأبدان [اعلام الدين ، ص ۲۹۸] .

قال امير المؤمنين (ع) : كفى بالقناعه ملكاً و بحسن الخلق نعيماً و سئل عن قوله تعالى " فلنحيينه حياة طيبة " (نحل - ۹۷) فقال هي القناعه " [نهج البلاغه ، حكمت ۲۹۹] .

۱۰. دوستان ناباب

دارو :

بچه های مسجد

خالی بودن وقت :

دارو :

پر کردن با غیردرس یا درس های دیگر

۱. مصحف علی (ع)

۱. مصحف حضرت علی (ع) و ویژگی های آن

سؤال : مصحف حضرت علی (ع) چیست؟

پاسخ : پس از رحلت پیامبر ، حضرت علی (علیه السلام) اقدام به جمع آوری آیات قرآن نمود با این ویژگی ها :

۱ _ سوره ها به ترتیب نزول تنظیم شده بود.

۲ _ اسباب نزول ، مکان نزول و اشخاصی که آیه در شأن آنان نازل شده بود ، معین شده بود.

حضرت (علیه السلام) این مصحف را عوض کرد ، ولی مورد استقبال رسمی دستگاه خلافت واقع نشد. لذا حضرت آن را به خانه برگرداند و بنا به روایتی فرمود : هرگز آن را نخواهید دید. آن مصحف نزد فرزندان معصوم آن حضرت می باشد. [فصلنامه بینات ، شماره ۲۸ ، ص ۱۸۴] .

۲. مصحف حضرت زهرا (س)

۱. ویژگی ها

سؤال : مصحف حضرت فاطمه (سلام الله علیها) چیست؟

پاسخ : طبق روایات ، کتابی نزد حضرت زهرا (س) است که شامل وصیت آن حضرت ، مصیبت های فرزندان آن حضرت در طول زمان ، پیش گویی حوادث آینده ، حاکمان آینده و طبق بعضی روایات ، کتابی است که در آن حلال و حرام دین ذکر شده است.

۲. نحوه جمع آوری

۱. قول اول

۱ _ به گفته بعضی روایات ، پیامبر (ص) مطالبی را املا و حضرت علی (علیه السلام) می نوشتند و حضرت زهرا (سلام الله

علیها) آن نوشته ها را جمع آوری کردند.

۲. قول دوم

در بعضی روایات آمده است : بعد از پیامبر (ص) ، خداوند فرشته ای را نزد حضرت زهرا (سلام الله علیها) فرستاد تا او را دلداری دهد. سخنان آن فرشته را فاطمه زهرا (سلام الله علیها) به حضرت علی (علیه السلام) منتقل کرد و آن نوشته را مصحف فاطمه (سلام الله علیها) می گویند.

گرچه نزول فرشته

به عنوان رسالت و ابلاغ بعد از رسول خدا (ص) ممنوع است ، ولی همان گونه که فرشته با مریم (سلام الله علیها) سخن گفت :

وَ إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَ طَهَّرَكِ وَ اصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ [آل عمران/ ۴۲] .

و یا به مادر موسی وحی شد : وَ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ [قصص/ ۷] .

مانعی از گفتگوی فرشته با حضرت زهرا (سلام الله علیها) نیست. در روایات اهل سنت نیز بعضی افراد مُحَدَّث معرفی شده اند؛ یعنی کسی که با فرشتگان الهی نوعی ارتباط دارد و از آنها حدیث دریافت می کند. [أعيان الشَّيْخَة ، ج ۱ ، ص ۳۰۴] .

مصعب ابن عمیر

۱. مصعب ابن عمیر اهل مکه ، از قریش و از طایفه بنی عبدالدار بود. ۱۷۳

هنوز عدد مسلمین به ۴۰ نرسیده بود که ایمان آورد.

اسلام و نماز او مخفی و دور از چشم والدین بود.

روزی نماز او را دیده و به والدین خبر دادند و مصعب را زندانی کردند.

به حبشه هجرت کرد.

بسیار زیبا و سرمایه دار بود و از همه چیز گذشت و یک پلاسی پاره به دوش داشت و عاشق اسلام شد.

در بدر و احد شرکت داشت.

در احد پرچم دار بود.

در جلد ۷ الغدير ، ص ۲۶۳ : بَعَثَ مَعَهُمْ مُصَيْعَبَ بْنَ عُمَيْرٍ إِلَى الْمَدِينَةِ يَفْقَهُ أَهْلَهَا وَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَعْلَمُهُمُ الْإِسْلَامَ وَيَفْقَهُمُ فِي الدِّينِ وَيَقِيمُ فِيهِمُ الْجُمُعَةَ وَالْجَمَاعَةَ وَبِهِ قَدْرِي تَبْلِيغٌ كَرْدٌ كَمَا : لَمْ تَبْقِ دَارُ الْإِسْلَامِ وَفِيهَا رِجَالٌ وَنِسَاءٌ مُسْلِمُونَ ثُمَّ رَجَعَ الْمَكَّةَ لِلْحَجِّ

او به زیارت رسول اکرم (ص) آمد و به حضرت گزارش داد.

مادرش پیام داد که تو به مکه آمدی

و به دیدن مادرت نمی آیی ولی به دیدن پیامبر (ص) می روی؟ گفت بله. مادر را دعوت کرد ولی نپذیرفت. مادرش گفت دوباره زندانت می کنم. مصعب گفت: الان

آنقدر یاور دارم که درب زندان را بشکنند و مرا آزاد کنند.

در احد دست راستش قطع شد. پرچم را به دست چپ گرفت که دست چپ نیز قطع شد. پرچم را با دو بازو نگهداشت. بعد با نیزه ای از پا درآمد و پرچم را حضرت علی (ع) گرفت.

رسول خدا (ص) بالای سر مصعب حاضر شد و آیهمن المؤمنین رجال صدقوا ما عاهدوا الله علیه فمنهم من قضی نحبه و منهم من یتظرون ما بدلوا تبديلاً [احزاب/ ۲۳].

را تلاوت و فرمود: مردم شما به زیارت مصعب بیایید و بر او سلام کنید. به خدایی که جانم در دست اوست، هر که بر او سلام کند، جوایش را می دهند.

مصعب سید و از اشراف بود، ولی هنگام شهادت پیراهنش کفاف نداد که هم سر و هم پای او را بپوشاند. رسول خدا (ص) فرمود: سر را با پیراهن و پاهای او را با گیاه بپوشانید.

مصعب سبب اسلام مدینه، حتی سعد بن معاذ شد.

اولین نماز جمعه را او خواند.

۱. مطهرات

۱. اقسام تطهیر

۱. ظاهری

تطهیر، گاهی مربوط به ظاهر اشیاء است و گاهی باطن نیاز به پاک شدن دارد. مثلاً اگر کوزه ای نجس شود و آن را در آب کر یا جاری بگذارند، به هر جای آن که آب برسد، پاک می شود و اگر بخواهند باطن کوزه هم پاک شود، باید به قدری در کر یا جاری بماند که آب به تمام آن

فرو رود و فرو رفتن رطوبت کافی نیست. [مسئله ۱۵۴] .

آری ، انسان های قابل تطهیر که همچون کوزه ای هستند (نه همچون سنگ) اگر در ظاهر شهادتین بگویند و در اجتماعات مسلمین شرکت نمایند ، ظاهرشان مسلمان است ، ولی ورود ایمان در قلب مسئله دیگری است :

قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَ لَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَ لَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ [حجرات ، ۱۴] .

همین که عین نجاست با تطهیر از بین رفت ، بوی نجس یا رنگ نجس اشکال ندارد.

در جامعه هم افرادی پیدا می شوند که از کار زشت خود دست کشیده و نادم هستند و خرابکاری های خود را اصلاح کرده اند ، ولی دیدن او خاطراتی را به یاد انسان می اندازد. برای آن خاطرات زمان سابق نباید حساسی باز کرد و آنان را از جامعه طرد نمود. مگر در مواردی که شک در توبه واقعی آنان داشته باشیم.

۲. باطنی

تا مادامی که ما در ظاهر نجاستی را نبینیم ، ملاقات های در باطن تکلیفی برای ما نمی آورد. مثلاً شما سوزن را از رگ بیرون می کشید ، اگر در بیرون خونی مشاهده نکنید ، ملاقات این سوزن با خون درون بدن برای شما تکلیف نمی آورد. کیفر گناهان و حد و تعزیر گناهکاران در مواردی است که خلاف کاری به بیرون سرایت کرده باشد. شاهدانی دیده و مسئله به گوش مردم و دادگاه رسیده باشد. آری ، آن گناهای تکلیفی است که از آگاهی مردم در بیرون سر در آورد. کسانی که میان خود و خدایشان خلافتی انجام داده اند با ندامت و توبه قابل جبران است و هرگز شلاق و کیفری در

کار نیست.

۲. اقسام مطهرات

۱. اسلام

اسلام آوردن کافر به سبب پاک شدن او است و همین که شهادتین را گفت ، احکام یک مسلمان بر او جاری است.

۲. آب

۱. شروط تطهیر

۱. مطلق بودن

همان گونه که آبی که از چیزی گرفته شده یا با چیزی مخلوط شده (آب مضاف) نمی تواند پاک کننده باشد ، افرادی که طرح ها و تفکرات و روش هاو ایده های خود را از شرق و غرب گرفته اند و یا با فکر آنان مخلوط شده و دارای افکار مضافی و التقاطی هستند ، نمی توانند جامعه را از آلودگی های استعمار و اسارت و ذلت و فقر و ترس نجات دهند.

۲. پاک بودن

آبی می تواند پاک کننده باشد که خودش پاک باشد. انسان هایی که زنجیر تقلید نابجا و تعصب و خود باختگی به پای خود دارند نمی توانند زنجیرهایی را از پای جامعه باز نمایند.

۳. مضاف نشدن

افرادی می توانند مردم را از آلودگی ها پاک نمایند که به جای نجات خودشان در شهوت و مال و مقام غرق نشوند و لذا شرط مرجع تقلید آن است که به قول حدیث :

عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيِّ (ع) : صَائِنًا لِنَفْسِهِ حَافِظًا لِدِينِهِ [الاحتجاج ، ج ۲ ، ص ۴۵۸] .

یعنی طاغوت های درونی و بیرونی محیط او را مضاف نکند.

۴. زوال عین نجاست

نشانه جامعه پاک هم آن است که عین نجس ها مثل مراکز قمار و فحشا و شراب که سبب آلوده کردن دیگران است از بین برود.

۲. آب مضاف

آب مضاف آبی است که آن را از چیزی بگیرند. مثل آب هندوانه یا گلاب یا با چیزی مخلوط باشد مثل آبی که به قدری با گل و مانند آن مخلوط باشد که دیگر به آن

آب نگویند. چنین آبی احکامی دارد :

۲. احکام

الف : چیز نجس را پاک نمی کند.

ب : با ملاقات با نجس فوراً نجس می شود ، گر چه زیاد باشد.

ج : با آن نمی توان وضو گرفت یا غسل نمود.

۳. شك در مضاف بودن

اگر آب مطلق بوده و بعد شك کنیم که مضاف شده یا نه ، حکم آب مطلق را دارد؛ یعنی هم نجس را پاک می کند و هم می توان با آن وضو گرفت و غسل نمود و بر عکس هر گاه آب سابقاً مضاف بوده (و به خاطر ته نشین شدن یا مخلوط شدن آب مطلق) شك کنیم که آیا از مضاف بودن بیرون آمده یا نه در اینجا نیز حکم حالت سابق؛ یعنی مضاف بودن را دارد که نمی توان با آن وضو گرفت و نمی توان برای تطهیر از آن استفاده کرد. [مسئله ۵۰] .

۲. آب چاه

آب چاه گر چه کمتر از مقدار کر باشد تا رنگ و مزه و بوی آن به واسطه نجاست عوض نشود ، پاک است. [مسئله ۴۴] .

در حدیثی می خوانیم که هر گاه نیاز به غسل پیدا کردی و وسیله آب کشیدن از چاه نداشتی ، تیمم کن و با بدن آلوده وارد چاه نشوید و آب مورد استفاده مردم را با غسل کردن در آن آلوده ننمائید.

کلام امام صادق (ع) در این باره این است :

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : لَا تُفْسِدُ عَلَى الْقَوْمِ مَاءَهُمْ [کافی ، ج ۳ ، ص ۶۵] .

۳. احکام آبها

۱. معلوم نبودن نوع آبها

آبی که معلوم نیست مطلق است یا مضاف و از حالت قبل آن هم خبری نداریم

، وضو و غسل با آن باطل است ، ولی اگر بیش از کر باشد ونجاست به آن برسد حکم به نجس بودن آن نمی شود. [مسئله ۵۱].

۲. خلط آب نجس با کر و باران

آب های نجس اگر با آب کر یا باران یا جاری مخلوط شود و رنگ و مزه و بویی که به خاطر نجاست پیدا کرده بود از بین برود ، پاک می گردد.

(آنچه گفتیم موافق احتیاط و فتوای امام است ، ولی بعضی خود اتصال را کافی می دانند ، گر چه مخلوط نشود.)

۳. سرایت پاکی سابق به لاحق

هر چیزی که قبلا پاک بوده ، (خواه آب و خواه چیز دیگر) و نمی دانیم نجس شده یا نه ، پاک است و هر چیزی که قبلا نجس بوده و نمی دانیم پاک شده یا نه نجس است. [مسئله ۵۵].

۴. شیوه تطهیر فرش و پارچه

در شستن امثال پارچه و فرش که آب در درون آن رسوخ کرده باید با فشار ، غساله های آلوده آن بیرون آید.

مردم و جامعه هم زمانی تطهیر می شوند که در اثر فشار اموال و اخلاق های آلوده آنان از آنها دور شود. و لذا توبه کننده باید با عبادت ، گوشت روئیده از لذت گناه را آب کند.

۵. یک مرتبه شستن

در شستن گاهی یک مرتبه آب ریختن کافی است و نه نیاز به تکرار است و نه فشار دادن ، مثل جایی که با بول پسر شیر خواری که غذا خور نشده ، نجس شود.

در تطهیر هم گاهی یک اشاره و نامه و تلفن برای او کافی است.

۶. آب ریختن مکرر

در بعضی از آلودگی ها باید مکرر آب ریخت تا

پاک شود. بعضی از گناهکاران را هم باید با نصایح و نهی از منکرهای پی در پی او را از گناه باز داشت.

۷. خاک مال

بعضی از نجاست ها را قبل از آب باید خاک مال کرد. مثل ظرفی که سگ لب زده باشد.

بعضی از عیب های نفسانی مثل تکبر است که دواي آن خاکی شدن است. علی بن یقطين به یکی از شیعیان راه نداد. امام کاظم هم به او راه نداد تا او به کوفه آمد و صورتش را روی خاک نهاد و به آن شیعه گفت: صورتتم را پامال کن تا روح تکبرم خاک مال شود. [سفینه البحار ، واژه علی بن یقطين] .

۳. تطهیر دوسوم آب نگور

۱. اثبات اسکار ، موجب حرمت و نجاست

آب انگوری که جوش آمده پیش از آن که دوسوم آن کم شود نجس نیست ، ولی خوردنش حرام است؛ اما اگر ثابت شود که مست کننده است ، حرام و نجس می باشد و فقط با سرکه شدن پاک و حلال می شود.

۲. کم شدن ، منشأ آثار خوب

در جامعه و افراد هم گاهی کم شدن ، منشأ آثار است و بدون آن اشکال دارد. کم شدن یک پنجم مال به عنوان خمس ، کم شدن زکات و رد مظالم ، کم شدن افراد مفسد.

۴. تبعیت

۱. سرکه شدن ، موجب تطهیر ظرف

اگر شراب سرکه شود ، ظرف آن پاک می شود.

در اسلام هم نمونه این تبعیت ها کم و بیش به چشم می خورد :

۲. اجتناب از کبایر ، موجب کفران سیئات

إِنْ تَجَنَّبُوا كِبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلَكُمْ مُدْخَلَ كَرِيمًا [نساء ، ۳۱] .

اگر شما از

گناهان کبیره اجتناب کنید ما گناهان دیگر شما را می پوشانیم.

۳. رهبری ، بنا و اساس

در حدیثی می خوانیم که بنا و اساس ، رهبری و خط ولایت است که اگر آن درست شد ، کارهای دیگر به تبع آن درست می شود.

۵. آفتاب

۱. حرارت مستقیم موجب تطهیر

هر گاه آفتاب به زمین و درب و پنجره ای که نجس شده مستقیماً بتابد و فقط با نور و حرارت خود رطوبت و تری آن ساختمان را خشک کند ، پاک می شود.

۲. نور مستقیم در تطهیر قلب

در جامعه افراد و قدرت هایی آلوده هستند که جز از طریق بالا و حرارت و نور ، آن هم به طور مستقیم قدرت بر تغییر آنان نیست.

۶. استحاله

۱. تعریف

اگر جنس نجس به صورت چیز پاکی در آید ، مثل این که سگ در نمکزار نمک شود ، یا چوب نجس خاکستر شود ، پاک می شود. اما اگر چوب نجس ذغال و آرد نجس نان شود ، باز هم نجس است ، چون ذغال همان چوب و نان همان آرد است و آن جنس عوض نشده ، بلکه شکلش تغییر کرده است.

۲. تغییر سنت الهی با استحاله

انسان ها و جامعه ها نیز با استحاله پاک می شوند و به دنبال آن سنت خدا هم تغییر می کند. قرآن می فرماید :

وَإِنْ عُدْتُمْ عَدْنَا [اسراء ، ۸] .

اگر شما برگردید ما هم برمی گردیم. قهر و غضب ما به دنبال گناه شما و لطف و مهر ما ، به دنبال خوب شدن شما است.

در آیه دیگر می خوانیم :

وَإِنْ تَعُودُوا نَعُدْ [انفال ، ۱۹] .

۳. پیروزی اسلام در بدر

شما مشرکان پیروزی اسلام را در بدر دیدید ، ولی

باز اگر قصد حمله کنید ، ما هم به سوی شما برمی گردیم و بار دیگر شما را مغلوب می کنیم.

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بَقِيَهُمْ حَتَّىٰ يَغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ [رعد ، ۱۱] .

۴. تغییر سرنوشت

خداوند سرنوشت هیچ قوم و ملتی را تغییر نمی دهد ، مگر آن که آن ها خود را تغییر دهند. این آیه پایه جهان بینی و جامعه شناسی در اسلام است. توبه ، یک انقلاب و استحاله است ، لفظ نیست. شخصی در برابر حضرت علی (ع) گفت : استغفر الله و اتوب اليه ، حضرت که او را مردی متظاهر دید ، فرمود : " مادت به عزایت بنشیند ، تو خیال کردی توبه و استغفار با این جمله ها است؟ بلکه شرائطی دارد :

۵. شرایط توبه

الف : پشیمانی واقعی.

ب : تصمیم بر ترک گناه.

ج : پرداخت حقوق مردم.

د : انجام دادن واجباتی که قبلا رها کرده ای.

ه : آن لذت ها و گوشت هایی که با گناه روئیده ، باید با حزن و تأسف آب شود.

و : شیرینی های گناه را با تحمل مشکلات اطاعت از خدا جبران شود."

قال علي (ع) لِقَائِلٍ قَالَ بِحَضْرَتِهِ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ كُلَّكَ أَمْكُ أَ تَدْرِي مَا الْإِسْتِغْفَارُ دَرَجَةُ الْعَلِيِّنَ وَ هُوَ اسْمٌ وَقَعَ عَلَى سِتِّهِ مَعَانٍ أَوْلَاهَا النَّدَمُ عَلَى مَا مَضَىٰ وَ الثَّانِي الْعَزْمُ عَلَى تَرْكِ الْعَوْدِ إِلَيْهِ أَبَدًا وَ الثَّلَاثُ أَنْ تُودَىٰ إِلَى الْمَخْلُوقِينَ حُقُوقَهُمْ حَتَّى تَلْقَى اللَّهَ أَمْلَسَ لَيْسَ عَلَيْكَ تَبِعُهُ وَ الرَّابِعُ أَنْ تَعْمِدَ إِلَى كُلِّ فَرِيضَةٍ عَلَيْكَ ضَمِيغَتَهَا فَتُودَىٰ حَقَّهَا وَ الْخَامِسُ أَنْ تَعْمِدَ إِلَى اللَّحْمِ الَّذِي نَبَتَ عَلَى السُّحْتِ فَتُدِيْبُهُ بِالْأَحْزَانِ حَتَّى تُلْصِقَ الْجِلْدَ بِالْعَظْمِ وَ يَنْشَأَ بَيْنَهُمَا لَحْمٌ جَدِيدٌ وَ السَّادِسُ أَنْ تُدِيْقَ الْجِسْمَ

أَلَمْ الطَّاعَةِ كَمَا أَذْفَتُهُ حَلَاوَةَ الْمَعْصِيَةِ فَعِنْدَ ذَلِكَ تَقُولُ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۱۷] .

قال الرضا (ع) : من استغفر بلسانه و لم يندم بقلبه فقد استهزأ بنفسه [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۳۵۶] .

۶. استحاله انسانها و جامعه

آری ، استحاله تنها مربوط به جمادات نیست که بیشتر در انسان ها و جامعه ها مطرحند :

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَ هَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ [آل عمران ، ۸] .

در زندگی افراد گاهی یک جمله و یک خاطره سرنوشت آن را به کلی عوض می کند.

۷. زمین

۱. تطهیر کف پا و کفش

زمین پاک و خشک می تواند کف پا و ته کفشی که عین نجاست در آن نیست را پاک کند به شرطی که آن پا و آن کفش با آن زمین با راه رفتن یا مالیدن تماس گرفته و متأثر شود.

۲. تأثیر زمین پاک در تطهیر نفوس

زمینه های پاک هم می تواند افراد را در خود پاک کند به شرط آن که آن افراد ، خود را با آن جامعه های پاک هماهنگ و تطبیق دهند. آری ، وجود کفش نجس در کنار زمین پاک بدون تماس نزدیک اثری ندارد.

۸. استبراء

۱. حیوانات نجاست خوار

قطع رابطه حیوان نجاست خوار از غذای نجس عامل پاکی است.

۲. کشورهای اسلامی

قطع رابطه کشورهای اسلام از کشورهای بزرگ...

۳. انسان ها

قطع رابطه انسان ها از دوستان فاسد و...

۹. انتقال

۱. خون نجس

اگر خون نجس بدن حیوانی که خون جهنده ندارد منتقل شد ، پاک می شود.

۲. هجرت ، عامل تطهیر

در جامعه هم انتقال از شهر و مسکن و شغل و هجرت ها گاه و بی گاه سبب می شود که انسان

پاک شود و از محیط آلوده نجات و خود را در فضای دیگر قرار دهد و این انتقال گاهی واجب است و به صورت هجرت در می آید :

وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَمْ يَهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ يَهَاجِرُوا [انفال ، ۷۲] .

۱. معاویه

۱. مطاعن فقهی

۱. بدعت در احکام

شخصی حدیثی از پیامبر (ص) نقل کرد که نهی از خوردن در ظرف طلا- و نقره می کرد. معاویه گفت به نظر من اشکالی ندارد.

۲. می گساری

شرابخوار بود. [مسند حنبل] .

۳. انکار معراج

معاویه معراج را رؤیا و خواب می داند. [زندگانی محمد (ص)] .

۴. نماز در غیر وقت

معاویه نماز جمعه را چهارشنبه خواند. [الغدیر]

۵. عمل خلاف حکم شرعی

معاویه نماز را در سفر تمام خواند. [الغدیر]

۲. اخلاقی

۱. نسبت به حضرت علی (علیه السلام)

برای قتل عثمان مخفیانه توطئه کرد ، و بعد به گردن حضرت علی (علیه السلام) انداخت و مردم را علیه آن بزرگوار شورانید ، با پیراهنی که از عثمان به دست آورده بود طلحه و زبیر را تحریک کرد تا با حضرت علی (علیه السلام) بجنگند.

دستور لعن حضرت علی (علیه السلام) را داده تا به صورت سنت درآمد ، که روزی خطیب لعن را فراموش کرد ، مردم از هر سو فریاد زدند. سنت ، سنت را فراموش کرد. [صلح الحسن (علیه السلام)]

با اطفال گرم برخورد می کرد و می گفت : می خواهم اینها با بغض علی (علیه السلام) بزرگ شوند.

۲. نسبت به یاران و دوستان علی (علیه السلام)

حجر بن عدی و اصحابش را که از بزرگان صحابه بودند ، کشت.

معاویه که می دید ابی ذر به کارهایش با آیه :

— وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَ الْفِضَّةَ وَ لَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ يَوْمَ يَحْمَى عَلَيْهِمْ فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَ جُنُوبُهُمْ وَ ظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كَنْتُمْ تَكْتُمُونَ [توبه/۳۵-۳۴] .

مردم را آگاه می کند شکایتش

را به مدینه نزد عثمان فرستاد ، و او گفت : ابی ذر را به مدینه بفرستید. معاویه هم او را بر شتری که پالان چوبی داشت سوارو ۵ نفر سرخ پوست را دستور داد که با سرعت هر چه تمام تر او را از شام تا مدینه برانند ، آنها هم طوری بردند که پاهای مبارک ابی ذر ضربه دید و نزدیک بود جان به جان آفرین تسلیم نماید.

۳. صفات رذیله اخلاقی

۱. بغض اهل بیت علیهم السلام

امام حسن (علیه السلام) را با گول زدن زنش جعهده شهید و از این کار خوشحال و سجده شکر به جا آورد.

۲. دوستدار شراب

آخرین آرزویش این بود که شراب سرد را روز گرم بخورد.

۳. ارتباط با بیگانگان و نااهلان

نصارا را برای کتابت استخدام کرده بود.

با زن مسیحی ازدواج و با مسیحیان مشورت می کرد.

معاویه برای کفار هدایا و به آنها باج می داد و یزید این باج را بیشتر کرد.

۲. سیاسی

۱. خوی قتل و غارت

به مأمور خود می گوید هر که به طاعت ما نیست ، مالش را غارت کن.

۲. عهد شکنی

معاویه تمام شرائط صلح امام حسن (علیه السلام) را زیر پا گذارد.

۳. ریاست طلبی

گفت من برای ریاست و سلطنت جنگ کردم نه برای نماز و روزه.

۴. جنگ افروزی

جنگ صفین را شخصا به پا کرد ، با خصوصیات و ویژگیهایی که مشهور است.

۵. نصب نا اهلان

اشخاص سفیه و بی خرد را بر مردم حاکم قرار داد. به گفته حسن بصری زیاد بن ابیه را استاندار کوفه و بصره قرار داد و علاقه مندان حضرت علی (علیه السلام) را دست و پا قطع کرده و می کشت و چشم آنها را درمی آورد.

۶. پادشاهی و موروثی کردن خلافت

پسر خود

یزید را با آن همه خصوصیات منفی جانشین خود کرد.

به تقلید از سلاطین روم تشکیلات مفصلی درست کرد که صدها کارگر برای ساختن کاخ سبز مشغول بودند.

۷. تبلیغات کاذب

مردم را از شناختن بزرگان اسلام باز می داشت و در اثر این کار توانست مردم را در جنگ صفین مقابل امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) قرار بدهد و بعد با پول ، حدیث ها جعل کرد.

۱. معراج

۱. مراحل صعود انسان از ملک تا ملکوت

۱ _ کسی می تواند پرواز کند که مقداری در زمین حرکت کرده باشد و برای پرواز هلیکوپتر هم مقداری ملخ ها باید حرکت کند و به دور کافی رسیده باشد ، لذا انسان تا آمادگی نداشته باشد نمی تواند پرواز کند.

۲ _ پرواز باید طبق فرمان باشد ، خودسازی و پرواز معنوی هم باید طبق فرمان باشد.

۳ _ بیشترین نیرو و فشار هنگام کنده شدن است. همین که پرواز کرد سوخت معمولی است :

اصل پرواز دل کندن از مادیات است. همین که به راه حق افتاد ، دیگر آسان است. نزد مقربان در گاه الهی مادیات ناچیز است.

۴ _ هر چه بالاتر برود ، هم زمین کوچکتر است و هم افق دید او بیشتر است.

۵ _ آهن و سنگینی مسأله ای نیست اگر خلبان باشد.

زندگی و رفاه مسأله ای برای پرواز معنوی نیست ، اگر روح ، خلبان باشد.

۶ _ پرواز معنوی در فضای سالم :

وَ لَيَبْدُلْنَهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي [نور/ ۵۵] .

۷ _ گاهی پرواز و گاهی نشستن :

گاهی اوج و عروج و گاهی زندگی طبیعی

۸ _ هر چه خلبان مهارتش بیشتر باشد باز یک غفلت او را سقوط می دهد و یا قادر به پرواز نیست و لذا پیامبر (ص) هم باید

مناجات و التماس واهدنا الصراط المستقیم [فاتحه ۶] . بگوید.

۹_ سلامتی خلبان رمز پرواز است.

۱۰_ در پرواز باید بنزین خالص تر و مخصوص مصرف شود :

در عبادات با مال حراملا لیبکمی شنویم.

۱۱_ یک خلبان با ۲۵۰ ساعت پرواز و دیدن کلاس ها و... گواهینامه قبولی می گیرد.

این ۲۵۰ ساعت همراه با استاد و دقیقاً با مراعات مسائل ایمنی می باشد.

از ۲۵۰ تا ۷۰۰ کسب تجربه.

از ۷۰۰ به بعد قابل معلم شدن است.

آمار می گوید در بیشتر سوانح که مقصر خلبان است در ساعات ۲۵۰ تا ۷۰۰ است ، (ایام غرور) .

۱۲_ پرواز نیاز به زبان انگلیسی دارد و گرنه هیچ مرجعی جواب نمی دهد. (نماز باید به عربی باشد).

قبل از پرواز ، اطلاعات هواشناسی ، نقشه خوانی ، آگاهی فنی باید باشد (آشنائی با احکام) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا مَعْشَرَ
التُّجَّارِ الْفُقَهَ ثُمَّ الْمَتْجِرِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۵۰] .

همراه با استاد (رهبری و ولایت)

۱۳_ آنجا که خلبان همراه و مسافر دارد وسیله فرار و چتر نجات ندارد. باید با مسافران ، هم سرنوشت باشد. در جامعه هم
رهبران باید هم درد مردم باشند و نباید چتر نجات و راه فرار داشته باشند.

۱۴_ چند موتور بودن رمز ایمنی بیشتر است :

در پرواز معنوی هم باید قرب به خدا از چند طریق باشد.

۱۵_ اولین خطا آخرین خطاست.

در پرواز معنوی هم گاهی مثل ابلیس اولین خطا آخرین خطا می شود.

۱۶_ شروع پرواز باید از محل حساب شده باشد.

۱۷_ در پرواز مادی خلبان اگر تنها و با شکاری باشد ، حق مانور و معلق دارد. ولی اگر خلبان مسافر داشته

باشد ، مجاز نیست و باید مراعات حال مسافران را بکند.

در پرواز معنوی هم هر گاه نماز فرادا بود ، انسان طول بدهد ، ولی در نماز جماعت باید مراعات حال اضعف مردم را بکند.

۱۸ _ پرواز مادی با یک بال نمی شود.

در پرواز معنوی هم فقط علم یا فقط کار کافی نیست.

۲. لقاء... در قرآن

۱ _ رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ [توبه / ۸۷] .

۲ _ أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا [توبه / ۳۸] .

۳ _ ذَلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ [نجم / ۳۰] .

۴ _ اتَّاقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ [توبه / ۳۸] .

۵ _ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ [اعراف / ۱۷۶] .

۷ _ إِنَّ بَيوتَنَا عَوْرَهُ [احزاب / ۱۳] .

۱۰ _ يَغْلَمُونَ ظَاهِرًا مِنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [روم / ۷] .

۳. سند معراج

از نظر شیعه و سنی مسلم است. مجلسی بیش از ۱۰۰ حدیث که بیشترش از کافی است نقل می کند. طبرسی ، طوسی ، فخر رازی از صحاح نقل و مورد قبول و مشهور می دانند و نیز بیضاوی و سید قطب.

طبرسی در تفسیر ، احادیث معراج را چهار دسته کرده :

الف : تواتر قطعی (مانند اصل معراج)

ب : روایاتی که قبول آنها مانع عقلی و نقلی ندارد. (مشاهده آیات در آسمان ها)

ج : روایاتی که ظاهرا زننده است ، ولی قابل توجیه است.

د : روایاتی که یک سلسله امور ساختگی و نامعقول و باطل است.

۴. تشریح جزئیات معراج پیامبر (ص)

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا [اسراء/ ۱].

"اسراء" سفر شبانه است.

لَيْلًا يَكُ شَبًّا بُوْدَةُ اسْت.

فاصله مسجد الحرام با مسجد الاقصى بيش از صد فرسخ

به خاطر عبدا

عبدا هم جسم و هم جان. کسی که می گوید فلانی را بردم، نه یعنی در خواب یا روح یا...

حرکت ها از مسجد است.

لِنُرِيَهُ (شنیدن کی بود مانند دیدن)

بارکنا حَوْلَهُيا به خاطر سرسبزی یا پایگاه انبیای بزرگوار.

مِنْ آيَاتِنَا هَمِه

سفر به اقصی در اینجا دنباله معراج در سوره نجم ۱۸ _ ۱۳ آمده است :

وَ لَقَدْ رَأَى نَزْلَةَ أَخْرَى [نجم/ ۱۳]. بار دیگر رسول خدا جبرئیل را در صورت اصلی دید. (بار اول در غار حرا بودم).

عِنْدَ سِدْرِهِ الْمُتْتَهَى عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى [نجم/ ۱۵-۱۴]. محل ملاقات نزد بهشت بود.

۵. شبهاتی پیرامون معراج

۱ _ قوه جاذبه زمین نمی گذارد.

پاسخ : مرکبی که در ثانیه ۲/۱۱ کیلومتر برود حریف جاذبه زمین هست و در این زمان نیز عملاً دیده شده است.

۲ _ نبود هوا در بالا :

پاسخ : عملاً دیدیم که فضانوردان برای خود هوا تهیه می کنند.

۳ _ گرما و سرمای عجیب :

پاسخ : عملاً دیدیم که فضانوردان برای جلوگیری از آن کوشیده اند.

۴_ اشعه های خطرناک :

پاسخ : عملاً دیدیم که فضانوردان برای جلوگیری از آن لباس های مخصوصی تهیه می کنند.

۵_ اجسام شهابی در فضا :

پاسخ : عملاً دیدیم که امروز وسیله مقاومتش تهیه شده است.

۶_ بی وزنی در بالا :

برای اینکه وزن برای جاذبه زمین است و با تمرین این مشکل حل شده است.

اینها موانعی بود که بشر قادر به حل آن بود ،

آیا خدا برای پیامبرش نمی تواند؟

اما اینکه زمان زیادی لازم دارد محال نیست ، زیرا چه دلیلی داریم که از سیر نور سریعتر نداریم و ثانیاً روایات ، آسمان را گفته اما تا کجا؟ چه مقداری؟ تمام کهکشان ها را؟ معین نکرده تا شما بگوئید کم بود.

— معراج برای چه بود؟

لُنْرِيكَ مِنْ آيَاتِنَا الْكُبْرَى [طه/ ۲۳] .

— با براق گفته اند از برق است. اشاره به سیر نوری.

۶. محتوای معراج

آیا پیامبر در معراج خدا را دید؟

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ لَا يوصفُ بِمَكَانٍ وَلَا يَجْرِي عَلَيْهِ زَمَانٌ وَ لَكِنَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَرَادَ أَنْ يَشْرَفَ بِهِ مَلَائِكَتُهُ وَ سَيَكُنَ سَمَاوَاتِهِ وَ يَكْرِمُهُمْ بِمُشَاهَدَتِهِ وَ يَرِيَهُ مِنْ عَجَائِبِ عَظَمَتِهِ مَا يَخْبِرُ بِهِ بَعْدَ هُبُوطِهِ وَ لَيْسَ ذَلِكَ عَلَى مَا يَقُولُهُ الْمُشَبِّهُونَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَ تَعَالَى عَمَّا يَصِفُونَ [علل الشرائع ، ج ۱ ، ص ۱۳۲] .

۱. معروف های قرآنی

۱. اخلاقی

۱. یتیم نوازی

فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ [ضحی / ۹] .

۲. فرصت تحقیق دادن

وَ إِنِ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ [توبه / ۶] .

۳. صبر در مصیبت و معصیت

إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَ يَصْبِرِ [یوسف / ۹۰] .

فَصَبْرٌ جَمِيلٌ [یوسف / ۱۸] .

۴. خوش برخوردی

لبخند در برابر اهانت زبردستان: فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِّن قَوْلِهَا [نمل/ ۱۹].

۵. ارج نهادن به پیش کسوتان

وَ السَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ [توبه/ ۱۰۰].

۶. جا دادن در مجلس

إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا [مجادله/ ۱۱].

۷. تجلیل از خوبان

وَ كَانُوا لَنَا عَابِدِينَ [انبیاء/ ۷۳].

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ [انبیاء/ ۹۰].

۸. خدمت خالصانه

فَوَجَدَا فِيهَا جِدَاراً يُرِيدُ أَنْ يَنْقُضَ فَأَقَامَهُ [كهف/ ۷۷].

۹. وفای به عهد

أَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ [نحل/ ۹۱].

۱۰. گذشت

گذشت نیکو: فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ [حجر/ ۸۵].

۲. سیاسی

۱. دوری از ستمگران

وَ اجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ [نحل/ ۳۶].

۲. حفظ نیروهای خودی

وَ مَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا [هود/ ۲۹].

۳. مقابله به مثل

إِنْ تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ [هود/۳۸].

۴. ضربه زدن ...

ضربه زدن به منافع ابرقدرتها: رَبَّنَا أَطْمِسْ عَلَيَّ أَمْوَالِهِمْ [يونس/۸۸].

۵. جذب دل‌های رمیده

وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ [توبه/۶۰].

۶. آزاد کردن زندانیان

آزاد کردن زندانیان بدهکار: وَفِي الرَّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ [توبه/۶۰].

۷. رابطه متقابل رهبر و مردم

صَلِّ عَلَيْهِمْ [توبه/۱۰۳].

صَلُّوا عَلَيْهِ [احزاب/۵۶].

۸. سرکوب یاغی

فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي [حجرات/۹].

۹. سرکشی به مناطق محروم

مسافرت برای سرکشی به مناطق محروم: حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ [كهف/۹۳]

[

۱۰. همکاری ملت با دولت

أَعِينُونِي بِقُوَّةٍ [كهف/ ۹۵] .

۳. اجتماعی

۱. مهمان نوازی

أَنْ جَاءَ بِعَجَلٍ حَنِيذٍ [هود/ ۶۹] .

۲. دعوت مردم به خدا

ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ [نحل/ ۱۲۵] .

۳. برخورد مسالمت آمیز با ناآگاهان

وَإِذَا خَاطَبْتَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا [فرقان/ ۶۳] .

۴. قدردانی از زحمات دیگران

إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ [قصص/ ۲۵] .

۵. تفقد از غایبین

مَا لِي لَا أَرَى الْهُدُودَ [نمل/ ۲۰] .

۶. مردمی بودن

أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ [بقره/ ۱۹۹] .

۷. ادب در برابر بزرگان دین

إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ [حجرات/ ۳] .

۸. اقرار به کمالات دیگران

هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا [قصص/ ۳۴] .

۹. رنگ الهی در شهر سازی

وَ اجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَ اَقِيمُوا الصَّلَاةَ [یونس/ ۸۷] .

۱۰. مشورت

وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ [آل عمران/ ۱۵۹] .

وَ أَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ [شوری/ ۳۸] .

۱۱. تعاون بر خیر

تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى [مائده/ ۲] .

۱۲. غریب نوازی

يَجْتَبُونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ [حشر/ ۹] .

۱۳. نجات مستضعفین

فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ [طه/ ۴۷] .

۴. عبادی

۱. دعا برای گذشتگان

رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَ لِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ [حشر/ ۱۰] .

۲. استقامت در عبادت

فَاعْبُدْهُ وَ اصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ [مریم/ ۶۵] .

۳. خشوع در نماز

الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ [مومنون/ ۲] .

۴. سحر خیزی

وَ الْمُشْتَعْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ [آل عمران/ ۱۷] .

۵. مالی

قرار دادن سهمیه ای در مال خود برای محرومان: وَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ [ذاریات/ ۱۹] .

آسان گرفتن با کارگر: مَا أُرِيدُ أَنْ أَسُقَّ عَلَيْكَ [قصص/ ۲۷] .

انفاق: أَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ [بقره/ ۱۹۵] .

زکات: يُوْتُونَ الزَّكَاةَ [مائده/ ۵۵] .

خمس: فَإِنَّ لِلَّهِ خُمْسَهُ [انفال/ ۴۱] .

۱. معلم و شاگرد

۱. انگیزه های تعلیم

عن امیر المومنین (ع): أَيْهَا النَّاسُ إِنِّي ابْنُ عَمِّ نَبِيِّكُمْ وَأَوْلَاكُمْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَاسْأَلُونِي ثُمَّ اسْأَلُونِي فَكَأَنَّكُمْ بِالْعِلْمِ قَدْ تَفَقَدُونَهُ إِنَّهُ لَا يَهْلِكُ عَالِمٌ إِلَّا هَلَكَ مَعَهُ بَعْضُ عِلْمِهِ وَ إِنَّمَا الْعُلَمَاءُ فِي النَّاسِ كَالْبَدْرِ فِي السَّمَاءِ يَضِيءُ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ خَذُوا مِنَ الْعِلْمِ مَا بَدَأَ لَكُمْ وَ إِيَّاكُمْ أَنْ تَطْلُبُوهُ لَخِصَالٍ أَرْبَعٌ لَتَبَاهُوا بِهِنَّ الْعُلَمَاءُ أَوْ تَمَارَوْا بِهِنَّ السَّفَهَاءُ أَوْ تَرَاءَوْا بِهِنَّ فِي الْمَجَالِسِ أَوْ تَصَرَّفُوا بِهِنَّ وَجْهَ النَّاسِ إِلَيْكُمْ لِتَتَرَوْا لَكُمْ- يَسْتَوِي عِنْدَ اللَّهِ فِي الْعُقُوبَةِ الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَ الَّذِينَ لَا- يَعْلَمُونَ نَفَعْنَا اللَّهَ وَ إِيَّاكُمْ بِمَا عَلَّمْنَا وَ جَعَلْنَا لَوَجْهِهِ خَالِصًا إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ [أعلام الدين ، ص ۹۴] .

عن النبی (ص): مَنْ طَلَبَ بَابًا مِنَ الْعِلْمِ لِيَصْلِحَ بِهِ نَفْسَهُ أَوْ لِمَنْ بَعْدَهُ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ بَعْدَ رَمْلِ عَالِجٍ [ميزان الحکمه]

۲. شرایط تعلیم

۱. با ادب سئوالی را شروع کردن

قَالَ لَهُ مُوسَى هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَى أَنْ تُعَلِّمَنِي مِمَّا عَلَّمْتَ رُشْدًا [كهف/ ۶۶] .

۱- لفظهلیک نوع ادب است با سوال وارد می شود.

۲. با ادب تبعیت را شروع کردن

اتبعکیک نوع ادب است.

۳. با گوشه ای از علم شروع کردن

ممانه همه علوم ، بلکه گوشه ای

۴. علم را عنایت خدا دیدن

علمت را خدا به تو داده ، پس تو هم به من بده.

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنَّهُ قَالَ زَكَاهُ الْعِلْمِ نَشْرُهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۷ ، ص ۴۶] .

۵. جهت علم ، رشد باشد

رشدا؛ یعنی جهت علم رشد باشد.

۶. توطین نفس و اعلام آن

قَالَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا [كهف/ ۶۷] .

توطین نفس و اعلام آمادگی و تحریک و تشویق به تحمل مشکلات.

۷. عامل صبر ، آگاهی

وَ كَيْفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا [كهف/ ۶۸] .

۸. صبر با خواست خدا است

قَالَ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا وَلَا أَعْصِي لَكَ أَمْرًا [كهف/ ۶۹] .

۹. تسلیم در برابر علم خدا

۹- قَالَ فَإِنِ اتَّبَعْتَنِي فَلَا تَسْأَلْنِي عَنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا [كهف/ ۷۰] .

۱۰. معلم باید سه مرحله صبر کند

معلم تا سه مرحله باید حوصله کند.

۳. علم و عمل

۱- اوحی الله تبارک و تعالیٰ إلى داود (ع) إن أهون ما أنا صانع بعالم غیر عامل بعلمه أشد من سبعین عقوبه أن أخرج من قلبه حلاوه ذکری و لیس إلى الله عز و جل طریق یسلک إلا- بعلم و العلم زین المرء فی الدنیا و سائقه إلى الجنة و به یصل إلى رضوان الله تعالیٰ و العالم حقا هو الذی ینطق عنه أعماله الصالحه و أوراده الزاکیه و صدقه و تقواه لا لسانه و تصاوله و دعواه و لقد کان یطلب هذا العلم فی غیر هذا الزمان من کان فیہ عقل و نسک و حکمه و حیاء و خشیه و أنا أرى طالبه الیوم من لیس فیہ من ذلک شیء و العالم یحتاج إلى عقل و رفق و شفقه و نصح و حلم و صبر و بذل و قناعه و المتعلم یحتاج إلى رغبه و إراده و فراغ و نسک و خشیه و حفظ و حزم [بحار الأنوار ، ج ۲ ، ص ۳۲] .

۲- گفت جلسه ای بود پیرامون مضرات مشروب ، ناطقی داد سخن می داد و صدای احسنت افراد را بلند کرده بود ، فردا او را در خیابان دیدم ، گفتم : اجازه بده دهانت را ببوسم به خاطر این سخنرانی

، نزدیک که رفتم ، دیدم دهانش بوی مشروب می دهد.

۴. معلم

۱_ و العالم حقاً هو الذى ينطق فيه أعماله الصالحة و أوراده الزاكية و صدقه و تقواه لا لسانه و مناظرته و معادلته و تصاوله و دعواه و لقد كان يطلب هذا العلم فى غير هذا الزمان من كان فيه عقل و نسك و حكمه و حياء و خشيه و إنا نرى طالبه اليوم من ليس فيه من ذلك شىء و العالم يحتاج إلى عقل و رفق و شفقه و نصح و حلم و صبر و قناعه و بذل و المتعلم يحتاج إلى رغبه و إرادة و فراغ و نسك و خشيه و حفظ و حزم [مصباح الشريعه ، ص ۱۳] .

رفق؛ یعنی مداراه ، شفقه؛ یعنی محبت ، نصح؛ یعنی خیر خواهی ، و حلم؛ یعنی ضبط النفس عن هیجان الغضب ، صبر؛ یعنی مقاومت در برابر مشکلات.

۲- از اسکندر پرسیدند پدرت را بیشتر دوستداری یا معلم را؟ گفت : پدر سبب حیات فانی و معلم سبب حیات باقی من است.

۳- عالمی که درس ندهد هم چون زن نازا است ، مراد از فَهَبَ لِي مِنْ لَمَدُنْكَ و لِيَا يَرِثُنِي و يَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ پدر کریمه ذیل ، نسلاً یورثه علمه می باشد.

وَ إِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِي مِنْ وِرَائِي وَ كَانَتْ امْرَأَتِي عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِنْ لَمَدُنْكَ و لِيَا يَرِثُنِي و يَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ وَ اجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًا [مریم/۵۰] .

۵. شاگرد

۱. توجه دادن دانش آموزان تمام رشته ها به مسائل مذهبی

شخصی از رسول الله (ص) خواست که از غرائب علم برایش بگوید. حضرت فرمودند : تو اول آغاز و اصل علم را فراگیر تا به غرائب برسی. پرسید آغاز و اصل علم چیست؟ حضرت فرمودند :

عن ابن عباس قال : " جاء أعرابي إلى النبي (ص) فقال : يا رسول الله علمني من غرائب العلم. قال : ما صنعت في رأس العلم حتى تسأل عن غرابته. قال الرجل : ما رأس العلم يا رسول الله؟ قال : معرفه الله حق معرفته. قال الأعرابي : و ما معرفه الله حق معرفته؟ قال : تعرفه بلا مثل و لا شبه و لا ند و أنه واحد أحد ظاهر باطن أول آخر لا كفوله و لا نظير فذلك حق معرفته " [منيه المرید ، ص ٣٦٦] .

عَنْ أَبِي عَبِيدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : لَوْ يَغْلَمُ النَّاسُ مَا فِي فَضْلِ مَعْرِفَةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَا مِيدُوا أَعْيُنَهُمْ إِلَى مَا مَتَّعَ اللَّهُ بِهِ الْأَعْيَادَ مِنْ زَهْرِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ نَعِيمِهَا وَ كَانَتْ دُنْيَاهُمْ أَقَلَّ عِنْدَهُمْ مِمَّا يَطُّونَهُ بِأَرْجُلِهِمْ وَ لَنَعَمُوا بِمَعْرِفَةِ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ وَ تَلَدُّوا بِهَا تَلَدُذَ مَنْ لَمْ يَزَلْ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَانِ مَعَ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ إِنَّ مَعْرِفَةَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ آتَسُّ مِنْ كُلِّ وَخْشَةٍ وَ صَاحِبٍ مِنْ كُلِّ وَخْدَةٍ وَ نُورٌ مِنْ كُلِّ ظُلْمَةٍ وَ قُوَّةٌ مِنْ كُلِّ ضَعْفٍ وَ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ سَيْقَمٍ ثُمَّ قَالَ (ع) وَ قَدْ كَانَ قَبْلَكُمْ قَوْمٌ يَقْتُلُونَ وَ يَحْرُقُونَ وَ يَنْشُرُونَ بِالْمَنَاشِيرِ وَ تَضَيُّ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِرُحْبِهَا فَمَا يُرُدُّهُمْ عَمَّا هُمْ عَلَيْهِ شَيْءٌ مِمَّا هُمْ فِيهِ مِنْ غَيْرِ تَرَهُ وَ تَرَوَا مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ بِهِمْ وَ لَا أَدَى بَلْ مَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يَوْمِنَا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ فَاسْأَلُوا رَبَّكُمْ دَرَجَاتِهِمْ وَ اصْبِرُوا عَلَى نَوَائِبِ دَهْرِكُمْ تُدْرِكُوا سَعْيَهُمْ [الكافي ، ج ٨ ، ص ٢٤٧] .

عَلَى بَنِي إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ

عَنِ الْمُنْقَرِي عَنْ سَيْفِيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ : " دَخَلَ رِجَالٌ مِنْ قُرَيْشٍ عَلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (ع) فَسَأَلُوهُ كَيْفَ الدَّعْوَةُ إِلَى الدِّينِ؟ قَالَ : تَقُولُ : بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَدْعُوكُمْ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَإِلَى دِينِهِ وَجَمَاعَتِهِ أَمْرَانِ أَحَدُهُمَا مَعْرِفَةُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالْآخَرُ الْعَمَلُ بِرِضْوَانِهِ وَإِنْ مَعْرِفَةُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَعْرِفَ بِالْوَحْدَانِيَّةِ وَالرَّأْفَةِ وَالرَّحْمَةِ وَالْعِزَّةِ وَالْعِلْمِ وَالْقُدْرَةِ وَالْعُلُوِّ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَأَنَّ النِّفَاعَ الضَّارُّ الْقَاهِرُ لِكُلِّ شَيْءٍ الَّذِي لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّ مَا حَيَاءٌ بِهِ هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَمَا سِوَاهُ هُوَ الْبَاطِلُ فَإِذَا أَجَابُوا إِلَيَّ ذَلِكَ فَلَهُمْ مَا لِلْمُسْلِمِينَ وَعَلَيْهِمْ مَا عَلَى الْمُسْلِمِينَ " [الكافي ، ج ٥ ، ص ٣٦] .

٢- اهمیت یادداشت برداری :

روى عن النبي (ص) أنه قال : " قِيدُوا الْعِلْمَ . قِيلَ : وَ مَا تَقْيِيدُهُ؟ قَالَ : كِتَابَتُهُ " [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ١٥١] .

٣. متعلم نیازمند رغبت و اراده و فراغ و خشیت و حفظ می باشد

أوحى الله تبارك و تعالى إلى داود (ع) و العالم يحتاج إلى عقل و رفق و شفقه و نصح و حلم و صبر و بذل و قناعة و المتعلم يحتاج إلى رغبة و إرادة و فراغ و نسك و خشية و حفظ و حزم [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ٣٢] .

نسك؛ یعنی شیوه ، حزم؛ یعنی دوران‌دیشی.

٤. وظایف شاگرد در برابر استاد

قال الباقر (ع) : إذا جلست إلى عالم فكن على أن

تسمع أحرص منك على أن تقول و تعلم حسن الاستماع كما تتعلم حسن القول و لا تقطع على أحد حديثه [بحار الأنوار، ج ١، ص ٢٢٢].

سَأَلَ رَجُلٌ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ طَعْمِ الْمَاءِ فَقَالَ: سَلْ تَفَقُّهَا وَ لَا تَسْأَلْ تَعْتُنَّا طَعْمُ الْمَاءِ طَعْمُ الْحَيَاةِ [الكافي، ج ٦، ص ٣٨١].

٥. در اهميت طالب علم

المظفر العلوي عن ابن العياشي عن أبيه عن عبد الله بن محمد بن خالد الطيالسي عن أبيه عن محمد بن زياد الأزدي عن حمزه بن حرمان عن أبيه حرمان بن أعين عن أبي جعفر محمد بن علي الباقر (ع) قال: "كان علي بن الحسين (ع) يصلي في اليوم و الليله ألف ركعه كما كان يفعل أمير المؤمنين (ع) كانت له خمس مائه نخله فكان يصلي عند كل نخله ركعتين و كان إذا قام في صلاته غشى لونه لون آخر و كان قيامه في صلاته قيام العبد الذليل بين يدي الملك الجليل كانت أعضاؤه ترتعد من خشية الله عز و جل و كان يصلي صلاه مودع يرى أنه لا يصلي بعدها أبدا و لقد صلى ذات يوم فسقط الرداء عن أحد منكبيه فلم يسوه حتى فرغ من صلاته فسأله بعض أصحابه عن ذلك فقال ويحك أ تدرى بين يدي من كنت؟ إن العبد لا تقبل من صلاته إلا ما أقبل عليه منها بقلبه. فقال الرجل: هلكننا. فقال: كلا إن الله عز و جل متمم ذلك بالنوافل و كان (ع) ليخرج في الليله الظلماء فيحمل الجراب على ظهره و فيه الصرر من الدنانير و الدراهم و ربما حمل على ظهره الطعام أو الحطب حتى يأتي

بابا بابا فيقرعه ثم يناول من يخرج إليه و كان يغطى وجهه إذا ناول فقيرا لئلا يعرفه فلما توفي (ع) فقدوا ذلك فعلموا أنه كان على بن الحسين (ع) و لما وضع (ع) على المغتسل نظروا إلى ظهره و عليه مثل ركب الإبل مما كان يحمل على ظهره إلى منازل الفقراء و المساكين و لقد خرج ذات يوم و عليه مطرف خز فتعرض له سائل فتعلق بالمطرف فمضى و تركه و كان يشتري الخبز في الشتاء و إذا جاء الصيف باعه فتصدق بثمانه و لقد نظر (ع) يوم عرفه إلى قوم يسألون الناس فقال: ويحكم أغير الله تسألون في مثل هذا اليوم؟ إنه ليرجى في هذا اليوم لما في بطون الحبالى أن يكون سعيدا و لقد كان (ع) يأبى أن يوكل أمه فقيل له: يا ابن رسول الله أنت أبر الناس و أوصلهم للرحم فكيف لا توكل أمك؟ فقال: إني أكره أن تسبق يدي إلى ما سبقت عينها إليه و لقد قال له رجل: يا ابن رسول الله إني لأحبك في الله حبا شديدا فقال: اللهم إني أعوذ بك أن أحب فيك و أنت لى مبغض و لقد حج على ناقه له عشرين حجه فما قرعها بسوط فلما نفقت أمر بدفنها لئلا يأكلها السباع و لقد سئلت عنه مولاه له فقالت: أطنب و أختصر فقيل لها: بل اختصرى. فقالت: ما أتيت به بطعام نهارا قط و ما فرشت له فراشا بليل قط و لقد انتهى ذات يوم إلى قوم يغتابونه فوقف عليهم فقال لهم: إن كنتم صادقين فغفر الله لى و إن كنتم كاذبين فغفر الله

لكم و كان (ع) إذا جائه طالب علم فقال : مرحبا بوصيه رسول الله (ص) ثم يقول إن طالب العلم إذا خرج من منزله لم يضع رجليه على رطب ولا يابس من الأرض إلا سبحت له إلى الأرضين " [بحار الأنوار ، ج ٤٦ ، ص ٦١] .

٦. همیشه در حال تقویت

عن الحسن بن علي (ع) : علم الناس علمك و تعلم علم غيرك فتكون قد أتقنت علمك و علمت ما لم تعلم و سئل (ع) عن الصمت فقال : هو ستر العمى و زين العرض و فاعله في راحه و جلسه آمن [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ١١١] .

قسمت اول روایت فوق ناظر به اثر پخش علم و قسمت اخير ناظر به اثر جذب علم است.

٧. همه باید شاگرد باشند

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَىٰ إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا [طه / ١١٤] .

قَالَ لَهُ مُوسَىٰ هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَىٰ أَنْ تُعَلِّمَنِي مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا [كهف / ٦٦] .

٨. همیشه باید شاگرد بود

من المهد الى اللحد

وَ مَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْ لَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَ لِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ [توبه / ١٢٢] .

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ [انعلم / ١١] .

مُحَمَّدٌ بَيْنَ يَدَيْ الْفِتْنَةِ فِي رَوْضِهِ الْوَاعِظِينَ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ (ص) : " اَطْلُبُوا الْعِلْمَ وَ لَوْ بِالصَّيْنِ فَإِنَّ طَلَبَ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَىٰ كُلِّ مُسْلِمٍ " [وسائل الشيعة ، ج ٢٧ ، ص ٢٧] .

٩. خرج کردن برای علم

أَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَ تَابَ اللَّهُ

عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ [مجادله/ ۱۳]

۱۰. هدف عالی

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ لِيِيَاهِي بِهِ الْعُلَمَاءُ أَوْ يَمَارِي بِهِ السُّفَهَاءَ أَوْ يَضْرِبَ بِهِ وُجُوهَ النَّاسِ إِلَيْهِ فَلْيَتَّبِعْهُ مَقْعِدَهُ مِنَ النَّارِ إِنَّ الرَّئِيسَةَ لَا تَصْلُحُ إِلَّا لِأَهْلِهَا [الكافي ، ج ۱ ، ص ۴۷] .

۱۱. تواضع خاص برای معلم

روى عبد الله بن الحسن بن علي عن أبيه عن جده (ع) أنه قال : " إن من حق المعلم على المتعلم أن لا يكسر السول عليه و لا يسبقه في الجواب و لا يلح عليه إذا أعرض و لا يأخذ بثوبه إذا كسل و لا يشير إليه بيده و لا يغمزه بعينه و لا يشاور في مجلسه و لا يطلب ورائه و أن لا يقول : قال فلان خلاف قوله و لا يفشى له سرا و لا يفتاب عنده و أن يحفظه شاهدا و غائبا و يعم القوم بالسلام و يخصه بالتحية و يجلس بين يديه و إن كان له حاجة سبق القوم إلى خدمته و لا يمل من طول صحبته فإنما هو مثل النخلة تنتظر متى تسقط عليه منها منفعه و العالم بمنزلة الصائم المجاهد في سبيل الله و إذا مات العالم انثلم في الإسلام ثلمه لا تنسد إلى يوم القيامة و إن طالب العلم يشيعه سبعون ألفا من مقربي السماء " [بحار الأنوار ، ج ۲ ، ص ۴۴] .

۱۲. تحصیل علم مفید

۱۳. خوب گوش کردن

۶. غرور علمی

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنَّهُ قَالَ لَوْلَدِهِ الْحَسَنِ (ع) فِي وَصِيَّتِهِ إِلَيْهِ : " فَإِنَّ الْعَالِمَ مَنْ عَرَفَ أَنَّ مَا

يَعْلَمُ فِيمَا لَا يَعْلَمُ قَلِيلٌ فَعَدَّ نَفْسَهُ بِذَلِكَ جَاهِلًا وَازْدَادَ بِمَا عَرَفَ مِنْ ذَلِكَ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ اجْتِهَادًا فَمَا يَزَالُ لِلْعِلْمِ طَالِبًا وَفِيهِ رَاغِبًا وَ لَهُ مَسِيئَةً تَفِيدًا وَ لِأَهْلِهِ خَاشِعًا وَ لِرَأْيِهِ مُتَّهِمًا وَ لِلصَّمْتِ لَازِمًا إِلَى أَنْ قَالَ : وَ فِي الصَّمْتِ السَّلَامَةُ مِنَ النَّدَامَةِ وَ تَلَايِكَ مَا قَرَطَ مِنْ صَمْتِكَ أَيْسَرُ مِنْ إِدْرَاكَ فَائِدِهِ مَا فَاتَ مِنْ مَنْطِقِكَ وَ أَحْفَظُ مَا فِي الْوَعَاءِ بِشَدِّ الْوِكَاءِ " الْخَبَرِ . [مستدرک الوسائل ، ج ٩ ، ص ١٨] .

٧. تربية جوان

١. اصول تربيت اسلامی

١. بازگشت به خود

يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ وَ لِلَّهِ الْعِزَّةُ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ لَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ [منافقون / ٨] .

الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ شُعْبَةَ فِي تَحْفِيفِ الْعُقُولِ ، عَنِ الصَّادِقِ (ع) أَنَّهُ قَالَ لِعَبِيدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدَبٍ فِي وَصِيَّتِهِ إِلَيْهِ : " وَ لَا تَكُنْ فَظًّا غَلِيظًا يَكْرَهُ النَّاسُ قَوْلِيكَ وَ لَا تَكُنْ وَاهِنًا يَحْفَظُكَ مَنْ عَرَفَكَ وَ لَا تُشَارَّ مَنْ فَوْقَكَ وَ لَا تَشِيخُرْ بِمَنْ هُوَ دُونَكَ وَ لَا تُتَارِعِ الْأَمْرَ أَهْلَهُ " الْخَبَرِ . [مستدرک الوسائل ، ج ٩ ، ص ٧٩] .

اطلبوا الحوائج بعز الانفس

٢. تقدم تزكيه بر تعليم

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَ يَزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ [جمعه / ٢] .

رَبَّنَا وَ ابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ يَزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ [بقره / ١٢٩] .

٣. رشد هماهنگ استعدادها

لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَ لَكِنَّ الْبِرَّ

الْف) مَنْ آمَنَ ١- بِاللَّهِ ٢- وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ ٣- وَ الْمَلَائِكَةِ ٤- وَ الْكِتَابِ

ب) وَ آتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ۱- ذَوِي الْقُرْبَىٰ ۲- وَ الْيَتَامَىٰ ۳- وَ الْمَسَاكِينَ ۴- وَ ابْنَ السَّبِيلِ ۵- وَ السَّائِلِينَ ۶- وَ فِي الرِّقَابِ

ج) وَ أَقَامَ الصَّلَاةَ

د) وَ آتَى الزَّكَاةَ

ه) وَ الْمُؤْفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا

و) وَ الصَّابِرِينَ ۱- فِي الْبُؤْسَاءِ ۲- وَ الضَّرَّاءِ ۳- وَ حِينَ الْبَأْسِ

ز) أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا

ح) وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ [بقره/ ۱۷۷] .

۴. تفاوت تربیت براساس تفاوت سن

توجه به تفاوت تربیت در سنین مختلف (از ۶ سالگی تا جوانی بهترین دوران است) .

۵. محبت

وَعِدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَ مَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ وَ رِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ [توبه/ ۷۲] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْ يَدَيْدٍ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَ يُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَ اللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ [مائده/ ۵۴] .

حضرت امام خمینی می فرمایند : بهار توبه ایام جوانی است [چهل حدیث ، ص ۲۳۳] .

۲. عوامل تربیت اسلامی

۱. تعلیم و تعقل

تعلیم و تعقل برای روشن شدن انسان است.

۲. تقوا و تزکیه

تقوا و تزکیه منجر به تقویت اراده می شود.

۳. عبادت

عبادت باعث تقویت عشق می شود.

عبادت شامل عبادات بدنی ، مثل نماز و... و عبادات مالی ، مثل زکات و... و عبادات روحی مثل تفکر می شود.

۴. تفکر به خود

تفکر به خود در سایه :

الف) تفکر در خلقت : إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاجْتِذَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلُكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَع النَّاسَ وَ مَا أَنْزَلَ

اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَخْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعِيدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَ آيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ [بقره/ ٢٤٨] .

ب) تفکر در تاریخ : وَ لَوْ شِئْنَا لَرْفَعْنَاهُ بِهَا وَ لَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَ اتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلَ عَلَيْهِ يَلْهَثُ أَوْ تَتْرُكُهُ يَلْهَثُ ذَلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِ آيَاتِنَا فَاقْصِصِ الْقِصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ [اعراف/ ١٧٤] .

ج) در خود : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ لْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ [حشر/ ١٨] .

٥. محبت عاقلانه

الْقُطْبُ الرَّاَوْنِدِي فِي لُبِّ اللَّبَابِ ، عَنِ النَّبِيِّ (ص) قَالَ : " كُنْ تَقِيًّا تَكُنْ أَوْرَعًا النَّاسِ وَ كُنْ قَنِعًا تَكُنْ أَشْكُرَ النَّاسِ وَ أَحَبَّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ تَكُنْ مُؤْمِنًا وَ أَحْسِنْ مُجَاوَرَةً مَنْ جَاوَرَكَ تَكُنْ مُسْلِمًا وَ أَقِلَّ الضُّحْكَ فَإِنَّهُ يَمِيتُ الْقَلْبَ " [مستدرک الوسائل ، ج ١١ ، ص ١٧٥] .

عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ الصَّلْتِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقْدَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : " أَتَانِي رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَبَلِ فَدَخَلْتُ مَعَهُ عَلَى أَبِي عَدِيَدِ اللَّهِ (ع) فَقَالَ لَهُ عِنْدَ الْوَدَاعِ أَوْصِنِي . فَقَالَ : أَوْصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ وَ بِرِّ أَحْيِكَ الْمُسْلِمِ وَ أَحَبِّ لَهُ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ وَ اكْرَهُ لَهُ مَا تَكْرَهُ لِنَفْسِكَ وَ إِنْ سَأَلَكَ فَأَعْطِهِ وَ إِنْ كَفَّ عَنْكَ فَأَعْرِضْ عَلَيْهِ لَا تَمَلَّهُ خَيْرًا فَإِنَّهُ لَا يَمْلُكَكَ وَ كُنْ لَهُ عَضُدًا فَإِنَّهُ لَكَ عَضُدٌ وَ إِنْ وَجَدَ عَلَيْكَ فَلَا تُفَارِقْهُ حَتَّى تَسَلَّ سَخِيمَتَهُ وَ إِنْ غَابَ فَاحْفَظْهُ فِي غَيْبَتِهِ وَ إِنْ شَهِدَ فَاكْنُفْهُ وَ

أَعْضُدُهُ وَوَارِزُهُ وَ أَكْرَمُهُ وَ لَاطِفُهُ فَإِنَّهُ مِنْكَ وَ أَنْتَ مِنْهُ" [وسائل الشيعة ، ج ١٢ ، ص ٢١١] .

٦. رعايت حالات

وَ قَالَ امير المومنين (ع) : إِنَّ لِلْقُلُوبِ شَهْوَةً وَ إِقْبَالَماً وَ إِذْيَاراً فَاتُوهَا مِنْ قِيَلِ شَهْوَتِهَا وَ إِقْبَالِهَا فَإِنَّ الْقَلْبَ إِذَا أُكْرِهَ عَمِي [نهج البلاغه ، ج ٥٠٣ ، ص ١٩٣] .

٧. روح

٨. انسان دوستى

- انسان دوستى ولو كافر باشد.

٩. تقويت حق جويى

تقويت حق جويى (خطبه قاصعه مربوط به اين بخش است) .

١٠. معاشرت با صالحان

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ وَ قَرِينِهِ [الكافى ، ج ٢ ، ص ٣٧٥] .

١١. جهاد

١٢. كار

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : " قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَحِبُّ الْمُخْتَرِفَ الْأَمِينِ وَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرَى إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَحِبُّ الْمُؤْمِنَ الْمُخْتَرِفَ " [الكافى ، ج ٥ ، ص ١١٣] .

وَ قَالَ امير المومنين (ع) : إِنَّ لِلْقُلُوبِ شَهْوَةً وَ إِقْبَالَماً وَ إِذْيَاراً فَاتُوهَا مِنْ قِيَلِ شَهْوَتِهَا وَ إِقْبَالِهَا فَإِنَّ الْقَلْبَ إِذَا أُكْرِهَ عَمِي [نهج البلاغه ، ج ٥٠٣ ، ص ١٩٣] .

٣. اهداف تربيت اسلامى

١. ابتكار

الف. ايجاد ابتكار

وَقَالَ امِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعِلْمُ عِلْمَانِ مَطْبُوعٌ وَ مَسِيءٌ مُؤْعٌ وَ لَا يَنْفَعُ الْمَسِيءُ مُؤْعٌ إِذَا لَمْ يَكُنِ الْمَطْبُوعُ [نهج البلاغه ، ج ۵۳۴ ، ص ۳۳۸] .

ب. آفات ابتكار

(۱) ظن به جای یقین : إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الضُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ [انفال/۲۲] .

(۲) تقلید کورکورانه : كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَ لِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ [ص/۲۹]

۲. آینده نگری

عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَيْدَقَةَ عَنْ أَبِي عُبَيْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: "إِنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (ص) فَقَالَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص): فَهَلْ أَنْتَ مُسْتَوْصٍ إِنْ أَنَا أَوْصَيْتُكَ؟ حَتَّى قَالَ لَهُ ذَلِكَ ثَلَاثًا وَفِي كُلِّهَا يَقُولُ لَهُ الرَّجُلُ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (ص): فَإِنِّي أَوْصِيكَ إِذَا أَنْتَ هَمَمْتَ بِأَمْرٍ فَتَدْبِرْ عَاقِبَتَهُ فَإِنْ يَكُ رُشْدًا فَاْمُضِ بِهِ وَإِنْ يَكُ غِيًّا فَانْتِهِ عَنْهُ" [الكافي، ج ۸، ص ۱۴۹].

۳. آزادی فکر

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْ لَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ [بقره/۱۷۰].

۴. عدم اهمیت به قضاوت مردم

وصيه موسى بن جعفر (ع) لهشام بن الحكم و صفته للعقل قال (ع): "يا هشام... يا هشام لو كان في يدك جوزة و قال الناس لووه ما كان ينفعك و أنت تعلم أنها جوزة و لو كان في يدك لووه و قال الناس إنها جوزة ما ضرک و أنت تعلم أنها لووه" [بحار الأنوار، ج ۱، ص ۱۳۶].

۵. ایجاد روح علمی

۶. خودسازی ناشی از استقامت در مشکلات

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمْ يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزَلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرُ اللَّهُ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ [بقره/۲۱۴].

وَ مَا هَذِهِ الْحَيَاءُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُمْ وَ لَعَبٌ وَ إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ [عنكبوت/۶۴]

یا ایها الذین آمنوا اصبروا و صابروا و رابطوا و اتقوا الله لعلکم تفلحون

۴. استفاده از ایام جوانی

عن امیرالمومنین (ع) : شیطان لا يعرف فضلها إلا من فقدهما الشباب و العافیة [غررالحکم ، ص ۳۲۴] .

قال رسول الله (ص) : ما من شیء أحب إلى الله من شاب تائب [روضه الواعظین ، ج ۲ ، ص ۴۸۱] .

یا أباذرا! ما من شاب یدع لله الدنيا و لهوها و أهرم شبابه فی طاعه الله إلا أعطاه الله أجر اثنين و سبعین صدیقاً [بحارالأنوار ، ج ۷۴ ، ص ۸۶] .

و قال امیر المومنین (ع) : ما المُجاهدُ الشَّهِیدُ فی سبیلِ اللهِ بأعظمِ أجرًا ممَّنْ قَدَرَ فَعَفَّ لكَادَ العَظِيفُ أَنْ یكونَ مَلَكًا مِنَ المَلائِكَةِ [نهج البلاغه ، ص ۵۵۹] .

جوان ۱- انقلابی است ، کارهای خارق العاده را دوست دارد.

۲- پاک است ، آلوده به گناه نشده.

۳- نیرومند است ، که رفته رفته رو به تحلیل می رود

۴- با اراده است ، اگر تصمیم بگیرد هر کاری را می تواند انجام دهد.

۸. روش های تربیتی

۱. رعب و قهر و خشونت و نمایش قدرت

امام جمعه با اسلحه خطبه می خواند.

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي مِنْ بَعْدِي أَعَجِلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ وَأَلْقَى الْأَلْوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُ إِلَيْهِ قَالَ ابْنَ أُمَّ إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَعُّوْنِي وَكَادُوا يَقْتُلُونَنِي فَلَا تُشْمِتْ بِيَ الْأَعْدَاءَ وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [اعراف/ ۱۵۰] .

وَ إِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَ رَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَ اسْمَعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَ عَصَيْنَا وَ أَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيمَانُكُمْ إِنَّ كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ [بقره/ ۹۳] .

الزَّانِيَةُ وَ الزَّانِي

فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلِيَشْهَدَ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [نور/ ٢].

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي مِنْ بَعْدِي أَعَجِلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ وَأَلْقَى الْأَلْوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُ إِلَيْهِ قَالَ ابْنَ أُمَّ إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَعُّوْنِي وَكَادُوا يَقْتُلُونَنِي فَلَا تُشْمِتْ بِيَ الْأَعْدَاءَ وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [اعراف/ ١٥٠].

في دعاء الندبه : " قدمته على أنبيائك و بعثته إلى الثقلين من عبادك و أوطأته مشارقك و مغاربك و سخرت له البراق و عرجت بروحه إلى سمائك و أودعته علم ما كان و ما يكون إلى انقضاء خلقك ثم نصرته بالرعب و حففته بجبرئيل و ميكائيل و المسومين من ملائكتك " [بحار الأنوار ، ج ٩٩ ، ص ١٠٤].

قَالَ يَا بَنَ أُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِي وَلَا بِرَأْسِي إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَ لَمْ تَزُقْ قَوْلِي [طه/ ٩٤].

حضرت امير با شلاق در بازار راه می رفت

دَعَائِمُ الْإِسْلَامِ ، عَنْ عَلِيٍّ (ع) : " أَنَّهُ كَانَ يَمْشِي فِي الْمَسَاقِ وَ بِيَدِهِ دِرَّةٌ يَضْرِبُ بِهَا مَنْ وَجَدَ مِنْ مُطَفِّفٍ أَوْ غَاشٍّ فِي تِجَارَتِهِ الْمُسْلِمِينَ قَالَ الْأَصْبَغُ فَقُلْتُ لَهُ يَوْمًا أَنَا أَكْفِيكَ هَذَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ اجْلِسْ فِي بَيْتِكَ قَالَ مَا نَصَيْحَتِي " [مستدرک الوسائل ، ج ١٣ ، ص ٢٣٥].

و في روايه أبي الجارود عن أبي جعفر (ع) قال : " مسجد ضرار الذي " أسس على شفا جُرْفِ هَارٍ فَأَنْهَارَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ " [تفسير القمي ، ج ١ ، ص ٣٠٥].

وَ تَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ

أَصْنَامَكُمْ بَعْدَ أَنْ تُولُوا مُدْبِرِينَ [انبياء/ ٥٧] .

عَدَّهُ مِنْ أَصِيحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُكَيْرٍ عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : " إِنَّ سِمْرَةَ بْنَ جُنْدَبٍ كَانَ لَهُ عَدْقٌ فِي حَائِطٍ لِرَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ وَكَانَ مَنْزِلُ الْأَنْصَارِيِّ بَابَ الْبُسَيْتَانِ وَكَانَ يَمُرُّ بِهِ إِلَى نَخْلَتِهِ وَ لَا يَسْتَأْذِنُ فَكَلَّمَهُ الْأَنْصَارِيُّ أَنْ يَسْتَأْذِنَ إِذَا جَاءَ فَأَبَى سَمَرَهُ فَلَمَّا تَأَبَّى جَاءَ الْأَنْصَارِيُّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) فَشَكَا إِلَيْهِ وَ خَبَرَهُ الْخَبْرَ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ خَبَرَهُ بِقَوْلِ الْأَنْصَارِيِّ وَ مَا شَكَا وَ قَالَ : إِنَّ أَرَدْتَ الدُّخُولَ فَاسْتَأْذِنْ فَأَبَى فَلَمَّا أَبَى سَأَوْتُهُ حَتَّى بَلَغَ بِهِ مِنَ الثَّمَنِ مَا شَاءَ اللَّهُ فَأَبَى أَنْ يَبِيعَ فَقَالَ لَكَ بِهَا عِدْقٌ يَمُدُّ لَكَ فِي الْجَنَّةِ فَأَبَى أَنْ يَقْبَلَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لِلْأَنْصَارِيِّ : اذْهَبْ فَاقْلَعْهَا وَ ارْمِ بِهَا إِلَيْهِ فَإِنَّهُ لَا ضَرَرَ وَ لَا ضِرَارَ " [الكافي ، ج ٥ ، ص ٢٩٢] .

قَالَ فَاذْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَنْ تُخْلَفَهُ وَ انْظُرْ إِلَى إِلْهِكِ الَّذِي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا لَنْتَحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنْنَسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا [طه/ ٩٧] .

عَلَى بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ قَالَ : " حَدَّثَنِي شَيْخٌ مِنْ وُلْدِ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَدِيِّ وَ كَانَ مَعَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي حُرُوبِهِ أَنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (ع) قَالَ فِي يَوْمِ التَّقَى هُوَ وَ مُعَاوِيَةُ بِصَفِينٍ وَ رَفَعَ بِهَا صَوْتَهُ لِيَسْمَعَ أَصْحَابَهُ وَ اللَّهُ لَأَقْتُلَنَّ مُعَاوِيَةَ وَ أَصْحَابَهُ ثُمَّ يَقُولُ فِي آخِرِ قَوْلِهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ يَخْفِضُ بِهَا صَوْتَهُ وَ كُنْتُ

قَرِيبًا مِنْهُ فَقُلْتُ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّكَ حَلَفْتَ عَلَيَّ مَا فَعَلْتَ ثُمَّ اسْتَيْسَنَيْتَ فَمَا أَرَدْتَ بِذَلِكَ؟ فَقَالَ لِي : إِنَّ الْحَرْبَ خُدَعَهُ وَ أَنَا عِنْدَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ كَذُوبٍ فَأَرَدْتُ أَنْ أُحَرِّضَ أَصْحَابِي عَلَيْهِمْ كَيْلًا يَفْسَلُوا وَ كَيْ يَطْمَعُوا فِيهِمْ فَأَفْقَهُهُمْ يَنْتَفِعَ بِهَا بَعْدَ الْيَوْمِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ وَ اعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ جَلَّ ثَنَاوَهُ قَالَ لِمُوسَى (ع) حَيْثُ أَرْسَلَهُ إِلَى فِرْعَوْنَ : فَقَوْلًا لَهُ قَوْلًا لَنَا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى وَ قَدْ عَلِمَ أَنَّهُ لَا يَتَذَكَّرُ وَ لَا يَخْشَى وَ لَكِنْ لِيَكُونَ ذَلِكَ أَحْرَصَ لِمُوسَى (ع) عَلَى الدَّهَابِ " [الكافي، ج ٧، ص ٤٦٠].

٢. حرکات غیر جدی و نمایشی

١- مردی که به رسول اکرم (ص) گفت یک روز چوبت را به کتف من زدی و حضرت را آماده قصاص کرد و بعد کتف آن حضرت را بوسید.

٢- دختری که از انتخاب داماد اجباری پدرش نزد رسول اکرم (ص) گلایه کرد و حضرت فرمان فسخ داد. بعد دختر گفت : من شوهرم را دوست دارم ، هدفم این بود که به پدرها گفته شود کار اجباری نکنند.

٣- وضوی امام حسن و حسین (ع) برای پیرمرد.

٤ _ فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ جَعَلَ السَّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتُهَا الْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ [يوسف/٧٠].

فَبَدَأَ بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وِعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِنْ وِعَاءِ أَخِيهِ كَذَلِكَ كَدْنَا لِيُوسُفَ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ وَ فَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ [يوسف/٧٦].

٣. نکاتی از استاد گلزاری در این باره

١- مربی نباید به دنبال محبوبیت باشد؛ اگر دلسوزی کرد ، آن هم می آید.

٢- اعتقادات خودمان را با دانش آموز در

میان گذاشته تا راحت در بیان مشکلات و... به ما اطمینان کند.

۳- مقداری هم با آنها آماری باید صحبت کرد ، با سند و آدرس ، این کار برای جلب اطمینان آنها است.

۴- آزادی دادن در عین تربیت تسلط بر خویشتن

۵- حوصله کردن در باب مشکلات فکری ، اجتماعی و روانی آنها

۶- در امور آنها تجسس نکردن

۷- رعایت شرایط خاص جوانی در جهت خواهشهای سه گانه آنها

الف) محبوبیت ب) مقبولیت ج) موفقیت

اگر به وضع مو و لباس و سر خود می رسند نباید خرده گرفت.

سخت گیری ما نه عرفی است و نه شرعی ، ولی افراط نشانه احساس حقارت است.

در کتاب سنن النبی اثر علامه طباطبایی (ره) آمده : حق برادر مومن تو این است که تو آراسته به نزد او بروی .

۸- پیام آوران ایدئولوژی اسلام خود در اخلاق و ظاهر زیبا و قشنگ و الگو باشند. در هر فصلی چیزی مطلوب است.

اضافه بر علم و تقوا ، زیبایی ، خود یک رتبه است.

۹- از دانش آموزان درباره متون درسی در جهت مثبت و منفی نظر خواهی شود که اصولاً آنها کتاب شناسی کنند.

۱۰- در صحبت و سوال ، طرح بحث و صدا کردن و پاسخ دادن ، به شخصیت جوانان ملاحظه گردد.

با احساس بی شخصیتی ، جوانان تن به هر نوع انحراف ممکن است بدهند.

قرآن درباره فرعون می فرماید : فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَاَطَاعُوهُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ [زخرف/ ۵۴] .

شخصیت را گرفت آنها هم در جهت اطاعت بر آمدند.

یوسف شخصیت داشت تا توانست خود را در مقابل گناه حفظ کند

وَ رَاوَدَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَ غَلَقَتِ الْاَبْوَابَ وَ قَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللّٰهِ

إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ [يوسف / ۲۳] .

نوجوان ها نیاز مبرم به الگوهای درسی دارند.

ما در این جهت کمبود نداریم ، ولی کارنکرده ایم ، امثال بوعلی سیناها ، ابوریحان ها و...هنوز هست.

فرانسوی ها برای یک دختر موفق مثل ژاندارک ده ها کتاب و فیلم نوشته و ساخته و او را قهرمان معرفی کرده اند.

اروپائی ها مجموعه ای دارند به نام گردونه تاریخ که در آن همه شخصیت های موفق (اندیشمندان ، مخترعین ، و مکتشفین) را معرفی کرده اند و حتی چهره هایی را هم که صد در صد هم موفق نبوده اند ، در سبکی زیبا و نگارشی بدیع و جذاب برای نوجوانان جمع آوری کرده اند.

۱. معلولیت ها

۱. آمار معلولیت

— قرن بیستم و مرگ ۵۰۰ هزار نفر مادر ، باعث پیدایش ۵/۱ میلیون کودک بی مادر در هر سال است.

— هر سال ۷۵ هزار نفر فلج می شوند.

— روزی ۴۰۰۰۰ هزار کودک زیر ۵ سال جان می سپارند.

— در هر دقیقه ۸ کودک به علت بیماری های قابل پیشگیری معلول می شوند.

— جمعیت معلولین جهان از مرز ۵۵۰ میلیون نفر که ۱۰ درصد ساکنین کره زمین است می گذرد.

— در کشور ایران :

— یک میلیون نفر دچار مشکل بینایی

— یک و نیم میلیون نفر دچار مشکلات جسمی ، حرکتی

— یک میلیون نفر دچار مشکل شنوایی

— یک میلیون نفر دچار عقب ماندگی ذهنی

— ۳۰۰ هزار نفر دچار فلج مغزی هستند

— با روند رو به رشد جمعیت هر سال ۶۰ هزار معلول جسمی و ۴۰ هزار عقب مانده ذهنی به جمعیت معلولین اضافه می شود

۲. مهار معلولیت

نحوه مهار این کشتار خزننده :

الف : آگاهی های لازم در حدّ وسیع به مردم :

۱ _ کمیته متشکل از متخصصان

۲ _ جزوه های علمی _ آموزشی

۳ _ کتابچه مصوّر (گفتگوی با مادران)

۴ _ از راه کلاس های نهضت سوادآموزی با آموزش قبلی معلّمین

ب : پیشگیری مقدّم بر درمان است.

ج : حتّی از مراجعه خانه به خانه دریغ نشود

د : پیگیری مداوم و مستمر لازم است.

ه : تحذیر از عواقب وخیم و توجّه به جنبه های اقتصادی ، اجتماعی و اخلاقی آن

و : تبلیغ و تلاش همه جانبه ، از طرف تمام افراد و ارگان ها و اداراتی که می توانند ذی نقش باشند.

[منبع : مجله نامه بهزیستی ، شماره ۵ ، سال ۱۰ ، ۱۳۷۰ .]

۲. وظائف

۱. وظیفه دیگران

۱ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِسْمَاعُ الْأَصْمِّ

مِنْ غَيْرِ تَضَجُّرٍ صَدَقَهُ هَنِيئُهُ [ثواب الأعمال ، ص ١٣٩ .]

٢_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : مَنْ كَفَى ضَرِيرًا حَاجَةً مِنْ حَوَائِجِ الدُّنْيَا وَ مَشَى لَهُ فِيهَا حَتَّى يَفْضِيَ اللَّهُ لَهُ حَاجَتَهُ أَعْطَاهُ اللَّهُ بَرَاءَةً مِنَ النَّفَاقِ وَ بَرَاءَةً مِنَ النَّارِ وَ قَضَى لَهُ سَبْعِينَ حَاجَةً مِنْ حَوَائِجِ الدُّنْيَا وَ لَا يَزَالُ يَخُوضُ فِي رَحْمَةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ حَتَّى يَرْجِعَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ١٥ .]

٣_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : مَنْ قَادَ ضَرِيرًا أَرْبَعِينَ خُطْوَةً عَلَى أَرْضٍ سَهْلَةٍ لَمَّا يَفِي بِقَدْرِ إِبْرِهِ مِنْ جَمِيعِهِ طَلَعُ الْأَرْضِ ذَهَبًا فَإِنْ كَانَ فِيهَا قَادَهُمْ هَلَكَةً جَوَّزَهُ عَنْهَا وَ حِدَ ذَلِكَ فِي مِيزَانِ حَسَنَاتِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَوْسَعَ مِنَ الدُّنْيَا مِائَةَ أَلْفِ مَرَّةٍ وَ رَجَحَ بِسَيِّئَاتِهِ كُلِّهَا وَ مَحَقَّهَا وَ أَنْزَلَهُ فِي أَعْلَى الْجَنَانِ وَ عُرِفَهَا [تفسير الإمام العسكري ، ص ٨١ .]

_ عَبَسَ وَ تَوَلَّى أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى وَ مَا يَدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزُكِي [عبس/٣-١ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : لَا تُدِيمُوا النَّظَرَ إِلَى أَهْلِ الْبَلَاءِ وَ الْمَجْدُومِينَ فَإِنَّهُ يَحْزَنُهُمْ [طب الأئمة ، ص ١٠٦ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : كَفَى بِالْمَرْءِ عَيْبًا أَنْ يَنْصَرَّ مِنَ النَّاسِ مَا يَعْمَى عَنْهُ مِنْ نَفْسِهِ وَ أَنْ يَعِيرَ النَّاسَ بِمَا لَا يَسْتَطِيعُ تَزْكُهُ وَ أَنْ يُوذِيَ جَلِيسَهُ بِمَا لَا يَعْنِيهِ [أمالي مفيد ، ص ٢٧٨ .]

٢. وظيفه خودشان

نابینایی به رسول خدا (صلى الله عليه و آله) گفت : از شرکت در مسجد محروم هستم. فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله) شُدَّ مِنْ مَنَزِلِكَ إِلَى الْمَسْجِدِ حَبْلًا وَ احْضُرْ

در صورت یونس بن عمار عیبی رخ داد. به امام صادق (ع) گفت مردم مرا مسخره می کنند.

فَقَالَ الصَّادِقُ (ع) لِي : لَقَدْ كَانَ مُؤْمِنًا آلِ فِرْعَوْنَ مُكَنِّعَ الْأَصَابِعِ (انگشتانشان به هم چسبیده بود). [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۵۹] .

۳. تذکرات

۱ _ خانواده ها و اقوام بر خوردشان تحقیر آمیز و تبعیض میان فرزندان نباشد.

۲ _ برخورد مردم با نابینا ، ناشنوا ، کم استعداد و...

۳ _ موتورسواران خودشان را معلول می کنند.

۴ _ پذیرش کار از طرف مردم ، ما با آدم سالم نمی توانیم کار کنیم ، چه برسد به دیوانه.

۵ _ مسخره کردن و تحقیر کردن مردم ، حالت ترحم نداشتن.

۶ _ کمک مردم مثل چرخ خیاطی ، دار قالی بافی و رنگ ، چرخ بافندگی ، پول زمین ، ساختمان

۷ _ عنایت و توجه لازم به آزمایش خون

۸ _ اگر فرزند اول ناقص بود برای بچه دوم حتما به پزشک مراجعه کنند.

۹ _ اگر بچه تا چهار سالگی حرف نزد ، داروهای خانگی به او ندهند به پزشک مراجعه کند.

۱۰ _ رابطه آب سالم و نابینایی

۱۱ _ طرح شهید رجایی اولین بیمه بازنشستگی در جهان سوم (۵/۱ میلیارد تومان)

۱۲ _ ۴۵۰ هزار نفر در حدود ۵۰ هزار روستا تحت پوشش طرح شهید رجایی هستند.

۱۳ _ یتیم ها و خانواده های بی سرپرست.

۱۴ _ پیرمردها و پیرزن ها را در خانه نگهداری کنند. زود به بهزیستی مراجعه نکنند.

۱۵ _ کمپوت به معلولین دادند ، بعد دیدند ، در جبهه کمبود است ، به جبهه داده اندوَ إِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أَوْلُوا الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينَ فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ وَ قُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا [نساء/۸] .

۱۶_ دولت توان ندارد مگر اینکه افراد خیر کمک کنند.

۱۷_ به خاطر یک سری محرمات در اسلام از یک سری معلولیت ها که در تمام دنیا هست ، معافیم. اگر چه به خاطر رعایت نکردن بهداشت و مسأله بیسوادى معلولیت هایى دامن گیر ما شده.

۴. خاطرات

۱_ شخصی کر و لال خدمت رسول خدا (صلی الله علیه و آله) رسید. حضرت فرمود: قلم و کاغذ به او بدهید تا مطالبش را بنویسد. نوشت: أَشْهَدُ أَنْ لَمَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (صلی الله علیه و آله) فرمود برایش بشارت به بهشت را بنویسد چرا که هر کس با زبان یا گوشش یا دستش حمد خدا را به جا آورد. اهل نجات از آتش است و وارد بهشت خواهد شد. [بحار الأنوار ، ج ۷۸ ، ص ۱۹۳ .]

۲_ مرحوم شهید قدوسی می گفت: نابینایی را دیدم که در میان ورق ها ، آیه قرآن را می شناخت.

۳_ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَفِيْفِ الْمَازِدِيِّ وَ كَانَ مِنْ خِيَارِ الشُّعْبَةِ وَ زُهَّادِهَا وَ كَانَتْ عَيْنُهُ الْيَسْرَى ذَهَبَتْ فِي يَوْمِ الْجَمَلِ وَ الْآخِرَى فِي يَوْمِ صِفِّينَ وَ كَانَ يَلَازِمُ الْمَسِيحَ الْجَدَّ الْأَعْظَمَ فَيَصَلِّي فِيهِ إِلَى اللَّيْلِ فَلَمَّا قَتَلَ الْحُسَيْنَ (ع) وَ صَعِدَ ابْنُ زِيَادِ الْمَنْبَرِ وَ تَوَهَّيْنَا بِهِ إِمَامَ حُسَيْنٍ (ع) وَ سَتَّائِشَ مِنْهُ يَزِيدُ كَرِهَ وَ پَاسِخَ تَنَدِي دَاد. ابْنِ زِيَادِ دَسْتُورِ دَسْتِغِيرِي اَوْ رَا دَاد. بَسْتِگَانِ بِي حِمَايَتِ اَوْ بَرِخَاسْتَنَدِ وَ اَزِ دَرِ دِيگَرِي اَوْ رَا بِي خَانِه رِسَانَدَنَد. ابْنِ زِيَادِ گَرُوهِي رَا بِي خَانِه اَوْ فَرَسْتَادِ فَا مِيلِ اَوْ هَمِ آمَادِه بَاشِ دَادَنَد وَ جَنگِي دَرِ گَرَفْت. بِالْآخِرِه بِي خَانِه اَيْنِ نَابِيِنَا حَمَلِه كَرَدَنَد وَ

در را شکسته و وارد شدند. دختر او فریاد زد پدر! گفت: نترس و شمشیر را بیاور و رجز می خواند و با هدایت دخترش حمله می کرد. اما بالاخره گرفتار شد و او را نزد ابن زیاد آوردند. ولی با شجاعت به ابن زیاد گفت قبل از تولد تو آرزوی شهادت به دست پست ترین مردم را داشتم ولی بعد از ناینایی مایوس شدم. ولی خدا را شکر که شهادت را نصیب من کرده و دعای قدیم مرا مستجاب فرمود. سپس ابن زیاد گردنش را زد و در محل زباله ها او را به دار آویخت. [بحارالأنوار، ج ۴۵، ص ۱۱۹.]

۱. معلولین

۱. توجیه اعتقادی معلولیت

اولاً خداوند تقصیر ندارد.

عوامل وراثتی

عوامل طبیعی

عواملی طبی در کار بوده است.

سؤال: آیا خداوند نمی توانست مانع شود؟

پاسخ: اگر بنا باشد خداوند مانع علل و عوامل شود هر لحظه باید هستی را تغییر دهد. سنگ را پیشانی یا چدن را چدن کند.

سؤال: کرم و لطف خدا چه می شود؟

پاسخ: لطف خدا و قدرت خدا در چارچوب حکمت خدا عملی می شود.

آزمایش از برنامه های قطعی الهی است که هر کسی به چیزی آزمایش می شود.

امام سجّاد (ع): نمی دانم بیماری برای من مقرب است یا سلامتی

۲. مباحث اخلاقی معلولیت

۱. نکات قابل توجه خود معلول

وظیفه خود شما

(صبر و توجه به قضاو قدر الهی : وَ بَشِّرِ الصَّابِرِينَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَ رَحْمَةٌ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ [بقره/ ۱۵۷- ۱۵۵] .

۲) امید به جبران های الهی در قیامت

۳) توجه به آنچه داریم نه آنچه نداریم

۴) توجه به گذرا بودن زندگی و بقای پاداش ها

توجه به این که اگر از جهتی دارای مشکلات هستیم ، از جهت دیگر در همین دنیا نعمتهای زیادی هم داریم.

۵) توجه به تغییر و تفاوت تکالیف نسبت به افراد

۶) توجه به این که شما عامل غفلت زدایی هستید.

۷) توجه به این که شعرها ، عاطفه ها ، ابتکارات ، چاره اندیشی ها ، پیش رفت علمی و طبی و... رشد می کند.

۸) توجه به این که افراد دیگر غصه های دیگر دارند.

۹) توجه به این که مصیبت ما در دین ما نیست. بلال از زبان و شکنجه های دشمن زجر می کشید ، ولی لذت او در این بود که محبوب رسول الله است.

۱۰) توجه به این که به مشکلات سخت تری گرفتار نشدیم.

۲. نکات قابل توجه اطرافیان

وظیفه

(۱) راه رشد منحصر در شرایط حاضر نیست. لَعَلَّهُ يَزَّكِي أَوْ يَذَّكُرُ فَتَنْفَعَهُ الذُّكْرَى [عبس/۴-۳].

(۲) الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ [توبه/۷۹].

(۳) عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ [حجرات/۱۱].

(۴) لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى [نجم/۳۹].

کسی که با زحمت وضو می گیرد پاداش بیشتری دارد.

الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ [حجرات/۱۱].

یوم الخندق

وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ [حشر/۹].

توجه به این که شما عامل غفلت زدایی هستید.

وظیفه دوم:

(۱) تلخی ها را با تکریم و محبت شیرین کنند.

(۲) در دعوت و پذیرایی تبعیض قائل نشویم.

(۳) برای کمک های کلیدی بسیج شویم.

(۴) حتی در مواردی که چشم آنان نمی بیند و متوجه نمی شوند ، تحقیقی صورت نگیرد.

(۵) آموزش های لازم برای زندگی در شرائط بحرانی داده شوند.

(۶) حمایت های قانونی مجلس و دولت

(۷) تعاون های قومی و منطقه ای

۱. معنویت

۱. سلامت

۱. ظاهری

مسائل لباس ، تغذیه ، شستن دست ، میوه ، طهارت از... ، دوری از نجاسات ، ترشح بول ، عامل فشار و خیر ، دوری از سگ ...

۲. معنوی

۱. قلب سلیم

سلامت معنوی : من عمل صالحا من ذکر اوانثی وهو مؤمن فلنحیینه حیاه طیبه ولنجزینهم اجرهم باحسن ماکانوا یعملون [(نحل ۹۷)]

قلب سلیم از :

شرک ، تکبر ، حرص ، حسد ، کینه و حب دنیا و...

۲. نشانه روح سالم

۱. سلامت از مرض وزیغ

فِی قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ [بقره ، ۱۰] .

فِی قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ [آل عمران ، ۷]

۲. نشانه روح سالم

قبول تقصیر ، قبول عذر دیگران و اقرار به نمی دانم.

۲. زینت

۱. مادی

خُذُوا زِينَتَكُمْ [اعراف ، ۳۱] .

لَا یُبْدِیْنَ زِیْنَتَهُنَّ [نور ، ۳۱]

٢. معنوى

- قال رسول الله (ص): العدل زينه الإيمان [بحار الأنوار، ج ٧٤، ص ١٣٣].
- قال على (ع): زين الدين الصبر و الرضا [غرر الحكم، ص ٢٨١].
- قال على (ع): زينه الإسلام أعمال الإحسان [غرر الحكم، ص ٣٨٣].
- قال على (ع): زين العباده الخشوع [غرر الحكم، ص ١٩٩].
- قال على (ع): زين الرئاسه الإفضال [غرر الحكم، ص ٣٤٢].
- قال على (ع): زين العلم الحلم [غرر الحكم، ص ٢٨٦].
- قال على (ع): زين الملك العدل [غرر الحكم، ص ٣٣٩].
- قال رسول الله (ص): التواضع زينه الحسب [بحار الأنوار، ج ٧٤، ص ١٣٣].
- قال أمير المؤمنين (ع): الحفظ زينه الروايه [بحار الأنوار، ج ٧٥، ص ٩١].
- قال رسول الله (ص): حسن الأدب زينه العقل [بحار الأنوار، ج ٧٤، ص ١٣٣].
- قال رسول الله (ص): ترك المن زينه المعروف [بحار الأنوار، ج ٧٥، ص ٨٠].
- قال رسول الله (ص): بذل الموجود زينه اليقين [بحار الأنوار، ج ٧٤، ص ١٣٣].

٣. طعام

١. مادی

- كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ [مومنون، ٥١].
- حَلَالًا [بقره، ١٦٨].
- فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِعُوا [حج، ٢٨].
- كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا [مومنون، ٥١].

قال الحسن بن علي (ع): عجب لمن يتفكر في مأكوله كيف لا يتفكر في معقوله فيجنب بطنه ما يويه و يودع صدره ما يرديه [بحار الأنوار، ج ١، ص ٢١٨].

٢. معنوی

علم: فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ

إِلَى طَعَامِهِ [عبس ، ٢٤] .

من از نماز سیر نمی شوم : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنُھُومَانِ لَأَ یَشْبَعَانِ طَالِبُ دُنْیَا وَ طَالِبُ عِلْمٍ [کافی ، ج ١ ، ص ٤٦] .

٤. لباس

١. مادی

ملبسهم الاقتصاد.

انواع لباس :

جنک ، احرام ، کار ، عروسی و کفن .

هدیه لباس :

تَسْتَخْرِجُونَ حِلِيَّهَ تَلْبَسُونَهَا [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣] . [فاطر ، ١٢] .

رنگ لباس : سفید .

٢. معنوی

قَالَ عَلِيٌّ بِنِ الْحُسَيْنِ (ع) : أَلْبِسْنِي زِينَةَ الْمُتَّقِينَ [صحيفه سجاديه ، دعا ٢٠] .

لباسُ التَّقْوَى [اعراف ، ٢٦] .

هِنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ [بقره ، ١٨٧] .

لباسُ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ [نحل ، ١١٢] .

قَالَ عَلِيٌّ بِنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) : فَمَنْ تَرَكَهُ رَغْبَةً عَنْهُ أَلْبَسَهُ اللَّهُ ثُوبَ الذُّلِّ وَ شَمَلَهُ الْبَلَاءُ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَأَ لِبَاسٌ أَجْمَلُ مِنَ الْعَافِيهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٨٤] .

٥. جمال

١. مادی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اَطْلُبُوا الْخَيْرَ عِنْدَ حَسَانِ الْوُجُوهِ [وسائل الشيعة ، ج ٢٠ ، ص ٥٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَفْضَلُ نِسَاءِ أُمَّتِي أَقْلَهُنَّ مَهْرًا وَأَحْسَنَهُنَّ وَجْهًا وَعِفَّةً [بحار الأنوار، ج ١٠٠، ص ٢٣٧].

٢. معنوى

فَصَبْرٌ جَمِيلٌ [يوسف، ١٨].

قال على (ع): جمال المؤمن ورعه [غرر الحكم، ص ٢٦٩].

قال على (ع): جمال العبد الطاعة [غرر الحكم، ص ١٨١].

قال على (ع): جمال القرآن البقره و آل عمران [غرر الحكم، ص ١١٠].

قال على (ع): جمال الرجل حلمه]

غرر الحكم ، ص ٢٨٥] .

قال على (ع) : جميل النيه سبب لبلوغ الأمانه [غرر الحكم ، ص ٩٢] .

قال على (ع) : جميل المقصد يدل على طهاره المولد [غرر الحكم ، ص ٤٠٩] .

قال على (ع) : جمال المعروف إتمامه [غرر الحكم ، ص ٣٨٣] .

قال على (ع) : جمال العالم عمله بعلمه [غرر الحكم ، ص ٤٥] .

قال على (ع) : جمال العلم نشره [غرر الحكم ، ص ٤٤] .

٦. جهاد

١. مادی

يا أيها النبي جاهد الكفار [توبه ، ٧٣] .

٢. معنوی

قال أمير المؤمنين (ع) : جهاد النفس مهز الجنه [غرر الحكم ، ص ٢٤٢] .

قال أمير المؤمنين (ع) : جهاد المرأه حسن التبعل [كافي ، ج ٥ ، ص ٩] .

عليكم بجهاد الاكبر [سی دی؟؟]

٧. شجاعت

١. مادی

٢. معنوی

قال الصادق (ع) : أشجع الناس من غلب هواه [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٩٤] .

٨. ثروت معنوی

قال الصادق (ع) : خير الغني غني النفس [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٤٠٢] .

٩. زكات معنوی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): زَكَاةُ الْعِلْمِ نَشْرُهُ [غرر الحكم ، ص ٤٤].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): زَكَاةُ الْبَدَنِ الصِّيَامُ [نهج البلاغه ، حكمت ١٣٦].

١٠. وسيله معنوی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ [مائده ، ٣٥].

قال رسول الله (ص): نحن الوسيله إلى الله [بحار الأنوار ، ج ٢٥ ، ص ٢٢].

١١. عطر معنوی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): تَعَطَّرُوا بِالِاسْتِغْفَارِ لَا تَفْضَحَنَّكُمْ رَوَائِحُ الذُّنُوبِ [أمالی طوسی ، ص ٣٧٢].

١٢. خواب و بیداری

قال رسول الله (ص): الناس نيام فإذا ماتوا انتبهوا [بحار الأنوار، ج ٥٠].

تَحْسِبُهُمْ أَيْقَاطًا وَهُمْ رُقُودٌ [كهف، ١٨].

١٣. سياحت معنوی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): سِيَاحَةُ أُمَّتِي فِي الْمَسَاجِدِ [مستدرک الوسائل، ج ٨، ص ١١٣].

١٤. نسيم معنوی

قال النبي (ص): إن لربكم في أيام دهركم نفحات ألا فتعرضوا لها [بحار الأنوار، ج ٦٨، ص ٢٢١].

١٥. لغت معنوی

ثُمَّ لَتَسْتَلْنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ [تكاثر، ٨].

قال جعفر بن محمد (ع): في قوله تعالينَّ لَتَسْتَلْنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ [تكاثر-٨] قال نحن النعيم [بحار الأنوار، ج ٢٤، ص ٥٦].

١٦. رزق معنوی

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَى بَيْنِهِ مِنْ رَبِّي وَرَزَقْنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا [هود، ٨٨].

١٧. سفر معنوی

قال أبو محمد الحسن العسكري (ع): إن الوصول إلى الله عز و جل سفر لا- يدرك إلا- بامتطاء الليل [بحار الأنوار، ج ٧٥، ص ٣٨٠].

١٨. پرواز معنوی

قَالَ الصَّادِقُ (ع): الصَّلَاةُ مِعْرَاجُ الْمُؤْمِنِ [بحار الأنوار، ج ٧٩، ص ٣٠٣].

١٩. طهارت معنوی

١. اهمیت

١ _ محبت الهی نسبت به افرادی که طهارت معنوی دارند :

فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يَحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ [توبه ، ١٠٨] .

٢. عوامل

١ _ پرداختن زکات واجب :

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا [توبه ، ١٠٣] .

٢ _ توبه :

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ [بقره ، ٢٢٢] .

٣ _ عزت نفس (رعایت حریم ناموس دیگران) :

وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا

فَسئَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ [احزاب ، ۵۳] .

۴ _ طهارات سه گانه (غسل و وضوء و تیمم) :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ مِنْهُ مَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهَّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [مائده ، ۶] .

۵ _ پذیرفتن عذر :

وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ [نور ، ۲۸] .

۳. آثار

طهارت معنوی شرط تماس با قرآن :

فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ [واقعه ، ۷۸-۷۹] .

۴. نمونه های طهارت یافتگان

ائمه معصومین دارای طهارت معنوی هستند :

إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا [احزاب ، ۳۳] .

از مجموع این دو آیه استفاده می شود که مفسران حقیقی قرآن کریم ائمه معصومین علیهم السلام هستند.

۲۰. قوای معنوی

۱. شرایط فعالیت قوای معنوی

همان طوری که قوا و حواس پنج گانه مادی در صورتی کار و فعالیت دارد که قلب مادی انسان سالم باشد ، قوای پنج گانه معنوی هم در صورتی کار می کند که قلب معنوی و روحی انسان سالم باشد :

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ [شعراء ، ۸۸-۸۹] .

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرٍ لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ

أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ [ق ، ٣٧] .

٢. انواع قواى معنوى

١_ قوه باصره معنوى :

قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي [يوسف ، ١٠٨] .

وَ اذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ أُولَى الْأَيْدِي وَ الْأَبْصَارِ [ص ، ٤٥] .

٢_ قوه سامعه معنوى :

وَ تَعْيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ [حاقه ، ١٢] .

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرٍ لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ [ق ، ٣٧] .

٣_ قوه شامه معنوى :

إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يَوْسُفَ لَوْ لَا أَنْ تُفَنِّدُونِ [يوسف ، ٩٤] .

٤_ قوه ذائقه معنوى :

قال على بن الحسين (ع) : إلهى من ذا الذى ذاق حلاوه محبتك فرام منك بدلا [بحار الأنوار ، ج ٩١ ، ص ١٤٨] .

٥_ قوه لامسه معنوى :

إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ [اعراف ، ٢٠١] .

٢١. حيات ومرگ

١. مادى

١. حيات مادى

وَ اللَّهُ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَشْمَعُونَ [نحل ، ٦٥] .

٢. مرگ مادى

٢. معنوى

۱. حیات معنوی

۱. حیات معنوی در پرتو ایمان و عمل صالح

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً [نحل ، ۹۷].

۲. حیات معنوی در پرتو پذیرفتن دعوت خدا و پیامبر (ص)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ [انفال ، ۲۴].

۳. حیات معنوی شهیدان

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أَحْيَاءٌ

عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْزُقُونَ [آل عمران ، ۱۶۹] .

۴. حیات معنوی و بهره مندی از نور الهی

أَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ [انعام ، ۱۲۲] .

۲. مرگ معنوی

۱. کفر عامل مرگ معنوی

لِيُنذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ [يس ، ۷۰] .

از این که قرآن تعبیر می نماید که انذار در افراد زنده اثر می کند ، روشن می شود که کفر عامل مرگ معنوی است.

۲. عدم تأثیر سخن پیامبر در مردگان معنوی

إِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْمَوْتَى وَلَا تَسْمَعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ [نمل ، ۸۰] .

۲. حیات مادی در برابر حیات اخروی

۱. حیات دنیوی

اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ زِينَةٌ وَ تَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَ تَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ [حدید ، ۲۰] .

۲. حیات اخروی

إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ [عنكبوت ، ۶۴] .

إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَ إِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ [غافر ، ۳۹] .

يَقُولُ يَا لَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي [فجر ، ۲۴] .

۱. معیارها

۱. عشق به خدا

وَ الَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ [بقره/۱۶۵] .

إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي [آل عمران/۳۱] .

وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ [نور/ ٢].

وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ [احزاب/ ٢٣].

إِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ [بقره/ ٤٥].

ذُرُّوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ [بقره/ ٢٧٨].

وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ [زمر/ ٤٥].

عَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَى [طه/ ٨٤].

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَعْلَمَ أَنَّ فِيكَ خَيْرًا فَانْظُرْ إِلَى قَلْبِكَ فَإِنْ كَانَ يَحِبُّ أَهْلَ طَاعَةِ اللَّهِ وَيَبْغِضُ أَهْلَ مَعْصِيَتِهِ فَفِيكَ خَيْرٌ وَاللَّهُ يَحِبُّكَ وَإِنْ كَانَ يَبْغِضُ أَهْلَ طَاعَةِ اللَّهِ وَيَحِبُّ أَهْلَ مَعْصِيَتِهِ فَلَيْسَ فِيكَ خَيْرٌ وَاللَّهُ يَبْغِضُكَ وَالْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ [كافي، ج ٢، ص ١٢٦].

نشانه محبوبيت خداوند

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَعْلَمَ كَيْفَ مَنْزِلَتُهُ عِنْدَ اللَّهِ فَلْيَنْظُرْ كَيْفَ مَنْزِلَهُ اللَّهُ عِنْدَهُ فَإِنَّ اللَّهَ يَنْزِلُ الْعَبْدَ حَيْثُ أَنْزَلَهُ مِنْ نَفْسِهِ [مجموعه ورام، ج ٢، ص ٢٣٤].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ

(ع) : فإن كل من خير له أمران أمر الدنيا و أمر الآخرة فاختار أمر الآخرة على الدنيا فذلك الذى يحب الله و من اختار أمر الدنيا فذلك الذى لا منزله لله عنده [جامع الأخبار ، ص ١٧٨] .

نشانه اخلاص :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ لِكُلِّ حَقٍّ حَقِيْقَةً وَ مَا بَلَغَ عَبْدٌ حَقِيْقَةَ الْإِخْلَاصِ حَتَّى لَا يَحِبُّ أَنْ يَحْمَدَ عَلَى شَيْءٍ مِنْ عَمَلٍ لِلَّهِ [روضه الواعظين ، ج ٢ ، ص ٤١٤] .

٢. اخلاص

الا تحب ان يحمدك احد

لا تُريدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَ لَا شُكْرًا [دهر/ ٩] .

عقده و كينه پيدا نمى كند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ لَمْ يَخْتَلِفْ سِرَّهُ وَ عَلَانِيَتُهُ وَ فِعْلُهُ وَ مَقَالَتُهُ فَقَدْ أَدَّى الْأَمَانَةَ وَ أَخْلَصَ الْعِبَادَةَ [نهج البلاغه ، نامه ٢٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعِبَادَةُ الْخَالِصَةُ أَنْ لَا يَرْجُوا الرَّجُلَ إِلَّا رَبَّهُ وَ لَا يَخَافُ إِلَّا ذَنْبَهُ [غررالحكم ، ص ١٩٩] .

نشانه دوست خوب :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لِبَعْضِ أَصْحَابِهِ : مَنْ غَضِبَ عَلَيْكَ مِنْ إِخْوَانِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَلَمْ يَقُلْ فِيكَ شَرًّا فَاتَّخِذْهُ لِنَفْسِكَ صَدِيقًا [أمالى صدوق ، ص ٦٦٩] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : اعرف الموده فى قلب أخيك بما له فى قلبك [تحف العقول ، ص ٢٩٥] .

٣. شكر وقبولى عبادات

من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق

میزان قبولی نمازان ينهاك عن الفحشاء و المنكر

میزان قبولی حج : در حديث داريم : ان يتغير حاله بعد الحج [جامع السعادات] .

٤. ايمان به رسول خدا (ص)

فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ [نساء/ ٦٥] .

فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي [بقره/ ۲۴۹] .

لیله المبیته : وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ [بقره/ ۲۰۷] .

۵. شناخت شیعه واقعی

خدمت امام آمد که چرا قیام نمی کنی شما یاران بسیار دارید حضرت فرمود لابد خود شما یکی از همان یاران هستید گفت بله فرمود الان بروید در همین تنور روشن... الخ

قَالَ الْيَاقُوتِيُّ (ع) : وَ اعْلَمْ بِأَنَّكَ لَا تَكُونُ لَنَا وَلِيَا حَتَّىٰ لَوْ اجْتَمَعَ عَلَيْكَ أَهْلُ مِصْرَکَ وَ قَالُوا إِنَّكَ رَجُلٌ سَوِّءٌ لَمْ يَحْزَنْكَ ذَلِكَ (باکی بر تو نباشد) و لو قالوا إنک رجل صالح لم یسرک ذلك [تحف العقول ، ص ۲۸۴] .

۶. زهد

دنیا در دل تو است یا در دست تو

ممکن است تمام دنیا در دست تو باشد ولی زاهد باشی چون در دل تو نیست و ممکن است دنیا در دل تو باشد زهد نداری. گرچه هیچ خیری از دنیا در دست تو نباشد

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَ أَبْنَاؤُكُمْ وَ إِخْوَانُكُمْ وَ أَزْوَاجُكُمْ وَ عَشِيرَتُكُمْ وَ أَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَ تِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَ مَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ جِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [توبه/ ۲۴] .

۷. شناخت عقائد صحیح

۱- هماهنگی با فطرت

۲- هماهنگی با عقل

۳- هماهنگی با کتاب های آسمانی

۴- هماهنگی میزان شناخت معجزه از سحر و جادو

اولا : در معجزه تمرین و تخصیص و تحصیل لازم نیست.

ثانیا : در معجزه تحدی و مبارزه طلبی مطرح است.

ثالثا : حالات و سوابق پیامبران و ساحران.

رابعا : اهداف انبیاء و ساحران.

خامسا : اطرافیان انبیاء و ساحران.

۸. شناخت وسوسه شیطانی از الهامات

اگر بعد از خطوط و القاء حالت سردی و یأس و وحشت و ضیق صدر پیدا شد وسوسه استالشیطانی یَعِدُّكُمْ الْفَقْرَ وَ يَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ [بقره/۲۶۸] .

و اما اگر حالت پذیرش سعه صدر و باز شدن روح پیدا شد الهام استَقَمَنَ يَرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحَ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ [انعام/۱۲۵] .

۹. شناخت

۱- شناخت عشق به تحصیلاً أَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَي نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ [مجادله/۱۳] .

۲- شناخت ملاک عمل ملاک الاعمال خواتیمها

۳- شناخت ملاک گفتار قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لا تنظر إلى من قال و انظر إلى ما قال [غررالحکم ، ص ۴۳۸] .

۴- شناخت ملاک افراد قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الحق لا يعرف بالرجال اعرف الحق تعرف أهله [روضه الواعظین ، ج ۱ ، ص ۳۱] .

۵- شناخت ملاک مقام خود نزد خداوند إِنَّ زَعَمْتُمْ أَنْكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [جمعه/۶] .

۱۰. انجام وظیفه

حضرت فرمود : " بعضی امر به معروف و نهی از منکر انجام نمی دهند اگر نماز هم کمی از دنیایشان می کاست آنرا رها می کردند "

وَ إِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا أَنْفَضُوا إِلَيْهَا وَ تَرَكَوا قَائِمًا [جمعه/۱۱] .

۱۱. شناخت دوست خدا

۱- پای بندی او به نماز

۲- پای بندی او به والدین

۳- پای بندی او به دوستان قبل

کسی که الطاف و رحمت خداوند و والدین و دوستان قبلی را نادیده می گیرد قطعاً خدمات شما را هم نادیده خواهد گرفت.

۴- پای بندی به مراقبت و انتقاد دلسوزانه تو.

۱۲. در عزل و نصب

۱- جهاد ۲- هجرت ۳- سابقه ۴- علم ۵- تقوی ۶- حفظ قرآن ۷- ...

۱۳. هدیه و رشوه

به حضرت گفت گاهی مردم هدایائی در حین مأموریتم به من می دهند فرمود اگر در خانه می نشستی آنگاه باز هدیه ات می دادند؟

۱۴. مرزها

ذلت : تواضع ، تکبر : وقار ، بخل : قناعت ، حرص : تلاش ، تملق : مدح ، رشوه : هدیه ، غیبت : افشاگری ، لجاجت : استقامت ، ترک دنیا : زهد ، مساوات : عدالت ، بی باکی : شجاعت ، تنبلی : توکل ، اسراف : سخاوت ، حساء : نازکشی ، خاکی بودن : کثیف بودن ، خوش اخلاقی : دلکک بازی ، قداست : تحجر ، سوز داشتن : بی رویه کار کردن ، قاطعیت : گردن کلفتی ، برداشت جدید ، تفسیر به رای

۱. جهاد اکبر و جهاد اصغر

۱ _ مخفی بودن دشمن نفس

_ قَالَ الْكَافِرُ (ع) : أَخْفَاهُمْ لَكَ شَخْصًا مَعَ دُنُوهِ مِنْكَ [تحف العقول ، ص ۳۹۹] .

۲ _ همیشگی است

_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَنْبَغِي لِلْعَاقِلِ أَنْ لَا يَخْلُو فِي كُلِّ حَالِهِ عَنِ طَاعَةِ رَبِّهِ وَ مَجَاهِدَةِ نَفْسِهِ [غررالحکم ، ص ۱۸۴] .

۳ _ پیروزی در آن نیاز به امداد غیبی دارد. وَ لَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَ هَمَّ بِهَا لَوْ لَا أَنْ رَأَى بُرْهَانَ رَبِّهِ [یوسف/ ۲۴] .

قَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ [یوسف/ ۲۳] .

سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ [صافات/ ۱۰۲] .

۴ _ علاوه بر نفس درونی دائما وسوسه های شیطان نیز به آن کمک می کنند.

۵ _ شیطان نقطه ضعف را می داند ، غیر از دشمنان انسانی است که گاهی نقطه کور را نمی دانند ، لذا از هر سو قدرت مانور دارد ،

لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ [اعراف/ ۱۶].

۶_ شکست در مبارزه با نفس محروم شدن از مقام انسانیت، قرب به خدا و رفتن به دوزخ است.

فَأَمَّا مَنْ طَغَىٰ وَ آتَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَىٰ [نازعات/ ۳۹-۳۷].

ولی شکست از دشمنان عادی محرومیت ندارد؛ زیرا نهایت ندارد؛ زیرا نهایت شهادت است. قال النبی (ص): لیس عدوک الذی ان...

... قتله کان نورا و ان قتلک دخلت الجنة و لكن اعدی عدو لک مالک الذی ملکت یمینک. [میزان الحکمه، ج ۶، ص ۹۵].

۷_ در درگیری با دشمن یک بار مردن است آن هم احتمالا، ولی در مبارزه با نفس هر روز بارها مرگ و سقوط معنویت است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَمُوتُ أَحَدُهُمْ فِي كُلِّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً مِنْ مُجَاهَدَةِ أَنْفُسِهِمْ وَ مُخَالَفَةِ هَوَاهُمْ وَ الشَّيْطَانِ الَّذِي يَجْرِي فِي عُرُوقِهِمْ [بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۲۴].

۸_ پیروزی در جهاد با نفس، هم پیروزی بر هوس است، هم بر شیطان خود و هم بر شیطان دیگری

_ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص): أَنَّهُ مَرَّ بِقَوْمٍ فِيهِمْ رَجُلٌ يَرْفَعُ حَجْرًا يَقَالُ لَهُ حَجْرُ الْأَشِدَّاءِ وَ هُمْ يَعْجَبُونَ مِنْهُ فَقَالَ (ص) مَا هَذَا قَالُوا رَجُلٌ يَرْفَعُ حَجْرًا يَقَالُ لَهُ حَجْرُ الْأَشِدَّاءِ فَقَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ رَجُلٌ سَبَّهُ رَجُلٌ فَحَلَمَ عَنْهُ فَغَلَبَ نَفْسَهُ وَ غَلَبَ شَيْطَانَهُ (وَ غَلَبَ) صَاحِبَهُ [مجموعه ورام، ج ۲، ص ۱۰].

۹_ نفس، دشمن و مادر سایر دشمن هاست.

_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّمَا بَدَأَ وَقُوعِ الْفِتَنِ أَهْوَاءُ تُتَّبَعُ [نهج البلاغه، خطبه ۵۰].

— نفس ، خود انسان و مقام انسانیت را می خواهد ، ولی دشمنان دیگر معادن و ذخائر و آب و خاک و...

۱۱ — وسایل درگیری نفس نامرئی و بیشتر فکری است

— تزئین

— یَحْسِبُونَ

— يَظُنُّونَ

— يَزْعُمُونَ

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فغرنی بما أهوی [مصباح المتعجد ، ص ۸۴۴] . (دعای کمیل)

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : و حبسني عن نفعي بعد أملی [مصباح المتعجد ، ص ۸۴۴] . (دعای کمیل)

— خدعه

— محبت

۱۲ — دشمنان خارجی از شکست واهمه دارند و زود منصور می شوند ، ولی نفس نه واهمه دارد و نه منصور می شود.

۱۳ — در مبارزه با دشمن خارجی افکار عمومی مشوق انسانند ، ولی در هجوم و سوسه های شیطانی نفس ، انسان غریب و تنها باید درگیر شود و چه بسا افکار عمومی در جهت مخالفتند.

۱۴ — هجوم دشمن زمان و برنامه و بودجه لازم دارد ، ولی و سوسه نفس فوری و مجانی صورت می گیرد.

۱۵ — چون نفس خارج از منطقه جغرافیایی است ، هیچ مکان و زمان و سنگر و دژی کارساز نیست ، حتی در شب تاریک در حال اشک و سجده نفس انسان را رها نمی کند.

۱۶ — شکست از دشمنان خارجی زود نمودار می شود ولی گاهی انسان هشتاد سال از نفس و هوای خود شکست خورده ولی توجه ندارد.

۱۷ — دشمنان خارجی از بعضی از نواحی هجوم می آورند و چنانچه چند بار شکست خوردند منصور می شوند؛ اما نفس تنها از یک بعد هجوم نمی آورد و منصور هم نمی شود.

۱۸ — در جهاد اکبر همه هستند ، ولی در جهاد اصغر

عَلَى الْأَعْمَى حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرْجٌ [نور/۶۱].

۱۹ _ در جهاد اکبر همه رام کردن است ، ولی در جهاد اصغر در دام انداختن دشمن.

۲۰ _ هر کس در جهاد اکبر پیروز شود در جهاد اصغر شرکت می کند ، ولی هر کس در جهاد اصغر شرکت کند معلوم نیست در جهاد اکبر پیروز شود.

_ حفظ و تداوم جهاد اصغر با جهاد اکبر است.

۲۱ _ در جهاد اکبر درگیری با خود شیطان است و در جهاد اصغر با تبعه شیطان.

۲۲ _ جهاد اصغر ممکن است به خاطر هوس باشد.

۲۳ _ در جهاد اکبر به خدا می رسیم ، ولی در جهاد اصغر اگر قصد قربت نباشد بعد از پیروزی به آب و خاک و...

۲۴ _ در جهاد اکبر چون روحی و درونی است به اخلاص نزدیک تریم.

۲۵ _ جهاد اکبر زمینه ایمان و تمام عبادات است ، ولی جهاد اصغر خودش یکی از عبادات است.

۲۶ _ شرط قبول شدن جهاد اصغر اخلاص است که خود ، جهاد اکبر است؛ زیرا جهاد اصغر ممکن است برای هوس باشد.

۲۷ _ اگر در جهاد اکبر موفق شدیم نیازی به درگیری و جهاد اصغر نخواهد بود.

۲۸ _ دفع از رفع مشکل تر است.

۲۹ _ غنایم در جهاد اکبر یافتن مقام خلیفه الهی خود است ، ولی در جهاد اصغر دست یابی به اسلحه و اسب و زره و... است.

۳۰ _ هم قبل از جهاد اصغر و هم در حین جنگ و هم بعد از جهاد اصغر مسئله جهاد اکبر مطرح است.

۳۱ _ در جهاد اکبر با هوس مصالحه نیست ، ولی در جهاد

اصغر صلح هست.

۳۲_ در جهاد اکبر مباشرت لازم است ، ولی در جهاد اصغر با مال هم می توان جبهه را کمک نمود.

۳۳_ جهاد اصغر مقدمه ای است تا مردم به جهاد اکبر (خروج از ظلمات به نور) برسند.

۳۴_ در جهاد اصغر ممکن است دشمن توبه کند؛ اما دشمن در جهاد اکبر هرگز توبه نمی کند.

۳۵_ جهاد اکبر انتخاب و اراده است ، در اصغر اجبار و اسلحه.

۳۶_ در جهاد اصغر با زور می جنگیم ، در جهاد اکبر با تزویر و وسوسه.

۱. مقایسه فرهنگ اسلامی با طاغوتی

۱. مقدمه

۱. ناب ها در اسلام

توحید ناب : وَحَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ

قُلِ اللَّهُ تَمَّ ذَرُهُمْ [انعام/ ۹۱] .

نبوت ناب : وَ مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ [مائده/ ۴۴] .

امامت ناب : وَ اجْتَبَيْتُوا الطَّاعُوتِ [نحل/ ۳۶] .

قَالَ الْحَسَيْنُ (ع) : فَلَعَمْرِي مَا الْإِمَامُ إِلَّا الْحَاكِمُ بِالْكِتَابِ الْقَائِمُ بِالْقِسْطِ الدَّائِنُ بِعِدِّينِ الْحَاقُّ الْحَابِسُ نَفْسَهُ عَلَى ذَلِكَ لِلَّهِ [إرشاد مفید ، ج ۲ ، ص ۳۹] .

نیت ناب : وَ أَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ [نساء/ ۱۴۶] .

عمل ناب : وَ لَا يَشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا [كهف/ ۱۱۰] .

ایمان ناب : وَ لَمْ يَلْبَسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ [انعام/ ۸۲] .

دین ناب : وَ أَنْ أَقِمَّ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا [يونس/ ۱۰۵] .

کتاب ناب : لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ [فصلت/ ۴۲] .

سخن ناب : وَ مَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ [نجم/ ٣].

پيروى ناب : إِنَّ أَتَّبِعْ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَىٰ [انعام/ ٥٠].

راه ناب : فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ [يونس/ ٣٢].

٢. فلسفه اصول دين

توحيد :

محو طاغوت

ياد خدا و عبادت

قانون خدا

مردان

خدا

استمداد از خدا

نبوت :

احیاء سنت پیامبر (ص)

خارج شدن قرآن از مهجوریت (مسابقات قرآن ، آموزش قرآن)

دفاع از حریم پیامبر (ص) (اعدام سلمان رشدی)

توجه به زیارت پیامبر (ص)

تجلیل از نور چشم پیامبر (ص) (روز زن ، ایام فاطمیه (سلام الله علیها))

عدل :

مصادره اموال ظالمانه _ تقسیم اراضی به مستضعفان

برکنار شدن ستمگران

سپردن پست ها به عادل

هماهنگ کردن نظام حقوقی

تقسیم بیت المال به روستاها و کشاندن دانشگاه به شهرهای کوچک

امامت :

ولایت فقیه

توجه به امام زمان (ع) و فرهنگ دعای فرج

امام شدن ایران و محو سلطه کفار لَنْ یَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا [نساء/ ۱۴۱] .

سپردن بیت المال به حاکم اسلامی و عمل بهلا تُوْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُم [نساء/ ۵] .

۳. اهمیت فروع دین

نماز جمعه

نماز عید

طرح اقامه نماز

نماز در فرودگاه و...

احیای اذان

حج :

آیاتی از قرآن در انقلاب به آن عمل شد

فَقَاتِلُوا أُمَّةَ الْكُفْرِ [توبه/۱۲] .

أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ [فتح/۲۹] .

لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا [نساء/۱۴۱] .

لَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُم [نساء/۵] .

إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ [هود/۴۶] .

برائت از مشرکین

کی لا یكون دُولَهُ بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ [حشر/۷] .

گناہانی که کم شد :

اختلاط زن و مرد

مشروب خواری علنی

بی حجابی

بی نمازی

ترس

فساد و فحشاء

برکات دیگر :

تغییر فرمانده کلّ قوا

محبوبیت ارتش و پشتیبانی مردم از آنها

جلوه بسیج

حضور زنان باعفت در حوزه ، دانشگاه ، بسیج و...

ابتکارات و اختراعات در همه زمینه ها

تهیه فیلم ، توسط فرزندان انقلاب

نهادها و بنیادهای خدمتگزار (کمیته امداد ، ۱۵ خرداد ، بنیاد مستضعفان ، بنیاد مسکن)

مسئولیت دادن به گمنام های لایق

توسعه دانشگاه ها

تغییر کتاب های درسی

توسعه حوزه ها و تحقیقات مکتب و مدرسه سازی

و کتابخانه ها

آزادی در انتخابات

۲. مقایسه دو فرهنگ

۱. اعتقادی

۱. درامات

اسلامی :

لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ [بقره/۱۲۴] .

طاغوتی :

وَ اتَّبِعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ [هود/۵۹] .

۲. در برابر حق

اسلامی : تکیه بر حق :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَسْتَوْحِشُوا فِي طَرِيقِ الْهُدَى لِقَلِّهِ أَهْلِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۰۱] .

وَ قَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّاكِرِينَ [سبأ/۱۳] .

كَمْ مِنْ فِتْنَةٍ قَلِيلَةٍ عَلَبَتْ فِتْنَةً كَثِيرَةً [بقره/۲۴۹] .

طاغوتی : تکیه بر عدد :

أَلْهَاكُمْ التَّكَاثُرُ [تکاثر/۱] .

وَ نَحْنُ عُصْبَةٌ [یوسف/۸] .

اسلامی : قبول یا سکوت :

وَ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا [آل عمران/۷] .

طاغوتی :

بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ [يونس/ ٣٩].

اسلامى : تكيه بر فرمان حق :

إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ [اعراف/ ٢٨].

طاغوتى : تكيه بر نياكان :

وَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَ اللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا [اعراف/ ٢٨].

اسلامى :

تَلِينَ جُلُودُهُمْ وَ قُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ [زمر/ ٢٣].

طاغوتى :

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ [بقره/ ٧٤].

اسلامى : حكومت خدا :

إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ [انعام/ ٥٧].

قَالُوا سَمِعْنَا وَ أَطَعْنَا [بقره/ ٢٨٥].

فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يَحْكُمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَ يُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا [نساء/ ٦٥].

طاغوتى : حكومت هوا :

أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ [جاثيه/ ٢٣].

أَفَكَلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ [بقره/ ٨٧].

قَالُوا سَمِعْنَا وَ عَصَيْنَا]

بقره/۹۳].

اسلامی : وعده به بسط :

وَ اللَّهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً مِنْهُ وَ فَضْلاً [بقره/۲۶۸].

وَ لِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ [منافقون/۷].

طاغوتی : وعده به تنگی :

الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ [بقره/۲۶۸].

اسلامی : دعوت به حق :

۱ _ يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَ آمِنُوا بِهِ [احقاف/۳۱].

۲ _ اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْتَلُكُمْ أَجْراً [يس/۲۱].

طاغوتی : دعوت از حق :

وَ ذَ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَّاراً حَسَداً [بقره/۱۰۹].

اسلامی : مجادله به حق :

وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [نحل/۱۲۵].

استدلال :

قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ [بقره/۱۱۱].

۳. در عبادت

اسلامی : اصالت عدل و قسط :

كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ [نساء/۱۳۵].

طاغوتی : اصالت عواطف :

وَ لَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَ الْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنياً أَوْ فَقيراً فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا [نساء/۱۳۵].

لا- تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [مجادله/ ٢٢].

اسلامى : قاطعيت :

١ _ لا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ [مائده/ ٥٤].

٢ _ لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِى دِينِ [كافرون/ ٦].

طاغوتى : سازش :

لَقَدْ كَدَّتْ تَرْكُنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا [اسراء/ ٧٤].

وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ]

قلم/ ۹].

اسلامی : واقع گرایى :

ما أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ [شورى/ ۳۰].

طاغوتى : خرافات و طيره؟؟؟ :

إِنْ تُصِيبْهُمْ سَيْئَةٌ يَظِيرُوا بِمُوسَىٰ وَ مَنْ مَعَهُ [اعراف/ ۱۳۱].

قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ لَئِن لَّمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَ لَيَمَسَّنَّكُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ [يس/ ۱۸].

اسلامى : تحقيق :

إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا [حجرات/ ۶].

طاغوتى : زودباورى :

إِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ [نساء/ ۸۳].

۲. اخلاقى

۱. در برابر دنيا

طاغوتى : اصالت عمل

أَمْ مَنْ أَسَسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ [توبه/ ۱۰۹].

اسلامى : اصالت ايدئولوژى و طرز تفكر حق :

وَ لَأَمَّةٌ مَوْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكِهِ وَ لَوْ أَغْجَبَتْكُمْ وَ لَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يَوْمِنَا وَ لَعَبُدُ مَوْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ [بقره/ ۲۲۱].

طاغوتى : اصالت با ماديات و زيبايى

يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ [قصص/ ۷۹].

اسلامى : اصلاح :

مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا [نساء/ ۸۵].

طاغوتی :

مَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا [نساء/ ۸۵] .

اسلامی : عاشق خدا :

إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ [اعراف/ ۱۲۵] .

مقایسه فرهنگ اسلامی با طاغوتی ، صفحه ۵

إِنَّمَا تَقْضَىٰ هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا [طه/ ۷۲] .

طاغوتی : عاشق پول :

أَإِنَّ لَنَا لَأَجْرًا [شعراء/ ۴۱] .

۲. در بیان اسلامی : مجادله به حق :

وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [نحل/ ۱۲۵] .

قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ [بقره/ ۱۱۱] .

طاغوتی : مجادله به باطل :

أَتُجَادِلُونَنِي فِي أَسْمَاءٍ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَ آبَاؤُكُمْ مَا نَزَّلَ

اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ [اعراف/ ٧١].

اسلامی :

ما كَانَ لِشَيْءٍ أَنْ يُوْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ [آل عمران/ ٧٩].

طاغوتی :

فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَاطَاعُوهُ [زخرف/ ٥٤].

اسلامی :

وَ الَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ [مومنون/ ٣].

طاغوتی : بحث های بیهوده

سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةً رَابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ [كهف/ ٢٢].

وَ كُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ [مدثر/ ٤٥].

٣. سایر

اسلامی : انصاف :

إِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًىٰ أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [سبأ/ ٢٤].

طاغوتی : تعصب :

وَ قَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ [بقره/ ١١٣].

إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّهِ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ [زخرف/ ٢٢].

اسلامی : صداقت :

صداقت در بیان

صداقت در عمل

صداقت در شعار

صداقت در انفاق

صداقت در جهاد

صداقت در گریه

أَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ [اعراف/ ۶۸].

طاغوتی : کلک :

کلک در بیان

کلک در عمل

کلک در شعار

کلک در انفاق

کلک در جهاد

کلک در گریه

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ [بقره/ ۲۰۴].

اسلامی : تواضع :

حضرت یوسف (ع) می گوید : ذَلِكَمَا مِمَّا عَلَّمَنِي رَبِّي [یوسف/ ۳۷].

طاغوتی : تکبر :

هدهد می گوید : أَحْطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ [نمل/ ۲۲].

۳. اجتماعی

۱. در برخورد با مردم

اسلامی : نهی از منکر و خیرخواه است.

طاغوتی : انتقاد از عقده است نه عقیده ، انتقام است نه انتقاد :

وَمِنْهُمْ مَنْ يُلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ [توبه/ ٥٨] .

طاغوتى :

نرمی زبان : قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا [بقره/ ۸۳] .

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيْنًا [طه/ ۴۴] .

وَ لَا تَنَابَرُوا بِاللِّقَابِ [حجرات/ ۱۱] .

لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ [حجرات/ ۱۱] .

طاغوتی : نیش :

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ [همزه/ ۱] .

نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ [حجر/ ۶] .

اسلامی : شخصیت دادن :

وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ [آل عمران/ ۱۵۹] .

طاغوتی : تحقیر :

عَبَسَ وَ تَوَلَّى [عبس/ ۱] .

اسلامی : وحدت :

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ [حجرات/ ۱۰] .

طاغوتی : تفرقه :

وَ جَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا [قصص/ ۴] .

۲. در برابر مردان خدا

اسلامی : دادن آزادی در مسیر رشد :

۱ _ لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ [بقره/ ۲۵۶] .

۲ _ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ [غاشیه/ ۲۲] .

۳ _ وَ إِنِ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ [توبه/ ۶] .

طاغوتی : خفقان و اجبار در مسیر رشد :

لَنْخَرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَوْمِنَا أَوْ لَنَعُودَنَّ فِي مَلَّتِنَا [اعراف/ ۸۸] .

فَمَا آمَنَ لِمُوسَى إِلَّا ذُرِّيَّهُ مِنْ قَوْمِهِ [يونس/ ۸۳] .

اسلامی :

ما زادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَ تَسْلِيمًا [احزاب/ ۲۲] .

طاغوتی :

ما زادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا [فاطر/ ۴۲] .

۴. سیاسی

۱. در حکومت

اسلامی : تواضع رهبر با مردم

وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ [حجر/ ۸۸] .

طاغوتی : تکبر

ما أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَى [غافر/ ۲۹] .

اسلامی : عزت دادن :

وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ [آل عمران/ ۱۵۹] .

طاغوتی : استخفاف

فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ [زخرف/ ۵۴] .

که استخفاف زیربنای استضعاف ، استبداد ، استثمار و استعمار است.

اسلامی : زیر بنا اطاعت اخلاقی :

وَ لَوْ

كُنْتُ فَظًا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ [آل عمران/ ١٥٩].

طاغوتي : زيربنا ذليل و خوار کردن است.

فَاسْتَحَفَّ قَوْمُهُ فَأَطَاعُوهُ [زخرف/ ٥٤].

اسلامی : اخلاص :

لَا تُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا [دهر/ ٩].

طاغوتي : منت :

أَلَمْ تُرَبِّكُنَا فِينَا وَلِيدًا [شعراء/ ١٨].

اسلامی : وَيَلِكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ [قصص/ ٨٠].

طاغوتي : يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ [قصص/ ٧٩].

اسلامی : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَلْبَسُوهُمْ مِمَّا تَلْبَسُونَ وَ أَطْعِمُوهُمْ مِمَّا تَأْكُلُونَ [الغارات ، ج ١ ، ص ٦٥].

طاغوتي : فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ [قصص/ ٧٩].

اسلامی : هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي [نمل/ ٤٠].

طاغوتي : إِنَّمَا أُوتِيْتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِي [قصص/ ٧٨].

اسلامی : وَ عِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا [فرقان/ ٦٣].

طاغوتي : لَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا [اسراء/ ٣٧].

اسلامی : يَا بَنِي آدَمِ الصَّلَاةَ وَ أَمُرٌ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنَّهُ عَنِ الْمُنْكَرِ [لقمان/ ١٧].

طاغوتي : آمَنْتُمْ بِهِ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ [اعراف/ ١٢٣].

اسلامی : وَ زَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ [بقره/ ٢٤٧].

طاغوتي : أَنِّي يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَ نَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَ لَمْ يَوْتِ سَعَةً مِنَ الْمَالِ [بقره/ ٢٤٧].

لَوْ لَا نَزَّلَ هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقُرَيْتَيْنِ عَظِيمٍ [زخرف/ ٣١].

اسلامى : إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا [نور/ ٥١] .

طاغوتى : إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ

يَسْتَبِشْرُونَ [زمر/ ٤٥] .

وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ [نساء/ ٦١] .

٢. در برابر مسئولیت ها

اسلامی : اصالت ایمان :

أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ [توبه/ ١٩] .

طاغوتی : اصالت عنوان :

آیه مقابل

١. مقدار (ره)

١. اسلام آوردن

از روایات استفاده می شود مقدار سیزدهمین نفری بود که اسلام آورده است. اسلام او بعد از سلمان و قبل از عمار بوده است.

[المناقب ، ج ٢ ، ص ٠٤]

پیامبر (ص) اخوت بین مقدار و عمار برقرار نمود. [تفسیرالقمی ، ج ٢ ، ص ١٠٩] .

٢. مهاجرت از مکه به مدینه

مهاجرت مقدار از مکه :

سال اول هجرت (مقداد و عتبه بن غزوان مسلمان بودند و در مکه ، از موقعیت استفاده نموده همراه لشکر قریش شبانه از مکه بیرون آمدند و در یک فرصت خوب از لشکر قریش جدا شدند و به گروه کسب خیر مسلمانان ملحق شدند. آن ها مورد استقبال گروه قرار گرفتند. مقدار به مدینه آمد و پیامبر (ص) به او خوش آمد گفت.

٣. دوستی نزدیک پیامبر و اهل بیت (ع)

پیامبر ابوذر ، سلمان و مقدار را خواست و راجع به شرایع اسلام و ولایت و امامت حضرت علی (ع) مطالبی را به آن ها فرمود.

[بحارالأنوار ، ج ٢٢ ، ص ٣١٥]

مقداد از رفقای پیامبر اسلام :

رفقاو علی و ابناه و حمزه و جعفر و سلمان و ابوذر و المقداد و عمار و حذیفه و ابن مسعود و بلال و ابوبکر و عمر. [المناقب ،

هنگامی که حضرت علی (ع) زره خود را فروخت به ۱۸۰ درهم، آن را آورد خدمت پیامبر (ص). حضرت مشتی از آن را برداشت و به مقداد داد و فرمود: با این پول ها برای فاطمه (س) جهیزیه تهیه کن:

فانطلق المقداد فاشتری لها ریحی و قربه و وساده من آدم و حصیرا [کشف الغمه، ج ۱، ص ۳۶۸.]

مقداد و زبیر به عنوان شاهد نامشان در وصیت نامه حضرت زهرا (س) آمده است:

روی أن أبا جعفر (ع): أخرج سفظا أو حقا فأخرج منه كتابا فقراه و فيه وصيه فاطمه (ع) بسم الله الرحمن الرحيم هذا ما أوصت به فاطمه بنت محمد (ص) أوصت بحوائطها السبعة إلى علي بن أبي

طالب فإن مضى فإلى الحسن فإن مضى فإلى الحسين فإن مضى فإلى الأكبر من ولدى شهد المقداد بن الأسود و الزبير بن العوام و كتب على بن أبي طالب [كشف الغمه ، ج ١ ، ص ٤٩٩ .]

مقداد در شب دفن حضرت زهرا (س) حضور داشته است. [روضه الواعظین ، ج ١ ، ص ١٥٠ .]

دعوت پیامبر (ص) از مقداد جهت پلو خوری : (قصعه ارز)

به پیامبر ظرف پلویی اهدا گردید ، از سلمان و مقداد و ابوذر دعوت نمود ، آن ها تعارف می کردند. پیامبر فرمود :

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ : أَكَلْنَا مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فَأُوتِينَا بِقَصِيْعِهِ مِنْ أُرْزٍ فَجَعَلْنَا نَعِيْذُرُ فَقَالَ (ع) مَا صَيَّرْتُمْ شَيْئًا إِنَّ أَسَدَكُمْ حُبًّا لَنَا أَحْسَنُكُمْ أَكْلًا عِنْدَنَا قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ فَرَفَعْتُ كَشِيْحَةَ الْمَائِدَةِ فَأَكَلْتُ فَقَالَ نَعَمْ الْآنَ وَ أَنْشَأَ يَحْدُثُنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) أَهْدَى إِلَيْهِ قَصِيْعَهُ أُرْزٌ مِنْ نَاحِيَةِ الْأَنْصَارِ فَدَعَا سَلْمَانَ وَ الْمُقْدَادَ وَ أَبَا ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ فَجَعَلُوا يَعْذُرُونَ فِي الْأَكْلِ فَقَالَ مَا صَنَعْتُمْ شَيْئًا أَشَدُّكُمْ حُبًّا لَنَا أَحْسَنُكُمْ أَكْلًا عِنْدَنَا فَجَعَلُوا يَأْكُلُونَ أَكْلًا جَيِّدًا ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) رَحِمَهُمُ اللَّهُ وَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ صَلَّى عَلَيْهِمْ [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٧٨ .]

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ : فِي قَوْلِهِ تَعَالَى إِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا إِلَيْهَا وَ تَرَكَوْكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَ مِنَ التِّجَارَةِ وَ اللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ [جمعه-١١] إِنَّ دَحِيَّةَ الْكَلْبِيِّ حِيَاءٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنَ الشَّامِ بِالْمِيْرَةِ عِنْدَ أَحْجَارِ الزَّيْتِ ثُمَّ ضَرَبَ بِالطَّبُولِ لِيُوْذِنَ النَّاسَ بِقُدُومِهِ فَتَفَرَّقَ النَّاسُ إِلَيْهِ إِلَّا عَلِيٌّ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ وَ فَاطِمَةُ (ع)

وَسَلْمَانَ وَابُودُرٍّ وَالمِقْدَادُ وَصِهَيْبٌ وَتَرَكَوا النَّبِيَّ (ص) قَائِمًا يَخُطِّبُ عَلَيَّ المُنْتَبِرِ فَقَالَ النَّبِيُّ (ص) لَقَدْ نَظَرَ اللهُ يَوْمَ المَجْمَعِ إِلَيَّ مَسِيحِي جِدِي فَلَوْ لَأَلْفَيْتُهُ الَّذِينَ جَلَسُوا فِي مَسِيحِي جِدِي لَأَنْصَرَمَتِ المَيدِينَةُ عَلَيَّ أَهْلِهَا نَارًا وَحُصَّةً بِأَبَالِحِجَارِهِ كَقَوْمِ لُوطٍ وَنَزَلَ فِيهِمْ (آن گاه در حق اینها این آیه نازل گردید :) رِجَالٌ لَا تُلْهِمُهُمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ اللهِ وَ إِقَامِ الصَّلَاةِ وَ إِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ القُلُوبُ وَ الأَبْصَارُ [نور-۳۷] [المناقب ، ج ۲ ، ص ۱۴۶]

مردم همگی متفرق شدند مگر علی (ع) و حسن و حسین و فاطمه و سلمان و ابودر و مقداد و صهیب.

حذیفه می گوید : هنگامی که جعفر ابن ابی طالب از حبشه مراجعت نمود ، طاقه پارچه بسیار عالی به پیامبر (ص) تقدیم نمود و قال النبی (ص) :

عن ربيعه السعدي ، قال : حدثني حذيفة بن اليمان ، قال لما خرج جعفر بن أبي طالب من أرض الحبشه إلى النبي (صلى الله عليه و آله) قدم جعفر و النبي (عليه السلام) بأرض خيبر ، فأتاه بالفرع من الغالية و القطيفه ، فقال النبي (صلى الله عليه و آله) لأدفعن هذه القطيفه إلى رجل يحب الله و رسوله ، و يحبه الله و رسوله ، فمد أصحاب النبي (صلى الله عليه و آله) أعناقهم إليها ، فقال النبي (صلى الله عليه و آله) أين علي (آنگاه پیامبر (ص) فرمود : علی کجاست؟) فوثب عمار بن ياسر فدعا عليا (عليه السلام) ، فلما جاء قال له النبي (عليه السلام) يا علي ، خذ القطيفه إليك ، فأخذها علي

(علیه السلام) و أمهل حتى قدم المدينة ، فانطلق إلى البقيع ، و هو سوق المدينة ، فأمر صائغا ففصل القطيفه سلكا سلكا ، فباع الذهب ، و كان ألف مثقال ، ففرقه على (عليه السلام) في فقراء المهاجرين و الأنصار ، ثم رجع إلى منزله ، و لم يترك له من الذهب قليلا و لا كثيرا ، فلقية النبي (صلى الله عليه و آله) من غد في نفر من أصحابه فيهم حذيفه و عمار ، فقال يا علي ، إنك أخذت بالأمس ألف مثقال ، فاجعل غدائي اليوم و أصحابي هواء عندك ، و لم يكن علي (عليه السلام) يرجع يومئذ إلى شيء من العروض ذهب أو فضه ، فقال حياء منه و تكرما نعم يا رسول الله ، و في الرحب و السعه ، ادخل يا نبي الله أنت و من معك. قال فدخل النبي (صلى الله عليه و آله) ثم قال لنا ادخلوا. قال حذيفه و كنا خمسه نفر ، أنا و عمار و سلمان و أبو ذر و المقداد (رضى الله عنهم) ، فدخلنا و دخل علي فاطمه (عليها السلام) يبتغي عندها شيئا من زاد.. [أمالي طوسی ، ص ۶۱۴ .]

پیامبر (ص) پارچه را به علی (ع) داد. علی (ع) آن را در بازار مدینه به هزار مثقال طلا فروخت و آن را بین فقرا تقسیم نمود و هیچ چیزی همراه خود به خانه نیاورد.

فردا پیامبر به همراه تعدادی از اصحاب به علی (ع) برخورد کرد و فرمود یا علی دیروز هزار مثقال گرفته ای پس ناهار (یا صبحانه) امروز من و اصحابم مهمان تو هستیم. حضرت علی (ع) در

حالی که هیچ وجهی موجود نداشتند ولی از روی حیا و احترام به پیامبر عرض کرد: بفرمایید یا رسول الله.

ما پنج نفر بودیم: من (حذیفه)، عمار، سلمان، ابوذر و مقداد که به همراه پیامبر وارد خانه فاطمه شدیم.

فوجد فی وسط البیت جفنه (کاسه بزرگی) من ثرید تفور، و علیها عراق کثیر، کان راثحتها المسک، فحملها علی (علیه السلام) حتی وضعها بین یدی النبی (صلی الله علیه و آله) و من حضر معه، فأکلنا منها حتی تملأنا، و لا ینقص منها قلیل و لا کثیر، و قام النبی (علیه السلام) حتی دخل علی فاطمه (علیها السلام)، از آن خوردیم تا همه سیر شدیم و چیزی از آن کم نشد، پیامبر برخاست و نزد فاطمه (س) رفت و فرمود: و قال أنى لك هذا الطعام، یا فاطمه فردت علیه و نحن نسمع قولهما فقالتهُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ [آل عمران-۳۷]. فخرج النبی (صلی الله علیه و آله) إلینا مستعبرا، و هو یقول پس پیامبر بیرون آمد و فرمود: الحمد لله الذی لم یمتنی حتی رأیت لابنتی ما رأی زکریا (علیه السلام) لمريم. کان إذا دخل علیها المحراب وجد عندها رزقا [أمالی طوسی، ص ۶۱۴].

سلمان فارسی: چند روز بعد از رحلت پیامبر (ص) علی (ع) را در کوچه دیدم. فرمود: چرا به خانه ما نمی آئی؟ آن گاه فرمود: سلمان به خانه فاطمه دختر پیامبر بیا.

عن عبد الله بن سلمان الفارسی عن أبيه قال: خرجت من

منزلی یوما بعد وفاه رسول الله (ص) بعشره أيام فلقيني على بن أبي طالب (ع) ابن عم الرسول (ص) فقال لي يا سلمان جفوتنا بعد رسول الله (ص) فقلت حبيبي أبا الحسن مثلكم لا- يجفى غير أن حزني على رسول الله (ص) طال فهو الذي منعني من زيارتكم فقال (ع) لي يا سلمان ائت منزل فاطمه بنت رسول الله (ص) فإنها إليك مشتاقه تريد أن تتحفك بتحفه قد أتحت بها من الجنه قلت لعلي (ع) قد أتحت فاطمه (ع) بشيء من الجنه بعد وفاه رسول الله (ص) قال نعم بالأمس قال سلمان الفارسي فهورلت إلى منزل فاطمه (ع) بنت محمد (ص) . سلمان مي گوید به خانه فاطمه دوان دوان رفتم. فإذا هي جالسه و عليها قطعه عبا إذا خمرت رأسها انجلي ساقها و إذا غطت ساقها انكشف رأسها فلما نظرت إلى اعتجرت ثم قالت يا سلمان جفوتني بعد وفاه أبي (ص) قلت حبيبي لم أجفكم قالت فمه اجلس و اعقل ما أقول لك إنني كنت جالسه بالأمس في هذا المجلس و باب الدار مغلق (ديروز در خانه نشسته بودم ، در بسته بود) و أنا أتفكر في انقطاع الوحي عنا و انصراف الملائكة عن منزلنا فإذا انفتح الباب (ناگاه در باز شد) من غير أن يفتحه أحد فدخل على ثلاث جوار لم ير الرءون بحسنهن و لا- كهيتهن و لا- نضاره وجوههن و لا أزكى من ريجهن فلما رأيتهن قمت إليهن مستنكره لهن فقلت بأبي أنتن من أهل مكه أم من أهل المدينه فقلن يا بنت محمد لسنا من أهل مكه و لا من أهل المدينه و لا من أهل الأرض جميعا غير أننا جوار

من الحور العين من دار السلام أرسلنا رب العزه إليك يا بنت محمد أنا إليك مشتاقات فقلت للتي أظن أنها أكبر سنا ما اسمك (اسم تو چیست؟) قالت اسمي مقدوده قلت و لم سميت مقدوده قالت خلقت للمقداد بن الأسود الكندي صاحب رسول الله (ص) فقلت للثانيه ما اسمك قالت ذره قلت و لم سميت ذره و أنت في عيني نبيله قالت خلقت لأبي ذر الغفاري صاحب رسول الله (ص) (ذره برای ابوذر) فقلت للثالثه ما اسمك قالت سلمى قلت و لم سميت سلمى قالت أنا لسلمان الفارسي مولى أبيك رسول الله (ص) (سلمى برای سلمان) قالت فاطمه ثم أخرجني لي رطباً أزرق كأمثال الخشكناج الكبار أبيض من الثلج و أزكى ريحا من المسك الأذفر فقالت لي يا سلمان أفطر عليه عشيتك فإذا كان غدا فجئني بنواه أو قالت عجمه قال سلمان فأخذت الرطب فما مررت بجمع من أصحاب رسول الله (ص) إلا قالوا يا سلمان أ معك مسك قلت نعم فلما كان وقت الإفطار أفطرت عليه فلم أجد له عجما و لا نوى فمضيت إلى بنت رسول الله (ص) في اليوم الثاني فقلت لها (ع) إني أفطرت على ما أتحننتي به فما وجدت له عجما و لا نوى قالت يا سلمان و لن يكن له عجم و لا نوى و إنما هو من نخل غرسه الله في دار السلام أ لا أعلمك بكلام علمنيه أبي محمد (ص) كنت أقوله غدوه و عشيه قال سلمان قلت علمني الكلام يا سيدتي فقالت إن سرک أن لا يمسك أذى الحمى ما عشت في دار الدنيا فواظب عليه ثم قال سلمان علميني هذا الحرز قالت بسم الله الرحمن

الرحيم بسم الله النور بسم الله نور النور بسم الله نور على نور بسم الله الذى هو مدير الأمور بسم الله الذى خلق النور من النور الحمد لله الذى خلق النور من النور و أنزل النور على الطور فى كتاب مسطور فى رق منشور بقدر مقدور على نبي محبور الحمد لله الذى هو بالعز مذكور و بالفخر مشهور و على السراء و الضراء مشكور و صلى الله على سيدنا محمد و آله الطاهرين قال سلمان فتعلمتهن فو الله و لقد علمتهن أكثر من ألف نفس من أهل المدينة و مكة ممن بهم علل الحمى فكل برىء من مرضه بإذن الله تعالى [مهج الدعوات ، ص ٥.]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فَوَ اللَّهِ مَا وَفَى بِهَا (يعنى به آيه شريفه) قُلْ لَا أَسئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى [شورى/٢٣] إِلَّا سَبْعَهُ نَفَرِ سَلْمَانَ وَ أَبُو ذَرٍّ وَ عَمَارٌ وَ الْمُقَدَّادُ وَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ وَ مَوْلَى لِرَسُولِ اللَّهِ (ص) يُقَالُ لَهُ شَيْبٌ وَ زَيْدُ بْنُ أَرْقَمٍ [إختصاص مفيد ، ص ٦٣.]

پیامبر (ص) : خداوند مرا به دوستی چهار نفر مامور ساخت :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَمَرَنِي بِحُبِّ أَرْبَعَةٍ مِنْ أَصْحَابِي وَ أَخْبَرَنِي أَنَّهُ يُحِبُّهُمْ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَنْ هُمْ فَكَلَّمْنَا نَحْبُ أَنْ نَكُونَ مِنْهُمْ فَقَالَ أَلَا إِنْ عَلِيًّا مِنْهُمْ ثُمَّ سَكَتَ ثُمَّ قَالَ أَلَا إِنْ عَلِيًّا مِنْهُمْ وَ أَبُو ذَرٍّ وَ سَلْمَانَ الْفَارِسِيَّ وَ الْمُقَدَّادَ بْنَ الْأَسْوَدِ الْكِنْدِيَّ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٢٥٤.]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْجَنَّةُ تَشْتَاقُ إِلَيْكَ وَ إِلَى عَمَارٍ وَ إِلَى سَلْمَانَ وَ أَبِي ذَرٍّ

و المقداد [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۳۰۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : (جبرئيل از طرف خدا می گوید :) يا محمد سلمان و المقداد أخوان متصافيان في و دادك و و داد علي أخيك و وصيك و صفيك (همانند ميكائيل) و هما في أصحابك كجبرئيل و ميكائيل في الملائكة عدوان لمن أبغض أحدهما وليان لمن والى محمدا و عليا عدوان لمن عادى محمدا و عليا و أولياءهما (آثار دوست داشتن مقداد :) و لو أحب أهل الأرض سلمان و المقداد كما تحبهما ملائكة السماوات و الحجب و الكرسي و العرش لمحض و دادهما لمحمد و علي و موالاتهما لأولياءهما و معاداتهما لأعدائهما لما عذب الله أحدا منهم بعذاب البتة [إحتجاج طبرسي ، ج ۱ ، ص ۴۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حذيفه بن اليمان من أصفياء الرحمن و أبصركم بالحلال و الحرام و عمار بن ياسر من السابقين و المقداد بن الأسود من المجتهدين و لكل شيء فارس و فارس القرآن عبد الله بن العباس [روضه الواعظين ، ج ۲ ، ص ۲۸۶] .

۴. در ركاب رسول الله (ص)

پیامبر (ص) ، علی (ع) و چند نفر دیگر را برای دستگیری زن جاسوسی که حامل نامه ای برای کفار قریش بود فرستاد. در مابین آنها عمار و زبیر و مقداد حضور داشتند. [بحار الأنوار ، ج ۲۱ ، ص ۱۳۶] .

من كان يضرب أعناق الكفار بين يديه علي و الزبير و محمد بن مسلمه و عاصم بن الأفلح و المقداد [المناقب ، ج ۱ ، ص ۱۶۲] .

عن ابن عباس : في قولته تعالى إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَانَتْهُمْ بُنْيَانٌ مَرْضُوصٌ [صف ، ۴] (أنه قيل

له) من هؤلاء قال حمزه أسد الله و أسد رسوله ، و علي بن أبي طالب و عبيده بن الحارث و المقداد بن الأسود [شواهد التنزيل ، ج ٢ ، ص ٣٣٧ .]

در شأن علی بن ابی طالب ، حمزه ، عبيده بن الحارث و مقداد بن الاسود .

غزوه احد :

١ _ معاونت سواره نظام :

و امر (رسول الله (ص)) الزبير على الخيل و معه المقداد [كامل ، ج ٢ ، ص ١٥٢ .]

٢ _ و اقبل خالد فلقبها الزبير و المقداد فهزما المشركين [كامل ، ج ٢ ، ص ١٥٢ .]

٣ _ ثابتين روز احد به روايتی ٦ نفر بودند كه یکی از آن ها مقداد بوده است :

قال شيخنا أبو جعفر رحمه الله : أما ثباته يوم أحد فأكثر المورخين و أرباب السير ينكرونه و جمهورهم يروى أنه لم يبق مع النبي (ص) إلا - علي و طلحه و الزبير و أبو دجانة و قد روى عن ابن عباس أنه قال و لهم خامس و هو عبد الله بن مسعود و منهم من أثبت سادسا و هو المقداد بن عمرو [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ١٣ ، ص ٢٩٢ .]

مقداد در جنگ احد از تير اندازان بود :

قال الواقدي : كان الرماه المذكورون من أصحاب رسول الله (ص) جماعة منهم سعد بن أبي وقاص و أبو طلحه و عاصم بن ثابت و السائب بن عثمان بن مظعون و المقداد بن عمرو و زيد بن حارثه و حاطب بن أبي بلتعنه و عتبه بن غزوان و خراش بن الصمه و قطبه بن عامر بن حديده و بشر بن البراء بن معرور و أبو

نائله ملکان بن سلامه و قتاده بن النعمان [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۴ ، ص ۲۵۰]

غزوه بدر :

مقداد تنها سواره نظام :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لقد حضرنا بدرًا و ما فینا فارس غیر المقداد بن الأسود و لقد رأیتنا لیلہ بدر و ما فینا إلا من نام غیر رسول الله (ص) فإنه کان منتصبًا فی أصل شجره یصلی و یدعوا حتی الصبح [إرشاد مفید ، ج ۱ ، ص ۷۳] .

مقداد در جنگ بدر ، نضر بن حارث که از سر سخت ترین تکذیب کنندگان پیامبر (ص) بود را اسیر نمود. [کامل ، ج ۲ ، ص ۷۳] .

در هنگام فتح مکه پرچم گروه هزار نفره بنی سلیم در دست مقداد بود. [بحار الأنوار ، ج ۲۱ ، ص ۱۰۷] .

طبری از عبد الله بن مسعود نقل می کند که من در روز بدر ، موقعیت مقداد را آرزو می کردم ، زیرا او موقعی شروع به سخن کرد و گفت (ما هرگز مانند قوم بنی اسرائیل...) که چهره پیامبر از غضب و خشم برافروخته بود و مقداد در این حالت این سخن را گفت و موجبات انبساط و سرور پیامبر را فراهم آورد.

من آرزو می کردم که ای کاش این موقعیت نصیب من می گشت. [فروغ ابدیت ، ج ۱ ، ص ۴۹۴] .

سریه ابواء : به فرماندهی سعد بن ابی وقاص و پرچم در دست مقداد (سال اول هجرت) [کامل ، ج ۲ ، ص ۱۱۱] .

غزوه بدر : سخنرانی مقداد :

ثم قام المقداد بن عمرو فقال يا رسول الله لأمر الله فنحن معك و الله لا نقول لك كما قالت بنو إسرائيل لنبيها فاذهب

أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِـدُونَ [مائده-۲۴] و لكن اذهب أنت و ربك فقاتلا إنا معكم مقاتلون و الذى بعثك بالحق لو سرت بنا إلى برك الغماد (شهرى در دور دست در حبشه) لسرنا.شرح [نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ۱۴ ، ص ۱۱۰ .]

لجادلنا معك من دونه حتى تبلغه [كامل ، ج ۲ ، ص ۱۲۰ .]

پیامبر در حق او دعا کرد.

۵. یاری ولایت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ثُمَّ أَخَذْتُ بِيَدِ فَاطِمَةَ وَ ابْنَى الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ (ع) ثُمَّ دُرْتُ عَلَى أَهْلِ بَدْرٍ وَ أَهْلِ السَّابِقَةِ فَنَاشَدْتُهُمْ حَقِّي وَ دَعَوْتُهُمْ إِلَى نُصْرَتِي فَمَا أَجَابَنِي مِنْهُمْ إِلَّا أَرْبَعَةٌ رَهْطِ سَلْمَانَ وَ عَمَّارٍ وَ الْمُقْدَادُ وَ أَبُو ذَرٍّ [إحتجاج طبرسى ، ج ۱ ، ص ۱۹۰ .]

زید بن وهب : کسانی که مخالف خلافت ابوبکر بودند ، ۱۲ نفر از مهاجرین و انصار بودند :

عن زید بن وهب قال : كان الذين أنكروا على أبي بكر جلوسه في الخلافة و تقدمه على على بن أبي طالب (ع) اثني عشر رجلا من المهاجرين و الأنصار و كان من المهاجرين خالد بن سعيد بن العاص و المقداد بن الأسود و أبي بن كعب و عمار بن ياسر و أبوذر الغفاري و سلمان الفارسي و عبد الله بن مسعود و بريده الأسلمي و كان من الأنصار خزيمة بن ثابت ذو الشهادتين و سهل بن حنيف و أبو أيوب الأنصاري و أبو الهيثم بن التيهان و غيرهم فلما صعد المنبر تشاوروا بينهم في أمره فقال بعضهم هلا نأتيه فننزله عن منبر رسول الله (ص) و قال آخرون إن فعلتم ذلك أعنتم على أنفسكم و قال الله عز و جل لا

تَلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ [بقره-۱۹۵] و لكن امضوا بنا إلى علي بن أبي طالب (ع) نستشيريه و نستطلع أمره [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۴۶۱]

هنگامی که ابوبکر روی منبر رفت اینها گفتند : که برخیزید برویم و او را از روی منبر رسول خدا پایین آوریم. برخی دیگر مخالفت کردند و گفتند برویم نزد حضرت علی (ع) و با او مشورت کنیم که حضرت موقعیت را برای آن ها توضیح داد و چنین کاری را با توجه به شرایط موجود صلاح ندانست.

چون مردم با ابوبکر بیعت کردند علی (ع) ، زبیر و مقداد وارد خانه فاطمه (س) شدند و ابا داشتند از اینکه خارج شوند. آن گاه عمر ابن خطاب گفت :

مروان بن عثمان قال : لما بايع الناس أبا بكر دخل علي (ع) و الزبير و المقداد بيت فاطمه (ع) و أبوا أن يخرجوا فقال عمر بن الخطاب أضرموا عليهم البيت نارا [أمالي مفید ، ص ۴۹]

پس از جریان سقیفه هنگامی که ابوبکر به عمر و خالد بن ولید دستور داد تا به خانه علی (ع) بروند ، جمع زیادی در خانه علی (ع) جمع شده بودند یکی از آن ها مقداد بود [بحار الأنوار ، ج ۲۸ ، ص ۲۹۷]

هنگامی که خالد برای کشتن علی (ع) شمشیر کشید ، کسانی که به یاری علی (ع) شتافتند مقداد ، سلمان ، ابوذر ، عمار ، بریده اسلمی بودند. آن گاه علی (ع) از خانه خارج شد و این افراد که همراه او بودند می گفتند چه زود به رسول خدا (ص) خیانت کردید و کینه های نهفته در سینه هایتان را

آشکار نمودید. [بحار، ج ۲۸، ص ۲۹۷.]

در جریان انتخاب ابوبکر، مقداد، ابوذر، سلمان، عمار، عباد بن صامت، حذیفه و زبیر که در صدد احقاق حق علی بر آمده بودند، در مسجد با آن ها سخن می گفتند و چاره جویی می کردند. آن گاه به در خانه ابن ابی کعب رسیدند، درب خانه را زدند و مقداد از پشت در با او سخن گفت، او در را باز نکرد. [بحار الأنوار، ج ۲۸، ص ۲۸۹.]

سپس مقداد بر خاست و گفت:

ثم قام المقداد بن الأسود و قال ارجع يا أبا بكر عن ظلمك و تب إلى ربك و ألتزم بيتك و ابك علي خطيتك و سلم الأمر لصاحبه الذي هو أولى به منك [بحار الأنوار، ج ۲۸، ص ۱۹۶.]

هنگامی که علی (ع) در مسجد با ابوبکر سخن می گفت، ابوذر، مقداد و عمار گفتند: ما را چه امری فرمائی به خدا قسم اگر دستور دهید می جنگیم تا کشته شویم. [بحار الأنوار، ج ۲۸، ص ۳۰۱.]

امام باقر (ع): مهاجرین و انصار آمدند پیش علی (ع) بعد از واقعه سقیفه و گفتند دست را بده تا با تو بیعت کنیم.

علی (ع) فرمود: چنان چه راست می گوئید فردا صبح با سرهای تراشیده بیرون آئید.

فردا صبح فقط چهار نفر علی (ع)، سلمان، مقداد و ابوذر با سرهای تراشیده خارج شدند:

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): جَاءَ الْمُهَاجِرُونَ وَالْأَنْصَارُ وَغَيْرُهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ إِلَى عَلِيٍّ (ع) فَقَالُوا لَهُ أَنْتَ وَاللَّهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْتَ وَ

اللَّهُ أَحَقُّ النَّاسِ وَأَوْلَاهُمْ بِالنَّبِيِّ (ص) هَلُمَّ يَدَكَ تُبَايِعُكَ فَوَاللَّهِ لَنَمُوتَنَّ قُدَّامَكَ فَقَالَ عَلِيٌّ (ع) إِنَّ كُنْتُمْ صَادِقِينَ فَاعْدُوا عَلَيَّ غَدًا مُحَلِّقِينَ فَحَلَقَ عَلِيٌّ (ع) وَحَلَقَ سَلْمَانَ وَحَلَقَ مَقْدَادًا وَحَلَقَ أَبُو ذَرٍّ وَ لَمْ يَحْلِقْ غَيْرُهُمْ ثُمَّ انْصَرَفُوا فَحِجَّاءُ وَمَرَّةً أُخْرَى بَعِيدَ ذَلِكَ فَقَالُوا لَهُ أَنْتَ وَاللَّهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْتَ أَحَقُّ النَّاسِ وَأَوْلَاهُمْ بِالنَّبِيِّ (ص) هَلُمَّ يَدَكَ تُبَايِعُكَ وَحَلَفُوا فَقَالَ إِنَّ كُنْتُمْ صَادِقِينَ فَاعْدُوا عَلَيَّ مُحَلِّقِينَ فَمَا حَلَقَ إِلَّا هَؤُلَاءِ الثَّلَاثَةَ قُلْتُ فَمَا كَانَ مِنْهُمْ عَمَّارٌ قَالَ لَا قُلْتُ فَعَمَّارٌ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَقَالَ إِنَّ عَمَّارًا قَدْ قَاتَلَ مَعَ عَلِيٍّ [رجال الكشي ، ص ۸.]

از وصیت حضرت زهرا (س): احدی بر جنازه ام حاضر نشود مگر ام سلمه ، ام ایمن ، سلمان ، ابوذر ، مقداد ، عمار ، حذیفه و اینها.

کسانی بودند که در مراسم غسل و دفن حضرت فاطمه (س) حضور داشتند.

صبح هنگامی که ابوبکر و عمر می خواستند نماز بر فاطمه بگذارند ، مقداد جواب داد :

قَدْ دَفَنَّا فَاطِمَةَ الْبَارِحَةَ [کتاب سلیم بن قیس ، ص ۸۷۱.]

در یکی از مجالس ، ابوبکر ، از حضرت علی (ع) در آشکار نمودن اخبار پنهان معجزه ای در خواست کرد.

مقداد گفت : چه شده است اقوامی را که خداوند راه هدایت را در مابین آن ها قرار داده است آن را رها نموده و راه گمراهی را انتخاب نموده اند.

وَمَا مِنْ قَوْمٍ إِلَّا وَتَبَيَّنَ لَهُمْ فِيهِ دَلَائِلُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ [الخرائج والجرائح ، ج ۲ ، ص ۵۹۲.]

مردی از اهل کوفه در زمان خلافت عمر به مدینه آمد با سلمان و ابوذر و مقداد برخورد

نمود و از آن ها راهنمایی خواست. آن ها او را به کتاب خدا و به پیروی از حضرت علی (ع) فراخواندند ، و احادیثی از حضرت پیامبر (ص) در شأن حضرت علی (ع) برای او خواندند. [بحارالأنوار ، ج ۳۸ ، ص ۳۰ .]

سلمان فارسی : در زمان خلافت عمر بقیع لرزید. عمر حضرت علی را طلبید.

حضرت ۱۰۰ نفر از اصحاب پیامبر که در بدر حاضر بودند را خواست و از ما بین آن ها ده نفر را انتخاب نمود و آن ها را پشت سر خود قرار داد و ۹۰ نفر را پشت سر آن ها.

(و همه مردم از مدینه خارج شدند.) آن گاه حضرت ابی ذر ، سلمان ، مقداد ، و عمار را خواست و فرمود : در جلو من حرکت کنید. آن گاه حضرت وارد بقیع شد و با زمین آن سخن گفت... تا زمین آن از حرکت باز ایستاد. [بحارالأنوار ، ج ۴۸ ، ص ۲۹۸ .]

عبد الرحمن بن عوف از اعضای شورا در مسجد در مورد تعیین خلیفه با مردم مشورت کرد. عمار گفت : اگر می خواهی اختلافی بین مسلمین به وجود نیاید با علی (ع) بیعت کن. آن گاه مقداد گفت : قبول کن سخن عمار را.

فأقبل المقداد بن عمرو و الناس مجتمعون فقال أيها الناس اسمعوا ما أقول أنا المقداد بن عمرو إنكم إن بايعتم عليا سمعنا و أطعنا و إن بايعتم عثمان سمعنا و عصينا (و چنانچه با عثمان بیعت کنی ما نخواهیم پذیرفت.) فقام عبد الله بن أبي ربيعة بن المغيرة المخزومي فنأدى أيها الناس إنكم إن بايعتم عثمان سمعنا و أطعنا و إن بايعتم عليا سمعنا و عصينا

فقال له المقداد يا عدو الله و عدو رسوله و عدو كتابه و متى كان مثلك يسمع له الصالحون فقال له عبد الله يا ابن الحليف العسيف و متى كان مثلك يجترئ على الدخول في أمر قريش. [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ٩ ، ص ٥١ .]

در گيرى لفظى در همان مجلس با عبد الله بن ابى ربيعه :

بحث با عبد الرحمن بن عوف (روز بعد از انتخاب عثمان) و حرکت مقداد به سوى خانه على (ع) و در خواست قيام از حضرت على (ع) :

لقد تكلم المقداد فى ذلك اليوم بكلام طويل يفند فيه ما فعلوه من بيعه عثمان و عدولهم بالأمر عن أمير المؤمنين إلى أن قال له عبد الرحمن يا مقداد اتق الله فإني خائف عليك الفتنه ثم إن المقداد قام فأتى عليا فقال أ تقاتل فنقاتل معك [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ١٢ ، ص ٢٦٥ .]

و روى أحمد بن عبد العزيز الجوهري : فى كتاب أخبار السقيفه عن محمد بن قيس الأسدى عن المعروف بن سويد قال كنت بالمدينه أيام بويع عثمان فرأيت رجلا فى المسجد جالسا و هو يصفق بإحدى يديه على الأخرى و الناس حوله و يقول وا عجبنا من قريش و استشارهم بهذا الأمر على أهل هذا البيت معدن الفضل و نجوم الأرض و نور البلاد و الله إن فيهم لرجلا ما رأيت رجلا- بعد رسول الله (ص) أولى منه بالحق و لا أفضى بالعدل و لا آمر بالمعروف و لا أنهى عن المنكر فسألت عنه ف قيل هذا المقداد [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ٩ ، ص ٢١ .]

پس از بيعت با عثمان ، ديدم مردى را كه در

مسجد نشسته و دست روی دست می زند و مردم اطرافش جمعند ، در حالی که می گوید : وای بر قریش و انتخابشان و نحوه برخورد آن ها با اهل بیت که معدن فضل و ستارگان زمینند و نور بلاد.

به خدا قسم در مابین این اهل بیت مردی است که بعد از پیامبر کسی را سزاوارتر به خلافت و عادلتر و آمر به معروف و ناهی از منکرتر از او ندیده ام.

پرسیدم این مرد کیست؟ گفتند : مقداد.

در مراسم حج ابوذر پس از معرفی خود با صدای بلند احادیثی از پیامبر (ص) در مورد اهل بیت نقل کرد. پس از بازگشت به مدینه عثمان از او مؤاخذه نمود.

ابوذر پاسخ داد که عهد و پیمان پیامبر امر او بود.

عثمان گفت چه کسی شهادت می دهد؟

علی (ع) و مقداد برخاستند و شهادت دادند. [إحتجاج طبرسی ، ج ۱ ، ص ۱۵۵].

۶. بیعت مقداد

سلمان نحوه اخذ بیعت از علی (ع) و یارانش را شرح می دهد :

فبایعت مکرها ثم بايع أبو ذر و المقداد مكرهين [إحتجاج طبرسی ، ج ۱ ، ص ۸۴].

۷. حضور در غدیر خم

در غدیر خم پیامبر (ص) مقداد ، سلمان ، ابوذر و عمار را خواست و آن ها را امر فرمود :

دعا المقداد و سلمان و أبا ذر و عمار فأمرهم أن يعمدوا إلى أصل شجرتين فنقبوا [فنقموا] ما تحتها فكسحوه و أمرهم أن يضعوا الحجارة بعضها على بعض كقامه رسول الله (ص) و أمرت [أمروا] بثوب فطرح عليه ثم صعد النبي (ص) المنبر [إقبال الأعمال ، ص ۴۵۶].

۸. ایمان مقداد

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الولايه للمؤمنين الذين لم يغيروا و لم يبدلوا بعد نبیهم (ص) واجبه مثل سلمان الفارسی و أبا ذر الغفاری و المقداد بن الأسود الكندی و عمار بن یاسر و جابر بن عبد الله الأنصاری و حذیفه بن الیمان [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۰۷]

قَالَ النَّبِيُّ (ص) : إِنَّ عُثْمَانَ قَالَ لِلْمَقْدَادِ أَمَا وَاللَّهِ لَتَنْتَهينَ أَوْ لَأَرُدَّنَّكَ إِلَى رَبِّكَ الْأَوَّلِ قَالَ فَلَمَّا حَضَرَتِ الْمَقْدَادَ الْوَفَاءُ قَالَ لِعَمَّارٍ أَبْلِغْ عُثْمَانَ عَنِّي أَنِّي قَدْ رُدِدْتُ إِلَى رَبِّي الْأَوَّلِ [کافی ، ج ۸ ، ص ۳۳۱].

وَ السَّابِقُونَ الْأُولُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ [توبه-١٠٠] وَ هم النقباء أبو ذر و المقداد و سلمان و عمار و من آمن و صدق و ثبت على و لايه أمير المؤمنين (ع) [تفسير القمى ، ج ١ ، ص ٣٠٢ .]

مالك بن أنس عن سمي عن أبي صالح : فى قولهم مَنْ يَطْعِ اللَّهَ وَ الرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصَّادِقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ [نساء-٦٩] قال الشُّهَدَاءِ يعنى عليا و جعفرأ و حمزه و الحسن و الحسين هؤلاء سادات الشهداء وَ الصَّالِحِينَ يعنى سلمان و أباذر

والمقداد و عمارا و بلالا و خبابا [المناقب ، ج ٣ ، ص ٨٧ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لسلمان : يا سلمان! لو عرض علمك على المقداد لكفر يا مقداد لو عرض صبرك على سلمان لكفر [إختصاص مفيد ، ص ١١ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إنما منزله المقداد بن الأسود في هذه الأمة كمنزله ألف في القرآن لا- يلزق بها شيء [إختصاص مفيد ، ص ١٠ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فِي قَوْلِهِ تَعَالَى مَنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [ملك- ٢٢] سلمان و المقداد و عمار و أصحابه [المناقب ، ج ٣ ، ص ٧٣ .]

گروهی آمدند و از امام رضا (ع) اجازه ملاقات خواستند و گفتند ما از شیعیان علی (ع) هستیم. چند روزی اجازه نداد. آن گاه وقتی که داخل شدند ، امام فرمود :

ويحكم إنما شيعته الحسن و الحسين (ع) و سلمان و أبي ذر و المقداد و عمار و محمد بن أبي بكر ، الذين لم يخالفوا شيئا من أوامره ، و لم يرتكبوا شيئا من [فنون] زواجه [تفسيرالإمام العسكري ، ص ٣١٢ .]

پیامبر (ص) : خداوند مرا به دوستی چهار نفر مامور ساخت :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إن الله عز و جل أمرني بحب أربعة من أصحابي و أخبرني أنه يحبهم قلنا يا رسول الله فمن هم فكلنا نحب أن نكون منهم فقال ألا إن عليا منهم ثم سكت ثم قال ألا إن عليا منهم و أبوذر و سلمان الفارسي و المقداد بن الأسود الكندي [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٢٥٤ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الجنة تشتاق إليك و

إلى عمار و إلى سلمان و أبي ذر و المقداد [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٣٠٣ .]

از امام صادق (ع) راجع به آیهائِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا [كهف-١٠٧] سوال شد ، فرمود :

در مورد ابی ذر ، مقداد ، سلمان و عمار نازل شده است :

هذه نزلت في أبي ذر و المقداد و سلمان الفارسي و عمار بن ياسر [تفسير القمي ، ج ٢ ، ص ٤٦ .]

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : فِي قَوْلِهِ تَعَالَى هُدُوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ وَ هُدُوا إِلَى صِرَاطِ الْحَمِيدِ [حج-٢٤] قَالَ ذَاكَ حَمْرُهُ وَ جَعْفَرُ وَ عُبَيْدُهُ وَ سَلْمَانُ وَ أَبُو ذَرٍّ وَ الْمُقَدَّادُ بْنُ الْأَسْوَدِ وَ عَمَّارٌ هُدُوا إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) [كافي ، ج ١ ، ص ٤٢٦ .]

لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَ مَغْفِرَةٌ وَ رِزْقٌ كَرِيمٌ [انفال-٤] فَإِنَّهَا نَزَلَتْ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) وَ أَبِي ذَرٍّ وَ سَلْمَانَ وَ الْمُقَدَّادَ [تفسير القمي ، ج ١ ، ص ٢٥٥ .]

رَوَى عَنِ الصَّادِقِ (ع) فِي قَوْلِهِ كَفَرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ [محمد-٢] قَالَ نَزَلَتْ فِي أَبِي ذَرٍّ وَ سَلْمَانَ وَ عَمَّارٍ وَ الْمُقَدَّادِ لَمْ يَنْقُضُوا الْعَهْدَ [بحار الأنوار ، ج ٦٤ ، ص ٥٠ .]

رَوَى عَنِ الصَّادِقِ (ع) فِي قَوْلِهِمْ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ [محمد-٢] قَالَ بِمَا نُزِّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ فِي عَلِيٍّ هَكَذَا نَزَلَتْ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ [محمد-٢] قَالَ نَزَلَتْ فِي أَبِي ذَرٍّ وَ سَلْمَانَ وَ عَمَّارٍ وَ الْمُقَدَّادِ لَمْ يَنْقُضُوا الْعَهْدَ [بحار الأنوار ، ج ٦٤ ، ص ٥٠ .]

امام صادق (ع) : در روز قیامت تعدادی از برگزیدگان شیعه چون سلمان و

مقداد را می فرستیم ، آن ها ، برخی از شیعیان بازمانده را همانند پرندگان شکاری گرفته و به بهشت می آورند. [تفسیرالإمام العسکری ، ص ۲۴۲ .]

عن محمد بن بشیر ، عن حدثه ، قال : ما بقى أحد إلا وقد جال جوله إلا المقداد بن الأسود فإن قلبه كان مثل زبر الحديد [رجال الکشی ، ص ۱۰ .]

مقداد از سه نفری که هیچ خللی در ایمانشان پیدا نشد :

مُوسَى بْنُ بَكْرٍ عَنِ الْمُفْضَلِ قَالَ عَرَضْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) أَصِيحَابَ الرِّدَّةِ فَكُلُّ مَا سَمَّيْتُ إِنْسَانًا قَالَ اعْزُبْ حَتَّى قُلْتُ حُدَيْفَةَ قَالَ اعْزُبْ قُلْتُ ابْنَ مَسْعُودٍ قَالَ اعْزُبْ ثُمَّ قَالَ إِنْ كُنْتَ إِنَّمَا تُرِيدُ الَّذِينَ لَمْ يَدْخُلْهُمْ شَيْءٌ فَعَلَيْكَ بِهِولَاءِ الثَّلَاثَةِ أَبُو ذَرٍّ وَ سَلْمَانَ وَ الْمِقْدَادُ [بحار الأنوار ، ج ۲۲ ، ص ۱۱۳ .]

قَالَ الْبَيْهَقِيُّ (ع) : كَانَ النَّاسُ أَهْلًا رَدَّهُ بَعْدَ النَّبِيِّ (ص) إِلَّا ثَلَاثَةً فَقُلْتُ وَ مِنَ الثَّلَاثَةِ فَقَالَ الْمِقْدَادُ بْنُ الْأَسْوَدِ وَ أَبُو ذَرٍّ الْغِفَارِيُّ وَ سَلْمَانَ الْفَارِسِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ وَ بَرَكَاتُهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَرَفَ أَنَسٌ بَعْدَ يَسِيرٍ وَ قَالَ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ دَارَتْ عَلَيْهِمُ الرَّحَى وَ أَبَوْا أَنْ يَبَايَعُوا حَتَّى حَيَّاهُوا بِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مُكْرَهًا فَبَايَعُ وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى مَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَ مَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَ سَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ [آل عمران- ۱۴۴] [كافي ، ج ۸ ، ص ۲۴۵ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْإِيمَانُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ فَالْمِقْدَادُ فِي الثَّامِنَةِ وَ أَبُو ذَرٍّ فِي التَّاسِعَةِ وَ سَلْمَانُ فِي الْعَاشِرَةِ [روضه الواعظين ، ج ۲ ، ص ۲۸۰ .]

قَالَ الْكَاظِمُ

(ع) : إذا كان يوم القيامة نادى مناد أين حوارى محمد بن عبد الله رسول الله (ص) الذين لم ينقضوا العهد و مضوا عليه فيقوم سلمان و المقداد و أبو ذر [إختصاص مفيد ، ص ٦١ .]

١٥ نفر از قوم حضرت موسى ، ٧ نفر از اصحاب كهف :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَخْرُجُ مَعَ الْقَائِمِ (ع) مِنْ ظَهْرِ الْكُوفَةِ سَبْعَةٌ وَ عَشْرُونَ رَجُلًا خَمْسَةٌ عَشْرٌ مِنْ قَوْمِ مُوسَى (ع) الَّذِينَ كَانُوا يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَ بِهِ يَعْبُدُونَ وَ سَبْعَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكُهْفِ وَ يوشعُ بْنُ نُونٍ وَ سَلْمَانَ وَ أَبُو دُجَانَةَ الْأَنْصَارِيَّ وَ الْمَقْدَادُ وَ مَالِكُ الْأَشْجَرِيِّ فَيَكُونُونَ بَيْنَ يَدَيْهِ أَنْصَارًا وَ حُكَّامًا [إرشاد مفيد ، ج ٢ ، ص ٣٨٦ .]

٩. نماز بر پیامبر اکرم (ص)

سلمان : هنگامی که امیر مؤمنان (ع) از غسل و تکفین پیامبر فارغ گشت ، مرا و ابذر و مقداد و فاطمه و حسن و حسین را جهت گذاردن نماز بر پیکر پیامبر به داخل حجره فراخواند. علی (ع) در پیش ایستاد و ما پشت سر حضرت :

فلما توفى رسول الله (ص) اشتغلت بدفنه و الفراغ من شأنه ثم آليت يمينا أنى لا أرتدى إلا للصلاة حتى أجمع القرآن ففعلت ثم أخذته و جئت به فأعرضته عليهم قالوا لا حاجة لنا به ثم أخذت بيد فاطمه و ابني الحسن و الحسين ثم درت على أهل بدر و أهل السابقه فأنشدتهم حتى و دعوتهم إلى نصرتي فما أجابني منهم إلا أربعة رهط سلمان و عمار و المقداد و أبو ذر [إحتجاج طبرسى ، ج ١ ، ص ١٩٠ .]

در مراسم دفن و کفن رسول الله (ص) سلمان ، ابوذر ، مقداد ،

عمار ، حذیفه شرکت داشتند. [بحار ، ج ۳۷ ، ص ۱۳۱ .]

۱۰. شجاعت مقداد

هنگامی که خبر به دار آویخته شدن خیب به پیامبر رسید ، به یارانش فرمود : کدام یک از شما خیب را از بالای دار فرود می آورد؟ زبیر گفت : یا رسول الله من و دوستم مقداد. آنگاه آن ها شب راه می رفتند و روز پنهان می شدند تا در وادی تمعیم ، شبانه بدن مطهر خیب را در حالی که بوی مشک می داد بعد از چهل روز از بالای درخت فرود آورده در حالی که اطراف درخت چهل نفر از مشرکین که نگهبان بودند در خواب و مستی بودند. [بحارالأنوار ، ج ۲۰ ، ص ۱۵۳ .]

۱۱. تعلیم و تربیت قرآن

مردم حمص قرآن را از مقداد فرا گرفتند. [کامل ، ج ۳ ، ص ۱۱۱ .]

۱۲. فقر مقداد

۱ _ مقداد به حضرت علی (ع) رسید ، عرض کرد : مدتی است غذا نخورده ام ، پس امیر المؤمنین زره خود را فروخت و وضع او را تأمین کرد :

فِي حَدِيثِ ابْنِ عَبَّاسٍ : أَنَّ الْمَقْدَادَ قَالَ لَهُ أَنَا مُنْذُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مَا طَعِمْتُ شَيْئاً فَخَرَجَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) وَ بَاعَ دِرْعَهُ بِخَمْسَةِ مِائَةٍ وَ دَفَعَ إِلَيْهِ بَعْضَهَا [بحارالأنوار ، ج ۴۱ ، ص ۳۱ .]

۱۳. اعتبار بین مردم

عمر هنگام مرگ وصیت به شورا نمود ، و مقداد را مأمور کرده مائی اعضاء شورا کرد. مقداد پس از دفن عمر اعضاء شورا را گرد هم آورد. [کامل ، ج ۳ ، ص ۶۷ .]

۱۴. توجه به مسائل مهم اجتماع

مقداد از کسانی بود که نامه به عثمان نوشتند و او را از اعمال و کردارش بر حذر داشتند.

و روی آخرون : أن المقداد و عمارا و طلحه و الزبير و عده من أصحاب رسول الله (ص) كتبوا كتابا عددوا فيه أحداث عثمان و خوفوه به و أعلموه أنهم موثبه إن لم يقلع فأخذ عمار الكتاب فأتاه به فقراً منه صدرا [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۳ ، ص ۵۰ .]

مقداد هنگام تبعید ابوذر حاضر بوده است.

افراد دیگر علی (ع) ، حذیفه ، عمار ، عبد الله بن مسعود :

عن مالک بن ضميره الروسى قال : لما سير أبوذر رحمه الله اجتمع هو و على بن أبى طالب (ع) و المقداد بن الأسود و عمار بن ياسر و حذيفه بن اليمان و عبد الله بن مسعود ٠٠٠٠ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٤٥٧ .]

١٥. ازدواج مقداد

جبرئيل نازل شد و سلام خدا را رساند و مطالبی در مورد ضرورت ازدواج دوشیزگان نقل نمود. پیامبر بلافاصله به منبر تشریف بردند :

ثُمَّ لَمْ يَنْزِلْ حَتَّى زَوَّجَ صُبَاعَةَ بِنْتِ الزُّبَيْرِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ الْمُقَدَّادَ بْنَ الْأَسْوَدِ الْكُنْدِي [علل الشرائع ، ج ٢ ، ص ٥٧٨ .]

آنگاه پیامبر فرمود :

إِنَّمَا زَوَّجْتُهَا الْمُقَدَّادَ لِيَتَوَاضَعَ فِي النِّكَاحِ وَ لِيَتَأَسَّوْا بِرَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ لِيَعْلَمُوا أَنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَنْتَقَاكُمْ [بحار الأنوار ، ج ٢٢ ، ص ٢٦٥ .]

١٦. فوت مقداد

مقداد در سال ٣٣ هجری فوت کرد. [کامل ، ج ٣ ، ص ١١١ .]

هنگام فوت ٧٠ سال عمر داشت. [لغدير ، ج ١ ، ص ٥٩ .]

در جرف مدینه فوت کرد. بدن او را به مدینه منتقل نموده و در قبرستان بقیع دفن کردند. [بحار الأنوار ، ج ٤٨ ، ص ٢٩٦ .]

١. مقدسات

١. مقدسات هستی

١. ذات حق تعالی

- احترام هر مقدسی به اندازه قرب او به خدا است و مقدس ترین چیزها نزد ما خدا است که باید از او هرگونه عیب و نقص و سوء ظنی را دور نمود.

- ده ها آیه قرآن درباره تسمیح خدا با تعبیرات سبحان الله ، سبحانه و سبحانک آمده و بارها فرموده که تمام موجودات و فرشتگان او را تسمیح می نمایند و ناگفته پیدا است که معنای تسمیح همان گونه که مفردات گفته تنزیه خدا از عیب و نقص است.

- در قرآن آیات زیادی که او را مقدس و دور از هر عیب و نقصی می شمردند و در اصطلاح آنها را صفات جلالیه یا سلبیه می نامند در برابر صفات ثبوتیه یا جمالیه که صفات و کمالاتی است که خدا دارد و ما به مناسبت موضوع بحث آیاتی را در اینجا

نقل می کنیم.

۱- وَ لَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ [ق ، ۳۸] .

ما زمین و آسمان را در ۶ روز آفریدیم و هیچ رنج و خستگی به ما نرسید.

۲- حدود ده آیه آمده که خداوند غافل از عملکرد شما نیستو مَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ [بقره ، ۷۴] .

۳- لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ

فَقِيرٌ [آل عمران ، ۱۸۱] .

گاهی که خدا برای تحریک حداکثر عواطف به جای انفاق کلمه قرض به کار برده‌من ذَا الَّذِي يقرضُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسِينًا [(حدید ، ۱۱)] ، ولی یهود گفتند لابد خدا فقیر است که نیاز به وام گرفتن دارد. خداوند در این آیه می فرماید : خدا کلام کفر آمیز آنان را که گفتند خدا فقیر است شنید. [آل عمران ، ۱۸۱] .

۴- آیات متعددی آمده که شما نمی توانید خدا را عاجز و درمانده کنید.

وَ اعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللّٰهِ [توبه ، ۲] .

۵- آیات فراوانی داریم که خداوند عزیز است و هرگز محکوم و مقهور و تحت سیطره و نفوذ قدرت دیگری در نمی آید. إِنَّ اللّٰهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ [حج ، ۴۰] .

۶- خواب و چرت او را نمی گیرد :

لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ [بقره ، ۲۵۵] .

سنه : سستی آغاز خواب است ، و نوم خود خواب است.

در برابر این قداست ، دیگران انواع نیازها و پشیمانی ها و تردیدها و ظلم ها را برای خدا تراشیدند و این تورات و انجیل است که ملاحظه می فرمائید.

۲. قرآن

۱- نجس کردن خط و ورق قرآن حرام است و اگر نجس شود باید فوراً آن را آب بکشند. [مسأله ۱۳۵] .

۲- اگر جلد قرآن نجس شود در صورتی که بی احترامی به قرآن باشد باید آنرا آب بکشند. [مسأله ۱۳۶] .

۳- اگر ورق قرآن یا چیزی که احترام آن لازم است ، مثل کاغذی که اسم خدا یا رسول الله (ص) یا ائمه‌علیهم السلام بر آن نوشته شده در مستراح

بیفتد ، بیرون آوردن آن و آب کشیدن آن اگر چه خرج داشته باشد واجب است و اگر ممکن نباشد باید به آن مستراح نروند تا یقین کنند که آن ورق پوسیده است. [مساله ۱۴۰] .

۴- نوشتن قرآن با مرکب نجس و دادن قرآن به کافر و... حرام است.

۳. پیامبران و جانشینان آنها

۱. قرآن و قداست پیامبران

۱- کسی که به پیامبر اکرم (ص) و یا به یکی از امامان معصوم علیهم السلام یا به حضرت زهرا (س) دشنام دهد ، کشتن وی واجب است ، مادامی که بر جان و آبروی خود یا مؤمن دیگری هراسی نداشته باشد. [تحریر الوسيله ، ج ۲ ، ص ۶۰۶] .

۲- اگر تربت امام حسین (ع) در مستراح بیفتد و بیرون آوردن ممکن نباشد ، باید به آن مستراح نروند تا یقین کنند که از بین رفته است. [مساله ۱۴۰] .

۳- نماز خواندن جلو قبر پیامبر و امامان معصوم ، چنانچه بی احترامی باشد حرام است. [مساله ۸۸۴] .

۴- سَلَامٌ عَلٰی اِبْرَاهِيْمَ [صفات ، ۱۰۹] .

۵- سَلَامٌ عَلٰی نُوحٍ فِي الْعَالَمِيْنَ [صفات ، ۷۹] .

۶- اِنَّمَا يَرِيْدُ اللّٰهُ لِيَذْهَبَ عَنْكُمْ الرَّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَ يَطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً [احزاب ، ۳۳] .

۷- اِنَّ اللّٰهَ وَ مَلَائِكَتَهُ يَصَلُّوْنَ عَلٰى النَّبِيِّ [احزاب ، ۵۶] .

لَا تَرْفَعُوْا اَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ [حجرات ، ۲] .

۲. دشمنان و قداست انبیا

- هرگاه کسی به دروغ ادعای پیامبری کند قتل او بر شنونده ادعا لازم است ، مگر در صورت خوف بر جان و آبروی خود یا دیگری. [تحریر الوسيله ، ص ۶۰۷] .

تمام تلاش مخالفین انبیا شکستن این قداست

بود. ما هذا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ [مومنون ، ۲۴]. بارها می گفتند اگر شما از انسان هائی مثل خود پیروی کنید ، زیان کارید و این قداست نیز مخصوص کتاب آسمانی ما قرآن است. وَ لَئِنْ أَطَعْتُمْ بَشَرًا مِّثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذَا لَخَاسِرُونَ [مومنون ، ۳۴].

وَ مِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ [توبه ، ۵۸].

وَ اتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ [شعراء ، ۱۱۱].

وَ هُمُومًا يَخْرُجُ الرَّسُولِ [توبه ، ۱۳].

۴. مؤمن

نبش قبر گناه و تعزیر دارد.

خود مؤمن محترم است و نباید در کار او تجسس کرد ، به او سوء ظن برد ، نسبت ناروا داد ، هتک او کرد ، توهین و اهانت و استخفاف و ترساندن و مسخره او حرام و تأدیب دارد. حتی خود انسان حق ندارد آبرو و قداست خود را نابود کند. گناهش را به دیگری بگوید و از ناگواری های خود نزد این و آن شکایت کند.

۵. اماکن مقدس

۱. کعبه

کعبه مقدس است ، بول کردن روبه آن (قبله) یا پشت به آن حرام است.

۲. مسجد

مسجد را راهرو خود قرار ندهید و در حال جنابت وارد مسجد نشوید ، هرگاه مسجد نجس شد فوراً تطهیر کنید؛ حتی اگر قدرت بر تطهیر ندارید و نجس بودن آن بی احترامی به مسجد است بنا بر احتیاط واجب به کسی که قدرت دارد اطلاع دهید. [مسأله ۹۰۱].

بردن چیز نجس به مسجد (مثل لباس و کفش نجس) اگر بی احترامی باشد حرام است. خوابیدن در مسجد ، آب دهان انداختن ، راه دادن دیوانه و بچه و حرف دنیایی زدن در آن مکروه است. [مسأله

- خواندن دو رکعت نماز تحیت و احترام مسجد مستحب است.

- قرآن با صراحت می فرماید: **إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ** [توبه ، ۲۸] .

در تحریر الوسیله کتاب حدود ، احکام بناها می خوانیم :

کفار نمی توانند وارد مسجد الحرام شوند و هم چنین سایر مساجد ، اگر بی احترامی به حساب آید بلکه قول قوی تر آن است که اگر بی احترامی هم نبود وارد نشوند و مسلمانان هم نباید اجازه بدهند و اگر دادند باز جایز نیست.

صحن و حرم امامان معصومعلیهم السلام نیز مانند مساجد است که نباید کفار وارد شوند.

نه تنها در مکه و مدینه ، بلکه در تمام حجاز کفار تنها حق عبور دارند نه توطن. [تحریر الوسیله ، ج ۳ ، ص ۶۳۶] .

۶. زمان های مقدس

۱. ماه رمضان

۱- انجام گناه در ماه رمضان و مکان مقدس کیفر بیشتری دارد.

۲- حضرت علی (ع) ۸۰ ضربه شلاق به نجاشی شاعر معروف به خاطر شرب خمر زد و سپس یک شب او را بازداشت کرد و دوباره فردا احضار و ۲۰ ضربه دیگر زد. نجاشی گفت : یا امیرالمؤمنین این ۲۰ ضربه چرا؟ حضرت چنین پاسخ فرمودند :

هَذَا لِتَجْرِيكَ عَلَى شُرْبِ الْخَمْرِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ [کافی ، ج ۷ ، ص ۲۱۶] :

۲. لحظه ها

- ساعاتی که سفارش دعا شده ، مثل شب جمعه ها ، سحرها ، ساعت آخر روز جمعه ، حالات بیماری ، زمان صف بندی و اعزام سرباز به جبهه ، دعا بعد از اذان ها ، به هنگام افطار ، بعد از ختم قرآن ، دعای دسته جمعی ، هنگام نزول باران و بعد از تهجد.

در

سفینه البحار می نویسد که پدر مجلسی بعد از تهجد حال خوشی پیدا کرد و در فکر بود چه دعایی کند که ناگاه محمد باقر در گهواره گریه کرد او دعا کرد که فرزندش مروج دین شود.

۲. در صورت توهین به مقدسات اسلام به مقدسات دیگران توهین نکنید

وَ لَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ [انعام، ۱۰۸].

این آیه عمل بعضی از مؤمنان را که به بت های مشرکان ناسزا می گفتند رد می کند.

- حضرت علی (ع) همین که دید در صفین ارتش او به یاران معاویه ناسزا می گویند، فرمود:

إِنِّي أَكْرَهُ لَكُمْ أَنْ تَكُونُوا سَبَّابِينَ [نهج البلاغه، خطبه ۲۰۶].

البته این سب وقتی جایز نیست که عامل سب آنها، به مقدسات واقعی شود.

۳. نتیجه بی احترامی به مقدسات

در سوره مبارکه هود آمده است. هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ فَذُرُّوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ قَرِيبٌ [هود، ۶۴].

متوکل به امام هادی (ع) جسارت کرد. حضرت فرمودند: "او تا سه روز دیگر از بین می رود زیرا من کمتر از ناقة صالح نیستم".

فتوای حضرت امام (ره) راجع به سلمان رشدی.

وَ مَنْ يَعْظُمُ حُرْمَاتِ اللَّهِ [حج، ۳۰].

برای اصحاب فیل: فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ [فیل، ۵].

إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ [بقره، ۲۸].

مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ [توبه، ۳۶].

وَ الَّذِينَ يَحْجُجُونَ فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةً عِنْدَ رَبِّهِمْ وَ عَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ [شوری، ۱۶]

محتاجه از حج به معنای قصد است. به آن نوع گفت و گویی گفته می شود که قصد گوینده اثبات یا ابطال خیری باشد ، کلمه داحض به معنای باطل است.

ترجمه : و کسانی که درباره خداوند پس از آنکه دعوت او را پذیرفته اند دست به جدال می زنند حجتشان نزد پروردگارشان تباه است و بر آنها است خشم الهی و برایشان عذاب سختی است.

توضیح : کسانی که سه نوع فساد دارند ، اولاً : با سوء نیت دست به جدال می زنند (یحاجون) ثانياً : مورد بحث و جدال آنان ذات مقدس خدا یا اولیا و قوانین او است (یحاجون فی الله) . ثالثاً : در شرائطی این کار را می کنند که جامعه با فطرت عقل ، راه خدا را پذیرفته است ، ایشان به سه آفت سخت گرفتار می شوند و (نزد پروردگارشان دلیلی برای این جدال ها ندارند و در دنیا و آخرت مورد تنفر و غضب هستند و در آخرت عذاب سخت خواهند داشت).

همین که عقیده هایی را بر اساس منطقی پذیرفتید به گفت و گوهای حسودانه و مغرضانه گوش ندهید.

همین که یک راه و رسم یا عادت و سنتی نیکو و منطقی در جامعه تثبیت شده آن را با جدل نشکنید.

هرگونه جدال درباره خدا که بعد از پذیرفتن منطقی و فطری مردم مطرح شود محکوم است.

بعد از استدلال برای خدا یا شناخت اولیای خدا یا قانون خدا و استقرار عقل و فطرت ، دیگر مناقشه جایز نیست.

همین که راه روشنی برای شما ثابت شد به خاطر شک و وسوسه از آن دست بر ندارید لا تنقض الیقین باشک

همین که به کسی ایمان پیدا کردید با شایعه او را رها

نکنید.

همینکه عقیده ای را بر اساس منطقی پذیرفتید به گفت و گوهای حسودانه و مغرضانه گوش ندهید.
همین که یک راه و رسم یا عادت و سنتی نیکو و منطقی در جامعه تثبیت شده ، آن را با جدل نشکنید.

۱. مکر

۱. مکر یعنی چه ؟

مکر به معنی تدبیر است. لکن غالباً در موارد تدبیر بد استعمال می شود.

قرآن می گوید : لا یحییُّ الْمَکْرُ السَّیِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ [فاطر / ۴۳] .

معلوم می شود که مکر غیر سییء هم داریم.

۲. مکر یکی از عوامل فروپاشی جامعه است؟

زندگی انسان اجتماعی است و اساس جامعه با همکاری است و همکاری وابسته به ارتباطات است. ارتباطات بر اساس تعهدات است و تعهد است که رمز امنیت و سکون و دلگرمی است و مکر و خدعه ، تعهد و سکون را متزلزل ، قهرا ارتباطات ضعیف و همکاری جامعه مختل و زندگی اجتماعی و انسانیت از بین می رود.

انواع پیمان ها :

فرد در برابر فرد : مثل همسر نسبت به همسر

جامعه در برابر جامعه : ما لکم لا تُقَاتِلُونَ فِی سَبِيلِ اللَّهِ وَ الْمُسْتَضْعَفِينَ [نساء / ۷۵] .

فرد در برابر جامعه : آداب و قوانین و مالیات و...

جامعه در برابر فرد : دولت در برابر افراد محروم و...

و تخلف هر کدام سبب از هم پاشیدگی جامعه است.

۳. چند روایت در مذمت مکر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِكُلِّ غَادِرٍ لَوَاءٌ يَعْرِفُ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۰۰] .

روز قیامت برای هر حيله گری...

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بَخِيلٌ وَلَا خَب (حيله گر) [مجموعه ورام، ج ۱، ص ۱۷۱].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْمَكْرُ بَيْنَ ائْتِمَانِكَ كَفْرٍ [غررالحكم، ص ۲۹۱].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ أَعْظَمَ الْمَكْرَ تَحْسِينِ الشَّرِّ [غررالحكم، ص ۲۹۱].

۴. راههای درمان مکر

ما در حضور خدا هستیم:

فَأَنَّكَ بِأَعْيُنِنَا [طور/۴۸].

۲_ عاقبت رسوایی است:

وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ [بقره/۷۲].

۳_ ضررش به خود ما خواهد رسید:

وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ [فاطر/۴۳].

۵_ در برابر مردم قیامت:

يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ [طارق/۹].

بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ [آل عمران/۱۹۵].

۷_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا غَدَرَ مِنْ أَيْقَنَ بِالْمَرْجِعِ [غررالحكم، ص ۱۴۶].

۵. اوصاف مکرکنندگان با خدا

۱. منافق هستند

قُلْ أَلَا بِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ [توبه/۶۵].

منافقان که در ظاهر مؤمن و در باطن... یخادعون الله و الذين آمنوا و ما یخدعون إلا أنفسهم و ما یشعرون [بقره/۹].

۲. ریاکارند

ریاء در عبادت:

در نماز کهالله اکبر می گویی مکر نباشد ، إياک نعبد [فاتحه/ ۵] .

مکر نباشد و... در حدیث آمده که هر گاه انسانالله اکبر بگوید ولی در قلبش غیر او بزرگ باشد ، خدا به او می گوید آیا با من خدعه می کنی؟

۶. مکار سیاسی دشمن خدا و رسول خداست

۱_ یا ایها الذین آمنوا لا تخونوا الله و الرسول [انفال/ ۲۷] .

خیانت خودداری از پرداخت حقی است که انسان آن را قبول کرده در برابر امانت. خیانت به خدا و پیامبر (ص) ، آن است که اسرار نظامی مسلمانان را در اختیار دیگران بگذارد حتی گفتگوهای محرمانه را نباید فاش کند.

قال رسول الله : المجالس بالأمانه [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۶۰] .

یا ایها الذین آمنوا لا تتخذوا عدوی و عدوکم اولیاء [ممتحنه/ ۱] .

شخصی به نام حاطب مسلمان شد و هجرت کرد ولی همسرش در مکه بود. کفار از طریق همسر او نامه به مدینه نوشتند که اگر محمد (ص) بنای حمله دارد به همسرش بنویسد و او مردم مکه را خبر دهد. او نامه و اوضاع مدینه را نوشت به زنی داد که در لابه لای موهای سرش پنهان کرد و همین که از مدینه بیرون آمد جبرئیل به پیامبر (ص) خبر داد و او حضرت علی (ع) و دیگران را فرستاد و بازدید کردند. گفت نامه ای ندارم. حضرت علی (ع) فرمود : پیامبر (ص) خلاف نگفته تهدید

شد تا نامه را بیرون آورد و نزد پیامبر (ص) آوردند. حضرت شوهر را احضار کرد. او به التماس افتاد که چون کفار مکه به همسر خدمت کردند من هم خواستم گزارشی تهیه کنم و هدف سوئی ندارم. آیه فوق نازل شد.

۷. مکار فرهنگی افتراء زنده خداست

۱ _ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ [بقره/۷۹] .

۲ _ يَلُؤُونَ أَلْسِنَتَهُمْ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ [آل عمران/۷۸] .

۳ _ افترى على الله [آل عمران/۹۴] .

۸. وظیفه مسلمین در برخورد با مکار و خائن

وَإِنْ نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أَلِئِمَّةَ الْكُفْرِ [توبه/۱۲] .

قال في الميزان : اینها غیر از مشرکان هستند ، آنها گروه دیگری هستند که با ولی امر پیمان هایی داشتند که شکستند. [المیزان ، ج ۹ ، ص ۱۶۳] .

۱. قرآن

وَإِنْ نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أَلِئِمَّةَ الْكُفْرِ [توبه/۱۲] .

قال في الميزان : اینها غیر از مشرکان هستند ، آنها گروه دیگری هستند که با ولی امر پیمان هایی داشتند که شکستند. [المیزان ، ج ۹ ، ص ۱۶۳] .

۲. روایت

در نامه حضرت علی (ع) به مالک می خوانیم :

فَإِنْ أَحَدٌ مِنْهُمْ بَسَطَ يَدَهُ إِلَى خِيَانَةٍ اجْتَمَعَتْ بِهَا عَلَيْهِ عِنْدَكَ أَجْبَارٌ عُيُونِكَ (مأموران سری متفقا گزارش دادند). اِكْتَفَيْتَ بِذَلِكَ شَاهِدًا فَبَسَطْتَ عَلَيْهِ الْعُقُوبَةَ فِي يَدَيْهِ (تنبيه بدنی) وَ أَخَذْتَهُ بِمَا أَصَابَ مِنْ عَمَلِهِ (کیفر) ثُمَّ نَصَيْتَهُ بِمَقَامِ الْمَيْدَلَةِ (او را در مقام خواری بنشان منزوی کن) وَ وَسَّيْمْتَهُ بِالْخِيَانَةِ (آرم و نشان خیانت را بر او ببند) وَ قَلَّدْتَهُ عِمَارَ التُّهْمَةِ (گردن بند تهمت را به گردنش بیفکن) [نهج البلاغه ، نامه ۵۳]

۱. مکه معظمه

۱. مکان قداست

۱. مسجد

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ [بقره/ ۱۲۵] .

طبق صراحت قرآن مانعین حَرَمِ حَقِ تَوَلِيَّتِ حَرَمِ را ندارند.

منطقه ای که معراج رسول (ص) است.

منطقه ای که مزار هفتاد پیامبر است.

منطقه ای که اهل بیت رسول الله (علیهم السلام) در دعاهاى ماه رمضان هر شب و روز می گویند : اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي حَيْجَ بَيْتِكَ الْحَرَامِ [إقبال الأعمال ، ص ۳۷] .

۲. شهر

مکه ای که

قداست آن سبب می شود ، غیر ذی زرع بودنش فراموش شود.

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ [ابراهیم/۳۷] .

مکه ای که مورد سوگند خداست. وَ هَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ [تین/۳] .

مکه ای که هیچیِ إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِزْقًا مِنْ لَدُنَّا [قصص/۵۷] .

مکه ای که هَوَّ عَلَيَّ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ [حج/۲۷] . است.

منطقه ای که با دعای ابراهیم (ع) شهر امن شد. رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا [انفال/۳۴] .

منطقه ای که همه مردم علاوه بر کفشفًاخَلَع نَعْلَيْكَ [طه/۱۲] . باید همه لباس خود را بیرون آورده و لباس احرام بپوشند.

منطقه ای که فرودگاه جبرئیل است.

منطقه ای که مظهر وحدت و حرکت و اعلام براءت از کفار است.

منطقه ای که جز علی بن ابیطالب (علیهما السلام) ، شهادت خواندن سوره براءت علیه کفار آن زمان را نداشت.

۲. قداست تاریخی

مکه ای که اول خانه مردم است :

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ [آل عمران/۹۶] .

مکه ای که مسئول تطهیر آن ابراهیم (ع) و اسماعیل (ع) هستند : طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ [بقره/۱۲۵] .

مکه ای که هَوَّ عَلَيَّ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ [حج/۲۷] . است.

منطقه ای که بنای آن ابراهیم (ع) و کارگرش اسماعیل (ع) است.

منطقه ای که از آسمان حفاظت می شود ، (ماجرای ابابیل)

منطقه ای که شکنجه گاه رسول اکرم (ص) و یاران مخلص او است.

۳. قداست شرعی

منطقه ای که حیوان و گیاه آن درامانند.

منطقه ای کهفلاً رَفَتْ وَ لَا فُسُوقَ وَ لَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ [بقره/۱۹۷] .

منطقه ای که ورود بیگانه به آن ممنوع است : إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ [توبه/۲۸] .

منطقه ای که تمام

مسلمانان هر روز پنج بار به او توجه دارند: فَوَلَّوْا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ [بقره/۱۴۴].

منطقه ای که رمز استقلال مسلمانان است: لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ [بقره/۱۵۰].

منطقه ای که هم توجه به او و قبله قرار گرفتنش برای اتمام نعمت است: اِنَّا نُمَتِّعُكُمْ عَلَيْكُمْ [بقره/۱۵۰]. و هم فتح آیتیم
علیکم نعمتیاست.

منطقه ای که خداوند آمدن به آنجا را برای مستطیع یک حق قرار داده: وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا [آل
عمران/۹۷].

منطقه ای که نیامدن به آنجا یهودی و نصرانی مردن است.

مکه ای که هقیماً لِلنَّاسِ [مائده/۹۷] است.

مکه ای که كهسواء العاكف فيه و الباد [حج/۲۵] است.

مکه ای که كهمن یرد فيه بالحد بظلم نذقه من عذاب الیم [حج/۲۵] است.

مکه ای که هلیشهءوا منافع لهم [حج/۲۸] است.

۴. اداره این اماکن شریف

آیا تولیت این منطقه به دست خادم آمریکا و قاتل مسلمین، خائف و بی کفایت، عقلی و شرعی است؟!

قرآن می فرماید: حتی یک نفر از این افراد حق تولیت ندارد و باید جمعی باشند از اهل تقوا اِنَّ اَوْلِیَاوَهُ اِلَّا الْمُتَّقُونَ [انفال/۳۴]

و آیا باید تولیت آن به دست حکومتی افتد که وزارت اوقافش کتابی در دفاع از یزید چاپ می کند به نام حقایق عن
أمیر المؤمنین یزید!!!!

آیا مسلمان تر از ابوسفیان که در فتح مکه اسلام ظاهری آورد نبود که خیابان به نامش شود، و یا به نام ابولهب که ملعون
قرآن است و یا آل سعود که به دست ملکه انگلیس صلیب گردن می کند. [مجله الوحده الاسلامیه، محرم ۱۴۰۸، ص ۳۰]

۵. شکوایه

ما را کشتند و

در نماز مسجد الحرام بعد از سوره حمد خواندند :

وَمَنْ يَرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ [حج/ ۲۵] .

ما را کشتند و در نماز خواندند : وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ [لقمان/ ۳۴] .

ما را کشتند و در نماز خواندند : فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ [بقره/ ۱۹۷] .

آیاالموت لامریکاجدال است؟ جدال میان خودی ها است نه برائت از بیگانه. [تفسیر کشاف زمخشری ، ج ۱ ، ص ۲۶۳]

جدال در تفسیر اهل البیت (علیهم السلام) لا والله و بلی و اللهاست ، نه الموت لامریکا.

آیا تلاوت سوره برائت به کفار جدال است؟

آیاالموت لامریکامصدافأشِدَاءَ عَلَيَّ الْكُفَّارِ [فتح/ ۲۹] . نیست؟

شعاریا ایها المسلمون اتَّحدوا واتَّحدوا جدال است ، ولی امام مسجد الحرام بارها در موسم حج در خطبه ها می گوید : "لطفا برای آمدن به مسجد پیاز نخورید" آیا این استلِيشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ [حج/ ۲۸] .

آیا آيَهَادُعْ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [نحل/ ۱۲۵] . در حج لغو شده است؟

جدالی که در کنار فسوق است ، باید هم آهنگ با فسوق باشد.

مالک در مؤطأ می گوید : "قریش در منطقه مشعر توقف می کرد و دیگران در عرفات ، و هر کدام فریاد می زدند : نحن أصوب" ، سپس می گوید : هذا هو الجدال آیا بحث علمی جدال است؟

۱. ملائکه

۱. معرفی ملائکه

۱- آن ها موجودات با ارزشی هستند که هرگز عصیان الهی را مرتکب نمی شوند : بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ

لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ [انبیاء/ ۲۶ و ۲۷] .

۲- هرگز از عبادت خسته

نمی شوند: وَ مَنْ عِنْدَهُ لَا يَشْتَكِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ [انبیاء/ ۱۹] .

۳- هر یک از آنها مقام معلوم و مشخصی دارند: وَ مَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ [صافات/ ۱۶۴] .

۱- از نورند: أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): ... إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ الْمَلَائِكَةَ مِنَ النُّورِ [الاختصاص ، ص ۱۰۹] .

۲- بیشترین موجودند :

- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : مَا خَلَقَ اللَّهُ خَلْقًا أَكْثَرَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ [وسائل الشيعة ، ج ۱۴ ، ص ۳۷۵] .

- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : ... مَا فِي السَّمَاءِ مَوْضِعٌ قَدِمَ إِلَّا وَفِيهَا مَلَكٌ يَسْبُحُهِ وَيُقَدِّسُهُ [بحار الأنوار ، ج ۲۴ ، ص ۲۱۰] .

- ... هُمْ أَعْلَمُ خَلْقِكَ بِكَ وَ أَحْوَفُهُمْ لَكَ [نهج البلاغه ، ص ۱۵۹] .

۳- دیدنی نیستند :

صلب پدر ، رحم مادر ، غفلت ، شهوت ، فترت ، معصیت ندارند [بحار ، ج ۵۶ بیروت ، ص ۱۷۵] .

فقط نام جبرئیل و میکائیل در قرآن آمده باقی با وصف است. مانند : كَرَامًا كَاتِبِينَ [انفطار/ ۱۱] .

مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ [ق/ ۱۸] .

هر کدام مقامی دارند :

وَ مَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ [صافات/ ۱۶۴] .

در خانه ای که سگ ، مجسمه ، ظرف بول و... باشد ، نمی آیند. [بحار ، ج ۵۹ ، ص ۱۷۷ و ۱۹۱] .

حدود هشتاد بار نام فرشته آمده است.

تفسیر می گویند : روح القدس جبرئیل است. گرچه به معنای نیروی عیسی یا انجیل هم آمده است.

- در جلد ۲۵ بحار صفحه ۵۷ بابی است که تمام ائمه مؤید

- نشانه تاييد روح القدس ، ترك گناه است. [بحار. ج ٢٥ ، ص ٥٥] .

قال الصادق (ع) : خلق الله الملائكة مختلفه و قد رأى رسول الله (ص) جبرئيل و له ستمائه جناح على ساقه الدر مثل القطر على البقل قد ملأ- ما بين السماء و الأرض و قال إذا أمر الله ميكائيل بالهبوط إلى الدنيا صارت رجله اليمنى فى السماء السابعة و الأخرى فى الأرض السابعة و إن لله ملائكة أنصافهم من برد و أنصافهم من نار يقولون يا موفا بين البرد و النار ثبت قلوبنا على طاعتك ، و قال إن لله ملكا بعد ما بين شحمه أذنيه إلى عينيه مسيره خمسمائه عام خفقان الطير ، و قال إن الملائكة لا يأكلون و لا يشربون و لا ينكحون و إنما يعيشون بنسيم العرش ، و إن لله ملائكة ركعا إلى يوم القيامة ، و إن لله ملائكة سجدا إلى يوم القيامة ، ثم قال أبو عبد الله (ع) قال رسول الله (ص) ما من شىء مما خلق الله أكثر من الملائكة و إنه ليهبط فى كل يوم أو فى كل ليله سبعون ألف ملك فيأتون البيت الحرام فيطوفون به ثم يأتون رسول الله (ص) ثم يأتون أمير المؤمنين (ع) فيسلمون عليه ثم يأتون الحسين (ع) فيقيمون عنده ، فإذا كان عند السحر وضع لهم معراج إلى السماء ثم لا يعودون أبدا ، و قال أبو جعفر (ع) إن الله خلق إسرافيل و جبرائيل و ميكائيل من تسبيحه واحده و جعل لهم السمع و البصر و جوده العقل و سرعه الفهم [تفسير القمى ، ج ٢

قال أمير المؤمنين (ع) في خلقه الملائكة : و ملائكة خلقتهم و أسكنتهم سماواتك فليس فيهم فتره و لا عندهم غفله و لا فيهم معصيه هم أعلم خلقك بك و أخوف خلقك منك و أقرب خلقك إليك و أعملهم بطاعتك و لا يغشاهم نوم العيون و لا سهو العقول و لا- فتره الأبدان لم يسكنوا الأصباب و لم تضمهم الأرحام و لم تخلقهم من ماء مهين أنشأتهم إنشاء فأسكنتهم سماواتك و أكرمتهم بجوارك و ائتمنتهم على وحيك و جنبتهم الآفات و وقيتهم البليات و طهرتهم من الذنوب و لو لا تقويتك لم يقووا و لو لا- تثبتك لم يثبتوا و لو لا- رحمتك لم يطيعوا و لو لا- أنت لم يكونوا أما إنهم على مكانتهم منك و طواعيتهم إياك و منزلتهم عندك و قله غفلتهم عن أمرك لو عاينوا ما خفى عنهم منك لا- حثقروا أعمالهم و لأنزروا على أنفسهم و لعلموا أنهم لم يعبدوك حق عبادتك سبحانك خالقاً و معبوداً ما أحسن بلاءك عند خلقك [بحار الأنوار ، ج ٥٦ ، ص ١٧٥] .

در درّ المنشور عن ابى العلاء بن سعد أن رسول الله قال ظت السماء و حق لها آن تئط ليس منها وضع قدم الا عليه ملك او ساجد ثم قرء " و انا لنحن الصفون و انا لنحن المسبحون "

قَالَ النَّبِيُّ (ص) : الْمَلَائِكَةُ عَلَى ثَلَاثَةِ أَجْزَاءٍ جُزْءٌ لَهُ جَنَاحَانِ وَ جُزْءٌ لَهُ ثَلَاثَةٌ أَجْنِحَةٍ وَ جُزْءٌ لَهُ أَرْبَعَةٌ أَجْنِحَةٍ [الكافي ، ج ٨ ، ص ٢٧٢] .

اقول : و رواه في الكافي باسناده عن عبدالله ابن طلحه مثله ، و لعل المراد به وصف أغلب الملائكة حتى لا يعارض سياق

عن أمير المؤمنين (ع) قال ليس أحد من الناس إلا- و معه ملائكه حفظه يحفظونه من أن يتردى فى بئر أو يقع عليه حائط أو يصيبه سوء فإذا حان أجله خلوا بينه و بين ما يصيبه. [بحار الأنوار ، ج ٥٦ ، ص ١٨٤] .

عن أبى عبد الله (ع) قال : "إن الكروبيين قوم من شيعتنا من الخلق الأول جعلهم الله خلف العرش لو قسم نور واحد منهم على أهل الأرض لكفاهم ثم قال إن موسى (ع) لما أن سأل ربه ما سأل أمر واحدا من الكروبيين فتجلى للجبل فجعله دكا" [بحار الأنوار ، ج ١٣ ، ص ٢٢٤] .

اللَّهُمَّ وَ حَمَلَهُ عَرْشَكَ الَّذِينَ لَمَّا يَفْتُرُونَ مِنْ تَسْبِيحِكَ ، وَ لَمَّا يَسْأَمُونَ مِنْ تَقْدِيرِكَ ، وَ لَمَّا يَسْتَحْسِرُونَ مِنْ عِبَادَتِكَ ، وَ لَمَّا يُوَثِّرُونَ التَّقْصِيرَ عَلَى الْجِدِّ فِي أَمْرِكَ ، وَ لَمَّا يَغْفُلُونَ عَنِ الْوَلَةِ إِلَيْكَ وَ إِسْرَافِيلُ صَاحِبُ الصُّورِ ، الشَّاحِصُ الَّذِي يَنْتَظِرُ مِنْكَ الْإِذْنَ ، وَ حُلُولَ الْأَمْرِ ، فَيَنْبَهُ بِالنَّفْخِ صِرْعَى رَهَائِنِ الْقُبُورِ . وَ مِيكَائِيلُ ذُو الْجَاهِ عِنْدَكَ ، وَ الْمَكَانِ الرَّفِيعِ مِنْ طَاعَتِكَ . وَ جِبْرِيلُ الْأَمِينُ عَلَى وَحْيِكَ ، الْمُطَاعُ فِي أَهْلِ سَمَاوَاتِكَ ، الْمَكِينُ لَدَيْكَ ، الْمُقَرَّبُ عِنْدَكَ وَ الرُّوحُ الَّذِي هُوَ عَلَى مَلَائِكِهِ الْحُجُبِ . وَ الرُّوحُ الَّذِي هُوَ مِنْ أَمْرِكَ ، فَصَلِّ عَلَيْهِمْ ، وَ عَلَى الْمَلَائِكَةِ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِمْ مِنْ سُكَّانِ سَمَاوَاتِكَ ، وَ أَهْلِ الْأَمَانَةِ عَلَى رِسَالَاتِكَ

وَ الَّذِينَ لَمَّا تَدْخُلُهُمْ سَيِّئَةٌ مِنْ دُؤُوبٍ ، وَ لَمَّا إِعْيَاءٌ مِنْ لُغُوبٍ وَ لَمَّا فُتُورٌ ، وَ لَمَّا تَشَعُّلُهُمْ عَنِ تَسْبِيحِكَ الشَّهَوَاتُ ، وَ لَمَّا يَقْطَعُهُمْ عَنِ تَعْظِيمِكَ سَهْوُ الْغَفَلَاتِ . الْخَشَعُ الْأَبْصَارِ فَلَا يَرُومُونَ النَّظَرَ إِلَيْكَ ،

النَّوَاسِ الْأَذْقَانِ ، الَّذِينَ قَدْ طَالَتْ رَغَبَتُهُمْ فِيمَا لَعَدَيْكَ ، الْمُسِيَّ تَهْتَرُونَ بِذِكْرِ آلَائِكَ ، وَ الْمُتَوَاضِعُونَ دُونَ عَظَمَتِكَ وَ جَلَالِ
كِبْرِيَاكَ

وَ الَّذِينَ يَقُولُونَ إِذَا نَظَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ تَزْفِرُ عَلَىٰ أَهْلِ مَعْصِيَتِكَ سُبْحَانَكَ مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ.

فَصَلِّ عَلَيْهِمْ وَ عَلَىٰ الرُّوحَانِيِّينَ مِنْ مَلَائِكَتِكَ ، وَ أَهْلِ الرُّلْفَةِ عِنْدَكَ ، وَ حَمَالِ الْعَيْبِ إِلَىٰ رُسُلِكَ ، وَ الْمُؤْتَمِنِينَ عَلَىٰ وَحْيِكَ وَ
قَبَائِلِ الْمَلَائِكَةِ الَّذِينَ اخْتَصَصْتَهُمْ لِنَفْسِكَ ، وَ أَعْنَيْتَهُمْ عَنِ الطَّعَامِ وَ الشَّرَابِ بِتَقْدِيرِكَ ، وَ أَشِيكَتَهُمْ بِطُورِ أَطْبَاقِ سَيِّمَاتِكَ. وَ
الَّذِينَ عَلَىٰ أَرْجَائِهَا إِذَا نَزَلَ الْأَمْرُ بِتَمَامِ وَعِيدِكَ وَ خُزَانِ الْمَطَرِ وَ زَوَاجِرِ السَّحَابِ وَ الَّذِي بِصَوْتِ زَجْرِهِ يَشْمَعُ زَجْلَ الرُّعُودِ ، وَ إِذَا
سَبَّحَتْ بِهِ حَفِيفَةُ السَّحَابِ التَّمَعَّتْ صَوَاعِقُ الْعُبْرُوقِ. وَ مُشِيَعِي التَّلْجِ وَ الْمَبْرَدِ ، وَ الْهَابِطِينَ مَعَ قَطْرِ الْمَطَرِ إِذَا نَزَلَ ، وَ الْقُومِ عَلَىٰ
خَزَائِنِ الرِّيَّاحِ ، وَ الْمُؤَكَّلِينَ بِالْجِبَالِ فَلَا تَزُولُ وَ الَّذِينَ عَرَّفْتَهُمْ مَتَاقِيلَ الْمِيَاهِ ، وَ كَيْلَ مَا تَحْوِيهِ لَوَاعِجُ الْأَمْطَارِ وَ عَوَالِجِهَا وَ رُسُلِكَ
مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِلَىٰ أَهْلِ الْأَرْضِ بِمَكْرُوهِ مَا يَنْزِلُ مِنَ الْبَلَاءِ وَ مَحْبُوبِ الرَّخَاءِ وَ السَّفَرِ الْكِرَامِ الْبَرِّهِ ، وَ الْحَفَظَةِ الْكِرَامِ الْكَاتِبِينَ ، وَ
مَلَكِ الْمَوْتِ وَ أَعْوَانِهِ ، وَ مُنْكَرٍ وَ نَكِيرٍ ، وَ رُومِيَانَ فَتَانَ الْقُبُورِ ، وَ الطَّائِفِينَ بِالْبَيْتِ الْمَعْمُورِ ، وَ مَلَائِكَتِكَ ، وَ الْخَزَنَةَ ، وَ رِضْوَانَ ، وَ
سَيِّدَنِي الْجِنَانِ. وَ الَّذِينَ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ ، وَ يَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ وَ الَّذِينَ يَقُولُونَ سَيِّئًا لَكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ وَ
الرَّبَّانِيَّةِ الَّذِينَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ خُذُوهُ فَغُلُّوه ثُمَّ الْجَحِيمِ صَلُّوه ابْتَدَرُوهُ سِرَاعًا ، وَ لَمْ يَنْظُرُوهُ. وَ مَنْ أَوْهَمْنَا ذِكْرَهُ ، وَ لَمْ نَعْلَمْ مَكَانَهُ

مِنْكَ ، وَبِأَيِّ أَمْرٍ وَكَلْتَهُ . وَسُكَّانِ الْهَوَاءِ وَالْأَرْضِ وَالْمَاءِ وَمَنْ مِنْهُمْ عَلَى الْخَلْقِ (٢٤) فَصَلِّ عَلَيْهِمْ يَوْمَ يَأْتِي كُلَّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ وَصَلِّ عَلَيْهِمْ صَلَاةً تَزِيدُهُمْ كِرَامَةً عَلَى كِرَامَتِهِمْ وَطَهَارَةً عَلَى طَهَارَتِهِمْ (٢٦) اللَّهُمَّ وَإِذَا صَلَّيْتَ عَلَى مَلَائِكَتِكَ وَرُسُلِكَ وَبَلَّغْتَهُمْ صَلَاتِنَا عَلَيْهِمْ فَصَلِّ عَلَيْنَا بِمَا فَتَحْتَ لَنَا مِنْ حُسْنِ الْقَوْلِ فِيهِمْ ، إِنَّكَ جَوَادٌ كَرِيمٌ . [الصحيحه السجديه (ع) ، ص ٣٦] .

٢. وظائف ملائكه

١- گروهی از آنان حاملان عرش الهی هستند : وَ يَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ [حاقه ١٧/] .

٢- گروهی مدبرات امر هستند : فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا [نازعات/ ٥] .

٣- گروهی مأمور قبض روح هستند : حَتَّى إِذَا جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْ [نازعات/ ٣٧] .

٤- گروهی مراقب اعمال بشر هستند : وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ

كِرَامًا كَاتِبِينَ [انفطار/ ١٠ و ١١] .

٥- گروهی حافظ انسان از خطرات و حواث هستند : وَ يَرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّى إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا [انعام/ ٦١] .

٦- قَالَ أَبُو عَبِيدِ اللَّهِ (ع) : يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَلَائِكَةً يَسْقُطُونَ الدُّنُوبَ عَنْ ظُهُورِ شَيْعَتِنَا كَمَا تُسْقِطُ الرِّيحُ الْوَرَقَ مِنَ الشَّجَرِ فِي أَوَانٍ سُقُوطِهِ وَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ يَسْبِجُونَ بِحَمِيدِ رَبِّهِمْ... وَ يَسْبِغُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ مَا أَرَادَ بِهِدَا غَيْرَكُمْ [الكافي ، ج ٨ ، ص ٣٠٤] .

٧- گروهی امدادگران الهی نسبت به مومنان در جنگها هستند : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا [احزاب/ ٩] .

-بلى إِنَّ تَصَبَّرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ

مِنْ فَوْرِهِمْ هَذَا يَمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ [آل عمران/ ۱۲۵].

۸- گروهی مأمور عذاب و مجازات اقوام سرکش هستند: وَ لَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِئَاءَ بِهِمْ [هود/ ۷۷].

۹- گروهی برای اهل زمین استغفار می کنند: وَ الْمَلَائِكَةُ يَسْبُحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ [شوری/ ۵].

۱۰- گروهی برای مؤمنان شفاعت می کنند: وَ لَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَى [انبیاء/ ۲۸].

وَ كُمْ مِنْ مَلَكَ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَ يَرْضَى [نجم/ ۲۶].

۱۱- گروهی به مؤمنان هنگام احتضار بشارت می دهند: إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَ لَا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ [فصلت/ ۳۰].

۱۲- گروهی سیلی به صورت و به پشت مجرمان هنگام احتضار می زنند: فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَ أَذْبَارَهُمْ

محمد/ ۲۷.

۱۳- گروهی در بهشت جای دارند و به مؤمنان درود می فرستند: سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ [رعد/ ۲۴].

۱۴- گروهی مسئولان دوزخ هستند و تعداد آنها ۱۹ نفر می باشد: عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ

وَ مَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً [مدثر/ ۳۰ و ۳۱].

- امام سجاد (ع) در صحیفه می فرماید: طبقات و دستجات ملائکه هر کدام مسئولیتی دارند.

۱۵- واسطه بین خدا و خلقند.

۱۶- در هر حادثه نقش دارند،

بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ [انبیاء/ ۲۶].

لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَ هُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ [انبیاء/ ۲۷].

- لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَ يَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ [تحریم/ ۶].

۱۷- باعث آرامش مؤمنین هستند.

در مجمع

البیان : با اینکه برای تدبیر کار کفار یک فرشته کافی است ، چرا بآلف من الملائکه می فرماید : وَ مَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَى وَ لَتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ [انفال/ ۱۰] .

نکته جالب : دنبال این آیه می فرماید : وَ مَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ [انفال/ ۱۰] .

تا انسان حتی به عدد فرشتگان هم تکیه نکند.

۱۸- اهل بشارت هستند.

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ [فصلت/ ۳۰]

۱۹- مامور تنبیه اند.

فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَذْبَارَهُمْ [محمد/ ۲۷] .

۲۰- سلام دهنده هستند.

سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ [رعد/ ۲۴] .

۲۱- مسئولان دوزخ :

عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ

وَ مَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً [مدثر/ ۳۰ و ۳۱] .

۲۲- مأمور ثبت و ضبط هستند.

إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُوبُونَ مَا تَمْكُرُونَ [يونس/ ۲۱] .

زندیقی از امام صادق (ع) پرسید : با علم خدا چه نیازی به ملائکه هست؟ فرمودند : لیکن العباد لملازمتهم إياهم أشد على طاعة الله مواظبه و عن معصيته أشد انقباضا [بحار الأنوار ، ج ۱۰ ، ص ۱۸۳] .

۲۳- واسطه خلق و خالق هستند.

وَ يَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ [نحل/ ۵۰] .

وَ هُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ [انبياء/ ۲۷] .

لا يسبقونه بالقول [تحريم ، ٦] .

ائمه مؤيد به روح القدس هستند.

۲۴- ایجاد وحشت در دل دشمن می کنند.

إِذْ يُوْحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَتَبَتُوا الَّذِينَ آمَنُوا سَأَلْتَنِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ [انفال/ ١٢] .

۲۵- اطلاع رسانی می کنند

- امام صادق (ع) می فرمایند : "ملائکه بر ما فرود و با ما

نماز می خوانند و اخبار را به ما میدهند و در کنار سفر و حضر و سفره ما هستند: [سفینه البحار، ج ۲، ص ۵۴۷].

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ (ع) قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ مِمَّا مِنْ مَلَاحِكِ يَهْبِطُهُ اللَّهُ فِي أَمْرِ مِمَّا يَهْبِطُهُ إِلَّا بِيَدِ الْإِمَامِ فَعَرَضَ ذَلِكَ عَلَيْهِ وَإِنْ مُخْتَلَفَ الْمَلَائِكَةِ [الكافي، ج ۱، ص ۳۹۴].

۲۶- قهر و غضب:

-يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَى يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ [فرقان/ ۲۲].

- علامه در الميزان می فرماید: که مجرمان در آستانه مرگ ملائکه را دیده و با آنها...

... سخن می گویند. [الميزان، ج ۱۵، ص ۲۰۰].

-فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَ أَدْبَارَهُمْ [محمد/ ۲۷].

۲۷- تدبیر جهان:

-فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا [نازعات/ ۵].

عن علي عليه السلام "فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا" (نازعات/ ۵) فيها أيضا أقوال أحدها أنها الملائكة تدبر أمر العباد من السنه إلى السنه" [بحار الأنوار، ج ۵۶، ص ۱۶۸].

۲۸- آرامش مؤمنین:

در مجمع البيان می خوانیم: با اینکه یک فرشته برای تدبیر کفار کافی است ولی بالغ من الملائکه چرا؟...

"تَنْزَلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ" (فصلت/ ۳۰) قال الطبرسي رحمه الله يعني عند الموت و روى ذلك عن أبي عبد الله (ع) و قيل تستقبلهم الملائكة إذا خرجوا من قبورهم في الموقف بالبشارة من الله تعالى و قيل إن البشري تكون في ثلاثه مواطن (الف) عند الموت و في القبر و عند البعث [بحار الأنوار، ج ۶۶، ص ۲۶۳].

۲۹ _ مسوول و زیر دست دارند:

-مُطَاعٍ ثُمَّ أَمِينٍ [تکویر/ ۲۱].

۳۰ _ در هیچ کاری عاجز نیستند.

-إِنَّ اللَّهَ بِالْغُلَامِ أَمِيرٌ [

طلاق/۳].

اگر یَسْبُحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ [انبیاء/۲۰].

پس وساطت آنها در تدبیر چه وقت است؟

پاسخ: ممکن است همان وساطت ها عبادت آنها باشد: وَ لِلّٰهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَ الْمَلَائِكَةُ وَ هُمْ لَا يَشْتَكِرُونَ [نحل/۴۹].

۱. ملاک ارزشها

۱. گذشت

۱. لزوم گذشت

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تَبْلُغُونَ مَا تَأْمَلُونَ إِلَّا بترك ما تشتهون [کنزالفوائد، ج ۱، ص ۲۱۷].

۲_ امتیاز انسان حاکمیت او بر خواسته ها است. فی الحدیث:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْمَكَارِمُ بِالْمَكَارِهِ [غررالحکم، ص ۹۹].

لیس الزهد الا تملك شیئا انما الزهد الا يملكك بشيء

موجودات سه دسته هستند:

حیوان که بر او غریزه حاکم است.

ملائکه که بر او عقل حاکم است.

انسان که بر او هم عقل و هم غریزه حاکم است.

عید روزی است که عقل و وحی بر غریزه (وظیفه بر غریزه) پیروز شود.

عید قربان وظیفه ذبح بر غریزه فرزند دوستی پیروز شد.

عید فطر سی روز پیروی از وظیفه بر غریزه میل به غذا و... پیروز شد.

عید غدیر رهبری معرفی و نصب می شود که هم تمام وجودش وظیفه است و هم در سایه او مردم وظیفه حاکمیت و غریزه را کنترل می کنند. رهبری تعیین می شود که حاکمیت او بر تمام شئون وجودی انسان مسلم است و لذا در روایات:

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسَةِ أَشْيَاءَ عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالْحَجِّ وَالصَّوْمِ وَالْوَلَايَةِ قَالَ زُرَّارُهُ فَقُلْتُ وَ أَى شَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ أَفْضَلُ فَقَالَ الْوَلَايَةُ أَفْضَلُ لِأَنَّهَا مِفْتَاحُهُنَّ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٨] .

کنار گذشت مال (زکات) و گذشت از غذا و شهوت (صوم) می فرماید ولایت و سپس اضافه می کند :

لِأَنَّهَا مُفْتَاخُهُنَّ

آری رهبر معصوم کلید حرکت امت است به سوی حاکمیت و وظیفه بر غریزه.

۳_ در مسیر زندگی چاله هائی است که باید پر شود ، گاهی با آبرو ، با مال ، با جان و...

۴_ در اسلام مشکلات رمز شناسائی و معیار شخصیت و مقامات الهی است : مشکلات آزمایش است :

تَبْلُوَكُمْ بِالشَّرِّ وَ الْخَيْرِ [انبیاء/ ۳۵] .

مردم در برابر مشکلات چهار دسته هستند :

فریاد :

إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا [معارج/ ۲۰] .

صبر :

وَ بَشِّرِ الصَّابِرِينَ [بقره/ ۱۵۵] .

شکر :

وَ الصَّابِرِينَ عَلَى مَا أَصَابَهُمْ [حج/ ۳۵] .

داوطلب :

تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ [مائده/ ۸۳] .

۲. مصادیق گذشت

۱. از جان

۱_ وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ [بقره/ ۲۰۷] .

(لیله المبیث)

۲_ إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَ أَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ [توبه/ ۱۱۱] .

قولنامه :

فروشنده : مؤمن.

خریدار : خدا.

بازار : دنیا.

کالا : جان و مال.

بهاء : بهشت.

راهنما : انبیاء و امامان.

امضاء : انسان :

فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ [احزاب/ ۲۳] .

امضاء : خدا :

وَعَدًّا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ [توبه/ ۱۱۱] .

۲. مال

۱ _ آیات انفاق.

۲ _ آیات جهاد با مال.

۳ _ آیات انتقاد از بخل.

۴ _ فایده انفاق در دیگران سیر شدن و سیر کردن

و فایده انفاق برای خود :

حُذِّ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ [توبه/ ۱۰۳] .

تَثْبِتًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ [بقره/ ۲۶۵] .

نتیجه انفاق ، تعادل است.

کی انفاق کنیم؟

۶۔ چقدر انفاق کنیم؟

۷۔ چگونه انفاق کنیم؟

۳. زن و فرزند

۱۔ اِنِّي اَرَى فِي الْمَنَامِ اَنْي اَذْبُحُكَ [صافات/ ۱۰۲] .

۲۔ امام حسین (ع) از فرزند خود می گذرد.

۳۔ هنگام جبهه رفتن مادر صورت فرزند را نمی بوسد که مبادا عاطفه مادری او را دلسرد کند.

۴۔ قُلْ اِنْ كَانَ اَبَاكُمْ وَاَبْنَاكُمْ [توبه/ ۲۴] .

۵۔ اِنِّي اَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ [ابراهیم/ ۳۷] .

۶۔ قال الامام الحسين (ع) :

۴. شهوت

۱۔ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللّٰهِ [يوسف/ ۲۳] .

۲۔ قَالَ اَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لا خیر فی لذه من بعدها النار [أمالی صدوق ، ص ۴۹۸] .

۳۔ تَمْشِي عَلَيَّ اسْتِخْيَاءٍ [قصص/ ۲۵] .

۔ اِنَّ خَيْرَ مَنْ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيَ الْأَمِينُ [قصص/ ۲۶] .

۴۔ قَالَ اَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا الْمُجَاهِدُ الشَّهِيدُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ بِأَعْظَمِ أَجْرًا مِمَّنْ قَدَرَ فَعَفَّ لَكَادَ الْعَفِيفُ أَنْ يَكُونَ مَلَكًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۷۴] .

۵۔ قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَا مِنْ عِبَادَةٍ أَفْضَلَ عِنْدَ اللّٰهِ مِنْ عَفِّ بَطْنٍ وَفَرْجٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۸۰] .

۶۔ اجازه ورود به اتاق :

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسِيَرُوا تَأْذِينَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعِيدٌ أَنْ طَوَّفُوا عَلَىكُمْ

بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ [نور/ ۵۸].

۷_ اجتناب از خلوت با اجنبیه

، یا الله گفتن ، اجتناب از دست دادن با نامحرم از موضوعاتی است که نقش اساسی در حفظ عفت دارد.

۸_ لباس محرک حتی برای محرمان ، با عفت اسلامی مخالف است.

۹_ تفکیک رختخواب دو پسر ، دو دختر.

۵. خواب

۱_ تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ [سجده/۱۶] .

۲_ وَ بِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ [ذاریات/۱۸] .

۳_ كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ [ذاریات/۱۷] .

(هجوع خواب شبانه.)

۴_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَمَّا اللَّيْلُ فَصَافُونَ أَقْدَامَهُمْ تَالِينَ لِأَجْزَاءِ الْقُرْآنِ يَرْتُلُونَهَا تَرْتِيلًا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

۵_ وَ مِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدُ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا [اسراء/۷۹] .

۶. شکم

۱_ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَ مَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي [بقره/۲۴۹] .

۲_ رفاه طلبان بودند که فومها و عدسها و بصلها می گفتند :

فُومِهَا وَ عَدْسِهَا وَ بَصَلِهَا [بقره/۶۱] .

۳_ محاصره اقتصادی مسلمانان صدر اسلام معروف است.

۴_ وَ يَطْعَمُونَ الطَّعَامَ [دهر/۸] .

در لحظه افطار معروف است.

۵_ أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْجَبَةٍ (گرسنگی [بلد/۱۴] .

وَ لَمْ نَكُ نُطْعِمِ الْمِسْكِينَ [مدثر/۴۴] .

وَ لَا يَخْضُ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينَ [ماعون/۳] .

۲. ارزشها

۱. ارزشهای واقعی

ان اكرمكم زمانى نازل شد كه بلال بالاى كعبه رفت ، زمانى نازل شد كه دخترانتان را به برده ها مى داديد. و دستور داد ، تقوى داشته باشيد تا بهترين باشيد نه به رسم جاهليت برترى را تعيين كنيد. [روح البيان ، نمونه ، ج ۲۲ ، ص ۱۹۹ _ قرطبي] .

أَمْ نَجْعَلُ

الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ [ص ٢٨] .

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ [حجرات / ١٣] .

رسول خدا (ص) بر شتری در منی :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ رَبَّكُمْ وَاحِدٌ وَإِنَّ أَبَاكُمْ وَاحِدٌ كُلُّكُمْ لِآدَمَ وَآدَمُ مِنْ تَرَابٍ إِنْ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ وَ لَيْسَ لِعَرَبِيٍّ عَلَىٰ عَجْمِي فَضْلٌ إِلَّا بِالتَّقْوَىٰ أَلَا هَلْ بَلَغْتَ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَلْيَبْلُغِ الشَّاهِدَ الْغَائِبَ [تحف العقول ، ص ٣٠] .

__ رسول الله (ص) : ان الله لا- ينظر الى احسابكم ولا- الى انسابكم ولا الى اجسامكم ولا الى اموالكم و لكن ينظر الى قلوبكم فمن كان له قلب صالح تحقق؟؟ لله عليه نو انما انتم بنو آدم و احبكم اليه اتقيكم. [نمونه] .

__ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سَتَهُ يَخْتَبِرُ بِهَا دِينَ الرَّجُلِ قُوَّةُ الدِّينِ وَ صَدَقَ الْيَقِينُ وَ شَدَّه التَّقْوَىٰ وَ مَغَالِبَهُ الْهَوَىٰ وَ قَلَهُ الرَّغْبُ وَ الْإِجْمَالَ فِي الطَّلَبِ [غررالحكم ، ص ٨٥] .

حسن خاتمه :

ملاك الاعمال خواتمه

حشره الله فقيهاً

عمل :

وَ مَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ [نساء / ١٢٤] .

قَالَ زَيْنُ الْعَابِدِينَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : أَلَا إِنَّ أَحَبَّكُمْ إِلَيَّ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَحْسَنُكُمْ عَمَلًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٤٠٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمَرْءُ بِمَهْمَتِهِ لَا بِقَنِيَّتِهِ (ذخيره ها) [غررالحكم ، ص ٤٤٧] .

جهاد :

أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَ عِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ جَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَتُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (معلوم می شود

كارشان با ظلم قاطى بوده. [توبه/ ١٩] .

الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَ أَنْفُسِهِمْ أَكْبَرُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ [توبه/ ٢٠] .

فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا [نساء/ ٩٥] .

سابقه :

أُولَئِكَ أَكْبَرُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدِ وَ قَاتَلُوا [حديد/ ١٠] .

علم :

يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ [مجادله/ ١١] .

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَغْلُمُونَ وَ الَّذِينَ لَا يَغْلُمُونَ [زمر/ ٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَحَقَّ النَّاسِ بِهَذَا الْأَمْرِ أَفْوَاهُهُمْ عَلَيْهِ وَ أَعْلَمُهُمْ بِأَمْرِ اللَّهِ فِيهِ [نهج البلاغه ، خطبه ١٧٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَقْبَلْنَ فِي اسْتِعْمَالِ عَمَالِكِ وَ أَمْرَائِكِ شَفَاعَةَ إِلَّا شَفَاعَةَ الْكُفَايَةِ وَ الْأَمَانَةِ [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ٢٠ ، ص ٢٧٦] .

ايمان و عمل صالح :

أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ [سجده/ ١٨] .

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ [بينه/ ٧] .

أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ [ص/ ٢٨] .

خدمت :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قِيمَةُ كُلِّ امْرِئٍ مَا يَحْسَنُهُ [إرشاد مفيد ، ج ١ ، ص ٣٠٠] .

اخلاق :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَ أَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٥٥٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي [كشف الغمه ، ج ١ ، ص ١٣٧] .

ايثار :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْإِيثَارُ أَحْسَنُ الْإِحْسَانِ وَ أَعْلَىٰ مَرَاتِبِ الْإِيمَانِ [غررالحكم ، ص ٣٩٦] .

نماز و... :

قَالَ

الصَّادِقُ (ع) : ثَلَاثٌ هُنَّ فَخْرُ الْمُؤْمِنِ وَ زِينَةُ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ الصَّلَاةُ فِي آخِرِ اللَّيْلِ وَ يَأْسُهُ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ وَ وِلَايَتُهُ الْإِمَامَ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ ع [كافي ، ج ٨ ، ص ٢٣٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : المرء يوزن بقوله و يقوم بفعله [غررالحكم ، ص ٢٠٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لا سبيل أشرف من الاستقامه [غررالحكم ، ص ٢٨٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : المرء (الرجل) بفطنته لا بصورته [غررالحكم ، ص ٤٤٨] .

٢. ارزشهای خیالی

١ _ مال :

_ وَ قَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالاً وَ أَوْلَاداً وَ مَا نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَ يَقْدِرُ وَ لَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ وَ مَا أَمْوَالُكُمْ وَ لَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرَّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفَى [سبأ/٣٧-٣٥] .

الهيكم التكاثر [تكاثر ، ١] .

_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : أَمْ بَعْدِي الدُّهْلَى يَتَكَثَّرُونَ [نهج البلاغه ، خطبه ٢٢١] .

_ يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونَ إِنَّهُ لَدُو حَظٌّ عَظِيمٌ [قصص/٧٩] .

٢ _ قدرت :

نَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ [بقره/٢٤٧] .

٣ _ شهرت :

لَوْ لَا نَزَّلَ هَذَا الْقُرْآنَ [زخرف/٣١] .

أَنْتُمْ لَكُمْ وَ اتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ [شعراء/١١١] .

٤ _ كاخ :

_ وَ هَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِي [زخرف/٥١] .

_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ وَضَعَ شَيْئاً لِلْمُفَاحِرَةِ حَشَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَسْوَدَ [ثواب الأعمال ، ص ٢٥٥] .

_ وَ لَوْ لَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِيُوتِيَهُمْ سُقْفًا مِنْ فِضَّةٍ وَ مَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ وَ لِيُوتِيَهُمْ أَبْوَاباً

وَسُرراً عَلَيْهَا يَتَّكُونَ وَزُخْرُفًا وَإِنْ كُلُّ ذَلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ [زخرف/ ۳۵-۳۳] .

۵_ علم :

_ أُوْتِيْتَهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِي [قصص/ ۷۸] .

_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا حَمَقَ أَعْظَمَ مِنَ الْفَخْرِ [غررالحكم ، ص ۳۱۱] .

۶_ نژاد :

_ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ [اعراف/ ۱۲] .

ماجرای ابوذر و توهین به برده سیاه و توبه او.

۷_ طلا :

فَلَوْ لَا أَلْقَى عَلَيْهِ أَسْوَرَةٌ مِنْ ذَهَبٍ [زخرف/ ۵۳] .

خطبه قاصعه.

۸_ قدرت ها :

سَأَوَى إِلَى جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ [هود/ ۴۳] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا صَعَصَيْعَهُ لَا تَفْتَخِرَنَّ عَلَيَّ إِخْوَانِكَ بِعِيَادَتِي إِيَّاكَ وَاتَّقِ اللَّهَ ثُمَّ انصِرَفَ عَنِّي [رجال الكشي ، ص ۵۸۷] .

۹_ قال النبي (ص) : ان الله لا ينظر الى احسابكم و لا الى انسابكم و لا الى اجسامكم و لا الى اموالكم و لكن ينظر الى قلوبكم

۱۰_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَنْظُرُوا إِلَى كَثْرَةِ صِيْلَاتِهِمْ وَ صَوْمِهِمْ وَ كَثْرَةِ الْحِجِّ وَ الْمَعْرُوفِ وَ طَنْطَنَتِهِمْ بِاللَّيْلِ انظُرُوا إِلَى صِدْقِ الْحَدِيثِ وَ آدَاءِ الْأَمَانَةِ [أمالی صدوق ، ص ۳۰۳] .

۱۱_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ صَلَاحَ أَبِيكَ عَزَّنِي مِنْكَ [نهج البلاغه ، نامه ۷۱] .

۱۲_ لَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ [انعام/ ۵۲] .

درباره بلال نازل شد. گروهی پیشنهاد کردند فقراء در صف های آخر جماعت بایستند این آیه نازل شد.

۱۳_ پیامبر (ص) در پاسخ جویر :

يَا جُؤَيَيْرُ إِنَّ اللَّهَ قَدْ وَضَعَ بِالْإِسْلَامِ مَنْ كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ شَرِيفًا وَشَرَفًا

بِالْإِسْلَامِ مَنْ كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَضَيْعاً وَاعْتَزَّ بِالْإِسْلَامِ مَنْ كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ ذَلِيلًا وَأَذْهَبَ بِالْإِسْلَامِ مَا كَانَ مِنْ نَخْوَةِ الْجَاهِلِيَّةِ وَتَفَاخُرِهَا بِعَشَائِرِهَا وَبَاسِقِ أَنْسَابِهَا فَالنَّاسُ الْيَوْمَ كُلُّهُمْ أَبْيَضُهُمْ وَأَسْوَدُهُمْ وَقُرَشِيَّتُهُمْ وَعَرَبِيَّتُهُمْ وَعَجَمِيَّتُهُمْ مِنْ آدَمَ وَإِنَّ آدَمَ خَلَقَهُ اللَّهُ مِنْ طِينٍ [كافي ، ج ٥ ، ص ٣٣٩] .

١٤ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : افْتَخَرَ رَجُلَانِ عِنْدَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فَقَالَ أَوْ تَفْتَخِرَانِ بِأَجْسَادِ بَالِيهِ وَأَرْوَاحِ فِي النَّارِ إِنْ يَكُنْ لَكَ عَقْلٌ فَإِنَّ لَكَ خُلُقًا وَإِنْ يَكُنْ لَكَ تَقْوَى فَإِنَّ لَكَ كَرَمًا وَإِلَّا فَالْحِمَارُ خَيْرٌ مِنْكَ وَ لَسْتَ بِخَيْرٍ مِنْ أَحَدٍ [علل الشرائع ، ج ٢ ، ص ٣٩٣] .

١٥ _ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، ٠٠٠٠٠٠٠٠ وَاعْصِمْنِي مِنَ الْفَخْرِ [صحيفه سجاديه ، دعای ٢٠] .

١٦ _ پیامبر درباره تعصب جاهلیت فرمود : دعوها فانها متنه (متعفن) [نمونه ، صحیح مسلم از فی ظلال] .

٣. نشانه ها

نشانه اولیاء الله :

إِنْ زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ [جمعه/٦] .

نشانه اخلاص :

لَا تُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا [دهر/٩] .

نشانه عشق :

أَأَشْفَقْتُمْ [مجادله/١٣] .

نشانه خشوع :

وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ [بقره/٤٥] .

نشانه حزب الله :

فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي [بقره/٢٤٩] .

نشانه زهد :

لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ [حدید/٢٣] .

نشانه قبولی نماز :

تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ [عنكبوت/ ٤٥].

نشانه محبت :

إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ [آل عمران/ ٣١].

نشانه

ایمان :

فَلَا وَ رَبِّكَ لَا يَوْمُنَ حَتَّىٰ يَحْكُمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيَسَلُّوا تَسْلِيمًا [نساء/ ۶۵] .

فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ [انعام/ ۹۱] .

نشانه شیعه : مواظبت بر نماز.

نشانه سوز : همه جا نه تنها در مکه

دین مجموعه است. قسمتی از توپ سوراخ شود کل بازی لغو است.

فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ

توازن :

— مثل کی باشی :

وَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ [تحریم/ ۱۱] .

فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ [احقاف/ ۳۵] .

وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ [مریم/ ۱۶] .

— مثل کی نباشی :

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَ امْرَأَتَ لُوطٍ [تحریم/ ۱۰] .

لَا تَكُنْ كصَاحِبِ الْحُوتِ [قلم/ ۴۸] .

وَ لَا تَكُونُوا كَالَّذِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا [نحل/ ۹۲] .

ترازوها و شاقول ها :

— نشانه شکر خالق ، شکر از مخلوق است.

— نشانه قبولی نماز ، فاصله گرفتن از فحشاء و منکر است.

— نشانه قبولی حج ، تغییر حال است.

__ نشانه ایمان ، تسلیم بودن به داوری پیامبر است :

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ [نساء/ ۶۵] .

__ نشانه حزب الله بودن ، کنترل در برابر بیت المال است :

فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي [بقره/ ۲۴۹] .

__ نشانه ولایت مداری ، بی اعتنایی به قضاوت های مردم است :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَا تَكُونِ لَنَا وَلِيَا حَتَّىٰ لَوْ اجْتَمَعَ عَلَيْكَ أَهْلُ مِصْرَکِ وَقَالُوا إِنَّكَ رَجُلٌ سَوَاءٌ [تحف العقول ، ص ۲۸۴] .

__ نشانه زهد آن است که دنیا در دل تو نباشد ، نه آن که در دست تو نباشد.

میزان ها و ملاک ها

__ نشانه اولیاء الله ، نترسیدن از مرگ است :

إِنْ زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ [جمعه/۶] .

__ نشانه عشق ، پول خرج کردن است :

أَأَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ [مجادله/۱۳] .

__ و إِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا أَنْفَضُوا إِلَيْهَا وَ تَرَكَوْكَ قَائِمًا [جمعه/۱۱] .

__ نشانه دوست خوب ، پای بندی او به نماز ، والدین ، دوستان قبل .

__ نشانه رشوه و هدیه آن است که اگر انسان این عنوان و سمت را نداشت ، باز هم این هدایا را به او می دادند یا خیر؟

__ نشانه الهامات الهی و القائنات شیطانی ، ضیق صدر یا سعه صدر است .

۴. راه ارزیابی

ترازها و شاقول ها و خط کش ها :

آیا در راه مستقیم هستیم یا بیراهه می رویم؟

__ نشانه و شاقول محبت خدا ، پیروی از اولیاء او است و دیگر آن که میان دنیا و آخرت ، امر آخرت را انتخاب کنید :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَعْلَمَ كَيْفَ مَنْزِلَتُهُ عِنْدَ اللَّهِ فَلْيَنْظُرْ كَيْفَ مَنْزِلَةُ اللَّهِ عِنْدَهُ فَإِنَّ كُلَّ مَنْ خَيْرَ لَهُ أَمْرَانِ أَمْرَ الدُّنْيَا وَ أَمْرَ الْآخِرَةِ فَاخْتَارَ أَمْرَ الْآخِرَةِ عَلَى الدُّنْيَا فَذَلِكَ الَّذِي يُحِبُّ اللَّهُ وَ مَنْ اخْتَارَ أَمْرَ الدُّنْيَا فَذَلِكَ الَّذِي لَا مَنْزِلَةَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ [جامع الأخبار ، ص ۱۷۸] .

وَ مَنْ يَطِيعَ اللَّهَ وَ الرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصَّادِقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ وَ حَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا [نساء/۶۹] .

تبعیت در دنیا سبب هم نشینی در قیامت است :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَنْ شِيعْتِكَ عَلَى مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ مَبِيضِهِ

وجوههم حولی أشفع لهم و يكونوا غدا فی الجنة جیرانی [أمالی صدوق ، ص ۹۶] .

إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي [آل عمران/ ۳۱] .

وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَ الَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ [بقره/ ۱۶۵] .

نشانه خشوع ، راحت نماز خواندن است :

وَ إِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ [بقره/ ۴۵] .

__ نشانه اخلاص آن است که توقع ستایش نداشته باشی و نهان و آشکار و گفتار و رفتار یکی باشد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنْ لِكُلِّ حَقٍّ حَقِيقَةً وَ مَا بَلَغَ عَبْدٌ حَقِيقَةَ الْإِخْلَاصِ حَتَّى لَا يَجِبَ أَنْ يَحْمَدَ عَلَى شَيْءٍ مِنْ عَمَلٍ لِلَّهِ [مشكاه الأنوار ، ص ۱۱] .

__ نشانه دوست خوب آن است که سه بار عصبانی شود و حرف ناروایی نزند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ غَضِبَ عَلَيْكَ مِنْ إِخْوَانِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَلَمْ يَقُلْ فِيكَ مَكْرُوهًا فَأَعَدَهُ لِنَفْسِكَ [تحف العقول ، ص ۳۶۸] .

۵. توجیهات ناروا

گاهی شیطان را مقصر می دانیم :

إِلَّا أَنْ دَعَوْتُمْكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُومُونِي وَ لُومُوا أَنْفُسَكُمْ [ابراهیم/ ۲۲] .

گاهی مردم را :

لَوْ لَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ [سبأ/ ۳۱] .

تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ [صافات/ ۲۸] .

گاهی شرائط متفاوت را :

مَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ [فاطر/ ۱۲] .

گاهی زن و بچه را :

إِنَّ مِنْ أَرْوَاجِكُمْ وَ أَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ [تغابن/ ۱۴] .

گاهى جهل را مقصر مى دانيم :

فَاسْتَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ [نحل/۴۳].

ما نَفَقَهُ كَثِيرًا مِمَّا تَقُولُ [هود/۹۱].

گاهى قدرت دشمن را دليل مى پنداريم :

إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا [آل

عمران/۱۷۳].

كَمْ مِنْ فِتْنَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِتْنَةً كَثِيرَةً [بقره/۲۴۹].

گاهی منطقه و نظام حاکم را :

أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا [نساء/۹۷].

گاهی گرفتار شدن به مادیات را مانع می دانیم :

شَغَلْنَا أَمْوَالَنَا وَ أَهْلُونَا فَاسْتَعْفِرُوا لَنَا [فتح/۱۱].

رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [نور/۳۷].

گاهی می گوئیم مقصر خداست (نعوذ بالله) :

رَبِّي أَكْرَمَنِ [فجر/۱۵].

رَبِّي أَهَانَنِ [فجر/۱۶].

رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي [حجر/۳۹].

لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا [انعام/۱۴۸].

گاهی والدین را :

وجدنا آباءنا

آبائنا الاولین

گاهی بزرگان را :

انا كنا لكم تبعاً

اطعمنا سادتنا

۶. نمونه ها

۲_ اسامه : برده زاده فرمانده لشکر شد.

۳_ عمار : استاندار کوفه.

۴_ سلمان : استاندار مدائن :

عمر پرسید حسب چیست؟ گفت گمراهی بودم که هدایت شدم.

۵_ طرز نشستن رسول اکرم (ص).

۶_ حج و نماز جماعت نمونه حذف امتیازات.

۱. منت

۱. مثبت

۱. منت خدا

۱_ لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ [آل عمران/ ۱۶۴] .

۲_ وَ نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ [قصص/ ۵] .

۲. منت پیامبر بر دشمن

۱_ فَشُدُّوا الْوَتَاقَ فَإِمَّا مَنَّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً [محمد/ ۴] .

کنایه از اینکه اسیر بگیرید بعد یا منت بگذارید ، مجانی رها کنید یا با فدا آزاد کنید.

۲. منفی

۱. منت بر خدا

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ إِنَّ الْقَوْمَ سَيَقْتُلُونَ بِأَمْوَالِهِمْ وَ يَمُنُّونَ بِدِينِهِمْ عَلَى رَبِّهِمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۵۶] .

درباره متقین آمده : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَمْ يَمُنُّوا عَلَى اللَّهِ بِالصَّبْرِ وَ لَمْ يَشِيعُوا بِإِعْظُمَا بِيَدَلْ أَنْفُسِهِمْ فِي الْحَقِّ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۵۰] .

وَ مَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ [اعراف/ ۴۳] .

۲. منت بر پیامبر (ص)

١_ يَمُنُونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُوا عَلَيَّ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ بَلِ اللَّهُ يَمُنُ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ [حجرات/١٧]

٣. منت بر مردم

١_ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ إِيَّاكَ وَ الْمَنَّ عَلَى رَعِيَّتِكَ بِإِحْسَانِكَ أَوْ التَّزْيِيدَ فِيهَا كَانَ مِنْ فِعْلِكَ أَوْ أَنْ تَعْدَهُمْ فَتَتَّبِعَ مَوْعِدَكَ بِخُلْفِكَ فَإِنَّ الْمَنَّ يَبْطُلُ بِالْإِحْسَانِ وَ التَّزْيِيدَ يَذْهَبُ بِنُورِ الْحَقِّ وَ الْخُلْفَ يَوْجِبُ الْمَقْتَّ عِنْدَ اللَّهِ وَ النَّاسِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى كَبْرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ [نهج البلاغه ، نامه ٥٣].

٢_ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَ الْأَذَى [بقره/٢٦٤].

٣_ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ وَ أَجْرِ النَّاسِ عَلَى يَدِي

الْخَيْرَ وَلَا تَمَحِّقْهُ بِالْمَنِّ [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰] .

وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ [مدثر/ ۶] .

ای لاتمنن امثالک الله لکونک تری ذلک کثیرا [المیزان ، ج ۱۹ ، ص ۸۲] .

۴ _ إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُوراً [دهر/ ۹] .

۵ _ ائمه ما (علیهم السلام) در هنگام انفاق خود را می پوشاندند.

۳. جلوه های از منت

_ اظهار انفاق

_ توقع جبران

_ تعییر و اختفاف

_ استخدام

_ بدزبانی

_ پرده دری

_ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : رَأَيْتُ الْمَعْرُوفَ لَمَّا يَضِيحُ إِلَّا بِتَلَمَّاتٍ خَصِيصَةٍ تَصِيغُ بَعْضُهَا تَسْتَبِيرَهُ وَتَعْجِيلُهُ فَإِنَّكَ إِذَا صَيَّغْتَ عِزَّتَهُ عِزَّتُهُ عِنْدَ مَنْ تَصَنَّعُهُ إِلَيْهِ وَإِذَا سَتَرْتَهُ تَمَمَّتْهُ وَإِذَا عَجَلْتَهُ هَنَأَتْهُ وَإِنْ كَانَ غَيْرُ ذَلِكَ سَخَفْتَهُ وَنَكَدْتَهُ [کافی ، ج ۴ ، ص ۳۰]

۱. موضع گیری

۱. علل موضع گیری

۱. خوب (بجا)

۱. به سبب ایمان و عقیده

موضع گیری به سبب ایمان و عقیده است : قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي [يوسف/ ۱۰۸] .

۲. از روی علم

موضع گیری عالمانه: وَ جَحَدُوا بِهَا وَ اسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَ عُلوًّا [نمل/ ۱۴].

۳. مدافعانه

موضع گیری مدافعانه: مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ [احزاب/ ۲۳].

۴. عادلانه

موضع گیری عادلانه و لو با دشمن: لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا [مائده/ ۸].

۲. بد (بی جا)

۱. از روی هوا و هوس

گاهی موضع گیری شخص از روی هوا و هوس است: وَ لَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ [بقره/ ۱۴۵].

۲. از روی جهل

موضع گیری جاهلانه: هُمْ أَرَادُوا بَادِيَ الرِّوٰی [هود/ ۲۷].

۳. به سبب خصم

موضع گیری خصمانه: حَرِّقُوهُ وَ انصُرُوا آلِهَتَكُمْ [انبیاء/ ۶۸].

۳. شیوه موضع گیری

شیوه موضع گیری: موضع گیری گاهی با گفتار و گاهی با کردار و گاهی با هر دو صورت می گیرد.

۱. موعظه

۱. درقرآن

۱. ویژگیهای موعظه حسن

ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [نحل/ ۱۲۵].

حکمت ، آن بینشی است که انسان را از کار بد باز می دارد و به کار محکم و می دارد.

این کلمه ۲۰ بار در قرآن به کار رفته است.

حکیم به کسی گفته می شود که کار را از روی تشخیص و مصلحت محکم انجام می دهد.

کلمه حکیم ۹۷ بار در قرآن آمده است.

موعظه حسنه چیست؟

۱. باید دعوت الی سبیل رب باشد. (نه دعوت به سلیقه شخصی یا حزبی یا نژادی یا قبیله ای یا اقلیمی)

۲. انسان باید مخاطب را بشناسد که او منطقی است یا عاطفی یا موضع خاصی دارد.

اگر منطقی است با حکمت، اگر عاطفی است با موعظه و اگر موضع دارد با جدال با او مذاکره نماید.

۳. با حسن نیت باشد.

۴. در بیان دلپسند باشد: وَ هُدُوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ وَ هُدُوا إِلَى صِرَاطِ الْحَمِيدِ [حج/ ۲۴].

إِلَيْهِ يَضَعُ الْكَلِمَ الطَّيِّبُ [فاطر/ ۱۰].

قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا [بقره/ ۸۳].

اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ [زمر/ ۲۳].

قُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا [نساء/ ۵].؟؟؟

يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ [جن/ ۲].

وَ مَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ [ص/ ۸۶].

۵. مطابق فهم مردم صحبت کردن.

قَالَ عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ (ع): لَا تُحَدِّثُوا الْجُهَّالَ بِالْحِكْمَةِ [کافی، ج ۱، ص ۴۲].

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيْنًا [طه/ ۴۴].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): خَيْرُ الْكَلَامِ مَا لَا يَمِلُ وَلَا يَقِلُّ [غررالحکم، ص ۲۱۰].

۶. تدریجی گفتند: كَفَتْلَتْفَرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ [اسراء/ ۱۰۶].

و گاهی تکرار و لقد وصلنا لهم القول لعلهم يتذكرون [قصص/ ۵۱].

۲. اهمیت موعظه

۱. قرآن کریم موعظه پروردگار را مطرح می کند:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ [یونس/ ۵۷].

۲. دعوت به سوی خداوند به وسیله موعظه:

ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ [نحل/ ١٢٥].

٣. مطرح شدن موعظه در الواح تورات :

وَ كَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَابِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً [اعراف/ ١٤٥].

٤. ضرورت موعظه در مسائل خانوادگی :

وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ [نساء/ ٣٤].

٥. عدم تاثیر موعظه در کفار :

سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوْ عَظَّتْ أُمٌّ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ [شعراء/ ۱۳۶] .

۶. نیاز انسان به موعظه در تمام عمر :

انسان در تمام عمر محتاج به موعظه است ، چه نوجوان باشد ، چه کهن سال باشد :

در جوانی : وَ إِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَ هُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ [لقمان/ ۱۳] .

در کهن سالی : خداوند به حضرت نوح (ع) می فرماید :

إِنِّي أَعْظُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ [هود/ ۴۶] .

۲. موعظه پیامبر

۱. به امیر المؤمنین

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ! أوصيك بوصيه فاحفظها فلن تزال بخير ما حفظت وصيتي

يا علي! من كظم غيظا و هو يقدر على إمضائه أعقبه الله يوم القيامة أمنا و إيمانا يجد طعمه

يا علي! من لم يحسن وصيته عند موته كان نقصا في مروته و لم يملك الشفاعة

يا علي! أفضل الجهاد من أصبح لا يههم بظلم أحد

يا علي! من خاف الناس لسانه فهو من أهل النار

يا علي! شر الناس من أكرمه الناس اتقاء شره

يا علي! شر الناس من باع آخرته بدنياه و شر من ذلك من باع آخرته بدنياه غيره

يا علي! من لم يقبل العذر من متصل صادقا كان أو كاذبا لم ينل شفاعتي

يا علي! إن الله عز و جل أحب الكذب في الصلاح و أبغض الصدق في الفساد

يا علي! من ترك الخمر لغير الله سقاه الله من الرحيق المختوم. فقال علي (ع) : لغير الله؟ قال : نعم و الله من تركها صيانته لنفسه

يشكره الله على ذلك

يا علي! شارب الخمر كعابد وثن

يا على! شارب الخمر لا يقبل الله عز و جل صلاته أربعين يوما فإن مات فى الأربعين مات كافرا.

"يا

على! كل مسكر حرام و ما أسكر كثيره فالجرعه منه حرام

يا على! جعلت الذنوب كلها فى بيت و جعل مفتاحها شرب الخمر

يا على! يأتى على شارب الخمر ساعه لا يعرف فيها ربه عز و جل

يا على! إن إزاله الجبال الرواسى أهون من إزاله ملكك مول لم تنقص أيامه

يا على! من لم تنتفع بدينه و دنياه فلا خير لك فى مجالسته و من لم يوجب لك فلا توجب له و لا كرامه

يا على! ينبغى أن يكون فى المؤمن ثمان خصال وقار عند الهزاهز و صبر عند البلاء و شكر عند الرخاء و قنوع بما رزقه الله عز و جل و لا يظلم الأعداء و لا يتحامل على الأصدقاء بدنه منه فى تعب و الناس منه فى راحه

يا على! أربعه لا ترد لهم دعوه إمام عادل و والد لولده و الرجل يدعو لأخيه بظهر الغيب و المظلوم يقول الله عز و جل و عزتى و جلالى لأتصرن لك و لو بعد حين

يا على! ثمانيه إن أهينوا فلا يلوموا إلا أنفسهم الذاهب إلى مائده لم يدع إليها و المتأمر على رب البيت و طالب الخير من أعدائه و طالب الفضل من اللثام و الداخلى بين اثنين فى سر لم يدخله فيه و المستخف بالسلطان و الجالس فى مجلس ليس له بأهل و المقبل بالحديث على من لا يسمع منه"

"يا على! حرم الله الجنه على كل فاحش بذى لا يبالى ما قال و لا ما قيل له

يا على! طوبى لمن طال عمره و حسن عمله

يا على! لا تمزح فيذهب بهاو و لا تكذب فيذهب نورك و إياك و خصلتين الضجر و الكسل فإنك إن ضجرت لم تصبر على

حق

و إن كسلت لم تو حقا

يا على لكل ذنب توبه إلا سوء الخلق فإن صاحبه كلما خرج من ذنب دخل في ذنب

يا على! أربعه أسرع شىء عقوبه رجل أحسنت إليه فكافأك بالإحسان إساءه و رجل لا تبغى عليه و هو يبغى عليك و رجل عاهدته على أمر فوفيت له و غدر بك و رجل وصل قرابته فقطعوه

يا على! من استولى عليه الضجر رحلت عنه الراحه

يا على! اثنتا عشره خصله ينبغى للرجل المسلم أن يتعلمها على المائده أربع منهافريضه و أربع منها سنه و أربع منها أدب فأما الفريضه فالمعرفه بما يأكل و التسميه و الشكر و الرضا و أما السنه فالجلوس على الرجل اليسرى و الأكل بثلاث أصابع و أن يأكل مما يليه و مص الأصابع و أما الأدب فتصغير اللقمه و المضغ الشديد و قله النظر فى وجوه الناس و غسل اليدين "

"يا على! خلق الله الجنه من لبنتين لبنه من ذهب و لبنه من فضه و جعل حيطانها الياقوت و سقفها الزبرجد و حصاءها اللووو و ترابها الزعفران و المسك الأذفر ثم قال لها تكلمى فقالت لا إله إلا الله الحى القيوم قد سعد من يدخلنى فقال الله جل جلاله و عزتى و جلالى لا يدخلها مدمن خمر و لا نمام و لا ديوث و لا شرطى و لا مخنث و لا نباش و لا عشار و لا قاطع رحم و لا قدرى

يا على! كفر بالله العظيم من هذه الأمه عشره القتال و الساحر و الديوث و ناكح المرأه حراما فى دبرها و ناكح البهيمة و من نكح ذات محرم و الساعى فى الفتنة و بائع السلاح من أهل الحرب و مانع الزكاه و من وجد

سعه فمات و لم يحج

يا على! لا وليمه إلا فى خمس فى عرس أو خرس أو عذار أو و كار أو زكار فالعرس التزويج و الخرس النفاس بالولد و العذار الختان و الوكار فى شراء الدار و الزكار الرجل يقدم من مكه

يا على! لا ينبغى للعاقل أن يكون ظاعنا إلا فى ثلاث مرمه لمعاش أو تزود لمعاد أو لذه فى غير محرم

يا على! ثلاثه من مكارم الأخلاق فى الدنيا و الآخره أن تعفو عن ظلمك و تصل من قطعك و تحلم عن جهل عليك

يا على! بادر بأربع قبل أربع شبابك قبل هرمك و صحتك قبل سقمك و غناك قبل فقرك و حياتك قبل موتك قبل موتك".

يا على! كره الله عز و جل لأمتى العيث فى الصلاه و المن فى الصدقه و إتيان المساجد جنبا و الضحك بين القبور و التطلع فى الدور و النظر إلى فرج النساء لأنه يورث العمى و كره الكلام عند الجماع لأنه يورث الخرس و كره النوم بين العشاءين لأنه يحرم الرزق و كره الغسل تحت السماء إلا- بمئزر و كره دخول الأنهار إلا بمئزر فإن فيها سكانا من الملائكه و كره دخول الحمام إلا بمئزر و كره الكلام بين الأذان و الإقامه فى صلاه الغداه و كره ركوب البحر فى وقت هيجانه و كره النوم فوق سطح ليس بمحجر و قال (ص) من نام على سطح غير محجر فقد برئت منه الذمه و كره أن ينام الرجل فى بيت وحده و كره أن يغشى الرجل امرأته و هى حائض فإن فعل و خرج الولد مجذوما أو به برص فلا يلومن إلا نفسه و كره أن يكلم الرجل مجذوما إلا أن يكون

بينه وبينه قدر ذراع وقال (ص) فر من المجذوم فرارك من الأسد وكره أن يأتي الرجل أهله وقد احتلم حتى يغتسل من الاحتلام فإن فعل ذلك وخرج الولد مجنوناً فلا يلوم إلا نفسه وكره البول على شط نهر جار وكره أن يحدث الرجل تحت شجره أو نخله قد أثمرت وكره أن ينتعل الرجل و هو قائم وكره أن يدخل الرجل بيتاً مظلماً إلا مع السراج "

يا على! آفه الحسب الافتخار

يا على! من خاف الله عز وجل أخاف منه كل شيء و من لم يخف الله أخافه الله من كل شيء

يا على! ثمانيه لا- تقبل منهم الصلاه العبد الآبق حتى يرجع إلى مولاه و الناشزه و زوجها عليها ساخط و مانع الزكاه و تارك الوضوء و الجاريه المدركه تصلى بغير خمار و إمام قوم يصلى بهم و هم له كارهون و السكران و الزين و هو الذى يدافع البول و الغائط

يا على! أربع من كن فيه بنى الله له بيتاً فى الجنة من آوى اليتيم و رحم الضعيف و أشفق على والديه و رفق بمملوكه

يا على! ثلاث من لقي الله عز وجل بهن فهو من أفضل الناس من أوفى الله بما افترض عليه فهو من أعبد الناس و من ورع عن محارم الله فهو من أروع الناس و من قنع بما رزقه الله فهو من أغنى الناس

يا على! ثلاث لا- يطيقها أحد من هذه الأمه المواساه للأخ بماله و إنصاف الناس من نفسه و ذكر الله على كل حال و ليس هو سبحانه الله و الحمد لله و لا إله إلا الله و الله أكبر و

لكن إذا ورد علي ما يحرم عليه خاف الله عز وجل عنده وتركه

يا علي ثلاثة إن أنصفتهم ظلموك السفله وأهلك و خادمك و ثلاثة لا ينتصفون من ثلاثة حر من عبد و عالم من جاهل و قوی من ضعيف" [مكارم الأخلاق ، ص ۴۳۶ _ ۴۳۳] .

۲. به ابوذر

ابوذر روزی وارد مسجد شد ، دید حضرت رسول (ص) تنها است و فقط حضرت امیر (ع) نزد او است. وقت را غنیمت شمرد و عرض کرد : به ما وصیتی بده که سعادت دنیا و آخرت را تامین کند. حضرت رسول (ص) پذیرفت و شروع کرد و فرمودند جملات بسیار جالبی را که بعضی از آنها را ذکر می کنیم :

" یا أباذر! اعبد الله كأنك تراه فإن كنت لا تراه فإنه عز وجل يراك "

یا أباذر! اغتنم خمساً قبل خمس شبابك قبل هرمك و صحتك قبل سقمك و غناك قبل فقرك و فراغك قبل شغلك و حياتك قبل موتك

یا أباذر! إياك و التسویف بأملك فإنك بیومك و لست بما بعده

یا أباذر! إذا أصبحت فلا تحدث نفسك بالمساء و إذا أمسيت فلا تحدث نفسك بالصباح

یا أباذر! كن علی عمرک أشح منك علی درهمك و دینارك

یا أباذر! من ابتغی العلم لیخضع به الناس لم یجد ریح الجنة

یا أباذر! إذا سئلت عن علم لا تعلمه فقل لا أعلمه

یا أباذر! إن الله تبارک و تعالی إذا أراد بعبد خیرا جعل الذنوب بین عینیه ممثله و الإثم علیه ثقیلا و بیلا و إذا أراد الله بعبد شرا أنساه ذنوبه

یا أباذر! لا تنظر إلى صغر الخطیئه و لكن انظر إلى من عصیت

یا اباذر! انّ المؤمن اشدُّ ارتکابا (ای اضطرابا)

مِنَ الْخَطِيئَةِ مِنَ الْمُصْفُورِ حِينَ يَقْدِفُ بِهِ فِي شِرْكَهِ (أى حباله الصيد)

يا أباذر! إن الرجل ليحرم رزقه بالذنب يصيبه

يا أباذر! دع ما لست منه فى شىء فلا تنطق بما لا يعينك و اخزن لسانك كما تخزن ورقك "

يا أباذر! يقول الله تعالى لا- أجمع على عبد خوفين و لا- أجمع له أمين فإذا أمننى فى الدنيا أخفته يوم القيامة و إذا خافنى فى الدنيا آمنتته يوم القيامة "

يا أباذر! لو أن رجلا- كان له كعمل سبعين نبيا لاحتقره و خشى أن لا ينجو من شر يوم القيامة يا أبا ذر إن العبد ليعرض عليه ذنوبه يوم القيامة فيمن ذنب ذنوبه فيقول أما إنى كنت خائفا مشفقا فيغفر له يا أبا ذر إن الرجل ليعمل الحسنه فيتكل عليها و يعمل المحقرات حتى يأتى الله و هو عليه غضبان "

يا أباذر! إن الكيس من دان نفسه و عمل لما بعد الموت ، و العاجز من اتبع نفسه و هواها ، و تمنى على الله (عز و جل) الأمانى. "

يا أباذر! إن الدنيا مشغله للقلوب و الأبدان و إن الله تبارك و تعالى سائلنا عما نعمنا فى حلاله فكيف بما أنعمنا فى حرامه.

يا أباذر! إنى قد دعوت الله جل ثناو أن يجعل رزق من يحبني كفافا و أن يعطى من يبغضنى كثره المال و الولد "

يا أباذر! ليكن لك فى كل شىء نيه صالحه حتى فى النوم و الأكل

يا أباذر! اخفض صوتك عند الجنائز و عند القتال و عند القرآن يا أبا ذر إذا تبعت جنازه فليكن عقلك فيها مشغولا بالتفكر و الخشوع و اعلم أنك لاحق به

يا أباذر! حاسب نفسك قبل أن تحاسب فهو أهون لحسابك غدا

يا أباذر! ما من شاب

ترك الدنيا و أفنى شبابه فى طاعه الله إلا أعطاه الله أجر اثنين و سبعين صديقا

موعظه ، صفحه ٤

يا أباذر! الجليس الصالح خير من الوحده و الوحده خير من جليس السوء و إملاء الخير خير من السكوت و السكوت خير من إملاء الشر

يا أباذر! لا تصاحب إلا مؤمنا و لا يأكل طعامك إلا تقى و لا تأكل طعام الفاسقين

يا أباذر! كفى بالمرء كذبا أن يحدث بكل ما يسمع

يا أباذر! ما من شىء أحق بطول السجن من اللسان

" يا أباذر! ما عمل من لم يحفظ لسانه "

" يا أباذر! لا تكن عيابا و لا مداحا و لا طعانا و لا مماريا "

" يا أباذر! لا يزال العبد يزداد من الله بعدا ما ساء خلقه "

" يا أباذر! الكلمه الطيبه صدقه و كل خطوه تخطوها إلى الصلاه صدقه "

" يا أباذر! كن بالعمل بالتقوى أشد اهتماما منك بالعمل فإنه لا يقل عمل بالتقوى "

" يا أباذر! من لم يبال من أين يكتسب المال لم يبال الله عز و جل من أين أدخله النار "

" يا أباذر! ويل للذى يحدث و يكذب ليضحك به القوم ويل له ويل له ويل له "

" يا أباذر! هم بالحسنه و إن لم تعملها لكيلا تكتب من الغافلين "

" انظر من هو تحتك ، و لا تنظر إلى من هو فوقك "

"لَا تَخَفْ فِي اللَّهِ لَوْمَةً لَّائِمٍ"

"كفى بالرجل عيبا أن يعرف من الناس ما يجهل من نفسه "

"إِيَّاكَ وَ كَثْرَةَ الضُّحُكِ فَإِنَّهُ يَمِيتُ الْقَلْبَ وَ يَذْهَبُ بِنُورِ الْوَجْهِ "

" يا أباذر! مَنْ حَمَلَ بِضَاعَتَهُ فَقَدْ بَرِيَّ مِنَ الْكِبْرِ " (يعنى ما يشتري السوق) .

"يا أَبَاذَرٍّ! مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَتَمَثَّلَ لَهُ الرَّجَالُ قِيَامًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ"

"يا أَبَاذَرٍّ! مَنْ كَانَ ذَا وَجْهَيْنِ وَ لِسَانَيْنِ فِي الدُّنْيَا فَهُوَ ذُو وَجْهَيْنِ فِي النَّارِ"

"يا أَبَاذَرٍّ! إِنْ سَرَكَ أَنْ"

تَكُونُ أَقْوَى النَّاسِ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ" [مكارم الاخلاق ، ص ۴۷۲ _ ۴۶۳؛ امالی طوسی ، ص ۵۳۷ و مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۶۲]

۳. موعظه های لقمان (ع) به فرزندش

۱. در مسائل اعتقادی :

الف : مساله توحید و عدم شرک :

وَ إِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ [لقمان/۱۳] .

ب : مساله معاد و حسابرسی اعمال :

يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَيْحُرِهِ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ [لقمان/۱۶] .

۲. در مسائل عملی :

الف : بر پا داشتن نماز

ب : امر به معروف و نهی از منکر.

ج : صبر در برابر مصائب.

يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَ أْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ اصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ [لقمان/۱۷] .

۳. در مسائل اخلاقی :

الف : تواضع و فروتنی

ب : اعتدال در راه رفتن

ج : اعتدال در سخن گفتن.

وَ لَا تَصَيَّرْ عِزَّكَ لِلنَّاسِ وَ لَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ وَ اقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَ اغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ [لقمان/۱۸-۱۹] .

۱. مهمانی

۱. اهمیت مهمان نوازی

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الضَّيْفُ دَلِيلُ الْجَنَّةِ [جامع الأخبار، ص ۱۳۶].

پیامبر (ص) فرمودند: "مهمان راهنمای بهشت است".

۲. مهمان هدیه آسمانی است.

۳. پیامبر (ص): "هنگامی که خداوند اراده کند نسبت به جمعیتی نیکی نماید هدیه گرانبهایی برای آنها می فرستد. عرض کردند: ای پیامبر خدا چه هدیه ای؟ فرمود: مهمان با روزی خویش وارد می شود و گناهان خانواده را با خود می برد و بخشوده می شوند".

سلمان فارسی از پیامبر (ص):

برای مهمان نسبت به آنچه نداریم تکلف نکنیم و آنچه موجود است مضایقه ننمائیم.

۲. آداب میزبانی

۱. آداب دعوت کردن

۱. غرض از دعوت کردن

لا يقصد بدعوته المباهاة و التفاخر بل اراد التسنن بسنة رسول الله (ص).

۲. چه کسی را دعوت کنیم یا دعوت نکنیم

اتقیاء را دعوت کند، دعوت ظالم کمک به آنها است:

قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لَا يَأْكُلُ طَعَامَكَ إِلَّا تَقَى وَ لَا تَأْكُلُ طَعَامَ الْفَاسِقِينَ [مجموعه ورام، ج ۲، ص ۶۱].

لا يختص بدعوته الاغنياء و في حديث لا تجلس الاغنياء.

لا يهمل في دعوته اقاربه فانه يحاش و قطع رحم

يمنتع من الاجابه ان كان الطعام طعام شبهه او غير حلال او كان المجلس بحيث يعصى الله فيه. (اراد صاحب المعالم مع رفيقه زياره الرضا (ع) فذهبوا الى قرب بلده (رى) فراؤ ان زيارتهم يتوقف على الاخرى في دار فيها طعام شبهه فرجعوا و لم يزوا)

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) لَا يَتَّبِعِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَجْلِسَ مَجْلِسًا يَعْصَى اللَّهُ فِيهِ وَ لَا يَقْدِرُ عَلَى تَغْيِيرِهِ [كافي، ج ۲، ص ۳۷۴].

— امام صادق (ع) در مجلسی وارد شد با عده زیادی. یکی از

حضار آب خواست در سفره به جای آب شراب آوردند. حضرت از میان غذا بلند شد و فرمود: در سفره ای که معصیت شود جای من نیست و مورد لعن است.

۳. بعد مسافت مانع نشود

بعد مسافت مانع از پذیرفتن نشود:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَوْصِي الشَّاهِدَ مِنْ أُمَّتِي وَالْغَائِبَ أَنْ يَجِيبَ دَعْوَةَ الْمُسْلِمِ وَلَوْ عَلَى خَمْسَةِ أَمْيَالٍ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنَ الدِّينِ [كافی، ج ۶، ص ۲۷۴].

۴. مساوات

— در پذیرفتن فرقی بین غنی و فقیر نگذارد، زیرا فرق، دلیل بر تکبر است.

— امام حسن (ع) از کوچه عبور می کرد دسته ای از فقرا کنار هم مشغول غذا بودند و از حضرت دعوت کردند، پذیرفت، پیاده شد و با آنها هم غذا شد. بعد خداحافظی کرد و فرمود: من از شما دعوت می کنم، باید مثل من شما هم اجابت کنید. وقتی را قرار داد و خدمت مقدسش رسیدند.

۵. کمک به مهمان هنگام ورود و کمک نکردن هنگام خروج

استحباب کمک مهمان وقت ورود و کمک نکردن وقت خروج:

قَالَ الْبَاقِرُ (ع): إِنَّ مِنَ التَّضْعِيفِ تَرْكُ الْمُكَافَأَةِ وَ مِنَ الْجَفَاءِ اسْتِخْدَامُ الضَّيْفِ فَإِذَا نَزَلَ بِكُمْ الضَّيْفُ فَأَعِينُوهُ وَإِذَا ارْتَحَلَ فَلَا تُعِينُوهُ فَإِنَّهُ مِثْلُ النَّدَالِهِ وَ زَوْدُوهُ وَ طَبِيبُوا زَادَهُ فَإِنَّهُ مِنَ السَّخَاءِ [كافی، ج ۶، ص ۲۸۳].

تا در خانه بدرقه کند و در بدرقه کمک نکند، ولی هنگام ورود مهمان کمک کند.

۲. آداب پذیرایی

۱. آنچه باید انجام دهد

۱. تهیه خلال

تهیه خلال برای مهمان.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ مِنْ حَقِّ الضَّيْفِ أَنْ يَكْرَمَ وَ أَنْ يَعَدَّ لَهُ الْخِلَالَ [كافی،

ج ۶ ، ص ۲۸۵] .

پیامبر اکرم (ص) به فاطمه (س) و به علی (ع) در حدیث دیگر فرمود : مَنْ كَانَ يَوْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَكْرِمْ ضَيْفَهُ [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۸۵] .

۲. غذا خوردن با مهمان

غذا خوردن میزبان با مهمان :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا أَكَلَ مَعَ الْقَوْمِ أَوَّلَ مَنْ يَضَعُ يَدَهُ مَعَ الْقَوْمِ وَ آخِرَ مَنْ يَرْفَعُهَا إِلَى أَنْ يَأْكَلَ الْقَوْمُ [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۸۵] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الزَّائِرَ إِذَا زَارَ الْمَزُورَ فَأَكَلَ (ای المزور) مَعَهُ أَلْقَى عَنْهُ الْحِشْمَةَ وَ إِذَا يَأْكُلُ مَعَهُ يَنْقَبِضُ قَلِيلًا [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۸۶] .

در این حدیث تصریح شده به جهت روانی.

۳. اول صاحب خانه دست خود را بشوید بعد دیگران :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْوُضُوءُ قَبْلَ الطَّعَامِ يَبْدَأُ صَاحِبَ الْبَيْتِ لِنَلَا يَحْتَشِمَ (ای لثلا ینقبض احد کافی اقرب الموارد) أَحَدٌ فَإِذَا فَرَغَ مِنَ الطَّعَامِ بَدَأَ بِمَنْ عَنْ يَمِينِ صَاحِبِ الْبَيْتِ حُرًّا كَانَ أَوْ عَبْدًا [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۹۰] .

(زیرا ممکن است اگر اول دست خود را نشوید ، مهمان خیال کند که چون دست او کثیف است می شوید.)

در حدیث وارد شده که وقتی قبل از غذا دست را شستید ، آن را با حوله و دستمال خشک نکنید. (شاید برای اینکه ممکن است دستمال و حوله خود آلوده باشد و دو مرتبه دست آلوده شود و برای غذا خوردن مضر باشد) .

۴. اول از همه بخورد و آخر از همه دست بکشد و تعجیل در طعام نداشته باشد

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِذَا أَكَلَ

مَعَ الْقَوْمِ أَوَّلَ مَنْ يَضَعُ يَدَهُ مَعَ الْقَوْمِ وَ آخِرَ مَنْ يَزْفَعُهَا إِلَى أَنْ يَأْكَلَ الْقَوْمُ [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٨٥] .

٥. تقديم فاكهه

و تقديم الفاكهه قبل الطعام : وَ فَاكِهَهُ مِمَّا يَتَخَيَّرُونَ وَ لَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ [واقعه ٢١-٢٠] .

٦. ادب نگه دارد

اگر دعوت کردی و پذیرایی نمودی : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فِي قَوْلِ اللَّهِ "لَا يَجِبُ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ" (نساء/١٤٨) مَنْ أَضَافَ قَوْمًا فَأَسَاءَ ضِيَافَتَهُمْ فَهُوَ مِمَّنْ ظَلَمَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمْ فِيَمَا قَالُوا فِيهِ [تفسير عياشى ، ج ١ ، ص ٢٨٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا تَقُلْ لِأَخِيكَ إِذَا دَخَلَ عَلَيْكَ أَكَلْتَ الْيَوْمَ شَيْئًا [مستطرفات السرائر ، ص ٥٧٩] .

٧. مهمان را اكرام كند

شيخ بهائى مى فرمايد : من جمله اكرامه تعجيل الطعام و طلاقه الوجه و البشاشه و حسن الحديث معه و مشايعته الى باب الدار .

٨. حتماً پذيرائى كند

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا دَخَلَ عَلَيْكَ أَخُوكَ فَأَعْرِضْ عَلَيْهِ الطَّعَامَ فَإِنْ لَمْ يَأْكُلْ فَأَعْرِضْ عَلَيْهِ الْمَاءَ فَإِنْ لَمْ يَشْرَبْ فَأَعْرِضْ عَلَيْهِ الْوُضُوءَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٢٧٥] .

عَنْ دَاوُدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ الْجَعْفَرِيِّ عَنْ أَبِيهِ : " أَنْ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ فِي بَعْضِ مَغَازِيهِ فَمَرَّ بِهِ رَكْبٌ وَ هُوَ يَصِلُ فَوْقَهُمَا عَلَى أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ سَاءَ لَوْهُمُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ دَعَوْا وَ أَتَنُوا وَ قَالُوا لَوْ لَمَا أَنَا عَجِيزٌ لَأَنْتَظِرُنَا رَسُولَ اللَّهِ (ص) فَأَقْرَأُوهُ مِنَّا السَّلَامَ وَ مَضُوا فَأَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مُغْضَبًا ثُمَّ قَالَ لَهُمْ يَقِفْ عَلَيْكُمْ الرَّكْبُ وَ يَسْأَلُونَكُمْ عَنِّي وَ يَبْلُغُونِي السَّلَامَ وَ لَا تَعْرِضُونَ عَلَيْهِمُ الْغَدَاءَ لِيَعِزُّ عَلَى قَوْمٍ فِيهِمْ خَلِيلِي

جَعَفَرُ أَنْ يُجُوزُوهُ حَتَّى يَتَغَدَّوْا عِنْدَهُ" [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۷۵] .

۲. آنچه باید ترک کرد

۱. تکلف نباید باشد و یا ریا نکند

با آن همه اهمیتی که مهمان دارد ، پذیرایی پر زرق و برق از نظر اسلام نه تنها کار خوبی نیست ، بلکه رسماً از آن نهی شده است.

امام صادق (ع) : "افراد با ایمان از برادر مومن خود رودرواسی ندارند و من نمی دانم کدام یک از این دو عجیب تر است؟ کسی که به هنگام ورود به برادر خود او را به تکلف می افکند و یا کسی که شخصا به سراغ تکلف برای مهمان می رود.

خودش را به زحمت نیندازد :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنِّي لَا أُحِبُّ الْمُتَكَلِّفِينَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۷۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنِّي لَا أُحِبُّ الْمُتَكَلِّفِينَ [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۷۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَطْعَمَ طَعَاماً رِثَاءً وَ سَمِعَهُ أَطْعَمَهُ اللَّهُ مِنْ صَدِيدِ جَهَنَّمَ وَ جَعَلَ ذَلِكَ الطَّعَامَ نَاراً فِي بَطْنِهِ حَتَّى يَقْضِيَ بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [ثواب الأعمال ، ص ۲۸۶] .

۲. پس از شستن دستها نباید آنها را خشک کرد

— در حدیث وارد شده که وقتی قبل از غذا دست را شستید آنرا با حوله و دستمال خشک نکنید. (شاید برای اینکه ممکن است دستمال و حوله خود آلوده باشد و دو مرتبه دست آلوده شود و برای غذا خوردن مضر باشد.)

۳. از این که غذا خورده یا نه ، نباید سؤال کرد

از غذا خوردن او سؤال نکند که غذا خورده ای یا نه ، هر چه دارد جلو بیاورد. [بحار ، ج ۷۲ ، ص ۴۵۵] .

۴. مانع

از غذا خوردن نشود ، چون غذای مصرفی مهمان اسراف نیست

اگر غذا مصرف مهمان شد اسراف نیست ، گرچه غذا گران تمام شود. [بحار ، ج ۷۲ ، ص ۴۵۵] .

۵. از مهمان کار نکشید

امام رضا (ع) اجازه نداد فتیله چراغ را مهمان تنظیم کند.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَنْ أَنْ يَسْتَخْدَمَ الضَّيْفُ [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۸۳] .

۶. بین مهمانان فرق نگذارید

میان مهمانان فرق نگذارد.

۷. به اهل بیتش زور نگوید

همسر خود را در پذیرائی دیگران مجبور نکند.

۸. قابل نیست نگوید

کلمه قابل نیست نگوید.

۹. از قشر خاص دعوت نکند

فقط اغنیا را دعوت نکند.

از یک قشر خاص و خط سیاسی خاص دعوت نکند.

۱۰. از نرخ غذا نگوید یا از زحمات آن

برای مهمان از نرخ غذا ، جنس غذا ، زحمتی که برای پختن و آماده کردن آن کشیده شد سخنی نگوید.

۱۱. آنچه برای مهمان آماده کرده کوچک نشمرد

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : هَلَكَ بِالْمَرْءِ الْمُسْلِمِ أَنْ يَخْرُجَ إِلَيْهِ أَخُوهُ مَا عِنْدَهُ فَيَسْتَقْلَهُ وَ هَلَكَ بِالْمَرْءِ الْمُسْلِمِ أَنْ يَسْتَقِلَ مَا عِنْدَهُ لِلضَّيْفِ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۴۱۵] .

امام صادق (ع) : " میزبانی که آنچه را برای برادرش آماده ساخته کوچک بشمرد هلاک (و گمراه) شده است ، هم چنین میهمانی که آنچه را که نزد او حاضر کرده اند کوچک بشمرد گمراه است ."

۳. حقوق مهمان

۱. ان تمشى معه الى الباب

۲. فليقعد حيث يأمر صاحب البيت

۳. لا يستقل ما يقرب اليه

۴. علی (ع) در پاسخ متقاضی فرمود: الا ان لا يتكلف شيئاً

در مسائل فقهی اگر انسان موفق نشد نوافل (نمازهای مستحبی) را به جا آورد، مستحب است اطعام کند و مهمانی راه بیاندازد.
افرادی

را دعوت نموده و اطعام نماید.

- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ مِنْ حَقِّ الضَّيْفِ أَنْ تَمْسِيَ مَعَهُ فَتُخْرِجَهُ مِنْ حَرِيْبِكَ إِلَى الْبَابِ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۶۹] .

امیر المومنین (ع) از پیامبر (ص) نقل می کند: " از حقوق میهمان آن است که او را تا در خانه بدرقه کنی "

- قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنْ مِنْ الْحَشْمَةِ عِنْدَ الْأَخِ إِذَا أَكَلَ عَلَى خِوَانٍ عِنْدَ أَخِيهِ أَنْ يَرْفَعَ يَدَهُ قَبْلَ يَدِيهِ وَقَالَ لَا تَقُلْ لِأَخِيكَ إِذَا دَخَلَ عَلَيْكَ أَكَلْتَ الْيَوْمَ شَيْئًا وَلَكِنْ قَرُبَ إِلَيْهِ مَا عِنْدَكَ فَإِنَّ الْجَوَادِ كُلَّ الْجَوَادِ مِنْ بَدَلِ مَا عِنْدَهُ [بحار الأنوار ، ج ۷۲ ، ص ۴۵۵] .

امام صادق (ع): " هنگامی که برادرت بر تو وارد شود از او سوال نکن ، آیا امروز غذا خورده ای یا نه؟ آنچه داری برای او حاضر کن ، چرا که سخاوتمند واقعی کسی است که از بدل آنچه حاضر دارد مضایقه نکند "

۳. آداب مهمانی

۱. چند مورد که در مهمانی ابتدئاً باید لحاظ شود

۱. غرض از اجابت دعوت

۲. دعوت چه کسی را قبول نکنیم

مجلسی که اغنیا هستند فرمود :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَكْرَهُ إِجَابَةُ مَنْ يَشْهَدُ وَلِيْمَتَهُ الْأَغْنِيَاءُ دُونَ الْفُقَرَاءِ [الدعوات ، ص ۱۴۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا ظَنَنْتُ أَنَّكَ تُجِيبُ إِلَى طَعَامِ قَوْمٍ عَائِلُهُمْ مَجْفُورٌ وَغَنِيَهُمْ مَدْعُوٌّ [نهج البلاغه ، نامه ۴۵] . (نامه حضرت امیر (ع) به عثمان بن حنیف)

۲. آنچه در مهمانی باید رعایت شود

۱. با اجازه وارد شود

بالجازه و اذن وارد شوید :

۲. سلام کند

به اهل منزل سلام کنید :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا

غَيْرِ بِيوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ [نور/ ۲۷].

۳. اگر عذر آوردند ، قبول کند

اگر صاحب خانه عذر آورد و گفت : معذور هستم ، عذر او را بپذیرید :

وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ اذْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ [نور/ ۲۸].

۴. بعد از غذا خوردن زود رفتن

هرگاه غذا تناول کردید فوراً پراکنده شوید و به بحث و صحبت ننشینید :

فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ [احزاب/ ۵۳].

۵. به دیگران جای دادن

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ انشُرُوا فَانشُرُوا [مجادله/ ۱۱].

۶. دعوت برادر مؤمن را اجابت کند

قَالَ الرَّضَا (ع) : السَّخِيُّ يَأْكُلُ مِنْ طَعَامِ النَّاسِ لِيَأْكُلَ النَّاسُ مِنْ طَعَامِهِ وَالبَخِيلُ لَا يَأْكُلُ مِنْ طَعَامِ النَّاسِ لِيَأْكُلُوا مِنْ طَعَامِهِ [عيون أخبار الرضا (ع) ، ج ۲ ، ص ۱۲].

۷. هر جا صاحب خانه گفت بنشیند

قَالَ البَاقِرُ (ع) : إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ عَلَى أَخِيهِ فِي رَحْلِهِ فَلْيَتَعَدَّ حَيْثُ يَأْمُرُهُ صَاحِبُ الرَّحْلِ فَإِنَّ صَاحِبَ الرَّحْلِ أَعْرَفُ بَعُورِهِ بَيْتِهِ مِنَ الدَّاحِلِ عَلَيْهِ [وسائل الشيعه ، ج ۵ ، ص ۳۲۲].

امام باقر (ع) : " هنگامی که یکی از شما وارد منزل برادر مسلمانش می شود هر جا به او پیشنهاد می کند بنشیند ، چرا که صاحب منزل به وضع منزل خود و آن قسمت هایی که نباید آشکار گردد ، آشناتر است "

۸. در موارد خاص بی اجازه می توان تصرف کرد

در موارد خاصی از برخی خانه ها می توان بدون اجازه از غذا تناول نمود :

۱. پدران ۲. مادران

۳. برادران ۴. خواهران ۵. عموها ۶. عمه ها ۷. دایی ها ۸. خاله ها ۹. دوستان ۱۰. یا خانه ای که کلیدش در دست شما است :

وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخْوَالِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكَتُمْ مَفَاتِحَهُ أَوْ صَدِيقِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعاً أَوْ أَشْتَاتاً [نور/ ۶۱] .

۹. دعای سفره

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَكَفَانَنَا وَآيَدَنَا وَآوَانَا وَ أَنْعَمَ عَلَيْنَا وَ أَفْضَلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يُطْعِمُ وَ لَا يُطْعَمُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۳۵۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّهُمَّ هَذَا مِنْكَ وَ مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِكَ اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ [کافی ، ج ۶ ، ص ۲۹۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنْ رَسُولَ اللَّهِ (ص) كَانَ إِذَا رُفِعَتِ الْمَائِدَةُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ قَالَ اللَّهُمَّ اجْعَلْهَا نِعْمَةً مَحْضُورَةً مَشْكُورَةً مَوْصُولَةً بِالْجَنَّةِ [الجعفریات ، ص ۲۱۶] .

۳. آنچه در مهمانی نباید انجام داد

۱. بدون دعوت ورود

وَ لَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ [احزاب/ ۵۳] .

لَا تَدْخُلُوا بُيُوتاً غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَ تَسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحِداً فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُوَدَّنَ لَكُمْ [نور/ ۲۸-۲۷] .

۲. منتظر غذا نباشد

۳. اگر کسی نبود وارد نشوید

فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحِداً فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُوَدَّنَ لَكُمْ [نور/ ۲۸] .

۴. اسراف نکند

به مقدار متعارف غذا بخورید و اسراف نکنید :

كُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوا [اعراف/ ۳۱] .

۵. نجوا نکند

یا أَيُّهَا

الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ [مجادله/ ۹].

تذکر: این نکته روشن است که غذا خوردن به مقدار متعارف و نجوا نکردن به گناه یک وظیفه کلی است که در مهمانی نیز باید رعایت شود.

۶. فرزندش را نبرد

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى طَعَامٍ فَلَا يَسْتَبِعَنَّ وَلَدَهُ فَإِنَّهُ إِنْ فَعَلَ أَكَلَ حَرَامًا وَ دَخَلَ غَاصِبًا [کافی، ج ۶، ص ۲۷۰].

۷. قبل از موعد ورود و منتظر غذا بنشیند

غَيْرِ نَاطِرِينَ إِنَاهُ [احزاب/ ۵۳].

۸. تماس با خانواده صاحب خانه ممنوع است، جز از پشت پرده:

وَ إِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسَأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ [احزاب/ ۵۳].

۹. غذائی که آوردند کم نشمرد

قَالَ الصَّادِقُ (ع): هَلَكَ بِالْمَرْءِ الْمُسْلِمِ أَنْ يَخْرُجَ إِلَيْهِ أَخُوهُ مَا عِنْدَهُ فَيَسْتَقِلُّهُ وَ هَلَكَ بِالْمَرْءِ الْمُسْلِمِ أَنْ يَسْتَقِلَّ مَا عِنْدَهُ لِلضَّيْفِ [المحاسن، ج ۲، ص ۴۱۵].

امام صادق (ع): "میزبانی که آنچه را برای برادرش آماده ساخته کوچک بشمرد هلاک (و گمراه) شده است، همچنین میهمانی که آنچه را که نزداو حاضر کرده اند کوچک بشمرد گمراه است".

۱۰. بدون اجازه وارد نشود

پیامبر (ص) وقتی می خواست وارد خانه دخترش فاطمه زهرا (س) شود بیرون در می ایستاد و اجازه می گرفت و یک روز جابر بن عبد الله با او بود، پس از آنکه برای خود اجازه گرفت برای جابر نیز اجازه گرفت.

۴. افطاری

۱. افطاری این صفات را دارا است

۱. افطاری عبادت است

افطاری یک عبادت است، به شرط آنکه قصد قربت باشد:

ماجرای نحر شترهایی که حضرت علی (ع) از مصرف آنان

نهی فرمود.

إِنَّمَا نَطْعُمُكُمْ لِرُوحِهِ اللَّهِ [دهر/ ۹] .

وَ مَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَى [لیل/ ۱۹] .

۲. افطاری تزکیه است

فَأَبُوا أَنْ يَصِفُوهُمَا [كهف/ ۷۷] .

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ [توبه/ ۱۰۳] .

وَ تَحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا [فجر/ ۲۰] .

وَ تَثْبِيتًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ [بقره/ ۲۶۵] .

أَنْ نَطْعِمَ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطْعَمَهُ [یس/ ۴۷] .

۳. افطاری اطعام است

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْمُنْجِيَاتُ إِطْعَامُ الطَّعَامِ وَ إِفْشَاءُ السَّلَامِ وَ الصَّلَاةُ بِاللَّيْلِ وَ النَّاسُ نِيَامٌ [کافی ، ج ۴ ، ص ۵۱] .

۴. افطاری اکرام و ادخال سرور است و...

تالیف قلوب است.

صله رحم است.

کینه زدائی و هجوم اخلاقی است.

دعا و بر والدین است.

وسیله دعوت و ارشاد است.

۲. فضایل افطاری دادن

قال رسول الله (ص) : من فطر صائما في رمضان على طعام و شراب من كسب حلالا صلت عليه الملائكة في ساعات شهر رمضان و صلى عليه جبرئيل ليله القدر [كنز العمال ، ج ۸ ، ص ۴۵۹] .

وفى حديث آخر : و صافحه جبرئيل ليله القدر

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : فَطْرُكَ أَخَاكَ الصَّائِمَ أَفْضَلُ مِنْ صِيَامِكَ [كافي ، ج ٤ ، ص ٦٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ فَطَرَ صَائِمًا فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ [كافي ، ج ٤ ، ص ٦٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : وَ مَنْ فَطَرَ فِيهِ مُؤْمِنًا صَائِمًا كَانَ لَهُ بِذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ عِثْقُ رَقَبَةٍ وَ مَغْفِرَةٌ لِتُدْنُو بِهِ فِيمَا مَضَى قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَيْسَ كُلُّنَا يَقْدِرُ عَلَى أَنْ يَفْطَرَ صَائِمًا فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ كَرِيمٌ يَعْطَى هَذَا الثَّوَابَ لِمَنْ لَمْ يَقْدِرْ إِلَّا عَلَى مَذَقِهِ (لبن ممزوج بالماء) مِنْ لَبَنِ يَفْطَرُ بِهَا صَائِمًا أَوْ شَرِبَهُ مِنْ مَاءٍ عَذْبٍ

أَوْ تَمَرَاتٍ لَا يَقْدِرُ عَلَى أَكْثَرِ مِنْ ذَلِكَ [كافی ، ج ۴ ، ص ۶۶] .

امام باقر (ع) به سدید فرمود : " میل داری هر شب ماه رمضان یک برده آزاد کنی آن هم از فرزندان اسماعیل؟ گفت : پول ندارم. فرمود : إِنَّ إِفْطَارَكَ أَخَاكَ الْمُسْلِمَ يَعْدِلُ رَقَبَةً مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ (ع) [کافی ، ج ۴ ، ص ۶۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ تَصَيَّدَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ بِصَيْدِهِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فَمَا فَوْقَهَا كَانَ أَثْقَلَ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ جِبَالِ الْأَرْضِ ذَهَبًا تَصَدَّقَ بِهَا فِي غَيْرِ شَهْرِ رَمَضَانَ [بحار الأنوار ، ج ۹۳ ، ص ۳۴۵] .

۵. خاطرات

۱. ماجرای سید جوا بلاغی. [فوائد الرضویه ، ص ۸۶] .

۲. عربی که مسلمان نبود مهمان رسول خدا (ص) شد. شب رختخواب را آلوده کرد ، از خجالت فرار کرد. اصحاب خواستند رختخواب را بشویند ، حضرت فرمود : مهمان خودم بوده ، خودم می شویم. عرب فراری عصای خودش را جا گذاشته بود. برگشت بردارد. دید رسول خدا (ص) رختخواب می شوید ، مسلمان شد. [اخلاق محتشمی ، چاپ حسینیه ارشاد ، ص ۱۹۳] .

۳. ماجرای تلافی کردن امام حسن (ع) و امام حسین (ع) ... از مهمان نوازی پیر زنی که در بیابان بزغاله خود را کشت و از آن دو امام که آنها را نمی شناخت پذیرایی کرد. [محجه ، ج ۴ ، ص ۲۱۶] .

۴. امام صادق (ع) دستور داد هدایا و طعام هائی همراه مهمانان هنگام خروج آماده سازند ، ولی در بستن بار کمک نکنند. زیرا إنا أهل بيت لا نعين أضيافنا على الرحلة من عندنا [أمالی صدوق ، ص ۵۴۴] .

۵. میزبان

امام صادق (ع) بود ، سر سفره خبر فوت فرزندش را شنید. به خاطر مهمانان قیافه عادی داشت. [لثالی الاخبار ، ج ۲ ، ص ۲۹۹]

خاطرات

۶. حضرت علی (ع) را محزون دیدند. علت را پرسیدند. فرمود : ۷ روز است مهمان برایم نیامده است.

۷. شخصی به حضرت علی (ع) گفت : دوست دارم مهمان من شوی. فرمود : عَلَي شَرْطِ أَنْ لَا تَدْخِرَ عَنِّي شَيْئًا مِمَّا فِي بَيْتِكَ وَ لَا تَتَكَلَّفَ شَيْئًا مِمَّا وَرَاءَ بَابِكَ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۴۱۵] .

آیت الله سید جواد عاملی متوفای ۱۲۲۶ هم دوره میرزای قمی و وحید بهبهانی و صاحب کتاب مفتاح الکرامه در شرح قواعد علامه. مرحوم صاحب مفاتیح شیخ عباس قمی در ص ۸۶ فوائد الرضویه درباره اومی نویسد : سید جواد مشغول خوردن غذا بود. عالم دیگری به نام بحر العلوم (که گفته می شود گاهی خدمت حضرت مهدی (عج) می رسیده) خادمش را فرستاد که فوری به سید جواد عاملی بگو به منزل ما بیاید.

خادم در خانه را کوبید. آیت الله احضار شد. همین که وارد منزل بحر العلوم شد با عتابی فرمود : آقا همسایه تو ۷ روز است هیچ چیز برای خوردن ندارد ، مگر خرما و آن هم نسیه ، امشب خرما فروش نسیه هم به او نداده. در حالی که تو غذای خوب می خوری. آیت الله سید جواد عاملی گفت : من خبر نداشتم ، آیت الله بحر العلوم فرمود : اگر خبر داشتی مسلمان نبودی. ناراحتی من در آن است که چرا خبر نداشتم. همین الان خادم من این طبق غذا را تالاب در خانه همسایه می آورد ، ولی تو

از او بگیر و در خانه همسایه را بکوب و بگو: من امشب میل دارم غذای خودم را با شما میل کنم و تا همه کودکان همسایه سیر نشده اند برنگرد. وبعد از ماموریت برگرد تا با هم غذا بخوریم. همسایه همین که طبق غذای لذیذ را چشید گفت: راز مرا احدی نمی داند. باید بگویی. مجبور شد و گفت و این نشان دهنده رابطه بحرالعلوم با غیب است.

۱. میوه

۱. خرما

نام این گیاه بیست مرتبه در قرآن آمده است. که نام هیچ گیاهی به این اندازه در قرآن نیامده است.

در قرآن واژه های دیگری که مربوط به این گیاه است نیز آمده ، نظیر :

لینه : نوعی خاص از خرما.

نقیر : گودی هسته خرما.

قطمیر : پوست نازک بین خرما و هسته آن.

نوی : هسته خرما.

عرجون : چوب هلالی شکل خوشه خرما.

حبل و دسر : لیف خرما.

سابقه پرورش و کاشت درخت خرما به ۶ تا ۸ هزار سال قبل می رسد.

یک ضرب المثل عربی می گوید : درخت خرما به تعداد روزهای سال فایده دارد :

از چوب آن در بنایی و برگ آن برای ساختن باد بزن ، حصیر ، طناب و از هسته آن غذا برای حیوانات تهیه می شود.

خرما بهترین مواد غذایی را دارا است :

۶۰ درصد قند به اضافه مقدار زیادی پروتئین ، سلولز ، نشاسته و چربی و مقدار زیادی ویتامین های A و B و C در خرما وجود دارد. به علاوه ترکیبات معدنی مانند آهن ، سدیم ، کلسیم ، گوگرد ، کلر و فسفر در خرما یافت می شود.

از نظر پزشکی خرما برای ناراحتی های تنفسی مفید و مقوی قوه باه است..

خرما برای زن حامله

بسیار مفید است.

از دو نوع درخت خرما، صنوان و غیر صنوان در قرآن نام برده و به آن اشاره شده است.

و فِي الْأَرْضِ قِطْعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِنْ أَعْنَابٍ وَ زُرْعٌ وَ نَخِيلٌ صِنَوَانٌ وَ غَيْرُ صِنَوَانٍ يَشْقَى بِمَاءٍ وَاحِدٍ [رعد/۴].

سن متوسط درخت خرما حدود ۲۰۰ سال است اما درختان میوه دار معمولاً ۱۰۰ سال عمر می کنند.

گیاه شناسان حدود ۶۰ گونه نخل را شناسایی کرده اند.

در تفسیر نمونه می خوانیم :

قند فراوان خرما از سالم ترین قندها است و بسیاری از غذا شناسان خرما را به عنوان میوه ای برای جلوگیری از سرطان می شناسند.

جمعا پنج نوع ویتامین و سیزده ماده حیاتی در خرما وجود دارد.

کلسیم موجود در خرما سبب استحکام استخوان ها و فسفر موجود در آن از عناصر تشکیل دهنده مغز و مانع ضعف و خستگی است. پتاسیم خرما برای بدن بسیار مفید است. (کمبود پتاسیم علت حقیقی زخم معده است).

[اولین دانشگاه و آخرین پیامبر ، ج ۷ ، ص ۶۵].

در آیه ۲۵ سوره مریم می خوانیم :

وَ هُزِّيْ اِلَيْكَ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِيًّا [مریم/۲۵].

در تفسیر نمونه می خوانیم :

خوردن رطب نه تنها برای مادر موثر است بلکه در شیر او نیز اثر دارد.

و حتی در پاره ای روایات آمده است که بهترین غذای زن حامله رطب است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَيَّا تَأْكُلُ الْحَامِلُ مِنْ شَيْءٍ وَ لَا تَتَّيَدَأُوْى بِهِ أَفْضَلُ مِنَ الرُّطْبِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِمَرْيَمَ (ع) وَ هُزِّيْ اِلَيْكَ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِيًّا فَكُلِي وَ اشْرَبِي وَ قَرِّي عَيْنًا [مریم-۲۶-۲۵] [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۳۶].

در آیه ۱۱ سوره نحل می خوانیم :

يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ [نحل/۱۱].

چرا فقط از زیتون و نخل و انگور نام برده شده است؟

به نظر دانشمندان ، کمتر میوه ای یافت می شود که به اندازه این سه میوه برای انسان مفید باشد.

علاوه بر آن چه قبلاً گفته شد ، منیزیم موجود در خرما عامل جلوگیری از سرطان است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كُلُوا التَّمْرَ فَإِنَّ فِيهِ شِفَاءً مِنَ الْأَدْوَاءِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۱۴].

و در روایت دیگر می خوانیم : خانه ای که در آن خرما نیست اهل آن خانه در واقع گرسنه اند. [سفینه البحار ، ج ۱ ، ص ۱۲۵].

و نیز روایت شده که اکثر اوقات غذای علی (ع) را نان و خرما تشکیل می داد.

در آیه ۱۱ سوره الرحمن می فرماید :

فِيهَا فَاكِهَةٌ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَكْمَامِ [الرحمن/۱۱].

در تفسیر نمونه می خوانیم : ذکر کردن نام نخل به صورت جداگانه به خاطر اهمیت آن است. [تفسیر نمونه ، ج ۲۳ ، ص ۱۱۱].

«اکمام» جمع «کم» به غلافی می گویند که میوه را می پوشانند و «کم» به معنای آستین است که دست را می پوشانند و «کمه» به معنی شب کلاهی است که سر را می پوشانند.

انتخاب این واژه در مورد میوه درخت نخل یا به خاطر زیبایی آن است و یا منافی که در غلاف آن نهفته است و دارای عصاره مخصوصی است که هم جنبه غذایی دارد و هم دارویی ، و هم مانند رحم مادر ، میوه را از آسیب حفظ

می کند.

همچنین وضع خاص میوه (بودن در غلاف و سپس بیرون آمدن به صورت خوشه) چیدن آن را آسان می کند.

۲. انگور

یکی از لذیذترین میوه هایی است که خداوند برای انسان آفریده است و نام این میوه ۱۱ مرتبه در قرآن آمده است.

تا کنون هشت هزار نوع انگور در جهان دیده شده است.

انگور بهترین منبع گلوکز و فروکتوز است. علاوه بر قندها، انگور دارای اسید «تارتاریک» و «اسید مالیک» و مواد معدنی مانند سدیم، پتاسیم، کلسیم و آهن به مقدار زیاد است.

اخیرا ویتامینی به نام P (پی) از انگور تهیه شده که از خونریزی ناشی از بیماری قند جلوگیری می کند و تورم وریدی و تصلب شرایین را بهبود می بخشد.

انگور، محرک، هاضم و اشتها آور است و آرام بخش.

خون را زیاد و صاف می کند و ناتوانی عمومی را درمان می کند.

آب غوره، قابض است و گلو درد را درمان می کند.

شیره انگور برای بیماری های پوستی و چشمی مفید است.

همچنین انگور برای درمان برونشیت و بیماری های قلبی، التهاب کلیه و نقرس مفید است و برای رفع سرماخوردگی و تب ثمر بخش است.

متاسفانه ۸۰٪ (هشتاد درصد) انگور جهان برای ساختن شراب به کار می رود و ۷٪ آن به کشمش و سرکه تبدیل می شود.

بعد از ظهور اسلام تهیه و خوردن شراب حرام شمرده شد و اعتیاد به شراب یکی از علل فساد اخلاقی معرفی شد.

به عقیده بعضی دانشمندان یک داروخانه طبیعی است.

از نظر خواص مانند شیر مادر است و دو برابر گوشت در بدن ایجاد حرارت می کند، خون را تصفیه و سموم بدن را دفع می کند، نیرو بخش است.

معده و روده را لایروبی

می کند، نشاط آفرین و برطرف کننده اندوه است، اعصاب را تقویت می کند. علاوه بر ارزش غذایی قدرت میکروب کشی بسیاری دارد و عامل مؤثری برای جلوگیری از سرطان است. [اولین دانشگاه و آخرین پیامبر، ج ۷، ص ۱۴۲].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): خَيْرُ طَعَامِكُمُ الْخُبْزُ وَ خَيْرُ فَاكِهِتِكُمُ الْعِنَبُ [مكارم الأخلاق، ص ۱۷۴]

۳. انار

نام این میوه سه بار در قرآن آمده است. در سوره انعام سفارش شده که چون درخت انار میوه داد، بخورید و هنگام چیدن حق آن را بپردازید. معلوم می شود خداوند انحصار یا مالکیت فردی این میوه را نمی پسندد:

وَ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَ جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَ غَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَ النَّخْلَ وَ الزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أُكْلُهُ وَ الزَّيْتُونَ وَ الرُّمَانَ مُتَشَابِهًا وَ غَيْرَ مُتَشَابِهٍ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَ آتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ وَ لَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ [انعام/۱۴۱].

زادگاه انار ایران بوده است.

انار میوه ای بسیار لذیذ و آبدار است و علاوه بر خواص خوراکی، مصرف پزشکی نیز دارد.

ارزش انرژی زایی انار ۶۵ درصد است. آب انار به سادگی هضم می شود.

۱۵ درصد مواد قندی در انار است و منبعی سرشار از سدیم است و نیز شامل مقدار زیادی ویتامین، نیاسین، ویتامین ث و کلسیم و فسفر است.

انار از نظر دارویی مقوی قلب است و برای التهاب معده و جلوگیری از درد دل مفید است.

آب انار شربتی مبرد و به هنگام اسهال تشنگی را رفع می کند.

انار در درمان اسهال ساده و خونی مؤثر است.

آب انار برای بیماری هایی از قبیل کم خونی، یرقان، فشار خون،

بواسیر و درد مفاصل مفید است و اگر با عسل خورده شود ، صفرا را کم می کند.

جوشانده پوست ریشه انار برای رفع کرم های روده و بیماری سل مناسب است.

گل انار خواص طبی بسیار دارد از جمله در مورد سقط جنین غیر عمدی تجویز می شود.

در بعضی از روایات از انار به عنوان سید الفاکهه معرفی شده است :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الرُّمَّانُ سَيْدُ الْفَاكِهِهِ وَ مَنْ أَكَلَ رُمَّانَهُ أَغْضَبَتْ شَيْطَانَهُ أَرْبَعِينَ صَبَاحاً [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۵۴۶]

درباره قدرت پاک کنندگی خون و ویتامین ث موجود در انار بسیار سخن گفته شده است.

تقویت معده ، دفع تب های صفراوی ، یرقان ، جرب (بیماری خارش) ، تقویت دید چشم ، رفع جراحات مزمن ، تقویت لثه ، دفع اسهال.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَطْعَمُوا صِبْيَانَكُمْ الرُّمَّانَ فَإِنَّهُ أَسْرَعُ لِشَبَابِهِمَا الْمَحَاسِنُ ، ج ۲ ، ص ۵۴۶.

به کودکان خود انار بدهید که سبب رشد سریع آن هاست.

در حدیث دیگری آمده است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَطْعَمُوا صِبْيَانَكُمْ الرُّمَّانَ فَإِنَّهُ أَسْرَعُ لِأَلْسِنَتِهِمْ [أمالی طوسی ، ص ۳۶۲]

زودتر به سخن می آیند.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مِمَّا عَلَى وَجْهِهِ الْمَأْزُضِ ثَمَرَةٌ كَانَتْ أَحَبَّ إِلَيَّ رَسُولِ اللَّهِ (ص) مِنَ الرُّمَّانِ وَ كَانَ وَ اللَّهِ إِذَا أَكَلَهَا أَحَبَّ أَنْ لَا يَشْرَكَهُ فِيهَا أَحَدٌ [کافی ، ج ۶ ، ص ۳۵۲]

۴. زیتون

نام زیتون ۶ مرتبه در قرآن آمده و یک بار هم در سوره مؤمنون به صورت غیر مستقیم (درختی که روغن می دهد) آمده است.

میوه زیتون منبعی غذایی با کیفیتی عالی است.

روغن زیتون بهترین نوع روغن است و در قدیم سربازان عرب روغن زیتون و عسل به همراه خود می بردند.

زیتون ارزش دارویی

زیادی دارد. ماده ای است مغذی ، آرام بخش و مسهل ملایم و زخم معده و اثنی عشر و نارسایی های کلیوی را بهبود می بخشد. ماساژ روغن زیتون برای بیماری های پوستی مفید است.

نقش کبوتری با شاخه زیتون در منقار ، رمز جهانی صلح و وحدت است.

درخت زیتون و درخت انار شباهت های ظاهری بسیار دارند و هر دو در یک نوع زمین پرورش می یابند اما میوه های آن ها از نظر خاصیت و طعم و شکل ظاهری کاملاً متفاوتند. [تفسیر نمونه ، ج ۵ ، ص ۳۷۱]

روغن زیتون برای تولید سوخت بدن ارزش بسیار فراوان دارد. کالری حرارتی آن بسیار بالاست و از این جهت یک نیرو بخش است. [تفسیر نمونه ، ج ۱۴ ، ص ۱۷۳]

روغن زیتون دوست صمیمی کبد است و برای رفع عوارض کلیه ها و سنگ های صفراوی و قلنج های کلیوی و کبدی و رفع یبوست بسیار مؤثر است. [تفسیر نمونه ، ج ۱۴ ، ص ۱۷۳]

قَالَ الرَّضَا (ع) : نِعْمَ الطَّعَامُ الزَّيْتُ يَطِيبُ النَّكْهَةَ وَيَذْهَبُ الْبَلْغَمَ وَيَصْفِي اللَّوْنَ وَيَشُدُّ الْعَصَبَ وَيَذْهَبُ بِالْوَصْبِ وَيَطْفِئُ الْغَضَبَ [مکارم الأخلاق ، ص ۱۹۰]

امام رضا (ع) : زیتون غذای خوبی است ، دهان را خوشبو و بلغم را برطرف می سازد ، صورت را صفا و طراوت می بخشد ، اعصاب را تقویت و بیماری و درد را از میان می برد و آتش خشم و غضب را فرو می نشاند [تفسیر نمونه ، ج ۱۴ ، ص ۱۷۳] و [اسلام ، پزشک بی دارو .]

در قرآن به عنوان شجره مبارکه نام برده شده :

كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرِهِ مُبَارَكَةٌ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَ

ابن عباس می گوید : درخت زیتون تمام اجزایش مفید است و حتی در خاکستر آن نیز فایده و منفعت است و اولین درختی است که بعد از طوفان نوح روید و پیامبران در حق آن دعا کرده اند که درخت پر برکتی باشد. [تفسیر نمونه ، ج ۱۴ ، ص ۴۸۷]

روغن زیتون سرشار از انواع ویتامین ها است و دارای فسفر و گوگرد و کلسیم و آهن و پتاسیم و منگنز است. [تفسیر نمونه ، ج ۲۷ ، ص ۱۴۲ تا ۱۴۴]

مرهم های روغن زیتون و سیر برای دردهای رماتیسمی مفید است. خوردن روغن سنگ های کیسه صفرا را از بین می برد. [تفسیر نمونه ، ج ۲۷ ، ص ۱۴۲ تا ۱۴۴ و اولین دانشگاه و... ، ج ۹ ، ص ۱۳۰ به بعد.]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا افْتَقَرَ أَهْلُ بَيْتِ يَأْتِدْمُونَ بِالْحَلِّ وَالزَّيْتِ وَذَلِكَ أَدَمُ الْأَنْبِيَاءِ (ع) [کافی ، ج ۶ ، ص ۳۲۸]

قَالَ الرَّضَا (ع) : نِعْمَ الطَّعَامُ الزَّيْتُ يَطِيبُ النَّكْهَةَ وَيَذْهَبُ الْبَلْغَمَ وَيَصْفِي اللَّوْنَ وَيَشُدُّ الْعَصَبَ وَيَذْهَبُ بِالْوَصْبِ وَيَطْفِئُ الْغَضَبَ [مكارم الأخلاق ، ص ۱۹۰]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : كُلُوا الزَّيْتِ وَادَّهِنُوا بِالزَّيْتِ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرِهِ مُبَارَكٌ [کافی ، ج ۶ ، ص ۳۳۱]

۵. انجیر

نام یکی از سوره های قرآن است و همین یک بار در قرآن آمده است و خداوند به این میوه قسم یاد کرده است.

خداوند به انجیر و زیتون و طور سینا و مکه سوگند خورده و فرموده انسان به نیکوترین اعتدال آفریده شده است.

سوگند به این دو میوه نشانه سودمندی بسیار این دو میوه است.

انجیر ماده ای

سرشار از مواد غذایی است. ۶۰٪ مواد قندی و دارای جوهر لیمو اسید مالیک و نمک های کانی است.

انجیر غذایی کامل و سهل الهضم است. از نظر طبی سنگ کلیه و صفرا را برطرف می کند و در رفع انسداد کبد و طحال مؤثر است.

انجیر دارای مواد و ارزش غذایی فراوانی است و لقمه ای مغذی و مقوی برای هر سن و سال و خالی از پوست ، هسته و زواید است.

از انجیر می توان به عنوان قند طبیعی جهت کودکان استفاده نمود ، ورزش کاران و آن ها که گرفتار ضعف و پیری اند می توانند از انجیر بعنوان تغذیه خود استفاده کنند.

می گویند افلاطون به قدری انجیر را دوست داشت که بعضی به آن دوست فیلسوفان می گویند.

سقراط انجیر را جذب کننده مواد نافع و دفع کننده مضار می دانسته است.

جالینوس رژیم مخصوصی از انجیر برای پهلوانان تنظیم کرده بود و به پهلوانان روم و یونان قدیم نیز انجیر داده می شد.

انجیر سرشار از ویتامین های مختلف و قند است و در بسیاری از بیماری ها می توان از آن به عنوان دارو استفاده کرد. مخلوط مساوی آن با عسل برای زخم معده مفید است.

خوردن انجیر خشک فکر را تقویت می کند.

انجیر سبب تعادل قوای بدن و خون می شود.

قَالَ الرَّضَا (ع): التَّيْنُ يَذْهَبُ بِالْبَحْرِ وَيَشُدُّ الْفَمَ وَالْعَظْمَ وَيَنْبِتُ الشَّعْرَ وَيَذْهَبُ بِالذَّاءِ وَلَا يَحْتَاجُ مَعَهُ إِلَى دَوَاءٍ وَقَالَ (ع) التَّيْنُ أَشْبَهُ شَيْءٍ بِنَبَاتِ الْجَنَّةِ [کافی ، ج ۶ ، ص ۳۵۸]

انجیر بوی دهان را می برد ، لثه و استخوان ها را محکم می کند ، مو را می رویاند ، درد را برطرف می کند ، و با وجود آن نیاز به دارو نیست

و فرمود انجیر شبیه ترین اشیا به میوه های بهشتی است.

[در بحار ، جلد ۶۶ ، ص ۱۸۴ ، روایات متعددی در زمینه خواص انجیر آمده است.]

ن

۱. نامه نگاری

۱. تاریخ نامه نگاری

۱. در سفینه البحار اولین نامه را از حضرت آدم نقل کرده.

۲. قرآن دعوت سلیمان از بلقیس را نامه دانسته :

إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ [نمل ، ۳۰].

۳. رسول اکرم (ص) نامه های زیادی به اطراف نوشت که در دو جلد ، به عنوان مکاتیب الرسول در ۶۵۰ صفحه چاپ شده است.

هم چنین نامه های پیامبر اکرم (ص) در بحار ، ج ۲۰ ، ص ۳۷۷ ، آمده است.

۴. نامه های حضرت امیر (ع) :

در نهج البلاغه تا ۷۷ نامه و در مستدرک نهج البلاغه به نام نهج السعاده ۱۸۶ نامه در ۷۰۰ صفحه آمده است.

و نامه های حضرت علی (ع) در کنز العمال ، ج ۱۳ ، ص ۱۸۵ نیز آمده است.

۵. نامه های ائمه دیگر :

در کتاب "معادن الحکمه" نوشته فرزند فیض کاشانی در "الذریعه" نقل شده.

هم چنین نامه های دیگری از ائمه در کتاب ها جمع آوری شده ، نظیر المراجعات که راستی خواندنی است.

۶. مکاتیب میرداماد و صحیفه نور :

نامه های حضرت امام است در کنار سخنرانی ها و حکم ها که تاکنون حدود ۲۰ جلد آن چاپ شده.

۷. در کتاب شریف "الذریعه" تحت عنوان مکاتیب ،

ده ها کتاب نامبرده شده است.

۲. اهمیت نامه رسان و نامه

۱_ بیانگر عقل فرد :

قَالَ عَلِيٌّ (ع) : رَسُوْلُكَ تَرْجُمَانُ عَقْلِكَ وَ كِتَابُكَ اَبْلَغُ مَا يَنْطِقُ عَنْكَ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۰۱] .

قال علی (ع) : رسولک ترجمان عقلک و احتمالک دلیل حلمک [غرالحکم ، ص ۵۶]

۲. نامه گویاتر از زبان :

قال علی (ع) : رسولک میزان نبلک و قلمک ابلغ من ینطق عنک [غرالحکم ، ص ۴۹] .

قال علی (ع) : بعقل الرسول و

أدبه يستدل على عقل المرسل [غررالحکم ، ص ۸۱]

۳. حَتَّى دَقَّتْ در نامه رسان

رسول اکرم (ص): إذا بعثتم الى رسولا فابعثوه حسن الوجه حسن الاسم [کنز ، خ ۱۴۹۲۸].

۳. چگونه نامه بنویسیم؟

۱. نکات اخلاقی

۱_ با نام خدا شروع شود ، گر چه به کافر نوشته شود :

وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ [نمل ، ۳۰].

۲_ با انشاء الله باشد :

طبق روایات در خصوص نامه نویسی و فرمان قرآن: وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَلِكِ غَدًا [كهف ، ۲۳].

۳_ با سوادان از نوشتن نامه برای بیسوادان ابا نکنند :

وَلَا يَأَبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ [بقره ، ۲۸۲].

و سوادآموزان با نوشتن نامه سواد خود را شکوفا نگاه دارند.

۴_ مراعات تقوا در قلم و خلاصه نویسی

نامه گشاده و فرار از رونوشت جهت فلان و فلان.

۵_ از نگاه در نامه دیگران پرهیز شود :

قال النبي (ص): مَنْ نَظَرَ فِي كِتَابِ أَخِيهِ بَغَيْرِ إِذْنِهِ فَكَأَنَّمَا يَنْظُرُ فِي النَّارِ [مستدرک الوسائل ، ج ۹ ، ص ۱۵۹].

لَا تَجَسَّسُوا [حجرات ، ۱۲].

۶_ در پایان نامه بار دیگر نامه را بخوانید :

قال علی (ع): إذا كتبت كتابا فأعد فيه النظر قبل ختمه [غررالحکم ، ص ۴۹].

۷- جواب نامه مثل جواب سلام است.

۸- نامه رسان شریک در اجر است :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ بَلَغَ رِسَالَهُ غَايَ كَانَتْ كَمَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً وَهُوَ شَرِيكُهُ فِي ثَوَابِ غَزْوَتِهِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۸] .

۹_ از نامه نوشتن کوتاهی

نکنید :

رزمندگان به بستگان بنویسند.

۱۰_ اسرار را ننویسید :

لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ [يوسف ، ۵] .

۱۱_ نامه های ناسزا را محو کنید :

وَ اهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا [مزمل ، ۱۰] .

وَ إِذَا خَاطَبْتَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا [فرقان ، ۶۳] .

ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [مومنون ، ۹۶] .

قال السجاد (ع) : مَنِ اغْتَابَنِي إِلَى حُسْنِ الذِّكْرِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰] .

صَفْحًا [زخرف ، ۵] .

اصْبِرًا جَمِيلًا [معارج ، ۵] .

۱۲_ نامه اعمال در قیامت

۲- نکات نوشتاری

۱_ از نامه های مهم دو نسخه داشته باشید :

امام رضا (ع) این دستور را دادند.

۲_ روی صندوق پستی عکس و پوستر نصب نشود.

۳_ آدرس صحیح نوشتن ،

هر سوژه زیبا برای شورای تمبر (وزارت پست و تلگراف و تلفن کد...)

۴_ رعایت اموال بیت المال

سطرها کنار هم و نوک قلم تیز و عبارات کوتاه باشد :

عَنْ عَلِيٍّ (ع) : أَنَّهُ كَتَبَ إِلَى عُمَّالِهِ أَدِقُّوا أَقْلَامَكُمْ وَقَارِبُوا بَيْنَ سِطُورِكُمْ وَاحْذِفُوا عَنِّي فُضُولَكُمْ وَأَقْصِدُوا قَصْدَ الْمَعَانِي وَإِيَّاكُمْ وَالْإِكْتَارَ فَإِنَّ أَمْوَالَ الْمُسْلِمِينَ لَا تَحْتَمِلُ الْإِضْرَارَ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٣١٠] .

٥_ اگر نامه از اموال عمومی نیست (شخصی است) کمی بازتر نوشته شود :

قال علی (ع) : فرق بین سطورک [غررالحکم ، ص ٣٤٥] .

٦_ در آپارتمان ها صندوق طبقه هم کف باشد تا مسئول این همه پله بالا نرود.

٤. اهداف نامه

١_ اهداف مقدس

١_ صله رحم و تفقد :

و بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا [نساء ، ٣٦]

۲_ پند و موعظه :

وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ [عصر ، ۳].

۳_ اخطار و هشدار :

نامه های حضرت امیر (ع) به عثمان بن حنیف.

۴_ تعلیم و تعلم :

عَلَّمَ بِالْقَلَمِ [علق ، ۴].

۵_ دعوت به حق :

إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَلَّا تَعْلَمُوا عَلَيَّ وَ أَتُونِي مُسْلِمِينَ [نمل ، ۳۱-۳۰].

نامه های رسول خدا (ص) به سران و پادشاهها ، نامه های امام حسین (ع) و رهبران.

۶_ خط دادن :

نامه به مالک اشتر

۷_ اتمام حجت :

نامه هایی که عنوان سند دارد. (نامه های حقوقی)

۸_ تسلیت و تبریک

۲_ اهداف نامقدس

۱_ نقل اختلافات و کینه ها ، تهمت ها و گلایه ها.

۲_ فریب و عشق.

۳_ نیش و نوش.

۵. سرگذشت یک نامه رسان نمونه

۱- قیس بن مسهر صیداوی

۲ ماه قبل از شهادت فاصله ۳۰۰ کیلومتری بین کوفه و مکه را بارها پیمود و قاصد مردم کوفه و حامل طومار بود.

از اشراف بود. شجاع و مخلص و صمیمی در محبت اهل بیت بود.

امام ، قیس را به همراه مسلم به کوفه فرستاد. به مدینه آمدند و از مدینه به کوفه ، ولی راه را گم کردند و ۲ راهنمای همراه از دنیا رفتند. مسلم به فال بد گرفت و قیس را فرستاد مکه تا از امام سؤال کند. و قیس این ۸۰ فرسخ راه را با زحمت پیمود و جواب امام را گرفت و مجددا خود را به مسلم رساند.

مسلم خبر استقبال مردم را به قیس می دهد تا برای امام ببرد. مکه ۱۱ ذیقعدہ.

در مکه با امام ماند

و در ۸ ذی الحجه با امام حرکت کرد و در بین راه امام برای مسلم و شیعیان کوفه نامه ای نوشت و به قیس داد تا ببرد تا اینکه در قادسیه یا نزدیک کوفه دچار پاسبان های راه شد و بالاخره به دست حصین بن تمیم دستگیر و تفتیش شد، ولی نامه را پنهان کرد و مفقود شد.

متن نامه از حسین بن علی (ع) به سوی برادرانش از مؤمنین و مسلمین.

سلام علیکم،

من خدائی را که جز او خدایی نیست ستایش می کنم، اما بعد: نامه ای که مسلم فرستاده بود رسید. به من خبر داده به حسن رأی شما و اجتماع اشرافان بر یاری ما و طلب حق ما. من هم از خدا خواستم که برای ما نیکو بسازد و نیکو پیش آورد و شما را بر این اقدام بهترین اجر دهد.

روز ترویه به سوی شما حرکت کردم و چشم به شما دارم. بنابراین وقتی فرستاده ام نزد شما وارد شود، با جدیت به کار خود وارد شوید و کار خود را جمع آوری کنید. در همین روزها من می رسم ان شاء الله. السلام علیکم و رحمه الله و برکاته.

— حصین وقتی قیس را دستگیر کرد و او را فرستاد نزد عبید الله و او از نامه اش پرسید، پاسخ داد: پاره اش کردم. پرسید: چرا؟ گفت: برای اینکه تونفهمی در آن چیست. پرسید: نامه برای کیست؟ گفت: برای کسانی که اسم آنان را نمی شناسم. عبید الله خشمگین شد و گفت: به خدا قسم از چنگال من رهایی نداری مگر اینکه این اسم ها را به من بگویی

یا این که بر منبر روی و از حسین تبری کنی و گر نه بند از بندت جدا می کنم.

قیس راه دوم را برگزید. بالای منبر رفت و زبان باز کرد: به راستی ایها الناس! حسین بن علی (ع) از بهترین خلق خدا و پسر فاطمه دختر رسول خدا است، منم فرستاده او به سوی شما؛ با هم بودیم. در منزل (حاجز بطن الرمه) از او جدا شدم و برای شما پیام آوردم. به ندای او جواب دهید و... و بعد لعنت کرد بر عبید الله و پدرش و صلوات فرستاد بر امیر المؤمنین (ع).

عبید الله عصبانی شد و دستور داد از بلندترین نقطه قصر به پائین پرتابش کنند.

— وقتی خبر شهادت قیس به طور مفصل به امام رسید، هنگامی بود که سپاه امام با حر برخورد کرده بودند. دو چشم امام پر از اشک شد و نتوانست خود را نگه دارد و فرمود: "مِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ" (احزاب/۲۳) اللهم اجعل لنا و لشيعتنا عندك منزلا كريما و اجمع بيننا و بينهم في مستقر من رحمتك" [بحار الأنوار، ج ۴۴، ص ۳۸۲].

۲. پیام های این داستان:

۱ — پشتکار و استمرار، فدا شدن در راه انقلاب و رنج پیمودن این همه راه.

۲ — راز نگه داری و سر نگه داری و امانت داری.

۳ — تا دم مرگ وفادار ماندن.

۴ — نگذاشت مرگ او ۲ مرگ شود.

از مرگ خود برای حیات اسلام استفاده کرد.

۵ — قیس با اعلان خود بر منبر ۶ نفر را به کربلا فرستاد.

(عمرو صیداوی، غلامش سعد، مجمع عائذی و پسرش، جناده سلمانی)

و غلام نافع بجلی)

این ۶ نفر طرماس شتربان را راهنما قرار دادند تا آنان را از بیراهه ببرد. بالاخره این کاروان ۶ نفره به ولی خدا رسیدند و شعرهای طرماس را در بین راه برای امام خواندند...

...حضرت فرمودند: امید است آن چه خدا برای ما خواسته خیر باشد؛ خواه کشته شویم و خواه پیروز. کاروان با سخت گیری حر رو به رو شد. حر می خواست ۶ نفر را زندانی کند یا به کوفه برگرداند. امام فرمود: نمی گذارم و از ایشان دفاع می کنم، چنانچه از جان خود دفاع می کنم و تو گفستی تا نامه ابن زیاد نیامده متعرض من نشوی. بالاخره به سپاه امام ملحق شدند و امام خبر شهادت قیس را از این گروه شنید.

۶. نمونه هایی از تمبرها

از لبنان، شیخ راغب حرب.

از سوریه، عزالدین قسام.

از مصر، سلیمان خاطر و خالد اسلامبولی.

از عراق، کاشف الغطاء، سید باقر صدر.

از نسل نو، فهمیده.

از زن.

از کشت، نمونه.

از قدما، سید رضی.

از ائمه جمعه، شهدای محراب.

از اقلیت های مذهبی، حضرت مسیح (ع).

۱. نان

۱. احادیث

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي الْخُبْزِ وَ لَا تُفَرِّقْ بَيْنَنَا وَ بَيْنَهُ فَلَوْ لَا الْخُبْزُ مَا صُيْمْنَا وَ لَا صَلَّيْنَا وَ لَا أَدَّيْنَا فَرَائِضَ رَبَّنَا عَزَّ وَ جَلَّ [كافی، ج ۶، ص ۲۸۷].

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَكْرَمُوا الْخُبْرَ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنْزَلَ لَهُ بَرَكَاتِ السَّمَاءِ قَبِيلَ وَ مَا إِكْرَامُهُ قَالَ إِذَا حَضَرَ لَمْ يَنْتَظِرْ بِهِ غَيْرُهُ [مكارم الأخلاق ، ص ١٥٤] .

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : صَعُرُوا رُغْفَانَكُمْ فَإِنَّ مَعَ كُلِّ رَغِيفٍ بَرَكَةٌ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٠٣] .

— عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) : أَنَّهُ نَهَى أَنْ يَقَطَعَ يَعْنِي الْخُبْرَ بِالسُّكِينِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٦ ، ص ٣٠٣] .

— قَالَ الرَّضَا (ع) : فَضُلُ خُبْرِ الشَّعِيرِ عَلَى الْبُرِّ كَفَضْلِنَا عَلَى النَّاسِ وَ مَا مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَ قَدْ دَعَا لِأَكْلِ الشَّعِيرِ وَ بَارَكَ عَلَيْهِ وَ مَا دَخَلَ جَوْفًا إِلَّا وَ أَخْرَجَ كُلَّ دَاءٍ فِيهِ وَ هُوَ قُوْتُ الْأَنْبِيَاءِ وَ طَعَامُ الْمَأْتَرِ أَبِي اللَّهِ تَعَالَى أَنْ يَجْعَلَ قُوْتَ أَنْبِيَائِهِ إِلَّا شَعِيرًا [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٠٤] .

— قَالَ الرَّضَا (ع) : الْخُبْرُ الْيَابِسُ يَهْضُمُ الْأُتْرُجَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٦٠] .

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَكْرَمُوا الْخُبْرَ فَإِنَّهُ قَدْ عَمِلَ فِيهِ مَا بَيْنَ الْعَرْشِ إِلَى الْأَرْضِ

وَمَا فِيهَا مِنْ كَثِيرٍ مِنْ خَلْقِهِ [کافی، ج ۶، ص ۳۰۲].

— قَالَ الصَّادِقُ (ع): دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَلَى عَائِشَةَ فَرَأَى كَشِيرَةً كَادَتْ أَنْ يَطَّأَهَا فَأَخَذَهَا فَأَكَلَهَا ثُمَّ قَالَ يَا حُمَيْرَاءُ أَكْرَمِي جَوَارِ نِعَمِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْكَ فَإِنَّهَا لَمْ تَنْفِرْ مِنْ قَوْمٍ فَكَادَتْ تَعُودُ إِلَيْهِمْ [کافی، ج ۶، ص ۳۰۰].

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَكْرَمُوا الْخَبِزَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْزَلَهُ مِنْ بَرَكَاتِ السَّمَاءِ وَأَخْرَجَهُ مِنْ بَرَكَاتِ الْأَرْضِ [مکارم الأخلاق، ص ۱۵۴].

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَإِنْ شِئْتَ تَنَبَّأْتُ بِمُوسَى كَلِيمِ اللَّهِ (ص) حَيْثُ يَقُولُ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ وَاللَّهُ مَا سَأَلَهُ إِلَّا خُبْرًا يَأْكُلُهُ لِأَنَّهُ كَانَ يَأْكُلُ بَقْلَةَ الْأَرْضِ [نهج البلاغه، خطبه ۱۶۰].

۲. ضرب المثل

— نان امروز که داری غم فردا چه خوری؟

— نان بده فرمان بده.

— نان به همه کس بده، نان همه کس نخور.

— نان را بده به نانوا.

— نان را نمی شود به اشتهای مردم خورد.

— نان را نمی چونند دهن آدمی بگذارند.

— نانوش توی روغن است.

— نانوش آجر شد.

— نان که از خانه کدخدا بیرون بیاد، سگش هم دنبالشه.

— نان به نرخ روز خوردن.

۳. اهمیت سیاسی و اقتصادی

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): بَارِكْ لَنَا فِي الْخُبْزِ وَ لَا تُفَرِّقْ بَيْنَنَا وَ بَيْنَهُ فَلَوْ لَا الْخُبْزُ مَا صَيَّلْنَا وَ لَا صُمْنَا وَ لَا أَدِينَا فَرَأَيْتَ رَبَّنَا [کافی، ج ۵، ص ۷۳].

گندم استراتژیک ترین ماده غذایی بشر که تاکنون نتوانسته برای آن جانشینی بیابد، می باشد که از حیث پروتئین و سایر مواد

کالری زا در ردیف بهترین و سالمترین مواد غذایی قرار دارد.

تاریخ استفاده بشر از گندم را به بیش از ۱۵ هزار سال قبل از میلاد مسیح می‌رسانند که البته این حدسی بیش نیست و آنچه که از تاریخ برمی‌آید، استفاده، شناخت، کاشت، داشت و مصرف آن را بایستی همزاد با تاریخ بشر دانست. شاید یکی از دلایل مهمی که در برخی تفاسیر شجره ممنوعه را گندم معنی کرده‌اند همین قدمت استفاده از این ماده حیاتی باشد. به قول حافظ:

اهمیت گندم آنچنان مبرهن است که آدمی را از پرداختن به آن بی‌نیاز می‌سازد. اگر در تواریخ می‌خوانیم که فلان حاکم و یا فلان حکیم مردم را به ذخیره گندم برای مبارزه با قحطی‌ها و خشکسالی‌ها توصیه می‌کند و اگر یکی از دلایل نجات یوسف (ع) از زندان و وزیر شدن او

تدبیر خاصّ او در مورد ذخیره گندم بود، همگی دلالت بر اهمیت ویژه و حیاتی این محصول دارد.

گندم در میان تمامی جوامع بشری از قداست خاصّ برخوردار است، در چین، در آمریکا، در ایران، در بلاد اسلامی و... مثلاً در فرانسه قسمتی از شانزلیزه که جای توریستی و دیدنی فرانسه می باشد را به کشت گندم اختصاص می دهند تا آن را به عنوان استراتژیک ترین محصول ملی این کشور مطرح کنند.

جان کلارک وزیر اسبق اقتصاد آمریکا در یکی از سخنرانی های خود می گوید که در قرن آینده سلاح مدرن، گندم است و گندم است که مهمترین اسلحه برای تأمین صلح است و هر کشوری که بخواهد در مقابل منافع ملی ما در جهان مقاومت کند، بایستی قبلاً فکری به حال این سلاح نماید.

قرن آینده به قرن جنگ غلات نام گرفته است و این حکایت از اهمّیت روزافزون گندم می کند. نزدیک به پنجاه و اندی سال است که به قول "دن مورگان" غول های قدرت پا گرفته اند و شرکت های چند ملیتی سرنوشت میلیون ها انسان جهان سومی و گرسنه و حتی کشورهای ابرقدرتی نظیر شوروی و چین را با گندم بالا و پایین می کنند.

آمریکا در سال هایی که تولید زیاد داشته باشد میلیون ها تن از گندم خود را به دریا می ریزد تا با عرضه زیاد، نرخ گندم پایین نیاید و کشاورزان به سال آتی در مورد کشت خود خوش بین باشند.

کشور ایران در مورد گندم از اهمیت خاصی برخوردار بوده و هست. در تاریخ کهن این سرزمین وفور و یا کمبود مواد غذایی (گندم) نقش تعیین کننده در شرایط سیاسی این کشور داشته است.

هر گاه محصول گندم کم می شد، روستاییان از فروش به دیگران خودداری می کردند و عشایر حق طبیعی خود می دیدند که به روستاها و سپس شهرها حمله کنند و حتی حکومت ها را سرنگون نمایند. نمونه آن دوران قبل از قاجار. حتی بر طبق آنچه در تاریخ صد ساله ایران آمده است، یکی از عمده ترین دلایل انتقال قدرت از قاجار به پهلوی حيله انگلیسی ها در ایجاد بلوای نان بود. قضیه از این قرار بود که هنگامی که رضاخان نتوانست از مجلس وقت رأی اعتماد بگیرد، در تهران عملاً انگلیسی ها شروع به خرید و احتکار آرد و بستن نانوائی ها نمودند، مردم هم ترسیدند و شروع به انبار کردن و ایستادن در صف های طولانی که گاه تا شب و یا تا صبح برای به دست آوردن قطعه نانی باید در نوبت می ماندند، به گونه ای که عده ای از بی نانی جان سپردند و عملاً شورش در خیابان ها به وجود آمد که به دنبال آن ناامنی نیز رخ نمود، در این هنگام که احمدشاه قصد عزیمت به ایران را نموده بود، ترسید و از بازگشت منصرف شد.

نقش روانی نان را در دوران پس از پیروزی انقلاب اسلامی و ایام جنگ به وضوح می توان مشاهده نمود. به عنوان نمونه، حساس ترین و مؤثرترین خبر بعد از قضایای صلح و جنگ بر طبق تجربه، خبر و اطلاعیه "شورای آرد و نان" در رادیو و تلویزیون می باشد. حتی در بعضی از سال ها ما مجبور شدیم که برای جلوگیری از ایجاد جو روانی و سوء استفاده به نانوائی ها دستور دهیم که آردها را در معرض دید

مردم قرار دهند.

در تولید گندم هزاران دست به صورت مستقیم و غیرمستقیم دخالت دارد. از کارگر ذوب آهنی و کارگر معدن آهن و زغال سنگ گرفته که قطعات آهن مورد نیاز تراکتور و کامیون را می سازند تا تراکتورسازی و کشتی سازی ، کارگران بندر گرفته تا مهندسین شیمی ، فیزیولوژیست ها و ژنتیک گیاهی ، مهندسین کشاورزی اعم از خاک شناس و غیره. از خدمه کشتی و راننده کامیون گرفته تا کارگران سیلوها و ناوایی ها. از کشاورزان گرفته تا کارمندان وزارت کشاورزی و...

در مورد سیاست های گندم همیشه سعی بر این بوده که از بالا رفتن قیمت گندم جلوگیری شود و آسان تر به دست مصرف کننده برسد و این به دلیل اهمیت سیاسی گندم و بازتاب های اجتماعی آن در ایران است. یکی از مشکلات این است که ما حاضریم گندم را از خارج با قیمت بالا وارد کنیم ، ولی حاضر به پرداخت قیمت بالاتر به تولیدکننده خودمان نیستیم. اگر قیمت تمام شده واقعی گندم که به خارج می پردازیم مثلاً ۵۰ تومان باشد ، این را به کشاورزان داخلی بدهیم ، دو ساله و یا حداکثر سه ساله خود کفا که می شویم ، هیچ! بلکه باید به فکر بازاریابی نیز بیفتیم. تجربه ای که عربستان در مورد کشت گندم خود اجرا کرد و ظرف چهار سال جزء صادرکنندگان گندم درآمد و جایزه fao را نیز از آن خود کرد.

کشور فرانسه که ایران حدود پنج برابر آن است ، از صادرکنندگان عمده گندم به ایران می باشد. ایرانی که به تنهایی برابر فرانسه و ایتالیا و انگلستان و ... است.

مصرف گندم در ایران به دلیل ارزان بودن زیاد و از بین رفتن فرهنگ مصرف

اسلامی و تزاید روحیه مصرف گرایی و اسراف و تبذیر روز به روز رو به تزاید است. فرد اگر نان را بخرد و خشک کند و به نمکی بفروشد، استفاده بیشتری خواهد برد، بنابراین در سیاست های سوبسید و قیمت گذاری این نکته بایستی ملحوظ نظر واقع گردد.

کشور شوروی بزرگترین تولیدکننده و وارد کننده گندم می باشد و این به دلیل مصرف زیاد دامی این کشور در مورد گندم می باشد. به همین دلیل همواره در قضایای سیاسی مخصوصاً در دو دهه اخیر شوروی به آمریکا امتیازات خاص داده است.

ایران در ردیف ششم، هفتم واردکنندگان در جهان واقع شده است؛ در زمان جنگ از فروش نسبه گندم که یک امر معمول در جهان است به ایران خودداری کرده و تقاضای معاملات نقد با ارزهای معتبر و یا طلا بودند و از این طریق بودجه نظامی و حتی جنگ نیز تحت تأثیر واقع می گردید.

جا دارد که مسئولین در سیاست گذاری های خودسعی بر حمایت از تولیدکننده داشته باشند، تا مصرف کننده و از سوی دیگر مسئولین تبلیغات کشور اعم از رادیو و تلویزیون و مطبوعات و روحانیون مردم را به پرهیز از اسراف و مصرف صحیح گندم تشویق نمایند. گندمی که سلاح برنده در دست دشمنان اسلام و نقطه ضعف ماست. [

۱. نبوت

۱. ویژگیهای انبیاء در قرآن

۱. ویژگیهای فردی

وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَ مَا كَانُوا خَالِدِينَ [انبیاء/۸]

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ [کهف/۱۱۰]

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَ جَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَ ذُرِّيَّةً [رعد/۳۸]

وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ [ابراهیم/۴]

اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ

وَ اذْكَرْ عِبَادَنَا اِبْرَاهِيْمَ وَ اِسْحٰقَ وَ يَعْقُوبَ اُولٰٓئِ اَيْدِي وَ الْاَبْصَارِ اِنَّا اَخْلَصْنٰهُمْ بِخَالِصِهٖ ذِكْرِي الدَّارِ وَ اِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفٰٓيْنَ الْاٰخِيَارِ وَ اذْكَرْ اِسْمَاعِيْلَ وَ الْيَسَعَ وَ ذَا الْكُفْلِ وَ كَلٌّ مِّنَ الْاٰخِيَارِ [ص ۴۸-۴۵.]

وَ يَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ اُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِّنْ اَنْفُسِهِمْ وَ جِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلٰٓى هٰٓؤُلَاءِ [نحل/۸۹.]

وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ اُمَّةً يَهْتَدُونَ بِاَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بَايَاتِنَا يَوقِنُونَ [سجده/۲۴.]

اِنَّ الَّذِيْنَ يَكْفُرُوْنَ بِآيَاتِ اللّٰهِ وَ يَقْتُلُوْنَ النَّبِيْنَ بِغَيْرِ حَقٍّ [آل عمران/۲۱.]

الَّذِيْنَ يَبْلُغُوْنَ رِسَالَاتِ اللّٰهِ وَ يَخْشَوْنَهُ وَ لَا يَخْشَوْنَ اَحَدًا اِلَّا اللّٰهَ [احزاب/۳۹.]

اِنَّا اَخْلَصْنٰهُمْ بِخَالِصِهٖ ذِكْرِي الدَّارِ [ص ۴۶.]

۲. ویژگیهای مربوط به نبوت

الف): ما كَانَ اللّٰهُ لِيُطَلِّعَكُمْ عَلٰٓى الْغَيْبِ وَ لَكِنَّ اللّٰهَ يَجْتَبِيْ مِنْ رُّسُلِهٖ مَنْ يَّشَاءُ [آل عمران/۱۷۹.]

ب): عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يَظْهَرُ عَلٰٓى غَيْبِهٖ اَحَدًا اِلَّا مَنِ ارْتَضٰٓى مِنْ رُّسُوْلٍ [جن/۲۷-۲۶]

اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰٓى اٰدَمَ وَ نُوحًا وَ اٰلَ اِبْرٰهِيْمَ وَ اٰلَ عِمْرٰنَ عَلٰٓى الْعٰلَمِيْنَ [آل عمران/۳۳.]

وَ مَا كَانَ لِرُّسُوْلٍ اَنْ يَّاتِيْ بِآيَةٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ [رعد/۳۸.]

وَ مَا اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ اِلَّا رِجَالًا نُّوحٰٓى اِلَيْهِمْ [انبياء/۷.]

وَ مَا اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِنْ اَجْرِيْ اِلَّا عَلٰٓى رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ [شعراء/۱۰۹.]

ذٰلِكَ هُدٰٓى اللّٰهُ يَهْدِيْ بِهٖ مَنْ يَّشَاءُ مِنْ عِبَادِهٖ [انعام/۸۸.]

مظلومیت انبیاء :

۱ _ دائما در فکر توطئه بر علیه انبیاء هستند :

یکیدون کیداً [طارق/۱۵.]

۲ _ همه یک حرف دارند :

بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ]

ما يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ [يس/ ۳۰.]

كُلِّ ما جاءَ أُمَّةً رَسُولُها كَذَّبُوهُ [مومنون/ ۴۴.]

ما أَتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ [ذاريات/ ۵۲.]

هَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ [غافر/ ۵.]

لَهَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ أَنْ يُضِلُّوكَ [نساء/ ۱۱۳.]

۲. اهداف انبياء

۱ _ تعليم و تزكيه مردم :

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمَمِينَ رَسُولًا - مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَ يَزَكِيهِمْ وَ يَعْلَمُهُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلالٍ مُبِينٍ [جمعه/ ۲.]

۲ _ ايجاد قسط و عدل :

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَ أَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَ الْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ [حديد/ ۲۵.]

۳ _ آزادی انسان ها از قيد اسارت :

وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ [اعراف/ ۱۵۷.]

۴ _ رفع اختلافات مردم :

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ وَ أَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيما اختلفوا فيه [بقره/ ۲۱۳.]

۵ _ تشويق و تهديد انسان ها :

وَ ما نُزِّلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ [انعام/ ۴۸.]

۳. معجزه

۱. راه اثبات انبياء

تشخیص پیغمبران راستگو و مدعیان دروغگو :

در طول تاریخ مدعیانی بوده اند که ادعای نبوت می کردند و...

و برای تشخیص راه هائی است :

۱ _ معجزه از آیات قرآن معلوم می شود که معجزه خواهی یک امر فطری بوده از مردم. مردم به صالح پیغمبر گفتند :

مَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا فَأْتِ بِآيَةٍ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ [شعراء/۱۵۴]

گاهی پیغمبران قبل از درخواست مردم معجزه را بیان می کردند. موسی بن عمران می گوید به فرعون :

قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَائِيلَ [اعراف/۱۰۵]

حضرت مسیح به مردم می گوید :

أَنْتُمْ قَدْ جِئْتُمْكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ [آل عمران/۴۹]

اشکال : معجزه دلیل عوامی است نه برهانی ، زیرا باید رابطه

بین دلیل و مدعی باشد و ثبوت یکی ثبوت دیگری را دنبال داشته باشد و هرگز رابطه بین مقام ثبوت و کار خارق العاده نیست. جراحی بی نظیر دکتر، ارتباط با علم ستاره شناسی ندارد. حضرت مسیح از گل حیوان ساخت و دمید. جان دار شد و یا مریض و مرده را سالم و زنده کرد. این در حالی است که؛ عقیده به مبدأ و معاد مسئله ادراکی و عقلی است، باید با ارائه برهان ثابت شود نه به واسطه کارهای خارق العاده.

جواب :

حل این اشکال وقتی است که مقدمات ذیل را قبول داشته باشیم و چون اشکال درباره معجزه است پس قهرا خدا و صفات او را قبول دارد ولی در حجیت معجزه اشکال دارد و اما مقدمات :

۱ _ جهان خدا دارد.

۲ _ خدا عادل و حکیم است و کاری خلاف غرض نمی کند.

۳ _ خداوند سعادت تمام مردم را می خواهد به سوی مبدأ و معاد.

جواب این اشکال این است :

(دادن چنین قدرتی قدرت بر کارهای خارق العاده که از توانائی نوع بشر بیرون است، از جانب خدا بر کسی که به دروغ ادعاء نبوت می کند موجب گمراهی مردم و نقص غرض خدا است و خدا چنین کاری نمی کند.)

وجود معجزه در دست کسی معجزه است که شرایط ذیل را دارا باشد :

۱ _ شخص پاکدامنی باشد از اول عمرش تا آخر و دارای نقطه ضعفی که دلیل بر انحرافش باشد و از او سلب اطمینان شود نباشد.

۲ _ اصول و فروعش تمام مطابق با فطرت سالم و عقل باشد حالا اگر این

۲ شرط بود و معجزه نیز دارد یا راستگو است یا دروغگو. اگر راستگو است با داشتن سایر شرائط ، «لَا بَأْسَ بِاتِّبَاعِهِ» و اگر دروغگوست باز نیز «لَا بَأْسَ بِاتِّبَاعِهِ» زیرا ما کمال دقت را کرده ، مردی پاکدامن. احکامی موافق با عقل ، قوه مغناطیسی معجزه در دست چه اشکال دارد بلکه به حکم عقل لازم است من مطیع شوم حالا اگر در عالم واقع دروغ گوست بر خداست از راه (لطف) یا جلو گیری از (نقض غرض که هدایت مردم است) از این مرد جلو گیری کند یا با ندادن معجزه یا گرفتن معجزه از دست او و یا میراندن او راه گمراهی را ببندد تا مردم در گمراهی معذور نباشند و معذورند و لذا قرآن می فرماید :

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ [حاقه/۴۷-۴۴] .

یعنی هر گاه محمد (ص) دروغی به ما می داد او را با قدرت هر چه تمام تر می گرفتیم و شاهرگ او را می زدیم و هیچ یک از شما مانع وی نیست.

اشکال : اگر اطلاق این آیه را بگیریم استشهادی را که (ابو الفضل گلیایگانی در کتاب فرائد ، ص ۲۴. برای حقانیت سید بهاء کرد صحیح است زیرا اگر سید بها نسبت دروغ به خدا می داد طبق صریح این آیات باید خدا او را فوراً بگیرد و چون که به او مهلت داد پس معلوم می شود دروغگو نیست.

جواب : از کلمات گذشته معلوم می شود زیرا دادن نعمت خارق العاده به شخصی دروغگو وقتی خلاف حکمت خدا و

نقض غرض او و موجب گمراهی است که این شخص مدعی نقائصی واقعی در خود و احکامش نداشته نباشد، در این صورت است که اولاً- با پاکدامنی خود که حربه بزرگی برای پذیرفتن حرف او است و ثانیاً با اتقان احکام که حربه دیگری است در مرتبه سوم و با داشتن این ۲ حربه اگر خداوند این قدرت را (معجزه) به دست او جاری کند موجب گمراهی است و این خلاف حکمت، نقض غرض و... است و بنابراین کسانی را خداوند سلب حیات می کند که مثل پیغمبر اسلام دارای (پاکدامنی و حسن سابقه) و (برتری قوانین و اتقان احکام) باشند. در این صورت طبق حکمت الهی این سنخ افراد اگر دروغی را به خدا نسبت دهند از راه قاعده لطف یا هر چه از راه وعده ای که داده در این آیه :

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ [حاقه/ ۴۷-۴۴]

باید فوراً سلب حیات کند و بنابراین، این آیه مخصوص پیغمبر اسلام است اما مهلت دادن به باب و بها هیچ موجب گمراهی نیست و منافات با غرض و تمام محدودات مذکوره در این جا ندارد زیرا باب و بها در ۲ شرط دیگر لنگ هستند نه حسن سابقه و پاکدامنی دارند نه دستورات و قوانین عقلانی دارند این سنخ افراد اگر موجب گمراهی گروهی می شوند مربوط به خدا نیست زیرا با اندک توجه در او یا دقت در احکام او به حقه بازی آن ها بر می خورد. و سلب حیات وقتی بر خدا واجب است که

کوتاهی از مردم نباشد ، سبب ضلالت مستند به خدا باشد مثلا شخصی مثل پیغمبر اسلام امین پاکدامن با دستورات عالی و دارای معجزه ، هر کس حرف خوب را از آدم خوب با دلیل خوب بشنود قبول نکند عیب است حالا اگر این رقم آدمی نسبت دروغ به خدا بدهد خدا فوراً باید از هر راهی که خود صلاح می داند او را رسوا کند.

اما من از راه هوی و هوس از شخص بد سابقه که دارای حرف های مزخرف است قبول می کنم بعد بگویم اگر بد است خدا او را بمیراند ، تو بمیر که نمی خواهی چشمت را باز کنی روی این بیان این آیه :

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ [حاقه/۴۷-۴۴]

مربوط به جناب پیغمبر است یا کسی که مثل او باشد نه سید باب زیرا امثال سید وسیله تکذیب خود را همراه دارند برای سابقه بها به جملات ذیل توجه کنید :

وقتی بهاء الله به اتهام قصد به جان شاه دستگیر گردید سفیر روس به صدر اعظم وقت چنین نوشت : باید بهاء الله را از طرف من پذیرایی کنی و در حفظ این امانت بسیار بکوشی و اگر آسیبی به بها الله برسد و حادثه ای رخ دهد شخص تو مسئول سفارت روس خواهی بود توجه کنید مارک این دین را بفهمید این جواب اول از ارتباط بین مدعی (نبوت) و دلیل که (معجزه است) اما :

جواب دوم : اصولاً باید دید اعتراض مردم چه بود بعد آیا معجزه جوابگو هست

یا نه؟ پیغمبران مدعی نزول وحی به آنها بودند و این امر خلاف عادت است که فقط در بین مردم ایشان مورد وحی بشوند
مردم اعتراض کردند که :

إِنَّ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا [ابراهیم/۱۰] .

جواب این اعتراض این بود :

إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَ لَكِنَّ اللَّهَ يُمِّنُّ عَلَيَّ مِنْ يَشَاءُ [ابراهیم/۱۱] .

باز اعتراض کردند یا آن چه مشاهده می کنید به ما نشان دهید تا خارق العاده دیگری بیاورید مثل این خارق العاده (نزول وحی) تا موجب اطمینان شود و آن ها به درخواست ایشان توجه و معجزه می آوردند پس باید گفت : (معجزه برای حصول اطمینان مردم است نه اثبات اصول و معارف). تا اشکال شود که امر اعتقاد به مبدأ و معاد عقلی است باید با برهان ثابت شود نه معجزه. ما در جواب این اشکال می گوئیم معجزه برای اطمینان است نه دلیل هر حکمی بلکه برای هر امری که عقل ما به آن ها راهی دارد دلیل می آورده اند :

مثلا دلیل اثبات خدا :

أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ [ابراهیم/۱۰] .

دلیل توحید :

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا [انبیاء/۲۲] .

دلیل نفی شریک :

وَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْئاً وَ هُمْ يُخْلَقُونَ وَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ ضَرّاً وَ لَا نَفْعاً وَ لَا يَمْلِكُونَ مَوْتاً وَ لَا حَيَاةً وَ لَا نُشُوراً [فرقان/۳] .

دلیل نفی هر نوع خدائی از مسیح و مریم :

مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ

الرُّسُلُ وَ أُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ انظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ انظُرْ أَنَّى يُؤفَكُونَ [مائده/۷۵]

یکی از معجزات قرآن اختلاف نداشتن آن است :

وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا [نساء/۸۲]

هر شخص عادی حرفهای معین هفته اش با هفته قبل اختلاف دارد یک شخص امی در مدت ۲۳ سال چطور یکی از حرف هایش با هم مخالفتی ندارد. بله ، ممکن است ظواهر بعضی آیات در ابتدای امر تناقض داشته باشد ولی با اندکی دقت رفع اختلاف می شود مثل آیاتی که دلالت دارد بر این که شما قدرت بر آوردن مثل قرآن ندارید گاهی می فرماید : (مثل قرآن) و گاهی :

بِعَشْرِ سُورٍ [هود/۱۳]

گاهی :

بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ [بقره/۲۳]

گاهی :

بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ [طور/۳۴]

ولی در اثر یک دقت ساده معلوم می شود ابتدای امر آوردن مثل قرآن ولی آیات در مقام تسهیل امر بود و کم کم تنزیل داده برای این که خوب بفهماند که شما قادر نیستید یا مثل این که گاهی نسبت جان گرفتن را به ملائکه می دهد :

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا [انعام/۶۱]

گاهی نسبت به ملک الموت می دهد :

قُلْ يَتَوَفَّاكُمْ مَلَكُ الْمَوْتِ [سجده/۱۱]

گاهی نسبت به خود می دهد :

اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ [زمر/۴۲]

و از این قبیل است آیات مختلفی که راجع به هدایت و ضلالت در قرآن آمده در بعضی هدایت و گمراهی را نسبت به خود می دهد گاهی نسبت به ما می دهد.

راجع به هدایت مفردات راغب می گوید : هدایت ۴ قسم است :

۱ _ هدایتی که هر مکلفی را عطا فرموده :

هو العقل و الفطره و المعارف الضروریه او اسلاکه کل شیء الی سلوک کماله

رَبَّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى [طه/۵۰] .

۲ _ الهدایه التي هي دعوه الناس على السنه الانبياء

وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا [سجده/۲۴] .

۳ _ التوفيق الذي يختص به من اهتدى

وَ الَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى [محمد/۱۷] .

لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا [عنكبوت/۶۹] .

۴ _ الهدایه الی الجنه مثل كلام اهل بيت

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا [اعراف/۴۳] .

و این ۴ هدایت به همین ترتیب که ذکر شد ترتب واقعی دارند وقتی این چهار معنی معلوم شد آیه قرآنی را هر کدام مناسب

هر معنا که هست باید معنا کرد مثلا :

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ [قصص/۵۶] .

مراد هدایت به معنی اول است یا چهارم.

لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ [بقره/۲۶۴] .

هدایت به معنای سوم است هر هدایتی که خداوند فرمود که پیغمبر و سایر مردم عاجزند از آن مثل :

لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ [بقره/۲۷۲] .

وَ مَا أَنْتَ بِهَادِي الْعُمَى عَنْ ضَلَالَتِهِمْ [نمل/۸۱] .

مَنْ يَضِلِّ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ [رعد/۳۳] .

مراد معنی اول یا چهارم است.

هر جا هدایت را شامل همه مردم دانسته مراد معنای دوم و دعوت همگانی توسط پیغمبران است :

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا [انسان/۳.]

وَ هَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ [بلد/۱۰.]

ثم قال الهدايه و التعليم يقضى شيئين :

۲. معجزات انبياء

مشركين نزد

پیامبر (ص) آمده که اگر راست می گوئی برای ما ماه را پاره کن. فرمود (ص): اگر چنین کنم اسلام را قبول می کنید؟ گفتند: بلی. از خدا خواست ماه ۲ نیم شد. پیامبر صدا زد ای فلان و ای فلان شهادت دهید و ببینید:

ماه طوری دو نیم شد که نیمی از آن روی این کوه و نصف دیگر روی مقابل. گفتند: این سحر است. فرمود: اگر شما را سحر کرده ام همه مردم را که سحر نکرده ام، از آن ها پرسید: این مسئله مورد اتفاق مسلمین از نظر روایات است و اما قرآن:

اَقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَ انْشَقَّ الْقَمَرُ [قمر/۱].

و ان یروا کل آیه یعرضوا و یقولوا سحر مستمر (مستمر یعنی پایدار)

آیه دومو ان یروا دلیل بر آن است که مسئله در دنیا بوده و منظور مقدمات قیامت نیست زیرا نزدیکی قیامت کفار قهرا زیر بار رفته و جای اعراض نیست.

سؤال: چرا همه دنیا و همه تواریخ از دو نیم شدن ماه خبر نداده اند؟ و چرا همه مردم ندیده اند؟

جواب:

۱_ بناء تاریخ بر نقل داستان های زمین است نه جوی.

۲_ طلوع و غروب ماه برای همه آفاق یکسان نیست.

۳_ این واقعه در شب و در وقت استراحت مردم بود.

۴_ این واقعه در شب زمستان بود که مردم در اطاق های خود بودند.

۵_ این واقعه طولی نکشید و فوراً تمام شد.

۶_ این واقعه بدون آگهی قبلی بود و مردم انتظار نداشتند.

۷_ ستاره های دنباله دار و خسوف و کسوف هائی هست که

چون آگاهی قبلی نیست مردم توجه نمی کنند.

۸_ صاحب اظهار الحق از مقاله ۱۱ تاریخ فرشته نقل می کند :

اهل میبار هندوستان حادثه شق القمر را دیدند و والی آن شهر پس از تحقیق منشأ این قضیه ، اسلام اختیار کرد.

در هندوستان عمارتی را دیدند که تاریخ بناء آن را شب حادثه شق القمر قرار داده بودند. حتی کفار نیز به اطراف خبر دادند که آیا شما دیدید عده ای قبول کردند.

عنایات ویژه الهی به بندگان خاص :

۱_ سرد شدن آتش برای حضرت ابراهیم (ع) :

یا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَ سَلَامًا عَلٰی اِبْرٰهِيْمَ [انبیاء/۶۹].

۲_ نرم شدن آهن برای حضرت داوود (ع) :

وَ اَلْنَا لَهُ الْحَدِيْدَ [سبأ/۱۰].

۳_ مسخر شدن باد برای حضرت سلیمان (ع) :

فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيْحَ تَجْرِيْ بِاَمْرِهٖ [ص/۳۶].

۴_ بیرون آوردن ناقه از کوه برای حضرت صالح (ع) :

اِنَّا مَرْسَلُوْا النَّاقَةَ فِتْنَةً لَّهُمْ [قمر/۲۷].

۵_ خلقت پرنده توسط حضرت عیسی (ع) :

اَنْۢىۡۤ اَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطَّيْنِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَاَنْفُخْ فِيْهِ فَيَكُوْنُ طَيْرًا بِاِذْنِ اللّٰهِ [آل عمران/۴۹].

۶_ مسلط شدن عاصف بن برخیا بر زمان :

قَالَ الَّذِيۡ عِنْدَهُۥ عِلْمٌ مِّنَ الْكِتٰبِ اَنَا اَتِيْكُ بِهٖ قَبْلَۤ اَنْ يَّرْتَدَّ اِلَيْكَ طَرْفُكَ [نمل/۴۰].

۷_ میوه دادن درخت به حضرت مریم (ع) :

وَ هٰزِيۡۤ اِلَيْكَ بِجِدْعِ النَّخْلِهٖ تُسَاقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِيًّا [مریم/۲۵].

۸_ خشک کردن دریا برای حضرت موسی (ع) و قوم او :

فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقاً فِي الْبَحْرِ يَبَساً [طه/۷۷] .

— شکافته شدن قمر برای حضرت رسول (ص):

اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَ انْشَقَّ الْقَمَرُ [قمر/۱.]

۴. صبر انبیاء

۱. در برابر انبیاء

۱ — وَ إِنِّي مُرْسَلَةٌ إِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ [نمل/۳۵.]

۲ — أَلَمْ نَكُنْ لَكُمْ آيَاتٍ أَنْ تَسْمَعُوا آيَاتِنَا أَنْتُمْ كَارِهِينَ [شعراء/۴۲-۴۱.]

۳ — قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يا عم و الله لو وضعوا الشمس في يميني و القمر في شمالي على أن أترك هذا الأمر ما تركته حتى يظهره الله أو أهلك [شرح نهج البلاغه ، ج ۱۴ ، ص ۵۴.]

۲. در برابر تهمت

۱ — إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ [غافر/۲۶.]

۲ — أَجِئْنَا لِنَتْلُوَنَّ عَلَيْكَ آيَاتِنَا وَمَا نَكُنْ بِمُحْسَبَاتِكُمْ أَشِدَّاءَ لَمِينٍ [يونس/۷۸.]

۳ — أَتَذَرُ مُوسَى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ [اعراف/۱۲۷.]

۴ — هَذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ [ص/۴.]

۵ — سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ [ذاریات/۵۲.]

۶ — نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ [هود/۲۷.]

۷ — بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌّ [قمر/۲۵.]

۸ — إِنَّ هَذَا إِلَّا إِفْكٌ افْتَرَاهُ [فرقان/۴.]

۹ — يَرِيدُ أَنْ يُتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ [مومنون/۲۴.]

۱۰ — إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ [اعراف/۶۶.]

۱۱ — إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ [اعراف/۶۰.]

١٢ _ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ [انبياء/٥.]

١٣ _ مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأُولِينَ [مومنون/٢٤.]

١٤ _ قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ [نمل/٤٧.]

١٥ _ إِنَّا لَنَرَاكَ فِينَا ضَعِيفًا [هود/٩١.]

١٦ _ إِنْ تُرِيدُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ [قصص/١٩.]

١٧ _ إِنَّمَا يَعْلَمُهُ بِشَرُّ

۱۸ _ وَ أَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخِزُونَ [فرقان/۴]

۱۹ _ قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ [قلم/۱۵]

۲۰ _ هَذَا إِفْكٌ قَدِيمٌ [احقاف/۱۱]

۲۱ _ غَرَّ هَوْلَاءٍ دِينُهُمْ [انفال/۴۹]

۲۲ _ وَ اتَّبَعَكَ الْأُذُلُونَ [شعراء/۱۱۱]

۲۳ _ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [اعراف/۶۰]

۲۴ _ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ [اعراف/۶۶]

۲۵ _ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلُ [يوسف/۷۷]

۲۶ _ مَا جَزَاءُ مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوءًا [يوسف/۲۵]

۲۷ _ به نوح گفتند :

بَلْ نُنظُنْكُمْ كَاذِبِينَ [هود/۲۷]

۲۸ _ لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا [احزاب/۶۹]

تهمت اینکه موسی هارون را در طور کشت.

قارون زن بدکاره را وادار کرد که بگوید موسی با من رابطه داشته ولی توطئه کشف شد و زن واقعیت را گفت.

۲۹ _ وقد ورد في الاخبار ان السبب في قتل زكريا انهم اتهموه في امر مريم و حملها بالمسيح و قالوا هو وحده كان المتردد اليها و الداخلة عليها [الميزان ، ج ۱۴ ، ص ۲۶]

۳۰ _ به خیال این که پیامبر (ص) غنائم را عادلانه تقسیم نمی کند در احد سنگرها را رها کردند تا خود را به غنائم برسانند و شکست خوردند که آیه نازل شد :

وَ مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ [آل عمران/۱۶۱]

نسبت های ناروای دشمنان به انبیاء :

۱_ نسبت برتری جوئی و جنون به حضرت نوح (ع) :

فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأُولِينَ إِنَّ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ بِهِ جِنَّةٌ فَبَرَّبَّصُوا بِهِ حَتَّىٰ حِينٍ [مومنون/ ٢٥-٢٤] .

٢ _ نسبت گمراهی به حضرت نوح (ع) :

قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ وَ لَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ [اعراف/ ٦١-٦٠] .

٣ _ نسبت سفاهت به حضرت هود (ع) :

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ وَ إِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ وَ لَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ [اعراف/ ٦٧-٦٦] .

٤ _ نسبت جنون به حضرت هود :

إِن نَقُولُ إِلَّا اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ [هود/ ٥٤] .

نبوت ، صفحه ٨

٥ _ نسبت ضعف و ناتوانی به حضرت شعيب (ع) :

قَالُوا يَا شُعَيْبُ مَا نَفَقَهُ كَثِيرًا مِمَّا تَقُولُ وَ إِنَّا لَنَرَاكَ فِينَا ضَعِيفًا [هود/ ٩١] .

٦ _ نسبت دروغ و تكبر به حضرت صالح (ع) :

أَلْقَى الدُّكْرَ عَلَيْهِ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشْرٌ سَيَعْلَمُونَ غَدًا مِنَ الْكَذَّابِ الْأَشْرِ [قمر/ ٢٦-٢٥] .

٧ _ نسبت سحر به حضرت موسى (ع) :

١ _ فَلَمَّا جَاءَ تَهُمُ آيَاتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ [نمل/ ١٣] .

٢ _ قَالَ لِلْمَلَأِ حَوْلَهُ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ [شعراء/ ٣٤] .

٨ _ نسبت جنون به حضرت موسى (ع) :

قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمْ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ [شعراء/ ٢٧] .

٩ _ نسبت ساحر و مسحور به پیامبر اکرم (ص) :

الف) قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ مُّبِينٌ [يونس/ ٢] .

ب) وَقَالَ الظَّالِمُونَ إِنَّا تَتَّبِعُونَ إِلَّا

١٠ _ نسبت جنون به پیامبر اکرم (ص) :

وَقَالُوا يَا أَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ [حجر/ ٦]

٣. در برابر توهین

١ _ كَذَلِكَ مَا أَتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ [ذاریات/ ٥٢]

٢ _ ما هذا إِلَّا بَشْرٌ مِثْلُكُمْ يَرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ [مومنون/ ٢٤]

٣ _ وَ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ [حجر/ ١١]

٤ _ أَ هَذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا [فرقان/ ٤١]

٥ _ أَ تَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُرْسَلٌ [اعراف/ ٧٥]

٦ _ بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ بَلِ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ [انبیاء/ ٥]

٧ _ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا [احزاب/ ١٢]

٨ _ وَ مَا تَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا بِادِّئِ الرَّأْيِ [هود/ ٢٧]

٩ _ إِنَّا لَنَرَاكَ فِينَا ضَعِيفًا [هود/ ٩١] .

١٠ _ وَ عَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَ قَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ [ص/ ٤]

١١ _ أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ [زخرف/ ٥٢]

٤. در برابر تهدید

١ _ وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنَا [ابراهیم/ ١٣]

٢ _ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا [اعراف/ ٨٨]

٣ _ لَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ [منافقون/ ٨]

٤ _ وَ إِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ [انفال/ ٣٠]

۵_ وَ لَوْلَا رَهْمُكَ لَرَجَمْنَاكَ وَ مَا أَنْتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ [هود/۹۱].

۶_ حتی عمو به ابراهیم

گفت :

لَئِنْ لَمْ تَنْتَهَ لِأَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا [مريم/۴۶].

۷_ قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهَ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ [شعراء/۱۱۶].

۸_ وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَى [غافر/۲۶].

۹_ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ [عنكبوت/۲۴].

۱۰_ وَيَخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ [زمر/۳۶].

۱۱_ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ [فرقان/۳۱].

۱۲_ لَئِنْ اتَّخَذَتِ الْإِلَهَاءُ غَيْرِي لِأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ [شعراء/۲۹].

۵. در برابر آزار واذیت

۱_ وَكَانَصْبِرَنَّ عَلَيَّ مَا آذَيْتُمُونَا [ابراهيم/۱۲].

۲_ فَلَمَّ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ [بقره/۹۱].

۳_ يَقْتُلُونَ النَّبِيَّيْنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ [بقره/۶۱].

۴_ وَقَتَلَهُمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ [آل عمران/۱۸۱].

۵_ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ [نساء/۱۵۷].

۶_ ابراهيم را در آتش انداختند.

۷_ وردت في اخبار متكاثره من طرق العامه و الخاصه ان قوم زكريا قتلوه و ذلك ان اعدائه قصدوه بالقتل فهرب منهم و التجأ الى شجره فانفجرت له فدخل جوفها ثم التأم فدلهم الشيطان عليه و امرهم ان ينشروا الشجره بالمنتشار ففعلوا و قطعوه نصفين فقتل (ع) عند ذلك [الميزان ، ج ۱۴ ، ص ۲۶].

۸_ حضرت اسماعيل صادق الوعد (غير از اسماعيل فرزند ابراهيم است) را قبل از شهادت پوست سر و صورتش را کردند [الميزان ، ج ۱۴ ، ص ۶۷].

۹_ وَكَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُونَ كَثِيرًا فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا

ضَعُفُوا وَ مَا اسْتَكَانُوا [آل عمران/١٤٦]

١٠ _ أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَهْمِبِينَ وَالضَّرَاءُ وَالْبَأْسَاءُ وَالضَّرَاءُ وَ زُلْزَلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرُ اللَّهُ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ [بقره/٢١٤]

٦. در برابر تبعید

١ _ وَ كَأَيِّنْ مِنْ قَوْمٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَوْمِكُمْ الَّتِي أَخْرَجْتِكِ أهلكناهم فلا ناصر لهم [محمد/١٣]

٢ _ أَلَا تَقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَ هُمْؤا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ [توبه/١٣]

٣ _ يَخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَ إِيَّاكُمْ [ممتحنه/١]

٤ _ أَخْرِجُوا آلَ لُوطٍ مِنْ قَرْيَتِكُمْ [نمل/٥٦]

٥. مخالفت با انبياء

١. بهانه تراشى

١ _ أَنْتِ بَقْرَانٍ غَيْرِ هَذَا [يونس/١٥]

٢ _ قَالُوا يَا هُوْدُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَ مَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا [هود/٥٣]

٣ _ وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ لَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَ رَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا [فرقان/٣٢]

٤ _ وَ قَالُوا لَوْ لَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ [زخرف/٣١]

٥ _ فَلَوْ لَا أُلْقِيَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلَائِكَةُ مُقْتَرِنِينَ [زخرف/٥٣]

بهانه ها :

١ _ مَا لِهَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ [فرقان/٧]

٢ _ وَ مَا نَرَى لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ [هود/٢٧]

٣ _ أَوْ نَوْمٍ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا [مومنون/٤٧]

٤ _ أَوْ بَشَرٍ يَهْدُونَنَا [تغابن/٦]

٥- وَ يَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَ نَكْفُرُ بِبَعْضٍ [نساء/١٥٠]

٦- يَرِيدُ أَنْ يُصَدِّكُمْ عَمَّا كَانَ يُعْبُدُ آبَاكُمْ [سبأ/٤٣]

٧_ فَلَوْلَا أَلْقَى عَلَيْهِ أُسُورَهُ [زخرف/٥٣.]

أَوْ يَكُونُ لَكَ بَيْتٌ مِنْ زُخْرُفٍ [اسراء/٩٣.]

٢. كارشكنى

١_ لَسْتَ مُرْسَلًا [رعد/٤٣.]

٢_ لَفِي شَكِّ مِمَّا تَدْعُونَنَا [ابراهيم/٩.]

٣_ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَتَعُوذُنَّ فِي مِلَّتِنَا [ابراهيم/١٣.]

٤_ كَلِمًا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ [هود/٣٨.]

٥_ وَإِنَّا لَنَرَاكَ فِينَا ضَعِيفًا وَلَا رَهْطًا لَرَجْمْنَاكَ [هود/٩١.]

٦_ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ [حجر/٦.]

٧_ إِنَّمَا يَعْلَمُهُ بَشَرٌ [نحل/١٠٣.]

٨_ بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ بَلِ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ انبِيَاءَ [هود/٥.]

٩_ قَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ [نحل/٢٤.]

١٠_ إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا [اسراء/٤٧.]

١١_ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ [اعراف/٦٦.]

١٢_ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ [اعراف/٦٠.]

١٣_ إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ [يس/١٨.]

مخالفان انبياء _ منطق كارشكنان :

١_ أَرْنَا اللَّهَ جَهْرَةً [نساء/١٥٣.]

٢_ أَخْرِجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ [اعراف/٨٢.]

٣_ لَوْ لَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقَوِّمِينَ عَظِيمٍ [زخرف/٣١.]

٤_ بَشِّرْ مِثْلُنَا [شعراء/١٥٤] .

٥_ اَنْتِ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدَّلُهُ [يونس/١٥] .

٦_ لَوْ لَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً [فرقان/٣٢] .

٣. منطق غلط و تبلیغات سوء

١_ وَلَئِنْ أَطَعْتُمْ بَشَرًا مِثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذًا لَخَاسِرُونَ [مومنون/٣٤] .

٢_ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا [احزاب/١٢] .

٣_ قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُوعًا]

٤_ إِنَّمَا نَحْنُ مُصَلِحُونَ [بقره/١١.]

٥_ لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَا إِلَيْهِ [احقاف/١١.]

٦_ لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا [انفال/٣١.]

٧_ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَبُونَ [فصلت/٢٦.]

٨_ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَيِ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا [مريم/٧٣.]

٩_ كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا [بقره/١٣٥.]

١٠_ وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى [بقره/١٠٦.]

١١_ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْ [عنكبوت/١٢.]

١٢_ أَنَا أَحْيَىٰ وَأَمِيتُ [بقره/٢٥٨.]

١٣_ ضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ [يس/٧٨.]

١٤_ وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ [بقره/٤٢.]

١٥_ اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ [منافقون/٢.]

١٦_ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا [توبه/١٠٧.]

١٧_ يَجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ [كهف/٥٦.]

١٨_ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ [بقره/٨٥.]

١٩_ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ [مائده/٧٧.]

٢٠_ وَاجْعَلُوا لِلَّهِ أُنْدَادًا لِيضِلُّوا عَنْ سَبِيلِهِ [ابراهيم/٣٠.]

٢١_ لَا يَزَالُونَ يَقَاتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ [بقره/٢١٧.]

٢٢_ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ [توبه/١٢.]

٢٣ _ يَحْرُفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ [مائده/١٣] .

٢٤ _ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَى فِي خَرَابِهَا [بقره/١١٤] .

— اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُؤًا [مائده/٥٧.]

٢٦— يَقُولُونَ هُوَ أَذُنٌ [توبه/٦١.]

٢٧— وَقَالُوا لَكَ الْأُمُورَ [توبه/٤٨.]

٢٨— وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ [انفال/٣٠.]

٢٩— لَرَجَمْنَاكَ [هود/٩١.]

٣٠— لِأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ [شعراء/٢٩.]

٣١— وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ [شعراء/١١١.]

٣٢— كَلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ [هود/٣٨.]

٣٣— أَجِئْنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنَ اللَّاعِينَ [انبياء/٥٥.]

٣٤— لَسْتَ مُرْسَلًا [رعد/٤٣.]

٣٥— وَذُؤَا لَوْ تَذْهِنُ فَيَذْهِنُونَ [قلم/٩.]

٣٦— فَأَخْرَجَ لَهُمْ عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خُورًا [طه/٨٨.]

٣٧— يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ [انفال/٣٦.]

٣٨— يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ [لقمان/٦.]

٣٩— فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ [انعام/١٤٤.]

٤٠— وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيْعًا [قصص/٤.]

٤١— وَيَسْحَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا [بقره/٢١٢.]

٤٢— وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ [مطففين/٣٠.]

وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ [مطففين/٣١.]

وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَؤُلَاءِ لَضَالُّونَ [مطففين/٣٢.]

٤٣_ يَخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا [بقره/٩.]

٤٤_ إِنَّ هَذَا لَمَكْرٌ مَكْرُتُمْؤُهُ فِي الْمَدِينَةِ [اعراف/١٢٣.]

٤٥_ لَا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ [منافقون/٧.]

٤٦_ وَفِيكُمْ سَمَاعُونَ لَهُمْ [توبه/٤٧.]

٤٧_ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ [آل عمران/١٧٣.]

— يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتَهُم بِالسُّوءِ [ممتحنه/۲] .

۴۹ — يُوْحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا [انعام/۱۱۲] .

۴. نمونه ای از مخالفت با رسول خدا (ص)

۱ — ابو لهب در جلسه ای که پیامبر برای اطعام فامیل و ابلاغ هدف تشکیل داده بود با گفتن سخنان بیهوده و سبک جلسه را از موقعیت انداخت به نحوی که پیامبر مجبور شد لب فرو ببندد و فردا نیز غذائی و مهمانی دوباره مهیا کند و...

۲ — بعد از ابلاغ هدف مردم با نیش خند و مسخره به ابو طالب می گفتند خداوند دستور داده که از پسر برادرت پیروی کنی.

۳ — به هنگام دعوت علی بر کوه صفا ابو لهب سخنانی پیامبر را به هدر داد.

۴ — پیشنهاد به ابو طالب که این پسر برادرت را به ما تحویل بده و در عوض جوان رشید و زیبایی ما به تو می دهیم.

۵ — تطمیع به ثروت ، ریاست ، و اگر مریض است معالجه.

۶ — ناسزاهای ابو جهل و توهین های ابو لهب و...

۷ — شکنجه پیروان ، بلال ، عمار ، پدر و مادر عمار.

۸ — بهانه که چرا قرآن به فلانی نازل نشد ، چرا آسمان قطعه قطعه نشد ، چرا خانه طلا ندارد ، چرا ملائکه را به ما نشان نمی دهند.

۹ — فرستادن عمر و عاص به نزد نجاشی که مهاجران مسلمان را از حبشه بیرون کند.

۱۰ — شایعه مسلمان شدن کفار قریش تا مسلمانان مهاجر برگردند و سپس آن ها را دستگیر کنند.

۱۱ — سعایت نزد نجاشی که این مهاجران عقیده نادرست و بدی درباره پیامبر

شما حضرت عیسی (ع) دارند.

۱۲ _ تهمت سحر آن هم بعد از شوری که همه توحید کلمه داشته باشند و مانع تأثیر کلام حضرت میان زوار کعبه و بت ها باشد.

۱۳ _ تحقیر نسبت به شاگردی کردن که از آن غلام مسیحی یاد گرفته ...

۱۴ _ ایجاد رقیب مصنوعی : نصر بن حارث که مردی هوشمند و زیرک بود مدت ها در حیره و عراق زندگی کرده و از وضع شاهان ایران و شجاعان رستم و اسفندیار خبر داشت مأمور شد در برابر پیامبر معرکه بگیرد و داستان ها و قضایائی نقل کند تا بلکه مردم مشغول شنیدن آن شده و قهرا به سراغ شنیدن قرآن مجید نروند ولی چند روزی بیشتر ادامه نیافت کسانی که از قریش دور او جمع شده بودند خسته شدند و رها کردند با این که خود نصر بن حارث مرتب می گفت سخنان من مثل محمد است.

۱۵ _ تحریم استماع قرآن : سران قریش جاسوسانی در تمام نقاط مکه گماردند تا زائران و بازرگانان را از تماس با محمد باز دارند :

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ [فصلت/۲۶]

(هنگام قرائت آن جنجال کنید).

خود ابوسفیان و ابو جهل و اخنس شبانه بدون اطلاع یکدیگر پشت دیوار خانه پیامبر به صوت قرآن گوش داده و تا صبح منتظر ماندند همین که هوا روشن می شد خود تحریم کنندگان استماع یکدیگر را می دیدند شرمنده می شدند و این واقعه تا سه شب پی در پی تکرار شد بالاخره تصمیم نهائی را گرفتند که دیگر گوش ندهند.

۱۶ _ جلو گیری از

اسلام آوردن افراد سر شناس و تماس خصوصی مثلا شنیدند اعشی مرد شاعر مایل به اسلام شده جاسوسان قریش فهمیدند تماس خصوصی گرفتند و آن قدر گفتند تا او گفت پس یک سال صبر می کنم.

۱۷_ فشار داخلی، اقتصادی، اجتماعی: سران قریش عهد نامه ای به خط منصور بن عکرمه و امضاء هیئت عالی قریش در داخل کعبه آویزان کرده و سوگند خوردند که ملت قریش تا لب مرگ به آن وفا دار باشند و اینک متن عهد نامه:

الف) خرید و فروش با هواداران محمد ممنوع.

ب) ارتباط و معاشرت با هواداران محمد ممنوع.

ج) ارتباط زناشویی با هواداران محمد ممنوع.

د) در تمام پیش آمدها از مخالفان محمد (ص) طرفداری کنند.

مسلمانان در این مدت به دره ای که در میان کوه های مکه بود به نام شعب ابی طالب پناهنده شدند تنها مدت سه سال فقط چند ماهی که جنگ نبود برای خرید وارد شهر می شدند. در شعب خیلی در مضیقه بودند. البته در شعب خانه های محقر و سایه بان های مختصری بود. دیده بان داشتند. گاهی گرسنگی به جائی می رسید که یک خرما را نصف می کردند. همین که به شهری برای خرید می آمدند کفار قریش مزاحم بودند. حتی ابو لهب به فروشندگان سفارش می کرد که جنس را گران تر بفروشید تا مسلمانان قادر بر خرید نباشند پسر برادر خدیجه گاهی نیمه شب شتری از گندم و خرما تا نزدیک شعب آورده و بعد افسار شتر را رها می کرد و شتر وارد شعب می شد آن هم وقتی که ابو جهل فهمید ترک کرد.

— طرح قتل پیامبر (ص): گفتند پیامبر در مدینه یاران زیادی پیدا کرده و پیمان هائی بسته است، و مسلمانان را دستور داده که کم کم به مدینه هجرت کنند اگر خودش هم برود حزبی علیه ما درست خواهد کرد و دیگر توان مقابله با او را نخواهیم یافت و... بهتر است او را بکشیم و خون بهاء را به بنی هاشم می دهیم این طرح در دار الندوه سال ۱۳ بعثت بود ولی رد شد به این دلیل که بنی هاشم به خون بها راضی نخواهد شد و محمد (ص) را بکشد و آماده باشد بعد خودش کشته شود.

۱۹ — طرح حبس ابد: گفتند تا هجرت نکرده او را بگیریم و زندانی کنیم و از سوراخی به او غذا بدهیم تا بمیرد این طرح هم رد شد که بنی هاشم به هر قیمت او را آزاد خواهند کرد و اگر نتوانند بنی هاشم در موسم این کار ما را در پیش چشم همه محکوم و امداد خواهند گرفت و علیه ما جنگی و ...

۲۰ — طرح شکنجه: گفتند او را بر شتری چموش و سرکش می بندیم و او را رم می دهیم آن قدر حضرت را به زمین بزند تا بمیرد تا او را به سرزمین بیگانه ای برد و حتما به هر جا رود مردم او را می کوبند.

۲۱ — از تمام قبائل کمک بگیریم و شبانه به او حمله کنیم و او را بکشیم و بنی هاشم قدرت مقابله با تمام قبائل را ندارد.

این طرح ها در همان لحظه ای بود که امداد غیبی شامل حال حضرت

شد و حضرت به مدینه هجرت کرد.

این طرح ها در آیه ۳۰ انفال آمده :

وَ إِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يَخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ [انفال/ ۳۰]

۲۲ _ مجادله و سئوالات پیچیده ای که یهود طرح می کرد تا شاید بتواند به پیامبر شکستی بزند.

۲۳ _ ایجاد اختلاف میان مسلمانان : روزی که اوسیان و خزرجیان دوستانه در کنار هم نشسته بودند یهود جوانی را تحریک کرد تا برود جنگ بغاث که اوسیان پیروز شدند را نقل کند تا خزرجیان به دفاع برخیزند و شاید کشمکش های دیرینه تازه شود رفت و نقشه را عملی کرد و صحنه تفاخر زنده شد و نزدیک بود که آشوب و فتنه در گیرد که پیامبر (ص) مطلع شد و آمد و به قدری موعظه کرد که گریه کردند و آرام شدند و نقشه یهود نقش بر آب شد.

۱. نسیان

۱. چه چیزهایی را انسان فراموش می کند :

۱. خداوند

نَسُوا اللَّهَ [توبه/ ۶۷] .

۲. قیامت

نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ [ص/ ۲۶] .

نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ [اعراف/ ۵۱] .

نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا [سجده/ ۱۴] .

۳. آیات خدا

قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيَتْهَا [طه/ ۱۲۶] .

۴. وعده الهی

وَلَقَدْ عَاهَدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ قَبْلِ فَنَسَىٰ [طه/ ۱۱۵] .

۵. گذشته خود

وَ نَسِيَ خَلْقَهُ [يس/ ۷۸] .

۶. خودش

تَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ [بقره/ ۴۴] .

۲. عوامل فراموشی

۱. مورد انسانی

۱. دوستان

فَلَا تَقْعُدُوا بَعْدَ الذِّكْرِ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [انعام/ ۶۸] .

۲. همسر و فرزند

لَا تُهْلِكُمْ أَمْوَالُكُمْ [منافقون/ ۹] .

أَلْهَاكُمْ التَّكَاثُرُ حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ [تکاثر/ ۲-۱] .

۲. مورد غیر انسانی

۱. شیطان

اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ [مجادله/ ۱۹] .

۲. اموال

لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ [فرقان/ ۲۹] .

۳. نسیان ابتدای غضب و عذاب خداست

— فراموشی یک قهر الهی است :

شما مؤمنان را مسخره می کردید فَاَتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيَا حَتَّى أَنْسَوَكُمْ ذِكْرِي [مومنون/ ۱۱۰] .

أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ [اعراف/ ۱۷۹] .

۴. جزای فراموشی خدا و قیامت

۱_ الْيَوْمَ نَنسَاهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَذَا [اعراف/ ۵۱] .

۲_ فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا [سجده/ ۱۴] .

۳_ الْيَوْمَ نَنسَاكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا [جائیه/ ۳۴] .

۴_ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنسَاهُمْ أَنفُسَهُمْ [حشر/ ۱۹] .

۵_ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ [توبه/ ۶۷] .

۶_ فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمَ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً [انعام/ ۴۴] .

۱. نظارت استصوابی

۱. معنای نظارت استصوابی

سؤال: نظارت استصوابی؛ یعنی چه؟

پاسخ: یعنی مسأله ای را صواب و صائب دانستن، که بدانیم این کار صحیح است یا نه؟ اقدامات انجام شده را تصویب کردن، جلوی هر گونه اشتباه و سوءاستفاده را گرفتن، نظارتی فعال و همراه با دخالت در تصمیم گیری است.

۲. متصدی این امر

در تمام کشورهای دنیا برای تصدّی مسئولیت های مهم یک سری شرایط ویژه است و مرجعی تعیین شده که مثلاً نامزد، سابقه کیفری نداشته

باشد. در جمهوری اسلامی این مرجع شورای نگهبان است.

۳. مشکلات

بگذریم که مخالفان یا به خاطر مسایل سیاسی که بتوانند افرادی از جناح خودشان را در مراکز تصمیم گیری وارد و اهداف حزبی و سیاسی خود را تأمین کنند (گرچه صلاحیت نداشته باشند) مخالفت می کنند.

و یا کسانی که با حاکمیت اسلام مخالفند و با اسم حمایت از جمهوریت می خواهند شرایط، ویژگی ها و لیاقت های لازم را برای تصدّی مسئولیت ها حذف کنند.

این افراد نقش شورای نگهبان را تصویب و صائب دانستن نمی دانند، بلکه تنها آگاهی و نظارت و اطلاع به مقام دیگر و به اصطلاح نظارت استطلاعی و آگاهی یابی می دانند.

۴. اهمیت

اهمیت تصدی شغل های

حساس فقط به اطلاع یابی و آگاهی حل نمی شود ، بلکه با کنترل و دقت و دخالت ممکن است.

۱. نظافت

۱.۱ اهمیت نظافت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): :التَّطَافَةُ مِنَ الْإِيمَانِ [طب النبي ، ص ۲۱] .

قال رسول الله (ص): : انَّ الاسلامَ نَظِيفٌ فَتَنْظِفُوا فَإِنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا نَظِيفٌ [نهج الفصاحه ، حديث ۶۱۲] .

۲.۰ موارد

۱. خلال دندان

قال رسول الله (ص): : خَلَّلُوا لِحَاكِمٍ وَقَصَّوْا أَظْفَارَكُمْ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مَا بَيْنَ اللَّحْمِ وَالظُّفْرِ [نهج الفصاحه ، حديث ۱۴۵۶] .

۲. حمام هفتگی

قال رسول الله (ص): : انَّ اللهَ تَعَالَى جَمِيلٌ يَحِبُّ الْجَمَالَ ، مَنْحَى يَحِبُّ السَّخَاءَ ، نَظِيفٌ يَحِبُّ التَّطَافَةَ [نهج الفصاحه ، حديث ۶۹۰] .

۳. آراستگی ظاهر

قال رسول الله (ص): : حَقُّ اللهِ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَنْ يَغْتَسِلَ فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ يَوْمًا يَغْسِلُ فِيهِ رَأْسَهُ وَجَسَدَهُ [نهج الفصاحه ، حديث ۱۳۹۸] .

۴. پاکیزگی صحن خانه

قال رسول الله (ص): : غَسَلَ الْإِنَاءَ وَطَهَّرَهُ الْفَنَاءَ (حياط) يورثان الغنى [نهج الفصاحه ، حديث ۲۰۳۱] .

۳. آثار

۱. مثبت

۱. غنا و بی نیازی

قال رسول الله (ص): : غَسَلَ الْإِنَاءَ وَطَهَّرَهُ الْفَنَاءَ (حياط) يورثان الغنى [نهج الفصاحه ، حديث ۲۰۳۱] .

۲. عفت همسران

قال رسول الله (ص): اغسلوا ثيابكم وخذوا من شعوركم و استاكوا و تزينوا و تنظفوا فان بنى اسرائيل لم يكونوا يفعلون ذلك فزنت نساؤهم [نهج الفصاحه ، حديث ٣٧٧] .

٣. دخول بهشت

قال رسول الله (ص): تنظفوا بكل ما استطعتم فان الله تعالى بنى الاسلام على النظافه و لن يدخل الجنه الا كل نظيف [نهج الفصاحه ، حديث ١١٨٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: تَخَلَّلُوا فَإِنَّهُ مِنَ النَّظَافَةِ وَ النَّظَافَةُ مِنَ الْإِيمَانِ وَ الْإِيمَانُ مَعَ صَاحِبِهِ فِي الْجَنَّةِ [طب النبي ، ص ٢١] .

قال رسول الله (ص): ان الاسلام نظيف فتنظفوا فانه لا يدخل الجنه الا نظيف [نهج الفصاحه ، حديث ٦١٢] .

٢. منقى

١. تسلط شيطان

قال رسول الله (ص): خللوا لحاكم و قصوا أظفاركم فان الشيطان يجرى ما بين اللحم و الظفر [نهج

۱. نظام آموزشی

۱. اهل آموزش در اسلام

— وَ يَعْلَمُهُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ يَزَكِّيهِمْ [بقره/۱۲۹] .

اذْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَ الْمُؤَدَّةِ الْحَسَنَةِ وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [نحل/۱۲۵] .

خدا حکیم است؛ یعنی هر کاری محکم و به جا و صحیح است.

— سرمایه گذاری روی آموزش : همزمان امیر کبیر شخصی در ژاپن به نام میجی ۴۴ سال در ژاپن امپراتور بود (امپراتور در ژاپن نایب خدا در زمین است ، چیزی شبیه به ولایت فقیه ما ، و مستقیماً دخالت در کارها نمی کند) همه فکر او آموزش مملکت بود. آموزش را اول ۴ سال ، بعد ۶ سال ، بعد ۱۰ سال ، اجباری کرد و بیسوادی را تا صفر آورد.

— بعضی کشورها برای آشنائی با لهجه های ایرانی مدتی در ایران ، کار می کنند.

— در ژاپن ۱۵۰ نفر دانشجو در رشته زبان فارسی کار می کنند. (ژاپن ۱۲۰ میلیون جمعیت دارد).

— قاسملو در پاریس راهنمائی داشت که کاملاً کردی بلد بود. (ضمناً کار رسمی دارند ، ولی زبان هم بلدند).

۱ — فرزندان اهل شما هستند : وَ أُمُرُ أَهْلِكَ بِالصَّلَاةِ [طه/۳۲] .

۲ — اگر برای نماز کار نکنید ، قیامت دست خالی هستید : قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ أَوَّلَ مَا يَحَاسِبُ بِهِ الْعَبْدُ الصَّلَاةَ فَإِنْ قُبِلَتْ قُبِلَ مَا سِوَاهَا [کافی ، ج ۳ ، ص ۲۶۸] .

۳ — تا مادامی که از نماز اعراض کنید ، هیچ رئیس جمهور و هیچ نظامی ، زندگی شیرینی برای ما نخواهند آورد : وَ مَنْ أَعْرَضَ عَنِ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكاً وَ نَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى [طه/۱۲۴] .

در زمانی که شما رئیس هستید وضع نماز بهتر شد ، یا در جا می زند یا بدتر شد؟

اگر بهتر شد : به قرآن عمل شده : الَّذِينَ إِنْ مَكَتَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ [حج/ ۴۱] .

اگر بدتر شد : أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ [مریم/ ۵۹] .

اگر در جا می زند : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ اسْتَوَى يَوْمَهُ فَهُوَ مَغْبُوتٌ [أمالی صدوق ، ص ۶۶۸] .

۵ _ شرکت خودتان : إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا [احزاب/ ۵۶] .

۶ _ حساس کردن جلسات آموزش خانواده به نماز.

۷ _ همه مسئول نمازند ، نه فقط دبیر دینی و مسئولین تربیتی.

۸ _ شرکت در نماز بچه ها ، کاری است که صد در صد خالص است.

۹ _ طبیعی ترین ، مؤثرترین ، آسان ترین کار تربیتی نماز است.

۱۰ _ نقش تماس خصوصی در اتاق و دفتر با افراد (معلم ، مدیر مدرسه و...)

۱۱ _ ایجاد مسابقه نماز و مطالعه کتاب نماز برای معلمین و شاگردان.

۱۲ _ خود شما افتخار مسئولیت نماز را عهده دار شوید ، همان طور که خود شما حجر الأسود را می بوسید.

۱۳ _ همکاری و حمایت از ائمه جماعات مدارس (روحانی و غیرروحانی)

۲. زیر بنای نظام آموزشی

۱. آموزش مستمر

_ ساختن راه علاوه بر عمرانی و اقتصادی = انتقال فرهنگ سریعتر ، حاکمیت دولت بیشتر

_ هنرستان های فنی و حرفه ای کم رنگ است :

اگر نصف دبیرستان ها فنی و حرفه ای شوند ، میلیون ها هنرمند داریم و این همه پشت کنکور نداریم.

۲. آموزش و پرورش

عروسک سازی را جوری ساخت که همین که جنگ شد تبدیل به مهمات سازی شود. تراکتورسازی را می توان به تانک سازی تبدیل کرد.

هدف آموزش ، انتقال به وضع مطلوب شناخت دردهای موجود است. با شناخت وضع مطلوب یک اصل برای انتقال برنامه آموزشی بریزیم.

__ تعطیلات بی هدف ، خواب و فیلم و سیگار و اتاق تنگ و جزّ و بحث؛ چرا چند ماه تمام ، همه نظام آموزشی در ایران تعطیل است.

__ فرهنگ کار کم رنگ است : در خاطرات گورباچف نوشته که پدرم کارگر و خودم در اول کار کارگر بودم.

__ فرهنگ فرار از کار ، بی انضباطی ، خودبینی ، هر که همه کاره.

__ گروه اجتماعی یک هیأت محقق خطرات بی انضباطی را بررسی کند و یک فیلم در این زمینه ساخته شود.

امروز بودجه برای سیل بند تصویب نمی شود. فردا چند برابر برای جبران خسارت سیل تصویب می شود. برای تهیه مداد و دفتر از چند ماه قبل برای اول مهر باید چاره جویی کرد ، تا مبادا روز ۲۹ شهریور مجبور شویم با هواپیما مداد از چین بیاوریم که بودجه کرایه هواپیما چند برابر قیمت مدادها باشد که فروشنده آن کشور تعجب کند که چرا حمل مداد با هواپیما صورت می گیرد. چنانچه ما در تصمیم گیری کم توجهی کردیم و خساراتی زدیم ، شرعا مدیونیم. _ مسئولین آموزش باید هماهنگ باشند :

بخشنامه مقنعه از یک سو ، زنان کذایی در تلویزیون از سوی دیگر.

سفارش به خاموشی در منزل از یک سو ، برق های خیابان از سوی دیگر

__ غیر از تاریخ عمومی ، تاریخ استان ها و شهرها به صورت اختصاصی مطرح شود اگر چه در یک فصل ، مثلاً تبریزی تاریخ خیابانی

را باید بهتر بدانند.

اما مسأله تکثیر نسلو ان تعدّوا نعمه...ژاپن یک بیستم ما زمین و سه برابر ما جمعیت را به نحوی اداره می کند و ۸۵ میلیارد دلار در سال گذشته اضافه آورده و امسال که وضع اقتصادی کل جهان کمرنگ است ۵۵ میلیارد دلار اضافه آورده. در کشاورزی روی آب کار کرده اند. یکی از دوستان در ژاپن بوته گوجه فرنگی را که در آبتولید شده و ۵۰ کیلو گرم گوجه داده بود، دیده است و در آلمان از یک بوته خیار به جای چند ماه، یک ماهه خیار تولید می شود.

۱. نعمت زمین و خاک

۱. زمین

۱ _ ۴۶۱ بار در قرآن نام زمین آمده است.

رام است :

جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ ذُلُولًا فَأَمْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا [ملک، ۱۵].

مهین است :

الْأَرْضَ بِسَاطًا [نوح، ۱۹].

کلاس درس است :

وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ [ذاریات، ۲۰].

محل زندگی است :

جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا [نمل، ۱۶].

گهواره است :

جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ مَهْدًا [طه، ۵۳].

مواد غذایی خود را در اختیار ما می گذارد :

تُنْبِتُ الْأَرْضُ [بقره، ۶۱].

خودش را برای ما آرایش می کند :

وَازَيَّنَّتْ [يونس ، ٢٤].

آب و بذر ما را می پذیرد :

تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً [فصلت ، ٣٩].

به ما راه می دهد :

جَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا [زخرف ، ١٠].

زنده ما را حمل و مرده ما را بایگانی می کند :

أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا [مرسلات ، ٢٥].

آرام و بی سر و صدا در حرکت است :

تَرَى

الأَرْضَ هَامِدَةً [حج ، ۵] .

آب زلال را بایگانی و به ما می دهد :

فَجَزَّوْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا [قمر ، ۱۲] .

آب آلوده ما را در خود محو می کند.

رنگش برای دید ، وسعتش برای سیر ، حرکتش برای رشد ، تواضعش برای کار مناسب است.

گنج ها و معادن را برای ما حفظ می کند :

خَزَائِنِ الْأَرْضِ [يوسف ، ۵۵] .

نجاسات ما را پاک می کند.

زمین ، بسیار سخی است؛ یک دانه می گیرد ، یک خوشه می دهد.

اگر سفت بود کشاورزی و دفن محال بود و اگر نرم بود ، ساختمان غیر ممکن می شد.

زمین وجود با برکتی است :

بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ [اعراف ، ۹۶] .

حوادث ما را می گیرد و ضبط می کند :

تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا [زلزله ، ۴] .

تسبیح خدا دارد :

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَ الْأَرْضُ [اسراء ، ۴۴] .

و بالاخره در انتظار صالحان است :

أَنَّ الْأَرْضَ يَرِيُّهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ [انبياء ، ۱۰۵] .

و حالا ما مسئولیم ، حتی :

فَأِنَّكُمْ مَسْئُولُونَ حَتَّىٰ عَنِ الْبِقَاعِ وَ الْبُهَائِمِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۶۷ ، ۲۴۲] .

و دولت مسئول است ولیکن :

وَ لَيْكُنْ نَظْرُكَ فِي عِمَارَةِ الْأَرْضِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳ ، ۴۳۶] .

و حق نداریم :

وَ يَهْلِكُ الْحَزْثَ [بقره ، ۲۰۵] .

احیاء کنیم که خودش مزد همان احیاء ماست :

كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) يَقُولُ : مَنْ أَحْيَا أَرْضًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَهِيَ لَهُ

آباد کنیم :

أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَ اسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا [هود ، ۶۱] .

بندگی خدا نمائیم که :

قَالَ النَّبِيُّ (ص) :

جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِداً وَطَهُوراً [من لايحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۴۰] .

با سیر و هجرت رشد کنیم و رشد دهیم که :

إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ [عنكبوت ، ۵۶] .

سرعت سیر زمین به قدری منظم است که اختلاف یک لحظه در یک قرن موجب به هم خوردن ریاضیات فلکی می شود. مثل ساعتی بسیار دقیق چند نوع حرکت دارد : وضعی _ انتقالی _ تبعی .

با همه حرکاتش آرام است :

اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ قَرَاراً [غافر ، ۶۴] .

این سفینه که ۵ میلیارد مسافر را با خود حمل می کند و با سرعت سرسام آور ، یعنی ۱۴۴۰ کیلومتر ، به دور خود و در ساعت ۷۰۰۰۰ کیلومتر به سوی کهکشان و ساعتی ۱۰۷۲۲۸۰ کیلومتر به دور خورشید بدون این که احتیاج به تعمیر و اصلاح و تعویض قطعات و... داشته باشد ، در حرکت است ، محل استقرار و آرامش اهلش است .

الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ مَهْداً [طه ، ۵۳] .

أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَاداً [نبا ، ۶] .

زلزله تکانی مختصر و کوچک است که ما را نسبت به نعمت آرامش زمین واقف می کند .

فاصله زمین تا خورشید بسیار دقیق است . اگر کمتر بود از گرما و اگر بیشتر بود از سرما همه نابود می شدیم .

سرعت زمین به گرد خود در ساعت ۱۰۰۰ میل است ؛ اگر صد میل بود ، طول شب و روز ده برابر می شد . روزها ۱۲۰ ساعته و بسیار گرم ، شب ها ۱۲۰ ساعته و سرد و تمام آب های زمین یخ می بست . آیا این سرعت معین در میان هزاران عدد و اندازه کار کیست ؟

وَ أَلْقَى

فِي الْأَرْضِ رَوَاسِي أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَ أَنْهَاراً وَ سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ [نحل ، ۱۵] .

وَ جَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِي أَنْ تَمِيدَ بِهِمْ وَ جَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجاً (دره ها) سُبُلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ [انبياء ، ۳۱] .

وَ تَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَ هِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ [نمل ، ۸۸] .

وَ مِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيَضٌ وَ حُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَ غَرَابِيبُ سُودٌ [فاطر ، ۲۷] .

وَ الْجِبَالَ أَوْتَاداً [نبأ ، ۷] .

۳۹ بار در قرآن از کوه ها به عنوان جبل و جبال و ۹ بار به عنوان رواسی یاد شده.

کوه ها از آیات الهی هستند :

وَ إِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِيبُ [غاشیه ، ۱۹] .

کوه ها عامل آرامش زمین هستند :

وَ جَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِي أَنْ تَمِيدَ بِهِمْ [انبياء ، ۳۱] .

کوه ها از ما حفاظت می کنند :

وَ جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْجِبَالِ أَكْنَاناً (حافظ و نگهدار [نحل ، ۸۱] .

امام صادق (ع) در مورد فوائد کوه ها می فرمایند :

۱ _ نگهداری برف ها برای موارد احتیاج.

۲ _ رویش انواع گیاهان داروئی.

۳ _ جایگاه حیوانات وحشی.

۴ _ جای بسیار مناسبی برای سنگرسازی.

۵ _ مخزن سنگ های معدنی و قیمتی.

[بحار ، ج ۳ ، ص ۱۲۷] .

خاک ، دنیایی از شگفتی هاست.

وقتی شهر نشینان از کنار روستایی عبور می کنند و مزارع سرسبز را می بینند ، می دانند که این همه محصول از خاک است؛ اما توجهی به اهمیت خاک ندارند.

تمام مواد از نباتات و نباتات از خاک گرفته می شود.

خاک دربردارنده انواع و اقسام معادن و فلزات گران بهاست.

رشد اعجاب انگیز صنعت رهن فلزات است و فلزات از

خاک است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): فَكِّرْ يَا مُفَضَّلُ فِي هَذِهِ الْمَعَادِنِ وَ مَا يُخْرَجُ مِنْ الْجَوَاهِرِ الْمُخْتَلِفَةِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۱۸۵].

فَهَلْ يَخْفَى عَلَى ذِي عَقْلٍ أَنَّ هَذِهِ كُلَّهَا دَخَائِرٌ دُخِرَتْ لِلْإِنْسَانِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۳ ، ص ۱۸۵].

قال الصادق (ع): ففي هذا دلاله واضحه على أن العالم مخلوق بتقدير و حكمه [توحيدالمفضل ، ص ۴۷].

۳. وظیفه ما در مقابل نعمت خاک و زمین.

از زمین حفاظت کنیم :

فَإِنَّكُمْ مَسْئُولُونَ حَتَّىٰ عَنِ الْبِقَاعِ وَ الْبَهَائِمِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۶۷ ، ج ۲۴۲].

زمین را آباد کنیم :

وَ اسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا [هود ، ۶۱].

وَ لِيَكُنْ نَظْرُكَ فِي عِمَارَةِ الْأَرْضِ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳ ، ج ۴۳۶].

زمین را احیاء کنیم :

مَنْ أَحْيَا أَرْضًا [تهذیب الأحكام ، ج ۴ ، ص ۱۴۵].

در زمین بندگی خدا را بنمائیم :

جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَ طَهْرًا [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۴۰].

إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ [عنكبوت ، ۵۶].

۱. نعمت های الهی

۱. آسمان

۱. آیت الهی

۳۱۰ مرتبه در قرآن نامش آمده.

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ لآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ [آل عمران / ۱۹۰].

أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ وَ إِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ [غاشيه/ ۱۸-۱۷] .

۲. مهندسی آسمان

خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ [اعراف/ ۵۴] .

اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا [رعد/ ۲] .

فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ [بقره/ ۲۹] .

يُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ [حج/ ۶۵] .

أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً [بقره/ ۲۲] .

۳. آسمان در روایات

رسول خدا (ص) وقت نماز شب به آسمان نگاه می کرد و آیات زیر را می خواند :

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَ اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَ يَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ رَبَّنَا إِنَّكَ مَنْ تَدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ أَخْرَجْتَهُ وَ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ رَبَّنَا إِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ

آمَنُوا بِرَبِّكُمْ فَ آمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَ كَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَ تَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ رَبَّنَا وَ آتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَى رُسُلِكَ وَ لَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ [آل عمران/۱۹۴-۱۹۰] .

۱ _ رسول خدا (ص) شب ها که برای نماز شب بر می خاست اول به آسمان نگاه می کرد و این آیات را تلاوت می کرد :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : كَلَّمَآ قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) قَلْبَ بَصِيرَةٍ فِي السَّمَاءِ ثُمَّ قَرَأَ الْآيَاتِ مِنْ سُورَةِ آلِ عِمْرَانَ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ إِلَى قَوْلِهِ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۲۱۱] .

۲ _ شبی امام سجاد (ع) برای نماز شب از خواب برخاست. دستش را در ظرف آب برد تا وضو بگیرد که چشمش به آسمان افتاد؛ آنقدر منظره دل انگیز آسمان او را به خود جذب کرد که سپیده دمید و موذن اذان گفت و هنوز دست امام در آب بود :

فجعل يفكر في خلقها حتى اصبح المؤذن و يده في الاناء [رياض المساكين] ،

۳ _ عَنْ حَبَّةِ الْعُرْنِيِّ قَالَ : " بَيْنَا أَنَا وَ نَوْفٌ نَائِمِينَ فِي رَحْبَةِ الْقَصْرِ إِذْ نَحْنُ بِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) فِي بَقِيهِ مِنَ اللَّيْلِ وَاضِعًا يَدَهُ عَلَى الْحَائِطِ شَبِيهَ الْوَالِهِ وَ هُوَ يَقُولُ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ قَالَ ثُمَّ جَعَلَ يَقْرَأُ هَذِهِ الْآيَاتِ وَ يَمُرُّ شَبَهَ الطَّائِرِ عَقْلُهُ فَقَالَ لِي : أَرَأَيْتَ أَنْتَ يَا حَبَّةُ أَمْ رَامِقٌ؟ قَالَ قُلْتُ : رَامِقٌ هَذَا أَنْتَ تَعْمَلُ هَذَا الْعَمَلَ فَكَيْفَ نَحْنُ قَالَ فَأَرْخَى عَيْنَيْهِ فَبَكَى ثُمَّ قَالَ : لِي يَا حَبَّةُ إِنَّ

لِلَّهِ مَوْقِفًا وَ لَنَا بَيْنَ يَدَيْهِ مَوْقِفٌ لَمَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ أَعْمَالِنَا يَا حَبِّهُ إِنَّ اللَّهَ أَقْرَبُ إِلَيَّ وَ إِلَيْكَ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ يَا حَبِّهُ إِنَّهُ لَا يَحْجُبُنِي وَ لَا إِيَّاكَ عَنِ اللَّهِ شَيْءٌ قَالَ ثُمَّ قَالَ : أَرَأَيْدُ أَنْتَ يَا نَوْفُ قَالَ لَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! مَا أَنَا بِرَاقِدٍ وَ لَقَدْ أَطَلْتُ بُكَائِي هَيْدِهِ اللَّيْلَةَ فَقَالَ يَا نَوْفُ إِنَّ طَالَ بُكََاؤُكَ فِي هَذَا اللَّيْلِ مَخَافَهُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قَرَّتْ عَيْنَاكَ غَدًا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَا نَوْفُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ قَطْرِهِ قَطْرَةٌ مِنْ عَيْنِ رَجُلٍ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ إِلَّا أَطْفَأَتْ بِحَارًا مِنَ النَّيْرَانِ يَا نَوْفُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ رَجُلٍ أَعْظَمَ مَنْزِلَهُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رَجُلٍ بَكَى مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَ أَحَبَّ فِي اللَّهِ وَ أَبْغَضَ فِي اللَّهِ وَ أَبْغَضَ فِي اللَّهِ لَمْ يَنْلِ مُبْغَضَةً بِهِ خَيْرًا عِنْدَ ذَلِكَ إِسْتَكْمَلْتُمْ حَقَائِقَ الْإِيمَانِ ثُمَّ وَعَظَهُمَا وَ ذَكَرَهُمَا وَ قَالَ فِي أَوَاخِرِهِ : فَكُونُوا مِنَ اللَّهِ عَلَى حَذَرٍ فَقَدْ أَنْذَرْتُكُمَا ثُمَّ جَعَلَ يَمُرُّ وَ هُوَ يَقُولُ لَيْتَ شِعْرِي فِي غَفْلَتَايَ أَمْ مَعْزُضٌ أَنْتَ عَنِّي أَمْ نَاطِرٌ إِلَيَّ وَ لَيْتَ شِعْرِي فِي طُولِ مَنَامِي وَ قِلَّةِ شُكْرِي فِي نِعْمِكَ عَلَيَّ مَا حَالِي قَالَ فَوَّ اللَّهُ مَا زَالَ فِي هَذَا الْحَالِ حَتَّى طَلَعَ الْفَجْرُ " [فلاح السائل ، ص ٢٦٦] .

حبه عنری می گوید : " شبی با نوب بکالی در صحن حیاط دار الاماره کوفه خوابیده بودیم. ناگاه علی (ع) را دیدیم که مانند افراد مضطرب و حیران این آیات را تلاوت می کند : (ان فی خلق ...) در آن

شب مکرر این آیات را خواند و گریه کرد. حبه می گوید: از امام پرسیدم شما با این مقام چرا گریه می کنید؟ فرمود: ای حبه همگی ما در برابر خدا ایستگاهی داریم که هیچ یک از اعمال ما بر او پوشیده نیست. آنگاه خطاب کرد به نوف و فرمود: اگر امشب از خوف خدا فراوان گریه کردی فردا در برابر خدا چشمانت روشن خواهد بود.

ای نوف! هیچ قطره اشکی از دیدگان کسی از خشیت خدا جاری نمی شود مگر آن که دریاهایی از آتش را خاموش می کند. آخرین جمله ای که امام فرمود این بود: از خدا در ترک انجام مسئولیت ها بترسید."

۲. آب

۱. سرچشمه آب

آب و باران:

أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً [بقره/۲۲].

ما أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَخْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا [بقره/۱۶۴].

وَيَنْزِلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهَّرَكُمْ بِهِ وَيَذْهَبَ عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَ لِيُرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَ يَثْبُتَ بِهِ الْأَقْدَامُ [انفال/۱۱].

يُرْسِلُ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَاراً [هود/۵۲].

وَ أَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُوراً [فرقان/۴۸].

وَ نَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكاً [ق/۹].

۲. مراحل تشکیل باران

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَرْجِي سَحَاباً ثُمَّ يُولِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَاماً فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ وَ يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ (ابرها از قسمت بالا- همانند کوه ها هستند). فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيَصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَ يَصْرِفُهُ عَنِ مَنْ يَشَاءُ يَكَادُ سَنَا بَرْقُهُ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ [نور/۴۳].

۳. ویژگی ها و منافع آب

۱_ رمز حیات:

وَ جَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ

كُلُّ شَيْءٍ حَتَّى أَفْلا يَوْمِنُونَ [انبياء/ ٣٠] .

٢ _ حيات زمين :

أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا [نحل/ ٦٥] .

٣ _ شكوفايى زمين :

فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَ رَبَّتْ [حج/ ٥] .

٤ _ زينت بخش زمين :

أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً [حج/ ٦٣] .

أَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدائقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ [نمل/ ٦٠] .

٥ _ منبع تغذيه :

أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ [ابراهيم/ ٣٢] .

فلينظر الانسان الى طعامه انا صببنا الماء صبا

ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا [عبس/ ٢٧-٢٦] .

٦ _ شرابى گوارا :

أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ (ابر) أَمْ نَحْنُ الْمُنزِلُونَ لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ [واقعه/ ٧٠-٦٨] .

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاوَكُمْ غُورًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ [ملك/ ٣٠] .

٧ _ مايه نظافت :

وَ أَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا [فرقان/ ٤٨] .

وَ يَنْزِلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيَطَهَّرَ بِه [انفال/ ١١] .

٨ _ ٧٠ تا ٨٠ درصد وزن گیاهان آب است يك فرد ٧٠ كيلويى ٥٠ كيلو آب دارد.

۴. آب در تسخیر انسان و استفاده های انسان از آن

۱_ مواد غذایی دریایی :

هُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِنَّا كُلُّوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا [نحل/ ۱۴].

۲_ زیورهای دریایی :

وَ تَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا [نحل/ ۱۴].

يُخْرِجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤَ وَالْمَرْجَانَ [الرحمن/ ۲۲].

۳_ کشتیرانی :

وَ الْفُلُوكَ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ [بقره/ ۱۶۴].

هُوَ الَّذِي

يَسِيرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ [يونس/ ٢٢].

وَ سَخَّرَ لَكُمْ الْفُلُكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ [ابراهيم/ ٣٢].

هُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَ تَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَ تَرَى الْفُلُكَ مَوَاحِرَ فِيهِ وَ لَتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [نحل/ ١٤].

٣. باد

١. آیت الهی

وَ تَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَ السَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ [بقره/ ١٦٥].

٢. منافع باد

هُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ حَتَّى إِذَا أَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا سَقَنَاهُ لِبَلَدٍ مَيْتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ [اعراف/ ٥٧].

اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيُنْسُطُهُ فِي السَّمَاءِ [روم/ ٤٨].

باد هوا را جا بجا می کند و از رکود هوا جلوگیری می کند.

باد هوای اقیانوس و جنگل را به شهرها می رساند.

باد ابرهای باران دار را به حرکت می آورد.

باد عامل تلقیح نباتات است.

باد وسیله مهر و قهر خدا است.

١. نعمت

١. نعمت های طبیعی

١. باد ، ابر ، باران

١- حیات بشر مرهون باد است ، اگر بادهای متوقف شوند ، ابرها متوقف می شوند و در نتیجه باران بر مناطق خشک نمی بارد و تمام چشمه ها و رودها می خشکد.

۲- عمل لقاح گیاهان و نباتات از راه باد است.

۳- نقش باد در جابجایی هوا و آوردن هوای تازه به جای هوای آلوده فراموش نشدنی است.

-اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ فَتَنِيْرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كَسَفًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ [روم/ ۴۸] .

۲. اختلاف زبانها و رنگ پوستها

-وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالاختلافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَالاَلْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِلْعَالَمِينَ [روم/ ۲۲] .

-يا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا [حجرات/ ۱۳] .

- شناسایی افراد یا با چشم است یا با گوش. تشخیص اختلاف شکل ها به عهده چشم و اختلاف صداها و زبان ها به عهده گوش است.

با آنکه همه انسان ها در داشتن

اعضاء بدن مساوی هستند؛ اما در شکل اعضاء با هم مختلف اند و این اختلاف هم نعمت است هم قدرت خدا را بیان می کند.

- وقتی نعمت اختلاف روشن می شود که تصور کنیم همه انسان ها شبیه هم باشند.

- آن وقت زن شوهر خود را و شوهر زن خود را نمی شناسد.

- پدر فرزند خود را و فرزند پدر خود را نمی شناسد.

- مجرم از مصلح شناخته نمی شود.

چنانکه گاهی این مشکلات در دوقلوها ایجاد می شود.

۳. خورشید و ماه

۱- نور شرط هر گونه فعالیت است.

۲- حرارت لازمه هر گونه حیاتی است.

۳- محاسبه روز و ماه و سال با گردش زمین به دور خورشید و ماه است.

وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَاجًا [نبا/ ۱۳] .

الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ [الرحمن/ ۵] .

هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ [یونس/ ۵] .

۴. زمین

- کاخ بی ستون

إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا [فاطر/ ۴۱] .

اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا [رعد/ ۲] .

- زمین با این همه حرکت ، آرام است. (حرکت وضعی و حرکت انتقالی)

اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ قَرَارًا [غافر/ ۶۴] .

- زمین منبع همه منابع مورد نیاز انسان است.

٥. نعمت مركب

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ [اسراء/ ٧٠].

سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا [زخرف/ ١٣].

وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاجِرَ [فاطر/ ١٢].

إِنَّا لَمَّا طَغَى الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ [حاقه/ ١١].

هُوَ الَّذِي يَسِيرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ [يونس/ ٢٢].

وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ [يس/ ٧٢].

٦. كوه ها

وَأَلْقَى

فِي الْأَرْضِ رَوَاسِي أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ [نحل/ ۱۵].

وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَاسِي شَامِخَاتٍ وَأَسْقَيْنَاكُمْ مَاءً فُرَاتًا [مرسلات/ ۲۷].

جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا (حافظ و نگهبان شما [نحل/ ۸۱]).

فوائد کوه ها

۱- حفظ آرامش زمین در برابر حرکت های مختلف زمین ، زلزله ها ، آتشفشان ها و...

۲- نگه داری برف ها و ذخیره آب و چشمه های نهرها و رودخانه ها

۳- سنگری طبیعی در برابر حملات دشمنان

۴- کوه ها گنجینه های حفظ معادن و ثروت های ملی.

۷. جهان حیوانات

۱- بیش از هفتصد هزار نوع حشره احصاء شده است. (جهان حشرات ص ۳)

۲- ۲۵۰ نوع مار ، ۲۹۰ نوع کبوتر ، ۲۰۰۰۰ نوع عنکبوت ، صد هزار نوع پروانه ، ۲۰۰۰ نوع موریانه کشف شده است.

۳- یک دانشمند زیست شناس می گوید : ساختن راداری که دقت عملش حتی نزدیک به دقت عمل مغز خفاش باشد هنوز جزء آرزوهای بشر است.

۴- در سال ۱۹۳۸ در دانشگاه هاروارد به کمک وسایل الکترونیکی ثابت شد که خفاش در حال پرواز در هر دو هزارم ثانیه اصوات و امواجی منتشر می کند ، تا با انعکاس آنها از برخورد با مانع جلوگیری کند. برای تشخیص فاصله عیناً مثل رادار عمل می کند.

۵- مورچه باری را که بیست برابر وزن خویش است حمل می کند و حلزون پنجاه برابر.

۶- پشه می تواند دوازده ساعت متوالی بدون استراحت در هوا بال بزند.

وَالْأَنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ [نحل/ ۵].

وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهَا [مومنون/ ۲۱].

وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْفُلُكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ لِشِتُّوْا عَلَى ظُهُورِهِ [زخرف/ ۱۳-۱۲]

وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ [يس/ ۷۲].

۱- غذای لذیذ و گوارا

۲- پوشاک

۳- حمل و نقل

۴- مقهوریت در برابر انسان

با آنکه نه تعداد انسانها بیشتر است و نه قدرت انسانها.

۸. دریاها

وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حَبْلًا حَلِيَّةً تَلْبَسُونَهَا [نحل/ ۱۴].

فوائد دریا :

۱- منبع تغذیه بشر (انواع ماهی ها ، نمک و انواع گیاهان دریائی)

۲- زیور : يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ [الرحمن/ ۲۲].

۳- کشتی رانی : راه دریایی راهی بدون مخارج ساخت و نگهداری ، بدون خرابی و متصل به ۴ گوشه عالم.

۴- مهمترین منبع تولید انرژی

۵- نقش دریاها در تعدیل حرارت زمین.

۶- نقش دریاها در ذخیره آب و انتقال آن به نقاط خشک از راه تبخیر.

۹. گیاهان و نباتات

۱- نقش گیاهان در خوراک

۲- نقش گیاهان در پوشاک (پنبه ، تغذیه کرم ابریشم از برگ درختان)

۳- نقش گیاهان در داروسازی

۴- نقش چوب درختان در ساختمان سازی ، در ، پنجره ، سقف...

۵- نقش گیاهان و نباتات در تولید انرژی و سوخت ، نور و حرارت

-افرایتم النار التي تورون أأنتم أنشأتم شجرتها أم نحن المنشون [واقعه/۷۲] .

-وَ آيَةٌ لَهُمُ الْأَرْضُ الْمَيِّتَةُ أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ [يس/۳۳] .

۶- نقش گیاهان در حیات ، کربن می گیرند و اکسیژن می دهند که مورد نیاز تمام حیوانات است.

۱۰. درعالم هستی

- تمام مصالح و منافع مورد نیاز در زمین آفریده شده است.

- ابتدا خون ، بعد شیر ، بعد غذا از راه ناف ، بعد لب ، و بعد دندان به انسان می رسد. آنجا که عاجز است بی در دسر

، آنجا که توان مکیدن دارد با لب و آنجا که توان جویدن دارد با جویدن تغذیه می کند.

- رنگ اولین غذا سرخ ، سپس سفید (شیر) و سپس الوان مختلف است.

اگر در رَجَم تغذیه نبود دانه ای بدون آب بود.

اگر متولد نمی شد مرده ای در شکم مادر بود.

اگر شیر نبود اگر دندان نبود اگر شیر نیاز به گرم کردن ، سرد کردن ، تصفیه کردن ، شیرین کردن ، رنگ کردن داشت چه می شد؟

- موی صورت ، وسیله تشخیص مرد از زن ، بالغ از نابالغ ، وهیت از لطافت است.

۲. نعمت های مادی

۱. خلقت انسان

وَ يَدًا خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ طِينٍ ثُمَّ جَعَلَ نَسِيلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ ثُمَّ سَوَّاهُ وَ نَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَ جَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَ الْأَبْصَارَ وَ الْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ [سجده ۹-۷] .

۲. رزق

وَ أَنْزَلَ لَكُم مِّنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُم أَنْ تَنْبِتُوا شَجَرَهَا [نمل ۶۰] .

۳. میوه جات

- أَمَّنْ هَذَا الَّذِي يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ بَلْ لَجُّوا فِي عُتُوٍّ وَ نُفُورٍ [ملک ۲۱] .

- تناسب غذا با نیاز در مدت حیات

در جنین ، در شیرخوار و در بزرگ سال

- مطبوع بودن غذاها : و رزقناهم من الطيبات.

- احساس گرسنگی و تشنگی از بزرگترین نعمتهاست و الا انسان از گرسنگی و تشنگی می مُرد.

می گویند کمتر غذائی به اندازه این سه غذا مفید است :

۱. روغن زیتون : برای تولید سوخت بدن ، جگر ، کلیه ، دفع یبوست و بلغم و صفای صورت ، تقویت اعصاب ، دوی درد ،

خشم فرونشاندن - شَجَرَهٗ مُبَارَكِهٖ زَيْتُونَهٗ [نور/ ۳۵] .

۲. خرما : که حاوی

کلسیم که عامل استحکام استخوانهاست ، فسفر برای مغز و بینائی ، پتاسیم برای دفع زخم معده است.

به گفته آمار در مناطقی که خرما مصرف می شود ، سرطان کمتر است ، قند آن سالم ترین قندهاست.

در خرما سیزده ماده حیاتی و ۵ نوع ویتامین کشف شده که آنرا منبع غذائی غنی می نامند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) كُلُوا التَّمْرَ فَإِنَّ فِيهِ شِفَاءً مِنَ الْأَدْوَاءِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۱۴].

۳. انگور : یک داروخانه طبیعی است ، مثل شیر مادر است. غذای کامل و دو برابر گوشت در بدن تولید حرارت می کند و برای تصفیه خون ، رفع رماتیسم ، زیادی اوره ، لایه روبی روده و معده و برای برطرف کردن اندوه و تقویت اعصاب آثار درمانی قطعی دارد. برای مبارزه با سرطان مفید است. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : خَيْرُ فَاكِهَتِكُمُ الْعِنْبُ [طب النبى (ص) ، ص ۲۲].

۴. شیر و عسل

نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَ دَمٍ لَبْنَا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ [نحل/۶۶].

يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ [نحل/۶۹].

۵. طعام

أُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيمَةُ الْأَنْعَامِ [مائده/۱].

وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولُهُ وَ فَرْشًا [انعام/۱۴۲].

قُلْ لَا أُجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا [انعام/۱۴۵].

لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا [نحل/۱۴].

وَ أُحِلَّتْ لَكُمْ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ [حج/۳۰].

وَ الَّذِي هُوَ يَطْعَمُنِي وَ يَشْقِينِ [شعراء/۷۹].

۶. شیر مادر

وَ الْوَالِدَاتُ يَرْضَعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلِينَ كَامِلِينَ [بقره/۲۳۳].

۷. پوشش

يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا

یواری سَوَاتِکُمْ وَ رِیشاً [اعراف/ ۲۶] .

پوشاک یا از پنبه است یا از پشم که یکی از نباتات است و یکی از حیوانات و یا از حریر است که آنهم از حیوانات است.

- پس هم پوشش ضروری و هم پوشش زینتی را خداوند به انسان عطا کرده است.

- پوشاک هم انسان را در برابر سرما و گرما حفظ می کند.

- هم عیوب ظاهری انسان را می پوشاند.

- هم ناموس انسان را حفظ می کند.

- هم عفت و حیای زن و مرد را حفظ می کند.

وَ اللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُیُوتِكُمْ سَکَنًا وَ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُیُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَ يَوْمَ إِقَامَتِكُمْ وَ مِنْ أَصْوَافِهَا وَ أَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَ مَتَاعًا إِلَى حِينٍ [نحل/ ۸۰] .

یا بنی آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا یواری سَوَاتِکُمْ وَ رِیشاً [اعراف/ ۲۶] .

خلع لباس اولین سیلی خدا به انسان است : فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا وَاثْمُهُمَا [اعراف/ ۲۲] .

جَعَلَ لَكُمْ سَرَائِلَ تَقِیْکُمْ الْحَرَّ [نحل/ ۸۱] .

۸. تجملات و زینت

یا بنی آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا یواری سَوَاتِکُمْ وَ رِیشاً [اعراف/ ۲۶] .

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِینَةَ اللَّهِ الَّتِی أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّیِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ [اعراف/ ۳۲] .

وَ لَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَ زَیْنًا لِلنَّاطِرِينَ [حجر/ ۱۶] .

إِنَّا زَیْنَا السَّمَاءَ الدُّنْیَا بِزَیْنِهِ الْکَوَاکِبِ [صافات/ ۶] .

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زَیْنَةً لَهَا [کهف/ ۷] .

الْمَالُ وَ الْبُنُونَ زَیْنَةُ الْحَیَاهِ الدُّنْیَا [کهف/ ۴۶] .

فَتُضْحِکُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً [حج/ ۶۳] .

٩. مسکن

وَ اللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا [نحل / ٨٠].

وَ تَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ [شعراء / ١٤٩].

١٠. تنوع در

۱- وَ مَا ذَرَأَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ [نحل/ ۱۳].

۲- وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالاختلافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِلْعَالَمِينَ [روم/ ۲۲].

۳- فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا [فاطر/ ۲۷].

۴- يَخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ [زمر/ ۲۱].

۵- وَ فِي الْأَرْضِ قِطْعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ [رعد/ ۴].

۶- با کمی دقت می فهمیم که شکل درختان، میوه درختان، برگ درختان و گل و شکوفه آنها حتی رنگ سبز آنها گوناگون و متنوع است؛ یکی سبز پررنگ، یکی کاجی، یکی کم رنگ و... است.

۷- یک مهندس کشاورزی می گفت: در یک باغ در پاریس بیش از پنج هزار نوع انگور موجود بوده.

۱۱. سایر موارد نعمتهای مادی

۱- تخلی: اصل دفع، دفع تمام فضولات، مکان، به راحتی دفع شدن، با اختیار دفع شدن و قدرت کنترل دفع

۲- خستگی

۳- توزیع های طبیعی (رشد ناخن، مو، پی، خون، استخوان)

۴- غرائز

۵- تفاوت ها (در رنگ، شکل، مزه و آثار،

۶- ذخیره هایی که در بدن وجود دارد (ذخیره پوست پشت انگشت و لب، کاسه زانو، ذخیره چربی)

۷- فراموشی

۸- جهل

۹- طلوع و غروب تدریجی

۱۰- تناسب هوا با میوه ها

۱۱- تناسب میوه ها با معده

۱۲- تناسب معده با سایر اعضا

۱۳- اشتها

۱۴- پاک سازی محیط زیست از طریق خورشید ، بخار ، ابر ، باران ، باد ، اکسیژن سازی گیاهان

۱۵- دردها و داروها

۱۶- انعطاف پذیری (انعطاف آب ، خاک ، سنگ و چوب)

۱۷- خواب (خلتیدن)

۱۸- نعمت هایی که در بدن است ، ولی

نیاز به اراده ندارد (کار قلب ، کلیه و ریه)

۱۹- تنوع (لیموی ترش ، خرمای شیرین ، انار ترش و شیرین ، از آب بی رنگ گل صد رنگ)

۲۰- الهام

۲۱- سرعت انتقال

۲۲- گوش و پیچ های درون آن ، جایگاه گوش در بدن ،

۲۳- امید

۳. نعمت های معنوی

۱. تخفیفات

۱. در عبادات

وَ إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ [نساء/ ۱۰۱].

وَ لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذًى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرَضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَ خُذُوا حِذْرَكُمْ [نساء/ ۱۰۲].

وَ لَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَ لَوْ حَرَضْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمِيلِ فَتَدْرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ [نساء/ ۱۲۹].

فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا [نساء/ ۴۳].

۲. در انجام تکلیف

وَ إِمَّا يَنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [انعام/ ۶۸].

لَيْسَ عَلَى الضُّعْفَاءِ وَ لَا عَلَى الْمَرْضَى وَ لَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يَنْفِقُونَ حَرْجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَ رَسُولِهِ [توبه/ ۹۱].

لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرْجٌ وَ لَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرْجٌ وَ لَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرْجٌ وَ لَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخْوَالِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكَتُمْ مَفَاتِحَهُ أَوْ صَدِيقِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً كَذَلِكَ بَيَّنَّ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ [نور/ ۶۱].

لِيَنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَ مَنْ قَدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيَنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ [طلاق/ ۷].

لا يواخِذُكُمْ

اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَ لَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ [بقره/ ۲۲۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) رُفِعَ عَنْ أُمَّتِي تِسْعَةُ أَشْيَاءَ الْخَطَأُ وَالنَّسْيَانُ وَ مَا أُكْرِهُوا عَلَيْهِ وَ مَا لَا يَعْلَمُونَ وَ مَا لَا يَطِيقُونَ وَ مَا اضْطُرُّوا إِلَيْهِ وَ الْحَسَدُ وَ الطَّيْرَةُ وَ التَّفَكُّرُ فِي الْوَسْوَسَةِ فِي الْخَلْوَةِ مَا لَمْ يَنْطِقُوا بِشَفَهٍ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۴۱۷] .

الآن خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ وَ عَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا [انفال/ ۶۶] .

لَا تُكَلِّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا [بقره/ ۲۳۳] .

لَا يَكُلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا [طلاق/ ۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لَا ضَرَرَ وَ لَا ضِرَارَ [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۸۰] .

۳. در کفارات

شلاق به جای اعدام ، در زناى غير محصنه.

فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَهُ مِنَ اللَّهِ [نساء/ ۹۲] .

برای كفاره سوگند ده فقير را اطعام يا لباس بده يا برده اى را آزاد كن و اگر نتوانستينمى لم يجد فصيام ثلاثة ايام [مائده/ ۸۹] .

۴. در مؤاخذه بر معاصى

عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَ عَفَا عَنْكُمْ [بقره/ ۱۸۷] .

إِنْ تَجَتَّبُوا كِبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَ نُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا [نساء/ ۳۱] .

رَبَّنَا لَا تُوَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَ لَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَ لَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَ اعْفُ عَنَّا وَ اغْفِرْ لَنَا وَ ارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ [بقره/ ۲۸۶] .

إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ [نساء/ ۱۷] .

۵. در موقع ضرورت

حُرِّمَتْ... فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَ

لا عادٍ [انعام/ ١٤٥] .

٢. ولاية

١. نبوت

١. بعثت نبى نعمتى عظيم

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ [آل عمران/ ١٦٤] .

٢. نبوت انتصاب الهى

إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا [بقره/ ١٢٤] .

كما أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنْكُمْ [بقره/ ١٥١] .

٣. وظائف نبى (ص)

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا [بقره/ ١١٩] .

قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى فَتْرِهِ مِنَ الرَّسُولِ أَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ [مائده/ ١٩] .

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ [انبياء/ ١٠٧] .

فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ [كهف/ ٦] .

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ [احزاب/ ٢١] .

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا [احزاب/ ٤٥-٤٦] .

٤. آثار اطاعت از نبى (ص)

وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصُّدُقِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا [نساء/ ٦٩] .

وَلَوْ لَا أَنْ تَبْتُنَّاكَ لَقَدْ كُنْتَ تَرْكُنْ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا [اسراء/ ٧٤] .

٢. امامت

١. پاسخ گوئی در برابر آن

ثُمَّ لَتَسْتَلْنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ [تكاثر/ ٨].

قَالَ الرَّضَا (ع): وَ لَكِنَّ النَّعِيمَ حُبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَ مَوَالِئُنَا [عيون أخبار الرضا (ع)، ج ٢، ص ١٢٩].

٢. برخورد با امامت

يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ يَنْكُرُونَهَا [نحل/ ٨٣].

٣. وظایف امام

وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بآيَاتِنَا يوقِنُونَ [سجده/ ٢٤].

٤. آثار امامت

قَالَ الصَّادِقُ (ع): نحن و الله نعمه الله التي

أنعم الله بها على عباده و بنا فاز من فاز [تفسيرالقمي ، ج ١ ، ص ٣٨٨] .

٥. زمينه ولايت پذيرى

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : من أحبنا أهل البيت فليحمد الله على أول النعم قيل و ما أول النعم قال طيب الولاده و لا يحبنا إلا من طابت ولادته [أمالى صدوق ، ج ٤٧٥] .

٣. قرآن

و لَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا [كهف/ ١] .

و بِالْحَقِّ أَنْزَلْنَاهُ وَ بِالْحَقِّ نَزَلَ [اسراء/ ١٠٥] .

قُلْ لَنْ يَجْتَمِعَ الْإِنْسُ وَ الْجِنُّ [اسراء/ ٨٨] .

وَ قُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ [اسراء/ ١٠٦] .

وَ هَذَا ذِكْرٌ مُبَارَكٌ أَنْزَلْنَاهُ [انبياء/ ٥٠] .

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا [فرقان/ ١] .

لَوْ لَا نَزَّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَ رَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا [فرقان/ ٣٢] .

تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ [شعراء/ ٢] .

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَفُصُّ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ [نمل/ ٧٦] .

وَ إِنَّهُ لَهْدًى وَ رَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ [نمل/ ٧٧] .

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا [يوسف/ ٢] .

٤. عنايات

١. نجات در لحظه حساس

١. نسبت به پیامبر اکرم (ص)

وَ لَوْ لَا أَنْ تَبْتُنَّاكَ لَقَدْ كُنْتَ تَرْكُنْ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا [اسراء/ ٧٤] .

وَ أَصْلَحَ بِاللَّهُمْ (بال به معنای حالات پراهمیت [محمد/۲] .

۲. نسبت به انبیاء

وَ لَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَ هَمَّ بِهَا لَوْلَا أَنْ رَأَى بُرْهَانَ رَبِّهِ كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَ الْفَحْشَاءَ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ [يوسف/۲۴] .

۳. نسبت به مسلمین

لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ

قُلُوبٌ فَرِيقٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَؤُفٌ رَحِيمٌ [توبه/ ۱۱۷] .

جنگ تبوک ، راه دور ، دشمن قوی ، هوای گرم ، فصل چیدن میوه ها ، کمبود وسیله و... ابو خثیمه به فکر رفاه از جبهه باز ایستاد ، ولی همین که در کنار همسرش با آب سرد و سایه خنک قرار گرفت ناگهان با خود گفت : رسول اکرم در بیابان ها به سوی جبهه می رود و من... فوراً قیام کرد و هرچه همسرش التماس کرد گوش نداد و با سرعت خودش را به جبهه تبوک رساند و آیه فوق نازل شد.

۲. امدادهای غیبی

۱. به پیامبر اکرم (ص)

هُوَ الَّذِي أَيْدِكَ بِنَصْرِهِ وَ بِالْمُؤْمِنِينَ [انفال/ ۶۲] .

لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلْفَتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَ لَكِنَّ اللَّهَ أَلْفَ بَيْنَهُمْ [انفال/ ۶۳] .

إِذْ يَرِيكَهُمُ اللَّهُ فِي مَنَايِكَ قَلِيلًا وَ لَوْ أَرَاكَهُمْ كَثِيرًا لَفَشَلْتَهُمْ [انفال/ ۴۳] .

فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَ أَيْدُهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا [توبه/ ۴۰] .

۲. به اولیاء

فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا قَالَ إِنَّي عَبْدُ اللَّهِ [مریم/ ۳۰-۲۹] .

قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَ سَلَامًا [انبیاء/ ۶۹] .

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَ لَا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ [فصلت/ ۳۰] .

۳. به مجاهدين

أَنْ يَمِدَّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنَزَّلِينَ [آل عمران/ ۱۲۴] .

يَمِدُّكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ [آل عمران/ ۱۲۵] .

سَأَلْتَنِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ [انفال/ ۱۲] .

أَنَّ اللَّهَ مُوهِنٌ كَيْدِ الْكَافِرِينَ [انفال/ ۱۸] .

وَإِذْ يَرِيكُمُوهُمْ إِذِ التَّقِيَّتُمْ فِي

أَعْيَنِكُمْ قَلِيلًا وَ يَقَلِّلُكُمْ فِي أَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا [انفال/ ٤٤] .

٤. به مؤمنين

وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَ قَلْبِهِ [انفال/ ٢٤] .

يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَ يُأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَ لَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ [توبه/ ٣٢] .

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَ لَا تَحْزَنُوا وَ أَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ [فصلت/ ٣٠] .

٣. آرامش بخشیدن بر مؤمنين

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيُزَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ [فتح/ ٤] .

٤. حسن عاقبت

رَبَّنَا لَا تُرْغِ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا [آل عمران/ ٨] .

وَ لَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ [آل عمران/ ١٠٢] .

يَبَيِّنُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ [ابراهيم/ ٢٧] .

٥. آخرين نعمت دنيایي

الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ [نحل/ ٣٢] .

٤. تفضلات

١. فضل ورحمت خدا

فَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ [بقره/ ٦٤] .

٢. بخشش

١. توبه

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ [بقره/ ٢٢٢] .

قَابِلِ التَّوْبِ [غافر/ ٣] .

هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ [توبه/ ١٠٤] .

ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا [توبه/ ١١٨] .

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ [زمر/ ٥٣] .

٢. چشم پوشی

ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِّن بَعْدِ ذَلِكَ (گوساله پرستی) لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [بقره/ ٥٢] .

ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِّن بَعْدِهِ وَ أَنْتُمْ ظَالِمُونَ ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِّن بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [بقره/ ٥٢-٥١] .

عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالآنَ بَاشِرُوهُمْ [بقره/ ١٨٧] .

وَمَنْ

يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهَ [آل عمران/ ١٣٥].

لَا كُفْرَانَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ [آل عمران/ ١٩٥].

تَبَيَّنَ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغُفُورُ الرَّحِيمُ [حجر/ ٤٩].

وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ [ابراهيم/ ٣٦].

٣. حفظ اعمال

وَوَجِدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا [كهف/ ٤٩].

٤. بقاء عمل

أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى [آل عمران/ ١٩٥].

فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ [انبياء/ ٩٤].

٥. محبت به انسان

رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي [طه/ ٢٤-٢٥].

أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ [زمر/ ٢٢].

٥. عبادات

١. نماز

رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي [ابراهيم/ ٤٠].

وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَى النَّهَارِ وَ زُلْفًا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ [هود/ ١١٤].

٢. روزه

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَ الْفُرْقَانِ [بقره/ ١٨٥].

خطبه رسول اکرم (ص) در فضیلت ماه رمضان که معروف به خطبه شعبانیه است.

٣. دعا

وَنُوحًا إِذْ نَادَى مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ [انبياء/ ٧٦] .

وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ [انبياء/ ٨٣-٨٢] .

فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ [انبياء/ ٨٨-٨٧] .

وَزَكَرِيَّا إِذْ نَادَى رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَى [انبياء/ ٩٠-٨٩] .

قُلْ مَا يَعْبُوا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ

فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا [فرقان/ ٧٧] .

وَ قَالَ رَبُّكُمْ اذْعُونِي اَسْتَجِبْ لَكُمْ [غافر/ ٦٠] .

وَ آتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ [ابراهيم/ ٣٤] .

وَ إِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ [بقره/ ١٨٦] .

٦. اخلاقيات

١. زمينه های تعالی اخلاق

١. کرامت انسان

وَ لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ [اسراء/ ٧٠] .

سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ [لقمان/ ٢٠] .

خَلَقَ لَكُمْ [بقره/ ٢٩] .

مَتَاعًا لَكُمْ [مائده/ ٩٦] .

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ [تين/ ٤] .

أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ [مومنون/ ١٤] .

فِيهِ مِنْ رُوحِي [حجر/ ٢٩] .

فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ [حجر/ ٢٩] .

فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَ حَمَلَهَا الْإِنْسَانُ [احزاب/ ٧٢] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) فِي قَوْلِهِ (تعالى) " وَ لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ " (اسراء/ ٧٠) : "فضلنا بني آدم على سائر الخلق" [أمالي طوسی ، ص ٤٨٩] .

انسان ظرفیت علم بی نهایت دارد : وَ عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا [بقره/ ٣١] .

يَسْتَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ [بقره/ ١٨٩] .

٢. قلب و روح سالم

إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ [شعراء/ ٨٩] .

وَ جَاءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ [ق/ ٣٣] .

اللَّهُمَّ وَ تَبَّتْ قُلُوبُنَا بِالطَّاعَةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٥٩١] .

رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَ لَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا [حشر/ ١٠] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : طَهَّرَ قَلْبِي مِنَ الشُّكِّ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٨٧] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : سِيدِي أَخْرَجَ حُبَّ الدُّنْيَا مِنْ قَلْبِي [مصباح المتهجد ، ص ٥٩٠] .

رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي [طه/ ٢٥]

وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ [انعام/ ۱۲۲] .

تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ [رعد/ ۲۸] .

۲. نتایج عمل به دستورات اخلاقی

۱. حیات طیبه

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [نحل/ ۹۷] .

سُئِلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى "فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً" (نحل/ ۹۷) فَقَالَ: "هِيَ الْقَنَاعَةُ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۲۹] .

فی الحدیث : هی الرضا

ولی بیان مصداق است و شامل عبادت توأم با روزی حلال ، توفیق اطاعت خداوند ، صفا و صمیمیت و اطمینان است. [نمونه ،

ج ۱۱ ، ص ۳۸۴]

۲. مرگ حسن

إِخْدَى الْحُسَيْنِينَ [توبه/ ۵۲] .

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ [توبه/ ۱۱۱] .

لَا يَصِيْبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطُونَ مَوْطِئًا يَغِيْظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نِيْلًا إِلَّا كَتَبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ

صَالِحٌ [توبه/ ۱۲۰] .

۴. نعمت های سیاسی

۱. حکومت

۱. تفویض حکومت الهی

وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا وَآتَاكُمْ مَا لَمْ يُوْتِ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ [مائده/ ۲۰] .

وَإِذْ كُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ [اعراف/ ۷۴] .

۲. تقاضای تشکیل حکومت الهی

رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ [يوسف/ ۱۰۱] .

۲. خلافت

إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً [بقره/ ۳۰] .

۳. حیات اجتماعی

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ [بقره/ ۱۷۹] .

۴. استقلال

۱. استقلال در جهت

فَلتَوَلَّيْنِكَ قِبَلَهُ تَرْضَاهَا [بقره/ ۱۴۴] .

۲. استقلال در امکانات

لئلا يكون للناس عليكم حجة إلا الذين ظلموا منهم فلا تخشوهم و احسنوني و لا ائتم نعمتي عليكم و لعلكم تهتدون [بقره/ ۱۵۰]

۵. خنثی شدن توطئه ها

۱. خنثی سازی ،

کار خداوندی است

وَ يَمْحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ وَ يَحِقُّ الْحَقُّ بِكَلِمَاتِهِ [شوری/ ۲۴].

فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ [یوسف/ ۳۴].

وَ إِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا [انفال/ ۳۰].

وَ أَلْقُوهُ فِي غَيَابَتِ الْجُبِّ [یوسف/ ۱۰].

يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَ سَلَامًا [انبیاء/ ۶۹].

قُلْ إِنَّ رَبِّي يَقْدِفُ بِالْحَقِّ عَلَآمُ الْغُيُوبِ [سبأ/ ۴۸].

۲. بیهوده بودن توطئه ها

وَ أَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ [انبیاء/ ۷۰].

وَ مَا قَتَلُوهُ وَ مَا صَلَبُوهُ وَ لَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ [نساء/ ۱۵۷].

يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَ اللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ [صف/ ۸].

۳. سستی توطئه ها

فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُورًا [طه/ ۸۸].

وَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيَعِهِ يَحْسَبُهُ الظَّمُّ أَنْ مَاءً [نور/ ۳۹].

إِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ [عنكبوت/ ۴۱].

۴. شیطانی بودن توطئه ها

أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكُمُ اللَّهُ آيَاتِهِ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ [حج/ ۵۲].

۵. ناتوان در برابر اراده خداوند

وَ مَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَ لَا فِي السَّمَاءِ [عنكبوت/ ۲۲].

۶. نجات

وَ إِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ [بقره/ ٤٩] .

وَ نَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبَائِثَ [انبياء/ ٧٤] .

فَنَجَّيْنَاهُ وَ أَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ [انبياء/ ٧٦] .

فَإِذَا اسْتَوَيْتَ أَنْتَ وَ مَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلْكِ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَجَّانَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [مومنون/ ٢٨] .

حَقًّا عَلَيْنَا نُنَجِّ الْمُؤْمِنِينَ [يونس/ ١٠٣] .

٥. نعمت های اجتماعی

١ آزادی

اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ أَنْجَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ [ابراهيم/ ٦] .

وَ تِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَى أَنْ عَبَّدتَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ [شعراء/ ٢٢] .

٢ عزت

أَنْتَ

فَضَّلْتُمْ عَلَيَّ الْعَالَمِينَ [بقره/ ٤٧] .

٣ امنيت

الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ [قريش/ ٤] .

وَ لَيَبْدَلَنَّاهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي [نور/ ٥٥] .

رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا [ابراهيم/ ٣٥] .

وَ كَفَّ أَيْدِي النَّاسِ عَنْكُمْ [فتح/ ٢٠] .

وَ اذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ أَنْ يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَآوَاكُمْ وَأَيْدِيكُمْ بِنَصِيرِهِ وَ رَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [انفال/ ٢٦] .

٤ دفع شر

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هُمْ قَوْمٌ أَنْ يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ [مائده/ ١١] .

قُلِ اللَّهُ يَنْجِيكُمْ مِنْهَا (ظلمات) وَ مِنْ كُلِّ كَرْبٍ [انعام/ ٦٤] .

وَ قَطَعْنَا دَابِرَ الَّذِينَ كَذَبُوا بآيَاتِنَا [اعراف/ ٧٢] .

وَ دَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَ قَوْمُهُ وَ مَا كَانُوا يَعْرِشُونَ [اعراف/ ١٣٧] .

فَأَنْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ [اعراف/ ١٣٦] .

وَ يَقْطَعُ دَابِرَ الْكَافِرِينَ [انفال/ ٧] .

أَمَّنْ يَجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَ يَكْشِفُ السُّوءَ [نمل/ ٦٢] .

٥. محبوبيت

سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا [مريم/ ٩٦] .

فَاجْعَلْ أَفْتِدَاءَ مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ [ابراهيم/ ٣٧] .

وَ أَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنِّي [طه/ ٣٩] .

۶. همکار خوب

وَوَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا [مریم/۵۳].

ہارون اخی اشدد بہ ازری و اشرکہ فی امری کی نُسبَحک کثیراً [طہ/۳۳-۳۰].

سَشَدُّ عَضْدُكَ بِأَخِيكَ [قصص/۳۵].

۷. یاد نیک

وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ [شعراء/۸۴].

۸. رفع اختلاف

وَ أَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيُحْكَمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ [بقرہ/۲۱۳].

۹. اخوت

فَأَلْفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا [آل عمران/۱۰۳].

لَوْ أَنْفَقْتَ مَا

فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلْفَتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَ لَكِنَّ اللَّهَ أَلْفَ بَيْنَهُمْ [انفال/ ٦٣] .

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ [حجرات/ ١٠] .

٦. نعمت های خانوادگی

١. خانواده نمونه

١. خانواده زکریا

نام زکریا و فرزندش یحیی و همسرش را می برد و می فرماید: إِنَّهُمْ كَانُوا يَسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَ كَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ [انبیاء/ ٩٠] .

٢. نشانه خانواده نمونه

١. کسب اجازه فرزندان

وَ الَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ [نور/ ٥٨] .

فَلَمَّا أَسْلَمُوا وَ تَلَّهَ لِلْجَبِينِ [صافات/ ١٠٣] .

٢. اطاعت فرزندان از پدر صالح

يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ [صافات/ ١٠٢] .

٢. نعمت زوجیت

١. فوائد

١. آرامش و آسایش روحی ، انس و الفت و دوری از تنهایی و غربت

وَ مِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً [روم/ ٢١] .

٢. بقاء نسل

قَالَ الصَّادِقُ (ع): وَ لَوْ كَانَ إِنَّمَا يَتَحَرَّكُ لِلْجَمَاعِ بِالرَّغْبَةِ فِي الْوَلَدِ كَانَ غَيْرَ بَعِيدٍ أَنْ يَفْتَرِعَهُ حَتَّى يَقْلُ النُّسْلُ أَوْ يَنْقَطِعَ [توحيد المفضل ، ص ٧٥] .

أَ وَ لَمْ يَرَوْا إِلَى الْأَرْضِ كَمْ أَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ [شعراء/ ٧] .

وَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ [ذاريات/ ٤٩] .

٢. آثار

١. تكويني

وَ خَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا [نساء/ ١] .

وَ اللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا [نحل/ ٧٢] .

وَ الطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَ الطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ [نور/ ٢٤] .

٢. تشريعي

وَ أَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُ [انبياء/ ٩٠] .

٣. تربيتي

وَ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا [اعراف/ ١٨٩] .

وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً

[روم/۲۱] .

۳. نعمت فرزند

۱. نسل پاکیزه

رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً [آل عمران/۳۸] .

۲. روشنائی دیده

رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ [فرقان/۷۴] .

۳. نسل بادوام

وَ جَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ [صافات/۷۷] .

۴. نعمت والدین

يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَى الْوَالِدَاتِكَ [مائده/۱۱۰] .

رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ [نمل/۱۹] .

وَيَتِمُّ نِعْمَتُهُ عَلَيْكَ وَعَلَى آلِ يَعْقُوبَ كَمَا أَنْعَمَهَا عَلَى آبَائِكَ مِنْ قَبْلُ [يوسف/۶] .

۷. نعمت های ویژه

۱. برای بندگان

۱. نعمت ظاهری و باطنی

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً [لقمان/۲۰] .

در روایات نعمت ظاهری را اسلام و رزق و نعمت باطنی را ستر عیوب معرفی می کند. [بحار، ج ۷۰، ص ۱۴۲] .

در روایات نعمت ظاهری را امام ظاهر و نعمت باطنی را امام باطن می دانند [نورالثقلین، ج ۴، ص ۲۱۲ از کافی] .

۲. اخلاص

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى عَبْدٍ أَجَلٌ مِنْ أَنْ لَا يَكُونَ فِي قَلْبِهِ مَعَ اللَّهِ غَيْرُهُ [مجموعه ورام، ج ۲، ص ۱۰۸] .

٣. مال ، سلامتی ، قلب سالم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ مِنَ النَّعْمِ سِدْعَةَ الْمَالِ وَ أَفْضَلُ مِنْ سِدْعَةِ الْمَالِ صِحَّةُ الْيَدَنِ وَ أَفْضَلُ مِنْ صِحَّةِ الْيَدَنِ تَقْوَى الْقَلْبِ [غررالحكم ، ص ٣٦٩] .

٤. وحدت

وَ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ [آل عمران/١٠٣] .

٥.

وَ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ مَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ [بقره/۲۳۱] .

وَ مَنْ يَطِيعِ اللَّهَ وَ الرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصَّادِقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ [نساء/۶۹] .

۶. آزادی

وَ إِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ أَنْجَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ [ابراهیم/۶] .

۷. امدادهای غیبی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا [احزاب/۹] .

۸. ولایت

قَالَ الْبُقَيْرُ (ع) : بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ عَلَى الصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الصَّوْمِ وَ الْحَجِّ وَ الْوَلَايَةِ وَ لَمْ يَنَادَ بِشَيْءٍ كَمَا تُودَى بِالْوَلَايَةِ [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۸] .

وَ اتَّمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي [مائده/۳] .

۹. باران و روزی بی حساب

وَ هُوَ الَّذِي يَنْزِلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَ يُنْشِرُ رَحْمَتَهُ [شوری/۲۸] .

۲. برای بندگان خاص

۱. حضرت ابراهیم (ع)

قَالَتْ يَا وَيْلَتَى أَ أَلِدُ وَ أَنَا عَجُوزٌ وَ هَذَا بَعْلِي شَيْخًا [هود/۷۲] .

فَبَشِّرْهُنَّ بِإِسْحَاقَ [هود/۷۱] .

۲. لوط

وَ لُوطًا آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَ عِلْمًا [انبیاء/۷۴] .

۳. یعقوب

أَلْقَاهُ عَلَىٰ وَجْهِهِ فَارْتَدَّ بَصِيرًا [يوسف/ ٩٦].

٤. يوسف

قَالَ أَبُوهُمْ إِنَِّّي لَأَجِدُ رِيحَ يَوْسُفَ لَوْ لَا أَن تَفْنَدُونِ [يوسف/ ٩٤].

ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ [يوسف/ ١٠٢].

وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ فَأَدْلَىٰ دَلْوَهُ قَالَ يَا بُشْرَىٰ هَذَا غُلَامٌ [يوسف/ ١٩].

وَ شَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ أَهْلِهَا إِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ قُبُلٍ [يوسف/ ٢٦].

٥. اسحاق

بعد از نام اسحاق و يعقوب و لوط می فرماید: وَ جَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَ أَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ

فَعَلَّ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ [انبياء/ ٧٣] .

٦. موسى

موسى به فرعون مى گوید : فَوَهَبْ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلْنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ [شعراء/ ٢١] .

وَ حَرَمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ [قصص/ ١٢] .

وَ أَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ [طه/ ٢٣] .

إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰ [طه/ ٣٨] .

قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا [قصص/ ٢٩] .

٧. مادر موسى

إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ أَوْ أَجْدٍ عَلَىٰ النَّارِ هُدًى [طه/ ١٠] .

فَالْتَفَتَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا [قصص/ ٨] .

إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا [قصص/ ٢٥] .

وَ أَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَارِغًا إِنْ كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِ لَوْلَا أَنْ رَبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [قصص/ ١٠] .

٨. خضر

فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا (داستان خضر و موسى [كهف/ ٦٥] .

٩. داود

وَ سَيَّخَرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجِبَالَ يَسَّيْبِحْنَ وَ الطَّيْرَ وَ كُنَّا فَاعِلِينَ وَ عَلَّمْنَاهُ صَبْرًا لَبُوسٍ لَكُمْ لِيُخَصِّصَ نَكْمًا مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ وَ

لِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِهِ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا [انبياء/ ٨١-٧٩] .

وَ لَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ مِنَّا فَضْلًا يَا جِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُ وَ الطَّيْرَ وَ أَلْنَا لَهُ الْحَدِيدَ [سبأ/ ١٠] .

وَ الطَّيْرَ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَهُ أَوَابٌ وَ شَدَدْنَا مُلْكَهُ وَ آتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَ فَضَّلَ الْخِطَابَ [ص/ ٢٠-١٩] .

١٠. سليمان

وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ [سبأ/١٢].

وَمِنَ الشَّيَاطِينِ مَنْ يُغْوِصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا

دُونَ ذَلِكَ وَ كُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَ [انبياء/ ۸۲] .

قَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ عَلَّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ [نمل/ ۱۶] .

۱۱. طالوت

إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا [بقره/ ۲۴۷] .

كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةَ كَثِيرَةٍ [بقره/ ۲۴۹] .

۱۲. ذوالقرنین

آتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ [كهف/ ۹۶] .

۱۳. عیسیٰ

فَنفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا وَ جَعَلْنَاهَا وَ ابْنَهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ [انبياء/ ۹۱] .

يَا عِيسَىٰ إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَ رَافِعُكَ إِلَيَّ وَ مُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا [آل عمران/ ۵۵] .

۱۴. مریم

يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَ طَهَّرَكِ [آل عمران/ ۴۲] .

۱۵. زکریا

يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَىٰ [مریم/ ۷] .

۱۶. حضرت رسول اکرم (ص)

نعمت ، صفحہ ۱۵

إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ [حجر/ ۹۵] .

۱۷. ملائکہ

اللَّهُ يَضْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَ مِنَ النَّاسِ [حج/ ۷۵] .

۱. نعمت براساس رحمت وفضل است نه استحقاق

وَ لَئِنْ أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَا مِنْهُ إِنَّهُ لَيُوسُ كَفُورٌ وَ لَئِنْ أَذَقْنَاهُ نِعْمَاءَ بَعِيدٍ ضَرَاءٌ مَسْتَهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌ [هود/۱۰-۹].

۲. غیر قابل شمارش است.

إِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا [ابراهیم/۳۴].

۳. نعمت ها شاهد انسان ها هستند

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَحْسِنُوا صُحْبَةَ النِّعَمِ قَبْلَ فِرَاقِهَا فَإِنَّهَا تَزُولُ وَ تَشْهَدُ عَلَى صَاحِبِهَا بِمَا عَمِلَ فِيهَا [علل الشرائع، ج ۲، ص ۴۶۴].

۴. نعمت ها فقط در آسانی ها نیست

قَالَ أَتَشَاءُ تَبْدِيلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَى بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبُطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ وَ ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَ الْمَسْكَنَةُ وَ بَاوِ بِعَضْبٍ مِنَ اللَّهِ [بقره/۶۱].

۵. وسیله آزمایش است.

هَذَا مِنْ فَضْلِ

رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَمْ شُكْرٌ أَمْ أَكْفُرٌ [نمل/ ٤٠].

٦. وسيله تغيير روحيه است

وَ مِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهُ لَئِنْ آتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَ لَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ [توبه/ ٧٥].

فَلَمَّا آتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ وَ تَوَلَّوْا وَ هُمْ مُعْرِضُونَ [توبه/ ٧٦].

٧. عامل غرور

فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَ نَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ [فجر/ ١٥].

وَ إِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَ نَأَى بِجَانِبِهِ [فصلت/ ٥١].

وَ لَئِنْ أَدْقَفْنَاهُ نِعْمَاءَ بَعْدَ ضِرَاءٍ مَسَّتَهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحَ فَخُورٌ [هود/ ١٠].

٩. بقاء وزوال نعمت

١. عوامل تغيير نعمت

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): السُّذُوبُ الَّتِي تُغَيِّرُ النَّعْمَ الْبُعْيُ عَلَى النَّاسِ وَ الزَّوَالُ عَنِ الْعَادَةِ فِي الْخَيْرِ وَ اضْطِغَاعُ الْمَعْرُوفِ وَ كَفْرَانُ النَّعْمِ وَ تَزُكُّ الشُّكْرِ [معاني الأخبار، ص ٢٧٠].

٢. عوامل تبديل نعمت

وَ مَنْ يَبْدُلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ [بقره/ ٢١١].

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كَفْرًا [ابراهيم/ ٢٨].

٣. عوامل زوال نعمت

١. آزمايش

وَ لَتَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ [بقره/ ١٥٥].

٢. ادب

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ الْبَلَاءَ لِلظَّالِمِ أَدَبٌ وَ لِلْمُؤْمِنِ امْتِحَانٌ وَ لِلْأَنْبِيَاءِ دَرَجَةٌ وَ لِلْأَوْلِيَاءِ كِرَامَةٌ [جامع الأخبار، ص ١١٣].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَلَيْسَتْ عِدَّةٌ لِلْفَقْرِ جَلْبَاباً [نهج البلاغه ، حکمت ۱۱۲] .

فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي [بقره/۲۴۹] .

۴. زنگ بیدار باش

لِيَذِيْقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ [روم/۴۱] .

۵. دوری از یاد خدا

لِيَذِيْقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ [روم/۴۱] .

وَلَقَدْ أَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ بِالسِّنِينَ

وَنَقِصَ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ [اعراف/ ١٣٠].

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكاً [طه/ ١٢٤].

٦. گناه وسهل انکاری

—وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ [شوری/ ٣٠].

—فَكَلاَّ أَخَذْنَا بِذُنُوبِهِ [عنكبوت/ ٤٠].

—فَأَمَّا ثَمُودُ فَأَهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ [حاقه/ ٥].

—مِمَّا خَطِيئَاتِهِمْ أُغْرِقُوا [نوح/ ٢٥].

—وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا [يونس/ ١٣].

—فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ [فجر/ ١٣-١٢].

—وَتِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهُ وَاتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ وَأُتْبِعُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ [هود/ ٥٩-٦٠].

—فَاتَّبَعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ وَ مَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ وَبِئْسَ الْوَرْدُ الْمَوْرُودُ وَأُتْبِعُوا فِي هَذِهِ لَعْنَةً [هود/ ٩٦-٩٩].

٧. اسراف و اتراف

وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَوْمًا أَمْرًا مُتَرَفِّعِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا [اسراء/ ١٦].

٨. تجمل پرستی و تنوع خواهی

وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِيهَا وَبَصِيلِهَا قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَى بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبُطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ [بقره/ ٦١].

٩. كفران نعمت

فَكَفَرْتُمْ بِأَنْعَمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ [نحل/ ١١٢].

إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ قَالَ رَبِّ إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي فَافْرِقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ [مائده/۲۶-۲۴] . [

فُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا]

۱۱. تغییر روش

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بَقِيَتْ حَتَّىٰ يَغْيُرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ [رعد/۱۱].

وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ تَحُسُّونَهُمْ بِإِذْنِهِ حَتَّىٰ إِذَا فَشِلْتُمْ [آل عمران/۱۵۲].

۱۲. به خاطر رشد

قَالَ الصَّادِقُ (ع): كَلَّمَا ازْدَادَ الْعَبْدُ إِيمَانًا ازْدَادَ ضَيْقًا فِي مَعِيشَتِهِ [كافی، ج ۲، ص ۲۶۱].

قَالَ أَبُو ذَرٍّ رَحِمَهُ اللَّهُ الْمَوْتُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الْحَيَاةِ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَالْبَلَاءُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الصَّحَّةِ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَالْفَقْرُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الْغِنَى فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ [كافی، ج ۸، ص ۲۲۲].

ابوذر می توانست با سکوت زندگی کند و اکنون که فریاد می زند تبعید به ربذه را هم قبول می کند.

۱۳. فرار از مسئولیت

فَبَطَّلْنَا مِنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَمًا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا وَأَخَذِهِمُ الرَّبُّوَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكَلِهِمْ أَمْوَالٌ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ [نساء/۱۶۱-۱۶۰].

به خاطر فرار از جبهه خطاب شد: فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً [مائده/۲۶].

۱۴. فسق

وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّانَ وَالسَّلْوَىٰ كُلُّوَا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ وَسَيَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ [بقره/۵۹-۵۷].

۱۵. حبس نعمت

وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا [معارج/۲۱].

وَلَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَهُمْ]

آل عمران/ ١٨٠] .

١٦. سخن بيهوده

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : رَبُّ كَلِمَةٍ سَلَبَتْ نِعْمَةً وَ جَلَبَتْ نِقْمَةً [نهج البلاغه ، حكمت ٣٨١] .

١٧. ظلم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ نِعْمَةً فَظَلَمَ فِيهَا إِلَّا كَانَ حَقِيقًا يَزِيلُهَا عَنْهُ [غررالحكم ، ص ٣٢٣] .

٤. عوامل بقای نعمت

١. شکر

عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : إِنِّي سَأَلْتُ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يَرْزُقَنِي مَالًا فَرَزَقَنِي وَإِنِّي سَأَلْتُ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنِي وَلَدًا فَرَزَقَنِي وَلَدًا وَ سَأَلْتُهُ أَنْ يَرْزُقَنِي دَارًا فَرَزَقَنِي وَ قَدْ خِفْتُ أَنْ يَكُونَ ذَلِكَ اسْتِدْرَاجًا فَقَالَ : " أَمَا وَاللَّهِ مَعَ الْحَمْدِ فَلَا " [كافي ، ج ٢ ، ص ٩٧] .

لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ [ابراهيم/ ٧] .

٢. تقوا

وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ [اعراف/ ٩٦] .

٣. استغفار

اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا [نوح/ ١١-١٠] .

٤. تلاش

وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا [عنكبوت/ ٦٩] .

٥. توجه به خدا ، عامل برگشت نعمت است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ لَوْ أَنَّ النَّاسَ حِينَ تَنْزِلُ بِهِمُ النَّعْمُ وَ تَزُولُ عَنْهُمْ النَّعْمُ فَرَعَوْا إِلَى رَبِّهِمْ بِصِدْقٍ مِنْ نِيَاتِهِمْ وَ وَلَهُ مِنْ قُلُوبِهِمْ لَرَدَّ عَلَيْهِمْ كُلَّ شَارِدٍ وَ أَصْلَحَ لَهُمْ كُلَّ فَاسِدٍ [نهج البلاغه ، خطبه ١٧٨] .

٦. محبوبیت اظهار نعمت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ وَ يُحِبُّ أَنْ يَرَى أَثَرَ نِعْمَتِهِ عَلَى عَبْدِهِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦١٢] .

٧. احسان ، علت تداوم نعمت است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ بَسَطَ يَدَهُ بِالْإِنْعَامِ حَصَّنَ نِعْمَتَهُ مِنْ

الانصرام [غررالحکم ، ص ۳۷۹] .

۵. توجه به نعمت ها

۱. بالاترین نعمت

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى عَبْدِهِ أَحَدًا مِنْ أَنْ لَا يَكُونَ فِي قَلْبِهِ مَعَ اللَّهِ غَيْرُهُ [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۱۰۸] .

۲. اولین نعمت ها

سوره الرحمن که سوره نعمت ها است ، اولین نعمت را نعمت قرآن مطرح می کند.

الرَّحْمَنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ [الرحمن / ۲-۱] .

در این سوره ۳۱ بار آیه هَبْأَبَى آلاءِ رَبِّكَمَا تُكذِّبانِ [الرحمن / ۱۳] .

آمده است.

در سوره نحل از آیه ۷۸ که نعمت شماری می کند اولین نعمت ها را شناخت و ابزار شناخت می داند : وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [نحل / ۷۸] .

۳. برتری نعمت معنوی بر مادی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ مِنَ النَّعْمِ سَعَةَ الْمَالِ وَ أَفْضَلَ مِنْ سَعَةِ الْمَالِ صِحَّةُ الْبَدَنِ وَ أَفْضَلُ مِنْ صِحَّةِ الْبَدَنِ تَقْوَى الْقَلْبِ [آمالی طوسی ، ص ۱۴۶] .

۴. یادآوری نعمت ها

۱. توجه به ایام الله

قال رسول الله (ص) في قوله تعالى "و ذكرهم بايام الله" بنعم الله والآئه". [الدر المنثور ، ج ۵ ، ص ۶] .

"قال الطبرسي رحمه الله في قوله تعالى "و ذكرهم بايام الله" (ابراهيم/۵) أن المعنى ذكرهم بنعم الله في سائر أيامه و روى ذلك عن أبي عبد الله ع" [بحار الأنوار ، ج ۴۰ ، ص ۱۸] .

۲. توجه داشتن به نعمت

اذْكُرُوا نِعْمَتِي الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ [بقره/۴۰].

۳. یادآوری ، به پناه دادن

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى [ضحی/۶].

۴. یادآوری به شرح صدر

أَلَمْ نَشْرَحْ

لَكَ صَدْرَكَ [انشراح / ۱] .

۵. یادآوری به نعمت های جوارحی

أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ وَ لِسَانًا وَ شَفَتَيْنِ [بلد / ۹-۸] .

۴. پرهیز از دور شدن نعمت ها

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اخذَرُوا نِفَارَ النَّعْمِ فَمَا كُلُّ شَارِدٍ بِمَرْدُودٍ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۴۶] .

۵. تمامیت نعمت

قال علی (ع) : كُلُّ نَعِيمٍ دُونَ الْجَنَّةِ فَهُوَ مَحْقُورٌ وَ كُلُّ بَلَاءٍ دُونَ النَّارِ عَافِيَةٌ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۸۷] .

احمد بن محمد بن ابی نصر گوید : در محضر حضرت رضا (ع) بودم و از وضع زندگی خود سخن گفتم : حضرت فرمودند : " صبر کن ، امید است خداوند تحوّلی در زندگی تو به وجود آورد " . بعد فرمودند : " سوگند به خدا آنچه را که خداوند برای مؤمن در عالم آخرت ذخیره نموده ، بهتر از نعمت های دنیوی است " . بعد امام (ع) دنیا را کوچک شمردند و فرمودند : " دنیا چیست؟ " سپس فرمودند : " صاحب نعمت در خطر است و حقوق واجب الهی را باید ادا کند " .

ثُمَّ صَيَّرَ الدُّنْيَا وَقَالَ : " أَى شَيْءٍ هِيَ " ثُمَّ قَالَ : " إِنَّ صَاحِبَ النُّعْمَةِ عَلَى خَطَرٍ إِنَّهُ يَجِبُ عَلَيْهِ حُقُوقُ اللَّهِ فِيهَا " [کافی ، ج ۳ ، ص ۵۰۲] .

۶. توجه دادن قرآن به نعمت ها

۱. اشاره به برخی نعمت های مهم

آسمان ۳۱۰ مرتبه ، زمین ۴۶۰ مرتبه ، خورشید ۳۳ مرتبه ، ماه ۲۷ مرتبه ، روز ۵۷ مرتبه ، شب ۹۲ مرتبه ، ستاره ۱۳ مرتبه ، آب ۶۳ رتبه و حیات بیش از ۱۵۰ مرتبه در قرآن ذکر شده است .

۲. سوره نحل نمایان گر نعمت ها در قرآن است .

سوره نحل را

سوره نعمت ها گفته اند ، زیرا چهل نعمت را شمرده است که ما فهرست وار آنها را می نویسیم :

- ۱- آفرینش آسمان ها : خَلَقَ السَّمَاوَاتِ [نحل/ ۳] .
- ۲- آفرینش زمین : وَ الْأَرْضَ [نحل/ ۳] .
- ۳- آفرینش چهارپایان : وَ الْأَنْعَامَ خَلَقَهَا [نحل/ ۵] .
- ۴- آفرینش پشم و پوست : لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ [نحل/ ۵] .
- ۵- آفرینش منافع حیوانات : وَ مَنَافِعَ [نحل/ ۵] .
- ۶- تغذیه با حیوانات : وَ مِنْهَا تَأْكُلُونَ [نحل/ ۵] .
- ۷- آفرینش جمال : وَ لَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ [نحل/ ۶] .
- ۸- حمل و نقل با حیوانات : وَ تَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ = لتركبوها [نحل/ ۷] .
- وَ الْخَيْلَ وَ الْبِغَالَ وَ الْحَمِيرَ لَتَرْكَبُوهَا [نحل/ ۸] .
- ۹- هدایت : وَ عَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ [نحل/ ۹] .
- ۱۰- باران : أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ [نحل/ ۱۰] .
- ۱۱- مراتع : وَ مِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ [نحل/ ۱۰] .
- ۱۲- کشت و میوه : يَنْبُتْ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَ الزَّيْتُونَ وَ النَّخِيلَ وَ الْأَعْنَابَ وَ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ [نحل/ ۱۱] .
- ۱۳- تسخیر شب و روز : وَ سَخَّرَ لَكُمْ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ [نحل/ ۱۲] .
- ۱۴- تسخیر خورشید و ماه : وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ [نحل/ ۱۲] .
- ۱۵- ستارگان : وَ النُّجُومَ [نحل/ ۱۲] .
- ۱۶- رنگها : مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ [نحل/ ۶۹] .
- ۱۷- دریاها : سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا [نحل/ ۱۴] .
- ۱۸- حرکت کشتی ها : وَ تَرَى الْفُلْكَ مَوَاحِرَ فِيهِ [نحل/ ۱۴] .

١٩- كوهها : وَ أَلْقَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِي أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ [نحل/١٥] .

٢٠- نهرها : وَ أَنْهَاراً [نحل/١٥] .

٢١- راهها : وَ سُبُلًا [نحل/١٥] .

٢٢- نشانه ها : وَ عِلَامَاتٍ

[نحل/ ۱۶] .

- ۲۳- راه یابی : وَ بِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ [نحل/ ۱۶] .
- ۲۴- زنده شدن زمین مرده : أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا [نحل/ ۶۵] .
- ۲۵- شیر : مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَ دَمٍ لَبْنَا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ [نحل/ ۶۶] .
- ۲۶- خرما و انگور : وَ مِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَ الْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَ رِزْقًا حَسَنًا [نحل/ ۶۷] .
- ۲۷- عسل : فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ [نحل/ ۶۹] .
- ۲۸- همسر : جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا [نحل/ ۷۲] .
- ۲۹- فرزندان : وَ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَ حَفَدَةً [نحل/ ۷۲] .
- ۳۰- رزق ها : وَ رَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ [نحل/ ۷۲] .
- ۳۱- گوش : وَ جَعَلَ لَكُمْ السَّمْعَ [نحل/ ۷۸] .
- ۳۲- چشم : وَ الْأَبْصَارَ [نحل/ ۷۸] .
- ۳۳- عقل : وَ الْأَفْئِدَةَ [نحل/ ۷۸] .
- ۳۴- مسکن : جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا [نحل/ ۸۰] .
- ۳۵- خیمه : وَ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا [نحل/ ۸۰] .
- ۳۶- وسائل : وَ مِنْ أَصْوَابِهَا وَ أَوْبَارِهَا وَ أَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَ مَتَاعًا إِلَى حِينٍ [نحل/ ۸۰] .
- ۳۷- سایه : وَ اللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْهَا خَلْقَ ظِلَالًا [نحل/ ۸۱] .
- ۳۸- سنگر : وَ جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا [نحل/ ۸۱] .
- ۳۹- لباس : وَ جَعَلَ لَكُمْ سَرَائِلَ تَقِيكُمْ الْحَرَّ [نحل/ ۸۱] .
- ۴۰- لباس جنگ : وَ سَرَائِلَ تَقِيكُمْ بِأَسْكُمْ [نحل/ ۸۱] .

۷. وظیفه انسان در برابر نعمت ها

وَ أَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ [ضحى/ ۱۱].

بخش مهمی از دعاها بیان و شمارش نعمتهاست.

قَالَ الْكَافِرُ (ع) : التَّحَدُّثُ بِنِعْمِ اللَّهِ شُكْرٌ وَ تَزْكُ ذَلِكَ كُفْرٌ [مہج الدعوات ، ص ۲۱۷].

وَ يَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ [نساء/ ۳۷]

۸. راه شناخت نعمتها

۹. تحلیل های ناروا و خطرناک

تعرف الاشیاء باضدادها

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُم بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ أَفَلَا تُبْصِرُونَ [قصص/۷۲]

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُم بِضِيَاءٍ أَفَلَا تَسْمَعُونَ [قصص/۷۱] .

لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أَجَاجًا [واقعه/۷۰] .

لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا [واقعه/۶۵] .

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاوِكُمْ غُورًا فَمَنْ يَأْتِيكُم بِمَاءٍ مَعِينٍ [ملک/۳۰] .

وَ لَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ [روم/۵۱] .

اگر باد سبزی را زرد کند ، همه ناراحت می شوند و کفر خواهند گفت.

إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ وَ مَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ [فاطر/۱۷-۱۶] .

إِنْ يَشَأْ يُسْكَنِ الرِّيحَ فَيُظَلِّلَنَّ رَوَاكِدَ عَلَى ظَهْرِهِ [شوری/۳۳] .

کشتی ها بر پشت آب می ماند.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكْنِي اللَّهُ وَ مَنْ مَعِيَ أَوْ رَحِمَنَا فَمَنْ يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ [ملک/۲۸] .

۱۰. علل تغییر نعمت ها

۱- ثُمَّ إِذَا خَوْلَانَهُ نِعْمَةً مِمَّا قَالِ إِنَّمَا أُوتِيْتُهُ عَلَى عِلْمٍ [زمر/۴۹] .

۲- وَ لَئِنْ أَدْقَانَاهُ نِعْمَاءَ بَعْدَ ضَرَاءٍ مَسْتَه لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحَ فَخُورًا [هود/۱۰] .

۱۱. فلسفه تفاوت ها

١- وَ لَنْبَلُونَكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَ الْأَنْفُسِ وَ الثَّمَرَاتِ وَ بَشِّرِ الصَّابِرِينَ [بقره/١٥٥] .

٢- إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يَغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ [رعد/١١] .

٣- وَ مَا أَصَابَكُمْ مِّنْ مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ [شورى/٣٠] .

٤- وَ اتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا

مِنْكُمْ خَاصَّةً [انفال/ ٢٥] .

٥-فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ [فجر/ ١٧-١٦] .

٦-فَأَخَذْنَا هُمْ بِالْأَسَاءِ وَالضَّرَائِ لَعَلَّهُمْ يَنْصَرِعُونَ [انعام/ ٤٢] .

١٢. انحصار وحبس نعمت

وَ اللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ [نحل/ ٧١] .

نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ رَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا وَ رَحِمْتُ رَبُّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ [زخرف/ ٣٢] .

١٣. علل توسعه نعمت ها

١. دعا

رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا [طه/ ١١٤] .

يَقُولُونَ رَبَّنَا أَنْتُمْ لَنَا نُورٌ لَنَا نُورُنَا [تحریم/ ٨] .

٢. هدايت

وَ الَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى [محمد/ ١٧] .

٣. عمل صالح

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ [يونس/ ٩] .

٤. ثبات قدم

تَبَّتْ أَقْدَامُنَا [بقره/ ٢٥٠] .

٥. تلاش ومجاهدت

وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا [عنكبوت/ ٦٩] .

١٤. نعمت ظاهرى وباطنى

عن أبي أحمد محمد بن زياد الأزدي قال سألت سيدي موسى بن جعفر (ع) عن قول الله عز وجل وَ أَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَ بَاطِنَةً (لقمان/٢٠) فقال (ع): النعمة الظاهرة الإمام الظاهر و الباطنه الإمام الغائب [كمال الدين ، ج ٢ ، ص ٣٦٨] .

يك نعمت ظاهري مليون ها نعمت نا پيدا پشت سردارد ، مثلاً لقمه نان نعمت ظاهري است ، ولي آن وابسته به گندم است و وجود گندم وابسته به زمين و آب و باد و خورشيد و اينها وابسته به منظومه شمسي و منظومه شمسي وابسته به كهكشان ها و....است.

گندم براي خمير شدن وابسته به آسيا و آسيا از آهن و آهن از طبيعت و...است.

در خمير كردن نياز به آب و آن مربوط به ابر و آن مربوط به بخار و بخار مربوط

به دریا و دریا مربوط به خورشید و... است.

هضم یک لقمه نیاز به قدرت، دندان، آب دهان، معده، غده و ترشحات آن، روده کوچک، روده بزرگ، موی رگ، شاه رگ، قلب، اندام و... دارد.

تازه انسان به همه آنها نیاز دارد، ولی هیچ یک از زمین و آب و خورشید و نفت و گاز و... به انسان نیاز ندارند.

۱۵. نعمت های مربوط به دوران نوزادی انسان

- اگر چشم نوزاد هنگام تولد باز بود، نور او را کور می کرد.
 - اگر نوزاد هنگام تولد عاقل بود، با دیدن جهان، حیران و سرگردان می شد.
 - اگر نوزاد هنگام تولد عاقل بود، از قنطاق کردن و آلوده کردن لباس ها شرمند می شد.
 - اگر نوزاد هنگام تولد عاقل بود، شیرینی تربیت و تعلیم از والدین گرفته می شد.
 - اگر نوزاد هنگام تولد عاقل بود، ایام فراغت والدین پُر نمی شد.
 - اگر عاقل بود تربیت والدین را قبول نمی کرد و تجربه های تربیتی از بین می رفت.
 - اگر عاقل بود حسّ عطف در والدین خشک می شد.
 - اگر عاقل بود حسّ احترام والدین در فرزند کور می شد.
 - اگر عاقل بود هنگام خروج از محل خروج، طفل و مادر هر دو شرمند بودند.
 - اگر گریه نوزاد نبود رطوبات مغز، بچه را نابینا می کرد.
۱۶. چگونه حالت شکر در افراد ایجاد نمائیم؟

۱. روش اول: یادآوری

۱- تمام نعمت ها از خداوند است:

وَمَا بِكُمْ مِنْ نِعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ [نحل/ ۵۳].

۲- ناتوان بودن از شمردن نعمت ها: إِنَّ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا [ابراهیم/ ۳۴].

۳-نعمت های ظاهری و باطنی :

وَ أَسْنِعْ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَ بَاطِنَةً [لقمان/ ۲۰] .

۴- پی آمد دنیوی کفران نعمت : فَكَفَرْتُمْ بِأَنْعَمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَ الْخَوْفِ [نحل/ ۱۱۳] .

۵- پی آمد اخروی کفران نعمت : لَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ [ابراهیم/ ۷] .

۶- زیاد شدن نعمت در پرتو شکر : لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ [ابراهیم/ ۷] .

۷- سؤال از نعمت ها در قیامت : تُمْ لَتَسْتَلْنَ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ [تکوین/ ۸] .

۸- بیان نمودن نعمت های الهی : وَ أَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ [ضحی/ ۱۱] .

۹- معرفی نعمت داده شدگان : وَ مَنْ يَطْعِ اللَّهَ وَ الرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَ الصَّادِقِينَ وَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ وَ حَسَنَ أَوْلِيكَ رَفِيقًا [نساء/ ۶۹] .

۱۰- روش نعمت داده شدگان ، حمایت نکردن از مجرم است : رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِلْمُجْرِمِينَ [قصص/ ۱۷] .

۱۱- دستور الهی به شکر نعمت : وَ اشْكُرُوا لِي وَ لَا تَكْفُرُونِ [بقره/ ۱۵۲] .

۱۲- شکر نعمت به سود انسان : وَ مَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ [لقمان/ ۱۲] .

۱۳- شکر نعمت نشانه عبادت و بندگی : وَ اشْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ [نحل/ ۱۱۴] .

۱۴- شکر گزار نمونه (حضرت ابراهیم (ع)) : شَاكِرًا لِأَنْعَمِهِ [نحل/ ۱۲۱] .

۱۵- اندک بودن شکر گزاران واقعی : وَ قَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّاكِرُونَ [سبأ/ ۱۳] .

۲. روش دوم : اهمیت شکر

۱- حقیقت شکر خداوند :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : شُكْرُ النُّعْمَةِ اجْتِنَابُ الْمَحَارِمِ وَ تَمَامُ الشُّكْرِ قَوْلُ الرَّجُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۹۵] .

۲- ظهور شکر :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شُكْرُ الْعَالَمِ عَلَى عَمَلِهِ بِهِ

و بذله لمستحقه [غررالحکم ، ص ۴۴] .

۳- شاكرترین مردم :

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : أَشْكُرُكُمْ لِلَّهِ أَشْكُرُكُمْ لِلنَّاسِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۹۹] .

۴- ناتوان بودن از شكر :

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : فَكَيْفَ لِي بِتَحْصِيلِ الشُّكْرِ وَ شُكْرِي إِيَّاكَ يَفْتَقِرُ إِلَى شُكْرِ فَكَلِمَا قَلْتَ لَكَ الْحَمْدُ وَجِبَ عَلَيَّ لِذَلِكَ أَنْ أَقُولَ لَكَ الْحَمْدَ [بحار الأنوار ، ج ۹۱ ، ص ۱۴۶] .

۵- تأثیر شكر در فزونی نعمت :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أُعْطِيَ الشُّكْرَ لَمْ يَحْرَمِ الزِّيَادَةَ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۳۵] .

۶- شكر هر نعمت :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شُكْرُ كُلِّ نِعْمَةٍ وَ الْوَرَعُ عَمَّا حَرَّمَ اللَّهُ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۴] .

۷- لزوم شكر به جای شادمانی به نعمت :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اشْتَغَلْ بِشُكْرِ النِّعْمَةِ عَنِ التَّطَرُّبِ بِهَا [غررالحکم ، ص ۲۷۷] .

۸- خطر عدم شكر :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ لَمْ يَحِطِ النِّعَمَ بِالشُّكْرِ لَهَا فَقَدْ عَرَّضَهَا لِزَوَالِهَا [غررالحکم ، ص ۲۸۰] .

۹- شكر نصف ایمان است :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْإِيمَانُ نِصْفَانِ نِصْفَانِ نِصْفٌ فِي الصَّبْرِ وَ نِصْفٌ فِي الشُّكْرِ [تحف العقول ، ص ۴۸] .

۱۰- شكر برای هر نفس :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : فِي كُلِّ نَفْسٍ مِنْ أَنْفَاسِكَ شُكْرٌ لِأَنَّ لَكَ بِلِأَفِّ أَوْ أَكْثَرَ [مصباح الشریعه ، ص ۲۴] .

۱۱- ارتباط شكر با معرفت :

قَالَ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ (ع) : لَا يَعْرِفُ النِّعْمَةَ إِلَّا الشَّاكِرُ وَ لَا يَشْكُرُ النِّعْمَةَ إِلَّا الْعَارِفُ [أعلام الدین ، ص ۳۱۳] .

۱۲- شکر به هنگام توانایی :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا قَدَرْتَ عَلَى عُدُوكَ فَاجْعَلِ الْعَفْوَ عَنْهُ

شُكْرًا لِلْقُدْرَةِ عَلَيْهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۱] .

۱۳- پاداش شکر :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الطاعم الشاكر له من الأجر مثل أجر الصائم المحتسب [بحار الأنوار ، ج ۶۸ ، ص ۴۱] .

۱۴- ارتباط شکر والدين با شکر خداوند :

قَالَ الرُّضَا (ع) : مَنْ لَمْ يَشْكُرْ وَالِدَيْهِ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۱۵۶] .

۱۵- شکر در پرتو بیان نعمت :

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : التَّحَدُّثُ بِنِعْمِ اللَّهِ شُكْرٌ [مهج الدعوات ، ص ۲۱۷] .

۱۶- شکر نشانه زهد است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) (ع) الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا قَصْرُ الْأَمَلِ وَ شُكْرُ كُلِّ نِعْمَةٍ [كافي ، ج ۵ ، ص ۷۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللَّهُمَّ أَسْأَلُكَ أَنْ تَرْزُقَنِي شُكْرَ نِعْمَتِكَ [مهج الدعوات ، ص ۹۹] .

۱۷- شاكر بودن خداوند :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : اللَّهُمَّ أَنْتَ الذَّاكِرُ لِمَنْ ذَكَرَكَ الشَّاكِرُ لِمَنْ شَكَرَكَ [البلد الأمين ، ص ۴۲۱] .

اشاره :

الف- شاكر نمونه : قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عِنْدَ عَائِشَةَ لَيْلَتَهَا فَقَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ تُتَعِبُ نَفْسَكَ وَ قَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ أَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا [كافي ، ج ۲ ، ص ۹۵] .

ب- دعبل شاعر معروف به حضور حضرت رضا (ع) رسید. امام (ع) به او هدیه ای دادند ولی او نگفت (الحمد لله) امام رضا (ع) به او فرمودند : "چرا خداوند را سپاس نکردی؟" دعبل گوید : بعد از مدتی خدمت امام جواد (ع) رسیدم ، امام به من هدیه ای دادند ، گفتم : (الحمد لله) حضرت جواد (ع) به من فرمودند : تأدبت؛

اکنون بر اثر تذکر پدرم مؤدب شدم. [کافی ، ج ۱ ، ص ۴۹۶] .

۱۷. شکر از مخلوقین

۱. از چه کسانی

۲. چگونه

۱. نفاق

۱. معنای نفاق

نفاق در اصل از ماده (نَفَق) بر وزن (نَفْحُ) به معنی نفوذ و پیشروی است. (نَفَق) بر وزن (شَفَق) به معنی کانال ها و نقب هایی است که زیر زمین می زند تا برای استتار یا فرار از آن استفاده کنند.

بعضی از مفسران گفته اند: بسیاری از حیوانات، مانند موش صحرائی و روباه و سوسمار برای لانه خود دو سوراخ قرار می دهند. یکی آشکار که از آن وارد و خارج می شوند، دیگری پنهانی که اگر احساس خطری کنند، از آن می گریزند. این سوراخ پنهانی را (نافقاء) گویند.

۲. تعریف منافق

به این ترتیب (منافق) کسی است که طریقی مرموز و مخفیانه برای خود برگزیند، تا با مخفی کاری در جامعه نفوذ کند و به هنگام خطر از طریق دیگر فرار کند.

۳. نشانه های منافق

علامه طباطبایی (ره) می فرماید: منافقین در کینه توزی و عداوت نسبت به شما مسلمانان در حد کامل هستند، به دلیل اینکه بدترین دشمن انسان آن کسی است که واقعا دشمن باشد و آدمی او را دوست خود ندارد.

خطر این قشر برای اسلام و مسلمین تا آنجاست که پیامبر قهرمان و مقاومی که در برابر قدرت های بزرگ و دشمنان سرسخت اسلام، بدون هیچ ترس و بیمی ایستاد و سرسختانه می خروشید و می جنگید، در مورد نقشه های خائنانه منافقین بر پیکر امت اسلام می فرمود:

(من بر امتم نه از مؤمنان بیمناکم، نه از مشرکان، مؤمن، ایمانش مانع ضرر اوست مشرک، خداوند او را به خاطر شرکش رسوا می کند،

وَ لَكِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ كُلَّ مُنَافِقٍ الْجَنَانِ عَالِمِ اللِّسَانِ يَقُولُ مَا تَعْرِفُونَ وَ يَفْعَلُ مَا تُتَكَبَّرُونَ [نهج البلاغه ، نامه ۲۷]

ولی من از (منافق) بر شما می ترسم که از زبانش علم می ریزد (و در قلبش کفر و جهل است) سخنانی می گوید که برای شما دلپذیر است ، اما اعمالی (در خفا) انجام می دهد که زشت و بد است."

کوتاه سخن اینکه : کمتر گروهی است که قرآن درباره آنها این همه بحث کرده و نشانه ها و اعمال خطرناک آنها را بازگو نموده باشد ، این سرمایه گذاری وسیع قرآن درباره منافقان ، دلیل بر خطر فوق العاده آنان است.

۴. ویژگیهای منافق

(این نکته نیز قابل توجه است که مسأله (نفاق و منافقان) مخصوص به عصر پیامبر صلی الله علیه و آله نبود ، بلکه هر جامعه ای _ مخصوصا جوامع انقلابی _ با آن روبه رو هستند ، به همین دلیل باید تحلیل ها و موشکافی های قرآن را روی این

مسأله نه به عنوان یک مسأله تاریخی، بلکه به عنوان یک مسأله مورد نیاز فعلی، مورد بررسی دقیق قرار داد و از آن برای مبارزه با روح نفاق و خطوط منافقین در جوامع اسلامی امروز الهام گرفت.

۵. ویژگیهای منافق

۱. پرخطرترین افراد

نکته مهم دیگر اینکه خطر منافقان برای هر جامعه از خطر هر دشمنی بیشتر است، چرا که از یکسو شناخت آنها غالباً آسان نیست، از سوی دیگر دشمنان داخلی هستند و گاه چنان در تار و پود جامعه نفوذ می کنند که جدا ساختن آنها کار بسیار مشکلی است، و از سویی روابط مختلف آنها با سایر اعضای جامعه کار و مبارزه را با آنها دشوار می سازد.

بنابراین آیاتی را که بیانگر ویژگی ها و شیوه های برخورد منافقین با مسلمین هستند، نباید به عنوان یک مسأله تاریخی و مربوط به زمان گذشته مورد مطالعه قرار دهیم، بلکه باید آن را درسی برای امروز و فردای خود و همه انسان ها بدانیم. زیرا هیچ جامعه ای از گروه منافق، اندک یا بسیار، خالی نیست و صفات آن ها تقریباً یکسان و یک نواخت است.

در این قسمت از بحث به نشانه ها و ویژگی های منافقین که قرآن آن را به طور گسترده بازگو نموده، می پردازیم تا باشد که از این طریق، بیشتر به نشانه ها و نقشه های آنان پی ببریم.

۲. ویژگیهای منافق از دیدگاه قرآن

۱. اخلاقی

۱. فریب کاری و نیرنگ بازی

يَخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا [بقره/۹].

(می خواهند خدا و مؤمنان را فریب دهند).

۲. چند چهره گی و رنگارنگی

وَ إِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنُوا وَإِذَا خَلَوْا إِلَى شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ [بقره/۱۴]

(و هنگامی که افراد با ایمان را ملاقات کنند، می گویند: ما ایمان آوردیم، ولی هنگامی که با شیطان های خود خلوت می کنند، می گویند ما با شما ایم)

۳. ممسك و تنگ چشم

وَ يَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ [توبه/ ۶۷] .

(و دست هایشان را (از انفاق و بخشش) می بندند)

۴. بهانه جو

الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ [توبه/ ۷۹] .

(کسانی که از صدقات مؤمنان مطیع عیب جویی می کنند و کسانی را که (برای انفاق در راه خدا) جز به مقدار (ناچیز) توانایی خود دسترسی ندارند، مسخره می نمایند، خدا آنها را مسخره می کند)

وَ قَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا [توبه/ ۸۱] .

۵. فکر منافع خویش

وَ مِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ [توبه/ ۵۸] .

(و از میان آنها (منافقان) کسانی هستند که در (تقسیم) غنایم به تو ایراد می گیرند، اگر از آن (غنایم، سهمی) به آنها داده شود، راضی می شوند و اگر داده نشود، خشم می گیرند (خواه حق آنان باشد یا نه)

۶. دروغگو

وَ اللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ [منافقون/ ۱] .

(خداوند شهادت می دهد که منافقان دروغگو هستند)

۷. بدگمانی و ترس

يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ [منافقون/ ۴] .

(هر فریادی از هر جا بلند شود بر ضد خود می پندارد)

فَإِذَا أَنْزَلَتْ سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُنظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشَى عَلَيْهِ مِنْ الْمَوْتِ]
محمد/٢٠].

٨. مسخره حق

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّوْا رُؤُسَهُمْ

[منافقون/ ۵] .

(هنگامی که به آنها گفته شود بیاید تا رسول خدا برای شما استغفار کند ، سرهای خود را (از روی استهزا) تکان می دهند)

وَ إِذَا حَلُّوا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزَؤُونَ [بقره/ ۱۴] .

۹. خود را عزیز و دیگران را ذلیل شمردن

يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ [منافقون/ ۸] .

(آنها می گویند اگر به مدینه بازگردیم ، عزیزان ، ذلیلان را بیرون می کنند)

۱۰. زبانی تند

فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ بِاللِّسَانِ حِدَادٍ [احزاب/ ۱۹] .

۱۱. ترس از افشا شدن

يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تَنْزَلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ [توبه/ ۶۴] .

۱۲. رفیقی نیمه راه

سَطَّيْعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأُمْرِ [محمد/ ۲۶] .

۱۳. عیب جوئی

الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ [توبه/ ۷۹] .

۱۴. اذیت نمودن پیامبر (ص)

وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُوْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ [توبه/ ۶۱] .

۱۵. خوض در باطل

إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَ نَلْعَبُ [توبه/ ۶۵] .

۱۶. بخل

وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهَ لَئِنْ آتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَ لَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ فَلَمَّا آتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ [توبه/ ۷۶-۷۵] .

۲. باطنی

۱. سفاقت و نادانی

أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَ لَكِن لَّا يَعْلَمُونَ [بقره/ ۱۳] .

(بدانید اینها همان سفیهانند ، ولی نمی دانند)

۲. کفر درپوشش ایمان

وَ مَا مَنَعَهُمْ أَن تَقِيلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ وَ لَّا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَ هُمْ كَسَالَى وَ لَّا يَنْفِقُونَ إِلَّا وَ هُمْ كَارَهُونَ [توبه/ ۵۴] .

وَ مِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَ بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَ مَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ [بقره/ ۸] .

۳. فراموشی یاد خدا

... نَسُوا اللَّهَ... [توبه/ ۶۷]

(منافقان خدا را فراموش کرده اند)

سُوا اللَّهَ فَنَسِيهِمْ [توبه/ ۶۷] .

۴. نافرمانی از خدا

نَ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [توبه/ ۶۷] .

(به یقین ، منافقان همان فاسقانند)

۵. بی اشتیاقی و ریاکاری در عبادت

وَ إِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَىٰ يُرَاوِنَ النَّاسَ [نساء/ ۱۴۲] .

(و هنگامی که به نماز برمی خیزند ، با کسالت برمی خیزند و در برابر مردم ریا می کنند)

وَ مَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ وَ لَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَ هُمْ كَسَالَىٰ وَ لَا يَنْفِقُونَ إِلَّا وَ هُمْ كَارِهُونَ [توبه/ ۵۴] .

یراونَ النَّاسَ وَ لَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا [نساء/ ۱۴۲]

۶. بی میلی نسبت به کار خیر

وَ لَا يَنْفِقُونَ إِلَّا وَ هُمْ كَارِهُونَ [توبه/ ۵۴] .

(و انفاق نمی کنند ، جز با کراهت)

۷. عدم انعطاف در برابر حق

كَانَتْهُمْ خُشْبٌ مُسْنَدَةٌ [منافقون/ ۴] .

(گویی چوب های خشکی هستند که بر دیوار تکیه داده شده)

۸. فسق و گناه

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [منافقون/ ۶] .

۹. در شک و تردید

وَ ارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ [توبه/ ۴۵] .

۳. ظاهری

۱. ظاهری وارسته

وَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ [منافقون/ ۴].

(هنگامی که آنها را می بینی ، جسم و قیافه آنان تو را در شگفتی فرومی برد)

۲. گفتاری مؤدبانه

وَ لَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ [محمد/ ۳۰].

۴. اجتماعی

۱. افساد در پوشش اصلاح

وَ إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ [بقره/ ۱۱].

۲. طغیانگری

وَ يَمْدُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ [بقره/ ۱۵].

(و آنها را در طغیانشان نگه می دارد تا سرگردان شوند)

۳. تشویق به منکرات

الْمُنَافِقُونَ وَ الْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ [توبه/ ۶۷].

(مردان منافق و زنان)

منافق ، امر به منکر می کنند)

۴. جلوگیری از نیکی ها

وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ [توبه/۶۷] .

(و نهی از معروف می کنند)

۵. کارشکنی

فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعِدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ وَ كَرِهُوا أَنْ يَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ قَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ [توبه/۸۱] .

(تخلف جویان (از جنگ تبوک) از مخالفت با رسول الله صلی الله علیه و آله خوشحال شدند و کراهت داشتند که با اموال و جان های خود ، در راه خدا جهاد کنند ، (و به یکدیگر و به مؤمنان) گفتند : در این گرما ، حرکت (به سوی میدان) نکنید) .

۶. فرصت طلبی و سودجویی

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ بِكُمْ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحِذْ عَلَيْكُمْ وَ نَمْنَعَكُم مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [نساء/۱۴۱] .

(منافقان همان هایی هستند که پیوسته انتظار می کشند و مراقب شما هستند ، اگر فتح و پیروزی نصیب شما گردد ، می گویند آیا ما نبودیم (پس ما نیز سهم در افتخارات و غنائم هستیم!) و اگر بهره ای نصیب کافران گردد ، می گویند آیا ما شما را به مبارزه و عدم تسلیم در برابر مؤمنان تشویق نمی کردیم؟ (پس با شما سهم خواهیم بود)

فَإِنْ أَعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ [توبه/۵۸] .

۷. استفاده از مقدسات برای گمراهی دیگران

اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ [منافقون/۲] .

(آنها سوگندهایشان را سپر ساخته اند ، تا مردم را از راه خدا بازدارند)

۸. ایجاد تنگناهای اقتصادی برای پیروان حق

هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُوا [منافقون/۷] .

(آنها کسانی

هستند که می گویند : به افرادی که نزد رسول خدا هستند ، انفاق نکنید تا پراکنده شوند)

۹. درصدد ایجاد جنگ روانی

إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ آمَنُوا [مجادله/۱۰].

۱۰. فتنه انگیزی در میان مسلمانان

وَلَا وُضِعُوا خِلَالَكُمْ يَبْغُونَكُمْ الْفِتْنَةَ [توبه/۴۷].

۱۱. خود محوری و استکبار

لَوْأَ رُؤِسُهُمْ [منافقون/۵].

۱۲. تشکیل جلسات سری

فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِنْدِكَ بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ [نساء/۸۱].

۱۳. پخش شایعات

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَدَاعَوْا بِهِ [نساء/۸۳].

۱۴. افرادی بی هدف

مَذْبُذِبِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَى هَوْلَاءِ وَلَا إِلَى هَوْلَاءِ [نساء/۱۴۳].

۱۵. دوستی با کفار

الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ [نساء/۱۳۹].

۱۶. آرزوی کافر شدن مسلمانان

وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً [نساء/۸۹].

۶. آثار و پیامدهای نفاق

۱. بی نوری

اَسْتَوْفَدَ نَارًا [بقره/۱۷].

(نام مجاهد ، شعار فضل الله ، يدك کشیدن چهره ها)

ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ [بقره/ ۱۷] .

(برنامه هایشان ، نور ولایت عادل ، نور شخصیت ها)

۲. ظلمت

تَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ [بقره/ ۱۷] .

(ظلمات شرک و تفرقه و جهل و تضاد)

۳. کوری باطن

صُمُّ [بقره/ ۱۸] .

(تحریم اخبار صدا)

بُكْمٌ [بقره/ ۱۸] .

(اقرار نکردن ها)

عُمَى [بقره/ ۱۸] .

(تحریم سیما و دیدن عشق مردم به اسلام و امام (ره))

۴. عاقبت به شری

فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ [بقره/ ۱۸] .

(به دامن اسلام و خدا ، به دامن امام و مردم)

أَوْ كَصَيْبٍ [بقره/ ۱۹] .

(رگبار نفرت و مرگ بر منافق و هجوم حزب الله)

مِنَ السَّمَاءِ [بقره/ ۱۹] .

(از آسمان حقیقت ، ولایت و

فطرت)

ظُلُمَاتُ [بقره/۱۹] .

(خانه یتیمی ، مستراح هواپیما ، فرارهای شبانه ، آوارگی و غربت)

رَعْدٌ [بقره/۱۹] .

(نهیب مردم ، اخبار افشاگرانه)

بَرْقٌ [بقره/۱۹] .

(پیروزی امت ، اقرارات همکارانشان)

حَذَرَ الْمَوْتِ [بقره/۱۹] .

(صاعقه انقلاب ، دستگیری و دلهره)

كَلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ [بقره/۲۰] .

(امکانات ابرقدرت ها برای آنان بود؟؟؟ تا اسلام آباد آمدند)

وَ إِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا [بقره/۲۰] .

(در همان عملیات مرصاد ایستادند)

۵. مرض قلب

فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [بقره ، ۱۰] .

۶. درك اسفل جهنم

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَ لَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَ أَصْلَحُوا وَ اعْتَصِمُوا بِاللَّهِ وَ أَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ [نساء ، ۱۴۶] .

۷. عدم تأثیر استغفار

اسْتَغْفِرُوا لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُوا لَهُمْ إِنَّ تَسْتَغْفِرُوا لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ

٨. فضاحت ورسوائى

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَانَهُمْ [محمد].

٩. آخرتى دردناك

يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ... ينادونهم أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ [حديد ، ١٣].

٧. سيمای منافق

١. با مردم و جامعه

١. خدعه

يَخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ [بقره/٩].

٢. فساد

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ [بقره/١١]

٣. تحقير

أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ [بقره/١٣].

وَإِذَا خَلَوْا إِلَى شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ [بقره/١٤].

وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا

مِنْهَا إِذَا هُمْ يَشْخَطُونَ [توبه/ ۵۸] .

الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ [توبه/ ۷۹] .

۲. در جبهه

۱. سرزنش

هنگامی که دعوت به جهاد و دفاع می شوند : ... قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ ادْفَعُوا قَالُوا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَا تَبْعَنَاكُمْ هُمْ
لِلْكَفْرِ يَوْمئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ [آل عمران/ ۱۶۷] .

۲. سود جوئی

وَ لَئِنْ أَصَابَكُمْ فُضْلٌ مِنَ اللَّهِ لَيَقُولَنَّ كَأَنْ لَمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَهُ مَوَدَّةٌ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا [نساء/ ۷۳] .

۳. خوارج

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَمَّا وَاللَّهِ لَقَدْ عَهَدَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَقَالَ لِي يَا عَلِيُّ لَتَقَاتِلَنَّ الْفِتْنَةَ الْبِإِغْيَةِ وَالْفِتْنَةَ النَّاكِثَةَ وَالْفِتْنَةَ
الْمَارِقَةَ [تفسير عیاشی ، ج ۲ ، ص ۷۸] .

۴. عهد شکنی

وَ إِنْ نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَ طَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أئِمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ [توبه/ ۱۲] .

۵. تضعیف اولیه

فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى أَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُضْبِحُوا
عَلَى مَا أَسْرَوْا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ [مائده/ ۵۲] .

۶. بی رغبتی

وَ لَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً وَ لَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ انْبِعَاتَهُمْ فَجَبَطَهُمْ وَ قِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ [توبه ، ۴۶] .

لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ مَا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَ لِأَوْضَعُوا خِلَالَكُمْ يَبْغُونَكُمْ الْفِتْنَةَ وَ فِيكُمْ سَمَاعُونَ لَهُمْ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ... لقد ابتغوا
الفتنة من قبل و قلبوا لك الامور [توبه ، ۴۷] .

۷. ظاهر سازی

يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنكُمْ وَمَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَكِنَّهُمْ قَوْمٌ

يَفْرُقُونَ لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَأَ أَوْ مَغَارَاتٍ أَوْ مُدْخَلًا لَوَلَّوْا إِلَيْهِ وَ هُمْ يَجْمَعُونَ [توبه ، ٥٦] .

٨. پیمان شکنی

وَ مِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهَ لَئِنْ آتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَ لَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ فَلَمَّا آتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ بَحَلُّوا بِهِ وَ تَوَلَّوْا وَ هُمْ مُعْرِضُونَ فَاعْتَبَهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ إِلَى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ [توبه ، ٧٥] .

٩. تضعیف جبهه

وَ قَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ [توبه ، ٨١] .

١٠. تبلیغات سوء

هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَيَّ مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُوا [منافقون ، ٧] .

١١. شایعه پراکنی

وَ إِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَ لَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَ إِلَى أُولَى الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ [نساء ، ٨٣] .

لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَ الْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِبَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا [احزاب ، ٦٠] .

١٢. فرار

يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَ مَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا [احزاب ، ١٣] .

١٣. بهانه جوئی

سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَغَلْنَا أَمْوَالَنَا وَ أَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ بِالسَّتِيهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ [فتح ، ١١] .

وَ مِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْتِنِّي لِي وَ لَا تَفْتِنِّي أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا [توبه ، ٤٩] .

رئیس قبیله بنی سلمه که از منافقان بود هنگام جنگ تبوک به پیامبر صلی الله علیه و آله گفت من علاقه شدیدی به زنان دارم ، اگر شرکت کنم و زنان روم را مشاهده کنم ، در گناه می افتم. پیامبر (صلی الله علیه و آله) به او اجازه

داد. آیه نازل شد.

نکته: ان مرد ساواکی می گفت اگر ما مردم را در فشار قرار ندهیم حقوقمان شرعا حلال نیست!!!

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَ سَفَرًا قاصِدًا لَاتَّبَعُوكَ وَ لَكِنْ بَعَدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ [توبه ، ۴۱] .

يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ قُلْ لَا تَعْتَذِرُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّأَنَا اللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ [توبه ، ۹۳] .

شَعَلْنَا أَمْوَالَنَا وَ أَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا [فتح ، ۱۱] .

۱۴. شک و تردید

إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ ارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يترَدَّدُونَ [توبه ، ۴۵] .

۳. بادولت و رهبر

۱. تضعیف رهبر

وَ مِنْهُمْ الَّذِينَ يُوذُونَ النَّبِيَّ وَ يَقُولُونَ هُوَ أَذُنٌ قُلٌ أَذُنٌ خَيْرٌ لَكُمْ [توبه ، ۶۱] .

فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ وَ كَرِهُوا أَنْ يَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَ أَنْفُسِهِمْ

يُحَذِرُ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهِزُوا إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَا تَحْذَرُونَ [توبه ، ۶۴] .

۲. ترور شخصیت

الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَ الَّذِينَ لَا يجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ [توبه ، ۷۹] .

درباره کمک کارگران کم درآمد که با آب کشی کمک ناچیزی به ارتش اسلام می کردند مانند ابو عقیل انصاری منافقان کسانی را که زیاد کمک می کردند ، می گفتند ریاکار ، و به کسانی که کم کمک می کردند لَمَزُ می کردند.

۳. محاصره اقتصادی

هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَيَّ مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُوا وَ لِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ [منافقون ، ۷] .

هنگامی که دانشجویان خط امام لانه جاسوسی را گرفتند ، بختیار در خارج پیشنهاد محاصره اقتصادی کرد و عمال آنها در داخل کارخانه ها را تعطیل کردند.

۴. فرصت

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ بِكُمْ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فِتْحٌ مِنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحِذْ عَلَيْكُمْ وَ نَمْنَعُكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [نساء ، ۱۴۱] .

۵. توطئه

يَقُولُونَ لَنْ نَرَجِعَ إِلَى الْمَدِينَةِ لِيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ

وَ يَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِنْدِكَ بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّنُونَ فَأَعْرَضَ عَنْهُمْ وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَ كَفَى بِاللَّهِ وَكِيلاً [نساء ، ۸۱] .

۶. ارتباط با خارج و وابستگی

وَ إِزْصَاداً لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ

وَ مَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلَّا- أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ وَ لَا- يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا- وَ هُمْ كَسَالَى وَ لَا- يَنْفِقُونَ إِلَّا- وَ هُمْ كَارِهُونَ [توبه / ۵۴] .

۷. خودداری از همکاری

يَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ [توبه ، ۶۷] .

۸. بدگوئی از رهبر

لَا تُنْفِقُوا عَلَىٰ م.....عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّىٰ يَنْفِقُوا [منافقون] .

وَ مِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّىٰ إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ آنِفًا [محمد ، ۱۶] .

قال الطبرسی : و منهم ای المنافقون

۸. ریشه های نفاق

۱. ترس

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نفاق المرء من ذل يجده في نفسه [غررالحكم ، ص ۴۵۸] .

۲. طمع

برای به دست آوردن منافی که موجود است همین که نظامی مستقر شد ، منافق پیدا می شود ، و گرنه تا نظامی هنوز تشکیل نشده ، دلیلی ندارد چهره بازی شود.

۹. برخورد پیامبر با منافقان

۱. اعراض

فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَ عِظْهُمْ وَ قُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا [نساء ، ۶۲] .

فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَ كَفَى بِاللَّهِ وَ كَيْلًا [نساء ، ۸۰] .

۲. جهاد

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَ الْمُنَافِقِينَ وَ اغْلُظْ عَلَيْهِمْ [توبه ، ۷۳] .

۳. عدم شرکت بر جنازه

وَ لَا تَصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَ لَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ [توبه ، ۸۳] .

۴. عدم مصاحبت

لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا [توبه ، ۱۰۸] .

۱. نفس

۱. مراتب نفس

کارهای انسان سه نوع است :

بالا تر از مرز حیوانی : اخلاق و کرامت ،

پائین تر از مرز حیوانی : ضد اخلاق ، در درجه حیوان : که با توجه به آن همه استعدادها که انسان دارد ، شاید بتوان گفت باز ضد اخلاق است.

۲. امکان تهذیب نفس

اگر انسان بتواند تربیت موسی را داشته باشد ازدهای نفس در دست او همچون عصا خشک می شود

صد چنین سگ اندر این تن خفته اند چون شکاری نیستشان بنهفته اند.

٣. جاينگاه نفس

١. عامل سعادت

٢. عامل شقاوت

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا [آل عمران/٣٠] .
وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ [حشر/١٨] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : من لم يجعل له من نفسه واعظاً فإن موعظ الناس لن تغنى عنه شيئاً [بحار الأنوار ، ج ٦٧ ، ص ٧٠] .
كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ [مدثر/٣٨] .
ثُمَّ تُوفَى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ [بقره/٢٨١] .

٤. حكومت ونظارت الهی بر نفس

إن الله عزوجل قال للملائكة انتم موكلون بالظواهر وانا رقيب على البواطن [محججه البيضاء ، ج ٨ ، ص ١٥٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) إلهي و سیدی فأسألك بالقدره التي قدرتها و بالقضيه التي حتمتها و حكمتها و غلبت من عليه أجريتها أن تهب لي في هذه الليله و في هذه الساعه كل جرم اجترمه و كل ذنب أذنبته و كل قبيح أسررته و كل جهل عملته كتمته أو أعلنته أخفيته أو أظهرته و كل سيئه أمرت بإثباتها الكرام الكاتيين الذين و كلتهم بحفظ ما يكون مني و جعلتهم شهودا على مع جوارحي و كنت أنت الرقيب على من ورائهم و الشاهد لما خفى عنهم و برحمتك أخفيته و بفضلك سترته [مصباح المتعجد ، ص ٨٤٨] .

٥. تسويل نفس

و كذلك سؤلت لي نفسي [طه/٩٦] .

وَ إِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَنْ لَمْ يَدْعُنَا إِلَى ضُرِّ مَسَّهُ كَذَلِكَ زَيْنَ لِلْمُسْرِفِينَ
ما كانوا يعملون [يونس/١٢] .

أَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَ جَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذَلِكَ زَيْنَ لِلْكَافِرِينَ ما كانوا يعملون [انعام/١٢٢] .

أَفَمَنْ كَانَ عَلَى بَيْنِهِ مِنْ رَبِّهِ كَمَنْ زَيْنَ لَهُ سُوءَ عَمَلِهِ وَ اتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ [محمد/١٤] .

أَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا [فاطر/ ٨] .

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ [آل عمران/ ١٤] .

٦. عزت نفس

وَ لِلَّهِ الْعِزَّةُ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ [منافقون/ ٨] .

لِيَأْتِيَ النَّاسَ عَلَىٰ حُبِّهِمْ [بقره/ ١٥٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَالْمَوْتُ فِي حَيَاتِكُمْ مَقْهُورِينَ وَ الْحَيَاةُ فِي مَوْتِكُمْ قَاهِرِينَ [نهج البلاغه ، خطبه ٥١] .

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : موت في عز خير من حياه في ذل [المناقب ، ج ٤ ، ص ٦٨] .

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : هيهات منا الذله [اللهوف ، ص ٩٧] .

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : و الله لا أعطيكُم بيدي إعطاء الذليل و لا أفر فرار العبيد [المناقب ، ج ٤ ، ص ٦٨] .

كراهت سوال و اهميت صبر و قناعت به خاطر عزت نفس است

تكبر نزد متكبرين عزت نفس است "زير بار منت رفتن ممنوع است"

"قصاب به على (ع) گفت پول ندارى

نسيه كن من صبر مي كنم فرمود به شكم مي گويم صبر كند" [انسان كامل ، شهيد مرتضى مطهرى] .
توجه به نفس مهم است. وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [حشر/ ١٩] .

قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [زمر/ ١٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : عَجِبْتُ لِمَنْ يَنْشُدُ ضَالَتَهُ وَقَدْ أَضَلَّ نَفْسَهُ فَلَا يَطْلُبُهَا [غررالحكم ، ص ٢٣٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَكْرَمَ نَفْسِكَ عَنْ كُلِّ دَنِيَّةٍ وَإِنْ سَافَتَكَ إِلَى الرَّغَائِبِ فَإِنَّكَ لَنْ تَعْتَاظَ بِمَا تَبْدُلُ مِنْ نَفْسِكَ عِوَضًا وَلَا تَكُنْ عَبْدًا غَيْرِكَ وَقَدْ جَعَلَكَ اللَّهُ حُرًّا [نهج البلاغه ، نامه ٣١] .

٧. شباهت نفس و جهنم

يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأَتْ وَ تَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ [ق/ ٣٠] .

٨. تقدم تزكیه نفس خود بر ديگران

قيل أوحى الله تعالى إلى بعض أنبياء بنى إسرائيل عظ نفسك فإن اتعظت فعظ الناس و إلا فاستحي منى [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٢٣٩] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ لِلَّهِ جَنَّةً لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا ثَلَاثَةٌ أَحَدُهُمْ مِنْ حَكَمٍ فِي نَفْسِهِ بِالْحَقِّ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٤٨] .

٩. محاسبه نفس

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) حَاسِبُوا أَنْفُسَكُمْ قَبْلَ أَنْ تُحَاسَبُوا وَ زِنُوهَا قَبْلَ أَنْ تُوزَنُوا وَ تَجَهَّزُوا لِلْعَرْضِ الْأَكْبَرِ [محاسبه النفس ، ص ١٣] .

في الحديث القدسي : "أنا يسكن جنات عدن الذين اذا هموا بالمعاصي ذكروا عظمتي فراقبوني" [محججه البيضاء ، ج ٨ ، ص ١٥٦] .

١٠. مراقبه نفس

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ رَيْحٌ وَ مَنْ غَفَلَ عَنْهَا خَسِرٌ وَ مَنْ خَافَ أَمِنْ [نهج البلاغه ، حكمت ٢٠٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَفَاكَ أَدَبًا لِنَفْسِكَ اجْتِنَابُ مَا تَكْرَهُهُ مِنْ غَيْرِكَ [نهج البلاغه ، حكمت ٤١٢] .

عن الصادق (ع) : طوبى لعبد جاهد لله نفسه و هواه [محججه البيضاء ، ج ٨ ، ص ١٧٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلَى الْعَاقِلِ مَا لَمْ يَكُنْ مَغْلُوبًا أَنْ تَكُونَ لَهُ سَاعَاتٌ سَاعَةٌ يَنَاجِي فِيهَا رَبَّهُ وَ سَاعَةٌ يَحَاسِبُ فِيهَا نَفْسَهُ وَ سَاعَةٌ

يَتَفَكَّرُ فِيهَا صُنِعَ اللَّهُ إِلَيْهِ وَ سَاعَهُ يَخْلُو فِيهَا بِحِظِّ نَفْسِهِ مِنَ الْحَلَالِ [معانى الأخبار ، ص ۳۳۲] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَلَا فَحَاسِبُوا أَنْفُسَكُمْ قَبْلَ أَنْ تُحَاسِبُوا فَإِنَّ أَمَكْنَهِ الْقِيَامَةَ حَمْسُونَ مَوْقِفًا كُلُّ مَوْقِفٍ مَقَامٌ أَلْفِ سَنَةٍ [أمالی مفید ، ص ۳۲۹] .

قیامت ۵۰ موقف دارد.

قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَحَاسِبْ نَفْسَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ [كافی ، ج ۲ ، ص ۴۵۳] .

"اگر کارش خوب لب از یاد و گرنه استغفار کند"

عن رسول الله (ص) : "همینکه مردم از جبهه برگشته غبار آلود بودند فرمود : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : أَنْ النَّبِيِّ (ص) بَعَثَ بِسَرِيهِ فَلَمَّا رَجَعُوا قَالَ مَرْحَبًا بِقَوْمٍ قَضَوْا الْجِهَادَ الْأَصْغَرَ وَ بَقِيَ الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ (ص) وَ مَا الْجِهَادُ

الْأَكْبَرُ قَالَ جِهَادُ النَّفْسِ [كافي ، ج ٥ ، ص ١٢] .

مثنوی می گوید :

حضرت رسول (ص) در پاسخ سوال کننده می فرماید :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَكْبَسُ الْكَيْسِينَ مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ وَ عَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ وَ أَحْمَقُ الْحَمَقَاءِ مَنْ اتَّبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهُ وَ تَمَنَّى عَلَى اللَّهِ الْأَمَانِي [بحار الأنوار ، ج ٦٧ ، ص ٦٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا يَكُونُ الْعَبْدُ مُؤْمِنًا حَتَّى يَحَاسِبَ نَفْسَهُ أَشَدَّ مِنْ مُحَاسَبَتِهِ الشَّرِيكَ شَرِيكُهُ وَ السَّيِّدِ عَبْدَهُ [محاسبه النفس ، ص ١٣] .

١١. انگیزه مراقبت از نفس

ایمان به علم او آلم یعلم بأن الله يرى [علق/ ١٤] .

إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا [نساء/ ١] .

يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَ مَا تُخْفِي الصُّدُورُ [غافر/ ١٩] .

بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ [بقره/ ٢٢٥] .

وَ إِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَ كَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ [انبياء/ ٤٧] .

وَ وُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَ يَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَا لِهَذَا الْكِتَابِ لَا يَغَادِرُ صَاحِبَهُ وَ لَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَ وَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَ لَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا [كهف/ ٤٩] .

يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيَبْئُتُهُمْ بِمَا عَمِلُوا أَحْصَاهُ اللَّهُ وَ نَسُوهُ وَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ [مجادلہ/ ٦] .

١٢. برخورد با نفس

١. مبارزه با نفس

وَ نَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى [نازعات/ ٤٠] .

در اسلام هم کنترل نفس مطرح است هم عزت نفس.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَعْدَىٰ عَدُوِّكَ نَفْسُكَ الَّتِي بَيْنَ جَنبَيْكَ [مجموعه ورام ، ج ١ ، ص ٥٩] .

ریاضت های شاقه ، ممنوع است.

تحقیر خود یا ارتکاب عملی یا گفتن کلماتی که در جامعه سبب ملامت انسان شود و بدین وسیله نفس کشی شود در اسلام هیچ جایگاهی ندارد.

۲. تحقیر نفس

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ حَقَرَ نَفْسَهُ عَظُمَ [غررالحکم ، ص ۲۴۹] .

۳. سوء ظن به نفس

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اَعْلَمُوا عِبَادَ اللَّهِ أَنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يَمْسِي وَلَا يَصْبِحُ إِلَّا وَ نَفْسُهُ ظَنُونٌ عِنْدَهُ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۰ ، ص ۱۶] .

۴. تهمت به نفس

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَهَمُّ لَأَنْفُسِهِمْ مُتَّهَمُونَ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۳] .

۵. دشمنی با نفس

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَعْدَى عَدُوِّكَ نَفْسُكَ الَّتِي بَيْنَ جَنبَيْكَ

[مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۵۹] .

إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ [يوسف/ ۵۳] .

وَكَذَلِكَ سَأَلْتُ لِي نَفْسِي [طه/ ۹۶] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : إلهي إنيك أشكو نفسا بالسوء أماره [بحار الأنوار ، ج ۹۱ ، ص ۱۴۳] .

۱. نگاه

۱. نعمت چشم

(۱) چشم امانت خدا است :

النَّبِيِّ (صلى الله عليه و آله) : العين امانه ، السَّمْعُ أمانه

(۲) چشم مسئول است :

إِنَّ السَّمْعَ وَالبَصَرَ وَالفؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا [اسراء/ ۳۶] .

(۳) چشم نعمت است :

وَ جَعَلَ لَكُمْ السَّمْعَ وَالبَصَارَ وَالفؤَادَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [نحل/ ۷۸] .

(۴) بعضی از این نعمت استفاده نمی کنند :

لَهُمْ أَعْيُنٌ لا يُبْصِرُونَ بِهَا [اعراف/ ۱۷۹] .

(۵) بعضی از چشم ها را پرده گرفته است :

وَ عَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ [بقره/ ۷] .

(۶) بعضی در قیامت کور محشور می شوند :

وَ مَنْ كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَى فَهُوَ فِي الآخِرَةِ أَعْمَى وَ أَضَلُّ سَبِيلًا [اسراء/ ۷۲] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : العيون طلائع القلوب [غررالحکم ، ص ۶۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : العين بريد القلب [غررالحکم ، ص ۶۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): العَيْنُ رَائِدُ الْقَلْبِ الْفَتَنِ [غررالحكم ، ص ٦٠] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): الْعَيْنُ جَاسُوسُ الْقَلْبِ [بحار الأنوار ، ج ١٠١ ، ص ٤١] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الْقَلْبُ مُصْحَفُ الْبَصْرِ [نهج البلاغه ، حكمت ٤٠٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): الْعُيُونُ مَصَائِدُ الشَّيْطَانِ [غررالحكم ، ص ٢٦٠] .

٢. وظائف چشم

١) قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام): أَمَا حَقُّ بَصْرِكَ فَغَضُّهُ عَمَّا لَا يَحِلُّ لَكَ وَ تَرْكُ ابْتِدَالِهِ إِلَّا لِمَوْضِعِ عَيْبِهِ [تحف العقول ، ص ٢٥٥] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): عَلَى كُلِّ جُزْءٍ مِنْ أَجْزَائِكَ زَكَاةٌ وَاجِبَةٌ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بَلْ عَلَى كُلِّ شَعْرَةٍ بَلْ عَلَى كُلِّ لِحْظَةٍ فَرَاةٌ الْعَيْنِ النَّظْرُ بِالْعَيْبِ وَالْغَضُّ

عَنِ الشَّهَوَاتِ وَ مَا يَضَاهِيهَا [بحار الأنوار ، ج ٩٣ ، ص ٧] .

٣. انواع نگاه

١. نگاه های سازنده

(١) نگاه به قرآن : قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : النَّظْرُ فِي الْمُصْحَفِ عِبَادَةٌ [كافي ، ج ٢ ، ص ٦١٣] .

(٢) نگاه به امام : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ : النَّظْرُ إِلَى عَلِيٍّ (عليه السلام) عِبَادَةٌ [أمالي صدوق ، ص ٣٦١] .

(٣) نگاه به رهبر عادل : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ : النَّظْرُ إِلَى الْإِمَامِ الْمُقْسِطِ عِبَادَةٌ [مجموعه ورام ، ج ٢ ، ص ١٧٥] .

(٤) نگاه به كعبه : قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : النَّظْرُ إِلَى الْكَعْبَةِ عِبَادَةٌ [كافي ، ج ٤ ، ص ٢٤٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ : النَّظْرُ إِلَى الْبَيْتِ عِبَادَةٌ [كشف الغمه ، ج ٢ ، ص ٢٦٨] .

النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله) : اكثروا النظر الى البيت

(٥) نگاه به عالم : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ : النَّظْرُ إِلَى وَجْهِ الْعَالِمِ عِبَادَةٌ [عوالي الآلى ، ج ٤ ، ص ٧٣] .

(٦) نگاه به سادات : قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : النَّظْرُ إِلَى ذُرِّيَّتِنَا عِبَادَةٌ [وسائل الشيعة ، ج ١٢ ، ص ٣١١] .

(٧) نگاه به دريا : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ (صلى الله عليه و آله) : النَّظْرُ فِي ثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ عِبَادَةٌ النَّظْرُ فِي وَجْهِ الْوَالِدَيْنِ وَ فِي الْمُصْحَفِ وَ فِي

الْبَحْرِ [صحيفه الرضا (عليه السلام) ، ص ٩٠] .

(٨) نگاه به سبزی : قَالَ الْكَاظمُ (عليه السلام) : ثَلَاثَةٌ يَجْلُونَ الْبَصِيرَ النَّظْرُ إِلَى الْخُضْرَةِ وَ النَّظْرُ إِلَى الْمَاءِ الْجَارِي وَ النَّظْرُ إِلَى الْوَجْهِ

الْحَسَنِ [المحاسن ، ج ٢ ، ص ٦٢٢] .

(٩) نگاه

به ماه : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : كَانَ النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله) إِذَا نَظَرَ إِلَى الْهَلَالِ رَفَعَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ أَهْلَهُ عَلَيْنَا بِالْأَمْنِ وَ الْإِيمَانِ وَ السَّلَامَةِ وَ الْإِسْلَامِ رَبِّي وَ رَبُّكَ اللَّهُ [أمالی طوسی ، ص ۴۹۵] .

(۱۰) نگاه به آینه : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) إِذَا نَظَرَ فِي الْمِرْآةِ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَكْمَلَ خَلْقِي وَ أَحْسَنَ صُورَتِي وَ زَانَ مِنِّي مَا شَانَ مِنْ غَيْرِي وَ هَدَانِي لِلْإِسْلَامِ وَ مَنْ عَلَى النَّبُوَّةِ [النوادر راوندی ، ص ۱۲] .

(۱۱) پیامبر (صلى الله عليه و آله) فرمود : "در مسایل دنیایی به پایین تر از خودت نگاه کن تا شکر گزار باشی. در مسایل دینی به مافوق نگاه کن تا الگو بگیری." [کنز العمال] .

(۱۲) نگاه به آیات خلقت الهی :

أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ وَ إِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ [غاشیه/۱۸-۱۷] .

وَ إِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ وَ إِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ فَذَكَرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكَّرٌ [غاشیه/۱۹-۲۱] .

كان رسول الله (صلى الله عليه و آله) كثير النظر الى السماء... [كنز العمال] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : انْظُرُوا إِلَى النَّمْلِ فِي صِغَرِ جُثَّتِهَا وَ لَطَافِهِ هَيْئَتِهَا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۸۵] .

(۱۳) نگاه عمیق :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ هُمُ الَّذِينَ نَظَرُوا إِلَى بَاطِنِ الدُّنْيَا إِذَا نَظَرَ النَّاسُ إِلَى ظَاهِرِهَا [نهج البلاغه ، حکمت ۴۳۲] .

(۱۴) نگاه به غذا :

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ [عبس/۲۴] .

نگاه کند که چه

دست هایی در کار بوده است؟

نگاه کند که حلال است یا حرام؟

نگاه کند که لا به لای غذا سنگی نباشد.

نگاه کند که آیا دیگران هم دارند یا نه؟

نگاه کند تا قدرت نمایی خدا را ببیند.

نگاه کند که در هضم و نشاط آن مؤثر است.

نگاه کند به غذای خود ، نه لقمه دیگران.

نگاه کند که قدرت حاصل از غذا را کجا مصرف می کند؟

نگاه کند که غذا از چه اجزایی تشکیل شده است؟

نگاه کند به غذا که اگر از آن کار مفیدی انجام ندهی تبدیل آن به نجاست کاری حیوانی است.

(۱۵) نگاه به عیوب خویش :

قال امیر المؤمنین (علیه السلام) : أَعْقَلُ النَّاسِ مَنْ كَانَ بَعِيهَ بِصِيرِهِ [میزان] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : مَنْ نَظَرَ فِي عُيُوبِ النَّاسِ فَأَنكَرَهَا ثُمَّ رَضِيَهَا لِنَفْسِهِ فَذَلِكَ الْأَحْمَقُ بِعَيْنِهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۴۳۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : مَنْ أَبْصَرَ عَيْبَ نَفْسِهِ شُغِلَ عَنْ عَيْبِ غَيْرِهِ [تحف العقول ، ص ۸۸] .

(۱۶) نگاه عبرت آمیز :

سَيَرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ [انعام/ ۱۱] .

قَالَ الصَّادِقُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : زَكَاهُ الْعَيْنِ النَّظَرُ بِالْعَبْرَةِ [بحار الأنوار ، ج ۹۳ ، ص ۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : طُوبَى لِمَنْ كَانَ نَظَرُهُ عِبْرَةً [ثواب الأعمال ، ص ۱۷۷] .

(۱۷) نگاه مهر آمیز :

الف : نكاه به والدين :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : النَّظْرُ فِي ثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ عِبَادَةَ النَّظْرِ فِي وَجْهِ الْوَالِدَيْنِ وَفِي الْمُصْحَفِ وَفِي الْبُحْرِ [صحيفه الرضا (عليه السلام) ، ص ٩٠] .

قال النبي (صلى الله عليه وآله) : من اخذ النظر الى والدين في حال العقوق اولئك بُرَاءٌ مِنِّي و

أنا منهم برى [كنز العمال ، ٤٥٥٢٩] .

ب : نگاه به فرزند :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : إِذَا نَظَرَ الْوَالِدُ إِلَى وَلَدِهِ فَسِرَّهُ كَانَ لِلْوَالِدِ عِثْقٌ نَسِمَهُ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَإِنْ نَظَرَ سِتِّينَ وَ ثَلَاثِمِائَةَ نَظَرِهِ قَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ [روضه الواعظين ، ج ٢ ، ص ٣٦٩] .

ج : نگاه به همسر :

قال النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله) : إِنْ الرَّجُلُ إِذَا نَظَرَ إِلَى امْرَأَتِهِ وَ نَظَرَتْ إِلَيْهِ نَظَرَ اللَّهِ إِلَيْهِمَا نَظَرَ رَحِمِهِ [كنز العمال ، ٤٤٤٣٧] .

د : نگاه به برادر دینی :

قال النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله) : مَنْ نَظَرَ إِلَى أَخِيهِ نَظَرَ مَوَدَّةَ لَمْ يَكُنْ فِي قَلْبِهِ أَحْتَهُ لَمْ يَطْرَفْ حَتَّى يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُ [نهج الفصاحه ، ٢٧٨١] .

ه : نگاه به محرومان :

قال النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله) : مَنْ نَظَرَ إِلَى مَسْكِينٍ نَظَرَ رَحِمَهُ نَظَرَ اللَّهِ إِلَيْهِ نَظَرَ رَحِمِهِ [كنز العمال ، ٤٣٤٤٥] .

٢. نگاه های ممنوع

(١) نگاه به نامحرم :

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَ يَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ [نور/٣٠] .

قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَ يَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ [نور/٣١] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : النَّظَرُ سَهْمٌ مِنْ سَهَامِ إِبْلِيسَ مَسْمُومٌ وَ كَمْ مِنْ نَظَرِهِ أَوْرَثَتْ حَسْرَةً طَوِيلَةً [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٥٩] .

(٢) نگاه به داخل خانه دیگران :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : مَنْ اطَّلَعَ فِي بَيْتِ جَارِهِ فَنَظَرَ إِلَى عَوْرَةِ رَجُلٍ أَوْ شَعْرِ امْرَأَةٍ أَوْ شَيْءٍ مِنْ جَسَدِهَا كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَدْخِلَهُ النَّارَ [ثواب الأعمال ، ص ٢٨٢] .

[.

(۳) نگاہ ترس آور :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: مَنْ نَظَرَ إِلَى مُؤْمِنٍ نَظْرَةً لِيُخِيفَهُ بِهَا أَخَافَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۶۸] .

(۴) نگاہ مسخره آمیز :

وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ [همزه ۱/] .

(۵) نگاہ آلوده :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : أيما امرأة استعطرت و خرجت ليوجد ريحها فهي زانية و كل عين زانية [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۲۸] .

(۶) نگاہ حسودانه :

و ان يكاد الذين كفروا ليزلقونك بأبصارهم

قال النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله) : استعيذوا بالله من العين [نهج الفصاحه ، ۲۸۰] .

(۷) نگاہ به نوشته ديگران :

قال النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله) : من نظر في كتاب أخيه بغير اذنه فكأنما ينظر الى النار [نهج الفصاحه ، ۲۸۴۶] .

(۸) نگاہ كش دار :

قال النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله) : اياك و النَّظْرَ بعد النَّظْرَةِ فَإِنَّ الْاَوَّلِيَّ لَكَ و الثَّانِيَةَ عَلَيْكَ و الثَّلَاثَةَ فِيهَا الْهَلَاكُ [ميزان الحكمه] .

۴. آثار چشم پاک

۱. در دنيا

(۱) دیدن ملكوت :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : غُضُّوا أَبْصَارَكُمْ تَرَوْنَ الْعَجَائِبَ [مصباح الشريعة ، ص ۹] .

(۲) مقام عصمت :

قَالَ الصَّادِقُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) : إِنَّ الْبَصِيرَ لَا يَغْضُ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ إِلَّا وَقَدْ سَبَقَ إِلَى قَلْبِهِ مُشَاهَدَةُ الْعَظْمَةِ وَالْجَلَالِ [مصباح الشريعة ، ص ٩] .

(٣) چشیدن مزه عبادت :

النَّظْرُ سَهْمٌ مِنْ سَهَامِ ابْلِيسَ فَمَنْ تَرَكَهُ أَذَاقَهُ اللَّهُ طَعْمَ عِبَادَتِهِ فَمَنْ صَرَفَ بَصْرَهُ عَنْهَا رَزَقَهُ اللَّهُ عِبَادَهُ يَجِدُ حَلَاوَتَهَا [كُنْزُ الْعَمَالِ ،

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): النَّظَرُ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِيسَ مَسْمُومٌ مَنْ تَرَكَهَا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لَا لِعَيْرِهِ أَعَقَبَهُ اللَّهُ إِيْمَانًا يَجِدُ طَعْمَهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۸] .

رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به شخصی که بر مرکب نشسته و به زنی نگاه می کرد ، فرمود : مگر نمی دانی ایام حج است. هر کس در این روزها زبان و چشم خود را کنترل کند خداوند ثواب حج سال آینده را به او می دهد. [ازدواج در اسلام] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): مَنْ غَضَّ طَرْفَهُ أَرَاخَ قَلْبِهِ [غررالحکم ، ص ۲۶۰] .

۲. در آخرت

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): مَنْ نَظَرَ إِلَى امْرَأَةٍ فَرَفَعَ بَصِيرَتَهُ إِلَى السَّمَاءِ أَوْ غَمَّضَ بَصِيرَتَهُ لَمْ يَزِدْ إِلَّا بِصِيرَتِهِ حَتَّى يَزُوجَهُ اللَّهُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۴۷۳] .

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام): كُلُّ عَيْنٍ بَاكِيَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غَيْرِ ثَلَاثٍ عَيْنٍ سَهَرَتْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ عَيْنٍ فَاضَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَ عَيْنٍ غُضَّتْ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۸۰] .

همانگونه که چشم چرانی آثار منفی در پی داشت ، در صورت پرهیز از این بیماری پلید اثرات خوبی بر روح و روان یک جوان خواهد گذاشت که به چند اثر از آن اشاره می نمایم :

۱ _ هیچ غنیمتی بالاتر از کنترل چشم نیست

در دنیا بسیاری از چیزها دارای سود هستند اما آن سودی که بالاتر از آن سودی نباشد بسیار کم و نایاب است و در یک حدیثی امام صادق (علیه السلام) برای کنترل چشم از نامحرمان سود

بسیار بزرگی دانسته که بالاتر از آن تصور نمی شود.

امام صادق (علیه السلام) فرمود: هیچکس سودی بالاتر از این سود به دست نیاورده که در اثر فروپوشاندن چشم به دست آورده باشد، چون هر اندازه که چشم از محارم خدا فروپوشاند و کنترل شود، با قلبی نورانی آثار عظمت و جلال خداوند را می بیند.

قَالَ الصَّادِقُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): مَا اغْتَنَّم أَحَدٌ بِمِثْلِ مَا اغْتَنَّم بَغْضِ الْبَصِيرِ فَإِنَّ الْبَصِيرَ لَا يَغْضُ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ إِلَّا وَقَدْ سَبَقَ إِلَى قَلْبِهِ مُشَاهَدَةُ الْعَظَمَةِ وَالْجَلَالِ [مصباح الشريعة، ص ۹].

۲ _ چشیدن شیرینی ایمان

همچنین از پیامبر بزرگوار نقل شده که فرمود: نگاه به سوی نامحرم تیری است زهر آگین و از تیرهای ابلیس پس هر که به جهت ترس از خدا از آن چشم پوشد، خداوند ایمانی به او عنایت می کند که شیرینی آن را در قلب خود احساس کند.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ): النَّظْرَةُ سَهْمٌ مَسْمُومٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِيسَ فَمَنْ تَرَكَهَا خَوْفًا مِنَ اللَّهِ أَعْطَاهُ إِيْمَانًا يَجِدُ حَلَاوَتَهُ فِي قَلْبِهِ [جامع الأخبار، ص ۱۴۵].

۳ _ چشیدن طعم شیرینی عبادت

و چه لذت بخش و شیرین است که یک جوان طعم شیرینی عبادت را احساس کند و به فرموده رسول خدا (صلی الله علیه و آله) عبادت پروردگار آنوقت لذت بخش و شیرین است که از نگاه به نامحرمان چشم پوشد. قطب راوندی از پیامبر (صلی الله علیه و آله) روایت کرده که فرمود: نگاه کردن به زیبایی های زنان تیری از تیرهای ابلیس است پس هر که از آن چشم پوشد خداوند به او شیرینی عبادتی

را می چشاند که شادمان گردد.

النَّظْرُ إِلَى مَحَاسِنِ النِّسَاءِ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِيسَ فَمَنْ تَرَكَهُ أَذَاقَهُ اللَّهُ طَعْمَ عِبَادِهِ تَسْرُّهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۴ ، ص ۲۷۰] .

۴_ ازدواج با حورالعین

چهارمین اثری که در اثر کنترل چشم به انسان می رسد ، همانا ازدواج با حورالعین در بهشت است. که این ازدواج توسط خالق یکتا برای بنده اش انجام خواهد گرفت. امام صادق (علیه السلام) می فرماید : هر کس نگاهش به زن نامحرمی افتد ، پس چشم خود را به سوی آسمان بالا- برد یا چشمش را ببندد ، هنوز چشم خود را باز نکرده که خداوند یک حورالعین به همسری او درمی آورد. [سفینه البحار ، ج ۲ ، ص ۵۹۲] .

۵. چشم چرانی

۱. آثار

همه می دانیم که چشم چرانی اثرات بسیار زشتی را در سلامتی و روح انسان به ویژه در جوانان می گذارد ، چرا که به وسیله چشم ، بسیاری از گناهان را انجام خواهد داد و در برخی موارد برای رسیدن به خواسته خود که از راه چشم تحریک شده است زندگی خود را هم به مخاطره می اندازد.

پس چه بهتر آن است که یک جوان به وسیله کنترل نگاه ، سلامت فکر و طهارت روح خود را حفظ کرده و زندگی باصفای خویش را به بسیاری از گناهیانی که به وسیله یک نگاه انجام می شود ، آلوده نسازد و با این بیان می توان گفت که آثار منفی چشم چرانی بسیار است اما از باب اختصار به چند نمونه اکتفا می کنیم :

۱_ تحریک شهوت حیوانی

در روایتی که از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) رسیده آمده است : "ز نگاه _ به نامحرمان _ خودداری کنید

، چرا که تخم شهوت را در دل بکارد و همین بس که بیننده را در فتنه بیندازد. " [مستدرک الوسائل ، ج ۱۰ ، ص ۱۵۷] .

۲_ ایجاد حسرت دائمی

چه بسیار افرادی که به وسیله چشم خود چیزی را اراده کردند ، اما برای همیشه حسرت آن بر دلشان نشست و هیچ گاه به آرزوی خود نرسیدند و برای اینکه در دام این لذت های زود گذر گرفتار نشویم امام صادق (علیه السلام) ما را چنین راهنمایی می فرماید :

نگاه تیری از تیرهای زهر آگین شیطان است و چه نگاه هایی است که به دنبال آن حسرت بسیار زیادی را برای بیننده بر جای گذارده است.

قَالَ الصَّادِقُ (عَلَيْهِ السَّلَام) : النَّظْرُ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِيسَ مَسْمُومٌ وَ كَمْ مِنْ نَظْرَةٍ أَوْرَثَتْ حَشْرَةً طَوِيلَةً [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۵۹] .

۳_ افتادن در دام شیطان

شاید بسیاری از جوانان عزیز به دشمن اصلی بشر و گستردگی دام های او پی نبرده اند ، اما این را بدانید که هیچ حرکت ضد اخلاقی در جامعه و فرد پیدا نخواهید کرد مگر آنکه به وسیله شیطان پلید شکل گرفته است چرا که او پس از طرد از درگاه احدیت به عزت خداوند سوگند یاد کرد که تمام بندگان را از راه به در برد ، مگر آنان که مخلص بوده و از تیررس آن خبیث دور باشند ، حال که چنین است یقین کنید که در اینجا نیز شیطان کار خود را دنبال کرده و به وسیله تیرهای زهر آگین خویش شما را به گناه مجدد وا می دارد و همین نگاه مجدد علیه شما محدود نشده و باعث گناهان دیگر خواهد شد. بدین جهت

است که معصومین فرموده اند اکیدا از نگاه مجدد خودداری کنید. از جمله سفارش هایی که پیامبر (صلی الله علیه و آله) به حضرت علی (علیه السلام) داشت این بود: اولین نگاه از آن توست ولی دومین نگاه به ضرر تو تمام خواهد شد، زیرا دومین نگاه به وسیله شیطان هدایت می گردد.

أَوَّلُ نَظَرِهِ لَكَ وَ الثَّانِيَةُ عَلَيْكَ وَ لَأَ لَكَ وَ النَّظَرُ الثَّلَاثَةُ سَيَهْمُ مَسِيئَتِهِمْ مِنْ سَهْمِ إِبْلِيسَ مَنْ تَرَكَهَا لِلَّهِ لَأَ لِعَيرِهِ أَعَقَبَهُ اللَّهُ إِيْمَانًا يَجِدُ طَعْمَهُ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۲۰۲] .

آری و این سفارش درسی برای ما است نه برای حضرت علی (علیه السلام) چرا که او امام بوده و از هر گناهی مبرا است ، این کلام نورانی کنایه ای است برای ما که مراقب اعضاء و جوارح خود باشیم.

۴ _ سلب آسایش فکری :

چهارمین آسیبی که به انسان در اثر چشم چرانی وارد می شود ، این است که یک چشم چران هیچ گاه آسایش فکری ندارد و پیوسته فکر و ذهنش مشغول آنچه دیده است ، می باشد. به گونه ای که از فکر هر منظره ای خود را برهاند گرفتار فکر منظره دیگر می شود.

امیرمؤمنان (علیه السلام) می فرماید : هر که دیده خود را رها سازد ، آسایش خود را سلب کرده است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عَلِيهِ السَّلَامُ) : مَنْ أَطْلَقَ نَظْرَهُ أَتَعَبَ حَاضِرَهُ مَنْ تَتَابَعَتْ لِحَظَاتِهِ دَامَتْ حَسْرَاتُهُ [جامع الأخبار ، ص ۹۳] .

۵ _ چشمان وی پر از آتش خواهد شد

و آخرین آسیبی که یک چشم چران در اثر این کار زشت می بیند این است که خداوند در روز قیامت در چشمان او میخ آهنین کرده و سپس پر از

آتش خواهد کرد.

پیامبر (صلی الله علیه و آله) می فرماید: هر که چشم خود را از حرام پر کند (به نامحرم نگاه کند و خیره شود) خداوند در روز قیامت در آن چشم میخ های آهنین فرو می برد، سپس آن را پراز آتش کرده تا حساب مردم تمام شود، آنگاه دستور می دهد تا او را به آتش جهنم ببرند.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): مَنْ مَلَأَ عَيْنَهُ حَرَامًا يَخْشُوهُمَا اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَسَامِيرَ مِنْ نَارٍ ثُمَّ حَشَاهُمَا نَارًا إِلَى أَنْ تَقُومَ النَّاسُ ثُمَّ يَوْمَرُ بِهِ إِلَى النَّارِ [جامع الأخبار، ص ۹۳].

آثاری دیگر برای چشم چرانی

(۱) حسرت: قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): النَّظَرُ سَهْمٌ مِنْ سِهَامٍ إِبْلِيسَ مَسْمُومٌ وَ كَمْ مِنْ نَظَرِهِ أَوْرَثَتْ حَشْرَةً طَوِيلَةً [کافی، ج ۵، ص ۵۵۹].

(۲) گناه: قَالَ عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ: إِيَّاكُمْ وَ النَّظَرَ إِلَى الْمَحْذُورَاتِ فَإِنَّهَا بَدْرُ الشَّهَوَاتِ وَ نَبَاتُ الْفِسْقِ [مصباح الشريعة، ص ۹].

(۳) رسوایی در دنیا: و لا يخرجن من الدنيا حتى يفضحه الله في الدنيا [میزان الحکمه].

(۴) غضب الهی: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى امْرَأَةٍ ذَاتِ بَغِيلٍ مَلَأَتْ عَيْنَهَا مِنْ غَيْرِ زَوْجِهَا أَوْ غَيْرِ ذِي مَحْرَمٍ مِنْهَا [ثواب الأعمال، ص ۲۸۶].

(۵) قساوت قلب: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): مَنْ قَلَّ وَرَعُهُ مَاتَ قَلْبُهُ [نهج البلاغه، حکمت ۳۴۹].

(۶) زمینه گناهان کبیره:

حضرت یحیی (عليه السلام): اولین مرحله زنا، نگاه است. [میزان الحکمه].

(۷) تأسّف و اندوه

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): مَنْ غَضَّ طَوْفَهُ قَلَّ أَسْفُهُ وَ أَمِنَ تَلَفَهُ [غررالحكم ، ص ٢٦٠] .

(٨) کم شدن علاقه به همسر

(٩) زمینه سازی برای طلاق و جدایی

(١٠) آثار سوء بهداشتی

(١١) قبول نشدن نماز :

من نظر الى عوره أخيه متعمدا لم يقبل الله الصلوه أربعين ليلة [كنز العمال ، ١٣٠٧٨] .

٢. علاج

(١) یاد خدا : از حضرت علی (علیه السلام) سؤال شد به چه وسیله ای از نگاه بد نجات پیدا کنیم؟

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): بِالْخُمُودِ تَحْتَ سِلْطَانِ الْمُطَّلِعِ عَلَى سِرِّكَ وَ الْعَيْنِ جَاوِسِ الْقَلْبِ وَ بَرِيدِ الْعَقْلِ فُغْضَ بَصْرَكَ عَمَّا لَا يَلِيقُ بِدِينِكَ وَ يَكْرَهُهُ قَلْبُكَ وَ يَنْكُرُهُ عَقْلُكَ [مصباح الشريعة ، ص ٩] .

(٢) نماز : حضرت علی (علیه السلام) فرمود : "اگر جوان عذبی نگاهش به نامحرم افتاد ، فلیصل رکعتین" [میزان الحکمه] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ امْرَأَةً تُعْجِبُهُ فَلْيَأْتِ أَهْلَهُ فَإِنَّ عِنْدَ أَهْلِهِ مِثْلَ مَا رَأَى فَلَا يَجْعَلَنَّ لِلشَّيْطَانِ عَلَى قَلْبِهِ سَبِيلًا لِيَضْرِبَ بِصَرِّهِ عَنْهَا فَإِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ زَوْجَةٌ فَلْيَصِلْ رَكَعَتَيْنِ وَ يَحْمِدُ اللَّهَ كَثِيرًا وَ لِيَصِلْ عَلَى النَّبِيِّ (صلى الله عليه و آله) ثُمَّ يَسْأَلُ اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنَّهُ يَنْتِجُ لَهُ مِنْ رَأْفَتِهِ مَا يَغْنِيهِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٦٣٦] .

(٣) روزه : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : الصَّوْمُ يَمِيتُ مَرَادَ النَّفْسِ وَ شَهْوَةَ الطَّبَعِ الْحَيَوَانِي [مصباح الشريعة ، ص ١٣٥] .

نگاه ، صفحه ٦

(٤) یاد قیامت : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): بَقِيَ رِجَالٌ غَضَّ أَبْصَارَهُمْ ذِكْرَ الْمَرْجِعِ [نهج البلاغه ، خطبه ٣٢]

(۵) ازدواج: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مِنَ اسْتِطَاعَ مِنْكُمْ الْبَاءَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَصِيرِ وَأَخْصِنُ لِلْفُرْجِ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَلْيُصُمْ فَإِنَّ الصَّوْمَ لَهُ وَجَاءٌ [مكارم الأخلاق، ص ۱۹۷].

(۶) رابطه گرم با همسر: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إِذَا نَظَرَ أَحَدُكُمْ إِلَى امْرَأَةٍ تُعْجِبُهُ فَلْيَلَامِسْ أَهْلَهُ فَإِنَّهَا هِيَ امْرَأَةٌ كَأَمْرَأَتِهِ [نهج البلاغه، حکمت ۴۲۰].

(۷) غیرت: امام صادق (عليه السلام) به مردی که به زنی نگاه می کرد فرمود:

ارْضَوْا لِلنَّاسِ مَا تَرْضَوْنَ لِأَنْفُسِكُمْ [دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۲۰۱].

(۸) حجاب

(۹) حیا: حضرت موسی (عليه السلام) به دختر شعیب (عليه السلام) فرمود: تَأَخَّرِي وَدُلِّيْنِي عَلَى الطَّرِيقِ بِحِصَاةٍ تُلْقِيهَا أَمَامِي أَتُبْعُهَا فَأَنَا مِنْ قَوْمٍ لَا يَنْظُرُونَ فِي أَدْبَارِ النِّسَاءِ [تفسیر القمی، ج ۲، ص ۱۳۷].

۳. مواعظ عیسی

(۱) قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ (عليه السلام): بِحَقِّ أَقُولُ لَكُمْ أَعْلَمُكُمْ لَتَعْلَمُوا وَ لَا أَعْلَمُكُمْ لَتُعْجِبُوا بِأَنْفُسِكُمْ إِنَّكُمْ لَنْ تَنَالُوا مَا تُرِيدُونَ إِلَّا بِتَرْكِ مَا تَشْتَهُونَ وَ لَنْ تَظْفَرُوا بِمَا تَأْمَلُونَ إِلَّا بِالصَّبْرِ عَلَى مَا تَكْرَهُونَ إِيَّاكُمْ وَ النَّظْرَةَ فَإِنَّهَا تَزْرَعُ فِي الْقُلُوبِ الشَّهْوَةَ وَ كَفَى بِهَا لِصَاحِبِهَا فِتْنَةً [تحف العقول، ص ۵۰۲].

۴. جوان و کنترل نگاه

سیمای جوان در منظر معصومان (علیهم السلام)

یکی از بیماریهای بزرگ اجتماعی که بیشتر مردم به ویژه جوانان به آن مبتلا هستند، مسأله نگاه به نامحرمان است که متأسفانه در نزد برخی آن قدر عادی شده است که این نگاه جای خود را به چشم چرانی و نگاه های طولانی و شهوت آلود داده است.

قرآن مجید

و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اهل بیت عصمت (علیهم السّلام) با بیانات بسیار مهمی ، آثار منفی این پدیده زشت را گوشزد نموده و از مسلمانان خواسته اند تا چشم خود را از نگاه به نامحرمات کنترل کنند. در این نوشتار کوتاه به گوشه ای از این آیات روایات می پردازیم :

حکم نگاه از منظر قرآن حکیم :

قرآن مجید در سوره مبارکه نور در دو آیه : قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلَا يَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [نور/۳۱-۳۰] .

به حکم این مسأله پرداخته و در آیه نخست خطاب به مؤمنان می فرماید : به مؤمنان بگو چشم های خود را از نگاه به نامحرمات فرو گیرند و دامان خود را حفظ کنند ، این برای آنها پاکیزه تر است ، خداوند از آنچه انجام می دهید آگاه است و در آیه دوم زنان مؤمنه را مخاطب قرار داده و چنین می فرماید : و به زنان با ایمان بگو چشم های خود را (از نگاه هوس آلود) فرو گیرند و دامان خویش را حفظ کنند و

زینت خود را جز آن مقدار که ظاهر است ، آشکار ننمایند. [نور ، ۳۰ و ۳۱] .

نگاهی به شأن نزول آیه

ثقه الاسلام کلینی به سند خود از امام باقر (علیه السلام) در کتاب شریف کافی روایت کرده که جوانی از انصار در برخی از کوچه های مدینه با یک زن روبرو گردید و این در وقتی بود که پوشش زنان تا پشت گوششان بود بدین معنی که مقنعه خود را طوری می بستند که اضافه بر گردن ، دو گوش آنها نیز پیدا بود. آن جوان پیوسته به او نگاه می کرد تا بر او گذشت و داخل کوچه دیگری رفت ولی او همچنان از پشت سر به او نگاه می کرد و به راه خود ادامه می داد ناگاه صورتش به استخوان یا شیشه ای که از دیوار بیرون آمده بود برخورد کرده و صورتش را زخمی کرده و خون آلود نمود. وقتی که آن زن رفت آن جوان به خود آمده دید خون بر سینه و پیراهنش سرازیر است به خود گفت سوگند به خدا که به نزد رسول الله خواهم رفت و از ماجرا باخبرش خواهم ساخت. پس به نزد رسول الله (صلی الله علیه و آله) رفته همینکه پیامبر (صلی الله علیه و آله) او را دید پرسید چرا چنین شده است؟

در همان حال جبرئیل بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرود آمده و این آیه را بر آن حضرت قرائت کرد.

به مؤمنان بگو چشم های خود را (از نگاه به نامحرمان) فروگیرند و عفاف خود را حفظ کنند ، این برای آنان پاکیزه تر است ، خداوند از آنچه انجام می دهند آگاه است. " [کافی

، ج ۵، ص ۵۲۱].

مراد از غَض بصر چیست؟

واژه شناسان می نویسند که غَض در اصل به معنی کم کردن است و در بسیاری از موارد در کوتاه کردن صدا یا کم کردن نگاه نیز آمده است " [مجمع البحرین ، ج ۴ ، ص ۲۱۸] .

و در قرآن مجید همین کلمه درباره کوتاه کردن صدا نیز آمده است. آنجا که می فرماید: **وَ اغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ [لقمان/ ۱۹]**

استاد بزرگوار علامه طباطبایی در ذیل این آیه می فرماید: بنابراین آیه نمی گوید مؤمنان باید چشم هایشان را فرو بندند ، بلکه می گوید باید نگاه خود را کم و کوتاه کنند و این تعبیر لطیفی است به این منظور که اگر انسان به راستی هنگامی که با زن نامحرمی روبرو می شود بخواهد چشم خود را به کلی ببندد ادامه راه رفتن و مانند آن برای او ممکن نیست اما اگر نگاه را از صورت و اندام او برگیرد و چشم خود را پایین اندازد گویی از نگاه خویش کاسته است و آن صحنه ای را که ممنوع است از منطقه دید خود به کلی حذف کرده. [تفسیر نمونه ، ج ۱۴ ، ص ۴۳۶] .

و در ادامه بیان خود می فرماید: از آنچه که گفتیم این نکته روشن می شود که مفهوم آیه فوق این نیست که مردان در صورت زنان خیره نشوند ، تا بعضی از آن چنین استفاده کنند که نگاه های غیرخیره مجاز است ، بلکه منظور این است که انسان به هنگام نگاه کردن معمولاً منطقه وسیعی را زیر نظر می گیرد ، هر گاه زن نامحرمی در حوزه دید او قرار گرفت چشم را چنان فروگیرد

که آن زن از منطقه دید او خارج شود یعنی به او نگاه نکند اما راه و چاه خود را ببیند.

کنترل چشم یکی از حقوق واجب است

همانگونه که انسان ها هر یک بر دیگری حقی دارند ، اعضا و جوارح خود انسان نیز بر او حقی دارد که اگر امروز این حق رعایت نشود ، فردا در موقع سؤال از چشم در مقام پاسخ گویی در دادگاه عدل الهی به یقین انسان شرمنده خواهد شد ، چرا که این عضو در مقام پاسخگویی از هیچ چیز فروگذار نخواهد کرد.

و در تفسیر عیاشی از امام صادق (علیه السلام) در توضیح این حق چنین آمده است : خدای تبارک و تعالی ایمان را بر اعضا و جوارح بنی آدم فرض کرده و آن را بر تمام اعضا و جوارحش قسمت کرده است... و از جمله دو چشم اوست که به آن دو نگاه می کند و همچنین دو پای اوست که به وسیله آن دو راه می رود. پس بر چشم فرض کرده که به سوی آنچه بر او حرام نگاه نموده و از آنچه که خدای نهی کرده چشم فروپوشاند... و آن گاه به آیه شریفه استدلال فرموده : **وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا** [اسراء/ ۳۶] .

[تفسیر المیزان ، ج ۱۵ ، ص ۱۰۱ ، ص ۱۱۵ و آیه در سوره اسراء ، ۳۶] .

و در توضیح همین حق واجب امام زین العابدین (علیه السلام) می فرماید : **وَ حَقُّ الْبَصِيرِ أَنْ تَغْضَهُ عَمَّا لَمَّا يَحِلُّ لَكَ وَ تَعْتَبِرَ بِالنَّظَرِ بِهِ** [من لایحضره الفقیه ، ج ۲ ،

اما حقی که چشم بر تو دارد این است که آن را فروپوشانی از آنچه که بر تو حلال نمی باشد و به وسیله آن از گذشته و حال عبرت بگیری.

کنترل نگاه در سیره و سخن رسول الله (صلی الله علیه و آله)

از پیامبر (صلی الله علیه و آله) در برخورد با سهل انگاری ، درباره این حکم قرآنی موارد گوناگونی ثبت شده به دو مورد از آنها اشاره می نمائیم :

۱ _ برخورد با چشم چرانی فضل بن العباس :

سکین بن عبدالعزیز گوید از پدرم و از ابن عباس شنید که می گفت در روز عرفه به موقع خروج از صحرای عرفات شخصی در پشت سر پیامبر (صلی الله علیه و آله) سوار شده بود ، او در حالیکه به چشم چرانی پرداخته بود ، چند بار پیامبر (صلی الله علیه و آله) صورت او را برمی گرداند ، تا به زنان نامحرم نگاه نکند ، اما او همچنان به زنان نگاه می کرد.

اینجا بود که پیامبر (صلی الله علیه و آله) به او رو کرده ، فرمود : فرزند برادرم این روز روزی است که اگر کسی مالک گوش و چشم و زبانش باشد ، خداوند او را خواهد آمرزید. [مسند احمد ، ج ۱ ، ص ۳۲۹] .

همچنین امام صادق (علیه السلام) از امام باقر نقل فرموده که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به هنگام رفتن به سوی عرفات اسامه را سوار کرده بود و همین که از عرفات افاضه کرد ، فضل بن عباس را که جوانی خوش سیما بود در پشت سر خود سوار کرد. در آن هنگام مرد عربی که همراه

خواهرش بود و او نیز زیباروی بود ، با پیامبر (صلی الله علیه و آله) روبرو گردیده و از پیامبر (صلی الله علیه و آله) سؤالاتی کرد و فضل بن عباس به خواهر او چشم دوخته بود. پیامبر (صلی الله علیه و آله) چون چنین دید دست خود را روی چشم فضل گذارده بود تا چشمش را از نگاه به نامحرم بپوشاند ، اما او از سوی دیگر به آن زن نگاه می کرد. تا اینکه آن مرد عرب پاسخ سؤالات خود را از پیامبر (صلی الله علیه و آله) دریافت کرد و به راه خود ادامه داد.

پیامبر (صلی الله علیه و آله) نگاهی به فضل کرد و در حالیکه شانه اش را گرفته بود فرمود : آیا نمی دانی که این روزها از ایام المعدودات و ایام المعلومات است ، که هر کس در مثل چنین روزهایی چشم و زبان و دستش را نگه دارد خداوند برای او مثل ثواب حج آینده می نویسد. [بحار الأنوار ، ج ۹۹ ، ص ۳۵۱] .

۲ _ آیا شما هم نابینا هستید؟

حضرت برخورد دیگری که داشته است ، نسبت به برخی از همسران خود بوده و آن هم در وقتی بود که ابن مکتوم که فردی نابینا بود بر حضرت وارد شد. ورود این شخص نابینا در وقتی بود که میمونه و ام سلمه در نزد آن حضرت بودند ، حضرت دستور داد تا خود را بپوشانند (و یامخفی کنند) آن دو به رسول خدا (صلی الله علیه و آله) عرض کردند مگر او نابینا نیست؟ او که چشم ندارد تا ما را ببیند.

حضرت در پاسخ آن دو فرمود : آیا شما دو نفر

هم نابینا هستید؟! آیا او را نمی بینید؟! [تفسیر المیزان ، ج ۱۵ ، ص ۱۱۷] .

۱. نگاهی قرآنی به حرکت امام خمینی

۱. قبل از انقلاب

۱. دردوران تبعید

۱. ترکیه

وَ ذَكَرَهُمْ بِآيَاتِ اللَّهِ [ابراهیم/۵] .

امام را به ترکیه تبعید کردند. نتیجه فراغت یک دوره تحریر الوسیله شد.

وَ أَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ [انبیاء/۷۰] .

۲. نجف

به نجف تبعید شد. نتیجه: تربیت فقیه ، تغییر بعضی از افکار ، در دامن علی (ع) .

رشد نیروها ، آبرویی برای حوزه قم.

۳. کویت

به کویت راهش ندادند :

فَأَبَوْا أَنْ يُضَيَّفُوهُمَا [كهف/۷۷] .

۴. غرب

به غرب رفت :

همچون موسی (ع) در خانه فرعون زندگی کرد.

فَلْيَلْقِهِ الْيَوْمَ بِالسَّاحِلِ يَأْخُذُهُ عَدُوٌّ لِي وَعَدُوٌّ لَهُ وَ أَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّي [طه/۳۹] .

۲. مبارزات

نیروسازی

آگاهی بخشی با سخنرانیها و ارائه اطلاعیه ها و اعلامیه ها

۲. دردوران انقلاب

۱. به ایران آمد

به ایران آمد :

آری از علائم آخر الزمان طلوع خورشید از مغرب است.

فَرَجْنَاكَ إِلَى أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا [طه/۴۰]

۲. در بهشت زهرا

به بهشت زهرا (س) وارد شدند :

خط است : تعیین کننده خط اوست ، راه شهداء

احترام است ، احترام بود.

پیامبر اکرم (ص) از جایی می آمد اول خانه فاطمه (س) می رفت.

مؤمنین فداکار ، حق میزبانی دارد. (ابویوب انصاری)

وفا است : تا به شهداء بگویند شما مرا آوردید.

تسلیت است : تا به خانواده ها بگویند من هم عزادارم.

بی رنگ و عمومی است : تا مردم در آنجا جمع شوند. جایی بی رنگ برای همه در مسیر تهران قم همچون قبا در مدینه.

تربیت است : جایی که عواطف و افکار تکان می خورد.

میعادگاه است : خانه واقعی و همیشگی همه.

۳. مبارزه بر علیه نظام شاهنشاهی

من تو دهن این دولت می زدم :

تَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ]

۴. مبارزه با دولتهای دست نشانده

دولت های پی در پی :

لا أُحِبُّ الْأَفْلِينَ [انعام/۷۶.]

۵. خنثی کردن توطئه ها

مکرها و حيله ها خنثی شد :

و مَكْرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ وَ اللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ [آل عمران/۵۴.]

نگاهی قرآنی به حرکت امام خمینی ، صفحه ۳

لا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ [فاطر/۴۳.]

۲. بعد از انقلاب

۱. اقدامات

۱. رسواشدن دروغگویان

دروغگوها رسوا شدند :

و اللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ [بقره/۷۲.]

۲. تسخیر لانه جاسوسی

تسخیر لانه جاسوسی پیش آمد :

هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ [حشر/۲.]

ما ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا [حشر/۲.]

و ظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ فَأَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَدَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَ أَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ [حشر.]

انقلابی بودن مهم نیست ، انقلابی ماندن مهم است :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : الْإِبْتِغَاءُ عَلَى الْعَمَلِ أَشَدُّ مِنَ الْعَمَلِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۲۹۶ .]

۲. تهدیدات

۱. محاصره اقتصادیهُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلٰی مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتّٰی يَنْفِقُوا [منافقون/۷ .]

ما فرزند رمضانیم.

۲. تهدیدات نظامی

۱. واقعه طبس

هلی کوپترها در طبس :

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ [فیل/۵-۱ .]

۲. توطئه آمریکا

تهدید نظامی :

إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ [آل عمران/۱۷۳ .]

آمریکا هیچ غلطی نمی تواند بکند.

۳. حمله صدام

صدام را اغفال کردند :

وَإِذْ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَ

قَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ فَلَمَّا تَرَأَتِ الْفِئْتَانِ نَكَصَ عَلَى عَقَبَيْهِ وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكُمْ [انفال/ ٤٨].

١. نگرانیهای پیامبر (صلی الله علیه و آله)

١. از مسائل اجتماعی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): اخاف عليكم الهرج [مستدرک صحیحین ج ٤ ، ص ٤٥١].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي التَّضْيِيقُ بِالنَّجْوِمِ وَالتَّكْذِيبُ بِالْقَدْرِ وَظُلْمُ الْأَمَّةِ [بحار الأنوار ، ج ٥٥ ، ص ٣٣٠].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): إِنِّي لَمَّا اتَّخَوَّفْتُ عَلَى أُمَّتِي مُؤْمِنًا وَ لَمَّا مُشْرِكًا فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيَحْجُزُهُ إِيْمَانُهُ وَ أَمَّا الْمُشْرِكُ فَيَقْمَعُهُ كُفْرُهُ وَ لَكِنْ اتَّخَوَّفْتُ عَلَيْكُمْ مُنَافِقًا عَلِيمَ اللِّسَانِ يَقُولُ مَا تَعْرِفُونَ وَ يَعْمَلُ مَا تَنْكَرُونَ [منیه المرید ، ص ١٣٦].

٢. از مسائل اخلاقی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): أَلَا إِنَّ أَخْوَفَ مَا يَخَافُ عَلَيْكُمْ خَصِيْلَتَانِ اتِّبَاعُ الْهَوَى وَ طُولُ الْأَمَلِ أَمَّا اتِّبَاعُ الْهَوَى فَيُضَيِّدُ عَنِ الْحَقِّ وَ طُولُ الْأَمَلِ يَنْسِي الْأَجْرَةَ [عوالي اللئالی ، ج ٤ ، ص ٧٦].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): ثَلَاثٌ أَخَافُهُنَّ عَلَى أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي الضَّلَالَةُ بَعْدَ الْمَعْرِفَةِ وَ مَضَلَّتْ الْفِتْنُ وَ شَهَوَةُ الْبَطْنِ وَ الْفُرْجُ [کافی ، ج ٢ ، ص ٧٩].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): إِنَّمَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي ثَلَاثًا شَحًّا مُطَاعًا وَ هَوًى مُتَّبَعًا وَ إِمَامًا ضَالًّا [تحف العقول ، ص ٥٨].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ الشُّرُكُ الْأَصِيْعُ عَرُّ قَالُوا وَ مَا الشُّرُكُ الْأَصِيْعُ عَرُّ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): هُوَ الرِّيَاءُ [منیه المرید ، ص ٣١٧].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): أَخَافُ أَنْ يَفْتَحَ عَلَيْكُمْ الدُّنْيَا بَعْدِي فَيَنْكَرَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا وَ يَنْكَرَكُمْ أَهْلُ السَّمَاءِ عِنْدَ

ذَلِكَ [بحار الأنوار ، ج ٧٩ ، ص ١٣٧] .

٣. از مسائل عقیدتی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): ثَلَاثٌ أَخَافُهُنَّ بَعْدِي عَلَى أُمَّتِي الضَّلَالَةُ بَعْدَ الْمَعْرِفَةِ وَ مَضَلَّتْ الْفِتْنُ وَ شَهْوَةُ الْبَطْنِ وَ الْفَرْجِ [وسائل الشيعة ، ج ١٥ ، ص ٢٤٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): أَخَافُ عَلَيْكُمْ اسْتِخْفَافًا بِالذِّينِ وَ بَيْعَ الْحُكْمِ وَ قَطِيعَةَ الرَّحِمِ وَ أَنْ تَتَّخِذُوا الْقُرْآنَ مَزَامِيرَ تُقَدِّمُونَ أَحَدَكُمْ وَ لَيْسَ بِأَفْضَلِكُمْ فِي الدِّينِ [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ٤٢] .

٤. از مسائل سیاسی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): إِنَّمَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي ثَلَاثًا شَحًّا مُطَاعًا وَ هَوَى مُتَّبَعًا وَ إِمَامًا ضَالًّا [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ١٦٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): إِنَّمَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي الْأَثَمَةَ الْمُضِلِّينَ [نهج الحق ، ص ٣١٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي ثَلَاثًا اسْتِشْقَاءً بِالْأَنْوَاءِ وَ حَيْفَ السُّلْطَانِ وَ تَكْذِيبًا بِالْقَدَرِ [بحار الأنوار ، ج ٥٥ ، ص ٣٣٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): حَبِيبِي جَبْرِئِيلُ إِنِّي أَخَافُ تَغْيِيرَ أَصْحَابِي لِمَا قَدْ وَتَرُوهُ (رهبر را تنها) وَ أَنْ يَبْدُوا مَا يَضْمُرُونَ فِيهِ [إقبال الأعمال ، ص ٤٧٤] .

٥. از مسائل اقتصادی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): مَا أَخْشَى عَلَيْكُمْ الْفَقْرَ وَ لَكِنِّي أَخْشَى عَلَيْكُمْ التَّكَاثُرَ. [مستدرک صحیحین ، ج ٢ ، ص ٥٣٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي هَذِهِ الْمَكَاسِبُ الْمَحْرَمَةُ وَ الشَّهْوَةُ الْخَفِيَّةُ وَ الرَّبَا [بحار الأنوار ، ج ٧٠ ، ص ١٥٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): إِنَّمَا أَتَخَوَّفُ عَلَى أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي ثَلَاثَ خِلَالٍ أَنْ يَتَأَوَّلُوا الْقُرْآنَ عَلَى غَيْرِ تَأْوِيلِهِ وَ يَتَّبِعُوا زَلَّةَ الْعَالِمِ أَوْ يَظْهَرَ فِيهِمْ الْمَالُ حَتَّى يَطْغَوْا وَ يَبْطَرُوا وَ سَأَبُّكُمْ الْمَخْرَجَ مِنْ ذَلِكَ أَمَّا الْقُرْآنُ فَاعْمَلُوا بِمُحْكَمِهِ وَ آمِنُوا بِمُتَشَابِهِهِ وَ أَمَّا الْعَالِمُ فَانظُرُوا فِتْنَتَهُ وَ لَا تَتَّبِعُوا زَلَّتَهُ وَ أَمَّا الْمَالُ فَإِنَّ الْمَخْرَجَ مِنْهُ شُكْرُ النِّعْمَةِ وَ أَدَاءُ حَقِّهِ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٦٤] .

٦. از مسائل فکری و فرهنگی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): مَا أَخْشَى عَلَيْكُمْ الْخَطَاءَ وَ لَكِنِّي أَخْشَى عَلَيْكُمْ التَّعَمُّدَ. [مستدرک صحیحین ، ج ٢ ، ص ٥٣٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): أَكْثَرُ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي مِنْ بَعِيدِي رَجُلٌ يَنْأَوِلُ الْقُرْآنَ يَضَعُهُ عَلَى غَيْرِ مَوَاضِعِهِ [بحار الأنوار ، ج ٨٩ ، ص ١١١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله): إِنَّمَا الْخَوْفُ عَلَى أُمَّتِي مِنْ بَعِيدِي ثَلَاثُ خِصَالٍ أَنْ يَتَأَوَّلُوا الْقُرْآنَ عَلَى غَيْرِ تَأْوِيلِهِ أَوْ يَتَّبِعُوا زَلَّةَ الْعَالِمِ أَوْ يَظْهَرَ فِيهِمْ الْمَالُ حَتَّى يَطْغَوْا وَ يَنْطَرُوا [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ٤٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): يَا مُعَلَّى! إِنِّي عَلَيْكَ شَفِيقٌ أَخَافُ أَنْ تُضَيِّعَ وَ لَا تَحْفَظَ وَ تَعْلَمَ وَ لَا تَعْمَلُ [كافي ، ج ٢ ،

١. نماز استسقاء

١. خطبه ها وادعیه

١ _ قال أمير المؤمنين (عليه السلام) : أَلَمَّا وَ إِنَّ الْمَأْرُضَ الَّتِي تُقْلِكُمْ وَ السَّمَاءَ الَّتِي تُظْلِكُمْ مُطِيعَتَانِ لِرَبِّكُمْ وَ مَا أَضْيَبَحْنَا تَجُودَانِ لَكُمْ بِبَرَكَتِهِمَا تَوَجُّعاً لَكُمْ وَ لَا زُلْفَةً إِلَيْكُمْ وَ لَا لِحَيْرٍ تَزْجُوَانِهِ مِنْكُمْ وَ لَكِنْ أَمْرَتَا بِمَنَافِعِكُمْ فَاطَاعَتَا وَ أُقِيمَتَا عَلَى حُدُودِ مَصَالِحِكُمْ فَقَامَتَا إِنَّ اللَّهَ يَبْتَلِي عِبَادَهُ عِنْدَ الْأَعْمَالِ السَّيِّئَةِ بِنَقْصِ الثَّمَرَاتِ وَ حَبْسِ الْبَرَكَاتِ وَ إِغْلَاقِ خَزَائِنِ الْخَيْرَاتِ لِيُتُوبَ تَائِبٌ وَ يَقْلَعَ مُقْلَعٌ وَ يَتَذَكَّرَ مُتَذَكَّرٌ وَ يَزْدَجِرَ مُزْدَجِرٌ وَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ الْإِسْتِغْفَارَ سَبَباً لِدُرُورِ الرِّزْقِ وَ رَحْمَةً الْخَلْقِ فَقَالَ سُبْحَانَهُ " اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّاراً يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَاراً وَ يُمِدِّدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَ بَنِينَ وَ يُجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَ يُجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَاراً " (نوح ١٠-١٢) فَرَحِمَ اللَّهُ امْرَأً اسْتَقْبَلَ تَوْبَتَهُ وَ اسْتَقَالَ خَطِيئَتَهُ وَ بَادَرَ مَنِيئَتَهُ اللَّهُمَّ إِنَّا خَرَجْنَا إِلَيْكَ مِنْ تَحْتِ الْأَسْتَارِ وَ الْأَكْنَانِ وَ بَعَدَ عَجِيجِ الْبُهَائِمِ وَ الْوَلْدَانِ رَاغِبِينَ فِي رَحْمَتِكَ وَ رَاجِحِينَ فَضْلَ نِعْمَتِكَ وَ خَائِفِينَ مِنْ عَذَابِكَ وَ نِقْمَتِكَ اللَّهُمَّ فَاسْقِنَا غَيْشَكَ وَ لَا تَجْعَلْنَا مِنَ الْقَانِطِينَ وَ لَمَّا تَهْلِكُنَا بِالسُّنَيْنِ وَ لَمَّا تُوَاخِذُنَا بِمَا فَعَلِ السُّفَهَاءُ مِنَّا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ اللَّهُمَّ إِنَّا خَرَجْنَا إِلَيْكَ نَشْكُو إِلَيْكَ مَا لَا يَخْفَى عَلَيْكَ حِينَ الْجَأْتُنَا الْمَضَائِقَ الْوَعْرَةَ وَ أَجَاءَتْنَا الْمَقَاحِطُ الْمُجْدِبَةَ وَ أَعْيَيْنَا الْمَطَالِبَ الْمُتَعَسِّرَةَ وَ تَلَاَحَمَتْ عَلَيْنَا الْفِتْنُ الْمُسْتَضِيْعَةُ اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ أَلَّا تَرُدَّنَا خَائِبِينَ وَ لَا تَقْلِبْنَا وَاجِمِينَ وَ لَا تُخَاطِبُنَا بِذُنُوبِنَا وَ لَا تُقَاسِمَنَا بِأَعْمَالِنَا اللَّهُمَّ انشُرْ عَلَيْنَا غَيْشَكَ وَ بَرِّكْتَكَ وَ رِزْقَكَ وَ رَحْمَتَكَ وَ اسْقِنَا سُقْيَا نَاقِعَهُ مُزَوِيَهُ مُعْشِبَهُ تُنْبِتُ بِهَا مَا قَدْ فَاتَ وَ تُحْيِي بِهَا مَا قَدْ مَاتَ نَافِعَهُ الْحَيَا كَثِيرَةَ الْمُجْتَنِي تَزْوِي بِهَا

الْقِيَعَانَ وَ تُسِيلُ الْبُطْنَانَ وَ تَسْوِرُقُ الْأَشْجَارَ وَ تُرَخِّصُ الْأَشْعَارَ إِنَّكَ عَلَى مَا تَشَاءُ قَدِيرٌ [نهج البلاغه ، خطبه ١٤٣] .

٢ _ دعای استسقاء در صحیفه سجادیه :

(١) اللَّهُمَّ اسْقِنَا الْغَيْثَ ، وَ انْشُرْ عَلَيْنَا رَحْمَتَكَ بِغَيْشِكَ الْمُغْدِقِ مِنَ السَّحَابِ الْمُنْسَاقِ لِنَبَاتِ أَرْضِكَ الْمُؤْتِقِ فِي جَمِيعِ الْأَفَاقِ . (٢) وَ امْنُنْ عَلَى عِبَادِكَ يَا يَنَاعِ الثَّمَرَةَ ، وَ أُخَى بِلَادِكَ بِبُلُوغِ الزَّهْرَةَ ، وَ أَشْهَدُ مَلَائِكَتَكَ الْكَرَامَ السَّفَرَةَ بِسِقَى مِنْكَ نَافِعٍ ، دَائِمٍ غَزْرُهُ ، وَاسِعِ دِرْزُهُ ، وَابِلِ سَيْرِيحِ عَاجِلٍ . (٣) تُحْيِي بِهِ مَيَا قَدَمَيَاتٍ ، وَ تَرُدُّ بِهِ مَا قَدَمَاتٍ وَ تُخْرِجُ بِهِ مَا هُوَ آتٍ ، وَ تُوَسِّعُ بِهِ فِي الْأَقْوَاتِ ، سَحَابًا مُتْرَاكِمًا هَنِينًا مَرِينًا طَبَقًا مُجَلْجَلًا ، غَيْرَ مُلْتٍ وَدَقُّهُ ، وَ لَا حُلْبٍ بَرَقُهُ . (٤) اللَّهُمَّ اسْقِنَا غَيْثًا مُغِيثًا مَرِيحًا مُمْرِعًا عَرِيضًا وَاسِعًا غَزِيرًا ، تَرُدُّ بِهِ النَّهِيضَ ، وَ تَحْبِرُ بِهِ الْمَهِيضَ (٥) اللَّهُمَّ اسْقِنَا سِقْيًا تُسِيلُ مِنْهُ الظَّرَابَ ، وَ تَمَلُّ مِنْهُ الْجِبَابَ ، وَ تُفَجِّرُ بِهِ الْأَنْهَارَ ، وَ تُنْبِتُ بِهِ الْأَشْجَارَ ، وَ تُرَخِّصُ بِهِ الْأَشْعَارَ فِي جَمِيعِ الْأَمْصَارِ ، وَ تَنْعَشُ بِهِ الْبَهَائِمَ وَ الْخَلْقَ ، وَ تُكْمِلُ لَنَا بِهِ طَيِّبَاتِ الرُّزْقِ ، وَ تُنْبِتُ لَنَا بِهِ الزَّرْعَ وَ تُدِرُّ بِهِ الضَّرْعَ وَ تَزِيدُنَا بِهِ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِنَا . (٦) اللَّهُمَّ لِمَا تَجْعَلُ ظِلَّهُ عَلَيْنَا سِيمُومًا ، وَ لَا تَجْعَلُ بَرْدَهُ عَلَيْنَا حُسُومًا ، وَ لَا تَجْعَلُ صَوْبَهُ عَلَيْنَا رُجُومًا ، وَ لَا تَجْعَلُ مَاءَهُ عَلَيْنَا أُجَاجًا . (٧) اللَّهُمَّ صَيِّلٌ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ ، وَ اَرْزُقْنَا مِنْ بَرَكَاتِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ ، إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ . [صحیفه سجادیه

٣ _ خَطَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) فِي الْإِسْتِشْقَاءِ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ سَابِعِ النِّعَمِ وَ مُفْرِجِ الْهَمِّ وَ بَارِي النَّسَمِ الَّذِي جَعَلَ السَّمَاوَاتِ لِكُرْسِيِّهِ عِمَادًا وَ الْجِبَالِ لِلْمَآرِضِ أَوْتَادًا وَ الْمَآرِضِ لِلْعِبَادِ مَهَادًا وَ مَلَائِكَتَهُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَ حَمَلَةَ الْعَرْشِ عَلَى أَمْطَانِهَا وَ أَقَامَ بِعِزَّتِهِ أَرْكَانَ الْعَرْشِ وَ أَشْرَقَ بِضَوْئِهِ شُعَاعَ الشَّمْسِ وَ أَجْبَأَ بِشُعَاعِهِ ظُلْمَةَ الْغُطْشِ وَ فَجَّرَ الْأَرْضَ عُيُونًا وَ الْقَمَرَ نُورًا وَ النُّجُومَ بُهُورًا ثُمَّ عَلَا فَتَمَكَّنَ وَ خَلَقَ فَأَتَقَنَ وَ أَقَامَ فَتَهَيَّمَنَ فَخَضَعَتْ لَهُ نَحْوُهُ الْمُتَكَبِّرُ وَ طَلَبَتْ إِلَيْهِ خَلَّةَ الْمُتَمَسِّكِنِ اللَّهُمَّ فَبَدِّرْ جِتِكَ الرَّفِيعَةَ وَ مَحَلَّتِكَ الْمُنِيعَةَ وَ فَضِّلِكَ السَّابِعِ وَ سَبِيلَكَ الْوَاسِعِ أَسْأَلُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا دَانَ لَكَ وَ دَعَا إِلَيَّ عِبَادَتِكَ وَ وَفَى بِعَهْدِكَ وَ أَنْفَذَ أَحْكَامَكَ وَ اتَّبَعَ أَعْلَامَكَ عِبْدِكَ وَ نَبِيِّكَ وَ أَمِينِكَ عَلَى عَهْدِكَ إِلَى عِبَادِكَ الْقَائِمِ بِأَحْكَامِكَ وَ مُوَيْدِ مَنْ أَطَاعَكَ وَ قَاطِعِ عُذْرٍ مَنْ عَصَاكَ اللَّهُمَّ فَاجْعَلْ مُحَمَّدًا أَجْزَلَ مَنْ جَعَلْتَ لَهُ نَصِيبًا مِنْ رَحْمَتِكَ وَ أَنْضَرَ مَنْ أَشْرَقَ وَجْهُهُ بِسَبْجَالِ عَطِيَّتِكَ وَ أَقْرَبَ الْأَنْبِيَاءِ زُلْفَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَكَ وَ أَوْفَرَهُمْ حَظًّا مِنْ رِضْوَانِكَ وَ أَكْثَرَهُمْ صِيْفُوفَ أُمَّهِ فِي جَنَانِكَ كَمَا لَمْ يَسِيْجُدْ لِلْأَحْجَارِ وَ لَمْ يَعْتَكِفْ لِلْأَشْجَارِ وَ لَمْ يَسِيْجِلْ السَّبَاءَ وَ لَمْ يَشْرَبِ الدَّمَاءَ اللَّهُمَّ خَرِّجْنَا إِلَيْكَ حِينَ أَجَاءَتْنا الْمَضَائِقُ الْوَعْرَةَ وَ أَلْجَأَتْنا الْمَحَابِسُ الْعَسِرَةَ وَ عَضَّتْنا الصَّعْبَةَ عَلَاتِقُ الشَّيْنِ وَ تَأَثَلَتْ عَلَيْنَا لَوَاحِقُ الْمِينِ وَ اعْتَكَرَتْ عَلَيْنَا حِدَايِيرُ السُّنَيْنِ وَ أَخْلَفَتْنا مَخَايِلُ الْجُودِ وَ اسْتِظْمَأْنَا لِصَوَارِخِ الْعُودِ فَكُنْتُ رَجَاءَ الْمُبْتَسِسِ وَ الثَّقَةَ لِلْمُلْتَمِسِ نَدْعُوكَ حِينَ قَطَطَ الْأَنَامُ وَ مَنَعَ الْعَمَامُ وَ هَلَكَ السَّوَامُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ عَدَدَ الشَّجَرِ وَ النُّجُومِ وَ

الْمَلَائِكَةِ الصُّفُوفِ وَالْعَنَانَ الْمَكْفُوفِ أَنْ لَا تَرُدَّنَا خَائِبِينَ وَلَا تُؤَاخِذْنَا بِأَعْمَالِنَا وَلَا تُحَاصِّنَا بِذُنُوبِنَا وَأَنْشُرْ عَلَيْنَا رَحْمَتَكَ بِالسَّحَابِ
الْمُتَّقِ وَالنَّبَاتِ الْمُؤْنِقِ وَامْنُنْ عَلَى عِبَادِكَ بِتَنْوِيعِ الثَّمَرِ وَأَحْيِ بِلَادَكَ بِبُلُوغِ الزَّهْرِ وَأَشْهَدْ مَلَائِكَتَكَ الْكِرَامِ السَّفَرَةَ سُقْيَا مِنْكَ
نَافِعَهُ دَائِمَهُ غُزْرَهَا وَسَاعًا دَرُّهَا سَيِّحَابًا وَابِلًا سَرِيعًا عَاجِلًا تُحْيِي بِهِ مَا قَدْ مَاتَ وَتَرُدُّ بِهِ مَا قَدْ فَاتَ وَتُخْرِجُ بِهِ مَا هُوَ آتٍ اللَّهُمَّ اسْقِنَا
غَيْثًا مُغِيثًا مُمْرِعًا طَبَقًا مُجَلِّجًا مُتَّابِعًا خُفُوقَهُ مُنْبِجَسَهُ بُرُوقَهُ مُزْتَجِسَهُ هُمُوعَهُ وَسَيِّئَهُ مُسْتَدِرًّا وَصَوْبَهُ مُسْبِطًّا لَا تَجْعَلْ ظِلَّهُ عَلَيْنَا سُمُومًا
وَبَرْدَهُ عَلَيْنَا حُسُومًا وَضَوْءَهُ عَلَيْنَا رُجُومًا وَمِيَاءَهُ أُجَاجًا وَنَبَاتَهُ رَمَادًا رَمِيدًا اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنَ الشُّرْكِ وَهُوَادِيهِ وَالظُّلْمِ وَ
دَوَاهِيهِ وَالْفَقْرِ وَدَوَاعِيهِ يَا مُعْطَى الْخَيْرَاتِ مِنْ أَمَاكِنِهَا وَمُرْسِلَ الْبَرَكَاتِ مِنْ مَعَادِنِهَا مِنْكَ الْغَيْثِ الْمُغِيثِ وَأَنْتَ الْغِيَاثُ الْمُسْتَعَاثُ
وَنَحْنُ الْخَاطِئُونَ وَأَهْلُ الذُّنُوبِ وَأَنْتَ الْمُسْتَغْفَرُ الْغَفَّارُ نَسْتَغْفِرُكَ لِلْجَمَاتِ مِنْ ذُنُوبِنَا وَنَتُوبُ إِلَيْكَ مِنْ عَوَامِّ خَطَايَانَا اللَّهُمَّ
فَارْسِلْ عَلَيْنَا دِيمَةً مِدْرَارًا وَاسْقِنَا الْغَيْثَ وَكَفًّا مَغْرَارًا غَيْثًا وَاسِعًا وَبَرَكَهً مِنَ الْوَابِلِ نَافِعَهُ يَدْفَعُ الْوَدْقَ بِالْوَدْقِ وَيَتْلُو الْقَطْرُ مِنْهُ الْقَطْرَ
غَيْرَ خَلْبٍ بَرْقُهُ وَلَا مُكَذِّبٍ رَعْدُهُ وَلَا عَاصِفَةٍ فِيهِ جَنَابَةٌ بَلْ رِيًّا يُغْصُ بِالرِّيِّ رَبَابُهُ وَفَاضَ فَاَنْصَاعَ بِهِ سَيِّحَابُهُ وَجَرَى آثَارُ هَيْدِيهِ جَنَابَهُ
سُقْيَا مِنْكَ مُحْيِيَهُ مُرْوِيَهُ مُحْفَلَهُ مُفْضِلَهُ زَاكِيًّا نَبْتَهَا نَامِيًّا زَرْعَهَا نَاضِرًا عَوْدَهَا مُمْرِعَهُ آثَارَهَا جَارِيَهُ بِالْخَيْرِ وَالْخُصْبِ عَلَى أَهْلِهَا
تُنْعِشُ بِهَا الضَّعِيفَ مِنْ عِبَادِكَ وَتُحْيِي بِهَا الْمَيِّتَ مِنْ بِلَادِكَ وَتُنْعِمُ بِهَا الْمَبْسُوطَ مِنْ رِزْقِكَ وَتُخْرِجُ بِهَا الْمَحْزُونََ

مِنْ رَحْمَتِكَ وَ تَعَمُّ بِهَا مَنْ نَأَى مِنْ خَلْقِكَ حَتَّى يَخْصِبَ لِامْرَأِهَا الْمُجْدِبُونَ وَ يَحْيَا بِبَرَكَتِهَا الْمُسْتَبْتُونَ وَ تُشْرَعُ بِالْقِيَعَانِ غُذْرَانُهَا وَ تُورِقُ ذُرَى الْأَكَامِ زَهْرَاتُهَا وَ يَدْهَامُ بِدُرَى الْأَكَامِ شَجْرُهَا وَ تَسْتَحِقُّ عَلَيْنَا بَعْدَ الْيَأْسِ شُكْرًا مِنْهُ مِنْ مَنِّكَ مُجَلَّلَةً وَ نِعْمَةً مِنْ نِعْمِكَ مُفْضَلَةً عَلَى بَرِيَّتِكَ الْمُزْمَلَةِ وَ بِلَمَادِكَ الْمُغْرِبَةِ وَ بَهَائِمِكَ الْمُعْمَلَةِ وَ وَحْشَتِكَ الْمُهْمَلَةِ اللَّهُمَّ مِنْكَ ارْتِجَاوْنَا وَ إِلَيْكَ مَ آتَيْنَا فَلَا تَحْبِسْهُ عَنَّا لِتَبَطُّكِ سِرَائِرْنَا وَ لَمَّا تَوَاحَدْنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَاءُ مِنَّا فَإِنَّكَ تُنَزِلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَ تَنْشُرُ رَحْمَتَكَ وَ أَنْتَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ ثُمَّ بَكَى وَ قَالَ سَيِّدِ سَيِّدِي سَاخَتْ جِبَالُنَا وَ اغْبَرَّتْ أَرْضُنَا وَ هَامَتْ دَوَابُّنَا وَ قَنَطَ النَّاسُ مِنَّا أَوْ مِنْ قَنَاطِ مِنْهُمْ وَ تَاهَتِ الْبُهَائِمُ وَ تَحَيْرَتْ فِي مَرَاتِعِهَا وَ عَجَّتْ عَجِيجَ الشَّكَالِي عَلَى أَوْلَادِهَا وَ مَلَّتِ الدَّوْرَانَ فِي مَرَاتِعِهَا حِينَ حَبَسْتَ عَنْهَا قَطْرَ السَّمَاءِ فَدَقَّ لِتَذَلِّكَ عَظْمُهَا وَ ذَهَبَ لِحُمُّهَا وَ ذَابَ شَحْمُهَا وَ انْقَطَعَ دَرُّهَا اللَّهُمَّ ارْحَمْ أُنِينَ الِ أَنَّهُ وَ حَنِينَ الْحَانَةِ ارْحَمْ تَحِيرَهَا فِي مَرَاتِعِهَا وَ أُنِينَهَا فِي مَرَاتِعِهَا] من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٥٢٧ .

قال أمير المؤمنين (عليه السلام) : اللَّهُمَّ قَدْ انْصَاحَتْ جِبَالُنَا وَ اغْبَرَّتْ أَرْضُنَا وَ هَامَتْ دَوَابُّنَا وَ تَحَيْرَتْ فِي مَرَاتِعِهَا وَ عَجَّتْ عَجِيجَ الشَّكَالِي عَلَى أَوْلَادِهَا وَ مَلَّتِ التَّرْدُّدُ فِي مَرَاتِعِهَا وَ الْحَنِينَ إِلَى مَوَارِدِهَا اللَّهُمَّ فَارْحَمْ أُنِينَ الْآتِنَةِ وَ حَنِينَ الْحَانَةِ اللَّهُمَّ فَارْحَمْ حَيْرَتَهَا فِي مِذَاهِبِهَا وَ أُنِينَهَا فِي مَوَالِجِهَا اللَّهُمَّ خَرَجْنَا إِلَيْكَ حِينَ اغْتَكَرْتَ عَلَيْنَا حِدَايِيرَ السِّنِينَ وَ أَخْلَفْتَنَا مَخَايِلَ الْجُودِ فَكُنْتَ الرَّجَاءَ لِلْمُبْتَسِّسِ وَ الْبَلَاغَ لِلْمُلْتَمِسِ نَدْعُوكَ حِينَ قَنَطَ الْأَنْامُ وَ مُنِعَ الْعَمَامُ وَ هَلَكَ السَّوَامُ أَلَّا تَوَاحِدْنَا بِأَعْمَالِنَا وَ لَا تَأْخُذْنَا بِذُنُوبِنَا وَ

انْشُرْ عَلَيْنَا رَحْمَتَكَ بِالسَّحَابِ الْمُبْتَعِ وَالرَّبِيعِ الْمَغْدِقِ وَالتَّبَاتِ الْمُونِقِ سَيْحاً وَابِلًا تُحْيِي بِهِ مَا قَدَّمَ مَاتَ وَتَرُدُّ بِهِ مَا قَدَّمَ فَاتِ اللَّهُمَّ
 سُقِيَا مِنْكَ مُحْيِيَهُ مُرْوِيَهُ تَامَهُ عَامَهُ طَيِّبَهُ مُبَارَكَهُ هَيِّنَهُ مَرِيَعَهُ زَاكِيَا نَبْتَهَا ثَامِرَا فَرْعَهَا نَاضِرَا وَرَقَهَا تَنْعَشُ بِهَا الضَّعِيفَ مِنْ عِبَادِكَ وَ
 تُحْيِي بِهَا الْمَيِّتَ مِنْ بِلَادِكَ اللَّهُمَّ سُقِيَا مِنْكَ تُعْشِبُ بِهَا نِجَادَنَا وَتَجْرِي بِهَا وَهَادَنَا وَيُخْصِبُ بِهَا جَنَابَنَا وَتُقْبِلُ بِهَا ثِمَارَنَا وَتَعِيشُ
 بِهَا مَوَاشِينَا وَتَنْدِي بِهَا أَقَاصِينَا وَتَسْتَعِينُ بِهَا ضَوَاحِينَا مِنْ بَرَكَاتِكَ الْوَاسِعَةِ وَعَطَايَاكَ الْجَزِيلَةِ عَلَى بَرِيَّتِكَ الْمُرْمَلَةِ وَوَحْشَتِكَ
 الْمُهْمَلَةِ وَأَنْزَلْ عَلَيْنَا سَيِّمَاءً مُخْضِئَةً مِدْرَاراً هَيَّاطِلَةً يَدَافِعُ الْوَدْقُ مِنْهَا الْوَدْقَ وَيُخْفِزُ الْقَطْرُ مِنْهَا الْقَطْرَ غَيْرَ خُلْبٍ بَرْقُهَا وَلَا جَهَامٍ
 عَارِضُهَا وَلَا قَرَعٍ رَبَابُهَا وَلَا شَفَانَ ذَهَابُهَا حَتَّى يَخْصِبَ لِأَمْرَاعِهَا الْمُجْدِبُونَ وَيَحْيَا بِبَرَكَاتِهَا الْمُسْتَنْتُونَ فَإِنَّكَ تُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا
 قَنَطُوا وَتَنْشُرُ رَحْمَتَكَ وَأَنْتَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ [نهج البلاغه ، خطبه ٥] .

حضرت علیعلیه السلام ، خطبه مفصلی در نماز باران دارد ، که در پایان می فرماید :

اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنَ الشُّرُوكِ وَهُوَادِيهِ وَالظُّلْمِ وَدَوَاهِيهِ وَالْفَقْرِ وَدَوَاعِيهِ يَا مُعْطَى الْخَيْرَاتِ مِنْ أَمَاكِنِهَا وَمُرْسِلَ الْبَرَكَاتِ مِنْ
 مَعَادِنِهَا مِنْكَ الْغَيْثِ الْمَغِيثِ وَأَنْتَ الْغِيَاثُ الْمُسْتَعَاثُ وَنَحْنُ الْخَاطِئُونَ وَأَهْلُ الدُّنُوبِ وَأَنْتَ الْمُسْتَعْفِرُ الْعَفَّارُ نَسْتَغْفِرُكَ لِلْجَمَّاتِ
 مِنْ ذُنُوبِنَا وَتُتُوبُ إِلَيْكَ مِنْ عَوَامِّ خَطَايَانَا اللَّهُمَّ فَأَرْسِلْ عَلَيْنَا دِيمَةً مِدْرَاراً وَاسْقِنَا الْغَيْثَ وَكَفَاً مَغْزَاراً غَيْثاً وَاسِعاً وَبَرَكَهً مِنَ الْوَابِلِ
 نَافِعَةً يَدَافِعُ الْوَدْقُ بِالْوَدْقِ وَيَتَلَوُ الْقَطْرُ مِنْهُ الْقَطْرَ غَيْرَ خُلْبٍ بَرْقُهُ وَلَا مُكْذِبٍ رَعْدُهُ وَلَا

عَاصِمَةٌ فَهِيَ جَنَابُهُ بَلْ رِيًّا يُغْصُ بِالرِّيِّ رَبَابُهُ وَ فَاضَ فَانْصَاعَ بِهِ سَحَابُهُ وَ جَزَى آثَارُ هَيْدِيهِ جَنَابَهُ سُقِيَا مِنْكَ مُحِييَةً مُرَوِيَةً مُخْفَلَةً مُفْضَلَةً زَاكِيًّا نَبْتَهَا نَامِيًّا زَرَعَهَا نَاصِرًا عَوْدُهَا مُمَرِّعَةً آثَارُهَا جَارِيَةً بِالْخَيْرِ وَ الْخُصْبِ عَلَى أَهْلِهَا تُنْعَشُ بِهَا الضَّعِيفُ مِنْ عِبَادِكَ وَ تُحْيَى بِهَا الْمَيِّتَ مِنْ بِلَادِكَ وَ تُنْعَمُ بِهَا الْمَبْسُوطُ مِنْ رِزْقِكَ وَ تُخْرِجُ بِهَا الْمَخْزُونُ مِنْ رَحْمَتِكَ وَ تُعْمُ بِهَا مَنْ نَأَى مِنْ خَلْقِكَ حَتَّى يَخْصِبَ لِإِمْرَاعِيهَا الْمُجْدِبُونَ وَ يَحْيَا بِبِرْكَتِهَا الْمُسْتَيْتُونَ وَ تُتْرَعُ بِالْقِيَعَانِ عُذْرَانُهَا وَ تُورِقُ ذُرَى الْأَكْمَامِ زَهْرَانُهَا وَ يَدْهَامُ بِذُرَى الْآكَامِ شَجْرُهَا وَ تَسْتَحِقُّ عَلَيْنَا بَعْدَ الْيَأْسِ شُكْرًا مِنْهُ مِنْ مَنِّكَ مُجَلَّلَةً وَ نِعْمَةً مِنْ نِعْمِكَ مُفْضَلَةً عَلَى بَرِيَّتِكَ الْمُرْمَلَةِ وَ بِلَادِكَ الْمُغْرِبَةِ وَ بِهَائِمِكَ الْمُعْمَلَةِ وَ وَحْشِكَ الْمُهْمَلَةِ اللَّهُمَّ مِنْكَ ارْتَجَاوْنَا وَ إِلَيْكَ مَ آبْنَا فَلَا تَحْبِسْهُ عَنَّا لِتَبْطُنِكَ سِرَائِرُنَا وَ لَا تُؤَاخِذْنَا بِمَا فَعَلَ الشُّفَهَاءُ مِنَّا فَإِنَّكَ تُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنُطُوا وَ تَنْشُرُ رَحْمَتَكَ وَ أَنْتَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ ثُمَّ بَكَى وَقَالَ سَيِّدِي سَاخَتْ جِبَالُنَا وَ اغْبَرَّتْ أَرْضُنَا وَ هَامَتْ دَوَابُّنَا وَ قَنَطَ النَّاسُ مِنَّا أَوْ مَنْ قَطَطَ مِنْهُمْ وَ تَاهَتِ الْبَهَائِمُ وَ تَحْيَرَتْ فِي مَرَاتِعِهَا وَ عَجَّتْ عَجِيجَ الثَّكَالِي عَلَى أَوْلَادِهَا وَ مَلَّتِ الدَّوْرَانَ فِي مَرَاتِعِهَا حِينَ حَبَسْتَ عَنْهَا قَطَرَ السَّمَاءِ فَدَقَّ لِدَلِّكَ عَظْمُهَا وَ ذَهَبَ لِحُمُّهَا وَ ذَابَ شَحْمُهَا وَ انْقَطَعَ دَرُّهَا اللَّهُمَّ ارْحَمْ أَيْنَ الْآلِ أَنَّهُ وَ حَيْنَ الْخَانَةِ ارْحَمْ تَحْيِرَهَا فِي مَرَاتِعِهَا وَ أَيْنَهَا فِي مَرَابِضِهَا [من لا يحضره الفقيه، ج ١، ص ٥٢٧] .

٢. كيفيت نماز باران

دو ركعت مثل نماز عيد ، ركعت اول با ٥ قنوت ، ركعت دوم با ٤ قنوت؛ و در قنوت بايد توبه و استغفار نمود.

٣. ارتباط عمل با بارش باران

١. عوامل ريزش باران

— وَ لَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَ الْإِنْجِيلَ وَ مَا أَنْزَلْنَا إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ [مائده ، ٦٦] .

— وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ وَ لَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ [اعراف ، ٩٦] .

— وَ هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنُطُوا وَ يَنْشُرُ رَحْمَتَهُ وَ هُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ [شورى ، ٢٨] .

— فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا [نوح ، ١١-١٠] .

— وَ أَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا [جن ، ١٦] .

٢. عوامل حبس و نباریدن باران

— قال أمير المؤمنين (عليه السلام) : إن الله تعالى يبتلى عباده عند ظهور الأعمال السيئه بنقص الثمرات و حبس البركات و إغلاق خزائن الخيرات ليتوب تائب و يقلع مقلع و يتذكر متذكر و يزدجر مزدجر و قد جعل الله تعالى الاستغفار سببا لدرور الأرزاق و رحمه الخلق فقال سبحانهاستغفروا ربكم إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَ يَمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَ بَيْنِينَ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا [نوح ١٢-١٠] [فرحم الله عبدا قدم توبته و استقال عشرته [بحار الأنوار ، ج ٨٨ ، ص ٣٣٦] .

روى عن عبد الله بن مسعود أنه قال : "إذا بخرس المكيال حبس القطر" [شرح نهج البلاغه ابن ابي الحديد ، ج ٧ ، ص ٢٤٨] .

قال

الصادق (عليه السلام) : إذا أمسكت الزكاه هلكت الماشيه و إذا جار الحاكم فى القضاء أمسكت القطر من السماء [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٢٤٢] .

امام صادق عليه السلام ، قضاوت يكي از فقهای مخالف را شنید و فرمود :

فِي مِثْلِ هَذَا الْقَضَاءِ وَ شَبِهُهُ تَحْبِسُ السَّمَاءُ مَاءَهَا وَ تَمْنَعُ الْأَرْضُ بَرَكَتَ [كافي ، ج ٥ ، ص ٢٩٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَمْ يَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَ الْمِيزَانَ إِلَّا أَخَذُوا بِالسِّنِينَ وَ شَدَّه الْمُتُونَهُ وَ جَوَّرِ السُّلْطَانَ وَ لَمْ يَمْنَعُوا الزَّكَاةَ إِلَّا مُنِعُوا الْقَطْرَ مِنَ السَّمَاءِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٧٣] .

قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : إِذَا كَذَبَ الْوَلِمَاءُ حُبْسَ الْمَطَرِ وَ إِذَا جَارَ السُّلْطَانُ هَانَتِ الدَّوْلَةُ وَ إِذَا حُبِسَتِ الزَّكَاةُ مَاتَتِ الْمَوَاشِي [أمالی مفید ، ص ٣١٠] .

قَالَ النَّبِيُّ (ص) : أَكْرَمُوا الْخُبْزَ فَإِنَّهُ قَدْ عَمِلَ فِيهِ مَا بَيْنَ الْعَرْشِ إِلَى الْأَرْضِ وَ مَا فِيهَا مِنْ كَثِيرٍ مِنْ خَلْقِهِ ثُمَّ قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ أَلَا أُخْبِرُكُمْ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَدَاكَ الْأَيَاءُ وَ الْأُمُوهَاتُ فَقَالَ إِنَّهُ كَانَ نَبِيٍّ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ يُقَالُ لَهُ دَانِيَالُ وَ إِنَّهُ أُعْطِيَ صَاحِبَ مِعْبَرٍ رَغِيْفًا لِكَيْ يَعْبُرَ بِهِ فَرَمَى صَاحِبُ الْمِعْبَرِ بِالرَّغِيْفِ وَ قَالَ مَا أَصْبَحَ بِالْخُبْزِ هَذَا الْخُبْزُ عِنْدَنَا قَدْ يَدَّاسُ بِالْأَرْجُلِ فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ مِنْهُ دَانِيَالُ رَفَعَ يَدَهُ إِلَى السَّمَاءِ (دانيال عليه السلام ، برای كرايه نانى به صاحب كشتى داد ، او نان را پرتاب كرد و گفت نان زير دست و پاى ماست . او دست به دعا بلند كرد و بعد گفت :) ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ أَكْرِمِ الْخُبْزَ فَقَدْ رَأَيْتَ يَا رَبُّ مَا صَنَعَ هَذَا الْعَبْدُ وَ مَا

قَالَ قَالَ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى السَّمَاءِ أَنْ تَحْسِبِ الْغَيْثَ وَ.... [كافي ، ج ٦ ، ص ٣٠٢] .

قَالَ النَّبِيُّ (ص) : لم يمنع الزكاه إلا منع القطر من السماء فلو لا البهائم لم يمطروا [بحار الأنوار ، ج ٨٨ ، ص ٣٣٧] .

دلائل خشکسالی :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا مَنَعُوا الزَّكَاةَ هَلَكَتِ الْمَوَاشِي [جامع الأخبار ، ص ١٨٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا مَنَعُوا الزَّكَاةَ مَنَعَتِ الْأَرْضُ بَرَكَتَهَا [كافي ، ج ٢ ، ص ٣٧٤] .

قال ابو عبد الله (عليه السلام) : مَا تَلَفَ مَالٌ فِي بَرٍّ وَ لَا بَحْرٍ إِلَّا بِمَنْعِ الزَّكَاةِ [بحار الأنوار ، ج ٩٣ ، ص ٢٠] .

٣. باران اهل آخرالزمان

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَنَّهُ قَالَ يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ وَجُوهُهُمْ وَجُوهُ الْأَدَمِيِّينَ وَ قُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الشَّيَاطِينِ كَأَمْثَالِ الدَّنَابِ الضَّوَارِي سَفَا كُونَ لِلدَّمَاءِ لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ إِنْ تَابَعْتَهُمْ ازْتَابُوكَ وَ إِنْ خِدَّتَهُمْ كَدَّبُوكَ وَ إِنْ تَوَارَيْتَ عَنْهُمْ اِعْتَابُوكَ السُّنَّةُ فِيهِمْ بَدْعُهُ وَ الْبِدْعَةُ فِيهِمْ سُنَّةٌ وَ الْحَلِيمُ بَيْنَهُمْ عَادِرٌ وَ الْعَادِرُ بَيْنَهُمْ حَلِيمٌ وَ الْمُؤْمِنُ بَيْنَهُمْ مُسْتَضْعَفٌ وَ الْفَاسِقُ فِيهِمْ مُشْرِفٌ صَبِيانُهُمْ عَارِمٌ وَ نِسَاؤُهُمْ شَاظِرٌ وَ شَيْخُهُمْ لَمَّا يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَ لَا يَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ الْإِلْتِجَاءُ إِلَيْهِمْ خِزْيٌ وَ الْإِعْتِدَارُ بِهِمْ ذُلٌّ وَ طَلَبُ مَا فِي أَيْدِيهِمْ فَقَرٌّ فَعِنْدَ ذَلِكَ يَحْرِمُهُمُ اللَّهُ قَطْرَ السَّمَاءِ فِي أَوَانِهِ وَ يَنْزِلُهُ فِي غَيْرِ أَوَانِهِ [بحار الأنوار ، ج ٢٢ ، ص ٤٥٣] .

٤. نمونه های از استسقاء

١. معصومین

١. حضرت موسی (عليه السلام)

روی آن موسی (عليه السلام) استسقی لبني إسرائيل حين أصابهم قحط فأوحى الله تعالى إليه أني لا أستجيب لك و لا لمن معك و فيكم نام

قد أصر على النميمه فقال موسى (عليه السلام) يا رب من هو حتى نخرجه من بيننا فقال يا موسى أنهاكم عن النميمه و أكون
نماما فتابوا بأجمعهم فسق [بحار الأنوار ، ج ٧٢ ، ص ٢٦٨] .

وَ إِذِ اسْتَسْقَى مُوسَى لِقَوْمِهِ [بقره ، ٦٠] .

٢. حضرت رسول (ص)

اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ [بقره ، ٤٥] .

اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّاراً يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَاراً [نوح ، ١١-١٠] .

٣. حضرت امام حسن و حسين (عليه السلام)

در زمان حضرت علي عليه السلام ، خشکسالی شد. حضرت در مراسمی از امام حسن و حسینعلیهما السلام ، تقاضای دعا کردند

:

امام حسنعلیه السلام ، فرمود :

اللَّهُمَّ هَبْ لَنَا السَّحَابَ بَفَتْحِ الْأَبْوَابِ بِمَاءِ عُبَابٍ وَ رَبَابٍ بِأَنْصَةِ بَابٍ وَ انْسِكَابٍ يَا وَهَّابُ وَ اسْقِنَا مُطَبَّقَهُ مُغْدِقَهُ مُونِقَهُ فَتَّحْ أَغْلَاقَهَا وَ
سَهِّلْ إِطْلَاقَهَا وَ عَجِّلْ سِيَّاقَهَا بِالْأَنْدِيهِ فِي الْأُودِيهِ يَا وَهَّابُ بِصُوبِ الْمَاءِ يَا فَعَّالُ اسْقِنَا مَطْرًا قَطْرًا طَلًّا مُطَلًّا طَبَّقًا عَامًّا مَعَمًّا رَهْمًا
بُهُمًّا رُحْمًا رَشًّا مَرِشًّا وَاسِعًا كَافِيًّا عَاجِلًا طَيِّبًا مُبَارَكًا سَلَّاطِحًا بِلَّاطِحًا يَنَاطِحُ الْأَبَاطِحِ مُغْدُودِقًا مُطَبُّوبِقًا مُغْرُورِقًا وَ اسْقِ سَهْلَنَا وَ جَبَلَنَا وَ
بَدُونَنَا وَ حَضْرَنَا حَتَّى تُرَخِّصَ بِهِ أَشْعَارَنَا وَ تُبَارِكَ بِهِ فِي ضِيَاعِنَا وَ مُدُنِنَا أَرِنَا الرِّزْقَ مُوجُودًا وَ الْغَلَاءَ مَفْقُودًا آمِينَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ [
من لايحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٥٣٥] .

امام حسینعلیه السلام ، گفت :

اللَّهُمَّ يَا مُعْطَى الْخَيْرَاتِ مِنْ مَنَاهِلِهَا وَ مُنْزِلَ الرَّحْمَاتِ مِنْ مَعَادِنِهَا وَ مُجْرِي الْبَرَكَاتِ عَلَى أَهْلِهَا مِنْكَ الْغَيْثُ الْمُغِيثُ وَ أَنْتَ الْغِيَاثُ
الْمُسْتَعَاثُ وَ نَحْنُ الْخَاطِئُونَ وَ أَهْلُ الذُّنُوبِ وَ أَنْتَ الْمُسْتَعْفِرُ الْغَفَّارُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ اللَّهُمَّ أَرْسِلِ

السَّمَاءَ عَلَيْنَا لِحِينِهَا مَدْرَارًا وَاسْتَقْنَا الْغَيْثَ وَاكْفَأَ مَغْرَارًا غَيْثًا مُغِيثًا وَاسْمًا مُمْتَسِّعًا مُهْطَلًا مَرِيًّا مُمْرِعًا غَدِقًا مُغْدِقًا غَيْدَاقًا مُجَلِجًا سَيْحًا
سَحْسَاحًا نَجِيًّا نَجَاجًا سَائِلًا مُسَائِلًا عَامًّا وَدَقًّا مِطْفَاحًا يَدْفَعُ الْوَدْقَ بِالْوَدْقِ دِفَاعًا وَيَتَلَوُّ الْقَطْرُ مِنْهُ قَطْرًا غَيْرَ خَلْبٍ بَرْقُهُ وَلَا مُكْذَبٍ
رَعِيدُهُ تُنْعَشُ بِهِ الضَّعِيفُ مِنْ عِيَادِكَ وَ تُحْيِي بِهِ الْمَيِّتَ مِنْ بِلَادِكَ وَ تُوْتِقُ بِهِ ذُرَى آلِ آكَامٍ مِنْ بِلَادِكَ وَ تَسْتَحِقُّ بِهِ عَلَيْنَا مِنْ
مِنْكَ آمِينَ رَبِّ الْعَالَمِينَ [مستدرک الوسائل ج ۶ / ۱۹۹]

از دعا فارغ نشده بودند که باران نازل شد.

(خطبه هائی از حضرت علیعلیه السلامدر نهج البلاغه برای استسقاء نقل شده است. از جمله خطبه ۱۴۳).

مردم از سلمان فارسی پرسیدند آیا خطبه های امام حسن و امام حسین برای استسقاء کسی به آن ها آموخته بود؟ هَذَا شَيْءٌ
عُلَّمَاهُ؟

فَقَالَ سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ - وَيَحْكُمُ : أَلَمْ تَسْمِعُوا قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ (ص) حَيْثُ يَقُولُ أُجْرِبِتِ الْحِكْمَةَ عَلَى لِسَانِ أَهْلِ بَيْتِي [من
لايحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۵۳۵] .

۴. امام سجاد (علیه السلام)

در زمان امام سجادعلیه السلام ، در مکه ، خشکسالی شد. جمعی از معروفین بصره در حج بودند. مردم از آنان در خواست
دعای باران کردند. آنان دعا کردند ، ولی مستجاب نشد. جوانی وارد مسجدالحرام شد و طواف کرد و فرمود : آیا از میان شما
کسی نیست که خداوند او را دوست داشته باشد تا دعایش را مستجاب کند؟! شما دور شوید تا من دعا کنم. زاهدان و عارفان
بصره ، دور شدند و این جوان آمد کنار کعبه و سجده ای کرد و در آن حال گفت :

سَيِّدِي بِحُبِّكَ لِي إِلَّا سَقَيْتَهُمُ الْغَيْثَ [بحار

باران همچون دهانه مشک سرازیر شد. پرسیدیم این جوان کیست؟ گفتند : علی بن الحسین.

(در صحیفه سجادیه ، دعائی برای نزول باران آمده است.)

۵. امام صادق (علیه السلام)

در زمان امام صادق علیه السلام ، خشکسالی شد و مردم نزد محمد بن خالد (چهره معروف آن زمان) آمدند که نماز بخواند.

او شخصی را نزد امام صادق علیه السلام فرستاد. امام فرمود : روز دوشنبه به صحرا بروند و مردم با پای برهنه خارج شوند و دو رکعت نماز بدون اذان و اقامه بخوانند و ردای خود را واژگون و با صدای بلند صد مرتبه رو به قبله تکبیر و صد مرتبه به سمت راست تسبیح و صد مرتبه به سمت چپ تهلیل و سپس رو به مردم و صد بار حمد و سپس همگی دعا کنند. خالد این عمل را انجام داد و باران آمد و او می گفت این از تعالیم جعفر بن محمد است.

عَنْ مَرْءٍ مَوْلَى مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ قَالَ : صَاحَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ إِلَى مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ فِي السَّبْتِ فَقَالَ لِي انْطَلِقْ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عَلَيْهِ السَّلَام) فَسَلُهُ مَا رَأَيْكَ فَإِنَّ هَوْلَاءِ قَدْ صَاحُوا إِلَيَّ فَأَتَيْتُهُ فَقُلْتُ لَهُ فَقَالَ لِي قُلْ لَهُ فَلْيُخْرِجْ قُلْتُ لَهُ مَتَى يُخْرِجُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ قُلْتُ كَيْفَ يَصْنَعُ قَالَ يُخْرِجُ الْمُبْتَرُ ثُمَّ يُخْرِجُ يَمْسِي كَمَا يَمْسِي يَوْمَ الْعِيدَيْنِ وَبَيْنَ يَدَيْهِ الْمُؤَذِّنُونَ فِي أَيَدِيهِمْ عَنزُهُمْ حَتَّى إِذَا انْتَهَى إِلَى الْمُصَلَّى يَصَلِّي بِالنَّاسِ رَكَعَتَيْنِ بغيرِ أَذَانٍ وَ لَا إِقَامَةٍ ثُمَّ يَصْعَدُ الْمُبْتَرُ فَيَقْلُبُ رِدَاءَهُ فَيَجْعَلُ الَّذِي عَلَى يَمِينِهِ عَلَى يَسَارِهِ وَ الَّذِي عَلَى يَسَارِهِ عَلَى يَمِينِهِ ثُمَّ يَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ فَيَكْبُرُ اللَّهُ مَائَةً

تَكْبِيرَهُ رَافِعاً بِهَا صَوْتَهُ ثُمَّ يَلْتَفِتُ إِلَى النَّاسِ عَنِ يَمِينِهِ فَيَسْبُحُ اللَّهَ مِائَةً تَسْبِيحاً رَافِعاً بِهَا صَوْتَهُ ثُمَّ يَلْتَفِتُ إِلَى النَّاسِ عَنِ يَسَارِهِ فَيَهْلُلُ اللَّهَ مِائَةً تَهْلِيلَهُ رَافِعاً بِهَا صَوْتَهُ ثُمَّ يَسْتَقْبِلُ النَّاسَ فَيَحْمَدُ اللَّهَ مِائَةً تَحْمِيدَهُ ثُمَّ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فَيَدْعُو ثُمَّ يَدْعُونَ فَإِنِّي لَأَرْجُو أَنْ لَا يَخِيبُوا قَالَ فَفَعَلَ فَلَمَّا رَجَعْنَا جَاءَ الْمَطَرُ قَالُوا هَذَا مِنْ تَعْلِيمِ جَعْفَرٍ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤٦٢] .

٦. امام رضا (عليه السلام)

در عصر آن حضرت خشکسالی شد ، بعضی از حسودان به مأمون طعنه می زدند که در اثر ولایت عهدی امام رضا (عليه السلام) خشکسالی شد.

مأمون ، از امام تقاضای نماز باران کرد و امام با آداب خاص خود نماز خواندند که ابرها ظاهر شد ولی امام فرمود در این ابرها ، باران ما نیست تا آن که دهمین ابر که آمد ، امام فرمود : باران ما در اوست.

قال محمد بن علي الجواد (عليه السلام) : أن الرضا علي بن موسى (عليه السلام) لما جعله المأمون ولي عهده احتبس المطر فجعل بعض حاشيه المأمون و المتعصبين علي الرضا يقولون انظروا لما جاءنا علي بن موسى (عليه السلام) و صار ولي عهدنا فحبس الله عنا المطر و اتصل ذلك بالمأمون فاشتد عليه فقال للرضا قد احتبس المطر فلو دعوت الله عز و جل أن يمطر الناس فقال الرضا (عليه السلام) نعم قال فمتى تفعل ذلك و كان ذلك يوم الجمعة قال يوم الإثنين فإن رسول الله (ص) أتاني البارحة في منامي و معه أمير المؤمنين علي (عليه السلام) و قال يا بني انتظر يوم الإثنين فابرز إلى الصحراء و استسق فإن الله تعالى سيسقيهم و

أخبرهم بما يريدك الله مما لا يعلمون من حالهم ليزداد علمهم بفضلك و مكانك من ربك عز و جل فلما كان يوم الإثنين غدا إلى الصحراء و خرج الخلائق ينظرون فصعد المنبر فحمد الله و أثنى عليه ثم قال اللهم يا رب أنت عظمت حقنا أهل البيت فتوسلوا بنا كما أمرت و أملوا فضلك و رحمتك و توقعوا إحسانك و نعمتك فاسقهم سقيا نافعا عاما غير راث و لا ضائر و ليكن ابتداء مطرهم بعد انصرافهم من مشهدهم هذا إلى منازلهم و مقارهم قال فو الذي بعث محمدا بالحق نبيا لقد نسجت الرياح في الهواء الغيوم و أرعدت و أبرقت و تحرك الناس كأنهم يريدون التنحي عن المطر فقال الرضا (عليه السلام) على رسلكم أيها الناس فليس هذا الغيم لكم إنما هو لأهل بلد كذا فمضت السحابة و عبرت ثم جاءت سحابة أخرى تشتمل على رعد و برق فتحركوا فقال على رسلكم فما هذه لكم إنما هي لأهل بلد كذا فما زالت حتى جاءت عشر سحابة و عبرت و يقول على بن موسى الرضا (عليه السلام) في كل واحده على رسلكم ليست هذه لكم إنما هي لأهل بلد كذا ثم أقبلت سحابة حاديه عشر فقال أيها الناس هذه سحابه بعثها الله عز و جل لكم فاشكروا الله على تفضله عليكم و قوموا إلى مقاركم و منازلكم فإنها مسامه لكم و لرءوسكم ممسكه عنكم إلى أن تدخلوا إلى مقاركم ثم يأتيكم من الخير ما يليق بكرم الله تعالى و جلاله [عيون أخبار الرضا (عليه السلام) ، ج ٢ ، ص ١٦٨] .

اصحاب پیامبر :

مردم از بلال درخواست نماز باران کردند. او به مردم فرمود :

شما به گناهان خود اقرار کنید. آنان اقرار کردند و دست به دعا برداشتند و باران آمد.

۲. علماء و بزرگان

۱. حضرت ابوطالب

قام رجل من بنی کنانه فقال :

در مکه قحطی شد. ابوطالب با نوجوانی بیرون آمد و کمر این جوان را به کعبه چسباند و این بچه با دست های خود دعا کرد که ناگهان ابرها پیدا و باران آمد و ابوطالب این سرود را خواند :

۲. عباس

در زمان عمر خشکسالی شد ، او گفت :

رَوَى عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ خَرَجَ يَشْتَسِقِي فَقَالَ لِلْعَبَّاسِ قُمْ فَاذْعُ رَبِّكَ وَ اسْتَسْقِ وَقَالَ اللَّهُمَّ إِنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِعَمِّ نَبِيِّكَ فَقَامَ الْعَبَّاسُ فَحَمِدَ اللَّهَ وَ أَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ إِنَّ عِنْدَكَ سَيِّحَابًا وَ إِنَّ عِنْدَكَ مَطَرًا فَانْشُرِ السَّحَابَ وَ أَنْزِلْ فِيهِ الْمَاءَ ثُمَّ أَنْزَلَهُ عَلَيْنَا وَ اشْدُدْ بِهِ الْأَصْلَ وَ أَطْلِعْ بِهِ الْفَرْعَ وَ أَحْيِ بِهِ الزَّرْعَ اللَّهُمَّ إِنَّا شَفَعَاءُ إِلَيْكَ عَمَّنْ لَا مَنْطِقَ لَهُ مِنْ بَهَائِمِنَا وَ أَنْعَامِنَا شَفَّعْنَا فِي أَنْفُسِنَا وَ أَهَالِينَا اللَّهُمَّ إِنَّا لَا نَدْعُو إِلَّا إِيَّاكَ وَ لَا نَرْغَبُ إِلَّا إِلَيْكَ اللَّهُمَّ اسْقِنَا سَقِيًّا وَادْعَا نَافِعًا طَبَقًا مُجَلِّجًا اللَّهُمَّ إِنَّا نَشْكُو إِلَيْكَ جُوعَ كُلِّ جَائِعٍ وَ عُزَى كُلِّ عَارٍ وَ خَوْفَ كُلِّ خَائِفٍ وَ سَعَبَ كُلِّ سَاعِبٍ يَدْعُو اللَّهَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۵۳۸] .

۳. علامه محسن امین

علامه سید محسن امین ، صاحب کتاب اعیان الشیعه ، درباره خود می نویسد : از دمشق به جبل عامل آمدم ، قحطی مردم را تهدید می کرد. مردم را به صحرا دعوت کردم و چهارشنبه و پنجشنبه و جمعه روزه گرفتند و با لباس واژگون ، به

صحرا رفتیم و نماز بارانی را با تضرع (بعد از نماز جمعه و عصر) خواندیم که باران آمد. بعد از چند سال باز خشکسالی شد و ما باز نماز باران خواندیم و بهره مند شدیم.

نماز آیت الله خوانساری، در قم خشکسالی شد که ایشان نماز باران خواند و باران نازل شد.

۴. حاجی کلباسی

حاجی کلباسی، صاحب اشارات متوفی، ۱۲۶۱ قمری، (حدود ۱۵۰ سال قبل) مکرر نماز باران خواندند و باران نازل شد.

در یک مرتبه، یهود و نصاری نیز در اصفهان همراه مسلمانان آمدند و در اطراف، صحنه را مشاهده می کردند که ایشان گفت: خدایا ما را در برابر آنان شرمنده نکن!

در زمانی که ایشان بسیار پیر شدند، خواستند ایشان را ببرند و چون قادر بر رفتن و سوار شدن نبودند، خواستند ایشان را روی تخت روان که اشراف را با آن حمل می کردند، ببرند، اما حاضر نشد و گفت: در جای اشراف نمی نشینم؛ گفتند: برای شما می سازیم، فرمود: از چه چوبی؟...

۵. آیت الله شبر

آیت الله شبر صاحب بشیر، زمانی که در عراق خشکسالی شد و سعید پاشا، (حاکم بغداد) دستور روزه و نماز باران داد و اثر نکرد؛ ایشان به مردم کاظمین دستور سه روز روزه داد و بعد خود پا برهنه خارج شد و با انبوه مؤمنین نماز باران و دعا خواند و باران نازل شد که این سبب شهرت بیشتر ایشان شد. [مقدمه اخلاق شبر و نصایح الانوار].

۱. نماز جمعه

۱. اهمیت روز جمعه

روز خدا:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ اخْتَارَ مِنَ الْأَيَّامِ الْجُمُعَةَ

وَمِنَ الشُّهُورِ شَهْرُ رَمَضَانَ وَمِنَ اللَّيَالِي لَيْلَةُ الْقَدْرِ [كمال الدين ، ج ١ ، ص ٢٨١] .

قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم : "ماه رمضان ماه خدا ، روز جمعه روز خدا ، شب قدر شب خدا می باشد" . [اكمال الدين ، ص ٨١] .

روز خلقت :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ص إِذْ جَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي أَخْبِرْنِي عَنْ يَوْمِ الْأَحَادِ كَيْفَ سُمِّيَ يَوْمَ الْأَحَادِ ، فَقَالَ : لِأَنَّهُ أَحَادٌ يَوْمَ خَلَقَ اللَّهُ الدُّنْيَا وَهُوَ أَوَّلُ يَوْمٍ خَلَقَهُ اللَّهُ ، فَقَالَ : بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي عَنْ يَوْمِ الْإِثْنَيْنِ كَيْفَ سُمِّيَ يَوْمِ الْإِثْنَيْنِ قَالَ : لِأَنَّهُ ثَانِي يَوْمٍ خَلَقَ اللَّهُ الدُّنْيَا وَهُوَ يَوْمٌ وُلِدَتْ فِيهِ وَنَزَلَتْ فِيهِ النُّبُوَّةُ وَأَخْبِرْنِي حَبِيبِي أَنَّهُ يَوْمٌ أُقْبِضُ فِيهِ ، فَقَالَ : بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ ص أَخْبِرْنِي عَنْ يَوْمِ الثَّلَاثَاءِ ، فَقَالَ : هُوَ ثَالِثُ يَوْمٍ خَلَقَ اللَّهُ مِنَ الدُّنْيَا وَهُوَ يَوْمٌ تَابَ اللَّهُ فِيهِ عَلَى آدَمَ وَرَضِيَ عَنْهُ وَاجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ ، فَقَالَ : بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ ص أَخْبِرْنِي عَنْ يَوْمِ الْأَرْبَعَاءِ فَقَالَ هُوَ رَابِعُ يَوْمٍ خَلَقَ اللَّهُ مِنَ الدُّنْيَا وَهُوَ يَوْمٌ نَحَسِ مُسْتَمِرٌّ ، فِيهِ خَلَقَ اللَّهُ الرِّيحَ الصَّرْصَرَ ، قَالَ : بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي عَنْ يَوْمِ الْخَمِيسِ ، فَقَالَ : ص هُوَ خَامِسُ يَوْمٍ خَلَقَ اللَّهُ مِنَ الدُّنْيَا لَيْلَةُ أَنْبَسَ وَنَهَارُهُ جَلِيسٌ وَفِيهِ رُفِعَ إِدْرِيسُ وَلُعِنَ فِيهِ إِبْلِيسُ ، قَالَ : بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ ص

أَخْبَرَنِي عَنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَبَكَى رَسُولُ اللَّهِ صَ وَقَالَ سَأَلْتَنِي عَنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَقَالَ : نَعَمْ فَقَالَ : رَسُولُ اللَّهِ صَ تَسَمِّيهِ الْمَلَائِكَةُ فِي السَّمَاءِ يَوْمَ الْمَزِيدِ ، يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَوْمَ خَلَقَ اللَّهُ فِيهِ آدَمَ عَ ، يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَوْمَ نَفَخَ اللَّهُ فِي آدَمَ الرُّوحَ ، يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَوْمَ أَسِيكَنَ اللَّهُ آدَمَ فِيهِ الْجَنَّةَ ، يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَوْمَ أَسَجَدَ اللَّهُ مَلَائِكَتَهُ لِآدَمَ ، يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَوْمَ جَمَعَ اللَّهُ فِيهِ لِآدَمَ حَوَاءَ ، يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَوْمَ قَالَ اللَّهُ لِلنَّارِ "كُونِي بَرْدًا وَ سَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ " (انبيا-٦٩) ، يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَوْمَ اسْتَجِيبَ فِيهِ دُعَاءُ يَعْقُوبَ عَ ، يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَوْمَ غَفَرَ اللَّهُ فِيهِ ذَنْبَ آدَمَ ، يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَوْمَ كَشَفَ اللَّهُ فِيهِ الْبَلَاءَ عَنْ أَيُوبَ ، يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَوْمَ فَدَى اللَّهُ فِيهِ إِسْمَاعِيلَ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ ، يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَوْمَ خَلَقَ اللَّهُ فِيهِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا ، يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَوْمَ يَتَخَوَّفُ فِيهِ الْهَوَلُ وَ شِدَّةُ الْقِيَامَةِ وَالْفَرْعُ الْأَكْبَرُ [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢٨٠] .

روز غفران :

قَالَ الْكَاطِمِيُّ : إِنَّ لِلَّهِ عِتْقَاءَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ جُمُعَةٍ فَتَعَرَّضُوا لِرَحْمَةِ اللَّهِ فِي لَيْلَةِ الْجُمُعَةِ وَ يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَ مَنْ مَاتَ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ أَوْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَقَاهُ اللَّهُ فِتْنَةَ الْقَبْرِ وَ طَبَعَ عَلَيْهِ طَبَاعَ الشُّهَدَاءِ لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ كَانَ وَ كَانَ وَ كَتَبَ لَهُ بَرَاءَةً مِنْ ضَمِّهِ الْقَبْرِ وَ كَانَ شَهِيدًا [مستدرک الوسائل ، ج ٦ ، ص ٥٩] .

- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَ : أَنْ لِلَّهِ تَعَالَى فِي كُلِّ يَوْمِ جُمُعَةٍ سِتُّ مِائَةٍ أَلْفٍ عَتِيقٍ مِنَ النَّارِ كُلُّهُمْ قَدْ اسْتَوْجَبُوا النَّارَ [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢٨٤] .

- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَ : مَنْ مَاتَ

يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَوْ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ رَفَعَ اللَّهُ عَنْهُ عَذَابَ الْقَبْرِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ١٣٨] .

-عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ : " إِذَا كَانَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَمَرَ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يَنْصَبَ عِنْدَ الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ مِنْبَرٌ وَ تَحْتَوِشُهُ الْمَلَائِكَةُ وَ يُؤَذِّنُ جَبْرَائِيلُ وَ يَقْدَمُ مِيكَائِيلُ وَ يَصِلُونَ الْمَلَائِكَةُ خَلْفَهُ فَإِذَا فَرَعُوا يَقُولُ جَبْرَائِيلُ إِلَهِي وَهَبْتُ ثَوَابَ هَذَا الْأَذَانِ لِأُمِّهِ مُحَمَّدٍ ص وَ يَقُولُ مِيكَائِيلُ وَهَبْتُ ثَوَابَ هَذِهِ الْإِمَامَةِ لِلْأَنْبِيَاءِ مِنْ أُمَّهِ مُحَمَّدٍ ص وَ تَقُولُ الْمَلَائِكَةُ وَهَبْنَا ثَوَابَ هَذِهِ الصَّلَاةِ لِلْمُصَلِّينَ مِنْ أُمَّهِ مُحَمَّدٍ ص فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى تَجُودُونَ عَلَيَّ وَ أَنَا أَوْلَى بِالْجُودِ وَ الْكِرَمِ أَشْهَدُكُمْ أَنِّي غَفَرْتُ ذُنُوبَ أُمَّهِ مُحَمَّدٍ ص فَيَتَفَرَّقُونَ إِلَى الْجُمُعَةِ الْآخَرَى " [مستدرک الوسائل ، ج ٦ ، ص ٦١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَ مَسَّ مِنْ طِيبٍ امْرَأَتِهِ إِنْ كَانَ لَهَا وَ لَبَسَ مِنْ صَالِحِ ثِيَابِهِ ثُمَّ لَمْ يَتَخَطَّ رِقَابَ النَّاسِ وَ لَمْ يَلْغُ عِنْدَ الْمُوعِظَةِ كَانَ كَفَّارَةً لِمَا بَيْنَهُمَا وَ مَنْ لَعَا وَ تَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ كَانَتْ لَهُ طَهْرًا [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢١٢] .

-الجمعه الى الجمعة كفاره لما بينهما ما لم تغش الكبائر. [كنز ، ج ٧ ، ص ٧١٠] .

روز زیارت قبور :

قَالَ الصَّادِقُ : مَرَّ سَيِّدُ الْمَنَانِ الْفَارِسِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ بِمَقَابِرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَوَقَفَ ثُمَّ قَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الدِّيَارِ فَنِعِمَّ دَارُ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ يَا أَهْلَ الْجَمْعِ هَلْ عَلِمْتُمْ أَنَّ الْيَوْمَ الْجُمُعَةَ قَالَ ثُمَّ انْصَرَفَ فَلَمَّا أَنْ أَخَذَ مَضْجَعَهُ أَتَاهُ آتٍ فِي مَنَامِهِ فَقَالَ لَهُ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ إِنَّكَ أَتَيْتَنَا فَسَلَّمْتَ عَلَيْنَا وَ رَدَدْنَا عَلَيْكَ السَّلَامَ وَ قُلْتَ لَنَا يَا أَهْلَ الدِّيَارِ هَلْ عَلِمْتُمْ أَنَّ الْيَوْمَ الْجُمُعَةَ

وَإِنَّا لَنَعْلَمُ مَا يَقُولُ الطَّيْرُ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ قَالَ يَقُولُ سُيُوحُ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ سَبَقَتْ رَحْمَتُكَ غَضَبَكَ مَا عَرَفَ عَظَمَتَكَ مَنْ حَلَفَ بِاسْمِكَ كَاذِبًا [بحار الأنوار، ج ٨٦، ص ٣٥٤].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص: مَنْ زَارَ قَبْرَ أَبِيهِ أَوْ أَحَدِهِمَا فِي كُلِّ جُمُعَةٍ غُفِرَ لَهُ وَ كَتِبَ بَرًّا [بحار الأنوار، ج ٨٦، ص ٣٥٩].

عروس ايام: روز قیامت، جلودار ايام روز جمعه است.

شهادت روز جمعه:

قَالَ الْبَاقِرُ: إِذَا كَانَ حِينَ يَبْعَثُ اللَّهُ الْعِبَادَ أَتَى بِالْأَيَامِ يَعْرِفُهَا الْخَلَائِقُ بِأَسْمَائِهَا وَ حُلِيِّهَا يَقْدُمُهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ لَهُ نُورٌ سَاطِعٌ تَتَّبِعُهُ سَائِرُ الْأَيَامِ كَأَنَّهُ عَرُوسٌ كَرِيمَةٌ ذَاتُ وَقَارٍ تُهْدِي إِلَى ذِي حِلْمٍ وَ شَأْنٍ ثُمَّ يَكُونُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ شَاهِدًا لِمَنْ حَافَظَ وَ سَارَعَ إِلَيْهِ ثُمَّ يَدْخُلُ الْمُؤْمِنُونَ عَلَى قَدْرِ سَبَقِهِمْ إِلَى الْجَنَّةِ [مستدرک الوسائل، ج ٦، ص ٦٩].

- روز آزين بندي بهشت.

قَالَ الصَّادِقُ: فَضَّلَ اللَّهُ الْجُمُعَةَ عَلَى غَيْرِهَا مِنَ الْأَيَامِ وَ إِنَّ الْجِنَانَ لَتَزْحَرُفُ وَ تُزِينُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ لِمَنْ أَتَاهَا [كافي، ج ٣، ص ٤١٥].

آقای روزها: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص: الْجُمُعَةُ سَيِّدُ الْأَيَامِ وَ أَعْظَمُهَا عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى [مصباح المتعجد، ص ٢٨٤].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص: الْجُمُعَةُ سَيِّدُ الْأَيَامِ وَ أَعْظَمُهَا عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى [مصباح المتعجد، ص ٢٨٤].

- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص: يَوْمَ الْجُمُعَةِ سَيِّدُ الْأَيَامِ وَ أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مِنْ يَوْمِ الْأَضْحَى وَ يَوْمِ الْفِطْرِ فِيهِ خَمْسُ خِصَالٍ خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهِ آدَمَ ع وَ أَهْبَطَ اللَّهُ فِيهِ آدَمَ إِلَى الْأَرْضِ وَ فِيهِ تَوَفَّى اللَّهُ آدَمَ وَ فِيهِ سَاعَةٌ لَا يَسْأَلُ اللَّهُ الْعَبْدَ فِيهَا شَيْئًا

إِلَّا آتَاهُ مَا لَمْ يَسْأَلْ حَرَامًا وَ مَا مِنْ مَلَكٍ مُقَرَّبٍ وَ لَا سَمَاءٍ وَ لَا أَرْضٍ وَ لَا رِيحٍ وَ لَا جِبَالٍ وَ لَا بَرٍّ وَ لَا بَحْرٍ إِلَّا وَ هُنَّ يَشْفِقْنَ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ أَنْ تَقُومَ فِيهِ السَّاعَةُ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٣١٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : أَلَا إِنَّ هَذَا الْيَوْمَ يَوْمٌ جَعَلَهُ اللَّهُ لَكُمْ عِيدًا وَ هُوَ سَيِّدُ أَيَّامِكُمْ وَ أَفْضَلُ أَعْيَادِكُمْ وَ قَدْ أَمَرَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ بِالسَّعْيِ فِيهِ إِلَى ذِكْرِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٤٢٧] .

- قَالَ الرَّضَا ، ع : اَعْلَمْ يَرْحَمُكَ اللَّهُ أَنْ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَضَّلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَ لَيْلَتَهُ عَلَى سَائِرِ الْأَيَّامِ فَضَاعَفَ فِيهِ الْحَسَنَاتِ لِعَامِلِهَا وَ السَّيِّئَاتِ عَلَى مُقْتَرِفِهَا إِعْظَامًا لَهَا [فقه الرضا ، ص ١٢٧] .

- الا على مريض أو مسافر أو امرأه أو صبي أو مملوك. [كنز ، ج ٧ ، ص ٧٢٦] .

روز میثاق با ولایت : عَنْ أَبِي حَمْرَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ : " قَالَ لَهُ رَجُلٌ كَيْفَ سُمِّيَتْ الْجُمُعَةُ قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ جَمَعَ فِيهَا خَلْقَهُ لَوْلَايَةِ مُحَمَّدٍ وَ وَصِيهِ فِي الْمِيثَاقِ فَسَمَّاهُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ لِجَمْعِهِ فِيهِ خَلْقُهُ " [کافی ، ج ٣ ، ص ٤١٥] .

روز شروع کارهای خیر : شخصی می خواست کارهای خیری انجام دهد امام صادق علیه السلام فرمود روز جمعه انجام بده که ثوابش چند برابر است.

قَالَ الصَّادِقُ : الصَّدَقَةُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ تُضَاعَفُ وَ لَيْلَةُ الْجُمُعَةِ تُضَاعَفُ وَ مَا مِنْ يَوْمٍ كِيَوْمِ الْجُمُعَةِ وَ مَا لَيْلَةٌ كَلَيْلَةِ الْجُمُعَةِ يَوْمُهَا أَزْهَرُ وَ لَيْلَتُهَا غَرَّاءُ [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢٨٣] .

قَالَ الصَّادِقُ : فِي الرَّجُلِ يَرِيدُ أَنْ يَعْمَلَ شَيْئًا مِنْ

الْخَيْرِ مِثْلَ الصَّدَقَةِ وَالصَّوْمِ وَنَحْوِ هَذَا قَالَ يَسْتَحَبُّ أَنْ يَكُونَ ذَلِكَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَإِنَّ الْعَمَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَضَاعَفُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٤٢٣] .

روز رسیدگی به محرومان : ابو حمزه می گوید نماز صبح را با اما سجاد علیه السلام خواندیم آنگاه به حضرت فرمودند هر که از درب منزل عبور می کند اطعام کنید چون امروز روز جمعه است.

عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ قَالَ : " صَيَلْتُ مَعَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عِ الْفَجْرِ بِالْمَدِينَةِ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَدَعَا مَوْلَاهُ لَهُ يَقَالُ لَهَا وَشِيكُهُ فَقَالَ لَا يَقِفَنَّ عَلَيَّ يَا بِي الْيَوْمَ سَأَسْأَلُ إِلَّا أُعْطِيْتُمُوهُ فَإِنَّ الْيَوْمَ الْجُمُعَةَ فَقُلْتُ لَيْسَ كُلُّ مَنْ يَسْأَلُ مُجِئًا جُعِلَتْ فِدَاكَ فَقَالَ يَا ثَابِتُ أَخَافُ أَنْ يَكُونَ بَعْضُ مَنْ يَسْأَلُنَا مُجِئًا فَلَا نُطْعِمُهُ وَنُرَدُّهُ فَيَنْزِلُ بِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ مَا نَزَلَ بِبِعْقُوبٍ وَآلِهِ أَطْعَمُوهُمْ أَطْعَمُوهُمْ " [تفسير عياشى ، ج ٢ ، ص ١٦٧] .

ابو حمزه ثمالی گفت روز جمعه ای در مدینه نماز صبح را با امام سجاد علیه السلام خواندیم پس از نماز و تسبیحات به همراه امام به منزل او رفتیم امام به خدمتکار خود فرمود : لَمَا يَعْبُرُ عَلَيَّ يَا بِي سَأَسْأَلُ إِلَّا أُطْعَمْتُموهُ فَإِنَّ الْيَوْمَ الْجُمُعَةَ [علل الشرائع ، ج ١ ، ص ٤٥] .

روز نظافت : قَالَ الصَّادِقُ : الْجُمُعَةُ لِلتَّنْظِيفِ وَالتَّطْيِبِ [روضه الواعظين ، ج ٢ ، ص ٣٩٢] .

- قَالَ الصَّادِقُ : كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ ص بُرْدٌ يَلْبَسُهُ فِي الْعِيدَيْنِ وَالْجُمُعَةِ سِوَى ثَوْبٍ مِهْنَتِهِ [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢١٢] .

روز قیام مهدی (عج) : قَالَ الصَّادِقُ : يَخْرُجُ قَائِمًا أَهْلَ الْبَيْتِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ [خصال صدوق ، ج ٢ ، ص ٣٩٤] .

روز مسابقه : قَالَ الصَّادِقُ : إِنَّكُمْ تَسَابِقُونَ إِلَيَّ

الْجَنَّةِ عَلَى قَدْرِ سَبَقِكُمْ إِلَى الْجُمُعَةِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤١٥] .

روز رحمت : قَالَ الصَّادِقُ : إِنَّ أَبْوَابَ السَّمَاءِ لَتُفْتَحُ لِصُغُودِ أَعْمَالِ الْعِبَادِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤١٥] .

روز پاداش : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : إِنَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ سَيِّدُ الْأَيَّامِ يَصَاعِفُ اللَّهُ فِيهِ الْحَسَنَاتِ وَيَمْحُو فِيهِ السَّيِّئَاتِ وَيَرْفَعُ فِيهِ الدَّرَجَاتِ وَ يَسْتَجِيبُ فِيهِ الدَّعَوَاتِ وَيَكْشِفُ فِيهِ الْكُرْبَاتِ وَيَقْضِي فِيهِ الْحَوَائِجَ الْعِظَامَ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤١٤] .

روز شادی حیوانات : قَالَ الصَّادِقُ : يَقُولُ الطَّيْرُ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ سَيِّئًا سَيِّئًا يَوْمَ صَالِحٍ [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢٨٣] .

- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : إِذَا كَانَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ نَادَتِ الطَّيْرُ الطَّيْرَ وَالْوَحْشُ الْوَحْشَ وَالسَّبَّاعُ السَّبَّاعَ سَيِّئًا سَيِّئًا عَلَيْكُمْ هَذَا يَوْمٌ صَالِحٌ [الجعفریات ، ص ٣٩] .

روز فروکش کردن آتش جهنم : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : إِنَّ جَهَنَّمَ تُسَجَّرُ كُلَّ يَوْمٍ إِلَّا يَوْمَ الْجُمُعَةِ [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢١٣] .

(شبيهه ماه رمضان که درهای جهنم بسته می شود)

جمعه ابتدا به نام عَزُوبه بوده (به دلیل اجتماع مردم در معابد و انجام نیایشهای ویژه در این روز) آنگاه جمعه بر آن استعمال شده . [المیزان ، ج ١٩ ، ص ٢٧٣] .

عید مسلمانان .

قَالَ الصَّادِقُ : هُوَ عِيدٌ لِلْمُسْلِمِينَ وَ هُوَ أَفْضَلُ مِنَ الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى [وسائل الشيعه ، ج ٧ ، ص ٣٨٠] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : وَ لَيْسَ لِلْمُسْلِمِينَ عِيدٌ كَانَ أَوْلَى مِنْهُ عَظَمَةُ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ عَظَمَةُ مُحَمَّدٍ ص [كافي ، ج ١ ، ص ٤٨٠] .

قَالَ الصَّادِقُ : الْجُمُعَةُ لِلتَّنْظِيفِ وَ التَّطْيِبِ وَ هُوَ عِيدٌ لِلْمُسْلِمِينَ [

جامع الأخبار، ص ٩٠].

-ان هذا اليوم جعله الله عيداً للمسلمين. [كنز، ج ٧، ص ٧١٣].

روز خلقت و هبوط و وفات آدم عليه السلام: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: الْجُمُعَةُ سَيِّدُ الْأَيَّامِ وَ أَعْظَمُهَا عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى وَ هُوَ أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ يَوْمِ الْفِطْرِ وَ يَوْمِ الْأَضْحَى فِيهِ خَمْسُ خِصَالٍ خَلَقَ اللَّهُ فِيهِ آدَمَ وَ أَهْبَطَ اللَّهُ فِيهِ آدَمَ إِلَى الْأَرْضِ وَ فِيهِ تَوَفَّى اللَّهُ آدَمَ [مصباح المتهجد، ص ٢٨٤].

روز قیامت و رستاخیز.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ بَيْنَ صَلَاةِ الظُّهْرِ وَ الْعَصْرِ [خصال صدوق، ج ٢، ص ٣٩٠].

روز آزادی.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: إِنَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ سَيِّدُ الْأَيَّامِ يَضَاعِفُ اللَّهُ فِيهِ الْحَسَنَاتِ وَ يَمْحُو فِيهِ السَّيِّئَاتِ وَ يَرْفَعُ فِيهِ الدَّرَجَاتِ وَ يَسْتَجِيبُ فِيهِ الدَّعَوَاتِ وَ يَكْشِفُ فِيهِ الْكُرْبِيَّاتِ وَ يَقْضِي فِيهِ الْحَوَائِجَ الْعِظَامَ وَ هُوَ يَوْمُ الْمَزِيدِ لِلَّهِ فِيهِ عِتْقَاءٌ وَ طُلُقَاءٌ مِنَ النَّارِ [كافي، ج ٣، ص ٤١٤].

روز جمعه (عيد مسلمانان) روز: - نظافت - عبادت - وحدت - عيادت - تفريح

٢. سيما و اهميت نماز جمعه

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَ ذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ [جمعه ٩/] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَ لَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ [منافقون ٩/] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: ثَلَاثٌ لَوْ تَعَلَّمُ أُمَّتِي مَا لَهُمْ فِيهِنَّ لَصَرَبُوا عَلَيْهِنَّ بِالسَّهَامِ، الْأَذَانُ وَ الْغَدُوءُ إِلَى الْجُمُعَةِ وَ الصَّفُّ الْأَوَّلُ [النوادر راوندى، ص ٢٤].

قال رسول الله صلى الله عليه و آله وسلم: ثلاثٌ لو يعلم الناس ما فيهنّ لركضوا الابل

فی طلبهنّ : الاذان و الصّفّ الاوّل و العُدو الی الجمعه.

رسول خداصلی الله علیه و آله وسلمهنگامی که به مدینه آمدند برای هر شهری که اسلام اختیار می کرد مردی صالح و امین را به امامت جمعه منصوب می فرمود". [مجموعه مقالات احسانبخش]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : ثَلَاثَةٌ إِنْ أَنْتُمْ خَالَفْتُمْ فِيهِنَّ أَيْمَتَكُمْ هَلَكْتُمْ : جُمِعْتُمْ وَ جِهَادُ عَدُوِّكُمْ وَ مَنْاسِكِكُمْ [الجعفریات ، ص ۵۲].

۴- پیوند با امام.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : لَا يَضِلُّ الْحُكْمُ وَ لَا الْحُدُودُ وَ لَا الْجُمُعَةُ إِلَّا بِإِمَامٍ عَدْلٍ [بحار الأنوار ، ج ۸۶ ، ص ۲۵۶].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : مَشِيكَ إِلَى الْمَسْجِدِ وَ انْصِرَافُكَ إِلَى أَهْلِكَ فِي الْأَجْرِ سَوَاءٌ [بحار الأنوار ، ج ۸۶ ، ص ۲۱۳].

زیارت و جمال : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : الْإِثْنَانُ إِلَى الْجُمُعَةِ زِيَارَةٌ وَ جَمَالٌ فَقِيلَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ مَا الْجَمَالُ قَالَ أَقْضُوا الْفَرِيضَةَ وَ تَزَاوَرُوا [مستدرک الوسائل ، ج ۶ ، ص ۷].

قَالَ عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ أَبِي الْحَدِيدِ فِي شَرْحِ نَهْجِ الْبَلَاغَةِ : "لَمَّا سَوَى رَسُولُ اللَّهِ الصُّفُوفَ بِأُحْدٍ قَامَ فَخَطَبَ النَّاسَ فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ أَوْصِيكُمْ بِمَا أَوْصَانِي بِهِ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ مِنَ الْعَمَلِ بِطَاعَتِهِ وَ التَّنَاهِي عَنِ مَحَارِمِهِ وَ سَاقَ الْخُطْبَةَ إِلَى أَنْ قَالَ وَ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ فَعَلَيْهِ بِالْجُمُعَةِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ إِلَّا صَبِيًّا أَوْ امْرَأَةً أَوْ مَرِيضًا أَوْ عَبْدًا مَمْلُوكًا وَ مَنْ اسْتَتَعَنِي بِلَهْوٍ أَوْ تِجَارَةٍ اسْتَتَعَنَى اللَّهُ عَنْهُ وَ اللَّهُ غَنِي حَمِيدٌ" [بحار الأنوار ، ج ۸۶ ، ص ۲۱۱].

-المسلم يوم الجمعة مُحْرِمٌ ، فان صلى الجمعة فقد احلّ. [کنز ، ج ۷ ، ص ۷۲۰].

آمادگی : قَالَ الصَّدُوقُ رَه : "وَ كَانَ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ ع يَنْهَى

يَوْمَ الْخَمِيسِ لِلْجُمُعَةِ" [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٤١٦] .

قَالَ الْبَاقِرُوع : وَ اللَّهُ لَقَدْ بَلَّغَنِي أَنَّ أَصْحَابَ النَّبِيِّ ص كَانُوا يَتَجَهَّزُونَ لِلْجُمُعَةِ يَوْمَ الْخَمِيسِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤١٥] .

قَالَ الصَّادِقُ : أَنَّ عَلِيًّا ع نَهَى أَنْ يَشْرَبَ الدَّوَاءَ يَوْمَ الْخَمِيسِ مَخَافَةَ أَنْ يَضْعَفَ عَنِ الْجُمُعَةِ [الجعفریات ، ص ٤٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : لَا يَشْرَبُ أَحَدُكُمْ الدَّوَاءَ يَوْمَ الْخَمِيسِ فَقِيلَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ لِمَ ذَلِكَ قَالَ لِئَلَّا يَضْعُفَ عَنِ إِتْيَانِ الْجُمُعَةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٤٢٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : لَا تُسَافِرْ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ حَتَّى تَشْهَدَ الصَّلَاةَ إِلَّا فَاصِلًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ فِي أَمْرٍ تُعْذَرُ بِهِ [نهج البلاغه ، نامه ٦٩] .

قَالَ الرَّضَاع : مَا يَوْمٌ مَنِ سَافَرَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ قَبْلَ الصَّلَاةِ أَنْ لَا يَحْفَظَهُ اللَّهُ تَعَالَى فِي سَفَرِهِ وَ لَا يَخْلُفَهُ فِي أَهْلِهِ وَ لَا يَرْزُقَهُ مِنْ فَضْلِهِ [كتاب المزار ، ص ٥٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص : مَنْ سَافَرَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ دَعَا عَلَيْهِ مَلَكَهُ أَنْ لَمَّا يَصِدَّ أَحَبَّ فِي سَفَرِهِ وَ لَا تُقْضَى لَهُ حَاجَةٌ [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢١٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص : مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَ اسْتَتَرَ وَ مَسَّ مِنْ طِيبٍ إِنْ كَانَ عِنْدَهُ وَ لَبَسَ مِنْ أَحْسَنِ ثِيَابِهِ ثُمَّ خَرَجَ يَأْتِي الْمَسْجِدَ وَ لَمْ يَتَخَطَّ رِقَابَ النَّاسِ ثُمَّ يَرْكَعُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَرْكَعُ وَ أَنْصَتَ إِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ كَانَ كَفَّارَةً لِمَا بَيْنَهَا وَ بَيْنَ الْجُمُعَةِ الَّتِي قَبْلَهَا وَ كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ ص بُرْدٌ يَلْبَسُهُ فِي الْعِيدَيْنِ وَ الْجُمُعَةِ سِوَى ثَوْبٍ مَهْنَتِهِ [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢١٢] .

قَالَ الصَّادِقُ : إِنِّي لَأُحِبُّ لِلرَّجُلِ

أَنْ لَا يُخْرَجَ مِنَ الدُّنْيَا حَتَّى يَتَمَتَّعَ وَ لَوْ مَرَّةً وَ أَنْ يَصَلِّيَ الْجُمُعَةَ فِي جَمَاعَةٍ [مصباح المتعجد ، ص ٣٦٤] .

٣. فضيلت نماز جمعه

گام برداشتن به سوی نماز جمعه سبب کم شدن وحشتهای فرد در قیامت می شود :

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ : جَاءَ نَفَرٌ مِنَ الْيَهُودِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ص فَسَأَلَهُ أَعْلَمْتُهُمْ عَنْ مَسَائِلَ فَكَانَ فِيهَا سَأَلَهُ : أَخْبَرْنَا عَنْ سَبْعِ خِصَالٍ أَعْطَاكَ اللَّهُ مِنْ بَيْنِ النَّبِيِّينَ وَ أَعْطَى أُمَّتِكَ مِنْ بَيْنِ الْأُمَمِ فَقَالَ : أَعْطَانِي اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ وَ الْإِدَانَ وَ الْجَمَاعَةَ فِي الْمَسْجِدِ وَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَ الصَّلَاةَ عَلَى الْجَنَائِزِ وَ الْإِجْهَارَ فِي ثَلَاثِ صِلْمَاتٍ وَ الرُّخْصَةَ لِأُمَّتِي عِنْدَ الْمَأْرَاضِ وَ السَّفَرِ وَ الشَّمَاعَةَ لِأَصْحَابِ الْكِبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي قَالَ ، صَدَقْتَ يَا مُحَمَّدٌ فَمَا جَزَاءُ مَنْ فَعَلَ هَذِهِ الْأَشْيَاءَ ، وَ سَأَقُ الْحَدِيثَ إِلَيْكَ أَنْ قَالَ ، قَالَ : وَ أَمَّا يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَيَوْمٌ يَجْمَعُ اللَّهُ فِيهِ الْأَوْلِيْنَ وَ الْآخِرِينَ فَمَا مِنْ مُؤْمِنٍ مَشَى فِيهِ إِلَى الْجُمُعَةِ إِلَّا خَفَّفَ اللَّهُ عَلَيْهِ أَهْوَالَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ يُؤْمَرُ بِهِ إِلَى الْجَنَّةِ [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢١٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص : إِذَا كَانَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَرْسَلَ اللَّهُ تَعَالَى مَلَائِكَةً مَعَهُمْ أَقْلَامٌ مِنْ ذَهَبٍ وَ صِيْحْفٌ مِنْ فِضَّةٍ فَيَأْتُونَ وَ يَقِفُونَ بِيَابِ الْمَسْجِدِ وَ يَكْتُبُونَ أَسْمَاءَ الَّذِينَ يَأْتُونَ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَوَّلِ فَالْأَوَّلِ فَإِذَا كَتَبُوا سَبَعِينَ مِنْهُمْ قَالُوا هَؤُلَاءِ بَعْدَ السَّبْعِينَ الَّذِينَ اخْتَارَهُمْ مُوسَى ع مِنْ أُمَّتِهِ ثُمَّ يَتَخَلَّلُونَ فِي الصُّفُوفِ وَ يَتَفَقَّدُونَ الَّذِينَ لَمْ يَحْضُرُوا فَيَقُولُونَ أَيْنَ فُلَانٌ قِيلَ لَهُمْ هُوَ مَرِيضٌ فَيَقُولُونَ اللَّهُمَّ اشْفِهِ حَتَّى يَقِيمَ صَلَاةَ الْجُمُعَةِ وَ يَقُولُونَ أَيْنَ فُلَانٌ قِيلَ لَهُمْ ذَهَبَ إِلَى السَّفَرِ فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ اللَّهُمَّ رُدِّهِ

سَالِمًا فَإِنَّهُ صَاحِبُ الْجُمُعَةِ أَيْنَ فُلَانٌ فَيَقُولُونَ مَاتَ فَيَقُولُونَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ فَإِنَّهُ كَانَ يَقِيمُ الْجُمُعَةَ [مستدرک الوسائل ، ج ٦ ، ص ٣٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ كَانَ عَلَى كُلِّ بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ مَلَائِكَةٌ يَكْتُبُونَ الْأَوَّلَ فَالْأَوَّلَ فَإِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ طَوَّأَ الصُّحُفَ وَجَاءُوا يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ [مستدرک الوسائل ، ج ٦ ، ص ٣٨] .

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : جَاءَ أَعْرَابِي إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي تَهَيَّأْتُ إِلَى الْحَجِّ كَذَا وَكَذَا مَرَّةً فَمَا قُدِّرَ لِي فَقَالَ لَهُ يَا قَلْبُ عَلَيْكَ بِالْجُمُعَةِ فَإِنَّهَا حُجُّ الْمَسَاكِينِ [تهذيب الأحكام ، ج ٣ ، ص ٢٣٦] .

قَالَ الْبَاقِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَيُّمَا مُسَافِرٍ صَلَّى الْجُمُعَةَ رَغْبَةً فِيهَا وَحُبًّا لَهَا أَعْطَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَجْرَ مِائَةِ جُمُعَةٍ لِلْمُقِيمِ [ثواب الأعمال ، ص ٣٧] .

قَالَ الْبَاقِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ نَزَلَ الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ مَعَهُمْ قَرَّاطِيسَ مِنْ فِضَّةٍ وَأَقْلَامَ مِنْ ذَهَبٍ فَيَجْلِسُونَ عَلَى أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ عَلَى كِرَاسِيٍّ مِنْ نُورٍ فَيَكْتُبُونَ النَّاسَ عَلَى مَنَازِلِهِمْ الْأَوَّلَ وَالثَّانِي حَتَّى يَخْرُجَ الْإِمَامُ فَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ طَوَّأَ صُحُفَهُمْ وَ لَا يَهْبُطُونَ فِي شَيْءٍ مِنَ الْأَيَّامِ إِلَّا فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ يَعْنِي الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبِينَ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤١٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : التَّهَجِيرُ إِلَى الْجُمُعَةِ حُجٌّ فَقَرَأَ أُمَّتِي [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٨١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : الْجُمُعَةُ حُجُّ الْمَسَاكِينِ [الدعوات ، ص ٣٧] .

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : فَضَّلَ اللَّهُ الْجُمُعَةَ عَلَى غَيْرِهَا مِنَ الْأَيَّامِ وَإِنَّ الْجِنَّانَ لَتَرُخَرُفُ وَ تَزِينُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ لِمَنْ أَتَاهَا وَإِنَّكُمْ تَتَسَابَقُونَ إِلَيَّ الْجَنَّةِ عَلَى قَدْرِ سَبَقِكُمْ إِلَيَّ الْجُمُعَةِ وَإِنَّ أَبْوَابَ السَّمَاءِ لَتَفْتَحُ لِصُعُودِ أَعْمَالِ

الْعِبَادِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤١٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : أَرْبَعَةٌ يَسْتَأْنِفُونَ الْعَمَلَ الْمَرِيضُ إِذَا بَرَأَ وَالْمُشْرِكُ إِذَا أَسْلَمَ وَالْمُنْصَرِفُ مِنَ الْجُمُعَةِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا وَالْحَاجُّ إِذَا فَرَّغَ [الدعوات راوندى ، ص ١٧٣] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : التَّهَجِيرُ إِلَى الْجُمُعَةِ حَجٌّ فُقَرَاءِ أُمَّتِي [الجعفریات ، ص ٣٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : الْجُمُعَةُ حَجٌّ الْمَسَاكِينِ [الدعوات راوندى ، ص ٣٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : مَنْ أَتَى الْجُمُعَةَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا اسْتَأْنَفَ الْعَمَلَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٤٢٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : مَنْ أَدْرَكَ إِكْرَامَ رَمَضَانَ فَلَمْ يَغْفِرْ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ وَ مَنْ أَدْرَكَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ فَلَمْ يَغْفِرْ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ وَ مَنْ حَضَرَ الْجُمُعَةَ مَعَ الْمُسْلِمِينَ فَلَمْ يَغْفِرْ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ وَ مَنْ أَدْرَكَ وَالِدَيْهِ أَوْ أَحَدَهُمَا فَلَمْ يَغْفِرْ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ وَ مَنْ ذُكِرَتْ عِنْدَهُ فَصَلَّى عَلَيَّ فَلَمْ يَغْفِرْ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ صَ كَيْفَ يَصِلُنِي عَلَيْكَ وَ لَا يَغْفِرُ لَهُ فَقَالَ إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا صَلَّى عَلَيَّ وَ لَمْ يَصَلِّ عَلَيَّ إِلَى لُفَّتْ تِلْكَ الصَّلَاةُ فَضُرِبَ بِهَا وَجْهَهُ وَ إِذَا صَلَّى عَلَيَّ وَ عَلَيَّ إِلَى غُفِرَ لَهُ [فضائل الأشهر الثلاثة ، ص ١١٥] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : مَنْ تَوَضَّأَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَاسْتَمَعَ وَ أَنْصَتَ غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَ الْجُمُعَةِ إِلَى الْجُمُعَةِ وَ زِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢١٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : مَنْ غَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَ اغْتَسَلَ ثُمَّ بَكَرَ وَ ابْتَكَرَ وَ مَشَى وَ لَمْ يَرْكَبْ وَ دَنَا مِنَ الْإِمَامِ وَ اسْتَمَعَ وَ لَمْ يَلْغُ كَانَ لَهُ بِكُلِّ خَطْوَةٍ عَمَلٌ سَنَةٍ أَجْرُ صِيَامِهَا

وَقِيَامَهَا [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢١٣] .

قَالَ الصَّادِقُ : إِنَّ عَلَى الْإِمَامِ أَنْ يُخْرِجَ الْمُجَسِّدِينَ فِي الدِّينِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ إِلَى الْجُمُعَةِ وَ يَوْمَ الْعِيدِ إِلَى الْعِيدِ وَ يُرْسِلَ مَعَهُمْ فَإِذَا قَضَوْا الصَّلَاةَ وَالْعِيدَ رَدَّهُمْ إِلَى السِّجْنِ [تهذيب الأحكام ، ج ٣ ، ص ٢٨٥] .

قَالَ الْبَاقِرُ : أَنَّ عَلِيًّا كَانَ يُخْرِجُ أَهْلَ السُّجُونِ مِنَ الْحَبْسِ فِي دِينٍ أَوْ تَهَمَةٍ إِلَى الْجُمُعَةِ فَيَشْهَدُونَهَا وَيَضُمُّنَهُمُ الْأَوْلِيَاءَ حَتَّى يَرُدُّوهُمْ [الجعفریات ، ص ٤٤] .

قَالَ الْبَاقِرُ : إِنَّ اللَّهَ أَكْرَمَ بِالْجُمُعَةِ الْمُؤْمِنِينَ فَسَنَّهَا رَسُولُ اللَّهِ ص بِشَارَةٍ لَهُمْ وَالْمُنَافِقِينَ تَوْبِيخًا لِلْمُنَافِقِينَ وَ لَا يُتَّبَعِي تَرْكُهَا فَمَنْ تَرَكَهَا مُتَعَمِّدًا فَلَا صَلَاةَ لَهُ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤٢٥] .

قَالَ الْبَاقِرُ : إِنَّ اللَّهَ أَكْرَمَ بِالْجُمُعَةِ الْمُؤْمِنِينَ فَسَنَّهَا رَسُولُ اللَّهِ ص بِشَارَةٍ لَهُمْ وَالْمُنَافِقِينَ تَوْبِيخًا لِلْمُنَافِقِينَ وَ لَا يُتَّبَعِي تَرْكُهَا فَمَنْ تَرَكَهَا مُتَعَمِّدًا فَلَا صَلَاةَ لَهُ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤٢٥] .

قَالَ الصَّادِقُ : إِنَّ اللَّهَ أَكْرَمَ الْمُؤْمِنِينَ بِالْجُمُعَةِ فَسَنَّهَا رَسُولُ اللَّهِ ص بِشَارَةٍ لَهُمْ وَالْمُنَافِقِينَ تَوْبِيخًا لِلْمُنَافِقِينَ وَ لَا يُتَّبَعِي تَرْكُهَا فَمَنْ تَرَكَهَا مُتَعَمِّدًا فَلَا صَلَاةَ لَهُ [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢٠٩] .

كفاره گناهان هفته.

عَنْ سَيِّمَانَ الْفَارِسِيِّ رَه قَالَ : " قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ص أَ تَدْرِي مَا يَوْمُ الْجُمُعَةِ قُلْنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ هُوَ الْيَوْمُ الَّذِي جَمَعَ اللَّهُ فِيهِ بَيْنَ أَبَوَيْكُمْ لَا يَبْقَى مِنَّا عَبْدٌ فَيَحْسِنُ الْوُضُوءَ ثُمَّ يَأْتِي الْمَسْجِدَ لِجُمُعَةٍ إِلَّا كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا بَيْنَهَا وَ بَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى مَا اجْتَنَبَ الْكِبَائِرَ " [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢١٤] .

دوری از جهنم.

قَالَ الصَّادِقُ : مَا مِنْ قَدَمٍ سَعَتْ إِلَى الْجُمُعَةِ إِلَّا حَرَّمَ

اللَّهُ جَسَدَهَا عَلَى النَّارِ [وسائل الشيعة ، ج ۷ ، ص ۲۹۷] .

بیمه بهشت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : ضَمِنْتُ لِسِتِّهِ الْجَنَّةَ رَجُلٌ خَرَجَ بِصَدَقَةٍ فَمَاتَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَ رَجُلٌ خَرَجَ يَعُودُ مَرِيضًا فَمَاتَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَ رَجُلٌ خَرَجَ مُجَاهِدًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمَاتَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَ رَجُلٌ خَرَجَ حَاجًّا فَمَاتَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَ رَجُلٌ خَرَجَ إِلَى الْجُمُعَةِ فَمَاتَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَ رَجُلٌ خَرَجَ فِي جَنَازِهِ رَجُلٌ مُسْلِمٌ فَمَاتَ فَلَهُ الْجَنَّةُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۱۴۰] .

۴. تاریخ نماز جمعه

۱- اولین نماز جمعه توسط مصعب بن عمیر در شهر مدینه در خانه اسعد بن زراره با دوازده نفر برگزار شد که بدستور پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم بود و صاحبخانه در آن روز گوسفندی کشت و نمازگزاران را مهمان کرد. [پیغمبر و یاران از طبقات ، ج ۳ ، ص ۸۳] .

۲- نخستین نماز جمعه با حضور پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم در اولین هفته ورود پیامبر به مدینه صورت گرفت. حضرت پس از بنای مسجد قبا بطرف مدینه حرکت و نماز را در محله بنی سالم برگزار کرد. [نمونه از مجمع] .

۳- اولین نماز جمعه ای که رسول اکرم صلی الله علیه و آله وسلم انجام دادند عدد مسلمانان چهل نفر بود. [نمونه ، ج ۲۴ ، ص ۱۳۱] .

۴- تاریخ نماز جمعه در ایران

نماز جمعه بعد از انقلاب

گزینش امام جمعه

تشکیلات ائمه جمعه

توقعات مردم

۵. تفسیر آیه نماز جمعه

۱- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَ ذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ [جمعه/۹] .

تعبیرات جالبی در این آیه به چشم می خورد. از جمله :

الف : شروع با جمله‌ها **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا**

ب : فرمان با جمله فاشَعُوا

ج : تعبیر نماز به ذکرِ اللهِ

د : فرمانو دَرُوا الْبَيْعَ

ه : تشویق با جمله ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ

و : کسالت در این امر نشانه جهل شما به نماز جمعه است. إِنَّ كَثِيرًا مِّنْكُمْ يَخْلِفُونَ

ز : دنیا و کسب دنیا بعد از نماز هم می شود ، یعنی اول خط بگیر بعد کار ، یعنی اول آخرت بعد دنیا. فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِن فَضْلِ اللَّهِ [جمعه / ۱۰] .

ح : انتقاد از کسانی که نماز جمعه و خطبه آنرا سبک می شمارند : وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُوا إِلَيْهَا

[جمعه ۱۱] .

ط : و الله خير الرازقين : یعنی اگر خدا نخواهد حتی اگر از وسط نماز به سراغ دنیا بروی به آن نمی رسی .

۲- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ [جمعه ۹] .

۱- دعوت عمومی استآمنوا

۲- با جدیتفاسعوا

۳- فوریتفاسعوا

۴- خطبه هم ذکر خداستالی ذکر الله

۵- به اذان بی توجهی نشودنودی

۶- مانع را برداریدو ذروا البیع

۷- همانگونه که در مسائل مادیو ابتغوا در مسائل معنویفاسعوا

۸- دنیا شما را از یاد خدا غافل نکند : وَ ابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَ اذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا

۹- رستگاری در سایه بندگی خدا و تلاش و کارلعلکم تفلحون

۱۰- سوره بایسبح لله ما فی السماوات و ما فی الأرض [جمعه ۱] .

آغاز شده یعنی هستی در نماز است تو هم باش .

۱۱- برکات نماز جمعه

لباس نماز جمعه

تکیه بر اسلحه

سفارش به تقوی

ایستاده

تلاوت یک سوره کوچک

آموزش مردم

اطلاع بر اخبار شرق و غرب

حل مشکلات

تسبیح هفتگی

حج مساکین

در یک شهر یک نماز

امام جمعه منصوب حاکم است

اهرم حکومت ها

قهر کردن و استخفاف پی در پی نشانه نفاق است.

۳- شأن نزول : - رفتن مردم از نماز جمعه بخاطر ورود کاروان ارزاق به مکه در زمان خشکسالی و کمبود ،

- کاروان همراه طبل و دهل وارد شد. لَهْوًا

- مشکلات اقتصادی فعلی شما را از نماز جمعه باز ندارد.

- روز جمعه روز لهو و بطالت نباشد. لَهْوًا

مردم مدینه گرفتار خشکسالی شده بودند و اجناس گران شده بود. (رحیه) تاجر از راه رسید و طبل و شیپور نواخت و مردم من جمله کسانی که در مسجد خطبه های رسول اکرم صلی الله علیه و آله وسلم را گوش می کردند خطبه را رها کرده و برای

خرید اجناس هجوم بردند و فقط دوازده نفر مرد و یک زن باقی ماندند که آیهو إذا رأوا تجارَةً أو لَهوًا أَنْفَضُوا إِلَيْهَا [جمعه/ ۱۱].

نازل شد و این عمل را بشدت نکوهش فرمود ، منظور از تجاره فقط تجاره نیست بلکه هر کار مزاحمی را شامل می شود. [تفسیر نمونه ، ج ۲۴ ، ص ۱۲۶].

۶. عواقب ترک نماز جمعه

قَالَ الْبَاقِرُوعُ : فَمَنْ تَرَكَهَا مُتَعَمِّدًا فَلَا صَلَاةَ لَهُ [كافي ، ج ۳ ، ص ۴۲۵].

قَالَ الْبَاقِرُوعُ : مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ ثَلَاثًا مُتَوَالِيَاتٍ بغيرِ عَلَيْهِ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ [ثواب الأعمال ، ص ۲۳۲].

قَالَ الْبَاقِرُوعُ : مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ ثَلَاثَ جُمُوعٍ مُتَوَالِيَةٍ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ [تهذيب الأحكام ، ج ۳ ، ص ۲۳۸].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى : مَنْ تَرَكَ ثَلَاثَ جُمُوعٍ مُتَعَمِّدًا مِنْ غَيْرِ عَلَيْهِ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ بِخَاتِمِ النَّفَاقِ [بحار الأنوار ، ج ۸۶ ، ص ۱۶۶].

قَالَ الْبَاقِرُوعُ : صَلَاةُ الْجُمُعَةِ فَرِيضَةٌ وَالْاجْتِمَاعُ إِلَيْهَا فَرِيضَةٌ مَعَ الْإِمَامِ فَإِنْ تَرَكَ رَجُلٌ مِنْ غَيْرِ عَلَيْهِ ثَلَاثَ جُمُوعٍ فَقَدْ تَرَكَ ثَلَاثَ فَرَائِضَ وَلَا يَدْعُ ثَلَاثَ فَرَائِضَ مِنْ غَيْرِ عَلَيْهِ إِلَّا مُنَافِقٌ [ثواب الأعمال ، ص ۲۳۲].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى : لَيْتَهُنَّ أَقْوَامٌ عَنْ وَدْعِهِمُ الْجُمُعَاتِ أَوْ لِيخْتَمَنَّ عَلَى قُلُوبِهِمْ ثُمَّ لِيَكُونَنَّ مِنَ الْغَافِلِينَ [عوالي اللئالی ، ج ۱ ، ص ۱۶۳].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَرَضَ عَلَيْكُمْ الْجُمُعَةَ فَمَنْ تَرَكَهَا فِي حَيَاتِي أَوْ بَعْدَ مَوْتِي اسْتِخْفَافًا بِهَا أَوْ جُحُودًا لَهَا فَلَا جَمَعَ اللَّهُ شَمْلَهُ وَلَا بَارَكَ لَهُ فِي أَمْرِهِ أَلَا وَ لَا صَلَاةَ لَهُ أَلَا وَ لَا زَكَاةَ لَهُ أَلَا وَ لَا حَجَّ لَهُ أَلَا وَ لَا صَوْمَ

لَهُ أَلَا وَ لَا بَرٌّ لَهُ حَتَّى يُتُوبَ [عواليآللى ، ج ٢ ، ص ٥٤] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ تَرَكَ ثَلَاثَ جُمُعٍ تَهَاوُنًا بِهَا طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ١٦٥] .

قَالَ الصَّادِقُ : مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ ثَلَاثًا مِنْ غَيْرِ عَلَيْهِ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ [المقنعه ، ص ١٦٣] .

قَالَ الْبَاقِرُ : فَمَنْ تَرَكَهَا مُتَعَمِّدًا فَلَا صَلَاةَ لَهُ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤٢٥] .

قَالَ الصَّادِقُ : مَنْ خَلَعَ جَمَاعَةَ الْمُسْلِمِينَ قَدَرَ شَبْرٌ خَلَعَ رَبُّهُ الْإِيمَانَ مِنْ عُنُقِهِ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢١٩] .

قَالَ الْبَاقِرُ : مَنْ تَرَكَ الْجَمَاعَةَ رَغْبَةً عَنْهَا وَعَنْ جَمَاعَةِ الْمُسْلِمِينَ مِنْ غَيْرِ عَلَيْهِ فَلَا صَلَاةَ لَهُ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٨٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : ثَلَاثَةٌ إِنْ أَنْتُمْ خَالَفْتُمْ فِيهِنَّ أَتَمَّتْكُمْ هَلَكْتُمْ جُمُعَتُكُمْ وَ جِهَادُ عَدُوِّكُمْ وَ مَنْاسِكُكُمْ [الجعفریات ، ص ٥٢] .

- ما به نفاق و غفله : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَيَنْتَهِيَنَّ أَقْوَامٌ عَنْ وُدِّهِمْ الْجُمُعَاتِ أَوْ لَيَخْتَمَنَّ عَلَى قُلُوبِهِمْ ثُمَّ لَيَكُونَنَّ مِنَ الْغَافِلِينَ [عواليآللى ، ج ١ ، ص ١٦٣] .

- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا فَلَمَّا يَحْسِبُهُ عَنِ الْجُمُعَةِ فَيَأْتِمُ وَإِنْ لَمْ يَحْسِبْهُ عَنِ الْجُمُعَةِ اسْتَرَكَ فِي الْأَجْرِ [الجعفریات ، ص ٣٥] .

- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ سَافَرَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ دَعَا عَلَيْهِ مَلَكَاةٌ أَنْ لَا يَصَاحِبَ فِي سَفَرِهِ وَلَا تُقْضَى لَهُ حَاجَةٌ [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢١٤] .

- من ترك الجمعة من غير عذر ، فليصدق بدينار.... [كنز ، ج ٧ ، ص ٧٢٩] .

- لقد هممت ان آمر رجلاً يصلى بالناس ثم احرق على رجال يتخلفون عن الجمعة

بیوتهم. [کنز ، ج ۷ ، ص ۷۲۸] .

-من ترک اربع جمع من غیر عذر فقد نبذ الاسلام وراء ظهره. [کنز ، ج ۷ ، ص ۷۳۱] .

-لا يزال العبد متهاوناً بالجمعه حتى يغضب الله عليه. [کنز ، ج ۷ ، ص ۷۳۳] .

-اذا كان يوم الجمعة غدت الشياطين براياتها الى الأسواق فيرمون الناس بالتراب أو الرباث و يشبطونهم عن الجمعة..... [کنز ، ج ۷ ، ص ۷۳۶] .

-النوم و النعاس في الجمعة من الشيطان..... [کنز ، ج ۷ ، ص ۷۴۱] .

۷. آثار نماز جمعه

۱. دنیوی

۱. سیاسی

موعظه و ارشاد : قَالَ الرَّضَاعُ : إِنَّمَا جُعِلَتِ الْخُطْبَةُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ لِأَنَّ الْجُمُعَةَ مَشْهَدٌ عَامٌّ فَأَرَادَ أَنْ يَكُونَ لِلْأَمِيرِ سَبَبٌ إِلَى مَوْعِظَتِهِمْ وَ تَرْغِيْبِهِمْ فِي الطَّاعَةِ وَ تَرْهِيْبِهِمْ مِنَ الْمَعْصِيَةِ وَ تَوْقِيْفِهِمْ عَلَى مَا أَرَادَ مِنْ مَصْلَحَةٍ دِيْنِهِمْ وَ دُنْيَاهُمْ [عيون أخبار الرضا ، ج ۲ ، ص ۱۱۱] .

اخبار جهان : قَالَ الرَّضَاعُ : وَ يَخْبِرُهُمْ بِمَا وَرَدَ عَلَيْهِمْ مِنَ (الْأَفَاقِ مِنَ) الْأَهْوَالِ الَّتِي لَهُمْ فِيهَا الْمَضَرَّةُ وَ الْمَنْفَعَةُ [عيون أخبار الرضا ، ج ۲ ، ص ۱۱۱] .

تهدید دشمن و تحیب قلوب مؤمنین : قَالَ الصَّادِقُ : إِنَّ اللَّهَ أَكْرَمَ الْمُؤْمِنِينَ بِالْجُمُعَةِ فَسَنَّا رَسُولَ اللَّهِ ص بِشَارَةٍ لَهُمْ وَ الْمُنَافِقِينَ تَوْبِيْحًا لِلْمُنَافِقِينَ وَ لَا يَتَّبِعِي تَرْكُهُمَا فَمَنْ تَرَكَهُمَا مُتَعَمِّدًا فَلَا صَلَاةَ لَهُ [بحار الأنوار ، ج ۸۶ ، ص ۲۰۹] .

دید و بازدید مسلمانان : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : الْإِتْيَانُ إِلَى الْجُمُعَةِ زِيَارَةٌ وَ جَمَالٌ فَقِيلَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ مَا الْجَمَالُ قَالَ أَقْضُوا الْفَرِيضَةَ وَ تَزَاوَرُوا [الجعفریات ، ص ۴۲] .

نماز جمعه مردم را در صحنه حاضر می کند.

نماز جمعه تعدد را وحدت می کند.

نماز جمعه تبلیغات سوء را خنثی می کند.

نماز جمعه ترس

و وسوسه را نور و شهادت می کند.

نماز جمعه دشمنان را تهدید می کند.

نماز جمعه رزمندگان را شارژ می کند.

۲. اجتماعی

۱. گرامی داشتن مؤمن

قَالَ الْبَاقِرُ: إِنَّ اللَّهَ أَكْرَمَ بِالْجُمُعَةِ الْمُؤْمِنِينَ فَسَيَنْهَى رَسُولُ اللَّهِ ص بِشَارَةَ لَهُمْ وَ الْمُنَافِقِينَ تَوْبِيحاً لِلْمُنَافِقِينَ وَ لَا يَنْبَغِي تَرْكُهَا فَمَنْ تَرَكَهَا مُتَعَمِّداً فَلَا صَلَاةَ لَهُ [كافی، ج ۳، ص ۴۲۵].

۲. برکننده ریشه فساد

نماز ریشه فساد را در فرد و جامعه می خشکاند: وَ أَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَ الْمُنْكَرِ [عنکبوت/۴۵].

و هرچه نماز باشکوه تر اقامه شود قدرتش در براندازی فساد بیشتر است.

۳. پیوند با امام

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: لَا يَصْلُحُ الْحُكْمُ وَ لَا الْحُدُودُ وَ لَا الْجُمُعَةُ إِلَّا بِإِمَامٍ عَدْلٍ [بحار الأنوار، ج ۸۶، ص ۲۵۶].

۴. حل مشکلات

قَالَ الْبَاقِرُ: إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَتَّصِدَّقَ بِشَيْءٍ قَبْلَ الْجُمُعَةِ فَأَخِّرْهُ إِلَى يَوْمِ الْجُمُعَةِ [عده الداعی، ص ۴۵].

ما در نماز جمعه ایران امداد به جبهه ها، اهداء خون، بسیج مردم را با چشم خود دیدیم.

۵. توبیح منافقان

قَالَ الْبَاقِرُ: إِنَّ اللَّهَ أَكْرَمَ بِالْجُمُعَةِ الْمُؤْمِنِينَ فَسَيَنْهَى رَسُولُ اللَّهِ ص بِشَارَةَ لَهُمْ وَ الْمُنَافِقِينَ تَوْبِيحاً لِلْمُنَافِقِينَ [كافی، ج ۳، ص ۴۲۵].

۲. فردی

۱. كفاره گناهان

عَنْ سَيِّدِ الْمَنَانِ الْفَارِسِيِّ رَه قَالَ: "قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ص أَ تَدْرِي مَا يَوْمُ الْجُمُعَةِ قُلْنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ هُوَ الْيَوْمُ الَّذِي جَمَعَ اللَّهُ

فِيهِ بَيْنَ أَبَوَيْكُمْ لَا يَبْقَىٰ مِنَّا عَبْدٌ فَيُحْسِنُ الوُضُوءَ ثُمَّ يَأْتِي المَسْجِدَ لِجُمُعَةٍ إِلَّا كَانَتْ كَفَّارَةً لِّمَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ الجُمُعَةِ الأُخْرَىٰ مَا اجْتَنَبَ الكِبَائِرَ" [بحار الأنوار، ج ٨٦، ص ٢١٤].

٢. موجب اجابت دعا

قَالَ الصَّادِقُ : السَّاعَةُ الَّتِي يَشْتَجَابُ

فِيهَا الدُّعَاءُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مَا بَيْنَ فَرَاغِ الْإِمَامِ مِنَ الْخُطْبَةِ إِلَى أَنْ يَسْتَوِيَ النَّاسُ فِي الصُّفُوفِ وَ سَاعَهُ أُخْرَى مِنْ آخِرِ النَّهَارِ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤١٤] .

٣. عامل خودسازی

نماز جمعه عامل خودسازی است : قَالَ الرَّضَاعُ : إِنَّمَا جُعِلَتِ الْخُطْبَةُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ لِأَنَّ الْجُمُعَةَ مَشْهَدٌ عَامٌّ فَأَرَادَ أَنْ يَكُونَ لِلْأَمِيرِ سَبَبٌ إِلَى مَوْعِظَتِهِمْ وَ تَرْغِيبِهِمْ فِي الطَّاعَةِ وَ تَرْهِيْبِهِمْ مِنَ الْمَعْصِيَةِ [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ١١١] .

٤. ثواب حج

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : الْجُمُعَةُ حَجٌّ الْمَسَاكِينِ [الدعوات راوندی ، ص ٣٧] .

در احادیث زیادی نماز جمعه جایگزین حج شمرده شده پس باید منافع مادی و معنوی - فردی و اجتماعی حج را دارا باشد.

شخصی از رسول خداصلی الله علیه و آله وسلم پرسید : چندین بار آماده سفر حج شده ام ولی برایم فراهم نشده حضرت فرمود :

عَلَيْكَ بِالْجُمُعَةِ فَإِنَّهَا حَجٌّ الْمَسَاكِينِ [تهذیب الأحكام ، ج ٣ ، ص ٢٣٦] .

رسول خداصلی الله علیه و آله وسلم : الجمعة حج الفقراء. [کنز ، ٣٢-٢١]

رسول خداصلی الله علیه و آله وسلم : حج فقراء امتی الجمعة. [کنز ، ٦٨-٢١]

رسول خداصلی الله علیه و آله وسلم : المسلم يوم الجمعة مُحْرَمٌ فَإِنْ صَلَّى الْجُمُعَةَ فَقَدْ أَحَلَّ فَإِنْ جَلَسَ إِلَى أَنْ يَصَلِّيَ الْعَصْرَ كَانَ كَمَنْ أَتَى بِحُجَّهِ وَ عَمْرِهِ. [کنز ، ٨٧-٢١] .

٥. آرامش بخش

نماز جمعه ذکر خدا است : إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ [جمعه/٩] .

یاد خدا : غفلت را می زداید. غفلت از :

- خدا : نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ [توبه/٦٧] .

- نعمتهای خدا

- راه خدا

- دشمنان خدا

آرامش بخش است : أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ [رعد/ ۲۸] .

جامعه بیدار و فرد آگاه

نه خود را می فروشد و نه راه خود را گم می کند.

۲. اخروی

۱. راحتی از احوال قیامت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى : مَا مِنْ مُؤْمِنٍ مَشَى فِيهِ إِلَى الْجُمُعَةِ إِلَّا خَفَّفَ اللَّهُ عَلَيْهِ أَهْوَالَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۳۵۵] .

دعای فرشتگان : پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم فرمود وقتی به معراج رفتیم فرشتگانی را دیدم که به نماز گزاران جمعه دعا می کردند و می گفتند : اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلَّذِينَ يَحْضُرُونَ صَلَاةَ الْجُمُعَةِ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلَّذِينَ يَغْتَسِلُونَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ [مستدرک الوسائل ، ج ۶ ، ص ۹۰] .

پاداش به مقدار حضور (کمیت)

ان الملائكة على ابواب المسجد يكتبون الناس على قدر منازلهم جاء فلان من ساعه كذا جاء فلان و الامام يخطب جاء فلان فادرك الصلوه و لم يدرك الخطبه. [كنز ، ۲۱۱۷۸] .

پاداش به مقدار معرفت (کیفیت) .

۲. بهشت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : ضَمِنْتُ لِسِتِّهِ الْجَنَّةَ رَجُلٌ خَرَجَ بِصَدَقَةٍ فَمَاتَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَ رَجُلٌ خَرَجَ يَمْرُؤًا مَرِيضًا فَمَاتَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَ رَجُلٌ خَرَجَ مُجَاهِدًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمَاتَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَ رَجُلٌ خَرَجَ حَاجًّا فَمَاتَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَ رَجُلٌ خَرَجَ إِلَى الْجُمُعَةِ فَمَاتَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَ رَجُلٌ خَرَجَ فِي جَنَازِهِ رَجُلٌ مُسْلِمٌ فَمَاتَ فَلَهُ الْجَنَّةُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۱۴۰] .

۳. دوری از جهنم

قَالَ الصَّادِقُ : مَا مِنْ قَدَمٍ سَعَتْ إِلَى الْجُمُعَةِ إِلَّا حَرَّمَ اللَّهُ جَسَدَهَا عَلَى النَّارِ [وسائل الشيعه ، ج ۷ ، ص ۲۹۷] .

۴. قرب خدا

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى : يَجْلِسُ النَّاسُ مِنَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى قَدْرِ رَوَاحِهِمْ إِلَى الْجُمُعَاتِ الْأُولَى وَ الثَّانِي وَ الثَّلَاثِ [بحار الأنوار ، ج ۸۶ ، ص ۲۱۲] .

۸. آداب نماز جمعه

۱. آداب نماز

النبي صلى الله عليه وآله وسلم : لا يقيمَنَّ احدكم اخاه يوم الجمعة ثم يخالف الى مقعده

فيقعد فيه ولكن يقول : افسحوا. [كنز ، ٢١٢٠٨] .

انْفُضُوا إِلَيْهَا وَ تَرَ كوك قَائِمًا [جمعه / ١١] .

معاويه برای اولین بار نشسته خواند. [در المنثور ، ج ٦ ، ص ٢٢٢] .

- كان لا يطيل الموعظه يوم الجمعة. [كنز ، ج ٧ ، ص ٦٣] .

- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : إِنَّ هَذَا يَوْمٌ عِيدٌ جَعَلَهُ اللَّهُ لِلْمُسْلِمِينَ فَمَنْ حَيَّاهُ إِلَى الْجُمُعَةِ فَلْيَغْتَسِلْ وَإِنْ كَانَ عِنْدَهُ طِيبٌ فَلْيَمَسَّ مِنْهُ وَ عَلَيكُمْ بِالسَّوَاكِ [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢٧٦] .

- نهى على الحيوة يوم الجمعة و الامام يخطب. [كنز ، ج ٧ ، ص ٧٤٦] .

الحيوة : هو أن يضم الانسان رجله الى بطنه.

- لا يكلم احدكم اخاه يوم الجمعة. [كنز ، ج ٧ ، ص ٧٤٧] .

-... فاطيلوا الصلوه و اقصروا الخطب.... و انه سيأتي بعدكم اقوام يطيلون الخطب و يقصرون الصلوه. [كنز ، ج ٧ ، ص ٧٤٨] .

- اذا جاء احدكم الجمعة فليغتسل و ليستنظف. [كنز ، ج ٧ ، ص ٧٥١] .

- قَالَ الصَّادِقُ : فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ " (اعراف-٣١) قَالَ فِي الْعِيدَيْنِ وَ الْجُمُعَةِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤٢٤] .

- فاذا صعد المنبر استقبل بوجهه ثم سلم. [كنز ، ج ٨ ، ص ٣٧٦] .

كان رسول الله صلى الله عليه و آله وسلم : " يقرأ في الجمعة سورة الجمعة و المنافقين ، فأما سورة الجمعة فيبشّر بها المؤمنين و يحرضهم و اما سورة المنافقين فيؤس بها المنافقين و يונجهم " . [كنز ، ج ٨ ، ص ٣٧٨] .

نهى رسول الله صلى الله عليه و آله وسلم : " عن التحلق للحديث يوم الجمعة قبل الصلاة " . [كنز ، ج ٨ ، ص ٣٨٢] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : الْإِثْبَانُ إِلَى الْجُمُعَةِ زِيَارَةٌ

وَجَمَالَ فَقِيلَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ مَا الْجَمَالَ قَالَ أَقْضُوا الْفَرِيضَةَ وَ تَزَاوَرُوا [الجعفریات ، ص ۴۲] .

عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ رَه قَالَ : " قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ص أَ تَدْرِي مَا يَوْمُ الْجُمُعَةِ قُلْنَا اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ هُوَ الْيَوْمُ الَّذِي جَمَعَ اللَّهُ فِيهِ بَيْنَ أَبَوَيْكُمْ لَا يَبْقَى مِنَّا عَبْدٌ فَيَحْسِنُ الْوُضُوءَ ثُمَّ يَأْتِي الْمَسْجِدَ لِجُمُعِهِ إِلَّا كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا بَيْنَهَا وَ بَيْنَ الْجُمُعَةِ الْآخَرَى مَا اجْتَنَبَ الْكِبَائِرَ " [بحار الأنوار ، ج ۸۶ ، ص ۲۱۴] .

قَالَ الصَّادِقُ : إِذَا قَامَ الْإِمَامُ يَخْطُبُ فَقَدْ وَجَبَ عَلَى النَّاسِ الصَّمْتُ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۱۸۲] .

عَلَى بَنِي إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيزِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : " سَأَلْتُهُ عَنِ الْجُمُعَةِ فَقَالَ بِأَذَانٍ وَ إِقَامَةٍ يَخْرُجُ الْإِمَامُ بَعْدَ الْأَذَانِ فَيُضِئُ عَدُ الْمِنْبَرِ وَ يَخْطُبُ لَا يَصَلِّي النَّاسُ مَا دَامَ الْإِمَامُ عَلَى الْمِنْبَرِ ثُمَّ يَقْعُدُ الْإِمَامُ عَلَى الْمِنْبَرِ قَدْرَ مَا يَقْرَأُ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ثُمَّ يَقُومُ فَيَفْتَتِحُ خُطْبَتَهُ ثُمَّ يَنْزِلُ فَيَصَلِّي بِالنَّاسِ ثُمَّ يَقْرَأُ بِهِمْ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى بِالْجُمُعَةِ وَ فِي الثَّانِيَةِ بِالْمُنَافِقِينَ " [كافي ، ج ۳ ، ص ۴۲۴] .

قَالَ الصَّادِقُ : لِتَزَيْنَ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَغْتَسِلُ وَ يَتَطَيَّبُ وَ يَسْرِحُ لِحِيَّتَهُ وَ يَلْبَسُ أَنْظَفَ ثِيَابِهِ وَ لِيَتَهَيَّأَ لِلْجُمُعَةِ [كافي ، ج ۳ ، ص ۴۱۷] .

نماز جمعه مرکز آرامش دل ها و حضور قلب و یاد خداست و محلی برای عبادتی نیکو و با اخلاص. امام صادق علیه السلام در دنباله حدیث فوق

می فرماید : وَ لِيَكُنْ عَلَيْهِ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ السَّكِينَةُ وَ الْوَقَارُ وَ لِيَحْسِنَ عِبَادَةَ رَبِّهِ وَ لِيَفْعَلَ الْخَيْرَ مَا اسْتَطَاعَ [كافي ، ج ۳ ، ص ۴۱۷] .

قَالَ الصَّادِقُ :

وَلِيَلْبَسِ الْبُرْدَ وَالْعِمَامَةَ وَيَتَوَكَّأَ عَلَى قَوْسٍ أَوْ عَصَا [تهذيب الأحكام ، ج ٣ ، ص ٢٤٥] .

عَنْ حِابِرِ بْنِ سَيْمُرَةَ قَالَ : "مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ص حَطَبَ إِلَّا وَهُوَ قَائِمٌ فَمَنْ حَدَّثَكَ أَنَّهُ حَطَبَ وَهُوَ جَالِسٌ فَكَذِبُهُ" [عوالي اللئالي ، ج ٢ ، ص ٥٨] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص : كُلُّ وَاغِظٍ قَبْلَهُ وَكُلُّ مَوْعُوظٍ قَبْلَهُ لِلْوَاغِظِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٢٨٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ع : مِنَ السُّنَّةِ إِذَا صَعِدَ الْإِمَامُ الْمِثْبَرُ أَنْ يَسْلُمَ إِذَا اسْتَقْبَلَ النَّاسَ [تهذيب الأحكام ، ج ٣ ، ص ٢٤٤] .

قَالَ الصَّادِقُ ع : مَا مِنْ قَدَمٍ سَعَتْ إِلَى الْجُمُعَةِ إِلَّا حَرَّمَ اللَّهُ جَسَدَهَا عَلَى النَّارِ [أمالي صدوق ، ص ٣٦٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص : مَا مِنْ مُؤْمِنٍ مَشَى فِيهِ إِلَى الْجُمُعَةِ إِلَّا خَفَّفَ اللَّهُ عَلَيْهِ أَهْوَالَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ يُؤْمَرُ بِهِ إِلَى الْجَنَّةِ [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢١٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ع : لَأَنْ أَدَعَ شُهُودَ حُضُورِ الْأَضْحَى عَشْرَ مَرَّاتٍ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَدَعَ شُهُودَ حُضُورِ الْجُمُعَةِ مَرَّةً وَاحِدَةً مِنْ غَيْرِ عَلَيْهِ [تهذيب الأحكام ، ج ٣ ، ص ٢٤٧] .

قَالَ الْبَاقِرُ ع : يَكُونُ يَوْمُ الْجُمُعَةِ شَاهِدًا وَحَافِظًا لِمَنْ سَارَعَ إِلَى الْجُمُعَةِ ثُمَّ يَدْخُلُ الْمُؤْمِنُونَ إِلَى الْجَنَّةِ عَلَى قَدَرِ سَبَقِهِمْ إِلَى الْجُمُعَةِ [أمالي صدوق ، ص ٣٩٦] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص : يَجْلِسُ النَّاسُ مِنَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى قَدَرِ رَوَاحِهِمْ إِلَى الْجُمُعَاتِ الْأُولَى وَالثَّانِي وَالثَّلَاثِ [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢١٢] .

قَالَ الْبَاقِرُ ع : يَجْلِسُ الْمَلَائِكَةُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ عَلَى بَابِ الْمَسْجِدِ فَيَكْتُبُونَ النَّاسَ عَلَى قَدَرِ مَنَازِلِهِمْ الْأُولَى وَالثَّانِي حَتَّى يُخْرَجَ الْإِمَامُ [بحار الأنوار ، ج ٨٦] .

، ص ۲۱۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ لَكُمْ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ حَجَّةٌ وَ عُمْرَةٌ فَالْحَجَّةُ الْهَجْرَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ وَالْعُمْرَةُ أَنْتَظَارُ الْعَصْرِ بِعَدِّ الْجُمُعَةِ [بحار الأنوار ، ج ۸۶ ، ص ۲۱۴] .

قَالَ الصَّادِقُ : إِنَّكُمْ تَتَسَابِقُونَ إِلَى الْجَنَّةِ عَلَى قَدْرِ سَبْقِكُمْ إِلَى الْجُمُعَةِ [كافي ، ج ۳ ، ص ۴۱۵] .

قَالَ الرَّضَاعُ : فَأَرَادَ أَنْ يَكُونَ الْإِمَامُ سَبِيلاً لِمَوْعِظَتِهِمْ وَ تَرْغِيْبِهِمْ فِي الطَّاعَةِ وَ تَرْهِيْبِهِمْ مِنَ الْمَعْصِيَةِ [عيون أخبار الرضا ، ج ۲ ، ص ۱۱۱] .

قَالَ الْبَاقِرُ : وَ اللَّهُ لَقَدْ بَلَّغَنِي أَنَّ أَصْحَابَ النَّبِيِّ ص كَانُوا يَتَجَهَّزُونَ لِلْجُمُعَةِ يَوْمَ الْخَمِيسِ [كافي ، ج ۳ ، ص ۴۱۵] .

قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ (شَيْخِ صَدُوقِهِ) : كَانَ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ ع يَتَهَيَّأُ يَوْمَ الْخَمِيسِ لِلْجُمُعَةِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۴۱۶] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : لَا تُسَافِرْ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ حَتَّى تَشْهَدَ الصَّلَاةَ إِلَّا فَاصِلًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ فِي أَمْرٍ تُعْذَرُ بِهِ [نهج البلاغه ، نامه ۶۹] .

۲. آداب نماز گزار

يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعراف/ ۳۱] .

مراد از زینت هم لباس زیبا و پاک و تمیز و عطر است و هم رهبران و ارسته و هم زینت معنوی که کمال و وقار است می باشد . [نمونه ، ج ۶ ، ص ۱۴۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : لَمَّا كَلَّمَ وَ الْإِمَامُ يَخْطُبُ وَ لَا النِّفَاتَ إِلَّا كَمَا يَحِلُّ فِي الصَّلَاةِ وَ إِنَّمَا جُعِلَتِ الْجُمُعَةُ رَكَعَتَيْنِ مِنْ أَجْلِ الْخُطْبَتَيْنِ جُعِلَتَا مَكَانَ الرَّكَعَتَيْنِ الْأَخِيرَتَيْنِ فَهِيَ صَلَاةٌ حَتَّى يَنْزِلَ الْإِمَامُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۴۱۶] .

قَالَ الصَّادِقُ : يَتَّبِعِي لِلْإِمَامِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَنْ يَتَطَيَّبَ وَ يَلْبَسَ أَحْسَنَ ثِيَابِهِ وَ

يَتَعَمَّم [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٨٣] .

٤- قَالَ الصَّادِقُ : لِيَتَزَيَّنَ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَغْتَسِلُ وَ يَتَطَيَّبُ وَ يَسْرُحُ لِحِيَّتَهُ وَ يَلْبَسُ أَنْظَفَ ثِيَابِهِ وَ لِيَتَهَيَّأَ لِلْجُمُعَةِ وَ لِيَكُنْ عَلَيْهِ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ السَّكِينَةُ وَ الْوَقَارُ وَ لِيَحْسِنَ عِبَادَةَ رَبِّهِ وَ لِيَفْعَلَ الْخَيْرَ مَا اسْتَطَاعَ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤١٧] .

النبي صلى الله عليه و آله وسلم : اذا جاء احدكم الجمعة فليستغل و ليستنطف . [كنز ، ٢١٢٣٢] .

روزی حضرت علیعلیه السلام پیراهن مرطوب به نماز جمعه آمد شخصی دلیلش را پرسید حضرت فرمود : از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم شنیدم که با لباس نظیف به نماز جمعه بروید و جز این پیراهن لباسی نداشتیم شستم هنوز خشک نشده وقت نماز رسید پیراهن را پوشیدم .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : مَنْ قَلَّمَ أَظْفَارِيهِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَ أَخَذَ مِنْ شَارِبِهِ وَ اسْتَاكَ وَ أَفْرَغَ عَلَى رَأْسِهِ مِنَ الْمَاءِ حِينَ يَرُوحُ إِلَى الْجُمُعَةِ شِيعَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ كُلُّهُمْ يَشْتَفِعُونَ لَهُ وَ يَشْفَعُونَ لَهُ [جامع الأخبار ، ص ١٢٢] .

قَالَ الصَّادِقُ : فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ " (اعراف-٣١) قَالَ فِي الْعِيدَيْنِ وَ الْجُمُعَةِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤٢٤] .

قَالَ الصَّادِقُ : لِيَتَزَيَّنَ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَغْتَسِلُ وَ يَتَطَيَّبُ وَ يَسْرُحُ لِحِيَّتَهُ وَ يَلْبَسُ أَنْظَفَ ثِيَابِهِ وَ لِيَتَهَيَّأَ لِلْجُمُعَةِ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤١٧] .

باید مسلمانان در روز جمعه وضع لباس و سر و صورتشان با تمام روزهای هفته فرق داشته باشد. نماز جمعه محل اجتماع انسانهایی خوش سیما - مرتب - خوش لباس - معطر و مصلی محلی رغبت انگیز باشد.

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ : فِي قَوْلِهِ تَعَالَى " خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ " (اعراف-٣١) أَيْ خُذُوا

زَيَّنْتَكُمْ الَّتِي تَتَزَيَّنُونَ بِهَا لِلصَّلَاةِ فِي الْجُمُعَاتِ وَالْأَعْيَادِ [بحار الأنوار ، ج ۸۷ ، ص ۳۷۱] .

با بهترین لباس و عطر شرکت کنید : يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زَيَّنْتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ [اعراف/ ۳۱] .

مراد از زینت ، لباس پاک و تمیز و عطر و هم امام جماعت و جمعه های وارسته با قلوب پاک برای جمعه و جماعت است .

[تفسیر نمونه ، ج ۶ ، ص ۱۴۸] .

حضور کارگران در نماز جمعه : قَالَ الصَّادِقُ : مَنْ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا ثُمَّ حَبَسَهُ عَنِ الْجُمُعَةِ يَبُوءُ بِإِثْمِهِ وَإِنْ هُوَ لَمْ يَحْبِسْهُ اشْتَرَكَ فِي الْأَجْرِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۸۹] .

(برنامه ریزی کارخانجات)

حضور زندانیان : قَالَ الصَّادِقُ : أَنْ عَلِيًّا كَانَ يَخْرُجُ أَهْلَ السُّجُونِ مِنَ الْحَبْسِ فِي دَيْنٍ أَوْ تُهْمَةٍ إِلَى الْجُمُعَةِ فَيَشْهَدُونَهَا وَيَضْمَنُهُمُ الْأَوْلِيَاءَ حَتَّى يَرُدُّوهُمْ [الجعفریات ، ص ۴۴] .

از کارهای خوب در نماز جمعه معطر کردن نمازگزاران است با عطر - با گلاب و یا - فروش عطریات با قیمت مناسب و ترویج فرهنگ خوشبویی در محل نماز جمعه .

۳. آداب خطبه

امام باید ایستاده باشد : عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ : " مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ص خَطَبَ إِلَّا وَهُوَ قَائِمٌ فَمَنْ حَدَّثَكَ أَنَّهُ خَطَبَ وَهُوَ جَالِسٌ فَكَذَّبُهُ " [عوالی اللئالی ، ج ۲ ، ص ۵۸] .

آری با خوابیدن و نشستن حرکت دادن دیگران محال است .

هر رهبری باید در رنج بیشتری از سایرین باشد .

قیام نشانه بیداری است .

قیام نشانه آمادگی است .

قیام نشانه توجه و سوز و اراده است .

امام باید تکیه بر اسلحه کند :

وَ أَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعٌ لِلنَّاسِ [حدید/ ۲۵] .

وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا

اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَ مِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُزْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَ عَدُوَّكُمْ [انفال/ ٦٠] .

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَ الْمُنَافِقِينَ وَ اغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَ مَاؤَاهُمْ جَهَنَّمَ وَ بئْسَ الْمَصِيرُ [توبه/ ٧٣] .

اما اسلحه را به کار نمی برد و فقط ارشاد می کند یعنی ما اسلحه و قدرت داریم اما دلسوزیم.

خطبه ایستاده و تکیه بر اسلحه : عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ : " مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ص خَطَبَ إِلَّا وَ هُوَ قَائِمٌ فَمَنْ حَدَّثَكَ أَنَّهُ خَطَبَ وَ هُوَ جَالِسٌ فَكَذَّبْهُ " [عوالی اللثالی ، ج ٢ ، ص ٥٨] .

قَالَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ : " أَقْبَلْتُ عَيْرٌ وَ نَحْنُ نَصِيْلِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ص الْجُمُعَةَ فَانْفَضَّ النَّاسُ إِلَيْهَا فَمَا بَقِيَ غَيْرُ اثْنِي عَشَرَ رَجُلًا أَنَا فِيهِمْ فَتَزَلَّتْ " وَ إِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا إِلَيْهَا " (جمعه- ١١) [بحار الأنوار ، ج ٢٢ ، ص ٥٩] .

قَالَ الصَّادِقُ : إِذَا قَامَ الْإِمَامُ يَخُطُبُ فَقَدْ وَجَبَ عَلَى النَّاسِ الصَّمْتُ [دعائم الإسلام ، ج ١ ، ص ١٨٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص : مَنْ تَكَلَّمَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَ الْإِمَامُ يَخُطُبُ فَهُوَ كَالْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا وَ الَّذِي يَقُولُ لَهُ أَنْصِتْ لِمَا جُمِعَ لَهُ [بحار الأنوار ، ج ٨٦ ، ص ٢١٢] .

قَالَ الرَّضَاعُ : إِنَّمَا جُعِلَتِ الْخُطْبَةُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ لِأَنَّ الْجُمُعَةَ مَشْهَدٌ عَامٌّ فَأَزَادَ أَنْ يَكُونَ لِلْأَمِيرِ سَبَبٌ إِلَى مَوْعِظَتِهِمْ وَ تَرْغِيبِهِمْ فِي الطَّاعَةِ وَ تَرْهِيْبِهِمْ مِنَ الْمَعْصِيَةِ وَ تَوْقِيفِهِمْ عَلَى مَا أَرَادَ مِنْ مَضِيحِهِ دِينِهِمْ وَ دُنْيَاهُمْ وَ يَخْبِرُهُمْ بِمَا وَرَدَ عَلَيْهِمْ مِنَ (الْأَفَاقِ مِنَ) الْأَهْوَالِ الَّتِي لَهُمْ فِيهَا الْمَضْرَّةُ وَ الْمَنْفَعَةُ [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ١١١] .

در وسایل حدیث فوق نقل شده لکن با کمی تغییر و آن

قَالَ الرَّضَاعُ : إِنَّمَا جُعِلَتِ الْخُطْبَةُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ لِأَنَّ الْجُمُعَةَ مَشْهَدٌ عَامٌّ فَأَرَادَ أَنْ يَكُونَ لِلْأَمِيرِ سَبَبٌ إِلَى مَوْعِظَتِهِمْ وَتَرْغِيبِهِمْ فِي الطَّاعَةِ وَتَرْهِيْبِهِمْ مِنَ الْمَعْصِيَةِ وَتَوْقِيفِهِمْ عَلَى مَا أَرَادَ مِنْ مَصْلَحَةِ دِينِهِمْ وَدُنْيَاهُمْ وَيُخْبِرُهُمْ بِمَا وَرَدَ عَلَيْهِمْ مِنَ (الْأَفْئَاقِ مِنَ) الْأَهْوَالِ الَّتِي لَهُمْ فِيهَا الْمَضَرَّةُ وَ الْمَنْفَعَةُ وَ لَمَّا يَكُونُ الصَّابِرُ فِي الصَّلَاةِ مُنْقَضًا وَ لَيْسَ بِفَاعِلٍ غَيْرُهُ مِمَّنْ يَوْمُ النَّاسِ فِي غَيْرِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَ إِنَّمَا جُعِلَتْ خُطْبَتَيْنِ لِيَكُونَ وَاحِدَةً لِلثَّنَاءِ عَلَى اللَّهِ وَ التَّمْجِيدِ وَ التَّقْدِيسِ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ الْأُخْرَى لِلْحَوَائِجِ وَ الْإِعْذَارِ وَ الْإِنذَارِ وَ الدُّعَاءِ وَ لَمَّا يَرِيدُ أَنْ يَعْلَمَهُمْ مِنْ أَمْرِهِ وَ نَهْيِهِ مَا فِيهِ الصَّلَاحُ وَ الْفَسَادُ [وسائل الشيعة ، ج ٧ ، ص ٣٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : مِنَ السُّنَنِ إِذَا صَعِدَ الْإِمَامُ الْمِثْبَرُ أَنْ يَسْلَمَ إِذَا اسْتَقْبَلَ النَّاسَ [تهذيب الأحكام ، ج ٣ ، ص ٢٤٤] .

قَالَ الرَّضَاعُ : وَ يُخْبِرُهُمْ بِمَا وَرَدَ عَلَيْهِمْ مِنَ الْأَفْئَاقِ وَ مِنَ الْأَهْوَالِ الَّتِي لَهُمْ فِيهَا الْمَضَرَّةُ وَ الْمَنْفَعَةُ [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ١١١] .

قَالَ الرَّضَاعُ : وَ يُخْبِرُهُمْ بِمَا وَرَدَ عَلَيْهِمْ مِنَ (الْأَفْئَاقِ مِنَ) الْأَهْوَالِ الَّتِي لَهُمْ فِيهَا الْمَضَرَّةُ وَ الْمَنْفَعَةُ [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ١١١] .

قَالَ الرَّضَاعُ : إِنَّمَا جُعِلَتْ خُطْبَتَيْنِ لِيَكُونَ وَاحِدَةً لِلثَّنَاءِ عَلَى اللَّهِ وَ التَّمْجِيدِ وَ التَّقْدِيسِ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ الْأُخْرَى لِلْحَوَائِجِ وَ الْإِعْذَارِ وَ الْإِنذَارِ وَ الدُّعَاءِ [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ١١١] .

قَالَ الرَّضَاعُ : أَنْ يَعْلَمَهُمْ مِنْ أَمْرِهِ وَ نَهْيِهِ مَا فِيهِ الصَّلَاحُ وَ الْفَسَادُ [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ١١١] .

قَالَ الرَّضَاعُ : وَ تَوْقِيفِهِمْ عَلَى مَا أَرَادَهُ .

لَحَهُ نِهِمْ وَدُنْيَاهُمْ [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ١١١] .

قَالَ الرَّضَاعُ : إِنَّمَا جُعِلَتِ الْخُطْبَةُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ لِأَنَّ الْجُمُعَةَ مَشْهُدٌ عَامٌّ [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ١١١] .

قَالَ الرَّضَاعُ : إِنَّمَا جُعِلَتِ الْخُطْبَةُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِي أَوَّلِ الصَّلَاةِ وَجُعِلَتْ فِي الْعِيدَيْنِ بَعْدَ الصَّلَاةِ لِأَنَّ الْجُمُعَةَ أَمْرٌ دَائِمٌ وَتَكُونُ فِي الشَّهْرِ مَرَاراً وَفِي السَّنَةِ كَثِيراً وَإِذَا كَثُرَ ذَلِكَ عَلَى النَّاسِ مَلُّوا وَتَرَكَوا وَ لَمْ يَقِيمُوا عَلَيْهِ وَ تَفَرَّقُوا عَنْهُ فَجُعِلَتْ قَبْلَ الصَّلَاةِ لِيَحْتَبِسُوا عَلَى الصَّلَاةِ وَ لَا يَتَفَرَّقُوا وَ لَا يَذْهَبُوا وَ أَمَّا الْعِيدَيْنِ فَإِنَّمَا هُوَ فِي السَّنَةِ مَرَّتَيْنِ وَ هُوَ أَكْثَرُ مِنَ الْجُمُعَةِ وَ الرَّحَامُ فِيهِ أَكْثَرُ وَ النَّاسُ فِيهِ أَرْغَبُ فَإِنْ تَفَرَّقَ غَضُ النَّاسِ بَقِيَ عَامَّتُهُمْ وَ لَيْسَ هُوَ كَثِيراً فَيَمْلَأُوا وَ يَسْتَخْفُوا بِهِ [عيون أخبار الرضا ، ج ٢ ، ص ١١١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى : كُلُّ وَاعِظٍ قَبْلَهُ يَعْنِي إِذَا خَطَبَ الْإِمَامُ النَّاسَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَنْبَغِي لِلنَّاسِ أَنْ يَسْتَقْبِلُوهُ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤٢٤] .

- لباس نو برای رفتن به نماز جمعه

- تکیه بر اسلحه

- سفارش به تقوی

- تلاوت یک سوره کوچک

- بسیج هفتگی

- حج مساکین

- یک نماز در یک شهر

- امام جمعه منسوب حاکم

- اهرم حکومت

- استخفاف نشانه نفاق

- اطلاع بر اخبار مردم و عالم

٤. وظائف مادر روز جمعه

١- نظافت : قَالَ الْبَاقِرِيُّ : لَا تَدَعِ الْغُسْلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَإِنَّهُ سُنَّةٌ وَ شَمُّ الطَّيْبِ وَ الْبَسُّ صَالِحٌ ثِيَابِكَ [كافي ، ج ٣ ، ص ٤١٧] .

٢- صدقه : امام صادق علیه السلام : إِنَّ الصَّدَقَةَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ تُصَاعَفُ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٥٩] .

۳- تعطیل کردن کار : وَ دَرُوا الْبَيْعَ [جمعه ۹/] .

۵. روند انتخاب

اول حکمی برای رسولی که مسئول رسیدگی به مسائل ائمه جمعه بود.

بعد شورائی در قم تشکیل شد.

بعد دبیرخانه تشکیل شد که ۷ نفر بودند.

بعد دبیرخانه را حکم دادند - هیئت اجرایی در کارهای اجرائی - شورای عالی در تصمیم گیری ها مصوبات دبیرخانه باید به نظر رهبر می رسد.

شورای عالی هفته ای یک روز جلسه دارند. شکایات ، نیازها ، اتفاقات که رسیدگی و تصمیم گیری می شود.

حدوداً ۳۶۰ امام جمعه داریم که بعضی حکمشان را امام و بعضی را دفتر امام و الان دبیر دبیرخانه آقای رسولی امضاء می کند.

راه گزینش : سابقه دوران طلبگی ، هم حجره ای ها ، محل سکونت ، نوار سخنرانی ، مصاحبه حضوری ، خدمت آقا تحقیقات داده می شود بعد حکمشان صادر می شود.

ائمه جمعه شیعه خارج از کشور از طرف امام و مقام رهبری صادر می شود. (هند ، مصر ، لبنان ، لندن ، آمریکا)

بارها گفته اند که ما از شخص امام جمعه تکدوری داریم ولی بخاطر دشمن در نماز جمعه شرکت می کنیم. امام جمعه که همه کاره نیست که بسیاری استعفا می دهند بخاطر توقعات سرسام آور مردم.

۶. دستورات جنبی

چند تذکر :

۱- فرزندان خود را به نماز ببریم. یا بِنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ [اعراف/ ۳۱].

الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [کهف/ ۴۶].

۲- افرادی که وسیله دارند همسایگان را خبر کنند.

۳- در شهرهای تفریحی از نماز در همان شهر غافل نشویم.

۴- امام جمعه یک جا نماز جمعه نخواند. مَكَاناً سُوًى [طه/ ۵۸].

جوان ها را در ستاد نماز جمعه دخالت دهيم.

نماز جمعه بازوی ولایت باشد نه میدان تصفیه حساب های سیاسی.

مهد کودک در کنار مصلی

نظافت و زیباسازی مصلی

شرکت مسئولین در مصلی

امام جمعه مسئولین

را تحقیر نکند ولی تذکر بدهد.

خطبه ها طولانی نباشد.

خطبه ها پرمایه باشد.

تشویق نسل نو با سیاست گذاری صحیح.

بی طرفی امام جمعه یک اصل مثبت است.

امام جمعه به نمازهای یومیه دیگر نیز توجه کند و در ستاد اقامه نماز فعال باشد.

سخنران قبل از خطبه نیز ویژگیهایی باید داشته باشد.

۹. شهدای نماز جمعه

۱. شهدای محراب

شهید صدوقی

پیام امام (ره): شهید بزرگی که در تمام صحنه های انقلاب حضور داشت... برای خدمت به خلق و انقلاب سر از پا نمی شناخت و هر جا زلزله می شد شهید صدوقی آنقدر که توان داشت حاضر هر جا که سیل می آمد در صف مقدم بود، آرامش قلب خلق الله بودند و در جبهه ها هر چند یک دفعه سرکشی کرده. اینجانب دوستی عزیز را که بیش از سی سال با او آشنا و روحيات عظیمش را از نزدیک درک کردم از دست دادم.

شهید مدنی

پیام امام خمینی (ره): از چهره های کم نظیری بود که بحدّ وافر از علم و عمل و تقوا و تعهد و زهد و خودسازی برخوردار بود.

شهید دستغیب

پیام امام خمینی (ره): آمریکائیان یک شخصیت ارزشمند که مربی بزرگ و عالمی عامل که گنااهش فقط تعهد به اسلام بود از دست ملت ایران گرفت....

شهید دستغیب معلم اخلاق و مهذب نفوس و متعهد به اسلام و جمهوری اسلامی بود... [صحیفه ، ج ۱۵ ، ص ۲۵۲] .

اشرفی

امام خمینی رضوان الله تعالی علیه در پیام خود به مناسبت شهادت آیه الله اشرفی فرمود : "...آخرین حجاب را بین خود و محبوب با محاسن غرق به خون خرق نمود. اینجانب یکی از ارادتمندان این شخص والامقام بوده و هستم. این وجود پربرکت را قریب ۶۰ سال می شناختم. او دارای صفای نفس ، آرامش روح ،

اطمینان قلب ، و خالی بودن از هواهای نفسانی و ترک هوی و اطاعت امر مولی و جامعیت علم مفید و عمل صالح می شناسم....آزارش به موری نرسیده بود".

آیت الله اشرفی مجتهد ، زاهد ، عابد ، مجاهد ، متواضع ، مخلص ، بی تکلف بود.

مسئول سپاه به او گفت اگر شما لباس پاسدار برتن کنید جوانان علاقه مند و به جبهه ها بیشتر رو می آورند فوراً لباس سپاه پوشید. تا اواخر عمر آبگرمکن تهیه نکرد. بخاطر سیده بودن همسرش بسیار احترام می کرد. ۲۰ سال بخاطر فقر ، همسرش در اصفهان و خودش در قم بود.

حتی در سفرها نماز شب را رها نکرد.

۲. شهدای ائمه جمعه

ائمه جمعه شهید

۱- شهید قاضی طباطبایی روز عید قربان شهید شد. محقق ، عالم ، نماینده امام.

۲- شهید مدنی.

۳- شهید دستغیب.

۴- شهید صدوقی.

۵- شهید اشرفی.

شهدای ائمه جمعه

صدوقی : ۱- در سن ۷۵ سالگی خسته از کردستان برگشتند و به فرزندشان فرمودند ۱۵ روز برای استراحت تهران می مانم همینکه خدمت امام رسیدند امام سؤال کردند شما کی به یزد تشریف می برید؟ گفت : فردا. فرزندش در بیرون خانه پرسید : شما که به من فرمودید ۱۵ روز می مانم. فرمود : از سؤال امام احساس کردم میل ایشان ماندن در یزد است از هدفم فوری صرف نظر کردم. (حاج محمدعلی صدوقی)

۲- هر ساعت از شب می خوابید سحر بدون ساعت بیدار و نماز شب ایشان قطع نشد. نماز بدون نافله نمی خواند. حتی سحر در قطار نماز شب را ترک نکرد.

۳- از روز اول در یزد نه منافقین و نه دفتر هماهنگی بنی صدر باز نشد مگر دو روز دستور داد نماینده بنی صدر را بگیرند و در تهران آزادش

کنند.

در برابر تهدید منافقان در نماز جمعه یزد گفت: والله شهادت آرزوی من است. همیشه دعای او حسن عاقبت به خیری بود. دعایرَبَّنَا لَا تُرْغِ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا [آل عمران/۸].

سفارش او به فرزندانش بود.

۱۰. نماز جمعه از دیدگاه امام خمینی

۱- نماز جمعه در رأس همه امور است. [۴/۸/۶۲]

۲- یکی از مهمترین چیزهایی که در این انقلاب حاصل شد قضیه نماز جمعه است. [۴/۸/۶۲]

۳- آقایان باید با سفارش به مردم و نسلهای آینده به این مسأله (نماز جمعه) اهمیت بدهند. [۴/۸/۶۲]

۴- شما باید در خطبه های نماز جمعه مصالح اسلامی و اجتماعی مردم را طرح کنید. که برای همین مقصد نماز جمعه پیا شده است. [۲۳/۲/۶۳]

۵- آقایان ائمه جمعه، امروز اگر توجه تان کم بشود اسلام را ریشه کن خواهند کرد. [۲۳/۲/۶۳]

۶- نماز جمعه باعث می شود تا مسائل فراموش شده در اسلام به بهترین وجه برای مردم گفته شود. [۷.۴/۳/۶۲] - در خطبه دوم

بنابراحتیاط واجب مسائل اخلاقی را به مردم بگوئید. [۴/۳/۶۲]

۸- امروز ملت در مراکز نماز جمعه، اجتماع و با یکدیگر تفاهم کنند. [۳/۹/۶۱]

۱۱. عناوین قابل تحقیق در نماز جمعه

۱- نماز جمعه و فضیلت و شرائط و احکام آن. [بحار، ج ۸۹، ص ۱۲۲ - محججه، ج ۲۴، ص ۱۴]

۲- ابواب نماز جمعه و آداب آن. [وسائل، ج ۷، ص ۲۹۵]

۳- کراهه معامله وقت نماز جمعه. [وسائل، ج ۱۲، ص ۳۳۷]

۴- جایز نیست مخالفت اجیر از رفتن به نماز جمعه. [وسائل، ج ۹، ص ۱۰۴]

۵- کراهه صید ماهی و غیر ماهی قبل از نماز جمعه. [وسائل، ج ۲۳، ص ۳۸۳]

۶- کراهه ذبح و ریختن خون قبل از نماز جمعه. [وسائل ، ج ۲۴ ، ص ۴۰] .

۷- اول مسجدی که در آن

نماز جمعه اقامه شد. [وسائل ، ج ۱۹ ، ص ۱۰۸] .

۸- اول خطبه در اول جمعه توسط پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم. [بحار ، ج ۱۹ ، ص ۱۲۶] .

۹- علت اینکه خطبه شرط نماز جمعه است. [بحار ، ج ۱۹ ، ص ۱۲۷] .

۱۰- خطبه ای از حضرت امیر علیه السلام در روز جمعه. [بحار ، ج ۷۷ ، ص ۳۵۰] .

۱۱- خطبه امام سجاده علیه السلام در روز جمعه. [بحار ، ج ۷۸ ، ص ۱۴۳] .

۱۲- بحثی پیرامون نماز جمعه و سوره جمعه. [بحار ، ج ۸۹ ، ص ۱۳۳] .

۱۳- اقسام مردم نسبت به نماز جمعه. [بحار ، ج ۸۹ ، ص ۱۶۷] .

۱۴- اولین جمعه ای که پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم خطبه خواند و متن خطبه.

۱۵- احکام و آداب نماز جمعه و خطبه های آن و... [کافی ، ج ۳ ، ص ۴۱۸] .

۱۶- ابواب جمعه. [استبصار ، ج ۱ ، ص ۴۰۹] .

۱۷- قنوت نماز جمعه. [من لایحضر ، ج ۱ ، ص ۴۱۱ - استبصار ، ج ۱ ، ص ۴۱۷] .

۱۸- وجوب نماز جمعه و شرایط آن. [من لایحضر ، ج ۱ ، ص ۴۰۹] .

۱۹- وقت و نوافل و غسل. [من لایحضر ، ج ۱ ، ص ۴۱۴] .

۲۰- وجوب استماع خطبه ها و حکم صحبت کردن در اثناء آن. [من لایحضر ، ج ۱ ، ص ۴۱۶] .

۲۱- در صورت ازدحام اگر مأوم نتوانست متابعت کند. [من لایحضر ، ج ۱ ، ص ۴۱۹] .

۲۲- مسافر در جمعه. [من لایحضر ، ج ۱ ، ص ۴۲۰] .

۲۳- فاصله ۲ جمعه. [من لایحضر ، ج ۱ ، ص ۴۲۶] .

۲۴- نماز جمعه و احکام آن و امام و... [مستدرک سفینه ، ج ۶۴ ، ص ۳۴۶] .

- تهذیب ، ج ۳ ، ص ۲۶] .

۲۵- نماز جمعه پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم [کنز ، ج ۷ ، ص ۶۲] .

۲۶- نماز جمعه و مسائل مربوط به آن . [کنز ، ج ۸ ، ص ۳۶۸ تا ۳۸۲ و ج ۷ ، ص ۷۰۷] .

۲۷- وجوب نماز جمعه و احکام آن . [کنز ، ج ۷ ، ص ۷۲۱] .

۲۸- پرهیز از ترک نماز جمعه . [کنز ، ج ۷ ، ص ۷۲۸] .

۲۹- آداب نماز جمعه . [کنز ، ج ۷ ، ص ۷۳۴] .

۳۰- موانع نماز جمعه . [کنز ، ج ۷ ، ص ۷۴۵] .

۳۱- آداب خطبه . [کنز ، ج ۷ ، ص ۷۴۸] .

۳۲- دعاء بعد از نماز جمعه . [کنز ، ج ۷ ، ص ۷۶۷] .

۳۳- فضیلت و ترک نماز جمعه و وقت نماز جمعه و خطبه . [سنن داود ، ج ۱ ، ص ۲۷۶ و ۲۸۴] .

۳۴- نزدیک امام نشستن - کلام در حال خطبه . [سنن داود ، ج ۱ ، ص ۲۸۹] .

۳۵- ابواب نماز جمعه [مستدرک وسایل ، ج ۶۲ ، ص ۵] .

۳۶- مطالبی در مورد نماز جمعه و آداب آن . [مستدرک وسایل ، ج ۶ ، ص ۱۱۰] .

۳۷- نماز جمعه و وقت آن . [الموطأ ، ج ۱ ، ص ۹] .

۳۸- نماز جمعه و احکام نماز جمعه . [الموطأ ، ج ۱ ، ص ۱۰۳] .

۳۹- وجوب نماز جمعه و احکام و آداب آن . [سنن ابن ماجه ، ج ۱ ، ص ۳۴۳] .

۴۰- نماز جمعه و احکام و آداب آن . [صحیح مسلم ، ج ۲ ، ص ۵۸۳] .

۴۱- نماز جمعه و احکام و فضیلت آن . [جواهر ، ج ۱۱ ، ص ۱۳۰] .

۴۲- خطبه ها و

شرائط آن - نقل بعض خطب معصومین. [جواهر ، ج ۱۱ ، ص ۲۰۷] .

۴۳- شرائط امام جمعه - و شرائط وجوب. [کنز ، ج ۱۱ ، ص ۲۵۷ و ۲۹۶] .

۴۴- خرید و فروش بعد از اذان جمعه - نافله جمعه. [کنز ، ج ۱۱ ، ص ۳۰۴ و ۳۲۰] .

۴۵- مستحبات قبل از نماز جمعه. [کنز ، ج ۱۱ ، ص ۳۲۰ و ۳۲۷] .

۴۶- اهمیت نماز جمعه - وظیفه خطیب - اقسام خطابه. [ده گفتار ، ص ۱۹۷ و ص ۲۲۳] .

۴۷- نخستین نماز جمعه - اهمیت نماز جمعه - فلسفه نماز جمعه. [تفسیر نمونه ، ج ۲۴ ، ص ۱۳۰] .

۴۸- آداب نماز جمعه و محتوای خطبه ها و شرائط وجوب. [تفسیر نمونه ، ج ۲۴ ، ص ۱۳۷] .

۱. نماز در قرآن

۱. نماز در ادیان از دیدگاه قرآن

رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ [ابراهیم/۴۰] .

وَ كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ [مریم/۵۵] .

أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي [طه/۱۴] .

يَا شُعَيْبُ أَصَلَاتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ نَتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا [هود/۸۷] .

وَ أَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا [مریم/۳۱] .

۲. ویژگیهای نماز از دیدگاه قرآن

۱- نماز در ردیف ایمان به غیب : الَّذِينَ يَوْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَ يَقِيمُونَ الصَّلَاةَ [بقره/۳] .

۲- بر پا داشتن نماز اولین وظیفه مسوولین نظام اسلامی : الَّذِينَ إِنْ مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ [حج/۴۱] .

۳- نماز مصداق کامل ایمان : وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُضَيِّعَ إِيمَانَكُمْ [بقره/۱۴۳] .

۴- برپاداشتن نماز هدف از هجرت ابراهیم (ع) : رَبَّنَا إِنِّي أَسِيءْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ [ابراهیم/۳۷] .

۵- برپاداشتن نماز از اوصاف ابرار : لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَ لَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ

الْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ [بقره/۱۷۷.]

۶- برپاداشتن نماز شرط عمران و آبادی مساجد : إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنِ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَ لَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ [توبه/۱۸.]

۷- استمداد از نماز در مشکلات : وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ

وَ الصَّلَاةِ وَ إِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ [بقره/۱۴۵]

۸- خشوع در نماز از صفات مومنین : قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ [مومنون/۲-۱]

۹- اخلاص در نماز : قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَ نُسُكِي وَ مَحْيَايَ وَ مَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [انعام/۱۶۲]

۱۰- تضييع نماز و پیروی از شهوات نفسانی : فَخَلَفَ مِنْ بَعدِهِمْ خَلْفًا أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَ اتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسُوفَ يَلْقَوْنَ غِيَا [مریم/۵۹]

۱۱- نماز موجب اخوت در دین : فَإِنْ تَابُوا وَ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ آتَوْا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَ نَفُصَلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ [توبه/۱۱]

۱۲- برپاداشتن نماز از اوصاف مردان راستین : رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَ لَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ إِقَامِ الصَّلَاةِ وَ إِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَ الْأَبْصَارُ [نور/۳۷]

۱۳- نماز همراه با نیکو سخن گفتن با مردم : قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ [بقره/۸۳]

۱۴- ترک نماز و گرفتاری در دوزخ : مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ [مدثر/۴۳-۴۲]

۳. آثار و برکات نماز از دیدگاه قرآن

الف : پرهیز از گناهان :

أَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَ أَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَ الْمُنْكَرِ وَ لَذِكْرِ اللَّهِ أَكْبَرُ وَ اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ [عنكبوت/۴۵]

ب) آرامش قلب :

مقدمه اول : أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدِكْرِي [طه/۱۴]

مقدمه دوم : الَّذِينَ آمَنُوا وَ تَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ [رعد/۲۸]

نتیجه : و بالصلاة تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

۴. برخورد مردم با نماز از دیدگاه قرآن

۱. برخورد موافقین

گروهی نماز را برپا می دارند : الَّذِينَ إِنْ مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ [حج/۴۱]

۲- گروهی در نماز خشوع دارند: قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ [مومنون/۲-۱]

۳- گروهی نسبت به نماز مراقبت دارند: الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يَحَافِظُونَ [معارج/۳۴]

۴- گروهی کارهای خویش را به خاطر نماز رها می کنند. رجالاً لا تلهيهم تجارة ولا بيع عن ذكر الله وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة يخافون يوماً تتقلب فيه القلوب والأبصار [نور/۳۷]

۵- گروهی در نماز اخلاص دارند: قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [انعام/۱۶۲]

۲. برخورد مخالفین

۱- گروهی نماز نمی خوانند.

فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى [قیامت/۳۱]

۲- گروهی همانند منافقان با کسالت نماز می خوانند. إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَىٰ يُرَاوِنَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا [نساء/۱۴۲]

۳- گروهی نماز را مسخره می کنند: وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا ذَلِكِ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ [مائده/۵۸]

۴- گروهی نماز را به دست فراموشی

می سپارند: فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ [ماعون/۵-۴]

۵- گروهی نماز را ضایع می سازند: فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غِيَا [مریم/۵۹]

۱. نماز شب

۱. اهمیت شب زنده داری

إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلاً [مزمل/۶]

كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ [ذاریات/۱۸-۱۷]

وَ الْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ [آل عمران/۱۷]

قَالَ الصَّادِقُ (ع): كَانَ فِيمَا نَاجَى اللَّهُ بِهِ مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ (ع) أَنْ قَالَ لَهُ يَا ابْنَ عِمْرَانَ كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يَحْتَسِبُ فَإِذَا جَنَّهُ اللَّيْلُ نَامَ عَنِّي أَلَيْسَ كُلُّ مُحِبِّ يَحِبُّ خَلْوَةَ حَبِيبِهِ [أمالی صدوق ، ص ۳۵۶]

شب زنده داری برای تلاوت قرآن و نیایش :

يَا أَيُّهَا الْمَزْمَلُ قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا نَضِيفَهُ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا [مزمل/۵-۱]

۲. اهمیت نماز خواندن در شب و نماز شب

وَ مِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا [اسراء/۷۹]

تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَ طَمَعًا وَ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [سجده/۱۷-۱۶]

إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلاً [مزمل/۶]

وَ مِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَ سَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا [دهر/۲۶]

كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ وَ بِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ [ذاریات/۱۸-۱۷]

وَ الَّذِينَ يَبْتَئُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَ قِيَامًا [فرقان/۶۴]

قَالَ الصَّادِقُ (ع): اعْلَمْ أَنَّ النَّافِلَةَ بِمَنْزِلَةِ الْهَدْيَةِ مَتَى مَا أَتَى بِهَا قَبْلَتْ [کافی ، ج ۳ ، ص ۴۵۴]

از اسرار مخفی آل محمد (ص) است.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): قَضَاءُ صَلَاةِ اللَّيْلِ بَعْدَ الْعَدَاةِ وَبَعْدَ الْعَصْرِ مِنْ سِرِّ آلِ مُحَمَّدٍ الْمَخْزُونِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ١ ، ص ٤٩٧].

تمام انبياء سفارش

کرده اند.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): شَرَفَ الْمُؤْمِنِ صَلَاتُهُ بِاللَّيْلِ [كافی، ج ۳، ص ۴۸۸].

آن خانه مثل ستاره می درخشد. [وافی، ج ۲، ص ۲۲].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا عَلِيُّ عَلَيْكَ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ وَ عَلَيْكَ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ [من لايحضره الفقيه، ج ۱، ص ۴۸۴].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): شَرَفَ الْمُؤْمِنِ صَلَاتُهُ بِاللَّيْلِ [كافی، ج ۳، ص ۴۸۸].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): عَلَيْكُمْ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ فَإِنَّهَا سُنَّةُ نَبِيِّكُمْ وَ أَدَبُ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ وَ مَطْرَدَةٌ الدَّاءِ عَنِ أَجْسَادِكُمْ [من لايحضره الفقيه، ج ۱، ص ۴۷۲].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الرَّكَعَتَانِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الدُّنْيَا وَ مَا فِيهَا [علل الشرائع، ج ۲، ص ۳۶۳].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا اتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا إِلَّا لِاطْعَامِهِ الطَّعَامَ وَ الصَّلَاةِ بِاللَّيْلِ وَ النَّاسُ نِيَامٌ [علل الشرائع، ج ۱، ص ۳۵].

۳. چرا برخی از نماز شب محرومند

۱ _ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (ع) فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي قَدْ حُرِمْتُ الصَّلَاةَ بِاللَّيْلِ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) أَنْتَ رَجُلٌ قَدْ قِيدَتْكَ ذُنُوبُكَ [كافی، ج ۳، ص ۴۵۰].

۲ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ الرَّجُلَ يَذْنِبُ الذَّنْبَ فَيَحْرُمُ صِلَاةَ اللَّيْلِ وَ إِنَّ الْعَمَلَ السَّيِّئَ أَسْرِعُ فِي صَاحِبِهِ مِنَ السَّكِينِ فِي اللَّحْمِ [كافی، ج ۲، ص ۲۷۲].

۳ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ الرَّجُلَ لِيَكْذِبُ الْكُذْبَةَ فَيَحْرُمُ بِهَا صِلَاةَ اللَّيْلِ فَإِذَا حُرِمَ صِلَاةَ اللَّيْلِ حُرِمَ بِهَا الرِّزْقُ [تهذيب الأحكام، ج ۲، ص ۱۲۲].

۴. میزان ثواب نماز شب

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا مِنْ عَمَلٍ حَسَنٍ يَعْمَلُهُ الْعَبْدُ إِلَّا وَ لَهُ ثَوَابٌ فِي الْقُرْآنِ إِلَّا صَلَاةَ اللَّيْلِ فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَبَيِّنْ ثَوَابَهَا لِعَظَمِ خَطَرِهَا عِنْدَهُ فَقَالَ تَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَ طَمَعًا وَ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ. فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [سجده-۱۷-۱۶] [تفسیر القمی، ج ۲، ص ۱۶۸].

پاداش نماز شب را جز خداوند هیچ فردی نمی داند:

۵. آثار و برکات نماز شب

۱ - قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قِيَامُ اللَّيْلِ مَصِيحَةُ الْبَدَنِ وَ رِضَا الرَّبِّ وَ تَمَسُّكَ بِأَخْلَاقِ النَّبِيِّينَ وَ تَعَرُّضُ لِرَحْمَتِهِ [تهذيب الأحكام ، ج ۲ ، ص ۱۲۱]

۲ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ [هود-۱۱۴] قَالَ صِلَاهُ الْمُؤْمِنِ بِاللَّيْلِ تَذْهَبُ بِمَا عَمِلَ مِنْ ذَنْبٍ بِالنَّهَارِ [کافی ، ج ۳ ، ص ۲۶۶]

۳ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : شَرَفَ الْمُؤْمِنِ فِي صَلَاةِ اللَّيْلِ وَ عَزَّ الْمُؤْمِنَ كَفَهُ عَنِ النَّاسِ وَ صَلَاةُ اللَّيْلِ تَبْيِضُ الْوَجْهَ وَ تَطْيِبُ الرِّيحَ وَ تَجْلِبُ الرِّزْقَ [عوالي الآلئی ، ج ۱ ، ص ۳۵۲]

۴ - قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : ثَلَاثُ دَرَجَاتٍ إِفْشَاءُ السَّلَامِ وَ إِطْعَامُ الطَّعَامِ وَ الصَّلَاةُ بِاللَّيْلِ وَ النَّاسُ نِيَامٌ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۸۳]

۶. آثار ویژه نماز شب

نماز شب و رسیدن به مقام محمود (شفاعت) :

وَ مِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا [اسراء/۷۹]

ثبات قدم در پرتو نماز شب :

إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَ أَقْوَمُ قِيلاً [مزمل/۶]

نماز شب و همراهی با پیامبر (ص) :

إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَى مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ وَ نِصْفَهُ وَ ثُلُثَهُ وَ طَائِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ [مزمل/۲۰]

نماز شب نشانه علم واقعی :

أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَ قَائِمًا يُحْذِرُ الْآخِرَةَ وَ يُرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ [زمر/۹]

توضیح :

قرآن کریم بعد از مطرح ساختن مناجات شبانه می فرماید : آیا آن کسانی که عالم هستند با آن

کسانی که عالم نیستند ، یکسانند؟ از این تعبیر روشن می شود که نماز شب نشانه علم واقعی است.

۱. نماز

۱. آداب نماز

۱. اهمیت نماز

شخصی از امام صادق (ع) پرسید : "آیا حور العین از آفریده های دنیا است یا بهشت؟" امام (ع) (که گویا از بد نماز خواندن او مطلع بود) فرمود : مَا أَنْتَ وَ ذَاكَ عَلَيْكَ بِالصَّلَاةِ فَإِنَّ آخِرَ مَا أُوصِيَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (ص) وَ حَتَّى عَلَيْهِ الصَّلَاةُ إِيَّاكُمْ أَنْ يَشْتَخِفَّ أَحَدُكُمْ بِصَلَاتِهِ فَلَا هُوَ إِذَا كَانَ شَابًّا أَتَمَّهَا وَ لَا هُوَ إِذَا كَانَ شَيْخًا قَوِيَ عَلَيْهَا وَ مَا أَشَدُّ مِنْ سَرِقَةِ الصَّلَاةِ [قرب الإسناد ، ص ۱۸] .

۲. نشاط در نماز

وَ إِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَى يَرَاوَنَ النَّاسَ وَ لَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا [نساء/ ۱۴۲] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : لَا تَقُمْ إِلَى الصَّلَاةِ مُتَكَاسِلًا وَ لَا مُتَنَاعِسًا وَ لَا مُتَثَاقِلًا فَإِنَّهَا مِنْ خِلَالِ النَّفَاقِ [کافی ، ج ۳ ، ص ۲۹۹] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَ أَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ [نساء/ ۴۳] .

عَنْ أَبِي أُسَامَةَ زَيْدِ الشَّحَامِ قَالَ : "قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ "لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَ أَنْتُمْ سُكَارَى" (نساء-۴۳) فَقَالَ سُكْرُ النَّوْمِ" [کافی ، ج ۳ ، ص ۳۷۱] .

عَنِ الْحَلْبِيِّ قَالَ : "سَأَلْتُهُ { الْكَاطِمِ ع } عَنْ قَوْلِ اللَّهِ "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَ أَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ" (نساء-۴۳) قَالَ لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَ أَنْتُمْ سُكَارَى يَعْنِي سُكْرَ النَّوْمِ يَقُولُ وَ بِكُمْ نِعَاسٌ يَمْنَعُكُمْ أَنْ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ فِي رُكُوعِكُمْ وَ سُجُودِكُمْ وَ تَكْبِيرِكُمْ وَ لَيْسَ كَمَا يَصِفُ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ يَزْعُمُونَ أَنَّ

الْمُؤْمِنِينَ يَشْكُرُونَ مِنَ الشَّرَابِ وَالْمُؤْمِنُ لَا يَشْرَبُ مُسْكِرًا وَلَا يَسْكُرُ" [تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۲۴۲].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَا كَمِيلُ انْظُرْ فِي مَاءِ تَصِيَّامِي وَعَلَى مَاءِ تَصِيَّامِي إِنْ لَمْ يَكُنْ مِنْ وَجْهِهِ وَحِلَّهُ فَلَمَّا قَبُولِ [تحف العقول، ص ۱۷۴].

۳. حضور قلب در نماز

حضرت علی (ع) می فرمایند: وقتی در نماز حواس نمازگزار پرت می شود، تا سه بار خداوند متعال به او خطاب می فرماید: يَا ابْنَ آدَمَ عَمَّنْ تَلْتَفِتُ ثَلَاثَةً فَإِذَا التَفَتَ بِالرَّابِعَةِ أَعْرَضَ اللَّهُ عَنْهُبِحَارِ الْأَنْوَارِ، ج ۸۱، ص ۲۳۹.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا أَبَا ذَرٍّ رَكَعَتَانِ مُفْتَصِدَتَانِ فِي تَفَكَّرٍ خَيْرٌ مِنْ قِيَامٍ لَيْلَةٍ وَالْقَلْبُ سَاهٍ [أمالی طوسی، ص ۵۳۳].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِذَا اسْتَقْبَلَتِ الْقِبْلَةَ فَانْسِ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَالْخُلُقَ وَمَا هُمْ فِيهِ (وَاسْتَفْرِغْ قَلْبَكَ مِنْ كُلِّ شَاغِلٍ يَشْغُلُكَ عَنِ اللَّهِ) وَعَايِنِ بِيَتْرَكَ عَظَمَةَ اللَّهِ وَادْكُرْ وَقُوفَكَ بَيْنَ يَدَيْهِ يَوْمَ تَبْلُو كُلُّ نَفْسٍ مَا أَسْلَفَتْ وَرُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمْ الْحَقُّ وَقِفْ عَلَى قَدَمِ الْخَوْفِ وَالرَّجَاءِ [مصباح الشريعة، ص ۸۷].

قَالَ الصَّادِقُ (ع): صَلِّ صَلَاةً مُوَدَّعٍ [كافی، ج ۴، ص ۲۶۱].

۲. موانع نماز

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا عَلِيُّ كَرِهَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِأُمَّتِي الْعَبَثَ فِي الصَّلَاةِ [من لا يحضره الفقيه، ج ۴، ص ۳۵۶].

زراره از امام باقر (ع) نقل می کند، که

شخصی وارد مسجد و مشغول نماز شد. سجود بسیار سبکی انجام داد. پیامبر اکرم (ص) نمازش را دید و فرمود: نَقَرَ كَثْرًا الْغُرَابُ لَئِنْ مَاتَ هَذَا وَهَكَذَا صَلَاتُهُ

لَيَمُوتَنَّ عَلِيٌّ غَيْرَ دِينِي [كافي ، ج ۳ ، ص ۲۶۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ إِيَّاكَ وَ نَقْرَةَ الْغُرَابِ وَ فَرِيْشَةَ الْأَسَدِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۷۱] . (چسباندن ذراع به زمین و بلند نکردن در سجده)

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ : إِنَّ أَسْرَقَ النَّاسِ مَنْ سَرَقَ صَلَاتَهُ [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۸۲] .

۳. اهمیت نوافل

امام صادق (ع) : "از نماز ۲۱ ، ۳۱ ، ۴۱ به تعدادی که توجه هست قبول می شود.

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْعَبْدَ لَتَرْفَعَ لَهُ مِنْ صَلَاتِهِ نَصِيْفُهَا أَوْ ثُلُثُهَا أَوْ رُبْعُهَا أَوْ خُمْسُهَا وَ مَا يَرْفَعُ لَهُ إِلَّا مَا أَقْبَلَ عَلَيْهِ مِنْهَا بِقَلْبِهِ وَ إِنَّمَا أَمْرُنَا بِالنَّوَافِلِ لِيَتَمَّ لَهُمْ بِهَا مَا نَقَّصُوا مِنَ الْفَرِيْضَةِ [بحار الأنوار ، ج ۸۱ ، ص ۲۳۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : تَخْفِيفُ الْفَرِيْضَةِ وَ تَطْوِيلُ النَّافِلَةِ مِنَ الْعِبَادَةِ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۳۲۴] .

عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ قَالَ : "رَأَيْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (ع) يَصِيْلُ فَيَسِيْقُ رِدَاهُ عَنْ مَنْكَبِهِ قَالَ فَلَمْ يَسُوْهُ حَتَّى فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ قَالَ فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ وَيْحَكَ أَ تَدْرِي بَيْنَ يَدَيَّ مَنْ كُنْتُ إِنَّ الْعَبْدَ لَا تُقْبَلُ مِنْهُ صَلَاةٌ إِلَّا مَا أَقْبَلَ مِنْهَا فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ هَلَكْنَا فَقَالَ كَلَّا إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَتَمَّمُ ذَلِكَ بِالنَّوَافِلِ " [تهذيب الأحكام ، ج ۲ ، ص ۳۴۱] .

۱. نمایندگی

۱. نماینده امام حسین (ع)

مسلم بن عقیل نماینده امام حسین (ع) به سوی مردم کوفه

۲. نمایندگان حضرت علی (ع)

۱. سلمان

سلمان فارسی نماینده مولا علی (ع) در مدائن

۲. مالک

مالک اشتر نماینده مولا علی (ع) در مصر

۳. کمیل

کمیل بن زیاد نماینده مولا علی (ع) در شهر هیت

۳. نماینده امام حسن (ع)

سینه غلام رسول الله (ص) که نماینده امام حسن (ع) بوده

۴. نماینده امام صادق (ع) برای ابلاغ پیام

یونس بن یعقوب می گوید: فرزند مفضل از دنیا رفته بود. امام صادق (ع) مرا به عنوان نماینده فرستادند تا به او تسلیت بگویم و فرمودند به او بگو: **إِنَّا قَدْ أَصَبْنَا بِإِسْمَاعِيلَ فَصَبْرُنَا فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرْنَا إِنَّا أَرَدْنَا أَمْرًا وَ أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَمْرًا فَسَلَّمْنَا لِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ** [کافی ، ج ۲ ، ص ۹۲] .

۵. نمایندگان امام زمان (عج)

۱. نمایندگان خاص

نمایندگان خاص امام زمان (عج) یا همان نواب اربعه : ۱- عثمان بن سعید ۲- محمد بن عثمان ۳- حسین بن روح ۳- علی بن محمد سمري

۲. نمایندگان عام

نمایندگان عام امام زمان (عج) که همان فقها و علماء باشند.

۶. نماینده کفار قریش به حبشه

عمر بن عاص ، نماینده کفار قریش به حبشه بود که پیامش این بود که مسلمانان مهاجر به مکه بازگردانند.

۱. نور الهی

۱. خداوند نور آسمان و زمین است

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ [نور/۳۵]

۲. نور الهی هرگز خاموش نمی شود

يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يَتِمَّ نُورُهُ وَ لَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ [توبه/۳۲]

۳. مظهر الهی

الف) قرآن کریم :

قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ [مائده/۱۵] .

ب) پیامبر اکرم (ص) :

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا [احزاب/۴۶-۴۵] .

ج) ائمه اطهار (عليهم السلام) :

قال الهادي (ع) : خَلَقَكُمْ اللَّهُ أَنْوَارًا فَجَعَلَكُمْ بَعْرَ شِهِ مُخِيدِينَ حَتَّى مَنَّ عَلَيْنَا بِكُمْ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۶۱۳ . (زيارت جامعه كبره)]

۴. آثار نور الهی

۱. هدايت

أَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلَهُ فِي الظُّلُمَاتِ [انعام/۱۲۲] .

۲. پذيرش الهی

أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ [زمر/۲۲] .

۳. ولايت الهی

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ [بقره/۲۵۷] .

۴. نورانيت مردم

كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ [ابراهيم/۱] .

۵. رستگاری

وَ اتَّبِعُوا النُّورَ الَّذِي أَنْزَلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [اعراف/۱۵۷] .

۱. نیت

۱. فلسفه نیت

ترس از عذاب خدا :

علاقه به نعمتها :

ادْعُوهُ خَوْفًا وَ طَمَعًا [اعراف/ ٥٦] .

وَ يَدْعُونَا رَعْبًا وَ رَهَبًا [انبيا/ ٩٠] .

اِئْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ [بقره/ ٢٧٢] .

٦٢ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إلهي ما عبدتك شوقا إلى جنتك و لا خوفا من نارك بل وجدتك أهلا للعباده فعبدتك [الألفين ، ص ١٢٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ

(ع) : فكيف أصبر على فراقك [مصباح المتهجد ، ص ۸۴۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ إِنْ [إِذَا] أَدْخَلْتَنِي النَّارَ أَعْلَمْتَ أَهْلَهَا أَنِي أَحْبَبْتُكَ [إقبال الأعمال ، ص ۶۸۵] .

۲. نشانه های خلوص نیت

دانستن و ندانستن مردم ، تمجید و تنقید مردم ، مدح و ذم مردم ، قدردانی و قدرناشناسی مردم در عمل ما اثر نگذارد.

مخلص عقده ندارد.

مخلص توقع ندارد.

مخلص پشیمانی ندارد.

۳. نیت خالص موجب عمل خالص

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : الْعَمَلُ الْخَالِصُ الَّذِي لَا تُرِيدُ أَنْ يَحْمَدَكَ عَلَيْهِ أَحَدٌ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶] .

چند مثال :

فرق میان چاقو کش و جراح ، نیت است.

یک سیب را سه نفر نمی خورند. یکی از قهر یکی...

اگر برق را از یخچال قطع کنیم ، می شود بشکه.

اگر روح را از بدن بگیریم ، مرده می شود.

۴. کیفیت نیت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِلَهِي مَا عِبَدْتُكَ شَوْقًا إِلَى جَنَّتِكَ وَ لَا خَوْفًا مِنْ نَارِكَ بَلْ وَجَدْتُكَ أَهْلًا لِلْعِبَادَةِ فَعِبَدْتُكَ [الألفين ، ص ۱۲۸] .

۵. خلوص نیت از مصادیق جهاد اکبر

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : تَخْلِيصُ النَّيِّهِ مِنَ الْفَسَادِ أَشَدُّ عَلَى الْعَامِلِينَ مِنْ طُولِ الْجِهَادِ [کافی ، ج ۸ ، ص ۲۲] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَخْلَصَ لِلَّهِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا ظَهَرَتْ يَنَابِيعُ الْحِكْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ عَلَى لِسَانِهِ [جامع الأخبار ، ص ۹۴] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : فِي قَوْلِ اللَّهِ "حَنِيفاً مُسْلِماً" (آل عمران-٦٧) قَالَ : "خَالِصاً مُخْلِصاً لَا يَشُوْبُهُ شَيْءٌ" [جامع الأخبار ، ص ١٠٠] .

٦. نیت خالص موجب نزدیکی به خدا

اِئْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ [بقره/٢٠٧] .

اِئْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ [بقره/٢٧٢]

[.

اِئْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ [رعد/ ۲۲] .

اِئْتِغَاءَ رَحْمَةِ مِنْ رَبِّكَ [اسراء/ ۲۸] .

اِئْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ [حدید/ ۲۷] .

اِئْتِغَاءَ مَرْضَاتِي [ممتحنه/ ۱] .

اِئْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّي الْأَعْلَى [لیل/ ۲۰] .

فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا [كهف/ ۱۱۰] .

إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا [انسان/ ۹] .

۷. اثر نیت در پشت کار انسان

قَالَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ (ع) : مَا ضَعُفَ بَدَنٌ عَمَّا قَوِيَتْ عَلَيْهِ النَّيَّةُ [من لايحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۴۰۰] .

۸. چند داستان از نیت خالص و ناخالص

داستان قتیل الحمار و داستان مهاجر ام قیس در [محجه البيضاء ، ج ۸ ، ص ۱۰۴] .

کسی که برای عشق به زنی هجرت کرده بود.

داستان آن که برای نماز بی ریا به مسجد مترو که رفت... و سگی وارد شده بود ، نماز با حال خواند!

داستان پیامبر و آن کشته ای در میدان که فرمود : کشته راه قاطر است نه شهید ، زیرا برای تصاحب قاطر به میدان رفت.

نمونه های اخلاص :

۱ _ ان صلاتی و نسکی و محیای و مماتی لله رب العالمین [انعام/ ۱۶۲]

۲ _ پرتاب آب دهان به حضرت علی (ع)

داستان بانی مسجد بهلول.

۱. والدین در قرآن

۱. اهمیت والدین

۱. در قرآن

۱) لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ ذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَامَىٰ وَ الْمَسَاكِينِ وَ قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا [بقره/۸۳] .

۲) وَ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ لَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا [نساء/۳۶] .

۳) أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا [انعام/۱۵۱] .

۴) وَ قَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا [اسراء/۲۳] .

أَنْ أَشْكُرَ لِي وَ لِوَالِدَيْكَ [لقمان/ ۱۴] .

الف : بعد از توحید برای بقای ملت ها نیاز به همبستگی شدید است که از خانه شروع و شعاعش به فامیل ، بعد به کسانی که عواطف پشتیبان کمک به آنها است تا همه را فراگیر می شود.

ب : بزرگترین نعمت ها ، نعمت هستی و حیات است که اول از ناحیه خدا و بعد والدین است و لذا والدین ، معمولاً در کنار توحید مطرحند.

ج : معنای احسان قبول منطق نیست ، به مدارا عمل کردن است.

د : کلمه احسان هر گاه با کلمه "الی" بود با احسان دورادور هم سازگار است ، ولی اگر با کلمه "ب" بود مخصوص احسان بلاواسطه است.

قرآن به پدر و فرزند قسم یاد کرد : وَ وَالِدٍ وَ مَا وَلَدٌ [بلد/ ۳] .

(در تفاسیر گفته اند : منظور پدر و پسر نمونه؛ یعنی حضرت ابراهیم (علیه السلام) و حضرت اسماعیل (علیه السلام) است.)

(۱) اهمیت احسان و نیکی به والدین :

در چهار سوره از قرآن کریم دستور به احسان به والدین بلافاصله بعد از مسأله توحید قرار گرفته است. این هم ردیف بودن دو مسأله بیانگر این است که قرآن تا چه حد برای والدین احترام قائل است :

(۲) سپاس برای والدین در ردیف سپاس خداوند :

أَنْ أَشْكُرَ لِي وَ لِوَالِدَيْكَ [لقمان/ ۱۴] .

(۳) انفاق به والدین :

قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ [بقره/ ۲۱۵] .

(۴) بیان ناراحتی مادر در دوران بارداری :

وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا [احقاف/ ۱۵] .

(۵) به فکر زندگی والدین بودن ، حتی در مسأله ارث :

إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ [بقره/ ۱۸۰] .

۶) دقت فوق العاده در احترام به والدین در پرتو پنج دستور :

قرآن کریم می فرماید : هنگامی که والدین نزد تو به سن پیری رسیدند ، کمال محبت و احترام را باید نسبت به آنها رعایت کنی :

الف) افّ نگفتن به آنها ب) فریاد نزدن بر سر آنها ج) سخن گفتن کریمانه و بزرگوارانه با آنها د) نهایت فروتنی در برابر آنها
ه) تقاضای رحمت الهی برای آنها :

إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا وَ اخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا [اسراء/ ۲۴-۲۳] .

۷) اطاعت نکردن والدین در معصیت الهی (شرك) :

وَ إِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا [لقمان/ ۱۵] .

۸) نیکومعاشرت نمودن با والدین مشرک :

وَ صَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا [لقمان/ ۱۵] .

۹) طلب آموزش برای والدین :

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ [ابراهیم/ ۴۱] .

آیه ۲۳ سوره اسراء

۳۱) مردی از پدرش نزد پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) شکایت کرد. حضرت (صلی الله علیه و آله) پدر را خواست و قصه را پرسید. پدر پیر گفت : روزگاری من قوی و پولدار بودم ، به فرزندم کمک کردم ، اما امروز او پولدار شده ، ولی به من کمک نمی کند. پیامبر (صلی الله علیه و آله) گریه کرد و فرمود : هیچ سنگ و شنی نیست که این ماجرا را بشنود و گریه نکند.

(۳۲) مردی از مادرش شکایت کرد که مادرم بد اخلاق است. حضرت (صلی الله علیه و آله) فرمود : آن روز که حامله بود که بد اخلاق نبود. شب های زیادی را برای تو بیدار شد ، روزها برایت غصه خورد ، تو برای مادر چه کردی؟ گفت : او را به حج بردم. فرمود : ما جزیتها و لا طلقه ، [تخریج الاحادیث والآثار ، ج ۲ ، ص ۲۲۶] .

۲. در روایات

دعای پدر مستجاب و نگاه به او عبادت و فرمان او در مستحبات گاهی واجب است.

در مواردی خدا از رضای خود به خاطر دستور والدین صرف نظر می کند و عمل مستحبی را که والدین نهی کند ساقط می کند.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : مَنْ أَدْرَكَ شَهْرَ رَمَضَانَ فَلَمْ يَغْفِرْ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ [المقنعه ، ص ۳۰۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : مَنْ أَدْرَكَ وَالِدَيْهِ فَلَمْ يَغْفِرْ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۹۶] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : مَنْ ذُكِرَتْ عِنْدَهُ فَلَمْ يَصِلْ عَلَى دَخَلِ النَّارِ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۴۹۵] .

قال النبي (صلى الله عليه و آله) : هما جنتك و نارك [كنز العمال ، ج ۱۶ ، ص ۴۶۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : يا علي أنا و أنت أبوا هذه الأمة و لحقنا عليهم أعظم من حق أبوي ولادتهم فإننا ننقذهم إن أطاعونا من النار إلى دار القرار و نلحقهم من العبودية بخيار الأحرار [المناقب ، ج ۳ ، ص ۱۰۵]

۲. حقوق والدین

۱. اطاعت از والدین

(۱) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إِنَّ لِلْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ حَقًّا وَإِنَّ لِلْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ حَقًّا فَحَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يَطِيعَهُ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَحَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يَحْسِنَ اسْمَهُ وَيَحْسِنَ أَدَبَهُ وَيَعْلَمَهُ الْقُرْآنَ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۹۹] .

(۲) شهید (ره) در قواعد می گوید :

__ پدر و مادر اگر نهی از سفر کردند ، باید ترک شود. (جز سفر واجب)

__ اگر به کار شبهه ناک امر کردند باید انجام داد ، چون ترک شبهه مستحب و اطاعت واجب است.

__ اگر نهی از نماز جماعت کنند ، نرو.

__ اگر در جهاد فرمان خاصی نیست و نهی شد اطاعت کن.

__ بعضی از فقها گفته اند : اگر هنگام نماز نافله صدا زدند نماز را بشکنند.

__ ترک روزه مستحبی اگر نهی کردند. [سفینه البحار / ولد] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [توبه/۲۳] .

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): بُرِّ الوَالِدَيْنِ وَاجِبٌ وَإِنْ كَانَا مُشْرِكِينَ وَ لَمَّا طَاعَهُ لُهُمَا فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ وَ لَا لِغَيْرِهِمَا فَإِنَّهُ لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۰۸] .

۲. برّ و نیکی به والدین

۱. اهمیت احسان و نیکی به والدین

اهمیت احسان به والدین :

در چهار سوره از قرآن کریم دستور به احسان به والدین بلافاصله بعد از مسأله توحید قرار گرفته است. این هم ردیف بودن دو مسأله بیانگر این است که قرآن تا چه حدّ برای والدین

احترام قائل است :

(الف) لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا [بقره/ ۸۳] .

(ب) وَ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ لَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا [نساء/ ۳۶] .

(ج) أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا [انعام/ ۱۵۱] .

(د) وَ قَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا [اسراء/ ۲۳] .

احسان به والدين

(۱) احسان به والدين بعد از خدا در صدر جدول قرار دارد.

اعْبُدُوا اللَّهَ وَ لَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ بِذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْيَتَامَىٰ وَ الْمَسَاكِينِ وَ الْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَ الْجَارِ الْجُنُبِ وَ الصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ وَ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ [نساء/ ۳۶] .

(۲) احسان به والدين سفارش پیامبر (عليهم السلام) است :

وَ بَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَ لَمْ يَكُنْ جَبَّارًا عَصِيًّا [مريم/ ۱۴] .

(۳) احسان به والدين چهار مرتبه پس از عبادت خدا مطرح شده است :

وَ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ لَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا [نساء/ ۳۶] .

لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا [بقره/ ۸۳] .

أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا [انعام/ ۱۵۱] .

أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا [اسراء/ ۲۳] .

(۴) احسان به والدين وصيت و سفارش خداست :

وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا [عنكبوت/ ۸] .

(۵) احسان به والدين بالاترين مصداق صله رحم است و عمر را طولانی می کند. [بحار الأنوار ، ج ۷۴ ، ص ۸۰] .

قال ابن الأثير في النهاية : فيه من أراد أن يطول عمره فليصل رحمه و قد تكرر في الحديث ذكر صله الرحم و هي كناية عن الإحسان إلى الأقربين من ذوى النسب

و الأصهار و التعطف عليهم و الرفق بهم و الرعايه لأحوالهم. [بحار الأنوار ، ج ٧١ ، ص ١٠٩].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): مَنْ أَدْرَكَ وَالِدَيْهِ فَلَمْ يَغْفِرْ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٢ ، ص ٩٦].

٦) احسان به والدين در نسل تأثیر دارد :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): بِرُّوْا آبَاءَكُمْ يَبْرِكْ كُمْ أَبْنَاؤُكُمْ [كافي ، ج ٥ ، ص ٥٥٤].

بِرّ به والدين

١) بِرّ به والدين بعد از نماز :

عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَزِيمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) قَالَ: "قُلْتُ: أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: "الصَّلَاةُ لَوْ قَتَلَهَا وَبُرِّ الْوَالِدَيْنِ وَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ" [كافي ، ج ٢ ، ص ١٥٨].

٢) مردی خدمت رسول خدا (صلى الله عليه و آله) رسیده و عرض کرد: آمده ام در مورد هجرت با شما بیعت کنم ، اما وقتی پدر و مادرم را ترک کردم ، آنها گریه می کردند. حضرت (صلى الله عليه و آله) فرمود بر گرد و آنها را شاد کن."

٣) امام صادق (عليه السلام) وقتی فهمید جوانی به پدرش نیکی می کند فرمود: "این جوان را دوست داشتم ، ولی وقتی این خبر را شنیدم ، علاقه ام به او بیشتر شد."

عَنْ عَمَّارِ بْنِ حِيَانَ قَالَ: "خَبَرْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) بِبِرِّ إِسْمَاعِيلَ ابْنِي بِي. فَقَالَ: لَقَدْ كُنْتُ أُحِبُّهُ وَ قَدْ أَرْدَدْتُ لَهُ حُبًّا إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) أَتَتْهُ أُخْتُ لَهُ مِنَ الرِّضَاعَةِ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيْهَا سَرَّ بِهَا وَ بَسَطَ مِلْحَفَتَهُ لَهَا فَأَجْلَسَهَا عَلَيْهَا ثُمَّ أَقْبَلَ يَحَدِّثُهَا وَ يَضْحَكُ فِي وَجْهِهَا ثُمَّ قَامَتْ

وَذَهَبَتْ وَجَاءَ أَخُوهَا فَلَمْ يَصْنَعْ بِهِ مَا صَنَعَ بِهَا فَقِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ صَنَعْتَ بِأَخْتِهِ مَا لَمْ تَصْنَعْ بِهِ وَهُوَ رَجُلٌ فَقَالَ لِأَنَّهَا كَانَتْ أَبْرَ بَوَالِدِيهَا مِنْهُ" [كافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۱] .

(۴) پیامبر (صلی الله علیه و آله) به خواهر رضاعی خود بیشتر احترام گذاشت ، چون بیش از برادرش به والدین خود محبت می کرد. [بحار ، ج ۷۴ ، ص ۸۲ / کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۱] .

(۵) قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) : اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي أَهَابُهُمَا هَيْبَةَ الشُّلْطَانِ الْعُسُوفِ ، وَ أَبْرُهُمَا بِرَّ الْأُمِّ الرَّؤُوفِ ، وَ اجْعَلْ طَاعَتِي لَوَالِدِي وَ بَرِّي بِهِمَا أَقْرَبَ لِعَيْنِي مِنْ رَقْدِهِ الْوَسْوَانِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۴] .

در میان همه "نه"ها یک "بله"

أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ لَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ [انعام/ ۱۵۱] .

لا تَقْرُبُوا الْفَوَاحِشَ [انعام/ ۱۵۱] .

لا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ [انعام/ ۱۵۱] .

وَ لَا تَقْرُبُوا مَالَ الْيَتِيمِ [انعام/ ۱۵۲] .

و بالوالدین احسانا

یعنی نه تنها آزار ندهید و حرف اف نگویید ، بلکه احسان کنید.

۲. حقیقت احسان به والدین

احسان چیست؟

(۱) امام صادق (علیه السلام) فرمود : "احسان به والدین این است که وقتی چیزی از تو می خواهند آنها را به زحمت نیندازی؛ گرچه بی نیاز هستند ، حاجت آنان را برآور."

عَنْ أَبِي وَلَدٍ الْحَنَاطِ قَالَ : "سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا " (بقره-۸۳) مَا هَذَا الْإِحْسَانُ فَقَالَ : الْإِحْسَانُ أَنْ تُحَسِّنَ مُحِبَّتَهُمَا وَ أَنْ لَا تُكَلِّفَهُمَا أَنْ يَسْأَلَكَ شَيْئًا مِمَّا يَحْتَاجَانِ إِلَيْهِ وَ إِنْ كَانَا مُسْتَعِينِينَ " [

کافی ، ج ۲ ، ص ۱۵۸] .

۳. آثار احسان به والدین

احسان به والدین بالاترین مصداق صله رحم است و عمر را طولانی می کند. [بحار الأنوار ، ج ۷۴ ، ص ۸۰] .

قال ابن الأثير في النهاية : فيه من أراد أن يطول عمره فليصل رحمه و قد تكرر في الحديث ذكر صله الرحم و هي كناية عن الإحسان إلى الأقربين من ذوى النسب و الأصهار و التعطف عليهم و الرفق بهم و الرعايه لأحوالهم. [بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۱۰۹] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : مَنْ أَدْرَكَ وَالِدَيْهِ فَلَمْ يَغْفِرْ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۲ ، ص ۹۶] .

احسان به والدین در نسل تأثیر دارد :

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : بُرُوا آبَاءَكُمْ يَبْرِكْ كُمْ أَبْنَاؤَكُمْ [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۵۴] .

وسعتِ رزق و روزی و آسان شدنِ سكراتِ مرگ از آثار احسان به والدین است.

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : من أحب أن يخفف الله عز و جل عنه سكرات الموت فليكن لقرابته وصولا و بوالديه بارا فإذا كان كذلك هون الله عليه سكرات الموت و لم يصبه في حياته فقر أبدا [أمالی صدوق ، ص ۳۸۹] .

از خصائص شیعه ، یکی احسان به والدین است.

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام) : مَا شِيعَتُنَا إِلَّا مَنْ اتَّقَى اللَّهَ وَ أَطَاعَهُ وَ مَا كَانُوا يَعْرِفُونَ يَا جَابِرُ إِلَّا بِالتَّوَّاضِعِ وَ التَّخَشُّعِ وَ الْأَمَانَةِ وَ كَثْرَةِ ذِكْرِ اللَّهِ وَ الصَّوْمِ وَ الصَّلَاةِ وَ الْبِرِّ بِالْوَالِدِينَ وَ التَّعَاهُدِ لِلْجِيرَانِ مِنَ الْفُقَرَاءِ وَ أَهْلِ الْمَسْكِنَةِ وَ الْغَارِمِينَ وَ الْأَيْتَامِ وَ صِدْقِ الْحَدِيثِ وَ تِلَاوَةِ الْقُرْآنِ وَ كَفِّ الْأَلْسُنِ عَنِ النَّاسِ إِلَّا مِنْ

خَيْرٌ وَكَانُوا أَمَنَاءَ عَشَائِرِهِمْ فِي الْأَشْيَاءِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۷۴] .

در قیامت چیزی مثل ابر مؤمن را تا بهشت راهنمایی می کند. می پرسند این علامت چیست؟ می گویند: "احسان به والدین" قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام): يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَيْءٌ مِثْلُ الْكَبَةِ فَيَدْفَعُ فِي ظَهْرِ الْمُؤْمِنِ فَيَدْخُلُهُ الْجَنَّةَ فَيَقَالُ هَذَا الْبِرُّ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۵۸] .

در حدیث می خوانیم: "هر نگاه رحمت به والدین پاداش حج مقبول دارد". [میبیدی] .

در حدیث دیگر می خوانیم: "رضاهما رضایی و سخطهما سخطی" رضایت آن دو رضایت من است و غضب آن دو غضب من. [میبیدی] .

در حدیث می خوانیم: "احسان به والدین سبب طول عمر می شود و کسی که به والدین خود احسان کند ، فرزندانش به او احسان خواهند کرد". [میبیدی] .

۴. نحوه احسان به والدین

۱. در حیات

بعضی احسان را در سلام و دسته گل و مهمانی و لباس و عیدی و مستحبات می دانند. ولی هیچ می دانید بهترین احسان چیست؟

— در صدا زدن ، اسم پدر را نبرید ، بلکه بابایا آیتبگویند. [کنز العمال ، ج ۱۶ ، ص ۴۷۳] .

— جلو پدر راه نرو و قبل از پدر منشین. [کنز العمال ، ج ۱۶ ، ص ۴۷۳] .

— تعلیم نماز به والدین

— تعلیم سوادآموزی

— موعظه

— پرداخت دیون [سنن ابن ماجه] .

— قضای نماز و حج و پرداخت دین و ردّ مظالم [سنن ابن ماجه] .

— بردن والدین به نماز جمعه

— عمل به وصیت نامه

— افراد فامیلی که غیر از والدین شما دیگری سراغشان را نمی گرفته ، اکنون که آنان از دنیا

رفته اند شما کار آنان را انجام بده.

— استغفار مرتّب [سنن ابن ماجه] .

— اگر نذری دارد وفا نماید که اگر عاق هم باشد باز می شود.

— روایات مفصّلی درباره زیارت قبر والدین به خصوص روز جمعه و به خصوص تلاوت سوره یس وارد شده است. [کنز العمال ، ج ۱۶ ، ص ۴۷۹ ، ۴۵۵۴۳] .

— قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) : اللهم اغفر لي و لوالدي و ارحمهما كما ربياني صغيرا اجزهما بالاحسان إحسانا و بالسيئات غفرانا [مصباح المتعبد ، ص ۵۸۷] .

ابتداء والدین حتی به راهپیمایی حاضر نبودند. کم کم فرزندان حرکت کردند ، آنها را راضی کردند ، به جبهه رفتند ، والدین هم راه افتادند. شهید شدند ، والدین هم انقلابی شدند ، روسفید شدند ، والدین را هم شفاعت می کنند.

با شهادت خود والدین را به حجّ و برادر را به دانشگاه فرستادند. ریش گذاشتند ، پدر دیگر خجالت کشید ریش خود را بتراشد. به مسجد رفت ، به دعای کمیل رفت ، کم کم والدین را راه انداختند.

مراحل احترام

(۱) احسان در پیری :

بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا [اسراء/ ۲۳] .

(۲) مراعات روحیه آنان :

فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٌّ [اسراء/ ۲۳] .

(۳) تواضع کردن :

وَلَا تَنْهَرُهُمَا [اسراء/ ۲۳] .

والدین در قرآن ، صفحه ۵

(۴) خوش برخوردی :

وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا [اسراء/ ۲۳] .

(۵) تواضع عملی :

وَ اخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ [اسراء/ ۲۴] .

(۶) دعای به آنها :

وَ قُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِي صَغِيرًا [اسراء/ ۲۴] .

الف : پیرها هم حالات بچه ها

را دارند.

ب: پیرها کارهای بچه‌ها را می‌کنند: (ادرار، ...)

ج: تربیت در کودکی محسوس تر است.

نگاه محبت آمیز: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): نَظَرُ الْوَالِدِ إِلَى وَالِدِيهِ حُبًّا لَهُمَا عِبَادَةً [النوادر راوندی ، ص ۵] .

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ [توبه/۲۳] .

محبت خدا برتر از محبت پدران است.

فرزند در سایه پدر

اذ قال يوسف لابي يا ابت انى رايت احد عشر كوكبا و الشمس والقمر رايتم لى ساجدين. [يوسف ، ۴]

قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَى إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ [يوسف/۵] .

شخصی از امام کاظم (علیه السلام) پرسید حق پدر بر فرزند چیست؟ حضرت (علیه السلام) فرمود: ...

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى (عليه السلام) قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) مَا حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى وَلَدِهِ قَالَ: لَا يَسْمِيهِ بِاسْمِهِ وَلَا يَمْشِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَا يَجْلِسُ قَبْلَهُ وَلَا يَسْتَسَبُّ لَهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۵۸] .

قال النَّبِيُّ (صلى الله عليه و آله): من حقِّ الوالد على ولده ان يخشع له عند الغضب [كنز العمال ، ۴۵۵۱۲] .

۲. بعد از وفات

(۱) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): سَيِّدُ الْأَبْرَارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ بَرٌّ وَالِدِيهِ بَعْدَ فَوْتِهِمَا [بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۸۶] .

(۲) امام باقر (علیه السلام) فرمود: "فرزندی که پدرش را از دست بدهد و نسبت به دیون او بی تفاوت باشد

و برایش استغفار نکند، عاق می شود و حتی اگر در زمان حیات والدین عاق شده باشد، با پرداخت دیون آنها و استغفار برای آنها او برّ به والدین کرده است. [بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۵۹].

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام): إِنَّ الْعَبْدَ لَيَكُونُ بَارًّا بِوَالِدَيْهِ فِي حَيَاتِهِمَا ثُمَّ يَمُوتَانِ فَلَا يَقْضَى عَنْهُمَا دِيُونَهُمَا وَلَا يَسْتَعْفِرُ لَهُمَا فَيَكْتُبُهُ اللَّهُ عَاقًا وَإِنَّهُ لَيَكُونُ عَاقًا لَهُمَا فِي حَيَاتِهِمَا غَيْرَ بَارٍّ بِهِمَا فَإِذَا مَاتَا قَضَى دَيْنَهُمَا وَاسْتَعْفَرَ لَهُمَا فَيَكْتُبُهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بَارًّا [كافی، ج ۲، ص ۱۶۳].

۳) امام صادق (عليه السلام) عتاب فرمود که "چرا فرزندان برای والدین خود نماز قضا به جا نمی آورند و صوم و حج انجام نمی دهند تا برّ الوالدین کرده باشند". [بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۴۶].

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): مَا يَمْنَعُ الرَّجُلَ مِنْكُمْ أَنْ يَبْرَّ وَالِدَيْهِ حَيِّنٌ وَ مَيِّتِينَ يَصِلُ عَنْهُمَا وَيَتَصَدَّقَ عَنْهُمَا وَيُحِجَّ عَنْهُمَا وَيَصُومَ عَنْهُمَا فَيَكُونُ الَّذِي صَنَعَ لَهُمَا وَلَهُ مِثْلُ ذَلِكَ فَيَزِيدَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِرِّهِ وَصَلْتِهِ خَيْرًا كَثِيرًا [كافی، ج ۲، ص ۱۵۹].

۴) شخصی از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) پرسید: "پدرم از دنیا رفته هنوز حقی بر من دارد؟" فرمود: "بله..."

أَنَّ رَجُلًا قَالَ: "قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ بَقِيَ مِنَ الْبِرِّ بَعْدَ مَوْتِ الْأَبَوَيْنِ شَيْءٌ قَالَ نَعَمْ الصَّلَاةُ عَلَيْهِمَا وَالِاسْتِغْفَارُ لَهُمَا وَالْوَفَاءُ بِعَهْدِهِمَا وَإِكْرَامُ صَدِيقِهِمَا وَصِلَةُ رَحِيمِهِمَا" [مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۱۱۴].

خدمات بعد از مرگ

۱) قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): مَا

يَمْنَعُ الرَّجُلَ مِنْكُمْ أَنْ يَبْرَّ وَالِدَيْهِ حَيِّنٍ وَ مَيِّتِينَ يَصَلِّي عَنْهُمَا وَ يَتَصَدَّقَ عَنْهُمَا وَ يَحُجَّ عَنْهُمَا وَ يَصُومَ عَنْهُمَا فَيَكُونَ الَّذِي صَنَعَ لَهُمَا وَ لَهُ مِثْلُ ذَلِكَ فَيَزِيدهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِرَّهٖ وَ صَلَاتِهِ خَيْرًا كَثِيرًا [كافي ، ج ٢ ، ص ١٥٩] .

٣. در قیامت

(١) وَ إِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا [عنكبوت/٨] .

(٢) مرزها برای پدر :

إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ [هود/٤٦] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ [نهج البلاغه ، حکمت ١٦٥] .

(٣) مرزها برای پسر :

و لو على أنفسكم أو الوالدين يطيعه إلا في معصية الله [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦] .

٣. کمک و انفاق به والدين

(١) يَسْتَأْذِنُكَ مَاذَا يَنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ (والدين در صدر جدول است) وَ الْأَقْرَبِينَ وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ وَ مَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ [بقره/٢١٥] .

پرداخت دیون

(١) عَنْ حَنَّانِ بْنِ سَدِيرٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ : " قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ (ع) هَلْ يَجْزِي الْوَالِدُ وَالِدَهُ فَقَالَ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا فِي خَصْمَتَيْنِ يَكُونُ الْوَالِدُ مَمْلُوكًا فَيَشْتَرِيهِ ابْنُهُ فَيَعْتِقَهُ أَوْ يَكُونُ عَلَيْهِ دَيْنٌ فَيَقْضِيهِ عَنْهُ " [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦٣] .

شخصی از امام صادق (عليه السلام) پرسید پدر تا چه اندازه حق دارد از مال فرزندش بردارد؟ حضرت (عليه السلام) فرمود : " به اندازه قوت ، بدون اسراف ، در هنگام اضطرار . پرسید پس کلام پیامبر (صلى الله عليه و آله) چیست که فرمود : أنت و مالک لأبيک " حضرت صادق (عليه السلام) فرمود : جوانی

خدمت رسول الله (صلی الله علیه و آله) رسید و گفت: از مادرم مقداری ارث به من رسیده و پدرم این ارث را به من نمی دهد. پدر گفت: این مال را در راه همین فرزند و برای خودم خرج کرده ام. پیامبر (صلی الله علیه و آله) به جوان فرمود: أنت و مالک لأبیکو این در حالی بود که چیزی نزد پدر نمانده بود."

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ قَالَ: "قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) مَا يَجِلُّ لِلرَّجُلِ مِنْ مَالٍ وَلَدِهِ؟ قَالَ: قُوَّتُهُ بِغَيْرِ سِرْفٍ إِذَا اضْطُرَّ إِلَيْهِ. قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: فَقَوْلُ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) لِلرَّجُلِ الَّذِي آتَاهُ فَقَدَّمَ أَبَاهُ فَقَالَ لَهُ أَنْتَ وَمَالُكَ لِأَبِيكَ فَقَالَ: إِنَّمَا جَاءَ بِأَبِيهِ إِلَى النَّبِيِّ ص فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا أَبِي وَقَدْ ظَلَمَنِي مِيرَاثِي مِنْ أُمِّي فَأَخْبَرَهُ الْأَبُ أَنَّهُ قَدْ أَنْفَقَهُ عَلَيْهِ وَعَلَى نَفْسِهِ فَقَالَ: أَنْتَ وَمَالُكَ لِأَبِيكَ وَلَمْ يَكُنْ عِنْدَ الرَّجُلِ شَيْءٌ أَفَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَحْبِسُ الْأَبَ لِلابْنِ" [كافي، ج ٥، ص ١٣٦].

٤. ادب نسبت به والدین

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام): اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي أَهَابُهُمَا هَيْبَةَ السُّلْطَانِ الْعُسُوفِ، وَأَبْرُهُمَا بَرَّ الْبُرِّ الرَّئُوفِ، وَاجْعَلْ طَاعَتِي لَوَالِدَيْ وَبَرِّي بِهِمَا أَقْرَبَ لِعَيْنِي مِنْ رَقْدِهِ الْوَسْنَانِ [صحيفه سجاديه، دعای ٢٤].

ادب و اظهار علاقه: نگاه

(١) قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): مِنَ الْعُقُوقِ أَنْ يَنْظُرَ الرَّجُلُ إِلَى وَالِدَيْهِ فَيَحِدَّ النَّظَرَ إِلَيْهِمَا [كافي، ج ٢، ص ٣٤٩].

(٢) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): مَا مِنْ

رَجُلٍ يَنْظُرُ إِلَى وَالِدَيْهِ نَظْرَ رَحْمَةٍ إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ نَظْرَةٍ حَاجَةً مَبْرُورَةً قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَإِنْ نَظَرَ إِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ قَالَ وَ
إِنْ نَظَرَ إِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ مِائَةَ أَلْفِ مَرَّةٍ [مستدرک الوسائل ، ج ١٥ ، ص ٢٠٤] .

ادب و اظهار علاقه : خوش رفتاری

وَ صَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا [لقمان/١٥] .

٥. مدارا با والدين

امام رضا (عليه السلام) فرمود : "گر چه والدين در خط نيستند ، ولي با آنها مدارا كن ." [مرآه العقول ، ج ٨ ، ص ٤١٨] .

٦. تشكر از والدين

(١) أَنْ أَشْكُرَ لِي وَ لِوَالِدَيْكَ [لقمان/١٤] .

(٢) قَالَ الرَّضَا (عليه السلام) : مَنْ لَمْ يَشْكُرْ وَالِدَيْهِ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ١٥٦] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) : أَمَّا حَقُّ أَبِيكَ فَتَعَلَّمْ أَنَّهُ أَضْلُكَ وَ أَنَّكَ فَرْعُهُ وَ أَنَّكَ لَوْلَاهُ لَمْ تَكُنْ فَمَهْمَا رَأَيْتَ فِي نَفْسِكَ
مِمَّا يَعْجِبُكَ فَاعْلَمْ أَنَّ أَبَاكَ أَضَلُّ النَّعْمَةِ عَلَيْكَ فِيهِ وَ أَحْمَدِ اللَّهَ وَ اشْكُرْهُ عَلَى قَدْرِ ذَلِكَ [أمالي صدوق ، ص ٣٧١] .

٧. جلب رضایت والدين

(١) فِي الْحَدِيثِ : "أَنَّ أَوَّلَ مَا كَتَبَ اللَّهُ فِي اللَّوْحِ الْمَحْفُوظِ أَنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا مِنْ رَضَى عَنْهُ وَالِدَاهُ فَأَنَا مِنْهُ رَاضٍ وَ مِنْ سَخَطَ
عَنْهُ وَلِدَاهُ فَأَنَا عَلَيْهِ سَاخِطٌ" [جامع السعادات ، ج ٢ ، ص ٢٦٣] .

(٢) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : مَنْ أَصْبَحَ مَرَضِيئاً لِأَبَوَيْهِ أَصْبَحَ لَهُ بَابَانِ مَفْتُوحَانِ إِلَى الْجَنَّةِ وَ إِنْ كَانَ وَاحِدٌ مِنْهُمَا فَبَابٌ
وَاحِدٌ [مستدرک الوسائل ، ج ١٥ ، ص ١٧٥] .

٨. مشورت با والدين

(١) فانظر ماذا ترى

(٢) مشکلات را با پدر

و مادر در میان بگذارد: يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا [يوسف/ ۴].

۹. دعا به والدین

حضرت نوح (علیه السلام): رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ لِوَالِدَيَّ وَ لِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا [نوح/ ۲۸].

حضرت ابراهیم (علیه السلام): رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَ لِوَالِدَيَّ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ [ابراهیم/ ۴۱].

(۱) وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا [اسراء/ ۲۴].

(۲) قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (علیه السلام): اللَّهُمَّ لَا تُسِنِّي ذِكْرَهُمَا فِي أَذْبَارِ صَلَوَاتِي [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۴].

فرازهایی از دعای امام سجاد (علیه السلام) درباره والدین

(۱) قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (علیه السلام): اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي أَهَابُهُمَا هَيْبَةَ السُّلْطَانِ الْعُسُوفِ ، وَ أَبْرُهُمَا بِرَّ الْأُمِّ الرَّءُوفِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۴].

(۲) قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (علیه السلام): اللَّهُمَّ... أَقْدَمَ عَلَيَّ رِضَايَ رِضَاهُمَا [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۴].

(۳) قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (علیه السلام): اللَّهُمَّ خَفِّضْ لَهُمَا صَوْتِي ، وَ أَطْبِ لَهُمَا كَلَامِي ، وَ أَلِنْ لَهُمَا عَرِيكَتِي (خلق و خوی) ، وَ اعْطِفْ عَلَيْهِمَا قَلْبِي ، وَ صَيِّرْنِي بِهِمَا رَفِيقًا ، وَ عَلَيْهِمَا شَفِيقًا. [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۴].

(۴) قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (علیه السلام): اللَّهُمَّ وَ مَا تَعَدَّيَا عَلَيَّ فِيهِ مِنْ قَوْلٍ ، أَوْ أَسْرَفَا عَلَيَّ فِيهِ مِنْ فِعْلٍ ، أَوْ ضَيَعَا لِي مِنْ حَقٍّ ، أَوْ قَصَّرَا بِي عَنْهُ مِنْ وَاجِبٍ فَقَدْ وَهَبْتُهُ لَهُمَا [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۴].

(۵) قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (علیه السلام): لَا تَجْعَلْنِي فِي أَهْلِ الْعُقُوقِ لِلْآبَاءِ وَ الْأُمَّهَاتِ [صحیفه سجادیه ،

(۶) قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام): اللَّهُمَّ لَا تُسِنِّي ذِكْرَهُمَا فِي أَدْبَارِ صَلَوَاتِي [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۴] .

(۷) قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام): اللَّهُمَّ وَإِنْ سَبَقَتْ مَغْفِرَتُكَ لَهُمَا فَشَفِّعْهُمَا فِي ، وَإِنْ سَبَقَتْ مَغْفِرَتُكَ لِي فَشَفِّعْنِي فِيهِمَا حَتَّى نَجْتَمِعَ بِرَأْفَتِكَ فِي دَارِ كَرَامَتِكَ وَ مَحِلِّ مَغْفِرَتِكَ وَ رَحْمَتِكَ ، إِنَّكَ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ، وَ الْمَنَّ الْقَدِيمِ ، وَ أَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ . [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۴]

۳. عاق والدین

(۱) عاق والدین نمازش مقبول نیست.

قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): مَنْ نَظَرَ إِلَى أَبِيهِ نَظَرَ مَاقَاتٍ وَ هُمَا ظَالِمَانِ لَهُ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ لَهُ صَلَاةً [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۴۹] .

(۲) امام باقر (عليه السلام) می فرماید پدرم در راه دید پسری با تبختر و تکبر به بازوی پدرش تکیه زده ، تا آخر عمر با آن پسر حرف نزد.

قَالَ الْبَاقِرُ (عليه السلام): إِنَّ أَبِي نَظَرَ إِلَى رَجُلٍ وَ مَعَهُ ابْنُهُ يَمْشِي وَ الْبَابُ مَتَّكِيٌّ عَلَى ذِرَاعِ الْبَابِ قَالَ فَمَا كَلَّمَهُ أَبِي (ع) مَقْتًا لَهُ حَتَّى فَارَقَ الدُّنْيَا [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۴۹] .

(۳) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله): ثَلَاثَةٌ مِنَ الدُّنُوبِ تُعَجَّلُ عُقُوبَتُهَا وَ لَا تُؤَخَّرُ إِلَى الْآخِرَةِ عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَ الْبُغْيُ عَلَى النَّاسِ وَ كَفْرُ الْإِحْسَانِ [أمالی مفید ، ص ۲۳۷] .

(۴) اصبح بن نباته می گوید : در آخرین ساعت عمر حضرت علی (عليه السلام) خدمتش رسیده تقاضا کردم مرا موعظه کنند. حضرت فرمود : پیامبر (صلى الله عليه و آله) در چنین حالی بود که من بر بالینش بودم. حضرت

(صلی الله علیه و آله) به من فرمودند: برو مسجد و این سخنان را برای مردم بگو: "... هر کس عاق والدین شود مورد لعنت پروردگار قرار می گیرد." [اُمالی مفید، ص ۳۵۱].

(۵) قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): أَدْنَى الْعُقُوقِ أَفٌّ وَ لَوْ عَلِمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ شَيْئاً أَهْوَنَ مِنْهُ لَنَهَى عَنْهُ [كافي، ج ۲، ص ۳۴۸].

(۶) شخصی به امام صادق (علیه السلام) عرض کرد؛ پدرم خانه ای را به من بخشیده، اما حالا منصرف شده است. حضرت فرمود: " او کار بدی کرده، اما اگر مرافعه کردید صدايت را بر او بلند نکن، گرچه او فریاد بزند."

عَنِ الْحَكَمِ بْنِ أَبِي عَقِيلَةَ قَالَ: "تَصَدَّقَ أَبِي عَلَيَّ بِدَارٍ وَ قَبْضَتِيهَا ثُمَّ وُلِّمْتُ لَهُ بَعْدَ ذَلِكَ أَوْلَاداً فَأَرَادَ أَنْ يَأْخُذَهَا مِنِّي وَ يَتَّصِدَّ بِهَا عَلَيْهِمْ فَسَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنْ ذَلِكَ وَ أَخْبَرْتُهُ بِالْقِصَةِ فَقَالَ لَا تُعْطِهَا إِيَّاهُ قُلْتُ فَإِنَّهُ إِذَا يَخَاصِمُنِي قَالَ فَخَاصِمُهُ وَ لَا تَرْفَعْ صَوْتَكَ عَلَيَّ صَوْتِهِ" [كافي، ج ۷، ص ۳۳].

عقوق والدین

(۶) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله): خمس من الكبائر الإِشْرَاكُ بِاللَّهِ وَ عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَ الْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ وَ قَتْلُ النَّفْسِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَ الْيَمِينُ الْفَاجِرَةُ تَدْعُ الدِّيَارَ بِلِقَاعِ [جامع الأخبار، ص ۸۴].

(۷) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله): يُقَالُ لِلْعَاقِ اِعْمَلْ مَا شِئْتَ فَإِنِّي لَا أَغْفِرُ لَكَ [جامع الأخبار، ص ۸۳].

(۸) قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام): عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ مِنَ الْكِبَائِرِ لِأَنَّ اللَّهَ جَعَلَ الْعَاقَّ عَصِيّاً شَقِيّاً [علل الشرائع، ج ۲، ص ۴۷۹].

٩) قَالَ الْحَسَنُ الْعَشْكَرِيُّ (عليه السلام) : جرأه الولد على والده في صغره تدعو إلى العقوق في كبره [تحف العقول ، ص ٤٨٩] .

١٠) البتة در باب عقوق والدين نباید فراموش کرد که عقوق ولد هم داريم که فقط يك حديث را می آوريم :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : يَلْزِمُ الْوَالِدَيْنِ مِنْ عُقُوقِ الْوَلَدِ مَا يَلْزِمُ الْوَلَدَ لِهَمَا مِنَ الْعُقُوقِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٣ ، ص ٤٨٣] .

آزار به والدين

١) قَالَ الصَّادِقُ (عليه السلام) : مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ ضَرَبَ وَالِدَهُ أَوْ وَالِدَتَهُ [كنزالفوائد ، ج ١ ، ص ١٤٩] .

توهين به والدين

قد جاء مفسرا في الحديث الآخر : " أن من أكبر الكبائر أن يسب الرجل والديه قيل و كيف يسب والديه قال يسب الرجل فيسب أباه و أمه " [بحار الأنوار ، ج ٧١ ، ص ٤٦] .

٤. وظائف والدين

١. ادب آموزی

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) : أَمَّا حَقُّ وَلَدِكَ فَتَعَلَّمْ أَنَّهُ مِنْكَ وَ مُضَافٌ إِلَيْكَ فِي عَاجِلِ الدُّنْيَا بِخَيْرِهِ وَ شَرِّهِ وَ أَنَّكَ مَسْئُولٌ عَمَّا وُلِّيْتَهُ مِنْ حُسْنِ الْأَدَبِ وَ الدَّلَالَةِ إِلَى رَبِّهِ وَ الْمَعُونَةِ لَهُ عَلَى طَاعَتِهِ فِيكَ وَ فِي نَفْسِهِ فَمُتَابٌ عَلَى ذَلِكَ وَ مُعَاقِبٌ [تحف العقول ، ص ٢٣٦] .

٢. اسم نيكو

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : حَقُّ الْوَلَدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يَحْسِنَ اسْمَهُ وَ يَحْسِنَ أَدَبَهُ وَ يَعْلَمَهُ الْقُرْآنَ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٩٩] .

٣. شاد کردن

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : مَنْ فَرَّحَ ابْنَتَهُ فَكَأَنَّمَا أَعْتَقَ رَقَبَةً مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ وَ مَنْ أَفْرَ بَعِينِ ابْنٍ فَكَأَنَّمَا بَكَى مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَ مَنْ بَكَى مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ جَنَّاتِ النَّعِيمِ

[مکارم الأخلاق ، ص ۲۲۱] .

۴. تربیت ایمانی

لا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ [انعام/ ۱۵۱] .

طبق روایاتی ایمان ، حیات و کفر و ضلالت ، مرگ است.

پس والدینی که فرزندانش را به سوی انحراف و بی عفتی و بی نمازی و بی دینی و ویدئو می کشاند ، در حقیقت قاتل آنان است.

گاهی پدر و مادر باعث گمراهی فرزند می شوند :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه و آله) : كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ حَتَّى يَكُونَ أَبَوَاهُ يَهُودَانَهُ وَ يَنْصَرَانَهُ وَ يَمَجْسَانَهُ [عوالی اللثالی ، ج ۱ ، ص ۳۵] .

۵. شایسته سالاری

پدرسالاری ممنوع ، مادرسالاری ممنوع :

در انتخاب همسر ، مسکن ، مهریه و رفتار با همسر و انتخاب شغل دخالت های ناروا نکنند.

اگر دختر نخواست عقد باطل است ، خود پیامبر (صلى الله عليه و آله) از حضرت زهرا (س) اجازه گرفت.

گاهی داماد می خواهد عروس را قبل از عقد ببیند ، پدر دختر دخالت نابجا می کند.

گاهی بعد از عقد می گویند : رسم ما نیست که داماد به خانه عروس بیاید و این نابجا است.

گاهی والدین می گویند : فلانی هم کفو تو نیست. معنای کفو در قرآن مکتب و اسلام است نه طبقه.

۵. احکام والدین

(۱) تحریم السفر المباح بغير إذنهما [بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۳۶] .

(۲) تأخیر نماز اول وقت به خاطر فرمان والدین البته با توجه به این که والدین ، یُضِدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ [اعراف/ ۴۵] .

نشوند.

در فقه

۱) در مستحبات اگر نهی والدین باشد ، جایز نیست عمل به آنها.

۲) در واجب کفایی اگر نهی والدین باشد ، تکلیف ساقط است.

نکات

۱) احترام به والدین از حقوق انسانی است نه اسلامی.

بَرَّا كَانْ أَوْ فَاجِرًا ، حِيَا أَوْ

(۲) حق کبیر الاخوه علی صغیرهم کحقّ الوالد علی ولده. [جامع السعادات] .

(۳) حضرت عیسی (علیه السلام) و حضرت یحیی (علیه السلام) همو بَرًّا بِوَالِدَتِی [مریم/۳۲] .

وَوَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ [مریم/۱۴] .

(۴) وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ [عنكبوت/۸] .

(۵) إِمَّا يَلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا [اسراء/۲۳] .

یعنی به مسأله محبت اشاره شده است ، نه خوراک و پوشاک.

(۶) شخصیت ها مادران خود را فراموش نکنند :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (علیه السلام) : قُمْ عَنْ مَجْلِسِكَ لِأَبِيكَ وَ مُعَلِّمِكَ وَ لَوْ كُنْتَ أَمِيرًا [غررالحکم ، ص ۴۳۵] .

(۷) علامه طباطبایی می فرماید : و برّ الوالدین و الاحسان الیهما من الاحکام العامه المشرعه فی جمیع الشریط... و كذلك قال و وصینا الانسان فعمه لكل انسان [المیزان ، ج ۱۸ ، ص ۲۰۰] .

(۸) قَالَ الصَّادِقُ (علیه السلام) : بَرُّ الْوَالِدَيْنِ مِنْ حُسْنِ مَعْرِفَةِ الْعَبْدِ بِاللَّهِ [مصباح الشریعه ، ص ۷۰] .

(۹) چراو بالاولاد احسانادر قرآن نیامده است؟ در جاّده سرازیری گاز لازم ندارد.

۶. خاطراتی از والدین

(۱) اویس شترچران عاشق دیدار پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود. مدّت ها از عشق دیدار می سوخت تا از مادر اجازه گرفت به مدینه رفته و پیامبر (صلی الله علیه و آله) را حدّاقل برای یک بار ببیند. مادرش گفت : به شرط آن که نصف روز بیشتر در مدینه نمانی. آمد و اتفاقا پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مدینه نبود. دید مادر شرط کرده نصف روز بیشتر نماند و اگر منتظر مراجعت پیامبر (صلی الله علیه و آله) شود از

نصف روز بیشتر می گردد ، لذا پیامبر (صلی الله علیه و آله) را ندیده برگشت. همین که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) به مدینه رسید و وارد منزل شد گفت : این نور کیست که در اینجا می نگریم؟ گفتند : شتربانی به نام اویس. پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود : نور را در اینجا به هدیه گذاشت و رفت. [منتهی الآمال ، ص ۱۴۲] .

(۲) در شرح زندگی شیخ انصاری نوشته شده است :

الف : هر گاه از تدریس برمی گشت به اتاق مادر می رفت. داستان می گفت تا مادرش را به خنده وامی داشت ، بعد به اتاق مطالعه می رفت.

ب : مادر شیخ گفت : این همه وجوهات را چرا به برادرت نمی دهی که در مضیقه است؟ کلید اتاق وجوه را به مادر داده و گفت : هر چه می خواهی به او پرداز به شرط آن که حساب قیامت هم با خودت باشد. مادر فکری کرد و پذیرفت.

ج : شیخ به قدری در وفات مادرش ناراحت بود که مورد انتقاد واقع شد ، ولی فرمود : برای مرگ او نیست ، بلکه برای آن است که بسیاری از بلاها به خاطر او از من دفع و چه برکت ها که به خاطر او بر ما نازل می شد.

د : مادر شیخ تا آخر عمر نماز شب را ترک نکرد و در اواخر عمر که نابینا بود ، شیخ برای وضو آب تهیه و گاهی آب را گرم می کرد و او را بر سر سجاده می نشاند. [زندگی شیخ انصاری ، ص ۵۸] .

(۳) در شرح زندگی شهید صدر (ره) می خوانیم : هر گاه وارد منزل

می شد اوّل خدمت مادرش رسیده و سلام کرده و خم می شد و دست مادرش را می بوسید. [زندگی شهید صدر (ره)، ص ۱۰۰].

(۴) در سنن ابن ماجه ، جلد دوم ، ص ۱۲۰۸ می خوانیم که از راه های احترام والدین بعد از مرگشان احترام دوستان والدین است.

(۵) مرحوم آیت ... بروجردی مسجدی عظیم در هامبورگ کنار دریاچه آلستر ساخت. مرحوم آقای محقق نماینده روحانیت شیعه در آلمان تعریف می کرد؛ در دوران اقامت با پروفیسوری آشنا شده و به تدریج به اسلام گرایش پیدا کرده و مسلمان شد تا به خاطر مرض سختی در بیمارستان بستری شد. به عیادت او رفتم ، در حالی که گریان بود گفت : همسر من پس از آگاهی از بیماری سخت من ، برای همیشه مرا ترک کرد. پس از چندی پروفیسور مرد. هنگامی که جنازه اش را تحویل گرفتیم ، دم درب بیمارستان پسرش خواهان جنازه بود و می گفت : من قلب او را به یکی از مراکز تشریح به مبلغ ۶۰ مارک فروخته ام ، جنازه را تحویل من دهید تا قلب را تحویل دهم و جنازه را برای شما بازگردانم که هر جا می خواهید دفن کنید!!)

(۶) شهید مطهری (ره) : آقای محقق نماینده آیت الله بروجردی در اروپا با شخصی آشنا شد و او مسلمان می شود. بعد از مدّتی مریض شده و از دنیا می رود. وقتی آقای محقق و دوستان برای مراسم دفن به بیمارستان می روند رئیس بیمارستان می گوید قبل از اینکه بمیرد پسرش جسد (احتمالاً فقط قلب او را فروخته بوده است؟؟؟) او را فروخته و حالا آمده تحویل بگیرد و پولش را بگیرد. [حکایات شهید

۷) مسأله لامل شدن فرزند هنگام احتضار و رضایت مادر از او با خواهش رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و کلمه شهادت گفتن فرزند.

۸) الْقَطْبُ الرَّاَوْنِدِي فِي لُبِّ اللَّيَابِ ، قَالَ : "قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ جِئْتُكَ أَبَايُعُكَ عَلَى الْهَجْرَةِ وَ تَرَكْتُ أَبَوَي يَبْكِيَانِ فَقَالَ : اَرْجِعْ إِلَيْهِمَا وَ أَضْحِكُهُمَا" [مستدرک الوسائل ، ج ۱۵ ، ص ۲۰۰] .

۱) جوانی مادرش را به دوش گرفته و طواف می داد. از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) پرسید که آیا حق مادر را ادا کرده ام؟ حضرت (صلی الله علیه و آله) فرمود : " به اندازه یکی از ناله های وضع حمل هم جبران نکرده ای "

۲) در زمان عمر مردی زمین گیر شده بود و دخترش از او پرستاری می کرد. عمر از او عیادت کرده و دختر را تشویق کرد. دختر گفت : درست است که من زیاد خدمت می کنم ، اما تفاوت خدمت من با خدماتی که پدرم به من کرد این است که من انتظار مرگ او را می کشم ، اما پدر خدمت می کرد و آرزو داشت من سالم باشم. عمر گفت : هذه أفقه من عمر [کتاب قصه های شیرین] .

۳) پدری از دنیا رفت. همسرش شب های جمعه غذایی می پخت و به فرزندش می داد تا به عنوان خیرات برای شوهرش به خانه فقرا بدهد. در یکی از هفته ها فرزند همین طور که غذا را می برد احساس گرسنگی کرد و غذاها را خودش خورد و به مادرش نگفت. آن شب مادر خواب شوهر را دید که می گوید غذایی که شب های جمعه درست می کنی ، دیشب به دست من رسید.

خاطرات

(۵) مشخصات گاو بنی اسرائیل را در گاوی یافتند که دست جوانی بود به قیمت گراف از او خریدند؛ او گفت: این گاو داستانی دارد. روزی می خواسته ام معامله ای کنم. آمدم منزل دیدم پدرم خواب است. از معامله صرف نظر کرده و پدر را بیدار نکردم. وقتی بیدار شد و قصه را فهمید این گاو را به من بخشید. [عیون أخبارالرضا، ج ۲، ص ۱۳].

(۶) جوانی یهودی خدمت امام صادق (علیه السلام) مسلمان شد. حضرت سفارش زیاد کرد به جوان که به مادرش محبت کند. مادر وضع تازه ای دید. علت پرسید. جوان گفت: من نزد کسی بوده ام، مرا به راهی هدایت کرده و این سفارشات از او است. مادر گفت: او پیغمبر است؟ جوان گفت: نه، وصی پیامبر است. مادر مسلمان شد و شهادتین را گفت و از دنیا رفت. [داستان راستان].

(۷) منتهی الآمال از قول دو نفر از علمای نجف نقل می کند جوانی به پدر پیرش خیلی کمک می کرد. چهل شب به مسجد سهله رفت. شب چهلم خدمت امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) رسید و حضرت باز سفارش پدر را به او کرد. [منتهی الآمال، ج ۲، ص ۳۲۴].

(۸) زمخسری از دانشمندان بزرگ است. دو پایش قطع بود. علت را پرسیدند، گفت: نفرین مادرم است. در کودکی گنجشکی را گرفتم و پاهایش را قطع کردم. مادرم این صحنه را دید و نفرینم کرد که خدا پاهایت را قطع کند. در راه تحصیل علم به سوی بخارا بودم که حادثه ای برایم پیش آمد و پاهایم قطع شد. [

حقوق الوالدین ، ص ۲۷۶] .

۹) یکی از شخصیت های مملکتی خدمت امام خمینی (ره) می رسد. پیرمردی عقب او بود. امام پرسیدند ، ایشان کیستند؟ گفت : پدرم. فرمودند پس چرا جلو پدرت راه می روی؟

۱۰) مادر شیخ انصاری هر وقت می خواست او را شیر دهد وضو می گرفت. شیخ هم به قدردانی از این مادر هر روز که از درس برمی گشت به زیارت مادر می رفت. [زندگانی شیخ انصاری] .

۱. وحدت

۱. اهمیت وحدت

۱. عدم اتحاد مساوی با عدم ایمان

لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا [نساء/ ۱۴۱] .

اگر واقعا ما مؤمن باشیم ، هرگز کافران راه نفوذ بر ما ندارند. این از یک سو ،

و اگر واقعا ما متحد باشیم ، هرگز کافران راه نفوذ بر ما ندارند ، پس عدم اتحاد مساوی است با عدم ایمان.

۲. وحدت در عرض اطیعوالله

أَطِيعُوا اللَّهَ (مکتب) وَ رَسُولَهُ (رهبر) وَ لَا تَنَازَعُوا (وحدت) [انفال/ ۴۶] .

۳. گوساله پرستی ترجیح بر تفرقه

إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ [طه/ ۹۴] .

۴. صدقه برای تألیف قلوب

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَ الْمَسْكِينِ وَ الْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَ الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ [توبه/ ۶۰] .

۵. شرک در کنار تفرقه

لَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ [روم/ ۳۲-۳۱] .

۶. وحدت ، سفارشی به تمام انبیا

شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَ مَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى وَ عِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَ لَا تَتَفَرَّقُوا

فیه [شوری/ ۱۳] .

۷. اقدام برای وحدت در قرآن

۱. نساء ، آیه ۸۵

مَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً حَسَنَةً

۲. نساء ، آیه ۱۲۸

وَالصُّلْحُ خَيْرٌ

۳. آل عمران ، آیه ۱۳۹

وَلَا تَهِنُوا وَلَا

تَحْزَنُوا وَ أَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ

۴. حجات ، آیه ۹

فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ

فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي

۸. امر امیرالمؤمنین (علیه السلام) به کشتن تفرقه کن

اگر کسی مردم را به تفرقه دعوت کرد ، او را بکشید؛ گرچه زیر عمامه من باشد :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) : وَإِيَّاكُمْ وَالْفُرْقَةَ فَإِنَّ الشَّاذَّ مِنَ النَّاسِ لِلشَّيْطَانِ كَمَا أَنَّ الشَّاذَّ مِنَ الْغَنَمِ لِلذُّبِّ أَلَا مَنْ دَعَا إِلَى هَذَا الشُّعَارِ فَاقْتُلُوهُ وَ لَوْ كَانَ تَحْتَ عِمَامَتِي هَذِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۲۷] .

(شرح مرحوم خوئی (ره) می گوید مراد از شعار دعوت به تفرقه و استبداد رأی است و ابن ابی الحدید می گوید مراد خوارج است.)

۲. محورهای وحدت

وحدت گاهی بر اساس مصالح سیاسی ، تعصب قبیله ای و نژادی ، عامل جغرافیایی ، تاریخ مشترک ، مصالح طبقاتی ، تمدن ها و منافع مادی است؛

۳. آثار وحدت

۱. قدرت و قهاریت

أَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ [یوسف/۳۹] .

لا يزال هذا الأمر في بني أمية ما لم تختلفوا بينهم [میزان الحکمه ، ج ۳ ، ص ۷۵] .

إِنَّ اللَّهَ يَجِبُ الَّذِينَ يَقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُورٌ [صف/۴] .

۲. عزت

وَ لَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَ تَذْهَبَ رِيحُكُمْ [انفال/۴۶] .

بادی که به پرچم شما می خورد ، بادی که کشتی شما را حرکت می دهد ، نسیمی که روح تازه به دیگران می دهد ، همه در اثر تفرقه از کار می افتد.

فَإِنْ بَعَثَ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ [حجرات/ ۹].

۴. الطاف و امدادهاى الهى

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إِنَّ يَدَ اللَّهِ مَعَ الْجَمَاعَةِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۲۷].

عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبَسَكُمْ شَيْعًا [انعام/ ۶۵].

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ [حجرات/ ۱۰].

۴. عوامل وحدت

۱. مكتب

مكتب و طرح آن : تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ [آل عمران/ ۶۴].

لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلْفَتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ [انفال/ ۶۳].

۲. رهبر

سیره رسول خدا (ص) در تشکیل حکومتی از سیاه ، سفید ، عرب ، عجم و...

۳. مسجد و جماعت و جمعه

پیامبر (ص) دوشنبه وارد مدینه شدند و در اولین جمعه نماز جمعه خواندند.

۴. شعار و شرکت در مراسم حج و عزاداری امام حسین (علیه السلام)

شعائر و شرکت در مراسم حج ، عزاداری امام حسین (علیه السلام) ، جمعه و...

۵. اخلاق

۱. عیادت

ملاقات ها اعم از عیادت ، زیارت ، تفقد

۲. زیارت

انفاق ها اعم از واجبات ، مستحبات ،

هدایا ، ایثارها.

۶. انفاق

انفاق ها اعم از واجبات ، مستحبات ، هدایا ، ایثارها.

۷. حمل بر صحت

۸. ایثار

ایثارها : وَ يُوْثِرُونَ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ [حشر/ ۹].

۹. توجه به اهداف عالی

كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ [آل عمران/ ۱۱۰].

جَعَلْنَاكُمْ اُمَّةً وَسَطًا [بقره/ ۱۴۳]. که با تفرقه میسور نیست.

۱۰. حذف امتیازات پوشالی

حذف امتیازات پوشالی و تکیه بر امتیازات علم و تقوا و جهاد

۱۱. توجه به مشترکات

تَعَالَوْا اِلٰى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ [آل عمران/ ۶۴].

۵. عوامل تحکیم وحدت

۱. نماز

با جماعت و جمعه خوانده شود.

۲. گرسنگی و روزه

تا درد دیگران را لمس کند.

۳. حج

عامل دیگر ، با یک لباس و یک شعار و یک محور و یک حرکت و یک زمان و یک مکان و یک هیأت.

۴. زکات و خمس

برای کمک رسانی ، که عامل وحدت میان طبقات مردم است : وَ الْمُؤَلَّفَهُ قُلُوبُهُمْ [توبه/۶۰] .

۵. جهاد

برای نجات مستضعفان بوده و عامل دیگر وحدت است.

۶. امر به معروف و نهی از منکر

نشانه دلسوزی برای رخنه نکردن فساد در انسان و تمایل به نشر خوبی هادر جامعه است.

۷. توحید در معبود

توحید در معبود ، نژاد ، زبان ، رهبری ، قانون

۸. اخلاق

ازدواج ، صله رحم ، سلام ، عیادت ، زیارت ، هدیه ، تفقد ، اطعام ، قرض الحسنه ، ادخال السیرور ، تشییع جنازه و همسایه داری در سایه وحدت است.

۹. دوری از اسباب تفرقه

آنچه سبب تفرقه می شود در اسلام ممنوع است؛ از قبیل : سوء ظنّ ، تجسس ، غیبت ، ناسزا ، بد صدا زدن ، سخن چینی ، حيله و غش ، قطع رحم ، حسد ، قمار ، تکبر و

۱۰. برخورد منصفانه

إِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ

فی ضلالِ مُبینٍ [سبأ/ ۲۴] .

۶. عوامل تفرقه

۱. هواها وحب و بغض ها

در فضای اخلاص... لا تُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ [بقره/ ۲۸۵] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام): إِنَّمَا أَنْتُمْ إِخْوَانٌ عَلَى دِينِ اللَّهِ مِمَّا فَرَّقَ بَيْنَكُمْ إِلَّا خُبْتُ السَّرَائِرِ وَ سُوءَ الضَّمَائِرِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۱۳] .

۲. خیالها و سوء ظن ها

نَحْنُ أَتْنَاءُ اللَّهِ [مائده/ ۱۸] .

إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ [حجرات/ ۱۲] .

۳. آرزوها و تلقینات

وَ قَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ [بقره/ ۱۱۳] .

۴. دوستان ناآگاه

دوستان ناآگاه و پذیرفتن هر سخن از آنان و تجلیل های بی مورد از افراد و حساس کردن دیگران.

۵. دشمنان آگاه

ماجرای روضه حضرت فاطمه زهرا (س) در حرم امام کاظم (علیه السلام) هر روز صبح

۶. بی خبری از نقشه ها و دوری از واقعیات

بی خبری از نقشه ها و دوری از واقعیات و افراد و مسائل و قضاوت های غائبان

۷. ملی گرایی و نژاد پرستی

۸. توقعات نابجا

۹. حسادت

وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعِيًّا بَيْنَهُمْ [شورى/ ١٤].

حسد : وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَعِيًّا بَيْنَهُمْ [بقره/ ٢١٣].

١٠. طاغوتها

وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيْعًا [قصص/ ٤].

إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ [حجرات/ ٦].

١١. سب

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ [انعام/ ١٠٨].

١٢. برداشت های بد

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ [نساء/ ٨٣].

١٣. تنگ نظری ها

١٤. ظلم

لَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَ لَكِنْ يَدْخُلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمُونَ مَا

لَهُمْ مِنْ وَلِيِّ وَ لَا نَصِيرٍ [شوری / ۸] .

۱۵. دنیا خواهی

۱۶. فرقه گرایی

وَ لَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ [روم / ۳۲-۳۱] .

۱۷. دسیسه دشمن

لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ [آل عمران / ۱۱۸] .

۱۸. القانات شیطانی

إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ بَيْنَهُمْ [اسراء / ۵۳] .

۱۹. تمسخر

لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ [حجرات / ۱۱] .

۲۰. القاب زشت

وَ لَا تَنَابَرُوا بِاللِّقَابِ [حجرات / ۱۱] .

۲۱. غیبت

لَا يَغْتَبِ بَعْضُكُمْ بَعْضًا [حجرات / ۱۲] .

۲۲. فخر فروشی

نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَ أَوْلَادًا [سبأ / ۳۵] .

۲۳. مخالفت با عدل

قَالَ مُتَرَفُّوهُمَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ [سبأ / ۳۴] .

۲۴. نبود ایمان به مبدأ و معاد

۲۵. اشرافی گری و خود برتر بینی

ما نراك إلا بشراً مثلنا [هود/۲۷].

۲۶. تحریک طاغوتها

یریدُ أَنْ یُخْرِجَکُمْ مِنْ أَرْضِکُمْ [شعراء/۳۵].

۱. معرفی وحی

۱. تعریف وحی

مفردات در معنای وحی می گوید :

اصل الوحی الاشاره السریعه و ذلك یكون بالكلام علی سبیل الرمز و قد یكون بصوت مجرد و باشاره الی بعض الجوارح و بالکتابه و یقال للکلمه الالهیه الی تلقی الی انبیائه و اولیائه وحی [مفردات راغب].

قال الراغب فی مفرداته ما حاصله :

اقسام وحی تشریحی ۱ ، ۲ و ۳ در آیه ذیل : وَ مَا كَانَ لِیُبَشِّرَ أَنْ یُکَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحِیاً أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ یُرْسِلَ رَسُولاً فِیْ وَحِیٍ بِإِذْنِهِ مَا یَشَاءُ [شوری/۵۱]. برای اطلاعات بیشتر به تفسیر المیزان ، ج ۱۸ ، ص ۷۵ مراجعه فرماید.

مفهوم وحی :

۱ _ به معنای القاء در خواب : آیا القاء در خواب که در روایات آمده و در داستان حضرت ابراهیم در قرآن نیز به آن اشاره شده است از مصادیق

وحی است بعضی از مصادیقِ وَرَاءِ حِجَابٍ [شوری/۵۱] اختلاف است یا از مصادیق وحی نیست.

۲_ الهام و القاء فی القلب : وَ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ [قصص/۷]

منب (علیه السلام) [تفسیر المیزان ، ج ۱۶ ، ص ۷]

۳_ وحی تکوینی ، بمعنی التسخیر : وَ أَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنْ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا [نحل/۶۸]

قال العلامة : ... و المحصل من موارد استعماله انه القاء بالمعنى بنحو خفى على غير من قصد افهامه (فالافهام بالقاء المعنى فى فهم الحيوان من طريق الغريزه من الوحي) انتهى كلامه. منب (علیه السلام) [تفسیر المیزان ، ج ۱۲ ، ص ۳۱۲]

۴_ قد يراد بالوحي ما يشبه معنى الخلق :

فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرًا [فصلت/۱۲]

قال و الوحي هو الخلق و الایجاد ثم قال بان اراده هذا المعنى من الوحي تحتاج الى عنايه زائده الى ان قال... سطر آخر صفحه ۳۹۱.

منب (علیه السلام) [تفسیر المیزان ، ج ۱۷ ، ص ۳۹۰]

فتحصل بما مرّ ان معنى الآية... اوحى فى كل سماء الى اهلها من الملائكة الامر الالهى المنسوب الى تلك السماء.

۵_ به معنای اشاره :

فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ أَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا [مریم/۱۱]

فرق میان وحی و الهام :

الالهام وجدان تستيقنه النفس و تنساق الى ما يطلب على غير شعور منها من ان اتى و هو اشبه بوجدان الجوع و العطش و الحزن و السرور. [رساله التوحيد ، عبده ، ص ۱۰۸]

الهام به افراد عادى :

در کتاب وحی و نبوت آقاي

شریعتی داستان‌ها و مطالبی را از افرادی مانند طنطاوی و فخر رازی ذیل آیه‌فَالْمُدْبِرَاتِ أَمْرًا [نازعات/۵. از متر لینگ از عقیف عبد الفتاح طباره ، دانشمند لبنانی نقل می‌کند که دانشمندانی الهاماتی را شخصا دیده و حتی گاهی صداهایی را می‌شنیده اند.]

در کتاب امدادهای غیبی شهید مرتضی مطهری (ره) از قول بو علی سینا ، غزالی ، خواجه نصیرالدین طوسی ، الیکس کارل ، مولوی و انیشتین نقل می‌کند که به اشراق و الهامات غیبی انسان گاه و بیگاه حقائق را درک می‌کند. (بدون به کار رفتن حواس پنجگانه و تجربه) راه‌هایی چند در کتاب وحی و نبوت از صفحه ۹۰ به بعد از دانشمندان توجیهاتی را نقل فرموده است که این الهامات و خطوط چگونه نصیب انسان می‌شود.

۲. حقیقت وامکان وحی

حقیقت وحی برای ما روشن نیست. اما دلیل لزوم وحی به ما می‌گوید که هر چه هست و آنچه می‌فهمیم آن است که وحی خبری است غیر از عقل و فکر. بلکه درک مخصوص است. زیرا دستگاه آفرینش تمام موجودات را (جان دار و بی جان) به سوی کمال خود سوق می‌دهد ، و در مسیر آن تکامل به تمام خیرهایی که لازم دارد مجهز ساخته است. گیاه ، حیوان ، دانه ها ، نطفه ها ... رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ حَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى [طه/۵۰.]

انسان جزء این نظام است و همانند سایر مخلوقات مسیری دارد و باید همانند مخلوقات دیگر به جهاز سیر به تکامل مجهز باشد و مجهز ساختن او به دست دستگاه آفرینش است که هر چیزی را هدایت می‌کند. این انسان از سوئی زندگی اجتماعی دارد از یکسو ،

و از سوی دیگر گزینه انحدام.

اگر به خاطر اجتماع و دفاع و حمله دیگران نباشد، می خواهد با گزینه انحدام همه منافع را به خود اختصاص دهد. جبر اجتماعی کمی او را تعدیل می کند. لکن همینکه فرصتی پیدا کرد، باز خودخواه است. طغیان می کند، و عقل و خرد او را کنترل نمی کند. زیرا با همان عقل انحدام می کند و عقلی که سبب انحدام و تولید نزاع شود، معنی ندارد سبب برداشت نزاع باشد. لذا دستگاه آفرینش که هر موجودی را به سوی کمال خود رشد می دهد، باید برای حل این مشکل و برداشت نزاع یک درک دیگری غیر از عقل و فکر در نوع انسان بگذارد تا در هدایت عمومی دستگاه آفرینش نسبت به انسان کوتاهی نشده باشد، و آن وحی است.

امکان وحی :

وحی از طرف خدا ذاتاً ممکن است و هیچ دلیلی بر عدم امکان نیست. زیرا همان طوری که حقائق و مطالبی در اثر فکر بدست می آید. خالق فکر مطالبی را بدون تحصیل به فکر القاء می کند و هیچ مانعی در کار نیست. مگر عقول مردم متفاوت نیست در فهم کلیات، مگر عقول مردم اختلافات زیادی ندارد در جزئیات، مگر مسائل مشکل و نظری نزد گروهی، از بدیهیات نزد دیگری نیست؟ مگر خوابهای صادق یک نحو درک غیبی نیست، که مدت ها قبل از وقوع خارجی انسان می فهمد؟ مگر مسلم نیست که در بعضی حیوانات شعوری است نسبت به درک زلزله ها و غیره؟ یا خواب های صادق برای عموم مردم، بهترین نمونه ای است برای امکان وحی. [نقل از رساله التوحید، عبده.]

همان قدرتی

که مغز انیشتین را با مغز یک نفر بُلّه بوجود می آورد ، از ایجاد وحی عاجز نمی ماند.

کوتاه سخن آنکه امکان ارتباط با مبدأ هستی و گرفتن حقائق توسط یک شعور خاص و مرموزی که (غیر از حس و عقل باشد) ۱ در شخص نبی یا ولی امری است ممکن ، و نظائرش در داشتن شورهای مختلف میان حیوانات و انسان ها محسوس است ، وانکار این نحو شعور به خاطر آنکه چنین شعوری در همه مردم نیست و یا چرا من ندارم. همچون انکار کوران و کران مادرزاد است ، نسبت به دیدنی ها و شنیدنی ها ، و همچون انکار کردن طفل است ، غریزه شهوت و درک لذت ازدواج را. همان طوری که محرومان از چشم و گوش و فهم زلزله و غیره باید درک دیدنی ها و شنیدنی ها و حوادث را یک شعور مرموز نام نهند ، ما نیز که این درک را نداریم (اما امکان دارد) باید تمام این ارتباط را شعور مرموز بدانیم.

وقوع الوحی :

بعد از آنکه وحی امکان داشت اگر دلیلی بود که اثبات کند ، فبها و الا در همان بقعه امکان باقی است.

دلیل وقوع وحی برای پیغمبران اولوالعزم تواتر و برای پیغمبر ما قرآن معجزه باقیه پیامبر اکرم است. و برای پیغمبران غیر اولوالعزم _ اخبار قرآن _ وَ مِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْضُصْ عَلَيْكَ [غافر/۷۸]

منب (علیه السلام) [رساله التوحید ، عبده.]

اما هر پیغمبر در هر درجه ای که هست ، در زمان خود باید برای مردم ، توسط اعجاز وقوع وحی و ارتباط با مبدأ هستی را ثابت کند. اما فعلا برای ما چون معجزات سایر انبیاء

قابل مشاهده نیست، به راه تواتر اکتفا می کنیم و پیغمبر ما هم که معجزه اش قرآن است، و هر روز و هر شب از همه مردم و از ۳. ضرورت وحی

انسان تا سرگرم است، هیچ حقیقتی را حاضر نیست گوش دهد، فکر کند، اما گاهی که به خود می آید و در اطراف خود نگاه می کند، چیزهایی را می بیند از این قرار است؛ درختان، حیوانات، کرات آسمانی، ابر و باد، گردش زمین و...

درختان از ریشه تا میوه هر کدام کار خود را انجام می دهند. اشتباه نمی کند. پشیمانی ندارد. فراموش نمی کند. با کمال آرامش به راهی که دستگاه آفرینش برایش نهاده می رود. حیوانات نیز گروهی، پرنده، خزنده، صحرایی، دریائی، با زاد و ولد، تخمگذاری و صدها مسائل مربوط به آن بکار خود ادامه می دهند و سهو و فراموشی و اشتباه ندارد و به همان نظامی که دستگاه آفرینش برای آنها قرار داده به سوی هدفی که دارند، رهسپارند. اما انسان هر روز فکر می کند، هر روز هم اشتباه می کند و هر روز ناراحت و هر ساعت متحیرتر است و این سؤالات برایش پیش می آید.

آیا ما جزء این عالم هستیم؟

آیا دستگاه آفرینش که برای همه راهی منظم قرار داده، نسبت به ما کوتاهی کرده؟

آیا قدرتی که از خلق موی چشم غافل نشده، از رهبری نسل بشر غافل شده؟

و صدها قبیل از این سؤالات، به خصوص هر چه جمعیت بیشتر، حرف ها زیاده تر، و دامنه نزاع وسیع تر می شود و احساس نیاز به داشتن وحی ملموس تر

می شود.

۲. انواع وحی

اقسام وحی :

وحی تشریحی همان است که بر پیامبران فرستاده می شد و رابطه خاصی میان آنها و خدا بود که فرمان های الهی را از این طریق دریافت می داشتند. وحی تکوینی در حقیقت همان غرائز و استعدادها و شرائط و قوانین تکوینی خاصی است که خداوند در درون موجودات مختلف جهان قرار داده است. جامعترین سخن در این زمینه سخنی است که از حضرت علی (علیه السلام) در پاسخ شخصی که از مساله وحی سؤال نمود نقل شده که امام (علیه السلام) آن را به هفت قسم تقسیم نمود.

۱_ وحی رسالت و نبوت مانند :

إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا [نساء/ ۱۶۳]

۲_ وحی به معنی الهام مانند :

وَ أَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنْ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا [نحل/ ۶۸]

۳_ وحی به معنی اشاره مانند :

فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ أَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا [مریم/ ۱۱]

۴_ وحی به معنی تقدیر مانند :

وَ أَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا [فصلت/ ۱۲]

۵_ وحی به معنی امر مانند :

وَ إِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى الْحَوَارِيِّينَ أَنْ آمِنُوا بِي وَ بِرَسُولِي قَالُوا آمَنَّا [مائده/ ۱۱۱]

۶_ وحی به معنی دروغ پردازی مانند :

وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا [انعام/ ۱۱۲]

۷_ وحی به معنی

خبر مانند :

وَجَعَلْنَاهُمْ أَتَمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ [انبياء/ ٧٣] .

٨_ وحى به معنى تفهيم ملائكة مانند :

إِذْ يُوحَىٰ رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ [انفال/ ١٢] .

هدايت تكوينى در حيوان (زنبور عسل) :

وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنْ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ثُمَّ كُلِي مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكَ ذُلًّا يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ [نحل/ ٦٩-٦٨] .

٩_ خود قرآن وحى ناميده شده است :

قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُمْ بِالْوَحَىٰ [انبياء/ ٤٥] .

١_ فالوحى فى التكوين ، كما فى :

يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا بَأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا [زلزال/ ٥-٤] .

فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا [فصلت/ ١٢] .

هذا فى رابطه امورها داخلية و خارجيه :

٢_ و بالنسبه الى الحيوان ، كما فى :

وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنْ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ [نحل/ ٦٨] .

و هذا النحو من الوحى ايضا تكوينى :

٣_ و فى الملائكة ، كما فى :

إِذْ يُوحَىٰ رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَتَبَتُوا الَّذِينَ آمَنُوا سَأَلْتَنِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ [انفال/ ١٢] .

فالوحى الى الملائكة القاء علم و معرفه فى ذواتهم الصافية الطاهره. و التعبير فى الملائكة بالايحاء و فى الكفار بالالقاء : فان فى الوحى خصوصيه زائده و هو القاء الى باطن و قلب شخص و ايضا فيه ايرائ امر روحانى فى القلب. و اما الالقاء : فهو مطلق مقابله مع

ارتباط و هذا المعنى يناسب التعبير به فى مورد الكفار.

٤_ و فى وحى الشياطين ، كما فى :

إِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ [انعام/١٢١].

يراد الوسوس الباطله التى من شياطين الانس و الجن الى اوليائهم الذين اتبعوهم و احبوهم. و قال تعالى :

وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا [انعام/١١٢].

الزخرف : الباطل و ما يكون خارجا عن الحق الاصيل و يراد القاء القول الباطل الذى يبرز من قلوبهم كلاما او اعتقادا فى قلوب اوليائهم.

٥_ و فى ادعاء الوحي افتراء و كذبا ، كما فى :

وَ مَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ [انعام/٩٣].

أى فىنسب قوله الكذب الباطل الى الوحي من الله العزيز ، افتراء على الله المتعال فى وحيه اليه. سواء كان هذه النسبه بعنوان النبوه و ادعاء الولايه أو بعنوان مطلق مقام الارتباطات الغيبية. و لا يخفى ان ادعاء الوحي من أعظم مصاديق الظلم :

وَ مَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ [انعام/٩٣. فانه يدعى مقاما الهييا و ارتباطا روحانيا ، ثم ينسب الى الله العزيز المتعال أكاذيب من عنده و يضلُّ بها عباده.]

قال تعالى فى مورد رسوله خاتم النبيين صلى الله عليه و آله :

وَ لَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ [حاقه/٤٦-٤٤].

بل نهى رسول الله صلى الله عليه و آله عن قراءه القرآن قبل اتمام الوحي بقوله تعالى :

وَ لَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَىٰ إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَ

قُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا [طه/ ١١٤] .

بل و نهى نهيا شديدا عن التمايل الى المخالفين فى كيفية الرساله خصوصيه من الوحي الذى يوحى اليه ، فقال تعالى :

وَإِنْ كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ عَلَيْنَا غَيْرَهُ وَإِذَا لَا تَأْخُذُوكَ خَلِيلًا وَلَوْلَا أَنْ تَبْتَئَاكَ لَقَدْ كَدَّتْ تَرْكُنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا إِذَا لَا دَفْقَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ [اسراء/ ٧٥-٧٣] .

فهذا حال سيد المرسلين فى مورد تمايل ضعيف فى اجراء الوحي و حفظه و ضبطه التام ، فكيف من يدعيه كذبا و يفتري تعمدا فيه ، نعوذ بالله من الغرور اتباع الهوى و الشيطان.

٦ _ الوحي فيه الزام و تكليف يجب اتباعه ، قال تعالى :

إِنْ أَتَّبِعِ إِلَّا مَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ إِنَّي أَخَافُ أَنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابٌ عَظِيمٌ [يونس/ ١٥] .

وَ اتَّبِعْ مَا يُوْحَىٰ إِلَيْكَ وَ اصْبِرْ حَتَّىٰ يَحْكُمَ اللَّهُ [يونس/ ١٠٩] .

فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [زخرف/ ٤٣] .

وَ اتَّبِعْ مَا يُوْحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا [احزاب/ ٢] .

ولا- يخفى ان الوحي يوجب شهودا بالقلب و هو أقوى من مشاهده البصر ، استماع الصوت و شهود القلب يدركه الانسان بالبصيره اليقينييه و يؤثر فى الانسان أثرا عميقا قاطعا لا يدخله شك. و قلنا فى شهد : ان الشهود عبارته عن العلم بالحضور عند المعلوم _ راجعه.

٧ _ و فى العمل بالوظيفه و العبوديه ، كما فى :

وَ جَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَ أَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَ إِقَامَ الصَّلَاةِ وَ إِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَ كَانُوا لَنَا عَابِدِينَ [انبياء/ ٧٣] .

ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ

اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا [نحل/١٢٣] .

قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً [انعام/١٤٥] .

فهذه الوظائف التكليفية والاعتقادية انما تتعين و تتشخص بالوحي على الانبياء و قلنا ان الوحي أقوى و سيله لحصول العلم و اليقين .

٨_ و في المعرفة و الحكمه ، كما في :

ذَلِكَ مِمَّا أُوْحِيَ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ [اسراء/٣٩] .

وَ كَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ [شورى/٥٢] .

و لا يخفى ان المعارف الالهيه لا سبيل الى معرفتها حق المعرفة الا الوحي من الله عز و جل و تعليمه بالشهود اليقيني القلبى و أما العلوم الرسميه فلا تزيد الا تردددا او ظنا لصاحبها و لا تغنى من الحق شيئا .

٩_ و في الحقائق الالهيه المتعاليه ، كما في :

فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى فَأُوْحِيَ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أُوْحِيَ مَا كَذَّبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى [نجم/١١-٩] .

قلنا ان الوحي هو شهود القلب ، و يدل عليه التفسير برؤيه الفؤاد و سبق ان الفؤاد ، هو البالغ حال الطيب و الخلوص و النقاء و هو الذى يستعد لرؤيه الحقائق اللاهوتيه بالوحي الالهى .

١٠_ و الوحي للأنبياء و المرسلين ، كما في :

إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ وَ النَّبِيِّنَ مِنْ بَعْدِهِ وَ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْمَاعِيلَ وَ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ وَ الْأَسْبَاطِ وَ عِيسَىٰ وَ أَيُّوبَ وَ يُونُسَ وَ هَارُونَ وَ سُلَيْمَانَ وَ آتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا وَ رُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَ رُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ

وَ كَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا [نساء/١٦٤-١٦٣] .

وَ مَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ [نجم/٦-٣] .

وَ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ وَ أَخِيهِ أَنْ تَبَوَّءَا لِقَوْمِكَمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا [يونس/٨٧] .

فان أقوى وسيله و أتقنها فى تبين وظائف الرساله و تعليم الحقائق و تفهيم المعارف الالهيه و الارشاد الى الاحكام و الآداب الدينيه : هو الوحي من جانب الله المتعال من غير واسطه أمر آخر.

و قد يكون البيان بايجاد كلام أو مخاطبه ملك أو برؤيا منام ، اذا انتهى كل منها الى تأثير و نفوذ قاطع فى القلب كالوحي ، حتى يكون ذلك البيان حجّه تامه من الله تعالى . و الحجّه من الله المتعال انما يتحقق اذا أوجب شهودا فى القلب و اما مطلق السماع و المخاطبه و الرؤيا و الالتقاء ، فلا يكون حجّه فيما بين الله و بين رسله ما لم ينفذ فى القلب و لم يوجب شهودا.

١١ _ الوحي للأنبياء فى الامور المتفرقه ، كما فى :

وَ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ [اعراف/١١٧] .

وَ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ إِذِ اسْتَسْقَاهُ قَوْمُهُ أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ [اعراف/١٦٠] .

وَ لَقَدْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي [طه/٧٧] .

فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعْ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَ وَحِينَا [مومنون/٢٧] .

ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَ مَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ [يوسف/١٠٢] .

و من هذا القبيل الوحي فى ما يرتبط بالمعجزات و ما تقدم من الامور و ما يأتى و ما يتعلق بامور الناس و حالاتهم.

١٢ _ الوحي لنبينا صلوات الله عليه فى القرآن ، كما فى

وَ كَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِتُنذِرَ [شورى/٧.]

وَ أَوْحَىٰ إِلَىٰ هَذَا الْقُرْآنِ لِأُنذِرَ كُمْ بِهِ [انعام/١٩.]

وَ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ [فاطر/٣١.]

اتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ [عنكبوت/٤٥.]

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ [يوسف/٣.]

فالقرآن الكريم مما اوحى الى نبينا صلوات الله عليه و هو النازل من الله العزيز المتعال بألفاظه و مفاهيمه و سبق انه معجز لفظا و معنى.

و لما كان القرآن الكريم و ما هو من آثار الرساله و لوازمه : مما يجب ان يكون قطعيا و متقينا للرسول ، حتى يعتمد عليها و يبلغها فى الناس ، و قلنا ان من اتقن ما يوجب اليقين هو الوحي الملازم بالشهود عند القلب النافذ فى الفؤاد و هو النازل من الله تعالى بلا واسطه.

و اما اذا تحقق النزول بواسطه صوت او ملك او رؤيا فى منام او فى مكاشفه : فلا بد من ان تنتهى الى حصول شهود فى القلب حتى يتحقق الاطمينان التام و اليقين الكامل.

١٣ _ الوحي فى التوحيد ، كما فى :

وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِيَ إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ [انبياء/٢٥.]

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَ لَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا [كهف/١١٠.]

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ وَاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَ اسْتَغْفِرُوهُ وَ وَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ [فصلت/٦.]

و التوحيد اول ما يجب للبشر عرفانه و

تعلقه به و هو اهم الوظائف العقلية و اعلى المعارف الانسانيه و به يرتبط الانسان بمبدء العوالم و بارىء الموجودات و به يحصل السعاده الابديه و الكمال الذاتى. و لا يخفى ان التوحيد فى العقيدة يلازمه العبوديه و خلوص العمل له و الاستقامه التامه فى طاعه حيث يطابق الظاهر الباطن.

١٤ _ الوحي للافراد المختلفه غير الاولياء ، كما فى :

وَ إِذْ أُوحِيَتْ إِلَى الْحَوَارِيِّينَ أَنْ آمِنُوا بِي وَ بِرَسُولِي قَالُوا آمَنَّا [مائده/١١١.]

إِذْ أُوحِينَا إِلَى أُمَّكَ مَا يُوحَى أَنْ أَقْدِفِيهِ فِي الثَّابُوتِ فَأَقْدِفِيهِ فِي الْيَمِّ [طه/٣٩-٣٨.]

وَ أُوحِينَا إِلَى أُمِّ مُوسَى أَنْ أَرْضِعِيهِ [قصص/٧.]

الوحي ان كان فى مورد ابلاغ الاحكام و الحقائق الالهيه : فلا بد ان يتحقق بوسيله رسول امين طاهر لا ينطق عن الهوى و لا يتمايل الى جانب خلاف الحق ليكون حجه تامه من الله تعالى.

و اما فى موارد شخصيه او عرفيه اجتماعيه : فلا اشكال فى تحققه بوسائط مختلفه ، اذ اريد منه هدايتهم الى ما فيه صلاحهم و هذا لطف منه تعالى فى مورد عباده المتوجهين اليه المتوقعين منه.

وَ مَا كَانَ لِنَبِّئٍ أَنْ يَكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِي بِلَاذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلَى حَكِيمٍ [شورى/٥١.]

الكلام : هو ما يبرز عن الباطن و يبين النيه القلبيه بأى نحو كان فيشمل الكلام بالحروف و الصوت و الكلام بايجاد تكوينى و الكلام المعنوى او الظاهر بواسطه ملك او انسان و غيرها. فيستحيل أن يكلم الله بشرا الا بالصور الثلاث المذكوره فى الايه الكريمه فان الكلام المادى الظاهرى يحتاج الى تحقق الجهاز الباطنى القلبي و الجهاز

الظاهرى للتكلم و وجود اسباب خارجيه من لامكان و الهواء و هذه الامور توجب محدوديه و فقرا و حاجه فى المتكلم و لا ينسب الى الله المتعال.

و اما الوحى : فقلنا انه عباره عن القاه امر منظور فى قلب شخص يوجب يقينا و شهودا له و هذا الالتقاء امر روحانى و يلقى فى الباطن و القلب الروحانى لا- القلب الجسمانى و هو ممكن ان ينسب الى الله المتعال. فالوحي تكليم الله عبده بلاواسطه و بلا حجاب و هو من المصاديق الكامله التامه للكلام من الله المتعال.

و اما الكلام من وراء الحجاب : فهو اذا لم يكن الخطاب بلاواسطه شىء بل يوجد و يبرز فى الخارج بواسطه ملك او الفاظ و كلمات او وسيله اخرى ، فالكلام حينئذ يظهر فى الخارج بأخذ منها. فى هذه الصوره يجب ان تكون الواسطه مظهرا و مجلى و مرآه للكلام الالهى من دون ان تكون لها موضوعيه و خصوصيه ، فهى لاترى الا الكلام و هذا كالقرآن المجيد الظاهر بوسيله النبى او ملك. فالقرآن الكريم باعتبار انه اوحى الى النبى صلى الله عليه و آله : وحي ، و باعتبار ظهوره فى الخارج و نسبته الى الناس : كلام لله تعالى.

و اما ارسال الرسول : اعم من ان يكون الرسول انسانا او ملكا و هو مأمور بابلاغ الكلام و ابرازه الى الناس فهذا الرسول اذا كان امينا فى بيانه و مأمورا به : فهو يروى كلام الله المتعال ، سواء كان القاؤه اليه و حيا أو روايه. ففى هذه الصوره : يلاحظ الرسول على نحو استقلال و الموضوعيه. و فى الصوره الثانيه : كونه فانيا و مرآه و غير ملحوظ بذاته.

لا يخفى ان هذه الصور الثلاث فى الآيه الكريمة : انما هى لبيان اقسام كلمات الله المتعال و الوحى انما يتصور فى واحد منها.
و قد اضطربت كلمات المفسرين فى تفسير الآيه و كذلك فى تفسير معنى الوحى و حقيقته و فى ما بيناه كفايه للمتدبر.

۰۳. ویژگیهای وحی

۱. موضوعات وحی

۱ _ مادی :

وَ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ إِذِ اسْتَسْقَاهُ قَوْمُهُ أَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ [اعراف/۱۶۰].

وَ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ أَن تَبَوَّءَ لِقَوْمِكَمَا بِمِصْرَٰ بُيُوتًا [يونس/۸۷].

وَ أَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا [نحل/۶۸].

وَ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ [قصص/۷].

فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنِ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَ وَحِينَا [مومنون/۲۷].

۲ _ معنوی :

وَ كَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا [شورى/۷].

نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ [انبياء/۲۵].

تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ [هود/۴۹].

ذَلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ [اسراء/۳۹].

وَ أَوْحَيْنَا إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُمْ بِأَمْرِهِمْ [يوسف/۱۵].

۲. حامل وحی

در آیه ذیل می فرماید : حامل وحی جبرئیل است.

قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ [بقره/۹۷].

اما در دو سوره دیگر واسطه را ، روح معرفی نموده :

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ [شعراء/ ۱۹۴-۱۹۳] .

قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ [نحل/ ۱۰۲] .

آیا مراد از روح در دو آیه اخیر ، همان جبرئیل در آیه اول است؟

علامه سید محمد حسین طباطبایی از حضرت علی (علیه السلام) نقل می کند که حضرت با استشهاد از آیه؛ يَنْزِلُ الْمَلَائِكَةُ بِالرُّوحِ [نحل/ ۲] .

[فرمود : روح غیر از ملائکه است و چون جبرئیل از ملائکه است ، پس روح غیر از جبرئیل نیز می باشد. متن روایت که در المیزان نیز موجود است ، چنین است ؛ عَنْ سَيِّدِ الْإِسْلَامِ كَافٍ قَالَ : أَتَى رَجُلٌ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) يَسْأَلُهُ عَنِ الرُّوحِ أَلَيْسَ هُوَ جِبْرَائِيلَ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) جِبْرَائِيلُ (عليه السلام) مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحُ غَيْرُ جِبْرَائِيلَ فَكَرَّرَ ذَلِكَ عَلَى الرَّجُلِ فَقَالَ لَهُ لَقَدْ قُلْتَ عَظِيمًا مِنَ الْقَوْلِ مَا أَحَدٌ يَزْعُمُ أَنَّ الرُّوحَ غَيْرُ جِبْرَائِيلَ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (عليه السلام) إِنَّكَ ضَالٌّ تَزْوِي عَنِ أَهْلِ الضَّلَالِ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى لِنَبِيِّهِ صَ أَتَى أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ يَنْزِلُ الْمَلَائِكَةُ بِالرُّوحِ [نحل ۲-۱] وَ الرُّوحُ غَيْرُ الْمَلَائِكَةِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ [كافي ، ج ۱ ، ص ۲۷۴ .]

[منبع [تفسیر المیزان ، ج ۱۲ ، ص ۲۳۷ .]

از مجموع آیات چنین استفاده می شود که جبرئیل _ که از ملائکه است _ با روح _ که از ملائکه نیست _ باهم نازل می شوند و روح حامل وحی است و نسبت به جبرئیل نیز یک معنی صحیح است.

علی (علیه السلام) درباره ملائکه حامل وحی در نهج البلاغه می فرماید : وَ مِنْهُمْ أَمْنَاءُ عَلِيٍّ وَ حِيَهُ وَ أَلْسِنَتُهُ إِلَى رُسُلِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱. ظاهر این جمله آن است که حامل وحی یک ملک نیست بلکه دسته ای هستند در روایات از پیشوایان معصوم علیهم السلام. و شرح آیت الله العظمی خوئی ، ج ۲ ، ص ۱۹ نیز چنین است که جبرئیل از میکائیل و او از اسرافیل و او از لوح محفوظ و او از قلم و او

از خدا وحی را دریافت می دارد.]

۳. چگونگی وقوع وحی

روایات در چگونگی وحی چند نوع است. یک دسته روایات می فرماید: جبرئیل همچون بنده در خدمت پیغمبر با اذن وارد می شد. مانند: عن أبي عبد الله (عليه السلام) قال كان جبرئيل إذا أتى النبي (ص) قعد بين يديه قعدة العبد و كان لا يدخل حتى يستأذنه [بحار الأنوار ، ج ۱۸ ، ص ۲۵۶]

(البته این نحو وحی در صورتی بود که واسطه وحی جبرئیل بود کما فی الروایات).

یک دسته روایات می فرماید: پیامبر (ص) چنان عرق می کرد که دگرگون می شد. سنگین می شد. حتی اگر سوار شتر بود ، شتر به وضع عجیبی در می آمد که نزدیک بود شکمش به زمین برسد ، و خلاصه حالتی شبیه به حالت غش کردن به حضرت دست می داد. این حالت در وقت وحی زمانی بود که نه جبرئیل و نه غیر او واسطه نبود ، بلکه وحی مستقیماً از خدا و مخاطب ذات او بود. کما فی الحدیث ۱۲ ، ۳۰ و غیره.

عن عبيد بن زراره عن أبيه قال قلت لأبي عبد الله (ص) جعلت فداك الغشيه التي كانت تصيب رسول الله (ص) إذا نزل عليه الوحى قال: فقال ذلك إذا لم يكن بينه وبين الله أحد ذاك إذا تجلى الله له قال ثم قال تلك النبوه يا زراره و أقبل يتخضع [بحار الأنوار ، ج ۱۸ ، ص ۲۵۶]

فسئل الصادق (عليه السلام) عن الغشيه التي كانت تأخذ النبي ص أ كانت تكون عند هبوط جبرئيل ع فقال لا إن جبرئيل كان إذا أتى النبي ص لم يدخل عليه حتى يستأذنه و إذا دخل

عليه قعد بين يديه قعده العبد و إنما ذلك عند مخاطبه الله عز و جل إياه بغير ترجمان و واسطه [كمال الدين ، ج ١ ، ص ٨٥]

عَنْ عُمَرَ بْنِ زَيْدٍ قَالَ حَاضَتْ صَاحِبَتِي وَ أَنَا بِالْمَدِينَةِ وَ كَانَ مِعَادُ جَمَالِنَا وَ إِبَانُ مَقَامِنَا وَ خُرُوجِنَا قَبْلَ أَنْ تَطْهَرَ وَ لَمْ تَقْرَبِ الْمَسْجِدَ وَ لَا الْقَبْرَ وَ لَا الْمِثْبَرَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع فَقَالَ مُرْهَا فَلْتَعْتَسِلْ وَ لْتَأْتِ مَقَامَ جَبْرِئِيلَ (عليه السلام) فَإِنَّ جَبْرِئِيلَ كَانَ يَجِيءُ فَيَسْأَلُ عَلِيَّ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ إِنْ كَانَ عَلَى حِيَالٍ لَمَا يَتَّبِعِي أَنْ يَأْذَنَ لَهُ قِيَامَ فِي مَكَانِهِ حَتَّى يَخْرُجَ إِلَيْهِ وَ إِنْ أَذِنَ لَهُ دَخَلَ عَلَيْهِ فَقُلْتُ وَ آيْنَ الْمَكَانُ فَقَالَ حِيَالُ الْمِيزَابِ الَّذِي إِذَا خَرَجْتَ مِنَ الْبَابِ الَّذِي يَقَالُ لَهُ بَابُ فَاطِمَةَ بِحِذَاءِ الْقَبْرِ إِذَا رَفَعْتَ رَأْسَكَ بِحِذَاءِ الْمِيزَابِ وَ الْمِيزَابُ فَوْقَ رَأْسِكَ وَ الْبَابُ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِكَ وَ تَجْلِسُ فِي ذَلِكَ الْمَوْضِعِ وَ تَجْلِسُ مَعَهَا نِسَاءٌ وَ لْتَدْعُ رَبَّهَا وَ يَوْمَئِذٍ عَلَى دُعَائِهَا قَالَ فَقُلْتُ وَ أَى شَيْءٍ تَقُولُ قَالَ تَقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ لَيْسَ كَمِثْلِكَ شَيْءٌ أَنْ تَفْعَلَ لِي كَذَا وَ كَذَا قَالَ فَصَيَّرْتَنِي صَاحِبَتِي الَّذِي أَمَرَنِي فَطَهَّرْتُ وَ دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ قَالَ وَ كَانَ لَنَا خَادِمٌ أَيْضًا فَحَاضَتْ فَقَالَتْ يَا سَيِّدِي أَلَا أَذْهَبُ أَنَا زَادَهُ فَأَصْنَعُ كَمَا صَيَّرْتَنِي فَقُلْتُ بَلَى فَذَهَبْتُ فَصَيَّرْتَنِي مِثْلَ مَا صَنَعْتَ مَوْلَاتُهَا فَطَهَّرْتُ وَ دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ [كافي ، ج ٤ ، ص ٤٥٢]

عن أبي عبد الله (عليه السلام) قال قال بعض أصحابنا أصلحك الله أ كان رسول الله (ص) يقول قال جبرئيل و هذا جبرئيل يأمرني ثم يكون في حال أخرى يغمى عليه قال

فقال أبو عبد الله (عليه السلام): إنه إذا كان الوحي من الله إليه ليس بينهما جبرئيل أصابه ذلك لثقل الوحي من الله و إذا كان بينهما جبرئيل لم يصبه ذلك فقال قال لي جبرئيل و هذا جبرئيل [بحار الأنوار ، ج ١٨ ، ص ٢٦٨ .]

دسته ای از روایات می فرماید : صدای وحی همچون زنجیری بود که حرکت کند.

[المناقب لابن شهر آشوب] و أما كيفية نزول الوحي فقد سأله الحارث بن هشام كيف يأتيك الوحي فقال أحيانا يأتيني مثل صلصلة الجرس و هو أشده على فيفصم عنى فقد وعيت ما قال و أحيانا يتمثل لى الملك رجلا- فيكلمنى فأعنى ما يقول [بحار الأنوار ، ج ١٨ ، ص ٢٦٠ .]

در روایتی چنین می فرماید : روى أنه كان إذا نزل عليه الوحي يسمع عند وجهه دوى كدوى النحل [بحار الأنوار ، ج ١٨ ، ص ٢٦١ .]

در بعضی روایات چنین می خوانیم که جبرئیل به شکل دُحیه کلبی تمثّل می یافت. عن ابن عباس قال كان رسول الله (صلى الله عليه و آله) فى بيته ، فغدا إليه على (عليه السلام) فى الغداه ، و كان يحب إن لا يسبقه إليه أحد ، فدخل فإذا النبى (صلى الله عليه و آله) فى صحن الدار و إذا رأسه فى حجر دحيه بن خليفه الكلبى ، فقال السلام عليك ، كيف أصبح رسول (صلى الله عليه و آله) قال بخير ، يا أخا رسول الله. فقال على (عليه السلام) جزاك الله عنا أهل البيت خيرا. قال له دحيه إنى أحبك ، و إن لك عندى مديحه أهديها إليك أنت أمير المؤمنين ، و قائد الغر المحجلين ، و سيد ولد آدم ما خلا

النبيين و المرسلين ، لواء الحمد بيدك يوم القيامة ، تزف أنت و شيعتك مع محمد (صلى الله عليه و آله) و حزبه إلى الجنان ، قد أفلح من والاك ، و خاب و خسر من خلاك ، محبو محمد (صلى الله عليه و آله) محبوك ، و مبغضوه مبغضوك ، لا تنالهم شفاعه محمد (صلى الله عليه و آله) ، ادن من صفوه الله. فأخذ رأس النبي (عليه السلام) فوضعه في حجره ، فانتبه النبي (عليه السلام) فقال ما هذه الهمهمه ، فأخبره الحديث ، فقال لم يكن دحيه ، كان جبرئيل (عليه السلام) سماك باسم سماك الله (تعالى) به ، و هو الذي ألقى محبتك في قلوب المؤمنين ، و رهبتك في صدور الكافرين. [أمالي طوسي ، ٦٠٤ .]

در روایات ٢٢ ، ٢٣ ، ٢٤ بحار الانوار ، ج ٨ ، ص ٢٦٤. از کافی نقل می کند که غیر از ملک وحی و جبرئیل موجودی بزرگتر و مهم تر از جبرئیل با پیغمبر (ص) و ائمه علیهم السلام هست که آنانرا یاری و تأیید می کند ، اما این نصرت در مسئله وحی است یا در هر نوع کاری ، حدیث مطلق است.

٤. شرائط قانونگذار

١ _ اسرار جسم ، روح ، عواطف ، آرزوها ، فطریات ، ادراکات عقلی ، اصول حاکم بر روابط انسان ها ، و... را بداند.

٢ _ گذشته و آینده را بداند.

٣ _ قوانین آن عملی باشد ، نه خیالی.

٤ _ معصوم باشد. دلسوز باشد. از احدی نترسد.

٥ _ منافع شخصی نداشته باشد.

٦ _ ضمانت اجراء داشته باشد.

ما نسبت به قوانین بشری شك داریم؟

از كجا ما را شناخته اند.

از كجا ما را دوست

دارند.

از کجا منافع شخصی خودشان را در نظر نگرفته اند.

از کجا جامع باشد.

از کجا در آینده دور بازتاب منفی در کار باشد.

۵. نظریه فلاسفه قدیم در مورد وحی

۱_ روح انسان برای بروز استعدادش باید از موجود مجردی بنام (عقل فعال) استمداد کند. ۲.

هر چه روح قوی تر باشد ، ارتباط او و استعدادش از عقل فعال بهتر و بیشتر خواهد بود. پیغمبر روح بسیار قوی دارد که می تواند بهتر و بیشتر حقائق را درک کند؛ این از یک طرف و از طرف دیگر قوه خیالیه پیغمبر هم خیلی قوی است. می تواند حقائق درک شده را در خیال خود به لباس های گوناگون ملبس کند. (قرآن همان حقائق است که حضرت محمد (ص) در قوه خیالیه با عبادات شیرین و مثالهای جالب آورده است) .

از سوی دیگر حسّ مشترک (حواس پنجگانه) نیز خیلی قوی است به جوری که همین مطالب کلی را که باروح خو گرفته و با خیال قوی بافته با گوش قوی نیز می شنود و با چشم قوی می بیند.

این خلاصه عقیده فلاسفه قدیم است که در کتاب رهبران بزرگ آیه الله مکارم مفصل آنرا آورده است.

نتیجه :

۱_ پیک وحی خدا همان عقل فعال است نه جبرئیل.

۲_ وحی جز ارتباط روح قوی با عقل فعال نیست. همانند اینکه روح متوسط سایر علوم را در اثر ارتباط با عقل فعال پیدا می کند.

۳_ فرشته ، صدا ندارد و دیدنی نیست. این قدرت خیالیه پیغمبر است که خیلی صورت و صدائی در افق ذهن ایجاد کرده و سپس قدرت حسّ مشترک آنرا به صورت یک امر محسوس در حاسّه شخص در آورده.

جواب این نظریه :

۱_ یکی

از پایه های این نظریه قبول هیئت بطلمیوس است ، با آن هماهنگ نیست و از اساس این نظریه خراب شده است.

۲_ بر فرض آنکه نه فلک باشد نه روح ، از کجا که عقل نباشد از کجا که چیز دیگری نباشد کما قال؛ خواجه نصیر الدین و علامه حلّی.

۳_ ادیان آسمانی وحی را یک نوع ارتباط خاص با مبدأ هستی می دانند ، نه آنکه همان استمداد معمولی از عقل فعال ، لکن کمی پررنگ تر.

۴. پاسخ به شبهات

پاسخ :

قسمت اول را قبول داریم. مدارک و سیره پیغمبر ص گواهی می دهد. همه او را امین می دانستند و از هر انحرافی دور بوده است.

قسمت دوم را قبول نداریم ، زیرا اگر حتی کوچکترین مطلبی را از کسی فرا می گرفت گاه را کوه کرده و دشمنان سر و صدا به راه انداخته بودند. پیغمبر (ص) که از کنار مغازه آهنگر رومی عبور می کند به هنر او نگاه می کند. دشمن می گوید حتما مطالب قرآن از آن آهنگر رومی است. آیا می تواند اطلاعاتی فراگیرد و از دید آنان که دنبال بهانه هستند و هر چیزی را دستاویز قرار می دهند مخفی بماند. از یکسو طبع سلیم پیامبر ، و وضع حجاز و لجاجت دشمن او ، نمی گذارد این احتمالات را بپذیریم و از سوی دیگر قرآن و روایات او را امی معرفی می کند. از همه بگذریم قرآن مبارزه می طلبد. چرا اساتید پیغمبر (ص) جوابش را ندادند ، حقائق فعلی قرآن در کدام کتاب آسمانی است تا بگوییم اینها از آن گرفته شده؟

اما قسمت سوم ، اولاً مگر هر که انتظار مقامی را دارد و به فکر آن است به آن مقام می رسد؟ ثانیاً

دیگران نیز این موضوع را می دانستند. چرا انتظار نداشتند؟ ثالثاً انتظارش صحیح و بجا بود و بالاخره از طرف خدا مبعوث شد یا مبعوث نشد. در صورت اول که هیچ و اگر مبعوث نشد و خیال می کرد مبعوث نشده چه توجیهی برای همین قرآن و معجزات علمی و اخبار پیشگویی آن دارید؟ او که خیال می کرده مبعوث شده و جبرئیل به او وحی می کند در عالم خیال مبارزه می طلبد شما که خیال نمی کنید دنیا که خیال نمی کند چرا جواب یک مسئله خیالی را نمی دهید؟

اما قسمت چهارم را نیز شعبه وحی می دانیم، نه آنکه مقدمه برای خیال وحی. الآن جواب خیال را دادیم. مقامات آن هم قهرا جواب داده می شود. و الله العالم.

اگر انبیاء همان نوابغ هستند چرا نسبت کارهایشان را به خدا می دانند؟

اگر انبیاء همان نوابغ هستند چرا آنآ کاری را انجام نمی دادند؟

اگر انبیاء همان نوابغ هستند چرا با این همه گریه و مناجات خود را به عالم دیگری مربوط می کردند و همچون سایر نوابغ، مصلحان، تنها به دادن طرح و تلاش اکتفاء نمی کردند!!

۱. ورزش

۱. ارزش و اهمیت آن

۱- بهترین جایزه ورزشکار، سلامتی او است نه کاپ. [ارزش طبی، دکتر اشرفی].

۲- هر چه ورزشگاه بیشتر باشد نیاز به زندان و بیمارستان کمتر است. [دکتر اشرفی، ارزش طبی].

۳- عن رسول الله (ص): العقل السالم فی البدن السالم

وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ [بقره/ ۱۸۵].

إِنَّ خَيْرَ مَنْ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِي الْأَمِينُ [قصص/ ۲۶].

۶- در بیشتر عبادات ما حرکت است.

۷- ان لبدنك عليك حقا

۸- اگر دل کسی را بشکنی دیه ندارد اما

اگر دست و پا را بشکنی دیه دارد ، برای پاسداری از بدن.

۲. نیاز به ورزش

۱- هر که کار مغزی دارد نیازش به ورزش بیشتر است. [ارزش طبی ورزش ، دکتر اشرفی] .

۲- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لِكُلِّ عَضْوٍ مِنَ الْبَدَنِ اسْتِرَاحَةٌ [غررالحکم ، ص ۲۳۶] .

۳- قَالَ الرَّضَا (ع) : وَ اجْتَهِدُوا أَنْ يَكُونَ زَمَانُكُمْ أَرْبَعَ سَاعَاتٍ سَاعَةً لِلَّهِ لِمُنَاجَاتِهِ وَ سَاعَةً لِأَمْرِ الْمَعَاشِ وَ سَاعَةً لِمُعَاشَرَةِ الْإِخْوَانِ الثَّقَاتِ الَّذِينَ يَعْرِفُونَكُمْ عِيُوبَكُمْ وَ يَخْلُصُونَ لَكُمْ فِي الْبَاطِنِ وَ سَاعَةً تَخْلُونَ فِيهَا لِلذَّاتِكُمْ فِي غَيْرِ مُحْرَمٍ وَ بِهَذِهِ السَّاعَةِ تَقْدِرُونَ عَلَى الثَّلَاثِ سَاعَاتٍ [تحف العقول ، ص ۴۰۹] .

۴- قَالُوا يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ [يوسف/ ۱۷] .

۵- أَرْسَلَهُ مَعَنَا غَدًا يَزْتَعُ وَ يَلْعَبُ [يوسف/ ۱۲] .

۶- عن رسول الله (ص) : الهوا و العبوا فأنى اكره ان ارى فى دينكم غلظه [نهج الفصاحه ، ۵۳۱] .

۷- انسان موجودی است متحرک اگر عقل برای آن حرکت ، مسیر صحیح تعیین نکند به جای فاسد خواهد رفت و اکثر جنایات بشر در ایام فراغت است.

۳. هدف از ورزش

۱- همه آفرینش برای انسان است و گل سرسبد عمر انسان ، جوانی است و اگر ورزش اصل باشد ، عصاره هستی می شود و ورزش و آخر و رزش پوچی ست.

۲- وَ زَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ [بقره/ ۲۴۷] .

۳- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۵۸۵] .

۴- عن رسول الله (ص) : تقوو لعدوكم

۵- وَ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ [انفال/ ۶۰] .

۶- هدف از تحصیل قدرت : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قُوَّةٌ عَلَى خِدْمَتِكَ جَوَارِحِي (دعای کمیل) [مصباح المتهجد ، ص ۸۴۹] .

قَالَ

رَسُولُ اللَّهِ (ص): طُوبَى لِمَنْ أَسْلَمَ وَ كَانَ عَيْشُهُ كَفَافًا وَ قَوَاهُ سَدَادًا [النوادر راوندی ، ص ۴] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): اللَّهُمَّ اجْعَلْ قَوْتِي فِي طَاعَتِكَ [المصباح كفعمی ، ص ۱۲۳] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): اللَّهُمَّ اقْضِ لِي فِي الْخَمِيسِ خَمْسًا لَا يَتَسَعُ لَهَا إِلَّا كَرَمُكَ وَ لَا يَطِيقُهَا إِلَّا نِعْمُكَ سَلَامَهُ أَقْوَى بِهَا عَلِي طَاعَتِكَ وَ... [المصباح كفعمی ، ص ۱۲۹] .

۷- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كُنَّا إِذَا أَحْمَرَّ الْبَأْسُ اتَّقَيْنَا بِرَسُولِ اللَّهِ فَلَمْ يَكُنْ أَحَدٌ مِنَّا أَقْرَبَ إِلَيَّ الْعِيدِ مِنْهُ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ۱۹ ، ص ۱۱۶] .

۸- قال امیرالمؤمنین (ع): "من بدن خود را برای سختی ها و تشنگی و گرسنگی مثل درخت های صحرائی پر مقاوم و پر قدرت تربیت کرده ام. [حیدر کرار ، ثابت و بی درنگ و مکرر] .

۴. آثار ورزش

۱- ورزش ، کمکی به مغز است. با این که وزن مغز دو درصد وزن بدن است ، بیست درصد اکسیژن مصرفی را به کار می برد و هر چه تنفس و ورزش و خون رسانی بهتر باشد آمادگی فکری بیشتر خواهد بود لذا تا امکان دارد در فضای باز باشد [ارزش طبی ورزش ، دکتر اشرفی] .

۲- کسانی که کار یا ورزش می کنند کمتر به سگته ، قند ، فشار خون ، زخم معده گرفتارند. [ارزش طبی ورزش ، دکتر اشرفی] .

۳- حس ابتکار ، طرز مبارزه با حریف ، سرعت اخذ تصمیم و فتح دروازه دشمن ، لذت از کار دسته جمعی از آثار ورزشهای جمعی مثل فوتبال است. [ارزش طبی ورزش ،

دکتر اشرفی [.

۴- ورزش برای زنان در زایمان مؤثر است. عشاثر بعد از تولد... ، آمار زایمان های بد زیاد شده است. [ارزش طبی ورزش ، دکتر اشرفی [.

۵- ورزشکار در پیری نیز از کار خودش خیر می بیند. در قیافه ...

۶- فایده ورزش : آمادگی برای کارهای سنگین ، مقاومت در برابر امراض ، سلامت روح ، مقدمه انجام عبادات از قبیل کمک به محرومان جهاد ، ظالم کوبی و...

۷- افزایش عمر

۸- در نتایج ورزش : تعدیل قوای جسمانی که قهراً از فشار شهوت مصونند. توجه افکار به قهرمان شدن بجای وسوسه سلامتی بدن ، مقاومت در برابر بیماری ها ، در دام اعتیادات نیفتادن.

۵. شرایط ورزش

۱- بهترین ورزش آن است که

الف) با آرامش روحی و خوشی (نه قمار) باشد

ب) تفریح : (نه محیط جنجالی) باشد

ج) با محبت و شادابی باشد (نه خشونت مثل بکس) [ارزش طبی ورزش ، دکتر اشرفی [.

۲- وقت ورزش : قبل از صبحانه ، کمی زودتر و چند ایستگاه پیاده بروید و شب بعد از غذا و وقت خواب. [ارزش طبی ورزش ، دکتر اشرفی [.

۳- کسانی که به منزل یا اتاقشان آفتاب نمی رسد کمی از آفتاب جاهای دیگر استفاده کنند [ارزش طبی ورزش ، دکتر اشرفی [.

۴- ما با ورزش مخالف نیستیم : با این که ورزش عامل غفلت باشد مخالفیم ، با این که ورزش عامل تجدیدی و مردود شدن محصل باشد مخالفیم. ، با اینکه ورزش یک شغل باشد مخالفیم ، با خودنمائی و غرور در آن مخالفیم ، با ناهماهنگی های روح و بدن مخالفیمزاده بسطه فی العلم والجسم

با ایام برگزاری

آن در اوقات حساس تاریخی مثل روز بمباران لبنان ، روز اشغال افغانستان ، روز آوارگی فلسطین ، روز ارزان کردن قیمت نفت و... مخالفیم.

با این که تماشاچیان برنده را تا حد و مرز خدا (قهرمان پرستی) بردن مخالفیم و بازنده را بی حیثیت کنند مخالفیم.

با شرط بندی ها و برد و باخت ها و ایجاد تفرقه ها و بدگوئی ها مخالفیم.

با این که قدرت ورزشکار از گندم آمریکا ، سیب لبنان ، گوشت استرالیا ، باشد مخالفیم.

۵- قَالَ الرَّضَا (ع) : اجْعَلُوا لِأَنْفُسِكُمْ حَظًّا مِنَ الدُّنْيَا بِإِعْطَائِهَا مَا تَشْتَهِي

الف : مِنَ الْحَلَالِ (کیفیت حلال باشد)

ب : مَا لَمْ تَتَلَمَّ الْمَرْوَةَ (نوع آن ، خلاف مروت نباشد)

ج : وَ لَا سَرَفَ فِيهِ (مقدار آن زیاد نباشد)

د : وَ اسْتَعِينُوا بِذَلِكَ عَلَى أُمُورِ الدِّينِ (برای هدف عالی باشد) [تحف العقول ، ص ۴۰۹] .

۶- با کارهای عبادی ، اجتماعی ، اقتصادی ، هماهنگ باشد.

۷- آینده ورزش هم در نظر باشد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا خَيْرَ فِي لَذَّةٍ مِنْ بَعْدِهَا النَّارُ [أمالی صدوق ، ص ۴۹۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : نَزْهُوا أَنْفُسَكُمْ عَنْ دَنَسِ اللَّذَاتِ وَ تَبَعَاتِ الشَّهَوَاتِ [غرر الحکم ، ص ۲۴۰] .

۶. آفات ورزش

۱- ورزش آن قدر صورت نگیرد که خستگی مفرط پدید آورد.

۲- عدم تناسب ورزش با طبیعت و فرهنگ ، اگر توجه صرفاً روی ورزشهای وارداتی باشد. ادب از بین می رود و غرور پدید می آید.

۳- عدم تناسب ورزش با نیازهای زندگی و این که ورزش مقدمه آمادگی برای انجام تکالیف زندگی نباشد.

۴- اینکه ورزش شوخی و غیر جدی تلقی شود و به صورت سرگرمی با آن برخورد شود و در حاشیه باشد.

شکمپارگی ورزشکار: به ورزشکار بدهند خوب بخورد و بعد خوب تمرین کند تا مسابقه دهد بعد جلوی زیاده طلبی او را نمی توان گرفت.

۶- تجمل در ورزش و ورزش را منحصر به امکانات گران قیمت کردن و وابستگی اقتصادی را افزایش دادن گزاف.

۷- عدم بینش صحیح در ورزش که سبب می شود ورزشکارانی بدون اعتقاد و بی ایمان وجود داشته باشند.

۸- اگر ورزش حرفه شود، خود آفت است. ورزش شغل نیست، مربیگری ورزش چون در تربیت انسان دخالت می کند شغل است.

۹- اگر ورزش در فضای مناسب نشود آفت است. ابتدای انحراف ما در ورزش هم همین تغییر است، از زور خانه به دربار.

۱۰- اگر ناهلان در ورزشگاه باشند باعث آلودگی محیط ورزشگاه می شوند.

۱۱- اصطلاحاتی که نادرست است و یا تحریف شده مثل ضرب گیر در زورخانه که حال و هوای میدان نبرد را تداعی می کرد و رشد کسی که زورمندان را هدایت می کرد و وسایل که همه زمینه های لازم را جهت آمادگی برای میدان نبرد ایجاد می کرد...

قهرمانان غیر مکتبی حیوانند **أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ** [اعراف/ ۱۷۹].

و شهرها هم طویله های قشنگ می شد.

۷. ورزش یا لهو و لعب

۱- **قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع):** اللَّهُ يَسْخَطُ الرَّحْمَنَ وَيَرْضَى الشَّيْطَانَ وَيَنْسَى الْقُرْآنَ [بحار الأنوار، ج ۷۵، ص ۹].

۲- **قَالَ الصَّادِقُ (ع):** إِنَّ الْمَلَأَى تُورِثُ قَسَاوَةَ الْقَلْبِ وَ تُورِثُ النَّفَاقَ [بحار الأنوار، ج ۷۳، ص ۳۵۶].

۳- **قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع):** الْأَبَاطِيلُ مَوْقِعَةٌ فِي الْأَضَالِيلِ [غرر الحکم، ص ۷۱].

۴- **قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع):** فِي صِفَةِ الْمُؤْمِنِ: الْمُؤْمِنُ بِشْرُهُ فِي وَجْهِهِ وَ حُزْنُهُ فِي قَلْبِهِ أَوْسَعُ شَيْءٍ صَدْرًا وَ أَدْلُ شَيْءٍ

نَفْسًا يَكْرَهُ الرُّفْعَةَ وَ يَشَاءُ السَّمْعَةَ طَوِيلًا عَمَّهُ بَعِيدًا هَمُّهُ كَثِيرٌ صَمْتُهُ مَشْغُولٌ وَقْتُهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۳۳] .

۵- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أول اللهو لعب و آخره حرب [غررالحکم ، ص ۴۶۱] .

۶- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مجالس اللهو تفسد الإيمان [غررالحکم ، ص ۴۶۱] .

۷- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أبعده الناس من الصلاح الكذب و ذو الوجه الوقاح [غررالحکم ، ص ۲۲۰] .

۸- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لا يفلح من وله باللعب و استهتر باللهو و الطرب [غررالحکم ، ص ۴۶۰] .

۹- قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) : المؤمن لا يلهو حتى يغفل [مجموعہ ورام ، ج ۱ ، ص ۵۲] .

۸. جنبه های مختلف ورزش

۱. بهداشتی و سالم سازی

۱- ورزش در جلوگیری از اعتیاد به سیگار نقش اساسی دارد.

۲- ورزش از جمع شدن چربی در خون و قلب جلوگیری می کند.

۳- ورزش ، راه افزایش قدرت دفاعی بدن در مقابل میکروبها است.

۴- ورزش از بیماری قند جلوگیری می کند.

۵- ورزش سبب هضم کامل غذا در معده می شود.

۶- باب اطعمه و اشربه در فقه مدون ما به سبب توجه به صحت بدن و نگهداری درست آن می باشد.

۷- باب حدود دیات در فقه مدون ما به سبب توجه به بدن و محافظت از آن است.

۸- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصّحه أفضل النعم (صحت و سلامت بالاترین نعمت است) [غررالحکم ، ص ۴۸۳] .

۹- إِنَّ لَبَدَنَكَ عَلَيْكَ حَقًا يَا مَبْرَ اكْرَمِ فرمود بدن تو را بر تو حقی است که از جمله آن حق تغذیه ، آسایش ، بهداشت و لذت سالم است.

۱۰- ورزش چون باعث کاهش تعداد ضربان قلب می شود و قلب اقتصادی

کار می کند لذا سبب افزایش طول عمر می شود زیرا از نظر فیزیولوژیو پزشکی هر چه تعداد ضربان قلب کمتر باشد بیانگر قلب سالم تری است و ارگانها، بافتها و سلول های بدن با عملکرد کمتری از قلب، اکسیژن خود را دریافت می نمایند.

۱- ان الله يبغض الواهن الضعيف (همانا خداوند از آدمهای سست و ناتوان بدش می آید" [بقره، ۲۴۷].

۲- النفس كالجار ومن المضار، انسان همان طوری که نباید به همسایه ضرر برساند حق ندارد به خودش هم ضرر بزند.

۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): المَعْدَةُ بَيْتُ كُلِّ دَاءٍ وَالْحَمِيَةُ رَأْسُ كُلِّ دَوَاءٍ فَأَعْطِ نَفْسَكَ مَا عَوَدَتْهَا [طب النبي (ص)، ص ۱۹].

۴- انسان سالم فقط از لحاظ ظاهر سالم نیست بلکه نزاکت و ادب و حرکات صادقانه و صمیمیت او، عاطفه و اطمینان قلبی، همه در سلامت او تاثیر دارد.

۵- از خزائن رحمت خداوند چیزی می خواهی که جز او کسی قدرت بر بخشیدن ندارد، زیادی عمر، صحت بدن، گشایش روزی.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): سَأَلْتُهُ مِنْ خَزَائِنِ رَحْمَتِهِ مَا لَا يَقْدِرُ عَلَيَّ إِعْطَائِهِ غَيْرُهُ مِنْ زِيَادَةِ الْأَعْمَارِ وَصِحَّةِ الْأَبْدَانِ وَسَمْعِهِ الْأَرْزَاقِ [نهج البلاغه، نامه ۳۱].

۶- در اول فصل سرما خود را از سرما نگاه دارید و در آخر فصل سرما خود را با سرما تلاقی بدهید زیرا سرما با بدن همان کاری را می کند که با درختان می کند. اول فصل سرما برگ درختان را می سوزاند و آخر آن برگ درختان را می رویاند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): تَوَقَّوْا الْبُرْدَ فِي أَوَّلِهِ وَتَلَقَّوْهُ فِي آخِرِهِ فَإِنَّهُ يَفْعَلُ فِي الْأَبْدَانِ كِفْعَلِهِ فِي

الْأَشْجَارِ أَوْلَهُ يَحْرِقُ وَ آخِرُهُ يورِقُ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۲۸] .

۲. آموزشی

۱- باید ورزش کاری ، ورزش شغلی ، ورزش صنعتی ، ورزش خدمتی ، ورزش هنری به نوجوانان آموخت و این در صورتی میسر است که وظائف اندامها را در هر یک از موارد بالا بیابیم و با ورزش همان ها را تقویت کنیم.

۲- ورزش توانائی ، ورزش تعهد و ورزش قبول مسؤولیت ، ورزش دقت و پشتکار و ورزش رفتار مکتبی را به جوانان باید آموزش داد.

۳- ورزش باید در خدمت تربیت حواس ، تربیت شخصیت ، ، تربیت فنی و تربیت دوقهاس ، تربیت اندامها و نظائر اینها باشد.

۴- در بازی ، تخیلات و عواطف ، حضور قطعی دارند امّا در کار ، تنها فعالیت های ذهنی و هوشی و محاسباتی و مهارتی مطرح هستند و می توانند موضوع هر دو (بازی و کار) یکی باشد لذا بازی هدفدار مقدمه فردای فردی باشد.

۵- ورزش های ما باید بر راه و رسم زندگی بنا شوند و آمادگی برای زندگی باشند مثل درست راه رفتن ، درست نشستن ، اجسام سنگین را بلند کردن ، درست نفس کشیدن و...

۳. اجتماعی

۱- وَ زَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ [بقره/ ۲۴۷] .

خداوند متعال برای انتخاب رهبر و مدیر یک جامعه شرط قدرت بدن را همراه با داشتن علم قرار داده است.

۴. خانوادگی

۱- خانواده ها بچه ها را از بازی منع نکنند چون بازی از نظر و جنبه جسمی باعث استحکام استخوانها و ورزیدگی اعضا آنها می شود. و از جنبه روانی و ذهنی باعث تحریک کنجکاوی ، رشد حواس ، فعالیت هوشی ، تحقق ابتکار می شود و از جنبه عاطفی به

درک تفاوت مهر با خشونت ، تعادل احساسات منجر می شود ، و حس حق جوئی و همکاری و تعاون تقویت می گردد.

۲- ولی کودک باید فرزندش را گاهی در روز به راه پیمایی (برای تقویت عضلات جسم وی) تشویق کند تا رفته رفته با چابکی و سرعت خو گیرد. [امام محمد غزالی] .

۳- کودک باید پس از بازگشت از مدرسه اندکی خود را با بازیهای طبیعی و سالم سرگرم کند تا مجدداً به وجد و نشاط آید و چنان چه کودک را از بازی منع کنند و باز دارند روحش پژمرده خواهد شد. [امام محمد غزالی] .

۵. تربیتی

۱- رسالت ورزش در تربیت اعضا و جوارح است و برای انجام تکالیف و مسؤولیت هائی که بر عهده انسان است

۲- هر یک از اعضا ، گوش ، چشم ، دست و پا و زبان... دارای وظائفی هستند که در جهت وظائف باید ورزش کنند.

۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ يَدِهِ وَ لِسَانِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۶۲] . مسلمان آن کسی است که مسلمانان دیگر از دست و زبانش در امان باشند.

۴- قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ [نور/۳۰] . ای پیامبر بگو به مؤمنان تا چشم های خود را از نامحرمان فرو خوابانند که نظر به نامحرم مبدأ و منشا بسی فتنه ها و بلاهاست.

۶ مملکت ما همان طور که به فضلاء و دانشمندان احتیاج دارد به این اندازه هم به شما وقتی که با ایمان باشید نیز نیاز دارد وقتی که زورخانه ما ایمان و با قرآن باشد پشتوانه یک ملت است. وقتی

که پهلوانها پهلوان اسلامی باشند پشتوانه یک ملت هستند. [سخنرانی امام خمینی، ۹/۳/۵۸].

۶- آن قدر که شما می توانید در ساعات ورزش، بچه ها را تربیت کنید در ساعات دیگر این قدر ممکن نیست.

۷- همه معلم ها با حرف می توانند اثر کنند، معلم ورزش با عمل.

۸- باید دید که دست در جامعه و در کارهای عملی جامعه چه می کند؟ پا، چه می کند؟ چشم، گوش و... تا با ورزش همان اعمال را تقویت کرد.

مربی

۱- مربیان ورزش در تربیت حین ورزش در می توانند نقش حساسی داشته باشند.

داور

۱- خواه و ناخواه مربی ورزشی نقش مربی اخلاق و انتقال صفات نیک و بد را هم دارد و داور است که می تواند با یک سوت غیر عادلانه صحنه را عوض کند.

۲- ماجرای داوری امام حسن (ع) در مورد خط آن دو کودک.

۶. اخلاقی تربیتی

۱- امام حسین (ع) می فرماید: القدره تذهب الحفیظه [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۱۸، ص ۴۶].

قدرت کینه را از بین می برد.

۲- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ الشَّدِيدَ لَيْسَ مَنْ غَلَبَ النَّاسَ وَ لَكِنَّ الشَّدِيدَ مَنْ غَلَبَ نَفْسَهُ [مجموعه ورام، ج ۲، ص ۱۰].

۳- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَيْسَ الشَّدِيدَ بِالصَّرْعِ إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ [مجموعه ورام، ج ۱، ص ۱۲۲].

۴- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ قَوَّى عَلَى نَفْسِهِ تَنَاهَى فِي الْقُوَّةِ [غررالحکم، ص ۲۳۳].

۵- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَشْجَعُ النَّاسِ مَنْ غَلَبَ هَوَاهُ [من لایحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۹۴].

۶- عن النبي (ص): اتحسبون الشده في حمل الحجارة انما الشده

ان تمیلی احدکم غیظا لم یغلبها یا گمان میکنید نیرومندی در بردن سنگ است ، نیرومندی حقیقی آن است که شخص خشمگین شود و بر خشم خود غالب گردد. [نهج الفصاحه ، ۲۸] .

۷- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَمْ يَمْهَدُوا فِي سَلَامَةِ الْأَبْدَانِ وَ لَمْ يَعْتَبِرُوا فِي أَنْفِ الْأَوَانِ [نهج البلاغه ، خطبه ۸۳] .

در روز سلامت بدن

چیزی آماده نکردند و در آغاز کار و سر فرصت عبرت نگرفتند.

۸- هان! که یکی از بلاها فقر است و دشوارتر از فقر بیماری بدن و دشوارتر از بیماری بدن بیماری دل است.

هان! که یکی از نشانه های تندرستی تقوای دل است.

۹- شب و روز نیروهای بدنی خود را به خدا بده و آن چه اسباب تقرب تو به خداست بدون کم و کاست به مصرف برسان هر چه در این راه به بدن تبرسد ، برسد .

۷. فرهنگی

۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا قَوَّيْتَ فَاقَوْ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۸۳] .

به نسبت اینکه قوی شده ای باید به همان نسبت بر قوت خود در طاعت بیفزایی.

۲- قَالَ الْكَاطِمُ (ع) : أَمَا إِنَّ أَبْدَانَكُمْ لَيْسَ لَهَا ثَمَنٌ إِلَّا الْجَنَّةُ فَلَا تَبِعُوهَا بِغَيْرِهَا [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۷] .

علی (ع) خطاب به محمد حنفیه : این بدن و نیرو باید در عملی به کار رود که صالح باشد و جزایش بهشت الهی باشد.

۳- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَا رَبِّ قُو عَلِيَّ خِدْمَتِكَ جَوَارِحِي (دعای کمیل) [مصباح المتعجد ، ص ۸۴۹] .

یعنی خدایا اعضای مرا در راه خدمت به خودت نیروبخش.

۴- درباره خط مسابقه : فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ [بقره/۱۴۸]

۵- وَ سَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَ جَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ [آل عمران/ ۱۳۳] .

۶- عن رسول الله (ص): المؤمن القوى خير و احب من المومن الضعيف

۷- زَادَهُ بَشَطَةً فِي الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ [بقره/ ۲۴۷] .

۸- قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ ، وَ عَافِنِي عَافِيَةً كَافِيَةً شَافِيَةً عَالِيَةً نَامِيَةً ، عَافِيَةً تُؤَلِّدُ فِي يَدَيَّ الْعَافِيَةَ ، عَافِيَةَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ. [صحيفه سجاديه ، دعای ۲۳] .

۹- قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): اللَّهُمَّ اعْطِنِي... وَ الصَّحَّةَ فِي الْجِسْمِ وَ الْقُوَّةَ فِي الْبَدَنِ وَ السَّلَامَةَ فِي الدِّينِ [مصباح المتعجب ، ص ۵۹۵] .

به من در راه عبادت تندرستی بده و در راه زهد آسایش بده به من علمی بده که در راه عمل از ان استفاده شود. و پرهیزگاری بده که در راه کسب جمال فایده بخش باشد

۸. نظامی

پیامبر گرامی اسلام اسب دوانی می کردند و در مسابقه اسب دوانی برای برنده چند مثقال نقره به عنوان جایزه مقرر می فرمودند.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) أَجْرَى الْخَيْلَ وَ جَعَلَ سَبَقَهَا أَوْاقِي مِّنْ فِضَّةٍ [کافی ، ج ۵ ، ص ۴۹] .

۲- فرشتگان از مجلسی که در آن قمار واقع شود متنفرند و صاحبان این عمل را لعن و نفرین می کنند مگر آن که قمار به واسطه راندن اسب یا شتر یا تیراندازی باشد چنانچه پیامبر (ص) با اسامه بن زید در مسابقه اسب دوانی شرکت فرمود.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَنْفِرُ عِنْدَ الرَّهَانِ وَ تَلْعَنُ صَاحِبَهُ مَا خَلَا الْحَافِرَ وَ الْخُفَّ وَ الرَّيْشَ وَ النَّصْلَ وَ قَدْ سَابَقَ رَسُولُ اللَّهِ

(ص) أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ وَ أُجْرَى الْخَيْلِ [من لايحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٥٩] .

٣- وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ [انفال/٦٠] .

ورزش ، بهترین وسیله افزایش نیرو برای مقابله با دشمن است.

٤- باب سبق ورمایه در فقه مدون ما به معنای آماده و مهیا نمودن امت برای دفاع در مقابل دشمنان اسلام است. [فقه امام جعفر صادق (ع) ٤٩] .

عن النبی (ص) : من احسن الرمی ثم ترکه فقد ترک نعمه من النعم [نهج الفصاحه ، ٢٩٧٧] .

٦- علی (ع) می فرماید : "کسی که نیزه خشم را در راه خدا و برای خدا تیز کند ، بر کشتن یاران سرسخت باطل ، نیرومند می شود.

٧- رسول خدا (ص) می فرماید : سوار کاری و تیراندازی بیاموزید اما من بیشتر دوست دارم تیرانداز باشید تا سوارکار.

رسول خدا (ص) خود تیر انداز بودند و تیر و تیردان به همراه داشت و بارها در مسابقات تیراندازی شرکت فرمودند.

٩- در شرایع الاسلام آمده است که اسب دوانی و تیراندازی عملی صحیح است و در آنها شرط بندی هم می توان کرد.

١٠- بسیاری از ورزشهایی که مورد تشویق اسلام بوده جنبه رزمی داشته مثل شمشیر زنی ، کشتی ، سوار کاری ، نیزه اندازی ، تیراندازیو...

١١- زورخانه اصولاً مکانی بود برای آمادگی رزمی افراد.

١٢- وسائل زورخانه هم همگی الگویی برای آمادگی رزمی بود مثل میل که شبیه گرز بود و کباده که شبیه کمان بود و سنگ که شبیه سپر بود و...

٩. تبلیغاتی

١- مفهوم صدور انقلاب : با ورزش یعنی ورزشکار ما که تجسمی عینی از معیارهای اسلامی باشد اسلام را دو گونه می توان معرفی کرد :

الف) مکتوب ، که کار نویسندگان و علما می باشد.

ب) مجسم : که در عرصه پیکار و عمل و در میادین جهانی ورزشکاران مسلمان می توانند معرفی کنند

۳- ورزشکاران ما در مسابقات جهانی ، سفیران انقلاب اسلامی هستند و فرصتی دارند برای عرضه مطلوب معیارهای مکتب.

۴- در شرائط کنونی جامعه ما و حکومت ، نمایش ورزشی در خارج را به دو شرط ضروری می دانیم

اول مبارزه جانانه و مردانه (ورزشی)

دوم کسب امتیاز برای اعتلای اسلام

۵- قوانین بین المللی را اگر تعارضات اساسی با بینش اسلام ندارد باید مراعات کرد و اگر هم تعارض دارد باید از مسیر صحیح اقدام کنیم.

۱۰. اقتصادی

۱- ورزش باعث افزایش قابلیت جسمانی می شود تا بیشتر قادر به انجام تکالیف و وظائف و کارها باشیم و کارآئی ما بیشتر شود و دیرتر خسته شویم ، چالاک تر و سریع تر کار کنیم و استقامتمان در کارها و ادامه تلاش بیشتر باشد.

۲- ورزش های ما باید مقدمه آمادگی شغل ها باشد تا به جامعه آمادگی همه کار و همه حرکت را بدهد.

۳- نبی اکرم فرمودند : طوبی لمن اسلم و کان عیشه فافا وقواه شداداخوشبخت و سعادت مند آن انسان با ایمانی است که در آمدش برای معاش او کافی است و قوای بدنش نیرومند.

۹. ورزش و ایام هفته

۱- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَزُولُ قَدَمًا عَبْدٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَسْأَلَ عَنْ أَرْبَعٍ عَنْ عَمْرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَا أَبْلَاهُ وَعَنْ مَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَا أَنْفَقَهُ وَعَنْ حَبْنَا أَهْلَ الْبَيْتِ [خصال صدوق ، ج ۱ ، ص ۲۵۳] .

۲- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِضَاعَةُ الْفُرْصَةِ غُضُّهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۱۸] .

۳- قَالَ

أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الْفَرَضُ تَمْرٌ مَرَّ السَّحَابِ [غررالحكم ، ص ۴۷۳] .

۴- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا أَبَاذَرٍّ اغْنَمْنَا خَمْسًا قَبْلَ خَمْسِ شَبَابِكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَصِيحَّتِكَ قَبْلَ سُقْمِكَ وَغِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ وَحَيَاتِكَ قَبْلَ مَوْتِكَ [الدعوات راوندی ، ص ۱۱۳] .

۵- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): الصُّحَّةُ وَالْفَرَاغُ نِعْمَتَانِ مَكْفُورَتَانِ [من لايحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۸۱] .

۶- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): خَلَّتَانِ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ فِيهِمَا مَقْتُونَ الصُّحَّةُ وَالْفَرَاغُ [كافي ، ج ۸ ، ص ۱۵۲] .

۷- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا أَبَاذَرٍّ نِعْمَتَانِ مَغْبُورٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ الصُّحَّةُ وَالْفَرَاغُ [الدعوات ، ص ۱۱۳] .

۸- بلائی که عیب نمی دانیم : نصف سیگار را اسراف می دانیم ولی نصف عمرمان را نه

۱۰. مسابقه ورقابت

-لَيْسَ الْعَبْرُ أَنْ تُؤَلُّوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَ لَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ [بقره/۱۷۷] .

۲- وَ لِكُلِّ وِجْهَةٍ هُوَ مُؤَلِّئُهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ [بقره/۱۴۸] .

هر طائفه ای قبله ای دارد که خدا آن را تعیین کرده است در عوض اینکه تمام وقت خود را سرگرم این مسأله فرعی کنید که قبله کی و کجاست در کارهای خیر مسابقه بگذارید و از یکدیگر پیشی بگیرید" [نمونه ، ج ۱ ، ص ۵۰۱] .

۳- بارها قرآن می فرماید : يَسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ [آل عمران/۱۱۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): حَتَّى أَسْرَحَ إِلَيْكَ فِي مِيَادِينِ السَّابِقِينَ وَأَسْرَعَ إِلَيْكَ فِي الْبَارِزِينَ [مصباح المتعجد ، ص ۸۴۹] .

بنابراین اصل مسابقه در کارهای خیر

۴- ولی مسابقه در کارهای جسمی هم داریم :

عَنْ أَبِي لَيْبِدٍ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ مَالِكٍ : " هَيْلُ كُنْتُمْ تَتَرَاهُنُونَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) " فَقَالَ : " نَعَمْ رَاهَنَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَلَى فَرَسٍ لَهُ فَسَبَقَ فَسَرَّ بِذَلِكَ وَ أَعْجَبَهُ " [عوالی اللالی ، ج ۳ ، ص ۲۶۵] .

عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبُخْتَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : " أَنَّهُ كَانَ يَحْضُرُ الرَّمْيَ وَالرَّهَانَ " [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۰] .

امام باقر (ع) هفده تیر روی هم زد [دلایل الإمامه ، ص ۱۰۴] .

جمعی از مشرکان به قصد دستبرد گوسفندان مردم به اطراف مدینه آمدند رسول الله و جمعی از اصحاب برای سرکوبی از مدینه خارج شدند مشرکان فرار کردند در برگشتن فقال أبو قتادة : " يا رسول الله إنَّ العدو قد انصرفت فإن رأيت أن نسيب " فقال : " نعم فاسدبتقوا " فخرج رسول الله (ص) سابقاً عليهم ثم أقبل عليهم فقال : " أنا ابنُ العواتك من قريش إنه لهو الجواد البخرُ يعني فرسه " [کافی ، ج ۵ ، ص ۵۰] .

۵- ابنُ أبي جهمورٍ في دُرِّ اللَّيْلِ ، وَ فِي الْحَدِيثِ : " أَنَّ النَّبِيَّ (ص) خَرَجَ يَوْمًا إِلَى الْأَبْطَحِ فَرَأَى أَعْرَابِيًّا يَزْعَى غَنَمًا لَهُ كَانَ مَوْصُوفًا بِالقُوَّةِ فَقَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ (ص) : " هَيْلُ لَكَ أَنْ تُصَارِعَنِي؟ " فَقَالَ (ص) : " مَا تَسْبِقُ لِي " فَقَالَ : " شَاهٌ " فَصَارَعَهُ فَصَارَعَهُ النَّبِيُّ (ص) فَقَالَ لَهُ الْأَعْرَابِيُّ : " هَلْ لَكَ إِلَى الْعُودِ " فَقَالَ (ص) : " مَا تَسْبِقُ " قَالَ : " شَاهٌ أُخْرَى " فَصَارَعَهُ فَصَارَعَهُ النَّبِيُّ (ص) فَقَالَ الْأَعْرَابِيُّ : " أَعْرِضْ عَلَيَّ الْإِسْلَامَ فَمَا أَحَدٌ صَرَعَنِي غَيْرَكَ " فَعَرَضَ عَلَيْهِ الْإِسْلَامَ فَأَسْلَمَ وَ رَدَّ عَلَيْهِ غَنَمَهُ " [مستدرک الوسائل ، ج ۱۴ ، ص ۸۲] ،

۶- تیم ، مطرح نیست ورزش ، مطرح است : عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) : "أَنْتُمْ مَرَّةٌ بِقَوْمٍ مِنَ الْأَنْصَارِ يَتَرَامُونَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : "أَنَا فِي الْحِزْبِ الَّذِي فِيهَا بَنُ الْأُدْرَعِ" فَأَمْسَكَ الْحِزْبُ الْآخِرُ وَقَالُوا : "لَنْ يَغْلِبَ حِزْبٌ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (ص) " قَالَ : "ارْمُوا فَأِنِّي أَرْمِي مَعَكُمْ" فَرَمَى [مَعَ] كُلِّ وَاحِدٍ رَشَقًا فَلَمْ يَسْبِقْ بَعْضُهُمْ بَعْضًا فَلَمْ يَزَالُوا يَتَرَامُونَ وَ أَوْلَادُهُمْ وَ أَوْلَادُ أَوْلَادِهِمْ لَا يَسْبِقُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا" [عوالي اللئالی ، ج ۳ ، ص ۲۶۶] .

۷- قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَدْ سَابَقَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ وَ أَجْرَى الْخَيْلَ [من لايحضره الفقيه ، ج ۳ ، ص ۴۸] .

۸- قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) أَجْرَى الْخَيْلَ الَّتِي أُضْمِرَتْ مِنَ الْحَفِيَاءِ إِلَى مَسْجِدِ بَنِي زُرَيْقٍ وَ سَبَقَهَا مِنْ ثَلَاثِ نَخَلَاتٍ فَأَعْطَى السَّابِقَ عَذْقًا وَ أَعْطَى الْمُصَلِّيَ عَذْقًا وَ أَعْطَى الثَّلَاثَ عَذْقًا [كافي ، ج ۵ ، ص ۴۸] .

۹- پیروزی های عامل غرور و درس از شکست ها

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَدِيمَ أَعْرَابِي عَلَى النَّبِيِّ (ص) فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تُسَابِقُنِي بِنَاقَتِكَ هَذِهِ قَالَ فَسَابَقَهُ فَسَبَقَهُ الْأَعْرَابِيُّ فَقَالَ النَّبِيُّ (ص) : إِنَّكُمْ رَفَعْتُمُوهَا فَأَحَبَّ اللَّهُ أَنْ يَضَعَهَا [الزهد ، ص ۶۱] .

در این حدیث مردم به زرنگی ناقه مطمئن شدند ولی شکست خورد و رسول الله (ص) از شکست ، درس عبرت برای مردم گرفت.

۱۱. پیاده روی

۱- نرمش در خانه و راه رفتن در کوچه و خیابان.

۲- راه رفتن خرج هم ندارد

۳- راه رفتن از همه کس بر می آید

۴- راه رفتن در همه وقت.

قال في النهاية فيه خير ما تداوitem به المشى [بحار الأنوار ،

بی پول، ساده، مفید، بی طبقه و...

۵- در بسیاری از روایات برای گام هائی که انسان در فلان راه، نظیر مسجد، حل مشکل مردم، تحصیل علم بر می دارد پاداش نقل شده گرچه هدف اصلی اهمیت به آن کار است ولی وابستگی پاداش به گام می تواند آره به اهمیت راه رفتن باشد با توجه به حدیث.

۱۲. کوه نوردی

در حین کوه نوردی کمی در کوه فکر کنیم که: **أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ** [شعراء/۱۲۸].

هر چه بالاتر برویم دید، وسیع تر و زمین ها کوچک تر می شود.

اولیای خدا همه استحکامات را متلاشی می دانند تیسیر الجبال

حتی سد ذوالقرنین که از زبر الحديد است.

اوتاد از گازها

۱- از بادها ۲- تا شما را از اضطراب حفظ کند. ۳- **وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ** (کوه استوار) **أَنْ تَمِيدَ بِهِمْ** [انبیاء/۳۱].

وَأَلْقَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ [لقمان/۱۰].

وَأَلْقَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ [نحل/۱۵].

۲- نگهدار برف و آب شدن تدریجی و نهرها و چشمه ها

۳- گیاهان داروئی

۴- سنگرگیری

۵- استخراج جواهرات و سنگها برای ساختمان

۶- هر کوهی بلندتر، دره اش عمیق تر، المؤمن کالجبل

۱۳. شنا

۱- عن النبي (ص): **خير لهو المؤمن السباحه و خير لهو المرأه المغزل**

٢- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): عَلَّمُوا أَوْلَادَكُمْ السَّبَّاحَةَ وَالرَّمَايَةَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٧] .

عن رسول الله (ص) : علموا ابنائكم السباحه و الرمايه و نعم لهو المؤمنه فى بيتها المغزل و اذا دعاك ابواك فاجب امك

٣- دريا و شنا برويم اما بدانيم : وَ هُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَ تَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَ تَرَى الْفُلُكَ مَوَاحِرَ فِيهِ وَ لَتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ [نحل / ١٤] .

يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَ الْمَرْجَانُ [الرحمن / ٢٢] .

وَ جَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ [انبياء / ٣٠] .

آب ، خون زمين است.

أَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ [نمل / ٦٠] .

وَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ

بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ [بقره/ ۲۲] .

أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ [واقعه/ ۶۸] .

وَ أَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا [فرقان/ ۴۸] .

۱۴. تذکرات

۱- ارتباط فعال بین مساجد و میادین ورزشی

۲- ورزش ، برای معلولین ، سلامتی + پر کردن ایام فراغت و ...

۳- معرفی و تشویق ورزشکاران درس خوان و مبتکر و در مجلات و صدا و سیما.

۴- زمان : صبح ، معده خالی + هوای سالم ، اما معده پر + هوای گرم + فضای آلوده مضر ، است.

۵- در محل ورزش احساس خطر نکند (فوتبال خیابانی)

۶- رسیدگی به جسم منهای روح و روح منهای جسم همچون رسیدگی به یکی از دو اسب اژابه است. ورزش مثل خواب و خوراک است [ارزش طبی ورزش ، دکتر اشرفی] .

۷- ورزشکار نمونه آن است که در مسابقات فکری و عملی هم برنده شود. [ارزش طبی ورزش ، دکتر اشرفی] .

۸- ورزش نباید برای یک دوران باشد و عاقبت به پوچی برسد ، بزرگسال دیگر حال گل زدن و آبشار ندارد.

۹- ورزش باید هم کسالت گذشته را جبران کند ، هم نشاط برای آینده و هم ضرری به جسم یا روح نزند. در آیه تحریم قمار می خوانیم: **يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقَعَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيُضِدَّكُمْ عَنِ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ** [مائده/ ۹۱] .

۱۰- ورزشکاران عزیز باید در دنیا الگوها را عوض کنند و در مسافرت های هر کشور یا شهر نمونه های قهرمانان معنوی را با خود ببرند مثلاً اگر تیم فلان به هنگام مسافرت به هند یا پاکستان با خود آن بانوئی که

۱۱ شهید داده را ببرند و برای او سکوئی مخصوص نصب کنند و به دنیا بگویند در فرهنگ ما این قهرمان است که برای مبارزه با آمریکا ۱۱ شهید داده و ما هم به افتخار او گل می زنیم.

۱۱- بزرگترین قهرمان ما حضرت علی (ع) است که سادگی در زندگی و کم خوردن و عبادت و روزه جزء برنامه های او بود.

۱۲- همان گونه که با ورزش جسم خودتان را نشاط می دهید روح هم نشاط می خواهد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): رَوْحُوا أَنْفُسَكُمْ بِبَدِيعِ الْحِكْمَةِ فَإِنَّهَا تَكُلُّ كَمَا تَكُلُّ الْأَبْدَانُ [کافی، ج ۱، ص ۴۸].

۱۳- اندام سالم و زیبا به تنهایی کافی نیست. وَ زَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ [بقره/ ۲۴۷].

۱۴- دقت کنید زمان برگزاری ورزشهای بین المللی در کنار بازیهای سیاسی خودشان نباشد آنها قراردادهای خائنانه فوری ورزشی را با سرو صدا به وجه می آورند تا ما به فکر آن باشیم که توپ کجا رفت ولی نفهمیم سرنوشت ما یا نفت ما کجا می رود.

حاکمیت ارزش های معنوی: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَشْجَعُ النَّاسِ مَنْ غَلَبَ هَوَاهُ [من لایحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۹۴].

۱۶- توجه به اهداف جمهوری اسلامی، استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی، رهبری الهی و ولایت فقیه.

۱۷- نمونه استقلال.

نمونه سالم بسیاری از ورزش های غربی را در چند قرن قبل در ایران داشته ایم نظیر بازی برو و بیا که از قدیم الایام در رشت بوده است.

۱۸- نمونه آزادی: امام جواد (ع) کوچک بود و مأمون در کوچه عبور می کرد همه بچه ها دویدند اما امام جواد (ع) ایستاد، الخ.

۱۹- نمونه اسلامی بودن

همان

گونه که یک غریبی حاضر نیست لباس ما و شعار ما ، را داشته باشد ما هم باید اینطور باشیم.

۲۰- رعایت اصول فنی : هرگاه در کشتی لطمه ای به شخصی وارد شود شرعاً ضامن است.

۱. وساطت خیر و شر

۱. شفاعت حسنه و سیئه در قرآن و سنت

مَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا وَمَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كَفْلٌ مِنْهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا [نساء/ ۸۵]

اصل شفاعت لغتاً از شفع ضدّ و تر است. گویا انسانی خود را تنها لایق کاری نمی داند و برای اینکه از تنهایی نجات یابد ، برای خود جفتی و شفعی گرفته تا موفق شود.

لغت مُقیت به معنای سرپرست که حافظ و شاهد و مقتدر باشد.

کفل در لغت نصیب است. [مجمع البیان]

کفل کنایه شده است. [مفردات]

کفل به معنای کفیل است. (یعنی برای معاونت) بر ظلم کفیل دارد و نمی تواند راحت باشد.

نظیر این آیه در سوره مائده ، آیه ۳

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ [مائده/ ۲] .

معنی :

هر که واسطه شود ، واسطه خیر برای اصلاح بین مردم

(در کارهایی که وساطت خوب است و مرضیّ خدا است ، نه مثل واسطه شدن در اجرای حدود ، زیرا خداوند می فرماید : وَ لَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ [نور/ ۲] .

و با توسعه در معنای آیه وساطت در نزد خدا به دعا کردن.

یا وساطت در جهاد و یاری کردن.

یا وساطت در معامله و ازدواج و... است. برای چنین شفيعی اجر و پاداش و نصیب از خیر است و هر که وساطت شری کند (به واسطه

نمّامی و غیره) نصیب و عذابی خواهد داشت و خدا بر همه چیز مسلط و حافظ است.

پیامبر (ص) فرمود: "هر که قدمی برای اصلاح بین مردم بردارد، ملائکه بر او درود می فرستند تا برگردد و ثواب شب قدر را می برد. و هر که برای جدایی دو مسلمان کاری کند، بر عکس مورد لعنت خدا واقع می شود و در دوزخ عذابش مضاعف می گردد".

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ مَشَى فِي صِلْحٍ بَيْنِ اثْنَيْنِ صِلَى عَلَيْهِ مَلَائِكَةُ اللَّهِ حَتَّى يَرْجِعَ وَ أُعْطِيَ أَجْرَ لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَ مَنْ مَشَى فِي فَطِيْعِهِ بَيْنِ اثْنَيْنِ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْوِزْرِ بِقَدْرِ مَا لِمَنْ أَصْلَحَ بَيْنَ اثْنَيْنِ مِنَ الْأَجْرِ مَكْتُوبٌ عَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ حَتَّى يَدْخُلَ جَهَنَّمَ فَيَصَاعَفَ لَهُ الْعَذَابُ [ثواب الأعمال ، ۲۸۸] .

وَ لَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَ تَتَّقُوا وَ تَصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ [بقره/۲۲۴] .

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): "فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ "وَ لَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَ تَتَّقُوا وَ تَصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ" (بقره/۲۲۴) قَالَ إِذَا دُعِيَتْ لِصُلْحٍ بَيْنَ اثْنَيْنِ فَلَا تَقُلْ عَلَى يَمِينٍ أَلَّا أَفْعَلْ" [كافي ، ج ۲ ، ص ۲۱۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ مَشَى فِي إِصْلَاحٍ بَيْنَ امْرَأَةٍ وَ زَوْجِهَا أَعْطَاهُ اللَّهُ أَجْرَ أَلْفِ شَهِيدٍ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَقًّا وَ كَانَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ يَخْطُوهَا وَ كَلِمَةٍ فِي ذَلِكَ عِبَادَةٍ سَنَةٍ قِيَامَ لَيْلِهَا وَ صِيَامَ نَهَارِهَا [ثواب الأعمال ، ۲۸۸] .

این روایات برای شفاعت حسنه بود.

اما برای شفاعت سیئه نیز روایاتی داریم :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَبْغَضُكُمْ إِلَيَّ

اللَّهُ الْمَشَاءُونَ بِالنَّمِيمَةِ الْمَفْرُقُونَ بَيْنَ الْأَحْبَةِ [كشف الريبه ، ص ٤١] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ نَمَامٌ [كشف الريبه ، ص ٤١] .

وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ [همزه/ ١] .

٢. انواع شفاعت حسنه

١. كار خير

دَلَّالِي بِهِ كَارِ خَيْرٍ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الدَّالُّ عَلَى الْخَيْرِ كَفَاعِلُهُ [بشاره المصطفى ، ص ١٣٧] .

و داستان دَلَّالِي کردن یکی از اصحاب امام صادق (ع) و بردن رفیق خود که در دستگاه منصور بود خدمت امام.

٢. ازدواج

روایات زیادی داریم درباره کسی که وساطت کند در ازدواج بین دو نفر.

٣. اصلاح بین مردم

— روایات زیادی در اصلاح بین مردم داریم.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَيَّا عَمَلٌ رَجِيْلٌ عَمَلًا بَعِيْدًا إِقَامَهُ الْفَرَائِضِ خَيْرٌ مِنَ الْإِصْلَاحِ بَيْنِ النَّاسِ يَقُولُ خَيْرًا أَوْ يَتَمَنَّى خَيْرًا [أمالی طوسی ، ص ٥٢٢] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ رَجُلٌ يَبْدُوهُ أَخُوهُ بِالْصُّلْحِ فَلَمْ يَصَالِحْهُ [كنزالفوائد ، ج ١ ، ص ١٤٩] .

پیامبر (ص) فرمود : " هر که قدمی برای اصلاح بین مردم بردارد ، ملائکه بر او درود می فرستند تا برگردد و ثواب شب قدر را می برد. و هر که برای جدائی دو مسلمان کاری کند ، بر عکس مورد لعنت خدا واقع می شود و در دوزخ عذابش مضاعف می گردد."

وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ [بقره/ ٢٢٤] .

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : "فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ "وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ" (بقره/ ٢٢٤) قَالَ إِذَا دُعِيَتْ لِصُلْحٍ بَيْنَ اثْنَيْنِ فَلَا تَقُلْ عَلَى يَمِينٍ أَلَّا أَفْعَلْ" [كافی ،

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ مَشَى فِي إِصْلَاحِ بَيْنِ امْرَأَةٍ وَ زَوْجِهَا أَعْطَاهُ اللَّهُ أَجْرَ أَلْفِ شَهِيدٍ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَقًّا وَ كَانَ لَهُ بِكُلِّ خَطْوَةٍ يَخْطُوهَا وَ كَلِمَةٍ فِي ذَلِكَ عِبَادَةٌ سَنَهُ قِيَامٍ لَيْلَهَا وَ صِيَامٌ نَهَارَهَا [ثواب الأعمال ، ۲۸۸].

این روایات برای شفاعت حسنه بود.

۱. وسواس

۱. جایگاه شک

۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الشك يحبط الإيمان [غرر الحكم ، ص ۷۱].

۲. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الشك يطفى نور القلب (القلوب) [غرر الحكم ، ص ۷۲].

۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): ثمره الشك الحيره [غرر الحكم ، ص ۷۲].

۴. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): بدوام الشك يحدث الشرك [غرر الحكم ، ص ۷۲].

۵. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): من كثر شكه فسد دينه [غرر الحكم ، ص ۷۲].

۶. شك اگر توقفگاه باشد خطر و اگر پل باشد خوب است.

۷. مسائل شرعی را از عالمی پرسد تا بداند که وسواسی نیست.

۲. سیمای وسواسی

۱. شخصی

۱. وسواسی التقاطی است :

اسلام سلیقه من ، اتلاف وقت.

انسان مبتلا به بیماری وسواس در همه امور باشک و تردید می نگرد و هرکاری را ناصحیح و خلاف می پندارد و جامعه را با نوعی بدبینی ارزیابی می کند.

تا آنجا که این بدبینی در اصول اعتقادی و احکام شرعی وی نیز تاثیر گذارده و در نتیجه آنچه را به عنوان حکم اسلام و شرعی انجام می دهد ترکیب و معجونی از اسلام سلايق و برداشتهای شخصی بوده که آنهم پس از اتلاف و زایل شدن اوقات فراوانی از فرد وسواسی حاصل می گردد.

۲. وسواسی بدعت عملی در دین می گذارد.

کاری که جزء دین نیست از دین می پندارند.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): كُلُّ بَدْعٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ سَبِيلُهَا إِلَى النَّارِ [کافی، ج ۱، ص ۵۶].

بیماری وسواس که فضا و حیطة تفکر بیمار را احاطه نموده اولین آثار خود را در پندارها و اندیشه بیمار نسبت به وظایف دینی وی آشکار می نماید. و بسیاری

از امور و مسائل دینی را غیر شرعی و در عوض مسائل غیر شرعی را جزء دین می پندارد که این خود بدعتی آشکار و خطرناک از نظر فقه اسلامی است. و این بیماری در صورتی که مهار نشود جامعه اسلامی را به ورطه ضلالت می کشاند.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): كُلُّ بَدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ سَبِيلٌ إِلَى النَّارِ [کافی، ج ۱، ص ۵۶].

هر نوع بدعتی در دین ضلالت و گمراهی است و پایان هر نوع ضلالتی به دوزخ و آتش منتهی می گردد.

۳. وسواسی انکار عملی با فرمان وحی دارد.

شعاع خطر اندیشه وسواسی در جامعه به حدی است که در مقام مقابله و تضاد با فرامین الهی که از سوی خداوند سبحان به پیامبران الهی نازل گردیده قرار می گیرد و چیزی را که دستور العمل زندگی و ضامن سعادت دنیا و آخرت بشریت می باشد زایل ساخته و نفوذ این بیماری در افکار شر، رفته رفته به انکار وحی می انجامد.

و به فرموده مرحوم سید ابوالحسن اصفهانی که از مهم ترین مراجع تقلید است عمل وسواسی دیگران را نیز به دین بدبین می کند.

زیرا کسانی که اطلاع کافی از دین و احکام انسان ساز آن ندارند و عموماً به تقلید از کسانی که داعیه دینداری داشته و یا به انسانهای متدین و دیندار شهرت دارند عمل می کنند اگر حالات و رفتار یک انسان وسواسی را مشاهده کنند که به نام دین حرکات و اعمالی را انجام می دهد که خلاف منطق و عقل سلیم بوده و مشکلاتی را نیز برای خود و دیگران فراهم می کند قطعاً پیامد طبیعی آن در وی ایجاد نفرت از دین و احکام رهایی

بخش انبیاء الهی خواهد بود.

بیماری وسواس آنچنان صاحبش را به خود و ظواهر امور مشغول می کند که دیگر هیچ توجهی به درک مسائل واقعی و ارزشی اسلام نمی کند و از نعمات شجره طیبه اسلام چیزی عایدش نمی گردد.

حال آنکه اسلام خود نیز وسیله است برای هدایت بشر به روح اسلام و ره یافتن به لقاء الله و این مهم تسلیم شدن و عبودیت محض می خواهد که بیماری وسواس مانع از این امر است.

به همین دلیل هرگز یک انسان مبتلا به وسواس حلاوت و لذتی از عبادت خود درک نمی کند.

وسواسی به دلیل دید سطحی و کوتاهش از آینده نگری و برنامه ریزی صحیح با آرمانهای بلند محروم است. زیرا این روش وسعت نظر و بینشی رها شده از قید و بند وسوسه های تنگ نظرانه می خواهد که انسان وسواسی فاقد آن است.

۴. وسواسی مرتکب گناه بزرگ ظلم به نفس می شود.

با اینکه حتی گمان به ضرر، مفسد روزه و حرام است اما او به جسم خود ضررهائی می زند.

۵. وسوسه نفوذ در عقائد می کند.

۶. وسواسی مرتکب گناه کبیره اسراف می شود.

۷. از رشد و کمالات عقب می افتد.

۸. وسواسی به خاطر تمرکز فکرش در مقدمات، از افکار بلند و دیدهای وسیع و آرزوهای بلند محروم است.

۹. وسواسی پوست اسلام را گرفته از نور و محتوا و لذت عبادت محروم است.

۲. اجتماعی

۱. وسواسی هوای نفس را بر رضای خداوند، رسول اکرم (ص)، ائمه اطهار (علیهم السلام) و مراجع تقلید مقدم می دارد.

همیشه در طول تاریخ بشریت دو جناح رو در روی یکدیگر قرار گرفته و به تقابل و ستیزی دائم درگیر بوده اند.

یک طرف مکاتب الهی به رهبری انبیاء سلام الله

علیهم و در راس آنان رسول گرامی اسلام (ص) و ائمه اطهار علیهم السلام و مراجع و علمای بزرگوار دین.

و طرف دیگر شیطان و ایادی آن یعنی دشمنان سوگند خورده دین و احکام نجات بخش آسمانی. در برابر هم صف آراسته اند.

و در این جناح بندی شخص و سواسی در جناح شیطان قرار می گیرد. و مطیع خواسته های شیطانی به مقابله و مخالفت با احکام و دستورات نورانی الهی، انبیاء و صلحاء و ائمه هدی و علمای دلسوز بر می خیزد.

و بدین سان به جای پرستش خداوند عبد و بنده شیطان می گردد.

۲. و سواسی همه مردم را پست و لا ابالی می پندارد.

بیماری بدینی آنچنان آثار زشت و تاریکی بر روح و سواسی به جای می گذراد که همه ارزشها در برابرش وارونه جلوه می کند. نیکان را پست و مفسدان را نیکو کار می پندارد.

و آنچنان سوء ظن نسبت به همه مردم در او پیدا می شود که هم نوعان و تمامی اطرافیان خود را افرادی لا ابالی و بی ارزش می پندارد. حتی خانواده های آنان نیز از گزند این بدینی در امان نمی مانند و دائما در مظان اتهام قرار می گیرند و خداوند حکیم نیز در قرآن کریم چنین ظن و شک هائی را که از اذهان و سواسی ها نشات می گیرد گناه می خواند.

إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ [حجرات/۱۲].

۳. و سواسی مرتکب تحقیر خود و دیگران می شود.

یکی از آثار مخرب و سواس تحقیر شخصیت خود و دیگران است.

انسانی که اشرف مخلوقات و مسجود فرشتگان و نماینده و خلیفه خداوند در زمین است، او که دارای این گونه استعدادی خدائی است.

که قادر است در بعد علم روز و تکنولوژیک حتی کرات آسمانی را مسخر کند و در بعد علوم

طب سالها انسانی را با قلب مصنوعی زنده نگه می دارند ، و در بعد ریاضت و عرفان و مجاهدت به امر خداوند قدرت تصرف در تکوین یابد و به مقام اعلی علیین هستی صعود کند ، لکن توهین انسان و سواسی آنچنان موجودی خوار و زبون می سازد که خویش را از همه اشیاء و مخلوقات پست تر و از حیث رشد و تعالی پائین تر و ناچیزتر می شمارد و این خود گناهی بزرگ است. همان گونه که علی (ع) می فرماید :

[دیوان امام علی (ع) ، ص ۱۷۵ .]

آیا تو گمان می کنی که موجود کوچکی هستی؟ (خیر) و حال آنکه در وجود تو دنیائی از عظمت و زندگی نهفته است.

و هنر یک انسان سالم در بروز و شکوفائی این استعدادهای خداوندی است که بیماری و سواس صاحبش را محروم از آن نعمت کریمه می گرداند.

وسواسی نه تنها خود را حقیر و کوچک می شمارد که دیگران را نیز کوچک می شمارد ، به همین دلیل نمی تواند با افراد رابطه رشد و پویا برقرار کند.

۷. وسواسی مرتکب تضييع حقوق ديگران می شود.

وسواسی به لحاظ نامتعادل بودن وضعیت روحی و روانی و اینکه قادر نیست حق و حقوق هر کسی و هر چیزی را در جای مناسب خود ببیند و حق و حقوق همه را از دیدگاه و تفسیر و تعبیر رای و اندیشه خویش

ارزیابی می کند لذا طبیعی است که همه کسانی که به نحوی نسبت به وی حقوقی دارند تضييع گردیده و رعایت نشود.

از جمله حقوق همسر و فرزندان ، همسایه ها ، دوستان و فامیل هر کدام به گونه ای مورد اصابت ترکش ها و تیرهای این بیمار وسواسی قرار می گیرند. و از همه

بدتر اینکه انسان و سواسی اثرات سوء تفکر و رفتار خود را نیز در فرزندان و احتمالا بعضی از دوستان خود به جای می گذارد. و این آثار سیئه در جامعه و در نسلهای متمادی جاری می شود.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ سَنَّ سَنَةً حَسَنَةً كَانَتْ لَهُ أَجْرَهَا وَأَجْرُهَا مِنْ عَمَلِهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ سَنَّ سَنَةً سَيِّئَةً كَانَتْ عَلَيْهِ وَزْرُهَا وَوَزْرُ مِنْ عَمَلِهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [الفصول المختاره، ص ۱۳۶].

نَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ [یس/۱۲].

کسی که گناه و عمل زشت و ناپسندی را در جامعه بنیان نهد آثارش در جامعه باقی می ماند و اثرات استمرار گناه تا همیشه در نامه اعمال وی ثبت می گردد.

یکی دیگر از عوارض سوء سواس ایجاد روحیه انزوا و گوشه گیری و حذف شدن از اجتماع است.

فرد و سواسی به دلیل بدبینی که نسبت به جامعه دارد نه خود می تواند در جمع حضور یابد و از اثرات مفید اجتماع و مردم بهره مند شود و نه جامعه تمایل و رغبتی به همکاری و مشارکت با وی دارد، فلذا بیماری و سواسی زایل کننده روحیه تعاون و تلاشهای جمعی است که این روحیه بهره فراوانی برای فرد و جامعه دارد.

وسواسی هم حق خویش را ضایع می کند و هم حق مردم را. در نتیجه حق و حقوق الهی که در انجام حقوق خود و مردم نهفته است پایمال می گردد.

فلذا انسان و سواسی عمر خویش را با اعضائی خرد و درهم شکسته، روحی افسرده، جسمی رنجور، فکر و اندیشه ای متحجر، قلبی سیاه و بدبین، با ایمانی مخدوش و ضعیف به پایان برده و به

دوزخ ختم می کند.

مرحوم آقا سید ابوالحسن اصفهانی فرمود: عمل وسواسی دیگران را به دین بدبین می کند.

وسواسی مرتکب گناه سوء ظن است چون همه مردم را لایبالی می پندارد.

إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ [حجرات/۱۲].

وسواسی مرتکب تحقیر خود و دیگران می شود:

یکی از گناهان آن است انسان با رفتارش خود را در جامعه پست قلمداد می کند.

وسواسی مرتکب گناه تضييع حقوق می شود:

حق کودکان، حق همسر و حق همسایه را فدای خیال خود می کند حتی بعضاً منجر به اهانت و کتک نیز می شود...

وسواسی هوای نفس را بر رضای خالق خود و رضای رسول اکرم (ص) و تمام انبیاء و مراجع تقلید مقدم می دارد، وسواسی شیطان را عبادت می کند.

وسواسی مرتکب گناه شهرت طلبی می شود.

وسواسی گاهی بنیان گذار یک رفتار بد در فرزندان می شود.

من سن سنه سیئه نکتب ما قدموا و آثارهم

ما قَدَّمُوا وَ آثَارُهُمْ [یس/۱۲].

وسواسی اهل تعاون نیست.

اهل تفریح و جماعت نیست، حق الله، حق الناس و حق النفس را ضایع می کند.

۳. مذمت وسواسی

وسواس:

وسواسی کاری انجام می دهد و می گوید نشد ولی کثیر الشک نمی داند انجام داده یا نه.

مرتکب گناه کبیره: به خاطر اسراف و... و تکرار صغیره.

سرکش است.

در راه مکه و مدینه دستور افطار روزه در مسافرت آمد عصر بود همه افطار کردند عده ای گفتند : ما که دلمان نمی آید بخوریم.

حضرت اسم آنها را گذاشت (عصاه) گناهکاران. تا آخر هم به همین نام معروف بودند. وسواسی هم از عصاه است.

عاقل نیست.

می گوید به امام صادق (ع) گفتم : فلاینی با اینکه آدم عاقل و فهمیده ای است در وضو و نمازش وسواس دارد. حضرت فرمود :

چگونه عاقلی است که مطیع شیطان است. [وسائل ، ج ۱ ، ص ۴۶ .]

وسواسی عبادت دارد ولی عبودیت ندارد.

شیطان شش هزار سال سجده ولی...

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من کثر شکة فسد دینه [غرر الحکم ، ص ۷۲ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لن یضل المرء حتی یغلب شکة یقینه [غرر الحکم ، ص ۹۵ .]

عصبی است.

بد اخلاق می شود.

باعث اختلافات خانوادگی به سر حد طلاق.

وسواس در طهارت و نجابت باعث مرض روماتیسم می شود.

۴. ابعاد وسواس

۱. شعاع وسوسه در :

نیت و قصد قربت

عقائد

طهارت

عبادات

معاملات

معاشرت و...

۲. وسوسه در عقائد : کفر

در امور عادی : روانی

در امور خانوادگی : سوء ظن ، تهمت ، تلخی زندگی ، طلاق عذاب الهی

در فروع دین : اتلاف وقت ، بیهوده کاری ، کار مضحک کردن ، انجام حرام ، شرک در اطاعت.

۳. قطع رابطه با دیگران ، رماتیسم ، اسراف ، ترک وظائف.

۵. زمینه وسواس

۱. خطرات شیطان

۱. گام به گام :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ رَنَّ حَوْلَ الْحِمَى أَوْشَكَ أَنْ يَقَعَ فِيهِ [عوالی اللثالی ، ج ۲ ، ص ۸۳]

خطوات شیطان :

۲. وسوسه ها از بیرون و از درون انسان : قَالَ عَلِيٌّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : أَشْكُو إِلَيْكَ يَا إِلَهِي ضَعْفَ نَفْسِي عَنِ الْمُسَارَعَةِ فِيمَا وَعَدْتُهُ
أَوْلِيَاءَكَ ، وَ الْمَجَانِبَةَ عَمَّا حَذَرْتَهُ أَعْدَاءَكَ ، وَ كَثْرَةَ هُمُومِي ، وَ وَسْوَسَةَ نَفْسِي [صحیفه سجادیه ، دعای ۵۱]

۳. تماس و نزدیک شدن : مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ [اعراف/۲۰۱]

۴. کم کم نفوذ در دل : يَوْسُوسٌ فِي صُدُورٍ [ناس/۵]

۵. بعد دائما می بافتد : فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ [زخرف/۳۶]

۲. جهل به مسئله

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنَّ الْخَوَارِجَ ضَيَّقُوا عَلَيَّ أَنْفُسِهِمْ بِجَهَالَتِهِمْ إِنَّ الدِّينَ أَوْسَعُ مِنْ ذَلِكَ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۵۷]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بَعْدَ خَيْرٍ فَقَهَّهُ فِي الدِّينِ [کافی ، ج ۱ ، ص ۳۲]

نداشتن یک مربی و راهنما و هم نشین دلسوز و عاقل.

غفلت از خطرات وسوسه و محرومیت‌هایی که در سایه وسوسه پیدا می کند.

تلقینات ، شیطان ، نفس.

غفلت و دوری از یاد

خدا و مسئولیت هایی مهم تر.

القاء شیطان :

يقال لما يقع في النفس من عمل الخير إلهام و ما لا خير فيه وسواس ، و لما يقع من الخوف إيجاس ، و لما يقع من تقدير ينل الخير أمل ، و لما يقع ما لا يكون للإنسان و لا عليه خاطر. [مجمع البحرين ، ج ٤ ، ص ١٢٢ .]

آنچه در نفس القا می شود اگر خیر بود الهام است ، اگر بدون خیر بود وسواس است ، اگر خوف بود ایجاس است ، اگر امید خیر بود آرزو است ، اگر نه خیر بود و نه شر خاطره است.

٣. نفس اماره

بیکاری و فراغت زمینه وسوسه می شود.

داشتن امکانات زمینه وسوسه می شود.

مربیان و دوستان وسواسی زمینه وسوسه می شود.

دوری از جامعه و زندگی تنهایی ، اتاق تنهایی ، خانه تنهایی ، سفر تنهایی و....

عوام فریبی و امتیازطلبی ، شهرت طلبی :

وَبَدَأَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ [زمر/٤٧]

(اعمالی که خیال می کردند عبادت است.)

١٧. مقدس نمائی :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَوْ أَنَّ رَجُلًا مَاتَ صَائِمًا فِي السَّفَرِ مَا صَلَّيْتُ عَلَيْهِ [کافی ، ج ٤ ، ص ١٢٨ .]

٦. درمان وسواس

١. توجه به رضای خدا

رضای خدا به کار زیاد و مشکل نیست به قبول اوست و قبولی برای وسواسی به همان کار اول او ست گرچه علم به بطلان داشته باشد. (ماجرای شیطان که گفت : تو سجده آدم را حذف کن...من حیث أريد تفسير القمي ، ج ١ ، ص ٤٢ .)

حضرت عیسی (ع) از کوهی بالا-رفت. شیطان گفت تو که پیسی و مریض..... را شفا می دهی خود را از بالای کوه پرتاب کن. فرمود

: آن کارها را به اذن خدا انجام می دهیم این کار را دستور ندارم. میزان ، ج ۵ ، ص ۹۰.

تسلیم :

عبد الله بن يعفور به امام صادق (ع) :

به خدا قسم اگر اناری را نصف بفرمائی نصفش حلال و نصف حرام قبول می کنم. تنقیح المقال مامقانی ، ج ۲ ، ص ۲۶۶.

۲. مخالفت با وسوسه ها

۱. تصمیم بر مخالفت وسوسه ها : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَمْضِي فِي شَكِّهِ [كافي ، ج ۳ ، ص ۳۵۸]

۲. تلقین اطمینان و تقویت و تحمل مقداری از حرکات و سواسی که بر سر لجاجت و انزوا نیفتد. [فروع کافی ، ج ۳ ، ص ۳۵۸]

۳. توجه به خطرات و محرومیت‌های و سواسی و استمداد از خداوند با تلاوت قرآن و دعا.

مَنْ يَعْصِمُ بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [آل عمران/۱۰۱]

تک زدن وسوسه را با پاتک ذکر و دعا خنثی کنیم.

۴. تشدید معاشرت با افراد عادی و کارها را طبق عرف قرار دادن.

۵. پر کردن ایام فراغت و جیره بندی زمان و امکانات :

در حدیث می خوانیم :

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَغْتَسِلُ بِصَاعٍ مِنْ مَاءٍ وَيَتَوَضَّأُ بِمُدٍّ مِنْ مَاءٍ [تهذيب الأحكام ، ج ۱ ، ص ۱۳۶]

وضو با یک مد و غسل با یک صاع.

۶. نیت گفتن و تلقین نیت ، همین که انسان غافل نباشد نیت دارد.

۷. امام به و سواسی فرمود : آیا در دادن زکات و خمس هم تاکنون شک کرده ای که احتیاطا بدهی.

۸. ماجرای شک در وقت مرحوم بروجردی و برخورد مرحوم ابوالمعالی کلباسی که من نماز باطل می خوانمقربه الی الله

مدتی را بنا بگذارد که می خواهد عمل باطل (به اعتقاد

خودش) انجام دهد.

مرحوم آیت الله بروجردی :

بگوید چهار رکعت نماز ظهر باطل می خوانم قریه الی الله.

در غیر نماز مقدار با بدن و لباس نجس باشد تا حساسیت از بین برود.

۳. یادگیری مسائل

پیامبر (ص) :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَجْلِسُوا عِنْدَ كُلِّ عَالَمٍ يَدْعُوكُمْ إِلَّا عَالَمٌ يَدْعُوكُمْ مِنَ الْخَمْسِ إِلَى الْخَمْسِ مِنَ الشُّكِّ إِلَى الْيَقِينِ وَ مِنَ الْكِبَرِ إِلَى التَّوَاضُعِ وَ مِنَ الرِّيَاءِ إِلَى الْإِخْلَاصِ وَ مِنَ الْعِدَاوَةِ إِلَى النَّصِيحَةِ وَ مِنَ الرَّغْبَةِ إِلَى الزَّهْدِ [اختصاص مفید ، ص ۳۳۵]

. نوشتن و عرضه عقائد بزرگان و رجوع به آن هنگام وسوسه مثل دعای عدیله.

در لمعه می خوانیم : الفقیه لا يزال تحیال و لا یعيد صلوته... الشیطان یرید ان یطاع فاذا عصی لم یعده

اسلام اجازه داده که به قصد چند غسل چند نیت کرده ولی یک غسل نماید تا مصرف آب کم شود.

یاد اهل بیت و سیره تاریخ و فضائلشان باشد به نحوی که دائماً خط آنان در ذهن ترسیم باشد. وسوسه را از بین می برد.

توجه به عمل بزرگان که چگونه با کمی آب وضو می گیرند ، در چند دقیقه نماز می خوانند....

۴. دعا و استمداد از خدا

دعا و تکرار جمله : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ (الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ) تَوَكَّلْتُ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَ الْحَمِيدِ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذَّلِّ وَ كَبْرُهُ تَكْبِيرًا [کافی ، ج ۸ ، ص ۹۳]

و آیاتی از قرآن :

دعاء دفع وسوسه : امام صادق (ع) : تَوَكَّلْتُ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَ الْحَمْدُ

لله الذي لم يتخذ ولدا...

... و لم يكن له شريك في الملك و لم يكن له ولي من الذل و كبره تكبيرا [ميزان الحكمة.]

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

روزه های اول و وسط و آخر هر ماه. میزان الحکمه

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ يَخْضُرُونِ إِنْ اللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ [تفسير عیاشی ، ج ۲ ، ص ۴۵]

استمداد از خداوند و توسل به معصومین (ع).

وَ قُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَ أَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَخْضُرُونِ [مومنون/۹۸-۹۷.]

۵. دوری از شک و تردید

به جای کارهای تکراری کار مفید و مثمر ثمر انجام بدهد.

تفریح سالم در هوای سالم.

با افرادی که حالت عادی دارند معاشرت کند.

۷. برخورد با وسواسی

۱. وسواسی بیمار است. مردم باید او را مسخره نکنند و با او همچون مادر مهربان باشند و گرنه خطر آن است که مسخره کننده نیز گرفتار همان وسوسه شود که حدیث می خوانیم: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ عَيَّرَ مُؤْمِنًا بِشَيْءٍ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَرْكَبَهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۵۶]

۲. ماجرای حکم بو علی سینا درباره وسواسی که فکر می کرد سرش در آب فرو نمی رود.

۸. پیش گیری وسواس

۱. قاعده‌ها تعاد الصلوه الا من خمسه الطهور و الوقت و القبلة و الركوع و السجود

۲. قاعده لا حرج: مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرْجٍ [حج/۷۸.]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): بعثت بالحنيفيه السهله السمحه [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحديد ، ج ۱۵ ، ص ۱۴۴.]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): بَعَثَنِي بِالْحَنِيفِيَةِ السَّهْلَةِ السَّمْحَةِ [كافي ، ج ٥ ، ص ٤٩٤ .]

يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمْ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمْ الْعُسْرَ [بقره/ ۱۸۵] .

۳. قاعده يد :

امام صادق (ع) فرمود : اگر این قاعده نباشد لَمْ يَقُمْ لِلْمُسْلِمِينَ سُوقٌ [کافی ، ج ۷ ، ص ۳۸۷] .

(از اینکه جنس را ارزان می فروشد شما حق شک کردن ندارید) [القواعد الفقهیه ، ج ۱ ، ص ۱۰۹]

۴. قاعده حلیت :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : كُلُّ شَيْءٍ هُوَ لَكَ حَلَالٌ حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّهُ حَرَامٌ بِعَيْنِهِ فَتَدَعُهُ [کافی ، ج ۵ ، ص ۳۱۳] .

۵. قاعده اصاله الطهاره :

کل شیئی طاهر حتی تعلم انه قدر

۶. قاعده اصاله الصحه :

شیخ انصاری می گوید : اگر این قانون نباشد نظام به هم می ریزد.

۷. قاعده فراغ و تجاوز :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّمَا الشَّكُّ إِذَا كُنْتَ فِي شَيْءٍ لَمْ تَجْزُهُ [تهذیب الأحكام ، ج ۱ ، ص ۱۰۱] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : هُوَ حِينَ يَتَوَضَّأُ أَذْكَرُ مِنْهُ حِينَ يَشُكُّ [تهذیب الأحكام ، ج ۱ ، ص ۱۰۱] .

فی الحدیث : اشکک لیس بشیء

۸. قاعده لا شک لکن الشک

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) إِذَا كَثُرَ عَلَيْكَ السَّهْوُ فَأَمِضْ فِي صَلَاتِكَ فَإِنَّهُ يُوْشِكُ أَنْ يَدْعَكَ إِنَّمَا هُوَ مِنَ الشَّيْطَانِ [کافی ، ج ۳ ، ص ۳۵۹] .

ففى ضمن حدیث : قَالَ الصَّادِقُ (ع) فَلْيَمِضْ أَحَدُكُمْ فِي الْوَهْمِ [کافی ، ج ۳ ، ص ۳۵۸] .

۸. قاعده الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ

فی الحدیث : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ وَ لِلْعَاهِرِ الْحَبْرُ [کافی ، ج ۵ ، ص ۴۹۱] .

۹. قاعده سوق :

فِي الْحَدِيثِ : قَالَ الصَّادِقُ (ع) لَوْ لَمْ يَجْزُ هَذَا لَمْ يَقُمْ لِلْمُسْلِمِينَ سُوقٌ [كَافِي ، ج ٧ ، ص ٣٨٧ .]

١٠. حَدِيثُ رَفَعٍ

القلم :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : زُفِعَ عَنْ أُمَّتِي تِسْعَةُ أَشْيَاءَ الْخَطَأُ وَالنَّسْيَانُ وَ مَا أُكْرِهُوا عَلَيْهِ وَ مَا لَا يَعْلَمُونَ وَ مَا لَا يَطِيقُونَ وَ مَا اضْطُرُّوا إِلَيْهِ وَ الْحَسَدُ وَ الطَّيْرَةُ وَ التَّفَكُّرُ فِي الْوَسْوَسَةِ فِي الْخَلْوَةِ مَا لَمْ يَنْطِقُوا بِشَفَهٍ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۴۱۷]

می گویند : مرحوم مدرس متولی مدرسه (شهید مطهری) بود. طلبه ها گفتند : اتاق ما زیاد موش دارد. چطور در اتاق شما نیست. گفت : من نان خشکها و گردوها را برداشته ام..... زمینه را باید از بین برد.

علی (ع) :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَمَا تَجْعَلُوا عِلْمَكُمْ جَهْلًا وَ يَقِينَكُمْ شَكًّا إِذَا عَلِمْتُمْ فَاعْمَلُوا وَ إِذَا تَيَقَّنْتُمْ فَأَقْدِمُوا [نهج البلاغه ، حکمت ۲۷۴]

۹. استفتائات

۱. اگر بعضی از اعضاء خانه زیاد اهمیت به نجس و پاکی نمی دهند سایر افراد مسئول نیستند. [استفتائات ، ص ۱۱۲]
۲. اعتنا به وسوسه حرام است. [استفتائات امام خمینی ، ص ۱۱۰]
۳. وسوسه از شیطان است باید با اعتنا نکردن دماغ شیطان به خاک مالیده و مثل متعارف عمل شود [استفتائات امام خمینی ص ۱۱۱]
۴. اگر با لباسی که نجس است نماز می خواند لازم نیست به او بگوئیم. [مسئله ، ۱۴۳]
۵. لا اعتبار بعلم الوسواسی فی الطهاره و النجاسه [لمعه]
۶. وسوسه از شیطان است جایز نیست به آن اعتنا نماید بلکه در طهارت و نجاست و غسل و وضو مثل متعارف مردم عمل کند. [امام خمینی در استفتائات ، ص ۱۱۰]
۷. وسواسی اگر هر عمل را بیش از یک بار انجام دهد

حرام است. [استفتائات ، ص ۱۱۱ .]

۱۰. مسائل فقهی وسواس

صحت وضوی شخص وسواسی مشکل است. [عروه الوثقی ، ص ۲۱۸ ، ج ۱ ، مسئله ۴۷ .]

هرگاه در صحت خواندن آیه یا کلمه در نماز شک شود بایستی اگر در محل است اعاده کند و در صورتی که تکرارش بر اثر وسواس نیست صحیح است والا صحت عمل تکراری مشکل است. [عروه ، ج ۱ ، ص ۶۶۳ ، مسئله ۱۲ .]

لا باس به تکرار الذکر او القرائه عمدا من باب الاحتیاط

نعم اذا كان التکرار من باب الوسوسة فلا يجوز بل لا یبعد بطلان الصلوه به [عروه. ج ۱ ، ص ۷۱۰ ، مسئله ۱۴ .]

برای جلوگیری از وسواس شک کثیرالشک را بی اعتنا دانسته.

سیاست شیطان گام به گام است. لا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ [نور/۲۱ .]

راهب یهودی به دختری که پیشش بود تجاوز کرد و بعد او را دفن کرد بعد به دروغ گفت : مرد. مطلب افشاء شد. شیطان حاضر شد و به او گفت : اگر می خواهی نجات یابی مرا سجده کن ، سجده کرد او هم برائت جست. [محجه البیضاء ، ج ۵ ، ص ۵۷ .]

به امام صادق (ع) :

شخصی در رکعات زیاد شک می کرد. فرمود : دوباره بخواند. گفت زیاد تکرار می شود. فرمود : اعتنا نکند.

بعد فرمود :

راه را برای شیطان باز نکنید و الا در شما طمع می کند....وقتی ببیند مطیع نیستید دست از این کارش بر می دارد.... شیطان میل دارد اطاعت شود. [فروع کافی ، ج ۳ ، ص ۳۵۸ و میزان ، ج ۱۰ ، ص ۴۵۱ .]

روی ان ابلیس تمثل لعیسی (ع) فقال له : قل لا اله الا

الله. فقال : كلمه حق و لكن لا اقولها بقولك [محجه البيضاء ، ج ٥ ، ص ٥٤]

علامه طباطبائی (ره) ذیل : لا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ [نور/٢١].

حتی در کارهای خوب هم گام به گام به سراغ انسان می آید تا در نتیجه راهی را به انحراف ببرد و همه آنها را ضایع کند. در روایتی گاهی شیطان به هفتاد کار خوب راهنمایی می کند که به یک کار بد بکشاند.

١. وصیت نامه

١. خطبه

١ _ قلم از بیان ظلمی که در تاریخ برای مهجورماندن هردو رفته آن عاجزاست

٢ _ متواتر بودن آن بین جمیع مسلمین از صحاح سته و... حجت قاطع است.

٣ _ بزرگترین دستور زندگی مادی و معنوی است.

٤ _ دشمنان برای ازبین بردن قرآن اول سراغ عترت رفتند.

٥ _ بزرگترین نسخه نجات بشریت قرآن و مفسران (اهل بیتعلیهم السلام) آن است.

تذکر ٢ _ به اینکه وصیت من به جمیع ملل اسلامی و مظلومان جهان است.

تذکر ٣ _ چون این وصیت رابعداز مرگ من می خوانید از هرگونه شائبه قدرت خواهی و جلب نظر و... به دور است.

مفاد خطبه :

١ _ خودباختگی ٢ _ نفوذ بیگانگان ٣ _ مردمی بودن ٤ _ اسلامی بودن ٥ _ دخالت و نظارت ٦ _ تنها به دیگران اکتفا نکردن ٧ _ گزینش خوب ٨ _ جامع نگری ٩ _ از زمان عقب نبودن ١٠ _ هوشیاری و بیداری در علوم نظامی ، حوزوی ، دانشگاهی و صنعتی

_ توصیه به قرآن ، نهج البلاغه ، ائمه معصومین و ادعیه حیات بخش.

_ سفارش به اینکه باقرالعلوم بالاترین شخصیت تاریخ و مذهب جعفری وفقه آن دریای بی پایان هستند و شهادت وزندان و رنج و... را به جان خریدند _ حضور بانوان از کوچک

و بزرگ در تمام صحنه های سرنوشت ساز انقلاب و تاسی به حضرت زینب سلام الله علیها. افتخار به درماندگی و واماندگی دشمنان در مقابل اسلام و این ملت غیور. به اینکه دشمنان ما آمریکا و صهیونیست و هم پیمانان آنها هستند. به اینکه مایک طرف و همه دنیای کفر در طرف دیگر قرار دارند.

۲. توصیه های اخلاقی

۱. توصیه به جوانان

- جوانان — چه دختران و چه پسران — در مقابل بهره برداری منافقان و منحرفان بی طرفانه و با فکر آزاد به قضاوت بنشینند.
- علاقه دارم (جوانان) جوانی خود را در راه خدا و اسلام عزیز و جمهوری اسلامی صرف کنند تا سعادت هر دو جهان را دریابند.
- هوشیاری در مقابل اقسام و انواع افکار و اجناس وارداتی که داستانهای غم انگیزی در گذشته دارد.
- بازشناسی دقیق و عمیق از خود و امکانات کشور برای رفع احتیاجات و استقلال کشور و مقابله با دست اندازیهای دشمن
- تلاش برای اینکه عضو فعال جامعه بوده و دوری از سرگرمی های تباه کننده عمر و امکانات با اراده ای مصمم و پشت کار
- جوانان ، دختران و پسران ، استقلال و آزادی و ارزشهای انسانی را اولو با تحمل زحمت و رنج فدای تجملات و بی بندوباریها نکنند.

تحمل و زحمت برای استقلال ، تجمل و مصرف برای وابستگی

جوانان

الف : جوانان و حفظ ارزشهای انسانی و دوری از تجملات و بی بند و باریها

ب : ارزیابی تبلیغات دشمنان

ج : جوانان و جلوگیری از آزادی های مخرب

د : جوانان و دسیسه ها و نقشه های شیطانی طاغوت ها

ه : جوانان و عرصه سازندگی و نشان دادن ابتکار و ...

و : جوانان و از خود بیگانگی فرهنگی

ز : جوانان و خودیابی

ح : عمر خود را وقف پیمودن راه الهی کنند

ط : بی اعتنایی به مذهب نکنند.

مانند زمانی که رفتن به انگلستان و فرانسه و امریکا و مسکو افتخاری پرارزش و نشانه روشنفکری و رفتن به حج و سایر اماکن متبرکه که کهنه پرستی و عقب ماندگی به حساب می آمد.

۲. توصیه

به عموم مردم

۱. انتخابات

وظایف مردم درانتخاب نمایندگان

وصیت اینجانب به ملت در حال و آینده آن است که با اراده مصمم خود و تعهد نسبت به اسلام و مصالح کشور و جمهوری اسلامی اقدام کنند.

قشر متوسط و محروم جامعه را فراموش نکنند.

— غیر منحرف از صراط مستقیم به غرب و شرق

— عدم گرایش به مکتبهای الحادی

— تحصیل کرده و مطلع بر مسائل روز و سیاستهای اسلامی

— در فکر رفاه مردم

وظیفه مردم

— شرکت در کلیه انتخابات یک تکلیف الهی است

— مسئول سرنوشت کشور و اسلام

— عدم حضور و مسامحه ، گناهی در رأس گناهان کبیره و ضامن خسارت به اسلام

— انجام امور بر طبق ضوابط اسلامی و قانون اساسی

— توجه به اصل ۱۰۹ و ۱۱۰ قانون اساسی

— مشورت با اشخاص تحصیل کرده متعهد ، روشن فکر و با اطلاع ، غیر وابسته ، باتقوا ، متعهد به اسلام و جمهوری اسلامی

انتخابات

الف : ملت مسئول سرنوشت کشور است و در همه انتخابات باید در صحنه باشد.

ب : مسئولیت در قبال شهدا و آسیب دیدگان

ج : مشورت با علما و روحانیون باتقوا و متعهد به جمهوری اسلامی

د : انتخاب افراد شایسته

– تعهد به اسلام و جمهوری اسلامی

– مطلع به مسائل روز و سیاست های اسلامی

– از بین متوسطین و محرومین جامعه

– غیر منحرف به شرق و غرب

۲. شناخت انقلاب

انقلاب اسلامی

الف : رمز بقا ، همان رمز پیروزی است

ب : تأییدات غیبی الهی

ج : ویژگی های انقلاب اسلامی و اینکه با همه انقلابها فرق دارد.

د : انقلاب ما برای همه ملتها می تواند الگو باشد.

ه : وظیفه سنگین همه در حفظ این امانت بزرگ الهی است.

و : نقش انقلاب اسلامی ایران و بیداری ملتها است.

دیدگاهها

۱ – آمریکا و هم پیمان او صهیونیست جهانی تروریست بالذات دولتی است

۲ – لعن و نفرین از بیداد بنی امیه ، فریاد بر ستمگران جهان می باشد.

۳ – آنچه موجب وحدت

مسلمین می شود مراسم سیاسی است.

۴_ اهمیت انقلاب که دست آورد میلیون‌ها انسان و هزاران شهید و آسیب دیده و مورد امید میلیون‌ها مستضعفان جهان است ، از عهده بیان و قلم بر نمی آید.

۵_ پیروزی انقلاب اسلامی در مقابل همه کارشکنی‌های دنیای کفر و نفاق جز با تأییدات غیبی الهی نبود.

_ و حساب انقلاب اسلامی ایران از همه انقلاب‌ها جدا است.

_ عدم توجه به اینکه بسیاری از احکام اسلام ، عبادی ، سیاسی است ، مصیبت به بار آورده و زمزمه جدایی دین از سیاست غالب خواهد شد.

_ من با جرأت مدعی هستم که ملت ایران در عصر حاضر...بهتر از ملت حجاز در عهد رسول الله (ص) و کوفه و عراق در عهد امیرالمؤمنین و حسین بن علی (ع) می باشند.

_ ضربه های قشراستعمار زده که ابر قدرتها را قبله گاه و وابستگی آنها را از غرائض غیر قابل اجتناب می دانند غم انگیز و کشنده و کوبنده است.

۳. در صحنه بودن

توصیه ها و سفارشات به مردم

_ در رفع مشکلات دولت جمهوری اسلامی با جان و دل کوشا و دولت و مجلس را از خود بدانید و چون محبوبی گرامی بدارید.

_ هوشیاری در مقابل توطئه دیرینه دشمن در به انزوا کشاندن و متنفر کردن روحانیت

_ زندگی شرافتمندانه در گرو :

الف : اتکا به خداوند تعالی

ب : اتکا به نفس و قطع وابستگی به دیگران

ج : تحمل سختی ها

توصیه ها

_ مقابله با تبلیغات دامنه دار دشمنان درباره اینکه اسلام دین ارتجاعی و پامظاهر تمدن مخالف است ، بلکه اسلام مترقی ترین

قوانین را دارد.

— امید دارم همه نویسندگان و جامعه شناسان و تاریخ نویسان ، مسلمانان را از اشتباه جدایی دین از سیاست بیرون آورند.

— خنثی کردن توطئه وشایعات دشمن که هر روز به بهانه ورننگ و آب تازه ای به

میدان می آیند وظیفه همه مخصوصاً روحانیون است.

مطالعه و مقایسه وضعیت سایر کشورها و دوره ها و حکومت‌های قبلی با وضعیت کنونی کشور

اگر اقلیت اشکال تراش و کارشکن به کمک بشتابند، رسیدن به آمال و آرزوها آسان تر و وسیعتر می شود.

توصیه ها

۱- تمسک به اسلام و نعمت انقلاب و پایداری و استقامت درمقابله بادنای کفر و ظلم

۲- پیروی شایسته و درحدّ ایثار و جان فشانی از فرهنگ سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و نظامی ائمه اطهارعلیهم السلام

۳- دفاع از فقه سنتی چه در احکام اولیه و یا ثانویه که بیانگر مکتب رسالت و امامت و ضامن رشد و عظمت ملتها است.

۴- از نماز جمعه و جماعات که بزرگترین عنایات الهی است غفلت نشود.

۵- از مراسم عزاداری ائمه اطهارعلیهم السلامه ویژه سرور شهیدان حضرت اباعبدالله الحسین غفلت نشود.

۶- همانطور که از ستم ستمگران و مظلومیت در صدر اسلام یاد می کنید، از فجایعی که امروز هم بر اسلام و مسلمین می رود یاد کنید.

اسلام عزیز در تمام شئون فردی و اجتماعی، مادی و معنوی، فرهنگی و سیاسی، و نظامی و اقتصادی دخالت و نظارت داشته و ضامن سعادت انسان در دنیا و آخرت به بالاترین وجه می باشد.

۴. حفظ حکومت اسلامی و وحدت کلمه

نوحه ها و اشعار و مرثیه ها پرمحتوا و کوبنده باشد.

برملت عظیم الشان ایران است که در تحقق محتوای حکومت اسلامی به جمیع ابعاد و حفظ و حراست درحکومت اسلامی از آن که حفظ اسلام است و دررأس تمام واجبات است بکوشند.

تمام کشورهای اسلامی دولتها و ملتها تفاهم کرده و دست ابرقدرتهای عالم خوار و جنایت کار رابرای همیشه از سر مظلومان کوتاه نمایند.

در مقابل توطئه تفرقه ازطرف دشمن عکس العمل نشان

داده و به هر راه ممکن برای حفظ انسجام و وحدت و مأیوس کردن کفار و منافقان کوشش نمایند.

رمز انقلاب همان رمز پیروزی و دورکن اصلی آن :

الف : انگیزه الهی و مقصد عالی حکومت اسلامی

ب : اجتماع و وحدت کلمه ملت به همان انگیزه و مقصد

تذکر : در اهمیت رکن دوم برای پشتیبانی از رکن اول همین بس که دشمنان میلیارد دلار صرف تبلیغات برای از بین بردن آن را دارند.

۵. ارتباط دولت و ملت

ز : دولت و مجلس راز خود بدانید و چون محبوبی گرامی بدارید و در رفع مشکلات با جان و دل کوشا بوده و همکاری کنید.

ح : باحفظ وحدت و فریاد الله اکبر و فداکاری مقدرات رابه دست گیرید.

ط : هوشیاری در مقابل توطئه دشمنان برای منزوی کردن روحانیت

ی : خودیابی و خودکفایی و قطع وابستگی

۳. توصیه به بانوان

الف : نقش بانوان در تمام زمینه های پیروزی در ابعاد سیاسی ، نظامی ، اقتصادی و...

ب : از خودبیگانگی و توجه به تجملات و فرنگی مآبی

۳. توصیه های سیاسی

۱. وزارت خارجه

وزارت امور خارجه

حفظ استقلال و منافع کشور

روابط حسنه بادولتهایی که قصد دخالت در امور کشور ما را ندارند

دوری از وابستگی به تمامی انواع آن

روابط حسنه با کشورهای اسلامی

بیدار کردن دولت مردان

دعوت به وحدت و اتحاد

سفارتخانه ها باید نشریات تبلیغی داشته باشند [ص ۴۲]

۲. نمایندگان مردم

توجه به عنایت خداوند و همت مردم در انقلاب

تعهد به اسلام و مصالح کشور

جلوگیری از انحراف

رد اعتبارنامه عناصر منحرف و دسیسه بازان

حسن نیت و برادری با یکدیگر

وفاداری به اسلام

کوشش در تطبیق قوانین با اسلام

در همه حال خدا را حاضر و ناظر بدانند

۳. دولت مردان

۱ _ پرهیز از مجریان غیر صالح

۲ _ پرهیز از تخلف از مقررات

۳ _ کاغذ بازی

۴ _ نگرانی مردم

۵ _ مسامحه در

۶_ توجه به اینکه امکانات از بیت المال است

ایجاد زحمت برای مردم و مخالف وظیفه انجام دادن حرام است

نیاز به پشتیبانی مردم خصوصاً محرومین

عبرت از رژیم گذشته (برکناری مسئولین به واسطه خلافتکاری)

۷_ جلب نمودن نظر مردم

۸_ دوری از رفتار غیراسلامی انسانی

۹_ گزینش اشخاص لایق ، متدین ، متعهد ، عاقل ، سازگار با مردم

۱۰_ حساسیت بعضی از وزارتخانه ها (مانند امور خارجه ، وزارت ارشاد)

سفارش به دولت مردان

__ به مجلس و دولت و دست اندرکاران توصیه می کنم قدر این ملت رادانسته و در خدمتگزاری به آنان ، مخصوصاً محرومان و ستمدیدگان که نور چشم و اولیای نعم ما هستند فروگذار نکنید.

__ از متخصصین خود قدردانی کرده و آنها را تشویق و پشتیبانی معنوی و مادی کنند.

__ از ورود کالاهای مصرف ساز و خانه برانداز جلوگیری و به آنچه دارند بسازند.

۴. حکومت اسلامی

الف : در کنار هم بودن مادیات و معنویات

ب : تحقق عدالت اجتماعی و سیاست سالم

ج : رسیدگی به حال محرومان جامعه

د : مالکیت و سرمایه داری

ه : مقابله با کج فهمی ها از مواضع اقتصادی اسلام

(که بعضاً با کمونیسم و مواضع آن خلط می شود)

و: مقابله با توطئه دشمن که همیشه قصد دارد ملت را از اسلام و حکومت آن مأیوس کند.

ز: اسلام با تمدن مخالف نیست، با مظاهر فساد مخالف است

ح: اسلام با فقه سنتی جواهری جواب گوی همه مشکلات جامعه است (و نسبت ارتجاعی دادن بی اساس است)

۵. خصوصیات رهبر

الف: خود را وقف در خدمت به اسلام و جمهوری اسلامی و محرومان و مستضعفان کنید.

ب: در تعیین عالی ترین مقام قضایی کوشش کنند فردی سابقه دار و صاحب

نظر در امور شرعی و اسلامی و سیاسی را نصب کنند.

۴. توصیه های اجتماعی

۱. روحانیت

خود را کنار نکشند و بی تفاوت نباشند

اکنون که بحمدالله موانع رفع گردیده و فضای آزاد برای دخالت همه طبقات پیش آمده است ، هیچ عذری باقی نمانده و از گناهان بزرگ نابخشودنی مسامحه در امر مسلمین است. هر کس به مقدار توانش و حیطه نفوذش لازم است در خدمت اسلام و میهن باشد.

هوشیاری و دخالت

الف : مدرس وار در آگاهی دادن به ملت بکوشید

ب : هوشیاری در مقابل توطئه به انزوا کشاندن روحانیت

ج : مقابله با تبلیغات انحرافی

د : آگاهی دادن به مردم و مقایسه وضعیت کنونی اسلام با قبل از آن و مقایسه این کشور با کشورهای دیگر

ه : هشدار به روحانیونی که با تحریک و توطئه دشمن به مخالفت با نظام اسلامی می پردازند

و : هم یاری و پشتیبانی از ملت

ز : در مسائل جامعه ، خصوصاً انتخابات بی تفاوت نباشند.

ح : در نظام دادن به حوزه های علمیه کوشا باشند

ط : حفظ فقه سنتی ، ارث سلف صالح

ی : تربیت در رشته ها و علوم به مناسبت احتیاجات کشور و اسلام

ک : توجه به خطر نفوذ افراد منحرف

ل : کوشش در حفظ وحدت و رابطه جدی با دانشگاه در تمام ابعاد

۲. مراکز فرهنگی

۱. حوزه های علمیه

جلوگیری از ورود و نفوذ نیروهای بیگانه که خطر کوتاه مدّت آن بدنام کردن حوزه ها با اعمال و اخلاق و روش انحرافی خود و خطر بلند مدت آن ضربه زدن به اسلام و کشور است. علما و مدرسین! صرف وقت برای نظام دادن به حوزه ها از ضروریات است.

(نظم دربی نظمی از القائنات دشمنان است)

هر روز بردقت ها و بحث و نظرها و ابتکار و تحقیق ها افزوده شود.

فقه سنتی محفوظ بماند.

علوم ورشته هایی که احتیاج کشور و اسلام است تهیه شود و از بالاترین علوم در حوزه علم اخلاق و تهذیب نفس و سیر

و سلوک است.

۲. مدارس و دانشگاه ها

— توجه به اهمیت سرنوشت ساز این مراکز از کودکان تا دانشگاه

— علت اصلی استعمار از طریق مراکز فرهنگی و دانشگاه ها ، تعلیم و تربیت غیر اسلامی است

— تعلیم و تهذیب و تربیت کودکان و نوجوانان و جوانان

— جلوگیری از نفوذ و ورود عناصر فاسد دارای مکتب های الحادی از وظایف آحاد مردم است

— دانشجویان و دانش آموزان شجاعانه در مقابل انحرافات قیام کنند.

دانشگاه

الف : دانشگاه و حفظ از انحراف به شرق و غرب

ب : دانشگاه و عدم وابستگی

ج : دانشگاه و قوای سه گانه

د : دانشگاه و رژیم پهلوی

ه : دانشگاه و اساتید غرب زده

و : دانشگاه و دفع عناصر فاسد و منحرف

ز : دانشگاه و روابط باحوزه و حفظ وحدت

ح : دانشگاه و نقشه استکبار (مخصوصاً در جدایی حوزه و دانشگاه)

ط : دانشگاه و اسلامی کردن کشور

سفارش به دانشگاه و حوزه

— هوشیاری و عکس العمل در مقابل توطئه ایجاد عداوت بین دانشگاهیان و روحانیان و کوشش در پیوند دوستی و تفاهم

هرچه محکم و استوارتر

— هوشیاری در مقابل نقشه دشمنان برای تربیت نسل بی تفاوت نسبت به دین و سیاست

— مغز متفکر جامعه باید بیشتر مواظب توطئه ها باشد.

— هوشیاری در مقابل آنان که رفتن به انگلستان و فرانسه و آمریکا و مسکو را افتخاری پرارزش و رفتن به حج و سایر اماکن متبرکه را عقب افتادگی و کهنه پرستی می دانند.

۳. وزارت ارشاد

توجه به تهاجم فرهنگی در تمامی زمینه ها

تبلیغ حق در مقابل باطل

ارائه و معرفی چهره حقیقی جمهوری اسلامی

بالا بردن قدرت تبلیغاتی

حفظ استقلال و آزادی و مصالح کشور و ملت

مقایسه بین ارزشهای پیش از انقلاب و بعد از انقلاب

دوری از خودخواهی ها و انحصار طلبی و فرصت طلبی ها

تبلیغ فقط به عهده وزارت ارشاد نیست ، بلکه تمام دانشمندان ، گویندگان

، نویسندگان و هنرمندان وظیفه دارند.

۴. رادیو ، تلویزیون و مطبوعات

وظیفه دولت مردان و کلیه قوا در عدم انحراف مطبوعات از اسلام و مصالح کشور ،

پرهیز از آزادی به شکل غربی آن است.

تبلیغات و مقالات و سخنرانی ها و کتب و مجلات برخلاف اسلام و بر خلاف عفت عمومی و مصالح کشور حرام است.

جلوگیری از انحراف دستگاههای تبلیغاتی به عهده همه ما می باشد.

جوانان حزب الله در صورتی که دستگاههای مربوطه کوتاهی کردند مکلف به جلوگیری اند.

۳. مراکز نظامی

بازوان قوی و قدرتمند جمهوری اسلامی

نگهداران امنیت و آرامش.

باید مورد توجه خاص ملت و دولت و مجلس باشند.

توجه به اینکه نیروهای مسلح بیشتر مورد بهره برداری دشمنان قرار می گیرند.

توجه به کمک نیروهای مسلح در پیروزی انقلاب و جنگ تحمیلی.

بیداری و هوشیاری و توجه به اینکه لبه تیز سلاح دشمنان بیشتر به سوی آنان است. حفظ یکپارچگی و وحدت بامردم.

پایمال کردن فداکارها و زحمات شما باحیله های سیاسی به صورت اسلامی و ملی از اهداف دشمنان است.

استقامت و پایداری در حفظ اسلام و ارزش های آن.

عدم وابستگی (خودکفایی و طرح و ابتکار).

استفاده از تکنولوژی و پیشرفت های علمی دیگر کشورها.

۴. اقلیت ها

عبرت از رژیم گذشته

متعهد به مذهب خود

متعهد به جمهوری اسلامی

عدم وابستگی

عدم گرایش به مکتب های الحادی

۵. دیگر ملل اسلامی

الف : از ایران الگو بگیرند.

ب : به انتظار دیگران ننشینند.

ج : در سایه قدرت الهی و اسلام از هیچ چیز هراس نداشته باشند.

د : در تفاهم و نزدیک شدن و وحدت اسلامی کوشا باشند.

ه : علما و خطبای کشورهای اسلامی در آگاهی دادن به دولت ها و ملت های خود تلاش کنند.

و : از فقه سنتی و فرهنگ سیاسی ، اجتماعی ، اقتصادی و نظامی ائمه اطهار که ضامن رشد و عظمت ملتها است به طور شایسته پشتیبانی و جان فشانی کنند.

_ از

ملت مجاهد ایران الگو گرفته و حکومت‌های جائر رابه جای خود بنشانید.

۱. وضو

۱. اهمیت وضو

(۱) فی حدیث طویل عن الرضا (ع) :

چرا در وضو، شستن دست و صورت و... لازم است؟

قَالَ الرَّضَا (ع) : بِوَجْهِهِ يَسْتَجِدُّ وَيَخْضَعُ وَيَبْدُو يَسْأَلُ وَيَزَعِبُ وَيَرْهَبُ وَيَتَبَتَّلُ وَيُنْسِكُ وَبِرَأْسِهِ يَسْتَقْبِلُ فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ وَبِرِجْلَيْهِ يَقُومُ وَيَقْعُدُ [عيون أخبار الرضا، ج ۲، ص ۱۰۳].

و علت این که در غسل همه بدن شسته می شود و در وضو بعضی از اندام در ادامه حدیث فوق است که :

إِنَّمَا أُمِرُوا بِالْغُسْلِ مِنَ الْجَنَابَةِ وَلَمْ يُؤْمَرُوا بِالْغُسْلِ مِنَ الْخَلَاءِ وَهُوَ أَنْجَسُ مِنَ الْجَنَابَةِ وَأَقْدَرُ مِنْ أَجْلِ أَنَّ الْجَنَابَةَ مِنْ نَفْسِ الْإِنْسَانِ وَهُوَ شَيْءٌ يَخْرُجُ مِنْ جَمِيعِ جَسَدِهِ وَالْخَلَاءُ لَيْسَ هُوَ مِنْ نَفْسِ الْإِنْسَانِ إِنَّمَا هُوَ عِدَاءٌ يَدْخُلُ مِنْ بَابٍ وَيَخْرُجُ مِنْ بَابٍ [عيون أخبار الرضا، ج ۲، ص ۱۰۵].

(۲) برخاستن برای نماز آمادگی روحی برای انتقال از مادیت به معنویت می خواهد. یک مرتبه مشکل است. این حلقه واسطه و عامل انتقال وضو است. حد فاصل بین آن دو حالت و لذا در حدیث است که :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطَّهُّورُ [عوالی اللثالی، ج ۱، ص ۴۱۶].

(۳) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَنَّ الْوُضُوءَ عَلَى الْوُضُوءِ نُورٌ عَلَى نُورٍ وَمَنْ حَيَّدَ وَضُوءَهُ مِنْ غَيْرِ حَيَّدَتْ آخِرَ جَدِّدِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ تَوْبَتَهُ مِنْ غَيْرِ اسْتِغْفَارٍ [من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۴۱].

(۴) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ تَوَضَّأَ عَلَى طَهْرٍ كَتَبَ لَهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ [عوالی

اللثالی ، ج ۱ ، ص ۱۶۶] .

(اجازه ورود به نماز و حضور خدا)

۵) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَوَضَّأْ [الدعوات راوندی ، ص ۵۲] .

مرحوم مجلسی (ره) می فرماید : بعید نیست که مراد ، شستن دست باشد.

قال المجلسی (ره) : لا یبعد أن یراد به غسل الید [بحار الأنوار ، ج ۷۷ ، ص ۳۱۲] .

۶) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ بَاتَ عَلَى طُهْرٍ فَكَأَنَّهَا أَحْيَا اللَّيْلَ [أمالی صدوق ، ص ۳۳] .

۷) در روایات می خوانیم که وضو کفارہ گناهان صغیره است. [سفینه البحار] .

۲. دعاهاى وضو

۱) حضرت علی (ع) به هنگام وضو هم توجه به نعمت آب داشت :

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ الْمَاءَ طَهُورًا [کافی ، ج ۳ ، ص ۷۰] .

و هم توجه به قیامت داشت :

اللَّهُمَّ بِيَضِّ وَجْهِ يَوْمَ تَسْوَدُّ فِيهِ الْوُجُوهُ وَ لَا تَسْوَدُّ وَجْهِ يَوْمَ تَبْيَضُّ فِيهِ الْوُجُوهُ [کافی ، ج ۳ ، ص ۷۰] .

به هنگام شستن دست راست :

اللَّهُمَّ أَعْطِنِي كِتَابِي بِيَمِينِي وَ الْخُلْدَ بِيَسَارِي [کافی ، ج ۳ ، ص ۷۰] .

به هنگام شستن دست چپ :

اللَّهُمَّ لَا تُعْطِنِي كِتَابِي بِشِمَالِي وَ لَا تَجْعَلْهَا مَعْلُولَةً إِلَيَّ عُنُقِي وَ أَعُوذُ بِكَ مِنْ مُقَطَّعَاتِ النَّيِّرَانِ [کافی ، ج ۳ ، ص ۷۰] .

به هنگام مسح سر :

اللَّهُمَّ غَشِّنِي بِرَحْمَتِكَ وَ بَرَكَاتِكَ وَ عَفْوِكَ [کافی ، ج ۳ ، ص ۷۰] .

به هنگام مسح پا :

اللَّهُمَّ ثَبَّتْ قَدَمِي عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَزَلُّ فِيهِ الْأَقْدَامُ وَ اجْعَلْ سَعْيِي فِيمَا يَرْضِيكَ عَنِّي [کافی ، ج ۳ ، ص ۷۰] .

همچنین به هنگام شستن دهان و بینی دعا‌های مناسب می‌خوانند

و سپس حضرت علی (ع) به فرزندش فرمود :

يَا مُحَمَّدُ (محمّد بن حنفيه) مَنْ تَوَضَّأَ بِمِثْلِ مَا تَوَضَّأْتُ [كافي ، ج ۳ ، ص ۷۰] .

۳. سنن وضو

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : الْوُضُوءُ مُيَدُّ وَ الْعُغْلُ صَاعٌ وَ سَيَّأْتِي أَقْوَامٌ بَعْدِي يَشْتَقِلُونَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ عَلَى خِلَافِ سُنَّتِي وَ الثَّابِتُ عَلَى سُنَّتِي مَعِيَ فِي حَظِيرَةِ الْقُدْسِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۳۴] .

۴. احکام وضو

۱) دست بی وضو به آیه قرآن ، نام خدا ، آرم سپاه و جهاد و... ، آرم جمهوری اسلامی (لفظ جلاله) حرام است.

توصیه ضمنی : در اطلاعیه های شهید و روزنامه ها این همه آیه قرآن ننویسند که زیر دست و پا می افتد و در گناه هتک آن ، شما هم شریک و دخیل هستید.

۲) باید وقت برای وضو باشد و اگر نماز یا قسمتی از آن خارج از وقت می شود ، باید تیمم کند ، ولی اگر وضو و غسل یک اندازه وقت لازم دارد ، باید وضو بگیرد. ولی اگر در تنگی وقت وضو گرفت ، وضوی او صحیح است.

۳) وضو برای نماز و طواف لازم است و قبل از وقت باید به قصد طهارت و نزدیک وقت به قصد مهیا بودن گرفته شود و برای رفتن به مسجد و حرم امامان و خوابیدن و همراه داشتن قرآن مستحب است و اگر برای هر کدام از نیت ها وضو بگیرد ، هر کار دیگری که نیاز به وضو داشته باشد را می تواند انجام دهد.

۴) بیان تعداد و حدّ وضو و لزوم سستی کمی بیشتر تا یقین حاصل شود.

۵) فرق وضو با غسل :

الف : شستن روی مو کافی است مگر افراد کم مو

ب : لزوم پی در پی

ج : از بالا به پایین

د : اگر در وضو در شستن قسمت قبلی شک کند باید برگردد ، برخلاف غسل که

اگر مثلاً به هنگام طرف راست در شستن سر و گردن شک کند ، لازم نیست برگردد.

ه : با هر وضویی می توان نماز خواند ، ولی با هر غسلی نمی توان نماز خواند.

۶) مسح روی زلف کافی است مگر موهای بلندی که اگر شانه کند ، به اطراف می ریزد یا موهای جای دیگر سر را جلو سر گرد کرده.

۷) جای مسح باید خشک یا طوری باشد که رطوبت مسح بر آن غالب شود.

۸) در وضو ، شستن صورت و دست ها مرتبه اول واجب و مرتبه دوم جایز و مرتبه سوم و بیشتر حرام است و اگر با یک مشت آبتمام عضو شسته شود و به قصد وضو بریزد ، یک مرتبه حساب می شود ، چه قصد بکند یک مرتبه را یا قصد نکند. [مسأله ۲۴۸] .

۹) در وضو باید آب ، فضا و ظرف ، مباح باشد (رابطه وضو با حقّ الناس)

۱۰) در وضو باید ظرف آب ، طلا و نقره نباشد.

۱۱) باید اعضای وضو موقع شستن و مسح کردن ، پاک باشد ، ولی پاک بودن غیر از اعضای وضو لازم نیست جز مخرج بول و غائط که احتیاط مستحب آن است که اول آنها را تطهیر کند ، بعد وضو بگیرد.

۵. موارد استحباب وضو

۱) هنگام خواب ، خوردن ، دعا ، تلاوت قرآن ، زیارت ، طواف ، احیاء شب قدر و...

۱. وظایف کارگزاران

۱. وظایف کارمند در قبال مردم

۱. رعایت حقوق فردی و اجتماعی ، مادی و معنوی

حقوق فردی و اجتماعی ، مادی یا معنوی مردم را ناقص نگذارید :

لَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ [هود/ ۸۵] .

۲. به حساب آوردن مردم

حَسْبُكَ اللَّهُ وَ مَنْ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [انفال/ ۶۴] .

هُوَ الَّذِي أَيْدِكَ بِنَصْرِهِ وَ بِالْمُؤْمِنِينَ [انفال/ ۶۲] .

۳. خدمت به مردم و خوشحال کردن آنها

شانزده حدیث در اصول کافی در این زمینه آمده است از جمله :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ سَرَّ مُؤْمِنًا فَقَدْ سَرَّنِي وَ مَنْ سَرَّنِي فَقَدْ سَرَّ اللَّهَ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۸۸] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَا عُبِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ اللَّهُ مِنْ إِدْخَالِ السُّرُورِ عَلَى الْمُؤْمِنِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۸۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : يَدْخُلُ عَلَى عَبْدِي الْمُؤْمِنِ سُورًا وَ لَوْ بَتَمْرِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۸۹] .

قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : إِنْ أَحَبَّ الْأَعْمَالُ إِلَى اللَّهِ إِدْخَالَ السُّرُورِ عَلَى الْمُؤْمِنِ وَ شَبَعَهُ مُسْلِمٌ أَوْ قَضَاءَ دِينِهِ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۳۸۸] .

۲. وظایف کارمند در قبال خدا

۱. توجه به خدا

توجه به اینکه در محضر خدائیم و او شاهد است :

رسلنا لدهم يكتبون [زخرف / ۸۰] .

نَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَ آثَارَهُمْ [یس / ۱۲] .

مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ [ق / ۱۸] .

۲. بندگی خدا

انسان باید در مدار بندگی باشد ، همین که نبود گمشده است. هر چیزی که در جای خود نبود گمشده است.

۳. تقوای الهی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ لْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ [حشر / ۱۸] .

در آیه فوق دو

مرتبه تقوا آمده و دو طرف جمله‌تَنْظُرُ نَفْسٍ تَقْوَا ذکر شده ، زیرا انسان در محاسبه ها و مراقبه ها بی تقوایی می کند. خیرها یادش است گناهان را فراموش می کند ، مناجاتها یادش است ، غفلت ها را فراموش می کند.

۴. فراموش نکردن خدا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ لْتُنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ [حشر/ ۱۸] .

۳. وظایف کارمند در قبال دنیا

۱. پست شمردن دنیا

دنیا جای پستی است ، تنها محلی است که گناه می شود :

۲. بی ارزش شمردن مقام دنیوی

مقام این دنیا بی ارزش است. مقام در قیامت ارزش دارد :

وَ بَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّ لَهُمْ قَدَمٌ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ [یونس/ ۲] .

۳. تنبه به آخر کار دنیا

رسوائِئِبْتَلَى السَّرَائِرُ [طارق/ ۹] .

۴. سعی و تلاش در دنیا

۴. رمزهای موفقیت و سلامت یک اداره

۱. سادگی

وَ لَمْ يَوْتِ سَعَةً مِنَ الْمَالِ [بقره/ ۲۴۷] .

أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِنْ زُخْرَفٍ [اسراء/ ۹۳] .

کلمه حجره به جای بیت و کاخ : وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ [حجرات/ ۴] .

أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ [زخرف/ ۵۲] .

فَلَوْلَا أُلْقِيَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِنْ ذَهَبٍ [زخرف/ ۵۳] .

٢. محبت

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ أَشْعِرُ قَلْبَكَ الرَّحْمَةَ لِلرَّعِيهِ وَ الْمَحَبَّةَ لَهُمْ وَ اللَّطْفَ بِهِمْ وَ لَا تَكُونَنَّ عَلَيْهِمْ سَبِيحاً ضَارِياً [نهج البلاغه ، نامه ٥٣] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْخَلْقَ عِيَالِي فَأَحْبَبُهُمْ إِلَيَّ أَلَطْفُهُمْ بِهِمْ وَ أَشْعَاهُمْ فِي حَوَائِجِهِمْ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٩٩] .
عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ [توبه/١٢٨] .

فَسَقَى لَهُمَا [قصص/٢٤] . (ماجراى حضرت موسى (ع) و دختران شعیب).

٣. تواضع

وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [شعراء/٢١٥] .

٤. حوصله

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : سَعِ النَّاسَ بِوَجْهِكَ وَ مَجْلِسِكَ وَ حُكْمِكَ وَ إِيَاكَ وَ الْغَضَبَ [نهج البلاغه ، نامه ٧٦] .

٥. بی طرفی و انصاف

كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَ لَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَ الْأَقْرَبِينَ [نساء/١٣٥] .

إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا [نساء/١٣٥]

۶. عدالت

وَ إِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَ لَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى [انعام/ ۱۵۲] .

لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نْ أَنْ قَوْمٍ عَلَىٰ آلَا تَعْدِلُوا [مائده/ ۸] .

إِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدَىٰ أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ [سبأ/ ۲۴]

۷. نظم و تقسیم کار

وَ مَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ [صافات/ ۱۶۴] .

فَالْمَقَسَّمَاتِ أَمْرًا [ذاریات/ ۴] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أُوصِيكَمَا وَ جَمِيعَ وَ لَدِي وَ أَهْلِي وَ مَنْ بَلَغَهُ كِتَابِي بِتَقْوَى اللَّهِ وَ نَظْمِ أَمْرِكُمْ [نهج البلاغه ، نامه ۴۷] .

۸. مشورت

— فَانظُرْ مَا ذَا تَرَى [صافات/ ۱۰۲] .

— قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مُشَاوَرَةُ الْعَاقِلِ النَّاصِحِ رُشْدٌ وَ يَمْنٌ وَ تَوْفِيقٌ مِنَ اللَّهِ [المحاسن ، ج ۲ ، ص ۶۰۲] .

— فوائد مشورت : شخصیت دادن ، شناسائی نیروها ، کم شدن حسودان ، دوری از استکبار و خود رأیی ، رسیدن به بهترین طرح .

— قَالَ الصَّادِقُ (ع) : شَاوَرِ فِي أُمُورِكَ مَا يَقْتَضِي الدِّينُ مِنْ فِيهِ خَمْسُ خِصَالٍ عَقْلٌ وَ عِلْمٌ وَ تَجْرِبَةٌ وَ نُضِيحٌ وَ تَقْوَى [مصباح الشریعه ، ص ۱۵۲] .

— وَ شَاوَرِهِمْ فِي الْأَمْرِ [آل عمران/ ۱۵۹] .

— وَ أَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ [شوری/ ۳۸] .

۹. بازرسی

إِذَا جَاءَ كُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ [ممتحنه/ ۱۰] .

۱۰. تشویق و تنبیه

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَّا يَكُونَنَّ الْمُحْسِنُ وَ الْمُسِيءُ عِنْدَكَ بِمَنْزِلَةِ سَوَاءٍ [نهج البلاغه ، نامه ٥٣] .

نَعَمْ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ [ص / ٣٠] .

وَ صَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ [توبه / ١٠٣] .

تنبيه :

وَ عَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُوا حَتَّى إِذَا ضَاعَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَ ضَاعَتْ عَلَيْهِمْ أَنْفُسُهُمْ وَ ظَنُّوا أَنَّهُ لَّا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا

إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ [توبه/ ۱۱۸] .

فَيُظْلَمَ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا [نساء/ ۱۶۰] .

۱۱. شکر گزاری

من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق قَالَ الرِّضَا (ع) : مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمُنْعَمَ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ [عيون أخبار الرضا ، ج ۲ ، ص ۲۴] .

۱۲. ذکر خوبیها

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِذَا صُنِعَ إِلَيْكَ مَعْرُوفٌ فَادْكُرْ [غررالحکم ، ص ۳۹۰] .

۱۳. افشاء خوبی ها

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : وَافْشَاءِ الْعَارِفِهِ [صحیفه سجادیه ، دعای ۲۰] .

۱۴. اولویت دادن خوبیها و خوبیها

أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ [ص/ ۲۸] .

۱۵. پیش دم بودن در کارها

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ [جاثیه/ ۲۱] .

وَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ [واقعه/ ۱۰] .

۱۶. توجه به محرومین

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللَّهُ اللَّهُ فِي الطَّبَقَةِ السُّفْلَى مِنَ الَّذِينَ لَا حِيلَةَ لَهُمْ مِنَ الْمَسَاكِينِ وَ الْمُحْتَاجِينَ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳] .

عَبَسَ وَ تَوَلَّى [عبس/ ۱] .

وَ مَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا [هود/ ۲۹] .

كان سليمان (ع) إذا أصبح تصفح وجوه الأغنياء والأشراف حتى يجيء إلى المساكين و يقعد معهم و يقول مسكين مع المساكين [مجموعه ورام ، ج ۱ ، ص ۲۰۳] .

وَإِنِ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ [انفال/ ٧٢] .

١٧. عذر پذیری

فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ [آل عمران/ ١٥٩] .

١٨. شریک شدن در معاملات

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَأَفْنَعُ مِنْ نَفْسِي بِأَنْ يَقَالَ هَذَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَ لَا أُشَارِكُهُمْ فِي مَكَارِهِ الدَّهْرِ [نهج البلاغه ، نامه ٤٥]

۱۹. توجیه مردم

۵. عوامل سقوط یک اداره

۱. منت گذاشتن کارمندان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِيَّاكَ وَالْمَنْ عَلَى رَعِيَّتِكَ بِإِحْسَانِكَ [نهج البلاغه ، نامه ۵۳].

إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ [انسان/ ۹].

۲. سوء استفاده از موقعیت

هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي [نمل/ ۴۰].

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ [انعام/ ۱۶۵].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): نَّ عَمَلِكَ لَيْسَ لَكَ بِطُعْمِهِ وَ لَكِنَّهُ فِي عُنُقِكَ أَمَانَةٌ [نهج البلاغه ، نامه ۵].

وَ إِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا [بقره/ ۲۰۵].

۳. کم کاری کارمندان

وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ [مطففين/ ۱].

۴. سوء ظن به مردم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَثِقُ بِأَحَدٍ لِسُوءِ ظَنِّهِ وَ لَا يَثِقُ بِهِ أَحَدٌ لِسُوءِ فِعْلِهِ [غررالحکم ، ص ۲۶۳].

ماجرای جلودی و امام رضا (ع)

وَ لَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ [اسراء/ ۳۶].

إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ [حجرات/ ۱۲].

۵. تمارض و بی میلی به کار

تمارض و بی میلی و عدم آمادگی برای کار اضافی :

كارهون

٦. بد رفتاری با ارباب رجوع

لَوْ كُنْتَ فَطًّا [آل عمران/ ١٥٩] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : الْخَلْقُ عِيَالِي فَأَحْبُّهُمْ إِلَيَّ الْأَطْفَالُ بِهِمْ وَأَسْعَاهُمْ فِي حَوَائِجِهِمْ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٩٩] .

قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا [بقره/ ٨٣] .

ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [مومنون/ ٩٦] .

٧. افزايش ضايعات

٨. كارشكنى

لَا تُنْفِقُوا عَلَىٰ مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّىٰ يَنْفَضُوا [منافقون/ ٧] .

٩. استعفا

وَ مِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْتَدَنْ لِي [توبه/ ٤٩] .

لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يَوْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

أَنْ يَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ [توبه/ ۴۴] .

إِنَّمَا يَشْتَاتُ ذُنُوكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَازْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَبِّهِمْ يَتَرَدَّدُونَ [توبه/ ۴۵] .

۱۰. تحریک دیگران به کم کاری و افزایش نگرانی

قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا [احزاب/ ۱۸] .

لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ [توبه/ ۸۱] .

۱۱. افزایش شکایات

۱۲. افزایش توقعات

أَ يَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يَدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ [معارج/ ۳۸] .

۱۳. عدم همکاری با همکاران

قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ اذْفَعُوا قَالُوا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَا تَبْعُنَاكُمْ [آل عمران/ ۱۶۷] .

۱۴. بهانه جویی

إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا [احزاب/ ۱۳] .

۱۵. بی اعتنایی به مدیر مسئول

بی اعتنایی به مدیر و مسئول و جمع مدارک علیه مدیر :

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا [احزاب/ ۳۶] .

لَوْؤَا رُوسَهُمْ [منافقون/ ۵] .

۱۶. عدم تسلیم به حق

مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ [قصص/ ۶۸] .

۱۷. افشای اسرار اداره

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَدَّعَوْا بِهِ [نساء/ ۸۳].

۱۸. انزوا گرایى

يُودُّوا لَوْ أَنَّهُمْ بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ يَسْتَلُونَ عَنْ أَنْبَاءِكُمْ [احزاب/ ۲۰].

وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ [حج/ ۱۱].

۱۹. بدگویی از اداره

فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِنْدِكَ بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ [نساء/ ۸۱].

يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا [توبه/ ۷۴].

۲۰. اتلاف وقت

وظائف کار گزاران ، صفحه ۵

۲۱. دورویی

يَقُولُونَ بِاللَّسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ

۱. وعده های الهی

۱. مباحث

(۱) وعده مغفرت

(۲) وعده اجر عظیم

(۳) وعده بهشت

(۴) وعده خلافت

(۵) وعده تمکن (استقرار دین خدا)

(۶) وعده امنیت

(۷) وعده نشور

(۸) وعده غنیمت

(۹) وعده آتش

(۱۰) وعده فضل

(۱۱) وعده نصرت

(۱۲) وعده قیامت

(۱۳) وراثت زمین

وعده حسنی

وعده حسن

تحقق وعده های الهی :

لا یخلفُ اللهُ وَعْدَهُ [روم / ۶] .

إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَاقِعٍ [مرسلات/ ٧].

إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٍ [ذاريات/ ٥].

إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ [يونس/ ٥٥].

وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا [نساء/ ١٢٢].

تحقیق وعده های الهی در قیامت

کفار و وعده های الهی

بهشتیان و وعده های الهی

جهنمیان و وعده های الهی

وعده های خدا

وعده های شیطان

مخاطبین وعده های خدا:

مُؤْمِنِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

منافقین

پیامبران (علیهم السّلام)

حسن ظنّ به وعده های الهی

خلف وعده با خدا

۲. اقسام وعده ها

۱. وعده مغفرت

(۱) وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا [نور/ ۵۴].

(۲) وَمَنْ يَوْمِنَا بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ [تغابن/ ۱۱].

٣) فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [بقره/٣٨] .

٤) وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الثُّرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ [اعراف/٩٦] .

٥) أَوْفُوا بَعَهْدِ أَوْفٍ بِعَهْدِكُمْ [بقره/٤٠] .

٦) وَ أَنْ لَوْ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا [جن/١٦] .

٧) وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَ مَا أُنزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ [مائده/٦٦] .

٨) فَادْكُرُونِي أذْكَرْكُمْ [بقره/١٥٢] .

٩) وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا [عنكبوت/٦٩] .

١٠) مَنْ يَتَّقِ وَ يَصِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ [يوسف/٩٠] .

٢. وعده اجر عظيم

١١) إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا [انفال/٢٩] .

١٢) وَ إِنْ عُدْتُمْ عُدْنَا]

(۱۳) بَلَىٰ إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ [آل عمران/ ۱۲۵].

۳. وعده بهشت

— وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا [عنكبوت/ ۶۹].

— أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ وَ يَدْخُلُهُمُ جَنَابٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ [مجادلہ/ ۲۲].

۴. وعده به مادیات

— يَرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا [نوح/ ۱۱].

— لَأَكُلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ [مائده/ ۶۶].

۵. وعده خلافت

(۱) وَعِيدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسِّرَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسَّيَّرَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْ قَبْلِهِمْ وَ لَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَ لَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَ مَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [نور/ ۵۵].

۶. وعده به متقین

— تقوی در هر رشته ای وعده خاصی دارد.

— در برابر امراض : لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ [انعام/ ۱۲۷].

— در برابر خستگی : لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ [فاطر/ ۳۵].

— در برابر کینه : وَ نَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍ [اعراف/ ۴۳].

— در برابر یاوه ها : لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا [مریم/ ۶۲].

— در برابر خوف : لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ [بقره/ ۶۲].

— در برابر زودگذری : خَالِدِينَ فِيهَا [آل عمران/ ۱۵].

— در برابر لعنت ها : قِيلاً سَلَاماً سَلَاماً [واقعه/ ۲۶] .

— در برابر لا يَجِدُونَ نِكَاحاً [نور/ ۳۳] .

وَ أَزْوَاجٍ مُّطَهَّرَةٍ [آل عمران/ ۱۵] .

۷. وعده به مؤمنینی که اعمال صالح انجام می دهند

وَ بَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا

الصَّالِحَاتِ أَنْ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ [بقره/ ٢٥] .

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [بقره/ ٢٧٧] .

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا [كهف/ ١٠٧] .

وَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ [آل عمران/ ٥٧] .

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ [مائده/ ٩] .

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ [يونس/ ٩] .

إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ [هود/ ١١] .

الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَى لَهُمْ وَحُسْنُ مَآبٍ [رعد/ ٢٩] .

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا [مريم/ ٩٦] .

فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ [حج/ ٥٠] .

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ [طور/ ١٧] .

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسِّرَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسَّيَّخَلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا [نور/ ٥٥] .

لَأُكْفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ [آل عمران/ ١٩٥] .

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ [عنكبوت/ ٩] .

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِعَمٌ أَجْرٌ الْعَامِلِينَ [عنكبوت/ ٥٨] .

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ [روم/ ١٥] .

أَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ

جَنَّاتِ الْمَأْوَى نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [سجده/١٩] .

مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ الضَّعِيفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي العُرْفَاتِ آمِنُونَ [سبأ/٣٧] .

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ [فصلت/٨] .

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ [شورى/٢٢] .

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ذَلِكَ هُوَ الفَوْزُ المُبِينُ [جاثية/٣٠] .

وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [انعام/٨٤] .

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ العَمِّ وَكَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ [انبياء/٨٨] .

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أمْثَالِهَا [انعام/١٦٠] .

— إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا [مريم/٩٦] .

٨. وعده به استقرار دين خدا

— كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ [انعام/٥٤] .

— وَ لَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعبَادِنَا المُرْسَلِينَ إِنَّهُمْ لَهُمُ المَنْصُورُونَ وَإِنَّ جُنَدَنَا لَهُمُ الغَالِبُونَ [صافات/١٧٣-١٧١] .

— إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ آمَنُوا فِي الحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَوْمَ يَقُومُ الأشْهَادُ [غافر/٥١] .

— إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يَغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ [رعد/١١] .

— إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَ إِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ [حجر/٩] .

— وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ القُرَى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الأَرْضِ [اعراف/٩٦] .

— ثُمَّ نُنْجِي رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ آمَنُوا [يونس/١٠٣] .

٩. وعده به قيامت

— كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَ رُسُلِي [مجادله/٢١] .

— بَلْ نَقْدِفُ بِالْحَقِّ عَلَى البَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَ لَكُمْ الوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ [انبياء/١٨] .

— ما نَسَخَ مِنْ آيَةٍ أَوْ

نُئِسَ نَأْتٍ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلِهَا [بقره/ ۱۰۶] .

— وَ مَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكاً وَ نَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى [طه/ ۱۲۴] .

— وَ كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِ بِطَرْتِ مَعِيشَتِهَا [قصص/ ۵۸] .

— یکی از اسماء قیامت : وَ الْيَوْمِ الْمَوْعُودِ [بروج/ ۲] .

تمام خبرهای مربوط به بهشت و جهنم از وعده های خداوند است و...

"إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْلِفُ الْمِيعَادَ [رعد/ ۳۱] .

۱۰. وعده های خاص به مؤمنین

۱. دفاع

إِنَّ اللَّهَ يَدْفَعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا [حج/ ۳۸] .

۲. عزت

وَ لِلَّهِ الْعِزَّةُ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ لَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ [منافقون/ ۸]

۳. رحمت و نور

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ آمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كَفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ نُوراً تَمْشُونَ بِهِ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ [حدید/ ۲۸] .

کفَلین :

فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً [بقره/ ۲۰۱] .

پی در پی و مضاعف

در روایات آمده که مراد از نور ، امام است.

۴. هدایت

— وَ مَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ [تغابن/ ۱۱] .

در برابر نعمت ها

در برابر مصائب ، صابر

در برابر قضا ، تسلیم

— وَ إِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [حج/ ۵۴] .

۵. ولایت

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَى لَهُمْ [محمد/ ۱۱] .

(البته این ولایت مخصوص است ، ولی ولایت عمومی هم داریم نظیر آیه ۳۰ سوره یونس : رُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقُّ وَ ضَلُّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ [یونس/ ۳۰] .

۶. معیت

الف) معیت خاصه : مَعَ الْحُسَيْنِ

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا [نحل/ ۱۲۸] .

ب) معیت عامه

: هُوَ مَعَكُمْ أَيَّنَ مَا كُنْتُمْ [حديد/ ٤] .

قیومیت الهی است ، سبب افتخار نیست.

٧. نصرت

— وَ كَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ [روم/ ٤٧] .

(سه کلمه‌کان ، حَقًّا عَلَيْنَا برای تأکید است.)

— إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ [غافر/ ٥١] .

٨. نجات

ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنَجِّ الْمُؤْمِنِينَ [یونس/ ١٠٣] .

٩. خلافت

— أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ [انبیاء/ ١٠٥] .

— وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ [نور/ ٥٥] .

١٠. حمایت

وَ إِن تَصْبِرُوا وَ تَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا [آل عمران/ ١٢٠] .

١١. آرامش

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ [فتح/ ٤] .

السَّكِينَةَ :

لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ [بقره/ ٢٧٧] .

لَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ [احزاب/ ٣٩] .

لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ [مائده/ ٥٤] .

لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ [حديد/ ٢٣] .

وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا [آل عمران/ ١٣٩] .

وَإِنْ يَرِدْكُمْ بَخِيرٌ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ [يونس/ ١٠٧] .

فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا [آل عمران/ ١٧٣] .

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا [احزاب/ ٢٢] .

١٢. تأييد

فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ [صف/ ١٤] .

٣. انواع وعده ها

١. وعده های الهی

١) وعده های الهی حق است : وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا [كهف/ ٩٨] .

إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ [يونس/ ٥٥] .

٢) وعده های الهی صدق است : وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا [نساء/ ١٢٢]

ثُمَّ صَدَقْنَاَهُمُ الْوَعْدَ [انبیاء/ ۹] .

وَ قَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ [زمر/ ۷۴] .

۳) وعده های الهی تخلف ناپذیر است :

وَعَدَ اللَّهُ لَا يَخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ [روم/ ۶] .

فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ مُخْلِفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ [ابراهیم/ ۴۷] .

۲. وعده های شیطانی

وعده های پوشالی که برای سرگرم کردن مردم است ، وعده های شیطانی است : يَعِدُهُمْ وَيَمَنِّيهِمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا [نساء/ ۱۲۰] .

تنها به وعده های خدا دلخوش شویم که هم قدرت وفا دارد و هم نیازی به خلف وعده ندارد : وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا [نساء/ ۱۲۲] .

طاغوت ها با وعده و وعید مردم را دور خود جمع می کنند : وَ جَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِنَّا كُنَّا نَعْنُ الْغَالِبِينَ قَالَ نَعَمْ وَ إِنَّا لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ [اعراف/ ۱۱۴- ۱۱۳] .

۴. الطاف مشروط

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ [مائده/ ۵۴] .

وَ مَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ [مائده/ ۵۶] .

وَ لَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَ الْإِنْجِيلَ وَ مَا أَنْزَلْنَا إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ [مائده/ ۶۶] .

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَ اللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ [مائده/ ۶۷] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا [مائده/ ۱۰۵] .

۵. دلیل الطاف الهی

الطاف خداوند گاهی به دلایل زیر است :

(۱) برای آزمایش

(۲) برای جبران خوبی های گذشتگان : وَ كَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا [كهف/۸۲] .

۶. تحقق وعده های الهی

۱. خلف وعده نمی کند

زیرا منشأ خلف وعده یا عجز است ، یا ترس ، یا جهل و یا پشیمانی : إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْلِفُ الْمِيعَادَ [آل عمران/۹] .

قدرت و مالکیت الهی ضامن اجرای وعده های او : وَ إِن يَتَفَرَّقَا يَغْنِ اللَّهُ كَلًّا مِنْ سَعَتِهِ وَ كَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا وَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي الْأَرْضِ [نساء/۱۳۱-۱۳۰] .

گمان نکنید خداوند در اجرای وعده هایش ضعیف است : إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَيْدَاءً وَ كَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا [نساء/۱۶۹] .

۲. به شرط عمل به وظیفه

وعده های خدا تا زمانی است که شما هم به وظیفه عمل نمایید : وَ لَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ تَحُسُونَهُمْ بِأَذْنِهِ حَتَّى إِذَا فَشِلْتُمْ وَ تَنَازَعْتُمْ فِي الْأُمْرِ [آل عمران/۱۵۲] .

وعده های الهی حتمی است ، لکن مشروط به انجام وظیفه ما است . (اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَ اصْبِرُوا...بِمَا صَبَرُوا)

قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَ اصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ [اعراف/۱۲۸] .

وَ أَوْزَنَّا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يَسْتَضِعُّونَ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَ مَغَارِبَهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَ تَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسَيْنِ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَ دَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَ قَوْمُهُ وَ مَا كَانُوا يَعْرِشُونَ [اعراف/۱۳۷] .

۳. توجه به هشدارها

هشدارهای انبیا (علیهم السلام) را جدی بگیرید. در چند آیه قبل حضرت صالح (ع) فرمود : وَ لَا تَمْسُوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ أَلِيمٍ [اعراف/۷۳] .

فَأَخَذَتْهُمُ

الرَّجْفَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ [اعراف/ ۷۸].

هشدارهای خدا را جدی بگیرید: أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعْنَا أَصْحَابَ السَّبْتِ وَ كَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا [نساء/ ۴۷].

۴. وعده خدا قطعی است

وعده های خداوند قطعی است: لَنْ يَخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ [حج/ ۴۷].

ولی وعده های شیطانی تو خالی و فریبنده است: يَعِدُهُمْ وَيَمْنِيهِمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا [نساء/ ۱۲۰].

مؤمن و کافر وعده های الهی را حق می یابند و کسی به حکم دادگاه قیامت اعتراض ندارد: وَ نَادَى أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابَ النَّارِ أَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ [اعراف/ ۴۴].

وعده های الهی جدی است: وَ يَسْتَنْبِئُونَكَ أَحَقُّ هُوَ قُلُوبِ إِي وَ رَبِّي إِنَّهُ لَحَقٌّ وَ مَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ [يونس/ ۵۳].

۵. وعده های الهی پشتوانه انبیا

وعده های الهی بهترین پشتوانه ادامه نهضت های انبیا (علیهم السلام) است: ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنَجِّ الْمُؤْمِنِينَ [يونس/ ۱۰۳].

۷. تهدیدها

بَشِّرِ الْمُنَافِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَسْتَعْتَبُوا عِنْدَهُمْ عِزَّةَ فَانِّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا [نساء/ ۱۳۸-۱۳۹].

وَ مَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمِ اللَّهُ مِنْهُ وَ اللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ [مائده/ ۹۵].

فَقَطِّعْ دَائِرَ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [انعام/ ۴۵].

وَ لَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [انعام/ ۸۸].

فَإِنْ يَكْفُرْ بِهَا هَوَالٍ فَقَدْ وَكَلْنَا بِهَا قَوْمًا لَيَسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ [انعام/ ۸۹].

سَيَصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا صَغَارٌ عِنْدَ اللَّهِ [انعام/ ۱۲۴].

خواری از طرف خداوند به آنان خواهد رسید.

إِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَآتٍ

[انعام/ ۱۳۴] .

إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَاقِعٍ [مرسلات/ ۷] .

إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٍ [ذاریات/ ۵] .

قُلِ انْتِظِرُوا إِنَّا مُنْتِظِرُونَ [انعام/ ۱۵۸] .

۸. خلف وعده با خدا

خلف وعده نفاق قلبی در پی دارد (ثعلبه بعد از آن که سرمایه دار شد به عهد و پیمان خود وفا نکرد ، منافق شد). فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فَيَقُولُ بِهِمْ إِلَى يَوْمٍ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ [توبه/ ۷۷] .

۱. وقت

۱. اهمیت وقت

نشانه :

۱-ایمان

قَالَ عَلِيُّ (ع) : الْمُؤْمِنُ مَشْغُولٌ وَقْتُهُ [نهج البلاغه ، حکمت ۳۳۳] .

۲-تقوا

قال علی (ع) : للمتقى ثلاث علامات إخلاص العمل وقصر الأمل و اغتنام المهل [غررالحکم ، ص ۲۷۴] .

۳-عقل

قال علی (ع) : لو صح العقل لاغتنم كل امرئ مهله [غرر الحکم ، ص ۱۵۹] .

يا حسرتي على ما فرطت في جنب الله و إن كنت لمن الساخرين [زمر/ ۵۶] .

أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ [زمر/ ۵۷] .

أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ [زمر/ ۵۸] .

قال النبي (ص) : إن أهل الجنة لا يندمون على شيء من أمور الدنيا إلا على ساعة مرت بهم في الدنيا لم يذكروا الله تعالى فيها]

إرشادالقلوب ، ج ۱ ، ص ۵۲] .

قَالَ عَلِيُّ (ع): الْأَيَّامُ صَحَائِفُ آجَالِكُمْ فِخْلِدُوهَا أَحْسَنَ أَعْمَالِكُمْ [غررالحكم ، ص ١٥٩].

قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع): اَعْمَلْ لِكُلِّ يَوْمٍ بِمَا فِيهِ تَرْشُدُ [مستدرک الوسائل ، ج ١ ، ص ١٢٢].

قَالَ السَّجَّادُ (ع): وَ عَمَّرَنِي مَا كَانَ عُمْرِي بِذَلَّةٍ فِي طَاعَتِكَ ، فَإِذَا كَانَ عُمْرِي مَرْتَعًا لِلشَّيْطَانِ فَأَقْبِضْنِي إِلَيْكَ قَبْلَ أَنْ يَسْبِقَ مَقْتُكَ إِلَيَّ ، أَوْ يَشْتَحِكُمْ "غَضْبُكَ عَلَيَّ". [صحيفه سجاديه ، دعای ٢٠].

٢. وقت درقرآن

١. سوگند به اوقات

وَ الْفَجْرِ [فجر / ١].

وَ الصُّبْحِ [مدثر / ٣٤].

وَ الضُّحَى [ضحی / ١].

وَ النَّهَارِ [لیل / ٢].

وَ الْعَصْرِ [عصر / ١].

وَ اللَّيْلِ إِذَا سَجَى [ضحی / ٢].

البته به سحر سه بار قسم یاد شده است.

وَ اللَّيْلِ إِذَا يَسَّرَ [فجر / ٤].

وَ اللَّيْلِ إِذَا عَشَّسَ

[تکویر/ ۱۷] .

وَ اللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى [لیل/ ۱] .

۲. زمان بندی های قرآنی

وَ لَا تَنْدَسْ نَصِيْبِكَ مِنَ الدُّنْيَا [قصص/ ۷۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَنْسَ صِحَّتَكَ وَ قُوَّتَكَ وَ فِرَاعَكَ وَ شَبَابَكَ وَ نَشَاطَكَ أَنْ تَطْلُبَ بِهَا الْآخِرَةَ [أمالی صدوق ، ص ۲۲۸] .

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَ مَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَ لَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَ كَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ [حدید/ ۱۶] .

يَوْمَ الْحَسْرَةِ [مریم/ ۳۹] .

أَوْ لَمْ نَعْمَرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ [فاطر/ ۳۷] .

قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا [مومنون/ ۱۰۰-۹۹] .

بَعَثَهُ [زخرف/ ۶۶] .

لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَ لَا يَسْتَقْدِمُونَ [اعراف/ ۳۴] .

مهلت های الهی به امت ها :

وَ جَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِمْ مَوْعِدًا [كهف/ ۵۹] .

فِي أَيَّامٍ نَحِيسَاتٍ [فصلت/ ۱۶] .

أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ [هود/ ۸۱] .

فِي يَوْمٍ نَحْسٍ مُسْتَمِرٍّ [قمر/ ۱۹] .

الطاف الهی :

سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ [يوسف/ ۹۸] . که منتظر شب جمعه بودند.

وَ ذَكَرْهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ [ابراهیم/ ۵] .

امت ها :

لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ [يونس/ ٤٩] .

وقت شناسی کار انبیا است :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَعْرِفُ قَدْرَ مَا بَقِيَ مِنْ عَمْرِهِ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ صَدِيقٌ [غررالحكم ، ص ١٥٩] .

٣. وقت در دنیا

١. کتاب عمر :

قَالَ عَلِيُّ (ع) : الْأَيَّامُ صِحَائِفُ آجَالِكُمْ فَخَلِّدُوهَا أَحْسَنَ أَعْمَالِكُمْ [غررالحكم ، ص ١٥٩] .

٢. عمر برتر از طلا :

قال رسول الله (ص) : يَا أَبَا ذَرٍّ ، كُنْ عَلَى عَمْرِكَ أَشْحَ مِنْكَ عَلَى دِرْهَمِكَ وَدِينَارِكَ . [أمالی طوسی ، ص ٥٢٧] .

٣. فرصت

های گذرا :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْفُرْصَةُ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ [نهج البلاغه ، حکمت ۲۱] .

۴. بدترین غصه :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَشَدُّ الْغَصَصِ فَوْتُ الْفَرَصِ [غرر ، ص ۴۷۳] .

۷. نصیب تو از دنیا :

وَلَا تَنْسَ نَصِيْبَكَ مِنَ الدُّنْيَا [قصص / ۷۷] .

۸. غفلت تا کی ؟ :

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ [حديد / ۱۶] .

۹. فرصت تذکر :

أَوْ لَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ [فاطر / ۳۷] .

۱۰. لحظاتی مثل جان :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا أَنْتَ عِدَّةُ أَيَّامٍ فَكُلْ يَوْمَ يَمْضِي عَلَيْكَ يَمْضِي بَعْضُكَ فَخَفِضْ فِي الطَّلَبِ وَأَجْمَلْ فِي الْمَكْتَسَبِ [غررالحکم ، ص ۱۵۹] .

۱۱. کلمات بزرگان :

ان فوت الوقت اشد عند اصحاب الحقیقه من فوت الروح لان فوت الروح انقطاع عن الخلق و فوت الوقت انقطاع عن الحق [مستدرک سفینه البحار ، ج ۸ ، ص ۱۷۶] .

وقت از طلا گران بهاتر است.

مواهب دنیا هر قدر فراوان باشد برای استفاده از آن وقت لازم است

دو چیز است که باز نمی گردد : روزی که رفت ، تیری که رها شد.

امروز نقد است فردا نسیه

عمر برف است و آفتاب تموز (تابستان)

تا به پست و مقامی نرسیده اید علم بیاموزید که در آن روز شرم خواهید کرد

۴. وقت در آخرت

۱. مرگ :

بَعُثَهُ [زخرف / ۶۶] .

۲. قیامت :

لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ [اعراف / ۳۴] .

۳. سؤال مهم در قیامت :

قال رسول الله (ص) : لا تزول قدما عبد يوم القيامة حتى يسأل

عن أربع عن عمره فيما أفناه و عن شبابه فيما أبلاه و عن ماله من أين اكتسبه و فيما أنفقه و عن حبنا أهل البيت [خصال صدوق ، ج ١ ، ص ٢٥٣] .

٤. محاسبه نفسها :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ عَمِرَكَ عِدَدُ أَنْفَاسِكَ وَ عَلَيْهَا رَقِيبٌ تَحْصِيهَا [غررالحكم ، ص ١٥٨] .

٥. شهادت دادن زمان :

عَنْ أَبِي عَبِيدِ اللَّهِ (ع) : قَالَ مَا مِنْ يَوْمٍ يَأْتِي عَلَيَّ ابْنِ آدَمَ إِلَّا قَالَ لَهُ ذَلِكَ الْيَوْمُ يَا ابْنَ آدَمَ أَنَا يَوْمٌ جَدِيدٌ وَ أَنَا عَلَيْكَ شَهِيدٌ فَقُلْ فِي خَيْرٍ وَ أَعْمَلْ فِي خَيْرٍ أَشْهَدُ لَكَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَإِنَّكَ لَنْ تَرَانِي بَعْدَهَا أَبَدًا [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٢٣] .

٦. پشیمانی اهل بهشت :

قال النبي (ص) : إِنْ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَا يَنْدَمُونَ عَلَى شَيْءٍ مِنْ أُمُورِ الدُّنْيَا إِلَّا عَلَى سَاعَةِ مَرْتٍ بِهِمْ فِي الدُّنْيَا لَمْ يَذْكُرُوا اللَّهَ تَعَالَى فِيهَا [إرشادالقلوب ، ج ١ ، ص ٥٢] .

٧. مهريه سعادت :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ عَمِرَكَ مَهْرٌ [سهر] سَعَادَتِكَ إِنْ أَنْفَذْتَهُ فِي طَاعَةِ رَبِّكَ [غررالحكم ، ص ١٥٨] .

٨. قيامت روز حسرت :

يَوْمَ الْحَسْرَةِ [مريم/٣٩] .

٩. فرصتی بدون تکرار :

قَالَ رَبُّ ارْجِعُونِ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا [مومنون/١٠٠-٩٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا أَيُّدَارٍ اغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَ صِحَّتَكَ قَبْلَ سُقْمِكَ وَ غِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ وَ فَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ وَ حَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ [أمالي طوسی ، ص ٥٢٥] .

٥. فرصت طلبی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اغْتَنِمُوا آجَالَكُمْ بِأَحْسَنِ أَعْمَالِكُمْ [غررالحكم ، ص ٣١٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كُنْ مَشْغُولًا بِمَا أَنْتَ عَنْهُ مَسْئُولٌ [غررالحكم

گاو صندوق دیگران نباشیم :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَكُنْ حَازِنًا لِغَيْرِكَ [نهج البلاغه ، نامه ۳۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الْمَغْبُونِ مَنْ غَبِنَ عُمَرَهُ [غررالحکم ، ص ۱۶۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ فُتِحَ لَهُ بَابُ خَيْرٍ فَلْيَسْتَهْزِهِ فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي مَتَى يَغْلُقُ عَنْهُ [عوالم اللثالی ، ج ۱ ، ص ۲۸۹] .

قال رسول الله (ص) : الدنيا ساعه فاجعلها طاعه [بحار الأنوار ، ج ۶۷ ، ص ۶۸] .

قَالَ السَّجَّادُ (ع) : وَاسْتَفْرِغْ أَيَّامِي فِيمَا خَلَقْتَنِي لَهُ [صحيفه سجاديه ، دعای ۲۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ أَوْقَاتِكَ أَجْزَاءُ عَمْرِكَ فَلَا تَنْفِدْ لَكَ وَقْتًا إِلَّا - فِيمَا يَنْجِيكَ [في غير ما ينجيك] [غررالحکم ، ص ۱۵۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ عَمْرِكَ مَهْرٌ [سهر] سَعَادَتِكَ إِنْ أَنْفَذْتَهُ فِي طَاعَةِ رَبِّكَ [غررالحکم ، ص ۱۵۸] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ عَمْرِكَ عِدَدُ أَنْفَاسِكَ وَ عَلَيْهَا رَقِيبٌ تَحْصِيهَا [غررالحکم ، ص ۱۵۸] .

۶. ارزش زمان

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : قَالَ مَا مِنْ يَوْمٍ يَأْتِي عَلَى ابْنِ آدَمَ إِلَّا قَالَ لَهُ ذَلِكَ الْيَوْمُ يَا ابْنَ آدَمَ أَنَا يَوْمٌ جَدِيدٌ وَأَنَا عَلَيْكَ شَهِيدٌ فَقُلْ فِي خَيْرٍ وَأَعْمَلْ فِي خَيْرٍ أَشْهَدُ لَكَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَإِنَّكَ لَنْ تَرَانِي بَعْدَهَا أَبَدًا [كافي ، ج ۲ ، ص ۵۲۳] .

روایات زیادی داریم که زمان سه قسم است. ۱- گذشته ۲- حال ۳- آینده

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلَا - إِنْ الْأَيَّامَ ثَلَاثَةٌ يَوْمٌ مَضَى لَا تَرْجُوهُ وَ يَوْمٌ بَقِيَ لَا بَدَّ مِنْهُ وَ يَوْمٌ يَأْتِي لَا تَأْمَنُهُ فَالْأَمْسُ مَوْعِظَةٌ وَ الْيَوْمُ غَنِيمَةٌ وَ غَدًا لَا

تدرى من أهله [تحف العقول ، ص ۲۲۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا أَنْتَ عِدَّةُ أَيَّامٍ فَكُلْ يَوْمَ يَمُضِي عَلَيْكَ بِبَعْضِكَ فَخَفِضْ فِي الطَّلَبِ وَاجْمَلْ فِي الْمَكْتَسَبِ [غررالحكم ، ص ۱۵۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا يَعْرِفُ قَدْرَ مَا بَقِيَ مِنْ عَمْرِهِ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ صَدِيقٌ [غررالحكم ، ص ۱۵۹] .

۷. وقت شناسی

۱. وقت های مبارک

۱. روزهای الهی :

وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ [ابراهیم/ ۵] .

۲. شب قدر :

فِي لَيْلِهِ مُبَارَكَةٌ [دخان/ ۳] .

۳. ماه رمضان :

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ [بقره/ ۱۸۵] .

۴. سحرگاه :

وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ [ذاریات/ ۱۸] .

۵. اوقات نماز :

حَافِظُوا عَلَيَّ الصَّلَاةِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى [بقره/ ۲۳۸] .

قَالَ الرَّضَا (ع) : لَا تُؤَخِّرَنَّ صَلَاةً عَنْ أَوَّلِ وَقْتِهَا إِلَى آخِرِ وَقْتِهَا مِنْ غَيْرِ عَلَيْهِ عَلَيْكَ [بحار الأنوار ، ج ۴۹ ، ص ۴۹] .

۶. شب و روز جمعه و ایام عید فطر و اضحی

۲. استفاده هدف دار از وقت

صَبَغَهُ اللَّهُ [بقره/ ۱۳۸] .

وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بِاقٍ [نحل/ ۹۶].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّكَ مَخْلُوقٌ لِلْآخِرَةِ فَاعْمَلْ لَهَا [غررالحكم، ص ۱۴۵].

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ [قصص/ ۸۸].

وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ [الرحمن/ ۲۷].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا أَبَا ذَرٍّ لَيْكُنْ لَكَ فِي كُلِّ شَيْءٍ نِيَّةٌ حَتَّى فِي النَّوْمِ وَالْأَكْلِ [وسائل الشيعة، ج ۱، ص ۴۸].

چون هدف آفرینش عبادت است اگر وقت خودمان را صرف عبادت نکنیم از هدف دور مانده و خسارت کرده ایم. پس باید:

۱. به کارهایمان رنگ الهی دهیم:

صَبَّغَهُ اللَّهُ [بقره/ ۱۳۸].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

(ص): يَا أَبَا ذَرٍّ لَيْكُنْ لَكَ فِي كُلِّ شَيْءٍ نِيَّةٌ حَتَّى فِي النَّوْمِ وَالْأَكْلِ [وسائل الشيعة، ج ١، ص ٤٨].

٢. چون هدف آفرینش عبادت است اگر وقت خودمان را صرف عبادت نکنیم از هدف دور مانده و خسارت کرده ایم:

وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ [نحل/٩٦].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): إِنَّكَ مَخْلُوقٌ لِلْآخِرَةِ فَاعْمَلْ لَهَا [غررالحکم، ص ١٤٥]

٣. هر روز رشد و کمال داشته باشیم:

قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع): اعْمَلْ لِكُلِّ يَوْمٍ بِمَا فِيهِ تَرْشُدُ [مستدرک الوسائل، ج ١، ص ١٢٢].

٤. سرمایه گذاری ابدی کنیم:

قال رسول الله (ص): الدنيا ساعه فاجعلها طاعه [بحار الأنوار، ج ٦٧، ص ٦٨].

قَالَ السَّجَّادُ (ع): وَاسْتَفْرِغْ أَيَّامِي فِيمَا خَلَقْتَنِي لَهُ [صحيفه سجاديه، دعای ٢٠].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): اغتصموا آجالكم بأحسن أعمالكم [غررالحکم، ص ٣١٣].

٥. پنج چیز را قبل از پنج چیز قدر بدانیم:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا أَبَا ذَرٍّ اغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سُقْمِكَ وَغِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ [أمالی طوسی، ص ٥٢٥].

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا تَنْسَ صِحَّتَكَ وَقُوَّتَكَ وَفَرَاغَكَ وَشَبَابَكَ أَنْ تَطْلُبَ بِهَا الْآخِرَةَ [أمالی صدوق، ص ٢٢٨].

٦. هدف مان فقط انجام وظیفه باشد:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كُنْ مَشْغُولًا بِمَا أَنْتَ عَنْهُ مَسْئُولٌ [غررالحکم، ص ١٥٩].

٧. گاو صندوق دیگران نباشیم:

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا تَكُنْ خَازِنًا لِغَيْرِكَ [نهج البلاغه، نامه ٣١]

۸. خسارت واقعی :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ الْمُعْتَبُونَ مَنْ عَبِنَ عُمْرَهُ [غررالحكم ، ص ۱۶۰] .

۹. ابنزار نجات :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنْ أَوْقَاتِكَ أَجْزَاءُ عَمْرِكَ فَلَا تَنْفِدْ لَكَ وَقْتًا إِلَّا - فِيمَا يَنْجِيكَ { فِي غَيْرِ مَا يَنْجِيكَ } [غررالحكم ، ص ۱۵۹] .

۱۰. اوقات ما چراگاه شیطان نشود :

قَالَ السَّجَّادُ (ع) : وَ عَمَّرَنِي مَا كَانَ عُمْرِي بِذَلِكَ فِي طَاعَتِكَ ، فَإِذَا كَانَ عُمْرِي مَرْتَعًا لِلشَّيْطَانِ فَأَقْبِضْ نِي إِلَيْكَ قَبْلَ أَنْ يَسْبِقَ مَقْتِكَ إِلَيَّ ، أَوْ يَسْتَحْكِمَ "عَضْبُكَ عَلَيَّ" . [صحيفه سجاديه ، دعای ۲۰] .

۱۱. ترک مجالس و کلام بیهوده :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فِي وَصِيَّتِهِ لَوْلَدِهِ الْحَسَنِ (ع) يَا بُنَيَّ الْعَافِيَةُ عَشْرَةٌ أَجْزَاءٌ تَسَعُهُ مِنْهَا فِي الصَّمْتِ إِلَّا بِذِكْرِ اللَّهِ وَ وَاحِدٌ مِنْهَا فِي تَرْكِ مُجَالَسَةِ السُّفَهَاءِ [بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۱۹۸] .

راحه الجسم في قله الطعام و راحه الروح في قله الكلام

۳. اغتنام فرصت ها

۱- توبه : أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ [حديد/ ۱۶] .

الآن وَ قَدْ عَصَيْتَ قَبْلَ وَ كُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ [يونس/ ۹۱] .

۲- انفاق : وَ أَنْفَقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ [منافقون/ ۱۰] .

أَوْ لَمْ نَعْمُرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ [فاطر/ ۳۷] .

من کلام بعض الاكابر : ان قوت الوقت اشد عند اصحاب الحقيقه من قوت الروح لان فوت الروح انقطاع عن الخلق و فوت الوقت انقطاع عن الحق [مستدرک سفينه البحار ، ج ۸ ، ص ۱۷۶] .

۳. استفاده از فرصت مناسب :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ فَتَحَ لَهُ بَابَ خَيْرٍ فَلْيَتَّهَرَهُ فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي مَتَى يَغْلُقُ عَنْهُ]

٨. علل تضييع وقت

١ _ تسوييف يا امروز و فردا كردن :

قال السجاد (ع) : فقد أفنيت بالتسوييف و الآمال عمرى [بحار الأنوار ، ج ٩٥ ، ص ٨٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يا أبا ذر إياك و التسوييف بعملك فإنك بيومك و لست بما بعده [مكارم الأخلاق ، ص ٤٥٨] .

قال الباقر (ع) : إياك و التسوييف فإنه بحر يغرق فيه الهلكى [تحف العقول ، ص ٢٨٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كم من مسوف بالعمل حتى هجم عليه الأجل [غررالحكم ، ص ١٥٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ بِإِقَامَتِهِمْ عَلَى الْأَمَانِي وَ التَّسْوِيفِ حَتَّى أَتَاهُمْ أَمْرُ اللَّهِ بَعْتَهُ وَ هُمْ غَافِلُونَ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٣٦] .

٢- غفلت : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من راقب أجله اغتنم مهله [غررالحكم ، ص ١٦٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يا أبا ذر كم من مستقبل يوما لا يستكمله و منتظر غدا لا يبلغه [بحار الأنوار ، ج ٧٤ ، ص ٧٥] .

٣- آرزوها : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : ضياع العمر بين الآمال و المنى [غررالحكم ، ص ١٦٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : قصر الأمل فإن العمر قصير و افعال الخير فإن يسيره كثير [غررالحكم ، ص ١٥٨] .

٤- انتخاب غير اهم : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من اشتغل بغير المهم ضيع الأهم [غررالحكم ، ص ٤٧٧] .

٥- فكر گذشته ها سبب تضييع امروز است : قد روى عن النبى (ص) : أن الله يبغض الصحيح الفارغ لا فى شغل الدنيا و لا فى شغل الآخرة [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ١٧ ، ص ١٤٦] .

وقتک

اعز الاشياء فاشغله باعز الاشياء [امثال حکم ، ج ۴ ، ص ۱۸۹۱] .

۶- بیکاری : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَبْغَضُ الْخَلْقِ إِلَى اللَّهِ جِيفَهُ بِاللَّيْلِ بَطَّالٌ بِالنَّهَارِ [مستدرک الوسائل ، ج ۶ ، ص ۳۴۰] .

۷- سخنان بیهوده : قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَزَكُّهُ مَا لَا يَغْنِيهِ [وسائل الشیعه ، ج ۱۲ ، ص ۱۹۵] .

راحه الجسم فی قله الطعام و راحه الروح فی قله الكلام

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فِي وَصِيَّتِهِ لَوْلَدِهِ الْحُسَيْنِ (ع) يَا بُنَيَّ الْعَافِيَةُ عَشْرَةُ أَجْزَاءٍ تَشَعُّهُ مِنْهَا فِي الصَّمْتِ إِلَّا بِذِكْرِ اللَّهِ وَوَاحِدٌ مِنْهَا فِي تَزَكُّ مُجَالَسَةِ السُّفَهَاءِ [بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۱۹۸] .

۸- خواب زیاد :

۹- بی نظمی در مطالعه :

- مطالعه برای اینکه خودش را مشغول کند و فکر نکند

- یا مطالعه در حال خواب و...

- یا مطالعه مطالبی که کارائی ندارد

- یا مطالعه با شکم پر

- یا مطالعه بدون یادداشت

۱۰- دوستان ناباب

۹. کلمات زیبا

۱- وقت از طلا گران بهتر است.

۲- مواهب دنیا هر قدر فراوان باشد برای استفاده از آن وقت لازم است

۳- دو چیز است که باز نمی گردد روزی که رفت و تیری که رها شد

۴- توزیع الوقت توزیعه

۵- امروز نقد است فردا نسیه

۶- عمر برف است و آفتاب تموز

۷- تا به پست و مقامی نرسیده اید علم بیاموزید که در آن روز شرم خواهید کرد

۸- اگر کسی ساعت ما را دزدید عصبانی شده و او را تحویل مامور می دهیم ، ولی اگر کسی ساعتی از عمر ما را تلف کرد نه تنها عصبانی نمی شویم ، بلکه خوشحال می شویم.

۲- برای زمان خود طرح زمان بندی داشته باشیم که در روایات آمده است.

۱۰. سیره علما و بزرگان

۱- ادیسون روزی ۱۶ ساعت کار می کرد و در محل کارش روی صندلی می خوابید.

۲- ابن سینا روزها کار حکومتی داشت و شبها تحقیق می کرد و ۴۰ کتاب در ۱۲۰ جلد نوشته آن هم در عمر کوتاهش.

۳- صاحب معجم البلدان برده بود؛ اربابش برای تجارت او را به شهرها می فرستاد و او از وضعیت شهرها یادداشت تهیه می کرد که یک دوره کتاب مفید نوشت.

۴ _ میرحامد حسین آن قدر کتاب تالیف کرد که دست راستش از کار افتاد. گفته اند از صدر اسلام تا کنون احدی در باب امامت به اندازه او کار نکرده است. خبر فوت فرزندش را به او دادند متاثر شد و گفت مجالی برای حضور در مراسم ندارد و فرمود : مرا تنها گذارید تا حقانیت علی مرتضی (ع) را از سخنان اهل سنت اثبات نمایم.

۵ _ محدث قمی حتی در سفرهای تفریحی کتاب می نوشت

هم سفران او در سفر سوریه می گویند هر

وقت ما برای سیاحت می رفتیم او کتاب می نوشت و شب ها که می خوابیدیم او مشغول مطالعه و تالیف بود.

۶_ آیت الله بروجردی : من گاهی اوقات به قدری غرق مطالعه می شدم که یک مرتبه صدای اذان صبح را می شنیدم ، تازه متوجه می شدم که شام جلویم مانده.

۷_ دگسو در فواصل غذاها کتاب ضخیمی تالیف کرد

۸_ نیوتن کتاب خود را ۱۵ مرتبه نوشت تا بدون اشکال و کامل باشد

۹_ مونتسکیو به شخصی گفت : تو این کتاب را در اندک مدتی می خوانی ، ولی من موی سر خود را در نوشتن این کتاب سفید کرده ام.

۱۰_ شهید ثانی بیشتر عمرش را در خفا به سر می برد (از شر متعصبین سنی) با امکانات بسیار اندکی به همراه خانواده اش زندگی می کرد. شبها برای خانواده هیزم تهیه می کرد و روزها به تالیف و تدریس می پرداخت.

۱۱_ مقدس اردبیلی وقتی از نجف به کربلا می رفت احتیاطا نماز را جمع می خواند ، و می فرمود طلب علم واجب و زیارت مستحب است می ترسم به خاطر عملی مستحبی ترک واجب کرده باشم.

۱۲_ حاج شیخ عباس قمی در احوالات وحید بهبهانی می گوید :

آقا در اواخر عمر برای اینکه از فضیلت درس و بحث محروم نشود ، لمعه تدریس می کرد. (حاج آقا : این نکته خوبی است برای اساتید و معلمان پیرمرد که درس های کلاس های پائین تر را بپذیرند)

۱۳_ پیه سوز شیخ انصاری را گربه ربود ، شیخ در روشنایی مهتاب به مطالعه ادامه داد و بارها این قضیه اتفاق افتاد.

۱۴_ امام خمینی آنقدر برای وقت حساسیت داشتند که کسی نمی توانست ایشان را در

راه متوقف کند. امام یک ساعت اتوماتیک بود؛ دائما می توانستید از او کار خوب و مطالعه ثبت کنید.

با گذشت بیش از هشتاد سال از عمرش ساعتی بیکار نبود.

برنامه ها طوری دقیق انجام می شد که در تمام ساعات روز می توانستیم بگوئیم الان امام به چه کاری مشغولند.

به طلبه های نجف گفتند: اگر برای درس می آید سر موقع حاضر باشید، و اگر برای ثواب می آئید، جای دیگر هم مسجد است.

هیچ چیز حتی فوت آقا مصطفی برنامه مطالعاتی ایشان را به هم نزد.

حاج احمد آقا می گوید: حتی کتابی که جزو دوره مطالعاتی ایشان بود در آن روز هفتاد صفحه اش خوانده شده بود.

۱۵ _ در اوائل علاقه زیادی به تحصیل نداشتم؛ تا چهار سال هر چه می خواندم نمی فهمیدم، پس از آن یک باره عنایت خدایی دامن گیرم شد و در خود یک نوع شیفتگی نسبت به تحصیل علم حس نمودم به طوریکه احساس خستگی و دلسردی نمی کردم، زشت و زیبای جهان را فراموش کردم، بساط معاشرت را برچیدم، در خورد و خواب و لوازم زندگی به حداقل قناعت کردم، بسیار می شد شب را تا طلوع آفتاب مطالعه می کردم.

کتاب شریف المیزان را در شب قدر ۲۳ رمضان به پایان رساندم.

۱۶ _ شیخ مفید جز پاسی از شب نمی خوابیدم بقول یصلی او یطالع او یدرس او یتلوا القرآن [خدمات متقابل، ص ۴۸۳].

۱۷ _ ابن سینا می گوید: به مطالعه طب خیلی مایل بودم آنقدر مطالعه کردم تا مهارت یافتم و بیماران را معالجه کردم. با این همه از مناظره در علم فقه فارغ نبودم و در آن وقت شانزده

سال داشتم.

شبها نمی خوابیدم و روزها هم مطالعه می کردم؛ قلم و کاغذ مهیا بود و تا مطلبی به ذهنم می رسید یادداشت می کردم. اگر در مساله ای می ماندم به مسجد جامع می رفتم و نماز می خواندم و در پیشگاه خداوند ابتهال و تضرع می کردم تا اینکه بر من روشن و کشف می شد، آنقدر عاشق علم بودم که در خواب هم مشغول همان مسائل علمی بودم.

از ۲۱ سالگی شروع به تالیف کتاب کردم

لازم به ذکر است که ابن سینا ۲۳۸ کتاب و رساله نوشته که حاصل تلاش او در سفر و حضر است. او در مسافرت ها _ گرچه پر خطر _ کتاب می نوشت.

وقتی ابن سینا به منصب وزارت رسید همواره قبل از طلوع صبح صادق بلند می شد و به تالیف می پرداخت، سپس حکما و دانشمندان را درس می داد.

۱۸ _ شیخ طوسی عمر خود را گذاشت تا حوزه بغداد و کتابخانه بزرگ آن را بنا کرد. وقتی حوزه را تخریب و کتاب ها را آتش زدند تنها بود؛ باز از فرصت استفاده کرد و به نجف آمد و حوزه تشکیل داد.

۱۹ _ ابوریحان بیرونی آنی از اشتغالات علمی غفلت نمی کرد و فقط سالی دو روز تعطیلی داشت. در حال جان دادن از عیادت کنندگان مساله علمی می پرسید و می گفت: این مساله را بدانم و بمیرم بهتر است یا ندانم؟

محمد زکریای رازی از کثرت مطالعه کور شد، باز کار را رها نکرد؛ با چشم دیگران می خواند و به دستهای دیگران می نوشت.

شهید اول می گوید ۱: من الخسران صرف الزمان فی المباح

۱. وقف

۱. سیمای وقف

۱. اصلی ثابت و فرعی در آسمان

اصلها ثابت و فرعها فی السماء

۲. معامله با خدا

گیرنده خداست: أَلَمْ

يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ [توبه/۱۰۴] .

۳. نشانه صداقت

وقف نشانه صداقت است ، مثل زکات و صدق.

۴. مصداق صدقه

وقف مصداق صدقه است که عامل تطهیر مال است.

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا [توبه/۱۰۳] .

لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ [واقعه/۷۹] .

۲. آثار دنیوی وقف

۱. گشایش

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى [لیل/۷-۵] .

این آیه درباره کسی است که باغی داشت و به پیامبر (ص) عرض کرد : من آنرا در اختیار اهل صدقه قرار دادم.

۲. مالکیت عمومی

فانی باقی می شود. (عمر کوتاه ، توشه کم ، راه طولانی ، خطر زیاد ، هدف بلند) ، ولی وقف راه حل است.

مالکیت شخصی ، مالکیت عمومی می شود. (من ، ما می شود).

۳. نوعی دوستی

وقف ، نوعی دوستی است : وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ [بقره/۱۲۶] .

۴. وسیله محبوبیت

وقف ، وسیله محبوب شدن است : إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا [مریم/۹۶] .

۵. وسیله فقر زدایی

وقف ، وسیله فقر زدایی است.

۶. وسیله نشر فرهنگ

مدارس و کتابخانه ها و کتاب ها و مساجد و حسینیه ها نمونه های بارز نشر فرهنگ به وسیله وقف است.

۷. مبارزه با تکاثر

أَلْهَاكُمْ التَّكَاثُرُ [تکاثر/ ۱]

۸. علاقه گذشتگان به آیندگان

وقف ، بیان گر علاقه گذشتگان به آیندگان است.

۹. پاسداری آیندگان از گذشتگان

وقف ، موجب استغفار و درود و پاسداری آیندگان از گذشتگان است .

۱۰. تأمین آینده روشن

قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا [حدید/ ۱۳] .

وقف کردن در خط پیامبر و علی قرار گرفتن

است.

۱۱. جلوگیری از تبذیر و اسراف

إِنَّ الْمُبَدِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ [اسراء/ ۲۷].

الذين يبخلون.....

۳. آثار وقف در جامعه

۱. وسیله نزدیکی اغنیاء به فقرا (توازن اجتماعی)

۲. جلوگیری از انفجار

وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ [بقره/ ۱۹۵].

۳. حلال مشکلات جامعه

وقف ، حلال مشکلات اقتصادی ، فرهنگی و اجتماعی است.

۴. بهره گیری عموم

یک سالن وقفی مورد بهره گیری عموم قرار می گیرد.

۵. صرفه جویی

به وسیله بک کتاب وقفی صرفه جویی در چاپ ، کاغذ ، مکان ، پول.

۴. آثار اخروی وقف

۱. مانع حسرت هنگام مرگ

وقف ، مانع حسرت در لحظه مرگ است.

وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ [

منافقون/ ۱۰].

۲. تبدیل فانی به باقی

(عمر کوتاه ، توشه کم ، راه طولانی ، خطر زیاد ، هدف بلند) وقف ، راه حلی برای اصلاح امور فوق است .

۳. تبدیل ادنی به اعلی

أَتَشْتَبِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ [بقره/۶۱] .

۴. سود بی حساب

وقف ، سود بی حساب دارد.

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ [غافر/۴۰] .

۵. تداوم عمل صالح

وقف ، تداوم عمل صالح است : نَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ [یس/۱۲] .

۶. مصداق باقیات وصالحات

وقف ، مصداق باقیات الصالحات است.

الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا [كهف/۴۶] .

در سوره مریم می خوانیم : الْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا [مریم/۷۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَيْسَ يَتَّبِعَ الرَّجُلَ بَعْدَ

مَوْتِهِ مِنَ الْأَجْرِ إِلَّا ثَلَاثُ خِصَالٍ

صَدَقَهُ أَجْرَاهَا فِي حَيَاتِهِ فَهِيَ تَجْرِي بَعْدَ مَوْتِهِ

وَ سُنَّتُهُ هُدًى سَنَّهَا فَهِيَ يَعْمَلُ بِهَا بَعْدَ مَوْتِهِ

أَوْ وَلَدٌ صَالِحٌ يَدْعُو لَهُ [كافي ، ج ٧ ، ص ٥٦] .

٧. مغفرت واجر عظيم

الْمُتَصِّدِّقِينَ وَ الْمُتَصِّدِّقَاتِ وَ الصَّائِمِينَ وَ الصَّائِمَاتِ وَ الْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَ الْحَافِظَاتِ وَ الذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَ الذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَ أَجْرًا عَظِيمًا [احزاب ، ٣٥] .

٥. آثار اخلاقی وقف

١. مبارزه با فخر فروشی

اعْلَمُوا أَنَّهَا الْحَيَاءُ الدُّنْيَا لِعَبٍّ وَ لَهُوَ وَ زِينَةٌ وَ تَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَ تَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ [حديد/٢٠] .

٢. مبارزه با حرص

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَ تُزَكِّيهِمْ بِهَا [توبه/١٠٣] .

٣. نشانه دلسوزی و آینده نگری

وقف ، نشانه دلسوزی ، آینده نگری و تعاون است.

٦. موارد وقف

١. وقف کتاب و کتابخانه

وقف کتاب و کتابخانه یک وقف معنوی است که باعث رشد و تعالی جامعه می گردد و بسیاری از علمای قدیم از همین گونه کتاب ها استفاده می کردند.

٢. وقف بر کارهای خیر

إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَى وَ نَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَ آثَارَهُمْ [يس/١٢] .

تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى [مائده/٢] . [اختصاص مفید ، ص ٢٩] .

۳. وقف جلسات روضه خوانی

وَمَنْ يَعِظْكُمْ شَعَائِرَ اللَّهِ [حج/ ۳۲] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : رَحِمَ اللَّهُ مَنْ أَحْيَا أَمْرَنَا

۴. ساختمان های اسلامی

وقف ساختمان های اسلامی و تعمیر آن

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَحْيَا نَفْسًا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا [کافی ، ج ۴ ، ص ۵۷] .

۵. وقف درمانگاه

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَ عَمِلَ صَالِحًا [فصلت/ ۳۳] .

۶. وقف تبلیغات

۷. وقف از دید عرفانی

۱. از خود کردن

وقف ، از خود کردن و وصل به جمع شدن است.

۲. وقف فانی را باقی کردن است.

۳. وقف ، شریک کارهای خیردیگران بعد از خود است.

۴. وقف جبران مافات

وقف ، جبران مافات است : تَابُوا وَ أَصْلَحُوا [بقره/ ۱۶۰] .

۵. ذخیره برای آینده است.

مَا تَقَدَّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ [بقره/ ۱۱۰] .

۶. رشد فعلی

وَ مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَ تَنْبِيئًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ [بقره/ ۲۶۵] .

۸. آناز سوء وقف نکردن

۱. مال بی فایده

وقف کنید تا نگوئید : ما أَغْنَى عَنِّي مَالِيَه [حاقه/ ۲۸] .

۲. حسرت

يا لَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي [فجر/ ۲۴] .

۳. آرزوی بازگشت

إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا [مومنون/ ۱۰۰-۹۹] .

۴. طرد از درگاه الهی

الْيَوْمَ نُنَسِّكُكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا [جاثیه/ ۳۴] .

۵. نیازمندی در آخرت

روزی نشنوم : قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا [حدید/ ۱۳] .

۹. ویژگیهای وقف

۱. وام بی اضطراب

وقف وامی است که در پرداخت آن اضطراب نیست.

إِنَّا لَا نَضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا [كهف/ ۳۰] .

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يظَلُمُونَ نَفِيرًا [نساء/ ۱۲۴] .

۲. سود بی شمار

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَنَلْجِزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [نحل/ ۹۷] .

۳. بهترین انفاق

وقف ، بهترین انفاق است : مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ [بقره/ ۲۶۱] .

۴. انفاق بدون منت

وقف ، انفاق بدون منت و آزار است. (چون نسل آینده را نمی بیند تا منت گذارد)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأُذَى [بقره/۲۶۴] .

۵. نزدیک به اخلاص

وقف ، به اخلاص نزدیک است ، چون معمولاً- کام گیران از موقوفات بعد از حیات واقف از وقف استفاده می کنند اینما نُطْعِمُكُمْ لِرُجْهِ اللَّهِ لَا تُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُوراً [دهر/۹] .

۶. تعدیل ثروت

وقف ، گامی برای تعدیل ثروت با دست خود.

۷. مصداق برتری آخرت

وقف ، مصداقی برای برتری دادن آخرت بر دنیا است.

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [توبه/ ۲۴] .

۸. مضاربه بی ضرر با خدا

وقف ، مضاربه بی ضرر با خداست : إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّنْ تَبُورَ [فاطر/ ۲۹] .

۱۰. منع از وقف

۱. عدم ارزش برای همه مالکیتها

هر مالکیتی ارزش نیست.

وَلَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخَلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاللَّهُ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ [آل عمران/ ۱۸۰] .

۲. فناپذیری اموال

يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ [همزه/ ۳] .

۳. خدای بی نیاز و مخلوق فقیر

هَا أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تُدْعَوْنَ لِتُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخُلُ وَمَنْ يَبْخُلْ فَإِنَّمَا يَبْخُلُ عَنِ نَفْسِهِ وَاللَّهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ [محمد/ ۳۸] .

۱۱. مانعان از وقف

۱. همفکران منافقان

هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَيَّ مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفُضُوا وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ [منافقون/ ۷] .

۲. شیاطین

الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ [بقره/۲۶۸] .

۳. فخر فروشان

وَ اللَّهُ لَا يَجِبُ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ [حدید/۲۳] .

۴. آمران به بخل

الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا [نساء/۳۷] .

۵. قارون صفتان

از مال نگذشتن در خط قارون بودن است.

۱۲. نمونه های وقفی

۱. در مهر جرد زادگاه حاج شیخ عبد الکریم زمینی وقف جمع آوری سنگهای کوچه ها شده بود.

۲. در نائین وقفی داریم برای روضه خوان ها که قصد منبر دارند ، ولی کسی آنان را دعوت نمی کند.

۳. در تفت حسینه ای وقف در ماندگان خارج از شهر شده است.

۴. در لبنان وقفی است که درآمد آن صرف افرادی می شود که بر بالین بیماران در بیمارستان روند و به یکدیگر بگویند فلاخی امروز بهتر شده وضع او رو به بهبودی می رود ، به طوری که مریض با این تلقین دلگرم شود که خوب شدنی است. [فرهنگ وقف ، ص ۴۴] .

۵. در قاهره موقوفه ای است که درآمد آن صرف گروه نمایشی که رفع کدورت از بیماران نمایند؛ شده و حتی سرودی را بالای مناره مسجد بیمارستان سلطان قلاوون در قاهره بخواند تا بیمارانی که خوابشان نمی برد لذت برند. [فرهنگ وقف ، ص ۴۴] .

۶. صلاح الدین ایوبی مراکزی را برای امداد به زنان شیرده وقف کرده بود که از طریق دو لوله ، یکی شیر و یکی شربت زنان شیرده که کمبود شیر

دارند را تغذیه و تقویت می نمودند. [فرهنگ وقف ، ص ۴۴].

۷. ابن بطوطه می گوید : در دمشق موقوفاتی برای جهازیه دختران فقیر ، موقوفاتی برای فرستادن افرادی به حج و یا آزاد کردن اسیران و ابن السبیل و (دراه مانده ها) راه سازی و سنگ چین کردن کف کوچه های دمشق وقف شده است.

۸. این گونه وقف به منظور امداد و کمک به اطفال و خدمت کارانی است که در راه محموله خود را بشکنند و یا گم نمایند ، در این صورت برای این که مواجه با خشم و مورد مواخذه و سیاست پدر و مخدوم خویش قرار نگیرند ، با مراجعه به متولی وقف ، مثل یا عوض آنرا می گیرند.

ابن بطوطه در سفرنامه خود حکایت می کند :

روزی در یکی از کوچه های دمشق می گذشتم. غلام بچه ای را دیدم که از دستش یک کاسه چینی که در دمشق (صحن) نامیده می شود افتاد و شکست. مردم گرد او جمع شدند. یکی از آن میان گفت : غم نخور شکسته های کاسه را جمع کن ببریم پیش رئیس اوقاف ظروف. غلام خرده ها را جمع کرد و آن مرد همراه او پیش رئیس اوقاف مزبور رفت و پول ظرف را گرفت و به او داد. این یکی از کارهای خیلی خوب دمشقیان است و اگر چنین وقفی نبود طفل در معرض ضرب و شتم ارباب خود قرار می گرفت و خاطرش رنجور می گشت. خداوند بانیان بلند همت اینگونه خیرات را جزای خیر کرامت فرماید. [سفرنامه ابن بطوطه ، ترجمه دکتر محمد علی موحد ، جلد اول ، ص ۱۴۲].

۹. وقف برای مخارج ستمدیدگان از ماموران

دولت.

۱۰. باغ بادام و پسته در اصطهبانات برای کودکانی که به مسجد می روند.

۱۱. در کرمانشاه موقوفه برای لباس عروس و داماد قرار داده اند.

۱۲. در مشهد موقوفه برای کفش هایی که از زائران گم می شود قرار داده اند.

۱۳. در مشهد مقدس موقوفاتی بوده که وقف بر سگ ها شده است. به این ترتیب که کاروانهایی از زائرین حرم مطهر امام رضا (ع) که با شتر یا اسب به مشهد مقدس مشرف می شده اند برای اینکه به احترام آستانه مبارکه ، سگ های کاروان خود را به حریم حرم نبرند در فاصله چند کیلومتری حرم ، سگ ها را نگه می داشته اند و موقوفاتی بوده که از درآمد آنها گوشت و غذا برای سگ ها تهیه کرده و برای آنها می برده اند.

۱۴. سالها پیش یکی از عمو زاده های من برای خرید کالا- از بروجرد به یزد می رفت و با بعضی بازرگانان آن شهر مراوده داشت. داستانی از خیر اندیشی و بزرگ منشی یکی از متمکنان آنجا برایم گفت که حد اعلای بلند نظری و مردم دولتی را می رساند. آن انسان بلند همت در آن سالیان که مردم برای تامین آب آشامیدنی در مضیقه بوده اند ، آب انباری ساخته و دایر می کند ، صبح گاهی از خانه بیرون می آید و می بیند بر در آب انبار جنجال برپا است ، سبب می پرسد می گویند زنی یهودی برای برداشتن آب به این آب انبار آمده و مردم معترض او هستند. وی به میان جمع می آید و می گوید : این آب انبار را من ساخته ام و هنوز صیغه آن را نخوانده ام ، بدانید از امروز آب برداشتن از این آب انبار مخصوص

یهودیان است؛ برای مسلمانان آب انبار بزرگتر و بهتر می سازم و همین کار را هم انجام داد.

۱۳. اوقاف پیامبر اسلام (ص)

۱. هفت زمین حصار دار

مجلسی (ره) چندین حدیث در مورد موقوفات پیامبر (ص) نقل می کند از جمله :

موقوفات پیامبر (ص) عبارت بودند از هفت زمین حصار دار (باغ و قلعه) که حضرت برای فاطمه (س) وقف کرده بودند که یکی از آنها فدک است. [در جلد ۲۲ بحار ص ۲۹۷].

۲. وقف اموالی جهت مهمان

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : تَصَدَّقَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) بِأَمْوَالٍ جَعَلَهَا وَقْفًا وَ كَانَ يَنْفِقُ مِنْهَا عَلَى أَضْيَافِهِ [دعائم الإسلام ، ج ۲ ، ص ۳۴۱].

كَانَ وَكِيلاً فِي الْأَوْقَافِ بِقَمٍّ [بحار الأنوار ، ج ۵۰ ، ص ۳۲۳].

۱۴. اوقاف امام علی (ع)

۱. وقف چاهی برای حجاج

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : قَسَمَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) الْفَيْءَ فَأَصَابَ عَلِيًّا أَرْضٌ فَاحْتَفَرَ فِيهَا عَيْنًا فَخَرَجَ مِنْهَا مَاءٌ يَنْبُعُ فِي السَّمَاءِ كَهَيْئَةِ عُنُقِ الْبَعِيرِ فَسَيَّ مَاهَا عَيْنٌ يَنْبُعُ فَيَخِيءُ الْبَشِيرُ لِيَبْشُرَهُ فَقَالَ بَشِيرُ الْوَارِثِ هِيَ صَيِّدَةٌ بَنَاءً بَنَاءً فِي حَجِيجِ بَيْتِ اللَّهِ وَ عَابِرِ سَبِيلِهِ لَا تُبَاعُ وَ لَا تُوهَبُ وَ لَا تُورَثُ فَمَنْ بَاعَهَا أَوْ وَهَبَهَا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَ الْمَلَائِكَةِ وَ النَّاسِ أَجْمَعِينَ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ صَدَقَةً وَ لَا عِدْلًا [تهذيب الأحكام ، ج ۹ ، ص ۱۴۸].

امام صادق (ع) می فرماید : " پیامبر (ص) بعد از یکی از جنگ ها غنایم را تقسیم می کرد. به علی (ع) قطعه زمینی نصیب شد. حضرت چاهی را در آن زمین کردند که وقتی به آب رسید آب جوشانی داشت که به آسمان زبانه می کشید مثل گردن شتر ، نام گذاری کردند به "عین ینبع"؛ یعنی چشمه جوشان. فردی آمد ، حضرت را به این چاه با برکت بشارت دهد. حضرت فرمود :

بشارت ده آنهایی که از آن استفاده

خواهند کرد من این چاه را در راه سیراب کردن حاجیان بیت الله و مسافری آن دیار وقف کرده و کسی حق خرید و فروش و واگذاری ندارد و به ارث هم نمی رسد".

۲. وقف خانه خود در مدینه

قَالَ الصَّادِقُ (ع): صَدَّقَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (ع) بِدَارِهِ الَّتِي فِي الْمَدِينَةِ فِي بَنِي زُرَيْقٍ [من لايحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۲۴۸] .

امام صادق (ع) فرمود: حضرت علی (ع) خانه خود را در مدینه وقف نمود.

۳. نخلستان هایی جهت شیعیان و بنی هاشم

هم چنین نخلستان هایی که حضرت علی (ع) وقف استفاده شیعیان و بنی هاشم نموده اند.

۵. رُوی: " أَنَّ الْحُسَيْنَ (ع) اشْتَرَى النَّوَاحِيَ الَّتِي فِيهَا قَبْرُهُ مِنْ أَهْلِ نَيْنَوَى وَالْغَاضِرِيَةِ بِسِتِّينَ أَلْفِ دِرْهَمٍ وَ تَصَدَّقَ بِهَا عَلَيْهِمْ وَ شَرَطَ أَنْ يَرْشِدُوا إِلَى قَبْرِهِ وَ يَضَيُّوْا مَنْ زَارَهُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ " [مستدرک الوسائل ، ج ۱۰ ، ص ۳۲۱] .

امام حسین (ع) نواحی قبرش را از اهل نینوا و غاضریه به شصت هزار درهم خرید و وقف کرد برای زوارش که از آنها تا سه روز پذیرایی شود.

۱۵. اوقاف دیگر اهل بیت علیهم السلام

۱. هفت باغ حضرت زهرا (س)

از حضرت زهرا (س) و امام موسی بن جعفر (ع) نیز موقوفاتی نقل گشته است. [سفینه ، ۶۷۷] .

حضرت زهرا (س) برای هفت باغی که داشت وقف نامه نوشت به دست امیر المومنین (ع) که مقداد و زبیر هم شاهد بودند که تولیت آنها اول به دست علی (ع) بعد امام حسن (ع) و بعد امام حسین (ع) و فرزند بعد از فرزند... و این باغها ظاهرا همان هایی بود که پیامبر (ص) به او بخشیده بود. [مستدرک الوسائل ،

۲. امام حسن عسگری (ع) اوقافی در قم

احمد بن اسحاق اشعری از طرف امام حسن عسگری (ع) :

۳. امام موسی بن جعفر (ع)

از حضرت زهرا (س) و امام موسی بن جعفر (ع) نیز موقوفاتی نقل گشته است. [سفینه ، ۶۷۷] .

۱۶. وقف نامه های امام علی (ع)

۱. خانه ای در بنی زریق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ هَذَا مَا تَصَدَّقَ بِهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَهُوَ حَى سَوَى تَصَدَّقَ بِدَارِهِ الَّتِي فِي بَنِي زُرَيْقٍ صَدَقَهُ لَا تَبَاعَ وَلَا تَوْهَبُ وَلَا تَوْرَثُ حَتَّى يَرِثَهَا اللَّهُ الَّذِي يَرِثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَسْكِنَ هَذِهِ الصَّدَقَةَ خَالَاتِهِ مَا عَشَنَ وَعَاشَ عَقِيْبُهُنَّ فَإِذَا انْقَرَضُوا فَهِيَ لِذَوِي الْحَاجَةِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ شَهِدَ اللَّهُ [من لايحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۲۴۸] .

۲. چشمه بنی نیزر

در جای دیگر برای یکی از موارد وقف حضرت دارد : بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ هَذَا مَا تَصَدَّقَ بِهِ عَبْدُ اللَّهِ عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ تَصَدَّقَ بِالصَّيْعَتَيْنِ الْمَعْرُوفَتَيْنِ بَعَيْنِ أَبِي نَيْرَزٍ وَ الْبَغِيغَةِ عَلَى فُقَرَاءِ أَهْلِ الْمَدِينَةِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ لِيَقِي اللَّهُ بِهِمَا وَجْهَهُ حَرَّ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِمَا تَبَاعَا وَ لَا تَوْهَبَا حَتَّى يَرِثَهُمَا اللَّهُ وَ هُوَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ إِلَّا أَنْ يَحْتَاجَ إِلَيْهِمَا الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ فَهُمَا طَلَّقَ لَهُمَا وَ لَيْسَ لِأَحَدٍ غَيْرِهِمَا [مستدرک الوسائل ، ج ۱۴ ، ص ۶۲] .

۱۷. آمار اوقاف بانوان

۱. شصت و یک وقف نامه در اداره کل اصفهان

نزدیک به شصت و یک وقف نامه از وقف نامه های موجود در اداره کل اصفهان متعلق به بانوان می باشد. [میراث جاویدان ، شماره ۱۹ و ۲ ، ص ۹۸]

(البته این مسئله نشان می دهد که بانوان از لحاظ اقتصادی دارای آزادی عمل بوده اند) .

۲. ۴۰۰۰ موقوفه از بانوان

۴۰۰۰ موقوفه شامل ۲۵۰۰۰ رقبه از بانوان به ثبت رسیده. [میراث جاویدان ، ج ۱۰ ، ص ۴] .

لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْتُمْ وَأَوَّلُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْتُمْ [نساء/ ۳۲] .

۱۸. احکام وقف

۱. ممنوعیت تبدیل

فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ [بقره/ ۱۸۱] .

۲. ممنوعیت تغییر وازاله

در تحریر امام ، ج ۲ ، ص ۵۶ : لا يجوز تغيير الوقف و ابطال رسمه وازاله عنوانه و لو الى عنوان آخر كجعل الدار خانا او دكانا او بالعكس نعم لو كان الوقف وقف منفعه بعنوانه الفعلى مسلوب المنفعه او قليلها فى الغايه لايبعد جواز تبديله الى عنوان اخر ذى منفعه كما اذا صار النسيان من جهه انقطاع الماء عنه لم ينتفع به بخلاف ما اذا جعل دارا او خانا.

۳. ممنوعیت وقف زن بدون اجازه شوهر

زن بدون اجازه شوهر چیزی وقف نکند.

۴. عدم خروج از وقف با تخریب ملک

ملک با خراب شدن از وقف خارج نمی شود.

۵. ممنوعیت استفاده وقف خاص برای جای دیگر

چیزی که وقف خاص است برای کار دیگر و مکان دیگر استفاده نشود.

۶. جواز وقف سهام کارخانه ها

سهام کارخانه ها را می توان وقف کرد.

۱۹. اسلوب ها و اولویت ها در وقف

۱. توجه به اولویت ها

قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَ الْأَقْرَبِينَ وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ [بقره/ ۲۱۵] .

۲. مهر و حکاکى بر وقف

نقش محراب بر فرش مسجد. سلام بر حسین بالا سر آب انبار.

۳. منع از تغییر نام و عنوان

نام ها و عنوان هارا تغییر ندهیم

۴. پاکسازی از خرافات

باید موقوفات را از خرافات پاک سازی کرد.

۵. منع از محدودیت راه ها در وقف

در وقف راه ها را محدود نکنیم تا در آینده بتوان تغییراتی داد.

۶. حفظ هدف واقف

هدف واقف فدای اهداف دیگران نشود.

مثلا درب مسجدی که برای نماز است می بندد و فقط برای توریستها باز می کند!!!!!!

۷. طرح بحث در کتب دانشگاهی

بحث وقف در کتب دانشگاه و

مدارس مطرح شود.

۸. منع از سهل انگاری در اجاره موقوفه

در اجاره موقوفات سهل انگاری نشود و ارزان به کسی اجاره ندهند.

۹. قصد قربت در اموال موقوفه

در اموال موقوفه قصد قربت شود.

۱۰. وقف بهترین ها

بهترین ها را وقف کنید. لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ [آل عمران/ ۹۲].

در آیه ۲۶۷ بقره می خوانیم :

لَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ [بقره/ ۲۶۷].

۱۱. رعایت اعتدال در وقف

در وقف باید اعتدال رعایت شود.

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَحْسُورًا [اسراء/ ۲۹].

وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يَسْرِفُوا وَ لَمْ يَقْتُرُوا وَ كَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا [فرقان/ ۶۷].

۱۲. لزوم اخلاص در وقف

در وقف اخلاص لازم است تا بالا رود.

إِلَيْهِ يَضَعُ الْكَلِمَ الطَّيِّبُ [فاطر/ ۱۰].

۱۳. سعه صدر در وقف

در وقف سعه صدر داشته باشیم. وقف بر بشریت حتی کافر مادامی که حربی نباشد، زیرا نیکی به آنان نیز خوب است : لا

يُنْهَاكُمْ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوا فِي الدِّينِ وَ لَمْ يُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَ تُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ [

ممتحنه/ ۸].

۱۴. وقف گروهی

اگر تنهایی نمی توانند ، گروهی وقف کنند.

۱۵. پرداخت به موقع حق وقف

حق وقف را به موقع پردازید.

۱۶. مراعات اقلیت ها و معذورین

مراعات اقلیت ها و افرادی که عذر دارند بشود.

۲۰. داستانها

۱. از خود گذشتگی در امور عام المنفعه

عمویم از حضرت آیت الله العظمی بروجردی (رضوان الله علیه) حکایت می کرد : روزگاری که در اصفهان درس می خواندم ، پدرم ماهی سه تومان به حواله یکی

از بازرگانان ثروتمند آن شهر برایم می فرستاد. من چون پیش از ظهر و بعد از ظهر به درس و بحث مشغول بودم ، اول ظهر هر ماه برای گرفتن پول نزد آن حاجی می رفتم و می دیدم وی کاسه گلینی پر از دوغ در پیش نهاد و با تعجب به اومی نگریستم که با این ثروت هنگفت چرا چنین برخورد سخت می گیرد ، اما چیزی نمی گفتم. سالی یکی از پلهای بین راه نزدیک اصفهان را آب برد (عمویم نام پل را هم گفت ، متاسفانه من فراموش کرده ام) در آن روزها هزینه ساختن پل را سی هزار تومان تخمین زدند.

طبق معمول تنی چند به دوره افتادند و به سر وقت این و آن رفتند

و مایوسانه سری هم به حاجی زدند. حاجی پرسید : چقدر پول می خواهید؟ گفتند : سی هزار تومان. پرسید : چقدر تعهد کرده اند؟ گفتند : فلان مبلغ. حاجی گفت : آن تعهدها را رها کنید ، همه هزینه را من عهده دار می شوم.

هر چند این جوانمردی از چنان شخصی شکفت به نظر می رسید ، ولی شکفتی بیشتر در قسمت بعدی داستان است. مرحوم بروجردی فرموده بودند :

ماه دیگر که برای گرفتن مقرری نزد آن حاجی رفتم مرا کنار کشید و گفت : آقا سید! من می دیدم تو به نان و دوغ خوردن من به تعجب نگاه می کنی ، حالا از تو می پرسم : من عمری برخورد سخت بگیرم و بندگان خدا از پول من آسایش بیابند بهتر است ، یا خوب بخورم و بپوشم و احیانا اندکی را هم در راه خیر بدهم؟

۲. مصرف موقوفات طبق نیت واقف

سال ها پیش یکی از دوستانم

می گفت: (والعده علیه). در دانشگاه (سربین) واقع در فرانسه بخشی است که در آن هیئت بطليموس و فلسفه ارسطو تدریس می شود و کشیشی تدریس آن را عهده دارد و دو سه تن در درس او حاضر می شوند. کسی از مسئول دانشگاه پرسیده بود، سود این درسی که علم، اساس آن را به هم زده چیست؟ گفته بود ما هم متوجه این نکته هستیم؛

لیکن هزینه این کلاس از موقوفه تامین می شود. اگر ما آن را به هم برنیم واقف هایی که می خواهند موقوفه آنان پایدار باشد دیگر بدین کار رغبت نخواهند کرد، چرا که احتمال می دهند با موقوفه آنها هم نظیر همین کار را بکنند

۱. ولایت

۱. مفهوم ولایت

۱. دو چیز پشت سر هم، در کنار هم، همراه با رابطه، قرب، حب، یاری و پیروی از آثار، معانی مختلف این کلمه است.

۲. کسی که پی در پی اطاعت خدا کند. **أَوْلِيَاءُ اللَّهِ**

کسی که پی در پی لطف خدا را دریافت می کند. **وَلِيَّ اللَّهِ**

۳. ولایت به معنای تسلط هم هست: **قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا تَتْرُكُوا الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ فَيَوَلَّى عَلَيْكُمْ شِرَارُكُمْ ثُمَّ تَدْعُونَ فَلَا يَسْتَجَابُ لَكُمْ [نهج البلاغه، نامه ۴۷].**

وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ [اعراف/ ۱۹۶].

۴. آزاد کننده برده، مالک، ناصر و یاور و محبت. تابع: **فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ [نساء/ ۷۶].** سرپرست: **لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ [آل عمران/ ۲۸].** صاحب: **مَنْ قَتَلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلْطَانًا [اسراء/ ۳۳].**

۲. انواع ولایت

۱. الله

۱. **اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ [بقره/ ۲۵۷].**

سوال: ولایت خدا به معنای سلطه نیست.

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ [بقره/ ۲۵۶].

لَسْتُ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ [غاشیه/ ۲۲].

فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ [كهف/ ۲۹].

پاسخ : خروج از ظلمت با رهبری و قانون است که اگر قدرت نباشد ضامن اجرائی ندارد و قانون علمی نمی شود. در تمام قوانین کیفی، حدود، دیات و قصاص قدرت مطرح است.

پسلاً اِکراهِدر آغاز پذیرش است، ولی بعد از پذیرش باید به قوانین تن در دهیم، مثلاً مرتد کشته می شود؛ گرچه از اول به او نمی گوئیم باید اسلام آوری.

۲. رسول الله (ص) وائمه

مَنْ يَطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ [نساء/ ۸۰] .

ما آتاكمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ

[حشر/ ۷] .

إِنَّ الَّذِينَ يَبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ [فتح/ ۱۰] .

اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ [انعام/ ۱۲۴] .

النَّبِيِّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ [احزاب/ ۶] .

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ [مائده/ ۵۵] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ [توبه/ ۱۱۹] .

وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مِؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَىٰ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ [احزاب/ ۳۶] .

۳. فقيه

زندگی ما اجتماعی است.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا بُدَّ لِلنَّاسِ مِنْ أَمِيرٍ [نهج البلاغه ، خطبه ۴۰] .

امت اسلامی حاکم اسلام شناس می خواهد.

در میان اسلام شناسان مسئله عدل ، لیاقت ، بصیرت ، نفوذ ناپذیری و شجاعت شرط عقل است.

۴. تکوینی

— وَ أُبْرِئِ الْأَكْمَهَ وَ الْأَبْرَصَ [آل عمران/ ۴۹] .

— فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ [ص/ ۳۶] .

— أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ [نمل/ ۴۰] .

— وقتی شتر در خانه ابو ایوب خرامید و پیامبر (ص) وارد خانه شد ، پیامبر (ص) به چشم مادر ابو ایوب دست کشید ، بینا شد.

— در جنگ خیبر چشمان حضرت علی (ع) درد می کرد. پیامبر آب دهان کشید چشمان حضرت خوب شد و تا آخر عمر دیگر مریض نشد.

۳. ولایت ائمه علیهم السلام

۱. ضرورت

۱. قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ فِينَا أَهْلَ الْبَيْتِ فِي كُلِّ خَلْفٍ عُدُولًا يَنْفُونَ عَنْهُ تَحْرِيفَ الْعَالِينَ (مانع بلند پروازیهها شود.) وَ انْتِحَالَ الْمُبْطِلِينَ (مانع بدعت گزاران شود.) وَ تَأْوِيلَ الْجَاهِلِينَ (مانع تفسیر نادرست جاهلان شود.) [کافی ، ج ۱ ، ص ۳۲] .

۲.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا تَخْلُوا الْأَرْضَ مِنْ قَائِمٍ لِلَّهِ بِحُجَّتِهِ إِمَّا ظَاهِرًا مَشْهُورًا وَإِمَّا خَائِفًا مَعْمُورًا لِنَلَّا تَبْطُلَ حُجُّجُ اللَّهِ وَبَيِّنَاتُهُ [نهج البلاغه ، حكمت ١٤٧] .

٣. قَالَ الْكَاطِمُ (ع): إِنَّ الْأَرْضَ لَا تَخْلُو مِنْ حُجَّتِهِ [كافي ، ج ١ ، ص ١٧٩] .

٤. قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ اللَّهَ أَجَلٌ وَأَعْظَمُ مِنْ أَنْ يَتْرَكَ الْأَرْضَ بِغَيْرِ إِمَامٍ عَادِلٍ [كافي ، ج ١ ، ص ١٧٨] .

٥. قَالَ الْكَاطِمُ (ع): إِنْ اللَّهُ لَا يَخْلَى أَرْضَهُ مِنْ حِجَّةِ طَرَفِهِ عَيْنٍ إِمَّا بَاطِنٍ وَإِمَّا ظَاهِرٍ [المناقب ، ج ٤ ، ص ٣٠١] .

٦. إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا [بقره/١٢٤] .

٢. نقش

قَالَ الرَّضَا (ع): إِنَّ الْإِمَامَةَ زِمَامُ الدِّينِ وَنِظَامُ الْمُسْلِمِينَ وَصَلَاحُ الدُّنْيَا وَعِزُّ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ الْإِمَامَةَ أَسُّ الْإِسْلَامِ النَّامِي (اسلام بارور) وَفَوْعُهُ السَّامِي (شاخه بلند) بِالْإِمَامِ تَمَامُ الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالصِّيَامِ وَالْحَجِّ وَالْجِهَادِ وَتَوْفِيرُ الْفَيْءِ وَالصَّدَقَاتِ وَإِمْضَاءُ الْحُدُودِ وَالْأَحْكَامِ وَمَنْعُ الثُّغُورِ وَالْأَطْرَافِ الْإِمَامُ يَحِلُّ حَلَالَ اللَّهِ وَيَحْرُمُ حَرَامَ اللَّهِ وَيَقِيمُ حُدُودَ اللَّهِ وَيَذُبُّ عَنْ دِينِ اللَّهِ وَيَدْعُو إِلَى سَبِيلِ رَبِّهِ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ [كافي ، ج ١ ، ص ١٩٨] .

امام رضا (ع) در روز جمعه در مرو ضمن خطبه مفصلی فرمود: إِنَّ الْإِمَامَةَ هِيَ مَنَزِلَةُ الْأَنْبِيَاءِ وَإِزْتُ الْأَوْصِيَاءِ إِنَّ الْإِمَامَةَ خِلَافَةُ اللَّهِ وَخِلَافَةُ الرَّسُولِ (ص)

نِظَامُ الدِّينِ وَعِزُّ الْمُسْلِمِينَ وَغَيْطُ الْمُنَافِقِينَ وَبَوَارُ الْكَافِرِينَ [كافي ، ج ١ ، ص ٢٠٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَكَانُ الْقِيمِ بِالْأَمْرِ مَكَانُ النَّظَامِ مِنَ الْخَزْرِ

(مهراه) يَجْمَعُهُ وَ يَضُمُّهُ فَإِنْ انْقَطَعَ النَّظَامُ تَفَرَّقَ الْخَزَرُ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۴۶] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْأَرْضَ لَا تَحُلُو إِلَّا وَ فِيهَا إِمَامٌ كَيْمَا إِنْ زَادَ الْمُؤْمِنُونَ شَيْئًا رَدَّهُمْ وَ إِنْ نَقَصُوا شَيْئًا أَتَمَّهُ لَهُمْ [كافي ، ج ۱ ، ص ۱۷۸] .

۴. ولایت مطلقه فقیه

۱. ضرورت

با توجه به نقش امام که حضرت امام رضا (ع) فرمودند

آیا می توان گفت که در زمان شهادت امام و عدم حضور امام معصومزِمَامِ الدِّينِ وَ نِظَامِ الْمُسْلِمِينَ وَ صِلَاحِ الدُّنْيَا وَ عِزِّ الْمُؤْمِنِينَ [كافي ، ج ۱ ، ص ۱۹۸] .

لازم نیست؟

آیا می توان گفت : در زمان غیبت؛ حفظ ثغور ، اقامه حدود ، دفاع از مکتب و دعوت به حق لازم نیست؟

ناگفته پیداست که فقیه تنها مسئله گو نیست و از آنجا که فقیه جانشین پیامبران و امامان معصوم است باید حافظ مکتب و حامی محرومان و بر تمامی مشکلات اجتماعی آگاه و حافظ عدالت اجتماعی باشد ، زیرا که این پیمانی است که خدا از فقها گرفته :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَلَّا يَقَارُوا عَلَيَّ كَظَلَمِ ظَالِمٍ وَ لَا سَعَبِ مَظْلُومٍ [نهج البلاغه ، خطبه ۳] .

باید نسبت به پرخوری ظالمان و گرسنگی محرومان آرام نگیرند تا اینکه حق مظلوم را از ستمگر بگیرند.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْعُلَمَاءُ حُكَّامٌ عَلَى النَّاسِ [غرر الحکم ، ص ۴۷] .

امام حسین (ع) می فرماید :

مَجَارِي الْأُمُورِ وَ الْأَحْكَامِ عَلَى أَيْدِي الْعُلَمَاءِ بِاللَّهِ [تحف العقول ، ص ۲۳۷] .

طرح و برنامه ریزی مسائل مملکت اسلامی و اجرای احکام باید زیر نظر علمای ربانی باشد تا از مرز قانون بیرون

فقها و علما قلعه و پناه مردم هستند و مثال آنها همچون دیوار برای شهر است. [کافی. ج ۱، ص ۳۸].

در نامه ای که از طرف حضرت مهدی (عج) آمده چنین سفارش شده :

وَ أَمَّا الْحَوَادِثُ الْوَأَقِعَهُ فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَى رُؤَاهِ حَدِيثَنَا فَإِنَّهُمْ حُجَّتِي عَلَيْكُمْ [کمال الدین، ج ۲، ص ۴۸۳].

و روشن است که فقیهی می تواند مرجع قرار گیرد که بتواند حوادث واقعه سیاسی، اقتصادی را پاسخ گو باشد.

در حدیث می خوانیم که به امام صادق (ع) گفته شد که گاهی میان چند نفر از هواداران شما درباره بدهکاری و یا ارث نزاعی رخ می دهد که قهرا به حاکمان و قاضی ظلم مراجعه می کنند، آیا این مراجعه از نظر شما صحیح است؟

امام فرمود: هر که به آنها مراجعه کند به طاغوت مراجعه نموده و مالی که از این طریق به دست او رسیده اگر چه حق او باشد حرام است، زیرا دسترسی به مال از طریق طاغوتی بوده که طبق فرمان قرآن باید نسبت به چنین دستگاہهایی کفر ورزد، همین که سخن امام به اینجا رسید، سوال کرد پس به هنگام پیش آمدها و درگیری ها به کدام منبع مراجعه شود؟

امام فرمود: به فقہایی که احادیث ما را نقل و در فهم سخنان ما صاحب نظرند مراجعه شود و در برابر حکم چنین عالمی تسلیم شوند و قضاوت او را به جان و دل بپذیرند، زیرا که من به عنوان مقام رهبری و امامت این قبیل فقها را برای رفع اختلافات مردم حاکم قرار دادم. سپس امام پایان سخن را این چنین ادامه می دهد

فَإِذَا حَكَمَ بِحُكْمِنَا فَلَمْ يَقْبَلْهُ مِنْهُ فَإِنَّمَا اسْتَخَفَّ بِحُكْمِ اللَّهِ وَ عَلَيْنَا رَدٌّ وَ الرَّادُّ عَلَيْنَا الرَّادُّ عَلَى اللَّهِ وَ هُوَ عَلَى حَدِّ الشُّرْكِ بِاللَّهِ [كافی ، ج ۱ ، ص ۶۷] .

۳. اختیارات

در فقه اسلام به مواردی برخورد می کنیم که انسان بدون نظارت و دخالت فقیه حتی در اموال شخصی خود حق تصرف ندارد که ما نمونه هایی از آنها در اینجا می آوریم :

الف : مجنون : هرگاه شخصی بعد از بلوغ مجنون شود ، جز فقیه هیچ کس حق تصرف در اموال شخصی او ندارد و دخالت پدر نیز باید با اجازه فقیه باشد ، البته سزوار است که فقیه با توافق پدر و جد نظارت و دخالت نماید. [تحریر الوسیله ، کتاب الحجر] .

ب : سفیه : به کسی که دیوانه نیست ، ولی رشد معمولی دیگران را ندارد و اموال خود را نابجا مصرف می کند و زیرکی لازم را در معاملات ندارد سفیه گفته می شود. در فقه اسلامی می خوانیم هرگاه این سفاهت بعد از بلوغ رخ دهد تمام تصرفات و تعهدات باید زیر نظر فقیه باشد.

ج : صغیر : هرگاه کودک و صغیری مالی داشت شرط تصرف در مالش مربوط به اجازه پدر و جد پدری است و با نبود پدر و جد پدری یا وصی آنها نوبت به فقیه می رسد ، حتی اگر فقیه فهمید که پدر یا جد پدری در اموال صغیر خیانت و کوتاهی کرده و سبب ضرر رسیدن به کودک می شود آنها را برکنار و خودش نظارت می کند.

د : ورشکستگان : کسی که بدهکاری فراوانی دارد با چهار شرط حاکم می تواند از تصرف در

اموالش جلوگیری نماید :

شرط اول : آنکه بدهکاری او از نظر اسلام مسلم باشد. (نه مثل سود ربوی و...)

شرط دوم : آنکه سرمایه اش بقدر بدهکاری نباشد. (البته خانه و مرکب و امثال آن حساب جدایی دارد.)

شرط سوم : بدهکاری او فعلا باشد نه آینده.

شرط چهارم : بستانکاران از فقیه بخواهند که جلوی تصرفات بدهکار را بگیرد.

هرگاه این چهار شرط در مورد بدهکار جمع شد ، فقیه می تواند دستور ضبط و توقیف اموال را صادر کند. راستی مکتبی که برای جلوگیری از خیانت و ضرر رساندن به یک کودک فقیه را مجبور می کند که حتی دست نزدیکترین افراد به کودک؛ یعنی پدر و جد پدری او را از تصرف در مال قطع کند و جلو هرگونه تصرفی که سبب ضرر به کودک است از هر مقام و شخصی را بگیرد ، آیا این مکتب اجازه می دهد که اموال عمومی و ذخایر مادی و معنوی یک ملت و جامعه دست خوش افراد نالایق قرار گیرد و او همچنان بی تفاوت باشد؟

در اینجا ما چند نظر را از جلو چشم خود می گذرانیم :

الف : اسلام برای جامعه و ذخایر آن ساکت باشد.

ب : اسلام مسئول جامعه و ذخایر مردم را افراد غیر مسلمان قرار دهد.

ج : اسلام مسئولیت را به مسلمانان ناآگاه و ساده اندیش بسپارد.

د : سرپرستی مسلمانان و اموال آنها به دست فقیه عادل و سیاستمدار سپرده شود.

ناگفته پیدا است که طرح های اول و دوم و سوم نیازی به رد ندارد ، زیرا رسوایی و جفای آنها بر همگان روشن است و تنها طرح صحیح و مستدل که هم با روح و هم

با متون اسلامی موافق است طرح چهارم است.

۴. خصوصیات

تحریر الوسیله

مساله ۳: يجب ان يكون المرجع للتقليد عالما مجتهدا عادلا- ورعا في دين الله بل غير مكب على الدنيا (و مالا) و لا حريصا عليها وعلى تحصيلها (جاها) و في الحديث :

قَالَ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ (ع): مَنْ كَانَ مِنَ الْفُقَهَاءِ صَائِنًا لِنَفْسِهِ حَافِظًا لِدِينِهِ مُخَالِفًا عَلَى هَوَاهُ مُطِيعًا لِأَمْرِ مَوْلَاهُ فَلِلْعَوَامِّ أَنْ يَقْلُدُوهُ [تفسير الإمام العسكری ، ص ۲۹۹] .

مساله ۵: يجب تقليد الا-علم مع الامكان على الاحوط و يجب الفحص عنه و اذا تساوى المجتهدان في العلم او لم يعلم الا-علم منهما تغير بينهما و اذا كان احدهما المعين الورع او اعدل فالاولى الا-حوط اختياره و اذا تردد بين شخصين يحتمل اعلميه احدهما المعين دون الاخر تعين تقليده على الاحوط

پیام امام (ره) تاریخ ۱۳/۱۲/۶۷

مجتهد باید به مساله خود احاطه داشته باشد.

یکی از مسائل بسیار مهم در دنیای پر آشوب کنونی نقش زمان و مکان در اجتهاد و نوع تصمیم گیری ها است. ۸/۱۰/۶۷

آشنایی به روش برخورد با حيله ها و تزويرهای فرهنگ حاکم بر جهان ،

داشتن بصیرت و دید اقتصادی ، اطلاع از کیفیت برخورد با اقتصاد حاکم بر جهان ، شناخت سیاستها و حتی سیاسیون و فرمولهای دیکته شده آنان ،

درک موقعیت و نقاط قوت و ضعف دو قطب سرمایه داری و کمونیزم که در حقیقت استراتژی حکومت بر جهان را ترسیم می کنند؛ از ویژگیهای یک مجتهد جامع است.

یک مجتهد باید زیرکی و هوش و فراست هدایت یک جامعه بزرگ اسلامی و حتی غیر اسلامی را داشته باشد. وعلاوه بر خلوص و تقوا و زهدی که در خورشان مجتهد است واقعا مدیر

و مدیر باشد.

حکومت در نظر مجتهد واقعی فلسفه عملی تمامی فقه در تمامی زوایای زندگی بشریت است.

آیا آنان که در طوفان پانزده سال مبارزه قبل از انقلاب و ده سال حوادث کمر شکن بعد از انقلاب نه غصه مبارزه و نه غم جنگ و اداره کشور را خورده اند و نه از شهادت عزیزان متأثر شده اند و با خیالی راحت و آسوده به درس و مباحثه سرگرم بوده اند می توانند در آینده پشتوانه انقلاب اسلامی باشند؟

۵. در دیدگاه علما

سوال: آیا ولایت مطلقه فقیه از ابتکارات امام خمینی است؟

پاسخ: شیخ مفید، محقق کرکی، علامه نراقی و صاحب جواهر به این مسئله تصریح کرده اند. به علاوه اسلام که دینی جامع و جاوید است، باید برای اجرای احکام سیاسی، اجتماعی، قضایی و نظامی طرح داشته باشد.

۵. فرق ولایت فقهی و دیکتاتوری

به خصوص امروز در مقابل ابر قدرتها با فکر فردی نمی توان برخورد کرد. بدون قدرت و رهبری صحیح، بسیاری از احکام اسلام تعطیل می شود. نظیر مبارزه با ستمگرفقاتلوا التی تبغی حتی تفیء إلى أمر الله [حجرات/۹].

و نظیر باز داشتن جنایتکاران از منکرات بین المللی، حمایت از مستضعفان، ایجاد عدالت، خنثی کردن توطئه ها، دفاع از مرزها، محو طاغوتها، امر به معروف و دعوت به اسلام در سراسر دنیا و امثال آن.

آیا اجرای این احکام را خداوند از ما می خواهد یا خیر؟

آیا به طور فرادا می توان این احکام را عمل کرد یا خیر؟

آیا پیامبر (ص) و امیر المومنین (ع) این احکام را اجرا کردند و نظام تشکیل دادند یا خیر؟

با این مقدمات نیاز به حاکم، حکومت و اطاعت مردم و

انسجام و قدرت ضروری است.

لکن هنر اسلام آن است که گفته اینها باید در چارچوب فقاقت، عدالت و کفایت باشد، ولی فقیه؛ یعنی کسی که همین سه شرط را دارد.

در مسائل فرهنگی و برخورد با هنر به معنای اعم چون نقاشی، عکاسی، مجسمه سازی، موسیقی، تئاتر، سینما، خوشنویسی و... در حل معضلات طبی هم چون پیوند اعضای بدن انسان و غیرانسان به انسانهای دیگر و... تغییر موضوعات حرام و حلال در ازمنه و امکانه مختلف، چگونگی انجام فرایض در سیر هوایی و فضایی،... ترسیم و تعیین حاکمیت ولایت فقیه در حکومت و جامعه... که همه اینها گوشه ای از هزاران مساله مورد ابتلای مردم و حکومت است که فقهای بزرگ در مورد آنها بحث کرده اند....

و اگر بعضی از مسائل در زمانهای گذشته مطرح نبوده است و یا موضوع نداشته است، فقهای امروز باید برای آن فکری بنمایند.

مهم شناخت درست حکومت و جامعه است که بر اساس آن نظام اسلام بتواند به نفع مسلمانان برنامه ریزی کند که وحدت رویه و عمل، ضروری است و همین جا است که اجتهاد مصطلح در حوزه ها کافی نمی باشد، بلکه یک فرد اگر اعلم در علوم معهود حوزه ها هم باشد، ولی نتواند مصلحت جامعه را تشخیص دهد و به طور کلی در زمینه اجتماعی و سیاسی فاقد بینش صحیح و قدرت تصمیم گیری باشد؛ این فرد در مسائل اجتماعی و حکومتی مجتهد نیست و نمی تواند زمام جامعه را به دست گیرد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى خُلَفَائِهِ. قَالُوا: وَ مَا خُلَفَاؤُكَ؟ قَالَ: الَّذِينَ يَحْيُونَ سُنَّتِي وَ يَعْلَمُونَهَا عِبَادًا

اللَّهِ [منیه المرید ، ص ۱۰۱] .

قَالَ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ (ع) : فَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنَ الْفُقَهَاءِ صَائِنًا لِنَفْسِهِ حَافِظًا لِدِينِهِ مُخَالَفًا عَلَى هَوَاهُ مُطِيعًا لِأَمْرِ مَوْلَاهُ فَلِلْعَوَامِّ أَنْ يَقْلُدُوهُ وَ ذَلِكَ لَا يَكُونُ إِلَّا بَعْضَ فُقَهَاءِ الشَّيْخَةِ لِأَجْمِيعِهِمْ [تفسیر الإمام العسکری ، ص ۲۹۹] .

قَالَ صَاحِبِ الزَّمَانِ (عج) : وَ أَمَّا الْحَوَادِثُ الْوَاقِعَةُ فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَى رُؤَاهِ حَدِيثِنَا فَإِنَّهُمْ حُجَّتِي عَلَيْكُمْ وَ أَنَا حُجَّةُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ [کمال الدین ، ج ۲ ، ص ۴۸۳] .

چطور می توانیم به فقهی مراجعه کنیم و از او پیرسیم نظرتان درباره طرح کمپ دیوید ، طرح فهد ، مسئله زمین و ... چیست و او بگوید نمی دانم! کوتاه سخن آنکه فلسفه مراجعه به فقیه در حوادث واقعه پاسخ گرفتن است و پاسخ دادن تنها از فقهی بر می آید که شناخت عمیق در مسائل سیاسی و اجتماعی داشته باشد.

۱. وهابیت

۱. خاطرات مستر همفر مسیحی درباره محمد بن عبد الوهاب

۱- ریشه و عقاید آنها از ابن تیمیه در قرن ۷ و رشدش در قرن ۱۲ توسط محمد بن عبدالوهاب بوده است.

۲- محمد بن عبدالوهاب طلبه جوانی بود مغرور که ترکی ، عربی و فارسی می دانست ، توسط جاسوس انگلیسی کشف و سپس برنامه هایی از انگلستان طرح ریزی و به او داده شد و سرنوشتی مشابه سید باب و شوروی دارد.

۳- جاسوس انگلیسی (مستر همفر مسیحی) می گوید : گمشده من محمد بن عبد الوهاب است ، زیرا زمینه هایی برای آزادگی دارد و اهل نوآوری است.

از علما متنفذ و خیلی بدآخوند است ، با اینکه خودش طلبه است ، فهم و سلیقه اش را بر رؤسای همه مذاهب ترجیح می دهد.

جاسوس از طرف وزارت مستعمرات انگلستان با شیخ محمد بن عبدالوهاب گفتگو

و شرط می گذارند که اگر مخالفان من قیام کردند انگلستان ما را

با پول و اسلحه کمک کند.

خطوط کلی کار :

۱- تحقیق و تکفیر مسلمانان و مباح کردن جان و مال و... آنان

۲- هدم کعبه به خاطر اینکه آثار بت پرستی است

۳- ویران کردن قبه رسول خدا (ص) و اولیای دین به نام شرک و بت پرستی

۴- انتشار قرآنی با تغییرات

جاسوس به انگلیس می رود، دوباره مامور می شود که فوری برگردد و برنامه ها را دنبال کند، برگشت و دو سال مشغول زمینه سازی بود و کم کم یارانی آماده کرد و بودجه ای هم از طرف انگلستان به او می رسید، حتی بعضی از مخالفان عبدالوهاب را با پول ساکت و تسلیم شیخ کرد و شیخ گفت: فعلا از هدم کعبه باید صرف نظر کرد، بریتانیا نپذیرفت، کم کم بریتانیا محمد بن مسعود (اجداد آل سعود فعلی) را که حاکم در منطقه ای بود به طرف عبدالوهاب جلب کرد.

فکر از عبد الوهاب، قدرت از آل سعود و پول و برنامه از انگلستان و کم کم جمعیتی با ساز و برگ شروع کردند و از سال ۱۲۱۶ تا ۱۲۲۵ بارها به عراق هجوم بردند و به نجف حمله ور شدند، ولی با مقاومت مردم به کربلا رفت و آنها روز عید غدیر وارد کربلا شدند و ۵۰۰۰ زائر و کربلایی را شهید کردند و با اسب وارد صحن امام شدند و ضریح مقدس را از جا کردند و سر قبر مطهر هاون آوردند و قهوه را نرم و دم کرده و خوردند و تمام اشیاء نفیس را غارت کردند و حتی خشت های طلا را

بار شتر کردند و رفتند. بعد، به طائف حمله کردند و بعد به مکه هجوم آوردند، مردم مکه ترسیدند و یک سره تسلیم شدند و بنامش تفکر عبدالوهاب بر مکه حاکم باشد. در اطراف کعبه خرابی‌ها بوجود آوردند، به مدینه ریختند و آثار و قبور ائمه را ویران کردند.

ولی جرأت خراب کردن قبر پیامبر اکرم (ص) را نکردند. جاسوس انگلیسی می‌گوید: از بریتانیا کتاب ۱۰۰۰ صفحه‌ای به نام کیف الاسلام آمده بود، مطالعه کردم که عمل به آن به شکست دولت عثمانی و ابرقدرت اسلام بود و گوشه‌هایی از برنامه‌های آن کتاب عبارتند از: ۱- دامن زدن به اختلافات ۲- اقلیم پرستی و نژادپرستی و تعصبات عرب و عجم و ترک و فارس

۳- شخصیت‌های قبل از اسلام هر منطقه احیا شود؛ در مصر فرعون، در ایران زرتشت، در حجاز ابولهب و....

۴- علما را متهم نمایند. ۵- افراد رذل را در لباس روحانیت قرار دهند.

۶- مدارس درست شود که معلمان علیه علما کار کنند.

۷- جلوگیری از حج، مراسم عزاداری امام حسین (ع)، توسعه مدارس دینی و حوزه‌های علمیه و تحقیر آنها.

۸- تشکیک در خمس که مربوط به غنایم جنگی است، نه ارباب مکاسب.

۹- ترویج فساد و کشف حجاب، البته اول از طریق زنان غیر مسلمان و بعد مسلمان.

۱۰- تخریب قبور بزرگان و منع زیارت.

۱۱- برداشتن عمامه.

۱۲- ایجاد روحیه رفاه طلبی و بی تفاوتی و تبلیغ شعار عیسی به دین خود، موسی به دین خود و من و تو را در یک قبر نمی‌گذارند.

۱۳- منع زبان عربی.

۱۴- ترجمه قرآن به زبانهای مختلف به

جای قرآن یکنواخت عربی.

۱۵- ممنوع کردن اذان و اقامه و نماز به غیر زبان محلی.

۱۶- ایجاد مذهب الوهیت امام رضا (ع) در خراسان ، امام صادق (ع) در اصفهان ، حضرت مهدی (عج) در سامرا و امام حسین در کربلا.

۱۷- شعله ور کردن جنگهای موسمی ، محلی ، قبیله ای ، نژادی و...

۱۸- ایجاد بیکاری. تلخیص از کتاب خاطرات مستر همفر مسیحی ، به نقل از توسل ضیاء آبادی

۲. بنیان گذاران وهابیت در تاریخ

۱. ابو محمد بریهاری

۱- بر بهار در سال ۳۲۳ در بغداد متواری شد و یارانش در زندان یا مخفی گاه ها بودند و از سوی خلیفه نامه ای صادر شد که تحت فشار قرار بگیرند و تهدید کرد که حامیان او باید گردنشان زده شود و محله هایشان به آتش کشیده شود و دو نفر از اینها نباید با هم باشند ، اما این تهدیدات اثری نکرد و مردم را کتک می زدند. برای خدا دست و انگشتان و پا و گیسو تصور می کردند. شیعه را کافر می دانستند. [وهابیان ، نوشته فقیهی] .

۲. ابن تیمیه

عقایدش بر خلاف فرق دیگر بود ، لذا او را زندان کردند و صدمات زیادی دید ، موافقان او می گویند در علوم قرآن و اخبار ید طولایی داشت و مورد توجه مردم و شاهان بود ، علما بر او حسد بردند و او را متهم به کفر و عقاید فاسد کردند.

در ربیع الاول سال ۶۶۱ در حران شهری در مصر متولد شد ، پدرش از علمای حنبلی بود ، در ۲۰ سالگی پدرش مرد ، سال ۶۹۱ به حج رفت ، چند سال بعد در خصوص صفات خدا فتوایی داد که از تدریس محروم شد ، در جنگ

با مغولان سهیم بود و مردم را بسیج می کرد ، بعد از مصر در شام افکارش را رواج داد و با علمای مذاهب مختلف بحث کرد ، بعد از بحثها بنا شد در چاهی زندانی شود و پس از شش ماه آزاد شد و مجددا زندانی شد ، دوباره از قاهره به مصر رفت و توقیف شد و بالاخره در زندان در گذشت طرفداران زیادی داشت و حدود ۲۰۰ هزار نفر او را تشییع کردند ، عده ای آب غسلش را برای تبرک می آشامیدند! عقاید او پس از ۴ قرن توسط محمد بن عبدالوهاب به صحنه آمد. در فقه فتاوی فرق مختلف را نگاه می کرد و هر کدام را که می پسندید انتخاب می کرد ، حتی با همه بغضی که نسبت به شیعه داشت از بعضی از مسائل فقه شیعه پیروی می کرد. (مثل ۳ طلاقه)

در بعضی از موارد هم خودش فتوایی ویژه می داد که در مذاهب اربعه قائل نداشت ، او در زندان تفسیری به نام البحر المحيط تالیف کرد که حدود ۴۰ جلد شد.

توسل و استغاثه به غیر خدا را شرک می دانست.

زیارت قبور و دعا و نماز در کنار قبر و گفتن مثلا یا محمد را شرک می دانست. بنابراین موحد از نظر او نباید به سراغ واسطه ها برود. بله ، باید مستقیما از خدا بخواهد و رابطه داشته باشد ، مسافرت به قصد زیارت پیامبر (ص) را شرک می دانست ، و کسانی را که از قبور اولیای خدا انتظار نفع یا دفع بلا دارند بت پرست می دانست.

از کتابهای معروف او منهاج السنه است که در رد منهاج الاستقامه علامه حلی نوشته و

قائل به رویت خدا بوده و گفته علمای اهل تسنن اتفاق بر این نظر دارند و فقط شیعه مخالف است. عقیده داشت خداوند به آسمان دنیا فرود می آید ، مثل پائین آمدن از منبر. عالمی از پای منبر مخالفت کرد ، طرفداران ابن تیمیه بر سر او ریختند و او را کتک زدند.

به عصمت انبیای قبل از بعثت عقیده نداشت.

احادیث فضیلت زیارت را ناصحیح می دانست و می گفت اینکه می گویند وجود پیغمبر بعد از وفات مثل زمان حیات آن بزرگوار است غلط عظیمی است؛ می گفت :

هیچ حدیثی بر استحباب زیارت قبر پیغمبر نداریم ، از این رو در زمان خلفا کسی به قبر نزدیک نمی شد. به قبر نزدیک شدن بدعت است و رو به قبر ایستادن و با صدای بلند سلام دادن جایز نیست.

۳. ابن قیم جوریه - محمد بن عبدالوهاب

شیخ محمد بن عبدالوهاب از علمای نجد در قرن ۱۲ است.

حدود یک قرن است که این مذهب پیدا شده است و موسس آن محمد بن عبدالوهاب است ، که در شهر عینیه از بلاد نجد متولد شد و فقه را طبق مذهب احمد حنبل خواند و به مدینه و بصره مسافرت کرد.

اولین حرف او انکار استغاثه به رسول الله (ص) بود که مردم بصره به خاطر این عقیده او را از بصره بیرون کردند.

پدر و برادرش مخالف او بودند. برادرش علیه عقاید او کتابی نوشته است و به خاطر انحراف عقیده اش گروهی طرفدار و گروهی مخالف او شدند ، او دنبال شکار رؤسا بود که در حال فرار به خاطر انحرافش در سال ۱۱۶۰ به منطقه درعیه گریخت و با حاکم آنجا محمد بن سعود

تماس گرفت و او را با خود همراه ساخت و با وعده هایی که به هم دادند، از قدرت او به نام جهاد فی سبیل الله دست به کار شدند. فکر محمد بن عبدالوهاب و قدرت محمد بن سعود به هم گره خورد و منطقه نجد را تسخیر کردند. محمد بن عبدالوهاب سال ۱۲۰۶ مرد.

۳. عقاید و هابیت

۱. قایل به جسمانیت خدا هستند

انحراف عقیده در توحید دارند و برای خدا جسم و اعضاء و جلوس در عرش قائلند.

۲. سخن گفتن با مرده شرک است

سخن گفتن با مرده لغو و شرک است، ندای مرده هم لغو و هم شرک است.

پاسخ: سلام علی موسی و هارون [صافات/ ۱۲۰] .

سلام علی نوح فی العالمین [صافات/ ۷۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) يَخْرُجُ فِي مَلَأٍ مِنَ النَّاسِ مِنْ أَصْحَابِهِ كُلِّ عَشِيَةِ خَمِيسٍ إِلَى بَقِيعِ الْمَدِينِ فَيَقُولُ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الدِّيَارِ ثَلَاثًا رَحِمَكُمُ اللَّهُ ثَلَاثًا [وسائل الشيعه ، ج ۳ ، ص ۲۲۴] .

گفتگوهای پیامبر بر سر چاه بدر.

تلقین مردگان.

۳. شفاعت را شرک می دانند

محمد بن عبدالوهاب می گوید: ان الله اعطى نبيه الشفاعة ولكن نهاك عن الاستشفاع.

پاسخ: این کلام خنده آور است که بگوئیم فلانی علم طب دارد، ولی مردم مریض به او مراجعه نکنند.

مَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا [نساء/ ۸۵] .

فی النجاری باب اذا استضعفوا الى الامام ليستشفى لهم لم يزد هم.

سوال: پس چرا از گویند گانهولاء شُفَعَاوْنَا عِنْدَ اللَّهِ [یونس/ ۱۸] .

انتقاد شده؟

پاسخ : ۱- بت ها اهلیت ندارند.

۲- بت ها عبادت می شدند : مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى [زمر/ ۳] .

سوال : واسطه شدن

در آخرت است نه دنیا؟

پاسخ: شرک، شرک و قبیح است، خواه در این جهان یا جهان دیگر، لکن توسل و شفاعت شرک نیست.

دون الله شرک است، خواه مرده و جماد باشد: أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ [صافات/۹۵].

خواه زنده باشد: اتَّخَذُوا أَعْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ [توبه/۳۱].

أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَهَيْنِ [مائده/۱۱۶].

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَلَاثٌ ثَلَاثَةٌ [مائده/۷۳].

آنها می گویند: إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ [آل عمران/۱۵۴].

پس وساطت یعنی چه؟

پاسخ: هر کس هر قدرتی دارد با اراده او است. وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ [حجر/۲۱].

خلقت و زنده کردن به دست اوست، اما خداوند به عیسی اجازه داد تا مرده ها را زنده کند.

خداوند می فرماید: يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [انفال/۶۴].

حتی انبیاء از مردم کمک می گرفتند.

عیسی (ع) گفت: مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ [آل عمران/۵۲].

در حق موسی آمده: سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ [قصص/۳۵].

لوط گفت: لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ [هود/۸۰].

درباره انبیای دیگر آمده: إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ [یس/۱۴].

درباره رسول اکرم (ص) آمده: وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا [انفال/۷۲].

سؤال: از آیهایا که نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ [فاتحه/۵].

فهمیده می شود که انحصار عبادت و استعانت از خداست نه دیگران.

پاسخ: تنها کمک از خدا خواستن

یک مرتبه ای است ، نظیر آیهفانِ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ [توبه/۱۲۹] .

و آیهو ما رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ [انفال/۱۷] .

لکن استمداد از غیر خداوند نیز به شرط آنکه اصل قدرت را از او بدانیم اشکالی ندارد ، خداوند امر به استمداد از یکدیگر کردهتعاونوا علی البرِّ و التَّقوی [مائده/۲] .

سؤال : می گویند استمداد و استغاثه به زنده اشکال ندارد.

پاسخ : ۱- اگر ملاک قدرت داشتن زنده است پس استمداد از زنده های بی حال شرک است.

۲- اگر ملاک آن است که استغاثه به غیر خدا شرک است و شرک حرام و قبیح است ، پس فرقی بین زنده و مرده نیست ، چون هر دو غیر خدا هستند.

۳- اگر می گویند شرع توسل به زنده را جایز دانسته معنایش این است که شرع گاهی شرک را حلال دانسته

۴. گنبد برای قبر حرام است

حدیثی نقل می کنند که رسول اکرم (ص) دستور داد :

لَا قَبْرًا إِلَّا سَوَّيْتُهُ

اولاً-: پیامبر در کودکی مادر خود را از دست داد و بعد حدود پنجاه سال بعد در راه حجه الوداع به قبر مادر که رسید گریه کرد و مردم هم گریه کردند. اگر قبر با خاک مساوی بود ، از کجا قبر مادر شناخته می شد؟

ثانیاً : ابی الهیاج که مامور تسویه قبور شد به کجا مامور شد؟ و کدام منطقه بود که بعد از آن هم فتوحات اسلامی در زمان خلفا باز منطقه ای باشد که بت باشد و قبر...؟

ثالثاً : مگر قبر هاجر و اسماعیل پای کعبه نیست.

رابعاً : مگر قبر هود و شعیب و صالح در فاصله میان زمزم و مقام ابراهیم نیست و مگر

انبیای زیادی در خانه کعبه و در رکن یمانی دفن نشده اند. [معالم المدرسین، ج ۱، ص ۵۴].

ابن تیمیه و طرفدارانش به حدیث ابی الهیاج اسدی استدلال می کنند که حضرت علی (ع) فرمود:

أبعثک علی ما بعثنی علیه رسول الله (ص) لا تری قبراً مشرفاً إلا سویته و لا تمثالاً إلا طمسته [بحار الأنوار، ج ۷۹، ص ۱۸].

پاسخ: تسویه که همراه با تمثال است مبارزه با بتخانه قرار گرفتن است، نه مبارزه با خانه ساختن. روایاتی داریم که راه رفتن بر قبر مؤمن و تکیه بر قبر مؤمن و نشستن بر قبر مؤمن هتک حرمت است. پس هدم قبر مؤمن قطعاً هتک حرمت است.

علمای وهابی گفتند اگر قبه و بارگاه برای مسلمانان سبب مضیقه شود باید خراب شود و بقیع را خراب کردند.

پاسخ: اولاً- این مربوط به زمین وقفی است نه زمین مباح. در زمین مباح هر کس مقداری را حیازت کرد مالک است و احدی از وقف بقیع آگاه نیست.

ثانیا: باید فعل مومنین را حمل بر صحت کرد و مومنین قبر حلال ساخته اند.

ثالثاً: از همه گذشته یک اهانت به بضعه الرسول است که ضداًلْمَوَدَّةِ فِي الْقُرْبَى [شوری/۲۳].

رابعاً: از این حرکت میلیون ها مسلمان را رنجیده کردند و این بزرگترین حرام است.

استدلال به حدیث جابر بن عبدالله انصاری

عن جابر عن النبی (ص): "نهی رسول الله (ص) ان تجصیص القبر و ان یقع علیہ و ان ینی علیہ (فی نقل آخر) ان تکتب علیہ و ان توطأ" [صحیح مسلم باب النهی عن تجصیص القبر؛ صحیح ترمذی باب کراهیه

تجسیص القبر؛ صحیح ابن ماجه باب ماجاء فی النهی عن تجسیص القبر و... و سنن ابی داود ، ج ۳ ، ص ۲۱۶] .

احمد حنبل ، ج ۳ ، ص ۳۳۲ تا ۳۳۹ .

پاسخ : ۱- در سند حدیث ابن جریح است که از نظر احمد حنبل و مالک مردود است و درباره او دارقطنی می گوید : تجنب تدلیس ابن جریح فانه قبیح التدلیس .

۲- در سند حدیث ابوالزبیر است که نمازش را بلد نبود و به راحتی در انظار مردم افترا می بست .

۳- حدیث هفت رقم نقل شده است ، گاهی مورد نهی تکیه بر قبر است و در بعضی قدم زدن بر قبر و در بعضی نشستن بر قبر است و با این تعابیر حدیث مضطرب است .

۴- نهی دلیل بر حرمت نیست و لذا ترمذی در کتاب خود گفته باب کراهیه تجسیص القبور . شارح صحیح ابن ماجه (سندی) می گوید : احدی از مسلمانان این نهی را تحریم نگرفته اند .

۵- گاهی یک مساله به طور اجمال کراهت دارد ، ولی در مواردی به خاطر مساله شعائر ، مودت فی القربی و آثار دیگر کراهت تحت الشعاع قرار می گیرد .

ابی الهیاج : از ایشان در تمام صحاح شش گانه فقط یک حدیث نقل شده که آن هم همین است و بس که علی (ع) فرمود :

أبعثک علی ما بعثنی علیه رسول الله (ص) لا تری قبراً مشرفاً إلا سویته و لا تمثالاً إلا طمسته [بحار الأنوار ، ج ۷۹ ، ص ۱۸] .

پاسخ : ۱- مراد مساوی کردن با زمین نیست ، زیرا در تمام مذاهب اربعه آمده : یندب ارتفاع التراب فوق القبر بقدر شبر . [الفقه

علی الماهب الاربعه ، ج ۱ ، ص ۴۲۰] .

۲- مراد آن است که روی قبر صاف باشد.

۳- بر فرض که مراد صاف کردن قبر باشد و این غیر از خراب کردن ساختمانی است که بر روی یا کنار قبر ساخته اند.

۴- مذاهب اربعه ساختن قبه و مسجد و درسه را مکروه می دانند ، چرا وهاییها حرام می دانند؟ [الفقه علی المذاهب الاربعه ، ج ۱ ، ص ۴۲۱]

۵- ممکن است مراد این باشد که قبر به صورت قبله در نیاید ، چون عده ای مثل یهود قبور صالحان خود راقبله قرار می دادند.
قال النبی (ص) : اللهم لا تجعل قبری وثناً یعبداً

در کتاب ارشادات ری در شرح بخاری از بیضاوی در تفسیر آمده که یهود و نصاریسجدون قبور الانبیاء. [مسند احمد ، ج ۳ ، ص ۲۴۸]

لا تجوز العباده لغير الله.

پاسخ : ۱- هر دعایی عبادت نیست : تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ أَنْفُسَكُمْ [آل عمران/ ۶۱] .

ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَا تُبَيِّتُكَ سَعِيًّا [بقره/ ۲۶۰] .

إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يَخِيئُكُمْ [انفال/ ۲۴] .

لا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا [نور/ ۶۳] .

۲- و هر اطاعتی نیز عبادت نیست ، اطاعت زن از شوهر ، عبد از مولی و مردم از ولی امر عمل عبادی نیست.

۳- و هر خضوعی عبادت نیست : وَ اخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ [اسراء/ ۲۴] .

سوال : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أما إن من كان قبلكم كانوا يتخذون قبور أنبيائهم و صلحائهم مساجد ألا- فلا تتخذوا القبور مساجد إني أنهاكم عن ذلك [بحار الأنوار ، ج ۸۰ ، ص ۳۱۳] .

جواب :

۱- آنها احادیث و آیات مخالف این احادیث را در نظر نمی گیرند ، فقط به ظاهر چند حدیث توجه می کنند. آنها اجتهاد رابر خود حرام دانسته و لذا در فهم احادیث خطا می کنند.

۲- یهود و نصارا قبر پیامبران را قبله خود قرار می دادند و آنها را معبود خود یا شریک خدا می دانستند و پیامبر از این کار نهی فرموده است ، چنان که از پیامبر نقل می کنند که فرمود : اللهم لا تجعل قبری وثناً یعبد [مسند احمد ، ج ۳ ، ص ۲۴۸]

چنانکه در تفسیر بیضاوی نیز می گوید : لما كانت اليهود و النصارى یسجدون لقبور الانبیاء تعظیماً لشأنهم و یجعلونها قبله توجّهون فی الصلوة نحوها و اتخدوها اوثاناً منع المسلمون فی مثل ذلك فاما من اتخذ مسجداً فی جوار صالح و قصد التبرک بالقرب منه لا للتعظیم و لا للتوجه الیه فلا یدخل فی الوعید المذکور. [ارشاد الساری فی شرح صحیح البخاری به نقل از آیین و هابیت ، ص ۹۱]

۳- مساجد بر روی قبور نیست ، بلکه در کنار مشاهد مشرفه است ، چنانکه مسجد النبی در کنار قبر پیامبر و شیخین است.

۴- چه دلیلی داریم که نهی ، تحریمی است؟ شاید کراهتی باشد ، چنان که دربخاری می گوید : باب ، یکره من اتخاذ المساجد علی القبور.

سوال : پیامبر کسانی که قبور پیامبران خود را معبد قرار دادند لعن کرد؟

جواب : بنای مسجد که فی نفسه اشکالی ندارد ، حال اگر کنار قبور صالحان باشد به عنوان مکانی برای انجام فرایض زائران مانعی ندارد.

قال الذین غلبوا علی أمرهم لنتخذن علیهم مسجداً [کهف/ ۲۱] .

۵. توسل بدعت است

بدعت

آن است که چیزی که از دین نیست را جزء دین بدانیم.

با این همه نهی از اطاعت مفسدین ، و ظالمین اگر ما آنان را اولی الامر بدانیم بدعت است.

تا منع نداریم اصل جواز است.

وَ مَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا [اسراء/ ۱۵] .

كَلَّمَا أَلْقَى فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ [ملك/ ۸] .

وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ حَتَّى يُبَيِّنَ لَهُمْ مَا يَتَّقُونَ [توبه/ ۱۱۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : رُفِعَ عَنْ أُمَّتِي تِسْعَةُ أَشْيَاءَ الْخَطَا وَالنَّسْيَانُ وَ مَا أُكْرِهُوا عَلَيْهِ وَ مَا لَا يَعْلَمُونَ وَ مَا لَا يَطِيقُونَ وَ مَا اضْطُرُّوا إِلَيْهِ وَ الْحَسَدُ وَ الطَّيْرَةُ وَ التَّفَكُّرُ فِي الْوَسْوَسَةِ فِي الْخَلْوَةِ مَا لَمْ يَنْطِقُوا بِشَفَهٍ [وسائل الشيعه ، ج ۱۵ ، ص ۳۶۹] .

در بخاری می خوانیم قحطی عمر را تهدید کرد ، متوسل به عباس عموی پیامبر شد.

آیا فعل عمر برای شما حجت نیست؟

آیا عمر مشرک شد؟

آیا فهم وهابیان بیشتر است یا اصلا توسل شرک نیست؟

تمام مسلمانان حدیث ثقلین را نقل کرده اند که فرمود : مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا [إرشاد مفید ، ج ۱ ، ص ۲۳۱] .

و تمسک همان توسل است.

سوال : وَ لَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ [قصص/ ۸۸] .

پاسخ : ۱ _ مع الله شرک است ، امامن الله مع اولیائه ، شرک نیستو لا تدع مع الله إلهاً آخر [قصص/ ۸۸] .

۲ _ فَتَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ [بقره/ ۳۷] . محمد و علی و فاطمه و حسن و حسین (ع) بود.

۳ _ اگر وساطت شرک است ، چرا به آن دستور داده شده و ابْتَغُوا

إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ [مائده/ ۳۵] .

سوال : وساطت ها در دنیا به خاطر ترس ، جهل و عجز است.

پاسخ معمولاً وساطت های دنیوی بر اساس یکی از این سه مساله است ، اما وساطت نزد خداوند به خاطر ترس و جهل و عجز پروردگار نیست. نظیر سایر واسطه هایی که خداوند قرار داده است.

فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا [نازعات/ ۵] . فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ [قصص/ ۱۵] .

أَبَانَا اسْتَغْفِرُوا لَنَا ذُنُوبَنَا [يوسف/ ۹۷] . اسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ [محمد/ ۱۹] . استمداد حواریون از عیسی که : أَنْزَلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ [مائده/ ۱۱۴] . استسقاء موسی برای مردم استمداد سلیمان : أَيْكُمْ يَأْتِيَنِي بِعَرْشِهَا [نمل/ ۳۸] . استمداد یوسف : اذْكَرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ [يوسف/ ۴۲] .

اگر بگوئید استغاثه در این آیات از زنده است می گوئیم اگر استغاثه به غیر خدا شرک و حرام و قبیح باشد ، فرقی میان زنده و مرده ندارد.

۶. نهی از گریه کردن در کنار قبور

۱- همین که جعفر طیار شهید شد ، چشمان رسول الله پر از اشک شد : و عیناه تذر فان. [المناقب ، ج ۱ ، ص ۲۰۵] .

در حدیثی دیگر وارد شده است که حضرت به خانه او آمد و خبر شهادت را داد ، زنان جمع شدند و فریاد می زدند ، رسول اکرم فرمود : علی مثل جعفر فلتبک البواکی [بحار الأنوار ، ج ۲۲ ، ص ۲۷۶] .

۲- رسول اکرم برای فوت فرزندش ابراهیم گریست. (بخاری ، باب قول النبی ، انا باب المحزون

۳- دختر رسول اکرم پیام داد که فرزندم از دنیا رفت. حضرت با جمعی به منزلش رفتند.

فَفَاضَتْ عَيْنَا رَسُولِ اللَّهِ (ص) مِنْ

دُمُوعِهِ فَقَالَ سَيَعُدُّ: يَا هَيْدَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: هَيْدِهِ رَحْمَهُ يَجْعَلُهَا اللَّهُ فِي قُلُوبِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ إِنَّمَا يَرْحَمُ اللَّهُ مَنْ عِبَادِهِ الرُّحَمَاءُ [مستدرک الوسائل ، ج ۲ ، ص ۳۸۶] .

۴- روی فی صحیحہ أن النبی (ص): "زار قبر أمه فبکی و أبکی من حوله [مسکن الفؤاد ، ص ۱۰۴] .

سنن کسائی کتاب الجنائز ، باب زیاره قبر المشرک .

سنن ابی داوود ، کتاب الجنائز ، حدیث ۳۲۳۴ .

۵- رسول اکرم برای حمزه اشک ریخت و فرمود : اما حمزه فلا بواکی له [مغازی ، ج ۱ ، ص ۳۱۵] .

در صحاح روایاتی مبتنی بر نهی از گریه از عمر وارد شده ، ولی سیره رسول الله (ص) در سر قبر مادرش ، شنیدن خبر شهادت جعفر ، دستور گریه برای حمزه و اشک برای فوت فرزندش دلیل بر جواز گریه است .

معلوم می شود نهی از گریه سلیقه خلیفه دوم بوده که حتی به گریه کنندگان کتک می زند و حتی عایشه علیه او می گفت که رسول خدا (ص) منع نکرده است .

در سنن ابن ماجه ، کتاب الجنائز ، حدیث شماره ۱۵۸۷ می خوانیم که از آل رسول (ص) شخصی مرد ، زنان گریه می کردند ، عمر نهی می کرد و رسول الله فرمود : بگذار گریه کنند . [معالم المدرسین ، اثر عسکری ، ج ۱ ، ص ۵۶ تا ۵۹] .

۷. حرمت زیارت قبور

قال النبی (ص): زوروا القبور فانها تذکرکم الاخره [صحیح ابن ماجه ، ج ۱ ، ص ۱۱۳] .

آیه قرآن : لا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ [توبه / ۸۴] .

در مورد منافقان است ، پس برای مومنان

بلامانع است.

قال النبي (ص): كنت نهيتكم عن زيارة القبور فزوروها فانها تزهدي الدنيا و تذكر للاخره

روی فی صحیحہ أن النبى (ص) زار قبر أمه فبكى و أبكى من حوله [مسکن الفؤاد ، ص ۱۰۴] .

قال النبي (ص): "أمرني ربي آتى البقيع فاستغفر لهم ، قلت : كيف أقول يا رسول الله؟ قال : قولي : السلام على اهل الديار من المؤمنين و المسلمين يرحم الله المستقدمين منا و المتأخرين و انا ان شاء الله بكم لاحقون" [صحيح مسلم ، ج ۳ ، ص ۶۴] .

حضرت زهرا (س) به زیارت حضرت حمزه می رفت و نماز می خواند و گریه می کرد ، پس نهی برای کراهت است نه حرمت. [تلخیص از کتاب آیین و هابیت] .

۴. گوشه ای از جنایات آل سعود

۱. ویران کردن گنبدها در مکه

گنبد روی محل تولد پیامبر (ص) و خدیجه و قبه روی چاه زمزم و قبه های اطراف خانه خدا را در حالی که طبل می زدند خراب می کردند و تا ۳ روز تمام آثار اسلامی را از شهر مکه محو کردند. [وهابیان فقهی ، ص ۱۵۶] .

۲. تخریب مدینه

تصرف شهر مدینه در سال ۱۲۲۰ و به غارت بردن تمام اشیاء گرانبهای حرم پیغمبر (ص) و ویران کردن گنبد و بارگاه ائمه (ع) بقیع و محو آثار اسلام.

۳. حمله به کربلا

وهابیان در مدت ۱۲ سال بارها به طرزی وحشیانه به کربلا حمله کردند. [وهابیان ، ص ۱۶۵] .

وهابیان از آغاز با امام حسین (ع) و مکتب شهادت او در ستیز بودند.

بارها وهابیان به زوار قبر امام حسین (ع) در راه حمله کرده ، آنها را می کشتند و اموال آنان را به غارت می بردند.

[وهابیان فقهی ، ص ۱۶۱] .

۵. جنایات وهابیان در تاریخ

- وهابیان در فاصله ۱۵ سال (۱۲۰۵ تا ۱۲۲۰) حدود ۵۰ جنگ به راه انداختند که از جمله در سال ۱۲۱۶ سعود بن عبدالعزیز لشکر بزرگی از نجد به راه انداخته و کربلا را محاصره و با اسب وارد صحن امام حسین (ع) شده و ضریح را از جا کردند و عتیقه های حرم را دزدیدند و در آنجا قهوه پختند (با چوب ضریح) و مردم و حتی اطفال را شهید کردند. [کشف الارتیاب ، ج ۱۳ و سروش مقدس ، ج ۱ ، ص ۸۴] .

اجداد آل سعود سه سال حج را تعطیل کردند.

وهابیان از زایران قبر مطهر امام حسین (ع) در نیمه شعبان که از کربلا بر می گشتند یک صد و پنجاه نفر را شهید کردند. [کشف الارتیاب ، ص ۱۴] .

وهابیان در سال ۱۲۱۷ بازور وارد طائف شده و مردم را قتل عام کردند و حتی سر کودک را در آغوش مادر بردند و وارد مسجد شده و مردم را در حال نماز به شهادت رساندند. [ص ۱۸] .

وهابیون (عبد العزیز بن سعود) سال ۱۲۱۸ وارد مکه شده و مردم را جمع کرده و امیر مکه و قاضی مکه با او بیعت کردند ، سپس همه مردم با او بیعت کردند و اولین گام خراب کردن قبه ای که در زادگاه حضرت محمد (ص) است برداشته شد ، ولی به هر حال به احترام مکه در آنجا خون ریزی نکردند.

وهابیان جده را محاصره و مردم ینبع را کشتند.

وهابیان در سال ۱۲۲۰ جلو عمره را گرفته و بعضی از معتمرین را کشتند. [کشف الارتیاب ، ص

در سال ۱۲۲۱ قبور ائمه بقیع را خراب کردند. [کشف الارتیاب ، ۳۵] .

قبه مرقد مطهر رسول الله را از ترس خراب نکردند و توجیه کردند که این قبه مسجد است ، نه قبر.

در سال ۱۲۲۲ مردم عراق ، مصر و سوریه را از حج منع کردند.

در سال ۱۲۲۵ به سوریه هجوم آوردند و علاوه بر غارت بسیار ، مردم و زنان و اطفال را کشتند. [کشف الارتیاب ، ص ۳۶] .

وزیر مستعمرات می گوید از جمله شرط حکومت آل سعود با انگلستان این بوده که آل سعود حاکم شود به شرط آنکه :

۱- امیر بعدی از زیر نظر لندن خارج شود.

۲- با غیر انگلستان قراردادی نداشته باشند.

۳- بدون رضایت بریتانیا هیچ گونه بیع و رهن و اجاره ای با احدی نباشد.

۴- تسلیم اوامر و نصایح انگلستان باشند.

وهابیان در سال ۱۲۱۶ در حمله به کربلا- پانصد نفر را در صحن مطهر و ۵۰ نفر را در کنار ضریح امام حسین (ع) کشتند و زخمی ها پنج برابر کشته ها بودند. " [سروش مقدس ، ج ۲ ، ص ۱۶] .

[در کتابهای شهداء الفصیله ، ص ۲۲۸ و اعیان الشیعه ، ج ۴ ، ص ۳۰۷ و روضات الجنان ، ص ۲۶۵ و تحفه العالم ، ج ۱ ، ص ۲۸۹ ماجرای حمله وهابیان را شرح کرده اند ، ولی شرح کامل در تاریخ کربلا ، آمده است. ص ۲۰] .

در همان زمان ایران در دنیا بیشترین عکس العمل را به این جنایت نشان داد و عبدالعزیز بن سعود زعیم وهابیان بعد از جنایات کربلا به سالی کشیده نشده کشته

شد.

در سال ۱۳۴۴ فقهای مدینه دستور خرابی قبور مدینه را دادند و به آیه تَمَسُّكُم بِهِ أَصْنَانٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ [شوری/۲۳] تمسک کردند.

۶. نکاتی درباره جواب به وهابیت

۱- وَ اتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى [بقره/۱۲۵].

خداوند امر کرده که به سنگی که ابراهیم برای ساختن کعبه زیر پایش گذارده تبرک جوید.

۲- إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ [بقره/۱۵۸].

سعی صفا و مروه حفظ تلاش هاجر است. [بخاری کتاب الانبیاء، ص ۱۵۸].

۳- رمی جمره: به گفته احمد در مسند، ج ۱، ص ۳۰۶ یادگار پرتاب سنگ ابراهیم به ابلیس است.

۴- ذبح حجاج در منا یادگار ماجرای ابراهیم است که در سوره صافات ۱۰۱-۱۰۷ آمده است:

فَبَشِّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ فَلَمَّا أَسْلَمَا وَ تَلَّهُ لِلْجَبِينِ وَ نَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ قَدْ صَدَّقَتِ الرُّوْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ [صافات/۱۰۷-۱۰۱].

۵- غروب روز نهم ذی الحجه خداوند از خلاف حضرت آدم در عرفات گذشت.

۶- شب تاصبح حضرت آدم در بیابان مشعر مشغول ذکر خدا بود.

۷- روز دهم به خاطر قبول توبه اش، روز را عید گرفت.

این خط عملی از او به ابراهیم و به محمد و به ما رسید، پس کل مراسم حج حفظ یادگار اولیای خداست نه شرک.

۸- زمان های مبارکه هم داریم: لَيْلَةُ مُبَارَكَةٍ [دخان/۳].

فِي أَيَّامِ نَحِسَاتٍ [فصلت/۱۶].

فی

يَوْمِ نَحْسٍ [قمر/ ۱۹] .

اولا : بخارى ، باب فضائل على (ع) مى گويد : حين اعطاه النبى الرايه يوم خيبر و قال : يا رسول الله! على ماذا اقاتل الناس؟ قال (ص) : حتى يشهدوا ان لا اله الا الله و ان محمد رسول الله فاذا فعلوا ذلك فقد منعوا منك دمائهم . [بخارى ج ۱ ، ص ۱۰ و صحيح مسلم ، ج ۷ ، ص ۱۷] .

ثانيا : بر فرض نظريه وهابيت با ديگران تفاوت دارد ، هجوم و قتل چرا؟ فَيَا نَنَّا زَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ [نساء/ ۱۵۹] . در غير اين صورت ، تفرقه است :

إِنَّ الَّذِينَ فَزَعُوا دِينَهُمْ [انعام/ ۱۵۹] .

و فى البخارى بطرق عديده عن النبى (ص) فى حجه الوداع :

أَنْظُرُوا لَا تَرْجِعُوا بَعْدِي كَفَارًا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ .

قال فى حجه الوداع لأصحابه : "ألا إن دماءكم و أموالكم و أعراضكم عليكم حرام" .

أَغْنَاهُمْ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ [توبه/ ۷۴] .

آتَاهُمْ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ [توبه/ ۵۹] .

سَيُوتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَ رَسُولُهُ [توبه/ ۵۹] .

وَ يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ [اعراف/ ۱۵۷] .

به علاوه به مومنين رحمت دارد :

حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ [توبه/ ۱۲۸] .

آرى ، حساب توسل به چيزى كه : لَمَّا يَمْلِكُ لِنَفْسِهِ نَفْعًا وَ لَمَّا ضَرَّ (دعاى قنوت نماز استسقاء) . وَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ [فاطر/ ۱۳] .

با توسل به كسانى كه با اذن خداوند مى گویند : أَخْلَقْتُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ [آل عمران/ ۴۹] . وَ أُبْرِي الْأَكْمَهَ وَ الْأَبْرَصَ [آل عمران/ ۴۹] . وَ أُخِي الْمَوْتَى [آل عمران/ ۴۹] .

آل عمران/۴۹]. اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ [بقره/۶۰]. ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِيَنَّكَ سَعْيًا [بقره/۲۶۰].

به هر حال انبیا از طرف خداوند قدرت دارند و مرگ و حیات فرقی ندارد، زیرا مرگ تغییر حیات مادی به حیات برزخی است و در زشت بودن شرک فرقی میان توسل به زنده یا مرده نیست.

غزالی از رهبران شافعیه در احیاءالعلوم می گوید:

اینکه می گویند: مرگ عدم است تفکر ملحدان است، بلکه مرگ ابتدای بیداری است:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): النَّاسُ نِيَامُ فَإِذَا مَاتُوا انْتَبَهُوا [مجموعه ورام، ج ۱، ص ۱۵۰].

النَّارُ يَغْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا [غافر/۴۶].

مربوط به حیات برزخی است، زیرا در قیامت عرضه صبح و شام نیست، دخول ابدی است.

در بخاری گفتگوی رسول اکرم (ص) با کشته های بدر نقل شده است.

اگر مرگ عدم است، خداوند به چه کسی خطاب می کند:

يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ [فجر/۲۷].

اگر مرگ عدم است، رَبِّ ارْجِعُونِ [مومنون/۹۹]. یعنی چه؟

روایاتی داریم که مرده صدای پای زنده ها را می شنود. شب معراج، رسول اکرم با انبیا ملاقات و گفتگو داشته است. حضرت فرموده: بر من زیاد صلوات بفرستید که سلام شما به من می رسد.

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا [آل عمران/۱۶۹].

قال (ص): علمی بعد مماتی کعلمی فی حیاتی

امام صادق (ع) فرمودند: "در زمین سه سنگر مقدس است: کعبه، قرآن، عترت و بنی امیه عترت را شهید و قرآن را تیر باران و کعبه را از بالای کوه ابوقیس با

به ما سفارش شده که شمشیر جلو نماز گزار نباشد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لَا يَجُوزُ لِلرَّجُلِ أَنْ يَصَلِّيَ وَبَيْنَ يَدَيْهِ سَيْفٌ لِأَنَّ الْفِتْنَةَ أَمْنٌ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۱ ، ص ۲۵۰] .

همین که لشکر یزید کعبه را خراب می کردند. فقیه مکه (عبید بن قتاده) فریاد می زد این خانه در جاهلیت هم محترم بوه است و یزیدیان می گفتند: اطاعت خلیفه از حرمت کعبه لازم تر است ، ولی امام حسین (ع) به احترام کعبه و جلوگیری از خون ریزی در کعبه خارج شد. [سروش مقدس ، ج ۱ ، ص ۱۷۷] .

متوکل که نبود در کربلا- تا در قتل شریک شود جبران عقب ماندگی را در خراب کردن قبر امام حسین (ع) انجام داد و آل سعود هم که در ایران نبود که شاه گونه و صدام گونه مردم مظلوم را بکشد ، عقب ماندگی خود و خدمت خود به امریکا را در مکه انجام داد.

پیامبر اکرم هنگام وفات به مسجد رفت و اولین کلامش یاد شهدای احد بود که آنها زنده اند و بدین وسیله مقامشان را گرامی داشت. [سروش مقدس ، ج ۱ ، ص ۸۹] .

عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : " سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ " وَ مَا ظَلَمْنَا وَ لَكِنْ كَانُوا أَنْفُسِهِمْ يَظْلِمُونَ " (بقره/۵۷) قَالَ : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَعْظَمُ وَ أَعَزُّ وَ أَجَلُّ وَ أَمْنَعُ مِنْ أَنْ يَظْلَمَ وَ لَكِنَّهُ خَلَطْنَا بِنَفْسِهِ فَجَعَلَ ظَلَمْنَا ظُلْمَهُ وَ وَلايَتْنَا وَلايَتَهُ حَيْثُ يَقُولُ " إِنَّمَا وَ لِيَكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا " (مائده/۵۵) يَعْنِي الْأَيْمَةَ مِمَّا ثُمَّ قَالَ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ

: وَ مَا ظَلَمُونَا وَ لَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ " [کافی ، ج ۱ ، ص ۱۴۶] .

با حدیثان الله لعن زوارات القبور چه می کنید؟

پاسخ : صیغه مبالغه نسبت به زنانی بود که دائماً سر قبر مرده خود و شهدا بودند. و نظام خانواده ها گسسته می شد و گرنه اصل زیارت بلامانع است.

عایشه : علمنا الله كيف نزور البقيع

سوگند به غیر خدا جایز است ، زير الْعَمْرُكِ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ [حجر/۷۲] .

وَ الشَّمْسِ وَ ضُحَاهَا [شمس/۱] .

روایاتی که نهی از سوگند به پدران شده در کنار پدران طاغوت آمده :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ وَ لَا بِالطَّوْأغِيَتِ [عوالی اللثالی ، ج ۱ ، ص ۴۴۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لَا تَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ وَ لَا بِالْأَنْدَادِ [عوالی اللثالی ، ج ۳ ، ص ۴۴۴] .

که مراد پدران منحرف است.

آیا نذر برای امام حسین شرک است؟

إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي [آل عمران/۳۵] .

باید نذر مخصوص خدا باشد.

پاسخ : حرف لام گاهی برای هدف استنذرت لکوهی برای مصرف است : إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ [توبه/۶۰] .

۵

۱. هجرت

۱. اهمیت مسئله هجرت

۱. هجرت مبدأ تاریخ

۱) هجرت به پیشنهاد حضرت علی (ع) مبدأ تاریخ شد ، با این که امکان قرار دادن میلاد پیامبر اکرم (ص) ، بعثت و فتح مکه به عنوان مبدأ ، در تاریخ اسلام وجود داشت.

۲. رابطه هجرت با جهاد

چند مطلب :

الف : در قرآن حدود ۱۵ مورد هجرت به کار رفته که در ۸ مورد آن با جهاد و قتال آمده است. گویا بیانگر این مطلب است که هجرت از جهاد منفک نیست. لاقلاً جهاد نفس (جهاد

اکبر) است که هر مهاجری مجاهد است.

ب : هجرت مربوط به صدر اسلام نیست بلکه همیشگی است. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْهَجْرَةُ قَائِمَةٌ عَلَى حَدِّهَا الْأَوَّلِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۸۹] .

ج : بهانه ها نمی تواند جلو هجرت را بگیرد : قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ [نساء/۹۷] .

د : جهاد با مال و زبان و جان (صدقه و انفاق ، امر به معروف و نهی از منکر ، جنگ) الله الله فى الجهاد

۳. هجرت شرط رهبری

(۱) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ يَهَاجِرُوا [انفال/۷۲] .

(۲) درباره اهل شام فرمود : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَيْسُوا مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَلَا مِنَ الَّذِينَ تَبَوَّأُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۳۸] .

(۳) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا الشُّورَىٰ لِلْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ [نهج البلاغه ، نامه ۶] .

(۴) به معاویه نوشت : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَلَا أَبُو سُفْيَانَ كَأَبِي طَالِبٍ وَلَا الْمُهَاجِرُ كَالطَّلِيحِ [نهج البلاغه ، نامه ۱۷] .

۴. نقش هجرت در احتجاجات

(۱) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَلَا تَتَّبِعُوا مِنِّي فَإِنِّي وُلِدْتُ عَلَى الْفِطْرَةِ وَسَبَقْتُ إِلَى الْإِيمَانِ وَالْهَجْرَةِ [نهج البلاغه ، خطبه ۵۷] .

۵. دوام هجرت

(۱) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْهَجْرَةُ قَائِمَةٌ عَلَى حَدِّهَا الْأَوَّلِ مَا كَانَ لِلَّهِ فِي أَهْلِ الْأَرْضِ حَاجَةٌ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۸۹] .

۶. مذمت ترك هجرت

(۱) إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَسِعَةً [نساء/۹۷] .

(۲) قُلْ إِنْ كَانَ

آباوكم و أبناءكم و إخوانكم و أزواجكم و عشييرتكم و أموال اقترفتُموها و تجارته تخشون كسادها و مساكن ترضونها أحب إليكم [توبه/ ۲۴] .

۳) أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ [اعراف/ ۱۷۶] .

۴) إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ [مائده/ ۲۴] .

۷. تعرب بعد الهجره (ارتداد بعد از اسلام آوردن)

۱) در روایات متعدّد می خوانیم: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تَعْرَبْ بَعْدَ الْهِجْرَةِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۴۴۳] .

۲) قَالَ الصَّادِقُ (ع): الْمُتَعَرَّبُ بَعْدَ الْهِجْرَةِ التَّارِكُ لِهَذَا الْأَمْرِ بَعْدَ مَعْرِفَتِهِ [معانی الأخبار ، ص ۲۶۵] .

از گناهان کبیره است.

۳) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): اَعْلَمُوا أَنَّكُمْ صِرْتُمْ بَعْدَ الْهِجْرَةِ أَعْرَابًا [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۲] .

۲. انواع هجرت

۱. هجرت‌های منفی

۱) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): هَجَرُوا السَّبَبَ الَّذِي أُمِرُوا بِمَوَدَّتِهِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۵۰] .

(در وصف گمراهان)

۲) در انتقاد از گروهی فرمود: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): تَوَاحَى النَّاسُ عَلَى الْفُجُورِ وَ تَهَاجَرُوا عَلَى الدِّينِ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۰۸] .

۳) روایات بسیاری متعدّد در کتب شیعه و سنی درباره نهی از هجران و دوری با برادر دینی برای بیش از سه روز آمده است.

۴) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَ لِكُلِّ امْرِيٍّ مَا نَوَى فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ مَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يَصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ [دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۴] .

۲. هجرت‌های مثبت

۱) وَ الرَّجْزُ فَاهْجُرْ [مدثر/ ۵] .

۲) أفضل الهجره ان تهجر ما كرهه الله ، السيئات ، السوء

٣) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع)

: لَا يَقَعُ اسْمُ الْهَاجِرَةِ عَلَى أَحَدٍ إِلَّا بِمَعْرِفَةِ الْحُجَّةِ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ عَرَفَهَا وَ أَقْرَبَهَا فَهُوَ مُهَاجِرٌ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۸۹] .

(۴) قَالَ الْبَاقِرُ (ع) : مَنْ دَخَلَ فِي الْإِسْلَامِ طَوْعاً فَهُوَ مُهَاجِرٌ [کافی ، ج ۸ ، ص ۱۴۸] .

(۵) يقول الرجل : "هاجرت" . و لم يهاجر. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا الْمُهَاجِرُونَ الَّذِينَ يَهْجُرُونَ السَّيِّئَاتِ وَ لَمْ يَأْتُوا بِهَا [الغارات ، ج ۲ ، ص ۳۴۲] .

هجرت آزدانه و عاشقانه

(۱) قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فِي ذِكْرِ حَبَابِ بْنِ الْأَرْتِّ يُرْحِمُ اللَّهُ حَبَابَ بْنِ الْأَرْتِّ فَلَقَدْتُ أَسْلِمَ رَاغِباً وَ هَاجَرَ طَائِعاً وَ قَعَّ بِالْكَفَافِ وَ رَضِيَ عَنِ اللَّهِ وَ عَاشَ مُجَاهِداً [نهج البلاغه ، حكمت ۴۳] .

۳. اهداف هجرت

هجرت در خانه و جامعه

(۱) وَ اللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَ اهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ [نساء/ ۳۴] .

(۲) إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يَكْفُرُ بِهَا وَ يَسْتَهْزِأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثِ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مَثَلْتُمْ [نساء/ ۱۴۰] .

تبليغ در هجرت

(۱) حمّاد سمندری : به امام صادق (ع) گفتم مردم می گویند تو به بلاد شرک می روی. اگر در آنجا بمیری در قیامت جزء کفار محشور می شوی. آیا این حرف صحیح است؟ فرمود : آیا در بلاد شرک تبلیغ اسلام در راه ما می کنی؟ گفتم آری. فرمود : آیا در اینجا که هستی تبلیغ می کنی؟ گفتم : نه. فرمود : إِنَّكَ إِنْ تَمَّتْ ثُمَّ تُحْشَرُ أُمَّةً وَ حِدَاكَ وَ يَشِيْعِي نُورُكَ بَيْنَ يَدَيْكَ [وسائل الشيعه ، ج ۱۵ ، ص ۱۰۱] .

اهداف هجرت

(۱) برای تشکیل حکومت : هجرت به مدینه

(۲) برای فرار از فشار : هجرت به حبشه

(۳) برای تحصیل

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): اَطُّبُوا الْعِلْمَ وَ لَوْ بِالصَّيْنِ [عوالی اللآلی ، ج ۴ ، ص ۷۰] .

(۴) برای تجارت : رِحْلَةَ الشَّتَاءِ وَ الصَّيْفِ [قریش ۲/] .

(۵) برای ارشاد : نظیر هجرت جعفر بن ابی طالب (علیهما السلام) و...

حمّاد سمندری : به امام صادق (ع) گفتم مردم می گویند تو به بلاد شرک می روی. اگر در آنجا بمیری در قیام جزء کفار محشور می شوی. آیا این حرف صحیح است؟ فرمود : آیا در بلاد شرک تبلیغ اسلام در راه ما می کنی؟ گفتم آری. فرمود : آیا در اینجا که هستی تبلیغ می کنی؟ گفتم : نه. فرمود : إِنَّكَ إِنْ تَمُتْ ثُمَّ تُحْشَرُ أُمَّةً وَحَدَاكَ وَ يَشِيْعِي نُزُوكَ بَيْنَ يَدَيْكَ [وسائل الشیعه ، ج ۱۵ ، ص ۱۰۱] .

(۶) برای نهی از منکر : فَلَا تَفْعَلُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ [نساء/ ۱۴۰] .

(۷) هجرت طرح گسترش اسلام است :

هجرت علامه قزوینی به چین

هجرت تجار شیراز به تانزانیا

هجرت تجار ایران به هند

(۷) مشکلات فراوانی که به وسیله هجرت می توان حل کرد.

(۸) هجرت طرفداران کلیسا و مستشرقین و کفار به اطراف دنیا!!!

(۹) هجرت برای معاش و... :

رِحْلَةَ الشَّتَاءِ وَ الصَّيْفِ [قریش ۲/] .

شعر منسوب به حضرت علی (ع) :

[دیوان الإمام علی (ع) ، ص ۱۳۹] .

۱. آثار و فواید هجرت :

الف : دنیوی :

(۱) ضربه به نظام کفر : مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ اتَّقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ [توبه/ ۳۸] .

٢) نجات جان : و ما لكم لا تُقاتلون في سبيل الله و المُستضعفين من الرجال و النساء و الولدان الذين يقولون ربنا اخرجنا من

هَذِهِ الْقَرْيَةُ الظَّالِمِ أَهْلِهَا [نساء/ ٧٥] .

(٣) حفظ مكتب : الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَ لَوْ لَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهَادِمَتِ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصِالَوَاتٌ وَ مَسَاجِدٌ يَذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَ لَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ آتَوْا الزَّكَاةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ [حج/ ٤١-٤٠] .

(٤) گشایش : يَجِدُ فِي الْأَرْضِ مُرَاعِمًا كَثِيرًا وَ سَعَةً [نساء/ ١٠٠] .

(٥) امداد مستضعفان : وَ مَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَ النِّسَاءِ وَ الْوِلْدَانِ [نساء/ ٧٥] .

(٦) تبادل نظر و آشنایی با فرهنگ ها : وَ إِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ [توبه/ ٦] .

(٧) خروج اسلام از شكل منطقه ای و گسترش اسلام

(٨) كشف و استخراج استعدادها : إِلَّا تَنْفَرُوا يَعْذِبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَ يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَ لَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا وَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ [توبه/ ٣٩] .

ب : اخروی :

(١) لَأُكْفِرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ [آل عمران/ ١٩٥] .

(٢) رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ [توبه/ ١٠٠] .

(٣) لَيَرْزُقْنَهُمُ اللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا [حج/ ٥٨] .

(٤) وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ [نساء/ ١٠٠] .

(٥) أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ [بقره/ ٢١٨] .

(٦) أُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ [توبه/ ٢٠] .

(٧) لَيَبْوئِنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ عُزُفًا [عنكبوت/ ٥٨] .

٤. پاداش هجرت

(١) فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَ أُودُوا فِي سَبِيلِي وَ قَاتَلُوا وَ قُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ [آل عمران/ ١٩٥] .

(٢) وَ السَّابِقُونَ

الْأَوْلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ وَ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ [توبه/ ١٠٠] .

٣) وَ مَنْ يَهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ... فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ [نساء/ ١٠٠] .

٤) وَ مَنْ يَهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاعِمًا كَثِيرًا [نساء/ ١٠٠] .

رغام به معنای خاک است. رغم انف یعنی به خاک مالیدن بینی است و معنای مُرَاعِمًا کثیراً زمین گسترده است.

٥) وَ الَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا [حج/ ٥٨] .

٦) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ الَّذِينَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ [بقره/ ٢١٨] .

٧) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الَّذِينَ آوَوْا وَ نَصَرُوا أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ [انفال/ ٧٢] .

٨) أَكْبَرُ دَرَجَةٍ عِنْدَ اللَّهِ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ [توبه/ ٢٠] .

٩) لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَ الْمُهَاجِرِينَ [توبه/ ١١٧] .

١٠) أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ [حشر/ ٨] .

١١) يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإَيَايَ فَاعْبُدُونِ [عنكبوت/ ٥٦] .

١٢) وَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الَّذِينَ آوَوْا وَ نَصَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَ رِزْقٌ كَرِيمٌ [انفال/ ٧٤] .

١٣) وَ الَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا لَنَبُوْنَنَّهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً [نحل/ ٤١] .

٥. مشکلات هجرت

١) خطر مرگ : يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإَيَايَ فَاعْبُدُونِ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ [عنكبوت/ ٥٨-٥٧] .

٢) سختی هجرت : الَّذِينَ صَبَرُوا وَ عَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ [نحل/ ٤٢] .

٣) تحمل سختی ها : وَ الَّذِينَ هَاجَرُوا

فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا لَنْبُوتَهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً [نحل/ ۴۱] .

(۴) دل کندن از مسکن : لَنْبُوتَهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرْفًا [عنکبوت/ ۵۸] .

(۵) تحمّل سرما و گرما و مشکلات سفر : وَ قَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ [توبه/ ۸۱] .

۶. نکته ها

(۱) هجرت مخصوص انسان نیست. برخی از پرندگان و ماهیان نیز مهاجرت می کنند ، تا ۱۸ هزار کیلومتر.

(۲) انبیایی چون موسی (ع) ، ابراهیم (ع) ، لوط (ع) ، پیامبر اسلام (ص) و... هجرت داشته اند.

(۳) اکثر دانشمندان دینی و غیر دینی در اثر هجرت رشد کرده اند.

(۴) مبدأ تاریخ مسلمانان هجرت پیامبر اسلام (ص) است.

(۵) بعضی بالاترین مظاهر هجرت و جهاد را در خود جمع کرده اند؛ همچون حضرت سید الشهداء (ع) .

(۶) گاهی خروج و هجرت موجب افت و سقوط است ، نه رشد : أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ [بقره/ ۲۴۳] .

۱. هدایت و ضلالت

۱. هدایت

۱. تعریف

۱- هدایت تکوینی : هدایت تکوینی آن است که خداوند به وسیله عقل و فکر و غرائز _ که در وجود انسان و حیوانات قرار داده _ آنها را به راههای زندگی و تدبیر و اداره امور خویش رهبری و هدایت نموده است. قرآن از زبان حضرت موسی (ع) می فرماید :

قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ حَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى [طه/ ۵۰] .

هدایت تکوینی در گیاهان : أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنَابِيعَ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِأُولِي الْأَلْبَابِ [زمر/ ۲۱] .

۲- هدایت تشریحی : هدایت تشریحی مخصوص

انسان است ، که از ناحیه خداوند متعال و به وسیله انبیا و کتب آسمانی انجام می گیرد.

وَجَعَلْنَاهُمْ أَتَمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ [انبیاء/ ۷۳] .

و این هدایت تشریحی به دو قسم است. ۱- ابتدائی. ۲- پاداشی

یعنی خداوند ابتداء همه انسانها را به حقیقت راهنمایی می نماید :

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا [انسان/ ۳] .

بعد از آن مردم به دو گروه تقسیم می شوند؛ گروهی با سوء اختیار ، هدایت الهی را نمی پذیرند که از آنها منع فیض می شود. اما عده ای با حسن انتخاب خود هدایت الهی را می پذیرند و با ایمان و اعمال و اوصاف شایسته از هدایت پاداشی خداوند برخوردار می گردند که به نمونه ای از آن اوصاف اشاره می شود.

۱-ایمان قلبی : ما أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ [تغابن / ۱۱] .

۲-پیروی از خشنودی خداوند : يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [مائده/ ۱۶] .

۳-انابه به سوی خداوند : وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ يَضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ أُنَابَ [رعد/ ۲۷] .

۴-اطاعت خداوند : قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِن تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ [نور/ ۵۴] .

۵-مجاهدت در راه خداوند : وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَ

إِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ [عنكبوت/ ۶۹] .

عدم اضلال ابتدائی و اضلال کیفری

خداوند متعال اضلال ابتدائی ندارد ، به خاطر اینکه با هدایت ابتدائی تناسب ندارد و سازگار نیست.

و ما كان الله ليضلّ قوما بعد اذ هديهم حتى يبين لهم ما يتقون [توبه ، ۱۱۵] .

و اضلال کیفری خداوند نسبت به کسانی است که با سوء اختیار خود و کسب اوصاف رذیله باعث محرومیت خود از هدایت الهی شدند که به نمونه ای از اوصاف گمراهان اشاره می شود.

۱- کفر : يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صِدْقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ [بقره/ ۲۶۴] .

۲- ظلم : أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ حَاجَّ إِبرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [بقره/ ۲۵۸] .

۳- فسق : إِنَّ اللَّهَ لَا يَشِيءُ يَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةٌ فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ

۴- اسرافو ۵- دروغ : وَقَالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ وَإِنْ يَكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ وَإِنْ

يَكُ صَادِقًا يَصِبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدْكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَابٌ [غافر/ ٢٨] .

٢. ضرورة هدايت

رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَ كَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا [نساء/ ١٦٥] .

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَ الْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ [بينه/ ١] .

وَ لَوْ لَا أَنْ تَصِيَّبَهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمْت أَيْدِيَهُمْ فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْ لَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ وَ نَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ [قصص/ ٤٧] .

مَنْ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَ مَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَ لَا- تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى وَ مَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا [اسراء/ ١٥] .

إِذْ أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَ هُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَى وَ الرِّكْبُ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَ لَوْ تَوَاعَدْتُمْ لِأَخْتَلَفْتُمْ فِي الْمِيعَادِ وَ لَكِنْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَن بَيْنِهِ وَ يَحْيَى مَنْ حَى عَن بَيْنِهِ وَ إِنَّ اللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ [انفال/ ٤٢] .

وَ مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍ قُلْ مَنْ أَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَى نُورًا وَ هُدًى لِلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَرَأِيسَ تُبْدُونَهَا وَ تُخْفُونَ كَثِيرًا وَ عَلَّمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُوا أَنْتُمْ وَ لَا آبَاؤُكُمْ قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ [انعام/ ٩١] .

٣. ارزش هدايت

١- وقال النبي صلى الله عليه و آله : لأن يهدي الله بك رجلا- واحدا خيرا من أن يكون لك حمر النعم [بحار الأنوار ، ج ١ ، ص ١٨٤] .

٢ و ٣- وَعَنْ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي بَنِ عُمَانَ

عَنِ الْفَضْلِ بْنِ يسَارٍ قَالَ : قُلْتُ : لِأَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي كِتَابِهِ وَ مَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا قَالَ : مِنْ حَرَقٍ أَوْ غَرَقٍ؟ قُلْتُ : فَمَنْ أَخْرَجَهَا مِنْ ضَلَالٍ إِلَى هُدًى؟ قَالَ : ذَاكَ تَأْوِيلُهَا الْأَعْظَمُ [وسائل الشيعة ، ج ١٦ ، ص ١٨٦] .

وَبِهَذَا الْأَسْنَادِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَدَّاءِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ : " مَنْ عَلَّمَ بَابَ هُدًى فَلَهُ مِثْلُ أَجْرٍ مَنْ عَمِلَ بِهِ وَ لَا يَنْقُصُ أَوْلِيكَ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْئًا وَ مَنْ عَلَّمَ بَابَ ضَلَالٍ كَانَ عَلَيْهِ مِثْلُ أَوْزَارٍ مَنْ عَمِلَ بِهِ وَ لَا يَنْقُصُ أَوْلِيكَ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْئًا " [الكافي ، ج ١ ، ص ٣٥] .

٤. آثار ونتائج هدايت

١- فَأَتِيَاهُ فَقُولَا- إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَ لَا تَعِدُّبُهُمْ قَدْ جِئْنَاكَ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكَ وَ السَّلَامُ عَلَيَّ مِنْ أَتْبَعِ الْهُدَى [طه/٤٧] .

٢- فمن تبع هداى فلا يضل ولا يشقى [طه ، ٢٠]

قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبَعَ هُدَايَ فَلَا يَخَوْفُ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ يَحْزَنُونَ [بقره/٣٨] .

٣- أَوْلِيكَ عَلَيَّ هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَ أَوْلِيكَ هُمْ الْمُفْلِحُونَ [لقمان/٥] .

٤- الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَ هُمْ مُهْتَدُونَ [انعام/٨٢] .

٥- قال امير المومنين (ع) : بالهدى يكثر الاستبصار [غررالحكم ، ص ٩٣] .

٧- قال امير المومنين (ع) : من اهتدى بهدى الله أرشده [غررالحكم ، ص ٩٤] .

٨- الشَّيْخُ وَرَّامٌ فِي تَنْبِيهِ الْخَاطِرِ ، عَنِ النَّبِيِّ (ص) : " أَنَّهُ قَالَ أَيَّمَا دَعَا دَعَا إِلَى

الْهُدَى فَاتَّبَعْ فَلَهُ مِثْلُ أَجُورِهِمْ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْءٌ وَأَيَّمَا دَاعٍ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ فَاتَّبَعْ فَإِنَّ عَلَيْهِ مِثْلَ أُوزَارِ مَنْ اتَّبَعَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أُوزَارِهِمْ شَيْءٌ" [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۲۳۰] .

۹- إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ [يونس/ ۹] .

۱۰- وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ [عنكبوت/ ۶۹] .

۱۱- وَإِذِ اعْتَرَقْتُمُوهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ فَأَوْوَا إِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَهَيِّئْ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مَرْفَقًا [كهف/ ۱۶] .

۵. نشانه های هدایت و ضلالت

هدایت و ضلالت الهی چیست؟

فَمَنْ يَرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صِدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يردْ أَنْ يَضِلَّهُ يَجْعَلْ صِدْرَهُ ضَيْقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصْعَدُ فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يَوْمِنُونَ [انعام/ ۱۲۵] .

ضيقاً: لا يخرج منه شيء ء و لا يدخل فيه شيء ء .

ضيق: الضيقُ: نقيض السَّعة ، ضاق الشيءُ يضيقُ ضَيْقًا وَ ضَيْقًا وَ تَضَيَّقَ وَ تَضَيَّقَ وَ ضَيْقَهُ هُوَ ، وَ حَكِي ابْنُ جَنِي أَضَاقَهُ ، وَ هُوَ أَمْرٌ ضَيْقٌ. أَبُو عَمْرٍ: الضَّيْقُ الشَّيْءُ الضَّيْقُ ، وَ الضَّيْقُ الْمَصْدَرُ ، وَ الْمَضَائِقُ: جَمْعُ الْمَضِيقِ. وَ الضَّيْقُ أَيْضًا: تَخْفِيفُ الضَّيْقِ؛ قَالَ الرَّاجِزُ: دُرْنَا وَ دَارَتْ بَكَرَةٌ نَخِيسٌ ، لَا ضَيْقَهُ الْمَجْرَى وَ لَا مَرُوسٌ [لسان العرب ، ج ۱۰ ، ص ۲۰۸] .

عبد الله بن جعفر عن محمد بن عيسى عن النضر بن سويد عن علي بن صامت عن أديم بن الحر قال أديم سأله موسى بن أشيم؛
يعني أبا عبد الله (ع) عن آية من كتاب

الله فخبیره بها فلم یبرح حتی دخل رجل فسأله عن تلك الآیه بعینها فأخبیره بخلاف ما أخبره قال ابن أشیم فدخلنی من ذلك ما شاء الله حتی كنت كاد قلبی یشرح بالسكاكين و قلت تركت أبا قتاده بالشام لا یخطی فی الحرف الواحد الواو و شبهها و جئت إلى من یخطی هذا الخطاء كله فبینا أنا كذلك إذ دخل علیه آخر فسأله عن تلك بعینها فأخبیره بخلاف ما أخبرنی و الذى سأله بعدی فتجلی عنی و علمت أن ذلك تعمد منه فحدثت نفسی بشیء فالتفت إلى أبو عبد الله (ع) فقال : " یا ابن أشیم لا تفعل كذا و كذا فحدثنی عن الأمر الذى حدثت به نفسی ثم قال یا ابن أشیم إن الله فوض إلى سلیمان بن داود (ع) فقال : هذا عطاونا فامتنن أو أمستك بغير حساب و فوض إلى نبیه فقال : ما آتاكم الرسول فخذوه و ما نهاكم عنه فانتهوا فما فوض إلى نبیه فقد فوض إلینا یا ابن أشیم فمن یرد الله أن یهدیه یشرح صدره للإسلام و من یرد أن یضله یجعل صدره ضيقاً حرجاً أ تدری ما الحرج؟ قلت : لا. فقال : بیده و ضم أصابعه الشیء المصمت الذى لا یخرج منه شیء و لا یدخل فیهِ شیء " [بحار الأنوار ، ج ۲۵ ، ص ۳۳۲] .

شرح صدر؛ یعنی تسلیم بی چون و چرای الهی ، به قدری ظرفیت پیدا کرده که سخت ترین و مشکل ترین احکام بر او سخت نیست و از حکم الهی به حرج و زحمت نمی افتد.

إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ [شعراء/ ۸۹] .

إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلِصِينَ [صاد/ ۸۲] .

منبع : [المیزان

۱- مفردات می گوید: هدایت چهار مرحله دارد. ۱- عمومی و تکوینی: قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ حَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى [طه/ ۵۰] .

وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى [اعلیٰ / ۳] .

۲- انسانی: وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بِآيَاتِنَا يوقِنُونَ [سجده/ ۲۴] .

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَ إِمَّا كَفُورًا [انسان/ ۳] .

۳- خصوصی: مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ مَنْ يَوْمِنَا بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ [تغابن/ ۱۱] .

أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَةِ آدَمَ وَ مِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَ مِنْ ذُرِّيَةِ إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْرَائِيلَ وَ مِمَّنْ هَدَيْنَا وَ اجْتَبَيْنَا إِذَا تَتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَ بُكْيَا [مريم/ ۵۸] .

۴- آخرین مرحله: وَ نَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍّ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ وَ قَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَ مَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنَّ هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلٌ رَبَّنَا بِالْحَقِّ وَ نُودُوا أَنْ تِلْكَمُ الْجَنَّةُ أَوْرَثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ [اعراف/ ۴۳] .

۷. عوامل هدایت

۱. مشورت

۱- وَالْإِسْتِشَارَةُ عَيْنُ الْهُدَايَةِ وَ قَدْ خَاطَرَ مَنْ اسْتَعْنَى بِرَأْيِهِ [نهج البلاغه ، ص ۵۰۶] .

زراره از طریق خواهرش مسلمان شد ، شاگرد امام صادق (ع) شد ، فقیه شد و تا زمان حضرت مهدی تمام بستگان نشان فقیه شدند.

۲. زمینه سازی

زمینه های هدایت را انسان با اراده خود باید فراهم کند. قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ [انعام/ ۱۴۹] .

أَفَلَمْ يَبْسُ الْذِينَ آمَنُوا أَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَهَدَى النَّاسَ جَمِيعًا وَ لَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا

تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةً أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِنْ دَارِهِمْ حَتَّى يَأْتِيَ وَعْدُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْلِفُ الْمِيعَادَ [رعد/ ٣١] .

وَ إِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُوذَوْنِي وَ قَدْ تَعْلَمُونَ أَنَّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [صف/ ٥] .

ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَعَالُوا أ_Bَشَرُ يَهُودُونَا فَكَفَرُوا وَ تَوَلَّوْا وَ اسْتَعْنَى اللَّهُ وَ اللَّهُ غَنِي حَمِيدٌ [تغابن/ ٦] .

وَ مَا أَنْتَ بِهَادِي الْعُمَى عَنْ ضَلَالَتِهِمْ إِنْ تَسْمَعُ إِلَّا مَنْ يَوْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ [نمل/ ٨١] .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَشِيخُحِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةٌ فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَ أَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَا ذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَ يَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَ مَا يَضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ [بقره/ ٢٦] .

٨. توسعه هدايت

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْنَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَ زِدْنَاَهُمْ هُدًى [كهف/ ١٣] .

يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَ يَخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَ يَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [مائده/ ١٦] .

وَ يَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى [مريم/ ٧٦] .

٩. استمرار هدايت

١- ادامة هدايت براى خود ما : رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَ هَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ [ال عمران/ ٨] .

يَبْتِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ فِي الْآخِرَةِ وَ يَضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَ يَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ [ابراهيم/ ٢٧] .

قُلْ أَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَ لَا يَضُرُّنَا وَ نُرَدُّ عَلَى أَعْقَابِنَا

بَعْدَ إِذْ هَدَيْنَا اللَّهَ كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانَ لَهُ أَصْحَابٌ يَدْعُونَهُ إِلَى الْهُدَى ائْتِنَا قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَى وَ أُمِرْنَا لِنُسَلِّمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ [انعام/ ۷۱] .

۲- ادامه هدایت برای دیگران : أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمْ اَفْتَدِهِ قُلْ لَا- أَشِيئُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ هُوَ إِلَّا- ذِكْرَى لِلْعَالَمِينَ [انعام/ ۹۰] .

۳- از کمی افراد نترسید : عن علی (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَشْتَوْحِشُوا فِي طَرِيقِ الْهُدَى لِقَلْبِ أَهْلِهِ فَإِنَّ النَّاسَ قَدِ اجْتَمَعُوا عَلَيَّ مَا بَدَّهِ شَبْعَهَا قَصِيرٌ وَ جُوعَهَا طَوِيلٌ [نهج البلاغه ، ص ۳۱۹] .

۱۰. درجات هدایت

ابتدائی : قُلْ أَوْحَى إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا [جن/ ۱] .

يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا [جن/ ۲] .

عالی : ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ [بقره/ ۲] .

و این مخصوص کسانی است که به مرحله تسلیم در مقابل حق و به مرحله ای از تقوا رسیده اند ، البته هر کس به اندازه ظرفیت وجودی خود.

۱۱. هادیان

۱. خداوند

خداوند متعال : لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَ لَكِنَّا اللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ [بقره/ ۲۷۲] .

إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَى [لیل/ ۱۲] .

وَ كَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَ لَا الْإِيمَانُ وَ لَكِنَّا جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَ إِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [شوری/ ۵۲] .

وَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ لَا أَنْزَلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ [رعد/ ۷] .

۲. اولیاء

وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بآيَاتِنَا يوقِنُونَ [سجده/ ۲۴] .

۳. مؤمنان

مِنْ قَوْمِ مُوسَى أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ [اعراف/ ۱۵۹].

۴. قرآن

وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ [نحل/ ۸۹].

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا [فرقان/ ۱].

هدایت برای همه هست؛ اما با روش های متفاوت برای سطوح متفاوت چون :

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: النَّاسُ مَعَادِنُ كَمَعَادِنِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ فَمَنْ كَانَ لَهُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ أَصْلٌ فَلَهُ فِي الْإِسْلَامِ أَصْلٌ [الكافي، ج ۸، ص ۱۷۷].

هادی ، جاهل را عالم می کند : یعلمکم

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ [بقره/ ۱۵۱].

هادی ، غافل را هوشیار می کند : الناس نيام

قال النبي (ص) : الناس نيام فإذا ماتوا انتبهوا [بحار الأنوار، ج ۵۰، ص ۱۳۴].

هادی ، دفن شده ها را استخراج می کند :

فَبَعَثَ فِيهِمْ رَسُولَهُ وَاتَرَ إِلَيْهِمْ أَنْبِيَاءَهُ لِيَشْتَأْدُوهُمْ مِيثَاقَ فِطْرَتِهِ وَيَذَكِّرُوهُمْ مَنْسَى نِعْمَتِهِ وَيَحْتَجُّوا عَلَيْهِمْ بِالتَّبْلِيغِ وَيَشِيرُوا لَهُمْ دَفَائِنَ الْعُقُولِ [نهج البلاغه، ص ۴۳].

با ظرفیت های متعدد حرف می زند

هم به کسانی که هفلاًمآ جاءتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ [غافر/ ۸۳].

هم به کسانی که هفلاًمآ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ وَمِنَ الْأَحْزَابِ مَنْ يَنْكُرُ بَعْضَهُ قُلْ إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا أَشْرِكُ بِهِ إِلَهًا أَدْعُوا وَإِلَيْهِ مَأْبٍ [رعد/ ۳۶].

از نظر محتوای آیه الباطل من بین یدیه ولا من خلفه تنزیل من حکیم حمید [فصلت/ ۴۲]

از نظر آورنده : ما ضَلَّ صَاحِبِكُمْ وَ ما غَوَى [نجم/ ۲] .

اگر کلام هدایت را می خوانی : فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ [نحل/ ۹۸] .

اگر کلام هدایت را برایت می خوانند : وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَ أَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ [اعراف/ ۲۰۴] .

وَ إِذَا لَمْ تَأْتِيَهُمْ بِآيَةٍ قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا قُلْ إِنَّمَا أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ مِنْ رَبِّي هَذَا بَصَائِرٌ مِنْ رَبِّكَ وَ هُدًى وَ رَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ [اعراف/ ۲۰۳] .

وَ كَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَ لَا الْإِيمَانُ وَ لَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَ إِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [شوری/ ۵۲] .

ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ [بقره/ ۲]

لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ لَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ [فصلت/ ۴۲] .

هم وزین استقولا ثقیلا

إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا [مزل/ ۵] .

هم آسان استو لَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ [قمر/ ۱۷] .

از شك و جهل پاك است : رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ يَتْلُوا صُحُفًا مُطَهَّرَةً [بينه/ ۲] .

واسطه ها : كَرَامٍ بَرَرَةٍ [عبس/ ۱۶] .

گیرنده پاکدل : مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ أَفَتِمَارُونَهُ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ وَ لَقَدْ رَأَاهُ نَزَّلَهُ أُخْرَىٰ عِنْدَ سِدْرِهِ الْمُنْتَهَىٰ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ إِذْ يُغْشَى السُّدْرَةَ مَا يَغْشَىٰ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَ مَا طَغَىٰ لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَىٰ [نجم/ ۱۶ تا ۲۳] .

فرستنده خبر حق نمی گوید : وَ اللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَ هُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ [احزاب ، ۴]

الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْمُمْتَرِينَ [ل عمران/ ٦٠] .

به هر درجه و نقطه ای از کمالات رو آورید از طریق وحی است :

وَ فِي ثَوَابِ الْأَعْمَالِ عَمَّنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ عُمَيْرَانَ عَنْ رَجُلٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالِ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ لِرَجُلٍ : " أَ تُحِبُّ الْبَقَاءَ فِي الدُّنْيَا؟ قَالَ : نَعَمْ. قَالَ : وَ لِمَ؟ قَالَ لِقِرَاءَةِ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ فَسَيَكْتُرُ عَنْهُ ثُمَّ قَالَ لِي بَعْدَ سَاعَةٍ : يَا حَفْصُ مَنْ مَاتَ مِنْ أَوْلِيَائِنَا وَ شَيْعَتِنَا وَ لَمْ يَحْسِنْ الْقُرْآنَ عَلَّمَ فِي قَبْرِهِ لِيَرْفَعَ اللَّهُ بِهِ فِي دَرَجَتِهِ فَإِنَّ دَرَجَاتِ الْجَنَّةِ عَلَى قَدْرِ عَدَدِ آيَاتِ الْقُرْآنِ فَيَقَالُ لِقَارِيءِ الْقُرْآنِ أَقْرَأَ وَ ارْقَأَ" [وسائل الشيعه ، ج ٦ ، ص ٢٢٤] .

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّذِي هِيَ أَفْوَمٌ وَ يَبْشُرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا [اسراء/ ٩] .

وَ لَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ [مومنون/ ٤٩] .

٥. توکل

وَ كَيْفَ تَكْفُرُونَ وَ أَنْتُمْ تُتْلَى عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَ فِيكُمْ رَسُولُهُ وَ مَنْ يَعْتَصِمْ بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [آل عمران/ ١٠١]

٦. كعبه

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَ هُدًى لِّلْعَالَمِينَ [ال عمران/ ٩٦] .

٧. کارخیر

إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ أَنْزَلَ كِتَابًا هَادِيًا بَيْنَ فِيهِ الْخَيْرِ وَ الشَّرِّ فَخُذُوا نَهَجَ الْخَيْرِ تَهْتَدُوا [نهج البلاغه ، ص ٢٤٢] .

قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ (ع) : فَضَّلُ كَافِلِ يَتِيمِ آلِ مُحَمَّدٍ (ص) الْمُنْقَطِعِ عَنْ مَوَالِيهِ النَّاشِبِ فِي رُتْبِهِ الْجَهْلِ يَخْرِجُهُ مِنْ جَهْلِهِ وَ يُوَضِّحُ لَهُ مَا اشْتَبَهَ عَلَيْهِ عَلَى فَضْلِ كَافِلِ يَتِيمٍ يَطْعُمُهُ

وَ يَشْفِيهِ كَفَضْلِ الشَّمْسِ عَلَى الشَّهَا [مستدرک الوسائل ، ج ۱۷ ، ص ۳۱۸] .

قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ الْعَسْكَرِيُّ (ع) : قَالَ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (ع) فَقِيهٌ وَاحِدٌ يُنْقِذُ يَتِيمًا مِنْ أَيْتَامِنَا الْمُنْقَطِعِينَ عَنَّا وَ عَنِ مُشَاهِدَتِنَا بِتَعْلِيمِ مَا هُوَ مُخْتَاجٌ إِلَيْهِ أَشَدُّ عَلَى إِبْلِيسَ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۷ ، ص ۳۱۹] .

وَ مَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَ عَمِلَ صَالِحًا وَ قَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ [فصلت/ ۳۳] .

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ [عصر/ ۳] .

وَ جَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَ أَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَ إِقَامَ الصَّلَاةِ وَ إِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَ كَانُوا لَنَا عَابِدِينَ [انبياء/ ۷۳] .

وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بآيَاتِنَا يوقنونَ [سجده/ ۲۴] .

مَنْ أَجْبَلَ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْمَآرِضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَ مَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا [مائده/ ۳۲] .

ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ [نحل/ ۱۲۵] .

۸. امامان معصوم

هدایت به وسیله پیامبران و ائمه : روایاتی که در منابع اسلامی در این زمینه وارد شده ، هر کدام به زاویه ای از این مساله اشاره نموده ، همان گونه که از پیامبران (ص) نقل شده : صراط المستقیم صراط الانبیاء

قال الصادق (ع) : و الله نحن صراط المستقیم

مسلم است که انبیا و ائمه (صلوات الله علیهم) همه به همان آئین توحیدی خدا دعوت می کنند که تمسک به آنان

همان هدايت از طريق آنان مى باشد.

وَ السَّلَامُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى [طه/ ٤٧] .

عن على (ع) : بِنَا يَشْتَعَطِي الْهُدَى وَ يَسْتَجْلِي الْعَمَى [نهج البلاغه ، ص ٢٠١] .

وَ بِهِذَا الْإِسْمِ نَادَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَدِيٍّ اللَّهُ الْبُرْقِي عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَّانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ (ع) قَالَ : " عَلَى (ع) يَا بُهُدَى مَنْ خَالَفَهُ كَانَ كَافِرًا وَ مَنْ أَتَى الْهُدَى دَخَلَ النَّارَ " [وسائل الشيعة ، ج ٢٨ ، ص ٣٤٣] .

فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ اثْنَى عَشَرَ إِمَامًا هُدَى مِنْ ذُرِّيَةِ نَبِيِّهَا وَ هُمْ مِنِّي [الكافي ، ج ١ ، ص ٥٣١] .

ان افضل عباد الله عند الله امام هدى و هدى [نهج البلاغه ، خطبه ١٦٤] .

٩. علماء

قال على بن موسى الرضا (ع) : يقال للعابد يوم القيامة نعم الرجل كنت همتك ذات نفسك و كفيت مؤنتك فادخل الجنة ألا إن الفقيه من أفاض على الناس خيره و أنقذهم من أعدائهم و وفر عليهم نعم جنان الله تعالى و حصل لهم رضوان الله تعالى و يقال للفقيه يا أيها الكافل لأيتام آل محمد الهادي لضعفاء محبيهم و واليهم قف حتى تشفع لكل من أخذ عنك أو تعلم منك فيقف فيدخل الجنة معه فثاما و فثاما حتى قال عشرا و هم الذين أخذوا عنه علومه و أخذوا عمن أخذ عنه و عمن أخذ عمن أخذ عنه إلى يوم القيامة فانظروا كم صرف ما بين المنزلتين [الاحتجاج ، ج ١ ، ص ١٧] .

عن أبي محمد العسكري (ع) : قال قال على بن محمد (ع) لو لا من يبقى بعد غيبه قائمنا (ع) من العلماء

الداعين إليه و الدالين عليه و الذابين عن دينه بحجج الله و المنقذين لضعفاء عباد الله من شباك إبليس و مردته و من فحاخ النواصب لما بقى أحد إلا ارتد عن دين الله و لكنهم الذين يمسكون أزمه قلوب ضعفاء الشيعة كما يمسك صاحب السفينه سكانها أولئك هم الأفضلون عند الله عز و جل [بحار الأنوار ، ج ٢ ، ص ٦] .

٢ ، قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ الْعَسِيكِرِي (ع) : حَضَرَتِ امْرَأَةٌ عِنْدَ الصِّدِّيقِ فَاطِمَةَ الرَّهْرَاءِ (س) فَقَالَتْ : إِنَّ لِي وَالِدَةً ضَعِيفَةً وَقَدْ لَبَسَ عَلَيْهَا فِي أَمْرِ صِيْلَمَاتِهَا شَيْءٌ وَقَدْ بَعَثْتَنِي إِلَيْكَ أَسْأَلُكَ . فَأَجَابَتْهَا فَاطِمَةُ (س) عَنْ ذَلِكَ فَتَنَّتْ فَأَجَابَتْ ثُمَّ تَلَّتْ إِلَى أَنْ عَشَّرَتْ فَأَجَابَتْ ثُمَّ خَجَلَتْ مِنَ الْكُتْرَةِ فَقَالَتْ لَا أَشُقُّ عَلَيْكَ يَا ابْنَةَ رَسُولِ اللَّهِ قَالَتْ فَاطِمَةُ (س) هَاتِي وَ سِيْلِي عَمَّا بَدَا لَكَ أَرَأَيْتِ مَنْ اِكْتَرَى يَوْمًا يَصِيْعُدُ إِلَى سَيْطَحٍ بِحَمَلٍ ثَقِيلٍ وَ كِرَاهٍ مِائَةَ أَلْفِ دِينَارٍ يَثْقُلُ عَلَيْهِ فَقَالَتْ لَا فَقَالَتْ اِكْتَرَيْتُ أَنَا لِكُلِّ مَسْأَلَةٍ بِأَكْثَرِ مِنْ مِائَةِ مَا بَيْنَ النَّثْرِ إِلَى الْعَرْشِ لَوْلُو فَأَخْرَى أَنْ لَا يَثْقُلَ عَلَى سَمْعَتِ أَبِي (ص) يَقُولُ إِنَّ عُلَمَاءَ شَيْعَتِنَا يَحْشُرُونَ فَيَخْلَعُ عَلَيْهِمْ مِنْ خَلْعِ الْكِرَامَاتِ عَلَى كُتْرَةِ عُلُومِهِمْ وَ جِدِّهِمْ فِي إِرْشَادِ عِبَادِ اللَّهِ حَتَّى يَخْلَعُ عَلَى الْوَاحِدِ مِنْهُمْ أَلْفَ أَلْفِ حُلَّةٍ مِنْ نُورٍ ثُمَّ يَنَادِي مُنَادِي رَبَّنَا عَزَّ وَ جَلَّ أَيُّهَا الْكَافِرُونَ لِأَيْتَامِ آلِ مُحَمَّدٍ (ع) النَّاعِشُونَ لَهُمْ عِنْدَ انْقِطَاعِهِمْ عَنْ آبَائِهِمُ الَّذِينَ هُمْ أَيْمَتُهُمْ هَوْلَاءِ تَلَامِدَتِكُمْ وَ الْأَيْتَامِ الَّذِينَ كَفَلْتُمُوهُمْ وَ نَعَشْتُمُوهُمْ فَاخْلَعُوا عَلَيْهِمْ خَلْعَ الْعُلُومِ فِي الدُّنْيَا فَيَخْلَعُونَ عَلَى كُلِّ وَاحِدٍ مِنْ أَوْلِيَّكَ الْأَيْتَامِ عَلَى قَدْرِ مَا أَخَذُوا عَنْهُمْ مِنَ الْعُلُومِ إِلَى آخِرِهِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٧]

قال علی بن الحسین (ع) : فأبشروا علماء شیعتنا بالثواب الأعظم و الجزاء الأوفر [بحار الأنوار ، ج ۲ ، ص ۴] .

عن أبی محمد العسکری (ع) قال : قال جعفر بن محمد الصادق (ع) علماء شیعتنا مرابطون بالثغر الذی یلی إبلیس و عفاریته یمنعونهم عن الخروج علی ضعفاء شیعتنا و عن أن یتسلط علیهم إبلیس و شیعتہ النواصب ألا فمن انتصب لذلك من شیعتنا کان أفضل ممن جاهد الروم و الترك و الخزر ألف ألف مره لأنه یدفع عن أدیان محبینا و ذلك یدفع عن أبدانهم [بحار الأنوار ، ج ۲ ، ص ۵] .

۱۲. تنها استدلال کافی نیست

وَ مَنْ یَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَ مَنْ یضِلُّ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِیَاءَ مِنْ دُونِهِ [اسراء/ ۹۷] .

آری ، گاهی صدها برهان علمی دارد ، ولی هدایت نمی شود.

قُلْ إِنْ هَدَى اللَّهُ هُوَ الْهُدَى وَ لَنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِی جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلی وَ لَا نَصِیرٍ [بقره/ ۱۲۰] .

زیرا علم بشر آمیخته جهل و شک و نارسائی است.

۱۳. هدایت فقط از طریق خداست

قُلْ إِنْ هَدَى اللَّهُ هُوَ الْهُدَى وَ لَنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِی جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلی وَ لَا نَصِیرٍ [بقره/ ۱۲۰] .

وَ مَنْ یَبْتَغِ غَیْرَ الْإِسْلَامِ دِینًا فَلَنْ یُقْبَلَ مِنْهُ وَ هُوَ فِی الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِینَ [آل عمران/ ۸۵] .

قُلْ هَلْ مِنْ شُرَکَائِکُمْ مَنْ یَهْدِی إِلَى الْحَقِّ قُلِ اللَّهُ یَهْدِی لِلْحَقِّ أَفَمَنْ یَهْدِی إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ یَتَّبَعَ أَمَّنْ لَا یَهْدِی إِلَّا أَنْ یَهْدِی فَمَا لَکُمْ کَیْفَ تَحْکُمُونَ [یونس/ ۳۵] .

امام سجاد (ع) می فرماید : اللَّهُمَّ إِنِّی

أَخْلَصْتُ بِانْقِطَاعِي إِلَيْكَ ... وَرَأَيْتُ أَنَّ طَلَبَ الْمُحْتَاجِ إِلَى الْمُحْتَاجِ سَفَهُ مِنْ رَأْيِهِ وَضَلَّاهُ مِنْ عَقْلِهِ. فَكَمْ قَدْ رَأَيْتُ يَا إِلَهِي مِنْ أَنْاسٍ طَلَبُوا الْعِزَّ بِغَيْرِكَ فَذَلُّوا، وَرَأَمُوا التَّرْوَةَ مِنْ سِوَاكَ فَافْتَقَرُوا [الصحيفة السجادية (ع)، ص ۱۳۴].

وَمَنْ يَهْدِي اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِّ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عُمِيًَّا وَبُكْمًا وَصِيَمًا مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمَ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا [اسراء/ ۹۷].

همان گونه که هدایت تکوینی مخصوص خداست، هدایت تشریحی کامل نیز مخصوص خداست. و ارشاد دیگران پرتوی از ارشاد و هدایت اوست که حتی گاهی انسان از افتادن یک سیب یا دفن کردن یک کلاغ یا حرکت کودکی در گهواره یا اعمال و رفتار یک انسان فاسق می تواند الهام بگیرد.

۱. بالاصاله

اصاله: وَ كَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [شوری/ ۵۲].

۲. تبعاً

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَ لَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ [قصص/ ۵۶].

۱۴. مشیت الهی

۱- مدار هدایت و ضلالت مشیت الهی است، اما مشیتی بر اساس حکمت نه گراف و بی دلیل:

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ يَضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ أُنَابَ [رعد/ ۲۷].

به جای اینکه بگوید یهدی من یشاء فرموده: یهدی من أنابتا معلوم شود مشیت بی دلیل نیست و همانیضل من یشاء نیز بر اساس

عمل

ماست؛ يعينضل من لم ينب اليه

۲- معنای هدایت و اضلال نسبت به خداوند : يَضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ [نحل/ ۹۳] .

هدایت ، یعنی وسائل آن را در اختیار گذاشته مثل پیامبر ، عقل ، کتاب.

اضلال یک امر عدمی است بر خلاف هدایت که امر وجودی است ، پس اضلال خداوند؛ یعنی اینکه خداوند ، لطف خاص خود را سلب کند و همچنین به معنای اضلال کیفری نیز هست مانند :

مَا يَفْتَحِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَ مَا يُمْسِكُ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ [فاطر/ ۲] .

پس هدایت؛ یعنی خداوند درب رحمت را باز می کند و اضلال؛ یعنی خداوند درب رحمت را می بندد. نه اینکه درب اضلال را باز می کند.

۱۵. آزادی انسان در هدایت شدن

وَ أَمَّا تَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَى عَلَى الْهُدَى فَأَخَذَتْهُمْ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ [فصلت/ ۱۷] .

إِنْ تَشَاءُ تَفْتَحُوا فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ وَ إِنْ تَنْتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَ إِنْ تَعُودُوا نَعُدْ وَ لَنْ تُغْنِي عَنْكُمْ شَيْئاً وَ لَوْ كَثُرَتْ وَ أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ [انفال/ ۱۹] .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يَغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَ إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءاً فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَ مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ [رعد/ ۱۱] .

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَ إِمَّا كَفُورًا [انسان/ ۳] .

سَأَصْرِفُ عَنْ آيَاتِي الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَ إِنْ يَرَوْا كَلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَ إِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَ إِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْعَمَى يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَ كَانُوا عَنْهَا

غَافِلِينَ [اعراف/ ١٤٦] .

فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَىٰ أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ [نساء/ ١٥٣] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوعًا وَ لَعِبًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكَافِرَ أَوْلِيَاءَ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُتُوبَ الْمُؤْمِنِينَ [مائده/ ٥٧] .

وَ ذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَ لَهْوًا [انعام/ ٧٠] .

فَرِيقًا هَدَىٰ وَ فَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ [اعراف/ ٣٠] .

إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَ ذَلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتِرِينَ [اعراف/ ١٥٢] .

اتَّخَذُوا أَخْبَارَهُمْ وَ زُهَبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ [توبه/ ٣١] .

وَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَ كُفْرًا وَ تَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ [توبه/ ١٠٧] .

هُولَاءِ قَوْمًا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً [كهف/ ١٥] .

وَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا [مريم/ ٨١] .

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَ مَا كَانُوا مُهْتَدِينَ [بقره/ ١٦] .

إِنَّ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [آل عمران/ ١٧٧] .

١٦. در هدایت سن و شخص مطرح نیست

يَا أَبَتِ إِنَّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا [مريم/ ٤٢] .

قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَ جَعَلَنِي نَبِيًّا [مريم/ ٣٠] .

وَ عِلْمَاتٍ وَ بِالنُّجُومِ هُمْ يَهْتَدُونَ [نحل/ ١٦] .

وَ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ []

۱۷. هدایت خواهی

أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ [فاتحه/۶].

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ [فاتحه/۷].

انعمت عليهم : انبیاء ، صدیقین ، شهداء و صالحین .

قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيراً لِلْمُجْرِمِينَ [قصص/۱۷].

۱۸. هدایت پذیری

وَ إِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَ أَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ [اعراف/۲۰۴].

در برابر لا تسمعوا لهذا القرآن

وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَ الْغَوَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ [فصلت/۲۶].

و در برابر جعلوا أصابعهم في آذانهم

وَ إِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَ اسْتَعْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَ أَصْرُوا وَ اسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَاراً [نوح/۷].

وَ اقْبَلُوا النَّصِيحَةَ مِمَّنْ أهدَاها إِلَيْكُمْ وَ اعْقِلُوا عَلَيَّ أَنْفُسِكُمْ [نهج البلاغه ، ص ۱۷۷].

فَطُوبَى لِمَنْ يَدِي قَلْبِ سَلِيمٍ أَطَاعَ مَنْ يَهْدِيهِ وَ تَجَنَّبَ مَنْ يَزِدُّهُ وَ أَصَابَ سَبِيلَ السَّلَامَةِ بِيَصِيرٍ مَنْ بَصَّرَهُ وَ طَاعَهُ هَادٍ أَمْرَهُ وَ بَادَرَ الْهُدَى قَبْلَ أَنْ تُغْلَقَ أَبْوَابُهُ وَ تُقَطَّعَ أَسْبَابُهُ وَ اسْتَفْتَحَ التَّوْبَةَ وَ آمَاطَ الْحَوْبَةَ فَقَدْ أُقِيمَ عَلَى الطَّرِيقِ وَ هُدِيَ نَهْجَ السَّبِيلِ [نهج البلاغه ، ص ۳۳۱].

فی وصف المتقون و من خطبه له (ع) یصف فیها المتقین ... : " فَمِنْ عَلَمَاهُ أَحَدُهُمْ أَنَّكَ تَرَى لَهُ قُوَّةً فِي دِينٍ وَ حَزْماً فِي لِينٍ وَ إِيْمَاناً فِي يَقِينٍ وَ حِرْصاً فِي عِلْمٍ وَ عِلْماً فِي حِلْمٍ وَ قَصِيداً فِي غِنَى وَ خُشُوعاً فِي عِبَادِهِ وَ تَجَمُّلاً فِي فَاقِهِ وَ صَبْراً فِي شِدْدَةِ وَ طَلَباً فِي حَلَالٍ وَ نَشَاطاً فِي هُدَى وَ تَحَرُّجاً عَنِ طَمَعٍ " [نهج البلاغه ، ص ۳۰۳].

۱۹. هدایت پذیران

در آیه کریمه زیر می فرماید : فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا

مِمَّا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [بقره/ ٢١٣] .

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الظَّالِمُونَ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ [بقره/ ٢٥٧] .

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ يَضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ أُنَابَ [رعد/ ٢٧] .

يَتَّبِعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيَضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ [ابراهيم/ ٢٧] .
ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ [بقره/ ٢] .

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا [اسراء/ ٩] .

إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ [شعراء/ ٨٩] .

إِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْمُوتَى وَلَا تَسْمَعُ الضَّمَمَ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ [نمل/ ٨٠] .

وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا [كهف/ ١٤] .

٢٠. محرومان از هدایت

وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [مائده/ ١٠٨] .

وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [توبه/ ١٩] .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ [مائده/ ٦٧] .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ [زمر/ ٣] .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ [غافر/ ٢٨] .

٢١. انواع هدایت

١. از حيث هدایت شونده

١. عمومی

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا

كفوراً [انسان/ ٣] .

هدى للعالمين [آل عمران ، ٩٦] .

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبِكَاءَ مَبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ [ال عمران/ ٩٦] .

و حتى دربارہ جمعی از منحرفان و مشرکان می فرماید. إِنَّ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَ آبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَ مَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَ لَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدَى [نجم/ ٢٣] .

نَزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَ أَنْزَلَ التَّوْرَةَ وَ الْإِنْجِيلَ مِنْ قَبْلُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَ أَنْزَلَ الْفُرْقَانَ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَ اللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ [آل عمران/ ٤٣] .

هدى للناس

٢. خصوصی

١-أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمْ أَقْتَدِهِ قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ [انعام/ ٩٠] .

٢-ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَ هَدَى [طه/ ١٢٢] .

٣-وَ وَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى [ضحى/ ٧] .

٤-وَ حَاجَّهُ قَوْمُهُ قَالَ أَ تُحَاجُّونِي فِي اللَّهِ وَ قَدْ هَدَانِ وَ لَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَ فَلَا تَتَذَكَّرُونَ [انعام/ ٨٠] .

٥-شَاكِرًا لِّلنَّعْمَةِ اجْتَبَاهُ وَ هَدَاهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [نحل/ ١٢١] .

٦-وَ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ كَلًّا هَدَيْنَا وَ نُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ وَ أَيُّوبَ وَ يُونُسَ وَ مُوسَى وَ هَارُونَ وَ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ [انعام/ ٨٤] .

٧-قَالَ كَلَّا إِنْ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ [شعراء/ ٦٢] .

٨-فَمَنْ يَرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صِدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَ مَنْ يَرِدْ أَنْ يَضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيْقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعْدُ فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ

لا يَوْمُونَ [انعام/ ۱۲۵] .

۹- إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ [يونس/ ۹] .

۱۰- وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ [عنكبوت/ ۶۹] .

۱۱- مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ [تغابن/ ۱۱] .

۱۲- وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا [مريم/ ۷۶] .

۱۳- وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ [حج/ ۵۴] .

۲. از حيث هدايت

۱. ابتدائی

هدايت ابتدایي كه خدا به همه راه را نشان می دهد.

۲. بعد از عمل

هدايت بعد از عمل ما : فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى [لیل/ ۷تا۵] .

وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى [لیل/ ۸تا۱۰] .

كهان علينا للهديعلت نيسر لليسرى و للعسرى است.

إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَى [لیل/ ۱۲] .

۳. از حيث هدايت کننده

۱. تکوینی

۱- هدايت ، يعنى رساندن ناقص به نقطه کمال و رشد که شامل تمام هستی می شود. قال رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى [طه/ ۵۰] .

۲- أَمَا فرشتگان : قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ [بقره/ ۳۲] .

وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنْ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ [نحل/ ۶۸] .

فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا ذَلِكَ

تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ [فصلت/ ۱۲] .

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَيَلَكَهُ يَنَابِيعٌ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهِيَجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِأُولِي الْأَلْبَابِ [زمر/ ۲۱] .

أَوْ لَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَامُهُمْ وَأَنْفُسُهُمْ أَفَلَا يَبْصُرُونَ [سجده/ ۲۷] .

۳- هدایت تکوینی : که تطبیق با محیط را در بر دارد ، همینکه در پوست جراحی پیدا می شود بدن خود سازی می کند آیا در ماشین چنین است؟ هدایت تکوینی همان قانون جاذبه و گریز از مرکز و قوانین حاکم بر عالم است. هدایت تکوینی همانفأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا [شمس/ ۸] .

است.

هدایت تکوین همان نفس لوامه است. بعضی جرقه ها که به ذهن می آید ، بعضی خواب ها هدایت تکوینی است؛ چون معنای هدایت رساندن ناقص به کمال است و تنها کمال مطلق خداست و او قدرت هدایت دارد.

قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ وَ لَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ [بقره/ ۱۲۰] .

أَيُّهَا الْمَخْلُوقُ السَّوِيُّ وَالْمُنْشَأُ الْمَرْعَى فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْحَامِ وَ مُضَاعَفَاتِ الْأَسْتَارِ. بُدِئْتَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ وَ وُضِعْتَ فِي قَرَارٍ مَكِينٍ إِلَى قَدَرٍ مَعْلُومٍ وَ أَجَلٍ مَقْسُومٍ تَمُورُ فِي بَطْنِ أُمِّكَ جَنِينًا لَا تُحِيرُ دُعَاءَ وَ لَا تَسْمِعُ نِدَاءً ثُمَّ أُخْرِجَتْ مِنْ مَقْرَّكَ إِلَى دَارٍ لَمْ تَشْهَدْهَا وَ لَمْ تَعْرِفْ سَبِيلَ مَنَافِعِهَا فَمَنْ هَدَاكَ لِاجْتِرَارِ الْعِدَاءِ مِنْ تُدَى أُمِّكَ وَ عَرَّفَكَ عِنْدَ الْحَاجَةِ مَوَاضِعَ طَلَبِكَ وَ إِرَادَتِكَ هَيْهَاتَ إِنَّ مَنْ يَعْجِزُ عَنْ صِفَاتِ ذِي الْهَيْبَةِ

وَالْأَدْوَاتِ فَهُوَ عَنْ صِفَاتِ خَالِقِهِ أَعْجَزُ وَ مِنْ تَنَاوُلِهِ بِحُدُودِ الْمَخْلُوقِينَ أَبْعَدُ [نهج البلاغه ، ص ۲۳۳] .

قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى [طه/ ۵۰] .

وَ الَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى [اعلیٰ/ ۳] .

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَيَلَكَهُ يَنَابِيعٌ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهِيَجُ فَتَرَاهُ مُضْفَرًا ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِأُولِي الْأَلْبَابِ [زمر/ ۲۱] .

این سلوک هدایت آ بها است.

وَ أَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنْ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ثُمَّ كُلِي مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلًا يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ [نحل/ ۶۸ و ۶۹] .

وَ اللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَاهُ إِلَى بَلَدٍ مَيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَلِكَ النُّشُورُ [فاطر/ ۹] .

أَوْ لَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَامُهُمْ وَ أَنْفُسُهُمْ أَفَلَا يَبْصُرُونَ [سجده/ ۲۷] .

۲. تشریعی

وَ أَمَّا تَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ فَأَخَذَتْهُمُ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ [فصلت/ ۱۷] .

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَ إِمَّا كَفُورًا [انسان/ ۳] .

وَ عَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَ مِنْهَا جَائِزٌ وَ لَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ [نحل/ ۹] .

۴. از حیث صدق و کذب

۱. حقیقی

۲. دروغین

شعارهای دروغی : قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ وَ مَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ [غافر/ ۲۹] .

وَ قَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَ مَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ [بقره/ ۱۳۵]

۲. ضلالت

۱. ضلالت

۱. ریشه ها و عوامل ضلالت

۱. کبر

در کریمه ذیل می فرماید : کذلک یطیع الله علی کل قلب متکبر جبار

الَّذِينَ يَجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ كَبْرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَ عِنْدَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ [غافر / ۳۵] .

أَلَا إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ [فصلت / ۵۴] .

۲. تبعیت از هوای نفس

أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ وَ خَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَ قَلْبِهِ وَ جَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ [جاثیه / ۲۳] .

یعنی با علم به طریق حق ، گمراه شدند ، گمراهی عالمانه مانند و جحدوا بها و استيقنتها أنفسهم ظلماً و علواً فانظروا كيف كان عاقبة المفسدين [نمل / ۱۴] .

فان لم يستجيبوا لك فاعلم انما يتبعوا هوائهم و من اضل ممن اتبع هويه بغير هدى من الله ان الله لا يهدي القوم الظالمين [قصص ، ۵۰] .

وَ قَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَ كِبْرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا [احزاب / ۶۷] .

وَدَّتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّونَكُمْ وَ مَا يَضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ وَ مَا يَشْعُرُونَ [آل عمران / ۶۹] .

يا داودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَ لَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ [ص / ۲۶] .

۳. تقلید کور کورانہ

وَ قَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَ كِبْرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا [احزاب / ۶۷] .

پیروی از طاغوت هاوَ أَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَ مَا هَدَى [طه/۷۹] .

۴. جهل

قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ

بَعْدِكَ وَ أَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ [طه / ٨٥] .

وَ مَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَ قَدْ فَضَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ وَ إِنَّ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ [انعام / ١١٩] .

٥. شيطان

وَ لَأَضِلُّنَّهُمْ وَ لَأَمْنِيَنَّهُمْ وَ لَأَمْرَنَّهُمْ فَلَيَبْتَئِكُنَّ آذَانَ الْأَنْعَامِ وَ لَأَمْرَنَّهُمْ فليغيرن خلق الله و من يتخذ الشيطان وليا من دون الله فقد خسر خسرانا مبينا [نساء / ١١٩] .

وَ دَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَى حِينِ غَفْلَةٍ مِنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَذَا مِنْ شِيعَتِهِ وَ هَذَا مِنْ عَدُوِّهِ فَاسْتِغَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَرَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ قَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبِينٌ [قصص / ١٥] .

وَ يَرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا [نساء / ٦٠] .

٦. حب دنيا

حَبِّ الدُّنْيَا رَأْسَ كُلِّ خَطِيئَةٍ

سُئِلَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ ؟ فَقَالَ : مَا مِنْ عَمَلٍ بَعْدَ مَعْرِفَةِ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ وَ مَعْرِفَةِ رَسُولِهِ (ص) أَفْضَلَ مِنْ بُغْضِ الدُّنْيَا وَ إِنَّ لِتَذَلِّكَ لَشُعْبًا كَثِيرَةً وَ لِلْمَعَاصِي شُعْبًا فَأَوَّلُ مَا عُصِيَ اللَّهُ بِهِ الْكِبْرُ وَ هِيَ مَعْصِيَةٌ إِبْلِيسَ حِينَ أَبِي وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ وَ الْحِرْصُ وَ هِيَ مَعْصِيَةُ آدَمَ وَ حَوَاءَ حِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُمَا فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَ لَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ فَأَخَذَا مَا لَا حَاجَةَ بِهِمَا إِلَيْهِ فَدَخَلَ ذَلِكَ عَلَى ذُرِّيَّتِهِمَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ ذَلِكَ أَنَّ أَكْثَرَ مَا يُطْلَبُ ابْنُ آدَمَ مَا لَا حَاجَةَ بِهِ إِلَيْهِ ثُمَّ الْحَسَدُ وَ هِيَ مَعْصِيَةُ ابْنِ آدَمَ حَيْثُ حَسَدَ أَخَاهُ فَقَتَلَهُ فَتَشَعَّبَ

مِنْ ذَلِكَ حُبُّ النِّسَاءِ وَحُبُّ الدُّنْيَا وَحُبُّ الرِّئَاسَةِ وَحُبُّ الرَّاحَةِ وَحُبُّ الكَلَامِ وَحُبُّ العُلُوِّ وَالتَّزْوَهُ فَصَحَّ رَنَ سَبِيحِ خِصَالٍ فَاجْتَمَعَنَ كُلُّهُنَّ فِي حُبِّ الدُّنْيَا فَقَالَ الْأَنْبِيَاءُ وَالعُلَمَاءُ بَعِيدَ مَعْرِفِهِ ذَلِكَ حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ وَالدُّنْيَا دُنْيَاءُ إِنْ دُنْيَا بِلَاغٍ وَدُنْيَا مَلْعُونَةٌ [الكافي ، ج ٢ ، ص ١٣٠] .

٧. كينه توزى

در آیه ٥ سوره فصلت می فرماید :

وَ قَالُوا :

الف) قُلُوبُنَا فِي أَكْثَرِهِ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ

ب) وَ فِي آذَانِنَا وَقُرْ

ج) وَ مِنْ بَيْنِنَا وَ بَيْنِكَ حِجَابٌ

فَاعْمَلْ إِنَّا عَامِلُونَ [فصلت/ ٥] .

٨. حسادت

وَدَّوَالُو تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كَفَارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ

٩. مال و مقام

فويل للذين يكتبون الكتاب بأيديهم ثم يقولون هذا من عند الله ليشتروا به ثمنا قليلا

١٠. فسق و گناه

اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [مائده/ ١٠٨] .

وَ إِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُوذَوْنَ بِى وَ قَدْ تَعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ [صف/ ٥] .

همچنین : مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابِدٌ كَرِيمُهُ ذِيلٌ :

وَ لَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ حَتَّى إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ نَبْعَثَ اللَّهَ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا كَذَلِكَ يَضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌ [غافر/ ٣٤] .

در کریمه ذیل می فرماید : بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ

إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ [اعراف/ ۸۱] .

در کریمه ذیل آمده : وَ مَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ

وَ لَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنَّ وَ الْإِنْسِ لَهُمْ

قُلُوبٍ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَ لَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَ لَهُمْ آذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ [اعراف/ ١٧٩] .

١١. ظلم

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [جمعه/ ٥] .

وَ نُزِّلَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَ لَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا [اسراء/ ٨٢] .

وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [توبه/ ١٩] .

١٢. كفر

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ [مائده/ ٦٧] .

أَمْ تُرِيدُونَ أَن تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِن قَبْلُ وَ مَن يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ [بقره/ ١٠٨] .

وَ مَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَ مَلَائِكَتِهِ وَ كِتَابِهِ وَ رُسُلِهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا [نساء/ ١٣٦] .

وَ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ فَلَمَّا نَجَّكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَ كَانَ الْإِنْسَانُ كُفُورًا [اسراء/ ٦٧] .

وَ إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصُّرَاطِ لَنَاكِبُونَ [مومنون/ ٧٤] .

وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَ الْغَوَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ [فصلت/ ٢٦] .

وَ يَعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ وَ الْمُنَافِقَاتِ وَ الْمُشْرِكِينَ وَ الْمُشْرِكَاتِ الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السُّوءِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السُّوءِ وَ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَ لَعَنَهُمْ وَ أَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَ سَاءَتْ مَصِيرًا [فتح/ ٦] .

١٣. دروغ

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَن هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ [غافر/ ٢٨] .

وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ [بقره/ ٢٥٨] .

١٤. غفلت

وَ مَن يَعِشْ عَن ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُفَيْضٌ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ [زخرف/ ٣٦]

قَالَ وَ مَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ [حجر/ ۵۶] .

۲. آثار ضلالت

مَنْ يَضِلِّ اللَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَ يَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ [اعراف/ ۱۸۶] .

فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ [بقره/ ۱۰] .

۳. اختیاری بودن ضلالت

فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ [بقره/ ۱۰] .

فَرِيقًا هَدَى وَ فَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَ يُحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ [اعراف/ ۳۰] .

هَلْ أَتَبْتَكُمْ عَلَى مَنْ تَنَزَّلُ الشَّيَاطِينُ تَنَزَّلُ عَلَى كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ [شعراء/ ۲۲۱ و ۲۲۲] .

أَلَمْ تَرَ أَنَا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَوَزَّهُمْ أَزًّا [مریم/ ۸۳] .

وَ قَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعِدَ الْحَقُّ وَ وَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَ مَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُومُونِي وَ لُومُوا أَنْفُسَكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَ مَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِي إِنْ كَفَرْتُمْ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [ابراهیم/ ۲۲] .

إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَ أَمْلَى لَهُمْ [محمد/ ۲۵] .

إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ وَ الَّذِينَ هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ [نحل/ ۱۰۰] .

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ [مطففين/ ۱۴] .

فَمَنْ يَرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَ مَنْ يَرِدْ أَنْ يَضِلَّهُ يُجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيْقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعْدُ فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرَّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ [يونس/ ۱۰۰] .

كَتَبَ عَلَيْهِ أَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ فَإِنَّهُ يَضِلُّهُ وَ يَهْدِيهِ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ [حج/ ۴] .

۴. سیمای گمراهان در دنیا و آخرت

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرْنَا الَّذِينَ أَضَلَّانَا مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ نَجْعَلُهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ [فصلت/ ٢٩] .

وَإِذِ يَتَحَاوُونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعْفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُعْتُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ [غافر/ ٦٧] .

وَلَوْ

أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَاتٍ مَا فِي الْأَرْضِ لِأَفْتَدَتْ بِهِ وَأَسْرِتْوا الدَّامِيَةَ لَمَّا رَأَوْا الْعَذَابَ وَ قُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَ هُمْ لَا يَظْلَمُونَ]
يونس / ٥٤] .

حَتَّى إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ] زخرف / ٣٨] .

فَلَا تُؤْمِنُوا أَنفُسَكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَ مَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِي إِنْ كَفَرْتُمْ بِمَا أَشْرَكْتُمُونَ مِنْ قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ] ابراهيم / ٢٢] .

قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنَّ وَ الْإِنْسِ فِي النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنَتْ أُخْتَهَا حَتَّى إِذَا آذَرُكُوا فِيهَا جَمِيعاً قَالَتْ
أُخْرَاهُمْ لِأَوْلَاهُمْ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَآتَيْهِمْ عَذَاباً ضِعْفاً مِنَ النَّارِ قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٍ وَ لَكِنْ لَا تَعْلَمُونَ] اعراف / ٣٨] .

لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ مِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ] نحل / ٢٥] .

الف : درگیری مستضعفين با مستكبرين

وَ لَوْ تَرَى إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتُضِعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْ لَا أَنْتُمْ لَكُنَّا
مُؤْمِنِينَ] سبأ / ٣١] .

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتُضِعِفُوا أ نَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ الْهُدَى بَعْدَ إِذْ جَاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ] سبأ / ٣٢] .

وَ مَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ] صافات / ٣٠] .

ب : درگیری با شیطان

وَ قَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَ وَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَ مَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ
فَأَسْتَجِبْتُمْ لِي فَلَا تُؤْمِنُوا أَنفُسَكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَ مَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِي إِنْ كَفَرْتُمْ بِمَا أَشْرَكْتُمُونَ مِنْ قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ
لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ] ابراهيم / ٢٢] .

ج :

قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ [صافات/ ۲۹] .

۲. اضلال

۱. گناه اضلال

وَ فِي عُيُونِ الْأَخْبَارِ بِأَسَانِيدَ تَقَدَّمَتْ فِي إِشْبَاغِ الْوُضُوءِ عَنِ الرَّضَا (ع) عَنْ آبَائِهِ (ع) قَالَ : " قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) إِنَّ اللَّهَ غَافِرٌ كُلِّ ذَنْبٍ إِلَّا مَنْ أَحَدَتْ دِينًا وَ مَنْ اِعْتَصَبَ أَجِيرًا أَوْ رَجُلٍ بَاعَ حُرًّا " [وسائل الشيعه ، ج ۱۶ ، ص ۵۵] .

قال العسكري (ع) : الاضلال اعظم من القتل [مستدرک سفینه ، ج ۶ ، ص ۴۶۲] .

۲. توبه اضلال

شخصی نه از حلال و نه از حرام به دنیا نرسید؛ شیطان او را وسوسه کرد و دینی تراشید. مردم گردش جمع شدند و به دنیا رسید، بعد پشیمان شد، نزد مردم رفت و گفت: راهی که من نشان دادم انحرافی بوده، مردم نپذیرفتند. از شدت ناراحتی خود را زنجیر و میخ بند کرد و گریه ها داشت، خداوند به پیامبری از انبیای بنی اسرائیل وحی کرد؛ به فلانی بگو: "به عزت و جلالم تا منحرفان را بر نگردانی توبه تو قبول نیست" [بحار ، ج ۶۹ ، ص ۲۱۹ از علل الشرایع. ج ۲ ، ص ۱۸۷] .

۳. روش های اضلال

۱. وسوسه

وَ مَا أَضَلَّنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ [شعراء/ ۹۹] .

الَّذِي يَوْسُوسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ [ناس/ ۵] .

۲. تهمت به مردان حق

وَ إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ [انفال/ ۳۱] .

۳. تحقیر

فَاسْتَحَفَّ قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ [زخرف/ ۵۴] .

۴. دستور

وَقَالَ الَّذِينَ اسْتَضَعُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ إِذِ تَأْمُرُونَنَا أَنْ نَكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ

لَهُ أَتْدَادًا وَأَسْرُوا النَّدَامَةَ كَمَا رَأَوْا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ يَجْزُونَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [سبا/ ٣٣].

٥. ايجاد مانع

... وَ إِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ [زخرف/ ٣٧].

٦. شعارهای زیبا

وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرَفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَ لَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرَّهُمْ وَ مَا يَفْتُرُونَ [انعام/ ١١٢].

٧. وعده و وعيد

وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَ لَنَحْمِلَ خَطَايَاكُمْ وَ مَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ [عنكبوت/ ١٢].

٨. تعصب

وَ قَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَ لَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَ لَا سُوعًا وَ لَا يَغُوثَ وَ يَعُوقَ وَ نَسْرًا [نوح/ ٢٣].

٩. دعوت به شرك

وَ جَعَلُوا لِلَّهِ أَتْدَادًا لِيَضِلُّوا عَنْ سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعُوا فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى النَّارِ [ابراهيم/ ٣٠].

٤. اضلال کنندگان

١. شیطان

٢. رفيق

وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ يَتَّخِذَهَا هُزُوعًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ [لقمان/ ٦].

يا وَيَلَّتِي لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا [فرقان/ ٢٨].

الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ [زخرف/ ٦٧].

لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَ كَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا [فرقان/ ٢٩].

٣. رهبران

وَ قَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَ كِبْرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا [احزاب/ ٤٧] .

وَ أَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَ مَا هَدَى [طه/ ٧٩] .

٤. علمای سوء

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَ وَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا
يَكْسِبُونَ [بقره/ ٧٩]

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ قُلْتُ لَهُ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَقَالَ أَمَا وَاللَّهِ مَا دَعَوْهُمْ إِلَىٰ عِبَادَةِ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ دَعَوْهُمْ مِثْلَ آبَائِهِمْ وَ لَكِنْ أَحَلُّوا لَهُمْ حَرَامًا وَ حَرَّمُوا عَلَيْهِمْ حَلَالَ مَا فَعَبِدُوهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ [الكافي، ج ١، ص ٥٣].

٥. پیروی از اکثریت

قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَ أَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ [طه/٨٥].

وَ إِنْ تُطِيعْ أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ يَضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ [انعام/١١٦].

٦. بت پرستی

رَبِّ انَّهُنَّ (بتها) اضللن كثيرا من الناس (انما اضل الناس بها).

٧. دشمنان دین اسلام

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيحًا مِنْ الْكِتَابِ يَوْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَ الطَّاغُوتِ وَ يَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَوْلًا أَهْدَىٰ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا [نساء/٥١].

شان نزول : بعد از جنگ احد گروهی از یهودیان به مکه رفتند تا با مشرکان علیه مسلمین پیمان ببندند ، آنها برای اطمینان دادن به مشرکان در برابر بتهای آنها سجده کردند و گفتند : بت پرستی شما از دین مسلمین بهتر است.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمُهورٍ رَفَعَهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : " أَبِي اللَّهِ لِصَاحِبِ الْبِدْعَةِ بِالتَّوْبَةِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ كَيْفَ ذَلِكَ قَالَ إِنَّهُ قَدْ أَشْرَبَ قَلْبُهُ حُبَّهَا " [الكافي، ج ١، ص ٥٤].

الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَ يَبْغُونَهَا عِوَجًا وَ هُمْ بِالْآخِرَةِ كَافِرُونَ [اعراف/٤٥].

وَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَ لَنَحْمِلَ خَطَايَاكُمْ وَ مَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ [عنكبوت/١٢].

تفسير النعماني ، بالإسناد الآتي في كتاب القرآن عن أمير المؤمنين (ع) قال : "الضلاله على وجوه فمنه محمود و منه مذموم و منه ما ليس بمحمود و لا- مذموم و منه ضلال النسيان فأما الضلال المحمود و هو المنسوب إلى الله تعالى كقوله يَضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ هو ضلالهم عن طريق الجنة بفعلهم و المذموم هو قوله تعالى وَ أَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ وَ أَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَ مَا هَدَى وَ مِثْلَ ذَلِكَ كَثِيرٌ وَ أَمَا الضلال المنسوب إلى الأصنام فقوله في قصه إبراهيم وَ اجْتَبَيْتَنِي وَ بَنَيْتَنِي أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ رَبِّ إِنَّهُمْ أَضَلُّوا كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ الْآيَةَ وَ الْأَصْنَامَ لَا يَضِلُّنَّ أَحَدًا عَلَى الْحَقِيقَةِ إِنَّمَا ضَلَّ النَّاسَ بِهَا وَ كَفَرُوا حِينَ عَبَدُوهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَمَا الضلال الذى هو النسيان فهو قوله تعالى أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى وَ قد ذكر الله تعالى الضلال فى مواضع من كتابه فمنهم ما نسبه إلى نبيه على ظاهر اللفظ كقوله سبحانه وَ وَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ وَ مَعْنَاهُ وَجَدْنَاكَ فِي قَوْمٍ لَا يَعْرِفُونَ نَبوتَكَ فَهَدَيْنَاهُمْ بِكَ وَ أَمَا الضلال المنسوب إلى الله تعالى الذى هو ضد الهدى و الهدى هو البيان و هو معنى قوله سبحانه أَوْ لَمْ يَهْدِ لَهُمْ مَعْنَاهُ أَوْ لَمْ يَبِينْ لَهُمْ مِثْلَ قَوْلِهِ سَبَّحَانَهُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَجَبُوا لِعَمِيِّ عَلَى الْهُدَىٰ أَيْ بَيْنَا لَهُمْ وَ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَىٰ وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَيْنَاهُمْ حَتَّىٰ يَبَيِّنَ لَهُمْ مَا يَتَّقُونَ وَ أَمَا معنى الهدى فقوله عز و جل إِنَّمَّا أَنْتَ مُنذِرٌ وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ وَ معنى الهادى المبين لما جاء به المنذر من عند الله و قد احتج

قوم من المنافقين على الله إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةٌ فَمَا فَوْقَهَا وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمَّا أَنْزَلَ عَلَى نَبِيِّهِ وَ لِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ قَالَ طَائِفَةٌ مِنَ الْمُنَافِقِينَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا فَأَجَابَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى بِقَوْلِهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةٌ فَمَا فَوْقَهَا إِلَى قَوْلِهِ يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَ يَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَ مَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ فَهَذَا مَعْنَى الضَّلَالِ الْمُنْسُوبِ إِلَيْهِ تَعَالَى لِأَنَّهُ أَقَامَ لَهُمُ الْإِمَامَ الْهَادِيَ لَمَّا جَاءَ بِهِ الْمُنْذِرُ فَخَالَفُوهُ وَ صَرَفُوا عَنْهُ بَعْدَ أَنْ أَقْرَأُوا بِفَرْضِ طَاعَتِهِ وَ لَمَّا بَيَّنَّ لَهُمْ مَا يَأْخُذُونَ وَ مَا يَذَرُونَ فَخَالَفُوهُ ضَلُّوا" [بحار الأنوار ، ج ٥ ، ص ٢٠٨] .

١. ممدوح : خدابه وسيله افعالمان

هدايت و ضلالت ، صفحه ١٤

٢. مذموم : سامرى و فرعون

٣. نه ممدوح و نه مذموم : نسيان

١. هدف خلقت

١. ارزش هدف

دين همراه فطرت است ، نخوردن و حرکت نکردن ، مرگ تن و دیندار نبودن مرگ روح است و دين نداشتن يعنى فطرت نداشتن.

— از وسائل اتاق كشف می كنیم كه این اتاق برای چیست. از استعدادهاى نهفته كشف می كنیم كه هدف انسان چیست.

— شغل باید مطابق سرمایه باشد. كسى كه صد تومان دارد شلغم می فروشد و كسى كه صد هزار تومان مغازه دار و صد میلیون كارخانه دار....هرچه سرمایه بیشتر باشد باید كار و شغل و هدف بالاتر داشته باشد.

سرمایه داشتن شكم و شهوت نیست تا هدف زندگى مادى باشد.

٢. انواع هدف

— اهداف ، سه گونه است :

هدف بالاتر از انسان ، خدا ، كه این معراج است.

هدف مساوى انسان ، خلق ، كه این ركود است.

هدف پائین تر از انسان ، شهوت و لذت ، كه این سقوط است .

— برای رسیدن به هدف بالاتر باید نیتها و انگیزه ها بالاتر باشد :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : النية أساس العمل [غررالحكم ، ص ۹۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِأَمْرٍ مَّا نَوَى [تهذيب الأحكام ، ج ۱ ، ص ۸۳] .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : لَا عَمَلَ إِلَّا بِالنِّيَّةِ [کافی ، ج ۸ ، ص ۲۳۴] .

لکل امرء مانوی [تهذيب ج ۴ ، ص ۱۸۶]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَحْشُرُ النَّاسَ عَلَى نِيَّاتِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [کافی ، ج ۵ ، ص ۲۰] .

إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورِكُمْ وَلَا إِلَى أَمْوَالِكُمْ وَلَا يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ [مجموعه ورام ، ج ۲ ، ص ۲۲۸] .

۳. هدف از خلقت انسان

سلام از روی مسخره ارزش ندارد چون نیت فاسد است.

مسجد ضرار خراب می شود چون نیت فاسد است.

کار بدون نیت مثل اسکناس بدون پشتوانه است.

— هدف خلقت خدائی شدن است ، خدائی شدن با نیت است ، اگر نیت الهی شد همه کارها تغییر می کند. غذا می خورد

برای قدرت بر کار خیر می کند ، نه برای لذت. در غذا نیاز بدن هدف می شود نه میل انسان.

— هدف خلقت عبادت است ولی عبادت هم برای رشديهدی إِلَى الرُّشْدِ [جن/۲] . آن هم رشد خود انسان نه رشد ، مال و

مقام و علم و شهرت.

— راه

رسیدن به رشد اسلام و تسلیم است :

"فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولَئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا [جن/۱۴] .

__ انسان ذاتا عاشق آفریده شده است ولی انتخاب محبوب به دست ما است.

__ برای انتخاب محبوب نیاز به فکر و مقایسه میان محبوبها هستیم.

__ محبوبها عبارتند از : ثروت ، قدرت ، شهرت ، لذت و...

__ انگیزه ها عبارتند از : دل و هوس ، دنیا و جلوه اش ، مردم و حرف مردم ، شیطان و وسوسه اش.

__ هنر قرآن آن است که حجابها را کنار و محبوبها و انگیزه ها را به ما نشان می دهد.

۴. وظیفه انسان در عالم

__ کجا برویم و چه کار کنیم؟

اولا : ظرفیت خود را بشناسیم. محبوبها را بشناسیم ، مقایسه کنیم و هر محبوبی ظرف ما را پر می کند. انتخاب کرده و حرکت کنیم.

بعد از شناخت محبوبها و محرکها (هوسها ، حرف مردم ، وسوسه ها ، طاغوتها ، جلوه های دنیا و...) به سراغ شناخت حق برویم :

آیا هر چه من خواستم حق است؟

آیا هر چه فکر و عقیده شد حق است؟

آیا هر چه جامعه به سوی آن رفت حق است؟

وَلَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ [مومنون/۷۱] .

__ حق ، هماهنگی با نظام جهان و قوانین و سنتهای حاکم بر آن است.

برای آشنائی با نظام و قوانین باید از علم صحیح و وحی کمک گرفت ، مثلا- علم و تجربه به ما می گوید که ظرفیت این ماشین ده تن است. بیش از آن تجاوز است. ظرفیت کودک یک سرزنش است و بیش از آن تجاوز از حق است. پس برای شناخت حق باید ظرفیتها و استعدادها روشن شود.

__ چه کار کنیم و کجا

برویم؟

اگر هدف را بشناسیم پاسخ داده ایم.

هدف از آفرینش عبادت و رشد است.

دنیا راه است. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): الدُّنْيَا دَارٌ مَمَرٌ لَا دَارٌ مَقَرٌّ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۳۳] .

نه خوابگاه ، نه باتلاق ، نه گرداب. نه آخور ، نه عشرتکده ، قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): دَارٌ بِالْبَلَاءِ مَحْفُوفَةٌ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۲۶] .

آمده ایم خود را بسازیم. قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا [شمس/۹] .

نه خانه را و مَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ [توبه/۲۴] .

ناگوارای خوب است ولی خوش نیست مثل آمپول و دوا ، آب ته کاسه تا حرارت نبیند حرکت نمی کند ، تمام مواد طبیعی بعد از فشار و سختی به ارزش می رسند.

جوجه کبوتر با نوک زدن مادرش و بیرون راندنش به استقلال می رسد.

بلاها هدیه الهی است. هم عطای او نعمت است و هم بلای او. مرگ جسم مهم نیست. مرگ دل مهم است.

در زیارت عاشوراللهم لك الحمد حمد الشاکرین علی مصابهم [کامل الزیارات ، ص ۱۷۷] .

کسانی برای زیر تیغ جراحی رفتن پول می دهند و نوبت می گیرند.

تَفِيضٌ مِنَ الدَّمْعِ [مائده/۸۳] .

۵. ظرفیت بشر

ظرفیت انسان چقدر است؟

بقدری که اسیر ماده شود: أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ [اعراف/۱۷۶] .

یا هستی را اسیر خود کند: خَلَقَ لَكُمْ [بقره/۲۹] .

مهم ترین اشکال آن است که انسان خودش را نشناخت: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كَفَى بِالْمَرْءِ جَهْلًا أَنْ لَا يَعْرِفَ قَدْرَهُ [إرشاد مفید ، ج ۱ ، ص ۲۳۱] .

انسان میلیونها برابر حیوان ظرفیت دارد. ظرفیت انسان گسترده است. هر روز به چیزی دل می بندد ولی قانع نمی شود. قدرت و مال او را اسیر نمی کند. ظرفیت

او تا بی نهایت طلب می کند. پس : محبوبی حق است که بی نهایت باشد.

مکتبی حق است که ظرفیت او را پر کند. بعضی مکتبها مثل کفش هستند فقط پا را می پوشانند.

آن هم نه از سرما که جوراب لازم است. نه از امراض و زخمها که دارو لازم است. نه از ضعف که عصا لازم است.

ظرفیت انسان ذاتا متحرک و گسترده است. اگر شناخت او به او حرکت داد دین است و اگر نه علم و فلسفه است که فکر او را پر کرده نه تمام ابعاد او را .

_ ظرفیت انسان بالاتر از هستی است زیرا هستی محدود است. ظرفیت انسان بی نهایت طلب است.

ألا كل شيء ما خلا الله باطل و كل نعيم لا محالة زائل [بحار الأنوار ، ج ۶۷ ، ص ۲۹۵] .

قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ [زمر/ ۱۵] .

۶. شناخت موقعیت

_ کوتاه سخن آن که :

۱. ما حق را شناختیم : حق چیزی است که طبق خلقت و ظرفیت و سرمایه باشد.

۲. دنیا را هم شناختیم : که میدان رشد و حرکت است و ناگواریهها هم لطفی است.

۳. محبوب ها را هم شناختیم : جلوه دنیا ، حرف مردم ، هوسهای خود ، وسوسه های شیطان که همه عامل خواب و سقوط من می شوند.

۴. شناختیم که محبوب ها و مکتبها همه مثل کفش جزئی از مرا اشباع می کنند نه تمام مرا.

بعد از این شناختها به سراغ محبوب اصلی می روم (خدا) به او دل می بندم (ایمان) به اطاعتش می ایستم (تقوی) از محبوبها موهوم و موقت دست می کشم (زهد) ناگواریهها را هم لطف می دانم (صبر) کارم را به او می سپارم (توکل) و با هوسهای

نفسانی مخالفت می کنم. (جهاد اکبر) و زیر بار طاغوت ها نمی روم. (جهاد اصغر) و دیگران را روشن می کنم (ارشاد و امر به معروف) و هر کجا گنج شدم از رهبری معصوم اطاعت می کنم.

۷. هدفداری عالم

۱. آفرینش عالم

سوال: اکنون که این حیات دنیوی گذرگاه است، چرا خداوند آن را آفریده؟

جواب: این دنیا مقدمه ای است برای رشد و تکامل و برای رسیدن به حیات واقعی. وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ [عنکبوت/۶۴].

خود این حیات هدف نیست. هدف رسیدن به حیات واقعی است. حیات واقعی از همین جا آغاز می شود.

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً [نحل/۹۷].

حیات واقعی در دعوت انبیاست.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ [انفال/۲۴].

أَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَأُحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ [انعام/۱۲۲].

در حقیقت بدون پذیرش دعوت انبیا حیاتی وجود ندارد غیر از حیات حیوانی.

۱. ایمان

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ [ذاریات/۵۶].

۲. علم

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ [طلاق/۱۲].

۳. عمل

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيُبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا [ملک/۲].

عبادت: لِيَعْبُدُونِ

معرفت: لِتَعْلَمُوا

عمل : لِيَتْلُوَكُمْ

معرفت نسبت به علم و قدرت خدا : لَتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا [طلاق/ ۱۲] .

این اهدافی که قرآن بر شمرده بعضی مقدمه بعضی دیگرند.

آگاهی و معرفت ، مقدمه عبادت و بندگی و عبادت و

بندگی مقدمه ای برای آزمون و تربیت بشر و آن هم مقدمه ای برای بهره گیری از رحمت خدا و لذت کم خلقتم [نمونه ، ج ۲۴ ، ص ۲۶۴].

قَالَ الْحُسَيْنُ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ جَلَّ ذِكْرُهُ مَا خَلَقَ الْعِبَادَ إِلَّا لِيَعْرِفُوهُ فَإِذَا عَرَفُوهُ عَبْدُوهُ فَإِذَا عَبْدُوهُ اسْتَغْنَوْا بِعِبَادَتِهِ عَنِ عِبَادَةِ مَنْ سِوَاهُ

۲. آفرینش انسان

۱. رحمت

إِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ وَ لِذَلِكَ خَلَقَهُمْ [هود/۱۱۹].

۲. عبادت

وَ مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ [ذاریات/۵۶].

۱. هدف از عبادت

لِيَعْبُدُونِ

یعنی چه؟

مقصود از عبادت یک سلسله حرکات و اوراد نیست. بلکه عبادت یعنی انسان :

۱. دستگاه طبیعت را گهواره ای برای خود بداند که او را بحرکت در می آورد.

۲. طبیعت را دبستان و دبیرستان و دانشگاه و آزمایشگاهی بداند که گنجهای نهفته در وجود انسان را به ظهور رسانده و قابل بهره برداری می کند.

۳. بداند هستی در مسیر انا لله و انا اليه راجعون [بقره/۱۵۶]. است.

در این صورت با عقیده همه جا می شود معبد و هر کاری می شود عبادت.

این عبادت یعنی در راه او بودن ، رنگ او را داشتن. از بیل زدن روستا تا جارو کردن کارگاه تا چشم پوشی از میلیاردها ثروت در خدمت انسانها تا مطالعه دانش برای رسیدن به واقعیات تا مدیریت صحیح کارفرما همه با شرایط فوق می شود عبادت.

پس : تا کسی از قلمرو حیات معمولی بیرون نرود شایستگی سؤال از هدف حیات واقعی را ندارد.

پس : بیائیم فلسفه حیات را از کسانی بپرسیم که نبض حیات واقعی آنها می زند نه مرده های زنده نما.

پرسیدن فلسفه زندگی از چنگیز و فروید که هر کدام بخشی از حیات را نادیده می گیرند بی

نتیجه است.

مزایای حیات ارتباط مستقیم با سازمان مغزی و روانی انسانها دارد.

این انسان است که می گوید غسل شیرین است ، گل زیبا است ، میوه خوشمزه است ، اگر انسان را جدا کنیم موجودات با هم فرقی ندارند. زهر با غسل ، گل با خار ، این انسان است که می گوید ثروت و مقام و آزادی و شهوت و دانش یک امتیاز است. اینها امتیاز بودن خود را از انسان گرفته اند. همه سایه انسان هستند اشتباه بزرگ این است که در این سایه ها بدنبال هدف بگردیم.

۳. امتحان

امتحان (شکوفائی استعدادها) وَ هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَ كَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا [هود/۷]. این آیه ارزش هر انسان را به حسن عمل او می داند.

۴. حکمت

روی هشام بن الحکم أنه سأل الزنديق أبا عبد الله (ع): "لأى عله خلق الخلق و هو غير محتاج إليهم و لا مضطر إلى خلقهم و لا يليق بهالعبث بنا قال خلقهم لإظهار حكمته و إنفاذ علمه و إمضاء تدبيره" [احتجاج ، ج ۲ ، ص ۳۳۸].

۵. اخلاص

علی (ع): قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى يَا ابْنَ آدَمَ لِمَ أَخْلَقَكَ لِأَرْبِحَ عَلَيْكَ إِنَّمَا خَلَقْتُكَ لِتَرْبِحَ عَلَيَّ فَاتَّخِذْنِي بَدَلًا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ فَإِنِّي نَاصِرٌ لَكَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۳۱۹].

هدف نهایی عبادت خالی از شرک است.

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسِّرَنَّ لَهُمْ دِينَهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَ لَيَمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَ لَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا [نور/۵۵]

۸. هدف از زندگی

۱. این سؤال سابقه تاریخی دارد.

افلاطون می گوید : کسی که نمی داند از کجا آمده است و به کجا می رود و هدف از زندگی چیست. باید منکر خویشتن باشد.

۳. قرآن حدود ۱۰۰ مرتبه درباره حیات و تفسیر آن و هدف آن سخن گفته.

۴. می توان گفت : سؤال از فلسفه و هدف زندگی از نظر تاریخی مساوی تاریخ هوشیاری بشر است.

۵. در قرن ما به خصوص در غرب احساس پوچی غوغا می کند.

۶. اول باید دید چه تفسیری از زندگی داریم. کیفیت سؤال با چگونگی تفسیر زندگی رابطه دارد.

سؤال یک فیلسوف با سؤال یک تبهکار فرق دارد.

۷. سؤال به منزله علامت (ایست) در موقع گم شدن است. سطحی بودن سؤال نشانه موقعیت متزلزل مسائل است.

۸. در حقیقت بانگ فلسفه زندگی چیست؟ به ناله انسانهای فشرده در آهن پاره های عصر ماشین بیشتر شباهت دارد تا سؤالی حکیمانه .

۹. پاسخ سوال سطحی جواب سطحی است.

کودکی چهارساله از پدرش می پرسد : پدر جان ، این شخص چه می کند؟

پدر می گوید : کار می کند. و آجر قالب می زند.

کودک می پرسد : برای چه کار می کند. پدر می گوید : برای این که مزد بگیرد.

همین پاسخ کودک را قانع می کند اما اگر این سؤال را ابن خلدون و مارکس بپرسد پاسخ عمیق لازم است.

هدف زندگی هر چیز خارج از آن چیز است. هدف دنیا خارج دنیا است.

نباید در این دنیا بدنبال هدف باشیم.

قرآن می گوید : همه هستی برای انسان است. پس می شود گفت : اصل انسان و هستی سایه اوست. حالا چطور ممکن است

هدف یک شیء در سایه او باشد.

پس اگر بخواهیم واقعاً هدف را بدانیم باید از دنیا و جاذبه هایش

خود را بیرون بکشیم تحت تأثیر مال و شهوت و مقام.....نباشیم.

آنگاه از صاحب دنیا پرسیم در آفرینش جهان چه حکمتی داشتی؟

وقتی از عالم ماده بیرون آمدیم حیات را با دیدی عمیق تر و چند بعدی می بینیم. که شام ماده و ماوراء ماده می بینیم و احساس می کنیم هدف خیلی بالا و مقدس است.

هدف انسان آغاز حرکت از خاک و رسیدن به افلاک است. **إِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ**

[بقره/۱۵۶] .

اسلام می خواهد انسانی تربیت کند که می گوید : تمام من از خداست.

قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [انعام/۱۶۱] .

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ [ذاریات/۵۶] .

وقتی از عالم ماده دل بریدیم هدفهای خاکی برای ما ناچیز می شود.

همه می خواهند به دنیا برسند امام علی (ع) حاضر نیست حتی به قیمت ظلم به یک مورچه همه افلاک را تحویل بگیرد چرا؟ چون معصیت خداست : **قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ اللَّهُ لَوْ أُعْطِيَ الْأَقَالِيمَ السَّبْعَةَ بِمَا تَحْتَ أَفْلَاكِهَا عَلَيَّ أَنْ أَعْصِيَ اللَّهَ فِي نَمْلِهِ أَسْلُبَهَا جُلْبَ شَعِيرِهِ مَا فَعَلْتُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۲۴] .**

همه مردم را برای دنیا می خواهند اما امام علی (ع) مردم را برای خدا : **قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنِّي أُرِيدُكُمْ لِلَّهِ وَ أَنْتُمْ تُرِيدُونَنِي لِأَنْفُسِكُمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۳۶] .**

انسان وقتی از عالم ماده دل برید دریچه های تازه ای برویش باز می شود. حیات و زندگی برایش معنای وسیعی پیدا می کند.

روح انسان و شگفتیهای روح انسان برایش کشف می شود. ظرافت و نیرومندی و توانائیهای انسان را در می یابد ، می بیند این انسان تلخ ترین حوادث روزگار را نوش می کند و از

شیرین ترین لذتها چشم می پوشد. توجه دارید که این حیات برای گروههای مذکور اصلا مطرح نبود.

توجه! توجه! تا گام به مرحله عالی گذاشته نشود سایه حیات از هدف تشخیص داده نمی شود.

۹. ریشه سؤال از هدف زندگی

۱. شکست عاطفی

عاشقی در اوج عشق معشوقش را از دست می دهد. عصبانی و بی قرار می پرسد: راستی هدف از زندگی چیست؟

۲. شکست اقتصادی

تاجری ورشکسته می شود، زندگیش متلاشی می شود، دنیا بر او تنگ شده، گوشه زندان در فکر فرو رفته، راستی هدف از زندگی چیست؟

۳. سختی زندگی

پدری عیالمند، بی خانه، مریض دار، وارد منزل می شود. از فشار زندگی به تنگ آمده می پرسد: زندگی برای چیست؟

۴. رفاه افراطی

جوانی از اول عمرش در ناز و نعمت بزرگ شده. خانه مجلل، غذاهای متنوع، آسایش مطلق، زندگی برایش تکراری و تهوع آور شده. گاهی بطور زود گذر می پرسد: فلسفه زندگی چیست؟

۵. کم تجربگی و خام بودن

نوجوانی، خام است که هنوز درک درستی از مفهوم حیات ندارد.

۶. غرور علمی

دانشجو و دانشمندی است و توانسته تحصیلاتی کسب کند. غرور علمی او را گرفته. با عجله می خواهد هدف کل هستی را بفهمد. در حالی که هنوز رازهای فراوانی در اجزاء هستی حتی در بخش ماده است که هنوز کشف نشده.

۷. تقلید از دانشمندان و متفکران

گروهی به طور تقلید می خواهند قیافه روشنفکری به خود بگیرند. دست زیر چانه می گذارند و با قیافه متفکرانه می پرسند: فلسفه زندگی چیست؟

۸. رهبری مادی

از آنجا که دردها ، تلخیها ، ناکامیهای زندگی بشر فراوان است گروهی با بیان و تصویر و کنار هم گذاشتن این جنبه از زندگی به مردم القاء می کنند. که هدف از این

زندگی چیست؟ این گروه گرچه قیافه مردمی، توده ای، دلسوز، و خیر خواه دارند اما در واقع می خواهند رهبری طیف عظیمی را بدست بگیرند.

۹. لذت نبردن کافی

گروهی چون فلسفه زندگی را حداکثر لذت و حداقل درد می دانند به محض اینکه خاری در پایشان فرو می رود فریادشان بلند می شود.

بَيْنَا هُوَ يَضْحَكُ إِلَى الدُّنْيَا وَ تَضْحَكُ إِلَيْهِ فِي ظِلِّ عَيْشٍ غُفُولٍ إِذْ وَطِئَ الدَّهْرُ بِهِ حَسَكُهُ [نهج البلاغه ، خطبه ۲۲۱].

۱۰. توجه صرف بعالم مادی

گروهی فلسفه حیات را در عالم ماده می جویند و هر چه کاوش می کنند به نتیجه چشمگیر نمی رسند و ارضاع نمی شوند.

نتیجه: سؤال این گروهها درباره هدف و فلسفه زندگی به هیچ وجه واقعی نیست.

۱۰. هدف زندگی از دید قرآن

تشبیه حیات دنیا از افق قرآن

وَ اضْرِبْ لَهُمْ مَثَلِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَا أَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ فَأَخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيَّاحُ [كهف/۴۵].

إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَا أَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ فَأَخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَ الْأَنْعَامُ [یونس/۲۴].

اعْلَمُوا أَنَّهَا الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهُوَ وَ زِينَةٌ وَ تَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَ تَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَ الْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُضْفَرًا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا [حدید/۲۰].

جمع سه آیه:

۱. حیات یک پدیده آسمانی است: كَمَا أَنْزَلْنَا [یونس/۲۴].

۲. زندگی بشر مثل زندگی نباتات زود گذر، ناپایدار و در معرض نابودی است.

ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُضْفَرًا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا [حدید/۲۰].

۳. حیات دنیا زیبا و فریبنده است.

۴. پرورشگاه انسان، دانشگاه انسان همین دنیای خاکی است.

۱. قرآن حیات را از جنبه های مختلفی مطرح کرده :

الف

حیات معمولی و ابتدائی ۶۹ مورد در قرآن مطرح شده

وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ [انعام/۳۲].

وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ [حدید/۲۰].

وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَاعٌ [رعد/۲۶].

فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ [توبه/۳۸].

اعْلَمُوا أَنَّهَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَ لَهْوٌ وَ زِينَةٌ [حدید/۲۰].

قرآن می گوید: اطلاعات بشر از همین حیات ظاهری هم اندک است، چه رسد به حیات بالاتر.

يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [روم/۷].

حالا نگاهی داشته باشیم به تشبیهات قرآن.

۱۱. هدف شناسی

از مارکس و یا فروید یا چنگیز و صدام کسیکه انسان را نفهمیده یا از یک زاویه دیده چگونه می تواند هدف را بشناسد.

۱۲. تمایلات

۱. مادی

۱. تمایلات مادی مثل: تغذیه.

۲. روحی پائین و بالا

تمایلات روحی پائین مثل: نیاز به شادی و تفریح.

تمایلات روحی بالا مثل: آرمانهای بلند، آزادی و...

۳. خوددوستی

يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [روم/۷].

۴. حب بقاء

يَوْمَ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ [بقره/ ۹۶] .

هل اولئك على شجرة الخلد و ملك لا يبلى [طه ، ۱۲۰] .

لا أُحِبُّ الْأَفْلِينَ [انعام/ ۷۶] .

۱. همبستگی اجتماعی

۱. عوامل همبستگی

۱. فردی

۱. شاد کردن مردم

أَيُّهَا الْحَسَنُ (ع) يَقُولُ : إِنَّ لِلَّهِ عِيَاداً فِي الْأَرْضِ يَشِعُونَ فِي حَوَائِجِ النَّاسِ هُمُ الْآمِنُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ مَنْ أَدْخَلَ عَلَى مُؤْمِنٍ شِرُوراً فَرَحَ اللَّهُ قَلْبَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۹۷] .

مَنْ سَرَّ مُؤْمِناً فَقَدْ سَرَّنِي وَ مَنْ سَرَّنِي فَقَدْ سَرَّ اللَّهُ [كافي ، ج ۲ ، ص ۱۸۸] .

۲. عدالت

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسَانِ وَ إِيْتَاءِ ذِي الْقُرْبَى [نحل ، ۹۰] .

۳. احسان

وَ لَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَ أَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ [قصص ، ۷۷] .

۴. تقوی (عمل صالح)

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَ اتَّقَى . وَ صَدَّقَ بِالْحُسْنَى . فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى [لیل ، ۵] .

رسول خدا (ص) فرمود : روز قیامت مردی را به پای حساب می آورند و می گویند از خودت دفاع کن. می گوید : خداوندا مرا آفریدی و هدایت کردی و وسایل زندگی را برایم فراهم آوردی ، من هم همیشه به بندگان تو رسیدگی کرده و احتیاجات آنان را برطرف کردم تا این که حساب امروز را برایم آسان گردانی. پیام می رسد : صَدَقَ عَبْدِي أَدْخُلُوهُ الْجَنَّةَ [وسائل الشیعه ، ج ۲۱ ، ص ۵۴۵] .

۵. سخاوت

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ : "خِيَارُكُمْ سَمَحَاوُكُمْ وَ شِرَارُكُمْ

بُخَلَاوَكُمْ" [كافي ، ج ٤ ، ص ٤١] .

٢. اجتماعي

١. نفع رساني به مردم

أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ : سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ أَحَبُّ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ قَالَ أَنْفَعُ النَّاسِ لِلنَّاسِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦٤] .

٢. عدم خستگي از خدمت رساني به مردم

١ _ قَالَ عَلِي (ع) لِجَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ " يَا جَابِرُ ... مَنْ كَثُرَتْ نِعْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ كَثُرَتْ حَوَائِجُ النَّاسِ إِلَيْهِ فَمَنْ قَامَ لِلَّهِ فِيهَا بِمَا يَجِبُ فِيهَا عَرَّضَهَا لِلدَّوَامِ وَالْبَقَاءِ وَمَنْ لَمْ يَقُمْ فِيهَا بِمَا يَجِبُ عَرَّضَهَا لِلزَّوَالِ وَالْفَنَاءِ " [نهج البلاغه ، حكمت ٣٧٢] .

٢ _ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِي (ع) أَنَّهُ قَالَ : اعْلَمُوا أَنَّ حَوَائِجَ النَّاسِ إِلَيْكُمْ مِنْ نِعَمِ اللَّهِ عَلَيْكُمْ فَلَمَّا تَمَلُّوا النِّعَمَ فَتَحَّوُلْ إِلَى غَيْرِكُمْ [مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ٣٦٩] .

٣ _ قَالَ لَهُ (عَلِي عَلَيْهِ السَّلَام) رَجُلٌ أَوْصَنِي فَقَالَ عَلِي (ع) : " أَوْصِيكَ أَنْ لَا يَكُونَ لِعَمَلِ الْخَيْرِ عِنْدَكَ غَايَةٌ فِي الْكَثْرَةِ وَلَا لِعَمَلِ الْإِثْمِ عِنْدَكَ غَايَةٌ فِي الْقَلَّةِ " [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٤٩] .

عَمَّنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) : قَالَ أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى مُوسَى (ع) أَنْ مِنْ عِيَادِي مَنْ يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالْحَسَنَةِ فَمَا أَحْكُمُهُ فِي الْجَنَّةِ فَقَالَ مُوسَى يَا رَبِّ وَ مَا تِلْكَ الْحَسَنَةُ قَالَ يَمْشِي مَعَ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ فِي قَضَاءِ حَاجَتِهِ قُضِيَتْ أَوْ لَمْ تُقْضَ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٩٥] .

سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ (ع) يَقُولُ : " مَنْ آتَاهُ أَخُوهُ الْمُؤْمِنُ فِي حَاجَةٍ فَإِنَّمَا هِيَ رَحْمَةٌ مِنَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى سَاقَهَا إِلَيْهِ فَإِنْ قَبِلَ ذَلِكَ فَقَدْ وَصَلَهُ بِوَلَايَتِنَا وَهُوَ مَوْصُولٌ بِوَلَايَةِ اللَّهِ " [كافي ، ج ٢ ، ص ١٩٦] .

عَنِ الصَّادِقِ (ع) عَنْ

أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ يَقْضِي بَعْضُهُمْ حَوَائِجَ بَعْضُهُمْ فَبِقَضَاءِ بَعْضِهِمْ حَوَائِجَ بَعْضٍ يَقْضِي اللَّهُ حَوَائِجَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۴۰۳] .

۳. امر به معروف

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ [نساء ، ۱۱۴] .

۴. شرکت در نیکو کاری

قال رَسُولُ اللَّهِ (ص) : رَحِمَ اللَّهُ وَلِدًا أَعَانَ وَالْإِدِيَةَ عَلَى بَرِّهِ وَرَحِمَ اللَّهُ جَارًا أَعَانَ جَارَهُ عَلَى بَرِّهِ رَحِمَ اللَّهُ رَفِيقًا أَعَانَ رَفِيقَهُ عَلَى بَرِّهِ وَرَحِمَ اللَّهُ خَلِيطًا أَعَانَ خَلِيطَهُ عَلَى بَرِّهِ وَرَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا أَعَانَ سُلْطَانَهُ عَلَى بَرِّهِ [وسائل الشيعة ، ج ۱۶ ، ص ۳۷۸] .

۱_ اگر دین ندارید پس انسانیت کجا رفته

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) ... فَهَبْ أَنَّهُ لَمَا تَوَابَ يَرْجَى وَ لَمَا عِقَابَ يَتَّقَى أَوْ فَتْرَهُ يُدُونَ فِي مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۴۳۷] .

۲_ اگر توانایی مالی ندارید لااقل واسطه بشوید

۱_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً حَسَنَةً أَوْ يَأْمُرُ بِمَعْرُوفٍ أَوْ يَنْهَى عَنِ مُنْكَرٍ أَوْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ أَوْ أَسَارَ بِهِ فَهُوَ شَرِيكٌ... [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۱۷۸] .

۲_ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : قَالَ مَنْ كَانَ وَصُولًا لِإِخْوَانِهِ بِشَفَاعَةٍ فِي دَفْعِ مَعْرَمٍ أَوْ جَرٍّ مَعْنَمٍ تَبَّتْ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قَدَمَيْهِ يَوْمَ تَزَلُّ فِيهِ الْأَقْدَامُ [وسائل الشيعة ، ج ۱۶ ، ص ۳۴۲] .

۳_ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : لَوْ جَزَى الْمَعْرُوفُ عَلَى تَمَانِينَ كَفَأَ لِأَجْرُوا كُلَّهُمْ فِيهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ صَاحِبُهُ مِنْ أَجْرِهِ شَيْئًا [کافی ، ج ۴ ، ص ۱۷] .

۵. رعایت حقوق دیگران

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ

اللَّهِ (ع) مَا حَقَّ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ قَالَ : " إِنَّ مِنْ حَقِّ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ الْمَوَدَّةَ لَهُ فِي صِدْرِهِ وَالْمُؤَاسَاةَ لَهُ فِي مَالِهِ وَالْخَلْفَ لَهُ فِي أَهْلِهِ وَالنُّصْرَةَ لَهُ عَلَى مَنْ ظَلَمَهُ " [كافي ، ج ٢ ، ص ١٧١] .

٦. كمك به مستضعفين

امداد آموزشی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَعَانَ ضَعِيفًا فِي فَهْمِهِ وَمَعْرِفَتِهِ فَلَقَنَهُ حِجَّتَهُ عَلَى خَضَمِ الدِّينِ طُلَّابِ الْبَاطِلِ أَعَانَهُ اللَّهُ عِنْدَ سَيِّئَاتِ الْمَوْتِ عَلَى شَهَادَتِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ... [بحار الأنوار ، ج ٧٢ ، ص ٢١] .

امداد درماني

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَعَانَ ضَعِيفًا فِي بَدَنِهِ عَلَى أَمْرِهِ أَعَانَهُ اللَّهُ عَلَى أَمْرِهِ وَنَصَبَ لَهُ فِي الْقِيَامَةِ مَلَائِكَةً يَعِينُونَهُ عَلَى قَطْعِ تِلْكَ الْأَهْوَالِ وَعُبُورِ تِلْكَ الْخَنَادِقِ مِنَ النَّارِ حَيْثُ لَمَّا تَصَبَّ بِبَيْتِهِ مِنْ دُخَانِهَا وَ لَمَّا سُمِّمَتْهَا وَ عَلَى عُبُورِ الصَّرَاطِ إِلَى الْجَنَّةِ سَالِمًا آمِنًا] مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ٤١٥] .

٧. خدمت رساني

قال رسول الله (ص) : مَنْ أَخْدَمَ أَخَاهُ أَخْدَمَهُ اللَّهُ مِنَ الْوَالِدَانِ الْمُخْلَدِينَ وَ أَشِيكَتَهُ مَعَ أَوْلِيَائِهِ الطَّاهِرِينَ [وسائل الشيعه ، ج ١٧ ، ص ٢٠٩] .

عن الصادق (ع) : المؤمنون بعضهم لبعض قيل و كيف يكونون خدما بعضهم لبعض؟

قال له (علي عليه السلام) رجل أوصني فقال علي (ع) أوصيك أن لا يكونن لعمل الخير عندك غايه في الكثره و لا لعمل الإثم عندك غايهفي القله [بحار الأنوار ، ج ٧٥ ، ص ٤٩] .

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ (ع) أَنَّهُ قَالَ : اغْلَمُوا أَنْ حَوَائِجِ النَّاسِ إِلَيْكُمْ مِنْ نَعِيمِ اللَّهِ عَلَيْكُمْ فَلَمَّا تَمَلُّوا النَّعِيمَ فَتَحَّوْا إِلَى غَيْرِكُمْ] مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ٣٦٩] .

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ

مُحَمَّدٍ (ع) قَالَ : اِمْتَحِنُوا شَيْعَتَنَا عِنْدَ ثَلَاثٍ عِنْدَ مَوَاقِيتِ الصَّلَاةِ كَيْفَ مُحَافَظَتُهُمْ عَلَيْهَا وَ عِنْدَ أَسْرَارِهِمْ كَيْفَ حِفْظُهُمْ لَهَا عِنْدَ عَدُوِّنَا وَ إِلَى أَمْوَالِهِمْ كَيْفَ مُوَاسَاتُهُمْ لِإِخْوَانِهِمْ فِيهَا [وسائل الشيعة ، ج ٤ ، ص ١١٢] .

عَنْ حِابِرٍ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ : " إِنَّ أَنَسًا أَتَوْا أَبَا جَعْفَرٍ (ع) فَسَأَلُوهُمَ عَنِ الشَّيْعَةِ هَلْ يَعودُ غَنِيَهُمْ عَلَى فَقِيرِهِمْ وَ هَلْ يَعودُ صَاحِبُهُمْ عَلَى مَرِيضَتِهِمْ وَ هَلْ يَعرِفُونَ ضَعْفَهُمْ وَ هَلْ يَتَزَاوَرُونَ وَ هَلْ يَتَحَابُّونَ وَ هَلْ يَتَنَاصِحُونَ فَقَالَ الْقَوْمُ وَ مَا هُمْ الْيَوْمَ كَذَلِكَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) لَيْسَ هُمْ بِشَيْءٍ حَتَّى يَكُونُوا كَذَلِكَ " [مستدرک الوسائل ، ج ٨ ، ص ٣٠٩] .

٧. سرپرستی ایتم

سرپرستی و اداره چند خانواده فقیر

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (الباقر) (ع) فِي حَدِيثَانِ عَلَى بْنِ الْحُسَيْنِ (ع) كَانَ يَعودُ مِائَةَ أَهْلِ بَيْتٍ مِنْ فَقَرَاءِ الْمَدِينَةِ وَ كَانَ يَعبُجُهُ أَنْ يَحْضَرَ طَعَامَهُ الْيَتَامَى وَ الْأَصْرَاءَ وَ الزَّمْنَى وَ الْمَسَاكِينَ الَّذِينَ لَا حِيلَةَ لَهُمْ وَ كَانَ يَنَاولُهُمْ بِيَدِهِ وَ مَنْ كَانَ لَهُ مِنْهُمْ عِيَالٌ حَمَلَهُ مِنْ طَعَامِهِ.... [وسائل الشيعة ، ج ٩ ، ص ٣٩٧] .

٨. کمک به نایبایان و ناشنویان

قال رسول الله (ص) : مَنْ قَادَ أَعْمَى أَرْبَعِينَ خُطُوهُ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ [بحار الأنوار ، ج ٣٠ ، ص ٤١٤] .

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) أَنَّهُ قَالَ فِي آخِرِ خُطْبَتِهِ خُطْبَتَهَا : " وَ مَنْ قَادَ ضَرِيرًا إِلَى مَسْجِدِهِ أَوْ إِلَى مَنْزِلِهِ أَوْ لِحَاجَتِهِ مِنْ حَوَائِجِهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ قَدَمٍ رَفَعَهَا وَ وَضَعَهَا عِتْقَ رَقَبَةٍ وَ صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى يَفَارِقَهُ... " [وسائل الشيعة ، ج ١٦ ، ص ٣٤٣] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) : قَالَ إِسْمَاعِيلُ الْأَصَمُّ مِنْ غَيْرِ تَضَجَّرَ صَدَقَهُ هَنِيئُهُ [وسائل الشيعة ، ج ١٢ ، ص ١٣٤] .

٣. اقتصادی

١. بخشش

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى. وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى. فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى [ليل ، ۵ - ۷]

وَ يُوَثِّرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ [حشر ، ۸ - ۹]

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) يَقُولُ : "خِيَارُكُمْ سَمَحَاوُكُمْ وَ شِرَارُكُمْ بُخْلَاوُكُمْ" [كافي ، ج ۴ ، ص ۴۱] .

فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَ إِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ [أنبياء ، ۹۴] .

اساس جامعه رشيد

وَ قَالَ (ع) لِحَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ : " يَا حَابِرُ قَوْمُ الدِّينِ وَ الدُّنْيَا بِأَرْبَعَةٍ عَالِمٌ يَشِيْتَعْمَلُ عِلْمَهُ وَ جَاهِلٌ لَا يَشِيْتَتَكْفُ أَنْ يَتَعَلَّمَ وَ جَوَادٌ لَا يَبْخُلُ بِمَعْرُوفِهِ وَ فَقِيرٌ لَا يَبِيعُ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاةٍ فَإِذَا ضَيَعَ الْعَالِمُ عِلْمَهُ اسْتَتَكَفَّ الْجَاهِلُ أَنْ يَتَعَلَّمَ وَ إِذَا بَخَلَ الْغَنِيُّ بِمَعْرُوفِهِ بَاعَ الْفَقِيرُ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاةٍ" [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ۱۹ ، ص ۳۰۳] .

امداد ، عامل قرب است

قال أبو عبد الله (ع) : تَقَرَّبُوا إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِمُوسَاةٍ إِخْوَانِكُمْ [بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۳۹۱] .

۲. امر به صدقه

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ [نساء ، ۱۱۴] .

۳. اشتراك در معاش

بهترین معاش

دخلت على أبي الحسن الرضا (ع) فقال لي : " يا علي من أحسن الناس معاشا قلت يا سيدي أنت أعلم به مني فقال (ع) : يا علي من حسن معاش غيره في معاشه" [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۳۴۱] .

۴. رسیدگی به نیازهای مالی دیگران

درسی برای ثروتمندان (به یک کمک قانع نباشید)

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) : لِعَمَّارِ السَّابِطِيِّ : " يَا عَمَّارُ أَنْتَ رَبُّ مَالٍ كَثِيرٍ قَالَ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ

فَتَوَدَّى مَا افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَيْكَ مِنَ الزَّكَاةِ فَقَالَ نَعَمْ قَالَ فَتُخْرِجُ الْحَقَّ الْمَعْلُومَ مِنْ مَالِكَ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَتَصِلُ قَرَابَتَكَ قَالَ نَعَمْ قَالَ وَ تَصِلُ إِخْوَانَكَ قَالَ نَعَمْ فَقَالَ يَا عَمَّارُ إِنَّ الْمَالَ يَفْنَى وَالْيَدْنَ يَبْلَى وَالْعَمَلَ يَبْقَى وَالذِّيَانَ حَى لَا يَمُوتُ يَا عَمَّارُ إِنَّهُ مَا قَدَّمْتَ فَلَنْ يَسْبِقَكَ وَمَا أَخَّرْتَ فَلَنْ يَلْحَقَكَ" [كافي ، ج ٣ ، ص ٥٠١] .

٤. سياسى

١. حفظ اسرار

عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (ع) قَالَ : اَمْتَحِنُوا شَيْعَتَنَا عِنْدَ ثَلَاثٍ عِنْدَ مَوَاقِيتِ الصَّلَاةِ كَيْفَ مُحَافَظَتُهُمْ عَلَيْهَا وَ عِنْدَ أَسْرَارِهِمْ كَيْفَ حِفْظُهُمْ لَهَا عِنْدَ عَدُوِّنَا وَ إِلَى أَمْوَالِهِمْ كَيْفَ مَوَاسَاتُهُمْ لِإِخْوَانِهِمْ فِيهَا [وسائل الشيعة ، ج ٤ ، ص ١١٢] .

عَنْ جَابِرٍ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ أَنَسًا أَتَوْا أَبَا جَعْفَرٍ (ع) "فَسَأَلَهُمْ عَنِ الشَّيْخِ هَلْ يَعُودُ غَنِيبُهُمْ عَلَى فَقِيرِهِمْ وَ هَلْ يَعُودُ صَحِيحُهُمْ عَلَى مَرِيضِهِمْ وَ هَلْ يَعْرِفُونَ ضَعْفَهُمْ وَ هَلْ يَتَزَاوَرُونَ وَ هَلْ يَتَحَابُّونَ وَ هَلْ يَتَنَاصِحُونَ؟ فَقَالَ الْقَوْمُ وَ مَا هُمْ الْيَوْمَ كَذَلِكَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) لَيْسَ هُمْ بِشَيْءٍ حَتَّى يَكُونُوا كَذَلِكَ" [مستدرک الوسائل ، ج ٨ ، ص ٣٠٩] .

٢. حفظ دين و دنيا

وَ قَالَ (ع) لِحَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ : " يَا جَابِرُ قَوَامُ الدِّينِ وَ الدُّنْيَا بِأَرْبَعَةٍ عَالِمٍ يَشِي تَعْمَلُ عِلْمَهُ وَ جَاهِلٍ لَا يَشِي تَنْكُفُ أَنْ يَتَعَلَّمَ وَ جَوَادٍ لَا يَبْخُلُ بِمَعْرُوفِهِ وَ فَقِيرٍ لَا يَبِيعُ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاةٍ فَإِذَا ضَاعَ الْعَالِمُ عِلْمُهُ اسْتَنْكَفَ الْجَاهِلُ أَنْ يَتَعَلَّمَ وَ إِذَا بَخَلَ الْغَنِيُّ بِمَعْرُوفِهِ بَاعَ الْفَقِيرُ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاةٍ" [شرح نهج البلاغه ابن ابى الحديد ، ج ١٩ ، ص ٣٠٣] .

٢. موانع همبستگى

١. بى تفاوتى

هشدار به بى تفاوتى ها

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ (ع) : .. مَا عَذَّبَ اللَّهُ أُمَّةً إِلَّا عِنْدَ اسْتِهَانَتِهِمْ بِحُقُوقِ فُقَرَاءِ

إِخْوَانِهِمْ [مستدرک الوسائل ، ج ۹ ، ص ۵۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۱۶۳] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : أَيُّمَا مُؤْمِنٍ مَنَعَ مُؤْمِنًا شَيْئًا مِمَّا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهِ مِنْ عِنْدِهِ أَوْ مِنْ عِنْدِ غَيْرِهِ أَقَامَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُسْوَدًّا وَجْهَهُ مُزْرَقَةً عَيْنَاهُ مَغْلُولَةٌ يَدَاهُ إِلَى عُنُقِهِ فَيَقَالَ هَذَا الْخَائِنُ الَّذِي خَانَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ثُمَّ يَوْمَرُ بِهِ إِلَى النَّارِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۳۶۷] .

به اموال خود مغرور نشوید

أَيَحْسِبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَالٍ وَبَيْنَ نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ [مؤمنون ، ۵۵-۵۶] .

علی (ع) در ذیل این آیه می فرماید : فَإِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يَخْتَبِرُ عِبَادَهُ الْمُسْتَكْبِرِينَ فِي أَنْفُسِهِمْ بِأَوْلِيَائِهِ الْمُسْتَضْعَفِينَ فِي أَعْيُنِهِمْ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۹۲] .

شانه خالی نکنید

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنَّهُ قَالَ عَجِبْتُ لِرَجُلٍ يَأْتِيهِ أَخُوهُ الْمُسْلِمُ فِي حَاجَةٍ فَيَمْتَنِعُ عَنْ قَضَائِهَا وَ لَمَّا يَرَى نَفْسَهُ لِلْخَيْرِ أَهْلًا [مستدرک الوسائل ، ج ۱۲ ، ص ۴۳۷] .

۲. بخل

سیمای بخیل

وَقَالَ عَلِيٌّ (ع) : عَجِبْتُ لِلْبَخِيلِ ... طَلَبَ فَيَعِيشُ فِي الدُّنْيَا عَيْشَ الْفُقَرَاءِ وَيَحْتَسِبُ فِي الْآخِرَةِ حِسَابَ الْأَغْنِيَاءِ [نهج البلاغه ، حکمت ۱۲۶] .

مَنْ قَبِضَ يَدَهُ مَخَافَةَ الْفَقْرِ فَقَدْ تَعَجَّلَ الْفَقْرَ [غررالحکم ، ص ۲۹۳] .

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنَّهُ قَالَ إِنَّ اللَّهَ فَرَضَ فِي أَمْوَالِ الْأَغْنِيَاءِ أَقْوَاتَ الْفُقَرَاءِ فَمَا جَاعَ فَقِيرٌ إِلَّا بِمَا مَنَعَ غَنِيٌّ وَاللَّهُ تَعَالَى سَائِلُهُمْ عَنْ ذَلِكَ [وسائل الشیعه ، ج ۹ ، ص ۲۹] .

۳. غرور مالی

۴. تنفر و عملکرد ضعیف

رسول خدا در مجلس مهمانی بود که مریضی در زد.

حضرت فرمود: بیا تو. و او را روی زانوانش نشانند. یکی از افراد مجلس به نظر تنفر نگاه کرد. پس از مدتی به آن مرض مبتلا شد. [کنز العمال، ج ۳، ص ۷۴۳].

قبل از اسلام با نابینا و مریض و... اصلاً هم غذا نمی شدند. در میان انصار هم یک نوع تکبری نسبت به معلولین احساس می شد. لذا آیه ۶۱ نور نازل شد:

لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ... لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا... [نور، ۶۱].

امام سجاد علیه السلاماز کنار بیماران جذامی گذشت. آنان مشغول خوردن غذا بودند. سپس حضرت با خود گفت: خداوند افراد متکبر را دوست ندارد. برگشت و فرمود: من روزه هستم، منزل من تشریف بیاورید. آن ها به منزل امام آمدند. امام هم اطعام کرد و هم هدایایی به آن هاداد. [بحار، ج ۷۵، ص ۱۶].

۳. پاداش های اخروی

۱. همبستگی

الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَى لَهُمْ وَحُسْنُ مَآبٍ [الرعد / ۲۹].

إِنْ تَكَ حَسَنَةً يضاعفها وَيوتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا [النساء / ۴۰].

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَرْعٍ يَوْمئِذٍ آمِنُونَ [النمل / ۸۹].

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا [الأنعام، ۱۶۰].

فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ [الأنبياء، ۹۴].

وَاللَّهُ لَقَضَاءٌ حَاجِهِ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ شَهْرٍ وَاعْتِكَافِهِ [وسائل الشيعة، ج ۱۶، ص ۳۴۵]. سمعت أبا محمد (ع) يقول إن

فى الجنة لبا با يقال له المعروف لا يدخله إلا أهل المعروف [بحار الأنوار ، ج ٧١ ، ص ٤١٤] .

أهل المَعْرُوفِ فى الدنيا هُم أهل المَعْرُوفِ فى الآخِرَةِ [كافي ، ج ٤ ، ص ٢٩] .

أَيَا الْحَسَنِ (ع) يَقُولُ : إِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا فى الأَرْضِ يَشِعُونَ فى حَوَائِجِ النَّاسِ هُمُ الْآمِنُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ مَنْ أَدْخَلَ عَلَى مُؤْمِنٍ سُورًا فَرَحَّ اللَّهُ قَلْبَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٩٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَرْبَعَةٌ أَنَا الشَّفِيعُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَوْ أَتَوْنِي بِذُنُوبِ أَهْلِ الأَرْضِ مُعِينُ أَهْلِ بَيْتِي وَ الْقَاضِي لَهُمْ حَوَائِجَهُمْ عِنْدَ مَا اضْطُرُّوا إِلَيْهِ وَ الْمُحِبُّ لَهُمْ بِقَلْبِهِ وَ لِسَانِهِ وَ الدَّافِعُ عَنْهُمْ بِيَدِهِ [وسائل الشيعة ، ج ١٦ ، ص ٣٣٣] .

قال رسول الله (ص) : فإن أردتم الجواز على الصراط سالمين و دخول الجنان غانمين فأحبوا بعد حب محمد و آله (ع) مواليه ثم إن أردتم أن يعظم محمد (ص) عند الله تعالى منازلكم فأحبوا شيعة محمد و على و جدوا فى قضاء حوائج إخوانكم المؤمنين فإن الله تعالى إذا أدخلكم معاشر شيعتنا و محبيننا الجنان نادى مناديه فى تلك الجنان قد دخلتم عبادى الجنة برحمتى فتقاسموها على قدر حبكم لشيعة محمد و على و قضائكم لحقوق إخوانكم المؤمنين [بحار الأنوار ، ج ٦٦ ، ص ٢٥١] .

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) : قَالَ أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى مُوسَى (ع) أَنْ مِنْ عِبَادِي مَنْ يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالْحَسَنِ فَأَحْكُمُهُ فى الْجَنَّةِ فَقَالَ مُوسَى يَا رَبِّ وَ مَا تِلْكَ الْحَسَنَةُ قَالَ يَمْشِي مَعَ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ فى قِضَاءِ حَاجَتِهِ قُضِيَتْ أَوْ لَمْ تُقْضَ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٩٥] .

امداد آموزشى

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص)

: مَنْ أَعَانَ ضَعِيفًا فِي فَهْمِهِ وَ مَعْرِفَتِهِ فَلَقَنَهُ حِجَّتَهُ عَلَى خَضَمِ الدِّينِ طَلَابِ الْبَاطِلِ أَعَانَهُ اللَّهُ عِنْدَ سَيِّئَاتِ الْمَوْتِ عَلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ ... [بحار الأنوار ، ج ٧٢ ، ص ٢١] .

امداد درمانی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَعَانَ ضَعِيفًا فِي بَدَنِهِ عَلَى أَمْرِهِ أَعَانَهُ اللَّهُ عَلَى أَمْرِهِ وَ نَصَبَ لَهُ فِي الْقِيَامَةِ مَلَائِكَةً يَعْينُونَهُ عَلَى قَطْعِ تِلْكَ الْأَهْوَالِ وَ عُيُورِ تِلْكَ الْخَنَادِقِ مِنَ النَّارِ حَتَّىٰ لَمَّا تُصَيَّبُ مِنْ دُخَانِهَا وَ لَمَّا شِيمُومَهَا وَ عَلَى عُيُورِ الصِّرَاطِ إِلَى الْجَنَّةِ سَالِمًا آمِنًا] مستدرک الوسائل ، ج ١٢ ، ص ٤١٥ .

خدمت بیماران

قال رسول الله (ص) : مَنْ أَخْدَمَ أَخَاهُ أَخْدَمَهُ اللَّهُ مِنَ الْوَالِدَانِ الْمُحَلِّدِينَ وَ أَشِيكَنَّهُ مَعَ أَوْلِيَائِهِ الطَّاهِرِينَ [وسائل الشيعة ، ج ١٧ ، ص ٢٠٩] .

عن الصادق (ع) : المؤمنون بعضهم لبعض قیل و کیف يكونون خدما بعضهم لبعض؟

قال يفيد بعضهم لبعض [محجه ، ج ٣ ، ص ٣٥٧] .

رسول خدا در مجلس مهمانی بود که مریضی در زد. حضرت فرمود بیا تو و او را روی زانوانش نشانند. یکی از افراد مجلس به نظر تنفر نگاه کرد. پس از مدتی به آن مرض مبتلا شد. [کنز العمال ، ج ٣ ، ص ٧٤٣] .

قبل از اسلام با نابینا و مریض و... اصلا هم غذا نمی شدند. در میان انصار هم یک نوع تکبری نسبت به معلولین احساس می شد. لذا آیه ٦١ نور نازل شد :

لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ ... لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا...

امام سجاده علیه السلام کنار بیماران جذامی گذشت. آنان مشغول خوردن غذا بودند. سپس حضرت با خود گفت : خداوند افراد متکبر را دوست ندارد. برگشت و فرمود : من روزه هستم ، منزل من تشریف بیاورید. آنها به منزل امام آمدند. امام هم اطعام کرد و هم هدایایی به آن هاداد. [بحار ، ج ۷۵ ، ص ۱۶] .

۱. همت

۱. ارزش همت از نظر قرآن

- ۱- وَ مَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا [اسراء/ ۱۹] .
- ۲- تُرِيدُونَ عَرَصَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ [انفال/ ۶۷] .
- ۳- مَنْ كَانَ يَرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ [اسراء/ ۱۸] .
- ۴- إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا [دهر/ ۹] .
- ۵- فَأَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّى عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ذَلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ [نجم/ ۳۰-۲۹] .
- ۶- مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ [آل عمران/ ۱۵۲] .
- ۷- يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ [قصص/ ۸۰-۷۹] .

۲. ارزش همت از نظر روایات

- ۱- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : المرء بهمته [غررالحکم ، ص ۴۴۷] .
- ۲- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الفعل الجميل ينبي عن علو الهمة [غررالحکم ، ص ۱۵۳] .
- ۳- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الشرف بالهمم العاليه لا بالرهم الباليه [غررالحکم ، ص ۴۴۸] .
- ۴- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : بقدر الهمم تكون الهموم [غررالحکم ، ص ۴۴۸] .
- ۵- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : على قدر الهمة تكون الحميه [غررالحکم ، ص ۴۴۸] .
- ۶- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من رقى درجات الهمم عظمته الأهم [غررالحکم ، ص ۴۴۸] .
- ۷- قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من صغر الهمه حسد الصديق على النعمه [غررالحکم ، ص ۳۰۰] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من دنت همته فلا تصحبه [غرر اؤش، ص ٤١٨] .

٣. عوامل بلند همتی

١- توجه به مقام انسانیت :

تو خلیفه خدا هستی ، مضمون این آیه : وَ لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ [اسراء/٧٠] .

فَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا [اسراء/٧٠] .

سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ [لقمان/٢٠] .

مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ [نازعات/٣٣] .

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ [تین/٤] .

فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي [حجر/٢٩] .

وَ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ [بقره/٣٤] .

أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ [توبه/٣٨] .

ثمنك الجنة

قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَ أَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [زمر/١٥] .

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَهَ بِالْهُدَى فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَ مَا كَانُوا مُهْتَدِينَ [بقره/١٦] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَ لَا

أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ [منافقون/ ۹] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّمَا خَلَقْتُمْ لِلْبَقَاءِ لَا لِلْفَنَاءِ [غررالحكم ، ص ۱۳۳] .

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ [توبه/ ۱۱۱] .

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [حشر/ ۱۹] .

۲- توجه به الگوها : قَالَ لَا تَثْرِبَ عَلَيْكُمْ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ [يوسف/ ۹۲] .

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَةٌ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ [تحریم/ ۱۱] .

وَكَأَيُّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُونَ كَثِيرٌ [آل عمران/ ۱۴۶] .

۳- توجه به آثار و نقش همت بلند : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : نَبِيُّهُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۸۴] .

۴. راه کسب همت

۱- دوست شدن با افراد با همت بلند و جوانمرد.

۲- مطالعه حالات و خاطرات افراد جوانمرد

۳- تمرین همت به کارهای متوسط و بعد بزرگ تا نگویند سنگ بزرگ علامت نزدن است.

۴- ایمان به وعده های الهی : وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا [عنكبوت/ ۶۹] .

۵. آثار داشتن همت بلند :

۱- بی نهایت بودن قدرت خدا و لطف خداوند.

۲- شناخت شخصیت انسان : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ فَيْكَ انطوى العالم الأكبر [دیوان الإمام علی (ع) ، ص ۱۷۵] .

وَ عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا [بقره/ ۳۱] .

أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ [نمل/ ۴۰] .

۳- نمونه هایی از ارزش شخصیت انسانی :

- قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ سَنَّ سُنَّةَ حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا وَ أَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْءٌ [كافی ، ج ۵ ، ص ۹] .

- جنگ خندق ، هنگام حفر گودال (خندق) حضرت رسول (ص) کلنگ می زدند و جرقه ای زده شد. حضرت (ص) بشارت فتح کاخهای روم و ایران را دادند.

- حضرت امیر (ع) می فرمودند: "وای بر من! اگر در گوشه ای از بلاد مسلمین فردی گرسنه باشد".

بسترهای همت بلند :

۱-قرآن ، انسان را ابدی و نتیجه ریز و درشت کارها را تا قیامت می داند.

۲-قصد قربت و نیت خالص؛ یعنی همت را از محدود به نامحدود وصل کنید.

۳-شرط عصمت ، اعلیت ، اتقی بودن ، و حداقل عادل بودن برای آن است که انسان به هر رهبری قانع نشود.

۴-آیاتی از قبیل: قُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا [طه/۱۱۴] .

إِنَّهُمْ فَتِيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَ زِدْنَاهُمْ هُدًى [كهف/۱۳] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَ رَسُولِهِ وَ

الْكِتَابِ [نساء/ ۱۳۶] .

فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ [انشراح/ ۷] .

يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ [انشقاق/ ۶] .

وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ [حجر/ ۹۹] .

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ [تغابن/ ۱۶] .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ [آل عمران/ ۱۰۲] .

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَٰئِكَ يَوْمُنُونَ بِهِ [بقره/ ۱۲۱] .

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ [آل عمران/ ۱۹۱] .

و سفارشات دین از قبیل :

وقف برای دیگران

قیام برای مستضعفین

هجرت و وابسته نشدن به منطقه ای خاص

مشورت و استمداد از افکار دیگران

عفو و کظم غیظ نسبت به دیگران

سیر و سفر و بازدید از آثار گذشتگان

دعا برای دیگران

و دعاهایی از قبیل : قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ! اغْنِ كَلَّ فَقِيرِ اللَّهِمَّ أَشْبِعْ كَلَّ جَائِعِ اللَّهِمَّ اكْسُ كَلَّ عَزِيَانِ اللَّهِمَّ! اقْضِ دَيْنَ كَلَّ مَيْدِينِ اللَّهِمَّ! فَرِّجْ عَنْ كَلَّ مَكْرُوبِ اللَّهِمَّ! رُدِّ كَلَّ غَرِيبِ اللَّهِمَّ! فَكِّ كَلَّ أَسِيرِ اللَّهِمَّ! أَضِلِّحْ كَلَّ فَاسِدٍ مِنْ أُمُورِ الْمُسْلِمِينَ [المصباح كفعمی ، ص ۶۱۷] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : اللَّهُمَّ! ادْخِلْنِي فِي كُلِّ خَيْرٍ ادْخَلْتَ فِيهِ مُحَمَّدًا وَ آلَ مُحَمَّدٍ وَ أَخْرِجْنِي مِنْ كُلِّ سُوءٍ أَخْرَجْتَ مِنْهُ مُحَمَّدًا وَ آلَ مُحَمَّدٍ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ [کافی ، ج ۲ ، ص ۵۲۹] .

اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ [فاتحه/ ٦].

السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ

و آشنایی با تاریخ کسانی که قرآن درباره آنها می گوید : فَأَقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ [طه/ ٧٢].

وَ مَا لَنَا إِلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَ قَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا وَ لَنْصَبِرَنَّ عَلَى مَا آذَيْتُمُونَا وَ عَلَى اللَّهِ

فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ [ابراهیم/ ۱۲] .

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعِندَهُمْ حَقٌّ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ [توبه/ ۱۱۱] .

فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُذُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ [آل عمران/ ۱۹۵] .

۱- عفو و اغماض :

وَيَذُرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ [رعد/ ۲۲] .

قَالَ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ [يوسف/ ۹۲] .

۲- انفاق و بخشش :

همه را عیال الله می داند و مال را مال الله و دنیا را قلیل و خدا را ناظر و...

۳ _ گرفتار عجب نمی شود ، چون هر چه دارد در کنار آنچه باید باشد و بشود چیزی نیست :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من کبرت همته کبر اهتمامه [غررالحکم ، ص ۴۴۸] .

۴-نسبت به دوستان حسادت نمی ورزد ، چون بلند نظر است و نعمت آنان را هضم می کند.

۵-چون چشم اندازش بلند است قدرت و اراده قوی دارد.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : شجاعه الرجل علی قدر همته [غررالحکم ، ص ۴۴۷] .

۶-چو هدفش بالا و رضای خدا است ، رضای این و آن در او اثر ندارد و قهرا انسانی مقاوم و پایدار است.

- همت بلند غیر از طول عمر است. در همت بلند دیگران و آخرت و رضای خدا مطرحند ، اما در طول عمر هوسها و مقام ها و ریاست ها مطرح هستند.

اگر همت بلند باشد از نظر پاداش به مقدار همت اجر داریم و از نظر دنیایی لااقل به مقداری

از آن می رسیم.

بریدن از : کار ، هدف ، تحصیل ، ...

اخروی : رسیدن به پاداش های بلند ، گر چه توفیق عمل پیدا نکند : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : نِيَةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۸۴] .

روانی : حرکت و خیزش برای کارهای بزرگتر.

اجتماعی : تشویق دیگران برای رسیدن به هدفها.

- دوری از غرور و راضی نبودن به کارهای کوچک و کم.

- سبب تقویت دیگران می شود و افراد کوتاه همت را به عنوان الگو راهبری می کند.

- دوری از یأس و ایجاد نشاط.

- همت بلند سبب می شود که انسان با طرحهای بزرگ ، انسانهای بزرگ و با اطلاعات وسیع سرو کار داشته باشد.

ولی همت کوتاه با برخورد با یک حادثه ، یک متلک ، یک شکست موضعی رنجیده و دلسرد و از کارش منصرف می شود.

- همت بلند انسان را به برنامه ریزی های کلان و دراز مدت سوق می دهد.

همت بلند انسان را به جذب سرمایه ها و نیروها و اطلاعات می کشاند.

همت بلند بر دو نوع است : مثبت و منفی :

همت بلند مثبت : همت بلند گاهی در مسیر فاسد است. یک قطبی کردن جهان همت بلند در راه استکبار است.

همت بلند در راه اصلاح : هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَ دِينَ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ [توبه/ ۳۳] .

۶. ضرورت دوست با افراد همت دار

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَيْرُ الْإِخْوَانِ أَعُونَهُمْ عَلَى الْخَيْرِ وَ أَعْمَلُهُمْ بِالْبِرِّ وَ أَرْفَقَهُمْ بِالْمَصَاحِبِ [غررالحکم ، ص ۴۱۷] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ سَارَعَ إِلَى الْخَيْرِ وَ جَذَبَكَ إِلَيْهِ وَ أَمَرَكَ بِالْبِرِّ وَ أَعَانَكَ عَلَيْهِ [غررالحکم ، ص ۴۱۷] .

[.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ دَنَتْ هِمَّتُهُ فَلَا تَصْحَبُهُ [غررالحكم ، ص ٤١٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): خَيْرٌ مِنْ صَحْبَتِ مَنْ وَلِهَكَ بِالْآخِرَى وَزَهْدِكَ فِي الدُّنْيَا وَأَعَانِكَ عَلَى طَاعَةِ الْمَوْلَى [غررالحكم ، ص ٤٣٠] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ دَاهَنَكَ فِي نَفْسِكَ وَسَاتَرَكَ عَيْبِكَ [غررالحكم ، ص ٤١٨] .

٧. نشانه های همت کوتاه

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنَّنُوا بِهَا [يونس/٧] .

أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ [توبه/٣٨] .

فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ [غافر/٨٣] .

يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ [همزه/٣] .

وَلَمْ يَرِدْ إِلَّا الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [نجم/٢٩] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَا خُلِقْتُ لِيَشْغَلَنِي أَكُلُ الطَّيِّبَاتِ كَالْبَهِيمَةِ الْمَرْبُوطَةِ هُمَّهَا عَلَفُهَا [نهج البلاغه ، نامه ٤٥] .

مَنْ كَانَ يَرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ [اسراء/١٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): لِيُبْغِضَ أَصْحَابَهُ لَا تَجْعَلَنَّ أَكْثَرَ شُغْلِكَ بِأَهْلِكَ وَوَلَدِكَ فَإِنْ يَكُنْ أَهْلُكَ وَوَلَدُكَ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَضِيعُ أَوْلِيَاءَهُ وَإِنْ يَكُونُوا أَعْدَاءَ اللَّهِ فَمَا هُمُّكَ وَشُغْلُكَ بِأَعْدَاءِ اللَّهِ [نهج البلاغه ، حكمت ٣٥٢] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ١٦٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): وَ لِيَكُنْ هُمُّكَ فِيمَا بَعْدَ الْمَوْتِ [نهج البلاغه ، نامه ٢٢] .

٨. عوامل کوتاه همتی

١- با ترسو مشورت مکن.

٢- در خرید و فروش به اجناس ریز مشغول مباش.

٣- با فرومایگان نشست و برخاست مکن : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): مَنْ دَنَتْ هِمَّتُهُ فَلَا تَصْحَبُهُ [غررالحكم ، ص ٤١٨] .

۹. نشانه های داشتن همت بلند

۱- همت بلند انسان را به اخلاص می کشاند و فانی را بقا می دهد. ۲- را بهشت قرار می دهد ۳- رضایت خداری رضی الله ، به جای رضایت خلق ۴- خدا به جای هوس.

بعضی بسیجی ها در مصاحبه می گفتند : آرزوی ما به اهتزاز در آوردن پرچم اسلام بر بام دنیا است.

۳- دعا به همه : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْمُؤْمِنُ نَفْسُهُ مِنْهُ فِي تَعَبٍ وَ النَّاسُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ [خصال صدوق ، ج ۲ ، ص ۶۲۰] .

به فکر مردم و جامعه بودن.

۴- در دعا همه الطاف را می خواهد.

۵- برنامه های دراز مدت صحیح ، تاجر ، طلبه و متخصص تربیت می کند.

۶- وفا دار بودن

۷- کتمان عیب دیگران

۸- نحوه وقف و نوع وقف.

۹- عفو و اغماض

۱۰- عفت و گدایی نکردن.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : همه السفهاء الروايه و همه العلماء الدرايه [كنزالفوائد ، ج ۲ ، ص ۳۱] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : من شرفت همته عظمت قيمته [غررالحكم ، ص ۴۴۸] .

دنيا برای انسان کوچک است : يَا قَوْمِ! إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ [غافر/ ۳۹] .

سجن است : قَالَ الصَّادِقُ (ع) : الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ [كافي ، ج ۲ ، ص ۲۵۰] .

عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْمُورِ [نجم/ ۱۵] .

قرضی است : وَ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَ أَبْقَى [قصص/ ۶۰] .

زهره است : زَهْرَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [طه/ ۱۳۱] .

وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ وَ

لَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ [نحل / ۳۰] .

قلیل است : مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ [نساء / ۷۷] .

إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ [عنكبوت / ۶۴] .

الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ [فاطر / ۳۵] .

تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا [نساء / ۹۴] .

لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ [انعام / ۱۲۷] .

۱۰. همت و جوانمردی در شعر

وحشی بافقی :

عطار :

خواجه :

سنایی :

مکتبی :

۱. همسایه

۱. اهمیت

۱. حرمت همسایه مثل حرمت مادر است

قال النبي (ص) : حُرْمَةُ الْجَارِ عَلَى الْجَارِ كَحُرْمَةِ أُمِّهِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۶] .

۲. دوری یوسف از یعقوب به خاطر همسایه

یعقوب چشم خود را از دست داد ، یوسف و بینامین را از دست داد ، لذا به درگاه خدا نالید. خطاب شد من چشم و فرزند را به تو بر می گردانم ، لکن تَذَكَّرِ الشَّاهَ الَّتِي ذَبَحْتَهَا وَ شَوَيْتَهَا وَ أَكَلْتَ وَ فُلَانٌ وَ فُلَانٌ إِلَى جَانِبِكَ صَائِمٌ لَمْ تُنَلِّهِ مِنْهَا شَيْئاً [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۶۶] .

۳. همسایه داری موجب افزایش عمر است

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): حُسْنُ الْجَوَارِ يَغْمُرُ الدِّيَارَ (بيرونی) وَ يَزِيدُ فِي الْأَعْمَارِ (درونی) [كافی ، ج ۲ ، ص ۶۶۷] .

۴. تأکید مدام پیامبر بر همسایه داری

قال علی (ع): وَ اللَّهُ اللَّهُ فِي جِيرَانِكُمْ فَإِنَّهُمْ وَصِيهُ نَبِيِّكُمْ مَا زَالَ يوصِي بِهِمْ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيُورُّهُمْ [نهج البلاغه ، نامه ۴۷] .

۵. همسایه داری موجب ازدیاد رزق می شود

عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي رَجَاءٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ حُسْنُ الْجَوَارِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ [كافی ، ج ۲ ، ص ۶۶۶] .

۲. حقوق همسایه

۱. تکریم در حضور

اگر حاضر بود: وَ كَرَامَتُهُ شَاهِدًا [مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۱۶۲] .

۲. حفظ اموال در غیاب

_ اگر غایب بود: فَحِفْظُهُ غَائِبًا [مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۱۶۲] .

۳. نصرت در هر حال

وَ نُصْرَتِهِ وَ بَرَكَتِهِ وَ مَغْفِرَتِهِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۵ ، ص ۱۱۵] .

۴. حسادت نورزیدن در نعمت

و لا تحسده عند نعمه [بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۱۷] .

۵. نادیده گرفتن عیب

لَا تَتَّبِعْ لَهُ عَوْرَةً

[مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۱۶۲] .

۶. پوشاندن عیوب

اگر ناخود آگاه عیب او را فهمیدی : كُنْتَ لِمَا عَلِمْتَ حِصْنًا حَصِينًا وَ سِتْرًا سَتِيرًا [مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۱۶۲] .
لَوْ بَحَثْتَ الْأَسِنَّةَ (شمشیرها) عَنْهُ ضَمِيرًا لَمْ تَصِلْ إِلَيْهِ (اگر نیزه ها برای جستجوی عیب به کار روند ، به آن نرسند.) [مستدرک
الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۱۶۲] .

۷. بخشیدن لغزش

تُقِيلُ عَثْرَتَهُ وَ تَغْفِرُ زَلَّتَهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۱۶۴] .

۸. رد ناسزا

اگر به او ناسزا گفتند : تَرُدُّ عَنْهُ لِسَانَ الشَّيْمَةِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۱۶۴] .

۹. ابطال کید

اگر خواستند کلاه سرش بگذارند : تُبْطَلُ فِيهِ كَيْدَ حَامِلِ النَّصِيحَةِ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۱۶۴] .

۱۰. صبر در برابر نادانی

لَا تَدْخِرْ حِلْمَكَ عَنْهُ إِذَا جَهَلَ عَلَيْكَ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۱۶۴] .

۳. آثار سوء مجاورت

۱. طوفی از آتش

قال النبي (ص) : مَنْ حَانَ جَارُهُ شَبْرًا مِنَ الْأَرْضِ جَعَلَهُ اللَّهُ طَوْقًا فِي عُنُقِهِ [من لایحضره الفقیه ، ج ۴ ، ص ۱۱] .

۲. جدائی از عترت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا آمَنَ بِي مَنْ بَاتَ شَبَعَانَ وَ جَارُهُ جَانِحٌ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۶۸] .

قال النبي (ص) : مَنْ ضَيَّعَ حَقَّ جَارِهِ فَلَيْسَ مِنَّا وَ مَا زَالَ جَبْرَيْئِيلُ (ع) يُوَصِّئُنِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُورِّثُهُ [من لایحضره الفقیه
، ج ۴ ، ص ۱۳] .

قال الصادق (ع) : لَا عُلْمُوا أَنَّهُ لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَحْسِنْ مُجَاوَرَةَ مَنْ جَاوَرَهُ [کافی ، ج ۲ ، ص ۶۶۸] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَا آمَنَ بِي مَنْ بَاتَ شَبَعَانَ وَ جَارُهُ طَاوِيئاً مَا آمَنَ بِي مَنْ بَاتَ كَاسِيّاً وَ جَارُهُ عَارِيّاً]

مستدرک الوسائل ، ج ۱۶ ، ص ۲۶۵] .

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنَّهُ سَمِعَ عَنِ النَّبِيِّ (ص) يَقُولُ لِأَصْحَابِهِ يَوْمًا مَا آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ مَنْ بَاتَ شَبَعَانًا [شَبَعَانٌ] وَجَارُهُ حِرَائِعٌ فَقَلْنَا هَلَكْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ مِنْ فَضْلِ طَعَامِكُمْ وَ مِنْ فَضْلِ تَمْرِكُمْ وَ رِزْقِكُمْ وَ خَلْقِكُمْ وَ حِرْقِكُمْ تُطْفِئُونَ بِهَا غَضَبَ الرَّبِّ [بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۲۷۲] .

قال النبي (ص) : لَا يَوْمُنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ مَنْ لَا يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَائِقَهُ [بحار الأنوار ، ج ۷۳ ، ص ۱۵۴] .

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) : أَنَّهُ قَالَ مَنْ كَانَ يَوْمِنُ بِاللَّهِ فَلَا يُوذِينَ جَارَهُ [مستدرک الوسائل ، ج ۸ ، ص ۴۲۱] .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي حَدِيثٍ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) أَتَاهُ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ إِنِّي اشْتَرَيْتُ دَارًا مِنْ بَنِي فُلَيْحٍ وَإِنَّ أَقْرَبَ جِيرَانِي مَنِّي جَوَارًا مَنْ لَا أَرْجُو خَيْرَهُ وَ لَا آمَنُ شَرَّهُ قَالَ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَلِيًّا وَ سَلْمَانَ وَ أَبَا ذَرٍّ وَ نَسِيْتُ آخَرَ وَ أَظُنُّهُ الْمُقْدَادَ أَنْ ينادُوا فِي الْمَسْجِدِ بِأَعْلَى أَصْوَاتِهِمْ بِأَنَّهُ لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَمْ يَأْمَنُ جَارَهُ بَوَائِقَهُ فَنَادُوا بِهَا ثَلَاثًا ثُمَّ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى كُلِّ أَرْبَعِينَ دَارًا مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ وَ عَنْ يَمِينِهِ وَ عَنْ شِمَالِهِ [وسائل الشيعة ، ج ۱۲ ، ص ۱۲۵] .

۴. محرومیت از بهشت

قال النبي (ص) : مَنْ آذَى جَارَهُ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ رِيحَ الْجَنَّةِ وَ مَأْوَاهُ جَهَنَّمَ وَ بَسَسَ الْمَصِيرُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۳] .

۵. جایگاهی در آتش

قال النبي (ص) : مَنْ آذَى جَارَهُ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ رِيحَ الْجَنَّةِ وَ مَأْوَاهُ جَهَنَّمَ وَ بَسَسَ الْمَصِيرُ [من لا يحضره الفقيه

، ج ۴ ، ص ۱۳] .

۶. منع از خیر در قیامت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) مَنْ مَنَعَ الْمَاعُونَ جَارَهُ مَنَعَهُ اللَّهُ خَيْرَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ وَكَلَهُ إِلَى نَفْسِهِ وَ مَنْ وَكَلَهُ إِلَى نَفْسِهِ فَمَا أَسْوَأَ حَالَهُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۱۳] .

۴. آثار حسن مجاورت

۱. امان در قیامت

قال الصادق (ع) : مَنْ كَفَّ أَذَاهُ عَنِ جَارِهِ أَقَالَهُ اللَّهُ عَثْرَتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ [بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۱۵۰] .

۲. موجب ایمان

قال النبي (ص) : أَحْسَنُ مُجَاوَرَةٍ مَنْ جَاوَرَكَ تَكُنْ مُؤْمِنًا [بحار الأنوار ، ج ۶۶ ، ص ۳۶۸] .

۵. انواع مزاحمت ها

۱. دائمی

نحوه ساختمان که جلوه نور و هوا و فضا را بگیرد.

۲. موسمی

ریختن برف و آب ناودان با ناودان افقی و...

۳. ماشینی

دود ، غبار ، صدای بلند رادیو مذهبی یا غیر مذهبی ، استراق سمع.

۴. اولادی

فرزند مزاحم دارد و او را رها می کند.

۵. حیوانی

عدم کنترل حیوان.

برای اینکه در فلان جا بنشیند ، جلسه را به هم می زند ، پا بر سر و کله همه می گذارد ، افرادی را بلند و جا بجا می کند...

۶. همسایه بد در روایات

۱. اعظم الضراء وأشد البلاء

قال علی (ع) : جار السوء أعظم الضراء و أشد البلاء [غررالحکم ، ص ۴۳۶] .

۲. قاصم الظهر

قال رسول الله (ص) : يا علي أربعة من قواصم الظهر.... وَ جَارُ سَوْءٍ فِي دَارٍ مُقَامٍ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۶۵] .

۳. پناه بردن رسول خدا (ص) به خدا از همسایه بد

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ جَارِ السَّوِّءِ فِي دَارٍ إِقَامَةٍ تَرَكَ عَيْنَاهُ وَ يَدْعَاكَ قَلْبُهُ إِنَّ رَاكِبَ بِخَيْرِ سَاءَةٍ وَ إِنَّ رَاكِبَ بِشَرِّ سَرَّةٍ [كافي ، ج ۲ ، ص ۶۶۹] .

۴. ام الفقر

قال النبي (ص) : ثلاثة هن أم الفواقر سلطان إن أحسنت إليه لم يشكر و إن أسأت إليه لم يغفر و جار عينه ترعاك و قلبه ينعاك إن رأى حسنه دفنها و لم يفشها و إن رأى سيئه أظهرها و أذاعها [بحار الأنوار ، ج ۷۱ ، ص ۱۵۱] .

۱. هنر

۱. تعریف هنر

وَ تَشْتَحِرْجُونَ حَلِيَّةً تَلْبَسُونَهَا [فاطر/ ۱۲] .

وَ لَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَ حِينَ تَسْرَحُونَ [نحل/ ۶] .

وَ زَيْنًا السَّمَاءِ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ [فصلت/ ۱۲] .

أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ [مومنون/ ۱۴] .

أَحْسَنَ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ [سجده/ ۷] .

فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ [تين/ ۴] .

۲. انواع هنر

۱. مثبت

۱. هنر آفرین

۱. هنر زیبایی در متن آفرینش

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاها لِلنَّاظِرِينَ [حجر/۱۶].

۲. هنر نمایی خدا

الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ [سجده/۷].

وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ [غافر/۶۴].

وَأَنْبَتْنَا نَبَاتًا حَسَنًا [آل عمران/۳۷].

وَرَزَقْنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا [هود/۸۸].

أَجْرًا حَسَنًا [فتح/۱۶].

وَعَدًّا حَسَنًا [قصص/۶۱].

مَنْ ذَا الَّذِي يقرضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا [بقره/۲۴۵].

مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ [سجده/۸].

أَحْسَنَ تَقْوِيمٍ [تین/۴].

زبال تا زلال

خاک تا خدا

ظلمات تا نور

۳. اظهار زیبایی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): يَا مَنْ أَظْهَرَ الْجَمِيلَ وَسَتَرَ الْقَبِيحَ [توحيد صدوق، ص ۲۲۱].

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ [اعراف/ ۳۲].

۲. هنر در آموزش

فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا [مائده/ ۳۱].

وَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى [بقره/ ۲۶۰].

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي [نهج الحق، ص ۴۲۶].

آهنی که حضرت علی (ع) داغ کرد

۳. هنر در صوت و لحن

فصاحت و بلاغت

تجوید

مؤذن باید خوش صدا باشد.

وَ اغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ [لقمان/ ۱۹].

قافیه داشتن

اسلوب شروع

اسلوب پایان

ریتم در قرآن و در سوره حمد و اخلاص

ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ [نحل/ ۱۲۵].

وَ إِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا [نساء/ ۸۶].

وَ جَادِلْهُمْ

بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [نحل/ ١٢٥] .

قُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ بَيْنَهُمْ [اسراء/ ٥٣] .

وَ أَحْسَنَ تَفْسِيرًا [فرقان/ ٣٣] .

اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ [زمر/ ٢٣] .

وَ مَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا [فصلت/ ٣٣] .

فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ [زمر/ ٤٨] .

وَ أَمُرُّ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا بِأَحْسَنِهَا [اعراف/ ١٤٥] .

وَ اتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ [زمر/ ٥٥] .

٤. هنر عاقبت به خیری

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : إِنَّمَا الْجَمَالَ جَمَالٌ مَنْ عُوْفِي مِنَ النَّارِ [سعد السعود ، ص ٥٢] .

إِنْ كُنْتُمْ تُرْذَنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَ زِينَتَهَا [احزاب/ ٢٨] .

٥. هنر زینت معنوی

١. مرز زینت مادی

وَ لَا يَبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِيُعْلَمَتِهِنَّ [نور/ ٣١] .

اعْلَمُوا أَنَّ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا لَعِبٌّ وَ لَهْوٌ وَ زِينَةٌ وَ تَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ [حديد/ ٢٠] .

٢. زینت مادی ، مانع زینت معنوی

إِنْ كُنْتُمْ تُرْذَنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَ زِينَتَهَا [احزاب/ ٢٨] .

٣. زینت های معنوی

حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَ زَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ [حجرات/ ٧] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جمال الرجل حلمه [غررالحكم ، ص ٢٨٥] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جمال العلم نشره [غررالحكم ، ص ٤٤] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جمال المعروف إتمامه [غررالحكم ، ص ٣٨٣] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : جمال الإحسان ترك الامتنان [غررالحكم ، ص ٣٩٠] .

فَاضْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ [حجر / ٨٥] .

عَنْ حَيَابِرٍ قَمَالَ : قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ (ع) : يَرْحَمُكَ اللَّهُ مَا الصَّبْرُ الْجَمِيلُ؟ قَالَ : " ذَلِكَ صَبْرٌ لَيْسَ فِيهِ شَكْوَى إِلَى النَّاسِ " [كافي ، ج ٢ ، ص ٩٣] .

زينب الكبرى (س) در دربار يزيد گفت : مَا رَأَيْتُ إِلَّا جَمِيلًا [اللهوف ، ص ١٦٠] .

قَالَ

عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : ... وَ أَلَيْسِنِي زَيْنَةَ الْمُتَّقِينَ [صحيفه سجاده ، دعای ۲۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِنَّ اللَّهَ زَيْنَكَ بِزَيْنِهِ لَمْ تَزِينَ الْعِبَادُ بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ اللَّهُ مِنْهَا وَ لَا أَبْلَغَ عِنْدَهُ مِنْهَا الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا وَ إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَعْطَاكَ ذَلِكَ جَعَلَ الدُّنْيَا لَأَنَّكَ تَنَالُ مِنْكَ شَيْئاً وَ جَعَلَ لَكَ مِنْ ذَلِكَ سِيمَاءً تُعْرَفُ بِهَا [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۲۹۱] .

عی عیسی تزین بالذین

رهبر خوب ، زینت زمین است : الله زین الأرض بطول بقائه [بحار الأنوار ، ج ۵۲ ، ص ۲۱] .

۲. منفی

۱. هنر در خدمت فساد

— عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خُور [طه/ ۸۸] .

— قَالَ رَبِّ بِمَا أَعْوَيْتَنِي لِأَزِينَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ [حجر/ ۳۹] .

— فَخَرَجَ عَلَيَّ قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ [قصص/ ۷۹] .

۲. هنر در خدمت تزویر و نفاق

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مِنَ الْعَجَبِ أَنْ تُزِينَ لَكَ نَفْسُكَ [شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۱۶ ، ص ۱۷۰] .

۳. زینت نما

أَقَمَنُ زَيْنَ لَهُ سُوءَ عَمَلِهِ فَرَأَاهُ حَسَنًا [فاطر/ ۸] .

وَ كَذَلِكَ زَيْنَ لِفِرْعَوْنَ سُوءَ عَمَلِهِ [غافر/ ۳۷] .

۳. جلوه های هنر

۴. پیام امام خمینی در تجلیل از هنرمندان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خون پاک صدها هنرمند فرزانه در جبهه های عشق و شهادت و شرف و عزت ریخته شد. سرمایه زوال ناپذیر ، آن گونه هنری است که باید به تناسب عظمت و زیبایی انقلاب اسلامی ، همیشه مشام جان زیبا پسند و طالبان جمال حق را معطر کند.

تنها هنری مورد قبول قرآن است که صیقل دهنده اسلام ناب محمدی _ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ _ ، اسلام ائمه هدی _

عليهم السلام -

، اسلام فقراء دردمند ، اسلام پابرهنگان ، اسلام تازیانه خوردگان و صیقل دهنده تاریخ تلخ و شرم آور محرومیت ها باشد. هنری زیبا و پاک است که کوبنده سرمایه داری مدرن و کمونیسم خون آشام و نابودکننده اسلام رفاه و تجمل ، اسلام التقاط ، اسلام سازش و فرومایگی ، اسلام مرفهین بی درد و در یک کلمه اسلام آمریکایی باشد. هنر در مدرسه عشق؛ نشان دهنده نقاط کور و مبهم معضلات اجتماعی ، اقتصادی ، سیاسی ، نظامی است. هنر در عرفان اسلامی ، ترسیم روشن عدالت و شرافت و انصاف و تجسیم تلخ کامی گرسنگان مغضوب قدرت و پول است. هنر در جایگاه واقعی خود ، تصویر زالوصفتانی است که از مکیدن خون فرهنگ اصیل اسلامی ، فرهنگ عدالت و صفا لذت می برند. تنها به هنری باید پرداخت که راه ستیز با جهانخواران شرق و غرب و در رأس آنان آمریکا و شوروی را بیاموزد.

هنرمندان ما تنها زمانی می توانند بی دغدغه کوله بار مسئولیت و امانتشان را بر زمین بگذارند که مطمئن باشند مردمشان بدون اتکاء به غیر ، تنها و تنها در چارچوب مکتبشان به حیات جاویدان رسیده اند و هنرمندان ما در جبهه های دفاع مقدسمان این گونه بودند تا به ملاً اعلا شتافتند و برای خدا و عزت و سعادت مردمشان جنگیدند و در راه پیروزی اسلام عزیز تمام مدعیان هنر بی درد را رسوا نمودند. خدایشان در جوار رحمت خویش محشورشان گرداند. روح الله الموسوی الخمینی ۳۰/۶/۶۷

۱. هوا وهوس

۱. منشأ هوا پرستی

۱. شرک به خدا

هوا پرست دیگر موحد نیست :

أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ [فرقان/ ۴۳] .

۲. فراموشی یاد قیامت

نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ [ص/ ۲۶] .

۳. تسلیم مقام نبوت نبودن

فَإِنْ لَمْ يَشْتَجِبُوا

لَكَ فَأَعْلَمْنَا أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ [قصص/ ۵۰].

۴. دوری از انصاف و عدالت

فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا [نساء/ ۱۳۵].

۲. عقوبت هوا پرستی

۱. از دست دادن دید و بینش

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): اتَّبِعْ هَوَاهُ (أَعْمَاهُ وَ أَصَمَّهُ وَ) أَزَلَّهُ وَ أَضَلَّهُ [غررالحکم، ص ۶۵].

۲. باز شدن راه تسلط شیطان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): من استفاده هواه استحوذ علیه الشیطان [غررالحکم، ص ۳۰۷].

هوای نفس بدتر از شیطان است :

درباره شیطان می خوانیم: إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا [فاطر/ ۶].

درباره نفس می خوانیم: إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي [یوسف/ ۵۳].

پنج تأکید: ۱ _ کلمهائاً ۲ _ جمله اسمیه ۳ _ "لام" بر سر خبر این ۴ _ امار صیغه مبالغه ۵ _ "تاء" آخر اماره

ولی درباره شیطان یکی کلمهائاً و یکی جمله اسمیه آمده :

۳. از دست دادن لذت مناجات

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): كَيْفَ يَجِدُ لَذَّةَ الْعِبَادَةِ مَنْ لَا يَصُومُ عَنِ الْهَوَىٰ [غررالحکم، ص ۱۹۹].

۳. ثمرات مخالفت با هوای پرستی

۱ _ وَ أَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَ نَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ [نازعات/ ۴۱-۴۰].

۲ _ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): طُوبَى لِمَنْ تَرَكَ شَهْوَةً حَاضِرَةً لِمَوْعِدٍ لَمْ يَرَهُ [ثواب الأعمال، ص ۱۷۷].

۳ _ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع): اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ، وَ اجْعَلْ هَوَايَ عِنْدَكَ [صحیفه سجادیه، دعای ۲۲].

۴ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أقوى الناس من غلب هواه [غررالحکم، ص ۲۴۲].

٥_ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي وَ عَظَمَتِي وَ كِبْرِيَائِي وَ نُورِي وَ عَلْوِي وَ اِرْتِفَاعِ مَكَانِي لَا يُوَثِّرُ
عَبْدٌ هَوَاهُ

عَلَى هَوَايَ إِلَّا شَتَّتْ عَلَيْهِ أَمْرُهُ وَ لَبَسَتْ عَلَيْهِ دُنْيَاهُ وَ شَغَلَتْ قَلْبَهُ بِهَا وَ لَمْ أَوْتِهِ مِنْهَا إِلَّا مَا قَدَرْتُ لَهُ وَ عَزَّتِي وَ جَلَالِي وَ عَظَمَتِي وَ نُورِي وَ عُلُوِّي وَ اِرْتِفَاعِ مَكَانِي لَا يُوَثِّرُ عَبْدٌ هَوَايَ عَلَيَّ هَوَاهُ إِلَّا اِسْتَحْفَظْتُهُ مَلَائِكَتِي وَ كَفَلْتُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِينَ رِزْقَهُ وَ كُنْتُ لَهُ مِنْ وِرَائِهِ تِجَارَهُ كُلِّ تَاجِرٍ وَ أَتَتْهُ الدُّنْيَا وَ هِيَ رَاغِمَةٌ [كافي ، ج ۲ ، ص ۳۳۵] .

۶_ عَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا [بقره/۲۱۶] .

۴. نمونه های برخورد با هوا نفس

نابلتون در کنگره ای که برای ملاقات ملوک و پادشاهان اروپا تشکیل داد ، زودتر رفت که بدان وسیله پادشاهان در سلام به او مجبور شوند. اما پادشاه روسیه هنگام دخول سلام نکرد ، همین امر سبب جنگ فرانسه و روسیه شد که آغاز شکست های نابلتون بود.

شاه عباس چشم شاهزادگان را و نادرشاه چشم پسرش را برای ترس از گرفتن قدرت کند.

[مسلم بن عقیل ، ص ۳۲۱] .

در جنگ صفین مردی از دوستان که ریگی به کفش داشت یا پالانش کج بود یا آدم بی پروایی بود ، مرتب نظر امام را درباره خلفا می پرسید. امام هم خودداری می کرد تا اینکه در یک جمله کوتاه جوابش را داد. فرمود : خلافت اثره است و کسی نمی تواند جز من آن را بگیرد. (در عین حال غارتی بوده گذشته ، فعلاً غارت بزرگتری رخ داده.

چند مثال برای روشن شدن تعبیر اثره :

۱_ موقع ازدحام مردم در سوار شدن به اتوبوس هر کسی بی توجه به حق دیگران می خواهد سوار شود دستش را جلو دیگران می گیرد ، به بهانه اینکه به درب اتوبوس گرفته خود سوار

می شود ، دیگران را پس می زند. حضرت فرمود : إِنَّهَا كَانَتْ أَثْرَةً شَحَّتْ عَلَيْهَا نُفُوسُ قَوْمٍ [نهج البلاغه ، خطبه ۱۶۲] .

۲_ روزهای شلوغ نانوایی یا حمام تا نوبت به یکی از مشتری ها می رسد ، گر چه نوبت دیگران باشد چشم از حق دیگران می پوشد و خود جلو می افتد. همچنین وقت گرفتن گذرنامه و...

امام طرف را روشن می کند که مقام فرمانروایی ، مرکز شهوات اقویا و لغزشگاه نفوس است.

تب اشتها به قدری تند است که از حالت اعتدال خارج شده با آنکه جنازه پیغمبر (ص) بر زمین بود ، از همدیگر سبقت می گرفتند. [مسلم بن عقیل ، ص ۳۱۹] .

۵. لزوم دشمن شناسی

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) إِلَهِي إِلَيْكَ أَشْكُو نَفْسًا

۱_ بِالشُّوءِ أَمَارَةً

۲_ وَ إِلَى الخَطِيئَةِ مُبَادِرَةً

۳_ وَ بِمَعَاصِيكَ مُوَلَّعَةً

۴_ وَ بِسَخَطِكَ مُتَعَرِّضَةً

۵_ تَسْلُوكِ بِي مَسَالِكِ الْمَهَالِكِ

۶_ وَ تَجْعَلُنِي عِنْدَكَ أَهْوَنَ هَالِكِ

۷_ كَثِيرَةَ الْعَلَلِ

۸_ طَوِيلَةَ الْأَمَلِ

۹_ إِنْ مَسَّهَا الشَّرُّ تَجَزَّعَ

۱۰_ وَ إِنْ مَسَّهَا الْخَيْرُ تَمَنَّعَ

۱۱_ مِيَالَهُ إِلَى اللَّغْبِ وَاللَّهْوِ

۱۲_ مَمْلُوءَةً بِالْغَفْلَةِ وَالسَّهْوِ

۱۳_ تُشْرِعُ بِي إِلَى الْحَوْبَةِ

۱۴ _ وَ تَسُوْفُنِي بِالْتَّوْبَةِ [بحار الأنوار ، ج ۹۱ ، ص ۱۴۳] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَا عَلِيُّ ! ثَلَاثٌ مُهْلِكَاتٌ شُحٌّ مُطَاعٌ وَ هَوَى مُتَّبَعٌ وَ إِعْجَابُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ [من لا يحضره الفقيه ، ج ۴ ، ص ۳۵۸] .

ی

۱. یتیم

۱. احترام یتیم

۱. در قرآن

وَ إِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ ذِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ [بقره/۸۳] .

وَ إِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُو الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينُ فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ وَ قُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا [نساء/۸] .

_ ضحی : أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَ آوَى [ضحی/۶] .

فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ [ضحی/۹] .

يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ [بلد/۱۵] .

۲. در روایات

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ رَعَى الْأَيْتَامَ رُعِيَ فِي بَيْتِهِ [غرر الحکم ، ص ۴۰۹] .

_ قال النبي (ص) : احب بيوتكم الى الله بيت فيه یتيم مکرم [نهج الفصاحه ، جمله ۸۸] .

_ قال النبي (ص) : ان في الجنة دارا يقال لها دار الفرج لا يدخلها الا من فرح یتامی المؤمنین [الفصاحه ، حکمت ۸۶۴] .

حضرت عیسی (ع) به قبری عبور می کرد که دید صاحبش عذاب می شود. بعد از مدتی که بار دیگر عبور

می کرد دید عذاب بر طرف شده دلیل این امر را پرسید ، خداوند فرمود : اولادی داشت کهاصلح طریقاً و اوی یتیم [سفینه]

۶

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَحْسَنُوا فِي عَقْبِ غَيْرِكُمْ تَحْسِنُوا فِي عَقْبِكُمْ [الدعوات ، ص ۲۹۳] .

۲. انواع یتیم

۱. پدر مرده

لَمَّا أَصَيْبَ جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَتَى رَسُولُ اللَّهِ أَسْمَاءَ فَقَالَ لَهَا : " أَخْرِجِي لِي وُلْدَ جَعْفَرٍ فَأُخْرِجُوا إِلَيْهِ فَصَمِّمُهُمْ إِلَيْهِ وَشَمِّمُهُمْ وَدَمَعَتْ عَيْنَاهُ فَقَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! أَصَيْبَ جَعْفَرٍ فَقَالَ (ص) نَعَمْ أَصَيْبَ الْيَوْمِ . قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ : أَحْفَظُ حِينَ دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) عَلَيَّ أُمَّي فَنَعَى لَهَا أَبِي وَنَظَرْتُ إِلَيْهِ وَهُوَ يَمْسَحُ عَلَيَّ رَأْسِي وَرَأْسَ أَخِي وَعَيْنَاهُ تُهْرِقَانِ الدَّمْعَ حَتَّى تَقْطُرُ لِحْيَتَهُ " [مسكن الفود ، ص ۱۰۶] .

۲. یتیم اجتماعی

۳. یتیم سیاسی

۱_ قَالَ الْحَسَنُ الْعَسْكَرِيُّ (ع) : أَشَدُّ مِنْ يَتِيمِ الْيَتِيمِ الَّذِي انْقَطَعَ عَنْ أَبِيهِ يَتِيمٌ انْقَطَعَ عَنْ إِمَامِهِ وَ لَا يَقْدِرُ عَلَى الْوُصُولِ إِلَيْهِ وَ لَا يَدْرِي حُكْمَهُ فِيمَا يَبْتَلَى بِهِ مِنْ شَرَائِعِ دِينِهِ أَلَا فَمَنْ كَانَ مِنْ شَرِيحَتِنَا عَالِمًا بِعُلُومِنَا فَهَذَا الْجَاهِلُ بِشَرِيحَتِنَا الْمُنْقَطِعُ عَنْ مُشَاهَدَتِنَا يَتِيمٌ فِي حِجْرِهِ أَلَا فَمَنْ هَدَاهُ وَ أَرشَدَهُ وَ عَلَّمَهُ شَرِيحَتَنَا كَانَ مَعَنَا فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى [منيه المرید ، ص ۱۱۴] .

۳. کمک به یتیم

۱. کمک عاطفی به یتیم

وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَ ذِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ [بقره/ ۸۳] .

فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَفْهَرُ [ضحی/ ۹] .

وَ يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَ إِن تَخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ [بقره/ ۲۲۰] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : حَثَّ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيَّ بِرِ الْيَتَامَى لِانْقِطَاعِهِمْ عَنِ آبَائِهِمْ فَمَنْ صَانَهُمْ صَانَهُ اللَّهُ وَ مَنْ أَكْرَمَهُمْ أَكْرَمَهُ اللَّهُ [منيه المرید ، ص ۱۱۴] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ أَنْكَرَ مِنْكُمْ قَسَاوَةَ قَلْبِهِ فَلَيْدُنٌ يَتِيمًا فَيَلَطِفُهُ وَ لِيَمْسَحَ رَأْسَهُ يَلِينُ قَلْبُهُ بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَإِنَّ لِلْيَتِيمِ حَقًّا [من لا يحضره الفقيه ،

ج ١ ، ص ١٨٨] .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنَّ مَنْ مَسَّحَ يَدَهُ عَلَى رَأْسِ يَتِيمٍ تَرَحُّمًا لَهُ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِعَدَدِ كُلِّ شَعْرَةٍ مَرَّتْ عَلَيْهَا يَدُهُ حَسَنَةً [ثواب الأعمال ، ص ١٩٩] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا بَكَى الْيَتِيمُ اهْتَزَّ الْعَرْشُ عَلَى بُكَائِهِ فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى يَا مَلَائِكَتِي اشْهَدُوا عَلَيَّ أَنَّ مَنْ أَسْرَضَهُ أَرْضَيْتُهُ فِي يَوْمِ الْقِيَامَةِ [مستدرک الوسائل ، ج ١٥ ، ص ١٥٢] .

٢. سفارش قرآن به اکرام ایتام

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : أَحَبُّ الْبُيُوتِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بَيْتُ يَتِيمٍ مَكْرَمٍ [الجعفریات ، ص ١٦٧] .

أَرَأَيْتَ الَّذِي يَكْذِبُ بِالَّذِينَ فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ الْيَتِيمَ [ماعون/٢-١] .

— قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اللَّهُ اللَّهُ فِي الْأَيْتَامِ [نهج البلاغه ، نامه ٤٧] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَرَّ عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ (ع) بِقَبْرِ يَعْدُبَ صَاحِبُهُ ثُمَّ مَرَّ بِهِ مِنْ قَابِلٍ فَإِذَا هُوَ لَا يَعْدُبُ فَقَالَ : يَا رَبِّ مَرَرْتُ بِهِ إِذَا الْقَبْرِ عَامَ أَوَّلِ فَكَانَ يَعْدُبُ وَ مَرَرْتُ بِهِ الْعَامَ فَإِذَا هُوَ لَيْسَ يَعْدُبُ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنَّهُ أَدْرَكَ لَهُ وَلِمَدَّ صَالِحٌ فَأَصْلَحَ طَرِيقًا وَ آوَى يَتِيمًا فَلِهَذَا غَفَرْتُ لَهُ بِمَا فَعَلَ ابْنُهُ [كافي ، ج ٦ ، ص ٣] .

كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ [فجر/١٧] .

٣. سرپرستی یتیم

لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَ لَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ الْمَلَائِكَةِ وَ الْكِتَابِ وَ النَّبِيِّنَ وَ آتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينَ وَ ابْنَ السَّبِيلِ وَ السَّائِلِينَ وَ فِي الرِّقَابِ وَ أَقَامَ الصَّلَاةَ وَ آتَى الزَّكَاةَ وَ الْمُؤْفُونَ بَعَثَهُمْ إِذَا عَاهَدُوا وَ الصَّابِرِينَ فِي الْبُؤْسَاءِ وَ

الضَّرَاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ [بقره/ ۱۷۷] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : إِذَا بَكَى الْيَتِيمُ فِي الْمَأْرَضِ يَقُولُ اللَّهُ مَنْ أَبْكَى عَيْدِي وَ أَنَا غَيْبْتُ أَبَاهُ فِي التُّرَابِ فَوَعَزَّتِي وَ جَلَالِي إِنَّ مَنْ أَرْضَاهُ بِشَطْرِ كَلِمَةٍ أَدْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ [مستدرک الوسائل ، ج ۱۵ ، ص ۱۵۳] .

قال النبي (ص) : " يتيم در اجتماع حقی دارد و این حق با مهر و نوازش باید ادا گردد "

قال النبي (ص) : " بهترین خانه شما خانه ای است که در آن یتیمی مورد احسان و عطوفت باشد و بدترین خانه ها آن خانه ای است که در آن با یتیمی بد رفتاری نمایند "

— دلجویی از یتیم و سرپرستی او هم مایه آسایش و وصول به اجر دنیوی است و هم رسیدن به سعادت آخرت.

— شخصی به پیامبر اسلام راجع به قساوت قلبش شکایت نمود.

پیامبر فرمود : " آیا دوست داری قلبت نرم شود و به حاجت نائل گردی؟

ارحم الیتیم و اسمح رأسه و اطعمه من طعامک [میزان الحکمه ، ۷۶۵] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : مَنْ كَفَلَ يَتِيمًا وَ كَفَلَ نَفَقَتَهُ كُنْتُ أَنَا وَ هُوَ فِي الْجَنَّةِ كَهَاتَيْنِ وَ فَرَقَ بَيْنَ إِصْبَعَيْهِ الْمَسْبُوحِ وَ الْوَسْطَى [قرب الإسناد ، ص ۴۵] .

۴. صرف بخشی از اموال دین در مصارف یتیم

وَ اعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ [انفال/ ۴۱] .

ما أفاء الله على رسوله من أهيل القرى فله و للرسول و لذی القربى و الیتامى و المساکين و ابن السبيل كى لا يكون دولة بين الأغنياء منكم [حشر/ ۷]

٥. تربية يتيم

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع): أَدَّبَ الْيَتِيمَ بِمَا تُؤَدِّبُ مِنْهُ وَلَدَكَ وَ أَضْرِبُهُ مِمَّا تَضْرِبُ مِنْهُ وَلَدَكَ [كافي ، ج ٦ ، ص ٤٧] .
وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى [ضحى / ٧] .

٤. اموال يتيم

١. تصرف در مال يتيم

وَآتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا الْحَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا [نساء / ٢] .
وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ [انعام / ١٥٢] .
إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَ سَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا [نساء / ١٠] .
وَابْتُلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا [نساء / ٦] .

قَالَ الرَّضَا (ع): أَكَلَ مَالِ الْيَتِيمِ مِنَ الْكِبَائِرِ الَّتِي وَعَدَ اللَّهُ عَلَيْهَا النَّارَ [فقه الرضا ، ص ٣٣٢] .

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَحْيَى الْكَاهِلِيِّ قَالَ : "قِيلَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) إِنَّا نَدْخُلُ عَلَىٰ أَخٍ لَنَا فِي بَيْتِ أَيْتَامٍ وَ مَعَهُمْ خَادِمٌ لَهُمْ فَنَقْعِدُ عَلَىٰ بَسَاطِهِمْ وَ نَشْرَبُ مِنْ مَائِهِمْ وَ يَخْدُمُنَا خَادِمُهُمْ وَ رُبَّمَا طَعَمْنَا فِيهِ الطَّعَامَ مِنْ عِنْدِ صَاحِبِنَا وَ فِيهِ مِنْ طَعَامِهِمْ فَمَا تَرَىٰ فِي ذَلِكَ فَقَالَ إِنْ كَانَ فِي دُخُولِكُمْ عَلَيْهِمْ مَنْفَعَةٌ لَهُمْ فَلَا بَأْسَ وَ إِنْ كَانَ فِيهِ ضَرَرٌ فَلَا وَ قَالَ ع بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ فَاَنْتُمْ لَا يَخْفَىٰ عَلَيْكُمْ وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ "وَ إِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ" (بقره / ٢٢٠) فِي الدِّينِ وَ اللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ" [كافي ، ج ٥ ، ص ١٢٩] .

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْمُغِيرَةَ قَالَ : "قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) إِنَّ لِي ابْنَةً أَخِ يَتِيمَةٍ فُرِّبَمَا أَهْدَىٰ لَهَا الشَّيْءَ فَأَكَلُ مِنْهُ ثُمَّ أُطْعِمُهَا بَعْدَ

ذَلِكَ الشَّيْءِ مِنْ مَالِي فَأَقُولُ يَا رَبِّ هَذَا بِهَذَا فَقَالَ (ع) لَا بَأْسَ " [کافی ، ج ۵ ، ص ۱۲۹] .

می پرسد طلبکاری از دنیا می رود و اموالش به دست من باقیمانده ، ولی اطفال صغیری دارد. آیا ماندن مال او نزد من اکل مال یتیم است؟ فقال الصادق (ع) : "لَا إِذَا كَانَ نَوَى أَنْ يُوَدَّى إِلَيْهِمْ" [تهذيب الأحكام ، ج ۶ ، ص ۳۸۴] .

۲. نتیجه خوردن مال یتیم

— قال النبي (ص) : اربع حق على الله ان لا يدخلهم الجنة و لا يذيقهم نعيمها مدمن خمر و آكل الربا و اكل مال اليتيم بغير حق و العاق لوالديه [نهج الفصاحه ، حکمت ۲۵۴] .

قال الباقر (ع) : من اكل مال اليتيم دخل النار و نحن اليتيم [سفينه البحار] .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : يَبْعَثُ نَاسٌ مِنْ قُبُورِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَأْجِبُ أَفْوَاهُهُمْ نَارًا فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَنْ هَؤُلَاءِ؟ قَالَ : "الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَ سَيُضَلُّونَ سَعِيرًا" (نساء/۱۰) [تفسير عياشى ، ج ۱ ، ص ۲۲۵] .

وَ لِيُخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكَوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْ [نساء/۹] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مَنْ أَكَلَ مَالَ الْيَتِيمِ سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ مَنْ يَظْلِمُهُ أَوْ عَلَى عَقِبِهِ [ثواب الأعمال ، ص ۲۳۴] .

إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا [نساء/۱۰] .

۵. سرگذشت برخی از ایتام

۱. بزرگان از دین

— آیت الله میرزا مهدی غروی اصفهانی : در ۹ سالگی پدر را از دست داد. ۱۲ ساله بود که وارد نجف شد و بعد از اجتهاد به مشهد برگشت. از جمله شاگردان وی میرزا جواد آقای تهرانی است.

— شیخ محمد جواد

مغنیه : در لبنان متولد و در ۴ سالگی مادر و در ۱۲ سالگی پدر را از دست داد. با برادرش به نجف کوچ کرد. پس از فوت برادر به لبنان بازگشت و به کشاورزی پرداخت و ضمن آن مطالعه و کتاب می نوشت. بیش از ۶۰ اثر فقهی که از جمله آن تفسیر الکاشف است از او بر جای مانده است.

— آیت الله خادمی : در اوایل کودکی از نعمت پدر محروم شد. بعد از خواندن مقدمات راهی نجف شد. پس از اجتهاد به اصفهان برگشت و به تدریس پرداخت.

— میرزا عبدالله اصفهانی افندی : در هفت ماهگی مادر و در ۷ سالگی پدر را از دست داد. تألیفات او ریاض العلماء و حیاض الفضلاء است.

— آیت الله شیخ محمد رضا تنکابنی (پدر مرحوم فلسفی) : در ۱۴ سالگی پدر و مادر را از دست داد. پس از خواندن مقدمات در حوزه قزوین وارد نجف شد. ملا علی همدانی و آیه الله میرزا هاشم آملی از شاگردان اویند.

— آیت الله سید عبد الهادی شیرازی : در بدو تولد پدر را از دست داد. (در کاظمین)

— آیت الله میرزای شیرازی (محمد حسن) : قبل از ۶ سالگی پدر را از دست داد. در ۱۷ سالگی برای ادامه تحصیل به اصفهان رفت. واقعه تنباکو از افتخارات مبارزات او است.

— آیت الله شیخ حسن غفاری : در ۶ سالگی پدر را از دست داد. قبل از ۱۵ خرداد وارد صحنه انقلاب شد و پس از چند مرتبه زندان رفتن شهید شد.

— سید اسماعیل صدر : در ۶ سالگی از نعمت پدر محروم شد. در ۱۴ سالگی برادرش

را از دست داد. در ۲۳ سالگی به نجف رفت و از آنجا به کربلا رفت. میرزای نائینی از شاگردان اوست.

— شهید نواب صفوی در نوجوانی پدر را از دست داد. در نجف خبر توهین کسروی را شنید. به تهران آمد و کسروی را ترور کرد و به نجف برگشت. او از مؤسس فداییان اسلام است و در سال ۱۳۳۴ توسط رژیم پهلوی اعدام شد.

— آیت الله العظمی حکیم در ۶ سالگی پدرش را از دست داد. به مبارزه با دشمنان اسلام مشهور بود و مسالحه نمی کرد و بر ضد بعثیون مخالفت می کرد.

— شیخ محمد کوهستانی در کودکی از نعمت پدر محروم شد. پس از تحصیل در نجف به بهشهر برگشت.

— میرزا علی اکبر مرندی در ۶ سالگی پدر را از دست داد. پس از تحصیل در نجف به ایران برگشت.

— آیت الله العظمی ضیاء الدین عراقی ۱۲ ساله بود که پدرش مرد. برای ادامه تحصیل به نجف رفت. حضرات آیات سید محمد تقی خوانساری، سید احمد خوانساری، شهاب الدین مرعشی، میرزا هاشم آملی و محمد تقی بهجت از شاگردان او هستند.

— میرزا محمد حسن آشتیانی در سه سالگی پدرش مرد. پس از حوزه بروجرد عازم نجف شد و شاگرد شیخ انصاری بود و به لسان شیخ معروف شد.

— ملا محمد تقی بزغانی (معروف به شهید ثالث) در ۱۶ سالگی پدرش مرد. از شاگردان فکری او سید جمال الدین اسدآبادی است. مهم ترین تألیف او تحفه الأبرار و الدر الثمین است.

— سید جمال الدین گلپایگانی ۹ ساله بود که پدرش مرد. ابتدا چوپانی می کرد. پس از اجتهاد عازم نجف شد.

— میرزا مهدی اصفهانی در

۹ سالگی پدرش مرد. در ۱۲ سالگی به نجف رفت و پس از اجتهاد به مشهد بازگشت. آثار بسیاری در زمینه فقه و اصول دارد.

— شمس الدین محمد (ملقب به حافظ): در کودکی یتیم و بی سرپرست شد. حافظ قرآن بود و از شاگردان مولانا شمس الدین شیرازی است.

— شیخ مصلح الدین عبدالله شیرازی (سعدی): در کودکی پدر را از دست داد. برای ادامه تحصیل به بغداد رفت.

— علّامه طباطبایی کمتر از ۹ سال داشت که پدر و مادر را از دست داد. ظرف ۵ سال قرآن را آموخت. بر اثر فقر ۱۰ سال درس را رها کرد و به تبریز رفت و سپس مجدداً به حوزه قم برگشت.

— شهید آیت الله صدوقی: در ۷ سالگی پدر و در ۹ سالگی مادر را از دست داد. قبل و بعد از ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ از یاران امام (ره) بود.

— حسن حسن زاده آملی در سال دوم ابتدایی مادرش مرد و در ۱۶ سالگی پدر را از دست داد. در تهران و قم تحصیل کرد. فقیه، فیلسوف، عارف و ریاضیدان است. و در نجوم و هیئت مهارت دارد. ۱۲۰ عنوان تألیف نیز دارد.

— آیت الله شهید سید حسن مدرّس در ۱۱ سالگی پدر را از دست داد و در ۱۳ سالگی ملبّس شد. در مبارزات علیه دین زدایی شهید شد.

— آیت الله شهید دستغیب در ۱۲ سالگی از نعمت پدر محروم شد و سرپرستی دو برادر و سه خواهر و مادرش را عهده دار شد. برای ادامه تحصیل به نجف رفت و پس از اجتهاد به شیراز برگشت و در سال ۱۳۶۰ شهید شد.

— حکیم نظامی

گنجوی در کودکی از فیض داشتن پدر محروم شد. ذوق شاعری و پای بندی به عقاید مذهبی از او شاعری توانمند ساخت.

— آیت الله شهید سید محمد باقر صدر سه ساله بود که پدرش را از دست داد و سرپرستی او به عهده برادر دانشمندش سید اسماعیل صدر افتاد. پس از مدتی حبس و شکنجه به دستور صدام، شهید شد.

— آیت الله العظمی گلپایگانی در سن ۱۳ سالگی مادر و در ۹ سالگی پدرش را از دست داد. با مشقت و سختی بسیار از روستا به حوزه گلپایگان برای تحصیل رفت و آمد می کرد. در ۲۴ سالگی وارد حوزه قم شد. خدمات بسیار زیادی نموده و شاگردان برجسته ای به اسلام تقدیم کرد.

— شیخ رجبعلی نکوگویان (رجبعلی خیاط) در ۱۲ سالگی پدرش را از دست داد. علی رغم مورد توجه بودن در خانه ای محقر و خشتی که موقع باران لگن زیر سقف آن می گذاشت زندگی می کرد. همه کارهایش را به قصد قربت انجام می داد. موقع غذا رو به قبله و دوزانو می نشست.

— شهات محمد انور (حافظ کلّ قرآن) در ۳ ماهگی پدرش را از دست داد. از ۳ سالگی شروع به حفظ قرآن کرد و در ۶ سالگی حافظ کلّ قرآن شد.

— شهید رجایی در ۴ سالگی پدر را از دست داد. در ۱۴ سالگی به تهران آمد و شاگرد آهن فروشی شد و مدتی هم دست فروشی می کرد. پس از فراغت از تحصیل به دبیری پرداخت.

— قطب الدین شیرازی (طیب، ریاضیدان و فیلسوف) پدرش که طیب بود را در ۱۴ سالگی از دست داد. طب را از پدر آموخت. شاگرد خواجه نصیر الدین طوسی بود. به

دریای دانش مشهور است. در ریاضی، فلسفه، طب و نجوم تبّخر داشت. کتاب های شرح حکمه الاشراق، درّه التاج، نهاییه الادراک و التحفه الشاهیه اثر او است.

۲. نوابغ

— بودا ۷ روزه بود که مادرش را از دست داد. تا ۲۹ سالگی در قصر و در وفور نعمت بود. برخورد با مرد مقدّس آواره ای او را به ریاضت کشی کشاند و بقیه عمرش را صرف تبلیغ پیام رستگاری خود کرد.

— اسکندر مقدونی به ظاهر پسر فیلیپ دوما است. اما مورّخی آلمانی می گویند که او فرزندی نامشروع است و افسانه های زیادی برای او ساخته اند. خودش خود را پسر خدای خدایان می خواند. شاگرد ارسطو بود و برای جهان گشایی خود حدّ و مرزی نمی شناخت. مردم را وادار می کرد که او را خدا بنامند.

— کوروش در روزهای اوّل تولّد مادرش را از دست داد و توسط چوپان زاده ای بزرگ شد. در ۱۵ سالگی پدر اصلی خود را دید.

— آقاخان سوم نوه آقاخان اوّل (امام فرقه اسماعیلیه) در ۶ سالگی پدرش را از دست داد. چهل و هشتمین پیشوای اسماعیلیه است و در فوت او ده میلیون نفر به مدّت سه روز عزاداری کردند.

— دکارت (ریاضیدان مشهور) در ۴ سالگی مادرش مرد. پدرش یک روستایی بود و او را به پرستار سپرد.

— مالکوم ایکس (رهبر سیاهپوستان آمریکا) در ۶ سالگی پدرش را از دست داد و به دلیل فقر، مدرسه شبانه روزی را رها کرد و در یک هتل گارسون شد. به علت اعتیاد و دزدی ۵ سال زندانی شد. پس از زندان به جنبش مخفی اسلامی سیاهان پیوست. با مطالعه علوم دینی متحوّل شد.

— کمال جنبلاط (پایه گذار حزب

سوسیالیست پیشرو لبنان): در کودکی پدرش را از دست داد. لیسانس حقوق گرفت. نماینده مجلس، وزیر و رهبر حزب و دبیر کل جبهه عربی حمایت از فلسطین شد.

— سولژنیتسین (نویسنده مشهور و مبارز روس) در کودکی پدر را از دست داد. منتقد بسیار تند کمونیسم است. مارکسیسم را شوخی دهشتبار سده بیستم می نامید. به داشتن تمایلات آیت اللهی (نه شرقی نه غربی امام خمینی) و خطری برای امپریالیسم غرب معروف است.

— ایندیرا گاندی (دختر جواهر لعل نهرو) پدرش اکثرا در زندان بود. در ۱۹ سالگی مادر را از دست داد. مدتی وزیر اطلاعات هند و بعد نخست وزیر شد.

— ناپلئون بناپارت (فرانسه) از روز تولد کمتر پدرش را دید، چون پدر دائما در سفر بود. در ده سالگی به مدرسه شبانه روزی رفت و در ۱۴ سالگی پدر را از دست داد.

— کاوندیش هنری، دانشمند فرانسوی در کودکی مادرش مرد. از تحصیل در دانشگاه انصراف داد و به مطالعه ریاضی و فیزیک پرداخت. قدرت بیان خوبی نداشت. وجود نیتروژن در هوا و... از کشفیات او است. قسمت اعظم ثروت او پس از مرگ، صرف آزمایشگاهی شد که ۶ نفر از طریق آن به جایزه نوبل رسیدند.

— بنیامین فرانکلین (آمریکایی) به خاطر وضع بد مالی مدرسه را رها کرد. از غذای خود می کاست و با پس انداز و زحمت زیاد کتاب می خرید. استعداد عجیبی در نویسندگی داشت. مؤسس انجمن فیلسوفان آمریکا در ۲۱ سالگی بود. مؤسس اولین پست خانه، اولین شرکت بیمه آتش سوزی، اولین آتش نشانی، کاشف الکتریسیته در جو زمین، عضو انجمن سلطنتی انگلیس و آکادمی علوم پاریس است.

— جوزف پریتلی (انگلیسی) پسر

بافته ای تهیدست است. در ۷ سالگی پدرش مرد. به مدرسه کشیش ها رفت. به زبان های زنده دنیا صحبت می کرد. کاشف اکسیژن است و این که گیاهان اکسیژن تولید می کنند از کشفیات او است.

— ادیسون سبزی های باغچه خانه را می فروخت و مادر در خانه او را آموزش می داد. آزمایشات خود را ابتدا در زیرزمین خانه و بعد در واگن قطار باربری انجام می داد. مخترع برق، لامپ و اصلاح تلگراف است و حدود ۱۰۰۰ اختراع مانند تصاویر متحرک و... از آثار او است.

— وُلْتا (ایتالیایی) در خانواده ای فقیر متولد شد. ابتدا معلّم و بعد استاد دانشگاه شد. دستگاه تولید الکتریسیته، کشف قوانین مختلف فیزیک و پیل الکتریکی (باطری) از کشفیات او است.

— آنتوان وان لیونیهوک (مخترع میکروسکوپ و کاشف میکروب) تولّدش در خانواده ای فقیر در هلند بود که با بافتن و فروش سبد امرار معاش می کردند. پس از فوت پدر در مغازه خوار و بارفروشی در آمستردام شاگردی می کرد، و هم زمان سرایدار مشهوری بود. مخترع میکروسکوپ بود و اولین بار میکروب ها و گلبول های قرمز خون را دید. ابتدا او را دیوانه و خیالباغ می خواندند. او مراحل مختلف رشد و تکثیر باکتری ها را نشان داد.

— نیوتن پدرش قبل از تولّد او مرده بود. به علّت علاقه به تحصیل با وجود مشکلات مالی وارد دانشگاه شد و هم زمان در مزرعه ای کار می کرد. با افتادن سیب از درخت، جاذبه زمین را کشف کرد. (به قدری مشغول تحقیق بود که یک بار ساعتش را به جای تخم مرغ در آب جوش انداخت). کشفیات متعدّد و چند کتاب، حاصل تلاش او است.

— برنارد شاو (نویسنده

مشهور ایرلندی) به علت فقر شدید بیش از ۵ سال درس نخواند. او از نعمت پدر محروم بود. در ۱۵ سالگی به لندن (برای کار) رفت و در طی ۴ سال بیکاری ۴ کتاب نوشت که کسی حاضر به چاپ آنها نشد، ولی ناامید نشد و با نوشتن مقاله در نشریات شهرت یافت.

— نیکلا کپرنیک (ستاره شناس): در ۱۰ سالگی پدرش را از دست داد. به تحصیل الهیات در کلیسا پرداخت. کسی است که ثابت کرد زمین به دور خورشید می چرخد.

— ماری کوری (کاشف رادیوم) در ۱۰ سالگی مادرش را از دست داد. به عنوان معلمه کار می کرد و خرج تحصیل خود و خواهرش را می پرداخت. در رشته فیزیک با رتبه اول فارغ التحصیل شد و دو بار برنده جایزه نوبل شد. کشفیات او بسیار است.

— ویلیام شکسپیر (شاعر و نویسنده مشهور) علی رغم هوش و استعداد خارق العاده به علت فقر، ترک تحصیل کرد. بعد از مدتی استعدادش را در نمایش نشان داد و مشهورترین نمایشنامه نویس جهان شد.

— الکساندر دوما (نویسنده) در ۴ سالگی پدرش را از دست داد و برای تحصیل به پاریس رفت و در کنار تحصیل به دبیری پرداخت. از کتاب های مشهور او "سه تفنگدار" و "کنت مونت کریستو" است که شهرت جهانی دارد.

— سباستیان باخ (موسیقی دان) در ده سالگی پدر و مادرش را از دست داد. به موسیقی علاقه داشت و این رشته را در تمام اروپا رواج داد و آثار مذهبی او بهترین نمونه موسیقی کلیسا است.

— آبراهام لینکلن (رئیس جمهور آمریکا که برده داری را لغو کرد) در ۷ سالگی مادرش را از دست داد

و بیش از یک سال به مدرسه نرفت ، اما همواره مطالعه می کرد. فردی روشن بین ، آزادی بخش و مردم دوست بود.

— چارلی چاپلین (هنرپیشه معروف) در کودکی پدر و مادرش متارکه کردند و در فقر کامل به سر می برد. از ۱۶ سالگی وارد کار تئاتر شد و به سرعت پیشرفت کرد.

— آندرسن (نویسنده معروف دانمارکی) پدرش کفّاش فقیری بود که در کودکی هانس ، دار فانی را وداع گفت و مادرش با کار در خانه دیگران او را بزرگ کرد. زشت رو و کره المنظر بود. آثارش شهرت دنیایی دارند.

— آنتوان سنت اگزوپری (نویسنده فرانسوی) در ۴ سالگی پدرش را از دست داد. از مدرسه می گریخت و به دیدن هواپیماها در فرودگاه می رفت. بالاخره خلبان شد و در کنار آن نویسندگی می کرد. در جنگ بر علیه آلمان ها سقوط کرد و کشته شد.

— رابرت هوک (مخترع) : در خانواده ای روحانی به دنیا آمد و در کودکی پدرش را از دست داد. مخترع میکروسکوپ ، پمپ باد ، رطوبت سنج ، پاندول ساعت و... است.

— علی اکبر دهخدا در ده سالگی از نعمت پدر محروم شد و با فقر و تنگدستی به مدرسه سیاسی راه یافت. او پایه گذار ساده نویسی بود. آثار بسیاری از جمله لغت نامه دهخدا دارد.

— حسین بهزاد (نقاش) در دوران نوجوانی ، پدر و استادش را از دست داد و با کوشش فراوان در جهان مشهور شد.

۳. بزه کاران

— گلدامایر (نخست وزیر اسرائیل) متولد روسیه است و در ۱۷ سالگی به دلیل مخالفت پدرش با شغل معلّمی از او جدا شد. در ۵۱ سالگی نماینده مجلس اوّل در اسرائیل شد. وزیر کار و وزیر امور خارجه بود. در ۷۱ سالگی

نخست وزیر اسرائیل شد. وی اعتقاد داشت که اصلاً فلسطینی وجود ندارد.

__ ابونضال متولّد حیفا است و در ۱۷ سالگی پدرش را از دست داد و به حزب بعث پیوست و از عوامل معروف اطلاعاتی بغداد شد. گروه چریکی او ترورهای زیادی از شخصیت های اردنی و فلسطینی انجام داده اند.

__ آتاتورک در کودکی پدرش را از دست داد و با همت مادر و خواهرش ادامه تحصیل داد. به دلیل رشادت در بعضی جنگ ها لقب غازی (مجاهد) گرفت. طی کودتایی امپراتوری عثمانی را منحل و جمهوری ترکیه لائیک را بنیان گذاشت. ۴ بار رئیس جمهور شد.

__ شاپور بختیار متولّد شهر کرد است و پدرش در بیست سالگی او به دست رضاخان اعدام شد.

__ ژان بدل بوکاسا (دیکتاتور خون آشام آفریقای مرکزی) در ۶ سالگی پدر و بعد مادرش را از دست داد. در ۴۵ سالگی فرمانده کلّ قوا شد. با کودتا پسرعمویش را برکنار و به قدرت رسید. به گفته آشپزش ، اکثر مواقع غذای او از گوشت بدن و پای زنان اعدام شده تهیه می شد ، زیرا دون شأن خود می دانست که از گوشت حیوانات بخورد.

__ ایدی امین (اوگاندا) فرزند نامشروعی است که پدرش را ندید و با مردان رهگذر زندگی کرد و بزرگ شد. با کودتا به قدرت رسید و هیتلر را الگوی خود قرار داد و عقیده داشت که انسانی که در جاده پیروزی است ، هر جنایتی مرتکب شود ، عقوبت ندارد.

__ صدّام حسین پس از متارکه پدر و مادرش ، در منزل دایش متولّد شد. تا ۱۰ سالگی مدرسه نمی رفت. در ۲۰ سالگی (سال چهارم دبیرستان) دایی خود را کشت. در ترور ناموفق عبدالکریم قاسم

شرکت داشت. و به سوریه گریخت. پس از برکناری قاسم به عراق برگشت و معاون شورای فرماندهی بعث شد. بعد از پیروزی انقلاب ایران با مجبور کردن حسن البکر به استعفا، به قدرت رسید.

— بیل کلینتون پدرش قبل از تولد او مرده بود. مدتی در مغازه خوار و بارفروشی کار می کرد. از رشته حقوق فارغ التحصیل شد و به ریاست جمهوری رسید. از طرفداران سرسخت اسرائیل بود و بیت المقدس را پایتخت اسرائیل می نامید.

— لنین در کودکی خشن و بدقواره و دارای سری بزرگ بود. در ۱۶ سالگی پدرش را از دست داد و یک سال بعد برادرش اعدام شد، و کینه شدید وی ۳۰ سال بعد خاندان تزار را بر باد داد.

— تموچین (چنگیزخان مغول) ۱۳ ساله بود که پدرش را کشتند و اموالشان را به غارت بردند. مادرش او را به قصد انتقام بزرگ کرد. خود را بلای آسمانی و تازیانه خدا در روی زمین می خواند و می گفت: همان طور که آسمان یک خدا بیشتر ندارد، زمین هم فقط یک خدا دارد و آن هم، منم، چنگیزخان.

— ایوان مخوف (روسیه) ۳ ساله بود که پدرش مرد و ۷ ساله بود که مادرش را کشتند. با تازیانه و قتل و ارباب جنون آمیز روسیه را اداره کرد. مهم ترین تفریح او جنگ انسان ها و خرس ها بود. (خودش می گوید در کودکی همیشه از سرما می لرزیدم و حتی یک بار غذای سیر نخوردم). کشتن ۶۰ هزار نفر در یک نوبت و زنده زنده سرخ کردن آنان، اجساد مقتولین را به خورد مردم دادن و... از جنایت های او است. مردم روسیه او

را غضب الهی می دانستند. (یک روز فیلی به او هدیه دادند ، به بهانه این که چرا تعظیم نکرده ، فیل را قطعه قطعه کرد).

— هیتلر فرزند یک کارمند جزء است و در رشته نقشه کشی تحصیل کرد. بعد از جنگ اوّل جهانی به رهبری جنبش اجتماعی
— ملی آلمان (نازی) رسید و سپس رئیس جمهور شد. اساس حکومت او دیکتاتوری و زور بود.

— پتر کبیر یا پتر اوّل ده ساله بود که پس از فوت پدر به سطنت رسید. مردی بی رحم بود ، ولی برای پیشرفت کشورش از
هیچ کوششی دریغ نکرد و تمدّن جدید اروپا را به روسیه آورد.

۱. یزید بن معاویه (لعنت الله علیه)

بعضی از ویژگیهای یزید بن معاویه (لعنت الله علیه)

۱_ با مادر و خواهر و دختر خود زنا می کرد. [العدالة الاجتماعية]

۲_ شرابخواری ، هر روز مست و هر شب خمار بود.

۳_ نماز نمی خواند.

۴_ سگ بازی و میمون بازی می کرد. نام میمون او ابوقیس بود؛ او را لباس زیبا می پوشانند و آن میمون را سوار اسب می
کرد و به مسابقه می فرستاد.

۵_ مادر او مسیحی بود.

۶_ با کمال بی آبرویی سربازان او اسب های خود را کنار و نزدیک قبر پیامبر (ص) بستند. (اشاره به واقعه حرّه)

از سال ۶۰ هجری تا ۶۴ هجری قمری ۳ فاجعه بزرگ مرتکب شد ۱- سال ۶۱ واقعه کربلا را به وجود آورد.

۲- ذی الحجه سال ۶۳ واقعه حرّه به دستور او انجام شد.

۳- و محرم الحرام سال ۶۴ یورش به مکه و هتک حرمت خانه خدا به دستور او و توسط سپاهیان وی انجام شد.

۷_ در مدینه شروع

به غارت و در نه ماه ، هزار حرام زاده در مدینه به دنیا آمد.

۸_ کعبه را آتش زد.

۹_ وقتی اهل مدینه عامل یزید را بیرون کردند ، لشگری به مدینه فرستاد که ۴۰۰۰ نفر از قریش و بنی هاشم و انصار را کشتند و از آنها بیعت گرفتند که عبد یزید باشند و الا گردنشان زده می شود.

۱۰_ از اشعار اوست که دلالت بر کافر بودن او دارد :

[إحتجاج طبرسی ، ج ۲ ، ص ۳۰۷] .

۱. یقین

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : اللَّهُمَّ صَيِّلٌ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَبَلِّغْ بِإِيْمَانِي أَكْمَلَ الْإِيْمَانِ ، وَاجْعَلْ يَقِيْنِي أَفْضَلَ الْيَقِيْنِ [صحيفه سجاده ، دعای ۲۰] .

۱_ معنای یقین : باوری که شک و تردید در آن نباشد.

۲_ در قران علم یقین ، حق یقین و عین یقین آمده است :

كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِيْنِ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيْمَ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِيْنِ [تكاثر/۷-۵] .

وَ تَصْلِيَةُ جَحِيْمٍ إِنَّ هَذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِيْنِ [واقعه/۹۵-۹۴] .

دود آتش (علم یقین) ، حرارت آتش (حق یقین) ، سوختن (عین یقین)

۲. اهمیت آن

أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبُرْقِيُّ فِي الْمَحَاسِنِ عَنْ أَبِيهِ رَفَعَهُ قَالَ : كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) يَطِيْلُ الْقُعُوْدَ بَعْدَ الْمَغْرَبِ يَسْأَلُ اللَّهَ الْيَقِيْنِ [المحاسن ، ج ۱ ، ص ۲۴۸] .

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْيَقِيْنَ أَفْضَلُ مِنَ الْإِيْمَانِ وَ مَا مِنْ شَيْءٍ أَعَزَّ مِنَ الْيَقِيْنِ [کافی ، ج ۲ ، ص ۵۱] .

قَالَ أَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ (ع) : إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بَعْدَ خَيْرٍ فَفَقَّهْهُ فِي الدِّيْنِ وَ أَلْهَمْهُ الْيَقِيْنَ [غررالحكم ، ص ۴۹] .

کیفیت و

كَمَيْت :

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : إِنَّ الْعَمَلَ الدَّائِمَ الْقَلِيلَ عَلَى الْيَقِينِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الْعَمَلِ الْكَثِيرِ عَلَى غَيْرِ يَقِينٍ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٧ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : خَيْرٌ مَا أُلْقِيَ فِي الْقَلْبِ الْيَقِينُ [من لا يحضره الفقيه ، ج ٤ ، ص ٣٧٦ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَيُّهَا النَّاسُ سَلُوا اللَّهَ الْيَقِينَ وَارْغَبُوا إِلَيْهِ فِي الْعَافِيهِ فَإِنَّ أَجَلَ النَّعْمَةِ الْعَافِيَةُ وَخَيْرَ مَا دَارَ فِي الْقَلْبِ الْيَقِينُ وَالْمَغْبُونُ مَنْ غَبِنَ دِينُهُ وَالْمَغْبُوطُ مَنْ غُيِبَ يَقِينُهُ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٤٨ .]

قَالَ الرَّضَا (ع) : الْإِيمَانُ فَوْقَ الْإِسْلَامِ بِدَرَجَةٍ وَالتَّقْوَى فَوْقَ الْإِيمَانِ بِدَرَجَةٍ وَالتَّقْوَى فَوْقَ التَّقْوَى بِدَرَجَةٍ وَلَمْ يَقْسَمْ بَيْنَ الْعِبَادِ شَيْءٌ أَقْلُ مِنَ الْيَقِينِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٢ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَبِالْيَقِينِ تُدْرِكُ الْغَايَةَ الْقُصْوَى [نهج البلاغه ، خطبه ١٥٧ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : (در وصف متقين) فَمَنْ عَلَّمَهُ أَحَدُهُمْ أَنَّكَ تَرَى لَهُ قُوَّةً فِي دِينٍ وَحَزْمًا فِي لِينٍ وَإِيمَانًا فِي يَقِينٍ [نهج البلاغه ، خطبه ١٩٣ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَ الْإِيمَانَ عَلَى أَرْبَعِ دَعَائِمٍ عَلَى الصَّبْرِ وَالْيَقِينِ وَالْعَدْلِ وَالْجِهَادِ [كافي ، ج ٢ ، ص ٥٠ .]

٣. آيات

وَ فِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ [ذاريات/٢٠ .]

وَ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ [بقره/٤ .]

لِيُطْمَئِنَّ قَلْبِي [بقره/٢٦٠ .]

وَ كَذَلِكَ نُرَى إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ لِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ [انعام/٧٥ .]

وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بآيَاتِنَا يُوقِنُونَ [سجده/٢٤ .]

٤. نشانه ها و علامات

١ _ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ : لَيْسَ شَيْءٌ إِلَّا وَ لَهُ حَدٌّ قَالَ قُلْتُ جُعِلَتْ فِدَاكَ فَمَا حَدُّ التَّوَكُّلِ قَالَ الْيَقِينُ قُلْتُ فَمَا حَدُّ الْيَقِينِ قَالَ أَلَّا تَخَافَ مَعَ اللَّهِ شَيْئًا [كافي ، ج ٢ ، ٥٧ .]

٢ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَوْ صَحَّ يَقِينُكَ لَمَا اسْتَبَدَلْتَ الْفَانِي بِالْبَاقِي وَ لَا بَعْتَ السَّنِي بِالذَّنِي [غررالحكم ، ص ٦٢ .]

٣ _ قَالَ الصَّادِقُ (ع) : مِنْ صَحَّحَهُ يَقِينِ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ أَنْ لَا يَرْضَى النَّاسَ بِسَخَطِ اللَّهِ وَ لَا يُلُومُهُمْ عَلَى مَا لَمْ يُوْتِهِ اللَّهُ فَإِنَّ الرِّزْقَ لَا يَسُوقُهُ حِرْصُ حَرِيصٍ وَ لَا يَرُدُّهُ كِرَاهِيَةُ كَارِهِ [كافي ، ج ٢ ، ٥٧ .]

عَلَى بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيْسَى عَنْ يُونُسَ قَهَالٍ : سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرُّضَا (ع) عَنِ الْإِيمَانِ وَ الْإِسْلَامِ فَقَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) إِنَّمَا هُوَ الْإِسْلَامُ وَ الْإِيمَانُ فَوْقَهُ بِدَرَجَةٍ وَ التَّقْوَى فَوْقَ الْإِيمَانِ بِدَرَجَةٍ وَ الْيَقِينُ فَوْقَ التَّقْوَى بِدَرَجَةٍ وَ لَمْ يَفْتَسَمْ بَيْنَ النَّاسِ شَيْءٌ أَقْلُ مِنَ الْيَقِينِ قَالَ قُلْتُ فَأَيُّ شَيْءٍ الْيَقِينُ قَالَ التَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ وَ التَّسْلِيمُ لِلَّهِ وَ الرِّضَا بِقَضَاءِ اللَّهِ وَ التَّفْوِيضُ إِلَى اللَّهِ [كافي ، ج ٢ ، ٥٢ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : لِجِبْرِئِيلَ فَمَا تَفْسِيرُ الْيَقِينِ قَالَ جِبْرِئِيلُ الْمُوقِنُ يَعْمَلُ لِلَّهِ كَأَنَّهُ يَرَاهُ [معاني الأخبار ، ص ٢٦٠ .]

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) : عَلَمَانُهُ الْمُوقِنُ فَسَبَّحَتْهُ أَيْقَنَ (أَنَّ اللَّهَ حَقٌّ) فَآمَنَ بِهِ وَ أَيْقَنَ بِأَنَّ الْمَوْتَ حَقٌّ فَحَدَّرَهُ وَ أَيْقَنَ بِأَنَّ الْبَعْثَ حَقٌّ فَخَافَ الْفُضِيحَةَ وَ أَيْقَنَ بِأَنَّ الْجَنَّةَ حَقٌّ فَاشْتَقَّ إِلَيْهَا وَ أَيْقَنَ بِأَنَّ النَّارَ حَقٌّ فَظَهَرَ سَعْيُهُ لِلنَّجَاهِ

مِنْهَا وَ أَيْقَنَ بِأَنَّ الْحِسَابَ حَقٌّ فَحَاسَبَ نَفْسَهُ [تحف العقول ، ص ١٨ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : التَّقْوِيمُ الدِّينَ وَ أَمَارَةُ الْيَقِينِ [غررالحكم ، ص ٢٧١ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ صَحَّ يَقِينُهُ زَهْدٌ فِي الْمَرَاءِ [غررالحكم ، ص ٢٥٧ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع) : لَا يَقِينُ إِلَّا بِالْخُشُوعِ [تحف العقول ، ص ٣٠٣ .]

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ (ع) : الرِّضَا بِمَكْرُوهِ الْقَضَاءِ مِنْ أَعْلَى دَرَجَاتِ الْيَقِينِ [التمهيد ، ص ٦٠ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَيْقَنَ بِالْآخِرَةِ لَمْ يَحْرِضْ عَلَى الدُّنْيَا [غررالحكم ، ص ١٥١ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَيْقَنَ بِالْمَعَادِ اسْتَكْتَرَّ الزَّادَ [غررالحكم ، ص ١٤٨ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ حَسَنَ يَقِينُهُ حَسَنَتْ عِبَادَتُهُ [غررالحكم ، ص ٦٢ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ أَيْقَنَ بِالْآخِرَةِ سَلَا عَنِ الدُّنْيَا [غررالحكم ، ص ١٥١ .]

٢ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَا غَدَرَ مَنْ أَيْقَنَ بِالْمَرْجِعِ [غررالحكم ، ص ١٤٦ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الصَّبْرُ ثَمَرَةُ الْيَقِينِ [غررالحكم ، ص ١٩٧ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْإِخْلَاصُ ثَمَرَةُ الْيَقِينِ [غررالحكم ، ص ١٩٧ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : الْيَقِينُ يَثْمُرُ الزُّهْدَ [غررالحكم ، ص ٦٢ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : كَذِبٌ مَنْ ادَّعَى الْيَقِينَ بِالْبَاقِي وَ هُوَ مُوَاصِلٌ لِلْفَانِي [غررالحكم ، ص ١٥١ .]

٣ _ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : يَسْتَدِلُّ عَلَى الْيَقِينِ بِقِصْرِ الْأَمَلِ وَ إِخْلَاصِ الْعَمَلِ وَ الزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا [غررالحكم ، ص ٦٢ .]

قَالَ الصَّادِقُ (ع)

: إِنَّ اللَّهَ بِعَدْلِهِ وَقِسْطِهِ جَعَلَ الرُّوحَ وَ الرَّاحَةَ فِي اليَقِينِ وَ الرِّضَا وَ جَعَلَ الهمَّ وَ الحَزْنَ فِي الشُّكِّ وَ السَّخَطِ [كافي ، ج ٢ ، ٥٧ .]

لقمان (ع) : يقين نیروی محرک برای عمل است. عمل هر کس به مقدار يقين اوست و اماندگی از کار ، نشانه شك اوست [جامع السعادات ، ج ١ ، ص ١٢٥ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَنْ إِخْلَاصَ الْعَمَلِ اليَقِينُ [تحف العقول ، ص ١٤٩ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : التارك للعمل غير موقن بالثواب عليه [غررالحكم ، ص ١٥٦ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : مَنْ تَيَقَّنَ أَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يَرَاهُ وَ هُوَ يَعْمَلُ بِمَعَاصِيهِ فَقَدْ جَعَلَهُ أَهْوَنَ النَّاطِرِينَ [كنزالفوائد ، ج ١ ، ص ٣٥٠ .]

٥. وسوسه به خود راه ندهید

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَمَا تَجَعَلُوا عِلْمَكُمْ جَهْلًا وَ يَقِينَكُمْ شُكًّا إِذَا عَلِمْتُمْ فَاعْمَلُوا وَ إِذَا تَيَقَّنْتُمْ فَأَقْدِمُوا [نهج البلاغه ، حکمت ٢٧٤ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : لَا تَكُنْ مِمَّنْ تَغْلِبُهُ نَفْسُهُ عَلَى مَا يَظُنُّ وَ لَا يَغْلِبُهَا عَلَى مَا يَشْتَقِين [نهج البلاغه ، حکمت ١٥٠ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : اعْلَمُوا أَنَّهُ لَا يَضِرُّ مَا ضَرَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَا يَنْفَعُ مَا يَنْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَكُونُوا فِيمَا أَخْبَرَ كُمْ اللَّهُ كَمَنْ عَاينَ [المحاسن ، ج ١ ، ص ٢٤٩ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : أَحَى قَلْبِكَ بِالْمَوْعِظَةِ وَ أَمَّتَهُ بِالزَّهَادَةِ وَ قَوَّهَ بِالْيَقِينِ وَ نَوَّرَهُ بِالْحِكْمَةِ وَ ذَلَّلَهُ بِذِكْرِ الْمَوْتِ [نهج البلاغه ، نامه ٣١ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : فَإِنْ أَيْقَنْتَ أَنْ قَدْ صَفَا قَلْبُكَ فَخَشَع [نهج البلاغه ، حکمت ٣١ .]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع)

: وَ مَا أُيَقِّنَتْ بِطِيبِ وُجُوهِهِ فَفَلَّ مِنْهُ [نهج البلاغه ، نامه ٤٥]

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ (ع) : وَ تَيَقَّنُوا أَنَّهُمْ جِرَانُ اللَّهِ غَدًا فِي آخِرَتِهِمْ [نهج البلاغه ، نامه ٢٧]

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

